Ludovico Ricchieri

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII

RHODIGINI LECTIONVM ANTI-

QVARVM LIBRI XXX. RECOGNITI AB AVCTORE, ATQVE ita locupletati, ut tertia plus parte auctiores sint redditi: qui ob omnifariam abstrusarum & reconditiorū tam rerum quàm uocum explicationē (quas uix unius hominis ætas libris perpetuò insudans obseruaret) meritò CORNVCOPIAE, seu THESAVRVS VTRIVSQVE LINGVAE appellabuntur, quòd in quocunq; studiorum genere, non minor ipsorum, quàm ingentis bibliothecæ, aut complurium commentariorum possit esse usus.

Index est additus, in quo nihil desideres.

Cum Imp. Maiestatis gratia & priuilegio.

BASILEAE M D L

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD LECTOREM.

SICVTI Antiquarum lectionum Commentarios concinnarat olim Vindex Ceselius, ita nunc eosdem per incuriã interceptos reparauit Lodouicus Cælius Rhodiginus, in corporis unã uelut molem aggestis primum linguæ utriusq; floribus, mox aduocato ad partes Platone item, ac Platonicis omnibus, necnon Aristotele, ac hæreseos eiusdem uiris alijs, sed & Theologorum plerisq;, ac Iureconsultorum, ut Medicos taceam, Mathesin professos. ex qua uelut lectionis farragine explicantur linguæ Latinæ loca, quingentis haud pauciora ferè, uel alijs intacta, uel pensiculatè parum excussa. Opto ualeas qui leges, liuore posito:

αὕτη γὰρ ἀντιπελαργώσις ἱκανή.

AD REVERENDISS. ET ILLVSTRISS. DOMINVM D. IOANNEM DOMINICVM DE CVPPIS,

Dei & apostolicæ sedis gratia episcopum Ostiensem, S.R.E. cardinalem Tranensem, sacriq; collegij decanum, in Lodouicij Cælij Rhodigini Antiquarum lectionum libros, Camilli Richerij fratris filij Præfatio.

HONESTVM ni fallor, & egregium eorum est institutum reuerendissime Præsul, qui nil preciosius, nil habent antiquius, quàm ut quacunq; ualeant ratione, posteritati consulant, uel noua promendo in lucem, ac fœtura quantum ipse censeo, preciosissima cõplures iuuando: aut quod æquè ferè magnum est, uetera quæ ingeniorum fœcunditas, ingentium animorum perennes imagines post se reliquere, impressoribus tradendo. Quid enim prosit opus eruditum, uarium, acutum superinducto situ in obscuro desordescere, & propè deperire? Vtinam id comperiretur in paucioribus, longè minus negocij summo ingenio uiri, quorum munus est in gymnasiorum claritate profiteri, persentirent, quum in tenebras Cimmerijs atriores præcipitati, uix inde sudantes explicantur. Sed malum hoc latius serpendo, ita demum cariosa quadam putredine cuncta repleuit, ut sæpenumero uolumina non pauca, quæ iure meo rationalis naturæ partus legitimos esse contenderim: iaceant inutilia prorsus, nec intellectum ullo modo recipiant. Heu desidia, quot præclara ueterum monimenta conciderunt, quibus res Latina illustrari poterat, & multarum rerum cognitio nobis afferri? Liuianæ decades, Salustiana historia, & alia multa perierunt. Nolui id patrui mei erudito operi accidere, quod iure hæreditario ad nos deuolutum fuit. Idcirco imprimendum curaui, quando ipse funere præuentus acerbo non potuit. Hæ tamen lucubrationes heroem magnum, studiorum fautorem, literatorumq; ducem exposcunt, sub cuius clypeo & præsidio à caninis rictibus tutæ in manus studiosorũ prodant. Cæterum dispicienti acrius, & omnem (quod aiũt) lapidem mouenti, non ferè aptior aut excellentior occurrebat, qui non augusta modò & ueluti diuina maiorum amplitudine latius per uniuersam Italiam & prouincias aliquot enitescis, sed ingenij quoq; facibus fulgurans adeo summouere cæteros uideris, ut in unius labijs præpotens illa Pitho planè sedisse uideatur. Hic agminatim uirtutes tuæ occurrunt, quibus adeo sum allectus ad te diligendũ, ut nil magis cogitem quàm me in clientelam tuam exhibere. Egregius parens tuus Bernardinus à Cuppis, qui quum bonitate singulari, & summa in republica administranda integritate, tum uerò te filio abundè illustris fuit & magnificus: siquidem ut erat in omni usu prudens & sagax, etiam si summo loco natum te intueretur, nunquam tamen adduci potuit, ut eum arbitraretur nobilem, cui fumosis imaginibus atrium esset plenum: quòd nemo in nostram (ut Seneca ait) gloriam uixerit: neque quòd ante nos fuit, nostrum sit: cæterum eum uerè generosum, & esse & dici opinatus, qui ad uirtutem bene esset à natura compositus, quum perspexisset paruulos, quos natura eadem nobis dedit, igniculos diuiniore quodam modo tibi illuxisse, quæq; ingenijs nostris semina sunt innata uirtutum, indies magis magisq; in te enitescere, summa cura, summisq; laboribus tibi curandum censuit, ne igniculos eosdem celeriter malis moribus opinionibusq; deprauatis sic extingueres, ut nusquam naturæ lumen elusceret, quo sanè adolescente, ipsa nos ad uitam beatam natura perducit. Igitur peritius intelligens duo esse reliqua, quibus animal hoc prouidum & sagax, quem uocamus hominem, ad perfectionem ualeat perduci, rationem siue disciplinam, & consuetudinem, confestim tibi à sanctissimis uberibus matris amoto, quæ te ueluti Gracchorum mater Cornelia optimis & sermone & moribus imbuisset, grammaticum doctorem adhibẽdum curauit, qui tibi perinde ac Ho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mericus ille Phœnix, dicendi pariter ac faciendi ductor foret, atq; magister: qua in re præcelsa quædam & inenarrabilis naturæ benignitas effulsit. Quum hæc mihi narrata sunt, Aristotelicum illud ex Politicorum tertio, uerum esse cognoui, Ex melioribus ortos meliores esse consentaneū est. Tibi pleno (ut aiunt) cornu humana sese felicitas infudit: quum tria sint omnino bonorum genera, sine quis (ut Politicorum septimo Aristoteles ait) nemo utiq; felix fuerit, externa corporis & animi, non uideo in quo uno omnia ea gloriosius laudabiliusq; efflorescant. Nam quum se tibi ad satietatem eximia quædam numinis benignitas à primis annis ingereret, nihil omnino deesse uoluit, quo præcellens & diuina animi tui magnitudo promi posset largius, & ueluti saluberrimis scaturiens aquis fons uberius funderetur. Diuitias igitur amplissimas, etiam infanti ebracteatam & personatam ac suppuratam (ut Senecæ uerbis utar) quorundam felicitatem sequutus, summum in eis tibi bonum collocasti: uerum ad liberalitatis & beneficentiæ opus eis perpetuò es usus, scitum illud Cæsaris Augusti subinde tecū repetens, Benignitas mea me ad cælestem gloriam effert. nam (ut Plinius ait) deus est mortali iuuare mortalem. Et hæc ad æternam gloriam uia, hac proceres iere Romani. Fuit ergo magnitudinis tuæ proprium, calcasse mortalia: & quæ cæteri mirantur, uel nulla duxisse, uel ut mācipia ad uirtutis redegisse ministeriū. Pauperiores eatenus contemnendos & abijciendos nonnulli existimant, perinde ac hominum loco planè non essent. Tu uero sub palliolo sordido latere posse sapientiam putasti, & pauperes fouere ac amplexari perpetuò uoluisti: dicere cōsueuisti, Homines hominum causa esse generatos, ut ipsi inter se alij alijs prodesse possent. Corporis etiam bona, in te minimè desiderantur, ea præsertim quæ M. Varro primigenia naturæ appellat: Græci, τὰ πρῶτα φύσεως, qualia sunt incolumitas, ualetudo, sensuum integritas, uires, pulchritudo: certè sine pulchritudine absoluta felicitas nō est. Nam forma, dei munus est, & (ut Iliados tertio Homerus inquit) θεοῦ δῶρα κλυτὰ πάμπαν. Sed hæc licet admirabilia uideri possint, ut equidem sunt: horum tamen in te nihil est, sed circa te corporea hæc (ut grauissimè & sentit & docuit Platonicus Plotinus) imagines sunt, & uestigia, ac umbræ potius. Ille demum felix, cui bonum omne in animo est erectum & excisum, quiq; mirabilia calcat, & natura utitur tur principijs, atq; ut membra nobis ita data sunt, ut ad quandam rationem uiuendi data esse uideantur: sic appetitio animi quam Græci ὁρμὴν uocant, nō ad quod uis genus uitæ, sed ad quandam formam uiuēdi uidetur data. Hac tibi diuinitus infixa perspexisti, uirum illum uerè ciuilem, & publicarum priuatarūq; rerum administrationi accommodatum, qui regere consilijs urbes, fundare legibus, emendare iudicijs posit, non alium profectò esse quàm oratorem: nec hunc apud ueteres sapientiæ antistites uiros à philosopho fuisse diuersum. Ob id summa cura, studio incredibili, non quidē citra pulueris tactum aut sudorem, non rhetorices modò elementa, sed latius oratorios campos ita esse penetrandos olim tibi propositum fuit, perinde ac unicum id, & præcellens opus esset obeundum. Nec tu hac implicitus cura, ut miles ignauus & infrequens alia circumspectare destitisti. Nam & dialecticæ gyris ac Meandris ita te insinuasti, ut exquisitas ambiguitates illas nequaquam tibi per ignauiam duxeris prætereūdas: immo quo in humanis nihil animo tuo præstanti absolutius foret, quum hominis propria sit ueri inquisitio, mox & philosophiæ sacra ingressus pomœria, rerum naturam, quæq; supra naturam sunt, scrutatus fuisti: ei quoq; parti qua mores constant, ita sitienter incubuisti, ut manifestum prorsus faceres, sicut ad sanandas corporum ægrotationes malagmata excogitata sunt, & collyria ac catapotia, & id genus alia, ita ad sanandos animi morbos intrinsecus grassantes inuenta esse philosophorum præcepta, ac medelas. Hæc tu quidem omnia ingenij acumine incredibili, memoria omnium capaci, tanta es adeptus celeritate, ut quum duo sint prima in animis nostris genera uirtutum, utræ in te præluceant magis, non pullati fermè, nec satis exsculpti indicij sit. siquidem unum earum genus est, quæ suapte ingenerantur natura, appellanturq; nō uoluntariæ: alterum

earum

earum genus est magnarum uerarumq; uirtutum, quas appellamus uoluntarias, ut est prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia: quæ utiq; in te omnes ita demū præcellunt, ita clarissimi cuiusdam syderis instar præ cæteris fulgescunt mortalibus, ut ad earū intuitum sapientissimus quisq; perinde ac diuino ictus fulgore, reuerenter admodū mentis summittat aciem. O uirum incomparabilem, tu fortunæ terriculamenta, & circumstrepentes minas lętissima semper excerpsisti fronte, in sacro illo collegio (ut fama est) dei honorem, & ecclesiæ Romanæ commodum præ oculis habens, intrepidè tuam aperis sententiam quū legatus Picænam petijsti, ita tumultus statim sedasti, & ad trāquillitatem omnia reuocasti, ut te homines illi tanquā Deum uenerarentur. Quid hic innō centiam laudem, aut clementiam singularem, qua cunctos mortales uel usq; ad pœnitentiam superasti? Quid morum dexteritatem repetam? & quod in magna fortuna perrarum est, affabilitatē? Clariora sunt opera tua, quàm humana lingua illustrari possint. Quis ergo ad te amandū non alliceretur? Ego blandissimè allectus me clientulum exhibeo: neq; ipsa hæc adblandiendi studio à me perscribi nunc amplitudo tua interpretetur: sed eo nomine potius, ut Camillū scires, & quicquid in Camillo est, tibi iam nunc esse mancipatissimum. Quare patrui mei LECTIONVM ANTIQVARVM libros tibi nunc dedico, qui grauiore supercilio recogniti, & tertia plus parte aucti, publica iterum fiunt materia. Notissimum est enim qua clementia, quaq; frontis hilaritate & benefica natura excipias literatos omnes, & ipsa literarū studia. Accedit item hac nuncupatione quędam operi auctoritas. Vetus enim est, Multa ideo preciosa uideri, quòd sint templis dicata. Porrò uisa res est tanto uiro digna, ut qui diuinæ scientiæ apicē nullo refragante calculo summi beneficio ingenij solus ferè attigisse cognoscitur, illi maximè hoc opus dicaretur. Nostrum igitur munusculum qualecunq; dignissime Præsul (ut soles omnia) benignè suscipias: ac irrefragabili tua auctoritate, paterno amore, uelut numen præsentissimum, protegas. Vale, ac diu uiue Augusto felicior, Traiano melior

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX

uocum & rerum singularum cognitu necessariarum fœcundissimus.

Ante l'k. non aspirari, pag. 531
α, β, γ, puero barbaro clamante, prætori impositum silentium 1121
a literæ in o transitus Aeolici moris 1134
Abacion, abax 274
abacus 231.242.273 274 & 929
abaculi 231
alienatio quid 463
abantũ tondendi mos 258
ἀβάπτισα 97
abaris Scytha 706
abaris historia 619
abbaris magiæ autor 345
abas in lacertam 733
abatos locus 509
abbatia oppidum 153
abdalæ sarracēi dictũ 576
abderitæ eorumq; suggillatio 1150
abderitarum ex febri delirium 1150
abdomen 120
abdua fluuius 154
abecedarij qui 1014
abigeorum supplicium 362
abij qui 705
abijcere uxorem 1082
abineus color 833
abisac Sunamitis quæ 1148
abitius Heliogabali cognomen 1072
ablaqueare 922
abluere somnia quid 1039
abluuium 873
aboli qui 445
abortus signum 573
abradatæ historia 508
abraham non omnino Chaldæus 591
abrahã primus somniorum interpres 1036
abrodiæti 239
abrones ibid.
abrotonum, γλυκὺς ἀγκώρ 723
abrotonũ meretricula, Themistoclis mater 533
abstemiorum ratio 1095
abydena 1008
abydenorũ mollities ibid.
abydocomæ ibid.
abyrtace 1047
abyrtacopœi ibid.
Academiæ gymnasium Palladi sacrum 621
academiæ insalubritas cur delecta Platoni 806
acænæ uirgæ 271
acalanthis canis auis ibid.
acanthæ 632
acanthiæ cicadæ æoliæ ibid.
acanthilides ibid.
acanthis auicula ibid.
acanthochœrus 456
acanthos urbs 632
acaræ annulus 202
acaridion ibid.
acarnanes iaculatores 694
ἀκαταληψία 634
acataphracti 532
acation 632
accensus 639
accepti & expẽsi codex & tabulæ 462
acceptabulum quid 507
acceptabula 506.507
acceptabula præstigiatorum 507
acceptilatio 462
acceßio in morbis qd 801
accidentia, eorumq; in prædicamentis ratio 918
accipiter quare Βαίνῃ Aegyptijs 139
accipitris fœmellæ imagine Venerem intelligi 1131
accipitris symbolũ 1142
accipitrem non bibere aquam 139
accubita, accubitæ 1051
accubitæ p culcitris 1016
accubitalia ibid.
accus mulieris insania 627
accusatorũ argẽtei in Arco pago lapides 458
ace locus, ἄκη 630
acedopoli 228
acephali dialogi 121
acephali sacerdotes q 179
acephali uersus 121
acephalorũ apud Aegyptios symbolũ quale 121
acephalitæ hæretici qui, pagina 179
acerbi qui 905
ἀκήρυλτον bellum 880
acesios 433
acesius cur Apollo 615
acesodyna quæ 920
acetabula 130.507
acetarium 507
acetum cur frigore non dessecat 1172
aceti natura ibid.
acceti in restinguendis incendijs usus ibid.
achæinæ ceriæ 247
achæus Cillicon 283
achæi cur Chalcochitones Homero 538
achaici cognomen unde L. Mumio 1137.1138
achaici uini ꝓprietas 1105
achana 294
achanti uolumen 601
ἀχειροποίητα simulacra quæ 1073
achelodorus 515
achelous cur Βούλεφων & pag. 667
acheloi fluuij simulacrum, pag. 667
acherij oratoris dictũ 559
acheron 371.965
acherontem ulmorum quid Plautus dixerit 365
acherusion ibid.
achetæ 632
achilles antea Ligyros dictus & Pyriscos 923
achilles Aristarchi, Ennij tragœdia 1039
achilles iunior Eurylochus, pag. 614
achilles cur Necropernas pag. 828
achilles cur Troilum peremerit 555
achilles unde 922.923
achillis coma flaua 500
achillis corpus in Albam insulam translatum 521
achillis Dromos insula 521
achillis insula ibid.
achillis patria Pythia 923
achillis præclara uox 899
achillis tumuli coronæ 654
achilleæ thermæ 1164
achilleum apud Tanagræos quid 567
achilleum hordeum 923
achilleum spongiarũ genus cur dictum ibid.
achilleum uotum 267
achne unde 1007
achores 980
achithophorus 113. 683
ἀχθοφόροι 589
ἀχυρᾶδες Tirinthiorũ cibus 685
ἄχυρωσις 247
aciei diuersæ apud diuersos formæ 344
aciẽ prærire solitus Pyrrhus 282
acilius Buta 329
acilij Glabrionis historia, 487 & statua 1137
acinaces 814
ἀκίνητα μὴ κίνει, prouerbium 649
ἀκίνητος ibid.
acipenser quid 1079
acipenseres 472
acipenseris lautitia 1070
ἀκμάζειν et ἀκμὴ 1044
ἀκμὴ 806
ἀκμων & filius cœlũ quæ re quibusdã dicatur 32
ἀκόλαστοι qui 523.734
ἀκολουθεῖν 333
ἀκοντὶ 535
aconitum uenenum unde, pag. 1064
aconitum ab Hecate inuentum 421
aconiti uis 892
aconita uasa quæ 1064
acoste 820
ἀκοσμία ibid.
ἀκρασία 501
ἀκρατεῖς qui 523
acratisma 1049.1064
acratistos 1049
acratocothones 1057
ἀκρατοφόρου Dionysii sacellum 1069
acratopotæ certamen 715
ἀκρατοποτεῖν 960
acredines, acrementa 805
acrepala 1059
ἀκρισίλεως 194
acrisii heroum 648
acrisia quid 892
ἀκριτόμυθος 581
acritos qui 892
acroamata 1063
acrobatica machina 292
acrocherfites 226
acrocherfites cur dictus Stratus 504
acrochirius 399
acrochirismus 399.504
acrocholus 500.905
acrocolia 117
acrocomæ Thraces q 258
ἀκρόαλγιαι quæ, eorũq; inuentor Dionysius 246

acrodrya 459.1156
acromia 117
acromphalium 121.571
acron 960
acronis incuria 747
acronychæ stellæ quæ 803
acrophysium 780
acropolis Athenienſiũ, olim Polis 543
acropoles 170
acropsolos 301
acrostichis 960
acrostolia 98
acroterium 835
acroteria angularia & mediana 835
acrothoraces qui 960
actææ uestes quæ 695
actæonis canes 660
eorum nomina 661
ἄκτη, actæ 425
actij Apollinis templum, inibiq; muscis bouem immolari 908
actij Neuij statua 376
actio & oratio quo differant 887
actionũ genera tria 774
actionũ opportunitas 381
actis seruile nomen 978
& uas ibidem
actiuã ne an contemplatiua uita præstantior 964
actiuos & uoluptarios haberi tanquam exules 81
actores primarũ aut secundarum partium qui 291
actoriones 148
actus ratio in fabulis 751
actuum in comœdijs distantia 292
acus 149
acus, siue acicula pisc. 1025
acubus sub ungues impactis necatæ Dionysii fil. 521
acutos morbos per dies impares moueri 531
acylos, aculos 122
Adad Assyriorũ deus 719 & quid 883
adam & Euæ mystica interpretatio 63
adam pro homine Hebræis quid 58
adami allegoria ex Platonis 808
adami nomine marẽ ac fœminam includi 58
adamas ferri species, et quo modo molliatur 740
adamantina uincula 740
adaquare 727
adargatis dea 719
addephagiæ templũ 240
additamentia somnia 1038
ἀδέλφακες 892.893
adelphi cur fratres 979
adelphi unde 148.288
adenes 93.141.1174
adephaga, adephagi 568
ἀδηφαγίαι 497.568
adeps sensus expers 135
ades rex 245
ades, ἄδης qd 965.966
ἄδης acr 380
ἀδέσμος φυλακὴ 638
ἀδέσποτος liber 356
adespoti 972
adespota quæ apud Aegyptios 356
ἀδιάλλακτοι 869
ἀδιλίαι 892
adiopi qui 281
adipsa 493.1059
adipsos 233
aditiale conuiuium 326
admeti scolion 453
admirabilium liber an Aristotelis 869.1005
admissionales ministri 973
adolescẽtes unde dicti 751
adolescentiæ ætas 751
adolescentiæ ad Mercurij sydus ratio 752
adolescẽtiæ lubricitas 669
adolius Acatij filius 841
adonai nomen 857
adonis Hebr. Thãnus 681
adonis in lactuca Veneri occultatus, cur 1060
adonis pro Baccho 247
adonim Cyprijs Gauanta dici 1131
adonides duo ibidem
adoniorũ sacrorũ rit. 432
adorandi reges mos 835
adorantes quam partẽ specture debeant 432
adorantium cõuersiones uariæ 856
adorantibus nobis an deus afficiatur 432
adorantibus spectandus ornatus, Pythagoræ symbolum 856
adoratio, in gratiarũ actione, qualis deceat 433
adorationis in diuino cultu ratio 856
adorationis præstantia & necessitas 261
adorationis ritus 366
adorationis ritus antiqui cõseruandi 607
adouacris in Italiam irruptio 1031
ἀδολοξύη 184
adranus deus, Adranũ urbs pag. 266
adrasti heroum 818
adrasti duo 419
adrastia 203
adrastia an eadem cum Nemesi, & unde dicta 419 & 420
adrastia Iouis & Necessitatis filia 371
adria urbs Græca 236
adriacum mare cur Cronium 440
adrianus Cæsarum primus barbam nutrire exorsus pag. 99
adriani Cæs. historia 410
adriani imp. laus 742
adriani imp. insania 627
adriani imp. inuidia 1010
adriani imp. sordidus 104
adriani principis tolerãtia frigoris 97
adriani morientis in medicos dictum 1119
adriani superstitio ex Mauri occursu 925
adriani imp. in Græcas literas studium 1121
adriani in Florum poetam scomma 1010
adriano quale factum imperij omen 597
adrianopolis, quæ & Orestia 627
adrianotheræ 209
ἀδρόπλυοι uites 989
adua 154
aduentitia cœna 1065
aduentitia dos ut peculium pag. 1088
aduentuia quæ 483
aduentores 1065
aduentoria epistola ibidem
aduersaria 462
qd à tabulis differãt ib.
adulationis detestatio 794 & 795
adulationis pestis 835
adulationis remediũ 795
adulator, polypus cur 507
adulatores diuitũ σκώληκες et ψιθύροι 794
adulatorũ appellationes diuersæ 704.795
adulter uxoris suæ qs 620
adulterorũ apud Athenienses pœna 1025
in adulteros quis primus legem sanxerit 787
adulterarum apud Romanos pœna 842
adulteri supplicium 362
adulteri pœna 1131
adulteri pœna apud Gortynam & Aegypt. 841 & apud Lepreos 842 & apud Parthos 1080
adulterij rea ab Hippocrate liberata 777
de adulterio lex Zaleuci, pagina 481
adumbrata letitia 1007
adyrmachidæ qui, eorumq; mores 723
ἀεάδδου 867
aeacia 809
ἀέλλαι 676
ἀεχμή 814
aelon cœna 1052
ædificiorum apud ueteres figuræ 457
ædilem metuentia loca, quæ dicantur 1166
ἀεσλοίλαι ἔλλαι 128
ἀεσθόπωλμος 269
aelij 1090
aetes Solis & Antiopes filius 826
aetes Medeæ pater Corintho potitus 826
æganea iaculum 813
apud Aegas insulam neminem dormire 1155
ægausiense uinum 480
aegea 1037
aegei interitus, & heroum, pag. 709
ægeon 255
æges 680
ægeum mare unde 1155
ægiale, postea Sicyon dicta pag. 425
ægialeus ibidem
ægialos ibidem
ægides 680
ægidis appellatio unde, & origo 724
ægidos Iouis allegoria, & Palladis 680
ægila tribus 685
ægilides ischades 685
ægina Asopi fil. 348.710

Universidad de Deusto
Biblioteca

ægina Ioui rapta 920
ægina insula Oenone prius, pag. 710
ægina Piræi lema 439 & 441
æginea 821
æginæa mercatura quæ, pagina 441.821
ἀεγινᾶεῖον νόμισμα 348
ἀεγινοεωτώλαι 821
æginetæ cur Philopentathli pag. 505
æginetæ φιλόξενοι 710
æginetarũ stud. 587.710
ægimetis captis cur pollices resecti 581
æginetas primũ cudisse nũmum 348
æginetica potentia 347
ægion urbs 810
ægirus 686
ægis thysanoessa 603
ægisthus à capra educatus, pag. 838
ægle, placenta & sacrificium 335
ἀεγοφάγος Iuno Spartæ cur 679
ægopi oculi qui 477
ægri proprium 829
ægritudo quid 1159
ægritudo æstiua quæ 1144
ægritudinum periodi per septenarium plerũq; 531
ægrotatio quibus ad morũ emendationem profuerit 757
ægrotum in Libyam mittere, quid 725
ægrotorum somnia in Aesculapij templo captãdi mos 1038
ægrotos producendi mos, 704 718
ægyptiaci dies 528
ἀεγυπτιάζειν 713
ægyptia cœna 240
ægyptia ficus 686
ægyptia mensa 240
ægyptiũ templum, prouerbium 591
ægyptius asinus, prouerbium 1169
ægyptius iudex, quis 892
ægyptius sophistes qui, prouerbium 793
ægyptij regis frugalitas, pagina 330
ægyptio Scytha nõ inuidet prouerbium 792
ægyptij ἀχθοφόροι & πλινθοφόροι 589
ægyptij Aethiopum coloni, pag. 1142
ægyptij antiquitus baiuli, pag. 589
ægyptij calices 1057
ægyptij artophagi 722
ægyptij cur blæsis pedibus, pag. 608
ægyptij eruditi 588
ægyptij pecuniæ studiosi, unde 694
ægyptij φίλοινοι 590
ægyptiorum mores 588 589 & 704
ægyptiorũ, cadauer in cõiuiuũ infrẽdi mos 1066
ægyptiorum condiendi cadauera mos 235.653
ægyptiorum mos defunctorã uẽtres eximẽdi 497
ægyptiorũ dij 592.846
ægyptiorum furandi licentia 673
ægyptiorum goetia 346
ægyptiorum gratitudo, pagina 267.268
ægyptiorum hierogrammates 1142
ægypt. improbitas 775
ægyptiorum in effingendis deorum simulachris artificium 54
ægyptiorum tibia 319
ægyptiorum inuentum geometria 719
ægyptiorum inuẽta & mores 721.722
ægyptiorum literæ cuiusmodi 1141.1142
ægyptiorum mos præcidẽdi uirginũ nymphã 527
ægyptiorum nigritia 707
ægyptiorum reges pastores & pharaones 590
ægyptiorũ regũ mos & principatus insignia pag. 794
ægyptiorum sacerdotũ frugalitas 496
ægyptiorum sacerdotũ munus 312
ægyptiorum sacerdotum ritus hydriæ ad templum deferendæ 1026
ægyptiorũ sacra & 430 492
ægyptiorũ sapientia cuiusmodi fuerit 590
superstitio 591
ægyptiorũ sepulchra 652 & domorũ utilitas ibidẽ
ægyptiorum sermo diis maximè congruens 606
ægyptiorum templa qualia 591 592
ægyptiorum uaticinãdi ars pag. 75
ægyptiorũ uimolentia 590
ægyptijs anni principiũ cãcer, cur 575
ægyptijs cuiusmodi imagine Venus Marsq; significetur 1131
ægyptijs inuisi russi homines & asini, cur 1169
ægyptijs mulieribus quare non concessum calceis uti 356
ægyptus scientiarũ parens 204 588
ægyptus imago cœli 590
ægyptus pro Nilo & 775 1028
ægyptus prouincia equestri tantum uiro decerni solita 589
ægyptus publicũ orbis horreum dicta 1133
ægyptus Saturnino interdicta 588
ægypti fertilitas ac situs, pagina 1133
ægypti monachorũ tria genera 358
ægypti pyramides 885
ægyptiregũ diademata cur aspidis imagine distincta 984
ægypti sacerdotes Sacabitæ 1029
ægypti sulcus Libyæ harenas non curat, prouerbium 1133
ægypti regũ successio 921
in Aegyptũ cur à magnis uiris crebrò suscepta profectio 590.591
ægyptũ cur prouinciã facere Cæsar noluerit 1133
de Aegypto religiõe priuãda uaticiniũ 590.591
ægyptiorum pueros cælestia adorasse 846
ælian dicta 834
ælian sophistæ historia, pagina 834
ælius Gallus 851
ælius Verus. vide Verus
ælij 1090
ælimon ibidem
ἄελλαι unde 825
aello, harpyia cur 1143
æluromorphon solis simulacrum 287
æluromorphi cãthari 287
æmylij Pauli in lunæ deliquio uictima 529
æneas ob pietatem clemẽter à Græcis uictoribus tractatus 754
æneæ pietas 415
æneæ statua apud Argiuos, pag. 425
æneæ uxor Creusa & Eurydice 740
ænobarborum rutila barba, pag. 1116
æneum uinculum 740
ænei uomeris & cultrorum usus 1112
æneo crure perinsignis allegoria 680
æneæ pleraq; ad rem diuinã adhiberi solita 1112
æneorũ poculorũ usus 741
æneis uasis uti quibus potissimum in sacris ueteres soliti 739
ænigma magicum 54.55
ænigmata cõuiualia 1066
ænos, siue αἶνος quid, & unde dictus 580
ænos, qui et gryphus 1066
æola sacta, prouerb. 1178
æoles fraudulenti 344
æolicus, p fraudulẽto 402
æolipolæ quid 778
ælius modus 313
ἀεολίζειν 344.402
ἀεολοποίλοι 825
ἄεολος ibidem
æolus cur uẽtorũ rex 779
æoli nafricia 1178
ἀεών 56
æonistici libri 1036
ἀεῖρειν funes 292
æpos mons 516
æquilateres numeri, et in æquilateres, qui 863
sub æquinoctiali tẽperatissima habitatio 33
æquinoctiales horæ 444
æquinoctij die singulis horis urinam facere cynocephalos 982
æquorum superficies an cui cior 1002
æquum & bonum quid, & æqui
æquitas 257
æqui ratio 895
aer quid 744
aer an primò frigidum elementum 965
aer connaturalis 104
aer Ioui ac Veneri attributus 9
aer nũquã immobilis 996
aer pro tenebris 965
aeris affectionũ duplex ratio 874
æris nullus color aut sapor, pag. 27
aerem pestilentẽ magis inficere quàm cibos 137
æromeli 801
æra 355
ἄεραι 448
ærariam fabricam primum Athenienses exercuisse, pag. 737
ærariæ fabricæ cur leschæ 739 740
ærariũ proprie reip. 1113
ærarium quid à fisco differat 356
ærarium Romanum quibus constabat 356
ærarij qui 1113.1114
ærarij prætores 1114
æratas Veneris Paphicæ tẽpli auctor 525
ærica pisces 739
æs ante ferri usum 738
æs cur à Græcis χάλκος dicatur 738
æs cur χάλκου εὐλογίαι νῦ νωθρωπαι uocet Homerus 1113
æs Corinthium cur pretiosum 826
æs manuarium 356
æs pararium 830
æs rubigine nõ cõsumi 740
æs thermarum 741
æris aduersus putredinem uis 1113
æris alieni remissio apud quos usurpata 463
æris appellatione etiam aurum contineri 355
æris crepitu cur in lunæ deliquijs usi ueteres 739 & 1112
æris decem milia, qualis loquendi formula 1113
æris deus 836
æris fundendi artem quis excogitarit primus 588
æris in sacris et execrationibus uis 739
æris inuentio 738.739
& autoritas 740
æris palea 739
æris sonus, uehementissimas res Græcis uisa 739
æris tinnitu solui φάσματα 765
æris uis 1112
ærifodinis iuuari oculos, pagina 1113
æra illata uulnera sanari facilius 1113
æra Ephyria 826
æra pro pila 779
æropæ regis ocium 394
æropis cum Marte cõgressus 787
æruginis ad inuidiam collatio 792
æruginis color 1020
æruscatores 446
ἄεσα 1050
ἀεχάραι 432
æschines cur tritagonistes Demosth. dictus 1045
æschines hypocrites ibidẽ
æschines Selli filius qualis, pag. 1006
æschines Sophisticæ secundæ princeps 748
æschines tympanistriæ filius 1045
æschinis sonitus 180.953
æschinis philosophi acephali dialogi 121
ἀεχρονυκτωρίς 412
æschyli dictum 289
æschyli duritia 1164
æschylum bene potũ ad tragœdias scribendas contulisse se 180
æsculanus deus 836
æsculapium cur Agnitas 678
æsculapius Sophocli hospitio exceptus 560
æsculapij allegoria 604
æsculapij & Mercurij amicitia 882
æsculapij mira industria, pagina 1121
in Aesculapij templo somnia ab ægrotis captari solita 1038
æsculapio cur Gallum se debere, Socr. dicat 604
æsopi helicotaton hydor, pagina 477
æsopæ fabulæ cur 681
æsopus Thrax 842
æsop. curλογοποιός 580
æsopus merito sapiens habitus 579
æsopus unde dictus 580
æsopi apologi 579
æsopi deformitas 580
æsopi de uulpe & grue fabella 1011
æsopi Momus 1147
æsopo unde fabulandi peritia 579
æsopum reuixisse 580
æsopicarum fabellarum origo ab Hesiodo 579
æstatis initium 1149
æstati meridies assimilata, pag. 530
æstate cur sticuliosiores sumus 1171
æstate quæ habenda cibi potusq; ratio 1149
æstiua, æstiuus annulus 202
æstiua ægritudo 1144
æstiua hora 202.443
æstiuè bibere, prou. 1149
æstuantes uehementer, cur non dormiant 1153
æstuaria 107
ætas firma quæ 1044 & integra ibidem
ætatis fabula 753
ætates in uita aureæ, tres, pagina 757
ætates humanas planetarũ consequi rationẽ 752
ætatum humanæ uitæ distributio 751.753
ætatum singularum humor exuperans qui 751
ætatũ singularũ mensus nõ ubiq; nec semp ijdẽ 753
ætatum uocabula 753
æternitas, ἀεών 56
æternũ & perpetuum differunt 21
ἄετειν 782
æthaliones cicadæ 633
ἄεθλα 608.849
æther pardore cælesti 14
æther pro deo 836
æther pro immateriali mundo 56
æther quid, & unde dicatur pag. 931
æther unde 23.25.56
ætheris appellatione quæ cõtineantur 25
ætheris oculus, sol 930
æthiops matronæ ex concepti plus imaginatione editus 776
æthiopes cur timidi & efferminati 607.608
æthiopes cur blæsis pedibus pag. 608
æthiopas lõgiss. uitæ 851
æthiopes quare οὐλότριχες 98
æthiopum ante pugnã saltandi mos 161
æthiopum candor in dentibus 608
æthiopum capita sine sutura 501
æthiopũ magia 201.346
æthiopum matura senectus unde 801
æthiopum nigror 1173
æthiopum nigredinis & uibrati capilli ratio 607 & 608
æthiopas febri correptos utplurimum mori 607
æthiopas trigesimo anno cõsenescere 608
æthiopia Diana unde 608
æthiopica tauri 486.609
æthiopiõ Lydia regio 608
æthlius 767
æthon uulpes cur 731
ἄεθωνες tripodes 303
ἄεθωνα οἶνον cur dicant Græci 1098
ἄεθωνα οἶνον cur dixerit Homerus 1172
æthra 56
æthusa 435
æthyia Pallas 542.569
æthylla 920
ætia Callimachi 431
ἄετιον ibidem
aetites lapis 488
æthna ciuitas 1006
æthna mons, & iuxta Vulcani templum 907
ætna mons unde 1006
ætnea regio asyli uice habita 1005
ætneæ regionis florida natura 1005
ætnæum pro magno, pagina 822
ætnæus uenator, prouerbium 1005
ætnei equi 822
ætolia prius οἰνέα 590
ætolus 767
ætoli epitheton quid, & unde 782
ætolũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

alexandri turpe facinus ad scorti nutum Persarũ regiam exurentis 537
alexandri Lyciaca 488
alexandri Pherei historia pag. 810
alexãdri problemata an recte ipsi asscripta 602
alexandri Sphæristæ statua pag. 775
alexandro quomodo nupta Rhoxane 1080
alexandrocolaces 866
in Alexandrum Seuerum iocus 1017
alexandra quæ & Cassandra unde dicta 922
alexandrei stateres 352
alexãdria per exochen πόλις dicta 588
alexãdriæ defletli mortuos mos 655
alexandriæ quanta medicinæ æstimatio 588
alexandriæ situm frequenter elephantiasi laborare 393
alexandrini cœli lætitia, pag. 590
alexandrini fallaces 588
alexandrinorum mores & studia 857
alexarchi Vranopolis 919
ἀλεξητήριον 200
ἀλεξίκακος cur dicatur poeris Rhamnus 877
alexicaca 642
alexicacus Apollo cur 380 615 731
alexicacus Hercules 194
ἀλεξίκακοι dæmones qui pag. 47
alexidis in Callimedontem scomma 497
alexipharmaci tractatus pag. 209
alexipharmaca 201
alexis comicus 237
algazeles philosophus 12 & 1117
alibantes quare dicantur uita functi 86
alieni qui 629
alienatio duplex 628
alienatio in morbis unde pag. 626
alima 263
ἄλιμα pharmaca 493
alimos 233
alimos herba 493
alimentarij pueri ibid.
alimmata manotica 884
ἀλινδεῖσθαι 1002
alipene medicamenta 87
alipili 1166
aliptæ ibid.
alipterium ibid.
ἀλισιδότος 300
aliterij dæmones 47
alix 1048
alla pro deo Arabibus 857
allactum quid 589
allagæ 714
allantes 919
allantopoles 919.1048
allecti dij 846
allegoria in fabulis triplex, 679 680
alliensis pugnæ dies funestior quam urbis captæ quid 1176
allium pro deo Aegyptijs, pag. 846
allium quomodo melius proueniet 307
allij esus ueteribus religiosus 136
allium rusticorum theriace pag. 136
allij natura, & in quo à cepis differat 436
allio pastus, prouerb. 605
ἀλλοιοτικὴ δύναμις pag. 63
ἀλλοπρόσαλλος 343
ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς pag. 837
alma mons 701
almacheni 434
aloadæ qui 784
aloba sacra 105
aloeus Solis & Antiopes filius 826
alogiæ 231
alogij crimen 284
alogij hæretici 611
alogistæ & alogistia 231
aloidarion 1129
alon 395
alopecades 730
alopeces caruncule 731
alopecia insula ibid.
alopecium 730
alopeciæ morbo unde nomẽ 501 730
ἀλοπεκίασις 730
alopecides 603
alopecides canes 660
alopeci furor 671
alopeconesus unde 731
alpes & Rhipæi an ijdem 551 552
ἀλφησαί cur dicti homines Homero 74
alpheus & Alphea Diana, pag. 511
alphei fluuij simulacrum, pag. 667
alphei ad Arethusam transitus 1029
alpheum fluuium mederi uitiliginibus 1036
alphij fœneratoris dictum, pag. 258
ἀλφοί 171
alphitia 977
alphiton pro polenta 335
ἀλφιτοποιοί 292
alphonsus Ferrariæ dux, pagina 153
altani uenti qui 779
altercatio orationi perpetuæ opposita 887
althæni amnis propriũ, & unde is dictus 1036
ἀλθαίνειν ibid.
althepus, althepia 444
altis lucus 485
altius Iupiter ibid.
altrix uis, & eius effectus, pag. 1077
altricis facultatis duplex organum, & quatuor munia 63
alueati 274
alueolatus ibid.
alueoli ibid.
alumine oblitã materiã succendi non posse 369
alurgides uestes 598
aluus 134
alui solutio unde in metu, pag. 190
alya 992
ἀλυπίας τέχνη ab Antiphonte excogitata 732
alysius 246
alytarches 866
alyta Venus 881
Ama 344
ama pro amphora 1057
ἅμαες ἀπήτουν, οἱ δ' ἀπηνρώτων σιάφας, prouerb. ibidem
ἀμαχητί 535
ἀμάλαι 175
amalthea Iouis nutrix 429 & 848
amaltheæ cornu 1147
amandrus locus 750
ἀμανίτης 328
amanes regio cur pro Melanthio 630
amantium blandimenta in amatos 943
amantum lusus platagonitũ pag. 733
amantiũ marsupia porrifilio uinciri, quid 1126
amantium periuria 1129
ab amantibus cur aduocari solita luna & sol 167
amare quid 105
amaranthus quid 654
amaranthо sepulchra coronari solita 654
amari sic ut Pierium Phrygius amasset, prou. 880
amarorũ generatio, ex Lucretio 1094
amarulenti 905
amarynthia 809
amasius ἀλεινός 555
amastris sacrificium immane 492
amathos 822
amathus, Amathusiæ Veneris templum 525
amatoris insania 622
amatores Spartani q ibid.
amatoria ab iside dispensari 169
ἀμαύρωσις 439
amaxiæa 344
amazones dextrã mammam adurere solitæ 117
amazones pro pauperibus, pag. 327
amazonum cantilena, prouerbium ibid.
amazoniũ cõditoriũ 1087
amazonum mos, mares natos mutilare, & ad coitum ipsis abuti 522
amazonum uictus, & etymon 327
amazonica pelta 358
ambar, ampar 1092
ambica uasa 434
ambidexter homo, & quomodo fiat 117
ambidextros uiros reperiri, mulieres nõ itẽ, ibid.
ambilæuus ibid.
ambliſion 801
ἀμβλυώπια 439
ambones 572
ambra quæ optima 1092
ambra ueteribus incognita, & quid ibidem
ambraciotæ, membraciotæ, pag. 734
ambrosia alẽdi, prouer. 330
ambrosia festum 1092
ambrosia quid Atheniensibus ibidem
ambrosiæ allegoria 330
ambrosiæ crater 243
ambulandi ratio 19
ambulatiões, ambulacra 813
ambulius Iupiter, Ambulia Pallas 818
ἀμέλγω 364
amelius Platonicus 611 & 849
amen quid 569
amentia 628
amentia propriè quid 631
amerias 559
ἀμεταστρεπτου 861
amethystus 224
amicitia bonorũ quãto principibus potior auro 872
amicitia quid 882
amicitia sui, eius quæ ad alterum est causa 896.897
amicus ut oleum plantis, prouerbium 1171
amici equites 832
amici præcipuè qui 882
amides primum à Sybaritis excogitatæ 236
aminæa uitis 480
aminocles Corinthius 833
amitrochates rex 684
amitrochitones 237
ammiani distichon in Cappadocas rhetores 640
ammobates 985
ammon, Iupiter Aegyptijs 8 & 722
ammon, qui & Thamus, Aegypti rex 864
ammona luno 725
ammonis nomen & cultus unde 725
ammonius Plotini præceptor 13
ammonij unde 722
amnemones qui 770
ἀμνησία Atheniesiũ 760
amnion 148
amolgi 364
amor absurdus ad inanimata 481
amor à quibus potissimũ coli solitus 622
amor à Venere 222
amor apud Hesiodum quid, pag. 622
amor, artium magister 313 & 1127
amor dæmon 39
amor deus 229
amor, magnus deus 621
amor cur cæcus, fingatur, pagina 622
amor cur eros & heros, pagina 882
amor cur Platonicis dæmon 881. & cur admirandus 881
amor geminus ex Platonicis qui, & qualis 881
amor harpys 1144
amor honestus à Venere longe diuersus 620
amor mutuus quomodo ex syderum influentia 882
amor παντὸς ὧν χρήματος 1126
amor, pulchritudinis desiderium 620
amor triplex ibidem
amoris ara 622
amoris castitas in Chiorum uirginibus mira 474
amoris commendatio 882
amoris crater 1068
amoris cultus 621
amoris diuersi parẽtes 622
amoris honesti ratio & laus pag. 621
amoris libertas 674
amoris potentia & laus, 1126 1127
amoris principium quale, 880 881
amoris uis mira 313
amoris uulgaris detestatio, pag. 622
amorem citra cognitionem non ingenerari 924
amore liberari qui Selemni aqua se abluerint 622
ex amore oculorum tumor, unde 1153
amorge 969
amorgine herba ibidem
amorgis 888.969
amorgina uestimenta 888
amum 848
ampeliotæ quanti faciant silphium 200
ampelis, ampelion 686
ampelus ibidem
ampera 613
amphamiotæ 710
amphamiotæ apud Cretẽses qui 970
ἀμφημερινὸς febris 656 & 855
ἀμφί 1070
amphialas 1070
amphianactes 228
ἀμφιανακτίζω 228
amphiaraus uates 1126
amphiaraus somniorum interpres 1036
amphiarai uatis interitus, pag. 488
amphiarai oraculũ, & quæ his eò accessus 1036
amphibologiæ usus ac ratio pag. 538
amphibrachus, scolios cur, pag. 453
ἀμφιβρότη χθὼν quid Empedocli 1135
ἀμφικαρὴς 452
amphicratis liber De uiris illustribus 533
amphicratis rhetoris dictum pag. 805
amphicyrtum 589
amphicyrtos luna 762 & 767
amphictyon rex primus uino aquam miscuit 247
amphictyonũ sacer consessus 451
amphictyonica decreta cur sacra 451
amphicypellon 1070
amphidamantis laudatio, pagina 303
amphidexios 117
amphidromia 860
amphieti allegoria 846
amphilochus ab anfere amatus 605
ἀμφιλύκη νὺξ 615
amphigyi 830
amphilyce 935
amphimalli 603
ἀμφιμαλλοι χιτῶνες, pag. 755
amphimaschalos 117
amphimaschalos tunica, pagina 598
amphinomi in parentes pietas 415
amphion magicæ peritus. pagina 821
amphones mazæ 334
ἀμφιπλήξ 816
amphipolũ sepulchrũ 654
amphippi 830
amphipyron 1070
amphipyros Diana cur, pagina 425
amphisbænam nõ facilè alio quàm uite interimi 1021
amphissa 617
amphistomi 1070
amphitapetes 603
amphithetos, & apythmetos phiala 1058
amphitheatrum 292
amphitrite quid 1003
amphitrite Neptuni uxor, pro mari, & cur dicta, pag. 1003
ἀμφοδοντες 111
amphora 1058.1108
amphora Capitolina 1058
amphoræ capacitas ibidem
amphoram pendere, in Bonasum scomma 1108
ἀμφοτερόπλους 816
ἀμφωτίδες 106
amphotum 1056
ampliationis mos 898
ἀμπωτις qd 424.1003
ἄμπυξ 992.1003
ampron 992
ampulleſcere 1172
ampycides Mopsus 1125
ampyx 484.821
amonia Chia & Cyrenaica, æterna 952
amula 1057
amuleta qui gestarent, damnati 347
amurca 969
amusium 780
amyclæ unde dictæ 674
amyclaides, calciamenti genus 707
amygdala decorticata 525
amygdalæ amaræ, ebrietatis antidotum 410 1059 1128
ἀμύγμων 107
ἀμύμων ibidem
amymon Homero quis 871
amymone Neptuno adamata 1026
amymoniæ aquæ ibidem
amyntas Philippi 838
ἄμυσι 264
amystis ibidem
amystis unde dicta 1069
ἀμυσίζω, amystissare, 264 1069
Anabasii 683
anabates micraspis 831
anabatæ 484.831.832
ἀναβαθμοί 359
ἀναβολῆς qui 796

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἀναλεαλύπτῳ 827
anacalypteria quæ & 827 828
anacalypsis 827
anaces Dioscuri 617
anacharsis Scytha 706
anacharsis Scythæ de foro dictum 1072
anach. dictũ de oleo 191
anacharsidis factum egregium 472
anacharsidis inuenta, & sapientia eiusdem 706
anacharsis harpagonum inuentor 1144
anachoritæ qui 358
anachronismus quid 423
anaclinteria 1051
anacoluthia 1066
anacos 280
ἀναλεῖῶς 617
anacreontis historia 578
anacreõtis hymni cur in pueros ferè 556
anacrusis 613
anactes cur dicantur reges, pag. 617
ἀνάκτεσσιν παίδων telete ibidem
anactoria pro Mileto 281
anactorium Cereris templũ & adytum 281
anadosis 158
anadyomene Venus 537
ἀναιδείας lapis 458
ἀναισθησίαι 392
ἀναίσθητοι 332.497
anagallidis sexus duplex, quõ discernatur 797
anaglyphice 1137
anagnostes cur dictus Aristoteles 647
anagogæ Veneri dicatæ, pagina 238
anagogi equi 824
ἀναγώγως 164
anaitis Armeniæ regio 713
anaitis pro Venere Persis, pag. 695
anaitidos deæ cultus 713
analecta 506
analectæ grãmatici qui ibid.
analectides ibidem
ἀναλεγκδια ibidem
analeptice 1119
analeptice dicta 333
ἀναλογίαι 93
analogistæ 231
analogistici ibidem
ἀναμάρτητον 306.903
ἀνάγνωσις cur pro lectione Græcis dicatur 376
ananceum 636
anancophagia 988
ananiæ cor quomodo dicatur Satanas implesse 51
ananius Iambographus 683
ἀνάνδιος 684
ἀναντίῤῥητος 567
anadiplosis gratia 466
anaphalantias 502
ἀναφαλαντίασις 101
ἀναφέρεσθαι 589
ἀναφλᾶν 560
anaphlasmus ibidem
anaphlystius ibidem
anaphora 392.589.801
ἀναφορᾶν 589
ἀναφορεύς 358
anaphorici 589
anaphorum quid ibidem
anaphysema 780
anapi fluuij simulacrũ 667
anapiæ in parentes pietas, pag. 415
ἀναπνοὴ 1043
anarchia, siue anarchias annus 128
anarion 1119
ἀναῤῥοφᾶν 874
anasilus 502
ἀναστοιχείωσις 607
ἀναστόμωσις 89.91.216 & 465
anastomotica 465
anatarici dictum 151
anates Ponticas uenenis uesci 409
anathematici 227
anathematici tripodes 303
ἀνατολή 59
anatomæ 122
anatrepticæ diæta 333
ἀνάτρεψις 395
anax quid, & unde 280
anax Cæli ac Terræ filius, pagina 281
anaxagoras Clazomenius a gelastos 756
anaxagoras à Pericle seruatus 763
anaxagoras quare νοῦς appellatus 13
anaxagoræ apophth. 1172
anaxagoræ dictum 30
anaxagoræ de deo sententia pag. 836
anaxagoræ de pecunijs dictum 757
anaxagoræ epi ymbium, & aræ eidem dicatæ 391
anaxandrides comicus 212
anaxarchi improba ad Alexandrum uox 280
anaxilæ in assentatores scõma 794
anaximander sciatherici inuentor 445
anaximenes gnomonicæ inuentor ibidẽ
anaximenis de calido & frigido sententia 964
anaximenis de deo sententia pag. 836
anaxippi in philosophos dictum 871
anaxyris 599.703
anazarbos Ciliciæ cur oleæ feracissima 459
ancalides 748
ancalidophori qui ibidem
ancharia dea 847
anchimachi 814
anchomalæ hastæ ibidem
anchimolus hydropotes, pagina 410
anchimoli sophistæ historia, pag. 190
ἀγχίνοιαι quid 373.403
anchisæ sepulchrum, Anchisia 653
anchora, ischas 919
anchora sacra 449
anchoræ inuentio 706
anchoræ supplicium 362
anchoralia 252
ancillæ 300.813.814
ancon quid 117.245.649
anconæ 117
ancones quid 639
ἀγκῶνι ἀκμυσόμενοι pag. 639
ancteres 113
ἀγκυλίζῃ, ἀγκυλίσαι deæ 814
ἀγκυλομήτης cur Saturnus 489
ἀγκυροβόλιον 471
ancyle quid 300.813.814
ancyle ex caprina pelle 813
ancyliorum dies religiosi, pagina 813
ancyliæ ibidem
ancyloglossum linguæ uitium quale 110
ancylotomon ibidem
andabatæ 406
ἄνδηρα, andera 1050
anderica, Darij stathmus, pagina 714
andiræ lapis in metallũ 738
andrachne syluestris 733
andraeles annus qui 860
andraclos herba ibidem
andramytes rex 775
ἀνδραποκάπηλος 85
ἀνδραποδιστάι 343
andreas Casalinus 912
andreæ Gritius 155
andria 1064
andria syßitia 709
andriæ tibiæ 319
andriantes 447
andricelon color 599
andricelos quid 860
andrion 710
andrisci fortuna 337
androclidæ Laconis dictum pag. 522
androcorinthus Heraclea, pag. 734
androgei ara 648
androgynus 559
androgyni qui 558.742
androgynorum appellatio, pag. 558
andromache Pyrrho nupta pag. 1080
andromachus Timæi historici pater 246
andromachi inuentum theriaca 209
andromorphos mandragora pag. 860
andron 1050
andron Catanæus 165
andronella 1050
andronici turris octogonos pag. 779
ἀνδροφάγοι aues 602
androthelys 742
ἀνέκας 617
anelytra 725
anemone ex Adonidis sanguine prognata 733
anemones solijs ludere amantes soliti ibidem
anemoniæ phœnides ibidem
anemotidos Palladis tẽplum pag. 781
anengyos qui 1088
ἀνεψιός 512
anermatista nauigia 250
anestios 565
anestij qui 567
anetinæ corollæ præcipuè in usu ueteribus 1055
anetinus flos quilibet ibidem
angara & ἀγγαρεύειν pag. 683

angari qui, & angariæ 682
angariari 682.683
ἀγγαροφορεῖν 683
angelus Triuisanus 156
angelus quid 40.44
angelus propriè quis 284
angelum etiam de homine dici 41
in angelum transitus 342
angeli à deo humanis rebus præfecti 35
angeli an corruptioni etiam subijciantur 44
angeli an omnes species unius 38
angeli boni 45
an nobis præsint 45.46
angeli boni nostræ custodiæ addicti 47
angeli dei quomodo sibi uxores accepisse in Genesi dicti 41
angeli incorporei, corpora tamen assumpsere 40
angeli quatenus futura prænoscant 52
angelorũ nouem chori etiam à Pythagoricis designati 43
angelorum numerus 35
angelorũ panis, manna 801
angelis etiam corpora tribui 39
angelorum qualia corpora fuerint ante lapsum 40
angelia cur Mercurij filia, pag. 680
angelicum corpus non idem quod dæmonicum 39
angina 114
anginæ remediũ ex canis & hominis retrimentis 386
anginæ species 114.115
angitij qui 208
angones 676.683
angones, Frãcorũ tela 703
angues uide Serpentes
anguilla apyrenos cur 234
anguillæ symbolum 1141
anguillæ Copaides, & basilicæ 328
anguillæ Strymoniæ 1071
anguillæ ubi optimæ 1070
copaides et plotæ ibidem
ἄνθοβοι qui 753
ἀνθρωποι 647
anhelitus ratio 744
anhomœomeræ partes 90
ani procidentia 128
ani ratio & uocabula 128
anigri aqua qualis 1000
anigridum nympharum species 1001
an in anima abiũcta supersit memoria uel sensus 384
anima ad totius sapientiæ imaginem facta 79
anima aeris & terræ quæ, pag. 799
anima an fuerit ante corpus pag. 61
anima an ignibus torqueri possit 368
anima an lumen substantiale 615
anima an per accidẽs infundatur corpori 61
anima corpori inclusa cur ueritatis lumen minus perei piat 193
anima cur per cancrum descendere, per capricornum ascendere dicatur, 574 575
anima, Dei ciuitas, Christi sponsa, Spiritus sancti templum 75
anima, dei creatura, ex nihilo producta 60
anima, dei imago 613
anima, dei organum 14
anima et spiritus idem in homine 70
anima, homo uerus 1008
anima hominis, trinitatis imago 54
anima immortalis Alexandro Aphrod. asserta 73
anima immortalis Homero & Plutarcho credita 70
anima in homine duplex, pagina 575
anima in quã corporis partem primum infundatur, pag. 575
anima, interior homo 808
anima, naturæ æmula 200
anima numerus se mouens, quid 853
anima pro homine 1092
anima, p sale suib. data 979
anima pro sale, prouerbium pag. 981
anima quando infundatur corpori 574
anima quõ patiatur 367
anima, rerum medium 573
anima, rerum omnium similitudo 79
anima rationalis etiam dæmon appellata 44
anima, uehiculum ad deum, & mentis imago 60
animæ à corpore separatio duplex 807
animæ à sensibus abductio, 612 613
animæ ad sapientiam progressus quinq;, ac nouem pag. 67
animæ alæ, ex Zoroastris opinione 613
animæ calamitas prima, corpus 198
animæ dignitas atque præstantia 78
animæ distributio secundum potentias 61
animæ duplex motus 384
animæ ebrietas duplex 243
animæ & dæmonis coniunctio quando fiat & quomodo 46
animæ etiam sensum superesse, à corpore separatæ, pag. 645
animæ humanæ uis quanta, pag. 78
animæ idolũ quod, item quæ imago & umbra 63
animæ idolũ & umbra, quid pag. 645
animæ immortalitas Chaldæis primum & Indorũ magis asserta 716
animæ in corpus imperium, 967 968
animæ intemperantis perturbationes 367
de animæ medela, Zamolxidis doctrina 232
animæ mors 6
animæ natura qualis per se, pag. 197
animæ oculus, mens 70
animæ officia tria 62
ἀνὴμυκάμδς totidẽ 64
animæ potestates duæ 61 62 962
aĩæ potestates quinq; 858
animæ potentiarum ara in capite 774
animæ princeps uis in cerebro 575
animæ quaternitas 857
animæ rationalis imperium in corpus quàm late pateat 776
animæ sedes in corde 95
animæ simulacrũ quid 646
de animæ substantia diuersæ opiniones 60
animæ uehicula tria 645
animæ uis in corpore historicis exemplis declarata pag. 777
animam à corpore segregare quid Platoni 62
animam alisexui, aut eisdem reparare, qua ratione traditum 643
animam an corpoream putarit Homerus 69
animam hic in carcere detinere 5
animã ibi agere, ubi & subseruit organum 66
animam omnia nosse 769
animæ in nobis duæ quodam modo 807
animæ melissæ quæ 848
animæ quare ψυχαὶ appellatæ Græcis 55
animarum alæ quæ 644
animarum corpuscula quælia 43
de animarum in bestias transitu opinio, unde nata, et quid significet 342
animarum in bestias transitus 367
animarum pæan 604
animarum potus 243
animarum speluncæ qualis à ueterib. describatur 221
animarũ supplicia apud inferos qualia 367.368
animarum transitus in corpora diuersa 203.204
animas ante corpora uixisse pag. 375.376
animas defunctorum à dæmonibus effingi 50
animas mortuorum sellis ac sanguinis effusione prolici 1090
animas uiolenter percuntiũ posse hostes infectari, pagina 645
animis hominum inesse latẽtes scientiarũ thesauros pag. 75
animis purgandis qui numeri dicati 862
animale instrumentum, animalis spiritus 88
animalis uirtus quæ 64
animalis uirtutis potestas, duplex 627
animal à quo primum occi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſum 429
animal omne calidum & humidum 796
animal quid, & unde 845
animalia immolãdi ritus unde primum 428.429
animalia memoria prædita, quæ 768
animalium differentiæ compositionis ratione 58
animalium miracula ex ueteri ſuperſtitione 908
animalium ortus ex priſcorum theologia 253
animaliũ partes dextræ, ſiniſtræ, &c. quam rationem habeant 19
animalium partes ſimilares aut diſſimilares, quæ 90
animaliũ quorundam ſponta nea generatio 57
animalium ſermonẽ qui intellexerint 642
animalibus cunctis ineſſe rationis orationiſq; um, pagina ibidem
animantium differentiæ morum 1016
animatum nullum deo immolandum 423
animus & anima quo differunt 62
animus hominis à quiete perpetua abhorrens 390
animus in oculis habitare cur dicatur 101
animus quid 60
animi concitatio 902
animi cultus, dei ipſius cultus pag. 882
animi genitor deus, ut corporis mundus 382
animi humani altitudo atq; maieſtas 77
animi in hoc corpore ſomnus 367
animi mobilitas unde 829
animi particeps nullum animal præter hominẽ 70
animi remiſsio uelut amiſsio 390
animi uigor quando incipiat decreſcere 1148
animi uigorem perire labore nimio 390
animi uirtutes quæ 69
item uitia 69.70
animum noſtrum etiam dæmonem dici 44
animorũ mortalitas an Ariſtoteli aſſerta 73
anippi 830
animorũ mortalitatis aſſertores taxantur 197
animoſitatis in homine ratio 86
aniſchia 128
ἀνισοταχὺς pulſus 317
anius unde dictus 248
anij fabula ibidem
annalis prætor à filio proditus 416
annalium appellatio unde L. Iulij familiæ 923
annus Aeoli nomine ſignificatus 779
annus ſert, non ager, an recte dicatur 1146
annus ſexageſimus tertius, cur periculoſus 860
animi partium mutatio ex ſole 446
anni principium Aegyptijs cancer cur 575
anni principiũ cur inuicem fauſtum precamur 606
anni ratio ab Aegyptijs primum excogitata 721
ãni ratio ex ſolis curſu 929
anni ſymbolum palma Aegyptijs 168
annum milleſimũ expectat, prouerbium 48
anni hebdomatici & enneatici periculoſi 860
annis nouẽ nõ pluiſſe 1000
annibalis cum Gallis fœdus quale 509
anniceris eleganter Platoni notatus 666
annona 334
annonis exilium 487
et leo σκευόφορος, ib.
annulariæ ſcalæ 203
annularis ratio 306
annulus fluuius qui Plinio pag. 486
annulus ſigillaritius 203
annuli funda, ſeu pala 198
annulum aureũ geſtare quibus Romæ licuerit 202
annuli æſtiui, leues ibidem
pronubi ibidem
annuli in coma 553
annuli pharmacitæ 201
annuli phyſici 200.201
annulorũ imitiũ primũ 214
annulorum ius 199.200
inde & uaria nomina, 199 200.202
ἀνοχαὶ 400.463
ἀνόσλυνος 136
anodynon 914
anodyna pharmaca 133
anogeum 636
ἀνώνυμος humor 158
anopæa uia 128
anoptice 549
ἀνορεξίαι, ἀνόρεκτος 988
anorrhopygia 127
anoſtus 668
anoterica pharmaca 145
anſanctæ 305
anſeris in Glaucẽ amor 481
anſeris in puerũ amor 605
anſeres pollere auditu 858
anſeres ſilentio ſibi uitã tueri 841
ante, antes 601
antæus Mauruſiorũ rex, cur terræ filius 724
antæus terra natus 790
antæi ſceletum 1066
antagoræ ſcomma 233
antapocha 462.463
antemnæ 148
antemnæ pedis 131
antepaſsiones 914
anterides 601
anteros deus qui 622
anterotis ara ibidem
anteuerta dea 983
antheas Lindius 228
anthele 934
anthelia quæ 931
anthelion 934
anthema maza 335
anthema ſaltatio 165
antheron 112
antheſphoria feſta 1005
antheſteria feſta 1108
antheſterion menſis qui, 546 1108
anthias piſcis 448
anthion puteus 934
anthis meretricula 309
anthos 249
anthos porphyrion 238
anthoſmias unum 1003
ἄνθρακες πῦρ ἀσιοι 822
anthedon pro ape ubi 910
anthropea, ἀνθρωπεία, 62 1037
anthropomorphitæ hæretici 309
ἀνθρωπόμορφος mandragora cur 657
ἄνθρωπος unde 58
ἀνθρωπότης 411
antiades 114.115.153
antiades quot 115
antianche 114
antianiræ Amazonis de clauſo dictum 522
anticardion 120
anticato 441
ἀντίχειρ digitus 641
& 746
antichthone 862
anticliæ hiſtoria 404
anticnemion 130
anticipatio 844
anticratis poſteri cur Machæriones 476
anticyra meretrix unde dicta 920
ãtidotus Mithridatios 409
antigenidæ dictum 557
antigonæ σύρμαι 818
antigonis triremis 450
antigonus Philippi ἕτερος φθαλμος & Cyclops 838 αὐθέντης 838
antigonus cur Doſon cognominatus 468
antigonus unde Gonatus dictus 920
antigoni adulator Apollophanes 795
antigoni præclarũ apophthegma 837.893
antigoni arrogantia 279
antigoni calumniarum tolerantia 828.829
antigoni de uxore ducenda conſilium 1084
antigoni in filij curioſitatem ſcomma 475
antigoni in Hermodotum adulatorem ſcomma 835
antigoni in proditores dictũ pag. 283
antigoni in Hyrcanum impetus 433
antigoni Macedonis interitus 1019
antigoni pietas 415
antigoni ſecundi in Demetrium patrem pietas 425
ἀντίλυψις 1101
antilochus à Memnone cæſus 852
antimachus cur Pſecas cognominatus 942
antimachum Homero ſubſtituere conatus Adrianus, pag. 1010
antinoi ſtella 397
antiochenorum mores 718
antiochus cognomento Doſon 921
antiſthenis in Platonem calumnia 621
antiſthenis pera 785
antiſtomos phalanx 830
antiſtropha 293
ἀντίθεος 746
antithetos 1070
ἀντίγραφος nervus 106
ἀντλητά 176
ἀντλητήρ 283
antonius Boldu Venetus, 262 1032
antonius Fulginãs 912
antonius Muſæ libertus 202
antonius Popa 989
antonij anachoritæ hiſtoria pag. 357
M. Antoniuscur Arabarches pag. 720
M. Antonij arrogantia 77
M. Antonij luxus 558
M. Antonij uinolẽtia 1097
M. Antonij dæmonium quale fuerit 46.47
M. Antonij dictum 785
M. Antonij res, tragœdiæ imago 215
S. Antonij morbus 1160
antonij & Cleopatræ comuia 1052
antoninus Caracalla magiæ deditus 643
antoninus unde Pij cognomen ſortitus 627
antonini Pij hiſtoria 472
M. Antonini hiſt. 903.904
M. Antonini in Quados bellum 815
antonini Caracallæ libido, pag. 518
antonini Diadumeni hiſtoria 574
antonini imperatoris in comatos dictum 553
antonini imperatoris in Phiſiſcum ſcomma 553
antonini phil. dictum 870
antonini philoſophi in gladiatores ſcomma 405
antonini philoſophi in uxoris funere inſtitutũ 655
antoninianæ Caracallæ 598
& 599
antra dijs et nymphis cur dicata 935.1094
anubis 179.846
anus 128
anxitudo 395
ἀνύλακτοι canes 663
τὸ ἀνυπόδυτον 770
ἀνυποδησίαι 550
anytus 935
anyti hiſtoria 893
Aœde Muſa 855.1072
ἀοιδοὶ poetæ, qui 227
ἄοινοι 889
ἀοργησίαι 901.904
ἀόριστος 450
aornos Theſprotidis 705
Aparachytum uinum 480
& 995
ἀπήλατητος 583
ἀπέρατος 714
ἀπαρεσίαι quid 852
ἀπαστέως 401
ἀπτίδια 903
apathia quid 914
apathiam, non eſſe uitæ huius 903.904
apaulia 1089
ἄπεδος 234
ἀπήρων annulus 202
ἀπολιύθερος 971
apelicon Teius 1120
apellæ 122.124
apelles cuias 512.513
apellis dictum 1182
apellis de Idyſſo Protogenis dictum 838
apellis equa & canis 54
apellis pictoris præſtantia, pag. 512
apellis Venus anadyomene pag. 537
ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρέος, pag. 532
ἀπήμιος Iupiter 1027
ἄπιμπρον δένδρον, pagina 1063
apenarij 945
ἄπλους curſus 484
apene 832
ἄπυφθον aurum 896
aper calidæ naturæ 438
apes cur ſimæ 1094
apes βυθῶεις 848
apes ubi mella conficiant ſine fauis 910
apes ubi nullæ ibidem
apes, unde meliſſæ dictæ, pagina 1094
apum memoria 768
apum nomina plura 910
apum ubera 120
apibus infeſtũ oleum 1171
apeuctici hymni 229
ἀπευθισμένου inteſtinum 135
apex, λόφος 99
aphæa 711
ex apharesi curare 364
apharetes planetæ cur 803
aphanetæ ſtellæ 807
ἄφαρτος terra quæ 27
aphedrus 867
ἀφελῆ animalia quæ 429
aphelia 834
aphetæ 972
aphetæ qui 803. & aphetica in cælo quæ, itemq; dipheteria 803
aphetæ urbs unde ibidem
ἄφθοι 276
aphetor cur Apollo 304
aphetoriæ opes, puer. 304
ἀφιλόσοφοι 518
ἄφιππος regio 831
aphlaſtus quid 755
aphlauſtus ibidem
aphnij ſacellũ, deq; Aphnio plura 787
aphonia 1141
ἄφορτον 869
ἀφορισμός 172
aphoriſmi 494
aphractæ naues 832
aphrica hominibus fœcundiſſima 723
aphrica ſemper aliquid noui, prouerb. 491
aphricæ ſalubritas 725
aphricani annales 253
aphricani ſtatua 690
aphri inconſtantes ac perfidi 725
aphri ſubdoli cur 694
aphri uimolenti 657
aphrorum impudens dotem quærendi mos 1086
aphr. paſtorũ mores 724
aphrorum ritus diuerſiſsimi 723 724
aphros lacertis ueſci 1065
aphrodiſium 1129
aphrodiſium iuſurandum, prouerb. ibidem
aphrodiſia opera ibidem
aphroditarium ibidem
aphroditæ Venus cur 608 698 1129
aphrogala 1071
aphrogenia Venus, cur, pagina 1129
aphthæ trium generũ 617
aphthas pro Vulcano ibidẽ
aphthiphus ibidem
aphiæ, Apuæ meretriculæ, pag. 309
apiana uua 911
ἄφικτος 735

Universidad de Deusto
Biblioteca

apitij iura 240
apitij luxus 326
apitij mors ibidem
apitiani coqui ibidem
apij 553
apirocalos 234
apron terra 202
apiros, ἄπιρος ibidem
apis Aegyptiorum ab Ocho Persarum rege immolatus 1169
apis bos 286
apis φιλόσοφον animal, & iustum 848
apidis cultus 178
ἀπιόσωτον 1064
apium castris quæ præcipuè discludenda 1168
apium inseris sacrum 484
apium proculcatum lætius prouenire 577.1146
apio coronari in Nemeis solitum 484
apio indigere, prouer. 215
aplagides chlenæ 597
aplanes sphæra 9
aplanis motus 24
aploides lanæ 597
ἀπνευσί 264
ἄπνοιαι 115
apobatæ 831
apobaton 181
apobomia sacra 753
apocarteresis 494
apocatastasis quid 59
apochæ 462
ἀποκή 463
apocinus saltatio 165
apocleti qui 506
ἀποκοπὰς φωνῆς 317
apocopi 126.503
ἀποκριτικὴ δύναμις 63
apocriticus uenter 121
apocrustica 1119
ἀποκρουστικὴ δύναμις, 63
apocynon 660 (63
apoda 132
apodectæ 106
apodectæi ibidem
ἀποδείξεως alia quàm disciplinæ ratio 272
apodes 660
apodos quid 467
apodon melos 468
ἀποδυομοι 758
apogæi flatus 1002
apogæum 59
apogæa, siue apogæa retinacula, quæ 779
apogæi uenti qui 779
ἀποζοσῶσαι 100
ἄποζοῦσοι 127
apogoni 1086
ἄποιθ' ὕλη 27
apolausti 332
apolides 276.567.971
apollodorus sciagraphus, pagina 399
apollodori lib. De dijs 739
apollodori scomma in Adrianum 22
apollo à Glauco diuinãdi scientiam consequutus 40
apollo Alexicacus ante fores coli solitus 380
apollo cur Alexicacus 731
apollo Carnius 321
apollo Cassius 212
apollo citharæ & tibiæ inuẽtor 314
apollo cur Aphetor 304
apollo cur Euholmos 302
apollo cur Latonæ filius, pagina 616
apollo cur Leschenorias, pagina 740
apollo cur Loxias 471
& 991
apollo cur Myricæus 269
apollo cur Orchestes Pindaro dictus 161
apollo cur Prostaterius, pagina 1092
apollo cur otrophos 258
apollo Ἀεμαδιώτης, pagina 1029
apollo Delphinius 288
apollo dicta 456
apollo διαλεκτικότατος cur 615
apollo Dicæus 897
apollo ἐγχεγραμμένος, pagina 846
apollo Erythybius 194
apollo idem cum sole 983
apollo Lycegenetes & Lycos 823
apollo Lycius 1133
apollo Lycoctonos 353
apollo medicus & musicus pag. 312
apollo Musarum choragus, pag. 222
apollo non plus uates quàm philosophus 615
apollo οἰλιεύς, ἰωματίτης 288
apollo Opsophagus 380
apollo Patrous Athenis cur pag. 475
apoho Philesius 148
apollo præfectus Maio 983
apollo Pythagoricus unitas dicta 856
apollo Pythius heroici carminis auctor 227
apollo quid, & unde dictus 8 379 1110
apollo Smintheus 194
apollo Spodius 845
apollo Tegyrenus, cur 168
apollo Theorios, & Phanæus 379
apollo Theoxenios 678
apollo uaticinij & medicinæ parens 1119
apollo ubi natus 167.168
apollinis Actij templũ 908
apollinis allegoria 222
& 616
apollinis arculæ & simulacri direpti historia 298
& 616
apollinis Clarij lucus 1124
apollinis Clarij sacerdotem aquæ haustu uaticinia cõcipere 1027
apollinis cognomina aliquot 615 616
apollinis Comæi panagyris, pag. 598
apollinis corolla laurea 169
apollinis cum Neptuno dissidium, quid allegoricè, pagina 679
apollinis ὠλεστηρίς templum 423
apollinis Epicurij templum, pag. 731
apollinis & Plutonis diuersitas 379.380
apollinis genethlios septimus dies 529
apollinis festum apud Aegialenses quale 425
apollinis Lycoctoni templũ pag. 256
apollinis marmarini templum 637
apollinis Palatini lychni 8
apollinis Pythij simulacrum apud Samios 1137
apollinis Pythij tẽpli inscriptio 471
apollinis sceptrum aureum, cur 271
apollinis simulacrum Deli, quale 134
apollini à Themide concessum oraculum Delphicũ, pag. 614
apollini confectus draco, Python & Delphin ibidem
apollini immolari ab Hyperboreis asinum 1169
apollini sacra mensium initia 983
in Apollinẽ cœnari quid, pagina 456
apollineus lucus 935
apollonia, Valona 438
apolloniæ solis oues 1003
apollonius 643
apollonius Acharneus 737
apollonius quando uixerit, pag. 168
apollonius Sotadæ filius, pagina 250
apollonius Tyaneus animalium sermonis peritus 642
apollonius Tyaneus magus pag. 346
apollonius Tyaneus quando floruerit 772
apollonij Carica 1144
apollonij Tyan. castitas 523
apollonij Tyanei historia, 643 646
apollonij Tyanei in Domitianum scomma 772
apollonij Tyanei uiuacitas, pag. 200
apollophanes adulator 795
ἀπολύσαι 1081.1082
apolytrotica sacrificia 489
ἀπόμαχοι 831
ἀπομαστίχα 335
apomagdalia quid 1062
& 1063
apomeli 911
ἀπομυῖος Iupiter 845
aponeuroses 92
ἀπονευρόσεις 116
aponi thermæ 1162
aponimma 1063
aponiptrum ibidem
apopempici hymni 229
apophantica sentẽtia 1013
ἀποφλεγματίζειν 494
ἀποφαιβάζειν 379
apophora 589
apophora σὺν ῥωτιῶσαι, pagina 943
ἀποφράδες dies 528
apophyades 135
apoplectici 469
apoplectica sacrificia 429
ἀποπλῆξιες 194.392
apoplexia quibus causis contingat 194

apoplexia senectæ familiaris pag. 195
apopompæi dæmones 47
aporaphanidosis 362
aporema 749
ἀποῤῥοίαι 767
aposcythismus quid 706
aposistis saltatio 165
apositi ægri qui 1170
ἀποτοξοβυτηρίαι 1119
apospasma 91
ἀπόσκαγμαι 480
ἀποστασία δίλιν, siue apostasium 665
apostemata 1160
apostolici modi 160
apostrophi oculi qui 544
ἀποστροφίαι Venus 524
apostyrmata 819
ἀποτάφοι 650
ἀποτέλεσμα 445.915
ἀποτελέσματα Ptolemæi, qui nunc Quadripartiti 22
ἀποθέωσις 835
apotherapeutice 395
apotherapia 395
ἀποθέται Spartæ 740
ἀποτιμήματα 1089
ἀποτιμηταὶ ibidem
apotomeus iaculum 505
apotragemata 1041
apotreptica sententia 1013
apotriches 753
apotropæi dæmones 47
ἀποτροπαῖοι dij & 249 546
apotropon uinum 480
apparentiæ 634
apparere 978
apparitor rationarius quis, pag. 462
apparitores 978
appetitus duplex 61.644
appia aqua 431
appia aqua unde & quando in urbem inducta 923
appiades deæ 431
appius Claudius cognomẽto Cæcus 923
appius Claudius à Scipione notatus 769
appij Claudij dictum 389
in Appium Claudium Scipionis scomma 1009
apprehendendi uis duplex, pag. 627
aprilis mensis, qui & Thargelion, Apollini & Dianæ sacer 665
aprili præfecta Venus 983
apri in conuiuio incidendi luxus 1052
apri miliarij 1105
apri quomodo eunuchi fiant pag. 126
aprorum lachryma cur dulcis 438
aprorum sanguis 438
apros pollere auditu 858
apsicori, apsicoros uita 201
apsimachia 1074
apsinus rhetor 213
apsis, apsides 1074
ἄψοφησι 783
aptatores qui 675
aptera urbs 783
aptilon 215
apuæ Phalericæ 328
apuæ unde optimæ 1070
apuleius nouator atq; opifex uerborum 126.1082
apulei De plantis commentarius 781
ἀπύλωτος 617
apyrenon 234
apyrina 903
apyritæ panes 333
apyron 202
apyron aurum, uinum, apyros cœna quæ 234
ἄπυρα obsonia quæ 234
apyri tripodes 303
apythmemos 1058
Aqua an aeris ui concrescat, pag. 966
aqua an coloris expers 996
aqua an primò frigidum elementum 695
aqua aurea apud Persas quæ pag. ibidem
aqua Chaos, & rerum initiũ Hesiodo 1026
aqua cur frigore densescat, pag. 1172
aqua Mercurio & Saturno attributa 9
aqua optima quæ 1027
& 1028
aqua pluuia uide Pluuia
aqua, rerum principiũ Thaleti 654.836
aqua suapte natura congelationis nescia 965
aquæ calidæ ad potum usus, & frigidæ 1028
aquæ color & sapor 27
aquæ elementum, mortis figura 564
aquæ haustu concipi uaticinia, apud Apollinẽ Clarium 1017
aquæ lustralis in sacrificijs usus 431
aquæ Niloticæ laus 1027
aquæ potu, absq; cibo, uixisse quosdam 494
aquæ sulfuratæ induratio, pagina 1162
aquæ uis 966
aquam calefactã citius concrescere cur 1171
aquam decoquere & niue refrigerare, Neronis inuention 1028
in aquam & terram resolui, quid 607
ad aquã scribere, prou. 180
aqua pereuntes cur & quando fluitant 1040
aquæ alicubi admirandæ naturæ 1000
aquæ caducæ quæ ibidem
aquæ calentes cur sacræ ueteribus, & earundem rationes aliquot 1161
aquæ dulces cur æstate quàm hyeme deteriores 997
aquæ per saxa & è mõtibus defluæ, cur præcipuè frigidæ 966
aquæ puteorum profundiorũ cur frigidiores 967
aquæ simpliciter, pro aqua inter cutem 990
aquæ super firmamentũ, cælestes 9
aquarum bonarũ & malarũ una cognitio 1028
aquarũ cælestium ratio 10
aquarum colores 1002
aquarum cultus 1026
aquarum curatores 727
aquarum distinctiones 999
& 1000
aquarum diuinitas apud ueteres 1026
aquarũ dulciũ ratio 1002
aquarũ laus præcipua 1026
aquarũ locus proprius, Maris regio 999
aquarũ nomine quid in scripturis intelligatur 1009
aquarum per Italiam alicubi sacrificia uis 1162
aquarũ phatio triplex 996
aquis calentibus cur magis q̃ frigidis lapides cõcrescãt pag. 1162
aquas calidas, etsi falsas, pro fluere tamen 1002
aquis dominari lunam 996
aquis publicis præfecti 727
aquagia 990
aqualiculus 120.353
aqualis 727
aquaria prouincia ibidem
aquariæ libræ 1026
aquarioli qui 453
aquarius de iride 878
aquarium 727
aquarij hæretici ibidem
aquarij inter scriptia, ibidem
aquarij qui ibidem
aquariorum fraus ibidem
aquata mulsa ibidem
aquatio ibidem
aquifolia 251
aquosum unum 1101
aquila fluuius 255
aquila à Pythagora cicurata pag. 735
aquilæ cognomen cur Pyrrho inditum 920
aquilæ ex homine metamorphosis 488
aquilæ genus percnopteron & percnon 1015
aquilæ natura 488
aquilæ senilũ & mors 488
aquilarũ perspicacitas 166
aquilæ usus 858
aquãleiensium deus 142
aquilentana 20
aquilices 727
aquilo uiarũ scopa, cur 551
aquilo unde dictus ibidem
aquilonis proprietates, ibidẽ & 779
aquilonẽ australibus calidum flare 551
aquiminaria uasa 727
aquipenser 472
Ara, βωμός 432
ara comica, quæ 212
aram parare ibidem
aræ deorum ab Aegyptijs primum excitatæ 721
aræ duæ olim in scena 212
aræ pro asylo 213
ararum thenar 118
arabarches, Arabarchiæ uectigal 720
arabiæ felicis situs 17
arabes odorum diuites 588
arabes primi diuinorum inscij 847
arabes Scenitæ 721
araborum mos impexos incedere 553

Universidad de Deusto
Biblioteca

arquatus 878
arquatus morbus unde 141
ἀερόβολωτα 271
arræ sponsalitiæ 1082
arrectaria concertatio 548
arreptitia corpora quæ 50
arrhaches cur dicatur paliurus 424
arrianus φιλαλήθης cognominatus 33
arrianus taxatur 869
arriani Bithyniaca 421
arricus 248
arrij frequentior aspirationis usus 467
arrogantia, sacer morbus, pag. 449
ars 200 & unde 382
ars naturæ imitatrix 947
ars præcipuè necessaria philosopho quæ 1116
artem didicisse turpe apud Thessalienses 842
artem plerunq; placere, artificem minimè 223
artes à Mercurio inuentæ, pagina 722
artes intra mille annos inuentæ & absolutæ 75
artium magister amor 1127
arsacides 588
arsacis Armenij supplicium, pag. 252
arsalis 199
arsenothelyes 742
arsinoe fons 726
artaba 294
artabazis interitus 337
artaria 131
artaxerxis pellices, & filij, pag. 416
artei 696
artemia sacra 764
artemidori geograph. 269
artemis cur Diana 616
artemisia festum 509
artemisiæ uirtus ibidem
artemisium triceps 1099
artemisius mensis ibidem
artemonis mollities & Periphoreti cognomen 325
arteria aspera 133
arteria quid, eiusq; origo 88 746
arteria, spiritalis fistula 108
arteriæ diastole & systole, 88 89
arteriæ natura dysphytos, non asymphytos 89
arteriæ tunica una consolationis nescia 89
in arteriam delapsa mortem parere 114
arteriæ brachiorũ potiss. ob seruari cur solitæ 89
arteriæ in cole & lingua maiores 122
arteriæ spiritus semitæ 88
arteriarum pulsus cum dolore 393
arterica affectio ibidem
artericum uitium, branchos pag. 1166
arthetica pasio 393.1160
arthicus, arthriticus 393
ἀρθῖτις 1160
ἄρθρα 393
arthritis morbus 120 393 782
ἄρθρου 501
artia animalia quæ 429
ἀρτιάζειν 352
articulus numerus qui 863
articularis concretio 91
articulorũ in corporibus ratio 91
articulorum in digitis ratio pag. 641
artitocos luna quæ 767
artocopi 334
artomeli 911
artophagi pro Aegyptijs cur pag. 722
artopœi 334.714
artopta, artopteum 335
artos rex 336
artoxerxes duo, & de utriusq; præstãtia 868.869
artoxerxis uirtus 872
aruinæ cognomẽ unde 920
aruisium uinũ triplex 249
aruncus 99
aruntij Punicũ bellum 954
aruspicum uanitas 48
aryballus 1167
aryssanæ 1064
arysteræ ibidem
arystichi ibidem
arytæna 1167
as 125
asa stomachi, asodes stomachus 134
ἄσαι ibidem
asalaminius 450
asaminthus 1168
asaph prophetæ dictũ 576
asarota pauimẽta quæ 1019
asarotici silices 1019
ἀσβολώμενοι 414
ἄσβολος 1020
ascalabus ascalabotes 733
ascalon Syriæ 883
ascalõ Veneris cultrix 1129
ascari, ascarides 732.733
ascarophori 732
asceræ 131
ἀσχάλωφος 661
ascia 731
asciæ tormenta 360
asciã cruribus illidere, quid pag. 731
ascites 990
asclepiades ocij patronus, pagina 394
asclepiodori in Syriam peregrinatio 517
ἄσκοι 164
ascholia Bacchi festa ibidẽ
ascoliasmus ibidem
ἀσκωλιάζειν ibidem
asconia 120
asconij Pediani historia, pagina 411
ascopera 407
ascriptitij dij 846
ascriptitij serui 276
asellus piscis 1169
asemæ tunicæ quæ 599
ἄσημον 896
in Asia prohibitæ uites à Domitiano 771
asiaticæ orationis duo genera 886
asiatici liberi mali, serui boni, Agesilai testimonio, pag. 978
asiaticorum leuitas 718
asiaticus luxus 237
asianorum sobrietas 694
asianorũ luxus 694.907
asiaticorum mores 694
asianus tumor 702
asidis nummus 353
asii philosophi de Palladio prædictio 1073
asio 106
asiones 452
asina puellam peperit 824
asinaria festũ, Asinarius fluuius 1169
asinius Pollio certo tempore quæscere solitus 390
asinus Aegyptius, prouerbium 1169
asini aures quid allegoricè, pag. 680
asini ungula sola cõtineri Stygis aquam 966.967
asini cur Aegyptijs inuisi, item alijs 1169
asini cur Marti immolari soliti 308
asini Mysiæ quales, prouerbium 705
asini sceuophori 251
asinum ab Hyperboreis Apollini immolari 1169
asininæ pellis propriũ 779
asininum caput numinis uice cultum 824
asmatographi qui 227
asopus rex 583
asopi filiæ 343
asopi filiæ simulacrũ 667
asopodorus Phliasius 228
ἄσωτοι 401
asparagæ 134
asparagus 114
asparagus, ἔλαφος 970
asparagi cultus apud Ioxidas 403
asparago obtegendi sponsæ mos 1083
aspasia Artaxerxis uxor, 417 515
aspendius cytharistes 2
aspendiorum nummus 353
aspergines quid 1102
asperitas orationis 656 & 657
aspermos 750
asphalij Neptuni sacra, pagẽna 1175
aspharagus 114.835
asphodelus 233
Proserpinæ sacer 235
aspiratio φιλαρχος cur, pag. 449
aspirationis natura ac ratio, pag. ibidem
aspirationis nota cur H Latinis ibidem
aspis somniculosa cur dicta, & surda 1036
aspidis ictus letalis 984
aspidis imagine cur Aegyptiregum diademata dictincta 984
aspidis uaria significata, pagina ibidem
ἀσπιδεῖαι ibidem
aspides ad umbram exurgere 602
ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι pag. 570
ἀσπίδες σωλωσδεῖς pag. 809
aspidum longitudo, & colores 984
ἀσπιδίσκιον 589

aspidiscus 984
ἀσπιδοτρόφοι 210
asplenon medicamentũ 143
ἄσπλαγχνος 139
assa uox 323
assa sudatio quæ 160
assæ, ἄσσαι 354
ἄσσαι ibidem
assaria ibidem
assentatio uide Adulatio
assertio quid 665
assertio secunda 664
asserulatum tectum 284
asses Caiani 354
asses lignei & scortei 354
asses sextantario pondere quando iussi Romæ ferri 354
asses, uectigales qui 355
asses unciales & semiunciales 354
assis argenteus ibidem
assis dupondius ibidem
assis libralis ponderis ibidẽ
assis pro re minima ibidem & 355
assis facere 354
ad assem reddere 355
assipondium 125
assilæ 534
assiduior 208
assyriæ cupressorum copia, pag. 952
assyrius Heliogabalus, pagina 1072
assyrij primi Veneris cultores 881.1129
assyriorum dij 883
assyriorum regum sepulchra pag. 653
assyriorum ritus 718
assyriorum sermonẽ dijs maxime congruere 606
assyriorum supplicium mos, pag. 568
assyriorum tributum electi pueri 127
astandæ, & eorum celeritas, pag. 682
astarte dea 884
ἀστεῖαι πάθη quæ Plutarcho 419
ἀστέιοι 347
asteriace 26
asterie Alcyon 531
asterion 822
asterisci appellatio & figura, & quibus apponi soleat 26
asterisci forma & usus 570
asterodia 767
asterades 396
asteropæus amphidexios, pagina 117
ἄστεμμαι ἀλεξιόνιον 304
astictos ager qui 618
astoma, astomi 108
astomorum gens 938
astoxeni 405
asturensium mores 704
astures aues 884
astutia unde oriatur 945
asty, Athenæ, per exochen, pag. 588
astyages Cyro mulierum uirtute deuictus 510
astydamantis πόδαιστολογία 536
astydamãtis uoracitas 240
astylis lactuca 1060
astynome quæ 920
astynomus quid ibidem
astynomi Athenis decẽ ibidẽ
astyoche ibidem
astyræ aqua nigra 1000
astra unde dicta 32
astrorum alimentum 22
astrorũ in homines uis 382
astrorum motus quomodo calorem gignat 933
de astrorum ortu & occasu falsa Epicuri opinio 929
ab astris lumen gigni, quomodo ab Aristotele dictũ pag. 933
astrabaci furor 671
astrabe 833
astrabelates ibidem
astraben quis primus instituerit 484
ἀστραγαλδος uestis quæ, pag. 789
astræus mathematicus, cur astrorũ pater dictus 719
astragalus 788
astragalus pro iuguli cõuulsura, aut sphõdylo 789
astragali 113.130
astragali, μήλιαι 717
astragali in sacris mensis, pagina 789
in astragalis gestare nobilitatem, quid 788
astragalisis ibidem
astragalizontes ibidem
astragalota lora quæ 789
astrape quid 1024
astrapæ cur aquæ pluuiæ, pag. 1024
ἀστράτειος Pallados templum 867
astriæ 788
astrichi 788
ἀστρίζειν 789
astrocynos 660
astrolabij inuentio, & partes 445
astrologia dæmonum inuentum 48
astrologia magiæ clauis, pagina 340
astrologiæ derisio 529 & 530
astrologiæ inuentrix Urania 226
astrologiæ partes 445
ex astrologia superstitiones & falsa religio 340
astrologi 529
astrologi plerunq; infelices, pag. 530
astrologorum commenta à Pico elusa 531
astromyos 179
astronomiæ inuentio 719 & 864
ἄσυλοι 812
asylum 258
asymbola conuiuia 1050
asyndeta 834
Ata dea 1055
atabyriæ boues 142
atalantæ canis 661
ataßhalia 1046
ataurì 192
ἀτάνατος 123
ateæ regis barbaries, & musicæ contemptus 311
ἀτεχνίαι 665
atellani personati 291
ἄτεφεις 100
ater priuationis nota apud Syros 883
ateramna 1146
atergatis dea quæ, & unde dicta 719.883
atergatidos fabula 884
ates nomine quem intelligat Homerus 42
ἀθαλάσσητος 450
ἀθάνατοι qui apud Persas 950
athara 393
athara dea 883
atharathrion 683
athe Alcyon 531
athena tibia 319
ἀθηνη unde Græcis Pallas 541 543
athenæ, asty, per exochẽ 588
athenæ cur αὐτιμάχαι, pag. 705
athenæ in Græcia & Aegypto aliæ 670
athenæ μεσσάδιον Græciæ, ἠδὲ ἔρισμαι 709
athenarum decus 673
athenarum gymnasium 621
athenarum laus 708
athenarum statuæ 1136
athenas cessisse Palladi Neptuno superato, qd 619
athenas urbem primum constituisse Theseum 258
athenis affectus mouere non licuisse 913
athenis bibliothecæ mirabiles, & ueterũ monumentorum loculi quot 588
athenis dicasteria quot 866
athenis ignoti dei ara 845
athenis in foro aræ duodecim dijs positæ 1077
athenis octogonos Aduoni ei turris qualis 779
athenis quot tribus 866
athenæum quid 867
athenæa festa magna 426 & 737
athenienses cur αὐτόχθονες dicti 475.708
athenienses Depyges cur, pagina 127
athenienses inter sacrificandum, Chijs & sibi prospera precari soliti 474
athenienses tributi experte pag. 969
athenienses unde Tettigophori 440.475
atheniensium aduersus rebelles sanguinaria decreta 581
atheniensiũ ἀμνηστία 760
atheniensium arationes tres pag. 1087
atheniensium coniugales leges ac ritus qui 1080
atheniensium eloquentiæ studium 694
atheniẽsium honestus amor, pag. 556
atheniensium in adulteros pœna 1025
atheniensiũ in consilijs adhibiti Mantes 708
atheniensium in sepulchras religio 650
atheniensium lampadicũ certamen 429

Universidad de Deusto
Biblioteca

athenienſium laus præcipua quæ 273
athenienſium mores, & inuenta 708.756
athenienſium multiplex forum 1073
athenienſium myſteria 595
athenienſis nummus æneus, pag. 353
athenienſium nummus, bos, pag. 351
athenienſium ordines, qui, 431 969
athenienſiũ proprium 670
athenienſium σοφίσματα, pag. 461
athenienſium ſtudia 587
in Athenienſium ſycophantiam, Ariſtotelis ſcomma 667
athenienſiũ ſymmoriæ 458
athenienſium uitia 708
athenienſium uotum de horcorũ immolatione 906
athenienſibus primus cibus exſicis 685
athemon tyrannus 791
athenionis crudelitas 871
athenodori de Polluce iudicium 734
athenodori philoſophi de ira reprimenda præceptum 900
ἀθλιοφίλεφυ 543
æther 112
athera 1008
atheres ibidem
atherina piſcis ibidem
ἀθηρίζω 1007
atheſis fluuius unde 1070
athletæ equi 824
athletæ qui Nicæ 504
athletæ, quinquertiões 505
athletarum corporibus cur injici ſolitus puluis 966
athletarum ſagina 495 & 1067
athletarum ſortitio 866
athletarũ uita & ars 495
athletarum uoracitas 240
athletica habitudo 989
athleticè ualere, quid 989
athlon 505
athyrophonus 617
athyroſtomus ibidem
athyrotus ibidem
athyta ſacrificia 429
atilius Palicanus 917
atla 610
atlantios uertebra 113
atlas, Telamon 358
atlantis allegoria 609
atlas, colli uertebra 113
atlantis columnæ 609
atlantis filiæ ibidem
atlantes 241.358
atlantes nil ſomniare 1039 & 1155
atlantum mores 724
atmæ Scythæ dictum 389
atmenus 971
atocia 295
atocia medicamina 149
atocion 750
atoma animalia quæ 429
de atomis placita quo auctore primum 719
ἄτομον pratum quid Sophocli 451
ἀτόνοι qui 333
atrapeli 742
ἀτρεπτὸν uinum 480
atrabaticæ ueſtes 599
atrabatum texendi peritia, pag. 599
atrei aurea agna quid 1058
ἄτρυτοι 128
ἄτρυτοι mulieres quæ 537
atriarij 972
atri dies qui 528
atrium Menium & Titium pag. 563
atrium publicum, item Libertatis, Mineruæ, Veſtæ 563
atrium regium 563
atrophi equi 824
atrophia 438.439
atrophia in oculo quid 438
atrophon 439
ἀτροφοῦντες qui 439
atropos 24
ἄτρωτον 810
atta comicus 1055
attaci 99
attagen uarius, prouerbium, pag. 978
attalus φιλομήτωρ, eiuſq; ocium quale 394
attali res ocio periiſſe 389
attaminare 537
attaragos 1007
attei Capitonis aſſentatio, pag. 796
attelabus 630
atteſte, atteſtimi 154
attica ante Theſeum uicatim habitata 258
attica νίκη 818
attica, ingenijs præcipuè ſer tilis cur 383
attica noua 670
attica Tetracina 353
atticæ Phrygia 441
atticam terram primã emeriſſe 825
attica bellaria 238
atticè dicere 709
atticiſmus 465
atticoperdix cur dictus Ariſtomenes 1141
ἀττικὸν βλέπειν, Atticus aſpectus, prouerbium 708
atticum uel morientem porrigere manum, prouerbium 708
attice Herodis filij memoria nulla 769
atticus naſus 253
atticæ mulieres faſtigiatis labijs 97
atticorum aures 709
atticorum elegãtia non ceſſa Romanis 211
attis 421
attribuere, quid apud Liuium 356
attyrij pro Aſſyrij 718
atyos cultus 178
atypus 617
αὖ ἐρύω quid 429
αὔαενσις 800
auaritia omnis malitiæ metropolis 784
auaritiæ deteſtatio 784 & 883
auaritiæ uindices Erinnyes, pag. 858
αὐχὴν 114.567
auctionum haſta & magiſtri pag. 812
auctores ſecundi 665
audacia Aetolica 783
audacia Celtica 702
αὐδλαξ 109
audiẽdi ſenſus in capite 66
auditores pro diſcipulis, cur pag. 409
auditus ratio 858
auditu pollere anſeres & apros 858
aue, χαῖρε 603
αὐδὴ 1163
auenzoar 124
auenzoaris dictum 852
auerrois de Galeno teſtimonium 1158
auerrois tempora 350
auerroem quid in Ariſtotele interpretando quando fefellit 78
auerſa, auerſa luna 763
aues αὐδροφάγοι, quæ crotalorum tinnitu abigũtur 602
aues apud Babylonem, deorũ linguæ appellatæ, quæ pag. 299
aues coniſticæ & lutæ, quæ pag. 726
augeas Herculi debellatus, pag. 484
augeæ oculi 548
augeæ fabula 861
auguratorium 271
augures regibus Spartanis aſſeſſores 708
augurium canarium 658
auguria, dæmonum inuẽtum pag. 48
auguriorum inuentio 614
auguriorum periti quondam etiam reges 281
auguriorum ratio 270
auguſtus cur Corinthiarius dictus 826
auguſtus Liuiæ dolo peremptus 536
auguſti appellatio 590
auguſti dæmoniũ quale ſortit 47
auguſti de Cleopatra triumphus 609
auguſti Cæſ. felicitas 340
auguſti Cæſaris in Acherium ſcomma 559
auguſti in Caſsium & Diphilum ſcomma 576
auguſti dictum in proditorem 283
auguſti de Vrbe dictũ 1019
ob Auguſti inceſtum pulſus in exiliũ Ouidius 467
auguſti interdictum ne quis ſenatorum Italiæ limites exiret 588
auguſti in Timagenem moderatio 829
auguſti modeſtia, ne dominum quidem ſe appellari ſinentis 834
auguſti oculorũ nitor 548
auguſti præclarum facinus, in coercenda ira ſæuiore 898
auguſti ſigilla diuerſa 203
auguſti Cæſaris uotum 390
auguſto qualia ab Indis miſſa munera 132
auguſto menſi præfecta Ceres 983
auguſtini Barbadici ducis hiſtoria 140
D. Auguſtini lapſus 321
auguſtæ ſtatuæ 645
auguſtale 282
aulcebron Maurus 78
auicenna Cordubæ princeps pag. 1119
auicenna Galeni interpres, pag. 1158
auicenna de prophetica ratione ſententia 339
auicennæ laus 57
auidij Caſsij in ſupplicijs crudelitas 361
auis non auis, quid 1066
auium caliditatẽ in ouis apparere 1041
auium ingluuies 115
auium medulla quæ 91
auium quæ latent, pennas amittere & recipere 503
auium quæ proferre literas & humana uerba poſſint 1141
aula quid 435.437.438
aula, damnatorũ locus 362
aula locus 908
aula pro iſthmo 816
aulax 991
αὐληματαμάλιον 1090
aulemata 452
auletæ regis ignauia 1133
auleticam quomodo inuenerit Pallas 320
auli 637
aulica ſuauitas quæ 438
aulici, curiales ibidem
αὐλίζεσθαι ibidem
auliſci ibidem
aulodia 318
aulon 437.438.816
aulon campus 438
aulones ſacri ibidem
aulos ibidem
αὐλωποὶ piſces qui 437
aura canis 601
aurelia 654
aurelianus cur Carpicus, pagina 795
aureliani in Bonoſum ſcomma 1108
aurelij gradus 359
auricula ima mollior 105
auriculis geſtare aurum, nobilitatis inſigne 105
auriculis quorundam corpora contegi 105
auricularij quid 841
aurem tangere 105
aures cur ouali figura 745
aures regis quid 544
aures uerminoſæ 105
aurium & audiendi ratio, pag. 104
aurium humores, & ſordes 105
aurium iudicium ſuperbiſimum 104
aurium marmorata 105
aurium meatus cur tortuoſo anfractu 104
aurium pro arbitrio motus, pag. 777
aurium ſitus 65.104
aurium ſordes quare amarulentæ 105
aurium ſordes unde 434
aurium ſumma præcidere ignominioſum 105
aureæ ætatis allegoria 489
aureæ ætates tres in uita, pagina 754
aurora 615
aurora crocopeplos 538
auroræ allegoria 846
aurum ἄτιτφθον 896
aurum corruptionis expers pag. 489
aurum daricum & gygadas pag. 198
aurum ex quolibet metallo ſecernendi ars 411
aurum Iudaicum 173
aurum pro ſapientia 260 & 1180
aurum Soli ſacrum 271
auri laus ex Pindaro 784
auri typus 489
auricalcum 738
aurinia 700
aurius dæmon 229
auſes, eorumq; mores 724
auſones primi Italiæ incolæ pag. 348
auſpicia, dæmonum inuẽtum pag. 48
auſpiciorum ratio 270
auſter decorum, ut Boreas generationis 575
auſter pluuiarum pincerna, cur dictus 551
auſter unde calidus 778
auſtri æſtus & flatus unde pag. 1001
auſtri proprietates 551 552 779
auſtri ſymbola in ianuis, pagina 575
auſtro obuerſis genitalibus libidine affici mulieres, pag. 519
auſtrum in origine ſua gelidum eſſe, 551
auſtro perculi, prouerbium 552
auſtrales pluuiæ cur ſalſæ, pagina 1001
aut amat, aut odit mulier, nihil eſt tertium, prouerbium 535
aut bibat, aut abeat, prouerbium 1068
aut piſcem olere, aut florem, prouerb. 1070
autadelphi 980
autangelus quis 234
αὐτάρκεια 800
αὐθένται 401
autocabdali 212.249
autocabdalon 249.250
αὐτόχθονες 348.567
αὐτόχθονες cur Athenienſes 475.708
αὐτόλιτοι 249
autocopos ueſtis 600
autocratores 249
autocratum 249
αὐτοδιάκονοι 721
αὐτολίκυθοι qui 902
autolyci hiſtoria 404
autolyci Pancratiaſtæ ſtatua pag. 504
automata 248
automati 248.249
automata oua, quæ 249
automatia ibidem
automatiæ ſacellum ibidem
automedes 227
αὐτόμολον 343
autopyrus panis, & unde fiat 334
αὐτόφρης tripus 304
auctoritas ſine ratione, ſæpe noxia 735
αὐτὸς de anima & corpore dici 808
αὐτὸς αὐτὸν αὐλᾶ, prouerbium 536
αὐτὸς ἔφα 735
αὐτὸς pro nomine proprio pag. 735
autoſchediaſmata 1015
αὐτοχεδιάσματα, pagina 227
αὐτόρυγοι 483.902
autumnus Græcis opora, pagina 1155
autumnus tabidis præcipuè infeſtus 1155
autumnus unde dictus 1156
autumni inæqualitas 1171
autumni initium 1149
autũno cur ægritudines frequentiores 1171
autumno ueſper aſsimilatus, pag. 530
autumnalis ægritudo qualis pag. 1155
autumnalis appetentia, prouerbium 1170
autumnalis nox cur uerna frigidior 1171
autũnales pluuiæ primæ, cur ſalſæ 1001
Axicros 617
axillæ 117
axiocerſa, Axiocerſos 617
axiologos ordo 709
ἀξιοπρούνου Palladis ſacellum 679
axiothea Phliaſia 515
axiotheati 477
axis 113
axungia 1172
axylon quid 969
axylos regio quæ Homero, pag. 705
Azania unde 654
azanis funera primum proposita certamina 654
azi ſerui 972
azymi panes 333

B

B in M tranſitus, pagina 106
β literæ cum φ cognatio, pag. 1129
babes 661
babutzicarius 1035
babylon Aſſyria & Aegyptia 297
babylonis Aſſyriæ caput, pagina 718
babylon cur purpurata meretrix Hieronymo 296 & 718
babylonis arcula aurea, quæ pag. 298
babylonis arx πέτρα 785
babylonis aureus calix, proverb. 297
babylonis horti pẽſiles 885
babylonis muri 885
babyloniæ flammæ, prouerbium 299
babylonia foſſa 1020
babyloniæ urbis uaſtitas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pagina 299
babylonij uenatores quo uictu utantur 299
babyloniorum ædes ibidem
babyloniorum mores 296
babyloniorum tributum exacti pueri 127
babyloniæ pelles 297
bacaulium 1070
baccæ caprinæ 386
baccanon 1059
baccaris in corollis usus, pagina 1054
bacchæ cur Laphystriæ & Mimalones 1057
bacchi 246
bacchus taurus 243.246
bacchus uide Dionysius
bacchus cur bis natus dicatur 243
bacchus cur et iuuenis & senex fingi solitus, item caluus 243
bacchus cur brumus 1092
bacchus cur dithyrambus, pag. 228
bacchus cur Laphystius, pagina 1057
bacchus cur Methymnæus, pag. 433
bacchus cur Morychus, pagina 246
bacchus cur σωτὴρ Græcis 243
bacchus cur tauro & pardali assimiletur 246
bacchus τεβρὶ ὀπτὸς pag. 543
bacchus Phausterius cur, pagina 246
bacchus piscis 243
bacchus quid ibidem
bacchus Taurocephalus, 246 1057
βαχεῖν 247
bacchi cognomina 246 & 755
bacchi etymon 247
bacchi festa anthesteria & pithegia 1108
bacchi gestamen nebris, pagina 1037
bacchi miracula & festum Thyia 581
bacchi natiuitas octimestris, pag. 861
bacchi sacrorum petulantia in Italia 123
bacchi singulis Musis præfecti uaria nomina, & eorundem allegoria 846
bacchi 246
bacchæ cur chalamides, pagina 1101
bacchica saltatio 165
bacchicæ dracæ 1090
bacchidas Sardanapalo simillis 554
bacchides tres 838
bacchylides loquutuleius, pagina 917
bactri 614
bactrianæ cameli 251
bactrianorum in parcetes immanitas 420
bactrianorum mores 712
bactriasmus saltatio 165
bacularij serui 972
βαελάς, badas pro cinædo pag. 559
badius color 833
βαελὶν, regio & fluuius, pagina 546
bæton Alexandri βημάτισμος, eiusq; lib. de itineribus eiusdem 712
bagistanus mons 1137
bagoas Alexandri spado, pagina 556
bagoæ eunuchi facinus & mors 513
βαῖται diphtheræ 597
baia 315
baius color ibidem
baiæ 496
βαΐνη quare accipiter Aegyptijs 139
bais 168
baiolum lignum 589
baion cōpositio medica, quæ pag. 939
baiulus, βαΐουλος 589
bal, pro myrrha Aegyptijs pag. 939
βαλανεῖον 1163
balanini olei usus in infantibus perungendis 186 & 187
balaniomphali phialæ, pagina 1058
balanos succendere ueterum mos 1163
balantion 355
balantium, pondus 364
balantiotomi 355.364
balanus 168.122.686
balare unde 950
balari 753
balatro & balatrones qui, pagina 577
balaustia 660
L. Cornelius Balbus consul 442 443
balbus quis 465
balbutiei ratio 468.1124
balbutiei ratio ex frigore, celebritate, ira, & coitu, pagina 958
balia cerua 467
balius uentus ibidem
baliciotæ 753
baliotæ ibidem
balius color 315
balia cerua, balij equi, & baliæ 316
balistariæ 638
ballæ 753
βάλλ'ες πόρπακες, procurbium 755
balliones qui 467
ballismus saltatio 165
balneū unde dicatur 1163
ante balnei ingressum cur calidum mingāt in ipso uerò morati frigidum, pagina ibidem
de balneo cogitare, prouerbium 1167
balnea etiam gymnasia cur dicantur ibidem
balnea ueterum frugi 1164
balneæ calentes Herculi sacræ 193
balneæ cur sacræ dictæ 1161
balnearum apud ueteres deliciæ & luxus 1163 1164 1165
balneorum distinctio & usus 1163
balneorum in siti uel excitāda uel sedanda, ratio quæ pag. 1163
balneorum nomina per irrisionem medicorum, quæ, pag. 1168
balneorum pernicies 1102
ad balneorum usum spectantia uocabula 1167
balsamum nasci in Arabia, pag. 720
balthei constillati 868
balthei puluinorum 274
balyra fluuius unde 681
bambalio qui 467
banausus 565
banausi qui 968.969
banda fluuius 850
banderia 565
bandophorus ibidem
bandum ibidem
bannis pro rege 565
banna mulier ibidem
bannoti, bannotri ibidem
bannum ibidem
baptisecula flos 1055
barathrum quid Athenis, pagina 637
barathra 637
barathri qui ibidem
βαραδρόβολος 740
barba in mulieribus quid significet 545
barba cur mulieres et castrati careant 99 503 545
barba cur præmaturo coitu promatur celerius 752
barbæ expertes uiri quidam prorsus cur 99
barbæ olim tondendæ mos, pag. 258
barbæ primitiæ 258
barbæ ratio 99
barbam qui primus abraserit 122
barbam radere, Ephori magistratū ineuntes cur præcipiant 99
barbata fœmina eminus salutanda, prouerbium 545
barbara emplastra 1020
barbara modulatio 313
barbarorum uocum uis in fascris & incantationibus, 606 607
barbarorum super cibo & potu sententiæ 1095
barbaricarij 603
barbilos quid 315
barbiton, βαρύμιτον 315
barbiti usus improbatus, pagina 316
bardesanes Syrus 696
bardi 702
βαρεῖς domus quæ 714
bartholom. Aluianus 154
βαρύμιτον, barbiton 315
basarrheus pro Bacchо 228
bascanus quis, & bascania, pag. 793
βασιλεὺς conuiuij qui, 264 1068
βασιλεὺς pro iudice 1075
βασιλεύς propriè q 871
basilica tulia 1075
basilica nuce 168
basilica quid, & unde dicta, pag. 1075
basilicam habere, prouerbium ibidem
basilicæ anguillæ 328
basilicæ aues 661
basilicæ pro herois 649
basilicæ uiæ 1075
basilicarum loca ibidem
basilicum pro magno ibidē
basiliscus Aegyptijs uræus, pag. 1170
basiliscus in leone cælesti, quid 478
basiliscus symbolum æui, pagina 1170
basiliscum cur ex auro conformatum deorum capitibus affingere soliti uetures 1170
basilius Magnus rhetorica professus 729
basis 131.1070
bassæ locus 731
bassaræ 247
bassara ibidem
bassarei allegoria 846
bassarica 247.731
bassarica Dionysii Aphri, pag. 731
bassaris 247
bassarus, pulpe 247.731
bassiada 731
bassius 731
bassos, bassius unde 247
bassus Arati interpres 766
bassus Eudæmon 921
bassi commentarius in Germanici Phænomena 719
bastai equites, siue bastali, pagina 832
bastarnæ 589
βαστάζοντες, bastazi, 589 791
basternæ M. Crasso domiti, pag. 706
bastetanorum mores 704
basti 791
bastia castrum 157
batali Germanorum equites, pag. 181
batalus tibicen 180
batali appellatio ibidem
βατταλίζεσθαι ibidem
βάτδα Dardano nupta, pagina 516
βατὴρ 181.505
bathyllus tragicus 226
βαθύπολοι 538
batia 181
batiatus cur Lentuli cognomen 406
bation 181
baton Amphiarai auriga, pagina 1144
batrachides ueſtes 598
batrachium apud Chymistas quid 1073
batrachiū dicasterium 598
batrachium forum 1073
batrachos, batrachion color 598 1073
batrachos linguæ uitium, pagina 1073
βατταρίζειν 465
battidoscopi 466
battis 181.466
battologia, battus 466
battus poeta ibidem
baitus, qui & Aristoteles, pagina ibidem
batti annulus 200
batti balbuties 465
batti silphium 200
batti reges 466
batualia 406
batuatores ibidem
batuari ibidem
batus 181
batus piscis 181
batos mensura 621
batyli 181
batyle Theopompi ibidem
baucismus, baucus saltator, pag. 164
baunus 565
βαύαλλον 430
Beatorum epulæ, pro regio conuiuio 834
beel, beelphegor pro Saturno 492
beelzebub, & beelzebul, quid 939
beelzebub malorum dæmonum princeps 49
bel, beel, baal, idem Hebræis & quid 939
beleus fluuius 850
βέλλερας 478
bellerophon, cælestis Heniochus 831
bellerophon Celetus auctor, pag. 484
bellerophon, Hipponus antea 478
bellerophontis allegoria, pagina 478
bellerophontis casus 131
bellerophōtis Pegasus, quid pag. 1178
bellaces Venerei 1131
bellaria diuina, sal, & amici pag. 1049
bellica dea 685.686
bellius pro Duellio 1077
bellum cur sacrum, & quod, pag. 450
bellaturi quanta cura dies observarint Romani 528
ad bellum ituri imperatores, cur gladiatorum munus exhibere soliti 405
bellum nauale uetustißimum quod 833
bellum ordinata non quærere, Archidami dictum, pag. 1012
bellum pater omnium 1150
belli sors 412
bello externo intestinum sæpe restingui 657
bellorū nerui pecuniæ 988
in bellis desideratos laudandi mos Athenis 709
belli qui 347
D. Bellini historia, & templum in Rhodiginis paludibus 662
bellona dea 836
belluata stragula 598
belonæ pisces 502.1025
βέλος 352
βῆλος, belus quid 14
belus Iupiter Persis 695
βήματα 816
bembinetes leo, Bembina uicus 478
bendidia sacra 705
βενδιδεῖον ibidem
beneficium pro deo Democrito 846
beneuēti, Calidoniæ suis dentes 112
beneuenti esse Palladiū à Diomede Aeneæ traditum, pag. 1073
beneuolentia 893
bentiuoli Bononiam ingressi pag. 157
berberi quid 546
berecinthiacæ saltationes, pag. 165
berethrum 637
bergomi occupatio 157
bericoccus 168
berlinæ 362
beroaldi laus 655
berosus hemicyclij ex quadrato inuentor 929
bessarionis de Platone sentētia 1180
bessarionis laus 934
bestiæ an cælestia uenerentur pag. 261
bestiarum colloquium 1122
bestiarij 291
βεστβίς 328
beta unde optima 1070
betæ Diogeni qui appellati, pag. 559
betizare ibidem
Biæum uinum 995
biantis apophthegma 893
bibasis saltatio 165
bibacitatis exempla & 1108
bibendi leges uariæ 264 1067 1069
an bibendum à cibo 1096
bibere æstiuè, prouerbium, pag. 1149
bibere. τὸ ζῆν 1095
bibisse quendam nunquam pag. 494
bibli cur hircinæ & ouillæ pelles dictæ ueteribus, pagina 1037
biblij integritas 755
bibliolathas cur dictus Didymus 737
βιβλιοτάφοι 277
bicarium 1069
biclinium 441
bicolora emplastra 1020
bicus 1069
bidentis inuentio 706
bifacia emplastra 1020
biliæ pudicitia 307
bilis è felle effusio 140
bilis excrementis mederi uini potu 1096
bilis nomine quid præcipuè intelligatur 141
bilis atra 625
uide etiam Melancholia
bilis atra, acuta, & eius constitutio in homine qualis pag. 86
bilis atræ fex ibidem
bilis flaua, amara, & eiusdē cōstitutio in homine qualis ibidem
bilis flaua ex iecore, atra ex splene ibidem
bilis flauæ ratio in ira 905
bilis flauæ uis ad excrementorum egestionem 135
bilem flauam cieri oleo potu pag. 1172
biliosi humores 142
binarij nummi 355
βινεῖν 560.819
bionis dictum 206.504
bionis in Theognim scom-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma 785
Βιεδάνατοι 645
biremes 309
birrha 597
birrhox ibidem
birrhos ueſtis 597.599
biſcoctum 327
biſexti dies 528
biſexti dici ratio 929
biſulcus 132
bithynia uitis 1105
bithynorum Iouem ſalutandi mos 421
bithynorũ iudicia ex aduerſo ſolis exercendi mos, pag. 928
bithynicæ uites, boline, droſallis 414
bithonis robur, ac ſtatua, pagina 411
biuertices 97
Blaſæ qui 325.326
blacennonion uectigal 326
Βλαδούδη ibidem
blacia regio ibidem
blepſia piſcis 1026
blæſi 130
blæſus 465.468
blanditiarũ proprium quid pag. 795
contra blanditias remedium quod 795
Βλασήματα 569
blatta Byzantia 297
battaria balnea 1165
blattææ veſtes 297
blautæ, blautia 326
Βλῶναι 639
Βλωνός, blennus ibidem
Βλίφαρα 101.435
Ελίφαρον 435
Βλιφαρίδες 101
blepharides pili 435
Βλιτιδλαίμων 103
bitea meretrix 326
blitomama 326
blitomanias 980
blityrion, blityri 323
blemos 335
Boacæ 765
boarmia Pallas 542
bochorus fluuius 1092
bocchorum rex Aegyptiorũ legislator 590
bœda philoſophus 576
Βουλάτης 229
Βοιά, βαο 614
boethij interitus 1047
bœotia rudiras 708
bœotia ſus 345
bœotiorũ ἀεσθφαγίαι & ſtupor 497
bœotij ilicibus ſimiles cur dicti 345
bœotij ſcyphi 1058
bœotiorum ſponſas obtegendi mos 1083
bœotis factum coruorum alborum augurium 640
bœotiorum uoracitas 344
bolaria 414
Βολή 973
boleti 414
Βωλινή, boline uitis, ibidem
bolitinon ibidem
boliton ibidem
bolbiton ibidem
boliſmum ſalſõ pro bulimo dici 987
bolitos 386
bolus 414
Βομβαλεβομβάξ 407
bombix 344
bombycia 632
bombylium 1057
bomilij panes 334
bomolochi 271.363
bomonicæ pueri 320.671
Βωμός 432
bona fortuna, bonus damon, in genturæ locis quid 45
bona nomina non appellando fieri mala 258
bona ſibi habere uelut ſtheram, quid 241
bonitas in centro 1
bonitas quid 257
bonitas ſumma 849
bononiæ arx à Bentiuolis deſtructa 157
bononienſes ferè fallaces 99
bonoſi bibacitas & interitus pag. 1108
bonum & æquum quid 257
bonum ipſum, deus 4.844
bonum ſummum hominis in deo 149.150
bonus damon qui 1068
bonus uir cur quadratus, ſiue tetragonus 690
boni cognomen, Dei proprium 1068
boni damonis dies & poculum, item heroum 1068
boni dei templum 848
& 1063
boni idea quæ 338
boni uiri appellatio 691
bono ſuo cõſtare omnia 338
boni è malis prognati 206
bonorum externorũ appellatio 993
bonos tribus modis effici, pagina 879
borboritæ qui 53
borchiæ 833
borealia corpora grandiora, pag. 552
boreas cur Alpinus Virgilio dictus 551
boreas cur Athenienſibus κτλ ἐλεύθης, et Pauſaniæ Megalopites 841
boreas generationi percommodus, item ἐρωτικός, pag. 575
boreas unde dictus 552
boreæ apud Thurios cultus, pag. 841
borcæ Scorpionis chelæ cur Nicandro 552
boreæ templum 781
boreaſmi qui ibidem
boriſthenis uates 1033
bormiſcus locus, Bormius mons 927
boryſthenis equi ſepulchrũ, pag. 833
bos Aegyptijs pro deo 286
bos à quo & cui primum immolatus 440
bos citharœdus 323
bos, garotas 919
bos in lingua, proverb. 352
bos nummus 351
bos primum à Prometheo occiſus 429
bouis Tarentini à Pythagoris edocti mirum 735
boucm aratorem immolaſſe, nefas habitum, quiq; abeo nõ abſtinuerint pagina 429
boucm muſcis immolandi mos 908
boues ab immolando immunes qui Athenienſib. 756
boues cur Soli dicati 429
boues Epirotici, Larini, Ceſtrini 192
boues fructuariæ, matrices, pag. 147
boues Lucæ 486
boues epiſthonomi in Lybia pag. 725
boues panes 334
boues Pyrrhicæ, Atabyriæ, pag. 192
bobus exectis cur maiora cornua 502
Βοόπας cur uenter Nicandro 552
à Boſphoro Cimmerio ad Caſpium mare ſpatium 816
boſtrychi crines qui 602
botelli cõficiẽdi ratio 1166
botrydia, botryunculi 232
botrys animal 911
bottiæorum filiæ quid feſtis diebus concinere ſolitæ, pag. 637
botuli, botularij 1048
& 1166
Βου, intenſiua particula, 820 987
Βουκόλιαι 488
Βούκρεων & Achelous cur, pag. 667
Βουγῆς apes, & animæ pag. 848
Βουλή, ſenatus Cretenſis, pag. 710
Βουλοι 1048
Βοίπαις 753
Βουζύγιον 1087
Brabeutæ, brabei 269
brabyla 315
bracæ 131
braccarij 703
braccæ Gallorum 703
Βράχιαι 137
brachia Polypi 507
brachialia 117.118.521
quum brachium concaluit, prouerbium 119
brachij oſſa 117
brachmæ, Brachmanes Indorum philoſophi 716
brachmanes 496
bracion, braca 703
brackearij 747
bradeæ hiſtoria 788
branchiæ piſcibus pro pulmone 137
branchidæ qui 148
branchidarum oraculũ 148
branchus Apollinis filius, pagina 148
branchus quid 87.393
& 1166
braſſica mantis 1059
braſſica puerperis antiphar macum ibidem
braſſicæ etymon 351
braſſicæ præguſtatio amethyſton remedium 590
braſſica ebrietati contraria cur 1059
bregma 97
brenni Galatarum regis hiſtoria 301
brumalia feſtum 1092
brumalia cur inſtituta, & quæ 1050
brimus pro Baccho cur, pagina 1092
brutianorũ miniſteria 971
brutides 265
brutius, brutij 265
brutum fieri, qui à diuina lege receſſerit 578
bruta an ſermone polleant ullo modo 1123
brutorum in homines amor, pag. 481
brutorum nullum maſculam Venerẽ affectare 1140
à brutis educati qui 838
brutis etiam ineſſe docilitatem 982
in brutis etiam memoria & prudentia 373
brutus Romanorum ultimus cur dictus 636
bruti libertas 473
M. Bruti ſtatuæ 773
bryges pro Phryges 1129
bryon, bryodes 942
bryton 265
Bubalia 301.456
bubo 641
bubona dea 836
bubonis formæ 130
bubones 440
bucæus 987
buccinum 812
buccinum purpuræ filius, pagina 298
bucconum cognomen unde, pag. 920
bucellarij equites 832
bucellatum 334
bucentrum 271
bucephalus Alexandri ἐτεροφθαλμος 825
bucephali 275
bucheis herba 528
buclopus deus 848
bucolia 440
bucolici milites 989
bucolicorum origo 511
bucolius uerſus 651
bucolos 795
budæus 623
budda Gymnoſophiſtarum princeps uirgine natus, pag. 516
budea Pallas 542
Βούλιαι ibidem
budidæ 731
budion ibidem
Bugloſſe uis 732
bugloſſa uino promixtæ uis pag. 1011
bulbophace 334
bulbitare 414
bulbus 439
bulbulus ibidem
buleuticum 292
bulimia 959
bulimos quid, & unde dicatur 987
bulimos quid à canino appetitu differat ibidem
bunos, buni 1052
bunus, Bunea Iuno 565
bunus Mercurij filius 826
bupalum primũ Fortunæ ſimulachrum feciſſe 691
buphagus 989
buphagus Iapeti filius à Diana peremptus ibidem
bupharus 440
buphonia ibidem
buphonus ibidem
bupina 987
buplano cliſti tumuli 989
bupori obeliſci 820
bura 992
burdi 884
burdones 884
buſiridis ξενλαοτία 677
buſiritis cur inuiſi aſini, & tubæ 1169
buſſequæ Titormi robur, pagina 837
buſtaſium 820
butes ſacerdos 534
butypos 989
buxus Oricius cur 1019
buzygia familia 1087
Byas 641
bybli pro diphtheris 597
byblij qui apud Cyprios, pagina 655
bycium 1069
Βύβλη 637
Βύβη 1073
byrſa 127
Βυρσοτακτῆ 822
byſſacæna ueſtis 597
byſſacia regio ibidem
Βυσσάγχη 115
byſſina uerba quæ 885
byſſina ueſtimẽta quæ 887
& 888
byſſus herba, & color 887
byſſus ubi naſcatur ibidem
byzacium, byzacenus ager, pag. 597
byzantium ibidem
byzantes ibidem
byzantium unde dictũ 734
byzantium multo pòſt Conſtãtinopolis, & noua Roma 734
byzantium tralatum à Conſtantino Palladiũ 1073
byzantij euerſio 863
byzantij laus 734
byzantij turres ſiue portæ Thraciæ quales 745
de Byzãtio Philippi & Stratonici dicta 734
byzantij acolaſti & οἰνοφλυγες 734
byzantiorum mores 712
byzantiorum nummus ferareus 353
byzari, byzares 629
byzes 734
byzes Naxius 405

C

K Literam quibuſdam coppa dici, pagina 275
cabeſi 617
cabala unde dicta 350
cabalæ ratio duplex ibidem
cabalæ uetuſtas ibidem
caballariæ 252
caballatio 824
caballeti 284
caballi 285.831
cabarni 617
cabera Protei filia ibidem
caberiæ Cereris templum, pag. 583
caberidij qui 617
caberi montes ibidem
caberorum teletæ ibidem
caberorum templum in Aegypto 616
caberij, Caberia urbs 617
caberydes nymphæ 617
cabiri qui 583
cabri dei ſacra 430
κάβος, cabus 617
cabus menſura 621
Καρχηδών Carthago etiam dicta 725
Καρχηδοῦν 324
Καρχηδίζειν 324
Καρχηδόνιος 1140
caceabare ibidem
cachexia quid 990
Καχίαι 483
cacochymia quid & unde,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pagina 86
καχηδῆλιν, seu ulcera 402 1014
καχούθεις morbus 244
καχουθεῖς 402
cacogamij iudicia 1089
λακόμοιρος 255
cacopodes equi 824
λακορρῆμον 412
λακόστελεις equi 824
λακότυχοι 37
cadauer, νεκρόν 828
cadauer quomodo tam longè odorantur uultures, pagina 308
cadaueri insepulto non interdictum puluerē, impiū 652
cadauera comburendi mos, pag. 654
cadauera cur ficca & frigida 607
cadauera quomodo condiri apud Aegyptios solita, pag. 235
cadauerum astituendorum mos 589
cadiscus 1056.1069
cadmus carnifex 359
cadmus ex Phœnicia 867
cadmus Mercurius 922
cadmus pro Mercurio 1139
cadmus literarū dator Græcis 214
cadmus Thebarum conditor pag. 345
cadmi è Græcia fuga 674
cadmi & Spartorum fabulæ allegoria 1178
cadmum statuas deorum in templis primum consecrasse 1136
caduceatores qui 811
caduceatores ἀσυλοι 812
caduceatorum species 811
caduceus pacis signum 811
caducei forma & ratio quæ, pag. ibidem
caduceū mittere, quid ibidē
caducum quid, & caducæ aquæ 1000
cadus, cadiscus 1056 & 1069
cæadas locus apud Spartanos 636
cæcilius Minutianus Apuleius 228
cæcilij Minutiani libellus De orthographia 917
cæcetes carcer 638
cæci qui, cæcium 639.675
cæcum inteſtinum 135
cæcū postulare nō posse 101
cæci cognomen 923
cæcitatis malum 101
cædis expiāda mos apud ueteres 97
cælati qui 276
cæles Vibenna 795
cælius Mediolani literas, Erāsci regis stipendio professus 773
cælij Calcagnini laus 986
cælij Lectionum antiquarum uarietas, ex diuersissimis concinnata 333
earundem ratio 1034
cælij Rhodigini industria, 387. eiusdē somniū 1032
M. Cælij in Plotium Gallum scomma 887
cælo an calor inȳ 32
cænei transformatio & cessatio 810
καίνω 987
cænotimon 845
cænotimonis cognomē 842
cænotropæ qui 248
cæpasiorum oratio 954
cæroma quid 263
cæratum 1172
cæroplastæ 259
κμιρος Iouis filius 845
καιροῦ ara ibidem
cæsar astrologiæ cōtemptor pag. 530
cæsar χρηματοποιος 786
cæsar cur laurea perpetuò usus 502
cæsaris dictatoris somnium, pag. 1035
cæsaris caluities 502
cæsaris candidatus, prouerbium 538
cæsaris dictum 151.403
cæsaris equus 824
cæsaris in proditorem dictū pag. 283
cæsaris statuæ detracta corona 922
cæsarem ad euertendam rempublicam accessisse sobrium 1099
cæsarē quasi Nicomedis τὰ παιδικά, male audisse pag. 537
cæsarei motus, capite immoto 777
cæsij cur interdiu acutè cernere nequeant 587
cæsonia octauo mense genita 861
cæstij historia 525
cæstu primus in Olympijs uictor Doryclus 484
καυτάεσσα Sparta cur, pagina 675
caianus locus 598.825
caiani asses 354
caius princeps inter deos à seipso relatus 77
caij appellatio unde 919
caij principis dictū, & prodigalitas 786
calabri cur Podalirij sepulcro incubare soliti. 1036
calabria 181
καλαΐνου χῶμαι 415
calameos cicada 632
calamaules 319
calami Indorum cibus 685
calamides 687
calaminæ insulæ 314
calaminthe plurima in Laconica 675
calaminthus, syluestris mentа 386
calamiscus 951
καλαμοβόαες cur dictus Antipater Stoicus 746
calamophori milites qui, pagina 746
calani funus 715
calasiris 695.722
calasiries 722
calasiri pueri qui 746
in calathū fundi rosam, quid pag. 1055
calauria insula 181
calauria Neptuno pro Delphico oraculo concessa, pag. 614
calbeum 919
caledoniæ Britānorum gentes 702
calendaria 462
caliendrum 637
caloudas Archilochi interfector 412
in calcariam damnari 361
calcarium generatio 1147
in calceis lunulas gestandi mos apud Romanos, & alios 789
calchas augur 298.1124
calchantis & Mopsi in diuinando certamen 1124 & 1125
calchantis mors 1125
calche 298.1135
calciamentorū glotta 469
calcinatum 1172
calculatores pueri 1014
calculorum morbus 1119
calendariū sacrificium 462
calices Aegyptij qui 1057
calidi proprium 84
calidi affectus in humidum & siccum diuersus 1173
calidi subiectum humidum, pag. 796
καλιόλιμε, calidia 414
calidonij aprī dentes 112 & 113
calidya 414
caligulæ arrogantia 77
caligulæ de M. Sillano dictū pag. 482
caligulæ equus 825
caligulæ in Senecæ dictionē scomma 407
caligulæ luxus 1065
κάλιον 362.414
καλιοί 414
calix, & eiusdem notiones plures 1057
calix diatretus qui 1056
καλλαΐ 415
κάλλαιοι, callei qui 414
calleci ἄθλοι 704
callias Daduchus 1093
callias prosimia 415
calliæ defluunt pennæ, prouerbium ibidem
calliæ posteri laccopluti, cur pag. 1093
calliblephara smegmata, pagina 439
callichelonus nummus 358
callicratidæ in Iones dictum, pag. 968
callicyrij qui 977
callimachi ἀετίωμ interitus 432
callimachi de uxore ducenda dictum 1080
callimedon cur Carabus cognominatus 497
callimenes primus Olympij Iouis famulus Syracusius pag. 974
callimerus 130
callinicus Hercules 164
callinous 314
calliopes allegoria 846
calliopis inuentum poesis, pag. 226
callipædas fieri senes, quid Luciano 414
callipatira 536
καλλίπωγωνοι 538
callipides, prouerb. 414
callipides 576
callipides simia gesticulosior dictus 414
callipidis arrogantia 413
callipyges 127
callipygos Venus ibidem
callippi in Catanam dictum pag. 498
callirhoe fons 727
calliſtæa 414
calliſtei panes 333
calliſtephanæ nymphæ unde dictæ 485
καλλισέφανοι ἐλαΐαι pag. 485
calliſtephani oleæ quæ, ibidē
calliſtruthiæ fici 685
callitechnia 666
callithea 831
callopatira 1063
καλλωπός 1164
καλοκαγαθίας optimum odoramentum 1063
calor an in cælo 32
caloris fons à meridie 20
calor ex motu uehementiore pag. 933
calorē in corpore quæ præcipuè custodiant 956
καλαλεώνιοι 414
καλόν unde dictum 924
καλόνδου 193
calophori 710
calopodes 414
calpe 832
calpes cursus 484
calphurniæ improbitas, pagina 509
calphurnij Bestiæ accusatio, pag. 892
calpis 652.866
calua, caluaria 97
caluæ futuræ ibidem
calua Venus 689
caluari, caluescere 502 & 503
caluata uitis 502
calueta 502
caluisii Sabini memoria nulla 505
caluities mulieris turpissima pag. 687
caluitium 101
caluitium unde 501
caluitium quorundam perpetuum 502
caluitij ratio 503
à caluitio immunes, qui, 502 503
à caluo ad caluum, prouerbium 504
calui cur Myconij 502
caluus cur Seiani 503
caluis cur nō reuascantur pili, & quibusdam ex cattu renasci 503
calumniandi rabies taxatur 577 578
calumniarū tolerātiæ exempla 828.829
calx unde assumpta aqua & arena, confirmet structuram 58
καλύβαι 587
calyphe 1135
καλύπτω 774
calyptra 1089
calyx pro quolibet putamine pag. 1135
camaroses, camaromata 97
camasenæ pisces cur 1047
cambletæ regis uoracitas, pagina 240
cambysis uesania 616
camelaria 252
camelarij 252
camelasia 252
camelasium 252
camella 1051
camelus apud Aegyptios proverbium 253
camelus Bactriana, prouerbium 251
camelus δίκυρτος 251
camelus saltans, prouerbium 265
camelus sinis 252
cameli etymon ibidem
cameli in fabulis dictū 253
camelo circumduci, ignominiosum 252
camelorum calcaneæ Heliogabalo in delitijs 1071
camelorum lacte et carne uesci Arabas 1065
camelorum ratio & usus, 251 252
camelorum uelocitas 252
camelos nunquam cum matre coire 252
camelaucium ibidem
camilos ibidem
camilli appellatio à Cadmo, pag. 922
camilli mulcta 354
camilli posteritatis continentia 1086
καμινευθές 738
camisiæ 888
cammata 1053
cammatides ibidem
κάμμυρος 252
cammus 1167
camœnæ pro Musis, cur, pagina 770
campagum calciamenti genus 703
καμπαί, campios cursus, pag. 832
campestrati 703
campestres operæ ibidem
campestria ibidem
camptaulæ 438
καμπήρ 485
camus 359.360
canabus 309
canabi, prouerbialiter 309
canalicula 133
canalis uteri 148
canarium augurium 658 & sacrificiū 658.659
canathra 287
cancellata cutis 182
cancellus 182
cancelli 182.1074
cancellatim 1074
cancelotæ ibidem
καγκελωτή 182
cancer Aegyptijs cur anni principium 575
cancer, solis porta 574
cancri domina luna 574
cancer morbus, & unde, pagina 1160
cācro præcipuè infestari mammas ibidē
cancri 104
cancri pro cancellis 128
canchrydia, canchrys 430
canchrydiæ panes 333
λαγχυοφόρα δένδρα, pag. 430
candace regina 516
candaon Bœotijs qui Orion pag. 145
candaules ab Gyge superatus pag. 199
candaulus obsonium 775
candida uita affici aliquid, quid 1176
candidatus Cæsaris, prouerbium 538
candidati principis 539
candidati qui, & cur dicti, 538 539
candidati uaria appellatio, pag. 539
candidatorum habitus 538
candidi, decorum filij 943
candyces 599
candyli quid 1047
candylosbestrium 249
candys 593.599.1047
candytalis 596
caneon 105
canere foris quid, & intus, pag. 324
cangrena 988
canicies cur alba 500
canicies cur in temporibus primum ibidem
canicies cur senectutis situs & pruina dicatur, ibidē
canicies cur soli homini contingat 490
canicies ex morbo unde, pagina 500
canicies quibus tardius aut citius accidat 501
canicies quid 499
& unde 499.500
caniciei ratio 499
canis à Vulcano fabricatus, pag. 660
canis, canicula, talorum iactus 780
canis cur λεύων Græcis, pagina 663
canis in balneo, prouerbium pag. 1161.
canis, os 131
ex canis extis quis primus uaticinia conceperit 511 & 512
canis in Glaucem amor, & Xenophontis puerum, pag. 481
canis latratu carmina & φάσματα solui 765
canis lignea historia 661
canis oculum habere, quid, prouerb. 659
canis odoratus 858
canis rabidi morsus, prouerbium 662
canis rabidi morsus quando maximè letalis, & adeīdem remedium ibidem
canis sepulchrum 661
canem timidum uehemētius latrare, prouer. 663
à cane morsus lapis 659
canes ἀργοί qui Homero, pag. 662
canes atri pro dæmonibus, pag. 50
canes cur Athenis ab Acropoli arceri soliti 542
canes cur difficulter excer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nant 960
canes cur facilius peste insici antur 662
canes caniculæ immolari, cur soliti 659
cur canes immolentur Hecatæ 765
canes cur Marti immolari soliti 308
canes pholyes qui 981
canes sepulchrales apud Barbaros qui 420
canes uehementiore ira occæcari 899
canes Vulcani templi admirandæ naturæ 907
item Mineruæ in Daulia 908
canij Acteonis nomina 661
& 702
canum diuersa ingenia 226
canum fides in Niciam uenatorem 906
canum furor unde 143
canum millus quid, & inde prouerbium 658
canum morbi 662
canum odoratus 308.937
canum ornamenta siue munimenta 658
canum panegyris 663
canum rabies quando maximè pestifera 662
canum sagacitas florum fragrantia circa Aetnã hebetatur 1005
canum uaria genera & nomina 660
canicæ furfures 596
caniculæ fieri solitum sacrificium 658
& de canibus 659
canina fames cur dicta 960
canina mors, pro difficili, 661 662
caninũ prandium quid 960
& 1104
canimus appetitus 959
canimus appetitus quid à bulimo differat 987.988
canini dentes 111.112
canna 1053
cãnensis clades quo die 528
canneta 1136
cannulæ 1164
canobi interitus 596
canobismus quid 283
canobitarum lasciuia 283
canon Aegyptius quid 175
& 176
canon in saltu quid 505
canon tributi genus 175
canones chronici ibidem
canonica geometriæ pars, pagina 562
canonici musici qui 175
canonium quid ibidem
canonia ibidem
cantabrorum mores 704
canteriatum tectum 284
cantericium & canterinum hordeum 284
canterino ritu somniare, prouerbium 285
canterioli 284
canterius quid, & unde, pagina 284
canterius crucias quid 103
& 285
canterij Gallici 285
canthelia 809
canthelij asini 263
cantharanæ 286
cantharus ætnæus 822
cantharus pilulam, prouerbium 286
cantharus portus 286
cantharus quid 1056
canthari etymon 285
canthari unguenta, prouerbium 287
canthari omnes mares 286
cantharorum species tres, pag. 287
cantharis 286.1056
cantharidũ ad inuidiam collatio 292
cantharidũ antidotũ 206
cantharolethros regio, pagina 287
canthi 434
canthi domestici ibidem
κάνθωμ 285
canthus ligneus 434
cantica in comedijs quæ, pagina 319
cantilenæ heroum species, quot 1053
cantor bonus, bonus cupediarius 312
cantores σωφρονισαί, & uaticini 218
canus pro prudente 500
canus tibicen 331
cani à pueritia, quò & 919
920
cani etiam χρυσοθρίξ, pag. 501
cantus Melpomenes inuentum 226
cantu omnia mulceri & 312
313
capane 344
capanei commendatio ex liberalitate 784
Καπετωλιὰς Pallas 344
capanica ibidem
Καπιτώλια ibidem
capella cur dictus Iulianus, pag. 968
capella, talpa loquax, simia purpurata 968
capellæ cognomen unde, pagina 920
in capellam mira pastoris insania 984
caper odor 588.559
& 1044
caper pro apro 1069
& 1070
Καπετώλιος ἀλὸς sacellum Corinthi 885
caphareus mons 969
capides 1070
capillamentum 259.687
capillamenta in sepijs & loliginibus 507
capillare 688
capillitium ruta 688
capillitiũ affectio quæ 690
capillitium inaffectatũ 687
capillitij decus in muliere, pag. 687
capilli crispi & flaui conficiendi ratio 687
in capilli curiosiorem cultum 687 756
in capilli infectorem Philippi regis dictum 689
capilli olim tondendi mos, pag. 258
capillum effundere, Parthorum: iungere, Germanorum: spargere, Scytharum 688
capilli affectati, inaffectatiue, qui 687
capilli in defunctis cur durẽt & augescant 98
& 690
capilli cur σμύριγγες Græcis 553
capilli insecti quare celerius succrescant 98
capilli τείχες Græcis 688
capillorum colores unde, pagina 499
capillorum crispitudo unde, pag. 608
capillorum defluuij ratio, pagina 690
capillorũ diuersitas pro terrarum differentia 502
capillorum in homine ratio, pag. 552
capillorum ornatus ibidem
capillorum ratio, & usus, 97 98
capillos inficiendi mos 1118
capillos consecrandi mos, Sanitati 845
capion nomos 320
capitatio 975
capitha farinæ 352
capitium 215
caput abrasum penitus malitiam olere 100
caput abscissum loqui, miraculum 96.97
caput cur magnis uiris auferi institutum 95.775
caput & cor, cur situ sibi inuicem opposita 775
caput, humoris fons 190
& 192
per caput, iurandi mos 96
caput phalangis 572
caput pilosum cur maxime in homine 552
caput, pro homine 541
& 1092
caput parum semper manum, cur Hippocratis dictum 772
caput quare orbiculari figura 65.774
caput, rationis mentisq; sedes in homine 56.95
& 96
caput, rationis organũ 66
caput seruos nõ habere, quid pag. 975
caput sponsi, & nouitiorum seruorum persundendũ mos 994
caput absq; futuris, firmissimum 97
caput futuris carens repertum 502
capitis aperiendi magnis uiris, mos unde 773
capitis circa cutem affectiones, quæ 730
capitis diminutio maior, minor, media, quæ 975
capitis figura optima, quæ, pag. 772
capitis in homine magnitudo aut paruitas congrua, quæ 772.774
capitis in humano corpore præstantia 649.773
& 947
capitis in sacris uelandi ritus, cur 773
capitis os et futuræ, earumq; ratio 501
capitis ossa quæ et quot 501
capitis ratio, & cur in eo animæ sedes 95.96
capitis resectio honestissimum mortis genus ueteribus 98
capitis sub uitæ discrimẽ commendi mos 687
capitis tangendi mos in supplicando 568
capiti infesta aromata 941
capite cauere quid 97
capite deminuti cur ferè impetuosi 773
capite fastigiato phoxi 97
capite præciso an progredi reliquum corpus possit, pag. 96
à capite primum putrescere piscem, quid 948
capita brutorũ qualia 772
capita deminuta quæ 975
capitum morbi grauissimi, pag. 1119
capitolium Romanum inter septem orbis spectacula, pag. 885
capitolia duo Romæ ibidem
capitolini lasciuia 556
capito, piscis qui 1025
capitones pisces pluuia aqua ledi 1925
capitonis Atei assentatio, pagina 796
capitularij 274
capitulum mordus 1146
capitulorũ in columnis partes 273.274
capnistæ carnes 1007
καπνίζειν ibidem
capnobatæ 705
capnodochæ 1007
capnomantes 269
κάπνος cur dictus Theages 1006
capnosphrantes ibidem
κάπτω 774
κάπτειν ἀλιπλᾶν 713
cappa triplex peßimũ, prouerbium ibidem
cappadoca cur pro insignibus tam uitio quàm probitate ibidem
cappadoces libertatem à Romanis concessam deprecati 714
cappadocum mores 713
& 714
in Cappadocas epigramma pag. 1020
cappadociæ mel 910
cappadocius panis 714
per capparim iuramentum, pag. 1059
κάππαρις 630
κάππατας Iupiter 630
capra, comitiali obnoxia, pagina 196
capra cur ueteres sacerdotes abstinuerint 196
capra meretrix 292
capræ an spirant auribus, pagina 105
capræ cur Athenis nec in arcem admitterentur, nec deæ sacrificarentur 460
capræ primũ ab Hercule immolatæ, & cur 679
capræ tragenæ quæ 558
caprarũ gregem totum substistere, una heryngium ore continente 1146
caprarum salius 460
capros 123
capros & capras ad uictimã explorandi mos 429
capreæ 123
capris inuisum ocimũ 577
capreolatim 600
capreolus 795
capricornus solis porta, pagina 574
capricorni dominus Saturnus 574
capricorni siccitas 575
capridium 1069
caprificatio quid, & unde, pag. 686
caprificus 685
caprifici, uis muros prorumpendi 686
caprifici culices 685
caprinæ bacchæ 386
caprini sanguinis potus, pagina 532
καπρίζειν 662
capsarij 972
capsidrotium 160
captatores uulturij 307
κάπτειν 975.1053
capula 727
capus quid 344
capæ ibidem
capyris 599
cara 773
καρά 977.1147
carabæ 497
carabi cognomentum, ibidem
carabides ibidem
carabus quid 285.497
caracalla unde dictus 598
caracallæ thermæ 1164
caracallæ uestes 598.599
caracalli cognomen unde, pagina 599
caraneus Troianus 321
carani historia 869
carati auricilia unde 1147
carbo lapis 989
carbones cur limitibus substerni soleant 370
carbones nõ putrescere 370
carbanus primus Proserpinæ raptus index 1005
carcer Atheniẽsibus cur domus appellari solitus, pagina 636
carceris genera ibidem
carceris locorum aliquot uocabula 636
carceris ratio 634
carceris robur quid ibidem
carceri apud Messenios nullæ fores 636
carcerem sibi instruere, prouerbium 806
carchalei 1056
carcharodonta 112
carchesium 1056.1064
carcini appellatio unde, pagina 822
carcini strobilis felicior, prouerbium 780
carcinomia narium 106
carda, cardaces qui 673
cardame mazza 335
cardamũ Persis cibus 685
cardamon unde dictũ 1010
cardami natura & semen, & nomina plura & uires ibidem
cardamo similes qui ibidem
cardamo uinum supprimi, pag. 144
cardaminaca 1010
cardamyle 327
καρδίαι 120.134
καρδίαι stomachi hostium pag. 987
cardinalia mundi loca 59
cardinalium ratio 351
cardines genituræ ibidem
cardinum cœlestium distinctio & potestas 23
καρδιογμὸς 134.987
cardopus 335
carduus 193
cardui in lustrationibus quæ uis 201
καρηβαρίαι 1054
καρηκομόωντες cur Achæi Homero dicti 552
cares cur ἀλεκτρυόνες Persis 605
cares primum mercede militasse 396.673
carum flebilis incentio 319
carum improbitas 775
carum inuenta 589
carum seruitus perpetua 96
& 589
carica 684
carica domicilia 1048
carica ochana 358
carides pisces cur dicti 773
καρίναι canes 660
carinæ mulieres 590
carius Lydij modi inuentor, pag. 313
carmanorum cibus palmæ, pag. 985
carmanorum mores 717
carmenympha 711
carmelus mons 850
carmen uermiculus, carmesinum, carmesis 298
carmentes duæ, earumq; statuæ, cur 573.983
carmina legum 364
carminius de Italia 1112
carminij lib. De Italia 739
carna dea & eius templum, pag. 321
carna festa 321
carnabæ paricidium 416
carnea primum uicisse Terpandrum 321
carneades μεγαλοφωνότατος 746
carneonicæ 321
carnius Apollo, carnia festa, pag. ibidem
carnij sacerdotes ibidem
carnius mensis 321. 1169
carnij mundidi 321
caro pane facilior concocta pag. 336
caro quid 159
carnis esitandæ mores gentiũ uarij 1064.1065
carnis fumosæ quantum absumere concessum Romæ pag. 336

Universidad de Deusto
Biblioteca

carnis mollicies bifariam accepta 185
carnis humanæ & suillæ similitudo 979
carnis in homine ratio ac species 92
carnis ratio 1120
carne opus est, si satur esse uelis, prouerbium 504
carnes elixæ an assæ magis nutriant 1065
carniũ esus quando & à quibus primum ceptus 496
carnium esus quãdo permissus 1064
carniũ esus detestatio 1063
carnium ideæ 1062
carnium prima portio, ἐρμᾶ πλήρωμα ibidem
carnibus etiam elixis usi heroes 1064
carnibus mane tantum uesci soliti ueteres 1063 & 1064
carnibus non uesci Pythagoræ institutum 706
carnibus semicrudis uescendi mos quibus gentibus, pag. 1065
carnispriuij debacchationes unde ortæ 165
κάρος 133.1102
caros unde 392
carotæ, carotici nerui 133
carotica pharmaca 133
caroticæ uenæ 133.392
caroticæ uenæ, cur 1102
caroticum uinum ibidem
caroticum papauer ibidem
carpæ 795
carpæa saltatio 118.164
carpasium linum ab igne tutum 543
capiſculus 795
καρφίσθαι 774
καρφολογίαι 795
carpophori, Ceres & κόρη pag. 533
carpiæ 118
carpicus cur dictus Aurelianus 795
καρπός 118.301.795
καρπᾶ δίδειν 118
in carpũ mittere manũ 301
carpi 685
καρποί, manus 118
carporum copiæ ab Aureliano afflictæ 795
carrago, carraginem facere 77
carthago castitatis laude & condita & destructa, pagina 1086
carthago etiam καρκάβη, pag. 725
carthago Romani imperij æmula 1023
carthaginis condendæ ratio Didoni quæ 724
carthaginis euersionem plus obfuisse Romanis quàm profuisse 1023
carthaginis laus 725
carthaginenses uino in militia abstinere soliti 974
carthaginensiũ ex peregrini militis usu clades 1108
carthaginensium filios mactandi ritus 491.492
carthaginensiũ mores 725
carthaginensium, prouerbium 205
carthaginiensiũ mero utendi mos 1069
carthaginiensium sententia de diuitijs 786
carthaginiensibus cur interdictũ literis Græcis 865
cartibium, cartibulum 242 & 818
Sp. Caruilij uirtus 522
caryæ 686.1048
caryceiamata 1048
carycia 576.1048
carycis inuentio 775
καρυκοποιεῖν 1048
carycopœi cur dicti Delphi, pag. ibidem
κάρυον 168
κάρυον ῥόον 1048
caryſtius lapis 305
καρυαλλίζειν 527
caſalinæ meretrices ibidem
caſaluades meretriculæ, ibid.
caſaluium ſcortum ibidem
caſaurium ſcortum ibidem
caſcus ibidem
caſcus caſcam ibidem
caſeus Cythnius & Siculus, 328 1071
caſeus Siculus & Thalia, pagina 1042
caſei ſpecies diuerſæ & nomina 813
caſeo muſti feruorem reprimi 1104
caſitera 498
caſius mons, Caſiana ueſtis, pag. 597
caſiorum inſulæ, & caſiaca ueſtis 597
κασίζειν 943
caſmilus pro Mercurio 617
caſorides meretriculæ 527
caſoritæ ibidem
caſpium mare 1000
à Caſpio mari ad Boſphorũ Cimmerium, quantũ ſpatium 816
caſpiorũ mores 420.712
caſſandra uates 515
caſſandra unde dicta, eadem & Alexandra 922
caſſandra unde uaticinandi peritiam adepta ibidem
caſſinum, Caſſinũ forum & oppidum 527
caſſius Apollo 212
caſſius Longinus 711
caſſij Seueri accuſatio 576
caſſij Seueri elegans dictum, pag. 410
caſſij Seueri maledicentia, pag. 579
caſſotis fons 740
caſſum pro pectore 120
caſtalius, caſtalia aqua 615
caſtalia Acheloi filia ibidem
caſtaneæ, διὸς βάλανοι, pag. 168
caſtellani 970
caſtellatæ 1092
caſtitatis commendatio 50
caſtoreum quid? 321
caſtoreum color ibidem
caſtor cognominatus Druſus cur 899
caſtor Synoridis auctor, pagina 484
caſtoris gradus, Caſtoris ſiue Caſtorum ædes 359
caſtorium, & caſtorium meſos quid 321
caſtorij canes 660
caſtra mouiſſe, quid 1175
caſtrare quis primum adortus 503
caſtratum uinum 1093
caſtrata omnia cur melius proficiant 502
caſtrati ſacerdotis coitus, & tauri 124
caſtrati cur imberbes 503
caſtrati cur non calueſcant 502 503
caſtrenſe peculium 1088
caſum dominari rebus terrenis 24
κατὰ διάμετρον mouere, quid 726
κατὰ λεπτά 824
catabates 425
catacecaumene regio 244
catacecaumenites uinum, pagina 244
cataceleuſmus 613
catachoreuſis ibidem
catachyſis 994
κατὰ ὑσματα 747 993 994 1048
catachytum 1168
κατακλυσμός 59
cataclyſmi ratio 873
κατακοιμητικά 1085
catacœmiſtes 869
catacopi 629
κατάκλιτος, catactus cottabus 1067
cataclactylus 560
catagmaticæ leges, ligaturæ, pag. 91
catæbatæ 301
catægis flatus 780
catægides 680
catagma in oſſe, quod in carne helcos 91
catalecticus pæon 886
catalepſis quid 392.1150
κατελληπτικὸς qui 778
catalogi 835
ex catalogo, uel ultra catalogum eſſe, quid 751
cataly ſes 682
catanacophori 972
κατασβέννυμι 969
κατασκιαι 545
catamiãdã 110
κατασκώπτω 630
κατασπερμολόγου linguæ uitium 467
κατασφορά, & eius ſpecies 392.657
cataphorici ſomnẽ qui 392
cataphractarij ſagittarij, pagina 832
cataphracti ibidem
cataphractæ naues 175 & 832
cataphryges hæretici 880
κατασπουδαστής 838
catapultæ inuentio 759
catapſyxis 959
κατασύρω 127 559 641
cataractæ quid 637 873 874

cataractæ cæli in diluuio ruptæ, quæ 873
catarrhus 393.1166
cataſtalli pueri qui 746
cataſtaſis 1150
κατάσειρον 1051
κατάσιτος 467
cataſtictos ueſtis 598
cataſtroma 175.833
κατηχεῖν quid 350
κατηχήσαι, & catechumeni qui 350
cathecumenus 539
categoriæ 918
catenæ cognomẽ unde 921
catenis aureis uincire nocentes, Aethiopũ mos 636
catenarius canis 661
catenatorũ impoſtura 401
catenoplium ſacrum 164
κατευκτικῶς λέγειν, pag. 568
catharetica pharmaca 93
cathartmata 201.202
catharmi 654
catharſiũ, catharſia 1040
cathartice uitis quomodo fiat 209
καθ' αὑτά 5
catharorum Indorum mores pag. 716
catharſia 201.202
cathedrariæ 969
cathedratij pro mollibus, pagina 554
καθετήρ 148.263
catheti 274
catheton 263
catieni pro cantoribus 324
catilina unde dictus 922
catimulus 694
catoche 392
catochi 113.748
κατὰ τὸ ἡμιλίαι 133
cato an ſolus toties & causam dixerit & abſolutus ſit 412
cato cur filium ſeruo erudiendum committere noluerit 973
cato Portius Hortenſio uxorem communicat 712
cato Romanus Demoſthenes dictus 953
cato Scipionis æqualis 394
catonis animus 158
catonis de conuictu ſententia pag. 1071
catonis dictum, Ioue tonante ſe beatum eſſe 1085
catonis dictum 239.391 & 394
catonis de Cæſare dictum, pag. 1099
catonis dictũ de ſeruis 974
catonis de ſtatuã ſibi non erecta dictum 1137
catonis dictum in mulierum arrogantiam 534
catonis in fœminas dictum, pag. 535
catonis feſtiuũ adagiũ 362
catonis in Græcos odiũ 955
catonis laus ex dicendi prudentia 471
catonis ſtatua 690
catonis uxor Martia filijs e genti alij conceſſa 1082
in Catonis Porcij filiũ ſcomma 926
catonis Vticenſis induſtria in Græcas literas 1121
catonium 378.454.455
catopegium 791
κατοπτίᾳ 824
catoptice 549
catoterica pharmaca 145
cattymata 402
Qu. Catuli lenis pronunciatio 467
Qu. Catuli lenitas 467
catulli ſcholiaſtes recentior taxatur 628.629
caua 435
caua cubitalia 638
caucaſit quare Herculem colant 255
cauda longa Patauij 155
caudæ animaliũ ſtolos 573
à cauda nigra animalibus abſtinendum, quid 985
caudarium uinculum 883
caudax quid 922
caudacis cognomen unde, pagina 922
cauea pro carcere 638
καύηκας, cauecæ 364
κάυηξ, laurus ibidem
caules 573
καυλός 122
cauma 1111
caunaces 599
caunij lienoſi 143
cauponæ potatorum à Claudio Cæſare ſolutæ 1028
caupones primi qui 775
cauſa agens & ſuſcipiens, pag. 381
cauſæ appellatio pro mente, apud Platonem 611
cauſæ ægritudinum diuerſæ, earumq; nomina 915
cauſæ diuinæ, triplices 381
cauſæ ſecundæ 873
cauſia dimitras quid Plutarcho 595
cauſiæ geſtamen 922
cauſidica ambulatio, quæ, pagina 1075
cauſidici, togati uulturij, pagina 307
cauſima ligna 968
καύσωνες 985
cauteriata conſcientia 275
cauterizationis medicamentum 275
cauterium 275
cauterio deteſtari mos 284
κάχρυ 527
ceadas carcer 639
cebetis dictum 208
κεκαρωμένος 392
κεκμηκώαι 32
cecrops quare diphyes ueteribus cognominatus, pagina 206
cecrops cur geminus 708
cecropis inuenta 340
cecryphalus 121
cedens crinis qui 608
cedo alteram, cur cognomi natus Lucilius 1021
cedreatis Diana 588
cedroſiorum mores 716
cei inſulæ lex 711
cei inſulæ ſexagenarios cicutam haurire 1099
cei ſenis ciuiuſdam in canicie coloribus obfuſcanda ratio 756
κέμιλιαι 128
κέγειαι 733
κεῖδαι 918
celænæ 749
celæno 609.615
celæno harpyia cur dicta, pag. 1143
κελαινωπίς ira, cur 541
celænum pro nigro 1143
celerarius 527
celeris cognomen unde Metello 922
celeta quis primus inſtituerit pag. 484
celetes qui 832
κέλητες equi 484
celetium 527
κέλης ibidem
celeuſiæ qui 619
cellarius 527
celo pro centone 360
κήλων 195
κηλόνδιον, celonium 195
celonium quid 193.377 & 527
κηλωστέ, celoſta ibidem
celſi patria 522
celtæ emaſculatores 555 & 556
celtarum audacia 702
celtarum tibiæ 319
celtiberorum bibendi mos, pag. 1069
celtiberorum mores 704
celyphanon 1042
cemades cerui, qui 247
cemmata 1005
cephale 1120
κηφαχγίαι 987
cenchramides 118.685
cenchreæ angustiæ 615
cenchrenas, etiam leo dictus pag. 476
cenchri 586
cenchriæ herpetis genus, pagina 1160
cenchrius fluuius 168
cenchros 1007.1160
cenchrys 1007
cencon 120.121
κηνοδόκος 108
κινόδρομος lunæ motus, qui 767
cenſuales miniſtri, qui 973
centaurus Gallus 605
centauri equites 835
centenaria uaſa 1105
cẽtenariæ cœnæ 235.1105
centenaria porticus ibidem
centeſimæ uſuræ 1005
centeſimare 361
centimani allegoria 680
centimani appellatio 930
centipes 1169
centò 360
κέντραι, centra 23.360 & 825
κεντρίδες 985
centrimæ, dipſades ibidem
centrincces equi 825
centron 360
centrones qui 360
centri nomine deum intelligi 1
centrotypos 360
centurialis uitis 1021
centuſsis lex, quæ 1105
cepa, cur Græcis cromnyon pag. 436
cepa pro deo Aegyptijs, pagina

Universidad de Deusto
Biblioteca

pagina 846
cepa syluestris 386
cepæ succo scriptæ literæ quo modo appareant 72
cepæ quomodo melius prouenient 307
ceparum natura, & cur lachrymas moueant 436
ceparum thali 459
cepis etiam mentem oblædi, pag. 436
cepas syluestres haberi nullas 436
cepus 259
κηφος, siue cepus, unde dicatur 774
κεφαλαί 320
cephalea 324
κεφαλαλγούν 168
κεφαλή unde dicta 774
κεφαλυγερέτης cur Pericles dictus 773
cephalenia tetrapolis 649
cephali canis 661
cephali oratoris gloriatio, pag. 412
cephaline 469
cephalinus piscis 1026
cephalon palmarum planta 168
cephalus piscis qui, & cur dictus 1025
cephali piscium iustissimi, cur 1026
cephalorum esca 1025
cephalos pisces pluuia aqua lædi 1025
cephalicum pharmacum 93
cephallenum nummus 353
cephen, musca ἀκαντρος, pag. 911
cephenes 696
κηφλῆνες 910.911
cephisi fluuij simulacrũ, pagina 667
κέπφος, cepphus 363
cepinæ 284
cepis cur abstineant Pelusiotæ 915
in cepis Venus, quæ 1129
cepius parasthenchon 453
cepuricæ 1129
κηρύλάσιον, apud Homerum quid 139
κηφαγλαός 1148
κήρα 259
cera quomodo albescat 608
ceræa 148
ceræa pedis 131
ceræuchi 1148
ceramus quid, & ceramicum flagellum, item ceramiæ & cerama 636
ceramyntes Hercules 194
ceraphium 1070
κέρας βοός 1148
ceras poculum 1056
ceras pro coma 259
ceras pro robore 1147
κεράστæ 1147.1056
cerasbola semina, eorũq; ratio 1146
κερασβόλος, prou. 1146
& cerasbola, quæ 1148
cerastæ spina cur confracta, pag. 596
cerastia Cyprus, cur 1147
cerasus urbs, unde 458
cerata, ceratia 1147
cerata locus, & fluuij nomẽ ex Oceano ibidẽ
κεράται phalangis 572
cerata pro capillis 1148
ceratinos Apollinis ara inter septem orbis spectacula 885
ceratoglyphi 1148
ceratoides, oculi tunica 585
κεράτων ara 161
ceraunobolia 244
ceraunobolos legio quæ 815
ceraunoscopion 291
ceraunos Ptolemæus unde dictus 921
ceraunus, & cerauniæ cur & quæ pluuiæ 1024
ceraxoi 1148
cerberus triceps, dæmonum symbolum 50
cerberi ab Hercule inferis extracti fabula unde 661
cercyra, quæ & Corcyra, pagina 286
cercyros nauis, unde ibidem
cercidas 97
cercidas poeta 127
cercidæ morituri dictum, pagina 840
cercis 118.130.992
κερκίθων cicada 632
κερκιθωπίζειν, cercopissare pag. 795
κερκος ibidem
κερκω, quàm multa significet 1176
cercus, prouerb. ibidem
cercyonis palæstra 505
cerdo pro uulpe 730
cerdos ibidem
cerdosyne ibidem
cerdous, siue κερδῶος Apollo cur, & Mercurius pag. 616
cerealis pompæ omnium primum 1041
cercales fructus 1156
cereales qui 683
cerebellum 96
cerebrum bipartitum 96
cerebrum cur encephalos, pagina 1120
cerebrum hominis proportione maximum, & ratio 552.937
cerebrũ insensile ipsum, sensuum tamen organũ 66 67 135
cerebrum Iouis, inter lautitias 96
cerebrum quare album medullam uocare maluerit Sophocles 96
cerebrum quare humiditatis fons 191
cerebrum sentiendi fons 64 & 65
cerebrum in cibis auersati ueteres 96
cerebrum nimia libidine arescere 544
cerebrũ nõ habere, qd 575
cerebrũ quõ interdum oblædatur odoribus 266
cerebri frigiditas 191
cerebri ratio 96
cerebri temperies, quarum rerũ in homine causa 86
cerebri θρία 96
cerebri uentriculi 65
ceres Augusto mensi præfecta 983
ceres Chloe & Iulo 175 & 1107
ceres cur apud Phigalẽses nigra 582
ceres Cyre 660
ceres κιασποινα 935
ceres cur Erinnys dicta, pagina 728
ceres latitans Pani reperta pag. 582
ceres cur Leucippos 1005
ceres lusia cur 727.728
ceres Mallophoros, quæ, pagina 950
ceres μελαίνη 582
ceres Mysia 706
ceres Ompnia 572
ceres Rharias 1087
ceres σιτώ 240.336
ceres, terra 52
ceres, terræ anima 799
cereris à Phytalo exceptæ fabula 686
cereris apud Hermionenses cultus, miraculo etiam insignis 908
cereris apud Patras tẽplum & oraculum quale 562
cereris Cabariæ templũ 583
cereris Chloes templum 158
cereris cum Neptuno cõgressus 582.728
cereris Erynnios tẽplũ 583
cereris & Vulcani de Sicilia certamen 1006
cereris Megalarti & Megalomazi statua 336
cereris Mysiæ tẽplũ 1064
cereris προσαιας sacellum 1071
cereris sacrum quale, & sacerdotes eius, cur Melissæ dictæ 848
cereris simulacrũ apud Phigalenses quale 583
cereri statua qualis 935
cereri institutum ieiunium, pag. 1045
cereri sues immolatæ 980
ceretani 402
cerete oppidum ibidem
cerion inscriptio notatur, pagina 254
cernere & uidere an differant 549
κίρκω 572
κερκῶ, κερκῶ 603
cerodetos fistula, Marsiæ inuentum 314
κερῶνα 572
ceroplastæ 259.1148
κηρός 441
cerotæ nerui 133
certaminum festorum uariæ præmiæ 809
certaminũ genera apud Græcos quæ & quot 505
certaminum præsides 484
certaminum sacrorum ratio pag. 832
ceruchi qui 1148
κηρυκίνη βάβδος 811
cerycium 811
cerycia quæ ibidem
ceryli 531.532
ceryx 1069
ceryx Mercurij & Pádrosi filius 811
ceryces ibidem
ceryces

ceryces cur Iouis & hominum nuncij Homero dicti 812
cerua qualis Eurysthei ab Hercule oblata 247
ceruæ an etiã cornutæ, ibidẽ
ceruæ Dianæ sacræ 353
ceruarij obliuio 373
cerui cur pro seruis fugitiuis pag. 978
cerui frigidæ naturæ 438
cerui Græcè loquentes intelligentis mirum 910
ceruorum lachryma cur salsa 438
ceruorum lachrymæ 1146
ceruorum longæuitas 141
ceruorum sanguis 438
ceruorũ uaria nomina 247
ceruos rubræ pennæ aspectu terreri 602
ceruinus color 833
ceruinum sanguinem non coire 532
ceruchus 214
ceruisia ebrij quid à uino differant 590
ceruix 113
ceruix erecta 263
cerumina 105
ceruſa 1052
cesale quid 386
C. Cestij signum 1136
cestos hymnus qui 750
κεστρεῖς, cestra 1025
cestreus piscis qui, & cur dictus ibidem
cestrei deliciæ 328. 1070
κεστρεὺς ὑγιδύη, prouerbium 1025
cestreo noxia pluuia ibidem
cestrei & cestreæ non ijdem pisces ibidem
cestrei cur piscium iustissimi pag. 1026
cestrini boues 192
cestron quid 1025
cestros herba 1026
κῆτος, cestus pisces ibidem
cete 379
cete porphyrium 298
cete fœtus absorbentia, imminente periculo 421
κητώεσσα, cur Sparta, pagina 675
cetrati 358.815
ceuæ uaccæ 192
ceuere quid 454
Chabalistæ 204
chabete 559
chabriæ historia & apophthegmata 325
χάβρε, aue 603
chæredemi equus Darius, pagina 1139
chæremon Stoicus 496
chæremonis hieroglyphica, 1141 1142
chærephon Sphettius 709
chærephon cur Nycteris cognominatus, & pyxinos pag. 467
chairus pro Babylone, 297
chalamides cur bacchæ, pagina 1101
χαλαεροί, musculi & sues, pag. 979
chalastica pharmaca 145
& 979
chalasticæ 979
χάλαζαι ibidem
χαλάζιον 439
chalcas unde dictus 739
chalce purpura ibidem
chalcedra 737
chalcedoniarum mulierum mos 473
chalceum, siue χαλκεῖον, quàm multa signet apud Græcos 737
chalceæ festa ibidem
chalcenterus cur dictus Didymus ibidem
chalciati dentes ibidem
chalcidensis cœnæ proœmium 980
chalcidensis hospitis cœna, pagina 978
chalcidensium τὰ παιδία 555
chalcidensium pecuniæ studium 784
chalcides ancillæ 972
chalcidia urbs 737
chalcidica Minerua Romæ, pag. ibidem
chalcidicum ædificij genus, pag. ibidem
chalcidicum fretum adaggerare adorti Eubœi 816
chalcidica pocula 719
χαλκιδίζειν, chalcidissare quid 784
chalcicæcus 1179
chalcicæcus Minerua, cur Spartanis 736
chalcis Philippo Græciæ clauis dicta 826
chalcis piscis 739
chalcis urbs à Monico condita 719
chalcis urbs unde dicta 739
chalcidos tepor & candor, pag. 959
chaliphron 1101
χαλαῖν, chalis ibidem
chalcochitones, cur Achæi, pag. 538
chalcodontis phanum 737
chalcoma 738
chalcopus Erinnys 737
chalcopus uia 818
χαλκορύχιαι 1113
χαλκός 737
χαλκός, cur Græcis æs dictum 738.739
chalcos cur pro ferro 738
& 739
chalcothecæ 741
chalcotypi 682
χαλκουργεῖαι 737
χαλκῶς Ἡράκλεος 737
chalcus, nummus 353.739
chaldei eximij cælorũ scrutatores 28
chaldei genethliaci 529
chaldæorũ diuinãdi ars 75
chaldæorum ingenium 590
chaldæorum philosophia de quibus intelligenda 591
χαλεποί 905
χαλιμάζειν, chalimassare, pag. 1101
χαλινός 108.455
chalisiones 333
chalus fluuius 718
chalybes ferri inuentores 678 738
cham Noe filij execratio, pagina 847
χαμαί 216.1089
χαμαὶ αὐτλεῖν, prouerbium 1089
chamæleontis nutrimenta, pagina 939
chamæpus 1089
chamætypeion 637.1089
chamæunia 1089
χαμηλαί 824
chameleontis uarietas 56
chananæi, à Cham oriundi, pag. 847
χαός, chaon, bonum Spartanis 966
chaonidũ canum origo 660
chaos pro aqua, Hesiodo, & unde 1026
chaos, & chaos terræ, quid, 661 966
chaos unde dictum 966
è Chao & Terrâ natus Amor 622
characatæ uites 284
characij ibidem
character 228
χαραγμάτισμαι 228
charax 284
charetis promissa & nomẽ 921 922
charibœa draco 300
charilai regis historia 900
charilai de coma nutrienda dictum 552
charilai de Lycurgi legibus dictum 676
charippus adephagus 568
χάρις βασιλεῖ ὁμοιοῖ prouerbium 872
charis Vulcani Lemnij uxor pag. 697
charisium placenta 333
charisteria 505
charites cur dictæ Cupressi pag. 952
charixena poetria 515
χάριον 833
charmides Massiliensis 910
charmus Pisistrato amatus, pagina 621
charmi Syracusii in singula ferculà uersiculi 1072
charon, charontis & charonis inflecti 638
charon canis 661
charon risit, prouerb. 487
charonti solitus dari pro tractione nummulus, damnace 353
charondes Carthaginensium legislator 698
charoneum 292
charonia porta et scala 292
charonia carceris ianua 638
charopi oculi qui 477
chartilago medullæ expers, pag. 91
chartilago quid 146
chartilaginis natura quo ab ossibus differat 91
chartilaginem cõuulsam non coire iterum 91
chartilaginata, σκελάχνη 91
chartularij 639
charybdis cur dicta 576
chasma 966
chasmatiæ 966.1175
χαυλιόδοντες 126
112 486
χδαί 1021
χδλόη 158

Universidad de Deusto
Biblioteca

Κηλὼν pisces 1025
Κηρισόφοι saltatores 162
Κηροδίκαι qui 895
Κηρόκμητον 1000
Κηλὶν 158.512.888
Κηλεύματα 158
Κηλεῦδ 158
Κηλευτὰ ὑραίνεα 158
cheli 596
χηλέαι, cheliæ 351
chelidon 824
chelidoniæ ischades 685
chelidonij lepores 1017
χηλιδονίζειν 641
chelidonia pisces 883
chelinidæ 108
chellaris piscis 243
chelone nummus 351
chelonia, chelonium 351
chelya, chelys 108
chelydrus 266
chelyne 108
chelysma ibidem
χηλόστεα ibidem
χημεῖα ars, quæ alchimia, pag. 222
χημικὴ, chemice 137
χήμωσις 215.216
χὴν, χηνισκος 612
cherami 469
chenalopecia ova 1046
χήραι iuno 848
cherias ab Hercule interemptus condylo 118
chermadia 572
chernetes serui qui 968
chernibs 1063
chernibos ibidem
chernips 431
cheromaëtrum 1063
cheronesus 153
cheroniptrum 1063
chersos quid, & chersæa 12
chersydros 990
chete 120
chias nummus 352
chiæ 1021
chiæ mensæ 235
chiorum nummus 353
chios insula, & urbs, et unde dicta 1020
chios καλὴ πόλις 474
chios tali iactus 789
chiuan uinum 480
chij curyprocti 1021
chiorum castitas eximia, pagina 474
chiorum turpitudo 1020
chijs primo inuentũ uinum nigrum 1021
chiliarchus 128
chiliastæ heretici 24
chilo Catonis seruus grammaticus 973
chilonis de republica optima dictum 961
chilonis de uxore ducenda dictum 1080
chilum 922.923
chilus à chylo multum differt pag. 158
chimæra 478.479
chimæra à Bellerophonte perempta 479
chimæræ monstri allegoria 478 523
chimaros quid 479
chimastron 600
χίμετλα 131.957
chimetlon 131
chimonia 176
chiræ 132
chiris, chirodota indumenta, quæ ibidem
chirodotæ Dalmaticæ 598
chirolabes 992
chiromaëtra 305
599 1063
chiron Achillis pædagogus, pag. 923
chironia 1160
chironia ulnera quæ 740
chironia ulcera quæ 402
chironomia 399
chironomia saltatio pro Pyrrhicha 164.166
chiropedes 399
chiropodes 132
chirotechnes 505
chirurgi serui qui 968
chirurgia non medicinæ solum, sed & aliarum artium 117
χιτὼν an idem quod toga, pag. 538
chiton tam è lana quàm lino concinari solitus 538
χιτῶνες ἀμφίμαλλοι, pag. 755
chitones oculorum 585
chlæna 597.809
chlenarum species & nomina 597
chlidæ 117
chlidones 117.301
χλιδὸν ἵππιον 722
chloe 158
chloe, Ceres 175.1107
χλόευν 126
chloris Amphiõis filius 510
chloris Orchomeni filius, pagina 1125
chloron oui 1042
χλωρὸς caseus 813
chluninum pecus 126
chlunis ibidem
chnoæ 610
χνοϊνὸς 1107
choa 1107.1108
choa in triclinio quid 1107
χόες, χῶναι ibidem
choes festum 546.716 & 1108
chœnicides 610
chœnicometræ cur dicti Corinthij ibidem
chœnix quid 610.1107
chœnix hemerotrophis 919
super chœnice sedere, prouerbium 610 611
chœrades 181.600.1174
chærapos 131
chœras 914
chœras cur muliebris natura pag. 980
choeus mensura 1107
choicum ibidem
χοιροπωλεῖν 980
χολάδες 135
χολὴ 135.140.141.142
choledochus 141
cholera fistula 631
χόλερα 121
cholera quid 631
cholera duplex 631
cholera sicca 121
χολέραι 1160
χωλοκράβατον 1051
χολάδες humores 142
χωλὸς 117
χόλος 905
χόμαι, chomata quæ 1028
χῶν, siue χῶς 1050
chonæ 610
χονδράκωθε 91
χονδροῦντες μασθοί, pag. 532
chondritis 187
chondros 91.120 187 977
chondri 532
χόνδροι ἁλῶν 187
chondros Græcis, far 1082
χονδροκόπιαι 187.977
chondrodes, oculi tunica, pagina 585
chone cognomentum unde, 921 1108
chones pro Hercule 921
chone urbs, & unde ibidem
choneuomena quæ 921
choopotes Dionysius 432
choragici tripodes 302
chordæ pro quadrupedum in teraneis 136
χορδαψὸς ibidem
chordarium ibidem
chorea Terpsichores inuentum 226
χωρηγεῖν 146
chorion ibidem
choria 335.574
choricæ tibiæ, et choraulicæ, pag. 319
choricus 1107
χωρίζειν 689
chorobatæ 1026
chorœbus, primus curendi certamine victor 484
choroni 215
chortæus 599
chorus Spartæ locus 678
chori unde dicti 161
χορτὰς 303
χρηματίτης agon 614
chreocopia 461
chreocopidæ ibidem
χρησμοί 230
chresmologi 169
chrestodorus 214
chrestologi appellatio unde Pertinaci 922
chria quid 1012
deq; chriarũ ratione plura 1012.1013
chria quid à sententia differat 1013
chria unde dicta 1012
chrima, chrisma 263
chriedes quid 1014
χρίσματα medicamenta 732
christæ 263
christiani cur dicti Sarmentitij & Semasij 366 & 1170
christianorum heteriæ quæ, pag. 521
christus asinũ siue onocheli & forma & nomine qui busdam expressus 1170
christus cur λόγος 580
christus etiã à Platone prasignatus 339
christus icrio suffixus 651
christus, simulachrum nobis propositum 35
christus sol 490
christi aduentus Homero & Aristoteli an præsagitus 667 668

christi sanguinis precium, pagina 340
χρὸϊ δῖλαι, prouerb. 553
chroma radix, chromasinũ, pag. 298
chromaticon melos 313
chronia 763
chronia insula 440
chronius ibidem
χρονοκράτωρ q Græcis 29
χρονόλυγοι senes 42
chrysampyces 821
χρυσάμπυλοι ἵπποι, cur Homero 484
chrysantæ historia 417
chryseis, Astymone dicta, pag. 920
chrysendeta 970
chryses unde natus 260
chrysipp. Pelopis filio Laio, aut Ioui raptus 555
chrysippi apophthegma, pagina 397
chrysippi laus 1009
chrysippo dij ignoti innumeri 845
chryses & Bryses fratres, pagina 920
chrysis sacerdos 179
chrysides phialæ 1058
χρυσίζειν 943
chrysocolla 1073
chrysogoni modulatoris historia 323
chrysomelolonthion 286
chryson oui p uitello 1042
chrysomeli 970
chrysophalari equites 832
chrysophorum pro electro, pag. 926
chrysophori ibidem
chrysophrys piscis sacer, pagina 449
chrysoplysium, chrysoplytes 411
χρυσορρόας fons 1000
chrysos Atticus 353
chrysoxylon 707
chrysulca aqua 411
χθὼν ἀμφιβρότη, quid Empedocli 1135
chthonia dea 1055
chthoniũ festũ 908. 1055
χθόνιος pro nobili & indigena 790
chus 1107
chydeæ 1055
chylus unde fiat 158
chyli concoctio 134
chymus 158
chytlon 538
chytra 1108
chytrides rhodiacæ 1056
χύτροι, chytrini 1168
chytropus 303.835
Cibaria lex Romæ, quæ 336
cibarius panis 334.336
cibdela, cybdelia 355
κιβδηλόβδη ibidem
cibi demutatio in sanguinem quõ absoluatur 1152
cibi portio arithmetica an geometrica probabilior, pag. 1047
cur cibus deterior, si gratus plus prosit quàm probus & ingratus 332.333
à cibo an bibendum 1096
absq; cibo quosdam diutius etiam uixisse 494
cibi necessarij qui 237
ciborum diuersitatem cur solus omnium animantium homo requirat 241
ciborum paries de mẽsa mittendi mos 1062
ciborum ratio quantum refert ad mentis aciem 88
ciborum temperantia utilissima 1158
cibis crassioribus aut cõtrà, alendi qui 159
ciborium poculum 328
ciboria 328.1056
ciboriũ Aegyptium 1056
ciboriorũ folia et flores 328
ciborium ibidem
cibotus 1168
cicadæ acanthiæ 632
cicadæ æthaliones cur 633
cicadæ cercopæ, & calamæi pag. 632
cicadæ masculæ, achetæ: fœminæ, tettigoniæ 632
cicadæ ὀξυφωνοι 742
cicadarum cantus commina tio 633
cicadarum cur aliæ canant, aliæ non 632
cicadarũ è terra origo 475
de cicadis fabella 633
cicatricis uirtutis imagines 522 523
ciceromastix Largi Licinij, pag. 953
ciceronis animus 158
ciceronis copia 75
ciceronis cum Roscio certamen 540
ciceronis de Euripide tostimonium 927
ciceronis de gracculis iocus, pag. 916
ciceronis eloquẽtiæ præstantia 953.954
ciceronis epistolarum familiarium cõmendatio 211
ciceronis filius bicõgius, cur pag. 700
ciceronis filius urbanitatis paternæ solum particeps, pagina 525
ciceronis in Hortensiũ scomma 1136
ciceronis in Metellum scomma 651
ciceronis in Verrem scomma 557
ciceronis lingua cur diues dicta 953
ciceronis nomen ciceris grano indicatum 1142
ciceronis pro Milone oratio aliter acta q̃ scripta 887
ciceroni obiecta Venus mascula 557
cichelæ, ciclæ 351
κιχλίζειν 1046
κίκι, quid 722
ciconia organum 377
ciconia pietatis cultrix 910
ciconiæ in regũ sceptris symbolum quale 1141
ciconiæ pietas 415
ciconiarum inter uolandum agmen 982
cicuma 641
cicuta sturnis alimẽtũ 1099
cicutæ antidotũ uinũ 1101
cicutæ diuersitas à toxico, pagina 889
cicutæ sorbitione castrari Athenis hierophantæ soliti 473
cicutæ uis letifera 1098
cicutam sexagenarijs hauriendi mos 1099
cidaris 282.599.695
cilega nunc pro passerculo, cur 524
ciliciſmus quid 283
κιλικίζειν 713
cilicũ prauitas, prouer. 283
cilia, Βλεφαρίδες 101
ciliciorum ratio ac usus 100
cillas 831
cillibantes, cillibantum 304
cillicon proditor 283
cillicyrij in Creta qui 969
cillium color 599
cillones, cillere 819
cillos, cillanter 599
cimber Tullius 889
cimbices qui 577
cimbrorum iacula 414
cimeliarcha 128
cimilia 128
cimonis dictum 674
cimonis domus πρυτανεῖον 507
cimonis frugalitas 240
cinabari 599
cinados uulpes cur 730
& cinadion 731
cinadus gubernator ibidem
cinædologos 250.740
cinædus Βαιλάς 559
cinædi batali 180
cinædi cur insatiabiles, ut mulieres 558
cinædorũ in coitu uoluptas, unde 557
cinædorum uariæ appellationes 559.560
in cinædulos scõmata 556
& 559
cinara 193
cinaræ flores, geria ibidem
cinaura 936
cincinnatulus dæmon 295
cincinnatulos fieri qui Pleiadibus orientibus nascuntur 553
cinclidarij 182
κιγκλίδες 182.1074
cinclus 182
cinctum, πρίζωμα 145
cineris amaror unde 1001
cinerarij 651
cineſiæ cognomen unde Pyrrho 163
cinesiæ in Timotheum scomma 492
cingani nunc, qui Mauruſii prius 724
cingere arborem quid 799
& 800
ciniflones 1166
cinis quare albet 27
cinis stillatitius & lixiuius, pag. 939
cinopeta 659.663
κινώπετ᾽ α quæ 663
cinus, lauri species 660
cinyras 784
cinyras ἱερεύς 1090
κίων pro collo uel gurgulione 115
cionia 238.298
cion, cionion 238

Universidad de Deusto
Biblioteca

cionis 133
cibinocranion 649
circe dea 954
circe, postea Marica 418
circenses homines 1008
circensium inuentor 289
circite 300
circitores 201
circulares familatus q 969
circuli pro mente 1
circultores medici 1119
circumcidaneum mustum, pagina 1102
circumforanei 524
circũpadanorũ luctus 206
circumpadanorum uestes, propriè pullatæ 597
circus, accipitrum genus, pagina 1176
circus cælesti ratione distingui solitus 289
κιρκαία 325
cirlæ uaria notio 733
κιρρόδρα 1172
cirrha medicamenta 480
cirrhas uitis 733
cirrhi 506
cirrhippi cognomen unde, pag. 919
κιρρωτὰ medicamenta, 480 1020
cirrhum uãnum 480 1098 1104
cirrhus color 480.733 & 919
cirrhi ostreorum 114
cirsi qui 89.824
cirsocele 991
cisia Memnonis mater 851
cissi, qui & Susii ibidem
ciste, cistides 596
cistophoros 353
citharonis appellatio 583
citharonides nymphæ 989
citharæ usus à quo inuentus pag. 314
citharis & citharæ 318
citharisteriæ tibiæ 319
citharœdi, citharistæ 318
citharœdi pisces qui 909
citharœdia 318
citheronis mel 910
citratæ et citrosæ uestes, quæ pag. 598
citratus ager 119
citreta 1136
citreũ malum uestibus interiectũ necare tineas 588
κίτρα, κίτρη 186.228 625 988
κιττάλης 988
cittosis 186
ciues uitribus non uirgis cædi apud Romanos, mos pag. 1021
ciuium communio 1085
ciualis panis qui 334
ciuilis uirtus quæ 220
ciuitatũ cognomina ex causis pleraq; 458
κλάσλων cognominatus Erisychthon 568
clarigatio 175
clarij Apollinis sacerdotem aqua hausta uaticinia concipere 1027
clarium forum 1076
clarissimæ fœminæ quæ intelligantur 1078
clarotæ 710
classicũ unde pro tuba 323
clauarium 1113
claudiana tonitrua 291
claudius Caudex, cur 922
claudij imperatoris robur digitorum 119
M. Claudij interitus 359
claudi cur salaciores 522
claudorum aliquot uirtutes, pag. 522
clauo appendere, prouerbium 1074
à clauo demere, quid ibidem
claui ænei feris captis infixi uis 1113
claues Laconicæ 677
clauus pugnandi mos 814
clauicularij 640
clauiculatim 600
κλεωσιγέλως, & Clausigelos Phryne 537
clauth myrismus 437
clauus æneus, prouer. 1113
cleãthis de deo sentẽtia 836
cleanthis ingenium 383
clearchi erotica 605
cleia 609
κλείς 883
κλείστη 567
clematides Aegyptiæ, prouerbium 309
clemens quintus põtifex maximus Burdegalẽsis 983
clemẽtia cui potissimum conueniat 948
clementinæ sanctiones 983
cleobuli de uxore ducenda dictum 1080
cleobuli historia 578
cleodora nympha 614
cleomedis pyctæ insania, 626 627
cleomenis chria 1013
cleomenis de hospitibus liberalius tractandis dictum pag. 496
cleomenis Spartani impostura 400
cleon cantor, & eius statua, pag. 311
cleon cleæneti filius 581
cleon ex Daulia somniorum expers 1039
cleon tyrannus, pyrata prius pag. 838
in Cleonẽ poetã scõma 253
cleonymi adephagia 568
cleopatra Alcyone dicta, pagina 531
cleophantus Themistoclis filius 533
clepsydra fons 726
clepsydræ distributio, ibidem
clepsydræ notiones ibidem
ad clepsydram agere, quid, pag. 726
clepsydræ cur tardius fluant hyeme 994
clepsydrij auscultationes, pagina 726
clerici uere quis 242
clerici quare comam nutrire prohibiti 177
κλῆρος 1081
κλυτὰ Gratiarũ una 846
κλιτὰ locus 568
cletici hymni 229
κλιτώριον 125
κλιτοῖς ibidem
clibanarij equites 832
clibanus 146.565
clibanus pro mẽtis æstu 372
clibanus pro thorace, Alberto 94
clidemi Protogenia 812
clides, clidia 113
clientes, ὄντες 969
climacoton schema 795
climactericus annus qs 860 & unde, & qui sint climacterici 800
climactericos annos à Ptolemæo non probari 800
climax 795
climax certamen 796
κλίναι, κλινίδες, κλινίδια 1051
cliniæ Pythagorici dictum, pag. 520
clinopale 498
κλινὸς Cretensibus amasius 718
clisthon, clisthiades 978
κλισμὸς 596
clisthenes ostracismi auctor, eidemq; primus obnoxius 840
clita loca quæ 568
clitellæ 791
cliterini, clitorini 125
clito Euripidis mater 926
clitophon historicus 301
clitopodium 287
clitor fluuius, clitorij q 630
κλιτοριάζειν 125
clitorium ibidem
clitys 568
clius allegoria 846
clius filij 227
clius inuentum historia 226
clodij Albini historia 574
clodij Albini præsagiũ 357
clodij in Fuluiã scõma 113
κλοιὸν 362
clonas poeta 314
κλωστάδια 783
κλωτὼ 782
κλωτώια 783
in Clopidis habere mentem, quid 782
closmos 468
clostra 813
clotho 24
cluinum pecus 126
clustrũ placentæ genus 335
κλύδη 174
clymenos Pluto cur & 380 795
clymeni cultus apud Ermionenses, quid 795
clypei hastis percussi, quid significarent 209
clysteres 148
clytemnestra cur dia 576
clytemnestra quadrantaria quæ 693
clyton quare dilusulum uocarit Ibycus 174
Cnebison 201
cennæ 611
κνήφη 1129
cnephas 965
cnestis 299
cnidia Venus 537
κνιδοτρῦγες uates 286
cnipes 686
cnissa, cnissarion 429
κῶ, comi, comæ 392
co, demi 629
coactilia, coactiliaria taberna 968

na, coactor 968
κόβαλος qui 42
κόβαλοι dæmones ibidem
κωκάλιαι 732
coccali 780
coccentum 335
coccinea uestis 603
κόκκινον 1098
κοκκύζειν, coccyssare 606
coccyx 120.606
coccygis cantus, prou. 606
coccygis cognomentũ 466
coccyges, Olynthi 684
cochlacæ 572
cochlea 203
cochlia 572
cochliæ 104
cochliæ, tumbilici 570
cochliæ colysidipni 1051
cochlis columna 1076
cochlos 572
cochone 126
cochos 1029
κοκκύστης ibidem
cocleæ 203
coclis ibidem
coclides ibidem
cocliis claudi dictum, & eiusdem uirtus 522
coclium 203
cocta ligna quæ 968
coctilitia taberna 968
coctum 335
cocymela 168
coccymela 315
cocytus fluuius 371
κώδιαι quid, & unde 95
codia 26.392
codia herba 95
codex accepti & expensi, pagina 462
codex apud Iuuenalem pro robore 635
codicariæ naues 922
codices, tabulæ ibidem
codicillares magistratus, pagina 152
codicilli 922
codion 738
codoneum 335
κώδωψ 741
κώδωνες quid 738
κοδῶν 629
cœla pro sinu Euboico 795
cœle uena quæ 89
κοῖλαι 795
cælum an calidum 931.932
cælum an sit animatum 19
cælum an coloratum 32
in cælo an color sit aliqs 27
cælum an igneum 931
cælum an leue 679
cælum corporum naturalium perfectissimum 31
cælum esse ignem, in quo tria pag. 932
cælum esse picturatum 14
cælũ & terra principes dij, Varroni 9
cælum Hebræis ab aquis nomen sortitum 24
cælum nec elementũ, nec ex elementis compactum 32
cælum omni materia carere 21
cælum pater 790
cælum quare οὐλύμπιον & filius quibusdã dicatur 32
cælum quare ὄρφνος 31
cælum quibusdam ouum dictum 14
cælum quomodo dictum unitas omnium corporũ 10
cælũ quot modis dicatur 32
cælum si staret, nihil moueretur 31
cælum ut firmum, à deo firmatum 10
cæli ambitu contentorum nexus & communio qualis 29
cæli anima 19.932
cæli cardines 23
cæli color cur hyacinthinus, pag. 1055
cæli cor, sol 930
cæli corpus humano corpore nobilius 8
cæli dextra aut sinistra quæ &c. 19.20
cæli dignitas 30
cæli motus cur ab ortu in occasum 21
cæli motum ab extremo die cessaturum 370
cæli nomen generale 10
cæli qualitas an lõgo æui situ mutetur 32
cæli supremum aut infimum non uno modo dici 20
de cælo cecidisse, de quibus dicitur 790
cælorum concentus 30
cælestis calor si deficiat, nullibi fore calorem uel frigus 31
cælestis iniuriæ unum genus, pag. 781
cæleſtes sphæras Musarũ nomine intelligi 770
cælestia an nutriantur 22
cælestia corpora animæ expertia Hebræis primum deprehensa 847
cælestia corpora esse animata 30
cælestia corpora an etiã animas habeant 846
cælestia maris functionẽ obire, & infimæ fœminæ 9
cælestia obseruantes plerũq; infelices 530
cælestia qui primi adorarint pag. 846
cælestia signa, ὡρώνια σοιχεῖα 26
cælestium globorum siue orbiũ ratio & numerus 23
κοιλίαι cur pro uētre 795
cælia 989
cœliacus morbus 129
cœliacæ affectiões duæ 121
cœlius mons unde 795
cœlophthalmus equus 824
cœlostomia 465
cælus à Saturno castratus, pagina 490
cæli fabulæ allegoria 680
cæli filij qui 81
cœmeterium 710
coemptionis inter uirum & uxorem uerba 1082
cœna absoluta quæ, siue τέλης 1071
cœna aduentitia quæ, & hypodectica 1065
cœna Arcadica 979
cœna dubia ex sue tantum mansueto 978
cœna pro prandio 1049
cœna unde dicta ibidem
cœnæ uocabula uaria, ibidem
cœnam cur δεῖπνα Græci uocent 1046
cœnæ cẽtenariæ 235.1105
cœnæ deorum 329.1071
cœnæ Homericæ quales, & Pindaricæ 1047
cœnãrũ Ro. frugalitas 1105
cœnãdi largius quàm prandendi mos, unde 530
cœnantes prisci sederent ne an accubarent 1052
cœnationũ uaria priscis cognomina 456
cœnatoria uestis 603
cœnobitæ 358
cœcuntium balbuties 958
cogitandi facultas 628
cogitandi uis 68
cogitantibus aliquid profundius, cur sopor inutilis etiam obrepat 188
cogitatio 200
cognatorum cædes quomodo apud ueteres expiari solita 117
cogitatrix uis 73
cognitionum opifices quinq; pag. 65
cognitiuæ potestates animæ quot 200
cohors sacra Thebis 345
coi, specus 675
κοῖ, κοῖ 980
κοΐζειν ibidem
coi cur soli hominum liberè sacrificare dijs dicti 492
coi Meropes 110
κοιλίαι 120
κοιλίαι 138
κοιλὸν manus 118
κοινὴ γνώμη 355
κοινοβούλιον 1119
κοῖφι 911
κοίρανος qui 871
coire societatem 539
coitio quid ibidem
coitus à cœna quomodo salubris 1067
coitus intemperans quantum noceat 518
coitus emolumenta ibidem & ratio 518.519
coitus frequentia, breuioris uitæ & maturæ senectutis causa 797
coitus uocabula aliquot 520
coitus uoluptas unde 518 519 558
coitũ cietia 519.526.524
ex coitu caluitium 503
coitu frequentiore lædi oculos 544
coitu præmaturo celerius pæmi barbam, cur 752
cola 131
colabrismus 164
κόλακες parasiti 430
colacretæ 294
colapter 791
colaptice 1137
colatorium 109
colax unde 795
κολάζεσθαι 135
colchi, nũc Lazi 364.714
colchorum mores 714
colei 125
κόλλη 789
coles 122

Universidad de Deusto
Biblioteca

colias Atticæ 1089
coliæ Venus 132.1130
colias promontorium 1130
coliæ pisces 917
coliæ affectionis remedium pag. 136
colicophagi 334
colij pro Sunijs 1130
colis meatus tres 122
colix panis 334
colla ibidem
colla,collops 1164
collabi panes 334.1164
κόλλαβοι 1148.1164
collatiuus uenter 201
collatio 175
collabi in cithara quid 334
collatitia stips 356
collimatio 403
collineatio ibidem
collecta 175
collectæ conuiuiorũ 1050
collectarij 356
collectionum dialecticarũ ratio 272
colleges 722
colletica medicamenta quæ, pag. 89
κολλητικὰ medicamẽta, pag. 480
colligere se, tratos iuberi, quid 900
κολλοχιτών 1135
collopa in suibus 1164
collopes 334.1164
collopi similis,prou. 1164
collubia,collubiæ 1165
collum nobis cur non uersatile 437
collum ob pulmonem potissimum 114
colli quot sphondyli 113
colli ratio 113
colluuia 107.245
collybi 994
collyra 107
collyra panes 334
collyria,lalangia ibidem
κολλυρίζω 107.334
κολοβή 106
κολοβῶται 107
colocasiæ Palladis templum, pag. 328
colocasium 328
colocynthe senior 211
κολοιός 481.916.917
κῶλον 130.132.135
colona locus 818
κολωνοί,& colonæ,ibidem
colonæ à Mania muliere deductæ 818
colonaria conditio 818
colonarij qui ibidem
coloneus Oedipus cur 817
colonia quid 818
colonia oppidum 818
coloniæ Romanæ omnes urbes cur dictæ 992
colonicæ leges 818
colonis uicus ibidem
colonitæ ibidem
κολωνὸς ἵππιος ibidem
κολωνοί duo ibidem
colonis agoræus ibidem
colophon 1124
colophoniorum sacra 659
κολόφωνα 106
color byssus 887
color giluus 878
color luteus & melinus idẽ, pag. 878
color phæus 887
color uisus obiectum 996
coloris expers nullum corpus ibidem
coloris ratio in animalium pellibus ex imaginatione pag. 776
colores, apparentiæ uulgo, pag. 634
colores equorum præcipui, qui 833
colores in corporibus unde, pag. 634
colores in iride quales 875
colores iridis an ueri 877
colores uariari pro lucis diuersitate 633
colorũ aliquot species 598
599 887
colorum entelechia 634
colorũ hypostasis lux 877
colorum indicia 289
colorũ species duplex 996
κόλος,κόλοβος,μάχη 106
colos 795
colossus Rhodius 885
colossi 380
colossi unde dicti 646
colpos 120.148
κόλποι 138.1168
coluber nudum hominem timet,uestitum persequitur pag. 577
columba ex arca emissa Deucalioni indicium remissi diluuij datum 874
columbæ melini coloris,apud Indos 717
columbæ unde dictæ 818
columbarũ apud Syros immunitates 718
columbarum memoria 768
columbas albas propter leucæ & lepræ odium abigi à Persis 171
columbaria 435
columbarium 818
columbi symbolum 1141
columbini colli pennæ diuersicolores cur 633
columella 115.133
columellæ cognomen unde, pag. 920
columna,belli index 658
colũna cur Menecrates 919
columna Mchia 1075
columnæ aureæ inscriptio apud Memphim 590
columnæ Doricæ portiones, pag. 456
columnæ in sepulchris 651
columnarũ capitula & partes 273.274
columnarum ratio 651
columnarum spiræ 788
columnarium 818
colura,coluria 106
coluræa petra 107
κολούειαι δι' ἀσυμμετρίαν, pag. 216
coluros,coluri circuli 107
coluri fici ibidem
coluthra 1165
colyma 130
colymbades 465
κολυμβᾶν 818
colyrides panes 107
κολυσαρκίμας appellatus Empedocles 779
colysidipni 1051
colysidipni qui 1050
coma 392
coma fracta 553
coma Lycia,prouerbium,unde 1132
coma per luctum recidi solita 259
comæ diuersa ratio & 687 688
comæ nutriendæ ratio ex Lycurgi instituto 552
comæ primitiæ 258
comæ tondendæ nefas apud Francos 553
comam nutrire seruis nefas, pag. 276
κώμαι 1028
comæi Apollinis panagyris pag. 598
κομαιδέω,comætho 500
comæthus & Melanippi incestus 511
comana urbs unde 259
comastice 164
comasticon, & comatus omnis,etiam cinædus, prouerbium 553
combe Chalcis 739
combia 598
combinata ibidem
come,comion 318
comes, magistratus multiplex 842
comessalia,symbola 973
comessationes, comessator, & comessabũdus 1064
cometes 609
cometa quid 766
comica facies 210
comica scena 290
comicus risus 210.211 & 227
comicus testis apud Ciceronem quis 211
comicis Græcis quõ obserua taratio cubica 694.
comistra 505.791
comitialis morbus apoplexiæ proximus 195
comitialis morbus qualis,& unde ibidem
comitialis unde pueris & adolescentibus familiaris, pag. eadem
comitiali an solus homo insistetur 196
comitialium filijs quomodo medendum 207
comitium 377
comitium pati 361
comitij niger lapis,qd 788
comitij Romani fossa mundus 14
comma numisma 353
commatica pronuntiatio,pagina 1028
commentaresii 639
commentarienses qui 639
commerciorum diuisio 894
κόμμι 911
commissiones 406.407
commodi Cæsaris historia, pag. 264
cõmodi Cæsaris ultus 113
commortuorum conuiuium 1052
communes dies 528
cõmunicarius dies 429
commutationis origo & ratio 896
commutatiua iustitia 894
comœdiæ ara quæ 212
comœdiæ finis antiquitus, quis 210
comœdiæ olim duæ aræ 212
comœdicè 211
comos 164.229.230 259 687
comosandalos flos 1055
κομῶται 1148
comotriæ ibidem
comoticos 687
comotria ibidem
comotrion ibidem
comus saltatio 164
compedes à Superbo Tarquinio excogitatæ 360
compedum circi, seu annuli, pag. 301
comperẽdinati rei,qui 638
compernes 944
complexio 83
compluuiatæ uites 284
componi gladiatores quando dicantur 406
cõpositio Latinogræca proximi seculi 441
compositio quadrata quæ,pagina 692
compositionis δυσφωνίαι & asperitate orationi magnitudinẽ cõciliari 886
compositiones 406
compransores 1051
cõputationis inuentor 864
computatorum digitis similes,qui 89.889
concædes 182
conceptionem inhiberi menta 385
conchæ κρεῖοι, & coryci, pag. 1064
conchæ pelorinæ & pelorides 328.1070
conchæ locus 510
conchos 585
cõchylia etiã odorari 940
conchyliorũ lautitia 1048
in concionem prodeũdi fortes apud Syracusas cuiusmodi 864
in concione dicturis quanta formido oboriri soleat,pagina 512
conciones purgandi mos, pagina 1040
conclamare uasa quid 707 & 1175
concoctionis ratio 158
concoctionis ultimæ superfluitas duplex 434
concordia quomodo eadem cum iustitia 897
cõcubituri corpus quale esse debeat 550
cõcubituris officere pedum nuditatem 550
cõcubitus quomodo non noceat,et quãdo 519.520
concubitus ratio 518.519
concupiscentiæ agitatio, pagina 1047
concupiscendi fomes unde, pag. 1132
concupiscibilis animæ pars 64 575
condali historia 1132
conditionem filiæ quærere, quid 663
conditionem quærere ac perspicere,quid 1088
conditores 1018
conditores ubi sepelire ueteribus mos 654
condy 1056
condylion, & condylon ostrei genus 118
κονδυλίζω 118
condylus 118.814
condylo interẽptus ab Hercule Archias 118
κώνδυλον 889
confarreatio 1082
confarreaturus ibidem
confarreatus ibidem
conferta,symbola 973
confiscationes 356
congelatio 628
congiarium munus 1058
cõgius 1058.1107.1108
congylij 123
coni 952
coni cur inoculationem non admittant 1171
conis 263
κονίαι ταλαὶ quid 939
coniatæ 263
coniazomeni qui 889
coniector 1036
coniector somniorum exquisitus quis 1038
conila,conilus 263
conisalos ibidem
conisalus deus ibidem
coniſticæ aues,quæ 726
conistra 263
coniugalis amor quatenus progredi debeat 620
coniugalis Persarũ lex qualis 696
cõiugalem amorẽ præcipuè moribus seruari 1084
coniugales dij 1087
coniugij corpus triplex, pagina 1086
coniugij felicis & infelicis exempla 1085
coniugij ratio nõ una 1078
coniugij ritus uarij apud diuersas gẽtes 1080.1081
coniugij uituperatio 1079
uide Matrimonium
coniunx dicatur an coniux, pag. 620
coniuratorum cognatos omnes apud Macedonas ad supplicium deposci 360
connubiũ quale corpus unitum 1086
connubij ratio à Cecrope,pagina 708
cononiæ phialæ 1057
conos quid 335.780
conos arbor 780
conscientia quid 64.65
conscientiæ flagellum 206
conscientiæ uermis 372
consecrandi imperatores & principes mos,qui, & unde 835
cõsecratrix radix quæ 878
consertor 357
consilium,diuinitatis comes, pag. 983
consilium in nocte, prouerbium 403
consilij ratio præstantissima pag. 403
consilio malo nil inimiciti⸗us ibidem
cõsolidatio,σύμφυσις 89
consolidatiua oculi,tunica, 585 586
conspiciliorum usus 562
constantiæ bonum 829
constantinus imperator ubi mortuus 1125
cõstantij imperatoris de Romana grauitate iudicium pag. 709
constantio imperante qualis infans æditus 916
constantini Palæologi elogium 474
constantini uicenalia & tricenalia 654
à Constantino Byzantiũ tra⸗ctum Palladium 1073
constantinopolis pro Byzantio 734
constantinopoli mirũ quod dam pestis genus debachatum 41
cõstantinopolitanũ templũ ἁγία σοφία 709
constillati balthei 868
constitutio optima quæ 85
consuetudinis in naturã transitio 1100
consul maior,qui & prior 442 ibidem
consules ordinarij & suffecti 404
consulares legati,qui 443
consulares prouinciæ 993
consulares uiæ 1075
consultatio, longi temporis, pag. 403
cõsummati gladiatores qui, 405 & milites 406
consummatio 406
contages,contagio 201
contati equites 832
cur cõtemplantibus ferè somnus obrepat 1154
contemplationis quoq; primitiæ numinibus dicatæ, pag. 423
contemplatiuã ne an actiua uita præstantior 964
contentiosi ingenij in homine ratio 86
conti usus 814
contobolia 814
contophori 830
contrapassio 895
sine controuersia,quid 887
cõturbatores serui,qui 977
conuallis, aulon 437
conuasare 1175
conuersationis uia duplex, pag. 1009
conuersionis species 643
conuictores 1051
conuiualis confabulatio ex diuersis 1122
cõuiuales cõfabulationes cuiusmodi esse deceat 1011
conuiualis hilaritatis cõmendatio 1179
conuiuales gryphi & ænigmata 1066
cõuiuales leges 264.1068
conuiuæ cuiusmodi esse deceant 1179
conuiuæ propriè,qui 1051
conuiuarum appellationes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1050 1051
conuiuarum diuersa uocabula 1050
conuiuarum numerus 1072
conuiuium elationi animorum deprimendæ aptissimum 1071
conuiuium omnibus numeris absolutum quale 1072
conuiuium sportularum quale 1050
conuiuij dominus quibus appelletur nominib. 1052
conuiuij finis, qui 1179
conuiuij lauti diuersæ appellationes 326
conuiuij locus quibus nomini bus appelletur 1050
conuiuij luxus 1052
conuiuij portio arithmetica an geometrica potior, pagina 1047
conuiuij rex 1052.1068
conuiuia ἄφιλα & ἄμικτα, quæ 1072
conuiuiorũ coronæ, cur institutæ 1054
conuiuiorum orexis, rerum pretia 1072
conuiuiorũ publicorum nomina 1051
conuiuiorum species 1050
conuiuiorũ structores 1052
in conuiuijs canendi mos, pagina 1053
κώαι 639
copaides anguillæ ubi optimæ 1070
copes aues 452
copeus 791
copos 1052
κωπίαε, copiæ 120
κοπίς, copis quid 42.283
copides cœnæ 1052
κοπιᾶν, copissare, ibidem Guil. Copus Basilienſis 623
coppa quid 275
coppatia ibidem
copragogus 790
copria cur dictum Tauromenitanum littus 1002
copriones 285
coprophori 790
κοπίδε 1052
copta rhodia 335
coptaria 1052
κοπὴν ischas 685
κοπὴρ 559
coptica fidelia cuiusmodi, pagina 1056
coptoplacus 335
coptos caseus 813
coquinariæ dignitas 812
coquus ulissimum antiquis mancipium 242
cor animæ conseptum 139
cor animi sedes 1010
cor an duplicatũ in quibusdam, & an in quibusdam desit 139
cor an quotannis in homine augeatur ibidem
cor, caloris innati concepta culum 62
cor deesse timidis, cur 575
cor & caput cur situ sibi inuicem opposita 773
cor inter uiscera affectionũ expers 139
cor, iracundiæ sedes 66
cor molle aut durum quibus item paruum 139
cor, caloris de uitæ principium 56
cor, primum nasci 138
cor, primum tangendi organum 19
cor, sanguinis fons 86
cor, sensus principium 66
& 1152
cor, motus principium 56
& 1152
cor, spiritus sedes 87
cordis arcana duobus modis perspici 52
cordis ex ira affectio 776
cordis expers nullum animal pag. 139
cordis ignea uis 138
cordis inter membra principatus 947
cordis mensus pro annorum incremẽto uel decremento 751
cordis os 91
in quibus potissimum 91
& 138
cordis ratio 138
cordis uehementior commotio in homine tãtũ 434
cordis uentriculi 138
κόλποι ibidem
à corde æstimari monstra duplicia aut multiplicia, debere 916
cora quid, & quot significet pag. 245
cora oculi 585
coræ naues 245
κόραι 475
coræ sacerdos cur æneũ instrumentũ pulsabat 739
coracinus piscis, pelta 358
coracinus piscis, unde 438
coracinus saperda 498
coracini aduersus arborum formicas uis 438
coracina sacra, quæ ibidem
κοράκιον 569.684
coræbus à Neoptolemo an Diomede perẽptus 740
coralli uis 199
corasion 245
κόραξ 300
corax calondas 412
corax canis 661
corax machina 1144
corax Siculus 239
corax unde dictus 438
coraxis color ibidem
ex Corace propagata rhetoricæ initia 479
corcyra Æsopi filia 348
corcyra cur Drepanũ 490
corcyræum uinum 1105
cordacismus 165
κορδακίζειν ibidem
cordax 163.165.715
cordyla, cordyle 103.483 695 982
core numisma 353
κορεῖον 245
κόρημα, corema 361
coretas pastor primus uates, pag. 305
cori uenti proprietas 779
coria humana Scythis pro amiculis 599
coria terræ, quæ 377
coriago quid 525
coriamon annulus 202
coriarij 1037
corinna Thespia 515
corinnæ & Pindari historia 840 841
corinnæ poematicon 449
corinnæ præstantia 515
corinthia signa quanti precij fuerint apud Romanos, pag. 1136
corinthiacus sinus 815
corinthiarius cur dictus Augustus 826
κορινθιάζειν 828
corinthus à Dorensibus capta 426
corinthus Græciæ emporium pag. 826
corinthus Græciæ clauis Philippo dicta ibidem
corinthus Iouis prouerbium, quid 827
corinthus supercilliosa, prouerbium 826
corinthi ruinæ ibidem
corithij chœnicometræ 610
corinthij nauium primi conciunatores, & triremium 833
corinthiorũ defuncti q 828
corinthiorũ felicitas 826
corinthiorum lampadicum certamen 425
corinthiorum nummus ponlos 353
corinthiorum serui 610
corinthiorum æs cur pretiosum 826
corithale 1052
corium in amygdalis 525
coriũ perdidisse, quid 525
corium pro corio, prouerbium quid ibidem
de corio alieno ludere, prouerbium ibidem
à corio conflatus exercitus, qui 1036
de corio satisfacere, prouerbium 525
coriorum tributum Phrisiis à Druso iniunctũ 1037
cornea oculi tunica 585
& 586
cornei quã, & cur 90
cornelij Patauini sacerdotis historia 473
corneliæ pudicitia 473
corneliæ gentis sepultura, pagina 652
corneolæ 639
cornicines ibidem
cornicularia Plauti fabula, pag. 639
cornicularius ibidem
corniculi 639.540
cornicularium adiutores & tribuni 639.640
corniculatio 766
cornificiæ epigrãmata 515
cornificij dictũ in milites fugientes 515
cornificij historia 1060
cornificij poetæ interitus, pagina 1018
cornix alba prope Rhodigium uisa 640
cornix cur aquis oblectetur, pag. 755
cornix tabellarij uice functa eius q; sepulchrum 981
corniculum

cornicis festum 641
cornicis solitariæ augurium pag. 1131
cornici uirgo fert ficos, prouerbium 641
cornicum duarum symbolum pag. 1131
cornices ciconiarum agminis duces & comites, pagina 982
cornicum oculos configere, prouerb. 982
cornopes 194
cornopion Hercules ibidem
cornu Amalthææ miræ naturæ 1147
cornucopiæ inscriptio notatur 254
cornu copiæ Sospoli & Fortunæ attributum 581
cornu incinere soliti Tyrrheni 319
cornua an dentes in elephantis 485
cornua increscere qd 1148
cornua phalangis 572
cornua pro capillis 1147
& cur 1147.1148
cornua recte capiti destinata 1147
cornua uuluarum 147
cornuum ratio 1147
cornuum regeneratio 486
cornibus usi ueteres pro poculis 1056.1167
cornuti milites, & cornutorum tribunus 640
κόροι 1052
corollæ actoribus dari solitæ pag. 1175
corollæ anetinæ ueteribus præcipuè in usu 1055
corollæ compotantiũ quales & cur ibidem
& 1054
corollæ ex floribus an arborum ramis præstẽt 1053
& 1054
corollæ floreæ è collo suspensæ 1054
corollæ florentes capiti impositæ, pacis signũ 811
corollarium diuersa nomina, pag. 1055
corollarium in sacris etiam usus ibidem
ad corollas decertare, prouerbium 215
corollas è floribus contexere, ubi repertum 1006
corollarij uariæ nationes, 1175 1176
sine corollario non recedere, quid 1175
coron, coronæ 300
κόρον, τὸ μέλαν 438
coronæ 960
coronæ unde dictæ 215
sub coronis uenire 226
& 974
coronarum in conuiuijs ratio 1054
coronarum origo duplex, pagina 214
coronalis sutura 501
coronarij 1166
coronatus crater qd 1053
coronati nummi, unde 353
corone 122.992
corone, & diuersæ eius notiones 569
corone aureæ, prouer. ibidem
corone urbs ibidem
coronia ibidem
κορώνη τὸν σκορπίον, prouerbium ibidem
coroneos 684
coronis 609
coronis dea 569
coronis epodica, aut proodica 570
coronidis in libri calce appositæ figura 569
coronidis signi in dramate usus 570
coronidis uariæ notiones, pag. 569
coronida impingere 570
coronida imponere, prouerbium, quid 569
coronismata 641
coronistæ 325.641
coronius bos 569
coronomus 245
κόρωνος taurus 569
coroplathi 253
coros 113
coros pro inuidia, cur 792
corporati 692
corpus, animæ carcer 70
& 646
corpus, animæ organum 14
corpus an perpetuo amburi, nec tamen interire possit pag. 369
corpus compositium cur panegyricum 1119
& παμμιγὲς 1120
corpus δῆμας & σῶμα 55 806
corpus εὔφορον 85
corpus hominis mortale fuisse etiã ante peccatum 7
corpus, hominis umbra, pagina 1008
corpus humanum cur mollius finxerit deus 776
corpus humanum, tartarus, pistrinum, &c. 234
corpus humanum quomodo æternis cruciatibus sufficere apud inferos possit pag. 369
corpus nostrum ab anima quãdoq; fieri luminosum posse 78
corpus nullum perspicuitatis omnino expers 587
corpus quadratum, perfectũ pag. 691
corporis ad animam ratio, pag. 806
corporis amor, mortis causa 80
corporis centrum 575
corporis curam agentiũ officia diuersa 1166
corporis descriptio 82
corporis genitor mundus, ut animi deus 382
corporis humani euaporationes fumidæ tres 434
corporis humani humores quatuor, ac eorundem affectiones 86
corporis humani nuditatem non esse probrosam 83
corporis hũani partes, quot pag. 94
corporis humani partiũ proportio 93
corporis humani quatuor elementa 138
corporis humani res, quibus constat, quot numero, pag. 94
corporis humani rotunditas & quadratura ibidem
corporis humani septenaria ratio 149
corporis sagina 806
corporis solidi triplex dimẽsio 309
corporis uigor quando incipiat decrescere 1148
corpori nil prorsus indulgendum uoluptatis nomine, pag. 805
in corpore humano quàm multa sint admiratione di-
gna 85
corpora, animarum instrumenta 82
corpora incorporea & corporea quæ 39
corpora mathematica quæ, pag. 309
corpora nostra an cœlestibus nobiliora 82
corpora præparari spiritu ad animæ susceptionem, 60 61
corporum genera 1086
corporum humanorum pulchritudo 84
corporum quinq; species 39
corporum uaria constitutio pro Aquilonis aut Austri flatu 551
corporibus humanis nihil deesse ad perfectionem 82
corræ, corsæ 112
correctiua iustitia 894
corruda 134
corruptibile quid 44
corruptio quid ibidem
corruptionem fieri à contrario, nõ in cõtrariũ 966
corruptiones naturales duæ, pag. 802
corruptionum in nobis causæ, quæ 1158
corsos 112
corsoterium, corsoteus, ibidẽ
cortales aues puluere aut cinere lauari 981
κορύνεθρα 821
coruus 300
coruus albus Alphonso regi missus 640
coruus cur aquis oblectetur, pag. 755
coruus cur satyra auis, ibidẽ
coruus nocturnus 641
coruus solitudinis amans, pagina 755
coruus unde κόραξ Græcis pag. 438
corium populi clamore sine peruolãtẽ decidisse 744
coruorum alborum augurium Bœotis in Thessalia factum 640
coruorum coitus & partus, pag. 755
coruorum odoratus 308
ad coruos, ἐς κόρακας, prouerb. 755
corybantes 642
corybantum affectio 474
cory-

Universidad de Deusto
Biblioteca

corybantium saltatio 163
corycæi 48
coryci conchæ 1064
coryci exercitium 399
corycia nympha 615
corycium antrum ibidem
corycion,corycis 399
corydalus 1052
corydali epitaphia ibidem
corydus auis,deq; eadem pro uerbium 170
corydus auis 1052
κορύνεδρα 821
corymba,corymbus 98
corymbi papillati 1055
corymbiatus discus 1056
corymbus 344.1067
coryna 821.977
corynephori 977
corynis pugnādi mos 814
coryphæ 98
coryphæa 833
coryphæa Diana 885
κορυφαῖος 885
coryphe 97.128
κορυφὴ ἱερά,quid 935
corys 821
κορυσσός 821
corythæolus qui 825
corythæolos Hector,cur,pagina 833
corythaix cur Mars Homero 825
corythaices 833
corythallia Diana 1052
corythus 809
coryza 393
coryze 1166
cos insula,Meropeis dicta, pag. 110
cosia 822
cosmarion 1056
cosmetæ 1166
κοσμολεβέτορες plane tæ 82
cosmophthora 13
κόσμος,κόσμιος,κοσμήτορες 13
κόσμα ἐμπύρωσις,saltationis species 165
cosmi Cretēsium quot 710
cosmosandali 1055
cosmotica medicamēta quæ, pag. 687
cossus 178
costarum nomina & numerus in homine 119.120
cosymbotæ tunicæ 1067
cosymbus,cosymbe ibidem
κοτταβίζειν,cotabissare, pag. 805
cotem nostram, prouerbio quid dicamus 1023
cothi 920
cothon,cothones 1057
cothones,gobij 920
cothoniæ nomē unde ibidem
cothonismus 157.1099 & 1149
cothosē linum 1057
cothuri 107
cothurni tragici maiestas, pag. 817
κοτύλαι, cotila animalia, quæ 507.1141
cotinades 458
cotinades trambeli 459
cotinus 457
cotina in Olympijs coronari solitum 484.485
cotinusa unde dicta 457
cotoriæ 638
κότος 905
cotta uno tantum testiculo insignis 126
cottæ Messalini dictum 653
cottæ uitium 465
cottabus,cottabia 1066
cottabi ancyleti 813
cottaborum lusus Siculorum proprius 1067
cottabistis quid 1066
κοττηβίζειν ibidem
cottis 258
cotulæ 1057
coturnices helleborum come dere 602
coturnicum certamen 604
coturnicum de coitu certamen 1140
cotyla 1107
cotylæ 127.130.393
cotyle 118.435.507 & 1057
cotylos ibidem
cotyledon 130
cotyledones 506.507
cotylerrhitos 1057
cotyliscus 335
cotylius mons 731
cotylonis cognomentum unde Vario 1057
cotys figlina,prouerb. 898
cotys regis historia ibidem
κουάδοι 815
couali qui 42
coum uinum 480
cous,tali iactus 789
κῶφολογία 758
κωφαλίζειν 943
coxæ partes & uocabula,pagina 130
coxalia 833
coxendices 130
Crabus deus 430
crade 201
κραιπάλη 229
crapalocomos ibidem
crara pro capite 95
κράμβη 1059
per crāben iusiurādū, ibidē
crambalea 1064
crambidion 1059
κράναι 321
cranea 649
κρανεῖος mensis ibidem
cranius Iouis & Europæ filius 321
cranion urbs 649
cranon ibidem
cranion 1057
κρανίου σοφώτατον ,pagina 649
cranei futuræ 97
cranij ossa 501
cranus 686
κραντῆρες dentes 112
crantoris dictum 914
crapulæ detestatio 234.235
per crapulam hominū corpora maximè dæmonū insidijs obnoxia reddi 50
cras qui uiuit,non uiuit 152
κρᾶσις 83.694.996 & 1120
κρᾶσις ἀγαθοῦ πλείονος 1068
crassus ἀγέλαστος 104
crassi in Deiotarum scomma 443
crassi opes,& de diuitijs sententia 786
M. Crassi res gestæ 706
crassipelles pro fatuis 185
crastē 294
κρασίζειν 294
cratæpus bos 542
cratanion 1057
crater Helenæ, prouer. 731
crateres Thericlei 1056
craterum in conuiuijs ratio apud ueteres, & nomina pag. 1068
craterophoriæ 247
craterus φιλοβασιλεύς Alexandro dictus 882
crates quomodo diuitijs usus, pag. 785
cratetis dictum in uoluptarium 532
κρατητικὴ δύναμις 63
crathis fluuius unde 984
crathidis pastoris in capellam amor ibidem
cratis supplicium 362
crateuas thapsi inuentor, pagina 683
crateuta 1064
κρῖαι ὑπερτέραι καὶ ἔγκατα,quæ 1135
creagra 1064.1144
creaturæ omnis appellatione in Euāgelio hominem intelligi,& quare 540
κρέμη 324
κρέμαι pro capillo ibidem
κρόμοι conchæ 1064
κρεῖον ibidem
κρεόντουος cur dici heros soliti 37
cremasteres nerui 126
cremathra 498
crembalum 316
κρεμβαλίζειν 315
cremia 126
cremia ligna 969
cremona quādo exusta 943
cremor 126
cremutius 851
cremutius Cordus 989
crenæ 888
crenidæ per Philippū instauratæ 352
crepacaccabum 336
crepidatæ 1046
crepidesia ibidem
creodochon ibidem 1064
creonomia 254
creontiades 194
creophagia 716
crepala quid 1098
crepida placentæ 976
crepidæ,harpides 1144
crepis 335
cres nescit pelagus, prouerbium 710
creseta,creserion 336
κρησιος,cresius mons 787
creta à tribus populis inhabitata 688
creta περιέρρυτος 886
cretæ fertilitas 711
cretæ omphalos 572
in Creta cur sacri sues 980
cretare 1172
κρητίαι 935
cretensis uictus 710
cretensem rempublicā Spartana imitata 709.710
cretensium in marium cubitu
cristæ Caricæ 358
cristarum in galeis ratio, pagina 688
cristarum inuentores Cares, pag. 589
κριτήριον 411
crithe 216
κριδὴ unde dictum Græcis hordeum 429
crithiasis 824
crithina potio carotica 590
crithini potus inuentores Aegyptij 590
crithologi 430
critiæ immanitas 871
critiæ uotum 1111
critici dies præcipuè qui 531
criticorum dierum ratio, 530 531
critici grammatici qui 530
crobilus comicus 497
crobylus 695.982.1067
crocæ 572
crocalē 732
κροκίδες 795
κροκιδίζειν ibidem
crocodilea 386
crocodilus unde dictus 572
crocodili symbolum 1142
crocodilorum ciuitas 981
crocoides color 599
crocomagma 315
crocopeplos 538
crocota uestis 1004
crocotus,κροκωτός,crocotion 598
crocus crocodilo exosus, pagina 572
croci in corollis usus 1054
croci in theatris usus 1055
crocum & flores perambulare quid Horatio ibidem
crocylia urbs 795
crœsus quid lampsacenis olim interminatus 804
crœsi calamitas 203
crœsi filius ex muto repente uocalis 776.777
crœsi historia 51
crœsi magia 347
crommion unde Græcis cepa pag. 436
cronia 440.820
cronia uita 489
cronicæ lemæ quæ 440
cronion mensis 765
cronippus 820
cronium mare 440
cronius collis 485
ad Cronium collem olympia celebrari solita 485
cronius sinus 440
cronos pro ineptijs ibidem & 441
κρόνου λόφος, κρόνου πάγος 485
cropidæ 782
crospos 815
crossius 1069
κρώσσοι,crossi 603
crotalum & crotalus quid, pag. 732
crotani 740
crotaphos quid et unde 500
crotoniatarū studium 587
crotonis ciuitas cur laura,pagina 723
crotonis nomē unde ibidem
κρουμάτιον 176
κρούω 732
cruciantes equi 366
cruciariæ pœnæ ibidem
cruciarij qui 365
crucium uinum 366
crudelium ratio 411
crudum piscem esse optō, quid 1066
cruenata salpistica 613
crumus 1168
cruomena organa quæ 318
crupellarij 407
crupezia 320
cruris caput 130
cruris ossa duo ibidem
criurum ratio ibidem
crustum taboniānum 335
crux inter Aegyptiorū characteres 366
crucis figura etiam in uetērum adoratione religiosa pag. 366
crucis figura præstantissima pag. 366
crucis nomen unde Græcis, pag. 365
crymnas locus 936
crymodes febres 855
cryngus 99
crypella 362
crypsilochus qui 898
cripsinus qui ibidem
cryptia quid 970.971
crystalli ratio 18
crystallina cæli sphera 24
crystalloides oculi tunica,pagina 585.586
κτεὶς 125
ctenes dentes 111
ctenes Methymnæi 328
ctenotrophia 191
κτερίσματα 654
Ctesiæ Cnidij oratio 954
Ctesibij dictum 1059
Ctesibia inuenta 318
Ctesii Iouis dedicatio 1092
ctilæ oues 1090
κτιλεύδρα ibidem
ctilos ibidem
κτιλοῦδρα ibidem
κτίσαι ibidem
ctistæ Thracum qui 705
ctitæ 705
κύβη,cube 693
cubica ratio comicis & Pythagoræ obseruata 693 & 694
cubicus ludus à Palamede inuentus 789
cubitus 118.245
cubitus meusuræ quæ 118
cubito emungentes, prouerbium 639
cubus quid,& unde 691 693 789
cubus Cybele dicatus 693
cubus in numeris quid 694
cubi inuētor Architas 694
cubi 113
cuborū lusus à Palamede excogitatus 775
cucuma 338
cacumer unde σικύου Græcis 520
cucumeris usu coitum cieri, pag. 520
cucumere uescens lænam texe,prouerbium ibidem
cucurbitæ pars γναφαλώδης 610
cucus auis 606
culeus 1108
culices caprifici 685
culices ficorum ora aperire, pag. 686
culicum frequentia in Mesopotamia 478
culinæ fusoriæ 1168
culpa lata 361
cultellatus ager 119
cultrorum ex ære usus 1112
cultum absolutum quinq; rebus perfici 262
cumæa sibylla 838
cumæis nummorum cudendorum quis auctor 842
cumæorum inuentum pentadactylos 858
cumæorum phylacti, & de regibus in senatu delibera ratio 639

Universidad de Deusto
Biblioteca

cumanus ager cur phlegra dicatur 1177
cuminum execrationibus lætius prouenire 1146
cuminum ferre quid, prouerbium 577
cunnini sector, puerbiũ, ibid.
cuneus 344.638.814
cunei 291
inter cuneos residere, prouerbium 291
cunicularij 809
cuniculus, κάνιπλος & dasypus 1016.1017
cuniculus, hyponomus 321
cunila bubula 498
cunina dea 836
cupidinis impudentia 622
cupiditates quæ necessariæ aut non 518
cupiditatum incontinentia, cur dãnanda magis quàm iræ 420
cupressus arbor qualis 951
cupressus Cretica 952
cupressus Indis inter aromata ibidem
cupressi fructus 1171
cupressi lignum putredinis expers 952
cupressi pictura cur frequentior ueteribus ibidem
cupressi suffitu purgari aerem 939
cupressorum proceritas miranda ubi 952
cupressi usus in funeribus, pagina ibidem
cupressi simile, prouer. 951
cupressum recisam non amplius succrescere 952
cupressum simulat, prouerbium 951
cupressi cur inoculationem nõ admittant 1171
cupressi, παρθένοι dictæ, & charites, item cyparissi 952
cupressos Eteoclis fuisse filias ibidem
è cupressis naues ibidem
curetes 617.642
curetes unde dicti 553
& 642
curetes. Idæi dactyli 483
curetum saltatio 164
curiales, aulici 438
curionis obliuio 1157
curis prohasta 811
curitis tuno cur dicta 810
& 811
curotrophos Apollo 258
currus compingendi auctor Erichthonius 831
currum quis primus instituerit 484
de curru loqui, prouer. 42
currus bellici 815
currus falcati 831.832
currus iungere qui docuerint 348.831
curruum bellicorum inuentio & usus 831
è curribus pugnandi mos, pagina ibidem
cursus ἀπλοῦς & calpes, pag. 484
cursus fiscalis, cursus publicus 823
cursus præmia quando pueris proposita in Olympijs 484
cursus quæ & coria 377
cursu lampada tradere, prouerbium 426
cursu primum uicisse Choræbum 484
cuspion 300
custodia libera quid 638
cutis an ad pilorum colorem aliquid faciat 499
cutis crassitudo hebetudinis indicium 184
cutis frigida 189
cutis lacernosa, rhacodes 92
cutis mollities quatenus mentis bonitatẽ declaret 185
cutis sordidæ ratio 159
κυαμίζω 1089
cyamos 120.1089.1169
cyamus flos 1055
cyami nomine quid Pythagoras intellexerit 1041
κυάμους ἐσθίειν, κεφαλὰς τοκκῶν, Pythagoræ idem existimatum 1041
cyanes simulacrum 667
cyaneum 822
cyaneus color 599.875
κυανίζω quid 878
cyathus fluuius 1064
cybe 693
κυβέαι à Palamede excogitatæ 775
cybele à cubo muncupata, pagina 693
cybele, magna mater, ibidem
cybele Pasithea, & mater deûm 697
cybelis, & cybele quid 693
cybeleiorum luctus & abstinentia 178
κυβεργήσια festa 694
κυβέαι 483.788
κύμβιναις, cymindis 106
cybiotates Aegypti rex, pagina 604
κυβιστᾶν peculiare Cretensibus 160
κυβιστᾶν 165.693
cybisteres saltatores 165
κυβιτίζω 245
cybitus ibidem
κυβοειδὲς schema 1076
κύβωλον 245
κυβωτός 627
κύβος 694
cyclades unde dictæ 794
cyclicus chorus 229
cycliodidascali ibidem
cyclisci 97
cyclos 303
cycli, & cyclos quid proprie pag. 1074
cyclops excæcatus qui sit, prouerb. 945
cyclopes lusci, unde Homero translati 618
cyclopum tria genera 945
cyclopei ludi qui ibidem
κυκλάδειον 585
κύκνου melos 317
cycnus Troianus 500
cycnus ὁ καλλίφωνος ὑπὸ λύπας cur 317
cydissa 714
cydnum fluuium mederi podagræ 1036
cydoneæ fici 684
κυήματα 660
κυητικὸν 1059
cygni cãtus paucissimis audi tus 317
cylabare gymnasium 344
cylabaris 783
cylabræ heroi salsamenta of ferri solita 1070
cylibantum mensa 242
κύλικες ibidem
κυλίκων ζητήματα, cyliciæ quæstiones 1066
cylichnides 1057
cylisti 1055
κύλιξ, cylicium 1066
cylla Pelopis auriga 989
cyllestia 722
cyllobantes 362
κυλλός 117
cyllyrij 977
κυλοιστιῶντες 1153
cylonis statua 924
κυλώνιον ἄγος ibidem
cymæ, cymata 660
cymaliti sacellum 686
cymatium 274
κυματαύλης pulsus 526
cymatophleges 28
cymba, cymbæum, cymbium pag. 98
cymbe 1057
cymbe, cymbachus 97.98
cymbia 1064
cymboides poculum 1057
cymbum, cymbium ibidem
cyminopristes 577
cynæ arbores, cyni 659
cynæpodes equi, qui ibidem
cynæthus rhapsodus 269
cynætheus Iupiter 588
cynalopex 730
cynamolgi 661
cynanche, cynanchici 114 660 662
cynas 1162
cyndali 1074
cyndalismus ibidem
cynethensium feritas ex neglectu musicæ 322
cynea 1037
cynegia 588
cyndaloplitæ 1074
cynna meretrix 527
κυνώ 660
cynocardamon 1010
cynocephalus deus 846
cynocephali 659
cynocephali cur in templis nutriri soliti 982
cynocephalorum docilitas, pag. ibidem
κυνόδουτες 112
κυνόλοφαι ossa quæ 90
cynomorion 126
cynomyia 659
cynophontis ibidem
cynorrhodæ medicamen, pagina 662
cynosarges 492
cynosema 661
κυνοσφαγὴς Διός 706
cynosura unde dicta 1004
cynulchi qui 663
cynura 660
cynea quid 663
cynicus annus 660
κύων, talorum iactus 789
κύων unde Græcis canis, pagina 663

cypa-

cyparissi appellatio unde, pagina 992
cypellum 1070
cyphalei 362
κύφελα ibidem
cyphela 1070
cyphella 362
cyphon tormentum, & alia pag. 362
cyphonissmus ibidem
κύπελλον locus 1129
κύπελλον ἀφροδίτης, pag. 1129
cypria mantelia 599
cypriani de Tertulliano dictum 1180
cypriorum carminum dubius auctor 418
cypros 335
cyprus, cur Cerastia et Sphecia 1147
cypros mensura 444
cyprus uas 1070
cypri flos 1054
κυπέλλα 660
cypseli 132.660
κυψελίδης 105.660
κυψελόβυσσα 105
cyrbasia 599
cyre, p Cerere Cnidijs 660
cyrenæorum currus agitandi studium 694
cyrenæorum luxus 480
cyrene à Batto condita 200
& 465
cyrenæ Lybiæ 33
cyrene scortum 526
κύριαι dies 530
κυρίαι deæ 660
κυριεύσαι festa 694
cyrnea 1037
cyrnegia 588
cyrnaloplitæ 1074
cyrnna meretrix 527
κυνώ 660
cynocardamon 1010
cynocephalus deus 846
cynocephali 659
cynocephali cur in templis nutriri soliti 982
cynocephalorum docilitas, pag. ibidem
κυνόδουτες 112
κυνόλοφαι ossa quæ 90
cynomorion 126
cynomyia 659
cynophontis ibidem
cynorrhodæ medicamen, pagina 662
cynosarges 492
cynosema 661
κυνοσφαγὴς Διός 706
cynosura unde dicta 1004
cynulchi qui 663
cynura 660
cynea quid 663
cynicus annus 660
κύων, talorum iactus 789
κύων unde Græcis canis, pagina 663
κυρτὰ 140
cyrtos 337
κύρτωσις 113
cysoleches quis 740
cysos, cysthos ibidem
cystis 144
cytaria 574
cythereidis prima syllaba cõmunis 634
cytherius Philoxenus 497
cytheria Veneris cultores, unde 881.1129
κυνίκοις ἀφροδίτη, pag. 1129
cythrini 458
cytinus 988
cytini flores 660
cytos 97.501
cyttara 21
cyttarus quid ibidem
cyzici per Mithridatem obsidio 781

D

Dæ Scythæ, qui & Dasæ 707
daci qui, & an Getæ 706
daci, Daui, qui 707
dactylicæ tibiæ 319
dactyli idæi 116.642
& unde dicti 642
dactyli idæi ferri excudendi auctores 678
dactylion 123.560
dactylios 128
dactyli 123
dactylotum 1056
dactylus Pythici nomi 613
δακτύλου μνῆμα 630
δαίδαχεῖα 1081.1093
δαλὸς & 1093
daer 1090
dædala facta, prouer. 1178
dædala μικρὰ & μεγάλα 583
dædalidæ 1178
dædali genus ibidem
dædali simulacra ibidem
& eiusdem cum Icaro fuga ibidem
dædali statuæ 967
δαίδι 1046
δαιμονάρχης 49
dæmonis appellatio anceps, pag. 36
dæmonij uiri qui 46
δαιμονιζόμενοι 196
dæmon an mutetur, mutato loco 47
dæmon bonus qui 1068
dæmon igneus 46
dæmon magnus pro deo 45
dæmon proprius quis 44
dæmon Saturnius 46
dæmon, secundus rationalis naturæ gradus 37
dæmon ultor maginus, hymno celebratus ab Orpheo pag. 367
dæmonis ab anima electio quando fiat 46
δαίμων & ἀγαθὸς πρᾶξις 1068
dæmonis boni poculũ ibidẽ
dæmonis boni sacra 1091
dæmonis nomẽ ueteribus honestũ, nobis non item 36
dæmonis symbolum triceps canis 50
dæmonem esse unicuiq; propriũ custodẽ ac testẽ 45
dæmo, plurib, modis dici 44
dæmones à deis abiũcti 849
dæmones aeris animalia 40
dæmones an habeant corpus pag. 39
dæmones an hominibus præstãtiores existimãdi 49
dæmonas animaliũ uictimis oblectari 422
dæmones an naturaliter mali 43
dæmones an sentire doloris uim possint 43
dæmones, canes atri 50
dæmones cur dicti 37
dæmones cur inuisibiles sere 49
dæmones esse semine fœcundos, atq; coire 41
dæmones exagitandi symbola unde 49
dæmones ex angelis quomodo facti 35
dæmon. horrere gladios 43
dæmones incubi & succubi, pag. 555
dæmones internunciij 49
dæmones mali 42
dæmones pro dijs 45
dæmones qua ratione futura prænoscant 48
dæmones qua ratiõe uarias figuras exhibeant 41
dæmones quare Hesiodo dicti hominum custodes 39
dæmones q naturales, quiq; aduentitij 38
dæmones quibus rationibus futura prænoscant 51
dæmones quomodo singuli singularium gentium idiomata exprimant 50
dæmones secundi qui 226
dæmones septẽtrionales, mali 42
dæmones tanquam pastores nobis adhibiti 39.45
dæmones terrestres, aquei, ignei 38
aerei 38.39.41.49
dæmonum bonorum malorumq; distinctio 49
dæmonum corpora quali, 41 591
dæmonum corpora dissecta etiam dolere 43
dæmonum decuriæ 47
dæmoniũ descriptio 37.49
dæmonum è cœlo lapsus 42
dæmonum illusiones 270
dæmoniũ incursibus qui nam maxime pateant 50
dæmoniũ in homines insidiæ unde, & quales 50
dæmonum loca sub luna 36
dæmonum nulla lingua propria 50
dæmonum nullus neque mas neq; fœmina cẽsendus 42
dæmonum ordines in singulis planetarũ sphæris 38
dæmonum pernicitas 51
dæmoniũ præfecturæ 38.50
dæmonum præstigiæ 646
dæmoniũ principes Serapis & Proserpina 49
dæmonum prolectatione nõ semper nos peccare 50
dæmonum ratio 382
dæmoniũ supplicium 43.44
dæmoniũ tam bonorũ quàm malorum nomina 47
dæmoniũ uerba quibus exaudiantur 46
dæmoniũ ius quatenus in res uisibiles, &c. 270
dæmonibus formidabiles exorcistæ, & quomodo nascantur 44
à dæmonibus quomodo afficiamur 38
dæmonicum corpus aliud q̃ angelicum 39
dæmonica corpora etiã affici ibidem
dæmonica potestas, & conciliatrix ibidem
dæra quid 1028
dæta 243
δαῖτες δαιτυμόνες, pag. 1046
dætis ibidem

& δαιτρὸς

Universidad de Deusto
Biblioteca

Δαιτρὸς 1046
dagys 732
daimachi Poliorcetica 677
dalmatica ueſtis 598
damæ Pythagoræ filiæ ingenium 515
damæthus rex 533
damæus Neptunus 542
damar 531
damaſcena 168
damaſtes, de gentibus 618
damaſus epiſcopus 526
damiani ſophiſtæ hiſtoria, pag. 817
damis 200
damnandi criminis confeſſos & iudicatos, ritus, pagina 365
damni geruli ſerui 972
damocratis Palæſtæ hiſtoria pag. 757
damocritus 824
damon remiſſæ harmoniæ inuentor 313
danace nummulus 353
danaides Argiuos phrenochiam docuiſſe 1026
danaus Argo naui uectus, pagina 1126
dandalis maza 335
dantes poeta 571
daphnatum 170
daphne puella in laurũ 170
daphne palatium ibidem
daphne uates 516
daphne unde dicta 169
Δαφνηφάγοι ibidem
daphnides 170
daphnis Bucolicorum auctor pag. 511
daphnis nympha promantis pag. 614
daphnus fluuius 1144
dardanorũ ſub Illyride mos, pag. 756
dardania 718
dardanidos nummus 353
dardanus 718
dardanus Paridis ex Helena filius 750
dardano ſibylla nata 516
darici ſtateres 352.353
darici ſtateres unde 353
daricum aurum 198
darius Cyri φαρετρόφορος 838
darius poſtremus, lictor antea 838
darius talorum iactus 868
darij dictum 389
darij epitaphium 868
darij impietas 416.417
darij præſtantia 868
darto miſſa à Scythis munera, quæ 889
daſæ, qui & Daæ 707
Δασυγράφος 555
daſypus carnes deſiderat, prouerbium 1016
daſypus pro cuniculo 1017
daſypus pro lepore 1016
Δάτιδος μέλος 1121
datis Perſa, unde Datiſmus, pag. 1121
daulis feſtum 707
daulis nympha ibidem
daulibus tyrannus ibidem
daulis unde dicta ibidem
daulus ibidem
daunij cur Podalyrij ſepulchro ĩcubare ſoliti 1036
dauidis ſepulchrum ab Hyrcano direptum 652
dauorum ſeruile nomẽ 707
debere cuiquam, turpe apud Perſas 695
debitorũ pfidiæ pœna 460
Δεκαβάϊος nummus 352
decaduchi 862.863
decaclinon 1050
decaclitron 353
decamnichi ſcomma 926
decani 916
decanica loca 976
decaprotæ 863
decas unde dicta 862
Δεκασμοί 893
decatelogi 862
Δεκάτῳ ἐσιάσαι 860
decateutæ qui 862
decateutrium ibidem
decatones qui ibidem
Δεκάζῃ 893
è decem amorũ puero grauida quædam 526
decem milia æris, loquendi forma 1113
ad decẽ uſq; numerandi mos omnibus obſeruatus 862
decembolum quid 856
decẽbri præfecta Veſta 983
decemprimi 863
decemuirorum tabulæ 909
decennia feſta 863
Δῆλις 730
dechas carceris quid 636
decima Parca 861
Δεκατίαι, decimatio 361
decoctæ aquæ inuẽtio 1028
decollare 115
decori neglectus 1011
decoriata amygdala 525
decrepitorum uox 742
decreta 698.699
decreta ſacra quæ 451
decretorij dies 530
decumanus fluctus, & limes 300
decumanus numerus Pythagoricis quadratura prima 862
decumare 361
decuſſatim 862
decuſſatio, decuſſare, decuſſatim perducere 300
decuſſis 862
deductoria 1029
deſeruieſcens ira quæ 900
defrondeſcere 503
defunctus pro cadauere 828
defunctorũ monumẽta apio ornari ſolita 215
defunctorum uel meminiſſe, ſcelus apud Albanos 711
in defunctis cur augeſcant cæpilli & ungues 690
deianira quomodo Solonis ſententiam uſurpet 423
Δείκηλον 413
deiotari ſcomma 443
deiotari in filios immanitas pag. 416
Δεῖπνα 740
Δεῖπνις ueſtis 603
Δεῖπνου ὑπτιάς 1071
Δείπνα uaria noĩa 1049
Δέρας, Δειραδιώτης Apollo 1029
Δελφὶς 114.115
Δελφῖται, Δελφιεῖς 524
Δελφὸς, Δελφοὶ ibidem
Δεξίς 165
deldon rex 706
delecta manus 231
Δηλεφίλου 733
deli emerſio 1174
deliaſtæ qui 294.613
deliberatiuum dicendi genus pag. 478
delij cur Ilithyiæ ſacrificent pag. 1089
delij, paraſiti Phœbi 431
deliorum nummus bos 352
delirium ex imbecillitate interdum 629
delirium ex perpeti uigilia, pag. 1096
delirium unde naſcatur 86
delirij ratio 627
delirij ſpecies 629
delitros ungendi mos 184
delirium quid 613
delium 167
delius Apollo cur 625
delos patria deorum 294
delphacium 288
delphax 288.979
delphaces, delphyæ ibidem
delphi 613
delphi unde dicti 288.615
delphorum hoſpitor 439
delphorum ſtatuæ 1136
delphica menſa 288
delphicum locus 288
delphicum oraculum 451
delphicum oraculum à Gallis laceſſitum 792
delphicum oraculum à Nerone ſolutum 305
delphicũ oraculũ cur terræ umbilicus dicatur 571
delphicum oraculum Saturni prius 615
delphicũ oraculũ τῆς γῆς, & Neptuni 614
delphici oraculi initia, item eiuſdem deficientis rationes 304
delphicũ tẽplũ ex ære 737
delphicus gladius 682.687
delphicus tripos quid 302
delphici theſauri 304.451
delphina 287
delphina peluis non capit, prouer. 805
delphinas moueri cantu 312
delphinæ cutis uis 288
delphinus cur muſicum ſignum 289
delphinus futuræ tempeſtatis prognoſticon 288
delphini longæuitas 141
delphini motus 288
delphini uis in terra, prouerbium 287
delphini cur circa Liberum patrẽ appingi ſoliti 995
delphinorum celeritas 287
delphinis 287.288.614
delphiniſcus 288
delphinium 288.809
delphinia Diana 288
delphinius menſis ibidem
delphinophoros nauis 287
delphis, delphin inſtrumentum 287.429.615
delphys 148.288
delta Argiuorũ 425.816
delubrum 447
delus mons 167

del-

deluentimus deus 847
Δέμας quare corpus Græcis dictum 55.70.806
demadis dicta 393.439
demarati dictum 312
demarete 353.455
demaretium numiſma 353
demenſum 529.1156
demetria 648
demetrias triremis 450
Δημητριῶν menſis Hieromenia 983
demetrius Caletianus 1006
demetrius Phalereus οἰκότριψ 838
demetrius Sunieus 851
demetrius Trœzenius 737
demetrij adulatores 795
demetrij hiſtoria 160 162.421.815.1156
demetrij dictum 578
demetrij Lamia 1112
demetrij libido 542.594
demetrij Poliorcetis forma, 347. & hiſtoria 1084
demetrij ſepulchralis lex, pagina 651
deminutio 629
demiurgi 12
Δημιοῦ uates 649
democharis dictum 871
democoon 194
democratiæ gluten, theorica pecunia 293
democratis dictum 497
democratica menſa 240
democritus Gelaſinus cognomento 112
democriti de ſomniorum ratione ſententia 1033
democriti de uſus ratiõe ſententia 549
democriti dicta 191.239 & 801
democriti dij, Pœna & Beneficium 846
democula pro domuncula, pagina 477
demodocus 227
demodoci in Chios epigramma pag. 1020
demodoci ſcomma 1069
demonidæ claudi crepidæ, pagina 225
demonſtratiuum, genus dicẽdi 478
demophontem primũ luiſſe pœnam Athenis 1073
demopolis Themiſtoclis filius 533
demoſthenes abſtemius, pagina 1102
demoſthenes cur Argas dictus 680
demoſthenes Batalus dictus, pag. 180
demoſthenes cur Parabacchus 755
demoſthenes eloquentiæ typus 953
demoſthenes Romanus Cato dictus ibidem
demoſthenis cricus, prouerbium 299
demoſthenis exilium 301
demoſthenis in exilium abeũtis dictum 543
demoſthenis excellentia & mos 299.301
demoſthenis facetiæ 180 & 181
demoſthenis hydropoſia, pagina 180
demoſthenis in Aeſchinem ſcommata 1045
demoſthenis dictum in Demadem 283
demoſthenis in Philippum ſcomma 481
demoſthenis de Phocione dictum 283
demoſthenis ſcomma in Pythiam 305
demoſthenis laus 179
demoſthenis oratio qualis, 953 954
demoſthenis ſententia 301
demoſthenis uis 180.953
demoſtheni defuiſſe iocorum facultatem 180
demoſtheni octies deſcriptus Thucidides 487
in demoſthenem Diogenis ſcomma 839
demoſthenem e literæ pronũciatiõe laboraſſe 465
demothœniæ 1051
demoticum dipnon 1049
denarius 354
denarius exigui precij 355
denarius numerus à digitorum ſerie deprõptus 94
denarius numerus cur decas 862
denarius ſextinus 354
denarij muneris uis & ratio, pag. 862
ultra denarium proprie non eſſe numerum 691
Δημοφίλῃ 103
dendrogalenũ iuuenum 1105
Δενδρουάζῃ, Δενδρουάζῃ ζωσμὸς uox, quæ 317
Δένδρου, Δενδρώζῃ 535
dens atri 992
dens, ſphondylus 113
dẽtes, chordarũ inſtar 109
dentes cur attributi animantibus 111
dentes gnomones, pullini, pagina 445
dẽtes ignibus indomiti 486
dentes in adultioribus nõ renaſci 486
dentes παραφυόμενοι, pag. 642
dentium candor in Aethiopibus 608
dentium diſtributio & uocabula 111
dentium ex aſpectu & auditu ſtupor 777
dentium horror ex inciſione aut ſtridore 601
dentium numerus 111
dentium præfagia 111
dentium ſtupor 195
dentibus an inſit ſentiendi uis 111
dentibus infeſtũ frigus 957
dentale 992
dentifricia ex retrimentis, pag. 704
dẽtire infantes ſeptimo menſe 860
dentitio 112
Δεσμὸς 823
deoſculatio cur pro adoratione Hebræis 366
deoſculatio pro ueneratione pag. 118
depeculatores qui 364
depenneſcere 503
deplantare 963
deportati, quid à relegatis differant 1039
deportatio 361
deportatio in inſulas 971
Δέρματα 658.816
deræambus quid 658
Δέρκας 1028
derbicarum mores 712 & 756
dercẽ Veneris filia, deq; ea plura 883
derceto, eiuſq; templũ, deq; ea plura 883
dercyllidas cur Scythos dictus 1058
Δερκύλῃ 304
deruncinare quid 284
deſcribere 517
deſectores qui 1137
defertores, rhipſaſpides, pagina 357
deſiderium, pathos 654
deſinere ſcire, non minor uirtus q̃ ſcire dicere 466
Δεσμοῦ 70
Δεσπουνὰ quæ, eiuſq; cultus 935
deſpoſionautæ 972
deſquammationes 819
deſultor et deſultorius equus non idem 830.831
deſultorij equi, qui & unde, pag. 830
deſultorium ingenium, prouerbium 829
deteſtatio 126
deus, dea, in genituræ locis, quid 45
deus quid 16
deus an afficiatur nobis adorantibus 432
deus Τἀγαθὸν 844
deus, rerum omnium bonitas pag. 2
deus communis legum conditor 698
deus cur hominis forma expriui ſolitus 1169.1170
deus cur θεός 849
deus, cõſummatæ ratiõis ſcopus 338
deus, homo immortalis 55
deus idem cum fato 848
deus, mundi centrum 575
deus, omnium centrum 2
deus, omnium rerum origo & finis 1.340
deus φιλεύθρωπος 560
deus pro animo 44
deus pro dæmone, & contrà 46
deus quomodo uenalis dicendus 784
deus, ſummus rationalis naturæ gradus 37
deus unus Platoni & Platonicis 849
dei appellatio unde 837
dei diuerſæ appellatiões diuerſarum gentium 857
dei boni templum 1068
dei cognitio 338.339
dei cognitio ex operibus, 844 845
dei cognitio neceſſaria 432
dei commendatio 152

Universidad de Deusto
Biblioteca

dei cultus quis 339.340
dei descriptio perdocta, 836 837 845
dei donum, medicamẽ 1118
dei eadem cum Monade ratio 856
dei figura cur nigro colore expressa quibusdã 1169
dei figura non insculpẽda annulo, Pythagoræ symbolum 613
dei filij qui 81
dei filijs qui cultus competat, pag. 423
dei ignoti ara Athenis 485 & 845
dei in omnibus excellentia et potestas 338
dei in puniendo cessatio unde 205
dei inuocatio et laus, ex Mercurio 850
dei nomen tetragrãmaton 3
dei nomen ab omnibus quatuor literis exprimi 857
dei nomen cur multis rebus attributum 836
dei potẽtia in quib. sita 176
dei similis, uir bonus 691
dei simulacrũ quo pacto homo esse dicatur 54
dei simulacra duo, mundus et homo 54
dei simulacra quanto tempore Romanis nulla 428
dei substãtia angelis quidem peruisa 836
dei summi cultus qualis, 422 423
deo an nomen aliquod conueniat 2
à deo ducenda omniũ rerum initia 1
deo frui omnia, omniũ autem animam 79
deo nulla simulacra surrigenda 844
deo quo pacto conueniat patris, filij, & spiritus sancti appellatio 3
de deo uero, uariæ priscorum opiniones 836
deum adorãtes quam in partem cõuerti debeãt 432
deum apprehẽsurus seipsum prius noscat, oraculũ 54
deum arbitrari ἀνθρωποδ ῆ πρὸς ζώμορφον, nefarium 428
deum arithmetica, geometria, & musica in creatione mundi esse usum 4
deum esse unum, nominatum plura 847
deum esse unum, triplici ratione probari 849
deum in omnibus per omnia mouere omnia 382
deũ inuenisse, difficile: intelligi posse, impossibile 836
deum omnia in numero, pondere & mensura perfecisse 853.859
deum omnibus initijs præfari soliti ueteres 3
deum silentio colendum, 428 575
deum tribus modis coli 856
dij allecti 846
dij ἀφτεροπάλοι 546
dij ascriptitij 846
dij conciliati pro zodiaci signis 28
dij cur monogrammi Epicuro 308
dij duodecim mensium principes 28
dij etiam in casulis, Heraclyti dictum 596
dij intelligibiles qui 423
dij maiorum gentium 846
& minorum ibidem
dij municipales 847
dij patrij, penates, urbani, pagina 983
dij quare immortales Homero 235
dij quare laneis pedibus esse dicti ueteribus 205
dij secundi qui 226
dij selecti 846
dij Thraces 576
deorum adulteria 222
deorũ appellatio unde 844
deorum cognomen imperatoribus unde & quando indi solitum 834
deorum cognomina 510 511 1130
deorum cœnæ, quæ 1071
deorum cultum primos excitasse Aegyptios 721
deorum duodecim ratio ab Aegyptijs ad Græcos, pagina 721
deorum figuræ & rationes earundem 1169
deorum incognitorum ara, 485 845
deorũ institutor, prou. 834
deorum manus quæ medicamẽta Philoni dicta 1118
deorum molas tarde molere, proverb. 205
deorum multitudo 847
deorũ apud priscos uaria nomina 983
deorum nomina & æstimatio uteribus unde 612
deorum nomina tam masculina quàm fœminina, qd allegorice 680
deorum pugnæ allegoria, pagina 679
deorũ statuas in templis quis primus cõsecrarit 1136
deorũ triginta millia in orbe culta 849
deorum uarietas apud ueteres absurda 845
dijs alijs alia loca sacrata, pagina 430
de dijs & rebus diuinis, Magorum sententia 748
dijs dicatos occidendi ius, pagina 447
dijs immortalibus, qualis ueterum agricolarum uox, pag. 443
dijs qualia templa extrui solita 355
dijs quis primus sacra fecerit 848
deos esse duos asserentium dogma refellitur 849
deos esse qui negarint præcipue 848
deos meridie ingredi 575
deos nullos potius q̃ crudeles esse credendum 492
in deos referendi mos 835
deos sæpe etiã oraculis mentiri 48
de dijs opinionem omnibus esse insitam 844
deurginare 828
δευτερεῖα 414
deuterurgi, δευτερεργόν Lenæ genus 597
δέξιά quæ 117
dexicreon ἀγύρτης, & nauclerus 1130
dexicreontis Venus cur, pagina 1130
dextra fidei sacra 343
dextræ in adorando ori admouendæ ritus 366
dextræ tangendæ in supplicando mos 568
dextrã in fide porrigi 116
dextra cur salutatio peragi solita 116
dextras iungendi mos 862
dextrum cæli duplex 21
dextrum, latitudinis principium 19
dextrum pro interiori 324
dextrum terræ latus 19
dextra corporis ualidiora sinistris 196
dextra, siue δέξιά, pro fortunatis 568
dextra, τὰ σωτικὰ 117
dextri pedis motus 19
dextratum agri genus 119
dextrariola 300
dextrocheria ibidem
δίαι Iouem significare quid pag. 680
diagrammismus 789
διαγτεσάρων symphonia pag. 1105
diabete 991
διαβήτης 144
diabolus uide Dæmon
diabolum non omnis malitiæ causam esse 50
διαχειλίδως βαδίζειν pag. 117
διαχωρημα 386
διαχώρησις ibidem
diacodion 26
diaconij multæ notiões 976
diaconica loca ibidem
diaconus, diaconum ibidem
diacopi 1028
διακόσμησις 13
diacosmus 13
diactoros cur Mercurius, pagina 1124.
diadema quid, & eius inuentio 922
L. Diadematus 655
diademati cognomen 922
diadumeni cognomen 574
diæta tenuis quæ 455
diætæ multiplex notio 455 & 456
diætæ singulariæ 94
diætarij 456. 973
diætarũ uaria nomina apud ueteres 456
diætetæ 455.456
diætetice medicina 455
diaglyphice 1137
diagonios linea 549
diagoras ἄθεος 844 & 848
diagrãma quid 699.709
διαγραφή 699
diag-

diagrapharius quis 700
diagrapheus ibidem
dialectica proprie qd 272
dialectica quid apud Platonem 272
dialectice quid à rhetorica differat 737
dialectice philosophiæ pars quæ 962
dialectica sacrificia 429
dialecticorũ acumen 744
διαλείπουσαι febris 855
dialeucum 969
dialogista 272
diamastigosis 290. 671
diametrum 726
diametrum in cælo quid 26
diamonos mãdragora 657
diana Aethiopis unde 608
diana Alphea 511
diana Amphipyros cur, pagina 425
diana ἀριστοβούλη 359
diana cur Artemis 616
diana Λυκτώα 711
diana eadem cum Hecate, 425 608
diana eadem cum luna 608
diana cur pro luna 766
diana Enodia 659
diana ὑμερόστια 630
diana Hymnea 588
diana Lephria, & Potamia, pag. 511
diana Leucophrys 532
diana Lye 511
diana λυσιζώνη cur 600
diana præfecta Nouembri, pag. 983
diana Orthria, siue Orthia, pag. 320
diana Orthia 671
dianæ Orthiæ simulachrum, pag. 671
diana Orthosia 320
diana Phyllas 766
diana Stymphalia 603
diana cur tauropolos & tauropus 246
diana cur triformis 764
diana cur Triuia 766
diana Triclaria 511
diana unde dicta 766
dianæ apud Lydos cultus, et Armenios 713
dianæ ἀγροτέρας templum 767
dianæ diuersa cognomina, 472 511 588
dianæ aliquot cognomina, pag. 671
dianæ consecrandi uirgines antequam nuberent, mos pag. 1004
dianæ Coryphææ apud Epidaurios sacellum 885
dianæ episcopi templũ 676
dianæ Ephesiæ templũ 884
dianæ Icariæ templum 908
in Dianæ sacris cur faces, pagina 764
dianæ Lyceæ templum 823
dianæ Neleidos celebritas, pag. 880
dianæ πρόθυρος sacellũ 425
dianæ Persiæ boues 276
dianæ φιλομείραξ & sacellum 813
dianæ Tauricæ simulacrum pag. 671
dianæ zona 600
diangelus quis 284
διάνοιαι 200
διαπαρθενία 828
diaparthenia ibidem
diapason 529.1105
διαπασῶν 89.91
diapente symphonia 1105
diaphanum an etiam in terra & compositis corporibus 547
diaphanum quid ibidem
diaphoretica quæ 1059
διάφραγμαι 145
diaphragmatis ratio ac nomina uaria 145
διαπλασικὴ λαῖμος, pag. 860
διαπνοὴ 1043
diaponi canes 661
diaporphyra 969
diapsalma 569
diarium 455
διαπλαγιάζειν 1180
diasia 440.648
διάσμυρνα κολούριαι, pag. 216
diasphendone 360
διασκαστικὴ uox, quæ, pag. 317
diastrophi oculi 544
διατεσσάρων musica ratio 529
diatheca 1056
diatoni lapides 1019
diatonicum melos 313
διατιτλίγων compositio 144
diatretarij 1056
diatretus calix qui ibidem
diatriba 981.1168
diatribæ eleutheriæ, et γλαφυραὶ à Cimone primũ Athenis structæ, pagina 1168
diatrion pharmacũ, & diatrion pipereon 576
διατέλεσματα 775
diatritarij medici qui 856
διατρύγιον 1092
διάτρητοι traiectiones, pag. 397
diauli agon 484
diaulion 319
διαυλοδρομίζειν 437
diaulos 505
diaxyla quæ 969
diazoma 632
dibaphos purpura 1173
dibapho struma uestire, quid pag. 1173
diboli chlænæ 597
dibolia tela 414
δίδαξον pro iusto cur 895
dicæarchi in Platonem calumnia 620
dicæus Apollo 897
dicanicũ genus dicẽdi 478
dicastæ 455
dicastes quasi dichastes 895
dicasterium 182.230
dicasteria Athenis 866
dice, cur Iouis filia & uirgo pag. 895
δίκη pro more 895
δίκη, quinarius 858
δίκλωρ λαγχάνειν 867
dicelictæ 250.413
dicelictæ qui apud Spartanos 212
dicella 414.991
dicendi genera quæ, & in quibus maximè conspicua 886
dicendi magistri homines. tacendi deus 472
dicendi ratio an ars & qualis 665
dicendi ratio à philosophia male separata 1117
dicere mulierum est, facere uirorum, prouerbiũ 535
δίκλειν 765
dicche quid 549
δίκυημαι quid ab ecphrasi differat 487
διχηρητικὲ 1081
δίκπω 281
dies mala quæ apud prophetam 531
dies sacer quid 450

δίκλιδες 182
δίκω 929
dicondyli digiti 118
dicori uestes 598
dicoryphi 97
dicrotæ naues 1128
dicroti 309
dicrossum 358
δίκροτ& pulsus, & bireme 317
dictamus herba, quæ & dictos 1089
ex dictamo corollæ cur lithyiæ 1089
dictator olim magister populi 454
dictina, non Dictynna, unde pag. 765
dictyna 711
dictyneum 765
dicypellon 1070
δίκυρτ& camelus 251
didactra 505
didascalici libri 641
didascali qui 211
didascalia 505
δίδοινο& 746
didonis continentia 1086
didyma locus 148
didymus panniculus 124
didymus Alexandrinus cæcus 74
didymus grammaticus cur Chalcenterus & bibliolathas 737
didymus in Ciceronem inuectus 737
didymus tibicen ex suo nomine suspensus 125
didymi ἐξόδιον 737
didymi frequẽs studiũ 596
didymi librorum numerus, pag. 737
didymi, didymaones 148
didymi testes 125
δίνδυ 765
dieche quid 549
δίνγμαι quid ab ecphrasi differat 487
διεγερτικὲ 1081
δίεπω 281
dies mala quæ apud prophetam 531
dies sacer quid 450

Universidad de Deusto
Biblioteca

dies Aegyptiaci 528
dies Albi qui 529
dies ἀφράστους, nefandi, pag. 528
dies atri, & poſtriduani, pagina 528
dies boni dæmonis, q 1068
dies ciuilis apud Rom. 389
dies communes 528
dies critici, criſimi, decretorij, iudicatorij 530
dies κύριαι ibidem
dies iuſti qui 461
dies malarum cõmotionum in morbis qui 531
dies ominoſi qui 528
dies ſuſpecti nauticis q 528
dies θεωρητικοί 531
dierum criticorum ratio, 530 531
dierum mutationes in quibus ſignorum partibus fiant pag. 32
dierum obſeruatio apud Romanos 528
dierum particularia tempora cum uniuerſalibus reſpondere 539
diexodi qui 737
diexodicæ hiſtoriæ quæ, & diexodica ibidem
diffarreatio quid 1082
differtum quid 323
digeri, διαφορεῖσθαι 189
digeſtionum ſpecies 158
digeſtionũ uocabula, ibidem
digamia ethnicis quoq; infamis 1086
digamiæ exordium unde, pagina eadem
digitus numerus qui 863
digiti monumentum 630
in digito mori, quid 892
digitum latum uel tranſuerſum, prouerb. 455
digiti arithmetices uermiculati 890
digiti cuidam ſex in utraque manu 642
digiti παραφυάδες, pag. 642
digiti quibuſdam in manibus ſeni 116
digitorum articuli 641
digitorum crepitus 116
& eius ſignificatio 891
digitorum geſtu ſupputaſſe ueteres 890.891
digitorum implexio magica pag. 642
digitorum nomina quibuſdã amuleti uice 642
digitorum partes 163
digitorum ratio & nomina, pag. 641
digitorum ſtructura mirabilis 116
digitorum tam in pedibus, q manibus ratio 131
& 132
in digitos mittere, quid 891
digitis computatorum ſimiles qui 889.890
διωνητής quid, & cur ſui uij διπετεῖς Homero 999 1000
dijpolia 440
dijronoxeni qui 677
dilores ueſtes 597
diluuium uniuerſale eſſe non poſſe 57
diluuij ratio 873
ante diluuium cur tam longæ ui homines 801
dimachæ equites 831
dimitros cauſia quid Plutarcho 595
dimitti prætorium 1082
dimittendi uerbum, eiuſq; uſus 1082
dimittere uxorem an Latinè dicatur ibidem
dinæ cur mergi Arato dicti, pag. 1056
dinos locus 269
dinos poculum, δεῖνον, & ſaltationis ſpecies 1056
diocletia 809
diocles pæderaſtes 555
diocletiani arrogantia 77
diocletiani dictũ 199.980
diocletiani imperij præſagium 980
à Diocletiano combuſti artis χημείας libri 222
diogenes Epicureus 250
diogenes νεκροβίων 496
diogenes Phryx ἀδίων, pag. 848
diogenes Tarſenſis 379
diogenes tragicus 315
diogenis apophthegma, 306 481
diogenis Cynici patientia frigoris 955
diogenis dictũ in crapulam pag. 495
diogenis impudentia 518
diogenis in adulatores ſcomma 794
diogenis in Demoſthenem et Spartiatam quẽdam epiphthegma 839
diogenis in diuitem indoctũ ſcomma 786
diogenis in diuitem imperitũ chria, & in puerum gulo ſum 1013
diogenis ſcomma in molles, pag. 559
diogenis in Platonem ſcomma 482
diogenis pera 785
diomedeæ aues 521
diomedes cur Palladium Aeneæ reddiderit 1073
diomedis filiæ cur equæ appellatæ 477
à diomede extructa Troezenijs templa 423
dion urbs 576
dion à Merula translatus, pagina 1076
dion taxatur 815
dionis Chryſoſtomi in philoſophos oratio 1117
dionis & Platonis amicitia, pag. 882
dionis tomus 834
dionis uirtute pulſus Dionyſius 759
dionos allegoria 881
dionyſia ſaltatriculæ 413
dionyſiacæ ſaltationes 163
& 165
dionyſiaci congreſſus 327
dionyſiaci dæmones 42
dionyſiaci homines 244
dionyſiocolaces 975
dionyſius Apher, ſeu Mileſius 731
dionyſius apud ueteres quid, pag. 244
dionyſius unde dictus 246
dionyſius Areopagita 38
dionyſius à Titanibus diſcerptus 615
dionyſius choopotes 432
dionyſius Corinthi, prouerbium 677
dionyſius cur Dithyrambus pag. 228
dionyſius cur taurus 246
dionyſius taurophagus, pagina 246
dionyſius hydragogus, pagina 997
dionyſius cognomento λαιμάργος 564
dionyſius μ. literã ſortitus, quomodo cauſſam eluſerit 865
dionyſius μελπόμενος, cur 616
dionyſius ὀρθός, cur 247
dionyſius Phleon cognomento 1135
dionyſius pomorum inuentor, & ἀκροδρύων omnium 246
dionyſius πυριγρύης 244
dionyſius Scythobrachion, pag. 750
dionyſius uino cõperto pro medico habitus 1054
dionyſii adulatores 795
dionyſii ἀκρατοφόρος ſacellum 1069
dionyſii antrum apud Naxum 935
dionyſii Areopagitæ decollati miraculum 96
dionyſii cognomentum unde Mithridati 1127
dionyſii cognomina 755
dionyſii κολωνάτας templum 818
dionyſii crater 1068
dionyſii feſtũ Ambroſia & Bruma lia 1092
dionyſii feſtum σκιρφα, pag. 671
dionyſii filiarum & uxoris apud Locrenſes ſupplicium 501
dionyſii fuga ad mare 994
dionyſii furor 1021
dionyſii Halicarnaſei laus, pag. 230
dionyſii tunioris inuolentia, pag. 866
dionyſii libido in Locrenſium uirgines 521
dionyſii poma quæ 246
dionyſii poſterioris dictum pag. 840
dionyſii poſterioris tyrannis & calamitas 759
dionyſii pares 38.245
& 246
dionyſii ſacra 243
dionyſii ſenioris ac iunioris quædã memorabilia 865
dionyſii ſenioris dictũ 390
dionyſii ſenioris præſtantia, deq; eo plura 870
dionyſii Sophiſtæ in Heliodorum ſcomma 1010
dionyſii tripus quid 248
dionyſii tyranni apophthegmata 865.866
dionyſii tyranni candelabrũ pag. 214
dionyſii tyranni hiſt. 274
dionyſii tyranni impoſtura, pag. 400
dionyſio tyranno libere ab Antiphõtereſpõſum 731
dionyſium mari demergere quid 994
dionyſiorum ritus 248
dionyſocolaces qui & unde pag. 866
διοπτεμπάζειν ſomnia 1030
diopi qui 281
diopi tibiæ 319
diopos, diope 38.445
dioptera 445
dioptræ 445.1026
dioptrice 445
διορθωτικά 894
dios quid, & unde Dium mare 1004
διὸς βάλανοι 168
dios urbs 705
διοσκόρου 258
dioſcuri ἀναλυτὴς πᾶσι, & anaces 617
dioſcuri cur Laperſæ 638
dioſcuri parotides 680
dioſcuri primi anaces dicti pag. 281
dioſcuri ſoteres 482
dioſcurorum allegoria 680
dioſcurorum prandiũ Athenis quale 240
dioſinos quid 549.937
diſpoliticõ medicamẽ 576
dioſpyros 425
diotima 515
diotimæ præceptum 924
diotimus Athenienſis cognomento Chonas 1108
& 921
diotimi lampadicus curſus, pag. 426
dipaltus 850
diphili nomen 576
diphili Theſeus 484
diphilo Diphilius tardior, prouerbium 576
diphili quot, qui, unde 576
διφορεῖσθαι 189
diphoreticus ſudor ibidem
diphorumeni ibidem
διφρὸς ὀλτὰς 396
diphros 596
diphros, quaſi ἀνυφορός, pag. 832
diphri loſchæi 821
diphthera 597
diphtheriæ ſenes cur 1037
διφυὴς 348.708.742
diplæ figura & uſus 570
diplaſides chlænæ 597
diplaſii ſymphoniæ 1105
diplaſion 529
διπλαξ μαρμαρέη 603
diploa 97
diploidion 598
diploma uas 1058
dipnologia 1053
δεῖπνον 1049.1064
dipodium 126
dipolos terra quæ 1087
dipondia ſaltatio 165
dipondius aſsis 354
διπρόσωπαι emplaſtra, pag. 480
δίψακος 144
δίψαῦ 1100
dipſas hepatis ſignum 985
dipſas unde dicta ibidem
& qualis ſerpens, ibidem
dipſadis morſus ibidem
dipſetica 1059
δίψιαι νόσοι 985
δίψῶντες 726
diptychũ emperonema 603
dirades 115
directarius 1020
directarij 973
diribitores 231
diribitorium 139.231
δὶς διὰ πασῶν 529
diſcendum hodie & ſemper pag. 1121
diſcenteim bene, bene item uatere ibidem
diſcere iterum, & reminiſci, an idem 769
diſcernendi facultas, & eius uitia 628
δισχιδής 132
diſci in planitie inuentor, pagina 929
diſci uarie notiones ibidem
diſciplina non aliud quàm remiſcentia 375 376 769
diſciplina nõ idem cum ἄσκησει 272
diſciplinæ militaris duo ſupplicia 361
diſciplinæ an etiam ſcientiæ, pag. 272
diſciplinæ à Mercurio inuentæ 722
diſcumbentium apud ueteres mos 1052
diſcus pro ſolis corpore 929
diſco in Olympijs uictor Eniceus 484
diſsipium 135
diſtega 689
δίστεγος thalamus 474
diſtermina pro diametro, pagina 726
diſtichiaſis 439
diſtichon hordeum 284
diſtillarius 1166
diſtillationes ibidem
diſtributiua iuſtitia 894
ditare quàm ditari, magis regium 785
διυβραμβώδης 770
dithyrambicus intellectus, pag. 229
dithyrambici poetæ, & eorum proprium 229
dithyrambus 228
dithyrambi origo 229
dithyramborum victoribus bos dari ſolitus 246
ditis imperium à lacteo circulo 574
διτριχιῶν 216
diuerbia 319
diuertere ab uxore 1081
dies aut iniquus aut iniqui hæres 787
diuitis ſordidi & auari deteſtatio 784
diuites ualde eſſe, ſimulq; probos impoſsibile 785
diuitum mores trypheri, pagina 454
diuitum liberalium domus, ſolis menſa 1109
diuitum σκώληκες aſſentatores 794
diuitiæ cur meganores dictæ Pindaro 784
diuitiæ quatenus cæcos reddant ibidem
diuitiæ ucræ quæ 785
& non ueræ ibidem
diuitiarũ cõmendatio 786
diuitiarum modus optimus qui 1109
diuitiarum uſus qui 69 785 786
diuidua luna 530
diui lapides qui 1019
diuina, oratione à deo tantũ petenda 837
diuinæ illuminationis in nobis gradus, qui 963
diuinaculi 185
diuinaculi forenſes 271
diuinaculorum fraus 630
diuinandi ars unde orta 48
diuinandi uis 75
diuinandi uis ſapienti ſoluni contingere credita 715
diuinare etiam regium 281
diuinatio à quibus cõtributa 270
diuinatio per ſomnium quælis 1033
diuinatio quibus rebus fieri ſolita 268
diuinationi antiſtrophos memoria 768
diuini appellatio 529.691
diuini officium quod 772
diuinorum cognitio, res ſacra 432
diuinorum locus ſummus & poſtremus, in logicis, ethicis & phyſicis 433
diuinorum inſcitia ubi primum exorta 847
diuinitatis affectatio hominẽ quanta, deq; eo exempla pag. 77
diuinitatis affectatores qui, pag. 77
diuinitatis comites 983
diuortij autor apud Romanos Sp. Carbilius 1081
diuortij ritus & formulæ, pagina 1088
dius menſis 576
dius qui & dia & diũ 576
δίυλιος 1092
Docilitatis partes 373
docilitatem ineſſe etiam brutis 982
docti ab indoctis quid differant 1121
doctrinæ laus ibidem
docuiſſe mercede primũ Protagoram 748
δωδεκαμηχάνου cognomen 526
dodecamechana aſtra 526
dodecatemorion in zodiaco aliud quàm ſignum 929
dodecaſtylum 135
dodonæ quercus aut phagi lo quacitas 1126
dodonea quercus polyglotſos pag. 469
dodonæum tintinnabulum, pag. 741
dogma, medicinæ pars, pagina 1119
δοιδυκες 838
dolabellá ne an Dolobella dicatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

catur 731
doldra 731
dolere animæ proprium, non corporis 369
doliare uinum 1105
dolichos 105. 505
dolor quo pacto sentiatur, pag. 43
doloris ad imaginationẽ uis pag. 777
doloris cuius præcipuè lachrymæ 434
dolus malus 400
dolus quandoq; bonus 401
domata 1050
domesticorum comes 842
domitatio an præter naturã pag. 967
dominicũ diem cur nos sabbati loci colamus 490
domitiani crudelitas 360
domitiani in ædificando prodigentia 787
domitiani libido 498
& 499
domitiani uerbũ, silete 842
domitiano pulsi ab Italia philosophi cur 1117
à Domitiano exhibitum infelicium spectaculũ 371
domitij Afri ex crapula interitus 325
domitius Calderinus notatur pag. 476. 601
domitij Calderini laus 601
815 816 1140
domitij Corbulonis dictum, pag. 403
dominus philosophus 517
domus 435
domus optima quæ 394
domus pro carcere cur 636
domus τέλος quæ 1078
domi se continere, muliebris sexus proprium 508
domi suæ ludere quid 961
domuũ structura primum à Vesta excogitata 562
& 565
domos abluendi mos 357
dona non contemnenda, qualiacunq; 483
donatiuum 1058
donus, pondus 364
δῶρα ἐπαύλια, quæ, pagina 1083
doratismus 304
doratophori 830
δορκαδίζων pulsus 317
dorcas quid, & unde dicta 317 942
dorcadum somnus apertis oculis 476
dores platystomi 465
dorides mensæ 304
dorion De piscibus 175
dorionis Georgica 686
doris uestis quæ 543
dorippe 248
dorius modus 313
dormientes & properè oculos diducentes lumen intueri, quid 1154
dormientes quosdam ambulare, cur 1154
dormientes suauiter, nihil somniare 1153
dormientium ualde, cur uox grauior 1153
dormientia, omnia etiam uigilare 1151
dormitionis resupinæ incõmoda 1038
dormitorium membrum 94
dorodoche 814
dorophoria 426
dorophorica sacrificia, pagina 429
dorothece 814
δόρυ 304. 811
δορυάλωτοι qui, & δορύλητος 811
doryclus primus certu victor in Olympijs 484
doryphori 282. 304. 950
doryphori mariandynorum, pag. 977
δορυφόρων ἔνωρχοι, pag. 304
doryxeni 405
dos aduentitia & profecticia 1088
dos Græcis προῖξ & phernæ 1081
dotẽ prostituto corpore quæ rendi mos fœminis, ubi pag. 1086
dotes ex matrimonio à Solone sublatæ 1080
dosonis cognomentum 468
& 921
δράκαιναι ὄνυκες & ἑλώνυκες 971
δράκων quid ab οἰκέτης differat 971
δρόκαι 200
doxasticus 445
doxomania 630
δρόμαια bacchicæ 1090
drachma, argiris 919
drachma unde dicta 352
drachmæ sex unciæ 354
draco Atheniensibus legislator 698
draconis legũlatoris mors, 362 363
draconis leges sanguine, non atramento scriptæ 362
draconis leges cur sanguine dicantur conditæ 393
in Draconis leges scomma, pag. 698
draconis in adulteros lex, pagina 787
draconis allegoria 793
draconis in puellam amor admirabilis 982
in draconem mutatio 342
dracones custodiæ symbola & cur simulacris aliquot additi soliti 356
dracones glaucopes 541
dracones Indiæ 199
draconum senium, siue senectus 356
drama decertare ad corollas, prouerbium 215
δρεπανηφόραι ἄθλατα pag. 831
drepanum cur Corcyra & Sicilia 490
drimo Alcyon 531
drimyphagia quid 805
dromadæ cameli, & dromedarij 252
dromeus parasitus 980
dromica pentathli 484
dromicus 504
dromos Achillis insula 521
dromos xystos 813
dropax quid 560
dropacis conspersio ad quæ utilis 560
dropacismus ibidem
drosallis 414
druidæ 702
drupa 460
drusus cur Castor dictus, pagina 899
drusi iracundia 899
drusiani enses 410
drusi ingenium 410
drusi medicus πολυπόντης 1228
dryadis de Diocletiani imperio præsagium 980
dryades quæ 41
dryides Gallorum nihil mandare literis soliti 350
dryimos siue dryinas animal pag. 266
drypetes 240, 458, 460
dryusa insula 84
Ducem magnum sequẽti hoc nestus error 254
ducũ sepulchra in foro 650
duellij historia 307
C. Duellio statua in foro posita 1077
duillius primus ex Romanis harpagonibus usus, pagina 1144
dularia 977
dulce certamen, locus 775
dulcedo mellis, ppria 1103
dulcedo naturæ amica, pagina 1060
dulcis cubitus 117. 723
dulci potu minus quam uino caput lædi 1103
dulcia ebrietatem discutere, pag. 1059
dulcedo ebrietatis antidotum pag. 1103
dulcia unde fiant 1060
dulcium generatio ex Lucretio 1094
dulciarij 1018, 1072
& 1156
dulcorari 331
dulocratia 276
dumetum 181
duodecima hora quid 443
duodecima hora ædificare, quid, prouerb. 443
duodenum 135
dupondiarium 1058
dupondius 125
dupondij uiris studiosi 126
durateus equus 1138
durius equus 825. 1139
dusii dæmones 41
δύη 854
dyas 471
dyas numerorum mater, ut monas pater 856
dyas Pythagoricis lis & audacia 856
dyadis ratio ex Pythagoræ placitis 854
dubæmis 64
dyobolus nummus 352
dyrrhachium unde dictum, 423 424
dys apud Græcos ferè malũ indicare 386
δυσαλδῆ 740
δυσβλίαι 708
δυσλιμηρίαι 439. 914
δυσκοίλιος 386

δύσλιπος 822
δυσμηχ 173
dysenteria 136
dysgargalis equus 825
δύσις 59
δυτικὰ ζῶα 59
δύσλυτοι febres 855
dysnomia 892
δυσοιώνισον 568
dyspathia 914
dysphorici, dysphora 386
dysrachium, dysrhachia, pagina 424
dysrhigi qui 958
δυσκία 148
dystrapeli qui 742
δυστοκία 144
dysuria quid à stranguria differat 145
E
E Numeri nota, pagina 890
Eani quid à peplis differant pag. 598
ear pro sanguine 521
earites, qui & hæmatites lapis 87
Ebrij cur balbutiant 468
& 958
ebrij cur longinqua minus cernant 1100
ebrij cur non dormiãt 1153
ebrij uino quid à crithino ebrijs differant 590
ebriorum lachrymæ 436
ebriorum somnia 1095
ebriorũ uertigo unde 1100
ebrios ungendi mos 184
ebrijs cur dupla uideantur obiecta 1101
ebrietas uide Vinolentia
ebrietas animæ duplex 243
ebrietas à quibus medicis aut philosophis admittatur, pag. 1099
ebrietas in principe, morte mulctanda ibidem
ebrietas in sacris permissa, pag. 433
ebrietas, iustitiæ præmium, quid 243
ebrietas panaria 1099
ebrietas quomodo contingat pag. 1059
ebrietas, uoluntarius furor, pag. 702
ebrietatis antidota 410
590. 1054. 1058. 1059. 1103. 1128
ebrietatis mala plura 1097
& 1298
ebrietatis mirum exemplum pag. 627
ex ebrietate seruitus 967
ebrietate interdictum episcopis & clericis 1098
ebrietate quosdam etiam mori ibidem
ebrietate qui facile corripiantur ibidem
ebrietate Veneris usum hebetari 869
ebumeæ statuæ in olympijs oleo aut aqua cõspergendæ ratio 485
Ecbolia 148. 805
ἐκχιλάδες 158
ἐκχύμωσις 91
ecclesiasterium 292
ecclesius 664
eccolpiæ uenti 779
ἐκκοπὶ λογί 1131
eccyclema 292
eccyclistiæ 1055
ἐκκλησιάζω 304
ecdoria ibidem
ἐκεῖνος pro nomine proprio 735
echebeium 992
ἠχεῖα 822
echecratis incessus 304
ἠχεῖν 350. 632
ἠχεῖον 739
echenus palæstræ victor primus in Olympijs 484
echemythia Pythagorica, pagina 472
echeneidos uis 199
ἐχετυκὲς 952
echetle, echetlion 992
echetus βασιλεύς 872
echidna, echis 208
echidna unde dicta 204
echidnæ allegoria 478
echinus placenta 335
echinus quid 455. 456
echinus uenter 120. 121
echini cum pecunia compatio 757
echini pecten & pellis 456
echini 301
ἐχιοβόλητοι 208
echo athyrostomos 617
ἠχοῦς porticus 485
eclatismata 165
ἐκλινεῖν quid 1017
ἐκμαγεῖα 447
ecmagma 315
ecnephiæ 780
ἐκπωματίσαι 1140
ecpetala 980. 1069
ecphrasis 1013
ecphrasis quid à narratione differat 487
ἐκφοραὶ 274
ecphyades 135
ἔκφυσις 134
ἐκπλεθρίζειν 399
ἐκπλήξις 629
ἐκπύρωσις 15. 59
ecpyrosis an ex planetis metuenda 873
ἐκπωτηριασμοὶ 105
ecrysis 149
ἔκστασις 629. 1091
ecta, ectasacio 1007
ectati milites qui 1115
ἔκθοι 665
ἐκτιλόμβοθ 1090
ectomiæ 502. 503
ἐκτορμεῖν 610
ectrimma 1063
ectropæ 1091
ectropiæ uinum ibidem
ectropium 586
ectrosmos 149
edacitatis templum 240
edacium catalogus ibidem
edeatræ 978
eden quid 34
edẽdi uices quatuor apud ueteres 1064
edicta 698. 699
editus pro stercore 386
edna 828
educatio quantum moribus inolescendis posit 412
educationis ratio 381
edules herbæ 1157
edulia quæ quibus locis apud ueteres præstantissima, pag. 328
edulitas pro annona 334
ἠγεμόνης 221
eetionis uxor cur Lambda, pag. 468
efferati appellatio, unde, pagina 411
effigies corporum quomodo in ære & oculis 874
& 875
effigiem suam exprimi, qui recusarint 806
ἔαρ quare Nicandro sanguis 87
εἰκαδίσαι cur dicti Epicurei 794
εἴκελαι 447
εἰκὼν 512
εἰκοσόλογος 862
εἰδοῦ 12
ciecta mulier, quæ 1081
εἰλαπάνη 1050
εἰλαπινάστης φίλος, pag. 430
εἰλεοί 1021
εἰρήν 878
εἴρενες apud Spartanos, qui pag. 672
εἰρεσιώνη 459
εἰρηκέδης 50
εἰρηνοφύλαξ 636
εἰσφορὰ 589
εἰς τὸ χεῖλος ἀπελθεῖν, pag. 532
ἐλαπάτη Erinne 515
ἐλάτης καλλιστεφανος, pag. 485
elamas mons 582
elæostaphilos 459
elais 248
ἐλαιουργία 191
elaphus 335
elate 168
elcæ 458
eleagabalus, qui & Heliogabalus 1071
ἐλείστρoι, eleatri 977
eleazari annulus 299
ἠλεκάτη 632
electra 609
electra, quæ Laodice prius, pag. 757
electri uis 577. 602
electro lucidius 257
eledon polypi genus 506
elegorum inuentor 314
elcis cur Pluto colatur 582
ἠλέμαται 629
elementi proprium quid 32
elemẽta an etiam animas habeant 846
elementa prima, qualis substantia fuerit 27
elementa, quare στοιχεῖα Græcis 27
elemẽta rotũda specie, 567
elementorum colores, saporesq; 277
elementorum discors concordia 679
elementorum inter se coniunctio 27
elementorum motus 32
de elementorum proprietatibus liber adespotos 564
elementorum qualitates quæ & in se mutuo transitus, pag. 965
elementorum quinta essentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia 679
elementorum quódnam primò frigidum 965
elementorum ratio in corpore humano quæ 85
elementis attributus sensuum modus 543
elenchos 1014
eleos mensa 977
eleorum de Arcadibus uictoria 581
eleorum proprium 670
eleorum Prytaneum 485
eleorum tribus quot 484
in Eleos Agidis scõma 897
elephas, elephantiasis 1160
elephas furẽs quomodo quiescat 577
elephas homine inferior 83
elephas poculum 1056
elephas pro morbo 393
elephas scribere doctus 83
elephanti dentes an cornua dici debeant 486
elephanti promuscis 106
elephanti an crurum inflexu careant 486
elephantes cantu muleeri, pagina 312
elephanti pro stupidis 184
elephantes quando primum in Italiam 486
elephantes quis primus in triumpho duxerit 486
elephanti quomodo iriten-tur 601.602
elephantes ubi omnes dentati, aut non 247
elephantorum cutis cancellata 182
elephantum saltatio apud Indos 163
elephantorum sepultura, Libycum institutum 724
elephãtos quas ex Europæis primus habuerit 869
elephantis non flecti genua, pag. 132
elephantiæ mederi uinum in quo uipera perijt 210
elephantiasis 393
ubi frequens ibidem
elephantiasis quo cibi genere concilietur ibidem
elephantici ibidem
elephantinum tarichos 498
elephantini libri 820
elephantistes 486
elephantarches 486
eleusinæ templi apophthegmata 496
eleusine unde dicta 1087
eleusines heros ibidem
eleusinia mysteria duũm generum 595
eleutheria sacra 621
eleutherius fluuius 648
elicius Iupiter 606
eliensium lasciuia 556
elis Peloponnesi 510
elidis gymnasium & eiusdẽ ambitus 813
elim depopulatus Hercules, pag. 484
ἅλιθιοι 904
ellops pro acipẽsere 1070
ellopes cur dicti poetis pisces 472
ellopes qui, & unde ibidem
ἑλλοπιεύειν ibidem
ellychnium 543
eloquẽtia citra admirationẽ, nulla 886
eloquẽtia, rerũ regina 108
eloquentiæ uarietas 226
eloquentiæ uirtus, probitati ac prudentiæ iungenda 1117
eloquentiam fieri admirabilem duobus modis 913
in eloquentia perfectum, adhuc neminem repertum, pag. 1122
ἦλος 437
elotes Spartanorũ qui 709
elucum, elucus 395
elutriare 727
elyma 992
elymæi canes 660
elymæi lepores 1017
elymon 878
elymos tibia 318.319
elysii campi 9
elysii campi cur in Hispania ab Homero fingantur, pag. 703
elytron 726
embades 181
ἐμβαδίον 458
embamma 1166
embaphia 214.1057
embata 181
ἐμβατήρια μέλη 164
embios 574
ἐμβίωσις 1171
emblemata quæ 458
embolus ibidem
embola ibidem
ἐμβόλιμα ἔτη 485
embolimus mensis 458
embolimi dies 485
embolimi pueri qui 458
embolum 287
embolus pro pudendo 485
embolus Hippodromi in Olympijs 485
embregmata 97.1102
embrochæ ibidem
embryon 992
embryũ an etiã animal & quomodo animã recipiat 573
embryum utero cohærere, ut plantis fructus 573
embryũ unde dictum 574
embryonis duplex tunica, pagina 148
embryi nutricatio in utero, pag. 573
embryi in utero nascentis ratio 574
embryi pileus ibidem
emedullati 974
emerepes Ephorus musicæ contemptor 312
emetica quæ 145.805
emmelia 163
emmota pharmaca 1020
empedoclis arrogantia 77
empedoclis bos 736
empedoclis dictum 518
empedoclis de usus ratione sententia 549
empedoclis epitheta cuiusmodi 1135
empedoclẽ κλυσαωίμων appellatum esse quãdoq; pag. 779
ἐμπεδόφυλλον 167
ἔμπηγαι animalia, quæ, pagina 429
ἐμπέδιαι 200
ἐμπειρίαι medicinæ pars, pag. 1119
emperonema diptychon, pagina 603
emphasis 766.874
ἐμφυλλισμός 216
ἐμφυλλίζειν ibidem
ἐμφύσημα 215
emphyteotæ 276
emphyteomata ibidem
emphyteosis ibidem
emphyteoticarium ibidem
emphyteoticus ibidem
emplastra barbara quæ, item cirrhata, luthea, bicolora, bifacia 1020
emplastri λιχομοι, καὶ λιποσωποι, & meline 480
emplastri melinæ quæ 480
emplastica 910
emplectria 687
emortualis dies 828
ἐμοῦντες τῶν ἐντόσθων qui 864
ἐμπνευματῶδες 148
ἐμπνευσα organa 318
empori 1052
emprosthurotica 144
empusæ deformationes 161
empusæ 413
empusæ unde dictæ 414
& 1111
empyema 1161
empyi equi 824
empyreum cælum 23
ἐμπυρίβητα tripodes, pag. 303
ἐν ἀκροσόλῃ ἐγγεγραμμένοι, qui 709
ἐν ἀτόμῳ 544
in atomo ibidem
ἐν κυτύλῃ ludus 507
ἐν λαχάνοις πεπόν, pagina 265
ἐν ὁδῷ 659
ἐν πᾶσι λαγώοις, quid apud Græcos 1015
ἐν φρέατι, iudiciale forum pag. 377
ἐν ῥινῷ 544
ἐν σοφῷ ὀφθάλμε, prouerbium ibidem
ἐν χέσῃ, quid medicis, pagina 855
enagorij Mercurij ara 485
ἐνήλατα 611
enarratio quid 470
encænia 863
encænides 863
ἐγκελύπτῃ 828
encalypteria quæ 827
encanthis 216.434.439
encar pro cerebro 96
encardion quid 96.168
encarpa 795
encarpos 118
ἐγκάρσιος 107
ἐγκατακρέα 1135
encaustice 275.1137
encaustum ibidem
enceladus, insecti species, pagina 632
enceladi interitus 542
encentrides 130.825
encentrismos 216.825
encephalos 168
encephalos cur cerebrum, pagine 480
enholmides uates 302
enhormos cur Apollo 302
enhydrius pæan 321
enhydris 726
ἐνίλλῃ 103
ἔννατα 654
ἐννατάιος febris 855
ἐννεβοιος ἑκατόμβη, quid Homero 351
ἐννεάκρηνος 854
ennacrunos fons 727
& 1076
ἐννεροθεῖς 389
ἐννεάδλεσμοι σφόνδυλοι 854
ἐννεάγραμμα κορώνη, pagina 855
enneatici anni 860
ennius epicus cur Ciceroni dictus 227
ennius quàm gratus fuerit Africano 219
ennij bibacitas, atq; inde articularis morbus & interitus 1098
ennij tragœdia, Achilles Aristarchi 1039
ἔννοιαι 844
ἔννοιαι 375
ἐννόδιον 659
enodios, Enodia Diana, & Enodius Mercurius 659
ἐνοίλιον 497
ἐνοφθαλμίζειν 544
enophthalmi 1171
enophthalmismos 216
& 544
enopliæ saltationes 164
enoplios nomos 321
enoplij cantus 164
enoptes 445
enorcha 243
enorches dæmon ibidem
enorchus ibidem
enos pro homine Hebræis, quid 58
enosichthon cur Neptunus, pag. 1175
ἐνωτοκοῖτοι 105
ἐνοχεῖν 144
ἐντατικα organa 318
entatum pro satyrione, pagina 528
entelechia 27
entelechia quid Aristotelis, 60 61
entelechiæ colorum 634
entelechiam etiam in brutis & plantis 61
ἐντελὲς δ' ἀνδρὸς 1071
ἐντελόμισθος 568
entelomisti 568
ἔντελος pro corniculario, pag. 640
ἔντερα 135
ἔντερα τῆς γῆς 136
enteromphali 572
enteriome 135
ἐντεριωνὶς ibidem
enterocele 991
ἐντερόνφαι 136
ἐνθεαστικοὶ qui 625
ἔνθεμα 216
enthesis 333
ἐνθερμαλίζεσθαι 344
enthusiasmus 312. 625
& 629
entoma 799
entomia 633
ἐντομίας 126.127
entosthithidia 119
entomata 202
entrichon 259
ἐντρυφᾶσθαι 402
entychides Sicyonius 718
& 719
entyposis 116
enula 112
enyalius 659
ἐνυσχρον 121
ἑωλος 395
ἐπ' αὐτοφώρῳ 363
ἐπ' αὐτόπτου ibidem
epacteres 1083
epactra ibidem
epæcla 1053
epæneti Opsartyticon, pagina 1048
epænos 229.230
epagogia 123
epaminondas musicæ peritus 311
epaminondæ apophthegma, pag. 331
epaminondæ de oleo dictum pag. 191
epaminondæ frugalitas, pagina 495
epaminondæ ignobile genus pag. 838
epaminondæ interitus 476
epaminondæ paupertas & magnanimitas 758
ἐπαμφοτερίζειν 343
ἐπαοιδοφόβαι 23
epangelia 284
epapheresis 259.553
& 687
epaphi mater Io 179
eparchos τῶν λοιμῶν 304
ἐπαρεῖσερε 568
epaulia 1083.1089
ἐπαύλια σῶρα, quæ, pagina 1083
epaumasticæ febres 855
epebolus 414
ἐπαφόσσαι 498
ἐπαχλαδαι 1041
epelanis piscis odor 1070
ἐπαχλυσικὴ ἀλώμασις, pag. 63
& unde dicta 64
epenchytes 1069
ependytes 597
ἐπενδυκῶν ἐπισολῶν, pagina 429
epeus 767
epei unde 767
epeus coquus, Troiani equi cõcinnator 1138. 1139
epharmiotæ 710.970
ephaptides 603
ephebeum 122
ephebus pro cyatho 1064
ephebi 753
ephebi uino abstinere apud Romanos solliti 1069
ephebos ad aram cædendi mos Spartanis unde, pagina 678
ephectici philosophi 219
ephebicus 292
ephedrana 127
ἐφέδρος qui 867
ephelcis 478
ephemeræ febres 855.1158
ephemera Galeni febris, pagina 1158
ἐφημέρου 867
ephemeron pro cicuta cur, pag. 1099
ephesiæ Dianæ templi 884
ephesiæ literæ 606
ephesiæ puellæ interitus 300
ephesis 664
ephesiorum magia 347
ephesiorum uoluptarii decretum 150
apud Ephesios Apollo & Diana nati 168
ἐφεσύσιμος λίνα 664
ephestia 567
ephestius Iupiter ibidem
ephestij qui ibidem
ephialtes qui 1039
ephialtem & Otum primos sacrificasse Musis 859
ephippeion 824
ephippion ibidem
ephippi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ephippon 256
ἐφιππ☉ Venus 1129
ephori certaminũ qui 676
ephori Spartanorum 710
ephori qui apud Spartanos & Ephorum 1020
ephori Spartanorum oligarchiæ uelut psallion 301
ephororum magistratum in euntium edictum 99
ephormus 867
ephthopolæ 1071
ephthopolium ibidem
ephydor 726
ephyreia æra 826
ephyra 649
ἐπίαλ☉ febris 656
epibades 430
epibatæ 831.1052
ἐπιβατηρίου Apollinis templum 423
ἐπιβήσιμοι dies qui 430
ἐπιβόκολ☉ 676
epica Liuij 227
epicalymmata 828
epicanthides 434
epicataphora 392
epicataphori 524
epicedium 651
ἐπικαρπεντλίαι 419
ἐπικαρπερνακ☉ 419
epicharmi orya 136
epicharmi de mente sententiæ 387
epicharmi dictum 479
epichera 505
epicichlides carmen 351
ἐπίκλη☉ puella, quæ, pag. 1081
epicomia 259
epicopanos mensa 241
ἐπίκωπτοι 1052
epicranon 649
epicrasis 649
epicrotos terra 357
epicurei cur ἐπικλισιάδι cti 794
epicurei Messenijs pulsi, pagina 871
epicurus ἄθε☉ 848
epicurei atomi 173
epicuri de frugali uictu præcepta 495
epicuri de solis magnitudine opinio 928
epicuri dictum 152 756 785
epicuri falsa de astrorum ortu & occasu opinio 929
epicuri in poeticen calumnia pag. 219
epicuri natalis 794
epicuri 567
epicurij Apollinis templum pag. 731
epicus uersus 651
epicyclij 336
epicyclicos cõfabulatio, quæ, pag. 1011
epidamni filia Melissa 424
epidemetici 244
ἐπίδημοι morbi 244 & 521
epidemiurgi qui 675
epideris 125
epidermis 92
epidicon 895
ἐπίδικ☉ uinx, & puella, quæ 895
epididymon 146
epidij cornuti prodigiũ 97
epidipnides 1042
ἐπίδλωμον 1126
ἐπίδλοιστρις 814.1113
epidorpiæ trapezæ 303
epidorpismata 1041
ἐπιείλιδαι 257
epigæa retinacula quæ 779
epigastrium 120
epiglottis 134.469.745
epiglottidis officium 1043
epigoni 831.1086
epigrammatographi 227
epigraphon lænæ genus, pagina 597
epigryphi boues 282
epilenium melos 176
epilepsia ἱερὰ cur 448
epilepsiæ medentes cibi, qui pag. 1071
epilepsiam septẽtrionalibus non contingere 196
epileptici qui, & unde 195
epilepticorum filijs quomodo medendum 207
epilogus 804
ἐπιλλίζω 103
epilogo male uti, prouerbium 804
epimachia 399
epimanes cur dictus Antiochus 832
epimelodema 324
epimedes 483
epimenides Cretensis 710
epimenidis de Munychia dictum 440
epimenidis in Cretenses dictum 710
epimetatica 972
epimetheus quid 254
epimethei allegoria & 255 256
ἐπιμύθιον 681
epinephridia 535
epinicia 505.613
epinotij 113
epipasta medicamenta 732
epipodonicus ager 119
epipericnon 1015
ἐπιφανίδαι 94.309
epiphanis appellatio cur Antiocho 832
epiphonema, eiusq; usus & ratio 886
epiphora in oculis quid, item in reliquo corpore 216
epiphoræ 1041.1113
epiphoremata 1041
epiphyllides 232
epiphyllocarpi 232
epiplacele 991
ἐπίπλοον 135
ἐπίπλους 281
epipolæ 524
ἐπιποικ☉ 1082
epirhedium 441
epirotica armenta 192
ἐπίῤῥηματα 293
episcenium 292
epischidion 534
episcopæ quæ 676
ἐπισκαφεῖα ibidem
episcopi apud Indos, quæ, pagina 715
episcopi Athenienſibus qui, pag. 675
episcopis interdictũ aleæ & ebrietate 1098
episcopos Diana 676
episcopos & scopos pro eodem 676
ἐπισκύβιον 1100
ἐπίσκοπος 122
ἐπίσημον argẽtum & 426 896
epision 125.431
epistij, epistiæ 431
episotion 1074
epissyrion menoides 788
epissoriæ 1148
epissora ibidem
epistasios 847
epistates 303
ἐπιστόμια 200
epistios 567
epistola aduentoria, quæ, pagina 1065
epistola epithetos quæ 429 & 861
epistolarum uirtutes & decora quæ potissimũ 854
epistoleus 1165
epistomia 1164
epistropheus 113
epistylia 241.960
epitaphium quibus indere licuerit Spartæ 650
ἐπιτάφι☉ λόγ☉ 912
epithalamiographi 227
epithalamiorum species, ac ritus 1082
ἐπιθήκη 861
epithecæ prædiorum 861
epithema 355
epitheta festa 429
epithetæ epistolæ quæ 429 & 861
epithymetica uis 62.858
epithymodipni 1052
epitimon 1165
epitoca 861
epitogium 442
epitomium 1164.1165
epitragia Venus 1130
epitrapezomata 977 & 1042
epitriti symphonia 1105
ἐπιτυμβία 578
epitymbiæ Veneris statua, pag. 1130
epitythios 1052
ἐπιξλωον 678
epizephyria saltatio 166
epobelia 1089
ἐποχαὶ quæ dicantur 26
epochles 919
ἔποχ☉ 26.218
epodus 293
epomis 113.117
epomphalion 121.572
ἐπονείδιστοι 862
epopeimonumentum 546
epopeï piscatoris interitus, pag. 449
epops ubi primum apparuerit 706
ἔποπται 484.676
epos 227
& quid proprie 227 228 1124
epode 324.346
ἐπωτίδες 106
ἔψησις 158
epsethia 1007
epularum lautitiæ quæ, quibus locis præstantiores, pag. 1070
epularum quadrisaria distributio 1064
epulides 112
epulotica medicamenta quæ, pag. 89.175
epyaxa regina 675
Equestris fortuna 830
equestris fortunæ templum, 691 692
equestres ludi hastici 813
ex equa Hippo nata 824
equa Pharsalica cognomento iusta 1080
equæ Pharsalicæ cur Iustæ cognomentum inditum, 897 1080
equarum conceptionis imaginatio 776
equarum in partu purgamenta 821
equarum libido 820
equire 662
equus durius 825
equus ligneus apud Troiam quid 825
equus philydron animal & philolutron 820
equus primus unde 824 & 825
equus Probi imperatoris mirę celeritatis 817
equus scribere doctus 83
equus solis apud Persas, pagina 282
equus Sophocleus, prouerb. 817 818
equus στερὸς qui 820
equus Troianus, prouerbium 1138
equi sepulchrum 833
equum qui primus inscendenit 348
equi coppatiæ & samphoræ qui 275
equi desultorij qui & unde pag. 830
equi durij qui 1139
equi glauci qui 548
equi ἑτερόφθαλμοι 825
equa hypopsari qui 996
equi lycosspadæ qui 822
equi Numidici 830
equi phasiani qui 823
equi ψοφοδιῶκαι ibidem
equi zygij 831
equorum arma, & eorũdem nomina 833
equorum carnibus uesci qui soliti 1065
equorum colores præcipui, qui 833
equorum cursus quando primum in olympijs 484
equorum morbi 824
equorum retrimenta olfaciendi ratio 1121
equorum salacitas 252
equorum saltatio apud Sybaritas 163
equorum uariæ appellationes 823.824.831
in equos albos & nigros, Græcorum sentẽtia 817
equos castrandi mos Scythis & Sarmatis frequens, pag. 707
equos domandi & equitandi auctor Neptunus 728
equos etiam canescere 499
equos σὺν σοφίᾳ etiam somno internosci 824
equos figuratè dici, omnes qui in carne sunt nati 51
equos stantes dormire & somniare 285
equis castratis in bello uti soliti barbari 832.833
equis certandi in sacris certaminibus duo genera, pag. 332
equis in bello binis utendi mos, cur 830
equis unum dari solitum, pagina 1102
equini pulli cur ἀλοδωτὰ λοι Homero 825
equinas ungulas Stygis aqua solas non perrumpi, pagina 833
equites antiquitus non muniti thoracibus 832
equites Athenis qui 431 & 969
equitum species 830.831
equitum uariæ appellationes 832
equitandi ars ubi primum et à quo reperta 348 & 825
equitiarij 1018
equitij Agrigentini gloria, pag. 713
Era 652
eria ibidem
eraniſtæ 1050
eranos ibidem
erasini fluuij simulacrum, pagina 667
erasistratus ocij patronus, pag. 394
erasistrati solertia deprehensus Antiochi amor 776
Des. Erasmus Roterodamus pag. 623
ἐρασταὶ 559
erato nuptialiorum & saltationis inuentrix 226
erato προφῆτις Arcadi Calistus iuncta 848
eratus allegoria 846
eratosthenis in poeticen calumnia 219
erebinthios 246
erebus 966
erechtheus & Erichthonius an idem 475
erechthei cum filiabus cultus pag. 475
erembi qui 721
erembæi ibidem
erepsimon 969
eresion quid 334
eresione 459
eretria λυκάλφιτ☉, pag. 327
eretriensium ρ 467
ἐργάνη Pallas 542 606 736
ergasima ligna 968
ergasteria ibidem
ἐργατόροι apes 910
ἔριαι, cur sepulchra Græcis pag. 652
eribromi Bacchi allegoria, pag. 846
erichthonius, currus auctor, 475 484 831
erichthonius inter astra hemiochus 831
erichthonium primũ signasse nummos 353
erichthonij felicitas 338
erichthonij ortus 1078
eridanus fluuius, & eodem nomine etiã Phaeton antea 928
eridanus in cælo ibidem
eridanus, qui & Bochernus, pag. 1092
eridani accolæ μελανοφορῆντες 597
eridantæi sermones 1011
erigones domicilium 719
ἐριναζω 685
erineos ibidem
erinnæ præstantia 515
ἐρινύω 728
erinnys cognomen 842
erinnys cur dicta Ceres, pagina 728
erinnyos Cereris templum, pag. 583
erinnyes, σεμναὶ deæ 258 & 458
erinnyes quintanatæ 858
auaritiæ & periurij ultrices 858
erinnyum simulacra 258
erinos 685
eripha equa 821
eriphyles monile 451
eriphyles segmenta dominis exitialia, prouerbiũ, pagina 451
euripidis in Agathonẽ amor pag. 923
ἐρισμαὶ 709
erismæ pilæ 601
ἐρῶ 1147
erodius auis quæ 521
erodij auis coitus ibidem
ἐρώμενοι 559
ἔρως pro amore cur 882 & eius etymon 1017
erotici hymni 229
erotidia 621
erotis ἐκών 622
errones, qui planetæ 26
eruditi quid ab indoctis differant 1121
erulorum coniugalis mos, pagina 1086
eryx, & ibidem Veneris cultus 238
eryeinus Gracchi seruus, pagina 311
erycterę 972
eryon campus 533
ἐρυσίβη 194
erysichthõ adephagus 568
& κλαδίων ibidem
erythibius Apollo 194
erythrinus piscis 449
erythromelænæ ischades, pagina 685
ἐς γόνυ ἔβαλε 130
ἐσκαμμένα 505
eschara, escharæ 1167
escharites panis 335.1006
escharulæ mulieres 1000
eschatogeros 754
ἐσκοροδισμός 605
esculenta quæ quibus locis probarentur 1070
essei unde dicti 171.172
essæorum apud Iudæos factio & dogmata 171
essæni 172
estenses 154
esterincæ canes 927
ἑστιάω 852
estora 992

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἐρρθιασμὸς 1174
ethelontes qui 212
eteobutadæ 534
eteocles Orchomenius 1028
eteoclis & Polynicis monomachia 818
eteoclis filiæ in cupressos, pagina 952
eteoclem Gratijs primum sacrificasse 845
ethanum 1056
ἔθδη 1138
ἔθη, an rectè mores dicantur, aut sensus 914
ethice 962
ethicæ personæ, & picturæ, pag. 1138
ethicæ statuæ quæ & 1138
ἐθικὸν fabulæ genus 681
ethicorũ Aristotelis finis præcipuus quis 420
ethnicæ saltationes 166
ethnicographus 228
ethnicorum legendi mos, pagina 653
ethologia quid 1014
ethopœia quid, & eius di, crimina 1014
ἐθοποιοὶ παιδιὰν σχῆς, pag. 1014
ἔθος. siue ἐθικὸν in oratione, quid 913.914
etridia frusta 120
etrion ibidem
ἔτρον 572
ἔτρον, etron 120
etymologia 895
Eua mons unde 786
euæ allegoria ex Platonicis, pag. 808
euæ mystica interpretatio, 63 808
euagoræ regis furor 636
euamerion 433
euandri paricidium 417
euangelia 505
euangelia immolare 951
εὐανθὲς 820
euaporationes humani corporis tres 434
euares Scythæ qui et cur, pagina 881
euboicus sinus Cœla 795
euboici opisthocomæ 258
εὔβοτον 348
eubules pro patria obitus, pagina 475
εὐβουλίαι 373.403
eubuliæ fines quot 403
eubulus pro Plutone 380
eubuleus ibidem
eucacis 435
euchetæ unde dicti & eorum impietas 52
euchetarum hæresis qualis, pag. 53
euchetarum impia sacra dæmonibus concipiendis, pagina 52
euchymia 684
εὔχωλιμαῖοι 703
cucleus 536
euclia in foro statua, & Euclia, quæ 1076
euclionis sordes 1180
εὐλυσμίαι 922
eucterium 275
euctici hymni 229
εὐκτιμένιαι cur Athenæ, pag. 705
eudæmones qui 44
eudæmonis cognomen 921
eudæmonis in philosophum scomma 871
eudami annuli 200
eudamidæ in musicum uox, pag. 312
eudiæus 479
εὐδιάπνευσοι 1043
εὐδίας φαλαιρότερος, pag. 211
eudora 609
eudoxus 178
eudoxi de uoluptate sententia 150
εὔδρομοι 737
εὐθυωρίαι 309
εὐήλιοι 851
εὐέλπιδες 902
euemeri impietas 848
eueni historia 1003
eueni de igne dictum 1049
εὐήνωρ 1113
euentorum causas magis mouere quàm euentus ipsos, pag. 1176
euergetæ Arimaspi 618
euergetis cognomen 921
εὐεργὲς 439
εὐετηρίαις signa ueteribus usurpata 994
εὐεξίαι 394
euexippe 170
εὐηβυᾶς panes 335
eugion 148
eulacha pro uomere 991
εὐλαὶ 105
εὔλινος cur Ilithyia 861
eulogiæ quid 786
εὔλυτοι febres 855
eumarides 131
eumelus 826
eumenis genus 835
eumenides & Sẽnæ deæ an eædem 258
eumenidũ appellatio 448
eumenidum festum, & sacrificium 430
eumenidum templum 630
eumenidibus cur sacer Narcissus 1005
εὐμετάβολοι 423
eumolpia carmina 614
εὔμοιροι 255
eumachi 972
euni fortuna 337
εὐνομίαι 698. 708
εὐνομίαι duplex 708
eunomia iudiciorum præses, pag. eadem
eunomius ab Hercule condylo interemptus 118
eunuchos lactuca 1060
eunuchi agoni & oxyphoni 742 743
eunuchi calami, eunuchũ uinum 1093
eunuchi cur glabri 743
eunuchi cur imberbes 545
eunuchi cur barbaris præciosiores integris 742
eunuchi cur aliquando Veneri & amatores & 743 744
eunuchi quo sydere nascuntur 558
eunuchorum natura 742
in eunuchos Alexandri Cæsaris dictum 742
eunuchos etiã podagra infestari 1097
eunuchas fœminas quis primus fecerit 775
eunuchos non lædi in spiracula despectantes, alijs omnibus præfocatis 744
eunucha terra à Domitiano facta, quid 771
euochistæ qui 330
εὐωχεῖδαι ibidem
euochiæ 1051
εὐοῖ 786
εὔοινα 971
euophthalma 1069
εὐπάεμφοι 593
εὐφαντασίωτος q 778
euphlastæ nauium partes, quæ 755
euphorbi cincinni 687
εὔφορον corpus 85
euphratis philosophi historia 897
euphrone cur nox Græcis, pag. 404
euphrosyne 697.846
εὔπωλος equos etiam sonо internosci 824
eupodia ibidem
eupolis in Atheniẽses scomma 708
eupolis præconium de musica 311
eupolus Thessalus 448
εὐπρόσιαι 698
euripides Anaxagoræ confectator 56
euripides Athenis præfectus pag. 789
euripides cur μισογέλως & misogynes dictus, pagina 927
euripides cur poetarum omnium tragicissimus Aristoteli dictus 926
euripides cur σπερμέλος & σκαμβικοπώλης pag. 926
euripides maris aqua incolumitati restituta 422
euripides quando tragœdias scribere adortus 927
euripides Sophocle sapientior 467
euripides, tali iactus 789
euripides unde dictus, deq; eo plura 927
euripidis natalis ibidem
euripidis Autolycus 240
euripidis autoritas quanta, pag. 927
euripidis cum Archelao familiaritas 923
euripidis Erechtheus 475
euripidis interitus 927
euripidis parentes 926
euripidis sepulchrum de cælo tactum 927
euripidem oris grauolentiæ plurimum laborasse, pagina 926
euripidion metrum 537
εὐρίππη Diana 588
euripus 816
euripi reciprocatio 1115
euripis obsæpiendi mos, pagina 813
europæ raptor taurus quid, pag. 612
εὐρὼς 500

eurotæ fluuij simulacrum, pagina 667
eurotæ nomen unde 674
eurotæ fluuij Spartanis usus quis 673
eurybates pentathlus 401 & 505
eurybatæ usfricies 401
eurycles 295
euryclitæ 295
eurycæda 797
eurydamantis pyctæ historia 839
eurydice Aeneæ uxor 740
eurydices & Orphei fabulæ egoria 1122
eurylochus, Achilles iunior, pag. 614
eurytolemi tantum nuptijs interfuisse Periclem, nun quam alias conuiuatum, pag. 1071
euryfaces cur Aiax 818
euryfacion 818
eurysthеus Herculi adamatus 556
εὐρυσύθη 805
eurytionis historia 426
εὔσαρκος habitudo 93
eusebe ciuitas 668
εὔστελμος nauis 833
eustathius taxatus 422
eustathius Thessalonicensis, pag. 826
eustathij in Dionysium commentarius 424
eustathij Pamphili liber de Engastrimytho 296
εὔσπλαγχνος 139
εὐσοχίαι 373.403
eustoma 108
euteles 423
euterpe Themistoclis mater pag. 533
euterpes allegoria 846
euterpæ inuẽtum tibia 226
euthydemus Pammachus, pagina 505
euthygrammæ quæ 309
euthymi pyctæ etiamnum ui ui consecratio 835
euthypnoi flatus qui 780
euthyporos extensio 469
εὐτοκίαν iuuari dictamo, pag. 1089
εὔτρεπον 1171
eutrophon 439
Exagogæ bonorum 972
exagogica uectigalia 356
exagonia 676
exampæus locus 889
exangelus quis 284
ἐξαθρηνιαι 393
exarticulatio ibidem
excãtatio magica quid 233
excantationum ratio 270
exceptitia cœna quæ 1065
exceptorij quales 1092
excetra 579
exchalciare quid 737
excludere catulos 210
excodicare 922
exconsul 963
excrementorum ratio 557
excudere catulos 210
excuneati qui 293
excuratum conuiuium 326
excuriati 963
excubrus 51
exercitationes peregrinæ, quæ apud Plinium 263
exercitium εὐτονον σφοδρὸν 399
exercitij species siue modi quot 394
exercitij usus, & cum natura societas ibidem
exercitus à corio constatus, qui 1036
exercitũ ex diuersis ac dissonis conflare gentibus periculosum 1108
exhalatio duplex 778
exhalationis ratio 778
exholcysmus 791
exhydriæ 780
exiliũ damnatis quando Romæ permissum 361
existimandi uis 68
existimatus 184
exodium 737
ἔξωμίς 482
exomphali 129.572
ἐξόδιον Didymi 737
ἐξονδρωγμοὶ 550
exophthalmus equus 824
ἐξώπροικὰ 1081
ἐξορχησταὶ ὠδαὶ 160
ἐξορχησταμὸν ibidem
exorcistæ qui, & quomodo nascantur 44
ἐξοστώσεις 642
expatritius 963
expauescentes qui 189
expensi & accepti codex, et tabulæ 462
expensare 462
experientia 200
expergisci, theologicè quid, pag. 221
expiratio sensum latẽs, quæ, pag. 159
explantare 963
ἔκθετοι, exposititij 665
expromittere 963
expromissores 963
exquæstor 963
exsaniare 963.1173
exsyncrasli qui 978
exta 136.146
exta cuiusmodi animaliũ uatibus inspici solita 511
exterior comes apud Horatium quid 324
exterminati 963
exterricinei qui 861
extrà leucoparyphus, intus holoporphyrus, prouerbium 593
extraordinaria 404
extraordinarij milites, qui, pag. 1115
extra ordinem coercere, pagina 404
extricati uniones 689
extremâ cur frigore nimio nigrescant & decidant, 956 eademq; igni admota doleant 957
Ezechielis principij & finis obscuritas 423

F

FAba Aegyptia, pagina 328
fabæ Aegyptiæ serendæ ratio 600
fabæ Aegyptiæ thyrsus, pagina 601
fabarũ lobi cur diuersa producant 1147
fabas quis seminarit primus, pag. 686
fabatiæ calendæ 321
fabellæ orationi insertæ gratia 488
fabellarum origo ab Hesiodo pag. 579
faber quas struxit compedes ipse ferat, prouerbium, pag. 635
faber Stapulensis 623
fabila 681
fabiolus ibidem
M. Fabius Buteo 916
Q. Fabius Eburnus cur Iouis pullus dictus 187
fabula ætatis 753
fabula quid 681
fabulam ætatis peragere, quid 751
fabulam fieri, quid 761
fabulæ ad quid repertæ 341
fabulæ Aesopeæ cur 681
fabularum actus 751
fabularum ad uitæ tempora comparatio 751
fabularum allegoria triplex 679 680
fabularum diuersa genera, pag. 681
fabularum in oratione utilitas ibidem
fabularum poeticarum ratio & usus 219
fabulandi peritia unde Aesopo concessa 579
fabulosa narratio quid à fabula differat 222
fabulus quid 681
facere uirorum est, mulierum dicere, prouerb. 535
ad faces et cereos uiuere, pro urbium 771
faces in nuptijs tenendi ritus pag. 1081
faces Vulcano primũ fecisse Athenienses 425
facium certamina Athenis tria 425
item Corinbi ac Neapoli 426
facies cur maximè sudori obnoxia 190
facies mentis speculum 113
facies quid 112
faciei humanæ diuersitas 85
facierum panes, quales 335
facta quæ dicantur 354
facta res ibidem
factum argentũ aliud quàm signatum ibidem
fagi ramo sisti uiperã 577
falcata luna 764
falcati currus 831.832
falcidia lex 443
falcones 884
falernum uinum 1105
fama, Διὸς ἄγγελος 572
famæ ara Athenis 913
famæ dispendium quanti momenti 888
fames ex acetosis 86
fames ex frigore 959
fames ignobile mortis genus pag. 494
fames Saguntina 988
fames uniuersa & uaccina, bulimos 987
famis euentus plures 493
famis exemplum immane,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pagina 494
famis patientia insalubris, pag. 493
famem integram ad ouum asserre, quid 1118
famem pati, cur minus molestum quàm sitim 1100
fame bilem cieri, prouerbiũ, pag. 493
fame necare, impium 988
fame omnem affectum excludi 494
famescẽtibus cur pedes crassescant 492.493
de famosis libellis ab Augusto cautum 579
famulatus circulares, siue encyclij 969
fanesci 105
far Campanum 329
far, chondros, Zea 1082
farris alimentum uetus Romanis 1082
farctum fici 685
farracea matrimonia, quæ, pag. 1082
farragmaria 238.284
farre cur ignea sacrificia ordiri solita 1082
farreatio quid ibidem
farriculi pro fermento facien di ratio 334
fasces sumẽdi potestas cui ex consulibus concessa, pagina 442
fasces submittere, prouerbium 441.442
fascium apud Romanos ratio quæ 900
fascium usus Romanis consulibus absq; securibus 441
fascia 120.600
fasciam solue, &c. prouerbium 922
fascinandi oculis ratio 776
fascinandi ratio 606
fascinum 123
fasciolæ 358
fasianus mas 606
fastidij propugnantium ratio pag. 776
fastigium decernere, quid, pag. 835
fastigia 960
fatigatio cur soporem inducat 1153
fatum 382.383.853
fatum, Διὸς νόος 255
fatum in mentem nihil posse pag. 383
fatum pro deo 848
fatum pro morte 802
fatum, quid à prouidẽtia differat 383
fati necessitas quatenus homini 575
fati potentia 255
fatalis generatio & mors, quæ 802
fatalia tempora 853
fatui, cur μαχυδίδεμοι Græcis 185
fatui cur præcipuè somniorũ motionibus excitentur, pag. 1033
fauces 114
fauentini agri uites 329
fauere linguis, cur in sacris usurpatum 472
faunus Saturnijs uersibus fata canere solitus 983
fauni 41
faunorum cultus unde 428
faustinianæ puellæ 655
faui inuẽtrix Melissa 1089
fine fauis ubi mella conficiant apes 910
Febrientium uisiones & simulacra 1034
item somnia 1035
febris ἀμφημερινός 656
febris ex ira immoderatiore pag. 899
febris ὠτιαλγὸς 656
febris τυφώδης 244
per febrem somniare, prouerbium 1150
febres astrictæ 144
febrium species 855
febrium sudores frigidi, unde 189 190
februario præfectus Neptunus 983
fede liberta Iuliæ, quæ & Phœbe 380
feles odoramentorum olfactu furere 601
fel, cur dijs offerri solitum, pag. 1094
fel quid 141
fel, uitæ symbolum 1094
fellis expertia, quæ 141
fellis in animum effusio 140
fellis priuatio, longioris uitæ argumentum 796
fellis ratio & situs, & unde pag. 141
felicitas quid 81
felicitas duplex 81.964
felicitas res diuinissima, pagina 690
felicitas uera ac solida, quæ, 81 338
felicitatis humanæ inconstantia 336.337.338
felix cur quadratus & tetragonus 690.691
felix quis 81.1131
felicis cognomen Syllæ ascitum 921
fellenus 142
fœmina uide Mulier
femina 130
fœminarum cadauera quare fluitent prona 84
in fœminas, Græcorum prouerbia 537
feminalia 131
femora 130
femoralia 703
fenestellæ cognomen unde, pag. 920
fenestrarum specularia 562
fera omnia ad minima cõsternari 602
fera pro leone 1004
ferales angustiæ, quæ iustitio 421
ferarum latibula 1021
ferculorum condimenta suauissima quæ 1180
ferentarij equites 832
feriæ uiduis magis quam uirginibus ad nubendum idoneæ 1083
ferijs fossa nouas facere, lege cautum ibidem
fermentatio 83
fermentum quid in sacris literis 187
ferraria bello à Venetis uexata 156.157
ferrati 407
ferratile genus 971
ferreus nummus Byzantij et Spartæ 353
ferritribaces 971
ferula Promethei quid 225
ferrum cur etiam chalcos, 738 739
ferrũ in Indiam inuehi, morte cautum 717
ferrum per Chalybes primũ erutum & domitũ 678
ferri fundẽdi ratio à quo primum excogitata 678
ferri remolliendi aut obdurandi ratio 191
ferri temperatura uaria, & pro eadem uariæ appellationes 677
ferruminatio à quo primum reperta 191
festa epitheta quæ 429
festi dies cur instituti 390
festorum certaminum uariæ præmia 809
frudorum genera 971
fibræ iecoris 141
fibræ, ἶνες 92
fibræ sanguinis 532
fibula in Peplis, Doricũ inuẽtum 543
fibulæ hemiliæ 160
Ficari 686
ficaria ibidem
ficarij culices 168
ficedula 686
ficeta ibidem
ficus agrestis 685
ficus ἀνεώδε & 684
ficus bifera cur ibidem
ficus sacra 684.685
ficus theriaca 209
fici arbor amara, cur tã dulces fructus gignat, & cur non iciatur fulmine, pagina 683
fici coluri 107
fici contra fulmina uis 170 & 684
fici sarctum 685
fici folia cur thria 683
ficui arbori inesse euchymiam 684
fici hæmoniæ ibidem
fici ne decidãt, quomodo cauendum 685
fici primus Athenienſium cibus ibidem
ficorum animalia quæ 686
ficorum esu pediculos gigni, pag. 685
ficorum genera & nomina diuersa 684
ficorum inuentor Bacchus, pag. 246
ficuum ludus 684
ficos obesse uoci 745
ficulnum lignum cuiusmodi, pag. 683
fidelitas 893
fides frustra pulsa, &c. prouerbium 323
fides, iustitiæ fundamentum, pag. 343
fides quid & eius commendatio ibidem
fides quot modis fiat 914
fidei sedes in dextris 343
fidei symbolum cur dextram tingere 862
fidei templum 343
fidiculæ tormentum 360
figlina subigi aromatibus solita 1056
figuli rotæ inuentio 706
figura orbicularis omnium optima 772
figura quadrata, perfecta, pagina 691
filiæ conditionem quærere, quid 663
filius hominis, quid in sacris literis 58
filij iustè ne plectantur ex parentum delictis 206 & 207
filij, parentum anima & uincula 415.1085
filiorum in parentes officium 416
filiorum occisio quali pœna apud Aegyptios affici solita 420
ad finem omnes ferri 946
fingendi modus non unus, pagina 222
firma ætas quæ 1044
firmamentum octaua sphæra 23
firmamentũ cur dictum 10
firmi tyranni historia 410
in Firmico, multum loquentiæ, sapientiæ parum, pagina 407
fiscalis cursus 823
fiscarij 791
fiscellæ decemmodiæ & trimodiæ 1092
fiscellus 364
fiscus 1113
& quid ab ærario differat 356.1113
fiscus pro nummorum conceptaculis 364
fiscum quare lienem dixerit Tratanus 143
fisci linei 364
fissum iecoris quid sit 140
fistula spiritalis & cibalis, pag. 133
fistulam ubi inuenerit Pan, pag. 848
fistulæ eluxatæ quæ 1019
fistularum diuersa genera, pagina 314
fixæ stellæ quæ, & quare dictæ 28
flagella 506
flagellis cædi, seruile 361
flamen defuncta uxore flaminio decedere solitus, pag. 1078
flamen & flaminica monogami, ad sacerdotium admitti soliti, digami non item 1079 1086
flamines maiores qui 442
flaminia porticus tetrastiche pag. 857
flamma, iræ typus 793
flammia cur aqua marina minus quàm dulci extinguibilis 995
flammeæ uestis 1135
flammearij ibidem
flatus ex ore calidus aut frigidus cur 964
flatus quid à uento differat, pag. 778
flatuum diuersitas & ratio 778 780
flauæ comæ in Achille ratio pag. 500
& Menelao ibidem
flaui coloris homines Aegyptijs ridiculi 1169
flauius Vopiscus mẽdacij notatus 643
flere quòsdam, quoties uolũt pag. 777
flora dea 983
florentini Georgica 209
flores quando & ubi odoratiores 266
florum copia circa Aethnam pag. 1005
& in Brutijs 1006
florum corollæ in conuiuium cur admissæ, & quales, pag. 1054
florũ gratia & usus ibidem
florum in theatris & scenis usus 1055
de Floriani & Taciti imperatorum statuis Interamnæ disiectis 48
florus poeta 1010
fluctio, catarrhus 1166
fluctus maris oleo inspersо sedari 965
flumina agitatu frigescere, mare contrà 994
flumina quæq; altissima minimo sono labi, prouerbium 663
fluminũ prærultorũ ima cur nõ congelascant 966
fluminum quorum aqua melior aut deterior 1028
fluminũ simulacra quali specie exprimi solita 667
fluuius quid 778
fluuij allegoria 793
fluuij perẽnis pedibus transeundi religio 1026
in fluuium eundem bis ingredi non posse, quid, pagina 1024
fluuij cur λιπετεῖς Homero 999
fluuij perennes cur diuini ueteribus habiti 1026
fluuiorum tarditas per hyemem unde 994
fluuios omnes in mare ferri pag. 999
focale, focalia 688
focarij 972
fœcialium iurandi mos 810
fœcunditatem iuuari dictamo 1089
fœmina barbata eminus salutanda, prouerb. 545
fœmina decuplo concubitus appetẽtior quàm uir, præsertim grauida 519
fœmina indomitum animal, pag. 508
fœmina omnium operum natura compos 672
fœminæ clarissimæ quæ intelligantur 1078
fœminæ cur maribus anniores 797
fœminæ malæ descriptio, pagina 534
fœminæ quæ imperijs præfuerint 516
fœminæ sacerdotibus quare similes 1079
fœminæ ubi uirorum munia obeant 722
fœminarum apud Germanos auctoritas 700
fœminarum conceptio 147
fœminarum damnatorũ supplicia 361
fœminarũ in coitu uoluptas maior q̃ uirorum 510
fœminarũ mala unde 1042
fœminarum nuditas 671 & 672
fœminas etiã regnasse apud Aegyptios 723
fœminas reddi fœcũdas Nili aqua 1027
fœminis impertitũ ius Quiritium, quid 1085
fœminis præcipuum ex filentio ornamentum 632
fœminis quantũ sit cum ocymo dissidium 1136
fœminãti 559
fœminæ naturæ proprium, quid 535.536
fœmineum genus φιλόκοσμον 536
fœniculum & maratrum an idem 1017
fœniculum, symphylum potius quàm pharmacodes, pag. 201
fœniculus syluestris & erraticus 819
fœnus Indis ignotum 756
fœtus in utero, uide Embryũ
fœtus in utero quomodo prægnantis affectibus simul afficiatur 776
fœtus forma ex generantis imaginatione ibidem
fœtus in utero nutricatio & situs, qualis 573
fœtus multiplicis exempla prodigiosa 147
foliata unguenta 1055 & 1172
folium foliatum unguentum, pag. 639
folles pro accubitis Heliogabalo in delitijs 1072
follium inuentio 706
fontes amari 816
foris canere, quid 324
forma illustres qui apud priscos præcipue 347
formagines 352
formæ amor 622
formæ cultus in mulierculis nimius 926
formarum in hominibus diuersitates & similitudines unde 776
formicæ feriæ 529
formicæ natura 370
formicæ Indicæ quales 252
formicæ quomodo pellantur pag. 940
formicans pulsus qui 90
formiæ 238
formidinis simulacrũ 487
formosi alij, quàm pulchri, pag. 347
formosi occursus, boni omnis habitus 925
fornicarius & fornicator, pag. 976
fornicum umbilici 571

Universidad de Deusto
Biblioteca

forriarij 244
fortes etiam iracundia 902
fortitudo propria quæ ibidē
fortitudinis adulterinæ species quot 901
fortitudinis ratio duplex, pagina 902
fortuna 382
fortuna aurea in imperatorū cubiculis 692
fortuna equestris 830
fortuna hera 648
fortuna, mediæ potestatis, pagina 36
fortuna φερέσολος 691
fortuna quos ab infimo gradu ad summum fastigium euexerit 838
fortuna regia 692
fortuna Syris culta impensius 718
fortunæ appellationes diuersæ 829
fortunæ aureæ trāsitus, prouerbium 692
fortunæ bonæ simulacrū Athenis 481
fortunæ λιτρας τῆς ἀμελθείας 581
fortunæ comitia 539
fortunæ equestris templum, 691 692
fortunæ Hyphali 656
fortunæ inconstantia quatuor de causis 337.338
fortunæ ἰξευτηρίας, siue Viscatæ ædes 692
fortunæ missilia quæ 993
fortunæ poculum 1068
fortunæ simulacrū quis primus fecerit, & quale, pagina 691
contra fortunam aureis pugnandū armis, quid 383
fortunati Hyrcaniæ pagi, pagina 910
fortunatior cur quis alibi, pagina 47
fortunatorū impulsus 1031
forum argentarium 1075
forum, ingeniorū theatrum, 741 1077
forum masculino etiam genere φορος 1077
forum muricibus sternēdum cur censuerit Cato, pagina 1073
forū Romæ à Marcello imum bratum ibidem
forum Romæ triplex 1074
forum quid à triuio differat, pag. 1075
forum Thessalicum & Persicum, quale 1074
forum Traiani admirabile, pag. ibidem
forum transitorium, & methodium ibidem
forum uenaltum, eiusq; appellationes ibidem
fori forma Græca & Italica pag. 1075
fori Romani tectum æneum, pag. 737
fori statuæ cuiusmodi 1076
fori uituperatio 1072
& 1073
in foro sepeliendi ius quibus concessum 650
Fracta coma 553
fracti qui 180
frameæ 814
franci qui 553
franci cur Salij 703
francorum perfidia ibidem
francorum tela ibidem
francis nefas comam tondere 553
franciscus Mantuanus marchio 153
franciscus Maria 157
francisci Petrarchæ de Liuio iudicium 955
franciscus Philephus 467
& 642
franciscus Venerius 1145
fratres cur adelphi 979
fraus quandoq; bona 401
fraudes quàm uarijs nominibus apud Græcos enumtientur 402
freni partes 455
fretum, aulon 816
friare 467
fricti o 595
frictus ibidem
frigidum primo ex elementis quod nam 965.966
frigidæ consperſio in animæ defectu 517
frigidum suffundere, prouerbium, quid 517
frigidi diuersus in humidum & siccum effectus 1173
frigida lauandi mos 187
& 1168
frigida membra cur igni admota dolcant 957
frigida membra in aquam frigidam immissa reficiuntur ibidem
frigus cur letiferum 933
frigus & nigror an eiusdem subſtantiæ 965
frigus exercitatos amplius inexercitatis sentire 958
frigus sceleratum Virgilio cur ibidem
frigoris cognatæ potestates quæ 966
frigoris euentus plures 958
frigoris mira uis, ex historia 956
frigoris patientiæ exempla 955 956
frigoris ratio 959
frigore etiam nimio lapides gigni 1162
frigore cōcrescentia quæ, & quæ non 1172
frigore morientium ratio, quæ 958
frigore mustum diutius seruari dulce 1105
frigore nimio cur extrema nigrescant & decidant, pag. 956
frigore odores contrahi, pagina 1006
frigore quæ potissimum infestentur 957
fringultire 467
fringilla 467
frondes cur datæ arboribus & plantis 1053
frons quare sudet in primis, pag. 100
frons tetanos ibidem
frontis osculum ibidem
frontis ratio 99.100
frontati lapides 1019
fructuaria, uillæ pars, quæ, pag. 1156
fructuarij serui qui 276
fructuum distinctio 1156
fructuum esu orexim fieri, pag. 1170
frugalis uictus commendatio 582
frugalitatis commendatio, 233 239 1046
frugalitatis documenta per exempla 240.329 495 593
frugalitatis laus 495
frumenta serendi auctores, qui 708
frumentorū appellatio 685
frumentaria perceptio 402
Fucæ 115
in fucatas mulieres 1114
fuga lata damnari quid 361
fugitiuarius 978
fulgentius glossematicus, pagina 470
fulgura trium generum 381
fulica 521.569
fulica, laros 363
& φλιν ibidem
fullo scarabeus 286
à fulmine quæ non tanguntur 684
fulmine tangendos hebetari prius 105.106
fulminum diuersa nomina, pag. 301
fulmimum genera 425
fuluia Antonij uxor 516
fuluiæ M. Antonini uxoris buccarum altera inflatior 113
fuluij in equam libido 824
fumarium 1007
fumicus 1139
fumus 548
fumus pro re nihili 1006
fumi olfactor, prouerbium, 1006 1007
fumum uenditare, qd 1007
fumos ostentare 1006
fumarius cur cognomē Gratiano inditum 410
funda 202
funda annuli 198
funes è mulierum capillis nectendi necessitas 689
& 690
funeta 284
fungi deorum eibus cur Neroni dicti 328
fungi Græcis μύκητες γῆς 328
fungi Italici 328
fungorum species & nomina ibidem
furari quatenus honestum Spartanis 672
& alijs 672.673
furū diuersa supplicia 362
& 363
furum species aliquot 363
in fures priuatos & publicos scomma 362
furca 366
à furca redemptus 975
furciferi appellatio 274
furfuraceus panis 334
furia quid priscis theologis pag. 419
furiarum allegoria 367
furias

furiæ harpyiarum nomine quandoq; indicari 1143
furianum uotum 267
furij historia ibidem
de furno conducendo cogitare, prouerbium 1167
furor, uide insania 626
furoris species 222
circa furorem non fieri magnum uirum ibidem
furtum manifestū quòd nam censeatur 363
furtum quid ibidem
furti concepti & oblati pœna ibidem
furti crimē apud Scythas, pagina 707
& apud Indos 715
furti faciendi finis 363
furta apud quas gentes licita 672 673
furta per lancem & licium concepta 363
fusterna 168
fustuarium, fustuarius 361
futura noscēdi duo modi 51
futura pernoscendi studium homini insitum 48
futurorum præscientia dijs etiam ipsis incerta 49

G

Gadira, unde Cotinusa dicta 457
gadium uates 1033
γαῖα, γαῖος 919
gæochus, cur Neptunus, pagina 1175
γαῖον, siue Gæus 485
gærychiæ 356
gæsa, gæsi 814
gæsatæ ibidem
gæus bos, qui 919
gæum, gæus, telum 813
γαζῖται qui 919
gagæ 488
gagas fluuius 489
gagates lapis 488.489
gagites lapis 488
gaioli panes 334
galanthis 642
galatæ, cur γαλζῖται 919
galatica immanitas 416
galaticum hordeum 284
galaxia unde 193
galbæ 168.952
galbæ uermes, & cognomen 919
galbæ dictum 394
galbæ signatorius annulus qualis 203
galbana uestimenta 919
& 920
galbanatus, galbini mores, pag. 919
galbeus ibidem
galbeum remedium ibidem
galbuli 920.952
galeagra 637
γαλῆν 477.998
galenus quid Græcis 1158
galeni febris ephemera, pagina 1158
galeni insania 628
galeni somnū 1032.1158
galeni ualetudo & excellentia, prouerbium 1157
& 1158
galenum non fuisse ab omnibus morbis immunē 144
galeo rhodius, an idem acipenser 1070
galeotes 511.733
galericulum 259
galericuli usus 687
galetis adulescentuli historia pag. 482
galeus rhodius 328
galeus unde optimus 1070
galieni imperatoris elegans impostura supplicium, pag. 400
galieni dictum 702
galieno imperante terrestre tonitruum editū 1174
galilæi latronis in filios impietas 416
gallerucæ 285
gallia transalpina ueneni miscendi quondam artifex, pag. 889
gallitarum studia & sermo, pag. 702
gallica sapientia, prouerbium 1154
gallicæ uestes 344
gallicanæ mulieres in Sena insula quales 509
gallicanus cothurnus 702
gallicarum mulierum laus, pag. 509
gallinaceorum Athenis concertantiū in theatro spectaculum, & unde ortum 666
gallinaceorum cristæ Helio gabali deliciæ 1071
gallinaceorum super coitu pugna 1140
gallinarium pericarphismus pag. 1146
gallus cur Aesculapio sacrificari solitus 604
gallus cur Persica auis, & Medica 605
gallus in suo sterquilinio, prouerbium 606
gallus Mineruæ sacra auis, pag. 606
gallus, orthouoas 919
gallus syluester 606
galli aurei gestamen 605
galli erga hominem amor, pag. 605
galli fabula ibidem
galli uenter, prouerb. 604
galli cur ante lucem canant, pag. 605
gallo uim omnia quæ deglutierit, conficiendi adesse, pag. 604
gallorum crista unde 605
gallorum libido ibidem
gallorum spectaculum 604
gallis cur allium obijci soli tum 605
galli Vibij insania 410
galli cur Cares apud Persas pag. 605
galli à Dite patre prognati pag. 702
galli ferè stolidi, cur 694
& 907
galli frigoribus assueti 703
gallorum albedo 607.707
gallorum braccæ 703
gallorum clades prope Rauēnam ab Hispanis accepta pag. 157
gallorum cum Annibale fœdus quale 509
gallorum leuitas 702
gallorum mores 695.702
gallorum corpora qualia, 702 704
gallorum nefaria de masculæ Venere lex 557
gallorum pueri cur initio sapientiores 1154
item orbiculatiore capite pag. 1154
gallorum sagittas helleboro oblinendi mos 889
galon 121
γάλως 1090
gamal 252
γαμηλίαι ἧραι 1085
γαμηλιοφαύλημαι 1090
γαμήλιος στόρος 1087
gamelius Iupiter ibidem
gamelia Iuno ibidem
gamma interdum persequi beta, & contrà 205
gamelium, gamelius logos, pag. 1081
gamori 977
gamos 1050
gamos pro senatorio Pythagoræ 859
γάμος quinarius 858
γαμοφώνυχα 487
gan 252
gangæ Lyciæ 488
γάγγλιον 131
gangamela 252
gangamon 121.571
gangis fluuij apud Indos cultus 716
gangitis lapis 488.489
gangræna 1160.1161
ganymedes à Minoe raptus & Ioue 555
ganymedes Tantalo raptus pag. 1073
ganymedes unde raptus, pagina 1144
gaudentium lachrymæ unde pag. 435
gaudiū & lætitia non idem, pag. 330
gaudium quid ibidem
gaugamela 252
gauia, laros 363
garamantum situs, & mores pag. 724
γαργαλισμός 825
gargara 822
γαργαρεών 115
gargaron Idæ promontorium 502
gargilius Martialis 717
gargittios canis 661
garus quid 1173
gari natura 1172
garotas pro boue 919
γαρύλη 192
garus cur frigore non densescat 1172
gaster 120.295.503
gasterium 295.1069
gaster, gastra, pro naſe, pagina 1069
gaster pro rapo & brassica 1069 1070
gastrenses apparitores 330
gastrismus 238
gastrocnemion 130
gastrologi 1071
gastrologia ibidem
gastronomia 1053
gastronomi ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

gastrographia 120
gatidis Syrorum reginæ historia 883
gatis pro pisce, Syris 883
gauanta Cyprijs Adonim dicti 1131
Gedrosii, qui Cedrosii alijs, pag. 716
gehennæ 492
gelasinus Democritus 112
gelasini dentes 111
γελοιωδολόγος 100
γέλοιωμα ibidem
γέλοιον ibidem
gellij annales 528
gellij laus 300
gelon Siciliæ tyrannus ἄκμονος 757
gelonis in Siciliam uniuersam benignitas 759
gelonis tyranni in Græcorũ legatos scomma 594
geloni debellata Carthago, pag. 492
γέλως unde risum significet, & quare ἄκαβεσον dixerit Homerus 86
gelotopœi 498
gemitorũ generationis causa 147
gemma phrysius 623
gemonij gradus qui, & cur dicti 359
γλωσ 302
genæ 101.103
γναθὰ quid 754
genealogici hymni 220
generandi rationem præcipuè incumbere homini, pag. 502
generandi uis, Venus Platonicis 881
generantium imaginationis uis 776
generatio 63
generatio fatalis quæ 802
generationis præsides deæ, pag. 1089
geneseos exordij obscuritas, pag. 423
genesia 654
genethlia 598.654
genethliaci 529
genethliacis tria necessaria, pag. 446
γενεθλλίδες deæ 1089
geniati philippei 352
genitale duplex quandoq; in homine, & capris præcipue 558
genitalia in sopore cur obtumescãt et arrigant 550
in genitalibus primus frigoris mortificantis sensus, pag. 122
genitura, eiusq; à cerebro defluxus 147
genitura quibus per sedẽ secernatur 557
genitura quid 518.608
genituræ cardines 351
genituræ, dũ excernitur, uoluptas unde 558
genituræ loca in cælo 45
genituræ præfecti dæmones qui 244
genij 37
per genium principis iurantes plecti solitos 96
geniorum cũ hominibus conuersatio 47
γενναίδες deæ 1089
gennauius 330
gentium diuersarum cibi cuius modi 1065
gentium diuersarum mores 694 695 755
gentium maiorum & minorum dij 846
gentium singularum sui mores 587
genu 130
genua cur supplicatores tangant 568
genua elephantis non flecti, pag. 132
genuini dentes 112
genys 193
geographus, per exochen pro Strabone 826
geomantia 340
geometria Aegyptiorum inuentum 719
geometriæ inuentor 864
geometriæ partes 562
geometriæ ratio 272.273
geometricum medium quod pag. 864
geophanium 639
georgius Purbachius 623
georgius Trapezuntius Platonis calumniator reprehenditur 845
georgij Trapezuntij in Platonem scripta 842
gephyrismi qui 472
γεφυρίζω 472
gerami, γηρἀματα 193
gerania 192.193
γεράνια ἄλφιτα 292
geranos saltatio 185
γήρεσ 192
γήρω ibidem
geresia 809
gerium 192
germanæ Indorum philosophi, eorumq; mores 716
germanici exitium à Clarij Apollinis uate prædictũ pag. 1027
germani cur cærulei dicti, pag. 701
germanorũ bibacitas 700
germanorum, capillum iungere 688
germanorum fœminæ uatici natrices 700
germanorum mores 700
& 900
germanorum oculi charopi, pag. 477
germanorum rufa coma 553
gerocomice 1119
geron 754
geronthræ urbs 536
gerontocomia 678
gerotrophi 228
gerræ, scuta, tela 292
γέρρα σκίωῶν 292
gerrhi qui, & eorum sepeliendi mos 653
gerrones serui 972
geranos machina 292
gerion hyemis typus 192
geruli 589
geryon triplex cur 766
geryonis boues 193
geryonis canis 661
geryonis historia 192
γῆς βωμός, γῆς μαντεῖον 485
gestus excellentia 162
in gestu solœcismus, quid, pag. 781
getæ ubi 706
an Daci 706.707
getarum mores ibidem
getyllides quid, cur, curq; Latonæ sacræ 186
Gibbus quid 1173
gigantis nomine coli Indis Herculem 715
gigantes ex angelis dei nati, pag. 41
gigantes Phlegræ incolæ, pagina 1177
gigantes terra prognati 81
gigantum contra deos bellũ, quid 81
gigantum prælia unde conficta 1177
γίγαρτον 327
gigleria 606
giluum uinum 1098.1104
giluus color 480.833
& 878
gimges rex medicus 1119
gingras saltatio 165
gingras 319
gingrinæ tioiæ 165
gingrire 319
gingiuæ πλαδοῦσαι, pagina 112
ginni 114
girrini ibidem
gissippus 100
gissipodisma ibidem
gissa ibidem
gisson, gissoma ibidem
gitiadas 736
Glabreta 502
glabrentia loca ibidem
glabrionis Acilij historia, pagina 487
glachon 471
gladiator in harena consilium, prouerb. 408
gladiatores cõsummati qui, 405 406
gladiatores etiam in cõuiuijs exhiberi soliti 405
gladiatores ordinarij qui, & postulatitij 404
gladiatorũ petitiones, commissiones & compositiones 406
gladiatorum ζῆλος 405
gladiatorij ludi cur ad bellum ituris exhiberi soliti, pagina 405
gladiatorij ludi in foro Romano exhiberi soliti, pagina 1075
gladijs inter epulas cinctorũ mos 697
gladiolus herba 476
gladiolus lolliginis quid, pagina 507
gladiolus piscis 946
& gladius ibidem
glamæ 440
glamos ibidem
glamyros ibidem
glans 122
glandium cortices ueteribus ad ignis usum & balneorum 1163
glandibus uesci Arcadibus consuetum 587.685
glandulæ 1174

glasti usus Britannorum mulieribus, & ipsis Britannis 701
glaucedo oculorum formidolosa 541
glaucoma 586
glaucoma cæsiis frequentius accidere 586
glaucopis cur dicta Pallas, 101 477 541
glaucopes dracones 541
glaucus Carystius pycta, pagina 398
glaucus, marinus dæmon, deq; eo plura 40
glaucus sciamachus 505
glaucus taraxippus 821
glauci Epicydis historia, pagina 397
glauci statua 398
glaucum reuixisse 580
glauci ars, prouerbium 191
glauce cani, arieti, anseri adamata 481
glaucum mare cur 477
glaucus pupillarum color, pagina 101
glauci equi, qui 548
glauci oculi 477
γλαυὸς 477.585
gliscerum conuiuium 326
globi, globuli 336
γλοιὸς 127
gloriæ adipiscendæ ratio, pagina 960
glos 1090
glossemata 470
glossematica quæ 470
glossocomon 469
glossocomium ibidem
glossocomium mechanicum pag. 469
glossogasteres ibidem
glossographi 470
γλῶσσαν ἔν ἀργίῳ δεῖ, χεῖρα δὲ ἐργάτην, proverbium 110
glossularij, glossematarij, glossematici 470
γλῶτται 469
in tibijs ibidem
glottæ, siue glossæ ibidem
& 470
γλωττοκόμιον 320.469
gluma 149.685.1003
gluta, glutos 127
γλυκὺ unum 480
γλυκὺς ἀγὼν pro abrotono 723
γλυκὺς ἀγὼν 775
glycyside pomum 693
γλυφώδου προσόψεμα, pagina 943
glyphice 1137
glyphion 791
glyphis, glyphon, glyphanõ, glyphiõ, et glyphiænym phæ 888
gnaphalon 610
γναφαλώδη ibidem
γνάφαλα 795
gnathænæ meretricis historia lepida 841
gnathonis Siculi crapula, pagina 497
γνησίαι costæ 120
gnidanum mores 724
γνώμη quid 1013
gnomici, gnomones, &c. pagina 445
gnomon ibidem
gnomonice ibidem
gnomones dentes 112
& 445
gnomones magistratus, pagina 445
gnorisma 227
γνωσικὰι ἀγωνάμες 200
gnostici 445
gnostici hæretici 241
gnostici unde dicti 53
gnosticorum de legibus dogma 699.849
gnosticorum impia sacra 52
γὼ 117
gobij, cothones 920.1057
gobryes 889
goetes 271
goetia 345
goetia quid à magia differat pag. 346
goetiæ 402
γοήτων 820
gomphiasis 112
gomphiasmus ibidem
gomphosis 501
gonati cognomẽ unde 920
gonation aratri quid 992
gone 147.148
gongyle unde optima, pagina 1070
gonorrhœa 122.550
gonorrhœis 550
gordiani palmata toga, pagina 599
gorgia quid 725
gorgion schema ibidem
gorgias falsò sapiens habitus 424
gorgias sophisticæ uelut parens 748
gorgias uerborum arte ingendorum auctor 750
gorgiæ aurea in Delphis statua 424.750
gorgiæ Leontij de mulierum fama dictum 516
de Platone dictum 621
de somno dictum 1155
gorgiæ orationes quanti Athenienſibus habitæ, pagina 424
gorgiæ Leõtini senecta, deq; eo plura 750
gorgiæ duo ibidem
gorgidas 345
gorgonis allegoria 925
gorgones animalia ī Libya, qualia 725
gorgones inter Amazonas pag. 327
gorgophone prima secundis matrimonijs usa, pagina 1086
gorgyra 637
gorphia 459
gortyn uicus 728
gortynius fluuius 728
goti, an iidem cũ Getis 706
gotici belli tempore Porphyrium cete circa Byzantium 298
gotorum in Italiam irruptio pag. 1031
grabion 213
gracculus cur cognominatus Agathocles rex 916
& 917
gracculi furacitas ibidem
gracculi in adolescentem amor 481
cum gracculis quomodo depasci soliti Veneti 916
gracchus an sine aspiratione scribendum 917
gracchi appellatio unde 917
C. Graccho oratori fistula ad cani solitum 319
gracchorum oratio qualis, pag. 953
in gradum ac lineas regredi, pag. 182
gradus Gemonij, Aurelij, Castorei, &c. 359
græa 121.1003
græa pellis quæ 572
græ Phorci & Cetonis filiæ, cur 1003
græcia magna 236
græcia Græciæ, pro Athenis pag. 709
græciæ claues quæ Philippo dictæ 828
græciæ quatuor certaminum coronæ quales 484
græci cur disciplinis aptiores 694
græci cur disputaturi uino indulgeant 1124
græci cur Helicopes dicti Homero 477
græci nouarum rerum auidi pag. 607
græcorum adulandi mos, 709 794
græcorum doctrina uelut bonorum mare 177
græcorum in bibendo lex 1067 1068
græcorum in masculos libido 555 556
græcorum in terræmotu sitis perstitio 30
græcorum leuitas unde, & grauitas 694
græcorum luxus 486
græcorum mores 695
græcorum mos, duos pagines cæcndi in prælijs, pagina 324
græcorum quondam latrocinia 673
græcorum Vesta & Prytaneum, pro Athenis 709
græcorum ueterum parsimonia 235
græcos etiam quædam Latinorũ per circuitus transferre 306
à Græcis doctrinæ exempla petenda 709
græcis literis cur sibi Carthaginienſes interdixerint, pag. 865
græcostaseos gradus 359
græculi cognomẽtum Adriano inditum 1121
græcum unum 1105
græco more potare, quid, pagina 1067
gramiæ 448
grandiosi oculi ibidem
γραμμὴ λυκοτερής, pagina 585
grammæ 309
grammæ, ludi species 789
γραμματεῖον pro sorte, pag. 866
grammatia quid 718
grammatica pocula, quæ, pagi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pagina 276
grammaticus ibidem
grammatici analectæ, qui, pagina 506
grammatophorus 682
& 1165
grammatophylacium 275
γραμματίζω 789
gramus 440
grandio pro senecione 402
Qu. Granius præco 954
γράω 936
grasos locus ibidem
grasus, et grason quid ibidē
grasonia ibidem
grasoni ne succēseas, prouerbium 936
ne grasium quidē pertulisse, prouerbium 936
gratiæ captandæ ratio ex inopinato 1066
gratia in uerbis aut rebus, pag. 466
gratia quid priscis theologis pag. 419
gratiæ cur Veneri apud ueteres coniungi solitæ, pagina 1083
gratiæ quot & quæ ibidem
gratiarum cælestium munera quomodo consequenda pag. 32
gratiarum crater 1068
gratiarum simulacra qualia apud ueteres 846
gratiarū templa in urbibus, cur 895
gratijs quis primum sacra fecerit 845
gratianus Eunarius cur cognominatus 410
gratitudo omnium uirtutum mater 267
gratitudinis exempla 266
& 267
grauedinosi 393
grauedo 393.1166
grauida non ante partū supplicio afficiēda, Aegyptiorum lex 206
grauidam quomodo interno scas 990
grauidæ cur concubitus appetentiores 519
grauidarum appetitus absurditas & mollicies unde pag. 776
grauidarum fastidij ratio, pagina 776
grauitate præditi cur hebetiores 907
γραῦς quid 1003
gregarij panes 336
gremia 126
greminalia 130
griphus quid 1066
griphi conuiuales ibidem
grone 213
gronia ibidem
grones 526
gronthus 118
gropon 822
grosphos 815
grossi 401.684
grossus 684
grumi ueficæ 145
grunda 100
grunnius Corocotta 592
grunnij historia 891
grus saltatio 165
gruum ordo literatus 276
grylli in brutum deformati pro ira defensio 899
grynos quid 282
grypus ibidem
grypi, regij 943
grypi plurimi apud Persas pag. 629
grypos cur ament Perse, pag. 282
gryſmos 980
Guardia uicus 156
gubernator 620
gula 113.133
gulæ detestatio 494
gulæ insectatio 240
gulæ taxatio 1046.1047
gulæ exempla 240
gulosi, dæmonū uasa ibidem
in gulosos 328.329
gurges 1003
gurgulio 115.133
gustus in corpore locus accōmodissimus 65
gustus in homine excellens, pag. 184
gustus in lingua cur tactu solertior 109
gustus in protogeuste præcipuus 858
gustus ratio ibidem
gustus uoluptas maximè beluina 523
gutta pro myrrhæ unguento 939
guttatum, placentæ genus, pagina 335
guttatus, color 833
guttur 113.114.133
gutturosus 113
Gyala 1056
gyalas 117
gyalus ibidem
γύη ibidem
gyes 113.992
gygadas thesaurus 198
gygenij equi 114
gyges polychrysos 198
gyges quis ibidem
gygis annulus ibidem
gygis sepulchrum ibidem
gygem mulieres ἐννυχίσαι 757
gyia 117
γυλιαῶχγες 114
gylius ibidem
gymnasii apud Elidem ambitus quot 813
gymnasii exercitatio qualis obseruanda 394.395
gymnasia pro balneis 1167
gymnasia quæ propriè, pagina 1167
gymnasiorum auctores qui, pag. 263
gymnasiorum inuentores Spartani 775
gymnastes 801
quid à pædotriba differat 801
gymnastis cur nudis in certamen prodeundum 536
gymnastices usus 1116
gymnetæ 977
gymnis tyrannus 834
gymnosophistarum apud Indos genera & frugalitas, pag. 496
gymnopædiæ 671
gymnopædica 164
gymnosophistarū laus 390
gyne 245
gynæcea pro mēstruis 545
γυναικοκρατούμενοι, pag. 1079
gynæcomania 630
γυναικῶν ἀγών 775
γυναικῶν τάφος apud Argos 396
gynæconitis 1018
gynæconomi 264
γυναικόσπολις 516
gymni equi 825
gypsi usus ad defecandum uinum 994
gypsochoi 1137
gyrgathum 630
gyrina rana, prouerb. 114
gyrini ibidem
gyris ibidem
gyritæ panes 114
gyzantes 597

H

Aspirationis apud Latinos forma unde, pag. 449

habitus non facit monachū, prouerbium 176
ἅδης cur Pluto 492
ἄδλου κύων 661
hæmacuriæ 654
hæmasium 1048
hæmatia 496.1048
hæmation ibidem
hæmatites lapis etiam caries 87
hæmodia 112.195
hæmoniæ fici 684
hæmophobi qui 856
hæmorrhagia quid 89
hæmorrhois thonios cur Nicandro 596
hæmorrhoidis spina cur confracta 596
ἅρπασις 27.355
hæret aqua, prouerb. 517
hæreticus planeta 27
hæsitans, ischnophonus, pagina 465
halæ cognomen unde 920
hale, halyce 395
halea certamina 656
haleus, haleæ Palladis deluubrum 656
halia 186.396.621
haliamenta 136
halica ciuitas 396
halica oratio 396
halicaccabi radicē cur diuinaculi manderent 630
halicarnassus Cariæ ciuitatīs metropolis 566
halides, haliæ 186
ἁλιάς 594
halieus ara, quæ 212
halipartum quid 1002
haliparti ibidem
halipedon quid, & cur dicatur ibidem
haliporphyros 593
halirrhotij cædes 458
halirrhotij fabella 460
ἁλίζω 186
halma 565
halmades 458
ἅλμωνες 1028
halmus Sisyphi filius 1028
ἁλμυρίζω 943
ἅλω 459
ἁλῶα festum ibidem
ἁλώσεως

ἁλώσεως Ἰλίαδος 971
halos quid 459
halotia 656
halsius campus 328
halter pancratiastes 521
halteris figura qualis ibidē
ἅλτηρες 521
hallucinator, hallucinari, pagina 395
halyattes cū tibijs inire prælium solitus 315
halyce unde contingat 395
ἅλυδι ibidem
hamadryades Oxyli filiæ, earumq; nomina 686
hamaxedonta 611
hamaxitos per Maniā Pharnabazo adiecta 509
hamaxobiorum appellatio, pag. 707
haeippi 830
hammata 725
hamotrahones 359
hamatrochia 830
hapala oua quæ 1041
hapalos panis qui 714
harenæ uitreæ mirum 850
harenarius testis 1008
harenarij 1018
harma 488.675
harmamaxa 675
harmata polemica 831
harma urbs 488.889
harmatrochia 666.830
harmatotrophōtes Athenis, qui 709
harmus 112
harmodium canere, prouerbium 1053
harmodij & Aristogitonis statuæ 1136.1137
harmodij canes 660
harmodij melos in conuiuio pag. 1053
harmodij nomen seruis interdictum 648
harmonia Martis & Veneris filia, cur 680
harmonici 175
harmostæ qui 675
harmosteres ibidem
harmosyni ibidem
harpagare, harpyia, harpax 1143
harpage 1144
harpagæ ibidem
harpagia ibidem
harpagium locus 555
harpagones à quo primum inuenti 1144
harpasa urbs 1144
harpasti inuentor 755
harpasius fluuius 1144
harpax 1064
harpe 1144
harpedophorus ibidem
harpeza ibidem
harpides ibidem
harpina, harpimates 821
harpocrates deus 846
harpos 236
harpyia canis 661
harpyia urbs 1144
harpyiæ à Zeto & Calai fugatæ 1143
harpyiæ malæ, prouerbium, pag. 1143
harpyiæ quæ, & cuiusmodi fuerint, deq; ijs plura, 1143 1144
harpyiæ quatuor 1143
harpys 1144
ex harundine corollæ 1055
harundines absq; pluuijs non crescere 1023
& 1024
harundinum alæ 117
hasta cælibaris quæ 811
hasta locationum & salutis, 812 813
hasta præconis insectari, quid 813
hasta pura quæ 811
hastam & caduceum mittere, prouerb. ibidem
hastam refrixisse quid 812
per hastam iurare 810
hastam sperare & uibrare, quid 812
sub hasta uendendi mos qui & unde 811
hastæ auctio quæ Romæ, pagina 812
hastæ uocabula diuersa, pagina 814
de hastis uaria quàm plurima 810.811.812 813 814
hastarium 812
hastati equites 832
hastici ludi 813.814
ἑβδομαῖα & febris 855
hebdomatici anni 860
hebe 122
hebe cur poculis præposita pag. 1050
hebedon 581
hebeteria 1050
hebetium firmior memoria, pag. 374
hebræorum doctrina triplex pag. 350
hebræorum finiendi libros mos 569
hebræorum sepeliendi religio 650
hebri nuptiæ 619
hecaergos 370
hecale, Hecalesion sacrum, Hecalus Iupiter 1157
hecale unde dicta ibidem
hecale nunquam fies, prouerbium ibidem
hecalene ibidem
hecate, Hecatæa 413
hecate aconiti inuentrix, pagina 421
hecate cur tergemina, et trisocephalos 764
hecate κυνοσφαγὴς θεός pag. 706
hecate in Bœotia præcipuè colí solita 765
hecate, Proserpina, Iuno, pagina 764
hecate semper facibus instructa 608
hecate unde dicta 765
hecatæ cenotaphium ab Vlysse extructum 765
hecates numen 179
hecates parricidium 421
hecates sacra 765
hecatæ cur canes & mendes immolantur 765
hecateis herba 421
hecaterides saltationes 165
hecateum 765
hecateus historicus 840
hecatombæa 809
hecatombæa Iunonis 511
hecatombæon mensis 765
hecatombe quo ritu celebrari solita ibidem
hecatompedon quid ibidem & 973
hecatomphonia 765
hecatonchir cur dictus Archimedes 930
hectica unde dicta 990
ἑκτικοὶ febres 855
hector Ptoi Apollinis filius, pag. 616
hectorea coma qualis 258
hectoris monumentum 818
hederæ corona cur potantibus usurpata 1054
hederaria patera 1056
hedna 1081
hedra 128
hedræi qui 968
ἑδραία ἔλκη 128
hedyosmos 385
hedyosmos achresimos 385
ἡγεμόνη qui 871
hegemon cognomento Φανάκη 410
hegesianax Alexandrinus, pag. 745
ἡγεμονία 685
hegias 678
hel Phœnicum lingua, sol, pagina 14
helane fascis quæ 213
ἑλένη σιπύλοι cur Troades Homero 542
ἑλενικὴ ἀλώσεις 63
helcos in carne, quod in osse catagma 91
ἕλκος ὑπερῴου, ὑγροῦ, pag. 94
helcosis 145.216
ἕλκη 86.970
hellos muscarum genus, pagina 970
ἑλεῖν 426
ἕλος, asparagus 970
helena insula 1004
helena quomodo à Ioue & Leda prognata 418
helena Zeuxidis cur meretrix appellata 756
helenes apud Solymos sepulchrum 651.652
helenæ crater, prouerbium, pag. 731
helenes epithalamium 1081
helenæ & Paridis connubiū quare infelix 1085
helenæ lampades quæ 213
helenæ mactandæ, & ab aquila liberatæ historia, pagina 488
helenæ ouum 1042
helenæ raptus 260.750
helenes segmēta dominis exitialia, prouerb. 451
helenæ prouerbio quæ 756
helenæ uas 214
helenephoria ibidem
heliæ raptus 78
heliæum forum 1073
helichrysos 135.654
helice unde dicta 1004
helicias 425
helicoblepharos 477
helicon quid 855
helicon pro nigro 477
heliconiades unde dicantur Musæ 855

Universidad de Deusto
Biblioteca

helicopis 477
helicopes cur Græci Homero ibidem
ἕλιγμα 135
ἕλικες ibidem
ἕλιξ ibidem
helij Cæsaris historia 920
helij muscæ, quæ 970
heliodorus à Dionysio sophista reprehensus 1010
heliogabalus cur Tyberinus & Tractitius dictus, pagina 361
heliogabalus cur Varius cognomento 921.1016
heliogabalus, qui & Alagabalus 1071
heliogabalus, qui & Varius Antoninus 1016
heliogabalus Sardanapalus, pag. 599
heliogabali cadauer in Tyberim præcipitatum 361
heliogabali gulosa inuenta, 1071 1072
heliogabali historia 408
heliogabali interitus 1072
heliogabali mollities 325 & 1016
heliogabali nomen unde, pagina 921
heliogabali in uestitu luxus, 599 600
heliogabali portētosa libido 126 522
heliogabali schemata libidinis 522
heliogabali uaria cognomina 361.921.1016 & 1072
helios 14.931
heliosis 160
heliotropia 445
heliotropiæ motus 262
heliotropium cum sole circũagi 1110
helis sophista hydropotes, pag. 410
ἡλιτομίωσι qui 861
ἡλιοτρόπιζε 1110
helium unum 970
helix in purpurarum testa, quid 477
helices 477.507
hellanodicæ 484 & cur duodecim ibidem
helleboro sagittas oblinendi mos 889
hellemũ promōtorium 710
hellenius Iupiter ibidem
hellenotamiæ 1077
ἕλλοψ 426
hellotia panagyris 426
hellotia festa ibidem
hellotidos puellæ historia, pagina 426
ἑλμινθοι 733
helos urbs 970
helei ibidem
helotes ibidem
heleatæ ibidem
helotia ibidem
helotæ 977
helotæ satyri 970
helotæ Spartanis qui ibidem
helotica seruitus ibidem
heloticum bellum ibidem
helluo librorum 1121
helucus 395
heluolæ 298
heluus color ibidem
ἑμερόπιδι Diana 630
ἑμεροινὸς στίζε 531
hemerodromus 682
hemerotrophis pro chœnice 919
hemicrera 95
hemicraniæ sphacelodes, pagina 988
hemicranici 444
hemicricium 300
hemicyclij ex quadrato inuẽtor 929
hemicyclium 292
hemicypros 335.444
hemicyprus uas 1070
hemidarica 355
hemidiploidion 598
hemiectus 610
heminnæum 352
hemina 1098.1107.1108
hemioboliæa 352
hemiobolium ibidem
hemiolię fibulæ 160
hemiolij symphonia 1105
ἡμίον 967
hemiopi tibiæ 319
hemiorion 444
ἡμιώριον ibidem
hemipherium ibidem
ἡμιρόβι Diogenes 496
hemitomus 1056
hemisphærij inuẽtor Aristarchus 929
hemisphæria duo 34
ἡμιθεοί 37
hemithoracium 444
hemitybium 160
hemitymbium 160
ἕνα 529.856
ἑνηκὰς 854
ἑνὰς ibidem
heniochus cælestis, Hippolytus 423.831
heniochus inter astra, qui, pagina 831
heniochi apud Athenienses ditissimi 709
henium 455
henrici imperatoris in patrẽ impietas 421
heortastice 290
hepar humiditatis fons 191
ἥπαρ πολυαίματον, pag. 1135
hepar spiritus sedes 87
hepatis appellatione fertilitatem innuũ 255
hepatis dipsas 985
hepatis ratio 684
hepatis scirrhus 534 & 1087
hepatia 141
hepatici unde, & qui 140 & 141
hepatus piscis 142
hephesti festa 425
hephestion φιλαλέξανδρος & Alexandro dictus pag. 882
hephestionis funus 592 & 650
hepiala febris 855
ἐπταλις, pro multoties, pagina 859
heptacometæ qui 714
heptacometarum mel 714
heptagona improbata 315
ἑπταμηνιαῖοι infantes uitales 860
heptapleuri Ligures 120
ἥρα, pro Iunone 648
hera pro Fortuna 648
ἥρα, pro terra 37
ἡραῖα 597.809
ἡραῖα agon 510 & panagyris 521
ἡραῖα ζωὴ 648
ἡραῖον ibidem
heræus murus, ἡραῖον τεῖχος ibidem
heraclea 809
heraclea Androcorinthus, pag. 734
heracleotæ 767
heracleoticus agon 683
heracleotici scyphi 1058
heracleum poculum 1056
heraclides πολύφαγος, pag. 828
heraclidis industria 828 & liber πόνου ἐγκώμιον ibidem
heraclidis pyctæ polyphagia & polyposia 1112
heraclitus σκοτινὸς 150
heracliti dictum 596.631 & 643
heracliti factum scitu dignũ pag. 471
heracliti lachrymæ 517 & 756
heraclito rerum principium ignis 654
heraclitum omnia in uita desiere solitum 756
ἥρως ἄνθτε 992
herba insaniam uersandi lapides inducens 627
herba scelerata, & herba rẽsus quæ 781
herbæ edules 1157
herbis litare soliti ueteres, cur 428
herbarij 1119
hercij Iouis cognomentũ unde 799
hercitæ 972
hercion pro domo 799
ἕρκος 378.435.1020
herculanea pro maximis, pagina 194
herculanus nodus 1058
herculei agones 683
hercules à muliere domitus, pag. 534
hercules alter, prouerbiũ, pagina 837
hercules an Stymphalides peremerit 602
hercules Celtis Ogmius, pagina 193
hercules, Chones 921
hercules Gylius dictus 114
hercules hydræ felle sagittas tingere solitus 991
hercules Idæus Olympij certaminis auctor 484
hercules in Olympijs cum Teue congressus 484
hercules, monstrorum malleus dictus 534
hercules Prodici 483
hercules pro solari potestate 192
hercules quare in immortalitatis participatũ admissus 193
hercules ἡνιοκολούστης, pag. 819

hercules, Sandes Persis, pagina 965
hercules triplici dentium serie 112
hercules uoluptarius ac furens 193.194
hercules plures 192
herculis claua ex oleastro, pagina 458
herculis Calydone excessus propter interemptũ consylo puerum 118
herculis columnæ 192 651 758
herculis contra gigantas pugna 1177
herculis cubilia 193
herculis fiaror à Minerua impacto lapide sopitus, pagina 630
herculis in Elios expeditio pag. 582
herculis in Indiam expeditio 715
herculis in Linum præceptorem facinus 754
herculis olea 458
herculis polyphagia & polyposia 240
herculis simulacrum 193 & 646
herculis σῦλαι 651
herculis simia Themison Cyprius 413
herculis τὸ παιδίσκε. Eurystheus 556
herculis uaria cognomina, pag. 194
herculi Iunonem lac præbuisse 819
herculi primò & sacellum erectum & immolatæ ea præ 679
herculem quandoq; lusui indulsisse 348
herculem Indis coli Gigantis nomine 715
per Herculem iusiurandum pag. 193
herculem primum oleastri ramo coronasse 483
herculem reuixisse 580
herlinus 623
hermaces 250
hermaphroditus cur Mercurij filius 680
hermaphroditi 742
hermaphroditi quo sydere nascantur 558
hermaphroditarum appellatio & species 558
hermopolitarum studium, pag. 587
ἑρμαῖαι 250.302.814
hermæ 1076.1129
hermæa 597.648
hermæa festa 492
ἑρμαϊεὶς quare dicti planetæ 28
ἑρμῆς ἀγοραῖος 1076
hermes cur dictus Mercurius 312
hermes rex medicus 1119
ἑρμῆς potus 1068
ἑρμοῦ λλῆσος 1062
hermeus dicta 456
hermea cur omnes montes dicantur 432
hermias eunuchus 850
hermion urbs 294
hermione urbs, inibiq; breuissimus ad inferos descẽsus 653
hermionis triremis 294
hermionensiũ Chthonia sacra 1055
hermippus Smyrnæus 449
hermocopides 1076
hermocratis liberale dictum pag. 827
hermodice Midæ uxor, nummos cudendi apud Cumæos auctor 842
hermodori frugalitas exilio mulctata 150
hermogenis cor hirsutum, 139 803
hermogenis præcox ingenium, & eiusdem rhetorica quãdo ab eo scripta 803
hermoglyphice 791
hermotybies 722
hermolai Barbari defensio, pag. 456
hermolai Barbari in Plinio castigationes 295
hermolai Barbari laus 185 & 655
hermolaus Barbarus notatur 385 554
in heroa conuersio' 342
heroa præterẽntes silentium seruare soliti 37
heroes carnibus etiam elixis usi 1064
heroes cur urbiũ curæ præfecti à Saturno 1019
heroes è curribus pugnare soliti 831
heroes iracundi & occursantibus infesti 37
heroes qui, & unde dicti 37
heroica affectio, melancholia 631
heroicum carmen cur Pythium dictum 613.614
heroici uersus appellationes uariæ 651
heroici carminis origo 227 & 314
heroici uersus, longi 651
heroum quid 648
heroum cantilenæ quot species 1053
heroum mensæ quales 1065
heroum terræ crater 1068
herodes cædis postulatus, ob uxoris necem 788
herodis Attici in Philagrum scomma 803
herodis Attici opes & magnanimitas 816
herodis dictum 637
herodis sophistæ & Rhegilæ uxoris eius historia, pag. 788
herodis sophistæ luctus notatus 787
herodis sophistæ in perdocẽdo filio industria 769
herodis sophistæ opulentia et liberalitas 784
herodice 926
herodotus Heracleotes, pagina 1042
herodoti cum Thucydide collatio 487
herodoti de Thucydide dictũ pag. 487
herodoti fabulosa 681
herodoti phrasis qualis, pagina 954
herophile nympha 1062
herophile sibylla 649
herpes esthiomenos 1160
herpes quid à cancro & lupo differat 1160
herpis uinum cur 1101
herfilia, quæ & Hora 444
herulorum in Italiam irruptio 1031
herus Pamphilius 372
heryngium 1146
ἑστιάδες 565
hesiodus & Homerus coætanei 303
hesiodus primus fabularũ autor 579.681
hesiodus ubi necatus 419
hesiodi canes 661
hesiodi dierum observatio, 528 529
hesiodi Theogonia, quæ & Physiogonia 535
hesiodo moriẽti testimonium per Musas latum 560
hesione ab Hercule liberata, pag. 194
hesiones gratia repetẽdæ nauigasse Paridem in Græciam 750
hesperides λιγυφῶνοι, pag. 29
hesperidũ mala aurea, quid 29 950
hesperisma 1049.1064
ἑστίαι unde dicta Vesta 565 & 567
ἑστίαις nomen, cur 567
hestiæ hostiæ pro domibus pag. 565
hestiarchæ 239
hestiator 1052
hestiuchus ibidem
hestiatorium 485
hestiei Pontici in studio assiduitas 411
hestiopammon 566
hestor 300
hesychidæ 258
hesychus ibidem
hetæra Venus 520
hetæræ ibidem
hetæria 521
hetæridia 520
hetæridius Iupiter ibidem
hetærius Iupiter 567
heterognatos 1046
heteromalli 603
heteromaschalos 117.598
heterophthalmos equos quia busdã pulcherrimos uideri 825
hetron 335
hetrusci à Lydis oriundi, pagina 559
ἑξάκνημοι τρόχοι 611
hexagonum in cælo, quid, pagina 26
hexametri uersus 651
hexametri origo 614
hexastichon hordeum 284
ἕξις ἀθλητικὴ 989
ἑξόδια tecta 299
hexaphori 791
hexites, tali iactus 789
Hibera excetra 579
hiceſius Iupiter 567
hiceteria 459
hicterius, oliuæ ramus 459

Universidad de Deusto
Biblioteca

hicterius thesaurus 459
hidrymeni qui 201
ἱερὰ κασυφὴ quid 935
ἱερὰ ὁδὸς quæ Athenis, pagina 450
hiera picra 648
ἱερὰ σύριγξ 113
hiera Telephi uxor 705
apud Hieropolim Phrigiæ hiatus mira uis 503
ἱερεὺς 451
hieriæ ex Mercurio filius Isthenus 485
hiericho quid significet, pagina 767
hieroclis insania Philostratum Euangelistis præponentis 643
hieroglyphicæ literæ 1141 & 1142
hierogrammates Aegyptiorum qui 1142
hieromenia Nemeorum mensis 983
hieromeniæ unde ibidem
hieronis de Syracusanis victoria 511
hieronis Syracusani mores quomodo in melius mutati 757
hieronis os fœtens ab inimico proditum 306
hieronis Syracusani tyrannis 163
hieronumeniæ quæ 985
D. Hieronymi lapsus 321
hierophantæ Athenis castrari soliti 473.1079
hieros ichthys 448
hieros lochos 345
hierusalem dei ciuitas 75
hierusalem orbis umbilicus, & Iudææ media 571
hila, hira 135
hilum ibidem
hilares qui, & unde 86
hilaria festa 249
hilaritas ex uino, quare, pagina 142
hilarodi 249
hilisiades Musæ 767
hilissus fluuius 458.767
himæum melos 175
himantelictæi sermones qui, pag. 1011
himantes 658
himantopodes 901
himera urbs 789
ἱμωνιεῖν 176
hinni, hinnuli 93
hinnus 992
hippades 431
hippagogæ naues 821
hippagus à Salaminijs inuentus 821
hippagogi 294.830
hippagretæ 753
hippalectryon 820
hippammonis canis & equus 661
hipparchi de cælo opinio, pagina 32
hipparchi exilium 618
hipparchia 832
hippardium 431
hippasi fors 626
ἱππᾶις 431
ἱππᾶς Athenis qui 969
ἱππᾶς Spartanis qui, pagina 753
hippia entea uel uasa 542
hippia Iuno 485
hippia Minerua 542
hippiades 431
hippias Eleus 485
hippiæ somnium 1035
hippij Martis ara, & Hippiæ Palladis 485
hippiocharmes 833
hippion Argos 542
hippios Neptunus ibidem
hippios cur Neptunus & 728 825
hippium philtrum 542
ἱππικὴ 348.825
ἱππικὸν χλίδος 722
hippicum 832
hippicum mensura 820
hippo 170
hippo puella ex equa 824
hippo Scedasi 674
hippobinus 819
hippobotæ 820
hippocampus quid 825
hippocentaurus 821
hippocentaurus canis 661
hippocẽtaurus Claudio Cæsari ex Aegypto in melle allatus 1093
hippocomi 389
cũ Hippocoonte pugna Herculis 679
hippocoryſtæ 820.833
hippocorythæ 833
hippocratis error 1097
hippocratis filij, prouerbium 980
hippocratis imagines cur pileo contegi solitæ 773
hippocratis industria miranda 1121
hippocratis laus 773.1121
hippocratis iuramentum, pagina 773
hippocratis uinculo alligandus, prouerbium 1150
Hippodamia forum 1077
Hippodamia, quæ & Briseis pag. 920
hippodamiæ chorus 510
hippodamiæ procus primus Mermax 821
hippodamus Milesius, pagina 1077
hippodromia primum Azanis funere proposita, pagina 654
hippodromij Neptunij templum 728
hippodromus sophista 820
hippognomon 820
hippolytus Atteſtinus 155
hippolytus, cælestis heniochus 423
hippolytus sacerdos apud Trœzenios 423
hippolyti lucus, templum sacra 423
ἱππομανὲς 662
hippomanes 819.820
hippomarathron 819.920
hippomenis poma 246
hippomiges 348
hippon apud Græcos, dictiones intendere 819 & 820
hippon ἄθλος 848
hippone dea 824
hipponis philosophi dictum pag. 928
hipponus, qui postea Bellerophon 478
hippopiræ 285
hippophorbion 524
hippophorbos tibia 318
hippopornos 819
hippopotamus quando primum uisus Romæ 609
hippopotami dentes 486
hippopotami impietas & uolentia 1141
hippopotami symbolum, pagina 1141
hippos 819
hippoſelinum 819.820
hippoſtasium 820
hippotectonis cognomẽ unde Epeo 1139
hippotes 470
hippotes cur Aeoli pater, pag. 779
hippothoros nomos 312
hippotigris 821
hippotoxotæ 830
hippotrophia 820
hippotrophium ibidem
ἱππολέων 823
ἱππότροχος 275
hircænæ capræ, quæ 558
hircescere utes quid 553 & 906
hircinæ pelles cur bibli uetoribus 1037
hircini odoris ratio 558
hircissare 751
hircus 936
hircus odor 558
hirci in pastorem facinus ex zelotypia 984
hirci urinæ usus 724
hirci cur dicantur, quorum uxores inuulgant corpus pag. 905
hirci præpingues minus fœcundi 558
hircorum libido ibidem
hircorum pro fœminis pugna 905
hirculus in uitibus quid, pagina 906
hirpini cur Sorani 380
hirqui 558
hirquitalli, qui ibidem
hirundo alba in Samo uisa, pag. 842
hirundines sub idem tectum non admittendæ, quid, pagina 268
hirundinum festum 641
hirundinibus egere 597
hirundo una non facit uer, prouerbium 597
ἱσίαι, pro Vesta 707
ἱσίαι 565
hispaniæ felicitas & opulentia 703
hispaniæ subterraneæ cur inhabitare dicatur Plutos, pag. 703
hispani capillorum longitudine delectati 533
hispanorum arrogantia, 694 907
hispanorum commentum, solem in Oceanum mergi, pag. 929
hispanorum mores 703 & 704
histoboæ 992
histobœus ibidem

histodoce 182
histopeda ibidem
historia, Cliûs inuentũ 226
historiæ breuitas 954
historici officium 955
historis Tiresiæ filia 642
histouoarion 992
histrionia in Græcia non infamis 291
histriones impudici 559
histrionum existimatio non turpis apud ueteres, pagina 540
histrionum iura 291
Hodœporici equi 824
ὁδλουροί 402
hœdi ex Melo deliciæ 328
ὁλόχρυσοι phyale 593
holcymos 141
holcos ibidem
holmeus lapis 302
holmisci 112
holmos 119.302.303 952 1057
holoporphyros 593
holoserica uestis ibidem
holosteos herba 452
homœopathia 915
ὁμαυλίαι 438
homerica conuiuia 239
homericæ cœnæ quales, pagina 1047
homerici carminis superstitiosa existimatio 636
homerici scyphi qui 276
homericorũ carminum censura qualis à Criticis facta 424
homeridæ 269
homerus à Daphne multa mutuatus 516
homerus Anacharside antiquior 706
homerus Chiorum nummus pag. 353
homerus ἀλαζονίστατος 36
homerus & Hesiodus coetanei 303
homerus Hesiodo uictus, pagina 303
homerus doctrinarum fons, idem cæcus, & egenus, pag. 74
homerus literarum parens, 74 218
homerus sophistarum pater dictus 820
homeri cæcitas 577.681
homeri carminum cœliacæ passiones 121
homeri in Palamedis poema taliuor 792
homeri tresione 459
homeri Laus 840
homeri poesis, à rhapsodis concinnata 269
homeri poesis allegorica, pagina 223
homeri sententia de diuitijs, pag. 786
homeri uomentis imago, pagina 840
homero substituendum Antimachum putasse Adrianum 1010
homerum quanti faciat Plato 229
homerocentrones 360
homestij 567
homicidium sui an legibus admissum 897
homicidium pro paricidio, pag. 416
homo ad quæ natus 53 578 773
homo an felix 81
homo animantium prudentissimus cur 772
homo bicolor, prouerb. 251
homo bulla 761
homo cur erectæ staturæ, 84 772
homo cur omnium animantium solus ciborum uarietatem requirat 241
homo cur φῶς Græcis 615
homo cur secundus deus Mercurio dictus 55
homo cur solus igne utatur, pag. 564
homo, deus mortalis 53
homo, dei imago 53.54 & 149
hõ, difficilis possessio 974
homo es, Philippo regi occini solitum 759
homo etiam corpore omnibus brutis præstantior 83
homo homini deus, potius quàm lupus 189
homo homini lupus 79 & 341
homo, infimus rationalis naturæ gradus 37
homo interior & exterior, pag. 808
homo, dei annulus 54
homo magnum miraculum, 53 78 150 253
homo, minor mũdus 56.59
homo cur mundus minor, pagina 948
homo non aliud quàm ipsa anima 70.1008
homo proteus 56
homo qua ratione ad imaginem dei creatus 808
homo qua ratione terra, & in terram abiturus 808
homo quare cauda careat, pagina 130
homo, quartus mundus 56
homo quatenus diuinum animal 79.80
homo quid 54
homo quomodo rerum mensura pythagoræ dictus, pag. 55
homo Scylla 517
homo sociale animal 947
hominem solum animantium nudum gigni 947 & 1124
homo Stoicorum οἰκεμάτατον 903
homo uerus, quid 807
homo, unde dictus 58
hominis appellatione utrũq; sexum contineri 58
hominis causa omnia à deo producta 6
hominis dignitas omnis ab anima 60
hominis imbecillitas atq; calamitas 45
hominis excellentiam cuiusmodi aduersa deprimere uideantur 79
hominis incrementa septenario constare 860
hominis inter reliquas animalia principatus 947
hominis laus ab ingenio, memoria, uaticinitorum ac locutionis potestate 74
hominis laus 59.74
hominis miseria 80
hominis ortus, ex priscorum theologia 253
hominis præstãtia 53.576
hominis propriũ, conuuere in pluribus 93
hominis salutem nullo beneficio pensari 592
hominis substãtia diuina 84
hominis summum bonũ esse in deo 149.150
hominì cur cõcessa uita 615
hominẽ affectare etiã deum fieri 77
hominem cur Plato diuinum oraculum appellet 55
hominem duobus modis ab Hebræis dici 58
hominem cœlum dictum 14
hominem ex anima & corpore concinnatum 807 & 808
hominem non id esse quod uidetur 806
hominem sacrum occidendi ius, quale 447
hominem solum ex omnibus animantibus canescere, pag. 499
hominem te esse cogita, Simonidæ dictum 479
hominem unum nescire imperium pati 77
in homine quid optimũ 338
homines an è terra nasci possint 56
homines quare Homero ἄλφηστὰι 74
homines quare meropes Homero dicti 110
homines cur θεοφιλεῖς Homero 150
hominum alios natura imperare, alios parêre 682
hominum corporibus nihil deesse ad perfectionẽ 82
hominum in bestias trãsitus, allegorice 342
hominum prauitas 341
hominum quorundam natura mirabilis 408
hominum tria genera pro uitæ institutis 81
homochœnices 610.1047
homochetæ dij, qui ueteribus pag. 836
homodromia 830
homogeneæ mẽbra quæ 90
homognyos Iupiter 567
homocatalecton 1121
homorophij 1047
homositi 1047.1050
homotes 158
homotoni febres 855
homotrapezi 1051
homululi 825
honesti facies 806
honoraria 483
honoris species, uirtutum elementum uel præcipuum pag. 366
hopla 146
hoplitæ 815

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoplites 831
hoplites certamen 848
& 505
hoplomachiæ inuctum 399
& 484
hoplomachici motus 398
hoplosmia tuno 511
homoplasmius tupiter 97
hora æstiua quæ & hyberna pag. 443
hora pro æstate 483
hora duodecima ædificare, quid, prouerbium 443
hora duodecima quæ, item undecima & sexta 443
hora Quirino iuncta 444
hora, quod tempus propriè Græcis 1156
horæ notatio, horoscopus, pagina 1073
horæ καιρικαὶ, uel temporales 443
& uulgares, planetariæ aut naturales 444
ὥραι, Prodici liber 444
& 483
horæ, pro trimestri spatio, pag. 444
horæ solstitiales & brumales, quæ 443
æquinoctiales 444
horæa 444.483.554
& 648
ὡραῖαι βύβλοι 483
horæi fructus 1156
horæum 483.1156
horæum tarichos, horatarichos 498
ὡραϊζόδια 1156
horapollo grãmaticus 483
& 1141
horarum appellatio, unde, pagina 444
horarum crater 1068
horarũ diuersa ratio 443
horarum mutatio ex sole, pagina 446
horarum obseruationis, auctor 445
Horatius, ὡράτιος Græcis pag. 483
horatij libido 520
horcanæ 1020
horcinus 379
horcinus Iupiter 567
ὥρα 294
hordeum Achilleum 923
hordeum hexastichon & canterinum, item distichon, galaticum 284
hordeũ quare κριθὴ Græcis 429
hordeum sale cõspersum curinitio sacrificij 429
hordeum uetustissimum frugum, & inde primitiæ, pag. 1082
hordei uis 335
hordeacei uini proprium, 264 265
hordeaceo pane uescẽtes male colorari 335
hordearius rhetor qui 887
hori qui 444
horia quid in cælo 1156
horismi 782
horius cur Apollo 615
ὁρμιὴς ara Athenis 913
hormus saltatio 165
hormusdatis dæmon 695
hornytus dux 946
horographice 444
horographi qui 444
horologica 283
horologij hora quæ 444
horologium dissensio maior quàm philosophorum, pagina 444
ὁροφωνίαι 1144
horoscopa 283.445
horo copare 445
horoscopantia signa ibidem
horoscopus 445.1073
horoscopi incertitudo, pagina 446
horripilatio unde 395.396
horror unde accidat 396
horroris ex frigore ratio, pagina 959
in Hortensii sphingem somma Ciceronis 1136
hortensio uituperata philosophia 1117
horti, κῆποι, locus 1129
horti pẽsiles Babylonis 885
hortorum cura familiaris Aegypto 722
horus quid 444
horus, Aegyptijs pro sole, & cur 444.478
hori throno cur subiecti leones 478
hosioter quid Delphos quis & Hosii 430
hospitalis Lucanorum lex, pag. 756
hospitum exactio quibus fãmiliaris 677.678
hospitibus cur sal ante cibos apponi solitus 430
hostis perimendi institutum Romæ quale 417
hostem consilio uincere, pagina 403
hostem donis corrũpere primi Spartani adorti 678
hostem strenuum plerunq; prodesse 1023
hostiũ pro mulicbri pudẽdo, pag. 125
hostij obscœnitas 518
hostilina dea 983
hostire, hostimentum 983
hostorium 357
humana species quare tum solaris tum mercurialis prodita astrologis 77.78
humanis carnibus uesci Scotos 1065
humanitas uirtus quæ 411
humati propriè qui 652
humeri acetabulum et caput pag. 117
humerorum ossa 113
humidum duplex 191
humidũ uitæ pabulũ 1100
humores corporis humani quatuor 89
humores æstimationibus etiam moueri 602
humorum in corpore humano temperies, aut contrà, quid causetur 86
hungariæ seruitus 970
hunnorum cibus semicrudæ carnes 1065
Hyacinthus Amiclæ filius, pag. 674
hyacinthus pagus 475
hyacinthi usus tingendis uestibus 1055
hyacinthi species ibidem
hyacinthides uirgines, quæ pag. 475
hiacinthinus color 1055
hyades unde dictæ 1113
hyades Atlantis filiæ, & earum nomina 609
hyæna à fulmine tuta 654
hyenæ fel 206
hyænæ pellis, prouerbiũ, pagina 1113
hyænæ pelles de cælo non tangi ibidem
hyænæ sexus anceps 995
hyagnis tibicen 314
hyaloides phlegma 656
hyaloides, oculi tunica 585
& 586
hyamus 615
hyas Atlantis filius 609
hyberna hora quæ 443
ὑβῶν 251
ὑβρις κόρος μητρὸς 113
ὕβρεως lapis 458
ὕβωσις 113
hycca piscis sacer 449
hyccæ 175
hyccara oppidum 449
hychthya 1037
ὑδλαττα 990
hydatis 991
hyderis ibidem
hydna gestare, prouerbium, pag. 1113
hydna quid ibidem
hydnophylla ibidem
ὕδλωρ 990
hydrus ibidem
hydra 579
hydræ capita 991
hydragoga medicamina, quæ pag. 990
hydrargyrum 1017
hydraulica organa 312
hydrelæon 538
hydria loca 658
hydria, pro urna ossium, pagina 652
hydrobaphes indumentum pag. 599
hydrocele 991
hydrocephalæ affectiones, 730 991
hydrognomes 445
hydrologia 726
hydrologijs cur insculpi soleant cynocephali 982
hydromphali 571
hydrophobi quæ 856
hydrophora uasa 603
hydrophori 790
hydrophoria agon Apollini sacer 288
hydrophoria festum 727
hydrophoron simulacrum, pag. 727
hydrophouici 662
ὑδροφοβικὸν πάθος, pag. 662
hydropiscos species 990
hydropotæ 704
hydrostasium 991
hyemalis refectio, prouerbium 1149
hyemis ὥρα τῶν λαγῶν 911
hyemis initium 1149
hyemis periodus 193
hyemis tempore cur naues tardius

tardius, itẽq; clepsydræ, ferantur 994
hyemi assimilata nox 530
hyeme cur largiore & cibo & somno opus 1149
& 1153
hyenia 980
ὑέτιος Iupiter 1027
hyettus legis in adulteros primus auctor 787
ὑγεία Pythagoricum symbolum 260
ὑγείας simulacrum 845
ὑγίαινε, salue 603
ὑγιάνδυ, Antiochi signum pag. 260
hygiasticus Apollo 616
ὑγίδα maza 335
ὑγίδα Minerua cur 542
ὑγιδνός 801
ὑγρὰ saltatio 164
hygrocephalos 991
ὑγροὶ Græcis cur pro lasciuis 520
ὑγρότης 520
hylacomori 978
hylæum numen 984.985
hylates Apollo 194
hyle urbs 194
ὕλη ἄξυλος 969
hyle, materia 13
hylophori 790
hymen 148
hymenæus 227
hymenæus Calliopes & Apollinis filius 1090
hymenæus Thamyræ adamatus 555
hymenes 1135
hymettij Iouis simulacrum, pag. 1027
hymnea Diana 588
hymnodici 228
hymnologi 228
hymnopoli 228
hymnus quid 228
hymni παιδικοὶ 556
hymnorum conditor Olenuates 614
hymnorum genera 160
hymnorum diuersæ species, 228 229
hymnorũ in diuino cultura tio 856
hymnos dici etiã soluta oratione 229
hyodeum os 91
ὑοδόης os 133
hyoessa fons 1028
hyomasia 980
hypepa 516
hypæpenæ mulieres 516
hypætra 355.437
hypæthrij 716
ὑπαιθρον 799.1167
hypagus 821
hypalitrum 562
hypanemia oua 1042
hyparchi magistratus, pagina 1132
hypaspistes 683.830
hypate 312
hypeccaumata 430
hypecaustria 430
hypeleuthron 386
hypembrytum 574
hypene 99
hypenus Pisæus 484
ὑπνοιη 1051
ὑπὲρ, intensiua particula, pag. 1135
hyperbius animalis occidendi auctor 429
hyperboli Atheniensis historia 618
hyperboli lapides qui 618
ὑπερβορέοι 483.551
& 552
hyperborei qui, & ab iisdem prouerbium 618
hyperboreorũ sacra Apollini quæ 1169
apud Hyperboreos luna terræ proxima 25
ὑπερεσίου Thucydidi, quid 1037
hyperidæ acumen 180
& 953
hyperion horarum obseruationis auctor 445
hyperippe 767
ὑπερμαζῶν 327
hypermnestra Amphiarai mater 425
hypermnestræ historia, pagina 411
hypermnestræ statua 425
hypermnestræ seruatus Lynceus 425
ab Hypermnestra sacellum Dianæ extructum 425
hyperochæ ulcerum 93
hyperoria 1156
hyperoum quid 474
& 1135
hyperphlœa cur poma dixerit Empedocles ibidem
hypersarcomata 93
ὑπόρσαρκωσις 93
hyperteliæ tibiæ 319
ὑπερτέρα λρίκη 1135
hyperthyron 100
hyperthyrion 1135
hyperthyra 714
hyphalon 656
hyphali fortunæ 656
hyphingos hymnus 228
hyphoniæ pecuniæ 355
hypnoticus 657
hypobolus ager qui 618
ὑποβιβαζόντων βρώματα 819
ὑπόλαδυ 430
hypocamison 538.597
hypocardion 120
ὑποχόνδριοι 489
hypochyma 463
hypochysis 586
hypocœlium 449
hypochondrion 120.146
& 187
ὑποκρέμυ 324
hypocritæ 293
hypocyphonia 362
hypocirrhus color 733
hypodectica cœna quæ, pagina 1065
hypoderia 816
hypoderides 816
hypogæum 59
hypogastrium 120
hypogastria thynni 379
hypoglossis 469
hypoglottides 133
hypoglutides 130
ὑπογραφαὶ 782
ὑπόληψις 70
hypolispæ 127
hypomelides 717
hypomochlion 791
hypomodion ibidem
hyponoma ἕλκη 322
ὑπονομεύμ 321
hyponomus 321
hypophoræ 589
ὑποφθέγμιαι 103
ὑπωπιάζμ 103
hypopodion 596
hypopolios 754
hypopsari equi 996
ὑπώπια 103
ὑπῶπιαι 103
hypopyon 216
hypopyi oculi qui 216
ὑποροχήματα 160.228
hyporhematice 160.161
hyporchematici cãtus 164
hyporrhinion 99
hyposarca 1160
ὑποσαρκίδιον, hydropis species 990
hypospadij 316
hypospbagma 496
hypostathme 595
hypostrophæ 402
ὑποσυμιγὴς umbra, pagina 398
hypothecæ 1089
hypothenar 118
hypothymides corollæ, quæ pag. 1054
hypotreti tibiæ 319
hypotrimma 496
ὑποζύγιον 833
hyrcanum mare 1000
hyrcani historia 652
hyrcanorum sepeliendi mos, pag. 650
hyriscus 314
hysca piscis 449
hysginus color 1055
hysplax 182
ὑοσκυαμηρόν 386
hyssus 814
ὑστέραι 148.288
ὑστέραι λιχρόαι 147
hysteria festum 980
hysterica πνῖγος 148
ὑστερικὰ symptomata, pagina 147
hysterica mulieres ibidem
hysteræ quæ 210
ὑστερικὰ προσπτώσεις, pagina 129
hystrix animal 997
hystrichis tormentum 360
hystrichides 977
hystrichula mens ibidem
hyuos 113

I

I Litera, unum tantum nomen terminari apud Græcos, τὸ μέλι, pagina 911
ia, ionia pro uiolarijs 237
& 238
iacchus pro porco 919
iacobæ Rhodiginæ historia, pag. 295
iactando sæpius, Venerem quandoq; iaci, prouerbium 1033
iaculo in Olympijs uictor Phrastor 484
iacus iacchus 247
ἰαίνω 580
ialemos quid 174.227
ialyssius septem annis à Prometogene uix tandem absolutus 838

Universidad de Deusto
Biblioteca

iambe,iambi metri appellatio unde 583
iambe pro combe 739
iambicum 613
iamblicus sacerdos magnus, pag. 2
iamblichus cognomento diuinus 606
iamblichi laus 261
iamblichi patria 719
ianus Apollinis filius 511
ianus,ianidarum oraculum, pag. 485
ianidæ uates qui 511
ianiculi collis quare muro cinctus à ueteribus 336
ianales uersus 983
in ianua loqui,cur ueteribus uesas habitum 575
ianuarum inscriptiones illices 457
in ianuis meridiei & austri symbola,cur 575
ianuarius unde dictus 575
ianuarius unde 890
ianuarius cur λιμεάζος,pagina 1092
ianuarij statua 890
ianuario præfecta Iuno 983
ianus bifrons quid 62
ianus coronarū auctor 215
ianus deus 847
ianus quare Semon 38
iani cum Carna concubitus, pag. 321
iani sacellum prope Parcas tres 861
iani simulacrū à Numa quale constitutum 890
iapetus unde dicatur 256
iapeti allegoria 256.609
iarchæ annuli 200
iasius 483
iason Thessalus 343
iasonis socij quot conscenderint Argo 1126
iasonis tripos 304
iassus,iassæorum historia,pagina 741
iatrea 505
ibis auis Mercurij 287
ibis Ouidianus qui 467
ibis Theuth dæmoni dicata 588 864
ibidis imagine Aegyptioscor exprimere 139
iberis 1010
iberorum auaritia 1049
iberorum iacula,& mores, pag. 704
ibyci poetæ inuentum fambix 316
icades,icadistæ cur Epicurei, pag. 794
icarus insula prius ἰχθυοὐσα 842
icari insulæ mirabilis uenatio 908
icci mors 626
ices 730
ichneumon aquilæ species,pagina 489
ichnographia 290
ἰχωρ 94.497
ichores dulces & amari qui & quando in hominibus augescant 87
ἰχθυηρὸς 449
ichthyis 1037
ichthys Atergatidos filius, pag. 884
ichthyocentaurus 775
ichthyocentrum 825
ichthyomantes 269
ἰχθυοὐσα insula quæ post Icarus 842
icmæus Iupiter 658
ἰκμοβῶλος 328
icones 447
icosimum 352
icriopoei 362
icrium 362.651
icria quæ 289.651
icterus 1160
ictericus morbus unde 141
ictericis omnia citrina uideri 102
ictinus 562
ictinus architectus 1134
Ida cur μαλλότης 950
ida herba 1062
ida Memnonis mater 852
ida quid 1062
idas 438
idæ 1021
idæ ἀμφιλαφεῖς 1015
idæ montis phalacræ 502
idæ promontoria quæ & quot 502
idæi dactyli,& unde dicti, 116 483 642
idea an rectè species Latinis an forma 1062
idæa nympha quæ ibidem
idea Troia cur ibidem
ideæ carnium ibidem
ideæ rerum an gignantur, pag. 1062
ideæ rerum pro Saturni filijs pag. 680
idearum ratio 611.612
ἰδιόμορφος cantharorum species 287
idiopathia 914.915
idiopathes 915
idiosyncrasia 86
ἰδιοσυγκρίτως ἔχοντοι 602
idioxeni 405
idmon uates 1126
idmonis interitus 1125
ἰδιυῖαι 93
idola 447
idolopœia 1014
idothea Protei filiæ allegoria 27
idolothyta 430
ἰδιωτικὸν 614
iecur uide Hepar
iecur concupiscentiæ ac nutritionis sedes 62 66 1132
iecur magna ex parte carere felle 141
iecur præcipuum sanguinis organum 140
iecur quare cerebro humectius 191
iecur sine capite pessimum auspicium 140
iecoris fissum ibidem
iecoris ex libidine affectio, pag. 776
iecoris expers nullum animal 139
iecoris lobi,trapeza,pylæ, pag. 105
iecoris officium præcipuum pag. 140
iecoris pinnulæ 141
iecoris ratio in homine 140
ieiunantibus præcipuè infesta sitis cur 1042
ieiunium, Cereri institutum pag. 1045
ieiunij commendatio 50 & 1044
ieiuni cur iracundiores q̄ fuaturi 1131
ieiunij ratio,& quibus facilior 1044
ieiuniorum apud ueteres religio 178
ieiunum intestinum 135
ieiunum olet,prouerb. 941
iesu nomen 857
ignis ἀγνιστικὸν 654
ignis an coloratus 957
ignis an inter elementa recipi debeat 564
ignis,bellariorum omnium iucundissimum 1049
ignis cælo delapsus 562
ignis,in cælo & terra quomodo deprehendatur, pagina 931
ignis inferorum an etiam lucear 370
ignis inter honores augustales 564
ignis Marti ac soli attributus 9
ignis pro cælo 932
ignis quo animæ torquētur, qualis 368
ignis quò primum delatus, pag. 256
ignis rerum principium Heraclito 654
ignis sacer 449
ignis sacer apud Persas 282
ignis sacri extinguendi ritus apud Persas 563
ignis Vesuuij montis 564
ignis à Prometheo surrepti allegoria 256
ignis color & sapor 27
ignis cultus apud uarias gentes 563
ignis inextincti custodes,cur uirgines 562
ignis inextincti Vestæ sacri ratio 562
ignis in profluentem immittendi uotum 966
ignis inuentio 564
ignis mors, aeris generatio, pag. 965
ignis natura,uitæ ratio,pagina 564
ignis omnia plena,inter primum mobile & aerem, pag. 564
ignis proprium 931
ignis sacratio 423
ignis sedes 562
ignis Vestæ redaccendendi ritus 562.563
ignis uis 966
igni accidere etiam non lucere 933
ignem terra restingui, cur, pag. 966
in igne an etiam uiuere animal ullum possit 564
igne solum hominem uti,pagina 564
igne succenso, domus latior & honorabilior ibidem
in ignibus uiuere etiam animalia quædam 369

ignorabiles literæ quæ 1141 & 1142
ignorātiæ uituperatio 1121
ἴλαξ 1050
ila quid ibidem
ilapinastes Iupiter ibidem
ilapine quid 980.1050
ilapij philosophi modestia, pag. 517
ilarchæ 1050
ile 135
ἴλεός 136
ilex fœmina 251
ilicis proprium 345
ilici esse simile,quid ibidem
ili ac Tantali certamen, pagina 1073
ilia 121
iliea sacra 451
ἐλεήμων 1089
pro luna ibidem
ilithyia cur εὔλινος 861
ilithyia ἐγγόνασις ibidem
ilithyiæ ara & templum, 581 861
ilithyiæ filius Amor 622
cur ilithyiæ ex dictamo corollæ 1089
Ilios cur sacra 451
ilium 718
ilium ab Ilo conditum 989
ilium à Græcis non captum pag. 754
ilio semper mala,prouerbium 451
illades 103
illas 174
illegitimē nati,cur non in patria potestate 1085
ἄλλεθρος 472
illiteratus consensus qs 276
ἄλλος 103
ἀλλώπηξ ibidem
illuminatio diuina quibus gradibus ad nos profluat 963
illyricorum uinolentia 734
illyrij famelici 493
Ilo palladium oblatum,quale pag. 1073
imaginandi uis 68.628
imaginatio 65.70.72 & 777
imaginatio quomodo fiat, pagina 138
imaginationis corruptæ exēpla 626
imaginationis uis in generādo 776
& alioqui 777
imaginationis uitia 628
imaginationem cum opinione non semper coniungi, pag. 778
imago quid ab umbra differat 646
imaginem principis inferre obscœnis,quid 613
imaginem suam quosdā cernere,quomodo 875
imaginum distinctio 1138
imaginosum 628
imbres odorati qui 993
imbrium præstantia & utilitas 1023
uide Pluuia
imitationis excellentia 162
imitationis necessitas ac ratio 108
imitatiōis ratio qualis in poesi 225
imitationis studium hominī à teneris insitum 227
imitatores,extremi hominū, pag. 108
immanitas 691
immanes qui ibidem
immeicere 144
immissa quæ 1074
immortales qui apud Persas, 282 950
immortalitas absq; uera scientia,nōn uita 177
immunitatē & sphaceli parium,prouerbium 989
immusilus 307
impari numero deum gaudere,quid 856
imparia cur semper superis tribuat Homerus 854
impassibilitas, ἀπαθάλγια, pag. 903
impassibilitas quid 914
impastare 1172
impedimenta 791
impensarum urbanarum distinctio 1164
imperatorem solum fato non subijci 278.279
imperatores, cur paludati uulturij 307
imperatores pro dijs unde, pag. 834
imperatorū sepulchra 650
imperatorum signandi mos, pag. 203
impietatis humanæ taxatio, 150 151
impositiones,epithecæ 861
imposibile,an Latinum uerbum 303
impossibile uerbi usus 954
impostorum complurium historia 400
impostura non utendum,pagina 397
impostoræ elegans supplicium 400
impuberes qui 753
impudentia ex ingratitudine 267
Inane,extra mundum 15
inateres 1090
inaures 302
inaurita 108
incantationum uoces plerūq; barbaræ 606
incendium ex solaribus radijs & speculo 561
incendijs restinguendis aceto usi ueteres 1172
incentiua 319
inchoare an rectè scribatur, pag. 917
incile 105
incitatus equus ἐγγίτατος pag. 825
incontinēs lingua quæ Hippocratī 469
incontinentes iniurij, nō iusti 1069
incorruptibile quot modis dicatur 7
incubus 1035.1038
incubi dæmones 41.555
indago 635
index digitus 641
indices libri ibidem
indictio,tributi genus 175
indi an Philœni 715
indi,hominum primi 717
indi sagittarij historia 888
indorum cibus calami 685
indorum magi & magia, 201 716
indorum magia 201.346
indorum mores 756
indorum nauigia 717
indorum necandi parentes, & comedendi mos 417
indorum philosophi duum generum, & quales, eorumq; dogmata 716
indorum regi largius se inuitasse,nefas 695
indorum sapientum moriendi ac sepeliendi mos 653
indorum septem species 715
indorum ueterum ac recentiorum mores ac ritus, 715 716
indos orientem solem uenerari cum saltatione 161
india seruitutis prorsus expers 715
indiæ dracones 199
indiæ orichalcum 738
indici regis luxuria 281
indigitamenta 908
indignatio quid ab inuidia differat 419
industriæ deæ quæ ueteribus pag. 389
ineptus Græcis ἀνωφερόμενος 234
inertes qui & unde 86
ἶνες, ulli carnis 92
inexistimatus 184
infans biceps Rhodigino in agro natus 915
infans quando primum alatur ut animal 1152
infantis monstrum Constantio imperāte editum,quale 816
infanti cur nomen ante diem septimum non imponi solitum 960
infanti quando uox concedi credita priscis 1124
infantes cur quadrupedibus similes 83.84
infantes cur septimestres uitales,octimestres non item 860.861
infantes explorandi apud Spartanos mos 740
infantes fascinandi ratio,pagina 775
infantes mactare Saturno solitum 491.492
infantes natos terram cōtingere, priscorum mos, pagina 1124
infantes sale aut frigida abluendi mos 186.187
infantes tenui amiculo constringere,utile 187
infantes uino abluendi mos, pag. 673
infantum in uannos depositio 187
infantum lustrici dies,qui,pagina 860
infantum prodigiosus sermo pag. 1123
in infantibus dum gestantur utero, quæ planctarum ratio 752
inferi an sint, deq; eo ueterū

Universidad de Deusto
Biblioteca

sententiæ 370.371
inferorum ignis an etiam luceat 370
& qualis existimandus, 371 372
inferorum pœnæ 372
inferorum regio ubi sit, incertum adhuc 371
inferorum spectaculum à Domitiano exhibitum 371
inferorum supplicia 367
infibulari 300
infinitū an extra mundi ambitum 15
ingeniculus 242
ingeniosos esse melancholicos, à quibus traditum, pagina 630
& cur 631
ingeniosorum qualis corporum constitutio 776
ingenium desultorium, prouerbium 829
ingeniū in numerato, quod, pag. 863
ingenij in homine usus 74
ingenij lassitudo non minor quam corporis 390
ingenij præstantis causæ, 381 382
ingenio præsignes cur iracundi plerunque, &c. 906 907
ingenia acutiora, ubi 88
ingenia hominū ex rebus gestis facile dinosci 759
ingeniorum diuersitas unde 88 769
ingeniorum fames inueniendi desiderium 1127
ingeniorum præcocitas 803
ingenijs nihil tam mortiferū quam luxuria 383
ingenioſi qui, & unde 86
ἡνίοχος & equus 825
ingrati actio Athenis 267
ingratitudo, uitiorum omniū maximum 417
ingratitudinis detestatio, pagina 267
ingratit udinis exemplum, pag. 268
inguinum fœtor, unde & in quibus 558
inhumani appellatio unde, pag. 411
ini equi 825
ἴνιον 93.97
inis pro infanto 93
injice, prouerbium, unde & quid 1108.1109
inimicus amico perspicacior pag. 306
inimicus, gratuitus magister pag. 306
inimicus uulturi similis, pagina 305
ex inimici conuitijs quomodo iuuari quis possit, pagina 106
inimici ex propinquo ferendi utilitas 307
ex inimico utilitas maxima quæ 305
iniquitatis comes supplicij grauitas 206
inirascibilitas 901
initia quid, & unde 428
initia in literis quomodo dicantur 433
initiatorum uestimenta, prouerbium 595
iniuriæ crater 1068
iniuriā facere sibi ipsi, quid, pag. 896
iniuriam facere uel pati, maximum apud Indos nefas pag. 756
iniuriam pati neminem, sed omnes agere 896
iniustitia 894
iniustitia tota & particularis ibidem
iniustitiæ internæ ratio, pagina 896
ino, postea Leucothea 418
ino Leucothea cur 888
inoculatio 216.544
inoculationem quæ non admittant 1171
inodorare 942
inora 108
inquilini cur scaphæ interdum, & scaphephori, pagina 638
insania mediocris quid Hippocrati 629
insania quid 628
insaniæ ex ebrietate exemplum 627
insaniæ causa ex atræ bilis uitio 625
insaniæ exempla maximè mira 626
insanire etiam aliquando iucundum 390
inscripti uultus 274
insecta cur incisa uiuant, sed non diu 799
insecta, entoma unde dicta pag. 633
insecta quomodo etiam procul sentiant 940
insectis quatenus similes plātæ 799
insectis somum esse, non uocem 632
insertorium 357
insertare ibidem
insitionis ratio 1171
insitionem quæ non admittant ibidem
insolatio 160
insolentiæ reprimendæ elegans Archidami dictum pag. 1012
insomnium quid proprie, pagina 1034
inspirationis duplex opus, pag. 937
instans, de futuro 303
& præsenti 303
institores primi qui 775
institua 698
instructores 848
instrumenta uocalia, semuocalia & muta 276
instrumentalium partium sanitas quibus constet 800
instrumentorū diuisio 967
insularij 276.971
insularis pœna 362
integra ætas quæ 1044
intellectio in mente sola 73
intellectiuæ potentiæ partes pag. 61
intellectus 62.65.73
intellectus agens 375
intellectus agens & possibilis, mēs & ratio 71.72
intellectus aliud quàm sensus pag. 69
intellectus ipsius boni filius, mundi architectus 611
intellectus, mens purissima, pag. 489
uelut rex 490
intellectus primus 646
intellectus humani præstantia 331
intellectum etiam dæmonem dici 44
intellectum passibilem ab agente formari 71.72
intellectū passibilem quadrifariam dici 72
de intellectu agēte, Auerrois sententia, item q; Aristotelis 73
intelligendi uis, Venus Plato nicis 881
intelligentia 62.73
intelligentia agens 45
intelligentia cur homini data 330
intemperantiæ detestatio, pagina 234
inter pueros senex & inter senex puer, prouerbium, pag. 803
intercalaris mensis ratio, pagina 721
intercalaris mensis uaria appellatio 458
intercilia 435
interfinia 435
interiectio 580
interiora pro sinistris 324
interlunij tēpore an aliquis lunæ in nos effectus, pagina 794
internuntij dæmones 49
interrogatio concinna qualis pag. 76
interscalmium 435
intertignium ibidem
intertrigines 775
intestinum ieiunum 134
intestinum tenue 135
intestinum cæcum 135
intestinum rectum 135
intestini tenuis fines 135
intestina terræ, quæ 175
intestinorum ordo & uocabula 134
intinctus 1166
intus canere quid 324
inuidia cur coros quandoq; dicta 792
inuidia oculorum affectioni similis 793
inuidia tantum hominis, & contra hominem 792
inuidia quid 791
inuidia quid ab indignatione differat 419
inuidiæ ad uiperam comparatio 204
inuidiæ amuleta, bascania, pag. 793
inuidiæ detestatio 791
& 792
inuidiæ propriū, quid 792
inuidiam felicitatis magnitudine aut splendore quandoq; extingui 792
inuidi tormenta unde grauiora 792
inuidos libenter commiserari 792

inuli 93
inuſtoria 275
inuſtoria ars 1137
Io eadem cum Iside 179
ioanna Anglica pōtificatum occupare ausa 516
ioannis apostoli raptus 75
ioannis Ludouici Stellæ puer ἄτεγκτος 128
ioannis Seluani Mediolanensis uicecancellarij Laus pagina 1071
iobates rex 479
iobola quæ 209
iocinorosi qui, & unde fiant pag. 140.141
iolea uincentes cur myrto coronarentur 1055
iolaia 809
iolaus Herculis amasius, pagina 345
iolai monumentum 345
ion pro uiola, unde dictum, pag. 238
ionde quid 498
iones liberi mali, frugi serui, pag. 968
iones μακρόλογοι 677
ionum mollities 708.1020
ionia flos 238
ionia callitrapezos & tryphera 237
ionia unde dicta 237
ioniæ quot urbes 237
ionica saltatio 165.166
ionicus modus 313
ionicos logos, Ionicum poema 250
ionicus luxus 237.238
ionis Agamemnon 488
ionis Chij hymnus πεῖρον pag. 485
ionium mare unde dictum, pag. 238
ionius Apollinis filius 237
ionius sinus, Cronius antea, & Rheæ sinus 440
ionthos quid 943
ionthi cur φθύσαι 943
ioppes aqua sanguinea, pagina 1000
iordanis è terra eruptio, pagina 1029
ioseph cur iustus 892
ioseph somniorum interpres primus 1036
iosephi continentia 1078
iosephus, Græcus Liuius, pagina 171
iotacismus 465
iouij dæmones 38.39
iouij uersus 983
ioxidarum superstitio 428
Ipes 730.795
ἵπτες ἀνωτελοφάγοι, pagina 194
ἴφι 166
iphiæ oues 166
iphiclus 132
iphicolus 132
iphicli cursoris agilitas, pagina 166
iphicrates 166
iphicratides calcei 166
ipoctonos Hercules 194
iphigenia Clitemnestræ adoptata 260
iphigenia Dianæ sacerdos, pag. 260
iphigenia Parthenos, eiq; Græci hospites mactari soliti 475
iphigeniæ transformatio, & natiuitas 260
iphitus agonis auctor 484
ab Iphito instaurata Olympia 484
ipopi 38
ipos 526
ἴππος 526
Ir 118
ira aduersus meliores 840
ira cæca 913
ira cur ὀλοκαυτώσις 541
ira defruescens quæ 900
ira immoderatiore etiam fœbrem induci 899
ira in puniendo præcipuè reprimenda 898
ira, insania 899
ira quid ab iracūdia differat pag. 904
ira triplex 905
iræ coercendæ exemplum pagina 898
iræ cōmendatio 899.902
iræ cur non adeo nos, ut libidinis, pudeat 523.524
iræ definitio 899
iræ detestatio 899.900
ira cur dānanda minus quàm cupiditas 420
iræ medicamen aptissimum, mora 900
iræ mediocritas, aut excessus pag. 904.905
iræ nomina 905
iræ primordia unde 1132
iræ uis in corde 776
iram duobus modis perpendi 902
iram etiam lachrymas excutere 436
ad iram proniores qui 1131
ex irā balbuties 958
iracundia habitus iræ 904
iracundia ieiuna, prouerbiū, pag. 1131
iracundiæ atrocioris exempla 898.899
iracundiæ moderandæ ratio pag. 900
iracundiæ sedes cor 66
iracundi etiam libidinosi, pagina 1131
iracundi qui, & unde 86
iracundorum species tres, eorumq; causæ naturales, pag. 905
irascibilis animæ pars 64
irascibilis uis in corde 575
& 776
irati cur minus uideāt 102
iratos de potestate exisse, cur dicamus 899
irenes Spartanorū qui 672
iresione Homeri 459
iris, aquarius 878
iris an diuinæ clementiæ præsagium 874
iris an etiam in meridie fiat & quomodo fiat 876
iris an lunaribus radijs possit fieri & noctu 875
iris an rectè dicatur causa nube concipi 876
iris colorū trium, τρίχρως pag. 875
iris cur πολυάνυμος & ὄμβρος Hesiodo ibidem
iris cur Thaumantis filia, pagina 873
iris harpyiarū soror 1143
& 1144
iris oculi 585
iris quando appareat 873
iris quando pluuiæ præsagium 878
iridis colores 634.873
iridis colores an ueri 877
ad iridis effectum quæ requirantur 874
iridis lyci 1064
iridis notiones aliquot 878
iridis ratio, colorumq; eius quæ 874.875
iridis rotunditio unde 875
iridis uariæ appellationes, pagina 873
ex iride an odor accedat ter ræ uel arboribus 877
iris prognostica 634
873 876
irides duas, & tres etiā apparere simul posse 876
irus 449
irus unde dictus 1036
Is Hebraicè ubr 58
isaac philosophus 18
isagogica uectigalia 356
isangelia 283.284
isangelica lex 284
isauria Seleuciæ 650
isedones 618
iston 176
isolastica certamina 505
ischas pro anchora 919
ischas, ischades 684
ischades Atticæ ibidem
ischadarū uaria nomina & diuersitas 685
ischadia 684
ἰσχαεμαι medicamina quæ, pag. 89
ischemi tumulus 485
ischia 127.130
ischiadicus morbus 1160
ischias 395
ischion 127.130
ischnophona 173
ischnophonos 306.465
ischnotetes 465
ischuria 144
isiacus uerus quis 176
isiacorum sacerdotum ritus, 177 178
isicia ex piscibus Heliogabali inuentum 1072
isis dea quæ, & unde dicta, 176 179 722
isis eadem cum luna 167
& 588
isis pharmacum 1020
isis prior Musis 176
isis pro terra 9
isidis templum Romæ 178
per ysim iurantes morbis conflictari solitos ibidem
ismenias tibicen Antisthenē notatus 322
ismeniæ Thebani ad Persarum regem legatio 426
ismeniæ Thebani disciplina qualis 557
ismenium manteum 176
ismenius cur Apollo 615
isocratis apophthegma in cū uuio 1014
isocratis chria 1013
isocratis dictum 382

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἰσοκρατὶς in oratione mediocritas 424
ἰσοκρατὶς iucunditas 953
ἰσοκρατὶς sepulchrum 651
ἰσοκρατὶς suauitas 180.953
ἰσοδομus structura quæ, pagina 1019
ἰσομœrid 519.1046
ἰσονομia 800
ἰσσa, Hebræis mulier 58
ἰσσa nympha 1139
ister 425
ἰsthmata 816
ἰsthmia ibidem
ἰsthmiaca corona ex apio, pag. 215
ἰsthmus colli 114
ἰsthmus metaphoricè quid, pag. 816
ἰsthmus Peloponnesi 815
ἰsthmus poculum 1056
ἰsthmus quid 815
ἰsthmi ambitus 816
ἰsthmum persodere, prouerbium 815
ἰsthmum persodere qui conati 815.816
in isthmijs selino coronari solitum 484
ἰσθμοδόκης 106
istriani qui 276
italia à quibus uastata 1031
italia Græcis occupata 236
italia, pomarium 329
italia unde dicta 533
italiæ ciuitates 348
italiæ limites exire interdictum senatoribus Romanis 588
italiæ primi incolæ Ausones pag. 348
italiæ situs & cõstitutio atq; inde laus 699
italiæ semen 153
italiæ uetus frugalitas 235
italiam plures gentes inco-luisse, quàm regionẽ quãuis aliam 348
italiæ mulieres uino abstinere solitæ 1069
italicæ mẽsæ apud Platonem quæ 235.236
italici caupones 239 & 1047
italica philosophia quæ, pagina 236
italicum philosophandi genus quodnam 236
italus pro tauro 533
italus rex 1064
itali, italiotæ, non idem, pagina 348
itali regales, cur 694
italorum ingenia 907
italorum mores 695
italorũ pueris diuersa à Gallis constitutio 1154
ithacensi antro applantatã oleã, cur ab Homero fictum 460
ἄνθεμον uinum, quod, pagina 1092
ithomates Iupiter 726 & 765
ithome mons 726
ithomæa festa 726
ithyphalli 212.249
ithyphallica carmina 249 & 250
ἰθύτριχες qui 608
itinerarij equi 824
itis pro apside 1074
itrion 335
itys 97
Iubæ Theatrica 783
iudæi à quibus legendis ante trigesimum annum abstineant 423
iudæi cur suibus abstineant, pag. 247
iudæi superstitiosi 588
iudæorum cognomen 173
iudæis Bacchum coli, an uerisimile 246
iudæis tria philosophorũ genera 171
iudaicæ immanitatis exemplum 173
iudaicum aurum quale 173
iudex Aegyptius, prouerbium 892
iudex, legum interpres 698
iudex ordinarius 404
iudex qualis esse debeat, pagina 892
iudiciale dicendi genus, pagina 478
iudicis simulacrum 892
iudicum sortitio Athenis qualis 866
iudicium capitis in Areopago primum, quod 458
iugale os 104
iugarius ager 119
iugorum quatuor genera, pagina 284
iugulares uenæ 133.392
iugulum 113
iuguli 113
iugum pro libra 767
iulæ uoces in Lactantio, quæ 174
iulia basilica 1075
iulianus imperator Asianus Græculus à militibus dictus 968
iulianus imperator philosophus 1117
iulianus Parabates 680
iuliani Cæsaris frugalitas, pagina 330
iuliani imperatoris historia, pag. 805
iuliani imperatoris uigilantia 233
iulis oppidum Simonidis patria 174
iulis piscis 449
iulides 175
iulio Cæsari tẽpla ut deo statuta 635
iulij Festi polyhistor 319
iulio mensi præfectus Iupiter pag. 983
iulij pontificis in Venetos bellum 153
iulo pro Cerere 175
iulopezæ naues ibidem
iulos πολύωπος ibidem
iulos quid 174.175
iulus hymnus 229
iumenta peste primum inficipag. 662
iumentis senio debilitatis benignè utendum 973
iuncatum lac 268
iuniæ calendæ, Fabatiæ 321
iunij Syllani desidia 391
iunio præfectus Mercurius, pag. 983
cur iuniores percipiẽdis quæ traduntur aptiores pagina 768
iuniperi suffitu pungarl aerẽ pag. 939
iuno à Temento educata, pagina 848
iuno ἀγυοφάγος Spartæ, cur 679
iuno Ammonia 725
iuno bona, & χρυσὴ cognominata 1068
iuno Bunæa 565
iuno cur hera 648
iuno cur τέλεια 1078
iuno Curitis cur dicta 810 & 811
iuno eadem cum Hecate & Diana 764
iuno Gamelia 1078.1087
iuno Hippia 485
iuno Hoplosmia 511
iuno, Ianuario præfecta 983
iuno Parthenos τέλεια, χρηστὴ 848
iuno, pro aere 799
iuno Zeuxidia 992
iuno Zygia 1078
iunonis allegoria 846
iunonis flores 992
iunonis nomine materia intelligi 13
iunonis panagyris, πρᾶξις, pag. 511
iunonis Hecatombæa 511
iunonis peplum 510
iunonis regia sub terra 371
iunonis sacra apud Coos qualia 492
iunonis templum in Olympia 510
iunonis templa diuersis locis pag. 649
iunoni Nuptiali cuiusmodi sacra fieri solita 1085
iunoni triplex sacrum institutum 848
iunoni Tropæa solita dicari trophæa 460
iunonem Herculi præbuisse lac 819
de Iunone & Ioue dissidentibus fabula 583
iunonius agon in Elide 510
iupiter Aegyptijs Ammon, pag. 722
iupiter Agreus & Nomius unde 191
iupiter Altius 485
iupiter Ambuleius 818
iupiter Ammon 725
iupiter ἀπήμιος 1027
iupiter ἀπομυῖος 845
iupiter arbitrator 799
iupiter ἄρης, siue Martius 541
iupiter Belus 14.695
iupiter καπιτῶτας 630
iupiter caprino lacte nutritus 429
iupiter cur Apollinis pater, pag. 616
iupiter cur mas & fœmina, pag. 799
iupiter cur pater dictus Homero 416
iupiter cur principium, medium & finis uniuersi dictus Orpheo 856
iupiter cur τέλειος 430

iupiter Cynætheus 588
iupiter, diuina prouidentia, pag. 698
iupiter Elicius 606
iupiter etiam Olympus & Olympius, & cur 774
iupiter, ex Apolline & Creusa natus 475
iupiter forensis 1076
iupiter Gamelius 1087
iupiter unde Hercius 799
iupiter Heteridius 521
iupiter ἕτερος 1027
iupiter Pluuius ibidem
iupiter Icmæus 658
iupiter Ilapinastes 1050
iupiter infans per saltationẽ seruatus 163
iupiter Uhomatas 726 & 765
iupiter Liberator 847
iupiter Marnas 849
iupiter Melissæus 911
iupiter cognominatus Menecrates 413
iupiter mensi Iulio præfectus pag. 988
iupiter μοιραγέτας 485
iupiter Morius 460
iupiter, mundi anima 244 489 770 931
iupiter Nemæus 419
iupiter Nicephorius 542
iupiter Palæstes cur 484
iupiter Panomphæus cur, pagina 572
iupiter Pappa & Pappæus, pag. 421
iupiter Patrous 475
iupiter Philius 431
iupiter Physicus qui 799
iupiter Policus 440
iupiter, pro aere 680.799
iupiter, pro Nilo 1027
iupiter, quare pater apud Homerum 280
iupiter saltans 161
iupiter σλοιτὰς 678
iupiter splanchnotomos, pagina 1050
iupiter Statius 541
iupiter, trium oculorum cur, pag. 799
iupiter trochiscus 1118
iupiter, uniuersus mundus, pag. 1169
iouis ægidos allegoria 680
iouis Agoræ sacellum 678
iouis allegoria 222 846
iouis antrum in Creta 935
iouis cerebrum inter lautitias 96
iouis cum Hercule certamen pag. 484
iouis color 27
iouis Corinthus, prouerbium 820 827
iouis Ctesii dedicatio 1092
iouis cultus apud Thebas Aegyptias 868
iouis diuersa cognomina, pagina 567
iouis educatio 483
iouis & Promethei fabulæ allegoria 867
iouis & Saturni coniunctio quid ibidem
iouis filiæ, cur Musæ 770
iouis filij qui ueteribus habiti 81
iouis filij qui dicantur prouerbio 790
iouis flamma 425
iouis ὑπάτου ara 428
iouis imago 430
iouis imperatoris simulacrũ, pag. 799
iouis in Creta prophetarum abstinentia 496
iouis Hymetij ara 1027
iouis Labradei simulacrum, pag. 199
iouis lecti sternium 1052
iouis Lycæi lucus 935
iouis mens, fatum 255
iouis nomine formam intelligi 13
iouis nutrices nymphæ quæ 848 935
iouis Olympij crater 1068
iouis Olympij famulatus, pagina 974
iouis Olympici simulacrum, pag. 885
iouis Ombrij ara 1027
iouis planetæ ad sextam hominis ætatem ratio 752
iouis regnum 489
iouis Seruatoris crater, pagina 1068
iouis simulacrum cuiusmodi, eiusdemq; ratio 356 & 1170
iouis simulacrum ex cupresso 952
iouis stellæ candor 25
iouis stellæ in Italiam uis, pagina 699
iouis stellæ uteribus, quæ, pagina 30
iouis temperies 26
iouis templum & simulacrũ in Olympia 485
iouis triticum 425
ioui assidere iustitiam 280
ioui cur institutum certamen Olympicum 484
ioui nascenti suem submisisse mammam 980
ioui solita dicari trophæa, pagina 460
ioui τελείῳ libandi mos, pag. 1068
iouem arietina facie apud Aegyptios coli 722
iouem lapidem iurare, quid, pag. 809
iouẽ nil posse amplius quàm uirum bonum 691
iouem olea coronari 459
iouem ζωὸν aut ἀλιᾶ uocari, quid 680
ioues trecenti ueteribus, pagina 849
iuramenti militaris mos, pagina 113
iurandi mos per inanimata, pag. 1059
iurisiurandi apud ueteres Romanos formula 810
iureconsultus mercatore & medico præstantior 698
iureconsulti laus præcipua, quæ 698
iureconsulti officium 297
iureconsulti, iustitiæ sacerdotes 893
iureconsultorum arrogantia pag. 297
iureconsultorum memoria, pag. 744
ius carnium unde albescat, pag. 1065
ius emphyteoticarium, perpetuarium 276
ius nigrum apud Spartanos quid 495.496
iussulenta de uasorum nominibus appellari solita, pagina 1070
iustinianus εὐαλφάβητος 963
iustinianus Constantini filius ῥινότμητος ibidem
iustiniani genus ibidem
iustiniani historia 870
iustinus, iustiniani pater, bubulcus 963
iustitia quid 232.383 & 861
iustitia, bonum alienum 279 & 893
iustitia cur minutum quippiam Aristoteli 894
iustitia interna, externæ cauſa 896
iustitia, legis finis 279
iustitia, moralis uirtus 220
iustitia oculatissima 1142
iustitia particularis quæ, & eius partes 894
iustitia Pythagoricis trias, pag. 856
iustitia, uirgo 280
iustitia, cur uirgo credita, & Iouis filia 895
iustitiæ effigies 1142
iustitiæ & solis oculos fallere, prouerb. ibidem
iustitiæ, fundamentum fides, pag. 343
iustitiæ laus 892.893
iustitiæ laudum epilogus, 897 898
iustitiæ legitimæ finitio, pagina 894
iustitiæ pro effectu aliud atq; aliud nomen 897 & 898
iustitiæ præmium ebrietas, quid 243
iustitiæ excellentia & difficultas 893
iustitiæ munus 641
iustitiam à temperantia non separari 232
iustitiam assidere Ioui 280
iustitiam octonario significari Pythagoricis 861
iustum cur δίκαιον 895
iustum duplex 864
iustum quid à lege differat, pag. 898
iusti cognomen quibus adoptatum 897
iusti dies 461
iustitium ibidem
iustorum quæ defunctis exhibentur ratio 654 & 655
iuuenales ludi, qui 752
iuuenalia cur dicta 752
iuuenes ad uoluptatem propensiores 332
iuuenes unde dicti 751
iuuenilis ætas 751
iuuenilis ætatis ad solem ratio 752
de iumenta & serpentum se-nectã

Universidad de Deusto
Biblioteca

necta, fabula 985
Iuuenem corpora labore firmari 671
Iuuenum temperatura, pagina 751
Ἐξευτηρίας, Fortunæ ædes pag. 692
Ixia 89
Ixion, cur perfidus 1083
Ἐξύς 144
Lynx quid 316.385
deúc ea fabula 622
Ἴυγγες magorum 346
Iyngos puellæ fabula 316
& 662

L

Λ Notam in scutis gestare, Lacedæmoniorum mos 673
λα, intensiua particula, 527 637 819
& 1015
λᾶς, λᾶας, fluuius & ciuitas, pag. 638
Labandria 727
Labarum 199
Λαβή 357.813
Labeo piscis 1025
Labidium 199
Labienus cur Rabienus cognominatus 410
Labiorum ratio ac munus, pagina 107
Labarum 356
Labore nimio perire uigorem animi 390
Laboribus immutriri, dignum principe 332
Labradei Iouis simulacrum, pag. 199
Labronia 1057
Labronium 356
Labris 199
Labyrinthus carcer, & unde dictus 636.637
Labyrinthi plures notiones, pag. 637
Labyrinthodes quid ibidem
Labyzus 695
Lac annis reddi deterius, pagina 87
Lac apud Tabias præstantissimum 328
Lac, sanguinis spuma 87
Lactis alimonia cur nascentibus prima 574
Lactis naturam herbis immutari 1072
Lactis thrombosis quid, pagina 532
Lacte matris cur alantur præcipuè infantes 327
Lactes 120.135
Lacænæ calices 1057
Lacænæ phænomerides, pagina 130
Lacænarum tolerantia, pagina 670
Λάκνα 719
& 1093
Laccopluti cur Calliæ posteri appellati 1093
Lacedæmon Iouis filius, pagina 674
Lacedæmon libidinis notata, pag. 672
Lacdæmon terræmotibus obnoxia 675
Lacedæmonis epitheta aliquot 674
Lacedæmonius orbis iuuenali quid 672
Lacedæmonij corporis nudandi in certaminibus auctores 485
Lacedæmonij cur ὀφιόσλεοι pag. 674
Lacedæmonij unde dicti, pagina 674
Lacedæmoniorum Λ in scutis notam gestare mos, pag. 673
Lacedæmoniorum libertas, pag. 715
Lacedæmoniorum mores, pagina 670
& uide Spartani
Lacedæmoniorum, sapientiæ studium 672
Lacedæmonijs regibus assessores augures 708
Lacernosa cutis 92
Lacerta uas 1056
Lacertis uesci Aphros, pagina 1065
Λαχεύω 991
Lachanizare 559
Λαχανοπώλης 926
Lachesis 24
Lachma Syris quid 714
Lachryma aprorum cur dulcis, ceruorum salsa, pagina 438
Lachrymæ cur à domestico angulo potissimum profluant 435
Lachrymæ cur calidæ Homero dictæ 434
Lachrymæ cur homini tantũ propriè 434
& 776
Lachrymæ cur in dolore uberiores 434
Lachrymæ cur quibusdam cieri nequeant 435
Lachrymæ ex aeris occursu, aut motu uehementiore, pag. 436
Lachrymæ ex intentiore obtutu, & risu ibidem
Lachrymæ in propè moriturís unde 435
& 436
Lachrymæ quæ calidæ aut frigidæ 436
Lachrymæ quid, & unde, pagina 434
Lachrymæ tristitiæ & gaudio communes 435
Lachrymalia 434
Lachrymarum ad oculos uia duplex 434.435
Lachrymarum duo spiramenta 435
Lachrymarum frenum, pagina 435
Lachrymarum ratio 433
& 434
Lachrymas ciendi uim quæ habeant 436
Lacides uestes, quæ 600
Lacisma ibidem
Laciniæ 149
Laciniatæ piscinæ ibidem
Laconicus sermo qualis, pagina 471
Laconici breuiloquij commendatio 676
& exemplum ibidem
& 677
Laconicum ferrum 677
Laconica frugalitas 495
Laconica saltatio 165
166 677
Laconica calciamenta, pagina 677
Laconicæ magnanimitatis exemplum 674
Laconicæ albæ 707
Laconicæ claues 677
Lacões, cur plagipatidæ Plauto 671
Laconum hyporchematice, pag. 160
Laconum lusus comici, pagina 250
Laconum, prælium ineundi mos 321
Laconum, saltandi studium, 163 164
Lactantius grammaticus, qui & Luctatius 541
Lactantij lapsus 604
Lactaria 1072
Lactarij 1072.1156
à lacteo circulo Ditis imperium 574
Lacticinia 1072
Λακτιστάί, lactistæ equi, pag. 824
Lactuca soporifera, cur, pagina 1059
Lactuca tetracine 353
Lactucæ uaria nomina, pagina 1060
Lactucis cur in fine uescerentur ueteres 1058
Lactucina dea 983
Lacydis regis historia, pagina 256
Ladæ celeritas, & statua, pagina 411
Λαεαί, læ 748
Lebasium 1057
Lecastriæ meretriculæ, pagina 527
Λέβης 1015.1017
Lelaps quid 780
Lelij lenitas 953
Lemodes morbus 521
Lena 597.809
Lena deuterurgos & epigraphos 597
Læstria quæ 358
Læsium scutum 358
Læspoidas 520
Læstrygones, qui & Leontini 238
Lætitia & gaudium quid differant 330
Lætitiæ euentus uarij 777
Lætitiæ fines 330
Lagaros 121
& 988
Lagetas unde dictus Pluto, pagina 378
Λαγωβολᾶον 1018
Lagon 121
Lagophthalmus 586
Λαγώς, cur pro lepore, 1015 1017
Lagunculi panes 334
Lagyni 603
Laius masculæ Veneris auctor 555
Laij regis in cinædos decretũ supplicium 557
Lalangia 334
Lalangiorum percoctio 334
Lallare 422
Lama

Lama mastiche 1112
Lambda Eetionis uxor unde dicta 468
Lambdoides sutura 501
Lambdatos, quale 91.501
Lambdacismus 465
Lamech primum uxores accepisse duas 1086
Lamedon 425
Lamia Demetrij 1112
Lamia nympha 649
Lamiæ nomen unde 920
Lamiæ Veneris templum, pagina 1112
Lamiæ, deúc ijs plura ibidem
Laminarum ardentium supplicium 362
Lamisco regi digitus in pede lupinus 842
Lampadodromicus agon, 425 426
Lampadophori 790
Lampas Dianæ Persiæ insigne 276
Lampadum festa Athenis, pagina 425
item Corinthi ac Neapoli 425.426
Lampias 426
Lampon uates 1147
Λαμπρέμων 426
Lamprias Plutarchi filius, pagina 426
Λαμπρόφων & 1045
Λαμπροφόροι 426
Λαμπτῆς 564
Lampter Dionysius 564
Lampteria festa 564
Lampuris 426.731
Lampuros uulpes 661
Lampurus canis 426.661
Lamyra 468
Lamyrus quis 468.921
Lamyri cognomen unde, pagina 921
Lana Laodicensis & Milesia pag. 438
Lanæ medulla quæ 91
Lanam facilè aspergines combibere 1102
Lanaria herba 1174
Lancea donari soliti, qui, pagina 811
Lancea Martis nomine insignis 811
Lanceæ separatæ 1115
Lance ac licio concepta furta quæ 363
Λαγχάνω dilectus 867
Langor, μελαγχία 186
Lanificij inuentio 708
Lanuuij 125
Lanuuini ibidem
Λάω 476
Laocoontis historia 300
Laodice, quæ & Electra, pagina 757
Laodicensia indumenta quæ, pag. 438
Laodicum 258
Laomedontis equi 194
Laomedontis filiæ 920
Λαός cur pro populo, pagina 638
Lapara 121
Lapathi qui 263
Lapathum unde dictum 263
Λάπαθυ 980
Laperſæ cur Dioscuri 638
Laphria Minerua 542
Laphrius 511
Laphria Diana 511
Λαφρία festum 511
Laphylia 1057
Laphygmus 980
Laphyra 542
Laphystiæ bacchæ 1057
Laphystius cur Bacchus, pagina 1057
Laphystius mons ibidem
Lapicidina 637
Lapicidæ 637
Lapidarij 638
Lapis à cane morsus, prouerbium 659
Lapis in hepate repertus, pagina 140
Lapis niger in comitio, quid pag. 788
Lapis non lapis, quid 1066
Lapis, pro foro 1074
Lapis sacer 823
Lapis σωφρονιστήρ, qui, pagina 630
Lapis super Lapidem, prouerbium 1121
Lapidem è sepulchro uenerari pro deo, prouerbium, pag. 413
per Lapidem iurisiurãdi formula quæ 810
de lapide emptus, & de lapide noxium, quid 974
Lapides in prædia inimicorum aggerendi mos, pagina 720
Lapides per anum iecti 128
Lapides quomodo fiant, pagina 1162
Lapides uersandi insania, pagina 627
Lapidum generatio ex aquis calentibus, item ex frigore, &c. 1162
Lapidum partes terræ inhærentes, cur teneriores, pagina 1147
Lapidibus obruendi supplicium 360
Lapilli gypsei in corporibus ex pituita 87
Lapillorum potestas admirada 199
Λάπτω 980
Λαπτάζω 980
Λαφύσσω 980
Lappæ cognomen unde 920
Λάψαι 1057
Lapythæ qui 833
Lar 562
ad Larem sedere soliti supplicantes 566.567
Lares 37.642
Lares poeta 227
Larium primariorum ædes, pag. 37
Larium ruralium uicus Romæ 37
Laribus suspendi solitæ pilæ, pag. 601
Laros, larus auis 363
521 569
Larcos uas 364
Larga resina 369
Largi Licinij Ciceromastix, pag. 953
Largitionis corruptio unde primum orta sit, ignorari 893
Larigna pix, quæ & larix, pag. 369
Larignum oppidum 369
Larimnum 192.369
Larinus 192
Larini boues 192
Larini 980
Larissa per Maniam Pharnabazo adiecta 509
Larius lacus unde dictus 363
larix, pitys 953
Laricis natura mirabilis, pagina 369
Larnasius mons 304
Λάρναξ 304
Larua 1114
laryngus 133
Λαρυγγίζω 133.465
Larynx 113.133
Λᾶς 637
Λάας 637
Las ab Achille peremptus, eiusq; monumentum 819
Lasanophorus 835
Lasanum 835
Lasciui cur ὑγροὶ Græcis, pagina 520
Lasia chiromactra 599
Λασιόστασος 819
Lassitudinem æstiuam leniri balneo, hybernam unctione 1149
Lassius Hermioneus 229
à Lasso rixam quæri, prouerbium 493
Lastarni 819
Lastaurus ibidem
Lastaurocaccabus ibidem
Lasthenia Mantinea 515
Lasthenis proditoris historia pag. 283
Lata culpa 361
Lata fuga damnari quid 361
Latagia 1066
Latages 1057
Latage quid 1067
Latage à Siculis inuenta, pagina 1067
Latere, non uiuere 391
in lateribus cur producta motus instrumenta 19
Lathargi 1038
Λάθης Διώσας 616
Latiar quid 1088
Latij apud Virgilium allegoria 220
Latina loquendi figura quælis 908
Latinæ linguæ corruptio unde 909
Latinis non concessa Atticorum elegantia 211
Latitudinis principium in animato corpore, dextrũ, pag. 19
Latomia 637
Latomion ibidem
Latomus ibidem
Latomiæ Spartanæ ibidem
Latomiæ Syracusanæ ibidem
Λατόμιον μαρμάρινον, pag. 637
Latonæ aduersantis Mercurij allegoria 680
Latonæ allegoria 616
Latriæ qui 969
Latris 971
Latrocinandi mos olim Græcis & Barbaris 673
Latronis Galilæi in filios immanitas 416

Universidad de Deusto
Biblioteca

latumiæ à Superbo Tarquinio excogitatæ 360
latype 637.966
latypi 637
lauacra uide Balnea & Thermæ
lauacra calida cur sacra pagina 1161
lauacra è lotio 704
lauare pileum, prouerbium, pag. 517
lauare, pro eo quod est probra ingerere 517
laudatorium 316
laura 170.362
laura Lacinij filia & Crotonis urbs 723
laura locus deliciarum & prouisa, seu uico, pagina 723
laurea, pro lora 723
λάυρεθον 170
laurum baculum gestare, quid 170
laurentiani Florentini interitus 909
laurentij Vallæ lapsus 248 & 649
laurus Apollini sacra 169 & 170
laurus cur tacita poesis dicta pag. 169
laurus diuinationis symbolum 169
laurus Pythiorum corona, pag. 484
laurus ubi primum comperta 170
lauri uis 170.199.1059
lauri folia cur magistratum inituris dari solita 170
lauri foliis ueritatem somniorum conciliari 169
lauri in lustrationibus quæ uis 201
lauro cur uaticini uti soliti, pag. 169
laurioticus prouentus 723
lauriuori quare dicti uates, 169 170
laurium Atticæ 723
lautitiæ, quæ quibus locis præstantiores 1070
lautitiarum apud ueteres genera 328
lazi, qui olim Colchi 364 & 714
Leænæ cibus & uenatio, pagina 1118
leænæ & uulpis fabula, pagina 1117
leænæ partus 1117.1118
leberis in Neronis pueri collo comperta quid 357
leberides 356
lebes 1063
lebetibus tinnire apud Laconas mos 739
lebia 142
lebetion 805
lecanion ibidem
lecane ibidem
leccæ nomen unde 920
lecheæ angustiæ 815
lecithus quid 501.1042
lecithodes 1042
lecithopolis ibidem
lecti 1051
lectuli ibidem
lectum Idæ promontorium, pag. 502
lecticariorum castra 1156
lectio cur ἀνάγνωσις Græcis 376
lectisternium Iouis 1052
λεκυθίζειν θεσθαι 537
lecythus ibidem
lecythus quid metaphoricè, pag. 537
lecythos 1042
lecythum habere in malis, quid 537
lecythium metrum ibidem
λεκύθιον musa ibidem
lecythophorus ibidem
leda, post mortem Nemesis, pag. 418
ledæ fabula 418
legatus ordinarius 404
legati à Persarum rege muneribus affici omnes soliti, pag. 426
legati consulares qui 443
legislatoris ad philosophum collatio 698
legumlatores diuersis gentibus qui 698
leguminum in cibo euentus, pag. 493
λέχλυ 641.1008
λεῳφοδίεμοι 124.301
λήποτάξιον 29
lelex 674
lelegum nomen 674
lema quid 440
lemæ cronicæ, quæ ibidem
λημᾶν ibidem
λήμματα 441
λημματα, sumptiones, pagina 441
lemmata τριεσπερικά, quæ Galeno 441
lemni complures ærarij fabri pag. 739
lemno cur fingatur exceptus Vulcanus 739 & 907
lemnia terra quæ 907
lemniſci 1055
λήναιος, mensis Ianuarius pag. 1092
lendenaria oppidum 153
lenitatem, quibusdam lentitudinem dici 900
lenocinari 828
lenones qui 527
lens & sal quare lugubria Romanis credita 187
lentis cibus an salubris 901
lentis cruribus qui ibidem
lentè ferre ibidem
lente uescentes, æqui animi fieri ibidem
lenti qui, & lentitudo 900 & 901
lenticulas 537.929
lenticulæ non infundendum unguentum quid 265
lentulus cur Batiatus 406
lentuli interitus in Tulliano, pag. 636
lentulo unde cognomentum Suræ 920
leocoræ puellæ quæ 475
leocorium sacellum 475
leocorium 648
leonardi Aretini super mihi scriptione sententia, pagina 917
leonardus Dresanus 155
leonardus Lauretanus 155
λεὼν τριεσπερος 194
leo ab Hercule & alius à Polydamante necatus 511
leo Bembinetes qui 478
leo bracteatus, prouerbium, pag. 478
leo, cholericum signum 121
leo cur pro muliebri pudendo apud Martialem, pagina 476
leo cur templorum claustris appingi solitus 478
leo cur θήρ, siue fera dici solitus 1004
leo etiam cenchrenas 476
leo ex oue prognatus 482
leo risit, prouerbium 487
leo, saltatio 165
leo, solare animal 487
leo & 490
leo, solis symbolum 478
leonis allegoria 795
leonis Byzantij scomma, pagina 419
ex leonis natura, delucta prouerbia 478
leonis sophistæ in Philippum scomma 734
leonis uis 730
leoni fœtere animam 476
leonem ex ungue, prouerbium 478
leonem metuere gallum, pagina 602
in leonem mutatio 342
leonem radis, prouer. 476
leonem fabula non excipit, prouerbium 478
leones cauda se ad iram stimulare 477
leones in deliciis Heliogabalo 477
leones unde dicti 476 & 477
leonum epitheta 477
leonum frequentia in Mesopotamia 478
leonum somnus qualis 476
leonũ usus acerrimus 476
leonicum oppidum 156
leonicus Thomæus 623
leonides quomodo in officio Byzantios retinuerit, pagina 734
leonidæ cor hirsutum 139
leonidæ in Phigaleos factum pag. 712
leontea, quæ & leonte, pagina 1037
leontica sacra 1094
leontinorum luxus 238
leontiscus Mesenius 226
leontius mechanicus 300
leontocomi qui 478
leontomiges canes 660
leontychidæ in Philippum Orpheotelestem scommæ pag. 554
leopardus allium fugit 136
leopardi in deliciis Heliogabalo 477
leophoros quid 487
leos Orphei filius 475
λεωσφέτερος 678
leosthenes sinus 516
leosthenis de Demosthene testimonium 179
lepaste 1057
λεπαστωτόν 498
lepidoides sutura 501
lepræ abominatio qualis apud Persas 171
lepræ ratio 996
lepreorum in adulteros pœna 842
λεπρὰ πρῶτα κλυδώνια 26
leptos argenteus 353
leptychana 1135
leptynes pro Plutone, cur, pagina 378
λεπτυνθρὰ 996
λεπτοκάρυον 168
lepus cur amoribus sacer creditus 1017
lepus cur λαγώς 1015 & dasypus 1016
lepus dormiens, prouerbium pag. 1018
leporis acies cur obtusior, pagina 1018
leporis cauda spongiæ loco pag. 1176
leporis color 1015
leporis esu Britannos abstinere 1018
leporis marini uirulentia, pagina 1017
leporis occursus in itinere ominosus 1015
leporis sydus, & quales qui sub eo nati 1018
leporis timiditas 1015
leporis uitam agere, prouerbium 1018
leporem mœnibus indormire, quid 1015
leporem palpebris apertis dormire, clausis uigilare pag. 1018
lepores galeati, prouerbium, 515 1018
lepores tenelli cur à uenatoribus dimitti soliti 1018
leporum lustra 1015
leporũ plura genera 1017
leporum schelides 1015
leporina carne uescentes cur formosos fieri creditum, & somniosos 1017
lepyria febris 855
leriorum mores 710
λέριον 710
lerna 991
lernæa 991
lesbi oraculum Orphei 554
lesbi uxriæ affectiones pro uentorũ diuersitate 779
lesbia farina præstantissima pag. 327
lesbia musica, quæ 697
lesbia regula 257
λεσβιάζειν 519
lesbium uinum 480
lesbiorum libido 697
lesbiorum turpitudo 519
lesbius collis pro Vesuuio, pagina 328
lesbius lapis in funestas domos admissus cur 787
lesbonactis Mitylenæi de saltatione iudicium 162
λέσχη quid 740
lesche κροτωνῶν Spartæ, quid 740
leschenorios Apollo cur, pagina 740
leschenos Troiani belli scriptor 740
λέσχις 527
letheus fluuius animarũ potus 243
lethargia 628
lethargus canis 661
lethargus unde nascatur 86 391 392 1150
lethargus quid 1150
λήδη 680
lethe carcer 636
lethe fons ad Trophonij specum 770
leuca 171
λεύκη duplex 171
leuca Gallorum quid 171
leuca pilos albescere 500
leuca urbs 1177
leucadij, putres Corinthij, pagina 734
λευκεώνια cur Samothracedicta 842
leuana dea 1124
λευκαένεθρα 996
λευκάλφιτον 327
λευκαῶοι 842
leucippi cognomentum unde Proserpinæ & Cereri 1005
λεύκη cur ἀχερωΐς Homero 485
leucerineos ficus 684
λευκερώστιον 521
leucippæ furor 626
leucochrum uinum 995
leucomænides 765
leucoparyphus 593
leucophæus color 599 & 887
leucophlegmatia 990
leucophrys Diana 532
leucopygi 128
leucothea Ino 418
leucothea cur Ino 888
leucotheæ Nereides 888
leucotheus color 887
leuctra 170
unde dicta 171
leuctrica monumenta quæ, 170 171
leuctrica pugna 674
leuctricæ puellæ 170
leucus ager 888
leucus piscis sacer 449
leues annuli qui 202
leuini uictoria 1179
leuitæ 247
leuitatis detestatio 829
λευρὸν ξίφος 171
λεύσσειν 477
leuternij 1177
leuternium littus ibidem
lex à iusto quid differat, pagina 898
lex quid à psephismate differat 699
lex centusis quæ 1105
lex, ciuitatis anima 698
lex & regio, prouerbium, pag. 694
lex, mortalium & immortalium omnium regina, pagina 280
lex, mutus magistratus 279 & 892
lex quid 697.698
lex uera, quæ ibidem
legis agrariæ præcipua causa, quæ 650
legis commendatio 279
legis finis, iustitia 279
leges canendi apud ueteres mos 320
leges cur ueteribus ad deos relatæ 698 & quibus ad quos 698
leges sacratæ quæ 447
legum antiquarum mulcta, pecore constans 896
legum breuitas 699
legum communis conditor, deus 698
in legum contemptores supplicium 362
legum laus & usus 698
lexiarchicon 846
λήξις 846
Libadium 441
libanius sophista Basilio censore usus 729
libanotos 428
libanus in thuris fructicetus 428
libarij 1166
libatio quid 430
libella pro re minima 355
libelli famosi ab Augusto prohibiti 579
liber magnus, magnum malum 1121
libri didascalici, qui & indices 641
libri improbatæ lectionis, qui 345
librorũ combustio quale supplicium 410
liber pater, bonus dæmon dictus 1068
liber pater, diadematis inuentor 922
liberi patris crater 243
liberi patris in Indos expeditio 715
liberi sacra Athenis præcipua 243
circa Liberum patrem Delphini cur appingi soliti, pag. 995
liberalitatis in pauperes commendatio 784
liberales causæ quæ 860
liberatoris Iouis potio, pagina 1068
liberos esse omnes natura, pagina 967
in libertos ingratos ius, 664 665
libertas directa, quæ 379
libertas in tutela Iouis 563
libertatis atrium 563
libertatis frater, ocium 839
libertatis incõparabile pretium 274
libertatis reuocandæ ius, 664 665
libethra 705
libethriorum exitium ὑπὸ σύος 705
libidinis castigatæ exemplũ pag. 521
libidinis coercendæ apud Romanos lex 521.522
libido mulierum in umbilico pag. 535
libido uirorum in lumbis, pagina 535
cur libidinis operum magis quàm aliarum affectionũ nos pudeat 523.524
libidinis efferatæ exempla, 518

Universidad de Deusto
Biblioteca

518 526
libidinis prodigiosæ in mulieribus exempla 526
libidinis uituperatio 1131
libidinem cieri satyrio herba pag. 528
libidinem cieri scyllæ esu, pagina 525
uide Coitus
libidine nil non domari, pagina 534
libidinosi etiam iracundi, pagina 1131
libitina dea 578
libitinæ qui ibidem
libitina non aliud quàm Venus 1130
libitina dea unde dicta, pagina 1130
libitinæ ædis merx cuiusmodi ibidem
libitinam non sufficere, quid pag. eadem
libitinam uitare ibidem
libitinarij qui ibidem
libitinorum nota ibidem
libitinensis porta ibidem
libon templi Olympici auctor 485
libra, uentorum signum cur, pag. 779
libræ pondus æris quàdo Romæ imminutum 354
libratores 1026
libum punicum 335
libyæ harenæ non curat Aegypti sulcus, prouerbium pag. 1133
in Libyam mittere ægrotum, quid 725
libycæ ferè cur æstate non bibant 1100
libycum institutum in elephantorum sepultura, pagina 724
libycorum moris ululatus in templis 433
libys tibia 319
libyes è curribus pugnare soliti 831
lichanos 641
lichas 118
lichenes 824
λίχνος 990
licij usus in ueneficijs 363
licio ac lance concepta furta, quæ 363
licinij Cæsaris in spadones dictum 544
item in literas 544
licinij imperatoris in literas contumax 1121
licinij in Alabandeos scomma 1012
λικμητήριον 187
licnites bacchus 846
licnos quid & unde 187
lictorum uirgæ 269
licudmen 1048
licymnij filius Oenus primus stadij in Olympijs uictor pag. 484
lilieta 1136
lilij cum Venere certamen, fabella 710
lilij flos unde 193
lilij purpurei copia in Syria pag. 979
lienis duplicatio 915
lienis situs 143
lienis usus 142
in homine & quadrupedibus præcipue 143
lienosi unde 142
ligius qui 971
lignum non lignum, quid, pagina 1066
lignum uitæ quid 644
ligna amaracæ liquore macerata, citra fumum ardere pag. 969
ligna causima & ergasima, pag. 968
ligna acapna ibidem
ligna cocta ibidem
ligna cremia 969
ligna crepsima ibidem
ligna Phrygia ibidem
ligna, pro nauibus ligniseris ibidem
lignarij serui 972
ligula 470
ligures heptapleuri 120
ligustri floris uis 1054
λιγυφώνοι quare dictæ Hesperides 29
λιγυρός 632
ligyros prius, qui pòst Achilles 923
limanchia 493
limbus de zodiaco 934
limen 181
limenarchæ 441
limenophylaces ibidem
limitrophi fiendi ibidem
limnæ Athenarũ arcis ibidẽ
limnæus locus Dianæ sacer, pag. 671
limnatarum clades 671
limon 442
limacer Britannus 623
limaria 1017
limdum, aromatis species, pagina 939
linea alba quid in spectaculis 181
linea extrema amare 182
lineam poscere quid 181
lineæ uestes 888
linearis pictura 308
lineares numeri qui 863
lineis longis quid fieri 182
lingua ad loquendum præstantissima quæ 109
lingua cur ouali figura, pagina 745
lingua incontinens Hippocrati quæ 469
lingua plectri similis 109
lingua, stultorum thesaurus, pag. 1175
lingua unde dicta 109
in lingua aliena obsurdescere, prouerbium 85
ex lingua & bona & malæ propagari 470
lingua hæsitãtes cur melancholici 1124
lingua hæsitare solius hominis, & cur 1123.1124
lingua peccantium tres species 465
lingua priorientes 579
linguæ abusus 577.578
linguæ in homine usus 108 109 1123
linguæ humanæ præstantia, pag. 108
linguæ duplex munus 107 & 744
linguæ partium uocabula, pagina 469
linguæ uirulentæ taxatio, 576 577
linguæ cur deorum honori contributæ 472
linguæ deorum, aues apud Babylonem, quæ 299
linguarum diuersitas 85
lingula 470.791
lingulati tubuli qui 470
liniacum capitur 157
λινὶς 182
linon 1017
λινοσολίαὶ 176
lintea melitea 911
linus 229
linus quomodo ab Hercule interemptus 754
linon carpasium ab igne tutum 543
linum cur diuinæ rei maximè idoneum 177
linum Indicum 887
λιοφνὶς 213
liparia 855
lipognomones 445
λιπαρὲς 369
lipopsychia 1152
λιποψύχιον 369
liquores duo humanis corporibus gratissimi à natura dati 191
lis pro Dyade Pythagoricis, pag. 856
lispa 127
lispi 127
listri 638
listrotum 638
λιταυεῖαι 160
litera longa quid apud Plautum 365
literæ hieroglyphicæ, quæ & ignorabiles Latinis 1142 & 1142
literæ mutæ, proverb. 1122
literæ serules 978
literarum discrimen 365
literarum inuentor 864
literarum usus apud Indos nullus 715
literas inuerdi mos 275
per literas fortiendi Athenis mos qualis 866
literis imbui reges, Gotico instituto prohiberi 281
literis nihil mandandi mos, pag. 350
literatus pro seruo 973
literati, pro notis inusti, 274 276
literati Samij qui 275
lithaces 250
λιθίασις 145.236
lithologi 638
lithotomiæ 637
λιθοτόμοι forum 1074
lithostrotos 638
lithoxoi 1137
lithurgice, litholtri uice, pagina 638
litierses 229
lityersis uoracitas 263
litra 353
littore loquacior, prouerbium, pag. 424
liturgion 638
liturgia, pro missa 638
liuiæ dolo peremptus Augustus 535.536

T. Liuius candidissimus, maximi cuiusq; ingenij æstimator 955
T. Liuius Salustio iniquior, pag. 955
liuij amplitudo 954
T. Liuij Decadum diuisio an ab ipso auctore facta, pagina 955
T. Liuij Dialogi & Philosophica 954
T. Liuij obitus 466
T. Liuij Patauinitas 954
liuij Drusi inquieta perpetuò uita 390
liuij Epica 227
liuoris detestatio 791.792
lixiuium quare rubet 27
lixiuium mustum 1104
lixiuium unum quòd, & cur pag. 1101
lixiuius cinis qui 939
λοβὸς, lobus 105
lobæ ibidem
lobia ibidem
lobi 105.1135
locarium 149
locationum hasta 812
pro locato stare 235
lochæi diphri 821
lochia 821
loci, pro utero 147
loco mutato an mutetur etiã dæmon, & rerum euentus 47
locorum muliebrium prociden tia 128
locorum salubritas ex pecorum iecoribus obseruari solita 140
locridarum uirginum continentia 880
locrorum bibendi lex 1069
locrorum supplicum mos, pagina 568
locrensium ultio de Dionysii libidine 521
locularis resina 149
loculatæ areolæ & piscinæ, pag. 149
locustã in mensam admitti, pag. 1065
locusta mantis cuiusmodi, pagina 1170
locustæ, bruchi, attaci, mastaces 99
locustarum cibus quibus in delicijs 1065
locutionum genera 470
loetrochæ tripodes 303
λογαοιδικὰ 230.580
logarium 231
logas 235.585
λογεῖον 230.231.293
logeum 290
logi qui 230
logia 230
logice 962
logicæ distributio 272
λογικὸν, τὸ 68.858
λογικὸν, fabulæ genus quale 681
logij 231
λόγιον pro magnifico 886
logistæ 231
logisterium 231
logisteria 231.242
logisterium stratioticũ 820
logistice 231
λογιστικὴ anima 62
logisticus 231
logodædali 231
logodipnum 1053
λογιοδρομῶ 517
λογοδαίδαλος 230.580
logographi 231
λογοποίημα 230
logopœi 230
logos quid 580
λογοποιὸς 230.580
λόγος ἐμμισθος 748
logotheta 231
lollij capillamenta 507
lolliginis capillamenta 507
loligines pisces 946
loliguncula 946
loma 1168
longanon 135
longinus Cassius 711
longitudo 309
longitudinis principium ac ratio in corpore animato 19
longus pes 651
longi uersus, pro heroicis, pagina 651
longis lineis quid fieri 182
longurium 181
lopheum 99
lophion 99
lophia 99
lophnia 213
lophnis lampas 213
λοφὸς, apex 99
λόφοι 568
lopoditæ qui, & cur illæsi Dionysio permissi 866
loquacitatis epodos 471
loquacitatis prouerbia 471
loquẽdi figura quadruplex, ueteribus obseruata 908
& 909
loquendi intemperantia, orationem reddi inanem, pagina 524
in loquendi temeritatem, 471 472
loquendi uarietas 85
lora assragolata quæ 789
lora pictarum 504
lorarij 971
λόρδωσις 113
loreis cruribus qui 901
loricariæ fabricæ 809
loricati equites 832
loricium 599
lotages 318
loth ebrius 1098
loti, tibiarum genus 318
lotinæ tibiæ 319
lotophagorum in defunctos barbaries 650
lous mensis 492
λουσσοῦς regio 630
λοῦτρον 726
loxias Apollo & cur 471 & 991
loxon 107
Lucæ boues 486
lucani lauis 228
lucanum, scarabeorum genus 286
lucani φιλόξενοι 842
lucanorum lex 756
lucar pecunia quæ 295
lucerna indigentes oleum effundere, prouerbium, pagina 1172
lucernam minimè extinguere, Romani moris 684
lucernarum fungi 328
lucernarius canis 661
lucianus cognomẽto Blasphemus 210.835
luciani impietas 339
luciani interitus 339
lucidorum pleraq; frigida, pag. 966
lucifer, angelus 39
luciferi lapsum per Aten ab Homero significari 42
lucij in Herodem sophistam cauillum 787
& Marcum imperatorem 787
lucilia, mariti interfectrix, pag. 535
lucij in fucatum epigramma, pag. 1114
lucillius cur Cædo alteram di ctus 1021
lucinæ lunoni quare attributa supercilia 100
à Lucina impeditus Alcmenæ partus 642
lucinorum cognomen 543
lucinij 104
lucos colendi ratio quæ ueteribus 428
lucretiæ pudicitia 473
T. Lucretij furor 626
lucretij uersus à Ciceronere cogniti 626
luctæ 505
luctatius grammaticus 541
lucuci qui 428
luculli animosum dictum, pagina 528
luculli bibliothecæ 507
L. Luculli in Lautioribus epulis seruo obtemperandi mos 1158
luculli ocium 389
lucullea mensa 240
lucullorum statuæ 1136
ludere de corio alieno, prouerbium 525
ludens domi suæ, quid 961
ludus Sarmaticus 707
ludi genus, ficos aut uuas ore excipere 684
ludo cur comparata sapientia 961
ludi, à Lydis dicti 775
ludi an moribus noxij 289
ludi hastici, uel xystici, qui, pag. 813
ludorum scenicorum origo, pag. 289
ludij, ludij uolsi 559
ludouicus Gallorum rex, pagina 154
lugdunensium mulierum sese in puteos præcipitantium uesania 909
lugendi in pellibus mos, pagina 1036
lugendi mos diuersarũ gentium 77.653.654
lugentium habitus 654
lumbare dextrum 146
lumbi 126.144
lumbi, uirorum libidinis sedes 535
lumbricorum species 733
lumen bonum quando Græcis dici solitum 564
lumen cœlestium uirtutum uehiculum 764
lumen ex sese fundentium miracula

Universidad de Deusto
Biblioteca

racula 550
lumen quid 547.764
luminis iucunditas 616
lumina occulta aut manifesta, quæ 200
luminum in religione nostra usus quis 564
luna, ætherea terra 9.25
luna, ætheris pars ima 25
luna amphicyrtos 767
luna an à planetis etiam illustretur, ut à sole 764
luna an inter errantes censenda 29
luna artitocos 767
luna auersa & aduersa quæ, pag. 763
luna, cancri domina 574
luna, cæli regina apud Hieremiam 30
luna corniculans 766
luna cur ab amantibus aduocari solita 167
luna cur fœmineæ qualitatis credita 680
luna cur Melissa 848
luna cur Selene 764
luna dichotomos diuidua, 530 767
luna, eadem quæ Proserpina pag. 37
luna Endymioni amata, pagina 767
luna humectior 22.26
luna, Isis 588
luna, nocturnarum apparitionum præses 196
luna panselene 767
luna quarta nati, prouerbium 763
luna quibus præsit 29.196 574 996
luna silens 764.767.982
lunam silentem an credibile aliquid in nos agere, pagina 794
luna, ueritatis imago 529
lunæ à Pane deceptæ fabula, pag. 996
lunæ albor 27.996
lunæ alimentum 22
lunæ altitudo, Taurus 848
lunæ antrũ in Arcadia 935
lunæ appellatione cur mundus & mens nostra significetur 767
lunæ biga, cur & qualis, pagina 766
lunæ κατοψασμῶν καὶ σκιᾶς ratio 763
lunæ coitus 764
lunæ coitus quomodo à Cynocephalis obseruetur, pagina 982
lunæ corpus quale 763
lunæ crebra mutatio, rerum inconstantiæ symbolum, pag. 789
lunæ cur albus color attributus 998
lunæ defectus quando 875
in lunæ deliquijs cur adhibitum æs 739.1112
lunæ efficacia in subiecta corpora 29
lunæ imbecillis calor 1006
lunæ in maris reciprocatione uis 1003
lunæ lumen ex sole 25 286 764
lunæ maculæ 22.25
lunæ natura terrestri persimilis 8
lunæ permutationes septem, pag. 766
quæ & φάσεις 766 & 767
lunæ planetæ ad pueritiam ratio 752
lunæ ratio in plantationibus & cædenda materia, pagina 762
lunæ schematismus 764 766 767
lunæ uirtus qualis 762 & 931
lunam à sole mutuari lucem 25 764
lunam aquis dominari 996
lunam, deum masculum credi Græcis & Aegyptijs pag. 767
lunam humectare, non arefacere 762
lunam repercussu lucem non propagare 763
lunaris humor 575
lunaris influxus ratio in criticis diebus gemina 530
lunaris luminis ratio, quæ, pag. 763
lunaris sphæra cur Antichthone 862
lunaribus radijs an fieri possit iris 875
lunaticus morbus pro comitiali 196
lunatici 50.196
lunatum 167
lunata conchylia 767
luntæ aues quæ 726
lunulas in calceis gestandi mos apud Romanos et alias gentes 789
lunus deus 767
lupatum 822
lupercorũ sacrificium 659
lupina pellis cur militũ cassidi imponi solita 1037
lupinorum maceratio 118
lupinum cum sole circumagi 1110
lupus Apollini sacer 353 & 935
lupus ὀξυδερκής 935
lupus morbus 1160
lupi pro serrulis 823
luporum apud Crotonem frequentia 512
luporum dentes cuiusmodi, 822 823
Lyæus 246
lycæa 587
lycæus Iupiter 587
lycæa sacra 935
lycæus mons, qui & Olympus 935
lycæi fons miræ naturæ 935
lycæi miracula 935
lycæi Iouis lucus 935
λυκανθρωπία, & Lycanthropi, qui 1034
lycaon in lupum 588
lycaonis instituta 587
lycaones 1034
lycea 1037
lycea uestitus, prouerbiũ, pagina 1037
lyceæ Dianæ templum 823
lycegenetes Apollo 823
lychnados urbs 214
lychnasia 214
lychniæ 214
lychnitis palus 214
lychnobij 329
lychnocaia 214
lychnocautia 214
λυχνοφορῦντες 426
lychnuchus 214
lychnus heliconius 214
lychni ante Mineruæ simulacrum, Athenis suspẽsi mirum 543
lycia coma, prouerbium unde 1132
lyciarcha 720
lycitas canis 661
lycium 256
lycium gymnasium 1133
lycius Apollo 1133
lyciorũ mores 1132.1133

lycoctonos Apollo 353
lycoctoni Apollinis templũ, pag. 256
lycophilios 823
lycophos 615
lycophus 823
lycophones 823
lycophrõ Βαεβαρόγλωσσος 828
lycophron unde dictus 922
lycophronis reprehẽsio 130
lycopodes 829
lycopolitis cur inuisi asini, & tubæ 1169
lycorus 615
lycoria urbs 615
lycos 935. 1064.1144
lycos Apollo 823
lycos frenum 822
lycospadæ equi, qui 822 & 823
lycosura 848
lycurgus unoculus 104
lycurgi de urbium mœnibus sententia 1018
lycurgi dictum 394
lycurgi in nobilitatis ostentatores dictum 790
lycurgi institutũ comæ nutrendæ 552
lycurgi leges 393.394
lycurgi leges cur paucæ, pagina 676
lycurgi sepulchrum de cælo tactum 927
lycurgo excussus oculus, pagina 541
lycurges phialæ 1057
lycus Rheginus 192
lydia pompa 671
lydiæ regum gestamen securis 199
lydiæ tibiæ 319
lydius modus 313
lydius ornatus 775
lydos primos signasse nummum 353
lydus uolsus quid Plauto, pagina 775
lydarum mulierum libido, itẽ licentia ante connubium, 713 756
lydorum improbitas & superstitio 775
lydorum inuenta 775
lydorũ mollities & turpitudo 723.775
lyæ Diana 511
ἐλυγοκόλλαι 1055
λυγοδέσμαι Diana, cur, pag. 671
λύγοι 671
lygismos quid 91
lymata 823
lymax 823
lymaces petræ 823
lymphati 991
lymphaticus morbus 824
lyncæ per parietem uidere, pag. 587
lyncea regio 425
lynceus ab Hypermnestra seruatus 411.425
lynceus collyrium 425
lynci monumentum 425
lyncei perspicacitas 166 & 411
lyncurius lapis 321
lyra 318
lyrion 318
lyræ inter pocula usus improbatus 315
lyrcus 425
lyrcea regio 425
lyrici poetæ 227
lyricorum cyclicus chorus, pag. 227
λυρῳδοί 318
lyrodia 318
lyrophœnix sambyx 316
lyrtos 1058
lysandri astutia 400
lysandri cor 139
lysandri dictum 730
lysandri in Dionysiũ scomma 595
lysandro Græcorum primo erecta templa 835
lysiæ oratio pro Phrynichi filia, anceps 1004
lysiæ subtilitas 180.935
lysiæ tyrannis 177.871
lysii allegoria 846
lysii Bacchi sacra 249
lysii dæmones 47
lysii dij 249
lysimachus gazophylax, pagina 795
lysimachi frugalitas 329
lysimachi statuæ cornua, quid 773
lysimachi tyrannis 871
lysimachi uulnus Alexandri diademate obligatum, pagina 922
lysiodos Diogeni Epicureo adamata 250
lysiodi 249
lysippi Bacchæ 597
λυσιζώνη cur Diana 600
lysizonos Ilithyia 1089
λύσωμαι 99
lytæ 126
lythirambus 228
lytierſas 174
λύτται 662
lytræ 726

M

Literæ sortitio quid, pag. 861
μ sortitus es, prouerb. 865
μ Messeniorũ quondam nota 673
μᾶ, pro matre 421
macariæ Heculis filiæ obitus & cultus 475
μακάρων νῆσοι 834
macarones pro rudibus, unde pag. 629
macarum mores 724
macedonum sepeliendi religio 650
macedonibus munus maximè regium quod 773
macella 414
macellinus pro Macrino, pagina 362
machabæi in matrem pietas, pag. 421
machæra 155.406
macherati 406
machæræ cognomen Ocho inditum 1169
machæriones qui 476
machæronij pastilli 476
machæronion herba 476
machætæ in Philippum scomma 892.893
machimos ciuitas 668
machinæ scenicæ 291
machli 401
machlyes, eorumq; mores, pag. 724
maciei in corporibus ratio et cura 560
macrianorum Alexãdri imaginem gestandi mos, pagina 837
macrini imperatoris auris perforata 106
macris 629
macrones 629
macrobius Plutarchi Symposiaca imitatus 1042
macrobij Laus 205
macrobij patria 522
macrobij 801
macrocephali 629
macrocheræ tunicæ 599
macrochir Artaxerxes cur, pag. 868
& Laus eius 869
mactra 335.1167
μαελάφωσις 439.730
madda 327
mæa 609
μαῖαι, pro amita, &c. 609
mæandri Protagoræ patris historia 747
mæandri opes 747.749
mæatæ Britanni 702
mæcenas, per cæ an æ scribẽdum 453
mæcenatis thermæ 1164
in mœnia urbium, scomma, pag. 1018
mænides piscis Hecates cibus 765
mænides liparæ 328
mænides unde optimæ, pagina 1070
mæotis cibus milium 685
μαῖραι 661
mæra canis & capra 661
μαίρδω 477
mæro poetria 515
mæson coquus 212
mæson histrio 212
mæson persona 212
mæsonica scommata 212
magadis 315
μαγαδίζω 315
magadia 1063
μαγδαλεύω 454
magi Persarum 268
magi, pro prophetis 346
magi qui 345.346
magorum apud Persas frugalitas 496
ad magorum carmina qui dij euocari soliti 766
magorum iynges 346
magorum sacra 433
magorum sepeliendi mos, pagina 653
magorum statuæ uocales, pagina 1136
magia, magus 345.346
magia qui potissimum claruerint 346
magiæ auctores præcipui qui pag. 345
magiæ clauis astrologia, pagina 340
magiæ finis 346
magiæ nomen unde 346
magiæ ratio 200.201
magiæ species, earũq; discrimen 345.346
magica excãtatio quid 232

Universidad de Deusto
Biblioteca

& 233
magicum dogma 748
magides 242.1070
magides mensæ 302
magides offæ 303
magis 335
magister armorum, officiorum, &c. 454
magister populi, magister equitum, magister pedi tum 454
magister, pro dictatore, pagina 454
magistri conuiuiorum 264
magistri qui 812
magistratus, lex loquens, 279 892
magistratus, legum ministri 893 698
magistratus qualis esse debeat 278.279
magistratus uirum ostendit, prouerb. 279.893
magistratus uis 279
magistratus codicillares, pagina 152
magmata 315
magmedis, siue Mahumetis historia 196
magnæ matris sacerdotes, cur Melissæ dictæ 843
magnanimitas quid 901
magnanimitatis exemplum, pag. 674
magnesia Græciæ clauis Philippo dicta 826
magnetem trahere ferrum, pag. 602
magnetum infortunia 842
magnificū in oratione, quid pag. 886
magnitudinis significationē quæ habeant apud Græcos 820.821.822
magodi 249
magodia 249
magorum apud Persas fuga litas 496
magusæi 346
μαγῳγ 346
maia cometes 609
maiæ, siue meæ caneri 610
maiestas sine bonitate, nulla pag. 339
maior consul, maior prætor, maiores flamines, qui, pagina 442
maiorum gentium dij 846
maius mensis, Artemisius, pagina 1099
maius mensis, qui & Metagitnion 321.1169
maius mensis, qui metagitnion Atticis 1169
maio præfectus Apollo 983
malache 791
malachias propheta angelus dictus 41
μαλακία, malacia & 186 816
malacia urbs unde dicta & condita 186
malacoderma quæ 1040
malacum 185
μαλακοῦ cognomen unde Aristodemo 325
in malaco sanum, quid 185
malagmare 1172
malca 1070
malce quid 957
malcion 957
maleæ 455
male audire, in primis regiis esse 828
maledicendi detestatio & 577 578
maledicto nil magis uolucre pag. 577
malefica ulcera quæ 402
malefici 345
mali idea quæ 338
è malis boni prognati 206
malis sæpe homines resipiscere 757
malitia in hominibus naturalis 43
mala canina quæ 657
mala Hesperidum quæ intelligenda 950
mala cur ὑπὲρφλοια dicta 1135
malicorium 441
malum medicum 1135
malum punicum, pectoris os pag. 120
mala punica cur opsigona Empedocli 1135
malleus terræ, diabolus 46
malluuiæ 1063
mallophoros Ceres cur, pagina 950
μαλλός 481
μαλλότης 950
μαλλωτοὶ tapetes 603
μαλθώ 622
maltho apud Elidem, quid, pag. 813
malua mitior 791
maluasium uinum 1105
maluaticum uinum 480
malus punica à Venere primum in Cypro sata, pagina 882
mamillas præcipuè infestari cancro 1160
mammacuthi, qui & 629 865
mammaluchi 630
mammarum fungositas 688
mammarum uitia 532
mammea palatium 456
mammeæ dictæ 456
mammia 421
mammulæ cognomen unde, pag. 920
ioannes Manardus 623
mancipia sale commutandi mos 971
mancipia trita & ueterana, pag. 977
mancipia uenalia & usualia, pag. 969
mancipia unde dicta & 707 967
mancipiola 977
mancipiorum nomina unde pag. 707
mancipijs senio debilitatis benigne utendum 973
mandæ 1081
mandragora cur anthropomorphos dicta Pythagoræ 657.860
mandragoræ fructus hypnoticus 607
mandragoræ grauitas 392
mandragoræ hausium quæ consequantur 657.958
mandragoræ potu stratagema 657
mandragoræ uaria appellatio 657
mandragoræ uis 225
mandragoram bibisse, prouerbium 656.657
manduæ 295
mandya 599
mane cur dictum 564
manum 564
manentis impium dogma, pagina 52
manes 24.37.978
μάνης, manes, seruile nomē pag. 978
manes 978.1057.1067
manetho Aegyptius sacerdos 590
manethon 476
mangones 1166
maniacia 884
maniacorum curatio 501
maniæ exempla 626
μανίαι deæ 630
maniæ uirtus 509
manichæus, manichæi hæretici 24.978
manichæi unde dicti 978
manichæorum calumniæ 24
manichæorum dogma 849
manichæorum hæresis 340 695
manicula 992
manilius cur à Catone senatu motus 1085
μανιόπτοιοι deæ 630
manis rex 884
manica quæ 884
manna quid 801
manna, Syriacus ros 979
mannos 884
mannophori 884
manni 831
manni, mannuli equi 884
μάνωσις 884
manotica alimenta 884
mansiones 714
mansuetarij 477
mansuetudo quid 904
manuales serui, χερνῆτες, pag. 968
manuarium æs 356
manus interior cutis quare mollior 116
& nudata pilis 117
manus dextræ & sinistræ, symbolum 1142
manū in Aetolis habere mentem in Clopidis, quid, pagina 782
manum inter preces exoscu landi ritus 161
manum in carpum mittere, pag. 118
manu altera aquam ferre, ignem altera, quid 966
manu solœcismum facere, quid 781
manus cur perfricare soliti trepidantes 190
manus deorum quæ medicamenta Philoni dicta, pagina 1118
manus osculandi mos 118
manus per singula fercula abluendi mos 1062
manus ac rationis ac sapientiæ ministræ 116
manus uelatæ cur Plauto, pagina 568
manuum cum pedibus proportio 131
manuum duplex emolumentum 115.116
manuum sermo 116
manuum usus 82.85.115 & 116
manibus abluendis smegmata 1063
mantellum 599
mantelia 599
mantes Athenienſium 708
manteum quid 571
mantiniaca saltatio 166
mantinica stola & armatura quæ 399
mantis brassica 1059
mantis myrica 269
mantis quid 1170
mantis te uidit, prouerbium, pag. 1170
maracus poeta 625
μαραστμοδλς febres 855
marassius cur dicta uipera, 208 210
marathonius taurus 288
marathron 819
maratrum & fœniculum idem 1017
marca quid apud Gallos, pagina 951
marcellea festa 690
marcelli ædilitate inumbratum forum 1073
marcellion medicamen 131
marculi 1114
marcus Euangelista cur pollicem sibi præciderit, pagina 357
marci heremitæ historia, pagina 41
marci imperatoris apophthegma 787
marci principis dictum in Iudæos 173
marci pastilli 327
marciatum unguentum 327
marci panes 327
mardonij interitus 746
mardus capitulum 1146
mare agitatum incalescere, flumina uerò frigescere, cur 994
mare an imaginem reddere queat 996
mare an manu productum, pag. 1000
mare animantibus simile, pagina 1002
mare cur dium 576
mare cur dulcibus aquis minus frigidum, item pinguius & pellucidius, pagina 995
mare cur glaucum 477
mare cur nauseabundos faciat 998
mare cur per hyemem non crassescat 994
mare cur salsum 1001
mare cur scintillare tractu calidiore usurat ibidem
mare cur stet 1002
mare in quo aquarum genere stauendum 1000
mare mortuum quid 999
mare pelagium quod 995
mare pellucidius cur aquilone flante quàm austro, pagina 996
mare pro usse 1167
mare quæuis aquarum cõgregatio Hebræis 999
mare quomodo fiat 1000
mare rubrum quanto altius quàm terra Aegypti, pagina 816
mare Saturni lachryma, pagina 999
mare septentrionale cur crouium 440
mare superius inferiore salsius 1002
mare terris propius cur dulcius ibidem
mare tranquillum quando dicatur 996
maris æternitatē unde suspicati sint quidam 1000
maris colores 1003
maris detestatio apud Aegyptios 179
maris epitheta 1003
maris Laodicensis iustitia, pag. 517
maris locus, aquæ proprius, pag. 999
maris purgamina 1002
maris reciprocatio 1003
maris tumuli, pectora, pagina 1004
mari Dionysium demergere, quid 994
de mari aliquando prorsum arido futuro, Democriti opinio 999
à mari habitandum procul, cur 619
mari, quæ uiolata sunt, expiari 422
cur mari quiescente nauigia quandoq; absorbeantur, pag. 997
marina aqua cur hyeme amara minus ibidem
marina aqua cur uino miscerí solita 994
marina aqua cur non concrescat 1172
marinæ aquæ qualitas 995 & 996
marini mores, prouerbium, pag. 619
maris in ueteri historia, quis pag. 348
maris & fœminæ generatio unde 146
maris & fœminæ ratio in plantis 797
mares fœminis calidiores, sed uitæ breuioris, cur, pagina 797
mares quomodo concipiantur 147
mariæ Iudææ filium deuorantis historia 494
ioannis Mariæ Mattarelli laus 760
mariandynorum doryphori 970 977
marica, quæ Circe antea, pagina 418
marica radix quæ 878
maridis mensura quæ 1002
marila ibidem
mariti boni laus 1085
maritorum numerus Medis mulieribus quis 712
marius tyrannus 206
marij præclarum facinus, pagina 556
C. Marij reliquiæ à Sylla dissipatæ 652
μαρμάρινον λατόμιον pag. 637
marmarini Apollinis templum 637
μαρμαρυγὴ 439
marmax, & eius equæ 821
marmessius pro Marte 212
marmorata aurium 105
marnas Iupiter 849
maroserij 460
marphadatis reguli historia pag. 926
marrha 1002
marrhes Aegypti rex 981
marrubij qui 208
marsi θηριοτρόφοι, & ἀσπιλοτρόφοι 210
marsorum cantus 696
marsorum ortus & natura, 208 210
marsias fluuius unde dictus, pag. 1076
marsiæ cum Apollinis certamen ibidem
marsiæ interitus 876
marsiæ inuentum 314
marsiæ statua 1076
marsiæ tibiæ 314.425
marsipi uestium 596
marsypium cur Mercurio attributum 616
mars albo corpore 1169
mars animal 731
mars aristis signi dominus, pag. 1156
mars cur corythaix Homero 825
mars cur Veneri coniũgatur pag. 556
martē & Venerē duabus corpicibus ab Aegyptijs intelligi 1131
mars in bello communis, pagina 412
mars Octobri præfectus, pagina 983
mars uēr & 679
mars salisubsulus 269
martis cum Aerope congressus 787
martis cum Pallade dissidij allegoria 680
martis equi cur chrysampyces 821
martis & Veneris adulterium à sole deprehensum pag. 605
martis & Veneris fabellæ allegoria 679
martis cum Venere adulterij allegoria 1138
martis seruor, ac unde 26 & 932
martis Hippij ara 485
martis magnanimitas quid in homine 382
martis planetæ ad uirilem ætatem ratio 757
martis stellæ rubor 25 & 27
martis uis in septentrionales 699
marti cur asini immolari soliti, & canes 308
martia Catonis uxor 712
martialis distichorum argumenta unde desumpta, pagina 1073

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Martialis morbus 1160
martialius Caracallæ occisor 917
martij imperatoris in digitis nerui, ac robur, & eius dictum 119
C. Martij libri, Coqui & Salgamarij 1156
martius primus anni mensis 15.16
martis præfecta Minerua, pag. 983
martyrion 258
marulæ lemniæ uirtus 510
μᾶσσα 594
μαχάλαι 117
μαχαλισθλῦαι 97.117
masculae Veneris institutor primus 554.555
masculam Venerem nulli brutorum affectari 1140
masculofœmini 742
masdos 884
massæ nomen unde 920
massagetarũ necãdi ac edendi parentes mos 417
massalia 594
massaliotes 594
massare 247
μάσσιξ 1063
massilia Phocensium colonia, & à Proto condita, pag. 594
massilia unde dicta 594
massiliæ conditor Peranus, pag. 1080
massilienses mores Plauto, qui 593
massiliensium apud Romanos dignitas 594
massiliensiũ grauitas, & frugalitas 593
massiliensium mulieres hydropotæ 1069
mastaces locustæ 99
masthles 401
masthle 401
μασθοὶ χονδριῶντες, pag. 532
μασθοὶ σπαργῶντες, pag. 532
mastos 120.401
masti ibidem
mastigiæ 977
mastiges 977
mastigonomi 269
μαστροπεύω 828
masturbatio Lydorum 775
masturbator 560
mastus poculum 1057
mastycati inuentio 1071
ματαιοτεχνίαι 665
mataismus 693
matellæ intercus 144
mater deũm 697
mater magna pro Cybele, pagina 693
mater pia et dura, cerebri tunicula 586
matris cum filio congressum Persis licere 696
à matribus se appellãdi mos Lycijs proprius 1133
materfamilias quæ 1082
materno lacte optimè ali pueros 327
materæ deæ 810
materiæ cædendæ ratio ad lunæ obseruationem 762
materiæ proprietates 39
mathallides 1057
μαθήματα 445
mathematica 272.962
mathematica corpora 309
mathematica unde dicta, pagina 272
mathematici 529
mathematici pro genethliacis 446
mathematici Pythagorici, qui 736
mathematicis præcipuè addicti Aegyptij 591
mathematicarum discendarũ series 272
mathematicarum disciplinarum ad philosophiam necessitas 272
matheseos studia apud ueteres puerorum rudimenta, & quatenus ijs incumbendum 591
mathonis Aphri historia, pagina 1109
matiocobæ cognomentum, pag. 1008
matiolichus ibidem
mation ibidem
matragyrtæ statua 693
matralia 409
matreæ feræ ibidem
matreæ plani historia, ibidẽ
matriazin 693
matrix 147
matrix ciuitas 147
matrix arbor 147
matrices boues 147
matrimoniũ, uide Cõiugium
matrimoniũ an rectè sacramentũ dicatur 1083
matrimonium ex naturæ instituto 1077
matrimonium, intemperantis libidinis argumentum pag. 1086
matrimonium quale corpus congenitum & unitum, pag. 1086
matrimonium quid faciat, pag. 1084
matrimonium sacrum quod pag. 1087
matrimonij bonum triplex, pag. 1083
matrimonij commendatio, 1078 1087 1088
matrimonio uno cõtentas apud Romanos pudicitiæ coronam meruisse 1068
matrimonia farracea, quæ, pag. 1082
matrimonia secunda quando primum usurpari cœpta, & inde digamia, pagina 1086
matro poeta 946
matroæ 693
μητρῶαι sacra, quæ 693
matron Pitanæus 409
matronæ Galliæ iugum unde dictum 703
matronæ in Iunonis tutela, pag. 811
matronis parodia 336
matroum 319.693
mattya 327.1053
matularum inuentores Sybaritæ 236
matuta dea 418.983
matutina hora ueri assimilata 530
matutina memoria quæ, pagina 768
mauliæ 438
maumeth Arabum legislator pag. 698
maumethis præclara sententia 578
maurica saltatio 166
maurorum mos aures perforandi 106
mauruſii cur Aphricæ indigenæ dicti 724
mauruſii, nunc Cingani, pagina 724
mauruſii, unde oriundi, pagina 724
mauruſiorum mores 724
mauſolcum 323.885
mauſolea ſepulchra quæ, pagina 651
mauſoli regis duritia & 1132 1133
maximi bibacitas & gula, pag. 1058
maximini imperatorij ſudores 189
maximino quomodo ſucclamatum in theatro 870
maxyes, eorumq; mores, pagina 725
maza 327.1048
mazapanes 327.335
mazarum ſpecies diuerſæ, ac nomina 335
μάζωνες cœnæ, quæ 327
μηχανὴ tragica 291
μηχανικὸς 400
mechanicum gloſſocomium pag. 469
mechanicus ſolen 469
mecon polypi 508
mecone urbs 450
meconium 683
μήδειαι 1129
medeæ ἐπῳδαί 780
medeæ liberi, mixobarbari pag. 826
medeæ pharmacum 561
mediæ mel 910
mediæ parricidium 509
medianum 135
medianum uinum 1091
mediaſtina opera 972
mediaſtinus panniculus 136
mediaſtini 972.1166
mediaſtutius magiſtratus, pagina 972
medicæ aues pro Gallis, cur pag. 605
medica ſtola 426
medica ueſtis, quæ nunc ſerica 600
medicina, dei donum & 1118 1119
medicina πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις 479
medicina uera cur dijs attributa 86
medicinæ contemptus & uituperatio 1119
medicinæ inuentio 590
medicinæ partes 1119
medicinæ uſus 1116
medicus, naturæ & Dei minister 1119
medicus pro procuratore, pagina 605
medico ignorante bibiſſe meracius, capitale apud Locros 1069
medici circuitores 1119
medici parabolani ibidem
medici diatritarij qui 856
medici diuinis honoribus culti 1119
medici reges, qui ibidem
medicorum geſtandi annuli ius unde 202.203
medicorum honos apud Indorum philoſophos 716
medicorum tabernæ, ocioſorum locus 391
medicum potio, μηδικόν, pag. 590
medimnus 610
mediolani ducisueredarij, pagina 682
medioximi dij, qui 37
medius, Alexandri aſſentator 578
medium, cur μέσον 895
medij locus, ubi 898
media duo, geometricum & arithmeticum, muſicũ etiam 864
mediſmus, μηδισμός quid pag. 713
meditrina dea 1092
medulla auium, quæ 91
medulla lanæ 91
medulla propriè quæ 91
medulla, ſenſus expers 135
medullæ diuerſitas 91
medullæ ratio 1120
meduſa, Amazonum regina, pag. 327
μηδομαὶ 605
medorum mores 712
medorum reges adorari ſoliti 835
megabyci qui 230
megabycij logi 230
megabyzi 403
megæra 367
megalartia feſta 336
megalartus 240
megalarti Cereris ſtatua, pagina 336
μεγάλη ciuitas 630
μεγαλέμπορος 1006
megaleſia, primi ludi 289
μεγαλοκέφαλοι 772
megalographia 290
megalomazus 240
megalomazi Cereris ſtatua, pag. 336
μεγαλοπρέπεια in oratione, quid 885
meganiræ ſacellum 934
megara 1050
megara Herculi perempta, pag. 194
megarenſium intemperantia pag. 235
megaris oſculorum certamẽ pag. 555
megaridis fontes 706
megas digitus 641
meges chirurgus 1174
μέσσος Aſiæ pars, cur Straboni 526
μέσσως pulſus 526
μέσσω 553
mel Corſicum 1094
mel cur dulce 1094
mel cur in imo optimum, pagina 1091
mel dijs & hominibus gratum 801
mel, multorum ſymbolũ theologis priſcis, & mortis, pag. 1094
mel, quid in ſacris literis, pagina 187
mel Siculum 1094
mel ſimblium, cur ibidem
mellis cellæ amphiſtomi, pagina 1070
mellis dulcedo 1103
mellis genera non citra admirationem 910.911
mellis inuentio 1094
mellis natura 1093
mellis præſtantia in producenda uita 801
melle caueri putredinem, pagina 1093
mellephebus 753
melle terreſtribus libari, cur pag. 1094
μέλαι 114.133.950
melænidis Veneris templum pag. 1129
melampides 229
melampodis auditus 166
melampus animalium ſermonis peritus 642
melampus uini aquæ miſcendi auctor 248
melampygus lapis 128
melampygo occurrere, prouerbium 128
melan 822
melanchema 1015
melancholia 629.1160
melancholia duplex 631
melancholia frigida & ſicca pag. 905
melancholia, heroica affectio, pag. 631
melancholiæ cauſa 656
melancholiæ uitio inſanire homines 625
melancholiæ obnoxij qui potiſſimum 626
melancholiæ ui quoſdam ſibi ipſis mortis auctores, pagina 909
μελαγχολίας in homine feces 86
melancholici, acerbi 905
melancholici, cur ad uoluptatem propenſiores 332
melancholici, cur comitiali obnoxij 195
melancholici, cur lingua hæſitent 1124
melancholici, cur non dormiant 1153
melancholici humores, qui, pag. 625
melancholici imaginationibus ſuis, uenatoribus ſimiles 1034
melancholici oligochronij, pag. 796
melancholici quales 630 631 656
melancholici, ſomnioſi & πολυφώτατοι, pagina 1039
melancholici unde fiant, pagina 195.196
melancholicorum filijs quomodo medendum 207
melancholicorum metus, pagina 652
melancholicorum ſomnia, 1034 1035
& cur perturbatiora, pagina 1154
melancholicos eſſe ingenioſos, à quibus traditum, 630 & cur 631
melancholicis communia, quæ 626
melancholicis ineſſe diuinum quiddam 625
μελάγχρους 555
melandryon 266
μελανία, nigror 1173
melaniæ ſpecies 1003
melanippi & Comæthus in ceſtus 511
μελανιζω 943
melanogrammi 309
μελαοφθαλμος 477
melanthij de gruis collo uotum 497
melanthij de ira dictum, pagina 903
melanthij liber De myſterijs 595
melanthium regio cur Amænos dicta 630
melanthuſa nympha 615
melanthymus 1026
melanura quæ 985
melanuri ibidem
melca 1071
melce 957
meleagri lanceæ 425
meleagrides Syriæ præſtantiores 18
μέλη, melea 1057
μελὴ 175.441
μελιάρχης apud Spartanos, qui 672
melete Muſa 855.1072
meletis Athenienſis hiſtoria, pag. 622
melia arbor 717
melia nympha 176
μηλιαὶ 77.911
meliæ quæ 911
μηλιάδες nymphæ 717
melicerides 283
melicerites 418
melicertes idem cum Glauco 40
μελιχροί 943
melici poetæ 175.227
melicraton 911
melij homines cur 717
melimela 911
melinæ emplaſtri, quæ, pagina 480
meline quid 878
meline 717
milium 717
melinus color 707.878
melinophagi 878
μήλιος ἥρακλῆς 1024
μελίτωκτα nuptialibus cœnis inferre, cautum apud Naucratitas 1041
μελίπηκτον 329
meliſſa Iouis nutrix 429
& 848
meliſſa nympha mellis inuentrix 1094.1089
meliſſa pro luna 848
meliſſa quid 911
meliſſæ animæ 848
meliſſæ cum Neptuno congreſſus 424
meliſſæ nymphæ quæ 848
meliſſæ ſacerdotes 429
& 848

Universidad de Deusto
Biblioteca

melissæus Iupiter 911
melissæus rex sacrificãdi diis auctor 429.848
melissia 911
melissonus locus 424
melita locus Atticæ qualis, pag. 359
melitea lintea 911
melitei catelli 236
melitides 629
melitomata 911
meliti scolia 452
μελιτ ουργίαι 191
melituta Trophonio inferri solita, & obijci Cerbero 334
melium 658
mellificium sine fauis, ubi pagina 910
mellificij ratio à quo primũ inuenta 191
mellifluæ arbores ubi 610
mellina 126
μελλυνικιαῶ 906
mellonymphius 1089
mellonympha ibidem
melocertæ 175
melolonthæ 285
melomachia 497
melomeli 1094
μῆλον 437
melon pro Nilo 358
μηλοπώπων 554
melophori qui apud Persas 950 977
melopœi 175
meloproximus 441
melos quid 175.562
melos quibus constet 165
melorum distinctio physica, pag. 314
melorum genera 313
melota 1168
melotæ 1036
melothra 878
μηλοτις 950
μέλπωλαι, melpia locus unde 848
melpomenes allegoria 846
melpomenes inuentum cantus 226
μελπόμενον cur Dionysius 616
membrum quid 94
mẽbri actus & utilitas, quid differant 94
membri cuiusq; ratio triplex pag. 95
membra agnata, an irrita, pag. 642
membra dominantia, quæ, pag. 124
membra organica 90
membro cuilibet nouem inesse perpensione digna, pag. 94
membrorum inferiorum cum superioribus proportio, pag. 131
membrorum humani corporis ἀναλογίαι 93.94
meminisse quid 678.769
meminisse suipsius 374
meminisse unde homini 86
memnon ab Aurora raptus, pag. 292
memnon Auroræ filius, deq; eo plura 851
memnon an Aethiops 851
memnon pro asino 852
memnoniæ carnes ibidem
memnon Rhodius 850
& eius apophthegma, pagina 852
memnon Troianus ibidem
memnonis ad Troiam interitus ibidem
memnonis sepulchrũ & statua 850.851.852
memnonis templum 851
memnonis uicus 850
memnones gens Aethiopum, pag. 852
memnonia uia 487
memnonides aues quæ 851
memnonium arx 851
memoria aliud quàm remini scentia 373.375
memoria, animus, & animi uenter 374
memoria brutorum quid ab hominum memoria differat 768
memoria cur in pueris & senibus imbecillior 768
memoria, diuinitatis argumentum 373
memoria duplex 384
memoria eruditionis τε μεῖον 376
memoria fluxa & hebeti, qui 768
& contrà 768.769
memoria hebetium firmior, pag. 374
memoria matutina, quæ, pagina 768
memoria mentem contineri, pag. 176
memoria quid 373.374
memoria 375 768
memoria quomodo præteritorum tantum 374
memoria, rerum thesaurus, pag. 74
memoriæ dicatus locus in aure 105
memoriæ excellentia 373
memoriæ exercendæ ratio, pag. 376
memoriæ fomes quis 374
memoriæ situs 768
memoriæ uel intensæ uel remissæ ratio 373
memoriæ uirtus duplex 373
& 374
memoriæ uis, & eiusdem uitia 628
de memoriæ ui ac ratione, pluscula 768
ad memoriam pertinentia, quæ 768
apud Memphim columnæ aureæ inscriptio 590
menandrus pro uirgine, pagina 919
menandri Chalcea 737
menandri uersiculus D. Paulo usurpatus 607
menas libertus 202
mendacium πολύχρυν καὶ πολυχιδὲς 1076
mendacium quãdoq; bonum pag. 401
mendacio consecrata multiplicitas 529
mendacio nil fœdius apud Persas 695
mendacij pœna grauis apud Indos 715
mendacia cur pſydracia appellari solita 943
mendæ 722
mendæum uinum 722
mende, uel Mendis urbs, pagina 722
mendes cur Pan Aegyptijs, pag. 722
mendici cur Homero pandemij 520
μλων 72
menecrates pro columna, pagina 919
menecratis medici arrogantia 413
menelaides eanes 660
menelaus flauus 500
menelaus Philippi auus, spurius 838
menestræ 969
meniana fori, quæ 1074
menia columna, quæ 1075
μηνιγγες 719
meninx 97
menippi lycij cum lania consuetudo 1111.1112
μῆνις 905
menidis regis execratio propter inuectum luxum, pagina 178
menium atrium 563
C. Menius 1075
mencœci monumentum 808
menoides 766.767
menoides episphyrion quid, pag. 788
menos 905
mensa, amicorum parens, pagina 1071
mensa delphica 288
mensa necessaria quæ 495
mensa propositionis 335
mensa sacra 240
mensa uinaria cylibantum, pag. 242
de mensa partem mittendi, mos 1062
mensæ coquinariæ, dorides, pag. 304
mensæ magides 302.303
mensæ primæ, secundæ, tertiæ 242
mensæ secundæ appellationes & apparatus 1041
mensæ secundæ unde 237
mensarum diuersa nomina, pag. 303
mensarum genera 241
mensarum uariæ appellationes 237.238.239 & 240
mensis sublatis ueteres dijs prolibare καὶ παλαιὰ ζῆν soliti 1072
mensis, bos 529
mensis cur Orpheo μονοὺς ἐως μόχθ 529
mensis intercalaris ratio, pagina 721
mensis intercalaris uaria appellatio 458
mensium initia Apollini sacra 983
mensium singulorũ dij 983
mens quid 70.72.200
mens, animæ oculus 70
mens in capite 775
mens, intellectus agens 72
mens nostra cur lunæ appellatione significetur 767

mens Platonicis duplex 62
mens quatenus à fato libera, pag. 383
mens, rationalis spiritus 70
mens unde dicitur 72
mentis agitatio 373
mentis ara Anaxagoræ dicta 391
mentis bonitas tactus bonitati respondet 184 & 185
mentis caput & flos 62
mentis exempla numerus, 853 854
mentis expiatio efficax, quæ pag. 807
mentis imperium 968
mentis pœna grauiór ne sit, an ignis tormẽtum, apud inferos damnatis 372
mentis præstantia 387
mentis sedes in pectore 115
menti illabi, deo tantũ possibile, non etiam dæmoni, pag. 50
mentẽ esse uice luminis, instrumenti & usus 61
mentem solam & uidere & audire 479
mensor 972
menstrua in fœminis quid, pagina 129
menstrua uiris quoq; sua, pagina 102
menses aromatum suffitu duci 941
menstruorũ mulierium, ratio 129
menstruatæ mulieris inspectu nitorem speculi hebescere 102
mensurarum nomina & rationes ex humano corpore mutuati ueteres 94
per mensuras quid Plato & Aristoteles intellexerint, pag. 853
mentigo 386
menta 385
menta cur καὶ Βοτάνη dicta 385
menta quomodo conceptionem inhibeat 385
menta syluestris, calamintus 386
mentæ species & uires 385
mentæ usus in magicis 386
mentum 112
mentum Gallorum 606
menystra 505
mephitis dea, & eius templum 943
mercatura Aeginæa quæ, pagina 441
mercaturæ laus 991
mercaturæ utilitas 594
μερκνολόγοι & mensis, pagina 458
mercenarij θῆτες 969
mercurialis syderis ad adolescentiam ratio 753
mercuriales statuæ quali forma 1076
mercurialis succi uis 1173
mercurius artium inuentor, 278 722
mercurius astronomiæ inuentor 719
mercurius, Cadmus & Cadmilus 922
mercurius Casmilus 617
mercurius κερδῶος 616
mercurius cordis dominus, pag. 139
mercurius cur angelus, & fur 616
mercurius cur Argiphontes pag. 680
mercurius cur Diactores, & deorum nuntius 1124
mercurius cur negotijs & lucro præsit 752
mercurius cur Veneri solitus coniungi apud ueteres 1083
mercurius Enodius 659
mercurius forensis 1076
mercurius grammaticæ ac Musicæ repertor 176
mercurius harmoniæ uocum inuentor 312
mercurius quare Hermes dictus 312
mercurius tunio præfectus, pag. 983
mercurius λόγιος 680
mercurius monocalami inuentor 314
mercurius quibus rebus præsit 680.752.1068
mercurius paramnon 725
mercurius pastoralis deus, et montanus 432
mercurius potio 1068
mercurius prophoricos logos 1124
mercurius tricephalus cur, pag. 680
mercurius uelocior mundi sensus 233
mercurij allegoria 698
mercurij ariditas atq; humiditas 26
mercurij colores uarij 27
mercurij Enagonij ara, pagina 485
mercurij & Aesculapij amicitia 882
mercurij filius cur Hermaphroditus 680
mercurij industria quid in homine 382
mercurij Latonæ aduersantis allegoria 680
mercurij πολυγόνου statua 458
mercurij syderis inconstantia 752
mercurij sors, quid 1062
mercurij statua in foro erigi solita cur 1076
mercurij strophæi statua, pagina 636
mercurij uirga 811
mercurio cur attributũ marsupium 616
mercurio cur postremo libari solitum 472
mercurio cur quaternarius attributus 857
mercurio libãdi in cœna mos pag. 1068
mercurio sacer quinarius, pagina 858
μέρος 477
meretricum uaria cognomina 526.527
meretriculæ iuuentuti à quo primum comparatæ, pagina 520
mergi cur dimæ Arato, pagina 1056
μεσόλες 446
meridianus ager 119
meridies æstati assimilata, pag. 530
meridies an superior mundi pars 20
meridiei symbola in ianuis, pag. 575
meridiei tempus dijs destinatum 575
ad meridiem uergentes cur timidi 699
meridie dormientes à cicadis rideri 633
meridionalia septentrionalibus an altiora 816
meridionalium gentium forma qualis 701
meriones cur ὀρχησὴς Homero dictus 163
merlini uatis generatio 41
meroe æquinoctiali subiecta pag. 934
apud Meroen cadere in contrarium umbras nostras; pag. 34
merops 609
meropeis insula 110
merops proprium 110
meropis auus pietas 910
meropes populi 668
meropes aues 110
meropes Coi 110
meropes cur dicti Homero homines 109
μέρος, siue μόριον in homine, quid 90
mersites uitiis 1105
merula taxatur, in Plinij uectus 1028
merum cur in sacrificijs adhiberi solitum 430
merus 130
merx gratuita putet 748
μεσαυλίμενα 121
mesa, pro mensa 242
μεσαρέα 1019
μεσαβᾶν ibidem
mesanã circa maris reciprocatio 997
mesancylon 813
mesapiorum panes 336
mesarchon 135
mesareum 135
mesaraici 135
mesaulæ 1050
mesaulios 972
μεσημβρινός 59
μεσεντερον 135
μεσίται 37
mesites 895
mesobæum 992
mesabæum ibidem
mesochorion 135
μεσόδικος 895
mesomerium 130
mesomphala mantea 571
mesomphali 571
mesomphalion 121.571
mesonautæ 972
μέσον unde dictum 895
mesonis assimulatus furor, pag. 840
mesopotamiæ leones & culices 478
mesopyrgia 1019
μεσώραι 212
meſos digitus 641

Universidad de Deusto
Biblioteca

μεσονοσκέλος 126
messpila etiam oa dicta, pagina 1040
messalæ Coruini historia, pagina 409
messalæ Coruini obliuio & obitus 410
messalæ tabula 1137
messeniorum crebræ rebellio nes 974
messeniorum nota M 673
messenijs pulsi Epicurei, pagina 871
mesues rex, medicus 1119
mesuranema 59
meta sudans, Romæ locus, pagina 1076
metacarpium 118
metachæra 980
metacismus 465
metæ 1076
metulæ ibidem
metadorpia 1041
methæchmium 1019
metagitnion mensis 321
& 1169
metaleptice 469
in metallum damnari, & in opus metalli, non idem, pag. 361
in metalla damnandi mos, pagina 971
de metallicis liber incerti auctoris 1162
metalla à Semiramide primũ comperta 884
metalla singula singulis planetis dicata 29
metalla, tormenta à Superbo Tarquinio excogitata pag. 360
metamorphoseon diuersarũ allegoria 342
metaniptrum 1057
metanira 583
metaphrasis 1013
metaphrenon 115
metaphysice 962
metaphysica, prima philosophia 272
metaphysica cur prima philosophia Aristoteli 433
metaphysica circa quæ, pagina 272
metapyrgia 1019
metata 972
metator 972
metaxa 603
metaxarij 603
metaxylogia 580
metellus cur Vitiatus 922
metellus pontifex oculis captus 433
metellus unde Celer dictus, pag. 922
Q. Metelli dictum 389
& 471
metelli de uxore ducenda dictum 535
L. Metelli felicitas 786
metelli Macedonici filij qui, pag. 655
L. Metelli senecta 750
μετεμψύχωσις Pythagorica qualis 341
& 342
meteoroleschæ, cur physici, pag. 740
meteoroscopice 445
μετέορτοι dies qui 430
methodos medicinæ pars, pagina 1119
methodium forum 1074
& 1076
methodij liber de Pythonissa pag. 296
methone Aleyon 531
μεθύμν unde 433
methymnæus Bacchus cur, pag. 433
methysocottabi 1067
metiche scortũ, Clepsydra cognomento 726
metidis filius Porus 681
metœcium. drachmæ duodecim 638
μετοίκιον 633
metœcus 638
μέτοικοι dij, qui 846
μετοίκιον ἀνάθημα Anterotos ara 622
metopa quid 435
metoposcopi qui 99
metorchion 1019
metoposcopi 185
μίτρα 148
μιτρεγχύται 142
μετρικὴ geometriæ pars, pag. 562
metriopathia 914
μετριότης 903
metretis cognomen unde, 921 1108
μητρόος, Palladis sacellum, pag. 546
μητρῶον, metroum 319
& 410
metropolis 147
metroxenus qui 921
metrum qui primi soluerint, pag. 218
metus pœnæ, uirtutum elementum 366
mezentij supplicium 361
michine, an mihi scribendũ, pag. 917
μιλροκέφαλοι 772
μιλρόλογος 577.1127
microlypius qui 898
microsphycti qui 90.317
micros digitus 641
μικρόστομος 108
μικροτράπεζοι 235
& 303
μικροτριχος 83
midas talorum iactus 789
midæ ac Sileni congressus, pag. 668
midæ fons 532
midæ horti 668
midæ interitus 532
midæ opes 368
mihi, cum aspiratione scribẽdum 917
mileſiarum uirginum continentia 515.516
mileſiorum figmenta 238
& 681
in Mileſios Demodoci scomma 1069
mileſius sermo 238
mileſiæ fabellæ 238
miletia 170.674
miletus cur Anactoria 281
mileti mulieres hydropotæ, pag. 1069
milichius cur Bacchus 246
miles ordinarius 404
militi cur honoris deferatur, plus quàm doctori, pagina 903
milite peregrino uti quatenus periculosum 1108
milites consummati 406
milites extraordinarij, et numeri, qui 1115
milites psili, hoplitæ 815
militum à quinquagesimo anno immunitas 390
militares pœnes mundi & castrenses 334
militaris disciplinæ apud Spartanos & Romanos dissolutio 673
militaris disciplinæ duo supplicia 361
militaris regradationis ordo pag. 640
militia pro multitudine quælibet 1105
miliariæ porticus 1109
miliarij apri ibidem
miliarij hæretici 24
milicha 246
miliũ Mœotis cibus, & Sarmatis 684
milium, meline 717
millepes 1169
millus canum quid 658
milonis Crotoniatæ iam scenis dictum 750
milonis Crotoniatæ interitus 512
milonis Crotoniatæ de Tiatormi robore testimonium 827
milonis Crotoniatæ uoracitas 240
milonis de Ciceronis habita pro se oratione dictum, pag. 887
milonis robur 166.240
μίλφωσις 439
milti apud Armenios copia, pag. 712
miltiades tres 838
μιλτοπώγωνοι 569
in miluum conuersus quis putandus 342
milyæ 1133
mimalones cur Bacchæ, pagina 1057
mimarcis 1048
mimetæ 212
mimi ab ethologo discrimen pag. 1014
mimum uitæ transigere, pagina 751
mimorum argumenta 593
mimorum strophæ 293
mina, libræ & nummi nomen 352
minar Sissennios 1
minas Ægyptiorum legislator 698
minos & Rhadamantus, pagina 371
minerua uide Pallas
minerua Chalcidica Romæ, pag. 737
minerua Chalcioecus, cur Spartanis 736
minerua cur Glaucopis, pagina 447
minerua ὑγιὴς 542
minerua ἐργάνη 542
minerua Martio præfecta, pag. 985
minerua Neptuno & Tritonide palude progenita 724
minerua Optiletis 104
minerua Phidiæ, prouerbiũ, pag. 1134
minerua Sciras 534
mineruæ allegoria 774
mineruæ antistitis barba, apud Pedasenses 545
mineruæ atrium 563
mineruæ circulus quid Aegyptijs 930
mineruæ & Neptuni de Athenarum nomine contentio 825
mineruæ equestris ara 818
mineruæ Hellotia quare instituta 426
mineruæ Iliados in Daulia tẽplum 908
mineruæ Ophthalmitidos tẽplum 541
mineruæ pepli 598
mineruæ Poliadis templum, pag. 562
mineruæ sacrum catenoplion pag. 164
mineruæ simulacrũ cælo delapsum in acropoli Athenis 543
mineruæ uaria cognomina, pag. 542
minerualium dies 546
mineriium 867
mineruij uersus 983
minij apud Armenios copia pag. 712
μίωψες 730
ministrorum publicorum species 971
minos Cretensium legislator 371 698
minois in Ganimedẽ & Thesea amor 555
minotaurus pancratio superatus 505
mintha nympha 385
& eius fabula 385
mintha, pro thymo 386
minthes mons 386
minthos 385
minuta prima & secunda, pag. 26
minyas thesauri struendi auctor, deq; Minya plura pag. 787
minyæ filiarum furor 626
minyæ unde 787
miracion 753
mirax 753
miracula quædam animantium, ex ueteri superstitione 908
miracula septem orbis celebrata, quæ 884
miracula statuarum dæmoniũ ui edita 48
mira unde dicta 108
mirandulæ obsidio 157
mirones 108
miscella, loquendi figura qualis 909
miscelli historia 437
miscere, pro coire 125
misericordia quid 418
misericordiæ ara Athenis, 213 913
miseris nemo inuidet 792
μισητίαι 520
μισογαθεῖα 125
misna nauale 725
μισοῦ σοφιζιὼ, ὅς τις οὐκ αὐτῷ σοφός, pagina 748
μισογέλως cur dictus Euripides 927
misogynes cur dictus Euripides 927
missa, quæ & liturgia 638
missilia expectare, quid, pagina 993
missilia quid, & missilia fortunæ 993
missilium captus emi solitus pag. 993
missus in ludis, quid 289
misthophori 677
mithras, pro sole Persis, pagina 935
mithræ antrum 935.936
mithræ ortus 1078
mithræ sacrum 695.935
mithridates adephagus, pagina 568
mithridates Dionysius cognominatus, cur 1127
mithridates rex medicus, pagina 1119
mithridatios antidotus, pagina 409
mithridatis apophthegma, pag. 1128
mithridatis cũ Romanis bella, & eius apparatus bellicus 1127. 1128
mithridatis infantis cunæ de cælo tactæ 1127
mithridatis magnanimitas, potẽtia, crudelitas & statura 1128
mithridatis polyphagia & polyposia 1127
mithridatis res 870
miton 600
mitra ibidem
mitrophori ibidem
mitra, Dianæ zona ibidem
mitra incorrupta quid, pagina eadem
mitra Venus 881
mitra unde 600
mitræ 237
mitris 264
mitrochitones 237
mitylenæi rebelles quomodo ab Atheniensibus puniti, pag. 581
mitylenæorum citharœdica, pag. 587
mitylenæorum nummus 353
mitylus 106
mixobarbari qui apud Corinthios 826
mixolydius modus 313
μιξόδωρος 500
mixtum fabulæ genus 681
mixti capillus 500
μνᾶ, libræ & nummi nomen 352
mneæ purpuræ 298
mnaseas cur Salpa cognomenatus 872
mnaseus Patareus 848
mnaseæ Pægnia 872
mneme musa 855.1072
μνήμων Artaxerxes cur, pag. 868
mnemoniæ 1066
mnemonicus ibidem
τὸ μνημονικόν, μνήμη, pag. 770
mnemosyne cur Musarũ mater 376.770
μνημοσύνης fons ad Trophonij specum 770
mnesarchus, siue Mnesarchides Euripidis pater, pagina 926
mnesarchi de somno dictum, pag. 1152
mnesimachus comicus 697
mnesithei de ebrietate abdicanda prorsus, sententia pag. 1099
mneuis soli sacer 722
mnœus cœtus 710.970
mnæa 970
mnotæ serui qui 972
inter mobile primum & aerem omnia ignis plena, pag. 564
mochlion 791
μόχλος 791
mochus Sidonius 719
μωλίαι 667
moderationis uirtus 441
modiperator 264.1068
modorum musicorum uariætas & nomina 313
modulus 175.1137
mœcenatis dictum 650
mœcenatis historia lepidior, pag. 453
mœchus tonsura 259
mœnia struendæ domus causa demoliri, sacrilegium, pag. 450
mœnides cur immolarentur Hecatæ 765
mœniorum struendorum ratio & religio 1018
& 1019
mœrentes cur lachrymentur pag. 435
mœrore tabescentibus trophæa non statui 986
mœstitia, suitæ uenenũ 1180
μοῖραι 26.582
μοιρῶν sacellum 678
μοιραγέτης Iupiter unde pag. 485
mola in fœminis unde, pagina 1042
molæ 130.274
molæ ratio 430
molæ quondam Romæ ad id æniculum 336
molares dentes 112
molesta tunica quæ 360
molgus quid 364.407
μολιβδολίδες 935
molles ex mollibus locis prouenire 694
mollicies carnis quatenus mẽtis bonitatem declaret, pag. 185
mollitici taxatio 553
molliculorum appellationes, 553 554
mollioris uictus apud Thebanos detestatio 178
moloch dæmonis sacra, pagina 492
moloche 791
molorticulum 528
molosii 164
molottidũ canũ origo 660
molpia Schedasi filia 674
molpis Eleus, eiusq; statua, pag. 1028
moluri cædes 787

Universidad de Deusto
Biblioteca

moly 1146
molyza ibidem
molynsis 158
in momento oculi, prouerbium 544
monicus Arabs 719
moniscus 112
momus Aesopi 112
momi in hominis fabricam scomma 341
monachi uirtus 177
monachum non perfici habitu, prouerbium 176
monachorum tria genera in Aegypto 358
μοναδικὴ 58
monadis obseruatio 529
monadis ratio ex Pythagoræ placitis 854
monadis ratio diligẽtius perpensa 856
monagus Circensium inuentor 289
monampycis 484
monas 471.562
monas, cur referatur ad deũ, pag. 856
monas Pythagoricis Apollo pag. 856
monator equus qui 832
monaulus 319
monedula 481
monedula unde dicta 917
monedulæ pisces 917
monetarij 298
monia 126
monippi 831
monius 126
monij sues 126
monobasia 1105
monobasites uinum 1105
monobeles 123
monocori uestes 598
monocalamos, Mercurij inuẽtum 314
monoceros aries 1147
monoceros scarabeorum genus 287
μονοδοιλιαι 120
μονόδωλαι οἰκήματα, pag. 94
monocondyli digiti 118
monocopia 1052
monocotylos 506
μονοκρήπιδες 782
monocroti 309
monodia quid 227
monodica quæ grammaticis, pag. 227
monodicum poema quod, pagina 227
monodium 319
monodi poetæ 227
monodorũ proprium 227
monogamos 1089
monogrãmos pictura 309
monogrammi dij cur Epicuro 308.309
monolia 126
monolores uestes 597
monolycos appellatus Alexãder 126
monomachia à quibus inuenta 399
monophagi 1049
μονοφυεῖς qui 708
monopodia 242
monopodij 104
monopus mensa 241
monoscelorum uana historia pag. 132
monositi 1049
μονοσιτίαι 704
monostropha 1049
monosyri aues 666
monozoni 868
monozonium 868
mons pedis 131
mons regius 650
mons silicis 155
monstrum Rhodiginis in adgris natum, &c. 915
monstrorum ratio ex cælesti disciplina 916
monstrosus ex pastore & capella fœtus 984
mõtanus inter oratores Ouidius cur Scauro dictus, pagina 466
monteregius 623
montes omnes cur Iouis dicãtur 432
& Hermæa 432
monthyleates 1048
monthyleuses ibidem
montianum placentæ genus pagina 335
montium aliquot ignes perpetui 369
monumentum quid 652
monumenta, cur pro sepulchris 650
mopscates 1125
mopsi & Calchantis diuinãdi contentio 1124
& 1125
mopsi templa 1126
mopsi uiculus 1125
mopsi tres 1124
mopso certior, prouerbium unde 1124
mopsium 1125
μόψουεσίαι 1125
mopsopia 1125
mora cieri bilem, prouerbium 493
mora, iræ medicamen optimum 900
mordis philosophia 962
morari, pro insanire 865
morbus, aduentitia senectus, pag. 500
morbus quid 802
morbus sacer pro lepra, pagina 448
& sacro igni 449
morbo cuiq; suus medicus, apud Aegyptios 722
morb. grauissimus qui 1119
morborum causa 436
& 1118
morborum causæ quæ potissimum 800.801
morborum contagio 662
morborum periodi per septenarium plerunq; 531
morborũ ratio ex uictus intemperie 503
morbos non esse περὶ φύσιν, sed περὶ παρεκολούθησιν contingere, pag. 80
morbis ex quibus causis appellationes inditæ 1160
moreos 686
morus 686
morum diuersitas ex diuerso cæli habitu 587
& 694
morum emendatio ex ægrotatione 757
moribus præcipuè seruari amorem coniugalẽ 1084
moria, sacra oleæ 458.619
moriæ oleæ Palladi sacræ, & unde dictæ 460
moriæ in Academia satæ, pagina 460
morius Iupiter 460
mormolyciæ 1111
mormolycion 1114
mormones 1130
μορμύρῃ 437
morologia 865
moron pro acuto 978
moros unde pro cæde 458
morosycos 686
mordere 517
morphæa morbus 1160
morphasmus 165
morpho Venus 1130
mors an ulla naturalis 801
& 802
mors cur purpurea Homero 297
mors duplex 1116
mors fatalis 802
mors infamissima ueteribus quæ 655
mors, laborum uitæ meta, pagina 1094
mors quateuus naturalis dicenda 802
mors, ultima rerum linea, pagina 449
mortis meditatio, philosophia 613.1116
mortis symbolũ, mel 1094
mortem sibi ipsis inferentibus, supplicũ apud Atheniẽses quale 362
morticinium 828
mortuale 828
mortua parca 861
mortuum lacessere, ingloriũ pag. 834
mortuum se simulantis historia 777
mortua an aliquid eorũ quæ hic aguntur scire possint 385
mortuorum luctus & cura, 655 718
mortuis consecratis cur nomina mutari solita 418
mortuis tradi solita, quæ 334 1108
mortuos cõdiendi Aegyptiorum mos 653
moruli 978
morus arbor 973
mori 865
morychus 246
moryxæ 246
μόχθος 529.942.1156
moschi sophistæ historia, pagina 190
moschia 942
moschia medulla 91
moschiæ lepores 1017
moses Aegyptius 350
moses cornutus 97
mosis uitæ spatium quousque productum 751
mosaicæ doctrinæ allegoricæ interpretatio 808
mossynes 714
mossyni 214.714
mossynœci ibidem
μοτὸς 1019

μοτοί 1019
mosaria ibidem
mothaces 972
μωθὼ 1019
mothon saltatio 165
mothon urbs 780
mothone urbs 1019
mothonis puteus quali aqua pag. 1000
μώθωνες 1019
mothonica ibidem
motophagia 1019.1020
motus in omni animato corpore à dextra 29
motus omnis quo rectior, eo fortior 561
motus segnitici in homine ratio 86
motus actiui & passiui 94
motus esse duos in nobis, pagina 220
μουσηγέτης cur Apollo, pag. 616
Mugil, cestreus cur dictus, aut cephalus 1025
mugil ieiunus est, prouerbium ibidem
mugiles quomodo nascantur ibidem
mugilum esca, quæ ibidem
mugilum species ibidem
mulcati 433
mulæ ungula sola contineri Stygis aquam 966
& 967
muli angari 683
muli cur equis anniosiores, pag. 797
muli cur οὐρῆαι 1042
muli cur peste facilius inficiãtur 662
muli Ionici 328
muli ubi optimi 1070
mulorum odoratus uis 662
mulorum sterilitas 1042
mulier uide Fœmina
mulier an semen etiam conferat ad generationem, pagina 129
mulier aut amat aut odit, nihil est tertium, prouerbium 535
mulier electa, quæ 1081
mulier optima, quæ 516
mulier quando bona 535
mulieribus caluities turpissima 687
mulieris decus quod 356 473 516
mulieris famam, nõ formam debere apud quàm plurimos uulgatam esse 516
muliebres illecebræ mũdo maiores, quomodo 534
mulieris semen quale 129
mulieri cur data coma 688
mulierem non tangere, bonum, cur dictum Apostolo 1078
mulieres à ciuilibus officijs semotæ 509
mulieres æstate Veneris appetentiores, cur 519
mulieres ambidextras non reperiri 117
mulieres atreti, quæ 537
mulieres bene olere, quæ nihil oleant 942
mulieres cur eunuchas fecerit Gyges 757
mulieres cur frequentius capite doleant 501
mulieres cur frigus aeris tolerabilius ferant, quàm uiri 545
mulieres cur glabræ 96 545 743
mulierum cur quædam barbatæ 99.545
mulieres cur uiris leuiores & minores 129
mulieres cur non caluescant, 502 503
& barba careant 503
mulieres frigidiores uiris, pagina 545
mulieres in doctrinis celebres 515
mulieres Olympicis certaminibus excludi solitæ, pagina 535
mulieres quare minus uenosæ quàm mares 129
mulieres quatenus podagra immunes 1097
mulieres quis primus eunuchas fecerit 775
mulieres Tyrrhenis commune ex lege 527
mulieres ubi hydropotæ, pagina 1069
mulierum apud Indos pudicitia elephanto uenalis, pag. 716
è mulierum capillis funes nexi 689
mulierum Chalcedoniarum mos 473
mulierum citta 988
mulierum communitas in Libya 1080
mulierum epitheta à peplo, pag. 538
mulierum ex modestia laus, pag. 516
in mulierum funeribus epitaphij dicendi mos 510
mulierũ infernæ quare crassiora 132
mulierum in gymnasio exercitia 672
mulierum libido in umbilico 535
mulierum operta facie prodeuntium mos 473
mulierum portus in Thracia pag. 516
mulierum Romanarũ in mũnere Delphos mittendo liberalitas 510
mulierũ senatus Romæ 509
mulierum Spartanarum exercitia 671
mulierum testiculi 129
mulierũ uaticinia apud Telmessum 516
mulieribus Aegyptijs cur nõ concessum uti calceis, pagina 356
mulieribus inuisus ocimi esus pag. 577
mulieribus præscriptæ à Numa leges 509
mulieribus Romanis in potu familiaria, quæ 723
mulieribus stigmata inurere, Thracum mos 597
muliebre imperium 534
muliebris commercij detestatio 534
muliebris ingenij proprium quid 535.536
muliebris libidinis prodigiosæ exempla 526
muliebris naturæ cur chœros pag. 980
muliebris pudendi partes & uocabula 125.1029
muliebris pulchritudinis certamina 926
muliebris sexus commendatio 508.509
muliebris sexus proprium, pag. 508
muliebris temperantiæ exẽpla Chij 474
muliebris tẽperantiæ & œconomiæ certamen 926
muliebris uox 742
mulomedici 1018
mulsa unde fiat 911
mulseus sapor 1094
mulsiprema 335
mulsum 911
mulsi tantum intinctu fenestutem produci 1093
multa Syrorũ olera, prouerbium 979
multimorus pro polytropo, pag. 401
multitiæ tunicæ 599
L. Mumius cur Achaicus, pagina 1137
L. Mumij historia 1136
L. Mumij tabulæ 1137
mundana musica 317
mundini error 501
mundus an egeat alimento, pag. 22
mundus an per uacuum agitetur 15
mundus corporis genitor, ut animi Deus 382
mundus cur lunæ appellatione significetur 767
mundus, decas Pythagoricis cur 862
mundus, fossa in Comitio, pagina 14
mundus, inenarrabile Dei opus 4
mundus inferorum nomine à ueteribus significari solitus 220.221
mundus, magnus homo 56
mundus, malorum congeries pag. 4
mundus, naturæ simulacrũ, pag. 35
mundus, Platoni deus 3
mundus quare à Deo factus, pag. 12
mundus quartus, homo 56
mundus quid 12
mundus, quo anni tempore creatus 15
mundus tanquam respublica & Dei templum 35
mundus unde dictus 13
mundi anima 24.199 611 930 931 770
mundi cardinum stellæ 59
mundi colores tres 31
mundi figura 21
mundi initia unde ducta, iuxta Pythagoreos 562
mundi innumerabiles Origeni 56
mundi motus 293
mundi pars supra lunam, mutatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

tationis expers 5
mundi partes & latera 17
mundi primordia an demonstrari queant 16
mundi principia tria 12
mũdi pulchritudo unde colligatur 14
mundi superior & inferior pars quæ 20
mundi symbolũ serpens caudam præmordens 1170
extra mundum an corpus esse possit 15
mundum constare mente & necessitate 12
mundum continens natura quibus nominibus censeatur 12
mundum esse finitum 30
mundum esse unum 15
mundum nec soles duos, nec duo regna pati 927
& 928
mundum sentire 29
supra mundum tres principes theologis priscis, pagina 244
in mundo pulchra fieri, non mirum 14
de mundo liber, Aristotelis an Theophrasti 355 415 571 682
mundi tres 55
munera conferre potius q̃ ab alijs accipere Persarum, pag. 483
munerum contemptus exemplum Socratis 839
munifices dij 539.916
munuscula non spernenda, pag. 482
de Munychia Epimenidis dictum 440
murci 702
murenæ cognomen unde, pagina 919
murena fluta, & Tartesia, pag. 328
murenæ 1025
murenæ cum uipera coitus, 205 210
murenula 115
murenæ unde lautiores, pagina 1070
murenis obijci, quale supplicium 898
mures è terra gigni 57
mureus color 833
murex cur sacer 449
muri cur sacri Homero, pagina 450
murileguli 298
murum conceptacula, mysteria 919
à muribus arrosi panes, optimi 234
murrinæ potus 723
murtiæ sedes 690
mus peregrinus, pro musco pag. 942
musa 226.770
musici 226
Ant. Musa Brassauolus 623
musæ rhetoris dictum 993
musæ, Cæli & Terræ filiæ, pag. 770
musæ cur Ardalides 1039
musæ cur Iouis ac Memoriæ filiæ 76.376.770
musæ cur nouem 855
musæ Hiliſsiades 767
musæ initiò tantum tres, & quæ 1072
musæ Plautino sermone usuræ, si Latinè loquerentur 211
musæ tres, earumq; nomina 855 1072
musæ unde Heliconiades, pagina 855
musarum allegoria 222
musarum choragus Apollo, pag. 222
musarum chorea quæ 8
musarum chorcæ expers, inciuditus 161
musarum corolla è rosis, pagina 1054
musarum mater cur Mnemosyne 367
musarũ nomine cælestes sphæras intelligi 770
musarum ratio, & diuersa inuenta 226
musarum sacellum Spartæ, pag. 736
musarum scytala quid 345
musis amicus præcipuè deus, somnus 1039
musis qui primi sacra fecerint 855
musis scenica certamina ab Alexandro celebrata, pagina 770
musis singulis Bacchus unus præfectus 846
musæi & Orphei amicitia, pag. 882
musca alba Tolleti 640
musca, Lyrica cognomento, pag. 515
muscæ audacia 659
muscarum deus 845
muscarum fuga in Olympiæ panagyri 908
muscarum obliuio 768
muscis bouem immolari in Actij Apollinis templo, pag. 908
muscatula uua, quæ 911
muscerdæ 1007
musculus quid 145
musculi χαλαροί 979
muscularij aquæductus 401
muscus quid 942
musca 648
musica cur data hominibus, 311 322
musica, deorum donum 161
musica in poculis improbata pag. 315
musica instrumenta cur ouali figura pleraq; 745
musica mundana qualis 317
item humana & organica 318
musica probis moribus admitenda, quæ 314
musica triplex 317
musicæ commendatio 175
& 311
musicæ contemptores 311
musicæ duo genera 1127
musicæ principia tria 312
musicæ studiosi, aut harmoniaci, aut canonici 175
musicæ studiũ omnibus insitum 312
musicæ utilitas 322
musica instrumenta quæ improbata 315
musicam docet amor, prouerbium 313
musici officium 311
musicorum artificum uituperatio 322
musicorum modorum uarietas & nomina, item inuẽtores 313
musicorum organorum uaria nomina 318
musocopi tibiæ 319
musonianus 770
musonia ars 770
musonius philosophus 803
mustacia 335
mustelati pepli 542
mustelinus color qui 542
mustum cur minus inebriet quàm uinum 1103
mustũ, frigoris ui diutius seruari dulce 1105
mustum inebriare amplius, q̃ uinum 1104
mustum lixiuium 1104
mustum oleum ibidem
mustum quali omine primum bibi apud Latinos solitũ, pag. 1092
musti calor geminus 1104
musti digestio quid 1105
musti & uini interstitium quod 1103
musti feruor, seu ebullitio unde 1104
item spumosum ibidem
musti impetuosius ferentis remedium 1104
M. Musurus 630
M. Musuri laus 514
mutæ ex literis cur dictæ aliquæ 1122
mutationis iucunditas unde, pag. 335
muti qui Hippocrati 469
mutia festa 690
mutiæ aræ 690
mutica 107
mutilatos arceri à sacris, pagina 433
mutina capta 157
Q. Mutius 690
muto 122
My facere 947
myaces 526
myax 526
mycæ 328
mycematiæ 1175
mycenæ unde dictæ 328
myces 328
μύκητες γυμνῶν 328
myconij calui 502
myconus 502
in Myconо apes nullæ 910
μυκτὴρ 99.107
mydesicasse 920
mydesis 216
mydri 422
mydriasis 216.438
mydrus 810
per mydrum, iurandi mos, pag. 810
μύδη 121
μῦς 1148
mygdale 526
μυγμὸς 107
μύγμος 107
myinos color 599

μολὼν

μεγαλόφλοιον 437
mylæ, & ibidem solis boues stabulari cur fictæ 1003
myles 674
myli dentes 112
mylite 977
mylitta Venus 881
mylli 335
mylli Syracusani quales, pagina 336
mylon 234
mylones 977
mymata & mimata 1048
myocephalon 216
myodochus 1007
myodoci 526
myonia quæ 526
myopia 526
μυὼν 439
μυωτὸς uestis 599
myoxia 526
myra unde dicta Græcis, pagina 1050
myracopa unguenta quæ, pagina 581
μυρίαι, quæ & μύριοδυα, pag. 437
myrias 890
myrica, tamarix 369
myricæ usus ad uaticinia, pagina 769
myricæus Apollo cur 269
myridis palus 981
myrine 939
myrine pluuiam nocere, pagina 1025
myriopus 175
myrites uinum 480
μυρμηκιζων pulsus 526
myrmex 250
myrmeces 504.600
myrmeciæ 1160
myrmecium 822
myro poetria, & alia 956
myrobrechi 480
myrothecæ 1057
myrtea corolla ad mortuos pertinens 1055
myrrha Aegyptijs bal, pagina 939
myrrhæ flos 939
myrrhæ thymiamatis usus, pag. 939
myrrhines 170
myrrhinus urbs 458
myrrhinæ 458
myrsine 939
myrta 170.240
myrtilus, auriga cælestis, 831 1004
myrtili heroum 821
myrtus statua 1076
myrti folia arida infantibus inspergi solita 186
myrtis 515
myrto 1004. 1076
myrto, Socratis uxor 956
myrton 125
myrtoum mare unde dictum, & ubi 1004
μῦς 526
mysæ Amazonum more belatrices 705
myscedra 386
μύσκος 942
mystacon 99
μυσαξ 99.421
mysia Ceres 706
mysium 706
mysia unde dicta 596
& 1064
mysiæ asini quales, prouerbium 705
mysiæ Cereris templum, pagina 1064
μυσιῶν 596
mystis 159
mysi à M. Crasso domiti, pagina 706
mysorum mores 705
mysorum ultimus, prouerbium 775
mysonis dictum 389
myssare 107
mysterici sues, cur 980
mysterium à Dionysio 222
mysteria apud Eleusinẽ duorum generum 595
mysteria, murium conceptacula 919
mysteria ne peregrinis impartirentur, lex Athenis, pag. 595
mysteria quid 596
mysteria unde dicta 596
mystes 596
mystici præcones 811
mystile 596.334
μύσλον 596
mystron 596
mystropolæ 596
mysus 706
mytheci Syracusani coqui historia 495
mythici hymni 229
mythos quid à logo aut æno differat 580
mytis 507
myttotos 107
myuntiorum eũ Milesijs bellum 880
myuri ἐλλάποντες καὶ παλινδρομοῦντες, pag. 526
myuri, & μυοδιζοντες pulsus 526
myuri uersus 121
μυξαι 107.630
myxus 107
myxi qui 107
μύζειν 107
myzones 1025

N

NAbathæi, eorumq; mores 721
nabathæi mercatores 588
nabates 721
nablas 316
nabliſtæ 316
nabuchodonosor 297
næniа dea 847
næuij uersus Saturnij 983
nataes quæ 41.1089
& 1090
nanium meretrix, Prosceniũ dicta 392.592
nani 123.825
nani unde dicti 825
nani præcipuè fluxa atq; hebeti memoria 768
nanorum pudenda pro magnis 825
νάπαι 985.1021
nape 614
napæum numen 985
naphtha 561
naphthæ mira uis 503
nar radix 878
narati Babylonij mollities, pagina 325
narbonensis Galliæ coniugalis ritus 1080
narcæus 510
narcæ Palladis templum, pagina 510
νάρκαι 1005
narce 957
narcissus cur Eumenidibus sacer 1005
narcissi fabellæ allegoria, 1007 1008
narcissi liberti historia, pagina 492
narcisso colligẽdo rapta Proserpina 1005
nardinum unguentũ 1172
ναρδολιζειν 943
nardus cur thylacitis 972
narees androgyni 268
nares an odorandi organa, pag. 942
nares cornuum instar 109
nares fornacis 107
nares puteorum 107
nares quare non claudantur pag. 106
narium mucus unde 434
narium munia 106
narium situs ac ratio & 65 106
narium uitia 106
è naribus profluuium sanguinis unde 106
narratio qualis esse debeat, pag. 914
narthecophori multi, Bacchẽ pauci, quid apud Platonẽ, 242 243
ναρθηκοφορουντες, pagina 256
naryca 251
nasamonum mores 723
& 724
nasati 1058
de nasatorũ peculio, prouerbium ibidem
nasicæ cognomen unde, pagina 920
nasus uigilans quid 458
nasi magnitudine mutonis quantitatem concipi, pagina 1058
nasi pustulæ quid signent ueteribus 943
naso adũco homines, cur Persis in precio 943
nasti panes 333
nastocopi 333
nastophagi 333
nasturtium, & eius uires, pagina 1010
nates, earumq; ratio 127
nates cur cædantur potissimum in pueris 127
natium scarificatio phlebotomiæ uicaria 127
natrix 990
natura, cur iusta Hippocratis dicta 94
natura cur οἰκόνομος καὶ γαθός Aristoteli 94
natura δημιουργός 12
natura duplex 997
natura in formam & materiam distributa 802
natura non aliud quàm deus pag. 847
natura pro pudendis 123
naturæ rationalis gradus tres pag. 37

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturale quid, & quot modis accipiatur 802
naturalis uirtus quæ 64
nauale bellum uetustissimum quod 833
nauethi fluuij appellatio unde 920
nauclerus 566
naucratis urbs 828
naucratitarum nuptialibus cœnis quid cautum, pagina 1041
naufragi cur & quando fluitent 1040
nauigãdi artis Neptunus auctor 728
nauigandi peritia Phœnices clari 719
nauigatio quibus morbis salutifera 998
nauigia Indis compingi laqueis, cur 717
nauigia quando q; absorberi, mari quieto, cur, pagina 997
nauis ναῦς ἕλμ& 833
naues aphractæ & cataphractæ 832
naues cur per hyemem tardius eant 994
naues ex cupressis 952
naues hippagogæ quæ, pagina 821
naues primum qui concinnarint 833
naues propli, quæ 833
nauiũ nomina ab insulis, pagina 286
nauium rostra protomæ, pagina 1114
naula 316
naulia 316
naulum 566
naumacha hastilia quæ 533
& 814
naumachi cognomen unde Themistocli 533
naupegus 833
νεωφυλαξ 281
nauplius cur Echinus dictus pag. 456
naupræstrides unde dictæ, pagina 920
nauseæ rationes 998
nauseabundos cur faciat mare 998
nausithous Thesei gubernator 694
nautebatæ qui 972
nauticis qui dies suspecti, pagina 528
naxiarum mulierum ocliterstria puerperia 861
naxios nummũ signasse primos 353
νάξιουργὸς cantharus, pagina 280
naxus à Dionysio euersa, pagina 246
naxus cur Dionysia 861
Greg. Nazianzeni eruditio, pag. 729
Neanias 753
neaniscus 753
neanthis lib. De rebus Græcorum 533
neapolis à Phalero condita, & Hercule 251
neapolitanorũ lampadicum certamen 425
nearchi Pythagorici apophthegma 331
neate 312.551
nebris 247
nebrus 247
nebrida ferre, prouerbium, pag. 1037
νεβριοστόμπλ& Bacchus cur 543
nebulæ pro pane 1006
necepso Aegyptius 916
necessarij cibi qui apud Plutarchum 237
necessitatis sacellum 845
νεκροκοσίνδιοι 828
necromantia Pythagorica, pag. 735
νεκρομαντίου Aorni Thesprotidis 705
nectar quid 243
nectar, Olympi unum, pagina 243
nectaris allegoria 330
nectendi mos quando exoleuerit 461
nectendi ratio, & lex 461
necti 460. 463
nectrides 458
necysia 654
neda fluuius 685
neda nympha 935
νηδυμ& unde Homero dictus sopor 188
nefandi dies 528
negocium ocio præstantius, pag. 389
neides Sami insulæ ferè, pagina 842
neleis Diana 880
νηλεὰδλης 305
nemeas 614
in Nemeis selino coronari solitum 484
nemeorum mensis hieromenia 983
νεμεάδαι 419
nemesea 419
νεμεσητικὸς 419
nemesis 273.405.417 418 419 829
nemesis à Ioue compressæ fabula 418
nemesis, diuini iudicij angelus 417.419
nemesis, Oceani filia 418
nemesis, superbiæ uindex, pagina 419
nemeus Iupiter 419
neminem unum in multis excellere 226
neminem unum omnibus satisfacere posse 512
nennus 574
neocles Crotoniata 1042
neocles Themistoclis filius, pag. 533
neodamodes 972
neon, pro uere 911
neoptolemi Enniani dictum, pag. 647
nepenthes auscultationes, pag. 732
nepenthes Homericum quid 1011 731 732
nepeta 675
nephalia ligna, quæ 250
& 882
nephalia sacra 882
nephelion 216
νεφ& quid 965
nephritis 120.144.1160
νεφριτικὰ pharmaca, pagina 144
nephthys 179
neptunus βασιλδς 444
neptunus cur Gæechus & Enosichthon 1175
neptunus Hippios & Damæus 542
neptunus cur Hippios 728
& 825
neptunus cur maris deus habitus 708
neptunus cur Mycetas 667
neptunus cur Petræus 824
& 825
neptunus equitãdi & equos domandi auctor 728
& 825
neptunus Februario præfectus 983
neptunus, prouidentia naturalis 541
neptunus etiam Triton dictus 775
neptuni Asphalij sacra, pagina 1175
neptuni cum Cerere congressus, equina specie, 582 728
neptuni cum Pallade certamen de Athenarum urbe 619 825
neptuni cum Phœbo dissidium, quid allegoricè, pagina 679
neptuni equestris ara & statua 588.818
neptuni & Mineruæ de Athenarum nomine cõtentio 825
neptuni et Solis de Corintho certamen 826
neptuni filij qui ueteribus habiti 81
neptuni filij, prouerb. 790
neptuni Hippodromij templum 728
neptuni stellæ ueteribus, quæ pag. 30
neptuno & Terræ commune oraculum Delphicum, pag. 614
neptuno quæ immolari solita 667 1070
neptuno thynnus immolari solitus 107
neptuno, ut Palladi glaucos oculos tribui 542
nerantzion, malum medicũ, pag. 1135
nereides quæ 40.41
nereides, quæ & aqueæ dæmones 40
neronianus ager 119
nero altera humani generis fax 407
neronis Amazo 1136
neronis crudelitas in Christianos 360
neronis dicterium 328
neronis in perfodiẽdo Isthmo conatus 815
neronis paricidium 417
neronis prodigalitas 786
neronis quinquennium, prouerbium 407
nicephororum gloria perpetua 167
niceteris 505
niciæ in capilli tinctorẽ epigramma 1118
niciæ scutum 358
niciæ imperatoris cessatio, pag. 906
niciæ pictoris uoluptas quælis 331
niciæ uenatoris historia, pagina 906
nicippi tyrannidis portentũ, pag. 482
nicolai balani, & unde dicti, pag. 166
nicolaus Bonaciolus 623
nicolai Genuẽsis medici laus, pag. 1106
nicolai Leoniceni laus 208
& 1016
nicolaus Leonicenus 567
& 623
nicolaus Peripateticus 166
nicocrates tyrannus 275
nicolaitæ hæretici 167
nicomachi Smyrnæi historia pag. 408
nicopheles Thebanus 319
νικοφόρ& Venus 411
nicostratus medicus 921
nicostrati histrionis præstantia 540
nicostrati uenustas 834
nicostratis meretricula 309
nidarion 982
nidus, in platano cœna 950
nigidij Figuli de nominum ratione sententia 918
niglaros 176
nigredo non aeris, sed aquæ propria 965
nigredinis species 1003
nigri cognomentum unde Pescennio 743
nigror & frigus an eiusdem substantiæ 965
nigror, μελανία 1173
nigroris causæ 1173
nihili rem significanti a uocabula plura 1006 1007 1008
nil dulcius quàm omnia scire, prouerbium 188
nil iucundius quàm capere, prouerbium 267
nilus chrysorrhoas 1028
nilus, Aquila dictus 255
nilus cur διὶ πατητὴς 1000
nilus cur Iupiter & Saturnius, Aegyptijs 1027
nilus cur Triton dictus 775
& 1028
nilus Ioui antistrophos, pagina 1027
nilus Latinis Melon 358
nili appellatio unde 775
nili aqua quare abstinere soliti Isiaci 178
nili cataractæ 873
nili delta persodere qui conati 816
nili fœcunditas 1027
nili nomina 775.1028
nili paludem ingressi eruptio pag. 1029
nilos obsæpiendi mos 813
& 814
niloticæ aquæ laus 1027
ningere νιφὰδλν quid, pag. 1064
ninus à Semiramide necatus, pag. 884
niobe in saxum 588
Aug. Niphus Suessanus, pagina 623
nitarion 181
nitarus 181
nix in Aegypto, in delicijs, pag. 328
nix mulso perfusa, quid Domitiano 498.499
niuem uetustate rubescere, pagina 712
ex niue animalia, apud Armenios 712
niues apud Armenios cur ruentes 712
niuiũ apud Armenios copia, pag. 712
No, priuatiua particula, pagina 921
nobilitatis argumentum, pilei usus 773
nobilitatis insigne lunata fibula 788
nobilitatis insigne lunati calcei 789
nobilitatem absque uirtutis meditatione nihil esse, pagina 790
nobilitatem in astragalis gestare quid 788
νὼναξ 133
noctua 641
noctua nummus Atheniensis 352
noctuæ an à ciconijs nido submouentur 951
nocturnæ lucubrationis commendatio 771
nodinus deus 983
noe ebrietas 1098
τὸ νοητικόν 770
nogalismata 1048
nola 741
nola in cubiculo, quid 741
noli me tangere, morbus, pagina 1160
νομὴ 321
nomæ, ulcera quæ serpant, pag. 321
nomen cur infanti non ante diem septimum imponi solitum 860
Athenisuerò decimũ 860
nomen idem & proprium esse & glottam, posse, pagina 470
nomen propriũ quod 470
nomen reiorganum 918
nomen substantiam aut qualitatem significare, quid pag. 918
nominis sui amissi somnium pag. 654
nomina sacra quæ 1087
nominatores qui 2014
nominum cognitio, sapientiæ pars una 977
nominum compositionis ratio 441
nominum formatio à uirtute, felicitate, moribus, euentibus, &c. 921
nominum non rei, inter scriptores præcipuos controuersia 331
nominum ratio recta quæ, et quid 918
nominũ rectitudo quid 918
nominarij qui 1014
nomi conuiuales 1068
nomi polemici qui 671
nomios Iouis cognomentum unde 191
νόμοι 264.320
nomorum species 320
nomophylaces qui 698
nomophylacij tamen 638
νόμ& 320
νόμ& κατὰ χώραν 694
nomos in musica quid 320
νόμ& ὄρθιος 320
nomos pro præfectura 321
& 589
nomos Pythicus qualis 613
non omnibus dormio, prouerbium 455
non si te ruperis, prouerbium

Universidad de Deusto
Biblioteca

unde 1109
nona Parca 861
nonos 123
nonnæ 179
nomij montes 848
& unde dicti 849
nonni qui apud Aegyptios, pag. 179
norios mandragora 657
normalis ager 119
normaliter 767
νάρθηξ 1113
nortia 829
nortia dea 847
nos quō proferatur 918
nosocomion 1119
nosocomi 228.1119
νόστος 567
nota pro peregrinis 921
nothæ costæ 120
νοθείας χρήματα & 355 921
nothis contribui solitæ pecuniæ 355
nothrotes pro ueterno, pagina 392
nothus qui 921
notiæa medulla 91
notio 375
notophorum 833
notus, pluuiæ conciliator, pagina 551
notus uētus unde dictus 551
uide Auster
nouellus Torquatus 1108
nouembris Dius mēsis 576
nouembri præfecta Diana, pag. 983
nouenarius numerus pro multitudine qualibet 854
nouenarij numeri perfectio, 854 & ratio 855
nouendialia sacra 653
nouendialis cœna 653
nouitatis gratia 219
νοῦς 200
νοῦ, siue mentis ara Anaxagoræ dicata 391
noxa dea 1055
nox amori furtiuo congrua, pag. 167
nox autumnalis cur uerna frigidior 1171
nox, cur cuphrone Græcis, pag. 404
nox, cur Latona 616
nox hyemi assimilata 530
nox è terra genita cur in fabulis 966
in nocte consilium, proueribium 403
noctu cur omnia sonantius audiantur 173
Nubendi ritus apud uarios, quis 716.717.718
nubentium caput cur hasta comeretur 811
nubentium capita cur uelari solita 1080
nubes pro re nihili 1006
nubes solis speculum 876
nuca, cerebri uicaria 19
nudasse corpora in certaminibus primos Lacedæmonios 485
nudipedalis clinopale 550
nudipedalia sacra 550.551
numa Pompilius canus natus pag. 919
numæ cur extinctū Fidei tēplum 343
numæ Pompilij de silentio institutum 841
numæ instituta cur credantur Pythagorica 736
numæ Pompilij magia 347
numæ qualia sacra instituta, pag. 428
numæ regis sepultura 652
numam primum ex ferro & ære cudisse nummos, 353 354
numenia 529
numeniæ dies, Mercurio sacer, & Apollini 258
numenius philosophus 219 & 621
numenij Halieuticon 920
numenij laus 1181
numerandi per digitos ratio ueteribus quæ 891
numerare nouit, prouerbiū, 852 853
numerarij 231.863
in numerato 863
numeriani historia 498
numerus in anima 853
numerus perfectus, item mas & fœmina quis 149
numerus potentia uel actu, pag. 863
numerus, prouerbium 1115
numerus quadratus 691
numerus quid 853.863
eiusq; usus & necessitas, item præstantia 853
numeri inuentor Theut, pagina 863
numeri utilitas 1116
numeri à Thrasimacho primum orationi adiuncti, pag. 424
numeri qui lineares, plani, solidi 863
numeri qui uniuersi 862
numeri milites qui 1115
numero aliquo habere, quid pag. 863
numero dicere 863
numero nil prius, nil menti similius 853
numerorum fons, monas, pagina 856
numerorum partes 859
numerorum ratio non cōtemnenda 859
numerorum scientia maximè diuina quibus habita 852 & qualis 853
numerorum scientia philosophi propria 1115
numerorum uariæ appellationes 863
numerorum uis Pythagoræ quantæ 854
per numeros quid Plato & Aristoteles intellexerint pag. 853
numeris indita deorum nomina, cur 423
numia numismata 353
nomidarum equi 830
numidarum libido 725
numine afflatorum exempla 473 474
numismata ueteribus gemmarum uicem implere, pagina 353
numismatopolicares 355
nummus exigui pretij 355
nummus Græcum nomen, pagina 354
nummus Spartanus, prouerbium 353
nummus stanneus, ferreus, æneus 353
nummi ænei 867
nummi aurei & argentei feriendi inuentum à Lydis, pag. 775
nummi usus & nota 896
nummū cudere primum adorti Aeginetæ 348
nummi scortei 354
nummorum adulterinorum uaria appellatio 354
nummorum sculpturæ uariæ, pag. 1004
nummorum species plures, 351 352
nummorum uaria apud diuersos insignia 353
nummos cudendi apud Cumæos auctor Hermodice pag. 842
nummos quis signauerit primus 353
nummis cur pecudis nota impressa 896
nummus indistinctè legatis, exiguiores intelligi, pagina 354
nummulariorum mensæ in templo quare à Christo subuersæ 54
nuntiū remittere uxori, quid 663 1081
nunquam Hecale fies, prouerbium 1157
nupta noua cur in lanata pelle considere solita, pagina 1036
nuptarum operta facie proceuntium mos 472
nuptarum regibus apparatus qualis olim 1086
nuptialiorum inuentrix Erato 226
nuptialis cantio qualis, pagina 1090
nuptialis impensa 1089
nuptialis Iunonis sacra, qualia 1085
nuptiales coronæ, sportulæ, pag. 1090
nuptialibus cœnis inferre oua aut μελικηρίτας, apud Naucratitas cautū, pag. 1041
nuptiæ cur τελεῖαι 1078
nuptiæ quæ ueteribus illegitimæ habitæ 1085
nuptiarum commendatio, 1078 1037
nuptiarum delectatio 1079
nuptiarum immaturarū incommodum 1084
nuptiarum ritus uarij apud diuersas gentes 1083
nuptiarum symbolum cornices duæ 1131
nuptijs accommoda ætas, quæ 1084
nuptiatores 1089
nupturire 1090
nutricatio 63
nutricibus cur destinatum à Platone triuium 1075
nutricem esse adolescentem debere 87

nutri

nutricibus non dandum uinum 1095
nux basilica 168
nux pontica 168
nuces pinj, cupressi, &c. pagina 952
Nycteris 1066
nycteris cur dictus Chæremphon 467
nyctlicorax 641
nyctlicorax quomodo capitur 106
nyctoporia 233
nympha 107.125.245
nympha in uomere, quid, pagina 992
nympha mulicbris pudendi, pag. 527
nympha ornatus puellaris, pag. 732
nymphæ, cur pro nuptijs, pagina 1090
nymphæ, cur sponsæ dictæ, pag. 827
nymphæ, cur Iouis filiæ, pagina 999
nymphæ, Iouis nutrices, quæ, pag. 935
nymphæ, in Libya mulierum appellatio communis, pagina 1094
nymphæ quid 827
nympham in uirginibus præcidendi Aegyptiorū mos pag. 527
nympharum in sacris mentio honesta 1089
nympharum in sacris memoria unde instituta, pagina 1094
nymphis æquæuus, siue ἰσήλιξ, qui 753
nymphis antra dicari solita, & cur 430.1094
nymphæa 1094
nymphæum urbs ibidem
nymphæus lacus 314
nymphia 1089.1094
νυμφικῶν 824
nymphicus lectus 1073
nymphica lutra 727
nymphica τέλη 1078
nymphides 1094
nymphij 753.1090
nymphodorus 714
nympholepti 133
νυμφῶναι mulieres tantum frequentare solitas, pag. 1071
nysiæ saltationes 165

O

Ω πέπων 553
oa 1168
oa lutris 1168
oa pocula & oosceyphia, pagina 1040
oa pro messilis 1040
oaria 1042
Obarati qui 460
obeliæ panes 333
obeliæ panes Dionysio offerri soliti 334
obeliæ unde dicti 334
obeliaphori 334
obeliscus ex septem miraculis orbis 884
obelisci 334
obelisci bupori, qui 820
obeliscolychni 164.214
& 683
obelus 352
obiectū simplex cur duplum quandoq; spectetur 545
oblatio apud denm eximia, quæ 422.423
oblatio, tributi genus 175
obliuio ex pestilentia 628
obliuio unde homini 86
oblongi numeri qui 863
obloquutio 452
obnuntiatio 271
oboliæa 352.501
obolere 943
obolos sex manum implesse, pag. 352
obolostates 213.352
obolus 352
& unde dictus 352
obolus Atticis quot chalcos contineat 739
obrimo cur Proserpina, pagina 1005
obryzum 192
obscœnis inferre principis imaginem quid 264
obstetrix cur omphalotomos 571
obstetricū præfagia ex umbilici nodis 121
Occari uites quando dicantur 922
occatio 274
occasionis ara 485
occeps 830
occipitium cur non calueſcat pag. 501
occiput 97
occupatio seriā in rebus nihil taxatur 666
oceanus in balneo, quid, pagina 1167
oceanus post omnia, post Oceanum nihil, quomodo dictum 999
oceanus pro Nilo 775
& 1028
oceanus quomodo terram circundet 999
oceani allegoria 246
oceani alueus uterior sub perusta zona 34
ochana 358
ochanos 358
ὀχεῖαι 820
ὠχολεύκου 820
ὠχοξάνθου 820
ὤχρου unum 480
ochus, Machæra cognominatus 1169
ochi regis auaritia 510
ochi Persarum regis historia pag. 723
ochi sanguinarium ingenium quomodo à Persarum Magis deprehensum 513
ochum regem cur asinum appellare soliti Aegyptij, pagina 1169
ocium uide Otium
ocimum electro non permoueri 577
ocimum misodulon 577
ocimum non ferre fœminas, pag. 1136
ocimum ferere, prouerbium, pag. 577
ocymi esus noxius, & quibus inusus 577
oclasma saltatio 164
ocnus 229
ocnos, erodiorū genus 521
ὀλιγόβλωμος panis 335
octacnemi rotæ 611
octaua, musicum instrumentum 316
P. Octauij mollities 326
octauio oblati uultures, quale augurium 1031
octimestria Naxiarum mulierum puerperia 861
octimestris partus cur raro, & ubi uitalis 752.753 761 860 861
octobri præfectus Mars, pagina 983
octonarius numerus imperfectus, ac uitæ ominosus, pag. 860
octonarius, solidorum primus 861
octonarij uis ac ratio 861
octonario iustitiam signari Pythagoricis 861
oculatus 1058
oculus an natura suapte lumi nosus 102
oculus cur globatæ figuræ, pagina 586
oculus humanus insatiabilis pag. 103
oculus, naturæ speculū 102
oculus regis, quid 544
oculi dextri palmus, boni ominis 944
oculi ictus, uel motus 544
oculi quadrati figura 587
oculi substantia 102
oculi symbolum 1142
oculi uitia 437.438
oculo celerius moto, fulgorē percipi: contrà, non item, cur 548
oculi compresso cur igneum quiddam promatur pagina 548
oculo nullum inesse proprium colorem 102
oculi ægopi 477
oculi animalium quorundam cur noctu quàm interdiu efficaciores 550
oculi animi indices 101
& 113
oculi apostrophi & diastrophi, qui 544
oculi charopi, glauci qui, pagina 477
oculi cur nigri, aut cæsii, & utriusq; uidendi ratio, pagina 587
oculi cur non in occipitio cōstituti 437
oculi cur uitiantur spadonibus & re Veneria utentibus 502. 544
oculi eruditi qui, prouerbium 1136
oculi faciles cur dicti 101
oculi, mentis indices 1113
oculi quare duo tantum 101
oculi rari, qui 47
oculi sanguine suffusi, impudentiæ signum 104
oculi, unde dicti 101
oculorum abusus 103
oculorum ad liuorem collatio 793
oculorum affectiones, earūq; nomina 215
oculorum angulī 434

oculo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

oculorum thalamus 435
oculorum anguli syluestres qui 435
oculorum celeritas 101
oculorum ex coitu imbecillitas 502
oculorum ex nimijs uigilijs tumor, item ex amore, pagina 1153
oculorum excrementum melancholicum 105
oculorum fascinatio 776
oculorum humores 585
oculorum medicamina 216
oculorum mira constitutio, 101 102
oculorum partes 585
oculorum passiuæ cupiditates 104
oculorum ratio 96
oculorum situs 65
oculorum tunicæ quot 585
oculorum uitia 437.438 543 586
oculorũ usus excellens 101 & 543
oculos conditos acutius cernere, prominentes hebetius 103
oculos, exploratoris uice fungi 96
oculos iuuatri in aurifodinis pag. 1113
oculos, menstruis ac genitali profluuio affici 102
oculos, soli animantium homini deprauari 543
oculos tingendi mos 103
oculis etiam inesse uenena, præcipuè inuidorum, pagina 792
oculis inesse splendorẽ igneũ pagi 547
in oculis pudor 622
oculis tumentibus inspectare, quid 216
ocypete, harpyia cur dicta, pag. 1143
ocyptera 216
Odixysmus 112
ὄεδδον 1076
odium theatrum ibidem
odenatus 510
odi memorem compotorem, prouerbium 457
odiũ πολυπραγμονέιν, pag. 306
odontiasis 112
odontismus 613
odontophyia 112
odoramenta agitata cur plenius afficiant 941
odoramenta uiro præcipuè congrua, quæ 1063
odoramentorum in theatris usus 1055
odorandi sensoriũ cur in homine retusius 937
odorandi sensorium quodnã & ubi 937.942
odorãdi sensus commoditas, quæ 67
odorandi uis in cane præcipua 858
odorati imbres, qui 993
odorati suffitus, utilitas mira pag. 939
odoratus uocabula 942
odor quid 265.266.938
odoris ex uino præstantia, pag. 1101
odoris in aromatib. quæ causa 1129
odoris ratio 308.548 & 549
odoris sensorium ubi 942
odori percipiẽdo quæ necessaria 937
odorem mãlũ cur augeat calor 937
odores contrahi frigore, pagina 1006
odores florum & suffimentorum, è longinquo suauius olere, cur 940 & 941
odores sanitati plurimũ conferre 938
odorum in senibus & gracilibus fomentum 938
odorum naturam caloris ui constare 941
in odorum ratione ambiguitates plures 940 & 941
odorum species duæ 265
odoribus an suffici alimẽtum queat 937.938
odoribus cur præcipuè capiantur homines 937
odoribus nutriri spiritum, pagina 938
odoribus quomodo oblædatur quandoq; cerebrum, pag. 266
odryses pro Thamyri, cur, pag. 681
Oecades fici 684
οἶκος 1050
œcus ibidem
œdipodia fons 818
œdipus cur Coloneus 817
œdipodis heroum 818
œnissa 250
œnossphonda 250
œno 248
œnochoi 1069
œnogala 1104
œnomaus historicus 412
œnomaus 821
œnone insula 348.710
œnone nympha 710
œnopion uini colendi auctor pag. 1021
œnoptæ 1069
œnutta maza 335
οἰωνός, œnous primus stadij in Olympijs uictor, pagina 484
οἰσοφάγος 113.134
œsype 936
œsypus quid 936.1102
œ̃sypum 386
œtes ἄτομον pratum, cur dictum Sophocli 451
Officiosi qui 559
Ogala 1041
ogmius Celtis Hercules, & eius imago 193
ogmos 302.991.1134
ogygium prouetere 345
ogygium quid 985
ogys rex 985
ogygus rex 345
οἰλευτὸς 838
οἰκημæ pro carcere 637 & lupanari 637
οἰλευτὸς quid à ὁλοῦλος differat 971
οἰκοδιεσωστεῖν 28
οἶκοι σέλινῶν 290
οἰκόσιτος 431
οἰκοτρίψ qui 838
οἰκτίστη mors 136
οἰκόνρια, τὰ 838
οἴδημæ 215.408
οἶνæ pro Actolia 590
οἶνη cirrhas 733
οἰνιστήρια 480
οἰνίζειν 943
οἶνος pro uino unde 590
οἰνοπωίπας 481
οἰνοπωίος 43
οἶνοπος quid 1003
οἶνος cur Græcis uinum, pagina 480
oiptoton 386
οἰσπόπη 386
οἰσυπηρόν 386
olacitas 943
olæ 429.430
olcia aurea quæ 141
oldendorpius 623
olea à Pallade producta, pagina 825
olea cur Ithacensi antro applantata fingatur Homero 460
olea diuinæ prouidentiæ symbolum 460
olea fons 167
olea Iouem coronari, cur, pagina 459
olea moria 458.460 & 619
olea, Palladi sacra, & uictoriæ symbolum 460
olea uiti insita 459
oleastri arbor ex Hyperboreis ad Græcos translata 483
oleastro coronãdi mos 484 485 825
oleastellum 460
oleatum 1172
oleæ caducæ 459
oleæ strictiuæ 459
oleæ callistephani quæ 458
oleæ puræ à puris præcerpendæ ritus 459
olearum fertilitas unde 459
olearum ptoma 460
olearum species 457.458
olearum genera 458
olecranum 245
ὠλεκρανίζειν 118
olecranon 118.245.649
olen Lycius, eiusq; hymni, pag. 622
olen primus poeta 226 227 614
olenus Calenus 666
olere bene, quæ nihil olent, prouerbium 942
in oleribus piper, prouerbium 265
oleros urbs 711
oleria Pallas 711
oleria festa 711
oleosas plantas inoculationẽ non admittere 1171
oletare 943
oleum acanthinũ, famicum, thurinum, cibarium 192
oleum album 191
oleum amarum 192
oleum dulce 192
oleum calidum 1149
oleum cur frigore dencscat, pag. 1172

oleum cur inter cætera liquida non remiscetur 1173
oleum cur minus pellucidum quàm aqua 996
oleum cur non concrescat, pagina 932
oleum cur superfluens optimum 1091
oleum, insaniæ pharmacum, pag. 191
oleum lachrymas ciere 436
oleum maris fluctus insperssum sedare 965
oleum mustum 1104
oleum omphacinum & ὠμοτριβὲς 191
oleum plantis infestum, item apibus 1171
oleum spicæ 1172
oleum sursum semper petere, pag. 1173
oleum Venafranum 329
oleum uetus recenti candidius 1173
oleũ uiride, & conditũ 191
oleo ferrum moliri 191
oleo perunctos aquam calidã minus sentire 1173
oleo poto cieri uomitum, pagina 1172
oleo seruando loca subterranea cuiusmodi apud Græcos 1093
olei fons Augusti temporibus 191
olei diaphanum & leuitas unde 965
olei diuersa uis in lanis & pilis 1173
olei euaporatio 1173
olei inuentio 708
olei natura 191.1172
olei nouitij uiror 1173
olei opificium quis primus excogitarit 191
ὀλιγοσιτίαι 1149
olfaciendi sensus minus alijs necessarius, & quæ eius utilitas 67
olfactus cur in homine quàm animantibus quibusdam hebetior 937
olfactus ratio 858
uide Odoratus
olidæ ueternus, cur apud Catullum 392
oligarchia 233
oligophorum uinum quale, pag. 1101
ὀλιγοτριχὸς 83
oliuitates quatuor 191
olonthos 684
olophoia quæ 615
olophyctides 470
olophygdones 470
olorus Thucydidis pater, pagina 487
olpæ 1057
olpe 537
olpis piscator 537
olta 397
olta λίφου quid apud Ammianum 396
olus atrum 819
olympia 621
olympia ab Hercule nuncupata 484
olympia ab Iphito instaurata 484
olympia ad Cronium collem celebrari solita 485
olympia ἀγῶνου λόφος, pagina 485
olympia cur quinto quoque anno celebrari solita, itẽ quando, & quot dies, pagina 484
in Olympiæ panagyri mira muscarum fuga 908
olympiæ statuæ 1136
olympiæ uictores oleæ, non cotino coronari soliti, pagina 458
olympiadis apophthegma, 592 842. 1084
olympius cur dictus Iupiter, pag. 774
olympij Iouis crater 1068
olympij Iouis famulatus, pagina 974
olympius cur cognominatus Pericles 953
olympij dij qui 774
olympium templum 774
olympici certaminis initia apud Græcos quæ 483
olympici Iouis simulacrũ pagina 885
olympicorum certaminũ ratio, & singulorum incrementa 484
olympiorum corona cotinos pag. 484
olympicorũ primi uictores, qui 484
olympicis certaminibus exclusæ mulieres 535
ex Olympionicis temporum supputatio 485
olympus mons, qui & Lycæus 935
olympus musicus 313.314 320 840
olympus polydiras 115
olympus pro Ioue 774
olympus quid & unde, pagina 774
olympi allegoria 679
olympi uertex pluuijs intactus 34
olynthi 684.685
olynthophorus ficus 684
olynthos 401
olyra 722
Ombrij Iouis ara 1027
omentum 135
ὀμματόφιλλον 435
omnes de tribus primum dici 857
ὠμογέροντες 754
ὦμοι 148
omolimon 1063
omoplatæ 113
omotarichos 498
ὠμοτριβὲς 191
omphacinon indumentũ, pagina 599
omphacinum oleum 191
omphacium 1094
omphacomeli ibidem
omphale cur dicta & 534 535
omphales historia 723 & 775
omphali uariæ notiones, 570 571
ὀμφαλοὶ ἀστωίδος 570
omphalion, siue Omphalus Thessaliæ 572
omphalister 571
omphalites 572
ὀμφαλώδης stolos 573
ὀμφάλοεσσæ ἄρκτος, cur Nicandro 572
omphales 535
omphalos Cretæ 572
omphalos Parnassi 571
omphalotomos 571.610
omphacites 755
omphax 1094
ὀμφὴ 571
omphe 572
ompnæ 572
ompnia Ceres 572
ompnij 572
ompnia manus 572
ompnia nubes 572
omuli in Antoninum pium scomma 472
Onagrius color 599
oncæ 583
ὀνειρατα 480
ὄνειροι, quæ somnia propriè 1030
ὄνειροι, unde dicti 1036
ὀνειρωγμοί 1035
ὀνειρώττειν 1035
onera cur sinistræ non dextræ imponenda 20
oneuon quid 632
oneui quid 632
onias Hebræus 897
onidæ 285
onirocrites 1036
onirocritici libri 1036
oniropolos 1036
oniscus piscis 243.1169
onis 386
oniscos millepes & centipes pag. 1169
onites 194
onobeli 123
onocephali symbolũ 1169
onochelos 824
onochelum cur & finxerint & appellarint Christum quidam 1170
onocolon 414
onomademi Chij dictum, pagina 1021
onomatotheræ qui 919
ὄνος 967
onos 123
onosceli dæmones qui 41
onoscelis ex asina 824
ὀνθιλεύειν 943
onthos 386.943
onthyleusces 1048
ὄνου γνάθος, promontorium 731
onyches xylini 642
onychismus 642
ὀνυχίζειν 642.1055
onyx 105.118.292 & 1057
Opæ 435
opaon 683
ὄπωες 109
ophiasis unde dicta 501 & 730
ophioctonos 680
ophioneus dæmon 42
ophionei uatis historia 408
ophis 301
ὄφιν βάλπεις κοὐ σὲ ὄφις, prouerbium 1111
ὀφθαλμοῦ 216
ophthalmi 544
ophthalmi in conuiuijs qui, pag. 1069

Universidad de Deusto
Biblioteca

ophthalmicorum affectio, pag. 874
ophthalmitidos Mineruæ templum 541
opias 685
opilij Macrini crudelitas in supplicijs 361
opimio 200
opinio quatenus imaginationi coniuncta 778
opinionis error 424
opion 683
opiones 683
opis tabulæ 370
ὄπωρις 103
opisthenar 118
opisthij 824
opisthocomæ Euboici 258
opisthonomi boues in Libya, pag. 725
opisthuretica 144
opus à filio seruatus 415
opla 164
opora 685.1155.1156
oporæ 1155.1156.1170
oporones qui 1156
oporophoræ arbores 1156
oporophylacium 1156
ὄπος quid 685
opportunitatis in actionibus necessitas 381
ops 472
opsartycilibri 330
opsartysia 330
opsigamij iudicia 1089
opsigonos 1135
ὀψιμαθὴς 618
ὀψιόδιπροι, cur Lacedæmonij 674
opsodædali 1071
opsophagus Apollo 380
opsophagi cognomentũ Apicio inditum 326
opsophagi qui 330
opsothece militaris 114
optanium quid 1064
ὀπτὴρ 676.683
ὀπτήριαι 544
optera 828
ὄπτησις 158
optice 549
optices usus 561
ὀπτίλοι nerui 102
optici nerui, qui, quâ ue ratione coeant 544
optili 104
optiletis Minerua 104
optimum non nasci 79
optimi cognomen Traiano, ex senatus decreto 921
ὀπὸς 1066
ὀπὸν esse crudum piscem, griphus 1066
opuntij cur pro monoculis aut cæcis 438
opuntiorum sacra 430
Oracula à multis comprobata, itemq; damnata 47
oracula apud Græcos heroicis reddi solita 50
oracula, dæmonum inuentum pag. 43
oracula quo theologiæ genere contineantur 48
oraculorum origo 48
oraculorum uanitas 305
orarium 755
oraros 572
ὠρᾶτιος Græcis qui Horatius 483
oratio breuis an præstabilior & quatenus 953
oratio cur omnium animantium uni homini tradita, pag. 947
oratio hominis index 788
oratio Asiatica, & duo eius genera 886
oratio, persuasionis sacellum pag. 424
oratio quid ab actione differat 887
oratio sine cõtrouersia quæ, pag. 887
orationis ad ferrum collatio, pag. 953
orationis breuitas laudabilis pag. 677
orationis conciſæ uis 633
orationis diuersitas 954
orationis genera 470
orationis gratia ex inopinato 1066
orationis magnificentia & splendor, quid 885
orationis ornatus 886
orationis rationisq; uim inesse cunctis animalibus, pag. 642
orationis species duæ 230
orationis τραχύτης, siue asperitas 657
orationis uis 74.75
oratione quantum reliquis animantibus præcellat homo 75
orationes panegyricæ 1119
orator an fiat, poeta nascatur 225
orator, non alius quàm philosophus 1116 & quõ separati sint 1117
orator quis 748
oratoris laus 885
oratoris finitimus poeta 221
in oratore quid præcipuum 885 & quæ potissimum requirantur 744
oratores multitudinis serui, pag. 839
oratores ubi non permittantur affectus mouere 913
oratorium 275
orbicularis figura qualis, pagina 14
orbis appellatio 22
orbis longitudo 20
orbis septem miracula, quæ, pag. 884
orbis substantia à stellarum substantia diuersa 25
orcana 278
orchematice cãtilena 1053
ὀρχηστικοί 321
orchestra 290
ὄρχησις spectacula encyclia 969
orchomenus 787
orchomenij 787
orchomeni ἀλμῶνες unde 1018
orchos 1016
orcini liberti 370
orciniana sponda, quid Martiali 378
C. Orcinius 379
orcus pro Plutone 378
orcus unde dictus 379
orci galea 198
inter orci cancros adhæsit, prouerbium 182
orcius thesaurus 378
ordinaria quæ 404
ordinarius homo 404
ordinion 091
ordinis sacramentum 1083
ordinis uis 312
in ordinem redactus, qui, pagina 969
orcæ 920
orcas 686
orectæ hastæ 814
ὀρεύγω 31
ὀρείχαλκον 738
ὠρέων 426
orescoæ ferræ cur 675
orescoi Homero quid 639
oresta urbs ab Oreste condita 627
oreſtes an in Pythijs perierit pag. 423
oreſtes ubi à furore liberatus pag. 630
oreſtis expiatio 823
oreſtis iudicium in Areopago 458
oreſtis scena 823
oreſtis tempora 423
ὀρέξαι 814
orexis uelut canina, quid significet 493
organarij 747
organica membra quæ 90
organica musica, quæ 318
organorum musicorum uaria nomina 318
organum psalterium 316
organũ quid in homine 90
orgas 451
orgades 431.1021
ὀργὴ 905
ὀργὴ πῶς τὸς κρείττονας 840
ὀργυλότης 904
orgeones 431
orgeonicum dipnon 1049
orgia à Thyia primum celebrata 615
ὀργιάζειν 431
orgyiæ 837
orica iuga 829
orichalcum an usquam reperiatur, Aristoteli dubitatum 738
orichalcum factitium 738
orichalcum in India nasci, pagina 738
orichalcum metallis omnibus preciosius 738
orichalcum quid 738
orictites 1090
oricus 1019
oricius buxus 1019
oriens, dextra cæli pars, 18 293
orientis, ingenia acerrima, pag. 383
in Oriente cur proueniant aromata, gemmæ, elephãti, leones, &c. 18
cur in Oriente omnia prouenant odoratiora 877
origanum 498.1146
origenem male sentire de filio & spiritu sancto 52
origenis error 61
origenis excellentia 52
origenis sententia de animis hominum improbata 55
originarij serui 276

origenis eruditio 729
origenis frequens studium, pagina 596
origenis opinio de dæmonibus, excussa 52
origenem sibi genitalia recidisse 52
orinda panis 333
orindium semen 333
orion unde dictus 145
orionis canis 661
orippus Megareus 485
orisgontis reguli uxor 510
oritarum apud Indos mores pag. 716
orithios 320
orithyia Boreæ rapta 575
orithyiæ raptus 1005
ὀρμητίας 401
ὄρνις pro sternutamento, pagina 945
ornithia 671
ornithomania 630
orobanche, cynomoriũ 126
orobanchi 755
oromasis 244.698.857
oron 285.755
orontes fluuius 717
orontis historia 889
orontis proceritas 717
orosangæ Persis qui 282
orphani qui 554.555
orphanistæ 554
orpheus à mulieribus discerptus 206
orpheus masculæ Veneris an auctor 554
orphei caput in Lesbo oracula dedisse 554
ad Orphei conditorium luscinia 705
orphei & Eurydices fabulæ allegoria 1122
orphei & Musæi amicitia, pag. 882
orphei fabula 821
orphei inuenta, & interitus pag. 705
in Orphei gratiam, mulieribus stigmata inuri solita apud Thracas 597
orphei per octo nomina iuuantis institutum 861
orphei quercus 706
orphei sacris initiandi ritus 555
orpheoteleſtæ qui 554
orphica sacra 554
orphnæoteleſtes 554
orphos, bellua 554
ὀρῤῥωδιοὶ humores qui 86
orthodia 123
orropygium 120.123
& 127
ὀρῤῥωγισικτὸς 123
orrhos 123
orsi pro deo Magis 857
orsinis elegans de Bagoa dictum 556
orta omnia occidere, quomodo intelligendum 376
orthi Bacchi ara 247
orthia Diana 320.671
orthia phalanx 320
ὀρθιάζειν 527
ὄρθιον 320
orthius nomus 320
orthium carmen 320
ὀρθόκερος φελλὴ 259
& 1143
ὀρθοίατρα 465
orthographia 290
orthosia Diana 320
orthostade 114
orthostadia ueſtimẽta 114
ὀρθοστάδιον 548
orthostadios tunica 598
orthostates panis 333
ὀρθόθριξ 259
orthouos pro gallo 919
orthria Diana 320
ὄρθριον 320
orthus Gerionis canis 527
orthusios mons 320
ortus ab adorãtibus spectandus, Pythagoræ symbolũ, pag. 856
ortyges, qui, prouerbio, pagina 1007
ortygia apud Ephesios 168
ortygomania 630
oryæ 136
orygis perpetua sitis 1100
orygmata 636
Oscedo 395
oscedo unde prouenire soleat 395.396
oscheon quid 991
oschei affectiones 991
oschia 249
oschophoria 249
oscitantes cur minus audiant pag. 105
oscitatio in enixu letalis, pagina 945
oscitatio quæ probetur 396
oscitatio uagi securiq; animi indicium 396
oscitationes, metaphoricè quid 396
oscudana pugna 1179
osculum frontis 100
osculo excipiendi mos 118
& 1154
osculorũ certamen apud Megarenses 555
osiris quis 179.244
osiris à Typhone necatus, pagina 659
osiris pro Baccho Aegyptijs pag. 722
osiris pro deo cur 848
osiris. sol 588
osiris subnigro corpore, pagina 1169
osiris cultus 178
osiridis interitus qua die, pagina 762
osiridis uictimæ 659
osismica littora 509
ὄσις, ὁ τὸς 1015
os, animi uestibulum 108
os, non esse spirandi organum 166
oris multiplex uirium, ex Quintiliano 465
os phalangis 572
os porci, Sergij cognomentum 980
os sacrum 120.448
& 449
osiris spbacelos quid 989
ὀοσὲ 572
ossa fracta per poron, non uenitionem cohærere 91
ossa in humano corpore, quot 91
ossa omnia omento integi 91
ossarij 460
ossium albedo 608
ossium compositio 501
ossium generatio 159
ossium distinctio & nomina 90
ossium ratio 90.1120
ossifragus φλιὼς 364
ossibus an insit sentiendi uis pag. 111
ossibus præcipuè infestum frigus 957
ὀστφὺς 144
ostagra 97
ostensionales milites 832
ostigo 386
L. Ostij paricidium 416
ostocopos 1052
ostracina pecunia ante Numam 354
octracion 298
ostracismus 897
ostracismi auctor 840
ostracoderma quæ 1040
ostracon 298
ostracophoria 618
ostreon color 599
ὄστρεα 271
ostrea ξαβδωτὰ ibidem
ὀστρία ibidem
ostrogotæ qui 706
ὦτα 106
ὦτα σκωλυκιῶντα, pagina 105
ὠτοκύστας 140
othon 590
otium apud quasdam gentes laudabile 393.394
otium capite mulctatũ, Draconis legibus 363
393 394
otium honestum, quale 390
& 391
otium sine literis, mors 390
otium Thracibus honoratum 705
otij detestatio 389
otij iudicia 756
otij rationem extare debere, 393 394
otiosum esse satius, quàm nihil agere 394
otiosi uerè qui 390
ὠτώοντες tripodes 303
otto 738
otus 106
otus κόβαλος 42
otus, nycticorax 641
oti qui 106.401
otides 106
otum & Ephialten primos Musis sacra fecisse 855
Ouum 14
ouum de arborum fructu, pagina 1118
ouum factus totus, quid, pagina ibidem
ad ouum famem integram asserre, quid ibidem
ouum nuptialibus cœnis inferre, apud Naucratitas cautum 1041
oui chryson, pro uitello, & chloron 1042
oui cum mundo similitudo, pag. 1040
oui elementa quatuor ibidem
oui somno thesaurus indicatus 1035
οὐ φροντὶς ἱππολεάδη prouerbium 399
oua corrupta cur fluitent,

Universidad de Deusto
Biblioteca

integra non item 1040
ona cuiusmodi mares uel fœminas producant 1041
ona cur tosta disiliant facilius, quàm si coquantur aqua 1040
ona fundæ imposita, rotatione percoqui 299
ona in expiationibus adhiberi solita 1040
ona in secundis mensis apponi solita 1118
ona inter animal & non animal uelut media 1040
ona mensæ secundæ etiam in ferri solita, & cœnæ initio 1041
ona πνικτά 1058
ona pro testiculis 125
ὄνα, sorba 878
ona τρομικτά, seu tremula, quæ 1041
onagri figura cur aures & lingua 745
onorum diuersa nomina, pagina 1041
onorum lutea, ὠᾠὰ τὰ χρυσᾶ 238
onorum natura mirabilis, 1039 1040
onum putamine duplici, pagina 1041
onorum quæ præstantiora, pag. 1042
onorum similitudo, prouerbium 1040
onorum stolos ὀμφαλώδης 573
ouidij battologia 466
ouidij exilium & obitus, 466 467
ouidianæ poeseos luxuria, pag. 466
ouis leonem pariens 482
ouis pella 1070
oues pyrrhicæ 194
oues Soli sacræ, Apolloniæ, pag. 1003
ouium imaginationis in conceptu, historia 776
ouillæ pelles cur bibli ueteribus 1037
οὐλαί 1082
οὔλαξ 616
οὐλοχύται 429
οὐλότατον τεῖχωμα, pag. 608
οὐρὰ phalangis 572
οὐρὰ & δασμός 883
οὐρανοί 144
οὐρανοχρώματα Græcis, quæ 36
οὐρανὸς pro capite 774
οὐρανὸς quare dictum cælum 31
οὐρανὸς, quare πολύχαλκος & Homero 10
οὐρεῖν 478
οὐρηθραι 316
οὐρία ouis 1042
οὐρὸς ibidem
οὐσίαι 785
Oxis 1057
oxosma 202
ὀξύβαφα 507.1057
oxycratum 1172
ὀξυδερκοῦς Palladis sacellum 546
oxylipes panes 335
oxylus Aetolus 484
oxylus Eleorum regulus, 484 510
oxyli filiæ Hamadryades, pagina 686
oxyngion 1172
ὀξύφωνοι 742.978
ὀξυωπίαι 544
oxyrhynchi 502
ὀξύτης quid 97.373
oxythymia 201
Oze 943
ozanica 943
ozena ulcus 106
ozima 1136

P

PAschyales' 593
παχύδερμοι, quare fatui Græcis 185
παχύτης 215
pactides 315
pacton 283
pactyes Sisyrophori, cur, pagina 720
pacuuij cum Actio colloquium 535
padus uide Eridanum
pæan, cur pro Apolline 228
pæanis clamandi mos unde congressuris in acie, 614
pæanes 228
pæanice cantilena 1053
pædagium 231
pædema 672
παιδαγωγία 224.231
pædagogiani pueri qui, pagina 224
pædagogium 224
pædagogia 231
pædarion 755
pæderastes cur dicta tragœdia 555
pæderos 224
pædes 231
τὸ παιδικόν 556
pædicæ tibiæ 319
παιδικοὶ hymni 556
παιδικὸν 753
pædiscæ 224
παιδισκεῖον 224
παιδικὸν & 753
παιδοφθόρος & 559
pædotriba quid à gymnaste differat 801
pædotribæ 1166
παίζω 228,1053
παίων 1053
pæonia manus ibidem
pæoniæ uis contra comitiales 199
pæon quid, item pæan 1053
pæon 767.1053
pæonis species, pæonica synthesis, magnifica 886
pæonum mores 695
πᾶις 753.764
πάις, Persei & Asteries filius 765
pæsa 335
παιπάλημαι 1045
pæpale ibidem
pagæ, πηγαί 434
pagi qui & unde 818.966
pagondas Thebanus 484
paguros, cur senilis cutis, pagina 754
paguri 754
pala 198.202
paleanche 114
palæmon Hercules 194
palæmon 418
palæphatia papyrus, prouerbium 1177
παλαίφατος σ'. Βασμαι pag. 1178
palæphatus grammaticus, pagina 1178
palæphatus τῶν ἀπίστων auctor, deq; eo plura, pagina 1177
idē alius historicus 1178
palæphati nomen quid, pagina 1178
palæsticus 504
palæstræ præmia quãdo pueris proposita in Olympijs 484
palæstræ primus in Olympijs victor Echemus, pagina 484
palæstræ restitutio 484
palæstricæ inuentor Phorbas, aut Theseus 505
palæurgi 402
palamedes cubici ludi inuentor 789
palamedes ypsilon literæ inuentor 276
palamedis poemata à quibus prodita 792
palamedis uafricies 401
palamnæi dæmones 47
palari 284
palatæ uites 284
palathæ fici 685
palatiar 1088
palatij nomen unde 285
palatonis pictoris historia, pag. 840
pale 505.649
paleæ æris 739
palearum natura 370
palilogiæ gratia 466
palimbachius, qui & Saturnius 983
παλιμολλίαι 343
παλίμβολοι qui 343
palimborææ uenti 780
palimpega 402
palindoria 402
palinthus 917
παλιντολίαι quid & 294 295
paliuros, quare arrhachos dicatur 424
pallas uide Minerua
pallas Agoræa 678
pallas Ambulia 818
pallas Anemotis 781
pallas auleticæ inuentrix, pagina 320
pallas Capania 344
pallas, cur ἀθλιώτη Græcis, 541 543
pallas cur Glaucopis 101 & 541
pallas cur Trittogenia, seu Tritogenia 774
pallas cur uirgo credatur, pagina 541
pallas dea bellica 686
pallas dies quæ 774
pallas, diuina prouidentia, pag. 460
pallas eadem cum Iside 178
pallas equestris in Libya genita 348
pallas ἐργάνη 606.736
pallas ex Iouis uertice 541
pallas Narcæa 510
pallas Neptuno & Tritonide

de palude nata 542
pallas olea superato Neptuno coronata 460
pallas olearia 711
pallas Parthenos 485
pallas Polias & Schenias, pagina 444
pallas, prouidentia intellectualis 541
pallas Sais & Singa 867
pallas Stratia 541
pallas Ζωοτρόφος 868
palladis Aegidos allegoria, 680 867
pallados ἀγοίας ara 458
palladis ἐσπερτείας templum 867
pallados ἀξιωτοίνου sacellum 679
pallados cum Marte dissidij allegoria 680
palladis & populi eiusdem allegoria 541
palladis galeæ cur gallus insideat 606
palladis Haleæ delubrum, pagina 656
palladis Hippiæ ara 485
palladis μητρὸς sacellum, pag. 546
palladis ὀξυδερκοῦς sacellum 546
palladis polos 353
palladis Scirados sacellum, pag. 1087
palladis sedentis statua 541
palladis simulacrum æneum, cornicē tenens, cur 570
palladis simulacris cur draco apponi solitus 356
palladi Athenas cessisse, quid pag. 619
palladem tribus infestissimis seris oblectari 543
palladas poeta 227
palladæ elegans tetrastichon pag. 761
pallades puellæ quæ 868
palladium à Constantino Byzantium trælatum 1073
palladiū cur à Diomede reditum Aeneæ ibidem
palladium forum ibidem
palladium quale simulacrum cælo delapsum ibidem
palladij celeritas 411
palladia simulacra quæ, pagina 1073
παλλάς 269
pallene Alcyon 531
pallene locus unde dictus, pagina 1177
pallene urbs ibidem
pallene Sithonis filia, Cliti uxor ibidem
pallenicum aspicere, prouerbium ibidem
pallenidis Mineruæ sacerdos, Parthenos dicta 475
pallentes, μελιχροί 943
πάλλιξ 753
palma ἀσφυλλος & 167
palma, anni symbolum Aegyptijs 168
palma fons 167
palma mas aut fœmina, quæ pag. 797
palmæ arboris balani 166
diuersimodi 167
palmæ arboris decor 167
palmæ arboris multiplex usus 167
palmæ arboris renitendi uis pag. 263
palmæ cerebrum 96.168 & 169
palmæ epitheta 167
palmæ longæuitas 167
palmæ, maris & fœminæ fructus 168
palmæ, Carmanorum cibus, pag. 685
palmæ petalæ 980
palmea corona 167
palmare 174
palmaris scrobs 174
palmarium 269
palmata toga 269.599
palmatiæ 1174
palmatus paries 174
palmicum augurium 269
palmones 972
παλμός 174.250.269
palpebra, βλέφαρον 101 & 435
palpebrarum foramina, cui usui 435
palpebrarum ratio 101
palsamum 720
paludes 1000
palta 814
paltenus 850
paltum ibidem
παλτὸν ξύλον ibidem
paltus urbs ibidem
palys 249
παλαιόδρυα ibidem
pammachi 505
pammachion ibidem
παμμιγὲς corpus 1120
pamphagi cognomen 241
pamphili Alexãdrini De nominibus liber 641
παμφόρον 348
πάμφως 934
pamphus hymnographus, pag. 825
pampinata lancea 1056
pan, chororum proxenos, pagina 166
pan, cur è pino coronam gestet 952
pan, cur Mendes Aegyptijs, pag. 722
pan Lycæus, eiusq; antrum in Arcadia 935
pan, Pindarici carminis amator 560
panos Nomij sacellum 848
panos sacellum, & quibus rebus præsse Pan creditus, pag. 848
panos sacra Athenis qualia, pag. 426
panos simulacrũ apud Mendesios quale 722
panos templi miraculum in Arcadia 908
pani iuncta Erato 848
pani 213
panium locus 213
panum umbræ 1007
πάνακες & 325
panagyris 294.1119
panaria area 335
panaria ebrietas 1099 432 621
panathenæa à Themistocle instituta 431
panathenæa festa 425
panathenæorũ celebritas unde primum 426
panathenæorũ saltatio 164
panathenaica pocula 1057
panathenaicæ nauis peplũ, pag. 542
pancarpia 335
pancratiasticus 504
pancratiastæ quando primũ in puluerem prodierint, pag. 484
pancratiastæ qui proprie, & pancratiæ 504
pancratium 504
pancreon 141
pandæ 516
pandesiæ 326.1051
pandare 263
panpati sarcina qui 263
pandemus festum 737
pandemus meretricula 520
pandemus Venus ibidem & eius templum 524
pandemus Venus 690
pandemij Homero qui 529
πάνδημοι morbi qui, pagina 521
pandia 648
pandicularis dies 429
pandiculatio 395
& unde fiat 395
pãdora muliebris sexus prima 536
pandoræ allegoria 255
pandoræ dolium ibidem
pandoræ pro patria interitus 475
pandura 316
panduristæ 316
panduri zare 316
panegyrica prouerbio quæ, pag. 1119
panegyricæ nugæ 1120
panegyricæ orationes, pagina 1119
panegyricum corpus 1119
panegyricum dicendi genus, pag. 478
panbellinon templum 243
panis angelorum 801
panis ciuilis qui 334
panis escharites 1006
panis percoctu difficilis 336
panis, genus nebulæ 1006
panis genera & instrumenta 333
panis prægustatio in nuptijs, pag. 1080
panes facierum 335
panes frigidi albiores calidis pag. 1173
panes gyritæ, autopyri, pagina 114
panes optimi, quos mores arroserint 334
panes primitiarum & propositionis 335
panum calentiũ odore propagari uitam posse 801
panicum 717
panisicus 288
panisci caput in Chirorum lapicidinis extitisse 1021
pannarij 202
pannicularia quæ 202
pannoniæ seruitus 970
pannoniæ uinum à Probo imperatore 701
extra Pannoniam non est uita, prouerbium 701

Universidad de Deusto
Biblioteca

pannoniorum mores 701
pannoniaci augures 701
pannutia poma quæ 1135
πανυχὶς 511
panomphæus Iupiter cur, pagina 572
panoplia 809
panoptes Argus 680
panſæ cognomen unde 919
panſagia 809
panſeline 630.767
πανσυδίᾳ 859
panſyrus 534
pantaleon impoſtor 401
pantheæ uirtus 508
panthædæ Spartani in urbiũ mœnia caullum 1018
pantheram omnium animaliũ ſolam bene olere 936
pantomimi 162
pantopolæ 821
panyaſis 478
papauer 238
papauer is ſolijs ludere ſoliti amantes 733
papaueris ſuccus caroticus, pag. 1102
papauerculum 238
paphiæ Veneris templum, pag. 525
paphiæ Veneris cultores, pagina 881.1129
papia lex 1000
papia lex à Gratiano ſublata ibidem
papilla 120
papillæ 120.1164
papillæ pro fontium tubulis, pag. 120
pappa 115
pappa Iupiter, & Dappæus, pag. 421
pappare 422
πάππας 99.421
παππάζειν 421
παππίζειν 421
pappiſſare 421
pappus 421.422
πᾶς μέλος, prouerbium, pag. 883
parabacchus Demoſthenes, cur 755
parabates 831
parabia 265
parabolani 1119
parabyſton forum 1073
parabyſton quid ibidem
parabyſtus lectus ibidem
paracenteſis 991
paracenterium 991
paracerides 130
paracharactæ 354
paracharagmata 354
paracnemidia 833
paracnemium 130
paracope 929
paracynanche 114
παράδεισος quid 34
paradigmata pro pœnis, pagina 207
paradigmatice 1137
paradiſus pro hominis mente 75
paradiſus quid 644
paradiſus ſub æquinoctiali, pag. 33
paradiſi quatuor fluminũ interpretatio 644
paradiſo terreſtri ſimilis quædam apud Platonem regio 33
paradoxologi 249
paradoxopoei qui 249
paradromides 813
parabaſium 654
parabaſius campus 654
paroœmiacum carmen 250
paragaudes 597
παραγναθίδες 249
paragogæ 402
paragramma 570
παραγραφὴ figura quæ, pagina 570
paragraphi in dramate uſus & eius forma 570
paralogiſmi 402
paralos triremis 450
paralurges 593
paralurgides ueſtes 599
paralus nauis Athenis quæ, pag. 294
parali qui 294
paralyſis ex frigore 958
paralyſis quid 194.195
paralyſis ſpontaneæ exemplum 777
paralyticum 194
paralyticus, blæſus 468
parameria 130
parameridia 833
parameſeos digitus 641
paramnon Mercurius 725
paramythia 580
paramythicæ orationes, pagina 580
paranchoniſtes 795
parangiriæ 682
parangeliarchus qui 47
parapægma 292
parapechyon 118
parapetaſma 92,1089
paraphaſis 766
paraphoræ 402
paraphraſis 1013
paraphyades 135
παραφυάδες digiti, et dentes 642
παραφύσις 642
parapleuridia 833
pararij 37.404.405
pararhenchon 453
pararium æs 830
parascenia 292
παρασιδυασικὰ quæ, pagina 146
paraſemus rhetor 354
paraſemi nummi 354
παρασιτεῖν 431
paraſitica, Philij Iouis inuentum 431
paraſition 430.1052
paraſitus 1052
paraſiti appellatio unde, pagina 430
paraſiti κόλακες 430
paraſiti ſacrorum qui 430
paraſitorum genera 431
paraſphagis 113
paraſtades 714
paraſtata 130.146
paraſtatæ 482
paraſtates os 133
paraſynanche 114.660
paraſyra 469
paraſyri equi 831
παρατίλλεσθαι 362
paratilmos pœna 362
paratitla quæ 324
paratura 978
paratypa numiſmata quæ, pag. 354
parauaſis 293
parauereci 683
paramauſticæ febres 855
paraxiphis 469
parazonium 868
parcæ, maris puellæ cur, pagina 861
& Noctis filiæ 861
parcæ tres, locus Romæ, pagina 861
parcarum maxima natu Venus Vrania 1129
parcarum nomina 861
parcarum ſacellum 678
de Parcis recondita quædam pag. 24
pardalea 1037
pardaleæ ueſtitus, prouerbium 1037
pardalis marina 909
πάγκαλος 439
parectatus 753
paredrios magiſtratus 51
πάρεδρος & συνάρχοντες πάρεδροι 51
paredrus dæmon, qui 51
παρηγορήματα 293
pareia 833
parembolis 287
paremplaſtica 910
paremptoſis 216
παρεγκεφαλίς 96
παρεγχύματα 93
παρεγγεγραμμένοι diſ, qui 846
parentandi ritus 528
parentationes 654
parẽtes alicubi ex more cædi & comedi 417
parentes à quibus uiolati, 416 417
parentes filiorum occiſores quomodo puniri apud Aegyptios ſoliti 420
parentes, Iouis ſimulacra, pagina 420
in parentes, quarũdam gentium immanitas 420
parentum animæ, filij 415
parentum cultus 415 416 421
parentum maieſtas ſacra, pagina 415
parentum nomine maiores, cognatoſq; & affines intelligi 422
parentum uincula filij, pagina 1085
parentibus qualis habenda gratia, & quibus potiſſimum 273
parentheſis 580
pareori 831
pareoriæ 831
parepigraphe quid 570
pares equi, pro duobus 830
πάρεσις 145.269
πάρεδροι 145
παρέσιοι 567
parhelia quæ, & ubi frequẽtia 931
paria inferis, ut imparia ſuperis ſemper tribui 854
parianis cultus Amor 622
paris ac imparis ratio ex Pythagoræ placitis, pagina 854
paridis & Helenæ connubium

tum quare infelix 1085
paridis hiſtoria, & inter deas iudicium 749 & 750
paridis in Græciam profectio Heſiones gratia, pagina 750
parientium ſellæ 821
parietarij 747
parij ſophiſtæ qui 748
parilia, Romana dicta 165
πάριος 748
parios locus 750
parippi canes 661
pariſatidos & Artaxerxis hiſtoria 697
pariſtmia 114.133 & 816
pariſtia 565
parmenidis ſεφάνη 24 & 836
parmeno Byzantius poeta, pag. 1027
παρνασσία νάπη 614
parnaſius pro magno 822
parnaſus Cleodoræ filius, & mons 304.614
parnaſus, terrarum umbilicus 571
πάρνοπες 194
παροχέτευσις 89.746
parochus 1080
παρωδός 409
parodiæ 409.410
parolene 117
paron nauis 286
& gubernator 286
paropia 435
paropſimation 1048
paropſis 1048.1070
parotia 833
parotiæ 435
parotides arteriæ 133
paroxyſmus 801
parrhaſius lucus 935
parricidarũ ſupplicium 204
parricidarũ ſupplicij ratio, 420 421
parricidium quando Romæ primum 416
parricidij deteſtatio 416 & exempla 416.417
parſimoniæ ueterum cõmendatio 235
partheniæ equæ, & fluuius, pag. 821
partheniæ tibiæ 319
parthenius qui 1088
parthenij modi 160
parthenij montis teſtudines
Pani ſacræ 849
παρθενοκτονίαι 488
parthenon 795.973.1134
παρθενοπίωας 481
parthenos 245
parthenos inſula 842
parthenos Iphigenia 475
parthenos Iuno 848
parthenos numiſma 353
parthenos Pallas 485
parthenon amare, prouerbium 353
παρθένοι cupreſſi 952
partheni per exochen quæ dicuntur 475
parthi, pro Perſis 696
parthorum, capillum effingere 688
parthorum duplex conciliũ 346
parthorũ polygamia 1080
parthorum regũ otium quale 394
parthorum ſaraballum 597
partiarij qui 276
partiliter 734
partium primarum aut ſecũdarum actores, qui, pagina 291
partus octimeſtris uide Octimeſtris
partus ſeptimeſtris & octimeſtris ratio 860
parulides 112
paryphe 593
paryphes 593
paryphi 593
paryſatidos apophthegma, pag. 885
πᾶς pro patre 421
paſceoli 747
paſiphaæ eadem cũ Daphne, pag. 170
paſiphaes templum 656
paſiphaes ueſtis 873
paſithea, pro Cybele 697
paſpale 1007
paſſali 1074
πασσάλου ἐξαίρεσις, prouerbium, ibidem
paſſer de auitio quandoq; pagina 524
paſſerculi cur cilegæ nunc, pag. 524
paſſeres albi 641
paſſeres τιτίζειν 324
paſſerum eſu procliuiores ad Venerem reddi 524
paſſerum libido 524
paßienus an rectè apud Senecam 411
paſſum uinum 480
paſtas 1050
paſtinaca, trygon 457
paſtinum 1089
paſtoris cũ capella initus mirabilis 984
paſtores Aegyptiorum reges 590
πάσσος 852.1089
paſtus 1089
paſtus pro cõuiuio, unde undo 852
pataũnæ urbis laus 474
pataũinorũ ex pudicitia & grauitate laus 473
pataũium à Venetis occupatum 155
patelenæ 983
patella 130
patellæ 37
patellarij dij 37
patellia pocula 1069
patellocharon ibidem
patera 130
paterna dignitas 416
paterniani hæretici 122
pater ſolus generis auctor, non mater, apud Aegyptios 129
patris dictum ad filium ſe ratantem 420
patris percuſſor quàm ridiculè ſe excuſarit 420
patrem qui filij non ſequantur 1085.1086
patrẽ quis laudabit, niſi improbi filij, prouerb. 788
de patria ueneratione Platonis locus 417
patri dij 983
πατῆσαι 480
πάθη 602.874.606
πάθη ἀξιῶσαι quæ Plutarcho 419
παθολέτρεις 913
πάθος, ſitne patheticum in oratione quid 913.914
patibulati 366
patientiæ, in ferendis æquo animo calumnijs, exempla 829
patopiæ 435
patos quid 263
patrimoniorum æquabilitatis ratio 1081
patroi cognomentum 475
patruchi 1081
pattaici dij 616.617
patteli 1074
patillinæ conſtupratio 179
paulus Catena 921
D. Pauli raptus 78
pauonis apud ueteres deliciæ pag. 328
pauonis carnes nũquã putreſcere 370
pauonis cognomen, quibus adhæreat 594
pauonis in uirginem amor, pag. 606
pauonis pennæ & rotatio, pag. 594
pauones albi quomodo generentur 776
pauones Babylonij 18
pauonum linguæ Heliogabali deliciæ 1071
pauonum ouа 1042
pauſanias Cappadox 726
pauſaniæ in Chalcidico interitus 736
pauſaniæ Lacedæmonij tumor, & eius continentia pag. 479
pauſaniæ Spartani hiſtoria, pag. 1178
pauſia 192
pauſicape 975
pauus, qui & pauo 328
pax quomodo eadem cum iuſtitia 897
pacis ſignum caduceus, &c. pag. 811
paxami iura 240
paxmi menſis 1169
Peccare neminem ſcienter, cur à Socrate dictum, pagina 1122
peccatum non omne ex dæmonum inſtinctu 50
πῆχυς 117.118
peciolus 1156
pecten 125
pectines unde optimi 1070
pectus paruum, malum cur, pag. 772
pectus pedis 131
pectoris latitudo, roboris indicium 263
pectoris os 120
pectoris ratio, ac partium uocabula 119.120
pectora hominum debuiſſe ſenestrata fieri 341
pectora in mari quid, pagina 1004
pecoris uſus, pro pecunia, pagina 896
pecudis nota cur nummis im

Universidad de Deusto
Biblioteca

preſſa 896
peculium caſtrenſe 1088
peculium profectitiũ ibidem
peculium aduentitiũ ibidem
pecunia dea 836
pecunia, nil non expugnari pag. 355
pecunia ſcortea & oſtracina ante Numam 354
de pecunia, uide plura in dictione Nummus
pecuniæ ad echinum collatio pag. 757
pecuniæ mutatitiæ exigendæ ratio ueteribus Romanis quæ 460
pecuniæ, bellorũ nerui 988
pecuniæ hyphoniæ 355
pecuniæ nothiæ, quæ 355
pecunias ab inuitis extorquẽdi mirus æſtus 1132
& 1133
pecunias cumulare arduum, cuſtodire difficilius multo pag. 757
peda 399
peddlij indi, eorumq; in ſacrificuotum 897
pedamentum 284
pedaſenſes 545
pedatæ uites 284
pedeſtris oratio 218
pedicinus 131
pediculos gigni ficorum eſu, pag. 685
πηγαί, pagæ 434
πηγανον unde 413
pegaſarij 682
pegaſus à Minerua freno domitus 426
pegaſi allegoria 1178
pegaſo equo uſus Bellerophon 479
pegma 203
peierantes luna quinta, totidem diebus cõmori 858
πεῖραι 402
πλόος ſacellum apud Sicyonios 424
πελαγιαθάλαττα 995
πελάγιοι piſces 995
pelagium mare, quod 995
pelagus quid, & unde dictum pag. 1002
pelani panes 334
pelani plures notiones 334
pelanos mola 334
pelargus ſophiſta 781
pelaſgi regis inuenta 587
pelatæ 969
peleus, pentathli auctor, pagina 505
pelei cum Tethide congreſſus 923
pelias ab equa educatus 838
peliæ uates 649
πελίδνωμαι, pelidnoma, pag. 1070
pelinius, Buzygius 1087
pella ouis 1070
pella phiala ibidem
pellæ 1057
pellama 1070
pellarij 1037
pellene 597
pellenem euolare, prouerbium 597
pellenicæ lenæ 597
ſub pellibus eſſe, quid 1037
pellicæ 1057
pelliculare, quid 1037
pellides 1057
pellis Babylonica 1037
pellis hominis ἀνθρώπων & epidermis 92
pellis pro pelle, prouerbium, quid 525
pellis ſiſyrna 597
pellis inſcenſio iurisiurandi uice 1036
pelles hircinæ & ouillæ cur bibli ueteribus 1037
pelle pro tentorijs 1037
pellium appellationes 1037
pellium incubatus 1036
pellium uſus pro papyro, pagina 597
è pellibus indumenta Pelaſgum excogitaſſe primũ, pag. 587
pelluuiæ 1063
pelmata 131
pelophori 790
peloplathos 253
pelopidæ apophthegma, pagina 786
pelopidarum eburneus humerus 1116
pelopis medici iactantia, 410 411
peloponnenſium nũmus, chelone 351
peloponneſi iſthmus 815
peloponneſius platani folio ſimilis 526
peloria ſacra quæ 492
pelorides conchæ 328
& 1070
pelta Amazonica 358
pelta piſcis 358
peltaſtæ 358.815
peluſiotæ, cur cepis abſtinẽant 915
πέμματα 428
πεμπάζειν quid 858
πεμπε, pro πέντε, pagina 858
πεμπελος 754
pempobolum quid 858
πεμπταῖοι & febris 858
penatium deorum nomina, pag. 983
pendens uinum 1105
penelopes & Vlyſſis connubium quare felix, pagina 1085
penelopes proci, prouerbiũ, pag. 1115
peneſtæ 969
penetæ 710
peneus fluuius 825
penia 229
penice coma quæ 259
penis 122.922
peniculus 922
pennatis pedibus ſalutare, quid 783
pentaclina habitatio, quid Perſis 695
pentaclinon 1050
pentacori ueſtes 598
pentacoſiomedimni & 969
pentadactylos 858
pentades 858
pentadimnum 352
pentamnum 352
pentapharmaci inuentio, pagina 1072
πεντακρωτία 363
pentapylon Iouis arbitratoris 799
pentaſtaterum 352
pentaſtiche 857
pentaſublon 858
pentathlus 504.505
pentathli dromica 484
pentathli epoptæ 484
pentathli reſtitutio 484
pentelores ueſtes 597
pentecſyringon 636
pentherium 259
πενθητήριον capillus, pagina 259
πεντόροφα tecta 299
penulam amiſit, prouerbium 597
penularum uſus 597
peolæ 524
peoneus 483
peos 123.524
pepale 334
πεπανσις 158
πέπονι 911
πεπρίζειν 943
peplaſmeni hymni 229
peplus, Ariſtotelis commentarium 543
peplus inter tunicas 508
peplus quid 538.598
peplis 543
peplion 543
pepli notio multiplex 541 542 543
pepli, quid ab eanis differant pag. 598
pepographia 543
pepones cacochymi 554
pepones fructus qui 553
peponum appellatio 553
& 554
πεπσόν 134
peræquatores 975
per annulũ trahi poſſe, prouerbium 203
πέραι 613
pera 613
peræas 1025
peranus, Maſſiliæ conditor pag. 594
perani Phœnicum ducis hiſtoria 1080
percne 1015
perenon 1015
perenopteron 1015
percolatum uinum 1092
pedicca 1143
perdix uenator 1139
perdix alba 641
perdix an etiã humana uerba proferat 1141
perdicis libido, prouerbium, pag. 1139
perdicis ſymbolum 1141
perdicis uafricia, prouerbium 1140
perdice magis mutus, prouerbium 1141
perdices τιτυβίζειν 324
perdices uocales ubi maximè pag. 1141
perdicum conceptio miranda 605.1139
perdicum natura 1140
peregrinus philoſophus, cognomento Proteus 198
peregrinorũ conuerſationes mores quoq; peregrinos inuehere 677
peregrinis nõ ſemper Spartam

tam adire licitum, & cur pag. 677
peremptalia fulgura, quæ, pagina 381
perfectihabia, quæ entelechia Ariſtoteli 60
perfidiæ deteſtatio 343
perfrictio 395
pergamum, Idæ promontorium 502
pergulæ cognomen unde, pagina 920
περὶ πάλλας 525
periacti 291
περιάγειν 291
periandri ſtulta arrogantia, pag. 1012
periandri duo 838
περιαυτολογεῖν 536
periautologia 230
περίβολον 582
periœci Cretenſium qui, pagina 709
περικάρδια 145
pericarphiſmus 1146
pericarpion 118.685
pericarpia 301.456
& 795
pericephalea 687
pericles cur κεφαλήγερετης dictus 773
pericles cur Olympius dictus pag. 953
pericles cynocephalos & ſchinocephalos cognominatus 659.773
pericles nunquam foris conuiuatus 1071
pericles quomodo populãrem gratiam aucupatus, pag. 294
pericles raro populum adire ſolitus 294
periclis aries monoceros, pagina 1147
periclis caput 97
periclis in Bœotios ſcomma, pag. 345
periclis de conuictu ſententia 1071
periclis eloquentia qualis, 108 162 953
periclis in Megarẽſes decretum 452
periclis in Samios pugna, pagina 529
periclis lex, in quam ipſemet incurrit 759
periclis ortus 206
periclis ſtatuæ cur galeatæ, pag. 773
periclis urbana uafricia, pagina 402
pericletus Leſbius 229
pericranos 730
perictione Platõis mater, Apollonis phantaſmate cõpreſſa 516
periclonij allegoria 846
periderææ 816
periderææum 658
perideris 658
περιηρέφεια 569
perilaos tyrannus 737
perina Aegyptia 541
perineon 123
perineos 558
perinei 676
perineſa indumenta quæ, pagina 598
perinthi uacca ἕστηκεν pag. 128
περίνεφρα 143
periodicæ febres 855
periodus quid in morbis, pagina 855
peripateticæ rationes, ſolem non eſſe igneum 932
& 933 nec ſtellas 933
peripateticorum placita pro ira 900
periphallia 248
periphimoſis 126
periphora 1062
periphoreti cognomen 325
periphracta 288
peripneumonia 137.1160
peripoli qui 201
peripolia 524
peripſyxis 959.1006
peripteros ædes 783
peripyſmata 459
perirrhacides 169
περιρρᾳντήρια 727
περισκελῆ 131
periſcelides 130
periſcylaciſmi 659
periſphyria 131
periſſochoregia 334
periſtiarchi 201.1040
περίστιβες 1051
periſtomion 1168
περιθεῖν 508
peritonæum 120.129
& 135
peritrachelion 816.1168
περιτέτμηται 94
Peritttomatica corpora 94
periurij iudices Erinnyes, pag. 858
periuſia quid 785
περίζωμα 145
permutationis uſus ante numum 896
πέρνας 828
πέρνημι 828
perodoria, dioſmos 937
perolatia 549
περονατεῖς 542
περονᾶδικαι 543
peronæ 130.598
perones 130
peroriga 825
perpennæ nomen unde 922
M. Perpennæ triumphus, pagina 442
perperimum uinum 480
perpetuarium ius 276
perpetuum & æternum differre 21
perſa ab Hecate filia necatus pag. 421
perſa, cuborum iactus 697
perſæ Cephenes prius & Artei 696
perſæ cur plurimum ueſcantur cardamo 1010
perſæ diſputaturi cur uino indulgeant 1124
perſæ, in moribus Medos imitati 712
perſæ zelotypi 696
perſarum bibendi ritus, pagina 1069
perſarum cadauera nõ conputreſcere ut noſtra, cur pag. 1010
perſarum cibus cardamũ & terminthus 685
perſarum condiendi cadauera mos 653
perſarum continentia 1010
perſarum forma 697
perſarum fuga à mulieribus repreſſa 510
perſarum iurandi licentia, pag. 673
perſarum ignis ſacri extinguendi ritus 563
perſarum in luctu mos 653
perſarum, munera conferre potius quàm accipere, pagina 483
perſarum legati quo pacto ab Alexandro dimiſſi, pagina 927
perſarum magi 268.496 513 747
perſarum Magis non temerè quenquam admitti in diſciplinam 747
perſarum mores ac ritus, 695.696.697.756
perſarum picturæ 697
perſarum plurimi gryphi, pagina 629
perſarum polygamia, pagina 1080
perſarum regni à Græcorum quodam ſubuertendi, uaticinium 697
perſarum rex adorari ſolitus pag. 426
perſarum reges adorari ſoliti 426.835
perſarum rex quõ mane cum moneri ſolitus 280
perſarum rex quomodo mutuſculis excipitur 483
perſarum regis deſignati ex more uotum 427
perſarũ regis in legatos munificentia 426
perſarum regis luxus 282
& 695
perſarũ regis mollities 325
perſarum regis ſigillum quale 282
perſarum regis ſtationarij, & ſtationes 682
perſarum reges magiæ periti 345
perſarum regum in uxores mos 1083
perſarum regum ſepelicndi mos 650
perſarum regibus tributi nomine dati, execti pueri, pag. 127
perſarum ritus in conuiuijs, pag. 1011
perſarum ſupplicationis genus efficaciſsimum quale 966
perſarum ſupplicum mos, pag. 568
perſarum ueſtes 599 696 712
perſarum uoracitas 211
perſas pædicare didiciſſe à Græcis 556
περσί, pro eo quod eſt πρὸς σε 697
perſeus rex, unde cognominati Perſæ 696
perſei regis interitus ex fame 494
perſei filius ferrariam diſcere coactus 337
perſei

Universidad de Deusto
Biblioteca

perſei ignobile genus 838
perſei uitreus clypeus & galea 198
perſephone 245
perſepolis ad meretriculæ nutum ſuccenſa 536
perſicũ forum quale 1074
perſicum numiſma ſagittarius 355
perſicus conuiuij mos 1062
perſicus ſinus 696
perſica auis pro gallo, cur, pag. 605
perſica poma ex Perſide adiecta 697
perſicis initio menſæ ueſcendum 697
perſica ſeruitus 968
perſica ſtola 712
perſicæ, calciamenti genus, pag. 707
perſicarum mulierum forma pag. 697
perſinos 697
perſithea, Venus 697
perſona primarum aut ſecundarum partium quæ, pagina 291
perſonatæ fabulæ 291
perſonati 291.400
perſonia 549
perſpectiuæ uſus 561
perſpicuitas 162
perſus piſcis 697
pertica triſtis quæ 812
pertinax impator cur Chreſtologus dictus 922
pertinax imperator negotiator materiarius 968
pertinacis cognomen unde, pag. 920
pertinacis imperatoris hiſtoria 920
perturbationum uictor Deus pag. 900
pes, à pedo 131
pes, eiuſq; partes, et alia multa de pede 131.132
pes dexter quare prius proferatur à quouis perfecto animali 19
pedem poſuiſſe 131
pede affecto cur etiam inguina afficiantur 15
pede uno continuè moueri nullum animalium poſſe, pag. 132
pedes cur extumeſcant ſame ſcentibus 492.493
pedes cur ſudent in trepidationibus 190
pedes nulli animantium ultra uiginti 132
pedum digiti monocampti omnes 118
pedum digiti non iiſdem nominibus quibus manuum, pag. 641
pedum fœtor unde 936
pedum nuditatem concubituris officere 550
pedum rupturæ 132
pedibus quoſdam mira efficere 132
pedum 181
peſcennij Nigri uocalitas, pagina 743
peſinuntis nomẽ unde 1073
peſsi 125.788.789
peſſorum luſus à Palamede pag. 775
peſte facilius infici canes, mulos & iumenta 662
peſtifera fulgura, quæ 381
peſtilentia Conſtantinopoli à dæmonum incurſu orta, pag. 41
peſtilentiæ aeris occurri odoratis ignibus 939
peſtilentiæ prognoſtica & cauſæ ex lunæ poſitu, pagina 767
peſtilentiæ ſpecies & cauſæ, pag. 521
peſtilentiæ uiolẽtia quoſdam ſeipſos perdere 909
petala 1069
petalæ palmæ 980
petali 980
petalides 980
petallum unguentum 1172
petaſus 980
peti qui 543
petiolus 131
petitiones gladiatorũ 406
petræus Neptunus cur & 824 825
petreſſa 614
petrobolus organum 414
petroboli 414
petronianus Valerius 738
petrus Antoninus Syluester Rhodiginus 912
petrus Aponenſis 529
πετσίαι 775.788
petteutice 788
πεύκη, teda, uel pinus 953
perſinij miniſtri 971
πέτρα 130.1168
φακή 334
φακός 334
φακῆ Hegemon 410
phaceli 748
phacinus panis 334
φακιόλιον λιχεδοσου, 160 982
phacoides, oculi tunica 585
phacoides 97
phacota 97
phacoſſus dæmon 334
phæa 609
phæax Theſei proreta 694
phædra Minois filia 555
φαέθων 521
phaenna cur Pindaro Alba inſula 521
φαεννὼ Gratiarum una, pagina 846
phaennis uates 649
phæole 609
phæræ Theſſaliæ 590
phaeton cur dictus ſol 928
phaeton Eridanus antea, pagina 928
phaetontis incendium quid, pagina 928
phaetontis interitum quomodo lugere ſoliti Circumpadani 206
phæus color 599
phagedænæ 1160
phago 989
phagonis exemplum 1108
phalacra, Idæ promontoriũ, pag. 502
phalacræ quid 502
φαλακρῶσαι κόραι 502
phalacroma 502
φαλακρὸς 502
phalacri 249
phalacroſis 501
φαλακρότης 101
phalæna 249
phalangæ 790
phalangarij 791
phalangia 250
phalangium 250
phalangium rhox 822
phalanx antiſtomos, qualis, pag. 830
phalanx Macedonica 814
phalangis fabella 250
phalangis os & umbilicus, pag. 572
phalangis partes, & uocabula 572
phalanges 118.814
phalanges, digitorum articuli 641
phalangia 814
phalangitæ 814.815
φαλάγγωσις 216
phalanthus 502
phalanthi 249
phalaris tyrannus 206
phalaridis dictum 79
phalarus 249.251
phalcis 287
φάλαγγαι 249
phaleræ 249.250
φαλαγγιόωντα κύματα, pag. 249
phalerides Veneri cõunctæ pag. 250
phalicum Dionyſii 164
phalios, phalion, phalij equi, 249 250
phallagogia ſacra 248
phalli qui 248.249
phallica carmina 249
phallophori 212.249 & 250
phalloutrobuli 125
phalon 249
φαλὸς 502
phala 502
phanæ 215
phanæus cur Apollo 615
phanetas 846
phanias & phanio qui eruditis 213
phania teſtis comicus 111 & 212
phanus 215
phani 164
phani tragicis qui 113
phantaſia 70.73.1030
phãtaſia in ſeparatis animis quid 368
phantaſia quot modis dicatur 628
phantaſia ſiue imaginatio, quid 777.778
phantaſia unde dicta 778
phantaſia an arbitrij noſtri pag. 904
phantaſiæ uaria notio 628
phantaſiam cõſequentes affectus qui & quot 776
phantaſtici 628
phaon occultatus à Venere, pag. 1650
phaonis forma, déq; eodem plura 347
phaophi menſis 1169
phaos 249
pharæ Arcadicæ 590
pharaonis ſommium 1030
pharaones Aegyptiorum reges 590

phares 172
Pharetra 809
Phariacum pharmacũ 590
Phari turres 835
Pharicus 590
Pharicum potio 590
pharis Laconica 590
phariſei unde dicti 172
phariſeorũ dogmata, ac uiuendi ratio, quæ 172
pharmaca mala quæ apud Homerum 201
pharmaci qui 201
φαρμακεῖαι 346
pharmacides icones 642
pharmacitæ annuli 201
pharmacites uenter 201
pharmacites uinum 201
φαρμακώλεως herbæ quæ 394 1119
pharmacopolia ocioſis accõmoda 391
pharmacorum appellatione quæ ueniant 201
pharmacorum tres ideæ Homero celebratæ 732
pharnabazi in Maniam liberalitas 509
pharos 440.564
pharſala, quæ Phthia 923
pharſalorũ uoracitas 344
pharſos 213
pharus 564
φάρυγξ 113.133.393
φάσηλοι 596
phaſelitarum ſacra 430
in Phaſelitas Stratonici ſomma 411
phaſeites magus 346
phaſiani equi 823
phaſioli 105
phaſis quid 766
phaſes 766
φάσκε 766
phaſitheæ pro patria interitus 475
phatnæ 112
phauliæ 459
phauonij in Põpeium caullum 922
phauorinus Plutarcho inſenſus 742
phauorini elegans dictum, pag. 54
phauorini hiſtoria 742
phauſterius cur Bacchus, pagina 426
phecla 1092
phedoliæ 684
phedaliæ de Stroebo victoria pag. 516
phedon a Argiuum, primum ſignaſſe nummum 353
phegar 492
φήλικαι fici, ſiue phelaces, quæ 684
φήλιξ 401
phelex 684
phelidij 251
phelidis inſula 251
phellas 251
phelleæ 251
phelleus 251
phellei loci 251
phelleſſæi 251
phelletæ 251
phelli, qui 250.251
phellodrys 251
phellopodes 251
phellos 251
phellum 251
phellus mons & urbs 251
phelomata 401.684
phelon 251
φηλοῦν 684
φῆλος 401
phemone 227.614
phemius 227
phenace 687
phenacitæ 402
φενακίζειν 687
φλῶνες 363.364
phennis unde 775
φεννίδες 733
phereus cur tragicus tyrannus dictus 558
phereclus 275.502.694
phereclus Theſei gubernator 694
pherecydes cur Syrius 533
pherecydes phthiriaſi conſumptus 533.758
pherena 1081
pherecyclon 969
pherenices ob uiolata Olympiaca ſupplicium 536
pherephatis ſecta 1005
φερέπτολος fortuna cur, pagina 691
pheres 528
pherne 1081
phernion ibidem
φέρσαι 27
φεύξιμος βωμός 213
phiblarum ſpecies 1057 & 1058
phialium Philippi aureũ, pagina 1058
phicion 527
phicteris 128
phidiæ Iupiter in Olympijs, 487 885
phidiæ Minerua, prouerbium 1134
phidiæ ſolers prudentia 356
phidiæ Venus 356
phiditia 709 & 1064
qualia Spartanis 710
phidon, argenti ſignandi auctor 441
phidon 542
phidonia uaſa 542
phigalei qui, eorumq; mores 712 1069
phigalenſes 1069
phigalia 582
phigalenſium Ceres cur nigra 582
philadelphi cognomen 921
philarchus in quo reprehenſus à Polybio 955
philetor apud Cretenſes, qui, 555 710
philagri ſepulchrum à Metello extructum 651
philagri ſophiſtæ hiſtoria, pagina 804
philamonis filius Thamyras pag. 681
philateria 172
phylacteria 172
philateria facere 172
philemonis in Zenonẽ ſcomma 1046
phileſia templa 148
phileſius Apollo 148
philetæ macies 309.411
philetæris 172
philetærus 344
phileticum dipnon 1049
philichthys dictus Philoxenus 497
Φιλίαι 407
philij louis inuentum paraſitica 431
philini hiſtoria 410
philippei Gallici, geniati, ſceptrati, ſoliati, Valeriani pag. 352
philippei ſtateres, & à quo primum cuſi 352
philippus phalangis Macedonicæ primus auctor, pag. 814
philippus philomelos cur, pag. 497
philippus rex ſynaſpiſmi auctor 984
Φιλιππίδης 309
philippi Cæſaris ſeueritas, pag. 756
philippi, Crenidæ prius, pagina 352
philippi etymon 1129
de Philippo rege Macedonum uaria 268.279 280.283.355.413.622.689.734.741.759.829.838.869.883.893.1012.1058
philippi nummi 352
philippi oratoris dictũ 119
philippides hemerodromus, pag. 682
philippidis poetæ macies, pagina 309
Φιλιππίζειν 305
philides hippotrophos, pagina 1139
philiſcus Epicureus 871
philiſtina foſſa 193
philus Iupiter 567
phila, Antipatri filia 1084
phillis Delius 315
phillylij phreorychi 377
philobotrys 497
philoctetis hiſtoria 186 & 907
philadelphi ceruus Græce loquentes intelligens 910
Φιλοδέλφωστε εὐδοξᾶπόδλε 997
philodipnos dictus Philoxenus 497
Φιλογέλως 410
philœnus 246
Φίλοινοι cur Aegyptij, pagina 590
philolutron 820
Φιλομαθεῖς 208
philomedea Venus cur, pagina 1129
Φιλομείδακος, Dianæ ſacellum 913
philomella in hirundinem, et eius docilitas 1141
philomela ſcribendum, non philomena 918
philomeli qui 497
Φιλομήτωρ unde dictus Ptolemæus 417
philonis in Sophoclem oratio 871
philonis pharmacum 133
philonis θεῶν χεῖρες, quæ pag. 1118
philonoe Bellerophonti nupta 479
philopatris cognomen unde Ptole-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ptolemæo 417
philopentathli cur Aegimetæ pag. 505
philopœmen Græcorum postremus cur dictus 636 & 989
philopœmenis interitus, pagina 636
in Philopœmenem Quintij scomma 988
philoplacus 335
philosophandi ratio multiplex 1122
philosophari quatenus conueniat 647
philosophema 749
philosophia, mortis meditatio 613.1116
philosophia prima 962
philosophia quid præstet, pagina 482
philosophia τετράωτος pag. 647
à philosophia qui uxores secluserint 716
in philosophiæ calumniatores 1117
philosophiæ finis 272
philosophiæ in partes distributio 962
philosophiæ laus 273.648 1115 1116
philosophiæ naturalis emolumenta 1117
philosophiæ præcipuum munus quod 272.1115
philosophici libri à tyranno quodam combusti 1117
philosophia in conuiuiũ non adhibenda 1011
philosophus uerus, Dei amator 220.272
philosophi ad legislatorẽ collatio 698
philosophi officium 220 647 1115
philosophi ortus qualis esse debeat 1116
philosophi spectaculum 273
philosophi ueri meditatio qualis 242
philosopho necessariæ artes quæ 272.1115.1116
philosophum non facit barba, puerbiũ 176.1117
philosophi à Domitiano Italia pulsi, cur 1117
philosophi cur à Lysimacho pulsi & alijs 871
philosophi in quo stulti sa-
ϕῖ 962
philosophi qui 748.793
philosophorũ bibacitas 716
philosophorum in balneis locꝰ 1167
philosophorum insigne præcipuum quod 1116
philosophorũ sententiæ 744
philosophos imperijs potitos crudelius illiteratis ea ad ministrasse 870.871
philosophos quoq; insanire 222 871
philostratus Lemnius 834
philostratus mẽdaciꝰ. 643
philostrati de Iulio Polluce iudicium 734
philoxycos Plato 497.685
philotarichos 498
philothytæ 431
philotropha 405
de Philoxeno multa 150 224.238.335.470. 497 794 865
Φίλτρου 107
philydron 820
Φίμος 126.148
Φίμωσις 126
phineiæ dapes Harpyis diræ 1143
phix, phicion 527
Φλεβοτομία 494
phlegma quid 494
phlegma album 1160
phlegma, alimẽti uicem agere 494
phlegma hyalodes 656
phlegmatici humores qui, pagina 625
φλεγμονή 215.494 & 1160
phlegra 1177
phlæa 245
phleon 755.1135
phleos 1135
φλίαι 14
phlogis uestis 1135
phlogoleucus color 599
phlogomata 494
φλοιός 1135
phloinæ uestes 1135
phloinis capi in Arabia Stymphalides 1135
φλοιὸν pro cortice 1135
phloos 1135
phlox 97
phlyacographos 246
phlyax 245.246
phlyaces 212.250
φλυᾶν 755.1135
φῶ 615.755
φόβος locus 424
φόβου simulacrum 487
phocæ cognomen 922
phocarum coagulum 206
phocarum pelles de cælo non tangi 1113
phocense bellum 450.594
de Phocione plura 838 951.953.955.960
phocylidæ dictum 710
φοῖβαι capilli, qui 689
φοιβάζειν 379
phœbe, aqua 379
phœbe libertæ, quæ & Fede pag. 380
phœbeum 659.765
φοιβόλαμπος 379
φοιβουλεῦσις 379
phœbus unde dictus 379
phœnices pecuniæ cumulandæ studioſi unde 694
phœnices qui, & eorum mores 719
phœnices Veneris cultores, 881 1129
phœnicum mos in statuendis cadueribus 589
phœnicum nauigandi peritia 598
phœnicides ueſtes 598
phœnicium dicasteriũ 598
phœnicobalani præstantissimi qui 166
phœnomerides Lacænæ, pagina 130
phœnides anemoniæ 733
phœnicostola iacula quæ, pagina 719
φοινιγμοῦ pharmacum, pagina 719
φοινιξ fons 167
phœnix Homericus 1117
phœnola 599
phœnus color 887
φολάδες ἔρκτοι 981
φολάδες 981
pholateria, φολητήρια, pag. 1050
φολκός 103
φολτοί 981.1021
φολτοῦ 981
φολίαι, pholia tursarũ quid pag. 981
φολὶς 981
pholides 352.981
pholidotum 352
phollæ obolus 352
φόλλις 981
phollis 864
φόλυες 981
φοναὶ 981
φωνὴ 746
φωνῆς ἀπώλειαι 317
φωνήεντα animalia 1141
phoni 553
φονικὴ 866
φονικὸν 869
φορὰ 165
phorbas palæstricæ auctor, pag. 505
φόρβασις equi 824
phorbion 318.319
phorci allegoria 1003
phoretrum 791
phorine 980
phorion 791
phormio 1077
phormio parasitus unde dictus 1077
phormionis stibades, prouerbium 1051
phormisium 1077
φορμολοιτῶ 1077
phormophorus 748 & 1077
phormus 1077
phorologi 1077
phoroneus, ignis inuentor, pag. 564
φόρος 1077
φόρος 1077
φοστηνός 732
φοστοβασκάντης 748
φῶλις 615
φῶς, & cur pro homine Græcis 120.615
φῶς ἀγαθοῦ quãdo Græcis dici solitum 564
φώσωσις 755
phossonium 755
φωτοδίδη 615
photinx 319
photingia 319
photion 615
photius patriarcha 352
phoxi qui 97
phoxa 97
phoxichili qui 97
phraates Parthorum rex, pagina 169
phractici satellites qui 791
phragis historia 757
phragma 791
phragmus 112
phrastor iaculo in Olympijs victor 484
phratricum dipnon 1049
phreata pocula 377
phrenes 145.146

phrenetios signa 795
Phrenetis 629
φρεωρύχοι 377
φρεωρύκται 377
phreorychia 1026
φρίλευ 959
φρικοκοίλιου 121
phrontistæ 405
phryrion 537
phrycti 682
phrycteria 682
phyganophori 790
phryges quasi Bryges, pagina 1129
phryges uermibus uesci, pagina 1065
phrygij in Pieriam amore constituta inter Milesios & Myusios pax 880
phrygia Atticæ 441
phrygia ligna 969
phrygia saltatio 165
phrygiæ tibiæ 319
phrygius modus 313
phrygium indumentũ 597
phryne Clausigelos, Saperdion, Sectos 537
phrynes pulchritudo etiam Apelli imitata 537
phrynes scorti historia, eiusdemq; statua in Delphis, pag. 537
phrynes scorti opulentia & exinde arrogantia 787
phrynæ duæ 537
phrynides musicus 267 & 312
phrynis Lesbius 697
phrymondæ ufricies 401
phrysiis coriorum tributum à Druſo iniũctum 1037
phryxi aries 612.1177 & 1178
phryxij dæmones 47
phtha 848
phthas Vulcanus 617
phthia Achillis patria, unde dicta 923
phthia in columbam conuersa 923
phthiriasi consumptus Pherecydes 533
phthisis in oculo, quid 438
phthisis pulmonis & thoracis, &c. 439
phthius Neptuni filius 923
phthonia Alcyon 531
phthoria medicamina 149
phthoria 805
phyalæ ὀλάδεγγυοι 593
φυὴ Græcis quid 94
φυλακὴ ἄδεσμος & 638
phylacæ Athenienſibus qui, pag. 675
phylacti qui 639
phyllas 766.1052
phyllis quid 639
phyllon unguentum 639
phyma quid 256.306
phymosis 122
physa 411
physeæ 919
physcos Dionysio adamata 510
physcos chorus 510
physconis cognomen unde, 919 921
physica 962
physica facultas 62
physice cur Ptolemæo stricta 999
physici annuli 200.201
physici cur meteoroleſchæ, pag. 740
physici hymni qui & physiologici 229
physicilli panes 1052
physignathos 780
physiognomia quid 185
physiognomones 185
physiologia 273
φύσις 123
physienus 411
phystæ 240
phytalus Cereris hoſpes, pagina 686
φυτοδίδη 276
φυτικὴ δύναμις 68
φυτώριαι 459.683
Pica, mulierum morbus, 186 988
pica Dionysio cur sacra, pagina 228
picea, pitys 953
picea cur inoculationem non admittat 1171
piceæ fructus ibidem
piceæ suffitu purgari aerem, pag. 939
piceam recisam non amplius succrescere 952
πίλεοι 905
pictæ 289
pictorem, quum loquitur, male loqui: at cum pictura, bene quid 1138
pictorũ χαρουργίαι. 117
pictura etiam classibus familiaris facta 1138
pictura linearis 308
monogrammos 309
picturæ poesis tacens 225
picturæ diuersos colores intexere, Babyloniorũ institutum 296
picturæ laus 1138
picturæ operum luxus apud ueteres 1137, 1138
picturæ uis ad conceptus imaginationem 777
pieri filiæ nomen iisdem quibus Musæ nominibus, pagina 855
picriæ à Phrygio adamatæ historia 880
pietas, uirtutum fundamentum 416
pietatis in parentes exempla 415
pietatis cultrix, ciconia cur dicta 910
pigmentarij 166
pila etiam mulierum lusus, pag. 775
pilæ inuentio 515
pilæ inuentores diuersi 775
pilæ lusus, sphæristerium, pagina 952
pilæ in ædificijs 601
pilæ laribus suspendi solitæ quales 601
pilæ pro pannosis 601
pilæ pyctarum 504
pilæ stantes 651
pilæ ueſtes 601
pilares ueſtes 601
pilaris morbus 688
pilarij 292
pileati serui 276.974
pileus 599
pileos in theatra ferre quando concessum 292
pilei usus nobilitatis argumẽtum 773
pilicrepus 1165
pilidion 252.259
pilos Theophrasto quid pagina 601
pilulæ 952
pilularij scarabei 285
pilum ruidum 811
pilum telum quale 601
pilus quatenus cum cute affi ciatur 500
pili facere 354
pilo densiore homines ad Venerem promptiores, pagina 522
pili cur surrigantur frigore, 958 959
pili quare iuuenta floreſcente uberiores 98
pili qui celerius canescant, pag. 499
ad pilorum colorem an aliquid faciat cutis 499
pilorum generatio 159 545 1147
pilorum in animantibus decidui rum ratio 499
pilorum materia 98.752
pilorum procreatio ex calore 159.545
pilorum subita canities 98
pilos in mortuorum corporibus quandoq; succrescere pag. 98
pimpinella 298
pinax 242
pinacides saltationes 165
pindarus Corinnæ superatus pag. 515
pindari & Corinnæ historia 840 841
pindari in adulatores dictum pag. 794
pindari mos & præstantia, pag. 560
pindaricæ cœnæ quales, pagina 1047
pinguedinis inueteratæ rubor 1173
pinguedinem omnẽ quomodo deponant ursæ 981
pinguedinis propriũ 796
pinguis uenter nõ gignit sensum tenuem 178
pingues cur plerunq; ἄτεκνοι 1171
pinguia cur longioris uitæ, pag. 796
pinnulæ iecoris 141
πίνου 265
pinus, πίτυς 953
pinus cur inoculationẽ non admittat 1171
pinus isthmia 952
pinus Syluano sacra, & deorum matri 952
pinus modo exteri, prouerbium 952
pinum Boreæ afflante, flere, & cur 952
pinum recisam non succrescere amplius 952
pipare 123
πίπαες 481
piper in oleribus, prouerbium 265
pipillare 124

Universidad de Deusto
Biblioteca

pipinna 123
πιπτίζω 481
piræum ab Hippodamo structum 1077
piræi lena Acgina, cur, 439 441
piratæ unde dicti 402
pirithoi heroum 818
pisa Endymionis filia 485
pisa urbs unde dicta 485
& 1070
πίσσα ibidem
τὰ πίσσα ibidem
pisæ, ποτίσσαι ibidem
pisææ muscæ 908
pisander adephagus 568
pisander Camireus 602
& 199
pisum, chloron 1042
pisandria uesania 627
piscarius 449
piscatio medicata qualis, pagina 1085
piscatores oneui, qui 632
piscatorum corpora cur uideantur cornea 184
piscatorũ instrumenta 250
piscis sacer qui 448
& 449
pisci cõmuni non ineſſe ſpinã quid, prouerb. 1045
piscem apud Aegyptios significare odium 179
piscem olere aut florem, prouerbium 1070
piscem primum à capite putrescere, quid 948
pisces citharœdi, qui 909
pisces cur camasenæ 1047
pisces cur in plenilunio ad aquarum superficiem commeent 933
pisces frigidi & humidi, pagina 1041
pisces πελάγιοι & πρόσγλοι qui 995
pisces planetæ ac cymatophleges dicti 28
pisces pluuia aqua plurimum iuuari 1023
& quibus noceat 1025
pisces pro dijs apud Syros, pag. 718
pisces quare in aqua perdurent 58
pisces quomodo audiant & olfaciant 940
pisces quosdam inclamatos uentre 940
pisces sacrificandi mos, ubi, pag. 1070
piscium conditura Veneta, pag. 1072
piscium esus quando cœptus, pag. 496
piscium inter astra translatio 883
piscium oua cuiusmodi, & eorundem ratio 1041
piscium pluuia 915
piscium silentium 472
piscibus branchias esse pro pulmone 137
piscibus cur abstinuerint Pythagorici 472
ex piscibus uaticinia 269
piscina quid 940
piscitij abstinẽtia unde apud Syros 883
pisirrhodus Pherenices filius 536
pisistrati amor 621
pisistrati historia 1122
in Pisistratum elegans agricolæ scomma 989
pisonianum uitium 471
pissatæ primi præsides templi 484
pista medicamenta quæ 732
pistius 38
pistrinarius seruus 976
pitana 740
pitanates 740
πιτυώττης ἄγων 740
pithaulæ 438
πιθηκόμορφοι 83
pitho cur Veneri apud ueteres cõiungi solita 1083
πιθοίγιαι 1091.1092
& 1108
pithos 255
πίτται 567
pittacus sarapos dictus 131
pittaci de ebrijs sententia, pagina 1099
pittaci prudẽs factum 470
pittosis 560
pituita è cerebro 86
pituita salsa, & eius in homine constitutio qualis, pagina 86
pituitæ admixta bilis atra, quid 631
pituitæ lacuna pro stomacho pag. 134
pituitosi humores qui 625
pityinon physema 780
πιτυλίζω 399
pityreus adephagus 568
pityriæ panes 333
πιτυοέστις 145
πίτυς 145
pitys in arborem sui nominis pag. 952
pitys pro picea seu larice, pagina 953
placenta 327
placenta Samia 328
placentarum species 335
pladara 112.199
pladaromata 199
plados stomachi 134.199
pladusæ gingiuæ 112
plagiados tibia 318
plagiarij 343
plagion 107
plagipatidæ cur Lacones, pagina 671
plagium schema 725
plagis in Venerem magis ruentis exemplum 412
πλάνη quid 29
planeta hæreticus 27
planetæ an colores habeant, pag. 27
planetæ an terræ uaporibus afficiantur 26
planetæ aphæretes & prosthetes 803
planetæ, cœlestium signorum animæ 856
planetæ cosmocratores 28
planetæ, errones 26
planetæ etiam ἑρμαῖς di cti 28
planetæ in re militari, quã, pagina 29
planetæ pisces 28
planetæ rhabdophori 28
planetæ septem 859
planetæ unde dicti 28
planetarum domus 28
planetarum in hominum ætatibus ratio 752
planetarũ in infantibus utero adhuc contentis, ratio pag. 752
planetarum motus 24.28
& 856
planetarum potestas maior ne, an fixarum 28
planetarũ quare diuersi colores 25
planetarum quis uitæ nascentium dominus censeatur, pag. 829
planetarum singulis singula metalla dicata 29
planetarũ situs & ordo incertus Mosi 934
planetarum uirtutem stellæ omnes sequi 20
planetas falsò errantes dici, pag. 28
planetes febres 855
planetes pro hospite 29
planetariæ horæ quæ 444
planetarij 529
plangon 732
planicies 309
planta 131
plãtæ, cur aliæ perpetuò frondent, aliæ defrondescunt, pag. 503
plantæ cur contrario nobis modo habeant 84
plantæ quatenus insectis similes 799
plantarum mas & fœmina, earumq; ratio 797
plantarum radices esse oris uice 18
plantas ἐλαιοθλᾶς inoculationes non admittere, pagina 1172
in plantis cur minus distinguatur sexus 799
plantis infestum oleũ 1171
plantandi ratio ad lunæ obseruationem 762
plantaria 683
plantatio, Thaliæ inuentum pagina 226
planula 284
planus scurra 401
plani, impostores, scurræ, pagina 401
plani numeri, qui 863
plasion 780
plastes 253
plastice 1137
plastides apes 910
plastinx 1067
platage 732
platage, pueritiæ dicata, pagina 733
platagonion 733
platamon quid 158.951
platanos uas 951
platanus, & platanistus, unde dicta 951
platanus aurea Xerxi efficta pag. 951
platani frondes & fructus, pag. 951
platani radicibus prodesse uinum 1102
platani usus 950
in platano cœna, nidus 950
platano similis, prou. 950
πλατάνοσδυ 733
platæ 113.120
platæa Asopi filia, unde Plateæ urbs 583
plateasmus 465
platæense prælium 1178
platæensium festum Dædala pag. 583
platani 335
platice 733.734
plato à calumnia defensus, 620 621
plato allegoricè intelligẽdus, pag. 604
plato, alter Moyses 1181
plato contra Lactantiũ defensus 604
plato cum Euripide in Aegyptum 422
plato cur Timæum à se nanquam dimiserit 555
plato δαιμόνιος 36
plato Magnesiorum & Siculorum legislator 698
plato philosyeos cognominatus 497
plato quare diuinus nuncupetur 36
plato uirgine natus 516
platonis annuli, qui 200
platonis apophthegma 306 331 762
platonis chria 1013
platonis conuiuæ octo & uiginti 1072
platonis cõuiualis sermo qualis 1011
platonis copia 180.953
platonis de Aristotele dictum pag. 1115
platonis de communione rerum inter ciues præclara sententia 1085
platonis de deo patre & filio sententia 611
platonis de Deo sententia, pagina 836
platonis De legibus libri, pagina 670
platonis de loquendi ratione præceptum 472
platonis de matrimonio sententia 1077.1078
platonis de spe apophthegma 762
platonis de uisus ratione sententia 547.548.549
platonis dictum de uere diuite 785
platonis dogmata proximè ad Christianorum religionem accedere 849
platonis elegans in Annicerim scomma 666
platonis eloquentia 621
platonis & Aristotelis collatio 36
platonis & Aristotelis discordia ratio 667
platonis & Dionis amicitia, item Xenocratis 882
platonis excellentia 1180
platonis frugalitas 329
& 582
platonis temperantia 1155
platonis gibbus 225
platonis grauitas & sapientia 667
platonis in Diogenem scomma 482
platonis ingenij præstantia unde 381.382
platonis in Italiam peregrinatio qualis 235.236
platonis laus 197.620
& 621
platonis non uerba attendenda, sed sensum 644
platonis præclara sententia, pag. 383
platonis reminiscentia 769
platonis scripta ad sacrã scripturam per Numenium collata 621
platonis theologia in tribus triadibus 857
platonis uitia à Georg. Trapezuntio notata 842
platoni asserta animæ immortalitas 716
platoni cur delecta Academiæ insalubritas 806
platoni etiam præsignatus Christus 339
platoni quatenus poetæ dam nentur 222.223
platoni unus tantũ deus creditus 849
platonem paucis demutatis Christianum fore 33
platonica philosophia qualis pag. 1116
platonicæ sapientiæ cũ Christiana doctrina similitudo 1181
platonicarũ legum frigus unde 699
platonici cur in templorum lucis uersari soliti 983
platonicorũ in portubus conuersatio 495.983
platonicorum laus 925
πλατυγίζω 733
platyglossa 1141
platyporphyra indumenta, pag. 593
platystomi Dores, cur 465
plaustrarij 703
plautus altera Aphrica 491
plauti defensio 817
plautini sermonis excellentia 211
plautinæ familiæ, prouerbium 578
πλεκεδόνες 520
plectanæ 148
plectilicos 504
plectrum coxæ 130
plectra auium 99
plectra pro calcaribus, pagina 1147
phlegmatia 203
pleiades Atlãtis filiæ, earũq; nomina 609
pleiades cur nymphæ 194
pleiadibus orientibus natos, cincinnatulos fieri 553
plemæ 610
plemyra ibidem
plemmyra 1003
plemnæ 610
plemochoe 610
plenilunium drosobolum, pagina 1006
plenilunij tempus cur uenationi minus apiũ ibidem
in plenilunio cur noctes caliores 933
πλέω οὖ 517
πλέω δή 517
plenna 630
pleon, pro anno 610
plesistios uentus qui 280
plesignatos panis, qui 780
pletanista locus 820
plethora quid à cacochymia differat 87
plethoricæ corpora 94
plethorici quare motu segnire 86
plethos, siue plethora unde, pag. 86
plethrum 399
pleura 449
pleuritis 120.1160
plicæ 130
plicium, placentæ genus, pagina 335
plinius ab Hermolao Barbaro restitutus 456
plinij laus 412.433
plinij patria 522
plinthion 780
plinthion, quid geometris, pagina 691
plinthophori 589.790
plinthus 456.788
plix 130
plixis ibidem
plocia 816
plotæ anguillæ ubi optimæ, pag. 1070
plotæ Siculæ 328
plotes 1026
plotinus quali ægritudine mortuus 806.807
plotini cum Aegyptio sacerdote historia 179
plotini dæmon 46
plotini iam morituri uox, pagina 806
plotini Platonici impia opinio 342
plotini philosophi de corporis imagine non exprimẽda dictum 806
plotinum imaginem sui nullam effingi uoluisse cur, 612 613
plotinus Gallus hordearius rhetor 887
plumæ cur uolucribus datæ, pag. 601
plumbo reprimi Veneria, pagina 550
plumbum liquefactum quomodo ferri manu possit, pag. 1173
plutarchus historicus et philosophus 196
plutarchi apophthegma, pagina 524
plutarchi laus 305.1039
plutarchi Symposiaca imitatus Macrobius 1042
plutarcho insensior Phauorinus 742
pluto cur Agesilaus, & Lagetas 378
pluto cur ἄπλυς 492
pluto cur Clymenos 795
pluto cur defunctis præsidere creditus 655
pluto quare Sumanus 37
pluto, qui Aegyptijs Serapis pag. 49
plutonis allegoria 380
& 846
plutonis canis 661
plutonis cognomina 378

Universidad de Deusto
Biblioteca

plutonis cũ Proserpina cõgressus quid 562
plutonis & Apollinis diuersitas 379.380
plutonis imperium ac regio, pag. 37
plutonis regia 371
plutonis nomine quid intelliuoluerit Plato 380
plutonis templum apud Eleos 582
plutoni aerem cessisse, ut totius diuisione 699
plutonia 305
plutos cur Hispaniæ subterraneæ inhabitare dictus, pagina 703
plutus aplutus & adiexodos quibus putetur 787
plutus cæcus 622.787
plutus diuitiarum deus, cur cæcus 784
pluti carceres, thesauri, pagina 784
in Plutum, scolion 452
pluuia aqua cur celerius compu trescat 1023.1024
pluuia aqua quibus nocumento sit 1025
pluuiæ aquæ bonitatis ratio, pag. 1024
pluuiæ aquæ cur astrapæ, & ceraunie, item brontiæ ibidem
pluuiæ aquæ potus insalubris ibidem
pluuiæ aquæ præstantia & utilitas 1023
& quæ optima 1023
& 1024
pluuiæ præsagium ex iride, 876 878
pluuiæ ratio 778
pluuiæ subitò exercitui sitienti demissæ ratio 815
pluuiæ tropeæ, quæ 781
pluuiam cur ranæ præsagiant 1024
pluuiarum aliquæ cur salsæ 1001
plynteria festa quæ 528
pneumatica organa 318
pneumatomphali 572
pneumon 137
pneumonia ibidem
pneumonici ibidem
pniêta oua, quæ 1041
& 1058
pniêton 1041
pnigalion 1035
pnigamon 1035
pnixhysterica 148
pnyce 259
pnyceregio 259
pnycites 260
πῶ 852
pocillator 1052
poculi inuidem propinatio, fidei sanctio apud Nasamonas 724
pocula grãmatica quæ 276
poculorum dicatio in conuiuijs apud ueteres 1068
poculorum diuersæ species et nomina 1056
1057 1068
poculorum modus 480
poculorum nomina plura, pagina 1068
poculis æneis usi diuites, pagina 741
podagra canum 662
podagra cur non laborẽt spadones 503
podagra, ex cognatiõe 501
podagra quatenus immunes mulieres, item spadones, pag. 1097
podagra quibusdam frugalitate curata 495
podagræ mederi Cydnũ fluuium 1036
podagræ psellismus 469
podagræ remedium 184
podagrica affectio, siue podagra 393
podalirij historia 533
podalirij sepulchro incubare Dauni cur soliti, pagina 1036
podarges Iphicli filius, pagina 166
podargus equus 661
podex 128
podia 131
podium 131
podismalis ager 119
podismus saltatio 164
podonipter 1056
podostrabe 833
ποιαι 123
pœcile porticus 485
pœcilida auicula 632
pœcilliæ pisces 630
pœciltæ 603
pœmanor 278
pœmanorium quid 278
in poemate philosophandum pag. 225
poemata profilijs 228
poemata quibus bene potis scripta 1069
pœmen, ouium proprie, pagina 278
pœna deus Democrito 846
pœnæ metus, uirtutum elemẽtum 366
pœnas Græcis paradigmata, nobis exempla dici 207
pœnæ serui, qui 975.976
pœnarum genera 366
pœnas iusticne alius pendat pro alio 207
pœnitentia cur uoluptatum comes 332
ποιολογεῖν 123
ποιός 123
pœnorum perfidia, moresq; alij 725
poesis à Musis 222
poesis Calliopes inuentum, pag. 226
poesis, diuina insania 222
poesis ex imitatione nata, pagina 227
poesis, pictura loquens 225
poesin non contingere citra furorem 226
poeta an nascatur, orator fiat 225
poeta etiã malus præmio dignus 219
poeta oratori finitimus 221
poeta unde dicatur 228
poetam non dici nisi summũ, pag. 231
poeta, decorũ interpres 223
poetæ dijs amati, qui 560
poetæ iritabiles 926
poetæ quo pacto citra noxã legi possint 224
poetæ sancti, diuinum genus pag. 218
poetarum existimatio, quanta apud Gallos 224
poetarum genera diuersa, pagina 227
poetarum multiplex eruditio 189
poetarũ victoriæ tripus præmium 303
poetas quatenus damnandos censuerit Plato 222
& 223
in poetis quid præcipuè requiratur 231
poetis uinũ, equi uice 1102
poetica in oratione quatenus magnificentiam respiãt pag. 886
poetica licentia 223
poetica qualis sit imitatio, pagina 225
poetices laus 218
poeticæ origo 226
poeticæ fabulæ diligenter excutiendæ 934
poeticas fores frustra absque furore pulsari 630
poeticus furor 222
pogon 99
pola urbs 54
polæ 524
polea 386
polemarchi 128
polemon sophista, dcq; codẽ plura 781.782
polemonis liber De sacra uia pag. 450
polemonis sophistæ iocus, pagina 637
polenoris centauri ab Hercule uulnerati fabula, pagina 1001
polentati inuentio 1078
πωλυτήριον 1074
poli duo 609
polia 524
polias Pallas 236.444
poliadis Mineruæ templum 236 562
polica ars, quæ 355
policinum 153
polieus Iupiter 440
policum 236
poliocrotaphi 754
poliocrotaphi cur senes Homero 500
polion 386.480
polion locus 648
πῶλιον 821
polis olim, quæ inde acropolis, Athenis 543
πῶλις, per exochen Alexãdria 588
polistæ 705
politica uirtus 220
politura 561
πωλιοῦχος 736
polium uinum 480
pollex monocondylus 118
pollicis ratio 641
pollionis Asinij de T. Liuio censura 954
pollionis Romuli ætas mellis & olei usu producta, 1093 1094
de Iulio Polluce Athenodori & Philostrati censura pag. 734

polos nummus 353
poltarium 335.1064
polton ibidem
polus antarcticus superior mundi pars, ut arcticus inferior 20
polyandrion 492
polycalamus Sileni imũtum, pag. 314
polycarpe 1139
πωλυλεπῆ 755
polycaste 1139
πωλύκνημον 173
polycephalos nomos 320
polycephalos tibiarum lex, pag. 314
polychroniæ ratio 141
polychronij 801
polycleti regula 257.258
polycrates, rhetoricus canis, pag. 840
polydamas Pharsalius 344
polydamantis robur & interitus 511.512
polydiras Olympus 115
πωλυδίψιον 1100
πωλυέλικτος 478
polygamia quibus gentibus recepta 1080
polyglossos, cur Dodonea quercus 469
πωλυγράμματοι 275
polygrammi melanuri 309
polyhistoris lapsus 737
polylopa 99
πωλυμήχανος cur Archimedes 930
polymita 600
πωλυμνήμονες 770
polymnestus Colophonius, pag. 314
polymnestus Orthiorũ poeta 321
polymnia, agricolationis inuentrix 226
polymniæ allegoria 846
πολύμυσσον 163
polynicis & Eteoclis certamen 818
polyperchon latro 838
πολυφάγιαι 1117
polyphemus Cyclops 945
polyphus filia Minerui, pagina 542
polyphoron uinum quale, pagina 1101
polyphronis cædes 810
polyphthongon psalterium cur 316
polyphthongos tibia 319
polypia 298
polypodij uis 199
polyposia 921.1127
polypus an brachia sua rodat 506
polypus pro adulatore 507
polypus morbus 106.1160
polypi descriptio 506
& 507
polypi tholus 508
polypi uoracitas 506.909
polypi colouopodes cur, pagina 506
polypodium capitibus unum inesse bonum & malum, pag. 224
polypodorum nullum uicenũ numerũ excedere 132
πωλυπραγμονεῖν 1088
πωλυπράγμων 680
polysigma 465
πωλυσπόφος 478
πολύσιλλος 1037
polyteles 433
polytropi cognomen 401
polyxenæ à seipsa ad Achillis tumulum iugulatæ historia 481
pomarius Hercules 1024
pomarij 1072.1156
pomatium uinum 1097
pomiliones cur mente deficiant 772
pometa 1072.1136
pomum cur ἀγλαόκαρπον Homero 1134
pomum cur ὑπερφλοιον Empedocli dictum 1135
pomi odore prorogata aliquandiu Aristoteli uita, pag. 938
de pomo, liber incerti auctoris 716
poma aurea in fabulis quid, pag. 950
poma congelata in frigidam proiecta regelari 958
poma Dionysij, quæ 246
poma uieta 1135
& pannutia, quæ ibidem
pomorum umbilicus 571
pompeius diuinaculorũ mancipium 530
pompeius Leneus 819
pompeij in Marcellinũ scomma 804
pompeij magnanimum factum 78
pompeij ortus 206
pompeio inuidiæ causa, crus fascia obligatum 922
pompici equi 824
pompilus piscis 448.449
pontani iocus 477
pontica nux 168
ponticũ arboris genus 502
pontici braccati 703
ponticus sapor 490
ponticos uermibus uesci, pagina 1065
pontificis nomen mutandi mos unde primum 980
pontificatus à muliere occupatus 516
pontina palus 755
popa 989
popa Antonius ibidem
popi, Dryopum lingua dæmones 38
popies 130
πῶποι παπαί, commiserationis uox, & Varronis lucubratio 38
poppeæ Sabinæ progressus in publicum qualis 473
populneis tantũ lignis in Olympici Iouis sacris Eleos uti 485
populus cur ἀχιγωΐς Homero 485
populus cur λαός 638
populi quemuis conuentum purgandi apud Athenienses mos 1040
populorum diuersi mores, pagina 755
popysmus 468
porce 300
porcos ibidem
porcelli in Tiberium scomma 796
porcia lex 360
porcinæ carnis commendatio 979
uide Sulla caro
porcis draco 300
porculatio 981
porculator 981
porculus piscis 449
porcũ uẽdere, prouerb. 980
porcus, Iacchus 919
porcus Troianus 1139
πῶρᾶν 1163
πῶρος 132.1087
poros quid 91.168.229
porus Metidis filius 681
porus uteri 148
πῶρος quid 1163
porinos lapis 1163
πῶροι, pori 393.1103
porocele 991
πῶρωσις 1163
porpax 358
porphyrei 250
porphyrides uestes 598
porphyriones, Syriæ præstãtiores 18
porphyriones, telamões 358
porphyrion 298
porphyrium cete ibidem
porphyrij de ieiunio sententia 1044
porphyrij liber contra esum carnium 496
eiusdemq; præcepta alia 496 497
porta, pro mulierbri pudendo pag. 125
porta superna et inferna quid apud astrologos 392
portã ingredi, nefas, quæ exieris 125
portæ 435
porthmos 816
portiæ pudicitiæ 473
porticus centenariæ & miliariæ, quæ 1105
portij Latronis hist. 409
portio Latroni quantũ profuerit remissio 390
portonarium 134
portulacam Venerijs conferre 550
portulacæ succi uis 1173
portumnus 418
πωροῦδρες 1163
ποσία 1172
poscinummia scortilla 353
postæ 682
posteri cur plectãtur ex maiorum commissis 203
posthia 216
postillatores 470
postriduani dies ominosi, pagina 528
postuersa Carmenta 573
postuerta dea 983
postularia fulgura quæ 381
postulatio, sacrũ piaculare, 280. et unde dicatur 381
postulatitij 404
postulio, quid apud Varronem 380
potamia Diana 511
potandi certamine, ne philosophos quidem abstinuisse 716
potentia duplex 381
potestas omnis consortis impatiens 928

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestatis & sapientiæ coniunctio 870
de potestate exisse cur dicamus iratos 899
pothos 654
ποτίσμαι 1070
potniades deæ 630
potniarum puteus ibidem
potus an deriuetur in pulmonem 1043
potus duplex 243
πούς, unde Græcis pro pede 132
practicæ finis 964
practores 1077
præceptores deorum, qui, pagina 834
præcia fortuna 1120
præcisum intestinum 559
præcisi qui 559
præconis hasta infectari, quid 813
præconis lapis 974
præcones ἄσυλοι 812
præconū diuersa genera, pagina 811
præcordia 134
præcordia cur dicta & 146
præcordia, irascendi sons, pagina 1132
præcordia traiecta risum attulisse 145
præcordiorum ratio ac nomina 145
præcordiorum usus 146
prædes 664
prædicamentorum decem apud Aristotelē ratio, quæ pag. 918
prædiorum epitheca 861
prehendo, an sine aspiratione scribendum 917
præfocatio omnis ex angustia 114
præfocationis causa 434
prehensiculatio, catalepsis, pag. 1150
præligamētum uinum 1102
præmessum 191
præmiorum diuersa nomina pag. 505
præmissa olei ac uini apud Plinium, quæ 191
præneſtina uesta 566
præparatoria uasa quæ 146
præpilatum 811
præputium 122
præſidiaria toga 598
præter 425.780
præter terrestris 780
præstigiatorum acceptabula quæ 507
præstigiorum ratio 270
prætenturæ 534
prætor maior qui 442
prætor peregrinus ibidem
prætor prouinciarū ibidem
prætor tutelaris à quo primū institutus 984
prætores ærarij 1114
prætoriæ uiæ 1075
prætorianorum præfectus, pag. 304
prætorium dimitti 1082
pragmatica sanctio quæ, pagina 975
pragmaticarij ibidem
pragmaticus status ibidem
pramnia uitis 746
pramnium uinum 201
pramnium uinum Cereri sacrum 1068 1102
pramnios petra 480
prandere ueteris moris, item prandium unde dictum, & prandij uocabula uaria 201
prandinum oppidum 1049
πρασοτης quid 904
πρασπις 145
prasinon color 599
prater lapis 977
πρατης 1074
praxagoræ naturalia 507
praxiergidæ 528
praxilla Sicyonia 555
praxillæ scolion 453
πραξίλλου metrum 580
praxionis Megarica 534
praxis simulacrum 1129
praxitelis Venus 54.537
praxitheæ pro patria interitus 475
presbeum 414
presbytes 754
πρεσβεῖρες 985
prexaspis filius à Cambyse necatus 616
priami sorores 920
πριαπισκωτόν 1019
priapismus 122.1160
priapus thyphallus 249
primicerius 441
primitiarum panes 335
prima cathedra quid 260
primum lignum quid 260
princeps, dei imago 279
& 697
princeps ebrius, morte mulctandus, Solonis legibus, pag. 1099
princeps qualis esse debeat. 278 279 974
principis imagimem obscœnis inferre, quid 264
principis mores imitari subditos 1133
principem esse necessarium, rationibus aliquot colligitur 946
de principe, Septem sapientum dicta 279
principes, deos appellandi mos 834
principes, sapientū cōgressu sapere 867
principum amici computatorum digitis similes 889
principum bonorum paucitas, quorundamq; catalogus 199
principū cognomina cuiusmodi 897
principium mollitiei exempla 325
principū sparsiones & missilia, quæ 993
principatus in rerum natura duplex 948.968
principatus parandi & custodiendi augendiq; duæ causæ 786
principium omne, diuinum, 3 529
primus arbor 650
πρίσκα 659
prisca loquendi figura quæ, pag. 908
priscianus quando floruerit, pag. 870
pristis 1057
priui lapides 810
priua uerbena 810
προαίσθησις 914
προάγευσις 595
proagogia 231.527
προαγωνισά 163
proangeli 914
proasma 324
proastia 984
proaulion 319.1089
probation 141
probaton 141
προβεβηκότες 754
προβλας & 246
problemata quæ discuti nequeunt 1146
problematū diuersitas 602
proboli 215.458
probolium 115
proboscis 106
probuli, qui 288
probum libum 335
probi dictum 702
probi imperatoris equus miræ celeritatis 817
probi imperatoris historia, pag. 702
procæ 247
procardion 120
procarpion 118
προκατάρχοντα αἴτια pag. 802
procatarcticum pæon 886
procatarcticæ causæ 913
προκάθαρσις 595
procella 780
procestria 156
πρόκλου 107
prochoon 1063
prochyma 1104
prochytis 1057
procidentia 148.437
proclites 1052
proclus poeta 227
προκυκλειον 130
proclij qui 989
procœlion pathos 128
προκώμιον hymnus 259
proconium 259
procōnesus unde dicta 247
procopij imperatoris tristitia 104
procotta 258
procratici 515
procridis canis 662
πρωλικός 180
proculus grammaticus 590
proculi libido 819
procuratores 664
prodicus Spartæ quis 483
prodici Hercules 485
prodici ὥραι 444.483
προδίκου σοφιστοῦ, pag. 444
prodigalitatis detestatio, pagina 787
proditorum detestatio 285
proditorum exempla 283
prodomus 435
prodromi 830.914
prodromi fici 684
productio 527
productores, qui 527
in productores & productrices lex 527
προηγεμόνιον ἄστεως, pagina 915
προηγούμενα in morbis, quid 801
præti filiarum insania 630
præti filiarum furor ubi desierit 425
profectitia dos, quid 1088
profectitiū peculium ibidem
profunditas corporum 19
profunditatis principiū 19
προγάμεια 1089
proglossis 469
progne in luscinium 1141
progoni 1086
programma 699
proicta 271
προίξ 1081
proiecta, quæ 1074
proiecturæ 274
prolepsis quid 339.375
πρόληψις Epicuro quid, pag. 844
προλοβιον 105
πρόλοβον 115
prologus 319
prolytæ 126
promachus 718
promantis 305.991
promercale quid 1075
prometheus artium inuentor, quid 698
prometheus Cabirus 583
prometheus Caucaso affixus pag. 254
prometheus cur è luto finxisse homines dicatur 253
prometheus occidendi bouis auctor 429
prometheus quis 176
promethei allegoria 254 255 867
promethei appellatio prouerbialis 253
promethei ara 425
promethei portiuncula, prouerbium 254
promethei Thessali historia, pag. 256
promethei qui 253
prometheo an debeatur ignis inuentio 564
prometheū pharmacū, quale 256
promethea festa 425
prometopidia 833
promneſtria 1090
promptitudo, εὐβουλία, pag. 403
promuscis 106
προμύθιον 681.914
pronatos 432
pronœa 649
pronomus tibicen 319
pronubare 1090
pronubus annulus 202
proœmium quid 319.804
proœmio male uti quid 803
προοχεῖαρες 163
propathe quæ 914
propathia 914
propechyon 118
propheres 821
propheta qs Platonicis 339
prophetarum Iouis in Creta frugalitas 496
prophetarū responsa ex somnijs 1030
prophetia quid propriè, 1030 1031
prophetiæ donum bonis & malis commune 838
prophetiarū gradus 1031
προφορικος λόγος 1124
prophoros 821
prophylacæ 172
prophylactica 172
prophylaces 445
προπίνμ 1069
propis Rhodius à Stratanicotaxatus 322.323
proplastice 1137
propli naues quæ 833
propogonion 99
propolæ qui 524.1166
propolos ancilla quæ 972
propomata 265.804
propositionis mensa & panes 335
πρόπωσις 148.216 & 437
propylæa 984
proreta 620
proreus 620
prosa dea 573.983
προσαγωγαί 1119
prosagogidæ qui 866
prosagogium 866
proscenia, prouerbiū 292
proscenium 292.592
proscindere 517
proscomia 1132
προσλοποι qui 676
proscriptio 565
prosedamum 1160
προσελεῦ 588
proseleni qui ibidem
proselytus quis 173
proserpina, ὥρα 245
proserpina cur μελιτα ὄνς 848
proserpina cur Leucippus dicta 1005
proserpina dea 983
proserpina δ'εσποινα, pagina 935
proserpina, Hecate 764
proserpina malorum dæmonum princeps 49
proserpina pro luna 37 & 766
proserpinæ aliquot cognomina 1005
proserpinæ allegoria 864
proserpinæ celebritas uiris tantum frequētata 1071
proserpinæ cultus apud Cyzicum 1005
proserpinæ festa & raptus, 818 1005
proserpinæ cur catuli solerēt offerri 659
proserpinæ sacra, Sicilia & Agrigentum 827
prosoda organa 318
prosodia 160.228.318
prosodia acrificia, et poemata 430
prosodiaci modi 160
prosodion ibidem
προσωπεῖον 1114
proso. ion habere, non proso pon, prouerbium quid, pagina 1114
prosopis 1114
prosopon quid 112.114
prosopon unde 1114
prosopopœia 1014
prosoputta 1114
προσώφυ ibidem
prosphelatæ 972
prosphoremena quæ 333
prosphithencteria 828
προσασιας Cereris facellum 1071
προσάται 163.405
prostaterius Apollo cur, pagina 1092
prostaterius dies 1091
prosternidia 833
prosthetes planetæ 803
prosthetis 131
prosthij 824
προσθήκαι 237
προσιμήματα 1089
prostituti corporis pœna ueteribus, flagitij professio, pag. 622
προσωμιον 107
προσωμία 107
προσρεῶν 568
prostropæus quis 47
prostropæi 47.568
prostropæi dæmones 47
πρῶται λεξεῖς 26
protagoras cur λόγον ἔμμισθον 748
protagoras falsō sapiens habitus 424
protagoras φοιτοβασάκης 748
protagoras philosophus, phormophorus 748 & 1077
protagoræ de dijs sententia, pag. 844
protagoræ historia 747 & 748
protecta quæ 1074.1075
protegere 1075
πρωτεῖαι 414
πρωτέλαι 1083
proteli ibidem
protemenismata 984
protericæ fici 684
pteſilaus Iphicli filius 166
proteus Aegyptius sophista, pag. 793
proteus collyrium 423
proteus saltator 161
protei allegoria 27.793 & 799
protei mutatio 161.793
προθέσεις 654
prothymata 429
prothyris 117
προτοβολεῖν 869
protogeniæ pro patria obitus 475
protogenis Ialyssus 838
protogenis perdix, item Sa tyrus & Ialysus 1142
protogustæ 978
protegeustis animalis gustus pag. 858
πρωτομαὶ Βασιλικαί, pag. 1114
protome 1114
protopathia 914
protoploos 245
protopraxia 1114
protospatharius 863
Io. Protospatharius 856
prototenthæ 978
πρωτοθρονίαι 1046
protreptica sententia 1013
protropon unum 1101
protrygis cognomen 755
protus Massiliæ conditor, pagina 594
protypus 1137
prouidētia diuina 382.383

Universidad de Deusto
Biblioteca

prouidentia, diuinitatis comes 983
prouidentia quid à fato differat 383
prouidentia quomodo eadem cum iustitia 898
prouidentia triplex 38
prouinciæ maiores & minores, itemq; cõsulares, quæ pag. 993
prouisores 281
prouocatio 664
proxenetæ 405
proxenetica 405
proxenetria 1090
proxenia 405
prudentia, hominis propria uirtus 6
prudẽtiæ imago Pallas 541
prudentiæ uis 383
prunia quid, & unde 500
prunam pro canicie eleganter dici 500
prurigo quid 518
prusias 1057
prylis 164.1139
prytaneum quid 507
prytanei alimentis dignaquæ 635
prytanei apud Eleos hestiatorium 485
prytanei frugalitas 240
prytanei Vesta 566
πρυτανεῖαι 281.463
prytanicæ uestes 598
prytanitis Vesta 598
Psacala 574
Psacaluchi 574
psæsta 1053
psalliani hæretici, qui Euchetæ 52
psallion 301
psalmus quid 316
psalterium, naula 316
psalterium, organum 316
psalterium quis primus chordis impleuerit 316
psalteria improbata 315
psamathe 822
psamathos 822
psammismus quid 160
psammos 160.822
psammocosius 822
psaphonis arrogantia 77
psar, qui sturnus 996
psari equi ibidem
psaron 1042
psathyra oua 1042
psathyrion 1007
psecas quid, & psecadis comentum 946
psellia 301.423.477
pselliophori 423
pselliſmus 467
pselliſmus podagræ 469
psellium quid 455
ψελλίζεσθαι 468
psellus quis 465
ψῆν 168
psenes 168.686
ψήφισμα quid à lege differat 699
psettæ Eleusiniæ 328
psettæ unde optimæ 1070
pseudantoninus Heliogabalus 1072
pseudaula 438
pseudenedra 402
pseudenedri qui 402
pseudisodomum 1019
ψευδόμικρος syllogiſmus pag. 710
pseudoperipteron 783
pseudophilippi fortuna 337
ψευδοπλοῦτος 1006
pseudoportus 438
pseudoporticus 438
ψεύσασθαι cur pro iontbis, pagina 943
ψιάς 746
psiathi 1077
psiathia 260
psiathoploci 1077
ψίεσθαι 746
psile, accentus 301
psili 815
psiloticum pathos 730
psimmithion 1052
psinas 232
ψινάζειν 232
psithia uitis 746
ψιθυρίζειν 746
psitta 1143
psittace αὐθρωπόγλωττος 744
psittaci Syriæ præstantiores pag. 18
psoæ 680
ψολόεις 301
psoloentes ibidem
psolon ibidem
ψωλός ibidem
psomocolaphus 795
psomocolax 795
psomos 333.795
ψοφητικὸς 1141
ψοφοδεὴς equi qui 823
ψόφος ibidem
psora 249
psora occupatis cur pilus sc promere nequeat 499
ψωροφθαλμία 439
psothion 1007
psyæ 731
psyche Catonis filio amata, atq; inde iocus 926
ψυχὴ appellatio quomodo animæ competat 55
psychia 234
ψυχραγωγοῦντες 958
psychrobaphes, uestis genus pag. 599
psychrologi 1168
psychrologia ibidem
ψυχρολουσία ibidem
psychrolutra ibidem
psychrolutes ibidem
ψυχρολουτεῖν ibidem
psychrophobi qui 856
psycter 234
psycteridion 234
psycteria 234
psydracia 943
psygeus 234
psygmos 385
psyllei qui 149
psyllici omnes uiri 149
psylli canes 660
psyttaci symbolum fidei pronuntiantis mirum 109
psyttalia 440
Ptarmica quæ 945
πτεγμός 46
ptea 616
pteleas 686
πτερά, pteromata 783
πτερὰ Babylonis arx 783
ptera Delphici templi conditor 783
ptera in templis, quid 488
pteris 783
pterion urbs 783
pterna 130
pternocopis Philoxenus, pagina 497
pterophoron 783
pterophoros regio ibidem
pterophori qui 783.981
pterygophorum pro succino cur 783
ptila 783
ptili 783.215
πτίλωσις 216
ptochotrophia 678
ptolemais 850
ptolemæus à calumnia defensus 26
ptolemæus cognomento Physco cur 919
ptolem. cur Lamyrus 468
ptolemæus nauarchus 795
ptolemæus φιλομήτωρ unde dictus 417
ptolemæus secundus φιλάδελφος 910
ptolemæus Soter Alexandrẽ eleater 978
ptolemæi apoteleſma 445
ptolemæi & Galetis historia pag. 482
ptolemæi inceſtus 279
ptolemæi in Heraclidem iocus 828
ptolemæi mollicies 693
ptolemæi paricidium 417
ptolemæi regis dictum 785
ptolemæi secundi Aegypti regis laus 870
ptolemæi secundi mores in melius mutati 757
ptolemæi conatus in perfodiendo Nili delta 816
ptolemæo cur spreta physice & theologia 999
ptolemæorũ diuersa cognomina unde 921
πτῶμα olearum quid 460
πτῶσις 167
ptous cur Apollo 616
πτῶσις 1015
ptox ibidem
ptychia 324
Puberes qui 753
pubertatis ætas 860
pubertatis ratio 751.752
pubes 122
publici equi 823
publici cursus 823
pudendi muliebris nomina, 125 1029
pudendorũ muliebrium partes 125
pudendi uirilis ratio 122
pudendorũ subsultatio 269
pudicitia mulieris, formæ præferenda 516
pudicitiæ cõmendatio 473
pudicitiæ in fœminis tenerimæ 474
pudicitiæ quantus honor tribui Romæ solitus 474
pudor in oculis 622
pudoris ara Athenis 915
puellæ πολυελίκτατοι, pagina 774
puellæ quandoq; arcti, id est ursæ dici solitæ 1004
puellæ uenenosæ histo. 409
puellarum apud Spartanos studia, quæ 671
puellas

puellas nubiles Dianæ prius consecrandi mos 1004
puerarius 559
puericia, comitiali morbo cur obnoxia 195
puericiæ ad lunæ uires ratio, pag. 752
puericiæ ætas 751
pueris cur destinatum à Platone triuium 1075
pueris non dandum uinum, 1095 1096
pueri bomonicæ, qui 671
pueri cur nõ caluescãt 503
pueri cur oxyphoni 742
pueri præmaturè loquentes unde 1123
pueri cur somno utantur longiore 1151
pueri, cur uini minus appetẽtes 1100
pueri, cur uiris hebetiores, pagina 772
pueri unde dicti 751
puerorũ amor quatenus concessus 556
puerorũ apud quosdam institutio quæ 671. 708
puerorũ educatio apud Cretenses qualis 711
puerorum in Olympijs certamina quando admissa, pagina 484
puerorum qualis memoria, 374 768
puerorũ uaticinia apud Telmessum 516
puerperarum mos uiris ministrare apud Tibarenos pag. 714
puerperis interdũ infesti dæmones quidam impuri, pagina 41
puerperij in Liguria, Hispania & Illyrico, mores, pagina 704
pugilatus 505
pugiles, qui & pyctæ 504
pugilicè uelare 989
pugio herba 476
pulcer, an pulcher scribendũ pag. 917
pulchri alij quàm formosi, pagina 347
pulchrorum etiam autumnus pulcher, prouerb. 923
pulchrum omne, etiam bonũ pag. 924
pulchrũ, quare καλὸν Græcis ibidem
pulchra uerè foris, intus quoque bona 591
pulchritudo corporum diuersa 85
pulchritudo cur ita afficiat unumquemq; 924
pulchritudo, dei radius 2
pulchritudo duplex 924
pulchritudo triplex 620
pulchritudo in circulo 1
pulchritudo non nisi in magno corpore 347
pulchritudo perfecta, quæ, pag. 591
pulchritudo uera, quæ 85
pulchritudinis apud Indos ueneratio 716
pulchritudinis commendatio 926 1180
pulchritudinis schema climax 795
pulchritudini muliebri proposita certamina 926
à pulchritudine corporea, quo pacto fugiendũ 925
pullaria 286
pullarij, qui 287
pullatio 981
pullinus deus 445
pullini dentes 112
pullus 287
pulmonarij 137
pulmonea 137
pulmo, an sanguinis expers pag. 137
pulmo cordis culcitra, & uẽtilabrum 137. 138
pulmo quare spumosus 137
pulmonis expertia non sitire pag. 1043
pulmonis functio, quæ, pagina eadem
pulmonis ratio 136
in pulmonem an deriuetur potus 1043
pulmones cur dicantur rudes homines & insulsi, pagina 137
pulmones, cur potius quàm pulmonem dicere solitum pag. 137
pulpa 685
pulpa pro neruo 92
puls 335.1064
pulticula 1064
pulsus ἀνισοταχὺς ἀνισόρυθμος 317
λορκαδίζων ibidem
pulsus λυμαντικὸς, & σκωληκίζοντες, & μυρμηκίζοντες 526
pulsus formicans, & uermiculans 90
pulsus myuri et μυουρίζων τὸς 526
pulsus ne aliquis eroticus, pagina 776
pulsus quare in brachijs potissimum obseruari solerat 89
pulsus quid 89
pulsuum mira ratio ac diuersitas 89
pultarij forma 335
pulueratio 274
puluinar regium quid Persis pag. 695
puluinorum balthei 274
puluis cur athletarum corporibus injici solitus, 968
puluis eruditus quid 273
pumili, qui 84
pumiliones etiam de arboribus dici 84
pumiliones somniculosi 188
pumilionum paruitas unde, pag. 84
punica malus à Venere primum in Cypro sata 882
punica mala cur opsigona Empedocli 1135
punica pula 335
punicum libum 335
punicæ arboris natura peculiaris 1135
puniceum forum 1073
puniceus color 875
puncta, redditus 727
à punctis 727
pupilla 585
pupillarum scintillæ 103
puppis in capite, quid 501
puppium imagines 755
puræ hastæ, quæ 851
purificandi, qui mos ueteribus 201
ad purificationem quæ adhiberi solita 422
purgatoria uirtus 220
purpura Indica 298
purpura fflataria quæ 593
purpuræ diuersa genera & nomina 297
purpuræ Tyriæ præstantia, pag. 719
purpuræ pelagiæ 995
purpurarium piscatio 719
purpurare undas 298
purpurarij 298
purpuratores 298
purpurula 298
purpurea mors Homero, cur pag. 297
purpurea plaga 298
purpurissus, andricelos 860
purrhicharij 164
pusillanimes qui & unde 86
pusilla non idem cum pusilla pag. 943
pusula, pusulosæ oues 943
puteal quid 376
puteariæ aquæ cur fontanis deteriores 1028
putearij 377
puteus Romæ locus 376
puei supplicium 362
putcum fodere, aperire 377
puteorum aquæ cur frigidæ, pag. 967
puteorum fodicdorum ars unde 1026
puteorum inuentio 377
in puteos se præcipitãdi uesania 909
puteolanus puluis aquæ contactus, saxum 1162
putticoli locus Romæ 377
putredinis cautio 1093
Pyanepsia 334
pyanion 335
pyanon 1167
pychon mensura quæ 118
πυκνόν 323
πύκνωσις 884
pycnotica ibidem
pyctæ 484.504
pyctarum arma 504
pyctaciola 345
pyctes lac 268
pyctides 315
pyctomacharij 1018
pyelis 202
pyelos 202.1167
pygæ 127
pygargus 127.128
pygmæi terra æditi 790
pygmæi unde dicti 117
pygmæorum contra Herculem eruptio 790
pygmalionis imperium, pagina 1064
pygme 505
πυγών 117
pygostolus 127
pygusion 117
pylades comicus 226
pylæ iecoris 105.140
pylæ, quæ & thermopylæ, pag. 1008
πυλαῖαι ibidem
pylo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

πυλαῖσται qui 1008
pyletis Minerua 542
pylea 1008
pylaica ibidem
pylori 1020
pylurum 134
πυλωρός 134
πυνδάκιδα 614.615
πύωσις 163
πῦς 282
πυρετός 282
πυρός fidmen 425
pyræa nemus 1071
pyrama 1057
pyrania 286
pyramis quid 56.335
pyramis geometrica 885
pyramides Aegypti 885
pyramidum appellatio unde pag. 885
pyramuntes 1066.1071
pyramus placenta 335
pyranon 282
πυραύσταυρος 249
πυρέλαιῳ 614
πυρέλαιῳ 234
pyrenes 459.450
pyrenia urbs unde 256
pyrethi magi 268
pyrethia septa 268
pyrgion 524
pyrgiscus 951
pyrgitæ 524
πυργώτις herba 524
pyriathes lac 268
pyriathos 263
pyriephtha 1042
pyrimachos 164
pyrini panes 333
pyrisoos Achillis nomen antea 923
πυρωλόφοι 425
πυρός 507.885.1071
pyrostates 835
pyrphorus 282
pyrrha coma 500
pyrrhæ unũ os dentiũ 112
pyrrhichus 164.500
pyrrhichus Cretensis 164
pyrrhichus Lacon 164
pyrrhicha chlamys, siue pelta 164
pyrrhica saltatio 164
710 165
pyrrhicha usus in Patrocli pyra Achilles 164
pyrrhiadæ 164
pyrrhicæ boues 192
pyrrhicæ oues 194
πυρρίχιζω 164
pyrrhichium, saltationis genus unde 163
pyrrhichius uersus 651
pyrrhus cur Aquila cognominatus 920
pyrrhus unde dictus 163
pyrrhi canis 661
pyrrhi galea 558
pyrrhi regis gestarum rerũ præstantia 869.870
pyrrhi saltationis studium, pag. 163
pyrrhi uotum 260
pyrrho cur nupta Andromache 1080
πυρρότης 499
pyrsa 500
pyrsamides nymphæ 425
pyrsophorum uas 425
πυρσός Argiuorum festum pag. 425
pyrsurides 164
pyrsus 425
pythagoræ cur meritò sapientissimus 610
pythagoras Numa posterior 736
pythagoras quid cyami nomine intellexerit 1041
pythagoras uiuus exustus, pagina 736
pythagoræ apud suos auctoritas 735
pythagoræ chria practica, pag. 1013
pythagoræ cubica ratio in præceptis obseruata 693
pythagoræ de deo opinio, pagina 836
pythagoræ de homine sententia 55
pythagoræ de perturbationibus animi sententia 903
pythagoræ de terra opinio, pag. 9
pythagoræ echemythia, pagina 841
pythagoræ emptus à piscatorib. uerriculi iactus 735
pythagoræ & Agl.ophemi amicitia 882
pythagoræ in imperio immanitas 871
pythagoræ in maledandis pecoribus religio 735
pythagoræ in uoluptarios dictum 805.806
pythagoræ institutum 260
pythagoræ magia 347
& 735
pythagoræ nomẽ unde 735
pythagoræ placita de monade, dyade, pari & impari 854.857
pythagoræ præceptũ, in speculo se contemplari ad solem 1122
pythagoræ præclara uox, pagina 339
pythagoræ sapientia 734
pythagoræ statua Romæ, pagina 1076
pythagoræ symbola 268
610. 611. 612. 613. 736 985 1041
pythagoram fuisse augurem pag. 735
pythagoram geniorum admiculis enituisse 47
pythagoræa mensa 273
pythagoreorum physiognomia 186
pythagoreorũ solitudo 983
pythagorica cœna 1180
pythagorica doctrina de anima & angelis 42
pythagorica instituta quæ, pag. 736
pythagorica mensa qualis, pagina 801
pythagorica metempsychosis 286
pythagorica necromantia, pag. 735
pythagorici 736
pythagorij 736
pythagoristæ 736
pythagorici cõuiuæ quot, pagina 1072
pythagorici cur piscibus abstinuerint 472
pythagorici scbastici, polytici & mathematici 736
pythagorici numeri, eorũq; nomina à diis 423
pythagorici per quaternarium numerum iurare soliti 857
pythagoricum philosophandi genus 272
pythagoricum repassum destruitur 895
pythagoricũ silentium 555
pythagoricus tripus 735
pytheæ de Athenien sium legatis dictum 708
in Pytheã Demosthenis scõma 181
pythes Myuntius 880
πύθιάδαι 614
pytheum 615
pythiani ibidem
pythiana pocula ibidem
pythicus agon 614
pythicus nomos auleticus, cuiusq; partes 613
pythici cognomen Cameri no Sulpitio & eius filio exitiosum 920
pythias 614.613
pythius cur Apollo 615
pythius Apollo heroici carminis auctor 227
pythij Apollinis simulachrũ apud Samios 1137
pythij hominis ditissimi historia 749
pythij uafricia 400
pythij Spartæ qui 613
pythium carmen 613.614
& 651
pythium quàm multis habeatur locis 613
pythia 613.614
pythia certamina à Diomede primũ instituta 423
pythia promantis 305
pythiã φιλιππίζειν quæ ve dictum à Demosthene, pag. 48
pythiorum laurus corona, pagina 484
πύθμην 572
pytinæ 1069
pythodori principatus 128
pytho Delphorum ciuitas, pagina 615
python cognomento Draco, pag. 614
pythonis à Diana & Apolline perẽpti fabula 424
pythones 295
pythonicus dæmon 296
pythonici 296
pyulca 1020
pyulcus 1168
pyxines cur dictus Chærephon 467

Q

QVadorum bellum 815
quadrãguli numeri, qui pag. 863
quadrans 693.739
quadrantaria Clytemnestra quæ 693
quadrantariares quæ 1165
quadrante lauari solitum, 693 1165
quadrantes prostitutarii precium 693

quadrs-

quadratus cur uir bonus & felix 690,691
quadratus lapis in mœnium ratione probatus 1019
quadratus numerus qui 863
quadrati panes 334
quadrata area 693
quadrata compositio 692
quadrata structura 692
quadratum agmen 692
quadratum corpus 692
quadratũ de quibus proprie dicatur 691
quadratum in cælo quid 26
quadratum schema in corpore humano 94
quadrati pedes, & uersus, qui 692
quadratoria ars 1165
quadratarij 692
quadraturarum ratio apud Pythagoricos 862
quadrupedes stare facilius q̃ homines posse 127
quadrigæ inuentor Erichthonius 475.831
quadrigæ falcatæ 832
quadrigarũ mos unde in Græciam 724
quadrigis primus in Olympijs uictor Samus 424
quæ de inferis, prouerb. 371
quæstiones Cyliciæ 1066
quæstor, tamias 963
quæstum à prudente facilè negligi 756
quali exceptorij 1092
qualitas 918
quantitas 918
quarta luna nati, infelices, pagina 763
quartæ relationis ius 858
quartanam interdum etiam timore discuti 777
quartanæ æstiuæ breues, pagina 1144
quartarij qui 692
quaternarij dignitas 529
quaternarij harmonia 857
quaternarij ratio ac uis 857
quaternarij scrobes 857
quaternarius omnis sacer & solidus 857
quaternitas, perfectus numerus 691
per quaternitatem iusiurandum Pythagoricis 857
quatrurbem cur Athenas dixerit Aecius 258
quatuor uiri, qui apud Græcos 532.533
querculi radicibus quale insit animal 266
querquetulanus mons 795
quidnõ efficient manus? prouerbium 116
quid opus, longis tibijs incinere? prouerbium 318
quies nimia quantum etiam ualetudini obsit 390
quietis certa tẽpora magnis uiris 390
quiete pinguescere aliquos, pag. 390
quinarias γάμος & δίκη pag. 858
quinarij numeri uis & ratio pag. 853
quiniones, pentades 858
quinq; pedum præscriptio, quid 962
quinquertium 505
quinquertiones 505
quinta uectigal 859
quintæ fugiendæ quid apud Hesiodum 858
quintæ relationis ius 858
quinti apophthegm. 1172
T. Quintij de Antiochi exercitu oratio 978
quintij in Philopœmenẽ scõma 988
quintum corpus & grauitatis & leuitatis omnis expers 21
quirinus pro Romulo 418
quiritium ius fœminis impertitum, quid 1058
quisquilium 603
quisquiliata 603
quod commercium cani & balneo, prouerbiũ 1161

R

REretriensibus familiare 467
Rabienus Labieni cognomẽ, pag. 410
rabirius poeta 785
radicifeæ 1119
radius 118.130
sine radio, uel hostorio cumulare 357
radix consecratrix & maricæ quæ 878
radices stirpibus esse pro summa parte 18
ramices 181
rana gyrina, prouerb. 114
ranæ ac tauri fabella 1109
ranæ 470
ranæ cur imminentem pluuiam præsagiant 1024
ranarum pluuia 915
ranas, ursarum more parere 114
rancor 266
ranunculus 1137
rapa unde optima 328
& 1070
raphael angelus medici munere functus 1119
raphanis 1059
raphanus pro crambe, siue brassica 1059
raphani uis contra ebrietatẽ pag. 1059
raphanides Thasiæ 328
& 1071
rapinæ 284
rapto uiuere quibus licitum 672 673
rapto uiuentium usus quales 1100
rasilis caseus 813
rasuræ in clericis ratio 177
ratiocinatio 60
ratiocinator 462
rationalis philosophia 962
rationarium 462
rationarius apparitor 462
ratio quid 60. 62. 65. 72
ratio, aurigæ instar 644
ratio, cur homini data 330
ratio in homine, ut Deus in mundo 948
ratio, intellectus possibilis, pag. 72
rationis in homine præstantia 338
rationis orationisq; uim inesse cunctis animalibus, pag. 642
rationis organum, caput 66
rationibus inferre 462
raui oculi 477
rauus color 477
in rebelles Atheniensium decreta 581
rechamus 1015
rectum intestinum 135
rectis ne an proclinatis hactis uenio, prouerb. 814
recuratoria frictio 395
reelementatio 607
regilliani nomen unde & quomodo imperator factus 923
regimen in natura rerum duplex 948
regio pro lege, prouerbium pag. 694
regia facultas qualis 280
regia maiestas in quo sita olim 273
regia, quando palatium appellari cœpta 281
regius morbus, unde 141
& 878
regium esse, ne tenuia quidẽ aspernari 872
regium in primis male audire 828
regium lepidi captum 157
regnum & odiũ simul à deposita 151
regnum, gloriosa seruitus, pagina 837
regnum non patitur duos, pagina 928
regnum, res inter deos hominesq; pulcherrima 151
regnorũ successio quibus data antiquitus 278
rei uis, non uocabula considerandæ 644
rerum cognitio quatuor modis apprehenditur 65
rerum nomina per rationis motum 3
rei comperendinati qui 638
reorum argentei in Areopago lapides 458
relationis tertiæ, quartæ aut quintæ ius 858
relegati qui 1039
relegatio 361
religio falsa ex astrologia et syderibus 340
in religione tantũ salutis ratio 340
relicina frons 259
reliquamenta 977
reliquatores 1015
reliquari ibidem
reliquatio ibidem
remigum species 596
remigibus cani solitum 325
in reminiscendo, solœcismus qui 769
remmiscentia quid à memoria differat 373.375
reminiscentiã quibus rationibus induxerit Plato 375
reminisci, quid 769
remissarij uectes 791
remissio animi, uelut amissio pag. 390
remoboth 359
remus cur in aqua uideatur fra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fractus 874
repandirostrum 263
repandus 263
repassium Pythagoricũ 895
replaudere frontem, quid, pagina 259
reprehensare 978
repudiandi uxores ritus & formula 1081
repudij uerba solennia, quæ, pag. 663
requieta oua, quæ 1041
resecrare 448
resinæ suffitus 939
resolui in terram & aquam quid 607
respirationi destinata membra 745
respublica optima quæ 661
rempublicã capessenti quæ molestiæ subeundæ 301
restituti presbyteri historia, pag. 777
reticulata structura 1019
retina oculi tunica 586
retrimenta quot modis excernantur ab hominibus, pagina 94
retusa uox, quæ 317
reuelationes per somnia, pagina 1031
rex conuiuij 264.1052 & 1068
rex qualis esse debeat 278 & 279
regis officium 948.1013
regis cognati apud Persas, pag. 282
regis oculus quid, item aures pag. 544
regi honesta dona in primis quæ 281
regem prodesse solum oportere 948
reges à Romanis imperatoribus soliti diademata accipere 709
reges cur ἀεδοίους appellare soliti 280
reges Homerici αὐτοδικάνοι 721
reges literis imbui, Gotico instituto prohiberi 281
reges medici, qui 1119
reges olim auguriorũ etiam periti 281
reges, pastores dicti 278
regum in oriente cultus 285
regum præstantissimorũ epilogus 868
regum priscorũ arcanus incundi societatẽ mos 642
regibus nuptarum apparatus annuus qualis 1086
regibus olim urbes obnoxiæ, pag. 278
rha barbarum 619
rha fluuius ibidem
rha ponticum ibidem
rhabdi 269
rhabdoides futura 501
rhabdota ostrea 271
rhabduchi 269
rhacha 423
rhachia 423.600
ῥαχίας λαλίστερον 424
rhachis 113.449
rhachitæ qui & unde dicti, pag. 424
rhachos 423.424
rhacodes cutis 92
rhadamanthus 371.555
rhadamanthyos iustum 895
rhadica 619
rhadix 619
rhæo Staphyli filia 248
rhagadæos 148
rhagades ibidem
ῥαγίζειν 795
rhagopodes 132
rhagoides oculi tunica 585
rhagoidis oculi uitium 437
rhamnius ager 1087
rhamnus 172,877
rhamnus oppidũ unde 458
rhamphos 1114
rhanteres 434
rhaphanides 787
ῥαφή 269.501
ῥαφαί 97.501
rhaphides pisces 502
rhapaules 319
ῥάπισμος 1144
rhapsodos 527
rhapsodi 222.269
rharia 1087
rharias Ceres ibidem
rharium ibidem
ῥαρός ibidem
rharus Triptolemi pater, pagina 1087
rhathagos quid 994
rhathapygizo 994
rhathymi 489
rhea, saltationis princeps, pagina 163
rheæ & Saturni allegoria, pag. 680
rheæsinus 440
ῥῆχος 424
rhegillæ uxoris Herodis historia 788
rheginorum nummus 353
rhegmorum monisma cum lepore 1018
ῥῆγμα 91
rhemi 703
rhemensis tela 703
rhemnius Fannius 1107
rhenes quare duo 143
rhenum etymon, usus & ratio 143
rhenum morbi 144
rheon Ponticum 619
rhetor 748
in rhetores Cappadocas Ammiani somma 640
rhetoricæ initia ex Corace propagata 479
rhetoricæ partes per Chimæram allegoricè intelligi, pag. 478
rheumatismi unde 266
ῥιγος 958.959
rhigosibij qui 958
in Rhinotalcem regem Augusti dictum 283
ῥίμη 609
rhina 1037
rhine 609
rhineæ ibidem
rhinoboli ibidem
rhinoceros quando primum uisus Romæ ibidem
rhinocerotes cur Aethiopici tauri ibidem
rhinocolura 106
rhinocurara ibidem
rhinocorura ibidem
rhinon 369
rhinos 609
rhinthonis Iphigenia 599
rhinuchi 107
rhipæi montes 551.552 & 618
rhipæos montes nullos esse, 618 619
rhipe 544.822
rhipsaspides 357
rhiscus 596
risus Sardonius 454
rhiti 596
rhiza 599
rhizotomi 739.1119
rhoa 1135
ῥῶαι 119
rhœa 1135
rhochmi 639 & 1015
rhodia 733
rhodiacæ chytrides 1056
rhodiaci scyphi 1058
rhodides 1055
rhodigij direptio 157
rhodigij illustratio per Celium facta 760
rhodigium 153
rhodi statuæ 1136
rhodium talentum 353
rhodium uinum 480
rhodius colossus 885
rhodij, cur albi Cyrenæi Stratonico dicti 734
ῥόδιζειν 943
rhodon, rosa unde dicta, pagina 1055
rhodoides ibidem
rhodonia 237.238
rhodopis meretriculæ obeliscus 820
ῥοδοδάκτυλος ἠώς 237
rhœas 683
rhœbus quis 468
rhœbi 130
rhœcus Samius 588
rhogoides, oculi tunica 585
rhoicæ mulieres 149
rhoidion 1135
rhomboides quid 344
rhombus quid 344
rhombi lautitiæ 328
rhopalon 977
rhope 544.822
rhopes 821
rhopheta oua, quæ 1041
rhopographi 821.822
rhopon 821
rhopos 441
rhoptra 822
rhoptron 299
ῥόσις corolla Musarum, pagina 1054
ῥῶσωσις 215
rhox 822
rhoxane Alexandro nupta, pag. 1080
rhus 1087
rhuta herba ibidem
rhyas 216.435.439
rhyades 232
ῥύμη 380
rhymmata 1063
rhymos 992
rhyntacis auiculæ mira natura 938
rhyncos 1114
ῥύω 992
rhyos nympha 502
rhypæ 822
rhypæa ibidem

rhypæi pro Achæis 822
rhypæon 822
ῥυτὰ ἐλέα 94
rhypos 94.822
ῥύπαρα medicamina, pagina 1063
rhyta 1056
ῥυτὰ aquæ 999
ῥυτὰ herba 1087
rhyteres 977
rhythmus 562
rhythmus solutæ orationi & carmini communis, pagina 580
Ridentes lætius cur lachrymantur 435
ridentium lachrymæ 436
ridica 284
ridica pro rhadica 619
rigentes cur minus dormiant pag. 959
rigoribus pereuntes genitalia consouere deprehendi pag. 122
risit Charon, prouerbium, pagina 487
risit leo, prouerbium 487
risus comicus 211
risus quare asbestos Homero dictus 86
risus soli homini peculiaris, & cur 145.776
risus unde 86
risus causa ex sanguine, pagina 142
risus immoderatio ex liene, pag. 142
riuolta ficca 154
rixam à lasso queri, prouerbium 493
Robur in carcere quid, pagina 634
robore digna, quæ 635
rochetum 598
rogatiani frugalitas 240
roma Babylonis nomine indicata 718
roma Babylonis nomine significata 296.299
roma noua pro Byzantio, pagina 734
roma, orbis epitome 709
roma puella 920
romæ forum triplex olim, pagina 1074
romæ natiuitas 767
romæ laus 709
romæ, quæ & Parilia, pagina 165
romana dicendi ratio qualis, pag. 909
romana dignitas Byzantium translata 1031
romanæ grauitatis commendatio 556.709
romanæ mulieres uino abstinere solitæ 1069
romanarum mulierum laus, pag. 609
romanarum mulierum libidini coercendæ lex 521
romani imperij inclinatio et finis quando 1031
romani imperij à Barbaris uastati ruina 409
romanum ciuem uerberasse aut necasse, nefas 361
romani ciues, qui 709
romani fori tectum æneum, pag. 737
romani Syrorum uendium similes, cur 718
romanorũ in muneribus mos pag. 483
romanorum sepeliendi mos qui 653
romanorum supplicia, pagina 360
romanorum ueterum continentia 236
à Romanis uirtutis petenda exempla 709
romulus Quirinus 418
romuli de diuortio lex, pagina 1081
romuli & Remi nascentium tempore loquutus agnus, pag. 590
romuli laus 870
romuli monumentum 788
romulo cur nulla in parricidas lex constituta, pagina 416
romulo oblati uultures, quale augurium 1031
ros cur Iouis & lunæ filia dicta 1006
roris cruenti ratio 713
rosa cur Græcis ῥοδον, pagina 1055
rosa prius alba unde ruborẽ contraxerit ibidem
rosæ fragrantia unde, ibidem
rosæ ungues ibidem
rosam in calathum fundi, quid ibidem
rosaceæ coronæ uocabula, pagina eadem
rosarum corymbi & alabastri 105
roscius in scena, prouerbium pag. 540
roscij histrionis excellentia, pag. 540
roseæ campi 153
rostrum 344
rostrorum generatio 1147
rotæ tormentum 360
rotæ hexacnemi & octacnemi 611
rotundum schema in corpore humano 94
Rubeus color, siue rubens, pagina 634
rudiarij 406
rudicula 192
ruellius 295
rufulorum tribunorũ funẽlio quæ 975
rufus Perinthius 784
ruffi Aegyptijs ridiculi, pagina 1169
ruffos celerius canescere, q̃ nigros 449
ruffitas pili quasi imbecillitas pag. 499
ruidum pilum 811
ruminalis arbor Nerone imperante emortua 408
rumpi 284
runcina 284
runcini 284
runcinæ tormenta 360
russeus color 833
rusticiana Boethij uxor, pagina 1047
ruta ficui adnata, dulcior, pagina 684
ruta quare πηγανωδη dicta 412 413
rutam Venerijs aduersari, pagina 412
rutela 250
rutili coloris uictimæ 659
rutra 274

S

Σ Literam Doriẽses appellare σάν, pagina 275
σ, numeri nota 505
σ in ξ transitus 703
sabaci regis historia 278
sabæorum in defunctos inhumanitas 650
sabaia 246
sabaiarius 246
σαβάζειν 246
sabazios cur Bacchus, pagina 246
sabbatiates 649
sabbath pro Saturno Hebræis 489
sabbatum 246 & 654
sabbatum triplex 490
sabbati loco cur dominicũ diem colamus 490
sabbati otium 490
sabi 246
sabiel rex, medicus 1119
sabini iocus 637
sabini Vrbis præfecti historia 1178
sabinorum disciplina 236
sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi soliti, pagina 739
sabor rex, medicus 1119
sabuli ius 1059
sabburratio 568
saca dies 713
sacandrus 125
sacarum festa 713
saccaria nauis 973
saccariam facere 973
saccharum, sal Indicus 187
sacciperium 408
sacciperio 408
saccophori hæretici 973
saccularij 364.972
saceas festum 492
sacellarij 355
sacellium 355
sacellum primum ab Hercule erectum 679
sacer consessus 451
sacer dies, quid 450
sacer ignis 943
sacer morbus 448 & 449
sacer piscis qui 448 & 449
sacer uertex, qui 935
sacerdos indoctus cæcum animal 177
sacerdos non integro corpore, mali ominis res, pagina 433
sacerdos olim rex & pontifex 278
sacerdotes acephali qui, pagina 179
sacerdotes cur angeli dicti, pag. 177
sacerdotes quales Romulo, pag. 433

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacerdotum Aegyptiorũ munus 312
Sacerdotum corona capitis quid signet 724
Sacerdotum munia 177
Sacerdotibus modò permissum uersicolore ueste uti, pag. 598
à sacerdotibus tempora supputari solita 179
Sacerdotales Hebræorum uestes 595
Saci 458
σάκη & 809
Sacra anchora 449
Sacra cohors Thebis, quæ, pagina 345
Sacra fistula 113
& 120
Sacra porta 546
Sacra terra 450
Sacra uia 449
& 450
Sacra dijs qui fecerit primus, pag. 848
Sacri epitheton uariè rebus adijci 448.449
450 1161
Sacrum hominem occidendi ius quale 447
Sacrum matrimonium, pagina 1087
Sacra matrimonia 1087
Sacrum os 120.127
448 449
Sacrorum uarij ritus 431
Sacrorum uoces cur plerunq; barbaræ 606
Sacrorum uis 432
Sacris an afficiatur etiam deus 432
à sacris arceri mutilatos, pagina 433
Sacris eisdẽ initiati, qui, prouerbium 451
Sacramentum quid 1083
Sacramento contendere quid, pag. 451
Sacramẽta religionis nostræ quot 1083
Sacramentorũ formæ, & materiæ 1084
Sacramentis omnibus commune, quid 1083
Sacrare caput cũ bonis, quid pag. 447
Sacrarium 976
Sacratæ leges quæ 447
Sacrificandi mos 17
Sacrificium Deo gratissimum quod 422
& 423
Sacrificium perfectum quibus constet 430
Sacrificia cur farre ordiri solita 1082
Sacrificia pura quæ Thucydidi 430
Sacrificia, uelut medicamenta 432
Sacrificia ueterum cuiusmodi fuerint 428.429
& 430
Sacrificiorũ diuersitas & uariæ appellationes 429
& 433
Sacrilegorum pessimus interitus 583
Sacrima 191
Sacta 1029
Sacti panes 333
Saduceorum nomen & dogmata 172.173
Sagda 554
σάγη 809
Sagitta, sutura capitis 501
Sagittæ in bellum profectorũ cur signarentur apud Persas 696
Sagittæ Indorum quales & quantæ 888
Sagittas capiti radiorum instar circũponere, Aethiopum mos 161
Sagittas inficiendi mos 888
& 889
Sagittandi mos apud Scythas qui 889
Sagittarius numisma Persicũ pag. 355
Sagittarij equites 832
Sagma quid 809
Sagmaria ibidem
Sagmariæ mulæ ibidem
Sagmarius equus ibidem
Saguntina fames 988
in Sai Pallados templum, pagina 178
Sais pro Pallade 867
Sal, amicitiæ symbolum, pagina 430
Sal, cur initiò apponatur, pagina 422
Sal, diuinus Homero cur, & χάρις 1049
Sal & lens, quare lugubria Romanis credita 187
Sal Indicus, pro saccharo, pagina 187
Sal lustralis 422
Sal, quare sacrificijs adhibeatur 430
Sal, quid in sacris literis, pagina 187
Sal, terræ combustæ species, pag. 1001
Sal Tragasæus 328.1071
Salis loco carbonibus quosdã uti 186
Salis natura 994
Salis portorium 186
Salis uires 184
& 186
Sale abluendi infantes mos, pag. 186
Sale ac sole nihil utilius totis corporibus 184
Sale commutata mancipia, pagina 971
Sale condiri cadauera Aegyptijs 184
Sale quare Isiaci abstinere soliti 178
Salem 569
Salacon 454
Salaconiæ 454
σαλακωνίζειν 454
Salamandræ natura 369
Salamandræ nutrimẽta 939
Salambo Venus 525
Salaminia nauis 294
& 450
Salarij 498.639
Salauacha meretrix 527
Sales comici 211
Salgama 1156
Salgamarij ibidem
Salgamariorũ castra, ibidem
de Salgamo hospitib. nõ præstando lex ibidem
Saliare conuiuium 336
Saliaria carmina 908
Saliatores 269
Saligariorum castra 1156
Salij, cur Franci 703
Salinæ fontes 109
in Salinas damnari 391
& 971
Salinarius prouentus 356
Salisubsulus Mars 269
Salitium 101
Saliuosum os quibus esse soleat 109
Sallustij breuitas 954
eiusdem laus 955
Saloniani trientes 352
Salpæ cognomen cur Mnaseæ Inditum 872
Salpistica crumata 613
Salpuga 453
Salsum dulci calidius 995
& 1002
Salsa quæ 535
à salsamento prouerbia, pagina 498
Salsamentorum genera, pagina 483
Salsedo unde mari, & urinæ &c. 1001
Salsicopoles 919
Salsilago Thasia 1071
Saltantis spectatorẽ quid deceat 162
Saltares insulæ 314
Saltatio à Theseo primum instituta 165
Saltatio armata Dioscuris prũmum inuenta 321
Saltatio, imitatrix 162
Saltatio quare ἐνυμὰψ dicta Homero 161
Saltationis inuentrix Erato, pag. 226
Saltationis laus & origo. 160
161 226
Saltationis partes 165
Saltationis summa & caput, pag. 162
Saltationis usus 695
Saltationes enopliæ 164
Saltationum species 163
Saltatoris epitheta 163
in saltatore memoria in primis necessaria 162
Saltatores χειροσόφοι, pagina 162
Saltatorum genera duo, pagina 165
Saltus certamen & uocabula 505
Saltu sulcum trãsmittere, prouerbium 505
Saluator, σωτὴρ 1068
Salue, ὑγίαινε 605
Salutigeri dij 972
Salutigerdi 972
Salutis hasta 813
& 813
Salutis ratio in religione tantum 340
per salutem, iurandi mos, pag. 96
Samæa 649
Samænæ nota quid 275
Samagonium uinum 1098
Samagorium uinum 1069
Samas

Samanei 496
Samara 105
Sambicus 676
Sambico grauiora pati, prouerbium 676
Sambycæ improbatæ 315
Sambyton 1029
Sambytos ibidem
Sambyx lyrophœnix 316
Sambyx unde dicta 316
Sami insulæ Neides fera, pagina 842
Samiæ placentæ 335
Samica regio 1001
Samius 406
Samij qui 406
Samij literati qui 275
Samiorum rebellium pœna, pag. 581
Samijs nemo literatior, prouerbium 275
Samnis 406
Samothrace cur Leucania & Thracia 842
Samothraces, qui Spartæ, pagina 483
Samphoræ 275
Sapphoræ 275
Samus Delius 175
Samus prius Parthenos, & Dryusa 842
Samus quadrigis uictor primus 484
σάω literæ σ nomen Doricum 275
Sanctitas 383
Sanctitatis commendatio, pagina 1009
Sanctus, omnis sacerdos, pagina 242
Sandes, Hercules Persis, pagina 695
è sandice fieri purpuram Indicam 298
Sangi sacellum 38
Sanguinci uiuaces cur, pagina 796
Sanguis ceruinus quare non coeat 532
Sanguis deterior annis 87
Sanguis gustu dulcis 86
Sanguis quare ἐαρ Nicandro 87
Sanguis unde in uulneris auctorem prosiliat 87
Sanguinis caprini & taurini potus 532
Sanguinis è naribus profluuium unde 106
Sanguinis fila 532
seu fibræ 532
Sanguinis fons, cor 86
Sanguinis humani & suilli similitudo 979
Sanguinis missio inter militares animaduersiones olim 184
Sanguinis thrombi 532
Sanguini sistendo adhibenda qualia 87
Sanguinem agitari rubẽtium rerum intuitu 602
Sanguinem ungulatorum contra comitialem bibi, pagina 196
Sanguinem mutuum gustasse, amicitiæ symbolum quibus 717
Sanguiculus 496
Sangus 38
Sanies 94
Sanitas quibus constet 800
Sanitas quid, 1159
Sanitatis auctor, deus 1119
Sanitatis crater, qui 1068
Sanitatis distinctio 1159
de sanitatis moderatione liber, incerti auctoris, pagina 1158
Sanitatis præstantia 260
de sanitatis ratione pluscula ex medicorum scholis, 1158 1159
Sanitatis simulacrum 845
Sannas 574
Sanna unde 574
Sannyrion poeta 309
Sansæ 118
460 685
Sansarij 460
Saperda 498
Saperdion dictam phrynen, pag. 537
Sapere ex commentario, tupe 1013
Sapere unde homini 86
σαφλιζε 162
& 487
Saphyrinus color, an cæli prius 32
Saphyrus Ioui consecratus, pagina 32
Sapiens uno minor Ioue, pagina 691
Sapientis officium 220
Sapienti quid maximè fugiendum 793
Sapientes imperijs potitos, crudelius illiteratis ea administrasse 871
Sapientes mundi in quo stulti facti 962
Sapientium congressu princi pes sapere 867
Sapientia cur ludo comparata 961
Sapientia, deus 272
Sapientia hominis, pietas, pagina 72
Sapientia partim in animo, partim uoce sita 213
Sapientia πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις 479
Sapientia quid 387.882
Sapientia quomodo eadẽ cum iustitia 898
Sapientiæ commendatio 151
1180 1181
Sapientiæ & potestatis coniunctio 870
Sapientiæ cum potentia coniunctio 867
Sapientiæ simulatio detestanda 151
Sapientiæ studium quid præstet 482
Sapientiæ uerè commendatio pag. 151
Sapientiam summam in religionis assertione uersari, pag. 590
Sapinus 168
Sapinea ibidem
Saponion 1063
Sapor quid 265
Saporis sensus in palatõe an lingua 109
Saporis Persarum regis epistola 283
Saporis Persarum regis historia 695
Sappho poetria, alia quàm meretrix 347
Sapphus amica Erinna 515
Sapphus imago nũmis insculpi solita 353
Sapphus scolion 453
Sappinia tribus 168
Saprotis 574
Sarabadena oraria 1029
Sarabaitæ qui ibidem
Saraballum 597
Sarabara 1029
Sarabos ibidem
Sarambus ibidem
Sarapos 131
Sarcocele 991
Sarcophagia 848
Sardæ 688
Sardinæ 688
Sardanapalus Heliogabalus, pag. 1072
Sardanapali epitaphium pagina 325
Sardanapali mollities 325
& 368
Sardiniæ pestilens aer 453
& 781
Sardoa herba 781
Sardoa lex 756
Sardonia herba 453
Sardinia ranunculi species, pagina 781
Sardonius risus 781
Sardonica tunica 597
Sarissæ 814
Sarissophori 814
& 832
Sarmatæ braccati 703
Sarmatarum cibus 1065
Sarmatarum mores 707
Sarmaticus ludus 707
Sarmentarij cur per calumniam quibusdam dicti Christiani 1170
Sarmentitij cur dicti Christiani 366
Saronicus sinus 815
& 1087
Sarpedonis ad Troiam interitus 852
Sarraceni, Scenitæ Arabes, pag. 721
Sarracenorum institutæ, siue mores 721
Sarus 484
σῶρος 484
Sarx 93
Sarcotica pharmatica 93
Sarxiphagos herba 1026
Sarzanus uicus 915
Sata, mensura 621
Satanæ quomodo implere dicatur 51
Satanas, terræ malleus 46
Satellitius Quadratus 505
Satis quod sit, in re qualibet nouisse præstantissimum, pag. 1105
Satmuli 105
Satrapæ 544.873
Satrapiæ 323
Satrapica mensa 240
σάττω 621
Sattonem pro Platone cur dixerit Antisthenes 621

Universidad de Deusto
Biblioteca

Saturæ palus 755
Saturnalium ratio Romæ, pagina 575
Saturnalium ritus 492
Saturnia uita 489
Saturnij uersus 983
Saturnus à Ioue exactus, pagina 490
Saturnus capricorni dominus 574
Saturnus Cronij maris præses 440
Saturnus cur ærarij præses habitus 353
Saturnus cur ἐγλυλομένης, & δεινότατος pag. 489
Saturnus frigidior & siccior 22 26 577 932
Saturnus Hebræis Sabbath, pag. 489
Saturnus idem qui & Beel & Beelphegor 492
Saturnus pro mente 575
Saturnus quare laneo uinculo alligari solitus, pagina 205
Saturni allegoria 489 680 881
Saturni dies ocio destinatus cur 490
Saturni & Iouis coniunctio, pag. 867
Saturni filios uorantis allegoria 489
Saturno fusco do 27
Saturni grauitas quid in homine 382
Saturni hostia 491
Saturni lachryma, nitre, pagina 999
Saturni mancipia 86
Saturni planetæ ad septimam hominis ætatem ratio, pagina 752
Saturni prius fuisse oraculum Delphicum 615
Saturni stella quare frigida, pag. 9
Saturni regnum 489 & 490
Saturni sapor quid 490
Saturni siccitas 575
Saturni tempore quibus uesci soliti 1064
Saturni uis in meridionalibus pag. 699
Saturni uis in octimestri partu quatenus efficax, pagina 860
Saturno capita retegi in sacris 773
Saturno infantes mactare solitum 491
Saturno nigricans barba, apud Orpheum 490
Saturnum inhabitasse Italiam pag. 440
Saturnum nũmos signasse primum 353
Satyrus ad Apolloniam captus 755
Satyri unde dicti 755
Satyri helotæ 970
Satyra auis cur coruus, pagina 755
Satyra, uel Satyrion locus, pagina 755
Satyriasis quid 174 269 1160
Satyrica saltatio 163
Satyri Sicinnistæ 163
Satyrica scena 290
Satyrides insulæ 579
Satyrion 1160
Satyrion herba ad coitum essicax. 528
Satyrion Inda, uel Indica, pagina 528
Satyriscus 228
& 951
Satyrismus 528
& 1160
Sauazare 246
σαυλοπρωκτιῶν 454
σαῦλος 454
Saura 1056
σαῦρα 327
Sauromatæ, Amazonum connubio insignes 327
Sauromatis cibus, milium, pagina 685
Sauromatides 327
Sauroter 814
Sauses 358
Saxifraga herba 298
Saxis adobruere, Macedonũ supplicium 360
Scabellum regium quid Persis 695
Scæa 18
σκαῖα 568
Scææ portæ unde dictæ 18
Scæuolæ aræ 690
Scacherium 303
Scala mons 850
Scalæ annulariæ 203
Scalæ insula 155
Scalptura 1137
Scamandri fluuij simulacrum pag. 667
Scamilli 274
Scandalethra 828
Scandalum unde 730
σκανδάλαι 927
Scandia quid 926
& 927
σκανδικοπάλης cur dictus Euripides 927
Scansoria machina 292
Scantharissare quid 994
σκανθαρίζειν ibidem
Scapane 344
Scaphalos 283
Scapharij 283
Scaphe 929
Scaphæ, pro inquilinis, pagina 638
σκαφευθλῶαι 360
Scaphephori 638
Scaphia 283
& 563
Scaphides 283
Scaphitæ 283
Scaphisterium 283
Scaphium 259 344 835
σκάφορα 283
Scaphos quid 1070
Scaphus 104
Scapus in uuis quid 452
Scapi cardinales qui 351
Scapi, uariæ notiones, pagina eadem
Scapulares serui 978
σκάπηον 271
Scarabeum Aegyptijs coli. pagina 286
Scarabeus uide Cantharus
Scarabeorum species plures, pag. 285
Scarabeorum genitura, pagina 286
& 287
σκαρδαμυκτικοί qui, pagina 100
σκαριφᾶσθαι 399
Scariphismos 399
σκαρθμός 132
σκατοφάγος 1121
Scauri in Montanum summa 466
σκάζω 730
Scedasus 170
Scedasi puellarum ultio, pagina 674
σκιλειάς 1029
σκιλητίζειν 195
Sceletum in conuiuium inferendi mos 1066
Σκέλη 126
Scelithria 303
Scelis 130
Scelos 130
Scena 290.292
Scena histrionum propria, pagina 290
Scenæ flores 1055
Scenarum genera 290
σκηνῶν γλῆναι 292
Scenefactoria 290
Scenicæ machinæ 295
Scenici 290
Scenici cultus unde 713
Scenici ut serui alendi 793
Scenitæ Arabes 721
σκηνῆν οἶκοι 290
σκηνοπηγία 290
& 399
Scenopegia 247.290
Scenophegia ibidem
Scenophegiorum celebritas, pag. 1029
σκηνοποιοί 212.290
σκηνορράφος 512
σκίνδαλον 271
Sceptici philosophi 5
Sceptrati philippei 352
Sceptrum, eiusq; usus & ratio 271
Sceptri cultus apud Cheronenses 815
σκῆπτρα 810
Sceptris ciconiam superne, hippopotamum inferne affingendi ratio, quæ, 1141 1142
Sceptuchus 214
Sceptus 425
Sceuophora quæ 795
Sceuophori 830
Sceuophori asini 252
Sceuophoria 795
Sceuoriæ 795
Schedia 402
Schedia, Aegypti urbs, pagina 1015
Schedium uinum 1105
Schelides leporum 1015
Σχῆμα 165
Schematothetes 165
Scheniæ Pallas 795
Scheria insula 444
Σχετλιοί febres 348
Schetlius 855
Schidia 401
534

Schinalis 944
Schinalis piscis 113
Schinocephalus cur dictus Pericles 773
Schinis 1015
Schinos 773
Schinus arbor 650
Σχίσμα 659
Schisma 125
Schœnia 1077
Schœnicolæ 525
Schœnis Venus 525
Σχοινισμός 360
Schœnos 525
Schœnotroges 525
Schola capulatorum 1168
Schola in balneo quid ibidem
Schola in porticibus ibidem
Schola pro celebritate, pagina eadem
Schola quæstorum ibidem
Schola scutariorum ibidem
Scholarum capita ibidem
Scholastica lex ibidem
Scholia 470
Scholiastæ 470
Sciadæ 678
Sciadephori 796
Sciades 321
Sciadion 399
σκιάδιον 678
σκιαί 1008
Sciagraphia 399
Sciagraphus 399
Sciamachi, qui 398
σκιαμαχεῖν, prouerbium, pag. 398
Sciamachia 398.504
& 1167
σκιάς Spartæ quid 678
Sciathera 445
Sciatherici inuentor Anaximenes 445
Sciatrophiæ qui 523
Sciotrophia 523
Scientia 200
Scientiæ commendatio 616
Scientiæ laus 1121
Scientiæ non esse directionem pag. 403
Scientiæ summũ genus quod, pag. 844
Scientiarum ueluti seminarium inesse hominum animis 75
Scieria, Dionysii festum, pagina 671
Scillæ est, libidinem cieri, pagina 525
Scilluntij 510
σκιμαλίζειν 641.642
σκιμβάζειν 1051
Scimpodes ibidem
Scimpodia ibidem
Scindapsus 323
Sciopodium una historia, pagina 132
σκιοθηρεῖν 377
Scipio Aemylianus, somnicu losus dictus 968
Scipionis Africani balneum, pag. 1164
Sciptonis Africani gravitas, pag. 953
Scipionis Africani frugalitas pag. 329
Scipionis Africani dictum, pagina 403
Scipionis dictum 357 394 809
Scipionis exacta militaris disciplina 234
Scipionis forma 347
Scipionis in Appium Claudium apophthegma 769
Scipionis in Appium Claudium scomma 1009
Scipionis in legendo Platone studium 279
Scipionis quædam memorabilia 1008
Scipio Nasica, Optimus cognominatus 921
Scipionis Nasicæ apophthegma 306
Scipionis Nasicæ de Carthagine non euertenda, dictum 1023
Scira festum 534
Scira terra 534
Scirados, Palladis sacellum, pag. 1087
Sciraphion 534
Sciraphoros ibidem
Sciræ Minerua ibidem
Sciri ibidem
Scirita ibidem
Sciroma ibidem
Sciron ibidem
Scironides petræ ibidem
Scirophorion mensis ibidem
Sciros regio unde dicta, pagina 1087
Scirus uates 534
Scirpus 890
Scirrhodes tumores 1087
σκιρρόν 408
Scirrhon quid 1087
Scirrhos 508.1087
Scirrhos an curam recipiat, pag. 1087
Scirrhus 148
Scirrhus hepatis 1087
Scirrhi 1161
Scirrus 141
Scirus 534
σκληρώματα 148
Sclerophthalmia 439
Sclerotica oculi tunica 586
Sclerus 821
Scoleces, eorumq; species, pagina 730
Scolecidata uestis 603
σκωληκίζοντες pulsus, pag. 526
Scoli panes 336
Scolia quid Græcis 452
& 453
Scolij qui 730
Scolon 164.730
Scolopendra 452
Scolopendræ iuli 175
Scolopes 730
Scolopomacherion 730
Scolum Bœotiæ 240
Scomia 100
Scommata Mæsonica 212
Scopa 361
Scopæ 361
Scopadum opulentiæ 1111
Scopæi 236
Scopare 361
Scopeliani sophistæ historia, 770 771
Scopeliano more libris inuigilare, prouerbium, pagina 771
σκοπελίζειν 720
Scopes aues 452
Scopos & episcopos pro eodem 676
Scopi 452
Scopiæ saltatio 165
Scops saltatio unde 452
Scoptulæ apertæ 115
Scopulæ 452
Scorionis Dacorum ducis historia 658
Scorodon 605
Scorpius 1067
Scorpij ζυγόν 767
Scorpionis chelæ cur Borcæ Nicandro 552
Scorta, libidinum uictimæ, pagina 904
Scorteæ pecuniæ ante Numã pag. 354
Scotia 788
Scotios Pluto 379
σκοτίτης Iupiter qui, pagina 678
Scotius qui 1088
Scotomatica affectio 1100
Scotos Britannos humana carne uesci 1065
σκότωσις 392
σκοτώσις 439
Scribæ Iudæorum qui 172
Scribendi bonum 116
Scribendi, diuina ratio 75
Scrinia 398
Scripti & uoluntatis quæstio triplex 257
Scriptorum omne genus excutiendum 647
Scriptura quid 747
Scripturarij 747
Scrobs 565
Scrobes quaternarij aut ternarij qui 857
Scrophulæ 1174
Scrotum 127.747
Scroti affectiones 991
Scrupularis ratio 1147
Scrupuli ibidem
Scrupus 890
Scruta quid 747
Scrutarius 747
Scrutaria 747
Scrutariam facere 747
Scrutea 747
Sculptura 1137
Scuta genibus allisa, quid significarent 809
Scuta hastis percussa 809
Scuta peruersa, defectionis signum 809
Scuta, pro uase rustico, pagina 747
Scuta umbilicata quæ 570
Scutale 525
Scutariæ fabricæ 809
Scutarij 747
Scutariorum schola 1168
Scutariorum tribuni 747
Scutati equites 832
Scuticam aspicere, quid, pagina 1109
Scutum cur σάκος 809
Scutum hostibus ostendisse, quid 809
Scutum lesciam 358
Scutum sacrum quod, pagina 809

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scutum sinistra gestari solitum 357
Scutorum gemmæ 673
Scutorum literæ 673
Scutorum umbilicos inuenisse Cares 589
Scutrisium 747
Scutulatus color 833
σκύλαξ 659
Scylla 1177
Scyllæ descriptio 518
quomodo in homine competat 518
Scynis 1135
Scyphium 1058
Scyphi Bœotij & Heracleotici 1058
Scyphios equus primus, pagina 824
Scyphos masculinum & fœminium 1057
& unde dicatur 1058
Scyphi Homerici, qui pagina 276
Scyphorum species & nomina 1058
Scypphus ibidem
Scyros 638
Scyrotes 638
Scyros insula 638
σκυρωτὴς ὄφις 638
Scyrus insula 533
Scytala Musarum quid, pagina 345
Scytale 335
Scytaliæ tibiæ 319
Scytalides 118.641
σκυταλίδιος 283
Scytaria 525
τὰ σκύτη βλίπφ, pagina 1109
Scytha Herculis filius 706
Scytham agere, quid 333
Scythæ soli, à nemine unquam domiti 707
Scythæ ἄοικοι 89
Scythæ cur albi & animosi, pag. 607
Scythæ equites 832
Scythæ, Euares cur dicti, & qui 881
Scythæ, quare εὐθύτριχες pag. 98
Scythæ, frugum pauperes, pagina 588
Scythæ galactopotæ 393
Scythæ hydropotæ 1069
Scythæ iracundi 900
Scythæ ministri publici qui, pag. 971
Scythæ ruffi 707
Scythæ unde dicti 706
Scytharion lignum quod, pagina 707
Scytharum acies 344
Scytharum bibacitas 1058
& 1069
Scytharum bibendi ritus, pagina 1069
Scytharum capillus cur promissus 608
Scytharum, capillum spargere 688
Scytharum constitutio qualis 1100
Scytharum feritas 650
694 900 907
Scytharum furandi licentia, pag. 673
Scytharum immanitas unde, pag. 694
Scytharũ in defunctos immanitas 650
Scytharum instituta 706
Scytharum mores 707
Scytharum iurisiurandi ratio pellis inscensione, pagina 1036
Scytharũ munera Dario missa 889
Scytharum palimbolia, pagina 343
Scytharum regum sepeliendi mos 653
Scythatum sagittas inficiendi mos 888
item sagittandi 888
& 889
Scytharum supplicandi modus 1036
Scytharum tibiæ 319
Scytharum uimolentia 1058
& unde 1100
Scythia pocula 1056
Scythica calciamenta 706
Scythica oracula quæ 619
Scythica supellex 889
Scythicus mons 714
Scythissare 1058
Scythissato 1100
Scythos 1058
σκυθρωποὶ 927
σκυτοτόμος 512
& 1037
σκυζᾶν 662
σκύζηλος 478
σκύζεσθαι 706
Sebasii allegoria 846
σεβάσιοι Pythagorici, qui 736
σέβειν 819
Secel 352
Secluſa, pro mysterijs 596
Secluſorium 596
σηκός 458
Secretarium 976
Secundæ quæ 210
Secundaria 397
Secundarius panis 334
Secundicerius 441
Secundus, gallo amatus, pagina 605
Securis in iudicium uocandæ ritus 440
Securi cædere 115
Securis Lydiæ regum gestamen 199
Securitas infirmis animis hostis 1023
Securitas quibus noxia 389
Secretionum species 158
Secundina, oculi tunica 586
Sedentarij 968
Sedes conuersa 128
Sedes pro podice 128
Sedis procidentia 128
Sedigiti qui 116
Sedulitatis exempla 390
& 391
Sedulitatem prodesse plurimum in re qualibet, pagina 828
Segetia dea 830.836
Segnes qui, & unde 86
Segnities motus in homine, unde 86
Segoregij 1080
Seia dea 830
Seianus equus, prouerbium, pag. 451
Seiani pro caluis cur 503
σείω 461
Seipsum debere unumquenq; cognoscere 79
σείρη quid 911
σμέλιτες apes 910
σμάχθαι 461
σμυρίαι 1174
Sela quid 569
σιλάχη, chartis ginata, pagina 91
Selecti duj 846.983
Selemnus fluuius, & eiusdem uis mira 622
Selene pro luna cur 764
Selenæ panes 334
σιλλωιαζόμενοι 765
Seleneides mulieres 1042
σέλινον 1029
Seleucus elephantarches, pagina 795
Seleuci dictum 280
Seleuci Soteris poculum, pagina 1068
apud Seleuciam direpti templi historia 298
Seleucides 1057
Seleucidarum ancora 1116
Seleucides auiculæ 987
Selga, Lacedæmoniorum colonia 814
Selino coronari in Nemeis solitum, & in isthmijs, pagina 484
Selimotropiæ motus 262
Sella familiaris 386
Sellarij 527
Sellæ familiares quæ 1006
Sellæ periacti 291
Selli qui 1006
σελλίζειν ibidem
Sellium 833
Selma 833
Selmides 833
Semasij cur dicti Christiani, pag. 366
Semen uide Sperma
Semen ex cerebro defluere, 502 146 544
Semen à toto uiri corpore defluere 574
Seminis in sopore profusio unde 550
Semen intemperantium ad coitum, infœcundum, pagina 524
Semen omnium hominum album 608
Semen quid, tam masculum quàm fœmineum 129
Semeth 1010
Semina uino conspergenda, pag. 480
Seminum, quæ ceraſbola uocantur, ratio 1146
& 1147
Seminaria uasa quinque, pagina 146
Semiamira Heliogabali mater 509
Semidei 37
Semimares in mare deportati 558
Semiramis à filio necata cur pag. 697
Semiramis Derceto filia &

unde dicta 883
Semiramidis effigies miræ magnitudinis 1137
Semiramidis in Ninum facinus 884
Semiramidis libido & interitus 884
Semiramidis sepulchrum, pagina 883
Semiramidem primam omnium castrasse masculos, pag. 503
Semisonarij 319
Semisses aurei 355
Semisses homines qui 1170
Semisij cur per calumniam dicti Christiani 1170
Semna loca 258
σεμνὰι deæ, earumq; templum 258, 430. 458
Semneum 258
Semnoparasiti qui 431
Semo pro Iano 38
Semones dij 37
Semperasiones 452
P. Sempronij diuortium, pagina 1081
Senæ insulæ oraculum 509
Senanus rex 1080
Senarij numeri uis ac ratio, pag. 859
Senatoria professio quæ, pagina 786
Senatoria uestis pro cœnatoria 603
Senatorum à sexagesimo anno immunitas 390
Senatulus in Quirinali colle constitutus 509
Senatus, ingenij theatrum, pagina 741
Senatus Cumæorum nocturnus qualis 639
Senecæ dictum 922
Senecæ historia 302
Senecæ in Neronem adulatio pag. 408
Senecæ memoria 373
Senecæ nomen unde 919
Senecionis historia 408
Senectæ familiaris apoplexia pag. 195
Senectæ felicis & ualidæ exempla 750
Senectus, animæ propria ætas 1148
Senectus frigida & sicca, pagina 796
Senectus imbecillis ex adolescentiæ intemperantia, pagina 750
Senectus, naturalis morbus, pag. 500
Senectus triplex 754
Senectutis ætas 751
Senectutis anguium fabella, pag. 985
Senectutis honos apud Albanos 711
Senectutis laus 80
Senes callipædas fieri, quid Luciano 414
Senes cur diphtheriæ 1037
Senes cur liuidi præcipuè, pagina 957
Senes cur μακρόλογοι, pagina 677
Senes cur memoria imbecilliore 734
Senes facilè ieiunium ferre, pag. 1044
Senes qui 751
Senes necare, humanitatis officium apud Erulos, pagina 1086
Senum appellatio, γερόντων ῥοι, & Sorodæmones, pagina 42
Senum memoria cur imbecillior 768
Senum temperatura 751
Seniorum uox 742
Senibus cur uinum conueniat, pueris non item, pagina 1096
Senio, tali iactus 789
Senium animalis quid 800
& unde 801
Senium præmaturum unde, pag. 608
Senium, secundum naturam, pag. 802
Senium, siue senectus draconum, uel anguium 356
Senij ad Saturnum planetam ratio 252
Senilis cutis cur paguros, pagina 754
Senilis ualetudo, prouerbium pag. 1148
Senilem ætatem præcipuè adrescere 753
Sensati qui 68
Sensus quid 65. 72. 375
Sensus an cum animo & intellectu idem 69
Sensus an in neruis 43
Sensus communis 68. 73
Sensus cur homini datus, pagina 330
Sensus quibus insit 65
Sensus organum, cerebrum, 64 65
Sensus principium, cor 66
Sensu carentia non dormire, pag. 1151
Sensus ætherei corpusculi, pagina 646
Sensus corporum, equi sine freno currentes 69
Sensus cur quinque tantum, 67 858
Sensus duplices 68
Sensus interiores quatuor, pagina 68
Sensus, nuntij 490
Sensus quomodo è corde effingantur 138
Sensuum abusus in solo homine 68. 69
Sensuum commoditas & necessitas 65
Sensuum senestræ ad animam pag. 69
Sensuum modus elementis attributus 548
Sensuum origo 66
Sensuum satellitium 331
Sensibus cur tantopere afficiamur 543
Sensibus præstantioribus præditum habere etiam inferiores, contrà non item, pag. 68
Sensibus quæ animalia præcellant 858
Sensus alios naturales, alios animales 19
Sensuæ potentiæ actus duplex 384
Sensuum animal rectè dici, sensitiuum non item 68
Sensoriorum in animantibus diuersitas 30
Sententia quid 1013
Sententia, quid à chria differat 1013
Sententiarum genera, ibidem
Senticetum 181
ad Sentiendum, quatuor necessaria 67
Seminus deus 983
σηπεδόλως 215
Sepedones 507
Sepeliendi diuersarum gentium ritus 650
& 653
Sepiadis promontorium, pagina 923
Sepiæ 946
Sepiæ capillamenta 507
Sepidia 298
Sepium quid 507
à sepijs præsagium de hyeme proxima 946
Septæ 507. 1119
Septem, comitium: nouem, conuitium, prouerbium, pag. 1072
Septembri præfectus Vulcanus 983
Septenarius Apollini sacer, pag. 861
Septenarius cur ζωογόνος pag. 860
Septenarius numerus pro uniuerso 859
Septenarius, rerum omnium modus 149
Septenarij dignitas 529
Septenarij in hominis generatione uis, item in alijs, pag. 860
Septenarij ratio in corpore humano 149
Septenarij ratio in luctu, pagina 654
Septenarij uis 531
Septenarij uis ac ratio 859
& 860
Septenario in primis obsecrari deum 589
Septenario quietem significari 654
Septentrio, an superior mundi pars 20
Septentrionis uenti proprietas 779
Septentrionales cur audaces & feri 699
Septentrionales populi qualis forma 701
Septentrionalia tantum signa ueteribus obseruari solita 609
Septica 1119
Septies cadere ictum, quomodo intelligendum, pagina 859
Septimani tragœdi qui, prouerbium 1150
Septimestres infantes uitales pag. 860
Post septimum quenque annum in homine naturam noui aliquid ostendere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pagina 751
Septizonium 868
& 1094
Septum 435
Septum pro præcordijs 145
& 146
Septa 288
de Septuagenarijs quid fieri solitum 712
Sepulchrales canes 650
Sepulchrales leges 650
Sepulchrales canes qui apud Bactrianos 712
Sepulchrum 651
Sepulchrum, corporis portus pag. 653
Sepulchrum quid à monumento differat 652
Sepulchri appellatio 652
Sepulchri locus qualis esse debeat 651
Sepulchri violati actio, pagina 650
Sepulchra, cur ὕρια Græcis pag. 652
Sepulchra cur monumenta, pag. 650
Sepulchro eorundem diuersis locis plura 536
Sepulchra in urbibus quibus concessa 950
Sepulchra legisse, prouerbium 373
Sepulchra ueterum in agris, pag. 650
Sepulchrorum columnæ, & luxus reliquus 651
Sepulchrorum coronæ, pagina 654
Sepulchrorum ianitores, pagina 655
Sepulchrorum ius 650
Sepulchrorum ornatus apud ueteres 651
Sepulchrorum religio 649
& 651
Sepultura, pro cadauere, pagina 828
Sera 791
σηρικγράφοι testes 146
Serapeum 885
Serapiæ Alexandrinæ fœcunditas 147
Serapis Aegyptijs qui Græcis Pluto 49
Serapis malorum dæmonum princeps 49
Serapis, pro cælo 9
Serapis oraculum Thuli regi datum 48
Serapidis pectori crux insculpi solita 366
Sereniæ sacellum 450
Serenitas unde proueniat, pagina 873
Serenitate magis caluus, prouerbium 211
σηπία, animal quale 600
σηπίας, fluuius ibidem
σηπιάς ibidem
Sergius, Os porci dictus, pagina 980
Sergium pontificem, primum mutasse proprium nomẽ pag. 980
σειρῖται, insulæ 600
Serica uestis, olim medica, pagina 600
Sermo, an homini naturalis, pag. 1122
Sermo ὁμώνυμος, & prophoricus 1124
Sermo infantis prodigiosus, pag. 1123
Sermonis præparci laus, pagina 471
Sermonis usus 1123
σηρός 484
Serpens caudam præmordens mundi symbolum, pagina 1170
Serpens cur senectutem abijciat, ex fabella 985
Serpẽtem foues, & te serpẽs, prouerbium 1111
Serpentem semel calamo percussum, mori iterum, confirmari 577
Serpens è mulierum capillis pag. 57
Serpentes in odoriferis syluis frequentes 720
Serpentes pollere tactu, pagina 858
Serpentes quomodo à foricibus sibi caueant 577
contra serpentum ictus, Vulcani sacerdotum uis, pagina 907
Serpentum latibula 1021
Serpentum senectus quid, pagina 356
Serperastra 944
Serpulæ 720
Serra 791
Serra, nummi nota 355
Serræ inuentio 1139
Serram ducere 791
Serrati nummi 355
Serratura 791
Sertor 357
Sertorius corporis uitio curlatari solitus 522
& 523
Seruatos seruatorem coronare, ueteri more 267
Seruij Claudij podagra, pagina 1119
Seruilius Glaucia 618
Serum uestis 600
Seruus fortunatus, intolerabilis, prouerbium 973
Seruum amare ne licoat, Solonis lex 621
Seruum formosum amasse, uiteribus non turpe iudicatum 556
Serui ad militiam non admissi 976
Serui apud Albanos sacri, qui pag. 711
Seruos apud Romanos uino abstinuisse 1069
Serui ascriptitij, originarij, & fructuarij 276
Serui colendis agris adhibiti, liberorum loco 276
Serui fugitiui, cur cerui, pagina 978
Serui mali conditio ultima, quæ 674
Serui literati, qui 275
& 276
Serui natura 968
Serui pileati 276.974
Serui pœnæ, qui 956.976
Serui proprie qui 969
Serui quibus argento primum comparati 971
Serui sale commutati 971
Serui Spartanis execrabiles, 970 971
Serui unde dicti 967
Seruorum diuersa cognomina 972
Seruorum educatio qualis esse debeat 974
ad Seruorum rationem spectantia uocabula plura, pag. 977
Seruorum species plures 968
& 969
Seruorum tria genera 970
Seruos aut nasci, aut fieri, pagina 967
Seruos cædendi mos 361
Seruos nõ habere caput, quid pag. 965
Seruos pro nullis haberi, ciuili iure 663
Seruis comam nutrire nefas, pag. 276
in Seruis habendis quæ obseruanda 974
Seruis notitijs capita perfundendi mos 994
Seruis nullum ocium, prouerbium 974
Seruis uino quatenus abstinendum 974
Seruilis procacitas 976
Seruilem scientiam professus quidam Syracusis, pagina 967
de Seruili genere quid sentiendum 973
Seruiles literæ 978
Seruiles pilos habere in animo, prouerbium 139
Seruitia Agrigentina 713
Seruitia Cappadocia 713
& 714
Seruitia quando primum arrogata 976
Seruitus an præter naturam pag. 967
Seruitus ex ebrietate 967
Seruitus miserrima, seruire sibi 968
Seruitus quid 967
Seruitutis malum 274
Sesame, quæ & Sesamis, pagina 1071
Sesamina ossa quæ 90
Sesaminum oleum 1071
Sesamus & Sesamis quid differant ibidem
Sesamus placenta 335
Sesamuntes 1071
Sesostris conatus Nili Deltæ persodere 816
Sesostris regis tropea mulieribus pudendis insculpta pag. 535
Sesostris statua 851
Sesquialtera proportio, pagina 864
Sestarius uide Sextarius
σησέριον locus 359
Sestos cur dicta Phryne, pagina 537
σήστις 730
σήθειν 537
Seueri ducis interitus 106
Seueri imperatoris apotheosis 835
Seueri

Seueri imperatoris historia, pag. 410
Seueri sepulchrũ, hydria, pagina 652
Seuero datum à Belo responsum 14
Seueriani hæretici, qui & σεβηριανίσται 1045
Seuinus quis 560
Seuir 832
Seuirales ludi 832
Seuthas 619
Sexagenariorum circuitam hauriendi mos 711
& 1099
Sextantario pondere feriri asses, quando iussi Romæ, pag. 354
Sextantarij asses, & quando cusi primum 354
Sextarius 1098.1107
& 1108
Sextius Chæronensis philosophus, eiusq; De philosophia Platoni, libri pagina 788
Sextij dictum 691
Sextimus denarius 354
Sextritium lucus 359
Sexus disparilitas unde, pagina 147
Sialos ibidem
Sidochi 980
Sibda pro sida 430
σιβλίνη 320
Sibylla Cumæa, quæ & Italicensis 838
Sibylla Herophile 649
Sibylla quibus modis deũ concipiebat uaticinatura, pagina 302
Sibyllæ carmina apud Aenam combusta 838
Sibyllæ decem 838
Sibyllæ quatuor 838
Sibyllarum nomen unde, pagina 516
Sibyllarum præsagia 271
Sica 559.560
Sicæ Aphricæ 1086
Sicanus Briarei filius 1006
Sicaya undica 425
Siceliotæ 348
σικελίζειν 166
Sicera quid, eiusq; pro uino usus 1098
de Sicilia certamen Vulcani & Cereris 1006
Siciliæ cur Drepanum, pagina 490
Sicilia, Proserpinæ sacra, pagina 827
Siciliæ uicus 702
Siculienses 348
Sicinnus saltatio 163
Sicinnus Cretensis 167
Sicinnistæ satyri 163
Siclus æris 352
Sicula 559.560
Siculi 348
Siculi, acuti & controuersi, pag. 239
Siculi, trilingues cur 110
Sicula beta 559
Sicula saltatio 165
Sicula tunica 597
Siculorum acumen 694
& 907
Siculorum adulandi mos, pagina 794
Siculorum lex in pretiose uestitos 239
Siculorum luxus 238
Siculorum nummus 353
Siculorum pinguis Minerua pag. 238
Sicydon 425
Sicyon cur sacra 450
Sicyon unde, quæ prius Aegiale 425
Sicyonia cucurbita 425
Sicyos 425
unde dictus Græcis cucumer 520
Sida locus 1135
Sidæ, cur Opsigonæ dictæ Empedocli 1135
Sidalx 164
Sidas, qui Scynis ab alijs, pagina 1135
Siderati, qui 196
Sideratio 26
988 1110
Sidera uide Stellæ
Sidera an alantur 22
Sidera priscis pro dijs 25
Siderum casus quid 396
& quid portendant, pagina 397
Siderum chorea harmonica, pag. 162
Siderum corpora an sint quæ usiuntur 25
Siderum obseruatio 529
Siderum radijs in terræ centro excitari incendium, pag. 565
in Sidetas Stratonici scomma pagina 411
Sidion 1135
Sidonia pocula 1056
Sidoniorum inuenta 719
Sigalion Aegyptius 248
Sigeum urbs, silentij argumentum 841
Sigillaritius annulus 203
Sigillata terra cur, quæ & Lemnia 907
Siglus nummus 352
Sigma litera unde dicta Græcis 457
Sigma, pro diæta 456
& 457
Sigmata 809
Signi appellatio in sacris literis 874
Signa, quæ sigilla 646
Signa summittere, quid, pagina 442
Signorum quanta Romæ æstimatio, & ex quo tempore 1136
Signorum zodiaci inæqualitas 929
Signatum argentum, aliud q̃ factum 354
Sigynnum iaculum 813
Sigmæ pro iaculis 814
Sigynnum 813
Sil, pro geminis 900
Sil, Spartanis dij 1050
Silenus, polycalami inuentor pag. 314
Sileni ac Midæ congressus, pagina 668
Sileni Bacchi allegoria, pagina 846
Sileni captiuitas 668
Sileni imagunculæ quales, pagina 592
Sileni nomen unde 411
Sileni 578.
579 755
Silenorum indumenta 755
Silenis similis Socrates, pagina 592
Silenos esse mortales 579
Silens luna 982
Silentiarius Paulus 841
Silentiariorum familia, pagina 841
Silentium in causis aut iudicio, quid 898
Silentium, præcipuum fœminis ornamentum 632
Silentij bonum 841
Silentij commendatio 471
Silentij symbolum, testitudo, pag. 356
Silentio colendum deum, Pythagoreorum dogma, pagina 575
Silete, Domitiani uerbum, pagina 842
Silica arbor 553
Silices asarotici 1019
Siliquæ 105
Silla unde dictus 919
σιλλαίνυμι 578.755
Sillani 755
M. Sillanus 482
Sillicyprioruin fructus 722
Silli 578
Sillorum Timonis opus, pagina 1117
Sillographi 578.737
& 986
Sillos quid 755
Siloduni 703
σιλοῦν 579
Silphium à Cyrenecis offerri Batto solitum 200
Silphij pretium apud Ampeliotas ibidem
σίμβη 140
Simæ cur apes 1094
Simbla ibidem
Simblium ibidem
Simblides ibidem
Simblum ibidem
Simbri 239
Simenia ossa quæ 90
Simi, gratiosi 943
Simia purpurata, Iulianus dictus 968
Simia, ridicula hominis imitatio 83
Simia, semper simia, prouerbium 211.1165
Simiæ tragicæ 594
Simichis seruus, Archelai mater 838
Simila 336
Similis Ceres ibidem
Similares partes, homœomeræ, quæ 90
Similarium partium sanitas quibus constet 800
Similis, uiri fortissimi, epitaphium 392
Similitudo cur in bestijs maior, quàm in hominibus, pag. 776
Simobolum 1094
Simocatus historicus 440
Simodi 249

Simonata 458
Simon magus pro deo habitus 982
Simonis Magi paredrus, pagina 51
Simon pontifex cognomento iustus 897
Simonides poeta 227
Simonides Melicus 174
Simonidis de deo responsum Hieroni quale 836
Simonidis dictum 472
Simonidis in conuiuam tacitũ scomma 1072
Simonidis in Thessalos dictũ pag. 224
Simonidæ prudens commonitio 479
Simos 107
Simplicij error 933
Simulacra deo nulla surrigenda 844
Simulacra deorum ab Aegyptijs primum sculpta, pagina 721
Simulacrorum symbolica additamenta 356
Simulacrorum distinctio, pagina 447
Simus 249
Sinus auium 115
Sinamoros 411
σινεμορουμβώη 411
σινεμορεῖν 411
Sinapis conspersio ad quæ utilis 560
Sinapismus 560
Sinciput 97
Sincipitia 95
Sindon 599
Sindon Aegyptia 358
Sindonites telamon 358
Sindonium 600
Singa pro Pallade 867
Singultus ratio 945
Singultum quæ discutiant, 777 945
Sinistra, pro fatuis 117
Sinistra, pro improsperis, pagina 568
Sinistræ usus pro dextra, unde 117
Sinistram tetigisse in supplicando, ominosum 568
Sinistrum pro exteriori, pagina 324
Sinistratum, agri genus, pagina 119
Sinonis historia 300
Sinos 411
Sinties unde dicti Lemnij, pagina 739
Sinus muliebris 148
In sinum nostrum uertere, prouerbium 932
σιωπὴ apud Elidẽ quid, pagina 815
Siphon, chabete 559
Sippij uoracitas 241
Sipuntini lapsus 1065
Sipya 335
Sir urbs 719
Siræ 831
Siræi equi 831
Sirenæ quid 911
Siræum 719
Siraphori equi 831
Sirenes 1177
Sirenum cantus 534
Siriasis, solstitialis morbus, pag. 1110
Siris 236.237
Siritarum felicitas 237
Sirites, auleticæ inuentor, pagina 319
Sirmiense uinum 701
Sirrus 719
Sirrum 719
Sisachthea 461
Sisachthea sacrificium 462
Sismatia, pro sepulchro, 1174 1175
Sisymbria 1090
Sisyphus, qui & Theosophos pag. 920
Sisyphi cognomentum Dercyllidæ inditum 400
Sisyphi regis historia 275
Sisyphi nomen & fabula, pagina 920
Sisyphi uafricies & 401 404
Sisyra 233.720
Sisyrica pellis 597
Sisyrophori Paclyes, cur, pagina 720
Sisys 597
Sisyra 597
Sitæa quæ 920
Sitanij panes 333
Sitarcia 336
σῖτος 336
σίτησις 507
σιτία ἡμερινὰ 531
Sitis cur balnea ingressis uel sedatur, uel excitatur, pagina 1163
Sitis cur iciunantibus præcipue infesta 1042
Sitis ex salsis 86
Sitis ratio duplex 1100
Sitis ratio naturalis 137
Sitim non sentientia quæ, pagina 1100
Sitim pati cur molestius, quam famem 1100
Ad Sitium montem primum enata uitis 246
σῖτώ Ceres 336
Sitocuros 431
Sitometrion 1156
Sitostasius 334
Sitta 1143
Situs quid 500
Situm sentire, quæ dicantur, pag. 942
Sius in Peloponneso deos dici 920
Slapare 980
Smaltum 1137
σμήχω 1063
Smegma quid ibidem
Smegmata abluendis manibus ibidem
Smerdaleon unde 477
σμηριγγες 553
Smicrologos 677
Smicynthes 256
Smila 730
Smindiridæ luxus 411
Sminthe urbs 194
Smintheus Apollo ibidem
Sminthi ibidem
Smithiacæ orationes, pagina 194
Smyrna, pro myrrha Aeoles 939
Smyrnæorum sacra triremis, pag. 450
σοβαρὸς 1120
Societas cur hominibus maximè necessaria 947
Societatem ineundi mos arcanus 642
Socrates cur Aesculapio se gallum debere, moriturus dicat 604
Socrates, amoris famulus, pagina 620
Socrates cicuta sublatus, pagina 117
Socrates iam senex lyra instituus 311
Socrates obstetricis filius, pagina 76
Socrates omnium sapientissimus etiam oraculo dictus & cur 467 & 1122
Socrates quare maximè mirabilis 1085
Socrates quo die natus, pagina 665
Socrates Silenis similis, pagina 592
Socrates speculo ad disciplinam morum usus 560
Socratis apophthegmata, 788 839 1181
Socratis chria 1013
Socratis dæmonium 45 46 382
Socratis in amorem inuectiua, eiusdemq; expiatio, pag. 577
Socratis in Antisthenẽ scomma 482
Socratis in lasciuientes noctu adolescentes constantia, pag. 839
Socratis laus 604
Socratis magnanimitas in respuendis muneribus, pagina 839
Socratis moderatio 899
Socratis patri quale æditum oraculum 46
Socratis sapientia unde, pagina 382
Socratis tolerantia admirabilis 955.956
Socratis uotum 260
Socratis uxores 956
Socratem primum dicendi rationem à philosophia seiunxisse 1117
Socratem lusui indulsisse aliquando 348
Socratica instituta Christianæ integritatis idolum, pag. 242
Sogdiana regio 717
Sogdij 717
Sogdiorum iuuenum magnanimitas admiranda, pagina 717
Sogdiorum mores 717
Solaris lucis uarietas unde, pagina 634
Ad solarium uersari quid, pagina 1074
Solaria 1074.1075
Solearis cella 1164
Solechys 660
Solenarium 470
Solenes ibidem
Solenia 470
Solenotheras ibidem
Solertia 403
Sol an inter errantes censendus 29
Sol, aurea gleba, Euripidi cur dictus 927
Sol, Christi typus 490
Sol, cæleste cor 9
Sol, cæli cor 56
Sol cur geminus quãdoq; existimetur 934
Sol, cur longius à nobis abeat pag. 764
Sol, cur masculus fingatur, pagina 680
Sol, cur oriens & occidẽs maior uideatur & remotior pag. 928
Sol, cur Theæ filius 547
Sol, ex aquis cæleſtibus subinde madidus 10
Sol, fons luminis, cæli oculus, pag. 752
Sol, Horus cur 478
Sol, idem cum Apolline pagina 983
Sol inuisibilis apud Platonem quid 611
Sol, mithras Persis 935
Sol, mundi mens 270 & 752
Sol, mundi oculus 547
Sol, Osiris 588
Sol, Phœnicum lingua hel, pagina 14
Sol, temporum dominus 29
οἰολλεσωότης 29
Sol, trinitatis imago 930
Solis abscessus per hyemem utilitas 928
Solis ad iuuenilem ætatem ratio 752
Solis alimentum 22
Solis boues ab Vlyssis socijs uiolati 429
Solis boues cur circa Mesanã & Mylas stabulari fingantur 1003
Solis calore quomodo albescant alia, alia inficiantur pag. 680
Solis cum felicitate aduersus inuidiam collatio, pagina 792
Solis cursus per zodiacum, pag. 929
Solis defectus quando 875
Solis deliquio colorata omnia minus uenusta 633
Solis descriptio, & cur dicatur Phaeton 928
Solis dies, cur dominicus, pagina 490
Solis equus 282
Solis equi 928
Solis & iustitiæ oculos fallere, prouerbium 1142
Solis & Neptuni de Corintho certamen 826
Solis frater cur Titan & 934 935
Solis granum 425
Solis in Oceanum quum occidit descendentis fabula unde orta 929
Solis inter planetas locus, pagina 934
Solis lumen primarium, secundarium, &c. 633
Solis magnitudinem non rectè oculorum argumentis metiri 928
Solis mensa, quid 1109 & 1110
Solis ortus & occasus non idem apud omnes 928
Solis portæ 574
Solis præcipuæ laudes, & uariæ ex diuersis appellationes 930
Solis simulacrum æluromorphon 287
Solis simulacrum apud Persas quale 935
Solis symbolum leo, cur, pagina 478
Solis symbolum nigredo, pagina 286
Solis templum apud Indos, pagina 1110
Solis umbilicus 445
Solis uis 928
Soli, animalia dicandi mos, pagina 1003
Soli, cur dicati boues 429
Soli, cur uota cõcipiant amantes 167
Solem calere, an fatendum, pagina 931
Solem & lunam cur θεοὺς dixerint Aegyptij, pagina 588
Solem non esse igneum, ex rationibus Peripateticis, 932 933
Contra solem non mingere, Pythagoræ symbolum, quid 611
Nec soles duos, nec duo regna mundum pati & 927 928
σωλλω 120
Solen 469
Solen mechanicus 469
Soliati philippei 352
Soliditas 309
Soliãus argenteus 355
Solidi aurei 355
Solidi numeri, qui 863
Solitarius ager 119
Solitaurilia 430
Solœcismus in reminiscendo qui 769
Solœcismũ facere manu, quid pag. 781
Solomonis carminum uis, pagina 299
Solomonis templi peripetasma quale 595
Solon Athenienſis legislator pag. 698
Solon cur Cræso pulsus è regno 794
Solonis apophthegma 893
Solonis chreocopidæ 461
Solonis de diuitijs sententia, pag. 786
Solonis dictum 621
Solonis in Aegyptum profectio 591
Solonis in ebrietatem lex, pagina 1099
Solonis in productores et productrices lex 527
Solonis lex coniugalis absurda 1080
Solonis lex de parẽtibus educandis 416
Solonis lex, seruum nõ amandum 621
Solonis leges 363
Solonis sententia quomodo à Detanira usurpata, pagina 425
Solonis sepulchralis lex, pagina 651
Solonis τὸ πρᾶσσειν, quid 431
Solonem meretriculas primum emisse iuuentuti, pagina 520
Solos quid 929
Solymi 1133
Solstitiale 1111
Solstitialis annus ibidem
Solstitialis herba & morbus, pag. 1110
Solstitium unius tantum diei pag. 1110
σῶμαι 806
σῶμαι, quare dictum Græcis corpus 5570
Somatophylaces 1062
Ad somniandi rationem quæ requirantur 1032
Somniandi rationes aliquot, pag. 1154
Somniãtium motiones cuiusmodi, præcipuè uerò in sextuis 1033
Somniare per febrem, prouerbium 1150
Somniasse quosdam muriquã, pag. 1039
Somniator 1036
Somniculosa cur dicta, aspis, pag. 1036
Somniculosi 1036
Somniculi cur quibus angustæ sunt uenæ 188
Somniculosi qui potissimum & qui non 188
Somnifera omnia grauedinem adferre capiti, pagina 1153
Somniosi 1036
Somnium ἀπὸ ἀγγέλου Homero cur 1030
Somnium propriè quid, pagina 1034
Somnio quæ careant 1035
Somnia an à deo mittantur, pag. 1033
Somnia bonã aut malam constitutionem indicantia, cuiusmodi sint 1038
Somnia cur animantibus data pag. 1029
Somnia matutina cur ueriora pag. 1032
Somnia meticulosa unde proueniant 1035
Somnia meticulosa ablutione auerruncandi mos, pagina 1039
Somnia nulla uideri apud Atlanteos 1039
Somnia quæ cõiectare liceat, quæ non 1030
Somnia quæ διόπεμπτα esse, & ὄνειροι ibidem
item θεῖα ὀνείρατα, pagina eadem
Somniorum causæ duæ, pagina eadem

somniorum diuinatio an sit, ex Aristotele 1033
somniorum exquisitus conie ctor quis 1038
somniorum fides quatenus ra ta 271
& 1030
somniorum in quibusdam cer titudo, unde 1030
& 1034
somniorũ primus interpres quis 1036
somniorum ratio 1030
& 1033
somniorum species aliquot, 1035 1038
decẽ, eorum interpretibus 1035 1036
à somnijs immunes Atlantes, pag. 1155
somnus quære Sopor
somnus an sensuum omnium impotentia 1151
somnus attonitus qui, itẽ diu tinus 1150
somnus, cordis affectio, pa gina 1152
somnus cur contemplantibus ferè obrepat 188
& 1154
somnus cur maximè à cibis, 1152 1153
somnus deus Musis præcipuè amicus 1039
somnus ex frigiditate 657
somnus ex pituita dulci, pa gina 86
somnus nimius uisui noxius, pag. 1018
somnus parua mortis myste ria 1152
somnus qualis dæmon 39
somni causæ, ex Aristotele et Galeno, item materia & forma 1152
somni crater 1068
somni expertes qui, & cur, pag. 1153
somni immodici nocumenta, pag. 1155
somni longioris aut breuio ris ratio 1151
somni præses, Mercurius, pa gina 1068
somni proprium 530
somni ratio 188.771 1151 1153
è somno quando expergisca tur animal 1154
somnum ueluti publicanum, uitæ dimidium auferre, pag. 1155
sonalij 738
sonchos 144
sonitus intrò delatus cur fa cilius audiatur quàm con trà 174
sonus & uox, quid differant pag. 744
sonus quid, & quibus con stet 744
sonus quomodo auribus illa batur 745
soni ratio 549
sonum constare tribus, pa gina 744
sonorum differentiæ 744
sophisma 402.749
sophismata pro edulijs, pa gina 749
sophista, quid à rhetore & oratore differat 748
sophistæ cognomen primò Protagoræ inditum, pa gina 748
sophistæ 250.748
sophistæ Romanis inusi, pa gina 871
sophistarum ars à Gorgia, pag. 748
sophistica quid à dialectica differat 272
sophistica unde proueniat, pag. 925
sophistices secundæ princeps Aeschines 748
sophocles in quo taxetur, pa gina 817
sophocles primus tribus hi strionibus usus 1045
sophoclis dictum 805
sophoclis grauitas 927
sophoclis historia 817
sophoclis Oedipus cur Colo neus 817
sophoclis Rhizotomi 739
sophoclis senis continentia, pag. 520
sophocli hospitio acceptus Aesculapius 560
sophocli prælatus Euripides, pag. 467
à Sophocle pulsi ex Attica philosophi 871
sophocleus equus, prouerbi um 818
sophocleo equo similis, pro uerbium 817
sophos 920
sophron poeta quanti habi tus Platoni 218
σωφρονιστὴρ lapis qui, pa gina 630
sophronisteres dentes 112
σωφρονισαί 218
sophronistice cantilena, pa gina 1053
σωφροσύνη 232
& 233
sopor 392
uide etiam Somnus
sopor, ex quibus causetur, & cur 1153
sopor. quare νάρκωμ & Ho mero 188
sopor, quomodo uaporum sensili motu inducatur, pag. 1152
sopor stupidus, cur 959
soranus Pluto, cur 380
sorani, Hirpini cur ibidem
sorba, ὄρα 878
sordes 94
sordes in corpore unde, pa gina 434
sorices serpentibus infesti, pa gina 577
soroadios dæmon 42
sorodæmones, qui 42
sororis ducendæ mos, pa gina 1081
sororem in coniugem duce re, alicubi licere 696
sors 829
sors, cur Ψυχῆς filia, pagi na 1046
sortiendi per literas Athenis mos qualis 866
sosias ἄθλ & 848
sosigenes 550
sosipater Caristius 620
sosipolis deus qua ratione co li ab Eleis cœptus, pa gina 581
σώφρα 163
& 505
sostratus pancratiastes, acro chersites dictus 504
sotades Maronites 250
soter Bacchus cur 243
soteris Iouis & Seleuci pocu lum 1068
soteres 482
soteria 505
soteria syndipna 1049
sothis 179.575
sotiani Galli, eorumq; mores 702 703
sotion 696
Spadicarij 315
spadix quid, & unde dictus, 167 315
spadices improbati 315
spadones cerebro abundare, pag. 502
spadonum crura intumescere pag. 544
spadones cur non caluescant pag. 502
& barba careant 503
spadones cur podagra non la borent 503
spadones, palatij sorices, pa gina 544
spadones quatenus podagræ immunes 1097
spadones surculi, qui 503
spadonum uox 742
spadonibus cur oblædatur ui sus 543
& 544
spadonibus genituram per se dem excerni 557
uide etiam Castratos
σπαργάνωσις 733
σπαργῶντες μαστοί, pag. 532
sparsi insania 626
sparta Eurotæ filia, item su nes 674
spartæ deus 673
spartæ laus 674
spartæ liber maximè liber, & seruus maximè seruus pag. 970
spartæ sacella, & monumen ta alia 678
spartæ tributa iniuncta ab Agide 970
spartaci fortuna 337
σπαρτιάτιον 652
spartiatarum de Venere di ctum 689
spartium 674
spartiaria cera 674
spartorum appellatio, pagẽ na 674
spartorum fabulæ allegoria, pag. 1178
spartani amatores qui, pa gina 622
spartani bellaces 164
spartana ciuitate donati, duo tantum 678
spartana respublica Creten sis imitatio 709.710

spartã-

spartani Dorica lingua usi, pag. 991
spartanus nummus, prouer bium 353
spartanarum mulierum laus pag. 509
spartanorum uirginum conti nentia 880
spartanarum comendi capi tis mos 687
spartanorum de urbium mœ nibus sententia 1018
spartanorum disciplina mili taris 673
spartanorum Helotæ qui, pa gina 970
spartanorum honestus amor pag. 556
spartanorum in Alexandri arrogantiam scomma, pa gina 837
spartanorum ineundi præli um mos 736
spartanorum in Leuctris cla des 674
religio, & sepeliendi ri tus 650
spartanorum inuenta 775
spartanorum lusus comicus qualis 212
spartanorum mores 670 671 672 709
spartanorum mos Amori sa cra facere ante congres sum cum hoste 621
spartanorũ nigrũ ius 495
spartanorum sacrificia per tenuia 872
spartanorum uitia 677
& 678
spartanorum proprium, pa gina 670
spartanis quatenus honestum fuerit 672
spasinum 160
spasma 91
spasmus 1160
spatalones 734
spathæ 120
σπάθη 169
spathici qui 503
spathinæ cerui 247
spatile 386
spax 660
σπαλάω 660
specierum & speciebus Cice ronem non dixisse, pa gina 1062
specillata patina 562
specillum 562
specloma 520
σπιλλοῦν 520
spectacula 289
& uide Ludi
spectacula orbis septem quæ pag. 884
spectatio pecuniæ 491
spectatores qui 491
spectra unde 342
speculatiuæ finis 964
speculum artis oculus 102
in speculo se contemplari ad solem, Pythagoræ præce ptum 1122
specula cur inuenta 560
speculorum materia & for ma, quæ 561
speculorum nitorem hebesce re mulieris menstruatæ in spectu 102
speculorum ratio & usus ab Archimede obseruatus, 561 562
speculis quare retrorsum alli natur plumbum 102
in speculis cur omnia aduer sa sese ostentent 102
σπέρματα 600
σπερμέλαι 600
spelta 567
speluncæ nomine mundũ in telligi in theologia uete ri 221
spendij Campani historia, pa gina 1109
sperma quid 147.477
sperma cur album 1129
sperma è cerebro 502
sperma, sanguis concoctus, pag. 477
spermatis defluxus unde, 502 528
spermatica uasa quinque, pa gina 146
spermaticæ uenæ 99
spermo 248
spermologon 524
spermologos qui 581
& 1019
spermologia nautica 581
spes, uigilantium somnia, pa gina 762
speusippus Aristoteli præla tus à Platone 667
speusippi liber De Platonis definitionibus 748
sphacelismus 26.988
sphacelodes hemicraniæ, pa gina 988
sphacelos quid 988.989
κοὰ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτελδέα, prouerbium pag. 989
sphæra cur Platanus Nican dro 951
sphæra cricote 300
sphæra maxima, mundi ocu lus 29
sphæra nona ueteribus igno rata, sicut & decima, pa gina 24
sphæra octaua, firmamẽtum, pag. 23
sphæræ auctoris lapsus, pa gina 609
sphæram habere bona sua, quid 241
sphæræ 23.504
sphærarum cælestium harmo nia 30.317
sphærarum septem uires, per Pleiadum nomina intelli gi 609
sphæras cælestes etiam habe re animas 846
sphæras cælestes sentire 29
& 846
sphæria 951
sphæria cupressi 952
sphæria in theatris quæ 952
sphærica 775
sphæricus 952
sphærisis 788
sphæristæ 165
spheristica 165
sphæristerium 952
σφαιρομαχεῖν 504
sphæromachia 504
sphærus 12
sphærus, auriga Pelopis, pa gina 989
sphærus philosophus 989
sphagæ 113.220
sphagides 283
sphalon 636
sphaltes 243
spharagus 134
spheces 988.1147
sphecia 1147
spheciscus 988
sphecium 822
sphecodes qui 121.688
sphecoides pathos 121
sphecones 988
sphela 952
sphendone 585
σφηνοειδὲς 198
sphettiorum nota 709
sphinctæ 527
σφίγγιν 128
σφιγκτὴρ 128
sphinges scortillæ 527
sphinx, cur Aegyptiorũ tem plis assingi solita 178
sphinx, quale monstrum, & unde prognata 527
sphingis imago, Augusti sigil lum 203
sphondyle 113
sphondylion 91.113.120
sphondylum 113
sphondylus 113.1026
sphondyli 113
sphragidion antrum 989
sphragidonycargocometæ, qui 203
sphragidophylacium 202
sphragis 282.989
sphragis, terra sigillata cur, pag. 907
sphragitides nymphæ, ca rumq; antrum & oracu lum 133
sphragitides uenæ 133
& 392
σφυγμὸς 89
sphyræna piscis 1025
σφυρὶν 130
spicæ oleum 1172
spicata unguenta 1054
& 1055
spilos 600
spina quid 1164
spinæ in corporibus ratio, pa gina 90
spinalis medulla, longum ce rebrum dicta 66
spinter 527
spintriæ 527
spinturnices 527
spira 334.335
spira, circulorum genus qua le 600.601
spira farinacea 334
spira militaris 600
spirachthea cnodala ibidem
spirandi organum nares, non os 106
spirantes uehemẽtius cur mi nus audiant 105
spiritus animalis, uitalis, na turalis 87.88
spiritus & anima idem in ho

mine 70
Spiritus ex sanguine, & qua cordis parte manet 86
Spiritus ore emissus lente, cur calidus: contrà, frigidus, pag. 964
Spiritus, pro mente 70
Spiritus animalis tria fomenta 939
Spiritus in homine reciproci duplex ratio 744
Spiritum esse qui sensum efficiat 43
Spiritum odoribus nutriri, et aere 938
Spiritum pluribus modis dici 87
Spiritus immundi 35
Spiritus superiores nostris spiritibus influere 382
Spirituum uelocitas 49
Spirobolos 600
Spiron indumentum ibidem
Spiropoles ibidem
Spirulatim ibidem
Spithama 601
Spithame 118
Splanchna 136
Splanchnica medicamenta, pag. 136
σπλαγχνὶς 139
Splanchnotomos Iupiter, pagina 1050
Splendida uerba quæ 886
σπλῶες 143
Splenia emplastra 143
σπλωτῶν 143
Splenici qui, et unde fiant, pagina 142
Splenis expertia pecora ubi, pag. 143
Splenium 143
Spodius Apollo 845
σποδοειδὴς color 363
Spoliarium 359.636
Spondalia 318
Spondæ 1052
σπονδὴ quid 430
Spondeum 613
Spondeum uas 1057
Spongiæ Achilleæ quæ 923
Spongiæ pro bibulis 481
Spongiatores 298
Spongotheræ 448
Spongotheri cur oleo utantur in mari 965
Sponsalitiæ arrhæ 1082
Sponsalium discutiendorum solennia 663
Sponsi caput perfundendi mos mos 994
Sporades 675
σποραδικὰ 58
Sporadici morbi 244
Spori spadonis historia, pagina 556
Sportula 463
à sportula conuiuiũ, siue sportularum quodnam, pagina 1050
Sportulæ nuptiales 1090
Spu, pro oculo 618
Spudarchæ qui 78
Spumæ generatio 195
Spureus ager 502
Spyras 382
ἀπὸ σπυρίδος conuiuiũ pag. 1050
Squammosæ suturæ 501
Squatina 1037
Squillæ apud Minturnas maximæ 326
St syllaba 457
Stabiæ, pro Thabiæ 328
& 329
Stabuli dea Hippone 824
Stabuli tribuni 747
Stachane quid 892
Stachyologi 1008
Stachys 121.680
Stacte quid 939
στακτὴ κονίαι quid ibidem
Stactica uasa ibidem
Stactus ibidem
Stadium 505
Stadium in Olympijs quis primus uicerit 484
Stadium, pro theatro 293
Stadia pugna 814
Stadiodromi 505
Stagiritarum lex 755
Stagna 1000
Stagonion meretricula 309
Stammata 714
Stamnium uas 1069
Staphæ 833
Stapherij 848
σταφυλὴ 115
Staphyle 135
Staphylites 755
σταφύλωμα 437
Staphylophoros 133
Staphylus Dionysij filius, pagina 248
Stardæ 106
Stasima ibidem
στάσιμαὶ aquæ 999
Stater aureus 352
Stater nummus 532
Stater pondus 353
Statera 352
Staterij paries, prouerbium, pag. 1178
Stateres Darici 352
Stathenia 120
σταδιοδρόμος 175
Statmitas uinum 714
Stathmodotes 714
Statmos 714
Stathmi 682
Stathmia 682
Statma ibidem
Staticulum 1137
Stator Iupiter unde 847
στατὸς 414.820
Statua ex auro solida ubi primum posita 713
Statuæ dæmoniæ 48
Statuæ in foro quibus locari solitæ 1076
Statuæ magorum uocales, pagina 1136
Statuæ unde dictæ 1137
Statuarum miracula per dæmones 48
Statuarum multitudo Romæ quanta 1137
Statuarum ordines 645
Statuarum ratio ac tituli, pagina 163
Statuarum Romæ luxus & primordia 1136
& 1137
Statuarum sermo unde, pagina 1123
Statuarum usus in sacris & prophanis 1136
Statuas deorum quis primus consecrarit ibidem
Statuas ex ære conflandi auctor quis 588
Statuariæ species quinq;, pagina 1137
Statuariorum Aegyptiorum præstantia ibidem
Statunculus ibidem
Status negotialis 975
Statuum diuersitas 1137
Stauarion 992
σταυρὸς uox unde deducta, pag. 365
Steatocele 991
Steganomus 566
στεγνὰ 144
στεγνωσις 159
στεῖρα 274
στῆλαι 651.693
Stelæ quæ 693
Stelæ ex orichalco 738
Stele 535
Stelides 651
Stellæ uide Sydera
Stellæ à peccati labe non immunes 30
Stellarum lumen, an suo luceant lumine 25
Stellæ secundæ quæ 160
Stellam plerunq; signare claritatem 26
Stellarum animæ 30
Stellarũ discursus quid portẽdant 397
Stellarum fines 1156
Stellarum fixarũ ortu uel occasu temporum uarietas pag. 530
Stellarum luce noctu rarescere aeris crassitiem 25
Stellarum quarundam in animantum generatione uis, pag. 57
Stellas è cælo labi, an probabile 396
Stellas non esse igneas 932
& 933
Stellas omnes solem & planetas sequi 20
Stellas sentire, & preces exaudire 29
Stellas suapte ui moueri 30
Stellatura 402
στελμονίαι 658
Stemmata 274
Stemphyla 459
στγνὰ 795
στγνομελεῖον 438
Stenoparchi 38
Stenopos 38
στεφὰνη Parmenidis 24
& 836
Stephanĩ synthematici qui, pag. 1055
στεφανῖτιδες suturæ 501
Stephanites agon 614
Stephanophoros, Herculis cerdos 177
Stephanophorus magistratus 432
Stephanophorus 177
432 871
Stephanus 128
Stephanus, coronarũ auctor pag. 215
στέφαι 1052
Stercorum diuersorum nomina 386

Stereobatæ 274
Stereometria 1116
στερεὸν 274
& 309
στέρνισις 27.903
Sterilitas quomodo inducenda 502
Sterilitatis in muliere experimentum 941
Steringes 130
Sternæ loca quæ 567
Sternendi ante gloriari Persas 603
Sternomantis 119.295
Sternon 119
Sternuchos, terra cur Sophocli 567
Sternuisse à coitu, abortiuum pag. 945
Sternutamẽtum etiam ὄφις dictum 945
Sternutamentum quandoq; ominosum 943
944 945
Sternutamentum simpliciter pro sensu 945
Sternutamenti ratio & usus pag. 944
item noxa 945
Sternutamento cur bene augurari solitum 644
Sternutamenta sacrum augurium 95
in sternutamentis caput adorari solitum 97
Sternutatoria 945
Sternutatio quomodo medeatur singultui 945
Sterope 609
Stesichorus per palinodiam à cæcitate liberatus, pagina 577
Stesichorius, tali iactus, pagina 789
Stesichori poetæ conditorium 789
στήριος deus 847
στῆθος 119
Stiba 1051
Stibadium 456
Stibadia 1051
Stibium 1052
Stibys 1051
Stica uua 911
στιχωδὴς 269
στυμὴ 274
Stigma 130
& 581
Stigmatica 274
Stigmatiæ ibidem
& 977
Stigmaticus seruus 978
Stigones 977
Stillicidiorum uitium unde, pag. 144
Stilpones 236
Stilponis dictum 136
Stilponis in Theodori arrogantiam scomma 523
Stilponis Megarensis obitus, pag. 1102
Stilus dicendi opifex 455
Stilus hemisphærij 445
Stilum uertere quid 942
Stimula dea 389
Stion 977
Stipa herba 428
Stips collatitia 356
Stira 287
Stiua 992
στίζειν τὸ τοῦ προσώπου pag. 581
Stlataria purpura quæ, pagina 593
Stlengis 688
& 813
Stœbe herba, tobion alijs, pagina 428
Stœbes cultus apud Ioxidas, pag. 428
στοιχεῖα 27
στοιχεῖα οὐρανίας 26
στοιχειωματικοὶ qui 26
Stoici cur in templorum porticibus uersari soliti, pagina 983
Stoicorum breuitas acuta, pagina 677
Stoicorum de animi perturbationibus sententia, pagina 903
Stoicorum in porticibus conuersatio 495
Stolos caudæ 573
Stolos ὀμφαλώδης 573
Stoma 108
Stomachus 113
133 134
Stomachi cum capite sympathia 626
Stomachi hostium, καρδίας pag. 987
Stomachi morbus 1119
Stomachi ratio 134
Stomachi θέμεθλαι, ἀσά, plados, præcordia 134
Stomachici 134
Stomatica 108.617
Stomia 816
στραβισμὸς 439
Strabones 439
Strabo 103
Strabus 653
Strabus theologus 874
Strabonis Laus 826
Strabonum appellatio unde, pag. 543
Strabonum usus qualis 545
& 1101
Stragis futuræ præsagium, pagina 308
Stragula cõuoluta seruari debere, Pythagoræ symbolum 612
Strangalides 689
Strangulatio omnis ex angustia 114
Stranguria 144
Strãguria quid à dysuria differat 145
Stratagema mandragoræ potu 657
Stratia Pallas 541
Stratius Iupiter 541
Stratiotæ 597
Stratiotica pecunia 293
Stratiotici equi 824
Stratioticum logisterion, pagina 294
Stratiotides naues quæ, pagina 293
Stratonici citharœdi dictum 132 734
Stratonici citharœdi scomma 143.322
233 411
Stratonici ingenium quale, pag. 323
Strator 847
Strenua dea 389
στρεψίμελος cur dictus Euripides 927
Strepte 424
Streptophori 423
στρεπτοὶ 423.426
Streptos rhachos 424
Strictiuæ oleæ 459
Strictores 459
Strobiline 780
Strobilus quid 780
Strobilus saltatio 165
Strœbus à Phedalia fusus, pagina 516
στρομβυλόω 344
Strombus ibidem
Strongyloprosopa 113
Stropha 293.402
Strophæi Mercurij statua, pagina 636
Strophalinx 293
Strophalis 293
Strophium 292
Strophei 113
Strophinges 113
Strophi 121
στρῶται 603
Structurarum species, pagina 1019
Striuma quid 1173
& 1174
Striuam dibapho uestire, quid 1173
Strumaticus 1174
Strumba 344
Strumosus 1174
Strutheum 123
Struthion 123
& 1124
Struthij ouæ aspectu confouere 764
στρουθίζειν 324
Struthi 324
Struthocamelus quomodo ferrum concoquat, pagina 602
στρουθὸς, de auitio quãdoq; Græcis 524
Strychna uox quæ 317
Strychnos herba 317
Studio neminem non consequi aliquid 828
Studiosos tribus modis effici, pag. 879
Stultitia 628
Stultorum thesaurus, prouerbium 1175
Stupidum 194
Stupor 628
Stupor attonitus, eiusq; species 194
Stupor unde 628.959
& quid 959
Sturio piscis 449
Sturio unde dictus 1091
Sturnus 521
Sturnis alimentum cicuta, pagina 1099
per Stygiam paludem iurandi, dijs quæ ratio, pagina 1026
Stygis aquæ frigiditas 966
Stygis aquam sola asini ungula contineri, aut mulæ, pag. 966
Stygis aquam sola equi ungula contineri 835

Universidad de Deusto
Biblioteca

Stylobatæ qui 274
stylos 919.1060
Stymphaliæ Dianæ templū, pag. 603
Stymphalides an ab Hercule confectæ 602
Stymphalides in Arabia phlominis capi 1135
Stypos 977
Stypticus sapor 490
Styracina iacula 814
Styracinon chrisma 814
Styrax 814
Styracion 814
Suadela, Pitho, cur Veneri solita adiungi 1083
Suadelæ sacellū apud Sicyonios 424
Suam ipsius umbram metuere 1007
Suauitatis proprietas in uino pag. 1103
Sub manu, prouerbium, pagina 1176
Subarmalia 598
Subchartilagia 146
Subcisiuus ager 119
Subdorius modus 313
Subijces 14
Sublæ 352
Sublæsta fides 343
Sublices 106
Subphrygius modus 313
Subsellares 833
Substantiæ apud Aristotelem ratio in Prædicamentis, & diuisio 918
Substillum lotium 144
Subsulum augurium 269
Subtilitas animi quibus conset 184
Subtransuersum 107
Subuentanea oua 1042
Subuiculum libum 336
Subulcorū contemptus apud Aegyptios 722
Succentiua 319
Succiduum 976
Succincturia 703
Succinum cur pterygophorū pag. 783
Succollare 115
Succubi dæmones 555
Succubi oppidum 297
Succubitana purpura 297
Sudæ error 168
Sudare quidam solitus, quoties uellet 777
Sudarium 160
Sudatio assa quæ 160
Sudatores qui 189
Sudis piscis 1025
Sudor aridus qui 160
Sudor aut spontaneus, aut prouocatus 160
Sudor diphoreticus qui, pagina 189
Sudor frigidus qualis 189
in febribus potissimum, 189 190
Sudor frigidus, & calidus, pagina 436
Sudor non perpetuò eiusdem saporis 159
Sudor pedum in trepidationibus unde 190
Sudor quare abstergendo magis eliciatur 159
Sudor quid 190
& 1001
Sudor unde 159
Sudor sanguineus unde, pagina 160
Sudoris expertia quæ 1100
Sudoris frigidi ratio 190
& 191
Sudoris salsedo unde 159
& 1001
Sudoris species, ac ratio, pagina 189
Sudori cur facies & superna maximè obnoxia 190
Sudores an præter naturam, pag. 159
Sudores calidi, frigidis cur meliores 189
Sudores qui febricitātibus boni, aut contrà 190
Sufferta nubes quæ 323
Suffertum quid 323
Sufflamen 324
Sufflaminare 324
Sufflaminari 1047
Suffocatio 148
Suffrago 285
Suffragines 130
Suffriare 467
Suffimatio 1007
Suffusci, uiriles 943
Suffusio 586
Suggrundia 100
Suilla caro est, prouerbium, pag. 978
Suilla caro grandinosa, pagina 979
Suillæ carnis præstantia, & sapores 979
Suillis carnibus cur abstinēat Arabes 1065
Suipassio 915
Suipassim 915
Sulcus pro aratione 1134
Sulcorum ordo ibidem
Sulphur expurgandi ui præditum 201
Sulphur purificationi adhiberi 422
Sulphuris odore multa insectorum genera interire, pag. 940
in sulphurariam damnari, pag. 361
in sulphurarias damnandi mos 971
Sulphuratæ aquæ induratio, pag. 1162
Sulpitij Galli diuortium, pagina 1081
Sulpitij Camerini cædes, pagina 920
Sulpitiæ genti unde inditum Galbæ cognomen 919
Sumenalia 335
Suminis Lautitia 328
Sumanus cur dictus Pluto, 37 379
Summani mons 329
Summissæ mammæ 441
Summittere arma 442
Summittere fasces 441
Summittere signa 442
Summum bonum 81
Summum ius, summa crux, pagina 258
Sumptiones, λήμματα, pagina 441
Sunium 379
Sunij, qui & Colij 1130
Super omnem irim, prouerbium quid 873
Superbiæ indicia ex uestitu, pag. 482
Superbiæ malum, eiusq; index Nemesis 419
Supercilium 788
Supercilia hostiorum 101
Supercilia Iunoni Lucinæ attributa 100
Supercilia penitus abrasa matitiam olere ibidem
Supercilia quare in senibus & cogitabundis auctiora pag. eadem
Superciliorum motus & ratio ibidem
Superficies non corpus 309
Supernumerarium 863
& 1178
Supernumerum 863
Superpondium 126
Superstitioni addictos stupidissimos quosq; 591
Superstitiones ex astrologia & syderibus, 340
Supellex unde 1037
Supplicandi modus, uel supplicium 566.567 568 1036
Supplicatio apud Persas efficacissima qualis 966
Supplicationum uis 432
Supplicium more maiorum, quid apud Ciceronē 360
Suppliciū summū quod 366
Supplicium summum de damnatis sumendi mos unde pag. 360
Supplicium ultimū pro morte 361
Supplicij diuini tarditatis, quæ ratio 205
Suppliciorum genera plura, 360 359 361
in supplicijs cur denario numero utatur Plato 862
Supplicum mos 568.1036
Super mazam, prouerbium, pag. 327
Sura 130
Suræ cognomen unde 920
Surculi frugiferi & spadones pag. 503
Surrentinum uinum 480
Sus primò immolata in sacris pag. 980
Sus quibus dijs sacrificetur, pag. 722
Sus Veneri mactabatur 980
Suis allegoria 793
Suis exta inspicere etiam Cyprios 511
Suis testamentum 681
Sui pro sale data anima, pagina 979
Suem resipere, prouerbium, pag. 980
Sues chalari qui 979
Suescœno lauari 981
Sues cur sacri in Creta 980
Sues cur thytæ olim dictæ, pagina 980
Sues detestari Aegyptios, pagina 722
Suum dentes 486
Suum dum capiuntur, lachryma 1146

Susa à Tithono condita 851
Susa unde dicta 851
Susannæ historia 659
Susii etiam Cisii 851
Susinum unguentum 979
Suspendio arbor eligēda, pro uerbium 364.365
Suspendiosorum os spumosum unde 195
Suspensi uel sublimes dolores qui 990
Susq; deq; ferre 901
Susurna 233
Suturæ caluariæ 97
Suturæ capitis quot 501
Suturæ in mulierum capitibus pauciores 501
Suturæ squammosæ 501
Suturarū capitis ratio, & nomina 500.501
Suturarum utilitas 501
Suturis carentia capita qualia, & quibus 501
Syagros 661
Syagria ibidem
Syagrus canis ibidem
Sybarica quæ 236
Sybaris 236
Sybaritarum luxus qualis, 236 237
Sybaritica mensa 236
Sybaritica ridicula 580
Sybaritis etiam equos saltationem doceri 163
Sybates uinum 480
Syca, & unde dicta 686
Sycades 685
συκαλίς 686
Sycamina mora 686
Sycaminea arbor, quæ & Cyrea 686
συλάζειν 685.686
Syce Aegyptia 686
συλλογεύς 685
Syciæ Tityanis fabula 686
συλλύεσθαι 686
Sycion 719
Sycites Dionysius 246
Sycomora unde dicta 686
Sycomoros 686
Sycomorea 868
Sycon 684
Sycon et sycaminon, pro morbo dici 686
Sycophantæ qui 686
συκοφαντᾶν 476
συκωροί 685
Sycosis 216
Syinon oleum 1071
Syllabarij qui 1014
Sylla cognomento Felix, pagina 921
Sylla cur defunctus eremari uoluerit 652
Sylla φιλογέλως 410
Sylla per y scribi 919
Sylla, quanquam cinædus, Felix appellatus 557
Sylla trium uitiorum magister 454
Sylla uno tantum testiculo insignis 126
Syllæ crudelitas 361
Syllæ imago equestris ex auro 921
Syllæ in ciuium bona tyrannis 812
Syllæ παρασάλγος, pedum dolor 469
in Syllam, Athenienſiū scomma 686
Syllanus ager 119
Sylloginæ aquæ 1000
Syllogismus ψευδόμενος pag. 710
Syllones 819
Sylua barbarica quæ 993
Syluarum & collium cura cō sulibus iniuncta 993
Syluani 41
Syluanorum cubitus unde, pagina 428
Syluestres oculorum anguli, qui 435
Symbolæ pro auxilijs militaribus 973
Symbolæ pro plagis 973
Symbole 1050
Symbolica simulacrorum additamenta 356
Symbolum quid 944
Symbolum Christianæ fidei à quibus concinnatum, pagina 973
Symboli uaria notio 973
Symbola, commessalia 973
Symbolorum efficacia 633
Symbuleuticum dicendi genus 478
Symmachi interitus 1047
Symmachia 399
σύμμετροι 347
Symmetria 800
Symmoriæ 458
Symmoritæ 458
συμπάλια 201.346
& 915
συμφάσις 534.874
Symphyla quæ 201
Symphysis, consolidatio 89
σύμφυσις 501
Symphytica medicamenta, quæ 89
Symposiarchus 1052
Symposium 1050
Symposii appellatio 1179
Sympotæ 1050
Sympotica 1066
Symptosis 216
Synæcliæ 1052
συναγλή 1050
Synagogimon ibidem
Synagogium ibidem
Synanche 114.660
συναφαὶ 767
συναποθανούμενοι, pagina 1052
συναποθανουμένων consuiuium 1052
συνάρθρωσις 91.501
Synaspismus, & eius auctor quis 984
Synaulia nomos 314
Syncatathesis 904
Synceraſtum 978
σύγκλυτος λέχη 740
Synclides ibidem
συγκλύδων πόλις, ibi.
Syncomisteria 459
Syncomistus panis 334
Syncramatica somnia 1038
Syndicos 231.895
Syndipnia 1052
συνεχὲς 845
συνεχὴς uox quæ 317
Synectica causa 915
Synephebi 753
Synesthij 567
συγγενεῖς 346
συγγραφεύς pro Thucydide 487
Synymphi 1090
Synoche 572
Synochos febris 855
συνεχὴς 855
Synodica luna 767
Synodicæ stellæ quæ 803
Synoditæ 179
συνωδὸς 895
Synoris quid 832
Synoris quando in Olympijs admissa 484
Synoridis auctor primus Castor 484
Synorides equi 832
Syntheresis quid 64
Syntexis 136
σωίδιμα 516
Synthematici stephani 1055
Synthesis 1058
Synthesis magnifica, quæ, pagina 886
Syntrophi 483
σωτρον 895
Synuletica medicamenta, pagina 175
Synusiastæ 1050
Syphar 356
Syphos, sapiens 920
Syracusanæ mensæ & opes, 235 238
Syracusarum Iouis Olympij simulatus quid 974
Syracusanarū puellarum denatium pulchritudine certamen 128
Syracusanorum sortiendi per literas mos 866.864
Syracusij scyphi 1058
Syracusis orta saltatio 163
Syrbe 980
σύρη 1087
σύρματα ibidem
Syre pro deo Persis 857
Syrembola 1029
Syros insula, Syrius unde Pherecydes 533
Syri contra Phœnices, prouerbium 719
Syri cur piscibus abstineant, pag. 883
Syri omnes sunt, prouerbium pag. 979
Syri, qui & Assyrij 718
Syri uenales 718
Syrorum auaritia 694
& 907
Syrorum mores 718 719 979
Syrorum multa olera, prouerbium 719.979
Syrorum polygamia 1080
Syrorum quale ingenium 979
Syrorum tributum 718
Syria uestis 314.600
& 1087
Syriacus ros quid 979
Syriarches 720
Syrigmus 320
σύριγξ 215.610 814 1029
σύριγξ ἰερά 120
Syringes, & syringos uaria significatio 314
Syringes locus 851
Syringes Pythici momi 613

Universidad de Deusto
Biblioteca

Syringotoma 120
syriseus 314.719
syristes 314
syrium, succus & unguentum pag. 979
συρμα ἀντιγόνυς 818
syrma 819
syrmæa, certamen & præmium 314
syrmea 1048
syrmia ibidem
συρμαίζω 819
syrna urbs 533
syrnius ibidem
συρτὰ 114
syrupa 979
syruporum appellatio unde pag. 979
sys torrens 705
συσκιωσιαι 290
σύσκιωσι 290
sysiti 1050
sysitia andria 709
sysition 1050
συσσάλλω pugnare quid. pag. 814
sytha fluuius 425
συζυγίαι 65
συζυγάλεος 104

T

T Litera longa, & sumptuosorum imago 365
tau litera pro cruce 365
τ, numeri nota 890
Τὰ ἐν ἄσλει, prouerbium, pagina 371
tabaitæ 1058
tabellariorum castra 1156
tabe laborantium letale prognosticon 690
tabidis præcipuè infestus autumnus 1155
tabiæ 328
tabianum lac ibidem
tabulæ ab hasta quid 814
tabulæ accepti & expensi, pag. 462
tabulæ nouæ 461
tabulæ, quid ab aduersarijs differant 462
tabularum apud ueteres precium 1137
tabularum publicarum cura uariè habita 462
tabularum Romæ in foro usus pag. 1138
tabularius 231
tabularium 303
tabulius ager 462
tacendi magister Deus, ut dicendi, homines 472
in tacentem conuiuam Simonidis scomma 1072
tacere discendi, prius quàm loqui 471
tacere, non minus oratorium quandoq; quàm dicere, pagina 471
tacitæ cultus quare à Numa institutus 841
de Taciti & Floriani imperatorum statuis interamnæ disiectis 48
corn. Taciti mendacium, pagina 824
tactica contemnere 833
tactice ibidem
tactici 399.833
tactus, aliorum sensuũ fundamentum 185
tactus bonitati respondere bonitatem mentis 185
tactus ratio 858
tactus sensus per totum corpus 65
tactus uoluptas maximè beluina 523
tactu hominem cæteris animalibus excellere 184
tactu pollere serpentes 858
tænari, canis Plutonis 661
tænari Τετίγ& sepulchrum 412
tænia 600.816
ταινίαι 733
ταινιόπωλις 600.733
τὰ γλωισσὰ oua quæ 1041
tagenion 1071
tageniæ ibidem
tagis Thusci libri 105
τάγμαι 815
tala arbor quæ 715
talarus 498.579
talari ueste uti, Barbarorum proprium 520
talarum cur appellarit Timon philosophorum musæum 579
talea 175
talentum Atticum & 821 969
talentum omne pondo sexaginta 300
talentum Rhodium 353
talio, τὸ ἀντιπεπονθὸς, pag. 895
talmutica hæresis 350
talpa loquax, Iulianus dictum pag. 968
talus 131.788
talus an in homine 130.131
supra talum dicis, prouerbium 132
tali 130
tali, cur uulturij Plauto, pagina 307
talorum ludus, astragalisis, pag. 788
talorum ludus, numeri, & nomenclatura talium, pagina 789
talorum lusus inuentor 864
talis conuiuij regem sortiendi mos 1068
tamarix 269
& uide Myrica
tamias, quæstor 963
tanaquil pudicitia 473
tanfanæ templum 700
tangari 682
tantali fabulæ allegoria 680
tantali heroum 648
tantali horti, prouerbium, pagina 1111
tantali luxus 368
tantali qui 681
tantalo raptus Ganymedes, pag. 1073
tapetes 603
tapyrorum mores 712
tarantæ cognomen 599
tarantinidũ amiculum 597
tarantula 250
taras Neptuni filius 353
taraxippus 485.821
tarcon Tyrrhenus 500
tarentini equites 832
tarentinæ deliciæ 236
tarentinorum luxus & 479 480
tarentinorum numisma 353
tarichempori 639
tarichos, et eiusdem uaria cognomina 497
τάριχος, tam neutri quàm masculini generis 498
à taricho prouerbia 498
tarichopolæ 498
tarichopoleum 497
tarpe 231
tarpeia rupes 359
è Tarpeia rupe deturbari nocentes soliti 974
tarphos 435
tarquinij Prisci Ostentariun arborarium 365
tarquinij Superbi tormenta pag. 360
tarsus pedis 131
tarsus urbs unde dicta 131
tarsi 498
tartarus fluuius 153
tartarus 965
ταρταρόζω ibidem
tartari nomine animorũ sopor intellectus Platoni, pagina 367
tartaro æneum septum esse circumiectum, quare dicatur 10
ταρταρόπυλαι Hecate, pagina 764
tarteſſus à Tyrijs condita, pagina 192
τάσις 657
tatianus orator simia cognominatus 83
tatiani hæretici 336
tatij, Mercurij filij historia, pag. 646
tatyras quid 971
ταυλίζοντες 789
taurea 1037
taurea tormentum 360
taurea aqua 819
ταυρεῶν 662
tauricæ Dianæ simulacrum pag. 671
taurini sanguinis potus curletalis 532
tauromenium 246
taurominitanũ littus cur Copria dictum 1002
taurophagus cur Dionysius, pag. 241
tauropolia 246
tauropolos Dianæ cur, pagina 246
& tauropus 246
taurus 123
taurus Europæ raptor quid, pag. 612
taurus ferus quomodo placetur 577
taurus fluuius 1028
taurea aqua ibidem
taurus, Iunæ altitudo 848
taurus mons 246
taurus mons aquilis abũdans pag. 841
taurus pro muliebri pudendo pag. 1029
taurus quid 819
tauri & ranæ fabella 1109
taurum dici talum 533

tauri Aethiopici 486
tauri Aethiopici rhinocerotes 609
tauri in Neptuni festo qui, pagina 1069
tauri pro pincernis 123
tauri scarabei 286
taurorum apud Scythas fiurandi licentia 673
tauros ad uictimam explorãdi mos 429
tauros cur Græci dicant omnia uiolenta 246
tauros in spectaculo iritandi mos 601.602
taxiarchæ 1050
taxile urbs 717
taxilitarum mores 717
taygeta 609
τέχνη 200
τεχνικοί 535
τεχνοποιΐαι 214
tectoria 1114
teda 953
teganites 335
tegyra ubi 167
τέγυσμός 1160
teipsum laudas, ut Astydamas, prouerbium 536
teipsum reuerere, Pythagoræ oraculum 80
tela ænea qui primi fabricarint 739
telorum species & nomina, pag. 814
telamon 357.358
telamon pro Atlante 358
telamon sindonites 358
telamones 241
telamones aues 358
telamonia 358
telamoniæ 658
τελαμονίζω 358
telchines Rhodij statuarum auctores 1136
τέλη, magistratus apud Spartanos 433
telegono nupta Io 179
telegoni paricidium 417
τελλαι cœna 695
τελλαι tumo 848.1078
τελλαι sacra 430
τελείαι nuptiæ 1078
τέλλος 1068.1089
τέλλος Iupiter, cur dictus 430 1068
τέλλος οἶκος quæ 1078
τέλλοι equi 484
telenones 358
telephion 733
telephia 1160
telephus 402
telephia ulcera 402
telephus à cerua educatus, pagina 838
telephus ab hoste curatus, pagina 306
telephi natiuitas, & nutricatio à cerua 838.861
telephi uulnus, prouerbium, pag. 740
telephyllon quid 733
telesilla poetria 515
telesphorus 433
telesterium 433
telestica sacra 1090
teletæ 345.433
τελῶν 433
teletæ Caberorum 617
teletæ deorũ ab Orpheo primum excogitatæ 705
τελοῦται 433
telia 203.335
teliæ tibiæ 319
apud Telmessium mulierum & puerorum uaticinia, pag. 516
telmissi simulacrum 667
τῆλος insula 515
telos pro sacrificio 433
temenos 432
temenus Pelasgi filius Iunonis educator 848
τέμνω 108
temnici dentes 111
τέμπη 239
tempe Thessaliæ 825
temperantia, cur σωφροσύνη Græcis 232.233
temperantia prudentiæ conseruatio 233
temperantiæ nomen quàm late pateat 232
temperatura 83.258
temperatio 83
temperatus quis 232
tẽpestatis ædes Romæ 751
tempestates 781
τέμενος 170
templa ab Aegyptijs primũ constructa 721
templa cur non adiri solita meridie 575
templa cur orientem omnia spectant 21.232
templorum dijs extruendorũ thematismus 355
in templorum ianuis loqui nefas 575
templarij hæretici, & à quo sublati 983
tempus consiliorum dator optimus 403
tempus egregiè per Saturnũ significari 489
tempus πάντων μητὴρ pag. 760
temporis iactura 771
temporũ dimensiones 446
temporum distinctio ex astronomis & medicis, pagina 1149
temporum domini sol & luna 29
temporum ex Olympionicis supputatio 485
temporum obseruatio quatenus licita nobis 529
temporum supputatio à sacerdotibus 179
temporum uarietas è stellarum fixarum ortu uel occasu 530
temporum uenæ inustæ quid præstent 724
temulentorum somnia 1035
tenasmus 1160
tenax 199
tenax pomorum 131
tenax pro peciolo 1156
tendines 116
tenebræ exteriores quid 370
in tenebris cur collucere uideantur quædam 550
in tenebris saltare 648
tenebras conuenire turpiter agenti 282
tenedia lex 355
tenedi mulieres pulcherrimæ pag. 926
tenedius nummus 355
τλωλλον 176
tenericus campus 176
tenerius uates 176
τένων 93
tenontes 130.133
tenta 1019
tentiginis ratio in libidinosis pag. 557
tentum pro uirili membro, pag. 123
teredon quid 91
teredines montanæ 712
τερετισμάτα 755
tereus Thraciæ rex 705
& ubi regnarit 706
eiusdem mos, & sacra, pagina 706
tereusis quid 377
tergum quare sudori magis quam pectus obnoxiũ, pagina 159
à tergo uarij qui 517
terminales lapides 1019
terminthus, Persis cibus, pagina 685
ternarius pro multitudine qualibet etiam 856
ternarij in sacrificijs usus, pagina 857
ternarij præstantia & ratio 853 856
ternarij perfectio 1068
ternarij nummi 355
terniones, siue triades, Hecatæ sacri 765
ternistratores diaboli, siue angeli, qui 51
terpander, citharæ inuentor pag. 314
terpandri nomi 320
terpsichores allegoria 846
terpsichoræ inuentum chorea 226
terpsionis gastrologia 241
terra ἄοριστος quæ Thucydidi 450
terra ἀφάεωτος quæ 27
terra continens extra orbem nostrum 668
terra cur ἑστία 567
terra, cur nigra poetis dicta pag. 966
terra cur sacra poetis, & quæ Thucydidi 450
terra dea 30
terra & cælum pro dijs 9
terra, improbitatis prouincia 4
terra in aere suspensa 10.11
terra, Iouis turris & custodia cur 567
terra iusta cur dicta 897
terra lemnia, quæ & sigillata 907
terra mater 790
terra, mater an nouerca nobis existimanda 79
terra, mundi mediũ 8.371
terra, quare ἰσόῤῥοπος dicta 8
terra, mũdi pars ima, & cur 25 679
terra, totius mundi templum, pag. 590
terra, mundi uterus 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

terra nec; immobilis, nec; in globi medio 562
terra, Platoni cur dea antiquissima 9
terra, quare Ζείδωρος & poetis dicta 11.567
terra, punctus 9
terra sensu prædita 30
terra, solis orbi eccentros, pagina 34
terra σφενδονοδίνης, ἀπείρων, τραπεζοδίνης &c. 11.567
terræ anima 30.485 562 799
terræ oraculum 485
terræ cauitas 997.998
terræ color ac sapor 27
terræ coria quæ 377
terræ epitheta aliquot 567 & 568
terræ filia cur Nox fingatur pag. 966
terræ filij qui 81.790
terræ forma quæ 11
terræ forma qualis 567
terræ frigus propriũ, & obscuritas 960
terræ, heroum crater 1068
terræ iniectu restingui ignẽ cur 966
terræ interanea, prouerbium pag. 465
terræ intestina quæ 175
in terræ motu superstitio Græcorum 30
terræ nomẽ esse haud uile 9
terræ oraculum Delphicum, pag. 614
terræ orbem quem incolimus esse insulam 34 & 668
terræ pluuiam à Ioue precantis simulacrum 1027
terræ præconia plura 16
terræ progenies, prouerbium 1174
terræ sacellum 678
terræ siccitas qualis 995
terram aut nusquam aut uix peruri 967
in terram & aquam resolui, quid 607
terram nil noxium ante hominis peccatum produxisse 6
terrã Pythagoræ, unam esse è stellis 9
terram quàm crocum olens, magis laudari 886
terrarum habitus ex cæli cui subijciuntur parte 382
terrarum mutationes 305
pro terræ motuum cessatione Neptuno sacrificari solitum 1175
terræ motuum species 1174
terrestre tonitru quid, ibidem
τερσαυθῶσαι 131
tersos 131
tertiata membra quæ 745
tesselatus ager 119
tesselatus calix 1056
tessenarij 683
tessera quid, & tesserarum ludus 789
tessera in re militari quid, pagina 1045
tesserarum lusus à Lydis inuentus 775
tesseracoston in grauidis tempus quodnam, item eo nomine festum 1045
tesserulæ 952
testi uni, nec Catoni credendum, prouerbium 257
testiculum unum qui habet, sanum uideri 126
testes, bene uiuendi principium 124
testiculi muliebres 148
testiculi muliebres quam rationem habeant 129
testes tres Francisco Philelpho 642
testiculi sensus expertes 126
testium ratio præstantissima 124 125 126
testibus subtractis quanta in animante mutatio 124
testuacium 409
testudo nummus 351
testudo, secreti & silentij symbolum 356
testudinis esus ibidem
testudine uescendum, aut non omnino uescendum, prouerbium ibidem 357
testudines an inter pisces numerandæ 357
testudinare, prouerbiũ 357
τέτανος frons 100
tetano interdum mederi frigidæ aquæ affusione, pagina 958
τετάνωθρα 115
τεταρταῖος febris 855
tethalassomenon unum, pagina 995
tethidis Achillis matris fabula 923
τεθυόμλωσι 581
tethyos allegoria 846
tetra, pro tetradrachma, pagina 353
tetracine 1060
tetracina Attica 353
tetracine lactuca ibidem
tetracnemos rota 611
tetracomus saltatio 164
tetracori uestes 598
τετραέλιτος 857
tetradistæ qui 762
tetradrachma 353
tetragonus ager 119
tetragoni appellatio 690 & 691
tetragrammaton dei nomen 3 857
tetrametron 610
tetrametri quadrati 692
tetrametrorum pedes octo, pag. 692
tetraœdus nomos 320
tetraoti 303
τετράωτος qui 647
tetrapharmaci inuentio, pagina 1072
tetraphori 791
tetrapus mensa 241
tetrapus sella 303
τετρᾶς omnis sacer 857
tetrastiche 857
tetrobolus 858
tetrobolus nummus 352
tettigophori cur Athenienses 440 475
tettigoniæ cicadæ 632
tettix coquus 212
τέτλιγος sepulchrum Tænari 412
τέτλιγες 440
teumesia uulpes 661
teuthis piscis qui 946
teuthis urbs ibidem
teuthis dux ibidem
teuthidi similis, prouerbium ibidem
teuthos ibidem
teutlon ex Ascra 328
teutlon unde optimum, pagina 1070
textrices plerumq; Veneriæ & impudicæ 520
in textrices prouerbium, pagina eadem
Thaidis ad nutum Persarum regia exusta 517
Θαλάμαι 106
thalamæ urbs 656
thalamatæ ibidem
thalamus 435.656
thalami 139
thalamij 596
thalamus æneus 737
thalamus ἀισχύνη & hyperous 474
thalamus oculi 435
thalami domestici ordo, pagina 435
thalassites uinum 995
Θαλασσοσουργοί 216
θάλαττα ὠλαγία, pagina 995
θάλαττα pro quauis salsa aqua ibidem
thalon Cretensis 555
thales, animalium sermonis peritus 642
thaletis hypor che mata, pagina 164
thaletis in Aegyptum profectio 592
thaletis in ducenda uxore cusio 520
thaletis opinio de deo 836
thaletis præsagium, & sepultura 440
thaleti rerum principium aqua 654
thalia caseus 1043
thalia musa, & eius allegoria 846
thaliæ inuentum plantatio, pag. 226
thaliæ 1046.1051
θάλλειν 459
thalli 292
thalophori 459
thalos ibidem
thalysia ibidem
thalysius panis ibidem
thama 1092
θάμνοι συνυρεφεῖς, pagina 1015
thamni 1021
thamus rex 588
thamus pro Adonide 681
thamus pro Iulio mense, pagina ibidem
thamus, qui & Ammon, Aegyptirex 864
thamyras præposteræ Veneris auctor 555

thamyris cur à Musis excæcatus fingatur 681
thanasima 590
thapsinæ tunicæ 888
thapsinus color 888
thapsus insula & herba, pagina 683
thapsus, scytharion 707
thapsi succus 683
thapso capillos & lanas inficiendi mos 888
thardema 392
thargelion mensis qui, & unde dictus 665
thargelia 515
thargelia regina 665
thargelia festa 665
θάργηλος olla quæ 665
thargelionis sextum diem fuisse Græcis auspicatissimum 665
thasiorum deliciæ 329
thasiorum nummus 353
thasium uinum 480
θέα 770.293
θέλω 770
thea filius sol cur 547
theagenis λατρύος 1006
theagenis historia 283
theagenis superstitio 765
theagenis uoracitas 240
theamata 1063
theano 170
theano lyrica 515
thearion 294
theatrum odium 1076
theatri studium Atheniensibus quantum 293
theatra purgandi mos, pagina 1040
theatrorum flores 1055
thebaides cur palmarum fructus 168
thebana sus 708
thebani, cur Sparti 674
thebani gulosi & micropsychi 320
thebani tibicines 587 & 694
thebanorum epigoni 831
thebanorum lasciuia 556
thebanorum sacra cohors, pagina 621
thebanis tibiarum studium, pag. 694
thebanarum uirginum præstantia 516
thebæ à Cadmo conditæ, pagina 345
thebæ cur palmiferæ dictæ, pag. 168
thebæ unde dictæ 345 & 348
thebarum artificium in tibiarum musica 319 & 694
thebarum decus 673
thebarum frigus 959
thebe Asopi filia 348
thebe Aeginæ soror 710
thebe bos apud Syros 345
thebe cur sacra Homero, pagina 450
thebit philosophus 199
theca, pyelos 1167
θεῖον 921
θεῖνα 118
θεῖος 574
θελάθρη 541
thele 120
thelesias saltatio 164
thelesicliæ pueri manes placare iussus Corax 412
thelpusæi 582
thema 303
thema trapezitarum 355
thematismus 355
thematium 303
θεμεθλαι stomachi 134
themis uaticinijs præfecta, pag. 270
themidis oraculum Delphicum 614
themisonis Cyprij arrogantia 413
themisonis epistolæ 1035
themistocles Abrotoni meretriculæ filius, aut Euterpes 533
themistocles cur Naumachi cognomen sortitus 533
themistocles matre Thracia natus 838
themistocles musicæ imperitus 311
themistoclis ad fortitudinem exhortatio, gallorum conspecto certamine 666
themistoclis apophthegma, pag. 792
themistoclis dictum 950
themistoclis dictum de memoriæ arte 770
themistoclis de muliebri arrogantia dictum 534
themistoclis in Bretrienses scomma 946
themistoclis in Philidem dictum 1139
themistoclis interitus 532
themistoclis liberi qui 533
themistoclis senio iam confecti dictum 1148
themistocli eleganter ab Andrijs responsum 786
θυμοειδὲς facultas 22
thenar 118
θέω 683
theocles Naxius 314
theocles 685
theocriti bucolica 511
in Theocritum scholia 943
theodati Gothorum regis historia 511
theodectes sophista 1066
theodorici patris scintillas toto corpore profundentis historia 550
theodorus ἄθεος 844
theodori Gazæ lapsus 425 & 558
theodorus pastor 1062
theodorus philosophus cur deus dictus 523
theodori philosophi absurdissima placita 523
theodori philosophi magnanimus ox 652
theodorus Samius 588 & 695
theodori Samij inuentũ, ferri fundendi ratio 678
theodori tragœdi scomma, pag. 211
θεοδόκητος homines cur Homero 150.253
theogamia festa 1005
theognidis liber De sacrificijs 641
theogonia 1116
theologia, philosophiæ pars pag. 962
theologia uetus, cur fabulas admiserit 219
theologiæ mundanæ & diuinæ discrimen quale, pagina 962
theologiæ tria apud priscos genera 48
theologiã cur spreuerit Ptolemæus 999
theologium in scena 292
θεόπαις 235
theopes pro patria obitus, pag. 475
theophania 1005
theophilus musicus 311
theophili medici imaginationis oblatio 628
theophrastus de legibus 638
theophrastus iacturam temporis lachrymis conquestus 771
theophrastus libri De mundo auctor, qui Aristoteli inscribitur 305
theophrasti ætas 771
theophrasti eloquentia 954
theophylaces 294
theopneusta somnia 1038
theopompi Batyle 181
theopropi 294
theoretice philosophia, eiusq; partes 962
θεωρητήριοι dies 531
theoretra 827
θεωροί 294
theoria ibidem
θεωρέω ἄγω ibidem
theorica pecunia quæ 293
theorica uia 294
theoris 638
theoris Lacedæmoniorum, quid 991
theoris mensa 212
θεωρὶς nauis 212.294
theoris sacerdos 294
theoris uatidica 212
θεός 857
θεὸς unde dictus 849
θεοί, cur appellati dij 844 & 846
θεῶν χεῖρες 1118
θεούς, cur solem & lunam dixerint Aegyptij 588
theosophos, qui & Sisyphus pag. 920
theothyta 430
theoxenia 809.429
theoxenia agon 678
theoxenios Apollo 678
θὴρ pro leone 1004
thera insula cur sacra Pindaro 450
theræum amiculum 597
θεραπεῖαι 977
therapeutice 172
therapnæ aræ 380
therapusia 977
θηραπευτὰι 506
θηρόλεκτος 951
θήρυ 56
theremachus 194
theres 528
θηρία 209.597
theriæ tibiæ 319

Universidad de Deusto
Biblioteca

theriaca uitis quæ 209
theriaca ficus ibidem
theriaca Antiochi ibidem
theriacam intelligi bifariam eadem pag.
theriaci pastilli ibidem
theriaci tractatus ibidem
thericlei crateres 1056
thericles Corinthius 1056
thericlia ibidem
Θυριοδλάντοι 209
θυρίον 209
Θυριοτρόφοι 210
theristrum quid 474.600
theristrion 600
theristra, cocco tingi solita, pag. 600
thermæ cur plerãq; falsæ, pagina 1162
thermæ cur sacræ 1161
thermæ in Vrbe primæ à quo structæ 1164
thermarum æs 741
thermarum cognomenta ab heroibus 1164
thermarũ rationes aliquot, 1161 1162
thermarum Romæ magnitudo 1168
thermarum ui etiam lapides gigni 1162
thermastrides saltationes, pagina 165
thermopotæ 734
thermopylæ Persis occupatæ pag. 128
thermopylæ, quæ & pylæ, pag. 1008
thermopylarũ χύτροι γυναικεῖοι, et aqua illic mira 1000
thersippi saltatio 163
thersites condylis ab Achille interemptus 118
thersitæ caput 97
thersitis deformitas 83
thersitis maledicentia 578
Θῆτες 431.969
thetica quæ 963
theticus ordo Athenis qui, pagina 969
thetis cur Argyropeza Homero 130
thetis pro mari cur, & unde dicta 922
Θετταλότμητος caro, pagina 344
theurgia 345
theurgia, quid à magia differat 346
theut pro deo Aegyptijs, pagina 857
theut, qui & Theutates, numeri inuentor 864
theut dæmonis inuenta quæ, pag. 588
theut dæmoni dicata ibis, pagina 588
theutamus Asiæ rex 852
theutonum uxoribus morte redempta pudicitia, pagina 1079
θέας 969
θέαται 969
thesaurus quid 633.636
thesauri, Pluti carceres, pagina 784
thesauro dignus, prouerbium quid 635
thesaurum pecuniarum quis primus struxerit 787
thesca festa 258
theses, cur iuris dicendi statio nes 463
theseus Athenarũ urbis constitutor 258
theseus curruum bellicorum auctor 831
theseus Minoi adamatus, pagina 555
theseus palæsticæ auctor, pagina 505
theseus Pancratij auctor, pagina 505
theseus flos, siue theseum, pagina 1055
thesei heroum 818
thesei honores Athenis, pagina 258
thesei natium partes petræ affixæ 127
thesei petra, & cur sic dicta pag. 127
thesei saltatio 160.161
& 165
thesei spadix 167
theseo rapta Helena septenis 260
theseo sacer octauus mensis dies 258
theseum templum 258
theseis quid 258
thesis quid 355.962
& theses 963
Θεσὶς λυκυθίζῃ 537
thesmophoria 335
thespiensium paupertas, pagina 842
thespiẽsibus cultus amor, pagina 622
thessæ mulieres quæ apud Athenienses 969
thessala fides, prouerbium, pag. 343
thessaliæ Omphalus, siue Omphalion 572
thessaliæ Tempe & Peneus pag. 825
thessalica enthesis 344
thessalica portio 344
thessalica uestis 713
thessalicæ alæ 344
thessalicum forum 1074
thessalici moris ueneficia, pagina 592
thessalonice ab Antipatro filio necata 417
thessalorum acies qualis, pagina 344
thessalorum equitandi studium 344.694
thessalorum peneſtæ qui, pagina 969
thessalorum perfidia 343
thessalorum uoracitas 344
thessameni qui 683
thessenarij 683
Θέσσια 683
thestor Idmon cur dictus, pagina 1126
thiagones 335
thiasus 1049
& 1050
thisotæ 1050
thibe 174
thiri trochisci qui 209
thisbe 508
thisitæ 1050
Θόσσα nympha 935
thlastæ 459
thoa animal, homini esse præcipuè amicum 906
θοῖναι unde dictæ 433
tholia 508.596
tholoides 596
tholus quid 507
& unde 508
thomi 590
thonios hæmorrhois cur Nicandro 596
thonis ciuitas 590
thonus rex 590.596
thoon mensis 590
thoon, siue Thonis, medicinæ apud Aegyptios repertor pag. 590
thopica quæ 796
thopes 798
thorax 119
thorax, elibanus Alberto, pagina 94
thorax Larissæus 344
thorax pro tunica 538
thorax unde dicatur 960
thoracis nimiũ constringendi uitium 119
thoracis ratio 145
θωρήκιον 960
thorexis quid 960
θωρήξασθαι ibidem
thori 1051
thoricus locus 294
thornax nympha 989
θόρνυμι 960
thraces acrocomæ qui, pagina 258
thraces quare εὐθυτριχες pag. 98
thraces dij, qui 576
thracum bibacitas 1069
thracum bibendi mos 1069
thracum cistiæ qui 705
thracum fœminarum super uirorum cadauere interfici, unaq; sepeliri, mos, pagina 510
thracum ingenia qualia, pagina 907
thracum mos in muneribus, pag. 483
thracum more bibere, quid, pag. 1069
thracum mores 393
597 745
thracum peltæ 694
thracum polygamia 1080
thracia cur dicta Samothrace 842
thraciæ Byzantij portæ quales 745
thraciæ mel arboreum, pagina 910
thraciæ notæ, prouerbium, pag. 274
thranites turba 596
thranitæ ibidem
thranos ibidem
thrania ibidem
thranidia ibidem
thrasæa dictum 378
thrasæa Pataũni grauitas, pagina 473
thrasæa philosophi iamiam morituri uox 847
thrasimedes somniorum expers 1039

Thrasibulus uates 511
thrasylai furor 629
thrasymachum primum uerba iunxisse arte 750
thrasymachi numeri 424
threnetice cantilena 1053
threnodes qui 655
threnos 651
threpterius capillus 259
threptica uis 62
threptice facultas 858
threptra 259.505
θρόνος θεῶν 596
thria 96.1048
θρίαι cerebri 96
thria, cur fici folia 683
thriambus unde dictus 229
θριάζειν 686
thridacia mandragora, pagina 657
thridacine maza 335
thridacinæ 1060
thridax ibidem
thrinacia 683
thrinacria pro Sicilia 683
thrinax 389
θρίον 683
thrissæ 688
thrix seruilis 139
θρόμβοι 145
thrombi 532.818
θρόμβωσις lactis quid, pagina 532
throna 596
thronos 596
θρόνοι 1020
θρυαλλίς 543
thryallides 1069
thrymmatides 335
& 1048
thrypes 730
thucydides oculis descriptus Demostheni 487
thucydides συγγραφεύς, per excellentiam dictus pag. 487
thucydidis de Cylonio scelere narratio 487
thucydidis eloquentia qualis 954 955
thucydidis laus 487
thucydidis sepulchrum, pagina 651
thucydidi proprius in historia character 470
thule insula unde dicta 48
thulis rex, deq; eius oraculo & interitu 48
thunarij 504
thunnoscopi ibidem
thunnia salsamenta quæ, pagina 483
thurarij 747
thurianum & thurfianũ obsonium 1091
thurianus tomos ibidem
thurij à Borea seruati 841
thurios 236
thuris origo 428
thuris in diuino cultu ratio, pag. 856
in thure etiam manna 979
thusci æneo uomere usi, pagina 739
thusci uici appellatio unde, pag. 795
thuscorum condendi urbes mos 1112
thyamis 649
thyella quid 780
& 1143
thyella harpyia 1143
thyellæ quid ibidem
thyestis incestus 243
thyestis sepulchrum κριοί, pag. 1064
thyia 615
thyiades ibidem
thyia festum 581
thylacitis nardus 972
thylacophon ibidem
thylaci ibidem
thylacia ibidem
Θύμαται ἀγυιαί, quæ Thucydidi 430
thymele 290
thymelica acroamata ibidẽ
thymelici ibidem
thymiama 430
thymiasis 428
thymoides uis 858
thymos 113.905
θυμός 905
θύμος, cepa syluestris, pagina 386
θυμὸς πῶς τὸς κρεῖττονας 840
thymus è Thyna 581
thymus quid 436
thymus unde dictus 882
thyna 581
thynneum sacrum 1070
thynnus quid 367.1026
thynnus borcinus, et cete, pagina 379
thynnus Neptuno immolari solitus 1070
thynni Tyrij deliciæ 328
& 1070
thynni hypogastria 379
thynnotheras 920
thyomata unguenta 581
thyoris mensa 212
thyos 430
thyra 318
θυρεοφόροι equites 832
thyrion 318
θυρσὸς καὶ θύρσος quid differant 1090
thyrsi, coronæ nuptiales, pagina eadem
thyrsophoriæ 247
thysani 203
thysanoessa ægis ibidem
thysia proprie quid 428
thysthla 1090
thytæ, cur sues 980
thytici libri 1036
τιτρωσκὸν uinum 1105
tibareni, eorumq; mores, pagina 714
Tiberiadis mare, quæ λίμνη proprie, cur dictum, pagina 999
tiberij Cæsaris uitus mirabilis 548.1154
tiberij caluitium 503
tiberij equus flammigans, pagina 550
tiberij historia 796
tiberij inuidia 792
tiberinus Heliogabalus, pagina 1072
tibia 130
tibia ab Ardalo inuenta, pagina 1039
tibia dextra & sinistra quid pag. 319
tibia, Euterpæ inuentum, pagina 226
tibia ὀργιαστική 315
tibiæ, à Pallade & Alcibiade reiectæ 315
tibiæ Lydiæ & Phrygiæ quales 319
tibiæ pares uel impares, 319
tibiarum consuetudo quando cœperit 315
tibiarum glotta 469
tibiarum inuentores 226
318 319 1039
tibiarum longiorum inter sacrificandum usus 320
tibiarum species 318
tibiarum tres modi 319
tibiarum usus à quo inuentus pag. 314
tibiarum usus improbatur, 314 315
tibicines boni quibus iucundiores 557
in tibicines epigramma 320
tichobates 1020
tincta cœna 695
tichophylaces 1020
tigridis allegoria 793
tilphæ 730
tiltitarichos 497.498
timæa Agidis uxor Alcibiadi uitiata 520
timæum cur à se nunquã Plato dimiserit 555
timæus historicus, cur Obtrectator cognomine 378
timagenis mordacitas in Augustum 829
timagoræ & Meletis historia 622
timallus piscis ubi optimus, pag. 1070
timanthis Cleonæi insania, pag. 626
timaui ora quot 854
timentibus cur memoria excutiatur 374
timidi qui, & unde 86
timidorum parua gratia, pagina 453
τίμιοι milites qui 868
timoclia 508
timocrion adephagus 568
timocrẽtis Rhodij edacitas, & ciusdem epitaphium, pag. 240
timocreontis scolion 452
timoleontis historia 215
timonia uita 456
timonion ibidem
timon Sillographus 579
timonis Phliasii in Pythagoram cauillum 735
timonis Sillorum opus 1117
timonis turris 817
timoris effectus 777.998
timore etiam morbos interdum discuti 777
in timore nõ fieri lachrymas pag. 436
timotheus musicus 267
& 328
timothei cithœredi historia, pag. 786
timothei Athenensis fortuna 337
timothei Cononis frugalitas, 329 582

timotheꝰ Milesii cithara, pagina 678
timotheꝰ turris 337
tinca Placentinus 954
tincæ capitis 980
τίνδρεε 1055
ad Tingem oppidum columnæ lapideæ, earũq; inscriptio 724
tinnuchi 593.594
tireſias animalium ſermonis peritus 542
tireſiæ inter Iouem & Iunonem arbitrium 535
tireſiæ oraculum 305
tiridatis aſſentatio 936
tirynthi mœnia 787
tirynthij philogeli 410
tirynthiorum cibus achrades 685
tirynthiorum uinolentia, pagina 734
tiſamenus uates 678
tiſias Siculus 239
tiſiphone 367
titan cur ſolis frater & 934
titanes dij apud Tartarum, pag. 935
titanes qui 244
titania aſtra cur Maroni dicta 935
titanicis malis ſimile, prouerbium 946
tithæ aues quæ 324
tithonus Perſarum ſatrapa, pag. 852
tithoreum oleum 1052
tithraſiæ iſchades 685
titi imperatoris bonitas, pagina 397
titi imperatoris mors, pagina 1017
titigonion 324.632
titij ſodales 324
titiæ aues 324
titij ſupplicium 368
titillati cur rideant 601
titillationis ratio, in ſolo homine 145
titis quid 324
titi pro columbis, ſiue palumbis 324
titium atrium 563
τιτίζω 324.632
titlaria 324
titli ibidem
titormi Buſſequæ robur, pagina 837
titthæ 1052
titthenidia ibidem
titthia 120
τιτυβίζω 324
titybiſſare quid 324
tityi fabula 575
τιτυελῶ & tibia 755
tityrinon 319
tityrus quid 755.971
tius 1105
tianum uinum ibidem
Tobion herba 423
toga anchiton 538
toga candida tyronum 539
toga præſidiaria 598
toga pura 539
τοιχοβάτας 973
tomacellorum gentis quendam bibiſſe nunquam, pagina 494
tomei dentes 111
tomentitia 610
tomentum ibidem
tomice, ſtatuariæ ſpecies, pagina 1137
tolerantia malorum ex philoſophia 482
tolleti in macello alba muſca, pag. 640
toloſanum aurum, prouerbium 451
tonarion fiſtula 319
tondendi ſpecies 258.259
tonitru terreſtre quid 1174
tonitrui ratio 1023
tonitrua Claudiana 291
tonos 1019
toni 116
toni nerui 134
tonſillæ 115.816
tophet 492
topica remedia 1059
toreutice 1137
τόρυ & 418
torma 610
tormarches 610
tormenta à Superbo Tarquinio inuenta 360
tormentorum uaria genera 359 360
tormina quæ 990
torminum ratio ibidem
torquatus Nouellus 1108
torquatus tricongius 700
torrhebia nympha & palus 313 314
torridam per zonam an uentus etiam ſpiret 551
tortellus 1090
tortiuum & muſtum 1102 & 1104
tortus 285
torus 788
τοξεύματα 889
toxicum non idem cum cicuta ibidem
toxicũ unde dictum ibidem
toxotæ miniſtri 971
τράχηλος 114.148
trachomatica medicamina, pag. 1063
trachyſmata 1056
trachytes 215
tractatoria facultas 823
tradux quid 284
tragæus 1071
τραγεῖν de uitibus cur dicatur 558
tragaſæ 328.1071
tragaſius 328
tragaſei ſalis mirum 328 & 1071
tragaſeus 936
tragea 1037
tragelaphus poculum 1058
tragemata 1041
tregi nauigia 612
tragica cornua 558
tragica machina 291
tragica ſcena 290
tragicæ facies 558
tragicus cothurnus 817
tragicus tyrannus 558
tragici dij 291.292
tragicorum propria calamitas 227
τραγικώτερον 558
τραγίζω 743.943
tragœdia cur Gorgiæ deceptio dicta 224
tragœdia cur pæderaſtes dicta 555
tragœdia λυκόθι & μοῦσα 537
tragœdiæ proprium 926
tragœdi ſeptimani qui, prouerbium 1150
tragœdorum uox 744
tragœnæ capræ quæ 558
tragomaſchalos 936
tragopogon 99
tragos in uitibus quid 906
τράγος neruus 106
tragus 936
tragus odor 558
tragus, pro olyntho 685
traianus cognominatus Optimus 921
traiani de fiſco dictum 143
traiani forum 1074
traiani mollities 326
traiani ſepulchrum 650
de Traiani ſpiculo icti miro caſu 610
traiani uita ex Dione per Merulam translata 868
traiectiones 397
trambeli cotinades 459
tramis 123
trampis quid 275
tranſitorium forum 1074 & 1076
tranſodoria, dioſmos 937
tranſuaſare 727
tranſuerſum 107
tranſuerſum unguem, prouerbium 455
ex tranſuerſo ſubnotãdi mos pag. 462
τραπεῖν 480
trapeza dentium 112
trapeza iecoris 105
trapeza uenalitiorum, pagina 1074
trapezæ 303
τραπεζεαι 902
trapezeæ canes 927
τραπεζία 344.394
trapezitarum thema 355
trapezocomos 977 & 1046
trapezophorus 241
trapezontius Platonis zonius pag. 621
traphax 336
traſia 686
trauerſiæ 130
τραχηλίζω 468
traulos 465.468
τραῦμα 91
trauſorum mores 705
treboni hiſtoria 556
trecchedipni 1052
τρεῖν 774
trema 91
tremiſſes aurei 355
tremoris rationes diuerſæ, 956 958
tremula ouis quæ 1041
trepidantes cur pallent 190
trepidatio quid ibidem
triacatæi 753
τριακοντάκλινοι domus pag. 1072
τριακοντάδες parentationes

tiones 654
triades 854
triangulator 27
triangulus, triplicitas recentioribus 26
triangulorum uis & nomenclatura in zodiaco, pagina 779
trias iuſtitia Pythagoricis, pag. 856
τριβακαί 92
triblia 1070
tribon 316
triboniani hiſtoria 870
tribuni rufuli qui 975
tribuni ſcutariorum, armaturarum, ſtabuli Cæſaris, pagina 747
tribunorum functiones quæ, pag. 975
tribunitiæ domus fores ſemper apertæ 279
tributum cur coordinatio ciuitatis ab Athenienſibus uocari ſolitum 636
tricæ 689
tricenalia 654
tricennalia 863
trichaices qui 688
trichalca 352
τρίχες, & inde deriuata, pag. 68
trichia unde ibidem
trichiæ ibidem
trichides piſces ibidem
trichilæ ibidem
trichina ibidem
τρίχωμα οὐλότατον, pagina 608
trichoria 689
trichorum ibidem
τριχωτόν 97
trichypha 688
tricinus 689
triclaria Diana 511
triclinon 1050
tricones 346
tricongij cognomen 1108
tricori ueſtes 598
tricranon 649
triembolium quid 856
trientius ager 462
trierarchus 620
τριήρης domus 627
trieris ager 458
trieris, ſiue triremis poculũ, pag. 1058
trieſperus quare dictus Hercules 194
trieterici allegoria 846
trigeſimi diei obſeruatio, pagina 529
triginta millium diabolorum nomine, blaſphemia unde orta 849
trigla quid, & unde dicta, pagina 765
trigla piſce Hecatæ ſacra fieri ibidem
triglæ Ionicæ 328
triglæ unde optimæ 1070
τριγλίωμα 477
trigonis ædificium 457
trigonocrator 26.27
trigonum apud Elidem quid, pag. 813
trigonum dicaſterium 457
trigonum forum 1073
trigonum in cælo quid 26
dextrum, ſiniſtrum 26
trigona improbata 315
trigona pharmaca 133
trigonalis pila 457
trimacreſia Gallorum quid, pag. 951
trimmata 1046
trinacria, quæ & trinacia, pag. 683
trinitas Pythagoricis rerum omnium menſura 856
trinitates 854
trinitatis diuinæ unitas 1
trinitatis imago in homine pag. 54
trinitatis imago in ſole, pagina 930
trinitatis ueſtigium extare in omnibus creatis 31
triobola 858
triobolum ibidem
triobolus nummus 352
trioboli 455
triopæ regis crudelitas, pagina 416
triorches 916
tripater quare dictus à Lycophrone Orion 145
tripos Delphicus quid 302
tripus Dionyſii quid 248
tripus empyros 303
tripus poetarum præmium, pag. 303
tripodis nomen unde 304
tripodis uaria ſignificatio, 302 303
ad tripodem ire, quid Perſis, pag. 696
ex tripode dicere 248
tripodes 242
tripodes ſacri 448
tripodia 303
tripodum diſtinctio ibidem
tripolos terra quæ 1087
τρίψις 395.775
triptolemus à Cerere ad ſpargenda ſemina emiſſus, pagina 683
triptolemi præcepta 1063
triptolemi præcepta in Eleuſinæ templo 496
triptolemi tempora 423
triquetrum 457
triremes à Corinthijs primũ concinnatæ 833
triremes ſacræ 450
triſimachus 448
triſippion 275
triſmegiſtus Aegyptiorum legiſlator 698
τριοσόλικφαλος Hecate cur 764
triſtega 689
triſtes qui, & unde 86
triſtitiæ cur lachrymas excutiat 435
triſtitiæ fluuius 668
trita mancipia quæ 977
τριταῖος febris 855
tritagoniſtes quid, & cur ita uocatus Demoſtheni Aeſchines 1045
tritagoniſtæ conuiuium Aeſchini imſtum, quid, pagina 1045
tritani nerui prodigioſi, pagina 226
triticum Appulum 329
tritogenes filius 774
tritogeniæ allegoria, & cur ſic dicta 774
triton, eiuſq; forma 773
triton pro Nilo 1028
tritonis palus 724
τρίτος aer 774
τριτσῶ, & hinc Trittogenia Pallas 774
trittys 430
triuia cur Diana, uel luna, pagina 766
triuilij defectio 154
triuium quid à foro differat, pag. 1075
de triuio Platonis decretum, pag. 1075
triumphantium commonitio pag. 79
triumphus, nõ triumpus ſcribendum 917
triumuiralis ager 119
triuonaria ueſtimenta quæ, pag. 595
τρίζω 324.1140
troades cur ἑλκεσίπεπλοι 542
trochali 572
trochilus 788
trochilus, cæleſtis Erichthonius 831
trochiſcus Iupiter 1118
trochleæ 600
trochopeda 919
trochus piſcis 742
τροχοὶ ἐξάκνημοι 611
τρωκτὰ ὠρᾶια 483
trœzenij uini proprietas, pagina 1105
trœzeniorum nummus 353
trœzenij agri oleaſter 423
trœzentica ſaltatio 166
trœzeniorum χρυσορρόας fons 1000
trœzeniorum Hippolytus, et ſacra 423
troges 730
trogletæ 132
troglodytarum in defunctos barbaries 650
troglodytarum mores, pagina 724
troia 718
trois cur Idæa 1062
troia cur ſacra Homero, pagina 450
troiæ allegoria apud Virgilium 221
troianum bellum an decennale fuerit 673
troianus equus, prouerbium, pag. 1138
troianus porcus 1139
troianorum menſæ 242
troilus cur ab Achille peremptus 555
τρομητὰ ouia quæ 1041
τρόμοι ὑβρεως πάθος 956
τροπαῖα 890
tropeæ pluuiæ quæ 781
trophea ex olea conſtitui ſolita 460
trophæi excitandi mos apud Græcos, & Macedonum regibus illicitus 869
trophea Ioui ſolita dicari, et Iunoni 460
trophalides oboliæ 352
τροφίας equi 824
ad Trophonij ſpecu lethe & μνημοσύνης fons, pagina 770
ὁ τρώσας κὴ ἰάσεται, § prouer

Universidad de Deusto
Biblioteca

prouerbium 740
troximi 483
trulla 835
trulla retrimentitia 1037
truphatores 402
trychata 600
trychna nox 317
tryga cur uocent uinum Græci 1092
τρύγη ibidem
τρῦγες 42
trygodæmones qui & 42 110
trygon 324
trygon bestia quæ 457
trygon unde dictus 110
trygonis ictu mortuus Vlysses 1017
trypana 97
trypanatum os 97
trypheri 454
tryphodes febris 855
tryphon De stirpibus 686
trypus 835
τρύσσειν 110
τρύζειν 110.324
Tubarum genera 738
tubis cur non utantur Bustritæ & Lycopolitæ, pagina 1169
tubera gestare, prouerbium, pag. 1113
L. Tubulus 948
tuguria à Pelasgo excogitata primum 587
tullianum in carcere quid, pagina 636
tullianum unde dictum, pagina 637
tulliolæ Ciceronis cadauer Romæ repertum 98
tullius Cimber 889
tulli regis res 870
tullij rixa 637
tulli Hostilij interitus 606
tunes oppidum 1108
tunica Aetolica, Armeniaca, Thessalica 713
tunica apiros quæ 202
tunica molesta quæ 360
tunica Romani primum non usi 725
tunicæ oculorum 585
tunicarum diuersæ appellationes 598.599
tunica iuuentus Carthaginiensis cur dicta 725
turanij laboriosum ingenium pag. 390
turbines 780
turbonis sedulitas 391
turcarum fascias gestandi mos 922
turcas impexos incedere, pagina 553
turci, qui & Vnni 440
ture quando libari cœptum, pag. 428
turiones 170
turis origo quæ 428
turris octogonos Andronici qualis 779
turrium in urbibus ratio, pagina 1020
turtur aeria cur Virgilio, pagina 993
turtur, trygon 457
turundæ 1019
tussici unde 142
tussis naturalis ratio 944
tutanus deus 983
tutelaris prætor à quo primũ institutus 984
tutelarium deorum cuocatio, pag. 1019
tutilina dea 830.983
tutulum 568
tutulus 984
Tyche 829
tychi 638
tychon hasta 810
tygres quando primum Romæ uisæ 132
tygres tympanis in furorem agi 601
τύλαι 174.795
tylas 174
tyli 824
tyli ferrei 811
tyloma 131
τυλωτὰ 811
τύλῳ 811
tymbades 838
tymbalus 838
tympanum 636.960
tympana astrolabij 445
tympana, supplicium 362
tympanias 990
τυμπανίτης 990
τυπτανίζειν 771
tyndarum reuixisse 580
τύπαι festum 782
τύπης 782
τυφώλιος febris 244
typhon quis 177.179
& 244
typhon ruffus, Osiridis hostis, siue flauo corpore, pag. 1169
typhonis è cruore procreata animalia uenenata 57
typhonis spuma 179
τυφῶνες uenti qui 780
typias 782
typoeus mons 536
τυπὸς 107
typos, & typas intentare, quid 782
τύποι, demonstrationis genus 782
τυραννεῖαι 258
τυραννικὰ φρονεῖν, pagina 487
tyranni appellatio unde 872
tyranni descriptio 871
tyrãni nomen recentius 872
tyrannos raro consenescere, cur 871
tyrannionis commentarium de scolio metro 452
tyrannoctoniæ præmia dari solita 416
tyrbe festum 782
tyria purpura 719
tyrobolia 498
tyrocosmon 335
tyrocinij dies 539
tyrocinia indicere quid, pagina 539
tyroconsilis 498
tyronum candida toga 539
tyrotarichus quid 498
tyrrhenia à Tyrrheno 919
tyrrhenicæ tubæ 738
tyrrhenus à pueritia canus, pag. 919
tyrrheni φιλοτέχναι, pagina 214
tyrrheni unde dicti 214
tyrrhenorum luxus 235
tyrrhenorum mulieres communes 527
tyrsis pro muro 214
tyrtæus cur ciuitate à Spartanis donatus 678
tyrtæi poemata Spartanis in prælio celebrata 164
tytthos 1052
tytthon ibidem
Tzapion 344

V

VAcchæ, pro scortis, pagina 527
uaccina fames 987
uacerræ 181
uacinium 1055
uacinia cur nigra Maroni, pag. 1055
uacuum quid 15
uacuum non esse in mundo, nec extra mundum 14
uafricia quorundam urbana pag. 402
Laur. Vallæ lapsus 542
& 714
ualentimiani religio in obseruando bisexto 528
ualentis imperatoris de uitulina nõ esitãda lex 1065
ualere athleticè & pugillicè quid 989
ualeria Diocletiani filia 701
ualeria, Pannoniæ pars 701
ualeriæ Lupercæ historia, pagina 488
ualerianus imperator 199
ualerianus à Sapore captus, pag. 807
ualeriani imperatoris historia 695
ualeriani imperatoris uirtutes 807
ualeriani philippei 352
ualerij Publicolæ liberale factum 441
ualetudo corporis summa, periculosa 338.806
ualetudo Galeni, prouerbium pag. 1157
ualetudo prospera quomodo eadem cum iustitia, pagina 897
ualetudo senilis, prouerbium pag. 1148
ualona 438
ualuoli 681
uandalorum cibus 1065
uandalorum in Italiam irruptio 1031
uapor 548
uaporum duo genera 1001
uari 130
uari, qui & ionthi 943
uariæ uuæ, quæ 298
uarica fœmina 130
uarices 89.149
uarius Antoninus, qui Heliogabalus 1016
uarius, unde Cotylon dictus pag. 1057
uarij à tergo, qui 517
uarij Gemini dictum 1079
uariorum appellatio unde, pag. 921
uarro cur Logistoricus dictus pag. 231
uarro docti simus & πολυγραφότατος 751
uarus Pergæus sophista, pagina 781

uas corporis dupliciter dici pag. 14
uasa conclamare quid 1175
uasaria 1057
uasati 1058
uasorum diuersa nomina, pagina 1056
uasorum uinariorum nomina 1069
uates, Iouis nuntij 572
uatum præstigiæ 48
uatiæ Scruilij otium 391
uaticinandi ars unde dæmonibus concessa 48.49
uaticiniũ ab Apolline 222
uaticinia ex piscibus 269
uaticinia quibus rebus conciperi solita 269
uaticiniorũ ratio & exempla 270.473
Cn. Vatieni historia 357
uatinianum odium 1174
uatinius ludis gladiatorijs lapidatus 1174
uatinij mores ibidem
Vberis appellatione fertilitatem innui 255
ubera apium 120
ubera pro fontium tubulis, pagina 120
uberum fungositas 688
uberum ratio, ac partium nomina 120
ubertatis facile remediũ 74
ubolima 459
Vcaleon Virgilianus 151
Vecordia propriè quid 631
uectabula 831
uectes remissarij 791
uectiarius 791
uectigales æsses qui 355
uectigalia apud Romanos trium generum 356
uectigaliarij 791
uectij uaticinium de Romano imperio, ex uulturum ratione 1031
uectiones 1057
uectis ferreus 791
uedij Pollionis indignatio fæuior ab Augusto repressa pag. 898
uegetalis ratio 1151
uegetatrix uis, quæ & natura 62
uegetes 1057
uegetatricis animæ triplex munus 63
uelatæ manus Plauto cur, pagina 568
ueledæ cultus 700
uelites 815
uellus aureum cur 950
uelleris aurei allegoria 222
uelorum summa cur hiænæ pellibus communiri solita pag. 1113
uelut umbras uagari, prouerbium 1008.1009
uena aborta 88
uena cœle siue cæua 89
uena an dicatur de arteria, pag. 88
uena quid, eiusq; origo 88
uenæ sanguinis riui 88
uenarum principium, cor, pagina 138
uenarum pulsus uino interdum excitari 938
uenarum uerticis aut temporum imustio 724
uenis post aures incisis, sterilitatem induci 502
uenis post aurem incisis, coitum tolli 544
uenales nouitij 971
uenaliũ fori nomina 1074
uenalitij qui 971
uenalitiorum mensa, seu trapeza 1074
uenationis auctor Iupiter, pagina 191
uenationis in Icaro mira ratio 908
uenationi ineptius tempus quod, & cur 1005
& 1006
uenator iners qui 1122
in uenatorium ludum damnari 361
uenatorum superstitio 1018
ueneficia Thessalici moris, pag. 592
ueneficorum apud Persas supplicium 360
uenenatorũ ex Titanum sanguine generatio 57
ueneni miscẽdi quondam artifex Gallia 889
ueneni ratio ex uictu 720
uenenosæ puellæ & uiri quẽ uenenata omnia fugerẽt, historia 409
ueneria plumbo reprimi, pagina 550
uenerea uoluptas incensa cur Platonis dicta 1131
uenerei cuiusdam, qui plagis incitaretur magis, exemplum 412
uenerij syderis ad pubertatis ætatem ratio 752
uenerei, bellaces etiam 1131
uenereorũ affectio cur adeo censeatur pudenda 523
& 524
uenereorum fœtor 558
uenerijs aduersantia 412
& 550
uenerijs cõferre portulacam pag. 550
uenetus color 878
ueneti belli historia 153
ueneti Italiæ principatu exuti 154
uenetorum cum gracculis pactum 916
uenocis cognomen unde C. Fabio 923
uenter 134
uenter, Βοσκάς Nicandro cur 552
uenter collatiuus, pharmacites 201
uenter imus 120
uenter superior 120
uenter inferior 135
uenter pinguis, sensum non gignit tenuem 1097
uenter triplex 121
uentris mancipia esse ueluti antipodas 329
uentris nomina 989
uentris os 187
uentris os magnum 134
uentris partes & uocabula, pag. 120
uentri concœnes qui 989
uentri uerba facere, 329
uentri loqui, difficile 989
uentrem custodire, quid 989
uentrem exhæredare, quid, pag. 989
uentrem in possessionẽ mittere, quid 989
uentrem non habere, prouerbium, quid 988
uentres mortuorum eximendi apud Aegyptios mos, pag. 497
uentidij Bassi triumphus, pagina 443
uentilatores 292
uentriculus 133
uentriculi os 134
uentriloqui 295
uentus quid, & quid à flatu differat 778
uentus unde 778
uenti causa materialis quæ, pag. 778
uentorum ara 780
uentorũ ex nubibus prognosticon 931
uentorum finalis ratio, quæ, pag. 778
uentorũ in utre occlusorum ratio 288
uentorũ proprietas in Lesbo obseruata 779
uentorum quandoq; reciprocus flatus 780
uentorum ratio ex stellarum ui, & signis 779
uentorũ ratio octogono Andronici turri indicata, pagina 779
uentorum rex cur Aeolus, pagina 779
uẽtorum species uulgò minus notæ 779
uenturos ad nos præsentiri, pag. 15
uenus os 131
uenus à quibus præcipuè culta 1129
uenus anadyomene, & Cnidia, ad Phrynes formam facta 537
uenus Aphrogenia cur, pagina 1129
uenus ἀφροσοφίαι 524
uenus, Aprili præfecta 983
uenus armata, eiusq; ratio, pag. 689
uenus Colias 132.1130
uenus cur Aphrodite 608
& 1129
uenus cur ex mari genita fingatur 520.1129
uenus cur fœmineæ qualitatis credita 680
uenus Dexicreontis cur, pagina 1130
uenus duplex quæ apud Platonicos 881
uenus eadem cum Libitina, pag. 1130
uenus ἐν κήποις quæ, pagina 1129
uenus ἔφιππος ibidem
uenus Epitragia 1130
uenus epitymbia 578
uenus Erycæis culta 238
uenus genituræ domina quælia corpora producat, pagina 608
uenus hetæra 520
uenus informe numen cur, pagina 1083

uenus μορφώ 1130
uenus natalium & mortis præses ucteribus culta. pagina 1130
uenus νίκη φόρος 411
uenus παν δήμος 520
& 690
eiusq; templum 524
uenus Perfithea 697
uenus Phidiæ alis 356
uenus φιλία 679
uenus Philomedea 1129
uenus quarta Adonidi nupta pag. 884
uenus Salambo Babylonijs, pag. 525
uenus satietatis comes 495
uenus Schœnis 525
uenus, talorum iactus 789
uenus Vrania 520.524
uenus Vrania, Parcarum maxima natu 1129
uenus Vrania quibus primũ culta 881
ueneris allegoria 881
ueneris appellatione qualis mulier indicetur Aegyptijs 1131
ueneris Amathusiæ templũ, pag. 525
ueneris armatæ cultus 1130
ueneris caluæ ratio 689
ueneris color 27
ueneris crater 1068
ueneris cruore ruborem contraxisse rosam 1055
ueneris cultus ab Assyrijs primum inductus 1129
ueneris cum Marte adulterium saltatione expressum, pag. 162
ueneris cum Marte adulterij allegoria 679.1131
ueneris Epitymbiæ statua, pagina 1130
ueneris humiditas 26
ueneris imago apud Aegyptios accipiter, & cornix pag. 1131
ueneris Lamiæ templũ 1112
ueneris laudes oratione à Paride celebratæ 750
ueneris masculæ institutor primus 554.555
ueneris μελαίνιδος templum 582.1129
ueneris monile 451
ueneris nocumentum 1102
ueneris Paphiæ templũ 525
ueneris phanum in Sica, pagina 1086
ueneris simulacrum 690
ueneris simulacra apud Thebanos 524
ueneris statua cum pectine cur, & barbitio 1129
ueneris statua mobilis 967
ueneris stella cur iecori præfecta 140
ueneris stellæ pallor 25
ueneris uaria apud diuersos nomina 881
ueneris uis in homine 382
ueneris Vraniæ sacra nephalia 882
uenceris Vraniæ templum, 690 1129
ueneri Callipygo templum Syracusis 127
ueneri cur cõiungatur Mars pagina 556
cur Veneri coniunctus apud ueteres Mercurius, item Pitho & Gratiæ 1083
ueneri cur peti oculi 543
ueneri sus mactari solitus, pagina 980
uenerem passeribus uehi, pagina 524
uenere quibus utẽdum 394
de Venere, dictum Spartiatarum 689
uenusti cognomen Syllæ asciutum 921
uepenis 123
uerbum, orationis pars 580
uerbum, pro dei filio Christo 580
& spiritu sancto 581
uerbum tribus modis dici, 580 581
uerbo dei omnia facta, ex Platone etiam astrui 611
uerba arte qui primi iunxerint 750
uerba cur alata Homero, pagina 471
uerba metuente nil stultius, pag. 578
uerba tertiata quæ 745
uerborum leuium quoq; & uolatilium grauem immisnere pœnam 417
uerbis an uis aliqua insit, certa formula enuntiatis, pagina 606
ueredi 823
ueredarij 823
ueredariorum ducis Mediolani historia 682
ueredum 683
ueretrum 524
uergilius unde dictus 228
ueri imperatoris conuiuium pag. 1072
ueri imperatoris de uxore dictum 1078
ueri imperatoris luxus, pagina 1056
ueri imperatoris tetrapharmacum 1072
ueris cognomen in quos competat 594
ueris initium 1149
ueris salubritas 1155
ueri assimilata matutina hora 530
uere cur & cibo & somno ampliore opus 1149
ueriloquium 895
uerorum omnium lumina animis hominũ insita 233
ueritas summa, una 849
ueritas, temporis filia 469
ueritas unde cunq; sibi similis 1076
ueritatis ara Anaxagoræ dicata 391
ueritatis campus 371
ueritatis diuinæ cognitiõe nihil maius 176
ueritatis imago, luna 529
ueritatis neglectus 343
ueritatis percipiendæ impedimenta præcipua, quæ, pag. 116
ad ueritatis speculationẽ duo simulachra proposita, pagina 962
ueritati consecrata unitas, pagina 529
uermes quibus in delicijs, pagina 1065
uermiculans pulsus qui 90
uermiculata 603, 1037
uermiculati arithmetices digiti 890
uermiculum uinum 1098
uermiculum far 1098
uermis cõscientiæ quid 372
uermium obliuio 768
uermium species 730
uerna nox cur autumnali tepidior 1171
uernaculi 274
uernum tempus cur uenationi minus aptum 1005
ueronenses, quos sibi ex dectis uendicent 522
uerpa 123
uerpi 123
uerri Flacci iocus 1083
uerris sphinx 1136
uersicolore ueste uti sacerdotibus modò permissum, pagina 598
uersiculus pro uerbo 364
uersus heroici uariæ appellationes 651
uersus quadrati qui 692
uersuũ ex dijs nomina 983
uertagi canes 661
uertebræ dorsales 990
uertex 97
uertex sacer quid 935
uerticillus 113
uerticis uenarum inustio, pagina 724
uertiginis è sublimi loco despicientium ratio 777
uertiginis ratio in ebrijs, pagina 1100
uertigimosi 439
uertillans rota 21
uertumnus 835
ueſicæ affectiones quæ 145
ueſicæ grumi 145
ueſicæ ratio ac situs 144
ueſuuij ignis 328
ueſpæ, spheces 988
ueſpasiani in cometam iocus pag. 502
ueſpasiani præclarum dictũ pag. 390
ueſper autumno assimilatus, pag. 530
ueſperna 1049
ueſpertiliones τελχῖν, pagina 334
ueſpeta 988
ueſta cur dicta 567
ueſta dea quæ, eiusq; cultus, pag. 562
ueſta Decembri præfecta, pagina 983
ueſtæ sacrificia 562.563
ueſta prima & postrema genita cur 563
ueſta prytanitis 598
ueſta quid 707
ueſta, terra 32
ueſta, terræ anima 799
ueſta unde dicta 565
ueſtæ atrium 563
ueſtæ cur ante alios deos sacrificare soliti prisci, pagina 562
& post alios 563
ueſtæ cur ignis inextinctus apponetur 562

ueſtæ imago 562
ueſtæ multiplex significatio, 565 566
ueſtæ risus quid, & minæ, pagina 566
ueſtæ simulacra sedentis habitu 565
ueſtæ templum cur rotũdum pag. 562
ueſtalium extincto igni sacro supplicium quale 563
ueſtalium morbo laborantiũ cura 563
ueſtalium sepultura 650
ueſtalium uirginum ratio, pagina 562
ueſtibula 566
ueſtimenta initiatorum, prouerbium 595
ueſtis astragalios quæ 789
in ueſte eadem perpetuò utẽtes, prouerbium 595
ueſtes nexiles ante textilium inuentionem 463
ueſtes talares quarũ sint gentium 713
ueſtium genera plura, eaq; uaria nomina, 596 597
ueſtium luxus in quibus situs pag. 595
in ueſtium luxum scomma, pag. 594
ueſtium pictura 1138
ueſtium repositoria 596
ueſtitissima animalia quæ, pagina 603
ueſtitus pro omento 135
ueſtitus, superbiæ index, 481 482
ueſtitus ratio quæ esse debeat pag. 594
ueſtitu parari auctoritatem, pag. 595
ueſuium pro Lesbio 329
ueſuuij ignis 564
ueteramenta 402
ueteramentarij 402
ueteranus seruus ibidem
ueteranus seruus 977
ueterator ibidem
ueteratores unde dicti 402
ueternus 391
uetularum præfocatio apud Derbices 712
Via sacra Athenis quæ, & Romæ 450
uiæ basilicæ, cõsulares, prætoriæ 1075.1133
uibenna Celes 795
uibij Crispi in Vitelliũ scomma 495
uibratus crinis 608
uicarij qui 976
uicennalia 863.654
uicesima hæreditas quæ, pagina 1000
uicesimarum collectores inter probrosos 862
uicißitudo rerum omnium, 203 204
uictima deo gratissima, quæ 422 423
uictimariorum castra 1156
uictimarum diuersæ appellationes 429
uictimarum superstitio unde enata, item earundẽ probatio, & comburendi ritus 429
uictoria nobilissima quæ, pagina 1009
uictoria quare Græcis νίκη pag. 167
uictoriæ symbolum oleа, pagina 460
uictus frugi ex Platone 239
uictus frugalis laus 233
& 582
uictui inseruientium alia necessaria, alia introducta, pag. 498
uida urbs, & Vidi liquores apud Statium qui 654
uidendi facultatis ratio 100 102 103 1100
uidendi ratio per lineas, pagina 874
ad uidendi rationem quot exigantur 547
uidendi sensus in capite 66
uidere & cernere an differant 549
nil uideri absq; luce 633
uidonum familia 843
uidularia, Plauti fabula 126
uidulus 126
uidus grammaticus quot annis febri laborarit 855
uieta poma 1135
uietus 1135
uigesimare 361
uigilantibus nimium cur tumescant oculi 1153
uigilia, cordis affectio 1152
uigilia perpetua nulli animali 476
uigiliani esse uitam 771
& 1155
uigiliarum commendatio, pagina 771
uigiliarum modus & ratio, pag. 1151
uigiliarum proprium 530
uigilias etiam uino meracio re induci 1096.1105
uigor corporis quando mimui incipiat 1148
uilli carnis, ἶνες 92.93
uillorum diuersitas 93
uinaceorum pes 131
uinalia duplicia 1092
uinariorum corpora 1105
uinariorum uasorum nomina pag. 1069
uindemialis Lætitiæ licentia, pag. 1098
uindex 664
uindiciæ quæ 663.664
uindiciæ secundum libertatẽ, & secundum seruitutem pag. 664
uindiciarum lis ibidem
uindicias dare ibidem
uinolentiæ comites qui, pagina 1095
uinolentiæ malum, eiusdemq; exempla 1097
uinolentiæ turpitudo 1098
& 1099
in uinolentiam dictum Hieronymi 1154
uinolenti uide Ebrij
uinolentorum semen dilutius pag. 869
uinolentos non dormire, cur pag. 1153
uinosum uinum cuiusmodi, pagina 1101
uinosus color 875
uinum an rectè eunuchum & castratum dicatur, pag. 1093
uinum ἀφροσελίνου γάλα pag. 1095
uinum apyron 202
uinum aquosum cuiusmodi, pag. 1101
uinum καρκαβηλέου, pagina 590
uinum caroticum 1102
uinum, cicutæ antidotum, pagina 1101
uinum cirrhum seu giluum, pag. 1104
uinum Corcyræum 1105
uinum Creticum ibidem
uinum cuilibet ætati periculosum 1095
uinum cur ἄδροτος οἶνος dixerit Homerus 1172
uinum cur frigore non densescat 1172
uinum cur Græcis οἶνος, pag. 480
uinum cur herpis 1101
uinum cur in libationibus, pagina 430
uinum cur per frigus redoleat minus 1006
uinum cur pueris non dandũ, senibus contrà 1096
uinum cur tryga uocãt Græci 1092
uinum dendrogalenõ 1105
uinum doliare ibidem
uinum dulce cuiusmodi, pagina 1103
uinum ἡδύμελον quod, itẽ percolatum 1092
uinum & cum pueritia & sine pueritia ueridicũ, prouerbium 208
uinum Falernũ 329.1105
uinum Græcum quod 1105
uinum helium 970
uinum iumẽtis dari solitum, & arboribus 1102
uinum lene cuiusmodi 1161
uinum lixiuium quod, & cur pag. 1101
uinum, malorum omniũ metropolis 1095
uinum medæum 1091
uinum medium cur optimũ, pag. 1091
uinum medium pro aqua, pagina 1104
uinum meracius ex uuis minutioribus 1103
uinum Monobasites, quod et maluasium 1105
uinum musto calidius, pagina 1104
uinum nigrum albo uetustius pag. 1003
uinum nigrum Chijs primò inuentum 1021
uinum non omne, maris mistionem admittere 995
uinum νοῦ κάτοπτρον, pagina 1095
uinum οἰνωδες, uinosum quale 1101
uinum oligophorum & polyphorum quale 1101
uinum omne, aut mustum aut uetus 1104
uinum omne spiritosum, pagina 1095

uinum pendens 1105
uinum pharmacites, Pramnium 201
uinum poetis equi uice, pagina 1102
uinum pomatium 1097
uinum præliganeum 1102
uinum Pramnium ibidem
uinum protropon 1101
uinum qua ratione cuilibet ætati dandum 1096
uinum quare hilares reddat, pag. 142
uinum samagonium 1098
uinum sapores sibi ex terra adoptare 1102
uinum schedium 1105
uinum tenerum ἀκρατόλου, pag. 1101
item durum & asperum, cuiusmodi 1101.1102
uinum Tianum 1105
uinum τιαρωϊτου ibidem
uinum ubi ad ignem appensum exsiccetur 1103
uinum unguento mixtũ 480
uini à cibo nocumẽtũ 1096
uini abstinentia commendatur 178
uini Achaici & Trœzenij proprietas 1105
uini ad uxorem collatio, pagina 1085
uini aliquot proprietates, pagina 1095
uini aliquot species & nomina diuersa 995
uini caliditas 1098
uini colãdi improbatio, 192 & 193
uini defecatio 994.1092
uini dilutioris aut meracioris potus, quid ad crapulam 1100
uini ἔκκαυσις 1091
uini fex, eiusdẽ robur & consolidatio 1092
uini fons in Naxo 861
uini genera apud Græcos quæ 480
uini hominibus à deo contributi ratio 1096
uini hordeacei proprium, 264 265
uini laus 1180
uini natura 1172
uini nocumenta 1095 1098 1102
uini nocumenta in ieiunio, 959 960
uini odor, & eius præstantia pag. 1101
uini odorati in recreando spiritu uis 938
uini potus ad quæ utilis, 1096 1097
uini rubri appellationes, pagina 1092
uini suauitas 1102.1103
uini tres symphoniæ ad aquã pag. 1105
uini genera 480.1104
uini utres 1104
uini usus 1095
uini usus Athenis inuentus, pag. 708
uini usus liberalior non improbatus 1099
uini utilitas 480
uino abstinendi mos quibus, & ubi receptus olim, pagina 1069
uino an corpus incalescat, ut calido medicamento, pagina 1096
uino aquam quis primus miscuerit 247.248
uino attributa ueritas 208 & 264
uino Carthaginenses in militia abstinere 974
uino conspergenda semina, pag. 480
uino copiosius hausto, moriretiam quosdam 1098
uino ebrij quid à crithino ebrijs differant 590
uino famem solui, quomodo dictum ab Hippocrate, pag. 959
uino infantes abluendi mos, pag. 673
uino insita & cibi & potus uis 1100
uino loquaces reddi, unde, pagina 1124
uino madidi qui poemata scripserint 1069
uino marina aqua cur immisceri solita 994
uino meraciore etiam uigiliæ induci 1096
uino repleri facilius, quàm cibo 1096
uino salem indere, ad quid utile 184
ex uino seruitus 967
in uino ueritas 208.248 264 457
uino uestes perfundendi mos pag. 1069
uinis cõtinẽdis loca subterranea cuiusmodi apud Græcos 1093
uiola unde dicta 238
uiolæ cur nigræ poetis 1055
uiolarum in corollis usus, pagina 1054
uiolentiæ sacellum 846
uirgo, menandrus 919
uitæ pleniorisspatia 751
uipera, quódnam serpẽtis genus 208
uipera cur marassus dicta, pagina 208
uipera quare per hyemẽ innoxia 204
uiperæ caput, uenenosum tantum 209
uiperarum habitus in Phœnicia letalis cur 720
uiperæ iecoris antidotum, pagina 208
uiperæ partus & coitus qualis 204.205.209
à uipera morsos uenenata reliqua nõ attingere 208
uiperam cur thiron Arabes uocent 209
uiperam sisti ramo fagi 577
uiperarum ad inuidiam collatio 791
uiperarum morsus Arabibus cur non letales 720
uiperarum morsibus tibicine adhibito mederi 204
uiperas, balsami arborem & syluas odoriferas amare pag. 720
uiperini ueneni cum sanguine humano permixtio, pagina 889
uir bonus, dei similis 691
uir bonus & felix cur quadratus dicatur, & tetragonus 690.691
uiri boni appellatio 691
uir diuinus & sacratissimus Platoni quis ibidem
uir fugiens & denuo pugnabit 180
uir μέσος 753
uir νέος ibidem
uir non uir, quid 1066
uiri βαρυφωνοι 742
uiri calidiores mulieribus, pagina 545
uiri cur hyeme Veneris appetentiores 519
uirorum cadauera quare supina fluitent 84
uirorum est facere, ut dicere mulierũ, prouerb. 535
uirorum libido in lumbis, pagina 535
uirorũ superiora cur crassiora, fœminarum autem cõtrà 190
uirorum superna quare inferuis crassiora 132
uiros fœminarũ munia obire apud Aegyptios 722
uirago 58
uiragines quo sydere nascantur 558
uireta ficus quæ 686
uirgæ in dracones uerti per dæmones an possint 270
uirgæ lictorum 269
uirgarum apud ueteres in sacris usus 268
uirgarum usus etiam ad alias pag. 271
uirgæ & comitium pati, quid 361
uirgatæ uestes 595
uirgator 361
uirgilianæ Aeneidos sensus allegoricus 226
uirgilius unde dicatur, & eius laus 228
uirginitas quanti ueteribus aliquot puellis habita, 515 516
uirginitatis læsæ uindicta, eiusq; exempla 516
uirginitatis laus 1078
uirgo cæleste signum, quæ nã credita 719
uirginis appellatione, Minerua intelligi solita, pagina 1134
uirginis partum, Aegyptiorum quoq; doctrina comprobari 339
uirgines, Dianæ consecrandi mos 1004
uirgines per exochen quæ dicantur 475
uirginum agon in Elide, pagina 510
uirginum certamen Mineruæ institutum apud Auses pag. 724
uirginum custodia 356
uirginum decem appellatione, quid in Euangelio significetur 862

virginum operta & aperta facie prodeuntium mos, pag. 473
virginum Spartanarum & Locridarum continentia pag. 880
virginum Vestalium ratio, pag. 562
uiriati fortuna 337
uiriculum 1025
uiridarij serui qui 972
uiridaria 972
uiridianus deus 847
uirilis habitus qualis 1100
uirilis ætatis temperatura, pag. 751
uirilem ætatem præcipuè deflorescere 753
uirilem animæ uim in corde esse 575
uirilitatis ad Martium sydus ratio 752
uirtus quid 903
uirtus, Ἀνδρεία ἐνεργετικὴ 894
uirtus felicitate destituta, non desficienda 1128
uirtus heroica et diuina, quæ pag. 691
uirtus moralis, politica, purgatoria, animi purgati, quæ 220
uirtus nunquam adiuuanda uitio 901
uirtus perfecta quæ 893
uirtus, pro eo quod Ἀνδρεία Græcè 64.894
uirtus, sapientia 882
uirtus uirorum & mulierum eadem 516
uirtutis antipharmacum contra uitia 208
uirtutis commendatio 151
uirtutis ramos fudore produci 1013
uirtutes, animo non sexu æstimandæ 508
uirtutes quæ censeantur maximæ 903
uirtutũ apud medicos tria genera 64
uirtutum distributio 220
uirtutum elementa duo 366
uis maior quæ 781
uiribus nimis sese efferentiũ interitus 512
uisceta fortuna 692
uisibile & uisum primum, idem 547
uisiones 1031
uisores 103
uisus aquilæ acerrimus 858
uisus cur ex sole in opacum uenientibus hebetior, pagina 587
uisus, deus Stoicis appellatus pag. 102
uisus, forma Theophrasto cur 102
uisus optimus quis 587
uisus quanto se spacio extendat 549
uisus quomodo fiat 587
uisus, sensuum præstantissimus 778
uisus sine aere intermedio an perfici possit 14
uisus ratio 547.548 549 766 858
uisus utilitas ac præstantia, pag. 101
uisui noxius somnus nimius, pag. 1018
uisum constipari obscuritate pag. 585
uisum & uisio cur pro imaginatione 778
uisum habere agendi quoq; uim insitam 102
uisu præstãtia animalia, quæ pag. 544
uisis quæ ducantur animalia & quatenus 778
uisuliæ historia 521.522
uita candida aliquid efficere, quid 1176
uita cur concessa homini, pagina 615
uita, fabula 761
uita λογικὴ 771
uita longiore fruituros, qui in parentes pietatem exercuerint 416
uita quorum propria 771
uita uigilia, ut somnus mors 771 1155
uitæ fabulam, aut mimũ peragere, quid 751
uitæ humanæ duplex uia, pag. 1009
uitæ longioris aut breuioris rationes 141.796 & 797
uitæ meta quæ statuatur à plerisq; 751
uitæ symbolum, fel 1094
uitæ tempora fabulis comparata 751
uitam esse uigiliam 771
uitam prorogari parentum cultoribus 421
uitalis ratio 1151
uitalis uirtus quæ 64
uitellij gula 495
uitellij patina 325
uitellus oui, lecithus 1042
uiticulæ 285
uitilitigator 341
uitiligo 506
uitiligimibus alpheum mederi 1036
uitiositas 894
uitis apud Aegyptios primũ comperta 590
uitis centurialis 1021
uitis in Aetolia primum inuenta 590
uitis mersites, & Bithynia, pagina 1105
uitis theriaca quæ, & cathartice 209
uiti insita olea 459
uitem lauro & raphano lædi, quomodo intelligendum 1059
uites agri Fauentini tricendiæ 329
uites ἀσποπλήγοι, quæ, pagina 989
uites compluuiatæ & pedatæ, palatæ, characatæ, pagina 284
uites cur τραγαῖ dicantur pag. 558
uites hircescere quid 906
uites in Asia prohibitæ à Domitiano 771
uites prorumpis 284
uitibus uerberandi ciues Romanos mos 1021
uitium primi cultores Chij, pag. 1021.
uitta an extrinsecus inuehantur 197.198
uitia qui odit, homines odit, pag. 378
uitrarij 703
uitrea oculi tunica 586
uitreæ harenæ mirum 850
uitrei humores 1158
uitro Sidonio lucidius, prouerb. 257
uitruuij patria 522
uittati cognomen unde, pagina 922
uitulus marinus à fulmine tutus 684
uituli cur petali 980
uitulina uesci, nefas in Oriente 1065
uitumus deus 985
uiuarium 992
uiuendi genera tria 1009
uiuendum hodie 152
uiuentium quinq; genera, pagina 858
uiuere qui uerè uideantur, pagina 340
uiuere, τὸ ζῆν 1095
uiuerra, mustelarũ genus, pagina 1016
Vla 112
ule 175
οὐλὴ ibidem
ulæ 429.430.431
ulochytæ 431
uli 175
ulcera cacoethe, quæ & mala dicuntur, & malefica, pag. 402
ulcera chironia, & telephia, pag. 402
ulcerum superfluitas duplex, pag. 94
ulcerosi à sacris & auguriis excluſi 429
ulios cur Apollo 616
ulua 118
ulpia bibliotheca 820
ulpium forum 1076
ultratus ager 119
ulula 106
ululatus in templis 433
ulysses apud Circen hærens, quid significet 1085
ulysses Caberis initiatus, pagina 617
ulysses cur Corax, uel corunus dictus 797
ulysses cur Lampuris 426
ulysses cur πολυμήτις & πολυμήχανος 541
ulysses δόλιος 401
ulysses nanus 123
ulysses polytropos 401
ulysses Sisyphi & Laertis filius quomodo 404
ulysis clypei insigne 288
ulysis & Penelopæ connubium quare felix 1085
ulysis heroum 648
ulysis longæuitas & interitus 797
ulysis luxus 240
ulysis mors 417.457 & 1017
ulysis simulata insania, pagina 840
ulysseum 867
Vmbilicus 121

Universidad de Deusto
Biblioteca

umbilicus 570
& uariæ eius notiones, 571 572
umbilicus Delphicus 571
umbilicus phalangis 572
umbilicus pro genitali 126 & 127
umbilicus pro libidine 535
umbilicus solis 445
umbilici, cochliæ 570
umbilici fornicum, & pomorum 571
per umbilicum nutriri infantes 572
ad umbilicũ perducere 570
ad umbilicos uenisse 570
umbo 539
umbra animæ quid 645
& quid ab imagine differat 646
umbram suam metuere quid pag. 1007
umbrã suã metiri, quid 1012
umbræ 1008
umbris, quare terreamur quã doq; 342
umbraticus 1007
umbri qui, & umbriæ animalium, fœminarum & fructuum fertilitas 239
umbriæ tribus Sappinia 168
Vncia, obolus 354
unctionis usus cur per hyemem 1149
unctuarium 1167
unguenta cur minus oleant per frigus 1006
unguenta in neusis secundis adhiberi solita 1049
unguentorum luxus 1054 1163 1164
unguentorum usus & ratio, pag. 1054
unguentis è floribus perungẽdi mos 1054
unguis oculorum 103
ex ungue leonem, prou. 478
ungues cuti concolores 608
ungues ferrei 1092
ungues in rosa quid 1555
ungues inter sacrificandũ nõ resecandi quid 611
ungula equina Stygis aquam contineri 833
ungula tormentum 360
unimanus 119
unionum absorbendorum luxus 1065
unitas, ueritati consecrata, pag. 529
unum quidem, sed leonẽ, pro uerbium 1117
unnorum in Italiam irruptio pag. 1031
uocalia proprietatũ animata 744
uolaticus homo, & sermo, pag. 829
uolones unde dicti 976
uolsius Lydus quid Plauto, pagina 775
uolsi ludij qui 559
uoluntatis & scripti quæstio triplex 257
ex uoluntate affectionũ qualitates præcipuè pendere pag. 903
uoluolus 136
uoluptas gustus et tactus, maximè cum beluis communis 523
uoluptas monochronos 241
uoluta 477
uolutabra 1000
uolutatio in cœno, quid apud Plinium 262
uolutina dea 983
uomentes qui 804
uomeris æneiin condendis uribibus mos 1112
uomere æneo usi Thusci, pagina 739
uomere argenteo araturos, cur Spartanis responderit Pythia 991
uomitores qui 1064
uoracitatis detestatio 1064
uoracitatis exempla 240 344 1108
in Voranum scomma 737
uos, quõ proferatur 918
uotum Achillem, Eurianum, quale 267
uox, aeris ictus 380
uox assa 323
uox & sonus quid differant pag. 744
uox grauior ualde dormientium cur 1153
uox præ formidine intercepta quibusdam 744
uox quid 174.744
uox tantũ in animatis 744
uocem habentia, quæ 632
uocem tribus constare 744
uoces reddi canoras Zamesõte 746
uocum auium aut pecorũ imitatio 777
Vra pro cauda 477.478
uræus pro basilisco Aegyptijs 1170
urania, astrologiæ inuentrix pag. 226
urania Venus 520.524
uraniæ allegoria 846
urbana oratio quæ 954
uranopolus ab Alexarcho cõdita 919
uranoscopus piscis 85
urbani dij 983
in urbis euersæ instauratores, execrationes 993
urbium curæ cur præfecti à Saturno heroes & semidei 1019
ureteres uenæ 144
urethra 122
uretica pharmaca 145
uretici qui 144
ureus pro mulo cur 1042
uriachus 815
urina, potus retrimẽtũ 1043
urinæ capillamẽta unde 690
urinæ colorum uariatio in sole 634
urinæ κρισιμάελδε quæ, pagina 1064
urinæ profluuiũ unde in metu 190
urinæ falsedo unde 150
urinam comprimi cardamo, pag. 1010
urinã mouentia, calida 998
uritides meatus 434
urna 1104
urnarium, mẽsæ genus 246
urropygium 127
ursa à Pythagora cicurata, pag. 735
ursa alba 641
ursæ dici solitæ puellæ 1004
ursi Persici 697
Vsuræ malum 461
usuræ centesimæ 1105
Vterus auium 115
uteri affectiones 148
uterini fratres 147
utriculi 149.334
Vua 133
uuæ 120
uuæ acinos ore excipiendi ludus 684
uuarum peripysmata 459
ex uuis minutioribus uinum meracius exprimi 1103
uuea oculi tunica 585
uuigera 133
uulcanus cur in Lemnum excussus tradatur 970
uulcanus Lemno exceptus, cur fingatur 739
uulcanus phthas 617
uulcani & Cereris de Sicilia certamen 1006
uulcani templum apud Actnam Siciliæ 907
uulcani tripodes 967
uulcatij Auidius 272
in uulneris auctorẽ cur profluat sanguis 87
uulpes, bassarus 731
uulpes cur æthon 731
uulpes Thessalæ 662
uulpium carnibus uesci qui soleant 1065
uulpis cauda correptus, prouerb. 1176
uulpis et leænæ fabula 1117
uulpis fraus 730
uulpis urina ibidem
uulpio ibidem
uulturij omnes fœminæ 307
uulturij, pro talis 307
uulturij togati pro causidicis, & paludati 307
uulturis apologus 308
uulturis imago quid hieroglyphicè 307
uultures cur Marti sacri 308
uultures Euro grauidas fieri, pag. 307
uulturum augurium 1032
uulturum nidi 308
uulturum odoratus, & eiusdẽ ratio 307.303.937
uulua bifida 147
uuluæ appetendi uis 519
uuluæ sinus pro numero papillarum 147
Vxor, dignitatis, nõ uoluptatis nomen 1078
uxor, ar canorum mariti parum sit curiosa 1083
uxor, non digitis aut oculis ducenda 592
uxor qualis ducenda 1080 1084 1089
uxoris ad defuncti mariti tumulum quoq; morientis, mos barbaricus 1080
uxoris etiam alij communicandæ mos 712.1082
uxori nuntiũ remittere, quid 663 1081
uxori uirum repudiare, non licitum 1082
uxorem dimittere, an Latinè dicatur 1082
uxorẽ trib. modis haberi, ibi.

ab uxore diuertere 1081
uxorum multitudo apud quas gentes concessa 712
uxorũ reuerentia apud Persarum reges 1083
uxoria bibere 1088

X

Numeri nota 300
ξαυᾶν 119
xanaon ibidem
xanion 448
xantha coma 500
xanthus color 599
xanthus poeta melicus, & historicus 757
xanthi libri Rerum Lydiarũ pag. 775
xanthocholi 500
xanthice 448
xenagi qui 677
xenagogus 451
xenarches Rhodius cur Metretes dictus 921.1108
ξενηλασία 677
quibus familiaris 677
xeni, pro barbaris apud Lacones 677
ξενία 405
xenicæ mensæ 710
xenismos 678
xenius Iupiter 567
xenocrates Aristoteli prælatus à Platone 667
xenocratis & Platonis amicitia 882
xenones 678.1050
xenophanis in Aegyptiorum sacra dictum 492
xenophontis aureum flumen pag. 75
xenophontis puer cani adamatus 481
xeralœphia 160
xerolophos 303
xerophthalmia 216
ξηρὸς caseus 313
xerxes uoluptarius 150
xerxis immanitas 749
xestæ 603
Xiphiæ pisces 946
xiphion herba 476
xiphismus saltatio 164
xiphoides os 120
ziphos lolliginis quid 507
ξοανα 447
Xystici 813
Xyla, pro nauibus ligniferis pag. 969
xylocymba 98
xylocumbara 98
xylolychnuchi 214
xylon didymon Græcis quid pag. 366
xylon primum quid 260
xylophagia quibus in delicijs pag. 1065
xylos mensa 242
xyria 677
xysmata 1038
xystarchus 813
xysteres 97.638.677
xysticus chymus 813
xystici ibidem
xystici ludi ibidem
xystis 414.702.813
ξυσὸν 813
ξυσὸς caseus ibidem
xystos dromos ibidem
xystus ibidem

Y

Y Psilon literæ inuẽtio unde 276

Z

Z α, 477
zabulon tribus 46
ζάβελω 46.345
zacharias Rhodiginus 760
zaeles 846
zaleucus Locrorum legislator 698
zaleuci lex in meracius bibẽtes 1069
zame fons canoras efficiens uoces 746
zamolxis magiæ auctor, pagina 345
zamolxidis dogma de medela animæ 232
ζᾶν 448
ζᾶνες 448
zapetion 942
zarades, qui & Zoroaster, pag. 697
zaratas 856
Zea, fabila 681
zebub quid Hebræis 939
ζείδωρος quare dicta poetis terra 11.567
ζειραὶ 720
zelia à quo condita 416
zelotypia Persarum 696
ζεὺς Iouem dici quid 680
zenis satrapæ historia 509
zenobij agri 510
zenonis de animi perturbationibus sententia 903
zenonis ingenium, deq; eo plura 410.1180
zerethra 637
zerynthium antrum 706
zeta 456
ζητητὰ 456
ζητεῖα 977
ζεύγη gladiatorum 405
zeuglæ 992
zeuxippe 425
Ziæta 457
zibettum 942
ζεῦραι 603
zizanion 448
zodiaci signorum inæqualitas 929
de zodiaco, Chaldæorum & Aegyptiorũ opinio 28
zodion 447
ζωὴ 845
zoganes 492
ζῶγονοι dij 1026
zogros 992
zoilus δραστικὸν ἐν δρὰσωσον 840
zoili dicacitas 839.840
zomotarichos 498
zona 120
zona Dianæ quæ 600
zona urbs 706
zona torrida, uersatilis gladius ante paradisum collocatus 33
zonæ appellatione quid intel lectum ueteribus 868
zonarij sectores 364
zonion 368
zontes 977
zoogonia 1116
ζῶον an rectè animal translatum ex Aristotele 845
zoophyta 1147
zoostasia 714
zophori 960
zophorodorpides 1051
zopissa 463
zopyrion Alexandri dux, pag. 707
zoroaster, Bactrianorum, & Persarum legislator 698
zoroaster, magiæ auctor, pagina 345
zoroaster, qui & Zarades, pag. 697
zoroaster, ueterum theologorum fons 62
zoroastris assertio, de alis animæ 613.643
zoroastris corpus quomodo ab anima illustratum 78
zoroastris & Arimaspis amicitia 882
zoroastris magia 8.342
zoroastris interitus 530
ζωρὸν uinum quod 444
ζώσασθαι 868
ζωσγέλαι Pallas ibidem
zothalmia poemata 459
ζωτικὴ facultas 62
Zygastra 596
zygantes, eorumq; mores, pagina 725
zygia luno 1078
zygia resina 939
zygij equi 831
zygitæ 596
zygnis pisces 739
zygodesma 300
ζυγώματα 104
ζυγὸν 767
zymitæ panes 333
zymoma 1063

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lectionum libris à Lodouico Cælio uel expositi melius, uel à mendis repurgati, atq; in integrum restituti.

A

Aeliani 951.1016
Aelij Dionysii 158.304.317
Aeschyli 278.301.553.682.966
Aeschinis 820
Actij 144
D. Ambrosij 456.457
Ammiani Marcellini 252.334 356. 396. 397. 401. 448. 454.462.678
Apollonij 117.133.166.271.300 304.344.392.447.448. 553.566.600.614.658.714 989. 1081. 1125. 1126. 1143
Appiani 675
Apulei 46.108.126.193.259. 269.285.307.401.453.463 635.747.752.753.781.824 1142.1148.1157.1176
Arati.26.30.114.175. 298. 302. 324.855.878.957
Aristophanis. 42.96.116.117.123. 133.144.160.164.167.182. 184.203.210.211.213. 229. 251.258.275.286.294.295 302.304.226.327.333.334. 335.343.344.352.355.360. 361.362.385. 386.392.399. 401. 407. 414. 422. 426. 456. 440. 449.450. 452. 454.459.468.527.532.559 560.589.604.605.629.630 661.678.730.782.809.819. 822.906.932.945.946.980 994.1006.1010.1039.1051 1066. 1068. 1090. 1095. 1107.1108.1115.1119.1140 1164
Aristotelis.16. 17.25.36. 45. 60. 61.62.66.74.83.84.92.114 133.135.137. 142.158. 164. 168.184.187.196.202.203. 239.263.264.285.300.309. 313.319.345. 352.363. 373. 374.375.376.384.392.403 415. 416. 418. 420. 434. 436.454. 465. 477. 504. 507.527.548.552.555.558. 572.612.614.617.634.662 674.726.732.789.845.857 864.875.894.896.901. 933.973.996.1016.1017. 1041.1103.1141
Arriani 33.192.245.452. 454 459
Athenæi.112.141.174.234.236. 291.326.328.336.353.465. 593.594.794.837.1007
Auerrois 73.92.129.186
D. Augustini 40.60.321.371
Ausonij.285.286. 391. 418. 539. 602.764.1005

B

D. Bernardi 40

C

Callimachi 107.176. 229.271. 304.356.378.439.448.450 452.477.675. 784
Catulli 21.123.124.167.195. 307.354.391.419.422.467 517.559.628.696.818.944 1090 1174
Ciceronis.95.125.126.140. 142. 173.179. 182.191. 201. 211. 212.230.241.263.267.271. 279.291.303.307.308. 309. 318.323. 329.330. 337. 341. 353.354.359.360.361.364. 378. 401. 406. 412. 415. 422.431. 441. 442. 443. 451. 453. 454. 455. 462. 463.467. 474. 475. 497. 533.535.539. 543.576. 578. 594. 610. 634. 640. 648. 652.656.663.675.676.692 693.703.713.720.727.747 751.767.790.802.810.812. 814.818.819. 822. 901. 913. 922. 940. 942. 963. 972. 974.975.1036.1037.1067. 1074.1075.1081.1087.1088 1108.1118. 1128.1136. 1173. 1175.1176.1178
Claudiani 169.379.1110
Cleomedis 17
Codicis Iustiniani 274.276.678 682 976
Columellæ 126.131.149.174. 181.193.250.284.460. 462 470.671.978.979.1156
Cornelij Celsi 133.189.334.628 692.990.1174
Cornelij Taciti 178
Q. Curtij 283.950

D

Damasceni 44.50
Danielis prophetæ 659
Dauidis psalmistæ 5.39
Decreti Canonici 296
Demetrij Phalerei 466.677.1066
Demosthenis 48.105.160.179. 283.292.343.354.419.450. 637 656
Digestorum 114. 125. 126. 164. 202.231.252.276.286. 290. 303.353.354.361.363.376. 617.861. 1028. 1037.1090. & 1165
Diodori Siculi 251.487.827
Diomedis grammatici 303.470
Dionis 318.380.603.637.640 815.902.1076
Dionysij Aphri 131.181.246 413.614.615.951
Dionysij Halicarnassei 230.566
Dionysij theologi 50
Dioscoridis 238. 295. 328. 386. 528.689.750.888.907.980. 1094 1102

E

Ecclesiastici 654.961
Epigrammatum Græcorum 318 320.413.449.570.661.676 761. 796. 908. 1020.1079. 1102.1114.1118.1126.1130. & 1131
Esaiæ 10.789
Euripidis 240. 281. 343. 348. 353.396.402.403.404.422 538.588.698.761.774.1081
Eusebij 1076
Eustathij 469.109.358
Ezechielis 24.207

F

Festi Pompeij 191
L. Flori 323.755

G

Galeni 17.85.102. 120.134. 144.146.175.186.187.329. 335.386.393. 468. 551. 725. & 1103
A. Gellij 38.88.176.231.248 265.276.300.303. 320. 395 401. 423. 444. 445. 449 455.504.522.553.617. 692 723.747.802. 809.861. 890 & 1051
Geneseos 5.13.33.41.58.63.278
Gregorij Theologi 40. 44.372

H

Hermogenis 307. 656.657 681 975
Hermolai Barbari 357.385.456 632.815.816
Herodoti 94.130.131.158.160 171.186.202. 203. 214. 234 248.250.268. 281.282. 294 297. 300. 315.320.321. 328 358.401.405.411.423.505 524.527.564.599.608.618 637.638.649.656.676.696 707.714.814. 820.878.881 950.1050.1069.1110
Hesiodi 10.11.39.107.161.166 177. 192.206. 227.233. 255 280.294.335.418.441.450 463.492.506.519.528. 529 564.567.622.632.688. 717 730.739.740.762.774.839 855. 858.875. 895. 988. 992 1026.1050.1084.1091
Hieremiæ 297
D. Hieronymi 47.116. 127.131 177.178.182. 266. 276. 293 296. 297. 299.307. 321. 323 324.346.356.401.434.438 440.455.475.481.525.536 579.602.603.652.659.711. 714.737.747.783.881.884 956.1067.1090
Hilarij 46
Hippocratis 94.114.126.147 148.158.202.332.469.944 959.990.1097.1144
Homeri 10.11.14.36.42.47. 69 70. 74. 86. 94. 96. 97. 104 106. 107. 109. 112. 113. 115 117. 121. 127. 130. 133. 134 135. 139. 143. 150. 161. 162 163. 165. 167. 177. 188. 201 202.206. 214.218. 221. 222 223.230.235. 237. 243. 249 259.262.263. 271.274. 278 280.282.293. 297.298. 300 302. 303. 306. 317. 321. 343 347. 351. 352. 358. 392. 395 401. 403. 411. 416. 422. 430. 432. 434. 437. 448 450. 451. 452. 458. 460 472. 477. 480. 481. 484 485. 499. 500. 517. 521. 538 541. 542. 552. 564. 567. 569 570. 572. 595. 596. 598. 603 607. 615. 618. 636. 639. 646 656. 659. 662. 668. 674. 679 703. 705. 713. 714. 721. 728 738. 742. 744. 750. 770 774. 786. 788. 789. 812. 820 826. 831. 854. 859. 868. 886 901. 905. 910. 911. 920. 926 927. 928. 966. 972. 973. 999 1007. 1008. 1009. 1030. 1046 1053. 1063. 1066. 1068. 1088 1102. 1133. 1134. 1138. 1143 1147. 1163. 1178
Horatij 108. 123. 131. 151. 169 205. 218. 225. 231. 237. 264 288. 291. 214. 324. 328. 329 352. 359. 376. 401. 477. 570 578. 598. 616. 652. 670. 688 701. 703. 740. 747. 453. 761 786. 817. 855. 914. 941. 945 951. 972. 976. 992. 995. 1026. 1032. 1037. 1041. 1055 1065. 1068. 1069. 1071. 1072 1079. 1115. 1118. 1130. 1143 & 1167
Hygini 166

I

Iamblichi 346
Iob 23.30.525
Iulij Cæsaris 186
Iulij Capitolini 194.402.598 663.832.968
Iulij Firmici 26.27.126.315.393 634.692.747.766.791.887 888 907
Iulij Pollucis 97.125.130.135 138.160.165.202. 247. 249 250.287.358.745.830.1004
Iuuenalis 103.123. 125.185. 201 242.263.288. 324.360. 453 462.477.539.576.635.672 720.783.790. 824. 836. 852 891.919.926.929.998.1040 1102.1145.1165.1167

L

Lactantij 58.133.134.174.253 377 604
Laertij 1077
Lampridij 316.1007.1076.1105
Leuitici 107.187.809
Libanij 180.484.485
T. Liuij 18.38.119.175.202.353 355.356.364.441. 443. 442.460. 461.525. 539 663.664.690.736.755.773 & 978
Lucani 17.131. 140. 488. 602 609.694.696.952.1142
Luciani 61.194.210.248.251 254. 263.327. 339.365.414 423. 444. 445. 517. 560 561.605.657.1040
Lucretij 296.340.341.360.370 463. 633. 646. 746. 906 1094 1138
Lycophronis, & interpretis eius 83 96. 123. 130. 143. 169. 175 194.213.243.246.258. 260 282.300. 323.333. 363. 418 422. 440. 456. 460. 525 527.570.615.616.765.797 828.861.989
Lysiæ 460.568.1004

M

Macrobij 522.531.574.853 859 1088
Manilij 16.22.23.25.32.101 382.757.762. 784
Martialis 112.123.149.181.202 259.262. 263. 292. 301. 327 329.347.354.378. 379.594 404. 405. 431. 443. 455 456.473.476.553.554.559 560.569.570.601.664.672 686.687.688.701. 702.723 731.741.752.755.789.842 854.891.919.941.942.976 977.1017.1056.1058. 1074 1076.1114.1115.1137. 1150 & 1166
Martiani Capellæ 829.830.932 935 1090
Matthæi Euangelistæ 186.196.396

N

Nicandri 57.87.105.108.133 169.170.192. 193. 204. 213 263.269.275.452.457.488 489.552.554.572.615.854 951.996.1119
Nonij Marcelli 141.309.406 481 819

O

Oppiani 385.437.438
Origenis 10.30.40.54.55.61 143

Universidad de Deusto
Biblioteca

149 204
Orphei 13.37.76.167.312 342 367
Ouidij 17.37.130.167.181.212 223.252.316.321. 328.370 379.386.421.431.444. 445.466.467.506.516 554.563.571.601.602.634 659.660.679.687.696.703 739.785.790.812. 851.877 928.938.1005.1040. 1112 1114.1125.1134.1141.1162

P

Palladij 174.266.285
D.Pauli 7.52.70.172.275.350 607.710.805.845.1078
Pauli Aeginetæ 160.328.393.463
Pausaniæ 158.418.486.603 614.630.681.817
Persij 135.144.273.324.376 445.498.578.686.761.789 1039.1135.1136
Petronij Arbitri 910.942
Philostrati 168.486.731.827
Pindari 113.118.161.171.205 218.228.229.251.259.271 320.344.345.348.378.430 450.458.459.521.542.638 654.674.676.680. 719. 784. 792.827. 848.1005 1026.1027.1087.1092
Platonis 5.9.33.36.37.44.45 55.60.62.76.85.92.114.139 197.198.208.220.222.233 235.242.273.278.313.334 339.342.375.383.384.417 419.450.548.556.557 604.611.619.620.644.645 678.698.853.862.896.1043 1116.1120.1131.1180
Plauti 37.115.126.184.189 202.211.214.275.284.285 290.291.295.307.319.326 343.352.357.361.364.365 366.408.429.443.448 453.455.491.493.517.525 527.552.568.578.593. 635 671.683.723.738.747.775 817.876.898.971.972.1006 1007.1039.1104.1110.1143 1157.1165.1175.1179
Plinij 63.68.79.82.83.84..86 90.92.101.103.114.117.134 137.139.140.142.144.145 148.149.166.189.191.202 204.209.210.236.252.262 263.264.276.285.286.292 295.321.328.346.351.352. 354.357.364.365.377.379. 386.397.405.412.431.433. 434.442.443.444.445. 452.458.472.480.481. 486.487.499.506.507.521 536.539.654.562.567.599 604.605.619.632.649.655 659.663.690.703.751.752 792.797.811.816.821.825 829.830.834.850.875.906. 932.967.973.995.1001. 1002.1015.1016.1017.1025 1028.1039.1059.1066.1075 1091.1093.1111.1113.1124. 1137.1141.1176
Plinij Cecilij 231.328.355.460. 473 1105
Plotini 14.46.220.254
Plutarchi 46.82.83.105.117 118.126.167.171.176.180 181.182.187.211.213.215 237.239.247.248.249.256 259.281.283.284.287.290 291.293.294.295.302.313 316.320.322.325.326.327 332.353.355.359.360.374 376.395.397.398.406.414 426.430.433.439.441 448.458.459.468.476 477.494.504.507.524 529.538.554.565.566.567 569.594.595.603.610.619 642.652.656.671.675.678 683.693.723.726.727.732 736.737.739.765.783.796 805.809.810.820.821.822 824.835.858.864.866.867 869.906.916.923.926.946 967.978.989.1004.1008 1024.1042.1047.1055 1058.1063.1066.1067.1069 1082.1119.1120.1165.1168
Politiani 227 407
Pollionis Trebellij 707.945.1029
Pomponij Melæ 148.521.901
Pontani 60.632
Porphyrij 24.43
Priapeij carminis 354.971
Prisciani 525
Procopij 823
Propertij 125.169.189.237 256.516.537.589.635.672 789 897 944 989
Ptolemæi 22 26 100

Q

Quintiliani 58.142.164.174 181.185.227.257.271.292 313.315.316.317.373.374 465.466.467.470.504 554.579.580.613.664.672 681.692.693.696.697.741 748.768.781.790.812.828 898.913.919.920.924.973 974.975.976.1029.1038 1064.1076.1077.1087. 1088.1107.1108.1123.1130

S

Saluſtij 461 522
Senecæ philoſophi 125.186.264 284.323.324.365.404 405.408.411.415.478 507.505.525.539.553.559 560.602.634.692.753.811 829.875.878.922.976.992 1076.1130.1164.1165.1166 1168 1176
Senecæ tragici 377 1125 1126
Septimij Florentis 202 275
Seruij grammatici 324
Sidonij Apollinaris 747 927 1143
Silij Italici 150 329 345 415 454 552 563
Solini 717
Sophoclis 96.97.117.119.137 139.169.193.246.269.282 302.303.314.316.326.395 402.403.404.405.414 423.432.438.450.451.459 469.554.567.568.603.610 617.632.667.738.809.819 838.850.1007.1052.1068. & 1078
Spartiani 110 175 598 689 692
Sphæræ autoris 17
Statij Papinij, eiusq; interpretis Lactantij 18.148.168.213.269 302.319.379.396.451.459 526.563.571.654.671.689 700.701.719.808.809.815 935.976.993.1028.1093 1140 1165
Stephani 167 824
Strabonis 114.168.346.356 358.445.494.526.532.545 555.619.655.695.741.820 821.826.850.859.946.951. 1000.1009.1051.1066
Sudæ 168.252.320.404.407 408 537
Suetonij Tranquilli 115.147.214 216.323.380.404.488.522 566.640.694.751.752.771 825.835.868.919.993.1115. & 1153

T

Terentij 119.120.125.212.269 291.396.457.596
Tertulliani 360.812
Theocriti 45.269.315.324.327 344.426.452.465.472. 596.603.622.661.733.943. 1029.1070.1109.1153.1170
Theophrasti 72.106.134.251 259.266.291.300.351.359 430 601 654
Thucydidis 106.137.141.179 201.259.263.287.293.294. 321.362.399.430.450.487 649.713.814.886.952.1077
Tibulli 169 701 1027
Timæi 12 555

V

Valerij Flacci 1138 1148
Valerij Maximi 441 451 536 919 963
Varronis 38 116 147 181 330 380 409
Virgilij 16.20.43.44.101 125.127.160.164.169.181 187.190.192.198.208.219 220.230.236.242.244.248 253.289.315.321.322.324 329.347.354.357.367.368 374.396.423.437.442 444.447.448.518.551 552.555.558.560.575.593 601.602.644.645.646. 652.653.673.725.739.741 755.762.764.765.767.770 774.782.802.811.822.826. 836.853.854.856.859.862. 876.878.886.889.915.919. 929.935.958.976.984.993 996.997.1029.1036.1042 1052.1053.1055.1068.1082 1086.1112.1134.1138.1139. 1143.1144.1177
Vitruuij 251.290.291.292.300 309.358.377.443.116
Vlpiani rhetoris 165.337.343

X

Xenophontis 117.164.259.263. 290.301.303.309.330.402. 414.435.483.537.613.749 809.824.1130.1135

FINIS

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVCTORVM CATALOGVS

QVORVM TESTIMONIIS IN HISCE Antiquarũ Lectionũ libris utitur Cælius.

A

Abacuc
abraham astronomus
adamantius Sardianus
ægidius
ælianus
ælius Dionysius
æmilius Probus
æschines
æsculapius
æschylus
aetius
agathius
agenius Vrbicus
agrætas
albertus Magnus
albinus
albumasar
alchindus
alcimous
alcimus
aleman
alexander Aphrodiseus
alexander Polyhistor
alexandrinus commentator
alexis
algazeles
ambrosius
amelius
amerias
ammonius
amphicrates
amphitheus
amyntianus
anacharsis
anatolius
anaxandrides
andocides
andreas philosophus
androtion
antiphanes
antiphilus Byzantius
antiphon
aphricanus
aphthonius
appianus
apicius
apollinarius
apollodorus
apollonius Acharneus
apollonius, eiusq; interpres
apostolius
appion
apsinus rhetor
apuleius
aratus
archæus
archelaus
archigenes
aristarchus
aristeas
aristides
aristocles
aristodemus
aristophanes Byzantius
Aristophanes, eiusq; interpretes
aristophanes grammaticus
aristoteles
aristoxenus
arrianus
arrianus iureconsultus
artemidorus
asconius Pædianus
atheneus
auenazra
auenzoar
auerrois
augustinus
D. Augustinus
auicebron
auicenna
ausonius

B

Bæton
bardesanes Syrus
basilius
beda
bernardus
berosus
bessarion
boethius

C

Cænotimon
cæsarcaius iureconsultus
callimachus
callistratus
carminius
caryslius Pergamenus
cassiodorus
cassius Hemina
cato
catullus
celsus iureconsultus
censorinus
chalcidius
chrestodorus
chrysostomus
cicero
claudianus
claudius philosophus
clearchus
clemens
cleomedes
cleonides
clitarchus
clitophon
columella
conciliator
constantinus De agricultura
cordus
cornelius Celsus
cornelius Nepos
crates
cremutius
critheus
cyprianus
cypriorum carminum auctor
cyprius poeta
cyrillus

D

Daimachus
damascenus
damascius
damastes
damis
damocritus
damon
daniel propheta
dantes
dauid propheta
demetrius Caletianus
demetrius Phalereus
demosthenes
didymus
dinon
diodorus Siculus
diodorus Sinopæus
diogenes tragicus
diogenianus
diomedes grammaticus
dion
dionysius Apher
dionysius Areopagita
dionysius Halicarnasseus
dionysius Thrax
dionysodorus
dioscorides
diotimus
domitius Calderinus
donatus
dorion
duris

E

Ecclesiastes
echemenes
egesippus
eliezer Hebræus
ennius
epænetus
epaphroditus
ephippus
epicharmus
epicurus
epiphanius
ethnicographus
esaias
eudoxus
eunapius
euphorion
eupolis
euripides
eusebius
eustathius
ezechiel

F

Feneſtella
festus Pompeius
Iul. Firmicus
flauius Vopiscus
florens Septimius
florentinus
L. florus
franciscus Philephus
Iul. frontinus
fulgentius

G

Gabrias
galenus
gellius
gennadius
gentilis
gregorius theologus

H

Hali Abaragel
haliabas
harpocratio
heliodorus
hellanicus
hephestion
heracleotes
heraclides Ponticus
heraclides Soranus
hermippus Smyrnæus
hermogenes
hermolaus Barbarus
hermon
herodianus
herodorus
herodotus
hesiodus
hesychius
hieremias
D. Hieronymus
hilarius
hippocrates
horatius
homerus
horus
hyginus
hyperides

I

Iamblichus
ioannes de sacro busto
ioannes grammaticus
ioannes Monachus
iob
iosephus
iosue Hebræus
ister
isaac philosophus
iubas
iulianus iureconsultus
iulianus philosophus
iulius Capitolinus
iulius Festus
iulius Pollux
iuuenalis

L

Lactantius
lactantius grammaticus
laertius
lampridius
leander
leontius
leuiticus
libanius
T. Liuius
longinus
lucanus
lucianus
lucilius
lucretius
lycophron, & eius interpres
lynceus
lysias

M

Macrobius
malachias
manethon
manilius
marcellinus
martialis
martianus
masurius
matthæus Euangelista
maximus Tyrius
meges
melanthius
menander
menander rhetor
mercurius
mesue
metrodorus
minar Sisennius
minutianus Apuleius
mnaseas
mnesimachus comicus
moyses
moyses Cordubensis
mundinus
musæus

N

Neanthes
neocles Crotoniata
nicander
nicanor
nicarchus
nicephorus
nicolaus Damascenus
nicolaus theologus
nonius
numenius
nymphodorus

O

Oenomaus
oppianus
origenes
orion
orpheus
ouidius

P

Pacatus
palæphatus
palladius
pamphilus Alexandrinus
panetius
panyasis
parmenides
parrhasius
parthenius
D. Paulus
paulus Aegineta
paulus Diaconus
paulus iureconsultus
pausanias
petrichus
petronius Arbiter
petrus Aponensis
persius
phanodemus
pherecydes
pherenicus
philæmon
philaretus
philæterus
philetas
philippides comicus
phillis Delius
philo
philochorus
philostratus
phocion
phrecrates
photius patriarcha
phrynichus
phurnutus
picus Mirandula
pindarus
pisander
placiades
planudes
plato
plautus
plethon
plinius uterque
plotinus
plutarchus
politianus
pollio Treuellius
polybius
pomponius Mela
pontanus
porphyrius philosophus
porphyrius grammaticus
posidippus
posidonius
praxagoras
praxilla Sicyonia
praxion
priscianus
priscianus Lydus
proclus
procopius
propertius
psellus
ptolemæus
pythagoras

Q

Quintilianus
quintus Calaber
quintus Curtius

R

Rhasis
rhemnius Palæmon
rhinthon
ruellius
rufus

S

Samus Delius
sappho
seneca
serapion
serenus
seruius
sextus Aurelius
sextus Pyrrhonius
sidonius Apollinaris
silius Italicus
simonides
solomon
solinus
sopater
sophocles, & eius interpres
sophron
sophronius
sosibius
sosicrates
sosigenes
sosipater Carystius
sotion
spartianus
speusippus
stasæas
statius
stephanus
stesichorus
stobæus
strabus
strabo
suidas
suetonius
synesius
syrus

T

Tacitus
tarquinius Priscus
tarræus
terentius
tertullianus
thales
thebit philosophus
themistius
theocritus
theodorus Gaza
theon
theophrastus
theopompus
D. thomas
thomas Magister

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX

thucydides
tibullus
timæus Locrus
timocreon
titinnius
trebatius iureconsultus
trogus
tryphon
tyrannion
V
Valerius Flaccus
ualerius Maximus
L. Valla
uarro
uegetius
ueranius
P. Victor
uirgilius
uitruuius
ulpianus iureconsultus
ulpianus rhetor
uulcatius
X
Xanthus
xenophon
Z
Zaeles
zenobius
zenodotus
zoroaster
Finis.

ERRATA

Pagina 2. uersu 36. φιλαελθῆς. 11. 49. insignitur. 27. 45. Heraclides. 113. 16. Pompeius Festus. atq; ita etiam alibi scribendum. 125. 4. Didymos. 139. 33. Parallelis. 464. 5. frugalitatis. 522. 25. Caruilij patrem. 635. 14. Satyricus. 636. 31. De cauis. 766. 27. Lunæ motus. 801. 34. ánorientes. 849. 9. millium. 860. 29. anthropomorphon. 895. 5. μεσόδικον. 921. 49. quòd cum mentis. 1006. 18. olfactu. 1023. 35. annuis. 1035. 26. tentoriæ. 1046. 43. πφνεῖν. 1076. 26. Cochlidæ. 1080. 48. ἔλαι. 1082. 35. cedebant. 1160. 48. profedanum.

LVDOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBRI XXX

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD CLARISSIMVM DOMINVM IOANnem Grolierium Lugdunensem, Christianissimi Gallorum regis à secretis, necnon Insubriæ primarium quæstorem, Præfatio.

VAE SPLENDOR VITAE IS EST, EAQVE illustris famæ celebritas, uir clarissime, non inter Gallos modo, in quibus natus es & educatus, sed & Italia tantum non uniuersa, qua superum interpater inferumq; mare, ab Alpium radicibus ad Siculum fretum: quod doctissimus ut quisque est, ita in primis amicitiæ tuæ obseruanter insinuare se approperat. Quippe à summis comprobatum autoribus nosti, beneuolentiam à uirtute duci in primis, confoueriq;, ac inde coortam gratiam haud ferè consenescere unquam, nec arescere, ut quæ à uirenti promanarit initio: quod & menti suum adsciscit nitorem, & lætitiam comparat præsignem. Id quod & uates nobilis sub poetico (uti assolet) inuolucro, amplius perspicienti significat, sic canens propemodum,

Solis intonsa est Phœbo, Bacchoq; iuuentus.

Quo sanè factum, ut ipse quoq; idem mihi perendum decus, constituerim, sed reuerenter tamen: & quod Parthorum regibus patrij moris est, non citra munus, quod est non absq; literario commercio. Sic enim concipio, Virtutem inenarrabili morum integritate constipatam, quæ te omnibus ingerit admirandum, & amabilem præcipue, uicissim me tibi parte saltem aliqua conciliaturam, quoniam hæc semper animo tuo, capaci omnium, numinis cuiusdam loco fuerit. Nec sanè frustratum iri me, aut uoto prorsus excasurum, opiner, quando etiam si in illustri humanarũ rerum fastigio constitutus, & (quod omnia exuperat) maximi regis intimus, ac Insubrum quæstor, cuncto paulominus terrarum orbi conspicuum te præstas, eniteſcuntq; mentis altissimæ germina præclara, nihilominus præmiti esse ingenio diceris, ac inter Gallorum splendidæ nobilitatis uiros clementia & affabilitate tanta, ut nunquam non uel sortis postremæ hominibus pateas, renidens perpetuò: nec ferè hilarior, quàm ubi te adeat quispiam tua usurus munificentia, & naturæ diuinioris largitate incõparabili. Nec aquulam (quod dicitur) uino unquam sic infundas, ut alicui ingratitudinem regeras, uel collatam gratiam commemoratione præstes dilutiorem. Quippe imbibisse altius uideris, esse hominem homini deum, uel (ut Græcè dicam) ἄνθρωπον εἶναι ἀνθρώπῳ δαιμόνιον, haberiq; hanc ad felicitatem uiam cæteris omnibus munitiorem: quippe non aliam tenuere tot Galliarum ufri principes, sed in primis tot, tantiq; tuæ gentis proceres longe clarissimi: quo argumento illis gloriæ cognomen adoptatum, haud ambigam. Quòd si reluere conatur aliquis, in aliena laude, quàm par est, ingeniosior, suppetit tamen ex eminentissimis animi tui, omnia supereminentis dotibus, nitidissimo quodam splendore perfusis, coniectatio euidens. Illud, quicquid est, in humanis rebus uideri augustissimum, unde tam omnibus absoluta numeris propagata uirtus sit. Qua nunc & ipse compulsus, imò (ut syncerius agam) blandissimè allectus, tibi me non quidem amicum exhibeo (neq; enim tua hoc patitur amplitudo) sed clientulum planè, & hunc quoq; humilem. Quod uero in rerum fieri commercijs à negociantibus solet, parario utimur, & eo utiq; iusto, qui tibi me & doctissimo, & omnium ferè nobilissimo conciliatum pergat. Nec alius est omnino hic futurus, quàm uti præstruximus, Musarum initiatus sacris, & ex sciẽtiæ thesauris profluens. Etenim quum

parario

nuper Antiquarum Lectionum libellos, quod maturuisse iam uiderẽtur satis, unguium incursus diu perpessi, necubi impolitiæ obreperet labecula, stilo digna censorio, formis cusos publicam facere materiam statuissem, tu mihi Vir præcellens, unus ex omnibus selectus maximè es, cui noui operis, arida modò (ut ait ille) pumice expoliti, munus oblatum uellem. Quod ea res in primis tibi nobilium scientissimo, & scientum nobilissimo animi mei ardorem in tui nominis propagationem, quod mihi insularum loco est, abunde uidebatur explicatura. Equidem in sanctarijs humanis animorum fœtura maius, ac indicaturæ grauioris censuerim comprimi nihil, aut seruari. Simul & nuncupatione istiusmodi prorsum animaduertebam fore: tum ut ex amplitudinis tuæ quadam maiestate nostris libellis quippiam accederet autoritatis & gratiæ, ac omnino eximerentur numero, siquidem pleraq; ideo credi pretiosa, quoniam sint templis dicata: tum etiam, ut tanquam deo quodam præside ac senatus literarij principe, gloria insigni, & in literatos meritis, communiti aduersus omnem uirulentiæ reflatum, præsentia plurimum ijdem gestirent tua, sibiq; in eo placerent insignitius: quando, uti à Peripateticorum principe traditum nouimus, in humanis rebus nil ferè cogitari gratius queat excellentioris amici ac patroni fide præsenti. Quæ quidem ratio hanc mihi nuncupationẽ, uelut necessariam, planè uidetur expressisse. Quanquam à Platonicis forsan hic decretis aberrarim, quod necessitas nulla magis censeatur uoluntaria, nec uoluntas necessaria magis, quàm amatoria. Primus hic, & idem summus, ac perpetuus uoluntatis affectus perficit omnino, ut nõ amare nolimus, & nil sit prorsus amore magis necessarium. Te autẽ uir clarissime, quis nõ amarit impensius: quando non inde modò agnoscaris felix, quòd tota se ui ingesserit tibi fortuna in hac opum & potentiæ, ac honorum amplitudine: quibus & decentior quidam accedit corporis habitus, cui adesse planè aduertitur maiestas quædam tacita, ut interim Secusianorum, seu Lugdunensium tuorum præsignem non attingã nobilitatem: quando eminentissimis autoribus Lugdunum dici prouinciarum ornamentũ, ab Planco deductum, nosse uidemur. Sed hinc grauius multo, quòd sapientia præditus singulari, sic uitam attemperas, ut quicquid animo concipis, quicquid re obeundum proponis, ab optato haudquaquam excidas fine, quæ demum hinc inde absoluta, plenaq; & est, & censetur felicitas. Quippe illos deniq; beatos arbitramur, quibus plurima adsint quidem bona, sed ita, ut inde manifesta profluant emolumenta, quod utique citra usum haudquaquam contigerit: hoc enim exuta possessio, felicitatem quánam iuuerit parte? At hunc ex formula, utcq; dictat ratio, præter sapientiam, quod ualeat præstare, non ferè compereris. Hac porrò rationali naturæ cũ Deo eminens paratur similitudo, qui esse sapientia ipsa creditur. In assimulatione autem eiusmodi summum beatitudinis gradum uideri dubio procul constitutum, semper diuinus & sensit & docuit Plato. Sed & scientissimi ex nostris animi uirtutem censuere longè clarissimam & hominis peculiarẽ, de principe rerum deo bene coniectare, indeq; inter compares de illius agere præscripto. Qua ex re illud colligunt uerissime, Nisi à seipso, lædi posse neminem: quando in id bonum ius nulli supersit extimo. Cæterum nec in tam superba tuæ uirtutis censura, subblandiri me, uelim suspicetur aliquis, aut ad tumulum nouercæ (quod dicitur) flere, uel esse Logodædalum aliquem, ac mutantem Protea formas: neq; enim apud ingenij uirum perspicacissimi supereſt mendacio locus, ut qui uerborũ phaleras, & pictæ tectoria linguæ callide internoscat: quòd si supersit maximè, seruiliter adeo tibi illusisse, haud facile concoquat animus. Sed uera sciunt omnes, qui tantæ indolis admiratione attoniti subinde insusurrant sibi Græcanicum illud, ὅτος δὴν ὁ λαινὸς ἐκεῖνος ἐς πανσοφός. In tantum ab ijs reuulsus agnoscaris, qui & Sophocles uerbo Græco, Latinè autem dici solent laodicœni, uelut cœna oblata, laudibus efferri se paciscentes. Conductis apud te, ac redemptis mancipibus esse locus potest nullus, in cuius mẽte altioris præfloreſcunt uirtutis propagines, nil nisi heroicum, nil nisi diuinum redolentes. Quamobrem salue clarissimum Lugduni tui decus, salue Galliarum specimen augustissimũ, salue inquam uirtutis assertor unice, ac hominum in omni usu summe. Quodq; insigniter facis, patriæ uirtutis, eminentissimo cuique celebratæ, pomœria profer latius, iam hinc ut perdiscãt omnes, nõ scientia belli modò, quod creditum quandoq; scimus, Gallos præcelluisse; uerum, uti nunc est, in omnem bene instituti animi decuriam uenire, detersо prorsus uetustatis sordidæ omni squalore. Illud singulare ac nitidissimum fuerit eminentioris naturæ argumẽtum, nullius te in disceptãdo elogium, nullius te faciem inspectare: sed Areopagitarum quodam ueluti more noctu, ac in tenebris aduersum ea, quæ tui sunt fori, sententiam ferre, tanquam afflatu non quidem Delphico, quod Gentilicium est, sed diuino instinctum. Sensit hanc animi tui capacissimam fertilitatem longè clarissimus Gallorum rex Franciscus, sensere Galliarum eminentissimi proceres: nam si quid ingerat se ambagiosum in ijs, quæ functionis sunt tuæ, ac tu quid in ea re censeas, prompseris, quod insita præcelsi tamen animi moderatione rarenter obtingit, omnium mox approbatur calculis, uel citra sententiæ rationem, quando in uniuersorum mentibus irroborasse amplius animaduertitur, summum esse integritatis examen, si insusurrasse contingat, αὐτὸς ἔφη, ipse dixit. Quare & si eminentissima semper consectaris, nunquam non cœlestia cœlestis ipse suspectans: nihilominus nostra hæc minutula ne reieceris, ac prædiuites imitare, nam πολὺ τὸ πιπίρεως ἔχων τίθησι κἀν λαχάνοις. Verum nos præfari desinamus, teq; iterum suppliciter apprecemur, qua soles, frontis erugatione, hoc quicquid est libellorum excipias lætus: ut te præside, adeant & cæteri, liuore posito.

Vale.

qui multu faber ge adijcit et oseribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

NATVRAE PRINCIPI AC INTELLECTVALI SAPIENTIAE NECNON AMORI SACRVM SPIRITALI AFflatu quorum trino & uno aspirante uberius, hæc publico studiosorum bono condita nobis sunt: nam sicuti materiæ actum exhibet forma, corpori uitam anima & motum, itidem animæ uirtutem intellectus, principium intellectui actum uitalem intellectualemq;, ac lumen inenarrabile.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIBROS ANTIQVARVM LECTIONVM AD bonarum literarum studiosos omneis, Præfatio.

PICVRVM philosophum uno uoluptatis nomine pleriſq; infamem, sæpe uero etiam grauissimum, dicere solitum accepimus, Collatum beneficium accepto non pulchrius modo & speciosius uideri, sed iucundius quoq;, ac mira quadam ratione suauius: quando χαρᾶς ἀδρὸν ὅτως γόνιμόν ἐστιν, ὡς χάρις. gaudij nil æque ferax est, ac gratia. Proinde prudentiæ multæ ac ingenij perspicacis censeri potest & debet, qui omnium princeps eam Gratiarum excogitasse nomenclaturam uidetur, ut unam diceret Aglaiam, Euphrosynem alteram, postremam denique Thaliam, uelut in benefica natura purius ampliusq; fœcunditate præsigni progerminet gaudium, exuberetq;. Nam & in Oedipode tyranno Sophocles, ἄνδρα δ' ὠφελεῖν ἀφ' ὧν ἔχεις τὸ δρᾶν κάλλιστον πόνων. Quibus de causis quum uitæ pro innato captu solertiæ curriculum totum (nam, quod dicitur, nec puero quidem feriæ, nedum Saturnalia) ad procinctum remis uelisq; dum tendimus, in literarum, & interiorum utiq;, studijs transmiserimus, nulla subijt pridem grauior cura, nullum eminentius ingessit se propositum, quàm ut maturius, quantum hoc nomine principi naturæ primum (hoc est, diuinæ) debeamus, testatissimum toto terrarum orbe facere mus: quippe ab inenarrabili, ac infinita semoti abiunctiq; clementia unum modo, & uix id quoq; scimus, Nihil nos scire prorsum, aut posse: mox uero ut quicquid tot noctium euigilati emensiq; labores, & haustæ lucernarum fuligines, dierumq; sudor nobis peperissent, in album publico captantium ingenij cultum bono promere pergeremus: eo qui dem procliuius, quod elegans est M. Catonis oraculum, Nihil agendo, homines male agere discunt. In hunc etenim usum durissima sumus perpessi: ut, quod diuino ex fonte in nos est perductum, benigne in alios itidem corriuaremus, reiectis omnino inauspicatis nescio quibus, in arcana protinus, quicquid est illis paulo acriore studio comparatum, intrudentibus, imò etiam contumulantibus. Quod in senatusconsultis, quæ tacita uocãt, quandoq; factitatum nouimus. Mihi sanctarium exquisitius nullum fuerit, quàm artium bonarum ingenia candidata: quibus summa hilaritate, uelut in Platonis diuini rempublicam transcriptus, quod mihi est, impertior. Argumentum huius stomachi mei habebunt eruditi omnes, quòd eos, quibus exploratius comperta hæc meditataq; sunt, pecularius appellare operis initio, non ab re est usum: non ut fluentis largissimis aridus ipse aquas ingeram, sed indidem potius ut deriuem, quo retorrida rigentur inuenta, imò uero, ne si fortè (ut assolet) præsidijs nullis in aciem prodierint, tanquam αὐτοσχεδίαστα, ut Aristotelico utamur dicendi more, id est, rudia impolitaq;, nec unguibus impetita diu, protinus impressionem faciente male feriatorum sciola manu, allisa uel dissipata pereant. Quamobrem parte hac Euripidion illud facile reiecero, quo is Archelaum fertur alloquutus, ἐγὼ βάλομαι πλουτεῖν δωρεῖσθαι πᾶσιν, μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἀφθονα λείψειν, εἰ δεήσει δοῦναι δόλῳ. Siquidem uobis doctissimi uiri, quibus & rerũ innumerabiliũ, & luculentissimæ orationis suppetunt diuitiæ, nostrum hoc qualecunq;, forteq; etiam simplarium offero munusculum, non auri uim à quoquam, non id genus alia uicissim repetiturus: scitum

tum enim est Græcanicum illud, πυρράσκει δ' ὁ λακὼς πάντα πρὸς ἀργύριον: sed animum præcipuè in legendo mitem, benignũq;: qui esse doctis omnibus germanus debet, nullo liuoris fuco, nulla festinantius lacerandi labecula maculosum obscuratumq;: mox uero & aduersum noctuinos oculos & frontes obduratas, ac nescio quos ἐκ φλεγμονῆς edentulos, semper uescentibus uirulenti quippiam allinentes, ingenuam propugnationem: nec precarium, sed iustum auxilium: ut toto standum putetis pede, ne quid tetræ prorsum rubiginis affricent inauspicatissimi tritagonistæ: ut Demosthenis in Aeschinẽ prorinus uerbo utar. Quos sat scio, si ualeant, nulla non hora Philoxenum nobis, & Gnathonẽ Siculum gulæ proceres, ac cupediuoras infames exhibituros: quibus id fuit perfamiliare genuinumq;, ut uocati in pultaria narium mucosam excuterent superfluitatem, ut rei fœditate auersantibus cæteris, soli uel ultra uota saburrati epulis abunde distenderentur. Quanquam in male conceptas uoculas, apalæstrorum (ut sic dicam) ad uenena natas, nec conatu ita multo uideo esse opus, toto præsertim organo instructis. Nunquam (mihi credite) intra teli iactum progredi, permittent sibi: satis illis superq; est terroris ac tumultus omnia implere, ostentare magis quàm bellum gerere: ut quibus amatoria Bucolicorum uersuum uerba modo recinere, sit frequentissimum. Sed nec clauum rectum tenentibus, regiaq; incedentibus uia, magnopere Theoninus dens uidetur reformidandus. ἀλλὰ λαλοῦσι, θύρας δ' ἐπιθεῖσι βέβηλοι. Diras aues, ac uelut Scironis prærupta letalia, nil moror, doctissimo cuique controuersa semper, silentio demum prudentibus eluctanda. Nam ut protinus de me iam ordiar dicere, id est in opere hoc condendo adhibitum temperamentum, ut temporis spatium longius ab exorso eo decursum, uice iudicũ planè perfunctum uideatur: quibus noua fœtura prodituros mox in publicam materiam libros subijci, uirgula Aristarchi perpendendos, in præclara legum illa concinnatione diuinus sanxit Plato: ut commoniti hinc decoris huius studiosi conformatos acrius, iterumq; ac sæpius recoctos proferrent. Pictorum certe institutum memorabile narratur, ut per interualla subinde tabulas peruiserent: credo, ut partus amore quadamtenus refrigerato, perinde ac spectatores, perpensione acri uel minuta dispicerent, in quibus perpeti assiduitate hebescit plerunq; generantis acies. Id nos in hisce libellis, non tam in nostrum euigilatis nomen, ac ut famæ publicæ tympana pulsaremus, quàm ut ad procinctum tendentibus præsidio forent, omnino pro uiribus sequuti sumus: ut recognitione interuallata identidem pensitati concoctiq;, ac uelut canescentẽ suamq; indepti maturitatem, in manus hominum citra insciliæ labem prodirent. Nam & Agatharcho sibi nimium placente, quòd tabulas depingeret celerius: ἐγὼ δὲ πολλῷ χρόνῳ, Zeuxis inquit. Et Cinnæ Smyrnam nouem annis scriptam, proditum est: Isocratis Panegyricum, etiam decem. Qua tamen in re, ut obiter Catoniano caueam supercilio tumentes, & histriculos nescio quos, ac liuidos, quorum semper in obelo mens, & Fescenninum uirus: non ita ijs quæ promuntur nobis omnium requirimus aut pacisc imur assensum, perinde ac loquatur quercus: sicq; dicamus, tanquam ambrosia nos ali deceat. Nostra non adeo amamus, ut si usus ferat, uel cum famæ dispendio non allisuri uideamur. Maius est in publico bono momentum, cui à diuini cultus obseruantia mancipati obstrictiq;, interdiu noctuq; allaborauimus. Me autore primum in spongiam incumbet, ac una circumducetur litura, quicquid parum integra fide, aut scitè minus doctèq; in literas promptum, fuerit animaduersum: etiamsi eum passim adhibuimus modum, ut quæ traduntur, omnia ferè classicis ac maiorum gentium obfirmata suffultaq; autoribus, ueluti statuminibus quibusdam rigidioribus, citra uitij aut ruinæ metum stent ualidius, reflatum paulo etiam uehementiorem facilè contemptura. Et sciant philologi omnes, mancipio nos permittere, ac euictionem præstaturos, si quis litem intendat. Proinde siquid exierit, quod geniũ habeat, nec sit quarta natum luna, seligat id lector accuratus, quo auctior fiat, & cultior literaria supellex: siquid tamen excitatam opinionem, quæ aduersaria ingens plerunque proponitur nobis, implere potuerit minus, ac πεφυγέναι uidebimur quandoq;, & sentietur alicubi Lacratidæ frigus, aut (quod Galenus inquit) λοξοσοφίαν magis, quàm uerita tem animaduertemur captantes, meminerit unusquisq;, homines esse nos, quibus conniuere in pluribus, insitum est: nam & ueterũ sapientissimi multa quidem scisse dicuntur, omnia uero haudquaquã. Aliùs alio plura inuenire potest, nemo unus omnia. Quã-

obrem desinant acutis naribus, subductisq; supercilijs, & caperata fronte, striataq; scioli, quibus putet sæpe unguenti plena alabastrus, nostra quocunq; concepta sydere sint, immitius conuellere: memores, nemini unquam uitio datum, diuinam bonitatem, quo melius ualeat, coluisse. Bene sentiēti non erit partus hic Hypenemios omnino, aut quod Plato inquit, γόνιμον ἀνεμμάλιον, uel ὀρέσσαν ὄναρον: quando ad quingenta plus minus ex autoribus electissimis opinatissimisq;, perpensione accurata, repastinantur loca parum alijs animaduersa: ne quis claudi more nos pilæ arbitretur inhærere, alienisq; cernere oculis, nec ex ingenio quicquam promere. Verum in hoc eum seruamus modum, ut omnium ferè parcamus famæ, neq; enim infectam cruore gloriolam captamus, aut satyram condimus. Quod si quis proscissum se traductumq; ac digito monstratum suspicabitur, uelim expendat acrius iniunctam promendi ueri necessitatem: neq; enim parietem linere propositum est, aut puluillum cubito iacentium subdere. Porrò & animi candorem ab omni prorsus æmulatione, & figurati præconis morsu, ac uirulentia secretū. Ego magnis nominibus, quando proferunt se (ut nunc est) mira fertilitate disciplinarum omnium studia, libenter assurgo, inuenta, & in scribendo curam approbo, exosculorq;: sic enim exolescet quàm primum barbaries, cuius (ut sic dicam) uitiliginibus sordescēs Latinæ linguæ claritas diu, uelut mucore, iacuit adobruta. Quod si uestra insequutus uestigia doctissimi uiri, ceu in eandem harenam uocatus pugnatum, dolium ipse quoq;, sicuti ille fecit apud Lucianum, uersare sum adortus, nil est quod isto nomine cuiquam frontem contraham: quippe notissimum est, delicatam esse doctrinam, ictus pugnanti dictare de muro. Obscurior quidem mea forsan fama est, fictilibus tamen prolibatum simpulis commeminimus: ac inter uina & epulas, non spretum sæpe aquæ potum. Notum & illud est, summa persequentes, honeste uel in secundo conspici fastigio. Quæ immensis laboribus sunt comparata mihi, quanquam summe districto uarijs curis, ea nec ferè prætrita, uel oblita pridem in album promuntur, & scientissimorū decuriæ adnumerantur, ne uelut ἐν κωφῷ θεάτρῳ diutius adblandiamur nobis. Quod si fallimur, nec plausum expectare nostra ualent, succinam illud ipse mihi, κεκύλισται ὁ πίθος ἐν κρανίῳ. Cæterum quo certiore cubito hosce libellos metiri, etiam in uestibulo, ualeat unusquisq;, uelut per tesseram edicto itinere, iam operis rationem exequi pergam. In quo sanè commonitos harum Lectionum studiosos uelim omnes, non intra grammatices pomœria contineri, quæ bonorum iuuenum emolumentis elucubrauimus: neq; ἀτρέμας, quod aiunt, ἐν ἰδίοις μύναν λειμῶνος: siquidem omne studiorum ferè attentatur genus, precipue uero Platonis, ac Platonicorum rimamur arcana: ut quum ab illis amentatas hastas acceperimus, eas nostris euibremus lacertis: quod ad illorum aliquandiu lucernam peruigilauimus, propter rerum nobilium eminentissimam in philosophia sublimitatem: quæ uetus illud Pythagoreorum symbolum, ex diuinitate profluens recipit fertilissime. Ex quo inter legendum, si modo assequare quæ dicantur: nec transeunter, ut Nilum canis, quod ait Galenus, delibes: mire animos afficit, ac in summum à terrena sequestratos humilitate prouehit, inenarrabilem diuinorū amorem ingenerans. Et ab Aristotele traditum scimus, præstare paucula ex nobiliore scientia prægustasse, quàm de ignobiliore multa. Nec tamen negliguntur interim Peripateticorum placita, subtilitate immensa naturalium arcana extra omnem aleam perscrutantia. Quin, ut nostris nil cessatum horis, sciant omnes, nec uelle nos, quod dicitur, ἐνὶ καλόποδι πάντας ὑποδεῖν, Medicorum ingressi scholas, & uireta præcipue iucunda, quæ interuisimus accurate, ut Christianæ ueritatis theologos taceamus: quos utiq; uigilare solos recte dixeris, somniantibus cæteris, ac profunde omnino: uersuram inde facimus, & excellens præfloramus argumentum, quoniam sortem usus pariat, etiam si raptim, & uelut per transennam prætereuntes. Quo factum est, ut à naturæ principe initia ducentes, quo ab intelligibilium profunditate inenarrabili ad sensibilium mox declinaremus certitudinem, siquid tamen certi scire licet, aut habere, quum uera hic haudquaquam sint, sed uerorum imagines & umbræ, in mundi contemplationem, nullo unquam satis eloquio explicitam, uela fecerimus propansa, consequente dæmonum natura, in qua multiplex retegitur subtilitas rerum, alioqui poeticis adumbrata figmentis. Statimq; ingerente se nobis humanæ excellentia potestatis, quam esse miraculum ingens, & diuinum quoq;, uetus comprobat Theologia, multum

parte

parte hac stilo indulsimus, lateq; animalium principi, & in uniuersi meditullio planè regnanti proprias & animi & corporis dotes extra omnem admirationis captum, regessimus: ut rationale animal infinitæ bonitatis esse delicias se, animaduertens, illi rebellem minus agere, tandem condiscat: si Tyanei aures nō spreuerit, quibus ille ab sensu interim secretus, inenarrabili concentu Apollinem diuinum mire uniuersa contemperantem audiebat: quando eam nobis peccati pestifera uis inussit labem, ut homine nil ferè comprobetur fragilius: quod atrocissimi belli intersita historia, manifestum facimus. Ab hac uero argumenti altitudine, multis fortè caliginosa, in uarios digredimur linguæ utriusq; flores: subinde tamen, quæ philosophiam resipiant, interserimus. Qua in parte ab Academicorum uestigijs non reuellimur, & Socraticorum: quibus frequentissimi fuit moris, quæstione digesta, diuersas ad id quod agitaretur, sententias afferre ac rationes: ut pluribus propositis, inuicemq; collatis, inde secerni facilius posset, quod rationi consonum magis uideretur. In alijs uero Græcos plurimum autores sequimur, non quidem ut interpretes, sed ex eorum perenni uelut fonte iudicio nostro, utcunq; est uisum, haurientes: sæpius etiam uel in luto quærentes aurum, ut dicitur, quod esse prudentiæ multæ creditur. Nec nostros tamen retundimus insigniter cultos, ac luminibus multis nitescentes: uelutq; emblematis quibusdam mire gratos: aut spatiosa, eruditaq; Iureconsultorum uolumina, quando & hi aduocantur ad partes: quorum est anima Dei cultus, at spiritus patriæ legis cura, cor uoluntas recta, manus rectæ uoluntatis effectus, totum æquitas & grauitas. Atque, ut paucis rem complectar, quicquid lectione collectum est, stilus in unum rediget corpus, & inde ANTIQVARVM LECTIONVM titulus hisce libellis est adoptatus: nam & Pomponium libros Variarum lectionum, concinnasse legimus: sed & Commentaria Lectionum Antiquarum, à Cæselio Vindice composita, Gellius aduocat. Siquidem adhibita ingenij nostri aura, quæcunque ea est, in saporem unum, imagine quadam apum, mire diuersa confudimus libamenta, uti ex succis odoramum uarijs, reliquum tamen fiat spiramentum unum: adseruato, quantum eualuimus, breuitatis modulo, ne prorsum nimio plus excrescens fieret ἑκαστοταξία πραγμάτων. Indicem porrò præposuimus, sed triplicem, primo quid singulis opere toto capitibus contineatur, paucis explicamus: mox, quæ in diuersis autoribus exactiore lima perpendantur, expolianturue: postremò, uocabula, & scitu digna complectimur ferè omnia: ut indulgenter, ac beneuole cum posteris actum à nobis, iam hinc perdiscant omnes. Id quod, uelut principem addecet, commonuisse obscurius Cæsarem accepimus, qui peregrinos quosdam, & fortuna opulentiore contemplatus canum, simiarumq; catulos sinu circumferentes, ac mire confouentes, amanterq;, quærere perrexit, εἰ παιδία παρ' αὐτοῖς ἐστι κῦσιν αἱ γυναῖκες.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ELENCHVS SIVE INDEX BREVIS EORVM QVAE CAPITIBVS SINGVLIS TOTO CONTINENTVR VOLVMINE.

CAPITA LIBRI PRIMI,

AN deo congruat nomen aliquod, obseruata ex Theologumenon libris. Cap.I
Quo pacto mundus sit congeries malorum, & terra improbitatis prouincia, quum multi deum esse mundum dicant, & Moyses quoq; ac sanctæ literæ miris efferãt laudibus. Cap.II
Humana natura astruitur non uilis, nec contemnenda. Hominis causa omnia esse à deo quodammodo producta. Hominem futurum fuisse immortalem, si non peccasset. Ante peccatum, an noxium quippiam produxerit terra. Incorruptibile quot dicatur modis. Cap.III
Terram esse mundi chorum medium, quæ sit Musarum chorea, quid Apollo. Terram esse stellam unam ex Pythagora. Cur dea à Platone dicta. Terræ nomen non esse uile. Cur firmamentum dicatur. Item cœlum quomodo unitas omnium. Aquarum cœlestiũ ratio. Terræ preconia plura, & quæ sit eiusdem forma. Cherson quid, item cherſæa. Zedoros terra cur. Cap.IIII
Mundus quid sit. Natura continens mundum quibus censeatur nominibus. Inibi de sphæro breuiter. Quid sit illud Timæi, Mundum constare ex mente ac necessitate. Mundi principia tria. De Anaxagora, cur diceretur νοῦς. Cap.V
Mundus, siue cosmos unde dicatur. Quid cosmius & cosmetor. Cur pulchra fiant in mundo. Vnde colligatur mundi pulchritudo. Cœlum esse picturatum, & cur dictum sit ouum. Belus quid. Interim animam esse organum dei. Fossa quæ dicebatur mundus. Seueri historia. Cap.VI
Vacuum in mundo esse nequit. Vtrum uisus sine aere intermedio possit perfici. An extra mundum esse possit uacuum. Mundus an sit unus. Cap.VII
Vtrum esse possit corpus extra mundum. Quòd si concedatur, utrum possit à nobis uideri. Cur pede affecto afficiantur inguina. Cap.VIII
Quo tempore anni creatus sit mundus. Cur Aries signorum primus. An demonstrari queant mundi primordia. Cap.IX
Quæ sint in mundo antica & postica, dextra & sinistra, sursum & deorsum, declaratur Lucani locus, & Ouidij alter. Sacrificandi mos. Cur in Oriente nascantur gemmæ, & aromata, leones, elephanti. Papinij locus illustratur. Crystalli ratio. Item pauonum, psittacorum, meleagridum. Cap.X
Quam rationem in animalibus dextra, uel sinistra pars, necnon antica & postica: item superna, infernaq; habeant. Plantarum radices esse oris uice. Sensuum alios dici naturales, animales alios. Cur uirorum superiora crassiora sint, in fœminis contraria eueniant. Cur in lateribus sint crura, alæ, pedes. Ambulandi ratio. Cap.XI
Cœlum an sit animatum, ex Peripateticorum doctrina. Rursum quæ sint in eo dextra & sinistra, antica, postica, superna, inferna. Item quæ orbis longitudo. Expenduntur Virgilij loca duo. Cur cœlum moueatur ab Oriente in Occasum. Templa cur Orientem spectent. Quintum corpus nec grauitatem habere, nec leuitatem. Cœlum esse absq; materia. Cyttarus quid. Cap.XII
Mundi figura. An cœlestia nutriantur. Cardinum cœli distinctio ac potestas. C.XIII
Quot sint omnino sphæræ. De Manichæis obiter & Gnosticis, ac Agnoitis & Chiliastis. Recondita de Parcis tribus. Cap.XIIII
An quæ uisuntur, sint planè syderum corpora. Item an stellę suo luceant lumine. Quid ætheris nomine intelligendum. Cur in planetis uarij cernantur colores. Cur luna macu

losa. Asteriscus quid, diacodion, asteriace, syderatio. Stichiomatici qui sint. Cap.XV
An planetæ afficiantur uaporibus terræ. Prius, qualis censeatur in literis Ptolemæus. ἐποχὴ quid. De trigono, quadrato, hexagono, diametro. Hæreticus planeta. Caput XVI
Elementorum colores, saporesq;. Item an planetæ colores habeant: unde colligi eorum possit natura. Elementa cur dicantur στοιχεῖα. De Proteo scitu digna: item Idothea. Terra aphoratos quæ. Cap.XVII
Planetarum potestas maior sit, an fixarum stellarum. Quæ in utrisq; nominum, & in motu diuersitatis ratio. Chaldæorum placita de planetis, item dijs consiliarijs. Hesperides quæ sint. Planetæ pisces, item in re militari. Sol & luna an inter planetas. De planetis quoq; plura. An cælum initialis sit generationis causa. Cap.XVIII
Mundum, sphæras, stellas sentire, ac preces exaudire. Sphæram maximam esse mundi oculum, terram item animam & sensu præditam, ex Platonicorum doctrina. Origenis placita de stellarum animis. Quas intelligi oporteat Neptuni stellas, uel Iouis. Cælorum concentus. Mundus an finitus. Græcorum in motu terræ superstitio. Cap.XIX
Dignitas cæli ex historia, item ex physicis rationibus. In cælo esse trinitatis mysteriũ. Cur dicatur οὐρανὸς. Si staret cælum, nihil moueretur. Si calor cælestis deficiat, nullibi erit calor, uel frigus. Creatis omnibus inesse trinitatis uestigium. Cap.XX
Mundi colores tres. An sint in cælo colores, ex Peripatetica schola, an item calor. In quota signorum parte cõtingant dierum mutationes. Astra unde dicantur. Cælum quot modis dicatur. Cap.XXI
Regio apud Platonem terrestri paradiso assimilis. Item ubi sit paradisus is. Paradisus quid. Arriani historia ad id mirabiliter faciens. De habitatione sub æquinoctiali. Item an ibi sit mare. Antiscij qui. De hemisphærijs duobus, non ingrata. Item de Olympi uertice. Cap. XXII

CAPITA LIBRI SECVNDI.

Simulacra duo nobis esse proposita, mundum & Christum: mundum esse tanquam rempublicam, & dei templum. Angelos à deo præfectos humanis rebus, qui mox euasere rempublicam, & dei templum. Angelos à deo præfectos humanis rebus, qui mox euasere rint dæmones, & immundi spiritus. Angelorum numerus, Platonis & Aristotelis ad id sententia. Caput I
Dæmonis nomen fuisse ueteribus honestum, nobis non ita. Cur Aristoteles dicatur dæmonios, & Plato diuinus. Qui à ueteribus dæmonij dicantur. Cap.II
Rationalis naturæ gradus esse tres, deorum, dæmonum, hominum. Dæmones cur. Item eosdem dici lares, ac genios. Dæmonum descriptio. Qui medioxumi, patellarij, semones, heroes, manes, Pluto sumanus, sangus, popi, diopi, stenopos, stenoparchæ. An angeli omnes sint speciei unius. De Dionysio Ariopagita carptim. Caput III
Esse item in sphæris quorundam sententia dæmonum ordines. Prouidentia triplex. Quomodo à dæmonibus afficiamur. Qui dæmones naturales, quiq; aduentitij. Dæmonum præfecturæ. Item dæmones esse tanquam pastores. Cap.IIII
Dæmones an habeant corpus, item angeli. Corporum genera quinq;. Nereides quæ sint. Qui, & ubi uisibiles dæmones. De Glauco interim. Cap.V
Dæmones esse semine fœcundos, & coire, angelos bonos minime. An angelus dicatur de homine. De gigantibus interim. Dæmones qua ratione uarias exhibeant figuras. Quæ sint Naiades, dryades, onosceli. Cur quidam dæmones ingerant se puerperis. Mirum pestilentiæ genus Constantinopoli. Cap.VI
Dæmones mali, dæmonum è cælo lapsus. Quem Ates nomine intelligat Homerus. Trygodæmones qui sint, & sorodæmones. Couali. Soroadios dæmon. An dæmones sint naturaliter mali. Cap.VII
Dæmones an sentire doloris uim possint. Spiritum esse, qui sensum efficiat. Cur enses offerantur dæmonibus. Virgilij locus explicatur. Theologica sententia de supplicio dæmonum. An corruptioni subijciantur angeli. Exorcistæ qui sint. Caput VIII

Dæmonem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dæmonem pluribus modis dici. Animum nostrum etiam dæmonem nuncupari. Locus Virgilij declaratur. Genituræ loca in cœlo. Cap. IX

Dæmonem esse unicuiq; proprium, custodem, testemq;. Quæ sint ab eo emolumenta. Quando fiat dæmonis ab anima electio. Dæmonium Socratis quale foret, & cur diceretur deus. Dæmonius uir. Item de Augusti & M. Antonij dæmonio. Zabulus. Malleus terræ. Dæmonum bonorum & malorum nomina. Cap. X

An mutato loco mutetur & dæmon. Cur quis alibi fortunatior. Dæmone illustrante, mira sæpe à nobis fieri. Theologorum de angelis bonis placita. Parangeliarchus. Ca. XI

Oracula fuisse à multis comprobata, à multis item damnata. Oraculorũ origo. Theologiæ genera tria. De Taciti & Floriani statuis. Annum millesimum expectare quid sit. Thulis rex. Thule unde. Statuæ dæmonicæ. Vnde habeant uaticiniũ dæmones. Ca. XII

Dæmonum bonorum malorumq; distinctio ex Porphyrio. Dæmonum descriptio ex Augustino. An dæmones sint hominibus præstantiores. An illis fomenta suggerentibus semper peccatis obretiamur. ὑπεργούμενοι qui dicantur. De Serapi. Quos facile arripiãt dæmones. Cerberus qui. Dæmonas non posse diuitias dare. Animas defunctorum à dæmonibus effingi. De Arreptitijs plura An humanis animis illabi possit immundior spiritus. Terristratores qui sint. Item paredrus, exhedrus Cap. XIII

Afferuntur ex Augustino rationes aliæ, quibus possint dæmones futura prænoscere. Crœsi historia. Futura noscendi modos esse duos. Cordis arcana modis cognosci duobus. Cap. XIIII

Origenis opinio de corpusculis ætheris atq; aereis: Item de restituendis dæmonibus. Origenis excellentia. Cap. XV

Euchetarum & Gnosticorum impia sacra dæmonibus concipiendis, curq; Euchetæ dicantur, & Gnostici. Cap. XVI

Anacephalæosis superiorum. Hominem esse miraculum magnum: ac quodammodo omnia, & dei simulacrum æmulum. Item quid sit homo, quomodo miraculum. Trinitatis uestigium animæ impressum. Homo cur rerum mẽsura, & secundus deus. Anima cur dicatur ψυχὴ ex Origene. Cap. XVII

Mundos esse tres, Hominem dici quartum mundum, in quo simulacra sint reliquorũ trium: item esse ueluti Proteum. Pyramis, Aether quid: & æthra. mundos esse innumerabiles ex Origene. Cap. XVIII

An ex terra fortuito generari homo queat. Mira de animalium quorundã spontali generatione, Venenatorum, & morsu oblædentium origo. An esse possit uniuersale diluuium ex Auerroe. Cap. XIX

Homo duobus modis ab Hebræis dicitur, Enos & Adam: sed Adam, idem est simpliciter quod homo. Vnde sit coniectatio, hominem rectè ab humo dici. Animantium interstitia compositionis ratione. Cap. XX

Quibus item probetur, homo similis mundo. Apocatastasis quid. De stellis in quatuor mundi cardinibus. Hominis laus ex Cicerone. Cap. XXI

Omnis nostra dignitas ab anima est, quæ uehiculum est ad deum, & imago mẽtis. Spiritus corpora præparat ad animę susceptionem. Augustini, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis opinio de anima. De entelechia quæpiam. An per accidens corpori insinuetur anima. Item an fuerit ante corpus. Cap. XXII

Animæ distributio secundum potentias. Mentem esse uice luminis, & instrumenti, & usus. Qui sit Ianus bifrons. De mentis capite, siue flore. Animæ officia tria. Quid sit animam è corpore segregare. Animus & anima quo discernantur. Plinij locus declaratur. Cap. XXIII

Quod sit animæ idolum. Item quæ imago, & umbra. Ex quibus fiat animal. Adam & Euæ mystica interpretatio. Cap. XXIIII

Vegetatricis animæ munus triplex. Altricis facultatis organa duo, item munia quatuor. Epeleustice motio quid. Cap. XXV

De animali uirtute, item naturali & uitali, ex Auicenna. De synteresi, ac conscientia. Virtus in ijs quid. Cap. XXVI

Sensuum commoditas, & necessitas. Quatuor esse, quibus rerum apprehenditur cognitio

gnitio. Quibus insit sensus. Origo eiusdem. Neruorum paria septem. Spinalis medulla. Cur anima uires suas magis in parte ista promat, quàm illa. Cap. XXVII

Aristotelis sententia de sensuum origine. De medio duplici, quo sensus producitur in actum. Olfactum esse minus alijs necessarium, & quæ utilitas eius. Cap. XXVIII

Sensus cur tantum quinq;. Quatuor necessaria ut sentiamus. Animæ progressus nouem ad scientiæ plenitudinem. Cap. XXIX

Sensus interiores quatuor. De sensu cõmuni præcipue. Inibi locus Plinij declaratur. Sensati qui intelligantur. Sensitiuum dici non Latine. Cap. XXX

Qui præstantioribus sit sensibus præditus, habere item inferiores, sed non ediuerso. Sensibus abuti omnibus hominem tantum. Cap. XXXI

Sensum non esse idem cum intellectu. An Homerus animã putarit corpoream. Item an scierit esse præditam ratione. Spiritus & anima an differant. Cap. XXXII

CAPITA LIBRI TERTII.

Intellectus agens, & possibilis. Illum dici à Platonicis mentem, hunc uero rationem. Mens cur dicitur. Scansilis ad deum ratio ex Theologumenon libris. Caput I

Auerrois de intellectu agente sententia. Quid Auerroem, quandoq; in Aristotele interpretando fefellerit. Quam esse opinent eruditiores Aristotelis in ea re sententiã. Ca. II

Humanæ speciei laus exquisita ab ingenij, memoriæ, uaticiniorum, loquutionis potestate. Animam esse dei ciuitatem, Christi sponsam, spiritus sancti templum. Interim cur homines dicantur alphestæ. Cap. III

Inesse animis humanis scientiarũ thesauros latẽtes, iuxta Platonem. Cur Musæ Iouis & Memoriæ dicant filiæ. Quomodo ab quibusdam reluatur Platonis opinio. Cap. IIII

Hominem unum nescire imperium pati. Item affectare, ut sit deus. Qui cõquisiuerint honores diuinos. Quid ita humana species credatur, tum solaris, tũ Mercurialis. M. Antonij historia, item Caligulæ, ac Pompeij Magni. Spudarchæ qui. Cap. V

Animæ humanæ potentia mira. Corpus nostrum posse ab anima fieri luminosum. Animam esse ad totius sapientiæ imaginem factam Cap. VI

Connumerantur, quibus excellentia rationalis naturæ posse deprimi uidetur. Mox refelluntur. Plinij locus restitutus illustratur. Debere unumquenq; ipsum se cognoscere. Animam à deo pingi. Morborum causæ. Senectutis laus. Cap. VII

Hominum genera tria pro uitæ institutis. Terræ filij qui dicantur, item cœli, aut dei. Actiuos & uoluptarios haberi tanquam exules, quia contemplantes iam sint in patria. De uoluptate. Cap. VIII

Felicitatem esse duplicem, naturalem, supernaturalemq;. Quo calle hanc consequamur. Corporis descriptio grata. Cap. IX

Humanis corporibus nil deesse ad perfectionem. An corpora nostra sint cœlestibus nobiliora. De simia iucundum scitu. Corporis humani nuditatem non esse probrosam, contra Plinij sententiam. Quid responderi possit præponentibus homini bruta. Cur infantia quadrupedibus nos similes faciat. Curq; uirorum cadauera fluitent supina, fœminarum prona. Pumilionum ratio. Cap. X

Cur sit erectæ staturæ homo. Cur plantæ contrario nobis modo se habeant. Piscis qui dicitur cœli inspector. Cap. XI

Quàm multa sint in corpore humano admiratione digna. Quæ sit in corporibus pulchritudo. De humoribus quatuor humani corporis. Quid ita functos fato dicamus Alibantas. Segniciei in motu ratio, item animositatis & contentiosæ naturæ. Idiosyncrasia quid. Medicina uera cur dijs attributa. Cur ingenioſi aliqui, aut obliuioſi. Cur tristes, aut hilares. Item de sanguine, ac bile atra. Plinij locus restituitur libro secundo. Cacochymia & Plethora quo differant. Ichores quid, & Enhæmum. Cur sanguis dicatur ὄαρ. Lac quid. Cap. XII

Spiritum plura significare. Branchus quid. De animali spiritu, uitali, naturali. Ingeniorum diuersitas unde sit. Cap. XIII

Quid arteria, & quid uena, origo utriusq;. Vena an dicatur de arteria, cõtra Gellium.

Hæmorrhagia quid. Anastomosis. Diapedesis. Parocheteusis. Antispasis. Ischæmon. Asteriæ tunica an coeat soluta. Colletica. Epuletica. Cirsos. Varices. Cap.xiii

Pulsus quid. Item de ratione pulsuum digna scitu. Qui sit formiculans percussus, et formiculans. Plinius declaratur. Microsphycti qui intelligantur. Cap.xv

Quæ sunt partes in animalibus similares & dissimilares: item de neruis. Quæ membra organica. Quoq; ab ijs differant, quæ animalium dicuntur partes. Cap.xvi

Ossium ratio. Cornei cur dicantur, quibus sunt ossa concreta. Quot in humano corpore. Interim quæ ossa dicuntur simenia, uel cynolopha: item sesamina, lambda, hyodea, ragma, helcos, rhegma, spasma, apospasma, teredon, lygysmos. Poros quid. Cap.xvii

Carthilaginis natura quo ab ossibus differat. Chondros, chondracantha, medulla notiæa, spondylion, moschion, medulla lanæ, medulla auium. Cap.xviii

Neruorũ ratio, & unde oriantur nerui. An sentiendi organũ sit caro. Anthrope quid. item epidermis, rhacodes, lacernosa cutis. Cap.xix

Carnis ratio ex Platonis doctrina. Carnis species duæ. Qui sint ines, & qui uilli apud medicinæ peritos. Pulpa, in Plinio quid. Parenchymata, adenes, inion, inis, inulus, hinni. Sarcotica pharmaca, cephalica, cathæretica, hypersarcosis, eusarcon. Cap.xx

Humanum corpus summa partium proportione constructum. Phyam quid uocent Græci. Rotundum & quadratum schema reperiri in corporibus nostris. Mensurarũ indidem esse deprompta nomina: item denarium numerum. Quibus constet corpus. Retrimenta quot excernantur modis. Vlcerum superfluitates haberi generum duorũ, ichora, & rhypos. Corpora perittomatica & plethorica. Cap.xxi

Humani corporis partes. Membrum quid. Monocola quæ. Nouem haberi perpetuo ne digna in quolibet membro. Motus actiui & passiui. Cur naturam dixerit iustam Hippocrates. Membri cuiusq; ratio triplex. Cap.xxii

Capitis ratio: cur ibi sedes animę. Codia quid, & unde. Crera, hemicrera, sincipita. Cur magnis uiris caput aperire, institutũ. Cerebri item ratio. Encar quid sit. An cerebro abstinuerint ueteres. Obiter iurandi mos per caput, salutem, genium. Adriani historia, engomata, camaromata, ostagra, encopei, aulisci, phacota, xysteres, trypana, abaptista, Cædis expiatio. Cauere capite. Epidij historia. Diploa quid. An capite præciso possit quis progredi aut loqui. De craneo, & futuris: item de capillis. Interim adnotabis quæ dicantur Thria. Qui dicantur Phoxi: & quid phoxa, & phoxichili. Itẽ cymbe, cymbachus, cymbæum, xylocymba, corymba. Capitis resectio honorifica ueteribus. Cap.xxiii

Capillorum ratio. Cur defunctorum capilli durent, aut etiam augescant. De Tulliola Ciceronis. Lophos quid, & lopheum, lophiumq;. Lysoma. Polylopa quæ. Interim cur aquatica inobsepta pilis. Cur collum minime pilosum. Cap.xxiiii

Barbitij ratio. Mystax. Hyporrhinion, propogonion quid. Pogon, tragopogon. Cur mulier barba sit exuta: curq; in nonnullis uisatur. Pappos, hypene, aruncus, cryngus. Adrianus Cæsarum primus barbam nutrire est exorsus: cur quibusdam barba nunq; subnascatur. Mastaces locustæ. Cap.xxv

Frontis ratio. Meroposcopi qui sint. Itẽ quæ stellæ secundę. Cur quandoq; nequeat aperiri oculus. Sudoris in fronte ratio, Scardamytici. Atenes. Osculum frontis. Tetanos frons. Cap.xxvi

Supercilia quam habeant rationem: item Cilia. Gissa quid, & gissomata, gissipus, gissipodisma, suggrundia, uel suggrundæ. Supercilia hostiorum. Anaphalantiasis, siue saltium. Palpebra quid, & gena. Cap.xxvii

Oculorum constitutio mira. Cæcitatis malum. Oculi faciles, à Virgilio cur dicantur. Glaucopis Minerua unde appellata. Vidẽdi ratio breuis. De speculis erudita nonnulla: curq; ab menstruis inficiantur. Plinianus soluitur nodus. Quæ dicantur ὑωφθαλμιαι, & ὑωπῖαι: item ὑποφθάλμιαι. φολκὸς qui, & βλεπδάμων: item ἰλλὸς, & inde corriuata uerba. Visores, Passiuæ oculorum cupiditates. Hypopyon. Vnguis oculi. Procopij historia. Optili, monopodij, lucinij. Cap.xxviii

Aurium, & audiendi ratio. Scaphus quid. Amara, & samara. Aerem ictum moueri in orbem. Adriani historia. Cochliæ. De aurium humoribus. Item de sordibus. Cypselides. Lobus quid. De Faneſiis. Amphotides quæ sint. Epotides, & Anterides. De auribus ex historijs

historijs nonnihil. Qui dicantur Oti. Auribus an spirent capræ. Aurium uermes, eulæ. Caput xxix

De naribus, & earundem munijs. Sanguinis è naribus profluuium unde sit. Mirum de elephanti nare, quæ dicatur promuscis. Rhinocolura. De coluris, ac mitylo, & colo, & ficis coluris, ac colyridibus, colurijsq;: item colophuris, & colobotis. Quid cothuri, muticæ. Quid collyrissare: item myssare, myxa, myxus. Itẽ quid nares in architectura: & quid æstuaria, & mygme, myrtotos, simon, plagion, loxon. Cap.xxx

Labiorum & linguæ, munus duplex. Philtron. Typos, uel nympha. Prochilon. Prostomion. Item de ore. Microstomus, chelyne, chelynide, chelya, chelysma. Stoma unde. Astoma quæ: item eustoma, stomatica. Mirones, miracula. Cap.xxxi

Linguæ, & orationis laus præcipua. De imitatione nonnihil. Saporum sensus ubi percipiatur. Saliuæ fontes. De gustu, & psittaco mirũ. Meropes qui, & unde dicantur. Trysare quid. Trygon cur. Ancylogloſſum, ancylotomon. Siculi cur trilingues. Cap.xxxii

CAPITA LIBRI QVARTI.

Dentes cur attributi animantibus. Dentibus an insit sentiendi uis, atq; item ossibus. Dentium distributio, & uocabula. Quid gelasinus. Gingiuarum nomina. De Pyrrho, & Hercule, suis Calidoniæ dentibus, & Zenobiæ. Odontiasis quid, & odaxysmus. Gomphiasis, gomphiasmus, pladara, epulides, parulides, chauliodonta, carcharodonta. Cap.i

Prosopon, id est facies, quid. Coros quid. Commodi historia, & Fuluię. Colli ratio. De sphondylis. Ancteres quid: item anthereon. Corræ, corsæ, corsoterium, corsoteus, dire, byssauchen. De ossibus humerorum. De iugulis. Clides, clidia, guttur, gula, pharinx, larinx, asparagus, & aspharagus. Gylius, & gyliauchen quid. Gyrini, ginni, gygenij. Isthmus, unde panisthmia. Orthostade. Orthostadia uestimenta. Strangulationum ratio. Cynanche, paracynanche, parasynanche, angina, synanche, metaphrenum. Antiades quæ, & cur. Tonsillæ, cion, decollare, murenula, fuca, capitium, struma, pappa, prolobum, proboli. Cap.ii

Manuum laus præcipua. Scribendi bonum. Dextra cur in fide porrigatur. Tendines, toni, dactyli idæi unde. Ambidextri, & ambilæui ratio: gyia, gyalas, cyllos. Pygmæi unde: ancon: maschalæ, seu alæ in harundinibus: carpus, carpæa: Carpiæ ciuitates. Brachij partes, & uocabula. Manuum, digitorũ partes, ac partium nomina. Chirurgia. Osculandi mos. Spithame, lichas, ulna, thenar, cotyle, condylus, condylion, gronthus, scytalides, phalanges. Brachium calefacere. De Martio, & Claudio. Agrorum nomina diuersa. Xanaon. Cap.iii

Pectoris ratio, & uocabula partium. De costarum numero. De uberibus, & partium nominibus. Rhoæ. Thorax. De osse sacro, & sphondylorum meatu. Item costarum uocabula. Quid pleuritis, arthritis, nephritis. Pectus uinciendi mos. Terentij locus explicatur. Cardia, cyamos, chondros, spathæ, plateæ, copia, orrhopygium, coccyx, solen, fistula sacra. Cap.iiii

Ventris partes, & uocabula. Cœliacus morbus. De umbilico, & partium circumiectarum uocabulis. Etron, abdomen, peritonæum, syringotoma, echinus, cecryphalus, apocriticus. Strophi dolores. Gangamon, græa. Præsagium ex umbilici nodis. Cholera quid. Ilia, ceneon, lagon, lapara. Qui sint uersus Procœlij, sphecodes, lagari, myuri, acephali, phrycocælium. Cap.v

Pubes, episium, ephebæum, hebe, phallouitroboli, acylos, orrhon, taurus, pipinna, liberi patris cultus. Taurus, & dactylios. Cõgylia. Capros, capreæ. De nanis. Nonos quid: & uepene. Onos, onobelus, monobeles. Tentum quid. Cap.vi

Testium ratio præstantissima. Membra dominantia quæ sint. Didymus panniculus. Muliebrium pudendorum partes, ac uocabula. Sacandrus, lanuuini, clitorini. Pessus, & pessulus. Porta, & hostium, pro genitali. Dupondius. Locus ex procœmio Digestorum restituitur. Item Propertius explicatur. Cremasteres. Lytæ qui dicantur, & prolytæ. Dipondium. Chlunem entomiam quid uocent Græci. Monij sues qui: item mellina, uidulus

dulus,uidularia,meſoſcelos,apocopi,cochone,deteſtatio,cremor,cremium,ſuperamenta,crimnon. Crimnodes urinæ. Monolia. Heliogabali hiſtoria. Phimoſis, periphimoſis. Lumbi,& umbilici,pro genitalibus. Cap.VII

Nates,apogluti,glutos,ephedrana,pyga. Hypoliſpæ quid:item liſpa, liſpi. Cur Athenienſes Diepyges. Theſei petra. Virgilij locus. Cur cædantur nates potiſſimum. Callipygos,catapygon,pygoſtolus,anorrhopygia,urrhopygium. Syracuſanarum puellarum hiſtoria. Venus callipygos cur. Pygargi notiones aliquot. Melampygus, leucopygus, Caput VIII

Ani ratio & uocabula. Sphincter,phicteris,ſtephanus, dactylios, archus, archoliparos,aniſchia,liſpi,hedra,ſedes,coryphe,chiliarchus,archontes,cimeliarchus,cimelia,arceuthus. Anarchias annus. Sedis procidentia. Exomphali. Hedrica uitia. Peritonæum, polemarchus. Cap.IX

Teſticuli muliebres quam habeant rationem. An conferat mulier ſemen ad generationem. Semen quid. De menſtruis. Cur fœmina minor uiro. Cap.X

Crurum ratio. Item uocabula plurima ad imum uſq;. Plixis,plix, pligmata, acetabula, cotyla,cotyledon,iſchion,bubon. Lycophronis taxatio. Coxendix, callimerus, patella, coxa,molæ,ſphyros,rhæbi,uari,uarica. Tarſus ciuitas cur dicatur. Cotyla item chimetla. Marcellion,ganglion,ſarapus,chœrapus,eumarides,aſceræ,artaria,periſphyria. Pes magnus. Pedem poſuiſſe. Podia,pedicinus,petiolus. Tenax quid. Periſcelides quæ ſint. De Pittaco. Cap.XI

Inferiorum proportio cum ſuperioribus. Quoſdam pedibus mira efficere. Pedum ratio. Cur inferna mulierũ craſſiora. Apodes,cypſeli,trogletes. Elephantos genua non flectere. Adoleſcens ſine humeris ex India Romam miſſus. Colon. Iphiclus unde:item Coliás Venus. Scarthmus. Chiræ quid,& Chiropodes. Chirodota. Cap.XII

Hypoglottides,antiades,pariſthmia. Μᾶλαι, id eſt mala. Columella. Staphyle, id eſt uua. Carotica pharmaca,uel anodyna:item trigona. Nocar. Larynx,pharynx,laryngus,aſpharagus,ſpharaga,corruda, epiglottis. Toni neruí. Stomachici qui ſint. Aſa ſtomachi quid. Carotæ neruí. Caroticæ uenæ,& ſphragitides. Celſi locus reſtituitur. Sphragitides nymphæ. Hyoides os,ſiue paraſtates. Fiſtula colli duplex. Stomachi ratio. Cardia,cardiogmos. Plados ſtomachi. Stomachi præcordia. Cap.XIII

Inteſtinorum ordo, & uocabula. De lactibus choladibus & meſenterio. Meſarchus, meſochorus. Omentum quid: item enterione, & enterionis: ecphyades, paraphyades, Allium cur ruſticorum theriace. Haliamenta. Peritonæum. Syntexis inteſtinorum. Ileos morbus,ſeu uoluolus,aut chordapſos. Splanchna. Chordæ. Orya. Cap.XIIII

Pulmo,qua naturæ prouidentia factus. Cur Latini & Græci pulmones quandoq; dicere malint,quàm pulmonem. Sitis ratio naturalis. De branchijs piſcium. Qui pneumonici,ſeu pulmonarij. Brachea,id eſt breuia. Pulmonea. Pulmones cur dicantur rudes,& inſulſi. Aer peſtilens cur cibis inficiat grauius. Brucorum feſtum. Cap.XV

Cordis ratio. Item de uentriculis cordis diſceptatio non inelegans. De ignea ui promente ſe ex corde,unde effingantur ſenſus. Thalami. Diribitoria. Plinij loca expenduntur nonnulla de ratione cordis. Accipiter ab Aegyptijs cur dicatur Βαίνων. Cor paruum cur audaciæ ſignum. Cap.XVI

De iecore,pancreo,holcymo, olco, holco, ac felle. Plinij locus explicatur. Item ratio longioris breuioriſq; uitæ. Auguſtini Barbadici hiſtoria. Fiſſum iecoris quod ſit. Cicero explicatur. Hepatici qui,& unde fiant. Fellenus deus. Hepatus piſcis. Hepation. Lucilij locus perpenditur. Cap.XVII

De liene, & riſus immoderatiõe. Plinius, Cicero, Quintilianus declarant. De Caunijs lienoſis. Aſplenon medicamentum quid. Cur Traianus fiſcum appellarit lienem. Splenici,tuſſici. Canum furor unde ſit. Splenia emplaſtra. Interim quomodo mortuus Zeuxis. Cap.XVIII

De rhenibus. Perinephra. Grammaticorum defenſio in rhenum etymo aduerſus philoſophos. Rhenum uitia,& uocabula. Nephritis,nephritica. Matulæ intercus. Diabetes. Dipſacos. Stegna uitia. Aſtrictæ febres. Oſphys. Ixys. Cap.XIX

Vreteres uenæ,ſiue uranæ. De ueſica,& ueſicæ affectionibus. Opiſthuretica, emproſthuretica

ſthuretica,uretici. Galeni hiſtoria. Iſchuria,dyſuria,ſtranguria, immeiere:urinam facere: incontinentes urinæ. Orionis hiſtoria fabuloſa. Thrombus, grumus, pareſis, pityriaſis, lithiaſis,uretica,chalaſtica,catoterica,anoterica,emetica. Cap.XX

Præcordiorũ,ſiue diaphragmatis ratio,& nomina plura. Phrenes. Prapides. Plinij obſcuritas illuſtratur. Hypocondria. Chartilago quid. Cap.XXI

Spermatis uaſa eſſe quinq; numero. Varices. Quæ dicantur præparatoria. Maris,& fœminæ ratio. Seminis à cerebro defluxus. Gone,id eſt genitura quid. Cap.XXII

De utero muliebri. Item an matrix barbare dicatur parte iſta. Hyſtericæ mulieres. Geminorum ratio. Didymi,& didymaones quo differant. Didymæus Apollo cur. Item obiter de Branchidarum oraculo,& Phileſio Apolline. Gone quid. Vnde ſit ſexus diſparilitas. Fœtus multiplicis exempla prodigioſa. Vteri uocabula,& partes. Item de mulierum teſticulis. De Eugio,& Hymene. Pſyllis, & pſylleis. Metrenchytæ quid. Catheteres, clyſteres,otenchytæ,chorion. Ecbolia medicamina,& phthoria:atocia, ecryſis, ectroſmos, utriculi. Rhoicæ mulieres. Locarium quid. Loculatæ piſcinæ,ac Laciniatæ. Locularis reſina. Cap.XXIII

Septenarij ratione, intima corporis conſtare: item extima. De ſeptenario paucula. Caput XXIIII

Summum hominis bonum eſſe in deo, non in uoluptate aut potentia uel uirtute. Impietatis humanæ taxatio. Cap.XXV

CAPITA LIBRI QVINTI.

Hiſtoria iucunda belli in Venetos geſti, qua tempeſtate nobis iſta elucubrabantur. Caput I

Digeſtionum ſpecies, & ſecretionum. Obſeruata multa de ſudore. Virgilij locus explicatur. Pilorum origo. Cutis ſordidæ ratio. Steegnoſis quid. Pſammiſmus. Aſſa ſudatio. Helioſis. Xeralœphia. Interibi adnotatur quid chylus, chymus, chilus, chloe, chelæ, hemitymbium,ardalia,ardanium,hemitybium. Hemioliæ fibulæ quæ dicantur. Cap.II

Saltationis laus,& origo de Græco penu. Hymnorum genera. Proſodion,hyporchema,ſtaſimon,proſodiacum,apoſtolicum, parthenion, ſpaſinum. Aethiopum mos. Merionæ,Pyrrhi,Syracuſanorum hiſtoria. Pyrrhichium. Elephantes ſaltationis periti. Virgilij locus enarratur. De Proteo pauca. Cap.III

Saltationũ ſpecies:podiſmus,comus,pyrrhica. Quintiliani obſcuritas illuſtratur. Pyrſurides,pyrimachos. Virgilij locus explicatur ex Georgicis. Saltationis partes. Siciliſſare quid. Pan chororum proxenus. Cap.IIII

Iphicli in currendo agilitas mira. Hyginus uindicatur à uitio. Iphicratides quid. Iphiæones cur. De Melampode relatu non indigna. Perpenditur etiam Plinij locus. Cap.V

De Palma ſcitu digna. Nicolai cur dicantur. Nicolaitæ hæretici. Spadix unde. Lunam amatoribus præeſſe. De palmæ cerebro, & Tegyra ciuitate. Item palma, & oliua fontibus. Sudæ error, & interpretis Philoſtrati ac Plutarchi. Pſen quo diſtinguatur à Balano. Iouis balani. De Phraote pauca, cum enarratione Horatiani loci. Encephalos, encardios,elate,fuſterna,ſapinus. Palmam Aegyptijs annum indicare. Bais quid. Perirrhacides. Cap.VI

Laurus tacita cur: item cur lauro uterentur uaticini. Tibullus explicatur. De puella Daphne,quæ Paſiphae. Lauri contra uenenum uis. Corydus auis. Laureum baculum geſtare quid. Vbi comperta primum laurus:& cur dicta tempis,daphnides, myrta. Turiones quid. Daphnatum. Cap.VII

Leuctrica monumenta quæ ſint,& Leuctricæ puellæ. Vindicatur à uitio Plutarchi codex. Leuctra unde. Leuca quid. Alphi quid. Leuron. Leuca Gallorum quid. Cap.VIII

De Eſſæis,ſiue Eſſenis:item de Phariſæis,ac Saducæis. Aurum Iudaicum quod ſit. De phylacteriis,& proſelytis. Prophylace. Prophylactica medicina. Philetæris. Iudaicæ immanitatis exemplum. Marci principis dictum in eoſdem. Cap.IX

Cur noctu ſonantius audiantur omnia. Quid palmus. Tylæ,thibe, tylas, illas, ſigmos, clytos. Cur uox intro delata melius audiatur, quàm ediuerſo. Aradus quid. Saryriaſis.

Palmare quid. Cap.x
Iulææ uoces in Lactantio quæ sint. Iulos quid, & ulos, ule: epuletica, & iulides. Hycca quid, & melos. Melici poetæ. Item qui harmonici, & qui canonici: canon, ac canonium. Strathmides. Concentuum species aliquot. Antletæ qui: item himonia, himæum, tenellus, niglaros. Tributorum genera, collecta, talea, indictio, oblatio. Tenerus. Tenericus campus. Ismenium manteum. Cap.xi
Prouerbij origo quod est, Habitus monachũ non perficit. Hieronymi locus. De Iside multa. Quæ linostoliæ. Sacerdotum munia. Item pauca de Osiride, Typhone, Anubi. Acephali sacerdotes qui. Lini ratio, item salis. De apide pauca. Vitis unde nata. Ebrietatis detestatio. Sphinx cur apponeretur templis. Piscẽ apud Aegyptios signare odium. Maris detestatio apud Aegyptios. Nephys, sothis, astromyos. Nonnus quid. Albarum uestium luxuria. Archimandritæ, archigerontes, synoditæ. Cap.xii
Super Demosthene adnotata quæpiam non ingrata. Quid ad aquam scribere. Quid batalus. Corrigitur error interpretis Plutarchi. De Calauria insula. Item Ouidij locus. Batus piscis. Bation, nitarion, batyle, batylos, bater, batia, apobatos. Fracti qui intelligantur. Embates, embata. Cap.xiii
Lineam poscere, quid: & quid in spectaculis linea. Item de longurijs, ac ramicibus, & uacerris, & cancris, seu cancellis. Cinclides. Cinclidarij qui. Longis lineis facere quid sit. Linida quid uocent Græci. Histopedon. Histodoce. Concædes quid. Cap.xiiii

CAPITA LIBRI SEXTI.

Salis potestas mira. Piscatorum corpora cur cornea uideantur. Cutis crassitudo cur hebetudinis indicium. Enarratur locus difficillimus Fabij, In malaco sanum. Citta, cittosis, picatio: item quid malacia. Tollitur mendum ex Seneca, & Cæsare. Quæ apud Herodotum sit Persarum Halia. Interim qui dicantur inexistimati, uel existimati, Gethyllides, Portorium salis. Cap.i
Mos abluendi infantes sale, aut frigida aqua. Enarratur Virgilij locus. Salis, fermenti, ac mellis nomine quid intelligendum in sanctis literis. Chondros, chondritis, hypochondria. Licnos quid, & unde. Infantum in uannos depositio. Sal Indicus. Cap.ii
Cur somniculosi quibus angustę sunt uenæ. Item pumiliones. Cur in cogitatione profundiore obrepat sopor. Cap.iii
Sudoris species. Diphoreticus sudor. Diphorumeni. Sudatores. Expaueſcentes. De sudore frigido. Qui sudores bono sint. Cap.iiii
Cur facies & superna desudent maxime. Cur item in trepidationibus idem patiantur pedes. Sudoris item frigidi ratio. Cerebrum'ne, an iecur sit humectationis fons. Caput v
De oleo scitu digna. Quæ dicantur præmissa uini & olei in Plinio. Emendatur locus Ciceronis ex Epistolis familiaribus. Olei officinam quis excogitarit primus. Oleum uiride, ac conditum. Oliuitates quatuor. Rudicula quid. Cap.vi
Super Hercule ac Geryone pleraq; non extrita admodum. Larini boues, & Cestrini, ac Epirotici. Larimnus odor. Geren quid. Geria. Carduus. Cinara. Geranium lignum. Celonium, celon, genys. Ceuæ uaccæ. Item Herculis cognomina. Liliorum origo. Herculis stragula quæ sint. Balneæ calentes cur Herculi sacræ, deq; Smintheo Apolline. Atabyriæ boues. Cornopion, cornopes, ipoctonos. Leo triesperus. Erythibios. Pyrrhicæ boues, ac oues. Herculis filiorum interemptorum nomina. Ceramyntes. Caput vii
Stuporis attoniti species, quem apoplexiam Græci uocant. Item quibus ex causis contingat. Quid paralysis. Catulli uersus declaratur. Sceletyrbe quid. Hæmodia quid. Caput viii
Super comitiali morbo, quid sentiant eruditi. Spumæ generatio. Suspendiosorum os spumosum unde sit. Melancholicorum ratio. Coturnicum, & caprarum natura. An homo tantum huiusmodi affectione infestetur. Magmed historia. Lunaticus morbus. Caput ix

Animæ

Animæ natura qualis sit per se. Vitia an extrinsecus inuehantur. Cur anima eadem parum introspicienti mortalis uideatur. Curq; minus ueritatis lumen percipiat. Cap.x
Annulus Gygis: quiq; hic fuerit Gyges. Persei uitreus clypeus, aut galea mira. Labidium. Tenax. Labradeus Iupiter unde dicatur. Quid labrys, & labarum. Pladara, plados. De annulorum ui, & lapillorum potestate mirabili adnotata compluscula, quæ suggessit lectio uaria. Principum bonorum paucitas. Cap.xi
Super annulis item non improspere conquisita quæpiam, & prompta in literas, non semotis omnino quæstionum salebris. In primis qui Platonis annuli, & Iarchæ. Batti annulus, & silphium. Eudami annuli. Cur annulorum quidam dicantur physici. De magia relatu non ingrata. Iuuenalis locus explicatur. Qui sint Pharmacitæ. Pharmaci. Apsicori. Pharmacum quid. Virgilij locus expenditur. Entomata. Symphyla. Catharmata. Catharsia. Perisiarchi. Item quid Telia: necnon cur dicantur annulariæ scalæ. Qui dicantur item annuli leues Iureconsultis. Obiter pannicularia, & pannarij, quid apud eosdem intelligantur. Pronubus annulus. Oxythymia quæ sint. Peripoli, hidrymeni, oxosma, acares, corianos. Aestiui annuli. Hora æstiua. Annulorum ius. Antonij Musæ historia. Coclium. Coclides. Annuli sigillaritij, uel signatorij. Annulariæ scalæ. Cap.xii
Quo sensu accipiendum illud ex Aegyptiorum doctrina, Omnium rerum esse uicissitudinem. Prius cur plectantur posteri ex maiorum delictis, ratione Platonica. De animarum transitu in corpora diuersa. Adrastia quid. Super uipera scitu digna enotantur aliqua. Et illud, Eam cum murena coire. Cap.xiii
Quæ sit ratio tarditatis supplicij ex diuina prouidẽtia. Aristotechnam deum cur dicat Pindarus. Item iuste ne plectantur filij ex eo quod parentes deliquisse comperiantur. Interibi cur Cecrops Diphyes. Circumpadanorum lugubres uestes. Cap.xiiii
Sententia diui Thomæ ad idem, ex prima secundæ, quæstione octogesima septima, articulo ultimo. Pœnarum genus duplex. Cap.xv
Obseruata quæpiam de uipera legentibus futura non iniucunda. Marassus cur dicat: itemq; de theriaca. Cuiusmodi animal sit, uulgò quod dicitãt thirum. Theria quæ dicantur propriè medicinam professis. De Marsis duobus locis. An uipera coeat cum muræna. Pensitatus Plinij locus de uipera. Cap.xvi
Comica facies apud Lucianum quæ sit. Comicus item risus. Didascali. Enarratur interim locus Ciceronis ex Epistolis familiaribus. Persarum uoracitas. Item de Phania, & Comœdiæ ara, necnon Misericordiæ. Personæ inuentor. Mæson quid, & scommata Mæsonica. Marmessus. Mesora. Tettix. De Anaxandride comico. Comicus apud Spartanos lusus. Dicelictæ. Phallophori. Autocabdali. Aram parare quid. Cap.xvii
Qui sint apud eruditos Phanias, & Phanio: necnon quid Phanion, ac Panium, & Phanæ: item Phanos, siue Panos, Helana, Iophnia, grauium, pharsos, grone, gronia, Iophnis. De lychnuchis pluscula. Suetonij locus in Cæsare perpenditur. Lychnados ciuitas cur. Lychnitis. Murorum, seu mœnium sustructio, à quibus excogitata primum. Tyrsis quid. Tyrrheni cur dicantur. Mossyni quid. Candelabrum Tarentinum. Xylolychnuchi. Lychnocautia. Lychnocaia. Embaphia. Tyrrhenorum in artibus præstantia. Helenæ uas. Cap.xviii
Coronarum duplex origo. Annulorũ initia prima. Decertare drama ad corollas. Declaratur Plutarchi locus perperã tralatus. Apio indigere quid sit. Timoleontis historia. Stephane cur dicatur corona. Choronos. Cap.xix
Quibus uitijs infestentur oculi, ex medicæ scientiæ hortulis floridioribus. Ptila. Ptili. Pennarum distinctio. Insitionum genera. Tranquilli locus. Oculis tumentibus spectare, quid. Cap.xx

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

Poetices laus. Poetarum apologia aduersus Eratosthenem. Fabularũ ratio. Cur etiam theologia uetus fabulas admiserit. Virgilianæ Aeneidos sensus allegoricus explicatur, ratione ab alijs diuersa. Duos esse in nobis motus. Virtutũ distributio. Cur Aristarchus dictus sit mantis, id est uates. Oratori poetam esse finitimum. Poesin esse insaniam quandam. Furoris species. Cap.i

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fingendi modum non esse unum. Velleris aurei allegoria. Chemia ars, quæ alchimia. In quo damnandos censuerit poetas Plato, Qui ne Homero quidem pepercerit. Poetarum laus exquisita. Refutatio negantium in Marone allegorias. Artem plerunq; placere, artificem minime. Cap. II

Poetas quo pacto citra noxam legas. Interim quæ dicantur amethysta: & quid pædagogia. Pædagogiani pueri. Pædisca: pædiscium: pæderos. Item de polypo, decq; mandragora scitu digna. Porrò cuiusmodi sit poetica imitatio: necnon de crepidis Demonidæ claudi. Cap. III

An poeta nascatur, orator fiat, sicuti receptum uulgo est. Neminē unum posse in multis excellere. Poetices origo. Fabij lectio restituitur. Poetarum genera. Quid monodia. Monodica grammaticis quæ sint. Poemata pro filijs. Nosocomi. Gerotrophi. De Lucano obiter. Maronis laus. Poeta unde dicatur. Vergilius dicatur, an Virgilius. Cap. IIII

Quæ hymnorum sint traditæ species. Hyporchema. Prosodia. Cur Bacchus Dithyrambus. Dithyrambici poetæ. Cyclicus. Encyclia. Hymnos dici etiam soluta oratione. Epæni, & encomij discrimina. Periautologia quid. Picam esse Baccho sacram. Thriambus unde. Cap. V

Cuiusmodi sit in poemate uitium quod dicatur logoidia, id est λογοειδλαν. Item qui sint etiam in Latinis literis logi. Interibi orationis genera duo. Necnon quid logopœus, logion, uel logia, logisterium, logistoricus. Oraculorum uocabula. Gellij locus expenditur. Megabyzi. Logographi bis. Numerarij. Alogia. Alogistia. Logisteria mensa. Logodædali Logarium. Tabularij. Diribitorium. Diribitores. Pædagogia. Pædagium. Logades. Logij. Item obiter quid abacus, & abaculus. Poetam non dici nisi summum. Epiphyllides quid. Epiphyllocarpi. Rhyades quid. Cap. VI

Temperantiæ nomē quàm late pateat. Zamolxidis doctrina de animæ medela. Quid magica excantatio. Cur temperantia dicatur Græcis sophrosyne. Cap. VII

Frugi uictus laus ex poeta Hesiodo. Alimos. Adipsos. De Asphodelo pauca. Exempla ad id Alexandri, Iuliani imperatoris, & Scipionis. Item Antagora. Quæ sint opsonia apyra. Apyrenon quid. Item quid psycter, psycteridion, psygeus, psychia. Apirocalos. Ineptus an Græce ualeat exprimi. Interim de sisyra carptim. Cap. VIII

Intemperantiæ detestatio. Corpus humanum esse tartarum quendam & pistrinum, ac mortuorum conceptaculum. Microtrapezi. Centenariæ cœnæ. Italicæ mensæ quæ intelligantur apud Platonem. Item Italica philosophia. Græcia magna quæ fuerit. Porrò de Tarentinis & Sybaritis paucula & uellicatim. Item Siritis, & Polieum ubi. Mitrochitones qui. Necessarij cibi in Plutarcho cuius sint modi. Cap. IX

Voluptatis genera tria. Luxus Asiaticus, & Ionicus. Enarratur locus Propertij, & Horatij alter. Ionia, pro uiolarijs. Rhodonia. Crinonia. Anthos porphyrion. Papauerculum. Papauer. Cionia. Cion uas. Farraginaria. Olla rhoduntia. Ion, id est uiola, cur dicat. Violam cur uocēt Latini. Ionium mare. Milesius sermo, & fabellæ Milesiæ. Læstrigonas esse Leontinos. Attica bellaria. Siculorum mollis uictus, & Leontinorum. Vmbricæ cœnæ, & Homericæ. Anagogæ, & catagogia. Mirum de Syracusanis. Caupones Italici. Caput X

Victus frugi ex Platone. Mensa sacra. Gulæ insectatio breuis ex Porphyrio. Dioscurorum prandium Athenis. Mensa Aegyptia, Democratica, satrapica, Rogatiani historia minus uulgata. Athletarū suggillatio fœda. Edacium catalogus. Adephagiæ templum, & Cereris αγνὸς. Megalartus. Megalomazus. Sphæram habere bona sua, quid. Terpsion gastrologiæ autor primus. Voluptatem esse monochronon. Cur unus tantum homo ciborum appetat diuersitatem Cap. XI

Qui sit in Familiaribus epistolis, trapezophorus, contra omnium hactenus enarrationes. De trapezophoro item intellexisse Iuuenalem. Mensarum genera. Atlantes, telamones, magides, xylon. Troianorum mensæ. Monopodia. Mesa, quæ & mensa. Abacus. Cap. XII

Quid sit apud Platonē, Narthecophoros esse multos, Bacchos uero paucos. Bacchus quid. Ebrietas animæ duplex. Nectar quid. Bacchus cur Soter. Sphaltes. Enorches dæmon. Enorchus. Bacchus cur iuuenis & senex. Cap. XIII

Tres

Tres esse principes supra mundum. Iouem esse mundi animam. Quid Dionysius. Item qui Titanes. Qui Typhon. Cacoethes. Sporadici morbi. Endemi. Epidemi. Cur homines dicātur Dionysiaci. Catacecaumene. Catacecaumenites uinum. Ceraunobolia. Virgilij locus quarto Georgicorum. Cap. XIIII

Quæ, & quot significet Cora. Quo differat ab partheno, nympha, & gyne. Coronomus. Cybolum. Cybitus, siue cubitus. Phlœa, Phlyax. Arrianus explicatur, & emēdatur. Item de Dionysio plura scitu digna. Cur dicatur taurus. Taurophagus. Tauropolos Diana, & tauropus. Dionysius. Sabazius. Vnde sabbata. An Iudæi Bacchum coluerint. Ficorum inuentor, & fructuum. Ceruorum nomina plura. Vino aquam quis miscuerit primus. Tripus Dionysii. Item quid bassara. Scenophegia. De Anio pluscula. Interim unde tauromenium. Tauros cur dicant Græci omnia uiolenta. Problastus. Sabaia. Scenophegia. Ceruæ an habeant cornua. Bassus, cur pro humili. Cap. XV

Dionysiorum ritus. Qui sint phalli. Phallagogia sacra. Neurobatæ. Paradoxopœi. Paradoxologi. Quid neurospasta. Lucianus declaratur. Gellij locus emaculatur. Automata. Autocratores. Automatia. De Phalacris, & phalantho. Phalæna quid. Item qui sint Phalari, & Phallophori Ithyphalli. Autocabdali. Phallica carmina, uel Ithyphallica. Item Oschophorica. Enarratur Columella in Hortis. Hermata, & phalangia quid. Item hilarodia, hilaria, simodia, magodia. Lylodi. Cinædologus. Ionicos logos. Sorades. Dicelictæ. Sophistæ. Tarantula. Rutela. Phalangis fabella. Hermaces. Lithaces. Lysiodi. Plutarchi locus perpenditur. Nephalia ligna, œnospoda, œnispa. Cap. XVI

De phellis, item phelleis, & phelletis. Qui phellopodes. Phelon, phellodrys, Phalerus. Neapolis conditor. Cap. XVII

Quam habeat rationem adagio, Camelus bactriana. Hybus quid. Pluscula de camelis. Perpensus Plinij locus, & Diodori. Camelus pro fune. Quid camelaucium. Camelaria, uel camelasia. Dromedæ, uel dromedarij. Anchoralia. Caballariæ. Cap. XVIII

Hominis & animalium ortus ex priscorum theologia. Prometheus cur dicatur homines finxisse ex luto. Quo sensu dicatur, Prometheus es. Coroplathi qui. Quid Prometheus ex Plotino. Cap. XIX

Omniū quæ de Prometheo traduntur, enarratio allegorica. Delius natator, qui. Quid hepar, siue iecur Promethei. Quid aquila. Pandora. Obiter de Briareo pauca. Epimetheus, Iapetus, ferula, ignis. Lycium forum ubi. Cap. XX

Enarratur locus Propertij. Quale sit pharmacū prometheum. Item Promethei Thessali historia: necnon de Argiuo rege Lacyde. Ephippon. Cap. XXI

Scripti & uoluntatis quæstio triplex. Quid æquum & bonum. Quintilianus enarratur. Lesbia regula. Item Polycleti regula. Cap. XXII

Thesei honores Athenis. Semnæ deæ quæ sint. Item quid Semneum. Tyranneū, Laodiceum, Martyrion. Procotta. Cottis quid. Cepus, Comana ciuitas unde. Orestis historia. Procomion multa significare. Epicomia quæ sint. Proconion. Plutarchi codex emaculatur. Theseis quid. Comæ, barbæq; primitias offerre cur institutum. Curotrophos Apollo. Tondendi species. Penice coma: galericulus. Relicinus. Replaudere frontē. Threpterius, pentherium, & pentherius capillus qui dicatur. Pnyx quid. Pnycite. Ceroplastæ. Ceras pro coma. Ceram cur dicant Armoraciam. Xylon primum quid. Psiathia. Helenæ historia, & Iphigeniæ. Cap. XXIII

Pyrrhi uotum. Sanitatis præstantia. Antiochi somnium ad id. Pythagoricum item institutum. Socratis comprecatio insignis. Aurum esse sapientiam; argentum uero naturalium notitiam. Cap. XXIIII

Adorationis præstantia, & necessitas. An bestiæ cælestia uenerentur. Votum quinque rebus perfici Cap. XXV

Volutatio in cœno, apud Plinium quid sit. Cæroma. Patos bis. Conisalos. Alapatha quid. Lapathi. Conila. Pyriathos. Vnguentorum genera. Christæ. Coniatæ. Alima. Chrisma. Coristra. Pandare. Canthelij qui sint. Catheton. Catheter. Item locus Plinij expensus. Bibendi leges. Conuiuiorum præfecti. Gynæconomi. Horatij locus declaratur. Amystissare. Commodi historia. Item tertij loci perpensio in Plinio. Pauli prætorij historia. Quid admouere obscœnis imaginem principis. Vini hordeacei proprium.

Pinon

Pinon uinum. Propomata, & bryton, ac parabia. Brutij unde. Cap. XXVI
Quam habeat ratione id frequens in libris, Non esse infundendum lenticulæ unguentum. De odoribus aliqua non ingrata. Item quid sit odor. Dryinos animal. Melandryon. Adranus deus. Rancor quid. Cap. XXVII
Grati animi exempla Alexandri, Socratis, Furnij. Interim Archelai historia. Ingratitudinis fœda fugillatio. Actio ingrati Athenis contra Senecam. Hirundinem significare ingratum. Militis Macedonici historia. Cap. XXVIII
Virgarum apud ueteres usus eximius in sacris & uaticinijs. Pyrethi magi, & pyrethia septa. Pyriathes, Pyctes, Iuncatum. Palmarij conflictus. Palmarium. Palmata toga unde. Dinos locus. Diuinaculorum species. Qui specularij. Capnomantes. Saliatores. Palmicum auguriũ. Subsulus. Salisubsulus. Vaticinia ex piscibus. De myrica scitu digna. Item de rhabduchis. Poemata uirgæ apta. Brabeutæ, brabei, rhapsodi, arnodi, rhabdi, stichodi. An uirgas in dracones potuerint dæmones mutare. Diuinatio à quibus contribuatur. Quæ sit acæna, & arescon uirga, item sceptrum, ostrea rhabdota, & arhabdota. Ostrea, pe nultima correpta, uel producta. Ciceronis locus ad Lentulum, Ne quid saluis legibus aut auspicijs cum populo agi possit. Obnunciatio augurum. Auguratorium. Proictæ qui. Cap. XXIX
Philosophum uerum esse dei amatorem. Philosophiam non contingere absq; mathesi, sed huius item finem esse intelligibilium contemplationem. Mathematicæ unde dicantur. Quid dialectica apud Platonem. Logices distributio. Dialogista quid. Insuper de geometria scitu digna. Philosophiæ laus. Quid puluis eruditus. Quid abacus. Locus Persii declaratur. Capitulorum in columnis partes. Stereobatæ quid. Alueolatus. Alueati sulci. Abax. Abacion. Catheti. Cymatium. Stylobatæ. Capitularij qui. Puluerario. Caput XXX
Seruitutis malum. Vernaculi. Stremmata. Qui dicerentur stigmatiæ, ac literati. Istriani. Nicanor cur dictus Stigmatias. Stremmata. Stira. Equi coppatiæ, & samphorç. Trisippion. Trampis. Samij literati. Samæna quid. Cauterium. Encaustum. Eucterium. Grammatica pocula. Grammaticus. Serui pileati, coronati, apolides, insularij, originarij, ascriptitij. Dulocratia. Partiarij. Fructuarij. Vocalia instrumenta, semiuocalia, muta. Emphyteotæ. Emphyteosis. Dianæ Pesiæ boues. Cap. XXXI

CAPITA LIBRI OCTAVI.

Regibus olim urbes fuisse obnoxias. Pœmanor & Pœmanorium quid. Rex cuiusmodi esse debeat, uel princeps, aut magistratus. Ciceronis nodus explicatur. Imperatorem fato non subijci. Dionysij, Ptolemæi, Antigoni historia. Anax cur dicatur rex. Anactoria Miletus cur. Diopos quid, & adiopos, Palatium pro regia cur. Adnotatur lapsus interpretis Plutarchi de Diopo. Prytania. Cap. I
Regum reuerens in oriente cultus, De Indicorum regum luxu, ac tumore: item Persarum. Grypos cur ament Persæ. Item quem intelligamus Pyrphorum. Pyranon. Grynos quid. Saporis Persarum regis historia. De Cyro paucula. Orosangæ. Cap. II
Proditorum fœda taxatio per exempla decurrens historica. Cilicum prauitas. Copis Quid ciliciſmus, canabiſmus. Isangelia. Plutarchi locus restituitur. Epangelia. Scapha, σκαφώδη, scaphalos. Scaphia uasa. Agraphij crimen, & alogij. Angelus, exangelus, autangelus. Cap. III
Canterij notio multiplex. Runcina quid. Compluuiatæ uites. Pedatæ, seu characatæ. Quid charax, & ridica, & quid tradux. Senecæ locus illustratur. Canterino ritu somniare, quid. Viticulæ quid: item suffrago. Cap. IIII
Canthari etymon unde ducatur. Item notiones plures. Scarabeorum species. Chrysomelolonthion quid. Plinij locus declaratur, item Ausonij. Onides. Copriones. Canthari item species ex Horo. Canathra quid. Pullaria. Pullus. Cap. V
Quæ sit prouerbij ratio. Delphini uis in terra. Delphin instrumentum. Delphinis, delphax, delphacium. Adelphi fratres unde. Delphys. Hystera. Delphinius Apollo. Item de delphine plura. Plinius explicatur. Ventorum in utre occlusorum ratio. Delphinius

nius mensis. Delphicum locus. Cap. VI
Ludorum origo. Spectacula an noxia moribus. Missus in ludis quid. Icrium. Circensium inuentor. Cap. VII
De scena, & scenophegijs, scenographia, ichnographia, orthographia, megalographia, & scenicis locis. Syscenia quid, & sysceni, ac scenopœi. Quid thymele, & qui thymelici. Declaratur Plautus & Vitruuius. Qui Actores primarum, aut secundarum partium. Histrionum iura. Cuneus. Personati. Machinæ scenicæ. Martialis locus illustratur. Gerra. De proscenio & stropha, antistropho, epirrhemate, paregoremate. Charoniæ scalæ. Pilarij, & uentilatores. Plinius & Martialis amplius declarantur. Epodos, antistropha, strophalis. Cap. VIII
Theoricæ pecuniæ quæ sint, & stratioticæ. Error interpretis Plutarchi duplex. Stratis & craste quid. Deliastæ. Item qui Theori, & quid theoris, De Salaminia & Paralo nauibus. Item quid achana, artaba. Qui colacretæ. Thearion. Theoricum locus. Plutarchi locus explicatur. Inibi quid palintocia. Lucar. Atocia. De manduce. Interim & locus alius restituitur in Plutarcho ex Alcibiade de Salaminia. Cap. IX
Engastrimythi qui sint, & pythones, aut engastritæ, & engastromantes, extra quam opinatus Hermoleos sit. Iacobæ Rhodiginæ historia. Emaculatur locus in canonicis Decretis. Cap. X
Purpurata meretrix Babylon, cur dicatur à Hieronymo. De Babyloniorum moribus pluscula. Lucretij locus explicatur. Aureus Babylonis calix, qui sit apud eundem. Cur mors purpurea. Blatta purpura, & succubitana. Purpurator. Murilegulus. Carmes uermis. Carmesinus color. Porphyrion cete. Onyx quid. Buccinum. De purpurario infecto re digna scitu. Polypia. Sepidia. Heluus color. Cap. XI
De aurea apud Babylonem arcula. Item de mirræ naturæ loco apud Seleuciam. De auibus, quas uocant deorum linguas. Item de Babylonijs aliqua. Babyloniæ flammæ quæ sint. Cap. XII
Demosthenis excellentia, & mors. De crico multa. Rhoptrũ coruus. Decussare. Quæ sit annularis ratio. Quid hestor. Cricote sphæra: item circite, porcos, & porce. Dextrocheria, siue dextrariola. Psellia, psolois, psile, psallium. Puellæ Ephesiæ historia. Sinonis historia, & Lacoontis. Pericarpia, echini, ophis, bubalia, chlidones. Fulminum genera. Psolus, acropsolus. Cap. XIII
Demosthenis sententia de molestijs quas subire necesse est, si rempublicam capessas. Item de Demosthene pauca. Cap. XIIII
Tripos Delphicus fuerit ne uas, an quid aliud. Holmos quid, & ogmos. Enholmides Hermata. Tripodis notiones plures. Magides mensæ. Senecæ historia. Epidorpiæ. Microtrapezi. Tetrapus quid. Tetraori. Instans tempus an dicatur futurum. Impossibile, an dicatur non Latine. Cillibantes quid sint. Dorides item quid: item dory, & unde. Xerolophos, thema, thematium, ecdoria. Doryphoros dici prætorianos. Cap. XV
Delphici oraculi quæ tradantur initia. Eiusdem deficientis rationes. De Tiresiæ item oraculo. Parnasus mons unde dicatur. Coretas pastor. Mantea, anactora, anacea. Caput XVI
Quam esse ex inimicis utilitatem maximam censuerit Plutarchus. Inimicum esse uulturi assimilem. Hieronis os fœtens. Duellij historia, & Biliæ uxoris. Cap. XVII
De uulturibus adnotata quæpiam. Cur causidici dicantur togati uulturij. Item impetratores paludati uulturij. De uulturum odoratu, & odoris ratione. Cap. XVIII
Quid sit quod monogrammos deos dixit Epicurus. Quod solidum corpus: & quę mathematica corpora. Monocroti, dicroti. Apuæ. Aphyæ meretrices cur. Euthygrammæ quid, & euthyoriæ. Polygrammi. Canabi qui dicantur, & clematides Aegyptiæ. Philetæ ac Philippidæ macilentia. Cap. XIX

CAPITA LIBRI NONI.

Musices laus: cur data hominibus: rursum à quibus studium eius sit derisum. Cleon cantor. Ateas Scytha. Apollo medicinæ inuentor, & musicæ rex. Mercurij inuenta. Caput I

Musicæ

Musicæ studium esse omnibus insitum. Hippothoros nomos. Eius initia uideri tria. Cignitamen præcipue amoris potentia. Amoris potestas mira. Cap.II

Melorum genera tria. Modos esse uarios pro morũ dissimilitudine. De Dorio, Phrygio, Lydio, Ionico. Quæ quis in ratione musicæ excogitarit primus. De Calaminis insulis, seu saltaribus: item Torrhebia palude, siue nymphæo. Polycephalos. Synaulia. Tibiæ inuentor. Syrinx. Horatij locus explicatur. De elegorum inuentore. Fistularum genera. Syristos, syriscus, syria, syrmæa, hyriscus. Cap.III

Quæ musica probis admittenda moribus: item quæ instrumenta censeri improba debeant. Magadis, magma, ecmagma, crocomagma, spadicarij. Quintilianus declaratur de spadicibus. Hypospadij, tibiæ, pactides. Baia. Baius color. Balius. Baliæ equi. Barbitos, brabyla, psalterium, naula, nablas, nablistæ, panduristæ, crembalum, sambyce. De iynge plura paulo, & uulgata minus. Quintiliani locus de plasmate, ubi psalmate forsan reponendum, quod quibusdam placet. Cap.IIII

Fabij locus ex primo libro explicatur. Vocis figura triplex. Dicrotos pulsus. Vocem quandam dici dendryazusan. Dorcadissans pulsus qui. De cycno nõnihil scitu haud indignum prorsus. Vocis abscissiones quæ intelligantur. Cap.V

Musica triplex. Organorum item musicorum distinctio. Cruomena, enchorda, prosodà, pneumatica, hydraulica, citharodia, aulodia, lyrodia, prosodia. Citharis, cithara differunt. De lyrio, & loto. Lotages. Spondalia. Ciceronis locus explicatur. Cap.VI

Tibiarum species. Prouerbium, Quid opus erat longis me tibijs incinere? Plagialos. Hippophorbus. Tibiarũ inuentores. Sirites. Phorbion quid. Photingia. Papinij ex Thebaide locus explicatur. Proaulion quid. Procœmium. Prologus. Item diaulion. Thebanorum in tibijs præstantia. Item Pronomi tibicinis. calamaules, rhapaules, matroa, diopi, gingras. Tibia dextra, & sinistra. Athena tibia. Tibiæ pares, uel impares. Cantica. Diuerbia. Thebanorum uituperatio. Glottocomion. Sibene. Crupezia. Tibiarum longarum in sacris usus. Cap.VII

Nomos in musica quid. Nomorum species. De polycephalo & orthio nomo pluscula. Castorium melos. Castoreum. Laconici regis mos. Pæanes duo in bello. Carnij moduli. Carnia festa. Carna dea. Augustini locus pensitatur de Iano. Sciades loca. Carneonica. Fabatiæ Calendæ. Caranus quid Persarum lingua. Nomæ, hyponomus, nomus. Hyponoma ulcera. Cap.VIII

Arcadum studia in musicis. Virgilij locus enarratur ex Bucolicis. Artificum musicorum uituperatio, ex Plutarcho. Aristotelis sententia ad idipsum. De Stratonico citharœdo iucũda lectu. Fides frustra pulsare. Bos lyricus. Blytirion. Blytiri. Scindapsus. Cap.IX

Cani remigibus solitum. De Chrysogono modulatore. Tranquilli locus explicatur. Quid suffertum, & differtum. Sufflamen quid. Hieronymi locus restituitur. Intus canere, ac foris quid. Catieni qui sint. Item quid struthissare. Seruius explicatur de titis columbis. Creca quid uocent, ac quid κατακέκαυ. Titissare. Titis auicula. Trygon unde. Titigonion. Tithæ aues. Titybissare. Titij sodales. Paratitla. Titli. Titlaria. Cap.X

Principum priuatorumq; mollius sibi indulgentium exempla. Cyriç quid. Plutarchus restituitur. Qui sint blacæ: item blacẽnomion. De Apicio scitu digna. Prius de Chabria, Vitellio, Sardanapalo, Domitio Aphro, Aristodemo, Persarum rege. Coronistæ qui. Alexandri uinolentia. Blautæ, blautia, blitomama. Cap.XI

De pandæsia, & maza. Mattya. Mazones. Martialis locus. Madda. Item de Amazonibus scitu dignum. Mazapanis. Marcipanes. Marciatum unguentum. Marci pastilli. Cardamyle. Quæ & quibus in locis edulia haberentur præstantissima. Lesbia farina. Gigartum. Fungorum nomina. Mycenæ unde. Ciboria. Colocasium. Lactabianum. De Vesuuio monte. Galeni mendum tollitur ex Theraupetices quinto. Lacte cur alantur præcipue infantes. Cap.XII

Documenta frugalitatis per exempla historica. Lysimachi, Catonis, Scipionis Africani, Agesilai, Timothei. Ventri mancipatos esse, uelut antipodas, dicíq; lychnobios. De Acilio Buta, & deorum cœnis. Opsartyci libri qui sint, & opsartysia. Cyri historia, & Iuliani Cæsaris. Gastrenses apparitores. Gennauium. Opsophagi qui. Euochistæ. Cap.XIII

De uoluptate, lætitia, gaudio, quibusq; distinguantur finibus. Voluptatem non esse bonum

bonum. Qui maxime uoluptates amplexentur. Alexandri dictum de uoluptate, ac laboribus. Cap.XIIII

Crates quo pacto repercusserit uoluptarij cuiusdam dictum. Cur cibus deterior, si gratus sit, plus prosit quàm probus, sed ingratus. Anatreptice, ac analeptice dicta, quę intelligatur. Item quæ uocent prospheromena. Cap.XV

De operis huius uarietate ex diuersissimis concinnata. Scytham agere, quid sit. Enthesis. Panis genera & instrumẽta. Sitostasius, perissochoregia, farriculum, megalartus, megalomazus. Molæ ubi Romæ. Edulitas. Cap.XVI

Panem ex omnibus difficilis esse percoctionis, carnem non ita. Encratici qui. Caro fumosa. Creocaccabum quid. Sitarcia. Cap.XVII

Felicitatis humanæ inconstantia, rationibus præmonstrata quatuor. Timothei historia ad id. Ciceronis obscuritas illustratur ex Epistola ad Atticũ. Interim, quæ agimus esse somnia. Artabazis historia. Item Persei filij. Cap.XVIII

Felicitatem ueram ex deo esse. Opinionẽ de deo esse omnibus insitam. Prolepsis quid. Triplici calle conscendi ad dei cognitionem. De prophetis, item de CHRISTO scitu digna. Virginis partum Aegyptiorum comprobari doctrina. Cap.XIX

Salutis rationem esse in religione tantum. Cecropis inuenta. Religiones falsas, & superstitiones omnes ex astrologia & syderibus profluxisse. Lucretij locus declaratur. Caput XX

Hominum pectora debuisse fenestrata fieri ex apologo. Vitilitigator. Hominum prauitas. Et cur traditum, animas transire in bestias. De Plotino nonnihil. Cap.XXI

Fidei cõmendatio præcipua. Qui dicantur palimboli. Thessala perfidia. Thessalæ alæ. Thessalus equitatus. Rhombus quid. Trapezia. Thessalica portio quid. Capanica, capane, scapane, scaphiũ, ama. Capus, & cape quid. Capania Pallas. Ogygia, cur pro antiquis. Thebe, cur dicantur. Ilici esse simile, quid sit. Cohors sacra Thebis quæ: inibi adnotatur interpretis Plutarchi lapsus fœdissimus. Iolai historia. Pharsalorum & Bœotiorum uoracitas. Scytala Musarum quid. Cap.XXII

Magiæ species esse plures, quo'ue disparentur discerniculo. Libri improbatæ lectionis qui. Teletæ. Pyctaciola. Prophetæ pro Magis. Item pharmacia quæ intelligatur. Magorum iynges. Goetia. Epode. Magiæ nomen unde fluxerit. Virgilij locus explicatur. Caput Cap.XXIII

Qui sint habiti prioribus forma præsignes. De Phaone pluscula. Item de Sappho pauca. Belli qui dicantur Martialis declaratur. Cap.XXIIII

Aeginetica potentia, primumq; in ea insula nummos uideri cusos. Thebæ unde. Caput Cap.XXV

Quinam fuerit in ueteri historia Maris, quícq; equum inscẽderit primus. Italiæ frequentia. Itali & Italiotæ, quo differant. Cap.XXVI

Lusu nec abstinuisse uiros quandoq; laude multa præsignes. Cap.XXVII

CAPITA LIBRI DECIMI.

Hebræorum doctrinam triplici calle incedere, talmutico, philosophico, cabalistico. De cabala scitu digna. Catechestæ qui, & catechumeni. Mos nil mandandi literis. Cardinalium in nostra religione ratio. Scapi cardinales qui. Scapi notiones. Genituræ cardines Cap.I

Species nummorũ plures, ex Græcis Latinisq; congestæ auctoribus. Chelonia quid. Cheliæ, chelonium, cichelæ, epicichlides. De obolis, seu obelis. Quid obolostates. Trophalides. Capitha quid. κεφαλαῖον. Stathera. Thematismus. Cibdela, cibdelia. Sacellium quid. Epithema quid. Thesis. Trapezitarum thema. Paratypa, parasemi, paracharactæ. Argentum factum & signatum, quo differant. Argenti nomine an contineatur pecunia. Assæ quid. Nothiæ pecuniæ, ac hyphoniæ. Aera quid. Fiscus & ærarium quo differant. Vectigalium genera. Idios logos quid. Adespota. Collectarij. Attribuere. Cap.II

Symbolica simulacrorum additamenta enarrantur. Palladi cur apponatur draco. Iouis simulacrum cur sine auribus. Labronium. Labarum. Senectus anguium, siue leberis, aut

aut ſyphar, quid ſit. De teſtudinis carne, & more abluendi domos Cæſarum. Epicrotos quid, Laba. Cap.III

De Marco euangeliſta, & Antonio anachorita. Vatieni hiſtoria, qui ſiniſtræ manus digitos abſciderat. Scuti geſtatio. Inſertorium quid: & quid telenon, telamon, & Atlas. De autibus porphyrionibus. Item hoſtorium. Pliniana lectio aſſeritur. Item de porpace, & ochano. Niciæ ſcutum. Pelta Amazonica. Monachorum in Aegypto genera. Cœnobitæ, Anachoritæ, Remboth. Cap.IIII

De Gemonijs gradibus, & cur ſic dicantur. Item de gradibus Caſtorijs & Aurelijs. Locus Ciceronis explicatur. Suppliciorum genera plura. Sextritium locus, ſeu ſeſtertium. Spoliarium. Melita in Attica locus. Diana Ariſtobule. Camus, ſeu Cadmus. Taurea. Iuuenalis illuſtratur. Centrones. Centrotypi. Lata fuga, lata culpa. Fuſtuarium. Tintinnacu li. Laura pro uinculis cur. Cyphon, cyllobantes, cyphalei, cyphelli, hypocyphonia, aula, Archiuum. Cap.V

Furum ſupplicia diuerſa. De Dracone legumlatore. Furum ſpecies aliquot. De lance, ac licio: item de laro, larco, bomolochis, & ſaccularijs, & balantiotomis, zonarijs ſectoribus. Caues, cauecæ. An phenes ſit fulica, ut uoluit Ambroſius. Depeculatores, molgi, amolgi, phollis, donus: fiſcus, fiſcellus. Cap.VI

T. Liuij locus emendatur ex primo, ubi legitur, Lex horrendi criminis erat. Item locus Plinij enarratur, de arbore ſuſpendio eligenda. Acheruſion quid, & ulmorum acheruntem in Plauto qua interpretemur ratione. Cap.VII

Plautini loci expoſitio de litera longa, quam ſuſpendioſi faciant. Cruciarij qui, & cruciantes, item crucium. De cruce ſcitu digna. Sarmentitij, & Semaſſii cur dicerentur Chriſtiani. Cap.VIII

Elementa uirtutum eſſe duo, ſpem honoris, pœnæ metum. De inferorum ſupplicijs digna ſcitu. Quomodo patiatur anima, ex Platonicorum doctrina. Maronis loca explicantur duo. Cap.IX

An poſſit anima ignibus torqueri. An corpus amburi perpetuo, nec tamen interire. Laricis natura mirabilis. Larignũ oppidum. Larigna pix, quæ uulgo larga dicitur. Item ſalamandræ, & carbonum, palearum, ac formicæ natura. Cap.X

An ignis damnatorum ſupplicijs deſtinatus habeat aliquid intermicantis luminis. Caput XI

Inferi an ſint. Veterum in eo diſceptantes ſententiæ. Auguſtini mox decreta. Ab Domitiano exhibitum inferorum ſpectaculum, ex Dionis hiſtoria. Cap.XII

Platonis ſententia mirabilis, euangelicæ conſona ueritati, de inferorum pœnis. Item Origenis opinio, an ibi ſit uerus ignis, & tormenta uera. Cap.XIII

Mentis æſtuatio grauior ne ſit, quàm afflictio ex igneo proueniens torměto. Vermis apud theologos quid, & clibanus apud Gregorium. Doloris ratio. Cap.XIIII

Memoriæ excellentia. Item de reminiſcentia. Sepulchra legiſſe, quid ſit. Memoriæ uel intenſæ uel remiſſæ ratio. Quintilianus & Maro declarantur. Plutarchi locus reſtituitur ex uita lunioris Catonis. Cap.XV

Reminiſcentiam quibus rationibus induxerit Plato. Item de memoria quæpiam. Notio quid, ſeu prolepſis. Animos fuiſſe ante corpus, an ſentiat Ariſtoteles. Omnia orta occidere, quomodo intelligendum. Mnemoſyne cur Muſarum mater. Cap.XVI

Puteal quid ſit apud Perſium & Horatium. Statio dicta ὑφ' ἁρπαγῆ. De puticulis, puteari js, terræ corijs. Perpenditur locus Senecæ in Thyeſte. Interim quid tereuſis, celonium, ciconia, puteos aperire. Cap.XVII

Ageſilaum recte legi apud Lactantium inter Plutonis cognomenta. Lagetas Pluto eur, & leptynis. De orco, & orcinianis, & thynno paucula, & hypogaſtrijs. Horcinus quid. Cur Summanus. Sunium quid. Item de Apolline & Plutone plura. Agyieus columna. Agyiatides aræ, uel Therapnæ. Interim φοιβάζειν quid. Pheben poni pro aqua. Agyia quid. Opſophagus Apollo. Sorani Hirpini cur. Tranquilli locus in Auguſto de Fœde liberta. Cap.XVIII

Quid ſit apud Varronem poſtulio. Cap.XIX

Opportunitatis in actionibus neceſſitas. Item de cauſa agente, ac ſuſcipiente. Ingeniorum

niorum diuerſitas unde ſit. De fortuna, et fato. Itemq; de Cleanthe, ac Xenocrate. Aureis armis aduerſus fortunam pugnare, quid ſit. Cap.XX

An in abiuncta anima ſuperſit memoria uel ſenſus. Cap.XXI

De menta. Mintha nympha. Míntho. Quæpiam aduerſus Hermolaum. Mentigo, oſtigo quid. Retrimentitiæ feculentiæ nomina plura. Oeſypum, diachorema, diachoreſis. Dyſcœlij qui ſint. Dyſphorici, ſpatile, bolitos, onis, polion, polea, crocodilea, caprinæ baccæ, ſpyras, myſceledra, ceſale, ſella familiaris. Editus pro ſtercore. Cap.XXII

CAPITA LIBRI VNDECIMI.

Otij, ut pernitioſi deteſtatio. Remiſſionem tamen aliquam uideri neceſſariam. Quibus otium ſit utilius, quàm negotium. De Auguſto, L. Druſo, Turanio, Seruilio Vatia. Quod ſit honeſtum otium. Iunij Syllani hiſtoria, & Turbonis, ac Similis. Anaxagoræ item excellentia. Cap.I

Cur olidum ueternum Catullus dixerit. De ueterno inibi, necnon de cataphora, & comate, catalepſi, ac caro. Codion quid, & comi, ac comæ, & epicataphora, anaphora, poros, grauedo, coryza, catarrhus, branchus, arterica affectio. Item qui arthritici. Elephantiaſis quid. Exarticulatio, bronchion, bronchos, elephantici. Cap.II

Item de ratione otij pluſcula. Domus optima quæ nam ſit. Exercitij cum natura ſocietas: itemq; eius ſpecies. De frictionis ſpecie non una. Apotherapia, apotherapeutice, preparatoria. Cap.III

De halyce, ſiue hale, quam pandiculationem Latine dicamus, uel anxitudinem, aut etiam anxietatem. Plutarchi loca duo ſuæ redduntur luci. Galliana reſtituitur lectio. Elucus. Item de oſcitandi ratione. Quæ dicantur oſcitationes apud Papinium. Haliæ mulieres. Halica oratio. Cap.IIII

An probabile ſit, labi è cœlo ſtellas. Oltra ὄφου apud Ammianum Marcellinum. Antinoi ſtella. Traiectiones quid, & ſecundaria. Cap.V

Impoſtura non utendum. Titi imperatoris bonitas. Glauci hiſtoria. Item de Glauco Caryſtio, deq; ſciamachia & chironomia & ſciagraphia, acrochiriſmo & acrochiri, coryco & ſcariphiſmo. Exercitatiõis diſtinctio. Ecplethriſſare, pityliſſare, tactici, chiropedæ. Apollodorus pictor. Symmachia, epimachia, ſciadion. De hoplomachicis motibus, & monomachia. Mantinica armatura. Cap.VI

Impoſtorum hiſtoria complurium. De Dionyſio tyranno, Pythio, Galeno imperatore, Dercyllida, qui dictus eſt Siſyphus, Cleomene, Lyſandro. Perſonati qui ſint, & plani. Polytropi. Catenati. Pythagoras. De phelo, & maſthle. Locus Apulei reſtituitur. Phelax ficus. Maſti. Machli. Muſcularij. Schetlios qui. Oti qui dicantur. Hoduri. Cacoethes. Cacoethe ulcera. Pſeudenedri. Cap.VII

Vrbana quorundam uafricia. Exemplum ignoti patris. De aſinario, & Pericle. Fraudum ſynonyma. De Ceretanis. Stellatura quid. Frumentaria perceptio. Piræ, piratæ, cattymata, ueteramenta, ueteratores. Cap.VIII

Conſilij rationem eſſe præſtantiſſimam. Eubulia, id eſt bona conſultatio, quid ſit. Euſtochia. Collimatio, uel collineatio. Siſyphi & Autolyci hiſtoria. Cap.IX

Qui ſint apud Senecam ordinarij gladiatores, & poſtulatitij. Reſtituitur in integrum Senecæ lectio. Item de proxenis, proxenetis, philotrophis, & pararijs, aſtoxenis, doryxenis. Item de gladiatoribus non extrita quæpiam. Cap.X

Conſummati gladiatores qui dicantur. Aperitur Plinij difficultas. Item qui Samius gladiator apud Ciceronem, contra aliorum ſententiam. Item gladiatorũ petitiones, compoſitiones, cõmiſſiones. Batualia, batuatores. Senecam cur diceret Caligula cõmiſſiones meras. Crupellarij, & ferrati qui. Cap.XI

Quinquennium Neronis, unde duci in adagium ualeat. De Nerone pluſcula. Molgus apud Dionem quid ſit. Aſcopera. Sacciperum. Britannici ueneno ſublati hiſtoria. De ruminali arbore nonnihil. Cap.XII

Hominũ quorundam natura mirabilis. Senecæ locus perobſcurus illuſtratur de Paſſieno. Senecionis hiſtoria. Ophionei uatis, Nicomachi, Heliogabali, Portij Latronis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auditores pro discipulis cur. Puellæ uenenosæ, & quę araneis aleretur, historia. Matreæ item, Adriani, Firmi. Parodia. Philini, medici biboſi, Galli Vibij, Labieni, Seueri, Zenonis, Syllæ, Meſſalæ Coruini historia. Druſiani enſes cur. Bithonis historia, Aſconij Pediani, Hypermeſtræ, Veneris Nicophori, Palladij, Smyndiridæ, Phaſelitarum, Sidetarum, Lyncei. Crudelium ratio. Humanitas quid, & cur. Sinamorumene. Sinamoros. Caput XIII

An Cato ſolus quater & quadragies cauſam dixerit ſemper abſolutus. De Archilochi poetæ interfectoribus. Plinij locus declaratur. Calondæ historia, qui Corax eſt cognominatus. Cicadæ ſepulchrum. Archilochia edicta. Cap. XIIII

Exemplum ignotum cuiuſdam, qui plagis feruentior cooriebatur in concubitum. Rutam Venerijs aduerſari, & cur dicatur πήγανον. Cap. XV

Arcem facere ex cloaca, lapidem è ſepulchro uenerari pro deo, quid ſit. De Menecrate medico, Themiſone, & Callipide. Plutarchi locus reſtituitur ex Alcibiade. Diceliſtas quid, & dicelon: item Empuſa, & Hecatæa, onocolos. Quid item bolitos. Bolus. Boleti unde. Petrobolus. Macella. Dicella. Epebolus. Boline uitis, & droſallis, asbolomeni. Caiopodes qui. Callipædas cur dicant ſenes. Calliſtea. Ariſtea. Item uocabula plura, calidia, calidya, calij, calion, callæi, callæ. De Callia ſcitu non indigna. Cap. XVI

Parentum cultus. Ciconiæ pietas. De Amphinomo, & Anapia. Tollitur ex Seneca obſcuritas. A quibus uiolati parentes. Interim de Opij filio, & Antigono. Latronis Galilæi in filios immanitas. Paricidium quid. Vlyſſis mors. Cap. XVII

Apud gentes aliquas cædi ex more parentes quoq;, ac mox uerti in cibum. Platonis ſcita de parentum cultu. Prius de hoſtis perimendi inſtituto Romano. Chryſantæ historia. Verborum uolatilium grauem imminere pœnam, ex Platone. Cap. XVIII

Nemeſis & Leda diuerſę ſint, an una eademq;. Quid Nemeſis apud Ariſtotelem, quid item apud Platonem. Torgos quid. Nemeſea feſta. Gratiarum ratio, & furiarū. Nemeus Iupiter. Heſiodus ubi necatus. Adraſtia. Interim & de miſericordia. Cap. XIX

Iræ incontinentia cur damnanda minus, quàm cupiditatum. De quibuſdam patrem euerberantibus raptantibus ue. Cap. XX

Parentes eſſe Iouis ſimulacra. Gentium quarundam truculentia in parentes. Paricidarum ſupplicij ratio. Ferales anguſtiæ quæ. Hecate quæ. Hecateis herba quæ ſit apud Ouidium. Aconiti inuentio. Cete abſorbentia fœtus, diſcrimine illis ingruente. Pas, pappas, ma, mammia. Pappæus Iupiter. Pappus quid. Myſtax. Papiſſare, pappare, lallare. Parentum nomine quid intelligendum. Cap. XXI

Ciceronis nodus explicatur, tradentis, Mari quæ uiolata ſunt, expiari. Enarratur & Catullianum carmen Cap. XXII

Deus ſummus qua colendus ratione: item Dei filij, ac cæleſtes dij, dæmones quoq;. Cur numeris indita deorum nomina. Pythagoræ ſcita de adorationis ratione. Caput XXIII

De Hippolyto quædam haud ingrata. Quis Pythia inſtituerit primus. Apollo Epibaterius. ῥαχὸς στρεπτὸς quid: item rhachia. Dyrrhachium unde. Dyſrhachia regio. Arrhachos paliurus cur. Streptos rhachos. Strepte. Rhachitæ qui. Cap. XXIIII

Super Gorgia & Protagora paucis adnotata quæpiam. De opinione dignum relata. Caput XXV

De Suadelæ ſacello apud Sicyonios, deq; Apollinis templo ibidem. Phouus loci nomen. Delta Argiuorum. Sicyonia, Sicyos, Sicydion. Aegiale, quæ & Sicyon, unde nominis indepta rationem. Aegialos. Acte. Diana ϖάθω. de Lynceo, & Hypermneſtra. Pyrſos, & deriuata. Lyncea regio, & Lyrcea. Lynceus & Proteus, collyria. Fulminum genera. Pyrſanides, pyrſophorus, pyros, ſceptus, catabates. Dioſpyros quid. Cap. XXVI

Lampadum feſta Athenis & Corinthi ac Neapoli. Hellotia Minerua, & feſta Hellotia. Phauſterius Bacchus. Qui ſint Lamprophori & Lampimones. Lampias. De Lampria, & Panathenæis, quæ & Athenæa. Lampuris quid. Cap. XXVII

Quo pacto Thebanus Iſmenias Perſarū regem adierit legatus, nec adorauerit tamen. Quibus muneribus affici aſſuerint ab eodem legati. Dorophoria quid. Cap. XXVIII

Capita

CAPITA LIBRI DVODECIMI.

Veterum ſacrificia cuiuſmodi fuerint. Initia quid, & unde. Quid proprie Thyſia. Ture quando libari cœptum, & quæ origo turis. Lucos colendi, & arbores quæ ſit ratio. Lucus. Quis immolarit animalia primus. Soli cur dicentur boues. Epitheta ſacrificia, & epithetæ epiſtolæ. Canchrydia, canchrys, cachrys, cachryophoræ arbores. Iupiter cur Teliús. Epibdæ quid. Crabus deus. Semnæ deæ. Victimarum probatio. Molæ ratio, ſeu prothymatis. Theoxenia. Paraſiti qui. Epiſition. Epiſion. Chernips. Callimachi ætia. Vocabula plura ad rem diuinam pertinentia. Ritus ſacrorum uarij. Hippades quid, & Appiades. Plinij locus diſcutitur. Templorum ſtatuæ in quam ſpectarent partem. Adoniorum ritus. Stephanephorus magiſtratus. Choopotes Dionyſius. Montes omnes cur dicantur Iouis, necnon Hermæa. Cap. I

Sacrificia eſſe uelut medicamenta. An deo contingat affectio aliqua, nobis adorantibus. An neceſſaria ſit eius quem colas, cognitio. Quam partem ſpectare adorantes debeant. Mutilatos à ſacris arceri. Plinius illuſtratur. Telos quid, & teletæ. Teleſtrium. Plutarchi codex emaculatur. Ebrietas in ſacris permiſſa, unde dicatur μεθύειν. Teleſphorus. Engaſtrimythus. Cap. II

Lachrymarum ratio. Plinij locus declaratur. De oculorum canthis, & thalamo eorundem. Item metopa quid. Cap. III

Quæſita non illepida ſuper lachrymarum item ratione. Cepas ſylueſtres non reperiri. Thymus quid. Ceparum natura, & allij. Crommyon unde. Miſcelli historia. Myria quæ dicantur. Cap. IIII

Oculi uitia. Cur in occipitio non ſint oculi conſtituti, nec collum nobis datum uerſatile. Aulopi qui ſint: aula item. Camptaulæ, pithaulæ, auliſci, ualona, maulíæ, aulici & curiales, aulones, pſeudaula, pſeudoportus. Coracina ſacra. Opuntij qui. Phthiſis in oculo quid, & atrophia: atrophon, & mydriaſis, amauroſis, amblyopia, & alia id genus. Bulbus oculi. Diſtichiaſis. Coracinus unde. Coraxis color. Laodicēſis lana. Hieronymi locus explicatur. Eutrophon. Euernes. De aprorum ceruorumq; lachrymis interim. Vertiginoſi. Cap. V

Adnotatur error interpretis Plutarchi ſuper Piræi lema. Munychia. Thaletis præſagium. Inibi quid lema, quid gramiæ. Glamon. Cronica lema cur præter Græcorum ſententiam. Cur Athenienſes Tettigophori. Dijpolia. Buphonia. Bucolia. Bupharus. Bubones. Cronium mare cur. Libadium quid. Limnæ. Phrygia Atticæ. Limenarchæ. Limitrophi. Primicerij. Secundicerij. Meloproximus. Lemmata apud Galenum quæ ſint. Caput VI

Faſcibus, iunctis ſecuribus, uſos conſules extra Vrbē modo. Summittere faſces quid. Summittere ſigna, & ſummittere arma. Cap. VII

Maiorem conſulem apud Plinium quem intelligamus: item qui prætor maior, & maiores Flamines. Balbum ſolum ex peregrinis non triumphaſſe. De lege falcidia obiter, & qui conſulares legati. Cap. VIII

Duodecima hora ædificare quid. Horarum ratio. Plinij locus emaculatur ex libro ſecundo. Hori annales. Lucianus declaratur. Tollitur difficultas ex Seruij Sulpitij epiſtola. Horoſcopa. Zoros unde. Heliotropia. Gnomō, uel umbilicus. Diopi, diopteres. Gnomonice apud Gellium quid. Aſtrologiæ partes. Dioptræ quid. Aſtrolabij inuentio, & partes eiuſdem. Apoteleſmata. Cap. IX

Tria uideri neceſſaria genethliacis. Horoſcopi enotationem penè haberi impoſſibilem. Cap. X

Sacrare caput cum bonis quid. Enarratur T. Liuius. Zoanas quid uocemus, aut xoana. Item quid zanes. Simulacrorum diſtinctio. Zizanion, xanion, xantice, reſecrare. Caput XI

Sacri epitheton uarie adijci rebus. De ſacro piſce. Hycca piſcis. Sturio. Aoriſtos & atomos terra. Sacramento contendere. Aſpirationis natura. Gellij codex emaculatur & explicatur. Cap. XII

Helenes & Eriphyles ſegmenta dominis fuiſſe exitialia, perinde ac equus fuerit Seianus. Cap. XIII

De auibus quæ dicantur scopes, obseruata quæpiam ex Græcorum monumentis. Σκώπαν uerbum unde inflectatur. Scolopendra. Scopulæ. Scapus in uuis quid. Cap. XIIII

Quid sint apud Græcos scolia. Inibi adnotatur lapsus interpretis Aristophanis. Scolius pes. Scolios cithara. Cap. XV

Emaculatur exponiturq; Ciceronis locus in Epistola ad Fabium Gallum de Cepio. Mœcenatis historia lepidior. Item cur ibidem Sardinia pestilens dicatur. Aquarioli qui sint. De Salacone plura. Saulum quid. Cap. XVI

Insequentis ad Gallum epistolæ obscuritatum nonnullarum enarratio. Magistrũ pro dictatore inibi positum. Archimagirus. Locus item ex epistola Seruij Sulpitij libro Familiarium quarto, Supra Maias: quum Maleas, legendum sit. Cap. XVII

Diætæ notio multiplex. Diarium, diætetæ, dicastæ. Freni partes. Psellium. Diætarij. Echinus quid. Diætarum cognomina uaria. Item quid zeta, & zeteræ. Defenditur à calumnia Hermolaus. Sigma quid & unde. St syllaba, silentij nota. Trigon. Trygon, seu pastinaca. Cap. XVIII

Olearum species aliquot. Emblemata quid. Embolum, probolus, embolimus, embadon. Iudicium in Areopago primum. Tollitur ex Plinio obscuritas. Reorum & accusatorum argentei lapides. Symmoriæ, symmoritæ, saci, cythrini. Oleæ strictiuæ, ac caducæ. Thalysia, syncomisteria, haloa, halos. Thalos quid, & thalophori. Zothalmia. Lactantij grammatici locus restituitur. Hiceteria. Eresione. Trophæa prima ex olea. Agrippeum quid. Ptoma olearum. Halirrhothij fabella. Olea cur antro Ithacensi applantata fingatur ab Homero. Sansæ, Sansarij, marosserij, æsacus, drupa, oleastellum. Cap. XIX

Nexorum status. Qui dicerentur nexi, & qui obærati. Nectendi ratio. Inter ibi iusti dies qui sint. De Athenienſium sisachthea, & nouis tabulis. Chreocopia, chreocopidæ. Cap. XX

Tabulæ & codices accepti & expensi. Aduersaria quæ sint. Iuuenalis locus declaratur. Tabulius ager, & Trientius. Apocha quid, & antapocha. Anocha. Item de nexis. Ciceronis locus explicatur. Prytanea, siue sportulæ quid. Theses cur iuris dicundi stationes. Cap. XXI

CAPITA LIBRI DECIMITERTII.

Explicatur Quintilianus de oris multiplici uitio. Anastomosis quid. Anastomotica cibaria. Iotacismus, lambdacismus, metacismus, Atticismus. Coccygis cognomentum. De batto, & battologia. De Ouidio scitu digna. Titi Liuij mors. Ibis Ouidianus qui sit. Nycteridis cognomentum. Item de Chærephonte, & Eretrienſibus, ac Alcibiade. Fringultire quid. Cap. I

Bambalio qui dicatur, necnon balliones. Balia cerua. Balius uentus. Item quid catapeplasmenon. Quid apodos. Alcibiadis balbuties. Dosonis cognomentum. Lamyri notiones. Blæsi qui dicantur & arguti. Lamda cur diceretur Eetionis uxor. Cap. II

Balbutiei ratio ex Galeni doctrina. Incontinens lingua apud Hippocratem quæ sit. Item qui dicantur ab eo muti. Podagræ psellismus. Cap. III

Vocabula plura ad linguam pertinentia. Aglottos, paraxiphis, glottocomion, euthyporos. Solen bis. Glossematicum quid. Glossographi, & glossematarij. Diomedes explicatur. Quintilianus suo restituitur nitori. Scholia, scholiastæ, soleniſtæ. Lingulati tubuli. Lingula, olophyctides, ranæ. Cap. IIII

Ex lingua propagari plerunq; bona, sæpe etiam mala. Silentij & sermonis præparci laus præcipua. Loquacitatis epodos. Heraclidi factum scitu dignum. Item de Zenone. Antonini Pij historia. Piscitio cur abstinuerint Pythagorei. Ellopes unde. Linguas cur offerrent deorum honori. Plinij locus ex libro septimo illustratur de arcanorum proditione. Gephyrismi qui dicantur. Cap. V

Pudicitiæ commendatio. Patauinorum laus. De Cornelio sacerdote Patauino. Hyperoum quid. Theristrum. Distegon. Cap. VI

Chiorum castitas eximia. De filiabus Erechthei. Hyacinthides puellæ. Athenienſes cur Tettigophori. Ciceronis locus illustratur. Leocoræ puellæ quæ sint. Hieronymi locus

cus. Item Macaria. Machæronij pastilli. Partheni, id est uirgines, quæ per exochen dicantur. Cap. VII

De leonibus non indigna relatu adnotata quæpiam. Leoni mortuo barbam uellere, quid. Martialis locus exponitur. Diomedis filiæ cur dicerentur equę. Smerdaleon unde. Glaucopis cur, & mare glaucum. Γλάνη unde, & triglena. Galene. Ephelcis quid. Σκύζαν, id est scyssare, quid. Charopi oculi, & raui, qui sint: atq; item helicopes. Voluta. Alcæa quid. Vra pro cauda, cur. Prouerbia ex leonibus conformata. Basiliscus in leone cælesti quid. Leontocomi. Leo, solis symbolum, & cur templorum custos. Cap. VIII

Chimæram allegoricè tres indicare rhetoricæ partes, uel item uitiorum multiformem uim. Echidna item quid. Chimarus. Eudiæus. Cap. IX

Prudens Simonidæ commonitio. Pausaniæ Lacedæmonij tumor. Sapientiam & medicinam esse prosthesin & aphæresin. Cap. X

Agrigentinorum luxus, & Tarentinorum: necnon de Cyreneis paucula. Vini apud Græcos species. De myrite, myrobrechis, ac Polio in primis. Atrapon, uel apotropon uinum, item Surrentinum, aparachytum, aminæum, cirrhum. Cirrhota medicamenta. Dichromi. Melinæ. Ochron uinum, & Sybates. Vinum cur Græcis dicatur οἶνος. Vini utilitas. Oenisteria quæ intelligantur. Oenopipas quid, & Parthenopipas. Hieronymi locus restituitur. Cap. XI

Absurdus quorundam amor aduersum inanimata. Quos amauerint bruta. Fortunæ bonæ simulachrum Athenis. Polyxenæ historia. Cap. XII

Vestium delicias & simulatum contemptum uideri superbiæ indicia. Diogenis ad id & Socratis auctoritas. Quid præstet philosophia. Cap. XIII

Ouis monstrificus partus, quo leo est natus. Cap. XIIII

De Galete formoso quidem, sed moribus apprime probis. Cap. XV

Munuscula haud spernenda. Persarũ regis mos in ijs. Honoraria, uel aduentitia. Horæa. Troximi. Horæ. Salsamentorum genera. Thunnia. Hora, pro æstate. Prodici liber. Horapollo. Horatius. Persarum & Thracum mos in muneribus. Cap. XVI

Olympici certaminis in Græcia, quæ tradantur initia. Item ad id spectantia pluscula. Hellanodicæ qui. Monampycia, ampyx, altis. Altius Iupiter. Deorum incognitorum ara. Occasionis ara. Gæus. Terræ oraculum. Iamidarum oraculum. Embolus, Echus porticus, Cronius collis. Pisa unde. Taraxippus. Temporum ex Olympionicis supputatio. Cap. XVII

Dentes ne an cornua dici in elephantis debeant. De Alce fera & Aethiopicis tauris. Elephanti quando primũ in triumpho ducti. Plinij locus de flumine annulo in elephantorum historia libro octauo. Cap. XVIII

Quæ sit ratio prouerbij, leo risit. De Thucydide non ingrata quæpiam. Item de leonibus paucula, & de Annone. Acilij Glabrionis historia. Leophoros quid apud Diodorum. Ecphrasis quid à diegemate differat. Cap. XIX

De aquila excerpta pleraq; ex ueteribus memorijs. Inibi de Amphiarao & Helena, necnon de Valeria Luperca. Quid item aetos, & aetoma, & pteron. De aetite lapide, seu gagate plura, & de ichneumone. Cap. XX

Allegoria scitissima de Saturno filios uorante. Cur dicatur Cronos. De sabbato paucula. Drepanum cur dicatur Corcyra, & Sicilia. Saturni sapor, stypticus, ponticus. Cap. XXI

Cur sabbati loco dominicum ipsi colamus diem. Solem esse inuisibilis filij dei uisibilem imaginem. Sabbatum uideri ab initio dissolutum. Cap. XXII

Plauti locus ex Amphitryone declaratur. De Saturni hostia. Saturni sacrificiorũ impietas Moloch. Gehenna. Beelphegor. Interim spectatio pecuniæ. Spectatores qui. De Xenophane, Cinesia. & Gelone, item Saturnalium ritu. Coi cur dicerentur soli liberè sacrificare. Zoganes stola. Peloria quid. Narcissi liberti historia. Cap. XXIII

Cur famescentibus crassescant pedes. Item famis euentus alij scitu periucundi. Leguminum in cibo euentus. Iracundiæ maioris ratio in senibus & famescentibus. Plauti loca duo explicantur. Quæ sint alima & ad ipsa pharmaca. Alimentarij. Qui diu uixerint citra ullũ omnino cibũ. De phlegmate plura. Illyrij famelici. Phlogomata, phlegmone.

Mariæ Iudææ historia, quæ filium uertit in alimenta. Apocarteresis quid. Plutarchi sensus restituitur. Vocationes quærere. Cap.XXIIII

Gulæ detestatio. Epaminondæ historia, & Vitellij, ac Mythecí. Frugalitatis laus. Hæmatia, seu sanguiculus. Hypotrimma, hyposphagma. Carnibus qui primum uesci cœperint. De Spartanis, & iure nigro: item de Aegyptijs, Magis, Gymnosophistis. De prophetis item in Creta, Diogene, Triptolemi præceptis, & Porphyrij, Philoxeno, & Gnathone: necnon de Philosycis, Philobotryis, Philomelis, ac melomachia. Callimedon carabus. Cap.XXV

De tyrotaricho apud Ciceronem quid sentiendum. Quid tarichopoleum, & tarichopola. Quid cremathra, item talarus, & episodia, saperda, tarsus, tyrobolium. Victui inseruientium alia dicí necessaria, alia introducta. Iondæ. Salsamentorum prouerbia. Origanum. Numeriani historia. Cap.XXVI

Niuem perfusam mulso quid appellarit Domitianus. Capillorum colores unde sint. Caniciei ratio. xanthocholi, mixothrix uel mixticapillus. Cap.XXVII

Cur ab Homero senes dicantur poliocrotaphi. Crotaphos quid. Suturarum capitis ratio. De caluicie præterea & canicie. Rhaphides quid. Vespasiani historia. Cap.XXVIII

De phalacro, & phalo, ac anaphalantia, & phalantho. Quid phalacræ, siue calueta. Caluari, caluescere. Phalacræ puellæ. Idæ promontoria. Spurcus ager. De caluitio plura. Item de spadonibus. Ponticum arbor. Semen à cerebro defluere. Castrare quis adortus sit primus. Apocopi, spathici, naphtha. Tiberij caluitium. Seiani pro caluis cur. A caluo ad caluum. Cap.XXIX

Pancratiastæ, qui proprie dicantur. Quintiliani locus explicatur. Athletę quos uocant Nicas. Item plura de certaminum generibus, & ad ea pertinentibus uocabulis. Pyctæ, sphæromachia, acrochersites. Glaucus sciamachus, Pammachi. Pentathli. Palęstræ inuentor. Aeginetæ Philopentathli cur. Saltus uocabula. Canon, dolichus, diaulus. Præmiorum nomina diuersa. Sostra, soteria, Iselastica certamina. Cap.XXX

Caluisii Sabini memoria propè nulla. Grammatici analectæ qui sint. Item analectides quid, & analecta, & apodectæ, uel apodectæi. Antiquarij. Apocleti. Cap.XXXI

A quibus traditum, Polypos sua sibi brachia erodere. Eledone, monocotylos, cotyle. Cotila animalia. Helices. Quid cotyledones, & unde. Item acceptabula. Sepieum quid. Oxybapha, acetarium. Sepedonæ, septæ. Adulatorem esse polypo similem. Quid tholus, & prytaneum. Plutarchi loca duo restituuntur ex Demosthenis uita. Cap.XXXII

Pantheæ singularis uirtus, atq; item Maniæ. Muliebris sexus commendatio. De Artemisia, & Abato. Rhodiorum, Spartanarum, Romanarumq; laus. De Semiamira Heliogabali, & Gallicænis in Sena insula, ac Zenobia. Conche locus. Item Gallicarum ac Persicarum laus, necnon de Thracum fœminis, & funebribus mulierum orationibus. Caput XXXIII

Iunonis templum in Olympia. Agon quem uocabant heræa, siue ἥραια. Physcoæ chorus, & Hippodamiæ. Pallas Narcæa. Diana Laphria, Triclaria, Potamia, Alphea, Lye, Hoplosmia, Hecatombæa. Iuno. Cap.XXXIIII

De Iamidis & Thrasybulo uate, qui ex cane primus uaticinia conceperit, quæ de sue quoq; eliciant Cyprij. Theodati Gotorum regis historia. Cap.XXXV

Polydamantis robur prodigiosum, atq; eiusdem interitus. De Milone paucula. Luporum apud Crotonem frequentia. Cap.XXXVI

Quo pacto Alcibiadem concionari metuentem Socrates excitarit. Alcibiadem esse Laconicum nomen. Cap.XXXVII

Neminem unum posse in omnibus paria unicuiq; facere. Alexandri, & equi ab Apelle expicti exemplum. Cap.XXXVIII

Quibus indicijs Persarum magi sanguinarium Ochi regis ingenium deprehenderint. De Bagoa eunucho. Cap.XXXIX

CAPITA LIBRI DECIMIQVARTI.

Mulieres in doctrinis celebres. De Corinna, item Erinna, necnon de alijs alio genere præstantibus. Pilæ inuentio. Sibyllarum nomen unde propagatũ. Virginũ partus. Cap.I

Frigidam

Frigidam suffundere, apud Plautum quid sit. Lauare, positum pro eo quod est, probra ingerere. A tergo uarij, qui dicantur. Scribere, pro lacerare. Cap.II

Tres modo inuentos ex rationis præscripto uiuentes. Hominem esse Scyllam. Quorundam efferata libido. De concubitus ratione. Fœminarum in coitu uoluptatem esse maiorem, quàm uirorum. Lesbiorum turpitudo. Lesbiazin. Herbis suuari concubitum. Caput III

Cur uirí hyeme, mulieres æstate Veneris sint auidiores. Item de cõcubitu plura, & uocabulis ad eum spectantibus: necnon de Horatio. Cucumeris ad coitũ uis. Hygri qui intelligantur. Miseria, Specloma. Meretrices publicitus quis instituerit primus. Pandemus cur dicatur Venus. Pandemij mendici. Pandemi morbi. Epidemi. Pestilentiæ species & causæ. Hetæræ meretrices cur. Hetæridia quæ dicantur. Halteres qua componerentur figura. De aue erodio, & Alba insula. Meretricia professio apud ædiles. Vistiliæ historia, & Dionysij prius. Tranquilli locus ex Tiberio restituitur. Hetæriæ Christianorum quid. Caput IIII

Cur claudi salaciores. De eorundem uirtutibus. Item de Androclide, Coclite, Alexandro. Gellij locus excutitur. Interim Macrobij patria, & Vitruuij, necnon Celsi. Cap.V

Apollonij castitas. Theodori placita absurdissima, & cur deus sit dictus. De uoluptate gustus & tactus. Chimæræ allegoria. Sciatrophiæ qui. Cur Venereorum affectio adeo censeatur pudenda. Poliæ. Epipolæ. Peolæ qui sint. Pola ciuitas unde. Propolæ. Cur fictum, passeribus subuectari Venerem. Epicaraphori. Veneris simulacrum triplex Thebis, Vraniæ, Pandemi, Apostrophiæ. Diritæ. Dirij. Pyrgitæ. Pyrgion. Struthos, & passeres pro auibus dici. Passerem cur cilegam dicamus uulgo. Spermologi qui. Schœnis Venus cur. Schœnotroges. Schœniculæ. Venus Paphia, & Amathusia. Salambo. Caput VI

Corium pro corio, quid sit. Item ludere de alieno corio, unde ortum ducat: necnon, satisfacere de corio. Cæstij historia. Plauti locus explicatur. Coriago quid: decoriata amygdala. Scytaria. scutale in funda, quid apud Liuium. Cap.VII

Prodigiosæ libidinis mulierum exempla. De Cyrene meretricula. Dodecamechani cognomen. Myonia quæ dicatur, & Myoxia, uel Myopia: Myax, ac Ipos. Myuri pulius. Grones. Myodoci. Mygale. Myaces. Item de sphingibus, spintrijs, & sphinctis. De casaluadibus, & salauaccha, & casaluio. Cassinum. Cascum. Celosta quid, & casorides. Celetium. Cellarius. Celonium. De Tyrrhenorum mulieribus. Nympha in genitalibus quid sit. Satyrion. Satyrismus. De lenonibus, & productoribus, & proagogia. Aristotelis refellitur interpres in Ethicis. Cap.VIII

Dierum obseruatio apud Romanos. Qui dies postriduani. Plynteria festa. Hesiodica ratio de diebus felicibus. Item astrologorum placita, & Christianorum. Interibi cur mensis dicatur bos, aut uitulus. Cælestia obseruantes maxime fuisse infelices. Albi dies qui, & cur. Planetarij, & mathematici, ac diuini. Astrologiæ irrisio. Cur ueteres largius cœnarent, quàm pranderent. Cap.IX

Cur temporum uarietas ex emersu uel occasu fixarum stellarum assignetur à rei rusticæ uel nauticæ doctoribus. Cap.X

Dierum criticorum ratio, ex medicorum doctrina, & Galeni in primis. Cyriæ dies. De alcyonibus paucula. Cap.XI

Midam & Themistoclem sanguine taurino hausto interisse, atq; eius rei quæ afferri possit ratio. Midæ fons. Thrombi quid: & thromboses in lacte, necnon chondri. Strabonis interpres coarguitur ex libro primo. Ciceronis locus explicatur de Themistoclis liberis. Themistoclis mater Abrotonum. Naumachi cognomentum. Naumacha hastilia. Italum dici taurum. Italia unde. Cap.XII

Super Pherecyde adnotata paucula. Itemq; de patria Syro, & locis alijs uoce cognatis, ac uocabulis scitu non indignis. Syrna. Podalirij historia. Scirus, scirítæ, scironides, sciraphion, sciras, sciron, eteobutadæ. Sciri sordes. Sciroma, assulæ, schidia, epischidia, pansyrtum. Cap.XIII

Muliebris commercij detestatio. Omphale cur. Epinephridia. Dennus quid. Ciceronis locus ex secundo De oratore, suæ restituitur luci. Mulieres ab Olympicis excludi

solitas

solitas. Plinius illustratur de Liuia. Crispantes socci. Cap. XIIII
Admeretriculæ nutum succensam ab Alexandro Persepolin. De Phryne nonnulla. Et cur dicta in maxillis lecythum ferre, contra Sudæ sententiam. Item cur diceretur Sestus. De lecytho pluscula, & lecythio, & lecythophoro. Saperdion, & Clausigelon nuncupatas Phrynes duas. Repetita & fœminarum fugillatio. Atreti mulieres, quæ. Caput XV
Quid sit, more candidatorum Cæsaris quippiam attingere. De candidatorum habitu. Expurgatur à uitio Plutarchi tralatum problema. Quid chiton, & quid peplus. Candida tum uarie accipi apud eruditos. De candida item Tyronum toga. Et quid coitio. T. Liuij locus emaculatur. Tyrocinia indicere quid sit. Cap. XVI
De Roscij histrionis excellentia, & prouerbio inde nato. Cap. XVII
Pepli notio multiplex. Mustelinus color. Item de Pallade allegorice, curq; Stratia dicatur & Glaucopis, bis: item Athena & Hippia & Nica. Hippiæ mensuræ ac Phidoniæ cur. Damæus Neptunus. Hippium philtrum. Cratæpus taurus. Laphria Minerua cur, & Agelia, ac Pylætis: item Budea, & Boarmia. Hygia. Nicephorius Iupiter. Peplographia in epistolis ad Atticum, quę intelligi debeat. Nebridopeplus Bacchus. Doris uestis quę. Plynteria festa. Athenogeron. Cap. XVIII
Cur tantopere sensibus afficiamur, atq; oculis præcipue. De oculorum uitijs. Qui dicantur Peti. Cur spadonibus oblædatur uisus, & frequenter coeuntibus. Inoculare. Enophthalmismus, Regis oculus uel aures. Opteria. Ictus oculi. Atomus. Apostrophi oculi, & diastrophi. Cap. XIX
De neruis opticis: qui sint, quaue coeant ratione. Cur simplex obiectum quandoq; duplum uideatur. Cap. XX
De antistitis Mineruæ barba apud Pedasenses, quæ ingruens malum præsagiret. Cur fœminis non adnascatur barba. Cretensium mos. Berberi quid. Apotropæi dei. Pallas Oxyderces, & mater. Bady regio, & fluuius. Minerualium dies. Cap. XXI

CAPITA LIBRI DECIMIQVINTI.

Quot exigantur ad uidendi rationem. De diaphano & lumine. Cur sol mundi oculus, curq; Theæ dicatur filius. Cap. I
Igneum splendorem inesse oculis, quo modo probent Platonici. Item qua ratione fiat uisus ex Platonis doctrina. Cap. II
Aristotelis rationes aduersus Platonis de uisu placita. Cap. III
Aristotelis sentẽtia de uisus ratione. Item quid dieche, & quid diosmos, ac diagonios linea. Optice, anoptice, catoptice. Videre, ac cernere, an distinguantur. Cap. IIII
Cur quædam collucere in tenebris uideantur. Miracula quorundam ex se lumen fundentium. Cur quædam noctu oculis utantur, interdiu minus. Cap. V
Cur seminis contingat in sopore profusio & arrectio. Cõcubituris officere nuditatem pedum. Gonorrhœa, gonorrhœas. Plumbo reprimi Veneria. Clinopale nudipedalis quæ sit. Item de nudipedalibus sacris. Cap. VI
Austri & Aquilonis proprietates non indignæ relatu. Neate quid. Cur Boreas dicatur Alpinus à Virgilio. Plauti locus expenditur ex Epidico. Boreæ scorpionis chelę cur. Boscas uenter cur. Vnde dicatur Boreas. Cap. VII
Capillorum in homine ratio. Gentium ritus in ijs, & Francorum præcipue, ubiq; habeantur Franci. Fracta coma. Annuli in coma quid. Smeringes pro capillis, cur. Silica arbor apud Gellium. Sagda quid. Mollitiei taxatio. Pepones qui sint. Phonos quid. Cathedralitij. Quintiliani locus de Bacchida. Cap. VIII
Masculæ Veneris institutor primus. De Orpheo & Orpheotelestis. Orphos. Orphanistæ. Plutarchi locus asseritur, necnon Aristotelis. Cretensium in marium concubitu, & gentium aliarum mores. Interim Troili ab Achille amati historia. Celtæ emasculatores. Mars cur Veneri coniungatur. De Sporo paucula. Cap. IX
Item nonnulla ad idem spectantia. Syllæ cinædica turpitudo, & Gallorum, ac Cęsaris. Laij in cinædos decretum. Vnde sit cinædorum in coitu uoluptas, Hircini quoquę odoris

odoris ratio. Qui hirquitalli, & hirqui: & tragica facies apud Aristotelem, præter Theodori sententiam. Hermaphroditorum species. Tragænæ capræ, seu hircęnæ. Genitalium duplicatio. Cap. X
Qui dicant̃ officiosi. Item betæ, necnon uolsi ludij, & præcisi. Loca Martialis duo explicata uberius. Quid sicula, & sica. Chabete. Item badas, seuinus, & anaphlystius: item catadactylicus. De Pindari obitu. Dropax quid. Dactylios. Quos poetas amauerint dij. Caput XI
Specula cur inuenta. Maronis locus explicatur ex Bucolico ludicro. Cap. XII
Item de speculis nonnulla ex mathematicis rationibus: necnon de naphtha, & specillo. Atq; inibi locus Plinij perpenditur. Medeæ pharmacũ. Optice. Geometriæ partes. Canonice. Metrice. Specularij. Specularia fenestrarum. Specillata patina. Conspicilia. Caput XIII
De Vesta, & ignis inextincti ratione: itẽq; de uirginibus. Ouidij & Papinij loca amplius explicantur. Ignis sacri extinguendi ritus apud Persas. Ignis è cælo lapsus. Item de Vesta, ex Phurnuto. Atrium Vestæ quid. Cap. XIIII
Ignis cultus apud uarias gentes. De usu luminum in nostra religione. Cur homo tantum utatur igne. Dionysius cognomento Lampter. Lampteria festa. Ignis inuentio. Ignis è Vesuuio miraculum. An in ignibus uiuere animal queat. An ignis sit elementum. Caput XV
Syderum radijs in terræ centro incendium excitari. Item qui dicatur Vestalis ignis, & quid Vesta. Cap. XVI
Vesta unde inflectatur, quæq; sint eius uerbi notiones. Hestia, seu histia. Paristia quid, & baunus, necnon banausus. Bunus. Bunæa luno. Bandum, bannum, bandophorus. Vn de dicatur clibanus. Inibi Dionysius & Suetonius declarant̃. Anestios. Hestiopammon. Steganomus. Nauclerus. Naulum. Cap. XVII
Supplicantes solitos, in uesta, id est lare sedere. Adnotantur inibi interpretum Plutarchi errores. Ephestius qui sit. Iupiter Ephestius, & Philius. Item. cur dicatur uesta. Terræ epitheta aliquot explicantur. Plutarchi codex emaculatur: & cur terra dicatur clitta. Persarum supplicum mos: itemq; plura ad idem spectantia. Prostropæi qui. Velatæ manus Plauto cur. Cap. XVIII
Super Aglaidis uoracitate, de Græco penu paucula. Adephagia. Adephagi qui. De Anacreonte. Cap. XIX
Coronidem appingere, quid sit. Coronidis notiones aliquot. Item quid corone. Coracium. Martialis locus declaratur. Quid ascriberent Hebræi in fine. Diapsalma. Coronius bos. Coronus taurus. De asteriſco, & paragrapho & dipla. Parepigraphe. Paragramma. Ad umbilicum perducere quid. Bullæ. De umbilico terrarum pluscula. Caput XX
Vocabula plura ad umbilicum spectantia. Vmbilicus pomorum quid. Cochlos, cochlia. Ompnia, & ompnæ quid. Omphaloessa unde dicatur. Ambones qui. Infantem per umbilicum nutriri. Vmbilici notiones aliquot. Phalangis partes obiter. Quid croca. Crocodilus marinus unde appellationem ducat: item terrestris. Stolos omphalodes in ouis quid. Caulis pennarum. Cap. XXI
Item de embryi nutricatione in utero. Embryũ cohærere utero, sicuti plantis fructus. Carmentes duæ: Postuersa, Prosa. An embryum sit animal. Embryum unde dicatur. Hypembryum. Embryi pileus. Diadumenus Antoninus cur. Clodij Albini historia. Choria. Cytaria. Pfacala. Pfacaluchi. Nennus. Sannas. Sanna unde. Cap. XXII
Embryo quando infundatur anima. Cur per cancrum anima descendere, per capricornum ascendere dicatur. In quam primum corporis partem insinuetur anima. Saturnalium ratio Romę. Ianuarius unde. Sothis. Boream esse generationis, Austrum uero deorum. Deos meridie ingredi. Templa cur non adirent meridie. De templorum ianuis nota. Silentio colendum deum. Virgilij locus ex Georgico quarto. Cap. XXIII
De prouerbio quod est, Diphilo Diphilus tardior. Quot diphili, & qui, ac unde: quiue dicatur dius. Dij Thraces. Diospoliticon. Diatrion. Cap. XXIIII
Linguæ uirulentæ taxatio. Homeri & Stesichori cæcitas unde fuerit. Socratis in amorem

amorem allatratio. Balatrones qui. Ocimum serere, aut cuminum quid. Cimbices qui. Antipathia quarundam rerum mira. Libitinæ. Plautinæ familiæ. Mahumeth sententia præclara. Quid brutum faciat. De Sillis pulchra. Cur philosophorum Museum Timon appellarit Talarum. Sileni unde. Interim Anacreontis, & Cleoboli historia. Libelli famosi. Hibera excetra. Cap. XXV

Super Aesopo fabulatore excerpta paucula non illepida. Quid ænos. Quintiliani locus explicat. Cur dictus æsopus. Logopœus qui dicatur, & quid logos. Logaœdica metra. Item mythos. Metaxylogia quid. Spermologi. Verbum cur pars orationis, & cur pro dei filio. Cap. XXVI

Athenienſium aduersus rebelles sanguinaria decreta. Cap. XXVII

Qua ratione Sosipolis deus coli ab Eleis sit cœptus. Ilithyiæ templum. Bacchi miracula, & festum Thyia. Thyomata unguenta, & myracopa. Thyna. Cap. XXVIII

De Plutonis templo apud Eleos, quod annis singulis semel tantum recluderetur. Caput XXIX

Timothei sententia de frugi uictus commoditate, Platonis in re eadem commendatio. Cap. XXX

Quæ sit ratio Cereris nigræ apud Phigalenses. Despœna. Simulacri eiusdem absurditas. De Cabiris. Ceres Erinnys. Oncæ. Iambici metri origo. Iambe. Cap. XXXI

Festi ratio, quod Platæenses Dædala uocent. Statuas antiquitus solitas dici Dædalas. Plateæ ciuitas unde. Aesopus rex. Cap. XXXII

CAPITA LIBRI SEXTIDECIMI.

Vocabula, quibus oculorum explicantur partes. Item plura de oculorum tunicis, & humoribus, & uitijs: glaucomate, suffusione, lagophthalmo, ectropio: item quid cenchros. Cap. I

Cur sit oculus globatæ figuræ. Nullum esse corpus omnino perspicuitatis expers. Inde posse Lyncas uidere per parietem. Cur oculus niger, uel cæsius, uidendi ratio in utroque. Visus qui dicatur optimus. Cap. II

Gentibus singulis suos esse mores. Arcadum ritus. Tuguria quis excogitarit primus, & indumenta ex pellibus. Diana Hymnea, Cedreatis, Eurippa. Aeris fundendi reperto-
res. Lycæus Iupiter. De Aegyptijs adnotantur paulo plura. Propertius declaratur. Hypo
phoræ. Anaphorum, & allactū quid. Anaphorici. De Caribus paucula, & Phœnicibus. Baiuli. Bastarne. Pharao apud Aegyptios quid sit. Ebrietatis distinctio ex uino & hordeo. Vitis inuentio. Vinum unde. Pharicum & medicum potio. Thoon, siue thonis. Me
dicinæ inuentio. Thomi. Alexandrini cæli lætitia. Colūnæ aureæ inscriptio apud Memphim. Carinæ mulieres. Cap. III

Cuiusmodi fuerit Aegyptiorum sapientia. Et cur uiri præstantes illuc potissimum ena uigarint. De matheli paucula. Cap. IIII

Cuius sit rationis prouerbium ab Aegyptiorū templis productum. Pulchritudo perfecta. De Silenorū imagunculis. Obiter de Hephestionis funere, & Grunnio Corocotta, & Nannio Proscenio. Cap. V

Olympiadis apophthegma scitum de pellice. Itemq; alterum, in eum qui formosam quidem duxerat, sed non illibati nominis. Interim quid oculis uel digitis uxorem ducere. Alexandri in Olympiadem dictum graue. Cap. VI

Prouerbium, Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus. Vocabuli utriusq; cum plerisq; alijs explicatio. Paryphe. Paralurges. Paryphi. Virgatæ uestes, Virgæ pro purpura. Candys. Platyporphyra. Stlataria purpura. Holargyros. Cap. VII

An Mores Massilienses in Plauto recte pro euiratis dicantur. De Massilia paulo plura. Item quæ sit nominis ratio. Inibi mercaturæ laus. Plutarchi sententia restituta, quam peruertit interpres. Cap. VIII

Vestitus quam esse addeceat rationem. Veris, aut pauonis cognomina quibus adhæreant. Pauonis rotatio quæ sit. Dimitros. Vestimenta initiatorum quę dicantur per paro
miam. Item de Athenienſium mysterijs. Sacerdotales Hebræorum uestes. Quid mysteria,

& quid mystæ: item mystile, & thronon. Vestium repositoria. Rhiscus quid. Rhiti. Mystron. Mystropolæ. Thranos, seu thranion. Thranitæ. Remigum species. Hæmorrhois cur thonios. Cap. IX

Vestium genera plura, quæ uarijs de causis sortita appellationem sunt. Perone. Combia. Combymata. Batrachium color. Horatius illustratur. Caianus locus. Cillium color. Cillos pro asino. Phæus color. Leucophæus. Plinij locus ex libro septimo perpenditur de mantellis. Mitra. Tænia. Tæniopolis. Cap. X

Lacides uestes quæ sint, ac item pilares & spira, ac spirobolus. Spiropoles. Spilos. Spirachthea. Spirulatim. Anterides. Antes. Antæ. Pilos Theophrasto quid. Cerui pennas timent rubras. Pilum telum. Quæ dicerentur pilæ. Cur tauri Phœniceis irritentur, contra Domitium. Problematum genera. Ausonius, Virgilius, Ouidius & Hieronymus declarantur. Thysani. Brossi. Arethysani. Amphimalti. Crossi. Tapetes. Strotæ. Stymphalidum historia. Stymphalia Diana. Senatorum habitus. Vermiculata uestis. Scolecidata. Quisquiliata. Seres uermiculi. Ziræ. Ephaptides. Metaxarij. Cœnatoria, uel dipnitis. Chære salutatio matutina. Cap. XI

Cur Aesculapio gallum debere se apud Platonem, Socrates dicat. Aduersus Lactantium adnotantur paucula. Cap. XII

De gallinaceis excerpta pleraq; non incuriose. Halij uis. Cur ante lucem canant; curq; aues dicantur Persicæ. Medica auis. Medicus pro procuratore. Minerua Ergane. Coccyssare. Coccyx, seu cucus. Gallum in suo sterquilinio plurimum posse. Coccygis cantus, prouerbium. Gigleria quid. Cap. XIII

An sit in uerbis omnino uis ulla: curq; in sacris plerunq; barbaris uterentur uocibus. Interim de Ephesiis literis. Cap. XIIII

Aethiopum nigredinis & uibrati capilli ratio. Interibi quid sit, resolui in terram & aquam. Bostrychi crines qui. Item de pedibus, unguibus, dentibus, semine Aethiopum. Refellitur Herodoti opinio. Tauri Aethiopici, qui dicuntur rhinocerotes. Aphrodite cur. Aethiopion regio. Diana Aethiopia unde. Rhinoceros quando primū Romæ. Lucani locus declaratur, Aethiopūq; solū quod non premeretur ab ulla, & cætera. Cap. XV

Allegorice quæpiam de Atlante, ac filiabus, ex Græco penu percepta. Hyades. Pleiades. Maia, seu Mæa, id est μάῖα, q̄s uarie usurpet à Græcis auctoribus. Atla quid. Cap. XVI

Qui dicantur super chœnice sedere, ex Pythagoræ symbolo. Quid chœnix, chœnicides. Chenicometræ. Tetrametrum. Hemihectus. Tomentum. Gnaphalode. Plemnæ. Chnoæ. Plemæ. Syringes. Pieon. Tormata. Enalata. Hamaxedonia. Declarantur item Pythagorica quæpiam. Interibi de sole inuisibili ex Platone, necnon de patre ac filio, & mundi anima. Idearum ratio. Chenicus. Aries Phryxi. Taurus Europæ. Crij ac Tragi nauigia. Cap. XVII

Quo sensu accipiendum illud Pythagoricum, Stragula obuoluta seruari debere. De Plotino obiter. Itemq; imaginem dei annulo non insculpendam. Quomodo philosophia sit mortis meditatio. Imaginem principis obscœnis inferre, quid sit. Cap. XVIII

Delphorum ciuitatem dici Pytho. Pythium quam multis habeatur locis. Pytheum quid, & qui Pythij. Xenophon restituit, & declaratur Quintilianus. Salpistica crumata. Odontismus. Epinicia. De pythico nomo & agone, plura. Item de Pythone, quē uocant Delphinem. Delphicum oraculum fuisse prius Terræ, ac Neptuni. Hexametrum qui ce
cinerit primus. Item pluscula ad oraculum Delphicum pertinentia. Apollinis cognomina aliquot. Cur homo dicatur phos. Phodes quid. Cognitionis esse innatam nobis cupiditatem. Melanthusa. Thyia, unde thyiades. Castalia cur. Delphi cur. Cerdous. Ptea. Prous. Cap. XIX

De Cambysis uesania, & morbo sacro. Qui dicerentur Caberi dij & Pattaici. Anactes pueri. Anaces. Cabareni. Cabus. Cabæsi. Item de Vulcano delibata paucula. Aphthæ quid. Vlpiani codex perpenditur. Pthas. Aphthas. Athyrophonus. Athyrotus. Atypus. Stomatica quæ. Cap. XX

Qui nam fuerit Hyperbolus Athenis. De saxo, quod hyperbolum uocant. Hypobolus ager qui, & astictos item. Argyrocopeum quid. Ostracophoria, quid. Cap. XXI

De Hyperboreis, Arimaspis, Abari, Arimphæis, necnon de medicamento, quod di-

catur rha ponticum. Rhadix, Rhadica, uel ridica. Plinij locus restituitur in Hyperboreorum mentione. Cap. XXII

A mari habitandum procul. Maritimos mores dici de impuris sordidisq;. Neptuni & Mineruæ certamen unde natum. Celeustæ qui sint. Plutarchi interpres refellitur. Erotidia. Halia. Eleutheria. Cap. XXIII

Coniugalis amor quatenus progredi debeat. Coniunx dicatur, an coiux. Pulchritudo triplex. Amor item triplex. Concubitum ab ijs excludi. Platonis apologia. Laus amoris. In quibus uituperetur Plato: curq; eum Satonem, non Platonem nuncuparit quidam. Sata, pro mensuræ specie: item cabus, & batus. Cap. XXIIII

Amor apud Hesiodum quid. Amoris parentes diuersi. Spartani amatores. Vulgaris amoris uituperatio. Qui sit anteros, Selemni aquam ab amore absoluere. De Iynge paucula. Amor, an recte uulgò dicatur cæcus. Cap. XXV

CAPITA LIBRI DECIMISEPTIMI.

Insaniæ causa ex atræ bilis uitio. Phlegmatici humoris, & melancholici descriptio. Enthusiasmus. Effectus porrò uarij humoris bilioſi, quo ad mores. Physodes melancholia. I

Exempla insaniæ maxime mira. Alienatio in morbis unde sit. Lucretij furor, & Accus delirium inopinabile: item Pisandri. Interim stomachi cum capite sympathia. Lucretij delirium. Minyæ filiarum admirandus appetitus. Item de Timanthe ac Cleomede. Ebrietatis exemplum inauditum. Adriani furor. Herba insaniam concinnans lapides uersandi. Cap. II

De ratione item delirij, ex medicorum doctrina. De imaginoso, & nocumentis imaginandi potentiæ, necnon cogitatiuæ, & memorialis. Quot modis dicatur phantasia. Phantastici cur dicantur. Catulli locus explicatur. Cornelio item Celso lux infertur. Interim Theophili delirium, & Galeni, ac Thrasylai, Bizari qui, & unde, necnon Macarones. Cap. III

Delyrium quandoq; ex imbecillitate contingere. Triplex delyrij species, cum risu, studio, & agresti mentis ardore. Ecstasis. Iupiter Cappotas. Alieni qui intelligantur, & coalemi. De catacopis, & paracope, & enthusiasmo, Mammacuthis, & diuinaculorum fraude. Gyrgatũ quid. Blennus, blenna. Diana Hemeresia. Lusus regio. Pœciliæ pisces. Maniæ deæ. Digiti monumentum. Ace locus. Potniades deæ. Acmanos regio. Sophronister lapis. Cap. IIII

A quibus traditum sit, Ingenioſos melancholicos esse: ac quæ sit eius rei ratio. Bilis atræ species. Lux sicca, anima sapientior, quid significet. Cholera quid. Cap. V

De cicadis acanthijs, & achetis. Tettigonijs, cercope, ac calamæa. Mulieribus ornamentum esse silentium, Acation quid, & oneuon, ac oneui piscatores. Cur cicadarum aliæ canant, aliæ minus. Enceladus quid, bombycia. Entomia. Aethaliones cicadæ cur. Alia item de cicadis non ingrata, & ex Platone fabella repetita. Cap. VI

Nil uideri absq; luce. Colores uariari pro lucis diuersitate. De columbarum collo. Lucretij locus declaratur. De iridis coloribus, & apparentijs quas uocant symphasis. De luce nonnulla. Entelechia colorum. Cap. VII

Quid foret robur in carcere, & quæ dicantur digna robore: ac de Prytanei alimentis, & thesauro. Dechas locus carceris. De Philopœmene paucula. Iuuenalis locus & Propertij alter explicatur. Item uocabula nonnulla ad carceris loca pertinentia. Tullianum. Cæadas locus. Aureis catenis nocentes uincire, Aethiopũ fuit. Orygmata. Anancæum. Sphalos. Strophæus Mercurius. Lethe Persarum carcer. Spoliarium. Cap. VIII

Carceris genera. Quid ceramus, & ceramicum flagellum, & domus. De Labyrintho, barathro, œcema, chamætypia, galeagra. Latomus, latomis, latypis, lithurgice, Tullij, lithotriuice, cauea. De canis cubitalibus, Tulliano, libera custodia, comperendinatis reis, Charonia ianua: item de Metœcio pluscula. Scaphephori. Xenocratis historia. Scyros, Scyrotes lapidarij. Lithologi. Cotoriæ. Las. Lapersæ. Laos populus cur. Listrotum. Listri. Liturgia. Cæeti. Coi. Orescoi. Aristomenis historia. Ancones. Tarichempori. Cap. IX

Qui

Qui commentarienses, & phylacti. Phyllis. Phyllon. Foliatum unguentum. Obiter de cornicularijs paucula. Cornuti milites. Clauicularij. Regradationis militaris ordo. Entelos, pro cornicularío. Cap. X

Cornicem albam prope Rhodigij mœnia uisam. Item de albis coruis. Cornicis festum. Coroniſtæ. Coroniſmata. Hirundinum festum. Nycticorax. Cicuma. Cyas, seu bubo. Cap. XI

Digitorum ratio ex Auicenna. Eorundem quoq; nomina ex Polluce. Scytalides, seu phalanges. Inibi quid scimaliſſare. Dactyli idæi. Curetes. Corybantes. Indices libri, & didascalici. Societatis ineundæ mos arcanus. Digitorum nomina quibusdam esse amuleti uice. Magica eorundem implexio. Alcmenæ historia. Pharmacides icones. Paraphysis quid. Agnata membra, an irrita. Exoſtoses. Franciscus Philelphus. Quomodo fit habentibus gemina genitalia. Item de quodam habente in utraque manu & etiam in utroq; pede digitos sex. Onychismus quid. ονυχίζειν. Onyches xylini. Cap. XII

Animalibus cunctis ineſse rationis orationisq; uim, ex Porphyrio. Item de Apollonio Tyaneo quæpiam. Cap. XIII

Qua ratione animam exui alis, traditum sit, aut easdem reparare. De quatuor paradiſi fluminibus. Cap. XIIII

Non uerba Platonis attendenda, sed sensum. Quæ sint animarum alæ. Quid in eisdem, auriga & equus geminus. Columbæ geminæ apud Virgilium quid sint. Cap. XV

Vehicula animæ tria. Item quid animæ idolum, & quid umbra. Maronis locus exponitur. Animas uiolenter pereuntium posse hostes insectari. Statuarum ordines. Coloſſi unde. Signa quæ dicantur proprie. De sensibus ætherei corpusculi mira. Cap. XVI

An sit philoſophandum. Omne genus scriptorum excutiendum. Aristoteles cur diceretur anagnostes. Aristotelicorum librorum ratio docta. Tetraotos qui. Philoſophiæ laus. Cap. XVII

Heroum quid sit. Expenduntur apud Thucydidem loca duo. Heræũ quid. Hermæa. Musea. Diasia. Pandia. Demetria. Hiera picra. Peliæ uaticinatrices. De Cranijs, & Cranone. Epicrano, & de Herophile, ac Sibyllis. Cionocranion. Epicrasis quid. Cranion sophoraton. Cap. XVIII

Sepulchrorum religio. Plinij locus explicatur. Quibus datum in urbe sepeliri. Persarum regum sepulchra. Gentium in sepeliendo ritus. Thucydidis sepulchrum. Icrium quid. Hepheſtionis funus. Cinerarij. Monumenta cur. Cap. XIX

Item de sepulchris pluscula & sepeliendi ritu. Columnæ in sepulchris. Stelæ. Pilæ stantes. Iſocratis sepulchrum. De Philagri sepulchro, à Metello extructo. Versus longi, qui. Epicedium. Threnus. Calpis. Iniectio glebæ quid. Virgilij locus explicatur. Eria quid, & spartería. Hieronymi locus restituitur. Hyrcani historia. Xenodochia quis struxerit primus. Hydria quid. Seueri historia. Cap. XX

Ritus item Gentium ad idem spectantes. Nouendialia sacra, Vicennalia, Tricennalia. Ratio iuſtorum, quæ defunctis exhibentur. Hemacuria. Sepulchrorum coronæ. Pothos corolla. Amaranthus. Vidi liquores, apud Papium qui sint. & cur comburerentur cadauera. Paræbaſium. Pluto cur defunctis præsidere creditus. Sepulchrorũ ianitores. Mors infamiſſima quæ sit. Threnodes. Byblij. Cap. XXI

Qui fuerint Metelli Macedonici filij apud Plinium. Item apud eundem diadematis legendum sit, an Dalmaticis. Cap. XXII

De Aleijs campis, an recte uacui transferantur. Obiter πρὸς παροχύσεως. Alea quid, & epialos febris, quam habeat rationem. Aleſius mons. Halea Pallas. Halea certamina, & Halotia. Thalamæ urbs. Plutarchi locus restituitur ex Agidis & Cleomenis uita. Caput XXIII

Qui dicantur mandragoram bibiſſe. De mandragora paulo plura. Obiter de orationis asperitate, Et quid cataphora. Cap. XXIIII

Externo bello inteſtinum sæpe restingui. Scorionis Dacorum ducis historia ad id appoſitiſſima. Columna, belli index. Cap. XXV

Canum millus, atq; inde prouerbium. Item canum ornamenta alia, seu munimenta. Armillati canes. Deræambus. Perideræum. Stelmoniæ. Telamoniæ. Cap. XXVI

Augurium canarium: deq; sacro quod caniculæ fieret, Iupiter Icmæus, seu pluuius. Perisylacismi. Cynophontis. Enodios. Enodia quæ dicãtur. Lapis à cane morsus. Cynicus annus qui. Canis habere oculum quid. Item de cynomyia, cynocephalo. Aristogiton canis. Cynæpodes. Cynæ arbores. Cinus. De schino, & lentisco, & Susannæ historia. Cynura. Cynæ. Cymata. Cynanches & synanches interstitiũ, ac parasynanches. Cyro inter pastores quod fuerit nomen. Cyrus unde dicatur. Cyre cur dicta Ceres. Apocynon quid uocent Græci. Cytinus. Balaustium. Cap. XXVII

De canum generibus adnotantur plura, deq; eorundem rabie, diui Bellini templo in Rhodiginis paludibus. Cypsele, cypselides, cypseli. Parippi. Muli & canes cur facilius peste inficiantur, uniuersimq; bruta omnia. Prouerbium de cane imbelli. Cynea quid. Cynulchus. Canum panagyris. Cinopeta. Cap. XXVIII

Conditionem filiæ quærere, quid sit apud T. Liuium. Itemq; de uindicijs plura. Ephesis quid, & Ecclesius. Martialis explicatur, necnon Quintilianus de assertione secunda. Caput XXIX

Thargelion, id est Θαργηλιών, mensis qui sit. Thargelia festa. Thargelus olla. Sextum Thargelionis diem fuisse Græcis auspicatissimum. Thargelia regina. Cap. XXX

Solere interdum homines pleroscp; nimis quàm leuiculis rebus stulte operam impendere seriam. Atq; inibi Platonis decretum. Prius de arechnia, catotechnia, maræotechnia. Cap. XXXI

Gallinaceorum Athenis compugnantium in theatro spectaculum: quæq; tradantur eius rei initia. Monosiri aues. Cap. XXXII

Fluminum simulacra uarie nunc humana, nunc bubula exprimi specie consueuisse. Neptuno tauros immolari omnino nigros. Cap. XXXIII

Discordiarum primordia inter Platonem Aristotelemq; summates philosophos, non ex æmulatione inorta, uerum ex uitæ potius ratione dissimili. Cap. XXXIIII

Sileni, ac Midæ congressus. Terram haberi continentem extra orbem nostrum: deq; in ea ciuitatibus, & hominum moribus. Cap. XXXV

CAPITA LIBRI DECIMIOCTAVI.

Spartanorum mores explicantur. Nomi polemici qui. Gymnopædiæ. De Ornithia, & Diana Orthia, ac Dionysii festo Scieria. Iuuenalis locus de orbe Lacedæmonio, & pædemate. Item de pueris Bomonicis. Lactantij grammatici locus restituitur. De fœminarum nuditate. Inibi Martialis locus explicatur de libidinosa Lacedæmone. Quibus furari honestum. Cardaces qui. Quintilianus illustratur. Scutorum literæ, Græcorum latrocinia. Cap. I

Laconicæ magnanimitatis exemplum ex Xenophonte. Cur Spartani dicti quandoque Ophiodiri. Item Spartam fuisse alterum Græciæ oculum. Eurotas, Sparta, Lacedæmon, unde appellationem traxerint. Sparti qui. Scedasi filiæ. Cetoessa Lacedæmon cur. Cæti. Coi. Orescoi. Cap. II

Qui sint apud Appiani interpretem aptatores. De Harmostis pluscula. Plutarchi locus restituitur ex Alcibiade. Harmosteres. Harmosyni. Itemq; qui dicerentur episcopi. Agonij dei. Agonia. Agones. Exagonia. Angones, & phylacæ. Ciceronis soluitur nodus ex Epistolis ad Atticum. Proscopi. Perinei. Cap. III

Laconici breuiloquij commendatio. Item de orationis breuitate excerpta ex Phalereo pleraq;. Argiuorum in dicendo breuitas. Ionum nimia longitudo. De clauibus, & Laconico ferro. Cap. IIII

In quibus fœde fugillarentur Spartani. Dijronoxeni qui. Item xeni. Epixenum. Theoxenia. Xenismus. Hospitum expulsio è Sparta, Roma, & è ciuitate Platonica. Scias, quid. Agnites. Iuno Aegophagos. Capræ immolatio. Xeniam capere, quid. Quæ apud Spartanos comperiantur scitu digna. Ferri fundendi ratio à quo excogitata primum. Cap. V

Triplici semita incedere, qui fabulas allegorice interpretentur. Quo pacto intelligenda deorum certamina. Item nomina tum masculina tum fœminina. Dioscuri qui, & Psoæ quid

quid, ac Stachys, necnon Aegides. De Mercurio nonnihil. Argas. Argus quid sint. Saturni ratio, & Idearum, & Tantali. Cap. VI

Quid fabula: & fabularum genera. Cur dicantur Aesopeæ fabulæ. Quintilianus illustratur. De epimythio & promythio. Fabulus quid, & fabiolus. Fabularum in oratione utilitas. Insuper cur fingatur Thamyris à Musis excæcatus. Thamus. Theut. Milesiorum figmenta. Suis testamentum. Cap. VII

Esse inter homines quosdam uelut natura principes, atq; item seruos. Delphicus gladius. Qui sint angari. Astandæ. Veredarij ducis Mediolani. Pegasarij. Stathmi. Pōstæ. Stathmia. Phryctoria. Item de agarico, & angonibus. Item qui opiones, & tessenarij. Opion quid, & meconium. Agonice. Herculei agones. Agari Scythæ. Cereales. Anabasii. Parangariæ. Paraueredi. Veredum. Cap. VIII

Ficulnum lignum cuiusmodi sit. Fici folia cur dicantur thria. Thrinacia. Thapsus. Atharathrion. Curq; ficus arbor amara ipsa, fructus tamẽ prædulces gignat, & cur non icia tur fulmine. Ischas. Phelomata. Olynthi. De caprificatione. Ficorum interim genera plura, & in ijs de puerorum ludo. Cenchramides. Farctum fici. Carpi. Gluma. Erineos an sit agrestis ficus. Opos. Opora unde. Opias caseus. Sycomorus. Morus. Phytalus. Cymalitus. Syca unde dicantur. Hamadryadum historia. Ficedula. Martialis locus. Sycophantę. Vireta ficus. Ficari. Cap. IX

Quos dicamus inaffectatos capillos, affectatosue. Galericulus. Capillamentum. Phenace. Capillare. Capilliana ruta. Euphorbi cincinni. Pericephalea. Epaphæresis. Stlengis, seu strigil. Item de capillorum ornatu pluscula. Quæ dicantur focalia. Cap. X

Capillos dici à Græcis τρίχας, inde deriuata pluscula. Trichaices qui. Trichilæ. Trichorum. Spartiani locus, & Papinij. Distega, & tristega. Trichina. Trichides. Trichiæ. Tricæ. Tricinus quęstus. Strangalides quid. Philippi dictum, in eum qui inficiebat capillos. Extricati uniones. Phœbæ capilli qui. Cap. XI

Veneris caluæ atq; item armatæ ratio. Qui nam ex mulierũ capillis funes nexuerint. De Venere item pluscula, ac testudine, & hirco. Aræ Mutiæ apud Plinium quæ sint. Mutia festa, & Marcellea. Cap. XII

De affectione quam medici capillitium dicunt. Item defluuij capillorum ratio. Capilli & ungues cur in defunctis augescant. Cap. XIII

Felicitatem esse rem diuinissimam. Virum bonum felicemq;, cur quadratũ dicamus, & tetragonum. Quadratum dici de numero, figura, corpore. Plinthion. De fortuna quippiam. Equestris fortuna, & in imperatorum poni cubiculis solita aurea. Cap. XIIII

Quadratum corpus quod sit. Quadrata compositio. Quadrati uersus. Quadratum agmen. Quartarij. Quadratarij. Albarij. Albini. Quintiliani locus ex libro primo, capite De geometria. Cap. XV

Quadrantaria Clytemnestra apud Cæcilium, quæ intelligenda. Cap. XVI

Cybelen uideri à cubo nuncupatam. Cubus unde, & quid. Item quid Cybe, ac Cybelis, & Cybele. Matroa. Matragyrtes. Mataismus. Cybernesia festa. Cybus. Cybiotates. Suetonij locus explicatur. Cap. XVII

Ex diuersis cæli habitibus diuersos euadere hominum mores. Persarum ritus. Tícta cœna, seu Telia. Saporis & Valeriani historia. Quintiliani locus emaculatus declaratur. Lucanus item illustrius enarratur. Perses quid. Persithea. Pasithea. Persus piscis. Persinus. Persica unde. πρόσ, in ueteribus libris quid sit. Cap. XVIII

Non esse legem ueram, quæ ad optimum non perducat. Lex quid. Cur in numina referantur leges à ueteribus. De Minoe, Dracone, Zaleuco. Legum nullam esse bonam ex Gnosticorum sententia. Legum laus: & cur Platonis leges frigeant plerisq;. Nomophylaces. Cap. XIX

Ad meridiem uergentes cur timidi. Ad septentrionalia audaces. Italiæ situs laus exquisita. Diagramma quid, aut programma. Diagraphe, diagrapharius, diagrapheus. Germanorum mores. Cap. XX

Pannoniorum mores, Britannorum, Gallorum. Martialis explicatur. De Braccis, & Anaxyride, ac Campestribus, & Rhemensi tela. De Angonibus Francis. Matrona iugo. Campago. Cap. XXI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur Hiſpaniæ ſubterranea incolere dicatur Plutos. Curq́; in ea campos finxerit Elyſios Homerus. Hiſpanorum mores. Cap.XXII

Myſorum mores, item Thracum. Ctiſtæ. Ctitæ. Bendidia. Qui dicantur Abij: & aliorum quoq; populorum ratio. De Getis nonnulla. Itemq́; de Orpheo non indigna ſcitu, ac Libethrijs, & Tereo. De antro Zerinthio, ac Hecate, Cynoſphago, Oſtrogotis, Vuiſigotis, M. Craſſo, Myſia Cerere, & Myſeo. Cap.XXIII

Scytharum inſtituta. Apoſcythiſmus quid. Vnde dicantur Scythæ. Anacharſidis inuenta. Carrago quid. De Scythicis calciamentis, & Perſicis. Dauorū ſeruile nomen unde propagatum. Hiſtia quid ſit apud Herodotum. Daulus quid. Daulis unde. Sarmaticus ludus. Scytharion. Thapſus. Melinus color. Chryſoxylon. Cap.XXIIII

Athenienſium mores, ac inuenta præclara: & cur iſdem Autochthones dicti. Cur Cecrops duplicis naturæ. Romanorum grauitas. Monophyes. Diphyes. Eunomia duplex. In arcem referri quid. Heniochos Athenienſibus dici pro ditiſſimis. Aexonum dicacitas. Sphettorum ſugillatio. Romanorum laus. Romanos fuiſſe ciues Romano ſubiectos imperio. Cap.XXV

Cretenſium mores. Nonnulla de Spartanis. Periœci. Agelæ. Andrion. Cœmeterium. Calophori. Xylophori. Xenicæ menſæ. Ephori. Coſmi. Epharmiotæ. Clarotæ. Lerium quid. Oleria feſta unde. Cretomartis. Dictyna. Aphæa. Carme. Itē de Aegina, Lero, Ceo. De Caſſio Longino critico. Hieronymi locus reſtituitur. Cap.XXVI

Albanorum qui ad Caucaſum ſunt, mores: deq́; ſeruis qui apud eos Sacri nuncupantur. Cap.XXVII

Maſſagetarum mores: item Tapyrorum, Bactrianorū. De Phigaleis pulchra, Caſpiorumq́; ac Derbicum item ritus. Cap.XXVIII

Medorum, & Armeniorum ritus. Vermes niuium. Niuis rubentis ratio. Veſtes talares quarū ſint gentium. De Anaitide Perſarum dea pleraq; non ingrata. Ciceronis locus explicatur pro lege Manilia. Sacarum feſta. Saca dies. Mediſmus quid. Cap.XXIX

Cappadocum mores. Cappa triplex peſſimum, quid. Cur præſignia tam uitio, quàm probitate, dicantur Cappadoca. Cappadocius panis. Heptacometarum ritus, & Moſynœcorum. Inibi quid Moſynos. Stathmi. Paraſiades. Allagæ. Manſiones. Vares, hoc eſt Βαρεῖς. Item de Tibarenis. Sramata quid. Mel, quod ſtupidos facit. Colchorum mores. Cap.XXX

Indorum ueterum ac recentiorum ritus. Arbor tala. Herculem coli ab Indis, gigantis nomine. Acratopoſiæ certamen. Bibaces philoſophi. Xenocrates. Philoſophorum genera duo. Brachmanæ. Germanæ. Linum Indicum. Animam qui primi immortalem aſſeruerint. De columbis melinis, & nymphis Meliadibus. Hypomelides. Meliæ aſtragali. Orontis cadauer mirum. Milium. Meline. Melij homines cur. Cap.XXXI

Taxilitarum mores perabſurdi in filiarum nuptijs. Carmanorum ritus. Cap.XXXII

Sogdiorum iuuenum admirabilis animi magnitudo. Cap.XXXIII

Aſſyriorum ritus. Diſtinguātur ne à Syris Aſſyrij. Ilium, Troia, Dardania, ciuitas una. Grammatia quid. Piſces deorum loco. Syrorum item mores, & Phœnicum. A quibus inuenta primum aſtronomia, arithmetica, geometria. De Aſtreo pauca. Phœnicoſtola iacula. Iamblichus. Adad, & Adargatis. Virgo cæleſte ſignum. Chalcidia pocula. Siriaſis quid. Sirrum. Sirrus. Sir ciuitas. Phœnigmum quid, & ſiræum, aut ſycion. Syriſcus. Caput XXXIIII

Arabum ritus maxime miri. Zira. Siſyra. De ratione ueneni ſcitu non indigna pleraq;. Item de uiperis pulchra, & palſamo, ſeu balſamo. Scopeliſſare quid. Arabarchiæ uectigal. Arabarches. Lyciarches. Syriarches. Cap.XXXV

Nabatæorum mores. Nabaten uocari ex adulterio conceptum. Reges apud Homerum ſolitos ſibijpſis ſubſeruire. Saracenorum inſtituta. Erembi qui, & unde. Cap.XXXVI

Aegyptiorum inuenta, & eorundem ritus. Artophagi Aegyptij cur. Cylleſtia. Ammonij unde. Pan, ſeu Mendes. De ſuibus. Hermotybies. Cici. Calaſiris quid. Laura locus deliciarum. Dulcis cubitus apud Sardis. Ochi regis hiſtoria. Omphale. Lydorum libido. Abrotonum. Laurea in potu quid. Laura ciuitas, & Croton unde. Lauria locus. Plutarchi locus in Themiſtocle de Lauriotico prouentu. Cap.XXXVII

Aphro-

Aphrorum ritus diuerſiſſimi. De Mauruſiis pluſcula, & Cinganis. Aegidis origo, & quadrigarum. Hammata quid. Necnon de Carthaginienſibus. Ammon Iupiter unde. Parammon Mercurius, Gorgia quid. Gorgones animalia. Boues retro paſcentes. Plagion ſchema. In Libyam remittere ægrotum quid. Cap.XXXVIII

Clepſydræ notiones plures. Hydrologium quid. De clepſydrio item. Iupiter Ithomatas. Ephydor. Ithomea feſta. Diametri notio recōdita. Plutarchi locus explicatur in Demetrio. Quid ſit per diametrum moueri. Ariſtotelis obſcuritas illuſtratur. Cap.XXXIX

Vocabulum lutra quàm uarias recipiat notiones. Elytron. Anelytra. Luntæ aues, ac coniſtæ. Elutriare, Labandria. Luter. Lura. De lutrophoris, & corriuatis à lutra dictionibus. Hydrophoros puella. Hydrophoria feſtum. Erinnys unde. De aquiminarijs: aquarijs item, ac Cerere Luſia, & Erinnye, Arione equo. Neptuni & Cereris eiuſdem fabella. Puncta. A punctis. Neptunus cur Hippius, & deus maris. Neptunus itē Hippodromius. Luſius fluuius, & Gortynius. Aquatio, aquatus, adaquare. Cap.XL

CAPITA LIBRI DECIMINONI.

Alopeciæ morbo unde factum nomen. Hydrocephalæ affectiones. Pericranos. Quid alopecium. Alopecades. Vulpio. Vulpis fraus. Scolios. Scolopes. Scolopoma chærion. Cerdo. Cynalopex. Cinados. Smila. Baſſarus. Baſſæ. Scolecum, id eſt uermium ſpecies. Alopeconeſus. Apollo Epicurius. Scandalum unde. Baſſiadæ. Aethon uulpes cur. Alopeces. Pſyæ. Cap.I

Aſciam cruribus illidere, quid. De Antiphonte, ac Dionyſio. Dolabella ne dicatur, an dolobella. Dolabra quid. Cap.II

Craterem Helenæ, habere prouerbij formam. Nepenthes Homericum quod nam ſit. Piſta medicamina. Epipaſta. Chriſta. Item nepenthes auſcultationes. Antiphon cognomento Neſtor. Alypiæ ars. Cap.III

De Archytæ tabella, ſeu Platage. Plangon. Nympha. Dagys. Itē quid crotalū, & crotalus. Crocala. Cocalia. Aſcari. Lumbricorum ſpecies. Aſcarophori. Aſcarides. Ciriæ. Cirrhas. Tæniæ. Aſcalabus, & galeotes. Cirrhus color. De Platagonio quæpiam non inſcita, & Telephyllo, ac Anemone. Phennis quid. Partiliter. Platice. Cap.IIII

Athenodori & Philoſtrati iudicium de Iulio Polluce. Cap.V

Byzantij laus præcipua. Byzantios fuiſſe οἰνόφλυγας, id eſt uinolentos. Macedonis Philippi dictum præclarum. Cap.VI

De Pythagora enotantur pluſcula: item quibus argumentis comprobetur fuiſſe magus. De boue Empedoclis. Numæ inſtituta cur credantur Pythagorica. De Pythagoricis plura, & qui Pythagorij uel Pythagoriſtæ. Cap.VII

Mineruam cur Lacedæmonij Chalciœcum uocent. T. Liuij & Plutarchi codices emaculantur. Chalcopus. Chalcotypus. Thalamus æneus. Delphicum templum æneū. Item fori Romani tectum. Chalcidicum. Cap.VIII

Chalceum quàm multa ſignet apud Græcos. Chalcea feſta, ſeu Athenæa, uel Pandemus. Exchalciare uerbum. Chalceati dentes. Orichalcū. Chalcenterus cur diceretur Didymus & Bibliolathas. Exodion Didymi. Diexodica. Eudromi qui dicantur. Petronianus Valerius. Codones quid ſint. Tubarum ſpecies. Codion. Cap.IX

Aes cur à Græcis χαλκὸς dicatur. De chalco nummulo, & dichalco. Aeris inuentio & auctoritas. De Combe puella. Chalcas unde dicatur. Chalcis piſcis. Palea æris. Apothetæ. Synclides. Aeneæ uxor. Creuſæ raptus. Corœbus. Meteoroleſchæ. Chalcotheca. Leſche quid. Aeneum uinculum cur pro perpetuo. De adamante paucula. Telephia uulnera, & chironia. Cyſoleſches. Leſchenorios Apollo. Aenea pocula ueterum. Cap.X

In cubiculo nola, quid ſit in Oratorijs Quintiliani inſtitutionibus. De tintinnabulis. Iaſſæorum hiſtoria. Cap.XI

Super Phauorino adnotata quæpiam minus extrita. Arſenothelyes. Eunuchorum deteſtatio. Vocis acutæ ratio in eunuchis, item nuditatis barbitij, curue amaſii ſint. Vocis magnitudo uel paruitas unde ſit, ex Galeno. Læ quid. Interim imperatoris laudem eſſe præcipuam, indignationem comprimere, Dyſtrapeli. Atrapeli. Peſcennij Nigri

historia. Eunuchos non lædi in spiracula despectãtes, alijs omnibus præfocatis. Cap. XII
Super uocis ratione adnotata pluscula, deq; soni ac uocis interstitio. Pollucis obscuritas illustratur. Tertiata uerba quæ intelligantur. Thraciæ portæ admirabilis naturæ. Caput XIII
Sonus quomodo illabatur auribus. Cur ouali figura aures & lingua. Item pleraq; musicæ consonantiæ organa. Ficos obesse uoci. Cap. XIIII
Zame fons canoras reddens uoces. Calastri pueri, qui sint. De Carneade & Antipatro. Calamouoas qui dicatur. Calamophori. Quid arteria, & unde. Psithyrissare. Psias. Psithia uitis, quæ & pramnia. Antiphona quæ dicantur. Antispasis. Parocheteusis. Cap. XV
Scruta quid sint, & quid scrutaria, item scrutarius, scuta, scutriscum, scrutea, scrutariam facere. Enarratur Horatius. Scutarij qui sint, organarij, bractearij, tribuni armaturarum, & stabuli, parietarij, thurarij, scripturarij, scriptura. Cap. XVI
Super Mæandro & Protagora relatu non indigna quæpiam. Magorum sententia de diuinis rebus. Item non temerè ab eisdem admitti aliquos in disciplinam. Item de sophistis pluscula. Parij sophistæ. Ancalidophori. Ancalides. Phaceli. Sophisma. Philosophema. Aporema. Cap. XVII
Pythij hominum ditissimi historia, deq; uxoris eiusdem non uulgari prudentia. XVIII
Historia Paridis paulo remotior, deq; inter deas iudicio, & Dardano eiusdem filio. Interim & de Amandro loco, qui & Parius. Cestos hymnus qui. Item agonos. Paridem ab ursa educatum. Cap. XIX
Senectutem imbecillem euadere ob adolescentiæ intemperantiam. De Gorgiæ senio præuiridi. Cap. XX
Aetatum humanæ uitæ distributio. Ex catalogo esse quid sit, uel extra catalogum. Fabulam ætatis peragere, apud Ciceronem quid. Vitæ metam quam statuant pleriq;. Tranquilli locus explicatur in Augusto de Mimo uitæ. De Mose iucundum scitu. Plinij loca duo ex undecimo Historiæ naturalis, de pubertatis ratione amplius explicantur. XXI
Aetates humanas planetarum consequi rationem. Mercurius cur negocijs præesse dicatur & lucro. Vnde sit quòd præmaturo coitu barba promitur celerius. Tranquilli in Nerone locus de iuuenalibus ludis. Nymphis coæuus qui dicat. Martialis & Apuleius declarantur, necnon Horatius. Iuuenalia cur. Philosophorum placita & Auicennę de ætatibus: item de fabula ætatis. Vocabula plura quibus ætates à Græcis distinguuntur: parectatus, triacatus, apodromi, apobomia sacra, baliciotæ, baliotæ, balari, ballæ, pempeli, genea. Nestoris ætas quomodo intelligenda. Cap. XXII
Aeneam pietate in deos ac parentem insita, clementer à uictoribus tractatum Græcis, ac liberum abire cum domesticis permissum bonis. Cap. XXIII
Citharœdi prudens responsum apud Alexandrum fidibus utentem rusticius. Quo pacto Linum peremerit Hercules, à quo musica imbuebatur. Cap. XXIIII
De tityris, silenis, satyris, quæ sit nominũ ratio. Sillus quid. Bacchus cur dicat Phleon: item cognomina alia. Aphlastus quid, & phossones, & phossonium. Orarium, oron, orobachi. Coruus cur satyra dicatur auis. L. Florus illustratur egregie. Cap. XXV
Diuersi populorum mores, breuibus, ac miscella enotati opera. Qui nunquã riserint. De Ceo sene caniciem coloribus obscurante. Cap. XXVI
Zeuxin spectatum Helenam à se pictam neminem admisisse, ni erogata prius stipe, quo nomine appellata est meretrix. Epicuri dictum nobile, Videri felicem, cui uitæ suppetant necessaria. De pecuniæ cura difficili. Cap. XXVII
Animos hallucinantes malis edoctos sæpius resipiscere. De Hierone, Ptolemęo secundo. Phrage, & Damocrate palæstrita. Cap. XXVIII
Super Electra adnotantur paucula, quæ dicta prius Laodice sit. De Gyge, qui mulieres primus δυνοὺχισεν. Necnon de Alcimi Lydorum regis felicitate. Interim & Xanthi memorantur duo, poeta, & historicus. Cap. XXIX
Qua ex causa prædicent Delij, philosophum non incelebrem Syrium Pherecydem tam retro tamq; exitiabili peremptum fato. Cap. XXX
Herculeas columnas prius Briarei nuncupatas. Epaminondæ paupertas & magnanimitas, Persarum regis munera spernentis. Cap. XXXI
Homi-

Hominum ingenia tyrannica uel mitia, ex gestis rebus facile plerunq; coniectari. De Pericle, ac Gelone: item de Dionysio posteriore. Catapultæ inuentio. Cap. XXXII
Philippum uictoria elatum, ne unquam fieret rationis impos, iniunxisse puero, mane ingressus diceret, Homo es Philippe. Cap. XXXIII

CAPITA LIBRI VICESIMI.

Octimestris partus cur raro uitalis. Cap. I
Fabulã fieri quid sit. Vitã nostrã esse itẽ fabulã. Platonis de spe apophthegma. Cap. II
Maronis locus ex primo Georgico, Septima post decimam felix. Lunam humectare, non arefacere. Tetradistæ qui sint. Cap. III
Sententia triplex de lunari lumine. Quibus probetur rationibus, lunam repercussu lucem non propagare. Cap. IIII
Lumen esse cælestium uirtutum uehiculum. Cur à nobis longius abeat sol, nec luna eundem præferat schematismum. An item à planetis illustretur, uti à sole. Rursum quid lumen, ex Plotino & Proculo. Cap. V
Item de lunari lumine. Cur selene. Cur in Dianæ sacris faces, & cur tergemina Diana, & Hecate. De Geryone paucula. Hecatompedon. Plutarchi codex emaculatur. Hecatombæum. Hecatombe quo ritu celebraretur. Mænides. Canes cur immolentur Hecatæ. Virgilij locus ex Bucolicis. Dictina. Triuia unde, & Diana. Cap. VI
Septem ab alijs dici lunæ permutationes. Quid phasis, lugum dici de Libra. Cicero inibi explicatur. De Diana, quam uocant Agroteram & Endymione. Cur Lunæ appellatione mundus significetur, necnon mens nostra. Lunæ domus, qui cenodromos dicitur. Synaphia in eadem quid, aut aporrhœa. Lunus deus. Virgilij locus ex libro tertio, Qua se plena per insertas fundebat luna fenestras. Cap. VII
Memoria matutina, quæ intelligi debeat. Quintiliani locus explicatur. Rursum de memoriæ ui pluscula. Cap. VIII
Reminisci quid sit. Aliud esse, iterum discere, aliud reminisci, ex placitis Aristotelicis. Et qui in reminiscendo solœcismus. Pauca de Platonis reminiscentia ex Procli doctrina. Animam non esse tabellam literis uacuam. Cap. IX
De Attico Herodis filio memoriæ nullius. Scipionis apophthegma in Appium, item Themistoclis. Cur Musæ, Iouis & Mnemosynes filiæ. Qui Amnemones in Cnido. Musa quid sit, ac unde dicatur. Themistoclis dictum de memoriæ arte. Musonia ars. Lethe fons ad Trophonij specu. Item alter Mnemosynes dictus. Cap. X
De Scopeliano sophiste pleraq; non indigna relatu. Vitam esse uigiliam. Tranquilli historia illustratur. Vites in Asia haberi prohibitas ab imperatore Domitiano. Cap. XI
Hominem censeri prudentissimum, quia sit capitis non magni modi. Inibi quæ sit congrua capitis uel magnitudo uel figura. Cur magnis uiris caput aperire, moribus receptũ sit. T. Liuij ex primo ab Vrbe condita locus aduersum uitiligatores diligenter explicatur, ex more in sacris caput uelandi. Hippocratis imago pileata, & laus eiusdem. Bruti statuæ cum pileolo & pugiunculis. Lysimachi cornua. Periclis caput magnitudine uisenda. Schinocephalus. Cephalegereta. Carides cur dicantur. Cap. XII
Cur capite deminuti fere impetuosi sint. Cephale unde corriuetur. Cepus quid, & unde. Aram potentiarum animæ esse in capite, quod & Olympus dicitur, & Trito. De Tritogenia pluscula. Virgilij locus de Olympo omnipotente. Vranos pro capite. Tripsis. Diatrimma. Triton. Nili nomina. Cap. XIII
Super Lydorum inuentis & mollicie adnotata paucula. De Lydio ornatu, & masturbatione. Aleæ & tesserarum ac pilæ lusus inuentores, necnon aurei argenteiq; nummi. De Caryce & Candaulo cibis. Eunuchas fœminas quis fecerit primus. Agneon locus, seu dulce certamen. Omphale. Item pilæ inuentores. Phennis unde. Cap. XIIII
Quàm late pateat animæ rationalis imperium in corpus. Vnde sit grauidarum mollicies, & appetitus absurditas. Imaginationis potentia in generando. Ouium historia fœtus producentium albos inspectis coloris eius uirgis. Cap. XV
Exempla historica ad idipsum. Cap. XVI

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit imaginatio, siue phantasia. An cum opinione coniungatur. Prius, cur imaginatio uisum dicat, uel uisio aut phantasia. Catalepticus qui, & euphantasiotos. Cap. XVII

Ventorum finalis ratio quæ sit, decp eorundem materiali causa. Flatum à uento distare. Aeolipilæ quid sint. Aera, pro pila. Empedoclem dictum fuisse Colysanemam. Asininæ pellis proprium. Aeolus cur uentorum rex. Cap. XVIII

Ventorum species aliquot, uulgo haud ita notæ. Apogea retinacula, seu epigæa, Amusium organum. Strobilus quid. Coccalus. Strobiline resina. Conos. Pallas Anemotis. Sardinia cur pestilens. Sardoa herba. Sardonius risus. Plesistius uentus. Plesignathus panis. Physignathos. Acrophysium. Plæsion. Plinthion. Plutarchi in Solone locus. Physema pityinon. Ventorum aræ. Tempestas quid, & uis maior. Tropeæ pluuiæ. Boreæ templum, & festa. Boreasmi. Tempestatis ædes. Cap. XIX

Super Polemone enotata quæpiam. Manu solœcismum facere quid. Quintilianus illustrat. Varus Pergæus. Pelargi cognomen. Itē quid typos bis, & tyrbe. Type. Cap. XX

Manum in Aetolis habere, ac mentem in Clopidis, quid sit. Aetolorum furta. Aetoli epitheton quid sit, & unde, Aetoli bellaces, ac monocrepides. Legati Carthaginiensis historia. Clopia. Ἀλωπεκόδια. Cap. XXI

Pterophori apud Plutarchum in Othone qui nam intelligendi. Item quid ptera, aut pteromata. Plutarchi locus restituitur. Peripteron. Pseudoperipteron. Cylarabis. Pterophori sacerdotes. Ptila quid, ac unde. Pennatis pedibus salutare. Pterygophorum pro succino cur. Cap. XXII

Plutus diuitiarum deus, cur cæcus effingatur. Herodis sophistæ munifica, & proinde mirabilis natura. Chalcidissare. Auaritiæ improbatio. Aloadæ qui dicantur. Auri laus ex Pindaro. Liberalitatis commendatio. Deum quoq esse uænalem. Cap. XXIII

Diuitiarum usum quem esse deceat. Vsia & perusia, quo differant. De Marco Antonio, Ptolemæo, Bione. Diuitiarum genera duo. Aristodemi, Caij principis & Neronis historia. Professio senatoria quæ dicatur. Cap. XXIIII

Carthaginiensium & Homeri sententia de diuitijs, item M. Crassi ac Cęsaris. Eulogiæ quid. Εὐοῖ. Eua mons. De Solone, Themistocle, Timotheo, Pelopida: item de Pluto cæco, & Phryne. Aphnij sacellum. Thesaurum recondendis pecunijs structum à Minya primum. Tirynthi mœnia. In adulteros lex prima. Domitiani in ædificando prodigentia. Cap. XXV

Lapidem Lesbium in funestas admitti domos solitū. De Herode ac Lucio, item Marco imperatore. Lapis niger in comitio. Romuli monumentum. Cap. XXVI

Nobilitatem in astragalis gestare, quid. De Herode item, ac Rhegilla uxore. Astragalus quid, ac epispyrion, & astragalisis. De talorū figuris, aut numeris. Diagrammismus quid: grammæ item, seu lineæ. Cuborum inuentor. Pessorum lusus. Petteutice. Coleps. Midas iactus. Astragali in sacris mensis. Astragalion. Cap. XXVII

Cur lunulas gestarint in calceis Romani ueteres. Nobilitatem nil prodesse, ni adsit uirtutis meditatio. Terræ filij, qui dicantur. Cap. XXVIII

Vocabula plura de rebus conformata quæ gestantur. Item ad id pertinentia alia. De hypomochlio, uecte ferreo, & lingula. Sera. Moloche, seu malache. Serra. Serram ducere. Serratura quid. Vectiarius quid, & mochlos. Mochlia. Exholcysmus. Phragma. Vectigaliarij. Fiscarij. Sceuophora. Comistrum. Phoretrum. Phorion. Phractici satellites. Caput XXIX

Inuidiæ detestatio. Quid inuidia. Prouerbium, Aegyptio Scytha non inuidet. Βακχάνια ridicula. Coros pro inuidia cur. Palemedis poemata. Tiberij liuens ingenium. Caput XXX

Quem Aegyptiū sophisten intelligamus. Decp Proteo allegorice plusc ula. Cap. XXXI

An credibile sit, silentem lunam aliquid in nos agere. Qui dicantur Icadistæ. Athenæi locus declaratur. Cap. XXXII

Adulationis malum. Quid cercopissare. Quæ climacides. Adulatorum appellationes diuersæ. Crocidissare quid. Carphologia. Carpi, carpisculi, carpæ, pericarpia. Capreolus. Tylæ. Crocylia. De Dionysii adulatoribus, & Antigoni. Adulatorum cognomina plura. Colax unde, & item Cœlia, & Bucolos, Cœla. Stena. Clymenus pro Plutone. Cælius

Cælius mons, qui & Querquetulanus unde. Thopica. Thopes. Tiberij & Porcelli historia. Climax quid. Cap. XXXIII

Vitæ diuturnioris breuioris cp rationes ex philosophorum scholis: item de ratione maris & fœminæ in plantis: atq inibi Plinius illustratur. Vlysses cur dicatur corax, seu coruus. Cap. XXXIIII

CAPITA LIBRI VICESIMIPRIMI.

Cur sexus utercp minus in plātis distinguatur. Cur Iupiter dicatur mas & fœmina. De Proteo nonnihil. Iupiter physicus qui. Cur Herceus Iupiter oculorum trium. Iupiter imperator. Pentapylon Iouis. Arbores in quo similes habeantur insectis, & quo differant. Insecta cur si dissecentur uiuant, sed non diu. Cingere arborem quid sit. Cap. I

Climactericos annos à Ptolemæo haudquaquam probari. Cap. II

Quibus constet sanitas, quibusue consurgant morbi. Cur tam longeui ante diluuium. Cur Cyrnij macrobij. Mellis præstantia in producenda uita. Democriti historia. Manna quid. Proegumena in morbis quid, & catarchonta: item accessio, & paroxysmus. Hygienus qui. Item gymnastes, ac pædotriba. Cap. III

An mors ulla dici naturalis possit. Naturale, non uno intelligi modo. Fatum capi pro natura. Virgilij locus explicatur. Cap. IIII

Aphetica in cælo quæ dicantur ab astrorum peritis, & qui aphetæ: item apheteria quæ sint. Aphanetæ stellæ, ac synodicæ, & acronyctæ. Prosthetes planeta, ac aphæretes. V

Super Hermogene ex Græcis deprompta quædam periucunda. Cap. VI

Procœmio male uti, quid sit: itē de Philagro sophista: itē dici procœmiū pro hymno. VII

De Aristide Adriano. Qui dicantur uomentes. Scomma in Philippum. Cap. VIII

Vomentes item qui dicantur. Pompeij scomma in Marcellinum. Vomitus ratio. Drimyphagia quid. Cotabissare. Lecanion. Lecane. Lebetion. Scapha. Ecbolia, & phthoria, item emetica. Cap. IX

Nil prorsum corpori indulgendum uoluptatis nomine. Iuliani imperatoris historia. Sophoclis dictum. Carcerem instruere, quid sit. De Platone, Pythagoreis, & Plotino, & Agesilao. Cap. X

Homo uerus quid sit, ex Platonicorum sententia. Duas esse quodammodo in nobis animas. Valeriani imperatoris uirtutes eminentissimæ. Cap. XI

Hominem ab alijs finiri ex anima corporecp concinnatum. Homo interior & exterior qui sit. Cap. XII

Adam & Euæ allegorica ex Platonicis significatio. Cap. XIII

Argiuo scuto dignus, prouerbium, quam rationē habeat præter Zenobij sententiam. Certaminum festorum præmia uaria. Sagma quid. Plutarchi locus explicatur ex Arato. Defenditur lectio in Lactantio grammatico. Scutum sacrum. Sigmata in scutis. Sagmaria. Solenoides. Scutariæ fabricæ, & id genus aliæ. Cunicularij. Sacos cur dicatur. Scuta genibus illisa quid indicarent, ac quid peruersa. Cap. XIIII

Iouem lapidem iurare, apud Gellium quid sit. Ciceronis locus explicatur ex Epistolis. Priui silices. Priuæ uerbenæ. Cap. XV

Hastarum auctoritatem fuisse ueteribus religiosam. Materæ deæ. Hasta pura, & præpilata quæ sit. Sceptrum Agamemnonis pro deo. Tyli ferrei. Hastam & caduceum mittere. Caducei ratio. Quid cerycium, & quid cerices. Seneca declaratur. Præconū species. Plutarchi locus restituitur ex Pelopidæ uita de Alexandri Pherei hasta. Cap. XVI

De auctionum hasta & magistris. Cicero & Fabius explicantur. Item locationum & salutis hasta. Cap. XVII

Hastici ludi, siue xystici. De xysto, & deriuatis inde. Trigonum apud Elidem, & maltho. Casei species. De Aeganea & Ancyle bis, ac Græo, & Sigymno. Item plura ad hastas pertinentia. Clostra quid. Necnon quid rectis aut infestis hastis uenire. Phalanx quid, & ceraunobolos legio cur dicatur. Psili. Hoplitæ. Peltastæ. Currus bellici. Quadorum bellum. Cap. XVIII

De Isthmo. Prouerbium quod est, Isthmum perfodere, quam rationem habeat. Papinij locus ex quarto Syluarum explicatur. Qui adorti sint rerum naturæ faciem hic aut

aut alibi mutare. Chalcidicum fretum ponte iunctum adaggeratumq. Isthmi notiones, & deriuata. Aula. Aulon. Euripus. Tænia. Cap. XIX

Equo Sophocleo similis, prouerbium quid inferat. Item Damiani & Sophoclis historia. In quo taxetur Sophocles. Plauti defensio. De equo Probi Imperatoris. Cap. XX

Coloneus Oedipus cur dicatur. Colonos fuisse in Attica duos. Eurysacion quid. Colonarij. Colonitę. Colonæ. Colonarium quid. Columbarium. Columba unde. Interim & de equo Sophocleo, & de Antigones syrmate. Domitius coarguit. Rhinocolustes Hercules. Aposyrmata. Syrmæa. Cap. XXI

Hippon apud Græcos dictiones intendere. Hippobinus. Lastaurus. Proculi historia. Taurus quid. Elephantini libri. Orica iuga. Cillones qui sint. Plura ab hippos deriuata. Hippomanes. Hippobotæ. Hippotrophium. Hippotrophia. Polion. Prophoros, & acoste quid: item lochia. Hippodromus sophista. Bupori obelisci apud Herodotum qui sint. Hippostasium. Stratos equus. Hippocorystæ. Corys. Coryna quid. Hippotigris. Taraxippus. Amphion & Orpheus magi. Marmax procorum Hippodamiæ primus. Hippocentaurus qui. Ampyx. Sclerus. Hippagus. Hypagus. Plinij locus perpenditur. Cap. XXII

Quæ dictiones item Græcis amplitudinis significantiam habent. Aeginæa mercatura. Quid rhopon. Rhopes. Rhopographi. Strabo illustratur, item Virgilius. Aeginæum pro magno. Rhoptron. Aetnæum item pro magno, sic & Parnasium. Psammocosium. Psamathos. Amathos. Gargara. Carcinus unde. Rhypæa. Rhox. Melan. Asterium. Cyaneum. Agrostes. Rhypos. Cap. XXIII

Quos dicamus equos Lycospadas. Lycos frenum, seu lupatum. Lycophilios. Lycophos. Lycophones. Lycea Diana. Lapis sacer. Orestis expiatio. Orestis scena. Lupus. Lycopodes qui. Lymax. Lymata. Item Phasiani equi, & Nesæi. Chelidon. Veredi. Veredarij. Chamelæ. Cursus publicus, uel fiscalis. Tractatoria facultas. Phoruades. Trophiæ. Empyi. Atrophi equi, & anagogi. Lactistæ. Cacopodes. Caballatio quid. Exophthalmus. Cœlophthalmus. Chamelæ. Cæsaris equus, & Caligulæ. Cirsi. Lichenes. Ephippiū. Fuluius, qui equam inibat. Onochelos. Asini caput à Iudæis coli. Hippona, & onoscelis, & hippo. Equus primus. Neptunus Hippius cur. Centrineces. Encentrides qui. Perorига. Plinij locus perpenditur. Equus ligneus apud Troiam. Caianus locus. Aeolopolus quid. Cap. XXIIII

Prouerbium de Corintho supercilliosa, quam habeat rationem. Corinthi felicitas. Aes Corinthiū cur pretiosum adeo. Mixobarbari qui sint apud Corinthios. Aetes. Cap. XXV

Iouis Corinthus prouerbium, quem habeat sensum apud Philostratum. Quæ dicantur anacalypteria, & encalypteria. Nymphæ quid, & unde. Encalymmata. Epicalymmata. Edna. Opteria. Diaparthenia. Necrocorinthij qui sint, & quid defunctus. Mortuale, morticinum. Sepultura. Necropernas. Lycophronis suggillatio. Cap. XXVI

Super Heraclide scitu digna quæpiam de Græco excerpta penu. Lepidum Ptolemæi factum. Cap. XXVII

Qui maledicta leniter tulerint, Antigonus, Philippus, Augustus. De Democharе, qui dicebatur Thersites. Cap. XXVIII

Constantiæ bonum. Leuitatis fœda suggillatio. De animi mobilitate. Desultorium ingenium. Fortunæ appellationes diuersæ. Volaticus qui. De Tutilina dea. Plinij locus explicatur ex libro octauodecimo. Cap. XXIX

Desultorij equi unde, & qui dicantur. Iulij Pollucis codex uindicatur à uitio. Hamatrochia. Harmatrochia. Amphigyi. Amphippi qui sint: item hamippi, & prodromi. Caballi. Manni. Cap. XXX

Equitum species plures. Dimachæ. Epigoni. Monippi. Zygij. Pareori. Parasyri. Siræi. Siræ. Parabates. Anabates. De curribus bellicis, & certaminum sacrorum ratione. Erichthonius quadrigarum inuentor. Nomina armorum quibus equi muniuntur. Clibanarij. Cataphractarij. Bastalus. Subsellares quid. Catalogi libri, & tactici. Selma. Sellium. Selmides. Nauium structores primi. Nauale bellum item omnium primum. Catastromata. Propli naues. Aminocles naupegus. Bucellarij. Scuir. Ostensionales. Campion. Agema. Sarissophori. Amici equites. Laphytæ. Centauri. Hippocorystæ. Astrabe. Vngula equina. Coryphæa quid. Cucuma. Borchiæ equorum. Borysthenes equus. Cap. XXXI

De

De Aeliano sophista quædā inuulgata minus. De Socrate & Aglao Psophidio. XXXII

Antipatri præstantia in scribendis epistolis. Epistolam quid illustret præcipue. Deorum præceptores qui dicant. Mos referendi in deos. Fastigiū decernere quid. Plutarchi locus de Acroterio domus Cæsaris. Antigoni historia. Latanophorus quid sit. XXXIII

Cur multis rebus sit contributum dei nomen. Iuuenalis locus perpenditur de Pecunia dea. Veterum de deo placita. Deum inuenire esse impossibile. Homochetæ dij. Dei descriptio perdocta. Diuina quomodo indipiscamur. Deus cur dicatur. Cap. XXXIIII

Alexandrum appetiuisse dici se deum. Lacedæmoniorum prudens in eo decretum. Antigoni commonitio ad filium. Cap. XXXV

De Titormi bussequę incredibili robore: itemq. de Milone paucula. Vnde narus adagio, Alter hic Hercules. Cap. XXXVI

Periandros fuisse duos, Miltiades tres, Sibyllas quatuor aut decem, Bacchides tres. Quos educauerint bruta. Apellis dictum de Protogonis Ialysso. Cap. XXXVII

Quos ab infimo gradu ad maximum dignitatis fastigium euexerit prosperior fortuna. Interibi quid tymbalus & tymbades, necnō catapontistes Oecotrips qui sit. XXXVIII

Diogenis apophthegmata duo, in Demosthenem unum, in Spartiatam alterum. Scita quoq; Aristotelis commonitio ad medicum, à quo inuisebatur æger. Cap. XXXIX

Socratis in lasciuientes noctu adolescentes constantia. Eiusdem apophthegma de Alcibiadę muneribus: item in eum qui diceretur magnum quippiam expetere, arduumq; factu: necnon de otio. Cap. XL

Super Eurydamante pycta, & notæ dicacitatis homine Zoilo adnotata de Greco penu quæpiam. Cap. XLI

Scitum Dionysii responsum, quòd relictum à parente imperiū nequisset seruare. XLII

Mesonis assimulatus furor, ne cum Athenienſium reliquis Siculam iniret expeditionem, quòd astrorum peritia futuram prænouisset afflictionem. Cap. XLIII

Dicta uel facta quorundam scitu digna, quæ ex diuerso, miscella uelut opera sunt in unum congesta. Homeri laus. Ostracismi institutor primus. Pindari & Corinnæ historia. Boreæ honores apud Thurios. Cap. XLIIII

Zaleucum filio iussisse alterum ex oculis erui, alterum sibi, ut lata à se de adulterio seruaretur lex. Adulterij pœna apud Gortynam. Cap. XLV

Silentij bonum ex Græco disticho. Animantia silentio quandoq; salutem tueri. Numæ institutum. Tacita Musa. Gnathænæ meretricis historia lepidiuscula. Silentiarij qui dicantur. Comes, magistratus multiplex. Domitiani uerbum, silete. Cap. XLVI

Prudens Olympiadis apophthegma, quo Alexandri tumorem repercussit, diuina sibi quærentis in uita. Cap. XLVII

De insula Samo, & in ea feris quæ dicantur Neides, & hirundine alba, Aesopo, Hermodice item Midæ uxore, Cumæis prima quæ nummos cudit. Adulterij supplicium apud Lepreos quod fuerit. De Lucania, seu Samothracia, & Lamisco, & Thespiensibus, & Magnetum malis, ac insula Icaro, & piscium excellentia, ac Georgio Trapezuntio. Artem didicisse, uel aruo studuisse, ubi ignominiosum. Cap. XLVIII

CAPITA LIBRI VICESIMISECVNDI.

Prolepsin, id est de dijs anticipationem omnium esse mentibus insitam. Cur deo summo solem persimilem dicat Plato. Cap. I

Quàm absurda prioribus deorum uarietas. Deus ignotus Athenis. Dei summi descriptio. An recte in dei mentione apud Aristotelem θεὸν transferatur animal. Sanitas dea, cui dicarentur capilli. Cælestia qui primum adorarint. Vnde dicatur theos. Cælestia animuant. Apomyius Iupiter. Spodius Apollo. Gratiarum sacra. Dij maiorum gentium & minorum. Lexiarchicum quid. Thraseæ historia. Iupiter liberator. Cap. II

Diuinorum inscitia ubi exorta primum. Deorum multitudo ex Varrone. Item deum esse unum, nomina plura. Stator unde dicatur. Strator qui. Quid Amum. Quid Phtha, & Osiris. De Melisseo itē, & Melissa, ac Iunone, & Nymphis, ac Boni templo. Nomij montes. Pannomius. Melpia locus. Marnas Iupiter. Cap. III

Universidad de Deusto
Biblioteca

Platonem & Platonicos nonnullos sentire, unũ modo esse deum. Deus unde. Cap. IIII
Super Memnonis sepulchro & statua ex Græcis adnotata pluscula, unde Iuuenalis illustrat. De Rhodio Memnone, ac Palto, Dipalto, Euhelio, & Memnonidibus. Susa cur dicantur. Item quid Apastia, & Pastus. Cap. V
Prouerbium quod est, numerare nouit, quam uim habeat. Deq; arithmetice occultiore. Cuiusmodi sit illud, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse. Cap. VI
Pythagoræ placita de monade, ac dyade: item de pari, imparíq;. Cap. VII
De nouenario numero. Virgilij locus explicatur ex Aeneidos primo. Heliconides Musæ. De Helicone musico organo. De Musis pulchra. Febrium species. Cap. VIII
De monade. Curq; ea ad deum referatur. De ternario item ac quaternario. Triembolum quid, & decembolum. Medici diatritarij, hæmophoui, psychrophoui. Tetrastiche, pentastiche. Quaternarij scrobes. Quaternaria tabula. Cap. IX
Quinarij numeri potentia. Cur sensus tantum quinque, & quæ præcellant sensibus. Pempazin quid. Pempobolum pentadactylus. Pentasublon. Triobolum. Ius quintæ relationis. Quinta, uectigal. Cap. X
De senario numero, & quæ numerorum partes dici iure possint. Numerorum rationem haud esse contemnendam. Cap. XI
Multiplex septenarij potestas. Cur ante diem septimum infanti non imponeretur nomen. Amphidromia. Liberales causæ. Androcles annus, & climactericus. Andracos. Andricelos. De partu septimestri, item octimestri, & de Saturno paucula. Cap. XII
De octonario. Vbi octimestris partus uitalis. Exterricinei qui sint. Epitoca. Epitheca. Restituuntur dictiones in Digestis duæ insigniter labefactatæ. Epithetos epistola quæ. Gellius illustratur. Parcarum nomina. De Ilithyia, & Telepho. Octonario signari iustitiam. Cap. XIII
Denarij numeri potestas. Thracum in numerando mos. Dextræ porrigendæ ratio. Vnde dicatur decas: & quid ita eo nomine dicatur mundus. Cur in supplicijs denario numero utatur Plato. Virgilius explicatur. Decatones, decateutæ, decatelogi, icostologi, decaduchi, decaproti, pentaprotia, decennia, decennalia, encænia, protospatharij. XIIII
Ex numeris qui dicantur lineares, plani, solidi. Numerus quid. Qui numerus dicatur potentia, & qui actu. Digitus in numero quid. Item articulus. Supernumerarij. Super numerũ. Numerarij. Numero dicere. Numerorũ & computationis inuentor Theut. XV
De medijs duobus arithmetico & geometrico. Plutarchi illustratur obscuritas. XVI
Cauillum super litera μ, qua Dionysio concionis habendæ facta potestas est. Quid morologia. Quo sensu dicatur, sortitus es τὸ μ, præter Græcorum interpretamenta. De Dionysio seniore pluscula. Item de iuniore pauca. Dionysocolaces qui, & Alexandrocolaces. Prosagogidæ. Prosagogion. Grammation à Græcis dici sortem. Cap. XVII
Cuiusmodi foret mos sortiendi per literas Athenis: item inter athletas. Qui dicatur ephedrus, aphedrus, & ephormus. Ephemerum. Cap. XVIII
Potentiam ui quadam insita sapientiam cooptare. De Ioue, Saturno. Pallade. Athenæum quid. Vlysseum. Sais. Singa. Zosteria Pallas. Zonæ appellatione quid intelligatur ueteribus. Monozoni. Monazonium. Septizonium. Constillati balthei. Parazonium. Cap. XIX
Epilogus præstantissimorum regum ex ueteribus memorijs. Plutarchi codex emaculatur. Macedonibus fuisse cautum legibus, ne trophæa constituerent. Elephantes quis habuerit in Europa primus. Cap. XX
Philosophos qui imperia arripuerint, crudelius illiteratis rem administrasse. Stephanophorus qui. Basileus, Cœranus, Hegemon quo distinguantur. Cap. XXI
Tyrannos raro consenescere, amicorum inopia potius quàm auri. Cap. XXII
Regium esse, ne tenuia quidem aspernari. Apologia aduersus supercilios os uitilitigatores. Mnaseam cur ueteres Salpam cognominandum censuerint. Spartanorum sacrificia prætenuia. Cap. XXIII
Super omnem irin, adagio quid sit. Iridis rationem esse admirabilem, & cur Thaumantis credita filia: item appellationes eiusdem uariæ: ac cur dicta arcus dæmonis. An in ea sint clementiæ diuinæ præsagia. Item de cataclysmo, siue abluuio, & cõflagratione, siue ecpyrosi. Cataractæ cæli ruptæ quæ intelligantur. Demum de columba indice subsidentium aquarum. ex Plutarcho. Cap. XXIIII
Affectionũ quę in aere fiant, ratio duplex. Item uidendi per lineas. Remus cur in aqua uideatur fractus. Iris quomodo fiat, & eiusdem colorum distinctio. De ophthalmicis nonnihil. Cap. XXV
Item quę requirantur ad iridis effectum. De quodam, qui imaginem ante se propriam uidebat. Cap. XXVI
An lunaribus radijs effici possit iris. Plinius emaculatur. Cap. XXVII
Rotundationis in iride ratio: itẽ colorũ. Cur Hesiodus irin dixerit πολυάνυμων ὕδωρ. Senecæ locus restituitur. Cap. XXVIII
Obseruationes item super iride plures. Maronis locus explicatur, necnon Plauti, ac Propertij. Cap. XXIX
An recte dicatur, iris caua nube concipi. An iridis colores sint ueri. Cap. XXX
An ex iride odor accedat uel terræ uel arboribus. In oriente cur odoratiora consurgant. De aspalatho, & rhamno. Cap. XXXI
Iridis notiones aliquot. Radix marica. De melino colore, & giluo. Quid meline, melinophagos, melothra. Κναυίζειν quid. Iris pro arcu, unde dicatur. Aquarium dici de iride. De arquato morbo nonnihil. Cap. XXXII

CAPITA LIBRI VICESIMITERTII.

Super Phrygij ac Pieriæ amore adnotata paucula, deq; indidem nata parœmia. Cataphryges hæretici. Cap. I
Amor, cur apud Platonicos dicatur dæmon: & cur admirandus. Amoris principium quale sit. Cap. II
Venus duplex quæ sit: deq; amore gemino. Vraniam Venerem qui adorti colere primi sint. Malum punicã in Cypro à Venere satam primo. Mitra Venus. Quibus dijs non prolibaretur uino. Nephalia sacra. Nephalia ligna. Thymum unde. Cap. III
Cur amor heros dicatur, item eros: necnon amoris commendatio. De amicitia quæpiam haud exculcata: item Cratero, & Hephestione. Cap. IIII
Semiramidis sepulchrum. Auaritiæ suggillatio, cum Philippi apophthegmate. Item plura de Semiramide. Quæ sit Derceto, seu Atergatis: item Astarte. Piscium cælestium historia. Chelidonia. Astures aues, & falcones. Quæ dicantur manica, mannos, mannophoros, manni, burdi, burdones, maniacia. Gatis regina. Hieronymi ad Pammachium locus restituitur. Agron Nini filius. Cap. V
Quæ sint septem orbis terræ celebrata spectacula: quamq; in ijs euariet historia. Capitolinus Iupiter, qui Coryphæus. Diana Coryphæa. Interim de Serapeo Alexandriæ. Pyramides cur dicantur. Cap. VI
Byssina uerba, quæ intelligantur. Quid in oratore præcipuum: deq; in oratione magnificentia, & splendore. Asiatica oratio. Quid epiphonema. Virgilius illustratur bis. Cyriologia. Altercatio ab oratione quo differat. Sine controuersia quid sit, Actio & oratio quo differant. Hordearius rhetor. Cap. VII
Byssina uestimenta quæ sint. De phæo paucula obiter: deq; lineis, seu camisiis. Amorgina uestimenta. Leucophæus, leucotheus, leucothea. Thapsinus color. Cap. VIII
Indi sagittarij exemplo commoneri nos, quàm sit famæ parcendum. Indorum sagittæ quantæ, quales ue habeantur ex historia. Chele. Glyphis. Glyphon. Glyphanon. Glyphium antrum. Glyphiæ Nymphæ. Crenæ. Cap. IX
Qua ratione inficerent sagittas Scythæ: deq; eorundem more in sagittando. Tollitur ex Plinio obscuritas. Arabas item, ac Indorum nonnullos tingere sagittas ueneno. Cur Galli sagittas helleboro collinant. Toxicum unde. Conion. Coniazomenos. Brachmanum mos inficiendis sagittis. Cap. X
Qui dicantur computatorum digitis similes. Orontis historia. Scirpum dici uitiose, at scrupum recte. Digitorum gestu supputasse ueteres. De Iano paucula. Ianuarius unde. Cap. XI

Quo digitorum gestu ueteres supputarint. Grūnij historia. Digitorum crepitus apud priores quid innueret. Cap.XII

Quintiliani & M. Tullij auctoritates prædictis accommodantur, & Iuuenalis quoq;. In digitos mittere, quid: item in digito mori. Cap.XIII

Aegyptium iudicem sanctum intelligi. Iustitiæ laus. Stachane quid. Acrisia quid, & acritos. Agesilai, Philippi, Antigoni exempla. Adecastos iudex qui, & unde. Alexandri in iudicando mos. Cap.XIIII

Iustitiæ astruitur excellentia & difficultas. Cur iustitia bonum dicatur alienum. Et cur alicubi dicat Aristoteles, iustitiam esse quiddam exiguum. Cap.XV

Iustitiæ legitimæ finitio. De iustitia particulari, decq; eius partibus, distributiua, & commutatiua, siue correctiua. Vnde dicatur dicæum, & dicastes: necnon medium, siue μέσον. Syndicos quid. Dice, ideſt iustitia, cur Iouis filia. Qui dicantur chirodicæ. Epidicos quid. Cap.XVI

Repassum Pythagoricum destruitur. Gratiarum in urbibus templa quam habeant rationem. De nummi usu, & nota. Permutandi consuetudo apud ueteres. Episemum argentum, uel asemum. Apephthon aurum. Cap.XVII

De iustitia interna, & iniustitia. An sibi quis iniuriam facit: ac, sit ne ad seipsum iniustitia. Plato Aristotelesq; pugnare uidētur. Homicidiū sui an admittatur legibus. Ca.XVIII

Quibus iusti cognomen sit adoptatum. Inibi Aristidis historia. Apollo Dicæus. Terra iusta. Agyrtica quę sint, & quid ad Agyrticas tabellas recidere. Propertius explicatur. De Eleis & Pedalijs Indis. Laudum iustitiæ epilogus. Silentium in iudicio quid. Plauti locus explicatur ex Amphitryone. Iustum à lege, quo secernatur interstitio. Quintiliani ex libro tertio illustratur obscuritas. Cap.XIX

Iram in puniendo præcipuè reprimendam. Cotys Thracum regis exemplum, necnō Augusti. Drusi iracundia. Iræ fœda sugillatio. Microlypus qui sit, & crypsicholus. Crypsinus. Cap.XX

Quæ pro ira dicantur apud Plutarchum à Gryllo in Brutum deformato. Quæ rursum aduersum ea excogitari rectè ualeant. Iræ medicamen optimum esse moram. Perturbationum uictorem posse deum dici. Cap.XXI

Peripateticorum placita pro ira. Lentitudo quid, & lenti qui dicantur. Fortitudinis adulterinæ species. Autolecythi qui sint. Fortitudo syncerior quæ dicatur. Cap.XXII

Diluuntur obiecta, quæ in Peripateticos concinnantur. Iram duobus perpendi modis. Fortitudinis rationem bifariam distribui. Affectiones ex homine tolli non posse. Militi cur honoris deferatur plus, quàm doctori. Apyrina. Cap.XXIII

Ex uoluntate affectionum qualitates præcipuè pendere. Apathiam item non esse huius uitæ. M. Antonini trāquillitas. Aegritudines sępe sublatas, animo sedato. Arietes perturbationum. Cap.XXIIII

De mediocritate, decq; excessibus iræ. Iracundorum species tres, & naturalis eorundē causa. Iræ uocabula: Cap.XXV

An uerum sit, hircos pati facilè, ipsis intuentibus fœminas iniri. De hyæna insuper scitu digna. Confirmatur Plinij historia de uiperæ partu. Athenienſium uotum de hircorum immolatione. Tragos quid, aut hirculus in uitibus. Cap.XXVI

Animal thoa esse homini amicum præcipue. Canum fides anxia in Niciam uenatorem. Super Nicia imperatore paucula, & uerbo μελλονικιάν. Cap.XXVII

Ingenio præsignes esse plurimum iracundos imbellesq;, at grauitate fortes sed indociles obliuiososq;: undecq; horum promi effectuum ratio ualeat. Cap.XXVIII

De Vulcani templo apud Aetnam Siciliæ, decq; canibus ingenij mirandi discernendis, qui castè piecq; accedant, aut scelere imbuti salutatum tamen eant deum. Cur Vulcanus in insulam Lemnum excussus tradatur. Lemnia terra, quæ & sigillata. Philoctetę historia. Cap.XXIX

Cereris templum, & festum Chthonium, apud Hermionenses celebre uel miraculo, quòd præferocem taurum ducat ad aram uetula sacerdos obedientissimum. Item de canibus in Palladis templo, quod in Daulia est. De Panos templo in Arcadia, ubi Aula locus uisitur, & muscis auolantibus ex Olympia & Leucade, ubi Actius Apollo: necnon de

de Diana in Icaro insula, Cap.XXX

Quadruplex loquendi figura, ueteribus obseruata grammaticis: prisca, Latina, Romana, demumq; miscella, siue mixta. Cap.XXXI

Morbo atrocius grassante, uel etiam citra oblæsionem manifestariam, nōnullos se in puteos deiecisse. Lugdunenses mulieres. Laurentianus Florentinus. Cap.XXXII

Qui dicantur citharœdi pisces, quæq; nominis habeatur ratio. De polypo item, qui sua sibi uoret brachia, cirrhosq;: quod negant alij. Cap.XXXIII

Ceruum à Philadelpho ita educatum, ut Græcæ linguæ sono insuesceret, intelligeretq;. Meropis auis pietas singularis. Luscinię ambitio. Ciconiarum pietas. Cur easdem pietaticultrices dixerit Arbiter Petronius. Cap.XXXIIII

Apum nomina plura. Emplastica, & paremplastica, quæ dicantur. Anthredon. Mellis genera, non citra admirationem. In Mycono apes non haberi. Vocabula plura ad idem: plastides, cephenes, sira, sirenæ, melissa, melissia. Melissæus Iuppiter. Melitea lintea. Neon accipi pro uere. Hyemem esse patrem temporum. Apomeli. Mulsa. Apiana uua, & muscatula. Melitomata. Cap.XXXV

CAPITA LIBRI VICESIMIQVARTI.

Vbi affectus mouere non permittantur oratores. Quintiliani sententia perenditur. Quid propriè πολιτικόν, quid'ue ἠθικόν. Item narratio morata. Horatij locus de morata fabula. Cap.I

De apathia, dyspathia, metriopathia, propathia, sympathia, antipathia, & id genus plerisq; alijs. Procatarctica & synectica causa quæ sit. Item aipathia, homœopathia, proegumenon. Antipathiam promiscere. Idiopathia. Cap.II

De monstro mirabili ædito in Rhodiginis agris. De piscium & ranarum pluuia. Item de infante Constantij temporibus nato. Monstrorum ratio ex cælesti disciplina. Decani. Munifices dij. Cap.III

Super Agathocle adnotata quæpiam. Curq; is graeculus sit cognominatus: item triorches. Plutarchi labecula colluitur. De buteone aue. Gracchus, & Pulcher an flatilem admittant. Mihi cum flatili scribendum. Martialius Caracallæ occisor. Philomelam dici non philomenam. Cap.IIII

Nominum ratio recta quæ sit. Quid sit, quòd substantiam nomen dicitur significare uel qualitatem. Item nominum interpretatio plurium. Onomatotheræ qui dicātur. Menandrus. Menecrates. Mysteria. Quintiliani locus ex libro de Pythijs. Galbana. Allantes. Allātopolæ. Salsicopolæ. De Bryseide, ac Chryseide. Caius unde dicatur. Gæus bos qui sit. De Nauætho, & nauium incendio ab Troianis mulieribus. Cothones, uel Cothi. Sios dici deos. Cap.V

Nomina item à uirtute, felicitate, moribus, ac uarijs producta euentibus. Varius, qui: item nothus. Nothiæ pecuniæ. Ciceronis locus ex Epistolis de Pene. Lamyrus quid, & diadema. De Casandra & Achille pluscula, & patria eiusdem Phthia. Venox unde. Caudex, & codex. Excodicare. Ablaqueare. Regilliani historia. De Thetide nonnulla, bis. Cap ut VI

Super Euripide, & Archelao paucula, & Cylone. Plutarchi locus malè tralatus restituitur. Pulchritudo cur mirè afficiat unumquenq;. Omne pulchrum esse item bonum. καλὸν unde dicatur. Diotimæ præceptum. Quintiliani locus illustratur. Pulchritudinis species. Cap.VII

Quo pacto à corporea fugiendum pulchritudine. Qui plurimum terrena mirentur & ament. Cap.VIII

Platonicorum laus. Pulchritudinis commendatio, cum mulierciularum sugillatione. Iuuenalis illustratur, & restituitur Plutarchi locus ex uita Catonis Vticensis. Certamina de pulchritudine. Tenediarum uenustas præsignis. Chrysophori mulieres quæ intelligantur. Item certamina muliebris temperantiæ & œconomiæ. Cap.IX

De Euripide quæpiam haud inuenusta. De Græco penu præcerpta potissimum. Scādia quid. Esterincæ canes, uel trapezei. Palinthus. Cap.X

Persarum legati quo pacto ab Alexandro dimissi. Soles duos, necp; item regna duo patitur mundus. Cælum quis furnum dixerit, homines autem carbones. Cap. XI

Solis descriptio, & cur dicatur Phaethon. De Eridano. Ouidij locus restituitur. Solis magnitudinem non recte metiri Epicurum argumẽto oculorum. Sol cur oriens aut occidens maior uisatur, & remotior. Virgilius illustratur. Discus & solos quid, & abacus. Solis cursus per zodiacum. Anni ratio, & bisexti. Signorum zodiaci inæqualitas. Dodecatemorion. Cap. XII

Falso Epicurum opinari, astra quum oriantur, accendi, quum occîdant, extingui. Caput XIII

Solis præcipuæ laudes. Briarei allegoria. Archimedis laus. An fatendum sit, solem calere. An cælum sit igneum. Parhelia, & anthelia qua contingant ratione. Cap. XIIII

Cælum item esse ignem in quo tria sint, calor, lumen, uitalis humor. Tollitur ex Plinio obscuritas, item Martiano & Aristophane. Obiter de argento, quod uiuum dicunt. Caput XV

Peripateticæ rationes, solem stellasq; non esse igneas. Cap. XVI

Bessarionis ad idem sententia. Qui sint antisii gradus. Anthion quid. Anthele. Anthelion. Solis inter planetas locus. Cur solis frater Titan. Meganira. Despœna, id est Ἀκαμανία quæ sit. Virgilij locus declaratur. Limbum pro zodiaco accipi. De Lyceo monte pulchra. Iuppiter ubi & à quibus sit educatus. Agno fons, mirandæ naturæ. Lycæus Iupiter. Lycæa sacra. Antra cur dicata dijs. Mithra. Mithriaca sacra. Cap. XVII

Grasum ne pertulisse quidem quid sit, & quid grasus & grason. Tragasæus & tragomaschalos. Cur sub alis odor malus. Cur pedes fœtent. Cap. XVIII

Cur odorem malum augeat calor. Item cur præcipue odoribus capiantur homines. Inspirationis opus duplex. Odori percipiendo quid necessarium. Cap. XIX

Cur odorandi sensorium in homine retusius hebetiusq; sit. Cap. XX

An odoribus suffici alimentum queat. Rhyntaces auis. Ouidij locus explicatur ex primo De Ponto. Chamæleon. Salamandra. Cap. XXI

Odoratæ suffitionis utilitas mira. Ignes odoratos pestilentiæ occurrere. De Agrone medico, & lindo specie aromatis. Myrrha cur Aegyptiace dicat̃ bal. Beelzebub. Baion. Zygia resina. Myrine. Stacte. Gutta. Cap. XXII

Qua ratione audiant odorenturue, quæ sensorijs eiusmodi non sunt prædita. De piscibus qui inclamati ueniunt. Piscina quid. Cap. XXIII

Ambiguitates in odorum ratione pluscula. Interibi enarratur Martialis. Stilum uertere quid sit apud Horatium primo Sermonum. Cap. XXIIII

Vbi nam sit odoris sensorium. Martialis illustratur. Quid muscus, & moschos. Zibettum. Zapetion. Moschion. Alabastrum, & alabastrites unde. Bryodes. Bryon. Vocabula plura ad odorem spectantia. Oletare quid. Situm sentire. Ozanica, Ozæ, Obolere, Mephitis. Cap. XXV

Pustulas in naso, & ionthos quid signare coniectarint ueteres. Psydraciũ quid, & ionthos, & unde. Vari in naso. Amantium blandimenta aduersum amatos. Grypi qui. Pusula. Pusulosæ oues. Ignis sacer. Cap. XXVI

Sternutamentum censeri quandoq; ominosum & inauspicatum. Catullus & Propertius explicantur. Interim quę dicantur serperastra. De sternutamento plura ex literis interioribus. Symbolum quid. Singultus unde fiat. Ptarmica. Ornis quid. Cap. XXVII

Cyclops excæcatus qui sit. Cyclopei ludi, qui intelligantur: item Teuthidi similis, & quid teuthis. Interibi cur Antimachus diceretur Psecas. De sepia & loligine. Titanicis malis quæ intelligantur consimilia. Cap. XXVIII

Principem esse necessarium, rationibus aliquot colligitur. Nullum esse homine socialius animal. Cap. XXIX

Cuius deceat esse modi principem. Duplex esse in natura regimen. Cur homo, minor mundus. Cap. XXX

CAPITA LIBRI VICESIMIQVINTI.

Prouerbij ratio, Platano similis. De platano pluscula, & platanisto. Obiter qui dicantur

tur à Persis immortales. Herodotus & Curtius declarantur. Melophori qui sint. Item mellotides. Mala Hesperidum quæ intelligenda. Mallophoros, Trimacresia, & macra apud Gallos quid. Sphæria. Platamon. Platanos uas. Cap. I

Adagia duo à cupresso producta. Horatij locus illustratur. Euãgelia immolare, quid. De cupresso nonnulla. De pinu, Herodoti perpenditur sententia. Sphæria quid. Sphela. Sphæricus qui. Sphæristerium. Sphæria quæ in theatro spargerentur. Tesserulæ. Echepeuces quid. Galbuli. Galbæ nuces. Cap. II

Oratio concisa breuisq; an præstabilior sit. De Phocione, Catone, Demosthene, Pericle, M. Tullio, T. Liuio, & alijs. Cap. III

Admirabilis in Phocione natura: item Cynico Diogene, Antiocho Cilice, Aristodemo, Socrate. Vxores Socratis. Hieronymi locus restituitur. Cap. IIII

Quæ in corporibus calorem præcipuè custodiant. Tremoris ratio. Cur frigore nimio nigrescant extrema, & decidant. Obiter, an ignis sit coloratus. Malce quid. Cap. V

Cur extrema frigefacta uehementer, si admoueantur igni, dolent. Quæ præcipuè infestentur frigore. Cap. VI

Frigida membra in aquam itidem immissa frigidam refici. Quæ consequantur symptomata pereuntes frigore. Rhigosibij & dysrhigi, qui dicantur. Et quid rhigos. Virgilij locus ex secundo Georgico. Sceleratum frigus appellantis. Cap. VII

Frigoris euentus plures. Exercitatos inexercitatis amplius sentire frigus. Balbutiei ratio ex frigore, ebrietate, ira. Pili cur surrigantur frigore. Stupor quid. Sopor stupidus. Peripsyxis. Catapsyxis. Phrice. Thebanum frigus. Chalcidicus cantor. Cap. VIII

De bulimia, seu canina fame. Vini nocumenta in ieiunio. Quid thorexis & acrothoraces. Thorax pro pectore unde dicatur. Acroteria. Acrostichis. De canino prandio uel licatim. Canina fames cur dicatur. Canum in excernendo difficultas unde sit Caput IX

Cuiusmodi sit prouerbium, Aristogiton claudicat. Gloriæ adipiscendæ ratio. Quæ respublica optima. Cap. X

Ludere domi suæ, quid sit. Cur ludo comparetur sapientia. Obiter de quinq; pedum præscriptione. Cap. XI

Philosophiæ in partes quasi membra distributio. Simulacra duo proposita nobis ad ueritatis diuinæ speculationem. Thesis quid, & thetica in Paradoxis, restituta lectione uera. Exconsules. Exquæstores qui sint, ac expatritij. Excuriati. Explãtare. Exaniare. De Iustiniano nonnihil. Cap. XII

Quibus gradibus diuina ad nos profluat illuminatio: rursumq; quibus ad deum nostra refluat mens. Cap. XIII

De felicitate duplici, speculatiua & actiua, & utra excellentior uita. Cap. XIIII

Cur ore emissus lente spiritus calidus sit, aliter uerò frigidus. Cap. XV

Quid sit primò frigidum, aer ne, an aqua, an etiam terra. Cnephas, & nephos unde. Oleum cur diaphanum, & in primis leue. An chaos legi rectè possit in Euangelio Lucæ. Chaon quid. De Stygis aqua. Item quid Latype. Chaos. Ades. Herebus. Cap. XVI

An seruitus sit præter naturam. Quot modis serui fiant. Vulcani & Dædali tripodes. Veneris statua mobilis. De duplici in nobis principatu, decq; Asiaticorum seruilibus ingenijs, & Persica seruitute, ac Iuliano imperatore. Cap. XVII

Seruorum species esse plures. Banausi qui dicantur. Ergasterium. Ligna ergasima, cau sima, cocta, acapna, erepsima. Coctilia taberna, coactiliaria, coactilia, cathedraria. Axylon quid. Amurca. Amorgæ. Amorginæ uestes. Amorgis. Erepsimon. Xylosis. Diaxyla. Dialectica. Diaporphyra. Xyla. Thetes. Thessæ. Penestæ. Cillycirij. Arotræ. Encyclij qui sint, & in ordinem redacti. Athenarum ordines quatuor. Cap. XVIII

De Cretensium seruis, & Spartanorum Helotis. Inibi quid cryptia. De seruis item sale commutatis. Qui dicatur propriè δοῦλος, & qui œcetes. Quid tityrus, tatyras. Ministri publici. De epharmiotis, seu amphamiotis. Mnœa seruitus quę sit. Mariandyni, chrysoneti, chrysendeta. Muscæ quas dicunt helios. ἄλη quid uocent Græci. Asparagus helius cur. Latris. Atmenus. Scythæ ministri, siue toxotæ. Cap. XIX

Qui dicãtur apolides, & insularij. Expẽditur locus in carmine obscœno. Salutigeruli.

Mesaulij. Mediastini. Mesonautæ. Symbolæ. Literati serui. Eorundem nomina plura. Saccularij. Directarij. Saccaria nauis. Saccariam facere. Admissionales. Censuales. Metata. Epimetatica. Metator. Mensor. Nautebatæ. Mediastuticus. Cap. XX

De seruili genere quid sentiendum. Non seruis modo, sed & iumentis benigne impertiendum. Hecatompedon quid. Plinius illustratur cum Aristotele. Seruorum tractandorum ratio. Magistratus, quem uocant Iouis Olympij famulatum. Cap. XXI

Serui mali conditio ultima quæ sit. Item de pileatis seruis. De lapide emptus apud Columellam qui sit. Pausicape quid. Tribunos capitalia uindicasse, sontium seruasse uincula, pecuniam signasse. Pragmaticus status qui. Tribuni Rufuli in re militari. Pragmatica sanctio. Pragmaticarij. Cap. XXII

Seruos nō habere caput, quid sit. De capitis diminutione. Capita deminuta quæ intelligantur. Capitatio. Peræquatores. Quintiliani locus ex libro tertio. Seruos non admitti in militiam solitos. Qui dicantur uicarij. Martialis illustratur. Et qui serui pœnæ. Fornacarius, & fornicator. De seruili procacitate. Alter Martialis locus aperitur. Diaconus, Diaconium. Conturbatores serui. Reliquamenta. Cap. XXIII

Vocabula plura ad seruorum rationem spectantia, nec ferè obuia. Therapia. Prater. Mylites. Mylon. Stigmatiæ. Stigones. Hystrichides. Hystrichula mens. Stion. Stypos. Helotæ. Zetrea. Chondrocopia. Gymnetæ. Corynephori. Moruli. Moron. Enchesimoros. Morus arbor. Apparitores. Coryna. Rhopalon. Melophori. Gamori. Callicyrij. Eleatri. Synceraſtum. Attagen uarius. Clision. Manes. Manichæi. Actis. Vocatores. Ceruum apud Martialem pro seruo positum fugitiuo. Paratura. Fugitiuarij. Cap. XXIIII

Cœna dubia ex sue tantum mansueto, & inde paroemia. Item quam habeat rationem id Plinianum, Multa Syrorum holera. De rore Syriaco & manna. Syrium quid. Syrupa, in medendi arte cur dicantur. Cap. XXV

Medicorum decreta de suillæ carnis præstantia. Chalari sues qui sint. Chalastice medicina. Item uocabula id genus plura: delphax, adelphi, phorine, thytæ. Mysterici sues. Chœrus, χοιροπωλεῖν, syrbe, petalides, petali, petasus, laphygmus, hyomusia, hyenia. Hippocratis filij. Hysteria festum. Sues cur sacri in Creta. Metachœra. Necnon de pontifice Sergio. Diocletiani historia. Achores. Siali, sialochi. Cap. XXVI

Pholiam ursarū, quid intelligant Græci auctores. Vrsæ uafricia. Pholeus quid sit: item pholis, pholaides, pholades, pholyes, pholides, phonæ, pholles. Cap. XXVII

Cornicis admirabile obsequium in Aegypto, quæ tabellarij uice fungeretur: inde moriens honestata est sepulchro. Cynocephalorum docilitas. Phaciolium, cordyle, crobylus, nidarium. Cornicum oculos configere quid sit, uel cur dicatur. Cap. XXVIII

De Simone Mago paucula, qui est habitus deus. Draconis in puellam amor admirabilis. Cap. XXIX

Deorum apud priscos nomina uaria. Hieromenia quid. Penates dij. Mensium singulos suum habuisse numen. De Vitunno, Sentino, ac selectis dijs. Saturnij uersus, Iouij, Ianales. Prosa dea. Postuerta. Anteuerta. Templarij qui intelligantur. Tutilina, tutanus, tutulus. Platonicorum obseruatio in lucis. Pythagoreorum solitudo. Capitis conuelatio in sacris. Protemenisimata. Cap. XXX

Super aspide paucula. Aegyptiorum reges cur aspida in diademate gestarent. Aspidis notiones. Aspidion quid, & aspidiscus. Cap. XXXI

Pastoris cum capella intus admirabilis: deq; inde nato mōstroso fœtu. Crathis fluuius unde sit appellationem nactus. Interim hircorum zelotypia. Cap. XXXII

Super dipsade adnotata paucula. Prester, causon, melanurus, ammobates, centris quid. Melanura quæ dicātur. Senectutis anguium fabella. Ogygium quid. Cap. XXXIII

CAPITA LIBRI VICESIMISEXTI.

Quo distinguatur bulimos, ab eo quem canimum dicunt appetitum. Vnde dicatur bulimos, & quid cenangia. Bucæus qui. Fames uniuersa, & uaccina. Citta, cytinus, anorexia, cittales, anancophagia. Saguntina fames. Cap. I

Ventrem non habere quid sit. Qui dicātur sphecodes, lagari, sphacelodes, sphacelus, cangræna, buphagus, buplanostricti. Bucolici milites. Sphragidion, sphærus, cyllas, procœlij, popæ, butypi. Ventri concœnes. De Philopœmene pauca. Athletica habitudo. Cap. II

Torminum ratio. Hydropiseos species. Suspensi dolores & sublimes. Hydragoga medicamina quę sint. Hydrus, siue natrix. Grauidam quo pacto internoscas. Hydrostasium. Hydrocephala affectio. Hygrocephali. Lymphati. Hydatis. Hydrocele. Oscheon. Hydra. Lerna. Lernæa. Chersidros. Hydata, id est aquæ, quid indicent. Hyderis. Diabete. Paracentesis. Paracenterium. Cap. III

Argenteo uomere araturos, cur Delphica pronuntiarit uates, scitantibus Lacedæmonijs. Necnon oraculo eodem, quid sit eulacha: item aulax, ogmos, ordinion. Cap. IIII

Aratri partes. Mercaturæ laus. Echetlion. Zogros. Corone. Nympha. Embryon. Zeuxidia Iuno. Iunonis flores qui. Vrbibus aratrum circumducere quid sit. Propertij locus explicatur. Sed & Seneca restituitur. Syluarum præfecturam cōsulibus iniungi solitam. Prouincię maiores minoresq; quę sint. Virgilij locus enarratur. Item alter, cur turtur aeria. Barbarica sylua quæ. Cap. V

Missilia Fortunæ quæ intelligi debeant, & quid missilia. Odorati imbres qui. Catachysmata esse item missilia. Cap. VI

Clepsydræ cur tardius fluant hyeme, & naues item lentius commeent per flumina, sed plus gestitent oneris. Cur mare undabundum incalescat, reliquis aquis agitatu frigescentibus. Rhathagos. Rhathapygizo. Scantharissare. Cap. VII

Mari Dionysium demergere, quid sit. Cur uino immisceatur maris aqua. Plinius illustratur, Thalatta pelagia quæ, & cur. Aparachyton uinum. Cur delphini circa Liberum patrem. Cap. VIII

Cur mare dulcibus aquis minus frigidum. Item cur pellucidius. An aqua sit coloris expers. Colorum distinctio. De lepra nonnihil. Hypopsari equi, aut psari. Cur albus color Iunæ contribuatur. Et cur lanitio albo decepta fingatur à Virgilio. Cap. IX

An mare speculi uice imaginem reddere queat. Virgilij uersus expenditur. Eiusdem loca duo restituuntur, ex Georgicis unus, ex Aeneidos sexto alter. Cap. X

Cur maris aqua hyeme sit amara minus, & dulces item æstate fiant deteriores. Cap. XI

Cur mari quiescente, nauigia absorbeantur quandoq;. De terræ cauitatibus. Naturam esse duplicem. Cap. XII

Nauseabundos cur faciat mare. Iuuenalis illustratur. Cap. XIII

Cur theologiam & physicen spreuerit Ptolemæus. Maris regionem, esse aquarum locum proprium, non maris. Mare, quid uocent Hebræi. Quid mare Tiberiadis. Aquarum distinctiones, & in quo genere constituendum mare. Dijpetes quid sit. Nymphæ, cur Iouis filiæ. Caducæ aquæ, quæ intelligantur. Caducum. Vicesima, quid. Vicesimarium aurum. Chrysorrhoas fons. Aquarum item miranda natura. Anigrides nymphæ. Cap. XIIII

Mare, cur falsum, & curnam calidiore tractu scintillare uisatur. Cap. XV

Cur pluuijs quibusdam incoquatur salis sapor. An uera sit Plinij sententia, æquorum superficiem esse dulciorem. Aquarum dulcium ratio. Cur stet mare. Aquarum colores. Halipedon quid sit, & cur dicatur. Halipartum. De maride mensura, & marila. Marrha. Pelagus maris quid sit in sanctis literis. Cap. XVI

Mare esse animantibus simile, deq; eiusdem purgamine. Item de solis bobus, & copria littore. Cap. XVII

De Amphitrite & Phorco. Grææ quæ sint. Quid ampotis in mari: item ampron: item de maris coloribus, ac epithetis uarijs, œnopo in primis & Myrtoo. Vinum modo nigrum fuisse ueteribus. Dium mare, cur. Pectora in mari, quid. Cap. XVIII

Vrsi manus, cur partibus ęteris suauior. De uerbo ἀρκτοδύσαι. Enarratur Iulius Pollux. Puellas dici consuesse quandoq; arctos, id est ursas. Arctos unde, & Cynosura, & Helice. Cap. XIX

Aetneæus uenator, quinam prouerbio intelligendus. De florida Aetneæ regionis natura. Ouidius explicatur. De Proserpina quædam, & Aetna. Theogamia festa. Theophania, & Antheſphoria. Leucippus Ceres, cur: item Brimo. Corollarum è floribus inuentio. Item de rore. De Narcisso nonnihil. Cap. XX

Fumum,umbram,nubes capi pro re momenti nullius. Nebulæ, pro pane. Eſcharites. Eſcharulæ mulieres. Capnoſphrantes. Capniſtæ carnes. Fumarium. Qui dicantur Selli. Anopæa auis. Fumum uenditare. Sellæ familiares. Narciſſi fabella. Vmbram ſuam metuere, quid. De paſpale, & achne. Item atheres quid. Atherina, & abydena, abydocome, mation, matiolichus, attaragus, epſethia, athara, ecta, pſothion, pſathyrion, ſtachyalogi. Harenarius teſtis. Pylaica, quæ dicantur. Plutarchi locus explicatur. Myodochus. XXI

Super Aphricano Scipione paucula. Qui dicantur uelut umbræ uagari. Plutarchi interpres refellitur. Cap. XXII

Multos uagari uelut umbras, Duas eſſe conuerſationis uias. Vitæ genera tria. Aquarum nomine mortales intelligi. Quæ uictoria nobiliſſima. Scipionis dictum. De Adriano imperatore, ac poeta Floro. Adriani in eminentiſſimum quenq; inuidia. Dionyſii Sophiſtæ dictum. Perſarum cadauera non computreſcere, ut noſtra. Cap. XXIII

Cardamo ſimiles qui dicantur, cur eo ueſcantur Perſæ: eiuſdem nomina plura, & uires. XXIIII

Cuiuſmodi eſſe deceat conuiuales confabulationes, quæ epicyliciæ dicuntur. Iſocratis dictum ad idem. Perſarum ritus. Decori neceſſitas. De Alabandeis pulchra. Abderitarum ſugillatio. Cap. XXV

Vmbram ſuam metiri quid ſit, ex hiſtoria nato adagio. Archidami monita ad inſolentiam humanam retundendam. Cap. XXVI

De chriarū ratione, & quid chria. Item quid ſententia, eiusq; diſcrimina. Et quid chrio des. Interim regis boni munus quodnam ſit. Paraphraſis, metaphraſis, ecphraſis. XXVII

Ethologia quid, item ethopœia, idolopœia, proſopopœia. Abecedarij, ſyllabarij, nominarij qui ſint, ex Hieronymo & Auguſtino. Cacoethe ulcera. Cap. XXVIII

Leporem mœnibus indormire, quid ſit. Leporum luſtra. Rechamus quid. Reliquatores quo ſenſu dicantur ab Iureconſultis, & uerbū reliquari. Item quæ ſint ſchelides. Schedia. De leporibus multa. Melanchema. Schinis. Epipercnon. Percne. Percnopteron. Daſypus. Accubitæ. Accubitalia. Cap. XXIX

An daſypus, ſimpliciter ſit lepus. Plinius defenditur. Leporum genera. Linum. Linaria. Titi imperatoris mors, & Vlyſſis. Lepus marinus. Cap. XXX

Rheginorum numiſma cum lepore. Inſuper de leporibus uarie obſeruata. Et prouerbij enarratio plenior. Lepores galeati qui ſint. Lagobolium. Leporis uitam agere, quid. Velocitatis ratio. Pyctomacarij. Arenarij. Dulciarij. Equitiarij. Mulomedici. Cap. XXXI

De urbium mœnibus Spartanorum ſententia. Inſuper ad eam rem pluſcula. Structurarum ſpecies. Qui diatoni, ſeu frontati lapides. Qui pylori, & qui tichophylaces. Horcanæ, iſodomum, pſeudiſodomum, meſopyrgia, metapyrgia, metorchion, melaba, oricum, orchos. Mothon lapis. Mothone ciuitas unde. Mothones qui. Spermologi. Turrium ratio. Mothonica, motho, mota, priapiſcoton. Terminales lapides. Tranquilli locus de urbe lutea, uel lapidea. Tichobates, directarius, turunda, motaria, motophagia, emmota, pyulca. Emplaſtra barbara, cirrhota, luthea. Emplaſtra bicolora, & bifacia. Cap. XXXII

De Chiorum turpitudine, obiter & Cappadocum. Ephorium quid. Cur dicat Chios. Dictum Chij Onomademi. Vini nigri inuentio. Vitium honor in Romanorum ſupplicio. Lucillius cognomento Cædo alteram. Amphisbæna. Chiæ. Idæ. Cap. XXXIII

CAPITA LIBRI VICESIMISEPTIMI.

Hoſtem minime ſegnem, ſæpius emolumento eſſe. Cotem noſtrā quid dicamus, adagij ſpecie. Carthaginis euerſio. Cap. I

Cæleſtis aquæ præſtantia, curq; eadem computreſcat celerius. Cap. II

Cæleſtium item aquarum bonitatis ratio. Quid ſit illud, in eundem fluuium non poſſe quem bis ingredi. Cur ranæ imminentem præſagiant pluuiam. Aſtrapææ quæ dicantur, & ceraunię aquæ. Cap. III

Quibus nocumento ſit cæleſtis aqua. De ceſtreo, ſeu mugile, & cephalo plura. Ceſtrum quid. Ceſtra, uiriculum, ceſtus. Blennodes quid. Repetita Plinij defenſio. Cephalinus, ſphondylos, blæpſia, plotes, ceſtros. Cap. IIII

Aquarum laus præcipua. Horatij locus explicatur. Chaos quid, & unde. Iuriſiurandi per Stygiam paludem ratio. Amymoniæ aquæ. Aquariæ libræ, item dioptræ, & chorobatæ. Libratores qui. Aquæ hauſtu concipi apud Clarium Apollinem uaticinia. Cap. V

Niloticæ aquæ laus præcipua. Cur Nilus dicatur Iupiter, & Saturnius. Molpis Eleus. Chomata Nili, & diacopi. Commatica. Comæ. Halmones qui ſint. Quæ ſit fluminum & aquarum probatio. Decocta quid. Plinij defenſio aduerſus Merulam. Dera. Apollo Diradiotes. Syrembolum. Sarabaitæ ſacerdotes. Sarabara. Sarabadena oraria. Aquai legendum apud Quintilianū & Virgilium Aeneidos ſeptimo. Interim de Ioue pluuio, & terræ ſimulacro. Cochos. Limbatæ chlamides. Singiliones. Alphei tranſitus ad Arethuſam. Sarambus. Deductoria. Cap. VI

Cur animantibus ſomnia ſint data: item ſomniandi cauſæ: quæ ſomnia liceat coniectare. Cap. VII

Quid prophetia proprie, necnon prophetiarum gradus. Vectij uaticinium de Romani imperij perſeuerātia, ex uulturū duodecim ratione, Romulo qui ſunt oblati. Cap. VIII

Afflationum ſpecies. Qui afflatorum ſtatus. Quæ ad ſomniandi rationem requirantur. Somnij laus etiam per exempla. Cur ſomnia matutina ueriora. Cap. IX

Somniorum diuinatio an ſit, ex Ariſtotele: itemq; an à deo mittantur ſomnia. Brizo dea uaticiniorum per ſomnia. Cap. X

Quam dixerit ſomniorum rationem Democritus. De motionibus ſomniantium, ex Ariſtotele eodem. Item cur fatui præcipue motionibus excitentur. Noſtra hæc quæ concinnamus, nunc urbanæ uillæ imaginem exhibere quandam, nunc fructuariæ, uel etiam ruſticæ. Cap. XI

Somniorum in quibuſdam certitudo unde ſit. Item de melancholicis. Lycanthropi. Lycanthropia. Lycaones qui intelligantur. Cap. XII

Quicquid occurſat per quietem, non dici inſomnium. Item qui non ſomnient. Cur quandoq; meticuloſa obueniant ſomnia. Cap. XIII

Somniorum ſpecies aliquot: item de eorum interpretibus. Ephialtes qui ſit, ac pnigamon, ſeu pnigalion. Qui ſomniator. Somnioſus. Somniculoſa aſpis. Oniropolos. Oniros unde, & item Irus. Ciceronis locus explicatur. Onirocritici libri, & thytici. Althæni amnis proprium. Supellex unde. Hypereſiū quid. Pelles tectoriæ. Hychthyis, hychthyia, byblos, pellarij, arbeli, lathargi, xyſmata, arbele. Diphtheriæ ſenes, cur. Pellium incubatus. Scytharum mos. Pluſcula porrò de pellibus. Pardalea ueſtitus qui dicatur, uel lycea aut nebride. Cap. XIIII

De coniectoribus aliqua. Quintilianus illuſtratur. Somniorum item ſpecies multæ: theopneuſta, phyſica, ſyncramatica, addiuinantia. Item bonam uel ſequiorem indicantia conſtitutionem. Inſuper de incubo. Dormitio reſupina. Relegati, ac deportati, quo differant. Achillem Ariſtarchi, eſſe ab Ennio tragœdiam, titulo eiuſmodi cōcinnatā. Cap. XV

Qui nunquam ſomniarint. Plinius declaratur. Abluere ſomnia, quid. Perſii locus aperitur. Ardalij ara, in qua ſomno fieret, & Muſis res diuina. Ardalides Muſæ unde dicantur. Tibiæ inuentor. Cap. XVI

Ouorum natura mirabilis. Item de naufragis mirum, qui ſidant prius, mox fluitent. Lucianus explicat. Ariſtotelis defenſio à calumnia. Oua luſtralia & pnicta, quæ ſint. Oſtracoderma, & malacoderma. Cyami nomine, ouum ab Pythagora intelligi. βομυτὰ, βοφυτὰ, πυλωτὰ, ὄεια, pnicton, oogala. Requieta oua. Helenæ ouum. Oaria. Pſathyra. Item quid lecithus, & lecithopolis. Item de ouis plura. Epidorpiſmata. Metadorpia. Epiphoremata quæ intelligantur, item epiphoræ. Thalia caſeus. Pyriephthas, epidipnides, celyphanon. Vreus pro mulo, cur. Molæ in fœminis ratio. Selenetides mulieres. Vitellum dici chryſon, & chloron. Cap. XVII

Cur ieiunantes præcipue infeſtet ſitis. Virgilius illuſtratur. Cap. XVIII

An in pulmonem corriuetur potus, diuerſæ in eo ſententiæ. Pulmonis functionē duo habere munia. Ἀσαωνὸν quid. Eudiapneuſti. Araeoſyncriti qui dicantur. Cap. XIX

Ieiunij ratio ex medicorum ſcitis. Firma ætas quæ intelligenda. Item quid Hieronymus de ieiunio, & Porphyrius. Encratitæ hæretici, qui & Seueriani. Cap. XX

Tritagoniſtæ conuitium Aeſchini inuſtum, quid ſibi uelit. Teſſaracoſton in grauidis tempus, quod ſit: necnon teſſaracoſton feſtum. Teſſera in re militari, quid, Cap. XXI

In piſce

Universidad de Deusto
Biblioteca

In pisce communi spinam non esse, quid significet. Atasthalia quid, & unde. Heterogenaros. Arithmetica ne proportio in conuiuio probabilior, an geometrica. Cur cœnam dicant δεῖπνα. Dætis quid, uel molyza. Protothœnia. Trimmata. Homochœnices. Homositi. Camasenæ apud Empedoclem quid. De Boethio plura. Cap. XXII

Candyli quid sint: item abyrtace, abyrtacopœi, candys. Plutarchi codex emaculatur. Caryceumata. καρυκοποιῖν. Carycopœi Delphi. Caryca. Paropsis. Paropsimation. Onthyleuses. Carica. Carya. Conchyliorum lautitia. Syrmæa, syrmia, mimarcis, nogalismata, mimata, hæmatia. Buli pro intestinis. Liculmen, alix, enhæmata. Cap. XXIII

Prandij & cœnæ uocabula, tam Græce, quàm Latine unde inflectantur. Acratisma. Ariston. Dipnon. Monophagi. Monositi. An ueteribus in usu fuerint prandia. Ignis laus & salis. Quæ sint bellaria pergrata. Vnguentorum mos. Myron unde. Triclyniorum, & conuiuarum appellationes plusculæ. De Androne, ac Thiaso. Andera quid. Symbolum quid, & symbole. Collecta. Conuiuiorum species. Ilapine. Gamos. Eranos. Sportularum conuiuium. Ilæ quid. Ilarche. Brumalia quæ, & unde. Cap. XXIIII

De scimpodio, & stibadijs: itē anaclinterijs, seu accubitis. Stibys, stiba, buni. Sederent ne, an accubarent priores. Item uocabula plura ad conuiuij dominum & seruos spectantia. Copides cœnæ. Physicilli panes. Titthenidia. Corydalus auis. Corythalia Diana. Corithale. Tytthos. Aeclon cœna. Copissare. Copelus. Synæcliæ. Epæcla bellaria. Cammatides. Cammata. Psæsta. Logodipnum. Dipnologia. Gastronomia. Gastronomi. Tithoreum oleum. Copos. Ostocopos. Epibatæ. Empori. Canna. Camella. Coptaria. Cap. XXV

Harmodij melos in cōuiuijs. Cantilenarum genera. Pæon quid, & Pæonia manus. Prę stent ne ex floribus corollæ, an arborum ramis. De unguentis paucula. Cur dicatur rosa Græce rhodon. Corymbi papillati. Alabastri. In calathum fundi, quid. Rosa prius alba unde rubor eam contraxerit. Vacinia. Hyacinthinus color, qui. Rosaceæ coronæ uocabula. Cylisti. Ecclisti. Stephani. Synthematici. Chydeæ. Cyanus flos, qui Baptisecula. Theseum flos. Corona myrtea, & ex lygo, ac harundine. Hypothymides corollæ, quæ intelligantur: anetinæ item. Coronarum in sacris consuetudo. Chthonia dea. Chthonia sacra. Comosandalos flos, siue hyacinthus. Atta, comicus poeta. Ata dea. Perambulare crocū & flores, quid apud Horatium. Cyanus flos. Cap. XXVI

Vasorum nomenclaturæ diuersæ. Figlina subigi aromatibus solita. Coptica uasa. Dinos. Dinæ mergi, cur. Diatretus. Diatheca. Volucris calix. Corymbiatus discus. Lacerta uas. Saura. Patera hederaria. Thericlia cur dicantur. Cantharus quid. Cantharia. Cornibus usos in potu priores. κόρναι, cur dicatur. Ciboria. Cotyle. Encotyle lusus. Diploma, bis: & Plutarchi locus perpēditur. Cothon. Cothonismus. Acratocothones. Laphyctæ qui dicantur. Laphystius Bacchus. Laphystiæ Bacchæ. Alabastrus unde. Calicis notiones. Latax quid. Scytharum uinolentia. Scythissare. Herculanus nodus. Alabastothecæ. Scythos cognomen. Amphitetos phiala. Ama. Amula. Phialarum species. Vasaria. Vectiones. Vasati qui dicantur, & nasati. Cymbum. Cymbium. Arion. Amphora capitolina. Tabaitæ. Congiarium. Donatiuum. Synthesis. Cap. XXVII

Cur lactucis uescerentur priores in fine. Quæ dicantur acrepala, adipsa, dipsetica, diaphoretica. Topica remedia. Plinij locus perpenditur de raphano: item de brassica: necnon, dulcia ebrietatem discutere. Bacanon quid. Mantis brassica. Iurandi mos per inanimata. Thridacine. Brenthis. Tetracinæ. Adonis. Phaon. Eunuchos. Astys. Cap. XXVIII

CAPITA LIBRI VICESIMIOCTAVI.

Mos mittendi partem de mensa. Ideæ carnium quæ sint, & periphora. Idea an dicatur Latine species. Ida quid. Idæū pro montano capi: ac Troiam item dici Idæam. Herophiles parentes. Mercurij sors. Abluendarum manuum ritus. Apomagdalia quid apud Plutarchum. Aponiptrum. Aponimma. Cheroniptrum. Cheromactrum. Smegmata manibus abluendis. Tracomatica. Rhymmata. Lebes. Cherníbos. Vnguentorum improbatio. Odor uiro præcipue congruus. Cap. I

Carnibus tantum uesci solitos priores mane. Quadrifaria epularū distributio. De uomitu, & qui uomitores. Item quid comessatio, necnon de andrijs. Crion quid, & creagra. Harpax

Harpax, lycos, crateuta, arysanæ, arysteres, arystichi, ephebus. Cyathus fluuius. Aconita uasa. Crios pro Thyestis sepulchro. Crios, idest aries in cælo, cur. Crimnon, poltarium. Crimnodes urina, & nix. Corycus. Ceres Mysia. Cymbia, carchesia. Macrobij lapsus. Optanium. An elixis uterentur carnibus ueteres. Elixæ an assæ magis nutriant. Carnis esitandæ mores gentium uarij. Locusta ueteres usos in cibis. Cap. II

Aduentitia cœna, quæ sit: item aduentoria epistola, & aduentores. Caligulæ luxuria, & Clodij. Cap. III

De griphis conuiualibus. Quæ dicantur quæstiones cyliciæ, aut mnemoniæ. Aenos quid. Cyliceum. Sceletus Aegyptiorum. Plutarchi locus explicatur. Cap. IIII

Cottabisis quid, & quid cottabus. Plutarchus explicatur. Item de latage, & catacto. Cosymbus quid. Cosymbotæ tunicæ apud Hieronymum. Crobylus. Scorpius. Cap. V

Græcorum in bibendo leges. De Iouis Olympij cratere: item heroum, & Soteris Iouis, ac Mercurij. Interim quid modiperator. Bonus deus, qui. Virgilius illustratur. De Thracibus & Scythis. Horatius declaratur. Poculorum nomina plura. Bibendi lex apud Locros. Qui bene poti ad scribendum accesserint. Massilienſium mulieres esse hydropotas: sicuti Mileti factitatum, & Romæ. Samagorium uinum. Italicas mulieres uinum nescisse. Ecpetala pocula. Petala. Patellia. Callopatira. capridij. Oenochoi. Tauri. Epenchytes. Ceryx. Oenoptæ. Ophthalmi. Euophthalma. Acratophorus Dionysius. Vinaria uasa nomen seruantia: bicus, bicarium, crossus, gaster, gasterium, ceraphium, baucalium, cypellum, amphicypellum, cyphela, dicypellon, pella phiala, cyprus, hemicyprus, scaphos. Pisæ quid. Pisa ciuitas, unde. Paropsis. Cap. VI

Quæ esculenta quibus probarentur locis. Acipenser. Timallus piscis. Heliogabali gulosa inuenta. Epelane piscis. Tageniæ quid. Pyramuntes, & sesamūtes, & sesamis. Sal tragasæus. Cœna ὄψελος. Enchrides. Encryphias panis. Copaides anguillę. Sacrificia ex piscibus. Thynnæum sacrum. Cylabræ heroi in sacris salsamenta offerri solita. Strymoniæ anguillæ. Cœnas deorum quas intelligamus. Melca. Aphrogala. Decocta. Cap. VII

Catonis, Periclis, Heliogabali qui Alagabalus uel Eleagabalus de conuictu sententia. Lactaria quæ. Agalacta. Pometa. Pomarij. Pentapharmacum conuiuium. Conuictorum numerus. Musæ olim tres. Charmum Syracusium in singula quæ apponerentur, uersiculos primum concinnasse. Martialis districha quam habeant argumenti originem. Caput VIII

Fori uituperatio. Super multiplici Athenienſium foro aliqua. Parabysto, & trigono. Batrachium unde, ac puniceum. Batrachis quid. Batrachos morbus. Heliæum. Palladiū forum cur diceretur. De Palladio plura. Pesinus ciuitas unde. Cap. IX

De foro Thessalico & Persico: item uenalium. Quid cyclos, & cinclides, & cancelli. Interim quid apsis. Episotron. Itys. Apsimachia. Trapeza. Cindalus, cindalismus, passalus. Clauo destinare, & à clauo demere quid sit. Triplex Romæ forum. De Menianis, & Menia columna, & solarijs. Protecta. Protegere quid. Proiecta. Immissa. Promercale. Caput X

Forma fori Græca & Italica. De triuio & basilica, & quid sit basilicam habere. Ciceronis locus aperitur. Viæ basilicæ, prætoriæ, consulares. Cap. XI

Statuæ in foro Euclię, Mercurij, Marsiæ, Iouis, Hermæ, Hermocopidæ. Cochlides. Forum clarium, albanum, transitorium, methodium. Meta sudans in Vrbe. Hippodamia forum. Quid odeum, phoros, phorologi, practores, phormus. Cur Protagoras dictus sit Phormophorus. Psiathi. Phormisium. Phormio unde. Interim de Pythagoræ ac Alcibiadis statuis Romæ. Quintiliani locus ex libro primo enarratur, emendaturq;. Caput XII

Matrimonium de naturæ profluere instituto. Clarissimæ fœminæ quæ intelligantur. An in CHRISTI fide matrimonium omnino probabile sit. Virginitatis laus: interim de Mithra, & Erichthonio. Cap. XIII

Quàm incommodum uxorem ducere. Cap. XIIII

In re uxoria gentium ritus uarij. Peranus Massiliæ conditor. Rhoxane Alexandri. Panis prægustatio in nuptijs. Parochus. Nubentes cur capita obtegerent. Cuiusmodi uxor ducēda. Cuius esset nuptiales faces gestare. thalamiorum species, ac ritus. Epiclerus puel la, &

la,& epiprœcus. Item manda, pherne, phernion, hedna. Cap. XV
Diuortij ritus: quicq; uxorem dimiserint. Dimittere uxorẽ, an dicatur Latinè. Ca. XVI
Quid farreatio, disfarreatio ue. Absurdus Romanorum mos in cõcedenda uxore filijs indigenti. Confarreaturus. Cap. XVII
Cur Thales nuptias recusaret. Curq; Veneri iungeretur Mercurius. Item in re uxoria mores diuersi. Epaulia quid. Epactra. Epacteres. Cap. XVIII
Matrimonij bonum triplex. Item de sacramentis. Cap. XIX
Ætas nuptijs accommoda in sexu utroq;. Demetrij Poliorcetæ historia. Plutarchi locus restituitur perperam Latinitate donatus. Cap. XX
Moribus effici in primis, ut coniugalis seruetur amor. Catonis dictum, Ioue tonante, se beatum esse. Cap. XXI
Illegitimas nuptias quas crederent priores. Aphrorum mos impudens. Super digamia nonnulla. Gorgophone. Matrimonia secunda quãdo primum usurpari cœpta. Etrurorum mos. Camilli posteritas. Epigoni, progoni, apogoni. Cap. XXII
Connubium amore constãs esse ueluti corpus unitum congenitumq;. Corporum genera. Species tres arationum. Cicero explicatur ad Quintum fratrem. Dipolos terra, & tripolos. Rharium. Rhus. Rharus. Syra. Sciros regio. Rhuta, unde appellata. Scirrhon. Scirrhodes. Arias poros apud Pindarum. Rhanius ager. Item matrimonij commendatio. Cap. XXIII
Vocabula plura ad idem spectãtia. Scotius qui dicatur, & parthenius. Quid latiar. Cicero declaratur, emaculatur Macrobius, adiuuatur Catullus. De Hymenæo paucula preter rationem multorum. Cõditionem quærere, quid sit. Profectitia dos, & aduentitia. Pastos. Pastinum. Calyptra. Protelia. Progamia. Protelij. Proaulia. Epaulia. Apaulia. Mellonymphus. Agamij iudiciũ, & opsigamij, ac cacogamij. Cyamissare. Cyamus quid, & unde. Chamæpus sponsa. Chamætypion. Chamæuniæ. Apotimemata. Apotimetæ. Prostimemata. Genetyllides deæ. Ilithyia. Ex dictamo corollæ, cur dentur Ilithyiæ. Nympharum in sacris mentio honesta. Nymphia. Inateres. Aelij. Aelmon. Synnymphi. Daer. Galos. Glos. Promnestria. Proxenetria. Nuptiatores. Nupturire. Sportulæ nuptiales. Sisymbria. ἐπιλοῦσθαι. Ctilos quid. Thyrsus. Thysthla. Interim de Inateribus restituitur Digestorum locus. Thurianum obsonium. Sturio piscis unde. Cap. XXIIII
Pithœgia quid. Ectropias. Ectropæ. Vinum medium cur optimum, mel imum, oleum superfluens. Vinalia duplicia. Λιναῖος Bacchus. Ambrosia, siue Brumalia festum. Brumus Bacchus. Meditrina dea. Prostaterius Apollo. Bochernus pro Pado. Ambra quid. Ambrosia item. Quali exceptorij. Castellatæ. Vngues ferrei. Cap. XXV
Vini fecem esse illius robur & cõsolidationem: unde & uinum tryga uocent Græci. Phecla. Colandi uini improbatio. An rectè uinum dicamus eunuchum, castratum ue. Laccus quid, & laccopluti. Daduchus. Cap. XXVI
Melle putredinem caueri. Papinij locus explicatur. Cur mel dulce ex Lucretio. Mellis usus unde propagatus. Mel esse multorum symbolum, & mortis, sicut fel uitæ. Nympharum in sacris mentio unde instituta. Nymphia pro matrimonijs cur. Septizonium. Simblium mel. Simblides. Simblæ. Simbli. Nymphæa. Omphacomeli. Melomeli. Caput XXVII
Quæ sit barbararum gentium sententia super cibo & potu. Vini usus, & nocumenta eiusdem insignia. Abstemiorum ratio. Cap. XXVIII
Qua item ratione ætati cuilibet impertiendum uinum. A cibo an bibendum. Facilius uini perfici nimietatem, quàm cibi. Vinum meracius uigilias concinnare, memorabili exemplo pueri cuiusdam. Pomatium uinum. Cap. XXIX
Ebrietatis malum. Alexandri uinolentia, & M. Antonij. An uera sit Hippocratis sententia, mulieres & eunuchos podagra non infestari. Ennij mors. Vindemialis lætitia. Samagonium uinum. Hemina. Cirrhum uinum, & uermiculum. Cap. XXX
Ebrietatis item mala. Cur uinum hausturn copiosius, perimendi uim obtineat. Interim de cicuta paucula, bis. Crepala quid sit. Vinolentiæ turpitudo. Sicera quid. Artemisium. Ephemeron pro cicuta, cur dicamus. Cap. XXXI
A quibus medicis aut philosophis admittatur quandoq; ebrietas. Panaria ebrietas. Catonis dictum in Cæsarem. Cothonismus quid. Cap. XXXII
Scythæ cur in primis uinolenti. Libycæ feræ cur æstate non bibant. Sitis ratio duplex. Vinolentorum accidentia ad uidendi spectantia rationẽ. Sitis cur amplius uexet, quàm fames. Cap. XXXIII
Cur uinolentis dupla sese ostentent obiecta: curq; strabis natura id minus usu uenire, compertum sit. Lixiuium uinum. Chaliphron, chalis, chalamides, chalamissare. Herpis uinum cur, & protropon. Cap. XXXIIII
Odoris ex uino præstantia. Cuiusmodi sit uinum à medicis, aquosi nuncupatione signatum: item oligophorum & polyphorum uinosumq;, necnon caroticum, Item uinum tenerum, seu lene, necnon durum asperumq; ac uinosum. Præliganeum. Tortiuum circumcidaneum. Iumentis arboribusq; dari solitum uinum. Quòd sit poetæ uice equi. Lanam facilè aspergines combibere. Aspergines quid. Embregmata. Embroche. Iuuenalis locus, Vinum quod succida nollet lana pati. Cap. XXXV
Vinum sapores sibi ex terra adoptare. De Arcadico uino mira. Explicatur Galenus. Aristotelis locus in integrum restituitur. Cur ex minutulis uuis meracius exprimatur uinum. Cap. XXXVI
Quod sit musti ac uini interstitium. Cur minus inebriemur musto. Dulcedinem esse uelut ebrietatis antidotum. Vinum medium quod sit. Oenogala. Cap. XXXVII
Quibus rationibus probet Albertus cõtra prædicta, Mustum amplius inebriare quã uinum. Musti impetuosius feruentis remedium. Cap. XXXVIII
Frigoris ui mustum diutius seruari dulce. Vino quandoq; uigilias induci. Trœzenij uini proprietas & Achaici. Monobasites uinum, quod & maluasium. Falernum uinum dici modò Græcum. Vini symphoniæ tres. Centenariæ cœnæ. Centussis lex. Centenariæ porticus aut miliariæ. Centenaria uasa. Centesimæ usuræ cur dicantur. Vinum schedium. Vinum pendens, & doliare. Vinariorum corpora quæ intelligantur. Militiam capi pro multitudine. Cap. XXXIX

CAPITA LIBRI VICESIMINONI.

Cuiusmodi censeatur illud à Quintiliano repetitum, In triclinio choa. Inibi quid choeus & choa ac choes. De coryla item paucula. Choicum quid. Heminæ modulus. Phægonis exemplum mirum. Bonosi bibuli historia. Cap. I
Exercitum ex diuersis ac dissonis conflare gentibus quam periculosum: itemq; de prouerbio, inijce. Cap. II
Quæ sit prouerbij origo, Non si te ruperis. Theocritus explicatur. Cap. III
Diuitum liberalium domos dici, solis mensam. Quæ sit eius rei ratio. De solis ortu. Apollo unde dicatur. Item de solstitiali herba & morbo. Plautus declaratur. Siriasis quid Ardores capitis in Plinio qui intelligendi. Cap. IIII
Quæ sit adagij ratio, Serpentem foues, & te serpens. Inibi de lamijs mirũ. Cap. V
De ære obseruata pluscula. Clauus æneus quo modo in prouerbium ueniat. Item de hydnis, hoc est tuberibus, ac hyenæ, & phocarum pellibus. Aerarij qui sint in Latina historia. Clauarium. Marculi. Plinij locus ex septimo libro restituitur. Hyades unde. Caput VI
Prosopion habere, non prosopon, per adagium quid sit. Inibi utriusq; uocis notio. Et quid prosoputta, & protome. Protopraxia. Cap. VII
Aristotelis & philosophiæ laus exquisita. Qui proci Penelopes. Philosophia à quibus lacessita. Numerorum & arithmetices ratio. Stereometria. Cap. VIII
Leænæ partus. Parœmia item, Vnum quidem, sed leonem. Cap. IX
Quid sit in Græco epigrammate, Ouum factus totus. De ouis paucula. Tollitur ex Cicerone obscuritas. Ouum pronuntiari & de arborum fructu. Cap. X
Quæ medicamenta, deorum manus nuncuparet Philon. Qui morbi graues præcipuè. De Seruio Clodio. Medicinam esse dei donum. Medici reges. Medicinæ uituperatio. Alcteria quid. Analeptice. Gerocomice. Nosocomion. Nosocomi. Parabolani. Septicæ. Medicinæ partes. Pharmacode quæ dicantur. Rhizotomi. Cap. XI

Compositum corpus cur panegyricum dicatur. Panegyris quid. Anarion. Encephalos cur. Librum magnum esse malum magnum. Cap. XII

Ignorantiæ sugillatio. Lapis super lapidem quid. De Hippocrate & Catone, ac puero barbaro, & Dati, unde datismus. Doctrinæ laus. Discendum semper. Cap. XIII

Literæ mutæ, ex adagio quæ dicantur. Sermo an sit homini naturalis. Prodigiosus infantis sermo. Quintiliani locus explicatur. An bruta sermone polleant ullo modo. Cur uni tãtum homini hæsitet lingua. Sermo ἐν ἀσκήσει. Item prophoricus. Quando infanti detur uox. Plinius explicatur, item Papinius locis duobus. Cap. XIIII

Quæ sit ratio prouerbij, Mopso certior. Mopsos fuisse tres. Ouidij locus explicatur ex Metamorphoseon libris: item Senecæ ex Medea, necnõ eiusdem alter de Argo fatidica. Cap. XV

Cur prouerbio usurpemus, Amantium marsupia porri folio uinciri. Amoris potentia & laus. Cap. XVI

De Mithridatis polyphagia, & polyposia. Item de Heraclide pycta, & Drusi Tiberij medico. Dierota nauigia. De Mithridatis potentia, ac de Alexandri poculo, & odore corpori eiusdem insito. Cap. XVII

Aphrodisium iusiurandum. Aphrodite cur. Aphroditarium. Aloidarium. De Venere plura. Venus Vrania, seu cælestis. Venus en cepis. Cepurica. Praxis simulacrum. Venus armata, item equestris. Libitina quid. Libitinarij. Epitymbia. Venus dicta Morpho. Mormones. Adonides duo. Venerem dici de uxore obedientissima. Cornices duas indicare Martem ac Venerem. Epitragia Venus. Veneris cum Marte coniunctio unde inducta. Platonis placita de re Venerea. Cap. XVIII

Iracundia ieiuna, ex adagio quæ sit. Iræ primordia unde sint, ex Plotino. Cap. XIX

Quæ sit prouerbij origo, Lycia coma. De Condalo, & Mausolo. Hyparchus qui. Proscomia quid. Lyciorum mores. Solymi. Lycium gymnasium. Cap. XX

Prouerbium, Sulcus Aegypti Libyæ harenas nõ curat, quo enuntietur sensu. Aegypti commoditas, Agri parãdi ratio. Ogmos quid, & unde. Sulcus pro aratione. Cap. XXI

Mineruam Phidiæ, uice prouerbij ab eruditis quandoq; usurpari. Parthenon quid. Virginem propriè dici Mineruam. XXII

Cur pomum Homerus dixerit ἀγλαόκαρπον, & Empedocles εὐσφαίριον. Sida quid. Rhoa. Rhœa. Rhoidion. Phloinæ uestes. Phlœus. Phlogis uestis. Phleos. Leptychana. Calyphe. Hymenes. Lobi. Calyx. Calche. Malum medicum. Nerantzion. Vieta poma. Pannutia. De octimo erudita. Ozima. Pometa quid. Cap. XXIII

Oculi eruditi qui intelligãtur. Statuarum luxus & primordia. Statuariæ partes quinq;. Imaginum distributio. Statuæ unde. Ethicę imagines. Statunculus. Staticulum. De pictura. Cap. XXIIII

Cuiusmodi sit prouerbium, Equus Troianus: decq; ea re plusc ula. Item de Epeo, ac Pryli uate. Porcus Troianus qui. Cap. XXV

Perdicis libido in prouerbium producta, quam habeat rationem. Perdix uenator. Perdicum uersutia. ἐκπρδικίσαι quid. Perdix, an sit uocalis. Papinius declaratur. Progne, an in hirundinem deformata. Luscinia, seu philomelæ docilitas. Atticoperdix. Hippopotami impietas. Ciconiæ in sceptris imago. Iustitiæ imago. Ciceris grano Ciceronem indicatum. Vocum differentiæ in auibus. Aegyptiorum literæ, id est hieroglypha grammata. De perdice à Protogene picto. Perdica. Agrippa. Sitta. Psitta. Cap. XXVI

De Harpyis quàm diuersa comperiantur apud Græcos certatim & Latinos. Harpe quid, harpides, harpys, harpasus, harpasa, harpagia, harpage. Creagra. Lycos. Corax. Turres nauales. Cap. XXVII

Aestiuam ægritudinem, intelligi breuem, & quæ sit eius rei ratio. Iuuenalis locus explicatur. Cap. XXVIII

CAPITA LIBRI TRICESIMI.

Seminum, quæ cerasbola dicuntur, ratio. Ateramna quæ dicantur. Problemata quæ discuti nequeunt. Lapidum partes esse teneriores, quæ terræ inhæreant. Ceratia. Carati aurificum

aurificum cur dicãtur. Scrupularis ratio quæ sit. Ceraslia, cur dicta Cyprus. Sphecia. Aries Periclis monoceros. Gallinarum pericarphismus. Engæa & zoophyta. Veterũ pocula fuisse cornea. Amaltheæ cornu. Ceratis notiones. Ceraxoi. Ceratoglyphi. Comotæ. Comotriæ. Ceroplastæ. Myes. Cornua increscere quid. Episporia quid. Epispora. Cerasbola item quæ dicantur. Ceruchi qui. Valerius Flaccus declaratur. Cap. I

Quæ sit prouerbij ratio, Senilis ualetudo. Senectutem esse animæ propriam ætatem. Themistoclis dictum ad id. Cap. II

Lassitudinem æstiuam leniri balneo, hybernã uerò unctione. Cothonismus quid. De cibi potusq; ratione per æstatem ac hyemem. Temporum distinctio ex astronomis & medicis. Cap. III

Septimani tragœdi qui, facie prouerbij intelligantur. Martialis locus illustratur. Abderitarum historia. Somniare per febrem, quid. Cap. IIII

Somnus attonitus ex medicorum placitis qui sit. Lethargus, & quid catalepsis, item catastasis. Cap. V

Somni ratio ex Peripatetica doctrina. Quæ dormiant, etiam uigilare. Quę sensu careant, non dormire. An somnus sit impotentia sensuum omnium. Cap. VI

Somni causæ, quas recenset Aristoteles. Galeni sententia aduersus eundem. Quando primũ infans alatur, ut animal. Cibi demutatio in sanguinẽ quomodo absoluatur. Quo pacto uaporum scansili motu inducatur sopor. Cap. VII

Cur uinolenti non dormiant, neq; item melancholici, aut uehementer æstuãtes. Tranquilli locus explicatur in Tiberio de oculis ex amore tumentibus. Fatigatio cur inducat soporem: item morborum aliqui, & hyemale tempus. Cur ualde dormientium uox grauior, ac hyeme quoq;: & qui suauissimè dormiunt, nil somnient. Cur deniq; in pueritia Galli uideantur sapientiores. Cap. VIII

Somniandi rationes aliquot. Cur melancholici per quietem turbentur præcipuè. Cur quidam dormientes ambulent. Item paucula ad soporem pertinentia. De Platone nonnulla. Viui potissimum uigilia. Apud Aegas insulam neminẽ dormire. Atlantes nil somniare. Cap. IX

Autumnalis ægritudo qualis censeatur. Fructuum distinctio. Demetrij. Horæi. Oporæ. Salgama. Fructuaria. Salgamarij. Acrodrya. Sitometrion. Horia in cælo quid. Hyperoria. Oporophylacium. Pomarij. Oporones. Moschos. Tenax. Oporophoræ. Cap. X

Nunquam Hecale fies, prouerbium quo proferatur sensu. Cap. XI

De Galeni ualetudine ac excellẽtia. Vitrei humores. Ephemera Galeni febris. Ca. XII

De sanitatis ratione adnotantur pluscula ex medicorum scholis. Quæ censeantur corruptionis causæ. Sanitatis distinctio. Cap. XIII

Morbis ex quibus causis appellationes sint inditæ. Herpes esthiomenos, id est morbus sancti Antonij, aut sancti Martialis. Item morbus, Noli me tangere. Tenasmon. Cancer. Lupus. Hyposarca. Morphæa. Satyriasis. Satyrismus. Satyrium. Prosedanum. Cenchrias. Rhagedæna. Gangræna. Melancholia. Choleræ. Cap. XIIII

Quod commercium balneo & cani? prouerbium quem usum habeat. Cap. XV

Calentium aquarum rationes aliquot. Cur earundem ui lapides item progignantur. Poros quàm multa significet apud eruditos. Cap. XVI

Balneorum distinctio & usus. Problemata duo ad id spectantia. Balnei etymon quod sit. Item eiusdem rei deliciæ. Thermarum cognomenta ab heroibus ducta. Thermæ in Vrbe primæ. Cap. XVII

Balnea ueterum frugi. Senecæ locus emaculatur. Epistomiũ quid, & papillæ, ac epitonium. Collabi, & collopes. Callosus. Collubia, Coluthra. Epistoleus. Epitimium quid iureconsultis. Cap. XVIII

Balnearũ apud ueteres luxuriosus apparatus. Emendantur Senecæ loca aliquot fœde uitiata. Res quadrantaria quæ sit. Pilicrepus apud eundem Senecam quid. Item alipili, libarij, & botularij, & botulus, ac distillarius. Quid distillatio, coryza, brãchus, catarrhus. Artericũ uitium. Loca ædilẽ metuentia apud eundẽ, quæ sint. Balnea cur item dicantur gymnasia. De balneo cogitare conducendo quid. Gymnasia quid. Cap. XIX

Vocabula plura ad balneorum usum spectantia: eschara, alipterium, aryballus, arytæna, cam-

na, cammus, pyelos, pyanon, mare. Scholastica lex. Oceanus. Schola. Emaculatur Senecæ locus ad Lucilium de psychrolute. Psychrologi qui dicantur: & psychrologia quid. Pyulcus. Asaminthus. Oa lutris. Balneorum nomina per irrisionem medicorum, quæ dicantur. Chytri. Chytrini. Culinæ fusoria. Cap. XX

Asinus Aegyptius, quo sensu uenire in prouerbium possit. Oniscus. Cynocephalus. Plinij locus illustratur de dijs atri coloris. Inibi plura de figuris deorum, & rationibus ex Porphyrio. Qua ue figura CHRISTVM deformarint priores, quem Onochelum, id est ὀνοχηλον dicebant. Semissij, & Sarmentarij, qui intelligantur. Vræus, & basiliscus. Caput XXI

Prouerbium quod est, Mantis te uidit, quem habeat sensum. Mantis quid. Cap. XXII

Autumnalis appetentia, in prouerbium usq; producta, quam habeat rationem. Cur autumno scaturiãt ægritudines. Apositi qui. Autumni inæqualitas unde sit. Ca. XXIII

Prouerbium, Amicus ut oleum plantis, quo enuntietur sensu. Quæ inoculationẽ aut insitionem minus admittant. Oleo perunctas arbores interire. Præpingues cur generationi minus apti. Quinti apophthegmata duo. Anaxagoræ dictum paræmiodes. Oleũ spicæ. Vnguentum nardinum ac petalium. Oleatum. Calcinatum. Cretare. Impastare. Caput XXIIII

Super olei, uini, aceti, gari natura adnotantur pluscula, nõ omissa quæstionum iucunditate. Oxyngion. Oxycratum. Vinum cur dicat Homerus ἀθόρυκτον. Garus quid. Ca. XXV

Strumam dibapho uestire, quid sit. De struma, & Vatinio paucula. Strumaticum. Estruthisinena quæ sint Græcis. Struthium. Adenes. Cap. XXVI

Terrestre tonitru. Terræ motuum species. Palmatiæ, sismatiæ. chasmatiæ, mycematiæ. Caput XXVII

Stultorum thesaurus. Cap. XXVIII

Conclamare uasa, quid. Conuasare. Cap. XXIX

Sine corollario non recedere, quid. Corollarij notiones. Cap. XXX

Verbi quod est λάρκος, notio non una. Ciceroni ad Atticum lux infertur. Item quid sit illud eiusdem, Alliensis pugnæ funestior dies, quàm Vrbis captæ. Vita candida effice re, quid. Cap. XXXI

Sub manu. Cap. XXXII

Prouerbium quod est, Pallenicum aspicere, qua prodierit origine. Phlegra. Gigantũ prælia. Cap. XXXIII

Palæphatiam papyrum, produci in prouerbium posse. Quo sensu fabulosa pleraq; interpretetur Palæphatus: quid ue palæphatus uocabulum indicet. De Phryxo interim, & Bellerophonte. Velleris aurei ratio. Pegasus. Sparti. Dædala quæ dicãtur, item Aeola. Cur dicatur Dædalus simulacra fecisse mouentia. Cap. XXXIIII

Cuiusmodi prouerbium sit, Staterij paries. De Pausania breuiter. Cicero illustratur. Sabini Vrbis præfecti historia. Cap. XXXV

Conuiualis hilaritas omnibus præponitur alijs, ut qua reficiatur cum spiritu corpus: Titilletur sensus, ac expergefiat ratio. Conuiuæ cuiusmodi requirantur. Vini laus. De ferculis nonnihil. Cap. XXXVI

Apologia breuis, quid ita crebriter in Platonis uireta hoc opere diuertamus. Philosophi eiusdem explicatur excellentia: quamq; sit à CHRISTI placitis haud ferè dissitus. Cap. XXXVII

FINIS.

INDEX EORVM QVAE SCITIVS ENARRATIVSQVE EXPLICANTVR IN DIVERsis obseruata auctoribus.

EX LIBRO PRIMO

Lucani locus explicatur in primo, extra quàm senserit auctor sphæræ

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras. Ouidius item ex Metamorphoseos primo,
Vtq; duæ dextra cœlum, totidemq; sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis.
Papinius cur Thebaidos primo Orientales domos dixerit primas. Cap. IX

Virgilij ex primo Aeneidos carmen expenditur:

Et iam finis erat, quum Iuppiter æthere summo
Despiciens mare ueliuolum, terrasq; iacentes. Item ex Georgico primo:
Hic uertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra uidet, manesq; profundi. Cap. X

EX LIBRO SECVNDO

Item Aeneidos sexto: Tuq; inuade uiam, uaginaq; eripe ferrum. Cap. VIII

Item: Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale, an sua cuique deus fit dira cupido? Cap. IX

Expenditur Quintiliani locus super hominis etymo. Cap. XX

Item Plinij locus libro secundo de deo, Totus animi, totus animæ. Cap. XXIII

Item Plinij ex undecimo Naturalis historiæ, in oculorum ratione, ubi ait, Sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus uisu. Cap. XXX

EX LIBRO TERTIO

Plinius in uicesimo octauo illustratur & emendatur, ubi sic scriptum circumfertur, Et currus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetq; eosdem recipere: adnotatur & doctissimi uiri incuria. Cap. VII

Plinij refellitur querela de hominis insciti & nuditate. Cap. IX

Plinij locus libro secundo capite octogesimo, Has & illas mobilitates habentes: asseritur lectio uera cum sensu & perspicuo & erudito. Cap. XI

Gellij sententia refellitur de uenarum & arteriarum interstitio. Cap. XIII

Quem intelligamus apud Plinium Naturalis historiæ septimo, Formicantem pulsum. Cap. XIIII

Græcorum quorundam sententia diluitur super cerebri nomine, & cibo. Cap. XXII

Plutarchi locus explicatur de alobis sacris, ex uita Pyrrhi, in mentione lobi. XXVIII

EX LIBRO QVARTO

Porphyrio refellitur super fascini etymo. Cap. VI

Quid apud Martialem uepene. Cap. VI

Cliterinos legi oportere apud Ciceronem in epistola ad Pætum, contra omnium hactenus sententiam. Cap. VII

Locus Cornelij Celsi restituitur de carotis neruis, præter sententiam Barbari Hermolai. Cap. XIII

Expenditur Theodori sententia de mesenterio aduersus Hermolaum. Cap. XIIII

Pulmones cur multitudinis numero summis dicantur auctoribus, quod non peruiderunt grammatici. Cap. XV

An insint piscibus uiscera pulmonis analoga contra Plinij hæresin. Cap. XV

Pensitatio Plinianæ sententiæ de uentriculis cordis. Cap. XVI

An uera censeantur eruditis, quæ de piloso corde prodit Plinius: itemq; de uisceris eiusdem duplicatione uel defectu. Cap. XVI

Explicatur pluribus Plinij sententia de lienis magnitudine, & risus intemperantia. Capite XVIII

Grammaticorum defensio aduersus medicinæ peritos super renum etymo. Cap. XIX

Universidad de Deusto
Biblioteca

Plinij obscuritas illustratur in diaphragmatis ratione. Cap.XXI
Oculi faciles, qui intelligendi apud Virgilium, præter quorundam sententiam. XXVII
Cur dictum à Plinio, specula menstruis inici. Cap.XXVII
Terentij locus amplius explicatur de uirginibus, quarum pectus nutrices arctius uinciebant. Cap.XXXV
Locus ex procœmio Digestorum restituitur de dupondijs auditoribus. Cap.XXXVIII
Propertij locus perpenditur, Lanuuij ad portas, hei mihi solus eram. Cap.XXXVIII
Plinij loca nonnulla expenduntur de cordis ratione. Cap.XLVII
Plinij locus explicatur in fellis ratione. Cap.XLVIII
Ciceronis nodus exoluitur de fisso iecoris, adiuuatur & Lucanus. Cap.eodem
Plinius, Cicero, Quintilianus declarantur in risus ratione. Cap.XLIX

EX LIBRO QVINTO

Maronis locus explicatur de ratione sudoris salsi. Cap.II
Maronis item locus Aeneidos quarto perpenditur, Mixticq; altaria circum
Cretesq;, Dryopesq; fremunt, picticq; Agathyrsi. Cap.III
Exponitur Maronis locus eiusdem ex secundo Georgico,
Mollibus in pratis unctos saliere per utres. Cap.III
Quintiliani obscuritas illustratur de Laconica saltatione, Oratoriarum institutionum primo. Cap.IIII
Plinij locus perpenditur de Melampodis auditu. Cap.V
Hygini locus uindicatur à uitio de Iphiclo. Cap.V
Super Tegyreio Apolline refellitur quorundam sententia cum Catulliani carminis enarratione. Cap.VI
Cur à Plinio palmæ celebrentur Thebaicæ: atq; item à Papinio in Syluis, extra quàm animaduerterit interpres. Cap.VI
Sudæ adnotatur incuria in Philostrati historia de Phraote, quam is Poro contribuit, chronica ratione neglecta. Cap.VI
Item errores duo interpretis Plutarchi, ex Pelopidæ uita. Cap.VI
Error interpretis Philostrati super palmæ cerebro. Cap.VI
Tibulli nodus explicat, & præterea poetarũ nonnullorũ de lauro uaticinantium. VII
Plutarchi codex emaculatur de Leuctricis puellis. Cap.VIII
Horatij nodus perpenditur de Phraote, Carminum secundo. Cap.XI
Lactantij locus de Iulæis uocibus præter doctorum sententiam explicatur. Cap.XI
Plutarchi interpretis error de Batalo in Demosthenis uita. Cap.XIII
Plutarchi codex emaculatur de Calauria insula, ex eodem libro: insimul ex Metamorphosi Ouidij locus restituitur. Cap.XIII
Quid sit apud Quintilianum, lineam poscere: insimul aperitur Ouidius primo De arte, & in Amoribus: illustratur & Martialis. Cap.XIIII
Virgilij nodus soluitur ex quarto Georgico, Cape Mæonij pocula Bacchi. Cap.XIIII
Plutarchi locus perpenditur non incuriose de Lysiodis in uita Syllæ. Cap.XVI

EX LIBRO SEXTO

Quintiliani eiusdem obscurissimus aperitur locus, etiam doctissimis per insciti̇ã præteritus, In malaco sanum. Cap.I
Senecæ locus, atq; item Cæsaris repurgatur à uitio. Cap.I
Quo sensu accipiendum illud Virgilij, Natos ad flumina primum deferimus. Cap.II
Plauti, & Propertij, præterq; poetarum aliorum explicatio in frigidi sudoris mentione. Cap.IIII
Quæ intelligi debeant apud Plinium, olei ac uini præmissa, præter Hermolai sententiam. Cap.VI
Emaculatur Ciceronis codex ex epistola ad Plancum, ubi promissa literarum modo leguntur. Cap.VI
Catulli carmen explicatur de stupore. Cap.IX
Virgilij locus docte enarratur ex secundo Aeneidos,
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus. Cap.XII

Iuuenali lux infertur eo uersiculo, Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tedis, Cap.XVI
Plinij locus de uipera pensitatur exquisite. Cap.X item XVI
Ciceronis nodus ex epistolis explicatur de Phania comico teste. Cap.XVII
Interim illustrantur loca item duo ex Epistolis octauo & nono libro. Cap.XVII
Plutarchi locus restituitur de Aretaphila, perperam (ne dicam insciter) iure Latij donatus. Cap.XIX

EX LIBRO SEPTIMO

Quod fuerit Maronis propositum in Aenea suo, extra quàm sint opinati cæteri. I
Maronis Aeneida uideri absolutam, quamuis plerisq; secus uideatur. Cap.I
Quo argumento astrui ualeat, Lucanum non uideri poetam. Cap.IIII
A. Gellij locus expenditur ex ultimo Noctium Atticarum, ubi In historico legitur, pro In logistorico. Cap.VI
Italicæ mensæ apud Platonẽ quæ intelligi debeant, extra quàm opinentur multi. IX
Cur mollem Ioniam dixerit Propertius, & Horatius Ionicos motus. Cap.X
Trapezophorus qui nam intelligi apud Ciceronẽ debeat in epistolis familiaribus XII
De trapezophoro intellexisse Iuuenalem illo uersiculo,
Et recubans sub eodem marmore Chiron. Cap.XII
Quid sit illud Platonicum, Narthecophori multi, Bacchi uero pauci. Cap.XIII
Arrianus à uitio defendit, subnotata interpretis incuria super Dionysii matre Cora XV
Neurospasta quæ sunt apud Lucianum, Athenæum, Aristotelem. Cap.XVI
Gellij codex emaculat̃ super uerbo neurospasta, quod modo scribit̃ neurobapha. XVI
Qui sit apud Columellam ithyphallus. Cap.XVI
Phelli qui intelligantur apud Plutarchum in Moralibus. Cap.XVI
Legendum uideri apud Virgilium Georgicon secundo,
Terrea progenies duris caput extulit aruis. Cap.XIX
Propertij locus explicat̃ ex libro secundo, Lecta Prometheis diuidit herba iugis. XXI
Quæ nam, aut qualis sit apud Quintilianum libro septimo, æquitas, item apud alios æquum & bonum. Cap.XXII
Plutarchi codex emaculatur in Themistocle, ac alibi de pnyce. Cap.XXIII
Quid sibi uelit Plinianum illud ex quartodecimo libro, Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. XXVI
Expenditur & capite eodem illud quoq;, Alius quantũ alea quæsierit, tantum bibit. Item illũd, Vulgoq; ueritas attributa uino est. Horatij locus explicatur ab interpretum plerisq; præteritus, Et mero tinget pauimentum superbo. Cap.XXVI
Quo sensu, qua'ue ratione dictum antiquis bracteatum illud, In lente unguentum, extra quàm peruiderint literatores. Cap.XXVII
An Seneca omnino uera scripserit, esse in Macedonia tantũ actionem ingrati. XXVIII
Explicatur locus Ciceronis in epistola ad Lentulum, Ne quid saluis legibus & auspicijs agi cum populo possit. Cap.XXIX
Cur M. Tullius in Deorum natura, eruditum dixerit geometrię puluerem. Cap.XXX
Enarratur illustrius Persianum illud,
Nec qui abaco numeros, & secto in puluere metas Scit risisse uafer. Cap.XXX

EX LIBRO OCTAVO

Adnotatur lapsus interpretis Plutarchi super Diopo. Cap.I
Ciceronis sententia obscurior ad Q. fratrem illustratur, unus ex annalium memoria. I
Plutarchi locus in Alcibiade restituitur de Isangelia. Cap.III
Senecæ locus explicatur de canterio, præter quorundam opinionem: inibi refellitur Apuleiani interpretis enarratio, quid canterino ritu somniare. Cap.IIII
Cuiusmodi sit illud Plinianum ex libro octauo, cantharus sub bouis lingua, quem uocant Apin. Tollitur ex Ausonio obscuritas, ubi Marcum pullariam emigraturum mox in scarabeum fingit. Cap.V
Cur Plinius lasciuientes delphinos tempestatis statuat præsagium. Cap.VI
Vitruuij locus aperitur de thymelicis. Quo sensu dixerit Plautus in Amphitryone,

Siue ambissent qui palmam histrionibus, siue cuiquam artifici.
Item cur poeta idem inferat mox, Quiue quo placeret alter, feciſſent minus.
Quid ſignificarit illis uerſibus Martialis:
Raptus abit media, quod ad æthera taurus harena,
Non fuit hoc artis, ſed pietatis opus. Cap.VIII
Proſcenium meretrix, quam habuerit nominis rationem, præter quàm opinentur alij. Cap.VIII
Plutarchi ex cauſis, locus explicatur de theoria, interpretis inſcitia adnotata. Palintocia uerbum libro eodem prætermiſſum negligenter, reponitur. Cap.IX
Plutarchi tralatio in Pericle locis duobus emendatur de theoricis, & nauibus, quæ ſtratiotides uocantur. Cap.IX
Item Plutarchi locus reſtituitur ex Alcibiade de Salaminia naue. Cap.IX
Engaſtromantes uel engaſtrimythi qui ſint, extra quàm opinatus ſit Hermoleos. Tollitur mendum ex Canonicis decretis, de pythonibus: & qui Pythones. Cap.X
Babylon, cur purpurata meretrix apud Hieronymum. Cap.XI
Quo intellectu de rerum natura, libro quarto Lucretius dixerit, Babylonia fiunt. Aureus Babylonis calix apud eundem Hieronymum qui intelligi debeat. Cap.XI
Græcus Theophraſti codex emaculatur, crocum habens pro crico: in cuius expoſitione uocabuli pleraq; aperiuntur in noſtris, & Græcis auctoribus. Cap.XIII
Cuiuſmodi fuerit Delphicus tripos, præter quorundam recentiorum ſententiam. XV
Cur monogrammos deos dixerit Epicurus apud Ciceronem de natura deorum ſecundo. Cap.XIX

EX LIBRO NONO

Quintiliani locus de tibicine incinente Phrygium ſacrificanti, in materia declamantium, copioſius explicatur. Quo intellectu pronuntiatum ab Horatio ſit:
Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor: grammatici certant. Cap.III
Qui ſint apud Quintilianum ſpadices. Cap.IIII
Quid ſignificarit Quintilianus libro primo in ratione legendorum Carminum, ubi Cæſarem dixiſſe refert, Si cantas, male cantas, ſi legis, cantas. Cap.V
Ciceronis locus ex ſecundo De oratore, de ſpondalijs, quæ ſint ea, & cur dicantur. VI
Papinij locus ex Thebaidos ſexto explicatur apte:
Quum ſignum luctus cornu graue mugit adunco
Tibia, cui teneros ſuetum producere manes, Lege Phrygum mœſta. Cap.VII
Penſitatur Auguſtini ſententia, qua is ſuper Iani caſtitate falli uidetur. Cap.VIII
Quid ita in Bucolico ludicro Virgilius, Arcadum in muſicis peritiam ſubinde laudibus efferat. Cap.IX
Male percipi Tranquilli ſenſum in Nerone, ſe aliquid ſufferti cantaturum, & quæ ſit eius uerbi notio remotior. Seruius in Bucolici ludicri enarratione explicatur de Titis columbis. Cap.X
Plutarchi locus reſtituitur in Alcibiade de cirijs. Cap.XI
Græcorum error ſuper Apicio refellitur. Cap.XI
Quo ſenſu enuntiatum ueteribus ſit, Amazonum ἄσμα, id eſt cantilena: quod ex doctis aliqui ingenue fatentur, à ſe minus percipi. Cap.XII
Ciceronis obſcuritas illuſtratur ex epiſtolis ad Atticum de Cononis patre. Cap.XVII
Lucretij locus ex primo libro explicatur in Religionis mentione, quæ (ut ipſe ait) caput à cæli regionibus oſtendebat. Cap.XIX
An ex uero dictum Maroni ſit Aeneidos quarto:
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas uelit, aſt alijs duras immittere curas. Cap.XXII
Martialis dictio reſtituitur ex ueteri lectione,
Inter quadrupedes mattya prima lepus. Cap.XXXI
Galeni uerbum interpellatione reponitur de monte Veſuuio, Therapeutices quinto. Capite XXXI
Lapſus interpretis Plutarchi fœdior ex Pelopidæ uita ſuper Iolai hiſtoria. Cap.XLI

Martialis nodus explicatur: Bellus homo & magnus uis idem Cotta uideri:
Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt. Cap.XXIII

EX LIBRO DECIMO.

Cuiuſmodi ſit Ciceronis illud ad Q. fratrem, Operas à Græcoſtaſi, & gradibus clamorem ſuſtuliſſe. Cap.V
Quæ furta in ueteribus monumentis conciliari dicantur per lancem & licium. Cap.VI
Reſtituitur dictio apud Vlpianum Digeſtis de furtis, ubi qui ſit fur manifeſtarius, explicatur. Cap.VI
Legendum apud T. Liuium ab Vrbe condita primo libro, Lex erat horrendi carminis: non criminis, uti mendoſiores præferunt codices. Cap.VII
Tollitur ex Plinio nodoſa difficultas in Præfatione, Suſpendio arborē eligendam. VII
Quæ ſit apud Plautum litera longa, quam ſuſpendioſi faciant. Cap.VIII
Cur Aeneidos ſexto Virgilius, in inferorum ueſtibulo ſomnia ſtatuerit uana. Cap.IX
Cur ab eodem dictum: Quę gratia currum, Armorumq; fuit uiuis, quę cura nitētes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos. Cap.IX
Explicatur copioſe Quintiliani illud, Et natura tenaciores eorum ſumus, quæ à teneris annis imbibimus. Cap.IX
Plutarchi locus reſtituit ex uita iunioris Catonis, de memoria & reminiſcentia. XIIII
Maronianum perpenditur carmen ſcitiſſime:
Oblitus' ue ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.
Puteal quid ſit apud Perſium, & Horatium. Cap.XV
Declaratur Senecæ uerſiculus ex Thyeſte:
Timentq; ueterem nobiles Argi ſitim. Cap.XVII
Ageſilaum recte legi apud Lactantium inter Plutonis cognomenta. Cap.XVIII
Quid ſit apud Varronem poſtulio, ſeu poſtulatio. Cap.XIX

EX LIBRO XI

Olidum ueternum cur dixerit Catullus. Cap.III
Gellianus emaculatur codex libro decimoſexto, capite duodecimo, ubi lucum ſcribunt, pro eo quod eſt elucus: item mutata g in c, quum reponendum ſit a in e. Cap.IIII
Plutarchi loca duo ſuæ reſtituuntur luci, qua parte hallucinantur interpretes in uerbo ἅλναφ, & quid halys. Cap.IIII
Apuleij locus perpenditur in magia, ubi pro maſthlis, machi leguntur modo. Cap.VII
Qui ſint apud Senecam ordinarij & poſtulatitij gladiatores, præter doctorum quoq; ſententiam. Pararios non dici gladiatores apud Senecam, ſed gladiatorum paria. Cap.X
Conſumatos gladiatores quos intelligat Naturalis hiſtoriæ libro octauo Plinius. XI
Samius gladiator qui ſit apud Ciceronem Thuſculana ſecunda. Cap.XI
Quid à Seneca ſignificatum ſexto Controuerſiarum, ubi Paſſieno, prima ſyllaba in Græcum mutata, obſcœnum nomen impoſitum ſcribit. Cap.XIII
An ex hiſtorica fide Plinius Catonem prodiderit ſolum quater & quadragies cauſam dixiſſe, abſolutum ſemper. Cap.XIIII
Plinij locus illuſtratur de Archilochi interfectoribus. Cap.XIIII
Enarratur prouerbiū à Callipide productū, in quo doctos hæſitaſſe, animaduertiſ. XV
Plutarchi locus ex Alcibiade male tralatus reſtituitur ſuper eodem Callipide. Ca.XVI
Senecæ obſcuritas illuſtratur ex tertio ac ſexto De beneficijs, ſuper Amphinomo & Anapia. Cap.XVII
Nemeſis quo ſenſu accipienda apud poetas tum Græcos, tum Latinos. Cap.XIX
Perpenditur Ciceronis locus de paricidarum ſupplicio. Cap.XXI
Cur dictum à Cicerone, mari, quę uiolata ſint, expiari. Cap.XXII
Enarratur Catullianum carmen, Nec genitor nympharum abluit oceanus. Cap.XXII

EX LIBRO XII

Appiades apud Plinium quæ ſint. Item an hippades potius legendum. Cap.I
Arborum dijs dicatarū quę afferri ratio poſſit: unde illuſtrantur auctores multi. Cap.I
Quare dictum à Plinio, Sergium ut debilem, à ſacris arceri ſolitum. Cap.II
Plutarchi codex Latinus emaculatur de Teleſtrio. Cap.II

Plinius explicatur in lachrymarum ratione Cap.III
Hieronymi locus explicatur, de Laodicensi indumento. Cap.V
Interpretis Plutarchi adnotatur error pudendus super pyræi lema. Cap.VI
Cronicæ lemæ cur dicantur, etiam extra quàm opinentur Græci. Cap.VI
Quid fasces submittere apud T. Liuium. Cap.VII
Maior consul apud Plinium qui nam intelligi debeat: & qui prætor primus in Marci Tullij oratione. Cap.VIII
An ex uero Plinius Balbum Gaditanum scripserit solum externorum consulari usum dignitate. Cap.VIII
Dies senis horis non fuisse ueteribus contentos, quod quidam nihilominus prodere sunt ausi. Cap.IX
Tollitur difficultas ex Epistola Seruij Sulpitij, de hora decima. Cap.IX
Plinij locus restituitur ex libro secundo, de horis æstus marini. Cap.IX
Quæ, aut qualis sit Noctium Atticarum primo gnomonica, quam matheſi ascribit Gellius. Cap.IX
Quos intelligere oporteat apud Lucianum horos. Cap.X
Quid sit apud T. Liuium, sacrare cum bonis caput. Cap.XI
Pensitatur Gellianus codex libro Noctium Atticarum secundo, ἐχθῶν ἴερον: ubi astruitur lectio genuina, ueraq;. Cap.XII
Aristophanis interpretem fœde lapsum super scholij etymo. Cap.XV
Vitiose legi in epistola M. Tullij ad Fabium Gallum, Citius, opinor, non omnibus dormio. Cap.XVI
Sardiniam pestilentẽ cur dixerit, epistola eadem Cicero, extra quàm opinentur enarratores. Insuper & de salacone pluscula. Cap.XVI
Sequentis epistolæ enarratio integra ferè, ubi præter multorũ sententiam magistrum dici de dictatore pluribus astruitur. Cap.XVII
Emendatur locus ex epistola Seruij Sulpitij, supra Maias. Cap.XVII
Defenditur à calumnia Hermolaus Barbarus super Zetæ uocabulo, quod inter recepta quidam non habent. Cap.XVIII
Plinij sensus obscurior illustratur de capitis iudicio primo apud Areopagum. XIX
Lactantij grammatici locus ex Thebaidos duodecimo, à uitio uindicatur super Eresione, ac hicteria. Cap.XIX
An oleastro in Olympia coronarentur uictores, quod Latini sentiunt ferè. Cap.XIX
Tollitur ex T. Liuio difficultas de nexorum ratione. Cap.XX
Explodituꝛ error interpretum Salustij in tabularum nouarum mentione, quas inscite nimis & hebeti iudicatu pro picturis accepere. Cap.XXI
Quid sit illud Iuuenalis præter interpretum sententiam,
Et longi relegit transuersa diurni. Cap.XXI
Quæ intelligantur nexorum iura in primo De oratore, apud Ciceronem. Cap.XXI

EX LIBRO XIIII

Quintiliani placita de oris multiplici uitio, explicantur copiosius. Cap.I
Quid ita lasciuire in heroicis suis Ouidium, statuerit Fabius. Cap.I
Astruitur lectio uera in Quintiliano, de glossematis. Cap.III
Quod sit apud Diomedem glossematicum dicendi genus. Cap.III
Plinij locus illustratur ex libro septimo, de arcanorum proditione in Augusti historia. Cap.V
Quæ fuerint Erechthei filiæ, quidq; de ijs traditum ueteribus: unde Ciceronis explicatur nodus ex Thusculanarum primo. Cap.VII
Leocoræ puellæ quæ intelligi apud Demosthenem debeant in funebri quadam oratione. Illustratur & in deorum natura Cicero. Cap.VII
Quo sensu à Valerio Martiale dictum: Quid barbam uellis mortuo leoni?
in quo plerique omnes toto (uti aiunt) cælo aberrarunt. Cap.VIII
Hieronymi locus restituitur de geranopipa. Cap.XI
Plinij locus de Annulo fluuio in elephantorum historia. Cap.XVIII

Plautinus exoluitur nodus in Amphitryone ex literis plane literatis, de Saturni hostia Cap.XXIII
Cur in fabula eadem dictum à poeta eodem, Fames & mora bile nasum cõciunt. Item in Curculione, Os amarum habeo, dentes plenos, lippiũt fauces fame. Ca. XXIIII
De tyrotaricho quid sentiendum apud Ciceronem. Cap.XXVI
Cur dictum à Persio: Saperdam aduehe ponto. Cap.XXVI
Quum à naturalibus ferè traditum sciamus, hominem unum ex omnibus canescere, an recte Plinius in equis idipsum agnouerit. Cap.XXVIII
Qui intelligi apud Quintilianum Pancratiastæ debeant, præter omnium hactenus sententiam. Cap.XXX
Quos esse analectas grammaticos, statuendum sit, apud Senecam. Cap.XXXI
Plutarchi sensus item ad saniorem reuocatur intellectum ex uita Aemylij Pauli de apocartereſi. Cap.XXXIII
Plutarchi loca duo restituuntur ex Demosthenis uita, de Prytaneo, & Demosthenis statua. Cap.XL

EX LIBRO XIIII

Frigidam suffundere apud Plautum in Cistellaria, esse omnino aliud, quàm opinentur multi. Cap.II
Cur ex sententia Hesiodi uiros hyeme auidiores Veneris prodiderit Plinius, fœminas æstate. Restituitur Tranquilli locus ex Tiberio de imperato schemate. Cap.IIII
Salustium parum integra fide à Gellio incessi, super Sertorio, quem corporis dehonestamento lætari solitum, scribit. Cap.V
Ludere de alieno corio, in Apuleij fabula Milesia prouerbium unde profluxerit, extra quàm uel doctioribus uideatur. Quo intellectu dixerit in Amphitryone Plautus, Eius ornamenta, & corium uti conciderent. Cap.VII
Aristotelis interpres refellitur Ethicorum quinto, super proagogia. Cap.VIII
Tollitur ex Cicerone nodus in epistola ad Brutum de liberis Themistoclis. Straboniꝭ interpretem fœde lapsum libro primo super Midæ historia. Cap.XII
Pherecydem nõ fuisse ex prouincia Syria, sicuti male interpretantur plerique. XIII
Quis fuerit Siculus, quem Cicero in secundo De oratore, dixisse scribit: Da mihi ex ista arbore, quos seram surculos: insimul & Quintiliani tollitur obscuritas, eadem referentis. Illustratur amplius Plinij locus ex septimo Naturalis historiæ de Liuia. XIIII
Phrynen cur dictum sit, lecythum in maxillis ferre, præter Græcorũ sentẽtiam. XV
Restituitur in integrum Plutarchi problema uel perperam tralatum, uel incuria corruptum, mendumq;. T. Liuij codex ex libro ab Vrbe cõdita tertio, emaculatur, ubi modo scribitur, Deiectis honore per concionem duobus Quintijs. Cap.XVI
Peplographia Varronis in epistolis ad Atticum quæ nam intelligi debeat. XVIII

EX LIBRO XV

Quid ita Aeneidos quarto, optimus maximus poeta Boream dixerit Alpinũ. Plautinus nodus in Epidico enodatur egregie, ubi ait, Austrum pertuli. Cap.VII
Quintiliani locus ex libro quinto, restituitur, ac enarratur. Cap.VIII
Error Plutarchi apophthegmatum interpretis super orpheoteleſtis. Aristotelis tralatio ex Politicis mutila interpellataq; restituitur in integrum. Cap.IX
Tragica prosopa quæ intelligi debeant apud Aristotelem, præter Theodori sententiam. Cap.X
Præcidere quid sit, & unde loquendi figura credi possit corriuata: enarratur Martialis illud: Os tibi præcisum, quanto non ipse Latinus
Vilia panniculi percutit ora sono. Explicatur item doctius carmẽ Martialis illud:
Inuasit medicus sica phreneticus Eucli,
Et præcidit Hylam: hic, puto, sanus erat. Cap.XI
Non recte à grammaticis enucleari Maronianum illud ex Bucolico ludicro:
Nuper me in littore uidi, Quum placidum uentis staret mare. Cap.XII
Ouidij interpretem fœde lapsum in Fastis in eius carminis enarratione:
Adde, quod arcana fieri nouus ignis in æde, Dicitur. Papinij carmen ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

quarto Syluarum, explicatur illustrius per interpretis silentium. Cap.XIIII
Quid intellexerit Halicarnaseus Dionysius Antiquitatum secundo, ubi ait, Vnicuique triginta curiarum Vesta collocata, ubi sacrificarent. Apud Tranquillum in Tiberio legendum, Coactis qui ea tenebantur superstitione, religiosas Vestas cum uestimẽto omni comburere: non autem Vestes, sicuti doctissimo interpreti est uisum. XVII
Supplices Vestæ, qui intelligendi apud Plutarchum in Commentatione de mulierum uirtutibus, magno interpretis errore. Ephestij qui sint apud Plutarchum eundem in causis Græcanicis, adnotato interpretis lapsu. Emaculatur Plutarchi codex ex libro qui est περὶ πρώτου ψυχροῦ, ubi terram à ueteribus dici clitta scribit. Cap. XVIII
Martialis illustratur epigramma ex libro decimo:
Si nimius uideor, seraq; coronide longus
Esse liber, legito pauca, libellus ero. Cap.XIX
Sanna frequens Latinis, uerbum de Græco ueteri deflexum, præter grammaticorum placita. Cap.XXI
Macrobij de ascensu descensuq; animarum doctrina, perpensione acri explicatur, tenebrosa alioqui, & à uanitate non procul. Cap.XXII
Cur Virgilius animas plures in Anchise intelligere sit uisus Aeneidos quinto. Maronis locus exponitur ex Georgico quarto:
Ipse ego te, medios quum sol accenderit æstus,
Quum sitiunt herbæ, & pecori iam gratior umbra est,
In secreta senis ducam. Cap.XXIII
Aenos, id est ἄνθ, quid sit apud Quintilianum libro quinto. Cap.XXIIII

EX LIBRO XVI

Cur à Propertio dictum: Cum Tyberi Nilo gratia nulla fuit.
Ex historia comprobatur, eum locum hactenus esse minus perceptum. Cap.III
Massilienses mores in Plauto, an pro euiratis & molliculis capi recte possint, quod ex doctioribus prodidere nõnulli. Inibi diluitur Athenæi quoq; auctoritas. Cap.VIII
Plutarchi locus suo restituitur candori ex Pelopidæ uita, de seruis, qui dicãtur Serotæ. Cap.IX
Quid sit ab Horatio significatum, ubi in Arte poetica scribit,
Quæ facerent, agerentq; peruncti fœcibus ora. Cap.X
Erudita in Domitium disertatio, cur tauris phœniceæ obijcerentur uestes. Cur dictum ab Ouidio: Rubræ pauidos formidine pennæ. de ceruis. qui locus in scitissime solet explicari. Simul & illustratur Ausonius super eadem re. Cap.XI
Platonis apologia aduersus Lactantium de gallo, quem Aesculapio moriturus Socrates immolari iussit. Cap.XII
Lucani locus ex libro tertio explicatur:
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli. Cap.XV
Pythagoræ symbolum, Super chœnice sedet: quo pacto uideatur explicandum præter multorum sententiam. Cap.XVII
Aliud Pythagoræ symbolum, Stragula obuoluta seruari debere. Item aliud, Imaginem dei annulo non inscalpendam. Xenophon restituitur, & declaratur. Quintilianus de Pythijs. Cap.XVIII
An apud Vlpianum Digestis de ædilitio edicto, legendum sit aphthiphus, sicuti eruditorum nonnullis placet. Cap.XX

EX LIBRO XVII

Catulli sensus explicatur erudite illis uersiculis:
Non est sana puella, nec rogate, Qualis sit, solet hæc imaginosum.
Cornelio Celso lux infertur plurima, ubi ait, Quidã imaginibus, nõ mẽte fallunt. III
Lucretij locus ex libro secundo, de luce recta uel obliqua declaratur amplius ex matheſi. Cap.VII
An Iuuenalis ille uersus, Horrida quale facit residens in codice pellex:
ad robur carcerarium referri ullo modo possit. Item illud Propertianum,
Codicis

Codicis immundi uincula sentit anus. Cap.VIII
Columbæ geminæ, sexto Aeneidos ex Platonicis rationibus quid significent. XV
Quid sibi uelit Virgilianum illud ex quarto Aeneidos:
Et nunc magna mei sub terras ibit imago. Quo sensu Homerus Herculis animã in cælo statuerit, simulacrum apud inferos. Cap.XVI
Expenduntur Thucydidis loca duo, in quibus uideri potest labi interpres. XVIII
Plinij locus perobscurus explicatur libro secundo, Terra nos à reliqua natura abdicatos, tum maxime, ut mater, operit, nullo magis sacramento, quàm quo nos quoq; sacros facit. Cap. XIX
Declaratur Virgilij carmen Aeneidos sexto: Aut tu mihi terram Inijce.
Insimul & Horatius illustratur: Licebit, iniecto ter puluere, curras. Qui fuerint Metelli liberi, apud Plinium libro septimo. Hieronymi locus expenditur ad Pammachium, de anteria. Cap.XX
Diadematis legendum sit apud Plinium, an Dalmaticis. Cap.XXII
Aleij campi, an recte uacui Latine dicantur. Plutarchi locus restituitur ex Agidis & Cleomenis uita, de Thalamarum ciuitate. Cap.XXIII
Quid sit apud Liuium, conditionem filiæ quærere. Item apud eundem quæ sit uindiciarum ratio. Martialis epigramma festiuissimum explicatur, quod est in Fidentinum:
Assertor uenias, satisq; præstes. Assertiones secundæ apud Quintilianum quæ'nam intelligi debeant. Cap.XXIX

EX LIBRO XVIII

Martialis locus explicatur de Lacedæmone libidinosa. Lactãtij grammatici ex octaua in Papinij Thebaida enarratione codex emaculatur, de Bomonicis. Quintilianus illustratur libro tertio, ubi ait, Minus Lacedæmone studia literarum, quàm Athenis merebuntur: quibusdam rapto uiuere honestum. Iuuenalis locus:
Qui Lacedæmonium pædemate lubricat orbem. Cap.I
Qui sint apud Appiani interpretem Ciuilium bellorum quarto, aptatores. Episcopus quinam intelligatur apud Ciceronem septimo epistolarum ad Atticum. Plutarchi locus restituitur ex Alcibiade, de harmostis. Cap.III
Quintiliani uerbis lux infertur aliqua de Aesopeis fabulis. Cap.VII
Grossos non dici tantum multitudinis numero, sicuti arbitrantur Grammaticorum nonnulli. An pro caprificatione in Plinio reponenda scarificatio sit, ut doctis quibusdam est uisum. Martialis locus de ficedula. Cap.IX
Perperam arbitrari quosdam, focalia dici uibrandis capillis destinata instrumẽta. X
Spartiani & Papinij locus de trichoris. Cap.XI
Quintiliani locus restituitur ex libro primo, de geometria. Cap.XV
Quadrãtaria Clytẽnestra apud Quintilianũ ex Cęcilio, quæ demũ statuẽda sit. XVI
Restituitur candori suo Quintilianus libro tertio, ubi legitur modo, Quale libidinis exemplũ, ut Perses in muliere Samia instituere ausus dicitur primus. Cur instituta Persarum Parthis ascribat Lucanus. Cap.XVIII
Martialis carmen libro undecimo explicatur, ubi ait:
Claudia ceruleis quum sit Rufina Britannis
Aedita: cur Latiæ pectora plebis habet? Cap.XXI
Hieronymi locus de Cassio Longino critico. Cap.XXVI
Quod sit fanum locupletissimũ à Cicerone pro lege Manilia significatum. XXIX
Plutarchus explicatur in Themistocle de Lauriotico prouentu. Cap.XXXVII
Item Plutarchi locus alius explicatur ex Demetrij uita, quid sit diametrum debere. Aristotelis obscuritas illustratur ex primo De animalium historijs, quid sit per diametrum moueri. Cap.XXXIX
Enarratur locus ad hanc diem nõ intellectus ex epistola Cælij, de aquarijs. Ca. XL

EX LIBRO XIX

T. Liuij, & Plutarchi codices emaculantur super Pallade Chalcioeco. Cap.VIII
Lesche quid sit apud Plutarchum in Lycurgo. Quid sentiendum super eo Quintiliani loco, in cubiculo nola. Cap.X

Quo pacto intelligenda Pollucis uerba, ubi ait, epiglottis est simplicis organum uocis, lingua uero articulatæ. Cap.XII
An recte Albertus dici arteriam putarit, quasi artam uiam. Cap.XIIII
Antiphona in Plutarchi Moralibus, quæ intelligenda sint, quæq; sit uocabuli eius ratio. Cap.XIIII
Scruta in carmine Horatiano quænam sint. Cap.XV
Aegypti regem cur Cybiotatem cognominatum in Vespasiano scribat Tranquillus. Cap.XVII
Fabulam ætatis peragere quid sit apud Ciceronem. Cap. XXI
Martialis epigramma explicatur ex libro duodecimo: Inde tragus, celeresq; pili.
Plinij loca duo ex undecimo Naturalis historiæ de pubertatis ratione. Cap.XXI
Tranquilli locus restituitur & explicatur ex Augusto de Mimo uitæ. Cap.XXI
Enarratur simul & Apuleianum illud ex Magia: Inuestem puerum accepisti, uesticipem illico reddidisti. Cap. XXII
Horatij locus explicatur ratione physica: Nigros angusta fronte capillos. Cap.XXII
L. Florus explicatur de satyra auc. Cap.XXV

EX LIBRO XX

Cælestium rerum studiosi quo pacto explicandum censeant illud Maronianum ex Georgico primo: Septima post decimam felix. Cap.III
Multiplex affertur enarratio carminis Virgiliani, ex Aeneidos quarto:
Tergeminamq; Hecaten tria uirginis ora Dianæ. Cap.VI
Virgilij ex Bucolicis locus: Nescio quid certe est, & Hylas in limine latrat. Cap.VI
Ciceronis locus explicatur Diuinationum secundo, quum ex L. Tarutij sententia dicit: Romam, in fugo quum esset luna, uideri natam. Cap.VII
Virgilij locus alius ex tertio Aeneidos perpenditur diligenter:
Qua se plena per insertas fundebat luna fenestras. Cap.VIII
Tranquilli historia de Domitiani edicto, ut in prouincijs uineta succiderentur, uberius illustratur. Cap.XI
T. Liuij ex primo ab Vrbe cõdita, locus diligẽter explicatur in Numæ historia. XII
Plutarchi ex Solone locus explicatur, præter interpretis fidem de plæsio. Cap.XIX
An manu gestu ue solœcismus fiat, de quo addubitasse Quintilianus uidetur. XXI
Pterophori qui sint, apud Plutarchum in Othonis uita, quòd multi nõ tam nesciunt, quàm negligunt. Cap.XXII
Plutarchi locus restituitur ex Pyrrhi uita, de apteræo. Cap.XXII
Terræ filij qui dicantur, contra omnium hactenus opinionem. Ouidij locus explicatur Metamorphoseos primo: Iuppiter è terra genitam mentitur, ut auctor
Desinat inquiri. Cap.XXVIII
Hypomochlion quid sit apud Vitruuium, & unde ducatur dictio eiusmodi, quanquam in codicibus nonnullis legitur uitiose hypomodion. Cap.XXIX
Icadistæ qui intelligi debeant apud Athenæũ Dipnosophistarũ septimo. XXXII
Plinij locus illustratur ex tertiodecimo Naturalis historiæ libro de plantarum sexu utroque. Cap.XXXIII

EX LIBRO XXI

Maronis locus explicatur ex quarto Aeneidos:
Nam quia nec fato, debita nec morte peribat. Scuti Argiui ratio quæ sit, extra quàm animaduerterit Zenobius, seu quisquis libri auctor fuerit. Sagma legi oportere apud Lactantium grammaticum, nõ sacconiam, quod ex doctis reponunt aliqui. Sagma iumentorum quid sit apud Pollucem libro decimo, & Philippicorum quinto. Plutarchi locus explicatur de sagmate, in Arati uita. Cap.XIII
Iouem lapidem iurare, quid sit apud Gellium Noctium Atticarum primo. Explicatur Ciceronis locus libro epistolarum familiariũ septimo: Is quum iurare cœpisset, uox eum defecit in eo loco, Si fallo sciens. Cap.XV
Ceryx apud Senecam quid sit, pluribus explicatur. Plutarchi eiusdem locus item restituitur ex Pelopidæ uita, de Alexandri Pheræi hasta. Cap.XVI

Magister

Magister in locationibus & uenditionibus qui sit. Ciceronis obscuritas illustratur in epistolis ad Atticum, duobus locis. Adiuuatur in eadem re Quintilianus quoq; XVII
Colonarij qui sint, in epistola Cælij; item colonarium in epistolis ad Atticum. XXI
Oedipus cur dictus coloneus: inibi Apuleij codex emaculatur in magia. Cap.XXII
Pliniani loci perpensio de hippagis nauibus. Cap.XXIII
Strabo illustratur, ubi de rhopo mentionẽ habet, ac de Aegina. Aetnæi fratres apud Virgilium quam rationem habeant. Cap.XXIIII
Nesæi equi an dicantur insulares, quod quidam male sunt suspicati. Cap.XXV
Plutarchi locus de Nesæis equis expurgatur à uitio, simul & interpretis arguitur inscitia. Cap.XXV
Corinthus supercilliosa, prouerbium quam habeat rationem. Cap.XXVI
Iouis Corinthus, quo sensu in prouerbium ueniat, præter Græcorum quorundam sententiam. Cap.XXVII
Plinij locus explicatur de Tutilina dea, libro decimooctauo. Cap.XXIX
Emaculatur Iulij Pollucis codex onomastici primo, ubi anhippos, pro amphippis positos inuenias. Cap.XXX
Plutarchi locus perpenditur de acroterio domus Cæsaris. Cap.XXXIII

EX LIBRO XXII

Statoris etymon unde ducatur, præter eã opinentur uel grammatici uel historici. III
Iuuenalis locus de Memnonis statua crepante copiosius enarratur, & latius quàm sit ab interpretibus proditum. Cap.V
Maronis locus Aeneidos primo: Vnde per ora nouem uasto cum murmure montis
It mare proruptum. Cap.VIII
Item cuiusmodi sit ex Bucolico ludicro Maronianum illud:
Numero deus impare gaudet. Cap.IX
Perpenditur exactius quoq; Maronis illud ex primo Aeneidos,
O terq; quaterq; beati. Cap.XII
Epitheca quid censeatur apud Iurisprudentes. Inibi uitiatus duobus locis Digestorum codex restituitur. Cap.XIII
Gellius uindicatur à uitio super nominibus Parcarum. Cap.XIII
Virgilius cur in suppliciorũ ratione centenario utatur, & millenario numero. XIIII
Analogia geometrica & arithmetica in Plutarcho quæ nam intelligenda. Cap.XVI
Sortitus es literã m, in prouerbio, quẽ habeat sensum extra eã opinentẽ Græci. XVII
Mendose legi apud Plutarchũ & Latinos plerosq; Artaxerxem Memnona: quum is non Memnon, sed Mnemon, id est memor, sit cognominatus. Cap.XX
An lunaribus radijs effici possit Iris: refellitur Plinius. Emaculatur Plinij eiusdem codex, astruentis ex Aristotele luna tricesima Irin uisitari. Cap.XXVII
Senecæ locus restituitur ex Naturalium primo. Cap.XXVIII
Qua ratione dixerit Virgilius Georgico primo, Et bibit ingens arcus.
Inibi cum Plauto Propertius illustratur. Cap.XXIX
Plinij locus perpenditur ex decimoseptimo Naturalis historiæ, an ex iride producatur in terra odor, uel in plantis omnino. Cap.XXXI

EX LIBRO XXIII

Astarte, an sit Venus, qua in re addubitarit uir doctissimus Hermolaus. Cap.V
Hieronymi locus restituitur ad Pammachium, de mammis. Cap.V
Virgilianum carmen ex primo Aeneidos, qua ratione affectatam habeat asperitatem: Fremet horridus ore cruento. Item quo artificio prolatum id:
Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Cap.VII
Quo pacto inficerentur Scytharum sagittæ, illustratur Plinij concisa breuitas. Ca.X
Iustam tellurem cur appellauerit Propertius eo uersiculo,
Et tellus hoc ita iusta sinat. Cap.XIX
Plauti locus ex Amphitryone explicatur: Iacent rationes, silet iudicium. Cap.XIX
Quintiliani ex libro tertio illustratur obscuritas, de iusti & legis interstitio. Plinij locus de uipera discutitur. Cap.XXVI

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX LIBRO XXIIII

An mouere affectus Athenis liceret: Quintiliani ad id sententia perpenditur. Cap.I
Quæ familia Buteonis fuerit cognomento insignis. Plinij locus declarat. Plutarchus item restituitur. Gracchũ & Pulchrum flatilem admittere, quod pernegant aliqui. III
Chryseis quo nomine sit appellata proprie, quod est à multis prætermissum. Cap.V
Quintiliani locus ex libro primo, de pythijs. Cap.V
Venocis uocabulum unde sit corriuatum: quod paucissimi admodum nouere. VI
Ciceronis locus ex epistolis ad Pætum de pene. Cap.VI
Quintiliani locus ex primo altius illustratur, ubi ait: Ne studia qui amare non potest, oderit. Cap.VII
Quo sensu à Iuuenale pronuntiatum, Et cui per mediam nolis occurrere noctem. IX
Cur dictum à Virgilio, Iamq; iugis summæ surgebat lucifer Idæ. Cap.XII
Ouidij locus de Eridano. Cap.XII
Virgilij locus de omnipotente Olympo. Cap.XIII
Plinij, & Felicis Capellæ nubilum discutitur de lubrico, ac tenero cœli corpore. Cur Aristophanes in Nebulis, humorem, id est ἰκμάδα, pro intellectuali animæ potentia posuerit, quod ab interpretibus desyderabatur præcipue. Cap.XV
Ouidij carmen ex primo De ponto, amplius perpenditur:
Vt solet infuso uena redire mero. Cap.XXI
Tollitur ex Plinio difficultas, quo pacto quæ non respirant, odorentur. Cap.XXIII
Cur à Martiale dictum, ieiunia Sabbatariorum male olere. Cap.XXIIII
Expenditur item quadantenus poetæ eiusdem illud:
Posthume non bene olet, qui bene semper olet. Cap.XXV
Catullianum carmen acrius excutitur, quod est de amore,
Dextra sternuit approbatione. Propertius item illustratur amplius, quum ait:
Aridus argutum sternuit omen amor. Cap.XXVII

EX LIBRO XXV

Qui sit immortalis uir, cui platani curam à Xerxe delegatam, scribit Herodotus. I
Quid ab Horatio significatum, ubi ait in Arte poetica,
Et fortasse cupressum scis simulare. An ex uero dictum ab Herodoto,
pinum solam arborum recisam non succrescere. Cap.II
Hieronymi locus restituitur de Socratis uxore Myrtone. Cap.IIII
Virgilij carmen illustratur ex secundo Georgico, de frigore scelerato. Cap.VII
Expenditur locus ex obscœno carmine: Ductor ferreus insularis æque
Laternæ uideor fricare cornu. Cap.XIX
Plinij felicissima breuitas super muli historia libro octauo amplius illustratur. XX
Pragmaticus status qui. Perpenditur Quintiliani sententia. Cap.XXI
Illud Columellæ, de lapide noxium, quo sensu accipiendum, extra quàm opinentur plerique. Cap.XXI
Item Quintiliani obscuritas illustratur ex libro tertio, Adoptato in familiam redire liceat. Cap.XXII
Vicarium seruum quem intellexerit Martialis Epigrammatum secundo. Enarratur item ex Seneca illud poetæ eiusdem: Vrbanus tibi Cæcili uideris:
Non es, crede mihi: quid ergo? uerna es. Cap.XXII
Plinianum prouerbium, Multa Syrorum olera, quo sensu accipiendum. Cap.XXIIII

EX LIBRO XXVI

An caninus appetitus idem censeri debeat, qui & bulimos, uelut ex nostris sunt opinati quidam. Cap.I
Cornelius Celsus illustrat in hydropiseos generibus, ex Hippocrate ac Galeno. III
Senecæ locus ex primo De clementia, in integrum restituitur: ubi apatrum legitur, quum aratrum, debeat. Propertij locus explicatur:
Mœnia cum Graio Neptunia pressit aratro, Victor Palladiæ ligneus artis equus. V
Maronis locus explicatur ex Bucolico ludicro,
Si canimus syluas, sylua sint consule dignæ. Plinio lux infertur multa libro uicesimo-tertio

tertio, in ratione biæi uini, cui marina permisceretur aqua. Cur à Varrone proditum, Libero patri Delphinas assistere. Cap.VIII
Plutarchi locus restituitur ex Catonis Vticensis uita, de psyche. Cap.IX
Virgilij carmen ex Bucolico ludicro expenditur exactissime:
Nuper me in littore uidi, Quum placidum uentis staret mare. Cap.X
Cur nauseabundos fieri iter mari agentes, & Iuuenalis significarit, & experimentis docti sciant omnes. Cap.XIII
An uera prorsum censenda sit Plinij sententia, mari salis incoqui saporem, sole quod potabile sit, inde hauriente. Cap.XV
An item ab eodem scienter satis prolatum sit, summam æquorum aquam dulciorem profunda. Cap.XVI
Illustratur Plinij eiusdem locus de solis bobus prope Mesanam & Mylas. Cap.XVII
Explicatur insigniter Maronis carmen ex Aeneidos sexto:
Hi dominam ditis thalamo deducere adorti. Cap.XVII
Iulij Pollucis nodus super uerbo ἀφετηρίαν, explicatur. Cap.XIX
Ouidius Fastorum quarto explicatius enarratur, ubi canit:
Tot fuerant illic, quot habet natura colores,
Pictaq; dissimili flore nitebat humus. Cap.XX
Plutarchi locus enarratur de pylaicis, ex uita Pyrrhi. Cap.XXI
Plutarchi interpres coarguitur in Catonis apophthegmate ex Homero, de Scipione. Cap.XXII
Plinij sententiam de nasturtio esse medicorum scholis diuersam. Cap.XXIIII

EX LIBRO XXVII

Quæ sit ratio prouerbij, Lepus dormiens. Cur uescentes carne leporina dicantur fore mosiores fieri: cuius rei mentio est apud Plinium, nec præterijt Martialis. Cap.I
Tranquilli locus de urbe lutea & lapidea, in Augusto. Cap.III
Quid ita dictum ab Horatio sit Carminum primo:
Nunc ad aquæ lene caput sacræ. simul & lux plurima infertur Senecæ. Cap.V
Comata perperam scribi, Digestis de extraordinarijs criminibus: item qui sint inibi diacopi. Cap.VI
Cur ab eodem Sermonum primo, somnia post mediam noctem oblata pronuntientur ueriora. Cap.IX
Qui nam sint apud Plinium libro decimo, qui somniarint nunquam. Cap.XVI
Aristotelis defensio à calumnia de ouis oblongis, rotundis ue aduersus Albertum. Capite XVII
Persii carmen illustratur, Et noctem flumine purgas. Cap.XVI
Oua ex catharsio quæ dicantur in Luciano. Cap.XVI
Maronis carmen acrius perpenditur Aeneidos secundo:
Catuliq; relicti Faucibus expectant siccis. Cap.XVII
Plutarchi perpenditur locus ex Pyrrhi uita, de cothone. Cap.XXVII
Cur lactucis uescerentur in fine cœnæ antiqui: absoluitur Martialis quæstio. Plinij locus perpenditur de raphano. Cap.XXVIII

EX LIBRO XXVIII

Apomagdalia quid sit apud Plutarchum in Lycurgo, quam uocem Latinam facere supersedit interpres. Cap.II
Seruij grammatici opinio perpenditur, an elixis carnibus usi sint priores heroum temporibus. Cap.III
Plutarchi locus declaratur in Symposiacis: quid cottabisin redolere. Cap.V
In ratione bibendi aperitur Horatij locus in Carminibus. Cap.VI
Virgilij ex primo Aeneidos locus illustratur,
Adsis lætitiæ Bacchus dator, & bona luno. Cap.VI
Basilicam habere quid sit, Ciceronis locus inibi explicatur. Cap.XI
Quintiliani locus ex libro primo de rostrata columna Duillio in foro posita. Cap.XII
Plutarchi locus male tralatus in Demetrij uita suæ restituitur luci, ac integritati. XX

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ciceronis locus exponitur ex libro secundo ad Q. fratrem: simul & indidem mendum tollitur, ubi legitur modo, ab Arria Syra. Cap.XXIII

Quid sit latiar apud Ciceronem in epistola quadam ad Q. fratrem. Latiarum corrupte, inscite q; legi apud Macrobium in plerisq; codicibus, pro latiar. Vnde sit tractum illud Catullianum, O hymen hymenæe ó Hymen ó hymenæe. Cap.XXIIII

Restituitur uox Iureconsultorum Digestis de gradibus affinitatis, de inateribus, ubi ianitrices scribitur modo. Cap.XXIIII

Cur dictum in Syluula quadam tertij libri à Papinio,
Duc & ad Aemathios manes, ubi belliger urbis
Conditor, hybleo perfusus nectare durat. Cap.XXVII

Iuuenalis locus explicatur, Vinum quod succida nollet lana pati. Cap.XXXV

Quod sit apud Galenum in libro de anhelitus iuuamento, uinum quod ad ignem utribus appensum obdurescit. Aristotelis ex Meteororum quarto sententia illustratur, excussa interpretum uanitate, etiamq; Alberti. Cap.XXXVI

EX LIBRO XXIX

Theocriti locus explicatur in Bucoliastis, ὅπου νιφάσεις, ὁδ' ἐς ἀλεξάγειης. Cap.III

Plinij locus ex septimo in integrum restituitur, fisco æris X. Cap.V

Plutarchi locus ex Demetrij uita, quæ dicantur pharmacode. Cap.X

Plauti obscuritas illustratur ex Pseudolo, Quasi solstitialis herba, paulisper fui,
Repente exorsus sum, repentino occidi. Qua ratione dictũ à Quintiliano libro Oratoriarum institutionum tertio, sermonem ab ipsa natura genitos protinus homines accepisse. Cur Plinius septimo Naturalis historiæ, nudum dixerit hominem in nuda humo natali die abijci. Quo sensu à Papinio dictum Syluarum primo, in Stellæ epithalamio, & Violantillæ: Tellure cadentem Excepi, fouiq; sinu. Sed & libro quinto:
Tellure cadentem Aspexi, atq; unctum genitali carmine foui. Cap.XIII

Ciceronis locus illustratur pro Flacco, de Mithridate. Cap.XVI

Cur Ouidius Metamorphoseos duodecimo, Mopsum dixerit Ampycidem.
Quo sensu dictum à Seneca in Medea: Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis harenis, Omnibus uerax, sibi falsus uni,
Concidit Mopsus. Excutitur & Senecæ locus alter, ex Tragœdia eadem:
Orpheus tacuit torpente lyra, Ipsaq; uocem perdidit Argo. Cap.XIIII

Papinij locus expenditur ex Syluarum secundo de perdice:
Quiq; refert iungens iterata uocabula perdix. Cap.XXV

Illustratur medicorum doctrina Iuuenalis illud: Iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus ægris. Cap.XXVII

EX LIBRO XXX

Ceruchi qui sint omnino apud Valerium Flaccum. Cap.I

Occultam uideri historiam illo epigrammate significari à Martiale:
Si patiens, fortisq; tibi, durusq; uidetur, Abderitanæ pectora plebis habes. Cap.III

Tranquilli locus explicatur in Tiberio de oculis amore tumentibus. Cap.VIII

Emaculatur Senecæ locus ad Lucilium, apud quem in balneorum mentione epitoma mendose legitur, uel epitonica, pro eo quod est, epistomia. Cap.XVIII

Restituuntur in integrum apud eundem dictiones aliæ fœdius corruptæ: nam quadratoria res dicitur, quum quadrantaria debeat: pellicrepus quoq;, pro pilicrepo: alipedum, pro alipilo: denique librarij, pro libarijs. Cap.XIX

Senecæ item lectio restituitur de psychrolute, ubi modo sicholutra in quibusdam legitur codicibus. Cap.XX

Quid significarit Naturalis historiæ secundo Plinius, ubi ait, ex dijs alios dici atri coloris. Cap.XXI

Quo sensu à Cicerone dictum octauo epistolarum ad Atticum, Domitius, ut audio, in Cosano est, paratus ad nauigandum: si in Hispaniam, non probo, si ad Cneum, laudo, quouis potius certe, quàm ut Cercum uideat. Cap.XXXII

FINIS

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI PRIMVS.

EXORDIENDI RATIO

Ex deo esse omnia, de trinitate carptim, religiosa mox, & reuerens apprecatio.

PLATO philosophiæ pater, & diuinioris scientiæ auctor longe clarissimus, in libro De mundi constitutione, scriptum reliquit, Omnes, qui modo mente constent, in rei cuiuslibet exordio ad numinis opem decurrere consueuisse. Necnon & alibi epistola quadam, In omnibus inquit, quæ uel dicimus, uel cogitamus, à deo ducenda initia sunt. Et rectissime id quidem, quoniam ut tragici cothurni princeps Sophocles prodit, Principium rectum comparitem consequitur finis. Propterea felicius auspicaturis argumentum, mox futurum publico bono, inuocandus est omnium pater: quo prætermisso, sicuti comprobat in Philosophica consolatione etiam Boethius, nullum rite fundatur exordium. Siquidem est uita quædam una, regina unius mundani corporis, potentia, sapientia, bonitate præcellens, mundi magnitudinem singulari prouidentiæ munere ab initio, & serie nusquam interpellata perducens ad optimum. Hanc esse summum, & principem deum, constanter asserimus, de quo diuine cecinit Orpheus, πάντων ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτή, hunc esse uniuersorum patrem confessus originemq;, ac denicq; finem. Ad hunc in arcto constituti, tanquam in harenam defugimus: huic inuisum nihil, nihil inauditum. Omnia summa sapientia, & inenarrabili consilio distributa librantur, regunturq;. Quod ipsum nec Orpheus idem ignorasse uidetur eo uersiculo, qui augustissimam naturam omnia introspicere, atq; audire, ac dispensare profatur, πάντ' ἐσορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις, ὦ πάντα βραβεύεις. Nec me fallit, uideri eundem tribus illis nominibus, consilio, luce, uita, trinitatem etiam præmonstrasse quodammodo. Nam quod in libris Antiquitatum Minar Sissennios scribit, unitatem adorasse in primis, uir sua ætate auctoritatis inconcussæ Pythagoras, unitatem illam esse trinam astruebat, adorandam, colendamq; præcipue. Est siquidem unitas omnium prima, mox æqualitas, inde connexio. Hæc uero Christianæ ueritatis doctores ex imagine quadam ad hæc nostra patrem dixerunt, ac filium, & sanctum spiritum, siue amorem. Nam in patre & filio quædam agnoscitur naturæ communio, quæ una est, ita quod natura ipsa æqualis patri demonstratur filius, & inter eos certa concipitur connexio: quippe naturalis amor alteri alterũ conciliat, connectitq;: ut uero ad simplicissimam hanc, & abstractissimam conscendamus intelligentiam, quæ sensu, uel imaginatione, aut ratione cum naturalibus peringuntur appendicibus, necessario seiungenda abijciendaq;. Propterea docte Martianus philosophiam refert, ad trinitatis cognitionem scandere affectãtem circulos euomuisse, ac sphæras. Equidem ita sentio, ut se habet uisus ad solis lumen, ita prorsum habere hominis ingenium, ac rationem ad diuinæ bonitatis radium. Proinde absque illius illustriore lumine nil facile à nobis animaduerti, aut cognosci. Ipsa uero gratia diuina illuminatio est, & dona gratiæ lumina sunt, eos illuminantia qui in eius uocantur participatum. Quin gratia omnis ab uno profluit fonte, & illuminatio omnis ab lumine uno. Multi utiq; radij sunt, sed lumen unum. Spargit se quoque lumen unum, ut multos illuminet. Lucent illuminati multi, nec tamen uidetur, nisi lumen unum, & fiunt lumen unum in lumine uno. Ita unum se bonum multis præbet participandum: ut cum illo coalescentes unum sint, qui unam ducunt ex illo similitudinem. Propterea theologorum ueterum plerosq; scimus ingenio perspicacissimo, bonitatem in centro, pulchritudinem in circulo collocatam tradidisse. Nam centri nomine deum esse intelligendum, prudentioribus insinuarunt. Circulos uero in ambitu assidue circumactos, mentem significare, animã item,

omnium est genitor deus
pium et finis
omnia circumspicit ex
et cuncta gubernas

ac naturam & materiã. Id quod Plotino placuit in primis. Siquidem deus potenter omnibus ineſt unus penitus ſimplex, ac immobilis. Omnia uero indidem emanantia aliquo modo cõpoſita, ac motus non inſcia. Immo uero ſicuti profluunt ab eo, ita refluunt in eundem, ut in circulo lineæ. Deus itaq; centrum omnium, unitas ſimpliciſſima, actus puriſſimus ſeſe inſerit uniuerſis, nec præſens modo eſt, uerũ & omnibus à ſe creatis potentiam intimam, ſimpliciſſimam, præſtantiſſimam indidit, quam rerum uocant unitatem, à qua propendent omnia, & ad eandem redeunt, caligantq; prius, quàm ſuo inhæſerint creatori. Igitur bonitas quidem rerum omnium ipſe deus, per quem cuncta ſunt bona: pulchritudo autem eſt dei radius, à quo rerum omnium ſpecies effinguntur, rurſumq; ab eo, ut luminum patre, deſcendit datum omne optimum, & omne donum perfectũ: proinde qua poſſumus mentis puritate, immo uero illa ipſa unitate, quam uocant mentis caput, & florem quoq;, ſicuti Zoroaſter, qua ſola ſuper animæ, mentisq; proprietatem extante, putat Iamblichus inter Academicos cognomento diuinus & ſacerdos magnus, unitatem poſſe attingi, integre, ſynceriter, ſancte, ſuppliciter ipſum hunc omnia ſuperemi nentem, infinitum, inenarrabilem, maieſtate auguſtiſſimnm, ſplendore micantiſsimum, uirtute incomprehenſibilem, tantæ rei exordio, cui ſumus genuina impares debilitate, ſic apprecemur uenerabundi: quando & clariſſimus medicæ ſcientiæ ſcriptor Auicenna, etiam ſi falſis obancillatus ſacris, maximi operis, & conquiſiti exordio diuinitati gratias agendo, auſpicatius ſe tantarum rerum initia ducturum eſt opinatus. Qui cuncta inenarrabili bonitate producis, totius rerum naturæ cauſa, & origo initialis, qui ſapientia infinita, & prouidentia perſpicaciſſima regis, roboras, uiuificas, lenis, mulces, excitasq;, Summe animorum pater, animantum ſoſpitator, iuſtitiæ fons perennis, ſuper omnem conſtitutæ mentis captum, tibi ſoli cognitæ, & cui ſe largius uaſtiſſima tuæ clementiæ flumina infudere: uita totum, quod eſt in me, ſalua lux totum illumina: uerbum tuum me regat: ſapientia emendet: ſpiritus creator repleat, accendat amoris ignem, ſenſus collustret, infirma noſtri corporis uirtute firmans perpeti. Tu qui ſolus trinus, unus es Deus, benedictionem à me non ſeuocaris, adiuua benigne, miſerere ampliter: da tuæ maieſtatis idolo, quoniam in nullo falli diuinum eſt, primum quidem in uoluntate acquieſcat tua: deinde, ut quæ mox dicentur, tibi placeant omnia, ſintq; (quod dicitur) ſarcta tectaq;, laudes tuas recinant: quando es auctor omnium, & ſine te Cimmeriis offuſi tenebris caligamus altius. Studioſorum deſeruiant emolumentis: qui & facile aſſequantur, quæ uaria nobis, te illuſtrante, lectio ſuggeſſerit. Ipſe uero, qui diu iam hoc uoluto ſaxum, & incudem eandem interdiu noctuq; tundo, ex mentis propoſito totũ opus tranſigam, mihiq; ipſi conſtem perpetuo, ex umbratili nunc primum meditatione in puluerem inſtructu meo, & ornatu prodiens, & forenſem (ut ſic dixerim) aciem, noſtris iuuenibus modo ſint φιλαλληθῆς, Latinæ rei uelut ſeminarium comparaturus. In quo diuerſiſſimorum generum depactis ſeminibus, inde ſibi in agellos ſuos ſuecretas uiuiradices transferat, qui hiſce legendis otium, ac ſubſecundarias impartiri horas non cenſuerit inane, ac citra operæpretium. Quando in ijs, quod olim in templo Pacis factitatum Herodianus ſcribit, quicquid eſt nobis opulentiæ ad hanc horam, reconditum uoluimus, ut theſauri fierent, non libri, ac ne intus modo caneremus, quod factitabat cithariſtes Aſpendius. ſed & foris, quoniam in ſudata ueſte duraſſe abunde uidemur. Cæterum legentes uniuerſim hic commonuero, quod in Moralibus eſt ab Ariſtotele traditum, eſſe quidem eruditi, exactum ipſum eatenus in uno quoq; genere flagitare, quatenus ferat ipſius natura rei. ſimile nanq; cenſetur, mathematicum ſuadentem probare, & ab oratore demonſtrationes exigere.

An deo congruat nomen aliquod, obſeruata ex Theologumenon libris. Cap. I

Si uero parte hac ſtudioſius quærat aliquis, ecquid de principis, ac rerũ parentis dei nomine monumentis prodẽdum ſe ingerat ex ueteribus memorijs, reſpondere breuiter, apteq; ambiguitati propoſitæ ſic propemodum poſſe uideor, Maximum illud, & maximum quidem ſimpliciter, cui oppo natur nihil: ſic demum noſtræ mentis captum ſupergredi, ut nomenclaturæ rationem exſuperet prorſus omnem: quippe ab humani ingenij ſolertia rationis quadam ſingulari ui indita ſunt nomina, ut unius ab alio euidens fiat diſcretio, ubi uero unum

unum ſunt omnia, obſecro te, quodnam inibi nomen excogitaris proprium. Mercurij utiq; profundior nos ſententia latere haud poteſt: Quia, inquit, rerum uniuerſitas eſt deus, proprium eius eſſe nomen haud ullum poteſt, quoniam aut omni nomine deum, aut omnia eius nuncupari nomine, foret neceſſarium: quando is ſimplicitate ſua rerum omnium complicat uniuerſitatem: at quod ineffabile nos dicimus, tetragrãmaton Græci, ideſt literarum quatuor, ioth, he, uau, he: proprietatis tamen ſubire uim creditur, quia Deo nõ coaptetur creatorum ratione aliqua, uerum eſſentiæ ui propriæ. Id uero tralatũ dici unus ualet, ac omnia, ſeu omnia uniter (ſic enim mihi nunc dicere permittant Latinæ rei ſtudioſi) uel propriè adhuc magis unitas. Nec tamẽ ſic unitatem hic inaudias uelim, ut loqui homines aſſueuere: nã ſicuti intellectum omnẽ ſuperemínet Deus, ita & nomen omne. Siquidem per rationis motum, qui intellectu longe inferior eſt, rebus indunturdiſcernendis nomina. Verum quia contradictoria reclinare nequit ratio, hinc nullum dare nomẽ colligas, cui non opponatur aliud eiuſdem rationis motu: quippe unitati pluralitas opponitur, ac multitudo. Hæc autem deo haudquaquam cõgruat, ſed ea uerius, cui pluralitas ſeſe nulla obiectet, uel (ut ſic dicam) alteritas. Hoc utiq; intellectus menſum excedit: quis enim infinitam intelligat unitatem, per infinitum oppoſitionem quæ omnem excedat? Inibi omnia citra compoſitionẽ ſunt in unitatis complicata ſimplicitate: nec aliud ibi agnoſcitur, uel diuerſum. Quod ſi quis eam cõcipere unitatem queat, quæ etiam ſi unitas eſt, nihiloſecius omnia eſt, dei nomẽ is attingat plane. Et ipſa tamẽ unitas, quamuis propinquius cenſeatur nomẽ maximi, ab uero tamen maximi nomine, quod eſt ipſum maximũ, per infinitum diſparatur, reuelliturq;. Liquet igitur hinc, deo haud quadrare, niſi diminutiſſime, particularia, diſcreta, oppoſitum habentia. Quare Areopagita Dionyſius affirmationes eſſe incompactas pronunciat, quippe ſi Deum eſſe autumas Veritatem, obiectat ſeſe falſitas: ſi uirtutẽ, occurrit uitium: ſi ſubſtantiam, obijcitur accidens: quod & in reliquis fit. Attribuũtur deo tamen iſta per tralationem ab creatis quandã ex perfectione, quam præferunt nomina ipſa. Quod ipſum & in trinitatis auguſtiſsimæ nũcupationibus dilucet: nam quia unitas eſt Deus, gignẽs dicitur, ac pater. Ex eo autẽ quod unitatis æqualitas eſt, genitus, ſiue filius: ex eo quod utriuſq; cõnexio eſt, ſanctus ſpiritus. Quod ſi perpendis exactius, à patre filium gigni, hoc fuit omnia in uerbo creare: quo argumẽto uerbum & artem, ac ideam, creatorũ reſpectu, affirmat Aurelius Auguſtinus. Nam creatura, quia deus pater eſt, eſſe incipit: ex eo quod filius, perficitur: quod uerò ſanctus eſt ſpiritus, uniuerſali cõgruit ordini, coaptaturq;. Quæ ſunt in re qualibet trinitatis ueſtigia, quod Aurelius idem comprobat ſanè, Geneſeos caput enarrans primum. Illud porro nec omiſero, cuius mihi auctor eſt magnus Baſilius in Hexaemero, ſanctum ſpiritum ab Moſaica dici ſapientia, Dei ſpiritum: ut quum ſcribitur, Et ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Quod ſi amplius quæſieris, quonam hic pacto ſuper aquas ferebatur: reſpondebimus ex ſapientis Syri doctrina, quando Hebraicæ ueritati propior ſit gentium illarum lingua, Ferebatur, exponendum pro ſouebat, uitalem aquis fœcunditatem exhibens. Ex quibus dilucet illud quoque, de quo indagine nõ incurioſa quæſitum à multis eſt, nec ab creandi actu ſanctum abiungi ſpiritum.

Quo pacto mundus ſit congeries malorum, & terra improbitatis prouincia, quum multi Deum eſſe mundum dicant, & Moyſes quoq;, ac ſanctæ literæ miris efferant laudibus. Cap. II

Quoniam uerò ab dei maieſtate immenſa, & inenarrabili recte, ſicuti decuit, auſpicati ſumus, quãdo & initijs omnibus ueteres præfari ſolitos, Pauſanias ſcribit, captandi gratia ominis boni, θεός, θεός, quod Aelius quoque comprobat Dionyſius, & principium omne Plato ſcribit, ac repetit Proclus, eſſe diuinum: non inſcite opinor, nec improſpere, aut, quod ille, ait, inſubide ſecundum operis inſtituti caput mundo dicabitur. Quem in libro de uniuerſi natura Plato deum beatum appellare nõ dubitauit: animam quoq;, ut Plotinus interpretatur, ab opifice bono ideo eſſe traditam, prodens, ut mundus poſſet intellectualis euadere, quod quidem neceſſarium fuerat: ſed citra animam, inquit, id uerò effici non poterat. Verum ante hos longe in ſermone, qui Pimander inſcribitur, Mercurius nil, inquit, eorum quæ in mundo ſunt,

interit:si enim secundus est Deus ipse mundus, necnon immortale uiuens:impossibile est, immortalis animantis partem aliquã interire. Quæcunq; mundo insunt, mundi sunt membra:homo præsertim, animal rationale. Primus omnium uere sempiternus, immortalis, ingenitus est Deus, omnium auctor. Secundus uero deinde ad illius imaginẽ mundus, semperuiuens, non sempiternus: nam quod sempiternum est, ab altero factum non est. Quinimmo in Naturalis historiæ initio Plinius, Mundum credi numen, par esse putat, sed æternum, immensum, ingenitum, nec interiturum unquã. Cæterum quod fatendum sit, ego quidem non utiq; mundum, ut deum contenderim esse uenerãdum: at uerò tanquã inenarrabile summi dei opus suspiciẽdum, facile censuerim, etiam si somniantis hoc putat Epicurus, non philosophãtis, quiq; ne primoribus quidem labijs physiologiã gustarit, idest naturæ rationem. Quãdo & Astronomicon primo M. Manilius sic scribit.

At manet incolumis mundus, suaq; omnia seruat:
Idem semper erit, quoniam semper fuit idem.

Bonum item, multiformi imaginum uarietate distinctum, concinnatumq;, nechon circumflexu complectentem, quicquid uenerationem, laudem, amorem, pulchritudinis excellentia, aut dignitatis amplitudine cumulatum parere potest. Nec enim frustra in libro ueritatis & uitæ Moyses ait, nunc singula in mundo bona, nunc cuncta ualde bona exartifice summo propagata. Nam nec aliorsum pronuntiatum & illud, Cæli enarrant gloriã Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Deprehensum certe ab peritioribus est, in mundi creatione principem deum arithmetica esse usum, geometria item ac musica:siquidem arithmetica ratione compacta, cõnexaq; creduntur elementa:geometria uero figuras effinxit, ut inde firmitatem consequerentur, stabilitatem, ac pro naturæ ui mobilitatem. Proportiones adnexuit musica, ne terræ plus in terreno sentiretur elemento, quàm aquæ in aqueo, & in aereo aeris, & ignis in ignea natura: nec elementorũ ullum omnino in aliud resolui ulla quiret ratione. Vnde colligi posse, mundi molẽ haud perire. Proinde quum audis, à deo esse uniuersa in numero creata, & pondere ac mensura: intellige, ad arithmeticam numerum referri, pondus ad musicam, ad geometriam uerò mensuræ adiectum nomen:quippe astringente grauitatem leuitate, confouentur omnia, fulciunturq; : in meditullio nanq; ignea potestate cohibetur terra, sed & huic ignis innititur. Ita profecto est, magnitudo exquisitissimi, nec laudari unquam pro dignitate operis, necnon late patens uis, & motus mirabilem opificis præ se fert potẽtiam. Dispositio uerò excultissima mirificã ostentat sapientiam. Vsus uerò ad optimum ubique conducens latius exuberantem nobis ingerit bonitatem. Proinde summi Platonici uniuersum hoc, ceu augustissimam dei statuam eximie uenerati sunt: & quę in eo cæteris maiestate naturæ præstare uidentur, tanquam idearum (ut ipsi uolunt) certiora simulacra. Cæterum in tanta rerum gloria, quonam pacto id dissimulauerim, quod in ueteris Theologiæ libris uideor legisse? Ipsum hunc, quem tantopere admiramur, mundum, malorum appellari congeriem: terram uerò, eadem infectatione, improbitatis prouinciam dici. Quod & uulgo ita subinde iactatur, ut planè adagij uicem obtineat. Nam ab Platone quoq; dictum est in libro de scientia, Mala omnino deleri non posse, uerum ea necessario euenire, nec tamẽ apud deos esse, sed apud mortalem naturam, inferioremq; hunc locum assidue circumuolui. Hisce quin item Ambrosij sententia concinit bracteata, Mala inesse mundo, quis omnino sapiens audeat inficiari, frequenti adeo ad mortem in hoc seculo lapsu? Hoc tam dissentaneum, tamq; pugnans, sic tamen antiquorum rationibus confouere, atq; tueri possumus. Bonum, inquit Mercurius, in uno tantum deo est, immo ipsum bonum deus ipse semper:nam & in Euangelio Matthæi CHRISTVS, εἷς ἀγαθὸς, εἰμὶ ὁ θεός. Quum bonum dicimus, bonum id, quod omnia continet bona, & quod bonum semper, intellige. Hoc uero uni adest deo, nullius unquam inopi, iniuriæ non obnoxio, qua in iram præcipitetur, numen eius late dominatur, nil eo sapientius. Sicuti uerò malorum nullum inest illi, ita nusquam alibi reperias bonum, ne in ipso quidem mundo, qui utiq; passionibus genita replet, ut pertrito scholis uerbo interim citra sciolorum morsum uramur: nam & generatio ab passione non sequestratur: ubi autem passio, nullo modo bonum: ubi bonum, nõ habet ibi locum passio. Sicuti uerò materiæ omnium concessa est participatio, ita & boni participatione mundus bonus: bonus

nus, inquam, quatenus & ipse omnium effector: at minime in alijs bonus, passibilitatis, & motus ratione. Nusquam in eo pulchrum compereris, nusquam bonum. Siquidem, quæ modo titillant sensus, simulacra sunt, & miraculorum uanitas. Ipsa quippe natura, ui taq; mundi, ut placuit Plotino, quasi maga, imagines ipsius boni, ueri, pulchri ubiq; fingit, uelut escas, quibus animas huic mundo per auaritiam, uoluptatem, inanem gloriam mancipatas fallit. Deum cogita, circa pulchritudinem demum uersaberis. Certe libro octauo Enneadis quartæ de animę descensu in corpora, Plotinus idem constanter asseruit, sensibile totum à Platone contemni, & commercium animæ cum corpore damnari, qui & arcanum illud ueneratur oraculum, quo traditur, Animam hic in custodia quadã, & carcere distineri. Quin, inquit, spelunca apud Platonem, sicut & antrum in Empedocle, apud quem ψυχοπομπὸς potestates inquiunt, ἀνύδρου ἐπὶ ἄνυδρον ἀνάβασιν, uniuersum hoc nobis significat. Solutionem è uinculis, & ex spelunca ascensum, ipsam accipi puto animę ad intelligibile progressionem. Vanitas uanitatum, & omnia uanitas, inquit Ecclesiastes. Sed ait Hieronymus, si creatura omnis bona est, ut quæ ex boni creatoris fontibus profluxerit, quo nam pacto uniuersa uanitas? Si terra uanitas, nunquid & cœli, & angeli, throni, dominationes, potestates, cæteraq; uirtutes? Sed quæ per se bona sunt, melioribus collata uanitatis ascisCunt nomen. Stellam lunæ confer, cæca est: lunam soli iunge, non rutilat: solem CHRISTO si componas, tenebræ sunt. Adde quod ubi Plato ait, Mala in mortali natura uersari: id exponens Plotinus, esse inquit necessario aliquid subcontrarium bono, idest sub boni imperio collocari aliquid, ab eo maxime distans, ac penitus dissimillimum, idest infimam mundi materiam. Hoc autem loco monendi sumus, contrarietatem ab hoc philosopho, ut eius doctrinæ studiosis placere animaduerto, accipi, non repugnantiã duarum in eodem genere qualitatum, sed distantiam rerum undiq; maximam, oppositа facientem, ferentemq;, quomodo est materia subcontraria deo: hæc namq; essentia non est, ille uero essentiæ principium: hæc malorum origo, ille bonorum. Salus una, uia item una, pietas cognitioni adnexa. Tunc humana mẽs recta concipit, & meditatur: ubi ab principe natura infusum exceperit radium. Quòd si immundorum spirituum afflata prauitate subdiderit colla iugo, succrescunt inde, progerminantq; adulteria, stupra, homicidia, id genus alia cõplura. Quo forsan argumento Luciferiani uniuersum mundum esse diaboli astruebant, & factum de ecclesia lupanar. Illud neutiq; silentio inuoluendum, ubi ex sacra pagina hoc aduocauimus, Cæli enarrant gloriam dei: sic ab eruditis intelligi, ut cælorum appellatione, spiritalia significentur entia: quia Hebraice articulus adijciatur, ha: uelut in Genesi, In principio creauit Deus hasamaim: quod si demptur, tunc cœlos accipi uisibiles.

locus sacræ paginæ. de nat.

Humana natura astruitur non uilis, nec contemnenda. Hominis causa omnia esse à deo quodammodo producta. Hominem futurum fuisse immortalem, si non peccasset. Ante peccatum, an noxium quippiam produxerit terra. Incorruptibile quot dicatur modis. Cap. III

AEterum posteaquàm huc prouecti sumus, ut rationalis naturæ gradum ostendere aliquo modo uideri possimus humilẽ, infaustum, & nullo ferè cũ cælestibus communicatu, quum illic uiuacitas sit æterna, & indefecta, hic caduca, & subcisiua ingenia, prestò sit & mira sublimitas, tanta fastigij inter capedine interuallata ab infimis: Putemur interim oratorio more, hominis patrocinium suscepisse, aut certe Academicorum scholas ingressi opiniones illorum interdum amplexari, qui ueriſimilitudinem captantes, & inde Sceptici nũcupati, nil omnino astruebant. Enitamur ergo iam hinc promere, quæ hominem, & illius terrenum locum faciant angustiorem, suo metientes omnia modulo: &, ut Pindarus inquit, κατ' αὐτὸν, ut simul Plinio occurramus, tradenti, Hominem nõ ideo esse proximum deo genitũ, ut uilitate iuxta belluas esset, uelut suillæ nari aureum plane insertarit annulum deus. Simul etiam Platonicis satisfaciamus, salamandra quandoq; frigidioribus, à quibus proditum scimus, Mundi partem, quæ supra lunam sit constituta, esse mutationis nesciam, genuina luce perspicuã, perpetua tranquillitate beatam, dicíq; agentem: quoniam quę hic sunt, cæli uultibus (ut sic dicã) sint obnoxia. At infra lunã diuersa omnia, ubi sit uitę mortisq; collimitiũ, tumultuentur elementa, cooriantur procellæ, omnia quodãmodo præci

pitentur in interitum: ideoq; recte patiens mundi portio censeatur, immo uerò inferorum locus: quoniam animæ malum sit, ad materiam se deflectere, quam in Theæteto nominat Plato dissimilitudinis regionem, hoc est diuinitati undiq; dissimillimam: dicatur & Lethæus, sed profundus: & terræ tartara, in quę anima delecta, in cœnum creditur corruisse tenebrosum. Mors, inquiunt, animæ est, dum corpore mergitur, in materiam labi, ipsaq; repleri. quod si suspectet nusquam, sed in cœnum identidem reuoluatur, etiam inde fieri, ut apud inferos dicatur dormitare. At si ueritatem, reiecta omni uesica, & ambitionis tumore paulum compresso, amplius libeat perpendere, comperiemus primum, quicquid est naturæ corporeæ, hominis causa esse productũ. Nam quis nesciat, elementorum illuc rationem spectare, ut inde composita consingantur? Composita uerò inanima nónne propter animata, ut imperfecta propter perfecta? Plantæ utiq; animalibus deseruiunt: at hæc, immo uerò omnia simul, humanis usibus sunt destinata. Sed quid in humili uersamur? cur non surrigimur? & quæ tam miranda uidentur, nobis item obsequium præstare comprobamus? Expende radiantis deos, ut inquit Apuleius, quibus cæli chorum comptum, & coronatum suda tempestate uisimus, pictis noctibus, seuera gratia, toruo decore. Suspice, inquam, in hoc perfectissimo mundi, ut ait Ennius, clypeo miris fulgoribus uariata cælamina: quorum ex assuetudine speciem quandoq; mirari desinimus, nónne nostris emolumentis ista destinantur? Mihi certe ita compertum, quantumuis illa inenarrabili sint ordine distincta, quantumuis dignitate humanum captum excedentia, tamen quodammodo propter hominem uideri creata. Nam & in Physicis pronuntiat Aristoteles, hominem esse aliquo modo finem: etenim secundo De generatione & corruptione idem scribit, à deo uniuersum esse repletum, quia generationem fecerit continuam. Hæc uero non est, nisi ex cælorum motu: unde consequutione quadam colligi, motus esse generationis causa factos, quin & mobilia, & motores quoq; modo quodam: quippe motuum finalis causa generatio est, & cælestium quoq; corporum, ut mobilium, non ut corporum, & substantiarum. Porrò generatione cessante, cessabit motus quoq;. Quæ si ceruicosior aliquis etiamnum putat irridenda, apio (quod dicitur) uix satis inspecto, uelut Palladi felem coaptare connitamur, audiat (quæso) patienter, quæ in sanctis literis obseruata, subnotanda censuimus, sic uerò Deuteronomij capite quarto, legimus: Ne forte oculis eleuatis in cælum, solem uideas, & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea, & colas: quæ creauit deus tuus in ministerium cunctis gentibus. Homo itaq; in mundi meditullio constitutus, ueluti rex planè, dominusq; cuncto rum, huc illuc porrectis, expansisq; potestatis suæ uiribus, fruitur omnibus, omnibus imperat. Id non sacris modo literis celeberrimum est, sed dictat ratio, & rerum ordo mirus. Id uero imperium ac regimen ex prudentia est, quæ propria censetur hominis, in quo uirtus ea generalis est, quum in brutis per partes uideatur, sicuti in aranea ad contexendam telam, quamobrem iure homini subijciuntur. Confirmat hæc, ut de Plinio interim sileam, Mercurij auctoritas, qui diuinissime multa quidem, sed & illud peruidit, Pater, inquit, omnium intellectus, hominem sibi similem procreauit, atq; ei, tanquã filio suo, congratulatus est, propterea forma delectatus propria, opera sua omnia usui concessit humano. Amplius & in literis nostris M. Tullius aptissime colligit, Mundum uideri effectum eorum animantium causa, quæ ratione utantur, qui sunt dij & homines, quibus, inquit, profecto nihil est melius, ratio namq; omnibus excellentior. Iam, ut alia missa faciam, quis non uidet tum magni sacerdotis sententia, tum summi oratoris propheticum illud confirmari ferè: Dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Quod si inferat aliquis, male à me ita colligi: & inanes flari gloriolas, quoniam nusquam non imperium hominis pernoscatur proscissum, conuulsum, extritumq;: ac rem omnino ad manticam, quod dicitur, & incitas relapsam: Respondebunt Christiani patres, supplicium esse ex admissa noxa, non rerum ordinem, quippe quo sibi iure potestatem uendicet, qui uix dum in uitalem productus lucem, protinus se Deo rebellem præstitit: ut penè cum nutricis lacte, ut sic dicam, flagitiorum ac superbiæ semina hausisse uideri possit? Quod adeo uerum est ut auctor nobis sit Beda, Ante hominis peccatum nil noxium ab terra progerminasse, non herbam ueneno pestilẽtem, nõ arborem sterilitatis inutilem uitio, sequestrata item natricum uirulentia, & uiperarum. Quanquam quod ad hoc pertinet, etiam si uel antea pullu-

pullulatu succreuisse ista, non inficiemur, minime tamen supersit querelis locus. Nam tum perinde sit, ac si terram insimules, quod non omnes homines boni. Amplius, quod uel in cælo non omnes angeli boni. Equidẽ solis ardor prævalidus spicas torrendo concoquit: idem tamen gignentium exordia perurit. Ita profecto est, eorum quæ de terra sese promunt, specificam singula rationem præferunt, ac pro uirili creaturæ complent uniuersæ pulchritudinem: alia siquidem esui adnascuntur, usibus alijs alia. Quod tibi inutile censes, quibusdam cõfert insigniter. Quod gulam minus prolectat, nec in mensam admiseris, medendi salutarem suggerit uim: conio libidinũ furores compressi emarcuerunt plerunq;: helleboro affectiones corporum inueteratæ interdum solutæ comperiuntur. Quare ex ijs suggillatio creantis dei nulla, sed gratiæ incrementum potius. Quod cum magno Basilio in Hexaemeri libellis comprobat Ambrosius. Verum, ut uideo, mo tiendi necessitate urgemur præcipue. hæc nobis infestos maxime facit, qui hominis statum hostiliter insectantur: astruentes id etiamnum usu uenire, uti optimum quenq; & ista tim & præcipue pigneretur deus: nam & Cassius Hemina, Quæ nata sunt, ea omnia denasci aiunt. Nec uident primum illum nostri generis patrem, tanquam Cæciam quendam, ipsum sibi calamitatũ adsciuisse nubila: etenim si non peccasset is, quodnam foret nobis cum morte commercium? An Apostolum non audimus dicentem, Corpus esse mortuum propter peccatum? non dixit, Mortale corpus ex peccato: sed mortuum. Id quippe ante peccatum mortale fuerat, & immortale, quia poterat mori, & non mori. Aliud est autem non posse mori, aliud posse non mori. Mortalis erat homo conditione corporis animalis: at conditoris beneficio immortalis. Confirmat doctrinam hanc Nicolaus theologus, comprobat in Ciuitate diuina Aurelius Augustinus, docens propter peccatum naturæ principem intonuisse: Terra es, in terram ibis. Sed & Gregorius amplissime astipulatur, quum asserit, Ita fuisse conditum hominem, ut manente illo, decederent tempora, nec cum temporibus transiret. stabat enim in momentis decurrẽtibus: nec ad uitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Posteaquam uero conditor est offensus, ire cœpit cum tempore, & tabernaculum mortis esse humanum corpus. Ac uti scienter prodidit Pindarus, ἐπάμεροι, τί δέ τις, τί δ' οὔ τις, σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι. Et apostolus Paulus ad Romanos: Per peccatũ intrauit mors in mundum. Beatus item Thomas incorruptibile modis dici tribus astruit: Primo materiæ absentis ratione, ut in angelis: uel quia non sit materia in potentia, nisi ad formam unam, ut in cœlesti corpore. Altero modo ex parte formę, ubi rebus ex se corruptibilibus adnexa dispositio est, qua prorsum ab corruptione uendicẽtur, quod quidem secundum gloriam incorruptibile asseritur: nam in epistola ad Dioscurum Augustinus ait, Tam potenti natura animam à deo faciam, ut ex eius habitudine redũdet in corpus sanitatis plenitudo, & uigor corruptionis nescius. Tertio dicitur modo incorruptibile causæ efficientis ratione, sicq; in innocentiæ statu incorruptibilis fuisset homo, & immortalis. Quod in libro quæstionum Noui & Veteris testamenti asseruit Augustinus. Nam quia naturæ corporeæ proportionem rationalis anima superemínet, congruenter uirtus ei est initio contributa, per quam ab interitu corporea asseri posset materia. At huius theologiæ ignarus Plotinus, etiam si est inter Platonicos tanquam maiorum gentium, de humanis agens animis: Pater, inquit, misericors mortalia illis uincula impegit, ne semper huius uitæ miserijs teneantur. Quod si auctoribus nostris non præstandam fidem, contendant Platonici: ueluti ad paruulam Cynosuram, qua fidunt duce nocturna Phœnices in alto, uti est ab Arato proditum, non ad Helicen, & Septentrionum claritatem aciem intenderimus: respondeo, ex ipsorum doctrina, esse in primis credendum, Quoniam mentes diuinas illa præ cæteris præsagia indicant, ut in Phædro scribit Plato, quæ arte nulla, & consilio fiant: qualia sunt, quæ de Diotima uate, & Socrate, & Epimenide, idem Plato refert: quæ de Sibyllis Varro unà cum Platone: quæ de diuinis philosophis Hebræi tradunt. Horum omnium mentes tum orbis remotissima obibant, secretiora pandebant, quum à corpore seiunctæ, in unitatemq; suam collectæ deo maxime inhærebant: quod Mercurius non negabit: sed Augustinum, Gregorium, & antea multo apostolum Paulum, quem, & Barnabam mirati adeo Lycaones sunt, ut Iouem putarent, ac Mercurium: quis in eo statu constituendos audeat inficiari, qui diuinum sentirent afflatum, & præter doctrinæ profunditatẽ, quæ illis affulsit

amplissime, etiam stupenda præcinerent mysteria? Vitæ sanctitas, miraculorum numerosa series efficacius me in fidem pertraxerint, quam Platonem Socrates, aut Epimenides, quos ueluti quintæ classis, in hac præsertim censura ne dignos quidem arbitror qui nominentur, ne quis hosce adeo Coryphæos ducat, ut iusto cum eis sacramento contendere non sit, ac interdicto certare. Addamus hoc amplius, ut peruicacium impudentiam reuincamus, Hominem primum, si non peccasset, fuisse immortalem futurum, non Christiana modo astruit ueritas, sed & Magi una cum Platone carminibus suis parari immortalitatem posse asseuerabant. Zoroastris magiam nil aliud in Alcibiade putat Plato, quam dei cultum. Et alibi idem Plato, non carminibus modo sancit, uerum philosophicis item rationibus & temperari animum, & corpus uel semper, uel diu saltem à morte procul posse seruari. Hoc nec Auicenna negauerit, qui animo in seipsum restituto in corpora quæuis mirandam concessit potestatem. Zoroastris porrò, & Hostanis sectatores non inficiantur, ob ueterem quandam humanæ mentis infirmitatem omnia nobis infirma, difficiliaq; contigisse. Quòd si quis animæ temperamentum restituerit, compositiora mox futura omnia. Ex Pythagoreorum arcanis & illud est, animam idcirco in sensibili mundo tot occursantem malis conflictari, quia sensibilium bonorum auiditate illecta intelligibilis mundi bonis fuerit exuta. Sed in re confessa nimis multa. Quòd si laboriosa item obijciatur uita, refelli id ratione potest eadem. Nam ut ait Nicolaus theologus, Ante peccatum, & superbam hominis designationem, terra sponte alimenta suggerebat accommoda: propterea post offensam apud Moysem deus, In sudore uultus tui uesceris pane.

Terram esse mundi chorum medium. Quæ sit Musarum chorea, Quid Apollo. Terram esse stellam unam, ex Pythagora. Cur dea ab Platone dicta. Terræ nomen non esse uile. Cur firmamentum dicatur, Item cælum quomodo unitas omnium. A quarum cœlestium ratio. Terræ preconia plura, & quę sit eiusdem forma. Cherſos quid, item cherſæa. Zedoros terra cur. Cap. IIII

PErrò num tibi uilior homo est, quod sit quasi in imum, hoc est in mundi cardinem, centrumq; relegatus, abiectusq;? Ego quidem fateor, quod ex Aristotelis sententia Auerrois primo cæli confirmat, Terram inter elementa ignobiliorem haberi, ignem uero nobilitate præstare. Quæ rerum series non modo, inquit, in ijs utitur inferioribus, sed in corporibus item cælestibus: nam in libro de animalibus dixit Aristoteles, Lunæ naturam per similem uideri terrestri naturæ. Scribit in libro de ueritate Thomas etiam, cæli corpus esse humano corpore nobilius, quia cælestia quidem agant, nostra uero corpora patiantur: nam & ignis ut actu calidus in nostrum agit corpus, potentia modo calidum. Cæterum sicuti ignis naturæ suæ mobilitate, raritate, luciditate in mundi ratione, qui ambiret, maxime contulit: ita & terra soliditate insita ad media mundi compingenda perutilis ac necessaria fuisse uidetur: unde & ἰσόξοπον, id est æquinutantem, appellant Græci. Eam uero optimum maximum deum, tanquam chorum aliquem diuini templi medium constituisse, amplius animaduertenti patet: ut prætereamus quod Astronomicon primo Manilius scribit:

Quod nisi librato penderet pondere tellus,
Non ageret cursus mundi subeuntibus astris
Phœbus ad occasum, & nunquam remearet ad ortus,
Luna'ue submersos ageret per inania cursus.

Nam quum mundum, ut Platonici uolunt, ubiq; construeret rationis pleniſſimum, quo clarius suum referret auctorem: in sphæra qualibet uiuentia pleraq; collocauit, quæ non templum modo redderent excultissimū: sed summi opificis laudes assidue concinerent: quod ipsum humanas itidē mentes in meditullio positas facere uoluit. Hæc uero est illa ueteribus celebrata Musarum chorea, quæ ad Apollinis ipsius imperium recinit perpetuò, saltatq;. Ipse uero, ut ait Orpheus, πάντα πόλῳ κιθάρῃ πολυκρίκτῳ ἁρμόζει, id est cælum uniuersum cithara temperat canora. Apollo uero hic non alius est, q̄ deus, quē uniuersalem uocat Pythagoras, dictumq; uult quasi ἁπλόν, id est simplicem, ac unum, uel ἀπὸ ἕλκω, id est ab alijs sequestratum, & multitudinis nescium: quo argumento in Palatini Apollinis templo pependisse lychnos instar arboris mala ferentis, planè contenderim

rim. Et quoniam Pythagoræ incidit mentio, quem Plato eximie ueneratur, in quoq; ingenium effulsisse diuinum, grauissimi auctores prodidere: succurrit, quod ex doctrina promitur eiusdem, pertinetq; ad nostri huius elementi præconium. Hic enim, sicuti accepimus, & meminit in libris de cælo & mundo Aristoteles, Terram è stellis unam esse prædicabat: quod in cōmentatione de Platonis doctrina comprobat Alcinous, & fortè significauit Plotinus, ubi ait, Terram, si uniuerso comparetur, esse ueluti punctum, uel quasi stellam quandam, minimam reliquarum. Propterea si concipias, esse te in sublimi quopiam mundi loco, unde oculis subijciatur terræ moles, aquis circumfusa, & solis, syderumq; radijs illustrata, non aliam profecto uisum iri probabile est, quàm qualis modo uisatur lunaris globi species. Verum hoc quæso, cuiusmodi putas, quod in spatij medio æquilibrata, per ambitum tanta cælorum maiestate obuallatur, quorum rotata uertigo motu, ut Varro dixit, orbito, immensam illi confert salubritatem, dum noctis dieiq; custos ita annum attemperat, ut alimentorum omnis generis nec copia desit, nec bonitas? Illa uero cælestium radiorum in unam eam coniectio, ac ueluti dissectorum aggregatio qualem non modo splendoris excitat micantissimam claritatem, sed comparat inde uirtutem? quanquam non me fallit, Plotinum scribere, eam radijs contemperationem non posse obuenire, ut coalitu, cumuloq; nouam sibi cōcilient uirtutem, aut mirabilis aliqua inde forma dissultet. Illud inficiari potest nemo, cælestia maris functionem quodammodo subire, infima uero hæc fœminæ. Nam sicuti & caloris, & uitæ fons, ac propago est cor, ita & cæleste cor, ipse sol, nostra hæc pro caloris potestate mouet, afficit, adq; uitam prolicit, adnuente stellarum item errantium ui: adeo ut mundi uterus uideri terra queat, in quem coeant in generationem prodeuntia, cælesti fermentata uirtute. Principes dei, inquit Varro, cælum & terra: hos Aegyptus Serapin dicit, & Isin. Terra & cælum, ut Samothracū initia docent, dei sunt magni. Quid uero ibi asserendum, quum Plato terram uocat deam antiquissimam deorum omnium, qui cæli ambitu cludātur? Putat Plotinus hoc loco, terræ ab Platone animam esse contributam: quæ quum animantia progignat innumera, sitq; animalis maximi, id est mundi membrū, tum in primis non absq; necessitate, tum nec aspernabile, Censendum est, inquit, animal esse, sed intellectuale atq; diuinum, & sensu quoq; pollens: nam quum anima uim iudiciariam habeat, habet & facultatem, per quā dum spectat in corpus, de passionibus illius ualeat iudicare. Sed hæc ille uiderit. Chalcidius in Platonis Timæum, antiquissimam deorum opinatur dici, uel quia est animaliū capax locus, qui præcogitetur ijs quæ in loco sunt, necesse est: uel quia puncti rationem habet terra, quod sanè omni est magnitudine antiquius, atq; omni quantitate, naturali quadam mentis conceptione: uel etiam quod quæ stant, ijs quæ mouentur, mente præeunt, quando motus omnis post statū sumit initia. Nobis certe ex ijs quæ hactenus deprompta sunt, iamiam minus uidetur mirum, cælestem patrem rationales animas conditoris lumine obsignatas, ubi late dominentur, hic occludere, rursumq; præscripto ambitu peracto, canere receptui. Quod si quem peruicacius terræ nomen, ut uile offendit, is mihi haud ita multa uidetur lectitasse, quum & scientissimi philosophi lunam ætheream terram appellare non dubitarint, nam & Mercurio aquam attribuerunt, aerem Veneri, ignem soli. Sed amplius ordine submurato, ignem item ascripserunt Marti, aerem Ioui, Saturno aquam: sphæram uero quæ procul ab errore constituta, aplanes dicitur, dixerunt esse terram, in qua celeberrimi apud poetas Elysii cogitentur campi. Quod ne quis risu explodere pergat, nō absimile est quod in sanctis habetur literis: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. & in thesauris eisdem, nónne terram legimus uiuentium? Nónne Moyses & Dauid aquas per cælestia fundunt? Et Nicolaus theologus, Aquæ dicuntur, inquit, æquiuocè: nam quæ sunt super firmamentum, cælestis sunt naturæ, quæ sub firmamento, elementaris. Augustinus in Geneseos enarratione, Saturni stellam esse frigidam contendit, ex aquarum supercælestium uicinia. Quod quia mirum accidit, audi ex libro Hexaemeri secundo doctissimi Ambrosii sentētiam: Nónne, inquit, diuina prouidentia prospexit necessariò, ut intra orbem cæli & supra orbem redundaret aqua, quæ illa feruentis axis incendia temperaret? Quin & mox paulò, Quis igitur ambigat, quin æther ignitus, & magno feruens uapore, omnia fuerit exusturus, ni lege quadam sui prohiberetur auctoris, ut nec flumina, nec lacus, uel ipsa maria uim eius

ualeant

ualeant restinguere? Proinde desuper impetu quodam descendens aqua in tantos plerunq; imbres exundat, ut flumina & lacus repente oppleantur, & redundent maria. Quo nomine solem subinde madidum uidemus, ac rorantem: ex quo euidens promitur indicium, ex aquis illum sibi alimentum ad sui temperiem haurire. Verum quibusdam tantum inest ueritatis impugnandæ studium, ut solem ipsum naturæ esse calidioris inficientur, quod albus sit, nō rubicundus, aut rutilans ignis specie. Ridenda uerò parte hac Origenis doctrina tradentis, Aquas super firmamētum nō esse aquas, sed fortitudines quasdam potestatis angelicæ: rursumq;, sub firmamento, ideſt quæ super terram sunt, esse uirtutes cōtrarias, ideſt dęmones. Soliditatem uerò quasi terrenam adesse cœlo, ratione cōiectari, Plotinus putat: nam terræ naturam opacam, proindeq; lucí aduersam, & densitate immobilem, brutamq; ab cœlo abesse lōge arbitratur, micantissimo, & ad motum maxime perníci. Rursus & aquam, quæ insita frigiditate in primis cælo aduersetur, quod esse cōstat calidum primum. Nostri, ut Solomon Hebræus interpres innuit, Firmamētum ab firmitate dictum autumant: quoniā ut in Iob legimus, Cæli quasi ære, solidissimi fundati sunt. Hinc & apud Homerū, χαλκοῦς πολύχαλκος dicitur, ideſt æris multi cælum: quod ad soliditatem refert Eustathius: proinde, inquit, alicubi σιδήρεον, ideſt ferreum nuncupatur: aut quia mythicorum est, esse inibi χαλκοβατῆ δώματα, ideſt æneas domos, ab artifice substructas Vulcano. Et Seneca scribit, In quæstione esse, solidumne sit cælum, ac firmæ concretæq; naturæ, an subtili tenuiq; nexu, agatur, an agat. Cæterum scribit in Phy siogonía Hesiodus, Tartaro circunjectum esse æneum septum, ideſt χάλκεον ἕρκος: quo nomine putāt eruditiores, aerem intelligendum ἀέρα τὸ διηχὲς, καὶ δύσηχον, quod per ipsum feruntur sonitus, beneq; sonet. Scribit tamē Hesaias, firmatum esse à Deo cælum, ſicut fumum: quod, inquit cum Basilio Ambrosius, extulit propheta, subtilem cæli naturam, nec solidā, cupiens declarare. Sciendum & illud, Cælorum nomenclaturā communem censeri, quando cælos plures sanctior comprobat scriptura, speciei uero appellationem esse firmamentum: quippe ita legimus, Et uocauit Deus firmamentum cælum. Illud enim ex genere profertur, ubi in principio cælum enuntiat factum, omnis namq; cæ lestis creaturæ fabrica comprehenditur. Addamus hoc amplius, quo nostri loci nobilitas insignitior fiat & plausibilior, Cælum eminentissimi auctores unitatem esse dicunt omnium corporum: id ita intelligi uolunt, tanquā cæli pars quælibet totus sit mundus inferior, quía sit in stellæ cuiuslibet uirtute omnis caducorum corporum uirtus. Id quod symbolicè Pythagoras ille sapientissimus significasse uidetur, ubi in luna, reliquisq; syderibus elementa quatuor, montium supercilia, uallium cōstituit humilitatem, quinimmo stirpes quoq;, & quæ apud nos uisuntur omnia: neq; enim stellarum in cælo ulla est, quæ non ambiat totum, quod sublunaris complectitur mundus. Ex ijs opinor, constare iam bene sentientibus posse, terræ elementum haudquaquam uideri contemnendum. Sed audi Platonis Timæum: Diuini, inquit, decoris ratio postulabat, talem fieri mundum, qui & uisum pateretur & tactum. Constabat autem, neq; uideri aliquid posse absque ignis beneficio, neq; tangí sine solído, & solidum nihil esse sine terra: unde mundi omne corpus, igni & terra instruere fabricator incipiens uidit, duo conuenire sine medio colligante non posse: inde aerem & aquam inter ignem terramq; contexuit. Qualem igitur esse mundi cardinem remur hunc, tanta prouidentiæ maiestate constitutum? nónne regium uere? nónne animalium principe dignum? Vtinam tam grate beneficam in nos, ac propensissimam conditoris bonitatem recognoscamus omnes, quàm non pígebit æqua modo lance expendentes, in sede media tam augusti, tam diuini templi, ueluti sacerdotes locatos, qui iugiter tanti artificis laudibus personemus. An non & illud miraculum auget insigniter, quod propheticum est? Terram fundauit super firmamentum eius, non inclinabitur in seculum seculi. Qua sanè in parte, non tanquam artifex efferri animaduertitur Deus, sed omnipotens uerius: qui non centro quodam terram, sed precepti sui firmamento suspenderit: neq; enim hic artis mensura est, sed potestatis. Propterea quum ex nube alloqueretur Iob inenarrabilis maiestas, Vbi eras, inquit, quum terrā fundarem? Indica mihi, si sciētiam tenes? Quis posuit mensuram eius, si nosti? Aut quis est, qui superinduxit mensuras super eam? Aut super quid confixi sunt circuli eius? Quibus ostenditur liquido, diuinæ amplitudinis potentia ineffabili in numero, pōdere, atq;

mensura

mensura, ut diximus, consistere omnia: nec quod in medio sit terra, quasi æqua lance suspendi, sed quia dei maiestas suæ uoluntatis lege ampliter illam cōstringit arctatq; robustius, ut quamuis inani obsepta, stabilis tamen perseueret. Hanc Hesiodium carmē ἀσφαλὲς appellat ἀσφαλὲς cælestium deorum & subterraneorū, quoniam cæli est firmamentum, & partium eiusdem, hoc est syderum, quæ superna tenent, quæq; inferna, καὶ πᾶν μνήμονον πέρι τὰ ἀκίνητον ἐδράζεται, id est omne quod mouetur, circa immobile obfirmatur. Iam eram coronidem huic parti impacturus, quum illa ipsa ueluti munificentissima parens, terra lacinía retractum commonuisse est uisa, ac ornamenta sua ingerere perrexisse; Satis, inquit, me in mundi sede media constitutam, solidam, & undiq; in me nutibus meis, aut diuinis uerius, conglobatam contemplatus es. Cæterum quæ species rerum est, quæ uarietatis maiestas, sic me inenarrabili herbarum, florum, fruticum, arborum, frugum copia conuestitam, & ut Apuleius tuus inquit, cæsariatam conspicis? Quid Arabum odoramenta recenseam? quid nata deo thura? quid Orientis aromata, & medicamina numerosa, sine quibus (ut nunc est) uix uita constiterit? quid tot, tantorumq; animalium & mitium, & ferorum, ac cicurum agmina subijciam? quid tantorum marium uastitatem, quid gelidorum fluminum ac fontium perennem iucunditatem, lauacris abundis & collucentibus mire gratam? quid pīscium portentosam molem, temperatam, modicam, pusillam, ac penè magnitudinem nullam memorem? An non cernis hic me speluncis usq; ad delicias excauatam? illic accliuem, ac superba montium procerítate surrectam, & quodammodo scansili supercilio cælum affectantem, ac humano generi dictantem uitæ leges? Alibi sum depressa uallibus & campestri planície spaciosa, culta, incultaq; dulcissima uobis suggero alimenta. In uisceribus nec homini quidem stérilis: ibi uero recondita seruantur, auri, argenti, æris, ferri, aliorumq; metalla. Nec satis, marmora produco omnifaria, molibus fulciendis, conuestiendis, incrustandisq; parietibus excidenda, & in statuas tantum non spirantes conformanda. Nec gemmarū defuerit suppellex pretiosa, quibus uestri niteant articuli. Sed & maris conchylia margaritas fœminis suggerunt. Nec lanificæ Serum syluæ luxui uestro mollissimam abnegarint uestem: Taceo auicularum musicos cantus, Quid substructiones magnifico impendio nobiles repetam? quid urbium tantarum splendidissimam claritatem? Sed quod omnem excesserit admirationis captum, Ego te animal prouidum, sagax, memor, plenum rationis & consilij natum sustineo: uagientis fletum excipio prima, adultū educo etiam delicióse, opibus te contego meis: quicquid mihi est, summa hilaritate condonatur tibi, quia magni conditoris lumen in animorum claritate signatum animaduerto. Vnde à poetis tuis Homero, Hesiodoq;, χάλκεος nuncupor, uti Ioannes grammaticus suspicatur, quoniam ἐγὼ τοῦ ζέειν καὶ θερμαίνεσθαι, id est dum sole inferuesco ac incalesco, uobis omnia condonantur: nec zea tantum, quod multi opinantur, & non præterijt Plinius. Iamiam ab reliquis naturæ partibus abdicatos in sinus uos admitto meos, plura etiamnum, & largius impertitura, ni principem naturæ deum rebelli animo atq; intestabili nulla non hora conuelleretis: ut in uos poeticum illud de Helena regeri queat, uel in matris funere nimis quàm delicate comis suis parcente, ἐσιμὴ πάλαι γυνή, hoc est, mulier est quæ semper fuit. Illud uero hic subijciendū protinus, terram ab Homero dici apirona, siue ἀπείρονα, id est infinitam, quia sit σφαιροειδὴς, ac σφογγύλη, id est orbicularis: quanquam nec latet, philosophum Posidonium ac Dionysium, terram dicere σφαιροειδῆ, id est fundæ simílem, id est concauam, quando descendere imbrem dixere telluris in gremium: quod astruunt & Chaldæi, ut scribit Diodorus. At Democritus oblongam statuit, βαρυειδῆ uero Hipparchus, & disci diffusioris positioni assimilem. Aristoteles Meteororum secundo, tympani forma terram esse prodit, quando habitabilis portio in latum definita extēdatur, nec sit in orbem globata. Illud grauius multo, ad ignem ita se habere terram, uti mundus ad deum: quippe multis insigniter ignis similitudinibus ad deum in terræ respectu: nam potentiæ illius finis non ferè est, omnia operantis in terra, penetrantis, illustrantis, distinguentis, formantisq; per aeris & aquæ media, ut quicquid ex terra succreuerit, progigniturq;, nō magnopere aliud sit, quàm alia & alia ignis operatio, ut rerum forma multiplex ex ignei splendoris consurgat uarietate multiplici. Immergitur tamen rebus ipsis ignea potentia, deum uero absolutum intelligimus, & claritatem quoq; absolutam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſolutam: in cuius participatum nitantur cuncta, quod in aſtris perſpicuum ſit. Hoc uero nec prætereamus, quod aliud agentibus ſe ingeſsit, incultiorem terram Græcis uocari cherſon ferè, quo argumento quæ illi cherſæa, nos ſyluestria dicimus.

Mundus quid ſit. Natura continens mundum, quibus cenſeatur nominibus. Inibi de ſphæro breuiter. Quid ſit illud Timæi, Mundum conſtare ex mente, ac neceſſitate. Mundi principia tria. De Anaxagora, cur dicetur νοῦς. Cap. V

NErum quia multa diu iam de mundo uerba facimus, perſequamur & flores rerum ex ſummis auctoribus: illud præfati, nos ipſum hoc toto opere præſtaturos, ut ſi nil aliud, uarietatis iucunditas, & inde genius aliquis non abſit. Id igitur huic potiſſimum inſeratur loco, quænam ab doctiſſimis mundi definitio afferri ſoleat, quod initio ſtatim fuerat efficiendum. Igitur in libro de orbium cæleſtium contemplatione Cleomedes ita finit: Mundus eſt conſtitutio cœli & terræ, & naturæ rerum, quæ intra cluduntur: hic omnia continet corpora, nullo penitus relicto extra, haud infinitus quidem, ſed terminatus, argumẽto, quod à natura gubernatur: nullius enim infiniti natura eſſe poteſt, quum id continere, & ei dominari naturã oporteat, cuius ſit natura. Quod uero adminiſtrantem habeat naturam, liquet: primo quidem ex ordine partium: deinde earum rerum, quę oriuntur inde: tertio ex partium inter ſeſe conſenſu, mox & ex miro, quod hinc profluit, emolumento. Naturã eſſe Ariſtoteles cenſet, principium motus, & quietis, in quo primo eſt, & non per accidens. At naturam efficientem, gubernantem, continentemq; Plato δημιουργὸν uocauit, hoc eſt opificem. Sunt tamen Achæorum magiſtratus, item Demiurgi. Empedocles Sphærum, ut primo Phyſicorũ Themiſtius ſcribit, & meminit de generatione & interitu priore libro Ariſtoteles: quanquam & Sphærus quidam de Lacedæmoniorum republica libros condidit, quorum utatur teſtimonio Athenæus. Ariſtoteles uero εἶδος etiam, id eſt ſpeciem: qui & in libro de mundo, poſtea quàm eum finem quem poſuimus eſt complexus, infert, λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις, ὑπὸ θεῶν τε, καὶ διὰ θεῶν φυλαττομένη. hoc eſt, dicitur & aliter mundus uniuerſitatis ordo ac exornatio, à deo & per deum cuſtodita. Chriſtiana ueritas à deo mundum dependere ſancit, nec id natura, ſed uoluntate. à quo dogmate haud aberrare Ariſtotelem, ex eruditis ſunt qui probare adnitantur. Finis uero ipſa eſt bonitas: etenim quia bonus eſt deus, imò uero ipſum bonũ, creata producit ac conſeruat. Quem autem latet, quæcũq; agat quis, quoniam ſit bonus, ea, uoluntate fieri, non natura? Bonum ſiquidem uoluntatem mouet, ut uiſum color. Publica ferè philoſophorum omnium ſententia eſt, uti ab Algazele proditũ ſcimus, ſummo etiam Auerrois aſtipulatu philoſopho, Mundum ab æterno deo tempore nouum eſſe productum, abſolute cenſeri impoſſibile: ſiquidem cur non prius? an quia inclinante carebat ad eſſe productum? An affuit liuor aliquis? an non potuit? Quæ ſi abſurde aſcribuntur deo, liquet ab æterno fuiſſe mundum. Sed, inquit, hic nec in agente poſſibilitatem cõperias, neq; item in patiente: quanquam in naturalibus & artificialibus effectum agens præcedat, & patiens: mundi productio eſt omnino alia. Nanq; patientis excogitari nequit poſſibilitas, quando ſubiectum eſt nullum: minus etiam multo in agente, quod enim hic ſit agens præter deum? Quum uero poſſibilitas, potentia ſit quædam: deus autem eſſentia omnino actualis & ſimpliciſſima, locum in eo non habet poſſibilitas. Proinde aſtruendum, mundi productionem non præferre in deo mutationem ullam, neq; exitum de potentia in actum, ſed diuinæ potentiæ potius incognitum nobis modum: propterea haudquaq; diuinis naturalia uideri conferenda. Putat Origenes in libris περὶ ἀρχῶν, non ideo factum mundum, ut producerentur bona, ſed ut reprimerentur mala: nam initio creatas à deo animas peccati labe ab eius præſcripto receſſiſſe: quo nomine ad inferiora detruſas, diuerſis pro delictorum ratione corporibus inſinuatas, tanquam uinculis: hunc uero eſſe mundum, & mundi cauſam. Mundum duobus conſtare dixit in libro de uniuerſitatis natura Timæus Locrus, mente, & neceſſitate. Tu intellige, ex actu formali: qui ſanè eſt in diuinæ mẽtis uoto præcipuus, mentiſq; imago. Item ex neceſſitate, id eſt materia: quæ non tam intentione propria, quàm neceſſaria quadam conditione ad hoc opus accipitur. Mundi principia tria ab Platonicis colliguntur: ipſum ſcilicet τἀγαθὸν, id eſt bonum, ſiue deus: intellectus, eiuſdem filius, ex paterna luce luminis more manans: atq;

inſuper mundi anima, ex intellectu diuino, uelut ſpiritus per omnia profluens. Sed ea cõditione inferioribus prouidens, ut interim ab diuinis nulla ex parte declinet. Quod de intellectu diximus, quia admirationem habet, ſententia Plotini eſt & Ammonij eiuſdẽ præceptoris. Sed & Iamblichus inter Aegyptiorum dogmata cõtineri ſcribit. In Academicis quæſtionibus Cicero ſententem naturam, qua cõtineantur omnia, nunc mundi animum appellari ſcribit, nunc mentem ſapientiamq; perfectam, quem deum uocant: ſed & neceſſitatem quandoq;, quia nil ſecus effici poſſit, quàm ab ea ſit conſtitutum: nõnunquam etiam fortunã, quod multa efficit improuiſa nobis, nec opinata, cauſarum obſcuritate atq; ignoratione. At noſtræ religionis auctor ſummè grauis Ambroſius illuc proiectam quorundam hominum audaciam miratur, ut aſſertione parum perſpicaci aſtruere ueriti haud ſint, eſſe tria omnino principia, deum, exemplar, materiam, & hanc utiq; incorruptibilem, & increatam, initijq; prorſus neſciam: ut intelligatur deus nõ creator, ſed artifex planè: qui in exemplar, hoc eſt ideam, intendens ex materia mundum compegerit, quam dicunt hylem, quæ uniuerſis gignendi cauſas contribuerit. Quod, inquit, cum aſſectatoribus ſenſiſſe animaduertitur Plato. Quod quum præuidiſſet diuiniore afflatus ſpiritu Moyſes, ut retunderet, in ſacri operis exordio ſibi ita præfandum cenſuit, In principio fecit deus cælum & terram: rerum initia, mundi auctorem, creationem materiæ mira breuitate complexus. Quæ omnia Propheta nobilis approbãs, quum de cælo, terra, mariq; loqueretur: Omnia, inquit, in ſapientia feciſti. Pythagoras ſymbolicè tria indicauit rerum principia, infinitum, unum, & duo: ideſt deum, formam, & materiam: quæ alterationis (ut ſic dicam) creditur mater, ſicuti deo congruit infinitas, formæ uerò unitas. At Orpheus Iouis nomine formam uoluit intelligi, unde dicitur ἀρχὴ πάντων: Iunonis autem materiam, quam nuncupat Διὸς σύλλεκτρον, παντογήθλον, id eſt Iouis cõtoralem, omniparentem. Tertium porrò principium adijcit, legem naturæ, id eſt φύσεως βέβαιον, in Hymnis ab eodem nuncupatam, ὁρκίου νόμου, σφραγίδα δικαίαν, id eſt cæleſtem legẽ, ſigillum iuſtum. Dignum uerò quod parte hac non prætereatur, Anaxagoram philoſophum nobilem fuiſſe appellatum νοῦν, id eſt mentem, uel ob prudentiæ in ijs quæ ad phyſiologiam ſpectant, magnitudinem, quam inſigniter ſint admirati priores: uel quod rerũ exordijs non fortunam appoſuerit, non neceſſitatem, ſed mentem omnium princeps adiecerit, καθαρὸν καὶ ἄκρατον, ideſt ſynceram impromixtamq; miſcellaneis omnibus homeomerias diſpertientem.

Mundus, ſiue coſmos, unde dicatur. Quid coſmius, & coſmetor: diacoſmus. Cur pulchra fiant in mundo. Vnde colligatur mundi pulchritudo. Cælum eſſe picturatum: & cur dictum ſit ouum. Belus quid. Interim animam eſſe organum dei. Foſſa quæ dicebatur mundus. Seueri hiſtoria. Cap. VI

QVem uero Latinè ex abſoluta perfectaq; elegantia, ut ait Plinius, mundum nuncupamus, ratione Græci eadem κόσμον uidẽtur appellaſſe: nam & Mercurius, quod omnia uarietate generationis exornet, ita quoq; dictũ refert, aut quod in diuinæ maieſtatis ornamentum initio ſit expreſſus, uti Florens Septimius inquit. At in Gorgia Plato: Tradunt, inquit, ſapiẽtes cælũ & terram, deos & homines ſocietate quadam & amicitia, modeſtoq; ornatu & temperãtia & iuſtitia cõtineri. Atq; id uniuerſum propterea mundũ ornatumq; nominant, nõ immunditiam atq; intemperãtiam. Ab ordinis uerò præſtantia dici mauult Euſtathius: quem illi cõtribuerit prouidentia. Omnino ineſſe dictioni laudis multum apparet, quando uirũ rationis tum honeſtæ, tum moderatæ κόσμιον appellare Græci ſolent: comem dici Latinè, arbitrantur eruditi. Duces autem Homerus etiam κοσμήτορας, uelut multitudini ordinem præfigentes. Auctor in libro de philoſophi hiſtoria Galenus eſt, & Plutarchus non omiſit, Pythagoram primum ὠνομάσαι τὸν τοῦ ὅλου πόδισχλιν κόσμον, ἐκ δὴ τῶν ἀστρολογικῶν τάξεων, quod Latinè ſic eſt, Ob abſolutiſſimam quæ in ipſo eſt ſeriem, uniuerſi continentiam κόσμον, id eſt mundum appellaſſe. Nam & mundi ordinatam conſtitutionem διακόσμησιν uocant. Diacoſmum, Strabo accipit pro inſtructione, aut etiam catalogo: ut quum Homerum prodit, meminiſſe in Paphlagonico diacoſmo: & Demetrij Troicus diacoſmus, ab Athenæo aduocatur. Coſmophthora, Varronis lucubratio intercidit, argumento (ut uidetur) περὶ φθορᾶς κόσμου. Nec ſanè mirandum magnopere, inquit Ana-

Universidad de Deusto
Biblioteca

charis in septem sapientum conuiuio, ex diuina uoluntate decentissima & pulcherrima perfici in mundo, si in maximis quibusq; partibus eius, ut Thaleti placuisse animaduerti tur, & præcipuis anima ineſt: siquidem animæ organum corpus est, dei autem anima ipsa. Et sicuti ex se motus pleroscq; corpus habet, plurimos uerò & pulcherrimos ex animæ ui: itidem anima partim quidem ex se agit, partim uerò uersandam dirigendamcq;, ut collibuerit, se deo exhibet, quum sit omnium instrumẽtorum aptissima. Mundum uerò esse pulcherrimum, ex quatuor maxime colligimus, ut putant ex ueteribus nõnulli: ex orbiculari figura, quæ omnium prima est ac maximè capax: ex colore item, qui cyaneus est: ex magnitudine: postremò, ex tot tantorumq; syderum uarietate. Quippe argumentis facilè comprobatur, cælum nõ esse (ut multis ferè placuit) leue, nullisq; picturatum imaginibus, atq; distinctum, ut in uolucrum cernimus ouis: quo nomine etiam inoffensum, lubricum, & tenerum uocabant. Democritus & Pythagoras primi uidentur oui nomine cælum appellasse. Sed & Plato ex Ciceronis interpretamento: Deus, inquit, cælũ ita tornauit, ut uel nihil uel parũ asperitatis haberet, nihil offensionis. Quin hominẽ quoq; cælum esse dictum, comperimus: quia sit cæli simulacrum quoddam, etsi paruum. Sunt ex prioribus, qui Belum, id est βηλὸν, esse astrorum, ac ætheris ambitum prodant: alij supremum, omniaq; circumplectentem aera: nõnulli secundum Dryopas etiam olympum: Chaldæi, cælum prorsus eo nomine intelligunt. Signat & Belus pauimentum, παρὰ τὸ βαίνειν, idest ab incessu, sicuti placuit Eustathio. Inueni & pro ianuæ limine dici Belum, quem etiam φλίων uocant. Sunt qui Phœnicum lingua solem dici opinentur Hel, unde ducatur helios: qui mox & Belus. Colebatur, inquit Dion, apud Syriæ Apameam Iupiter cognomento Belus, qui Seuero adhuc intra priuatum se habitum cõtinenti Ho mericè ita responderit, ὁμμάτα καὶ λιφαιλίω ἔκειλ ΘΑΙΙ τὸν πικιρώνα, ἄρτι δὲ ζώνλω, σόρνα δὲ ποσαλδωνι. Mox uerò iam imperium adepto, ita: σὸς δ' οἰκῶν ἄκς βήσεται δι ἄματ Θ. Auctor & libro tertio Diodorus, Iouem à Babylonijs Belum dici. Ardorem denicq; cælestem alicubi legisse uidemur, qui æther nominetur, uel cælum: sed & Subijces, pro aere alto, qui cælo subiectus est. Fuit & in Comitio fossa, quam mundum uocant, in quam orbicularem, Vrbe condita, omnium primitias, quibus lege ut honestis, natura ut necessarijs utebantur, conijci iussit Romulus. Mox item terræ portiunculam, unde quis esset profectus, conferri: credo ut sic in ciuitatis unius, ac patriæ populum facilius coalescerent animi.

Vacuum in mundo esse nequit. Vtrum uisus sine aere intermedio perfici possit. An extra mundum esse possit uacuum. Mundus an sit unus. Cap. VII

ILlud uero scitu dignum est, in mũdo ratione nulla esse posse uacuum, quod ferè cõprobatur ex ijs, quæ sensibus manifesta sunt: etenim nisi nexibus mutuis colligaretur uniuersitas, nec mundum natura contineret, nec regeret, nec partium inuicem ulla foret societas. Porrò ni uno loco sit mundus, ac nusquã interpellatus profluat spiritus, probabile Cleomedes habet, tũc nec uisui, nec auditui locum omnino fore. Qua in parte operæpretium arbitror Plotini inserere placita, astruentis, corpus per se necessarium minime esse ad emicantem ex oculo radium sustinendum, atq; perferẽdum: qui nullo fultus tibicine, aut substrato in rectũ suapte natura fertur, nec metuẽdum, ne radius ipse decidat, qui naturam habet luminis. Inter uisum, & uisibile medium per se necessarium est lumẽ, uel externum, uel propriũ oculi, seu obiecti ualde lucentis. Aristoteles uero, & eum secuti omnes, ne extra mundũ quidem uacuum relinquũt. Neq; locus, inquit, primo cæli, neq; uacuũ, neq; tempus est extra cælum, quo argumẽto nec cõsenescunt ibi existentia. Plato item, ut inquit Plutarchus, neque intra mundum, neq; extra, uacuum cõcessit. Pythagorici extra mundum esse uacuũ autumant, in quod inquiunt, & ex quo respirat mundus. Hos secutus Cleomedes in contemplatione orbium cælestium, ita esse, argumentis nititur peruincere: putatq;, negare uacuum perinde absurdum uideri, ac si quis ita colligat, quia in humore carentibus locis aqua esse non possit, nec uas, quod eam suscipiat, esse posse. Sciẽdum uero est, uas corporis dupliciter dici: alterum, quod corpus tenet, ab eoq; impletur: alterum, quod capere potest corpus. Quod autem dicunt, si uacuum extra mundum foret, per ipsum mundus ferretur, nihil habens ubi consistere atq; inniti posset: Scire oportet, inquit, impossibile

bile id uideri: uergit enim ad medium, & id sibi tenet imum quo nititur. Nam nisi sui medium, atq; idem imum mundus teneret, profecto per uacuum agitaretur mundus. Dicitur hoc quoq; ab illis, si extra mundum uacuum esset, profusa per ipsum substantia in infinitum iam dissipata foret: sed hoc fieri nequit, habitum enim quendam habet, ipsam tenentem, & conseruantem. Inepte quoq; afferunt, si extra mundum uacuum esset, id infinitum esse oporteret: quod si infinitum esset uacuum, corpus quoq; infinitum esse oporteret: non enim sequitur, ut si infinitas sit uacui, sit etiam corpus infinitum: nam infiniti notio nullibi desinit, at corpus continuo terminis includitur: quare qui extra mundum nihil esse contendunt, nugantur. Id enim ipsum, quod nihil uocant, haud quidem profusæ substantiæ obsistere potest, quo minus rapiat aliqua expansa, & quod subinde naturaliter ab ea apprehendetur, ab eadem implebitur, locusq; fiet ipsius, quare oportet esse substantiam aliquam uacui. Est enim simplicissima ipsius uacui notio, quippe incorporei, & tactum negantis, nec figuram habentis, nec recipientis, nec quicquam agentis, aut patientis, sed absolute ad corpus suscipiendum idonei, & apti: siquidem quod impleri, deseriq́ue à corpore potest, uacuum est. Stoici, Plutarcho referente, & Galeno, extra mundi ambitum constituebant infinitum: in quod, conflagratione, quam uocant ἐκπύρωσιν, obueniente, posset resolui, Posidonius non infinitum, sed quantum resolutioni sufficeret. Aristotelem Plutarchus idem & doctissimus uir & prudentissimus, prodit, quod mirum est, extra mundum constituisse inane, ut cælum respiret. Sed ubi hoc astruat philosophus is, parum comperi. Etenim in omni uita pretiosissimum est, intelligere, & nescire quod nescias. Mundum uero esse unum, euidens dictat ratio: nanq; ordine uno, & ad unum instrui debent omnia. Proinde secundo Metaphysices ait Aristoteles, ex ordinis unitate in rebus existentis unitatem colligi gubernantis dei. Sed & exemplaris unitate mundi unitatem probat Plato, uelut ad exemplum producti. Porrò ex sua constat, & tota materia mundus. Neq; enim fieri queat, uti terra sit alia ab hac: quia quæcunq; cogitetur ea, naturæ suæ nutu ad hoc delabetur medium: quæ ratio & de alijs pronuntiari itidem ualet.

Vtrum esse possit corpus extra mundum. Quod si concedatur, utrum possit à nobis uideri. Cur pede affecto afficiantur inguina. Cap. VIII

SI corpus sit extra cælum, & mundo huic ad illud oculus dirigatur, nihilo prohibente discernere, dubium est, inquit Plotinus libro quinto Enneadis quartæ de dubijs animæ, utrum illud uidere possit. Et re uera quum mundi ambitu omne, quod sub sensum cadere potest, apprehendatur, concipere nequit animus, sensibile quippiam astitui extra mundum. Si tamen eminiscaris esse ibi corpus aliquod, sed quod nihil habeat cum nostris corporibus commune, non sentietur utiq; mundano sensu. Si uerò corpus id nostris ἀναλόγοις effingas, iam ut internũ censebitur, haud quaquam externum. Si causatio sese ostenderit in pede, confestim afficiuntur & inguina: cur non genua potius, tanto præsertim propiora? Nempe quia illa inter se sympathiam habent maiorem, & naturæ in animali eodem similitudinem. Consimiliter sensibilia longe sequestrata, etiam si leuissime moueantur, nec patiatur medium: præsentiuntur tamen, id efficiente mundi continuata natura inter hæc, sicuti si summam partem intenti funis agitare perrexeris, mox & infima sentit motum: hinc etiam fieri putant, ut uenturos ad nos sensu occulto, sed non sine admiratione præsentiamus.

Quo tempore anni creatus sit mundus. Cur aries signorum primus. An demonstrari queant mundi primordia. Cap. IX

FOrte uerò uacantis operæ non fuerit, breuibus hac parte explicuisse, quo anni tempore prima effulserit genitalis mundi hora, ac (ut Lucretius inquit) primigena: quando certum temporis principatum non diffitemur habere hunc, qui cernitur & tangitur, & est corporatus undiq;. In quo mire disceptant Hebræorũ interpretes: nam Iosue cum pleriscq; sectatoribus, mundum Martio factum mensi nititur probare, tum quia succrescant è terra tunc pubentes herbæ: tũ quia Exodi duodecimo, mensis hic dicatur anni primus. Eliezer autem, ac nonnulli, malunt Septembri mundi initia contribuere, quoniam tunc matureſcentibus fructibus cum ineluſis seminibus, absolutius fuisse uideatur dei opus. Quæ sententia maxime præstitisse uidetur,

ut probabilior: quia & in Deuteronomij capite tricesimo secundo, scriptũ legimus: Dei opera perfecta sunt. Proinde in eam item sententiam pedibus eunt omnes, Hominem primum in statu ætatis perfecto productum, quo posset generationem perficere: tunc enim unumquodq; uideri perfectum, quum simile sibi ualet progignere. Quod ipsum & in fructuum ratione astruendum est, qui suis sunt seminibus grauidi. Quod uerò Martius dicatur mensium primus, non ad mundi primordia referendum arbitrantur: sed ratione solennitatum celebrandarum dici uoluunt, simul propter singulare dei beneficium, quo de Aegypto seuocati Hebræi fuerant. Quod & innuere scriptura uidetur, quum ait, primus erit in mensibus anni, tanquam insinuet, antea non fuisse primum. Priorem tamẽ opinionem etiam tueri uidetur Strabus. Sed & Ambrosius: Inde, inquit, mundi oportebat exordium capi, ubi erat opportuna omnibus uerna temperies: unde & nascẽtis mundi imaginem annus exprimit, ut post hybernas glacies, & caligines hyemales serenior solito uerni temporis splẽdor eluceat. Sed & illud affertur commode, calorem genitalem requiri omnino temperatum, quo argumento reijcitur cum capricorno cancer: quin & libra, quod in frigidum ab sicco deuergens, mortis esse uidetur præsagium potius, quam generationis aptum exordium. Propterea poeta nobilis,

Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumúe habuisse tenorem
Crediderim: uer illud erat, uer magnus agebat Orbis.

Aiunt porrò quum primum in ordinem hunc, & nitidissimam claritatem facta, expurgata, compositaq; elementa sunt: quem diem mundi esse natalem prædicãt, arietis signum media cæli tenuisse: qui locus ceu quidam mundi uertex intelligitur. Proindeq; factum ut principem in signorum duodecim limbo locum aries habere credatur: quippe in genituris omnibus cælum medium, principem habet locum: nam & ex hoc totius genituræ fundamenta colligunt. Inde concinne admodum ex hoc signo reliquis omnibus initium factum, præsertim quum stellarum pars maxima, sed & lumina utraq; sol ac luna radios suos in hoc collimarint. Astipulatur & Manilius Astronomicon primo,

Vt sit idem mundi primum, quod continet arcem. Et mox,
Aurato princeps aries in uellere fulgens.

Auctor tamen est Theon, ab ariete ordiri Aegyptios, quod signa omnia cum membris responsum habeant, ac analogon: quippe esse caput arietem, coniectant, quoniam in capite sit animæ principatus, & ouium dux sit aries. Porrò, quia in eo signo æquinoctium contingat. Quo argumento mundanæ originis coniectant plerique, astrologos ab solis in arietem introitu de totius anni fato pronuntiare. Mundum denique esse natum factumq;, de Platonis sacrario promi, auctor in Apologetico Septimius Florens. Quamobrem Aesculapium sequuti in libro qui μυεισθωσις appellatur, mundi thema sic concipiunt, ut eo exoriente, solem leonis pars gestarit decima & quinta: cancri uero eadem lunam: capricorni Saturnum, Iouem sagittarij, Martem uirginis, Venerem libræ, Mercurium uirginis: Horoscopum cancri item decimaquinta: tunc quoq; Saturnum lunæ coniunctum intelligunt, quia sit lunæ secutus naturam, quando in signo constitutus fœmineo, lunæ in fœmineo item positæ per diametrum radios exceperit. Verum præsto sunt qui nullam esse mundi genituram tradant, qui nec certum habuerit ortus sui diem. Quin mundi originem facili haud posse concipi ratione, præsertim quum trecentorum millium annorum maior apocatastasis, hoc est redintegratio per ecpyrosin, aut per cataclysmũ, spatio perficiatur. Commentos uerò esse hæc præcelsi ingenij uiros, ut esset quod in hominum genituris exemplum mathematici sequerentur. Lunam itaque Saturno iunxerunt primum, quæ & temporum traderet principatum, quod prima origo mundi inculta fuerit, & horrida: cuius habitum demutarit Iupiter, qui post temporum acceperit principatum, nam huic secundo loco coniungi lunam. Aduertenda uerò parte hac doctoris eminentissimi Thomæ sententia. Non necesse, inquit, est, deum uelle mundum semper fuisse: neq; enim necessario quippiam uult deus, ni seipsum, absolute si loquimur. Eatenus uero est mundus, quatenus illum esse, inter dei placita est, quando inde suspensus est, ut ex causa. Quamobrem per demonstrationẽ probari nequit: nec quas ad hoc promit Aristoteles, sunt simpliciter demonstratiuæ rationes; uerum secundum quid, ut ueterum retundantur

tundantur argumenta, quibus inefficacius mundi exordia nitebãtur comprobare. Quid quod liquido Topicorũ primo traditur, Quædam esse problemata dialectica, quorum rationes minus teneamus, sicuti æternus ne sit mundus. Adde quod Homilia Ezechielis prima Gregorius: Prophetauit Moyses, inquit, de præterito, dum ait, In principio creauit deus cælum & terram. in quo mundi traditur nouitas, quam reuelatione tantum discimus, proindeq; demonstrari nequit, nec sciri. Quod quidẽ perpendisse, perutile fuerit, ne quispiam fortè fidei propria demonstrare adortus, rationes inducat non necessarias, unde irridendi nos infidelioribus ansa porrigatur.

Quæ sint in mundo antica & postica, dextra & sinistra, sursum & deorsum. Declaratur Lucani locus, & Ouidij alter. Sacrificandi mos. Cur in Oriente nascãtur gemmæ, & aromata, leones, elephanti. Papinij locus illustratur. Crystalli ratio. Item pauonum, psittacorum, meleagridum. Cap. x

Quæstio autem de mundi partibus ac declinationibus aliquid & ipsa contemplationis habet, præsertim in tanta opinionum diuersitate, mire dissidentibus etiam primæ notæ auctoribus. Aduocabitur ergo ad partes, cuius etiam supra commeminimus, Cleomedes, quo ueluti antesignano, poeticæ tortuositates rectitudini suæ restituentur, ac nitori. Igitur quia, inquit, mundum esse corporeũ liquet, in eo superna cõcedamus, propemodum necesse est, atq; item inferna: sed antica quoq;, & postica, necnon dextra & sinistra. In globoso mundo locus imus intelligitur, qui medius, in quem nutu suo uergant omnia. Supernus uero, qui undiq; medio incumbit. Antica mundi dicimus, quæ ad occiduas orbis partes proclinantur: quoniam illuc adnuit motus. Posteriora Orienti relinquuntur, quia inde feratur ad Occasum. Ex ijs porrò consequitur liquido, ut dextras habeat Septentrio, sinistras meridies. Ex hac Cleomedis distributione, quam ab Aegyptijs uidetur accepisse, sicuti in libro de Iside discimus ex Plutarcho, tollitur planè ex Lucani carminibus nubilum, quod etiam si auctor Sphæræ illustrare conatus est, nihilominus auribus acri lotis aceto parũ satisfecit, mihi certe ad hanc diem hæsit interpretatio. Agitur ergo de felici Arabia, cuius pleraq; portio inter æquinoctialem circulum, & tropicum cancri statuitur ab cosmographis. In quibus regionibus solem gestante cancro, umbra planè in meridiem, hoc est in sinistras mundi partes nutat. Poetæ uersus hi sunt:

Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Cæterum ex hac obseruatione expendant eruditi locum item Ouidij ex Metamorphoseon primo, Vtq; duæ dextra cælum, totidemq; sinistra
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis.

Quod eo impensius commonuisse uolumus, ut sciant iam nunc bonarum literarum studiosi, interpretum fiducia nunquam esse in utrãq; aurem dormiendum. Sed redeo unde sum digressus. M. Varro sexto linguæ Latinæ fragmento diuersimode orbis hasce constituit partes: Quocirca, inquit, cælum qua tuimur, dictum templum, eius templi partes quatuor dicuntur, sinistra ab oriente, dextra ab occasu, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. Eandem sententiã amplexatur & Plinius, quum ait, Errantia sydera contrarium mundo agere cursum, id est læuum, semper illo in dextram præcipiti. Hæc uero obseruatio ab disciplina profluxit Thuscorum: sed quam etiam comprobat Alcinous in libro de Platonis doctrina, quod mirum est. In Græcorum monumentis adnotatum nobis est, morem sacrificandi seruatum diu, ut circumcurrerent aras, cursum auspicati ab læuo dextrorsum, zodiaci quadam imagine, cuius motio sit mundo diuersa ad exortũ uergens: mox uero ab dextris læuorsum procurrerent, quo motu cælum rotari, manifestum. Hanc autẽ scientissimorũ esse hæresim, astipulatur magnus auctor Galenus, apud quem ita legimus, πυθαγόρας, καὶ πλάτων, καὶ ἀριστοτέλης δεξιὰ τοῦ κόσμου ἔφασαν εἶναι τὰ ἑῷα, ἀφ' ὧν ἀρχῶν εἶναι τὴν κίνησιν, ἀριστερὰ δὲ τὰ ἑσπέρια. ἐμπεδοκλῆς δὲ δεξιὰ εἶναι τὰ πρὸς τὰς θερινὰς τροπικὰς, ἀριστερὰ δὲ τὰ πρὸς τὰς χειμερινάς. quæ ut Latinè potius loquamur, pleriscq; fortasse Græcè nescientibus: Pythagoras, inquit, & Plato, necnon Aristoteles mundi dextras ad ortum partes esse dixerunt, à quibus sit principiũ motus, sinistras uero occiduas: Empedocles autem dextras quidem æstiuũ tropicum, sinistras in hybernũ reiecit. Et T. Liuius

ab Vrbe cõdita primo: Augurum scientia dextras ad meridiem partes statuit, ad septentrionem sinistras. Quòd si dextra cæli pars Oriens est, significat uero ipsum hoc grammaticorum ratio, Scæas portas astruentium dici, quod occidentales forent, id est δυσικάς: nam scæa intelligi sinistra, occidentaliaq́, patet (opinor) inde efficaciorem quoq́ esse ibi solis uirtutem, quam in occidente. propterea multa quoq́ inibi prouenire, quæ in alijs orbis partibus nusquam comperiantur: cuiusmodi sunt gemmę, aromata, & id genus plura, quæ ampliorem expetunt caloris copiam, ut sunt leones, tigrides, elephanti, quæ omnia in ijs locis, quæq́ ad Austrum innuunt, affatim succrescunt. Quin & crystallum esse quidem lapidem Diodorus scribit, ex aqua concretum pura, non tamen frigore, sed diuini caloris ui. Cuius item potestate rerum euarient colores, saporesq́, constipat siquidem calor, comprimit siccitas, splendor illuminat. Hinc pauonum in Babylonia distinctior picturatis pennis grata diuersitas. In Syriæ parte psittaci, porphyriones, meleagrides. Ex ijs uero quæ astruximus, liquere arbitror boui etiam septimo, cur Papinius Thebaidos primo, orientales domos dixerit primas:

Primæq́, occiduæq́ domus, effusa sub omni
Terra, atq́ unda die.

Quam rationem in animalibus dextra uel sinistra pars, nectõ antica & postica, item superna, infernaq́ habeant. Plantarum radices esse oris uice. Sensuum alios dici naturales, animales alios. Cur uirorũ superiora crassiora sint, in fœminis contraria eueniant. Cur in lateribus sint crura, alæ, pedes. Ambulandi ratio. Cap. XI

QVoniam paulo ante Aristotelis facta mentio est in ratione mundi partium explicanda, nunc operæpretium facturum me sum ratus, si Alberti cognomento Magni, placita ex eadem schola huc transposuero, sed comptiora multo, & magis Latina, quando auctor is, quod fatendum sit, in dicendo Goticum sapit, & Barbarum: oratione squarosa prorsum, & illepida, inter peripateticos tamen nominis celeberrimi. Igitur in secundo librorum, quos de cælo ad Aristotelis lucernã concinnauit: Omnino, inquit, Pythagorici uidentur omnium primi cælum scrutando tradidisse in eo dextrum & sinistrum: quod esse animatum putarint, corpusq́ animatũ, & ad locum mobile, hæc habere partium discrimina, animaduerterent. Equidem in contemplando animalium motu, dextrum utiq́ perpendimus & sinistrũ: sed illa prius summum & infimum, ante, ponè, quippe in pluribus ista comperiuntur: nam in quibuscunq́ dextrum fuerit & sinistrum, in eisdem necessario summũ erit ac infimum, nec tamen ediuerso. Igitur illa, dictante natura, prima erunt: secundo loco, ante, ac ponè: postmodum quæ dextra dicimus, & sinistra. Probantur uero ista, inductione ac sensu: nec enim animantibus cunctis omnia hæc insunt discrimina, sed ijs tantũ quæ perfecta uisuntur, quæq́ sensibus prædita sunt omnibus, præterq́ locali motu. Pluribus uero inest ante ac ponè, sursum & deorsum, nec tamen dextrum aut sinistrum, ut quæ gustum modo habent & tactum, & motu priuantur locali, quoniam non moueantur, nisi cõstrictionis motu & ampliationis, sicut ostrea, spongiæ, id genus alia pleraq́: in quibus, quod sæpe iam repetimus, summũ est ac infimum, aut (quod quidam sibi dicere permittunt) sursius & dehorsius, quæ mihi tamen exauctorata solent uideri uerba, propter nutrimenti motum. Ante uero & retro ex sensuum item motione: qui tamẽ in illis non fiunt ualde perspicui, quod nulla sint sentiendi organa expressa. Quo argumento traditum fortè ab Aristotele est, in eiusmodi esse, quod retro dicitur: de eo autem, quod ante, tacuit. Nullo autẽ pacto in ijs dextrum est aut sinistrum, quando nec localis motus: & natura non inducit uana, redundantiaq́. In plantis id modo est, quod uocãt summũ & infimũ: est enim ibi crementi motus. In tractatu de communi animalium gressu Aristoteles inquit: Summa pars omnibus uita prædictis est, per quam cibus recipit: infima, ad quam postremò accedit. In stirpibus tamen modo contrario habere se res uidetur: sed quanquam similitudine uniuersi idem minime respondeat, munere tamen quo funguntur, idem omnino respondet: radices enim stirpibus pro summa parte sunt, quia succus ijs, quæ è terra oriuntur, inde dispensetur, & illum ipsum radicibus perinde trahant, ut animalia ipsius hiatu oris. Scribit porrò philosophus Isaac in libro de elementis, Plantas duobus esse præditas sensibus, gustu, & tactu. Sed

ctu. Sed tunc dicẽdum, alios esse sensus qui dicantur animales, alios qui naturales. Sensus naturales uocauit uirtutes congruas ad alimentum suscipiendum: animales autem eos, qui cum alimento etiam sensibilium intentiones percipiũt, iuxta animæ quodcunq́ iudicium. Cæterum ex ijs quę hactenus astruximus, & illud cõsecutione quadam nosse debemus. Summum esse principium lõgitudinis in corpore animato, per hoc quod est crementi exordium. Id uerò est ab calore cordis intimo: proinde tamdiu lõgitudinis durat extensio, quousq́ calor is potest pertingere, radicale humidum extendendo. In quo illud obiter commonendi sumus, Nutrimentum animatorum omnium esse commixtũ, propterea grauiores partes, magisq́ terrestres ad inferiorum delabuntur alimentum: te nuissima uero quæq́ intimi caloris uirtute ad superna confouenda surriguntur. Argumento est, uirorum portiones supernas caloris redundantia cõnutriri amplius, & crassescere magis: quod in mulieribus cõtrà fit. Ideoq́ mares feruntur in caput ex alto, at fœmina inferioribus excipitur. Dextrum uerò latitudinis est principium, nõ quidem mathematicæ sed informatæ potius latitudinis uirtute mouente per locum. Motus nanq́ is, licet oriatur à corde prius, mox uerò à posteriore parte cerebri, uel ab eius uicario, quam modò uocant nucam, per sphondylia dorsi descendẽs: tamẽ nõ effunditur, nec explicatur per motuum organa, nisi in latere, quod est latitudinis initiũ, quod dextrum est: propterea in lateribus instrumenta motus producta ab natura sunt, crura, alæ, pedes. Et ad eum quidem motum per se refertur caloris copia dextrum latus, tum etiam ob cordis ad eam partem uentriculi reuertentiam maioris. Proinde omne perfectum animal dextrũ prius profert pedem inter ambulandum. Sinistrum uerò latus nõ refertur ad motum, nisi per accidens: trahitur enim pes sinister ad corpus sustinendum, ne decidat, Ante uerò esse dicitur profunditatis principium. Nam motus sensilium uirtutum ab anterioribus oriturr: ubi sunt sensuum organa, pertingitq́ usq́ ad primum tangendi organum, quod est cor. Atq́ ita fiet motus, ab eo quod ante, in profundum. Siquidem hæc in corporibus profunditas intellígitur, ab anterioribus in posteriora. At in ijs, quæ inanima sunt, hasce differentias nõ comperimus, ut in elementis & lapidibus. Dicimus tamen dextrum terræ latus, quod sit nobis à dextris, quod idem in captãdis dicimus augurijs, auspicijsue. Consimiliter & statuas, imagine quadam rerum, hæc habere discrimina pronuntiamus. In libro de communi animalium gressu Aristoteles animalium uocat dimensiones, quibus distinguantur, quæ sex quidem numerentur, sed tria conficiant paria.

Cælum an sit animatum ex Peripateticorũ doctrina. Rursum quæ sint in eo dextra & sinistra, antica, postica, superna, inferna: item quæ orbis longitudo. Expenduntur Virgilij loca duo. Cur cælum moueatur ab oriente in occasum. Templa cur oriẽtem spectent. Quintum corpus nec grauitatem habere, nec leuitatẽ. Cælum esse absq́ materia. Cyttarus quid. Cap. XII.

SEd quorsum hæc tam multa, tamq́ conquisite de animalium partibus ex Peripatetica schola? nempe ut latius exsequamur susceptã quæstionẽ ex eiusdem decretis. Neq́ enim tibijs minutioribus hic saltem inspirabimus. Si sit animatũ cælum, cuius materiã Dionysius Areopagita primã uocat, ideſt optimã, purissimamq́: tunc dubio procul principia motuũ animæ in eo concedenda, ea uerò sunt, summum, infimum, dextrum, sinistrum. Quum uerò cælum habere animam dicimus, & terrestre animal item habere animã, sumetur æquiuoce anima: nã quæ dicitur in cælo anima, substantia intelligitur separata, quę nõ sit alicuius actus corporis, nec actũ habeat in corpus aliquẽ, nisi localis motus, quẽ infundit. Proinde ab eminentissimis traditum scimus, cælum nullatenus habere animã: quando substantia separata rationẽ animæ nullã habeat: neq́ enim est obligata corpori sic, ut actio eius sit nõ libera. Sed nec Plato, quantum ex decimo legum colligimus, globis ita animas includit, perinde ac corporibus humanis alligantur animæ: sed tanta insigniri potestate scribit, ut diuina contemplatione perfrui ualeant, interim iniunctum sibi cælestium orbium mouendorum obeuntes munus. Quam ob rem Plato, Dionysiusq́ non tam sententia discrepant, quàm uerbis: quando hic angelos uocat, animas ille. Ptolemæi uerò sententia est, & mathematicorum aliorum, Cæleste corpus non moueri, nisi uoluntate ac nutu causæ primæ. Verumtamen nec ideo dextrum, sinistrumq́ negare in cælo debe-

mus,quod orbiculare,globosumq; sit, ac uniforme: neq; enim illa figuris modo distinguuntur, sed & uirtutibus. Igitur dextrum erit in cælo, unde est motus eius: quia sit in omni animato motus ab dextra. Quod approbat in Timæum Platonis Chalcidius, & in libro de communi animalium gressu Aristoteles: Argumento,inquit,sunt omnes qui sinistra solent onera baiulare: ita enim gerulus soluto motore, ac diiuncto facile mouerí potest:quare sinistra se sustinentes facilius unctos superiliunt utres, quoniam dextra mouere,sinistra moueri apta est: hinc onera non parti mouenti, sed mobili imponi debent.Sed ad cælum redeo. Etenim quum motus reuolutionis unius non sit tempore infinitus:nam nec circumferentia est ambitus infiniti:necessarium est,inter cæli partes esse aliquam,unde fiat uertiginis exordium: omne enim, cuius una reuolutio incipit post aliam moueri,habet proculdubio initij locum.Omnis uero motus ordiens à parte,& constitutis locis:habeat oportet principium aliquod naturale,quod causa sit,cur initium sumatur à parte illa. Hoc uero esse non potest, nisi dextrum. Proinde cludamus, dextrum sinistrumq; in cælo concedi necessario.Longitudo autem orbis,cuius principia sunt summum & infimum, est spatium in quo disponuntur orbes secundum motum diurnum ab polo in polum super axem æquinoctialis circuli. Quo modo colligendum relinquitur, antarcticum polum esse mundi partem superiorem, arcticum uero inferiorem. Hæc autem ita distinguimus,quo ad habitabilem nostram, quæ quarta est septentrionalis hemisphærij superioris. Qua ratione caloris fons est dubio procul ab meridie, & meridianis stellis,immoq; ea portio superior recte statuitur: sicut esse in animalibus iam dictum est. Nec tamen dissimulandum parte hac, Pythagoram philosophum nobilem putasse,septentrionalia,siue aquilentana (ut neotericorum uerbo utamur) esse mundi partem superiorem: fortè, quia ibi stellæ uisuntur plures, & stellarum imagines, & proinde uirtus quoq; eodem loco maior concipi debeat.Id uero refelli hoc modo potest. Sunt certe planetæ septem, quorum uirtutem stellæ omnes consequuntur: quoniam ita demum se illi habeant ad stellas alias, ut se habet ad corpus anima, ceu comprobant mathematici: at planetæ solem sequuntur maxime,ad cuius interualla nunc directi sunt, nunc stationarij,aut retrocedentes: quandoq; etiam radijs eiusdem occulti,rursumq; emergentes. Igitur & stellas omnes solem sequi,astruendum est. At sol meridianæ propior terræ sine dubio est,ergo & portio illa merito iudicari superior debet. Sed nec illud ignorandum, dici quandoq; alio item modo supremum, uel infimum in cælo ex stellarum cursu: nam cæli medium in meridie uocatur supremum,& medium in hemisphærio inferiori uocatur infimum. Atq; ita ab metaphysicis capi,sciunt eruditiores. Hæc scrupulosius paulò consectari collibuit,tum quia mira hominum naturæ capacium subtilitas arrisit plurimũ, tum ut interioris doctrinæ candidatos amplius cõmonerem, quid astrui possit super illis doctissimi poetæ carminibus ex libro Aeneidos primo:

Et iam finis erat,quum Iuppiter æthere summo
Despiciens mare ueliuolum,terrasq; iacentes,
Littoraq;,& latos populos,sic uertice cæli
Constitit, & Libyæ defixit lumina regnis.

Sed quis non uidet illud quoq;, quid ad ea quæ attulit Aurelius Macrobius, auctor excellentissimus,addi possit in carminũ illorũ expositione, quæ primo Georgico legũtur,

Hic uertex nobis semper sublimis:at illum
Sub pedibus Styx atra uidet,manesq; profundi.

Platonis tamen sententia fuisse uidetur, in mundo ex se non dici supernum, orbicularitatis ratione,quoniam sit hæc undiq; uniformis:dici tamen in eo sursum deorsumq;, quo ad nos qui superna nuncupamus supra caput surrecta: ediuerso autem inferna, quæ pedibus subijciuntur.Quin & ex communi formula loquẽdi hisce utitur appellationibus Aristoteles, sicuti multis placet. Nam ut secundo Topicorum ipse ait, Vtendum nominibus secundum plures:proinde cõsensu uniuerso,mundi superna dicit,ac inferna. Quæ tamen non solũ quo ad nos distingui,palàm est, sed (uti diximus) & naturæ ui. Vt enim in nobis dextrum distinguitur & sinistrum, ex habitudine ad animalem motum, qui localis est:consimiliter superna, infernaq;, ex habitudine in mundo constituuntur ad simplicium item corporũ motus, quæ mundi sunt uelut præcipua membra: proinde supernum

num sancitur,quò feruntur leuia. Infernum, quò nutu suo tendunt grauia. Et leuia utiq; nobiliora, quia formaliora. Non tempero mihi parte hac, quin multo risu excipiam tyrunculi cuiusdam uanitatẽ,qui patris emendationes, ac (ut subolet) annotamẽta in suos in Catullum commentarios,ut ipse ineptis uideri uult, regerens, omnium se principem de cæli partibus hisce in literas aliquid prompsisse,leuissime gloriatur: quum tamen nostra æditio prior multis annis illius præcurrat nugas. argumento esse possunt Catulli à nobis explicatæ difficultates, quas impudentissime, autore dissimulato, plagiarius sibi uendicat:nil aliud,quàm aliena lasciuiens plumula. Sed hic quærat fortè aliquis, cur cælum uertillabundum (nam & uertillantem rotam legimus apud priores) ab oriente moueatur in occasum,nec ediuerso. Hic uero sciendum, naturã, quatenus fieri potest quod agat,nobilissime semper ac præstantissime agere.Quæ quum ita sint,nouimus equidem in animalium ratione superiora inferioribus nobiliora censeri: sic antica posticis,& sinistris dextra.Ergo cæli motus debuit uertiginis inde initia ducere, ubi portio est excellentior:& motoris primi uirtus,templorum etiam argumento,quæ omnia ferè exortum spectant. Cælo item motus congruit præcipue simplex, perpetuus, id est circularis & uniformis. Hic uero,ut diximus,ab loco qui in eo præstantissimus est, incipere debuit: non alius uero est is,quàm dexter.Hic obiter commonuero perpetuum rebus accommodari fluentibus,cuius est modi tempus & motus,æternum uero stantibus: Græci aidion, pro ratione utriusq; apponunt.Quintum uero corpus nec grauitatem habet ullam,aut leuitatem,quando nec à medio mouetur, nec ad medium:quod inde si abscindatur quippiam, nec superna omnino petet,uel inferna, quoniam eadem sit partiũ ratio quæ totius. Proinde colligendum, corpori huic, & partibus uel ex natura, uel præter naturam motum non congruere alium, quàm orbicularem. Postremo id quoq; norint studiosi, necessarium uideri duplex concedere dextrum.Alterum sphæræ superioris, & inferiorum alterum. Illud uero Aristotelicum hic attendendum magnopere, materia omni carere cælum,quoniam ex Auerrois calculo,Materia quum sit natura sua informis, & proinde æque se ad quamlibet habeat, & uniuersas queat caperè, à formis iugiter in formas fluit: inde cooritur id,ut quod materia constat, formam quandoq; amittere suam ualeat. Cælum autem non amittere,quod illi nusquam contraria comperiatur qualitas, ueluti motui orbiculari diuersus non reperitur, sed & quia motu potitur citra digressionẽ perpetuo æquali,infatigabiliq;.Propterea colligi ex ijs,cælum esse formam per se à materia seiunctam,existentem.Hinc Platonicis quoq; spiritale quiddam esse uidetur cælum.Quid erit ergo? circularis lux, orbisq; lucidus sine materia:sicuti eius oppositum terra ima dicitur sine luce materia.Quod si inferatur, cæli partes densiores lucis amplius profundere, præstò erunt Platonici,portiones raras astruentes lucere quidem uberius, sed tenuitate nimia & luce uideri minus.Respondebunt & Peripatetici, Aliud esse ex se, aliud ex alio coruscare.Quippe elementa,quia aliunde fulgorem ascisCunt, quo rariora sunt, eo concipere facilius, Cælestia uero ex se splendicare:proinde quo densiora sunt,eo micare largius. Sed de hoc plura mox: nam parte hac uix sibi auctores constant. Interim nos ad alia non iniucundiora hinc iam digrediamur: si leuiculum illud ex grammatica supellectile inseruerimus, sublimem cæli partem dici Cyttarum,quanquam & eo uerbo cauitates signentur in fauis,& quibus insident glandes.Sed & in piceis pani, seu paniculæ, aut nucamenta, callo squammatim compactili eodem censentur nomine. Nam in pinu strobilia primum florentia, Theophrastus cyttara nuncupat proprie.

Mundi figura. An cælestia nutriantur. Cardinum cæli distinctio,& potestas. Cap. XIII

QVæpetit fortè aliquis,afferam hoc potissimum loco,quid de mundi figura sentiendum:quando Stoici,ut auctor est Galenus,globosum esse mundum prodidere.Quia ut ab scientissimis proditur:

Hæc æterna manet,diuisq; simillima forma,
Cui neq; principium est usquam, nec finis in ipsa,
Sed similis toto remanet,perq; omnia par est.

Alij conicæ figuræ:alij etiam oui.Epicurus uero,qui dum palato quid sit optimum, iudicat,cæli palatium (ut Ennius ait) non suspexit satis: nil prorsum affirmat, contingere nanq; omnia. Etenim globosum esse, & alijs contineri figuris. Nos uero consensum in

eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

eò mortalium ſequamur, orbem appellantium: credamus & argumentis rerum, quibus refincitur abunde inſcitia parum perſpecte, parumq; explorate ſacris philoſophiæ initiatorum: quibus rectiſſime illud extritum inſuſurraris, quando quidem ab Syris longe diſſitus es, μὰ σύεζς, ne Syrum agas: ne planè fias, ὄνΘ· ὦ μύρῳ, ideſt in ungento aſellus. Sed & ſcitè admodum in Adrianum, necdum imperatorem, architectus Apollodorus, quum is per imperitiam de operibus diſſereret: Abi, obſecro te, ac cucurbitas depinge: nihil enim horum recte noſti. Nam is tunc ex maxime placebat artificio. Id forte hac parte expendiſſe præſtiterit, An ullo modo cæleſtia nutriantur: quod magnos auctores ſenſiſſe, uel hinc liquebit. Sed ut pugnam tutius indipiſcamur conſpiratu magno nitibundi, ab Peripateticorum coryphęo inſtruere aciem ordiemur: quo procliuius hoſtiũ procinctæ claſſes moueantur gradu, & mox territæ ac diſpalatæ proterantur, ueluti effuſe immiſſo equitatu. Ergo Ariſtoteles inquit, ſi paſcitur mundus, etiam corrumpetur: uerum nullo eget alimento, propterea æternus eſt. Plinius uerò Naturalis hiſtoriæ libro ſecundo: Sydera, inquit, haud dubie humore terreno paſcuntur, quia orbe dimidio nõnunquam maculoſa cernatur luna, nondum ſuppetente ad hauriendum ultra iuſta uim: maculas enim non aliud eſſe, quàm raptas terræ cũ humore ſordes. Et alibi, in dulcibus aquis eſſe alimentum lunæ prodit: ſicut in marinis ſolis. Ab hac ſententiæ uanitate non ita ferè abeſt Ptolemæus in ἀπτελεσμάτων libris, quos nunc quadripartitos uocant: ubi lunã ideo humectiorem credit, quia humidus uapor à terra ad eam, ſyderibus alijs terræ propinquiorem, affatim conſcendat. Quæ ratio Saturnum efficiat ſicciorem, quod ab hiſce uaporibus longius abierit, de qua re mox plura. Manilius Aſtronomicon primo:

Ignem flatus alit uicinis ſubditus aſtris.

Ambroſij ſententiam iam antè paulo memorauimus. Cæterum cui non ſit uenia poſt M. Tullium De deorum natura libro ſecundo, quanquam ſub aliena perſona inſtrui diſſertationem, non me fallit, ideſt opinor Stoica. Sunt, inquit, ſtellæ natura flammeę, quo circa terræ, maris, aquarum uaporibus aluntur his, qui à ſole ex agris tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ, renouataq; ſtellæ, atq; omnis æther refundat eadem, & rurſum trahat in idem, nihil ut ferè intereat, aut paululum. Ex quo euenturum putant, ut ad extremum totus mundus igneſcat. Idem porrò & Naturalium ſexto Seneca tradidit. Sed & Stoici reliqui, ut comprobat in libro de Iſide Plutarchus. Verum diſtincte agunt, ſiquidem ex Porphyrij theſauris ſolem maris euaporationibus ali: fontium autem ac fluminum, lunam: aſtra uerò ex terræ anathymiaſi alimentum ſibi adſciſcere. Iam poetæ omnes ferè in eam ſententiam pedibus eunt. Sed quantum ex mutis (quod dicitur) magiſtris, compertum nobis eſt, ab Ægyptijs ſacerdotibus opinio hæc orta primũ, mox propagata in multos eſt. Ab illis enim traditum, Oceani humore cælum ali, ſtellasq;, ubi humorem conceperint, deſcendere, ac retrogradas fieri, donec humore iterum percocto, digeſtoq;, aſcendant, exaltenturq;, ac dirigantur. Quæ ſententia ne profluat longius, & ſerpat in plures, circunſcripta reprimatur tum rationibus, tum magni nominis auctoritatum obijcibus: atq; Auicennæ in primis, apud quem in libris De cælo & mundo legimus, nullo id pacto phyſicam pati rationem, ſiue nutrientis proprium expẽdas, ſiue cõnutriti: necnon crementi notionem, quod ex alimento recipit corpus dimenſionibus tribus, ita ut æqualitas inſit portioni cuilibet diametrorum trium: quibus corpus metimur, nec amplius ſit parte una, quàm reliqua, ſiue intima ſit ea, ſeu extima, citra ullam corporis permutationem ab propria diſpoſitione, ac figura. Si enim dicamus augeſcere digitum, & incidantur diametri eius, factum reperietur augmentum parte qualibet ex æquilibrio inter duo puncta. Proinde ſi ratione hac cælum augeri contenderimus, fieri nequit id, niſi omnino cõcipiatur, adijci quippiam. Id uero aut intimum erit, aut extimum: ſi extra, tunc moueatur, neceſſe eſt: ac motus is uel proprius erit, uel peregrinus: ſi proprio motu agitatio fiet, ad cælum, uti ad locum ſibi cognatum feretur: & inde colliges, eſſe leue: ſi ima petierit, graue. Quo modo neceſſe erit, cælum quoq; uel eſſe graue, uel leue: quod ipſum peripatetica non admiſerit ſchola. Si uero attrahatur ab alio, ut ab igni, aut eiuſmodi quopiam, tunc profecto hæc fiet attractio, ut cælo infundatur: ſicuti ingeritur animalibus cibus, ut quod perierat, reſtituatur. id quod ſi dederis, conſequens erit, cælum eſſe corporale, quod eruditorum ſchola plurimo riſu excipiet. Quod ſi intimum

mum dicatur, ueluti eſt in animali ſanguis: tunc neceſſario ſequitur, ut digeratur nutrimentum, muteturq; ex eo quod cælo diſſimile eſt, in id quod ſimile ſit: quo poſito, cælo uidebitur aliquid eſſe cõtrarium, quod eſſe abſurdum liquet. Adijciamus aliquid ex Platonicis item ſcholis. Plotinus in libro de cælo, ſic ferè ſcribit, Alimoniam cæleſtia nõ requirunt, neq; enim ex inopiæ noſtræ affectione ad eandem libram ſublimia ſeuocare debemus: neq; animæ ratio ibi compar, nec regio, nec ibi cauſa ulla, ex qua infima hæc profluentia continue nutrimentum appetunt neceſſario. Abſit ergo permutatio ab illis, quę noſtris corporibus dominans ex habitu naturæ deturbat. Adde gentium cõſenſum, quãdo cæleſtem locum deo, & ſubſtantijs diuinis attribuunt omnes, ueluti immortalem locum immortalibus, & diuinis rebus coaptantes, ut dei habitatio ſic intelligatur in cælo ex ſimilitudine ac coaptatione: quoniam inter corpora reliqua cæleſte corpus ad ſimilitudinem amplius accedit ſpiritualium ſubſtãtiarum: neq; enim fieri queat, ut alia ratione cæli habitaculum deo contribuatur. nanq; corporalis loci haudquaquam indigus eſt. proinde colligi debet, mundi partem illam nil prorſum pati. quippe in tam numeroſa annorum ſerie quippiam in ea cõmutatum, non eſt qui obſeruarit. Suffragatur & ipſum ætheris nomen, quod ſupremo congruit loco, ab rotatæ uertiginis perpetuitate. Sunt porrò in cælo cardines quattuor ab mathematicis inſigniter enotati: eos uerò Manilij uerbis exponemus potiſſimum, Si commonuerimus, hoſce à nõnullis angulos dici, ac cuſpides cæli: nam & Græci, centra uocant: loca uerò his ſuccedentia, epanaphoras. Igitur ſic Manilius:

Vnus ab exortu cæli naſcentis in orbem,
Qua primum terras æquali limite cernit,
Alter ab aduerſa reſpondens ætheris ora.
Tertius excelſi ſignat ueſtigia cæli,
Quo defeſſus equis Phœbus ſubſiſtit habenis,
Declinatq; diem, mediasq; examinat undas.
Ima tenet quartus fundato nobilis orbe,
In quo principium eſt reditus, finisq; cadendi
Syderibus. Ex ijs autem primum ſtatuunt, qui ſummum cæli culmen tenet, à quo gloria & honores profluunt, ac rerum faſtigia. Proximus eſt qui imam tenet ſtationem, ab eo rerum fundamenta ſunt, ac cenſus ratio. Tertio cõcinnatur loco cardinis poteſtas orientalis, è quo manat horoſcopi adnotatio, uitæ arbitrium, morum moderamenta. Occidentali quartum contribuunt calculum: hic autem, uti ferunt, pertinet ad rerum ſummas & finem laborum.

Quot ſint omnino ſphæræ. De Manichæis obiter, & Gnoſticis, ac Agnoitis, & Chiliaſtis. Recondita de Parcis tribus. Cap. XIIII

Conſentaneum fortè ſtudioſi cenſuerint, ut hic uellicatim attingamus globorum cæleſtium, ſiue orbium hiſtoriam aliquam, ut ne omnino uideãtur aſymboli noſtro beneficio. Iſta quidem diutius conſectari, non eſt omnino noſtri inſtituti: quo tamẽ pleniori obſequio demereamur bonarum literarum candidatos, quæ uaria nobis lectione comperta ſunt, non grauabimur figura quadam & typo, ac breuiſſime ſuperioribus aſſuere. In primis uerò Peripatetica obſeruanda eſt ſententia: Sunt, inquit, corpora circularia plura, quia generationem eſſe, neceſſe eſt. Si eſt cælum corpus diuinum, motum eſſe illius perpetuũ, & circularem oportet: ſi eius talis eſt motus, neceſſe eſt terram eſſe: ſi terra eſt, ergo & ignis. ſi duo hæc conceduntur, oportebit aliqua item eſſe intermedia. quod ſi eſt, generationem eſſe, neceſſarium eſt: ſi generatio eſt, motus in cælo haberi diſſimiles oportet, ac quod conſequens eſt, mobilia plura. Proinde ſciendum, ſuper octauam ſphæram, quæ uerius firmamentum dicatur, locari eę lorum globos duos ab Chriſtianis doctoribus, Strabo & Beda: & unum quidem empyreum uocant, ideſt igneum, uel intellectualem, gloriæ contemplationi aptum, & quietum. Nominis uerò rationem duci non ab ardore, ſed ab ſplendoris exuberantia potius. Quod ipſum ſyderibus ſuis, hoc eſt angelis, ſit inſigne. proinde in Iob legimus, Vbi tu eras, quum me laudarent aſtra matutina? Et hunc immobilem intelligũt, quoniam ſi moueretur, eius motus per motum apparentis corporis deprehenderetur. Quum uerò Porphyrius

Universidad de Deusto
Biblioteca

phyrius discerneret ab dæmonibus angelos, statuens in aere dæmonas, per loca empyrea angelos, non utiq; cælum hoc intellexit, ut auctor est Thomas, sed sydereum potius globum, quem more Platonis igneum arbitrabatur, & ideo empyreum nuncupabat. Quod ideo dictum uelim, ne quis Porphyrij sententiam legens apud Augustinum decimo Ciuitatis diuinæ, incidat in errorem. Basilius, quod scitu dignum est, induxit empyrei cæli cõstitutionem, ne uideatur simpliciter deus opus suum à tenebris inchoasse, quod Manichæi calumniantes, deum Veteris testamenti, deum tenebrarum nominant. Sunt uero inter hæreticos Manichæi, ab Persa quodam appellatione ducta, cui nomen Manes, uel Manichæus, ut habent alij, qui duas introduxit naturas & substantias duas, bonam, & malam. At Gnostici itidem hæretici ab scientiæ magnitudine ita uidentur nuncupati, sicut Agnoitæ ab ignorantia, quod esse nouissimam horam Christo ignotam, opinentur. Chiliastas appellarunt se nonnulli, propter illud ex sacra pagina, Vna dies apud dominum, ut mille anni, & mille anni, ut una dies: hosce miliarios interpretatur Augustinus. Sed ad rem. Orbem uero alterum crystallinum censent appellandum, atq; item aqueum, ex similitudine quam cum elemento habeat in diaphani ratione, nomen aucupati. Post quem subsequatur firmamentum. Hinc est illud Hieronymi ad Oceanum: Inter cœlum & terram medium extruitur firmamentum: & iuxta Hebraici sermonis etymologiam, cælum, id est samaim, ex aquis sortitur uocabulum: & aquæ, quæ super cælos sunt, in laudes dei separantur: unde & in Ezechiele propheta, Crystallum super Cherubim uidetur extensum: id est compactæ, & densiores aquæ. Illud uero singulari dignum obseruatione, ab sanctissimis proditum uiris: Triplicem uideri lucis substantiam, & esse primam utiq; cæli, quod firmamentũ diximus, cuius beneficio & singulari uirtute plantis inseratur uegetatrix potentia. Sequentẽ uero crystallini esse cœli, præstantioris etiam potestatis, unde sit anima brutorum sensilis. Tertiam porrò haberi eminentissimam empyrei cæli, à qua non sit quidẽ rationalis anima, cuius artificẽ solum agnoscimus deum, uerum animales uitalesq; spiritus, quibus uelut præcurrentibus, intellectualis anima tanquam proprio congruoq; domicilio excipitur. Aegyptiorum schola & Chaldæorum super octauum globum nihil agnouit. Quorum scita Plato item, necnon Aristoteles, & Hipparchus amplexi sunt. Et, quod mirum uideri potest, Ptolemæus quoq;. Apud eum quippe ne uerbum quidem ullum fieri comperies de sphæra nona, quam luniores cælestium rerum studiosi, aut deprehenderint, aut effinxerint: sicuti item alij, occasione hinc sumpta, decimam commenti sint. Hæc uero orbis noni sententia inde potissimum agnoscitur profluxisse, quod eius auctores opinati sunt, omnes qui octauam sphæram ad orientem ab occasu moueri non inficientur, etiam nonam sphæram necessariò admittere. Quod quum profiteatur Ptolemæus, dubiosum non sit illis, quin hic quoq; orbem eundem concedat. Parmenides cõmenticium quiddam coronæ similitudine effecisse creditur, στεφανην appellans: continentem ardore lucis orbem, qui cingit cælum, quem deum dicit. Sed non prætereamus reconditum illud parte hac: Motũ, per quem est formæ connexio & materiæ, spiritum quendam inter formam medium ferè ac materiam dici à quibusdam. Quem in aplane intelligunt profusum, & planetis ac terrenis rebus. Primũ quidem Atropon nuncupant, uelut citra conuersionem: quoniam aplanem motu simplici ab ortu ad occasum moueri, coniectarunt. Secundum Clotho, id est conuersionem: quoniam planetæ aduersus aplanem ab occasu in orientem ferantur. Tertium Lachesin, id est sortem: quia terrenis rebus dominetur casus. Et motus quidem planetarum euolutio, est motus primi: at temporalium motus, & terrenorũ euolutio, est planetarij motus. Porrò in terrenis rebus latere quasdam euentuum causas produnt, uti in semine lateat seges. Propterea colliguntur item, quæ in mundi anima, uelut in glomo agnoscuntur complicata, eiusmodi explicari motu, atq; extendi. Etenim sunt arbitrati, mentem, siue mundi animam, rerũ in se exemplaria gestare, perq; motum eadem in materia explicare. Hunc autem motum esse in aplane, ac planetis, & terrenis rebus, quasi fatum descendens, & in substantia fati explicationem. Spiritum porrò huiusmodi per omnia propansum, & diffusum, esse naturam interpretantur: quæ dicatur omnium complicatio, quæ per motum fiunt: uerum motus hic, siue spiritus, à spiritu profluit diuino, à quo per motum ipsum mouentur cuncta.

An quæ

An quæ uisuntur, sint plane syderum corpora. Item an stellæ suo luceant lumine. Quid ætheris nomine intelligendum. Cur in planetis uarij cernantur colores. Cur luna maculosa. Asteriscus quid: diacodion: asteria: syderatio. Stichiomatici qui sint. Cap. xv

SVperest de stellis aliquid carptim quoq; cõscribere, ut mox ad alia transeamus. Occurrebat autem hac parte in Phædone Platonis opinio: Non esse quæ uideamus, syderum corpora, sed radiorum quasdam reflexiones in aere, similem syderi speciem referentes: sicut in profundo agentes pisces uideant in aquæ suprema facie non sydera, sed imagines syderum, & (ut sic dicam) radiosas umbras. Verum illud grauioris operæ ingerit sese amplius, luceant suo ac genuino stellæ lumine, an sicuti luna, id ab sole mutuentur. Mira siquidem inter auctores disceptatio est. Macrobius uir reconditissimæ scientiæ primo Rerum naturalium stellas omnes suo propterea lucere lumine prodidit, quod supra solem locatæ in purissimo sint æthere, in quo quicquid est, lux naturalis sit, & sua. Lunã uerò, quia infra solem sola sit, & caducorum iam regioni luce sua carenti proxima, lucem, nisi desuper posito sole, non habere. Deniq; quia mundi pars ima, terra est: ætheri autem ima pars, luna est: lunam quoq; terrã, sed ætherea dixerunt. Idem ferè Cleomedes approbasse uidetur, quum lunã scribat, corpus esse nactã cum aere permixtum, atq; tenebricosum, quia in puro æthere non uersatur, ut astra cætera. Aetheris autem appellatione, inquit ex Aristotele Apuleius, cælum ipsum, stellæq;, omnisq; syderea compago intelligitur, non (ut quidam putant) quod igneus sit, & incensus: sed quod cursibus rapidis semper rotetur. In Platonis Timæum Chalcidius: Summatem, inquit, locum ignis habet serenus, proximum ætherius, cuius corpus æque ignis est, sed crassior. Nicolaus uerò theologus, ab solis luce illustrari stellas scribit: & propterea secundo De anima, solem dici patrem uirorum ac deorum, quoniã ab eo sydera, quæ antiqui deos putabant, sapientiaq;, & æterna cæli inquilina animalia, lucem mutuentur. Idem & Metrodorus sensit apud Plutarchum. Succinere uidetur & Plinius, quum in laudibus solis, inquit, Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat. Sed alibi ait, Supra lunã pura omnia, ac diuturnæ lucis plena. Albertus secundo cæli, Aristotelis sententiã secutus, stellã quãlibet eiusdem esse naturæ scribit, cuius sit corpus, in quo est. Ea uerò est, inquit, essentia quinta, ab quatuor simplicibus corporibus, hoc est ab quatuor distincta elementis. At primo Astronomicon Manilius:

Ignis in æthereas uolucer se sustulit auras,
Summaq; complexus stellantis culmina cæli
Flammarum uallo naturæ mœnia fecit.

Aristoteles ipse (si tamen Aristoteles est) de proprietatibus elementorum & planetarũ, apertius perdocet, stellas omnes ab sole illuminari, sicuti lunã. Cui astipulatur in libris compositionis magnæ Ptolemæus: quin & eiusdem interpres: sed & Auicenna, Albertus quoq; secundo Cæli: Cum illustribus, inquit, uiris stellam quamlibet astruimus ab sole illuminari: sed aliam plenius, aliã minus pro naturę nobilitate: siquidem purissimas esse quasdam, manifestum est: proinde lumine excepto, perfunduntur protinus ab superficie soli aduersa usq; ad auersam, ut stellæ corpus integrum illustret omnino claritas, nihil ab cãdore degenerãs intimo. Quod in Ioue uisimus, & plerisq; alijs. Ille uerò ipse candor in ruborem uergere incipit, sicuti in Marte, si ab corporis nobilitate quippiam fuerit declinatum. In quibusdam etiam pallescit, ut in Venere. In Saturno obscurior est. At in lactei circuli stellis albescit. Luna uerò, quæ terrestris est naturæ, ut docuit Aristoteles, non est adeo pura. quamobrem mutuatum ab sole lumen non quit admodum intima penetrare, quæ ratio illius reddit maculosam faciem. At fabulosus scriptor Diodorus, in Hyperboreorum insula lunam haud ita à terra distantem uideri, palàm tradit, terrestribus uelut tumulis supercilioſam. Orbis substantiam, ut nonnullis placet, esse à stellarum & solis substantia diuersam, illud esse argumento uidetur, quoniã splendore solis non illustratur, ut stellæ. Triplex igitur ibi substantia, orbis, stellarum, solis. Verum parte hac prorsum absurde fecero, si nobilem Hippocratis sententiam præteriero, cuius in libro De iudicijs, auctor mihi Albumasar est, Nisi noctu stellarum luce aeris crassitudo ac densitas rarescceret, disiecta animantia cuncta fuisse peritura. Illud ex grammatica

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit ratione, ſtellam ſignare plerunq; claritatem, congruentiamq́, quod aſteriſci comprobat appellatio. Id uerò eſt ſtellæ ſignum, in angulis quatuor interpunctum, hoc modo ※ Apponi ijs conſueuit, quæ optimè ſe habent in carmine, quæq; cuiuſdã ſtellæ imagine colluceant, quoniam appoſite omnia & opportune promãtur. Aſteriſcos item Græcis, ſicut codia, eſt papaueris caput: unde inſigne medicamentum uocari diacodion cœpit, ac aſteriace. Syderationem Firmicus appellat ſyderum in genitura coaptationẽ, quippiam innuentem euenturum. Hæc tamen (inquit) omnia, licet à malo ſignata fuerint talis ſyderationis influxu, beneuolarum ſtellarum ut plurimum teſtimonijs minuuntur. At quinto De cauſis, Theophraſtus ſyderationem ſphacelíſmum dicit. Verum de hoc alibi plura. Cæleſtes imagines, ſiue ſigna uocant aſtrologi, ὑράνια στοιχεῖα, unde στοιχειωματικοί, qui cæleſti ratione imagunculas concinnant, euentu ſæpe mirabili.

An planetę afficiantur uaporibus terræ. Prius, qualis cenſeatur in literis Ptolemæus. ἐποχή quid. De trigono, quadrato, hexagono, diametro. Hæreticus planeta. Cap. XVI

PTolemæum aſtrologorum principem, & in mathematicis ingenij eminẽtiſſimi, inceſſere plerique non deſinunt, tanquam parum philoſophiæ peritum, ut qui ſæpe tot admittat errata, quot ſuper re aliqua enuntiet uerba. Sed nos huius rei cenſuram ad alios reijcimus: & tanquam parum liqueat controuerſia, amplius pronuntiamus. Interim placita eius uiri de planetis, ſiue dici errones debent, uti Nigidio placuit, apponã. De quibus is, ueluti ex elementis conſtent, aut elementorum paſſionibus, ac inuicẽ calore, uel frigore ſe permutent, quin terræ quoq; uaporibus afficiantur, ita ſcriptum reliquit: luna, inquit, humectior eſt: quoniã quum ſit extima cælo, citima terris, illarum uicinia aſcendentis humoris concipit copiam. Saturni ſydus frigidum eſt in primis, ſiccum uero modice: frigoris ratio eſt, quia ſit ab ſole remotius, aridítatem parit longius ab terra interuallum. Martem ſolis propinquitas torret, ac areſcere facit. Iouem temperatum reddit hinc Saturni frigus, illinc Martis incendium, præcipue tamẽ calefacere, quia Martis & ſolis incũbat globis. Venus, ut luna, humecta eſt, quod & ipſa luminis copia terræ aſciſcat uapores, recipit tamen ex propinquo caloris uim. Mercurius ſemper ſoli adnexus arefaciendi poteſtatem inde comparat, humoris autem copiam, tum ab luna, tum ab terra. Hactenus ex primo ἐκπλεισμάτων Ptolemæi. Quæ omnia, ut parum penſitate, immo per inſcitiam maximam ab homine ex mandragora (quod dicitur) conſopito pronuntiata, Peripatetici exibilabunt: inter quorum decreta illud eſt, Cælum ab hiſce affectionibus eſſe penitus abiunctum. Sed nec ultra menſum ſtadiorum ſexdecim, uapores ſurrigi, phyſica docet ratio: quo nomine altior deprehenditur luna, ut de Venere ac Mercurio taceam, tanto ſublimioribus, quàm ut illuc ex terra uapores poſſe pertingere, concipiamus. Adde, quòd potentius multo in Venerem ſolaris ager propinquitas, quàm terreſtris humectatio, tanto ſequeſtrata interuallo, ut hac ratione nullo pacto intelligi poſſit humida. Illud uerò nec relatu indignum, ἐποχάς, dici gradus, in quibus deprehendantur planetæ in zodiaco, cuius unaquæq; pars in triginta diſtribuitur gradus, μοῖρας uocant Græci: mox & mœra in ſexaginta dirimitur portiones, quas πρῶτα dicunt λεπτά, ideſt prima minuta: deinde & minutum primum in ſexaginta δεύτερα λεπτά, id eſt ſecunda minuta. Mœram quoq; Aratus zodiaci partem accipit duodecimam. ἔποχον tamen inter equi inſtrumenta legiſſe uideor alicubi. Quin & cæli ſtatum in thematibus, poſitumq; ſyderum epochas dicunt eruditiores. Quia uerò in planetarum ratione trigonum, & quadratum nuncupat Plinius: Sciendum, Diametrum in cælo nuncupari ſignum, ad aliud quod fuerit ſeptimum, quæ maligna ſemper radiatio eſt, ac minax. Trigonum eſt à ſigno, à quo initiamus ſignum quintum. Nam ab ariete uſq; ad leonem trigonum eſt. Scire autem conuenit, dextrum appellari trígonum, quod ab eo ſigno à quo incipimus retro eſt: ſiniſtrum uerò, quod ante: utputa arietis dextrum eſt trigonum ſagittarius, ſiniſtrum uerò leo. Quadratum eſt, ab eo ſigno à quo inchoamus, quod quartum fuerit ſignum: & in hoc dextrum intelligimus, & ſiniſtrum, uti in trígono. Hexagona, idem ſunt quod trígona, ſed minoris poteſtatis: eſt autem ab eo ſigno, à quo ſumptum initium eſt, tertium. Sed & in hoc dextrum cõcipe, ac ſiniſtrum: uti ſuprà. Triangulum recentiores triplicitatem uocant. Trígonocrator belle

à non-

à nõnullis triangulator pronuntiatur. Hęreticum planetam conditionarium intelligunt: ſiquidem quam Græci cæleſtium indagatores, hæreſim dicunt, conditionem appellat Iulius Maternus.

Elementorum colores, ſaporeſq;. Item an planetæ colores habeãt, unde colligi eorum poſſit natura. Elementa cur dicantur στοιχεῖα. De Proteo ſcitu digna: item Idothea. Terra aphoratos quæ. Cap. XVII.

IT quia cum aſtrorum peritis negotiari cœpimus, pergamus porrò breuíbus quædam illorum ſcita contexere: qui in philoſophos aciem dirigentes, coarguere illos enituntur, qui ſanciant, Elementa nec coloris, neque item ſaporis partem habere ullam. Aquæ uerò ipſi colorem attribuunt album, ſaporem dulcem, terræ fuſcum eſſe colorem, amarum ſaporem. Quod tamen elidunt alij, dulcem intelligendum potius aſtruentes: quoniam ſi amarum contendas, ex terra nil admodum egerminaturum ſit. Ignis utiq; nullum confitentur eſſe ſaporem, cæterum rubro inſici colore. Aeris apud eos nullus eſt color, nullus item ſapor, multos tamen peregrinos aduentitiosq; colores excipere. In commentatione tamen de coloribus ſcriptum comperias, aeris & aquæ naturam per ſe albam cenſeri: at ignem cum ſole rubrum: terram quoq; natura eſſe albam, cineris argumento, qui albet, humido exuſto. Lixiuium tamen rubere flammæ uí ac fumi, qui & aliquo modo cinerem inficit. At in planetis, etiam ſi exactiſſimi ſint palati, nullos etiamnum ſapores præguſtando animaduertere ualuerunt. Varios tamen ineſſe colorum modos, non diffitentur, unde etiam natura queat indicari. In Saturno, inquiunt, præmonſtrat fuſcedo terreſtrem proprietatem, & bili atræ congruam. Mars rubens ignęæ qualitatis argumentum eſt, & rubræ bilis teſtimonium dictat. Venerem croceo & albo radiantem, tum calidam intelligunt tum humectam, & naturæ indicare temperamentum. In Ioue coniectant modo ferè eodem. Lunam albicantem, eſſe humiditatis indicium: quod uerò inſit nigricantis quíppiã, frigoris ſignum habent. Mercurij non unam eſſe faciem, ut qui uirorem quandoq; præ ferat, nunc fuſcedinem, nunc aliud quid, ſæpius tamen nigroris oſtentare quíddam: proinde cum terrena ſiccitate analogum habere. Hæc dici quidem, ſed præter omnem prorſus rationem, nõ neſciunt, paulum modo philoſophia imbuti. Nam prout elementa inuicem promixta fuerint, ita colorum enaſcitur uarietas: ſed ea in cælo eſſe permixtio nulla poteſt, propterea ibi eſſe colorem, planè inficiabitur Ariſtoteles: niſi quia lumen, color quídam eſt, quod tamen luminoſi corporis naturam haudquaquam indicarit. Quin, ſi maximè ibi ueros conceſſeris colores, ad examen ſyncerum in tanta ſpatij uaſtitate, non uſquequaque ſibi conſimili, reuocari, excutiq; haudquaquam poterunt. Elementa uerò prima fuiſſe in libro De philoſophi hiſtoria Galenus ſcribit, ut à cælo digrediamur parum, obſcuram informemq́ ſubſtantiam, quam dicant nonnulli, ἄποιον ὕλλω, Entelechiam alij nuncupẽt, ac στέρησιν, ideſt priuationem. Vocantur autem à Græcis στοιχεῖα, uti interpretatur in noſtris literis Ambroſius, quod inuicem conueniant, & concinant ambitu quodam, & cõcordiæ ſocietatiſq; choro. Nam quum ſit aridæ terra & frigentis naturæ, aquæ connectitur frigoris qualitate: aeri congruit aqua humoris ratione: ſic, ut brachijs uelut duobus, frigentis ac humectæ uis, altero terram, aerem altero ſibi cõſciſcat. Rurſum aer inter duo compugnantia mediús, aquam, ignemq́, mire utrunq; conciliat, aquis humore connexus, igni autem calore. Porrò ignis calens, areſcensq́, hinc aeri, illinc terræ ſeſe adoptat, inq; naturæ illius participatum uenit. Non prætereundum uerò quod Ponticus ſcribit Heraclitus, informem rerum materiam dici poetis Proteum ſymbolice, operteq;. Nam πρώτιστα λέων γίγνετ' ἀϋγήνωρ, αὐτὰρ ἔπειτα δράκων καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς. γίνεται ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον. Et leo quidem ἐμπυρον ζῶον ætherem indicat planè: terram draco, quia ſit αὐτόχθων, καὶ γηγενής: arbor omnia quæ ex terra augeſcunt. Idotheam uerò Protei filiam dici, prouidentiam arbitratur εἰδωλοπλασίαν ἔκθεσιν. In inſula Pharo traditur fuiſſe Proteus, quia φρόνησιν ſignat τὸ γηγενῆσαι: nam & terram ἀφρωδῆ, ſterilem accipit Callimachus.

Planetarum poteſtas maior ſit, an fixarum ſtellarum, Quæ in utriſq; nomínum, & in motu diuerſitatis ratio. Chaldæorũ placita de planetis. Item dijs cõſiliarijs. Heſperides quæ ſint. Planetæ piſces: item in re militari. Sol & lu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

na an inter planetas. De planetis quoq; plura. An cælum initialis sit generationis causa.

Caput XVIII

Studiosi porrò cælestium rerum, prescientiam futurorum ex natura posituq; syderum pro uiribus consarcinantes, dum in disquisitionē uocant quodammodo fixas stellas & planetas, non satis sibi constare animaduertuntur, nunc enim stellis non errantibus uim ascribunt cæteris eminentiorem, nūc autem ediuerso. Et plurimū quidē cōmunē felicitatē pro nascentis modo mēsuraq; ab prosperiore planetarum statu contribui sanciunt: ab fixis uero παραδόξου quandam εὐτυχίαν, hoc est incomparabilem, & extra quàm opinetur aliquis, fortunæ benignitatem. Quæ sententia uel Ptolemæo auctore comprobatur. Alij omnino planetas ui effectuq; prepotentiores ostendere conantur, tum Procli sententia, tum rationibus id euidenter monstrantibus, accedente item ueterum testimonio, qui planetas κοσμοκράτορας dicebant, uelut quosdam mundi principes intelligerent. Quo autem discerniculo certiore ista teneant bonarum literarum studiosi: Astra, inquit secundo Cæli Aristoteles, nequeunt per se & proprijs moueri motibus, aut locum mutare: sed orbi infiguntur, uelut in tabula nodus. Itaq; orbis motu feruntur, cui inhærent. Hæc scribit Algazeles dissertationis tertiæ ambiguitate uicesimasexta, ni erratum in numeris est, duodecies mille, ducenta uigintiduo ferè censeri. Cæterum planetas deprehensum est, diuerso ferri incessu, ac tum uelocitate, tum tarditate plurimum discrepante, atq; situ etiam. Quosdam nanq; exortum petere, in occasum alios remeare: porrò in austrū deijci hos, in septentrionem protolli aliquos: ideoq; ex motus inæqualitate nomen quoq; indeptos. Ex qua item certius coniectatum, orbibus eos distinctis ferri. Fixas uero globi octaui stellas dicimus, non quod non moueantur, nam duplici saltem circumagi motu, animaduersum iunioribus est: quibus & globus in quo sunt, motibus rotatur: altero ab ortu in occasum, reliquo ab occasu in exortum super zodiaci polis: tantæ tamen tarditatis, uix ut percipi uel annis centum queat. Nec item fixas dixeris, quod orbis modo circumferantur ambitu, nam est hoc illis commune cum planetis, quod secundo cæli (ut dixi) astruitur: sed ita dicuntur, quia eandem perpetuo seruant figuram, situm, propinquitatē, distantiam. Diuersitas planetarum in motu, dum uel propiores nobis fiunt, uel remotiores, causa est (sicuti Philosopho complacitum est) præpotens, ut uarij producantur effectus. Vniformis autē & constans motus mobilis primi id agit, ut diuersitas hoc genus perpetua sit, ac uniformi pergat periodo. Ego porrò in literis inuenio, Chaldæos cæli scrutatores eximios censuisse, Planetas quandoq; dici ἑρμωνεῖς, hoc est interpretes, quoniam ex alijs astris quæ tum minime errant, tum certum seruant & statutum meatum: sola hæc incessu proprio suoq; nitentia res futuras insignitius ostendant, ac ueluti deorum mentem interpretentur. Esse autem hosce, Saturnū, Martem, Venerem, Mercurium, Iouem. Mox sub horum cursum eadem Chaldæorum obseruatio sydera constituit triginta, quos esse dicit consiliarios deos: quorum quindecim ea tueantur loca, quæ nostro continentur hemisphærio: reliqui, res simul humanas, & quæ in cælo sunt. Deos autem quibus uis principatusq; sit, duodecim numero esse dicunt, quorum singulis singulos attribuant menses: per hos autem, quorum ex animalibus nomenclatura est, meare solem ac lunam, & quinq; errantia sydera. Post zodiacum, stellas quatuor & uiginti numerant: ex quibus duodecim ad meridiem locatas tradunt. Et harum quæ apparent, duodecim uiuis ascribunt: reliquas quæ non uisantur, mortuis. Has præterea rerum uniuersarum iudices appellant. Obseruatū id quoq; in Græcorum monumentis, Aegyptios appellasse quidem zodiaci signa, θεοὺς βουλαίους, id est consiliarios deos: planetas uero ῥαβδοφόρους, ueluti sceptrigeros quosdam intelligi uoluerint. Vbi uero poetarum princeps, deorum cuiq; ab Vulcano substructam domum canit, intelligendas planetarum domos interpretantur eruditi, quas induxerint recētiores, in quibusq; illos οἰκοδεσποτεῖν, id est dominari astruant, ueluti nouitio inuento ansam uetustissimus poetarum præbuerit. Illud ex doctorum calculo, præter quæ diximus, adijciendum: falso uideri errantes dici, quando errare potest nihil, quod in omni perpetuitate progressus conseruat & regressus, reliquosq; motus constantes & ratos. Etiam si apud Hippocratem planetæ uocantur pisces, & cymatopleges saxatilibus diuersi, tanquam errones ac fluctiuagi. Dignum relatu, quod Græci

Græci explicant interpretes, Hesperidas λιγυφώνους, id est canoras, astra signare, uelut ὑφ' ἑκατέρας φαινόμενα, καὶ οἷον ᾄδοντα, id est uesperi uisitationē facientia, ac uelut nascentia. Sunt qui nocturnas horas Hesperidum nomine malint intelligere, mala uero aurea stellas ipsas. Dici uero λιγυφώνους, quia enharmonius sese inde promat sonus, quoniam probabile non fiat, dum agitentur, minima quidem insonare corpora, maxima uero & præstātissima, cuius prorsum modi cælestia sunt, tacita omnino rapi uertigine. Musicam uero indidem suauissimam edi simile ueri habet ἁρμονικῶν tertio Ptolemæus. Sed & alij, de quis mox paulo. Nos autem præterit ea, quod auditus noster eius non uideatur capax. Illud porrò non habendum insuper, Solem lunamq; in errantium albo non censeri Ptolemæo, ac Theoni, ut Chaldæis: quam hæresin sequatur Plinius quandoq;. Sed nec inter cælo hærentes recensueris, quod inuicem interualla non seruent, neq; item figuras. Inter errantes uero non sunt, inquit Theon, quia stationes non faciant, nec recurrant quidem. In planetaria quoq; potestate ab eminentissimis proditū auctoribus est, ubi se mortalium corporibus diuinæ mentis spiritus infudit, eorundem formam pro cursus ratione ab luna confoueri. Quando ad eius luminis aucta, uel damna corporibus afficimur, increscentibus præsertim medullis augescente luna, rursumq; lumine destituta, tenuati corporis fatigatione elangueſcentibus. Singulis porrò planetarum ab priscis ingenijs metallorum dicantur singula, uelut soli quidem aurum, lunæ argentum, Marti ferrum, Saturno plumbum, Ioui electrum, Mercurio stannum, Veneri ęs. Chronocratorem dicunt Græci temporum dominum: eorum autem initium in diurnis genituris sol accipit, ac cæteris diuidit: in nocturnis luna. Quum itaq; sol temporum dominus fuerit, annos decem, principatum obtinet, menses nouem. Modo eodem & luna quum temporis domina fuerit, annos tenebit decem, menses nouem. Vitæ datorem intelligunt οἰκοδεσπότην, & genituræ dominum, cuius & paulo ante commeminimus. Hunc uero esse tradunt eruditiores, cuiuscunq; signum post natum hominem luna, relicto signo, in quo est, fuerit ingressa: etenim si quis prima natalis hora lunam in ariete habuerit, quia post arietem ad taurum secundo loco transitum facit, Venus genituræ dominium possidebit, eo quod taurus Veneris signum est. Id quod in cæteris consimiliter intelligendum. Ex grammatica penu id nec prætereundū: planetas item dici Græcis in re militari hac illac temere abeuntes: quos quandoq; λιποτάξιν, id est desertoris affectos pœna inter legendum subnotauimus. Nam Heraclius imperator λιποτάξιν ποινὰς οὐκ πλωΐτας δὲ ῥωμαίους δουλεμεως ἀσεπρωθήτους. καὶ ὅσοι τοῦ πόνου χεῖρας ἀπόντες, πλωΐμως δὲ ὕδρο κάλιστα πορίζοντο, βασάνοις ὕδη σωφρονεῖν μετήνεγκε. Planeten porrò ἀνὴ ξένα, id est pro hospite positum quandoq; inuenias. Planen uero, id est πλάνην, dicunt τὸ σκοποῦ ἀποτυχεῖν, id est ab proposito, & scopo frustrationem.

Mundum, sphæras, stellas sentire, ac preces exaudire. Sphæram maximam esse mundi oculum. Terram item animā, & sensu præditam, ex Platonicorum doctrina. Origenis placita de stellarū animis. Quas intelligi oporteat Neptuni stellas, uel Iouis. Cælorum concentus. Mundus an finitus. Græcorum in motu terræ superstitio.

Cap. XIX

Libet parte hac cum Platonicis confabulari: in quorum sacrarijs quum alia plera; non absque admiratione sæpius lectitamus, tum id quod subnotabo statim, Mundum quum sit animatus, sentire, ac per amplissimam sphæram præcipue, ueluti per oculum intus omnia cōtueri: nam si nos per oculū nostrum, quoniam sit animatus, & diaphanus, & lucidus, multa perspicimus, & radio etiamnum in sublime surrecto, cælestia apprehendimus: Cur non, inquiunt, mundi cælestis oculus, uiuus, perspicuus, lucidus, radiosq; suos in omnia propagans, itidem sensibilium concipiat modum? Amplius mundi globos, stellas sensu item non carere, asserunt constantissime: quoniā, ut Plotinus astruit, uota cognoscant nostra, exaudiant quoq;. Cælestibus inest quidem uisus, specie tamen ab nostro diuersus, uerum in eo non diuersus, quia uiuit, perspicuus item est atq; lucidus. Auditu item prædita sunt, sed nostro dissimili. Inter omnia, quæ ambitu cæli clusa cōtinentur, uiget communio quædam, & ueluti nexus: cuius quinq; uidentur rationes. Prima est, omnium materia una: inde, qualitatum concordia: mox, spiritus ubiq; unus: nam sicuti cælum unus est spiritus in excelsis, patiter intra cæ-

desertū miles
herro

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum unus itidem ſpiritus,uel cæleſtis omnino,uel cælo ſimillimus, omnibus eſt infuſus, noſtro conſimilis.Quartum habet locum natura genitalis una, fouens omnia per ſpiritum mutuo copulata.Quintum poſtremò mundi anima, omnibus connexa. Sed cur nō & terram,inquit Plotinus, ſentire dicamus? Obſtat uerò nihil, terram eſſe ſenſu prædi tam,ut humana commodius rectiuſq; diſpenſet,quæ eius ſunt muneris. Certe nil admodum impedimento eſſe poteſt, quin preces audiat adnuatq;, nec tamen ea qua ſolemus ipſi,ratione.Neq; enim cuncta animantia ſenſorijs ſunt eiſdem communita,nam & quędam aures habere non nouimus, nouimus autem ſonos ab ijs concipi. Omnino ſciendum, Terræ animam non cenſeri abiecti cuiuſpiam eſſe corporis animā,proindeq; intelligere,atq; inſuper eſſe deam. Cæterum in hoc eminentiſſimarum rerum tractatu, quonam pacto doctiſſimi Origenis placita prætereamus? Putare nanq; ſe primo περὶ ἀρχῶν ſcribit,Cæleſtia prorſum corpora eſſe animata, quoniam ab deo mandata dicuntur accipere,quod rationali tantum naturæ contingere,conſentaneum eſt. Scriptum enim legimus,Mandatum ego ſtellis iniunxi omnibus. At quænam ſunt, inquit, mandata hæc? nempe ut aſtrorum ſingula ſuo ordine, ſuiſq; meatibus indultæ ſibi quantitatis mundo ſplendorem præbeāt. Qua in re id omnino colligi uidetur liquidò, Corporum illorum motum abſq; animæ functione poſſe haudquaquam effici. Nec rurſum citra motum futura unquam, quæ animantia ſint.In tanta uerò ordinis ac motus ratione atque conſtantia,nónne ſtolidiſſimum fuerit,rationis auferre poteſtatem? Apud Hieremiam ſanè,regina item cæli luna memoratur.Quinimmo ab peccati labe non ſeiungi ſtellas omnino, conſenſiſſe aduertitur Iob.Ita enim ſcribitur, Stellæ quoq; in conſpectu eius,mundæ nō ſunt.Id quod ad corporis fulgorem nō utique referri poteſt. Verum hæc ille uiderit. Ex theologorum muſeo ſunt qui aſtruant,etiam ſi cunctanter,Stellas,ſicuti cælorum quoq; globos, ſuapte ui, hoc eſt ſubſtantiæ ſuæ natura moueri,uelut elementa. Non ignorandum & illud,ueteribus Neptuni ſtellas dici conſueſſe,quibus hyems indicaretur,uel ſerenitas:Iouis autem,quę agricolationi cōferentia prędmonſtrarēt:ex quo elegāter Aratus,

οἵ τε ποσειδάωνος ὀρώμενοι, ἤ διὸς οὖτος
ἀκρίς, ἀνθρώποισι πέλωμίνε σημάινουσι.

At multo id grauius,mundum neceſſario eſſe finitum: nam omne quod duabus claudi tur extremitatibus,finitum eſt:rurſum, cui extremitas una eſt, neceſſariò adeſt item ſecunda.Cæleſte autem corpus medio non carere, in cuius ambitu uertigine rapiatur aſſidua ſuper polis duobus,palâm eſt: quod propter Plinij caput primum libens attexui. Sphærarum autem rotatam uertiginem, quum ambiens ac circumiectus æther motibus ſcindatur diuerſis,iucundum, qualemq; exactior perficit muſica, inenarrabili ſuauitate ſonum ædere,interuallis iunctum imparibus, ſed pro rata partium ratione diſtinctum, Pythagoricis & Platoni præcipuè proditum eſt,approbauit Boethius quoq;:irriſit cum Ariſtotele in Hexaemero magnus Baſilius.Quod uerò de terra multum,ac diu,facta nobis uerba ſunt,ad rem forſan & illud ſpectarit, ubi terram mouiſſe foret nunciatū, Græcis fuiſſe antiquiſſimi moris,conclamare uaſa,ceu ingruens malum inde cōiectantibus.

Dignitas cæli ex hiſtoria,item ex phyſicis rationibus. In cælo eſſe Trinitatis myſterium.Cur dicatur οὐρανὸς.Si ſtaret cælum,nihil moueretur.Si calor cæleſtis deficiat,nullibi erit calor uel frigus. Creatis omnibus ineſſe Trinitatis ueſtigium. Cap.xx

CAeli dignitatem eximiam,uel inenarrabilem potius, cōtemplanti mihi ſubit quandoque: quod de Arabibus ſcriptum reliquit Arrianus,coli ab illis duos modò deos,cælum, & Liberum patrem:ac cælum quidem, quia cernatur, & ſyderum collucentibus oculis præcellenter contextum, ſolem præferat utilitatis immenſæ auctorem incomparabilem. Neq; item excidit quod de Anaxagora philoſopho proditum ſcimus, qui interrogatus, Curnam ſe natum arbitraretur: reſpondit, Cæli ac ſolis uidendi cauſa.Quam quidem uocem ab philoſophis ſumma exceptam admiratione,riſu proſequitur Lactantius,putans,neſcientem quid reſpōderet,in hæc prorupiſſe.Ego uerò,ni me quid ſecretius fallit,facile contenderim, non temere id omnino effuſum: ſed ut ab ſapientiæ ſtudioſo, penſiculatè admodum & excuſſe. Nam qui exactius penſitarit rem totam, comperiet liquidò, cæleſtem claritatem adeo præcellere natu-

turæ quadam præſigni maieſtate,ut in perenni ac uitali luce illa auguſtiſſimum diuinitatis myſterium ſit facile deprehenſurus.Siquidem uertiginoſus ille motus ampliorem nobis indicat poteſtatem, lux nitidiſſima ſapientiam, calor ſuauiſſimus amorem. Quibus ab principe rerum deo mouentur,illuſtrantur, perficiuntur omnia atq; ſeruātur, primo, inquā,inter ſeparatas atq; ſpiritales formas, ſicut inter corpora longe clariſſimo cælum principatu cenſetur.Extra hæc,qui plura in clariſſimo putat globo requirenda, is planè quæ ſit corporeæ naturæ perfectio,parum perſpexiſſe deprehenditur.Quicquid alia partiario ac diuiſim poſſident,in unum id eſt ampliſſime congeſtum. Sine hoc nec inferius generabitur quippiam, nec genitum ſuas exercebit operationes. Et quidem ſicuti intimus,& uitalis noſter calor corpora conſouet ac ſeruat, eiusq; fomēto quæ agunt in nos, non fruſtra agunt:ita ſi non adſit cæleſtis ille calor,corporum uirtus omnis, præſertimq; ille ipſe tam uitalis tamq; familiaris nobis calor, proſlictus depereat neceſſe eſt. Cælum utiq; naturale corpus eſt,omnium corporum naturalium perfectiſſimum. Corpus naturale tam motus,quàm ſenſilis qualitas conſequuntur:perfectiſſimo igitur corporum naturalium perfectiſſimus quoq; motus,& ſenſilium perfectiſſima congruunt.Nullus motus perfectior orbicularī,nulla qualitas ſenſu perceptibilis luce perfectior:quare hæc cęleſtis corporis propria ſint,neceſſe eſt.Quoniam uerò perfectiſſimum corpus eſt,comparem quoq; locum,ideſt ſupremum habere, ex rerum dignitate conſequens fuit. Propterea Apuleius cum Chalcidio dici οὐρανὸν Græcè interpretatur, quia ſit altitudinis finis:& uti in Deorum natura ſcribit Phurnutus, οὖρος ὧν ἄνω πάντων, καὶ ὁρίζων τὰ φύσιν: aut ab ὁρίζειν, quod eſt φυλάττειν τὰ πάντα, quia cuncta ſeruet cuſtodiatq;. In libro De mundo ſcribit Ariſtoteles, ſiue is fuerit Theophraſtus, Vranon dici, quoniam ſupra ὄρεα, ideſt montes,exiſtat. Etiam ſi in Hexaemero Ambroſius ſic appellatum opinetur, quia ſit uiſui peruius.Scitū illud Ariſtotelis eſt ex libro octauo auſcultationis phyſicæ, Motum primi cæli uitam eſſe omnibus, quandoquidem euidentiſſima eſt & communis operatio uitæ intimus motus.Ceſſante autem cælo, nec cætera mouebuntur. Simili quoq; genere, cauſa reliquorum quæ ſub ea continentur ſerie,licet non omnia eandē cauſæ habeant rationem. Porrò quod de motu aſtruimus, patet in caloris item ratione. Nam ſi cæleſtis intereat calor, nec ab frigore profluet frigiditas nec ab caliditate calor. Siquidem non eſt frigori contrarius calor ille ſydereus, ſicuti calor igneus: ſed omnes continet elementares qualitates eminentia ſimplici,ſicut lux omnes colores. Quæ uniuerſa diſertiſſimè colligit Picus Mirādula, uir omnifariam doctiſſimus. Verum quia de Trinitatis ueſtigio in cæleſtibus facta mentio eſt,amplius ſciendum,quod equidem memoratu non indignum eſt: In omnibus creatis extare trinitatis ueſtigium, quod ſexto De trinitate comprobat Auguſtinus. Quippe in unoquoq; eſt, quod ad diuinas referri perſonas,ceu ad cauſam, neceſſe eſt.Ineſt ſiquidem ſubſtantia, necnon forma ſpeciesq;, item ordo. Et patrem utiq; indicat ſubſtantia: uerbum autem forma, ut quæ ex artificis conceptione prouenīat:ſpiritum item ſanctum nobis ordo præfert, quoniam amor eſt, ac ordo effectus ad aliud quippiam ex creantis profluit uoluntate. Ad hæc porrò tria reuocantur illa, numerus, menſura, & pondus: de quis mentio fit Sapientiæ undecimo. Nanq; ſubſtantiam indicat menſura,ſpeciem numerus, ordinem denique pondus. Hæc item ab Auguſtino ſignificantur in libro Quæſtionum octogintatrium, ubi ait: Quod conſtat,quod diſcernitur,quod congruit: conſtat enim aliquid per ſubſtantiam,per formam diſcernitur,congruit per ordinem.

Mundi colores tres.An ſint in cœlo colores ex Peripatetica ſchola. An itē calor.In quota ſignorum parte contingant dierum mutationes.Aſtra unde dicantur.Cælum quot modis dicatur. Cap.xxi

SVnt ex Platonicis non ignobiles,qui tres eſſe uniuerſales præcipuosq; mundi colores arbitrentur,uiridem,aureum,ſaphyrinum, tribus cæli Gratijs dedicatos.Et uiridem utiq; Veneris eſſe uolunt,atq; item lunæ:aureum ſolis,ab Ioue tamen,Venereq; non alienum: ſaphyrinum uerò Ioui maximè accommodatum

modatum prædicant, cui & saphyrus dicatur consecratus. Hinc formulam mundi compingentibus præcipiunt, expedire ad Gratiarum cælestium munera capessenda tris pretiosissimum hos contueri colores frequentissime. Atq; saphyrinum quidem mundi sphæris inserere: aurea uerò sphæris ad ipsam cæli similitudinem addere sydera. Ipsam porrò Vestam siue Cererem, id est terram uiridi prorsum excolere indumento. Quanquam in planetarū mētione paulo antè, nō esse in cælestibus colorem ullum astruere, uisi abunde sumus, nec grauabimur Peripateticorum fusius hic argumēta explicare, ne quis ipsum hunc, cuius modo commeminimus, oculis deceptus saphyrinum esse cæli putet colorē, quamuis ἀέρωχρώματα Græcis uocare mos sit, quæ cælesti colore tincta cōuisimus. Cælum igitur, inquiunt, coloratum nō est, quia cōsurgat ex elementorum qualitatibus color. Cælum autem nec elemētum est, neq; item ex elemētis compactum: nō elementum quidem, quoniam sit elemēti proprium, habere in se cōtrarietatem, agereq; in contrariū: si ei cōiungatur, id ipsum corrumpendo: si peruincat, speciem quoq; suam in materia generando. Proinde, si cælum esset elementum: quū elemēta omnia se ad cælum habeāt, sicuti ad uniuersam terræ molē pūctus: diu iam deperijssent uniuersa, essentq; omnia cælū, quod nō fit. Itidē nō esse ex elementis cōcinnatum, asseueramus, inquiunt. Nā quod huiusmodi est, minus est suis elementis, ex quibus consurgit, connectiturq;. At maius est elementis omnibus cælum: igitur non ex elementis. Argumentantur item ratione motus qui in elementis rectus est. Nam uel ad imum feruntur, uel euolant hinc ad superna, Sed cælum eiusmodi motum nescit: uerum conuertitur assidue in ambitum: igitur consectio manifesta. Addunt porrò illud quoq;, non esse ibi elementarias qualitates, caliditatem, frigiditatem, siccitatem, humectandi uim, & propterea non consenescere. Quod si dicat aliquis, solem dici utiq; calidum, & lunam humectam, Saturnum frigidum, respondent, ex effectibus prodijsse nomenclaturam hanc. Quamobrem Aristotelem scribere in libro De elementorum proprietatibus: ubi planetæ coierint in piscium signum, contingere mox, ut aquis diluantur omnia. Quod si in geminis fiat coitus is: futuram uniuersi conflagrationem. Sed ijs addunt patrum nostrorum scita diuinæ uoluntatis iudicium: quod tam fallere, quàm falli nescit. Quod uerò ad calorem attinet, ut de alijs interim taceam, non omnes idem sentiunt. Platonici cælum esse igneum fatentur omnes, & lucere quidem propriè, sed & consecutione quadam calere, sed non urere. Color certe lucis proprietas quædam uidetur, sicuti est lux cæli qualitas propria. Cæterum super hac re fusius alibi. At prius quàm inde digrediamur, illa uelut corollaria adiecero, Miram fuisse ueteribus uarietatem, in quibus signorum partibus contingant dierum mutationes. Hanc uerò M. Manilij carminibus exprimemus, potissimum ex Astronomicon tertio:

Has quidam uires octaua in parte reponunt:
Sunt quibus esse placet decimas: nec defuit auctor
Qui primæ momenta daret, frenosq; dierum.

Cælum ex poetis nonnulli Acmonis, ideſt ἄκμονος, filium tradidere: circumlatæ uerticis ἀκμὴν innuentes, uel quia sit corruptionis nescium. Nam functos fato κεκμηκότας pronunciamus. Astra uero ex lationis, ac motus assiduitate dici coniectant, uelut ἄστατα, οὐ νηστὰ ἱστάμενα, ἀλλ' ἀεὶ κινούμενα. Proditum quoq; à memorabilibus est auctoribus. Multos persuasum habere, longo æui situ cæli qualitatem mutari & statum. Quin credidit Hipparchus quoq; futurum quandoq;, ut mundi cardines emouerentur loco. Quod inter nostros approbauerat agricolationis auctor Saserna, & ab Columella relatum scio: Cælum denique uno modo substantiam dicimus extremæ circulationis, aut naturale corpus, quod in extrema est totius circumferentia, & in quo diuina omnia locata sol & luna, hæc nāq; in cælo esse prædicamus. Tertio modo uocatur cælum, ab circunferentia extrema contentum corpus: propterea ubi unum esse cælum, pronunciatur, de mundo intelligendum.

Regio apud Platonem terrestri paradiso assimilis. Item ubi sit paradisus is. Paradisus quid. Arriani historia ad id mirabiliter faciēs. De habitatione sub æquinoctiali. Item an ibi sit mare. Antiscij qui. De hemisphærijs duobus nō

ingrata

ingrata. Item de Olympi uertice. Cap. XXII

MVndi rationes quidem omnes, quas lectione uaria auspicati sumus, in unum hunc locum, ueluti in molem unam corporis cōgerere, non fuit consilij, neq; item operis instituti, in quo congestitiam quandā rerum dignarum cura syluam pollicemur, potius quàm naturæ ordinem. Ita subnotantur omnia ferè, ueluti inter legendum sese obtulere, nisi quatenus libro hoc, qui omnium prodibit primus, & deinceps aliquamdiu, delectum quendā habuimus, ut sic auspicio prosperiore relíqua impetu quodā miscello consequerentur. In quibus pleraq; recognoscentur hunc ipsum respectantia locum. Interim ingerit sese mihi Plato sua illa philosophi, aut theologi potius maiestate uenerabili, atque aurem peruellens: in Phædone suo ait se quiddam mandasse literis, quod huic loco congruat uel maxime. Esse uidelicet terrarum regionem quandam prominentem, adeo ut imbres nesciat, neq; item flaminum ullos persentiat impetus. Summa, præsignisq; sit aeris temperies, proindeq; inibi perfectissima quæq; uberius enascantur, nec delit exactissimum genus hominum, quorum æuum sit longe nostro diuturnius. Eorum corpora sunt qui opinentur, ex æthere plurimum compacta, & aere, aquæ, & terræ utiq; habere minimum, necnon compari fructuum modo uesci, atq; ali: adeo uti more Peliæ uelut recocti, iuuenili gaudeant flore perpetuo. Hæc eo ex scripsi libentius, quod non ita magnam cum deliciarum horto in sanctis literis celebrato diuersitatem habent, ut intelligamus uere dici, ac prædicari, Platonem demutatis paucis fore Christianum. Sed occurrit hac parte aliud, nec minus admiratione dignum. Legimus Geneseos caput tertium, in quo excusso Adam ab delicijs ob peccati atrocitatem scribit Moyses, collocatum à deo ante paradisum uoluptatis Cherubin, & flammeum gladium atq; uersatilem ad custodiendā uiam ligni uitæ. Vbi astruit interpres, esse qui opinentur, paradisum hunc uideri sub æquinoctiali circulo situm: abs quo decussari cælum, ac terram nouimus: proindeq; flammei gladij nomine zonam reddi torridam, quæ propter solis conuersiones uersatilis nuncupetur. Quæ uerò ad hoc maximè pertinentia, aut certe mira, & relatu digna in primis, obseruauimus, ab nullo (quod equidem sciam) antehac animaduersa, pergam in literas promere: ut si nil aliud, utique sint post difficultates auocamenta, quibus lassescens forsan lectoris animus relaxetur molliaturq;. Arrianus inter Græcos historicos tantæ est in scribendo integritatis, ut φιλαλήθης, ideſt ueritatis consectator, studiosusq; sit uulgò cognominatus, atque ita etiamnum honestetur in libris. Hic in parte postrema Indici commentarij, ueluti ipse quoque Moysi succineret, ita scribit: Hanno Carthaginiensis prouectus classe ab columnis Herculeis in Oceanum, relicta ad læuam Libya, diebus triginta enauigauit occidua petens, mox ubi in meridiem diuertisset, plurima sese illi obiecere impedimenta. nam præter ardores feruidi syderis, ut in perusta regione mundi, aqua potabili deficiebatur: audiebatur porrò creber de cælo fragor, interim late promicantia in sublimi fulgura oculos perstringebant. Visebanturq; ueluti flammarum riui è cælo præcipitantes, quanquam Cyrene ad extrema Libyæ in tanta camporum uastitate herbis nuda non sit, neq; item aquarum inops. Quid, quod Auicenna tanquam Platonem, Moysemq; interpretaretur, primo canonis in craseon, ideſt temperaturarum ratione, temperatiorem sub æquinoctiali, commodioremq; esse scribit habitationem, quàm sit usquam terrarum. Quod Eratosthenem quoq;, & Polybium sensisse, Straboni credimus. Nec ignoro tamen quæ sit in ea re inter doctissimos disceptatio. Et Damascenus scribit in paradiso fuisse regionem diuinā, & prorsus eo dignam, qui dei opificis gestaret imaginem. Illud animaduertendū quod & Thomas adnotauit, & Conciliator non omisit differentia sexagesimaseptima. Quosdam tradidisse, Paradisum hunc uideri situm in oriente, quæ portio mundi nobilior est, quia dextra sicuti secundo Cæli comprobat Aristoteles. Sed cum tamen locum itidem sub æquinoctiali Conciliator intelligit. Et rei ambiguitatem retegit in primis idem beatus Thomas articuli secundi in fine, quæstionis eiusdem. Quicquid autem sit, credendum (inquit) paradisum in loco constitutum temperatissimo, siue is sub æquinoctiali sit, seu alibi. Quid, quod in libro Hebraicarum traditionum in Genesim, scribit Hieronymus, Prius quàm cælum & terram faceret deus, paradisum ante condidisse. Nam in Hebræo legitur, Plantauerat autem deus paradisum in Eden à principio: signat uerò

Eden

Eden delicias. Pro quo Symmachus transtulit paradisum florentem. παράδεισον Græc hortum intelligunt: sed primo ἀναβάσεως Xenophon, prope Celænas Cyri fuisse regiã scribit, & agrestibus feris differtum paradisum: Obiter illud hac in parte subnotarim, ab erudito (quod aiunt) puluere nõ ita disparatum, Macrobium secundo Naturalium, Oceani legitimum, uerioremq; alueum sub perusta collocasse, abs quo profluentes sinus, qui ambitu suæ flexionis orizontem imitentur, omnem ait terrã quadrifidã diuidere, & habitationes singulas efficere insulas: ac propterea Ciceronem scripsisse, Omnem quæ incolatur à nobis terram, esse paruam quandã insulã. Quod ipsum Eratosthenes, Polybius, & Strabo quoq; approbasse uidẽtur. Sed hos Ptolemæi ratio refellit, & meminit Cõciliator. Quod de sublimi terrarum parte pluuijs inconcussã scribit Plato, id ipsum & de Olympi uertice antiquioribus proditum, & repetit Eustathius. Sed liquidius in Odyssea Homerus quoq;, etiam si recẽtiorum obseruatio secus deprehendisse uidetur, elusa ueterum ingeniorum sedulitate in pensitandis naturæ arcanis, & (quod dicitur) cornicum oculis confossis. Apud Meroen Aethiopiæ partem, æquinoctiali proximam circulo illud dicitur euenire, ut per nonaginta dies umbræ nostræ in contrarium cadant, unde Antiscios eius incolas tractus nuncupant. Nec illud ignorandum, ab rerum peritis duo statui hemisphæria, ab æquinoctiali unum ad Septentrionẽ, ab eodem æquinoctiali alterum in meridiem. Quorum permeet quidem utrunq; sol, uerum dispari ratione, etiã si sectionis utriusq; signorum haud dissultet numerus: nam solstitiale obit diebus centũ octogintaquinq;, adnexo diei noctisq; quadrante: quod uerò brumale est, centum modò & octoginta diebus absoluitur. Quod eo fieri argumento peruincitur, quoniam orbi solis eccentron statuunt terram cælestium non incurioſi.

CAMILLI RHIDERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros Lodouici Cælij patrui ad reuerendissimum episcopum Phil. Rouerellam Præfatio secunda.

SOlebant qui apud antiquissimos Parthorum reges, gratiorem gratiam aucupabãtur, nõ nisi aliquo suffulti munere, eorũ atria spatiari, rem quidem etsi Barbaricæ initiaturæ, ad nostrorũ tamẽ temporum præsentiã nõ illaudabiliter delapsam: ut quæ de selectiori benignioris frontis animo, submissa interioris suæ mentis deiectione, uadimonium aucupare-tur: quo ductus impulsu, ad te reuerendissime præsul accessurus, diu multumq; dubitaui, quo præuio munusculo te ueneratus obseruarem: qua defatigatus mentis ambitione uaria peragratus, in Lodouici Cælij mihi olim patrui meritissimi laboriosissimas Antiquarum lectionum lucubrationes incidi, opus etsi ab ipso antea æditum, nouissimè tamen ab ipso tanta castigatione elimatum, tantisq; additionibus suffultum, ut non quidem doctius elaboratum, aut elimatius expolitum, sed altius reformatũ noui operis nomenclaturã adipisci meritò censeatur. Quod cum pluribus ipse iam impartiendum destinasset, mortisq; sæuæ præuentus sæuitie, sua frustratus opinione, aliquas eius partiunculas gratioris patroni tutelæ frustratas reliquerit: earum unicuiq; patrocinium destinandum mihi iniunctum cognoscens, tibi eiusdem operis libellum hunc ordine quidem, expolitione autem primum dicandum decreui. Quod iure quidem, nõ minus quàm debito, faciẽdum mihi usum fuit, ut qui amplissimam Rouerellam familiã, tot, tantisq; magni culminis decoratam insignibus tanto affectus uinculo obseruatã haberim, ut in ipsius famulitium ascriptione mirè oblectatus cõgaudeam, eoq; maxime quod nobilissimi tui fratris, uiri nõ minus ingenij solertia, quàm doctissimæ eruditionis cultura expolitissimi, magnis in me collatis meritis, talis euaserim, ut de tãta familia prẽconia promulgare pro uirili semper tenear. Eoq; magis, quo mutuæ inter nos dilectionis talem nouerim obseruantiã, ut mei in te solo affectus nutu gratiorem eius intuitus benignitatem mihi satis uidear uendicare. Hoc igitur ad te destinatum munusculum, hilariori quam eius tenuior exigat genitura, alacri illa tua ingenij promptitudine, mentis perspicacia, animi magnitudine, eo gratius accipies, quo libentius ad te id destinatum adscribo, meq; magnificæ tuæ familiæ perpetuò affectum æquis respicere oculis non dedignaberis. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI SECVNDVS.

Simulacra duo nobis esse proposita, mundum, & Christum. Mundum esse tanquam rempublicam & dei templum. Angelos à deo præfectos humanis rebus. Qui mox euaserint dæmones, & immundi spiritus. Angelorum numerus. Platonis & Aristotelis ad id sententia. Cap. I

AETERVM ne quis nostra hæc putet, ueluti hirundinum mu sea, & Archytæ crepitaculum, si diutius ijs immoremur, re in immensum quodammodo recasura, palæstra utemur ea, quã nobis præscripsimus in hoc uelut præfloramẽto, ac mox huic parti coronidem impingemus, si prius in hac mundi historia, quæ Christiana ueritas obseruarit, contexuerimus. Duo scilicet fuisse proposita mortalibus simulaera, quibus ad inuisibilia mire prorsum surrigeremur, attolleremurq;: unum quidem naturæ, alterum uerò gratiæ. Et naturæ quidem simulacrum, esse mundi huius speciem: at gratiæ, humanitatẽ uerbi. In utro que præmonstrari utiq; deum, sed nõ intelligi in utroq;. Siquidem natura specie utiq; sua uelut digito præferebat artificem, sed contemplantium oculos illuminare non poterat. At præpotentis & inenarrabilis saluatoris humanitas, lux unica, uera, bona, de unico, uero, bono manans lumine, medicina fuit, ut cæci lumen reciperent, & doctrina quoq;, ut uidentes agnoscerent ueritatem. Hæc singularis profecto est mundi excellentia, hoc præconium eximium: quod & ueterum scientissimi nõ omnino uidentur ignorasse, quã do etiam Senecam scimus nono epistolarum ad Lucilium dixisse, Mundum sapiẽtis esse rempublicam. Quamobrem nõ uideri illum extra rempublicam, etiam si receſſerit, immo fortasse, unum si reliquerit angulum, in maiora atq; ampliora trãsiturum, ac cælo impositum tunc demum intellecturum, quum sellam aut tribunal ascenderet, quã humili se derit loco. Nunquam, inquit, plus agit sapiens, quàm ubi in conspectum eius diuina humanaq; uenerunt. Idem alibi, ingens dei templum mũdum uocat. Idipsum & M. Tullius facit: quod interpretatus uir doctissimus, Bene, inquit, uniuersus mundus dei templũ uocatur, propter illos qui existimant nil aliud esse deum, nisi cælũ ipsum & cælestia ista quæ cernimus. Ideo ut summi omnipotentiã dei ostenderet, posse uix intelligi, nunquã uideri: quicquid humano subijcitur aspectui, templũ eius uocauit, qui sola mente concipitur, ut qui hæc ueneratur ut templa, cultũ tamen maximum debeat cõditori: sciatq; quisquis in usum templi huius inducitur, ritu sibi uiuendũ sacerdotis. Scribunt porrò theologorũ nõnulli, Ab initio deum quum fecisset mundum præposuisse illi quasdam cælestium uirtutum potestates, quibus regeretur ac dispensaretur mortaliũ genus. Quod etiã indicare uidetur Moyses in Deuteronomij cantico, ubi legimus: Quum diuideret excelsus gentes, statuit earum terminos secundũ numerũ angelorum dei. Sed horum nõnulli, sicut & ipse, qui princeps appellatus est mundi, datam sibi à deo potestatem, non ijs quibus acceperant legibus temperarunt: nec humanũ genus diuinis obedire, sed suis parere prẽuaricationibus docuerunt, unde aduersum nos peccatorum chirographa composita: nam, ut Propheta testatur, peccatis nostris uænundati sumus, siquidem animæ suæ pretiũ capit unusquisq;, ubi uoluptatum titillationes expleuerit. Hosce uerò tum immundos spiritus, tum Christianis detestando nomine, dæmonas nuncupamus. De quibus lucubratione sequenti in medium promere pergemus, quæ de ijs ueterum ingenia prodidere, additis & nostrorum placitis, ut sese ostentarit occasio. Sed interim illud minus hic prætereundum, Angelorum numerosam uideri à deo seriem productam: quia Danielis septimo ita dicatur, Milia miliũ ministrabant ei, & decies cẽtena milia assistebãt ei. Verũ hic amplius attendendũ, In angelis non dici numerum, ut est discreta quantitas, ex continui

diuisione

diuisione producta, sed ex formarum distinctione potius, quando inter transcendentia censetur multitudo. Sed enim & parte hac cum antiquioribus aliquandiu consabulari, haud operæ fuerit uacantis. Substantias quidem separatas censuit Plato, esse rerum sensibilium species, ueluti si naturam concipias humanam esse disparatam. Quo posito, consequens est, substantias utiq; separatas rerum sensibilium assequi numerum. Id quod Aristoteli improbabile sit, quoniam sit materia de sensibilium specierum, ut sic interim loquar, ratione. Proinde non posse substantias separatas censeri sensibilium exemplares species, uerum esse eminentioris cuiusdam naturæ. Idem tamen Aristoteles, naturas hasce perfectiores ordinem statuit sensibilium respicere, mouentis ratione, ac finis. Propterea ex numero motuum primorum substantias coaptat separatas. Quod nostrorum patrum decretis, & ueritati inconcussæ fidei dissentaneum sancimus omnino.

Dæmonis nomen fuisse ueteribus honestum, nobis non ita. Cur Aristoteles dicatur dæmonios, & Plato diuinus. Qui à ueteribus dæmonij dicantur.

Caput II

DAemonis nomen in Christiana religione odiosum sanè, infestumq; est, non ita ueteribus: quippe quod postea patebit amplius, eiusmodi nomenclatura deus quandoq; significatur, & pro admirabili & immenso dæmonium usurpat Græcorum natio: sed quibusdam quoque, ut Aristoteli, adhæsit dæmonij cognomentum: nam quod non insuper habendum utiq; est, Platonem singulari sapientia philosophum omnibus ferè calculis ab ueterum scientissimis ita approbatum, summisq; elatum præconijs legimus, ut diuinum uirum appellare non desinant, præsertim in ea philosophiæ parte, quæ diuinorum rationes cõplectitur. In qua & operæ multum, nec olei minus ab eo impensum, compertius est quàm ut demonstrari res debeat. Quin in ijs quæ ad naturæ modum spectant, plures quoq; in eius sententiam procliuius feruntur, quàm Aristotelis. Et ut arbitri honorarij, quanquam nostrum non sit onus, uice fungamur, Omnino in philosophia prima, & in ijs quæ mathematicas requirunt demonstrationes: in oratoria item facultate, ac in morum disciplina pleriq; omnes ueluti omnium principem suspiciunt Platonem, uenerantur q;, etiam si flumen orationis aureum fundi ab Aristotele, auctor M. Tullius est. Proinde institutum, ut ab utriusq; consectatoribus diuini symbolũ Platoni, dæmonij uero Aristoteli affigeretur: ceu innuerent operte, tanto Platonem uideri Aristotele præstantiorem, quanto naturalibus diuina censentur augustiora, ampliora q;. Vt præteream quod Græci scribunt, & repetit Seneca, Athenis raptim Aristotelem profugisse, ueritum ne impietatis nomine in uincula cõiectus ultimo afficeretur supplicio. Appellationis autem ratio profluxisse uidetur inde, quod naturalium scientiam in primis complexus Aristoteles est, quorum ratio sublunari ferè continetur mundo, qua in parte (sicuti mox liquebit) dæmonibus præscripta putabant loca. Plato uero altius sese surrigens intelligibilium contemplationi addictus comparem uitæ, morumq; normam eximia integritate consecutus est: spretisq;, quæ cæteri usq; ad insaniam demirantur, quod in nobis diuinum est, ad id diuinum, quod solum uereq; est, redigere omnibus (ut dicitur) remis uelisq; adnitebatur. Hinc diuini cognomentum longe clarissimum, uulgò celebratum illuxit. Auctor allegoriarum Hesiodi Aristotelẽ nuncupat Δαιμόνιον. Plutarchus tamen in libro De liberorum institutione, Platonem quoq; dixit Δαιμόνιον: sed in artibus item Dionysius Homerum Δαιμονιώτατον appellare sibi permisit. Adnotatum ab rhetore scientissimo, dæmonium à diuino apud oratores differre nihil, sed dici ἐκ παραλλήλου, sicut Olynthiaca secunda apud Demosthenẽ. Sciendum uero, dæmonij appellationem ἐπαμφοτερίζειν, id est capi nunc in bonũ, nunc in malum, præcipue apud Homerum, abs quo reges dici dæmonios nouimus, uelut eudæmonas. Plebeios item, priuatosq;: sed ut δυσδαίμονας, infelicesq;, quoniam mediæ potestatis sint dæmon, & fortuna. Sed iam de dæmonibus plura.

Rationalis naturæ gradus esse tres, deorum, dæmonum, hominum. Dæmones cur. Item eosdem dici Lares, ac Genios. Dæmonum descriptio. Qui Medioxumi, Patellarij, Semones, Heroes, Manes, Pluto Sumanus, Sangus, Popi, Diopi, Stenopos, Stenoparchæ. An angeli omnes sint speciei unius. De Dionysio Areopagita carptim.

Cap. III

Illud

ILlud uerò in primis testatum uolumus, in negotiatione (ut sic dicã) ista Platonem ipsum Platonicosq; plures nos esse amplexuros, quoniam inter cæteros hi maxima curæ indagine dæmonum rationem scrutati sunt, non disclusis tamen, aut reiectis, quæ apud alios comperta legendi appetentiam conciliare, aut lassescentem stomachum excitare ac reficere poterũt. Igitur Platonem animaduerto rationalis naturæ gradus fecisse tres, non dignitatis tantum maiestate interpunctos abiunctosq;, sed etiam locorum intercapedine. Ergo immortalibus dijs summatem attribuit sedem, idest cælestem. Sed horum alios dici, & esse intelligibiles, ab omni materiæ contubernio semotos: quorum parens princepsq; is sit, quem rerum conditorem opificemq; ueneramur, maiestatis amplitudine ultramundana, sanctum & humano sermone inenarrabilem, ac ne mente quidem facile apprehensibilem. Quisquis est is, aut quantuscunque, unus est: uerus, bonus: ueritas una, bona: bonitas una, uera. Cæteri non tam dij, quàm ministri. Visibiles deos intelligit cælestia corpora. Atq; hic gradus utique unus, qui & primus. Imum uerò tenet, numisma præcelsæ diuinitatis eximium, homo. Cuius eminentissimam naturam, cælitibus ferè comparem paulo post latius explicare ingrediemur. Medium uerò inter hosce extremos gradum, ab lunæ collimitio ad nos usque expansum iam habent quos ab scientiæ magnitudine prisci dæmonas uocarunt. Sed M. Tullius Lares, etiam si in eo satisfacere uix sibi uidetur. Apuleius nunc Lares, nunc Genios nuncupat. Hos tanquam interpretes quosdam, & salutigerulos arbitrati sunt priores: qui concepta à nobis uota ad deos deferrent, & illinc ad nos diuina munera, ueluti μεσῖται quidam, & pararij. Ad hos item magica excantatio, & præsagiorum species referebantur: quod in Symposio docuit Plato. Romæ uicus fuit Iarium ruralis, quod docuit P. Victor. Verum & L. Aemylius Regillus Antiochi classe profligata, laribus permarinis ædem uouit, quæ annis quadraginta post dedicata est. Plutarchus in libro De philosophorum decretis, nimis præcise, cuiusmodi forent dæmones, descripsit, quum ait: Thales, Pythagoras, Plato, Stoici dæmonas esse sanxerunt substantias animales: sicuti heroas, ab corporibus amotas animas. Floridius multo Apuleius: Dæmones, inquit, animalia sunt ingenio rationabilia, animo passiua, corpore aeria, tempore æterna. Mox adijcit, Passiuos dici, quoniam ijsdem quibus nos, perturbationibus sint obnoxij. Hosce Romani ueteres Medioxumos item nuncuparunt, quod interstiti ex sui ratione, ac loco, & potestate dijs summis sint minores, hominum natura, uelut complacitum antiquis est, utiq; maiores. Propterea Plautus in Cistellaria:

Ita me dij, deæq; superi atq; inferi & medioxumi.

Apud eundem quin etiam Patellarios dici comperias deos, qui patellis, sacrificio uasis accommodis, placarentur. Propterea in Fastis Ouidius:

Fert missos Vestæ pura patella cibos. Plautus:

Dij me omnes magni, minutiq; & patellarij.

Vt salinum, inquit Liuius, & patellam deorum causa habere possint. Semones dici putant, eos qui ab aeris meditullio quicquid interpatet ad terram usq;, habent. Quos credit Martianus, ἡμιθεὸς dici, hoc est semideos: heroas quoque, sicut Iamblichus item significat: quoniam, inquit, ἥρων ueteres dicebant terram. Ibiq; manes, idest corpori humano præsules attributi, qui parentum seminibus manarunt. Heroas fuisse iracundos, & occursantibus infestos, cuiusmodi κακοδύχους uocant Græci, Menander signat, proinde prætereuntes heroa silentium mire seruabant. Hosce tamen κρείττονας dicebant, idest meliores: fortè diritatem sic mollituri. Scribit Ioannes grammaticus, heroas illos credi patre deo natos, mortali uerò matre, qui theoretica & rationali sint uirtute præditi. At qui opifice actiuaq; pollent uita, hosce dea prognatos uolunt. Porrò nuncupari item heroas, ἀπὸ τῆ αἴρειν, quando ita canit Orpheus: μυρίους δ' ἥρωας ἀείρειν ἐνὶ νοῦσες. Porrò quicquid ab luna ad terram interstitij est, Plutonis imperio ascribitur: qui inde Sumanus dicitur, quasi summus deorum manium. Sumanus

Sed lunam in uicinia constitutam, Proserpinam appellarunt. Semones Fulgentius non omnino malus auctor, esse deos opinatur, qui cælo digni non censerentur ob meriti paupertatem: cuiusmodi esset Priapus, Hippo, Vertunnus. Nec terrenos tamen putarent per gratiæ uenerationem: sicuti in Mystagora scribit Varro, Semonecq; inferius derelicto, deum depinnato attollam eloquio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In ciuitate diuina Augustinus Semonem dici Ianum sentit, quod seminio præsit, dum concipitur infans. Semonis Iani meminit ab Vrbe condita libro octauo Liuius, quanquam alij expuncta lectione ista, substituant Sabino Sangi, ex Dionysio, qui Antiquitatum secundo, Sabinorum genti inditum nomen scribit ex Sabino Sangi diui gentilis, quem Sangum quidam Pistium uocent. Sangi sacellum Vrbis regione septima statuit P. Victor. Sunt qui Dryopum lingua Popos dici dæmonas arbitrentur. Omnino qui Homero posteriores sunt, etiam deos ea uoce significari putant, ut sint Popi quasi Ipopi, ex ueterum doctrina, ὡς τὰ πάντα διοπτεύοντες, id est omnia dispicientes. Sicuti indidem corriuatur & Diopos, quæ dictio apud Aeschylum ducis est peculiaris, id est ἡγεμονικὴ. Stenopos autem angiportum signat, unde Stenoparchos dici, auctor est Dion, qui aduersus incendia constituebantur ex plebe, quibus ueste uti permissum est principali, & duos habere lictores in locis sui iuris. factum hoc imperij stationem tenente Augusto. Apud Græcos πόποι παπαῖ, commiserationis censetur uox. Sed Appion dæmonas intelligit. Hinc sanè admoneor Varronis lucubrationē titulo æditam πόποι παπαῖ. Etiam si in Nonij codicibus passim legitur, papia papæ. Nec obstrepat hic argutior aliquis, rideatq; ineptius ueterem hanc dæmonum diuersitatem, quando & in angelis peruincere eandem possumus. Siquidem in ijs quę specie censentur unius, haud prius inuenias & posterius: quod ex Metaphysices tertio amplius dilucet. In angelis autē uel decuriæ unius, & primos comperias & medios & postremos: quod ex Areopagita Dionysio est, Angelicæ hierarchiæ capite decimo. Proinde colligendum, non esse speciei unius omnes angelos. Quod Dionysium aduocauimus, sciendum amplius, doctis ambagiosum fieri, ecquid ex Areopagitæ officina prodierit lucubratio ea, quando tres leguntur Dionysij.

Esse item in sphæris quorundam sententia dæmonum ordines. Prouidentia triplex. Quomodo ab dæmonibus afficiamur. Qui dæmones naturales, quiq; aduentitij. Dæmonum præfecturæ. Item dæmones esse tanquā pastores. Ca. IIII

SEd in hac dæmonum distinctione id utiq; minus ignorandum, Ex ueteribus plerosq;, præter quæ hactenus collecta nobis sunt, etiam singulis planetarum globis peculiares ascripsisse dæmones, ueluti stellas, ita planetæ illi famulantes, in cuius orbe sunt, ut in firmamento stellæ minores ab illustrioribus gubernantur. Inde Saturnij leguntur dæmones, aut Iouij, & deinceps. Immo uerò inter Saturnios esse, qui præstent alijs in globo eodem. Quod & in cæteris intelligunt, quemadmodum inter homines nō omnium eadem ratio agnoscitur fortunæ. Orphici terrestres etiam dederunt dæmones: sicuti etiam aquei dicuntur, & igniei. Tradunt porrò qui hæc curiosius perueștigant, esse ab summis ad infima ueluti catenas quasdam extensas. Nam stellarum quælibet dæmones suos tanquā asseclas certis afficit modis. Sed eadem item ratione ab dæmonibus animæ afficiuntur, ab suis utiq; suæ. Id ut facilius percipiatur, prouidentiam Platonica schola in tria distribuit, Vniuersalem, minus uniuersalem, & demum particularem. Et uniuersalem quidem ad tria refert principia, quorum & superius facta nobis mentio est, Bonum, intellectum, animā mundi: qua omnibus, & omnia prouideant. Minus uniuersalem, ad sphærarum, stellarumq; animas: quando harum una quæq; omnium quidem rationem habet, sed non in omnibus tamen. Particularem uerò dæmonum esse uolunt, qui quædam non omnibus, sed quibusdam gratificentur. Quanquam & in humanis animis prouidentia particularis est ad inferiora. Igitur pro loci ratione nobis non uno modo fomenta adijciunt: siquidem ignei dæmones contemplandi excitant potentiam, aerei uitæ fauent actiuæ, aquei uoluptuosæ. Hos Plato scribit à primordio, malorum plurimis uoluptatem immiscuisse. Porrò dæmones quidem omnes esse affectu passiuos: superiores uerò, mediosq; etiam immortales: infimos duntaxat Iongæuos, qui ex terræ uicinia terrena etiam titillentur libidine, nimiamq; habeāt cum sylua communionem, quam sanè malignā animam ueteres dictitabant. Asseritur & illud, Dæmonum alios esse (ut sic dixerim) indigenas, aduentitios alios: & indigenas quidē uolunt, qui sint initio sic producti: aduentitios autem, qui ex humana ratione mox inter dæmonas sint centuriati, ac nihilominus humana curent. Quod uerò ad dæmonicas attinet præfecturas, alij latissima procurant terrarum spatia, alios detinent angustiora: quidam

dam urbibus modò præponuntur, aut ex hominibus singulos tantum amplexātur. Atq; hinc Saturnium alius, ille Iouium, hic quemuis alium dicitur dæmonem sortitus: sicuti etiam unumquenq; nostrum credunt suo (ut sic dixerim) syderi mancipari: quæ utiq; dæmonica ratio atq; cælestis, non in homine tantum efficax putatur, sed & in cæteris naturæ partibus. Nam sæpe animal hoc uel illud solare dicimus, aut Iouium: sic & in plantis, lapidibusq;. Certe Plato dæmonicam potestatem, ut conciliatricem in Symposio, & Legibus admiratur. Propterea in Protagora & Politico, dæmonas ut pastores recognoscit: in Critia, etiam gubernatores. Quibus nos diuina prouidentia commendandos censuerit, ueluti moderatoribus, qui nos tum diuinationibus plurifariam, tum oraculis adiuuarent.

Dæmones an habeant corpus: item angeli. Corporum genera quinq;. Nereides quæ sint. Qui, & ubi uisibiles dæmones. De Glauco interim. Ca. V

ANuerò dæmones huiusmodi, siue bonos intelligas, siue malos, habeant corpus, potest uideri quæstione nō indignum: ac si Apuleium audimus, non omnes habent, siquidem in Socratis dæmonio ita scribit, Genus aliud augustius animo dæmonum, qui semper à corporeis compedibus, & nexibus liberi procurantur certis precatibus: quorum è numero Somnus atq; Amor. Vbi uerò statuit Hesiodus dæmonas, hominum custodes, ἥρωα ἐοσαμβύτας, ideſt aere conuestitos: inquit Proclus ideo dictum, quia nos lateant, sintq; inuisibiles, sicuti aer: uel quoniam aerea sint eorum corpora, sicut deorum ἠμφιγύεια, ideſt ignea, hominum autem terrena. Psellus dæmonum naturam non putat esse sine corpore, quando (inquit) sunt qui fateantur, dæmones ab se cum corporibus uisos. Quin & magnus Basilius non dæmonibus modo, sed puris etiam angelis corpora tribuit, ueluti spiritus quosdam tenues & aereos atq; puros. Cui Dauid astipulari uidetur, quum ait, Qui facit angelos suos spiritus, ac ministros suos flammeos. Sed in Ciuitate dei Augustinus ait, Qui facit angelos suos spiritus: ideſt eos qui spiritus sunt natura, facit esse angelos. Eandem quoque asserit Psellus idem apostoli Pauli fuisse sententiā, quoniam sic commodius locum permutent, quiescant, item sine fallacia sensibus se offerant. Sicubi uerò in scriptura legantur incorporei, respondendū, esse moris, corpora quidē crassiora corporea nominare: quæ uerò prætenuia sunt, quæq; aspectum tactumq; effugiunt, incorporea dicere. Non idem tamen uidetur angelicum, & dæmonicum corpus. Illud enim radiat, & nequit oculis sustineri: dæmonicum uidetur aliquando fuisse eiusmodi, quoniam Esaias angelum nominat Luciferum, qui lapsus est. Nunc certe obscurum tenebricosumq; est. Angelicum quidē corpus, omnis expers est materiæ. Etiam si in libro Fontis uitæ Auicebron angelos prodit ex materia concinnatos & forma: quoniam ubicunq; proprietates inueniantur materiæ, ibi insit & materia. Proprietates autem materiæ sunt, recipere, ac substare. Propterea in libro De trinitate Boethius, Forma simplex, subiectum esse nequit. Sed in angelo compertum hoc est, quare consecutio manifesta. Nisi quod modus idem non est, quo recipit intellectus, & quo materia. Formam siquidem recipit materia, ut ex ea in specie constituatur aliqua uel aeris, uel ignis, uel rei alterius. Verum ratione alia formam intellectus recipit: alias uerum probaretur quod prodit Empedocles, Terram terra cognosci, ac igne ignem. Intelligibilis forma in intellectu est secundum ipsam rationem formæ. Ita enim ab intellectu cognoscitur, proinde receptio eiusmodi, materiæ haudquaquam receptio est, sed immaterialis substantiæ. Verum ad rem. Dæmonica corpora quodammodo materialia censentur, & subiecta passioni, præsertim quæ sub terram intrusa sunt. Itaq; pulsata dolent, & igne admoto exuruntur, cinere item conspicuo, quod in Thuscia quandoq; factum, proditur memoriæ. Sed, ut hæc expendantur exactiore libra, Corporum (quod ad hanc spectat rationem) inuenio species quinq;. Est quidem corpus unum, & id primū, quod igne tātum conflatur. At si ignis ille uisui subijciatur, sydereum corpus dicitur: si uisum non patiatur, dæmones sunt: quos igneos dicit Orpheus, aut cælestes. Altera species corporum est, quæ ignis aerisq; nexu attemperata sunt: & hi ætherei uel aerei nuncupantur dæmones, eodem Orpheo docente. Quod si aqueum quiddam, ueluti tenuius ferrumen accesserit, tertium consurget genus dæmonum, qui nominantur aquei: qui quandoq; etiam percipi possunt uisu, si densius paulò subactum corpus sit. Vbi autem terræ

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquid addatur, sed non adeo crassum, terreni iam efficiuntur dæmones. Postrema sunt iam humana corpora, spissitudine crassiora obesioraq;. Aqueos dæmonas in Perside atque Aphrica utilitari præcipue, Zoroaster existimat: eos Nereidas uocauit Orpheus. adiecit tamen Porphyrius, illos dæmonas solum uideri, in quorum corporibus præter aquæ uaporem, ignis abundet. Idq; in Oriente contingere, atq; meridie. Glaucum quoq; esse marinum dæmona Græci scribunt, hunc esse Melicerten interpretatur Nicanor. in primo Aetolicorum scribit Nicander, Apollinem ab Glauco diuinandi scientiam esse consecutum. Porrò, quod obseruatione dignum est, Augustinus astruere uidetur, Angelos omnes ante confirmationem, uel lapsum corpora habuisse aerea, ex puriore superioreq; aeris parte conformata. Cæterum ad faciendum idonea, non item ad patiendum. Taliaq; etiamnum bonis angelis conseruata, quæ usum tamen non patiantur, ni crassamenti quippiam fuerit inductum. Malis uerò angelis in lapsu demutata fuisse corpora in aeris spissioris qualitatem, ut igne possent torqueri. Super Genesin Augustinus idem sic fermè prodit, Dæmones aerea dicuntur animalia, quia corporum aereorum natura uigent, nec per mortem dissoluuntur, quoniam præualet in eis elementum ad faciendum aptius, quàm ad patiendum. Patientiæ quidem, humor terraq; congruunt maximè: ad faciendum uerò, aer ignisq;. Verum ne quid dissimulem: in secundo Sententiarum adnotatum animaduerti, hæc de aliorum sententia fuisse Augustino conscripta: quoniã Christianæ ueritatis sectatores complures conspiratu cõsono prodiderint, Angelos esse incorporeos, assumere tamen quandoq; corpora, ut exequantur ab optimo maximo deo iniuncta, quibus mox exuantur. Beatus item Thomas quæstionis propriæ articulo primo, Augustinum scribit Platonicorum opinionem explicuisse. Origenem quoq;, ut in alijs item, esse deceptum, ubi in libro περὶ ἀρχῶν Deum patrem modò tradit, & filium, ac sanctum spiritum, nullum habere cum materia commercium. Quòd si Gregorius angelũ uocat rationale animal, id per metaphorã dictum exponit, ex rationis similitudine. At Damascenus angelum scribit substantiam esse intellectualem, semper mobilem. Nihil autem mouetur, nisi corpus: sicuti Auscultationis physicæ libro sexto probat Aristoteles. Verum ita prorsus astruendum, In angelo motum ita accipi, ut intelligere, ac uelle, motus quidam sunt. Ex quo angelus substantia finitur semper mobilis: quia semper actu intelligit, non quandoq; actu, quandoq; potentia, ut nos. Porrò circunscribi terminis localibus, est corporis quidem proprium, sed terminis circũscribi essentialibus, creatis promiscuum est omnibus. Propterea in libro De spiritusancto Ambrosius, Licet quedam locis non contineantur corporalibus, circunscriptione tamen substantiæ non carent. Vbi uerò Bernardus ait, spiritus creatos indigere instrumẽto corporeo: intelligendum, non naturaliter adglutinato, sed ad aliquid assumpto. Denique in diuinis nominibus Dionysius, incorporeos esse angelos, constanter affirmat. Amplius adnotanda nihilominus ex secundo Moralium Gregorij uerba: In hoc, inquit, est nunc natura angelica ab nostræ conditionis naturæ proprietate distincta, quod & nos loco circunscribimur, & cæcitatis ignorãtia coartamur. Angelorum uerò spiritus loco circumscribuntur quidem, uerum eorum scientia longè super nos propagata differtur: interius quippe, exteriusq; sciendo diffusi sunt, quia ipsum scientiæ fontem cõtemplãtur. Quid enim de his quæ scienda sunt nesciant, qui scientem omnia sciunt? Eorum itaq; scientia nostræ quidem cõparatione exuberãtius excreuit. Quæ tamen si diuinæ componatur, arctius euadet angusta. Sicuti & ipsi illorum spiritus corporum utiq; nostrorum cõparatione spiritus sunt: at summi cõparatione, ac incircunscripti spiritus, sunt corpus. Mittuntur igitur, & assistunt: quia per hoc quod circunscripti sunt, exeunt: & per hoc quod inter quoque præsentes sunt nũquam recedunt. Faciem ergo patris semper uident, & ueniunt ad nos tamen, quia & ad nos spiritali præsentia foras exeunt: & tamen ibi se, unde recesserunt, per internam contemplationem seruant.

Dæmones esse semine fœcundos, & coire: angelos bonos minime. An angelus dicatur de homine. De gigantibus interim. Dæmones qua ratione uarias exhibeant figuras. Quæ sint Naiades, Dryades, Onosceli. Cur quidam dæmones ingerant se puerperis. Mirum pestilentiæ genus Constantinopoli.

Cap. VI

Marcum

MArcum quendam in Cheroneso, Græciæ contermina fuisse legimus, qui genus suum in Melin fluuium referebat, homo solitudinis præcipue amator, & dæmonũ cultor eximius, quo nomine de illorum natura pleraq; persecutus, alijs etiã est impertitus, sicuti illud, Dæmonas non pati solum, sed ualde utiq; pati. Quin esse item semine fœcundos, idq; generandi studio effundere, succrescereq; inde animalia quædam modi non magni: habere enim genitalia, sed neutique nostris similia. Porrò quia excrementitium quiddam effundant, connutriri quoq;: alios quidem inspiratione, alios etiam humore: uerum non ore, sicuti nos, immo uero ut spongiæ atq; ostrea. Nec tamen dæmones hoc omnes pati, sed qui materiæ coniunctiores sint, quiq; lucifugæ intelligantur, aquatici atq; subterranei. Hinc Augustinus multos tradit, experientia magistra didicisse, Syluanos & Faunos, quos uulgò Incubos uocent, improbos sæpe extitisse mulieribus, earumq; appetisse, ac peregisse concubitus, & quosdam dæmones, quos Galli Dusios nuncupent, hanc assidue fœditatem tentare. Adijcit tamẽ, se hic nil admodum temere ausum affirmare, Angelos uero dei sanctos ea turpitudine inquinatos, non credere. Sunt qui affirment (de Christianis loquor) genitalem humorem à dæmone profusum, haudquaquam ipsius percoqui natura, quod animantibus obtingit, sed excipi à uiro, cui se ut fœmina subiecerit: qua ratione uatem Merlinũ esse genitum, Britannorum historiæ memorant. Quum uero legimus Geneseos sexto, Angelos dei uidentes filias hominum quòd essent pulchræ, accepisse uxores sibi: non accipiendum (inquit) est, ita illos esse angelos dei, ut homines non essent, sicut putant quidã: nam homines fuisse, scriptura sine ambiguitate declarat, quando dixit deus, Non permanebit spiritus meus in hominibus his in æternum, propterea quod caro est. Sed & homines dei angelos fuisse nuncupatos, ex eisdem literis testatissimum est: nam de Ioanne legimus, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam. Et Malachias propheta angelus item dictus est. Fallit autem quosdam, quod ex illis qui dicebantur angeli dei, nati, ac propagati feruntur gigantes, ueluti hoc humanum non sit. Quum tamen paulo ante Goticam uastitatem Romæ uisa sit fœmina, quæ corpore quodammodo giganteo longe cæteris præeminebat, quod eo mirabilius est uisum, quoniam uterq; parens nec staturosorum quidem hominum proceritatem assequebatur. Sed redeo unde sum digressus. Nullus, inquit Marcus idem, dæmon mas censendus est, uel fœmina: hæc enim interstitia, & sexuum discernicula ad composita pertinent: dæmonum uero corpora simplicia sunt, ductu, flexuq; facilia, ad omnemq; configurationem apta naturaliter. Etenim sicuti nubes nunc hominum, nunc cuiuscunq; uisitationem faciunt, consimiliter & dæmonum corpora, ut collibuerit, uarias concipiunt figuras, qua ratione uirum modo præferunt, modo etiam fœminam. Infremunt quandoq; ut leones, saltant ut pardalis, latrant ut canes. Nec tamen tot ac tam uaria, unumquodq; dæmonum genus perfecerit. Nam igneis aereisq; facile huiusmodi suppetit facultas: siquidem in id se nullo negotio conformant, quod imaginatio conceperit. Tenebricosi uero dæmonis phantasticum anguis fluctuans eam nescit diuersitatem: corpore item inagili, minimeq; actuoso. Aquei, necnon terrestres in horum meditullio cõstituuntur. Sed qui in aquis agunt plurimum, ex elementi mollicie aues ferè ac mulieres assimulant. Ex quo genere sunt celebratę poetis Naiades, Nereides, necnon Dryades. Qui uero inaquosa & arida frequentant, corporibus arescentibus: cuiusmodi onosceli pernoscuntur, qui sunt asininis cruribus, hi se mares plurimũ exhibent, interdum quoq; leonem ac canem induere uidentur. Quare non ita mirum, si quandoq; puerperis fœminea specie ingeratur dæmoniũ, quod adulterum sit, & impuris humectationibus afficiatur plurimum. Cæterum id hac parte haud prætereundum utiq;, debacchari amplius quandoq; Constantinopoli cœpisse nouum inopinatumq; pestilentiæ genus. Quod apud Peluſiotas Aegyptios inortũ primo, crassari mox latius adortum est. Eius mali hæc ferè habebantur initia: Dæmonum terricula specie humana miseris ingerebant sese ita, uti ab hominibus incuti sibi plagas opinarentur, quibus occursaculi id genus obijciebatur: erantq; ea orientis mali uelut proœmia. Quibus aueruncandis nullis prorsum amuletis opus erat, uel (ut assolet) mysticis, sacrisq; uerbis: sed uelut lymphati, ac arreptitij, uocantes nec audiebant, etiam si in arcto asseruarentur. Per quietem obtingebant hæc quandoq;, inhorrescebat febris, sed

ta, uti nec color demutaretur, neq; insitus item calor: nam nec inflãmatio, ut fit, persentiebatur, uerum tussis infesta erat, nulla discriminis specie. Tubercula sese ostentabant, sed non eodem tempore omnibus, nec eodem loco. Quibusdam profundior obrepebat somnus: alijs dementia cum rerum omnium obliuione, ut in cibi neglectu conficerẽtur, ac furentes è lecto sese proriperent, ut se daturi in præceps, aut sitis ardore flumina petituri. Morbus tamen hic contagiosus haud fuit.

Dæmones mali. Dæmonũ è cælo lapsus. Quem Ates nomine intelligat Homerus. Trygodæmones qui sint, & Sorodæmones. Couali. Soroadios dæmon. An dæmones sint naturaliter mali. Cap. VII

DAemones quidem omnes, CHRISTI cultus, tanquam malos (ut diximus) abdicat: illorum commercio nullatenus utendum censet: quando, ut in Apologetico testatum reliquit Florens Septimius, Dæmonum operatio, est hominis euersio. Græcia non ita multos dæmones damnandos putat. Addit, nec hos quidem esse ex proposito tales. Sed quod ab condito æuo rerum dispensatio ea sit ratione instituta, ut animæ impuræ carnificina (ut sic dixerim) iniungeretur. Cuiusmodi dæmonum opera magica uanitas impendio uti assueuerit, aduocans in aspectũ imaginarium, & multa itidem imaginaria spectantibus obijciens. Verum de boni maliq; dæmonis discerniculo plura mox. Nos in literis interim antiquioribus ab Pherecyde traditum obseruauimus, Dæmonas olim cælo lapsos, quod nostra continet doctrina, Ophioneumq; nuncupatum, hoc est dæmonicum serpentem, qui anteſignanus fuerit agminis, ab diuinæ mentis placito deficientis. In mysterijs exploratum illud quoq;: Iouem quandoq; dæmones inferiores ad inferna deturbasse. Adde, quod & Pythagorica doctrina hoc ipsum ferè opertius referre animaduertitur, dum fractis alis animam labi è cælo fingunt: inq; nouem distribuunt gradus, tanquam nouenarium angelorũ chorũ. Quin & in sermone, qui est de fœnore, Plutarchus, Empedoclem eiusmodi dæmonũ lapsum nouisse, significat, ubi ait, Semel fœnore illaqueatum euadere nõ posse, uerum oberrare, perinde ac dæmones à deo fugati, eq; cælo dati in præceps apud Empedoclem. Quos æther ad maris ima deturbarat, illo ad terram reiectante, hacq; rursus extimulante inaltum, qui illinc mox aliò contruderentur. Verum & illud singulari dignum admiratione, poetarũ principem Homerum, Bessarionis calculo, dignitate cardinalis, doctrina uerò & classici & eminẽtissimi: Ates, idest ἄτης, nomine, quam interpretamur noxam uel detrimẽtum, Luciferi de cælo lapsum, uel naturæ eminentioris sublimitate, uel quod Mosaica introspexisset modo aliquo sacraria, nescientibus prẽmonstrasse, quum Iliados undeuicesimo ita canit de ipsa hac Ate,

ὣς ἄτωσι βρίσῃ ἀπ' οὐρανὸς ἀστερόεντος
Καρπαλίμως, τάχα δ' ἵκετ' ὀϊζύν ἀνθρώποισι.

Platonici arbitrantur, septentrionales dæmones esse malos: idipsum & Hebræorũ astronomi comprobant, qui Martios, noxiosq; in Septentrione locatos tradunt: propitios autem, & Iouios in meridie. Iamblichus porrò scribit, Imaginum fictores à dæmonibus malis occupari sæpius, atq; falli. Ex quo, ut festiuius aliquid interim appingamus: Trygodæmones, apud comicum Aristophanem in Nebulis, dicuntur poetæ, quod fecibus quas Græci τρύγας uocant, faciem collinere consueti in ujs curribus insidentes, ne cognobiles fierent, poemata concinebant, cauillis probrisue lacessentes qui præterirent: quod erat suum Comicorum. Proinde (inquit interpres) institutum, ut quisquis impudenter nimis cõuitiando iniurius est, de curru loqui dicatur. Plutarchus in ratione liberorum institutionis, Senes hisce cõuitijs proscissos tradit, ut χρονόληροι uocarentur, idest ætate desipientes: & Sorodæmones, hoc est sepulchrales laruæ. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, quos nuncuparunt κωλάλους, asperi & immites: quanquam & Coualos dicebant, qui lusu assimulato fallerẽt: ut scribit Harpocratio, meminit Philochorus: sed & Aristoteles octauo De animalium historijs, Otum esse scribit Coualum, etiam si luxatis (qui modò circunferuntur) Græcis codicibus, & imitandi studio teneri, atq; ita saltantem capi. Plinius parasiticum transtulit, Theodorus blateronem hallucinatoremq;: sed & eo uerbo signant Græci prædonem aut sicarium, ab genere gladij quem κοπίδα uocant. Apud Indos colebatur dæmon Soroadios, quod in linguam Græcam tralatum uerbum

uerbum, œnopœum signat, seu οἰνοποιόν, idest uini factorem. Cæterum id forsan quæstione uideatur dignius: Sint ne dæmonum aliqui naturaliter ac suapte ui omnino mali, quando scribit Porphyrius, Esse genus dæmonum fallax natura, quod deos effingat, & defunctorum animas. Porrò sicuti à deo creati sunt angeli, ita & homines: uerum ex ijs quosdam naturæ ui esse malos, palàm fit. Nam hinc est ex Sapientia illud: Erat eorum malitia naturalis. Proinde angelis posse ipsum hoc obtingere, probabile fit. Sed Areopagita Dionysius in nominibus diuinis, Non esse dæmones naturaliter malos, astruit constantissime. Augustinus præterea Porphyrium refellit, quia uoluntatis propriæ ui dæmones probentur mali. Porphyrius autem inde falli aduertitur, quoniam dæmones animalia credidit sensilia: quæ quidem bonum respectant particulare, cui adnecti ualet per accidens malum, uelut igni accidit, uti reliqua exurat. Sed uniuersali bono malum coaptari quit nullum. Manifestò autem dilucet, intellectualem naturam in bonum tendere uniuersum, quod ualet apprehendere, ac uolũtatis est obiectum. In hominibus malitia & prauitas creditur naturalis, uel consuetudinis potestate, quam esse alteram uelut naturam, exploratum est: uel ex naturali inclinatione, sensilis naturæ ui. Sic enim quosdam uidemus iracundos, aut in cupiditates ac lubentias proniores: uerum intellectualis potentiæ ratione haud fit.

Dæmones an sentire doloris uim possint. Spiritum esse, qui sensum efficiat. Cur enses offerantur dæmonibus. Virgilij locus explicatur. Theologica sententia de supplicio dæmonum. An corruptioni subijciantur angeli. Exorcistæ qui sint. Cap. VIII

NEc paruæ illud quoq; disceptationis censeri solet, Doleantne dæmones, ac excarnificari pulsarique ullo pacto possint: & multi adnuunt quidem, & nos paulo antè commeminimus: sed qua id efficiatione possit, non est obtritum ualde: eo utique amplius, si nec solido, nec cõposito præditi sunt corpore. Nã ad compacta ex pluribus uidetur sensus pertinere. Cæterum quonam modo infligatur dolor, exactius perpendendum. Astruunt quidem multi, esse neruos qui sentiant: sed nõ id efficit neruus, uerum spiritus potius neruo insitus. Nam quod spiritus expers est, sensus item expers sit, necessarium est. Ergo spiritale dæmonum corpus magna parte, ubique sensile est natura, & absque medio tangit, uidet, audit: sed & tactum patitur, & perinde ac solida, diuisum dolet: eo tamen interstitio, quod solida intercisa ac reuulsa, aut persanantur nunquam, aut uix contingere id potest. Resectum uerò dæmonicum corpus coit rursum, recreaturq; aeris modo aut aquæ. Et id quidem celeritate incredibili. Interim tamen dolet insigniter, dum peragitur dissectio, quò fit, ut ferri aciem reformident reclinentq;, quantum possint maxime. Propterea qui exagitare dæmones moliuntur, enses, ac tela studiosè prætendunt. Ex qua ueterum, & quidem Platonicorum doctrina Platonicus ipse poeta Aeneidos sexto ita scribit:

Procul ô procul este prophani,
Conclamat uates, totoq; absistite luco,
Tuq; inuade uiam, uaginaq; eripe ferrum.

Eum uerò locum quàm apte excusserint interpretes, iudicabũt uolentes. Nam satis habuit Seruius dicere, uoluisse Aeneam habere cõtra umbras ensem consecratum. Spiritum uerò primò uiuere atque sentire, argumento est (ut dixi) quod eo ab membris reuocato, mox illa & sensu & motu defecta commoriũtur. Animas uerò eiusmodi item prætenuia corpuscula habere præter solidum hoc & crassum, in quibus pariter sint, in quibusq; potissimum sentiant, & perseuerent longe diutius, quàm in solido, alibi ex ueterum sententia docebimus, unde lux multa Maroni inferetur. Sed postea quàm antiquorum placita in his recensuimus, adnectamus & theologici doctoris sententiam. scribit beatus Thomas, timorem, dolorem, gaudium in dæmonibus esse non posse, ut sint passiones, uel (ut Latinius loquar) perturbationes, quoniam sint hæ appetitus sensiui propriæ, qui uirtus est in organo corporeo. Vt uerò intelligũtur simplices uolũtatis actus, sic in dæmonibus esse posse: etenim hoc modo dolor est obluctatio uoluntatis, ex eo quod est, uel non est. Multa enim sunt, quæ non esse dæmones mallent, & econuerso. Ideoq; dolorem cooriri, necesse est. Sed quum dicat CHRISTVS, ignem æternum supplicijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicijs hominum esse attribuitum, & dæmonum, quonam modo esse queat in eo spiritum immundorum discruciatio? Discedite à me (inquit Veritas) maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Sed sunt, inquit iterum Augustinus, sua etiam dæmonibus corpora, sicut doctis hominibus uisum est, ex hoc aere crasso & humecto: quod genus elementi, si nil posset perpeti, non ureret feruefactum in balneis. Si autem quisquam nulla habere corpora dæmones asseuerat, non est de hac re aut laborandum inquisitione operosa, aut contentiosa disputatione certandum. Adhærebunt igni corporeo spiritus, quamuis incorporei, ut crucientur modo utiq; miro, & homini nequaquam explicabili, sed tamen uero. Cur enim hoc censeatur impossibile, si fieri potuit, ut spiritalis anima corpori alligaretur. Adnexa uerò huic loco quæstiuncula est, Corruptioni subijcianturne angeli. Et certe non corrumpi, probabile fit, immo & necessarium: neque enim corrumpitur quippiam, nisi quia ab materia disparatur forma. Quum uerò angelus subsistens dicatur forma, fieri nequit, ut admittatur ibi corruptio: quod enim alicui conuenit secundum se, ab eo reuelli nunquam potest. Propterea in diuinis nominibus Areopagita Dionysius, Intellectuales ait substantias uniuersæ corruptionis expertes, mortis, ac materiæ. Quòd si de angelo pronunciat Damascenus, esse intellectualem substantiam, gratia non natura immortalem: intellige immortalitatis nuncupatione mutationem signari, quæ Augustini astipulatu mors quædam est: ubi uerò in Timæo ait Plato: O dij deorum, quibus ego opifex & idem sum pater, hæc attendite, Quæ à me facta sunt, me ita uolente, indissolubilia sunt: ad cælestia corpora referendum, putant eruditiores, quæ ex elementis concinnata, uidetur adcredidisse philosophus is, ac perinde suapte ui solubilia. Denique id corruptibile dicitur, quod in seipso corruptionis initia continet: propterea illud Gregorij contrarium non est, In nihilum omnia recasura, ni à deo seruentur. Notandum illud porrò, exorcistas uulgo nuncupari, qui sint dæmonibus formidabiles, quiq; aduentu suo illis plurimum incutiant terroris, quo nomine confestim mandant fugæ præsidium, & conspectum reclinant: eoq; uel solo citra ullam uerborum uim obsessa destituunt corpora, Siquidem quantumlibet uiolentus fuerit dæmon, eorum præceptis & cum ueneratione terretur. Eiusmodi uerò nasci uirum prodidere cælestium studiosi, qui loco nono Martem habuerit uel in domo propria, aut Iouis, aut in altitudine peculiari, nec in horoscopo fuerit Iupiter.

Dæmonem pluribus modis dici. Animum nostrum etiam dæmonem nuncupari. Locus Virgilij declaratur. Genituræ loca in cælo. Cap. IX

SCribit autem Proclus, Dæmonem non uno modo dici: alius enim ipsa essentia dæmon est, comparatione alius, alius item habitu. Vbiq; enim quod proximè præest ac prouidet, appellare dæmonem consueuerunt: sicuti apud Orpheum, Iupiter Saturnum dæmonem uocat. Sed & Plato, deos qui generationem è propinquo disponunt, dæmonas nuncupauit. Comparatione utiq; dæmon est, qui proximè unicuiq; prouidet, etiam si deus sit. Habitu uerò dæmon dicitur animus, qui similitudine quapiam ad genus dæmonicum mirabiliores, quàm secundum hominem actiones ædit, totamq; uitam suam suspendit ex dæmone. Qua ratione in Republica Socrates dæmones animos appellauit, qui uitam benè transegerint. Dæmon uerò essentia hanc per seipsum proprietatem est sortitus, uitibus propriis, modisq; differentibus actionum distinctus. Anima rationalis omnino in Timæo dæmon animalis est appellata. Dignum scitu quod cum Proclo Apuleius inquit, Quodam significatu animum humanum etiam in corpore constitutum nuncupari dæmonem: unde & apud Virgiliũ, Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale: an sua cuiq; deus fit dira cupido?
Ergo & bona cupido animi, Deus est: unde eudæmonas dici beatos putant, quorum dæmon bonus, ideſt animus uirtute perfectus est. Intellectũ item nostrum possumus recte dæmonem nuncupare: nam Timæus inquit, Deum nobis supremam animi partem tanquam dæmonem contribuisse. In Symposio uerò, ipse mentis amor ad diuinam pulchritudinem contemplandam dæmon cognominatur. Porphyrius etiam, ut scribit Iamblichus, Dæmonem proprium non esse alium, quàm intellectum putabat, & inde eum esse eudæmona, qui sapienti sit intellectu præditus. Sed Iulius item Pollux, Homero auctore, dæmo-

re, dæmonas scribit deos uocari: quando etiam Plato omnium moderatorem magnum dæmona nuncupare sibi permiserit. Demum in cælo dicuntur secundæ potestatis loca in genituræ ratione ijs ferè nominibus illustria, deus, dea, bona fortuna, bonus dæmon, id est (ut Græce dicam) θεός, θεά, ἀγαθὴ τύχη, ἀγαθοδαίμων. Deam intelligunt ab horoscopo signum tertium, cui per diametrum obiectum uocant deum, id est ab horoscopo nonum signum. Bona fortuna, quintum ab eodem habet signum. Bonus uero dæmon in diametro signi huius constituitur, id est in undecimo ab horoscopo loco.

Dæmonem esse unicuiq; proprium, custodem, testemq;. Quæ sint ab eo emolumenta. Quando fiat dæmonis ab anima electio. Dæmonium Socratis quale foret, & cur diceretur deus. Dæmonius uir. Item de Augusti, & M. Antonij dæmonio. Zabulus. Malleus terræ. Dæmonum bonorum, & malorum nomina. Caput X

EX sublimiore autem dæmonum genere Platonis sententia est, animis in uitalem hanc prodeuntibus lucem contribui dæmonem, qui sit actionum inspector omnium, & cogitationũ quoq; diligens explorator: quiq; corporeo exolutis nexu assistat semper, raptetq; ad iudicem protinus, singula testimonio approbans suo, uel diluens, quod in Phædone confirmat Socrates, & repetit Proclus. Postea ipse hic dæmon, si religiosè colatur à nobis probitate ac sanctitudine, quod Socratẽ fecisse scimus, putant Platonici, mire ab eo nos iuuari tum somnijs tum signis, mala auertendo, bona auctius sospitando: posse nanq; humilia, iacentiaq; surrigere, nutantia tibicinibus offulcire, obscura illustrare, demumq; improsperum sydus restituere. Hoc non è philosophorum modo scholis est, sed & Menander approbasse uidetur, ubi ait, Δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται ἕκαστος γινόμενος. adest, inquit, statim nascẽti unicuiq; dæmon. Inde in φαρμακευτρίᾳ Theocritus, σὺν δαίμονι τάκω, ex Interpretis astipulatu intellige, cum suo ipsius dæmone. Nec mirum est, additum nobis augustiorem sanctioremq; præsidem, quando non ferè sit aliud homine imbecillius: qui ab cælesti tranquillitate semotior, diuersisq; fortunę telis obiectus, uoluptatũ perniciosissimis circumfusus delinimentis, quæ assidue aduersus animam stipendia facere sentiuntur, ut insciticæ malum præteream, quo ab ineunte ætate, tanquam teterrimo cœno obuolutus, & demum ab hoste uigilantissimo aggeribus, fossa, uallo q; circumsessus, & nulla non hora pulsatus ariete, & paulo minus solo æquatus, clarissimæ illius prouidentiæ, ab beneficio munere nusquam cessantis, opem summa ui ad extrema redactus implorabat, quo adminiculatior pleniorq; spei destinatam gentibus metam posset contingere. Proinde appositi nobis hi, quos diu iam more ueterum dæmones dicimus, tanquam pastores, ut placet Platoni. Ea uero si displicita est nomenclatura, nuncupemus iam, sicuti patribus Christianis appellare moris est, angelos bonos, quod Areopagita Dionysius comprobat, nec ab Platonis mente dissentaneum est. Qui preces nostras etiam optimo maximo deo exhibere, ab Platonicis creduntur, & confirmat Cassiodorus in Psalmorum enarratione. Et in tertio De trinitate Augustinus, Corpora omnia per uitæ spiritum rationalem regi pronunciat. Libro quoq; Dialogorum quarto Gregorius, in mundo uisibili nil, nisi per inuisibilem creaturam disponi asseruit. Cæterum Aristoteles quanquam cælestibus corporibus substantias assignarit spiritales, quarum rationem ex motuum cõcipiebat numero: nullas tamen inferioribus præsidere corporibus tradit, ni forsan humanas animas. Et id quia non alias in inferioribus excogitabat operationes præter naturales, quibus cælestium corporum sufficeret motus. At Christianæ ueritatis assectatores, quum hic multa fieri astruant, quæ naturæ mensum excedunt: ideo necessarium arbitrantur, immediate nobis præsidere angelos. Nam uelut angeli inferiores, quibus adsunt minus uniuersales formæ, à superioribus diriguntur, quibus uniuersalior inest scientia, sic & ab angelis corpora regi inferiora, compar fuit. Quod & philosophorum asserunt pleriq;. Nam humanis in rebus, quin & naturalibus quoq;, ab uniuersali potestate particularis gubernatur, & regitur perpetuo. Auicenna unam modo immaterialem substantiam uniuersis præsidere inferiorum corporibus probauit, quam agentem nuncupabat intelligentiam. At sancti doctores ab Platonicis haud dissentanei, diuersis corporeis rebus spiritales præsidere substantias diuersas, prodidere, docente in libro octogintatrium quæstionum Augustino

Augustino, Rem unamquanq; uisibilem in mundo præpositam sibi habere angelicam potestatem. Damasceni quoq; proditur monumentis, Diabolum ex ijs unum fuisse, qui terrestri præessent decuriæ. Origenes Numerorum capite uicesimosecundo, Mundo esse opus angelis scribit, qui bestijs præsint & animantium generationi, item uirgultorum ac plantarum, & id genus cæterorum incrementis. Quidam præterea, sicuti in Matthæum tradit Origenes idem, ab tempore baptismatis humanæ assignari custodiæ angelum sanxere, sed ab natali luce maluerunt alij: quod arrisit Hieronymo uchementer, & diuinæ bonitati amplius congruit, ut quæ homini conferuntur beneficia, statim in uitalem adsint lucem producto. Zabulum obiter pro diabolo positum apud Hilarium obseruauimus, ni forsan mendum exemplarium est. Aliàs tribus Zabulon est in sanctis literis. Sed apud Sudam Zabulos dicitur, qui uchementer uult, ὁ πάνυ βασκόμενος. Satanam item malleum terræ uocat capite quinquagesimo Hieremias, & ad Lætam Hieronymus. Sed redeo ad institutum. Sunt qui opinentur, animam non tunc creari primum, ubi corpori adnectitur, sed uixisse diu ante. Horum item sententia est, animas iamiam de scensuras ex dæmonum numerosa serie custodem naturaliter secernere. Putant alij ista perfici, quando iam electione uti cœperit anima, siquidē dum sibi mores induit hos aut illos, optare item uitæ ducem latenter. Nec absurdum rentur, dæmonem eundem ab pluribus secerni. Adijciunt illud quoq;, morum ratione eadem non manente, non manere item dæmonem. Item sicuti dæmonis optio nobis datur, ita nos ab dæmonibus uicissim optari. Hi uerò non alij sunt, quàm malefici quidam, prauitas quorum ab diuinis nos se iungendo in materiam penitus adobruat. Aegyptiorum doctrina traditum est, ab dæmonum præside deo pro ratione propositæ uitæ dæmonem assignari, non ab astro, nec ab planeta: quod sensisse Porphyrius existimatur, ut auctor est Iamblichus. Quare concinentes Pythagorici, ita louem apprecari consueuerant: ut uel ipse à malis abduceret, uel à quo dæmonum id posset præstari, monstraret. Iamblichus refert, eatenus ab dæmone nos dirigi, donec sacris expiati deum subeamus ducem pro dæmone, cui posthac dæmon ita cedit, ut uel uacet eo præsente, uel ad idem conducat. Hinc Plotinus nos exhortatur ad deum pro dæmone consequendum, quamuis ad excellentiorem dæmonem id retulerit qui Plotino multum intulit claritatis: quoniam excellentior dæmon quandoq; dicatur deus, qualem Plotinus habuisse creditur, atq; item Socrates. Nam & inferiores dij, sicuti præsignificatum nobis est, quandoq; dæmones dicuntur. Qua ratione Apuleius librum De deo Socratis attitulauit potius, quàm De dæmonio Socratis, etiam si rubore quodam uerius id ab Apuleio factum, octauo Ciuitatis diuinæ interpretatur Augustinus. Dæmonem Socratis deum quoq; appellatum ratione quam dixi, auctor est Proclus, idipsum Platonis auctoritate in Apologia, & in Alcibiade primo, quem interpretabatur, corroborans. Erat uerò dæmon hic Socraticus tum igneus, quia ad cōtemplationem cælestium rerum Socratem inflammabat, tum etiam Saturnius, quoniam abductum à sensibilium cura, intellectu plurimum uiuere hortabatur. Hunc sensu percipiebat, sed nō corporis huius: uerum, ut Platonici persuasissimum habēt, sensu ætherei corporis intra hoc delitescentis. Qua item ratione ab prophetis uideri solitos, audiriq; angelos, credit Auicenna. Feruntur quidem passim dæmonum uerba, inquit in libro De Socratis dæmonio Plutarchus: sed illis modo insonant, qui tranquillam seruant animā, nec tumultuantem perturbationibus: quos sacros nuncupamus, & dæmonios uiros. Refert idem, redditum patri Socratis oraculum, Ne quam illi omnino uim adhibere tentaret, aut porrò inducere suasionibus pergeret, sed suo ipsius arbitrio permitteret, fusis Ioui Agoræo precibus, atq; item Musis: habere enim præceptoribus uniuersis, aut etiam pædagogis ducem augustiorem. Dignum scitu & illud, Putasse quosdam Socratis dæmonium fuisse πταρμὸν, hoc est sternutamētum, quo dextra in parte obueniente, ad agendum concitaretur, in sinistra uerò auerteretur. Sed quoniā uolentes in Plutarchum incidimus, succurrit ex libro eiusdē de Romanorum fortuna exemplum illustre, quod quia arrisit plurimum, etiam apponendum curaui. Tradunt, inquit, M. Antonium & Augustum singulari amicitia & beneuolentia iunctos, quum supperet otium, sæpe lusibus inter se diuersis transmittere tempus solitos. Verum in ijs, quum semper uictus abiret Antonius: quidam apud eum, diuinādi peritia clarus, audacter ita submonere perrexit,

O Antoni

O Antoni, quidnam tibi cum adolescente isto? Refuge ipsum, & uita. Tu quidem illustrior es, natu item grandior: sed plurium quoq; imperator. Bella multa exanclasti, peritia rerum præstantior es. At nescio quo pacto huius ipsius dæmonem dæmon reformidat tuus. Quin tua quidem fortuna ex se ampla est, sed fortunæ adolescentis subblanditur. Quod ni abieris procul, ad illum defecturam apparet. Hinc uero traditum eruditioribus est, non deos cælestes, uti apud Homerum est, cum fortibus uiris collocutos: nec affuisse pugnantibus, uel iuuisse, sed cum illis familiares genios esse obuersatos: quorum adminiculis præcipuè Pythagoras enituerit. Nam de Socrate dictum iam est. Dæmones nocumenta auertentes, ἀλεξικάκοι dicebantur à ueteribus, & Apopompæi, Apotropæi, Lysii, Phyxij. Approbantes uero, ac rata firmaq; sancientes, Aliterij, Prostropæi, Palamnæi. Nam & apud Aeschinem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, Prostropæum dici pro scelere nefario obseruauimus.

An mutato loco, mutetur & dæmon. Cur quis alibi fortunatior. Dæmone illustrante, mira sæpe à nobis fieri. Theologorum de angelis bonis placita. Parangeliarchus. Caput XI

ANuero, si locum, regionem'ue mutes, simul mutetur & dæmon, non ferè inter eruditos constat, absurdum ratis quibusdam, dæmonem unum ueluti in mancipium uenerit, à nobis ne latum quidem unguem aut culmum (ut dicitur) reuelli, quantumuis longinqua terrarum spatia obierimus. alijs uero uni cum esse dæmonem, & esse ubiq; sancientibus, quod Iamblicho placet: propterea non cogi demigrare. Quod si non est ubiq; simul, non dæmon tantū unus, id est unus numero, sed etiam specie unus in singulos accipit præfecturam. Qua ratione solares homines solaribus subijciuntur dæmonibus. Qui si commigrarint, nihilominus in ordinis eiusdem dæmonum incidunt ducatum. Quod de solaribus dico, de cæteris item intelligendum. Quoniam uero in qualibet dæmonum decuria plura sunt dignitatis & uirtutum discernicula, sicuti etiam Venerij homines aut Saturnij fortuna inter se disparantur, hinc efficitur ut uariantibus locis, uarij sint etiam rerum nostrarum euentus. Nam cōmodiores sæpe nanciscimur duces, aut ediuerso. Accommodatissimos uero, qui unici sunt in regione certa. Ex ijs autem cōsequitur, ut idem alibi fortunatior pernoscatur, quàm ubi erat prius, adeptus uidelicet potentiorem dæmonem. Quin huius illustratione præstanti fieri quoq; putant: ut sæpe doctore nullo res excogitentur miræ, perducanturq; ad exitum feliciter præter opinionem, quæ nostrarum uirium excedere uidebantur mensum. Porrò ut nostrorum quoq;, id est Christianorum patrum scita non prætereantur, quæ ex parte quoq; attigimus: colligit beatus Thomas (quod & superius est comprobatum) diuinæ prouidentiæ congruentissimum fuisse, angelos bonos nostræ addixisse custodiæ, quibus ad bonū perduceremur, à quo sæpius insita imbecillitate declinemus, nostrumq; sit proprie, conniuere in pluribus. Recte enim Sapientiæ nono legitur: Cogitationes mortalium timidæ, & incerta prouidentia nostra. Hieronymo humana arrisit dignitas parte ista plurimum illud exponenti, Angeli eorum in cælis: Magna, inquit, est animarum dignitas, ut unaquæq; habeat ab ortu in custodiam sui angelum delegatum. Vni homini unus debetur custos, sed interdum destinantur plures. Quæ curæ ratio spectare uidetur ad infimum angelorum ordinem, quorum munus est, Gregorio docente, minima nunciare. Minutum uero uidetur, uni tantum homini ad salutem necessaria procurare. At humanæ reipublicæ protectio altiorem exigit decuriam, cuiusmodi principatus sunt uel archangeli. Nam parangeliarchum uidentur appellasse Græci, quem nostrorum aliquot officiorum dicunt magistrum.

Oracula fuisse ab multis cōprobata, ab multis item damnata. Oraculorum origo. Theologiæ genera tria. De Taciti, & Floriani statuis. Annum millesimum expectare, quid sit. Thulis rex. Thule unde. Statuæ dæmonicæ. Vnde habeant uaticinium dæmones. Caput XII

DE oraculis fortè curiosior aliquis à nobis expetat, compertius quippiam in literas promi: quæ tametsi uanissima sunt deprehensa sæpius, nihilo minus theologos ueteres, & Platonicos summe illa uenerari solitos, exploratissimum est; conatosq; etiamnum rationibus corroborare. Testatur in Phædro

hoc ipsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse ipsum Plato, testatur & in Timæo, ubi ea demum de diuinis astruit asserenda, quæ oracula comprobarint. Immo uero etiam ab oraculis & uaticinijs Socratis orditur apologiam, quin & Socraticos mores ex Apollinis responso concinnatos ait. Verum quum tria haberentur priscis theologiæ genera, unum fabulosum, quod & historicum nuncupabant, poetis maxime attributum: naturale, quod mysticum est, & ab philosophis susceptum: ciuile, quod in singulis ciuitatibus consuetudine inoleuit, ac mox legibus est sancitum, Hoc genere postremo continebantur oracula atq; item responsa. Quod si unde irrepserint oracula primum, indagine curiosa sit scrutandum, uideor lectione iugi cõperisse, non ab dijs, non ab dæmonibus instituta, uel propagata: sed ab uafris quibusdam, & quæstuarijs initio inchoata. In quam sententiam celeberrimi è Græcorũ sapientibus iere pedibus, Peripatetici, Cynici, atq; Epicurei. A quibus non solum scriptis oraculorum uanitas est palàm facta, sed cõmonstratum quoq;, quæ malorum soboles inde pullularit. Argumento sunt responsa improborum hominum, & ad impostura & carnificinam auaritiæ fomitibus exercitatorum nimio plus, ad utrumlibet euentum solertissime coaptata, quæ ita demum consarcinabantur, uel (ut ille ait) consutis dolis attexebantur: ubi solicite ciuitates oberrassent emissarij, ac uelut Corycæi quidam, quos haud parum multos, scelerum administros ac partiarios habebant. Hi siquidem intentissime, quid cuiq; opus foret, persequebantur, renuntiabantq;. Mox ad hoc destinati in adytis obscurioribus, aut speluncis illatebrati, uenientibus responsa dabant. Quos multum adiuuabat insita homini futura pernoscendi auiditas, inscitiæ sæpenumero combinata. Est & hinc euidens indicium: quippe expressum per quæstiones aruspicum & uatum plerisque, ut totum diuinandi pontificium suis ipsorum necti fraudibus faterentur. Quid, quod Demosthenes, uti accepimus, Pythiam tum Φιλιππίζειν dicebat, id est quasi cum Philippo facere. Quod nimirum illuc spectabat, ut ab Philippo corruptam diceret. Quo sanè commonemur, ut est Diuinationum secundo scriptum, in id genus oraculis, etiam num Delphicis alijs quippiam fuisse non synceri. meminit historiæ contra Ctesiphontem Aeschines. Exemplum uanitatis insigne nequeo præterisse, quando & ipsum oraculis est affine. Nam Taciti & Floriani imperatorum statuis Interamnæ disiectis fulmine, ab aruspicibus responsum, ex eorum familia proditurum imperatorem post annos mille: qui terram omnem, quæ Oceano ambitur, suam faceret, moxq; senatui resignaret imperium, antiquis legibus uicturus, ac post centum & uiginti annos moriturus hærede nullo. Diuq; sic à posteris expectatum hoc, ut in prouerbij faciem uerti res possit, annum millesimum expectat. Qui felicitatem concipit nunquam futuram. Illud admiratione non caret: Fuit Aegypti totius rex Thulis, à quo propagatis ad Oceanum imperij limitibus, Thule insula habere nomen creditur. Hic secundioris fortunæ afflatu extumescens, Serapin ita cõsuluit: φράσον ἡμῖν πυελδῆνες, ἀφθιτὸν μάκαρ ὃ τὸν ἀεὶ βίοτον μίξετε κλινοῦν δρόμῳ, τίς πᾶ τ' ἐμῆς βασιλείας ἐδωάδη ζῶσ' ἔπι, ἢ τίς ἔσται μετ' ἐμέ. Respõdit deus: πρῶτα θεὸς, μετ' ἔπειτα λόγος, ἠδ' πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. σύμφυλα δὲ πάντα, ἠδ' ὡς φῦ ἰόντα. ὃ κρατὸς ἀιώνιον, ὠκέα ποσὶ βαλλέ θυητὸ, ἄλλοθ' ἀλλαν δρανύων βίον. Quibus pronũciatis, quum è templo exisset, à suis mox est iugulatus. Nec me tamen fugit, Lactantium scribere, & Apuleius confirmare uidetur, & nos suprà attigimus, astrologiam, auspicia, auguria, & oracula esse dæmonum inuenta, quorum sit, tenebras offundere, & ueritatẽ caligine obducere. Quòd si quis miracula obiecerit, scire licet, herbarum potentia, & lapidum uirtutibus, nobis non perinde manifestis, multa item perfici posse, quæ nos per inscitiam dæmonibus, aut cælo accepta referimus. Omnino non absque dæmonum participatu hæc tractabatur negotiatio, ut quicquid sensero, promam ingenue. Nam Mercurius scribit, ex proprijs certisq; rebus certo cuidam dæmoni congruentibus compositam rite statuam confestim per dæmonem congruum animari. Id quum Augustinus legisset, repetendum apponendumq; censuit Ciuitatis diuinæ octauo libro. Quòd si quanam ratione dæmones futura præno scere ualeant, putet quis amplius esse quærendũ, respondebit Porphyrius in libro quem de oraculis ædendũ putauit, Quæcunq; à dijs futura prædicentur per oracula, ea ex cælesti obseruatione prædici omnia. Sed aduertant obsecro Christianæ ueritatis cultores, quæ ab eodem subijciantur Porphyrio: Sciendum, inquit, deos quoq; sæpe mentiri: nam explorata, certaq; futurorum perspicientia non hominibus tortuosa modo, sed & dijs ipsis

ipsis incertissima, plurimisq; referta ambagibus est. Quin si cui deo contingit, non tamen omnibus contingit horis. Adijci uero & illud potest, Velocitatem sæpe in illis diuinitatis loco censeri, quoniam omnis spiritus ales est. proinde momẽto ubiq; sunt, nam totus orbis locus illis unus est, quid ubiq; geratur, tam facile sciunt, quàm enuntiant. Cæterum obseruatione dignum, quibus interstitijs, quibus ue discerniculis diuinatio hæc de mundo ex mundi concinnata signis, ablataq; hominibus, concessa dæmonibus ab Origene, atq; Porphyrio, tandem dispensaretur. Dæmones qui ætherei nuncupentur, quiq; aeris colant superna, cælestibus futurorum indicijs, uti uetus tenet opinio, addicuntur amplius, quàm terrenis. Qui uero infima hæc frequentant, dicunturq; aquei dæmones, non tam cælestia ad hunc usum suspiciunt, quam nostra obseruantes præscientiam sibi aucupantur aliquam. Medios uero putabant certius ex ijs, quæ utrobiq; eueniant, prædictionum argumenta captare, proindeq; istorum operam in diuinationibus expeti consuesse in primis, & fuisse præcipuam, ut qui hominibus quandoq; præsagijs præsto fuerint, ut prodit Origenes. Quæ tamen siue ab ijs accepta, siue acri obseruatione deprehensa, confusanea fuerint, & multa rerum caligine hallucinantia.

Dæmonum bonorum malorumq; distinctio ex Porphyrio. Dæmonum descriptio ex Augustino. An dæmones sint hominibus præstantiores. An illis fomenta suggerentibus, semper peccatis obretiamur. φιλοχώμωνοι qui dicantur. De Serapi. Quos facile arripiant dæmones. Cerberus qui. Dæmonas non posse diuitias dare. Animas defunctorum à dæmonibus effingi. De arreptitijs plura. An humanis animis illabi possit immundior spiritus. Terristratores qui sint. Item Paedrus, exedrus.

Caput XIII

Porphyrius in libro De causis ad intelligibilia nos ducentibus, dæmones bonos à malis sic fermè distinguendos putat. Animæ, inquit, quæ sub luna plagas gubernant latiores, quæq; spiritali innituntur corpori: si rationis usu id exuperant, boni dicuntur dæmones, à quibus ampliter eorum quibus præficiuntur, emolumenta procurantur. Fieri uero nequit, ut detrimenta ab his inferantur: ijs autem connumerandi, quos Plato Internuntios dicit. Cæterum animæ, quæ coniuncto spiritui minus dominantur, sed succumbunt sæpius increscentibus perturbationum incentiuis, & uoluptatum titillationibus: hæ uero iam malefici dicuntur dæmones. Sunt autem tam boni, quàm mali dæmones ferè inuisibiles, quod corporis indumentum minus solidum, minusq; sit compactum. Dæmones mali libaminibus, & carnium nidore oblectantur plurimũ, siquidem spiritale corpus ijs crassescit, obesiusq; euadit. Etenim uaporibus uiuit, & fumigationibus. Aurelius Augustinus hos illosq; malos arbitratur, atque etiamnum ita scitissime describit, deformatq;, Esse uidelicet spiritus nocendi cupidissimos, à iustitia penitus alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidẽ aere habitent, quia de cæli superioris sublimitate deiecti merito irregressibilis transgressionis in hoc sibi congruo uelut carcere prædamnati sint. Nec tamen, quod supra terram, & aquas aeris locus sit, ideo meritis superiores nobis censendi. Nec quia corporibus sint prædíti melioribus, alioqui etiam bestias multas nobis uidemur prælaturi, quæ nos & acrimonia sensuum, & motu facillimo, atq; celerrimo, necnon uiribus, & firmitate corporum animosissima exuperant. Sed ut omnibus ratiocinando intelligendoq; meliores sumus, ita etiam dæmonibus bene & honeste uiuendo præstantiores esse debemus. Qui nec loci sublimitate antecellunt, alias etiam uolatilia notæ melioris arbitrabimur. Verum illis uel ex hoc longe præponendi homines sumus: quod spei piorum nequaquam illorum comparanda desperatio. Adde, quod quamuis aquas Plato terris præponat, nemo tamen nescit, esse aquatilibus hominem præstantiorem: ut intelligamus, non eundem ordinem tenendum, quum de meritis agitur animarum, qui uidetur esse in gradibus corporum: fieri enim potest, ut inferius corpus anima inhabitet melior, deteriorq; superius. Non negligendum porrò, quod Porphyrij est, malignorum dæmonum principes Serapin dici & Proserpinam: quum sacræ literæ Beelzebub prauitatis primarium soleant nuncupare: & Δαιμονάρχην Lactantius. Est autem apud Aegyptios Serapis, qui apud Græcos Pluto. Hic symbola hominibus dedit, quibus exagitentur dæmones, hic supplices docuit, quo modo brutorum assumpta figura, dæmones ho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minibus insiliant: quibus maxime obnoxij fiant, qui cibis subinde lautioribus distendantur. Idcirco inquit Porphyrius, ieiunium & castitas laudantur maxime, non quia ijs placatior in primis efficiatur deus, sed ut retro agantur, qui sanguine ac immunditia gaudentes, ut perfrui possint his, utentium corpora inuadunt. Horum symbolum triceps est canis: ille scilicet qui in aqua, terra, & aere uersatur pernicioſissimus dæmon. Nam & exitiales dæmones operte canes uocantur atri. Hominem uero ab impuris infestari dæmonibus, etiam apostolica Pauli comprobat sententia: Non est, inquit, nobis aduersus carnem ac sanguinem colluctatio, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores ac tenebrarum. Aut enim ad peccatum, diuina permittente iustitia, nos proliciunt: aut supplicia irrogant, ab deo immissi, etiam si diuersa puniant intentione, quàm mittantur. Nec sanciendum tamen, horum prolectatione peccare nos semper: quoniam ut est in libro Ecclesiasticorum dogmatum. Non omnes nostræ cogitationes malæ à diabolo excitantur, sed ex arbitrij motu ingeniti emergunt quandoq. Quod si Diuinorum nominum capite quarto Dionysius ait, Dæmonum multitudinẽ esse malorum omnium causam, tum sibi, tum alijs: & Damascenus, malitiam omnem pronunciat & immunditiam ex diabolo excogitatam: quo ad primi hominis lapsum, id planè intelligendũ. scribit nanq Origenes, etiam si non sint dæmones, nihilo secius ituros homines quandoq præcipites in Veneris & gulæ prolubia. Scribit porrò Psellus, quod adnotatu dignissimum censui equidem, dæmonia sæpe diuitias nobis, uel addictis sibi potius polliceri, nec non gloriam quandoq ostentare: quum tamen nil prorsus tradere ex se possint, quippe qui imperium nullum habeant. Cæterum usu inania quædam suis mõstrare cultoribus: quæ tamen impij diuina opinentur spectacula. Tradit etiam Augustinus, ab hisce dæmonijs deos effingi, & animas defunctorum. Vnde irrepsisse uulgò cõtenderim, ab quorundam flagitiosorum animis corpora obsideri: quæ etiam beatus Thomas, cuius erudita uolumina, uelut per transennam prætereuntes strictim quandoq prospectamus, in Compendio theologiæ uocat arreptitia. Et mentio est in Canonicis decretis distinctione trigesimaquarta. Verum & ἀφρῳύμενοι dici quandoq uidentur ab dæmonibus obsessi, puto ab ἀφρῳδης, quod detineri signat ac impediri, quanquam & lunatici eo intelliguntur nomine, uelut in eos agat luna, id est μλωσι. In quo illud egregie mirandum, rusticos Latine ac Græce plerunq loqui. Quum tamen lingua dæmonum propria, nulla queat inueniri: nisi enim ipsis uoce opus est. Sed quum ueluti etiam angeli, alij alijs gentibus assistant, singuli singularum gentium idiomata exprimunt: quamobrẽ apud Græcos ratione heroica profari oracula consueuerant. Sed qui nam maxime extra iam dictos dæmonum patent incursibus? Nempe ubi per atram bilem, uel alio quopiam eiusmodi, imaginationi prorsum mancipatur animus, facile tunc immundorũ spirituum fit conceptaculum, à quibus insigniter uexatus debacchari non desinat. Quòd si philosophicis expiatus mysterijs totus euadat rationalis, à media dæmonum corripi decuria, Platonici putant, tunc illi miras rerum humanarum naturaliumue explicari rationes. Quòd si altius iam surrigatur humanus animus, sola mente uiuens, tunc fieri arbitrantur spiraculum quoddam dæmonum sublimiorum, uel angelorum uerius, quibus illustrantibus, admirandis diuinorum insinuetur arcanis. Quoniam uero etiam theologorum pomœria ingredimur quandoq numerosis lita sententiarum luminibus, scientiæ profunditate micantibus, indeq nobis spicilegium facimus, ne transeamus quidem locũ hunc sine illorum aduocatione: est enim apud eos consideratione dignissimum, an dæmones seu corporei sint, siue etiã incorporei, substãtialiter (ut interim sic nobis permittamus loqui) humanis sese inserant corporibus, animisq illabant: an uerius, non ingredi, astruendum sit: etiam si malitiæ suæ ibi effectum exerceant, deo permittente, opprimendo atq uexando eas, ac subinde in peccatum præcipitando. Et ueritas quidem euangelica comprobat quandoq dæmonia quibusdam insinuata, atq inde per CHRISTVM excussa. An uero per substantiam dicantur ingressa, an propter mali effectum, non adeo perspicuum est. Gennadij quidem sententia est in Definitionibus ecclesiasticorũ dogmatum, Dæmonas per operationem non credendum substantialiter illabi animæ. Cæterum applicatione, ac oppressione uniri. Illabi autem menti, deo tantum esse possibile. Sed & Beda illud exponens ex Actibus apostolorum, Cur tentauit Satanas cor tuum? sic ferè scribit

bit: Notandum, inquit, mentem hominis per substantiam nihil implere posse, præter creatricem trinitatem. Implet uerò Satanas cor alicuius, nõ quidem illud ingressus, sed callida & fraudulenta deceptione in malitiæ affectum animã traiiens per cogitationes uitiorumq incentiua: quibus ille per diem, perq noctem scatet. Igitur Ananiæ cor Satanas impleſſe narratur, quia malitiæ suæ uirus infudit. In libro De spiritu & anima, sic item scriptum inuenias, siue auctor sit Augustinus, siue alius: Non enim naturæ participatione uel substantiæ, ut rentur nonnulli, animum implet diabolus, aut eius efficitur habitator: sed per fraudulentam deceptionem atq malitiam in eo creditur habitare, quem implet. Solius enim Trinitatis est, intrare ac naturam implere, siue substantiam quam creauit. Scitu dignum, & huic loco maximè accommodum, quod tradit Origenes: Per figuram omnes qui in carne sint nati, dici equos, & habere ascensores suos: sunt quos dominus ascendit, & circumeunt omnem terram: propterea Abacuc tertio, Equitatus tuus salus: alios ascendit diabolus & angeli eius, qui terniſtratores dicuntur, quoniam triplici calle ad animæ properant interitum, uerbo, cogitatione, opere. Adnotauit Eusebius, dæmonicam uirtutem dici Paredrum, cuiusmodi fuerit in Simone mago. Dicitur & paredrus assessor. Aristoteles in Politia: Capiunt, inquit, paredros binos Archon & Polemarchus, quos uoluerint. ad quod respexisse M. Tullius uidetur ad Tironem libro decimosexto: Paredrum excita, ut hortum ipse conducat. Sunt qui regi assidentes, ac uelut custodes, paredros interpretentur. Quod in Pericle Plutarchus significat perspicue. At in Lycurgo, quicunq custodiæ causa assideant. Quin erant Athenis quoq στρατηγὸν τῆς πάρεδροι. Ab Procopio Persici belli primo, Proclus celebratur imperatoris Paredrio magistratu insignis, quem Romani quæstorem nuncupant, Iureconsultum interpretantur hunc Latini. Exedrum intelligimus consternatum, ac mente excussum: item auspicium non bonum.

Afferũtur ex Augustino rationes aliæ, quibus possint dæmones futura prę noscere. Crœsi historia. Futura noscendi modos esse duos. Cordis arcana modis cognosci duobus. Cap. XIIII

VErum quod ad dæmonum attinet uaticinia, uideo præter quæ nobis paulo ante sunt prodita, recte quoq adijci illa posse quæ ab Augustino in libello De dæmonum natura scitè admodum & acutè appositа sunt, quorumq uel in Canonicis decretis mentio fit. Nam summa plerisq dignum uidetur admiratione, Illos prædamnatos spiritus, omniq circumfusos impietate, tam appositè interdum futuri perspicientiam uendicare. An ergo æternas temporum causas, & quodammodo cardinales in dei sapientia cõtemplantur? Minime. Quid ergo? An uerum illud est, eos corporis aerei sensu terrenorum corporum longe sentiendi præcedere potestatẽ? Certe eiusdem incomparabili quoq pernicitate nõ hominũ modo celeritatem & ferarum, uerum etiam uolatus auium mire exsuperãt. Quibus duobus multo antè cogitata numtiãt, quæ nos pro sensus terreni tarditate mirari nõ desinamus. Vnde est redditum Crœso responsum de testudinis carne, quam cum agnina is in æneo uase periclitandi gratia percoqui iusserat. Quo argumento in sermone de deo Maximus Tyrius illum deformat, ut regum stultissimum, & coquorum infelicissimum. Accedit & diuturnioris uitæ beneficio comparata insignis rerum experientia, cuius nos momentanea uita, ut quæ bulla propemodum sit, compotes esse nequimus. Aduertendum item, dæmones nonnunquam quæ facturi sunt ipsi, nuntiare. Nam sæpe potestatem accipiunt, incognito nobis modo, grassandi in homines & bruta pestilentiæ ui, aut aliud quiduis id genus perpetrandi. Sæpe quin etiam cõtingit illud, ut exactius peritiusq naturali signorum obseruata ratione, quam ipsi nequimus assequi, præcinant mox paulò uentura. Quid, quod cõceptus animorum, promentibus se inde quibusdam in corpus notis, ualent astutè deprehendere? Quanquã in Retractationum libro idem Augustinus, audaciori assertione rem occultissimam esse prolatam, ingenuè queritur. Nam prænoscere ista dæmones, ferè compertum est. Sed an ædantur in corpore signa, illis sensibilia, nos uerò latentia: an alia quauis spiritali diligentia ista dispiciant, aut difficillimè, aut nulla prorsum ratione discuti humano ingenio potest. Quo autem ista colligãtur certius, sciendum modis duobus futura prænosci. Alter ex causa est, qua solem cras oriturum necessariò prænoscimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cauſæ uero quæ ſunt ut in pluribus, per coniecturam præmonſtrant, quo modo ægri ſalutem præſagit medicus. Quæ uero ut in paucioribus, ignorantur omnino, cuius ſunt modi caſu euenientia & fortuito. Angelis autem ratio hæc futura præcinendi adeſt prorſum. At quum in ſeipſis præcognoſci uentura pronunciamus, iam alter hic modus uni tantum deo congruit: qui in æternitate ſpeculatur uniuerſa, qui omnibus adeſt temporibus, quia ſimplex eſt, eaq; amplexatur. Proinde per omnia, ceu præſentia, unus fertur dei intuitus. Quod ad cordis attinet arcana, aduertendum duobus ea perſpici modis, aut ab effectu, ſignis in corpore comparentibus, aut prout cogitationes in intellectu ſunt, & in uoluntate affectiones. Qui poſterior modus dei tantum eſt, quoniam rationalis creaturæ uoluntas uni ſubiacet deo. Propterea apoſtolus Paulus ad Corinthios: Quæ ſunt (inquit) hominis, nemo nouit, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Quod autem dei proprium eſt, angelis haud congruit. Vnde propheticum illud Hieremiæ: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? ego dominus ſcrutans: & quæ ſequuntur.

Origenis opinio de corpuſculis ætthereis atq; aereis. Item de reſtituendis dæmonibus. Origenis excellentia. Cap. XV

CAeterum tranſituri mox ad mundi minoris modum, appingamus & Origenis placita breuiſſime de dæmonibus: Rationalis, inquit, creatura incorporea & inuiſibilis, ſi negligentior fuerit, ad inferiora labitur, & pro locorū qualitate, ad quæ defluxerit, corpora ſibi aſſumit, uerbi gratia, ætherea primum, deinde aerea: quumq; ad terræ uicinia peruenerit, craſſioribus circumdatur corporibus, nouiſſime uero hominem induit. Ipſi quoq; dæmones, qui proprio arbitrio cum principe ſuo diabolo ab dei miniſterio receſſerunt, ſi paululum reſipiſcere cœperint, humana carne circumdari incipient: ut hac deinceps pœnitentia poſt reſurrectionem eodem circulo, quo in carnem uenerant, ad dei uiſionem poſtliminio redeant, liberati etiam nunc ætthereis aereisq; corporibus. Tuncq; genua deo curuentur omnia cæleſtiū, terreſtrium & infernorum, & ſit deus omnia in omnibus. Sed & illud ex Origene eſt tertio περὶ ἀρχῶν, Huius mundi peccatores homines in alio mundo poſſe diabolum & dæmones fieri: & rurſum, nunc dæmones in alio mundo poſſe uel angelos uel homines procreari. Additur & id impium præcipue libro quarto: Pro dæmonum ſalute Chriſtum etiam in aere ac ſupernis locis eſſe paſſurum, ut conſecutione quadam fiat neceſſum, ſicut pro hominibus hominem induit, ſic & pro ſalute dæmonum deum futurum, quod ſunt hi. Omnia uero hæc citra admirationem, ac ſummam utiq; legi non queunt, quando hic eſt Origenes ex infantia magnus, martyris filius, uoluptates adeo auerſatus, ut dei zelo uel genitalia ferro demeteret, auaritiæ prorſum uictor, ſacrarum literarum ita ſtudioſus, uti perinde ac ungues, omnes noſſet, æderetq; ad eam rem tractatus mille, necnon commentarios qui inſcribuntur Tomi. Hic tamen tantus, taliſq; male de filio concipit, de ſancto ſpiritu peius multo. Quod non inficiabuntur, quibus exacte librorum eius ſaliua identidem reguſtata innotuit.

Euchetarum & Gnoſticorum impia ſacra dæmonibus concipiendis. Curq; Euchetæ dicantur, ac Gnoſtici. Cap. XVI

EVIſſe præterea quoſdam, inuento in libris, qui cōmuni nomine dicantur Euchetæ, quorum dogma nefarium ab Manente quodam ſit in Syria propagatum. ij ſimul cum Gnoſticis cōpari præſignibus impietate, ſceleſtiſſima quædam obire ſacrificia conſueuerant, non alia magis ratione, q̄ cum dæmonijs commercij amplioris. Coibant inſimul occiduo tempore eius diei, quo CHRISTVS crucifixus eſt: aderant puellæ, cum quibus peractis ſacris, luminibusq; extinctis, congrediebantur, nec ſororum ibi, nec filiarū ulla omnino ratione habita. Moris uero erat, ut locum repeterent eundem nono menſe poſt, natosq; ex nefando concubitu infantes à matribus conuellerent: eorum mox corporibus diſſectis crudeliſſime, profluentē inde cruorem phialis excipientes. Illis autem concrematis, cineres cruori promiſcebant, quo poſtmodum epulas condirent, & pocula. Faciebant uero iſta, opinati ſic maxime diuinum, qui nobis ineſt, characterem, quoq; in primis retro agantur dæmonia, oblini, expungiq;: atq; inde dæmonibus aditum pateſcere prorſus liberum & impauidum. Euchetis, qui & Pſalliani dicuntur, nomen tradunt inditum de orationis aſſiduitate, quod incredibiliter

credibiliter (ut inquit Auguſtinus) perpetuo faciebant, adeo ut monachos fouēdæ uitæ gratia quippiam facere, impium ducerent, quia interpellaretur orandi facultas. Horum fuit hæreſis, poſſe humanam uirtutem ac ſcientiam, non ad dei modo ſimilitudinem peruenire, ſed perfectionem quoq; ac æqualitatem, adeo uti ſit mox ἀναμάρτητος, id eſt (ut ſic dicam) impeccabilis, quoniam ne cogitatione quidem, aut inſcitia ubi perfectionis faſtigium contigerit, queat delinquere. Gnoſticis uero conciliatū nomen de arcana myſteriorum ſcientia, quam ſibi uendicabant: ſed à turpitudine uerius dici Borboritæ debent, hoc eſt βορβορῖται, id eſt lutulenti.

Anacephalæoſis ſuperiorum. Hominem eſſe miraculum magnum, ac quodammodo omnia, & dei ſimulacrum æmulum. Item quid ſit homo, quo modo miraculum. Trinitatis ueſtigium animæ impreſſum. Homo cur rerū menſura, & ſecundus deus. Anima cur dicatur ψυχή, ex Origene. Cap. XVII

LIbros Antiquarum lectionum auſpicaturi, quo felicius rerum difficultates omnes emenſi, demum exoptatam contingeremus metam, ab ſummo rerum opifice, ſicuti decuit & cōmonuit Plato, initia duximus, mox ueluti quibuſdam ſcientiæ gradibus in mundum declinauimus, inenarrabilis illius agentis templum auguſtiſſimum, ut celeberrimi auctores dixere. Inde dæmonum rationem excuſſimus, quantum noſtra paruitas tulit, Platonicos parte plurima ſecuti: ſed ab noſtris quoque, hoc eſt Chriſtianis, flores modo rerum præcerpentes: ut quadam apum imitatione, ex diuerſiſſimis (ut ſic dicam) ſuccis non incomparabilis quidem conſurgeret ſapor, ſed qui faſtidientem modo ſtomachum reficere ac prouocare apperentiam poſſet. Nunc peraccommodum ſanè uiſum eſt, quæpiam de homine non exculcata quidem, & triuialium quoq; ludis recantata ſæpius, uerum ex ſecretioribus monumentis ueterum ingeniorum, quæ nobis ſuis acuminibus ac uigilijs lucem peperere, uellicatim quodam modo excerpta tendentibus ad procinctū, qua poſſumus perſpicuitate proferre. Quando propoſitum non eſt, quæ nobis laborioſiſſima ſuggerunt ſtudia, intrudere in arcana quædam, ubi ſitu adobruta pereant, ſed uolentibus benigne impartiri: quoniā ea quoq; lege, non iſta modo, ſed cætera quoq; omnia optimus maximus deus contribuiſſe uidetur, ut quod munificè ex illius immenſa bonitate percepimus, munificè elargiamur, ac reddamus quodammodo mutuum. Igitur, ut præfari deſinamus, uoluenti mihi nuper Mercurij libellum, qui eſt De uoluntate dei mirabiliter cōcinnatus, occurrit grauior illa ſententia, & toto perpendenda examine, qua hominē miraculum magnum, animal adorandum & honorandū diuiniore quodam ſpiritu concitus, & interiore inſtructus ſcientia nuncupauit, quod in legibus item Plato confirmat. Cæterum eundem hunc hominem idem quoq; Mercurius in naturam dei tranſire ſcribit, tanquam ipſe ſit deus. Quin in libro De ſapientia & poteſtate dei, humanæ naturæ potentiam admiratus eximiam, audendum eſſe ait dicere, hominem quidem terrenum, deum eſſe mortalem, deum uero cæleſtem eſſe immortalem hominē. Hic profecto tam eſt eximius, ut quum ad duas res, quod Ariſtotelicum eſt, natus ſit, ad intelligendum, & agendum, tam auguſtis, tamq; felicibus pernoſcatur productus auſpicijs, ut non elementis modo uelocitate miſceatur, et acumine mentis deſcendat in maris profunda: ſed omnia planè illi colluceſcant, nec cælum uideatur altiſſimum, non quidem ſtultitia (ut ille ait) ſed uelut è proximo mentis ſagacitate id ſuæ ſubijciat contemplationi, intueatur, miretur. Vt, ni forſan uidemur modeſtiæ tranſgredi menſum, ſit homo uerus uel cælicolis præſtantior, uel ſaltem pari ſorte potiatur, ſicuti uetus theologus prodere non dubitauit. Nam quicunq; cælitum deſcendit ad terram, cæli deſerit limitem. Homo autē ubiq; ſimul eſſe uidetur: nec uidetur tantum, ſed eſſe affectat omnia, & eſt quodammodo ratione mirabili, ſicuti deus eſt omnia. An non in eo plantarum agnoſcimus uitam, quatenus nobis item uegetalis ineſt potentia, qua alimur & augeſcimus? Nonne & brutorum: quando ſenſuum, ueluti ſatellitum, perfruimur miniſterio? Secundum hominem uero tunc agimus potiſſimum, quando de humanis rebus rationis adminiculo fulti diſquirimus perpendimusq;. Quòd ſi naturalia rimari indagine ſolerti cœperimus, heroicam præferimus amplitudinem. Si mathematicam certitudinem ſpeculemur, dæmonicam ſubtilitatem conſectamur, quantum more ueterum interim loqui licet. Vt uero mentis altitudine cælorum clauſtra ſupergreſſi di-

uinæ maiestatis arcana penetramus, angelicam nobis indutimus claritatem. Deum uerò ipsum rerum principem atq; patrem effingimus, dum immensæ illius bonitatis contemplatione omnia operamur. Proinde ueritas euangelica, omnis creaturæ nomenclatura hominem intelligi uoluit, ubi prædicandum omni creaturæ præcipitur Euangelium. Tãta denicq; inquit Ambrosius, est in hominibus dignitas, ut dicatur homo ad dextram dei sedere, non angelus: qui & ab angelis honoratur unigenitus, imago dei. Et quid mirum? Propheticum illud omnes nouimus: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerũt me. Id uerò quanti demum censendum est, quod theologi ueteres præcipiunt, duo esse principis rerum dei simulacra, mundum, & hominem? Dicitur & hic propterea in Canonicis decretis charagma dei, siue signum, aut scalptura. Vbi pecuniæ nomine spiritaliter significari hominem prædicant: nam sicuti in nummo charagma Cæsaris, ita in homine conuisitur charagma dei & obsignatio. Et, ut nummus absque Cæsaris reprobatur imagine, consimiliter & homo, in quo non pernoscamus lumen impressum dominici uultus. Quod, ut inquit Augustinus, totum est, & uerum hominis bonũ, quo obsignatur, uelut nummus regis imagine. Proinde in templo nummulariorum subuertuntur mensæ, dum significatur, in Dei templo spiritales tantum nummos esse debere: qui deum præferant, non diabolum. Quid, quod Plato rationales animos tanquam specula putat quædam nitidissima, in quibus diuinitatis summæ explendescat diuinior imago? Quare deum in singulis acrius scrutando in animi speciem subinde mentis aciem dirigit, oraculo monitus ueteri, quo significatur debere, quisquis deum apprehendere cupiat, seipsum nosse prius. Inde Phauorinum recte laudari animaduerto, ubi ait, Nil in terris magnum præter hominem, nil magnum in homine præter mentem & animum. Sed audi mysterium: Refulget in homine interiore præcellens Trinitatis imago: nam sicut ex patre generatur filius, tum ex patre ac filio procedit sanctus spiritus, ita ex intellectu generatur uoluntas, & ex his item duobus procedit memoria. Neq; enim citra hæc perfecta dici anima, aut concipi ualet. Porrò sicut deus pater, deus filius, deus spiritus sanctus est, nec tamẽ tres dij sunt, sed deus unus personis excellens tribus: sic & anima intellectus, anima uoluntas, anima est memoria, nec proinde animæ tres in corpore uno, sed anima prorsum una, dignitate insignis triplici. Propterea quum dicitur: Diliges dominum deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, sic accipiendum, ex toto intellectu, ex tota uoluntate, ex tota memoria. Porrò nonne in plurimis sese dei æmulum fateri uidetur homo? Quis nescit ex Plinio, & alijs tum Græcis, tum Latinis, Zeuxin pictura nobilem tam artifici ingenio uuas pingendo repræsentasse, ut deceptæ aues ad eas, tanquã planè ueras aduolarent. Iam uerò Apelles quó nam sileri modo possit? cui tãtum superfuit excellentis peritiæ, ut equam sic ad uerum expresserit, & canem, ut prætereuntes equi adhinnirent, adlatrarent canes. Proditũ memorię est, marmoream Venerem arte tam mira ab Praxitele elaboratam, ut spectantes subinde libidinis titillarentur incentiuis. Quis Archytam nescit Tarentinum ultra hominis captum adeo mathematicis rationibus progressum, ut è ligno columbam sic affabre compingeret, libraret, inflaret, ut uerarum instar in uolatum surrigi uideretur? Id quod Phauorini, ueterum memoriarum exsequentissimi, monumentis proditum, & in Noctibus Atticis repetitum, scio. Aegyptios scribit Mercurius uirtute quadam inenarrabili deorum confinxisse simulacra, ut articulatam promerent uocem, necnon (ut nil admirationi desit) progrederentur. Iam & Archimedis ingenium supra quàm ullo possit eloquio explicari, docile, perspicax, & (ut uno omnia complectar uerbo) diuinum, in mundi opificio deum ferè ipsum lacessere uisum est, quando tam concinne cælum conflasse æneum memoratur, ut inibi septem uiserentur planetæ, & ratione incomparabili etiam motus uerissime deprehenderentur, quando nec cælestis deerat uertiginis simulacrum. Nõ igitur miraculorum omnium maximum miraculum homo est? Sed audi quæ non inscite, opinor, addi his etiamnum possunt. Homo quidem, ut Peripatetici astruunt, atque item Stoici, est quod anima constat & corpore. Pythagorici ac Platonici hominem esse putant diuinam quandam mentem terrenis uinculis alligatam. Apud illos itaque homin is pars animus est, apud hos totus homo animus est: Sed nil obstat, quum dicatur corpore utens. Hoc significasse uidetur ænigma magicum, quo dicitur, Est res undiq; lucida, est res

res undiq; obscura, est media quoq; tum lucis compos, tum cassa. Mens siquidem est lumine plena, irrationalis anima prorsus uacua. In meditullio est, ac ueluti collimitio rationalis natura: quæ partem habet luminis intellectualis, parte caret. Anima immortalis, corpus morti addictum, quo quid admirabilius? Quod diuinum est, quod architecti obsignatum imagine est, uinctum (ut sic dicam) catenis ab terreno, crasso, obesoq;, & re uera nugali pertrahitur corpore. Sed adest admiratio altera, quonam pacto in carcerem tenebricosum intrusus animus afficitur ad diuina? Aut curnam Plato hominem nõ contentus miraculum appellasse, adiecit diuinum miraculum? An quia ex intimo prouidentiæ sinu id ita profluxit? docuit certe Timæus, ab opifice mundi deo rationalis animæ substantiam emanasse. Hominem denicq; ne quid prætereamus sciens, pronunciat Pythagoras, esse rerum mensuram. Id ænigmaticè prolatum sic fermè intelligendum: seniu eũ utiq; sensibilia metiri, intellectu intelligibilia: quæ ultra intelligibilia sunt, excessu attingi. Nam dum cognitiuam animam esse cognobilium scit finem, ex sensili potentia sic se habere sensibilia scit: ut sentiri ualeant. Idem & de intelligibilibus, ut intelligi possint. Excedentia autem ita, ut excedant. Quo fit, ut in se comperiat homo uelut dimetiente ratione, creata omnia. Hominem Mercurius etiam secundum esse deum uaticinatur, quãdo sicut deus entium creator realium est, ac naturalium formarum, sic & homo rationalium entium, ac artificialium formarum, quæ sunt humani intellectus similitudines, uelut creata diuini censentur intellectus imagines. Non prætereundæ parte hac Origenis præstigiæ ausi prodere, quod & antè paulo attigimus, Animas fuisse in cælo angelos, ex peccati autem labe ad inferna deuolutas, & uelut in sepulchra proturbatas. Siquidẽ corporibus coercitas ueterum delictorum supplicia luere. Nanq; corpus haud censendum CHRISTI templum, sed planè damnatorum carcerem. Quo argumento animas Græcè ψυχὰς nuncupari, ἀπὸ τοῦ ψύχεσθαι, quoniam pristina exutæ caloris ui ad terrena sint dilapsæ. Sicut uinculi ratione corpus eiusdem linguę proprietate uocetur δέσμας, aut etiam sepulchri, σῶμα.

Mundos esse tres. Hominem dici quartum mundum, in quo simulacra sint reliquorum trium. Item esse ueluti Proteum. Pyramis. Aether quid, & æthra. Mundos esse innumerabiles, ex Origene. Cap. XVIII.

VErum essene putamus alia, quibus præcellens hæc, uerissimaq; miraculi ueritas possit amplius latiusq; comprobari? Audi, modo ne sit fastidio studiose lector rationalis naturæ peculiare symbolum nosse, fateberis nil à me confictum, nil conquisitum uiolenter, omnia ad uerũ appositissime cõgesta: quæ artificis dei inenarrabile prædicent artificium. Cuius incomparabilis bonitas tam innumeris, tamq; immensis instruxerat hominem suum dotibus, ut parentis uerissimã se inde imaginem recognosceret, ni ita obbruteseceret quandoq;, ut cœno prouolutus teterrimo non iumentis modo, quod nec ipsum ferẽdum est, sed planè reptilibus propinquior omnino fiat, quã luminum & claritatis patri. Sed nos interim querelis dilatis, agamus quod præstat. Sunt auctores celeberrimi, qui ab maioribus mundos tres esse posteris traditos, prodant. Esse enim primum, & quidem summum, in cuius contemplatione caliget mẽs, rerum adobruta magnitudine, hebescant sensus: nec ullo modo par sit concipiendæ excellentiæ qualiscunq; & quantuscunq; sit humanus animus. Vltramundanum hunc intelligimus, eximium, augustissimũ, incomprehensibilem: quem scientissimis angelicũ, philosophis uerò etiam Intellectualem mos est appellare. Cuius commeminerit Plato etiam in Phædro, illum astruens non posse pro dignitate uerborum copia ulla, uel ingenij præstantia efferri, decantariq;. Proximum deinde locum habere, quem cælestem dicamus. Infimum uerò, postremumq;, quem sublunarem nuncupemus mundum: qui sit hominis maiestati contributus, sed quem etiam tenebrarum uocent conceptaculum, sicuti claritatis incomprehensibilis illum. Nam cælum mediæ cuiusdam naturæ ex luce contemperatur, & tenebris. Nec me fallit doctissimos opinari, hosce tres mundos esse mundum unum, quando ab eadem profluunt origine, & in eundem corriuantur fontẽ, & debitis numeris, harmonicaq; naturæ cognatione, & graduum serie colligantur. Adde, quod singuli ferè habent, quod in omnibus simul deprehendas: illo tamen discerniculo, quòd quæ in mundo uisuntur infimo, in superioribus item pernoscuntur, sed am-

pliora auguſtioraq; Siquidem noſtra hæc ab ſublimium excellentia abire longius & degenerare. Eſt apud nos elementaris ignis urens: eſt in cælo igneus ſol fouens uiuificansq;. Poſtremò ſeraphicus intellectus eſt ultramundanus ignis, amore ardens. Elementaris aqua calorem perimit adobruitq; uitalem, alit cæleſtis. Supercæleſtis mens cherubica intelligẽtia ſupereminet. Sunt uerò qui quartum aſtruant mundum, in quo item recognoſcamus quæ in reliquis. Hic nõ eſt alius, quàm homo. De quo id extritum paſſiuumq; circumfertur, eſſe utiq; hominem mundum, ſed minorem: ſicuti cõmeminit etiam in Phyſica auſcultatione Ariſtoteles: cuius ſit corpus elementare, ſpiritus cæleſtis, uegetalis potentia, cuiuſmodi in plantis, ſenſus, perinde ac in brutis: adſit demum ratio, & mens angelica, & dei charagma inſignitius. Sed & mundus ipſe, magnus dicitur homo. Verum audi præſignem rerum excellentiã, audi quod admirari nõ deſinas. Tres eſſe mũdos, liquet. Sed eſſe in homine ſimulacra omnium, necdum forte liquet. Atqui ſunt quidem argumento, quod nequaquam refelli aut diluí poſſit. Sic autem manifeſtò deprehendas, ſi hominem trifariam diſtribuas: ut ſit caput portio prima, quæ & ſumma: mox ſecunda, quæ media, ab collo ad umbilicum ſpatietur: reliquam habeant ima corporis. Hæc examuſſim ratione exactiſſima tribus mundis analogicè reſponſant. Caput rationis mentisq; ſedes eſt. In pectore cor, motus, caloris, uitæ continet principia. Genitalis portio, ſeminarium productionis eſt. Mũdus itidem angelicus, ſiue intellectualem mauis nuncupare, intelligentiam habet, ut ſcopum. In mundo mediano, uita, calor, motus fontem habent: ubi cordis uice fungitur ſol, immoq; cæli cor ſæpe appellatur. Noſter uerò mundus (ut palám eſt) tum generationis, tum etiam corruptionis cõceptaculum. Iam arbitror, liquidò patet, eam eſſe hominis præſtantiam, immo uerò naturæ maieſtatem, ut meritò dici miraculum ualeat. Quod Barbarus quidam uerum nõ barbarè pronuntiaſſe, ſed ſcienter fertur: qui quum interrogaretur, Quid in hac quaſi mundana ſcena maximè putaret admirabile? Hominem, reſpondit, omnem planè admirationis captum excedere: ut qui non animalium modo princeps, & rationis ac mentis ſplendore diuino ſit, ueluti naturæ totius interpres: ſed tanquam Proteus aut chamæleon deſultoria quadam poteſtate ſeſe in quiduis ſubinde transformet. Cæterum illa omnium exactiſſima demutatio, qua mente ac intelligentia uiuens in animæ florem reuocatus tranſit in deum, quæ ſolida demum ac uera eſt humanæ excellentiæ admiratio. Inter placita Origenis eſt ex ſecundo περὶ ἀρχῶν, innumerabiles eſſe mundos: nec, ut eſt ab Epicuro proditum, uno tempore plurimos, & ſui ſimiles: ſed poſt mundi unius finem, alterius eſſe principium: nam & ante hunc mundum fuiſſe item alium. Scitu uerò nõ indignum, Pyramidem dici lucem igneam incorporei ac immaterialis mundi, qui uocetur Græcis ἀεὼν, à noſtris æternitas, & æther: quando æthra quoq; æternitatis indicet fulgorem, ubi non corpus uiſitur, non locus habetur, non uacuum, non tempus, ſed entia optimam uitam ducentia: ut ſcribit Peripateticorum Coryphæus. Aetherem hoc ſenſu accipit Pythagoras, quum ait: Si relicto corpore in ætherem liberum peruenerís, eris immortalis deus. Liberum dicit, ut qui ſit à materiæ potentia ſegregatus, caleſcat autem dei ardore, ac inſenſibili motu inferiora caleſaciat: unde ſit æther nuncupatus, ἐκ τοῦ ἀεὶ θέειν, ἤγουν θερμαίνειν.

An ex terra fortuito generari homo queat. Mira de animalium quorũdam ſpontali generatione. Venenatorum, & morſu oblędentium origo. An eſſe poſſit uniuerſale diluuium, ex Auerroe. Cap. XI

SEd in hac rerum auguſtiore excellentia mirari ſuccurrit, quorundã parte hac parum perſpicacem, parumq; excuſſam prudentiam, immo uerius oſcitantẽ planè, ac dormitantem ſapientiam: qui eximiam, ultraq; quàm pro dignitate poſſit quis expendere, hominis amplitudinem nil prorſum ſuſpicientes, nec artificis ſtatera ſed trutina examinantes populari, eius productionem, & initialem originem incertis fortunæ flatibus mandare, nil ſunt ueriti. Phœnicum ſiquidem & Aegyptiorum theologia caſu homines, ac reliqua animantium genera prorepſiſſe è terra aſſeuerabat, nullum inter rationalem animam & irrationalem ſubſtantiam interſtitium opinata. Scribit enim Porphyrius, uiſibilis ſolis agente ui, animantes cunctas ex terræ profuſas uiſceribus, inter Aegyptiorum placita cenſeri. Quod ipſum nec Euripidi Anaxagoræ conſectatori diſplicuiſſe uidetur, aſſeruit & Archelaus cognomento Phyſicus. Verum inter alios mirari me plurimum ingenuè fateor, ſingulari ſcientia uirum & ingenio exactiſſimo, ac ſubacto in primis, ideſt uſu, auditione, lectione ac literis perpolito cultoq; Auicennam, qui opere eo quod De diluuijs eſt, aſtruere eſt auſus: Poſt immenſas terrarum inundationes, humano ſemine nullo, tabidis tantum cadaueribus ſeminij ubertatẽ præſtante cæleſtium corporum affluentia, hominem & ſolere & poſſe reparari. Proinde colligit, nõ uideri ad generationis neceſſitatem uuluam requiri, aut locos, niſi ut melius formetur infans. Alias perrarò admodum regionem inueniri generationi accommodã ob repentinas elementorum mutationes: Aſſertioni uerò ſuæ argumẽtum inde profert, nõ modo alicubi è terra mures progigni, qui mox per coitum mirè excreſcant: uerum ſerpentes quoq; ex mulierum præcipuè capillis concipi, quod productiores ſint, humectioresq; natura. Quin De animalibus item libro quintodecimo, ſibi amicum aſtruit fuiſſe, qui ſcorpionum generationem mirabili procurarit modo, à quibus mox alij plures propagati. Porrò, inquit, uideri quandoq; animalia produci capitibus longè à ſuo genere diuerſis, cuiuſmodi eſſet homo elephantino capite, aut aſinus canino. Id uerò fieri nõ poſſe, niſi cæleſtis cooperetur uirtus. Vnde coniectatio manifeſta, ineſſe illi formandi potentiam. Obſeruatum rurſus, ſtellarum quaſdam hominis generationem prepediſſe, quanquam cæteris ad generandum mire concurrentibus. Eſſe uero ſtellas haſce in arietis ſigno, quarum uirtute, monſtrifica ſuecreſcat ſoboles: diuerſa uerò ab ijs effici, quæ generationi ſint deſtinatæ, quod lapides probent natura producti ad membri uirilis muliebriſite imaginem. Vt uerò poetica item non omittamus, arbitratur in Theriacis Nicander, Venenata & morſu oblædentia ex Titanum ſanguine, hoc eſt Typhoei, eſſe cõcepta. Quin Heſiodum habere ſe auctorem fatetur. Sed apud illum hoc nuſquam compereris. Verum id genus animalia ex Typhonis cruore propagata, ſcribit Acuſilaus. Apollonius uero Rhodius in Alexandriæ conſtitutione, ex Gorgonis guttis ſanguine ſtillantibus. Sed ad rem. Huius denicq; ſententiæ, quæ Auicennã prefert auctorem, Auerrois item commeminit octauo Phyſicæ auſcultationis, ubi ait: Hominem ex terra generari, poſſibile arbitratur Auicenna. Cæterum aſtructio hæc infauſta, & ueritatis neſcia, cenſeri debet, niſi Moſaico intellecta ſenſu: auctor enim Auerrois eſt, ſufficere quidem ſtellas animalium generationi nõ perinde diſſimilium, quo in genere mures ſint, ueſpertiliones, talpæ. Ad perfectiorum uerò productionem, ut hominis & leonis, imparem eſſe cæleſtium corporum uim. Et de homine quidem cõſtare creditur, quoniam eius anima nõ educitur de potentia materiæ, ſed contribuitur ab datore primo, uel ex philoſophicis ſcholis: propterea q; ad eius productionem præexiſtere hominem, neceſſe eſt. Sed & in cæteris item perfectis aſtrui ferè hoc ipſum poteſt. Eorum quippe generatio nõ par ui eſt operis, ſicuti auctor Ariſtoteles eſt: ad eamq; plura concurrant, oportet. Aſſerit quoque tertio De anima Auerrois idem, diluuium ita nunquam inundaſſe terras pernicioſe, quin aliqua euaſerint animalia: nam quum ſtellarum diuerſa ſit poteſtas, ſi quarundam ui alicubi ſcaturiat inundatio, alias diuerſæ, ac interim contrariæ uirtutis aliud poſſe alibi efficere. Sed non inutile forſan uideatur Auerroica protuliſſe argumenta, quibus ſubuertitur Auicenna: Si fieri poſſet, inquit, hominem è terra generari, ut concipiuntur uermes, tunc aut foret id neceſſarium, aut maiori ex parte, aut minori. Quòd ſi neceſſarium, tunc ab homine non omnino generaretur homo. At ſi maiori ex parte, tunc ab homine generaretur homo minori ex parte. Si & caſu hoc contingeret, minori utiq; eſſet ex parte, ideſt caſu: eademq; inueniretur ſpecies, natura & caſu. Quum tamen quod caſu fit, ei ſemper opponatur quod naturæ prouenit ui. Si uerò ſic detur, perierit comparatio cauſarũ, & reſpectus ad ea quæ ex cauſa profluunt, & inde neceſſarij tolletur natura. Et mox idem Auerrois: Nulla, inquit, ſpecies inuenitur caſu: at quæ huiuſmodi comperiuntur, monſtroſa intelligi utiq; debent, non naturalia. Et hoc totum per ſe manifeſtum fit. Illud omnino mirum, quibuſdam ex philoſophis traditum, quia reſpuat natura infinitum, uideri forſan non impoſſibile admodum, aliquem unum aſſignare hominem nullo æditum humano ſeminio: quod duodecimo Metaphyſices Ariſtoteles innuit, eumq; πέλεον uocat, ideſt perfectum.

Homo

Homo duobus modis ab Hebræis dicitur, Enos, & Adam: sed Adam, idem est simpliciter quod homo. Vnde sit coniectatio, hominem recte ab humo dici. Animantium interstitia compositionis ratione. Cap. xx

QVoniam uerò de homine nobis indago est proposita, nō inepte opinor, hic illud inseruerimus, Eum in Hebraica ueritate duplici insignitum uideri nomenclatura: aut enim dicitur Enos, aut Adam. Sed Enos Latino interpretamento nō ferè signat aliud, quàm hominem uerum: & hunc nō alium intelligunt, nisi qui deum uerum scienter cognoscat & pie colat. Reliquos ab pecoribus nil admodum diuersos opinantur, quoniam uelut bestiæ ad terram proni, uentri obediāt & Veneri: quorum alios lupos, alios canes, alios porcos, uaria quadam uitiorum similitudine appellant. Adam uerò est humani generis appellatio communis, quo nomine terra natus significatur. Eademq; uoce utrunq; includi, marem, fœminamq;, probat Geneseos quinto scriptura: Masculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis, & uocauit nomē eorum Adam. Quo in loco testantur interpretes, & est cōtra Iouinianum ab Hieronymo cōfirmatum, sed & in libro Hebraicarum traditionum in Genesim, dictionem Hebraicam id sonare quod apud nos homo. Nam & Caius ait, hominis appellatione, tam masculum quàm fœminam contineri. Quamobrem Lactantium arbitror ad credidisse, uideri appellatum hominem, quòd sit factus ex humo. Sed etymon id Fabio nō admodum arrisit. Quasi uerò nō omnibus, inquit, animalibus eadem sit origo: aut illi primi mortales antè nomen imposuerint terræ, quàm sibi. Cæterum quàm procedat Quintiliani ratio, perspicuum arbitror ex ijs quæ proposuimus. Hinc quum in sanctis literis dicitur filius hominis CHRISTVS, Adæ filium intelligunt eruditiores. Quum uerò ex animalibus dicantur quædam ἀγελαῖα, idest gregalia: quædam μοναδικά, id est solitaria: nōnulla ωοραδικά, quæ inciuilia dixeris, & sparsim habitantia: hominis naturam ἐπαμφοτερίζαν apertum est, quod ancipitem signat societatis & solitudinis. Putauit fortè Fabius, ex sociali coitione nuncupari hominem, ex Græcis rationem aucupatus, apud quos ὁμοῦ insimul signare manifestum est. Verum Hexaemeri sexto Ambrosius, ab humanitate inflecti nomen est opinatus, sicuti ab intuendi uiuacitate ἄνθρωπον à Græcis nuncupari. Vbi uerò in literis sanctis legitur: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc uocabitur mulier, quoniam ex uiro sumpta est, Non uidetur, inquit Hieronymus in libro Hebraicarum quæstionum in Genesim, in Græco uel Latino aptè respondere. Id uerò Hebraicè seruatur ratione etymologica integrum, nam uir appellatur is, & mulier issa. Propterea Græcè Symmachus: οὗτη κληθήσεται ἀνδρίς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐλήφθη αὕτη. quod Latinè haud exprimas aliter, quàm Vocabitur hæc uirago, quia sumpta ex uiro est. Illud uerò huic potissimum loco impingam, ab instituto nil prorsus dissentaneum, Ex animantibus quæ plus habeant aeris, ea esse prætenera: quæ uerò aquæ, lenta humoris ui: quæ terrosa, duritiem præferre. At quæ ignis exuberent copia, uideri utique fragiliora. Ex ijs porrò liquere potest, unde sit, quod si recipiat aquam & harenam calx, confirmatur structura. Non dissidet ab ijs illud quoque, uolucres in aere suspensas ideo perseuerare, quod de leuioribus consurgant principijs, quippe minus habent terreni atq; humoris, item aeris multum cum caloris temperatura. Aquatiles autē pisciū naturæ, quod à calido cōtemperentur, ex aere terrenisq; compositæ plurimum, humecti minimum habentes: proinde, quo minus è principijs habent humoris, facilius in humore perdurāt. Terrestria uerò, quod è principijs ab aere caloreq; temperata sunt, minusq; habent terreni, humoris plurimum, haud ita diu in aqua perseuerare quiuerint. Empedocles nō satis peritè animalia censet calidissima, & summam ignis uim habentia, esse aquatilis generis, quo caloris exuperantiam, quam in seipsis inclusam sentiunt, euitent. At summa ratio est, inquit in libro De spiratione Aristoteles, ut quæ ex humore ac frigore conflentur, in humore locentur: quæ ex siccitate, in re omnino sicca: unde fit, uti arbores non aquarum, sed terræ, quasi uernaculæ sint. Porrò quæ calida in aere, si humor & siccitas, ut materia, omnibus substernuntur corporibus.

Quibus item probetur homo similis mundo. Apocatastasis quid. De stellis in quatuor mundi cardinibus. Hominis laus ex Cicerone. Cap. xxi

Quod uerò

QVod uerò attinet ad hominis cum mūdo assimulationem, id item adijci posse, animaduerto: nam inquit in Polyhistore Iulius Solinus, Quātus manibus expansis inter digitos longissimos modus est, tantum cōstat esse ferè inter calcem uerticemq; summum: ideoq; ab physicis coniectatum, hominem esse planè mundum quendam minorem. Commeminit horum & affluentius quoque primo De animalibus magnus Albertus, astruens hominis membra situ ac positione cælo esse cōsimilia proportione ac mundo, ideoq; esse perfectissima. nam ueluti superna mundi mouet intelligentia, & regit: ita humanum caput, in quo intellectuales sunt uirtutes & animales, supernam obtinet sedem. Verum ex quo cœpimus, ne prætereamus id quoque quod afferri scitissime potest: siquidem apocatastasis illa ueteribus obseruata & prodita, imaginem hanc adiuuat eximie. Ea uerò nil est aliud, quàm restitutio siue redintegratio rerum, quæ certis temporum curriculis redeat ad metam. Fit autem uel per ἐκπύρωσιν, hoc est cōflagrationem: aut per κατακλυσμόν, id est inundationem. Id ipsum uerò quod in homine magno usu uenit, nec à paruo item abesse, cōpertius est animaduersum à peritissimis rerum, ubi transmissis uitæ spatijs, interuenit resolutionis necessitas. Quādōq; enim intimo calore auctius grassante, incenduntur uitalia. Quandoq; uerò corpus nimis laxatum humorum inundationibus euaporat. Ita semper aut ignito ardore decoquimur, aut nimia desudatione dissoluimur. Nec aliter artis medicæ prudentissimi interpretes, substantiam humani generis naturali pronuntiant ratione compleri, nisi aut humore igneus contabescat calor: aut hoc amplius inualescente, humectatio exaresc at omnis. Sic omnifariam ad mundi imitationem artifex natura, siue deus potius hominem compegit: ut quicquid mundum senescentem perimit, uel instaurat nouum, id ipsum hominem quoq; aut natum foueat, aut adultum perducat ad interitum. Sed animaduerte quæso, quæ ab peritioribus sunt usibus nostris prodita: esse uidelicet per singulos mundi cardines à conditore ac principe deo stellas ratione mira cōstitutas: quarum prima sit, & orientalis ἀνατολή nūcupata: occidua uerò δύσις, quo nomine significatur occasus: nam & δυτικὰ ζῶα uocat Aristoteles, quæ demergi in aquam solent. at quæ ab Aquilone refulget, Arctos: in diuersa uerò parte, quæ medij est diei, μεσημβρινός. Ex quibus, demptis modò elementis primis, coalescere ac consurgere parentis primi nomen, nō ingeniosius, quàm admirabilius excellentis doctrinæ uiri deprehendere. Nec fallimur parte hac, cælestium peritos, cardinalia intelligere loca, ortum, occasum, mesuranema, seu apogæum, id est cæli medium, & hypogæum, idest cælum imum. Hęc si quis omnia intentius in digitos mittenda curarit, fateatur necesse est, augustissima quadam & prorsum inenarrabili ratione in uitalem hanc lucem hominis speciem esse productam. In quo si quis etiamnum tam insciter pertinax est, ut ambigendum putet, Age perpensione nō sopita consyderemus amplius, quātum singularis eminentiæ præpotens illud agens huic animalium principi benignissimè sit elargitum, ut rerum inuolucris exsolutis, & sacrarijs illustrius reseratis, desinat homo imprudenter, & proinde ingratè summi opificis fœcundissimam æstimare bonitatem, quando paterno affectu ornauit præcelse, & fouit amplissime, libeat modo munerum rectè magnitudinem metiri. Ab summo quippe deo, ut M. Tullius inquit appositissime, extor animantium generibus atque naturis homo tantum factus est rationis particeps & cogitationis. Quid est autem, nō diuinius cam in homine, sed in omni cælo atq; terra diuinius ratione? quæ quum adoleuit atque perfecta est, nominatur rite sapientia. Est itaque, quoniam nil est ratione melius, eaq; in homine est & in deo, prima homini cum deo societas, mox & hominum inter se eiusdē lege cōciliatio, & ciuitatis communio sub cælestis discretionis, ac diuinæ mentis & dei præpotentis imperio. Ciuitas uerò ea non alia, quàm mundus, spiritibus augustioribus, & homini communis.

Omnis nostra dignitas ab anima est, quæ uehiculum est ad deum, & imago mentis. Spiritus corpora præparat ad animæ susceptionem. Augustini, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis opinio de anima. De Entelechia quæpiam. An per accidens corpori insinuetur anima. Et an fuerit ante corpus. Caput xxii

Quo uerò

Universidad de Deusto
Biblioteca

VOluerò exploratius pernoscantur quæ dicimus, iam hinc præcerpere quæpiam, futura (ut reor) studiosis non ingrata de animæ ratione, non differentis philosophi modo, sed narrantis potius, quæ uaria nec incuriosa suggesserit lectio, ingrediemur. Siquidem omnis nostra dignitas ab anima est. Orbati nanque anima, sterquilinio abiectiores esse uidentur. Iam uerò, inquit Plotinus, propter ipsam hic mundus est deus. Sol quoq; deus est, quoniam animatus: stellęq; similiter omnes. Quòd si animam ipsam admiraris in alio, admirare te ipsum. Quumq; sit anima res tam ueneranda, tamq; diuina, confisus iam tali quodam uehiculo ad deum te accessurũ, hoc ipso ad illum ascende. Nec tamen longius es uagaturus, si sumpseris quod est in hoc diuino diuinius, id est uicinitatem animæ ad supernum, post quod uicinum, & à quo est anima. Quando est anima imago quædam intellectus ipsius, quemadmodum uerbum in prolatione, uerbi existentis in animo, sic & anima mentis est uerbum, & tota est actus atq; uita, quam producit in alterius existentiam. Sunt ex Platonicis qui asserant, præter uitas animantium proprias, subesse cunctis communem uim uegetalem, totam ubiq; uigentem, quæ & præparet materias proprijs animis, & tempore certo cõseruet, & in unum uiuentia cuncta cõciliet, Hunc Pythagorici referente Sexto Pyrrhonio, esse dicunt spiritum in modum animæ rebus cunctis interfusum. Animum esse finiuit Augustinus, si modo subdititius liber hic nõ est, cui De spiritu & anima titulum indidere, substãtiam quandam rationis participem, corpori accommodam regendo. Animus, inquit, sapientia illustratus, principia respectat sua, seq; ipsum agnoscit: quamq; indecorum sit, haud ignorat, si extra quæritet, quod in ipso se continet. At si affectionibus cõsopiatur corporeis, & sensibilium illectatione formarum extra se feratur: quid sit, aut fuerit, uolens obliuiscitur, nilq; esse opinatur, præter quod uidetur. Quòd si per intelligentiam ab hisce re uocetur, sese surrigens ac colligens disparatum, rationalis iam euadit. Est siquidem ratio animi aspectus, quo per se ipsum uera cõcipit ac speculatur. Nam dicitur ratiocinatio, rationis inquisitio. Quo fit, ut ad uidendum, illa sit opus: hac uerò, ad inquirendum. Anima porrò credi nõ debet dei pars, sed creatura: nec de substantia dei producta, uel de qua liber elementorum materia, uerum ex nihilo creata. Nam si de se ipso ab deo foret effusa, nõ utique sceleribus inficeretur. Quòd si ex elementis, tunc planè esset corporea. Pythagoram nõnulli scribunt, Animæ substantiam in animas distribuisse plures, quæ diuersis contribuuntur membris, ita quòd eorum singula animalia sint: ut cor animal unum, item cerebrum animal, & deinceps: ut animal unum ex pluribus uideatur animalibus compactum. Putant & Platonem credidisse, Animam ex diuersis constare substantijs iuxta essentiam & situm. Quia uerò congruant animando, unam dixisse animam unumq; animal constituere. Id & Aristotelem esse opinatum, ubi De animalibus libro decimosexto ait, Ineſſe infanti primum uegetatiuam animam, mox auctiorem habere & sensilem, per quam dicitur animal. Ad quod ferè uideretur respexisse poeta diserusissimus Pontanus, ubi in laudibus diuinis de hominis fabrica, sic ait;

Mox auram ætherio de fomite fundit in illum.
Viue ait, & proprio membra labore foue.
Arcanæ mox partem animæ de mente profunda
Libat, & erecti spirat in ora uiri.

Sed reuera cuiusq; animati una est anima iuxta substantiam, ex potestatibus uerò plures. Quod uidetur sensisse Aristoteles primo De anima: Dicunt, inquit, diuisibilem esse animam, & alio quidem intelligere, alio autem cõcupiscere. Cæterum scire amplius cõuenit, apud Philosophum hunc aliud esse mentem, aliud entelechiam. Quippe illã νοῦν uocat, & immortalem opinatur: hanc uerò animam intelligit, & mortalem planè. Proinde secũdo De anima, esse animam ait entelechiam corporis primam naturalis, potentia uitam habentis, cuiusmodi sit organicum quodcunq;. Entelechiam sunt qui Latinè perfectihabiam sint ausi interpretari: quando, ut Themistius inquit ex Aristotelis doctrina, eo nomine nõ aliud significetur, quàm perfectionis habitus: etiam si M. Tullius Thusculanarum primo, Motionem indicari perennem sit arbitratus. Quum tamẽ ἀκίνητον πρῶτον ψυχῶν, ideſt animam immobilem, Aristoteles pronuntiet, omnis uerò auctorem motus. Subolet tamẽ eruditioribus interpretamentum illud de perenni motione

subditi-tium esse, nec de summi auctoris officina propagatum, sed ab sciolis & male seriatis insertum, quod genus multa tum Græce agnoscimus, tum Latine. Entelechiam porrò etiam in brutis accipi uolunt, nec in ijs modo, uerum & in plantis. Dici autem entelechiam, ueluti ἐντελοῦς σωοχλῶ, id est corporis perfecti coaptationem, comprehensio nemue. Sunt qui entelechiam intelligant duplicem: aut enim, inquiunt, anima est irrationalis, uel etiam physica, quæ à corpore disparari prorsum nequit: aut rationalis est anima, quæ seiungi ualet à corpore. Scitu dignum quod Lucianus scribit in sermone, cui titulus est δίκη φωνηέντων, Endelechiam prius dictam, mox in Entelechiam declinasse: accusatur enim ibi τ, ubi ait, ἀκούετε φωνήεντα δικαιά, τὸ μὲν ε λέγοντος, ἀφέλετό μου τῶν ἐνδελεχείαν, ἐντελεχείαν ἀξιοῦν λέγεσθαι παρὰ πάντας οὓς νόμος. Animas porrò humanas sunt qui per accidens corporibus autument insinuari, ac esse modi eiusdem cum spiritalibus substantijs, corporibus quæ non iunguntur. Proinde cum angelis simul omnes creatas produnt. Id quod Christiana respuit ueritas. Si enim per accidens infundatur corpori anima, esset utiq; homo ens accidentale, uel animam esse hominem, daremus. Quod ab ueritate agnoscitur dissentaneum. Animam uero nostram non esse cum angelis naturæ eiusdem, liquet ex intelligendi ratione diuersa. Neq; enim percipit angelus ab sensu mutuando, & ad phantasmata se conuertendo. Proinde corporibus indigent animæ, ut sensilis perficiatur potestas. Adde, si animæ est naturalis corporeus nexus, nimirum corporis abiunctio præter naturam est, nec tunc perfectionis est compos anima. Quamobrem ab imperfectis deum esse exorsum, haud fieri probabile: ab ijsq;, præter naturam quæ sunt, neq; enim manuum aut pedum exortem fecit hominem. Propterea citra corpus animam multo minus. Quòd si coniunctionem esse naturalem inficiaris, unde fiat amplius quærendum. An ex animæ ipsius uoluntate? Sed quo modo non absurdum? Cur enim si corpore non indiget? Nam si indiget, naturale iam fit: neq; enim in necessarijs deest natura. Porrò cur post tantum spatij decursum cõiunctionem expectant? Deinde casu ita fieret, ut huic corpori insinuaretur anima hæc: exigitur quippe aduentantis animæ uoluntas, & hominis generantis. Quòd si uiolenter adigitur, supplicium erit, ac euidens calamitas. Quod & Origenem magno errore opinatum, aduertimus, qui ob peccati pœnam in corpora intrudi animas, prodit. Quare ante corpus fuisse animam, haud sentiendum. Augustini sententia est, Dei nutu ad corpus animam uenire: ut si ex præscripto uixerit, æterna consequatur præmia: sin aberrarit, dolore torqueatur perpeti, seu igne æterno.

Animæ distributio secundum potentias. Mentem esse uice luminis, & instrumenti, & usus. Qui sit Ianus bifrons. De mentis capite, siue flore. Animæ officia tria. Quid sit animam à corpore segregare. Animus & anima quo discernantur. Plinij locus declaratur. Cap. XXIII

TRaditur ergo ab eodem philosopho Aristotele, Potestates animæ esse duas, alteram quidem rationis impotem, alteram uero compotẽ. Prior pars in duo dissecatur: in nutritiuam, quæ rationem audit nunquam: sensilem appetitum, qui obtemperet quandoq;: & hic duplex intelligitur, concupiscibilis & irascibilis. Potestas rationalis distribuitur item in duo, in rationem actiuam, & speculatricem. Virtutes morales in uoluntate constituit, & appetitu, qui rationi obtemperet. Cæterum earundem principia uirtutũ in actiua ratione, uirtutes speculatiuas in ratione speculatrice. In sexto Moralium Aristoteles item, rationem esse asserit humanæ animæ partem: duoq; agere, cognoscere scilicet, & humana gubernare per prudentiam atq; artem. Naturalia uero, diuinaq; per sapientiam contemplari, quæ intelligentia & scientia continetur. In libro item Encyclicarum quæstionum, Ab natura, inquit, quæ omnium parens & auctor est, duo nobis instrumenta esse contributa, quorum maxime opera extrarijs uti ualeamus instrumentis: manum siquidem corpori esse insertam, animo autẽ mentem: nam & hæc, inquit, inter ea quæ elargita nobis natura est, recenseri debet, uice utiq; fungens instrumenti. In primo De moribus, Mentem esse inquit, in anima, sicuti est in oculo usus: & Rhetoricorum tertio, Mentem inquit, ut lumen, accendit in anima deus. Vt uero Aristotelicum dogma exequamur plenius, Intellectiuæ potentiæ partes essentiales duas astruit philosophus is, intellectum potentia, & intellectum actu. Sunt enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferiora superiorum imagines: proinde à corporum compositione separatarum item substantiarum animaduertitur compositio: quippe præter primum omnia pernoscũtur composita. Illud autem in Metaphysicis entelechiã esse solum, & actum pronuntiat purum. Reliqua uero quum à primo essentialiter disparentur, necessario compositionem resipiunt. Sicut autem ex materia & forma consurgunt corpora ratione haud dissita, intelligentiarũ coaptatio deprehenditur. Quæ est intellectus potentia, & actu intellectus. Neq; enim in ijs materiam agnoscit, & formam: sed his proportionales partes, intellectualibus accommodas substantijs. Et quando potentiam in corporea conspicimus materia, & in forma actum: itidem substantiarum separatarum essentiales portiones intellectum potentia, & actu intellectum constituit. Cæterũ super re hac plura paulo sequenti uolumine. Sed ne quem nominũ diuersitas implicet, scire licet, apud Platonicos mentem intelligi duplicem: alteram inferiorem, quam rationem appellant: diuiniorem alteram, superioremq;, quam intellectum nuncupant. Illa humana temperat, & moderatur: hæc diuina suspicit, & contemplatur. Quæ sanè mens ita distributa bifrontis Iani rationem complectitur. Augustini illud planè diuinum: Distribuitur, inquit, ratio in id quod superius & quod inferius, in sapientiam scilicet ac prudentiam: ceu dicas, in uirum ac mulierem: ut sit superior, uir, & regat: inferior, mulier, ac regatur. Vnde est illud: Melior est iniquitas uiri, quàm benefaciens mulier. Melior quippe est, qui cælestium desiderio sufflammatus carnem necessaria subtrahendo afflictat, quàm qui uoluptatibus delinitus ex asse illi satisfactum uult. Huius porrò speculatricis mentis intimam uim Plato, mentis caput nuncupauit. Sed dicitur animæ item unitas, centrumq; totius animæ. Zoroaster ille scientissimus, & ueterum theologorum fons, uocat ψυχῆς βαθῶ ἄμβροτον, id est animæ immortalem profunditatem: propterea inquit, Quoniam anima per potentiam patris fit ignis splendidus, dominetur in te animæ profunditas immortalis, & oculos omnes una tolle in altum, tunc neq; item materiale corpus in præcipitio relinques. Ignem uocat, ut obiter hoc à me tuleris studiose lector, luminosam claritatem, quam impertitur animæ deus: cui per unitatem sibi impressam, quæ est unitatis diuinæ character, coniungitur: abs qua unitate animæ, tanquam à centro, profluunt uires aliæ. Oculos uero ubi surrigendos omnes ait, quæ in cognitione uersentur, potentias intelligi uoluit. Præcipitij uero nomine mundi uocat partem infimam, magica loquendi consuetudine. Porrò mentis caput hoc aliubi idem magnus auctor florem mentis appellat, δεῖ τι νοητὸν, ὃ χρή σε νοερὴν νόσ ἀνθεῖ: est intelligibile aliquid, quod mentis flore apprehendendum est. Ex ijs uero quæ hic prodita nobis sunt, tria potissimum animæ humanæ collige munia: unum, quo agit in corpore: aliud, per corpus: tertium, per seipsam: & agit quidem in corpore per eam uim, quam uegetatricem Peripatetici, Platonici uocant naturam. Per corpus agit, sensibus utens, tum interioribus, tum exterioribus. Per seipsam uero, quum animæ uis mera, incorporea incorporeis intendit: quam quidem actionem intelligentiam nuncupant. Ad quam Plato respiciens, Plotino interprete, de anima nostra ait, eam tum condere caput intra cælum, tum extra cælum caput attollere. Quum uero in Phædone, & Theæteto separare animam à corpore iubet, non loco præcipit segregare. Sed monet, ne corpori animus adnuat, neq; imaginationi consentiat, neq; ob corporis cõmercium alienetur à mente, conetur q;, quatenus effici potest, subditam sibi animæ speciem secum ad superiora perducere. Porrò sicuti traditum scimus in libro de Platonis dogmãte, ac Hippocratis, Animæ potentias Plato animas nuncupat, propria cuiuiq; substantia excogitata. Et est una quidem animantium destinata nutricationi, plantis etiamnum promiscua: cui uelut fons, iecur est attributum, unde tanquam fistulæ in corpus totum propagentur uenæ. Facultatem hanc nunc epithymeticen nuncupant, physicam quandoq;, nonnunquam & threpticen. Aliam uero animam in corde constituit, quod & ipsum est caloris innati cõceptaculum, ex quo sese promant arteriæ. Huius item euariat nomenclatura, dicitur nanq; ζωϊκὴ facultas, & θυμοειδὴς. At quæ λογιστικὴ appellatur anima, capitis sibi arcem uendicat, actionum ex proposito, ac sensuum dux, cui subseruiant nerui, uelut sensuum uehicula, & motuum, qui corpori affunduntur uniuersim. Animum & animã, inquit Augustinus, pro eodem capimus: anima tamen uitæ est: animus autẽ, consilij. Proinde ab philosophis astruitur, sine animo uitam perseuerare: citra mentem, animam

mam quoq;, ut in amentibus. Et Plinius ipsum hoc innuit, quum deum sic describit: Totus est, inquit, animi, totus animæ.

Quod sit animæ idolum: item quę imago, & umbra. Ex quibus fiat animal. Adam & Euæ mystica interpretatio. Cap. XXIIII.

ANima, Platonici inquiunt (nam eorum præcipuè uerbis rem collibuit explicare, quod sæpe facimus, ut dictis auctoritas accedat maior: comparet, contendatq; qui uolet) substantia est, & uita. Actus hic eius inseparabilis, substantiale quiddam est, ac uiuificum: qualitas hinc tributa corpori accidens est, & quasi uitale. Actum illum appellamus animæ idolum, in quo sensus est uegetalisq; natura. Qualitatem uerò illam animæ dicimus imaginem & umbram, ex qua & corpore fiat compositum, in quo uoluptates doloresq; sint corporales: quarum perturbationum sensus ad idolum animamq; perueniant, perturbationes nequaquam. In ijs uerò aduertendum eximie, quo sensu Plotinus, Origenes & Ammonius Mosaica mysteria sint interpretati. Siquidem hominem ipsum, idest animam intelligunt, quasi Adam. Humanum uerò animal inde tractum, atq; degenerans, quasi Euam: tractum, inquam, ex anima dormiente: hæc enim tunc animal ex se propagat, quando ex pristina apud deum uigilia ad naturalia labens, diuinorum oblita iam dormit & somniat. Itaq; tum uitam corpoream generat, quasi Euam. Animaduerte hanc primò peccantem, illum deinde consentiẽtem. Sed intellectum illi quasi angelum præsidentem, & mox increpantẽ, & angelo deum. Denicq; duo in carne una, idest duas quasi in eodem corpore animas. Sed & magnus nostræ religionis auctor Augustinus super Psalmum quadragesimum octauum: Singulis, inquit, nostrum inest mulier hæc: quippe caro nostra, Eua est, quæ seducit uirum, idest rationem, per quam carnem labitur homo, quem lapsum calcanei nomine prophetica indicat sententia.

Vegetatricis animæ munus triplex. Altricis facultatis organa duo: item munia quatuor. Epeleustice motio quid. Cap. XXV

SEd age posthæa quàm in animæ officia uolentes procurrimus, adijciantur ijs ex Peripatetica schola: quæ tum sint usui legisse, tum uerò nostrã hanc scientiarum congeriem instruant, & exuberantius congerminare quodammodo faciant. Sciendum est, inquit Thomas in secundum Aristotelis De anima librum, & ex philosophi eiusdem sentẽtia Themistius ferè, inter uegetatricis animę operationes tres ordinem haberi quẽdam. Nam munus primum nutricatio est, qua seruatur aliquid, ut est, sequens est perfectius, dicitur q; augumẽtatio. Ea proficiũt enutrita in perfectionem ampliorem, tum quãtitate, tum uirtute. Tertium uerò perfectissimũ est, ac finale. Hæc generatio est, qua aliquid iam quasi in seipso perfectum existẽs alteri præstat, ut sit. Tunc enim unumquodq; maximè perfectum est, ut quarto Metaphysicæ comprobatur, quum producere quippiam eiusmodi potest, quale ipsum est. Proinde quia à fine nuncupari omnia, consentaneum est, & itidem definiri, finis uerò operum uegetatricis potestatis est, alterum generare quale ipsum, consequitur, esse illam primæ animæ congruam definitionem: Vegetatrix est, quæ alterum eiusmodi queat generare. Sciendum quoq; illud, quod Aristotelicum item est ex secundo De anima, esse organum duplex, quo altrix facultas perficitur, separatum, & coniunctum. Et alimentum quidem separatum intelligitur organum & inanimum: coniunctum uerò, calor intimus, quo ipsum id unde alimur, excoqui possit. Ex quo colligitur, Animatum omne quod connutritur, calorem necessariò requirere, qui sit concoctionis exordium. Cæterum altrix hæc facultas quadrifariam munus implet proprium: attrahit enim, aduocat q; primò cibum: mox aduocatum perficit, digeritq;: inde secernit, quod nutricationi sit accommodum, retinet q;: postremò retrimentitia, feculenta q; excernit, aut secessu, aut urina, aut sudore, aut alio quouis modo. Potestates uerò hæ in Græcis auctoribus Græcè ita nominantur, ἑλκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ, διατητικὴ, ἀφεκτικὴ uel ἀφεκτικὴ: at dicta eisdem Græcis ἐπιτελεστικὴ, nil ad propositum spectat negocium. Est enim Plutarcho tradente, motio in præcipua facultate animæ, qua propositis duobus eodem se modo habentibus, eiusdem q; potestatis, necessitate iniuncta alterutrum eligendi, quamuis euidens causa nulla sese promat, alterũ tamen adnuente malumus animo. Dicitur uerò epeleustice, quasi aduentitia, uel superueniens

ueniens, quod non uernacula rei ratione fiat electio, sed extrinseca nostri animi proclinatione. Dicerem plura, sed alieno loco satis multa: ne fiat planè quod ille ait, ἀπρόσοις ἐρεθιζόμενος, hoc est sese ostentans auscultatio.

De animali uirtute, item naturali & uitali, ex Auicēna. De syntereſi, & conscientia. Virtus in ijs quid. Cap. XXVI

CAeterum quia medicorum scholæ suas habēt in hac re distinctiones, sua item uocabula, non erit molestum diuertisse paululum in Auicēnæ hortulos, multis sæpe doctrinæ floribus peramœnos, arridētesq; Ergo doctrina sexta Fen primæ primi: Omnium, inquit, operationum uirtus initium est: hac enim abiuncta, abscissáue, nulla erit operatio. Virtutum uerò apud medicos genera tria sunt, uitalis, animalis, naturalis. Sicuti uerò deus unus, trinus, uerus ac perfectus omnia complectitur, implet, fouet, superexcedit, ambit: ita & anima tribus hisce uiribus per totum insinuatur corpus, non quidem locali extensione, sed intensione uitali. Virtutem uerò hic dynamin intelligo, quam Latinè potestatem dicimus, ac uim, aut potentiam. Virtus, ad animum refertur potius: sed nos consuetudini indulsimus: uerum & arborum ac aquarum uirtutem Vitruuius dicit. Vnaquæq; porrò uirtus (sicut philosophorum plerisq;, & medicis omnibus uideo placuisse, sed Galeno in primis) membrum habet præcipuum in quo subsistat, abs quóque profluant operationes: quippe animalis in cerebro sedem habet. Præterea naturalem esse aiunt uirtutem, cuius duo sint munia: unum fouere animal nutriendo, cui rei hepar ascribatur: alterum, generationi semen sufficere, atq; informare ex summi patris instituto. Eius uerò facultatis fontem esse testiculos uolunt. Virtus, quæ uitalis dicitur, spiritus conseruat essentiam, qui sensus & motus uehiculum est: eius domicilium, cor est. Placet tamen, inquit Auicenna, summo philosopho Aristoteli, Omnium istarum uirtutum principium in corde constitui: ita tamen quod operationum euidens argumentum in prædictis primum se principijs promat: sicuti apud medicos sentiendi fons ex cerebro profluit, nihilominus organum peculiare habet sensuum unusquisq;. Mox item paulò probabilior Auicennæ Aristotelis fit sententia, quàm medicorum. Auicennæ interpres hæc latius aperiens: Vitalis, inquit, uirtutis operatio est, laxare, & comprimere cor & arterias, ac uniuerso corpori uitam præbere, ac uitalem spiritum cum sanguine arteriali. Naturalis uirtutis opus est, generare, nutrire, augere cum cæteris quæ his subseruiunt: hoc est, ut inquit Augustinus, appetendi potentia, retinendi, expellendi ac distribuendi. Animalis uirtus sensum producit, tum interiorem, tum exteriorem, atq; item uoluntarium motum. Huic quoque uirtuti cōcupiscibilis pars, atque irascibilis attribuitur ab beato Thoma, quæ portiones sunt sensitiui appetitus. Concupiscibilis admoueri suadet, quæ necessaria uidentur, aut utilia, & id uoluptatis ratione. Irascibilis noxia repellit, ferturq; ad ultionem præceps. Forsan uerò scrutetur quispiam, sit ne syntereſis animæ potentia peculiaris, ab cæterarum ratione seiuncta. Sed quum rationales potentiæ ad opposita se habeant, ex Aristotelica hæresi, Syntereſis autem eiusmodi non sit, uerum ad bona proliciat tantum, non uidetur omnino esse potentia. Quoniam si potentia foret, nō absq; ratione utiq; foret: neq; enim in brutis comperitur. Proinde esse uidetur habitus potius, etiam si potentiam ratione prominētiorem, statuerint quidam. Nōnulli uerò rationem ipsam, nō ut ratio est, sed ut est natura. Verum sicuti speculabilium principia insunt nobis naturæ ui necessariò, ita & operabilium: ac ut illa ad peculiarem animæ potentiam haud spectant, sed ad habitum, qui principiorum dicitur intellectus, quod Moralium sexto palàm fit: Sic & hæc peculiarem indicāt habitum, syntereſeos nomine celebratum. Ab syntereſi theologiæ periti conſciētiam dispararunt, de qua idem omnino quæri potest. Nanq; Origenis illud notissimum est. Conscientia spiritus est corrector, ac animæ pædagogus, abs quo reuellitur à malo, & bono associatur. At in anima spiritus potentiam indicat, uel mentem utiq; ipsam. Vnde illud Apostolicum, Renouamini spiritu mentis uestræ. Vel imaginationem quoque: nam imaginaria uisio dicitur spiritalis. quod ex Augustino est, Geneseos decimotertio. Proinde uideri potentiam, colligi potest. Cæterum quia seponi conſcientia potest, potentia non potest, consecutio est manifesta. Quare loquendi proprietate asseruata, erit actus, non potentia. Nam conſcientiæ uocabulum, scientiæ ordinem præmonstrat ad aliquid. Est enim conſcientia

scientia, cum aliquo scientia. Verum ad aliquid scientiæ applicatio per actum fit aliquē, proinde est actus conscientia. Porrò quoniam actus principium habitui contribuitur, conscientiæ nomen habitui primo naturali, ideſt syntereſi ascribitur. Quod in Ezechielem comprobat Hieronymus.

Sensuum commoditas, & necessitas. Quatuor esse quibus rerum apprehēditur cognitio. Quibus insit sensus. Origo eiusdem. Neruorum paria septē. Spinalis medulla. Cur anima uires suas magis in parte ista promat, quàm illa. Cap. XXVII

QVod uerò ad sentiendi potestatem pertiner, equidem non uacat satis inenarrabilem artificis sapiētiam admirari. Qui non contentus mentis nos ornasse celeritate: cuius eminentia paulominus cælitum dignitatem assecuti sumus, sensuum quoq; claritatem munificè est impertitus: qui tāquam satellites quidam & interpretes, ac nuntij in capitis regia, & rationis conspectu sunt circumiecti, ut aptius multo intelligendi, ac persentiendi ueritas mutuo nexu confoueretur. Quatuor enim sunt, quibus rerum apprehenditur cognitio: sensus, imaginatio, ratio, intellectus. At sensus, figuram non citra corpus, ideſt ipsam concipit corpulentiam. Imaginatio, ab corpore figuram seiungens effingit. Ratio, figura item abiuncta, non formam ipsam, uerum uniuersale, quod ex singulari figura materiaq; reundauit, altius speculatur. Intellectus uerò etiam uniuersale supergressus, simplicem formam momento uno formaliter dispicit. Sunt qui cognitionum opifices quinq; statuant, quod scribit Ammonius, νοῦν, διάνοιαν, δόξαν, φαντασίαν, αἴσθησιν, ideſt mentem, discursum, opinionem, sensum. Verū ad sensus redeo, inter quos quid de oculis dicemus? quos tanquam speculatores altissima conscendisse, nō decorum modo, sed ex usu uitæ maximè fuit: ut longius prospectū petentes, atq; plurima subiecta intuentes proprio fungerentur munere. Porrò quum sonus omnis naturæ ui promicet in sublime, eundem altitudinis situm auribus attribui, compar maximè fuerat. Quæ ratio & in naribus obseruata est ad odorem percipiendū, qui suapte ui scandit: demum ut in cibis poribusq; facilior quasi foret indicatura, proinde ori eas fuisse admotas, peraccommodum censeri debet. Gustus uerò non alium sibi iure uendicare locum potuit, quàm in oris regione, qua esculentis & poculentis semitam aperuit natura. Tactus dum certi habet nihil, totum facile occupauit, ac sese æquabiliter per uniuersum fundens corpus, quicquid præduri mollis'ue se ostētarit, tota percipit facilitate, necnon caloris frigoris'ue appulsus. Vt hisce ueluti militaribus obstipati præsidijs, non decore modo, sed & tranquillitate maxima datum uitæ curriculum perficere ualeamus. Cæterum quia de sensibus futura nobis historia est, eorum primordia & fontem, ut par est, rimabimur primum, secuti Platonicorum dogmata, sed mox & Peripateticorum principis sententia non dilata. Ante omnia, inquiūt, mortali tantum corpori sensus ineſt: nam diuina prorsum eo uidentur uacua, quanquam quid senserit Plotinus, non excidit: indeq; multo magis anima, quæ sit quocunq; corpore longe præstantior. Huius tamen efficit potestas, ut constet homo, uiuat, sentiat: hoc est, animal sit. hæc enim mortale corpus alit, uiuificat, illuminat, dum adest utiq;, non ineſt. Sedes eius cerebro potissimum ascribitur, propterea esse orbiculari figura insignitū caput, quoniam eiusmodi ferè sint cælestia omnia. Quamuis autem tam anima, quàm cerebrum omnino sensus sint expertia: quia tamen absq; eo animal esse nequit, ex animæ potentia fœcundiore, siue de effectibus in cerebri cauernas effusum spiramentum est, quod sensus prouehit, dirigitq;. Cauernas eas inueni qui uentriculos uocent cerebri. Ex illis deprehensum ab anatomicis est, necnon approbat Auicenna, doctrina quinta, Fen primæ primi, neruorum septem produci συζυγίας, ueluti Latinè dicas coniugia aut cōiugationes, siue paria. Sicuti iambicæ, ac trochaicæ dicūtur Grammaticis syzygiæ apud Pindarum. Est enim syzygia neruorum, quum nerui bini pariter emergūt in constitutum corriuati locum. Quos fistularum uice fungi tradunt, & ipsum illud quod diximus, spiramentum sensificum ad destinatam ab natura metam, ueluti curricula deuehere, ut uicinis remotioribusq; paulò membris sentiendi uis infundatur. Ex ijs ergo neruorum combinatio prima ad oculos profertur, unde illis comparatur speciei cuiusq; internotio, ac colorum distinctio. Secunda aures petit, quæ sonos inde ualeant concipere. Tertia natibus inse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritur, ut adsit potestas odorandi. Quarta in palatum deriuatur, unde sit saporum discretio cum primore lingua. Quinta per totum effusa corpus, illud ui sua complexatur. Hoc expressit tangendi necessitas, ut oblæsura facilè declinarentur. Quæ uerò lenitate sua confouerent, blandius permulcẽtia, ad moueri possent. Sextam sentit stomachus ob alimenti indigẽtiam, ut uitæ necessaria expeteret, redundantia reiectaret. Septima ad spinalem delabitur medullam. Quæ in animali id planè esse deprehenditur, quod in nauigio carina. Eius inde internoscitur præstantia, quod medicæ artis periti longioris cerebri nomine censuerunt nuncupandam. Nec uerò me fallit, Auicẽnam aliquo modo ab ijs diuersa prodidisse, sed ipse nihilominus auctorem certum secutus sum. Scribit Aurelius Augustinus, ratione hac sensus produci potissimum, Quod est, inquit, in corpore subtilissimum, & ob hoc animæ similius ac uicinius quàm cætera, ideſt lux, primum per oculos ipsos effusum promicat ad obiectorum perceptionem uisibilium: mox cum aere puro permixtione quadam primò, atq; iterum cum caliginoso ac nubium crassitudine, tertiò cum humore qui iam sit corpulentior, quartò cum terrestri crassamẽto sensus perficit quinq;. Qui quoniam prælocati in facie sunt, ideo scriptum est, Dominum in faciem insufflasse homini uitæ spiraculum, ut fieret in animam uiuentem. Quòd si quis nõ inscius naturalium sese obijciat, male à nobis ista distinguí, quum quælibet animæ uis sit in qualibet corporis parte tota, sicut anima, Respondeo, ita ferè adnuendo rem habere, sed tamen dici animam ibi agere, ubi ei subseruit organum, & ibi in primis unde initia ducant instrumenta. Hac itaq; ratione sentiẽdi mouendiq; actus capiti ascribitur, unde uidelicet corriuari neruos, liquet, organa sensus & motus. Sic iracundia, cordis sedem sibi uendicat, ubi sanguis residet igneus. In iecore, concupiscentia & nutritio dominari creditur, quia ibi aereus sanguis eius est ueluti substratum. Ratio, etiam si nil habeat corpori commune, nihilominus capitis arcem insedisse, traditur à Platone: propterea quod imaginationis actus rationi est propinquus, eiusq; sibi portionem asserit. Cæterum ne qua omnino subsit hæsitatio, corroborantur quæ diximus, magni nominis auctoritatibus Nam Galenus De iuuamentis nono: Caput, inquit, est fons sensus, & ex eo motus est uoluntarius: origo item neruorum mollium & durorum. Sed & in libro De uirtutibus, mortale hominis corpus distribuentibus: sciendum, inquit, hasce de tribus profluere particulis. Et eam quidem qua ratiocinamur, reminiscimur, sentimus, mouemur, ab cerebro: at ex corde, qua irascimur calescimusq;: etiam num prædiri pulsu cognoscimur in corde ac arterijs: ex hepate uerò, qua nutrimur, augemur, cibumq; appetimus, exceptumq; digestione perficimus. Et mox paulò: A cerebro, inquit, corporis particulæ omnes sensum habent ac motum, neruis ad organa sensuum prodeuntibus ad sensibilium conceptionem: alijs uerò ea mouentibus, quæ motui deseruiunt. Cerebrum quidem insensile ipsum natura est, at sensuum tamen organum. Sed & libro quarto De accidenti & morbo: Palàm, inquit, est cerebrum ad omnia corporis membra uirtutem emittere, quoniam neruo præciso, membrum ad quod is producebatur, sensus fit expers. Auicenna principium motus & sensus, esse quidem fatetur spiritum qui sit in cerebro, ut in arca uirtutis quæ defluat ad membra continuata cum medulla: sed uirtutem putat illuc à corde conscendere cum spiritu.

Aristotelis sententia de sensuum origine. De medio duplici, quo sensus producitur in actum. Olfactum esse minus alijs necessarium: & quæ utilitas eius. Cap. XXVIII

ARistoteles Peripateticorum doctor eminentissimus, & naturæ rerum indagator, si quis alius, solertissimus, & ferè primi nominis De partibus libro secundo: Nec sensus, inquit, ullius causam cerebrum obtinet, quod quidẽ expers omnino sensus, nõ aliter quam quoduis excremẽtum est. Verum quũ intelligere, quamobrem sensus nõnulli in capite habẽtur, nequeant, quod eam partem cæteris esse peculiariorem animaduerterint: ideo sensum cum cerebro coniungendum censuerunt. Sed enim principium sensus esse cordis locum, definitum iam est, quum de sensu ageremus, & quam ob causam duo, ideſt tangendi & gustandi sensus ex corde aperte dependent. Vnus ex reliquis tribus, ideſt olfaciẽdi, medium tenet. Duo, ideſt audiendi & uidẽdi, maxime in capite positi sunt propter sensoriorũ naturam. Visum autẽ omnibus

omnibus quibus est datus, apud cerebrũ esse, optima ratio est: cerebrum enim frigidum & humidum est, uisus aquæ naturam obtinet: hæc enim omnium perlucidorũ facillime conseruari potest. Sensus etiam exquisitiores per partes, quæ sanguinem habent synceriorem, absolui necesse est: sanguinis enim calidioris agitatio sentiendi officium intercipit, atq; refringit. Sed & Hieronymus ad Fabiolam de ueste sacerdotali: Sensus, inquit, in corde est, habitaculum cordis in pectore. Thomas item de philosophi sententia, in librum de sensu & sensili: Sentiendi principium, inquit, primò est in corde, ubi est caloris fons: nihil enim sine calore sentire potest, ut traditum est in libro De anima. Cæterum à corde uirtus sentiendi in cerebrum scandit, & inde ad trium sensuum pergit organa, uisus, auditus, odoratus. Tactus autem & gustus referuntur ad cor per medium coniunctum, quod est caro. Nam sensus alij per mediũ fiunt extimum: tactus, & gustus per intimum, quod esse carnem, iam astruximus. Confirmat porrò hæc idem auctor in expositione libelli De iuuentute & senectute. Sed curnam ita ab principe deo constitutum? an quia tactus gustusq; ex sensibus necessarij amplius manifesto deprehẽduntur? siquidem ciborum diuersitatem inde pernoscimus, quibus ad fouendam uitam maxime indigemus: & quæ corpus oblædunt forinsecus, tangendi uirtute refugimus. Ideoq; in duobus ijs medium habetur intimum, ne uitio eius unquam ab hisce deficiamur sensibus. Nam reliqui ad bonitatem proficiunt. Quippe uisus & auditus ad scientiam iuuant comparandam in primis, modo duplici, quo adsciscitur doctrina: quod enim scimus, aut didicimus, aut inuenimus. Inter sensus uero omnes olfaciendi potestas minus longe uidetur necessaria. Sanitati tamen animalis conferre uidetur plurimum, quod alibi opere ísto copiosius explicabitur à me, ubi per partes sensuum sese ingeret tractatus. In eo uero odorandi sensus non negligendus, quod odoribus confouetur cerebrum: id uero ita affectum ratiocinari præstantius potest.

Sensus cur tantum quinque. Quatuor necessaria, ut sentiamus. Animæ progressus nouem ad scientiæ plenitudinem. Cap. XXIX

SEd curnam sensus quinque tantum? Nempe quòd quinq; item sunt, quibus mundus consurgit: elementa quatuor, & ætherea substantia. Primum uero tactus terræ habet rationem: gustus autem aquæ, quippe humectatione gustabilium percipit qualitatem: aeris uero appulsus ex ictu, unde sonus nascitur aut uox, auditum perficit: olfactus ignem resipit, nam & ex qualitate calida odores proueniunt: uidendi ratio ex æthere contemperatur, & lumine: ut in Moralibus docuit Plutarchus plerosq; sensisse. Quid opinentur alij, ostentante se latius occasione, non negligetur, & paulo ante attigimus tamen. Non dilata ratione Aristotelica ex libro De sensu & sensili: Constat, inquit, quoduis sensorium suo elemento reddendum & aptandum esse, ut obtutrix oculi facultas aquæ aptetur, sensiua sonorum aeri, odoratus igni, facultas tangendi terræ est: at degustandi uis, tactus quædam species est. Verum ut sentiamus, hoc est ut sensus producantur in actum, quatuor omnino requiri uidentur: duo quidem ex parte sensus, organum uidelicet, ac spiritus: duo uero extrinsecus, obiectus, & medium. Proinde in abstractione forma obiecti primò est in medio, deinde in organo, mox in spiritu, postremo animam attingit: quamobrem in medio primum fit immutatio, inde in particulari sensu. Iudicium uerò consequitur in sensu communi. Rursum sicuti uisibilis mundus quinquepartita ordinatur distinctione: terra, aqua, aere, æthere cum firmamento, item cælo supremo quod empyreum uocant: sic animæ in sui corporis mundo peregrinanti, quinq; sunt ad sapientiam progressus, sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia: sed ita & ad charitatẽ quatuor insignita affectibus est, ut inde nouem consurgant progressus, quibus spiritu uiuens anima ad Cherubin & Seraphin, id est ad scientiæ usq; plenitudinem scandat & charitatis regnum. Concipe siquidem lector prissime, sensum qui animæ nuncius est primus, angelis quibus est ab nuntiandi functione ascitum nomen, cõparari: archangelis imaginationem, odium mundi uirtutibus, odium sui potestatibus, rationem principatibus, dominationibus amorẽ proximi, intellectum thronis, intelligẽtiam Cherubin, dei amorem Seraphin. Suppliciorum timor, & ex peccatis cooriens dolor, contemptum sui conciliat, & mundi: ut cum uirtutibus peragantur miracula, & cum potestatibus exigantur dæmonia: proximi amorem, ac dei, promissorum ingenerat spes, & præmij gaudium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sensus interiores quatuor. De sensu communi præcipue. Inibi locus Plinij declaratur. Sensati qui intelligantur. Sensitiuũ dici nõ Latine. Cap. XXX

QVoniam uerò suprà duplices esse sensus significauimus: interiores, exteriorescq; & iam hos qui manifesti sunt, breuiter exposuimus, non inepte opinor fecerimus, si & alteros item occultiores exequamur. Ergo Auerrois inter eos qui Aristotelis interpretationes aggressi sunt, longè ingenio eminẽtissimus, hosce in quatuor distribuit species: primumq; eum cõstituit, qui omnes quæ ab extimis quinq; sensibus haustæ fuerint, imagines colligat atq; percipiat. Quare communem nũcupat sensum: altera deinde uis imaginandi dicta est, cuius officium sit, quum ipsa nihil persentiat, imagines quæ à prioribus sensibus acceptæ sunt, retinere, easq; tertiæ sentiendi naturæ, quam existimandi ac cogitandi uim dicunt, proferre: cuius esse opus arbitrantur, ut ijs acceptis imaginibus, quid, aut quale sit id cuius illæ imagines sunt, iudicet atque percipiat: eaq; ipsa quæ discreuerit, siue conjunxerit, seu conceperit iudicando, postremæ cerebri ipsius sensusq; particulæ, quam memoriam dicunt, seruanda commendet. Sensuum uterque, Augustinus inquit, bonum suum habet, in quo reficitur, sensus interior diuinitatis uegetatur contemplatione, sensus exterior humanitatis perpensione assurgit. Propterea hominem induit deus, ut hominem totum redderet beatum, & eius integra fieret ad ipsum conuersio. Quod uerò ad communem attinet sensum, scitu digna sunt, quæ ab eruditis mandata memoriæ sunt: hunc esse uidelicet, qui obiecta quinq; sensuum sentiat, & actiones eorum, atq; uacationes. Ad quem etiam propriè spectet animaduersio, quando scilicet animaduertimus nos uidere aliquid uel audire. Vnde fit ut sæpe & uideamus & audiamus aliqua, nec tamẽ percipiamus nos ea sentire, quoniam sensus communis imaginatioq; interea uertitur aliorsum. Oportet, inquit Plotinus, hoc esse quasi centrum: sensus uerò singulos undiq; non aliter ad hoc ipsum, quàm lineas à circunferentia ad centrum usque protendi. Atq; uim eiusmodi cuncta comprehẽdentem, re uera unum aliquid esse, neq; esse humidum, aliàs cessaret memoria, neq; durum, periret nanq; docilitas. Et omnino si sit corporeum, formæ ibi rerum se inuicem impedient atq; confundent. In hoc præterea sensu intimo est uisus & auditus & cæteri deniq; sensus: sed hic una forma sunt, potestasq;. Hæc de communi sensu latius excerpsimus, non quidem ostentandi causa, sed lucem ut inferremus nobilissimo auctori, qui undecimo Naturalis historiæ, ubi de oculis agitur: Animo, inquit, uidemus, animo cernimus. Oculi ceu uasa quædam uisibilem eius partem accipiunt atq; transmittunt: sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus uisu: sic in morbo comitiali, aperti nihil cernunt, animo caligante. Sensatos animaduerto prudentes dici, ac sensu ualidos, quod & uulgò usurpamus ferè. Firmicus Matheseos tertio: Mercurius, inquit, quum luna in parte horoscopi partiliter constitutus faciet, qui per regum aut principum seruitia quotidiana sibi subsidia quærent, sensatos quidem & intelligentes, & quorum dicta & rationes ab omnibus comprobentur. Porrò sensuum animal rectè dicimus, sensitiuum autem insciter ac barbarè, siquidem unde corriuetur, haud reperias. Illud ex epistolis Cæcilij elegans est: Sed contra, inquit, sensum quẽdam uoluptatemq; percipio, si ea quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse.

Qui præstantioribus sit sensibus præditus, habere item inferiores, sed non ediuerso. Sensibus abuti omnibus hominem tantum. XXXI.

ITa uerò in ratione facultatum animæ natura comparatum est, sicuti obseruate curioseq; perpendimus, ut qui eius quod nobilissimum est, & habetur, fuerit compos, etiam quæ infima sunt, teneat. Quibuscunq; enim adest, quod λογικὸν dicitur, ideſt ratiocinandi uis: insit & sensilis potestas, ac uegetatrix, necesse est, quam φυλικὴν uocant: cuius plantæ sint maximè participes. Verum ediuerso non fit, siquidem sensilia multa uisimus, quæ tamen rationalia non dixeris. Id ipsum & in sensuum serie contingere, deprehensum est, quando uisu prædita, nec reliquorũ sunt expertia. Quæ uerò tactum habeant & gustum, non statim etiam uidendi potestate cernimus insignia, cuiusmodi conuisitur talpa. Spongiæ tactum quidem habere creditur, reliquorum tamen expertes. Sed enim prius quàm ab sensuum ratione abiungamur: illud perpensione nõ indignum: inter animantes cunctas hominem unum sensibus abuti: quosq;

quosq; optimus atq; indulgentissimus parens elargitus fuerat, tum ut necessitatibus natura duce pullulantibus paria facere possemus, tum ut comptiorem uitam & dignam prorsus dei numismate, transmittendi non abesset potestas, eos ingenij prauitate, & (ut planè dicam) in naturæ contemptum, ad scelerum fomenta uertimus. Nam bruta unam modo tactus uoluptatem sentiunt, dum furore libidinis agitata feruntur in coitũ. In alijs ferè intra naturæ præscriptum compescuntur. Nos uero diuini muneris exculcata lege, deliciarum seminaria sensus facimus, ueluti ad hoc nati, & ad unum hoc cum materno lacte feramur. Nec saltem succurrit, quòd scientissime M. Tullius pronuntiauit, Quum homini deus nil mente præstabilius dedisset, huic diuino muneri ac dono nihil esse uoluptate inimicitius, quando in uoluptatis regno nequeat uirtus consistere. Adde quòd cæteris animalibus, sicuti doctissime Plinius inquit, stati sunt per tempora anni concubitus: homini, omnibus horis dierum noctiumq; reliquis, satietas in coitu: homini, propè nulla. In hominũ genere maribus diuerticula Veneris, excogitata omnia scelere naturæ, fœminis uero abortus. Quanto in hac parte multo nocentiores quàm feræ, sumus! Hisce uoluptatum delinimentis, quæ sensuum germina sunt, ut carerent, quosdam sibi oculos eruisse, exploratissimum est. Alios in uastas solitudines coniecisse sese, ceu præstabilius foret cum feris immanitate insignibus conuiuere, quàm inter homines qui ferantur ratione præditi. Certe per quinq; sensus, ueluti per fenestras, ad animam usq; penetratur. Hæc defigunt humi (ut inquit Horatius) diuinæ particulam auræ. Nec enim capi mentis arx potest, nisi per hæc portarum obijcibus perfractis, & prorsum sublatis cataractis, hostiles copiæ fuerint admissæ, agminatimq; irruerint scelerum incentiua, quibus cælestis animæ fulgor retusus sordescat collutileturq;. Si Circensibus, inquit Hieronymus, quispiam delectetur, si athletarum certamine, si histrionum mobilitate, si formis mulierum, splendore gemmarum, & id genus alijs, per oculorum fenestras animæ capta libertas est: & impletur illud propheticum, Mors intrauit per fenestras uestras. Equidem sensus corporum recte quis dixerit, equos sine freno currẽtes. Animam uero aurigæ modo currentium frena retinere obnixius. Eximia est animæ exultatio, ubi multorum cura non anxie implicitus, paruo acquiescendum fueris arbitratus: mundum, potentiamq; eius omnem pedibus subieceris. Tolle epularum & libidinum luxuriam, nemo diuitias quæret: quarum usus aut in uentre est, aut sub uentre.

Sensum non esse idem cum intellectu. An Homerus animam putarit corpoream. Item an scierit esse præditam ratione. Spiritus & anima an differant. Caput XXXII

PRius uero quàm subtexantur reliqua operis instituti, non fuerit (opinor) uacantis operæ perpendisse, quæ sint de hac re ueterum consulta, qui de natura conscribere aliquid sint adorti. Siquidem magna pars statuisse uidentur, sensum esse cum animo & intellectu idem: nam ita cecinit Empedocles, Consilium ad præsens homini, & sapientia constat. Vbi, Themistio exponente, libro De anima tertio, ex Aristotelis sententia, nihil uidetur tribuisse supra sensum animo: quem prout quæq; res sensibus accidisset, uarie atq; incõstãter impelleret. Sed & Homerus quum dicat, mentem omnibus mutationes uarietatesq; ambeuntis nos corporis sequi, uidetur naturam animi habuisse corpoream, eumq; quasi idem cum sensu putasse,

Talem animum planè mortalibus esse, necesse est,
In lucem primo qualem deus extulit ortu.

Nam si sol & luna, spiritus ac corporis imperium habent, non item ipsos necesse est, qui spiritu consurgimus ac corpore, perinde affici, ut afficiuntur luminaria: quod uel ab Aristotele comprobatum scimus, uti à cælestium rerum peritis asseritur: uerum spiritus rationẽ forsan Homerus non habuit, Plutarcho enarrante. Sed non esse idem intellectum & sensum, efficacissimum id promptissimumq; monstrarit argumentũ, quod quum animalia omnia sint sensibus prædita, solus homo præter eos & mentem obtinet, ac intelligentiam. Porrò quis non uidet alias esse differentias rationalis potentiæ, alias sensuum? Item affectus & opera quis possit negare alia sensibus iuncta, alia intellectui, & rationi tributa? Nam uirtutes animi uidentur hæ, recta opinio, scientia, prudentia: quæ certe ad sensum pertinere non possunt. Item uitia animi sunt, falsa opinio, insciti, imprudentia: quæ

quæ profecto ſenſibus nemo unquam tribuerit. Quòd ſi uſquā dictum reperias, animalia nonnulla quæ ratione careant, animum tamē & intellectum habere, ſcito abuſionem nominis in eo factam: nullum enim præter hominem animal compos & particeps animi eſt. Cæterum nonnulla ſpectris & uiſionibus ualent, quod genus phantaſiam & imaginationem appellant. Imaginatio autem quamuis ſit præſtantior & nobilior ſenſu, longe tamen inferior animo intellectuq; eſt: utpote quæ tanquam in confinio utriuſque ſita poſita. Ita fit, ut ea uis ſenſum quidem ſequatur, ſed actionem animi antecedat. Proinde uiſa, ſenſaq; ſimul illata animo ſunt, excitant adiunguntq; ſibi cōmotionem illam quam ἐνόλγλιν dicunt. Sed enim qui uberius noſſe iſta cupit, adeat eum cenſeo, unde hæc paucula mutuati ſumus. Adnotandum uero parte hac, ſpiritum & animam eſſe in homine idem, etiam ſi aliud indicet ſpiritus, aliud anima. Nam ſubſtantiæ ratione ſpiritus inditur nomen, anima uero uiuificationis uim complectitur. Eſt utiq; eſſentia eadem, cæterum diuerſa ſit proprietas. Spiritus eſt, quia rationalis ſubſtantia: uerum ut eſt uita corporis, anima. In quem ſanè ſenſum illud uenit euangelicum, Qui perdiderit animā ſuam, ſaluam faciet eam. Dicitur tamen mens item rationalis ſpiritus, ubi ineſt ſcintilla quædam ceu animæ oculus, ad quem imaginatio pertinet, ac dei cognitio. Animæ oculus mens eſt. Mentem certe Apoſtolus ſpiritum uocauit, quum inquit, Renouamini ſpiritu mentis ueſtræ: id eſt mente. Spiritus quin etiam animæ uis intelligitur mente inferior, ubi rerum corporalium exprimuntur ſimilitudines: nec ſpiritus ipſe corpus eſt, ſed corpori ſimilis. Quæ enim ſpiritu uidentur, corporalia non ſunt, ſed corporibus ſimilia. Facies nanq; hominis & nobis forinſecus nota eſt, & in memoria noſtra imaginem habet, incorporalem utiq;, ſed corpori aſſimilem. Ille ſpiritus, inquit Auguſtinus, ad imaginem dei ac ſimilitudinem dicitur factus, cui ueritatis cognitio ineſt, & uirtutis amor. Siquidem in cognitione imago eſt, at in dilectione ſimilitudo: imago, quia rationalis: ſimilitudo, quia ſpiritalis. Sed illud amplius animaduerſione dignū, ab Plutarcho probari, primum ab Homero animam credi immortalem: ſicuti ubi ait,

Ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη, Ἄϊδόσ δὲ βεβήκει.

Euolans autem è membris anima inferos petijt. Porrò non aliud eſſe hominem, quàm ipſam animam, quod & à Platonicis exceptum eſt. Corpus item eſſe animæ carcerem, quod philoſophi ſtatuunt: proindeq; corpus uiuens ab eo ſemper dici δέμας, quia ſit animæ uinculum, quod δέδυμὸν uocant: mortuum uero, ab anima ſequeſtratū, σῶμα, quod ueluti ſepulchrum relinquitur. Nuſquam uero in poemate Homerico animam dici corpus. Quin & diſtributionem Platonicam, qua is philoſophus rationem capiti attribuit, iram cordi, concupiſcentiam iecori, ex uerſibus Homeri comprobat: nam ubi ſecum Achilles diſceptat, ulciſci ne præſtet, an iram ſedare: oſtentans ſeſe illi Minerua non aliud innuerit, quàm prudentiæ lumen. Sed nos iam animæ apicem contingamus. Quia tamen liber hic iam extumuiſſe ac ingranduiſſe uidetur ſatis, quæ ſuperſunt haud parum multa, ut lector, ceu interiuncto refectus itinere, hilarius reliqua perſequatur, in ſequens regerentur uolumen.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIBRVM ANTIQVARVM lectionum tertium Præfatio ad reuerendum in CHRISTO patrem D. Ioannem Mariam Mattarellum Rhodiginum ac epiſcopum Caſenſem religioſiſſimum.

ETiam ſi uniuerſim prodeuntibus hiſce noſtris libellis artium bonarum ſtudioſos cōpellare, non ab inſtituti operis genio, quicunq; ſit is, diſſentaneū cenſui: nihilo ſecius ſi in partibus laboris mei intima nobis iunctos beneuolentia conſalutauero, & quantum ualemus uindicias ſecundum immortalitatem pronunciauerimus, abſonum (opinor) uel quod Græci dicūt ἀπὸ σκόνυσον, fecero nihil: quando in turbam coniectos ſe, queri non poterunt, & nil à me repenſum amicitiæ, uel inimicus iudex ne ſuſpicionis quidem indicium eſt habiturus ullum. Et ipſe porrò pleniore obſequio noſtris rebus fauentes uidebor

bor promeritus. Quoniam uerò ſequens libellus quod & prius eſt factum, optimi maximi dei opus admiratur inenarrabile: tu uerò Ioannes Maria reuerende antiſtes tum loco, tum moribus principi illi naturæ propior es factus, duce (quod aiunt) uirtute, comite autem, non fortuna, quæ prophanis modo utranq; paginam facit, ſed ipſa illa ſacerdotali luce, qua fulgurant uibratius ſanctorum mentes, dum labia eorum cuſtodiunt ſcientiam, & in ſupercilio montium excitatam ciuitatem ſciunt non poſſe latere: inde occurris mihi ſecundus: quē ad ſudoris noſtri partes aduocem, in quibus eminentiſſimi agentis immenſa in nos exequimur munera: nec id, quia tereres aures tuas, excuſſumq; iudicium fugiant hæc, qui multiplici ſapientia præcellis, Canonum quoq; decretis cumulatiſſimè imbutus: ſed ut inſtitutis tuis, & integritati clariſſimæ munuſcula proferremus peraccommoda, ne fieret illud ex triuio, τὸν φακῆ μύρον. Expreſſit hoc præterea nobis, ut ſanguinis coniunctionem præteream, & communes lares, communis item patriæ ratio: quæ bene ſentientes, honeſtiſq; præcipue initiatos literarum ſacris ita peruincit, quo damq; uelut ferrumine coaptat componitq;, ut non magnopere nexum cōperias arctiorem. Tuis ergo auſpicijs publicum indipiſcetur ſequens liber, cui tu ſanctis precibus progreſſus concipias fauſtos, uelim. Rimabimur autem philoſophorum ſacraria, uerum ſic, ut Latinè loquamur, ne theſauros à me quiſquilijs intelligi putes: quando, ut nunc eſt, ſapientiæ ſtudium Silenis ſimillimum dixeris, quorum imaguncula hiſpido ferè uiſuntur ore, ac ingrato prorſum, intus contecta diuiniore forma, ſuo, ideſt incomparabili ornatu ſplendida: nobis uerò in tam læto eruditorum prouentu fuerit turpiſſimum iſta reticere. Nam Philocteres turpè ſibi duxit, tacere cum barbaris. Et hunc Ariſtoteles imitatus, Iſocratem pati dicere.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI TERTIVS.

Intellectus agens & poſſibilis: illum dici à Platonicis mentē: hunc uerò rationem. Mens cur dicitur. Scanſilis ad deum ratio, ex Theologumenon libris.

Cap. I

VAE DAM ſunt, inquit Auguſtinus in libro De ſpiritu & anima, ſupra intellectum humanum, quædam iuxta, quædam infra: ſiquidem cognoſcit deum anima ſupra ſe, angelos iuxta ſe, at uerò ſe in ſe: quicquid cæli continetur ambitu, infra ſe. Igitur ad ea percipienda quæ ſunt ſupra ipſam, indigere uidetur omnino anima irradiatione ab ipſa luce ueritatis primæ, quæ dicitur mens uel intelligentia, quam prodit Auguſtinus idem, nulla interpoſita natura, formari ab ipſa ueritate. Proinde reſpectu ueritatis ſummæ, & eorum reſpectu intelligibilium quæ humanum excedunt intellectum, eſt intellectus agens Deus, & huiuſmodi illuminatio eſt gratiæ infuſio ad diuina contemplanda. Ad ea uerò pernoſcenda quæ prope nos ſunt, ut ſunt angelicæ eſſentiæ, indiget item anima reuelatione angelica, ſiue inſtructione: qua in re dicitur item angelus, intellectus agēs. Ad eorum uerò perceptionem quæ intra animam ſunt, ut eſt ipſa anima, & potentiæ ipſius, habitus, ſcientiæ ac uirtutes, non indiget anima lumine extimo, ſed innato: & propterea Auguſtinus ait, animā cognoſci ab ſe in ſe, quia cognoſcit ſe eſſe, ſentire, ſcire aliquid. Idem aſtruitur de perceptione eorum quæ infra nos conſtituta deprehēduntur, ad hoc enim lumē intimum ſufficere, hoc eſt intellectum agentem, uim animæ ſupremam, cuius operatio eſt (ut inquit Auicenna) illuminare, ſiue intelligētiæ lumē diffundere ſuper formas ſenſibiles in imaginatione exiſtētes: rurſumq; illuminando abſtrahere à materia, & abſtractas copulare ſeu ordinare in intellectu poſſibili. Proinde quando dicimus, intellectum poſſibilem ab agente formari, non intelligimus quod doctiſſimis placere uideo, accipere formas, ſed illo præſente, formis ſuis efficacius uti & copulatius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tius. Id exemplo patere quadamtenus potest. Sunt qui chartæ inscribant literas succo capæ, sed hæ non percipiuntur, nisi caleſiat charta. Eiusmodi habet rerum formas, qui dicitur possibilis intellectus, quæ in cõspectum ueniunt, ignis diuini præsentia, sicut & colores lumine solis. Intellectus noster non est in potentia ad hoc, ut fiat intellectus atq; intelligibilia, sed ad ultimam intelligentiæ intelligibiliumq; perfectionem. Sciendum uerò obiter, quam in anima Platonici rationem dicunt, Peripateticos uocare intellectum possibilem: quam uerò illi mentem dicunt, hos intellectum agentem nominare. Scribit Auicẽna, quadrifariam dici possibilem intellectum. Nam dicitur primò, ut habens possibilitatem tantum, ut sit ueluti potentia materialis ad similitudinẽ materiæ primæ, quæ ex se formam habet nullã, sed est omnium formarum subiectum. Deinde est intellectus dispositus, qui est, ubi quis iam in intellectu principia continet, hoc est propositiones, quas credere contingit, quæ non aliunde, sed per se notæ sunt, ut quum proponitur esse totum sua parte maius. Postea est intellectus perfectus, qui iam conclusiones tenet eorum, quæ sequuntur ad principia, actu tamen ad eorum non cõuertitur speculationem. Postremò dicitur in actu intellectus, quum iam actu speculatur. Primus uocatur materialis intellectus, secundus in habitu, tertius adeptus, quartus accommodatus. Esse uerò intellectum agentem eisdem fermè rationibus Auicenna probat, ac diuus Thomas in Theologiæ compendio. In potentijs, inquit Thomas, sensitiuis formæ rerum sunt particulares, uerum non sunt actu intelligibiles, sed potentia tantum. Intellectus enim non nisi uniuersalia intelligit. Quod uerò in potentia est, non reducitur in actum, nisi ab aliquo agente. Esse igitur aliquod oportet agens, à quo species in potentijs sensitiuis existentes fiant intelligibiles actu. Hoc autem intellectus possibilis facere nequit, ideo necessarius est intellectus agens, qui species intelligibiles in potentia, faciat intelligibiles actu: sicuti lumen facit colores potentia uisibiles, esse actu uisibiles. Sunt qui apud Theophrastum, Iamblicho & Plutarcho auctoribus, intellectum possibilem esse nobis duplicem interpretentur: quorum alter, & idem primus semper in actu, dum semetipsum intelligit, sequentia sub se cuncta cognoscit. Alter secundus transiens de potentia in actũ, est ratio. Quum dicitur tabula nuda ab pictura omni & literis uacua, intelligendum secundum quãdam proportionem putant: nõ enim ita dicitur, quasi intellectus nullo modo species habeat, sed quia intelligibilia quæ in eo collocantur, intelligibilia quidem sunt, sed ita, ut sint à separatis intelligibilibus illustranda, ut syncere prorsus intelligibilia sint, propterea coloribus comparantur. Theophrastus absurdum putat, materialem intellectui naturam huic dare, atq; arbitrari materiæ modo nihil esse in actu, sed potentia omnia. De intellectu agente sic item reperio, esse intelligibile lumen ueritatis primæ nobis per naturam impressum, semper agens, sicuti lux semper irradiat: proinde est illud in Psalmo propheticum: Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Cæterũ parte hac commonitos legentes uelim, sicubi pugnantia uideor prodere, mirandum haud ita esse, quando ex diuersis racematio fit, & Platonicos consectamur parte plurima, sed & in alijs diuersitas ad suos regerenda auctores est, ne quis agrestis, ac indomitus certator protinus calumniam intendat. Illud quidem ex Christianis promitur fontibus, dici ab Mene mentem. Est autem Græco sermone luna, mene. Quam crescere modo perspicuum fit, modo deficere, ac uaria commutari uisitationis uicissitudine. In id tamen deniq;, quod fuit, nouitate quadam perfecta, uelut postliminio redire. Ratione consimili humana mens nunc summis caput inserit, nunc ad ima relabitur, quandoq; in se collecta ueris falsa reluit, & corporeis interim intendit administrandis, sæpe æternas perpendit rationes ac speculatur. Sunt qui dici mentem coniectent, quod in anima præcellat & emineat, quia sit animæ uis præstantior, à qua exoritur intelligentia. Certè rationale lumen ac intellectuale, quo ratiocinamur, intelligimus, sapimus, mentem nuncupamus. Quòd si scansili motu summa petere connitaris, primum ingerit se sensus, imaginatio mox, inde ratio, intellectusq; ac intelligentia. In apice uerò surrecta stat sapientia. Siquidem summa est sapientia Deus. Hominis sapientia pietas est, qui dei cultus intelligitur. Sensum autem dicimus, animæ uim corporearum rerum corporeas excipiẽtem formas præsentes. Sicut imaginatio absentes uersat, ex sensu propagata, proq; eius uarietate, diuersa ipsa quoq;. Ratio uis animæ dicitur, rerum naturas corporearũ, formas item, differentias

rentias, propria perpendens accidentia, incorporea quidem omnia, nõ extra corpora tamen, ni ratione subsistentia. Intellectus inuisibilia percipit, uelut angelos, dæmones, animas. Intelligentia deo subijcitur immediate, potẽtia animæ & ipsa, summum uerum & in commutabile expendens speculatione eminentissima. Quicquid percipit sensus, repræsentat imaginatio, cogitatio format, ingenium inuestigat, iudicat ratio, memoria seruat, separat intellectus, intelligentia comprehendit, ad contemplationem prouocans.

Auerrois de intellectu agente sentẽtia. Quid Auerroem quandoq; in Aristotele interpretando fefellerit. Quam esse opinentur eruditiores Aristotelis in ea re sententiam. Cap. 11

AVerrois eximius Aristotelis interpres mentem hanc humanam, siue Aristotelico more agentem collibeat intellectum nũcupare, æternam putat tam ex parte anteriore, quàm posteriore. Esse quoq; mentium infimam omnium, & unicam. Nam sicuti cælestes globi singuli singulas habere mentes uidentur, ita & orbis hic inferior unam, ut ipse uult, habet, quæ non huius hominis sit, uel illius: sed humanæ speciei mens sit, & dicatur, ut speciei unicæ unicus sit intellectus in hoc orbe inferiori, ut pleriq; intelligunt, ubiq; totus. Compingi siquidem putat hominem ex corpore & sensiua anima, nam intellectiuam excludit prorsum. Arbitratur tamen inter sensiuas animas quiddam habere excellentius, distansq; à brutis plurimum hominis animam. Porrò hominum quenq; propria pollere anima, sed mortali. Cuius præstantior facultas uis nuncupetur cogitatrix, siue (ut dicitur Græcis) phantasia. Inesse item concipit brutinis animis existimatricem potẽtiam quãdam, qua duce utilia sibi, & diuersa cõfestim naturæ instinctu dispiciant & appetant uel auersentur. Differre ab humana, quia non naturæ sequamur ductum, sed ratione indagemus, cõsultemus, exsequamur. Ita tamen, ut uniuersalibus sequestratis, partibus tantum affigamur inhæreamusq;. Proinde rationem nuncupat particularem: intellectum uerò rationem uniuersalem. Et in cerebri meditullio particularis eiusmodi rationis sedem struit, imaginatione constituta proxime, & postmodum memoria. Nam sensum arbitratur communem, qui sensuum quinq; operationes aduocet in sese, principem locum sibi uendicare, mox ut subsequatur imaginatio, earum custos imaginum, quæ in communem sensum coierant, Tertius facultati destinatur cogitatrici locus, quæ dijudicet in imaginatione composita. Postremò est memoria thesaurus, quæ proferuntur, iudiciorum. Cogitatrix igitur uis menti in primis proxima est, adeo ut mens illi adsit ubiq;, & intelligẽtiam suam per eius expleat adminiculum, dum simulacra rerum in cogitatrice uirtute lucentia mẽtem ad intelligendum mouent. Occasionem præbet homo intellectui ad speculãdum, ut coloratum lumen oculo ad uidẽdum. Intellectio nullatenus in homine est, sed in mente sola, quam cogitatio nostra pulset. Cogitatrix anima unitur puero statim, at multo post mens, quum simulacra in cogitatione adeo sunt pura, ut intellectum moueant. Hæc magni interpretis placita, quæ suis nituntur rationibus, apud philosophos latius expositis. Mihi illas apponere, & acrius cõsectari, non est usum. Illud modo dixisse, satis superq; fuerit: omnia quæ de mente sensit Auerrois explodi, ut falsa, ab scientissimis uiris, longè ab CHRISTO seiunctis, ne dum ab Christianis patribus posse probari putes. Cur autem Commentator tam sæpè ab Aristotelis sui sentẽtia uideatur deuius, inde factum uolunt, quod is in Hispania natus, & Arabum idiomate imbutus, quum Græcæ literaturæ ne apices quidem imbibisset, Aristotelis libros in barbarum sonum nõ tralatos quidem, sed mutilatos, decurtatos peruersosq; quum lectitaret, in ijs quæ altioris sunt scientiæ, & interioris sensus, auctorem eminẽtissimum studio breuitatis ita sæpe concisum, ut sensuum acumina sudantes philosophos distineant diu multumq;, minus minusq; consequi ualuit. Quod ita esse, comprobat Plethon, & inde argumẽtum euidens, quod Græca Aristotelis uerba interpretem quandoq; confodiunt. Auctor uerò est idem Plethon, apud Aristotelem animos humanos esse multos, & quidem sempiternos, quanquam Alexãder scribat, mortales esse animos, ab Aristotele iudicatum. Sed ipse in Naturalium quæstionum libro, si tamen in familiam recipitur, animam esse fatetur immortalem, in corpus tamen mortale cõtrusam mortalis speciem præbere. Sed & alibi cælestes, diuinosq; hominum animos uocat. Themistius item putat, mentem quidem agẽtem unicam: capacem uerò

multiplicem ab eo credi,& perpetuam utranq;. Sunt ex eruditis, qui ab Aristotele animorum immortalitatem in libris De anima, non poni quidem, quod facere Platonem, cauillantur,sed uelut per accidens demonstrari.Nanq; immortalem esse animam,si à corpore ualet seiungi.Separari comprobat planè, si operatio ineſt, à corpore disparata. Intelligendi actum organum haud exigere, opinatur. Quoniam organicæ uirtutis suum est tum rerum magnitudine,tum etiam numero lassescere.Quod in intellectu contrà omnino fit:nam eminentissimum quodq; ut intentissime speculatur,ita roboratur maxime, uegetiusq; cooritur ac erectius. Vegetatricem sanè animam,& sensilem mortalem ab eodem tradi,confirmant,utpote quæ de potentia materiæ prodeant. Addunt illud quoq;, intellectiuam animam esse,sensilis formam, uegetatricis uerò hanc. Vbi autem ait Aristoteles,intellectum forinsecus aduenire,exponunt,idest non de potentia materiæ.

Humanæ speciei laus exquisita ab ingenij, memoriæ, uaticiniorum, locutionis potestate. Animam esse Dei ciuitatem, CHRISTI sponsam, Spíritus sancti templum.Interim cur homines dicantur Alphestæ. Cap.III

SEd nos denique ab hisce rerum difficultatibus, forsan obscurioribus quàm ut facile percipi ab mediocriter eruditis ualeant,quibus nos ista euigilamus, re uulsi in ea diuertamus uireta,ubi inenarrabili uarietate floribus passim nitescentibus,coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modo, sed halitu fragrãtius,& succulentia quodammodo alant, impleantq; ratione mira:& sentiatur tamen in ijs austerior quædam suauitas, nõ dulcis, neq; decocta. Scitum est illud M. Tullij, Voluptatibus maximis fastidium esse finitimum.Porrò unguentis minus diu nos duci, summa & acerrima suauitate conditis,quàm his moderatis: & magis laudari quod cæram,quàm quod crocum olere uideatur. Sed enim quid hic primum mirer? quidue postremum? Ingẽs hic inuitat locus,libeat modo uagari, uerum cum delectu rerum modum seruabimus,ne inopia ieiuni aridiue simus, aut ubertate nimia luxuriantes onerosi ad molestiam usq; legentibus nostra hæc qualiacunq;, protinus euadamus. Quanquam non me latet,Fabio astipulante, esse facile ubertatis remedium. Igitur in hominis contemplatione occurrit admiratio prima bonitatis diuinæ, quæ munera præcipue quatuor tanta est benignitate dilargita,ut nil ei magnopere carius, nil fuisse pensius uideatur. Primum est,ingenij aptitudo mira,cuius ui primo quoq; tempore numerosissimam rerum seriem percipere ualeamus.Mox & memoria,quam uerissimè auctores celeberrimi thesaurum quendam rerum arbitrantur. Non deest in plerisq; item fatidicus spiritus, & quæ deum modo deceat,futurorum perspicax inspectio. Addita postremò loquẽdi potestas inter cuncta summè mirabilis,& flexanima,ut Enniano interim uerbo utamur,atque omniũ regina rerum oratio, quæ nõ currẽtem modo succẽdere, sed & languentem possit commouere.Equidem ita statuo, esse in humanis rebus amplum abunde, si quis suppetente omnium quibus cõtingit indigere plurimis,copia,doctrinarum sibi uẽdicet gradum aliquem.id quod ueteres sapientes fecisse, ut comparatis necessarijs cœperint philosophari,tradẽti Aristoteli credimus.Quòd si externis destitutus omnibus, nihilominus quis ad procinctum tendat:quo tandem ingenio esse uirum eiusmodi censueris? Quid si mancus corpore? quid si cæcus? Mirum fortè uideatur hoc, aut impossibile potius.Atqui esse uerius uero,non coniectura ducimur, sed impellimur exemplis.Homerum uatem clarissimum eò prouectum auctoritatis nouimus,ut etiam literarum parens & doctrinarum fons à celeberrimis pronũtietur auctoribus. Oculis tamẽ captum Græca tradit historia,uel nominis argumento. Quin & summa omnium inopia pressum,lustrasse insulas & urbes, corrogantem hinc inde fomenta uitæ. Quis obsecro in mendicabulo id genus eam scientiæ magnitudinem expectasset, quam in carminibus eius expendimus? Eam porrò dicẽdi facilitatem & inaffectatam Venerem: sed quam uix ulla consequi ualeat affectatio? Nõnne Alexandrinum Didymum scribit Hieronymus, ab ineunte ætate excæcatum,scientiarum adyta secretiora tentasse præcelso animo,& consecutum felicissime? Sed quod mirari satis non est, geometrica theoremata excellenter etiam tenuisse? Mortalis naturæ germina non sunt hæc, cælestem redolent maiestatem, unde sese propagatam rationalis natura plurimis ostentat indicijs:nam & idem eminentissimus uates Homerus homines significanter ἀλφησταὶ nuncupat, ideſt indaginis multæ,ac

ingenij, ac inuentionis. Quo argumento traditum Varroni scimus, artes intra mille annos compertas,absolutasq;.Quòd si futurorum præcentionem latius hic exsequi libeat,pergamq; non Aegyptiorum aut Chaldæorum præscita plerunq; stupenda recensere, uerum propheticum potius afflatum,& augustiores animas, in ipso diuinitatis sinu planè diuersantes,uehemẽter sum ueritus,ne tanta quis maiestatis amplitudine attonitus,non humanam animam,sed deum ipsum putet humano in corpore hospitantem, arcana explicare obscuritatis immensæ,quæ liceat homini nec scire,nec eloqui. Expende apostoli Ioannis raptum ad Trinitatis intima, & recumbens caput in saluatoris CHRISTI pectus, è cuius nutu suspensa est uniuersa rerum moles. Expende seculorũ ordinem,& caliginosa futurorum inuolucra unius hominis patefacta menti: quam ibi maiestatem concipies animo? Quid illa uerborum facundia, quæ tanta facilitate motus animi promit omnes lingua interprete? Et hoc quidẽ seu τὸν ἐν ἀληθείᾳ λόγον perpẽdas,seu τὸν ἐν πνεύματι: utrobiq; enim in animo & labijs enitescit humana laus.Quid huic adnexa scribendi ratio diuina? Quænam eloquentiæ fulmina? quod aureũ Xenophontis flumen? quæ Ciceronis copia, Romani eloquij arx eminentissima, pro dignitate adæquare magnitudinem queant? Homini laus hæc peculiaris est,atq; immo diuina. Siquidem bruta corporei motus uarietate,etiam si maxime uaria,nunquam emolumentum eiusmodi ne minima quidem parte consequantur, etiam si uel Proteo celerius se agiliusq; transforment.Porrò latrent licet,infremant,rugiant,sibilent,infrendant,hinniant,quouis modo truculentum elidant barritum:una uox hominis clemens,sedata, mitis explicat clarius, promit plenius,alit uberius,placat,excitat, impellit, euertit, retinet, surrigit. Omnia denique perficit,quæ diuinus animus, tanquam interpreti diuino, linguæ plectris mandarit exponenda. Memoriæ uastam (ut sic dixerim) capacitatem, & supellectilis omni auro promicantioris conditorium, non quidem ossuarium, sed diuinum, quo uelut ex breuiculo, nil non auditum integre pronunciatur, consulto prætermittimus, quoniam ei rei latior destinatus est campus. Iam illa memoratu iucundiora, quæ promit Aurelius Augustinus: Anima, inquit, dei ciuitas est, quæ glorioſius prædicatur ad imaginem & similitudinem dei facta. Ciuitas hæc Hierusalem nuncupanda merito, quoniam ad summæ pacis fruitionẽ creata. Huius mens paradisus dici ualet: in qua quum cælestia meditatur, agit planè in deliciarũ horto. Domus item summi patrisfamilias anima est, per morum unitatem: sponsa CHRISTI, per dilectionem: spiritus uero sancti templum, sanctificationis intuitu. Ciuitas, inquam, æterni regis, concordiæ ciuium, ac pacis ratione. Sed ubi nam ciues? nempe naturales ac ingeniti uigores animæ. Quorũ distinguuntur gradus: sunt enim supremi quidam, infimi alij, mediana tenentibus quibusdam. In fastigio collocatos ueneramur intellectuales sensus: in meditullio rationales complectimur: in imo animales non negligimus. Appetunt hi sensibilia, rationales discernunt & aspernantur: ad diuina seuocant intellectuales surriguntq;, uelut consiliarij censentur hi, ac seniores: militum uim obtinentibus qui rationi obsequuntur, quoniam obrepentes hostes allectatione sensili reprimunt, corpori necessaria, uelut rustici, ac opifices, suggerunt animales.

Inesse animis humanis scientiarum thesauros latentes,iuxta Platonem. Cur Musæ, Iouis & Memoriæ dicantur filiæ. Quomodo ab quibusdam reluatur Platonis opinio. Cap. IIII

ILlud uero quàm amplum,quamq; in nobis magnificum est:quod Plato insinuandum censuit,inesse mortalium animis uniuersis scientiarum ueluti seminariũ quoddam & planè thesauros,qui mirabiles concitent amores sui? Experimento id in se ipso quisq; condiscit,modo intendat:nam sicubi reconditum quippiam uenamur anxie,postea quàm abiunctis ad tempus sensuum,& phantasiæ molestis obicibus,mentis intima,uelut secretius quoddam penetramus adytum, inibiq; ratiocinamur subtilius,rimamurq; amplius, confestim tanquã obductam reuelamus lucẽ,effulgereq; protinus quod uenabamur aduertimus. Propterea sic canit Pythagoras:

ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐσσὶ βροτοῖσι,
οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δέκνυσιν ἕκαστα.

Quibus sanè scientissimus auctor, homini concipiendam scribit fiduciam, quod sit no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis diuinum genus,& augustior natura promat in lucem, monstretq; omnia. Porrò animus noster, dum scholas frequentamus exhibemusq; nos conformandos decoquendosq;, nonnunquam dum dictat formator, necdum missa uoce, concipit mox enuntianda, præsagitq;. Sæpe uerò quæ imbiberit discendo, recoquit, refingitq;, multoq; præstat meliora. Quinimmo parit ex se, præceptore nullo, tanquam scientiarum seminibus quibusdam præfœcundus, ut ager, fruges parturiens. Proinde colligi potest, docentem non tam uideri præceptorem, quàm ministrum. Propterea q; in libro De scientia Socrates apud Platonem se obstetricis astruit filium, nec eo contentus obstetrici quoq; persimilem se esse ait, ut qui adolescentibus erudiendis non tam scientiam induceret, quàm educeret: sicut illa fœtum non utiq; concipit, sed conceptum iam euocat. Quis oculis insinuauit uisum, uel aures ita instruxit, ut audire sciant? Oculis certe uisum nō præstat medicus, sed uel superinfusas discutit caligines, uel in obiectum dirigit. Cōsimiliter discentium animis nō infundit sciētiam doctor, sed obductum terrena caligine detergit situm, aut semitam monstrat. Sicuti canibus uenatoria ineſt uis, leonibus elephantisq; robur, itemq; ad pernicitatem equis innatam inspicimus uirtutem: ita & humanis animis scientiarum lux ingenita est, paulum modo obnubilata & fuscior. Cui si illustrator opportune adhibeatur, emicat inde claritas nitidissima: uelut animalium uis nō sæpe se promit, nisi exercendo intenderis, & sopore ac ueterno (ut sic dicam) excusso, actum induxeris peruigilem. Quod ipsum ferè usu uenire in præceptore ac discipulo, locupletissimus testis scise ingerit in libro De republica septimo doctissimus Plato. Sed & in libro De sapientia, Socrates inquit Theagi: Nemo unquam à me didicit quicquam, etiam si mea consuetudine multi euaserint doctiores, me tum exhortante, tum bono dæmone inspirante. Sed cur nam Orpheus Musas esse dicit Ioue genitas, ac Memoria? Opinor, quoniam ab origine scientiæ fons insitus est nobis ab omnium patre, sed non satis profluens, nisi quis corriuarit. Quin & Memoriam poeta idem continere mentem scribit, excitareq; omnia sinuosis (ut ita dicam) animi anfractibus delitescentia, illatebrataq;. Postremò apud Platonem in Timæo traditum, scimus: Species rerum, & artium regulas mentibus nostris prodeuntibus inditas, non secus ac angelica mens credatur insignita. Sed ista fuerint philosophorum maximi decreta, ne omnino sim alieni periculi succidaneus. Nos & hic & alibi id demum uolumus ratum, cui calculum Christiana adiecerit ueritas: ut abunde norint omnes, nobis in procinctu esse cuncta, uti araneæ suum linqua mus uenenum. Scimus ab summis traditum uiris, positionem huiusmodi parum cōgruere: ac primò quidem, quia si adsit animæ naturalis, & insita rerum notitia omnium, fieri posse haud uidetur, tātam omnino obrepere obliuionem, ut nesciat prorsum huiusmodi se scientiam tenere. Nam quæ naturæ ui insunt, obliuiscitur nemo, sicuti esse maius sua parte omne totum. Porrò si naturalis cōceditur animæ ac corporis nexus, quo nam fiat modo, ut ab naturæ ui tantum sese promat impedimenti? Deinde an non aduertimus, sensu deficiente; rerum quoq; scientiam perire, quas illo percipias sensu? Quippe ab natura cæcus colorum notionem haud assequitur prorsum ullam. Quod non fieret utique, si naturali essent ui insitæ nobis intelligibilium rationes omnium. Quòd si in homilijs Ascensionis ait Gregorius, Hominem habere cum angelis intelligentiam communem, qui per insitas formas naturali potestate norunt omnia, ex quo in libro De causis, Omnis intelligentia formis plena est: sciēdum, angeli intellectum eo supereminere, quia per intelligibilium species perfectus est naturæ suæ ui. At humanus intellectus ad hoc genus species in potentia est. Interrogatio autem concinna ex principijs progreditur communibus per se notis ad propria. Per eiusmodi uerò progressum in animam discentis inducitur scientia. Proinde ubi iterum recte interroganti respondetur, non ideo fit, quia nouerit ea prius, sed quoniam noua condiscit: certior enim fit de posterioribus per priora.

Hominem unum nescire imperium pati. Item affectare, ut sit deus. Qui cōquisiuerint honores diuinos. Quid itē humana species credatur tum solaris, tum Mercurialis. M. Antonij historia, item Caligulæ, ac Magni Pompeij. Spudarchæ qui.

Cap. v

Hactenus

HActenus quidem multiplici rerum dignitate ab optimo maximo Deo excultam uideri rationalem naturam, pro ingenij captu (ni fallor) monstrauimus. Cæterum superſunt ne alia? Immo uerò nec erit finis, si omnia libeat amplecti. Nunc illud præterisse nequeo, inter animantes cūctas unum esse hominem, qui seruitutis malum pati nequeat. Exemplis certe cognitissimum, & in se quilibet experitur: enitimur siquidem etiam in apinis tricisq; omnino exsuperare, succumbere uel ludēdo putamus ignominiosum, uincere autem speciosum in primis, & naturæ consentaneum, quæ sublimior augustiorq; uideatur, quàm ut iugum subeat, digniorq; quam in rerum fastigio statuas. Celeberrimum est Agrippinæ dicterium, Nam cæleſtium rerum scientia quum pronuntiaret quidam, fore ut imperaret quidem Nero, sed & matrem perimeret, uelut amens intonuit altius, ἀρπίσαν ἀτωμε, μόνου βα σιλδυσάτω: interimat, inquit, regnet modo. Sed inspice, obsecro, animi altitudinē & maiestatem, quam satis demirari nequeas. Comparet aliquis mundi uniuersi imperiū: umbraticos enim prætereo quæstus ac sellularios, acquieturum ne illum putas? minime. Si mundum esse alterum perceperit, confestim & illum subijcere sibi affectabit amplius, aliàs æstuat infelix angusto in limite mundi, ut Gyaræ clausus scopulis, paruaq; Seripho. Hinc illa prorupit mox immensa auiditas, & nimium sese attollere gestiens magnitudo, uesana illa quidem, uerum ex magnifico profluens fonte, ut pleriq; diuinos etiam honores sibi arrogare sint adorti: quoniam Dei tantum sit, omnia sibi subiecta despicere. Quo nomine ridendus quidem Empedocles, ridendus & Alexander, nobis præsertim CHRISTI doctrina imbutis, non tamen eatenus quàm quibusdam uidetur. Omnes nimirum idem affectamus, sed tacite. Si ex uoto rem cessuram opinaremur, uelis remisq; arriperemus omnes, quod minus explorate in illis uellicamus. Alexandrum scribit in historijs Ioannes Monachus, quum iaceret cōclamatus planè, uoluisse clàm in Euphratem se demergere, uti opinionem post se relinqueret, ceu morbo non foret absumptus, sed integer ad deos abijsset. Græcorum commentarijs proditum, nouit eruditissimus quisq;, fuisse in Libya uirum nomine Psaphonem, qui nimio plus naturæ bonis instructus, quum intra cæterorum pellicullam se haudquaquam posset comprimere, insita animi magnificentia latius sese expandente, consilio admodum ingenioso & uafro diuinitatis opinionem adscisscere sibi adortus est, captisq; auiculis quæ ad humanum sermonem pernoscuntur dociles, subinde illas artifici consilio instruere cœpit, ut articulate prorsum enuntiarent, μέγας θεὸς ψόφων, magnus est deus Psaphon. Quæ ubi dictaram fabulam expeditè perdidicisse sunt uisæ, emisit eas Psaphon. Illæ uerò passim, ut assolet, cantillantes eandem repetebant. Quod audientes incolæ, putantesq; fieri diuinitus, ut qui commenti forent nescij, Psaphonem ut deum sunt uenerati. Antiochum Syriæ regem scribit Eusebius, esse uocatum θεόν, ideſt deum. Caium principem inter deos à semetipso relatum quis non nouit? qui & Iouis maximi nomine statuas erigi sibi imperarit? Diocletianum sunt qui tradant primum se ut deum adorari iussisse, quum gemmas uestibus & calciamentis inseruisset, quanquam ante illum imperatores omnes salutari ut iudices cōsueuissent, & chlamyde tantum purpurea ab priuatis distarent. Sed id utiq; mirabilius, eūdem hunc Diocletianum apud Salonas in proprio uillæ palatio, statu priuato morientem, mox in deum esse relatum, quod uni tantum cōtigisse putant chronographi. Haud hinc porrò dissitum & illud quod in triumuiratu M. Antonius, quū Athenis debaccharetur, Dionysium se dici uoluit: quam rem non neglexit Dion. quin super theatrum schediam sustruxit, ut scribit Athenæus, uirenti ornatam materia, quod Bacchicis fieri antris assueuit, ac tympanis, nebridibusq;, & Dyonisiacis id genus ludicris alijs propendentibus, ab matutino cum amicis ad ebrietatem usq; decubuisse, spectantibus Græcis omnibus. Perrexit & in Acropolim ad faces, λαμπαδηφορήσας πόλεως ἁπάσης. Plura item de hoc primo Suasoriarum Seneca. Addit Athenæus, Caligulam dici uoluisse Dionysium, sed iuniorem, ac Dionysiace indutum iura etiam reddidisse. Ex ijs conijciant eruditi, Arabas astrologos humanæ speciei proprietatem esse solarem prodidisse, ob ueritatis & gloriæ studium, tum etiam ob staturam erectam pulchramq;. Quin ex humorum item subtilitate ac claritate spiritus, & imaginationis præstanti perspicuitate. Sed addunt & Mercurialem proprietatē, ob strenuum uersatilis ingenij motū. Miratur

tamen hiſtoricus Dion, tantam ſuperfuiſſe magno Pompeio animi claritatem, ut à bello rediens Mithridatico, quum magnis conſtipatus exercitibus & facile Italiam obtinere, & imperium ſibi Romanæ urbis poſſet uendicare, noluerit: ſed ἀυτοπάγκλτος, nil ſuper ea re populo decernente, uel ſenatu, Brunduſium appulſus milites dimiſerit. Quod, inquit, eius factum μέγιστον καὶ κάλλιστον ὅτι πάντων. Dignum ſcitu, Spudarchas dici à Græcis, qui anxie dignitates affectant, & imperia: meminit uocabuli in Sympoſio Xenophon.

Animæ humanæ potentia mira. Corpus noſtrum poſſe ab anima fieri luminoſum. Animam eſſe ad totius ſapientiæ imaginem factam. Cap. VI

IRanſeamus illuc denique, ut quanta ſit in anima noſtra uis, pro uiribus explicare pergamus: & quanquã adhuc non parum multa ſint aggeſta nobis, nihilominus & innumera ſuperſunt, quæ fateri planè cogant, ſi quando reſipiſcamus, ueriſſimè dictum, Hominem eſſe miraculum magnum, animal ueneradum & adorandum. Legimus apud Auicennam, Platonicos multos, & Hippocratem, humanos animos tanta naturæ maieſtate pollere, adeoq; ſupra materiam omnem ſeſe potenter attollere, ut ſibi ipſis, & ſuo uigori, ſemoto corpore, reſtituti poteſtate intima, mundi membra quælibet ualeant agitare, impellere, & utcunq; libuerit, uerſare: ac corpori cuilibet latius dominari, tantoq; potentius proprio. Cui mancipata anima, mundi parui elementa, id eſt humores quatuor uerſat ad libitum: quin frigus, humorem, ſiccitatem, calorem, coloreſq; ſuperinducit omnes, atq; item ſapores. Quod tunc demum patebit, ſi uitales actus amplius conſideraverimus, necnon phantaſiæ affectus. Vbi uero ab hiſce ueluti uinculis exoluta euolat in amplum, deo iam plena, animalis grandioris humores, id eſt elementa quatuor maioris mundi permouet, ut ſua, ſoloq; affectu citat uentos Deo duce, ac cælo nubes inducit ſereno, easq; cogit in pluuias. Quod quidem poſſe fieri, factumue fuiſſe, theologi Mauri & Arabes confitentur, Maurorum princeps Auicebron, atq; Arabum Auicenna, & non abnuit Hippocrates Cous. Nec me fallit, in animæ hiſtoria ab Ariſtotele traditum, corpus quodcunq; non poſſe ab anima moueri, ſed proprium tantummodo. Cæterum liquere ait beatus Thomas, ſeparatam animam uirtute inſita corpus nullum poſſe agitare. Siquidẽ corpori iuncta id modo permouet, quod uitæ fuerit compos: nam præmortua membra haudquaquã animæ in locali obedire motu. Dilucet autem, ab anima abiuncta corpori prorſum nulli affundi uitam, proinde nullum item ad localem obedire agitatum. Sed inquit, aliquid ei ex diuinæ poteſtatis fontibus conferri poteſt. Arbitrantur Chaldæorum ſcientiſſimi, ab rationali anima id quo non ferè mirabilius quicquam, effici quandoq;, ut radiorum ſplendore ab ipſa manantium illuſtratum diuiniore modo corpus etiam ſurrigatur in ſublime, ad id maxime conferente inſita radijs leuitate. Quod Zoroaſtri ueteris theologiæ ſcientiſſimo contigiſſe, proditum memoriæ ſcimus. Qua item ratione Heliam & apoſtolum Paulum dicerent raptos in cælum Platonici, eumq; eſſe in corporibus ſtatum, quæ noſtræ religioni glorificata nuncupare, moris eſt. Contingere autem hoc potiſſimũ, ubi tota in deum patrem luminum conſurgit anima, & illinc ampliſſima luce perfuſa, colluſtrataq; rapitur coruſcans, atq; ſimiliter luminoſæ claritatis radios tranſmittit in corpus. Hæc eſt anima, quæ ſola mente uiuens euadit angelus, ac toto pectore deum concipit, de qua Magorum princeps ita cecinit, ad uerbum ferè tralata ſententia: hominũ anima deum quodammodo contrahit in ſeipſam, quando nil retinens mortale, tota diuinis hauſtibus inebriatur. Sed nos quidem dulcedine quadam capti, diu iam in humanas laudes procurrimus, & merſamur auidius, mira quadam rerum excellentia excuſſi ab itineris inſtituti rectitudine. Verum quia egregium eſt argumentum, quod non omnino tamen à propoſito abeat longius: etenim ſpicilegium facimus ex omnifariam utriuſq; linguæ auctoribus, compingimusq; in unum ueluti faſcem, quæ tum rerum diuerſitate, tum difficultate quoq; nonnulla, nec breui, nec prompte, ab ijs quibus euigilamus, perlegi poſſent: dabunt ueniam adeuntes iſta aſſurgentibus quandoq;, aut latius publico bono, ſed in primis ſummi opificis gloriæ, ſpatiantibus. Alibi certe quantum patietur ratio, preſſius compendioſiusq; longe agemus, modo ne faſtidio ſit perlegere, quæ nobis alioqui diſtrictioribus per ſummas difficultates, nulliusq; rei penuriam maiorem, quàm temporis, congeſta

congeſta ſunt. Hac modo parte laxari habenas noſtro iure depoſcimus, quando ſummam rerum nobilitatem attingimus. Cuius cauſa farentur plerique etiam gentium mancipati ſacris, reliqua eſſe omnia. Nec ſanè ita mirum, quando auctore Auguſtino, ad totius ſapientiæ ſimilitudinem facta eſt anima. Et ab philoſopho omnium definita eſt rerum ſimilitudo, ſiquidem eſt uiribus inſignita, quibus percipiendis omnibus ſufficit, ac ueſtigandis. Vniuerſis quoq; ſimilis euadit, quamuis una. Quando terræ per ſenſum agnoſcitur non diſſimilis, aquæ per imaginationem, aeri per rationem, firmamento per intellectum, per intelligentiam cælo cælorum, lapidibus per eſſentiam, arboribus per uitam, animalibus per ſenſum & imaginationem, hominibus per rationem, angelis per intellectum, deo per intelligentiam. Porrò ſicuti in dei participatum ueniunt omnia, ſic omnium eſt capax anima. Deo fruũtur omnia per eſſentiam, qua ſunt: per ſpeciem, qua ſingulorum ſit diſparatio: per uſum, quo congruè proficiunt ex eſſentia & ſpecie. Hæc uerò tria omnibus inſunt impreſſa ſummæ eſſentiæ ueſtigia, item imaginis & muneris, ideſt trinitatis. In patre ſiquidem æternitas eſt, ſpecies in imagine, uſus in munere, ideſt ſancto ſpiritu, qui patris eſt ac filij munus. Adde quòd ſicuti deus eſt ubiq; totus in toto mundo, & in omni creatura, ſic & anima ubiq; tota in toto corpore ſuo, uelut in ſuo mũdo: intenſius in corde tamen ac cerebro, quemadmodum in cælo eſſe præcipuè narratur Deus.

Connumerantur quibus excellentia rationalis naturæ poſſe deprimi uidetur: mox reſellũtur. Plinij locus reſtitutus illuſtratur. Debere unumquenq; ipſum ſe cognoſcere. Animam à deo pingi. Morborum cauſæ. Senectutis laus. Cap. VII

QVanquam, quod & initio libri attigimus, occurri nobis ſinuoſius, ſolertiusq; ita poſſe uideo, ſi tantam fateri neceſſe eſt hominis eſſe nobilitatẽ: ſi eius cauſa produxit omnia parẽs natura, unde nam ſit quòd infeſta omnia perniciosaq; ſentimus? Primum non ipſa tellus dicta magnis auctoribus omnium mater, quicquã ferè citra labores ſudoreſq; noſtros tulerit: parumq; fuerat, id exſequi pertinaciſſime, niſi in letiferis, & horæ momento animã hominis auferentibus, perbenignam ſe nobis uoluiſſet ingerere, ceu planè, quod uiuimus, exprobrare neſciẽtibus uelit. Nec mox reliquæ naturæ partes mitius nobiſcum agere comperientur. Taceo, quorum naufraga corpora ferarum auiumq; paſtibus iactantur, contonantibus procellis, tanquam rerum natura ſecum diſſidente, ac ſæpius bellicum canente. Iam quæ loca præfœcunda aſſilientis maris ui adobruta latent? Quàm floridæ ciuitates abſorptæ? Sed aeris pugnã quis pro dignitate deplorarit, ut ſæuientis peſtilentiæ rabiem prætereã? Cælum quoque ipſum ſæpe uidetur in noſtrum interitum properare. Iam omnia ferè animantia ex profeſſo infeſta homini, quis nõ nouit? Vbi ergo eximia rerum magnitudo? Vbi cælum exuperans hominis faſtigium? Quid, nónne homo ipſe homini lupus eſt? Inuulgatius illud Phalaridis eſt, ſiue is fuit alius, tutius ſe inter præſignes immanitate feras uicturum, quàm inter homines. Illa uerò quæ triumphãtibus ab tergo ingeritur commonitio, quid demum agit? Cuius meminit in apologetico Florens Septimius, & Barbarus Hermoleos ignoraſſe animaduertitur: Reſpice, inquit, poſt te, hominem eſſe te memento. Proinde libro uicesimooctauo Plinius, Et currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetq; eoſdem reſpicere. Ita enim legendum uidetur, non recipere, quod in pleriſq; circunfertur. Meminit hiſtoriæ cõſolatoriæ ad Paulam epiſtola Hieronymus. Quid ergo tibi ſubblãdiris in malo? Excidit ne illud, optimum eſſe homini, nõ naſci: proximum, quàm ocyſſime aboleri? Quo ergo diuerſus abiſtis? redi ad te, palinodiam recine, fatearisq; luctuoſa eſſe hominum primordia, luctuoſiores progreſſus, exitum uerò nullis poſſe lachrymis exæquari: præſertim quum pleroſq; tenebrarum illa cõceptacula, ſuppliciorum diritas, damnati infandiq; ſpiritus excipiãt. Proinde uiue quod es, ac noris quàm ſit tibi curta ſupellex. Equidẽ uera propemodum eſſe hæc, qui poſſim diffiteri? Sed audi, ſi tecũ ipſe diſcors ſis, quæſo, quo nam iure omnia querelis impleas, ſi à te cætera item diſſideant, infeſtent, cõuellant, lancinẽt? At, inquis, diuinum animal ſum. Agnoſce, obſecro te, non plenè percipio, quid tu diuinũ putes, an quod origine tãtum, an etiam quod uita? Si origine tãtum, falleris; brutum es, lupus, draco, etiam arbor.

Tui te mores exuunt diuinitate. Es ne luxuriæ conciliatus, immo mancipatus, auaritiæ, superbiæ: id genus innumeris alijs? Es, inquam, numisma dei, an uerius Satanæ simulacrum, turba scelerum collutilatum adobrutumq;? Quid gestis? quid gloriaris terra & cinis? Corpus quidem surrectum est, cuiusmodi uerum addeceat hominem: intus tamen fera est, Typhone multiplicior. Ad cælum tua te effigies reuocat: at inquinatissimis ipse moribus ad iumenta te recipis. Depoſco mihi, inquis, uniuersas subijci animantes. Dic quæso, quonam istud argumento? aut quo illis excellentior? quo præclarior? Rationale, inquis, sum animal. Audio: sed ubi sese ostentat rationis lumen? aut quid omnino cum ratione uel cogitas uel facis? scortando ne, an expilando? ingerēdo in uentrem, latrinarum medicatorium, quicquid in ulla nascitur naturæ parte? An deum lingua exculcando petulantissima? nimirum hæc sunt rationalis naturæ opera. Resipisce miser, resipisce, exue brutum, ad hominem redi: cognosce te ipsum diuinum genus, mortali obseptum indumento, te ipsum (quæso) nuda. Quantum uales, segrega & distingue: uales autem, quantum conaris: eluceſcet statim aurum omni igne micantius, enitescet nubibus dissectis aer serenior, submittes oculos, ac tanquā diuini solis radium reuereberis micantissimum, protinus turpia detestabere, ac teste te fœdum dictu, fœdum factu incepisse pigebit, aut cogitasse. Quando stella es terrena nube circunfusa, quod quum sciret Pythagoras sapiens, uetus profudit oraculum, Te ipsum reuerere. At tu quum in honore esses, inter iumenta deputatus es. Vsque quo paruule diligis infantiam: ut in Prouerbijs Solomon inquit? Homini, sed uero tantum homini in mancipatum ueniūt, quæ terra nutrit, animantia: adnuunt quæ in cælo sunt, fulgentissima corpora. Nullum tibi cum his esse dissidium potest, modo ipse tecum non dissideas. Improbè in alia imperium affectat, qui sui compos non est. Id assiduè expendendum animo est, Ambulantibus in naturæ principis lege subseruiunt omnia, uenerantur, colunt quodammodo. Vbi extra oleas transuersus ieris, ubi ab præmonstrata reclinaris orbita, ubi ab præscripto recesseris, domino rebellis, cuius placita proculcaris iugum detrectans, frustra per peccati fœditatem præuaricatus, illiq; tanquam ære ac libra mancipio traditus, aliorum genua requiris, irata omnia infestaq; sunt. Et profectò consentaneum omnino est, ut quemadmodum prauitate intima, & intolerabili petulantia omnia lacessimus, in primis animarum patrem, ac uniuersorum opificem, non detrectemus talionis pœnam. Et nequis ancipitem putet causam, adq; Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; planè reijciendam, qui de re controuersa disceptent: hinc ille apud Mercurium Pimander, Amorem corporis, inquit, mortis esse causam scitote. Qui se ipsum cognouit, bonum quod est super essentiam consecutus est: qui uerò corpus errore amoris complectitur, is oberrat in mortis tenebris, mala sensu percipiens. Qui se ipsum cognoscit, in deum transit, ut Dei uerbum tradit. Lux & uita deus est & pater: ex quo natus est homo. Proinde, qui se ex luce ac uita compositum deprehenderit, ad uitam rursus, lucemq; transcendet: adsum enim ego ijs, qui boni, pij, puri, religiosiq; sunt, præsentiaq; mea fert illis opem, ut statim cuncta cognoscant, patremq; pacatum & propitium habeant. Contrà uerò, impios arbitrio dæmonis permitto. Quod ad morbos attinet, quibus parte plurima afflictamur, scitu digna quæ Chrysippus tradit, Non esse eos ἡβ φύσιν, id est ex principali naturæ consilio, quod foret inconcinnum: sed ἡβ παρακολούθησιν, ideſt per sequelam contingere: quod genus sunt alia plura, ut in aere procellæ ac turbines & fulmina. Adde, non propterea naturam uideri accusandam, cui adglutinata sint impedimenta, & quidem insignia, senectus & infirmitas: quando est illa ætas animæ propria, moribus item bonis proinde dulcior, consilijs paratior promptiorq;. Ad mortis autem terriculamenta etiam cōstantior, ac inconniuens prorsum: libidinum uerò incentiuis retundēdis quanto, bone deus, firmior? At imbecillitas, nónne sobrietas est mentis? Nam Apostolica intonuit tuba, Quum infirmor, tunc potens sum. Quin & oraculo salutari responsum illuxit diuinum, Infirmitate perfici uirtutem.

Hominum genera tria pro uitæ institutis. Terræ filij qui dicantur: item cæli, aut dei. Actiuos & uoluptarios haberi tanquam exules, quia cōtemplantes iam sint in patria. De uoluptate.

Cap. VIII

Ex hominum

EX hominum uero uiuendi institutis factum est, ut prudentissimi triplex inter eos haberi genus censuerint. Esse quippe nonnullos, qui & dicantur, & sint omnino terræ filij, quæ maxima turba est. Alios uero cæli: alios autem & dei uocant filios. Et poetica quidem fabulositas, Hesiodo principe, terra prognatos esse gigantes canit. Cui rei suggerit argumentum etiam nomen ipsum, quod ἡ demum terrena saperent, proni in pastum & Venerem, Deum porrò aut negligentes, aut etiam negantes, unde natum, ut cum cælitibus bellasse dicantur, quod esse aliud non uidetur, quàm naturæ repugnare. At qui altius attollendum caput arbitrantur, & toto conatu uitæ cultum petunt, artium adminiculis fulti, & scientiarum amore flagrantes cælestia penetrant, ac mentis sagacitate singula oberrant, intelligentia plurimum uiuentes, Hosce tradunt cælo natos patre, quoniam cælesti mente cælestia modo sapiant & conquirant. Qui uero integritati uitæ, ac diuino tantū cultui mancipati terrena omnia, tum inutile, tum molestum arbitrantur onus, in intelligibilem sese mundum transcribentes, & in patriam dulcem (ut Plato inquit) confugientes, hosce putant dei filios habendos, quæ uera demum & solida felicitas est. Nam actiuos uoluptuososq;, tanquam exules habet Plotinus: ita tamen, ut actiuos facilius reuerti in patriam posse opinetur quàm uoluptarios, etiam si non desint, qui eum à quo negligatur uoluptas, ἐμψυχον putent νεκρόν, id est animatum mortuum. Porrò sicuti uirtute, prudentia, uiribus præcellentes Ioue prognatos prædicant poetæ, ita feritate ac immanitate conspicuos Neptuni filios credi uolunt.

Felicitatem esse duplicem, naturalem, supernaturalemq;. Quo calle hanc consequamur. Corporis descriptio grata. Cap. IX

FElicitatem uero, quoniam huc prouecti sumus, finiunt eruditi, & meminit in Geneseos septiformi enarratione undecūq; doctissimus Picus, reditū uniuscuiusq; rei ad initia. Esse enim summum bonum felicitatem. Summum autem bonum id esse, ut primo Moralium Aristoteles, enarratoresq; testātur, quod omnia appetunt: quod autem omnia appetūt, id ipsum est quod omniū est principium. Proinde finis omnium, quod omnium principium, Deus uidelicet. Verum duplici calle incedit felicitas: aut enim naturalis intelligitur, aut supernaturalis. Et naturalem quidem intelligunt, cuius res omnes sint compotes, quatenus bonitatis, quæ summa est in deo, participes sunt, & operatio ex naturæ præscripto tendit ad bonum. Nam ignem, ut exemplo res fiat illustrior, diuinæ bonitatis habere partem, ita coniectamus: etenim primo est, & unumquodq;, quod est, participatu dei est, qui est ipsum esse. Quum ab igne promicat ignis, inibi fœcunditatis diuinæ simulacrum est, dum præscriptas sibi non egreditur metas, iustitiam exprimit, dum prodest, exuberantiam in deo benignitatis effingit. Ignis propterea dici felix potest, quatenus hæc præstat, quatenusq; in eum cadere felicitas potest. Cuius, ut perfectius quodq; est, ita etiam capacius. Ideoq; maxime omnium capax homo, quia etiam perfectissimus. Hęc est celebrata ueteribus felicitas, quam Aristoteles sanxit in optima uersari operatione. Nam M. Tullius felicitatem esse ait, fortunam consiliorum bonorū adiutricem, quibus qui non utatur, felix nullo pacto esse possit. Voluptatem, inquit septimo Ethicorum philosophus, felicitati adnectunt, nec id citra rationem. nulla nanq; operatio perfecta est, si præpediatur, sed actus est perfectius felicitas: quamobrem bonis qua quidem corporis, quaq; externis, quin & ipsa indiget fortuna, ut non ingerat se obex aliquis. Qui uero astruunt, eum qui rota torqueatur, & magnis conflictetur malis, felicem esse, sit modo bonus, nil profecto dicunt aut sua sponte, aut inuiti. Quòd si est, non homo tantum est ad felicitatē natus, quod ipsi tamen astruere uelle uidentur: nam unumquodq; itidem felix est, aliquo modo, cuius finis est ex destinata ratione. Sed dicam amplius, Cætera non ferè naturæ suæ modulum transiliunt, nec limites egrediuntur obiectos: at homo nunquam non ab se ipso recedit longius, & sui oblitus aliud quiduis amplius agit, quàm hominē. Quo nomine colligitur omnium infelicissimus. Quamobrem adumbrata felicitas hæc est, non solida, nec suis nixa radicibus, quia non in ipso est deo, sed in nobis, cæterisq;. Proinde uera illa demum felicitas, quam supernaturalem dicimus, qua ad diuini uultus contemplationem surrigimur alliciminq;. Sic enim uerus ad principium reditus comparatur, & cum eodem unio, è quo

deflu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

defluximus. Ad quem si perrexerimus, haud sanè quis facile retraxerit, nec tanquam Pelíam, ut M. Tullius inquit, recoxerit. Hæc uero est angelicæ humanæq; naturæ communis felicitas: hanc bruta nec attingunt, nec affectant: hanc ut cõsequamur, non nostra ui contingetur: necessarius est diuinus ille radius, quem gratiam diuinæ bonitatis nuncupamus & credimus. Hæc nos attollat oportet, surrigat, illustret: aliàs fallimur: est enim saluatoris præpotentis oraculum, Nemo uenit ad me, nisi pater meus traxerit eum. Trahemur autem, si Mercurium ita exclamantem audierimus, O uiri terrigenæ, qui uos ipsos ebrietati & somno & ignorantiæ mancipastis, sobrij uiuite, abstinete à uentris luxu. Qui irrationali somno permulcti estis, cur præcipites in mortem ruitis, quum haudquaquam desit immortalitatis consequendæ facultas: Reuocate iam uosmet, qui laboratis inopia, ignorantiæ tenebris obuoluti, demigrate ab obscuro lumine, asciscite immortalitatem, corruptionem fugite. Cæterum alibi quoq; apud eundem Mercurium euangelicam subnotauimus sententiam: Nisi (inquit) ô fili, tuum corpus oderis, te ipsum amare non potes: quàm primum uero non te, sed Deum ipsum dilexeris, mentem protinus consequeris. Hanc denicq; nactus, euestigio sciẽtiam cõparabis. Impossibile uero est, utriscq; simul intendere, mortalibus & diuinis. In primis uero quam circumfers uestẽ, exuere oportet, indumentum insciticæ, prauitatis fundamentum, corruptionis uinculum, uelamen opacum, uiuam mortem, sensiuum cadauer, sepulchrum circumuertile, domesticum denicq; furem: qui dum blanditur, odit: dum odit, inuidet: umbraculum inimicum ad se ipsum raptans deorsum, ne fortè conspiciens ueritatis decorem, eius oderis prauitatem. Cæterum, quia satis iam superq; humanæ naturæ admirationem, quod ad animalem attinet potestatem, quantũ nostra paruitas tulit, uidemur exsecuti, consentaneum equidem sum arbitratus, excellentiam eiusdem summatim in corporis constitutione pertingere, ut demum miraculi huius inter cuncta maxime miri æstimatio iusta impleatur, & desinat homo se ignorare, respectetq; ad opificem suum, quo ut posset perfrui, ex bonitatis illius fonte exuberantissimo in lucem uitalem est emissus.

Humanis corporibus nil deesse ad perfectionem. An corpora nostra sint cælestibus nobiliora. De simia iucundum scitu. Corporis humani nuditatẽ non esse probrosam, contra Plinij sententiam. Quid responderi possit præponentibus homini bruta. Cur infantia quadrupedibus nos similes faciat: curq; uirorum cadauera fluitent supina, fœminarum prona. Pumilionũ ratio. Cap. x

ATque ut ab medicæ artis scientissimo primum initia ducamus: Corpora, Galenus inquit, sunt animarum instrumenta, quibus illæ necessaria exsequi ualeant. Proinde unicuiq; animantiũ suæ congrua naturæ ab optimo maximo deo membrorum attributa diuersitas est. Quæ item ratio unumquodq; præter hominẽ, armis instruxit accõmodis ,ppriisq; ac genuinis. Hic uero quod inter omnia ratione polleat, ac intelligẽtia, organũ habuit, cui reliqua uniuersa nequeãt comparari. Datæ nanq; manus sunt, quæ armorum omnium uicem implent, præstoq; sunt mirabili diuinitatis prouidentia ad perficiendum, quicquid ratio dictarit. Sicuti nec anima ipsa demigrauit in corpus, ut omnibus ferè Platonicis exceptis, placuisse uideo, artis alicuius scientia imbuta, ut intelligentiæ ac cognitionis potestate cunctas perdiscere ualeret. Quamobrem inanis est Plinij querela, & Plutarchi quoq; de humanæ naturæ infirmitate atq; inscitia. Quoniã homo res est, quam natura cæteris intentius curiosiusq; amplexatur, producitq; ueluti quiddã absolutius, & perfectius quauis creatura, quæ cætur hominem, secluſa tamen intelligentia, præsertim dum ex formula sua uiuit. Quan- De mundo scribuntur, si modo non ementita est attitulatio, cælestia corpora homine nobiliora facere ac diuiniora, tum animæ ratione seu intelligentiæ, tum corporis, quando & propiora sint, & magis dei uirtute fruantur, gerantq; uicem optimorum magistratuum ciuitatis aut principum, omnia motu suo agentium gubernantiumq;. Quod comprobat Auerrois quoq;. Cæterum corporis cõstitutio, ac membrorũ compactior distributio cuncta saltem excedit mixta, etiam animata. Tametsi non latet, animalium quorundam effigiem hominis expressiorem præferre imaginem: quod in simia conuisitur.

Sed

Sed eam Galenus ridiculosam uocat hominis imitationem. Aliquando autem inuẽtionem ludentium puerorum ridiculariam, in cuius confabricatione iusta uidetur fuisse natura, ut dicere assueuit Hippocrates, quæ ridiculam animam ridiculo circunuestiuit corpore. Propterea Thersitis turpitudinem expressurus graphicè Lycophron μιδηνόμορφον illum nuncupauit, ideſt simiæ consimilem, quam etiam Arimum Tyrrheni uocent. Tatianus uerò orator est simiæ cognomentum indeptus, quod omnia ingeniosius imitando exprimeret. Nam quod humani corporis nuditatem, ueluti probrosam obijciunt Plinius & Plutarchus: sciant auctores clarissimi, nos ita naturæ rerum etiamnum patrocinari posse, hominem nudo maximè omnium, & intecto inobseptoq; nasci corpore, unde & ὀλιγότειχον dicunt Græci, & μικρότειχον, ideſt paucis exiguisq; cõtectum pilis, quoniam minimum in eo sit terreni recremẽti. Quæ ratio efficere quoq; creditur, ut ungues item minimos proportione sit sortitus. Propterea rectius Aristoteles, uir in omni scientia summus: Qui autem, inquit, hominem non bene, sed deterrimè omnium animalium constare aiunt, nudum enim improtectum atq; inermem creatum referunt, non recte ijs sentiunt. Cætera enim animalia unum auxilium habent: idq; nullo pacto ualent permutare, sed quasi calceata semper dormire, ac omnia agere, nec uestitum unquam deponere pleniorẽ. At homini multa habere præsultui auxilia licet, atq; subinde mutare. Quid quod Auicenna doctrina tertia sen primæ primi, Humani corporis cõstitutionem, quã Græci uocant κρᾶσιν, nos etiam temperaturam, temperationem, fermẽtationem quoq;, semilatini complexionem dicunt, esse scribit, temperatiorem, quàm uel sit usquam, uel possit esse omnino, addita etiamnum uirtutum dispositione cõgrua, quibus agat, patiaturq;. Quando contribuit deus cuiq; animãti, & membro pro dignitate, quod actiones innatas adiuuet, quantum patitur ratio, & naturæ decor. Adde, quod ab Auicennæ doctissimo interprete traditũ, adnotauimus: Si obduruisset, inquit, homo ut lapis, ore quidem esset insignis: sed nec loqui omnino posset, neq; item oculis uti: proinde simulacrũ foret uerius mutum, quàm homo: siquidem sensus quilibet, & uoluntarius motus organum molle requirunt, ac lentum. Queruntur, Seneca inquit, diuinorum munerum iniqui æstimatores, & professi quoq; sapientiam, quod non mole corporis æquemus elephantes, uelocitate ceruos, leuitate aues. Vix sibi quidam temperant, quin eousq; impudentiæ prouehantur, ut naturam oderint, quod infra deos simus. At quanto satius est, ad contemplationem tot tantorúmque beneficiorum reuocare mentem, & agere gratias, quod nos in hoc pulcherrimo domicilio uoluerit parens deus secula sortiri, quod terrenis præfecerit. Quicquid negatum nobis est, dari non potuit. Quanto ualentiora animalia sub iugum mittimus? quanto uelociora assequimur? Quàm nil est mortale non sub ictu nostro positum? Tot uirtutes accepimus, tot artes: animum denicq; syderibus uelociorem. Circumeas licet cuncta, nihil inuenies, quod esse malis. Porrò ut scientissimè in Moralibus Plutarchus colligit, equi celeritas in nostra cedit emolumenta, canum pugnacitas hominem tuetur, piscium, suum, id genus cæterorum alimur corpulentia. Elephas terribilis est ille quidem & uastus corpore, sed adeo nobis obnoxius, ut tantam molem in ludicra uerterimus, & spectacula panegyrica, quando saltationes condiscit, & adorantium modo genua submittere atq; etiam porrigere coronas. Quin id accepimus quoq;, neutiquam silentio inuoluẽdum: elephantũ literatum Græcarũ ductus perdidicisse, & ne quid admirationi desit, etiã perscribere solitum. Nam & equum ita edoctũ, in Traiano scribit Dion, ut regem adoraret. Quamobrem, si cui hoc nomine uilior est, ac putet hominis status, sic fermè responderi posse uideo. Non ineſt quidẽ nobis leonis robur, non leporum pernicitas, non aquilæ uisus, non piscium in natando agilitas, non taurorum impetus, non canum sagacitas: uerum ineſt prudentia, ineſt ratio, ineſt diuinior mens, qua unicuiq; istorum dominamur ad satietatem, uertimus ad delicias, excarnificamus, & utcunq; libuerit, uersamus, seu patinarium uelis, seu assum malis, ut Plautino utamur ioco. Adijce, quòd societas innata homini aduersus uiolentissima quæque nos communijt ualidissimè, & in alienæ naturæ transmisit imperium, ac dominari etiam mari iussit. Cõqueritur quidem Plinius, primam roboris spem, primumq; temporis munus quadrupedi similes nos facere. At efficit hoc naturæ potẽtia, quippe superiora corporum ea ætate inferioribus, alioqui teneritudine insigni præmollibus, tum magnitudine, tum

ne, tum pondere præstant plurimum. Quæ ratio efficit necessariò, ut manibus pedum uice utatur infans, qui mox robur indeptus surrigit corpus, & hominis proprium agnoscit statum: donec senio arescentibus supernis incuruetur plerunq; infernis crassescentibus, in muliere præsertim. Scribit idem Plinius, Virorum cadauera fluitare supina, fœminarum prona, uelut pudori earum parcente natura. Verum & hoc naturali prouenit ratione, quando mulierum antica posticis longe pernoscuntur ponderosiora uteri respectu, & mammarum, quod in homine contrà fit omnino. Quæri hac parte & illud potest, Vndenam fiat, quòd uniuersim inter animantia iustæ magnitudinis quibusdam adsint corpora, nonnullis uero citra. Cæterũ ab physiologiæ studiosis ratio ferè promi duplex assueuit: alteram ex loci promunt angustia, de alimenti inopia reliquam. Sed enim pumiliones arctior locus concinnat: latitudo nanque illis & profunditas lacessita uisitur haudquaquam. Verũ parentibus euadunt breuiores multo, ueluti rectis lineis in aduncas reflexis, cuiusmodi agnoscimus ferè tabernulis quæ insunt picturas, breues utiq;, at latas tamen, profundasq;. Verum quibus alimenta suppeditarint parcius, his fermè prætenuia ac prorsum puerilia constant membra. Pumiliones alias & pumilos dici comperias: quanquam enerues quoq;, ac molliculi nuncupentur pumili. Quod Placiades scribit. De arboribus item pumilionem dici, Plinio credimus: quem horoscopo in tertia scorpij parte constituto, nasci, Iulius Firmicus auctor est.

Cur sit erectæ staturæ homo. Cur plantæ contrario nobis modo se habeant. Piscis qui dicitur cæli inspector. Cap. XI

QVid uero sibi uult surrecta hæc corporis figura? an non id ostentat bonum, & subinde ingerit ingratis, cui cætera in brutis nequeant comparari? Equidem sic arbitror, inde commoneri omnes, Non esse hic nos, ut incolas & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atq; cælestium, quarũ spectaculũ ad nullũ aliud genus animantiũ pertinet. Propterea Mercurius inquit, generatio hominũ ad diuinorũ est operũ cognitionẽ, testimoniumq; naturæ, ad imperandumq; omnibus, quæ cælo teguntur, ad cælestium discursum suspiciendum, ad potestatem dei & naturæ progressus: ut denicp; ijs ipsis quæ in uita suspexeris, mox felicissimè hinc emigrans perfruaris, cæli transmittens limites in diuinæ maiestatis perpensione, sicuti nostræ religionis placitis, & Platonicorum sancitur. Et erectæ quidem figuræ ratio euidens hæc, quæ finem nobis præscribit. Additur & humanæ formæ ratio consimilis animæ cæli in recessu ab contrarietate omni: ipsa quippe producta est in umbra intelligentiæ, sicuti Isaac dicere consueuerat. Proinde dicitur homo collimitiũ, & orizon corporeorum & incorporeorum: cuius superna sunt superna simpliciter, scilicet uniuersi. Quæ uero ipsum hoc efficit ratio, in calore est, ac spiritu, quibus inter cuncta animantia fœcundior homo est, propriæ molis respectu, circa præcordia in primis, & spiritalia membra. Quo fit, ut erigatur corpus propulsione spiritus & sanguinis ad superna. Facit ad id & elementorum nexus, quibus humanum corpus est compactum, quando æquabili maxime pondere ad eius coiere compagem. Quamobrem libro De partibus quarto Aristoteles: Solus, inquit, animalium omnium homo erectus est, quoniam eius natura atq; substantia diuina est. Officium autem diuini est intelligere atq; sapere, quod non facile esset, si uasta corporis moles assideret: pondus enim tardiorem reddit mentem & sensum communem. Propterea concretione ac pondere grauiore opprimente, corpora uergere in terram necesse est. Accedit ijs & diui Thomæ auctoritas in libelli expositione qui est De iuuentute & senectute, qui assignaturus ex mente Aristotelis rationem, cur plantæ contrario nobis modo se habeant: Est, inquit, erectus homo duabus ex causis, simul quia est animaliũ perfectissimus, accedit q; plurimum ad cæli æqualitatẽ, simul quia proportione corporis calidior est alijs omnibus. Calidi uero proprium est in arrectum tollere. Animalia reliqua medio se habent modo, quoniam minus ad cęli æqualitatem accedunt, minusq; habent caloris erigentis. In plantis autem res omnino contraria est, quia immobiles sunt, superiorq; in illis portio est, unde alimentũ recipiunt: id uero in radicibus contingere, manifestum est. Proinde Aristotelem dicere, illas habere oris proportionem. Plantæ item imperfectissimæ sunt, minusq; genuini etiamnum obtinent caloris, quàm bruta, nihilq; quodammodo ad cæli æqualitatẽ accedunt. Ideoq; quod

quod in illis supremum est, in uniuerso imum agnoscitur. Porrò ne quid per incuriam transiliamus, auctor Galenus est: sic nos promptius & commodius multo manuum uti ministerio. Quicquid enim contrectamus, uel stantes id agimus, aut omnino sedentes, prorsum uerò nil proni, uel supini: siquidem positũ huiusmodi ferè artes nescire. Quod uerò de cæli suspectione protulimus, multo excipit risu Galenus idem: quando procerioris colli auitia longe id facilius ualeant implere. Esse quoq; piscem ait, ab re cæli inspectorem nũcupatum, quod uel inuitus suspiciat perpetuo. Addit, qui ista tradant, non uideri Platonem intellexisse, à quo proditum sit, suspectari à nobis, nõ ubi quis caput reclinet oscitans, sed cum mente cælestium corporum, cælitumq; naturam attingat.

Quàm multa sint in corpore humano admiratione digna. Quæ sit in corporibus pulchritudo. De humoribus quatuor humani corporis. Quid ita functos fato dicamus Alibantas. Segniciei in motu ratio: item animositatis, & contentiosæ naturæ. Idiosyncralia quid. Medicina uera cur dijs attributa. Cur ingenioso aliqui, aut obliuioso. Cur tristes, aut hilares. Item de sanguine, ac bile atra. Plinij locus restituitur libro secundo. Cacochymia, & Plethora quo differant. Ichores quid, & Enhæmum. Cur sanguis dicatur ὦμον. Lac quid. Cap. XII

IN corporis uerò humani fabrica ingerunt se plurima singulari digna admiratione, quæ singillatim ac curiose contenteq; si quis exsequi curet, uix reperietur finis ullus. Siquidem quæ communia nobis sunt cum brutis, tanto exquisitiorem in corpore humano rationem habent, ut impius omnino censeatur, qui artificis eminẽtissimam sapiẽtiam iniqua perpenderit lance. Nec dispicio nunc quo ingenio, qua rerum insigni opportunitate corpora nostra sint ossibus solidata, peruincta neruorũ ui, ad omnem motũ aptissima, siue procurras, siue retroagi aut circumagi opus sit, nõ minore ascendẽdi, uel etiam arrependi occasione, utcunq; omnino libuerit, & quidẽ nullo ferè conatu, ut eos taceam qui agilitate incredibili per circulos corpora immittunt, & uitilium modo tam uariè inflectuntur, ut ne ceræ quidẽ sequacior uideatur natura. Illa uerò cuiusmodi laus est, in humana facie, uultuq; tantã aggnosci diuersitatem, ut inter tot millia hominum indiscretas effigies reperire nõ sit, aut rarissime admodum sese occasio ostenter, nec ab miraculo res absit? Quod solertissimum artificis ingenium in paucissimis prorsum assecutum fuerit. Quid illa loquẽdi uarietas? quæ quamuis initio terra uniuersa esset labij unius, eò increuit, ut mirari satis nõ sit, quũ præsertim dissoni oris quispiam non ferè censeatur hominis uice, inde etiam nato proberbio, Obsurdescere hominẽ in aliena lingua. Iam uero corporum pulchritudo quàm apposita, quamq; usui omni accommoda? Nec eam nunc intelligo, quæ ex colorum linearumq; concinnitate consurgit, quãquam nec istam frustra desyderaris. Sed hanc prudentes tum efficiam, tum notham rentur pulchritudinem. Siquidẽ alia ὠμοπροβλήτους, siue mango corpora laudabit, alia Hippocrates. Ille enim peregrinis nugis, & artificio omni uenustatem, ut Galenus docuit, adsciscit: hic ueram adiudicabit pulchritudinem, quæ optima constet corporis constitutione, quam ex actu pernoscimus, sicuti De utilitate partium secundo, comprobat Galenus idem. Hanc uerò in membris extimis præcipuè attendunt peritiores, quãdo intimis, quia latitent, nõ utique pulchritudinem, sed utilitatem attributam incredibilem uolunt. Est uerò constitutio optima, quæ omnes habet particulas, quæq; ex ijs profluunt, emolumenta ad actus organorum peraccommoda. Corpus huiusmodi bene habitum euphoron Græci uocant, ideſt εὔφορον. Illud uerò in corporis humani compage cuiusnam modi esse creditur, quòd arte mirabili, ut mũdus, ita etiam homo quatuor constare uidetur elementis, uti decimo Simplicis medicinæ auctor Galenus est, sanguine, pituita, & utraque bile tam atra quàm flaua: nam sanguis aeri assimulatur, pituita aquæ, flaua bilis igni, terræ uerò quæ atra dicitur bilis. Siquidem horum singula elementorum habent qualitates, ut πτερφάεμενον quoddam possis dicere, ac ueluti moretum: nec tamen omnino modo eodem, hoc est non per minutissimarum partium appositionem, sed per transmutationem & unitatem ita cõcreta generantur corpora, ut separari nisi ab eo, cuius iussu coiere nequeant. Quoniam uerò calens humectatio uitam prorsus continet, frigida autem arefactio mortem, hinc factũ

ut uita functos dicamus alibantas, ceu sint ἄνυδρι λιβάδος, ideſt citra humoris portiunculam. Sed illud grauius multo, quibus frigidior ſuccus in uentre, aut in toto corporis habitu collectus eſt, hos ad motum eſſe ſegniores, compertum eſt. Sic & qui plethorici uocantur, qui æquabiliter ſe habentibus ſuccis abundant nimium, & quos recens afflixit frigus. At illi impenſius etiam qui natura frigidiore ſint. Iam his longe inſignitius, ſi frigiditati humor acceſſerit. Quis uerò temperatura præſto calidior fuerit, hi prorſum & ſunt animoſi, & certaminis cupidiores, adeò actionem prompti nimio plus. Nec illud prætereundum, dici pleriſq; medicorum idioſyncraſiam priuatam uniuſcuiuſq; temperaturam corporis, quam aſſequi coniectatione uel perfectum medicum exactius, rentur impoſſibile: quo nomine, Galenus inquit, ueram medendi ſcientiam Aeſculapio attribuunt, ac Apollini. Guſtu porrò ſanguis dulcis, pituita ſalſa, flaua bilis amara, atra uerò acuta. Fons ſanguinis eſt cor. Ex ſanguine ſpiritus. Sed per cordis partem dextram manat ſanguis, per ſiniſtram promicat ſpiritus. Flaua bilis ex iecore, atra ex ſplene, pituita ex cerebro. Eſt uerò ſanguis calidus & humidus, pituita frigida & humida, flaua bilis, calida ſimul & arida, atra denique areſcit cum frigiditate. Ex ijs uerò quatuor noſcuntur corporum conſtitutiones: uerum ante has intelligit medicorum ſchola, quam temperatam uocant, ſicuti Conſtitutionum ſecundo prodit Galenus, & quarto Colliget Auerrois, ut de Auicenna interim taceam, ſecunda primi, doctrina tertia. Quod autem hominum alij ſint hilares, triſtes alij: cauſa, ut inquit Hippocrates, in elementis eſt. Nam qui defecatiſſimi ſunt ſanguinis, ridibundi ferè ſunt, uiſu, corporeq; floridi, & quandoque coloris uenuſti. Homerus quoq; de caloris copia riſum profluere, inibi uidetur indicare, ubi γέλωϛ ἄσβεϛον, ideſt inextinguibilem dicit riſum. Quin & grammaticis ſuboluiſſe uidetur, à quibus γέλως deduci traditur ab ἕλη, quæ uox caliditatem nobis indicat. In quibus uerò flaua exuberat bilis, agiles hi, leues mente, ingenij celeris & iracundi. Qui atra bile abundant, inertes ſunt, puſillanimes, timidi. At pituitoſi, ſegnes & frigidi. Ex pituitæ dulcis affluentia ſomni copiam profluere, coniectant medicorum ſcholæ, uelut ex acetoſis famem, ex ſalſis ſitim, ex crudis ſitis interpellationem. Homini autem meminiſſe & ſapere ex temperamẽto aduenit cerebri, nempe cum medio modo habet, ut neq; calidum, neque frigidum ſit. Nam obliuio ex frigido gignitur cerebro magis, quàm ratione alia. Ideo morbus quod delirium nuncupatur, à febribus gigni traditur exurẽtibus: ſicuti redundãte humore frigido in cerebro, enaſcitur lethargus. Hinc commoneor, ut Plinij locum, nemini hactenus animaduerſum, quod ſciam, ad libram exactius reuocem libro ſecundo capite octuageſimo, ubi legitur modo, Truces uerò ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes. Reponendum autem ſic, Truces uerò ex cæli rigore. ut hic diſpungas, ſicq; inferas demum, has & illas mobilitate hebetes: ut glacialem mundi partem incolentes, ac æſtu torrida, ingenio eſſe præpingui, percipiamus. Id quod liquidò comprobant ſequentia: quippe mediis terrarum ſpatijs molles eniteſcunt ritus, ſenſus eſt purus, ingenia fœcunda, totiuſq; naturæ capacia. Quæ autem de affectionibus humorum quatuor adnotauimus, Scire oporter, nõ uideri ea omnino perpetua: eſt enim ubi ſub uirginea, & miti facie, barbara, atrox & ferina prorſum lateat immanitas. Sub aſpernabili uerò, & cruenta minante uultu latet quandoq; amabilis & exoſculanda clementia. Quibus uerò uenuſta frons & ridibunda, renidensq;, æſtuant ſæpe mœroribus, ac ſibi ipſis putent. Iam quoſdam inuenias ita lugubres aſpectu & inſerio uultu & fronte obducta, inſtar uicti Marſyæ, ut Saturni mancipia planè uideantur. At quum attentaris, bone deus, quàm ſereno ſunt animo, quàm facetoſo, quanta comitate riſu omnia reſoluunt. Inter humores uerò ſanguis longè præſtantior cenſetur, ſiquidem eſt ſpirituum materia, quibus maxime ſtat uita, & uirtutis uegetatricis operatio, atque item animalis. Deinde, quia ad uitæ principia accedit amplius, quum ſit attemperati caloris, humectiq;: præterea alit efficacius, inſtauratq; quod intercidit, proinde naturæ theſaurus habetur: &, ut Plato inquit, carnium, & uniuerſi corporis pabulum, quo pereunte, confeſtim inſequatur mors. Bilem atram, ſeu μελαγχολίαν ueluti ſordes intelligunt feculentas, diſſitas plurimum ab uitæ principijs, lætitiæ hoſtes ac liberalitatis, ſenio & morti uelut cognatione iunctas. Ex medica illud eſt doctrina, ſi ex æquilibrio augeſcãt chymi, affectionem innaſci, quam πλῆθος dicunt, ac πληθδραν. Vbi uerò bile flaua, aut nigra uel phlegmate aut humoribus, quos ὑρῤῥωδβυς uocant, offertum uiſatur corpus, caco

chymiam

chymiam nuncupant, non Plethoram: humorem pituitoſum, ac frigidum Praxagoras uitreum nominabat. Diocles monebat, Maio menſe augeſcere in hominibus pituitam, & ἰχῶρας dulces: æſtate uerò flauam bilem, & amaros ἰχῶρας, eo uticq; uocabulo ſanguini humores innuens permixtos. Scire tamen licet, Ichoras Græcis quandoq; pro humoribus in corpore ſeu corruptis, ſeu integris accipi. Lego apud eruditos, quod equidem relatu dignum cenſui: pituitæ ſpeciem ingenerari quandam gypſo aqua macerato perſimilem, ſed membrorum nodis præcipue; Vbi decoquentis ui caloris ſæpe fiat perinde ac gypſeus lapis, mirabili etiam mulieris exemplo, quam diu moleſtum uexarat onus ſphondylorum ac rhenum. Ea cum ſcabendo, pruritu titillãte, cutem lancinaſſet, lapilli exciderunt numero decem & octo, magnitudine quanta in teſſeris uiſitur, colore planè gypſeo. Cæterum ex quo cœpimus & miraculum ex ſanguine ſubtexamus alterum. Vnde enim fiat, ut in uulneris auctorem, ſi ſuperueniat intra horas plus minus ſeptem, proſilire pernoſcatur? Nempe qui uulneratur ac perimitur, in aſſilientem dolenter conuertitur, cogitatio ultionem expetit auide, ad id repente inardeſcit bilis, à qua mox ſuccenditur ſanguis, raptimq; tota ui ſeſe ad uulnus proripit, tum fomenti cauſa, tum uindictæ. Conuolant ſpiritus inſimul, qui inſita leuitate mox auctorem circumſiliunt, cuius calore perſeuerant, perſiſtuntq; aliquandiu. Quo tempore, ſi uulnus inſpiciat is cominus promitur in eundem ſanguis, tum calore necdum extincto, tum quod nec agitatio quieuit interior, ſimul quia uel prius in illum ſeſe concitarat. Porrò quoniam ſpiritus ſuos repetit ſanguis, ſuumq; proliciunt ſanguinem ſpiritus. Sunt ex theologis, qui in deum refundant euentus cauſam, ut horridius fiat peccatum, ac deteſtabilius. Illud auctarij fuerit loco, inter medicamenta eſſe, quod uocetur enhæmon: quod ut ex Hippocrate quarto Therapeutices inquit Galenus, κωλύει ἀφαιρεῖν, καὶ αὐξηραίνει. Nam & primo Problematum Ariſtoteles, ſupprimi ab eo ſanguinem ſcribit, ac materiæ inutilis cõfluuium reprimere. Ita enim effici, ut uulnus ſimul & inflammatione careat, & unitati ſit opportunum. Porrò, quæ cruentis inijcienda cenſemus, acria ex parte magna ſunt, quo acerbitate ſua aſtringere queant. Denicq; medicamentis conſtant non pinguibus: ideoq; Alipene nuncupantur. Cæterum & ulcus enhæmum dici Galeno quandoq; obſeruauimus, tanquam cruentum intelligas, καὶ προσφατον. Nec illud præteriero, in Alexipharmacis Nicãdri ſanguinem dici ἅιμα, quoniam uere plurimum exundet. Certe eariten ſunt qui hæmatiten dicant lapidem. Lac, ut phyſici produnt nonnulli, ſanguinis ſpuma eſt, quo nomine, inquit Varro, nutricem oportet eſſe adoleſcentem, anuis enim ut ſanguis deterior, ſic lac.

Spiritum plura ſignificare. Branchus quid. De animali ſpiritu, uitali, naturali. Ingeniorum diuerſitas unde ſit. Cap. XIII

Spiritum, ſiue πνεῦμα modis dici pluribus, non grammaticis modo notum, ſed & medicis: uno enim modo de anhelitu pronuntiatur, ut apud Hippocratem, Galeno teſte Prognoſticorum prima: Spiritus ſi frequens ſit, dolorẽ & ſuccenſionem ſignificat in his quæ ſunt ſuper diaphragma. Et apud Quintilianum libro undecimo: Eſt interim, inquit, & longus & plenus & clarus ſatis ſpiritus, non tamen firmæ intentionis: ideoq; tremulus, ut corpora, quæ aſpectu integra neruis parum ſuſtinentur. id Græci βραδύχουν uocant. Alio item modo uentum indicat, deinde & ſubſtantiam incorpoream, rationalem. Nam ſic angeli uel intelligentiæ, & anima, ſpiritus ab theologis nuncupari ſolent. Poſtremò autem eſt ſpiritus ſubſtantia ſubtilis, aerea, dilucida, ex tenuiſſima quaq; ſanguinis parte producta, ut deferatur uirtus à præcipuis membris ad reliqua, quo proprios ualeant actus exercere. Spiritus hic ad ſanguinem ita ſe habet, ut ad ignem ſcintilla. Galenus libro De uirtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus, duo tantum facit ſpirituum genera, uitalem, & animalem. At Therapeutices duodecimo, naturalem etiam addit: ita uerò ut ambigens de eo uerba faciat, & per conditionem. Auerrois ſecundo Colliget (ut barbaro, ſed ſcholis tamen pertrito utamur titulo) duos facit ſpiritus, in corde uitalem, at animalem in cerebro. Sed primo Canticæ addit etiamnum ipſe naturalem, quem ex uapore gigni interpretatur depurato deterſoq;. Cuius ſedem, inquit, ſtatuit Galenus hepar, unde tranſmittatur in corpus reliquum. Ariſtoteles autem cor, in quo deprehenditur manifeſto. Præcipuum uerò inſtru-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum quo uigent reliqua, est per neruos in cor & iecur descendens ex cerebro spiritus animalis. Vitalis autem spiritus ex corde profluens, multa est tenuitas quæ ad corporis membra inuehitur per arterias, causa cognati, insitiq;, ac uitalis caloris existens, & proinde etiam uitalis nominatur. Hic etiam per arterias sese attollens ad caput materia spiritus fit in cerebro, quodamq; moderamine sese omnis sensus & imaginationis & memoriæ, appetitusq; & motus, necnon in ratione utentibus opinationis & intelligentiæ instrumentum abunde suggerit. In primisq; sese animæ offert, & quò illa intenderit, irrumpit: quamobrem etiam animale nuncupatur instrumentum. Verum tamen iuxta eius temperiem uariam uarias ac diuersas anima quoq; perficit actiones. Vnde & ingeniorum nascitur diuersitas, quod & in brutis animaduertimus. Quædam enim rationi propiora uidentur, pro spiritus qui cerebrū occupauit qualitate. Quanquam & acutiora deprehenduntur ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum qui terras incolant eas, in quibus aer sit purus ac tenuis. Quin & quibus uescare cibis ad mentis aciem interesse plurimum, coniectant.

Quid arteria, & quid uena: origo utriusq;. Vena an dicatur de arteria, contra Gellium. Hæmorrhagia quid. Anastomosis. Diapedesis. Parocheteusis. Antispasis. Ischæmon. Arteriæ tunica an coeat soluta. Colletica. Epuletica. Cirsos. Varices. Cap. XIIII

QVoniam uerò sanguinis spiritusq; facta nobis mentio est, quibus implendo deplendoq; uitam reficit natura, uel perdit, congruum fuerit, hic potissimum uenarum, quas dicunt sanguinis riuos, & arteriarum, quas spiritus uocant semitas, rationem paucis attigisse, primumq; rerum ipsarum finitionem. Venā igitur sanguinis esse conceptaculum dicunt, siue (ut medici nuncupant) uas, mixti confusiq; cum spiritu naturali, in quo sanguinis plus sit, spiritus autem minus. Arteriam esse uolunt spiritus conceptaculum naturalis mixti confusiq; cum sanguine: in quo spiritus sit plus, sanguinis minus. Id uerò planè obseruatione dignum ex Galeni doctrina, necnō Cordubensis Moysi, Aphorismorum particula prima: eum qui sit in pulsantibus uenis sanguinem uideri esseq; modi non magni ac prætenuem, adq; fumi naturam proxime accedentem. Rursum qui est in uenis non pulsantibus, spiritum esse modicum item ac omnino nebulosum. Venarum exortum omnes ferè à capite atque cerebro deducunt, sed errore maximo, ut tertio De animalium historijs auctor Aristoteles est, qui earum naturam deprehendit huiusmodi: duas uidelicet intra pectus uenas contineri, spinæ appositas: altera quarum maior sit, minor altera: sed maior, inquit, priorem partem adit, minor posteriorem: & maior dexteram potius sedem obtinet, minor sinistram: quam ahortam nonnulli uocant, eo quod neruosa eius pars conspici uel in mortuis potuit. Ambæ ex corde originem ducunt, transigunt enim torax cætera uiscera, per quæ tendunt suam seruantes naturam. Deinde exsequitur Philosophus, qua ratione illarum utraq; in totum dispergatur corpus, ea transponere ac uelut conuasare uniuersa, non fuit consilij, ne pragmatia nostra hæc de homine exeat in immensum. Qui curiosius ista perquirit, locum habet quem adeat. Auicenna item doctrina quinta fen primæ primi, Arterias esse corpora scribit sinuosa, in longum porrecta, neruosa, ex corde propagata: quibus insit motionis uirtus per diastolen & systolen, idest per disparationem & contractionem, ut inde cordis cuentatio comparetur, & ab eo fumidus segregetur uapor, & membris corporis distributim infundatur spiritus. Venæ autem, inquit, arterijs quidem persimiles sunt, sed ab hepate manant ac quiescunt. Earum munia sunt, membris sanguinem insinuare. Scitu uerò non indignum parte hac, ab Hippocrate, sicuti ab uetustioribus item alijs, duo genera uasorum, quibus contineatur sanguis, nuncupari uenas, non ut ab iunioribus, alterum tantum, cui non insit pulsus. Id quod est secundo De morborum interstitijs ab Galeno confirmatum, & A. Gellij sententiam reuellit insigniter, sed & Quintilianus septimi libri fine, uim appellat sentiendi uenarum pulsus. Plinius quoq; libro item septimo, Venarum dicit formicantem percussum. Auicennæ eruditus interpres dubium uideri scribit, profluant'ne ab hepate uenæ, quum Aristotelis (inquit) sententia sit, uenas & arterias à corde initia ducere. Galenus quarto De utilitate partium, non pulsantes uenas, tunicæ unius ab hepate ortum habere scribit. Idem approbasse Auerrois uidetur prin-

Coll

Colliget, capite De uenis. Etiam si in libro De dispositionibus cordis, asserere non ambigat, Esse in corde cibalem uim, spiritus quoq; & uenarum ac neruorum propaginem. Ego uerò Galeni doctrinæ cēsuerim inhærendum, quam niti experimento scimus. Apuleius in libro De dogmate Platonis: Exaduersum, inquit, cordi uenarum meatus oriuntur, per pulmonis spiracula uiuacitatem trāsferentes, quam de corde susceperunt, & rursus ex illo loco diuisæ per membra in totum hominem inuehunt spiritum. Cœlen, id est concauam dici uenam maximam, quæ ab corde initia ducat, auctor est Pollux. Illud adiecisse, puto, nil obfuerit, Hæmorrhagiā dici sanguinis fluorem, uenis uel ruptis uel conuulneratis. Fit autem Hæmorrhagia, quæ anastomolis, ideſt ἀναστόμωσις nuncupatur, ex uasis, seu conceptaculi imbecillitate, & impetu copiosiore affluentis sanguinis ad eius os. At quæ dicitur διαπήδησις, hoc est diapedesis, tunica consit rarescente, ac sanguine at tenuato. In hæmorrhagijs ex Hippocratis instituto auertitur sanguis aut parocheteusi, aut antispasi. Et parocheteusin quidem intelligunt, ubi in propinqua corriuatur loca: an tispasin uerò quum in oppolita: ueluti ex supernis demanante sanguine per nares, fit ἀνλαπόχετσθσις: at per inferna, uti per sedem, ἀντίσπασις. Sed & in occipitio, si per nares profluuium infestet. Hæc enim obiecta item accipimus. Ischæma denique, ideſt ἰσχαίμα, sunt, quæ sanguinis comprimunt fluorem, medicamina. Porrò & id obseruatione non indignum. A quibusdam traditum, Arteriæ tuniculam unam esse duram adeo, & χονδρώδη, ut omnino sit consolidationis nescia. Sic enim symphysin interpretamur: quippe mollia tantum corpora adglutinationem admittere. Nam lapidi non concrescit lapis. Experimento tamen se Galenus aduertisse prodit, coisse quandoq;: ac arteriæ naturam esse utiq; dysphyton, ideſt quæ coalescat difficulter, non esse tamen prorsum asymphyton, ideſt ab coalitu seiunctam. Quæ uerò consolidant, symphytica dicuntur pharmaca: sicuti colletica, quæ adglutinant: epulotica, quæ cicatricem inducunt. Cirsos dicunt ueteres Græci, ac medici præcipuè, quum toto corpore amplius uenæ dilatantur. Quum uerò in cruribus, ixias uocant: nonnulli ex alia scriptorum decuria, uarices uocant Latini.

Pulsus quid. Item de ratione pulsuum digna scitu. Qui sit formiculans percussus, & uermiculans. Plinius declaratur. Microsphycti qui intelligantur. Caput XV

IAm uerò ut ueluti per gradus quosdam hominis nobilitatem attingamus ratione corporis, cui non uideatur diuinæ sapientiæ miranda benignitas, quæ summo studio peculiarius semper impertitur, quo à brutis insigniter seiungamur? Siquidem pulsuum ratio quàm mira est? quàm uere diuina? Qui in cacumine membrorum euidentes sunt morborum indices, in modulos certos legesq; metricas per ætates citati, aut stabiles, aut tardi. In ijs obseruatio crebri aut languidi ictus gubernacula uitæ temperat. Quo quid parte hac præstantius? aut quid æquè necessarium? Pulsum uerò, siue (ut Græci dicunt) σφυγμόν, sic fermè siniunt, Vt esse intentionem motus dicant, & remissionem in corde & in arteria, naturalis, non arbitrarij. At ueteres medici etiam sic: Pulsus est disparatio & contractio indiuisibilis arteriæ ac cordis, uel subsultio & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ. Vnumquenq; uerò pulsum esse compositum, Auicēna scribit, ex motibus duobus. Quibus duplex item accedat quies: nam inter motus duos, & quidem contrarios, necesse est intercedat quies. Neq; enim fieri potest, ut motui continuetur motus, quoniam unicuiq; præscribitur meta ad quam tendat, quò ubi sit peruentum quiescat. Systoles uerò seu cōtractionis motus, à pleriscq; medicorum haud percipitur. Tunc enim à manu recedit arteria, tactus uerò non prouenit, nisi sensibile tangentem contingat. Galenus medicinæ scientissimus, cuius Auicenna se fatetur interpretem, proinde scribit, Remissionem huiusmodi non obseruasse diu: mox uerò curiosius solicitiusq; intendentem adeptum nonnihil: deniq; ita progressim, ut pulsuum ianua sibi patescaret omnino. Sed cur'nam institutum, brachiorum arterias obseruare potissimum? Nempe, inquit Galenus idem in libro qui est ad pulsum Isagogicus, quia paratior est pars ea, atque item prolatu honestior. Accedit, eius loci pulsum esse uniformem maxime atq; in necessitate perutilem. Nam & arterias eiusmodi patentiores nouimus, quia pars ea minimè sit corpulenta, nec abest ordinis rectitudo, qua in

eum locum à corde corriuatur arteria, nuſquā ferè anfractibus ſinuata. Adiuuat & propinquitas, præcipuè ſiniſtri brachij, quo uberius ſe promit à corde uirtus. Quia uerò ſeptimo Naturalis hiſtoriæ Plinius inter ſigna ingruentis mortis inæqualem formicātemq; uenarum percuſſum appoſuit: Formicantem pulſum Galenus capite tertio libri De tactu pulſus, intelligit minutum, denſum, ac ſimme debilem, qui uelocitatis opinionem exhibeat, quum ſit minime uelox. Raſis auctor & ipſe fidei haud labefactatæ, nec dilutæ, decimo Almanſoris, pulſui nuper æditi infantis eſſe ſimilem tradit. Philaretus quærit, quo diſter ab formicante uermiculans percuſſus: & hunc quidem putat quandoque conuerti demutariq; in melius, eius item amplius patere inæqualitatem. Formicantem uerò uirtute prorſum intermortua fieri, & interitum prænuntiare. Memorandum uerò Microſphyctos uocari quoq; Græcis, quibus puſilli ſunt uenarum pulſus, longitudine altitudineq; ac latitudine minima, uti ab Galeno proditum eſt, ſurrecta arteria.

Quæ ſunt partes in animalibus ſimilares & diſſimilares: item de neruis. Quæ membra organica. Quoq; ab iis differant, quæ animalium dicuntur partes. Cap. XVI

ANimalium partes, inquit Ariſtoteles, aut incompoſitæ ſunt, quæ ſcilicet in ſimiles ſibi partes diuiduntur, ut caro in carnes, & ob eam rem ſimilares, id eſt homœomeræ dicuntur. Aut compoſitæ, quæ aptæ ſecari in partes diſſimiles ſint, non in ſimiles, ut manus non in manus ſecatur, aut facies in facies. Quapropter diſſimilares, ideſt anhomœomeras nominamus. Eadem hæc Auicēna ex Ariſtotele mutuatus doctrina quinta ſen primæ primi cōſcribit: ſed addit, Diſſimilares partes dici membra organica, quod ſint animæ inſtrumēta ad complēdum motus & actus. Nam & Therapeutices primo Galenus aliud eſſe μόριον, ſeu μόριον, & aliud organum præmonſtrans: Organum, inquit, ὀνομάζω μόριον ζώου, τελείας ἐνεργείας ἀποτελεστικόν, οἷον ὀφθαλμὸν οὕτως. Qua ſanè ratione oculus quidem animalis dicetur μόριον καὶ μόριον καὶ ὄργανον. At tunica ceratoides μόριον utiq;, ac μόριον: organum autem minime. Inter ſimilaria principem locum habere ait Auicenna os, mox chartilaginem, poſtea neruos, qui ſint corpora ex cerebro prodeuntia, ſeu ab nuca, alba, flexu mollia, & quæ non facile interuellantur, ea maximè ratione nata, ut eorum adminiculo membra & ſenſus non ſint expertia, nec motus. Sciendum uerò haſce partes haberi ac dici ſimplices ex ſenſus tantum iudicio, quoniam & ipſæ ex elementis compactæ ſunt: uerum quia in compoſitis non ſe actu promunt elementa, nec pernoſcitur portio ulla, cui non cōgruat appellatio totius & diffinitio eadem, ſimplicia nuncupantur & homogenea.

Oſſium ratio. Cornei cur dicantur, quibus ſunt oſſa concreta. Quot in humano corpore. Interim quæ oſſa dicuntur ſimenia, uel cynolopha: item ſeſamina, lambda, hyodea, catagma, helcos, rhegma, ſpaſma, apoſpaſma, teredon, lygyſmos. Poros quid. Cap. XVII

PLato in libro De uniuerſi natura, humani corporis explicans rationem: Os, inquit, deus artifex ita concinnauit, terram atterens puram lenemq; miſcuit, madefecitq; medulla, id poſtea in ignem iecit, mox in aquam merſit, rurſus in ignem, iterum & in aquam: ſicq; transferens ſæpius in utrunq;, tale reddidit, ut liquari à neutro poſſet. Quibus natura concreta ſint oſſa, quos rarenter utiq; reperias, Cornei dicuntur, puto, quia cornui maſculę nulla inſit medulla. Oſſium uerò diſtinctio eſt apud medicos appoſitiſſima. Alia ſiquidem baſis uicem præſtant, quoniam illis innitatur corpus, quo in genere ſint ſphondyli dorſi: propterea inquit Ariſtoteles, Initium in omnibus, quæ oſſibus conſtant, ſpina eſt, quæ compacta ex uertebris à capite ad coxas porrigitur. Alia uerò clypei modum habent ad tutādum, ſicuti os cranei, quo tanquam ſphæra oſſea, ut Plato inquit, quaſi tornata cerebrum eſt circunſeptum. Alia item armorum loco ſunt, quibus præpediētia protelentur, ut quæ trito medicis uocabulo ex curuitatis natura, ut ipſi interpretātur, Simenia nuncupantur, ab Græcis ἰνωλόφα dicta, ideſt canina prominētia. Hæc uerò ſuper dorſi ſphondylos locum habent. Alia ſunt quibus iuncturarum ſiue compagum expletur inanitas: quæ, quod minutula ſunt, uocāt ſeſamina, ut ſcribit Albertus, inter oſſa digitorum reperta potiſſimum, ut in genu patella. Aliorum ratio eſt ad partium interpenſionem, ſicuti os quod ab literæ figura dicitur lambda

lambda, abs quo gutturis ac linguæ muſculi propendent. Id ab Galeno etiam uocatur hyodeum. Qui ſic omnino diſtinguit, uti oſſium alia motui ſubſeruiant, quæ articulos uocant: alia motu careant, σωάρδρωσιν dicunt, id eſt articularem concretionem. Cuius forma triplex: aut enim futura eſt, ut in capite: aut uelut claui, ut dentes: aut ſymphyſis, qua oſſa cohærent, uelut inſitio. Illud item obſeruatione dignum: Oſſa in homine comperiri numero exactiſſimo, & in ſumma (ut dicitur) ſummarum, ducenta quadraginta octo: ſicuti in digitos miſere diligentia præſigni Hippocrates, Galenus, Raſis, Auicenna, & Auerrois quoq;. Quanquam hoſce, ijs mox ſingillatim recenſendis, nonnihil diffidere animaduerterim. Albertus ducenta facit & ſeptuaginta ſex. In capite connumerantur nouem & quinquaginta: in thorace ſexaginta ſeptem: cui ſuppurationi accedat quod in corde os reperitur: etiā ſi ab uniuerſo id numero ſecludat Auerrois primo Colliget. Id uero Ariſtotele tradente, unam habet rationē, ut baſis ſit ac fundamentū motus cordis. Nec id in omnibus repereris, ſed in equis modo & bobus, certo genere, ut idem arbitrat. Albertus id ſe uidiſſe tradit in ceruis & in homine quoq;, & in multis præterea animalibus. Brachijs manibuſq; duo aſcribunt & ſexaginta, pedibus ſexaginta. Omento integi oſſa omnia, dilucet: nam exempto eo, ſideratio conſequitur manifeſta, & ſenſus amotio. Sciendum ex Therapeutices tertio, In oſſe id eſſe catagma, quod in carne helcos, id eſt ulcus. Vtrobiq; enim eſſe σωιχείας λύσιν, id eſt continuitatis ac ſeriei interpellationem. Quam item rationem in corpulentis ex illato ictu habet τραῦμα. Citra plagam uero rhegma, id eſt ῥῆγμα. Nam in neruoſis planè ſpaſma eſt. Eiuſdem porrò generis cenſetur & apoſpaſma, ſed in nodis, ac coniunctionibus. Fracturam conſequitur ſæpe, quam dicunt ἰκχύμωσιν. Obtingit uero frequenter per uaſorum ἀναῤῥόμωσιν, & eam quæ uocatur διαπύησις, continuitatis interpellatio & ipſa. Catagmaticas deniq; leges dici, obſeruauimus: ſicuti ligaturas item catagmaticas. Teredon apud Græcos, perforationem indicat. Sed in nomine, litera e abundare uidetur: nam ab tremare, id eſt foramine inflectitur, ueluti tredon quędam, id eſt foratio, exiſtens, quæ ab acutis humoribus fiat exedentibus. Lygyſmon uocant Græci, ubi franguntur in cruribus aut brachijs oſſa. Deniq; fracta oſſa non per unitionem cohærere, tradunt nonnulli, ſed per callum eum quem Græci poron dicunt, ceu glutino iungi.

Chartilaginis natura quo ab oſſibus differat. Chondros, chondracantha, medulla notiæa, ſpondylion, moſchion, medulla lanæ, medulla auium. Caput XVIII

CHartilago ab oſſe diuerſa eſt pluris minorisue ratione, quum alioqui natura ſit compar: ſiquidem præciſum os non ſuccreſcit amplius, nec chartilago conuulſa coit, reſtituiturue. Ad flexum lectiſternij uicem præſtat, χόνδρου Græci uocant. Ex nerui oſſiſq; natura conflatur, ut ſcribit Pollux, & tradit Galenus. χονδροειδῆ dicuntur, quæ ſpinam habent chartilagineam. Terreſtrium, quæ animal gignunt, nec exanguia uiſuntur, chartilago foramine nullo cauatur, proinde etiam medullæ expers eſt, Aquatilium, quæ σκληρὰ dicuntur, id eſt chartilaginata, per dorſum quod eſt oſſium ὠμολόγου, chartilago humorem habet medullæ modo. In greſſilibus, ex quibus progignitur animal, auriculas & nares, nonnullam habere chartilaginem ſcimus. Medullam ſcribit Galenus, eam dici germana ſignificatione, oſſibus quæ occluſa diſtinetur, minus proprie dorſalem quoq;, notiæamq; Græcis appellatam, reliqua durio rem ſicciorem q;. At quæ ſpondylis continetur, Polluci ſpondylionis cenſetur nomenclatura. Vitulí medullam dici medicis moſchiam, idem auctor eſt Galenus Simplicis medicinæ libro undecimo: ſed qui uocabulo item eodem cæparum uocant ſemina, quin & tenellas plantas: nam & Plinius lanæ medullas uocat, tenuiſſimam quanq; in lanitio partem, ſic & auium medullam nuncupabimus plumulam molliorem.

Neruorum ratio, & unde oriantur nerui. An ſentiendi organum ſit caro. Anthrope quid: item epidermis, rhacodes, lacernoſa cutis. Cap. XIX

IAm uero neruorum naturam ſi ad perpenſionem reuoces, qualis nam inde conſurget opificis admiratio? ijs nodi corporum qui uocantur articuli, aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi tranſitu tanta animantium utilitate, ac membrorum firmitate, & motus præſtanti, & certa ligantur pernicitate, ut (adſit

modo æquus rerum æstimator) fateri necesse sit, eam fuisse diuinæ sapientiæ in hac fabrica curam, ut singulis tantum eius attribueret bonitas, quantum emolumenti ac decoris ratio patiebatur. Ex qua alios uidemus teretes, nonnullos item latos, ut in unoquoque poscere figuratio uidebatur. Neruorum naturam Plato scribit, ex osse ac carne non fermentata esse à deo cõtemperatam, & flauo infectam colore: indeq; neruos carne quidem tensiores factos aridioresq;, ossibus autem agiliores & molliores, quibus idem medullas & ossa peruinxerit, omniaq; carnibus operuerit. Neruos porrò in corde habere ortum, Aristotelis sententia est, quoniam id neruulos suo ampliore uentriculo cõtineat, & uena, quam aortam dicunt, neruosa sit. Albenti glutinosoq; humore neruos & nasci & ali, idem affirmat auctor, cuiusmodi etiam humorem mucori assimilem eis circunlectum conuisimus. Auicenna primo Canonis, ut medicus & Galeni interpres, neruos ab cerebro & nuca produci scribit. Libro tamen De animalibus tertio, hærendum Aristoteli est opinatus. Galenus locis aliquot sententiam priorem fouet: quem adiuuat Auerrois primo Colliget, item Canticæ primo. utra uerò sit potior sententia, non cuiuslibet fuerit sancire: præsertim quum grauis auctor in Aphorismis Damascenus ita pronuntiarit, Vbi dissideant Aristoteles & Galenus, haud facilè internosci uerum: at ubi Aristoteles ipse pugnantia scribat, quid agendum? Nam in libris De animalibus, non semel sentiendi organum carnem statuit, aut ἀνάλογον, non (ut medici, & nos suprà commonuimus) neruos. At secundo De anima: Caro non est, inquit, sensus instrumentum, sed medium potius, sicut aer & aqua sunt in uidendi, audiendi, olfaciẽdi ratione media: nam sensibilia super sensile iacentia non mouent sensum, mouent autem super carnem posita. Auerrois assecla ubiq; ferè Aristotelis, & medicorum, ubi se ostentarit occasio, insectator acerrimus, Galenum hac parte insequi maluit, Aristotele relicto, Quod ipsum & duodecimo De animalibus Auicenna facit. Sed fortè carnem significauit lacertosam Aristoteles, cui tantum sensificæ ineſt potentiæ, quantum neruorum. Albertus uir doctior, quàm politior, neruos à cerebro diuidi tradit, dum ad pellem perueniunt cerebro obtentã, oriri autem à corde. Item alios dici sensuum uehicula, alios motuum. Hos quoque ab occipitio produci: ab anteriore parte illos. Hominis pellem Herodotus anthropen nũcupauit, ideſt ἀνθρωπὼ uel (ut in alijs) ἀνθρωπάλω. At Galenus Epidermida uocat, quæ ulceri demum persanato inducitur, ὃ ἐπουλώσεως δέομενον ἕλκος ἀκριβῶς τελείως τῷ λαγυμένῳ ὑπόδερμίδα, ex Therapeutices tertio. Sed alibi pellis superficiem intelligere eo nomine uidetur. Est & in abscessibus cutis nuncupata rhacodes, puris uirulentia insigniter attenuata, & τριβακαῖς, ideſt attritis linteis admodum assimilis. Lacernosam autem Latinè appellant nonnulli, quia lacernæ instar rodatur. Aponeurosis, neruea dicitur tenuitas. Amplius de epidermade Galenus Simplicium pharmacorum libro undecimo: Pediculorum, inquit, multitudo succrescit, in quibus copiosior fuerit cacochymia, & quidam uelut cortex abscinditur à cute, dicitur q; epidermis, qua crassi uiscosiq; continentur humores, unde fit scabies, lepra, elephantia.

Carnis ratio ex Platonis doctrina. Carnis species duæ. Qui sint ines, & qui uilli apud medicinæ peritos. Pulpa, in Plinio quid. Parenchymata, adenes, inion, inis, inulus, hinni. Sarcotica pharmaca, cephalica, cathæretica, hypersarcosis, eusarcon.

Cap. xx

CArnem scribit Plato, aduersus frigoris & caloris iniuriam ab opifice deo tegumenti uice neruis ossibusq; superinductam, proinde inditum ei humorem caloris non immunem, ut æstate quidem roscida madidaq; extrinsecus, corpori uniuerso domesticam exhibeat refrigerationem, hyeme uerò rursum igne proprio glaciem extrinsecus illatam repellat moderate. Quæ quum præclarus ille nostri corporis fictor esset meditatus, permixtione quadam ex aqua, igni, terraq; cõtemperata, indito insuper acuto salsoq; fermento, succi plenam ac mollem conflauit carnem. Huius uerò species duas agnoscunt medicorum scholæ: aut enim uillosa caro est, ut quæ in musculis habetur: aut uillis nuda prorsum, ut hepar. Villos intelligunt, quos uocant Græci ἶνας. Etiam si non me fugit, Plinium quandoq; uenas fibrasq; conuertere, quod & Theodorus facit, non neruos. Cæterum tenuissima pars chartæ dicitur item ina. Est ubi Plinius idem, pulpam pro neruo accipiat, quam Theophrastus etiam uocarit ina.

Quibus-

Quibusdam, inquit, pulpa sine uenis mero stamine ac tenui constat. Villum medici describũt, corporis partem substantiæ tenacioris, solidam, gracilem oblongamq;, filo persimilem, quæ motui subseruiat, & carni robur adijciat. Villorum alios statuunt neruosos, uenosos alios: & sint etiam quos arteriales uocant aut panniculosos, uel qui uitilium sungantur uice. Omninoq; diuersi euadant pro membrorum ratione, in quibus comperiuntur, aut à quibus propagantur. Quod Galenus cõprobat Craseon secundo. Sed & Therapeutices decimo: In musculis (inquit) est modo caro, in alijs hanc præter paucos agnoscit nemo. Sed in hepate, renibus, splene, pulmone parenchymata uocant, id est πάρεγχύματα. In intestinis uero & uentre ac stomacho uuluaq;, est pars hæc innominata. Sed & quartodecimo, Visceribus, inquit, propria ineſt caro, quam plerique parenchyma uocant. Adenas esse Galenus finit, concretam in se durius carnem, conuolutamq;. Astruit Auicenna, ex motibus nullum, nisi per uillos fieri. Est, inquit Eustathius, ἰνίον in capitis posteriore parte, quo concidente ad inferiora, contractoq; ad humeros, ἰσλιῶδες dicitur, hoc est incuruari qui id patitur. Alijs esse inion uidetur nerui cauitas, qui dicitur etiam τήνων. Inis apud Græcos, etiam infans dicitur. Inulos accipiunt nonnulli certinos pullos. Hinnos autem & hinnulos cum flatili ac duplici consonante, ex asina conceptos mares equi seminio. Ex Gregorio illud præterire nequeo: Carnis sementinam trahere originem lac, caseum, oua. Quia uero carnem Græci sarca dicunt, inde pharmaca legimus sarcotica, inter quæ sit quod nuncupant cephalicum. Sunt uero hæc quibus internata caro ulcerum explet inanitatẽ. Sicuti quibus nimio plus excrescens exteritur, uocant cathæretica. Nam uitium ipsum dicitur hypersarcosis, id est ὑπερσάρκωσις. Porrò sicut nec nimis gracilescens corpus laudem meretur, neq; item obesius factum: sic habitudo media plausibilis præcipue censetur: eam uero Græci εὔσαρκον nuncupant. Hypersarcomata porrò nomine alio hyperochas in ulceribus Græci uocant ijdem.

Humanum corpus summa partium proportione constructum. Phyam quid uocent Græci. Rotundum & quadratum schema reperiri in corporibus nostris. Mensurarum indidem esse deprompta nomina: item denarium numerum. Quibus constet corpus. Retrimenta quot excernantur modis. Vlcerum superfluitates haberi generum duorum, ichora, & rhypos. Corpora peritto-

Cap. xxi

matica & plethorica.

QVod operis initio præstaturũ me, non essem ausus polliceri, ut tam late hominis rationem persequerer: ipsa tamẽ uberius sese indies materia laxante, ingens nobis ostentat quodammodo rerum sylua, quæ uel cogitatione animum, quantumuis difficultatibus obluctantẽ, et si non fatigare, at solicitum anxiũq; efficere saltẽ potest. Verumtamẽ durandũ est, quia cœpimus. Nã & dijs faciẽtes adiuuant. Quod si legentiũ uotis per omnia minus satisfecerimus, aut si quippiam habuerimus derelictui, ut impolitiæ notari uideamur digni, Cogitandum erit, neminí unquam uitio datum, quod præfati sumus, deos quoquo modo posse colere. Studiosis Latinæ rei euigilantur ista, si quid senticosi in tanta sciendorum congerie sese obtulerit, flores modo præcerpant, reliqua soli uitio succreuisse putent, ubertate nimia interdum luxuriantis, ac prætereant: sciantq;, hominis esse proprium conniuere in pluribus. Verum si condentis animum amplius respexerint, omnia plausibiliter excipient, pariaq; sibi in rationibus fieri putabunt. Satis, opinor, hactenus artificis dei sapientiam in hominum constitutione admirati sumus: uerum quæ supersunt, singulare & ipsa præferunt claritatem. Quod & eorum rationem summumq; prospectum idem habuit ineffabilis conditor. Nam quale censemus illud, in corporis humani fabrica summam symmetriarum, siue commensurationum rationem adeo seruatam, ut inde ab architecto rum prudentissimis analogæ sustructiones sint corruiatæ? Siquidem illud ita est ab natura concinnatum, coaptatumq;: uti proportionibus, quas Græci ἀναλογίας uocant, membra ad summam figurationem insigniter respondeant: nilq; omnino comperias, quod commensu careat. Sicuti caput dicimus ab mento ad frontem summam, & radices imas capillorum, esse partis decimæ. Item manus palmam ab articulo ad extremum medium digitum tantundem. Caput à mento ad summum uerticem octauæ. Tantundem à ceruicibus imis, & reliqua deinceps: ut si attendere libeat, nil sit non ab summa profectum

ratione

ratione. Hanc uero membrorum analogam rationem omnium Græci phyam uocant, id est φυὴν, propter illud Homericum, Odysseæ sexto:

εἶδός τε, μέγεθός τε, φυὴν τ' ἄγχιστα ἰδέσθαι.

Quid, quod rotundationis schema in homine item compertum est? Quem si supinum statuas, expansis manibus, & fixeris in umbilico circinum, quia is locus centri rationem habet, circumagasq; orbem conficies absolutum, extrema digitorum in manibus pedibusq; contingendo. Nec minus designationem in eo quadratam deprehendes, quando altitudo ab latitudine diuersa non est, si mensum concipias inter expansas manus. An non compertum & illud, Mensuratum rationes & nomina ex humano corpore mutuatos esse ueteres, digitum appellantes, aut palmum, item pedem, cubitumq;? Quinimmo & denarius numerus, quem perfectum dicunt & probant, ab digitorum serie depromptus est, quod Aristoteles adnotauit. Constare autem humanum corpus rebus numero quatuordecim inuenimus: neruis, uenis, arterijs, sanguine, spiritu, carne, pingui, chondris seu chartilaginibus, unguibus, ossibus, humoribus, medullis, pilis, tuniculis. Ad laudem pertinet illud quoq;: excerni retrimenta, superfluentiaq; à uiris quidem per aluum, urinam, uomitus, oculos, nares, sputa, excreationes, aures, rem Veneream, per incerta item spiramenta, per pilos, & per ungues. Mulieribus adijciuntur duo, lac, & menstrua. Illud superpondium fuerit, in ulceribus item superfluitatum, quæ Græcis πυοποιήματα dicuntur, duo esse genera: unum ἰχὼρ nuncupatur, id est sanies: alterum autem ἔνσωμος, id est sordes: illud tenue intelligitur, crassius hoc: unde ἐνσαρκὸν ἕλκος appellatur, sicuti prius ὑγρόν. Porrò de superfluentis materiæ argumento corpora uel dicuntur peritomatica, uel plethorica, discerniculo apud medicæ artis peritos manifesto.

Humani corporis partes. Membrum quid. Monocola quæ. Nouem haberi perpensione digna in quolibet membro. Motus actiui & passiui. Cur naturam dixerit iustam Hippocrates. Membri cuiusq; ratio triplex. Cap. XXII.

Nuenio in monumentis, Aegyptios humanum corpus in quatuor tantum portiones distribuere solitos: caput: manus: thoracem, quem etiam clibanum uocat Albertus: & crura. Membra uero, ut finit Galenus, corporis particulæ sunt, quæ nec omnino circumscriptionem habent propriam: sic enim particulæ non forent, sed corpora per se, nec omnifariam coniunctæ sunt alijs. Hinc & ad pleraq; transfertur uocabuli notio, siquidem domus partes membra item uocantur Columellæ, Vlpianoq;, & Cæcilius dormitoriũ membrum appellat, quod alibi cubiculum dormitorium. Nam & Græci monocola, id est μονόκωλα οἰκήματα, dicunt unimembres domos. apud Herodotum Valla diætas transfert singularias, quæ in Babylonijs substructæ mœnibus olim erant, & modo in arce Mediolani uisuntur. In membri uero cuiusq; consideratione accurata, nouem uideri perpensione digna, docuit Commentator Alexandrinus in enarratione libri Hæreseon, Quæ omnia inenarrabilem dei prouidentiam explicant. Substantia prima est: constitutio deinde, seu crasis: cui adnectitur etiam color, quo membri natura quouis modo significari potest: sicuti eodem totius item internoscitur habitudo, quum sicuti Pythagoras auctor est, docente in libro De sensu & sensili philosopho, sit color epiphania, id est superficies uel superapparitio quædam. Porrò inspicienda item quantitas, figura, numerus, situs, colligantia, actus uel operatio, emolumentum, seu præcipuum id sit, seu ut seruitus. Tot enim seruitutes uidentur, quot membra non principalia. In ijs uero illud obseruandum, actum membri ab utilitate distingui ex Galeni doctrina: nam actus motuum est effectiuus. Sunt uero & motus passiui nuncupati, qui alijs mouentibus fiunt. Vtilitas autem esse uidetur, commoditas quæ percipi nequit, nisi ex operationibus, quæ sine doctrina proueniunt. Nec credendum omnino, particulam ullam adiectam temerè & fortuitò, uerum arte creatoris mirabili ac sapientia, sicut Galenus auctor est. Proinde summus artis medicæ Hippocrates, naturæ opera in hoc admiratus, non desinit eam cognominibus honestare, iustam appellando, uti Aristoteles esse eam uelut οἰκόνομον ait ἀγαθὴν, id est œconomum bonum ac patrem familias. Quando iustitiæ diuinæ maiestas necessaria sapienter excogitauit, tribuitq; uni cuiq; pro dignitate, redundantibus omnino resectis. Et ut uerissime dixit Haliab, Est ab natura animalis corpus constitutum ex membris multis substantia & qualitate diuersis pro

pro uniuscuiusq; necessitate, quo ad destinatam metã produci posset uita. Porrò in membri cuiusq; compositione ratio uisitur triplex: aut enim uiuendi gratia sunt, cuiusmodi membra sunt principalia: aut bene uiuendi, ut oculus: aut sufficiendæ causa prolis, quo in genere habentur pudenda. In omnibus uerò deus opifex utilitatem respexit primum, mox uerò & decorem. Nam & Ciceronis illud laudatur De finibus tertio: Membrorũ, idest partium corporis, alia propter eorum usum uideri ab natura contributa, ut manus, crura, pedes, uti ea quoq; quæ sunt intus in corpore: alia autem nullam ob utilitatẽ, quasi ad quendam ornatum, uelut caudam pauoni, plumas uersicolores columbis, mammas uiris atq; barbam.

Capitis ratio: cur ibi sedes animæ. Codia quid, & unde. Crœra, hemicræra, sincipita. Cur magnis uiris caput aperire, institutum. Cerebri item ratio. Encar quid sit. An cerebro abstinuerint ueteres. Obiter iurãdi mos per caput, salutem, genium. Adriani historia, engissomata, camaromata, ostagra, echopei, aulisci, phacota, xysteres, trypana, abaptista. Cædis expiatio. Cauere capite. Epidij historia. Diploa quid. An capite præciso possit quis progredi aut loqui. De craneo, & futuris: item de capillis. Interim adnotabis quæ dicantur Thria. Qui dicantur Phoxi: & quid phoxa, & phoxichili. Item cymbe, cymbachus, cymbæum, xylocymba, corymba. Capitis resectio honorifica ueteribus. Cap. XXIII

Quoniam uerò caput, arcis quodammodo locum habet in humanis corporibus: & Plato in Timæo, caput nõ principale solum, sed etiam totum in corpore nuncupauit: ab eo protinus exordiemur hic aliqua perstringere, quoniam alibi fusius de ea re fiet hoc opere mentio à nobis: ut omnino citra radium, & fastigiata sit pragmatia hoc genus. Quod & in membris item alijs quandoq; facturum me, præfari libuit, ne quis male feriatus, aut nasutior in hæc incidens, quisquis fuerit eorum genius, partum hunc nostrum, ut exsuccum & male conceptum execretur protinus, atq; (ut ominolum) auersetur. Ergo caput præcipuum, excelsiusq; in homine membrum, primo Regiminis acutorum Galenus, & Platonici omnes rationalis animæ sedem nuncupant, ut rentur nõnulli, quoniam inibi cerebri est conceptaculũ, ac membrorum animalium. Quæ organa sint, & principia uirtutis animalis, tam apprehendentis, quàm eligentis, seu uoluntariè mouentis, quibus potissimum constat animalium inter se disparatio. Additur & capitis figura sphærica, quam solam esse mentis capacem, asseuerate in libris traditum secretioribus comperi. Nec me fallit Bedæ sententia super Marcum: Animæ locus, inquit, principalis non iuxta Platonem in cerebro, sed iuxta CHRISTVM in corde est. Hinc autumant eruditorum nonnulli, Codium, idest κώδιον dici Græcis caput, παρὰ τὸ κοῖλον εἶναι αὐτῆς τὰ λεπτά, quoniam sit rationis conceptaculum. Vel ab herbæ codiæ quadam similitudine, quam inde credunt appellatam, quia deuinciat comate uescentes, ac sopore: hypnoticam enim uim præfert, id est somniferam. Codiam, papaueris dicunt caput. Crœram pro capite accipiunt ueteres Græci: unde hemicræras porcorum legimus apud Athenæum: sincipita intelligunt ex nostris nõnulli. Portionem uerò hanc cæli similitudine quadam possidemus sublimẽ, sicuti etiam interpretatur Aristoteles. Quin & uniuersa in hominis corpore situm præterunt uniuersi: quum cætera nullo eiusmodi sint constituta respectu, aut confuso admodum. Porrò & in Quæstionibus idem, Caput eum obtinuisse locum scribit, quia sit diuinissimum membrum, ab eo enim sternutamẽta quoq; proueniunt, quod esse sacrũ augurium constat. Inde quoq; obrepsisse nostris moribus opinor, ut quibus exhibeatur reuerẽtiæ cultus, ijs caput aperiamus, etiam si Plinius, Varro, Plutarchus aliud uidentur secuti. Quid sine capite, inquit Ambrosius, est homo? Si caput inspexeris, agnoscas hominem protinus: aliàs iacet truncus ignobilis sine honore, sine nomine. Sola ære ducta principum capita, uel marmore adorantur. Proinde, iure illi, uelut consultori cætera famulantur membra, & ut numen seruili circumferunt gestamine, quod censoria quadam potestate, ut collibuerit, omnia dirigit. In eo singularis est naturæ prouidentia. Est enim in homine macilentum, ac propè carne nudatum omni, idq; necessario. Nam si corpulentius esset cerebro circumiectum sepimentum, res omnino in diuersum recasura fuit, ac membri eius

ratio

ratio exigit. Neq; enim refrigerandi uim haberet ullam: sed carnis copia fotum intepesceret amplius. Etenim aduersus cordis sedem & calorem natura cerebrum molita est, uimq; ex eo habuit aquæ terræq; communem, ut inferioris partis feruorem contemperaret. Fluctiones porrò è capite impetum capiunt, sicuti cerebrum frigidius est, quàm exigat temperamentum, per uenas sursum respirante ciborum superfluo, quod simile imbrium generationi uideri potest. Galenus post Hippocratē nobilissimus medicinæ auctor, Naturæ intentionem in capitis creatione non fuisse cerebrum scribit, neq; item sensum omnem aut sensoria, quoniam hæc comperiantur etiam in capite carentibus. At fuisse capitis sustructionem potissimum ob uidendi excellentiam: qui sensus ad circumspectum omnem, ueluti in specula collocari debuerit, sicuti autor item est Auicenna. Abs quo illud etiam proditum prima tertij, adnotauimus, Exploratoris uice oculos fungi. Idem porrò Galenus colligit, Cerebrum esse in capite locatum propter oculos, sensoria uero reliqua propter cerebrum. Opinari autem refrigerationis ergo cerebrum esse constitutum, putat ridiculum, ob remotionem nimiam: perinde ac si quis item calces cordis gratia factos asserat. Ediuerso Aristoteles, oculos propter cerebrum in capite locatos prodit, quoniam sit oculus aqueæ naturæ, sicuti cerebrum. Verum ut cuique uisum fuerit, accipiantur ista. Commonendi uero parte hac diligenter sumus, dici cerebrum ab ueterum plerisque, ut est apud Lycophronem, encar. Et quia in cibis id auersabantur priores, quod scribit Athenæus, perinde ac ominosum opinati, præcipueq; Athenienses: inde pronuntiatum astruunt ab Homero, uelut in Symposiacis meminit Plutarchus, τίω δ'ἐμὶν ἐγκαρ ὦσιν, id est æque ipsum honoro ac cerebrū: quod execrati priores, atq; abominantes reijciebant, in primis autem suillum. Sunt qui Homericum illud sic intelligant, ϛὴ δούλου τάξει. Nam Caras seruisse perpetuo. Sed ad rem. Hinc Atheniensis Apollodorus neminí ueterum opinatur cerebri nomen admissum in libris, proindeq; in Trachinijs Sophoclem, λευκὸν μυελὸν, id est albam medullam, dicere maluisse. Qua tamen in re longe falli Apollodorum, amplius curiosiusq; thesauros ueteres peruoluenti certo certius liquebit. Illa forsan subscribet ratio antiquorum instituto, cerebro abstinentium, quod rem prorsus esse sacram, caput opinabantur, uel iurisiurandi argumento: per id nanq; iurabant plerunq;. Sed & per salutem, quod innuit Hieronymus. Nam in Pandectis adnotatū, etiam solitos plecti, per genium principis qui deieraſſent. Quin & in sternutamentis caput adorare aliquo modo uidebantur, ut quod sensuum dicatur fons. Dicitur encar, genere masculino plurimum quidem, sed & neutro quandoq;. Encardion, in plantis medulla intelligitur, uel cerebrum: sunt qui cor malint. An uerum omnino sit, cerebro Athenienses abstinuisse, coniectabunt eruditi. Certe Iouis cerebrā de scitissimo cibo pronuntiatur apud Pausaniā. Cuiusmodi sint forsan apud Comicum cerebri θεῖα, elegantius scitiusq; condita, quibus utebantur Athenienses. Erant uero cerebri portiones intra fici folia, quæ dicantur thria, curiosius percoctæ. Prædulce item censebatur palmæ cerebrum, etiam si capitis dolorem sæpius grauiusq; concinnaret. Eo uero exempto arescere palmam ferè, cognitum experimentis. De hac ipsa re plura paulo Athenæus, & nos alibi. Sed illud non prætereundum: Omnium bipartitum esse cerebrum, & in postremo esse quod uocatur παρεγκεφαλὶς, id est cerebellum. Nobis porrò illud parte hac non uidetur per incuriam transiliendum, quoniam (ut nunc est) in ijs nil omnino receptitij secernitur nobis. An capite præciso, credibile sit, corpus reliquum progredi posse. Quòd ne quis ridicule proponi putet, auctor Auerrois est septimo Physicorum, commento quarto, arietem se uidisse, qui capite detruncato, huc illuc motaretur. Scribunt & Christianæ ueritatis assertores celeberrimi, Dionysium Areopagitam martyrio coronatum, postea quàm resectum illi caput est, aliquandiu progressum, suum sibi caput baiulantem. Scio, ridebunt hoc philosophi, tanquam parum cōstanti ueritate dictum. Nos CHRISTI saluatoris infinitæ potentiæ id ascriptum uolumus uerissime ac syncerissime. Nam ut Aristoteles docuit, corpus detracto capite, progredi quóquam non temere credi potest: quoniam simul abscinduntur nerui, qui instrumenta sunt, & ueluti duces localis motus: sanguine tamen carentia, uel uiuere possunt diutius, truncata capite. Cuius euentus rationem ex libro De iuuentute & senectute, lector accuratus perdiscere poterit. Cōsimile huic miraculum est, quod affertur ab nonnullis, Caput abscissum

scissum loqui. A quibus & Homerus aduocatur testis:
φθεγγομένη δ' ἀρα κάρη κονίῃσιν ἐμάχθη.
Ipseq; dum loquitur, miscetur puluere uertex.
Non enim dum ipse homo, sed dum ipse uertex, intelligi uolunt. Propterea scribunt φθεγγομένη, non autem φθεγγομένου. Quin in terra Caria res adeo pro uera habita est, ut reum quendam ex incolis egerint. Nam quum Iouis Hoplosmij sacerdos esset occisus, nec à quo constaret, nonnulli audisse se retulerunt, capite præciso dicentem sæpius. Virum super uiro Cercidas occidit. Itaq; hominem cui nomen Cercidas, per prouinciam amplius quæsierūt, compertumq; in iudicium perduxere. Sed certe fieri nequit, ut præcisa arteria, & sine motu pulmonis loquatur: nec apud Barbaros, qui capita summa cum celeritate detrūcant, eiusmodi quippiam euenisse accepimus. Adrianum principem frigora & tempestates adeo tulisse patienter, legimus apud Dionem, ut caput tegeret nunquam. Os capitis uniuersum, inquit Pollux, uocatur cytos: Latini, caluam & caluariam dicunt, ut Celsus item testatur. Aristoteles τειχωσὶν intelligit, quod capillis integitur. Anterior pars bregma uocatur, id est sinciput, uti in Anatome Galenus scribit: posterior inion, id est occiput. Quod interiacet, coryphe, id est uertex: unde dicoryphi, biuertices nuncupantur. Embregmata uerò Græcis insperſiones uocantur, hoc est quæcunq; fronti aut temporibus ratione medica conspergunturs. Embrochas, per imperitiā multi dicunt. Sinciput interpretantur sematum caput nonnulli, ut Diomedes, & antè paulò commeminimus. Hac uerò in parte id sese intergerit haud prætereundum: Inter cranei fracturas esse uehementissimas, quæ engissomata uocantur: & camaroses, seu camaromata. Ex quibus illa quidem parte sui media, meningi, id est panniculo innituntur: camaromata uerò portione prominent eadem. Instrumenta porrò curandis hoc genus fracturis, alijsq;, uaria excogitarunt ingeniorum acumina: nam ut ostagra præteream, sunt qui encopei nuncupantur caui, quos & cyclíscos dicunt. In quibus est, qui in fine habet phacoides, unde & phacota uocantur quandoq;: est autem prominēs quiddam, hebesq; ac retusum cum politura. Recensentur & usu eodem xysteres, qui esse multiplices debent, ac schemate non uno. Sunt & trypana, inter quę habētur dicta ἀβακίσκια, quoniam demergantur nunquam, circumcurrit nanq; orbiculata itys, id est circumferētia, qualis in rota uisitur. Hinc certè trypanatum os dicit pullatus circulus. Illud nec tacēdum: Expiandæ cædis gratia ueteribus morem irroborasse, uti ad cæsi caput ensem abstergerēt, uelut sic sceleris aueruncarent labem, uel corporis totius extrema præciderent, præsertim ciuili cæde perpetrata, eaq; connexa sibi ad alas applicarent, eo modo nocumenti uim auferre se arbitrati, quod ab eis μαχαιροφῶνα dicebatur: quod in Helectra Sophocles indicat, & ab scholiastis est enarratum, ac repetitum ab Suida: sed & innuit Apollonius, ἕλκεα πήμνε θανόντος. De Iasone ac Absyrto. Cauere capite dicitur, qui non bona modo obligat, uerum & uitam. Epidium quendam olim in Sarni fluenta præcipitatum, mox cum cornibus extitisse, proditum annalibus est, ac momento euanuisse, sed & numinis uice cultum. Moysen quoq; de confabulatione dei cornutum, ex Hebraica ueritate Hieronymus scribit, quod Exodi capite trigesimoquarto, relatū scio. Diploam uocat Galenus, secundam caluariæ laminam. Ex futuris compacta calua est, quas Græci ῥαφὰς uocant, de quîs alibi plura. In paucis caluaria solida sine futuris reperitur, præter quàm in æstuosis locis. Idq; caput firmissimum, atq; à dolore tutissimū iudicatur. Ex cæteris quo futuræ sunt pauciores, eo capitis ualetudo commodior. Hippocrates quod futuris careat, sanum arbitratur caput. Paucis constat capillis, quum calidius. Capillorum multitudo capitis redundantiam humorum prænonstrat. Capillorum flauus color ex flaua est bile. Quibus est proacuminatum caput, phoxi nuncupantur, uel ex fastigatione quam uocāt ὀξύτητα, uel de figlinorum similitudine, quæ ignium ui dissiliāt, quod ueteribus ferè placet: ea uerò phoxa dicuntur, uelut phloxa, ex flammæ ui, quæ φλοξ appellatur. Eiusmodi in Thersite caput, risu Homerus excepit: sed & in magno Pericle inuidorum uoculis est adnotatū, nec ab Athenæo in Cilicibus prætermissum: sed & in Atticis, Argiuisq; mulieribus. Verum in ijs, ut auctor Simonides est, etiam labia anumaduertuntur fastigata, ex quo phoxichili uocantur. Porrò & ab Græcorū quibusdam cymbe dicitur caput, unde cymbachus nuncupetur, qui in caput saliens crura tenet sur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

recta. Est cymbæum quoq; poculi genus, de quo in Lexico Pausanias: sed alij cymbium pronunciant, essecq; simile nauigio tradunt, quod cymbam uocant, unde forsan & nomen profluxit: id uerò xylocumbaram appellant nonnulli. Nam xylocymbam uirulento morsu dicunt mulierem, nec formosam satis, nec magnitudinis moderatæ. Cymbachum deniq; galeæ item summū dici inuenio. Sed & summa omnia dici corymba possunt, Homero astipulante. Alij acrostolia, & nauium uelut coryphas, hoc est uertices eo accipiunt nomine. Videntur autem prominentia in montibus præcipue sic dici, nam historia septima apud Herodotum montis legimus corymbum. Decentissimum porrò mortis genus fuisse capitis resectionem, scribit eloquentissimus auctor Xenophon ἀνὰ βοῦτρυς secundo.

Capillorum ratio. Cur defunctorum capilli durent, aut etiam augescant. De Tulliola Ciceronis. Lophos quid, & lopheum, lophiumq;. Lysoma. Polylopha quæ. Interim cur aquatica inobsepta pilis. Cur collum minimè pilosum. Caput XXIIII

QVoniam uerò summus artifex, eminens uelutí ædificij culmen, sic ornandum caput hominis censuit, non ab re uisum, huic parti impingere paucula quædam de capillorum ratione obseruata. Horum igitur materiam putant eruditi fumidum uaporem, crassum, humectum, glutinosum: quod secundo Crasseon Galenus significat, etiam si putat Auerrois, pili materiam ex Galeni sententia, putè terrestrem. Quòd si esset, non tam sequax foret pilorum natura, flexibilis'ue, quo uelis modo. Efficiens ratio pilorum frigiditas est, tum intima in cute, ac ossibus capitis, tum extima aeris nos ambeuntis: quæ uaporem ab imo scandentem, ac in poris meatibusq; cutis retentum durius cogit densescere. Pilus non multus ac prætenuis caliditatem indicat temperatam, connexam siccitati immodicæ. Multus uerò & crassus, exuberantis indicium est caliditatis, qua multa prouenit euaporatio. Proinde uberius enasci pilos, iuuenta florescente, auctor Haliabas est. Atq; in uiris item, quàm fœminis. Capillus natura frigidus est, sicciorq; omnibus quæ in corpore sint, atq; etiã ossibus, ut sentit Auicenna. Flectitur tamen, quod illis non contingit, tenuitatis ratione & uiscosæ humectationis tenacisq;, accedente terrestri siccitate ex quibus consurgit capillus. Aquatica ferè uniuersa pilis cernuntur inobsepta: quod effici coniectatio est, quia meatus obstipet frigiditas multa uiscosiorq;, unde fumosæ prohibetur euaporationis scansio. Collum non ita pilosum creditur, quoniam uaporibus transitum præstet liberum ac citra interpellationem rectitudo. Sunt qui ex rotundatione causam item proliciant. Scythæ ac Thraces εὐθυβίκιες sunt, id est promisso pilo & simplici. nam & ipsi humidi sunt, & aer eos ambiens. Aethiopes contrà, qui loca incolunt calida, οὐλοβίκιες, id est crispo sunt pilo. Siccum enim & cerebrum eorum, & ambiens cælum. Obseruatum est, pilos quandoq; horæ spacio aut etiam minore, canos effici. Hos in mortuorum succrescere corporibus autumant plerique, nec abnuit Aristoteles, tametsi non oriuntur noui. Quod item de unguibus traditur, ac Plinius enotauit. Nec incongruum arbitrantur, diutius in defunctis seruari capillos, humectatione in meatibus subsistente: quæ glutini denseat modo, obdurescatq;, ut sic longissime supereſſe capilli ualeant, quæ ratio Conciliatori maxime arrisit. Dignum scitu: Quum pontifex Sixtus, eius nominis quartus, reipublicæ Christianæ præsideret, compertum Romæ in uia Appia è regione Ciceronis conditorij muliebre cadauer, quod ex inscriptione coniectatũ est, fuisse Tulliolæ. Id erat aromatibus ita conditum, ut temporis iniuriam non sentiret. In eo uisebantur capilli aureo impliciti reticulo, summa omnium admiratione, reperiri aliquid, in quod anni mille quingenti fere nil prorsus eualuissent. Cæterum cadauer in urbem delatum triduí mora computruit medí camine amoto aut uitiato. Incremẽti uerò capillorum in defunctis ratio est in calore uaporeq; in pororum angustijs retento. amplioris autem in senescentibus ægrotisq; ac decrescentibus etiam causa creditur excrementitia multitudo. Cur autem, si subsecentur tam capilli, quàm ungues, celerius increscãt, inde fieri tradunt, quod fumidus uapor ad radices scandens, præcisos facilius propellat. Capillorum autem ratio non est in decore præcipua: sed in eo fuit naturæ momentum maximum, ut extimum inde repelleretur frigus. Nec in eo emolumentum minimum, egestis hoc modo noxijs è corpore uaporibus

bus, unde est capillaris generationis argumentum. Vtcunq; tamen speciosissima spectatur cæsaries, reuerenda in senibus, ueneranda in sacerdotibus, in bellatoribus terribilis, decora in adolescentibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris. Discrimen uerò & capillorum æquamentum Græci lysoma dicunt, id est λύσωμα. In auibus, quod capiti supereminet, λόφον uocant Græci apicem nostri. Nam primo De animalium historijs Aristoteles: Auium quasdã plectra habere scribit, id est calcaria: quasdam uerò lophon, non nullas minimè. Lophon item in galeis cristas dicunt, unde lopheum, in quo reconderentur: sed & speculi theca, eo dicitur nomine. Lophion uerò est ab lopho deminutũ. Illud prius scribitur λοφεῖον. Lophiam capronas interpretantur. Lophias etiam dicũt in suum ceruicibus surrectas setas. Polylopa Græcis dicunt, quæ corticibus pluribus, uelut indumentis circumuestiuntur, ἀπὸ τῶν λοπῶν.

Barbitij ratio. Mystax. Hyporrhinion, propogonion quid. Pogon, tragopogon. Cur mulier barba sit exuta: curq; in nonnullis uisatur. Pappos, hypene, aruncus, cryngus. Adrianus Cæsarum primus barbam nutrire est exorsus: cur quibusdam barba nunquã subnascatur. Mastaces locustæ. Cap. XXV

BArbæ autem ratio, mirum est, quantum ad dignoscendam corporum maturitatem, & sexus cõferat discernicula, aut ad decorem etiamnum uirilitatis ac roboris. Auctor Haliabas est, Pulchritudinis & ornamenti argumentũ fuisse in barba potissimũ. Succrescit hæc toto mento, quam μύσακα uocant. Quanquam non me fallit, Pollucem scribere, eam quæ sub naribus habeatur, ita nuncupari: quæ ab re item dicatur hyporrhinion & propogonion, uelutí quæ sub naribus enascatur, & quæ progerminet ante inferiorem. Pogon certè Græcis barbitium est: sed & appellatione eadem Trœzeniorum portus, unde per iocum barba rariore hominibus insusurrabatur, εἰς ξοιζλῶν ἐπὶ βαθλίζῃ. Tragopogona uocant in trago piscę partem sub gula nigricantem, ut scribit Athenæus. Dici mystaca interpretantur, quia illuc destillet nasus, quem uocant μυλατῆρα. Sunt qui mystaca etiã labrum putent, unde ducatur mystacon. Inferiorí labro adnascens barbitiũ, pappos nuncupatur: utrunq; simul hypene. Oritur etiam barba in mandibulæ inferioris parte suprema humoris caloriscq; copia illuc ab sincipite demanantis, testiculorum ui, inde prolificam materiam attrahentium: Argumento sunt uenæ ab inferioribus illac cõmeantes, quas ex eo spermaticas uocant. Proinde deesse mulieribus barbam, imbecillioribus earũ testiculis. Si qua uero uisatur barba insignis: hinc cõtingere, quod illi additum peculiarius sit roboris aliquid & caloris: barbitio tamen tum rariore tum breuiore. Illud obiter adnotarim, in capris aruncum, ab Aristotele cryngum pronuntiari. Adrianus Cæsarum primus, quod scribit Dion, barbam nutrire exorsus est. Cæterum ex uiris quoq; barba per totam uitam nonnulli uisuntur exuti. Quòd meatuum capacitate obuenire coniectant, quoniam euaporet antea fumus, quàm ualeat concrescere: ni forsan insitæ frigiditati acceptum ac siccitati malis referre: calorem natq; illa interpellat, hæc pabulum oblædit. In mulieribus præter frigiditatem additur, testiculis carere eas exterioribus, à quibus reflectatur uapor. Accedere menstruam quoq; exinanitionem. Opera illud parerga non præteriero, quia de mystace actum est: Locustas rodẽtes sata, bruchos appellari, & attacos, atq; item mastacas, uti est apud Nicandrum. Alij tamen sunt, qui uniuersum locustas dici mastacas uelint, idq; in Ambracia in primis. Scribit Aristoteles, magistratum ineuntes ephoros præcipere solitos, κείρεσθαι τὸν μύσακα, καὶ πεθσέχειν τοῖς νόμοις, ne cogerentur sæuire. De barba uerò fit mentio, ut uel in minimis insuescerent παιδαγωγεῖν.

Frontis ratio. Metoposcopi qui sint. Item quæ stellæ secundæ. Cur quãdoq; nequeat aperiri oculus. Sudoris in fronte ratio. Scardamytici. Atenes. Oculum frontis. Tetanos frons. Cap. XXVI

QVid uero frontis artificem hic fabricam memorẽ? Qua sapientia deus hanc homini tantũ contribuit, tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seueritatis indicem? Fuere qui ex partis huius signis potissimũ quibusdam uaticinia aucuparentur: quos inde quoq; metoposcopos dixere. Nam quibus sic striata rugosioríq; frons, magna animo uersare, essecq; melãcholicos. Quibus uero erugata exporrectioríq;, esse fallaces in primis: cuiusmodi ferè Bononienses haberi, cauillat Conciliator. Quam

bononienses

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem Digestis de officio præsidis, adnotauit interpres quoq;. Ita enim physicas membrorum formas dictare, nulla tamen iniuncta nostris moribus necessitate, sed lubentia potius quadam & procliuitate, ex sanguine ac spiritibus physicis. Quas physionomi ueteres stellas secundas uocabant, à superioribus impressas, præmonstrantes quæ ratione prudentiaq; reprimi queant. Sunt qui stellas putent secundas dici, quæ extra zodiacum à septentrione ferantur, ac meridie, quod uiribus sint præditæ imparibus, primas obtinentibus quæ signifero circunferantur. Ptolemæus eruditorum consensu elementa nomine isto intelligit, quòd cælestibus stellis primæ ascribantur causæ: at elementis secundæ, proindeq; stellarum nuncupatione insignitis. Verum à diuerticulo fabulam repetamus. Frontis cutis consilio memorabili laxior structa est ac mobilis, ut commodius oculis subseruiret uel cludendis uel referandis. Insunt uilli ex hoc porrecti ab uertice ad palpebras. Propterea ratione chirurgica præcipitur, si abscessus in fronte se ostenderit, aut causatio alia, sitq; dissectio necessaria, non esse ducendam ferri aciem per frontis longitudinem ab tempore in tempus, ne uillis præcisis desinat posse oculus suo perfungi munere, procidentibus palpebris. Qui nimium conniuent, σκαρδαμυλικοί uocantur. Qui rigent, ἀτρεῖς. Sudat frons in primis, quia cerebro subiacet anteriori, ubi maxime scatet humectatio, quam esse nouimus sudoris fomitem. Osculi religionē quandam parte hac seruatam ueteribus, auctor Plutarchus est. Frontem πέτανον uocant Græci, rugis minime striatam, sed plenam & leuore splendicantem.

Supercilia quam habeant rationem: item Ilia. Gissa quid, & gissomata, gissipus, gissipodisma, suggrundia, uel suggrundæ. Supercilia hostiorum. Anaphalantiasis, siue salitium. Palpebra quid, & gena. Cap. XXVII

QVid illa quæ supercilia dicimus, quàm artifici ingenio superposita oculis, ut demanantes aliorsum corriuarēt humores, uelut imbricamentū plane quoddam, siue grunda, uel (ut Græci dicunt) γέισωμα? Quanquā est proprie gisson, id est γεῖσον, quod in supercilijs prominet: unde ἀπογεισοῦσαι apud Xenophontem. Sed & in ianua quod superiacet, hyperthyron dicitur, uel hyperthyrion: eius protuberans pars gisson & gissoma. Verum & in galea eodem modo. Gissa, inquit Theon, ædificiorum eminentia est, uel quæ dicuntur scomia. Euripides,

Ῥῆξας παλαιὰ γείσα πικτύνων πόνῳ. Aratus in prægnostícis in graculorum mentione,

ἐχόμενοι κεῖ γείσα τινάσσονται πτερύγεσιν.

Gissippus & gissipodisma trabis nuncupatur prominentia, cui gisson incumbit: unde γεισιποδίζειν, uerbum Polluci, quo id agere indicatur. Suggrundia, uel Suggrundæ prominentes in tectis partes dicuntur stillicidio destinatæ arcendo, ne uitientur parietes: hæc planè gissa sunt. Sed institutū repeto. Traditum Physicis est, supercilia in senibus fieri auctiora, quod ea ferè ætate loci eius ossa discludant amplius. unde copiosior promi uapor potest. Id quod cogitabundis usu uenire item, compertum est: quoniam caloris ui ad caput plus scandit uaporum. Supercilia hæc in homine tantum pariter, & alterne mobilia. Sed & in ijs animi quoq; pars est, inquit Plinius, siue negemus, siue adnuamus, hæc indicant maxime. Fastus aliubi conceptaculum, hic sedem habere uidetur. In corde nascitur, huc subit, hic pendet. Hinc Marcellini scitum illud, Supercilia erigens ut cornua, & de tragico (ut dicitur) cothurno strepens. Supercilia Iunoni Lucinæ, à mulieribus fuisse attributa, Varroni credimus: ibi enim maxime collocari Iuno debuit Lucina, ubi ab dijs lux datur oculis. Caput & supercilia penitus abrasa olere malitiam, & clamitare calliditatem uidentur, ueluti ne ullus quidem, ut M. Tullius inquit, insit boni uiri pilus. Cilia uerò quæ ab palpebris prominent, nónne & ipsa utilitate mirabili sunt cōstituta? ut minutarum rerum ad oculos incursum tanquam stipatores quidam repellant, simulq; uisiuum dirigant spiritū, uel etiam ab oculis promicantes radios, quibus uidendi rationem præcipue constare, persuasissimum Platonicis est: unde ijs uel reuulsis uel quauis ratione procidentibus aut obliquatis, remotiora longe imbecillius internosci uisu, Galenus arbitratur in medicorū lsagogico. Quid, quod pilorum illa nigricies lumen egregie fouet, atq; contemperat? adeo ne in minimis quidē deficit diuinæ prouidentiæ cura. Sed ingratitudinis uitio magna pars lance uel iniquissima beneficam pensamus clementiam, ne intelligentes quidem ignorantiæ nubilo, qua quid ratione sit,

compa

comparatum. Nam quotusquisque aduertit hosce pilos nunquam ferè iusto plus increscere? ne inde præpediatur uisus, immo uerò ne fieret, summo studio cauisse naturam. Quæ palpebrarum ambitum, hoc est torulum solidiusculo communijt corpore ac chartilagínoso, tum ne uapori fumido, unde est pilorum materia, pateret exitus: tum ut duro innixi, obfirmatiq; pili, stabiliores rectioresq; redderentur: nam & solo innata molliculo producuntur facilius, & obliquantur, in quoduis latus: propterea festiuissimè Galenus, ab creatore cilijs iniunctum scribit, æqualem seruare magnitudinem: illa uerò diuinum uerita mandatum, omnino extra præscriptum non uagari. Cæterum id commoneo, quas Græci βλεφαρίδας nuncupant, cilia me nūcupasse: quod item Theodorus facit. Nec latet, Plinium arbitrari, extremū genæ superioris ambitum ab antiquis cilium dici: nam et Lactantius oculos ciliorum tegminibus occultatos, prodit, unde esse dictos oculos, Varroni placet. Oculorū integumenta hæc genas uocat Plinius, βλέφαρα Græci. Cicero in Deorum natura etiam palpebras. Sed & Plinius quandoq;: etiam si libro undecimo, pilos mauult eo nomine intelligere. Sed & in alijs diuinæ maiestatis sapientiam, ut cœpimus, admirari pergamus: si illud nō omiserimus, metaphora honestissima ὑπὸ θυρωμάτων, id est hostiorum ratione, in templis præcipue, dici item supercilia. Vitruuius, Super cymatium, quod erit in supercilio, collocandum est hyperthyrum crassitudine supercilij. Porrò capitis læuitatem φαλακρότητα dicimus, id est caluitium. At in supercilijs ἀναφαλαντίασιν: quàm rem salitium interpretatur uticq; Theodorus, sed tantisper, dum melius inuenerit.

Oculorum constitutio mira. Cæcitatis malum. Oculi faciles, à Virgilio cur dicantur. Glaucopis Minerua unde appellata. Videndi ratio breuis. De speculis erudita nonnulla: curq; ab menstruis inficiantur. Plinianus soluitur nodus. Quæ dicantur ἐσώπησε, & ἐσώπησα: item ὑποφθάλμιος. φολκὸς qui, & βλεπσιλαίμων: item ἰλλὸς, & inde corriuata uerba. Visores. Passiuæ oculorum cupiditates. Hypopion. Vnguis oculi. Procopij historia. Optili, monopodij, lucinij. Caput XXVIII

IAm uerò quid de oculis ordiar dicere, studio inenarrabili aduersus occursantia, uelut sinuosa reconditos conualle, prominentibus illinc supercilijs & fronte, tanquam uallo obsepiente, hinc malis protuberantibus, atq; eximo coorientibus, ceu cliuis, ad propugnacula partiū toto corpore preciosissimarum? Hi profecto lucis usu uitam ab tenebris & morte mihi discernere uidētur. Etenim quàm miserum, quamq; funestum est cæcitatis malum? Cæcum postulare non posse, lureconsulti statuunt, quod insignia magistratus uidere ac reuereri nequeat. Senatorium tamen ordinem retinere, Appij cæci exemplo. Ad nouum uerò magistratum aspirare, omnino prohiberi. Ita profecto est, carceris uicem planè subit corpus reliquum, ac tenebroso horret situ, ni oculorū affulserit gratia, nitore iucundo totum illuminans. Quod in cælo sol & luna, ipsum id sunt in homine oculi. Sol & luna duo mundi lumina, oculi certissima in carne sidera fulgent è sublimi, splendore micantissimo inferna collustrant, perinde ac in statione speculatores interdiu noctuq; nobis excubantes. Quibus mira uolubilitatis accedit celeritas, unde nobilissimo poetæ libro octauo, oculi nuncupantur faciles, etiam si uino id contingere nimio haud ita multum uidentes opinentur nonnulli Certe Astronomicon primo M. Manilius ait:

Circumfer faciles oculos, uultumq; per orbem.

Addunt scientissimi, oculorum splendorem ingenij præferre solertissimum acumen. Quod ipsum in pupillis color indicet glaucus. Quo argumento sapientiæ Pallas dea Glaucopis creditur cognominata. Quod ad faciles oculos spectat, utiq; in libro De uenatione Xenophon canum oculos faciles nuncupauit. Virgilij carmen est:

Miratur, facilesq; oculos fert omnia circum Aeneas.

Quin etiam hi arguti nimis, quemadmodum animo affecti sumus, subinde loquuntur. Nam, ut imago animi uultus est, ita indices oculi. Et propterea ab prudentissimis dictū, Animum in oculis habitare, quoniam ardere uidentur quandoq;, incendi, humectare, cōniuere. Hosce duos tantum cōtribuit diuina ratio, quod numerus is speciosum quiddam complecti uideatur. Illud utique eximie mirandum: Quum esse particulas decem

Universidad de Deusto
Biblioteca

quas uocant intimas, ex quibus consurgit organum uisui destinatum, ferè constet inter eruditos, septem uidelicet tunicolas continentes, & humores tres contentos: sicuti primo Colliget auctor comprobat Auerrois, earum omnium utilitatem actumq; adeo esse ambagiosæ difficultatis, ut Galenus uir in medicina tantus, & rerum scientia non incelebris, reddere singillatim rationes non sit ausus. Sed & Auerrois arbitrarium de ijs iudicium esse scribit. Oculos etiam Galenus idem nunc organum uocat lucidum, nunc solarem animalis particulam: & diuinum quoq; membrum, quia sit eius præcipue inexplicabilis & mira subtilitas, si quid aliud in animantium natura. Et Stoici, uisum, dei appellatione honestare non sunt ueriti: sicut formam Theophrastus eundem uocabat, quoniam eo exuta facies, inquit Chalcidius, euadit informis. Oculi uero substantiam esse tradunt crystallinam spissamenti alicuius: quando uisiua potentia, cuius oculus est organum, humiditatem exigit aquosam, quæ susceipere queat uisibiles formas ex insita perspicuitate atq; humectatione. Aer uero perspicuus & humidus insinuari nequit, & (ut sic dicam) incorporari, in propria dum permanet specie: ut sentit Albertus, porrò aer uia tantum est, qua uisibiles obiectorum deferunt species, nec eas retinet. Quod est oculo necessariũ, qua diaphanus est ac luminosus. Est enim uisus lucis, sicut obiecti præcipue, coloris autem tanquam cuiusdam lucis. Inde, ut sit actiui ad passiuum proportio melior, & unius in alterum transmutatio cõuenientior, necessarium fuit esse oculum luminosum quadamtenus. propterea Galenus inquit, Sensum luminarem alterari (ut sic dicam) ab coloribus, ut ab cognato consimilíq;. Hæc uerò efficit ratio: ut splendore nimio facile corrumpatur uidendi facultas, quia nimis transmutatur oculus propter similitudinem. Indicio sunt lucis reliquiæ diu in sensorio residentes post clarioris sensibilis prospectum. Additur illud quoq;, Oculo nullum proprium inesse colorem, alioqui difficulter alienos admitteret. Argumento esse icterici possunt, quibus omnia uidentur citrina. Cæterum in libro De sensu & sensili Auerrois esse negat connaturalem in oculo lucem, uerum ingredi forinsecus. Nam si inesset, inquit, uideremus in obscuro. Nec qui oculos clausos aperit, uidet prius quàm fuerint illuminati. Adde, quòd nec ira uehementius succensi satis uident, quia circunsiliant tenebræ, nec admittatur illustratio, uaporibus bilis uitio in oculos sese ingerentibus. Aristoteles tamen libro eodem, esse oculum natura luminosum aliquo modo, apertius sentire uidetur: nam & quorundam animaliũ in tenebris oculi lucent. Recipi uero intimũ ab oculis lumen tradunt doctiores, per neruorum spiracula, qui dicuntur πόροι, quiq; uisiuum spiritum ad oculos deuehant. Quibus abscisis accepto in temporibus uulnere, pereat uidendi facultas tanquam lucerna interextincta. Quinimo nec necessario lumen ab oculo extimum recipi uolunt, ut uideamus: quum tenebris obuallati densioribus, nec luce prorsum ulla oculum cõtingente, è longinquo multa uisu apprehendamus, ubi comperiatur lumen retegens obiecta. Quod autem nullum oculo inesse colorem uolunt, sciendum tamen, uidendi rationem fuisse periturã, ni artificis sapientia post id quod mire pellucet, nigricans quippiam appinxisset, sicuti speculis retrorsum allinitur plumbum, ut obscurior illa densitas sit imaginũ ueluti sufflamen ac infrenatio, quæ per uitri dilapsæ tralucidum leuorem, ac densiore obiecto non suppressæ euanescerent. Inde uulgò irroborauit, ut dicatur oculus naturæ speculum, sicuti speculum artis nuncupatur oculus. Sed cur nam in oculo & speculis omnibus aduersa sese ostentant omnia, nulla uero auersa: quod amplius dictare uidetur ratio: Nempe, quòd species ab obiecto per medium profluens ad oculi aut speculi superficiem, eiusmodi est discriminũ nescia: sed simplex quiddam est, ac purum. Propterea, nil ibi prorsum agnoscas, nil ue retrorsum. Est uero illud huic cognatum loco, uisum non habere modo patiendi uim insitam, sed & agendi quandoq;: siquidem speculorum præfulgens nitor hebescit mulieris inspectu, cui eant menses. Repente nanq; uelut sanguinis prætenditur nubecula: sicq; recens paratũ sit speculum, haud temere eluas: at si uetus, facile. Splendida quippe mouendi potestate insignia sunt, in quo genere oculos haberi, palam fit. Vbi igitur ingruunt menses (sunt uero etiamnum sua uiris menstrua) sic afficiuntur oculi, perinde ac corporis reliqua, quę menstruorum quadam uelut aspergine rigari nouimus. Cæterum lumina quum primis, quibus foraminulenta est natura & uenosa. Quamobrem genitali profluuio infestante, cui causam commotio præbet

bet, ac sanguinea inflammatio, primũ quidem aer inficitur à sanguine, ac mouetur, qui oculis suffusus animaduertitur: porrò infectus aer proximum inficit, inde mox speculo oblinitur inquinamentum. Hæc autem eo apposuimus, ut scitius id ex septimo Plinianum perciperemus, quo speculorũ fulgorem aspectu ipso hebescere prodit, dum menstrua promitur expurgatio. Quo autem modo uisus perficiatur, multaq; ad oculos spectantia copiosius alibi perscribemus. Interim commonitos uelim bonarũ literarum studiosos, Esse qui in uidendi ratione simulacrorum illam per aeris media delationem reiiciant, quamuis ab Peripateticorum prorepat scholis. Atq; item radiorum ab oculis profluxum: quod Platonicorum placitis sancitur. Quoniam si ita esset, radium quoq; ipsum cerneremus, quem oculis aduertimus, donec ad obiectũ produceretur. Quũ uerò temporis momento uniuersa subijciantur uisui, etiam nobis aliud agentibus, astrui probabilius potest: in eo qui uidet, esse utique uidendi munus, non in eo quod uidetur. Sed ita ut mens ipsa munere fungatur eiusmodi, ac per oculi membranas humoresq; perinde, ac per uitrum, aut specularem lapidem uisibilia sensu apprehendat, Vnde etiam consequi putant, ut mens sæpe, atq; uoluntas, ex oculorum motionibus affectionibus'ue deprehendatur. Cæterum utcunq; intelligamus ista contingere, fatentur tamen ijsdem, in acie ipsa, qua cernimus, quamq; pupillam nuncupamus, scintillas luminum cõtineri occlusas cõseptasq;. Quam etsi spacijs breuissimis arctauit natura ingeniosissima, quo minus foret læsuris obnoxia, nihilo secius integram hominis effigiem reddit, quod & ipsum non parua dignum admiratione est. Quanquam quid refert, tam solicite, tamq; circumspecte ab opifice deo nobis cuncta dilargiri: Vertimus in perniciem uniuersa, nec bonitate clementissima desinimus abuti, Exculcantur naturæ iura, & scelerum fomites efficiuntur syderea lumina, ac oculi fiunt tota nostra luxuria: ijs per momenta in uitia præcipites imus, mirantur hi, adamant, cõcupiscunt: nam insatiabilis est humanus oculus, quod Salomon scribit. Apostolica uerò sentẽtia est, Esse mœchationum oculos plenos. Propterea Cyprianus, In mulieribus semper defixa intentione desideria explent oculorum. Tanta est, inquit Plinius, decoris affectatio, ut tingãtur oculi quoq;: unde est Satyricum illud,

Ille supercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu.

Sed & sciẽtissimus Hieronymus orbes appellat stibio fuliginatos. At philosophus Archesilaus, quum diuitis oculos esset intuitus ludibundos, atq; illecebræ uoluptatisq; plenos: Nil (inquit) interest, quibus membris cinædi sitis, posterioribus an prioribus. Porrò, ut operæ leuioris impingamus aliquid, sinuosam sub oculis partem ὑπωπία Græci uocant. Qui uerò sub oculis contingunt ex percussu liuores, dicuntur ὑπώπια: meminit in Nerone Dion. Quoniam ὤπες uocentur oculi, quanquam & durior manuum cutis ex labore callosa, nomine dicitur eodem. Aristophanis interpres, hypopia etiam cordylas à plerisq; nũcupari scribit. Auctor est Pollux, Ossa sub oculis, quibus accumbant nares, dici quoq; hypopia, id est genas, & uoce alia ὑποφθάλμια: unde ὑπωπάζαν, pro custodire: ex quo est illud Apostolicum, ὑπωπάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ. Apud me dicos hypopion, oculorũ intelligitur uitium, ubi in iride suppuratio sese ostentarit. Galenus in diffinitionibus nunc ὠνωσιν dicit, nunc etiã unguem ab similitudine, uti significat libro quoq; tertio Aegineta Paulus. φολκὸν dicunt Græci Strabonem, cui obliqua sit oculorum acies, abiunctaq; ab naturali uenustate. Sunt qui eo nomine intellígãt miserabilem quendam deridiculũq;, ut qui τὰ φάκη ἕλκει εἰς ἑαυτόν: id est in se omnium conuertit oculos. Vocatur & βλεπσιλαίμων distortis oculis, ueluti ab dæmone percussus. Sic uerò nuncupari Socraticos consueuisse, auctor Pausanias est. ἰλὸς etiam Strabo dicitur, accentiuncula in ultimo posita, uel cæcus, unde ἰλώπεων signat τὸ στραβοίζειν. Illades, inquit Porphyrius, contorta dicuntur lora: unde ὠλλίζειν, nictare indicat: id enim agentes, oculos inflectunt. At Aelius Dionysius, ἰλώπεων interpretatur, humectis fractisq; oculis inspectare. Pausanias γνιμᾶν accipit, pro eo quod est oculis subsannare itri dereq;. Est Ionicum item uerbum ἀμφιλίμειν, quod circumspectare signat, ac huc illuc ἰλὸς, id est Illos uertere. Oculi, quos conditos dicimus, acutè traduntur cernere: at hebetius, quos prominentes uocant ac emisitios. Visores, pro inspectoribus usurpat Tacitus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus libro decimosexto: Nec missis (inquit) uisoribus, per quos nosceret an uera afferrentur, auget ultrò rumorem. Passiuas oculorũ cupiditates appellat Firmicus, ubi quis mulierum omnium concubitus cupiditate proiecta desyderat. Procopium imperatorẽ adnotatum annalibus est, humum intuendo semper incessisse, percq; morum tristium latebras, ac similem habitum Crassi illius, quem in uita semel risisse affirmat Lucillius. Oculos Dorici uocant optilos: unde optiletis Minerua, cui templum erexit Lycurgus, monumentum excusi ab Alcandro oculi. Monopodios & lucinios uocabat Commodus Cæsar, eos quibus aut singulos tulisset oculos, aut singulos fregisset pedes: quod prodit Lampridius. Illud grauius quod scribit Horus: Oculos sanguine suffusos haberi impudentiæ signum: quod approbat illo uersiculo Homerus,

οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίλιν δ' ἐλάφοιο.

Aurium, & audiendi ratio. Scaphus quid. Amara, & samara. Aerem ictum moueri in orbem. Adriani historia. Cochliæ. De aurium humoribus. Item de sordibus. Cypselides. Lobus quid. De Fanesiis. Amphotides quæ sint. Epotides, & Aterides. De auribus ex historijs nonnihil. Qui dicantur Oti. Auribus an spirent capræ. Aurium uermes, eulæ. Cap. XXIX

AVres uerò quarum iudicium, ut celeberrimi auctores dixere, superbissimum est, quia sonum recipiunt, qui natura in sublime fertur: nónne summa sapientia sunt in prominentibus corporum partibus constitutæ? In ijs rectus simplexq; meatus primum, euadit mox tortuosus. Inde iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est. Quin & in propinquo duo paruuli quasi sinus sunt, superq; eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferioribus sustinetur ossibus. Et iugale dici potest, quia Græce συζυγώδες. Alij ζυγώματα: cancros appellant alij. Auerrois primo Colliget, aurem in osse petroso locatam scribit: & propterea (inquit) Arabum lingua dicitur agari. Quærat hic forte quispiam, cur meatus ille aurium (scaphum uocãt) anfractu sit tortuoso? Respondebit Auicenna, non sine prouidentia id quoq; excogitatum, ne subita aeris irruptio frigiditate uel caliditate cerebrum oblederet: uel soni excessus neruum, quo perficitur auditus, conuelleret. Nam sensus omnis harmonia quædã est. Nunc uero ambagiosa obliquitas illa: moramento manifesto temperamentum adijcit. Aerem porrò sonum deferentem, undam uocalem appellat Auicẽna. Siquidem sphærice mouetur aer, sicuti unda ex lapilli proiectu: quod sentit secundo De anima Auerrois, & primo De musica Boethius: unde & Princeps in ratione pulsuum, quos cum musica ratione simile quiddam habere prodit, circulos temporum nominauit, sicut & casus, arsin intelligi uolens, & thesin. Sciendum tamen, non perfici auditum aere tantum extimo sese auribus insinuante: uerum deprehensum ab peritis est, inesse illis aerem quendam, quem uocant cõnaturalem: est autem uapor ad usum hunc ab natura productus, ut motu quodam tremulo uocibus receptis, perficiat auditum. Sed cur nam in lateribus cõstitutæ aures? An quia speculatrix uidendi potentia, simul & olfaciendi, quam anhelitus ratione esse ori adnexam, commodissimum fuit, anteriora sibi uendicauit? An quæ in cæteris omnibus, & parte ista elucescit diuina prouidentia? Auditus certe in humecta parte locari commode non potuit: at in latere potuit, simul quia posteriora humani capitis inania sunt: simul quia nerui sunt ibi duriores, qui illuc uergunt: sicuti & auditus. Melius enim personat, quod exaruit tympanum, obduruitq;. At in postrema non sunt aures cõstitutæ, ne ab sensu communi abscederent longius. Scitu dignum est, quod de imperatore Adriano proditũ monumentis est. Eum, quod sensu hoc esset oblæso, cõsueuisse, dum exactius excipere uoces cuperet, cauam manum auribus apponere, quæ ueluti sinu quadam ictum aerem colligens meatui copiosius infunderet. Aures, siue auriculæ uerius sinuosæ, quæ cachliæ nuncupantur, homini immobiles omnino, aut si moueãtur, tenuis prorsus, & hebetior est motus is. In quibusdam tamen mire uidentur agitari. Ratio uerò est non ex auriũ motu intimo, sed per extrusionem uel excussionem musculi mandibulam mouentis, qui quandoq; ita auribus admouetur, ut cõtingat. Qua uero fiat ratione, ut aure duplici simplex tamen hauriatur sonus: dispicientibus naturæ ingenium est euidentissimum. Siquidem ut in uidendi proprietate nerui optici coniunguntur, ne uisiblis species delata fiat duplex

plex, ita & nerui ἀκουστικοί: quibus audiendi facultas perficitur, in origine concurrunt, & inde formarum audibilium consurgit unio. Aurium cauernas etiam uocant Amaras Græci, quanquam est in hortis amara quoq;, id est incile hortorum rigationibus destinatum, dictione hinc corriuata, quoniam marcescere prohibeat. Columellæ, amara est ulmi semen, samara etiam dictum. Humores aurium sub affectionum genere interlocuit Hippocrates in puerulis. Sed cur non pariter nasi, palatiq; excrementa? Nempe, inquit Galenus, quia natura per nasum & palatum excrementa cerebri transferri uoluit. Per aures uerò intermanare retrimẽta, præter naturam est. Verum infantile cerebrum etiam per hos meatus propurgatur, nam recens natis nimio plus humet corpus: cerebrum autem eo amplius, propterea pueris per emissacula omnia humoris nimietas extruditur. Quod uerò oscitantes, aut uehementius spirantes minus audiant, ratio est, quoniam sensorij auditus extremum partem contingit spiritalem, ac proinde quatitur, moueturq; cum eadem, ubi agitetur spiritus. Auribus capras spirare, credidit Archelaus, sicuti prodit Varro, & est à Plinio repetitum. Alcmæona opinionis eius auctorem aduocat Aristoteles, nec citra morsum, quando aure tantum audimus, nec ulla desideratur respiratio. Est enim, inquit, διαφαλὲς μόριον ἄπνουν. ἀλκμαίων γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει φάσκων ἀναπνεῖν τὰς ἀκοάς. Porrò Græci ὦτα dicunt σκωληκιδωτὰ, id est uerminosas aures, aut uermiculantes, quæ uermes putrilagine quadam cõcipiunt: eos uocabulo proprio θυλὰς uocant illi: quales è uulneribus ferè promunt se, aut putrescenti cadauere. Aurum in auricula gestare, nobilitatis censebatur insigne, quod in Platone adnotauit Apuleius. Aurem cuiuspiam qui tetigit, inquit Vlpianus, Digestis de furtis, totum eum tetigisse uidetur. Id & Trebatius asseruerat prius. Legimus porrò, auriculas in tantum magnitudinis gentibus excrescere quibusdam, ut totum corpus ijs contegatur uestium modo, Fanesios uocant, siue Satmalos: ut Pomponius. Græci, ut auctor Strabo est, φωτοκοίτας dicunt: quoniam strati uice, quum dormiũt, auribus utantur. Est & in aure ima dicatus memoriæ locus, nato inde more, ut rapturi in ius aduersarium testes facerent, alias iniectio manus non erat. Sic uerò faciebant, ut contingentes imam auriculam dicerent, Esto memor. Nec licebat hoc, ni futurus testis annuisset: ideo ita interrogabatur, Licet attestari? Aurium sordes Græci κυψηλίδας uocant, unde κυψηλόδυτα nuncupantur, quæ sordium altitudine adobruta latitant. Latini aurium marmorata dicunt, auctore Plinio: iuniores etiã cerumina. Quæ amarulenta sunt, quia non ferè aliud habentur, quàm sudor qui computruerit: putredo autem salsos incoquit sapores, Galeno docente secundo De febrium discerniculis. Quod uerò putret, & salsum est, mox amaritudinem concipit, consumpto humecto aquoso: Argumẽto sunt retrimenta & urina. Alij sentiunt, per aures eiectari bilioſas cerebri redundantias, & indicio esse colorem inde luteum. Sicuti excrementũ melancholicum, per oculos egeritur: pituitosum & sanguineum, per os. Aurium pars infima, quã nostri imam dicunt auriculam (unde apud Ammianum Marcellinum: Ima, quod dicitur, auricula mollior.) lobus nuncupatur: quanquam & portio superior eodẽ censetur nomine: nam summa omnia, lobos rectè dixeris: hinc iecoris lobi uocantur. Vnde in Nicandri Theriacis: ἥπατος ἀμφὶ πύλῃσι λοβὸν, ὃς τραπέζης ἐκφύεται. ubi interpres, trapezam iecoris partem accipit, ex qua lobus prodeat. Trapeza (inquit) & pylæ, partes sunt iecoris, sicut onyx, machæra, caneon. Cimoni sacrificãti, Plutarchus scribit, à sacerdote ostensum lobum carentem capite. Pyrrho item sacra dicuntur aloba, à uatibus præmõstrata, quum Argos peteret: quod cuiusmodi sit, ex ijs quæ attexuimus (opinor) amplius liquet. Verum Plutarchi interpreti satis superq; fuit sic transferre: Ex sacris rite peractis. quo nil dici ualuit ineptius inscitiusq;. Ceteris item aut fabæ uas lobum dicimus: nam cortex omnis, intra quem lateat semen, lobus dicitur. Hinc & rusticanum uas cõtinendis seminibus, uocatur lobus. Sunt inter legumina item lobi, seu lobia. Dolichos quoq; uocant Græci: sunt qui phasiolos interpretentur rubentes, qui & siliquæ dicantur. At milij panniculas Plinius appellat lobas. Quod in lobo prominet, πωλόδιον nuncupatur. Aurium summa in flagitio deprehensis præcidere, ueteris fuit instituti, ignominiæ causa. Vnde apud Demosthenẽ ἀκρωτηριασμένοι. Dignum porrò memoratu, quod in Tagis Thusci libris est obseruatum: Tangẽdos mox fulmine adeo hebetari, uti nec tonitru, nec profundos fragores alios queant

persen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perſentiſcere. Quod in Germanicis bellis Seuero, bellaciſſimo alias equitum magiſtro, uſu uenisse, Iuliano imperante legimus: qui acer prius, & induſtria inſignis, fato urgente, commacruit. Macrino imperatori aurium alteram fuisse perforatam, ſcribit Dion, Maurorum ritu, unde erat oriundus. Eſt intra aurem neruus nomine βάγος, è regione cuius eſt, quem uocant ἀντίβαγον. Ab auribus quæ dicuntur Græcè ὦτα, ἀμφωτίδων flexum habent. Ea uerò esse uasa quædam prodit Euſtathius. Sed & indidem corriuatur otus, ueluti auritus dicatur, pinnulis circa aures prominentibus: ululam nõnulli interpretantur, alij aſionem. Scitũ eſt quod ſcribit Aelius Dionyſius: Auis hæc, inquit, laudata, & ſaltans capitur, uelut nycticorax: unde otos item dicimus, qui nullo negotio decipiuntur, aut gloriæ uanitatem affectantes: id eſt κηνοδόξους. Otidas dici putant ſtardas, quaſi tardos anſeres. Scribit libro ſeptimo Thucydides, Deſectis nauiũ proris, impoſitas eſſe epotidas, id eſt ἐπωτίδας: à quibus anteridas produxerint ad muros. Epotidas, Laurentius roſtra nobis reddidit. Anteridas uerò ſublicas interpretatur. Sunt qui prominentia utrinq; ex proris ligna, epotidas opinentur dici, aurium imagine quadam. Et hac quidem uſos ratione Syracuſanos, Hiſtoricus tradit, aduerſum Athenienſes. Cæterum & Corinthios ad eum morem inſtructis nauibus, ad Naupactum depugnaſſe proditum eſt.

De naribus, & earundem munijs. Sanguinis è naribus profluuium unde ſit. Mirum de elephanti nare, quę dicatur promuſcis. Rhinocolura. De coluris, ac mitylo, & colo, & ficis coluris, ac colyridibus, colurijsq; item colophuris, & colobotis. Quid cothuri, mutica. Quid collyriſſare: item myſſare, myxa, myxus. Item quid nares in architectura: & quid æſtuaria, & mygme, myttos, ſimon, plagion, loxon. Cap. xxx

NAres porrò nõne ratione ſcitiſsima & peculiari, quòd ea ferè ſit odoris cuiuslibet natura, ut ſuperna petat, in ſublimi & ipſæ ſunt collocatæ? Accedit, quòd cibi potusq; magnum in ijs examen quum ſit, non ab re in oris uicinia ſunt collocatæ. Sed cur occludendi nares facultas non eſt, ſicuti pro arbitrio claudimus oculos? In ijs utiq; peculiaris eſſe ratio uidetur, ſenſorij teneritudo & mollicies, minimo cuiq; expoſita nocumento: quod in naribus non fit. Deinde malis odoribus non oblædítur olfactus ſenſorium, ſed cor aut cerebrum: cui læſioni facilè occurritur, ſpiritu compreſſo. Narium uerò (ut Auicenna ſcribit) munus, eſt inſpiratio: neque enim os, eſt ſpirãdi organum: ſicuti opinati quidam ſunt: niſi affectio aliqua cogat. Item uocum diſtinctio in homine, deinde odorum internotio. Minimum uerò id emolumentum putant, quod ea item parte per θαλάμους, id eſt interna foramina, cerebri redundantia excernantur: nam in hominibus inculpatæ ſanitatis haudquaquam id uideri neceſſarium: & ſufficere opinãtur, quæ in palato habentur foramina, & in hoc uſu ſunt ueluti emiſſaria. Sanguinis è naribus profluuium cerebri nimiæ magnitudini in homine, ac humectationi acceptum referunt: inde nanq; effici, ut eo tendentes per os, uenæ nimium repletæ per nares exonerentur: quando & indidem uitiatus ſanguis dilutior euadat tenuiorq;, qualem cerebri excremẽtis promixtum agnoſcimus. Summæ oſsium anguſtiæ ἐμφράξεις dicuntur, ubi fœdiſsimum ulcus inoritur ozena, infeſtat cum carcinomate Polypus. Cæterum in elephantis mira & peculiaris narium ratio eſt, quippe implet ijs manus uicem: ea nãq; cibum tam ſiccum, quàm humectum arripiunt, & ori infundunt, nec non arbores complexu peruellunt. Quod Ariſtoteles tradit, & meminit libro ſecundo Philoſtratus. προβοσκίδα Græci uocant: nos etiam promuſcidem, ratione qua b tranſit quandoq; in m: unde κύβινδιν illi, nos cymindim pronunciamus. Rhinocolura, ſiue ut Stephanus, rhinocurara: legit in Aegypto fuiſſe urbs inde ita nuncupata, quod incolæ forẽt mutilati nares, ut Stephanus idem interpretatur, & pluribus expoſuit Diodorus. Colura nanq; & coluria dicunt, quæ caudam non habent omnino, aut mutilatam præciſamq;: meminit ad Dardanum Hieronymus: ſed rhinocorura dicitur ab eo. Bouem κόλον intelligit Euſtathius, mutilatum cornibus, quem mitylum item dicas: λολὸν μάχλιν appellant eruditi θ rapſodiam, id eſt κολοβὸν, quia res conciſæ nimis ac mutilatæ prorſum eo comprehendantur libro ab Homero. Apud Theophraſtum colophura, id eſt λοφόφυρα, animalia intelliguntur, boues, aſini, muli, quæ ſi ſimilen olfactarint, intermoriantur

riantur: quod & de hominibus intelligit Andreas, ſi indormiant. Colobotæ, id eſt κολοβῶται ſunt, qui decurtata proferunt uerba & dimidiata. Cothuros Heſiodus fucos intelligit ſine aculeo, quem cauda uidentur occultare, id eſt κεύθει γὰρ τῇ οὐρῇ. Mutica Latinè dicuntur, quæ cornibus carent: unde muticam uocamus ſpicam ariſtis uacuã. Sunt apud Athenæum fici, quas coluros uocant. Leuitici ſeptimo, colyrides leguntur panes, quos deminutos prætenuesq; interpretantur. Sed & qui puerulis minutus offertur panis, collyra dicitur rectè: quanquam & colluria pro lalangijs ſeu laganis poſita inuenio, unde id genus in ſartagine coquere κολλυρίζειν dicũt, id eſt collyriſſare. Coluræam uerò petram apud Callimachum cauam interpretantur, uel globoſam, aut flexilem. Transfertur id uocabulum & ad panes, necnon ad medicorum pharmaca. Auctor Boethius eſt Arithmetices ſecundo, Coluron dici imperfectum, unde appellatos in ſphæræ ratione circulos uolunt coluros, qui duo ſint, ob imperfectam (ut Macrobius inquit) conuerſionem, neque enim unquam apparent integri: quod approbat Theon quoq;, & in Procli Diadochi ſphæra lectum eſt. Pars quippe in antarcticum uergens, aut non eſt, aut ſi eſt, noſtris ſe non ingerit obtutibus. Illud poſtmodum nec ignorandum, μύζειν apud Græcos, id eſt myſſare, nõ aliud ferè ſignare, quàm labijs occluſis, ſonum naribus elicere, unde & μυλαπῆρα naſum dicunt. Sonum autem μυγμὸν, irriſioni plerunq; dicatum, unde qui citra reprehenſionis morſum agit, ἀμύγμων dicitur. Sed & Homero ἀμύμων. Muris ſtridorem μύγμον uocant. Myxa uerò eſt, qui è naribus profluit ſubinde humor. Lego in Galeni theſauris, mucidum ſuccum è cochlearũ carnibus punctim percuſſis profluentem, dici myxam quoque. Nam myxus aliud omnino eſt, quod iactata diu epode indicat facile, Bibit gallus, nec urinam fundit, fundit myxus, nec tamen bibit. Sed & Dianæ ſacerdos traditur myxus: urbanus quidem ſatis, uerum & iactator, unde natum, ut id genus homines myxos dicamus plerunq;. Hinc criomyxi per conuitium dicuntur apud Cercidam & Galenũ Therapeutices ſexto. Myttotos autem ruſticum eſt pulmentarium, allio trito in oleo & aceto, uel addito caſeo, ex aſpernabili odore inflectitur nomen: ſunt qui placentã ex oleribus putent. Addamus illud quoque, Nares item dici fornaculæ ſpiramentum, quo protruditur fuligo. Vitruuius: Ante id ſit fornacula habens in Laconicum nares, eius præfurnium magna diligentia comprimatur, ne flamma extra diſſipetur: nam ignis poteſtas, dum uritur reſina, emittit per nares intra laconicum fuliginem. Narium ferè uſum habent in puteorum ratione, quæ uocant æſtuaria, dextra & ſiniſtra defoſſa, ut per ea diſſipetur ſpiritus fodientibus puteos deprimentibusq; peſtilens. Rhinuchos eadẽ ratione dicũt Græci, & Strabo, id eſt emiſſaria. Quia uerò ſimum quandoq; dici naſum, eſt omnibus compertiſſimum, adnectamus quæ in Galeni theſauris explorata ſunt nobis. Tranſuerſum enim Græcè ἐγκάρσιον dicit, quod eſt recto contrarium. Simon autem, quod ſubtranſuerſum nos appellamus, quod ab tranſuerſo paulum in partem utranq; reclinat: plagion, id eſt ſubrectum, quod à recto utroque uerſus recedit non adeo. Loxon, ſiue obliquum, quod in recti tranſuerſiq; meditullio eſt.

Labiorum & linguæ, munus duplex. Philtron. Typos, uel nympha. Prochilon. Proſtomion. Item de ore. Microſtomus, chelyne, chelynidæ, chelya, chelyſma. Stoma unde. Aſtoma quæ: item euſtoma, ſtomatica. Mirones, miracula. Caput xxxi

QVid uerò labia, nónne & ipſa in homine præſignem ab cæteris rationem habent? In brutis quippe dentium modo hæc tegumẽta ſunt, & uelut procæſtria quędam. At nobis etiam in loquẽdi neceſſitate mirabile ſuggerunt adiumentũ: indeq; mollia carnoſaq; ab rerum natura efficta ſunt. Vt enim humana lingua duplici fungit munere, cõceptus animi enunciãdo, & ſaporum uim preſentiẽdo, propterea q; ab cęteris diſparat, nec ſimilis eſt: ita nec in labijs ſimplex functio eſt, ſed dentes quidẽ cum decore contegunt plurimo, tum locutionẽ magis præſtant articulatam: ea nanq; conflatur ex literis, quarum enunciatio plurimũ obturbata, detruncata, nec intelligibilis præſtaretur, ni ad hanc rationẽ labra linguamq; conformaſſet artificis infinita prouidentia. In labio ſuperiori, quæ ineſt cauitas, dicitur φίλτρον: eadem in inferiori τύπος uocatur, uel nympha. Labiorum prominens pars, πρόχειλον. Eorundem mutuus congreſſus πρόσωμον, uel προσωμίς. Deſinentia uerò maxillas

Universidad de Deusto
Biblioteca

xillas respectans, πὸ χαλινὸ sortitur nomen. Sunt porrò labra, ut sciẽter collegit Auicenna, hostij uice adiuncta ori. Quod brutis cõparatum creditur, ad explendam uictus necessitatem. In homine, promptuarium est rectæ rationis, ut quæ prudentia corde conceperit, ea sensa promat oratio: unde eleganter Apuleius os esse dicit, animi uestibulum, orationis ianuam, cogitationum uerò comitium. Hominem, Græci ab oris exiguitate μικροσομον dixere. Hac parte quæ carent, dicuntur inora: sicut inaurita, quæ auribus. Labrum superius inueni, qui chelynem dici arbitrentur: quanquam alij in ambitu positam partem eo uocabulo intelligere malunt. Vnde chelynidę nuncupentur, quibus ea grandior portio est. Testudinis operimenta uocant chelya. Nam chelys testudo est: sed & pectus quoq;. Vnde sit Nicandro χελύσασθαι uerbum. Quod ultimũ carinæ suffigitur, ne atteratur, chelysma dicitur recte. Os autem Græcis stoma dicitur, παρὰ τὸ πίνω, τὸ πῶ, quod cibaria præcidat, præmandatq;. Astoma intelliguntur ori ingrata, & gustui. Astomi, qui sunt oris præduri. Eustoma, quæ sapiunt præcipue. Stomatica sunt Galeno medicamenta oris uitijs accommoda: Personas oribus distortas & deformes legimus Mirones nuncupari: nam & miracula à miris dicuntur, id est monstris.

Linguæ, & orationis laus præcipua. De imitatione nonnihil. Saporum sensus ubi percipiatur. Saliuæ fontes. De gustu, & psittaco mirum. Meropes qui, & unde dicantur. Tryssare quid. Trygon cur. Ancyloglossum, ancylotomon. Siculi cur trilingues. Caput XXXII

Caeterum leuia possunt ista censeri, si consideret quis humanæ linguæ incomparabile prorsus donum, in quo bonitas infinita inæstimabili munificentia nos, ut legitimos filios, est amplexata: quid enim in tot tantisq; corporis dotibus æqua pensandum libra est? Huius siquidem facultate post mentem, quę nos ex æquo ferè cum cælitibus constituit, constat præcipuè illa, ut dictum ab Sophocle est, Regina rerum eloquentia: qua, sicuti M. Tullius inquit, cohortamur, persuademus, perterritos à timore abducimus, gestientes comprimimus, cupiditates, iras restinguimus: hæc nos iuris, legum, urbium societate deuinxit: hæc nos à uita immani & fera segregauit. Sed illud quantam demum in humanis rebus habet excellentiam? Vsu linguæ posse hominem, quæ minus intelligentia consequatur, ab altero tota facilitate percipere, quæq; noris ipse magna tua gloria alijs impertiri? Eximiũ est quod inde profluit emolumentum, parturiente semper animo, quæ uel obseruaris intentissimè, uel summo excogitaris ingenio. Nescire malumus magna pars, quàm in id tantis laboribus & curis profecisse, ut abdita illatebrataq;, uelut in sanctarijs, aut sepulchro uerius tam preciosæ supellectilis munera supprimamus. Quid illa in calamitatibus, tanquam oneris præmolesti alleuatio, cum amicis communicatio? Quid secundis rebus incredibilis, & gestiens ille ardor animi eisdem impartiendi boni? Denique ut rei pretium intelligamus, quæ nam aut quanta commolita natura est, ut decenter orationis euaderemus compotes? Omnium primum artifex illa in pulmonibus spirandi officina nobilitatis huius præstat exordia: mox illa spiritalis fistula, quam etiam arteriam dicimus, ad os producta intimum uelut canali, à mente profectam uocem ita subuehit, ac excipienti linguæ ita affundit, ut artifici motu nunc illa in palatum surrecta, nunc allisa dentibus, alioqui barbaricum insuauemq; sonum sic moderetur effingatq;, ut auribus cõtingat iucundissimus: & uehemẽtia quandoq; detonans altius, immo uerò clarius fulgurans tam potẽter mouet, docet arguẽ, & ad delicias usque ita delectat afficitq;: ut quod de Olympio dictum Pericle est, non Græciam modo, ut ille, sed uniuersa ferè ualeat permiscere. Quod dictum uerissimè non inficiabitur, cuius dictionem sic demum multiplex, ac interior fermentarit eruditio, uti nare iam queat sine cortice, quod aiunt, Quippe hominum extremos esse opinatur Plato imitatores. Cui calculum adijciens Latinæ princeps lyræ, seruum esse pecus pronunciat. Alioqui infelix fuerit supellex, tantum alienis institisse uestigijs, nec fermentum ita percoxisse, ut genuina resipiat prorsum, ac mellis more ex diuersis uelut floribus inoriatur consurgatq; nulli comparabilis succus. Esse tamen in artibus necessariam imitationem, non inficier. Quando hac ipsa de re caput est in Fabij libro decimo. Et secundo De oratore Cicero: Ergo primum sit in præceptis meis, inquit, ut demonstremus quem imitemur; atq; ita, ut quæ maximè excellant in eo quem imitabimur

bimur, ea diligentissimè persequamur. Tum accedat exercitatio, qua illum quem elegerit, imitando effingat. Cæterum parte hac unicuiq; altius inhæreat Quintiliani illud: Pigri esse ingenij, contentum esse ijs, quæ sunt ab alijs inuenta. Nos uerò ab excursu in semiram redeamus. Quid ubi in modulatum cælestemq; lingua exit cantum, nunc spiritu productiorem, nunc inflexo uarium, nunc distinctum conciso, copulatum intorto. Et, quod nequeas admiratione cõsequi, est ubi promittit, reuocat, infuscat, plenius edit aliquid, grauius, acutius, uibratius, summum, medium, imum. Propterea ingeniose ac plausibiliter mihi fecisse uidentur, qui linguam plectri similem prodidere, chordarum uerò dentes, nares cornuum, quis canenti accinitur. Nam & in Hexaemero Ambrosius ait: Plectrum loquentis lingua est. Hæc uerò omnia diuinæ maiestatis recinunt amplitudinem & sapientiam, tuba clarius insonant, ac ingerunt ingratis, & periniquis tantorum munerum æstimatoribus. Hæc quin ut posset munificentius lingua præstare, eius carnem struxit opifex deus raram, fungosam & mollem, ut dicere maluit Auicẽna. Sed in corpusculo tam paruo, non desinit idem cum Auerroe neruorum admirari multitudinem, tam ad motum, quàm ad sensum spectantium: necnõ uenarum, arteriarumq;, quãdo omnium horum magnitudo numerosa linguæ mẽsum longe uidetur excedere. Hæc uerò ita scimus ab optimo maximo deo cõstituta, quia membri eius multiplex erat usus futurus: nam ad ea quæ diximus, habere item munus aliud partem hanc, Lactantius putat, quòd contritos & commolitos dentibus cibos colligit, & conglobatos ui sua deprimit, ac transmittit ad uentrem: unde & Varro, à ligando cibo putat linguæ nomen impositum. Bruta uerò etiamnum lambendo potu adiuuat. Fallí putat Lactantius idem, si quis saporis sensum ineſſe palato arbitratur: quoniam lingua sit, qua sentiantur sapores, nec tamen tota: nam partes eius quæ sunt ab utroq; latere tenuiores, saporem subtilissimis sensibus trahere. Plinius tamẽ: Intellectus, inquit, saporum est cæteris in prima lingua, homini & in palato: sed & in gustatu linguæ uice nouimus esse aquatilibus palatum. Scitu uerò dignum, ad hunc usum oportere linguam esse quidem potentia humectam, actu autem minime. Indicio esse, quòd quibus nimio plus arescat lingua, uel humeat, haud ita sapores ualeant percipere. Et humectatio quidem insita interpellat manifestò, quia ipsa primo linguæ tactum præstat, quo occupante, nequit extima aduertere. Argumento est, quòd qui acrius quippiam gustu apprehenderit, mox nõ ualet aliud sentire. Scribunt eruditiores, in linguæ radice duo inesse orificia, quæ saliuæ dicantur fontes. Eorum munus est, humorem seruare, ueluti penu quodam intimo, quo subinde irroretur lingua, & os humescat uniuersum. Esse autem tanquam aquosam pituitam, tum in stomacho cõceptam ex tenuissima quaq; chyli parte, & mox ceu in castella corriuatam, tum ab cerebro desluam per eius ossis meatus, quod colatorium uocãt medicorum scholæ: indicio inde concepto, saliuosum esse illis os, quibus rheumate abundet cerebrum, quibus ue humeat stomachus, quod genus bibuli sunt, quiq; nimio plus uescuntur pomis, aut consimilibus. Illud uerò ad præsens institutum eximiè accommodatum minus prætereundum est. Neruum quo tangendi sensus ad linguam deuehitur, non esse ab eo diuersum, qui gustus uectabulum est: Galeno tradente, quarto De morbis interioribus. Sed cur solertior est gustandi uis in lingua, quàm tangendi? Ratio uerò est, quia gustus exactior est ad perueſtigandum: tactus uero cæteris sensibus hebetior ac materialior, ut interim trito in philosophorum scholis uerbo utar: sicuti usus subtilitate sensus excedit omnes, postea uerò auditus. Denicq; placet Auicennæ, ad loquendum uideri præstantissimam esse linguã, quæ suos tum lõgitudinis, tum latitudinis commẽsus habeat, queq; in apice tenuis & acutior, in radice latior. Cæterum nec silebo parte hac miraculum insigne nostris usum temporibus: Psittacus hic fuit Ascanij cardinalis Romæ, aureis centum comparatus nummis, qui articulatissimè continuatis perpetuò uerbis Christianæ ueritatis symbolum integre pronũtiabat, perinde ac uir peritus enuntiaret. Quod quia præclarum est, ac dictu rarissimum, non fuit consilium, transilire per incuriam. Auctor denicq; Eustathius est: Meropas in carmine Homerico dici homines, quod eorum naturæ ui, distinguatur uox in dictiones, syllabas, elementa, quæ res animantium nulli contingit: quorum soni, neq; dici ὄνησις debent, neq; φωναὶ. At diuinorum periti Meropas dici arbitrantur ab uocis diuisione, quæ post Chalanes turrim facta narretur. Constat ta-

men & auium quaſdam meropas nuncupari. Sed & Coi, Meropes dicuntur, gentili nomine: quando inſula item Cos, Meropeis appellatur. Inuenies & proprium nomen Merôpa. Cæterum nec illud inuoluendum ſilentio: τρύζειν, hoc eſt tryſſare, ab Græcis dici de inani obſtrepera q; uerborum multitudine, unde corriuetur etiam trygon, ideſt turtur, quem & ſcommate ſcitiſſimo uſurpat parœmia, ſicuti auctor probat Euſtathius. Tritum uerò eſt quod Græci dicunt, oportere, γλῶσσαν μὲν εἶναι ἀργήν, χεῖρα δὲ ἐργατικήν. ideſt eſſe ociоſam quidem linguam, manum uerò operariam. Verum ſcioli trygodæmones diuerſos ſibi induunt mores: at hos nil aliud, quàm ut Spartiani utar uerbo, catamidiandos, ideſt ridendos conſpuendos q; ſinamus ualere: ſed cum macaria item, ni reſipiſcant. Cæterum id non omiſiſſe præſtiterit: Ancyloglоſſum Aeginetæ Paulo eſſe linguæ uitium aſtrictioris, nerui ſub ea, quod filum uocant, interdum blæſitate. Ferramentum quo perſanatur, ancylotomon uocant. Siculos ab Apuleio dici trilingues animaduerto, quod Barbarè initio ſunt locuti, Græcè mox, poſtremò etiam Latine.

CAMILLI RHIDERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros Lodouici Cælij patrui, ad magnificum comitem Ioannem Rouerellam, Præfatio quarta.

Iberiori mentis intuitu, huius noſtræ peninſulæ primordia uagatus his proximis diebus, antiquioris inſcriptionis monimenta nō pauca diſcurrens, Rouerellæ familiæ nobiliſſimæ antiquiſſimam genituram hinc ortam, non inſignitura minus, quàm & antiquæ domitionis poſitura & conſanguinei ſtemmatis neceſſitudine certius agnoſcens, aſtrictiori multo magis uinculo, quàm antea adligatus in tui obſequium perpetuò infixus detineor: nam etſi iamdiu tua in me collata beneficia, me tibi adeo euinctum fecerint, ut me tibi dediti ſſimum ſcirem; nunc communis patriæ noſtræ congenitura mè adeo adligatum inuoluit, ut tibi meritò, magis quàm mihi ipſi uidear deſtinatus. Qui eo ſis ortus ſtemmate, quod toto ferè orbe terrarum illuſtre noſtram hanc patriā adeo exornauit, ut ab eo quic quid in ea ſtudiorum, literarum ue, aut ingenuæ probitatis adfuerit: id Rouerella familia aut præſtante, aut conſouente, quale quantumq; eſt, emicuerit. Quid enim quārumq; Bartholomæi reuerendiſſimi cardinalis, Philiæq; patris tui, Laurentij, Nicolaiq;, atque aliorum è Rouerella genitura ſanctiſſimæ prælaturæ Rhodiginis conciuibus honori utilitatiq; profuerint, ſciunt qui non toruis perſpicientes ſupercilijs literatas noſtræ patriæ doctiorum elucubrationes nouerunt. Quo etſi omnes aſtricti, ego potiſſimè deuinctus, meæ in te obſeruantiæ famulitium tibi oblaturus non aliud arctiſſimæ meæ affectionis uadimonium tibi exhibere cogноſcens, portiunculam hanc laborioſiſſimarum lectionum à doctiſſimo Lodouico Cælio mihi patruo his proximis diebus doctiſſimè caſtigatam ad te deſtinandam curaui: munus quidem etſi tuæ amplitudini ualde impar, id tamen ut meæ in te maximè obſeruantiæ culturam præ ſe ferat. Quod te, eo lætiori ſuſcepturum animo, & gratiore perſpecturum fronte cognoſco: quibus te uirum doctiſſimum nobiliſſima genitura emanatum, munificentiſſimum mihi patronum & ſciui, & certiori affectu ſemper cognoui: huiuſq; tenuiorem non aſpernatus exilitatem, hoc ſolo ſincerioris meæ mentis affectu, accipies. Quod ſalis ſalſi litatione turis carentiam multotiens emendatam audiuimus: idq; doctioris tuæ Mineruæ cultura ſuffarcinatum fouens expolitioris frictionis patrocinij tui titulo aſcriptum, ut hilariori fronte ſecurius prodeat, curabis: Camillumq; Rhiderium tibi deditiium, læto eo fouebis animo, quo ipſius in te ſyncerioris ancillatus famulitium præ ſe fert. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI QVARTVS.

Dentes cur attributi animantibus. Dentibus an inſit ſentiendi uis, atq; item oſſibus. Dentium diſtributio, & uocabula. Quid gelaſinus. Gingiuarum nomina. De Pyrrho, & Hercule, ſuis Calidoniæ dentibus, & Zenobiæ. Odontiaſis quid, & odaxyſmus. Gomphiaſis, gomphiaſmus, pladara, epulides, parulides, chauliodonta carcharodonta. Cap. I

DENTIVM poteſtatem quibuſcunq; ij contigere, ideo communi quadam ratione contributam tradunt Naturales, ut cibum mollientes conficiant: quam eſſe ex digeſtionibus primam, ſtatuunt artis medicæ periti. Sunt tamen quibus tum ad inuadendum, tum ad propulſandum, uim ſuggerant. Homini uerò ad cibi neceſſitatem adnexi aptiſſime uidētur, ſiue ad perpenſionem reuoces primores, quorum eſt digerere mandenda, & diſſecare, unde & temnici nuncupati, qui lati utiq; ſunt, ſed exacuminati quoq;, ut implere munus ſuum poſſint facilius. Siue item eos, qui cibum conficientes latitudinem nacti ſunt planam ad hunc uſum: nam ijs interlocatos nouimus, qui uocantur canini, partim acuti, partim item lati. Quinimmo & locutionis potiſſimum ratione dentes planè ſortiti ſumus homines: quando, ut uel paulo antè ſignificauimus, ad literarum expreſſionem enuntiationem dentes conferre plurimum pernoſcuntur, præcipuè primi. Erumpunt uerò ſtatutis temporum curriculis, ſicuti etiam prodeunt pili, progerminat barba, generationis ſemen defluit: quoniam fœcundum corpus eſt, ac ueluti prægnans, ut Plato inquit: illi quippe ſuorum omnium ſpermata ſunt inſerta. Auibus hi attributi nō ſunt, ſiccitatis calidæ ratione, quæ nec præmanſum cibum ualet cōficere. Adiuuat & ſtomachus prior, qui remollita ſpatio alimenta in alterum percoquēda tranſmittit. Dentibus uerò ineſſe ſentiendi uim abunde Galenus docuit, quia ſint illorum radicibus adiuncti nerui, quibus ſenſus facultas comparatur: & uidetur Auicenna putaſſe, ui quoque propriæ ſubſtantiæ ſentire, quoniam tertij ſeptima dentes interdum dolere ſignificat ex cauſa intima. Non eſſe uerò dolorem, cuius nō ſit ſenſus. Alij putāt eum eſſe gingiuarum dolorem, neruorūq;. Vtcunq;, calidi, ac frigidi ſenſus adeſſe dētibus creditur potius, quàm ſenſibilium reliquorum, cuiuſmodi eſt humidum, ſiccum, durum, molle, aſperum, lene. Hoc uerò efficit dentium nimia durities, nam pati nequeunt, ni agens fuerit præpotēs. Caliditas uerò, & frigiditas agunt cæteris potentius. Et frigoris quidem rationem affert Ariſtoteles, Quòd dentium meatus prætenues ſint, & caloris exigui, qui ab frigore ſuperatus dolorem inducat. Ex phyſicis item ſunt qui reliqua item oſſa nec eſſe ſenſus expertia tradāt, etiamſi neruus aſſideat prorſum nullus; nam ſpiritus ſenſificos, qui poros penetrent, uim ſentiendi poſſe ſuggerere. Sed nec hi conſtāter propoſitum tuentur, propterea iſtiuſmodi difficultatum ſtudioſis relinquatur diſceptatio hæc: quam tamē abunde excuſſit differentia quadrageſimatertia Conciliator. ἀμφιόδοντα dicuntur utrinq; dentata. Ineſſe præſagia dentibus credit Ariſtoteles: nam quibus rariores fuerint, haud ita diu uiuere, opinatur. Quoniam quæ dentium ordine ſint prædita numeroſiore, eſſe item uitæ productioris uideātur, uirorum exemplo, quibus plures ſint, quàm fœminis, quod ipſum & in cæteris cōuiſitur. Dentium numerus in homine ad duos increſcit & triginta: auctoribus Galeno, & Auicenna: nec tacuit primo Colliget Auerrois. Fœminis raro plures adnaſcētur, quàm duodetriginta. In Græcis auctoribus hanc ferè dentium comperio diſtributionis nomenclaturā: quatuor anteriores, qui in meditullio conſtituti habentur, dici tomeos, & dichaſteras, aut ctenas, atq; item gelaſinos: uocabulo primo ab inſectione ducto, alio ab diuiſione, tertio, quod cōcidant: nam gelaſinos uocant, quia inter ridendum retegantur: quāquam & eodem nomine corrugatio nuncupetur ridendo circa os expreſſa: propter illud Martialis.

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

Sed & Democritus de risus petulantia, gelasini cognomento est insignis. Insequuntur hos duo κυνόδοντες appellati, siue canini, quoniam in acutum producti caninos præferant dentes. Adiacent qui dicuntur gomphij, seu molares: quibus adnumerantur, quos mylos nuncupant: post quos postremi sophronisteres, sic enim eos Cleanthes uocabat: Auicenna, dentes sensus uel intellectus. Quos adnasci arbitratur post genituræ profusionem ante consistentiam, quæ anno contingat tricesimo. Hos alij ἑρανιτῆρας etiam uocant: ut Aristoteles, ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν, quia ætatem perficiāt, ac compleant. Genuinos appellant Latini, quos Varro post annos ferè septenos enasci tradidit. Hæmodiā esse Galenus scribit, dentium stuporem, qui etiam gingiuas infestet. Molarium autem partem quæ assidet gingiuæ, momiscum dicunt: superiorem uerò qua conficiuntur cibi, trapezam, id est mensam: cauitates autem, holmiscos, ueluti mortariola: utrunq; simul, phatnas, id est præsepia: gingiuas extimas uocant ula: intimas uero enula: spatium interlocatum dentibus, harmum dicere mos est: ordo uero ipse dentium ac series, dicitur phragmus, tanquam sepem appelles. Pyrrho Epirotæ tradunt unum fuisse os, dentium uice, lineis modo in superficie suppictum distinctumq;. Et prodit Herodotus in Persica strage inuentos unius dentes μονοφυέας, id est ossis unius. Herculem fuisse triplici dentium serie, Ionis Chij proditum monumentis est. Sunt in iumentis, qui uocentur pullini dentes: eos Græcis gnomonas, ab dijudicanda ætate, nuncupari aduerto: de quis alibi plura. Odontiasim uocant Græci, uel odontophyiam, dentitionem. At qui hanc præcurrit, pruritum, odaxysmum dicunt. Gomphiasis, molarium est dentitio, quos γομφίους appellant. Gomphiasmos autē, dentium hæmodia, id est stupor. Gingiuas, πλαδίζας uocant medici, humectatione imbecilles nimia. Pladara enim dicunt, humore flaccescentia. Illud demum haud præteribo, quod primo Gothici belli tradit Procopius: Beneuentum olim ab Diomede direptum, ac inibi suis calidoniæ dentes, quos accepisset Meleager uenationis præmium, reliquisse. Hi uerò ad nostra, inquit, tempora perseuerant, magnitudine uisenda, quippe lunari specie pedum trium explere perimetrum. Zenobiæ, quā Romani imperij insignibus admouit numen, tantus inerat dentibus candor, ut margaritas eam plerique habere opinarentur. Epulidas uocant Græci excrescentem carnem ad intimos molares ex inflammatione, non citra dolorem, ac quandoq; febrem. Sunt & in gingiuarum parte parulides, ex inflammatione, qua suppuratio sese ostentat, ni maturè discutiantur. Chauliodonta uocantur, quæ dentes habent ex ore prominentes, ut elephas. Carcharodonta uerò quibus intus quidem sunt dentes, sed acuti, tanquam λιὸς χαραγμένοι, ut leoni, pardali, lupo, cani.

Prosopon, ideſt facies, quid. Coros quid. Cōmodi historia, & Fuluiæ. Colliratio. De sphōdylis. Ancteres quid: item anthereon. Corræ, corsæ, corsoterium, corsoteus, dire, byssauchen. De ossibus humerorū. De iugulis. Clides, clidia, guttur, gula, pharinx, larynx, asparagus, & aspharagus. Gylius, & gyliauchē quid. Gyrini, ginni, gygenij. Isthmus, unde paristhmia. Orthostade. Orthostadia uestimenta. Strangulationum ratio. Cynanche, paracynanche, parasynanche, angina, synanche, metaphrenum. Antiades quæ, & cur. Tonsillæ, cion, decollare, murenula, fuca, capitium, strumæ, pappa, prolobum, proboli.

Cap. 11

Prosopon, ideſt faciem, appellant Græci, quod inter caput & collum hominis est, ab re nomine impositio. Nam quia unus animantium cunctarum erectus homo est, solus anteuersus prospectat, uocemq; anteuersus mittit. Mentum, in quo efflorescit barba, anthereon dicitur Homero, πρὶν ὀν ἀνθεῖν τὸ γένειον. dicitur quandoque & in muliere, sed per catachresin. Menti pars extrema, Galeno dicitur ather: quanquam eodem auctore, est in hordeo ather, proprie cuspis spicæ. Quia uerò ab Græcis maxillas dici corras nouimus, & tempora etiam corsas: inde corsoterium in Athenæo, pro tonstrina inflecti arbitror: apud eundem, corsoteus esse tonsor uidetur. In Ionicis ædium sacrarum foribus nominantur item corsæ. Vitruuius: Corsæ, inquit, cum astragalis circumcurrant. Sed & Corson cognominatum accepimus, eum qui barbam sibi abrasit primus: quod Alexandri tempestate factum, auctor Chrysippus est.

est. Coros autem, de stomacho dicitur quidem proprie, quum cibis oppletur: mox & de prædiuitibus pronuntiatur quoq;. Sed & in magnis honoribus dicitur coros, ac uniuersim id genus alijs: ex quo ὕβρις κόρος μητρός nuncupat Pindarus: quanquam parum obseruate forsan, quando diuersum contingit potius. Nam ita Homero ingeniorum fonti propemodum tradenti assentimur:

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν ὁπαν κακῷ ὄλβος ἕποιτο. id est,

Iniuriam satietas profert, ubi nequam homini contingant opes. Scribit Lampridius, Commodum Cæsarem uultu fuisse insubido, ut ebrioli solent. Fuluiam M. Antonij uxorem, cui buccarum altera esset inflatior, dixit Sex. Clodius acumen stili tentare. Strongyloprosopa dicuntur, quibus rotunda est facies: quam esse speculum mentis dixit Hieronymus, quando & taciti oculi mentis fatentur arcana. Subest capiti collum, quod nec ipsum artificis expers prouidentiæ est. Id distribuitur primum in ceruicem & iugulum. Vltima colli uertebra, quia onus sustineat, nuncupatur atlas, ut uideri debeat, caput spinam excipere. Quæ ἱεραὶ σύριγξ dicta Græcis, sacra ab nostris fistula, uertebris constat quatuor & uiginti. Eas uertebras, seu nodos, Græci sphondylos dicunt, & Aristoteles. Nam spina ipsa uocatur etiam rhachis. Quidam uerò sphōdylos, ut Pomponius Festus scribit, cubos appellarunt. Sphondylum, piscem intelligit cum Macrobio Seneca: eum dici uulgò schinalum, interpretantur aliqui. Aristoteles sphondylen uocat bestiolam, quam uerticillum Theodorus reddidit. Inter indicaturæ nobilis salsamenta utique est sphondylos. Athenæus, in mugilis capite forma echinata, sphondylum agnoscit. Alibi inter salsamenta horæa sphondylum adnumerat. Collum septem incumbere sphondylis uolunt, quos Homerus astragalos uocarit, ac sphondyliona, eam quæ inest medullam. Quod uerò circum eos fiat conuersio colli, & stropheos nuncupant: sicuti apud Phe recraten dicuntur strophinges: aggregatio autem omnium dicitur gyes. Primum uerò qui cum collo circumagitur, uocant epistropheum ex Græcis plerique: Hippocrates etiā dentem, ideſt ὀδόντα. Alterum uerò, quia sit immobilis, axem: in quo catochi sunt, ideſt proiectiones duæ: quarum altera cum præcedenti coit sphōdylo, cum sequenti reliqua: postremus (ut prætexui) appellatur atlas, ueluti achthophorus, ideſt onerum gestator. At Plinius ordine mutato, primum atlantion statuit, postremum uerò epistropheum. Ancteras nuncupant colli portiones, quibus maximè præfocationis occasio inest. Sed in Medicina Celsus, & tertio Therapeutices Galenus, eo nomine fibulas uocant, quæ uulnerum oras impositæ paulum contrahant, quo minus lata pòst cicatrix sit. Harum uerò partium affectiones tres obseruauimus, ὕβωσιν & λύχνωσιν, necnon λόφωσιν. Ex quibus hyuosis posteriora capitis infestat ante spinam: cyrtosis uerò, media spinæ: lordosis autem, anterioris partis affectio est. Lordosin Galenus interpretatur uertebrarum luxationem, quam excauationem intelligimus. Hyuon sunt qui eum interpretentur cui sit obtortum collum. Dignum scitu ex historia: Militari more in nomen imperatoris iurantes milites conceptis uerbis, gladios admouere ceruicibus solitos, diris sese execrationibus deuouentes. A ceruice duo lata ossa utrinq; ad scapulas tendunt: nostri scopula operta, omoplatas Græci nuncupant, nonnulli etiam epinotios & platas. Iugulum in summo costarum os recuruum, nec durissimis adnumerādum ossibus, quod brachij motu paùlum cum lato osse mouetur. Iugulos uocant clidas & clidia, quorum pars omoplatas respectans uocatur epomis: ceruicem eo nomine Theodorus intelligit: quæ autem collum, parasphagis. At cauum id, quo disparātur iugula, sphage: à quibus dā etiam thymos. Hinc humerus excipit extremis utrinq; capitibus tumidus, mollis, sine medulla, chartilaginosus: medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus. Collum uerò gutturis, & gulæ causa ab optimo maximo deo attributum. Guttur, spiritus causa est, hoc siquidem halitum animantia trahunt reddunt q;. Proinde quæ pulmone carent, neq; item collum habent. Hinc gutturosus dicitur Iureconsultis, & Celso. Gula uerò est, qua cibus & potus deuoratur. οἰσοφάγον uocant Græci. Sed in quibusdam Homericis glossulis sic comperi, Pharynga nuncupari interhiantem inanitatem, in quam duo competant ora, œsophagi uidelicet, ac laryngis. Et est œsophagus quidem uti statuunt medicinæ periti, cibaria qui excipit locus, quem stomachum uocant. Larynx autem est, qua concipitur sonus. Verum de ijs alibi uberius paulo. βρόγχον interpretantur quidam guttur,

ſed eam tamen partem intelligunt, in qua ſeſe extrinſecus tumores promunt, quos bron chocelas nuncuparunt Græci. Guttur porrò à Græcis aſpharagus item dicitur: quanquam Attice aſparagum indicet, notum fruticem: etiam ſi eſt aſparagus in oleribus, quæ prima ſeſe promunt è terra folijs necdum egerminantibus: quod ab Paulo Aegineta eſt curioſius obſeruatum. Non prætereunda Græcorum item diligentia, tradentium, τραχηλον, indicare colli ambitum uniuerſum: quoniam ἀυχὴν, intelligatur in homine poſterior pars, in brutis uero ſuperior. Vbi autem λαρυγγα audis, anteriorem in homine partem accipe, in cæteris imam. Quæ colli expertia ſunt, gulam manifeſtam non habent: ſed nec habere, neceſſarium. Et inſtrumentum ſpirationi accõmodatum longitudinem habere oportuit. Propterea Galenus octauo De iuuamentis, ob pulmonem eſſe præcipue collum ſcribit. γυλιὸν χηνας Græci uocant prætenues homines, & colli oblongioris: nam eſt gylius, militare uas contextum, in quo caſeus ſeruaretur cum oliuis & cæpis, unde & militaris ꝙpſothece nuncupata. Herculem quoꝙ dictum fuiſſe gylium tradunt. Gyrini uero informes dicuntur ranarum partus, quod ſcribit Theon, id eſt ἀδιαπλαστα γεννήματα, καὶ ἄποδα: quando urſarum more pariant ranæ. Hinc in Prognoſticis Aratus:

Αὐτὰρ ἢ ὕδατ' ἀνὴρ πατέρες βοόσι γυείνων.

Vnde apud Platonem, Nihilo rana gyrina prudentior, prouerbiali figura. Nec me fallit, eſſe qui expuncta ueteri lectione, gryneam ſubſtituunt: ſed utrum magis quadret, doctorum fuerit perpenſio. Ginni apud Ariſtotelem deminuta forma, equi dicuntur: quos & gygenios ab Strabone nuncupari, putant nonnulli: quanquam & mulorum genus ſic in Liguria uocet. Gyris, Dioſcoridi eſt farinæ pollen: gyritas panes uocant autopyros. Sciendum uero, nulla ſuperiorum habita ratione, Domitium, girrinos appellare informes exiguoſꝙ ranarum partus, Plinij lectione interpollata: quia oſtreorum cirri dicantur Martiali. Iſthmum Galenus apud Hippocratem interpretatur partem illam quæ os & gulam interiacet, per metaphoram. Et inde pariſthmia dici tonſillas arbitror, quæ contingunt in locis ijs, quæ μῆλα item uocant. Eſt & affectio, quam orthoſtaden uocant, quia ſurrecti ſtemus, neruis poſterioribus cõtractis. Nam & ueſtimenta quædam orthoſtadia uocabant: quorum in Nerone meminit Dion. Sicuti quæ traherentur, συρτά. Si quid, inquit Albertus, in arteriæ deerrauerit tramitem, nec excuti ualeat, mors conſequitur, aut ægritudo chronica, quoniam modo ſtomachi peruius pulmo non eſt: ideo quod fuerit delapſum, aut paulatim conſumatur, neceſſe eſt, aut computreſcat. Porrò quia huc diuertimus, ſciendum, prẽfocationem omnem ex anguſtia contingere. Anguſtiam uero aut repleta intermedia regione fieri, quæ inter thoracem eſt, atꝙ pulmonem, aut pulmonis cauernis, uel aliqua inflammatione, quæ in uiſcere affligat uniuerſo, uel in aſpera arteria, uel in ea parte quæ eſt uelut caput eius, quam nominant guttur, quæ inflammatio fieri item in præiacente ſpatio poteſt, quod fauces appellant, & laxius eſt. Quum ergo fauces ſine tumore apparuerint, & ſtrangulatio ſuperuenerit, gutturis tantũ eſt affectio huiuſmodi. Aſperæ quidem arteriæ inflammatio difficultatem ſpirandi aliquam efficere poteſt, ſtrangulationem non poteſt, ob meatus magnitudinem in ipſa latioris, & tunicæ tenuitatem. Impoſſibile ſiquidem eſt, corporis adeo tenuis inflammationem per inſignem canaliculæ laxitatem replere. Reliquum igitur eſt guttur, quod ſubitã facere ſtrangulationem poteſt, quoniam in ipſo anguſtatur pulmonis meatus. Nominant autẽ medicorum pleriꝙ affectionem id genus cynanchen, quibus placet faucium inflammationem ſynanchen appellare. Vlpianus Digeſtis de ædilitio edicto, antianchen interpretatur inueteratos faucium tumores, quiꝙ diſcuti non ualeant, uelut dicatur antianche obluctans obſiſtensꝙ præfocatio, ni malis palæanchen legere. Sunt qui antiades malint, quod uerbum tonſillas indicat. Porrò alij paraſynanchen, itemꝙ paracynanchen appellitant: Paraſynanchen, inquam, ubi partibus quæ ſuperiacent faucibus, inflammatio affligit: paracynanchen autem, ubi extra guttur infeſter. Anginæ uero nomine in Præſagiorũ libro uidetur Hippocrates appellare affectiones quaslibet, in faucibus ſeſe oſtentantes: quas & ſpirandi conſequitur difficultas. Cæterum anginæ ſpecies quatuor comperiſſe uideor: prima uero eſt, ubi fauces inflammantur: fauces intelligo locũ oris internum, in quo ſimul coeunt gulæ ac gutturis extremæ partes. Altera, quum neque fauces, nec oris portio ulla, aut quid extimum cernitur inflammatũ, ſuffocationis tamen in gutture

ture ſeſe periculum promit. Tertia, ubi extrinſecus in faucium ambitu oſtẽtatur inflammatio. Vltimo ſtatuitur loco angina, gutturis tum extima, tum intima pariter afficiens. Eſt & affectio, quam dicunt ἄπνοιαν, ideſt apnœam, nulla (ut uiſus indicat) ſpiratione facta: quod tamen fieri nequit, aut ea quæ per uniuerſum fit corpus, tranſpiratio ſufficere tunc poteſt. Hanc uerò per arterias efficit cor ipſum. Antiadas, de quis dictum eſt, ex eruditis ſunt qui ſtatuant quatuor, duas parte dextra, ſiniſtra totidem. Imoꝙ ita dici, uelut ſint inuicem obiectæ. Nam cur Latini tonſillas appellarint, rationis planè uideri incompertæ. Antiadas finit Paulus, tumores ea parte præduros, ueluti adenes obdurati ſtrumæ ſiunt. Collum anterius Græci, item λαιμὸν (ut dictum eſt) uocant: inde & ſimilitudine quadam in anguſtũ deſinens prominentia, ſupercilium'ue dicitur item dire. propterea in Homero polydirada Olympum interpretãtur, multas habentẽ exochas, ideſt eminentes partes. Quare dirades ſunt inæqualia loca & aſpera. Scribit Aelius Dionyſius, Byſſauchena, ideſt βυσσαύχενα dici, cui ad collum ſint humeri contractiores. Apud Pauſaniã eo appellatur uocabulo, qui collum comprimit, ſurſumꝙ protrudit humeros. Metaphrenum dicunt partem ab collo ad cinctum protenſam, aut uerius quod à tergo præcordijs obiectum eſt. Metaphrenon dici, Theon ſcribit, quia ſit μετὰ τὸν φρένα, ideſt poſt mentem, cuius in pectore ſtatuatur ſedes. In auium quibuſdam ingluuies eſt, cutis in amplum ſinuata, qua primum cibus continetur ingeſtus incoctusꝙ. προλοβον dicunt Græci. Plinius ſinum, & in onocrotalis uterum, pappam magnus Albertus. Probolium uerò uenatorum eſt telum, apris accommodum præcipuè. Proboli autem in mari ſunt petræ. Sunt ex Græcis, qui κιονα dici collum interpretentur, quoniam columnæ uicem gerat, dum caput fulcit. Sunt qui κιονα gurguliõnem, ideſt γαργαρεῶνα ſignare opinentur. Alij partem quæ columella nuncupatur, uel communi loquendi uſu σταφυλὴ, ideſt uua. Dici autem κιονα uolunt, ὅτι τὸ κεῖσθαι ἀπὸ τοῦ κάτω μέρους τοῦ στομάχου μέχρι τοῦ ἄνω: ideſt, quia ex imo ad ſummum perꝛingat ſtomachum. Decollare uerbum in Ioannis Baptiſtæ hiſtoria, ſunt qui parum Latinè poſitum rentur: quum tamen Feneſtellæ ſententia notione ea comprobet accipi grammaticus Diomedes, etiam ſi ueteribus dictum legas frequentius, Securi cædere. Aliàs Ennio decollare, à collo & humeris deponere eſt. Sicuti Tranquillo ſuccollare, ſubiecto collo tollere onus. Apud Plautum pro decipere inuenias decollare. Sed & Lucillius ait, Quibus fructibus me decollaui. Murenulam colli aurum nuncupat uulgus, Hieronymo tradente, quod ſcilicet metallo in uirgulas lenteſcente, quadam ordinis flexuoſi catena, contexitur, ex piſcis utiꝙ imagine uocabulo conformato. Fucas appellat Columella in facie maculas. Tetanothra, ideſt τετανοθρα uocant Græci medicamina cuti leuigandæ ac erugandæ, præſertim in facie. Capitium Hieronymus uulgò dici ait, ueſtis partem qua collo inducitur.

Manuum laus præcipua. Scribendi bonum. Dextra cur in fide porrigatur. Tendines, toni, dactyli idæi unde. Ambidextri, & ambilæui ratio: gyia, gyalas, cyllos. Pygmæi unde: ancon: maſchalæ, ſeu alæ in harundinibus: carpus, carpæa: Carpiæ ciuitates. Brachij partes, & uocabula. Manuum, digitorum partes, ac partium nomina. Chirurgia. Oſculandi mos. Spithame, lichas, ulna, thenar, cotyle, condylus, condylion, gronthus, ſcytalides, phalanges. Brachium calefacere. De Martio, & Claudio. Agrorum nomina diuerſa. Xanaon.

Caput III

QVis uerò eloquentia uel ingenij claritate maieſtatem, quæ ex manibus adeſt homini, digne ualeat exſequi? quàm aptæ hæ? quamꝙ ad omnẽ motum nullo labore faciles? Mira eſt artiũ numeroſitas, quam membri huius adiumento condiſcimus, & exercemus. Taceo hic pingendi, fingendi, ſcalpendi nobile artificium. Quid illa muſicorum cuiuſcunꝙ modi organorũ contrectatio ſcientiſſima, & maximè diuina? Quid illa ſuſtructionum ſublimitas, quàm elegans, quàm ſcita? Quid urbium ſtructura in omnibus, uel præſtantiſſima? Quid multiplex agrorum cultus, quo tot tantiſꝙ ad uitam neceſſarijs inſtruimur? Quid illa indumẽtorum uarietas? Quid ornatus excellentia? Iis penetramus in uiſcera terræ, metallorum inde uim longe pretioſam eruentes. Immo uerò & rerum natura agitur in planũ, ſolo tantum non æquatis montibus. Admittuntur maria, repelluntur, certis quoꝙ limitibus, ueluti extra præ-

scriptum proferre pedem uetantur, obiectis molibus. Penetramus aquarum ima, naturæ supellectilem undiq; nobis uendicantes, totq; modis rerum facies mutatur. Camporum dominamur laxitati. Supercilia montium, & uerrucas (ut hoc interim uerbo utamur) quantumuis senticosas nobis obnoxias reddimus: bestias item omnes, terrestres, aquaticas, aereas. Quicquid ferè mundi uastitas complectitur, manuum solertia nostri fit iuris. Quid illa scribendi maiestas, quæ tantarum rerum scientiam nobis comparat, ue rustatem propagat, nil sinit interire, & quod omnia conterit, tempus nostris cogitur ma nibus succumbere? quid hoc magnificentius? quid æquè mirandum? id esse homini datum, in quod ne mortis quidem auida rapacitas ius ullum habeat? Quid tot, tantarumq; legum contexta uolumina, quàm demum ciuilioris uitæ præferunt eminentiam? Quid dictorum cõuentorumq; publicis tabulis comprehensa fides aduersus ingeniorum prauitatem? Ausim dicere, seiunctis manibus, fuisse nõ inermes modo nos futuros, sed uel brutis infeliciores. Quem enim usum rationis habeat lumẽ illud diuinum omni ope destitutum? Hinc recte mihi fecisse uidẽtur, qui rationis ac sapientiæ ministras esse manus pronuntiarunt. Anaxagoras uerò ille antiquior, sicuti ab Aristotele traditum scimus, & in Moralibus ab Plutarcho repetitum, ideo sapientissimum uideri hominem dixit, quia manibus foret instructus. Nã uti ego interpretor, quod cæleste in nobis est, debile, mancum, nulli prorsum rei parte hac orbum erat futurum. Harum multiplex emolumentum, uel tritum Græcis explicat prouerbium, τί δῶτε χεῖρες ἀκὰν βραισαίαϛ. Quid enim non efficere ualeant manus? Dextram porrò in fide porrigi, quis uel ex Plinio non nouit? Cuius rei causam Varro Callimachum secutus esse ait, quòd omnis ueterum auctoritas dextræ manus uirtute constaret. Propterea, inquit, maiorum hæc fuit salutatio, ut hac potissimum se corporis parte uenerarentur. In Nebulis Aristophanes item ait: Λῦσόν μ', κἀπὶ τὴν χεῖρα δὸς τὴν δεξιάν. At interpres, ἔθος δ' ἦν τοῖς, καὶ συμβύκαις βεβαίαις τὰς δεξιὰς δοῦναι ἀλλήλοις. Videor & super hac re quippiam obseruasse apud Plethonẽ Rerum Græcarum libro secundo. Id ipsum & Persis sanctissimum fidei pignus censeri: auctor Diodorus est. Quid? quod inter agendum non ut cæteræ partes loquentem adiuuant, sed ipsæ quodammodo loqui uidentur: ijs nimirum, ut Fabius inquit, poscimus, pollicemur, uocamus, dimittimus, minamur, supplicamus, abominamur, timemus, interrogamus, negamus: gaudium, tristitiam, dubitationem, confessionem, pœnitentiam, modum, copiam, tempus ostendimus. Quin in tanta linguarum dissonaq; uarietate, hic communis quidam gentium cunctarum sermo planè potest uideri. Quid uerò artifex illa digitorum structura, quod'nam ingenium admirando non fatigarit? Nescias uenustatis inde maius sit specimen, an emolumentorum amplitudo clarior. Maximus est in numero decor, maximus & in gradibus ac serie. Digitorum contractio facilis est, protensio nõ minus ex commissurarum mollicie ac concinnitate. Tendines uocãt nõnulli, quibus digiti moueantur, haud absimiles his qui toni ab Hippocrate nominantur: orbiculatæ nanq; sunt, eas ἀκρωτήρια, ideſt à neruis prodeuntes nuncupant plerique. Quam uerò opportuna est in apicibus ad apprehendẽdum globata caro, forinsecus unguium obuallata firmitate: quorum inibi augumẽtum insignitius est, Alexandro Aphrodiseo tradente: quoniam illis insitum est in superna deferri. Ad delicias, quin etiam & fastum argutiasq; abijt pars hæc: & qui insolentius fastu tumentes quippiam subseruientibus iniungerent, digitorum crepitu id significabant, quod monstrat quandoque Martialis: & Hieronymus adnotauit non citra sugillationis fœditatẽ, aduersus eum qui digituli crepitu silentium imperaret. Digitos etiam quibusdam esse in manibus senos, sedigitorum monstrat appellatio: de quibus item quæritur Digestis de ædilitio edicto, an morbosi credi debeant. Diodorus Bibliotheces sexto, dactylos putat idæos ob parem digitorum numerum appellatos. At Geographus, idæos dactylos in Ida Cretæ ferrum elaborasse scribit, & ab numero ita nuncupatos, quod repetit Eustathius quoq;. Alij etiam aliter. Manuum porrò emolumentum duplex: alterum est sensus, alterum uerò retentionis. Proinde excogitauit optimus maximusq; rerum perpensor deus mollissimam palmam, quo sensus fieret solertior exactiorq;. Cutis præterea palmæ, ut auctor Auicẽna est, temperatior contigit omni alia cute, excepta tantum ea quæ in digitorum uisitur extremitatibus, præsertimq; indicis. Galenus primo De constitutionibus, manum internam esse astruit

astruit temperaturæ sinceriter mediæ inter extremitates omnes, hoc est inter calidum & frigidum, humidum & siccum, durum & molle, ueluti ea sit sensilium corporum regula & planè sensus instrumentũ homini, animaliũ sapientissimo. Indeq; pars ea nudata pilis est, ne hirsuties tactus præstantiam oblæderet. Illud uero nec admiratione caret, Viros utraq; manu utentes sæpenumero esse uisos: mulierem uero ambidextram non effici, auctor grauissimus Hippocrates est. Retulit & septimo Naturalis historiæ Plinius. Ratio uero est ex naturæ debilitate: si enim ambabus manibus ob neruorũ robur ac musculorum, quidam uiri utuntur: optima ratione, nulla mulier uteretur: sed satis abundeq; habeat, si una dextra uel modice utitur. Non omittendum quod produnt Græci interpretes, ἀρὶ σοφὰ dici, quę fatua sunt, id est μωρά. δεξιὰ δὲ τὰ σωτήρια, id est prudentia. Chirurgia, quod scitu dignũ est, non medicinæ modo partem indicat, sed & de artibus item pronuntiatur alijs, unde est pictorum καλὴ χειρουργία apud Anaxandridẽ, Athenæo referente. Amazonidas quidem amburere dextrã solitas mãmulam, tradit historia: ut in proximã manum plus commeans alimenti ualentiam conciliaret ei, quæ etiam per naturam inualida habeatur. Circumdextrum, ut sic nunc mihi dicere permittam, quem Græci amphidexion uocant, Asteropæum Homerus dixit, manu utraq; pariter utentem. Ambilæuum uero Aristophanes hominem uocat, ambifariam læuum. Ambidextrum etiam nominat Hipponax. Est eius rei mentio apud Herodotum quoq;. Ambidextrum fieri hominem, illa produnt ratione physici, quòd affatim sese promat in sinistrum latus cordis calor, & hepatis in dextrum: si porrò in ima splen amplius delabatur. Quòd uero sinistra utatur aliquis pro dextra, causam præbuerint cor item ac hepar, ubi eorum uiscerum affluentior sese uis in sinistrum corriuet, dextra parte tantumnon destituta. Id uero contingere, ubi in sinistris tam cor quàm hepar situm nanciscantur: aut in dextra collocatum quidem hepar, obductis pannulis crassioribus, ne quid uirtutis in dextrum refundat, præpeditur. Potest & perpeti consuetudine sinistra effici, ut dextra. Gyia Græcis dicuntur manus proprie, παρὰ τὸ γῶ, τὸ χαρῶ: id est ab excipiendi commoditate. Verum & abusiue corporis membra reliqua uocantur gyia: sunt qui de pedibus dici peculiarius interpretentur gyia, ἀπὸ τῆ γύης, id est γῆς, quæ terra est. Gyalus uero est quadrangulus lapis, & de cubo pronuntiatur. Gyalas Macedonibus poculum est. Cyllos ad manum ita refertur, Hieronymo interprete, sicuti ad pedem χωλός. Nam cui manuum altera demutilata est, dicitur κυλλός. Brachium ossibus constat duobus. Brachij prominens summitas dicitur acromia, aut humeri caput: item epomis, & acrocolia, apud Iulium Pollucem: ubi articulus obfirmatur, entyposis, uel humeri acetabulum, extrinsecus musculi, intus parolene. Sinus sub summo brachio, axillæ, apud Græcos μασχάλαι, unde ducatur amphimaschalos, quo nomine manicatam intelligi uestem uolunt, alij uero seruilem. Erat item heteromaschalos, quo uterentur operæ. Moris fuit ueteribus, ut cognata cæde polluti, interfectorum summas quasq; præsecarent partes, ac insutas sibi circumponentes sub alis ferrent præcipue, opinati hoc modo interemptorũ uires contundi, ne quid in reliquum possint obesse: dicebatur uero hoc μασχαλιδῶσαι: unde apud Apollonium, ἦ ἀρμαπὲ κἄμε θανόντ@, de Iasone & Absyrto. Porrò ubi ossa brachij componuntur, ancon uocatur: quanquam, ut obiter id monstremus, plura signat ancon. Est enim eo nomine detestata nauigantibus Nili pars: unde & per euphemismum quendam, dulcis appellitatur cubitus. Est & in foribus pars, quam prothyrida uocant. Anconas montium summitates intelligunt apud Sophoclem. Erat item eo uocabulo perobscurum Carthaginiensibus domicilium, in quod compingebantur quibus iratior factus esset tyrannus. Dicitur item cubitus pygon, id est πυγών: unde appellari pygmæos, Eustathio credimus. Pygusion certe cubitale intelligimus. Vocatur & pachys, id est πῆχυς, discriminatim ab superiore tamen, ut Herodoto placuit. Ab alijs in idem corriuatur. Aduertendum uero quod de brachiorum sinibus est dictum: ab eorum similitudine in harundinibus, & plerisq; alijs geniculos concauos, maschalas item à Græcis dici, à Latinis etiam alas. Quæ utiq; caua nunc bina, nunc singularia uisuntur, semper autem interuallata. Brachialia, sunt brachiorum ornamenta, quæ chlidonas itẽ dicunt Græci. Nam chlidas uocant, delicias & molliciem: unde est Xenophontis illud, ὐκ ἐν χλιδῶ πεθραμμένα, ἀλλὰ χωρικῶς. Et in Paralelis Plutarchus ait, ἁβρὰ χλιδῶς βαδίζειν: quod est, delicioſe incedere. Sed ad rem. Extrorsus

trorsus prominens olecranū uocatur: unde apud comicos ὠλεκρανίζειν uerbum. Os minus brachij nos radium appellamus, Graeci κερκίδα nuncupant, & parapechyon: maius uero cubitum dicimus, hoc est pechyn, ut docuit Pollux, uocatur & propechyon: finem eius uocant carpum, Plinius uero brachiale, ossibus compactum octo. Cui quod praeiacet, appellant procarpion. Manum mittere in carpum medici dicuntur, Galeno auctore, ubi arteriae motiones explorant. Quòd si est, ridicule pro uola quidam interpretantur carpum. In sanctis literis ubi legitur modo, Labores manuum tuarum manducabis: nonnulli Graeci ambiguitate uerbi in tendiculam illapsi, καρπὸς interpretati fructus sunt, non manus. Quum tamen καρποὶ etiam manus dicātur, quod scribit Hieronymus. Sunt qui carpos, esse cenchramidas ficorum opinentur proprie, ac oliuarum sansas. Pericarpion uero, circumiectum ijs humidum cum ambeunte corio. καρπῶν δίκην in eos intenditur, qui fructus oblaeserint. Metacarpium uero expansa est ante digitos pars. Encarpos apud Vitruuium inter Ionicae columnae ornamenta legimus. Basi, inquit, spiram supposuerunt pro calceo. Capitulo uolutas, uti capillamēto cōcrispatos cincinnos propendentes dextra & sinistra collocauerunt, & cymatijs & encarpis pro crinibus dispositis frontes ornauerunt. Carpaea uero saltationis species Xenophonti ἐν ἀναβάσει. Carpias, inquit Menander rhetor, ciuitates dicebant in praeripijs fluminum ab Romanis ad Barbarorum impetum reprimendum conditas. Mensura ab magno digito ad minimum spithame nuncupatur. Si pollicem explices, & indicem, lichas nominatur mensus is. Ab olecrano ad extremum medium digitum quod interualli est, cubitum dicas. Si digitos contraxeris, ab ancone ad ipsos dimensio pychon dicitur. Si ambas manus explices à pectore in lineam rectam, ulna. Manus uero portio interior à magno ad indicem digitum uocatur thenar, à quibusdam etiam ir. Sunt qui thenaris nomine spatium ab digitis intelligant ad carpum, ab uerbo θεῖναι. Apud Pindarum dicitur ararum thenar, id est latitudo, aut cauitas, qua excipiuntur sacrificia: etenim manus concauum à multis nuncupatur thenar, ab θεῖναι, ut praemonuimus, aut ab θείνω, quo signatur uerberum incussio. Est & in pedibus thenar. Extima uero manus pars opisthenar. Quam in dextra, inquit Plinius, auersam osculis appetimus. Catone de prouincia digrediente, Plutarchus scribit, milites manum reuerenter esse osculatos. Quod genus, inquit, honoris imperatoribus modo, idq; perpaucis id temporis contribuebatur. Qui adorant, ait Hieronymus, manum solent deosculari, & capita submittere: quod se Iob beatus elementis, & ido lis fecisse negat. Et Hebraei iuxta linguae suae proprietatem deosculationem pro uenerationē ponunt. Seneca, Hos ego deprehendam alienorum seruorum osculantes manum. Relatu non indignum id quoq; : Principes Romanos peregre profecturos, & mox urbem repetentes, ita condito more, senatores osculo solitos excipere. Propterea in Nerone Tranquillus: Neq; aduenientes, neq; proficiscens quenquam osculo impartiuit, ac ne resalutatione quidem. Quod ab indice ad minimum est spatij, hypothenar. Quod in meditullio est, thenaris, hypothenaris, ac pectoris, κοιλὸν manus, id est cauitas item appellatur. Alij corylen dixere. Digitorum uero partes hae: Quod prominet in commissura, uocatur condylus: dicitur & eodem uocabulo, percussus eò inflictus: & inde uerbum κονδυλίζειν. Sunt qui hoc nomine, pugnum intelligant. Hinc est illud Plutarchi in Iunioris Catonis uita, forma prouerbij enuntiatum: Erat, inquit, ei χαρίεις ὁ παιδαγωγός, καὶ λόγον ἔχων τὸν κονδύλου πολὺ χαλεπώτερον. Martianus: Complicatisq; in condylos digitis uulnerabat. Hinc & digiti pleruncq; monocondyli uocantur, aut dicondyli. Pollex monocondylus est: at reliqui, dicondyli. Condylum inueni, qui & gronthum interpretentur. Est condylion Aeginetae Paulo indicum conchylium. Nam apud eundem, ostrei genus dici inuenias condylon. Conchylij porrò indici testam onycem uocauit idem quoq;. Pedum uero digiti omnes monocampti, id est flexus unius. Qui subsunt articuli, scytalides nuncupantur, uel (sicut Aristophanes) phalanges. Insunt cuique digitorum tres, pollice sequestrato. Condylo interemptum ab Hercule in Oenei contritio, puerum legimus, qui manibus aquam infundebat: quemq; Archiam Hellanicus nuncupatum scribit: Eunomium alij, Architelis filium: quo facto, Calydone excessit is, caede quanquam non uoluntaria. At in secundo Phoronidos, Cheriam fuisse nomen, relatum scio. Therſitem quoque condylis ab Achille interemptum, Graeci scribunt

bunt, quoniam Pentheſileae ab se interfectae oculum hasta percussisset. A brachio denique id usurpari prouerbiale potest, ex diserto uiro Philippo natum, qui ad dicendum ita solebat surgere, ut quod primum uerbum prolaturus esset, nesciret. Dicebat tamen, Optimè quum brachium concalefecisset, se solere pugnare. Martium imperatorem Romanum in digitis neruos habuisse dicitur, non uenas: tanta ui, ut nullius manus ad scribendum aut impellendum praestantior tradatur. Quippe uenientia carra salutari obnixus repulit: fortissimum quemq; uno sic demum digito afflixit, ut perinde ac claua ferroq; icti torquerentur. Hic est qui ferrarij traditur fabri filius: propterea in concione, Ars mihi obijciatur ferraria, dum me ferrum tractasse suis sentiant cladibus exteræ gentes, quæ populum Romanum ferratam gentem putent. Sed & Claudius imperator, non is de quo Suetonius, sed alter, sæpe equis & mulis ictu pugni dentes excussit. Non praetereundum quod est in uteribus memorijs traditum: Agri certum genus dextratum dici, sicuti sinistratum quoque: nam est subcisiuus ab subsecante linea, ut scribit Agenius Vrbicus, dicitur & citratus, sicut ultratus: tetragonus item & tessellatus, cultellatus, normalis, epipedonicus, triumuiralis, solitarius, Syllanus, Neronianus, podismalis, iugarius in quinquagenis iugeribus, meridianus, commutatus ex beneficio. Xanaon affectionem intelligunt mulierem hyeme inortam, quando summæ digitorum partes ex lanificij labore uix moueri queunt. Et ξαναῦν eo modo laborare est. Vnimanum puerum manus unius dixit Liuius.

Pectoris ratio, & uocabula partium. De costarum numero. De uberibus, & partium nominibus. Rhoæ. Thorax. De osse sacro, & sphondylorum meatu. Item costarum uocabula. Quid pleuritis, arthritis, nephritis. Pectus uinciendi mos. Terentij locus explicatur. Cardia, cyamos, chondros, spathæ, plateæ, copia, orrhopygium, coccyx, solen, fistula sacra. Cap. IIII

PEctus inter lacertos homini constitutum est, cæteris uerò in crurum priorum meditullio, quibus etiam carinatum inest, & uolucribus eo amplius, aquaticis autem uel maxime. At in homine laxitas admissa est, brachijs nil prorsum interpellantibus. In brutis coarctatio necessario est insecuta, inter ambulandum protendentibus priora crura, propterea nec eodem loco illis mammæ: quas nostri pectoris recipit carnosa latitudo, quæ cordis foret tegumentum aptius. Costas homini ponit ossibus hominis pectus affirmant. Sed iuguli os costis adnumerat Aristoteles. Tenuiores molliores q; costas Graeci ῥῶπας uocant. Qua in parte consyderāti amplius in hoc opificio rerum naturæ maiestatem succurrit: pectoris hanc laxam complanationem & utique sublimem, oculisq; occurrentium expositam, mirabilem præ se ferre conformationis dignitatem. Aristoteles primo De historijs, & Galenus in Isagogico nomine thoracis partem intelligunt, quæ collo ad pudenda protenditur, & dicitur alio modo holmos: huius superiorem ad iugulos partem uocant Graeci στῆθος: unde & intima dicunt ἐντοσθαθιδία. Inferiorem uerò nominant sternon. Vnde & sternomantis Sophocles dixit quæ dicatur etiam engastrimythos, de qua dictione alibi plura. Sternon autem dici putant etymologici, παρὰ τὸ, τὸ στερρὸν τοῦ νεὼ εἶναι ὑπαυδᾶν, quod hic mentis insit firmitas solidior, quando est inibi cor, καὶ τὸ ζωτικόν, ideſt uitalis portio: unde sibi uim haurit mens. Verum haud prætereamus parte ista Galeni sententiam ex secundo De morborum interstitijs: Et thoracis, inquit, parietes ab nutricibus plerunq; deprauantur, dum ipsos educatione prima nimium arctè extrinsecus uinciunt. Maximè uerò, inquit, quotidie apud nos fieri hoc intuemur in uirginibus: nam ijs dum studentnutrices coxas augere ac latera, ut magnitudine thoracē exuperent, uittis quibusdam totum comprehendunt, ac omnes scapularum partes, & thoracis cohibent uehementius, ac comprimunt. Quo fit, ut quum aliquando non æque omnes intendantur, aut pronum in anteriorem partem reddatur pectus, aut posteriores partes, ad spinam quæ pertinent, gibbæ reddantur. Fit illud quoq;, ut uelut perfractum, ac ad latus adductum fiat dorsum, ita ut altera quidem scapularum non aucta, sed parua, & compressa satis appareat. Ex ijs uerò pluribus paulò de medici nobilissimi sententia repetitis Terentio in Eunucho lucem inferri multam, nemo non uidet:

Haud

Haud ſimilis uirgoſt uirginum noſtrarum, quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, uincto pectore, ut graciles ſient.

Pectus uero ut plurimum portionem oſſibus conſtipatam, communitamq; accipiunt, uulgus, & Auicennæ interpres caſſum uocant, ab ſpatio (ut opinor) intus uacante, inaniq;. In eo ſingularis item pernoſcitur naturæ prouidentia: quæ non integro oſſe pectus communierit, ne uitio partibus illato, in totum graſſaretur mox uis mali. Affuit & laxitatis ratio, ut expanderetur facilius ad commoda membrorum anhelitus, ut ſenſit Auicenna. Pectoris ſummi mediastina portiones uocant ſtathenia. Vbera autem maſtos dicunt. Ex quo & ſupercilia terrarum eodem dicuntur nomine. Titthia uero mammæ ſunt muliebres. Quod uberibus ſubeſt, procardion appellatur, in receſſu quodā & cauitate. Id molle eſt ac corpulentum, ita dictum, non tam quia præiacet cordi, quàm quod ſit ante ſtomachi os, quod dicitur Græcis στόμαχος. Eandem rationem habet hypocardion & anticardion, quod & ſphage dicitur. Verum apex papilla uocatur, ſeu thele: de qua ſimilitudine fontium tubuli ab Varrone in Re ruſtica, papillæ uocantur: ſicuti ab Caſſiodoro, ubera. Nigricans circulus papillam ambiens uocatur φῶς, id eſt lumen. Prima uero lactis ſub eo πῆξις nominatur cyamos, id eſt faba. Quæ lac continet portio, colpos, id eſt ſinus, aut aſcoma. Vbera decoris gratia uiris contributa, uelut neuulos Damaſcenus ſcribit. Poteſt & euaporatio aliqua in ijs intelligi: laxa nanq; inibi caro eſt. Sunt & apum ubera Palladio, quæ imitantur pendentes: uuas dicunt alij. Super procardion eſt os pectoris, ſeu chartilago dicta chondrus, uel xyphoides, à ſimilitudine capitis gladij: ut Galenus interpretatur: uocant & malum punicum ex corticis imagine quadam: prominet ſuper os ſtomachi, propugnaculi uice. Inter coſtas uero, quæ auctiores, dicunt γνησίας, id eſt legitimas: at minores uocantur nothæ. Coſtarum quidem oſſa dicuntur ſpathæ, latiora uero platæ, anguſtiora autem copia, id eſt λωπία. Vbi uero deſinunt ſphondyli, ſacrum dicitur os: à lato incipiens, in anguſtum deſinens, ubi coccyx eſt, qui & ſphondylion & orrhopygium nominatur. Sub coſtis os chete, item ceneon, & zona, quam Romani faſciam. Coſtarum affectio pleuritis eſt, ſicuti articulorū arthritis: & nephritis rhenum. Ligures heptapleuri nominantur in ueterum monumentis, quòd ſignificat coſtarum ſeptem. Sphondylorum meatus, qua reſidet medulla, σωλὴν uocatur, id eſt canalis, aut aquæ ductus: item σύριγξ ἱερά, id eſt ſacra fiſtula.

Ventris partes, & uocabula. Cœliacus morbus. De umbilico, & partium circumiectarum uocabulis. Etron, abdomen, peritonæum, ſyringotoma, echinus, cecryphalus, apocriticus. Strophi dolores. Gangamon, græa. Præſagium ex umbilici nodis. Cholera quid. Ilia, ceneon, lagon, lapara. Qui ſint uerſus Procœlij, ſphecodes, lagari, myuri, acephali, phricocælium. Cap. V

APectore coſtis uenter ſubiacet, non cluſilis ob eā uidelicet cauſam, ne aut cibi tumorē, qui per calorē neceſſariò euenit, aut uteros plenos impediat. Imum uentrem appellat Hippocrates partem uentris imam, quæ umbilicum ac pudenda interiacet. Ita ut in hæc tria totum epigaſtrium, id eſt locus ſupra uentrem, diuidatur, in hypocondrion, id eſt ilia, & umbilicū, & imum uentrem. Superiorem quoq; uentrem dici ab eodem obſeruauimus, ſedem, quam thorax à pulmone occupatam circumſcribat, & ambeat. Hypocondrion eſſe ſuper umbilicum, Ariſtoteles ſcribit. κοιλίαν uocant Græci uentrem: unde cœliacus, in uentriculi porta morbus eſt, ſub quo indureſcit uenter, dolorq; eius eſt: & μονοκοίλιαι, uentris unius: uocant & gaſtera, ex quo & hypogaſtrium dicitur pars ſub umbilico ad pubem, quam etiam ἧτρον nominent: unde & etridia fruſta apud Comicos: & abdomen, ac lactes quoq;, ut Probus. Etron item geniculum in ferula, uel umbilicum dicūt, uel enterionen. Etrion etiam hepar uocatur: unde eſt ἡτρεῖς ἱππάδιοι. Abdominis poſtremum aqualiculus. Abdomen porrò ab parte exteriore cutem habet euidentē, introrſum membranæ includitur leui: peritonæum dicunt quidam ex Græcis, mendoſa in Celſi codicibus dictione. Meminit poſt alios ſexto Therapeutices Galenus: qui & περιτοναίην partem nuncupari ſyringotoma ſcribit, id eſt συριγγοτόμα, in gaſtroraphiæ pragmatia: quam uentris intelligi conſutionem uoluit, ubi ſit is uulnere diductus aliquo. Sciendum uero ab Græcorum doctiſſimis proditum, In bobus uentrem dici proprie echinum, etiam ſi de ceruo item pronunciari animaduerti.

Cæterum

Cæterum & triplicem haberi uentrem, tradunt: quorum primus, qui & ſupremus, dicatur cecryphalus, quia cibum occulit: ſequens, echinus eſt, διὰ τὸ ἐχεῖσθαι ἐπὶ τῷ προφῷ, uel ob aſperitatem: tertium appellant apocriticum. Alij in animalibus, quæ μηρυκώμενα uocant, uentrem ſtatuunt primum enyſtrum, id eſt ὠνυστρον: ſecundum uero echinum: tertium autem cecryphalum. Relatu uero non indignum: Strophos dici à Græcis dolores, quibus circa umbilicum infeſtamur. Sunt autem hi, morbi alicuius perpetuò uelut aſſeclæ, ac prorſus ſymptomata. Quod ſub uentre eſt, ſtachys item appellatur, id eſt ſpica. Medij uentris concauum, umbilicus dicitur, & meſomphalion. Ambiens uero locus, gangamon: quia ſit ibi neruorū implexio, ſagenæ modo, quam etiam gangamona nuncupant. Mediana uero umbilici, acromphalia: ſicuti deſuper, epomphalion. Circūiecta umbilico cutis, uocatur γρᾶια, id eſt anus: quoniam corrugata, ſenectutis indicium eſt. Vmbilicus uero ad hoc naturæ prouidentia factus uidetur, ut per eum fœtus dum eſt in utero nutriatur: quod Ariſtoteles ſcribit libro De hiſtorijs nono, & ſecundo De animalium generatione. Dignum uero ſcitu eſt, quod primo Introductorij Albumaſar ſibi pro dendum putauit, Numerum ſuſcipiendorum deinceps liberorum ab puerpera, peritas obſtetrices facile concipere ex nodis ſpatijsq; umbilici eius, qui natus ſit infans: quot nanq; nodos obſeruarint, totidem deinceps pariturum pronuntiant. Ilia imo uentre poſita ſunt, inter coxas & pubem, ut inquit Celſus. Græci, ab inanitate uocant ceneona: & quòd flaccida ſint, etiam lagona, ut ſcribit Athenæus. Ilia certe dicta ex tenuitatis ratione, imbecillitatisue: quando inanis eſt pars ea. Lagonem uulgus pullatum barbare galonem uocat: ſicut laparam Homerus. Cholera, id eſt χολάς, inquit Medicinæ tertio Paulus Aegineta, immodica eſt uentris perturbatio, quum deiectione, tum uomitu, ex cibo rum perpeti cruditate, ob ingurgitationis nimietatem, aut humorum redundantem prauitatem. Cholerā pro bile accipi audias paſſim, & ita ſcribit Lampridius: cui tamen colaphum incutiunt noſtri. Verum & Hieronymus ad Furiam: Amariſſimam choleram tuæ ſenſere fauces. Quin Matheſeos ſecundo Firmicus: Quicunq;, inquit, in geniturę horoſcopo arietem habuerit, ad ignem cholericamq; naturam declinabit. Sed & ab eodem leo ſignum traditur cholericum. Morbi duplex agnoſcitur genus: nam Hippocrati eſt quæ ſicca nuncupetur cholera, quæ rationibus quidem comparibus obueniat, uerum citra uomitum & alui deiectionem. Cholericam uero cauſationē pluribus exſequitur Celſus: ſed & in Iſagoge non præterijt Galenus. Illud uero impenſius obſeruandum, metaphora honeſtiſſima in Homeri carminibus, cœliacas dici affectiones duas, ſiue πάθη expreſſius enuntiandum eſt: altera, magnitudine fit & abundantia, indeq; procœlion nūcupatur pathos, ab animalibus quæ protuberanti ſunt uentre: altera ex defectu, id eſt eclipſi, cooritur: proinde ſphecodes appellatur, uel ſphecoides, tralatione ab ueſpis producta. Dicitur & lagaros, ab inanitate, quam in lagone monſtrauimus: cuius exemplum extat Iliados ſexto,

Μήμὶ ἀκηχώσης μενεήνορα, ἀλκῆς πεπαθοῦμαι.

Quoniā pes quartus iambice trichronus eſt, qui tetrachronus eſſe debuerat per ſpondeum uel dactylum, heroici metri lege. At procœlij exemplum eſt,

ὦ ἀχιλλεῦ πηλέος υἱέ.

Quippe tertius pes tetraſyllabus eſt, ac proinde tumet tanquam uenter, ac metricam requirit ſyſtolem. Porrò ſunt & uerſus, qui uocantur acephali, ut qui à breui ducant initia. Nam myuri in poſtremis peccant ſubſultantq;: in medio delinquit lagarus procœlius ue. Quod uitioſe cludant, dici uidentur myuri: nam μύειν, claudere eſt. Obiter illud adiecero: fuiſſe item dialogos nomine Acephalos, ab philoſopho Aeſchine concinnatos. Frigus circa uentrem aſſiduum, phricocœlium uocant, id eſt φειρικοίλιον.

Pubes, epiſium, ephebæum, hebe, phallouitroboli, acylos, orrhon, taurus, pipinna, lipodermi: peos, ac pœos. Item penis: eius uocabula plura. Faſcinum cur. Pudendorum Liberi patris cultus. Taurus, & dactylios. Congylia. Capros, capreæ. De nanis. Nonos quid: & uepene. Onos, onobelus, monobeles. Tentum quid. Cap. VI

VBI uerò inhorrescunt pili, pubes dicitur, hebe à Græcis atq; episium, hoc est ἐπίσειον: nam ephebæum, medicorum tantum est. Hebe tamen plura in Græcorum doctrina signare animaduertitur: quippe pilorum in pudendis succretio prima eo censetur uocabulo: sed & in quo id prouenit, locus ac tempus quoq; sic nuncupatur. Prominens autem pudendum, penis, uel coles, ut Celsus: nam & Græcè, κῶλος: à quibusdam etiam, muto. Summa pars uocatur corone, ab Græcis: & quinto Therapeutices, à Galeno balanus: à nobis etiam glans, per similitudinem. Tegumen balani, præputium: à quo, dempto & præfecto Iudæi, apellæ dicti. Et uitium, phymosis: ubi glans nudari nequit, & infra cutis incidenda præcipitur usq; ad frenū: de qua re mox item paulo. Eius foramen, urethra nuncupatur. Est quidē acylos, seu aculos Homero, glans iligna: uerum & pro pudēdo positum inuenias, ea forsan ratione, quam de balano protulimus. Apud Strabonem libro decimosexto, ex Artemidoro, aliquot apud Arabas & Aethiopas recensentur populi κολοβοι τὰς βαλάνους, idest mutilati glandes. Sunt & in ijs uocabula plura, sed alibi latius. Honor quidem in ijs prefandus erat, quando apud castas aures uix ulla eorum mentio fieri honestè potest: ac in prætextata sæpe incidendum uerba est, nuptaq;. tamen quia ordo ipse rerum, & naturæ contemplatio sese nobis ingerebat, tam commentanda nobis sunt uisa, quàm necessaria creduntur suggerendæ proli, intra hominis ætatem alioqui defecturæ. Nec tamen hæc ipsa dixeris sine prouidentia: quippe formas harum partium tales, necessariò ad officium propositum esse debere, quales iam sunt, obscurum nō est. Augetur hoc etiam unum membrum, & minuitur sine ulla morbi mutatione. Quorum alterum utile ad coitum, alterum etiam ad cæteros corporis usus cōmodum est: nam si semper simili modo se haberet, impedimento foret non paruo. quod in priapismo dilucet amplius: id enim est colis accidens, sicut gonorrhœa, instrumentorum seminis affectio est. Dicitur enim sic seminis assidua excretio, cole haudquaquam extenso. Priapismus uerò, quum coles & longitudine & latitudine totus augetur, nullo stimulāte ad libidinem aut desiderio aut acquisito calore. Cōstat porrò eiusmodi partibus, ut eorum quæ diximus, utrūq; possit euenire, partim siquidem neruum habet, partim chartilaginem: itaq; & contrahi potest, & extendi, atq; etiam flatus capax est. Verumtamen ubi hac in re neruum dicimus, non eiusmodi intelligi debet neruus, qui sic dicatur propriè, quales ex cerebro & dorsi profluunt medulla: quum quia nerui illi non adeo insigni cauitate sunt, quàm membro huic necessarium est, tum etiam quia nimium habent sensus: nam quum extumesceret pars ea, non cōtingeret citra præsignem dolorem. Nec item cuiusmodi in colligationibus, quoniam duricies nimia officeret, nec in musculis, ob molliciem & soliditatem. Quæ si quis dignè perpendat, miretur necesse est, singularem opificis sapientiam. Etiam si Paternianos scio hæreticos, ab Paterno quodā nuncupatos tradidisse, inferiores corporis partes ab Antitheo cōformatas compactasq;. Quòd si uenas, arterias, neruos ad eam corriuatos partem ad disquisitionem amplius reuocaris, longè magis auctor fiet mirus. Arterias certè in cole ac lingua maiores existere, quàm in cæteris membris, docuit medicus nobilis Galenus in libello qui est De moribus liquidis. Proinde Auicenna quoq; particulam hanc componi ex membris uenosis prodidit. Porrò adnotarunt periti rerum, tres esse in cole meatus: urinæ: ac spermatis, qui duplex dicitur: item meatum, quo profluit humiditas quædam semine tenuior, aut in meditullio seminis, & aquosi sudoris, Alberto auctore. Hæc uerò tunc prorumpit, ubi lasciuius puellam attrectarimus. Cæterum hosce meatus facile uisum effugere contendunt. Immoq; in dissectionibus, quas uocant anatomas, nō deprehendi. Ex quibus omnibus id colligi deniq; potest, partem hanc uenis, arterijs, meatibus ex toto factam cauitatibus peruiam: ut sequax loci natura faciliorem se erectioni præberet: quæ citissima est, spiritu, uento, uapore inanitatibus oppletis. Hæc enim est naturæ intentio prior in membri huius constitutione, sicuti Auerrois quoq; testatur. Sequens uerò, ut sit meatus, quo superfluitas egeratur aquosa, ideſt potus effluāt retrimenta. Sed & illud dignum omnino relatu est: Excogitasse naturā, ut coles detumescens resiliret in uentrē, ne prorsum frigore debilitaretur. Quo argumēto, rigoribus nimijs pereuntes, genitalia tum uestibus, tum manibus confouere deprehēduntur: in ea nanq; parte primus sit sensus frigoris mortificātis, ut uerbo medicis utar pertrito. Pudenda in maribus

ribus etiam, ut est ab Hieronymo adnotatum, φύσιν Græci uocant, Latini uerò naturam. Phallouitrobolos in imperatorum gestis rebus legisse me, sum memor, eos intelligunt uitreos priapos. Strutheū item ab passeris salacitate, dici uirile membrum, scribit Pomponius Festus. Nam est item struthion, potorium uas. Sunt qui membrum hoc item fascinum appellent: ut in carmine obscœno & apud Horatium,

Minus'ue languet fascinum.

Vbi Porphyrio, fascinum pro uirili parte posuit: quoniam fascinandis rebus hæc membri deformitas apponi solet. Sed aduertant quæso eruditi, an uerior ex historia elicratio possit. Lectum siquidem apud Varronem est, in Italiæ compitis Liberi patris sacra solita celebrari tanta turpitudinis licentia, ut in eius honorem uirilia colerentur pudenda, palàm exultante nequitia. Nam Liberi membrum per dies festos magna celebritate plostellis per agros prius, mox & in Vrbem uectabatur. Lauinij integer mensis Libero dicabatur. Quibus diebus unusquisq; spurcissimis abutebatur uerbis, donec per forum id transueheretur membrum. Cui inspectantibus omnibus, matremfamilias honestissimam, coronam necesse erat imponere. Sic deus is propitiabatur ad seminum euentus, sic ab agris fascinatio auerruncabatur. Vnde opinor, turpi membro impositum nomen, ab eo quod præstabat. Appellabatur & uerpa: ut apud Catullum,

Nihilo minore uerpa Farti estis.

Nam uerpos dicunt Iudæos, ex illo Satyrico,

Quæsitum ad fontem solos deducere Verpos.

Sunt qui eodem nomine infamem intelligant digitum. Martialis de mentula:

Incipit in medios meiere uerpa pedes.

Quum uerò genitalia mutilare ab Adriano uetarentur Iudæi, uelut pro laribus & focis in bellum exarserunt. Dicitur & capros. Capreæ uerò sunt in natura cameli, prominentes carnes. Orrhon & taurum, ut scribit Ammonius, eam uocant portionem, quæ testiculos interiacet: quam in auibus orrhopygium uocant, non orrhopygion, ut imperitiores: unde orrhodiam, pro formidine interpretantur, quoniam in timore bruta eam obtegāt partem, inserta cruribus cauda. Hinc ὀρρόπυγισκὸν melanurum uocant. Dicitur id item perinæon & tramis, definitq; in sedem quam dactylion dicunt. Quanquam Hippocrati sunt dactylij, quibus in medendi ratione utimur, pastilli, orbiculiue: nam globos pusillos, Galeno interprete, ac pilulas seu catapotia congyliorum appellatione intellexit idem: quod à nostris scienter est obseruatum. Peos apud Aristophanem ueretrum indicat: quòd si per οι scribatur uerbum id, ideſt ποιὸς, tunc signatur triticum: hinc ποιολογεῖν, est spicilegium facere. Sunt qui ποίαν scribant, quo nomine annum quoque intelligunt. Ab tauro apud Tragicos formatur ἀταύρωτος ataurotos pro uirgine, quasi sine tauro. Tauros pro pincernis accipiebant Ephesii. Theophrastus putat nanos dici, quibus uirile membrum sit prægrande. Nanum inuenio apud Lycophronem dici Vlyssem: sed Nonon pronuntiant Tyrrheni, uocabulo erronem significante, ideſt τὸν πλανήτην. Scribunt alij, Vlyssem uel prius solitum dici Nanum. In tractatu hoc obseruanda item Lampridio prodita in Commodo Cæsare: Habuit, inquit, in delicijs homines nominibus uerendorum utriusq; sexus appellatos, quos libentius suis oculis applicabat, Habuit & hominem cuius prominebat penis ultra modum animalium, quem onon appellabat, ideſt asinum, sibi charissimum, quem & ditauit, & sacerdotio Herculis rustici præposuit: Hinc etiam onobelos dici coniectant: sunt autem hi, qui uirsliores uidentur, ut in Heliogabalo sentit Lampridius, uelut asini telum præferentes. Obseruatum apud Græcos est, præputia scitè admodum epagogia nuncupari, opinor, quia uti fuerit collibitum, inducātur, retroq; agantur. Sunt tamen qui monobeles dici mutoniatos malint. Dignum relatu illud quoq;, tentum pro uirili posito membro apud Catullum:

Grandia te medij tenta uorare uiri. Item Horatium:

Tentaq; rumpit. Meminit & libro primo Diomedes.

Vepenem apud Martialem accipimus pro parua mentula:

Drauci nata fui uocat uepenem,

Collatus cui gallus est priapus.

Quanquam interpres pipinnam legit, notione eadem, quia pipare sit minorum pullorum

rum: unde & pipillare apud Catullum de passere:

Ad solam dominam usq; pipillabat..

Ἀμφιδίδυμος, Græci intelligunt, quos Latinis apellas dicere, moris est receptissimi. Testium ratio præstantissima. Membra dominantia quæ sint. Didymus panniculus. Muliebrium pudendorum partes, ac uocabula. Sacandrus, lanuuini, clitorini. Pessus, & pessulus. Porta, & hostium, pro genitali. Dupondius. Locus ex procœmio Digestorum restituitur. Item Propertius explicatur. Cremasteres. Lytæ qui dicantur, & prolytæ. Dipondium. Chlunem entomiam quid uocent Græci. Monij sues qui: item mellina, uidulus, uidularia, mesoscelos, apocopi, cochone, detestatio, cremor, cremium, superamenta, crimnon. Crimnodes urinæ. Monolia. Heliogabali historia. Phimosis, periphimosis. Lumbi, & umbilici, pro genitalibus. Cap. VII

SVbsunt porrò genitali membro testes, de quibus sententiam Aristotelis alibi hisce commentatiunculis fortè inseremus. Interim medicorum uestigia insecuti flores modo rerum inde præcerpemus. Inter illorũ uero placita est, quantum ex Auicenna & illius consequimur interprete, non solum in ijs esse generationis adiumentum, sed principatum ac necessitatem summam: adnumerant siquidem membris principalibus sublimibusq; ac dominantibus & in corpus totum influentibus. Ea uero esse quatuor omnino, deprehensum ab scientissimis est, cerebrum, cor, hepar, testiculos. Hisce uero tantum dignitatis attribuit Galenus, ut conseruatione speciei dixerit esse nobiliores membris omnibus ad id ipsum destinatis, quum quia caliditatem ac robur suggerunt animalibus, tum quoniam prolem sufficiunt. Conspicua est, inquit primo De spermate, cõmutatio, quam subtractis testibus contingere animali deprehendimus. Id enim reddi frigidius, certum est. Flaccescit quoq; robur, non secus ac senescentibus: uenæ coarctantur, sanguinis flos hebescit, minuuntur & arteriæ, pulsus relanguescit. Ad hæc glabreta corpore sunt toto, Venereorum restinguitur appetentia. Quanquam exectum sacerdotem etiam coisse, scribit Albertus, ac genitalem profudisse urinam, sicut taurum Aristoteles. Et Varro: Admirandum (inquit) accepi, exemptis testiculis, si statim uaccas admiseris, concipere. Confirmat Columella, ratione non omissa: necnon Palladius: sed sanguinis fluore uitulum interire opinatur, etiã si generet certissime. Inde colligit idem auctor Galenus, esse testes bene uiuendi principium: cor autem, uiuendi solum. Bene uiuere autem, præstantius longe est quàm uiuere solum: id uero testibus præstatur: ergo & pars ea censeri præstantior debet, quã optimus maximus deus produxit, ut posset concipi semen uirtute corpulentiæ testium: sicuti docuit item Auicenna. Id enim ad custodiam generis necessarium, dant quippe spermati formam, qua ipsum est id quod est, per quam meretur ut sit uehiculum uirtutum, immutantis & informantis, decisarum à toto corpore. Est præterea, uti attigimus iam, principatus eorum in redundantia uirilis cuiusdam uigoris, qui ab illis in membra corriuatur. Hæc uero testiculorum necessitas in ijs tantum quæ perfecta sunt, absoluta intelligitur: neq; enim omnibus adiuncti animalibus sunt. Sed quo amplius excellentiusq; in se rationale animal, cuius causa hæc nimis diu fortasse mussitamus, mox in publicam abitura materiam, diuinæ bonitatis exuberantiam recognoscat: attendant, quæso, harum obseruationum studiosi, quid auctor non incelebris Auenzoar, quem sequi quandoq; pigitũ non est, quum pleraq; indidem opera minime inani liceat expiscari, prodendum super re ista censuerit. Testes ambo, inquit, inter præcipua recensendi membra sunt, magna eorum uirtus, nec occulta: etenim prætenuem in eunucho uocem audimus, malos agnoscimus mores: sunt porrò imberbes, rationis item pessimæ, nec ferè inuentus est exsectus aliquis bonæ legis aut intellectus non diminuti. Sed cur nam ea portione resecta hebetatur calor? an quia seminaria superfluitas retinetur? an quia non fit tanta spirituũ generatio, ut prius, deficiente iam fine, ob quem generabantur congregabanturq; ad testiculos? An etiam absentia genitalis spiritus, effectu ad generationem concurrentis? Verum recalescunt item membra ob testes quodam caloris repercussu: argumẽto id esse aiunt, animalia non exsecta pluribus moueri motibus: motus autem calorem excitat, & auget, quem hebescere cogat quies. Inuenio apud auctores, esse panniculum quendam qui dicatur didymus

mus, quiq; duplici contineat testiculos sinu, & mutuos eorum contactus dispescat: idq; maxima naturæ solertia, ne si (ut assolet) oblædatur unus, in alterum quoq; transeat uitium. Quidam seminaria uasa eo nomine intelligere maluerunt. Galenus in libello Isagogico, didymos testes uocat: unde illud est in Græcis relatum monumentis, Didymon tibicen in adulterio deprehẽsus ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐκρεμάσθη, ex nomine suspensus est: quod signat, ἐκ τῶν διδύμων, idest ex testibus. Alachis uerò Longobardus aduersus regem suum Cunipertum bello conflato, iurauit, Si postridie uictoriam adnuisset deus, puteum unum se clericorum testiculis oppleturum. Cæterum uoto frustratus impietati satisfecit. Hos Auicenna similitudine quadam etiam oua nuncupare solet. Dicuntur & colei ab eruditis, atque item lanuuini & cliternini: ut est in Ciceronis epistola ad Pætum. apud quem tamen arriserit magis, si clitorinos legas, potius quàm cliterninos: dictione ab Græcis producta, apud quos clitorium est muliebre pudendum, quod & sacandrus dicitur: unde & λιμπεσάζειν, turpiter membrum id attrectare significat. Pollux per n scribere mauult, ubi ait libro secundo Onomastici, Totum in uirginali, siue interfœmineo uocatur λπὸς, idest pecten, aut epision. Rima uerò dicitur schisma, quod arctum illatenus quandoq; est, ut mulier fieri nequeat: sicuti commeminit Vlpianus. Quæ interiacet subsultans caruncula, nympha nuncupatur, aut myrton, siue epideris, aut λληθὶς, idest cletoris. Est & λητώειον, hoc est cletorium, apud illos: sed id uerbum quandoque mensam indicat regiam, quandoq; etiam gloriam. Iam opinor restitutus est candori suo M. Tullius: apud quem cuiusmodi interpretamenta hactenus sint excogitata, neminem arbitror paulò humaniorem, & à Musis freto non ita magno disiunctum latere. De lanuuijs autem, seu lanuuinis, arbitror Propertium intellexisse quadam ultimi libri Elegia, his uersiculis:

Cantabant surdo, nudabant pectora cæco,
Lanuuij ad portas, hei mihi, solus eram.

Significat poeta se inter subblandientes meretriculas iacuisse ita, ut Veneria obire nusquam eualuerit, quamuis scortilla cantillarent, quãuis ad prolectandam concubitus appetentiam, & libidinis pruritum papillas retegerent, quãuis & ipse inscenderet, ac iam mutonem & coleos genitalibus admoueret, quæ poeta festiuè portas dixit: nihilo minus potuisse nihil, & iacuisse perinde ac solum. Nam muliebria naturalia nunc portam, nunc hostium dici, indicant pleraq; quando ueteribus traditum sapientibus est, Portam ingredi nefas, qua exieris. Et Terentianus ille adolescens, pessulum hostio obdidit, non fores occludẽs, sed quod acutè solertioribus excogitatum est, genitalibus immissum mutonem præmonstrans: quoniam sunt medicis pessi, auctore Celso qui fœminarum naturalibus subijciuntur, siue lana, siue aliud quiduis teres sit, digiti forma, quo medicamenta (ut Paulus inquit) contineantur. Allusum autem puto, ad Græcum uerbum μισγεδαι, quod miscerí signat, id est coire: etiam apud Paulum Aeginetã libro primo. Vnde Virgilius, Mixta deo mulier. Id & apud Homerum uel frequentissimum. Hoc quia non uiderunt interpretes, imagine quadam oculorum per interualla media paulò productiora caligantium, censuerunt eam elegiam præcedenti adnectendã, in qua de lanuuio fit mentio, contra fidem ueterum codicum: in quibus, quod nec inficiãtur interpretes, disparantur, seiunctimq; leguntur. Sed hæc quidem dictaueram adolescens: nunc forsan aliud sequar. Sicut fuit quando apud Senecam Diuisionum sexto, dupondios dici testiculos, sim opinatus, ueluti bilibres: propter illud Satyrici poetæ,

Ergo expectatos, & iussos crescere primum
Testiculos, postquàm cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.

Nunc animaduerto, dupondios ibi capturam & quæsticulum diobolarium meretricum significare. Dupondius, inquit Priscianus, à duobus ponderibus: quod unum pondus, assipondium dicebatur, quod as erat libræ pondus. Verba Senecæ sunt ex Controuersia de lenone, qui decem iuuenibus denuntiarat, ut in lupanar accederent, & foueam ignere repletam terra superiecta obruit, in qua adolescentibus consumptis, accusatur reipublicæ læsæ. Ita'ne peribunt, inquit, decem iuuenes propter dupõdios tuos? Omnino dupõdius minutum quid nobis indicat. Seneca ad Lucilium: Tunc, mihi crede, Lucilli

exultabis, dupondio satur, & intelliges, ad saturitatem non opus esse fortuna. Hieronymus quoq; eleganter: Quis te, inquit, dupondio supputabat? Et Cicero pro Quintio: Si dupondius tuus ageretur Sex. Neui, si in paruula re captionis aliquid uererere, nõ statim ad Aquilium, aut ad eorum aliquem qui consuluntur, concurrisses? Etiam si sunt, qui ista non uidentes, de prædijs tuis legere malint. Hinc arbitror factum, ut olim studiosi scientiæ iuris, primo anno dicerentur dupondij, friuolo ac ridiculo cognomine: sicuti quarto anno dicebantur lytæ, quinto autem prolytæ: quod emensi iam scientiæ anfractus, tantum non ex difficultatibus se absoluissent, exsinuassentq;. Hanc uero scripturam præter Politiani sententiam ex priore nostra æditione mutuatus quidam, uti alia innumera, in suos regessit libellos, auctore dissimulato, quod plagiarium est. Dipondium apud Columellam duorum pedum est mensura, etiamsi alicubi dupondium item legimus. Sed redeo, unde in hæc diuerti. Relatu dignum est, quod Arrianus Iureconsultus scribit Digestis de re militari: Syllam & Cottam uno tantum fuisse testiculo insignes: auctor item Vlpianus est Digestis de ædilitio edicto: Sanum uideri, qui unum testiculũ habeat, quoniam possit generare. Testiculi simile quiddam medullis habent, nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent. Dolent autem, inquit Celsus, in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continentur. Dependent uero ab inguinibus per singulos neruos, qui cremasteres dicuntur Græco uerbo: at cremor Latinum est, Græce nanq; crimnon dici uidetur, etiam si qui tradunt, haud asseuerate comprobent. Vtiq; Galeno interprete, Crimnodeas nuncupauit urinas Hippocrates crassamento densiores, quando accipitur pro succo crimnon, cremorue. Sunt qui eo nomine lac intelligant ex grano expressum, ubi amplius aqua immaduerit. Apud Iureconsultos Digestorum trigesimosecundo, aduertimus ligni appellatione cremia contineri, & superamenta materiarum. etiam si legitur gremia quoq;. Cremia, inquit Columella, uocãt rustici tenuia ligna. Detestationẽ, nouator opitexq; uerborum Apuleius uocat testium abscissionẽ. Sciendum uero in hoc genus pragmatia, chlunem dici ab Græcis ψιμίαν, id est exsectum, eunuchumq; aprum. Id quod Aeschyli doctrina cõprobat, atq; item Aeliani in libro De prouidentia. Sed meminit Aristoteles quoq;. Fiunt uero eunuchi attritis arbori, aut saxo testiculis, infestante usq; ad affectionem pruritu. Sunt qui chlunem dici suem putent libere in agris pascentem, uelut χλόωσον, id est in herbis fœno'ue dormientem. Alij magnitudine uisenda chlunem accipiunt. Aristophanes grammaticus in libro De ætatum nomenclatura: Sunt ex suibus, inquit, qui dicuntur monij, quibus similis forsan fuerit, quem uocant chlunẽ, fœuitia, & uiribus. Sunt ex eruditis, qui illud ex Truculento Plauti, Cluinum pecus, hinc putent chlunium legi oportere. Monium sunt, qui monolycon interpretentur. Alij suem ferum, qui cum alijs minime aggregetur. Cyrillus in Oseam propheram, asinum eo nomine intelligit. Thomas Magister in Atticis elegantijs, chlunem ac monion & chauliodonta esse putat poeticas uoces. Alexandrũ Macedona Demosthenes monolycon appellabat, uti scribit Plutarchus: lupum modo interpres reddidit. Monolia scriptoribus haud ita ueteribus, ac perinde non Latinis admodũ, pro monilibus uidentur accipi. Sed hæc Græci monia item uocant. Cynomorion appellarunt orobanchen herbam, de canini genitalis imagine. Apocopi, ab Iulio Materno uocantur exsecti. Cochone dicitur pars infra pudenda, quæ coxis interiacet. Vtuntur municipes mei in coitus significatione uerbo eiusmodi. Græcorum communi lingua uocatur μεσοσκέλ⊖, quia sit inter crura medius locus, quæ uocant σκέλη. Obiter uero, & tanquam superpondium adijciatur illud: Operimentum pudendorum dici quandoq; mellinam, quandoq; uero etiam uidulum: unde & uetus Plauti fabula Vidulariæ titulo circumlata olim est: sed & nummariam thecam signat uidulus. Verum ab hoc genus prætextata pragmatia resiliendum protinus, ne in nobile argumentum obrepsisse Milesia credi possint. Nisi quod illa præteriisse nequeo: Principem Heliogabalum, ingenij hominem portẽtosissimi, medicos ingenti allectasse pretio, uti in muliebrem ipsum naturam conformarent, sectione pudendo sexus illius expresso. Phimosin, id est φίμωσιν Græci uocant, ubi præputio sic obtegitur glans, ut renudari non queat. Quod si deducatur præputium, ita ut reduci denuo minime possit, periphimosin dicunt. Est uero Græcis phimos priuatim pera, aut sacculi obligatio, quum funiculo nectitur os. Lumbos, & umbilicum

licum accipit Hieronymus pro uiri mulierisq; genitalibus: ubi de diabolo sic pronuntiat Iob, Virtus eius in lumbis, & potestas eius in umbilico. In Ezechiele item legimus de Hierusalem: Non est præcisus umbilicus tuus. Babylonem Assyriamq; reliquam tributi nomine Persarum regibus exsectos pueros, ideſt ἐκτομίας, numero quingentos persoluisse, prodit Herodotus.

Nates, apogluti, glutos, ephedrana, pyga. Hypolispæ quid: item lispa, lispi. Cur Athenienses Depyges. Thesei petra. Virgilij locus. Cur cædantur nates potissimum. Callipygos, catapygõ, pygostolus, anorrhopygia, urrhopygium. Syracusanarum puellarum historia. Venus callipygos cur. Pygargi notiones aliquot. Melampygus, leucopygus. Cap. VIII

IN postrema thoracis parte retrorsum nates sunt, à quibus nec abest admiratio, quando nõ sine prouidentia homini tantum sunt hæ, & quidem cõglobatæ decentissimè, ac sedendi munijs peraccõmodæ, solidiore tamẽ quàm in cæteris membris, carne, ne premẽte corporis mole, ossibus cederet. Quadrupedes stare diu infatigatis uiribus possunt, quoniã quasi iacere uidentur, quum quaternis innitantur fulturis: at homines non facile surrecto corpore stantes perseuerant, sed requiem subinde requirunt. Porrò quia caruit rationale animal cauda: quæ partem eam, qua reddi ciborum onera saluberrimum est, obtegat obducatq;: ideo artifex creatoris sapientia carnosas etiam esse uoluit nates, ut extumescentes idem implerent munus. Quibusdam tamen tum natura tum laboris genere attenuantur adeo partes hæ, ut inde apud Græcos cognomina inuenerint: nam ἀγλουτοὶ dicuntur, quia glutos signet ischion, ideſt coxarum uertebram apud Homerum Iliados quintò. Sed & prominentia in ijsdem locis eodem censentur nomine, quæ & ephedrana dicantur ab sedendi usu. Sunt qui sic statuant, ischia dici, quæ utraq; ex parte ilibus subiacent ossa, quibus incumbat quod sacrum uocatur. Ischijs porrò inesse cauitates, quibus coxarum insinuentur capita: nuncupari autem caua id genus gluta, & cotylas. Scribit Eustathius gluton signare sphæroma cotyles in coxa. Pygas & gluton pro eodem à quibusdam accipi, prodidit Rufus, inde ab mollicie impositum nomen, hoc est ab γλοιὸς. Vocantur & hypolispæ, quia eo nomine dicta sunt attrita & usu depolita deminutaq;. Vnde lispa etiam lingua: & astragali in medio pertusi, lispi. Athenienses præcipuè comicis salibus ex hoc asperguntur, quòd nautici magna pars quum essent, ob sedendi assiduitatem depyges reddebantur. Additur & fabella: Theseum cum Perithoo inferos petẽtem, in petra quadam Proserpinæ imperio coactum sedere: à qua quum ab Hercule auelleretur, affixas petræ natium partes reliquisse: quamobrem honoris eius ergò, cæteris item Athenensibus hæsisse cognomentum. Ad eam uerò petram allusisse credi Virgilius potest: ubi Aeneidos sexto ait: Sedet, æternumq; sedebit Infelix Theseus.

Cædi pueros parte hac, ideo receptum aiunt, quòd sint nates sensus obtusi ob cutis crassitudinem, cui insit callosum quiddam, & solidius duriusq;, quàm reliquo corpore, præsertim superno. Tradunt peritissimi artis medicæ, tantam esse natibus cum toto affinitatem, ut in illis scarificatio facta dicatur phlebotomiæ uicaria. Nates quidem Græci pygę uocabulo significant, ut dictum est, magno errore grammatici cuiusdã, scrotum, siue (ut ipse ait) byrsam testiculorum eo nomine accipientis. Probant id uoces inde productæ: nam & callipygos ab natium uocatur pulchritudine, & catapygon scortillum signat, sicut & pygostolus, & Athenienses digitum in manibus medium catapygona dicunt. Anorrhopygia uocãt, quæ inter uolandum nullo reguntur caudæ gubernaculo. Vrrhopygium, seu orrhopygium, inquit in libro De communi animalium gressu Aristoteles, perinde uolucribus ad dirigẽdos uolatus affigitur, ut nauigijs gubernacula. Hinc apud Syracusanos, puellas quasdam ex partis eius insigni specie callipygos nuncupatas, scribit etiam Cercidas iambicus poeta, ὦ καλλιπύγων ζώνη· γὴ συρακούσας.

Fuere autem sorores duæ in agris educatæ, pulchritudinis uisendæ. Has sæpius inter se disceptantes de natium præstantia, demum iudicio adolescentis urbani rem permisisse, tenet fama: qui utraq; inspecta, grãdiori natu calculum adiecit, moxq; eandem sibi uxorem allegit, fratre etiamnum alteram gratè excipiẽte, quo ex facto Veneri templum substructum, quam dixere Callipygon. Pygargum esse aquilæ speciem, sciunt omnes: inde

Græcis rapacem quoq; indicat uox ea. Sed & in Venerea procliuior sic item dicitur, ueluti cui minimè sit pyga ociosa: nam ἀργὸν uocant Græci cessantem. Quin & timidum recte pygargum dixeris, quod albicans ei sit pyga: cui diuersum est prouerbium, Melampygo necdū occurristi. Hic enim uti Hercules, robore intelligitur insignis: proinde leucopygi imbellia infames cōcipi ferè ualent. Melampygus lapis in Thermopylarū monte legitur apud Herodotum historia septima, ubi desinit Anopæa uia, qua grassantes Persæ pylas occuparunt, Epialte duce.

Ani ratio & uocabula. Sphincter, phicteris, stephanus, dactylios, archus, archoliparos, anischia, lispi, hedra, sedes, coryphe, chiliarchus, archontes, cimeliarchus, cimelia, arceuthus. Anarchias annus. Sedis procidentia. Exomphali. Hedrica uitia. Peritonæum, polemarchus. Cap. IX

PRorus uerò excrementis addictus, quem Latini tum podicem tum anum uocare cōsueuerunt, ab Arabibus phicteris nominatur, fortè quia Græci σφιγκτῆρας nuncupant, ab arcendo constringendoq;, ut docuit Galenus. Id uerò Græcum indicat uerbum σφίγγειν. Appellant item stephanum & dactylion, idest annulum, atq; item hedram: unde & Plinius, sedem. In eam decumbens os, uocatur coryphe, idest apex. Porus hic cutis ratione frigidus est ac siccus, quo nomine illi maximè infestum frigus est, sicuti etiam pudendis & uesicæ ac uuluæ, ut auctor Hippocrates est: siquidem neruosus plurimum est, & ideo resistere obnitiq; minus potest. In imo positus est ingeniosè, quoniam nutu suo excrementitia, grauisq; materia illuc feratur. Proinde Auicenna finit, esse anum semitam quandam & callem feculentiæ crassioris, & humorum malorum, qui illam cōsectantur. Inuenio etiam archum dici, unde lepidus prorepsit iocus in quendam, qui appellabatur chiliarchus: nam & princeps nominatur archus ex quo archoliparos, qui cōsequendæ dignitatis causa prehensat omnes. Nam archontes summi erāt, ut inquit Pollio Treuellius, Athenienſium magistratus, dici Latinè principes ualent. Sed & pro magistratu simpliciter interpretatur Priscianus. Archōta fuisse Athenis Adrianum, scribit Spartianus: & Galienum Pollio. Cimeliarchium uerò Iustiniani principis peculiare uerbum est: eo signari animaduertitur rerum pretiosarum augustius conditorium: quando κειμήλια Græcis thesauri sunt, & sepositæ opes. Sunt qui cimeliarcham interpretentur sacrorum uasorum, quæ diuino destinantur cultui, custodem. Cimilia ecclesiarum nominantur Paulo Diacono libro ultimo. Arceuthus autem cedri fructus est, uerum & arbor ipsa sic dicitur quandoq;. Sunt qui eo nomine plantam accipiunt spinosam, cuius odorem auersentur reptilia omnia. Anarchiā legimus in Græca historia dici annum Athenis: quo impositi sunt tyranni triginta. Nam etiam si tunc princeps foret Pythodorus, quia tamen oligarchiæ tempestate fuerat electus, nominare non sustinent. Polemarchi, inquit Polybius, claudendarum portarum urbis curam habebant, ac noctu claues seruabant, interdiu ad portarum custodiam commorabantur. Sed ad institutum. Porrò procidit anus, sicut & uulua, sedis procidentiam dicimus, uel sedem conuersam, quam stypticis repercutere officinæ solent. Anischia, siue lispa, ut significauimus, dici inuenio, quæ clunium tumore uacant, cuiusmodi aues sunt. Meatus porrò hic quibusdam coaluit bestijs, quas Græci ἀτρήτους uocant. Nam & uaccam fuisse Perinthi accepimus, cui cibi excrementum extenuatum per uesicam trāsmittebatur, dissectusq; anus denuo coalescebat propere, nec resecando euinci potuit uitium. Puerum eiusmodi natum in patria mea Ioāni Lodouico Stellę uidimus, qui dissecta parte obducta, etiānum superstes est. Illud nec omiserim parte ista, in Galeni obseruatum libris, piscatori cuidam inter piscandum usu uenisse, ut sedi ac uesicæ incumbētia tāto corriperentur frigore, ut eo quamuis obnitente, simul alui, simul uesicæ effluerent retrimentitiq; sordes: sed mox calidis remedijs maturè musculis refotis, qui fuerāt oblæsi, in integrum est restitutus. Sunt qui monumentis prodāt, ab excellenti excretionis nisu, præcurrente insigni dolore, lapides callosos à quibusdā deiectos, ijs qui in uesica succreuerunt, haud ita absimiles. Id ego, inquit Galenus, nec uidi, nec alium qui uiderit, audire cōtigit. Postremò ἕλκεα ἕλκη dicuntur Aeginetæ Paulo, quæ sedi adnascuntur: ἀιδοῖικὰ, quæ pudendis. Sedis procidentiam, de qua dictum est, in Plinij Medicina legimus quandoque, sicuti & locorum muliebrium procidentia dicitur quoq;, quum ad naturalia & eorum hostium

stium delapsa uexant mirifice. Apud Græcos, ὑστερικὰς πτώσεις dicunt: legimus & exomphalos uocari procidentes umbilicos. Quod pluribus de causis malum obtingit, una est, ubi membrana perrumpitur interior, quæ interaneis obtenta peritonæum appellatur.

Testiculi muliebres quam habeant rationem. An cōferat mulier semē ad generationem. Semen quid. De menstruis. Cur fœmina minor uiro. Cap. X

CAeterum prius quàm abeamus longius, & crurū ingrediamur explicationem, id minimè dissimulandum, Galeni medicorum principis post Hippocratem, celeberrimam esse sententiā, Inesse mulieri quoq; testiculos, sed internos, unde nobilis exorta ambiguitas inter medicos ac philosophos, An ex mulière secernat semē generationi cōgruēs: nā esse testiculos generādi causa, consentaneū est. Verumtamen Auerrois secundo Colliget, capite De iuuamentis testiculorum, hos dicit nullum in generationis ratione effectum habere. Placetq; item plerisq;, non aliam esse testium in fœmina rationem, quàm uberum in uiro. Quoniam argumentis peruincatur, fœminam semen ad generandum non excernere, Siquidem semen sit superfluitas digesta, crassior, uiscosa, tenaxq;, & albicans, ac calida. Mulierem uero esse frigidam, & proinde digestionis non bonæ, unde & redundantijs scateat aquosis, inconcoctisq;. propterea colligit Auerrois, semen muliebre esse excrementū aquosum, indigestum, ex quo membra progigni sit omnino impossibile. Additur etiam, plerasq; concepisse absq; ulla seminis secretione. Porrò uuluā ita naturaliter affici, ut suum euomat semen, attrahat autem quod uirile est. Addit Auerrois, nouisse fœminam in uicinia cohabitantē, probis moribus & fidei integræ, quæ iureiurando confirmaret, concepisse infantē semine ex balneo attracto, quod profudisset lasciuiens masturbator. Infert Aristoteles, Menstrua esse in fœminis, quod sit in maribus genitura: nec fieri posse, ut duæ simul secretiones seminales agantur. Ideo semen à fœmina non conferri ad generationem: nam si semen esset, menstrua non essent. Sunt uero hæc planè excrementa, sicuti semen. Nam est semen excrementum concoctum alimenti sanguinei, quod ultimū in membra digeritur, & propterea ab sanguine sit diuersum. Proinde incoctū, aut per uim emissum, quum quis præter modum in Veneria fertur præceps, cruentū iam aliquibus prodijt. Sed quum infirmioris plus excrementi, minusq; concoctum fieri, idq; copiam cruenti humoris esse, necesse sit: infirmius autem secundum naturam sit, quod minus caloris adipiscitur, talisq; fœmina sit, hinc secretionem illam sanguineam fœminæ excrementum esse, necesse est. Talis autem est eorum eiectio, quæ menstrua uocantur. Argumento est, ætate eadem maribus genitura fieri, & erumpere fœminis menstrua: uocem item mutari, intumescere mammas, necnon desinente ætate, aboleri maribus gignendi facultatem, fœminis profluuia menstruorum. Ad hæc indicium illa faciunt, esse excrementum huiusmodi secretionem fœminarum, quod non marisceæ, non confluuium è naribus sanguinis, non uarices, non eiusmodi alia fœminis ferè obueniunt, quamdiu profluunt menstrua, & si quid tale accidit, deteriores fiunt purgationes, tanquam materia menstruorum in ea abierit. Minus etiam uenosæ sunt mulieres, quàm mares, lautiores porrò, læuioresq;: corporibus item minores, pallidæ quoq;, ac uenis obscurioribus. Aegyptiæ gentis sanctio fuit, solum patrem censeri generis auctorem, nam matrem nutrimentum modo, & locum infanti, uelut substratum exhibere. Galenus uero secundo De spermate libro, & decimoquarto De utilitate particularum, secerni à muliere semen ad generandi rationem, nititur probare. Idem sentit Auicenna doctrina quinta fen primæ primi. Quo in loco eiusdem interpres multa ad refellendum profert Auerroē. Qui nosse concupierit, locum habet quem enotauimus.

Crurum ratio. Item uocabula plurima ad imum usq;. Plixis, plix, pligmata, acetabula, cotyla, cotyledon, ischion, bubon. Lycophronis taxatio. Coxendix, callimerus, patella, coxa, molæ, sphyros, rhębi, uari, uarica. Tarsus ciuitas cur dicatur. Cotyla item chimetla. Marcellion, ganglion, sarapus, chœrapus, eumarides, asceræ, artaria, perisphyria. Pes magnus. Pedem posuisse. Podia, pedicinus, petiolus. Tenax quid. Perisceles quæ sint. De Pittaco.

Caput XI

Crura

RVra sequebantur quæ cum femoribus & suris, ut edocuit Aristoteles, homini carnulenta sunt, quum animantes cæteræ non uiuiparæ modo, uerum quæcunq; cruribus constant, uacua carne hæc habeant: neruosa enim sunt, ossulenta, spinosa, rigida. Causa uerò omnium propè una est, quòd homo solus animalium erectus est: ob idq;, ut facile sustinere superiora posset, natura parti superiori corpulentiam dempsit, inferiori addidit. Ob id item cauda caret, nam alimentum, quod caudam adit, in hæc ipsa absumitur. Os in meditullio coxarum uocant plixin, sed & uocabulo eodem interuallum intelligunt inter pollicem ac indicem. At Dorici plicas, ideſt τὰς πλικας, cuius uocabuli rectus est plix, uocant gradus. Sed & proculcationes stigmata nuncupant. Circa ilia sinuosa ossa uocantur acetabula, quæ coxarum capiti accommodãtur, cotylas Græci uocant. Caput autem coxæ dicitur cotyledon. Vbi fit commissura hæc, plectrum coxæ uocatur. Neruus, quo eiusmodi colligatio fit, nuncupatur ischion, nomine eodem quo & uertebra. Adnotatu digna parte hac, quæ ab Lycophronis produntur interprete: nam ubi bubonis tormas nũcupat poeta, ipse peripherias exponit: & addit, bubon est, ἰσχὶς τόπος, ideſt uertebræ locus. Quid autem sapientissimus Lycophron, inquit, bubona intelligat, non percipio, uel quia barbarè multa profert, ac nugatur, uel quia ipse insciția labor: nam hic quidem Angæi bubonẽ percussum scribit, mox autem paulò adnectit, πλῆξας ἀφύκτως σφυρόν: ego sphyrum scio astragalo circunjectas partes, at bubonosphyron non noui. Cæterum in historia mentiri plura, insitum illi est. Nec ab alijs solum diuersa tradere, sed & pugnantia loqui. Coxendices interpretãtur aliqui, quæ Galeno sunt ischia. Quo nomine ossa duo is intelligit in posteriore hominis parte ossi sacro, in anteriore mutuo πρὸς σύμφυσιν, ideſt per consertionem cohærentia. Carnes ab ischio ad inferiora defluæ, hypoglutides, quasi sub gluto, ideſt uertebra. Coxa tota ad genu pertendit, à Græcis dicta merus, unde ex coxarum pulchritudine callimerus: & lacænæ phænomerides nuncupatæ, quod incessu partem hanc retegerent. Intra coxas femora sunt, parameria dicta: nam quod coxas interiacet, mesomerium est. A pectinis osse femina oriuntur, Inferiora coxarum capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint. Quæ commissura osse paruo, molli, chartilaginoso tegitur, patellam uocant. Suffragines sinus curuaturarum dicũtur. Vbi crus coxarum cõmittitur extremitati, dicitur cruris caput. Ibi est genu, cuius ossa Pausanias uocat molas. Posterior incuruatio, poples: unde & uigesimooctauo Plinius, Poplites (inquit) alternis genibus imponi. Apud Herodotum eleganter dici obseruauimus, ἐς γόνυ ἔβαλε, id est in genu deiecit, pro eo quod est profligauit, depressit. Ipsum autem crus ossibus cõstat duobus: alterum ab exteriore parte supra positum est, & uocatur paracnemium, parastata uerò in iumentis, Vegetio tradente. Ab priore alterum, cui tibiæ nomẽ est, Græcè autem πρόκνημιον dicitur. Sub crure pars uocatur σφυρόν, unde nomẽ calcaribus lingua uidetur dedisse uernacula, encentridas nuncupant Græci, sicuti meminit Pherecrates, & auctor est Iulius Pollux. Vtrinq; prominent astragali, quanquam nõ sunt in homine tali, in quos peronæ desinunt. Sunt uerò ossicula, quæ item paracercides nuncupantur, quia propè est cercis, ideſt radius. Sic enim item dicitur os maius, quod totum fert crus. Peronas etiam steringas appellant nonnulli: hinc datum peronibus nomen. Nerui lati à poplite orsi, ac in calcem producti uocantur tenontes. Sphyron alio uocabulo pezam dicunt, unde Argyropeza Thetis apud Homerum, ueluti argento similes habens pedes. Quibus introrsum obtorta sunt crura, auctore Polluce, nuncupãtur rhæbi: uaros dicunt quandoq; Latini. Ouidius tamen Metamorphoseos nono:

Tenuiq; à pectore uaras In statione manus.

Apud quem uarica item legitur fœmina in Amoribus:

Ambulat, ingentes uarica fertq; gradus.

Quibus uerò extrorsum, blæsi. Cruris uniuersi pars anterior anticnemion, posterior gastrocnemion, ideſt cruris uenter, nos suram nominamus. Totum uerò ex coxa consurgens, & crure, sphyro, pede, scelos nuncupatur. Coxa cum crure tantum, dicitur colon & colyma. Calcaneum autem scelis, & pterna, quasi patera, quoniam πατᾶ φαν, id est proculcat terram, ut probat Eustathius, unde & pterna ciuitatis apud Lycophronẽ pro basi. Obiter notandum, hinc periscelidas dici, quæ uulgò gremialia uel trauersias dictitant

tant: nam & Menander puellas gestare periscelidas scribit. Quod propter illud Horatij ex Epistolis insertum uolumus:

Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis.

Hieronymus in epistola ad Fabiolam: Quæ Græci, inquit, περισκελῆ uocant, nostri feminalia dicunt, uel bracas usq; ad genua pertingentes. Sunt & codices in quibus periscelidas, scriptum comperias. Perisphyria in Herodoti libro quarto, fimbrias intelligit Valla. Pes autem, rotum id uocatur quod astragalis subest. Talum in homine agnoscit in Epistolis Seneca, quin & Herodotus libro tertio: negat cum Aristotele Plinius. Est autem eo nomine rectum in articulo pedis os, uentre eminens cõcauo, in uertebra ligatũ. Eius intima uocant Græci cola, quod Venerem interpretantur: extima, dicunt ischia, hoc est canem: capita uerò ceræas, Theodorus antemnas quoq;. Mons pedis ante digitos ossibus constat & neruis. Montis anterior pars ab digitis, tarsus dicitur etiam apud Homerum. Vnde & ciuitatem Tarsum dici, opinatur Dionysius Thrax in ijs, quæ de Rhodo scribit, ab Bellerophontis casu, & claudicatione. Aut quia inibi plantam fregerit Pegasus, & errarit Bellerophon. Quod in Periegesi probabile fit Dionysio Aphro. Sunt qui ab diluuio ea primum loca exaruisse prodant, unde ab τοῦ θανθλιᾶν ciuitatem nuncupari, quæ & Tersos sit dicta, ut Stephanus. hinc apud Lucanum posse legi augurantur, Terseaq; Tarsos. Inferna pedis portio uniuersim quidem tyloma: quod digitis prominet, pedis pectus, uel prosthetis dicitur: mox est concauum pedis. Pelmata Rhæzes interpretatur dorsa pedum, alij plantam. Cauitates autem cotylas uocant nõnulli. Sub digitis quæ fit scissura, chimetlon nominatur, quo uocabulo etiam locum ipsum putant aliqui intelligendum. Chimetla, ideſt χίμετλα, inquit Medicinæ tertio Paulus, ἐλκώδεις ἀσὶ διαθέσεις, ideſt ulcerosæ affectiones in manuum digitis ac pedum, hyemali tẽpore. Marcellion medicamen ad hoc genus celebre Græcis est. Cõtingit malum in plerisq; partium corporis, sed in ijs quæ motui subseruiũt præcipuè. Neruorum reuolutionem ex percussu uel labore, ganglion uocant, ideſt γαγγλιον. Pes uerò etiam basis uocatur. Scribunt Græci, Pittacum ab Alcæo appellatum sarapoda, quod latos pedes traheret: necnon chœrapoda, quod ulcera in pedibus sentiret, quæ uocant chœradas. Hanc quoq; partem unguentis linere, luxuria Athenis excogitauit. Addamus & superpondij aliqui d. Eumaridas calciamẽta uocant ab inducendi facilitate. Asceras uerò propriè pilia in pedibus, ideſt uelut pileolos, quæ & artaria dicunt: quia uerò standi fundamentũ pes est, dicitur in ædificijs area pes magnus, & qui negocium instituit, pedem posuisse. At Columella libro ultimo: Vuis proculcatis, mustum quod defluxerit, ante quàm prelo pes eximatur, satis de lacu in uasa defrutaria deferamus: id esse uidetur pes, quantum semel prelo subijcitur: unde uinaceorum pes circunciſus legitur. Pedem à pedo dici, id est solo, putat Aristoteles in libro De communi animalium gressu. Podia, Græci uocãt pedum inuolucra. scribit Athenæus ex bulbis lanigeris podia intexi, & indumenta alia. Sed & craticijs podijs granaria distingui debere, lectum alicubi est. Dicitur & podium suggestus lapideus per totum apiarium extensus, apum aluearia sustinens. Sunt & sua in calcatorijs podia. Pedicinus mensuræ nomen Catoni: Silicem, inquit, longum pedicinis duobus, crassum pede uno statuito. Petiolus pomorum, uelut paruus pes: tenax etiam dictus Palladio.

Inferiorum proportio cum superioribus. Quosdã pedibus mira efficere. Pedum ratio. Cur inferna mulierum crassiora. Apodes, cypseli, trogletes. Elephantos genua nõ flectere. Adolescens sine humeris ex India Romam missus. Colon. Iphiclus unde: item Colias Venus. Scarthmus. Chiræ quid, & Chiropodes. Chirodota. Cap. XII

CAeterum singulari dignus admiratione tanti operis artifex infinitus, qui ut superna mundi minoris affabre, ac summa cõpegit perfectione, ita ne in imo quidem eius desyderari est passus quippiam. nam hæc utiq; ad progressionis motum contributa potissimum agnoscimus: sed tamen ita, ut cum superioribus pleraq; magnam habere cognationem intelligantur. Quippe manui cum pedibus insignis proportio ineſt, quanquam adsunt pedibus digiti ad figendum fortius, manui uerò

Universidad de Deusto
Biblioteca

uero ad apprehendendum: tanta prominet tamen similitudinis uis, ut quosdam natura manibus mutilos pleraq; pedibus exsequi, quæ manibus solent alij, maxima omniū qui inspectarēt admiratione, uisos à se, sint qui prodant. Etenim pedibus scripsisse, ligna conscidisse, atq; etiam nesse, ac id genus implesse multa. Cuius rei ita demum solida continget admiratio, si fuerimus exactius contemplati, crura, brachia, manus, pedes, membra esse laxarum compagum, musculis suffulta ad motus tres, arrectionis, contractionis, circumductionis. Non est ab Dione prætermissum inter munera Augusto missa ab Indis, fuisse tigres Romæ tunc uisas primo: & adolescentulum sine humeris, qui tamen pedibus manuum functionē obiret: nanq; arcum intendebat, sagittas etiam excutiens. Quin & tubas, inquit, inflabat, ὡς οἶσθ' ὅπως, γραφῶν τὰ λεγόμενα. Hominis uero pes singularē præfert naturæ in eo quoq; prouidentiā: nam hic corporis reliqui ratione analoga uidetur amplius excreuisse, sed id, ut possent duo incumbenti oneri sufficere, proinde longiores aliquanto cæteris, latioresq; facti. Inter polypoda nullum est, quod uicenum excedat numerum. Vno tantum pede nullum item moueri continue potest, unde Monoscelorum historia conuincitur uana, sicut & Sciopodum: qui si comperirētur, inutili prorsum onere præpedirentur, quum robur in pedibus requiratur, & leuitas. Digitorum quoque ratio seruata est summa: nam nec oblongi æque sunt ac in manibus, quarum in eo præcipuum munus, ut apprehendant. Sed breues non tam ad speciē, quàm ad usum aliquem, ut nisu concitatos in cursum iuuarent: etenim pressis in humum digitis, mirum est, quanto tutius totū propellatur corpus. Adde, quod pedis in partes non dissecti portione affecta, totus consentiret: id quod minus modo fieri potest. breuitas etiam adminiculo est non paruo, ut oblædi possint minus. Sciendum & illud quod antea quoq; attigimus, Inferna mulierum magna parte crassiora esse, in uiris autem superna. Ratio uero in frigiditate est & calore: nam frigidiore muliebri natura, alimenti, unde augescit corpus, portio minima surrigitur, quod efficere calor potest. Residens uero in imo, id corpulentius efficit & auctius. In maribus autem cōtrarium euenit: siquidem caloris copia delata sursum nutrimenti pars magna, ibi effectum ostendit ampliorem. Bisulcum Græci nunc δίχηλον uocant, nunc δίχιδα. Quæ usu pedum carent, apodum uocabulo significantur, & inde auiculis inditum nomen, quas alij cypselos uocant, hirundinum specie. Psellus in libro De uictus ratione trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latitent. Genua elephanti non flectunt, uti Ambrosius prodit: quia rigidiore crurum usu opus fuit, quo uelut columnis tanta posset membrorum moles fulciri. Calcaneum modo leuiter inflectunt, rigent cætera pedum à summo ad imum. Pedem Græci πόδα uocant à quiescendi ratione, ἀπὸ τοῦ ποδύειν: uel ab πόρος, quod meatū signat, elisa litera ρ, & contractione duplicis uocalis in ε, qui mos Græcis frequens. Aristotelis opinionem recensuimus. Vocatur & pars ea κῶλον proprie: unde etiam Iphiclus dicitur, quasi iphicolus, ex pedum celeritate. Sed & Colias Venus non aliunde corriuatur, cui templum & cognomentum constituit adolescens Atticus, puellæ Tyrrhenæ beneficio compedibus exsolutus, quibus tenebatur captiuus. Pes item dicitur quandoq; σκαζθμὸς, ut inquit Eustathius, quanquam uox ea & cursum signat, ac basin. Est ab parte hac prouerbium elegans, ab citharœdo usurpatum Stratonico. Minnaco siquidem super musica cum eo dissertare ingresso: Non intendo, inquit, quoniam ὠὼπφομπόσφυρόν λέγεις, id est supra talum dicis. Deniq; in pedibus quæ fiunt rupturæ, uocantur chiræ, unde ita affecti chiropodes nuncupati, uelut rhagopodes. Chirida uero manicam Græci uocant: quo uerbo utitur Galenus quoq;: unde chiridota indumenta dicuntur manicata.

Hypoglottides, antiades, paristhmia. Μῆλα, id est mala. Columella. Staphyle, id est uua. Carotica pharmaca, uel anodyna: item trigona. Nocar. Larynx, pharynx, laryngus, aspharagus, spharaga, corruda, epiglottis. Toni nerui. Stomachici qui sint. Asa stomachi quid. Carotæ nerui. Caroticæ uenæ, & sphragitides. Celsi locus restituitur. Sphragytides nymphæ. Hyoides os, siue parastates. Fistula colli duplex. Stomachi ratio. Cardia, cardiogmos. Plados stomachi. Stomachi præcordia.

Cap. XIII

Cæterum

Cæterum opinor, diu iam multumq; in extimis humani corporis elaborauimus, proinde peraccōmodum uidetur, eiusdem intima, qua poterimus breuitate, recēsere: ut quum subiecta oculis omnia fuerint, agnoscamus deniq; quæ sit diuinæ maiestatis ratio in struenda qualibet particula. Igitur summa repetentes, ab collo ordiemur, quoniam de capite satis multa compegimus. Sub lingua ergo sunt, quæ uocantur hypoglottides, quibus cohæret. Ab ijs à lateribus quæ prominent carnes, antiades nūcupantur, & paristhmia. Subiacent rubedine quidem consimiles, uerum auctiores orbiculatioresq;, quæ dicuntur μῆλα, id est mala. In oris parte intima, inquit Aristoteles, portio uisitur staphylophoros nuncupata, id est uuigera, Columellā dicunt. Hæc humoris ubertate si contumuerit, staphyle uocatur, id est uua. Apud Celsum Corneliū uuam appellari & locum & uitium obseruauimus. Traditum ab Alexandro est in Quæstionum natura, Columellam, ideſt cionida dici ex figura, ubi humoris affluxu productior euaserit: quod si in orbem globetur, staphylen. Sunt & in collo nerui utrinq; ualentes, sine quibus sustinere caput non possent ceruicis uertebræ, tenontes uocantur ab rigore. Celsus libro octauo, cerotas nūcupat. Qua in parte Hermolaus Barbarus, uir singularis ingenij, & doctrinæ multifariæ deluxatam, subdititiamq; dictionem arbitratus, ea expuncta substituit ipse tenontas pro cerotis. Ego & si primæ notæ uiris semper assurgo, publico tamen bonarum literarum emolumēto, non tenontas sufficiendum puto, sed carotas, aut caroticos: & id magnis fultus auctoribus. Siquidem in libro De iuuamento anhelitus, auctor Galenus est, Caroticas appellari uenas quæ in collo sunt, quas si quis comprimat, corruat homo dormienti assimilis, sequaturq; corporis totius immobilitas, unde & indītum nomen. nam κάρος Græce soporem signat, ac ebrietatem. Sed & apud Apollonium in argonauticis uertiginem, ut alibi probabimus. Chalcidius in Platonis Timęum, inde dici caroticas opinatur, quod uulnere impacto mortem afferunt soporiferam, perq; eas spiritum ad caput ferri, unde sint sentiendi initia. Caroticas item uenas non ignorauit tertio De animalium historijs Aristoteles, & qua scindūtur primū sphragitidas appellari scribit, ideſt iugulares, ut Theodorus uertit. Adde, quod libro quarto idem Celsus ita scribit: In dextera sinistraq; circa guttur uenæ grandes, quæ sphragitides nominantur: itemq; arteriæ, quas parotidas uocant, sursum procedentes ultra aures feruntur. Vt quis interpretari possit, corruere hominem non tam uenarum compressione, quàm etiam neruorum istorum obligatione, quando eadem habentur parte ac situ. Aut si non ab affectu, ab conuicinia factam sciat nomenclaturam. Erat & in Citheronis uertice uno Sphragitidum nympharum antrum cum oraculo. Spiritu afflabantur diuino incolarum multi, quos nympholeptos uocabant. Carotica pharmaca legimus item, quæ anodyna uocant, & sensibus stuporem inijciūt, cuiusmodi esse Philonis dicitur, & quæ trigona nuncupantur, id est τρίγωνα. Nicandri interpres nocar, inquit, id est νῶκαρ, est caros, siue sopor, quasi νῶ κάρωσις. Sed redeo unde sum digressus. Antiadibus subest os, quod ὑοειδὲς uocant, ab literæ imagine. Herophilus, quia assistat antiadibus, parastatem nominauit. Eodem nomine testiculos dici, probat Athenæus. Sunt porrò itinera duo, alterum asperam uocant arteriā, alterum stomachū, ut putat Celsus. Arteria exterior ad pulmonem pertinet, stomachus interior ad uentriculum, qui dicitur ἡ κάτω πυλία, illa spiritum, hic cibum recipit. Lactantius spiritalem, & cibalem uocat fistulam, sed gurgulionem etiam canaliculam alij, qua commeat spiritus. Quem Celsus uocat stomachū, alij gulam, sicut arteriam guttur, Hæc corpore constat chartilaginoso: neque enim spirandi tantum causa est, sed etiam uocis. Quod autem sonet, leue ac solidum esse oportet. Gula uerò ex neruo constat, & carne: ex neruo quidem, ut extendi possit, ingesto cibo: ex carne, ut mollis sit & cedat, nec lædatur defluentis cibi asperitate. Arteriæ item caput larynga uocāt Græci, hoc est guttur, quod approbat Theodorus quoq;, & antea docuerat Galenus, partē uerò ante larynga & œsophagum pharynga nuncupant Græci ijdem: in quo significato, Galeno tradente, dicatur Homero quoq;, ubi per pharynga uinū & humanas carnes eructatas cecinit. Pharynx, inquit Thomas magister, est qua commeat uox. Larynx, qua cibi, ut ex Aristophane liquet in Batrachis. Laryngizo tamen non ad cibos refertur, sed ad sonantiorem uocem, Quin stultus loquutor, Laryngus uocatur. Sunt qui guttur item aspharagum uocēt: sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpharagum ſcribere maluit Apion grammaticus. Nam Theophraſto aſparaga eſſe uidetur aſparagorū locus, quem corrudam dixerit Cato. Spongias holitores uocant aſparagi radiculas illigatas & connexas. Epiglottida uocant minorem linguam, nunc conniuentem, nunc reſurgentem, quæ duabus ſit interpoſita fiſtulis duplici opere: nam interepulandum operit arteriam, ne ſpiritu ac uoce illac meante, ſi cibus potus'ue in alienum deerrauerit tramitem torqueat. Vbi uerò ſpiritus tantum, aut uox cōmeat, gulam integit, ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat. Stomachi nomine Plinius poſtremam gulæ partem accipit, cui mox adnectatur uenter. Nerui in ſtomachi lateribus uocantur toni. Vbi cohæret ſtomachus uentri, dicitur os uentris magnum. Oeſophagus etiam ſtomachi appellatio eſt, de quo dictum eſt. Sed iuniores barbare iſophagum uocant, quo nomine gulam intelligunt, qua defluat in ſtomachum cibus, ubi etiam conficiatur. Lactantius hanc partem aluum appellat. Plinius alui nomine accipit eam portionem, in quam medio adnexam umbilico delabātur cibi iam in uentre percocti. Qui ſit terreſtrium quibuſdam denticulatæ aſperitatis, alijs cancellatim mordacis. At Galenus, Os uentriculi, inquit, ut ueteres καρδίαν appellabant, ita noſtra tempeſtate ſtomachus uocatur, id eſt gula. De eo, libro De animalibus decimo, ſic prodit Auicenna: Stomachi ima eſſe carnulenta, ut inde ad concoctionem uberior ſupperat caloris uis. Os uerò neruoſum haberi, ut exactior ſit ibidem ſenſus: illuc uerò ab medulla commeare neruos magnos, ut ſentiatur fames, & inanitio, qua obueniēte, expergefaciat animam. Perficit uerò cibos ſtomachus, tum inſiti caloris poteſtate, tum aduentitij, adiacentibus ſplene ac iecore. Vbi uerò inciſos ferro uictimarum ſtomachos, Homerus canit, non utique pars quam præſtruximus intelligēda, ſed eius tempeſtatis more, infima gutturis, bronchiq;. Stomachi θεμιθλαι quū audis, gulæ intima intellige, aut uentris os. Auctor Paulus Aegineta, ſtomachicos dici non continentes cibum. Aſam ſtomachi, & ſtomachum ἀσώδη uocant rei medicæ periti, quum cibi nimietate inoritur alimoniæ faſtidium, ab uerbo ἄσαι, quod ſatiare indicat. Quia uerò ſtomachi hoſtium cardiam uocant Græci, in ſtomacho eroſiones factas cardiogmos nuncuparunt: etiam ſi non deſunt, qui eo nomine cordis tremores malint intelligere. Stomachi pladon accipimus lentores ea parte putres, aut ſimplicius humores aquoſos: ſic & in ulcerum ratione Therapeutices quarto pladon intelligit Galenus, quo præpeditur curatio, ſi πτισσὸν, id eſt excrementum producat. Idem Galenus libro quarto De accidente & morbo ſcribit, os ſtomachi præcordia nuncupari. Plinius multa ſtomachi præcordijs prodeſſe tradit. Stomachum pituitæ lacunam eleganter uocat Meſite, de copia humoris eius, inibi affatim ſuccreſcentis.

Inteſtinorum ordo, & uocabula. De lactibus choladibus & meſenterio. Meſarchus, meſochorus, Omentum quid: item enterione, & enterionis: ecphyades, paraphyades. Allium cur ruſticorū theriace. Haliamenta. Peritonæum. Syntexis inteſtinorum. Ileos morbus, ſeu uoluolus, aut chordapſos. Splanchna. Chordæ. Orya. Caput XIIII

AB uentriculo excipiunt inteſtina, ex quibus pleraq; multis implicantur orbibus, ne ſemper adſit cibi appetentia, ne'ue alimenti inopia perpetuò fameſcamus. Ideo cauit artificis prouidentia, ut inibi moram duceret nutrimentum, donec iecur neceſſaria ſeuocaſſet, ſicuti docuit Auicēna. Alioqui edendi deſiderijs ſemper infeſtaremur. Ergo ima uentriculi pars paululum in dexteriorem conuerſa partem, in ſummū inteſtinum coarctatur. Id pylurum Celſus uocat, quoniam portæ modo in inferiores partes, quæ excreturi ſumus emittit. Græcè apud Pollucem ſcribitur πυλωρός. Galenus pylorum eſſe ita nominatū ſcribit, ſiue pro ima uentriculi parte, ſiue pro inteſtino huic adnexo accipiatur, ut ueluti ianitor iuſtus nihil permittat exire, quod non fuerit prius in chylum conuerſum atq; concoctum. Talem autē chyli bene concocti ſubſtantiā certum eſt per pylorum ad inferiora deduci, non ut excernatur, ſed potius ut intra corpus retineatur, ui hepatis in ſanguinem tranſmutanda, ex quo omnia membra debēt nutriri. Quo nomine libro De utilitate partium quinto, aperte pronuntiat, inteſtina non eſſe ſuperfluitatum excretionis, ſed alimentorum potius inſtrumenta. Illud ſciendum: ab Galeno & Auicenna, pylorum, ſeu portonariū, ut recentiores uocant, inter gracilia non numerari inteſtina. Sed ex illis primum uocat Galenus, ἐκφυσιν, id eſt

id eſt exortum, quia ex pyloro primum exoriatur, aut dodecatylum, ſeu (ut nunc dicimus) duodenum ab digitorum menſu duodecim. Omnino pylorum in imo ſtomacho foramen accipiunt, cui primum adnectatur inteſtinum. Ieiunum quod uocant inteſtinum, dictum Græce neſtis, id eſt νῆσις: quoniam minus implicitum nūquam quod accipit continet, ſed ad inferiora protinus tranſmittit. Inde tenuius ſequitur inteſtinum in ſinus uehementer implicitum, qua ex cauſa uocatur à Græcis ἕλιγμα, quia ἑλίσσειν ſignet circumuoluere. Helicem Ariſtoteles dicit, id eſt clauiculam. ἕλικα uero dicunt Græci reuolutum pampinum, hederę ſpeciem Dioſcorides. Nam ἑλίχρυσον hederæ uocant florem, ἄνθος ἑλιχρύσου φαλίγκιον. Hæc tria Plinius lactes uocauit, in homine & oue: quanquam Suetonius in Vitellio, murenarum lactes etiam uocat: ſicut Spartianus, in lupis quoq;, quibus ruſticos pauerit Heliogabalus. Quidem lactium nomine, pinguia intelligunt inteſtina, ut inquit Probus: unde apud Perſium, Lactes uncti. Quidam etiam membranas, quibus mutuo nexu implicentur inteſtina, quæ χολάδια item dicuntur Græcis, quoniam in ea corriuetur χολή, id eſt bilis, quam uocant xantham, id eſt flauam, quæ ex calfaciens acrimoniaq; iritans, uelut pruritu ad ſuperfluitatū excitet egeſtionem, ut ipſi interpretantur. Porrò ieiunum inteſtinum Varro hilam ſiue hiram uocauit, ab hilo, hoc eſt minimo: ſic enim uocatur, quod grano fabæ adhæret. Meſenteriū dicitur, quo lactes inuoluuntur, ne contactu ſpinæ duro lædantur. Pollux autem ſic: Meſenterion pellicula eſt ex uenarum, neruorumq; complexu, rhenibus ac uentri proxima, alimentū in hepar emittens. Macrobius meſenteron pro inteſtino accipit, ita diſtribuens, Inteſtina principalia tria: unum diſſipium uocatur, quod uentrem & cætera inteſtina ſecernit: alterum medium, quod Græci μεσηντέριον dicunt: tertium, quod ueteres hiram uocarunt. Cuius auctoritatis fulcro communitus miror minus, Theodorum lactes pro meſenterio accepiſſe, etiam ſi ab Hermolao plurimum uellicetur. Dici uero meſenterion in Anatomicis libris Galenus ſcribit, quod in medio ſit inteſtinorum collocatum. Sicuti & meſarchon uocant item Græci, quoniam omnes quæ ad ipſum ex hepate uenas feruntur, una cum adiacentibus arterijs circunquaq; ambit & complectitur. Meſenterion Latinè mediannum recte dixeris. At meſochorum intelligimus, qui in turbæ medio ſtans reliquis ſignum proponit uel laudandi, uel quidlibet agendi aliud. Apophyades apud Ariſtotelem ſunt inteſtinorum appendices. Sed & ecphyades dicuntur quandoq;. Sunt & in pedibus plerunq; paraphyades, quas uelut ſurculos dixeris, & propagines. Sunt qui affectionem quandam ad meſareū pertinere autument, uocentq; ita laborantes meſaraicos, quod cibum animaduertāt per uenas meſareo & meſenterio intextas tranſmitti de more haud poſſe. Iecur quippe meſarei uenis perinde utitur ac manibus: quæ ex uentriculo ſuggerant ei cibum. At ij falli uidentur, ſi medicis credendum eminentiſsimis eſt, ueluti ſi manus eorum, quos ſyncope proſtrauit, cordis aut gulæ uitio, affectas arbitrere, quod conſueta ceſſet functio. Sed ad tenue inteſtinum redeo, id in duos deſinit fines: alterum uocāt colon, & uentrem inferiorem, quem Homerus nigram nominat, hoc eſt νειαίρων: iacet autem dextra potiſsimum parte ad hypocondrium, & quia ibi ſit maxima dolorū cauſa putant grammatici inde λοιδορεῖσθαι uerbum deflecti, quo ſupplicij ſignificatur irrogatio. Quod uerò tenui cohæret inteſtino, cæcum uocatur inteſtinum: ideo ſic nuncupatum, quod à dextra parte incipiens, in ſiniſteriorem peruium & longum eſt, in dexteriorem non eſt. At id quod peruium eſt, late fuſum atq; ſinuatum poſt multos anfractus denicq; dextra recuruatum in imo dirigitur qua excernit: & proinde ibi rectum uocatur inteſtinum. Plinius parte infima colon cōſtituit, quod Latinè uocetur ile. Longanonem dicunt aliqui inteſtinum, quod ἀπόβλισμόν uocant Græci, nos etiam rectū, ut diximus. id craſsiori inteſtino ſubeſſe, Pollux ſcribit, quod colon uocant, ac in ſedē deſinere. Omnia uerò hæc cōtegit omentum, id eſt ἐπίπλοον, ex interiore parte leue ac ſtrictū, ex ſuperiore mollius: cui adeps quoq; innaſcitur, qui ſenſu item ſicut cerebrū & medulla caret. Omenti nomine membranā quoq; cerebro circūiectam intelligit Macrobius, quam & ueſtitū uocat. Tunica, inquit Pollux, ab renibus ad omnia quæ digeritur inteſtina, nuncupatur peritonæū. Denicq; inteſtina Græce dicuntur γῶναι: unde enterione, lignorum quorundā medulla, quæ tibijs faciendis, aut id genus alijs eximi plerūq; ſolet. γόμφωσις apud Ariſtotelem γομφοίλια ſignat, id eſt nauium interna: aut ligna, quæ ab carina conſur

Universidad de Deusto
Biblioteca

gunt: ἐντερόνδαι pronuntiant alij. Entera ἕλμινθες dicuntur terrestres uermiculi quidam. Dysenteriam Galeno interprete dicimus, non modo ubi exulcerantur intestina, sed & eam quæ cruenta ob excretorum speciem nominatur. Splanchna uocant Græci interanea, extorum nomine Latinis celebrata, cuius est modi cor, pulmo, iecur, & si qua porrò fuere uaticinijs destinata: hinc splanchnica leguntur medicamenta. Dignum relatu: Quadrupedum interanea chordas dici quandoq; Græcis, sed & ouium crassius intestinum: unde est apud Alexim chordarium, Athenæo referente, forma deminuta. Hasce chordas etiã oryas dixit Epicharmus, cuius fuit drama item Oryæ titulo. Syntexis intestinorum est morbus, ubi sese promunt excrementa, cibo minus percocto: ut ex Aegineta Paulo dilucet. Nec ab instituto dissentaneum ita fuerit, subnotasse illud quoque: In sublimioribus intestinorum partibus euenire quandoq; dolores eminentissimos, grauiter uomitu infestantes, nõnullis denicp; stercus etiamnum reiectantibus, ut uix unquam euaserit quispiam: ἰλεύς, hoc est uoluolum, uocant: nonnulli etiam χορδαπλόκη, quum se tumor ostentat aliquis in tenuium intestinorum portione, ut uideatur spiræ imaginem præferre intestinum. Ab inflammatione autem uel aridi stercoris obstructione usu uenire id, deprehẽsum ueteribus est. Meminit post alios etiam Paulus Aegineta, mortem huiusmodi uocans οἰκτίλω, Medicinæ tertio. Et quia de colo actum paucis, non insuper habenda quæ ad id ex Græcorum prompta thesauris nuper sunt: Rustico intentum operi, ubi colica grauius affectio infestare adorta eum est, remedio usum hoc genus: nam extra morẽ se primũ præcinxit, mox & cum pane allium esitando uentri satisfecit, ac malo intulit leuamentũ: sic, uti ex ijs quę adsuerat, nil omnino interpellatũ omitteret. Interdiu uero bibebat nihil, in uespera autem meracius, ac somno fusim nocte tota perfruebatur, ita ut mane consurgeret ἀνώδυνος, id est citra doloris sensum. Ex quo, inquit duodecimo Therapeutices Galenus, ἐγώ γε τὸν ἀγροικωτικὸν ἐνομάζω τὸ βρῶμα. id est, ego agrestiũ theriacen nuncupare soleo cibum hunc. Et si Thracas quis, aut Celtas, uel omnino frigoribus obsessa incolentes esu eiusmodi auertat, insigne prorsum intulerit nocumentum. At, inquit Ambrosius, mirum est, allio delectari homines, quod fugit leopardus: nam sicubi parietes litu infeceris, exilit protinus, nec resistit. Cuius tamen ue nenata fera odorem non patitur, in mensam admittunt plerique, ac internis infundere uisceribus non desinunt. Sed doloribus, dicat aliquis, medetur quandoq;: sit ergo medica mentũ, non cibus. Condimentorũ halíamenta legimus apud Hieronymum. Scribunt Græci, lege cautum, uti qui allio uesceretur, sacrarium Matris deûm ne ingrederetur. Eo neglecto quum intrasset Strilpon, per quietem oblata est ei deæ species coarguentis quòd legem exculcaret, & philosophum professus. At is insusurrare est uisus, Da quo uescar, & allijs abstinebo.

Pulmo qua naturæ prouidẽtia factus. Cur Latini & Græci pulmones quandoq; dicere malint, quàm pulmonem. Sitis ratio naturalis. De branchijs piscium. Qui pneumonici, seu pulmonarij. Brachea, id est breuia. Pulmonea. Pulmones cur dicantur rudes, & insulsi. Aer pestilens cur cibis inficiat prauius. Brucorum festum. Caput XV

Dulcebamus in præcedentibus, meatuum quos in collo recognoscimus, unum ad uentrem produci, ad pulmonem alterum. Et iam prioris rationẽ cum intestinis omnibus, ut nostra tulit imbecillitas, executi sumus. Nunc consentaneum uidetur reliqua persequi, ordientes ab pulmone, quod est aeris conceptaculum, & spirandi artifex officina, unde alitur anima, sicuti cibis corpus. Est igitur destinato muneri ita contemperatus pulmo, ut esset natura spongiosus, & fistulis inanibus cauus: ideoq; spiritus capax. A tergo spinæ ipsi iungitur, atq; in duas fibras ungulæ bubulæ modo diuisus: propterea Cordubensis Moyses Aphorismorũ particula prima, Esse pulmonem ex ijs scribit, quæ duplicia sunt, quamuis unitatis speciem præferant. Et primo De animalium historijs Aristoteles, esse (inquit) bipartitus pulmo omnium expetit, uerum in ijs quæ animal generant, distinctio nõ æquè apparet. minimeq; in homine. est enim hic simplicior, nec ita multifidus, ut nonnullorũ procreantium animal est. Cæterum ad pulmonis media delabens panniculus, quem iuniores mediastinum uocant, manifesto distributionẽ eius in duas quasi alas indicat, ut auctor Albertus uidetur comprobare

probare. Ratio autem est, corporis in dextrum sinistrumq; partitio: utrunq; enim sibi simile exposcit. Addit Auicenna, datum eum ab naturæ ingenio sagaci, ut si in parte una sese ostentarit affectio, nihilo minus citra noxam altera corpus anhelitu recreet ac confoueat. Quæ causa, inquit, etiam duplicauit aures, oculos, nares. Proinde alterutram partem pulmonis bifariam etiamnum, si attendas, distribui, ac duos præferre lobos, ut affecto uno, supersit alter incolumis. Ex ijs quæ astruximus, manifestum fieri arbitror: cur Plato in Timæo, & Aristoteles quandoq; pulmones multitudinis numero dicere malint, quod & Plautus in Curgulione facit, & De natura deorum libro secundo M. Tullius. Sed grammatici intra pelliculam se continentes, ista minus pensitarunt. Sicuti uel Sophoclis interpres in Trachinijs, qui πνεύμονας à poeta pro πνεύμονα dictum pronuntiat, obseruationis huius incuriosus. Qui pulmonem sanguinis expertem dicunt, ex medicorum sententia falli uidentur, quia in dissectionibus nusquam appareat: sed perire illum, certissimum est. Contineri uerò sanguinem, quum uenis magnis, quæ in eo deprehendantur, tum substantia ipsius, eo tamen interstitio, quod qui à uenis pulmonis profluit sanguis, fluitantem modo spumam habeat: qui autem ex substantia demanet, ubiq; sit spumosus, summo, medio, imo: quoniã propior est alendo pulmoni, qui omnino spumosus est, atq; inde bene digestus, quiq; mox in pulmonis transeat, substantiam aptior. Spumosus uerò pulmo est, simul aeris copia, simul quia bilioso sanguine cõnutritur plurimum. Quæ pulmonem, inquit Aristoteles, sanguineum habent, caloris excessu, qui in eo ipso membro continetur, sitibunda præcipue omnium animalium sunt. Quæ uerò non sic, parum bibunt, quoniam fungosum pulmonem habeant. Porrò philosophi pulmonem cordis uocant flabellum ac uẽtilabrum, quo calorem cordis refrigerari, necesse sit. Omnia quę spirant, tradente Aristotele, pulmonẽ habent: ideoq; piscium nulli pulmo inest, sed pro eo branchiæ. Quanquam non me fallit, ab Aristotele Plinium dissentire, dum posse piscibus inesse scribit uiscera alia quæ sint pulmonis analoga. Sed in libro De morte & uita, philosophus idem probat amplius, nullũ esse animal, quod pulmonem simul habeat & branchias: quoniam sit pulmo respirandi organum ad cordis euentationem, aere attracto. Branchiæ uero instrumentum aduocandæ destinatum aquæ ad idem opus: cui unum per se membrum sufficiat. Et enim quia ab natura nil frustra produci consueuit: quum una sit satis omnibus euentatio, aut ex aere prouenies, aut ex aqua: unum tantum ad hoc constitui debet membrum, non duo simul. βράγχια, id est breuia, ad branchias pertinent nihil. meminit uocabuli, ut cæteros faciam missos, historia secunda Thucydides, ἀλλ' ἐς βράγχια χωρίων ἀπειρίᾳ ὤκειλαν. id est, nauium aliæ per imperitiam locorum in breuia sunt impactæ. Breuia legimus apud Melam Pomponium. Addamus etiam illud ex Agricolationis libro Graeco: Brucorum festum ueteribus celebratum octauo calendas Decembris, id est Τῶν Βρυκῶν ἑορτή. Ab hoc uero spirandi usu apud Græcos pulmo nomen habet, dictus πνεύμων: unde & pneumonia, siue peripneumonia nuncupatur pulmonis inflammatio. Qui ita affecti sunt, pneumonici uocantur à Plinio & Celso. Pulmonarios nõ inscite interpretari possumus, Columella docente. Ex spirandi autem ratione id internoscimus quoq;, infectum aerem corruptumq; magis longe nocumentum inferre ac conficere celerius, quàm ingesta alimẽta itidem non syncera. Hæc enim uitalibus non insinuantur protinus, ni concoctione mutata, unde mi tescere prauitas potest. Aer autem ad cordis & pulmonis euentationem pertractus recens assidue, ac inde per latentes meatus uniuerso obrepens corpori uim afferre letiferam confestim ualet. Quoniam uero pulmonem esse cordis culcitram, scribit Auicenna, iure caput sequens illi dicabitur, si illud commonuero prius, Esse inter mala, quæ pulmonea dicantur stolide tumentia, ut inquit Plinius, quo argumento factum opinor, ut rudes insulsiq; homines, pulmones item dicantur.

Cordis ratio. Item de uẽtriculis cordis disceptatio non inelegans. De ignea ui promẽte se ex corde, unde effingãtur sensus. Thalami. Diribitoria. Plinij loca expenduntur nonnulla de ratione cordis. Accipiter ab Aegyptijs cur dicatur Βαιάθ. Cor paruum cur audaciæ signum. Cap. XVI

COr in utero nascentibus formari primum, traditum ab naturæ prudentibus est: semen quippe maris in uulua conceptum resoluitur in spiritum: hic uerò menstruo sese insinuat humori, atq; ibi domicilium quodãmodo struit, quod est cor. Sed & ibidem mox reliquorum consurgit generatio. Eandem porrò & exanguium esse rationem uolunt, in quibus non cor quidem, quod illis abest, sed cor dis analogon producitur primo. Auctor nobis Aurelius Augustinus est: Humanũ corpus ex quatuor compingi elementis: in carne uerò & ossibus terram præcipue fieri perspicuam ob terræ soliditatem: in humoribus aquam: aerem in pulmone, proinde in motu esse perpetuò, quoniam cordis sit uentilabrum calori contemperando, ne inde illud amburatur: ignis in corde siquidem domicilium est. Quo argumento infra latum est, superioribus sese fastigantibus, quæ sua est ignis figura: ex corde uerò ignea uis acre temperata cerebrum scandit, ceu nostri corporis cælum, inibiq; expurgata et percolata quodammodo per sensuum sese organa promit, ac extimorum cõtactu formata quinq; corporis sensus effingit. Cæterum uis eadem sic in sensorijs conformata, naturæ potentia introrsum reuocata, cellam petens phantasticam imaginatio efficiẽ, quæ ab capitis priore parte in mediana transiliens rationalis animæ substantiam contingit, ac discretionem excitat attenuata eatenus, ut spiritui mox coniungatur, uere nihilo secius corporis naturam setuans, & proprietatem. Est uerò cor, ut Galeno tradente condiscimus, omnium uiscerum & membrorum corporis radix prima, uitæ, caloris innati ac uitalis fons. Id, ut Peripateticis placet, ita se in humano corpore habet, sicuti in orbe intelligẽtia prima, & est ueluti quidã microcosmi rex nobilior. proinde est illius substantia solidior duriorq;, quum ut affectionibus nocumẽtisq; minus foret obnoxium, tum ne spiritus caloriq; uitalis omnino euanescerent nullo cohibiti solidamento, sed raritate mollitieq; efflati. Quod tamen non contigisse, fatendũ est, ex terrestris firmitatis redundantia, tunc enim nimio plus aresceret: neq; sanguinis concretione sola, ut in alijs, nimis nanq; sic remolliretur, quod in hepate perspicuum fit ac splene: sed caloris præpotentis ui globantis densantisq; mutuo partes eius. Locus uerò ac situs eius sedem obtinet principalem, in medio nanq; positum est, ad superna tamen amplius, quàm ad inferna, itemq; in antica uergens, magis quàm in postica: quippe nobilibus nobilem quoq; sedem elargitur natura, ni grauius quid offecerit præpedierit'ue. Venarum esse principium cor, liquet simul ratione exuberantis ibi caloris, simul quia cum per cætera uiscera uenæ transigant, nulla per cor tendit. Porrò mediana cordis spissa cauaq; sunt, plena etiam sanguinis, ueluti ducant inde initia & uenæ: ob idq; excauatum intus, ut sanguinẽ contineat, utq; caloris seruare principium queat. In hoc absq; uenarum cõceptaculis subsistit sanguis; in reliquis ferè sinu uenoso continetur. Sed recte utiq;, nam ex corde corriuatur in uenas: at in cor necunde profluere, perspicuum est, qua quidem ex anatome, qua quod in generatione cor consistit primum, statimq; sanguis scatere animaduertitur. Motus etiam tristitiæ ac lætitiæ, deniq; omnium sensuũ hinc oriri, eodemq; deriuari, Peripatetica consentit schola. Præstò est & ratio, quoniam principium esse unum oporteat, quatenus fieri ualeat. Aptissimus uerò inter omnia locus est medianus, mediũ quippe unũ est. Extrema cordis in mucronem turbinantur firmissimum. Homini tantum paulò uergit ad læuam, ut eius partis frigus cõtemperet. Huic siquidem inter cuncta maximè frigent sinistra. Copia item neruorum in corde est: hinc enim motus oriuntur, qui intensione remissioneq; constant. Cor sine osse est in omnibus, equis modo & bobus exceptis. Magnitudinis id exprimit ratio, ut sit adminiculi loco, cui innitantur. Vẽtriculus inest triplex animalium cordi prægrandiorum, duplex minorum, unus postremo. Dexter sanguinem habet plurimum & calidissimum, quamobrẽ pars item dextra calidior. Sinister modicum, eumq; frigidissimum. Medius tum copia, tum calore mediocrem, sed puriorem. Cæterum commonendi parte hac studiosi omnes, Iulium Pollucem secundo Onomastici, uentres tantum in corde duos agnoscere, quos ipse κόλπους uocat, id est sinus: item κοιλίας, id est uentres, quibus sanguis insit & spiritus: sed ille exeat per uenas, per arterias hic. Verum qui in sinistra, inquit, crassior est, ut qui spiritus sit conceptaculum: dexter uerò tenuior quidem, sed spacijs latior, unde sanguinis profunduntur riui. Quid ergo, dicetur'ne hic ut grammaticus, toto (quod aiunt) cælo aberrasse? eumq; cum Philostrato in Ceritum tabulas

bulas reijcemus? Minime uero: nam Celsus idem quoq; ait, & primo Colliget Auerrois, cordis statuit cauitates tantum duas, & utiq; amplas: in dextra unam, in sinistra alteram, inter utranq; uero meatus solum. Quin & Rasis ad Almansorem duos modo finit uentriculos. Sed nec Galenus in meditullio cordis uentriculum recipit, sed meatum, uel foueam. Immo uero & in libro De anhelitus emolumento, apertam aduersus Aristotelem dirigit aciem, qui tres statuerit uentriculos, quum sensu sit deprehensum, duos modo esse: à quorũ altero uena propagetur magna, ab reliquo arteria. In paruis autem animalibus unum tantum esse. Propterea miror Plinium scribere, In maiorum animalium corde triplex uisitari specu: in nullo autẽ non gemínum. Hosce uentriculos in libro De sensu & sensili Aristoteles etiam thalamos uocat. Nos decenti metaphora, & diribitoria possumus nuncupare. Illa uero digna prorsus quæ non prætereantur: Quæ hebeti sensu sint, cor habere durum & spissum: quæ autem sensu ualent, mollius. Et quia cor, καλαγχνίδιον Græci ueteres dicunt, ἄκαλαγχνον legimus apud Sophoclem pro timido & abiecte frigido: sicuti contra, εὐκάλαγνος pro uirili ponitur, ac strenuo. Audacia, inquit Plinius, creduntur, quibus paruum: pauida, quibus prægrande. Sed cur nam sic? Nempe, quòd affectus quem producit metus, iam ijs ineſt, quoniam calorem proportione cordis non habeant. Verum caloris parum in magno exolescit cõceptaculo: proinde sanguis frigidior item comperitur. Idem in uenis & uentriculis cordis obuenire reliquet. Sunt enim frigidiores uenæ ampliores, & eodem modo uentriculi. Porro alieni motus calidum refrigerant. Plus autẽ spiritus in amplioribus est, magisq; ualet: quam obrem nullum uenis grandioribus, aut uentriculis obesum, opimũq; euadit. Approbantur hæc ferè ab Auicenna, tum in Canone, tum De animalibus tertio & decimo uolumine. Opinantur Aegyptij, animæ conseptum esse cor: qua ratione quum accipitris nomine indicari animam putent, illum uocabulo gentilitio Βαικὸ nuncupant, quod animam signat & cor: siquidem Βαὶ anima est, γὸ uero cor. Hieroglyphico argumento adijciunt, accipitrem aquam non bibere, sed sanguinem, quo & cõutriantur anima. Idem porro cor signare uolentes, ibim exprimunt, quæ Mercurij creditur propria, cordis domini, ac λογισμοῦ. Sed & per se ibis, cordis imaginem præfert. Cor inter uiscera omnia nullam prorsus affectionem sentit: & iure id quidem. nam quod principium est, ipsum citra noxam seruari debet, ne illo uitiato, corruant reliqua. Scribunt Græci, Hermogenem, cuius De rhetorica libri extant, multum præferentes ingenij lumen, cor habuisse hirsutie ac magnitudine extra mortalium reliquorum rationem insigne. Idipsum ferè de Leonida in Parallelijs Plutarchus prodidit. Idem de Aristomene Messenio Plinius. Repetitum quoq; scio ab Maximo Valerio memorabiliũ primo. At periti naturalium risu id excipiunt, fabulosum opinati. Propterea in carmine Homerico λάσιον ἦτορ, non densum pilis cor accipi putat Eustathius, sed prudens, ὅθεν τὰ λιόλυτα βλασάνια βαλλόμενα, uti est apud Aeschylum. Quanquam, inquit, ex historia in quibusdam repertum sit pilosum cor, ut in Lysandro necnon in Alexandri cane. Illud uero Platonis, ἔχων τὰς ἀνδραποδώδεις ὑπὸ φλυχῆς τρίχας: id est habens in anima seruiles pilos: in fatuitatem rudem scomma est, quod de seruorum ducitur tonsu, qui appellatur Thrix seruilis. Sicuti rident item, quod duplicatum in quibusdam animãtibus dicatur reperiri cor, quod Plinius recẽsuit: principium etenim unũ modo esse debet, ut ante docuimus. Aut quod quibusdam defuerit uictimis: hæc enim citra possibilitatem dici. Quando, ut Peripateticis traditum scimus, corde carens nullum unquam animal ortum est. Sicuti neque item iecore: quanquam quod non totum haberet, iam innotuerit. At, ni mendum exemplarium est, hoc carens uiscere cõpertum quandoq; pronunciat Auicenna. Aeque dictari inepte putant, augeri id per singulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis accedere ad quinquagesimum annum, ab eo detrahi tantundem, & ideo non uiuere homines ultra centesimum annum defectu cordis. Quam rem Aegyptiorũ doctrina contineri, Plinius idem auctor est.

De iecore, pancreo, holcymo, olco, holco, ac felle. Plinij locus explicat. Item ratio lõgioris breuiorisq; uitæ. Augustini Barbadici historia. Fissum iecoris quod sit. Cicero explicatur: Hepatici qui, & unde fiant. Fellenus deus. Hepatus piscis, Hepation. Lucilij locus perpenditur. Cap. XVII

OMnibus igitur quæ sanguinis expertia non sunt, duo comperimus necessaria in primis, cor, & iecur, & cor quidem caloris ratione: locum enim adesse aliquem, quasi lares focumq; oportet, quo naturæ fomites, & primordia ignis natiui contineantur seruenturq; eundemq; tutum esse, ueluti arcem corporis totius, necesse est. Iecur autem membrum (ut Plato inquit) nobilissimum, concoctionis cibariæ gratia contributum esse, dilucet. Illud uerò ex Galeni doctrina est, Ex spiritu resoluto ab hepate in toto effici corpore appetentiam oblectantium seruantiumq;. Hinc parti huic præfici Veneris stellam, ueteribus est traditum: dici quoq; iecur, quod iuxta cordis uires potestatem exerceat suam, uelut illi assidens in excitanda ui appetitionis, quæ ad uitæ pertinet fomenta. Nec citra appetitionẽ animal esse sentiens queat. At animato spiritu exhalante ab felle, indignationem ubique cooriri. Vnde prodit Plinianum illud ex libro undecimo: Ex felle, inquit, & in mores crimen bilis nomine, adeo magnũ est in hac parte uirus, quum se fundit in animum. Sed quid bilis uocabulo propriè intelligendum, in capitis fine insinuabimus. Auenzoar eo libro, quem suprà aduocauimus, prodit, Hepar esse per se membrum maximè præcipuũ, cuius maximi pernoscantur effectus, non aliunde deducta uirtute, sed ex seipso propagata. Quòd si uita nobis cõtingat optabilis, et optima, iecoris id uirtute fieri, auctore Hippocrate. Galenus & medicorum ferè uniuersa schola, iecur esse præcipuum sanguinis organum statuunt, & uenarũ principium: siquidem meatibus stomachũ & iecur interiacentibus ascendens chylus ad sanguinis formam disponitur, mox ubi hepar paratum exceperit chylum, ac uelut subfigurationem quandam obtusam, sanguinis modo speciem à subseruientibus ei meseraicis adeptum, superinfert ornatum, uimq; ad perfecti sanguinis percoctionẽ cum superfluitatum excretione. Habet item iecur principatum uirtutum circa nutrimentum operantium, quoniã sit naturalis uirtutis fons. Admirabile est, quod hac parte referendum censuimus: Quum Venetijs Augustini ducis ex Barbadica gente dissecaretur defuncti cadauer, ut eximerẽtur interanea, in hepate inuentus est lapis propè cystin fellis, magnitudine grandioris oliuæ, coloris serpentini in nigredinem tendentis. Iecur porrò intrinsecus cauum, extrinsecus gibberum, quod prominens leuiter uentriculo insidet: & in quatuor distribuitur fibras. Quanquam uerò quandoq; repertũ sit animal liene carens, uel duplicem habẽs, item altero uacans rhene, quod tamen toto careat iecore, necdum est compertum, etiam si partem deesse, sit adnotatum: cuius rei auctor Aristoteles est libro De animalium generatione quarto, uti paulo antè commeminimus. Hinc ueterum superstitio pestifera nuncupabat auspicia, ubi caput in iecinore non fuisset, eo nomine summitatem eius intelligentes, quæ uocant Græci κυρτὰ, id est gibba: sicut inferiora dicunt σιμά. Fissum tamẽ iecoris appellat in Diuinationibus Cicero, quia sint ut tradunt aliqui duæ fibræ, Fissum, inquit, familiare tractant, & uitale: caput iecoris ex omni parte diligentissimè considerant. Idem alibi apertius, fissum iecinoris dicitur. Lucanus primo Pharsaliæ: Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis: pars ægra & marcida pender,
Pars micat. Quod autem familiare fissum ait, illuc spectat, quoniam pars una inimici dicebatur, familiaris altera. Lucanus:
Venasq; minaces Hostili de parte uidet.
Maximum, inquit Pollux, iecinoris munus est, alimentum in sanguinem digerere ac fel, quam χολὴν appellant: & hanc quidem cõceptaculo affundere, quod maximo eius inhæret lobo, idq; humoris nomine cholen item dicunt, unde & acholon felle carens dicitur. Sunt & in iecinore quæ uocantur pylæ, id est portæ, à Græcis, quibus sanguinem excipit, quem unius uenæ opera reliquis infundat omnibus. Non omittẽdum, quod curiosa ueterum sedulitas nobis prodendum censuit. Siquidem locorum captantes salubritatem, pecoribus immolatis quæ in ijs pascerentur, ubi oppida constituere, aut statiua habere concepissent, ex iecinoris habitu aeris modum coniectabant: nam si liuescens, uitiosumq; in pluribus compertum foret, insalubritatis uideri argumentum arbitrabantur, pabuli & aquarum ratione. Sciendum uerò, si causatio se in iecinore ostentarit, qua imbecillius factum suas minus obeat functiones, effici inde hepaticos, seu iecinorosos. Tametsi non me fallit Galenum ita sanxisse, Hepaticos censeri, qui longiore infe

festentur iecinoris dolore, cũ tumiditate solida, & corporis uitiato colore, unde æstuosa ferè succendatur febris lingua inarescente amplius. Iecoris pinnulas nominat ad Fabiolam Hieronymus: Pinnula, inquit, iecoris offertur super altari. Durat etiamnum appellatio hæc apud Rhodiginos meos. Sunt uerò in eo uiscere prominentes pinnulæ, quas & fibras dici opinantur. In Athenæi tertio, hepatia legimus: unde illud Lucillij apud Nonium ita emendari potest: Gigeria sunt, siue adeo hepetia, ut hepatia legamus, etiam si ab alijs aliter legitur locus is. uidentur autem hepatia non aliud quàm iocinora, quando Attici probaton dicunt & probation pro oue, ut apud Aristophanẽ, Pluto. Pancreon inter carnes & adenes, id est glandulas, medium lieni adiũgitur, & stomacho ac iecori. Ab carne nomen est sortitum. Dignum scitu: Hepatis dolorem ab Archigene dici holcymon, id est tractorium & inhærentem & torpidum, atq; atrocius molestum. At uerbum id, inquit Galenus, inusitatum Græcis. Sunt tamen qui admittãt, sed pro uiscido accipiunt, cuiusmodi uiscum est, ut cuius una parte tracta, insequatur illi cohærens altera. Sub hac uerò notione hepatis dolor dici holcymos nequit. Sunt qui holcymon hepatis interpretantur dolorem, quum hepar uel induratum uel inflammatum detrahere iugulum uidetur. Alij quum diuturno laborat morbo. Alij cum mediocri afficitur dolore. Sunt qui tardum intelligant, ut qui acuto aduersetur. Nonnulli urgẽtem, alij uehementem. Holcos nauium apud Thucydidem historia tertia, phalangas interpretantur. Est eo item nomine apud Sudam aquæductus, id est ἀγωγὸς ῥεύματος. & cauda quoq;, uerum sic dicitur propriè draconũ tractus, abusiue autem carina per totam procurrens nauem: sic enim est δρακοντοειδὲς. Holcos quoq; dicimus tum lora, tum homines de potestate trahendi. Olcia uerò aurea apud Athenæum libro quinto, crateras accipio magnos, aut pelues. Deniq; dura hepatis dispositio nuncupatur scirrus, quod scribit Paulus Aegineta Medicinæ tertio. Ex inferiore autem parte assidet fel, cuius folliculus ab Græcis dicitur choledochus, qui flauum cõtineat humorem, pallescentẽ quandoq; ab Galeno uisum, uel coloris cyanei, aut isatis herbæ. Est uerò aliud nil, quàm purgamentum pessimi sanguinis. Iecur tamen magna ex parte, maximoq; animalium numero felle caret, quod inspectis uictimis innotuit. In parte quadam agri Chalcidici Eubœæ fel nullum pecori est, at in Naxo quadrupedibus ferè omnibus adeo grande, ut qui sacris incumbant, satis aduenæ nequeant mirari. Qui fellis naturam sensus alicuius rationem habere, sunt opinati, tota errant uia: idcirco enim esse contributum ratiocinãtur fel, ut morsu animæ partem excitet in iecore sitam, rursumq; exhilaret laxando. Anaxagoras item per errorem acutorum morborum causas inde profluere, nobis persuadere uoluit, quoniam eo redundante inspergatur pulmo & uenæ, atq; item costæ. Nam ferè accidunt ea uitia felle carentibus. Sed enim ut bilis, quæ qualibet corporis parte gignitur, excrementitium quiddam est: sic adiunctum iecori fel nulli delegatur muneri, sed rectrimentum tantum est. Quibuscunq; iecur adest salubre, & sanguis id subiens dulcescit, ea uel fellis sunt expertia, aut id habent quàm minimum. Sanguinis impuritas fellis tum præsentiam, tum magnitudinem facit. Quia uerò sedimen fel est, & exuperans inutilisq; materia, inde ueterũ nonnulli, uitæ longioris, ac (ut Græcis dici assueuit) polychroniæ, rationem scrutati, ex fellis uacuitate demanare id sunt suspicati, argumẽto ex ceruorum uita deducto. Sed & delphinus, qui fellis expers item est, longæuus est. Iecoris enim natura pro qualitate sua parum multumq; utuendi rationem habere innexam potest. Medicorum scholæ ita sanciunt, adiumentum ex felle haberi non postremum, ut excalfaciat, proindeq; concoctionem foueat secundam, hepatis innatum calorem fulciendo. esse nanq; iecori subiectum fel ratione feruescentis humoris, perinde ac ignem sub cortina succensum. Porro ab eodem profluere non negligendam in eo utilitatem, dum uim ad intestina transmittit, qua extimulante, celerius feculentæ materiæ fiat secretio. Eius uero præfarcto præcluso q; meatu, morbũ obrepere regium deprehendere periti, quem ictericum quoq; dicunt aut arquatũ, toto corpore felle suffuso. Submonendi tamen amplius parte hac legentes sunt, quod & paulo antè indicauimus, apud Latine loquentes, uti obseruatum eruditis est, bilis nomine intelligi corpore toto humorem sparsum, dissectumq;: fel autẽ esse, quod folliculo conclusum in iecoris usu sit materia, etiam si χολὴ Græcis utrunq; indicet, parum distincte. Quidam nihilominus ex medicorũ præcipue decuria

decuria, bilioſos humores χολώδεις nuncupant, χολὴ haud quaquam. ubi uerò cholen dicis ſimpliciter, inquit libro decimo Simplicis medicinæ Galenus, flauam intellige: alias enim cum adiectione pronuntiamus. Fellenus cum felle cõmercij habet nihil, fuit eo nomine Aquileienſium deus. Dignum ſcitu: Haberi piſcem nomine hepatum, uti commeminit Athenæus poſt Ariſtotelem, cui abeſſe fel creditur. Propterea Eubulus ex parœmiæ forma, Rebaris felle carere me, nec mecum aliter quàm cum hepato piſce loquebaris. Lesbiam hunc dicit Archeſtratus cœnarum λοχεγός, & gulonum Heſiodus, Theognisue.

De liene, & riſus immoderatione. Plinius, Cicero, Quintilianus declarãtur.
De Caunijs lienoſis. Aſplenon medicamentum quid. Cur Traianus fiſcum appellarit lienem. Splenici, tuſſici. Canum furor unde ſit. Splenia emplaſtra.
Interim quomodo mortuus Zeuxis. Cap. XVIII

EQuidem dum magis magisq; mecum repeto diuinæ maieſtatis in hominis fabrica exuberantem prouidentiam, nequeo tantæ bonitatis amplitudinem mirari ſatis: quæ omnino intactum nil liquerit, quod uel neceſſitas requireret, uel etiam uſq; ad delicias foret optabile, nedum ad ornamenta profeciſſe nobis, ſatis habuerit. Sed nimia hæc indulgentia ſæpe per inſcitiam, ne quid grauius dicam, allidítur, quandoq; etiam, ueluti puerulos mollius in ſinu parentum educatos prouehit ad querelas, quod non hoc uel illud cõtribuerit noſtri corporis artifex, ceu parua ſint quæ modo accepimus. Nam quale eſt, quod nunc ſubtexendũ eſt, lienis emolumentum? Quod parte læua ſitum aduerſus iecur, ideo laxum molliuſq; eſt, ſpongiæ quadam imagine, ſicuti à Cordubenſi Moyſe proditum ſcimus, ut facilius ſanguinis craſſiorem ſecernẽdo alliciendoq; repurgaret feculentiam. Sunt ex auctoribus, qui iocí intemperãtiam huius uiſceris amplitudine arbitrentur conſtare, quod in naturali hiſtoria relatum non me fallit. At M. Tullius quãuis ſub aliena perſona, miratur: quod mutuatus ab hoc & Quintilianus facit: unde affluentiſſimus quandoq; proueniat riſus, qui ſæpe ita erumpat, ut etiam ſi maximè adnitaris, nequeas tamen comprimere, quin & latera, os, uenas, oculos, uultum occupet. Zeuxin pictorem riſu emortuũ prodidit Verrius, dum anum à ſe pictam ridet affluentius. Auctor Auicenna eſt, lienis uirtute ex iecore prolici melancholici humoris uim quum naturalis, tum accidentalis, id eſt aduſti: nec ratione canonica prouenientis, quemq; non intendat natura. Euenit id ui duplici, hepatis exigentis à ſe redundantia, lienis uerò excipiẽtis perlicientisq;. Vnde prouenit ſanguis benignus, clarus, copioſus, lucidus: quem eſſe riſus cauſam, naturæ rerum periti tradunt: ex ſanguine quippe ita affecto conſurgit ſpirituum multitudo & claritas animam exhilarantiũ. Proinde traditum quoq;, meracius uinum moderatè hauſtum frõtem exporrigere, ac lætos reddere, quia inde ſanguinis profluit bonitas. Siquidem humor is egregiè dicitur humanæ naturæ accommodatus. Scribunt item medicorum ſcientiſſimi, Cordis ardores temperari plurimum atræ bilis frigore ad lienis conceptacula ſubductæ, Id uerò fieri, ut læua ſint dextris frigidiora, quod locali cõferre motui plurimum, rationibus colligunt. Ex ijs uerò omnibus mirari ſuccurrit Eraſiſtrati prudentiam, à quo promptum in literas eſt, Lienem fruſtra uideri productum, quando nulla prorſum in eo ſe promat uel operis uel utilitatis ratio. Ariſtoteles quoq; ab ſententia eadem uidetur non abijſſe longius, quum tertio De partibus, lienem per accidens eſſe neceſſarium ſcribit, ſicuti retrimenta tum alui, tum ueſicæ, unde fit ut in nonnullis magnitudine deficiat. Lien uapores, inquit, uacantes diuertit, & attrahit ex uentriculo, & cõcoquere eos poteſt, ut qui ſanguineus ſit: quòd ſi plus excrementi adfuerit, parumq; inſit lieni caloris, corpus immodico langueſcit alimento, & humoris cõfluuio fit, ut lienoſus quis euadat, & obdureſcat uenter. Splenici quoq; nũcupantur ſic affecti. Firmicus Matheſeos quinto: Si uerò, inquit, luna fuerit minuta luminibus, animo pariter & corpore languidos faciet, alios tuſſicos, alios ſplenicos efficiet. Dignum relatu, quod prodit Horus: Splenicos πλέους nec odorari, nec ridere, nec ſternuere item poſſe ullo modo: quin canis ſeu in mortẽ incidit, ſeu in furorem, ex ſplene promi cauſationem. Nec reticendũ, hoc uiſcere uolatilia non præmuniri, quoniam pennarum uis recrementũ abſumat melancholicum. Quare homini, & quadrupedibus præcipuè, ſplen neceſſarius fuiſſe uidetur. Cæterum id non in poſtremis

mis dignum occurrit admiratione: Eſſe quædam terrarum parte hac diſcernícula, ſiquidem in terra Caria prope Rhodum Caunij peſtilẽte cælo ſunt, & lienoſi, uulgato apud Strabonem alioſq; Stratonici citharœdi ſale: qui illos intuitus colore admodum uiridi, dixit hoc illud eſſe quod poeta Homerus cecinìſſet:

Tale quidem genus eſt hominum, quale eſt foliorum.

Quumq; illum incuſarent, quòd urbem ut morbidam carperet: Ego, inquit, eam morbidam dicere auſim, ubi mortui ambulant? Prope Cortynam in Creta apparentem ſplenem pecora non habent: quod amplius medicorum ſcrutantes ſcholæ, in illis enaſci herbam locis, denicq; compertum prodidere, qua ueſcentia pecora lienes imminuerẽt: unde & lienoſis curandis medicamen excogitatum, quod ex re aſplenon Cretenſes dicunt. Elegantiſſimum eſt & illud quod in Iuliano Sextus Aurelius prodidit: Traianum exactiones improbantem deteſtantemq; ſolitum dicere, Fiſcum eſſe ueluti lienem, quod eo excreſcente, artus reliqui contabeſcerent. Prius uerò & hinc digrediar, Platonis quoq; ſententiam collubuit apponere: Proximus, inquit, iecori locatus eſt lien, ut purum hoc ſemper, clarumq; reddat, & modo ſpeculi nitens atq; perſpicuũ, ad imagines exprimendas accommodatum. Craſſiſſima uerò in liene portio dicitur uiſceris caput, nominatur & ſplenium. σπληνιᾶν apud Græcos, eſt ſplenis uitio, ſeu lienis laborare. Sunt & in genere emplaſtrorum ſplenia, de lienis forma nomenclaturam indepta, uidelicet in longitudinem producta, fronti plerũq; arcendis doloribus ſolita impingi. Græci ſic finiunt: ὑδρώδης ὀθόνιον. Galeno hæc quandoq; σπλῶνες uocantur, id eſt ſplenes. Dicitur & lebeti ſubiectus capreolus, id eſt helix ſplen.

De rhenibus. Perinephra. Grammaticorum defenſio in rhenum etymo aduerſus philoſophos. Rhenum uitia, & uocabula. Nephritis, nephritica. Matulæ intercus. Diabetes. Dipſacos. Stegna uitia. Aſtrictæ febres. Oſphys. Ixys. Caput XIX

RHenes uerò quo nam & ipſi ingenio producti? aut quàm mirabili uſu? hi lumbis, ut credit Celſus, ſub imis coxis adnectuntur, parte quadam reſimi, parte globati. Venoſi porrò ſunt, & uentriculos habent, ac conuelantur tunicis. Rhenes nulla haberi neceſſitate Ariſtoteles putat, ſed ut melius & locupletius ſit. Humoris enim excrementitij gratia, qui confluit in ueſicam, adiũctos eſſe ex ſua natura, in quibus plus eiuſmodi ſedimenti fieri ſolet, ut ueſica melius ſuo munere funge retur. Dexter in omnibus, ſicuti repetit Auicenna in Animaliũ hiſtoria, ſuperiorem obtinet locum, minusq; pingui obducitur, & ſiccior eſt. Habent ſinum exiguũ, à quo meatus duo inſignes ad ueſicam defluunt. Alij etiam ex aliorta frequentes perueniunt. Rhenum igitur munus (inquit Galenus) eſt, quod in ſanguine ſeroſum eſt, ab hepate attrahere, ut exuperantia humoris aquoſi ſequeſtrata, corruptionis abſit diſcrimen. quanquam ſunt etiamnum, qui ab tota ſubſtantia eiuſmodi fieri attractum putent, ſuffragante iecoris ui expellente. Diuerſum uerò in corpore ſunt ſortiti locum, non abſque prouidentiæ ratione, uerum ne aliter conſtituti ſibi inuicem officerent, minusq; ob id deſtinatum implerent munus: Fuit & in ſiniſtro ratio peculiaris, ne ſi altius aſſurgeret, ab liene comprimeretur, qui ſiniſtris maximè accumbit. Ita in ſtructuræ huius ratione nil ſe ingerit fortuitum, nil quod ſapientiæ ſummæ maieſtatẽ non præferat ampliſſime. Sicuti quod uiſceris huius caro denſior, compactior ſolidiorq; eſt, ne quid exſugeret, præter ſeroſam ſanguinis tenuitatem. neq; enim bilem atram aduocat, non pituitam: quibus craſſeſcentibus oblædi poſſet præfarctis occluſisq; meatibus. Porrò ſoliditas alterum quoq; parit propugnaculum, ne potus retrimenta acuta mordaciaq; quid ualeant labefactare. Sic de niq; ualidius ſuo defungi munere poteſt: nam rareſcẽte uiſcere, aut aliquo modo ex affectione facto imbecilliore, impurior profluit urina, carnium recẽtium loturæ conſimilis. Id ipſum & affecto hepate prouenire exploratiſſimum eſt, quum ſanguinis uis maior in rhenes defertur. Duo porrò ſunt, tum ratione quam in alijs antea protulimus, tum quia defluentis humoris copiæ par non fuiſſet unus. Quod ſi forma ampliorem natura produxiſſet, non paruo ſtatura fuit magnitudo ea corpori, non ita late patenti fuſoq;. περινεφρα dicunt Græcorum ſcientiſsimi, quæ rhenum obeſitate opplentur. Grammaticos inceſſunt ex philoſophis nonnulli, qui rhenum etymon ſcrutati, ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, id eſt ab defluxu

Universidad de Deusto
Biblioteca

fluxu obscœni humoris nomen deflecti opinantur. Non rectè inquiunt, quippe riui humoris eiusmodi spinæ cohærent, & sunt ab intestinis separati. Cæterum uiri doctissimi, aliud est de natura disertare, aliud discendi perpendere rationes. Vos humoris obscœni appellatione genitură accipitis, nos urinæ sedimenta. Docere uos id Lactantius potuit, sic scribens: & uelut de scripto antecedens aberrare, aut præpostere quippiam enuntiari haud patitur. Vena, inquit, in maribus, quæ seminum rationem continet, duplex est, paulò interior quàm illud humoris obscœni receptaculum. Et ne addubites, paulo ante mentionem de uesica fecerat. Ex caloris postremo redundantia urinæ cõsequi incontinentiam, stillicidiaq; traditur. Rhenum morbus dicitur utiq; nephritis, sæpe lapide magnitudinis uisendæ, uel in rhenum altero, uel in ureteris inorto impactoq;. A quo proue nit colico haud absimilis dolor. νεφρίτικά inde dicuntur φαρμακα. Extat apud Paulum ad rhenum uitia compositio, quæ uocatur διαπεπλυμμ. Est & rhenum affectio, quam matellæ intercutem nonnulli uocant: urinæ profluuiũ alij, aut diabeten, & διψακόν quoq;. Verum rara est hoc genus ægritudo. Sitim parit extra modum, unde dicitur dipsacos, uti auctor est Medicinæ tertio Paulus Aegineta, ut rescribamus statim, quod mutuo sumimus. Diffinitur ab eo, παχεῖα τὴν πινομένων διέξοδον: unde & διαβήτης nuncupatur, uelut transitus, ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν. Est tamen apud Aetium dipsacos, quam uoce alia sonchon dicunt lactucæ similem. Auctores sunt existimationis haud dilutæ, à quibus rhenum uitia quædam uocantur στενωσὶ, id est astricta, quũ præpedita uel non fluit urina, uel difficulter fluit: nam & astrictas febres dixit Celsus, sicut & in diffinitionibus Galenus, ubi retrimentitiorum omnium impetus inhibetur, sudoris, urinæ, pituitæ, alui. Quippe uasa Græci στενωσὶ uocant, humoris per rimas nil remittentia. In rhenum meditullio qua cingimur, partẽ eam Galenus ὀσφὺν dicit, & ἰξὼν: nostri, lumbos uocant, sed apte parum.

Vreteres uenæ, siue uranæ. De uesica, & uesicæ affectionibus. Opisthuretica, emprosthuretica, uretici. Galeni historia. Ischuria, dysuria, stranguria, immeiere: urinã facere: incõtinentes urinæ. Orionis historia fabulosa. Thrombus, grumus, paresis, pityriasis, lithiasis, uretica, chalastica, catoterica, anoterica, emetica. Caput XXI

ARhenibus autem singulas uenas colore albicantes delabi, compertum est, ad uesicam. Eas ab re ureteras, siue ὀρωὰς Græci uocant, quod per eas in uesicam, quam cystin dicunt, destillare urinam, conceperint. nam opisthuretica dicuntur retro urinam mittentia: sicut quæ ante, emprosthuretica. Qui uerò frequentius mingunt, uretici appellantur. Scribit Galenus, sibi ipsi accidisse dolorẽ uehementissimum, ut uideretur in uentre intimo terebra perforari, in eo potissimũ spacio, per quod à rhenibus ad uesicam ureteras scimus extendi. Quod eo libentius apposui, ut eorum coargueretur uanitas, qui uixisse Galenũ prodere sunt ausi, sine corporis incommodo prorsum ullo. Quæ uerò attulimus, ex libro sunt De locis affectis secundo, ubi infert, mox excretum à se grauissimo cum dolore humorem, uitreum à Praxagora nuncupatum, quod sit uitro fuso similis, aut ob frigiditatem. In uiris autem uesica rectò assidet intestino, ad sinistra uergens. In fœminis, in genitale procũbit, subiectamq; uuluam habet. Vrinæ iter in uiris spaciosius & cõpressius, ab uesicæ ceruice colem petit: in fœmina breuius pleniusq; super uuluæ se ceruicem ostẽdit. Hãc prouida, sagaxq; natura neruosam compegit, duram, tenuem quoq;, ut urinæ mordacitati sufficeret ex bilis permixtione: item, ne præter uoluntatem proflueret urina. Sunt qui ex tunica duplici concinnatam tradant, tametsi Galenus, & alicubi Auicenna, secus literis mandarunt. Sed circunlectũ uesicæ indumentum speciem præbet tunicæ duplicis: uerum id uesicam ipsam non componit. Ischuriam, id est, ἰσχουρίαν, urinæ integram uocant retẽtionem. στραγγουρίαν uerò urinę stillicidiũ: id est (ut inquit Cato) ubi lotium substillum est, id est stillatim fluit. Id & δυσουρίαν dicunt. sed proprie, ubi lotium ægrè it. Aristophanes: στραγγουμαι, χὠ γὰρ ἔφαγον καθάρσιον. Siquidem urinam supprimit cardamum: uel, ut Græce dicam, ὄρωμαι διὰ ἀδηχελικόν. Sed & πλύματος. Sunt & qui urinæ nuncupantur incontinentes Plinio. Luxatio musculi ceruicis uesicæ, id est χάλασις τοῦ βραχήλου πλύσιωσμούς: ut Aegineta inquit Paulus, uitium progignit: hi à Græcis ὑγρεῖν dicuntur ferè, id est immeiere, etiam si Persio aliud signet uerbum id. Vlpianus hosce urinã facere dicit. De urinæ uocabulo conciliatum

conciliatum item Orioni nomen, quem Candaona dicunt Bœotij, sciunt omnes. Nam quum Orieo ex Clonia non nascerentur liberi, Iupiter, Neptunus, Apollo suscepti hospitio in bouis corium urina emissa, Oriona produxerunt, quo argumento Tripatrum appellauit in Alexandra Lycophron. Insunt uesicæ item, quos medici βρόμβους, id est grumos dicunt: sed hi tamen & intestinis, uentriculo atq; thorace nonnunquam continentur. Eos animi defectio & color insequi fœdus solet. Esse autem non aliud uidetur, quàm globatus sanguis ex uasis suis effusus, qui uesicæ meatum obstruit offarcitq; quandoq;. Est enim grammaticis grumus, terræ prominentia tumulo minor. Vesicæ item affectiones Galeno sunt hæ, πάρεσις, siue resolutio. Nam & παρέντας resolutos dicimus. Fortè uero hæc fuerit urinæ incõtinentia. πιτυρίασις, quippe πίτυρον furfur est. λιθίασις, quia λίθος est lapis. ἕλκωσις, id est ulceratio, præcipue in collo, hoc est, πρὸς τῳ βραχήλῳ. Dysuriam à stranguria dispescuit Galenus idem, quoniam illa modo sit, ut præmonuimus, διαχώρεσις τοῦ οὐρεῖν: hæc uero ἀπὸ στραγγὼδους ὄρεξις. Vretica pharmaca tertiodecimo Therapeutices legimus dici sæpicule, pro ijs quæ urinam prouocent. Qua in parte Chalastica item dici quædam animaduertas, modice excalfacientia, & præfarcta corporum attenuantia, & inflandi compotem spiritum minuentia: insuper & factam digerentia inflammationem. Catoterica in libro eodem uidentur dici, quæ purgant per infernũ uentrem: sicuti anoterica, quæ per uomitum, unde & emetica uocantur.

Præcordiorum, siue diaphragmatis ratio, & nomina plura. Phrenes. Prapides. Plinij obscuritas illustratur. Hypocondria. Chartilago quid. Cap. XXII

VVm diuina prouidentia in hominis structura scienter omnia confingeret, thoracis capacitatem ad summum sapientiæ æquilibrium conformare sic adorta est, ut quum in pectore, sicuti Plato uult, mortale genus animę foret collocatum, quumq; inibi quod melius, quodq; natura deterius est, uiseretur, locum ita dispararit, ut discerniculo clariore sedes altera secerneretur, ut utrilis à reliqua, quæ ueluti fœminarum foret. Chartilaginem quippe mediam interlocauit, quæ animæ portionem fortitudinis & iracundiæ participem cõtentiosamq; parte contineret superna, ut rationi obtemperans hæc concupiscibilem pariter coerceret, tanquam ui illata, si quando rationis imperia detrectaret. Est uero membrana hæc tenuissima medio sub pulmone transuersa, uelut pectoris septum, costis & subchartilagineis, & spinæ adnexum, parte media tenue, membraneaq; exilitate contextum, atq; item uenas habens. Musculum tamen, non membranam nuncupat Galenus. Est autem musculus non aliud ferè, quàm neruis intexta caro. Septum hoc Plato, Hippocrates & Galenus phrenas item nuncupant, quod uerbum nobis mentem indicat, tanquam in prudentiæ participatum ueniant: uerum id haudquaquam sit. Sed ita dicuntur, quia adiacent ijs quæ facultatis eius expertia non sunt, ut placet Peripateticis. cordi nanq; prætenduntur, ex quo à nobis præcordia uocãtur: & à Græcis quandoq; πραικάρδια, sed & πορίζωμα, quod cinctum Theodorus transfert. Appellatur & διαφράγμα, quanquam & in naribus interseptum eodem censetur nomine. πραπίδια etiam poetæ uocant, ut scribit Eustathius, deflexo uerbo ab τοῦ πρὸ εἰδέναι, ut sit τὸ βλεπτικὸν καὶ τὸ γνωστικὸν τοῦ μέλλοντος φρόνιμον. id est prouidens, ac futura præcipiens mens. In præcordijs, inquit Plinius, fuit peculiaris causa, uicinitas alui, ne cibis supprimeretur animus, Intellige, ut animæ sentientis origo inoffensa seruetur, nec facile cibi exhalationibus distringatur, & caloris aduentitij copia. Nam & sic quoq;, ubi ex conuicinia attraxerint præcordia humorẽ calidum atq; excrementi tium, continuo mentem sensumq; perturbant. Quamobrem parte sui media tenuia sint, ut minus uaporis excipiant: nam si carne pleniore constarent, copiam uaporis & haberent & traherent. Porrò & partem hanc, inquit Aristoteles, calefactam celeriter, sensum mouere, indicat id quod titillatu euenit: diffluunt enim risu, quos titillaris, quia motus celeriter ad eum locum perueniat, qui quanquã leuiter calefacit, tamen mouet etiam præter uoluntatem diffuso spiritu ac resoluto. Facit autem cutis tenuitas, ut homo unus omnium titilletur, simul etiam quia ridet unus. Ictu in prælijs traiecta præcordia risum attulisse, proditum est, ob calorem quem moueat uulnus. Meminit doctrinæ huius Auicenna quoq; in Animalium historijs libro decimotertio, sed obscurius. Ex ijs uero lux Plinio infertur nonnulla libro undecimo. Et hæc quidem sunt de diaphragmate obseruata

ueteribus, qui balbutisse quodammodo uidentur, si spectes ea, quæ mox ingeniorũ acumina excogitarunt, quando exploratũ est obseruatione acerrima & scientissima, inspirationis & uocis, & omnium uirium corporis initia referri accepta oportere diaphragmati. Etenim corporeas potestates expansu imbecilliores effici, experimẽtis cõmonemur, sicuti contractu constipatuq; iuuari in primis. Hinc sese promit singulare præcordiorum emolumentum: quod Galeni principis artis medicæ prudentia compertum creditur. Quippe horum facultate præcipua aeris in spiritali reciprocatione comparatur ingressus, atq; item egressus; quod Cordubensi non displicuit Moysi ex Galeni doctrina in libro De lacertorum motibus. Nam lacerti facultate proprij contrahente, ubi retrahitur diaphragma, insluit spiritalis aer. Rursum ubi eiusdem uirtute diuersa expanditur, egreditur spiritus. Huic inuento suo in tantum Galenus applausit, ut in lucubratione De motibus liquidis prodendum putarit: Eam in medendi scientia indaginem uideri cæteris præstantiorem, qua perueſtigetur, quo instrumento clibanus moueatur, id est pectoris concauitas, per quam spiritus ultro citroq; commeat. Quin Galenus idem περὶ διαγνώσεως τῶν παθῶν τοῦ quinto, terminum quo thoracis pars finitur inferior, antiquiores (inquit) phrenas appellauerunt, siue simpliciter, siue quia eo inflammatione affecto, mens item oblædatur. Verum qui Platonis tempora sunt insecuti septum ipsum nominare instituerunt, etiam si Plato ueterum more phrenas uocitat. Hypocondria Græcis dicta, uelut subchartilagia, Latini præcordia item uocarũt, id est uno nomine exta in homine, sicuti interpretatur Plinius. Chartilaginem uero anatomici in anteriore hominis parte locum dicunt.

Spermatis uasa esse quinq; numero. Varices. Quæ dicantur præparatoria. Maris, & fœminæ ratio. Seminis à cerebro defluxus. Gone, id est genitura quid. Cap. XXII

QVoniam uero seminis rationem paucis attigimus, illud commonitos uelim rerum naturæ contemplationis studiosos: Conceptacula spermatica, quæ genituræ gratia sunt comparata, ex anatomicorum obseruationibus accuratis uideri quinq; numero. Et principem quidem locum habere uenas arteriasq; multifariã implicitas obuolutasq; ad testiculos tendentes, ex quo imagine quadam uarices quandoq; uocantur. Postea habentur testes ipsi, quos σπαγγώδεις, hoc est cauernosos cognominat Galenus. Tertium habet locum epididymon incumbens testiculo sub uase, quod seminarium dicunt. Et quartam obtinet sedem, quod in uiris capax est oblongumq; ac uelut sinuosum, ubi mutonem adit, in imo tamen angustius breuiusq;. Postremo est parastata seminarium interiacens & uirgam. Comprobantur hæc primo De genitura apud Galenum. Conceptacula primo à nobis loco constituta uocant παρασκευαστικά, tanquam tu dicas præparatoria, quoniam seminarium humorem ad testes deferentia præfingere, & (ut sic dicam) delineare uidentur. Duo uero sunt hæc pro testium numero. Origo autem ista: Seminarium uas dextrum à parte superna ducit initia ex aduerso rhenis dextri, ab uena concaua & arteria. Quarum altera ab hepate, à corde altera exordium sumit. Sinistrum uero non adeo ex alto profluit, sed ab uena sinistra emulgente, & ab arteria. Cæterum hac in parte illud singulari admiratione dignum, uim illam seminariam, quæ lumbari dextro, sic nanq; iuniores hosce item nuncupant meatus, inferta dextrum adit testem, hinc effici calidiorẽ, magisq; spiritosam, quoniam uenæ eiusmodi atq; arteriæ directe ab magna propagantur uena magnaq; arteria, quo fit ut sanguinem protinus concipiant depuratum, egregieq; percoctum. In sinistris uero aliter obuenit, siquidem non protinus defluit uena uel arteria ab magna itidem, ut dextra: sed ab ea quæ ad rhenes delabitur. proinde sanguine oppletur non expurgato, sed aquoso plurimũ. Quæ ratio creditur potenter efficere, ut pro decurrẽtis modo seminis, nunc mas producatur, nunc fœmina: cui calculum adijcit Galenus, à quo longius abire, in ijs præsertim, sum mè delirantis uideatur. Cæterum plura de hoc genus quæstione libro De animalium generatione quarto Aristoteles. Nonnihil & Lactantius. Astruunt porrò medicorum sagacissimi, seminariam uim in huiusce modi uasis in album demutari colorem ex sanguineo. Fieri uero ista, non in uenarũ principijs, sed in portionibus iamiam testiculis se insinuantibus, quando morula certa indigeat cõcoctio hæc. Genituræ autem modum præsignem

signem ab cerebro secerni, à Galeno traditum scio, quando cuidam salacissimo ab obitu capite dissecto, eius partis deminutio comparuit manifesta. Adnotandum uero quod in principe philosopho est obseruatum, γονὴν, id est genituram, spermatis indicare corpulentiam. At sperma generatiuum spiritum formatiuumq;, qui genituræ potentia inest, & in quem genituræ corpus resoluitur.

De utero muliebri. Item an matrix barbarè dicatur parte ista. Hystericæ mulieres. Geminorum ratio. Didymi, & didymaones quo differant. Didymæus Apollo cur. Item obiter de Branchidarum oraculo, & Philesio Apolline. Gone quid. Vnde sit sexus disparilitas. Fœtus multiplicis exempla prodigiosa. Vteri uocabula, & partes. Item de mulierum testiculis. De Eugio, & Hymene. Psyllis, & psylleis. Metrenchytæ quid. Catheteres, clysteres, otenchytæ, chorion. Ecbolia medicamina, & phthoria: atocia, ecrysis, ectrosmos, utriculi. Rhoicæ mulieres. Locarium quid. Loculatæ piscinæ, ac Laciniatæ. Locularis resina. Cap. XXIII

EOeminis uero intus eadem ferè omnia, præterq; uesicę iunctus utriculus, unde dictus uterus, quod alio nomine locos appellant, quoniam inibi nascendi consistunt initia. Hoc inquit Plinius, in reliquis animalibus uuluam. Aristoteles uero ex interpretatione Theodori, pars, inquit, uuluæ interior loci, & uterus appellatur, unde uterinos dici fratres, scimus. Ostium autem, & ceruix, matrix. Extrema plurimarum uuluarum, quæ cornua appellant, inuolui perspectum est. Græce uero Aristoteles sic, καλεῖται δὲ τούτων τὰ μὲν ὑστέρα καὶ ἀδελφούς, οὓς ἂν ἀδελφὰς προσαγορεύσι. μήτρα δὲ ὁ καυλὸς καὶ τὸ στόμα τῆς ὑστέρας Hystericas mulieres intelligunt eruditi, ab utero suffocatas. Sunt & symptomata, quæ nuncupantur ὑστερικά. Obiter, ne scioli ac nasuti, uel me, uel Theodorũ conuellere audacius pergant, non barbare matricem hac usurpari parte, quod plerisq; rentur, commonemus, quando & Iulius Solinus matricis nominat penetralia, capite tertio. Aliàs Matrix ciuitas nuncupatur, quæ metropolis Græce. Apud Tranquillum matricem arborem intelligimus, ex qua stolonum repullulat soboles multa. Sic boues dicuntur matrices Varroni: quas & fructuarias recte appellaris. Apud Palladium, matrix idem est planè quod mater. Vterus ergo hic in duos funditur sinus, qui in diuersum diffusi ac reflexi circumplicantur modo arietinorũ cornuum. Quę pars in dextram retorquetur, masculina est, inquit Lactantius: quæ in sinistram, fœminina. Horum sinuum ita distributorum auctor item Auicenna est. Qui & uicesimoprimo, tertij. Causa, inquit, geminorum seminaria prouenit copia, quando uteri sinus uterq; fuerit oppletus, & dextra quidem parte, ut plurimum, concipi mares uolunt, sinistra uero fœminas. Cui sententiæ suffragari Hippocrates uidetur, sententiarum libro quinto. Hinc porrò contingere arbitrantur sexus disparilitatem. nam si in læuam uteri portionem masculinæ stirpis genitura profundatur, marem quidem gigni, sed uolsis euiratisq; corpore ac moribus. Ediuerso quoq; comparem sortiri euentum, quod fœminini sexus seminium dextrorsum se proclinarit. Enasci quippe fœminam, quæ uiri speciem præferat in multis. ὑσφύαν δικρόαν uuluam uocant bisidam. In cæteris animantibus tot esse in uulua sinus, Auicenna probat, quot proferantur uberum papillæ. In homine autem, sicuti totum corpus didymum est, ex dextris sinistrisq;, sic & uterus. Sunt tamen quibus septem in utero cellulæ placeant, ternis dextra, sinistraq; constitutis, una modo in meditullio composita. Totidemq; posse fœtus concipi, tradunt. Serapiam Alexandrinam scribit Caius Digestorum libro tricesimoquarto, quinq; liberos uno enixam partu. Prodigiosa sunt, nec sine cunctatione proferenda, quę magnus Albertus censuit prodenda, ut prę teream quæ scribit Iulianus iureconsultus, atq; item Paulus Digestis si pars hæreditatis petatur, ubi & superfœtationẽ admittere uidetur. Scribit inquam Albertus, mulierem quandam in Germania, configuratis conformatisq; iam in utero duorum & uiginti infantium corpusculis, aborsum fecisse: aliam uero etiam septuaginta: immo, ut amplius increscat admiratio, aliam etiamnum eiecisse in peluim embryunculorum auricularis digiti magnitudine corpuscula centum & quinquaginta. Cuius rei facta fides est, tuniculis quibus obuoluebantur, conscissis. Addit quoq;, pluribus eorum affuisse dilatationis & constrictionis motũ, & signa alia uitæ complura, oculis tamen imperfectioribus.

Manuum uero,& pedum digitos fuisse ueluti capillares. Gemínos Græci nũc didymos dicunt,nunc didymaonas,eo tamen interstitio, sicuti in rhetorico adnotatum lexico est, ut sint didymaones diuaricatis seiunctisq; corporibus, didymi autem coniunctis connexisq;. Cuiusmodi fuisse Actorionas, traditum fabulis, scimus. At Didyma locum dicunt,& manteum Mileti, sacrum Ioui & Apollini, qui inde cognominatur Didymæus: uti planius iam & Plinium intelligas, & Melam Pomponium: sed & Papinio feramus opem,Thebaidos octauo:

Nec Clarias hac luce fores,Didymæaq; quisquam
Limina,nec Lycia supplex consultor adibit.

Quod autem oraculum id Branchidarum quandoq; nuncupatum, scribunt ijdem: lego quidem Didymorũ incolas dictos olim Branchidas fuisse, qui Barbaris templum prodiderint,quo nomine pœnam ueriti demigrantes in Asiam longius Branchidas,ciuitatis id est nomen,condidere,quam ueteris odio flagitij rerum potitus Alexander solo exæquarit.Branchum esse Apollinis filium,prodidere grammatici,qui fuerit ipse quoque futuri scientissimus:unde & Papinius Thebaidos tertio,

Patrioq; æqualis honori Branchus. Sunt qui eo prægnantem matrem uidisse per quietem memorent, per fauces solem insinuasse se, qui per uentrem mox eruperit. Vnde sit conciliatũ infanti nomen. Est qui putet, ab Apolline adamatum, ac ex pueri osculis Apollinem esse Philesium appellatum, unde & Philesia templa, siue à puerorum certamine.Sed ut ab diuerticulo fabulam repetamus, illud neutiq; prætereundum: In uteri lateribus introrsum haberi muliebres testiculos, paruos quidem, nec orbe pleno, sed instar sphærulæ à polis compressæ. lacent autem initio colli uterini, panniculis seorsum colligati,non ut in uiris,scroto uno contenti. Horum ratione uidetur Auicenna pronuntiasse,uterum esse generationis principium effectiuum,quoniam Galeno astipulante,ac certatim medicis omnibus, gutta mulieris actiue ad generationẽ concurrit, qua ratione fortassis Auerrois quoque uterum ita laudibus extulit,ut membrum diceret principale quodam principatus modo. Verum,ut ab grammaticis aliquid item mutuemur,uterum dicunt etiam delphyn,unde ἀδελφύς uocant fratres, qui utero prodierint eodem. Hippocrates etiam γονὼ appellauit, quod uerbum illis gentibus partim quidem fœtum signat, partim uero genitale profluuiũ: ut antè paulo prætexuimus. Vteri supernas quasdam portiunculas obliquatas, nuncupant ceræas, id est antemnas, & plectanas, hoc est retia. Vtrinq; uero habentur ὦμοι, siue humeri: postea est collum, uel trachelus, cuius os uocatur porus primus. Celsus canalem interpretatur. Quæ mox sequitur inanitas, κῶλωσις, id est sinus dicitur muliebris. Vuluam deniq; Græci nunc μήτραν dicunt, nunc ὑστέραν. Vnde sunt μητροσυγκύται organa, cuiusmodi & catheteres, id est καθετῆρες, atque item clysteres,quibus in uulua causatione sese ostentante, intro medicamina infunduntur.Ex forma eadem nuncupantur otenchytæ, id est ὠτογγκύται. Catheteras proprie fistulas in directum foratas intelligunt,quibus in uesicam medicamenta infundimus.Describitur à Galeno uulua, ἀγγεῖον λυσητέλεον. id est uas fœtũ conseruans. Insignis eius affectio est,ubi σκιῤῥᾶται, id est obdurescit.Scirrhi simile est,quod in uuluæ collo nuncupatur scleroma,id est σκλήρωμα. Habetur apud Paulum hysterica pnix,siue πνιξ, quam uertere suffocationem possumus. ἐμπνευματᾶται quandoq;,id est tumescit spiritu, ex frigiditate interdũ,aut ἐκ δυσκρίας, hoc est partionis difficultate: ore præfarcto obstipatoq;, uel etiam βρόμβε παρασφιγγωθέντος ἐν οὐτῳ, hoc est, thrombo siue malis grumum dicere, in eo amplius concreto. Inuenies item ὑστέρας πρόπτωσιν, quam recte procidentiam uuluæ dixeris. Fit in ore interdum & φύμα. Sunt eadem quoq; parte ῥαγάδες ex partione uiolenta:nam & ῥαγάδιος impetuosus dicitur.Ipsam uero pariendi molestiam difficultatem δυσκρίαν, ut significauimus uocant, uel parientis ratione, uel infantis, aut τοῦ χωρίου, crassi nimis aut prætenuis. Oblædit aer extimus quoque, caloris ui, aut frigoris. Appellatur uero χώριον, quia sit χώρημα, id est infantis alueus: aut quia χωρηγεῖ, id est suppeditat ei cibum. Embryon porrò duplex ambit tunica: interior, quæ & tenuior est, ac mollior: Amnion ab Empedocle appellatur, ut auctor est Pollux: exterior uero chorion. Intra muliebre pudendum hymen est, siue hymen integritatis argumentum. Ea uero neruosa intelligitur exilitas, quam primus conuellat congressus. Ecbolia dicunt medicamina

dicamina,eijciendo fœtui comparata, phthoria item uocant:nam atocia cõceptum præpediunt. Apud Aristotelẽ comperias, ecrysin nuncupari partus effluxum intra diem septimum. At ad quadragesimum ectrosmos dicitur. Illud sanè admiremur licet,quod prodit Dion, Psyllos esse omnes uiros, neq; enim compertam esse Psyllam fœminam. φύονται δέ, inquit, ὄφεσι ἀλλόφυλοι. Natos experiundi gratia serpentibus obiectant. Hinc doctè admodum,& scitè Psylleos nuncupamus, qui psyllos agunt quodammodo, obtrectatorum occursantes ueneno. Rhoicas mulieres uocant Græci, quibus è locis distillationes contingunt, toto se illac expurgante corpore, mensium omnino ratione diuersa. Locarium ad locos muliebres attinet nihil, sed ea uoce intelligimus, inquit Varro, quod datur in stabulo & taberna ubi consistant: unde Martialis illud liquidò explicatur, Hermes diuitiæ locariorum. In quo fluctuat Domitij sententia. Loculatæ areolæ pictorum. Et loculatæ piscinæ, ubi discluſi habentur pisces dispares, sunt apud Varronem. Dici & laciniatæ possunt, ex Columellæ octauo libro, qui lacinias uocat partes diuisim seiunctas. Locularem resinam legimus in Palladij libro tertio. Vtriculos dixit Plinius frugum tuniculas, quæ si exterantur, gluma iam nuncupatur, uel acus.

Septenarij ratione, intima corporis cõstare: item extima. De septenario paucula. Cap. XXIIII

Adijciamus porrò Macrobij ex Naturalium priore libro sententiam præclaram, qua comprobat is, humani corporis tam intima, quàm extima numeri septenarij ratione consurgere. Septem, inquit, sunt intra hominem, quæ à Græcis nigra membra uocantur, lingua, cor, pulmo, iecur, lien, rhenes duo: septem item alia cum uenis & meatibus quæ singulis adiacent, ad cibum, & spiritus reciprocrationem destinata, guttur, stomachus, aluus, uesica, & intestina principalia tria, dissipium, mesenterion, hira. Septem sunt quoq; gradus in corpore, qui dimẽsionem altitudinis ab imo in superficiem complent, medulla, os, neruus, uena, arteria, caro, cutis. In aperto item septem sunt corporis partes, caput, pectus, manus, pedesq;, & pudẽdum. Item quæ diuiduntur, nõ nisi septem compagibus iuncta sunt, ut in manibus est humerus, brachium, cubitus, uola, & digitorum nodi terni. In pedibus uerò, femur, genu, tibia, pes ipse sub quo uola est, & digitorum similiter nodi terni. Et quia sensus eorumq; ministeria, in capite natura, uelut in arce constituit, septem foraminibus sensuum celebrãtur officia, oris, deinde oculorum, narium, aurium binis. Quare numerus hic totius fabricæ dispensator est, ac dominus. Sed occurrat forte nunc aliquis, ecquid ista corporis humani structuram faciãt augustiorem? Respõdendum uerò, facere utiq;, quoniam numerus hic perfectionis plenitudinem cõtinet. Nam & Cicero septenarium esse rerum omnium nodum pronũtiat: quippe geminam uim obtinet uinciẽdi, quia ambæ partes eius uincula prima sortitæ sunt, ternarius cum una medietate, quaternarius cum duabus. Porrò is est perfectus numerus, qui ex pari cõsurgit atq; impari: nam impar numerus mas, par uerò fœmina creditur. Sed & numeralis scientiæ studiosi patris appellatione imparem censent, parem uerò matris. At dicat quis, ineſt uirtus hæc alijs item minoribus numeris. Ineſt quidem, sed ut septenarij partibus. Possem hoc loco argumentis peruincere, totam in utero infantis fabricam isto dispensari numero, necnon totam hominis uitam: sed supereſt de hac re pragmatia, ubi pleraq; attingemus. Quæ modo allata sunt, præmonstrant, dum ne cæcutiamus, diuinæ maiestatis sapientiam, à qua tot tantisq; insigniti bonis sumus, ut in delicijs esse nos, fateamur necesse sit, modo succinat unusquisq; sibi, Nosce teipsum. Nec Origenis delyramenta recipiat, Adam peccante, imaginem dei perijsse, quam sententiam, ut alia præteream, quæ non omisit Epiphanius, illud facile subruit apostoli Pauli, qui euangelicam doctrinam sua prædicatione complesse creditur, Vir comam nutrire non debet, quum gloria & imago dei sit.

Summum hominis bonum esse in deo, non in uoluptate aut potẽtia uel uirtute. Impietatis humanæ taxatio. Cap. XXV

Hæc habui de hominis præcelsa natura, quæ in literas commẽtatione iusta promerem. Ea labore nõ paruo ex diuersis cõgesta, si exactius quis paulò humanior uocarit ad librã, fatebitur (opinor) quod initio astruximus, Hominem esse miraculum magnum atq; diuinum; sed tum equidem maius

etiamnum miraculum, si tanta diuinitatis cura & prouidẽtia inenarrabili & creatus & ornatus, & singulis momentis connutritus, defensus, ad uitam uerè uitalem tota ui prouocatus, ut plerunq; fit, sensibus mancipatus obbrutescat diro peccatu prorsum, nobilitatis, & finis oblitus. Ac sacrum illud numisma non concidat modo exculcetq;, sed aggere adobruat altiore, ut scelerum labe pressus altissima uix dici arbor queat, iuxta illam ueterum sapientium animarum tropologicam transmigrationẽ. Est profecto, ut ab nostræ religionis patribus astruitur, & nos suprà attigimus, summum hominis bonum, etiam si in zonula supersit nihil, æterna, & ultramundana uita, Summum malum antithei consortium impijssimi, & mors prorogata in infinitũ. Præclare siquidem ut omnia, decimo Ethicorum philosophus: Oportet, inquit, non quod monent nonnulli, humana nos sapere, quod simus homines, nec mortalia, quia mortales, sed quoad effici potest, immortalitati ipsos nos asserere, cunctaq; efficere, ut ea degamus uita, quæ ab eo profluat, quod in nobis est præstabilissimum. Qua ratione Homerico more nuncupãtur homines θεοειδεῖς, idest deo similes, sicut mali nunc ceruis assimulantur ab eodem, nunc tygribus aut leonibus. Verum diuersi abeuntes in terrenam deuergentia quadam reflectimur naturam, hanc tractamus unam fallaciosis illecti oblaqueatiq; ambagibus, hanc cogitamus, huic inhæremus affixi, efferamurq; adeo ut persæpe quod M. Cato dicebat, Succidias humanas faciamus. Sed imperitiores miremur minus, quoniam (ut dicitur) nec Falernum canes. Inter eos qui sibi sapiẽtes uidentur, mira est de felicitate disceptatio. Nec illud perspiciunt saltem, utcũq; bellicum canant, inferãt signa, diuersam aciem impressione ualidius facta, fundant fugentq;, commori omnes perinde ac bruta. Bonumq;, ni perniciosior supereſſet animæ interitus cum æternis pœnarum cruciatibus: quãdo (uti fertur) dei summatis tesseræ nunquam nõ recte cadunt, ac illius iudicio præcipue excusso fieri impostura nequit, quoquo nos torserimus, uel Proteo multiformes magis. Nil suspici animaduertas, rapi omnes calle quidem diuerso, errore tamẽ uno, quo ab parẽte reuellimur, ueluti hac una ratione nascamur, ut uel uoluptatibus irretiti, in earum titillationes scylleum renidentes caput animamq; demergamus. Aut ui crassemur in proximum, omnia nobis corrogantes uendicantesq;: aut scientiæ inanis gloriolam captemus. Erumpere agminatim maxime uideas, qui uoluptate cuncta metiantur, nilq; habeãt ratum, nil pensum, nisi quod ex illius fuerit decretis. Siquidem eò passim ab mortalibus cõcurritur, ut Seneca inquit, ubi uoluptatis laus insonuerit. Sed pullatos nil moremur. Eudoxus philosophus, nec astrorum inscius, esse summum bonum uoluptatem, ut illi uidebatur, inde colligebat, quod eam affectarent omnia. In quam sententiam toto pede Philoxenus iuit, & ut Aristotelis monumẽta testantur, γηράντι λαρύγγα θύχειν ἔχειν, gruis collum ut haberet, exoptauit, quo diutius bibẽdi edendiq; titillatione posset perfrui. Iam passim commonentem audias,

Ite (ait) ô pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter uos, non murmura uestra columbæ,
Brachia non hederæ, non uincant oscula conchæ.

Et Persarum rex Xerxes nouæ uoluptatis repertori præmium constituit. Hinc est & Ephesiorum nobile decretum, qui (Strabone tradente) cum singularis modestiæ ac frugalitatis uirum Hermodorum eiecissent: Nemo, dixerunt, apud nos frugi sit, nemo unus excellat, uel si excelluerit, abeat. Quo nomine dignos fuisse qui singularentur omnes, pronuntiauit Heraclitus cognomento σκοτεινός, ut planè impudicos, expatratores, fures, perperos, appetones, tenebriones. ut mihi sic interim loqui permittam, nec tamen sine exemplo. Plerique etiamnum ex philosophis ita uoluptatis imaginem concipiunt, ut illã in solio statuant regio, ueluti humanarum planè reginam rerum. Quod uerò ferendum minus sit, uirtutes ei subijciunt ut famulas, nutum quoq;, ne quid indignationi desit, obseruantes, ut euestigio, quicquid uisum illi fuerit, exsequantur, tanquam illuc demum productio hominis spectet, ut cibum potumq; delectamentis implicitus percolet: ut in Quæstionibus Seneca dixit seuerissime: ac libidine omnifaria diffluat conturbetq;. Quum tamen sciant, ab Antisthene pronuntiatum, insanire se malle, quàm uoluptate deliniri. Et recte ille quidem: nam quintodecimo Punicorum apud Silium ita legimus,

Quippe nec ira deũm tantum, nec tela, nec hostes,

Quantum

Quantum sola noces animis illapsa uoluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus & atris
Circum te semper uolitans infamia pennis.

Alij uero Liuianũ illud assidue mente repetunt, & uerbis identidem ingerunt. Regnum res est inter deos hominesq; pulcherrima. Reges putant deos esse terrenos, qui ab exili tenuiq; initio coorti ad præcelsæ maiestatis instar excreuerunt emicueruntue. Quod & Anaxarcum dixisse quandoq;, proditum memoriæ est. Hinc & illud Cæsaris tyrannico spiritu tumentis in Alpium transitu: Mallem hic esse primus, quàm Romæ secundus. Equidem præfici gentibus, longe lateq; summotis omnibus, imperitare, honestissimum censeri posset, ni ita nos instrueret Seneca, Simul ista posuit cõditor mundi deus, odium & regnum. Proinde & rex ille, ubi amplius diadema expendisset: O nobilem, inquit, potius quàm felicem pannum: quid enim, ut inquit Catullus, solutis est beatius curis? Partim sunt qui resectis abdicatisq; omnibus, uirtutẽ modo amplexentur cõfoueantq;, ueluti sapiens sit planè omnia, & ut Horatius inquit,

Vno minor Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

Profecto non abnuerim esse uirtutem altum quiddam & eximium, multa undiq; splendoris luce circumfusum, si modo recta insistas uia, nec quod multis usu uenit, ὧν δὲ τὸ πρόσθεν philosopheris, ac μέχρι τοῦ λέγειν: etenim adnexum uideo superbiæ stuporem, & quod grauissimum est, insciitiam aut negligentiam eius, qui omnium est uirtutum pater & largitor. Quanti demum scientia est impietate constipata? Immo quid inauspicatius, uel ut κωφιλώτερον dicam, quæ esse fœtutina spurcior potest ac fœdior? Expende conspectius, Tument colla sapientium, riget ceruix, os obsignatur: dum intra se nescio quid cornicantur, uel stupentibus in terram oculis, ut inquit Hieronymus, tumentia uerba trutinantur, Vt si præconem addideris, incedere præfecturam putes. De deo nulla, aut rara prorsus fit mentio. Quid cum Platone mihi, quid cũ Aristotele? si laudibus perstrepunt scholæ, resonat forum, animam suppliciorum diritate distrahi audituri, ac uisuri sunt inferi? O felicitatis infelicissimum genus. Quid porrò cum felicibus æui tam breuis, immo uero nullius? Quid quod præcisa combinationum ratio in corporeis rebus, & noti coaptatio ad ignotum scita, congruaq; humanum supergreditur captum? Quo sanè argumento expressum Socrati est, uti se unum modò prædicaret scire quod ignoraret. Quando & astruit Solomon, cunctas res difficiles, ac sermone inexplicabiles. Et alius diuini uir spiritus absconditam esse profatur sapientiam, & intelligentiæ locum ab cunctorum oculis uiuentium. Quin & scientiæ profundioris Aristoteles in prima philosophia, eiusmodi nobis difficultates oboriri scribit, in natura manifestissimis, quæ nycticoraci offundantur solem inspectare tentanti. Hinc eruditorum nobilis est illa coniectatio: quum scire expetant omnes, nec frustra omnino esse appetitus queat, desyderare quenq;, ut se ignorare sciat. Quòd si plene, affatimq; assequamur, doctã prorsus nos assecuturos ignorãtiam: quo nil magnopere perfectius posse homini obtingere, quàm ut in eo quod est illi genuinum, comperiatur doctissimus. Qua in re tanto item quis censetur doctior, quanto se recognorit indoctiorem. Quæ quum ita planè sint, expergiscere infelix anima, resipisce: quid ueneris, amplius ad examẽ reuoca: quid sis, metire. Miraculum esse, te docui, & quidem diuinum, addidimus uenerandum & adorandum: docuerat, addideratq; prius Aegyptiorum regalis sacerdos Mercurius. Tu uero diuini adiectionem exhorrescis, sarcinale brutum sponte & consulta opera amplexaris, & perficis: ueluti q; graui libramento plumbi recellis ad solum. Maximũ dici miraculum mauis. Quid enim maius quàm diuinam imaginem, immortalem, tot, tantisq; luminibus illustratam, tam lato, tamq; numeroso bonorum agmine obuallatam, cœnosa semet ac rediuiua fœditate circumlinere, glomerariamq; ac sanguinariam, & uirgilianum Vcalegonta subinde referentem, ingruentis securam mali, brutum induere: dictum enim ueteribus est, hominum effigies habere animos ferarum: Illum uero omnia supereminentẽ, luminum, ac bonitatis patrem, qui nos ab angelis paulo minus deminuerat, qui uultus sui lumen signauerat super nos, aut ruditer nescire, aut per summam impietatem consertis (ut dicitur) manibus negligere? Hac ratione esse cœpit bulla hominis uita, humana omnia pul-

uis atq; umbra, Magistratuum instar, quos dicunt codicillares, qui dignitatis contenti nomine, à re absunt procul. Nec tot fuerint notariorũ puncta, quot nostrorum sunt detrimenta temporum. Nos tamen nil omnino Neuianum illud attendentes,

Pati necesse est, multa mortalem mala:

eum qui solus est, fuit, erit, liquimus, ad imaginosa reclinamus. Vitalis lux nobis erat contributa, ut per illius essentiam ueram, unicam, fœcundissimam, & nos aliquid esse inciperemus uere, unice, fœcũdissime. At nos terrena respectamus, quum animas nostras esse uoluerit præpetes deus, non inferas, uel tanquam chrysomallas oues, ceu cum Epicuro succinentes, Quod supra nos, nihil ad nos: mentis instantia et uigore hebetato. Nec aduertimus, mortalem esse hanc, & per momenta euanescentis naturæ prouinciam. Sed utinam unicus ille, uerus bonusq; summi patris, summus filius, humanæ impietatis diuino & pretij incomparabilis sanguine, in terrarum conspicua altitudine ineffabiliter profuso, expiator infinitus, ita quandoq; mentes omnium suæ claritatis fomite incendat illustretq;, ut nouum hominẽ induamus omnes, & quod abstulit peccati labes, restituat pietatis candor, qua efficiamur una uelut argentum purum putum ac emaculatũ & candefactum, nullaq; sit dies μῆρυα, ἀλλὰ μητέρες πᾶσαι: ubi iuxta prophetici afflatus proloquium in domini montem conscenderimus, in semitis eius ambulantes. Quibus etiam si fuerint uti coccus peccata nostra, dealbabuntur tamen, perinde ac nix. Deus omnipotens mirabilia facit solus, dei instrumentũ homo est, ad magnifica perpetranda accommodum. Sed tamdiu mirabilia exsequitur feliciter, quamdiu diuino morigerum se præstat artifici. Proinde bracteatum illud recinendum sæpius, Viuendum esse hodie, quando qui cras uiuit, nunquam uiuit. Quòd si hodie expetis uiuere, deo utique uiuendum, quippe in uno eo heri & cras non prorsus aliud sunt, quàm hodie. At hominũ pleriq; male uiuunt hodie, cras solum bene. Cæterum iam hinc nos ad Musarum nostrarum gustum & saliuam conferemur, eo tamen præscripto, uti respicere liceat, ne prorsum refugæ credamur, dum Cleanthis reclinemus spinas, & contorta etiam Chrysippi.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIBROS ANTIQVARVM lectionum Præfatio quinta, ad præcellentem philosophum & medicum Nicolaum Leonicenum.

Cis, opinor, uir eminẽtissime, in studiorum meorum (ut sic dicam) infantia, Ferrariæ prima moralis philosophiæ stipendia tuo me ductu & auspicijs fecisse. Quàm uero ex eo tibi multiplex eruditio tua & lectio tantumnon infinita, ingenium feracissimum, & omnium capax memoriæ thesaurus: addo etiam Græcæ Latinæq; facundiæ scientiam præsignem, quam eruditus ita es, ut excellas: hæc inquam omnia, quàm tibi me affecerint addixerintq;, sum ipse mihi testis uel locupletissimus. Sed animaduertere potuisti tu quoq;, nec enim tibi defuit unquam obseruantia mea: quæ auctior reddita in dies facturo nunc mihi publicam materiam, quicquid in literarum quasi palæstra peruigilatum ad hanc horam est, amplius expressit, aurem quodammodo peruellens, ut te ueluti clarissimum artium bonarum lumen in huiusce gloriæ, quantulacunq; ea sit, participatum clementer aduocarem. Ita enim futurum, ne officij tui & meritorum in me dilapsa uideatur memoria. Esse quidem repensionem hanc operæ leuioris, ac pedariam, nil me fallit: etiam si scruta ut uendat, scrutarius laudat: sed & quæ nec uerti uitio possit, aut debeat, quando falsa tamen mola litare creduntur, quibus defuerint thura. Te quoq; in excelsissimo doctrinarum fastigio surrectum stare, dilucet arbitror, & norunt omnes. Quo sanè nomine temeritatis agi posse mecum, animaduerto, ut qui nugalibus forsan inuentis altitudinem tuæ contemplationis ineptius obstrependo auocandoq; uidear interpellare. Etenim scitum illud est, Muscas ab aquila non cerni. Et quis agat in scæna gestum, spectante Roscio? Cæterum uir præcellens præsto mihi parte hac Platonis sententia diuini est, qua scribit is, responsum quandoq; ab Ammone, Pluris se Lacedæmoniorum aptam facere orationẽ, quam aliorum munera uel opulentissima. Quæstum tibi laudis ac gloriæ compendium

pendium ijs magnum nõ prẽmonstramus, sed pectoris intima prospicienter reseramus, ut gratum memoremq; me iam hinc noris agere discipulum, cordiq; ac memoriæ insigniter habere, qua me hilaritate, quàm miti oratione adeuntem, etiã si à sole occaso sæpius, hærentemq; exceperis assidue, Quod phaleras nil moreris, & nomina uana Catonũ, patefactis ingenuè facundeq;, quibus uelut moramentis molestioribus tenerer implicitus. Quo fit, ut quum immensa sint quæ inde tibi debeãtur, insita uerò imbecillitate pauca uel prorsum nulla queam præstare, in hoc reclinarim diuerticulum, ut procliue saltem, nec (opinor) ingenerosum animi propositum ingererem tibi, inq; memoriã cæteris darem: & quod ille apud Senecã facit, Ipsum me oblatum uellem, etiã atq; etiã comprecatus, munus istiusmodi, quale id cunq; sit, boni consulas, putesq; cæteros, etiã si amplissima contribuunt, plura tamen multo sibi relinquere. Qui ipsum se tradit, reliqui sibi facit nihil. Et fuerint hæ quidem ἀπὸ ἀγαθῆς ἀρχῆλιδος.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI ET QVINTVS.

Historia iucunda belli in Venetos gesti, qua tempestate nobis ista elucubrabantur. Cap. I

QVIDEM si alias unquã res hominum esse omnino nihil, & statu incerto, quam dicunt ἀποφορίαν, rotari omnia, concipere licuit, id clarissimum diuina potentia, nobis ista prodentibus effecit: ut si quando in dubium uenerit, Esset'ne prouidentia ulla, nunc luce constiterit clarius, uigere præpotẽs numen, cuius nutu uel minima quæq; dirigantur dispensenturq;. Quo enim tempore commentabamur ista, exortum est atrox in Venetos bellum, conspirãte in eos uniuerso occasu. In primis uerò Romanæ ecclesiæ pontifex longe clarissimus Iulius, eius nominis secundus, aduersum præpollens terra mariq; imperium spiritus erigere ausus est, reuocaturus ciuitates ecclesiastico imperio superioribus annis ui ademptas. Sed ad tantam belli molem prætenues erant animi ingentis uires: peregrinis ergo auxilijs opus uidebatur, ne uana fieret sine robore indignatio. Adiunctus igitur Maximilianus primum imperator, mox & potẽtissimi reges duo, Gallus, Hispanusq;. Aderant in Italia parati ad partes reguli aliquot, Alphonsus Ferrariæ dux, cui pater Hercules fuerat, singulari prudentia uir, & in bellicis rebus cuilibet ferè uetera comparandus. Eum nos uiuentem uidimus sæpe, nec sine admiratione præsigni, quum prouerbij uice passim tota Italia usurparetur Herculis ducis calliditas, cui plus inesset ingenij, quàm cæteris omnibus, quotquot bellandi usu censerentur ab Alpium radicibus ad fretum. Eum Veneti annum uigesimum septimum ante quàm nos hæc promeremus in literas, illato bello ex contẽtione de finibus, bona principatus parte exuerant: ademptum enim Rhodigium metropolis regionis eius, quam inter Padum Atesinq; positam Policinum uulgò dictitant, Cheronesum Græci, sed & Latini nuncupãt. Interluit Plinij testimonio nobilis Tartarus. Apparent multis locis Philistinæ fossæ uestigia, cuius est apud eundẽ mentio. durat etiamnum nomen, sed paulum modo luxatũ, qui uetustatis mos est, Pistrinam dicunt. Adempta & oppida duo iuris Rhodigini Lendenaria, & Abbatia, ademptus & agrorum numerus magnus, qui fertilitate ac frugum bonitate certant cum optimis quibusque, ut non minus uerè dici possint Italiæ sumen, q; olim Roseæ campos dixerat Vopiscus Cæsar. Iniuriæ tam insignis memoria perurgebat filium: qui paternæ uirtutis hæres quoq;, ac multis nominibus Veneto infensus, summa ui affectabat, reuulsas ab corpore uelut particulas pro uirili in integrum restituere. Affuit & Franciscus Mantuanus marchio, ut nunc loquimur, cuius maiores ijdem Veneti male mulctasse uidebantur. Affuerunt & alij, qui omnes tanquam ad commune incendium restinguendum coorti conspiratu mirabili, Venetum undiq; infestare cœperunt

runt. Gallorum rex Lodouicus Italiam ingressus copijs egregiè ad belli usus simul armis, simul ductoribus ac bellandi peritia instructis, ad quadraginta fuere hominum millia, citra Abduam fluuium ferè millibus passuum duobus consedit. Pontificis exercitus Fauentiam Rauennamq; inuasit. Venetorum copiæ ad quinquaginta hominum millia Gallis sese obiecerant. Defecerat oppidum nomine Triuisium ad Gallum. Id situm est in Abduæ ripis. Aduam uocat Polybius. Eo nomine inflammatus ira Venetus, & indignatione præceps summa ui id oppugnare adortus cepit. Vbi nullum non crudelitatis genus in oppidanos æditum, quanquam ducibus inuitis. Ciues interfecti omnes cum puberibus. Patuerũt ad libidinem uilissimi cuiusq; infeliciter natæ uirgines mulieresq;. Vicení triceníq; miseras etiam in propatulo constuprabant. Nec sacris corporibus ira pepercit uictoris. Oblatam audio CHRISTI suffixi tremendam imaginem, additis, quas tempus exigebat, luctuosis precibus. Sed cæca rabies, in suamq; surda perniciem exulcat omnia, æquatq; solo. Dictu nefas est, quod sequitur, & ipse narraturus contremisco, quod militaris impietas perficere non expauit. Conditorium sacrosancti corporis, in quo restituti omnes sumus, rapturus auarissimus miles, ineffabilis mysterij panem dicam, an uerius dei præpotentis filium profudit, ut uilius nescioquid, ac gaudio gestiẽs, quem supercælestis natura reformidat, laudant cęli, ueneratur quicquid est, humi etiam, ut opinor, liquit iacentem. Sed audi quod insecutum est, Haud ita multo interiecto tempore, discordi ab hisce belli primitijs exercitu Veneto, pars una Gallum, Prandinũ oppidum haud ita ab flumine dissitum inuadere cogitãtem, ducentis fermè ab fluuio passibus audacius adorta est inter Cassianum, Triuilium & Riuoltam siccam, id loci nomen est. Ibi commisso prælio acri, uictor Gallus, tum consilio & uiribus, tum bellicis tormentis, quæ inter uepreta mirabili arte defixerat, ad decem millia hominum confecit ex hostibus. Machinas omnes, quæ innumerabiles erant & pretiosissimæ, cepit. Captiuorum numerus, & spoliorum immensus. Tantus uerò Venetum terror incessit, ut equitatus omnis turpiter seminudus fugæ se mãdaret, tam præcipiti cursu, ut per multa millia passuum munimenta equorum, hominumq; abiecta passim uiserentur. Nec tamen incruenta stetit uictoria tunc Gallo: quinq; ferè milia desyderata. Quod si, ut prædicant plerique, ambitione resecta, Bartholomeo Aluiano, qui in hostes impressionem fecerat, comes Petilianus opem ferre non recusasset, non mediocri clade constaturam fuisse Gallo putant eius diei pugnam. Cæterum utcunq;, ab eo prælio tam improspero, tamq; ominoso, ut mox euentus docuit, insigne spectaculum cunctis gentibus de se præbuit Venetum imperium. Siquidem ueluti accisæ forent omnino uires urbis paulo antè florentissimæ, exercitum militibus conscriptis reparare, ciuitates confirmare, ualido imposito præsidio, Venetus negligere est usus. Scires altius, quàm pro specie infixum uulnus stare. Nec id ferè latuit. Nam quum accepta foret clades quartodecimo Maij, salutis anno millesimo quingentesimo nono: intra diem tertium & uicesimum amisit Venetus Italiæ principatum nõ paruũ, ad lacunas suas tãtumnon infeliciter redactus. Mira certe res fuit, tam breui spatio exui imperio, quod desudantes maiores uix annis centum, maximis artibus domi bellicq; administrata republica, ciuitati omnium nobilissimæ adieceraṇt. Admirationem augent urbes munitissimæ, quæ ueluti dato signo, ad hostem nulla prorsum ui expectata defecerunt. Arripuit ergo Gallus Cremonam, Bergomum, Brixiam, oppida multa, quæ in regionibus illis uisuntur. At imperator sedens etiamnum domi, & (quod aiunt) post principia constitutus, nec uisa omnino Italia, Vincentiam, Veronam, Patauium, ubi tunc nos ista euigilabamus, Goritiam, Tergeste, totum Iulij forum, Vtino excepto. Alia ex parte Pontifex ad uexillum reuocauit ecclesiasticum Rauennam, Fauentiam, Ariminum, Ceruiam. Ferrariensis dux Rhodigium, & reliqua eius loci summa alacritate recepit. Cedit hoc in laudem Cheronesi nostræ plurimam. Ab ea intercepta prius non desiisse Italiam Herculis ducis ingenio agitari motibus, dum possessione Venetos deturbare studet. Quin & ipsum hoc tam funestum bellum illinc parte plurima pullulasse constans opinio est. Adiecit imperio Alphonsus Montem silicis & Attestę: unde principes Attestini creduntur cognominati, quos Estenses dictitat imperitum uulgus. Id postea quàm resciuere Veneti, negotio ad senatum relato, credo, alia super aliam nuntiata clade, principes alioqui prudentissimos, & Leonardum in primis

mis Lauretanum tunc Venetiarum ducem adeo concepta uicit indignatio, ut eucstigio decerneretur, copijs omnibus quum terrestribus tum nauali bus perendum esse Rhodigium, atq; ita æquãdum solo, ut deinceps Rhodigium quæreretur Rhodigij. Cæterum ubi id amplius perpendẽtibus mox est uisum irati potius senatus consiliũm, quàm principum electissimorum sententia, antiquata statim res est. Porrò utcunq; imperatore nimio plus cessante, quum sine præsidio esset omnino Patauium, Venetus, qui paulo antè de salute publica despondere erat uisus, oblata rei benè gerendæ opportunitate, ad sextumdecimum calendas Sextiles, ad solis emersum cum delecta manu equitum leuis armaturæ prius, mox & peditum, qui cladi superfuerant, Patauium irrupit. Adeoq; inopinata res fuit, ut in foro prius diui Marci uexilla sint uisa, quàm ullus omnino hostium præsenserit aduentum. In quo mirari licet Venetorum illustrem clementiam, capta erat ui quodammodo urbs Italiæ clarissima, superfuit illis tamen altitudo animi tanta, ut citra ullam omnino cædem transacta res sit, etiam si defectione fuerant uehementer commoti, quod Venetæ urbis esse ueluti cor, Patauium uideatur. Cessere in prædam Iudæi modo, necnon domus omnes eorum, qui nouis rebus studuisse uidebantur, in quorum aliquot Venetias missos sæuitum amplius est, & certe Patauina nobilitas insequentibus temporibus, atrocissimo ex defectione conflato odio, tantumnõ ad extrema dilapsa est. Vidimus ipsi per summum terrorem milites auide proposita diripientes bona, clamores dissonos hinc inde audiebamus inuicem se uulnerantium prædatorum & fœminarum sese afflictantium, impuberumq; miserabiliter fortunam deplorantium suam. Affuit & rusticorum uis magna, quibus connitentibus maxime confecta res erat. Proinde in prædæ partem irruebat efferata illa quoq; multitudo: unde, sicuti necesse erat, tumultus obstrepebat intolerabilis, insueto præsertim, quando & incognitum erat, quo'nam progressura foret uictoris ira, expectante unoquoq; cædem, incendia, rapinas, suspendia nobilitatis Patauinæ. Sed clementius mox acta omnia. Ex Veneto exercitu uiolentius, & præter institutum grassantes plerosq;, rapientesq; uidimus gula fracta passim tota urbe propendentes, seueriss imè pœnas exigente Andrea Grito, quem tum copijs Venetus præfecerat, quicq; annis aliquot pòst dux est Venetiarum creatus, & nos patriæ nomine gratulatorium illi Panegyricum diximus. Insequenti die capta arx quoq;, deditionem faciente Leonardo Dresano Vincentino nobili, qui Imperatoris nomine Patauium fuerat ingressus. Capti ibi quoq; ciuium multi, omnes Venetias missi. Paulo pòst & Patauini alij, qui modo suspicionem aliquam de se facerent. Eodem impetu recipitur Mons silicis, Attestę, Montagnana. Contigit & mira res: plebs omnis, nõ Patauij solum, sed alibi quoque pro Veneto imperio stare, rustica turba eódem tendente. Qua etiam latenter grassante, Mantuanus marchio Franciscus rei militaris peritissimus, & imperatorijs artibus insigniter perillustris apud Insulam Scalæ, id in Veronensi agro loci nomen est, interceptus Veneto traditur, ductusq; Patauium diui Laurentij die, qui est Augusti decimus, confestim & ipse Venetias mittitur. Iussu deniq; Pontificis diu pòst liberatus, in patria se in posterum continuit. Eodem ferè tempore affuit Imperator exercitu numerosissimo Patauium expugnaturus. Erant in castris prævalidarum gentium peritissimi ac fortissimi milites, Germanus in primis, deinde Gallus, & quum ab rege tum ab Pontifice missi Hispani. Nec Italicæ uirtutis flos deerat, Hippolytus Attestinus, & idem Alphõsi Ferrariæ ducis frater, uir animi excelsi, uirtutis expertæ, ingenij semper in numerato, & rerum nouarum auidissimi eos ductabat. Erat hic quidem honore Cardinalis ac Pontifici gratissimus, sed Herculi patri similior, quàm eius loci sacris uiris, Veneto infestus in primis ex antiquarum iniuriarum memoria. Quamobrem paternis odijs nimio plus imbutus uim magnã tormentorum ad belli usus in castra conuexerat, quibus mœnia Patauina sic quatiebantur, ut stadiorum ferè trium spatio, ea urbis parte, quam Caudam uocant longam, non procumberent solum muri, sed penitus extererentur. Cæterum miro ingenio & celeritate inenarrabili Venetus introrsum militarem excitauit aggerem per totum ferè urbis ambitum, qua modo uiderentur hostes impetum daturi, die noctuq; opere cõtinuato. Adiacebat aggeri extrinsecus fossa pedum altitudine quatuor, in imo substratus erat puluis ad apprehendẽdum ignem, & omnia fumo incẽdioq; momento complenda mirificæ naturæ; sarmenta puluerem conuelabãt: si quãdo insurgeret

Universidad de Deusto
Biblioteca

geret hostis mœnia inuasurus, summa alacritate deuolabãt delectissimi pedites lanceis instructi, ac introrsum insidentes imo aggeri, qui ab ea parte acclíuis erat, maximo contemptu irruptionem operiebantur. Tantam uerò præ se ferebant animi altitudinem, ut sibi pollicerentur identidem, nihil unquam ausurum hostem quamuis audacissimum ferocissimumq;, & (quod maximum est) miro fortunæ afflatu elatum. Quin & feles lanceárum apicibus, orbe ligneo suffixo, alligabant, surrectisq; in procestrijs (sunt hæc munimenta castrensia) lanceis, iocis militaribus & inconditis hostem ad felium uenationẽ prolectabant. Vidimus nos uniuersa hæc, quumq; arderent bello omnia, & ænei globi tormentis excussi noctu magis, sed & interdiu sæpe circumuolitarent aures, & singulis horis pro aris, focis uitaq; dimicaretur, tamen etiam si terrore tum præsentium, tum iam iam ingruẽtium malorum æstuaret mẽs, omniaq; nõ simulacris, sicuti assolet plerumq;, atq; imitamentis, sed ululatibus ueris ac spirantibus quaterentur, ista commentabamur. Durauit sesquimensem ferè obsidionis calamitas. Nam repente Octobribus callendis nulla euidenti causa, conclamari uasa iussit Imperator, ac re infecta raptim transmisit Alpes. Quo tanto successu Venetus, de quo pauloantea conclamatum uidebatur, gloriari plurimum cœpit, ut qui peditum quindecim millibus, equitum leuis armaturæ millibus quatuor, grauis, seu cataphratorum non octingentis amplius, quas uires sub obsidionem ipsam mira celeritate contraxerat, hostiles copias, in quibus ferebantur peditum ad octoginta millia, equitum uiginti, summa uirtute præter omnium spem reiecisset. Fuit ea ætate siccitas adeo æstuosa, uix ut perennes suffecerint amnes. Ea res plurimum iuuisse hostes credebatur, ita ut passim militari iactaretur ioco, Deum esse Germanicarum partium. Commeatus haud ita arcti habebantur. Quòd si diutius oppugnata urbs foret, in tanta hominum multitudine haud dubiè tandẽ uentum esset ad inopię ultima. Sed hoste demigrãte, confestim laxior redijt annona. Omnino toto eo tempore terrores urbi inferebantur atroces, tanta Barbarorum multitudine circumstrepente, ac sub inde assultante. Nusquam tamen armis mœnia inuadere adortus est tam formidolosus hostis. Nec unquam ad certamiuis aleam uentum: semel tantum Hispani quidam, trecentos fuisse constat, munimẽta inuasere, quibus ferro ignique absumptis, plus deinceps minarum, quàm uis apertæ fuit. Cæterum Venetus iamiam sibi fidens animosius, ueluti interceptas urbes repetiturus per magnos imbres Vincentiæ signa intulit. A qua nullo negotio deditione facta, belli pestis Veronam petere est uisa: sed ibi maior se rerum moles ostentauit: quamobrem deflexit Venetus, Rhodigina Cheroneso recepta, uelut summa ui Ferrariam oppugnaturus, passim per edicta euocatis omnibus ad urbis opulentissimæ prædam. Aderat classis item instructissima, triremes ad uiginti, aliarum nauium numerus non paruus. Iam progressus erat nauticus exercitus aduerso Pado ad locum, quem uulgò dicunt Guardiam: uicus is est flumini adiacens, distat Rhodigio septem millibus passuum. Ac in Padi ulteriore ripa, quæ agri Ferrariensis est, militaria excitarat munimenta, tormentis omnifariam instructa. Promptissimus quisq; miles locum tuebatur. Galli uerò, qui Brixiæ, ac passim in citerioris Galliæ urbibus hybernabant, Venetorum impetu excitati Veronam citatissimi petunt, protinusq; Vincentiam inuasuros se, comminantur. Quo terrore Venetus ab instituto retractus, Leonicum petere cogitur, agri Vincentini id est oppidum. Classis interim quamuis terrestris exercitus præsidio destituta, nihilo minus suum obtinebat gradum. Præerat Angelus Triuisanus. Munimento tantum erant equites ferè mille armaturæ leuioris, & pedites totidem. Nauticus miles nulla non die Ferrariensem agrum peruagatus, ferro & igni omnia deuastabat. Bellicis terroribus squalebant uniuersa. Insederat ea res altius Alphõso duci, quàm tum præ se ferret. Sed rei bene gerendæ opportunitatem opperiebatur. Quæ ubi adesse est uisa, contractis Gallorum Hispanorumq; millibus aliquot, suis nimio plus ad omne facinus animo paratis, miro stratagemate manipulos aliquot emisit, qui munimenta inuaderent quidem, sed mox simulata fuga, retrò cederẽt, sinerentq; leuioribus se tormentis spoliari. Factum id per biduum aut triduum. Veneto inde spes crescere, hostisq; esse contemptui. At is mox infra munimẽta, ex aduerso stantis in Pado classis machinas robustissimas capacissimasq; ad fluminis aggerem impegit, ea arte, ut eo perforato, pilæ ferreæ ponderis maximi ad æquilibrium aquæ excuti possent. Adiuuabat negotium fluminis

minis incrementum, quo altiores factæ naues machinarũ ictibus facilè scopi cuiusdam modo exponebantur. Igitur ad arbitrium compositis omnibus, quicquam eorum Veneto ne suspicante quidem, dato signo, hinc munimentis signa noctu inferuntur: hinc classis impetu inenarrabili tormẽtorum ictibus peti, confringi ac comminui cœpta est: tantus uerò siue ex re inopinata, siue periculi magnitudine timor nauticos corripuit, ut passim desilirent in Padum, nec cogitatio ulla uersaret animum, præter quàm de fuga. Omnibus ergo attonitis, naues aliquot deprimuntur, inter eas insignis fuit etiam Prætoria triremis, auro splendida, & ornamentis alijs regiæ instar exculta. Eam tamen mox ducis Ferrariensis industria reuocauit in siccum, cõcinnatamq; cum quatuordecim alijs Ferrariam perduxit. Captæ item naues aliæ non paucæ. Munimenta in fluminis ripa statim expugnata. Fuit ea res Alphonso magnifica omnino, ac nescio an cuilibet ueterum par, siue ingenium cogites ipsius ducis, siue rem ab eo perpetratam, quam ex Attestinis nemo unquam sperare esset ausus. Quippe Venetum paulo antè late terra mariq; pollentem, ne torue quidem spectare sustinuisset. Accedit ornamento, hostis confessio. Palam siquidem Venetus prædicare, tot bellis mari aduersus Turcarum gentem ualidissimam gestis, non ferè unquam atrociorem cladem uno prælio reipublicę inflictam. Etiam si in Crotoniate sinu bello in Mauros siue Sarracenos triremes sexaginta cum bellatoribus tantum non absumptas, proditũ annalibus sit, quin Ligustico bello etiam multo plures. Gesta uero res est undecimo calendas Ianuarij, millesimo quingentesimo nono. Insequens annus mitescente demum ira Pontificis, Venetum ab diris liberat imprecationibus. Verum cum Gallis perseuerante nihilo minus bello, Liniacum alioqui munitissimum ab illis per proditionem intercipitur. Situm id in Atesis præripijs est. Venetijs uero remittitur dux Mantuanus, pontifici prius Federico filio obsidis nomine tradito. Hoc eodem tempore copijs ecclesiasticis quati cœpit Ferrariæ dux, conspiratu in Venetos iam dilabente, ac ciuitatem nobilissimam Pontifice repetente, quæ iuris foret ecclesiastici. Insuper & in eundem exertum anathema est. Sacrum ductabat exercitum Franciscus Maria Vrbini princeps, à quo milite infesto Mutina occupatur, mox & Ferraria oppugnari cœpta, quarto ab urbe lapide castris locatis. Regium quoq; Lepidi per deditionem captum. Obsidione premebatur & Mirandula. At quum segniter agi res uideretur, ingentis animi Pontifex Bononia digressus, contempta frigoris, ac niuium atrociore ui, castra petit, confestimq; facta deditio. Iam circumegerat se annus: quumq; munimentũ Pado adiacens ab copijs obsideretur ecclesiasticis, Bastiæ nomen loco est, expugnatis iam Lugo, Cotignola, Bagnacauallo, ex inopinato irruente Alphonso, insignis ibi accepta clades. Eodem ferè tempore Gallis suffragantibus, quod ab Pontifice dissidere cœpissent, Bononiam ingrediuntur Bentiuoli, multaq; in Pontificis dedecus excogitata. Præterq; rusticorum simul & Gallorum impetu afflictæ Venetorum copiæ cum ecclesiastico exercitu. Qua rerum prosperiore fortuna, Bentiuoli audacius Bononiæ arcem miro ingenio, & Pontificis cura haud ita pridem substructã oppugnare adorti, captam deniq; solo æquarunt. Paulo post initum fœdus est à Pontifice cum Aragonum rege Ferdinando & Venetis. Qui tota ui coorientes, ut amissa recuperarent, biennio ferè post Brixiam Gallo extorquent, atq; item Bergomum. Sed nec dum aspirante Veneto fortuna, omnibusq; in diuersum cedentibus, mox ui recipitur ab hoste Brixia, & diripitur crudelissime per maximam cædem, in sacra prophanaq; ira belli grassante. Repetitũ & Bergomum, grandi pecunia mulctatis ciuibus. Cæterum, quia historiam scribere, non est nostri instituti, iam sequestrati ab terroribus bellicis ad nostra regrediemur studia, benigne studiosis impertiẽdo, quæ per tot annos, quibus in hoc desudamus puluere, sunt intentissime obseruata nobis. Proinde initum post tanta mala cum Gallo ab Venetis fœdus prætereo: atq; item prælium atrox prope Rauennam inter Gallos Hispanosq;, quo tempore ita accisæ res Gallicæ sunt, ut paulo post accepta clade altera ab Heluetijs, Italia prorsum exigerẽtur, & hoc pontifice Iulio etiamnum superstite, cui fuerat id in uotis uel maxime. Verum prius quàm hinc diuellar omnino, patriæ meæ cladem non reticebo, quam ab Hispano milite occupatã inuadens Bartholomæus Aluianus Veneti dux exercitus, leuis armaturæ equitibus non multis, ac peditatu perexiguo cõstipatus, nocturno itinere hostibus elusis diripuit, moxq; inde sese propipiens Hispa-

o nis

nis iterum deuastandam reliquit. Quando nullum crudelitatis genus, quod edi in ciues possit, est omissum, tectis parte plurima exustis, ut agrorum depopulationem transeam, & iniunctam omnibus cõmigrandi necessitatem, ne militarem diutius feritatem & hosticam rabiem pati cogerentur, eò progressam impudentiæ, ut à miseris saccarum rubens & austerum parari sibi exigeret. Ac sunt hæc quidem bellorum stipendia, quibus pro dignitate explicandis Thucydides mutus sit, ac eo magis Salustius. Hi discordiarum intestinarum euentus, quarum atrocitate Italiæ uires conuulsæ Barbararum gentium cruentæ immanitati conterenda omnia permisere. Verum hæc non Catonis animo ferenda, sed Ciceronis potius, ac temporibus inseruiendum, petendaq; ex studijs malorum lenimenta.

Digestionum species, & secretionum. Obseruata multa de sudore. Virgilij locus explicatur. Pilorum origo. Cutis sordidæ ratio. Stegnosis quid. Psammismus. Assa sudatio. Heliosis. Xeralœphia. Interibi adnotatur quid chylus, chymus, chilus, chloe, chelæ, hemitymbium, ardalia, ardanium, hemitybium. Hemiolæ fibulæ quæ dicantur. Caput II

QVi medendi scientia imbuti aliquid in ea facultate posteris elaboratius, soli citiusq; procudendum censuerunt, non unum esse perficiendi alimenti modum animaduerterunt. Nam cõcoctionem primam in ore quidem incipere, uerum in stomacho fieri, peragi tradunt in intestinis. Secundam exordia in meseraicis ducere, fieri in hepate, perfici in crassioribus uenis. Tertiam in minutulis uenis initium habere, fieri in capillaribus, cõpleri in earundem extremitatibus. Quartam denicq; addunt alij in membrorum poris, seu meatibus. Cæterum digestione prima ex cibo fit chylus. In sequenti ex chylo, chymus. Ex Theophrasti Aristotelisq; sententia scribit Simplicis medicinæ libro primo Galenus, chymum intelligi, qui gustu deprehẽditur: chylum uerò, quod ex elemento est humido & sicco, caliditate iam percoctum. In tertia porrò ex chymorum globo humiditas quædam, nomine quidem proprio insignis nullo, uerum ἀνώνυμος dicitur, id est innominatus humor. Percoctioni autẽ postremæ suus est locus, ubi quem diximus, humor membrorum sese meatibus insinuans maturatur, eisq; perfectius assimulatur. Quam rem scitẽter anadosin uocat Galenus, quum intelligatur digestio solum, ubi in stomacho perficitur cibus. Apud Aristotelem quarto Meteororum lego digestionũ uocabula tria, πέπανσιν, ἕψησιν, ὄπτησιν. Pepansin efficit per se sumptus calor, epsesin calori combinata humectatio, optesin arescens siccitas. Iis uerò opponuntur tria, homotes, molynsis, stateusis. Cæterum uocabula hæc non ad stomachi rationem spectant, uerum ad fructus & carnes uel elixas uel assas, super qua re multa philosophus. Admonendi uerò amplius tyrunculi sunt, Chylum, si per υ psilon scribatur, ab chilo differre plurimum. Est siquidem chilus per ι, herba uel fœnum, quod scribit Aelius Dionysius, apud quem tamen per αι diphthongum comperi scriptum χαλός: unde apud Pausaniam, ἐκχλοῦσθαι, quo ferè neglectus significatur. Chilos porrò dicitur item chloe, quanquam est & Cereris cognomẽtum, cuius in Attica uisebatur templum. Chelas uerò, quod relatu dignum est, in primis lapides nuncupant marinis obiectos fluctibus, ne undarum impetu uiolentiore perpetim assultante conuellantur aggerum munimenta, uel id genus cæterorum. Dicuntur autem sic, quòd boum ungulis ferè sint assimiles. Platamonem Hippocrates saxum è mari prominens uocat, ac leuigatius. κραὰνιαι χηλῦται, in Historia septima Herodoti cassides intelligunt forcipiculatas, nimirum ungularum imagine quadam, quod genus uerbo uno χηλύματα uocant, ac intextu fiunt: nam χηλύειν implicare est. Sed redeo ad institutum. Digna relatu sunt, quæ sententias Hippocratis explicans Galenus super ijs prodidit: Cibus, inquit, non it in corpus, necq; alit, ni omni exuatur qualitate exuperanti extraneaq;. Proinde necessariæ digestiones sunt, quarum ratio triplex pro superfluitatum ratione: est enim redundantia quædam crassior & feculentior, quæ secretio est concoctionis primæ in stomacho: alia uerò aquosa est, quam sequestrat digestio secunda in urinam, estq; hepatis & uenarum, quod idem docuit De uirtutibus naturalibus secundo, & prima primi Auicenna: tertia porrò exuperantia subtilior etiamnum, quam efficit digestio tertia, seuocaturq; per sudores: qui propterea salsi sunt, quod pars quidem dulcissima leuissimaq; tota ad corpus nutrien

nutriendum assumpta est, pars autem alienissima, maximeq; inconcocta tantum absoluitur, quæ partim deorsum collapsa, & subsidens in hypostasi uocatur urina, partim in corporis summa emergens sudor est, utraque tamen salsa ob eandem causam prodeunt, quoniam portiones aqueæ terrestribus admiscentur, quod in salsis omnibus contingere, deprehensum ab eruditis est. Quòd si terrestris portio redundarit, sapor resilit amarus, si uero aquosa, insipidus. Adnotanda obiter medicæ scientiæ ratio insuper non habenda: quorum sit constitutio excellenter calida, quorumq; stomachus bilis citrinæ affluxu redundantior, hosce crassioribus alendos cibis, minime uero tenuibus, ac concoctioni obuijs, quoniam bilis potestate facillime corrumpantur hi, quod in diuersis fieri nequit. Inde minus accidit admirandum, Esse qui bubulas carnes nullo perficiant negotio, pullinas minime. Sed exorsa repeto. Hic uero non id absque perpensione transeundum, sudorem non esse perpetuo eiusdem saporis. Sudor certe capitis aut nullum emittit odorem tetrum, aut minus quàm reliqui corporis. Est enim locus capitis spirationibus opportunus, quia laxior est, etiam capillorum indicio. Loca, & quæ locis continentur, grauius nares offendunt, si præfarctis meatibus euaporationi nulla præstetur libertas. Est tamen excrementum aliud fere innominatum, quippe quod multis haud sit per cognitum, quando & nimia sui tenuitate uisum effugiat. Ab scientissimis tamẽ, quibus referat arcana omnia ingenium maxime excussum, ac ut poeta inquit, capitale, ἄσιλλος ἀεδὼς διαπνοὴ finitur, id est sensum latens expiratio: cui tamẽ insit crassioris retrimẽti nonnihil: proinde ampliorem caloris requirit uim, & fluoris impetum uiolentiorem, ne subsistat. Inde pilorum origo creditur, & cutis sordidæ ratio. Illud insigni perpensione dignum, uocari Græcis stegnosin, id est στύγνωσιν, meatuum cutis uitium, quo transmittere superuacua prohibetur: cooritur affectio id genus aut meatibus præfarctis aut constipatis addensatisq;. Densationem mysin appellant Græci, uelut conniuẽtiam. Obstructio ex lentis contingit, crassisq; retrimẽtis, si forte confertius ad cutem fuerint dilapsa. At prouenit densitas tum ab ijs quibus adest obstringendi potestas, tum ab ijs quibus refrigerãdi. Ex ijs quæ de sudorum astruximus ratione, amplius (opinor) innotuit, quo maxime argumento eminentissimus poeta, non rerum modo, literarumq; ueterum doctus, sed secretioris item doctrinæ absq; ostentationis odio peritus, falsum alicubi sudorem defluxisse, canat. Illud uero Dioclis sane absurdum uidetur, tradentis, Sudores esse præter naturã: ni medico haud ignobili efficax maxime suffragetur ratio, quippe si suo defungatur munere innatus calor, rectèq; ab natura ingestus peruincatur cibus: ita exsuperans diffletur humor, ut neutiq; sensu percipi ualeat. Quæcunq; uero uel balnei ratione uel exercitationis uel æstiui etiamnũ caloris secernimus, ex uiolentis proueniunt causis. Certe in commentatione De uiribus naturalibus, ita Galenus sanxit: Quanto ualidius intensiusq; comperiatur intimum calidum, eo amplius effugit sensum diffatio. Nec illud in hac sudorum disertatione contemnendum: quod usu quidem uenire compertius est, quàm ut probatione indigeat: sed cur ita, ambiguũ sane potest uideri. Quanto curiosius intentiusq; sudorẽ abstergere perrexerimus, tanto is demanat profluẽtius. Ratio uero esse potest, quoniam refrigerari extrinsecus contingit, si non abstergatur: fit autem id contingentis nos aeris frigore, qui quantumcunq; sentiatur calescens, dici tamen frigidus ualet nostrorũ comparatione spirituum. Suppetit ratio item altera, quod qui iam profluxit sudor cuti adhuc adiunctus, ita meatus præfarcit occupatq;, uix ut nouo pateat secretio. Promitur uero amplius in tergo sudor, quàm ante, argumẽto illo maxime, quòd in parte quidem priore intus esse cõcauum locum animaduertimus, parum ab extimo secretum, in quem corriuari sudor ualet: id in tergo fieri nequit, sed foras obtrudatur oportet. Addunt, postica diutius seruare sudorẽ posse, quia frigefiant minus, qua ratione in alijs maxime redũdat item sudor, quod frigefactari nequeat. Quid, quòd terga item corpulentiora habẽtur, proindeq; & hument amplius: necq; enim aliud caro est, quàm densatus sanguis: ut comprobat secundo De animalium generatione Aristoteles, ex frigiditate ac humiditate. Nam ossa ex siccitate ac caliditate uolunt generari. Præsto item est humentis in tergo carnis ratio ex medullæ admotione, quæ per spinam delabitur. Ea item humectandi uim habet præcipuam. Nec id contemnẽdum, quòd in postica decũbimus magis, quàm innitamur pectori stantes, maior item ibi ex brachio-

rum iactatione motus. Potrò si per se profluat sudor, spontaneus nuncupatur recte: si arte, tunc aut per harenam fit, paraturq́; : unde & Aeginetæ Paulo uocatur psammismus, nam sabulum psammos dicitur: aut est clibani desudatio, seu concamerata, qua ignis inclusi æstu prolicitur sudor, cuiusmodi assa item dicebatur: aut est insolatio, quam heliosin dicunt. Aridum sudorẽ, id est ξηρὸν ἱδρῶτα dici putat Eustathius, qui non balnei proueniat ui, sed exercitatione aut labore: sicuti xeralœphiam intelligimus citra lauacrum obunctionem factam. Sanguineum sudorem efficit constitutionis prauitas, corpore laxiore, sanguine præterea humecto, aquosó ue, ex insiti caloris imbecillitate, cuius potestate decoqui debuit, ac densere. Hanc uerò cibi plerunq́ præstat exuperãtia. Sudarium uerò est, quod Græcè hemitybium uocant: id Aegyptiũ arbitratur Pollux, & in comœdia quam mediam appellant, capsidrotium inuenio nuncupatum. Hemitybij meminit Aristophanes in Pluto. Exponit interpres, dici ita ῥάκος ἡμίτριβες λινοῦν, id est semitritum lineum pannum: uel σίκροσσον φακιόλιον, id est utrinq́ fimbriatum phaciolium. Videtur esse mendum Pollucis exemplarium: scribitur enim modo hemitymbiũ, quo uocabulo dicitur Græcis paruum sepulchrum. At hemiolias fibulas Historia quinta nuncupat Herodotus, dimidio alijs maiores. Congruit huic loco uel præcipuè quod Pherecrates scribit, quendam inducens è febre extergi se iubentem, interimq́ insusurrantem, sudorem mihi, & ardaliam σπόγγιον, id est spongia persiccato. Ardanium uerò figlinum est, inquit Pausanias, unde potant bruta, quod ante ianuam proponebatur, ab ἄρδω, quod rigo signat: sed & uas, unde aspergimur aqua templum ingressi, dici Ardanion ualet.

Saltationis laus, & origo de Græco penu. Hymnorum genera. Prosodion, hyporchema, stasimon, prosodiacum, apostolicũ, parthenion, spasinum. Aethiopum mos. Merionæ, Pyrrhi, Syracusanorum historia. Pyrrhichium. Elephantes saltationis periti. Virgilij locus enarratur. De Proteo pauca. Cap. III

SAltationis rationem non fuisse ueteribus uulgarem aut contemptibilem, argumento esse multa possunt, id uerò in primis, cærimonias nullas, aut teletas paulò antiquiores fuisse, quibus non adhiberetur saltatio, quam rem eo grauiorẽ animaduertimus quod à magnis profecta auctoribus uidetur, Orpheo uidelicet, ac Musæo, qui ut honestissimum quiddam sanxisse traduntur, cum rhythmo initiari, et saltatione. Quo factũ est, ut qui mysteria prodidissent, eos dictitarent plerique ὀρχήσασθαι, id est desaltasse: ad quod aduersus Androtionem alludens Demosthenes, ὀρχησάμενον pro eo, qui uertisset terga, posuisse uidetur. In Delo certe sacrum obibant nullum absq́ saltatione, ac musica: prodibant autem puerorum chori, tibijs, ac cithara præcinentibus, è quibus selecti peritissimi quisq́ saltabant. Eorum item cantilenæ ab saltationis usu dicebãtur ὑπορχήματα. Erant autem hymnorum genera tria, prosodion, hyporchema, stasimon. Prosodion λιτανεία, siue supplicatio dicebatur cum hymno, ubi deos adirent, ac sacrificium ad altare proferrent. Sunt qui cantum putent modo, qui dei hymnum contineat: nam & Athenienses Demetrio aduentanti pæanas concinebant, & prosodia. Genere autẽ fœminino prosodia cantus est, si musicum accedat instrumentum. Hyporchemata uerò concinebant saltantes in altaris ambitu, ubi iam igni admota forent sacra. Celebrantur cretica hyporchemata, ex Cretensium saltandi studio, uti scribit Athenæus: illis enim saltatio erat patria, κατὰ λυβιστῶν. Hyporchematicẽ saltant apud Pindarum Lacones. Communis uidetur uiris, mulieribusq́. Modi eius censentur præstantissimi, prosodiaci, apostolici, qui & parthenij dicũtur. Dici hyporchemata putant, quod inter saltandum ferè generosum quiddam seruarent, ac uirile. Mox autem, quum quiescentes canerent, uocabantur stasima. Spasinum uerò ualli nomẽ est, ijs qui Tigrin accolunt, ut scribit Dion. Cæterum ubi aram saltantes obibant, ita more condito seruabant, ut ab sinistris dextrorsum pergerent prius, zodiaci quadam imagine, cuius motus cælo diuersus appareat, ab occasu ad exortum: inde à dextris læuorsum, pro ratione cælestis uertiginis. Hæc uerò eo apposui gratius, quod ijs Maroniana sensa proferuntur in lucem, quæ illotis pedibus adeunt pleriq́ omnes, uersus sunt Aeneidos quarto,

Delon maternam inuisit Apollo,
Instauratq́ choros, mixtiq́ altaria circùm

Cretes

Cretes, Dryopesq́ fremunt, pictiq́ Agathyrsi.

Proditur memoriæ, Thesei quoq́ in Delum insulam appulsum ex Creta, inibi saltationem inisse cũ pueris, quæ Labyrinthi præferret errores, orbibus orbes impediens, apud aram κέρατωνα, ex sinistris modo compactam cornibus. Cæterum de saltatione id genus mox item aliqua. Ne uero quispiam hæc Græcis tantum in more fuisse opinetur, inuenimus Indorum gentem, quod uel Arrianus significat, quibus oriẽtem solem uenerari consuetũ est, non arbitrari plenam perfectamq́ esse numinis cõsalutationem, ni adhibita saltatio fuerit: quod & suprema tẽpestate facere, instituti ueteris fuerat, sed cum taciturnitate dei, ut opinantur ipsi, effingere conabantur choreã. Græcis uero pluribus preces tum demum perfectæ uidebantur, si inter eas manum exoscularẽtur. At Aethiopes, cum iam cecinere bellicum, inferunturq́ signa, saltant uenerabundi, nec apud illos citra saltationem excuteret aliquis sagittam, quæ tela capiti, pro pharetra instar radiorum circumponere, gentium illarum mos est. Quin eo modo inijcere sese hosti formidinem opinantur. Sed & propinqua Aegyptus saltationis mirata excellentiam, sub fabellæ inuolucro sententiam & ipsa suam uidetur non occuluisse, quando Protea illum in uarias se demutantem rerum facies, non fere alium intelligunt, quàm saltatorem eximium, ad effingendum in primis docilem, ut nunc humectam liquidamq́ exprimeret aquæ uim, nunc ignis celeritatem motus uehementia, nunc leonis feritatem, aut etiam pardalis impetũ, furoremúe: postremo etiam uirgulti flexum, & quicquid omnino collibuisset ueluti Empusa quædam, cuius ipsius decantatæ poetis deformationes. Sed rogo te, audi, quid ex Homerica item lectione ad negotiũ præsens uenari simus: hic nanq́ poetarum longe clarissimus, & literarum etiam parens, quum iucundissima homini in digitos mitteret, somnum, amorem, cantum, postremã addidit saltationem, sed præclaro distinxit epitheto, dixitq́ ἀμύμονα, ut quæ reprehensionis morsum nesciret. Sed & alibi, huic quidem à deo contributam bellandi rationem, uimq́ scribit: illi autem saltationis artificem modum & optabilem cantum. Versus Homeri sunt hi,

ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.

Ceu plane innuat, eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicaturq́ deorum pulcherrimum donum. Vbi & illud attendendum amplius, quum bifariam res distribuerit, in bellum & pacem, duo hæc tantum, ut pulcherrima, bellicis apposuisse negotijs. Verum & Hesiodus speciosissimæ laudis loco protulit, quum de Musis ita cecinit Theogoniæ initio,

Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα ποσσὶν ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐϋδμήτοιο κρονίωνος.

Quod circa fontẽ nigrũ molliculis saltant pedibus, in aræ paternæ tripudiantes ambitu. Quin Apollinẽ Pindarus orchesten dicit, id est saltatorẽ, quod & Homerici comprobarint hymni. Quinimmo etiã alicubi saltantẽ comperias Iouem, deorum, ut ueteres intelligi uoluere, principem. Propterea Socrates ille sapientissimus tantum abfuit, ut saltationem duceret uituperandam, ut inter illius documenta legamus, hanc quoq́ esse perdiscendam, uelut multum insit uenustatis in apto, concinnoq́ motu, & corporis afformatione cõposita, nec erubuit iam magno natu uir inter disciplinas serias habere saltationem. Cæterũ inquit secundo Legum Plato, reliquæ animantes sensu ordinis, inordinationisq́ suorum motuum uacant, quibus bene compositis nomen inditum est numeri, & concentus. Nos autem deos nostrarum celebritatũ comites habuimus, qui sensum numerosum, concinnum, suauem, periucundũ nobis dedere, modulos saltandiq́ genera docuere. Choros ἀπὸ χαρᾶς, id est à gaudio nominauerunt. Itaq́ primam eruditionis rationem effici Musarum & Apollinis opera, perspicuum est. Ineruditumq́ hominẽ esse, qui choreæ Musarum expers sit, eruditũ uero, qui compos eius est. Totumq́ id genus in choream, saltationemq́ & cantum distribui declaratur. Quo fit, ut qui bene eruditus est, bene cantandi saltandiq́ peritiam habeat. Ex quibus utiq́ omnibus amplius perpendenti liquere potest, saltationem haudquaquam facilium, expositorumq́ artificem uideri. Immo sicuti grauissimis proditum auctoribus est, disciplinarũ excellentium apicem attigisse, nec mulices modo, sed & rhythmices, necnon geometriæ, in primis uerophi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rũ philosophiæ tum physices, tum ethices: sed nec rhetorices expers cognoscitur, quatenus mores indicat, & affectus quos rhetores permouẽt. Verum nec à graphica seiungitur, aut plastice, quoniam harum cõcinnitatem eurhythmiamq; sibi uendicat. Sed in primis memoria præcellens in saltatore exigitur. Immo uero iuxta Calchantem Homericum scire saltatorem oportet, τὰ τ' ἐόντα, τά τ' ἐοσόμενα, πρό τ' ἐόντα: quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur, ut nil prorsus eum lateat. Caput autem summaq; saltationis est, imitationis scientia, eorum quæ conceperit enuntiatrix, obscurorum latentiumq; illustratrix. Et quod de Pericle pronuntiauit Thucydides, præcellens est saltatoris laus, nosse quod deceat, & id ipsum posse explicare. Quoniam uero imitatrix est saltatio, prima in ea uirtus perspicuitas, quam σαφήνειαν uocant, quæ in oratore desideratur in primis, ut eorum quæ exprimũtur gesticulatione ac motu, tanta sit claritas, ut nullis prorsum sit opus interpretibus. & quod Pythicum cecinit oraculum, saltantis spectatorem decet, non loquentem etiam, omninoq; mutum quodammodo audire ac intelligere. Proditum memoriæ est, quod ad præsens negotium mire facit, Cynicum Demetrium, cui uilior erat saltatio, dicere solitum, id genus artificij tibiarum uideri & fistularum parerga quædam, quando ipsum argumento cõferret nihil, motum modo adhiberet uanum, & ab intellectu seiunctum omnino. Id quum inaudisset Neronis tempestate celebris saltator, & (ut uidetur) non imprudens, nec rudis quispiam: sed multa historiarum memoria præcellens, & saltandi artifex mirus: Quæso (inquit) Demetri, ne sit onerosum, me saltantem tua præsentia honestare: idq; nullis incinentibus tibijs, aut cãtibus prorsum demulcẽtibus: mox si uideretur, id artificij exploderet allideretq;. Adnuit Cynicus. Saltauit ille Veneris adulterium & Martis, Vulcanum à sole commonitũ utriq; struentẽ insidias, illos claudi artificis fabri technis irretitos, assistentes spectaculo deos, suffusam rubore Venerem, timidius supplicantem belli deum, ac quæcunq; fabella continet. Omniaq; tam subtili, tanq; artifici gestu, tanta rerum (quod difficillimum est) perspicuitate, tanta deniq; uenustatis gratia, tamq; plausibili ingenio, ut exclamaret Demetrius, iam (ut uidetur) hilarior, plurimumq; negotio oblectatus, ἀνθρωπε, ἀκούω ἀνθρωπε, ἀκούεις, οὐχ ὁρῶ μόνον, ἀλλά μοι δοκεῖς ταῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν: Audio, ô homo, quæ facis, nec uideo solum, sed etiamnum ipsis manibus mihi uideris loqui. Confirmarunt hæc ab Cynico pronũtiata barbari regis apud Neronem non inscita uerba. Is ex Ponto ob necessitatem quãdam petierat Romam. Forte ita accidit, ut saltator idem nescio quid saltaret tam perspicue, tamq; (quimos illius erat) concinne, ut spectans modo, nec eorum quæ dicerentur quippiã audiens percipiensue, nihilominus intelligeret omnia. Igitur quum mox discessurum Barbarum benignius amplexaretur Nero, ac petere iuberet, si quid futurum usui arbitraretur, elargiturum se munifice: Plurimum me, inquit, iuueris, si saltatoris illius mihi copiam feceris. Miratus Nero, quum amplius quæreret, quid ita petere instituisset: aut cui inde rei futurum emolumento artificem duceret: Sunt, inquit is, accolæ mihi Barbari, lingua & moribus diuersi, interpretum haud fere suppetit facultas. Quòd si præsto mihi fuerit hic, & re quapiam ab illis fuerit opus, nutu ac renutu, cæterisq; sui artificij modulis, saltator mihi omnia conficiet, ut in reliquum ualere iubeam interpretes. Tantum docilis imitatio, & artifex peritia cõcinnusq; ac peragilis motus gestusue auctoritatis adeptus erat, ut nec immerito Pantomimi nomẽ Italiæ irrepserit. Lesbonax quidem Mitylenæus, honestus plane uir & bonus, saltatores χειροσόφους, hoc est manu sapientes solebat nuncupare, pergebatq; subinde ad spectacula, tanquam ex theatro melior reuersurus. Equidem inter studia reliqua hoc utiq; oblectationem spondet, illud uero emolumẽtum: at saltatio, si recte perpendas, utrunq; complectitur. Quin utilitas tanto inde uberior locupletiorq; est, quanto plausibiliorem adnexam habet uoluptatis titillationem. Propterea multa mihi uariaq; rimanti, illa uidetur ratio uerissima, una cum mundi generatione, & amore illo uetustissimo diuina quadam ui in lucem prodijsse saltationis primordia. Hanc quippe cœlestis illa præmonstrauit, & longe clarissima stellarum syderumq; chorea, errantiumq; cum inerrãtibus complexio, ac concinna prorsum societas, harmonicusq;, ac mirus ordo. Hæc si quis saltationis putet incunabula, ac exordia prima, ut reor, ab ueritate aberrarit non multum. Ea uero per ætates incrementis adaucta iustis apicem summũ attigisse pridem uidetur, ut uaria quædam res censeatur

seatur, & omnifariam coaptata, congruensq;, & bonum quoddam πολύμαθον, hoc est scientiæ multiplicis. Principem uero omniũ Rheam aiunt, oblectatã artificio, in Phrygia quidem Corybantas, in Creta uero Curetas saltare iussisse. Affuitq; inde mox emolumentum, si fabulatores libeat audire, euidens. Hæc enim illi ratio louem præstitit incolumem, proindeq; is arti præstantissimæ σωτῆρα debet, id est salutis contributæ præmium: sic enim paternos euasit dentes. Ea saltatio armata fuit, quam à Curetibus excogitatam primo, Eusebij quoq; tempora testatissimum faciũt. Erat uero gladiorum cum scutis collisio, saltabantq; bellicum quiddam & entheon. Mox uero optimus quisq;, ut maxime in Creta nobilitate putabatur excellere, ita saltrandi artificem haberi, pulcherrimum honestissimumq; censebat. Id ne quis ambigat, Merionem Homerus non utiq; suggillaturus, uerum honestare meditatus, ὀρχηστύν, id est saltatorem nũcupauit. Qua in re is adeo celebre iam indeptus erat nomen, ut non Græcis modo nota forent ea, sed & Troianis hostibus, forte quia inter bellandum non tacita quædam agilitas & concinnitas, quæ ex huius artis peritia inoleuerat, sese subinde ostentabat. Homerica uero carmina, si quis exhiberi sibi protinus expetat, hæc sunt:

Μηρίονε, τάχα κέν σε κιὼν ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν
ἔγχεϊ ἠὲ βαλὼν ἠὲ ξίφεϊ κρατερῷ.

Sunt qui Syracusis saltationem primo exortam prodant, à tyranni Hieronis immani sæuitie: qui inter alia dictu immitia, Syracusanos etiã mutuis uti colloquijs uetuerit. Quæ uero necessaria forent, pedum, manuum oculorum nutibus indicijsq; iusserit petere, unde mox saltationi exortũ peperit necessitas. Pyrrhus uero ille tantus Achillis filius, quo bellante corruisse Ilium creditur, alioqui inexpugnabile, celebratus hoc artificio usq; adeo est, ut quum speciem illi pulcherrimam adiecisset, Pyrrichium sit ab eo nuncupatum, de quo tamen plura mox. Sicuti etiam in metro pes, quanquam ab præceleri, & proinde ignea mobilitate inflecti malint alij. Nam & à pedum celeritate ipsi quoq; cõciliatum nomen Pyrrho astruunt nonnulli: quo argumento etiam Cinesias sit cognominatus. Apud Lacedemonios, qui inter Græcos diu habiti præstantissimi sunt, saltrandi studiũ non erat incelebre, quando ephebi non accuratius ὁπλομαχίαν, quàm saltationem perdiscebant. Ab Castore uero ac Polluce acceperant καρυατίζειν, id est caryatissare. Species uero ea saltationis erat, uocabulo à Caryis ducto, quæ est in Laconia ciuitas, ubi maxime exerceretur. Eiusdem porro rei studium eo usq; progressum in Thessalia, legimus, ut strenuos uiros, & in dimicãdo principes, quos uocant πωλέτας καὶ πωλαγωνιστάς, illi πωλορχηστῆρας appellarent, hoc est planipedes primos. Manifestum id ex statuarum item titulis: quas ijs, quorum strenua fuisset opera, excitabant, πωλύκλειτος πωλορχηστὴς ἡ πόλις. Et alibi, ἐλατέων τὰς εἰκόνας ὁ δεῖνα πωλορχησάμενος τὰν μαχάν. Non paruo quoq; argumento fuerint epitheta item uaria, quibus saltator eximius distinguebatur apud Græcos. Ea ut propria ipsorum lingua habentur, ideo apponere consilium fuit, quoniam uix citra fastidium audiri talata poterant. Sunt uero ex multis hæc præcipua, cuphos, elaphros, pedeticos, halticos, euarmostos, eurhythmos, euschemon, hygros, epidictícos, pantadapus, eutreptus, demagogicus, demoterpes, prochiros, tachychir. Apud Indos Arrianus scribit, elephantes quoq; saltationem doceri, & exercere. At Sybaritæ in conuiuia equos introducebant ita imbutos, ut incinentis tibiæ cantu audito, statim arrigerentur, ac pedibus ipsis prioribus, uice manuum, gestus quosdam chironomiæ, motusq; ederent ad numerum saltatorios.

Saltationum species: podismus, comus, pyrricha. Quintiliani obscuritas illustratur. Pyrsurides, pyrimachos. Virgilij locus explicatur ex Georgicis. Saltationis partes. Sicilissare quid. Pan chororum proxenus. Cap. IIII

Saltationum uero non unum fuit genus prioribus, erat siquidem in primis à cantu nuncupata emmelia, quæ tragica censebatur, sicuti cordax comica, de qua mox item paulo. Eius commeminit Arrianus in commentario Indico: sed satyricam putat, & à Libero patre in India institutam. Sicinnis ab alijs, ut scribit Athenæus, satyrica intelligitur saltatio, unde & Satyri Sicinnistæ nuncupati, quam Sicinnus excogitarit Barbarus, quãquam Cretensem intelligunt alij. Saltatores enim fuisse Cretenses, auctor Aristoxenus est. Alij à uerbo σείεσθαι, primumq; Thersippum eandem saltasse. Has sunt qui à Dionysiacis ministris excogitatas, & item nuncupatas

Universidad de Deusto
Biblioteca

patas prodidere. Enopliæ saltationes, siue armatæ, fuere pyrrhicha, theleſias item, quæ ab saltatoris nomine sic nuncupata fertur: fuit item xiphisimus, podisimusq;, nec non κώμων, id est comus, & tetracomus Herculi sacer, & bellicosus. Nam quæ comastice dicebatur, non pugna modo erat insignis, sed etiam plagis. Armatos in Panathenęis pueros saltare solitos, traditū est. Quin & Mineruæ sacrum maxime id habebatur genus, quod & catenoplion dicitur. Opla uero dici arma, nemo est qui nesciat. Interim de pyrrhicha illud non siluerim, inuētam à Laconibus uideri, nam & à Lacone Pyrrhicho inflecti nomen, Aristoxenus scribit. Bellicosa uero saltatio est, quoniam & Spartani bellaces diu sunt habiti, quorū filij ἐμβατήρια μέλη, id est embaterios perdiscebant cātus, quos & enoplios dicunt. Spartani quoq; ipsi in congrediendis hostibus Thyrtæi repetebāt poemata, uti eurhythmos cōcinnaq; fieret motio. Denicq; pyrrhicha Laconibus bellī progymnasma fuit, à quinto ætatis anno condiscentibus singulis πυρρίχιζειν, id est pyrrhicham exercere. Hinc autem aperitur Quintiliani locus ex Oratoriarum institutionū primo, de gestus institutione prima: Nam inquit, Lacedæmonios quidem etiam saltationem quandam, tāquam ad bella quoq; utilem, habuisse inter exercitationes, accepimus. Auctor Aristoxenus est, gymnopædicam exercentes (pueri in ea saltabant nudi) mox ad pyrrhicham solitos emigrare. Sunt ut meminimus, qui Curetas primum enopliam induxisse saltationem opinentur, rursum ab Cretensi ordinatam Pyrrhicho. Et in ea Thaletem primum hyporchemata concinnasse. At hyporchematicos cantus omnes, dici creticos, auctor probat Sosibius. Lectum apud Aristotelē est, omniū principem, in Patrocli pyra usum pyrrhicha Achillem, unde & inflexa nominis ratio sit. Apud Cyprios autem Prylin hanc nuncupari. Pyrrhicham dici & chironomiam, Græci scribunt. Sunt qui à Pyrrho inuentam pyrrhicham prodant, ut diximus: à qua purrhicharij rectę ab Iureconsultis nuncupantur, Digestis de pœnis libro quadragesimooctauo, quem tamen locum Græcę ignari literaturæ inuertere sibi permittunt. Sunt qui arbitrentur, Pyrrhicham, ἐκ τοῦ διὰ πυρὸς εἶναι, esse uocitatam, id est quoniā sit ignita quodāmodo saltatio σῶμα πῦρ. Est & πυρρίχη χλαμύς, ἡ πελτάριον, id est est chlamys, uel pelta parua. De Pyrrhi autem Epirotę nomenclatura Pyrrhiadę nuncupati, quos nunc Molossos appellant. Pyrsurides, ad præsens institutum pertinent nihil: sunt tamen militares eo nomine phani, id est lampades, aut obeliscolychni, etiam apud Aristotelem legimus enim ὅτι πρῶτος ὁ μακεδὼν ἐπὶ πᾶσαν τὴν μακεδονίαν κατασκευάσας μέθην συμποσίας, ἀφ' τούτων ὀξέως ἐμάνθανε τὰ παντοχῆ γινόμενα Pyrimachon dicūt in pugna ἀνίκητον, id est insuperabilē. Sed à diuerticulo fabulam repeto, ne sit superpondij nimium. Ascoliasmus saltatio erat Bacchi dicata festis, quæ uocant ascolia. Quod theatri medio utres, quos uocant ἀσκούς inflatos obunctosq;, uno tantum insilirent pede, ut delabentes risum excitarent. Hoc agere apud Græcos dicitur ἀσκωλιάζειν. Ad quod apertissime Virgilius respexit Georgicon secundo, illo uersu:

Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

quod inerudite nimis, καὶ ἀναγώγως, id est ineducate non perpendunt interpretes, negligentia prorsum fustuario digna. Aduertendum quoq;, qui uni tantum innitentes pedi saltant, quod uel tempestate nostra frequentissimū est, dici item ἀσκωλιάζειν, & saltandi modum, ascoliasmum. Sed nunc non ab utre inclinatur uocabulum, uerum ab scolon, quod impedimentum itineris signat, quod claudicantibus euenit, atq; surrectum palū. Apud Aristophanem, θερμοφοιαζούσαις est oclasma, saltatio Persica, quam & ὑγρὰν nominant. Fuit & Dionysio sacrum genus Phalicum, sicut Herculi Callinicus: nam Thraciæ gentis & Carum colabrismus. sed armata item fuerat saltatio hæc: forteq; fuerit ea, cuius meminit ἀναβάσεως sexto Xenophon, dum ita saltantes prodit, se inuicem πυκτικῶς admodum solitos ferire, demumq; qui alterū exuisset armis, exisse Sidalca incinentem, illo perinde ac mortuo plane elato. Fuit & armata saltationis species carpæa nomine: in qua, positis armis, bussequa iactabat semina, respectans subinde uelut formidine. accedebat prædator, id animaduertens bussequa, correptis armis depugnabat. Hæc uero fiebant omnia rhythmice prorsum, præcinente tibia, demumq; à prædatore colligatus sator cum bobus abducebatur. Quandoq; illum hic, uinctis à tergo manibus præ se agebat. Inuenimus & Baucismum saltatoris Bauci, Comon cognominabāt: sed mollicula

licula fuit, delicatiorq; saltatio. Inter lasciuiora genera bactriasmus est, ac apocinus, apo sisis, strobilus. Mothon uerò nautica res erat, ac onerosa. Fuit & geranos saltatio: quam nostris literis dicere gruem licet, numerosa erat saltantium turba, quadam uolantium gruum similitudine. Instituta primum saltatio fertur à Theseo apud aram Deliam, dum exitum de Labyrintho imitatur. Dipodiam legimus Laconicam saltationem: nam quæ tibijs præcinētibus exercebatur, gingras dicta est, puto quia sint tibiæ quas nuncupant gingrinas. Fuerunt item saltationes quæpiam enixiores, hecatérides & thermastrides. Verum hecateris manuum potius opera constabat: pedum uero thermastris, saltu quippe exercebatur. Eclatismata muliebres erant saltationes. Apud Laconas erat item bibasis, in qua etiamnum proponebantur præmia non pueris modo, sed puellis quoq;: saltu erat opus, interimq; nates pedibus contingere. Pinacides cur maxime dicerentur, non satis constitutum Pollux habet, an quod super tabulatis fierent, an quod tabellas manu tenerent. Ballismum dici inuenio saltationem tympanis crepitantibus, uel etiam cymbalis. Cuiusmodi Parilibus fieret Romæ, quæ mox Romæa dici cœpere, ciuitatis fortunæ templum struente Adriano. In Sicilia Ionicum saltationis genus erat Dianæ sacrum. At angelicum habitum præferebat nuntiantis aliquid. In morphasmo diuersorum animalium erat imitatio. Erat item scops seu scopias saltatio, ex colli circumlatione, quadam imitatione auis. Leo autem formidolosa fuit saltandi species. Erat sua idiotis saltatio anthema nomine, quam saltantes sic fere pronunciabant, Vbi nam mihi rosæ? ubi uiolæ? ubi apia florentia? Fuit & saltatio dicta κόσμου ἐκπύρωσις, id est mūdi deflagratio. Quæ uero dicebatur hormus, ephebis cōstabat, ac uirginibus plane hormo similis, hoc est segmento. Præcedebat quidem ephebus iuueniliter, & (ut mox in bello facturus erat, saltans: sequebatur puella decenter admodum, ut hormus is uideri posset ex modestia connexus & fortitudine. Fuit quandoq; saltatio dicta Phrygia, conuiuijs dicata & ebrietatibus. Bacchicam saltationem in Ponto & Ionia tantæ fuisse uoluptati gentibus illis Lucianus scribit, ut statutis temporibus oblíti omnium aliorum, desiderent dies totos spectantes Titanas, corybantas, satyros, bubulcos. Quod uero mireris amplius, Exercebant id genus nobilissimi quiq;, ac ciuitatum maxime principes, ad præcipuam id opinati gloriam spectare. Dicas inde Italicas Carnispriuij debacchationes prorepsisse. Nysias item saltationes Dionysiacas interpretantur, ab Nysa. Easdem & Berecynthiacas credunt. Porro ne quid prætereatur, quo hi qualescunq; Lectionum antiquarum libelli fiant adminiculatiores, legimus haud ita pridem rhetoris Vlpiani commentatiunculas in Demosthenis Olynthiacas, ubi sic adnotatum inuenimus: Cordacismus, saltationis est species turpis indecentisq;: nam saltationum aliæ quidem bellicæ sunt, ut pyrrhicha: nonnullæ uero ridiculariæ, quibus modo conciliatur risus. Iis autem in conuiuijs utuntur & theatris. Verba Vlpiani Græca sunt hæc: κορδακισμὸς ὅτιν εἶδος ὀρχήσεως ἀσχήμονος καὶ ἀπρεποῦς. τὴν γὰρ ὀρχήσεων, ἡ μὲν ὅτι πολεμικὴ, ὡς καὶ ἡ πυρρίχη, ἡ δὲ γελαστικὴ, ἣ χρῶνται θεάτροις καὶ πότοις. Harpocratio autem in uerbo cordacismus, cuius meminit in Philippicis Demosthenes: Cordax, inquit, comicæ saltationis species, sicuti Aristoxenus tradit in libro De saltatiōe tragica. Reperīt nomē & in ueteri comœdia, ut apud Nicophontem. De cordace idem fere Aristophanis interpres quod Vlpianus, κορδακίζειν Græcis turpiter saltare signat. Sunt qui putent, duo saltatorū genera Homerum nouisse, cybistateras, & sphæristas. qui sphęra uterentur siue pila, unde & sphæristica dicatur, sicuti meminit Athenæus quoq;. Aristonicum Carystium Alexandri fuisse sphæristen, prodit historia, quem ob artis excellentiam ciuitate donarint Athenienses, statua quoq; erecta. Cybistateres uidentur esse, qui in caput saltant, quod κυβιστᾶν dicunt in caput mittere. Scribit in Moralibus Plutarchus, Saltationis esse partes tres, φορὰν, σχῆμα, καὶ τὴν δεῖξιν, lationem, schema, demonstrationem. Siquidem cōsurgit saltatio ex motibus & habitibus: sicuti melos ex phthongis & diastematibus, hoc est ex uocibus & interuallis. Hic uero mansiones motuum fines sunt. Ergo φοραὶ uocant motus: schemata uero habitus, ubi Apollinis, aut Panos, aut cuiuspiam figuram, & modum effingentes, graphice formam seruant. Tertia uero res, quam δεῖξιν nominauimus, non imitationē habet, sed rerum subiectarum demonstrationem: indicant enim cælum quandoq;, aut terram, aut etiam spectatores ipsos. Androna Catanæū scribit Theophrastus, incinentem

tibijs

tibijs primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitasse, unde natum, ut σικελίζειν, id est siciliſſare, positum inuenias pro saltare. Celebrantur ab Athenæo saltationes ethnicæ, Laconicæ, Trœzenicæ, Epizephyriæ, Creticæ, Ionicæ, Mantiniacę. Est & saltatio quam modo Mauricā dicimus, cuiusmodi fere antiquis fuerat chironomia. Pana denique chororum proxenum credebāt priores, ut est apud Sophoclis scoliasten.

Iphicli in currendo agilitas mira. Hyginus uindicatur à uitio, Iphicratides quid. Iphiæ oues cur. De Melampode relatu non indigna. Perpēditur etiā Plinij locus.

Cap. V

IPhiclus, inquit Apollonij interpres, Phylaci creditur & Clymenes filius. Eum cecinit Hesiodus, tanta fuisse corporis agilitate, ac pedum celeritate, ut curreret ὐδὲ πυρίνων ἀθέρων, hoc est super triticeas aristas, nec oblæderet. Demaratus uero etiā per mare incessisse prodidit, inde natus adagio, ut Iphicli agilitatē pro celeri, inexsuperabiliq; usurpemus. Meminit Iphicli huius Argonauticon primo Apollonius eo uersu,

οὐδὲ μὴν ἰφίκλῳ φυλάκη γένι δηρὸν ἔλασσεν.

Porro adnotatu non indignum, Iphiclum ab Apollonio tradi Iasona fuisse assectatum, in Colchos cum Argonautis properantē. Id uero Hesiodus non scribit, non item Pherecydes. Commeminit quoq; Iphicli Hyginus, sed dictione luxata decurtatáue: nam de Orione sic ferme scribit: hunc Hesiodus Neptuni filium dicit, ex Euryale Minois filia natum. Concessum aūt ei, ut super fluctus curreret, perinde ac in terra, quemadmodum Phiclo datum, ut supra aristas curreret, nec eas comminueret. Tu scribe, Iphiclo, Cui inditū ex currendi potestate nomē, ueluti diceretur Iphicolos, nam ἰφι potenter signat, unde & Iphicrates quoq;, & ab eo Iphicratides, attica calciamenta, quorum in philosophica historia cōmeminit Damascius. Iphicli filios tradunt Protesilaum & Podargen. Oues Iphias ab Græcis per δυφυισμὸν dici inuenias, quæ debiles sint, καὶ ἀκ ἰσχυαί. Non prætereunda parte hac in sanitatis ratione, Galeni post Hippocratē medicorum principis placita, nostrum iuuantia propositum uel præcipue: Omnes, inquit, imbecillio re sumus cernendi potestate, si aquilarum, & lyncis acuminibus conferamur. Confusaneus quin & hebetiorq; ineſt auditus nobis, si Melāpodi. Pedibus quoq; subsultamus, si Iphiclo. Et manibus ualemus haud multum, si Milo nobis cōponatur. Quod de Melampode scribit auctor nobilis, obsecro te lector humanissime, cum Plinio conferas, libro Historiæ naturalis decimo, sic prodenti: Qui credit ista, & Melampodi profecto aures lambendo, dedisse intellectum auium sermonis dracones, non abnuet.

De Palma scitu digna. Nicolai cur dicantē. Nicolaitæ hæretici. Spadix unde. Lunā amatoribus præesse. De palmæ cerebro, & Tegyra ciuitate. Item palma, & oliua fontibus. Sudæ error, & interpretis Philostrati ac Plutarchi. Pisen quo distinguaf à Balano. Iouis balani. De Phraote pauca, cum enarratiōe Horatiani loci. Encephalos, encardios, elate, fusterna, sapinus. Palmam Aegyptijs annum indicare. Batis quid. Perirrhacides.

Cap. VI

PAlmam in Syria, & Aegypto balanos producere tanta aspectus iucunditate, ac suauitate gustus, proditum est, ut tragemata omnia, bellariaq; præcellere facile tradantur, quamuis in Græcia fructus is feratur incoctus, nec esui proinde satis gratus. Inter Phœnicobalanos autem eximie præstare, tum magnitudine, tum etiam pulchritudine, quas uocant Nicolaos, obseruatum est, de quibus ex Plinio pauca hæc ascripsimus: Sicciores, inquit, in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorū longitudinē efficiunt. Sed cur nam dicuntur Nicolai? Quæsitum id quidem diu, sed inuentum in paucis, ni Grammaticorum commenticias, & inde inanes sequi opiniones malumus. Nuper Græcum uersans exemplarium, quod uenabar, deniq; sum uisus assequi, Sic enim cōperio, Fuisse Nicolaum quendam disciplina Peripateticum, patria Damascenū, moribus suauissimis, ac prædulci quadam iucunditate, corpore procero quidem, sed non indecoro, facie paulo pleniore, interlucente grato rubore. Bene doctus quoq;: nam historiam polybiblum concinnauit, id est centum ac triginta quatuor librorū. Quo quū maxime oblectaretur Imperator Augustus, ut scribit Athenæus, eiq; afficeretur plurimum, similitudinis argumēto, balanos magnitudine

tudine præcipua, & pulchritudine Nicolaos dici instituit. Adijciunt quidam, ex Syria balanos id genus, quibus præcipue oblectaretur Imperator, Romam assidue mitti solitas. Et Xenophon prodit, Selectas Dominis balanos fuisse tum pulchritudine admirabili, tum magnitudine, uti aspectu ab electro nil prorsum differrent. Nicolaitę in sanctis literis, & Canonicis decretis ad præsens nil attinent institutū, quando eo nomine hæretici fuere, quorū & Hieronymus commeminit, ab Nicolao, qui fuit cum Stephano Diaconus. Eorum fuit dogma, Vxorum communio. Sed ad diuerticulum. Ineſt omnino arbori eiusmodi decor non ingratus, quando poetarum princeps puellæ Phæaciæ uenustatē palmæ ramo assimulare sibi Homerus permiserit. Propterea fuere qui ita arbitrarentur, In certaminibus sacris uarias quidem singillatim coronas dari, uniuersim tamen ex palma solenni quodam more consecrari, una ea de causa. Etiam si ab soliorū æquabili ordine, institutum opinentur alij, ceu certatim cooriantur, & quodammodo simul currant quadam cōtentionis imagine, idq; tacito naturæ consensu. Nam & uictoriā Græci inde dici putant νίκλω, παρὰ τὸ μὴ ἀκλῆν, à non cedendo. Alij uero, quod sit palma inter arbores cunctas macrobia maximē, id est longioris æui, sicuti Nicephororum, sic enim uictores dicunt, gloriam addecet esse perpetuā, nec unquam consenescere. Quod de palmæ uita diximus, Orphicum illud uidetur comprobare, ζῷη δ' ἰσόν ἀκροκόμοισι φοινίκῳ δρυόσι, animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porro illa ἐμπεδόφυλλον, καὶ ἀείφυλλον, quæ firmiter, ac perpetuo uirentē foliis signant, huic congruere uel maxime. Inter cæteras nanq; arbores nullam planè uidemus eadem custodientē folia, sed decussis prioribus, succrescunt alia. At palma nil, inquiunt, abijcit, & proinde constanter cognominari ἀείφυλλον potest. In rebus porro Atticis adnotatum legimus, Theseum in Delo primum posito certamine, ab sacra palma ramum auulsisse, qui & Spadix inde sit dictus. Neq; item in hac palmæ mentione illud prætereundum, in Babyloniorum literis compertum, esse palmæ arboris trecentas & sexaginta utilitates. Nec omittenda priscæ uanitatis superstitio, quia sit balanorū nucleus non modi unius. alijs enim longior, his mollior, illis durior, quibusdam etiam osseus lunatusq;: hunc potissimum quadam reliqu

Universidad de Deusto
Biblioteca

genitum Apollinem dicũt. Samus autem Delius Apollinis, inquit, natalicia in Lycia̅ referunt aliqui: in Delum alij, aut in Zosterem terræ Atticæ, nonnulli ad Bœotiæ Tegyram, unde & Tegyreius Apollo. Sed lectum & illud est. Ephesios Tiberio imperante Romam uenisse, memorãtes, non (ut uulgus crederet) Dianam atq; Apollinẽ in Delo genitos: esse apud se Cenchrium amnem, locum Ortygiam, ubi Latonam partu grauidam, & oleæ quæ tum etiã maneret, adnisam, ædidisse numina ea, deorumq; monitu sacratum nemus: quin & ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram uitauisse. Meminit post alios Strabo γεωγραφουμένων libro quarto & decimo. Ex ijs porrò quæ de palmis Syrijs & Aegyptijs attulimus, liquet opinor, cur poetæ palmiferas quandoq; in Aegypto Thebas nuncupent: curq; palmarum fructus Thebaides item Plinio dicantur, & à Papinio Thebaicæ, quod illo ex Syluis uersiculo libri quarti fine ad Plotium liquet, Chartæ, Thebaicæ ue, Caricæ ue.

Quoniam uerò de palmis agitur, scribit Plinius, in palmarum cacumine medullam haberi dulcem, quam cerebrũ uocant, meminit secundo De alimentis Galenus. Et in Præceptis sanitatis Plutarchus, prædulce quidem id tradens, uerum esse κεφαλαλγές, id est inducere capitis dolorem. Adnotandus hac parte error Sudæ manifestarius, qui in uerbo φοῖνιξ ita scribit: Porum hunc de uictus ratione interrogauit Apollonius: at is, Ego (inquit) uini tantum haurio, quantum soli prolibo, captis in uenatione uescuntur cæteri, mihi exerceri satis est, alimenta mihi sunt ex oleribus, & palmarum cerebro, ac fructibus. Hæc quidem apud Philostratum leguntur libro secundo: sed non de Poro, ut retulit Sudas, nimis hercle incuriose, nimisq; inscite: incuriose quidem, quia de Phraote Indorum rege hæc prodit Philostratus: inscite uero, quoniam per maximam temporum ignorantiam lapsus misere est, quando uixit Apollonius Domitiani tempestate. Porus autem quem fatetur ibidem Sudas cum Alexandro depugnasse, multis seculis antea, sicuti temporum historia præmonstrat apertissime. Sudam fefellit, quod paulò ante fit de Poro apud Philostratum mentio, & parte ista regem Indum nominat, qui quum sit congressus Apollonius, putauit Sudas esse ad Porum ea quoq; referenda: quum tamen paulò ante ea quæ exscripsit, testetur Philostratus Phraotem illum fuisse, Porum minime. Philostrati interpres reprehensionem nõ euadit: nam ubi Græcè scriptum ita est, τὰ δὲ ἐμὰ σιτία λωτάνας, καὶ φοινίκων ἐγκέφαλοι, ᾧ καρπὸς τῶν φοινίκων: id est cibus uero meus est olus, & palmarum cerebrum, atq; item earundem fructus. Interpres de palmarum cerebro tacuit, puto, quia inusitatum uidebatur dici in palma cerebrum. Etiam si commeminit uel Xenophon ἀναβάσεως secundo, ubi ait, Græcos milites Cyro perempto cum quo expeditionem inierant aduersus Artaxerxem, tunc gustasse primum ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος. Ac plerosq; demiratos uoluptatis inusitatam speciem, propriamq; Strabonis interpres libro decimoquinto, palmæ ἐγκέφαλον pro medulla putauit accipiendum. In ijs uero si cui mordax uideor ac uirulentus, putent eruditi mulctam dici à nobis disceptandam mox, certandamq;. Palmæ cerebrum Galenus, encephalon appellauit: encardion Dioscorides. Lectum uero apud Palladium est, Palmarum plantam dici cephalonem: elatem accipit Galenus, palmæ prætenerum germen: at fructus integumentum eo nomine intelligere Dioscorides maluit. Scire autem licet, arborum plerunq; partes distingui appellationibus. Nam ecce abietis superior portio, fusterna dicitur, ab nodorum duritia: inferiorem, sapinum uocant, siue sapineam. Vmbriam dici tribum sappiniam, auctor T. Liuius est Macedonici belli primo libro: meminit eiusdem quoq; tertio. Adnotatum Hori monumentis est, apud Aegyptios expictam palmam annum indicare, quoniam hæc arborum sola per singulos lunæ exortus unam producat Bain, ut anni fine duodecim fiant. Quo argumento & Bain præmonstrare mensem prædicant. In Collectaneorum ad agricolationem spectantium libro secundo, adnotatum comperi, castaneas dici διὸς βαλάνους: quod & libro decimo repetitum aduertas: ubi & nucem basilicam dicit auctor, quæ nuncupatur κάρυον, nucem uero Ponticam, quæ λεπτοκάρυον: cocymela, quæ Damascena: Armeniacon, quod Bericoccon. Illud aduertendũ quoq;, palmæ quam marem intelligunt, fructus φλῶ dicitur, sicut fœminæ balanus. Pfenas Aristoteles ficarios dicit culices, uelut galbas: sic enim poetæ caluos glabrosq; nuncupant, quod exposuit Sudas. Sunt & nomenclatura eadem pisces. Porro unde propendent balani

lani, uocatur κρέμνη, meminit cum Xenophonte Herodotus, ex spathe arcus sibi nonnullos confecisse prodens. Quod de palmæ cerebro scripsi, confirmatur Eustathij auctoritate, qui ita dici prodit partem in ea arbore excelsiorem, quæ dulcissima sit, proindeq; exempta uescantur indigenæ, quod Athenæi monumenta testatissimum faciunt. Quia uerò de Phraote facta nobis mentio est, dignũ perpẽsione uideri potest, ecquid Phraotem illum significarit Horatius Carminum secundo:

Redditum Cyri solio Phraoten
Dissidens plebi, numero beatorum Eximit uirtus.

Quando illius restitutionem in principatum, abs quo pater fuisset excussus, & uiri præterea singulares animi dotes, frugalitatemq;, ac in primis liberalitatem copiose exsequitur Philostratus libro secundo. Verum discrepant nõnihil tempora, quæ in digitos mittere, nunc minus uacat: iudicabũt uolentes, quando interpretum cura non satis constat sibi. Phraatem Parthorum regem legimus apud T. Liuium libro quinquagesimo nono, cum quo ab Antiocho Syriæ rege sit bellatum, Gracchanis temporibus. Perirrhacidas palmæ ramos dicunt propriè, sed ramum quemlibet accipit in Theriacis Nicander.

Laurus tacita cur: item cur lauro uterentur uaticini. Tibullus explicatur. De puella Daphne, quæ Pasiphae. Lauri contra uenenũ uis. Corydus auis. Laureum baculum gestare quid. Vbi comperta primum laurus: & cur dicta tempis, daphnides, myrta. Turiones quid. Daphnatum. Cap. VII

QVoniã uerò paulo ante poeticas perstrinximus amœnitates, in quibus multiplex interiorq; delitescit rerum scientia, quam sæpe ingenium acre, lectio uaria, iudiciũ excussum emũctumq; promit in literas, quo studiosissimus quisq; accuratius exerceatur, nec concepta semel facilitate, in utranque aurem dormiat, hic illud potissimum subnotabimus: quid ita laurus tacita sæpicule ab poetis nuncupetur, leuicula quidem res, sed non inconcinna: uerum ne absinthij plus insit huic lucubrationi, quàm decoqui possit, ac confici stomacho paulò inualidiore, ac nunc primum resumente uires ab inscitiæ diuexatione, ut adsit & mellis aliquid, simplaria non reclinabimus quandoque. Laurum igitur Apollini uaticino deo sacram, futurorum habere præsensionem quandam, creditum uulgò est. Siquidem nil crepitantius uritur, sicuti à Lucretio proditum quoque nouimus. Sed eo prior etiamnum Theocritus canit. Nam & hinc Daphne dici uidetur, uelut Eustathius interpretatur, etenim δάω intentionis uim habet, φωνᾷν uerò loqui est, ac canere. Igitur euentus rerum ex crepantis modo ueteres aucupabãtur: quod nec Porphyrium latuit: nam si crepuisset abunde ac sonantius, haud dubiè portendi felicitatem rebantur. Quod significat illo uersiculo elegiographus nobilis Tibullus:

Laurus ubi bona signa dedit, gaudete coloni.

Ediuerso si tacita deflagrasset, inauspicatissimum infelicissimumq; arbitrabantur: quod approbat etiam Propertius:

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Nam & Claudianus, uenturi præsciam laurum dixit: nisi quod opinantur plerique, lauri folia, si noctu puluillo subijciantur, ueritatem somniorum conciliare. Quod non omnino malus auctor Fulgentius non omisit. Scribit Hesiodicæ Theogoniæ interpres, Laurum γόητα πρὸς τὸν ἐνθουσιασμόν, id est efficacis esse auxilij in numinum afflatu: propterea in Cassandra Sophocles, δάφνῃ φαγὼν ὀδόντα περίπτομαι. & Lycophron, δαφνηφάγοι φοιβάζοντες λαμπῶν ὄπα. Hinc aperitur Tibulli locus de Sibylla.

Vera cano, sic usq; sacras innoxia laurus
Vescar, & æternum sit mihi uirginitas.

Ex hoc & Latinus item poeta dixit, Laurumq; momordit. Certe δαφνηφάγος dici uaticinantes scimus. Et Aphthonius, diuinationis symbolum esse laurum testatur. Dionysius item in Panegyricorũ ratione, laurum μαντικὸν φυτὸν appellat, id est uaticam arborem: sicuti Eustathius quoq;, qui & Apollinis corollam fuisse lauream scribit, quam secum tulerit Chryses in Græcorum exercitum ueniens. Lycophronis interpres in Alexandra, dici omnia putat fabulose, nisi quod chresmologi & uates futura præcinebant lauro coronati, ut quæ uireat semper, ac sit alexicaca. Vorare autem inde dicti, quoniam

diuinationum capturis alerentur fere. Quibus uero cogerẽtur numina uel recedere uel accedere, illis maxime uersibus commonemur, qui appositi à Porphyrio ita ferme Latine sonant:

Soluite serta, pedes liquidis & spargite lymphis,
Ecq; manu ramum, lauros auferte uirentis,
Linea sitcq; omnis deleta, omniscq; character.

Quod uero ad laurum etiamnũ attinet, scitu dignum illud quoq;, Daphnen puellam in arborem hanc deformatam, sicuti Mythicis placet, & cecinit Ouidius, à Spartanis fuisse diuinis cultam honoribus: sed mutato nomine Pasiphaen nuncupatam, à qua certissima æderentur oracula, quod in Agide Plutarchus scribit. Credebatur item laurus efficax aduersus uenena. Inde iactatum, ut qui se tutum approbare uellet, δαφνίνῳ diceret φορῶ βακτηρίαν, id est laureum gesto baculum. Cui fere consimile prouerbium est de corydo aue, nido gramen inferente aduersus animalium noxia, χελιδὼν χορτὸν σκολιὸν κὲν κρυπτὰ ἄγῃ ὡς. Creditur & laurus sanitatem conciliare, quo argumento lauri folia ineuntibus magistratum, calendis Ianuarijs à populo dabantur cum ischadibus, de quis suo loco. Necq; enim obturbat sacer morbus, aut dæmon, ubi affuerit laurus: sicuti nec fulmen, ubi adsit ficus. Quod ex undecimo est ἱλάσκεσθαι πρὸς γωργίας. ubi & illud comperi: Daphnem, id est laurum, dici palatium: quod quum Latinus acropolim sustrueret, inibi compertã laurum ferant. Acropoles uero nũcupabant ueteres regum καταστεγώσεις, quod ὑπὸ τὰς ἄκρας excitarentur tutelæ causa. Enotatum & id, Apollini sacram uideri arborẽ, id est soli igneo, quia igne arbor plena sit: qua ratione illam auersantur dæmones, & in uaticinijs exuritur. Daphnatum dici genus cinaræ comperi, ubi lauri fructum perforaris, & cinaræ immissum semen ita seueris. Lauri turiones quum legis, sum mas partes intellige, ac præteneras: idem in plantis item alijs. Aristophanis interpres: Lauro, inquit, sacerdotes coronabantur, & diuinaculi ἕνεκα γνώσεως τῆς τέχνης: quia esset id artis indicium, ac uelut insigne. Lauri fructus, daphnidas uocant: sicut myrrhines, id est myrti, dicunt myrta. Laura uero, id est λαυρὰ, uicum signat angustum impurumq;, & sordentia omnino loca sic nuncupantur. Nam Laureum, hoc est λαύρειον, in Attica locus erat, metallorum ferax. Diuinationem postremo ex foliorum crepitu, dum urerentur, fuisse ueteribus celebrẽ, nec idem tacuit Eustathius, sicut ex pilis quoq; quibusdam. Laurum πεπίδα in Alexipharmacis nuncupat Nicander, quoniam in Thessalia comperta fuerit primum.

Leuctrica monumẽta quæ sint, & Leuctricæ puellę. Vindicatur à uitio Plutarchi codex. Leuctra unde. Leuca quid. Alphi quid. Leuron. Leuca Gallorum quid. Cap. VIII

Leuctrica monumenta, & leuctricas item puellas in Gręca historia legimus quãdoq;. Id cuiusmodi sit, aut quam habeat rationẽ, ne quis forte solicitius quærat, opera nostra reuelabit. Scedasum, id est Σκεδασον, inuenio in libris quẽdã, qui fortuna pauper Leuctra habitabat. Vicus is est prope Thespias in Bœotia. Huic filiæ aderãt duæ Hippo & Miletia. uel (ut alij scribunt) Theano & Euexippe, à quibus nuncupata Leuctrica monumenta, quæ cauenda Spartanis, præcinuerant oracula. Siquidem puellas ibi sepeliri ex iniuria contigit, quoniam ab iuuenibus Spartanis constupratæ, moxq; interemptæ in puteum quendam sunt deiectæ. Aberat tunc Scedasus pater, à quo paulo ante comiter Spartani, rei non bonæ homines perfidiarumq; prudentiores, quàm moderationis, aut fidei hospitalis, excepti hospitio fuerant. Reuersus factum mirabatur. Salua domi erant omnia, filiæ tantum aberant. Forte domi alebatur canis. Ea, reuerso domino, subinde cursitabat ab eo ad puteum, à puteo ad dominum, uellicabatq; interim, eratq; planè simílis trahenti: suspicatus is quod erat, ad locum pergit, puellarum comperit cadauera, profusus in lachrymas, ac sese afflictans cognoscit ex uicino, bonos illos hospites pridie uisos domum ingredi. Facinus perpetratum Scedasus coniectat, Spartam confestim petit, querelas apud Ephoros depolitu rus. Eo quum excidisset & conatu & iudicatu, illis, atq; item regibus, quos etiamnum adierat, nil magnopere intendentibus, per urbis media cursu ferri cœpit, porrectis ad sole manibus, ac percussa tellure ἀνεκαλεῖτο τὰς Ἐρινύας, id est Erinnyas aduocabat, mox ad

ad filiarum tumulos seipsum confecit. Insequentibus annis, ita ducentibus fatis, in regione eadem Spartana uirtus concidit, Græciæ imperio amisso, Thebanis uictoribus, Pelopida duce ac Epaminonda, ut celeberrimum posteris nomen Leuctrica monumenta dederint. Hæc eo libentius recensui: quoniam in Plutarchi tralatione multa subsultant, & deluxata sensum non recipiunt. Nam ut præteream quod pro Scedaso Cedasus modo scribitur, quandoq; etiã Scedaphus: illud cuius nam modi est? Exercitationibus, inquit, Spartanis lacessitis, Quum historici sensus sit apud Græcos, prolatas in Spartanos execrationes diras. Meminit historiæ Hieronymus quoq; in Iouinianum libro primo. Sed puellas amissæ pudicitiæ nolentes superuiuere, mutuis concidisse uulneribus scribit. Leuctra uerò ab Leuctro indigena esse nuncupata, scribunt Græci. Leuca autem aliud est, nam eo nomine medicorum scientissimi affectionẽ intelligunt, qua in album, uel (ut Græcè dicam) ὡς τὸ λευκότροον, demutatur color, ex uiscido glutinosoq; humore pituitoso. Quædam uerò leuca, id est λεύκη, dicitur θεραπευτική, hoc est sanabilis, quædam ἀθεράπευτος, quæ curam non recipit. Internoscitur uerò hoc τῷ τὸ αἷμα τοῦ περακωτήσει, id est cutis perforatione: nam si inde prompserit se sanguis, adhiberi medela potest. Si humor lacteus, inter cõclamata recensetur. Sunt in ratione eadem alphi, id est ἀλφοί, nisi quòd mersat sese altius leuca, ut inficiantur item pili. Quanquam & alphi χρονίζοντες, id est diu perseuerantes, ima penetrant ipsi quoq;, ut hic etiam albescant pili ex pituitoso humore: nam ex melancholico nigrent alphi. Legimus in syncerioribus Herodoti codicibus, Apud Persas si ciuium quis lepra cœperit affici, aut leuca, ad urbem eum minime cõmeare, nec alijs promiscere: obtingere autem ista, quod is in solem quippiam deliquerit: si uerò in hasce causationes incidat peregrinus, illum cæteri hinc inde extrudunt. Quin & hoc argumento albas columbas nemo non abigit. Leuron, id est λεύρον ξιφος, apud Pindarum in Nemeis, sunt qui ensem interpretantur latum: at præstiterit, obliquum in plagæ impactione intellexisse. Quod ad leucam spectat, prodit Ammianus Marcellinus, non millenis passibus itinera Gallos metiri, sed leucis. Quantum uerò complectatur leuca, ex uerbis eiusdem alibi dilucet: Ad uallum, inquit, barbaricum quarta signabatur leuca, & decima, id est unum & uiginti milia passuum.

De Essæis, siue Essenis: item de Pharisæis, ac Saducæis. Aurum Iudaicum quod sit. De phylacterijs, & proselytis. Prophylace. Prophylactica medicina. Philetæris. Iudaicæ immanitatis exemplum. Marci principis dictum in eosdem. Caput IX

Iosephus Iudæus historiarum cõditor, & in eo genere auctoritatis non dilutæ, immo uerò Græcus planè Liuius, libro decimo octauo Antiquitatũ, quas ab mundi exordio repetit, fuisse Iudæis tria genera philosophorum scribit: Essæorum, Saducæorum, & postremo Pharisæorum: sed quos primo loco posui miris effert laudibus, quòd uxoribus, uino, carnibus semper abstinerent, ac ieiunium quotidianum uertissent in naturam. Philo etiam Iudæus in libro quem pro Iudæis concinnauit: Præter cæteros, inquit, quos penè innumerabiles sanctio Mosaica ad benè uiuendum concitauit, Essęi summi omnium, atq; maximi sunt, ἀπὸ ὁσιότητος, hoc est à sanctitate, sicuti mihi uidetur, nuncupati, qua ratione flatilem recipit dictio. Quorum secta non genere, sed uirtute, atq; humanitate discernitur. Itaq; nemo puer, nemo adolescens propter ætatis inconstantiam, sed uiri omnes, aut senes sunt, qui nullo corporis morbo, nulla animi perturbatione feruntur: sed hominũ soli uera perfruuntur libertate. Nemo propriũ aliquid possidet, omnibus in medio positis cõmuniter utuntur, habitant simul, & conueniunt quasi sodales, quumq; pro communi utilitate faciant, alia aliorum negotia sunt, quę impigre subeuntes peragunt certatim, non frigus, nõ calorem, non aliquam mutationem aeris formidantes. Quum à laboribus mercedem ceperint, apud quæstorem deponunt, is omnia diligenter procurat, quibus egent. Idem Philo in cõmentario, cui titulus est, Omnes studiosos liberos esse, scriptum reliquit: esse quidẽ dogmatis eius homines supra quatuor milia, Qui nec ciuitates colant, uulgi conuersationem animo plurimũ obesse, opinati. Qui seruos habeant, odere, tanquam naturæ leges transgressos, quando omnes, uelut mater, eadem genuit natura. Rationalem philosophiam uitæ non necessariam rentur. Naturalem uerò altiorẽ, quàm ut eam humana consequi ualeat na-

rura. Illam modo portionem consectantur, quæ de diuinis, & omnium agit creatione. Morali inuigilant præcipue. Triplici regula uitã transigunt, amore in deum ardentissimo, uirtutis cultu diligentissimo, charitate in proximum feruentissima. Sunt qui Essęorum nomen θεωρητικὸν, id est contemplationis studiosum significare putent. Qui mundi situm terrarũq; expingere adorti sunt, Essenos in Occidentali Iudææ parte statuunt, ab Essæis (opinor) non diuersos: nam eos sic appellat Hieronymus quoq;. Quos fugitẽt nocentes usq; quaq;, quiq; orbe toto præter cæteros maxime sint miri, sine fœmina, omni Venere abdicata, sine pecunia, palmarum socij. In diem uero ex æquo conuenarum turba renascantur, longe frequentantibus, quos uita fessos ad mores eorum fortunæ fluctibus agitat, ita per seculorũ millia gens æterna est, in qua nemo nascitur, Tam fœcunda illis, inquit Plinius, aliorũ uitæ pœnitentia est. Porro inuenimus apud auctores hisce philosophis ita esse libertatis insitam auiditatem, ut principem unum solumq; fateantur deum. Argumentum uero euidens, quod speciem mortis formidolosæ ac tetræ nullam expauescant, cognatorum negligant supplicia, amicorum interitus faciant non magni, modo ne quenquam, ut dominum cogantur agnoscere. Animas putant immortales, & de æthere subtilissimo commeantes quasi carceribus, ita corporibus implicari: ad quæ tamen, ut Chæremon narrat apud Porphyrium, ῥύμῃ id est impetu & instinctu naturali trahuntur. A corporibus uero absolutas, tanquam è longa & proinde graui seruitute, lætitia perfundi maxima, & ferri sublimes, ultraq; Oceanum degere in locis peramœnis, quæ nec imbribus pulsentur, neq; item niuibus, aut omnino ulla infestentur intemperie, quando ex Oceano suboriens Zephyrus suauissima perflet salubritate. Nihilominus pollutis animis procellosas hyemalesq; destinabant regiones. Cæterũ quia abunde multa de Essæorum institutis uidemur ingessisse, quærat forte lector curiosus, quid de Pharisæis ex mutis magistris compertum nobis sit. Proinde ut breuissime, quantum ratio patitur, omnium desyderia impleamus, de huiusmodi philosophis hæc fere obseruauimus. Mollicie ac delicijs quàm minimũ indulgẽt. Quod ratio dictarit, id demum persequuntur. Grandiores natu eximie uenerãtur, ut ne uerbo quidem læsos uelint. Fato geri omnia credunt, nihilominus arbitrij liberi potestatem non auferunt. Iudiciũ dei sentiunt futurum, nam animas astruunt immortales, sed bonas etiam in aliena emigrare corpora, improbas ad supplicia transmitti æterna. Ob hæc ipsorum dogmata populis mire grati: adeoq; de eorum uirtutibus irroborauit opinio, ut magno studio numero sa multitudo, immo uero ciuitates ad eos quandoq; confluxerint. Pharisæos nuncupatos uolunt de uitæ instituto, ut scribit Hieronymus in libro Hebraicarum traditionum in genesim: quod à cæteris abiuncti ac sequestrati purissimæ cuidam uiuendi rationi, accuratissimæq; se manciparint. Nam Phares ex Hebræorum idiomate ἀφορισμὸς interpretatur: id ualet Latine segregatio. Mores eosdẽ sequebantur καὶ οἱ γραμματεῖς, hoc est qui dicerentur Scribæ. Propriæ illorum uirtutes erant, continentia, uirginitas, νηστεία διὰ τὸ σαββάτου, id est bis in sabbato ieiunium. Pharisæorum placita apostolus Paulus uehemẽter extulisse uidetur, quam ait, ισραηλίτης εἰμι, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος: Israelites (inquit) sum, ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, lege autem Pharisæus. Porro quies toporq; ijs erat super angustis tabulis, aut etiam spinis uel lapidibus ad comprimendas corporis ac sensuum titillationes. Horum tamen proprium fuisse, Chrysostomus scribit, & in Euangelio significat Matthæus, ut decalogum in membranulis scriberent, ligarentq; in fronte, ut religionis intimæ speciẽ præberent. Eas uero membranulas Hebræorũ uocabulo dici phylateria, idem Chrysostomus prodit: quo innuitur legis cõseruatio. Meminit etiam Hieronymus. Dicuntur & ariolorũ, ac excantatorum phylateria in Gregorij Iunioris decretis: & phylateria facere, legimus in Laodicensi concilio. Prophylacæ uero in medendi usu nuncupantur præmunitiones aduersus mali uim ingruentẽ, unde est Prophylactica medicinæ pars. Sicut Therapeutice tractat præsentia, quæq; iam se promunt. Phyletæris autẽ planta est spinosior, quam & rhamnum dicunt, superius nomen Lydis frequens, ac Mysis. Sunt qui ex hoc impactam CHRISTO coronam uelint. Phylacteria scribunt alij, ut Græca censeat dictio. Saducæos uero, ut de ijs quoq; aliquid promamus, à loco ita nuncupatos putant. Horum nefaria dogmata inuulgantur hæc, Esse mortalem animã, simulq; cum corporibus interire

interire. Si quis eorum scitis renitatur amplius, obluctetur q;, putant id plausibile in primis gloriosum q;. Eorum qui in eiusmodi philosophia profecerint, mira paucitas est, discrepant inter se moribus feris, inuicem q; sunt, perinde ac in exteros, inhumani. Fatum omnifarium negant. Deum extra omnem mali patrationem inspectionem q; cõstituũt. Hæc de Iudæorum sapientibus, quæ uaria suggessit lectio, habui in præsenti, quæ dicerem. Poterant & plura, sed propositum institutum q; temperamentum fuit tenendum omnino. Cæterũ Iudaicæ immanitatis exemplum illustre ex Dione præterisse nequeo. Nam sub Traiani extrema, qui Cyrenem incolebant Iudæi, Andrea duce, Romanos, Græcos q; indiscriminatim inuadentes ita excarnificarunt, ut etiam ad mẽsam producerent, humanis in uiscera ingestis cibis. Nec satis, sanguine adhuc stillantibus intestinis præcingebantur. Cutes pro indumentis erant. Pleros q; ab imo ad summum interfecuere. Plures bestijs obiecti: alijs inter se compugnare, ac digladiari coactis. Ducenta & amplius hominum milia is abstulit furor. Qui & in Aegypto itidem est grassatus, ac Cypro, contrucidatis inibi, Artemione duce, ducentis & quadraginta hominum milibus. Vnde mox legibus sancitum, uti quauis ratione in insulam appulsus Iudæus capite plecteretur. Quum uerò Adriano item imperante defecissent, cædibus, fame, morbis, igni desolata est Iudæa omnis. Quoniam uerò quæri posse scio, cuiusmodi aurum sit quod in historia quandoq; celebratum nouimus, Iudaicum nuncupatũ: non grauabimur & hoc obiter explicuisse. Erat autem, quòd Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus prouincijs Hierosolymam exportari soleret. Propterea Flaccum Cicero scribit, edicto sanxisse, ne ex Asia exportari liceret: quod laudans etiamnum, Barbaræ superstitioni restitisse, summæ ait fuisse seueritatis. Proselytum uerò, quum audis in sacra pagina, intellige à gentilitijs ritibus ad diuinam legem tralatum transcriptum q;. Dauid: ἵνα προσήλυτον ἐφοδιάσαι, id est & proselytum peremere. Hieronymus Aquilam uocat proselytum, ac interpretem contentiosum: meminit in Euangelio Matthæus quoq;. Adnotandum uerò hoc potissimum loco Marci principis antiqui dictum. Nam Palæstinã quum transiret, Aegyptum petiturus, fœrentium Iudæorum (uti Marcellinus inquit) & tumultuantium sæpe tedio percitus, dolenter fertur exclamasse, O Marcomani, ó Quadi, ó Sarmatæ, tandem alios uobis inertiores comperi. Iudæorum uerò cognominis ratio unde prorepserit, incognitũ sibi fatetur Dion. Multa uerò, sed uanissimè, Tacitus scribit.

Cur noctu sonantius audiantur omnia. Quid palmus. Tylæ, thibe, tylas, illas, sigmos, clytos. Cur uox intro delata melius audiatur, quàm ediuerso. Aradus quid. Satyriasis. Palmare quid. Cap. x

STrepitus omnes nocturno tempore esse manifestiores, ac uocem omnem sonantiorem, non ferè quisquam est adeo impolitus, adeoq; hebeti iudicatu, qui non planè intelligat, dictante ratione, aut magistra saltẽ experiẽtia percipiat. Cur tamen ita contingat, abditam quandam perobscuram q; causam promit Epicuri schola, dum ab atomis suis reuelli nequit. Eam uerò apud Plutarchum in Symposiacis Boethus recenset, docens, rarescente aere, ac sese latius fundente inter atomos non ferè uacuum comparere. Constipante uerò se, atq; amplius coeunte, densari perinde atomos quoq; extimum q; uacuum fieri spaciosum & uelut hians. Id quod noctu obuenire, exploratissimum est, Si coniectemus, frigus cogendi arctandiq; uim habere efficacissimam. Ediuerso calorem proferendo expandere ac laxare, argumento certissimo ex ijs quæ colliquata intuemur, amplius multò sibi loci uendicare, quæ concrescentia compingũtur in angustum. Profusus igitur sonus, si obiectis corporibus occurset numerosioribus, hebescat prorsum, necesse est, reiectus aut conuulsus tardior euadat. Quòd si obicibus aut paucis aut nullis morantibus exspatietur, pertinget inoffensus auditum. Indicio esse possunt inania uasa, quæ percussa crepant sonantius, præfarcta uerò collisa incussa ue quodãmodo sonum deuorant. Compari modo & solidissima quæq; nõ ferè sonum ædunt. Quod spiraculis haud ita abundent, per quæ commeet ictus aer. Quale sentimus aurum, & saxa: quæ proinde uocantur & sunt ἰσχνόφωνα & δυσηχῆ, hoc est uocis prætenuis, & sonantia male, quod nimia prouenit densantis se corporis soliditate. Aes uerò δύφωνον καὶ λάλον, id est sonorum garrulumq;, quia sit πολύκωφον, hoc est inanitatis multæ. Cæterum sententia hæc male tibicinibus præfulta, nullis concussa arieti-

bus, leui modo agitata impulsu ruit. Neq; enim recte ad uocis rationem inanitas adducitur. Ibi silentij altitudo est, & quies profunda, ubi uacuum est, quod utiq; nec tãgi nec agitari potest: uocem autem esse nouimus sonantis incussum corporis. Et est aer uocis ipsius substantia, ac facultas. Putauit Anaxagoras, solis potestate aerẽ concitari, & quodam tremulo uibrari motu, quem παλμὸν Græci dicunt. Quãuis est Palmus quoq; neruorum & cordis, ac ægrotantium uenarum motus. Nam corporis motus cum exercitio & dolore aradus dicitur. Palmare uerbum in Columella, nil ad institutum præsens attinet, indicat tamen materiam allígare. Palmarem scrobem Palladius palmi amplitudine liquido intelligit. Palmatus paries, in Quintiliani declamatione dicitur manibus pollutis contactus, insignitusq;. Sed Anaxagoram repeto: Id uero, inquit, liquere ex minutie illorum, quæ in lumine uisuntur corpuscula, quæ uocant nonnulli τύλας. Nam tylada scimus turdorum uocari speciem minutam, quam illada dicunt alij. Est & thibe, apud Athenæum libro quarto, argentea: quo nomine intelligunt eruditi, ueluti arculam uasis reponendis, quæ plurimum erat plexilis. Quum hæc igitur obstrepant, insonentq; agitata & propulsa, & sonum eum efficiant quem dicunt σιγμὸν, præpediri uocem obscurariq;, quo minus synceriter liquidoq; ab sensorijs excipiatur. Supperit & ratio alia, sed grauior multo & plausibilior, Interdiu agitari omnia proturbariq;. Tunc enim cuncta mouet Iupiter, ut ille ait, λαοὺς ὦτι ὄρνυμ' ἐγείρων, populos excitans ad opus. Qui consurgunt, uelut ex palingenesia & regeneratione quadam noua quotidianaq; meditãtes, ut Democritus inquit. Proinde non illepide Ibycus, diluculum appellauit clyto, quod eo tempore κλύειν, hoc est audire iam, & loqui liceat. Contra uerò noctu euenit, ut interquiescant omnia, nec ullo fluctuent motu, sed compressa consopiantur. Propterea ictus propulsusq; aer integer sensorium adit, atque ita purius audiendi perficitur actus. Adnexa est huic cognata quodammodo quæstio. Nam usu uenire obseruatum fere est, qui extimi sint, si loquantur, facile ab ijs qui intus agant, audiri. Quod ediuerso non fit. Ambiguitatis huius commeminit apud eundem Plutarchum Ammonius, sed ab Aristotele exsolutã tradit, apud quem ita lectitamus: Vox, inquit, eorum qui occlusi tenentur, si extra deferatur, in amplum diffunditur, ac uelut absorpta deuoratur: quæ uero intro perducatur, non ita. Siquidem ex amplo corriuata in arctum conseptumq; seruatur contineturq;, & ueluti conualle delata sensum perspicue attingere animaduertit. Quod de palmo dicebamus paulo ante, scire obiter licet, recentiores Græcorum medicos statuisse, genitalis palmon intelligi satyriasim: quod malum, Galeno in Diffinitionum commentario tradente obtingit, mutone arrecto intentoq;, necnon particulis adiacentibus, cum seminis quandoq; uoluptaria profusione, quandoq; uero & mentis consternatione, ac distentione neruorum.

Iulæ uoces in Lactantio quæ sint. Iulos quid, & ulos, ule: epuletica, & iuli des. Hycca quid, & melos. Melici poetæ. Item qui harmonici, & qui canonici: canon, ac canonium. Stathmides. Concentuum species aliquot. Antletæ qui: item himonia, himeum, tenellus, niglaros. Tributorum genera, collecta talea, indictio, oblatio. Tenerus. Tenericus campus. Ismeniũ manteum. XI

QVando uero de uocibus agitur, ecce succurrit mihi Lactanij carmen, Phœnicis argumento, non utiq; inamœnum, sed quod scriptoris eius genuinam sapiat facundiam, ingenijq; præferat facilitatem haud aspernabilem. In eo Iulæas uoces, ut præsuaues ac prædulces nominari obseruauimus: sed cur ita, non fere perspicuum puto: nisi quod ad Simonidem cognomẽto Melicum ex carminis iucunditate, ut Sudas arbitratur, referri posse non inficiabitur, qui hoc genus scitamentis aures habeat pertritas, cuiq; non sit cornea fibra. Siquidem fuit Iulis insulæ Ceæ oppidum, in quo Simonides feratur natus. Quod ex Strabone didicimus, & antea cecinerat Theocritus. Sed coactũ nimis ac uiolentum forsan rebitur id, cuius item auris acrioris lota aceto sit. Magisq; multo arrisurum putabit, quod scribit Apollodorus: Cantilenam in luctibus celebrem dici lalemon, in hymnis uero Iulon. Quæ de hominibus sic nominatæ comperiantur: sicuti à messoribus usurpabatur Iytiersas. Habitauit autem Celænas Phrygiæ Lytiersas, Midæ quidem filius, sed nothus, ex quo ut messor præstãs celebretur in Phrygia; meminit Theocritus, & exposuit interpres. Sed nec præterijt Pollux

lux, qui & Iulon itẽ recognoscit. In libro De Pæanibus auctor est Samus Delius, hordei manipulos per se solos ἀμάλας nuncupari, congestos autem ex alijs compluribus ulos dici & Iulos: Cererem quoq; nũc quidem uocari Chloen, nunc autem Iulo, id est ἰουλώ, Proinde ex Cereris inuentis, & fructus ipsos, & in deam concinnatos hymnos, ulos appellant, & Iulos. Sunt qui lanas tractantiũ esse cantilenam putent. Vle obiter, id est οὐλή, cicatrix est: unde epulotica & synulotica medicamenta, quis inducí cicatrix ualet. Iulos etiam Proserpinæ congruere arbitrantur. Nam Iulides, apud Oppianum primo ἐλιβυπικῶν, inter pisces recensentur saxatiles. Meminit in libro De piscibus Dorion, ut scribit Athenæus. Iulos uerò etiam dicunt intestina terræ. Sunt qui Iulidas item hyccas opinentur dici, unde & Siciliæ ciuitas nomen sit mutuata, quòd illuc delati primum, id piscium genus fœtum cõpererint. Lycophronis interpres iulon uermem dicit πολύποων, qui parietibus arrepat: ex quo naues Iulopezas nuncuparit Lycophron, ex remorum similitudine, qui nauium uidentur pedes. Iulon item myriopoda dicunt. Sunt qui scolopendras esse Iulos coniectent. Intestina uerò terræ, id est τὰ κάτω γῆς φύσθρα, sic nuncupantur, inquit Theon: quoniam longitudinis ratione intestinorũ imaginem præferant, & quia in terræ uisuntur profunditate. Hinc in Prognosticis Aratus:

Καὶ πλαζόμενοι σκώληκες
Κεῖνοι, οὓς καλέουσι μελαίνης φύσθρα γαίης.

Cæterum quia in cantilenas uolentes incidimus, subnectamus aliqua, quæ uoluptati sit legisse, & usui meminisse: Melos quod præcipuè usurpatur in musica, propriè quidem apud Græcos membrum corporis indicat. Sicuti uerò numerosa in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersoq; perfungantur munere, nihilominus ad unum tantum opus cooriuntur, unumq; habent finem, ueluti scopum: ita etiam ex uocum diuersitate qui consurgit concentus, melos uocatur. Quod in libro De musica Plutarchus scribit. Latini modulum appellant. Et hinc dici melicos poetas, auguror, quos Therapeuticos primo lyricos fere Galenus intelligit. Id eo libentius adnotatũ, quod etiam doctissimi melicos, & melopœos, aut melocertas esse poetas quosdam, ex Cicerone De optimo genere dicendi, pronũciasse satis superq; habent. Aut cerre melos uocare in musica ideo institutũ, quia μέλει Græcè signat curæ esse, ceu nil musica antiquius homini esse debeat, nilq; quod curet impensius. Nos uerò etiamnum suo loco de musica commentaturi plura sumus. Interim adijciamus peraq; non indicta quidem, sed quæ in paucorum peruenere scientiam, ut prætereantur quæ Gellius scribit. Musicæ studiosos aut harmonicos dicimus, aut canonicos. Harmonicos nuncupamus eos, qui auribus contribuunt auctoritatis plus, quàm rationi: eiusmodi fuisse Aristoxeni consectatores nouimus. Canonicos autem, qui rationis persequuntur examen: sicuti ab Pythagoreis factitatum palàm est, quos tamen genere nec ab harmonicis abduxeris. Canonium uerò obiter esse uidetur sacris uiris destinatus locus, ac canonice uiuẽtibus. Sed in nauibus quæ cataphractæ uocantur, & catastromata habent, id est pauimenta superiora, uel tabulata, ligna quibus tabulæ incumbunt, canonia nuncupantur, & καθιστῶσι. Asconius Pedianus, tributorum genera facit tria: canonem, ut in portorijs & uectigalibus: oblationem, ut in uini distractione: indictionem, quæ uulgò dicitur talea, Latine item collatio, seu collecta: ut apud Ciceronem libro secundo De oratore. Taleam nummariam sunt qui ex T. Liuij octauo libro clarigationem appellari putent. Erant & canones chronici, in quibus temporum ratio tractabatur. Apud Spartianum in Seuero ita legimus: Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita consuluit, ut excedens ipse uita septem annorũ canonem relinqueret. In Heliogabalo, canon dicitur fructuarius pro alimentis in tot annos paratis. Omnino uidetur canon, id frumentum quod in usum cedit annuum, uel quod annis confertur singulis, unde Aegyptius canon in historijs. Ptolemæi instituta mediam quandam rationem insecuta sunt. Tantum enim sensorio attribuit, quantum Aristoxenij: rursumq; rationi, quantum Pythagorei. Etenim tum demum enasci iudicium putat syncerum ueraxq;, ubi sensus & ratio conspiratu nituntur consono. Quod ipsum & in astronomia comprobauit, quum rationis libra ab oculis non abit diuersa. Vt uerò ad melos redeam, unde digressus in ista sum, inuenio apud auctorum opinatissimos, himæum nuncupari melos solitum, quod concinerent ἀνταλ-

ται, id est aquarum hauſtores. Himonia uero aliud eſt: nam ſic funiculum dicunt, quo ex puteo attollitur aqua: unde feſtiuius ἱμωνιῶν dicitur, pro μακρὰ χέζειν, id eſt tempo-ris non parum in excernendo abſumere. Himæi uero meminit Callimachus:

ἀείδει καί πω τις ἀνὴρ ὑδραγωγὸς ἱμαῖον.

Concinit iam & hauſtor aquæ aliquis himæum. Tenellum uero, id eſt τλωϊκόν, Ariſto-phanis interpres nunc lyræ harmoniam accipit, nunc pulſatiunculam, id eſt κρεμάτιον, quæ in uictoria æderetur, Omnino uidetur ab ſono conformata uox. Eleganter uero Ariſtophanes: ἀλλ', ἐὰν μή πω γε νικᾷς τῇ βοῇ, τήνελλ' ἄ.

Si utiq; exuperas uoce, tenellus es: id eſt maximus muſicus: aut nicephorus, hoc eſt uictoriæ compos. Erat & niglaros, muſicum melos exhortationibus aptum. Tenerum uero Melia, Oceani filia, & Apolline natum fuiſſe uatem ferunt, qui apud Iſmenum uaticinaretur, ubi & manteum fuerit, quod Iſmenium appellarunt. Sed & Thebis campus uiſebatur Tenericus. Epilenium melos in Ptolomæi pompa à ſatyris ad tibiam decantatum, Bacchium intelligo.

Prouerbij origo quod eſt, Habitus monachum non perficit. Hieronymi lo cus, De Iſide multa. Quæ linoſtoliæ. Sacerdotum munia. Item pauca de Oſi ride, Tiphone, Anubi. Acephali ſacerdotes qui. Lini ratio, item ſalis. De apide pauca. Vitis unde nata. Ebrietatis deteſtatio. Sphinx cur apponere-tur templis. Piſcem apud Aegyptios ſignare odium. Maris deteſtatio apud Aegyptios. Nephthys, ſothis, aſtromyos. Nonnus quid. Albarum ueſtium luxuria. Archimandritæ, archigerontes, ſynoditæ. Cap. XII

PErtritum exculcatumq; Rhodiginis meis, etiam pullato circulo prouerbium eſt, Habitu monachum non perfici. Id quo uideri grauius poſſit, ſibiq; in eo municipes noſtri applaudant: uetus eſt, & quidem ex Græcis corriuatū fon-tibus: cuius rei auctor mihi Plutarchus eſt: eius uerba ſubieci, ὅτι γὰρ φιλοσό-φου πωγωνοφορίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσι, ὅτι ἱσπανοὺς ἀλινοστολίαι. id eſt Non, inquit, phi loſophum facit promiſſior barba, nec ueſtis pertrita: non item iſiacos linoſtoliæ, id eſt amictus lineus. Faciunt ad hæc Gellij uerba ex Noctibus Atticis, ut præteream quod in canonicis Decretis relatum ſcio, diſtinctione quadrageſimaprima: Non cathedra ſacer-dotem facit, ſed cathedram ſacerdos: nec locus hominem ſanctificat, ſed locum homo. Video, inquit Herodes, barbam & pallium, philoſophum necdum uideo. Veluti mo-res & ſcientia genuinum, non inſititium, non fucatum philoſophum oſtentent. Id tamē quantumuis ſanctum prioribus nomen, & uenerationis ſummæ, plerique homines errati ci, & æruſcatores, ac nulli rei, tantum non incolæ ſordentiū ſæpe ganearum magna ſibi doctiſſimi cuiuſque indignatione, arroganter uendicare ſunt auſi. Id ipſum & de Iſiacis aſtruendum, quando moribus integer ac caſtus, ſanctus, uirtutis exemplum ſingulare, Iſiacus demum uerus cenſeri debeat: quiq; diuinæ ueritatis anxius ſit ſcrutator, atque ei deniq; rei philoſophando tempora impertiat. Id quod deæ ipſius comprobat nomē ex priſcorum theologia, quam in primis ὄφιν καὶ φιλόσοφον ἄγειν intelligunt, id eſt ſapien-tem & philoſophum, nominis argumento, quod ab Græca origine inclinatum, ſcientiæ noticiam ſignificare aiunt: unde & ſacrariū eiuſdem, ἴσιον nuncupetur, quod uideamur εἰσόμενοι τὸ ὄν, ἂν μετὰ λόγου καὶ ὁσίως εἰς τὰ ἱερὰ παρέλθωμεν ἢ θεᾶ: id eſt cognitionem conſecuturi eius quod eſt, ſi cum ſanctitate ac ratione ſacra deę adierimus. Proinde nar rant Promethei filiam, alij uerò Mercurij: quorum alter ſapientiam monſtrat & prou-dentiam, Mercurium uerò grammatices ac muſices ſtatuunt repertorem. Quamobrem Hermopolitæ Iſin probant muſis priorem, ut quę diuina hieraphoris ueris ac hieroſto lis legitimis præmonſtret: hi uero ſunt, qui ſacram diuinorum rationem ab omni expur gati ſuperſtitione, ac nimia uacantiq; ſedulitate, in anima geſtitant, perinde ac in capſu-la quadam. Quod ſanè felicitatis ſummæ quodammodo uideri poteſt. Nam qui rectè ſyncereq; ſapiunt, bona quidem cuncta à deo depoſcunt ſibi: ſed in primis, quantū ca-pax eſt humana ratio, ueritatis diuinæ cognitionem, qua maius nil capere homo poteſt, nec deus ſua precellenti bonitate impertiri. Neq; enim argento aut auro deus eſſe opu-lentus creditur, nec tonitruis aut fulminibus prępotens, ſed ſcientia & prudentia: quod ipſum egregie ſignificauit illis uerſibus Homerus,

ἦμαν

ἦ μὰν ἀμφοτέροισιν ὁμὴ γένος, ἠδὲ πατρίς,
ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γεγόνει, καὶ πλείονα ἤδει.

Verè unum utriſq; genus, & patria una,
ſed Iupiter natu grandior erat, ac norat plura.

Propterea elaborandum ſacerdoti præcipue, ut tanquam peſtem, ignorantiam abijciat. Siquidem ait apoſtolus Paulus: Qui ignorat, ignorabitur: præſertim intellígere ſi negle-xerit, ut bene ageret. Proinde in Quæſtionum libro Auguſtinus: Non omnis qui igno-rat, ab pœna immunis eſt. Sacerdos utiq;, ſal terræ dicitur, & mundi lumen. Hinc Ma-lachias: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. Hinc ab docendi ac nunciandi proprietate ſacerdotes etiamnum angelos dici, in Cæleſti hierar-chia comprobat Areopagita Dionyſius. Certè ita propemodum cenſeo, cognitione ſe-queſtrata, & abiuncta rerum ſcientia, immortalitatē non recte uitam dici, ſed eſſe uerius tempus quoddam. Scitum eſt illud Hieronymi ſuper Malachiam: Sacerdotē indoctum eſſe cæcum animal. Et Typhona Iſidis inimicum, quem eſſe alium opinamur, quàm ſtu-pidam imperitamq; multitudinem, errore deuiam, quæ conuellat, lancinet obſcuretq; ſa cram rationem: quam congreget Iſis, componat, contribuatq; recte initiatis, & latriam deo ſummam uitæ caſtitate, mentis affectu puro, abſtinentia uoluptatum omnium exhi bentibus: horum nanq; finis omnium, intelligibilis primi cognitio. Equidem ſacerdo-tis officium ac uirtus eſt, ſapientia quædam pietate feruens, & pietas ſapiētia collucens. Verum illud Hieronymi quo'nam tranſeamus piaculo? Monachi, inquit, uirtus prima eſt, hominum contemnere iudicia, & Apoſtoli ſemper recordari: Si adhuc hominibus placere uellem, CHRISTI non eſſem ſeruus. Nec diuerſum eſt illud dominicum ad prophetas, quo ſe poſuiſſe aſtruit eorum faciem uelut urbem æneam, & adamantinum lapidem, ac ferream columnam, ne populi expaueſcerent iniurias, ſed ſubſannātium im pudentiam frontis rigore contererent. Quoniam uerò Iſiacorum ritus attingimus, & ſi alibi ſcio futuram nobis de hac ipſa re mentionem, proſequamur tamen interim, quæ ex Græcis auctoribus ſeſe nobis oſtentant, uelut cella quadam proma, neq; enim aliud cenſeri debet gentis eius doctrina: ita eſt omnifariam copioſa, & tanquā quoddam bo-norum mare. Quod igitur capillitio denudetur caput ab Iſiacis, & totū corpus deniq;, eam plerique arbitrantur rationem, quod is eſſet lugentium mos. Ferre autem lineas ue-ſtes, coloris eius ratione, quem floreſcens linum emittit, æthereæ, ac gratæ pulchritudi-ni mundum continenti perſimilem. Cæterum ea uerior cauſa: Purum, inquit Plato, im-puro attingere nefas, at ciborum ſuperfluitas nulla pura ſyncerag; eſt: lanas autē, uillos, ungues, eſſe pullulareq; ex ſuperfluitatibus quis non nouit? Proinde nónne ridiculum foret, tondentes reſecantesq; ac leuigantes quodāmodo corporis proprij partes uniuer ſas, aliena circūponere, ferreq; ſuperfluitatum (ut ſic dicam) germina? quum ſint itidem impura, & proinde diuinis ineptа? Quod adeo uerū eſt, ut Heſiodus, quum ita cecinit,

Μὴ δ' ἀπὸ πρωτοζόου θεῶν ἓν δαῖτι θαλείῃ,
Αὖον ἀπὸ χλωροῦ τάμνειν ἀΐθωνι σιδήρῳ.

Non ab manu ramorum quinq; in deorum cœna celebri
aridum ab uiridi reſecare ſplendido ferro:

non ferè aliud præcepti obſcuritate uideatur inſinuare, quàm repurgatos ab ijs ſacra feſtaq; adire oportere, nec inter ſacrificia ritusq; ſolennes redundantia deſecare. In no-ſtra quin etiam religione Apoſtolo præcipiente, ut eſt in canonicis proditum Decretis, comam nutrire prohibentur clerici, caputq; in ſphæræ modum radere coguntur, id ip-ſum Gregorio item ſanciente, ut ſic faſtigij præeminentis coronā quoq; præferant: quo forſan argumento apud Tarſum Herculis ſacerdos ſtephanephoros dicebatur, dignita-te præſigni, qua honeſtatus à ciuibus Lyſias philoſophus tyrannidē arripuit, ueſte pro-tinus animum indicante, quam fuiſſe purpuream μεσόλευκον, id eſt albo diſtinctam, ſci-mus. Linum autem diuinæ rei maxime idoneum inde iudicatur, primum, quod ex im-mortali, ut ueteres loquebātur, terra prodit. Fructum quoq; eſui non ineptum ædere ui detur. Veſtem autem puram omnino præbet, & frugi, nec geſtanti oneroſam, ac tem-pori cuilibet peraccommodam, nec φθειροποιόν, id eſt pediculos producentem. Adeo uerò ſuperfluitatū omnium naturam abhorrebant, ut non ſolum pluribus leguminibus

abſti-

abſtinerent, ſed nec ouillas aut ſuillas eſitarent carnes, quod multũ ex ijs fiat ſuperfluentis materiæ. Quin ſanctimoniæ item ratione ſalem cibis non adhibebant, cauſis quidem pluribus, ſed illa præcipua, quod cibi potuſq; copioſioris appetentiam facit. Nam quod dictitat Ariſtagoras, ſalem ab illis cenſeri non purum, quod pleraq; animalium intercepta dum denſet concreſcitúe immoriantur, fatuum omnino eſt, ac relatu indignũ. Illud certe memorabile eſt, ac ubiq; ſæpius recinendũ: Apidi nãq; ſuo ex puteo peculiari ſuggerunt potũ, etenim Nili aqua prorſum putant abſtinendũ, ut quidam cẽſent, ob crocodilos, aut uerius quod pinguefacit aquæ id genus, inducitq; πολυσαρκίαν, hoc eſt carnis copiam uberiorẽ. Apim uero ita ſe habere, prorſum cauent, immo uero & ſeipſos. Sed expedita omnino agiliaq; corpora circumponere animæ ſtudent, ne prævalente quod morti obnoxium eſt, diuinum comprimatur, & moleſto nimisq; inutili exteratur pondere. Scitum quippe Græcanicum eſt illud, quod in noſtrum ſi transferatur ſonum, addubitat Hieronymus, an æque reſonet, Pinguis uenter non gignit mẽtem tenuem. Græce autem ſic: παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. Vino utuntur quidem, ſed præparce. Tam etſi in Heliopoli rei diuinæ incumbentes templo nequaquam inferunt uinum, ceu dedeceat interdiu bibere, domino ac rege inſpectante. Omnino ſæpe abſtemios agunt, & philoſophantes de diuinis aut docent aut diſcunt. Reges ſi ſacerdotio fungerentur, bibebant quidem ad præſcriptum ſacrarum literarum. A Pſammeticho tamen id agere orſi ſunt: prius enim abſtinebant, neque prolibabant, ut gratum deo, ſed ut cruorem eorum qui bellare cum dijs affectaſſent: quibus concidentibus, ac telluri immixtis, uitem enatam opinantur. Proindeq; ebrietatẽ, amentiam inſaniamq; parare, ut progenitorum ſanguine imbutis. Et hæc quidem ab ſacerdotibus iactari, auctor Eudoxus eſt in ſecunda Periodi. A noſtro autem auctore ita proditũ eſt, quod ſi abſq; uino ardeo adoleſcentia, inflammor calore ſanguinis, & ſucculento ualidoq; ſum corpore, libẽter carebo poculo, in quo ſuſpicio ueneni eſt. Veteres porro delicatiorẽ mollioremq; uictum ita detestatos memorant, ut proditum ſit, apud Thebas in templo fuiſſe ſurrectam columnam, qua execrationes ſcalptæ continerentur aduerſus regem Menin, qui molliciẽ luxumq; inuexiſſet primus. Adnotandum hic illud Hieronymi in Iouinianum: De ciborum, inquit, ſibi placent abſtinentia, quaſi non & ſuperſtitio gentilium coſſum Matris deum obſeruet, & Iſidis. Qua tamen id parte haud diſſimulandum arbitror mihi, locum inſigniter interpellatũ uideri, primum orationis ſtructura: cur enim dicatur Matris deum coſſus, uel Iſidis: ſi eum in cibis aſpernantur dearum ſacris mancipati? Porro nec conuenit, ſi ſacrum intelligas. Quid enim Aegyptijs cum coſſo? In Ponto & Phrygia quidem uermes albos & obeſos, qui nigello capite ſunt, & naſcuntur in lignorum carie, pro magnis reditibus paterfamilias exigit. At, inquit mox Hieronymus, Coge Syros Aphros, Arabas, ut uermes Ponticos glutiant, ita eos deſpicient, ut muſcas, millepedes & lacertos. Quod ſi ad Iſiacos Romanæ urbis referendum putes, quoquo te torqueas, frigebit excellenter. Alicubi ſcriptum comperias coſtum, non coſſum. Mendo non caret hoc quoq;, ſed ad uerum gradus eſt: nam ſubolet à Hieronymo Græce ſcriptũ ἄγαλσον, id eſt ciborum abſtinentiam, uelut ieiunium, ubi nil uel parum præguſtes, ac uilius. Extat uerbum apud Pollucem, exponitur ab Suda. Cybeleios uero & Iſiacos luctus ratione cibis abſtinuiſſe propter Atym & Oſirim amiſſos, euidens coniectatio ex Auguſtini libro ſexto Ciuitatis diuinæ, & Lactantio libro primo. Quod igitur deſyderio concupitæ rei factitarunt deæ, imitabantur ſacerdotes, aut quiſquis ſacra coleret. Proinde dicit recte Ageuſton Matris deum & Iſidis. Ieiunia in ueteri religione ſeruata, in libro de Oſiride ac Iſide Plutarchus docet, ac in deorum natura Phurnutus. Idem porro & mox error irroborauit, quum ſic ſcribit Hieronymus: Quomodo autem uirginitati uerę non præiudicat imitatio uirginum diaboli, ita nec ueris ieiunijs coſtum Iſidis & Cybeles, & quorundam ciborum in æternum abſtinentia, etiam ſi coſſum hic quoque repoſitum in nonnullis comperias. Scitu uero dignum illud eſt: Ante Aegyptiorum templa ſphingem aſtitui ſolitam, quo argumento indicarent, theologicam ipſorum ſapientiam obſcuriorem, fabuliſq; ita ſæpe conuelatam, ut ueritatis ueſtigia uix interlucerent. In Sai Pallados erat templum, quam Iſin etiam arbitrantur, eiuſmodi præſcriptione, ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονός, τὸ ὂν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδεὶς πω θνητὸς ἀπεκάλυψε: Ego

Ego ſum omne quod fuit, eſt, erit: meum peplum mortalis reuelauit nemo. Sunt tamen qui alia ratione ſenſum in ijs promant allegoricum. Nam Oſirin non alium eſſe opinantur, quàm Nilum, qui Iſidi coniungatur, id eſt terræ. Typhona interpretantur mare, in quòd illapſus cõuellatur Nilus, ac pereat: propterea ſacerdotes deteſtari mare, quòd & Typhonis uocant ſpumam. Nec nauticos affatu dignos cenſent, quia mari utantur, & inde uictitent. Piſces indidem auerſantur, quumq; ſignificare odium uolunt, piſcem ap pingunt. Inueni item, qui mundi partem infra terram, incognitam nobis Nephthyn uocent: ſupernam uerò manifeſtamq; Iſin. Qui autem in meditullio utriuſq; orizon eſt, dicatur Anubis: quem canina facie deformãt, ex animalis natura, quod interdiu noctuq; oculis utatur æquè. Hanc uerò apud Aegyptios Anubin habere uim, quam apud Græcos Hecate habet, terreſtrium pariter & cæli particeps credita. Sunt tamẽ quibus Anubin dici tempus placeat. Videtur pleriſq; Iſis eadem, quæ apud Græcos Io, quam Telegono nuptam, quum in Aegyptum perrexiſſet, Epaphum genuiſſe fabulantur. Scribit Horus, Iſin Aegyptiacè dici Sothin, quæ Græcis uocetur Aſtromyon. Eſſe uerò ſtellam quæ cæteris dominetur, nunc plenior exoriens, nũc defectior, quandoq; ſplẽdida, quandoq; minus. Habuit Iſis Romæ item templum, quod ſolum in urbe Aegyptius ſacerdos purum ſe reperiſſe dicebat, quum Plotino ſuaſiſſet, illuc ſecum accederet, familiarem ſibi dæmonem eo aduocante confeſtim inſpecturus. Cui quum eſſet obſecutus facile Plotinus, quumq; in aſpectum dæmon accerſeretur, pro dæmone acceſſit deus: quo factum eſt, ut exclamaret Aegyptius, Beatum eſſe Plotinum, qui haberet pro dæmone deum. Scribit tamen uigeſimo Antiquitatum libro Ioſephus: Iſidis phanum ſolo æquatum ab Tiberio principe, patibulo ſacerdotibus ſuffixis, quòd eorum opera Paulinam forma exquiſitiſſima, ab adoleſcente conſtupratam comperiſſet, ſub ſpecie accedentis per tenebras numinis. Scribunt Graeci, ex deſtinato per Iſim iurantes morbis ſolitos cõflictari: quod Philemon indicat, & ſignificauit Iuuenalis. Quod ad ſacerdotalem attinet integritatem, in noſtris comperi auctoribus, id eſt Chriſtianis, Acephalos nuncupari ſacerdotes, qui ſub nullius epiſcopi diſciplina uel prouidentia gubernentur, uelut ſine capite intelligi debeant, ſicuti priſca ſanxit conſuetudo. Sunt inter hæreticos Acephalitæ, item nuncupati, quod eorum auctor lateat, nec unde prorepſerint ſciatur magnopere. Apud Aegyptios Acephali homines obambulantes expicti, rem quæ fieri nequeat indicare traduntur. Acephalorum fit hæreticorum mẽtio Codice De hæreticis & Manichæis, lege Idem eſt. Nec id omittendum ex Thucydide obſeruatum, moris fuiſſe Argiuis, uti ab ſacerdotibus tempora ſupputarent, unde eſt hiſtorici illud, ὧν χρυσίδου, id eſt Chryſidis tempore: fuit enim apud Argos Chryſis ſacerdos. Scitu dignum quoque, Apud Aegyptios, ſanctimonia præſignes monachos dici Nonnos: monachas uerò & uirgines, Nonnas. Meminit uocabuli Hieronymus: Caſtæ, inquit, uocantur & nonnæ. Ex eodem Hieronymo in Iouinianum primo palam fit, luxuriæ datum olim monachis, ſi ueſtibus uterentur albis, quòd ea res lautitiam reſiperet, ac triumphalem ſuperbiam. Archimandritæ codicis primo, ſacrorum monaſteriorum eſſe uidentur ſacerdotibus præpoſiti, uti abbates. Legimus Archigerontas quoq; titulo De epiſcopali audientia, quin & Synoditæ mox nominantur.

C. De epiſcop. aud.

Super Demoſthene adnotata quæpiam non ingrata. Quid ad aquam ſcribere. Quid Batalus. Corrigitur error interpretis Plutarchi. De Calauria inſula. Item Ouidij locus. Batus piſcis. Batiõ, nitarion, batyle, batylos, bater, batia, apobatos. Fracti qui intelligantur. Embates, embata. Cap. XIII

IEoſthenem, proditum memoriæ eſt, quum magnitudinem, uim atq; ſplendorem Demoſthenis in dicẽdo ſatis mirari non poſſet, ſolum ex oratoribus dixiſſe, animatas planè, non malleo cuſas, id eſt σφυρηλάτους, orationes exhibuiſſe: quanquam non me fallit, M. Tullium quodam loco ita ſibi ſcribere permiſiſſe, Vſq; eo, inquit, difficiles ac moroſi ſumus, ut nobis non ſatisfaciat ipſe Demoſthenes: qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamẽ non ſemper implet aures meas: ita ſunt auidæ, & capaces, & ſemper aliquid immenſum, aliquid infinitum deſiderant. Sed alibi tamen ſuo teſtimonio ampliſſimè Demoſthenem ſubleuat Cicero idem, ubi ait: Nemo eſt orator, qui Demoſthenis ſimilem ſe eſſe nolit.

Quin

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quin propter hunc unum Athenas item magis Atticas putat. Sed enim quàm incredibile studium, quàm inenarrabilem prope laborem adhibuerit, ut superatis naturæ impedimentis, id teneret eloquentiæ culmen, quod est cumulatissime cõsecutus, quis adeo à musis longiore discluſus interuallo, quem lateat? Maximus certe Valerius, alterum ab natura Demosthenem, alterum ab industria factum prodidit. Ab eius porro immensa atque incomparabli ad dicendum cura adagium effingi nobile, nulla non hora identidem ingerendum inculcandumq; rhetoriscis nescio quibus, potest: de ijs, qui non citra puluerem, quæ sint habitura genium, & teretibus omnino auribus futura non inscita, nec putida, peruigilant, Ad aquam scribunt: quando tantus mox futurus orator, non utique uino madens luculentissimas orationes ex fœcundissimo pectore prompsisset. Quod de Aeschylo mordaciter retulit Callisthenes, quem ubi uino satis incaluisset, ac se largius bibendo excitasset, tragœdias eo calore concinnare solitum, scribit. Igitur urbanius in hanc Demosthenis hydropotiam lusisse Demadem ferunt, sicuti Lucianus auctor est: Cæteri quidem, inquit, ad aquam dicunt, Δημοδόκης δὲ πῶς ὕδωρ γράφει. Demosthenes autem ad aquam scribit. Nam Pytheas nimiam oratoris diligentiã præmonstraturus, τὸ κρόπυ τῶ Δημοδόκου πῶυ λόχνα pronuntiauit, id est De mosthenicæ orationis sonum lucernã resipere nocturnã. Denicq; uis in Demosthene peculiari insignicq; modo celeberrima, sicuti in Isocrate suauitas, subtilitas in Lysia, in Hyperide acumen, sonitus in Aeschine, in Platone copia. Scribit tamen Libanius, Demosthenis inimicos in illius mollicie cauillatos, Batalum appellare eum consueuisse: cuius rei ipse quoq; mentionem faciat in Oratione contra Aeschinem, siue pro Ctesiphonte. Nam & in prælio apud Chæroneam, quo accisæ Athenienſium res sunt, fuga sibi salutem quæsiuit. Quòd quum ab inimicis illi acriter & contente obiectaretur, ita causam fouebat propriam, ut diceret, ἀνὴρ ὁ φεύγων, ἔτι πάλιν μαχήσεται. significans, eum qui mandasset fugæ præsidiũ, posse denuo in pugnam cooriri. Batalus dicebatur apud Atticos pudendorum pars. Sic enim Plutarchus scribit Δοκεῖ δ' ἔτι καὶ τὸν δυπρωσίαν τι λεχθῆναι τὸ σώματος μορίων πρὸς τὰς αἰσχρὰς τότε καλουμένας Βάταλος. id est, uidetur autem dici Batalus apud Atticos corporis portio, quæ honeste satis nequit enuntiari. Sunt qui tibicinis infracti nomen esse Batalum putent, uel poetæ, qui lasciua & uinolenta carmine sit complexus. Cæterum hic obiter lector studiosus monendus est, ubi Plutarchus scribit, ὧν ὁ Βάταλος αὐλητὴς τῶν κατεαγότων: id est, Erat Batalus tibicen infractorum: quosdam ad corpus referre, quod Plutarchi interpres uidetur sensisse: cuius uerba prætexuimus, tanquam is fuerit corpore distorto: quod neutiquam uerum est: nam, auctore Libanio, ad mores & cantus & habitum tibicinis Batali pertinet uerbum id κατεαγότων, id est infractorum: nam subintelligendum est, cantuum: quoniam etiam Latine, fracti dicuntur fluxi, molles & effœminati: ut apud Quintilianũ libro quinto: ut fortasse corpus uulsum, fractum incessum, uestem muliebrem dixerit aliquis, mollis, & parum uiri signa. Libanij uerba sunt hæc, ἰσόργται γὰρ ἵνα Βάταλον ἐφεῖσον αὐλητὴν γράψωσι, ὃς πρῶτος ὑπεδήσατο γυναικείοις ὑπὸ φλαυσίοις ἐχρήσατο, καὶ μέλεσι κατεαγόσι, καὶ ὅλως τῷ τρόπῳ ἐμάλθαξεν, ἀπὸ τότε δὲ οὐκ ἐκλύτοις ὁ ἀνὴρ ἦρος, Βατάλοις ἐκάλουν. id est, narratur fuisse Batalum quendam Ephesium tibicinem, qui omnium primus in scena calciamentis usus est fœmineis & fractis cantibus, & artem tibiarum remollisse prorsum uidetur. Ab hoc fluxos, exsolutos & parum uiros, batalos uocarunt. Porro in molles, batali nomen enuntiari solitum: Præter Thomam magistrũ, Hermogenes item scribit. Meminit Aeschines in oratione πρὸς παραπρεσβείας. Eupolis uidetur batalum dixisse τὸν πρωκτὸν, id est podicem, unde & cinædos putarunt aliqui baralos dici, ἀπὸ τοῦ τύπτεσθαι τὸν τοῦ ὄρχου καὶ βαταλίζεσθαι, id est ictibus qui in re fœdissima inferuntur. Cæterum, ut ad Demosthenem reuertamur, dignum memoratu quod proditur: Huic tam summo, tam omnibus fere numeris in oratorijs campis, & dicendi palæstra absoluto iocorum defuisse facultatẽ, quæ M. Tullio superfuerit. Vt sciamus, non modo eidem omnia non dari, quod Homerus inquit, & relatũ apud T. Liuium scio, uerum esse quædam, quæ nulla ars, nulla unquam uicerit cura. Circumferuntur tamen quædam illius non omnino illepida aut inficeta: Vt quum Pytheas dixisset mordacius, Orationes illius obolere lychnum, Scio, inquit, tibi molestam esse ardentem lucernam. Is enim ut fur, male nonnunquam audiebat. Id uero

uerò adnotandum ὀθνῦ παροιμίαν, Calauriam dici insulam, Trœzenio littori proximam, in qua se ab Archiæ manibus ueneno Demosthenes redemit: non Calabriam, ut modo in Plutarchi Latinis codicibus ferè circunfertur. Hæc enim est Italiæ portio. Distinctionem hanc agnoscit Eustathius. Inde apud Ouidium in Metamorphoseon libris:

Inde Calaureæ Latoidos astat in arua.

Quãquam ibi modo legitur, Calareæ. Sciendum tamẽ in Periegesi Dionysium Aphrũ insulam appellasse Καλαβρίαν: unde & Rhemnius Fannius, Calabria dura colonis.

Quod de Batalis diximus, animaduertẽdum quodam loco Plutarchum dicere, Batalos esse Germanorum equites præstantissimos, qui insulam colant quam circunfluat Rhenus. Sunt qui batum interpretentur mollem, delicatum, cuiusmodi ferè sit batus piscis: unde & nitarion & bation subblandientium puellis deminutas esse appellationes tradunt. Nam & Nitarus quidam morsu comico habetur mollicie infamis. Pusilli quoque corporis fœminas, batylos uocabant. Batyle uerò est Theopompi drama. Bater autem, hoc est βατὴρ pastoricium nuncupatur baculum, cum quo pascunt. Est & bater, principium caueæ Pentathlorum. Hinc profluit illud eruditius, αὐτὸν ἐκπρεπῶς τὸν βατῆρα τοῦ λόγου. id est, ipsam pulsasti orationis præcipuè tempestiuam, & primam partem. Pro uirga bater, Latinè dicetur pedum. Addamus & Pollucis interpretamentum, Vnde, inquit, prosilit Pentathlus, dicitur bater. Batiam, & apobaton uocant Græci rubis consitum locum, Latini senticetum dicunt, uel dumetum. In sanctis literis est item mensuræ genus rerum liquidarum batus, cori pars decima: unde in Euangelio illud, sicuti legebat Hieronymus quoq;, qui dixit ei, centum batos olei. Olus cordum, inquit Columella, quidam battin uocant: est uerò aculeata, sponte nascens, marina & hortensis. Embata sunt tragica Græcis calciamenta, sicut embades comica, scribit Ammonius.

Lineam poscere, quid: & quid in spectaculis linea. Item de longurijs, ac ramicibus, & uacerris, & cancris, seu cãcellis. Cinclides. Cinelidarij qui. Longis lineis facere quid sit. Linida quid uocent Græci. Histopedon. Histodoce. Concædes quid. Cap. XIIII

Vintilianus libro undecimo ita scribit, Transire in diuersa subsellia, parum uerecundum est: nam & Cassius Seuerus urbane aduersus hoc facientes lineam poposcit. Quid sit hac parte linea, uideri ambiguum, scio. Ego longurium accipio, sic enim longiores perticas, aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponuntur, ac ne consurgant in pugnam, aut se mutuo feriant, appellari obseruauimus. Varro in Rei rusticæ libro secundo: Itaq; in stabulis & humore prohibere oporet humum, clausa habere hostia & fenestras, & inter singulas equas à præsepibus interjicere longurios qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Meminit & longuriorum libro primo, in septorum ratione: Sepes, inquit, fit palis statutis crebris, ac uirgultis implicitis: aut perforatis, & per foramina traiectis longurijs ferreis binis aut ternis. Cæsar Commentario quarto: Hæc directa materia iniecta contexebantur, ac longurijs cratibusq; consternebantur. Longurios etiam ramices dici, obseruatum apud Columellam est libro decimo: qua in parte, uacerras item clatrorum genus interpretatur. Seruius Aeneidos quinto, ubi in ludorum celebratione Virgilius ait:

Signoq; repente Corripiunt spatia audito, limenq; relinquunt:

regulã interpretatur, quod dixit poeta limen, aut signum de creta factum. Ex cuius uerbis facile percipi licet, cur in ludis ab eruditis persæpe linea nuncupetur alba, quam significasse Martialis uideri potest illis uersibus libro octauo:

Omnis habet sua dona dies, nec linea diues
Cessat, & in populum multa rapina cadit.

Sed & Ouidius primo De arte, circensia attingens spectacula currentium equorum:

Et bene te cogit, si nolit, linea iungi,
Qua tibi tangenda est lege puella loci.

Etiam si modo lõgum sedendi ordinem nonnulli interpretantur. Sicut & illud in Amoribus: Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi.

Porrò, ut in carceribus uisebatur linea, sic & in meta, ubi uincentibus proponebantur præmia: ut Pindaricus tradit interpres. Vlpianus Digestorum nono, ad legẽ Aquiliam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita inquit: Si maritus uxori margaritas extricatas dedisset in usu, easq; inscio uiro perforasset, ut pertusis in linea uteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertius idem Digestis De furtis, libro quadragesimoseptimo: Si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Longis porrò lineis quid fieri, eleganter dicitur, quod è longinquo fit: uelut, extrema linea amare, apud Terentium Latinitatis obseruantissimum. Linida uerò, id est λινιδια, uocant Graeci histopedam, id est cauum in naui locum, cui malus inseritur: nam histodocem, lignum in puppi prominens dicunt, in quod reclinatur arbor eadem. Ad lineam preterea spectat illud Hieronymi quoq;, honesta prolatum metaphora in Luciferiani & Orthodoxi dialogo, In gradum rursus ac lineas regredere. Cancelli ab hoc proposito non ualde seiunguntur, quando & hæc erant ueluti septa quædam ex lignis trãsuersim iunctis obliquatisq; ad defendẽdam, hoc est repellendam turbam, presslm agminatimq; proruentem: quod Ciceronis lectio nobis suggerit, qui De oratore libro primo ita scribit: Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sentẽtias atq; causas, & quasi certarum artium forensibus cancellis circumscriptam scientiam, fatebor equidem in his magis uersari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facile uestra existimatione reuocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipsi circundedi. Quin & pro P. Sextio, è fori cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius item Apollinaris quadam libri quinti epistola: Vmbram, inquit, stipitibus altatis, cancellatimq; pendentibus pampinus superducta texuerat. Cancellorum rationem graphice expinxit Varro Rei rusticæ libro tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis transuersis gradatim modicis interuallis perticis adnexis ad speciem cancellorum scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Hosce cancellos item cancros dici, quanquam rarenter admodum, animaduertimus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, ut inter Orci cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, ut nusquam pateat effugium: quoniam Plutonis septa & Cocyti irremeabilem necessitatis uiam, ut cecinit Orpheus, in Mercurij terrestris hymno, qui euadere iam tentet, prorsus Aethiopem lauat. Est qui cancellos pro abaco sessili interpretetur. Sunt porrò, qui cancellos dici à Graecis κιγκλίδας putent. Nonnulli eo nomine coruum intelligunt ferreum, quo contineatur ianua: cinclum uerò auem motacillam. Pollux, cinclidas arbitratur ualuarum species. Aristophanis interpres in Vespis, dicasterij, hoc est stationis iudicialis ianuam dici putat cinclida, quam (inquit) etiam cancelorem dicunt, id est καγκελωτήν. Alij ex Graecis cinclidas intelligunt δικλίδας, id est ualuas duplices, aut etiam foramen quo immittitur clauis. Cinclidarios uocabant, quibus Archiuum foret curæ, præsertim ne quibuslibet ad libidinem pateret ingressus. Lego deniq; apud Cæsarem, & Ammianum quoq;, concædes nuncupari firmiora quædam ex cæsis arboribus sepimenta. Cornelius Tacitus libro primo: Frontem ac tergum uallo, latera concædibus munitus. Cinclidas, pro carcere accipit Plutarchus in Lucullo, ubi pressos fœnore ab publicanis pati coactos scribit, χοινισμὸς, κιγκλίδας, καὶ ἵππους. Theocriti interpres, Hysplax, inquit, laquei species, proprie autem cursorum carceres sic uocantur, quem nos cancellum dicimus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIBROS ANTIQVARVM lectionum Præfatio sexta, ad illustrem philosophum & Venetum nobilem Nicolaum Theupolum Rhodigij prætorem clarissimum.

POstea quàm urbem nostram, uir magnifice, inisti prætor, mihiq; præter summam nobilitatem, multis insignem imaginibus, doctrina haudquaquam extriuio, sed interiore, ac inde admiranda præcipue, moribusq; philosopho, & eo utiq; Christiano dignis es fama cognitus, ita tibi sum affici cœptus, ut uotorum illud esset maximum, tibi me arctius ac familiarius insinuasse. Siquidem ex suauissima consuetudine tua, si modo essem assecutus, ut certa sic & præsignia perspiciebam emolumenta percepturum: illud uerò gratissimum, ut abs te digrederer nunquam non rerum usu peritior, philosophica ratione solertior, integritate, fide, cõstantia, omnifaria denicq; bonitate instructior expurgatiorq;. Quamobrem quum te huc primò appulsum adissem pro more salutaturus reuerenter, ea sum à te benignitate, ac frontis exporrectæ lætitia exceptus, quum adiecisses, tibi me fama, etiam si non de facie, factum Venetijs notiorem, quod pleraq; de rebus meis honore multo audisses, ut confestim non factam modo rem mihi sim opinatus, sed iam spei plenus maxima quæq; de tanta uirtute audacius mihi polliceri sim usus. Nec sanè conceptam de te opinionem uel minimum falli unquam aduerti. Non commemorabo pluribus, qua me accedentem uerborum & rerum munificentia sis amplexatus, qua ingenuitate ac animi candore nonnunquam secretiora mihi sis impertitus, quum de Insubrium re solicitum me nosses, quod in amplissima ciuitate quinquennium iam profitendi obissem functionem, essetq; bellorum interuentu ea interpellata cura. Scio quàm honestè cum meis ciuibus de me uerba feceris, & quidem non semel. Vbi insita diuinitus animi minimè fucati simplicitate prætulisti quoq;, quàm tibi esset præsentia nostra grata: nec id ambitione ulla, quantum eualui dispicere, sed cupiditate synceriss ima de literis fabulandi, præsertim Graecis, quas uel ad satietatem imbibisse uideris, sic ut qui te, ac rei tuæ publicæ curam peruigilem minus norunt, unam tibi eam fuisse prouinciam suspicentur. Sum admiratus & ipse non ingenium modo, nunquam non in numerato, sed & memoriæ capacissimum thesaurum, cuius ui semper procincta, legentis modo Graecos exhibes auctores: sed Homerum cum primis, quod illius præcipuè maiestati, non Darij unguentorum scrinia, ut Macedo imperator, sed animi tui diuinius conditorium compararis. Insignem de me opinionem tuam uir clarissime, palàm fecisti, quum abs te sum inter eos allectus, qui Christiano ritu filiolam recens natam de sacro lauacri fonte tollerent. Quo quidem nomine tibi me ita deuinctum opinor, ac prorsum obæratum, & nexu iusto addictum, ut quantalibet fuerit uita, rationem factum iri parem, iam hinc despondeat animus, ni me uadatæ fuerint literæ, quas unicè amas & amplexaris. Sentis'ne quos tibi exhibeam prædes, uir magnifice, uel qua uerius parte contractam alieni æris uim dissoluere accingar? Iam ne tibi decocturum me suboleat, in rem præsentem manu consertum te uoco, ut nostrarum lucubrationum laborem hunc tibi secundum uendices, animi mei gratitudinem portiuncula saltem minima perspecturus. Id quod tibi casurum opinor gratius, quoniam dæmonum naturam eo fermè explicamus, & tu philosophi eius uestigijs inhæres affixus, quem dæmonij cognomento honestatum à prioribus compertum tibi est. Simul & hominis fastigium nobili cẽsura perpẽdimus, & animæ historiam ex Platone, Aristotele, ac cõsectatoribus cõpingere adorimur: dignã uiro philosopho disertationem, omnibus eo iucundiorem, quod is est futurus tanti ductor agminis, cuius typum graphicè nobis ueterum exquisitissima ingenia expinxere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI ET SEXTVS.

Salis potestas mira. Piscatorum corpora cur cornea uideantur. Cutis crassitudo cur hebetudinis indiciũ. Enarratur locus difficillimus Fabij, In malaco sanum. Citta, cittosis, picatio: item quid malacia. Tollitur mẽdum ex Seneca, & Cæsare. Quæ apud Herodotum sit Persarum Halia. Interim qui dicantur inexistimati, uel existimati, Gethyllides, Portorium salis. Cap. I

VETVS sententia est, à celeberrimis utriusq; linguæ auctoribus, literis commendata, Totis corporibus nihil esse utilius sale ac sole: ideoq; piscatorum corpora uideri cornea, Sentiri remedium in podagra præcipue, probant. Etenim astringit sal, siccat, alligat, putrescentia quoq; corpora ita uendicat, ut ea durent per secula, quod Aegyptiorum comprobant instituta, quibus mortuos sale condire moris fuisse, planè Herodoto credimus. Inde consuetudo inoleuit Græcis quandoque, ut uino madentes, & planè delyros etiam oleo perungerent, sale admixto, ceu singulare id foret adiumentum. Quin & uino, ne stupescãt, aut in acetum degeneret, salem indere cõsueuerunt. Ex hoc factum uidetur, ut facetissimus comicus in comœdia, cui titulus Nephele, ita scribendum sit opinatus, ἁλσὶ δεσμηχθὲς ὄναυτ' ἂν ὄτοσί.

Sale perfrictus expurgatusq; hic iuuaretur uticq;. Quem locum eius poetæ enarratores ita fermè explicant, ut addant id quoq;, Delyrantes oleo linebant & sale, ac proderat. Vt crassioris autem cutis, eum in quem ista proferuntur subsannat: pelles siquidem pinguedine crassiores, sale si emolliantur, laxiores fiunt, & inde capaciores. Puto, quia salis uim nouimus pingue onerosum perficcare depurgareq;. Nam & in Medicinali sylua quinto libro Dioscorides, auctor in literis haud inexistimatus, ita enim intelligo, quem ἀλδεφοῶντα uocant Græci. Nam & existimatum accipit Gellius, qui sit in pretio censeaturq;. Dioscorides inquam, salis multiplicem usum permonstrans, potentiam habere memorat, smecticam, apocatharticam, id est purgandi & abstergendi. Nimirum suspicantur interpretes hi cutis crassitudinem subtilitati innati spiritus officere. Nam & Plautini sales illuc uidentur spectare:

Meus herus elephanti corio circunctectus, non suost,
Neq; plus habet sapientiæ, quàm lapis.

Nam magnos stupidosq; elephantorum nomine intelligebant, uel Græco suffragante prouerbio. Legimus in Naturali historia, fuisse nonnullos qui subtilitatem animi constare non subtilitate sanguinis opinati sint, sed cute operimentisq; corporum. Et tunc magis aut minus bruta esse, ut ostreas & testudines. Boum tergora, setas suum obstare tenuitati innati spiritus, nec purum liquidumq; transmitti. Sic & in homine quum crassior callosiorq; excludat cutis. Cæterum perpensio hæc digna satis, quam hic pro uiribus excutiamus, nec tamen sermone ita longo, aut lacinioso periodis. Qua in parte introspicienda planè, non ab limine salutanda modo philosophorum uolumina, & adyta augustiora, in quibus naturæ placita cum rationibus suis solertissime explicantur: ne quis ista nobis nummo, uti sic dicam, putet addicta. Si illud inseruero prius, inter militares animaduersiones fuisse ueteribus sanguinis missionem, quod irrogatum primò creditur militibus animi stupentis, atque à naturali declinantis habitu, ut non tam pœna uideretur, quàm medicina. Scribit in secunda Animæ historia Peripateticus nobilis ad hunc fermè sensum, Gustum habet homo certiorem cunctis animalibus. Est enim gustus, tactus quidam: hic autem in nobis exactissimus est sensus, in alijs exuperamur excellenter. Inde fit, ut sit homo animalium prudentissimus. Signum est inter homines quoque iuxta sensum esse aliquos hebetes, alios ingeniosos. Quod in alio sensu non contingit, οἱ μὲν γὰρ σκληροσαρκοι, ἀφυεῖς τῶν διάνοιαν, οἱ δὲ μαλακόσαρκοι, εὐφυεῖς. id est, duri quidem carne, inepti

inepti mente, molles autem ingenioſi: hactenus Aristoteles. Quæ quia fortè ambiguitatis habent aliquid, nec studiosorum uota explent omnino, illud amplius expendendum, Bonitatem mentis ratione duplici tactus correspondere bonitati. Prior est: Tactus sensuum aliorum fundamẽtum est: manifestum enim, quòd organum tactus late per totum corpus fusum est, & quodlibet instrumentum cuiuscunq; sensus est etiam instrumẽtum tactus. Et id, ex quo esse dicitur aliquid sensiuum, est tãgendi sensus: unde ex hoc, quod quis habet meliorem tactum, cõsequitur item habere eundem sensoriam facultatem meliorem simpliciter, & inde esse melioris item intellectus. Siquidẽ sensuum bonitas, dispositio est ad intellectus bonitatem. Si uerò habeat quis auditum excellentiorem, uel uisum, non infertur protinus, eundem sensoria potestate simpliciter præcellere, sed secundum quid tantum. Altera ratio est: Quia tactus bonitas complexionis siue temperaturæ sequitur bonitatem. Etenim quum instrumentum tactus sequestrari nequeat à numero uel genere tãgibilium qualitatum, eo quod est ex elementis compositum, oportet id esse in potentia ad extrema, saltem per hoc quod est inter ea medium, siue media tãgibilium proportio: quantoq; illas qualitates minus habet excellentes, tanto efficacius mediocritatem sibi uendicat, & tangibiles percipit qualitates. Bonam porrò corporis temperaturam siue constitutionem sequitur nobilitas animæ: omnis enim forma cum sua materia proportionem habet. Et ex hoc infertur id, Quibus præstantior fuerit tactus, præstantiorem quoq; inesse animam, atq; nobiliorem ac perspicaciorem mentem. Verum hic fortè ingerat se quispiam, nõ uideri usquequaq; uerum, Molles carne perspicaciores haberi: quãdo ratione ista, sexus muliebris masculino colligetur prudentior multò, ingeniosiorq;: siquidem muliebre corpus molliculum tenellumq; est, & cuniculi capillo, & anseris medulla quoq; mollius: ut Catulli uersiculis abutamur. Et scimus tamen in Politicis Aristotelem scribere: Puerum imperfecti esse consilij, & fœminam inualidi, seruum uerò nullius. Verum scire decet, carnis molliciem modis intelligi duobus: siue ut est ex cõtemperationis bonitate, quæ rara sit & bene dispositа, id est (ut Albertus inquit) ex humecto tenui, & spumoso aereo, ac contemperato calido: nam & Plato docuit, formæ bonitatem inoriri pro materiæ meritis. siue ex phlegmatis exsuperantia: quo modo qui sunt, nõ ferè dicuntur tactus boni, quia non insunt qualitates sensibiles recte ad mediũ redactæ, & proinde nec mente intelligũtur apti satis: quo in genere mulieres sunt, quicq; phlegmatici uocãtur. Ex ijs uerò quæ non omnino incurioſe, aut illotis pedibus ex summis & planè classicis auctoribus in mediam literatorum cohortẽ produximus, iam opinor illata lux est Herculano illi (ut sic dixerim) nodo, Cimmerijs obuoluto tenebris, & Platonis numero item obscuriori: in cuius enarratione, hactenus aqua hæsit. Et Hermolaus, lectionis uir incredibilis, ac in re literaria detritus planè & retorridus, & exactissimi iudicij, quem ἐπὶ πόδα insequi, turpe uideri possit nemini, adeo desponsam destinatamq; uiris magnis gloriam obscurare in animo non est: in eo tamen Fabij loco, In malaco sanum: quid sentiat, non satis constitutum habere, fatetur ingenue. Quum tamen non aliud significetur ex Peripateticis scholis, quàm in carnis mollicie & raritate summam intelligi mentis sanitatem, ideſt prudentiam & perspicaciam: quoniam ita affectis facile item, quicquid est redundantis copiæ ac retrimentitiæ digeritur & euaporat, nec phantasticum aut rationalis potentia perinde sylueſtri tumultu obturbatur. Quod ita esse, id quoq; indicio est, quia fatuos ac rudes παχυδερμους appellare Græcis mos est, ac si tu dicas, crassipelles. Quid, quod Quintilianus id uerbum fuisse artis alicuius proprium, apertissime dicit? Vbi philosophos intelligere potes, aut quod amplius arridet, diuinaculos, qui physiognomones dicuntur: à quibus usurparetur subinde, In malaco sanum: ubi quem ita cõstitutum contemperatumq; inspexissent. Est autem physiognomia, manifestices pars, ea quæ ex ore omniumq; corporis membrorum facie motuq; ac filo hominũ coniectat mores: de qua ut Aristoteles & Adamantius, ita multi alij tam Latini, quàm Græci scripserunt. In eo genere sunt item metoposcopi, quos ex facie addiuinantes, Plinius interpretatur. Eorum & Tranquillus meminit, & satyricus poeta significauit,

Frontemq; manumq;
Præbebit uati, crebrum poppysma roganti.

De malaco autem si quis ambigit, ac Græcè nescit, norit id uerbum significare molle.

Nam malacia, prægnantium Plinio est mollicies quædam & defectio, quum languentes modo hoc, modo illud appetunt: adeo ut terram quoq; uorare appetant nonnullæ, carbones etiam extinctos, aut cimoliam, inquit Paulus Medicinæ primo: quæ res nuncupatur λιτηδ, id est pica. Nam & Gethyllidas Latonæ sacras, scribit Athenæus, quoniam prægnans id cibi expetisset genus. Gethyllidas, sunt qui cephaloton porrum interpretentur, ideſt capitatum: sunt qui gethyum, seu getium. Prouenit incommodum id ab cōcepto mense potissimum tertio, nequeunte fœtu interim delata in uuluam omnia ratione alimēti absumere, insita imbecillitate, proindeq; in stomacho multorum facta redundantia. Ex qua etiam absurdorum sese promit appetentia: indidem quoq; nomen nacta affectio est, ἀπὸ τοῦ ποικίλου τοῦ ζώου ἡ λιτηδ: id est ex auis uarietate. Vel, ut scribit Paulus Aegineta, quod malo id genus corripiatur frequentius. Est & in stomacho malacia, id est debilitas. In Matthæi Euangelio, μαλακιαι interpretantur langorem: qui sit leuior morbus, ac lentior: non quidem lecto affligens, sed ualetudini moramenta obiectans, & quo minus uideamur sanitate inculpata, præpediens. Corrigendus obiter error manifestarius in Senecæ Epistolarum libro nono: In otio inconcusso iacere, non est tranquillitas, malicia est. Tu expunge insitiuum uerbum, & genuinum ita repone, Malacia est. Apud Cæsarem Gallici belli libro tertio, Malacia item maris nominatur pro tranquillitate ac uelut mollicie, quanquam scribitur modo malachia, sed indocte. Illud non transiliendum ex Græcorum thesauris, ob Paridis necem in morbum fœmineum mox Philoctetem incidisse, quo nomine is erubescens deserta patria, ciuitatem cōdidit, quam ex re Malaciam dixit. Cittosin præterea dicunt Græci, quum ab racemis dilapsi acini pereunt. In Plauti fabula dici legimus, Mœchum malacum, cincinnatum, umbratilocum, tympanotribam. Quod de physiognomia mentio nobis facta est, sciendum ex Procli doctrina, morem Pythagoreis fuisse, per signa in corpore constituta uenientes ad ipsos perpendere ac pensiculare exactius, ad meliorem ne uitam apti forent. Quoniam natura ipsa, quæ animis confingit corpora, instrumenta eis congrua subministrat, imaginesq; animarum in corporibus indicat, per quas & illarum ingenia eius artis periti possunt deprehendere. Meminit Gellius Noctium Atticarum primo. Quod ad salem attinet, abs quo digressi sumus, ἁλίζειν Græci dicunt sale condire: quanquam & eo uerbo congregatio significatur, unde halia Persarum dicitur Herodoto, id est congregatio, seu concilium. Sunt & halides, seu haliæ, sali terendo uasa accommoda. Auctor M. Varro est, ad Rhenum locis quibusdam nec fossicium haberi salem, nec marinum, sed lignorum quorundam combustis carbonibus pro eo uti. Portorium salis dici apud Liuium obseruauimus.

Mos abluēdi infantes sale, aut frigida aqua. Enarratur Virgilij locus. Salis, fermenti, ac mellis nomine quid intelligendum in sanctis literis. Chōdros, chondritis, hypocondria. Licnos quid, & unde. Infantum in uānos depositio. Sal Indicus.

Cap. II

ET quia salis emolumenta paulo antè perstrinximus, nō negligenda item sunt uisa, quæ à scientissimis medicorum insinuantur nobis. Siquidem Galenus quodam loco, etiam si ambigunt eruditiores, sit ne de principis medici officina opus id, sale aspersos infantes obuolui fascijs præcipit. Sed & prima primi Auicennæ: Festinādum, inquit, ut infantum corpuscula perluantur aqua, in qua colnares, aut os. Cur uerò sic faciendum astruamus, ratio est, quoniam mox æditum infantem ob nimiam teneritudinem omnia infestant. Quo nomine semel bisq; sale abluere persalubre est, præsertim si exuberet sordibus, & nimio plus sese promat humectatio. Confestim uerò ab ijs tepidiore confouendus aqua. Adijcit Galenus, salis potestate cutem callum induci sic, ut densior solidiorq; ijs quæ intus sunt partibus reddatur. Quibusdam etiam myrti folia inspergi arida, uerum ijs statum non citra uitium esse. Cæterum more suo Auerrois ista putat reijcienda, præpositis quæ minus acrimonia morsum, ut sic dicam infigāt: cuiusmodi sit oleum balaninum ex glādibus, effectu eodem qui in sale sentitur, ut credit Auenzoar. Cooriuntur in Auerroē magna ui Auicēnæ interpretes, quoniam oleum id genus styptica potestate efficax quidem habeatur, non tamen æque sordentes

dentes humectationes resoluere, quibus inebriet cutis ex uterina redundantia. Addunt etiam, unguine intimo non perinde ut salem, oleū posse callum inducere. In quem usum plerisq; item mos est, natum infantem in frigidam aquam mersare, sicuti septimo Politicorum cōmeminit Aristoteles, sed Galeno De regimine sanitatis primo, id non arrisit, additis etiam rationibus cur fecisse inutile sit. At confert, inquit Philosophus, statim à puerítia assuefacere, hoc enim ad sanitatem & ad res bellicas utile est: quare apud Barbaras gentes irroborauit mos, uel amne gelido infantes abluere, uel tenui amiculo conuestire, qui Gallis mos est: ad cuncta enim quæ possint, initio statim insuescere, optimum est. Adiuuat autem pueros, innatus calor aduersus frigoris uim. Iam ex ijs opinor, lucis plurimum inferri Virgilianis uersiculis,

Natos ad flumina primum
Deferimus sæuoq; gelu duramus & undis.

Cæterum Galenus inquit, si ab extimo frigore insitus peruincatur calor, an non liquido sequitur interitus? Quamobrem quis utiq; mentis compos, nec ferus omnino aut Scytha pignus proprium subire aleam permiserit, in qua errorem sine uadimonio consequatur mors? præsertim quum ex discrimine non multum sit, quod lucro ascribas. Asino forsan densior contulerit cutis, rationali naturæ non ita: nam quum corporibus duplex ingruat incommodum, ab extimis unum, ab internis alterum occasionibus, certè quorum rarior molliorq; fuerit cutis, ab extimo facile oblæduntur malo, quorum dura constipatiorq;, ab interno. Propterea Hippocrates: Raritas corporis ad transpiratum ijs, quibus plurimum aufertur, salubrior: quibus minus, insalubrior. Quare Germanos, agrestesq; alios, aut Barbaros ualere sinamus: illis (inquit) nō magis precipimus, quàm ursis, apris, leonibus. Et quia de sale producta pleraq; nobis sunt non illepida forsan, ne illud quidem negligendum: In sanctarijs religionis nostræ, salem pro apostolica ferè accipi sapientia, propter illud Matthæi bracteatum, Vos estis sal terræ. Ita enim Leuitici secundo scriptum inuenias, Quicquid obtuleris sacrificij sale condies, nec auferes sal fœderis dei tui de sacrificio tuo. Sed & apostolus Paulus: Sermo, inquit, uester in gratia sit, sale conditus. Neq; enim sequestrato rationis ac discerniculi examine libratiore, deo placere quicquam potest. Quod autem paulo ante præcipitur, Omnis oblatio quæ offertur domino absq; fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini: intelligi uolunt philosophicum tumorem, & ciuilis eloquentiæ lenocinia, uoce quidem, non re prædulcia. Auctor autem in Crasso Plutarchus, lentem ac salem ab Romanis πρῶτιμα credi, hoc est lugubria, & proinde apponi mortuis consueuisse: hincq; ingruentium malorum præsagium Crasso factum, quod militibus duo hæc prima in necessariorum distributione sint data. Cæterum ab interprete miro sunt hæc silentio præterita, etiamsi ueteris ritus non ingratam cōplectuntur memoriam. Salem Indicum Barbaro uocabulo saccharum dici animaduertimus. Illud denique adiecisse, non fuerit otiosum, opinor, χόνδρους ἁλῶν dici à Græcis, de sale qui crassior sit, uelut chondritis uocatur παχεῖα σεμίδαλις, quam siliginem interpretantur: χονδροποιεῖα uero dicunt loca, in quibus concidatur chondros. Galeno, & medicis, aliud prorsum chondros est. Venter, inquit in Pragmatia πρὸς ἀνατομῆς Galenus, percoctioni destinatus orditur à chondri meditullio, ubi στόμα dicitur κοιλίας, id est uentris os. Alibi porrò idem auctor, hoc est in partium extimi corporis nomenclatura: Sub ore, inquit, uentris in superficie exteriore congrue nominantur hypocondria, quoniam chondro recte subijciantur. Sunt autem peritonæo substrati musculi, extra cute obuelati. ὁμωνύμως autem interna uiscera ὑποχόνδρια uocantur, quando sub chondris & ipsa sunt τῶν νόθων πλευρῶν. Quia uero de infantum cura affatim transegimus, & illud non insuper ex Græcorum commentarijs habendum, Licnon dici ab eis, τὸ κοιμίον, id est cunam, παρὰ τὸ λίαν λινεῦσθαι, quia moletur subinde: aut licnon intelligamus, τὸ λικμητήριον, id est uannum, quoniam æditos primum infantes in uannos deponerent: quod alimentorum copiæ, ac bonitatis symbolum coniectabant.

Cur somniculosi quibus angustæ sunt uenæ. Item pumiliones. Cur in cogitatione profundiore obrepat sopor.

Cap. III

Universidad de Desarrollo
Biblioteca

MVlta quidem & copiosè satis, ni fallimur, de hominis ratione conscripsimus: poterant & plura, sed nobis in uastissima rerũ congerie seruare temperamentum quoddam, uisum præstabilius est. Ne tamen cuiusquam querelis detur occasio, quod & præfati alibi sumus, ubicunq; opportunum fuerit, omissa consarcinabimus, poterunt à uolentibus iungi. Interim in alia diuertisse, non erit opinor, inamœnum ingratumq;. Disceptabã mecum non ita pridem super somni ratione, Mirum uidebatur, hominum plerosq; ita in soporem sæpe collabi, ut nil procliuius omnino faciant, cuiusmodi ferè pumiliones sunt, deminuti, decurtatiq;, ab reliquorum commensu. Et quoniam iactatum in Græcis literis scio, Nil dulcius, quam omnia scire: contuli me ad magistros (quod aiunt) mutos, qui me etiamsi asymbolum ita scitè docteq; instruerent, ut naturæ rerum non omnino uiderer inscius. Quod uero inde proruerim, etiam impertiendum alijs est usum, ne in sanctarijs reconditum pereat. Igitur sic habet, Esse genera duo, ui insita in somnũ prona maxime: alterum in ijs est, quibus uenæ adeo prætenues sunt, adeoq; latentes, uix ut deprehẽdi usu ualeant: alterum eorum censetur, qui nimio plus in caput excreuisse animaduertuntur. Angustia meatuum, quibus à capite refluit spiritus, nullo negotio præsepitur occluditurq;: minuta siquidem & propè nulla, quicquid accesserit, quantumuis modicũ pusillumq; obstipat præfarcitq;. Vbi ergo frigus concipit uena, siquidem & infarctus uenter cõfrigescit, spiritus tamdiu suffrenatur, & moramento quodam compescitur necessariò, donec inualescens calor disiectus alimentum ita conficiat, ut globatum alioqui dirimat ac diffundat. Quandiu uero is liberè commeandi facultatem non nanciscitur, perseuerat sopor. Cæterum suggerit ars rei fortè obscuriori exemplum euidens: nam tubulo angustiori infusus liquor tardius lentiusq; profluit, quòd si laxior is & capacior fuerit, momento uis etiam maior dilapsa transmittitur. Id ipsum & in spiritu fit, qui angustè corpulentior ipse commeans ac præpeditè, serius munere defungitur. Et hæc diuturnioris somni procliuiorisq; in meatuum gracilitate causa quidem fuerit. Somniculosos uero esse, quibus caput extumuit, inde pernosci potest: quo amplius est conceptaculum, eo plus item capiat, consequens est. In nanis, siue pumilionibus uaporum multa uis ad caput surrigitur, quoniã grandius membrum alimenti amplius requirit. Quod uero copiosè scandit, copiosè item ac largius remeet, necessarium est, sed & lentius, quia insitus calor uim tantam sublatæ euaporationis breui percoquendo nequit conficere. At quibus uenæ latiores apertioresq; fuerint, soporulenti esse nequeunt, nisi fortè quippiam obtigerit potentius aliud, quod rationem faciat diuersam: neq; quos item atra infestet bilis: nam alioqui, congelidisq; corporibus, caloris intimi copia non magna, uaporum paucitas caput scandentium obtingat, necesse est. Hinc illud fit quoq;, ut ferè genus hoc sit edacitatis auidæ, quando eorum natura sicca & retorrida est, nec haustis aluntur magnopere, infestante plurimum bilis atrioris frigore alimenti conceptacula: quæ ratio efficit potenter, ut parum omnino, aut nil ferè eat in corpus. Quia uero de sopore agimus nunc, appingamus ueluti corollarium huic loco, quod intellectum studiosis maxime arrisurum arbitror. In eadem nanq; harena, quod dicitur, uersamur, & contingit sæpicule, ut attentissima cura quid expendentibus ingerat sese uel inuitissimis obnitentibusq; insuperabilis dormiendi procliuitas. Inde uero hoc fieri, deprehensum à peritioribus est, quis comperta sunt naturæ arcana ferè uniuersa: quod quum cogitatione profundius uersante quippiam, suspensa mens solicitudine est, alimentorum percoctioni impedimẽtum affertur insigne, proinde qui protrudantur in doctiores sciunt omnes: quoniam fit somnus, sicuti exsequemur alibi copiosius, quum uim, frigore autem concepto, defluere, ac deniq; comprimi, quando unus est, qui omnia in corporibus temperet, modereturq; calor: frigus in sopore superna contrahunt, & extima, recalescunt inferna, pedum argumento, sed intima eo amplius. Quia uero ex humecta quadam ui progigni, obrepereq; somnus uidetur, inde Homericè circumfundi doctè dicitur: sed & ὑπνόυμ@ ex hoc sopor ab eodem nuncupatur, abs quo ueluti ex humiditate profundiore, emersus facilis non est, uel ut Græcè dicam, ἀπ' ἐσχ. ἀναδ' ὠὰς ὀχ' ἑανώθοντα.

Sudoris

Sudoris species. Diphoreticus sudor. Diphorumeni. Sudatores. Expauescentes. De sudore frigido. Qui sudores bono sint. Caput IIII

DIuerteramus nuper in medicorum florentissima uireta, non ut transfugæ, uerum inspectores, exploraturi ecquid inde præcerpi posset, quod hosce libellos Lectionum antiquarum instructum adiutumq; iret, ac comptiores efficeret, non ut calenti ferro inustos, sed solida synceraq; spectabiles uenustate. Lectitabamus Canonem Auicennæ primum, qui & in hominis ratione singularibus auxilijs obsirmauit aciem, ne quid trepidaret, aut moueretur loco. Incidimus in eam quæ sudores aliquo modo perpendit doctrinam, atq; in species partiendos tacite prœmonstrat, quas & huic innexuimus parti potissimum: nihil enim prohibet, à quocunq; literarum antesignano uersuram facere, non quæ peculiares abditosq; loculos instruat, sed ut in re publica bene instituta, qualem optauit Plato, cuiuscunq; deseruiat emolumentis. neq; enim est homo homini lupus, ut ille ait: sed deus potius, quando & hæc ad æternam gloriam uia. Igitur, inquit princeps, sudor qui contingit consopitis, ex materiæ prouenit copia, quippe per soporẽ nulla euidenti causa qui sudore diluitur, amplius ingessit alimenti, quam pati possit. Galenus ad eandem rem, sudor exuperans aut corpore obuenit rariore laxioreq;, aut materiæ abundantia, aut quia prætenuis subtilisq; admodum comperitur. Qui principis uerba latius fusiusue explicant, quatuor ferè sudoris species agnoscere uidentur. Quidam enim naturæ profluit imbecillitate, uelut in syncope, in qua spiritus sanguisq; in cor se contrahunt, extimis relictis: quæ naturę defecta regimine frigidi sudoris humectationem promunt. Alius natura prouenit ualida, quod in crisi, & decretorijs euenire diebus assolet. Alijs occasionem præstat ratio euidens, uel exercitationis, aut balnei, uel æstiui ardoris flagrantiæ, uel etiam alimenti ingurgitationis nimiæ, aut plethoricæ copiæ. Sudorem quo fusius redundante, imbecilliores reddimur, diphoreticum nuncupant, quoniam διφορεῖσθαι sit Græcis, quod digeri Celso Cornelio in cardiaci morbi mentione. Sic uero affectos diphorumenos uocant, Plinius nunc sudatores, nunc expauescentes. Imperator Maximinus, qui quandoq; uno sudore lixas sedecim uicerat, item ex militibus septem superarat fortissimos, sudores sæpe suos excipiebat in calicem missos, ut sextarios implerent duos, nonnunquam & tres. Quod uero de sudore frigido dicitur, amplius perpendi potest, & debet, eo quidẽ magis, quod poetas quoq;, quorum sæpe multiplex est eruditio, & intercutanea, nec oculis spectanda caligantibus noctuinis ue, nonnunquam cõmeminisse eiusdem, perspicuum est, satisq; frigide, quia de frigore agatur, enarrari: ita ut ambigas, serio ne & iudicato, an per iocum tam inepte pleraq; effutiant, κοὐ πάχυμερές τι ῥοῦν, ut quæ nullo concipiantur scientiæ fundo, plurimumq; arbitraria sint ac profusa temere. Quis enim illud ex Amphitryone non legit?

Hic homo socium ad malam rem quærit, quem adiungat sibi:
Non placet, pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.

Sed & quadam Elegia Propertius:

Quæ si fortè aliquid uultu mihi dura negarat,
Frigida de tota fronte manabat aqua.

Cornelius quidem Celsus in libris De medendi ratione concinnatis, sudorem frigidum esse morbi indicem scribit. Solicite diu sum scrutatus eiusmodi euẽtus rationem, deniq; optimus naturæ interpres Aristoteles ita prodens se nobis ingessit. Cur, inquit, calidi sudores frigidis meliores habentur? An quod sudor omnis excrementi cuiusdam secretio est? parum autem excrementi amplius incalescere, consentaneum est. Plus autem non æquè, sed minus. Itaq; sudor frigidus excrementi multi indicium est, quo circa morbos quoq; longiores facit. Amplius Hippocrates libro Sententiarum quarto: Sudores, inquit, frigidi; si cum febre acuta accidunt, mortem significant: si cum mitiore, longitudinem morbi. Certe summa dignum admiratione est, qui possit elici frigens sudor, quum æstuosa sit febris. Proinde necessarium uidetur (inquit interpres nobilis, cuius frequens est nobis aduocatio) aliam esse corporis portionẽ, quam amburat febris: aliam, ex qua humor profluat frigidus: quod enim ex calescente promitur parte, caleat oportet: cæterum ex cute, quam esse frigidam liquet, proliciuntur sudores, quamuis subtercutanea ex æstuent. Porrò acutas obrepere febres, patet, quibusdam cõputrescentibus humoribus.

At hi

Universidad de Deusto Biblioteca

At hi nunc quidem toto putrent corpore, nunc in conceptaculis tantum. Vbi uero duo ista simul fiant, ut in uasis cõputrescat humor, & quæ solidum corpus regit natura, quam naturalem esse calorem opinatur Hippocrates, uel perimatur prorsum, uel internecionem proximè adierit: quæ profluunt inde, planè frigent. Nil uero officit, quin ex putredine exoriens caliditas sit uehementissima, proptereáq; indicium exitiale: siquidem præmonstratur, eam humorum frigidam uim in corpore exuberare, quæ nec insita caloris copia recalescat, neq; item aduentitia, id est febrili. Quòd si quis expetat scire item, qui potissimum sudores bono sint, audiat Hippocratem ita sancientem, Sudores febricitanti si statim inceperint, bono sunt & tertio die & quinto & septimo & nono & undecimo & quartodecimo & uicesimo & uicesimoquarto & uicesimoseptimo & tricesimo & tricesimoquarto. His enim sudoribus morbi indicantur: qui autem non ita ueniunt, laborem significant, & morbi longitudinem ac recidiuam. Anchimolum & Moschum sophistas apud Elidem, tota fuisse uita hydropotas legimus, ac sicis modo solitos uesci, nec tamen alijs imbecilliores habitos. Cæterum aspernabilis adeo è corpore promanabat sudor, ut certatim in balneis ab omnibus reclinarentur.

Cur facies & superna desudent maxime. Cur item in trepidationibus idem patiantur pedes. Sudoris item frigidi ratio. Cerebrum ne, an iecur sit humectationis fons.

Caput V

ACcidunt porrò in sudoribus nonnulla plerunq;, non paruam quæ præferant admirationem. Nam & usu compertum ferè est, in trepidationibus exsudare pedes, non faciem, quæ alioqui obnoxia sudori maxime est. Quippe quæ laxiora sunt, & abunde humectantur, ea sudore dilui congruum est. Caput autem esse planè certũ est, humoris fontem: indicio sunt capilli ea maxime parte ubertim succrescentes. Quin & uniuersim superna sudoribus amplius infestantur, quàm inferna, quoniã calori insitum sit conscendere, illuećq; itidem humectationẽ perducere: uel etiam quia sudorem mouet spiritus, qui in superna parte sedem habet. Adde, quod est sudor incoctus humor, cuiusmodi humore pars humet superior. Auicennæ id quoq; auctoritas comprobat, nam secunda quarti: Sudor, inquit, maxime multiplicatur in superioribus, in capitećq; in primis. Cæterum hæc ferè de sanis intelligenda corporibus: nam affectis illuc in primis decumbit sudor, ubi amplior concepta fuerit eius materia. Proinde Sententiarum quarto Hippocrates, Vbi sudor, illic ægritudo. Idipsum & ab Auicenna traditum scimus. Sudor uero ille pedum in trepidationibus, eam (ut Aristoteles inquit) rationem habet, quòd sit trepidatio metus quidam superne inchoanda. At metu superna frigescunt caloris fuga ad intima infernaćq;. Quo nomine pallent item trepidantes, qui & maxime pedes agitant: indećq; ea parte laborante elici sudorem, probabile est. Manus item assolent perfricare, sećq; modo inflectunt, modo extendunt, etiã sæpe exsiliunt, nec unquam quiescunt: sunt enim excitati propensićq; ad negotium, quoniam calor eorum se collegerit in pectoris locum, qui corpulentior est. Quamobrem undićq; tum ipso calore, tum sanguine turgescente efficitur, ut motu uario crebroćq; agitentur, sed pedibus maxime insudant, quoniam illi perpetuo teneantur labore, saltem corporis fulciendi. Propterea cum labore uehementi in primis agitetur calidum, inflammeturćq;: & quod humectũ est, in tenuia dissoluatur, sudant illi, facies minime. Ex affluxu porrò caloris eiusmodi in metu maximo ad intima, sæpe alui funduntur, & profluunt uesicæ retrimenta. Siquidem extrema corporis spiritu, sanguine, calore destituta inalgescunt. Humor uero redundans caloris copia solutus retruditur, quoniam uis ea quæ comprimendi potestatem habet, & ab recentioribus retentiua nuncupatur, reprimere nequit. Inde consequitur, ut in æstuationibus grauissimis profluat emanetćq; frigidus sudor. Quod ne quis philosophis modo putet percognitum, optimus quoq; maximus poeta libro Aeneidos tertio significauit illis uersibus,

Talibus attonitus uisis, & uoce deorum,
Nec sopor illud erat, sed coràm agnoscere uultus
Velatasćq; comas, præsentiaćq; ora uidebar:
Tum gelidus toto manabat corpore sudor.

Si cui uero ambiguitatem fortè mouet, quod modo caput humoris fontem diximus, quum

quum de hepate dici id rectius uideatur, quoniam in libro cui πέρι titulus est, dicat Galenus in signorum tractatu: Ex corde sicco totum arescit corpus, nisi diuersum efficiat hepar: ex humecto autem hepate corpus item humescit, ni effectum cor producat contrarium. Sed & Hali: Hepar, inquit, est humiditatum fons. Cæterum duplex humidum traditur à rerum naturæ peritis, humidum uerũ, & ut ipsorum utar uerbo essentiale, cuiusmodi in iecore est, quod inde dicitur etiam cerebro humectius. Alterum accidentale uocant, utpote frigiditate inductum, affluxućq; extimæ humectationis. Hoc uero in cerebro agnoscitur, proinde appellatur humiditatis fons: etenim quia est omniũ partium frigidissimum, ut Aristoteles inquit in Commentatione de somno & uigilia: in eo superfluitatem concipi multam indigestionis ratione, necessarium est. Affluunt illuc & ab reliquis partibus euaporationes plurimæ, quæ loci frigore percussæ resiliunt. Infestat aer quoq; per meatus multos.

De oleo scitu digna. Quæ dicantur præmissa uini & olei in Plinio. Emendatur locus Ciceronis ex Epistolis familiaribus. Olei officinã quis excogitarit primus. Oleũ uiride, ac conditũ. Oliuitates quatuor. Rudicula quid. Cap. VI

OLeum Anacharsis Scytha insaniæ pharmacum esse dicebat, quoniam eo peruncti athletæ inuicem magis insanirent. Naturæ tamen prouidentia liquores duos humanis corporibus gratissimos contribuerat, intus uini, foris olei. Id quod ab Democrito pronunciatũ, Græci scribunt, quum ex eo quæreretur, πῶς ἂν ἄνοσοι, καὶ μακροαυδύες γίγνοιντο οἱ ἄνθρωποι. Olei potestatẽ utićq; tepefacere, ac contra algores munire. Epaminondam uero legimus, quandoćq; collegis impensarum rationem coquo reddente, olei multitudinem permolestè tulisse, admirantibusćq; illis: Non, inquit, impendij magnitudo me mouet, sed quod tantum olei intra corpus receperim. Memorabile est quod Plinius scribit: Alpibus coercitas, & tam inexsuperabili munimento Gallias hanc primum habuisse causam superfundendi sese Italiæ, quod Elico ex Heluetijs ciuis eorum fabrilem ob artem Romæ commoratus, ficum siccam & uuam, oleićq; ac uini præmissa remeans secum tulisset. Verum hic protinus aduertendum amplius, quæ dicantur in Plinio præmissa olei. Hermolaus quidem emendans reponit promissa, publica lectione expuncta. Mihi autem mirè arridet uerbum, præmissa: ut intelligamus primitias quasdam, sicuti præmissa sacrorum dicuntur. Vtitur eo uocabulo & M. Tullius epistola quadam ad Plancum: Et tuarum, inquit, literarum præmissa meminissem. Etiam si in uulgatis modo codicibus passim scriptũ inuenias promissa, non præmissa: sensu nullo, aut leuissimo. Fortè hoc sit quod Festus scribit: Sacrima, inquit, appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro uineis & uasis, & ipso uino conseruandis: sicut præmessum de spicis, quas primũ messuissent, sacrificabant Cereri. Apud Græcos, quod ad oleum spectat, sic reperio subnotatum: Ferri glutinum, siue ferruminationem Samium Glaucum excogitasse primum, enato inde adagio, de ijs quæ facile persiciantur: Glauci ars. Qui remollire ferrum cupiunt, oleo tingunt: at qui obdurefacere, in aquam mersant. Illud quoq; ex historia succurrit: Augusti temporibus, è taberna meritoria trans Tyberim oleum terra erupisse, ac toto fluxisse die, nulla intermissione: quo significatam interpretantur CHRISTI gratiam ex Gentibus. Olei deniq; opificium, id est ἐλαιεργίαν, sicuti μελιττουργίαν, id est mellis faciendi rationẽ, excogitasse Aristæum principem omnium tradunt. Ex quo scienter Agrea cognominatũ uoluere. Quanquam sunt qui ex ctenotrophiæ, id est iumentorum educationis tradito modo, ac insuper uenationis quoq;, quum Iouem dici agrea ferant & nomion, tum Apollinem ratione comparí. Oleum uiride, sunt qui recens interpretentur, sicuti conditum pro inueterato. Ex Varrone dici uirens uidetur, ex olea expressum acerbissima: quod præcipuè creditur sapere. Galenus & Theophrastus omphacinum oleum uocant, item ὠμοτρύβες, id est crudum. Sed ut ista certiore metiamur modulo, sciendum amplius, non unam priscis fuisse oliuitatem: siquidem prima fuit, Columella tradẽte, in qua acerbũ exprimebatur oleum ex necdum matureścentibus baccis: æstiua dicebatur hæc. Sequens habebat Nouembris finem: inde oleum erat uirens, ex uiridibus manans oliuis. Tertia Decembri fiebat mense: huius erat maturum oleum. Vltima fuit mensis Ianuarij: album oleum appellat Dioscorides, ut à uiridi separetur, cuius confectionem pluribus idem exsequitur. Ser-

uius

uius in secundum Georgicum illud enarrans: Et amara pausia bacca. Amara, inquit, id est uiridi: nam de pausia uiride oleū fit, unde contrà dicitur dulce quod uirens non est. De oleo samico, acanthino, thurino Athenæus plura. De cibario etiam Columella. Rudicula, organum est oleo conficiendo, erectæ tribulæ simile. Porrò cautum decretis imperatorum nouimus, ad Barbaricum, uti ne quis uini, olei, liquaminis transferendi pontificium habeat, nec gustus quidem causa uel usus commerciorum. Ad quod sanciendum historia productos arbitror Gallica.

Super Hercule ac Geryone pleraq; non extrita admodum. Larini boues, & Cestrini, ac Epirotici. Larimnus odor. Geren quid. Geria. Carduus. Cinara. Geranium lignū. Celonium, celon, genys. Ceuæ uaccæ. Item Herculis cognomina. Liliorum origo. Herculis stragula quæ sint. Balneæ calentes cur Herculi sacræ, deq; Smintheo Apolline. Atabyriæ boues. Cornopion, cornopes, ipoctonos. Leo triesperus. Erythibios. Pyrrhicæ boues, ac oues. Herculis filiorum interemptorum nomina. Ceramyntes. Cap. VII

LEgebamus nuper Arriani historiam, qua is Alexandri gesta complectitur. In secunda eorum ita relatum obseruauimus, Herculem non fuisse unum: nanq; suum sibi uendicant Tyrij, cuius etiam templum omnium, quæ memoria seruat utiq; humana, uetustissimum substruxerunt. Sed hunc non uideri Herculem Argiuum, Alcmena natum. Quod multis annis antea coleretur Tyrius, quàm Cadmus omnino Thebas condidisset. Cęterum Aegyptios quoq; alium item Herculem colere, diuersum ab eo quem uel Tyrij uel Græci uenerentur. Auctor item Herodotus est, Aegyptios inter duodecim deos Herculem recensere. Sed, inquit Arrianus, proximum uero est, Herculem qui Tartessi in Hispania colitur, ubi item uisuntur colūnæ, quas Herculeas uocant, eum esse qui Tyri colatur, quoniam Tartessum condiderint Tyrij, & ritu Phœnicio constructum ibidem sit templum quod Herculis dicitur, eodemq; ritu sacra fiant. Quod uero ad Geryonem spectat, ad quem Argiuus Hercules, ut boues abigeret missus dicitur, nihil omnino ad terram Hispaniam pertinere, Hecatæus rerum scriptor memoriæ prodidit. Nec ad ullam unquam Erithiam insulam Herculem missum: sed loca circa Ambraciam, atq; Amphilochos Geryonē imperio tenuisse: indeq; abactas boues, quæ mira specie in illis comperiantur locis, herbida regione, & pascuis admodum læta. Nec omnino fieri simile ueri, ea tempestate nouisse Eurystheum extra orbem terrarum positos populos, aut speciosas quæ ibi nascerentur boues. Vtcunq; quod scitu dignum est, scribunt Græci Epiroticos boues Larinos dici ab Larino pastore, cuius meminit Athenæus quoque, qui ab Hercule, redeunte ab Geryonis nece, exceperit educaueritq; unde Epirotica mox armenta sint celebrata, de quibus cōmeminerit Lycus Rheginus in ijs quæ ad Alexandrum scribit. Etiam si sunt qui ab narium magnitudine dici larinos uelint, ut est ab interprete Aristophanis adnotatū. Siquidem λα particula intendendi uim habet, ῥὶς uero nares sunt. Cæterum Cestrini quoque uocantur, qui Larini. Larimnum uero in Sabæis præstantissimū haberi odoris genus, in suffiendo præsertim, auctor libro decimosexto probat Strabo: cuius autem sit modi, parum comperi. Fuere in Epiro eadem Pyrrhicæ boues, quas atauros uocabant, intactas Venere, ut incrementum ampliter caperent, quasi setauras dicas. Sic uero creduntur dictæ, ab ignea mobilitate, aut à colore: sunt qui diminutiuum putent ex forma Aeolica. Alij pyrrhicas intelligunt Epiroticas, de regis Pyrrhi nomine. Altinas uaccas ab uernaculis dici ceuas, legisse uideor in ueteribus memorijs. Leguntur quandoq; & Atabyriæ boues, de montis Rhodij nomine sic nuncupatæ. Cæterum æneæ fuerunt hæ, quas malo ingruente aliquo, solitas mugire proditum est. Theogoniæ Hesiodicæ interpretes, Herculis nomine solarem intelligunt potestatem: Geryonem uero, cuius boues ab illo orbi terrarum illatas fabulantur, hyemem esse uolunt, ἀὴ τὸ γαρύειν, τοῦτ' ἐστὶ βοᾶν: id est, ab uerbo γαρύειν, quo significetur clamor, ob hyberni temporis tumultū. Nam geren, hoc est γέρων, ad hoc spectat nihil, ut in parerga excurramus. Est enim eo nomine, ut inquit Aelius Dionysius, grus fœmina. Geria, ideſt γήρεια, flores nuncupāt τῶν κινάδων in Nicādri Theriacis. Est eodē nomine in India ciuitas, Stephano. Dicitur & gerium, annus antiquus. Nam & in Megaride promontorium uocatur Gerania, in mediterranea uergens, ac oblongum

longum, indeq; ab figura nuncupatum. Nicander,

Σκίδναται ὡς γήρεα κατα ψυχθέντ' ἀκάνθης.

Est autem cinara carduus satiuus, meminit Columella:

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis laccho
Potanti ueniat, nec Phœbo grata canenti.

Vulgus ferè arcoccum nuncupat, Liguribus pergratum in cibis, ac Mediolanensibus. Cinaram sunt qui arbitrentur uocari, quia ut ait Palladius, cinere gaudeat. Id autem quo pacto uerum fiat, cum testimonio Pollucis apud Doricos poetas id comperiatur nomē, & esse Græcā uocem testetur liquidò Athenæus. Cur autem flores cinaræ, geria nuncupent, forsan ea fuerit ratio, quoniā canescant celeriter, quamuis purpurei, abeantq; cum aura. Sed de syluestri carduo hæc memorat Plinius. Geria sunt & pappi, in Arati Prognosticis: & Theon esse cinaræ flores interpretatur: sed geramos item uocat, & geramata, id est γηράματα. Geranium uocant lignum, quo ex puteis hauritur aqua: celoneum item nuncupatum, id est λιλόνειον, uelut λαλόνειον: ab calon, quo indicatur lignum, & νάω, adnuere. Celonium autem equum dicimus, quoniam λιλαω signat in Venerem præferuidum. Genys uerò apud Sophoclem in Helectra bipennis est species. Sed ad institutum de Geryone sermonem redeo. Hyemem uerò sol perimit ab hyemali tropico ad uernum conuersus æquinoctium. At boum nomine tonitrua intelligunt, quadā soni similitudine, quæ Geryonis dicuntur, quod hyeme quidem nō fiant, sed illam statim consequantur: uel quia ex humecta eius natura mox hæc proueniant. Fabulantur item Græcorum pleriq;, Herculis statuam effingi solitam sinistra manu mala tria gestantem, quæ claua conquisiuisset dracone interempto, id est cōcupiscentia subacta: ita enim comparantur tria poma, hoc est iræ comprimuntur ardores, & habendi cupiditas temperatur: ac deniq; uoluptatum sedantur titillationes, sinuosiq; ac blandi superantur laquei. Leonis uerò pellem non aliud fuisse, quàm generosam uiri prudentiam, qua is circumm unitus obseptusq;, affectiones animi prærabidas exculcarit. Ita sapientem quendam & summatem uirum Herculis nomine accipiendum putant. Quod & in Floridis non ignorasse Apuleius uidetur, qui animi monstra ab illo philosophica claua fuisse perdomita, nobis insinuat. Significat etiam in Commētatione de somnijs Synesius. Hæc ipsa tamē, ut sunt, ridicula uidentur multis, quādo uoluptarium in primis Herculem intelligunt. Vti de furore interim conticescam, à quo fertur ab Sicalo liberatus. Quo sanè argumēto institutum sit, calentes balneas Herculi sacras dicere, & molliora stragula Herculis cubilia. Herculem Celtæ uocabulo gentis proprio uocāt Ogmion, imaginem eius, ritu ab alijs diuersissimo, pictura exprimunt. Primum decrepiti senis facies est, capite prorsum incompto, pilis quotquot sunt, canicie albicantibus, pelle autem rugosa striataq;, quin exustæ simili usq; in nigredinem, quales ferè sunt qui in mari expiscātur senes. Charontem diceres, aut Iapetum quendā ex Tartaro, & nulli nō simílem potius, quàm Herculi. Adest tamē aliquid Herculis proprium, leonis circumiectum exuuium, dextra clauam tenet, necnon ex humeris propendet corytus, sinistra intentum præfert arcum: omninoq; Hercules est, ac quāquam senex, numerosam tamen multitudinem trahit auribus alligatam: funiculi uerò aureæ sunt catenæ prætenues, aut ex helectro, monilibus affabrè connexis quàm simillimæ: & quāuis imbecilla sit catella id genus, insequuntur tamen nullo reniſu, nec de fugæ præsidio prorsum meditantes quippiam. Immo festini assectātur, læti quoque atq; hilares, illum summis etiamnum extollentes laudibus, Quin etiam præcurrere gestiunt, nunquā non laxissimo uinculo. Catella uerò quā diximus, ad Herculis linguā destinata conspicitur, ad hunc usum (ut uidetur) peruiā. Ille autem uultu renidens insequentes respectat. Hæc quidem Celtæ. Quā uerò habeat rationem tā inusitata species, ne nihil lector studiosus ingenio suo debeat, inenarratum relinquimus: nec reprehensus ferè quisquā est, qui è segete ad spicilegium reliquit stipulā. Obseruatum in Agricolationis libro apud Græcos auctoris incerti, Herculem in immortalitatis participatum ab Ioue admissum, quod dormientis Iunonis lac suxisset: quumq; interim diuini liquoris per cælum effusa portio esset, galaxiam effecit, nonnihil uerò & terram rigasset, natum inde lilij florem, qui colore sua præferat primordia. Scribit in Heroicis Philostratus, Iusiurādum per Herculem à Nestore institutum primo. De Hercule

uerò illud adijciamus,coli eum ab Oetæis ad Trachina cognomento cornopiona, id est κορνοπίωνα, quoniam cornopas fugarit, quo illi nomine locustas intelligunt, quas alij ἀκρείδας, aut πάρνοπας uocant. Adeo leuibus de causis indebantur cognomina uanissimis diis: nam Herculem eundem nuncupant Erythræi Ipoctonon, quod Ipas repulisset ἀμπελοφάγος, id est uitem arrodentes. In Alexandra Lycophron eundem λέοντα dicit τειρεσιόδρου, ex insiti roboris præstantia, & quia in eius generatione triplex in unam coijt nox,uel quia triduum in uentre ceti transmiserit,à quo Hesionem liberauit: quū coijt nox,uel quia triduum in uentre ceti transmiserit,à quo Hesionem liberauit: quū ei immortales equos esset pollicitus Laomedon,quos illi pro Ganymede fuerat dilargitus Iupiter.Ab hoc item maxima quæq; dici Herculanea uidentur:sic Herculaneas machæras,in Pertinace appellat Iulius Capitolinus. Apollinem uerò dicunt Rhodij Erythibion,quoniam Erythiben appellant ipsi,quam ἐρυσίβην alij, id est rubiginem. Vanitas eadem Smintheum induxit Apollinem, sed qui tanti ueteribus fuerit, ut orationes etiamnum Sminthiacæ celebrarentur, conditis quoq; præceptis, quibus aptè cōcinnari possent.Smintheus enim dicitur, & Sminthius. Nominis ratio ab muribus ducitur, quos apud Chrysam sminthos uocāt, quum eos ubertim succrescentes fugasset is deus, quo argumento inibi statuæ subiecta uisebatur imago muris. Alij sminthen intelligunt apud Troiam ciuitatē,ubi coleretur, sicuti hylatem appellat eundem Lycophron à Cypri ciuitate Hyle,etiam si est & in Locris altera. Quod uerò Pyrrhicas recensuimus boues,sciendum & πρόβατα dici πύῤῥιχα, id est Pyrrhicas oues, de regis Pyrrhi nomine, sicuti & boues dictæ, Plinio auctore. At de Hercule id non ignorandū, furore percitū Megaram peremisse cum quatuor eiusdem liberis, quorum ex Græcis thesauris nomina subtexui, Onitem, Theremachum, Democoonta, Creontiadem. Quanquā octo perfossos,canit Pindarus. Alijs adijcientibus duos etiamnum Iphicli fratris. Herculem appellant Græci Ceramyntem,quasi fata reijcientem, id est ληραμυντέω: ut sit, qui & Alexicacus. Dicitur & Palæmon,quia in Olympo sit obluctatus cum Ioue. Lucianus facetè,ut solet,triesperum uocat Herculem ab trinoctio illo, quod traditur in eo concipiendo insumptum.

Stuporis attoniti species, quem apoplexiam Græci uocant. Item quibus ex causis cōtingat. Quid paralysis. Catulli uersus declaratur. Sceletyrbe quid. Hæmodia quid. Cap. VIII

QVam Græci ἀποπληξίαν uocant, sunt qui Latinè stuporem dicant attonitum. In apoplexijs, inquit Galenus, totū corpus sensu priuatur, ac motu, solus restat anhelitus, qui si & ipse prohibeatur, maxima est & acutissima apoplexia. Si uerò reciprocatio adsit quidē, sed ui magna, fortis uehemensq; fit stupor. Cuiusmodi item, sed minus, si neq; intentus nec uiolentus, at inæqualis atq; exordinatus interpellatusq; fiat anhelitus. Sicuti ubi seruatur ordo aliquis, debilior censetur: sicq; omnia pro necessitate fiant, primo quoq; tempore persanatur. Apoplexiæ omnes fiunt, ubi facultas animalis ad partes defluere nequit infra caput existentes, aut ob cerebri affectionem similem inflammationi, aut uentriculis ipsis pituitoso oppletis humore. Cæterum causæ magnitudinem affectionis, seu (ut nunc loquimur) passionis consequitur magnitudo. Magna uerò ex parte curationem nō admittit ob respirationis læsionem. Auicenna sexta primi, ostensurus uitalē potestatem esse animali priorem: Licet, inquit, uis animalis membri alicuius intercipiatur, quæ sensum præstat, & motum uoluntarium: nihilominus uita non destituitur pars ea, ni pariter & uitalis destruatur. Membrum utiq; stupidum aut paralyticum diu quidem sensu caret, ac motu: uel ratione complexionis malæ, intensius frigidæ, non permittentis sensum motumq; recipi à membro, uehementius arctatis meatibus nerui, per quos commeant spiritus: uel oppletis neruis interiacentibus cerebrum uel nucam & paralyticum membrum, subsistente tamen interim uita. At intermortua pars nec sensu pollet, nec motu, computrescitq; illico, interpellata uidelicet corruptaq; uitali potestate. Auicennæ interpres ita distinguit: Stupidum dicitur, quod sensu caret: paralyticum, quod & sensu & motu. Cornelius Celsus: Attonitos, inquit, raro uidemus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, apoplexiam hunc Græci appellant. At resolutio neruorum frequens ubiq; morbus est, sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres auctores

auctores illud apoplexiam, hoc paralysin nominauerūt. Nunc utrunq; paralysin appellari uideo. Est sceletyrbe item, id est σκελετύρβη, paralysis quædam, quum rectum seruare incessum nō ualemus, & crura, uelut ardua cōscendentes, attrahimus, ac in sinistrum quandoq; dextra circunferimus, quandoq; ediuerso. Sciendum uerò illud, nullum esse morbum adeo senili ætati familiarem, ut est apoplexia, quoniā in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Ex ijs uerò, quæ de stupore collegimus, infertur Catulliano carmini lucis plurimum: Talis iste meus stupor nil uidet, nihil audit,
Stuporem dentium ex fructuum acerbitate Galenus ad Paternianum, hæmodiam scribit uocari. Id ex uisu item cōtingere, quin & auditu, apud Græcos alios est obseruatum.

Super comitiali morbo, quid sentiāt eruditi. Spumæ generatio. Suspendio sorum os spumosum unde sit. Melācholicorum ratio. Cothurnicum, & caprarum natura. An homo tantū huiusmodi affectione infestetur. Magmed historia. Lunaticus morbus. Cap. IX

COmitialis uerò morbus apoplexiæ germanus proximusq; quodāmodo est, quum idem locus in utroq; patiatur, & idem humor causam affectioni præbeat. Verum apoplexia propter omnimodam eius carentiam facultatis, quæ ad neruos demanat. Morbus autem comitialis ob incertā temerariamq;, & inconditam motionem consistit. Frigidus autem & crassus est humor ambobus. Proindeq; adolescentium ætas calidæ siccæq; temperaturæ maximum affert auxilium his qui comitiali morbo laborāt. Compari modo & locorum mutationes proportionales, quādo ad calidiorem siccioremq; transmigrent. Eodem modo & uictuum. Comitiales morbos exsuperare in pueris, auctor Hippocrates est, propterea q; dici pueriles morbos qui & ætatis conuersione ac mutatione desistant. Accidunt & adolescentibus quandoq; ob uictus errorem, & quia humi cubant ac soli se exponunt, & imbribus, & eiusmodi alijs. Quum uerò spumæ generatio ex duarum substātiarum mixtione perficiatur, altera spirituosa, altera humida: fiat autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis plerunq; ab ipsis effectis, Ventis quidem uehemētibus mare occupantibus, propter ictum fortiorem spumam fieri contingit: in lebetibus autem caloris ratione, sic & in corporibus animalium, quum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, uehementia motuum solet spumā generare: in capris uerò calor: in cursibus autem equorum utraq; causa uigorem habet. Qui spumam è uentre prodire, opinantur, deerrāt: neq; enim fieri potest, ut tota inde proueniat, quum neq; eo tempore animal euomat, neq; nauseam patiatur ullam. Quum uerò tenacem habuerit is qui perfringitur, humor, consistentiā, stabilis spuma perficitur, qualis conuisitur currentibus equis aut ira percitis apris. Vbi autem laqueus collo circunnectitur, necesse est quidem cordi atq; pulmoni, ut glutinosum exspirent retrimentum, quod in libro De respiratione Galenus edocuit: prohibente autem laqueo, totum uiolenter impellit, quo fit, ut pars propriæ humiditatis una expellatur. Sed ut ad comitialem redeamus morbum, quo planius expressiusq; cuiusmodi ea sit affectio percipiatur, Galeni sententiā subnotabimus ex tertio libro De locis affectis: Morbus, inquit, comitialis conuulsio est omnium corporis partium, nō perpetua, ut in prosthotono & opisthotono atq; tetano, id est neruorum rigore: sed quæ ex temporum accidit interuallis. Ac neq; hac sola re, sed mentis quoq; & sensuum oblæsione ab iam dictis distat conuulsionibus: unde constat, in supremis corporum partibus, cerebro uidelicet, hunc affectum cōsistere. Cæterum uelox eius discussio, crassum humorem, spiritus meatum in cerebri uentriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse, declarat, neruorum principio se ipsum quatiēte, quo excutiat id quod noxium est. Deniq; à crasso semper humore hanc produci affectionem, argumēto est, quod & subito fit, & soluitur confestim: nam subitariam meatuum obstructionem à crasso uiscoso q; humore fieri constat. Accedit ad hæc, ut is qui sic laborat, neque uideat neq; audiat, neq; ullo sensu quicquam percipiat, ac ne memoria quidem consequi possit quid factum sit, siquidem cum memoriæ uitibus ratio item læditur. Melancholici magna parte comitiales efficiuntur, siue caduci: & contrà, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici. Atq; horum utrumlibet magis accidit, prout uel in hanc uel in illam partem infirmitas repit: si enim in corpus, epileptici: si uerò in mentem, melancho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lici redduntur. Illud uerò ex historia memorabile, fuisse grāmaticum quendā ætate quidem præuiridi, qui si uehemētius in tradendis egisset præceptis, aut altius cogitasset, uel etiam inediā diutius esset perpessus, aut iram minus inhibuisset, mox comitiali corripiebatur morbo. Id uerò medicorum scientissimi amplius perpendētes, os uentriculi, utpote quod facile sentiret, esse affectum, facile deprehenderunt, ac deinde per cōsensum & cerebrum totum, ac corpus uniuersum cōuulsione concuti. Quærens uerò Aristoteles, unde sit quòd uni animantium cunctarum homini transuertuntur, ac per limitatem deprauantur oculi, postea infert, ἢ διότι μόνος γὰρ ἄνθρωπος ἐπίληπτος γίνονται τῶν ζώων, ἡ δὲ ἐπίληψις ἀλεκτροφωνίᾳ ποιᾷ, ὅτε γίνεται, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα μορίων. id est, an quia solus ex omni animātium genere morbo comitiali rapitur, quod genus morbi transuertere oculos, sicut cætera etiam membra potest. Afferunt quinetiā Peripatetici nōnulli dictorum ab Aristotele rationem: quia hominis cerebrum prauis euaporationibus maximè sit obnoxium, necnon frigiditate sit atque humectatione præsigni. Addunt & motiones item eius esse exordinatas ualde. Plinius uerò Naturalis historiæ decimo, coturnices damnatas mensis prodit, comitialem etiam propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiant, præter hominem. Eadem ferè Iulius Solinus in Polyhistore. Plutarchus rerum naturæ haudquaquam imperitus, nec tam historicorum calendario inferendus, quàm philosophorum albo, capram præter cætera animalia comitiali tentari morbo refert: propterea q̄ ueteres sacerdotes ea uehementer, ut morbida, abstinuisse: quoniā gustantibus aut tāgentibus modo aliquid morbi eius affricetur. Cuius causam afferunt, pororum siue meatuum angustiā, quibus obseptis, sæpissimè includatur spiritus, quod arguat uocis tenuitas. Nam qui eo affectionis genere tentantur, simílem capellæ uocem ædunt. Cæterum de hoc morbo aliqua & Alexander Aphrodiseus. Obseruatione dignū quod Auicenna scribit secunda primi: Epilepsiam septentrionalibus non ferè contingere, quia sint introrsum sani & calore exsuperanti: quod si eueniat, esse atrocem, quia causa sit præpotens. Legimus porrò, Si caducis à dextro morbus occipiat, eorum difficiliorem esse utiq; medelam: siquidem dextra corporis ualidiora sunt, eoq; minus spei ad sanitatem relinquunt, quum & ipsa ægritudini accumbunt. Tunc q̄ dextræ auris crebriores fiunt tinnitus, morbo penitus adacto. Iucunda superest historia in morbi comitialis mentione, non indigna quam recensеamus: siquidem Magmed, seu Maumet dicatur is, qui magnam Orientis partem religione pernicioſa implicuit, uti proditum est, huic erat affectioni obnoxius. Id quum animaduertisset uxor, & eo nomine plurimum indignaretur, ac rogaret subinde, quid esset in re: Desine (inquit) mirari, morbus abest: sed quum aduentantis numinis uim pati nequeam, mente collabor, ac stupent membra, Communis est hæc prophetarum affectio, quorum me esse unum, scias uelim. Hac fraude mulier delinita, quem odisse cœperat euentus atrocitate, commenti uersutia, ut diuinum suspicere uirum coacta est, quæ illuc deniq; prorupit fraus, ut moriens illum ex asse hæredem instituеret. Quæ res potentiæ, quam mox indeptus est amplissimam, exordia præbuisse narratur. Illud porrò ex Septimij Florentis apologetico est, In harena iugulatorum nocentum sanguinem recentem de iugulo decurrentem auida siti solitum hauriri, quod sic comitiali morbo remedia quæri opinarentur. Morbum hunc dici lunaticū opinantur quidam, quod interlunio æditos, eo ferè corripi adnotatum sit. Furiosum & lunaticum mancipium legimus apud Caium. In sanctis literis lunaticos appellari animaduerto, quorum morbus lunæ ascensu increscat, quod diabolus lunaria seruet tempora, ut creaturam infamet in creatoris blasphemiam. Typicè uerò lunaticos accipiunt, qui per horarum momenta mutantur in uitia. In Matthæi utiq; Euangelio, ubi à saluatore præpotenti narrantur in integrum restituti δαιμονιζόμενοι, id est ab dæmonibus agitati, & σεληνιαζόμενοι, lunaticos intelligunt hosce nonnulli. Quidam uerò etiam syderatos, ceu hæc dicatur lunicatorum explicatio. Alias Græcorum sanctio est, furētium causationem in lunam regeri, ἀπὸ νυκτερινῶν ἀστρόζων φασμάτων: quia nocturnarum præses apparationum sit. Est & illud in literis compertum, frigenti naturæ ac humenti præesse lunam: quocirca cerebro male affectos, atque hinc concidentes crebrò, lunaticos uocari.

Animæ

Animæ natura qualis sit per se. Vitia an extrinsecus inuehantur. Cur anima eadem parum introspicienti mortalis uideatur. Curq; minus ueritatis lumē percipiat. Cap. X

QVoniam ab ineunte ætate Platonem secretioris philosophiæ principem, dignumq; qui sententiæ uniuscuiusq; fundus fiat ac subscriptor, mirificè sum amplexatus, ne incertè errаret animus, ac (ut inquit Ennius) præter propter uitam uiuerem, quod eius uiri facundia diuinius quiddam intonuisse uideretur, uix mihi quandoq; ualeo temperare, quin seiunctis parumper nostræ classis doctoribus, mysteria Platonicorum, tametsi cōniuentibus oculis, ab limine, si non datur ultrà, pergā salutare, nec tamen id operæpretio nullo. Præfloramus subinde uireta lætissima, inserimus hisce libellis (ut sic dixerim) congestitijs, quæ legentium desyderia, & si non perficiant, at leniant saltem, & quoquo modo iuuent, ne bonæ prorsum otiosis pereant horæ. Nam uetus est, ab Ennio item obseruatū: Otio qui nescit uti, plus negotij habet, Quàm quum est negotium in negotio. Quale est quod mox subnotauimus. Siquidem in lucubrationibus ijs collibitum est Aristotelicarum meditationū exhibere imaginem quandam, ut nunc ἐωθινῷ καὶ ἀκροαματικῷ disciplinam persequamur, nunc περιπατητικῷ, quatenus naturæ sacraria introspectamus remotiora, aut leuiora hæc non negligimus nostratia. Animam igitur rationalem, qua maximè humanum genus præcellens est, esse diuinioris indeficientisq; naturæ, ueluti propaginem immortalem ipsam, non dei tamen ex substantia, indeficientemq;, multa quidem liquidò cōprobant, ut quæ nec corpus sit, neq; item ulla sit figura notabilis, nec colorem habeat, neq; molē, uel qualitatē ullatenus tractabilem. Cæterum abundè etiam id ipsum hinc licet intueri. Nam si diuinum omne, quodq; uere est, uita fruitur bono & sapiente, coniectemus eminiscamurq; animæ cuiusdam statū: quæ corporeis nexibus mancipata quidem, necdum tamen ita tenebris obuoluta adobrutaq;, ut inolescentes præter rationis dictamen concupiscentias & iras, & id genus alia, quæ nostri inusitatius morbos, perturbationes, affectiones item rectè dicere sibi permittunt, concipiat & admittat, uerum corporis quoq; contagia subeat eatenus, quatenus summè compellat ipsa necessitas. Hæc uerò procul dubio patefaciet, uitia & mala ipsius animæ additamenta quæpiam esse, ac extrinsecus iniici nobis: siquidem animo depurato & genuino candori uel restituto uel conseruato inesse comperiuntur optima, sapientia scilicet, ac uirtus reliqua, tanquā familiaria. Quòd si eiusmodi recognoscitur animæ nitor, & initialis pulchritudo, ubi respiscit, & uelut ex altiore somno excitata redit in seipsam, cur nō eodem sit gradu ferè, quo diuina sempiternaq; niti, non imus insicias? Neq; enim tantum cælo (quod dicitur) toto aberrauerimus, ut sapientiam uirtutemq; ueram res dubio procul cælestes diuinasq; naturæ alicui uiliori, immortalitatis nescíæ obtingere audeamus astruere. Quinimmo, quicquid diuinitatis participatum nanciscitur ex cognatione quadam & substantiæ communione, id esse planè diuinum haud diffitendū omnino est. Quamobrem quisquis numinis præstantioris afflatu ita afficitur, exiguo sanè interstitio à superno fulgore sequestrari uidetur, hoc uno ferè inferior, quod etiamnum agit in corpore. Quòd si genus humanum parte saltē plurima ad se rediens talibus esset præditum animis, nemini unquam mortalitatis animorum obreperet opinionum uanitas. Cæterum quia maximis scelerum inquinamentis plerunq; inficitur cælestis ille & prænitidus animæ uigor, hebescitq; corporeæ pestis contagio imago diuina, quæ non ciuilem plerunq; uim & festucariam, sed bellicam meditatur & cruentam, nimirum hinc suboritur facile confirmaturq; nulla nō hora, nil esse in homine diuinum, nil immortale. Sed enim quisquis es infaustæ opinionis assertor, expende amabo natales tuos, quo ad animam spectat, remetire eius ipsius intimam puritatem, corporis additamentum reseca, quo ueluti inutiliore sarcina grauamur, Intuere te ipsum. Iamiam immortalem te agnosces & astrues, iamiam in mundo intelligibili, puroq; loco te habitare perspicies, ueritatis splendore ab ipso bono coruscantis illustratum, conuersusq; ad mortales cæteros incinendum ita putabis, Valete uos: ego uerò immortalis iam deus profectus ad diuinum, diuinæ similitudini totus incumbo. Cæterum in peccati ratione non prætereunda temere Augustini libratior sententia: Qui omnia, inquit, animæ mala, ex corpore, putant accidisse, in errore sunt, etiam si

Universidad de Deusto
Biblioteca

luculentis uersibus Platonis sententiam secutus Maro id comprobauit:

Hinc metuunt, cupiuntq́, dolent, gaudentq́, nec auras
Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.

Nam corruptio corporis quæ aggrauat animam, nō peccati primi est causa, sed pœna: nec caro corruptibilis animam peccatricem, sed anima peccatrix fecit esse corruptibilē carnem. Quod tamen corpore obsepta rationalis anima modo mirandum ueritatis lumen percipiat minus, hinc effici, eruditorum cōiectatio est, quia minimam ad id habeat proportionem: quippe est anima, forma quædam corpori mancipata: lumen uerò illud forma est, ab corporum penitus dissita commercio: propterea in Metaphysicis Aristoteles, Intellectus noster se habet ad ea quæ sunt manifestissima in natura, tanquam noctuæ oculus ad solis lumen. Sed & in Metaphysicis Auicenna: Quemadmodum paralytici lingua humore præpedita quodam, certum in præguſtādo saporis sensum minus agnoscit, sic & humanus intellectus ob mortalis nexum corporis quasi paralyticus occæcatur in ijs quæ incorporea sunt omnino ac æterna. Ad quæ forsan reflecti etiam Pythagoricum illud ualeat, Συμφορὰν τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα εἶναι πρώτην. Calamitatem animæ primam esse corpus ipsum.

Annulus Gygis: quiq́ hic fuerit Gyges. Persei uitreus clypeus, aut galea mira. Labidium. Tenax. Labradeus Iupiter unde dicatur. Quid labrys, & labarum. Pladara, plados. De annulorum ui, & lapillorum potestate mirabili adnotata compluscula, quæ suggessit lectio uaria. Principum bonorum paucitas. Cap. XI

SAtis nobis, inquit M. Tullius, si modo in philosophia aliquid profecimus, persuasum esse debet: si omnes deos homines q́ cælare possimus, nihil tamē auare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinenter esse faciendum. Hæc Cicero tum grauiter, tum uerè tertio De officijs pronuntiauit. Cui & Peregrinus philosophus cognomento Proteus astipulatur, Gellio referente. Sed enim libro secundo De iusto, apud Platonem Glauco Socratem prouocaturus ad iustitiam acrius defendendā, iniustitiæ suscipiens patrocinium: Quod, inquit, qui iustitiam seruant, inuiti id agant, quum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeant, planè perspiceremus: si tale quippiam animo fingeremus, iusto licentiam, iniustoq́ permitti, quicquid collibuerit, agendi: deinde sequeremur exploratores, quò rapiat utrunque libido. Inueniremus profectò iustum plus habendi auiditate compulsum ad eadem se, atq́ iniustum conferre. Erit autē licentia ista, quam dico, si detur illis annulus, qualem aliquando fuisse ferunt Gygi Lydorum regi. Fuit autem annulus is mirandæ cuiusdam & inusitatæ naturæ. Si quidem ubi Gyges eius palam, siue fundam malis fuisse, nam σφενδόνην hanc Græci uocant, ad palmam conuerterat, à nullo uidebatur, ipse autem omnia uidebat. Idem rursus uidebatur, quum inuertisset annulum. Itaq́ hac opportunitate annuli usus reginæ stuprum intulit, eaq́ cōnitente, regem dominum interemit, sustulitq́ quos obstare arbitrabatur, nec in ijs eum facinoribus quisquam potuit uidere. Sic repente annuli beneficio rex ortus est Lydiæ. Hactenus ex Platone. Hæc uerò non eo produximus, ut de uirtutis ratione disertaremus, uerum ut liquidior annuli ratio fieret, ac Platonis sensus. Nam ex historia huiusmodi id mihi magis arriserit, ut Gygis annulum abijsse Græcis in adagij usum putem de ijs, qui uafricijs alios circunueniunt, quàm quod modo dicitur, in inconstantes, aut in fortunatos. Quod oratione quadam indicat planè Libanius. Obseruatum autem in ueteribus memorijs: Perseum quoq́ ad Gorgonas profecturum ab Minerua clypeum accepisse uitreum, per quem uidere, nec uideri posset. Nec me fallit, tradere alios, galeæ uim fuisse hanc à Mercurio eidem oblatam. Orci nanq́ galea usum, sunt qui nō probent. Porrò hic est Gyges, is qui Barbarorum primus munera apud Delphos posuit secūdum Midam Gordis filium, qui thesaurus dicitur à Delphis Gygadas. Nam & aurum Gygadas summè probatum ueteribus animaduerto, ueluti Daricum. Sed & Ariandicum argētum eodem modo planè excoctum ac pustulatum. Sicut illud obryzum. Sed & Gygen hunc ex opulentia uocitatum polychrysον, ex Plutarchi Moralibus uidemur didicisse. Gygis uerò sepulchri commeminit in Theriacis Nicander, necnon eiusdem interpres in Rhamni mentione. Scribit Athenæus, ante Gygen Pythium

thium fuisse ἀνωλεγυρον καὶ ἄχρυσον, id est sine argento & auro, quæ hic obtulerit primus. Legimus præterea Candaulem ab Gyge superatum, rege opem ferente, qui dicebatur Arsalis. Qui mox in Carìam inter spolia reliqua etiā securim retulerit, quod fuisset Lydiæ regum gestamen, unde erectum sit Iouis Labradei simulacrum, quoniam Lydorum uocabulo labrys dicatur securis. Labarum uero inter uexilla connumeratur ante imperatorem solita gestari, tantæ olim existimationis, ut id adorationis cultu uenerare tur militaris turba. Fuit auro pretiosum, & lapillis intermicantibus splendidissimum. Meminit in Apologetico Septimius, sed & in Epistolis Ambrosius. Labidium forficula est. Sunt qui, ut uulgo, etiam tenacem interpretentur. Sed redeundum nobis ab diuerticulo ad annulum, cuius naturā in primis mirificam, quandoq́ magicam sum arbitratus, quandoq́ etiā fabulosam, cuiusmodi pleraq́ deprehendas, in Græca præsertim historia, quæ profecto significanter πλαδαρὰ dixeris, sicut stomachi πλάδην nominat Galenus, imbecillitatem intelligens, & humectationem nimiam, unde & πλαδαρώματα nuncupantur. Et apud Polybium, τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔχειν αὐτοῖς πρὸς τὴν χρείαν, τὸ δὲ ὕδωρ πλαδαρὸν εἶναι. Sed ad institutum ἐκ παρεμβάσεως. Mox curiosius solicitiusq́ rimandum opinatus, comperiebam scitu digna quæpiam, quæ & apposui. Primum esse in Indorum tractu draconum uim quum multitudine, tum magnitudine mirandam. Eorum duo fermè genera dici. Quippe palustres pigri sunt, tardiq́, & sine cristis: montani acriores, grandioresq́, sed & cristati. Horum capitibus ineſse ferunt lapillos specie aspectuq́ floridos ac iucundos, uiribus & potentia mirabiles, quod (inquit Philostratus) annulus testatur, quo esse potitum Gygem, cōstans opinio est. Amplius Thebit philosophus non aspernabilis omnino, etiam si non sæpe ita aduocatum inuenis, ad effectus miros, syderalem scientiam adhibendam putat, captataq́ stellæ uirtute, accipi lapidem herbamq́, stellæ subiectā, mox & annulum conflari siue aureum uelis, siue argenteum, cui lapillum indas, herba suppositā. Id uero potissimum fieri præcipit, stellam luna subeunte aut spectante aspectu trino uel sextili. Stella uero cæli medium percurrente, aut in ascensu constituta. Quin & in Christianis literis longè scientissimus auctor diuus Thomas tertio contra gentiles uolumine: Herbas lapidesq́ cælitus mirabiles quasdam ultra elementarem naturam, nanciſci uires, non diffitetur: sicuti hominibus item contingat in artium excellentia. Platonicorum uero ingeniosa eminensq́ subtilitas ita fermè ratiocinatur, corporis nostri portionem quamlibet, siue internam dicas, siue extimā, ut agat mouearurq́, uim ab anima indipisci. Consimili ratione & in mundo membra omnia ab ipsa mundi anima. Proinde, inquiunt, lapillorum, herbarum, metallorum nunquā spectata satis potestas & actio, extra quam natura pertingat elementaris, animam esse testantur in mundo, ex qua nihil non uel minimum potentiam ubiq́ singularē consequatur. Siquidem quod rebus multis peculiaris quædam, & admirabilis adsit uis, quam ad elementarē causam haud queas referre, non contingit omnino simpliciter, & ex multorum confluxu. Alias casu quoq́ ea possent euenire, aut certè firma non forent. Quamobrē ex animali & seminaria profluere ratione fatendum est. Quo nomine obseruatum prudentioribus, Pæoniam collo appensam comitiales adiuuare plurimum, Polypodium atram purgare bilem, timorem corallo pelli, laurum aduersus fulgur amuletum esse uel præstantissimum: Echeneida uero, ruant uenti licet, rabiem mundi perdomare, & infrenare impetū, nauigia ratione mira sistendo. Quia uero de annulis mentio est, non prætereamus scurræ dictum celebre ac uerum, principes bonos posse uniuersos annulo insealpi, atq́ inscribi. Quod ex mira natum paucitate conuenit. Nam in Romana historia hosce uix compereris, Augustum, Vespasianum, Titum, Neruam, Traianum, Adrianum, Pium & M. Antoninos, Seuerum Aphrum, Alexandrū Mammeæ, Claudium & Aurelianum. Valerianum transeo, quia infelix. Reliquos uerius mōstra dixeris, ac pestes. Proinde ab Diocletiano dictum egregiè, Nil difficilius quàm bene imperare. Qui hosce sunt insecuti, in digitos non mitto nunc.

Super annulis item non improsperè conquisita quæpiam, & prompta in literas, non semotis omnino quæstionum salebris. In primis qui Platonis annuli, & Iarchæ. Batti annulus, & silphium. Eudami annuli. Cur annulorum quidam dicantur physici. De magia relatu non ingrata. Iuuenalis locus ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicatur. Qui sint Pharmacitæ. Pharmaci. Apsicori. Pharmacum quid. Virgilij locus expenditur. Entomata. Symphyla. Catharmata. Catharsia. Peristiarchi. Item quid Telia: necnon cur dicantur annulariæ scalæ. Qui dicantur item annuli leues Iureconsultis. Obiter pannicularia, & pannarij, quid apud eosdem intelligantur. Pronubus annulus. Oxythymia quæ sint. Peripoli, hidrymeni, oxosma, acares, corianos. Aestiui annuli. Hora æstiua. Annulorũ ius. Antonij Musæ historia. Coclium. Coclides. Annuli sigillaritij, uel signatorij. Annulariæ scalæ.

Caput XII

QVoniã aures delicatas radere sumus ueriti, nimio plus excrescens caput dissecuimus, in partesq; digessimus, ut quod uno impetu fuerat absoluendum, membratim quasi distributũ minore fastidio haustũ in uires abeat, & sanguinem. Mitiora quoq; magna ex parte, & quæ iucũdius auidiusq; nõ somnicu losus lector percurrat, iam hinc cõtexere pergemus, nisi cp celeberrimos & reconditissimæ scientiæ Platonis annulos, auream illam Homeri catenã referentes, à uiuacq; opificis uirtute, quasi à uero lapide indomiti Herculis propensos in tempus aliud missos facere nequimus. Sunt uero hi non aliud prorsus, quam ordo, seriesq; rerum diuinæ deseruiens prouidentiæ: series, inquam, luminum partim quidem inuisibilium, partim etiam uisibilium. Et occulta quidem lumina intellectus sunt angelici animalesq;, manifesta uero sunt cælestia lumina. Est autem inter hæc mutuus & mirabilis nexus, quem dicere catenã possis, Sed ibi utiq; intellectualis nuncupabitur & aurea, ac prouidentiæ. Hic autem naturalis & argentea atq; fatalis, prouidentiæ prorsum obnoxia, cuius quidem potestate purior anima sequestrari ualet à fato. Quod est à Platonicis egregie confirmatum, nec magicæ displicet grauitati, sancit & Hebræorum astronomia. Nam Areopagitæ Dionysii placita uel ad minutiem rerum diuinitatis perducunt prouidentiam, ut suum tamen animis relinquatur arbitriũ, & sit uotis locus. Sed enim subtilitatis immensæ relictis quæstionibus Iarchæ annulos minime differamus: de quis hæc fermè nobis obseruata. Scribit etenim Damis, sapientũ Indorum principem Iarcham tam scite, tamq; docte annulos septem cõpegisse, qui & stellarum septem nominibus essent præsignes, ut Apollonium Tyaneum dono acceptos singulis diebus singulos, iuxta dierum nomina eos distinguentem, gestasse proditum sit. Amplius Iarcham id quoq; Apollonio insinuasse, auum suum philosophiæ mysterijs itidem initiatum, annum centesimum tricesimumq; uiuendo attigisse. Id uero annulorũ beneficio contigisse, quamuis non satis constanter, grauissimi auctores interpretantur. Quinimmo Apollonium ipsum eodem munere iuuentæ nitorem prætulisse, quamuis annum iam centesimũ excessisset. Batti uero annulus apud Cyrenæos gratitudinis habet, atque honoris argumentum, condita ab eo Cyrene, ex responso, sicuti Aristoteles quoq; commeminit. Quo nomine ciuitatis consensu conflatus est annulus, ciuium conditori suo, ueluti parenti, silphiũ offerentium nota, quod esse inter olera cõstat pretiosissimum, comici ueteris astipulante uersiculo, quo ille ait, Ne Batti quidem silphio adduci posse, ut faceret quod rogabatur. Sed & Ampeliotæ, gens Libyca, inter Delphicos thesauros etiam Silphium dicandum censuerunt. Calculum adijcit nummi item ueteris scalptura, quod in Cyrenæorum politia adnotatum Aristoteles reliquit. Inuenio in literis, Eudamũ quẽdam professione philosophum annulos quosdam solitum conficere, quorum uis esset mira aduersus dæmonia: item serpentium morsus, & id genus alia pleraq;: inerat ijs quoq; contra fascinationem uirtus præclara. Cuiusmodi potestatem ab iuuandi præstantia Græci nuncupant ἀλεξητήριον. Hosce annulos dici physicos, comperiet, qui Græcorum monumenta adierit quandoq;. Id cur sic, ne quem fortè Lyncea minutissima quæq; expendentẽ torqueat, ex mutis magistris ita accepimus, esse in anima nostra γνωστικὰς δυνάμεις, id est cognitiuas potestates tres: νοῦν, id est mentem: διάνοιαν, cogitationẽ, seu discursum: δόξαν, id est opinionem. Rursum, dum se naturæ æmulam anima facit: tria item exinde oriri, ὑφήμμα, τέχνην, ἐμπειρίαν, hoc est scientiam, artem, experientiam: quæ sint tribus analoga uiribus, menti scientia, cogitatrici potentiæ ars, opinioni deniq; experientia. Nam sicuti citra rationem sese promit opinio: ita & experientia subiectarum sibi rerum minus rationes tenet. Ex ijs uero illa consequuntur, primum esse magiam quandam, quæ sit actiua portio scientiæ natu

naturalis. Eam aliud nihil omnino docere, quàm naturalium uirtutum adminiculo, ex mutua earum, & opportuna applicatione, opera ædere extra omnem admirationis captum. Quo genere Aethiopes maximè utantur & Indi, ubi herbarum cæterorumq; ad id spectantium facultas suppetat in primis. Est siquidem in rebus naturalibus cognatio quædam, & sympathia, id est (ut sic dixerim) compassio, aut consensus, uel contagio, ut Ciceroni placet: uel etiam contages, ut alijs: aliorum ad alia, & manifestorum ad uires occultas. Est & antipathia, siue contrapassio, & repugnantia. Rerum periti per mutuam cognationem conducebant in unum: per repugnantiam expellebãt, purificantes, sicubi usu ueniebat, sulphure atq; asphalto aqua aspergẽtes marina: quod expurgandi uim obtineat sulphur, propter odoris planè acumen: aqua uero marina propter igneam portionem. Ad quam doctrinam sanè Satyricum illud spectare contenderim:

Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum tædis, & si foret humida laurus.

Nam quod laurum adiecit, illuc fortè tendat, quod est ab magiæ consectatoribus peruestigatum, sufficere nonnunquam herbam unam uel lapidem unum ad diuinum opus. Sufficit enim cnebison, id est carduus ad subitam numinis alicuius apparitionem, ad custodiam uero laurus. Cæterum de hisce rebus alibi hoc opere fusius. Quod ergo uiribus naturalium rerum compingerentur annuli, factũ puto, ut scientissimi uiri physicos nuncupandos censuerint, hoc est naturales. Legimus tamen eosdem Pharmacitas item uocitari, credo ab remedij præstantia, quod pharmaci nomine intelligitur. Quanquã est ubi pharmacitem dici uentrem reperias, qui nunquam ferè cibis congestis expleri saburrari ue queat. Cuiusmodi à nostris collatiuus appellatur. Magnum quippe turgidumq; ex Plauti Curculione Pompeius interpretatur, quod in eum edulia congerantur omnia. Sicuti eleganter dixeris ediuerso apsicoros, qui simulac cibum attigerint, exurgunt saturi. Sed & apsicoron, uitam intelligimus uariam, mutabilem subinde inconstantemq;. Pharmacorum appellatione non uenena modo ueniunt, ac ueneno proxima, sed excantamina quoq;, & imprecationes diræ, ac philtra, & quibus plerunq; contabescunt homines, unde sunt Alexipharmaca. In medendi ratione pharmaca modo intelligunt, quæ uiolenter corpus extergunt perpurgantq;, alimenti uero afferunt nihil. Ad quam rei naturam respectans uates eminentissimus Aeneidos secundo ita canit,

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat
Nunc positis nouus exuuijs. Et quæ sequuntur.

Verum & Homerus Iliados uigesimo, unde mutuatus creditur Maro: Βεβρωκὼς λευκὰ φάρμακα, inquit. Quæ uero ea sint, ex Plinio liquet, libro octauo, capite uigesimoseptimo. Nec me fallit, Homeri interpretem sic exponere, ut mala pharmaca intelligat πακωτικὰ καὶ ἰοῦ ποικιλίαν, innui autem formicas & cantharos. Noscendum tamen, fœniculum, de quo Plinius, inter symphyla recensèri potius, quàm inter pharmacode. Sunt autem symphyla, quæ in quotidianum ueniunt uitæ usum, ut menta, anisum, origanus. Sed de ijs quæ pharmaci uim habent, intellexit nimirum Virgilius. Pharmacites dicebatur & uinum Pramnium, ita à petra in Icaro quam Pramnion dicunt, appellatum: quanquam apud alios uaria sit eius uerbi etymologia. Pharmaci uero, ut obiter & hoc pergam appingere, in literis interioribus ferè uocantur, qui ad ciuitates suo interitu expiandas educabantur publice. Erant uero hi ignobiles quidam, & inutiles, qui grassante in ciues peste, aut id genus morbo alio immolabãtur, ut si quid in numen esset offensæ, piaculo eiusmodi paria facerent: ob idq; catharmata consimiliter dicebantur, Græco uerbo expiationem significante. Nam Catharsia ratione eadem porculos nuncupabant minutulos, quibus conciones & theatra lustrabantur. Qui mos Athenienſium erat uetus. Id uero muneris obibant, qui ab re uocabantur Peristiarchi, tanquam circitores dicas, ut testis est Harpocratio. Sicut Peripolos in re militari nuncupant, qui custodiæ causa circueunt munimenta. Meminit Historia quarta Thucydidis interpres: nam Hidrymeni ferè intelliguntur, qui obsidentes nusquã inde reuelluntur, sed assident perpetuo. Sunt qui oxythymia pro catharsiis accipiant, quæ in triuium deferebant, quum expurgarentur domus. Sed Aristarchus oxythymia esse putat ligna, quibus strangulabantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

bantur aliqui, dicta ἀπὸ τῆς ὀξέως τοῦ θυμοῦ χρήσεως. Ea uero excidentes exterminabant comburebantq;. Oxosma uero quid nam statuendum apud Hippocratem, qui eo lichenas tolli pronuntiat, incompertum ferè eruditis est: Ni, inquiunt, ex aceto concinnata intelligatur compositio, quoniam lichenibus ex confesso adminiculetur. Catharsiorum meminit contra Timarchum Aeschines. Catharmata Herodotus Historia septima, etiam enthomata nuncupasse animaduertitur, quum Boream à magis placatum scribit, factis enthomatibus, quæ insectiones modo interpres dixit. Cæterum ut ad annulos redeamus: Est in thesauris Iulij Pollucis, annulum qui minimo gestaretur, solitũ nuncupari ob paruitatem acares, sicuti coriamon, quo index ornaretur. Acaridion quippe breuissimum, minutissimumq; Græci interpretantur, nata inde sententia bracteata, ἀκαρίδιον ὁ ἀνθρώπινον βίον, καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἀγνοοῦμεν. Latini æstiuum annulum materiæ leuioris intelligunt, quando leuissima quæq;, & subtilissima recte dici æstiua possint, quanq; apud Martialem æstiua hora pro magna potius dicatur. Superiori uero expositioni succinit in Menæchmis Plautinus ille seruus, quum ait,

Viaticati hercle admodum æstiuè sumus.

Sunt & Iureconsultis annuli dicti leues Digestis de damnatorum bonis. Nam ex Adriani rescripto, inquit Vlpianus, pannicularia causa quæ intelligi debeat, ex ipso nomine apparet: non enim bona damnatorum pannicularia significare quis probè dixerit. nec si zonam circa se habuerit, protinus aliquis sibi uendicare debebit: sed uestem, qua is fuerit indutus, aut nummulos quos uictus sui causa habuerit, aut leues annulos: id est quirem non excedunt aureorum quinq;. Quod uero ad pannicularia attinet, obiter idem paulo mox: Pannicularia sunt, inquit, ea quæ in custodiam receptus secum attulit spolia, quibus quis indutus est, quum ad supplicium ducitur. Pannarios dicunt Iureconsulti pannorum uenditores. Pronubum dici annulum à Septimio Florente obseruauimus, quo sponsæ digitum uir oppignerare consueuit. Annuli pars qua gemma sedet, pyelos uocatur, & pyelis: sicut meminit Lysias aduersus Euphemium, & in Heroibus Aristophanes, Harpocratio etiam sphragidophylacion appellauit. Nostri palam ferè dicunt, sicuti Cicero, & in Floridis Apuleius. At Plinius gemmas præstantiores funda claudi prodit, id est patentes, nec præterquàm margines auro amplectente. Sed gemma carentem annulum ἀπαίρωνα uocari comperio, quasi tu dicas, omni carentem fine. Qua in parte commonendi sumus, emaculandum esse Pollucis codicẽ, ubi scribitur modo, apirona uocari λίθον Πακτύλιον, tu repone ἄλιθον Πακτύλιον, ut annulum intelligas citra gemmam cõcinnatum: cui sint diuersi apud Liuium in Sabinarum historia, gemmati annuli. Apiros uero aliud quandoq; prorsum est, nam eo nomine tunicã quoq; intelligunt exitu nullo. Quod scribit Horus, ut in Polyxena apud Sophoclẽ: & meminit in Oreste Euripides. Eiusmodi missam Agamemnoni, cõcinunt poetæ. Scribitur uero Græce ἄπειρος, uelut sine fine. Apiron uero annulus recte intelligitur uelut infinitus, quia sit rotundationis absolutæ, nec appareat unde initium sumas, uelut Homerus terram itidem dixit apirona, hoc est orbicularem, ut interpretatur Eustathius: & approbat in libro de Homericis allegorijs Ponticus Heraclitus. Apyron uero dicimus incoctum, unde uinum apyron, cuius meminit Athenæus. Annulos porrò apiros non nouit modo Aristoteles tertio Auscultationis Physicæ: uerum & qui intelligi deberent, exposuit, καὶ γὰρ οὓς Πακτυλίους ἀπείρους φασὶ, οὓς μὴ ἔχοντας σφενδόνην: id est annulos uocant apiros, quibus funda non est. Sermo autem ea in parte contexitur philosopho de infiniti ratione. Auctor est historicus Dion, nemini ueterum Romanorum gestare aureum annulum præter senatores ac equites, fuisse permissum. Propterea libertis annulorum ius ab ijs modo datum, qui imperio forent potiti. Quo nomine, Sexti Pompeij libertum Menam ab Augusto aureis annulis ornatum idem prodidit Dion. Erat uero is transfuga. Porrò quum idem Augustus cum uitæ periculo ægrotaret, iamq; conclamatus uideretur, saluti ab Antonio Musa est restitutus ψυχοπομπίαις & ψυχολουσίαις, quo nomine pecunia est ampliter donatus, & annulo aureo, quoniam erat libertus. Concessum & idem iuris non præsentibus modo, sed & futuris, qui medicos se profiterentur. Cæterũ Marcellus quum mox grauiter afficeretur, non est tamen ratione illa sanatus ab Musa: unde coniectatum, felicitatem priorem non hominis fuisse, sed dei. Apud Iureconsultos ita lego, Etiam fœminas

nas ius aureorum annulorum impetrare posse: item eum qui aureorum annulorum ius impetrarit, ut ingenuum haberi. Ad annulorũ autem rationẽ, nil (opinor) spectat, quod apud Aristotelem legimus, Veteres medicos implicamentis quibusdam, id est (ut ipse ait) plegmatijs digitos inserere consueuisse, quæ contexta forent, uelut acetabula & cirramenta in piscium quandoq; pedibus. Apud Aristophanem comicorum facetissimum dicenti uetulæ, prę macritudine per annulum se posse trahi, irridens Chremylus respondet, Vtiq; si annulus foret Telia. Quo loco eruditi Teliæ nomine cribri circulum intelligunt, sicuti Horus. Quanquam eodem uocabulo dicitur item pegma, siue conseptum quadratum, in quo farina habetur uænalis: sed & tabulam, in qua tesseris, seu cubis ludimus, recte Teliam dixeris. Sed enim ut caput hoc iam nimio plus extuberans ad coronidem perducamus quandoq;, obseruauimus, Romæ iuxta forum fuisse locum, quem Scalas uocabant annularias: quas eruditiores pro ingeniorum captu ita nuncupatas augurantur ab annularijs officinis, uel à propendentibus annulis. Aliorum cõiectatio est sic eas dici, quæ in cocleæ formam effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus coclium dicitur, cuius commeminit etiam Strabo: siue coclides, quæ per circuitum scanduntur: sicuti & torcularia ad cocleæ similitudinẽ substructa, cocleæ dicuntur: & cochlea, lapis ex flumine rotundus. Coclis etiam capitis ornamentum uidetur, ab similitudine scalarum uel animalis uerbo corruato. Pollio Treuellius in Zenobia: Ad conciones galeata processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam coclide, uelut fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. Qui uero annulis digitos onerant, unguesq; impense perpoliunt, coma item non neglecta, confragoso uerbo in Nebulis Aristophanes sphragidonycargocometas uocauit. Annulum sigillaritium pro signatorio, apud recentiores comperies. Qua in re sciendum amplius, Sphingis imagine Augustum signasse primò, mox Alexandri, postremo sua. Qua, ut prodit Tranquillus, & imperatores alij postea usi. At Galbam excipit Dion. Hic enim signatorium habuit annulum maioribus suis familiarem, cuius erat scalptura, canis è prora sese proclinans.

Quo sensu accipiendum illud ex Aegyptiorũ doctrina, Omnium rerum esse uicissitudinem. Prius cur plectantur posteri ex maiorũ delictis, ratione Platonica. De animarum transitu in corpora diuersa. Adrastia quid. Super uiperra scitu digna enotantur aliqua. Et illud, Eam cum murena coire. Cap. XIII

IEgebam nuper Herodoti historiam primam super Crœso, qui ex rege, ut tum res erant, opulentissimo, Cyri seruus effectus, dum Persarũ principatum oraculo deceptus sibi uendicare pergit, ubi delusum se sortibus animaduertit, Lydorum quosdam Delphos misit, deum scisciturus, Nunquid puderet quòd ab eo seductus Crœsus tanto regno miserabiliter excidisset: ijs uero Pythiam sic fermè respondisse, Sortem fato destinatam euadere, ne deo quidem possibile: Crœsum quintæ retrò ætatis crimen luere, hoc est abaui: qui quum Heraclidis seruiret, qui Sardibus imperitabant, per fraudem dominum interemisset, principatũ uiolenter arripuisset, annuli potestate, uxore illius constuprata prius. Scrutabar anxiè, cuiusmodi foret supplicium horum genus quibus plecteretur, qui ipse haudquaquam deliquisset, subesse uidebatur iusti quippiam. Dum ista mussitarem, occurrit Platonicorum commentatio, à quibus, ut ipsi putant, tota facilitate quæstionis nubilum excutitur. Nos illorum sensa non grauabimur in hosce libellos, quisquis fuerit eorum genius, transponere, non ueritatis causa, sed eruditionis. Quod in alijs itidem facturum me uel nunc præfari libuit, ut Theoninos dentes & Catonianam frontem obiter reijciam, adhæsurus potius sanctissimis Christianorum patrum decretis. In primis ergo sciendum, placuisse id genus philosophis, quin & Homero uati, ut probare connititur Plutarchus: Animæ transitum in diuersa corpora pro ratione & meritis uitæ prioris, quanquam quid astrui ad hæc item possit, alibi tractabimus abunde. Eiusmodi ordinis institutionem adrastiam esse pronuntiant, id est diuinarum legum ineuitabilem potestatem, recq; uera iudicium & iustitiam, sapientiamq; prorsus mirandam. Quamobrem, inquiunt, non decet præsentia tantum obseruare, sed dilapsa iam ad calculum oportet reuocare, quin & futuris circuitibus acrius intendendum. Inde nanq; iuste rependi unicuiq;, facilis erit animaduersio. Nam qui prius principatu

Universidad de Deusto
Biblioteca

patu potiebatur,mox, id est uita alia in seruilem relabitur statū, si quid eiusmodi morum prauitate contraxerit, dum dominaretur. Porrò qui partis nimio plus incubauerint, ad proletarios transcribuntur. Qui manus à sanguine puras non custodierit, talionem mox cogitur subire. Nil horum temerè obuenire, firmiter astruendum. Qui olim matrem uiolarit, uicissim à filio contrucidabitur in fœmineam reuolutus naturam. Hęc uero ne quis fortè ridenda putet, ueluti ab imperitioribus tradita, sciant doctissimi, magnū illum sanctarum literarum interpretem Origenem id CHRISTI euangelicum hac doctrinæ ratione enarrandum censuisse: Qui ferit gladio, gladio perit. Chabalistæ quoque in gente Hebræorum doctores celeberrimi placitis suis eiusmodi retaliationem sunt complexi. Sed animas in bruta non præcipitant. Quæ tamen penitus rationem excusserint, brutali affectui imaginationiq; relinqui non abnuunt. Ter quoq;, nec amplius, huc reuoluí animas astruunt, quoniam numerus hic probationi abunde sufficere uideatur, ut curabilia expurgentur peccata. Addunt, transformationes has mundani motus finem posse pertingere. Quem consecuturum sit felicissimum sabbatum, id est quies & beatitudo bonorum æterna, in quem sensum propheticum illud retorquendum opinantur, Immaculatorum hæreditas in æternum. Sed hæc illi uiderint. Nos uero ex ueterum scitis hoc genus colligamus, Esse hanc rerum uicissitudinem omnium, quam scientiarū parens Aegyptus, uti olim loquebantur, præceptis est complexa, tradidit Pythagoras, retulit Plato, nec inhonoratam transmisit Platonicus nobilis Plotinus. Hæc illa est rerum uicissitudo, cuius argumentū rerum natura nobis obiecisse uidetur in uipera. Quæ mirabili ratione ipsam hanc, de qua diu uerba facimus, talionem agnoscitur rependere, quoniam exeso parentis utero prorumpit fœtus, pœna, si credimus, iustissima. Nam coeuntis maris præ dulcedine fœmina caput prærodere narratur. Quo nomine quorundam coniectatio est, antiquarum legum scito paricidis id irrogari supplicium, ut culeo insuti cum uipera præfocentur. Quanquam scio à doctissimis Plinij doctrinam in bruti huius natura fortiter conuelli lancinariq;, etiam si in eo nec me fallit quos sequamur auctores haberi plures, & quidem quod miremur grauissimos præcipuè, & classis ferè primæ: sicuti in Theriacis Nicandrum, interprete quoq; adijciente calculum. Quos postea insecuti sunt, quorum nomini libenter assurgas, Plutarchus in libro quo loquaces taxantur, quos belonis uiperisq; persimiles autumat, quæ pariendo rumpantur. Nam dum tacenda curiosius, quæ effutiant, uenari hinc inde student, eroduntur persæpe, perdunturq; ab ijs quæ nequeunt cōtinere. Idem approbasse Apuleius uidetur in Magia, nec tacuit Hieronymus. Suppetit grammaticorū astipulatio quoq;, astruentium Echidnam inde ratione etymologica dici, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὸν γονὸν ἄχει θανάτου, quod ad interitum usque fœtum intus contineat. Præsto est magni item Basilij in Hexaemero sententia: Viperas, inquit, utero deuorato, fama est, in lucem prodire. Comprobat & libro secundo Horus, Viperæ fœtum scribens ἐκβιβρώσκοντα τὸν γαστέρα τῆς μητρὸς ἐκπορεύεσθαι. Circūfertur & Græca sententia, sicuti uiperulæ arroso matris utero, lucem indipiscantur, ita & liuorem animam, in qua concipitur πλατωνᾶν. Tamē ne quid dissimulem, sed quicquid obseruatum mihi est, publico bono ingenue promam, Apollonius apud Philostratum uiperam esse uisam refert, serpentes quos peperisset lambentē quasiq; expolientem. Non enim assentior, inquit, imprudenti eorum sermoni, qui uiperarū fœtum absq; matre autumant prodire. Id natura non patitur, nec recipit experientia. Obiter non insuper habendum quod in Theophrasti lectum monumentis est, uiperarum morsibus tibicinem scite modulateq; adhibitum mederi, adeo non ita multa comperias, quæ utilitati ex musicis sese promenti præuertisse uelis. De uiperis illud amplius ex Galeni doctrina sciendum: Animantia, inquit, quæ frigidiori sunt natura, per hyemem ob frigoris uim perinde ac si mortua essent, latitare solent: atq; tum uiperas quoq; uideas, si manibus tractentur deferanturq;, haudquaquam mordere. Nam per æstatem tum hoc animal, tum serpentes reliqui omnes, præsertim sub caniculæ feruore, quum uehementer æstuant, furorem præ se ferre uidentur, adeo ut ne exiguo quidem momento quiescere omnino possint. Id quod sciens optime Nicander, sic de Cenchride cecinit:

Non temerè offendas calcando Cenchridis artus,
Dum rabiosa furit. Aulico præterea cuidam à uipera mordicus arrepto

pto contigisse, obseruatum est, ut corporis totius color in porraceum demutaretur. Nec relatu illud indignum, quod & alibi non negligetur: uipera nequissimum genus bestiæ, ac super omne quod serpentini generis est astutius, coeundi incentiuis exæstuans murenæ præcognitam sibi copulam requirit, uel nouam instruit, progressaq; ad littus sibilo præsentiam testatur, & ad complexum illam prolicit coniugalem: quæ illecta non deest, ac uenenatæ serpenti expetitos usus suæ impertit coniunctionis. Quin ubi aduentare comparem senserit uipera, uenenum euomere narratur, marito sic reuerentiam quodā modo exhibens, ac nuptialem reuerita gratiam, quod tamen concubitu peracto resorbeat mox. Vicissitudinem deniq; hanc indicat uetus prouerbium ab Carthaginiensiū pueris in lusu iactatū: Gamma quādoq; insectari beta, & rursum beta persequi gamma.

Quæ sit ratio tarditatis supplicij ex diuina prouidentia. Aristotechnam deū cur dicat Pindarus. Item iuste ne plectantur filij ex eo quod parentes deliquisse comperiātur. Interibi cur Cecrops Diphyes. Circumpadanorum lugubres uestes. Cap. XIIII

INter artes omnes quæ bono aliquo præcellere conspiciantur, animæ medicinam uideri maximam, non fere quenquam ex politioribus paulò esse opinor, qui non fateatur. Siquidem hac de causa Pindarū animaduertimus deū optimum maximum Aristotechnam nuncupasse: quo uerbo artificij significatur excellentia, quòd is maximè omnium irrogandæ pœnæ opifex sit, & inenarrabilis magister. Sunt tamen qui plerunq; in diuina prouidentia tarditatem nimio plus cessantem demirentur, prorumpentibus illuc etiam quibusdam, ut hoc nomine ambigere sibi permittant, prouideat ne humanis illud, quicquid est, altissimum. Cæterum amplius inspicienti ratio potius summa uidebitur, quàm cessatio in amplissima & exuberantissima dei bonitate. Est utiq; summus artifex, iustitiæ fons perennis in puniendo, ut ita dicam, segnior: eiusmodi enim est, ut inquit Euripides, ὀργὴ θεοῦ natura. Nam & ueteri adagio testatissimum sit hoc, quo dicitur, laneos pedes habere deos, quādo Saturnus, ut scribit Apollodorus, testante in cœnis Macrobio, uiro memoriarum ueterum exsequentissimo nō citra dicendi mundicias, per annum laneo uinculo allīgabatur. Id hoc sensu esse interpretandum, & grammaticus Porphyrio comprobare est usus, ubi illud Horatianū enarrat Carminum secundo.

Raro antecedentem scelestum Deseruit pede pœna claudo.

Astipulatur & illud quo traditum est, Deorum molas tarde molere. Verum enimuero scire oportet primum, Nil esse omnino præstantius homini, quàm si totum se ad diuini boni imitationem tradiderit. Etenim sicuti Plato ait, deus in medio omnium se honestorum exemplar cōstituit. Ipsa quoq; natura usum appēdit nobis, ut quæ in sublimi fiunt, spectantes, quamq; ordine ferantur, insuescamus incongrua fluitantiaq; odisse, apta uerò ordinataq; amplexari. Infligit ergo deus nocētibus supplicia lente ac moramēto quodam, nō utique pœnitētiam ueritus, aut in celeritate peccatum extimescēs: sed ad ipsum id prouocare nos studet, ne ad puniendum indignabundi, animoq; amplius tumescente, ac sese rationi furore superinfundente proruamus, quum mentis lumē extinctum penè conticescit. Verum dato iræ spatio, clementer, lentoq; gradu illius imitati mansuetudinem dilationemq; ad pœnæ exactionē pergamus. Quippe turgidum ac impetu prærabido concitatū raptim ad ultionem præcipitari, priùs quam sedato motu in tranquillum redigaris, perinde est, ueluti Socrates dicebat, ac si per intemperantiā ne ab cœnosa quidem, aut corrupta omnino aqua abstinere queas. Neq; enim ultioni propinquior iniuriæ perpessio, ut Thucydides scribit: sed interstitio quopiam semotior disiunctiorq; par recipit, ac conueniens. Porrò & illud diuinæ bonitati maximè congruum, pœnam aliquandiu proferre, ut sit pœnitentiæ locus. Etenim rerum ille parens nō nescit, quantum potentiæ ad uirtutem habentes animæ, quātumq; innatæ generositatis in generationem prodeant. Ex qua nonnunquam educationis consuetudinisq; prauitate præter naturæ rationem progerminent efflorescantq; uitia. Quibus tamen si opportunam attuleris medelam, antiquus facile interdum redit habitus. Qua ex causa lentior est ad ultionem deus. Quòd si ira inoleuerit obdurata prauitas, ut manū haud omnino recipiat medicam, sitq; scelus inexpiabile, abscindit protinus è uita, ne ita affecta anima ex diu-

s turniore

ex plutarcho totum hoc caput sumptum est titulo de his quos sero deus ulciscit

turniore apud nos mora cæteris noceat multum, sibi uerò quàm plurimum. Circunspice, rogo te, quisquis ista qualiacunq; adeunda censueris, ex multiplici librorum & ueterum memoriarum aceruo, quàm multi tanquam iterum currente rota efficti, dum se melioribus recoquendos reformandosq; committunt, aut sponte promicantibus quibusdam naturæ igniculis, in bonam profecerint frugem. Equidem hac ratione Cecropa diphyen, ideſt naturæ duplicis ueteribus cognominatū contenderim, nō ut modo creditur, quòd ex miti rege ac bono in feram, agrestem anguigenamq; abierit naturam, sed e diuerso potius: nam qui prius formidabilis incedebat omnibus ac truculētus, clementem induit principem, & ut Homerico utar uersiculo, πατὴρ ὡς ἤπιος ἦεν. Ita profecto est, ingenia sæpe magna clarissimum mox ædītura lumē multa prius absurda promunt. Quamobrem, sicuti sancitam in Aegypto legem memorāt, qua caueretur, ne grauidam mulierem morte mulctatam prius quàm peperisset, supplicio afficerēt, pariter animam grauidam, ac uirtutum nouarum semina cōcipientem subinde, iamiamq; parturientem tollere, improsperum nimis inauspicatumq; censendum est. Quid, quòd hyænæ fel, & phocarum coagulum, & pleraq; ferarum sæuissimarum habent sæpe uim medicam? Sic nonnullos emendatione indigentes hac ratione castigat deus, ut iniecta tyranni efferatioris uiolentia, aut magistratu amarulento, Scythicum Cyclopicumq; inspectāte, ad iustitiam redigat, & uitæ integritatem. Talem exhibuit Agrigētinis Phalaris: Romanis uerò Marium. Nónne uel Christianæ ueritatis assertores ita pronuntiant: Malos sæpe supplicij ac incommodi omnis exsortes relinqui, ut per eos exerceantur boni? An non & Homerum ita canentem legimus, Sæpe ex malo patre nasci filium, uirtutum claritate præstantem? Pericles ex sceleſta prodijt domo, tantus Athenienſium imperator, ac eloquentiæ magnitudine Ioui, dijsq; cognomento æquatus. Iam uerò Strabonem Magni Pompeij patrem eiecit exculcauitq; defunctum ex odio populus Romanus. Nō mirum igitur, si ueluti agricola, nō excidat deus spinam prius quàm inde asparagum præcerpserit. Porrò si Heſiodum audiamus haudquaquam citra pœnæ diritatem abeunt inauspicata monstrosaq; ingenia. Astruit siquidem poeta is, non iniquitatis modo cōsecutricem esse supplicij grauitatem, ut statuit Plato, sed coæuam quoq;, eadem protinus parte, immo uerò radice pullulantem. Sic enim ait,

ὃς δ' ἄλλῳ κακὰ τεύχει, ἑῷ κακὸν ἅπαντα τεύχει. id est,

Qui alijs meditatur malum, suo ipsius iecori malum struit. Nam & cantharides ex antipathia quadam naturali antidotum habent in seipsis congenitum permixtumq;. Itaque mœror prauitatem iniustitiamq; non sequitur, sed cōcomitatur: nam synteresis illa, siue conscientia quali nam & quàm infesto perurget flagello? quia se iudice, nemo nocens absoluitur. Itaq; partem istam postremò sic possumus colligere, impijs sufficere ad pœnam ipsorum uitam assiduè fluctuatam turbulentamq;. Cæterum ab hoc genus quæstione ne illud quidem dissitum lōge est, quod nec tacuit Euripides, deos questus sceleſtorum errata sæpe filiorum supplicijs expiare. Quod sanè si parum attendas minusq; perspecte rem totam expendas, nō ridiculum uidetur minus, quàm quod Syracusanorū tyrannus Agathocles Corcyrensibus respondit, percontantibus quid ita ipsorum insulam hostiliter depopularetur, Quoniam, inquit, ueſtri maiores hospitio Vlyſſem exceperūt. Rursum quærētibus Ithacensibus, quod eius milites per incursiones pecora abigerent, Atrex, inquit, ueſter classe in Siciliam appulsus etiam pastorem occæcauit. An non absurdum id item opinemur quod perficiebant Thraces, stigmata non parum diu mulieribus inurentes, ut Orpheo satisfacerent, quem ab illis olim fuisse discerptum, constans tenet fama. Risu item excipiendum, quod Circumpadanis diutius factitatum legimus, ut pullis lugubribusq; uterentur ueſtibus ob Phaetontis pœnam in Eridanum fulmine deiecti. Bion certe philosophus deum filijs ob parentum delicta mulctam irrogantem non uideri minus ridiculum asseuerabat, quàm si medicorum aliquis ob aui aut patris morbum filio potionem porrigat. Sed enim, ó philosophe, ut protinus aliud sequamur quàm præcedenti capite afferre uisi simus, propémodum fatemur nos quidem, causarium neminem, dum alium quemuis inungi aut confoueri emplastris uidet, persanari. Verum aliam suppliciorum uideri rationem astruimus, quibus sæpe palam afflictantur nocentes, ut dum torquetur unus, emendetur alius: quare ab Græcis tuis pœnas quasdam

dam dici paradigmata, comperies, à nostris uerò exempla. Porrò nónne manifestum illud quoq;: solertem medicæ artis professorem filios plerunq; à parentum morbis auertisse, priusquam causæ prognosticum aliquod se promeret euidens, & iamiam grassaretur malum, adhibitis opportune medicamentis, non neglecto corporis exercitio, & uictus moderatione, resectis etiamnum, quæ procliuem in morbum constitutionem præcipitatura mox uiderentur. Quare non absurdam rem facit, sed necessariam, nō ridiculam, sed utilem admodum, qui epilepticorum, siue comitialium filijs, aut melancholicorum exercitationes inducit, aut diætas accommodas, non tanquam ægrotantibus quidem, sed ne in ægritudinem omnino incidāt. Quippe ex male affectis nati nō utiq; pœna ulla indigent, at medela digni sunt, & custodia. Quod si ita est, sicuti nos rerum usus perdocet, rogo te ó Bion nónne animis, tanto præsertim corpore præstantioribus, idem remedium, eandem curam censebis adhibendā? An in adolescente progerminantem naturali ratione, succrescentemq; consuetudine flagitiorum seminosam tabem, latensq; malum augescere sinemus, prompturum mox paulò pestiferum mentis fructum, ut dixit Pindarus? Cæterum hęc ipsa internoscere, clancularium q; uitiorum seminium occupare, non est profecto homini obuium. Diuinam ista exigunt potestatem. Quamobrem optimus maximus deus intimorum inspector, scrutatorq; eorum, quæ in sensum cognitionemq; humanā non facile reciderint, paulò pòst eruptura flagitia non expectat: sed medelæ gratia in adulteria procliuem, ad auaritiam, & plus habendi cupiditatē promptiorem, & in scelera id genus alia remis uelisq; currentē, sed clàm, & inexplicabili modo, rationeq; ulciscitur multò antè, perimitq;. Nos autem per ignorātiam maximam ad disquisitionem quodāmodo deum uocamus, nullaq; non hora dicam illi impingimus, ac formulam scribimus, non perspicientes ita usu uenire interdum, ut futura ijs quæ facta iam sunt, occulta item, obductaq; manifestis peiora multò, terribiliora q; sint. Quod euenit sanè, quia causas coniectare ratiocinando nequimus, quibus constet, quid ita prę stet, iniurios, malos ue sæpe missos facere: quosdā uerò ne iniuste quidem agentes quippiam occupare supplicio. Nam & medicamenta quandoq; ægrotantibus nil profecerint, nullam uerò affectionem sentientes, periclitantes tamen grauius, iuuerint.

Sententia diui Thomæ ad idem, ex prima secundæ quæstione octogesima septima, articulo ultimo. Pœnarum genus duplex. Cap. xv

ET quia quæ adhuc diximus, ab gentium libris mutuati sumus, tralatis ex Plutarchi Moralibus carptim, & commaticè quæ opportuna proposito censuimus, ab sententijs eius, & uerbis quandoq; non nihil abiuncti, ut cōmodius est uisum: quod ipsum testari libuit, ne per imperitiam quis ad struendam calumniam cernulus factum cauillaretur. Nunc, ut pro uirili studiosis omnibus, quorum bono ista cōmentamur, amplius paria faciamus, sancti doctoris placita parti huic suppingemus, facturi operæpretium, sicuti remur, solitis in aliena castra interdum transire, non ut transfugis, sed exploratoribus, uersurā hinc inde facturis, quo ex usura mox fiat sors. Quum ergo quæritur, iusténe quis pro altero det pœnas, aut, inquit Thomas, de pœnis agimus, quæ medicinæ rationē habent, aut de spiritalibus. Si de prioribus, tunc astruimus planè, corporum intertrimēta uel diuitiarum inter supplicia censeri, quæ medica ratione irrogentur ad animæ salutem: quamobrē non incongruū est, ijs quempiam affici pro alterius peccato, uel à deo, uel ab homine, sicuti pro patribus liberos: item pro domino subditos obnoxios ue, inquātum bona illorum censentur. In spiritali uerò supplicio secus omnino est, nec; enim animæ bonum ad aliud præstabilius disponitur bonum. Quare in animali bono citra propriam noxam nemini pœna infligitur. In eiusmodi nanq;, ut Hieronymus item astipulatur ad Auitum, uicariam pœnam nemo cogitur subire. Quippe quo ad animam filius non est res patris, quod illo propheticò abundè confirmatur apud Ezechielem domino pronuntiante, Omnes animæ meæ sunt. Porrò puniuntur in filijs parentū admissa, quia à flagitiosis nati, & educati ad delinquendum procliuiores, magisq; lubrici euadunt, tum cōsuetudine, tum exemplis allecti. Cōiunctos uerò sanguinis uinculo ferè puniri aduertimus, quoniam propinquorum damna in eos modo quodam redundare uidentur, qui peccarunt. Sed & domestica exempla, domesticæq; pœnæ permouent ualidius: nam innutritus sceleribus patris uehementius

imitatur. Quòd si illius supplicio minus deterreatur à malo, ut pertinax amplius uidetur plectendus.

Obseruata quæpiam de uipera legentibus futura non iniucunda. Marassus cur dicatur: itemq; de theriaca. Cuiusmodi animal sit, uulgò quod dictitant thirum. Theria quæ dicãtur propriè medicinã professis. De Marsis duobus locis. An uipera coeat cũ muræna. Pensitatus Plinij locus de uipera. Ca. XVI

Voluentibus nuper Platonica quædã, ut est nostri moris, ingessit fortè se nobis Alcibiadis oratio, quæ pars ultima est ex Platonis Symposio. In ea quum alia pleraq; haudquaquam extrita, neq; (quod dicitur) ab triuio subnotauimus, quis instructior fieret supellex nostra: tum hoc non illepidum, aut inuenustũ (ut opinor) de uiperæ morsu, quod & transposui. Quæ, inquit, adhuc protulimus, omnino citra ullum ruborem passim enuntiari queunt. Quod reliquum est, non proferetur à me prius, quàm id uobis prouerbium subiecero, Vinum & cum puerilia & sine pueritia esse ueridicum. Porrò non secus prorsum afficior, ac is in quem uipera mordicus incurrerit: hunc siquidem produnt, affectionem suam oblæsionemq; ijs tantũ uelle patefacere, quos eadem morbi ui quandoq; iactatos compererit, ceu hi demum, ut qui ægritudinis non sint experres, ignoturi uideantur: si quid dictum factum'ue sit absurdi, morbo uiolentius grassante conuellenteq;. Quamobrem ego quoq; sapientiæ stimulis cõuulneratus, quæ cæteris potentius ferit, inexplebiliter quodãmodo orationẽ eiusce modi expetens, quæ ualidius quàm uiperæ denticulus infigitur, omnia statui conari, ut Socratem mihi ascisca, cuius è fonte siti arescentia præcordia uberius queam rigare. Nec ista nunc promerem, ni rem cum philosophiæ mysteriis diu initiatis esse mihi animaduerterem. Hactenus Plato, tralata (ut potuimus) nostris uerbis sententia elegantissimi. Iam uerò quod ad uiperam attinet, quo'nam piaculo transiliamus nunc scitissimam Cebetis doctrinam studiosissimo cuiq; iucundissimè amplexandam? Nullo, inquit, infestari nocumento potest, qui uirtutis munimento sese obuallarit consepseritq;. Ea est aduersum uitia & mala, ceu antipharmacum potentissimũ, non secus ac uiperæ potestas uenenosa contra id genus feras alias. Quippe ferunt οὐκ ἐχιοδήκτους, hoc est morsu à uipera petitos, ab uenenatorum nullo attingi. Hæc Thebani philosophi placita fidem ijs uendicant, quæ produnt naturaliũ aliqui. Eos qui aliquando uiperæ iecur coctum hauserint, nunquam postea ferirí à serpente. Rursum, nec capiti, neq; item uestibus eorum qui uiperis alantur, noxia corpori inesse animalia. Sed fortè ex ijs quispiam, quos φιλομαθεῖς uocant Græci, nos discendi cupidos dicere possumus, Quærat ex me nunc, quód nam esse genus serpentis putem, quæ passim dicitur Latinè uipera: in Græcorum uerò literis echidna: nam mas, echis nuncupatur. Ego quantum coniectura ducor, Viperam suspicor uulgò dici marassum: quæ nomenclatura nec Barbara est, nec citra rationem excogitata, quippe à Marsorum populis interpretatione etymologica duci nomen uidetur: quia id genus maxime consectarentur Marsi, circunferrentq;. Quod ne quis pro libidine confictum auctore nullo arbitretur, significat id maximus artis medicæ magister Galenus, uolumine undecimo Simplicium pharmacorum, necnon ad Glauconem. Innuit & poeta nobilis illis uersibus, quos & apposuimus:

Quin & Marrubia uenit de gente sacerdos
Fronde super galeam, & felici comptus oliua,
Archippi regis iussu fortissimus Vmbro,
Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris
Spargere qui somnos, cantuq; manuq; solebat,
Mulcebatq; iras, & morsus arte leuabat.

Marrubios uerò esse Marsorum populos, nõ ferè est (in literis modo assiduior, ut Varronis utamur uerbo) qui nesciat. Plinius quoq; auctor est, Marsos à Circes filio ortos, ob idq; affuisse illis ingenitam uim contra serpentes. Quin & angitios putant nuncupatos, quod obluctantes angerent serpentes. Firmicus quoq; Matheseos quarto, in lunæ decretis: Si, inquit, in Saturni domo fuerit ista coniũctio, tortores aut carnifices faciet, aut Marsos tales, qui aspides uenari cõsueuerunt. Nec me fallit, ex eruditioribus quendam ædito etiam libello, Marassum à uipera disparasse: quo Nicolai Leonicení uiri undecunq;

decunq; scientissimi placita uberius de huius animalis natura conuellat. Viperam uero Arabes ex Græcorum lingua, ut assolet, uocabulo detorto deluxatoq;, thiron uocant nomine generis speciei imposito: nam θηρίον, id est therion, fera est, pudendo Magni Alberti errore: qui & in plerisque alijs huius scientiæ uidetur peccasse. Nam quos Galeno, Paulo q; trochiscos, siue theriacos pastillos appellare moris est: quoniam ex therio, id est uipera cõmiscentur, Auicenna in mentione Andromachi Theriaces, trochiscos Thiri uocat. Porrò quæ à Serapione sunt de Thiro obseruata, de uipera recte pronuntiari ex Dioscoride, Galeno ac Paulo recognoscimus. Adrianotheras in Mysia apud Spartianum, Adriani intelligimus uenatica. Quoniam uero medicorum pomœria aliquo modo sumus ingressi, pergamus porrò in hasce commentationes congerere, quę uellicatim hinc inde præcerpsimus, ut uarietas ipsa iucundiorem præstet, ac illicem magis, si Plautinè loqui non dedecet, nostram racemationem. Igitur in eorundem uiretis amœnioribus theriacam obseruauimus bifariam intelligi. Nam uno modo, ac proprie dici theriacam audies, quæ ex therio, id est uipera confici assueuit. Quod Therapeutices quartodecimo comprobat Galenus, & ad Glauconem secundo in elephantis cura. Id uero primus omnium excogitauit Andromachus Neronis Archimedicus. Alteram uero sine permixtione id genus. Quando simplicia item Theriaces nomine uocari reperias: nam Auicenna secundo Canonis, capite de squilla: Theriaca est, inquit, aduersum uenenosa. Item de opopanace: Cum aristologia, inquit, pota theriaca est. In Collectaneis rei rusticæ apud Græcos, libri secundi sine comperi, uitem dici theriacam, quæ πάντα τὰ θηρίων δήγματα persanet. Quo autem fiat pacto theriaca uitis, aliubi in eisdem traditur libris: sed & Palladius commeminit libro tertio: antidoto uidelicet radicibus infusa. Sic & catharticen uitem excogitarunt agricolationis apprimè experiẽtes, palmite scisso, & helleboro mox iniecto. Quæ uberius exsequitur Florentinus Georgicorũ primo & secundo, qui & theriacam ficum nominat, ubi theriace linatur fructus. Sunt qui non ideo dici theriacẽ putent, quia therion, id est uipera, permixtionem ingrediatur: sed quia aduersus theria, hoc est feras ueneno imbutas præsentissimum sit remedium. Obseruatum certè peritioribus est, θηρία uniuersim quidem bestias indicare, sed medicinam professis capi modo pro uenenosis, quo argumento θηριοδήκτους dici, non à bestijs percussos, uerum ab uenenosis oblæsos, qua in re labi quandoq; Plinium, est animaduersum. Qui tamen libri uigesimi capite ultimo, theriaces confectionem describit, qua sit usus aduersus uenenata omnia rex magnus Antiochus, nulla prorsum mentione uiperæ. At libro nono & uicesimo, fiunt ex uipera (inquit) pastilli, qui theriaci uocantur à Græcis, ternis digitis, siue quaternis, ut alij legunt (nam & Galenus ad Glauconem secundo, id approbat ferè) utrinq; amputatis exemptisq; interaneis. Et mox paulò: Significandũ (inquit) uidetur, è uipera tantum hoc fieri. Alibi in eodem libro, Theriace uocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, quum totremedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Cæterum quod auctor hic de amputatione extremarum uiperæ partium tradit, id commentitium Dioscorides putat. Theriacos tractatus intelligunt Græci, qui de iobolis, hoc est animalibus concinnantur, quæ uenenum ictu dentibus'ue infundunt. Alexipharmacos autem, quibus letalium uenenorum ratio describitur. Tradit Galenus libro undecimo Simplicium pharmacorum: Viperæ caput amputari ratione uenení in eo contenti: in cauda uero nil esse eiusmodi. Postremò cõmonendos impensius studiosos remur, ne quid omnino ueluti cõniuentes quod usui sit legisse, transiliamus, Esse qui Plinio negotium facessere pergant, in uiperæ natura libro decimo, ubi sic legimus: Tertia die intra uterum catulos excludit, deinde singulos diebus singulis parit uiginti ferè numero. Aristotelicæ (inquiunt) sententiæ, unde mutuatur Plinius, minus ista consentiunt. Cuius hæc fermè sunt uerba ex libro quinto De animalium historijs: Vipera è serpentibus una, animal ædit, quum intra se ouum peperit: id unius coloris est, ac molle, ut piscium, fœtus supernè consistit, nec cortice cõtinetur, ut nec piscium quidem: parit catulos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpantur. Euenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membranis prorumpant. parit una die singulos: parit autem plures quàm uiginti. Hæc aliquo modo inter se diuersa non congruere satis, non ferè est qui non uideat. Siquidem nasci uiperulas philosophus sentit, membranis inuolutas, ueluti

infantes nostri ijs, quas hysteras tanquam posteriores Græci, nos secundas dicimus, qui bus tridui spatio à partu concerptis disruptisq; , tanquam senectute depositæ nitidæ tandem conspiciantur. Nam (inquit) euenit quandoq; , ut ipsam hanc membranã abrodant exuantq; prius, quàm utero excidant. Plinius uerò membranæ illam disruptionem intra uterum, non extra (inquiunt) fieri autumat, quod ex Aristotele nõ uidetur uerum. Ego uerò uerba illa, Tertia die intra uterum catulos excludit, nõ ad membranam refero Aristotelicam, sed ad eruptionem ex ouis: in quorum superiore parte fœtum consistere, fatetur Aristoteles. Quod excludi, siue excudi, propriè rectèq; à nostris dicitur. At inquies, unde fit tertiæ diei cõputatio? Respondeo, Peragi exclusionem hanc ex ouis ante quàm promant se ex utero uiperulæ, siue echidia, per triduum, maturato iam partu. In quo nil sanè absurdum uidetur in tanto præsertim numero. Numerentur itaq; dies à momento quo adulti catuli promunt se ex ouis, ad id tempus quo mox ex utero erumpunt. Quòd si Aristoteles id nõ dicit, nil fuerit mirum: potuit alios sequi Plinius: quod ut recipiam, illo ducor argumento, quod inibi infertur mox, Itaq; cæteri tarditatis impatientes perrumpunt latera, occisa parente. id quod apud Aristotelem nõ inuenias: & tamen à multis nõ dilutæ auctoritatis comprobatur. Et nobis non incuriosè locus hic paulò antè est pensitatus. Deniq; quia uiperam dici uulgò marassum docuimus, ab Marsis, quibus id genus multa contrectare, frequentissimi fuerit moris: hinc homines eos medicorum facile post Hippocratem princeps Galenus θηριοτρόφους nuncupat, & ἀσπιδοτρόφους, id est theriotrophos ac aspidotrophos. Apud Firmicum sic adnotatum item inuenias: Oriẽte autem ophiucho, inquit, nati qui fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues, sopitis ac mitigatis aculeis opprimunt. Prodidit Archelaus, prodeuntes in siccum murænas cum echie congredi: uerum id coarguit Andreas, quando nec exeat muræna, nec in mari obuersetur echis. Id & ambiguum fit Nicãdro in Theriacis. Quod ijs quæ antè paulò super hac re commentati sumus, adnecti debet: nec uitio nobis uertat nasutior quispiam per nostras lineas incedentibus, id est eadem quandoq; iterantibus, modo lucelli accedat nõnihil. Auctor libro undecimo De simplicium pharmacorum potestate Galenus, in Asia contigisse, uti quandoq; messoribus afferretur uas odorati uini, id teme rè positum arrepens uipera quum intrasset, ac uino distenta perisset, accesserunt mox & rustici sitim expleturi: uisa autem mortua uipera, rem auersati, uinum cuidam in proximo elephantia iam computrescenti sunt elargiti, conclamatam esse hominis uitam arbitrati: at is nil eorum quum resciisset, ita sese uino proluit hausiu frequenti, ut morbi atrocitatem protinus euaserit, cutis modo decussa superficie, pellicula eiusmodi subsistente, qualem in cancris uisimus, testa excussa. Id ipsum & prope Pergamum euenisse iterum, prodit idem auctor.

Comica facies apud Lucianũ quæ sit. Comicus item risus. Didascali. Enarratur interim locus Ciceronis ex Epistolis familiaribus. Persarũ uoracitas. Item de Phania, & Comœdiæ ara, necnõ Misericordiæ. Personæ inuentor. Mæson quid, & scõmata Mæsonica. Marmessus. Mesora. Tettix. De Anaxandride comico. Comicus apud Spartanos lusus. Dicelictæ. Phallophori, Autocabdali. Aram parare quid. Cap. XVII

COmicam faciem apud Lucianum, illum quidem cognomẽto blasphemum, ut qui nec dijs nec hominibus pepercerit, quod inquit Lactantius, sed doctissimum tamen atq; ingeniosissimum, inuenio positam pro exporrecta, iucunda hilariq; . Vbi frons nec matutina est, nec striata, sed renidens & læta. Eius uerba si quis fortè requirat Latinitate donata subsignaui: Nil, inquit, iniustius opinor, uel omnino seruilius, quàm mordẽtem labra bilem subalere, & occlusum odium augere, unum quidem mente agitantẽ, aliud uerò proferentem, & comica facie hilariq; atrocem meditari concipereq; tragœdiam. Eiusmodi figuræ rationem ex multis quidem licuit expiscari: sed à se nõ facile ambigentes dimiserit Lucianus, apud quem alibi sic lego propémodum: Comœdia, inquit, Dionysio ubi se tradidisset, in theatro obuersabatur, colludebat, risum uenabatur, scommatibus non parcebat. Equidem Comœdiæ finis non ferè alius erat Græcis, quàm lætitia & hilaritas. Quod adeo uerum est, ut in libris obseruatum sit, & testis in Nebulis Aristophanes est, interpretis item accedente calculo, risus

lo, risus gratia plerunq; scortea pudenda graphicè expressa, & id genus alia non pauca produci consueuisse: adeo ut comicum risum prouerbij uice usurpari quandoq; comperierim. Cui quoniam inesset sæpe morsus aliquis, & principum fœda sugillatio, comicorum sales uenenatos dicit Seneca. In Plauti milite, comœdicè positum uidetur pro suauiter & iucunde. Gellius Noctium Atticarum decimo, comœdiarum nuncupat festiuitates, quibus congruat breuitas orationis uenustasq; & mundicies. Theodorum tragœdiarum histrionem legimus, Comicum satyrum hoc dicto repercussisse, risum spectatoribus mouere non est res ita mira, sed fletum. Hinc prodit illud quoq; ex Plutarchi Moralibus: Videtur polypragmosyne, inquit, malis iam inueteratis non sanè lætari: sed recentioribus, ac (ut sic dicam) feruescentibus, & nouas grate tragœdias spectare. Comicis uero, & paulò hilarioribus non facile se immiscuerit. Addamus & eruditius aliquid ex Demetrio Phalereo: Ex hyperbole, inquit, in primis gratia, uenustas risusq; comœdijs comparatur: ridicula enim maxime ab impossibilibus uenamur. Sicuti in Persarum uoracitatẽ inexplebilem inuectus quidam, hyperbolicè dixit, eos in faucibus boues gestare. In eosdem Aristophanes, Cribanitas boues pro panibus assare pronuntiat. Ex ijsdem manat fontibus, φαλαιρότροφος ὄψις, magis caluus serenitate. Colocynthe senior. Idem Phalereus alibi de comœdiæ proprietate, ubi de glaphyro dicendi genere præcipit: Gratiarum, inquit, & uenustatum aliæ maiores sunt, ac grauiores poeticæ: aliæ humiles, ac magis comicæ scommatibus assimiles. Cæterum quæ de comico lepore ac uenustate diximus adhuc, ad Græcam rationem magis spectant, quoniã nostros inuenias sæpe trunca quædam ex Græcis transferentes & consarcinantes uerba tragici tumoris. Ita Græcarum, quarum effingere uirtutes nequiuerunt, facetijs atq; luminibus obsolescunt. Ita est, in comœdia maximè claudicamus, tametsi (ut Fabij uerbis utar) Varro Mussas Epij Stolonis sententia, Plautino dicit sermone locuturas fuisse, si Latinè loqui uellent. Vix leuem consequimur omnino umbram. Non recipit sermo Romanus illam Atticis concessam tantum Venerem, quando ne Græcos quidem potuisse, satis constet, alio linguæ genere eandem exprimere. Sciendum uero comicos poetas, item tragicos ac dithyrambicos à Græcis didascalos nuncupari, id est διδασκάλους. Nam & Antiphon ait, ἐλαχὺ σοφιστικῆς διδασκαλου. Ex ijs quæ dicta hactenus obseruataq; nobis sunt, cõmonemur, ut iam hinc omnibus unguibus, totisq; cuneis Ciceroni opem feramus. Nam si, ut Luciani monumentis proditum est, claudos auersamur & bacelos & eunuchos, atque item simiam, si matutino prodeuntibus fortè occurrerint, quid statuemus in principe oratore, qui in arce stetit Romanæ eloquentiæ, extra omnem ingenij aleam positus, cuius familiares epistolæ candidatis eloquentiæ, & ad procinctum tendentibus, ceu præguſtatio dulcior, initio ferè solent enarrari? Nónne si quid inauspicati, & ominosi sese ingerat, auertemur, & nihil ad nos pertinere, more seruantium de cælo præfabimur? Ecce in illis ipsis tam scitè, tam doctè concinnatis epistolis initialibus ita sæpe claudicantes, immo uero per prona deruptaq; labẽtes sese offerunt enarrationes, ut tam classici auctoris nomine, sit nulla non die quod erubescamus. At inquient scioli, nescio qui, ac tenebriones pullati, esse inibi nonnulla peritè admodum & appositè explicata. Sed ó bonæ lamiæ non illud Græcanicũ nouistis, Simiam quidem semper esse simiam, etiam si aurea habeat symbola? Sed redeo unde in hæc diuerti. Locus est ex secundo Familiarium epistolarum non enarratus ad hanc diem, sed omnino exculcatus, & offusa caligine, insciriæ tenebris ita obuolutus, ut in Cicerone Cicero subinde quæratur. Verum oratoris uerba iam subsignemus: Mea uero officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam λωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accedit Phania. Male feriati comicum testem Phaniam augurantur, ex uetere comœdia repetitum, in qua Phania testis introduceretur, referuntq; ad Cæliũ ipsum. Qui sensus, ut male conceptus, mirè friget, Ciceronis elegantia indignus: immo nec coit, etiam si uiolenter omni pede consabricatis inuentis nugalibus ad eam uerba retorqueas, pensitent modo legentes. Est quidem frequẽtissimi M. Tullio moris ex ueteribus pleraq; aduocare obscurius, cuius ferè modi est ad Cælium illud, Repentè uero incessi omnibus lætitijs. In quo Latinæ quidem rei literatores, quid afferant, minus constitutum habent. Ex Cæcilio uero esse ea, liquet ex Ciceronis secundo De finibus: ut scias non esse hic arietini oraculi ambagiosam historiam. Inibi aduocatur & Trabea,

Universidad de Deusto Biblioteca

ut in Thusculanis quoq; de quo arbitror itidem sensisse Familiarium nono Ciceronem, etiam si grammaticis inscita inauditaq; est nomenclatura. Septimum habet inter comicos fastigiū, quod ex Volcatij Sedigiti apud Gellium uersiculis liquidò agnoscas. Verum ut à diuerticulo fabulam repetamus, ego in Menandri comœdia fuisse Phaniam, obseruasse uideor apud Plutarchum in commentatione quæ est De tranquillitate. Cæterum id ad propositam modo quæstionem nihil. Nam Phaniam hunc Ciceronianum non alium accipio, quàm Appij (de quo ibi intelligit Orator) libertum. Sicuti comprobant Ciceronis uerba epistola prima tertij libri: Quem hic comicum testem dicit, non uti opinor, quia uetus comœdia Phaniam habeat, ueluti fidei inuiolatæ numē sanctius: id enim proculdubio commentum est uanissimum, & ad libidinem concepta diuinatio. Sed quod libertus is ingenio esset lætiore facetosoq;, minime subdolo aut inuido, & proinde iucundo admodum & amœno. Expende Ciceronis uerba, ex ea quam modo aduocauimus epistola, in nostram sententiam remis uelisq; eundum censueris. Is ergo apud Cælium æquissimè Appij naturam, Ciceronis in eum studia & merita suauissimè & uerissimè aperuerat, quod ultro citroq; creberrimè, sicuti mos fuit temporū illorum, & nil est notius, commearet. Quoniam uero in comica uersamur pragmatia, relatu dignum haudquaquam omiserim: Mæsona fuisse comicum hypocritem, patria Megarensem: qui personam excogitarit primus, quam de eius nomine Mæsona item uocant: quod Byzantius Aristophanes prodit in commentatione De personis, ab eo inuentam scribens serui personam, necnon coqui. Scommata quoq;, quibus id genus homines præcipue scoprici mordacesq; utuntur, Mæsonica uocantur. Ac ne quid omittam, Mæsona item dixere ueteres urbanum & elegantem coquum. Peregrinum uero & inurbanum tettiga, id est cicadam. Marmessus autem Mars est, Romanorum lingua, ait Lycophronis interpres. Barbarus autem hic, inquit, haud contentus alijs, etiam Romanè scribit. Nam Romani & bellaces Marmessos dicunt, sicuti memorant uel Diodorus uel Dion: neq; enim succurrit nūc ad fidem auctoritas. Mesora Græci, id est μεσώρα dicunt, quæ pedibus congruunt, arma. Fuit & comicus in ueteri memoria nomine Anaxandrides: erat is corpore speciosus magnusq;: decori accedebat longior coma, nec purpura deerat auro fimbriata: uerum idem hic moribus inamœnus ferè amarulentusq; animaduertebatur, adeo ut in commissione poetarum ni abijsset uictor, non ad incudem reuocabat opus, qui pluribus mos est, recoquebatq;: sed indignabundus medicinam factitantibus conscindendas dabat male uigilatas chartas, & salariorum pueris cordillis obtegendis tunicu las. Fuit quod scitu dignum est, apud Spartanos comici lusus species, uerum studij non magni, frugalitatem in eo quoq; affectante ciuitate, dicendi prætenuis erat formula, argumentum non aliud ferè, quàm pomorum furta, & id genus pleraq;. Qui eiusmodi ludos obirent, ab Laconibus Dicelictæ nuncupabantur, uelut Scenopœos dicas, & Mimetas, id est imitatores. At pro locorum diuersitate conuariant horum appellationes. Siquidem Phallophoros Sicyonij dicūt: Autocabdalos alij: quidam item Phlyacas. Thebani, quibus frequens est disparata ab alijs nomenclatura, Ethelontas. Erant in genere eodem Ithyphalli quoq;. Sed enim iamiam coronidem impacturus facturum me operæ pretium sum opinatus, si auctarij quippiam adiecissem huic lucubrationi. Id autem est de comœdiæ ara, cuius meminit Hieronymus, ad quam si quis confugisset, tanquam ab Cæsaris statua, reuelli eum inde, nefas habebatur. Scribit Pollux, in scena aram fuisse, quæ Halieus diceretur ante fores: & mensam item, quæ bellaria, aut res aromaticas haberet, ac Theoris diceretur, siue Thyoris, quanquā sit item Theoris uaticinatricis puellæ nomen, cuius meminit Demosthenes contra Aristogitonem, quæ impietatis rea perierit. Eodem uocabulo nuncupabatur & nauis ab Athenienſibus, quæ quotannis Delum mitteretur. Nostri produnt in Apollinis honorem aram constitui solitam ab ijs qui comœdiam celebrarent. Eum uero Apollinem à Menandro Cassium dici. Sunt qui scribant, in scena duas poni solitas aras, dexteram quidem Liberi, sinistram eius dei honori, cuius ludi celebrarentur. Hinc aram parare legimus in approbatissimis dici, sicuti apud Terentium: Nemo te accusat Syre, nec tu aram tibi,
Aut precatorem pararis. Ouidius id ipsum agnoscit eo uersiculo, ex quarto Tristium,
Vnica fortunis ara reperta meis.

Astipu-

Astipulatur & M. Tullius pro Roscio Comœdo, aras fuisse sanctioris asyli loco: Sicut in aram, inquit, confugit in huius domum. Et in libro De superstitione Plutarchus: Est seruo ara, ad quam confugiat. hæc ab illo Græcè dicitur φούξιμος βωμός. Misericordiæ aram fuisse Athenis, in Rhetoricis testatur Apsinus. Sed & Libanius Declamatione secunda, ubi Demosthenis de ea tollenda effingitur actio. Meminit Lactantius grammaticus: deq; ea Terentium intellexisse, scribit. Papinius nec omisit,
Vrbe fuit media nulli concessa potentum
Ara deûm, mitis posuit clementia sedem,
Et miseri fecere sacram.

Qui sint apud eruditos Phanias, & Phanio: necnon quid Phanion, ac Panium, & Phanæ: item Phanos, siue Panos. Helana, lophnia, grauium, pharsos, grone, gronia, lophnis. De lychnuchis pluscula. Suetonij locus in Cæsare perenditur. Lychnados ciuitas cur. Lychnitis. Murorum, seu mœnium sustructio, à quibus excogitata primum. Tyrsis quid. Tyrrheni cur dicantur. Mossyni quid. Candelabrum Tarentinum. Xylolychnuchi. Lychnocautia. Lychnocaia. Embaphia. Tyrrhenorum in artibus præstantia. Helene uas.

Caput XVIII

QVia uero paulò antè pro ingenij captu, quantum nobis non incuriosa lectio adminiculabatur, enarrantes Ciceronis gryphum, super Phania orationem contexuimus, subit nunc, ut quæpiam non ita dissita uocabula explicare iam hinc pergam. Quod ne risu fortè Momi aliqui excipiant, quibus alabastrus unguenti plena putet: sciant eruditi, à Græcorum scientissimis esse in literas promptum, sapientiæ partem constitutam uideri in animi uirtute, partem uero in uocis usu, ut rem quanq; suo nuncupemus uocabulo, & uerborum proprietas minimè nos fugiat. Id quod illuc demum tendit, ut quæ conceperis animo, nulla hæsitatione ualeas enuntiare. Quoniam, Aristotele prodente, uoces sunt earum quę in anima reperiuntur, passionum notæ. Verum in ijs & omnibus quæ ædituri sumus publico bono, satis superq; fuerit doctorum trutinatio & examen syncerum. Vitilitigatores istos nihil moror. Sed nos inter fari desinamus. Igitur Phanias inuenio dici omnes, qui inopes ipsi diuitias summas habere se tamen simulant, atq; ita credi uolunt, à Phania quodam, qui congestas se opes domi recondidisse ementiebatur. Quod ultimo Odysseæ libro testatum reliquit Eustathius. Phaniæ item Zenobius meminit, siue is sit Zenodotus, quem Damon fuisse scribit oboloſtatem. Quæ uox apud Hyperidem & Lysiam fœneratorē indicat. Sed in Zenobio scribunt aliqui Phanum, non Phaniam: sicuti Sudas. Eius uxor per tegulas admittebat adulteros, quod à uiro nimis cautè ianua obseruaretur. Phanionem Augustinus in Epistolis dictum prodit boni pedis hominem, cuius aduentus afferat felicitatis aliquid. Panium loci nomen est ad Iordanis initia: cuius meminit Egesippus, ubi mons altitudinis excelsæ ad latus umbrosum habet antrum, ex quo mephitis euaporat fœtor. Nam Phanos, siue Panos, à tragicis lampadas facesq; dici obseruauimus. Est & Phanos, qui res significat nuntiatq;. Pharsos ciuitatis portionem indicat, ut quum scribit Herodotus libro primo, Babylonis quam interluit Euphrates, esse δύο φαρσεα. Sed & fragmentum recte dicitur Pharsos. Apud Aristophanem in Auibus, phanæ dicuntur conciones, quod comica mordacitate in Athenienses prolatum est, qui in iudicijs assiduè comparerent, uterenturq; sycophantijs. Sunt & Phanæ in Chio regio quædam. Sunt ex glossographis, qui ab Athenienſibus lampadas dici phanos interpretentur, quas helenas quidam appellent quoq;. Nam quæ de corticibus cōpingitur, lophnia uocatur plerisq;, seu lophnis. Sicuti grauium, id est γραβιον, uocāt ilignum quernumue lignū, quod conscissum succenditur, uti agentibus iter præluceat. Grone autē Grecis nunc petram indicat, nunc (sicuti Lycophroni) petræ cauitatem, παρὰ τὸ γρῶ τὸ βίω καὶ σάω. Gronia uero, id est γρώνεαι, Stephano, in Phocide ciuitas est. Porrò ab Lycophronis interprete dicitur lophnis, maior lampas, etymi argumento, λιοφνὶς τὶς ἔστι, quod est λίαν φαίνουσα, ualde collucens. Denique, ut nil per incuriam prætereatur, sunt qui Phanon putent fasciculum ex lignis quibusdam concisis. Sicuti helanem calamorum fascem intelligere maluit Nicander. Illud obiter adnotasse, puto, nil obfuerit: Sicilię tyrannum iuniorem Dionysium

nysium in prytaneo Tarentino candelabrum dicasse, in quo totidem succenderentur lychni, quot in anno numerentur dies. Xylolychnuchi apud Alexin consimiles uidentur ijs quos obeliscolychnos Theopompus dixit. Auctor Suetonius est, triumphantem Cæsarem ascendisse capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra & sinistra lychnos gestantibus. Quod interpolantes nonnulli, lychnuchos legendum prescribunt. Id sum miratus: quando id agens, Dion quoq; ita scribit, πολλῶν δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων ἐκομίδη. Nec lychnuchus lucernam indicat planè, sed ferculum cui affixa lucerna gestatur: an, rogo te, ceruchus cornu significat, ac non cornutum potius? Sic & sceptuchus, non pro sceptro capitur Homero, sed pro rege sceptrum ferente: quod scribit Sudas. Quòd si uetus lectio lychnuchos præferat, non damnem, modo superstitiosius nouitates non captemus. Lychnuchi meminit ultimo libro Athenæus: meminit & Pollux, qui quod phanon modo dicimus, lychnuchon item autumat dici apud Aristophanem. Phanon, sunt qui laternam interpretentur. Omnino tam hic quàm Athenæus, uno uerbo res duas intelligi uoluit, ni legentes cæcutimus. Illud autem festiuius multò, quod epigrammate complectitur Chrestodorus, Lychnadon Illyrij ciuitatem ab Cadmo esse conditam, unde sit Lychnus heliconius: quoniam literarum lumen Græcis Cadmus intulisset primus. Lychnitida paludem in eisdem locis agnoscit Diodorus. In Armenia nomenclaturæ locum eiusdem Stephanus. Lychnocaia, id est lucernarum succensio, festum erat Aegyptijs apud Sain, lucernis sub dio tota nocte ardentibus. Lucernæ autem, inquit Herodotus, erant embaphia, id est ollæ profundiores: quod uerbum ab interprete neglectum miror. Lychnocautia est planè, quam lychnasiam uocant, ubi accenditur lychnus. Scribit Dion, redisse ex Græcia Neronem, ac capitolium conscendisse, coronata ciuitate uniuersa, καὶ πάσης λυχνουαυτόσης. Lychniæ, id est candelabra, Tyrrhenorum commendationis uidētur habuisse plurimum: quippe Tyrrhenos laudant Græci, ut φλοτέχνας, id est artium studiosos. Nam & mœnia sustruere, id est ταχοποίαν, excogitasse omnium primi feruntur Tyrrheni: quod scribit Lycophronis interpres: unde factum, ut pro muro dicatur tyrsis. Quin, inquit Dionysius, ab Tyrrhenis densius extructæ domus uocantur tyrses: quod obseruarunt Græci quoq;. Sed & hinc conciliatum Tyrrhenis nomen, produnt nonnulli, ab tyrsium munimētis: uelut Mossynœcis in Asia, de turribus ligneis quas mossynos dicunt. Tyrses nominat Xenophon quoq;. Quod de helana diximus, aduertendum amplius, esse item helenen uas, quo continerentur sacrorum arcana, in ijs quæ uocant helenephoria.

Coronarum duplex origo. Annulorum initia prima. Decertare drama ad corollas. Declaratur Plutarchi locus perperā tralatus. Apio indigere quid sit. Timoleontis historia. Stephane cur dicatur corona. Choronos. XIX

QVi fabulosa consectati, suis ea uoluminibus complexi sunt, coronarum in ludis eam fermè originem tradidere. Prometheum, quum Ioui Parcarum sortem patefecisset de Thetidis filio, quem patre illustriorem amplioremq; futurum cecinerant, ab eo uinculis liberatum: ea tamen ratione, ut annulum lapide & ferro compactum gestaret: ne omnino pœna uideretur exsolutus, quod & annulorum initium agnoscitur primum. Simul etiam coronam habuisse scribunt, ut se uictorem impunè peccasse ostentaret. Quo factum sit, ut in maximis lætitijs uictores coronis insignes uisendum caput circumferrent. Id quod in ludis conuiuijsq; licet animaduertere. Initio ergo tam tenui illuc etiam progressa ambitio est, ut non ij modo qui in gymnicis certaminibus certarent ac uincerent, corollas acciperent: sed & præcones, quum cæteris coronas imposuissent uictoribus, eorumq; nomina magna uoce pronuntiassent, quum & ipsi ante ludorum missionē corollis itidem donari solerent, alium adhibebant præconem, ne sua uoce se ipsi uictores pronuntiarent. Quin & scena quoq; honoris eius exsortem se non diutius est passa: quando & qui maximè placuissent, actores coronis afficiebantur. Id quod significat etiam festiuissimus Comicorum Latinorum Plautus illis uersibus ex Amphitryone:

Siue ambissent qui palmam histrionibus,
Siue quoiquam artifici, seu per scriptas literas.

Verum quo'nam hæc tam multa tamq; conquisita curiosè super corollis dandis? Nempe, ut

pe, ut Plutarchi locum restitueremus ciuitate Romana, uel iure Latij incuriosius donatum: qui ne deinceps peregrinitatis queat postulari, ipsum prius Græcè, mox me interprete Latinè sonantem audiamus. ἠξίουν δὲ τὴν ἀρεταφίλαν συναρχεῖν καὶ συνδιοικεῖν τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν τὴν πολιτείαν, ἡδὲ ὡς ποικίλον τὸ δρᾶμα, τῆ πολυμόρφῳ ἀγωνισαμένη μίσχει τοῦ φιλοῦ δεδόσθαι, ὡς ἐπιδὲ τὴν πόλιν ἐλεύθεραν, ῥᾳδίως ἂν τὴν γυναικωνῖτιν ἐνδύσῃ, καὶ τὸ πολυπραγμονεῖν ὅποιῶ παραβαλοῦσαν, τὸν λοιπὸν χρόνον ἐν ἡσυχίᾳ ἄγουσα μετὰ τῶν φίλων καὶ οἰκείων διατέλοιεν. Exigebant (inquit) ciues ab Aretaphila, ut unà cum optimatibus rempublicam capesseret imperaretq;: ea uero, ut quæ uariū ac multiplex drama usq; ad corollas se decertasse opinaretur, postea quàm liberam animaduertit ciuitatem, confestim in gynæceum se coniecit, ac ne curis in reliquum agitaretur, ad telam se cum familiaribus agens dedit. Hactenus Plutarchus. Ad hæc uero quàm aspirauerit interpres, uolentium fuerit iudicium, mihi certè minus arrisit, propterea q; aleam non reformidauimus subsignando statim auctoris uerba. Quæ acris iudicij lector expendens sine ampliatione alterutrum damnet insciticæ. Nos certè quod scitu non censemus indignum, inde eruditum perelegans q; elicimus adagium, Ad corollas decertare: quo recte utemur, ubi quis in primo haudquaquam deficiens puluere, nec ueluti cantherius in fossa, patienter integrum rei cuiuspiam laborem subit, nec desinit prius, quàm umbilico summam addiderit manum. Sicuti histrionibus dramate iam absoluto, datur postremo corona. Sed & metaphora honestissima idem Plutarchus in Parallelis: Demetrij uita iam absoluta, decertato (inquit) Macedonico dramate, nunc commodum est Romanum inducere. Dicti autem ratio est, quia tragœdiæ imaginem quandam exhibuit Demetrij & M. Antonij rerum gestarum series. In hac autem coronarum mentione non præteramus uanitatis priscæ experimentum euidens. Auctor in Parallelis, sed & in Symposiacis Plutarchus, ingruente periculi magna ui, solitum dici, Apio esse opus: quod monumenta defunctorum ita cōsuessent ornari. At scribit Diodorus: Timoleonta pro Syracusanis in Carthaginienses depugnaturum, quum fortè apij uis magna extruendis roris subuectaretur, uictoriæ omen inde concepisse, quoniam Isthmiaca corona contexi apio cōsueret: proinde milites sic iussisse omnes coronari, mox q; insigniter hostium copias concidisse. Lego apud eruditos illud quoque: Ab Iano bifronte coronas excogitatas primum. In Græcia tamen earum auctorem primum fuisse Stephanum: quo argumento etiam Græcorum lingua, rei sit conciliatum nomen. Nam in nostris literis dici ab choro coronas rentur, quoniam & choronos Apion grammaticus à choro dictos putauit.

Quibus uitijs infestentur oculi, ex medicæ scientiæ hortulis floridioribus. Ptila. Ptili. Pennarum distinctio. Insitionum genera. Tranquilli locus. Oculis tumentibus spectare, quid. Caput XX

QVum paulò antè curiosius medica uolumina inspectarem, indeq; mihi seligerem, quæ hasce lectiones adiutum irent, inter alia sanè haud parum multa, ingesserunt se de oculorū concinnata uitijs, quæ protinus defl orata huic adglutinauimus loco: ut si quem ad legendū prolectarint nostri libelli, ne parte quidē hac abeat omnino inanis. Igitur ita habet, Oculū utiq; uniuersum hisce diuexari affectionibus, quarum Græcè nomina sint hæc: Taraxis, ophthalmia, epiphora, φλεγμονὴ id est inflammatio, οἴδημα, tumor, ἐμφύσημα, inflatio, scirrhosis, chemosis, id est χήμωσις, anthrax, strabismus, spasmus, palmus, myopiasis, gangræna, ulcus, σηπεδὼν, siue putredo, σύριγξ, id est fistula, xerophthalmia, πρόπτωσις, id est procidentia, atrophia. Tunicularum uero intelliguntur affectiones hæ, ῥῆξις, δίαβρωσις, διάτασις anastomosis, πάχυσις, id est crassitudo, densitas, ῥύσωσις, rugatio, ecstasis, raritas, siue ἀραιότης. At intra palpebras inoriuntur ferè hæc: Trachytes, id est asperitas, pachytes, sycosis, siue σύλωσις, sarcosis, pyriasis. Extra palpebras ista: Hydatides, lithiasis, phthiriasis, meliceris, gangræna, phymata, φλυκτίδια. In stephane uero, id est corona: Crithe, posthia, trichiasis, distichia, tristichia, pyrosis, ptilosis, id est πτίλωσις, (de qua paulò mox, uti est Therapeutices quartodecimo: unde & affectos ita, ptilos uocant, ubi genarum excidunt pili. Quanquam uela, item ptila dici comperias, παρὰ τὸ πίλειν. Sunt & molliores plumæ, ptila: ex quo & deplume appellant aptilon. Vtiq; inter pennas aliæ nuncu-

nuncupantur ptila, aliæ uero ocyptera.) psoriasis, madarotes, paralysis. Illa uero ad totas pertinent palpebras: Paralysis, proptosis, ectrope. At in canthis, hæ sese affectiones promunt: Encanthides, ancyle, pterygium, rhyas, prosphysis: exterius autem ægilops, anchilon. In alboris ambitu fit psydracium, ulcus, hypoiphagma, apostasis, χήμωσις, κοίλωμα, pterygium, phacosis, icteros, πῶρος. Irin infestat argemon, nephelium, achlys, epicauma, ulcus, bothrion, phlyctis, myocephalum, staphyloma, hypopyon, leucoma, κοίλωμα, proptoma, onyx, pyosis, helosis. Concipitur porrò in pupilla hypochysis, glaucosis, id est γλάυκωσις, mydriasis, pthysis, synchysis, platycoriasis, amaurosis, rhytidosis, nyctalops, hemeralops, myopiesis, diapyesis. Cæterum & in poris contingit ἀποῤῥηξις, paremptosis, symptosis, ulceratio, id est ἕλκωσις. Sciendum autem, epiphoram in oculo dici quidem propriè, ubi se ostentat inflammatio, & fluctionis multitudo, inoriturq; tumor, ac difficilis est oculi motus: quandoq; & super nigrum consurgit, quod albens est. Communius tamen etiam in corporis parte reliqua dicitur epiphora, φλεγμονῆς σφοδρᾶς ἐπιφορμώσης, καὶ ῥεύματων λάμψαι ἐπιῤῥεόντων. Vt uero protinus quæpiam explicemus eorum quæ transeunter prolibauimus, xerophthalmiã intelligunt, quando canthi ulcerosi asperioresq; sunt, ac pruriunt rubentq; palpebræ, demanat salsior lachryma aut nitrosior. Proptosim dicunt, siue procidentiam, ubi oculus motus procidat cum inflammatione. Sycosis est, ubi intra palpebras succrescit quippiam carunculæ imagine, ac protuberans, consequitur & oculi totius difficilior motus. Mydesis uocabulum omnibus congruit putrefactione enectis corporibus. Euenit ipsum hoc & palpebris, tumentibus quidem, sed & manantibus assidue. Crithen etiam Posthiam dicunt, ubi hordeo simile quiddam suppuratũ innascitur palpebrarum coronis. Sed & in medijs item palpebris consurgit crithe, uerum grandior. Lithiasis est, quum in palpebris gignuntur albicantia quædam, & aspera lapidis modo, oculumq; perpungentia. διτειχιῶν dicitur oculus, quando sub naturalibus pilis prorumpentes alij oculum pungunt, ac fluctionem proliciunt. Quòd si subnascantur quidem hi, defluant autem illi, aut fracti infestent, uocatur πτίλωσις. Phalangosin, hoc est φαλαγγωσιν nuncupant, si subnascentium fiat διστιχίαι, uel τεισιχίαι, siue in superiore palpebra, siue inferiore. Encanthida uocant, ubi ex ulcere ad nares caro protuberet: id quod patiuntur præcipuè οἱ θαλασσοργοί, id est in mari laborantes. At si lachrymas continere canthus nequeat, tunc rhyada uocant. χήμωσις intelligitur, quum inflammatione uehementiore ita afficiuntur palpebræ, ut oculum obtegere totum minus ualeant. Propriè tamen chemosis est, ubi ab utroq; iridis latere albior accendatur, atq; inibi sinuetur ad imaginem chamæ. Sunt uero eo nomine ostrea. Sed & oscitationem hiatumq; indicat χήμη. Nephelion ulcus, est ὑπόπτιλωσις, argemo maius paulò, albicansq;. Myocephalon dicitur, ubi ex ulcere tunica prima iam erosa iridis loco, sequens procidat tunicula, ut muscæ caput præferre uideatur. Hypopyon uocant iridis suppurationem: unde hypopyos nuncupari oculos, in medicinæ libris obseruatum. Mydriasis est, quum pupilla præter naturam latitudinem accipit maiorem, colore nil prorsum demutato, uisu autem hebetato. Paremptosin intelligunt, ubi ὑπὸ ἀναῤῥήξεως, id est per uasis apertionem profluat humor in meatum, à cerebri productum basi, ut sit uisiuæ uirtutis uectabulum: symptosis uero contingit meatu eodem arctato, ac concidente ex resolutione, aut atrophia, estq; πάθος ἀνοσιαπον. Inter oculorum medicamina sunt quæ uocantur κολλύρια διαῤῥυέντα, quoniam ferè myrrha constent. Illud postremo ex abundanti adiecisse, nil puto obfuerit: inoculationẽ Græcis dici ὀφθαλμασμόν, sicut alia propriè uocatur encentrismus, ac rursum alia ἐμφυλισμός, quum inter lignum & corticem γόμφος inseritur. ἐμφυλίζειν autem est id agere. ὀφθαλμιᾶν Græcis non oculis modo laborare est, uerum & amanter puellam inspectare: neq; enim statum suum seruant tunc oculi, sed sunt perinde ac amore ægri. Ad quod, ut alibi fusius enarrabitur, forsan respexit in Tiberio Tranquillus, eum tumentibus oculis Agrippinam ex occursu inspectasse prodens.

Lodouici

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros ad clarissimum philosophum & medicum Hieronymum Florentiolam Bononiæ profitentem Præfatio septima.

Ingularis tua me uirtus, & ingenium exactissimum, mox & morum probitas, in paucissimis alioqui animaduersa, tibi ita deuinxit, quum ad me uiseres ægrotum, & quod medici censetur proprium, non cito solum me in integrum restituisses, sed iucunde quoq; cum securitatis proposito: ut nil mihi ad hunc diem fuerit antiquius, nil uotis expetitum magis, quàm ut quoquo modo meritis, officijsq; tuis, & si non paria, quippiam saltem rependere uallerem: ne omnino ab tam excellentis doctrinæ uiro sentirer ingratus: quod huic generi omnia ineſſe uitia uiderer audisse. Nulla uero, ut nunc est, opportunitas sese ingerit maior, aut aptior, quàm ut animi mei sensum uniuerso retegam terrarum orbi, tui nominis amplitudini unum hunc laboris nostri, ut sic dicã, curriculum consecrando. Sic enim fiet testatius tibi propositum meum: quo non usq; ad aras modo, sed uel ultra tuis me, dum hominem agam, emolumentis uideor, & dignitati, ac gloriæ accommodaturus. Et bonarum literarum candidatis omnibus hac palam ratione est futurum, in te non præcellere modo ingenium excussum præcipue in referandis explicandisq;, dum in celeberrimo, ac eminẽtissimo terrarum Bononiensi gymnasio profiteris, quæstionum inuolucris, usq; ad tenebras uel cimmerias sæpe impeditis: discutiendoq; ex philosophis, medicisq; auctoribus nubilo, nũquam non fere caliginoso, uerum eminentissimæ item sapientiæ morum eximiam coaptari, connectiq; claritatem. Adulari nescio: nec, si maxime sciã, uelim. Sua sit deprauatis ingenijs, & in malum obduratis coniectatio: animi tui spectrum effulsit mihi nitidissimum, ac conformatum ex pressius longe, quàm ut ambiguitati reliquus fiat locus omnino, quum me pretium officiosissimi laboris offerẽtem reiecisti, testatus homini literato gratuitam, benignamq; præstitisse operam: sicq; usu ueniat, præstiturum etiamnum: proinde ne uererer, si quid obtigisset, accersere. Quantum, rogo te uir præcellens, oneris mihi hac tua iniectum benignitate arbitrare? Equidem nunquã pressium me grauius sensi. Nec id pecuniæ, quod foret sordidissimum, nomine uno. Inexpectata bonitas, & incomparabilis humanitas tanti uiri sic me transuersum rapuit, demulctum, peruinctumq;, ut hac una tua uirtute ingratus uidear moriturus. Nec præsenti nuncupatione ulla in parte forsan paria fiunt, quando tuarum potius magnitudine uirtutum libellis meis uideo non parum autoritatis accessurum: quippe ideo pretiosa uidentur multa, quoniã sunt templis dicata. Quid ergo fit reliqui? Nempe ipsum id literarum nomen, quæ tibi insularum loco sunt, ut nullo præterea, quod Græci dicunt, schematismo esse opus uideatur, imbecillitatis meæ uicem subeuntes, quod possunt, id tibi demum rependant cumulatissime. Vale.

t Lodo-

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI ET SEPTIMVS.

Poetices laus. Poetarum apologia aduersus Eratosthenem. Fabularum ratio. Cur etiam theologia uetus fabulas admiserit. Virgilianæ Aeneidos sensus allegoricus explicatur, ratione ab alijs diuersa. Duos esse in nobis motus. Virtutũ distributio. Cur Aristarchus dictus sit mantis, id est uates. Oratori poetam esse finitimum. Poesin esse insaniam quandam. Furoris species. Caput primum.

POETICAM facultatem, non me fallit à plerisque acrius conuelli. Nam secundo Legum, Athenienſis ille hoſpes apud Platonem multa perturbate, ac ſine ratione commiſcere dicit, ac riſum mouere, Ob idq; Orpheus item ſignificat, poetas in primis delectamenti gratiam uenari. At qui ueteres diligentius euoluerit, omnino diuerſa recognoſcet, ac ſentiet. Certe doctiſſimum quenq; ſic de poetica prodidiſſe animaduerto, ueluti ſit ea prima quædam philoſophia, quæ nobis ab incunabulis quodammodo uitę rationem commonſtret, quid agendum, quid'ue declinandum muſica iocunditate præſcribat: adeo ut nonnulli poſtea dicere minus addubitarint, poetam ſolum eſſe ſapientem, Quo nomine Græcorum nobiliſsimi ab ineunte ætate ſic inſtituebantur, non quia uoluptatem toto impetu captarent, ſed ut optimis ſtatim imbuerentur: quoniam eſſe ſe morum magiſtros muſici profiteantur. Idq; cum Pythagoricis comprobat Ariſtoxenus. Sed & Horatius:

Os tenerum pueri, balbumq; poeta figurat,
Torquet ab obſcœnis iam nunc ſermónibus aurem,
Mox etiam pectus præceptis format amicis.

Aſperitatis & inuidiæ corrector, & iræ: & quæ ſequuntur. Nónne & Homerus literatum parens, ac tropæophoros, anteſignanusq;, cantores σωφρονιστὰς, id eſt caſtigatores quoſdam putat in Clytemneſtræ cuſtodia? ut qui philoſophi ſint, ac ex Muſis omnia ſciant. Id quod pluribus comprobat Athenæus quoq;: quin & ſapientiæ magnitudine etiam uaticini cenſebantur. Certe in Græcorum doctrina ἀείδειν, id eſt cantare, inflecti uidetur ab α, particula intendendi uim poſſidente, ac εἴδειν, id eſt cognoſcere, ueluti omnium planè ſcientiam ſibi uendicarent poetæ. Quod non inficiabuntur τὴν ἀβεβήλων φύσις πολυΐδρωτικείων ἀγνισμένοι, ut Pontici Heraclíti utar uerbis: nec ſimplices adeo, ut Enniani poſſint cicures uideri. Diuinationis argumentum erat in Rhapſodorum manu laurea Apollinis uirga, dum cantarent. Significat & Pindarus quum ait, μαντεύεσθαι μέσσαι. Ennius uerò etiam ſanctos appellauit poetas, quòd quaſi deorum aliquo dono atq; munere cõmendati nobis eſſe uideantur. proinde minus mirum, ſi non alium eſſe poetam, quàm uirum bonum, ſtatuunt prudentiores. Adeo uerò multiplex poetarum eruditio eſt, adeo neceſſaria, ſummis coniuncta emolumentis, ut nec deſint qui ſolutam orationem poetices uideri imitationem, argumentis aſtruere nitantur: ceu poetæ prodierint primum, mox qui metrum ſoluerint, Cadmus, Pherecydes, Hecatęus. quod prima in Homerum commentatione ſcribit Euſtathius. Et quia genus id orationis magnitudinem habet ac ſublimitatem, eſtq; ἔποχον, id eſt equo uehitur: inde quæ talis non eſt oratio, ex humilitate pedeſtris dicitur, ut quæ ex alto in ſolum ſit delapſa paulatim. Ita ut rhetoricæ eloquutionis, & artis dicendi fons, ſit ipſa poetica, uerum florulentior, ac (ut ſic dicam) picturatior. Sed & ille ipſe Plato tertio Legum, poetarum genus eſſe diuinum ſcribit, & dijs agi. Quo tamen loco Platonici peritiores poetis à philoſopho ſtimulos additos interpretantur ad diuina concinenda. Illud conſtat utique, Sophronæ Mimorum poetam tanti à Platone æſtimatum, ut moriens libros eius capiti ſubiectos narretur habuiſſe. Iam illud quale eſt, quod apud eminentiſſimũ quenq; poetarum ſubinde

inde legimus, in regum principumq; ſympoſiis deorum, heroum, & omnino uirorum excellentium, qui lucem nobis ſuis uirtutibus peperere, laudes ſuauiter concini? Nonne præſignis eſt & efficax maxime ad bonam frugem exhortatio? An Iopas ille Virgilianus, quum canit errantem lunam ſoliſq; labores, altiores item ſcientias, phyſicenq; totam carminibus inſertam, non perdocet manifeſte? Proindeq; non eſſe poeticen, uti ſomniauit Epicurus, ὥσπερ ὀλέθριον μύθων ἄλλας. Quod ſi fabularum inuolucris res profundæ conuelantur, obtegunturq;, & fere ſanctarijs ſecretioribus reconduntur, id ſcire conuenit, eſſe poetices germanum, & ueteribus quoq; illum irroboraſſe pridem confingendi morem: quem Plato adeo comprobauit, ut qui allegorice Platonem non putarit interpretandum, nunquam ſit futurus Platonicus. Quo fit, ut riſu ſonantiore ineptiſſima Eratoſthenis ſententia ſit excipienda, quem non puduit, Poeticen, γραώδη μυθολογίαν, id eſt anile quoddam fabulamentum definire. Neq; enim Ephecticos hic philoſophos imitabor, ut cunctanter quod ſentio proferam, aut quo iure, quaq; iniuria oberrantes toto (quod aiunt) cælo, tuear, Nam & Ponticus Heraclitus, ſi abſit allegoria, Homerum plane uiſum iri Salmonea ſcribit, ac Tantalum ἀκόλαστον γλῶσσαν ἔχοντα, ἀκρίτου νόσου. Dignus uero Eratoſthenes, cuius amplexemur doctrinam, cuiq; tanto nomine aſſurgamus, qui ne illud quidem perſpicere quiuit, non poetas modo, ſed & clariſsimas ciuitatum quandoq; fabulis uſas: necnon legum latores multi imperitiorem multitudinem hac ratione ad bonum elicuiſſe deprehenduntur. Iis uero in primis tenerior ætas formanda delineandaq; (ut ſic dicam) uidetur: quoniam animal hoc prouidum & ſagax, rationis compos, quem uocamus hominem, intimo quodam impetu ſcire deſiderat, eſtq; cognitionis auidum, cuius fomentum primum fabula eſt, eo in primis argumento, quod indicta inſcitaq; alias profert. Sumus autem, ad id nos prouehente naturali quadam ui, nouitatis omnes perauidi, quod prædulcis hæc ſentiatur, & iucunda, nec admiratione careat. Quæ res quàm præpotenter ad diſcendum animos rerum imperitos prolectet, & ueluti heraclius quidam lapis perducat, neminem fere puto quem lateat. Hinc Africano eximie charum fuiſſe Ennium ſcimus, adeo ut marmoratas laudes ſibi cum poeta, cõmunes facile demum pateretur: Sylla etiam malum poetam præmio dignum putauit, quamuis ex præſcripto, ne quid poſtea ſcriberet. Quid quod cum AEtolis qui bellauit Fuluius Martis manubias Muſis dicaſſe, honeſtiſsimum ſibi eſt arbitratus? Adeo inanis eſt Epicureorum aſſultans uelitatio ſtatuentium, Eſſe in poetis ſolidæ utilitatis nihil, ac puerilem modo ſentiri oblectationem. Sed & apud ueteres Romanos paulo impoliti ores agreſtioresq;, dum bellica modo ſapiunt ſpirantq;, nullius prorſum dignationis fuiſſe poeticã, author eſt M. Cato in libro cui titulus Carmen de moribus: Nam, inquit, ſi quis in ea re ſtudebat, aut ad conuiuia ſeſe applicabat, graſſator uocabatur. Quærat hic curioſior aliquis, qua potiſsimum ratione, quæ de dijs & de anima traderentur à prioribus & poetis præcipue myſteria, non fere uelamentis careant: ob idq; ita recondita, ut ad eorum ſcientiam paucorum poſsit peruenire curioſitas: tanquam in Heraclíti antro plane obſepta deliteſcant, ne quis, quod dicitur παρὰ πόλας, arbitretur poetica eſſe omnia, quæ nonnunquam ex aſſe incognita iacent. Nimirum eſt hæc naturæ maieſtas, cui nuda apertaq; nimis arcanorum detectio inimicatur. Quæ ſicuti inſcitæ multitudini intellectum ſui mirabiliter ſubduxit, operimenta rerum multarum obijciendo: conſimiliter à ſcientiſsimis, quæ in eius potentia recondúntur, inuolucris figurarum promi in literas concupiuit: quibus arcanorum altitudo poſſet ab uilitate defendi, pauciſsimis modo, interprete ſapientia, ſubtilitatis immenſæ participibus. Denicq; Numenium philoſophum, memoriæ proditum eſt, offenſius numen ſenſiſſe, quod ſua interpretatione ſacra Eleuſina in uulgus dediſſet. Sed de re aperta nimis multa. Quod ſi ſpaciari libeat parte hac, facillimum fuerit oſtendiſſe, ſemina ſcientiarum fere omnium, & diſſidentia inter ſe pugnantiaq; philoſophorum dogmata poeticis numeris comprehenſa. Inoleuit tamen pernicioſa ingenijs ſententia, ut prætexui, nil ſcitius doctiusq; extra fabulas & Hiberas neſcio quas nænias, à poetis tractari. Id uero ſciolorum culpa inſcitiaq; contingere animaduerto, qui illotis pedibus, Minerua pinguiore, animo ſtupido, & tantarum rerum ſplendore, noctuæ modo caligante, nobile opus ſuis nugamentis contaminant in triuijs. Nam quotus quiſq; eſt, qui Virgilianæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aeneidos ſecretiorē ſcopum intelligat? Satis interim ſuperq; eſt male feriatis iſtis, peſſimeq; iſto nomine de re Latina meritis, ut eſt illorum os, ſi pueris ſuis effutiant, Intentio Virgilij hæc eſt, Homerum imitari, Auguſtum laudare à parentibus. O inauſpicata ingenia, & ſupellectilem multo inauſpicatiorem. Nil malim ſcire, quàm in hunc uſum didiciſſe, ut tum ijs nugis uitæ tempus impendam, quæ triuialibus tamen trabali fixæ clauo creduntur, Sed quod dictum eſt olim, Similem habent labra lactucam: aſello carduos comedente: ac ut Hieronymi utar uerbis, Dignum patellæ operculum accedit: tum quod grauius multo eſt, reliquos ad meliora fortaſſis natos in eandem perducam tenticulam. Ego uero, ſi id nunc agam maximè, meusq; (ut aiunt) hic ſit ſtilus, tota facilitate probarim, doctis præcipuè, atq; aurem mordaci lotis aceto, Maroni ſcientiſſimo, & Platonicis myſterijs non leuiter imbuto, non aliud fuiſſe propoſitum, quàm Philoſophi definitionem ſuis uoluminibus facundiſſime, ac aliud agendo explicare. Quando hunc Plato non ferè alium, quàm Dei amatorem intelligit. Eius uerò in libro De philoſophia, eſſe officium ſcribit, diuina optimè, ac quantum ratio patitur, nouiſſe: mox uerò humana etiam non deſtituere, uerum interim diſponere, ac ad prudentiæ examen reuocare. Pars prior theoreticen habet: ſequens uerò practicen. In primis igitur ſapiens diuinam boni naturam, duce ſapientia, contemplationi ſubijcit: mox ad id bonum, uelut ad finem, humanos actus dirigens, hæc gubernat inferiora. Cæterum ipſa hæc diſpenſatio duobus indiget præcipue: alterum eſt, ut nouerimus, qualis' nam ſit hæc humanior natura, quaq; ratione ad bonum queat perduci, & ab malo reuelli: alterum, ut noſtræ ſic contemperentur affectiones, ut ad bonum facile omnia prodeant. Quod morali uirtute conflatur clariſſime, quam uniuerſam uno Iuſtitiæ nomine intelligit Plato. Etenim duos comperies in nobis motus: primos intellige, externo impulſu quopiam coorientes, antequam rationalis anima ad rationis reuocet examen, uel per imaginationem aduertat, petendum ſit, an reclinandum: ſecundos autem accipe, ubi aſſenſum præſtat anima. Quæ igitur hoſce comprimit uirtus ad ſenſum procliues, politica eſt, ac dicitur. Quæ uerò non amputat modo, ſed conuellit radicitus, purgatoria nũcupatur. Demum quæ non hos perdomat ſolum, ſed & primos quoq;, quantum humana patitur ratio, aut tollit, aut contemperat, Animi iam purgati, uirtus appellatur. Ciuilem uirtutem Plotinus moderationem uocat, et menſuram. Quin & diſpoſitionem potius ad uirtutẽ, quàm omnino uirtutem. Cogita ergo, primis quinque libris non ferè aliud agi, quàm quo pacto ſapiens ab humanis interim ſequeſtratus animum politicis ac purgatorijs emaculet uirtutibus. Hoc ipſum ſignificat atrox in primo tempeſtas, Didonis conuiuium, in quo rationalis anima obbruteſcens corporeis fomitibus & uitiorum incentiuis rationis luminibus ſeſe ingerentibus, illa pene reſtincta ſui obliuiſcitur, & ad corporea reuoluitur tota. Aeſtuationes hæ ſunt animi ad procinctum tendentis, & ad originem properantis. Quod illa uerba abunde ſignificant:

Per tot diſcrimina rerum
Tendimus in Latium, ſedes ubi fata quietas
Oſtendunt. Ego Latij nomine, ſtatum purgati animi intelligo, qui defecatus & à mundana aſpergine preſſe pureq; deterſus eſt. Cuius illa ſunt munera præcelſa, ut docuit grauis auctor Plotinus, Sola noſſe diuina, cupiditatum obliuiſci penitus, perturbationes ignorare, Vt ſi fractus illabatur orbis,
Impauidum feriant ruinæ.

Poſtremò, cum mente diuina ita connecti, ut nulla fiat inde conuulſio. Sextus uerò liber tanquam Virgilianæ doctrinæ theſaurus longe clariſſimus, mortalis naturæ continet rationem, & ſub poetico figmento animi origo declaratur, & qualitas: nec ſine argumento: nam & Plato, dum per ueſtigia ſingula deum inquirit, in animi ſpeciem ſubinde diuertit, Quod in eo, tanquam ſpeculo, diuini uultus imago colluceſcat. Qui ergo deum noſſe cupit, ſeipſum antea nouerit, neceſſe eſt. Liber ergo is Aeneæ ad inferos deſcendentis ſpecie, animam contemplatur in mundi partem hanc, quam inferos & Ditis concaua Platonici putant, delabentem. Cui ſuffragantur carmina illa:

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras,
Perq; domos Ditis uacuas, & inania regna.

Veterum

Veterum quippe obſcurior theologia ſpeluncæ nomine mundum intelligi dedit, quod nos ſupra indicauimus, & ſignificat in antri Ithacenſis deſcriptione poetarum maximus: quippe humecta in antris natura, & ut Homerus inquit, νεροεδὴς, id eſt obſcura, eorum quæ mundo inſunt hyles ratione typum habet, ac ſymbolum. Nam & inuiſibilium poteſtatum antra indicium habere coniectant, quia ut hæc tenebroſa, ſic & ἀφανὴς τῇ δυνάμει τὸ εἰδέναι. Animas ſpeluncam ſubire approbant Perſarum ſacra, ut Pythagoreos taceam. Antrum hoc λίθυρον Homerus dicit, id eſt bifore: ſicut ianuarum altera Borealia reſpectet, Auſtrum altera. Per illam ſit animarum ingreſſus, per hanc aſcenſus: propter duas ſolis portas cancri & capricorni, de quibus alibi nos affatim. Reliqui porro libri philoſophicũ implent officium, quantum ad politicas pertinet uirtutes, quia ſociale animal homo eſt. Tumultuatur tamen etiamnum AEneas, quoniam à purgatorijs uirtutibus ad eas, quæ animi iam purgati dicuntur, commigratio ſtrueba tur. Humana uero deſideria, quæ militant aduerſus animam, extrudere uirum hinc conabantur. Hoc enim ſignificant orientia bella. Mox uero iam in Latio confirmatus animus Turnum perimit. Conticeſcere tumultus cogit, humana negligit, totus in deum ſe transformat, quod approbat Mercurius. Sed & Plotinus, Anima (inquit) iam purgata ſpecies, ratioq; euadit, ac penitus incorporea intellectualisq;, ac tota diuina, unde fons effluit pulchritudinis, cognataq; omnia talia. Et alibi Plotinus idem, Anima per uirtutem adeo particeps fit dei, ut fallat, deus apparens, ſuſpicionemq; inducens, ac totum dei hoc ſit. Propterea nil aliud uates diuinus cenſuit addendum, quia coronis perfectiſsima propoſito clariſſimo iam erat feliciter impacta. Hoc qui nõ uident, imperfectum uideri opus, ſubinde inſulſe pronuntiant. Troiæ autem nomine non infantiam intelligo, quod ſuſpicantur nonnulli, ſed regionem mundi inferiorẽ, propter illud Platonicũ ex Theæteto: Fieri non poteſt, inquit, uti mala extrudantur penitus. Nam eſſe aliquid bono obiectum ſemper, neceſſum omnino eſt. Illis uero apud deum haud eſſe poteſt locus. Quo nomine mortalem obuallant, conſtipantq; naturam. Proinde adnitendum, uti hinc illuc primo quoq; tempore confugiamus. Fuga uero eſt, ut pro uirili deo euadamus perſimiles. Hoc autem præſtiterit affatim prudentia primum, mox iuſtitia, ſanctitas denique. Ipſa quin hæc interpretatur, ut ſolet, Plotinus: Corporea, inquit, hæc imagines ſunt, ueſtigiaq;, & umbræ. Propterea ad illud confugiendum, cuius eſſe hæc noſcitantur ſimulacra. Nam ſi quis noſtra hæc, perinde ac uera, pergat capeſſere: quæ prorſum uelut imagines in aqua, uiſitationem faciũt, idem patietur plane, quod eſt ab mythicis proditum, illi obueniſſe: qui umbram captans, dum ſeſe in aquas merſat, male perijſſe traditur. Quam ob rem inclamare altius licet: Agite, abeamus hinc amici, in patriam confugientes dulcem. Cæterum inſuſurret forſan aliquis, Quæ nam ó Plotine fugiendi ratio? aut qua potiſſimũ uia Circes ueneficia, & Calypſus reclinabimus? An paranda claſſis? aut qua omnino fuga? Corporeo, inquit, uiſu clauſo, alter huius loco aſſumendus: quo prædĩti ſunt omnes quidem, utuntur tamen pauci. Eſt autem hic intimus animæ oculus, quem rationem dicimus cõtemplatricem. Cuius lumen intellectus eſt animæ proprius, ſicuti intellectus diuinus eſt luminis huius lumen. Bonum denique ipſum lux eſt, ac luminũ pater. Vnde in ſe conuerſa rationalis anima non euadit ſolum luminoſa, ſed plane lumen. Hinc præpotens Saluator, uigilandum monet, ne dormientes deprehendat nos Dominus. Quin perſpicue amplius: Surgite iam hinc, & abeamus. Expergiſci porro non fere aliud cenſendum, quàm agnoſcere, in ſenſibus ſe ſomniare. Hinc liberior exoritur coniectatio, non eſſe cuiusliber, poeticam attentare doctrinam, quando & Ariſtarchum grammaticum Panætius philoſophus mantin uocabat, hoc eſt uatem, quod uelut uaticinans poeticos prorueret ſenſus: ut præteream eſſe oratori finitimum poetam, numeris tamen aſtrictiorem paulo, uerborum licẽtia liberiorem: at multis ornandi generibus, ut Cicero inquit, ſocium ac pene parem. Quanquam noſtrum id forte parum iuuerit argumẽtum, quod uelut aſtrologiæ ignarus Aratus, ut illi uiſum eſt, & Leontius non inficiatur, non exacte ueritati aſtruens reſpondere, Arato de Aſtris euigilata, quantum ex Hipparcho licet ac Ptolomæo perdiſcere. Aratus inquam, cultiſſimis uerſibus cœleſtia complectitur, & ſtellas: ſicuti ab agris remotior Colophonius Nicander ruſtica præcepta: ſic & orator de ijs eloquentiſſime pronuntiat, quæ ad tempus

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognorit. Totam porrò poesin esse insaniam quandam, Platonis produnt oracula, sed diuinam. Quanquam philosophos etiamnum quodammodo insanire, scribit in libro Problematum Aristoteles. Citra furorem non fieri magnum uirum, inter Democriti placita est. Furoris autem diuini nomine intelligit Plato animæ abstractionem à corpore, ac nisum quendam. Quo sanè deo plena ad superos trahitur, ac adnititur uehementius. Furoris species quatuor existimat, poeticū, mysterialem, uaticum, amatorium affectum. Esse uerò à Musis poesin, à Dionysio mysterium, uaticinium ab Apolline, à Venere amorem. Poeticum furorem in Phædro esse sancit, quandam ab Musis occupationem, quæ lenem sortita animam & insuperabilem, excitat, & per cantilenas exagitat, aliamq; poesin ad humanum genus instruendum. Addit porrò, eum qui citra furorem Musarum poeticas adeat fores, esse inanem, ac eiusmodi poesin esse nullam: ueluti omnino tanti ea sit, uti sine dei propensiore radio possit haudquaquam comparari. Dei autem nomine Apollinem opinantur significari, Musarum uerò globorum mundi animas. Esse quippe louem dei, Apollinem animæ mundanæ mentem. Ab loue autem Apollinem & Musas, ab Apolline Musarum duci chorum: quoniam illa mens sicuti ab loue illustratur, ita & mundi animas globorumq; illustrat. Vaticas mentes extimulant Musæ, rapiuntq;: inspirati uates suos afflant interpretes, ab ijs auditores excitantur. Constat nimirum, diuino instinctu ab interpretibus, quos & Rhapsodos nūcupant, alienam enarrari poesim.

Fingendi modum non esse unum. Velleris aurei allegoria. Chemia ars, quæ alchimia. In quo damnandos censuerit poetas Plato, Qui ne Homero quidem pepercerit. Poetarum laus exquisita. Refutatio negantium in Marone allegorias. Artem plerunq; placere, artificem minime. Cap. 11

NVnc uerò posteaquam non parum multa dicta nobis sunt, quæ artis præclarissimę laudes habent, ipsa quidem re longè inferiores, pro uiribus tamen excogitatas ad uerum, descendendum illuc est, ut quia fingendi rationem ferè communem philosophis & poetis esse diximus, dispiciamus modo, sit'ne uni formis comminiscendi modus, an dissideant potius, longeq; abeant à poetico instituto sapientiæ studiosi. Vbi id quoque expendendum erit, ecquid Platonis calculo damnetur poesis: Vel, quod quidam prodere etiã est ausus, Homero ne pepercerit. Igitur quo fiat res tota illustrior, in classicis authoribus illud comperio primum, fingendi formam non esse unam, nec simplicem. Est enim ubi tota res fingitur, nilq; prorsum argumento inest ueri subsistentis. Est uerò ubi ueritas adest, sed figmentis conuestitur latetq;, quam uocant fabulosam narrationem, fabulam uerò minime: cuiusmodi sunt Hesiodica cærimoniarum sacra, et Orphei quoq;, quibus de dijs agitur, ac mystica Pythagoreorum explicantur. Cæterum ipsa hæc narratio fabulosa, uel honesto calle incedit, nec ulla turpitudine inficitur: sed res altas stola figmenti contegit, nugas omneis abdicat: Sicyonia nequaquam inducit, & id genus alia reijcit mollia, & decora parum. Quæ pars philosophicæ grauitati, ac sacrarum rerum magnitudini congruit sanè, quanquam & in eandem figmentorum rationem ueniunt leuiora quoq;, ueluti est Iasonis χρυσόμαλλον δέρας, id est uelleris aurei pellis. Quo nomine intelligi librum uoluere, ueterum more in pelle conscriptum, quo auri conficiendi scientia contineretur, arte quam χημέαν uocant: cuius libros quum diligenter conquisisset Diocletianus, exussit ἀλλὰ τὰ νεωτεριδῆ πάντα ἀργυρίου, πῶς τὸ μηδὲν πλοῦτον ἐκάνοις εἰ τῆς ποιότητος πρόσγινεσθαι τέχνης. Artificium hoc genus, uerbo luxato alchimiam dicunt, uel archimiam, puto quasi ἀργύρου χημέαν. Sed ad poeticen redeo: Vel ita cõminiscendo fingendoq;, uera adumbrata refert, ut plurima insit fœditas, non absque maiestatis rerum fugillatione, quod suum esse uidetur poeticæ licentiæ, sed abdicatur ab sapientiæ sanctitate, idq; totum nescire mauult. Hoc autem eiusmodi habetur, si inter deos adulteria confingas, qualia sæpe poetarum celeberrimi suis inseruere uoluminibus. Item Cælio patri Saturnum pudenda abscidisse, quem mox eadem impietate regno exegerit Iupiter filius. Habent quidem hæc allegoricos sensus profundiores, fatemur. Sed pullatus circulus, in tanta præsertim enarrantium insciti, eo quod audit, & se intelligere opinatur, afficitur, ac in errores labitur, aut ridet. Quam obrem animæ clarissimus expiator & medicus Plato, quamuis deorum filios poetas uocasset

casset libro secundo De republica, nihilominus in eodem poeticam detestatur impietatem, turpia de dijs fingentem. Sed recte fecero, si uerba Socratis apposuero: Vincula, inquit, Iunoni à filio indita, proiectionemq; Vulcani à patre, quum is euerberatæ matri opitulaturus accurrisset, aut deorum pugnas, quotcūq; Homerus scripsit, minime in ciuitatem recipere debemus, siue per allegoriam dicta hæc sint, siue sine allegoria. non enim adolescens internoscere ista potest. quæ uero ea ætate accipiuntur, inhærent altius, & difficillime post conuelluntur. quare danda opera est, ut hæ fabellæ quas primas audient, optime ad uirtutem instituantur. Rursum quia concitatos affectus crebro imitatur poeta, in decimo De republica Socrates idem, eiusmodi pestem, iucundam quidem, sed maxime uenenosam perdit, ne ipsa nos perdat, quamobrem ne Homero quidem suo parcit: imo uero huic uel in primis derogat, ut principe poetarum deiecto, ne cæteros quidem putes stare. Quod si quis ambigit, adeat eum quem modo aduocauimus librum, ut iam sciat, maximo risu explodenda quæ prodidit nescio quis, poetarum propugnatione susceptа, astruens haudquaquam Homerum à Platonica ciuitate reijci. Confirmatur uero quod tradimus non modo Dionis Chrysostomi authoritate, sed & Maximi Tyrij sermone, hac ipsa de re concinnato, ubi edocet, laude uideri dignum Platonem: sed ita, ne sua careat tamen admiratione Poeta nobilis. Nam si cui minime sit opus medico, non inde porro colligas, ridendum uideri Hippocratem. Sed in ijs illud impense animaduertendum, nec damnari prorsum à Platone poetas: siquidem quantum ubi perturbant, aut turpia fingunt, reijciendos putat, tantundem amplexatur, exosculaturq;, si ad bonam frugem hortentur, laudibus heroum aut deorum hymnis eleganter facundeq; concelebratis. Sic enim eodem libro Socrates ait: Scito, inquit, hymnos in deos & in optimos uiros laudationes duntaxat ex poesi in ciuitatem admittere oportere. Hinc in Lyside adeo poetas admiratur, ut eos sapientiæ patres nuncupet, ac duces. Et in Ione, uti attigimus, carminis excellentis poetam non arte fieri scribit, sed afflatu diuiniore. Imo uero, inquit, Musa diuino instinctu concitat poetas. Conciti poetæ alios furore corripiunt, ut fiat annulorum quodammodo mirus ordo, qualem creditur Magnes efficere. Addit & mox paulo, Nil esse aliud poetas, quàm deorum interpretes, dum afflantur furore. Quæ ratio facit, ut ineptissimi homines sæpe stupendum effundant poema, imo uero etiam insani: qualem fuisse Homerum legimus, aut Lucretium. Aut etiam rudes, quod in Hesiodo animaduertimus. Porro idem in Phædro scribit Plato, non hominum esse inuenta præclara poemata, sed cælestia munera. Argumẽto illud est, quòd nemo, etiam si orbem illum doctrinarum obierit accuratissime, excellens euasit poeta, ni cælestis ille uigor & concitatio accesserit feruentior: ut uera fiat illa assertio ex fastorum sexto,

Est deus in nobis, agitante calescimus illo,
Impetus hic sacræ semina mentis habet.

Diuinitatem poeticā, quam & Democritus astruxit, id quoq; amplissime comprobarit. Poetas legitimos, quales credimus Orpheum, Homerū, Virgilium, Pindarū, suis libris innumerabilium prope artium, scientiarumq; semina insperssse, tanquam plane omnia scierint, etiam si in singulis artibus alioqui uix longa annorum serie singuli euadere celebres potuerunt. Adde, ne quid sciens omiserim, quod in Cratylo scrutatus Plato idem qui sint uerorum nominum doctores, sophistas irridens, poetas censet adeundos, nec quoslibet, etiam ex triuio, sed diuinos. Ceu ab dijs hi plane didicerint nomina rerum uera, apud quos ea demū comperiantur. Nec illud quæso neglexeris, quod prodit idem Philosophus, Homeri poesin allegoricam esse, etiam sicubi ab historia unguem latum recedere non uidetur, id quod in nominibus per allegoriam concinnatis significatur euidentius. Hoc uero huic parti appinximus gratissime, siquidem insigniter nobis arrisit, propter ceruicosos nescio quos, in literis parum Lynceos: qui, sicuti audio, nostram hanc in allegorico Maronis sensu curam, tanquam nimiam & inanem, explodendam arbitrantur: quum in Homero idem hoc tantus in doctrina uir constituerit. Sed ualeant Libitinæ infestiuiores. Nos exequemur reliqua propositi, si illud non contempserimus, Natura sic comparatum, ut operibus afficiamur quandoq;, artifices facile negligamus: uti in unguentis ac purpuris, quando ijs oblectamur plurimum, uiles tamen, ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

contemptibiles ducimus infectores unguentariosq;. Nec ingenue imbutus quispiam Plutarchus inquit, louem intuitus Olympicũ, Phidias ut esset, expetiuit: aut Argiuam Iunonem, Polycletus. Non item Anacreon, uel Philemon, aut denique Archilochus, etiam si eorum poemata iucunditatis habeant plurimum: quare inquit, χὴ διώκειν τὸ βέλτιστον, ἵνα μὴ θεωρῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τρέφηται τὸ θεωρᾶν. Attamen apud Gallos tantæ habentur existimationis poetæ, ut inter consertas acies, ac uolantia tela, micãtesq; gladios irrumpẽtibus ijs, non amici modo, uerum & hostes à pugna confestim temperent.

Poetas quo pacto citra noxam legas. Interim quæ dicantur amethysta: & quid pædagogia, Pædagogiani pueri. Pædisca: pædiscium: pæderos. Item de polypo, decq; mãdragora scitu digna. Porro cuiusmodi sit poetica imitatio: necnon de crepidis Demonidæ claudi. Cap. III

SAtis superq;, opinor, demonstratum ex ijs quæ diximus, in quibus poetica doctrina uideatur respuenda. Rursumq;, in quibus admitti citra morum noxam possit tutissime. Et quia non sum nescius, iuuenes bonam ætatis partem sæpe lectioni eiusmodi impendere, quod magna pars studiorum amœnitates quærimus: & inter philosophica, ea maxime expetimus, quæ minus philosophiam sapere uidentur: sicuti poeta Philoxenus dicere solebat, Ex carnibus eas esse iucundiores, quæ carnes non essent: & ex piscibus, qui non pisces: quia palatum illi, quàm cor longe esset sensilius, quemadmodum dictitare solitum Catonem accepimus: Operæpretium me facturum arbitratus sum, si iuniores, rerum non admodum peritos identidem summonuero, Non in conuiuijs modo decere nos seruare compositos, & id genus uoluptatibus alijs, sed impendio magis in audiendi legendiq; allectantibus delinimentis modestiam modumq; asseruare consentaneum fuerit. Quid enim ciuitatis portas summa cura occlusisse profuerit, uel etiam cataractas demisisse, si ipsi hostem admittere aliqua statuerimus? Itidem quid futurum tandem remur, si in reliquis eximiam adhibuerimus continentiam: aurium uero fores uoluptatum agmini perinde ac hostili manui patefecerimus? Vetus est non in itineribus modo, sed amplius in lectitandis, quæ priscis uiris sunt euigilata, ducatu nos, quem aptissime uocent Græci παιδαγωγίαν, indigere. Nam sunt obiter & pedagogiani pueri Ammiano Marcellino: In pędagogiani, inquit, pueri speciem purpureis opertus tegminibus. Apud Plutarchum in Pompeio, est pædagogium, pedagogorum ludus, & (ut sic dicam) harena. Sed de hoc mox paulo. Pædiscas uocant Græci ancillas, sed & prostitutas: hinc pædiscium, id est παιδισκεῖον, impudicarum locus. Pæderos, est unguenti genus, quo Demetrium uti consueuisse linendo faciem, Græci scribunt. Solent plerunq; discumbẽtes, dum largius sese inuitant, ne forte prouehãtur longius, ita ut nec pes, quod ille ait, nec manus satis officio fungantur, adhibere quædam ebrietatem prohibentia, quæ significantius consignantiusq; dicuntur ab eo quod præstant, amethysta. Eiusmodi quippiam excogitandum item nobis est, dum ingenium prolectat poeticum lenocinium. Habendumq; illud in animo semper, polypodum capitibus sicuti ille ait, unum inesse bonum, unumq; item malum: nam in cibis præsuauia sunt, uerũ somnos præstant turbulentos, occursantibus (sicuti aiunt) miris rerum imaginibus. Eodem modo de poetis asserendum est, Insunt pleraq; iucunda gratacq;, & quæ teneriorem animum alant plurimum. Cæterum nec pauciora sunt quæ obturbent, ac tumultu omnia impleãt, ac externent mẽtem, ni peritus adsistat dux, præcauens ne quid impingamus. Eo quidem grauius, quod quo quis minus stupet, ac sapere plus uidetur, tanto irretitur facilius. Propterea Simonides quærenti, quid ita ex omnibus Thessalos non deciperet: Indoctiores (inquit) sunt, quàm ut falli à me possint. Et tragœdiam dixit Gorgias esse deceptionem, in qua non decepto sapientior sit deceptus. In canonicis porro Decretis relatum scio, non debere Christianum hominem poetarum lectitare figmenta, quia per oblectamenta fabularum nimis excitetur mens ad libidinum incentiua: non enim thura solum offerendo, dæmonibus immolatur, sed & eorum dicta libentius capiendo. Quam obrem intentissima cura ad procinctum tendentibus arbitror expendenda, quæ in hoc scriptorum ordine, uel fictionis impietate, uel affectionum, rationis lumen obscurantium, imitatione deprauata transuersum animum rapere ualeant, decurrendumq; ad philosophiæ non ignaros: qui anthipharmacũ propinent

pinent, explicatis per allegorias fabulamentorum uelaminibus, adhibitaq; præceptorum salubritate, quibus uoluptatum adlubentia quodam uelut sufflamine reprimatur, atq; item deferuescat perturbationum impetus, qui lectione tanquam exemplo propositio, plerunque concitatior ingerit sese rationi, & illa exculcata latius affectat dominari. Quo fit, ut ridendos censeam, qui à philosopho uitandos putant poetas. Id præcipiendum fuerat potius, ut in poemate philosopharemur. Nam ueluti mandragorã produnt rerum periti, uitibus adnatam trãsmittere in illas potestatem somnificam, ut unum ex ijs bibentes facilius procliuiusq; in soporem collabantur, Nam & mandragoram potu hausta insequitur caros, inquit Paulus, & cataphorica affectio prævalida: sic & poeticis commentis permixta philosophia tum lenem tum gratam amabilemq; efficit disciplinam. Nam si his quæ absurde finguntur, assensum præstiteris, tanquã ueris: ibi uero in præceps pessimo pede nulla tardatus sapientiæ suffrenatione prorsum fereris. Quod si memor fueris poesin in mentiendo esse goetiam quandam, & machinamentum Lyncæ magis uarium, nil graue patieris omnino, aut credes temere. Porro quum audis, poeticam esse artem imitatricem, & sicuti picturam loquentem: nam picturam esse poesin dicimus tacentem: id nunquam dederis obliuioni, Rem non laudari, cuius fiat imitatio: ut si exprimatur graphice Medeæ facinus perimentis filios, aut Orestis paricidium, & id genus apud poetas non pauca. Verum artificium parere admirationẽ, quo expressio congruenter uidetur pertractata adumbrandis informandisq; rerum imaginibus. Nam & eodem fere modo lacertam aut simiam commode ad ueritatem pictam laudamus, non uticq; ex pulchritudine, quam esse nullam in eiusmodi animalibus scimus, sed ob similitudinẽ. Sic & suis uocem auersamur. at si quis imitetur apte, lætamur, applaudimusq;. Imitationes postremo hæ, in quibus multa proferũtur non tanquam honesta, sed ut subiectis apta personis, propterea sunt plerunque ueluti Demonidæ pædotribæ claudicantis crepidæ, quas quum furto amisisset, imprecabatur extente, ut furis pedibus maxime congruerent. διὸ φησιν ἐφαρμόσειαν τοῖς τοῦ κλέπτου ποσίν. Erant uero hæ non rectæ, nec accõmodæ: illi tamen pro pedum deprauatorũ ratione in primis aptæ. Præterea etiã si poeta effundit pleraq; summa laude digna, non tamen quicquid in poemate legimus, admiratione debemus excipere, alioqui impura uanaq; comprobare uidebimur. Necq; enim Platonis gibbum amplexamur, aut Aristotelis balbutiem. Credamus ergo esse inibi aliquid, in quo auditor uel lector citra damnum aliud agat.

An poeta nascatur, orator fiat, sicuti receptum uulgo est. Neminem unum posse in multis excellere. Poetices origo. Fabij lectio restituitur. Poetarum genera. Quid monodia. Monodica grammaticis quæ sint. Poemata pro filijs. Nosocomi. Gerotrophi. De Lucano obiter. Maronis laus. Poeta unde dicatur. Vergilius dicatur, an Virgilius. Cap. IIII

SAepe & anxie quæsitum inter doctiores scio, naturæ adminiculo clarior poeta fieret, an doctrinæ beneficio, accedente mox assidua & pertinaci scribendi consuetudine. Vulgo certe iactatur, Nasci poetam, oratorem fieri. Nos uero non solicitius, quàm fortassis par fuerit, quæ ultro citroq; argumententur ingenioli, indagabimus. Horatij sententiam ex Arte poetica, & quorundam præterea paucorum, quia uni tantum testi nec Catoni creditur, satis habuimus apposuisse: primus ergo sic,

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est. Ego, nec studium sine diuite uena,
Nec rude quid prosit uideo ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amice.

Iam Ciceronis authoritatẽ nec differamus, qui pro Archia poeta sic scriptum reliquit, Etiam illud adiungo, sæpius ad laudem atq; uirtutem naturam sine doctrina, quàm sine natura ualuisse doctrinam. Atq; idem contendo, quum ad naturam eximiam atq; illustrem accesserit ratio quædam, confirmatioq; doctrinæ, tum illud nescio quod præclarum ac singulare solere existere. Paulo infra etiam sic: Atqui sic à summis hominibus liberalissimisq; accepimus, cæterarũ rerum studia & doctrina & præceptis & arte constare: Poetã natura ipsa ualere, & mentis uiribus excitari, & quasi diuino quodam spiritu

ritu afflari. Architectum ingenioſum exigit Vitruuius, & ad diſciplinam docilẽ. Necꝙ enim ingenium ſine diſciplina, aut diſciplina ſine ingenio perfectum artificem efficere poteſt. Apud Ciceronem in primo De oratore Craſſus: Sic igitur (inquit) ſentio, Naturam primum, atcꝙ ingenium ad dicendũ uim afferre maximam. Iactata tamen quæſtio eſt in pluribus, iactata & in medicina. Cæterum ſi in poeta par eſſe momentũ ſtudij, & naturæ contenderimus, unde nam fieri aſtruemus, ut carminis Venus tam paucis contingat? Imo & indoctis plerunꝙ, tantumꝙ non elementarijs. Vel cur M. Tullium uatem? Ita & indoctis plerunꝙ, tantumꝙ non elementarijs. Vel cur M. Tullium uatem? Imo

Universidad de Deusto
Biblioteca

norum res gestas perscripsit. Inter hæc sciendum tamen, & repetendum subinde, propter quæstionem de Lucano uulgatam, uiro utiq; cum plerisq; dicendi honestamentis erudito concitatoq;, ac νεωϊειικοσφορω, id est iuueniliter subinde exultanti, & quodam uelut ferrumine fucatiori, id poetarum genus uere germaneq;, sicuti Ioannes Grammaticus scribit, & Aristotelis ac Plutarchi in Homeri laudibus authoritate comprobatur, fabula internoscitur allegorica. Hoc enim est horum χαρακτήρισμα, id est informatio: nam & character, Latine dicitur forma. Cuiusmodi Homerum apud Græcos recognoscimus, in nostris literis Maronẽ ueneramur, colimus, in oculis gestamus, ex æquo fere cum Homero suo stantem. Tantũ debet Latina res Mantuano cælo, sub quo eloquentiæ specimen longe clarissimum & natum & parte quadam educatum est. Et quo uno post illa M. Tullij fulmina longe lateq; coruscantia, aduersus Græcæ gentis fremitum, nimio plus sæpe insonantem, coorimur, obsistimusq;. Poetæ uero nomen inde propagatum scribit Eustathius, quod ποιεῖν signet, ἐμμέτρως cantare uel scribere. Virgilij meminit idem Eustathius, in nauium catalogo apud Homerũ, sed Vergilium inibi scriptum comperi. Ethnicographus Virgiliũ maluit, sicuti & in Græcis plerunq; epigrammatis. Nam & Collectaneorum secundo, apud Græcos item in rusticis præceptis sic comperi adnotatum: Βιργίλιος inquit, quisquis author fuit, semina nitro cõspersa laudat, & aqua insuper. In fragmentis Cæcilij Minutiani Apulei, ueteris grammatici adnotatum comperi: Virgilium ab uirgis esse cognominatum, inter quas sit natus: propterea primam habere I, non E. cui suffragetur illud Calui,

Et uates cui uirga dedit memorabile nomen
Laurea.

Huic sententiæ Priscianus item calculum adijcit. Fatetur tamen idem Apuleius, in alijs Vergilium ab uergilijs inflecti. Antheas Lindius poesin ex compositis nominibus excogitasse dicitur primus, qua postea Asopodorus Phliasius sit usus. Poetam postremo animus ab omni cura uacuus excitat mirifice, nec sine enthusiasmo & alacritate quadam. Poemata pro filijs etiam Græci accipiunt quandoque, quos item Nosocomos uocant, & Gerotrophos.

Quæ hymnorũ sint traditæ species. Hyporchema. Prosodia. Cur Bacchus Dithyrambus. Dithyrambici poetæ. Cyclicus. Encyclia. Hymnos dici etiã soluta oratione. Epæni, & enconij discrimina. Periautologia quid. Picam esse Baccho sacram. Thriambus unde. Cap. V

INter ea quæ docte pieq; solent à poetis tractari, & esse faciẽda præcipit Plato, hymnos sæpe legimus, tum ab Homero & Orpheo, tum ab alijs mirifice concinnatos. Vnde & hymnologi uocantur Firmico: nam hymnodici alij sunt. Quoniam uero non aliud hymnus est, quàm dei cuiuspiam laus: sicuti rhetor definit Menander, etiam si apud poetas pro cantu modo dici hymnũ cõperias, ex quo & hymnopoli uocantur, qui & acedopoli, Dũ scrutarer, ecquid scite doctèq; super his mandatum literis foret, quod hasce lectiones nostras antiquas faceret locupletiores, in Græcorum penu, quod esse opulentius solet, & omnifariã rebus instructissimum, hæc sunt comperta mihi. Cantus diuinis accommodatos laudibus dici quidem uniuersim pæanas & hymnos, priuatim uero non unam esse eius rei nomenclaturam. Siquidem Dianæ hymnus dicitur hypingos: Apollinis hyporchema, uel pæan, qui maxime concinebatur, ut pestis latius grassantis reprimeretur uis. Vnde etiam factum nomen etymologici argumentantur, ὅτι καταπαύει τὸν λοιμόν, quia sedet pestem: quanquam & eadem ratione Apollo item dicatur Pæan, siue à feriendo quoque, quod παίειν dicitur, Vestalibus ita indigitantibus, Apollo Medice, Apollo Pæan. Dianæ uerò & Apollinis hymnus, prosodia nũcupatur, Dionysii Dithyrambus. Sed & ipse Dionysius Dithyrambus uocatur, ueluti Lythirambus, ut est apud Pindarum, quod Iupiter illum assuisset femori, ac mox eo in lucem prodituro, inclamasset λῦθι ῥάμμα, λῦθι ῥάμμα. quod perinde est ac si dicas, Solue futuram, solue futuram. Vel quod secreta promens os dithyron faciat: nam eidem loquacitatis ratione cittam, id est picam esse sacram prodidere, ac basarrheum dicunt, ἀπὸ τοῦ βάζειν. Et inde poetæ Dithyrambici nuncupati, quibus quum frequentissimi esset moris ita exordiri, ἀμφὶ μοι ὄνακτ, inde Amphianactes facetissime dici cœpere, quin & ἀμφιανακτίζειν pro eo quod est πθοιμιάζειν

dare, usurparunt multi. Pericletus uerò Lesbius dictionem dithyrambicam cecinisse fertur primus. At Milesius Melampides dithyramborum libros scripsit plures. Ex ueteribus nonnulli ita de dithyrambis existimarunt, ut qui musicam corrumperent. proinde Callimachus de ijs, νόθοι δ' ἄνθησαν ἀοιδιάι. id est, spurij floruerunt poetæ. Ipsorum peculiare fuit, uerbis uti compositis καὶ πολυπλόκοις, id est nodosis implicitisq;, sed & tumentibus: unde dithyrambicus intellectus de obscuro dicitur, nec cuiuis peruio. Dithyrambicos dici quandoq; inueni cycliodidascalos, quoniam encyclia docuant. Appellantur uerò sic interdum quæ hypothesin habent eandem. Dithyrambum item cyclicum nonnulli interpretantur chorum. Quem dixerit Pindarus βοηλάτην, id est boelatem, quod uincenti præmium foret bos, uel quia cum clamore perficeretur, ἀπὸ τῆ βοῆς. In Naxo primitus compertum, cecinit alicubi idem Pindarus: at dithyrambum primò, apud Thebas: in Olympijs etiam Corinthi, Arione Methymnæo statuente initio, mox & Lasso Hermioneo. Thriambum credunt dici ab θρόου καὶ ἰαμβίζειν. quo nomine in bellicis triumphis cauillantes inconditis iocis & anapæstis plurimũ utuntur. Ab Arione primum esse concinnatum nominatumq; dithyrambum Corinthi, historia prima author Herodotus est. Sed ad hymnos redeo. Cereris hymnum uocant Iulum. Linus uerò & Litierses, agrestium sunt cantilenæ. Venerios hymnos inuenio appellari eroticos, tanquam amatorios dicas. Nam est & suus uinolentorum hymnus, cuius Aristophanes commeminit in Ranis, dicturq; crapalocomos, quia crapalen uocant uinolentiæ tremorem. Comon uerò comessationem, siue ebrietatis & intemperantiæ festum. Porrò hymnorum inuenire est amplius intuenti species multiplices uariasq;. Alij quippe cletici dicuntur, apopemptici alij, aut physici, mythici, genealogici, ficti, euctici, apeuctici: quidam uerò mixti. Cletici uerò appellantur, qui deorum habent aduocationes: cuiusmodi plures apud Sappho comperias, & Anacreontem. Productiores hi aliquanto, uberiusq; apud poetas fusi, quàm oratione soluta. Apopemptici peregrinationem dei alicuius complectuntur, ut apud Bacchilidem. Cleticis subaduersi sunt hi, quoniam emittunt: illi uerò inuitant. Poetis quoq; familiares tantum apopemptici, quibus argumentum suggerit locus, è quo migratur, & rursum qui petitur. Physici habentur, qui Iouis, aut Apollinis, aut cuiusuis naturam explicant, ueluti si ab sole non esse diuersum Apollinem ratiocinemur, quæq; sit eius syderis uia edisseramus. Propterea si physiologicos item dixeris, non multũ aberraris. Eiusmodi reperias apud Parmenidem & Orpheum, & in primis Empedoclem. Vsus est Plato etiam in Phædro. Mythici, ut nomine apparet, fabulis constant, & per tenuem progrediuntur allegoriam. Genealogicos cum mythicis eosdem putauere quidam, discernuntur tamen interstitio certo. In genealogicis parentes recensentur, ueluti si Latonæ filium dicas Apollinem. Peplasmeni, siue picti, quando confingimus deum aut deorum uel dæmonum prolem, quemadmodum Aurium dæmona Simonides uocauit: alij Ocnum, & quidam alium quempiam: & apud Platonem Porus & Penia: item Amor, nunc ante terram progenitus, nunc Veneris filius. Rursum Pausanias medicæ arti præsidere amoris uim prædicat. Item Aristophanes conducere in unum semifacta corpora. Euctici uotum habent, & preces. Sicut reiicientis deprecationem, qui uocantur Apeuctici. Sed duo hi postremi aliis ferè adglutinãtur. Nam qui unum aliquem ex diis collaudarit, mox decurrit ad preces. Exempla passim suppetunt ex poetis. Sed & apud Platonem, O amice Pam: & quæ leguntur in Phædro. Sed scitetur fortè ex me aliquis, Sint ne hæc concessa poetis solum, an ne reiiciantur quidem ab hoc genere laudis prosę orationis conditores? Verum qui Platonis non sciendi modo, sed dicendi etiam magistri eminẽtissimi sacraria quandoq; adierit, illum comperiet, tum in Symposio, tum in Phædro his usum omnibus. Hactenus de hymnis. Quos quia laudes deorũ cõplecti diximus, adiiciamus auctarii loco id quoq;, laudem hominis in Græcorum doctrina dici quandoq; epænon, aliàs encomion: sed disparantur à nonnullis hæc, ut in artibus docuit Menander. siquidem epænon uocitari aiunt testimonium, de aliquo ab singulari uirtute, ueluti quum Aristidem Iusti cognomento decoramus, Encomion uerò ex uirtutibus cõpingitur omnibus. In hoc per omnia excurrimus, genus commemorantes, necnon educationem, gesta, & id genus alia. Nonnulli sic discreuisse malunt, ut dicatur epænos, ubi quem ita laudamus, ut iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

licio consensuq; nostro laudandum censemus. Encomion uerò laudem habet, sed non utiq; assensum animi uerum: ueluti si ollam laudes: uel ut Lucianus, muscam: aut calcu los, ut Polycrates: non quia hæc admireris, sed ingenij uegetandi exercendiq; gratia. Quidam ita finierunt, Epænon esse orationem uirtutis magnitudinem explicantem, encomion uerò gesta præclara illustrare. Encomion, id est ἐγκώμιον dici interpretantur, παρὰ τὸ ἄεσθαι ἐν τοῖς κώμοις καὶ συμποσίοις, quod in conuiuijs concineretur, & Bacchanalibus, comessationibusq;, quas dicunt Comos, uel, ἀπὸ τοῦ ἐν ταῖς κώμαις ἄεσθαι, id est quia in uicis caneretur: quod tunc uicatim habitaretur Græcia. Periautologiam uerò statuunt uocari, ubi quis seipsum laudat: ut est illud Achillis apud Homerum, ἐχ ὀφθὰς, οἱ⊙· ἐγὼ καλός τε μέγας τε. Nonne uides quàm pulcher ego, & quàm magnus? Sed & Maro noster,

Sum pius Aeneas fama super æthera notus.

Quia uerò multa hactenus dicta de poetis nobis, erat animus impingere capiti huic quiddam ex Dionysio olim obseruatum. Sed secreuisse præstiterit, ne planè fiat apologus Alcini, ut est apud Pollucem. Et qui subinde iter iungunt, serius quidem aliquanto, sed magis uegeti diuertunt.

Cuiusmodi sit in poemate uitium quod dicatur logoidia, id est λογοάδεια. Item qui sint etiã in Latinis literis logi. Interibi orationis genera duo. Nec nõ quid logopœus, logion, uel logia, logisterium, logistoricus. Oraculorũ uocabula. Gellij locus expenditur. Megabyzi. Logographi bis. Numerarij. Alogia. Alogistia. Logisteria mensa. Logodædali. Logarium. Tabularij Diribitoriũ. Diribitores. Pædagogia. Pædagium. Logades. Logij. Item obiter quid abacus, & abaculus. Poetam nõ dici nisi summum. Epiphyllides quid. Epiphyllocarpi. Rhyades quid. Cap. VI

Dionysius Halicarnasseus nõ historicus modo præclarus, sed eorum quoque quæ ad dicendi rationem spectant, obseruator nõ incuriosus, quum præcepta conderet, quibus metrica oratio compar solutæ euaderet, postmodum sic infert: Nec uerò suspicetur aliquis, ignorasse me, uitium quoddam in poemate nuncupari logoidiam. Neq; me ita rudem putet, uel imperitum, ut quod transuerso ungue sit dissecãdum, inter uirtutes poetarũ aut orationis censeam cõnumerandum. Audiat autem, quo pacto digna ab indignis arbitrer seiungenda. Orationum species duas nouisse uideor: loquacem unam, & prorsum nulli rei: alteram uerò politicam, siue ciuilem, quæ multiplici cultu splendida est, & artificiosa maximè. Quemcunque igitur ex poetis prius illud genus expressisse aduerto, ridiculum iudico. At qui, quod posterius, hic mihi & studio & æmulatione dignus uidetur. Hactenus Dionysius. Ex quibus perspicuum fermè arbitror dici logoidiam, non tam ubi uersus soluta ferè oratio uidetur, quàm quum futilem nugacemq; imitatur. Quod eo procliuius adnotatum uolui, quia & in nostris authoribus, & apud Ciceronem in primis, logos inuenio positos pro ridiculis cõtemnendisq; dictis. Nam in quadam oratione sic scriptum ab eo legimus: Ego te certè scio omnes logos, qui in ludis dicti sunt, animaduertisse. Logopœos utique uocant Græci, qui falsa comminiscuntur, & inuulgant. Hinc in Nicia Plutarchus, tonsorem scribit ad rotam alligatum, uelut λογοπιόν, quod Sicilienſem cladem temere magistratibus obnunciare ausus foret, ab peregrino in tonstrina exceptam. Contrà megabyzij logi, intelliguntur magni & elati: de Persarum rege mutuata dicendi formula. Sunt qui Barbaros interpretentur. Duces quoq; regis Persici, Megabyzi nuncupantur. λογοπινημα certe confictum de re aliqua sermonem dici comperio. In Hephestionis enchiridio lectum est logaœdica, id est λογαοιδικά, nuncupari dactylica quædam, quæ in regionibus quidem alijs dactylos habeant, postremam uerò syzygiam trochaicam. Logia, neutro genere, uocant oracula quæ soluta æduntur oratione: nam quæ metrum habent, χρησμοὶ dicuntur. Logiam uerò in Epistolæ ad Corinthios interpretatione Chrysostomus conuentum uel cõgregationem exposuit. Quod si logion scribatur per ω diphthongum, id est λογεῖον, ex Græca ratione, qua nomina in ειον producta à uerbis in ω, circunflectuntur in penultima, & diphthongum recipiunt: locum signat in orchestra, aut orchestram ipsam, in quam comicus induceretur chorus, quanquam est crateris item species, logion. Quin & eodem nomine dicasterium intelligunt, hoc est iudiciale forum

forum. In sanctis literis logion inter sacerdotalia ornamenta, rationale interpretantur. Logistas Aristophanis interpres pro ijs accipit, quos prius agoranomos dicere, moris erat. At hi nõ alij sunt, quàm ædiles. Putant alij logistas fuisse decem numero, sorte lectos, qui Athenis expenderent, quæ in magistratu quisq; gessisset: cuiusmodi nunc syndicos uocamus. Logisterium uerò locus erat, ubi cõsiderent hi, ut Pollux etiam scribit. Nam supputandi peritiam, logisticen Plato uocauit: simplex uulgus abacum dicit, puto, quia calculis uterentur in dispunctione ac numerorum supputatione ueteres, quos Plinius uocari abaculos prodidit. Logistoricum dici Varronem, obseruauimus apud Sidonium. Seruius in librum Aeneidos quintum: Salue, inquit, & uale, secundum Varronem in Logistoricis, synonyma sunt. Et Macrobius in Cœnis libro tertio: Varro, inquit, in Logistorico qui inscribitur Martius de fortuna. Inde forsan in Gellianos codices turpè irrepsit mendum libro ultimo: Sculnam autem scriptum esse in historico M. Varronis, qui inscribitur Catus. Idem Leuinius admonet, reponendum, In Logistorico qui inscribitur Capis. Erat autem de liberis educandis lucubratio, ex Gellio libro quarto, capite decimonono. Alogias, pro fatuitatibus usurpat Seneca: Citius, inquit, mihi uerum, ne tibi alogias excutiam, dicito. Tabularium pro supputatore accepisse Vlpianus uidetur, ubi ait: Ego etiam aduersus tabularium puto actiones dãdas, qui in computatione fefellit. Sunt qui eo nomine tabelliones intelligant, aut scribas logographos, qui publicas conficerent rationes, qui & numerarij dicantur. Militare logisterium inuenies apud Strabonem, quod an diribitorium dici Latinè queat, ambigunt eruditi. Id ex diribendi potestate nominatum uolunt, hoc est distribuendi: quia locus esset, in quo recenseretur exercitus, & militibus stipendia numerarentur. quanquam est & diribitorium, ministratorium quoq;, id est locus in quo obuersantur ministri. Qui quoniam Græcè dicantur pædes, pædagium Plinio item uocatur in Epistolis: Puer, inquit, in pædagio mixtus pluribus dormiebat. Dion in Caligulæ uita: Si acrior, inquit, solis incubuisset uis, diribitorio theatri uice utebantur. Ab eodem in Tito, deflagrasse diribitorium, traditur. Diribitores, sunt qui putent eos nuncupari, qui suffragia candidatorum in digitos mitterent. Pædagogia Vlpiano Digestis de fundo instructo legato, sunt ministeria planè: Si instructum, inquit, fundum legasset, ea pædagogia quæ ibi habebat, ut quum illuc uenisset, prestò essent in triclinio, legato cõtinentur. Diribitores nominantur quoque Ammiano Marcellino, ni fallor, decimo & octauo libro. Logographos interpretatur Sudas, qui δικανικοὺς λόγους γράφουσι, id est acta in iudicialibus causis perscribunt: sed & qui rationum libros, quibus præerant, quos logistas dicunt. Quanquam est hoc item nomine iudex & inquisitor uel curator reipublicæ, ut primo Codicis. Logisteriam mensam legimus apud Pollucem, ubi & Tarpen dicit ex uiminibus contexi solitam. Proagogia sunt qui Græcè opinentur dici aquarum deductiones, uel poros, meatusq;. Alogistiam dicunt, ubi reddendarum rationum necessitas laxatur, remittiturq;: unde emendatur luxatum uerbum Iurecõsultis, Digestorum uigesimosexto, ubi tutores leguntur analogisti, pro eo quod est analogistæ, uel alogistæ, qui rationis calculum non subeunt testatoris uoluntate. Apud Galenum Therapeutices primo, medicorum nonnulli analogistici uocantur. Logodædalos putat dici Hieronymus sermonis ingeniosos architectatores: Respondeant, inquit, logodædali & fastidiosi æstimatores omnium tractatorũ. Scio quid ex Platone super eo uerbo proferant alij. Logotheta magistratus erat imperatorum Byzantij. Logades sunt in Græca historia, quos inter milites Liuius delectam manum uocare solet. In Epigrammate, logadas oculos quidam interpretantur. Herodotus etiam apud Persas fuisse scribit, quos appellat logios. Id uerbum Græcis tum prudentem, tum eloquentem significat. Logarium, liber est domesticarum rationum. Quia uerò paulò antè affines esse oratoribus poetas asseruere sumus usi, id utiq; non negligendum, In poetis requiri perpetuò magnificentiam, altitudinem ac excellentiam quandã præsignem. Proinde scienter Horatius,

Mediocribus esse poetis,
Non homines, non dij, non concessere columnæ.

Sed & M. Tullij laudatur illud doctissimè enuntiatũ: Singulis uix seculis bonum poetam inuentum. Hinc facetissimè loquaces incessens poetas Aristophanes, ὦφυλίδες

Universidad de Deusto
Biblioteca

(inquit) sunt, ac σωμύλματα. Dicũtur uerò epiphyllides, botryunculi maioribus incumbentes, qui & botrydia nuncupantur. Callistratus tamen ab alijs sequestratos intelligere maluit. Appellantur autem sic quia folijs obtegantur. Alij quæ adnascuntur palmitum cacuminibus in superna foliorum parte, hoc nomine accipiunt. Quod autem is sit Aristophanius sensus quem prætexuimus, facilè quæ cõsequuntur declarant, χιλιδόνων μασᾶται, λωβηταὶ τέχνης, id est hirundinum musea, artis cõtumeliæ ac dedecora. Epiphyllocarpos autem arbores intelligũt, in folijs ferẽtes fructus, author Theophrastus. Rhyades in uitibus dicuntur, quæ fructum cõtinent, ἀπὸ τοῦ ῥύεσθαι, sicuti expositum inuenimus quinto ἐκλογῶν πρὸς γεωργίας. Sunt qui eo nomine psinadas intelligant, hoc est debiles, fluentesq; Psinadis uocabulo utitur Theophrastus. Ψινωλέω dicunt Græci ἀκρίβῶ καὶ φυλοσοφοῦμ. Mali indicia sunt, folia subsicca & albentia.

Temperantiæ nomẽ quàm late patear. Zamolxidis doctrina de animæ medela. Quid magica excantatio. Cur temperantia dicatur Græcis sophrosyne.

Cap. VII

SCrutabar solicitè admodum & curiosè nuper, quid ita Aristoteles libro De moribus sexto, & ante hunc Plato in libro quem Cratylum attitulauit, Temperantiam dici à Græcis σωφροσυνὴν, quia prudentiam seruet, literis mandasset. Quumq; in hanc me quæstiunculam totum cõiecissem, comperi inter legendum nõ illepida, ut reor, nec sordentia quæpiam. Ea, quod exploratis auribus arrisura sum opinatus, etiam ascribere non grauabor: sic enim habet, Temperantiam præcipuè quidem in compescendis, inhibendisq; & infrenandis quodammodo uoluptatibus uersari, plurimumq; in ea re insumi operæ ab temperato, ut libidinum incentiuis corporeis obluctetur, obsistatq;, quas nobis cum brutis esse communes, traditum est. Verum amplius etiam fusiusq; id sese nomen propagare: siquidem pulchritudinem rectè dixeris, ex lineis coloribusq; aptè ac grate contemperatis consurgere: necnon corporis habitum naturalem ex membrorum & humorum cõspiratu conflari moderato. Iam nec animum aliter quoque tantæ agnosci cõpotem uirtutis, Temperatum esse hũc siquidem prædicamus, ubi coorientes aduersus rationis modum titillationes ac impetus uiolentos sedat. Imò uerò & in cognoscendi potentia temperantiam concinnè locum sibi uendicare, non latet: ubi attemperatè Intelligentia ijs quæ intelligit, cohærenter adglutinatur, & ueluti consonat. Vt commodè prorsum, & quodammodo diuinè Pythagoram dicere solitum legerimus, Inter uirtutes omnes habere temperãtiam principem in salubritate locum. Atq; una ea tum priuatim, tum publicè humanam societatem coalescere, ac stare. Apertius id noueris, si apud te ratiocinari uolueris, nec iustitiam quidem à temperantia reuelli, Quando est ea commutandi distribuendiq; modus congruẽs. Iam & oratione eadem fortitudinem quoq; in timoribus & audaciam rectè temperantiam dixeris. Nec secus de liberalitate. Imò uerò hac singularis & inenarrabilis potentiæ uirtute cuncta consistere, fatendum est: quoniam disponit parens ille rerum Deus cuncta suauiter, & in numero, pondere, mensura. Porrò scribit Plato, Zamolxidis Thracum regis doctrina traditum, Omnia uel bona uel mala in corpus ab anima demanare: proinde illam in primis, adhibita remediorum salubritate, curari oportere. Animæ uerò medelas esse incantationes quasdam, quibus temperantiam sibi uendicet anima, qua cõquisita, assistenteq;, nullo negotio corpori uniuerso contribui sanitatem. Cæterum quænam aut quales sunt incãtationes hæ? Nempe quod præcipit Socrates, Vis qua in seipsum conuersio fit, omnium est efficacissima excantatio. Etenim qui se, id est animum, iam cœperit accuratius cõtemplari, simul per ipsam temperantiæ ideam innatam menti, humanam recognoscet temperãtiam: simul rationem illam intuẽs, qua ab optimo maximo Deo rationalis animæ uires inter se fuerint attemperatæ, paulò momento qua ui motiones possit aut debeat animorum inhibere, ne insolẽtius efferantur aut proruant, peruidebit. Quamobrem impensè obseruãdum, quod lectum in libro De natura, nostrum hoc propositum eximiè fulcit. Si modulatè cõspirent inuicem animæ partes, rursumq; ipsa corpori contemperetur, futuros totius nos felicitatis compotes. Taceo quod grauissimi authores prodere sunt ausi, Motibus tum corporeis, tum animalibus cõpositis & restinctis, fore ut perpetua utrique cõtingat sanitas; corpori uerò etiam

etiam uiuendi prolixius spatium. Id Pythagorici gratè amplexantur, & cõprobat in nostris literis doctissimus Censorinus. Plato itaq; magicam appellat incãtationem orationem, cui insit uis à deo, & ab philosophia ratio, ut audientibus temperantiæ amorem ingenerare queat. Hæc temperãtiæ potestas illud item parit incõparabile, ut animus extrita perturbationum uellicantium caligine, in seipsum cõuersus uera in se omnia speculetur: quoniam ut Platonici putãt, uerorum omnium lumina humanis animis insunt ingenita, quæ solis diuini fulgoribus illustrata, & serena iam mente nitidius promicantia sapientiæ usum restituunt, mox & prudentiam pariunt. Propterea rectè Plato sophrosynem dici temperantiam autumat, ὅτι σώζει τὴν φρόνησιν, quia prudentiæ salus sit, atq; conseruatio.

Frugi uictus laus ex poeta Hesiodo. Alimos. Adipsos. De asphodelo pauca. Exempla ad id Alexandri, Iuliani imperatoris, & Scipionis. Item de Antagora. Quæ sint opsonia apyra. Apyrenon quid. Item quid psycter, psycteridion, psygeus, psychia. Apirocalos. Ineptus an Græcè ualeat exprimi. Interim de lisyra carptim.

Cap. VIII

POsteaquàm de temperantia, cuius uim diximus ratione peculiari in cibi potus tactusq; titillationibus uersari, abunde actum à nobis est: nunc in quasdam historicas amœnitates diuertere collibuit, ut legentium, si qui tamen hi fuerint, animi laxius indulgentiusq; tractentur, ne nostræ lucubratiunculæ quocunq; genio prodierint, multum habere absinthij credãtur, mellis parum, sicuti iam interfati sumus alicubi. Fiet autem ab poetæ Hesiodi uersiculis initium ex agricolationis libro, quibus docuit sapienter, Dimidium esse plus toto: magnumq; haberi emolumentum ex uictus parsimonia, si malua uescaris & asphodelo, delicatiora uerò & ganeata, ac saliaria negligas. Hesiodi uersus hi sunt,

Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ,

Eum locum Proclus Diadochus nõ incelebris inter Græcos Grammaticus explicans: Vilissimorum, inquit, commeminit parte hac Hesiodus, unde ali possumus, maluæ scilicet & asphodeli: ex ijs enim succus exprimebatur, parabaturq; in cibi usum: ex quo utilitas profluit maior, quàm ex sumptuosioribus per iniustitiam conquisitis. Aut certè, inquit, ex obuio uictum significauit. Epimenidem tertio Legum Plato scribit, modico, & interim utilissimo cibo interdiu fuisse contentum. Constabat is ex asphodelo & malua, quæ illum seruabant alimon & adipson, hoc est ab fame procul & siti. Hactenus Hesiodicus interpres. Quòd si quis nosse amplius cupit, cuiusmodi sit asphodelos, legat uigesimum secundum Naturalis historiæ Plinij. Græci putant Proserpinæ sacrum, & omnino inferis dijs. Rhodij certè deam illam, & Dianam asphodelo coronant. Sed quod polliciti sumus, pergamus aliquid ex historia contexere, quod usui sit legisse, & lectoris frontem exporrigat. Siquidem memorabile id est, quod de Alexandro Magno clarissimi rerum conditores tradidere. Nam quum illi Carum regina Ada scitissima subinde, ac adipata mitteret opsonia, & bellaria exquisitius condita ab eius artificij hominibus, meliores peritioresq; habere se opsopœos & coquos pronuntiauit. Quippe ad prandij apparatum, quæ appetentiam conciliet, præstò est nyctoporia, id est nocturnum iter. Ad cœnam uerò, quo fiat appetibilior, oligaristia, quam prandium præparcum rectè dixerimus. Hinc uirtus illa promitur clarior, qua fretus Alexander, ænea cõcha brachio supposita, extra cubile protento, quum se quieti traderet, pilam tenuisse argenteam, ut quum neruorum rigorem sopor laxasset infusus, gestaminis lapsi tinnitus cœptam abrumperet quietem. At Iulianus imperator nullo adiutus instrumento, ubi uoluit, euigilauit: & nocte media (ut Marcellinus inquit) exurgens, non è plumis, aut sericis stragulis, ambiguo fulgore nitentibus, sed ex tapete, ac sisyra, quam uulgaris simplicitas susurnam appellat, occultè Mercurio supplicabat, quem in mundo uelociorem sensum esse, motum mentis suscitantem, theologica prodidit doctrina. Cæterum in hac mentione ingerit se mihi Antagoræ in poetica non ignobilis festiuissimum responsum: hic enim gulæ nonnihil impartiendum ratus, congrum intentius coquebat: admonitus super ea re Antigonus, illicq; assistens retro, leniter retractum interrogauit: Putas ne, in-

quit,ó Antagora, Homerum Agamemnonis & Græcorum rebus carmine celebrãdis diſſentum,quo pacto congri melius ſaperent,penſitaſſet. Fuit illi ingenium in numerato:& regerens conuiuium, An opinaris (inquit) ó rex, Agamemnonem, cui tantarum rerum onus incumberet, ſolicitius perſcrutatum, ecquis in exercitu congrum coqueret? Scipio autem Aphricanus iunior, ut inter noſtros hunc nec inhonoratum tranſeamus:quum in Romano exercitu apud Numantiam, milites luxuria diffluere ac delicijs comperiſſet,inſuper & ſuperſtitione corruptos,confeſtim diuinaculos inde & ſacrificulos omnes ac productores exigendos curauit:abſtulit & uaſcula omnia, ollis modo remiſſis,ac ueru, & fictili poculo, etiam argenteo, modo libras duas non excederet. Lauandi uſu interdixit.Qui ungi uellent,ipſos ſibi operam præſtare iuſſit.Nam, inquit,iumenta,quia manuum uſu diminuta ſunt,alterius opem indiga requirũt.Stantes quoque prandere coegit,cocti nil apponentes ex opſonijs quæ Græci ἄπυρα uocant, ut quæ igni non ſint admota.Ipſe ſagum fibula ſubſtrictum,ac pullum geſtans, exercitum luſtrabat,ſubmurmurans identidem,ob militum ignominiam eſſe ſe in luctu. Apyrenon obiter aliud,quàm apyron eſt:nam ſic malum uocant punicum, cui minimus adeſt nucleus, quem πύρηνα dicũt.Sunt ex ueteribus,qui dulce ſic malũt intelligere.Anguillam Archeſtratus apyrenon eſſe piſcium ſolam cecinit, uelut exoſſem ac ſpinarum exſortem ferè: quod retulit Athenæus, ἔγχελυς, ἣ φύσει ἔστιν ἀπύρηνος, μόνος ἰχθύς. In Catone ſeniore apud Plutarchum,ἄπυρον legimus ἀφελὲς καὶ ἄριστον ἄπυρον. Aurum apyron in Herodoto, rude, intelligit interpres. At Diodorus Bibliotheces quarto, ſuapte ui purum. Apiros,id eſt ἄπαρος,inexpertum indicat. Vnde apirocalos, inſolens:ac, ut uolunt, ineptus.tametſi non habere Græcos putat Cicero,quo modo ineptum exprimãt. Nõ temperabo mihi, quin adijciam illud quoque Scipionis eiuſdem: qui quum iumẽta Memmij tribuni militaris deprehendiſſet, pyxideras gemmatas, & thericlia ſubuectantia: Mihi, inquit, dies triginta, & patriæ: ſed totum tibi uitæ tempus,quum ſis talis, uanum & inutile prorſum feciſti. Eſt uerò pſycter, uas ad menſæ uſum celebre: meminit libro decimo Pollux, ſed citra nomenclaturam nihil. At nos uocabuli ratione etymologica, coniectamus id propemodum recte dici quod Sudas ſcribit, refrigerandi commoditatibus fuiſſe deſtinatum: cuiuſmodi uaſis etiamnum maximis æſtatis ardoribus utimur hac tempeſtate paſſim. Meminit in Sympoſio etiam Plato. Apud Alexin eſt item pſycteridion. Vocatur pſygeus quoque,ſed & pſycteria. Pſycteres tamen apud Nicãdrum, nemoroſa intelliguntur loca, & umbræ multæ, dicata dijs, quod in ijs frigus liceat captare. Pſychia nuncupat Athenæus, ſubterranea loca frigefactandæ aquæ æſtu anni accommoda. Apyrum uinum interpretatur Athenæus non coctum, quando & coctis uſos priores, annotatum ſcimus.

Intemperantiæ deteſtatio. Corpus humanum eſſe tartarum quẽdam & piſtrinum,ac mortuorum cõceptaculum. Microtrapezi. Centenariæ cœnæ. Italicæ menſæ quæ intelligantur apud Platonem. Item Italica philoſophia. Græcia magna quæ fuerit. Porrò de Tarentinis & Sybaritis paucula & uellicatim. Item Siritis,& Polieum ubi. Mitrochitones qui. Neceſſarij cibi in Plutarcho cuius ſint modi. Cap. IX

QVi intemperãtiam brutalemq; prorſus gulæ explendæ uoluptatem amplius grauiusq; inſectati ſunt, ij mihi appoſitiſſimè uidentur feciſſe, quo ab inſita fœdaq; percolandi, ut Senecæ uerbo utar, eſculenta & poſculenta nos cupiditate ſequeſtrarent ſeiungerentq;: tametſi nil me fallit, nec pardum uarietates mutare, nec pellem ſuam Aethiopem: quum huic affectioni mãcipatum corpus eſſe ueluti tartarum ſcripſere: in quo fluctiones graues infeſtent, & perflatus tumultuentur nõ abſque æſtuoſis ardoribus: ſitq; planè mortuorum conceptaculum, ac uerius ſepulchrum. ſiquidem uiuentes uiuis neq; alimur,neq; augeſcimus,uerum animalia perimentes,à quibus hæc nobis præſtantur, etiam iniurij efficimur, omnimodum illis afferẽtes interitum,quæ ab eo quod nata erant,in alimentum tranſmutantur alienum. Adijciunt & illud authores ſanctiſſimi, Multorum animas corpore, tãquam mylone quodam,hoc eſt piſtrino eſſe obuolutas occluſasq;. Quibus illud rectè inſuſurraris, dignas quæ tanquam ad Mithridatis literas planè omnes eradantur, ut in reliquum nemu quidem faciant

ciant. Inde fit, ut præclarè cum humanis rebus actum iri putem, ſi quantum naturæ ratio patitur,Aegyptium nobis inſtitutum propoſuerimus imitandum: etenim gentibus illis eſſe ueteris in re funerea moris accepimus, ut cadauera diſſecantes, interanea eximant,eijciantq;:reliquum uero corpus iam quodammodo depuratum, abiectis quæ maxime feculenta ſunt, condimentis curent, & odoramentis inferciant: etiam ſi uiros modo eos putant nonnulli, qui & uorare plurimum & bibere ualeant: ſed hoc eſt Barbaris peculiare,ut inquit Ariſtophanes. Certe alimentorum hæc uix interuallata ingeſtio, dum Megarenſium ritu obſonamus, perinde ac die craſtina morituri, mihi uidetur non uitæ modo,ut ferè creditur,eſſe uiaticum: ſed magis multo mortis ipſius. inde enim maxima ægritudinum uis, ut non minori ſit nocumento explendi ſtudium, quàm illa ipſa inanitio.Nos uero non ſecus uentri intendimus nullam non naturæ partem depopulantes,in qua modo comperiatur,quod intermorientem appetentiam excitet, ac ſi una hac dempta cura,conſilij inopia uideamur otio immorituri. Nec illud ſaltem ſuccurrit,edendi,bibendiq; uoluptatem anguſtiſſimum in corpore locum habere, & dictum factumq; (quod aiunt) tranſuolare.At bone deus,apparatus quantũ habet negotij,quantum moleſtiæ? Agnoſcamus hoc licet,uel ex Homero, qui deos ideo immortales demonſtrare uidetur,quia nec uinum bibant,neq; item cibis ueſcantur.

οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Veteres certe Græcos non fuiſſe in epularum apparatu ualde curioſos, argumento eſſe Antiphanes poteſt, qui non citra morſum μικροτραπεζίους uocat eos: qui mox in deliciarum chaos ſeſe demiſerunt. uelut centenarias taxat apud noſtros cœnas in Apologetico Septimius Florens, ab centum impendio ſeſtertiorũ, quando & in lances etiam num tota producebantur metalla. Dum iſta commentarer, occurrit mihi Platonis ad Dionis amicos epiſtola quædam, cuius & Thuſculanarum quinto meminit M. Tullius. In ea quum alia multa uitæ in primis conducentia, tum illud obſeruauimus, Non fore prius ut malis agitari deſinamus, quàm ſi reſpublicas capeſſere cœperint philoſophiæ innutriti & probè & rectè:aut qui iam adminiſtrationi manus admouerunt,uerè philoſophari ingrediantur. Qua,inquit,mente Italiam Siciliamq; mihi adeundam cenſui. Eò quum appuliſſem, uitam quam beatam uocant, Italicarum Syracuſanarumq; menſarum non potui non ſummopere improbare. Mos enim illis eſt iam receptus, bis die ſaginari epulis ac diſtendi, noctu uero libidinis ſocium adſciſcere: & id genus alia perficere, quæ uitæ ſunt eiuſmodi ueluti propagines. Nemo enim omnium ita ab ineunte ætate connutritus, etiam ſi ingenio ſit mirus, prudentiam ſibi queat uendicare. Hactenus ex Platone,ut potui,eſt à me tralatum, in quo philoſophi cenſuram iucundè ſum exoſculatus.Sed quòd Italicas menſas peculiarius taxat, quarum libro primo meminit Athenæus item, adnumerans Chias quoque, ut de Syracuſanis taceam: etenim ciuitatis eius opes, uel prouerbio fuiſſe iactatas, Straboni credimus: fateor, mihi ſtomachum mouit:ac uelut redemptor & manceps,toto mihi ſtandum pede pro locato, id eſt patrijs ſocis ariſq; animaduerti. Suſpicatus ſum initio quidem, aliquid uirulenti, & dicacitatis Græcæ ſubeſſe uerbis illis. Mox ut me collegi, in eam ipſam gentem facile conuiſtium retorqueri,conſpicatus ſum. Iam omnium primum ueterem Italiæ frugalitatem paſſim ab Græcis & Latinis commemoratam, quis non nouit? Nullo magis argumento Barbaræ gentes,etiam tempeſtate hac,qua in ſummum luxus increuiſſe uidetur, in nos ueneno ſuo irruunt,proſciſſa ſubinde conuiuiorum tenuitate, quæ apud illas miſſuum numeroſitate mirè ganeata,& impendij magnitudine, & condiendi anxietate, delicijs diffluunt.Author ex Poſidonio Athenæus eſt, Italos ueteres ita frugalitate inſignes fuiſſe,ut ad Poſidonij tempora,aquam ferè biberent:ac quicquid obijceretur, eſitarent: ſæpiuſq; filium interrogaret parens, Apios in cœna cuperet, an nuces? nec pluribus ueſcentes quieti ſe traderent. Adde,quòd Archeſtratus opſophagorum, Heſiodus Theognis'ue, lupum laudans Mileſium, quem βοσκάδα uocat, non admittendum ad id genus obſonium Italos monet,quoniam in condiendis piſcibus inſciti præcipuè habeantur: etiam ſi legimus bis die ſumptuoſius Tyrrhenos menſam ſolitos inſtruere, puellis etiam nudis adminiſtrantibus, ut prodit Timæus, & commeminit Diodorus parte

Universidad de Deusto
Biblioteca

quadam. Taceo ueteres Romanos, de quorum continentia nemo non disserit in libris. Quid disciplinam tetricam ac tristem antiquorum Sabinorum commemorem? Quid transpadanam Italiam hac præcipue insignem uirtute, Plinij Cæcilij astipulatu? Sed testibus res non eget. An igitur tam grauem, tam sanctum, tam præsignem animorum medicum Platonem mentitum uideri uolumus? Absit id à me piaculum. Ego Italicas mensas apud eum non alias accipio, quàm Græcas: quòd si quis fortè sciolus, aut Sallustianus Calphurnius risu excipiendum putat, ab derisu non abesse se intelligat. Nónne clarissimum est, philosophiæ quoddam genus Italicum dici? Vnde nuncupationem hanc credimus irrepsisse? An quia id excoluerint Itali? Atqui eius author fuit Samius Pythagoras, quod ex Augustino didicimus, & ante hunc Laertius docuerat. Amplius per Græcorum tantum capita uagata est, desiitq; in Epicurum. Cur ergo Italica? Audi Plinium ex tertio Naturalis historiæ: Græci, inquit, de Italia iudicauere, genus in gloriam sui effusissimum, quotam partem ex ea Græciam magnam appellando? Audi Trogum explicatius scribentem: Ab Græcis non partem, sed uniuersam fermè Italiam fuisse occupatam, urbibus multis post tantam uastitatem Græci moris uestigia ostentantibus. Quod ipsum comprobat Athenæus quoq; libro Dipnosophistarū duodecimo, ni emendatus est librorum ordo & numerus. Quippe Adriam Illyrico mari adiectam, urbem esse Græcam. Item in Apulia Harpos. Postea oram ferè uniuersam à Græcis occupatam circumductu tantum non perpetuo Pisas usque, necnon intus quoq; partem haud contemnendam. Inde igitur nomenclaturam ducit Italica philosophia, ut quæ à Græcis in Italiæ parte celebrari cœpisset. In hanc se contulisse Platonem scimus, dum disiectam quodammodo sapientiam sectatur. Architam siquidem adijt Tarentinum, item Timæum ac Philolaum Pythagoreos in Locris. Iam Tarentinas delicias quis non nouit? quando & primo Legum apud Platonem Megillus ciuitatis uniuersæ uinolentiam in Bacchanalibus se uidisse, non inficiatur. Thurion, siue Sybarin eo tractu sinui Tarentino adiacere, ex Ptolemæo scimus omnes. Horum uero incomparabilem molliciem quis non legit? Sybarica certe uocant Græci omnia impendij maioris. Parthicam sybarim in Crasso dixit Plutarchus, & ab eo mutuatus Appianus, apparatum spectaculi lasciuum prurientemq; inter pellicum seriem numerosam, & id genus alia complura. Sybariticam mensam Zenobius glisceram intellígit, & ut Plautus inquit, ritu barbarico opiparam. Scribit in Moralibus Plutarchus: Illud fuisse ueteris apud Sybaritas moris, ut conuiuia celebraturi anno prius per uocatores fœminas inuitarent, quo luxuriosius gemmis, auro, unguentis, uestibus exquisiti impendij cultæ omnium in se ora conuerterent. Artes porrò, ait Athenæus, quæ sono constant, ab ciuitate reijciunt, ne qua ratione interpelletur quies, quin gallos quoq; in urbe connutriri recusabant. Habuere in delicijs & staturæ exiguæ homunculos & scopæos quoq;, ut inquit Timon, qui ab quibusdam stilpones uocantur: ac cynaria Melitea, id est catellos Melitenses, qui eos uel in gymnasia consectarentur. Iuniores æstiuos transmittunt ardores per delicias maximas apud nympharum antra, quas dicunt Lusiadas. Prædiuites si quando rusticationis subeunt desideria, curru quidem uehuntur, sed ita ut diurnum iter tribus uix diebus conficiant. Amidas excogitarunt primi, id est matulas, quas etiamnum conuiuijs intulisse gaudent. Hæc est Italicarum apud Platonem mensarum ratio. Quæ eo procliuius adnorauimus, quòd lamias audimus quasdam de Plautina (quod aiunt) familia, ad detrahendum modo sciola, de Platonis decreto, ut ipsi garriunt, nos uellicare, ut molliculos & gulones, ac pelusiotas nescio quos, & luteos, animalesq;, nil suspectantes prorsum, sed Saturnalia in infinitum extendentes. Sed & Maronis authoritas nostram approbat opinionem: sic enim Aeneidos tertio legimus, Heleno loquente, qui tum in Epiro constitutus proximam habebat Apuliam & Calabriam: sic uero Aeneam commonet,

Has autem terras, Italiq; hanc littoris oram,
Proxima quæ nostri perfunditur æquoris æstu,
Effuge, cuncta malis habitantur mœnia Grais.

Fuere in eo tractu Siritæ prope Metapontum, quorum urbs dicta Siris est, cum nominis ciusdem fluuio. Sed & Polieum à Poliade Minerua, siue Poliucho apud Iliū. Hosce non Sybaritis minus in molliciem collapsos, Græcis credimus: nam floridas illis tunicas

eas gestare fuit moris, quas etiam mitris, hoc est cingulis impendij eximij præcingerent: quo nomine ab adiacentibus populis dicti Mitrochitones, quoniam discinctos Homerus amitrochitonas nuncupet. Siritarum denicq; felicitatem ampliter admiratur Archilochus. Impositum uero ciuitati nomen ab Siride muliere, ut Timæus inquit, ac significat Euripides: quamuis ab flumine malit Archilochus. Necessarios cibos, id est βρώσεις ἀναγκαίας, dici in Plutarchi Parallelis obseruauimus, homini insuetos, & omnium penuria quæsitos. Denicq; inquit, præter famem crassante morbo, uti assolet, τὰς βρώσεις ἀναγκαίας τρεπομένων, in reliquos qui superfuerant, abduxit.

Voluptatis genera tria. Luxus Asiaticus, & Ionicus. Enarratur locus Propertij & Horatij alter. Ionia, pro uiolarijs. Rhodonia. Crinonia. Anthos porphyrion. Papauerculum. Papauer. Cionia. Cion uas. Farraginaria. Olla rhoduntia. Ion, id est uiola, cur dicatur. Violam cur uocent Latini. Ionium mare. Milesius sermo, & fabellæ Milesiæ. Læstrygonas esse Leontinos. Attica bellaria. Siculorum mollis uictus, & Leontinorum. Vmbricæ cœnæ, & Homericæ. Anagogæ, & catagogia. Mirum de Syracusanis. Caupones Italici.

Caput X

ALexis poeta Thurius, siue Sybarites, comœdias ædidit plures. In earum quadam, ueluti terrārū orbi sanciret leges: Decere, inquit, modestissimū quenq; uoluptates conscisceré. Eas uero esse tres, quæ dubio procul uitam possideant uitæ conferentem, τὸ πᾶν, τὸ φαγεῖν, τὸ τῆς ἀφροδίτης τυγχάνειν, hoc est potum, esum, Veneria. Cætera uero omnia dicere, inquit, oportet πρόσθηκας: ac si additamenta dicamus. Huius uero comicæ, & adeo grauis sententiæ, perinde ac ex diuiniore quopiam oracuło prodijsset, admirari succurrit, quam agminatim & confertim constipateq; mortalium plurimi consectatores se profiteantur, & ueluti sponte, Volonum instar, nomina dantes decuriandos sese exhibeant, eiusq; unius fiducia conturbent. Asiaticas illecebras & popinationes ex paulo politioribus non ferè est, qui non legerit. Quoniam lautitia inde, & immodici sumptus, ac non necessaria uoluptatum genera ortum habuere, & fusa mox latius, ac uelut incendium euagata non paucos in perniciem emollidis fluidisq; moribus pertraxere. Ioniam legimus omnium primam unguentis deliburam ornatamq; corollis in conuiuio decubuisse. Mensæ quoq; secundæ, insigne luxus iritamentum, non aliunde irrepsisse uidentur. Vt minus mirer Sybaritas luxuriæ mancipatos, sicuti in Sudæ monumentis proditur, inter mortales cunctos Ionas eximiè colere, ac exoscularí assueuisse, quod inter Græcos mollicie præsignes maximè forent. Nam & Plutarchus scribit: Alcibiadem, qui ferè polypi & chamæleontis miram exhibebat naturam, in Lacedæmonia fuisse seuerum & grauem, & quod illi plurimi faciunt, pugnatorem egregium. In Ionia uero inertem, mollem, uoluptarium, fluxum: pollucto nunquam non addictum, etiam si pollincto uideretur dignior. quod hæc adeo sint eius gentis peculiaria, ut in comicis Græcis Ionicum pro molli & delicato positum inuenias. & Ioniam nonnulli callitrapezon uocant, ac trypheram. Hoc eo libentius apposui, ut Propertio ferremus opem, & poetæ illius studiosos nostris lucubrationibus iuuaremus pro uirili. Eum uero conuelli magis audio, etiam ab doctissimis, quàm enarrari. Propertij uersiculi sunt hi:

At tu, seu mollis qua tendit Ionia, seu qua
Lydia Pactoli tinguit aratra liquor.

Enarrantur & ijs Horatiani uersiculi ex tertio Carminum,

Motus doceri gaudet Ionicos Matura uirgo.

Ioniam nunc Asiæ regionem intelligo: cuius ciuitates numero duodecim celebrantur ab eruditis. Nam scribit Stephanus, Ioniam prius, quæ nunc Attica est, fuisse nuncupatam ab Ionio Apollinis & Creusæ filio. Sit uero illud auctarij loco: nam studiosorum emolumento libenter in parerga excurrimus. Ionia, si accentiunculam in postrema recipiat apud Græcos, locum signat, ubi uiolæ nascuntur, quæ dicantur ia: quod probat Libanius: sicuti rhodonia, ubi rosæ. Sunt qui plantā ipsam eo nomine intellígant: quanquam est & ganeati genus condimenti rhodonia, in Athenæi monumentis. Sed ῥοδωνία inquit λοπάς nuncupatur quoq;, id est olla rhoduntia: concinnabatur auium cerebellis

Universidad de Deusto
Biblioteca

bellis ac porcorum in rosa decoctis numerosiore, addito item garo, oleo, uino, pipere, quorum luteis, quæ is uocat ἠΦ ὠῶν πὰ χυσᾶ. Obiter illud ex Græcis compertum mihi ἐκλογῶν πρὶ γεωργίας undecimo, quod & nostri obseruarunt: Ion dici, quia quum foret in uaccam Io deformata, illius pabulo repens uiola prodijt, quæ à nobis uideri dicta potest, quasi uitula. Verum ad Ioniam redeo, ne uidear uelut de spatio ablatus. Ab alijs autem floribus, inquit in thesauris suis Pollux, an fiant id genus deriuationes, non noui. Cur non nouisti, uir doctissime? Crinonia in tuis authoribus locus nuncupatur, ubi crina habentur, id est lilia. Nam & Latinè farraginaria, pro loco dicitur ubi seritur farrago. Ioniæ, pro uiolario meminit in Pace Aristophanes. Sunt quibus ionia uideatur flos, is qui purpurarum ac buccinorum est proprius, ab Democrito nuncupatur anthos porphyrion, inter papauerculum & ceruiculam, quod in Athenæi relatum thesauris est. Dicitur uero papauerculum buccini pars ima esculentaq;. Est tamen eodem authore, callus pinnæ interior, & conchilij quoq; papauer. Verum in Dioscoride non ionia, sed cionia legendum arbitratur Hermolaus Barbarus, ut columellam intelligamus: quando & uulgo cionion dicatur uitreum uas, seu cion. Rhodoniæ uero meminit Aristophanis interpres: meminit Demosthenes quoq;. Crinoniam Sudas non prætermisit. Ionium autem mare ab Ius nomine nuncupatum ferunt: etiam si ab Illyrio uiro Ionio, mauult Theopompus. Nam Archidamus etiam ab Ionibus, in eo qui naufragium fecerint. Milesius Apulei sermo, ex Ionum mollicie originem ducit, pruriens ac lasciuus: Nam & Milesias dici fabellas, norunt omnes. Julius Capitolinus in Clodio Albino: Milesias nonnulli eiusdem esse dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter scriptæ sint. Et paulo pòst ex Seueri epistola: Quum ille nænijs quibusdam anilibus occupatus inter Milesias Punicas Apulei sui, & ludicra literaria consenesceret. Milesiorum figmenta in scholis solita decantari, scribit aduersus Ruffinum Hieronymus. Athenas nemo unquam pro dignitate laudasse satis uidetur: inde enim humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, atq; in omnes terras distributæ putantur. Vera sunt ista propemodum, non imus insicias. Tu tamen tam exculta, tam grauis, tam philosophiæ consectatrix ciuitas Alexidis sententiæ & ipsa calculum adijcis in gastrismo, id est uentris indulgentia. Literis siquidem tuis proditum est, immo ne tergiuersari queas, ab tuis ciuibus mandatum memoriæ, Attica bellaria fuisse lauta admodũ & pollucibilia, quæ cupediarum excellentia frontem matutinam quoq; prolectarent. Meminit tertio De republica Plato. Quid uero de Siculis dicam, etiam si acutis & controuersis natura? Mensas quidem Syracusanas, quarum meminit Lucianus, nec Zenobius pertransiit, ab philosopho iam damnatas taceo. Synesius in commentario De somnijs, Siculorum uidetur luxum nouisse: Mensam, inquit, Siculam parat: si placet, etiam medicam. Cæterum cuiusmodi forent eius insulæ mores, optimè omnium monstrasse uidetur poeta Philoxenus ex colonis unus, qui in Siciliam missi fuerant: nam quum inibi domum & agros sortitus esset feraces, unde alí abundè posset, indigenarum uero mores prælautos animaduertisset, ac nimio plus delicatos, & multam præferentes inconcinnitatem, μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, ἐμὲ τοῦτο τὰ ἀγαθὰ οὐκ ἀπολεῖ, ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο. Non per deos, inquit, hæc me in perniciem bona dabunt, sed ego ipsa potius. Et cum dicto relicta socijs sorte, enauigauit inde. Leontinos in eadem populos insula scribit Diogenianus, inter pocula obuersari assiduè cum maxima solitos fœditate, in quam calamitatem Phalaridis sæuitia uidebantur recidisse, à quo uicti bello & armis exuti, ne mox res nouas affectare possent, conuiuiorum hilaritatibus & uinolentiæ sunt relicti. Ab ijsdem quoque in Eryce populis religiose cultam legimus Venerem, cuius honori dicabantur anagogæ. Hæ uero intelligebantur, quum in Libyam inijsse peregrinationem credebatur dea, cum qua simul emigrarent columbæ, quæ mox catagogijs redirent nono die pòst, una primum è mari aduolante ac subeunte templum. Scribit Lycophronis interpres, Læstrygonas esse, qui nunc in Sicilia dicantur Leontini. Prodidit Stephanus, Læstrygonas cum Cyclopibus primos Siciliam incoluisse. At Plinius libro tertio: Formiæ, inquit, antiqua Læstrygonum sedes. Siculos, ut ingenio pingui, damnant Græci. Plutarchus de Timæo: Non Lydium, inquit, currum pedes assequitur, ut ait Pindarus: sed rudis est omnino, ac puerilis, &, ut inquit Diphilus, pinguis, ὠνθιλευμένῳ σίκπ σικελικῷ, id est

ὠῷ, id est adipe fœdatus Siculo. Scribit Cicero, Siculam gentem esse acutam, & natura controuersam: unde factum, ut Siculi Corax & Tisias dicendi præcepta condiderint primi. Sed omnem excedit admirationem quod de Syracusanis apud ueteres obseruatum legimus: lege siquidem sancitum illis fuit, ne mulier ulla pretiosius ornaretur, ni se constupratam prius esset confessa. Cæterum & uiris cautum quoq;, ne sumptuosiorem uestem induerent, ni aduersos auersosq; impudicos se comprobassent. Vmbrica tamen sympolia paulò opulentiora uidetur Plutarchus accipere in Symposiacis: Ad cœnam, inquit, uenit unusquisq; proprium ferens uentrem, qui non expletur, eo quod æquale est, sed quod sufficit. Vmbrica autem conuiuia illa nil opus est ex militaribus & castrensibus cœnis huc transferre: sed & Homerica ualere sinamus, subfamelica enim sunt, siticulosa: habent quoq; hestiarchas, id est modiperatores reges, uel Italicis cauponibus difficiliores: qui inter pugnandum, ubi micant gladij, & atrocissimus uisitur Mars, obiectare non desinunt, quantum quis apud se hauserit. Hucusq; Plutarchus: ex quo propter reconditiorem doctrinam, pluscula transferre collibuit. Quod tamen de Italicis refertur cauponibus, scire conuenit, esse id haud perpetuo uerum, quod ex Polybio liquet Historiarum secundo, in Italiæ descriptione. Super Vmbricis uero conuiuijs scrutabar impense, ecquid in ueteribus memorijs reperire esset, unde qualiscunq; demanasset luxus is, ac comperiebam in Aristotelis libro, si modo non insititius est, πρὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, apud Vmbros animalia ter quotannis partum ædere: terram uero largiores semper fructus producere, quàm demessuerint prius: mulieres item esse πολυγόνους, id est præfœcundas, raro siquidem unum parere, duos uel tres sæpius. Esse uero Vmbros Græci scribunt, in Padi meditullio, & Picentum. Sed & Simbros quandoque dictos, inuenio. Hosce item ut delicatioris uitæ ac conturbatores in primis Abrodiætos ab Græcis incessi comperio, ac compari Lydis ratione uitam transigere consuesse. In Vmbris tamen parsimoniam laudat poeta Catullus. Terram uoluptariam significantius à Græcis ἅμπη, inquit Hieronymus, dici.

Victus frugi ex Platone. Mensa sacra. Culæ insectatio breuis ex Porphyrio. Dioscurorum prandium Athenis. Mensa Aegyptia, Democratica, satrapica. Rogatiani historia minus uulgata. Athletarum suggillatio fœda. Edacium catalogus. Addephagiæ templum, & Cereris σιτὼς. Megalartus. Megalomazus. Sphęram habere bona sua, quid. Terpsion gastrologiæ author primus. Voluptatem esse monochronon. Cur unus tantum homo ciborum apperat diuersitatem.

Caput XI

HAec est Abronum uita, hic luxus omnia gulæ studio prodigẽtium, ac ne in rutis quidem, & cæsis solum sibi paternum omnino relinquentium. Hi ganeones, profligatoresq;, & quibus animam scias pro sale datam, quorum uita sagina est. Sed age: ex Platone eodem, unde exorsi sumus, mutuemur uicissim, quæ ad sanitatem Apitios, qui uisuntur etiam hac tempestate plures, reuocent, mensarũ compressa suffrenataq; uoragine. Quoniam sicuti astruebat Democritus, ambitiosam mensam fortuna, parcã uirtus apponit. Et Censorius Cato: Cultus, inquit, magna cura tibi, magna uirtutis incuria. Igitur constituturus philosophus hic semper fere diuinus ciuitatem: quæ sui prius, quàm aliorum compos fiat: quæq; non tam terrorem gentibus, quàm uenerationem sui nominis augustiorem sit iniectura, uelut cælestis quædam res propioribus lineis expressa in terris: inter alia diuiniore ingenio excogitata, etiam quæ ad uictus rationem spectant, tam sapiens, tamq; admirabilis conditor minus neglexit, ad retundendam helluantium, & familiam pecuniamq; suam mutitationum gurgitibus proluentium lasciuientem gulam. Nam libro secundo De iusto, sic fermè scribit: Aestiuis, inquit, temporibus parte plurima, necq; uestibus fulciẽtur, necq; item calceis. At hyemalibus utraq; ad cõmodum adhibebuntur. Panibus uescentur hordeaceis, aut etiam frumentaceis, quibus calamos subijcient, aut frondes puras. Ipsi uero substratis ex milace ac myrto lectulis, decumbent cum liberis, coronati interim, nec uino abstinentes diuinas laudes concelebrando: ut ita hilarius uiuant, ac iucundius, nec filijs operam dabunt, præter rationem calculorum. Porrò opsonia non alia erunt, quàm sal, oliuæ, caseus, porrum, olera quoq; ex agris ueluti pulmenta. Adijciamus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus & bellariorum aliquid. Sint uero hæc, ficus, cicer, faba, myrti baccæ, quæ uocant myrta, necnon ex fago glans prunis tosta. In potu autem summum adhibeatur temperamentum, ut hac ratione salubriter consenescant, ac tranquille, uiuendi exemplum posteris relicturi. Hoc est nobile Platonis decretum: hic fundus, & esitandi fundamentum omne: quod quàm uerum, quàm sanctum est, utinam tam id festiuiter excipiamus omnes, ut mensam sacram & mitem, sicuti scienter inquit Synesius, turgidæ incipiamus, ac nuptijs repotijsq; anteferre: & Apitij, ac Paxami iura, ualere iam sinamus, ne dum fartura pergliscit, opimaturq; corpus, nubilum menti prætendatur cimmerium. Quod eo esset præstandum procliuius temperiusq;, quoniam doctissimus quoque Porphyrius uentri mancipatos homunculos, immundorum dæmonum uasa fieri scribit. Seruatum uero Athenis Græci tradunt, antiqui uictus exemplum, quum Dioscuris in Prytaneo apponeretur prandium: mensis enim inferebatur caseus, ac physte. Est autem eo nomine, mazæ species. Oliuæ quoq;, quas drypetes uocant: item porrum. Mensa uero Aegyptia cuiusmodi foret, nam neq; hoc ab proposito dissentaneum est, ex Philostrati uerbis licet coniectare in Dionysio sophiste, quem ab Adriano imperatore illis insertum tradit, qui in museo pascerentur. Museum uero, inquit, mensa Aegyptia, conuocans omnes in orbe terrarum eloquentia illustres. Adnotatum in Græcis authoribus, Democraticam uocari mensam, quæ sumptu modico plures alat, cuius fuit modi Atheniensis Cimonis. Satrapicam uero, quæ impensa nimia ὀλίγους τρυφῶντας, id est paucos admittat delicijs diffluentes, qualis uisebatur Lucullea: unde illud in adolescentem, πλατῶν ὡς πρασσῶν, ζῶν ὡς λυκοῦλλῳ, λέγων ὡς κάτων. Cæterum prius quàm inde digrediamur, succurrit exemplum frugalitatis nobile senatoris Rogatiani, cuius idem meminit Porphyrius. Is ergo sapientiæ studio egregie intentus, nil habebat antiquius, quàm ut quantum ratio pateretur, animum ab uitæ cogitationibus seuocaret, quamobrem nec bonorum curam omnino ducebat, quin & seruos à se reiecit, nec ullos unquam honores admisit. Nam proditurus quandoq; prætor, iam lictoribus illi apparentibus, nulla prorsus dignitatis habita ratione, nec prodire quidem sustinuit. Imò & propria domo relicta, apud amicos diuertebat, contentus semel interdiu dedisse operam cibo. Quæ uiuendi ratio tam incuriosa, tamq; sui negligens illuc demum profecit: ut quum podagra infestaretur prius, mox tanquam in multos annos impetratis inducijs, aut diffiso die, ita conualesceret, ut manuum pedumq; munere non uteretur secus ac quilibet maxime uigentium: qua quidem re factum est, ut uerè synceriterq; philosophantis insigne esset, ac haberetur exemplar. At obsecro, Herculis polyphagiam, ut Græcè dicamus, & polyposiam, quis non nouit? Quin Vlyssis edacitatem, ac læmargiam, & luxuriæ efferuescentis æstum ex carmine Homerico aucupatur Athenæus. Iam Theagenes Thasius athleta taurum uorabat solus: quod in Epigrammatum libro prodit Posidippus. Milonem Crotoniatam scribit Theodorus, carnium minas deglutisse uiginti, & panis totidem, uini choas persiccasse tres: sed & in Olympia quadrimum solus per diem absumpsit taurum, per stadium antea humeris circumlatum. Astydamas Milesius ab Persa Ariobarzane uocatus quandoq;, quicquid omnibus destinatū foret, uoraturum se repromisit, impleuitq;. Sed de athletis non magnopere mirandum, quando ipsum hoc profiteri uidentur: propterea in Autolyco primo Euripides, Multa quidem inter Græcos mala uersari scribit, athletico tamen genere nil prorsum haberi peius, ut qui malarum serui sint, ac uentris. Carmen ipsum quod arrisit insigniter, etiam apposui:

Κακῶν γ' ὄντων μυρίων παρ' Ἕλλασι,
οὐδὲν κακίον' ἄλλ' ἀθλητῶν γένους.

Cambleta Lydorū regem, scribit Xanthus in id uorandi studio euectum, ut nocte quadam uxorem quoq; absumpserit: quumq; summo mane illius manum in ore comperisset, semet iugulasse. Rhodij Timocreontis edacitatem, ac bibendi auiditatem, sepulchro insculptum declarat distichum:

πολλὰ πὼν καὶ πολλὰ φαγὼν κἀπολλακὶς ἐπὶ πᾶσιν
ἀνθρώπους, κάμαχε τιμόκρεων ῥόδιε.

Quid, quod in Sicilia Addephagiæ uisebatur templum, id est edacitatis: ac Cereris statua, quæ dicitur σιτώ? Velut apud Bœotiæ Scolum Megalarti, & Megalomazi. Alcman

man poeta pamphagum uocat semet. Ac sunt hæc quidem patrimonia non deo pollucentium exempla, sed gulæ: quid uero pollucentium dico, tanquā bonorum decumam contriuisse, putent satis: imo uero sua omnia, & se deniq; deuoluentium in barathrum sic, ut in pollinctura, ne super sit quidem quod funeri infundatur. Eiusmodi fuisse Sippium, Plutarcho credimus. Eleganter uero id genus hominum dicūt poetæ, præsertim Græci, bona sibi habere uelut sphæram, quæ in uentrem facile deoluerint. Diodorus, inquit Alexis, annis duobus σφαῖραν ἀπολαῦσε τὴν πατρῴαν οὐσίαν. Terpsiona, Archestrati præceptorem, omnium principem gastrologiam conscripsisse, compertum nobis ex Græco penu. Voluptatem Aristippus esse monochronon dicebat, id est temporis unius, quoniam præterita ad nos pertineat nihil, futura nec dum adsit. Sed enim quærat forsan curiosior aliquis, unde sit potissimum, quod inter cuncta animantia unus homo ciborum expetat diuersitatem, reliquis uel uno contentis, uel omnino longe paucioribus. Difficultati, & quæstionis inolucro sic ferme occurrunt naturæ uiri capaces: quod nobilitatis magnitudine, producta omnia humanis destinētur usibus, id quod in alijs non fit. Porro & constitutionum uarietas in uno tantum comperta est homine. hunc enim temperatum astruimus, sanguineum illum, alium phlegmaticum, & deinceps. Nam in specie sua, bruta sunt omnia, uel pituitosa, uti sues, pecudes: melancholica nonnulla, ut cerui, boues. unde fieri, ut homini alimentorum genus non unum uideatur necessarium. Deniq; animalem nos appetitum insequimur, qui ideo uarius probatur, quoniam ad opposita se habeant eius potentiæ. In brutis appetentia uiget naturalis, cuius ratio est alia.

Qui sit in Familiaribus epistolis, trapezophorus, contra omnium hactenus enarrationes. De trapezophoro item intellexisse Iuuenalem. Mensarum genera. Atlantes, telamones, magides, xylon. Troianorum mensæ. Monopodia. Mesa, quæ & mensa. Abacus. Cap. XII

QVum M. Tullij Epistolas familiares enarrarem Patauij maxima prouincialium frequentia, nec abdicatis tamen nostratibus, incidi in Epistolam ad Fabium Gallum, ex libro (ni fallor) septimo, in qua ita legebamus: Trapezophorum, si te delectat, habebis. Id uerbum tanquam obex molestior, multum iniecit morameti, quod non ita frequens uideretur: & interpres, ut plerunq;, auribus paulo erectioribus minus satisfaceret. Sed quum in Græcorum penu diuertissem, uasarijs omnibus (quod aiunt) excussis, tandem quod inquisitioni diuturnæ & solicitæ fuerat, sum usus reperisse. Siquidē in libro Iulij Pollucis decimo, ita legi: Licet porro mensam in qua pocula reponuntur, tetrapum dicere, aut etiam monopum: uel, si quis ambitiose ne nouis quidem abstineat, trapezophorum, uelut qui mēsam gestet. hæc Pollux. Qui & si non omnino uetus uerbum putat, trapezophorum: interpretis tamen refellit inscitiam, in eo hallucinantis maxime. Nam etiam si in ueteribus Græcorum libris in ea notione trapezophorus non fere cōperiatur, quis tamen inficias eat, Ciceronis ætate in usu fuisse. Pollux certe negare non uidetur. Nam alibi, mensam coquinariā ab iunioribus dici, epicopanon scribit: & tamen infert statim, uerbum id extare in Menandri Messenia. Verum & apud Iureconsultum Florentinum, Digestis de supellecti legata, id uerbum reperias notione quam præstruximus. Porro quis unquam uel legit uel audiuit, Sacerdotis, quæ dicta sit trapezophoros, statuam, ut rem plane uisendam, ac uelut obryzatum omnino nummum, circunferri solitam? Quid tam præsigne in Palladis ministerio uel fecit illa, uel excogitauit: ut non absonum sit, huiusmodi honores illi fuisse contributos? Præter nomen uix aliud reperias quicquā de ea in literis. Quod ita esse, significare uidetur Harpocratio, à quo exponitur ea dictio. Ego uero trapezophorum intelligo apud Ciceronem, statuam, quæ poculorum mensam sustineret. Nam ex Vitruuij doctrina manifesto liquere omnibus puto, Imagines hominum exsculpi solitas, quæ columnas subiectæ fulcirent, aut tigna, uel id genus alia, quas Græci atlantas uocent, Latini telamones. Quo in genere habentur, quæ caryatides uocantur, necnon epistylia sustinentes statuæ Persicæ: Quod & nostris temporibus nullo non in loco conuisitur. Sed in re confessa, nimis multa. De trapezophoro puto etiam Satyrum nobilem intellexisse, qui & nostræ sententiæ addit tibicinem:

Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron.

Si cui non triuialia placent magis, quod ab Luscinia Coccycem nequeat disparare: placeat, opinor, & Cyprij bouis merenda. Lego in nostris monumẽtis, & apud Varronem in primis, fuisse apud Romanos uinariam mensam rotundam, quæ diceretur cylibantum, à poculis quæ κύλικες Græci uocant. Item mensam alteram lapideam quadratam oblonga columella suffultam. Hanc cartibum, ab gerendo appellarunt, mox & cartibulum. Tertium mensæ genus quadratum & ipsum, uasis modo destinatum, dicebatur urnarium, quod urnas cum aqua positas ibi potissimum habebant in culina. In Iulij Pollucis Onomastico inuenias & hæc: Erant, inquit, mensæ primæ, secundæ, tertiæ. Tripodas dicebant, quibus illæ superponerentur. Nam mensas ipsas etiam magidas nuncupabant, ut est apud Sophoclem. Mensam nummulariorum, Demosthenes xylon uocauit, alij etiam pinaca. Fuit & mensa, quæ diceretur logisteria. Illud adijciendum. Mensas Troianorum, de quibus est illud Virgilianum, Heus etiam mensas consumimus, inquit Iulus, ab Græcis interpretibus tradi selininas fuisse, id est apiastras: uel ex panis portionibus præduris. Cæterum quæ mensa est apud Virgilium, citra N à Varrone dicitur mesa, quia media poneretur, originatione nimirum Græca. Scribit Liuius, Cn. Manlio Volsone de Asiaticis triumphum ducente, luxuriæ peregrinæ originem primum inuectam in Vrbem. Inde lectos primo eratos, & uestem stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ supellectilis habebantur, monopodia, & abacos adduxere milites. Tunc psaltriæ, sambucistriæq́, & cõuiualia ludionum oblectamenta addita epulis. Tum coquus, uilissimum antiquis mancipium, & æstimatione & usu in precio esse. Et quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta.

Quid sit apud Platonem, Narthecophoros esse multos, Bacchos uerò paucos. Bacchus quid. Ebrietas animæ duplex. Nectar quid. Bacchus cur Soter. Sphaltes. Enorches dæmon. Enorchus. Bacchus cur iuuenis & senex.

Caput XIII

QVi Socratica institutа Christianæ integritatis esse idolum quoddam & imaginem, aut saltem umbram, scriptis prodidere: atq́ Instrumentum Vetus Platonica confirmari theologia: ex qua, ueluti ex equo Troiano, innumera prodierint doctrinarum lumina: nouum uero, Socratis moribus, & sapientia: hi profecto, absit inuidia uerbo, uel soli, uel cum paucis admodum, rerum altitudinem, quam illorum hominum ingenijs arcana ratione artifex Deus inseruit, concepisse uidentur. Nam ut de alijs nunc discussio non fiat, nec examen acrius: quale obsecro illud est, quod ab Socrate in Platonis libro De anima, differitur? Nam quum inculpati philosophi meditationem in eo uersari docuisset, ut animam seiungat diuellatq́ à corpore, quoniam uerè ingenuecq́ philosophantem ita prorsum sentire necessariũ est, se non alibi purius sapientiam comparaturum, quàm in futura post mortem uita, addidisset q́, uirtutem ueram in purificatione consistere, quæ fortitudine, iustitia, temperantia & sapientia demum contingat: mox infert, Quamobrem qui mysteria sanxere, haudquaquã negligendi sunt. Nam arcana quadam ratione impense nos uidentur admonere, quisquis inferos petat, non ita expurgatus & initiatus, in cœno eum uolutari: quæ maxima turba est: at qui secus, cum dijs agere. Propterea inquiunt: Narthecophori quidem multi, Bacchi uero perpauci omnino. Sunt uero hi non alij, quàm recte philosophiæ mysterijs imbuti. Quid his paucis uerbis sanctius? Quid Christianæ ueritati magis consentaneum? Religionem, inquit, sanctitatemq́ prætendunt quidem plures, sed quotusquisq́ culpationibus reclinatis, quas uitæ deprecatur castitas, scopũ pertingit, aut induit perfectionem? passim quoq́ uocantur omnes, electorum tamẽ mira paucitas: nemine non discum potius audiente, quàm uerè philosophantem. Nam & Chrysostomus: Multi, inquit, sacerdotes, & pauci sacerdotes: multi nomine, pauci re. Non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus est sacerdos. Non uestis tenera, uti est apud Hieronymum, clericum facit, aut sacerdotem: sed casta mentis intentio, humanæ proprietatis retinentissima, quæq́ peccatorum proluuium prætextu nullo exemptum purgatumq́ eat. Sed cur nam

nam Bacchus pro germano philosopho aut uiro ad unguẽ facto, ut poetæ uerbis utar? Bacchum Platonici putant quandoq́ principem ac summum quendam sacerdotem. Hunc bis natum ab mythicis confingi tradunt, qui significent futurum sacerdotem, statim initiatum renasci oportere: uel sacerdotis perfecti mentem deo penitus ebriam uideri iam renatam. Hoc ne quis miretur, scimus ab Musæo tradi, mirum iustitiæ premium perpetuam uideri ebrietatem. Quod ipsum antea per Dionysii sacra Orpheus inter ueteres theologos perillustris significauerat. Cui propheticum illud non dissentaneum est, Inebriabor ab ubertate domus tuæ. Ebrietatem in anima duplicẽ intelligunt periti: nam & potus est duplex. Quippe pars illa purissima altissimaq́, qua uel sustentantur diuina, uel cõstant, nectar uocatur, & deorum esse creditur potus. Inferior uero ac turbidior animarum potus nuncupatur: diciturq́ in ueterum doctrina Lethæus fluuius. Anima igitur in corpus iamiam lapsura, ubi ad inferiora defertur, syluestrem tumultum, ut Plato uult, incipit sentire, delibutaq́ ac grauata uinolẽta (ut sic dicam) alluuione, diuinorum obliuiscitur, & circa terrena delyrat: dumq́ corporeis amplius oblectatur & pascitur, in corpoream degenerat naturã, totq́ ac tantis offunditur erroribus, ut mentis acie hebetata, in ijs tantum ueritatem quærat, quæ imagines sunt & umbræ, ut Plotinus docuit scienter. Deceptio uero hæc inter mala prorsum maxime noxia. Et hæc quidem ebrietas una est, grauis ac pestilens, ob quam elegãter rectecq́ anima infra se & extra se constitui dicitur. Huiusce uero ebrietatis initium statuunt craterem Liberi patris inter cancrum leonemq́ locatum, quia descẽsuris animis illic sylua influat primum. Altera uero, quam nectaris conciliat potus, fragilioris naturę, labentisq́ obliuionem inducit. Anima ita affecta diuinis intendit, illa contemplans ueneratur. Cæterum excellentium rerum fulgore coruscо quasi hebescit primo, aut mirandæ dulcedinis succum præguſtans suauiter, insueto quodam ardore nouum induit habitum prioris oblita: Sed post paulo præguſtatam diuinitatis iucunditatem iam largius clariusq́ intuens inenarrabile ducit inde alimẽtum, extra se quidem, sed & supra se posita. Ex ijs opinor, liquet acrius intuenti, quid ita Bacchi nomine summatem sacerdotem aut deo inhærẽtem uirum latices nectareos haurientem Platonicorum secretior doctrina intelligendum dederit. Apud grammaticos est piscis nomen bacchus, quem chellarem uocant & oniscum. In oppido Herminthi taurus soli consecratus colitur, bacchin cognominant: eius color in horas mutatus euariat: hirsutie mira in primis, in diuersum setis abeuntibus, quàm sit animantium cæterarum natura. Quod uero de nectare facta mẽtio, amplius sciendum, esse qui nectar interpretentur uinum in Lydiæ Olympo concinnatum fauis promixtis & floribus odoratis. Anaxandrides non potum accipit nectaris nomine, sed cibum. Succinit Aleman quoq́. Sappho etiam ambrosiæ craterem dicit. Sed nec Homerus esse deorum potionem nectar nouisse, creditur. Bacchum præterea legimus σωτῆρα nũcupatum Græcis, quod eos in Mysia, Telepho grassante, seruarit, obiecta forte illi uite, quæ res ab dolo id genus dicta Sphaltes est. Soteris Bacchi commeminit Plinius, sed ratione alia. Dæmon enorches apud Lycophronẽ Dionysius intelligitur in Lesbo. Thyesten nanq́ cum sorore Dæta coeuntem genuisse Enorchum memorant: à quo sit conciliatũ nomen deo, sed muto & fœdissimo: aut certe quoniam eius mysteria cum saltatione celebrarentur, id est μετ' ὀρχήσεως: uel etiam quia pudenda quandoq́ ficulnea, & pelliceos sibi assuisset phallos ceruorum. Apud Homerũ Iliados Ψ, enorcha testes habentia intelliguntur, cuiusmodi fluminibus immolari cõsuerant. Bacchum item nunc iuuenem expingebant, nũc senem, bibendi intemperiem significantes, uel contra: addebatur & caluitij deformitas, quia uinolentorum est, arcana prodere. Nam & Alcæus inquit, οἶνος γὰρ ἀνθρώποις ἀλήθεια. Athenienſibus sacra Liberi fuisse præcipua, scribit Dion. Ea quum Adrianus in ueste indigena cõcelebrasset magnifice, templum Liberi, quod Panhellinon uocant, construi permisit.

Tres esse principes supra mundum. Iouem esse mũdi animum. Quid Dionysius. Itẽ qui Titanes. Qui Typhon. Cacoethes. Sporadici morbi. Endemi. Epidemi. Cur homines dicantur Dionysiaci. Catacecaumene. Catacecaumenites uinum, Ceraunobolia. Virgilij locus quarto Georgicorum.

Caput. XIIII

Universidad de Deusto
Biblioteca

SEd ne quem omnino fallam, pergamq; porrò comperta mihi in arcanis ueterum libris in literas dare, admonendos censui studiosos omnes, non uno modo accipi Dionysium ab illis: uerũ quo apertior tota res fiat, sic reperio: Theologos antiquiores ita ratiocinatos, ut super mundum tres haberi principes, opinarentur: Oromasin, Mitrin, Arimanin: id est, Deum, mentem, animam. Nec ignoro, à grammaticis dici Arimanium, à bellandi furore. Dei propriam astruunt unitatem, mentis ordinem, animæ motum. à solo deo primam ipsam in mundo fieri unitatem partium, & totius: à mente, uirtute dei, ordinem unitarum partium: ab anima, superiorum uirtute motum fieri operis ordinati. Hæc anima prima in mundo, tanquam animali suo regnans, uitalem uirtutẽ, ut placuit Plotino, à centro, id est à terra, uelut à corde, per totum uidetur propagare. Sensualem uerò motricem à sphæris superioribus, uelut à capite inchoans, cæteris inde cõmunicare. Ab hac non aliter mundanum corpus alitur atq; ducitur, quàm per uitam inde corpori addictam, quæ uita ab superiori substantia, quantum substantia est, habet ut alat moueatq; alendo. In hac uita genituræ officium ita cum imaginatione concurrit, ut sese mutuo moueant. Sicut ad genituram parata est, sic prorsus imaginatur. Sicut uicissim imaginatur, ita fit ad gignẽdum promptior. Animam hanc Orpheus Iouem appellat, Sub eius uniuersali prouidentia, Dionysii constituit prouidentiam, id est naturam, seu uegetalem animæ mundanæ potentiam. Eius membra sunt rationes rerũ seminales in natura. Quæ quidem membra quãdo per generationem quasi procedunt in materiam, à Titanibus discerpti finguntur. Sũt uerò Titanes, genituræ præfecti dæmones, qui persuasi à Iunone, id est à processionis generationisq; cura, laniare Dionysii membra traduntur, quasi Osiridis membra, id est uiuificæ prouidentiæ, ab Typhone cõcerpta, hoc est ab dæmonum geneficorum duce: quia cõmune illius in cunctis æquè gignendis & mouendis officium differentes inter se partiuntur in sortes, rerumq; species ad singula generando deducunt. Quod uerò his adnectitur ex Orpheo item, Ob concerptionem eiusmodi deuorationemq; fuisse ab Ioue tactos de cælo Titanas, eum ferè sensum habet, Illos ad cælestia esse conuersos. Quod illis ardentibus enati ferantur homines, significat ex diuina eorum cura homines in lucem prodijsse uitalem, qui ea de causa Dionysiaci nũcupentur, ut qui ex Titanibus uideantur nati, quos Dionysii membra pauerant. Si quis fortè, ut & hoc attingam obiter, solicitius quærit, quos nam dicamus genituræ præfectos dæmonas: legat is Platonis Timæum, ubi post mundi creationẽ inducitur princeps rerum deus iunioribus dijs inferiorum animalium generationem mandare, & hominis præsertim: Qui, inquit, cum immortalibus appellatione conueniat, diuinusq; uocetur, habeat principatum, iustitiam colat, ac uos item. Ego uobis semen, & initium tradam. Vos cætera exsequi par est, ut faciatis generetisq; animalia, & cõsumpta rursum recipiatis. Postremo addamus & aliquid ex Græco penu. Est regio sole perusta, quam Mysi possideant, & Lydi, exuta arboribus omnino uisitur, præter uitem. Catacecaumenen uocant, inde uinum habetur uirtute præstans, catacecaumenites οἰνος uocatur. Ex quo & nonnullorum perelegãs circumfertur iocus, Dionysiũ dici rectè πυριγγυῆ, id est ex igne natum. Catacecaumenen dici coniectant de fulminum frequentia, quam ceraunoboliam uocant: autor Stephanus. meminit Strabo. Est & eo nomine Erythræi maris insula. Denique uinum hoc significasse Virgilius quarto Georgicon uidetur, quum ait Cyrene ad Aristæum:

Cape Mæonij carchesia Bacchi.

Etiam si id minus aduertunt interpretes. Quod ad Typhonem attinet, est quidem eo nomine uentus turbulentus, atq; item πυρώδης δαίμων, id est igneus dæmon: sed apud Galenum etiam febris πυρώδης, sicut morbus κακοήθης, ut parergon hoc adnotemus: qui re quidem magnus est ac difficilis, nec crisin habens certam: tametsi facilitatis speciem præferat. Legimus item sporadicos dici morbos, qui quouis tẽpore obueniant, & loco: sicut ἐνδήμους, qui in certis grassentur regionibus: ἐπιδήμους, qui temporibus quibusdam plures eodem infestẽt loco. Epidemeticos sunt qui forriarios modo à Gallis opinentur dici.

Quæ, & quot significet Cora. Quo differat ab partheno, nympha, & gyne. Coronomus. Cybolum. Cybitus, siue cubitus. Phlœa. Phlyax. Arrianus explicatur

plicatur, & emẽdatur. Item de Dionysio plura scitu digna. Cur dicatur taurus. Taurophagus. Tauropolos Diana, & tauropus. Dionysius. Sabazius. Vnde sabbata. An Iudæi Bacchum coluerint. Ficorum inuẽtor, & fructuũ. Ceruorũ nomina plura. Vino aquam quis miscuerit primus. Tripus Dionysii. Itẽ quid bassara. Scenophegia. De Anio pluscula. Interim unde Tauromenium. Tauros cur dicant Græci omnia uiolenta. Problastus. Sabaia Scenophegia. Ceruæ an habeant cornua. Bassus, cur pro humili. Cap. XV

QVod nam, dicat aliquis, propositũ tibi est? Nos quidem à te racemationem quandam ex paulo iucundiore uindemia expectabamus, qua ingenium fieret instructius, & uita comptior, morum ratio excussior, limatiorq;. Tu uero subinde Herculis cothurnũ tibi tentas inducere, nec te intra pelliculam continens supra crepidam iudicando, dum inseris operi, quæ exactius requirant examẽ, & philosophorum lucernam redoleãt. Fateor, prægustata suauitas, illudq; Platonicorum symbolum τὸ θᾶον, transuersum ita me rapit quandoq;, ut mihi sæpe uidear ad Lotophagorum gentem diuertisse. Sed bene est, suppetunt, qui me oblitum reuocent, ac uelut ex locato mecum agant: sed ita, ut respectare tamen liceat, & carptim, more bibentis in AEgypto canis, quo pascatur animus, præcerpere. Ecce uero monitor primus Arrianus manum injicit, ac fronte rugosiore: Quid, inquit, differs? quin meo me candori restitutum pergis? Tu quidem de Dionysio multa ex Platonicis expiscaris. At Dionysius meus, quem Latini tui in secundo Alexandri gestorum Ioue ac Cora satum reddidere, qualis nam tibi uidetur? aut quam esse putas Coram istam? Ego uero tanti uiri authoritate commotior intentius circũspectare cœpi, & amplius indagine latiore rescua omnia & uepreta ac condensa scrutari, ut quippiam uenarer, quod historico nobilissimo appositum leniret stomachum, demumq; resupinata librorum sylua, hæc prorusse sum usus. Coram quidem uarie capi in authoribus: primumq; Molossorum gentem eo nomine puellas decenter forma conspicuas nuncupare. Propterea eorundem rex Ades, siue Aidoneus, uti est apud Plutarchum filiam appellauit Coram, quam rapere adortus sit Pirithous. Sed & pro uirgine capi Coram, adnotauit Eustathius, ἀπὸ τοῦ κορεῖν, quod ornare indicat, sed & repurgare, quorum utrunq; ætati congruit incorruptæ ac puræ: unde fiat forma deminuta, corasion. Disparari tamẽ ab cora & partheno nympham inuenias: quippe parthenon intelligunt, insciam prorsus uirilis cõcubitus: nympham, quæ uiro ante paulo iuncta, necdum tamen pepererit: gynen uero dicunt, quæ partum iam susceperit. uerum & coras, poetæ naues dicunt protoploos, id est primum in aquam coniectas, tanquam plane uirgines sint. Coram item Græci pupillam in oculo uocant, quia ἐκ κοίλου ῥεῖ τὸ δάκρυον, ex concauo profluit lachryma, unde dicatur etiam collurium. Est item cora, impedimentum sistens profluuium, & nummi species. Id uero insigniter aduertendum, coras pro uestium manicis capi, aut eiusmodi quopiam, quæ manibus plerunq; porrectiores comparantur: ob idq; impedimentum afferant, si in eas immittãtur manus, ne quid possit fieri. Proinde lectum in historia est: Ab Cyro sororis Darij filios necatos, quod illi occurrentes, in coras non immisissent manus, quod uni tantum regi assueuerat fieri. Ad hoc autem & Pollucis illud spectarit: nam quum interiorem cubiti cauitatem, olecranum dici pronuntiasset: extimam uero commissuram, ancona: coronomus, inquit, medicorum est. Dicunt autem hoc & cybolum, id est κύβωλον: sed & cybitum dicas, sicut Hippocrates. Nam est Doriensium in Sicilia uocabulum: unde λυβιτίζειν, Epicharmo est cubito ferire. Corã uero dici puellam ex alijs quampiam, nec legi, nec audiui: sed Proserpinam ita ab Græcis nũcupari, nemo in literis tam feriatus, qui nesciat. Ita uero in Arriano fuisse trãsferendum, argumento sunt pleraq;: & M. Tullius in primis, qui tertio De natura deorum, ex Dionysiis unum Iouis & Proserpinæ filium recognoscit, Corę autem minime. Apud Xenophontem libro Rerum Greçarum sexto, in oratione quadam, Triptolemus dicitur Cereris & Corę sacra arcana primus communicasse hospitibus Herculi & Dioscuris, qui & Peloponnensibus Cereris semina sit elargitus primum. Apud Plutarchum tamen in Græcis codicibus sic adnotatum cõperias, Aidoneum uxori Persephones indidisse nomẽ, filiam uero appellasse Coram. Lacones Corã deam uocant Phlœam: at Phlyax

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur uinolentus,ac ridiculariuś.Sopatrus apud Athenæum appellatur phlyacographos:de quo uerbo mox item pauca.Scribit Clemens, Iouem cōmutatum in anguem intulisse Proserpinæ filiæ uitium,unde sit natus Dionysius.Quo argumento etiam Sabaziorum mystica draconem præferunt in orbem complicatum.Hinc & poetæ draconem tauri patrem dum concelebrant,symbolicè operteq; Iouem innuunt,ex quo & filia,natus hic sit tauri specie.Quare ab Lycophrone taurū uocari,scimus.Scribit Athenæus,tauro & pardali assimulari Bacchum ex ebriorū uiolentia.Nam quod in tragœdia,cui attitulatio est Tyro,Sophocles taurophagum uocat Dionysium,id interpretātur,quia dithyramborum poetis in uictoria daretur bos.Alij crudelem & immitem accipiunt,quando & Aristophanes Cratinum ita infamauit. Sed ad uinolentiam magis referendum alij putant,quod philœnus esset is,hoc est uino indulgeret largius.Et Dianam tauropolon uocant,sicut in Periegesi Dionysius Apher,non ab gente solum, sed & ab animali,ut probat Eustathius:quia armentis præsit,uel quia cum luna eadem sit, quæ tauris uectatur,& Tauropus dicitur.Certè Martis & Dianæ sacrificia apud Amazonas scribit Diodorus tauropolia nuncupari.Author porrò Diodorus in Philippi regis historia:Andromachum Timæi historici patrem coactis in unum qui cladi superfuerant,ab Dionysio Naxo euersa,taurum urbi uicinū collem diutius incoluisse:quare Tauromenij nomen loco conciliatum,quæ mox opulentior fuit ciuitas. Cæterum magna omnia & uiolenta,tauros Græci nuncuparunt ueteres,de Asiatici montis natura, quem ita nominatum scribit in Periegesi Apher Dionysius,quia sit ὀξυκάρηνος.

Cornua nam summus scopulis imitatur acutis.

ut inquit Rhemnius Fannius.Dionysium uerò dictum scribit Hesiodi interpres,ueluti διδοίννσον, quia sit uini dator.Id antea Plato quoq; prodiderat.Propterea in uindemijs faciem eius musto tingere,ac ficis,consuetudo fuit uetus:inde ab Siculis Bacchus dicebatur Morychus,quia μορύξαι signet polluere,ac fœdare.Problastum,id est πρόβλαστον uocant,quia egerminantibus uitium palmitibus,illi fieret diuina res,uel quum easdem forent putaturi.Dionysium dici interpretatur Phurnutus,ab διαίνειν ἡμᾶς ἡδέως, quia iucunde suauiterq; nos irriget:uel quasi διάλυσον: nam & ratione eadē Alysium quoq; uocarunt,quoniam curas soluat, uel quod ad montem Sitium enata primum tradatur uitis.Lyæum dicunt,non solum quia membra soluat, sed amplius,quoniam ex intemperanti potu cooritur sæpe discordia,soluiturq; hominum unanimitas. Sed & deridiculi gratia uocabatur Erebinthios,quæ uox tum legumen nobis indicat,tum pudenda uiri,ut est apud Aristophanem.Quod cōuitium paulo impudentiores etiamnum hoc tempore usurpant. Sabazion uero appellatum uolunt,à trípudijs quæ ab furētibus fierent, quando id à Barbaris Σαβάζειν dicatur. Sabos autem dicebant ei deo consecrata loca,quin & Bacchos eius eodem nunciabant uocabulo,id est Orgia celebrantes: sic enim hi quoq; dicuntur,quamuis etiam Bacchus sit coronæ species.Inde simplici uulgo irrepsisse opinor in plerisq; Italiæ locis,ut pro agitare usurpent sauazare. Sabos inuenias uel apud Demosthenem pro Ctesiphonte.Sabazium esse Dionysium docuit libro secūdo Amphitheus.At Mnaseas Dionysii filium accipit Sabazium. Sabaia pauperinus est apud Illyricos potus,ex hordeo uel frumēto colliquatus:unde Sabaiarius inflectitur, probrosum nomē.Lacedæmonios Sosibius tradit,Dionysium colere Sycien cognomento, quia ficum ab eo inuentam opinentur. Quo argumento Milichius etiam dicitur quandoq;: nam milicha,pro ficis usurpari animaduertimus. Apud Naxios certè simulachrorum facies nunc uitiginea conformatur,nunc ficulna,prout uel Bacchus dicitur,uel Milichius.Pomorum quoq; inuentorē Dionysium ferunt, & Syracusius significat Theocritus,qui μᾶλα Διονύσου nuncupat, & illis eum coronari scribit Callimachus,unde mutuata Venus dederit Hippomeni, quibus & in amorem præceps ierit Atalanta,quod canit Philetas.Sunt qui augurentur dici poma Dionysii,à loco qui sit deo illi sacer. Quin & omnium repertorem fabulantur, quæ ἀκρόδρυα uocāt Græci,quo nomine fructus intellígunt arboreos.Scitu uerò dignum quod in Symposiacis innuere Plutarchus uidetur:sabbata Iudæorum ex huius uocabuli ratione nūcupari,quando ab Iudæis Bacchum coli solitum,inde coniectat, quod ea se die inuicem ad bibendum largius soliti essent inuitare.Mel porrò nec sacris inferant, quod admixtum

tum oblædere uideatur uinum:sed & apud illos supplicium haberi maximum, si cui mulcta sic irrogetur,ut certum tempus uino cogatur parcere. Ducit item argumētum ex pontificis habitu,qui festis diebus mitrā gestaret, nebrida indutus auro distinctam, & tunicam quoq; talarem,ac cothurnos, propendentibus ab ueste codonibus multis, hoc est tintinabulis,quę inter eundum obtinniant,sicut(inquit)apud nos.Putat porro Hebræorum scenophegia,quæ sub tentorijs aguntur,mensis pomis omnifariam onustis,habere cum Baccho similitudinem aliquam,quoniam scenæ illæ palmitibus, & hedera compingerentur,& uindemia inprimis uigente,festum ageretur, à quo non multis interiectis diebus,altera sequeretur celebritas, Bacchi uero nomine insignis.Quin & aliæ,quas craterophorias & thyrsophorias nominant,ab Thyrsis, cum quibus templum ingrediātur.Cæterum quid intus faciant,nescimus, inquit. Non aliud uero esse, quàm debacchationes,ueri prorsum fit simile. Siquidem tubis utuntur modi non magni:sicut & Argiui in Dionysiis. Cum citharis accedunt alij,quos ipsi Leuitas uocant uel ab Lisio,uel ab Euio, Bacchi cognominibus. Additur id quoq;, ab sue Iudæos abstinere,quod ab eo genere sit interemptus Adonis, quem esse Bacchū fere cōstat. Sed de hoc uarie traditur imoq; alibi plura. Hæc sunt quæ ex Plutarcho recensuimus: quæ quàm cōmentitia sint,quantumq; habeant uanitatis,uel me tacente,nemini obscurum puto.Quod uero de nebride facta nobis mentio est,amplius attendendū, nebrida dici ceruinam pellem: quippe est nebrus inter ceruos, qui nunc primum βορᾶν ἐκδέχεται, id est alimentum admittit:proinde Anacreon nuncupat, νεοθηλέα γαλακτεύον, id est nuper uirescentem lactentemq;.Apud Philetam obseruatū Græcis est, primigenios ceruos dici procas,unde appellata Proconnesos:grandiores paulo iam dici cemades ualent. Perfecta demum ętate cerui,nisi eos item qui achærinæ nuncupentur, aut spathinæ,quædam ætatis esse discrimina,coniecter aliquis,uel etiam generum ex magnitudine,uel cornibus interstitia.Græci scholiastæ in ijs satagunt egregie: sed ita, ut nec sibi admodum satisfaciant. Est & illud in ceruis adnotatum discrimen, fœminas in ijs cornuum carere insigni,etiam si cornutas fingant poetæ omnes: nam in Olympijs Pindarus χρυσόκερων ἔλαφον θήλειαν dixit.Sunt qui habere aliquas,coniecterit; quando & Libyci ac Aethiopici elephantes cum fœminis dentes habent prorsum: quod approbat Amyntianus. At Indicorum fœminæ ijs omnino carent. Nec illud relatu indignum ceruam Eurystheo ab Hercule oblatam,in collo habuisse inscriptionē eiusmodi, τωγέτη ἱερὰν ἀνέθηκεν. Aristoteles cum Plinio mares tantum ceruos cornibus insignes prodit:quod approbat libro quinto Pollux,Anacreontem coarguens,& Sophoclem, qui κερόεσσαν ἔλαφον dicunt,id est cornutam ceruam, quod ut inscite dictum, sentiens Zenodotus, ἐρόεσσαν legere maluit. Ad ea uero quæ dicta de scenophegijs sunt, dignum relatu est,dici ab Aristotele scenopegiam nidi constitutionem,quam miro ingenio excogitant hirundines,implicito festucis luto ad lutariæ paleationis normam,quę ἀχύρωσις dicitur,id est achyrosis. Verum prius quàm ab hisce reuellamur, quanquam nonnihil ueriti sumus,uisum iri quandoq; nasutioribus, Iliade longiora nos sæpe contexere:adijcietur illud quoq;,Bacchum ab Eustathio deduci, ἀπὸ τοῦ βακχᾶν, ab incondito ululatu, quo furentes Bacchæ personent.Postea,inquit, insertam literam κ, quo expressio fieret tetri immanisq; soni. Quæ ratio item ex laco lacchum fecisse uidetur. Bacchas, postremo Bassaras uocabant; proprie quidem sicuti Orion scribit. Sed hinc est etiam prostituta mulier eodem dicta nomine,unde factum licet cōiectare,ut uulgo nunc in Cispadana Italia ancillas quoq; sic fere nuncupent massaras, deluxato elemento primo.Bassaras nominat & Lycophron.Bassarica,pro Dionysiacis interpretantur. Dicitur quandoq; Bassaris meretrix in Epigrammate. Herodoto autem credimus, ab Cyrenæis, uulpem dici bassarum. Quod autem passim pro humili & depresso bassum imperita plebs usurpat,illam(ut puto) originem habet, quod bassos pro cauitate dicitur interdum Græcis. In tam multis uero quæ de Baccho texeimus,adijciatur illud quoq; ex Philochori monumētis:Amphictyona Athenienſium regem omnium principem ab Dionysio edoctum,uino aquam adortū promiscere,quo nomine surrigi homines sint uisi,quos meraca prius incuruabat potio, unde Dionysio erecta ara, quem ὀρθόν uocant,hoc est rectum, substructa proxime Nympharum quoq; in horarum sa-

crario. Staphylus uini temperamentum Melampodi aſcribit. Ad hæc pertinet Varro nis illud: In partu uinum, non ut in calice, quærit aquam, ſed ſolem. Tripoda Dionyſii quum audis, craterem intellige: nam ex tripode dicere, uera loqui eſt. Vino autem ueritas attribuitur: hinc Græci, οἶνος καὶ ἀλήθεια λέγεται. Superpondij uero id loco fuerit: Staphylum, Dionyſii filium, ἐρυώ, id eſt Rhœo, filiam ſuſcepiſſe, quam Apollo compreſſit: id ubi reſciuit pater, coniectam in arcam demiſit in mare. Illa uero diuinitus ad Euboeæ antrum appulſa, puerum peperit Rhœo, ac Anium dixit, ἀπὸ τοῦ ἀνιαθῆναι τῷ αὐτοῦ: quia ob eum multam ſenſiſſet triſtitudinem. Anium autem in Delum Apollo tranſtulit, qui & uxorem duxit Dorippem, ac genuit Oeno, Spermo, Elaida: quibus id impartiuit Dionyſius, ut quicquid tangerent, in triticum ſtatim uerteretur, & uinum, ac oleum: unde dictæ Cænotropæ, quaſi in nouas formas omnia uertentes. Scribit Pherecydes: Anium hunc Græcis illuc profectis perſuaſiſſe, inibi nouem annis permanere: quoniam ab dijs ſtatutum foret ita, Ilium decimo tandem anno poſſe capi. Hæc eo repetita nobis libentius ſunt, quia mirum eſt interpretum Maronis ſilentium, ceu Oebalias habitet Amyclas, ut eſt apud Auſonium, & ora obſignarit Sigalion AEgyptius.

Dionyſiorum ritus. Qui ſunt phalli. Phallogogia ſacra. Neurobatæ. Paradoxopœi. Parodoxologi. Quid neuroſpaſta. Lucianus declarat. Gellij locus emaculatur. Automata. Autocratores. Automatia. De phalacris, & phalatho. Phalæna quid. Item qui ſint Phalari, & Phallophori Ithyphalli. Autocabdali. Phallica carmina, uel Ithyphallica. Item Oſchophorica. Enarratur Columella in Hortis. Hermata, & phalagia quid. Item hilarodia, hilaria, ſimodia, magodia. Lylodi. Cinedologus. Ionicos logos. Sotades. Dicelicte. Sophiſtæ. Tarantula. Rutela. Phalangis fabella. Hermaces. Lithaces. Lyſiodi. Plutarchi locus perpenditur. Nephalia ligna, œnoſpoda, œniſpa. XVI

Dioniſia, inquit in Moralibus Plutarchus, ueteri ritu quum multa prorſum & feſtiua hilaritate agebantur: erat qui amphoram uini ferret, & uitem, aderat & qui hircum traheret: alius arrichum, id eſt ciſtam aut cophinum, in quo caricæ forent, geſtabat: omnes autem phallum. ſed nunc, inquit, negligunt hæc, obſoleuerũtq; Hactenus ille. Quid uero phallus hic ſit, ſcio anxie quæſituros ex ſtudioſis multos. Herodotus quidem in Bacchi ſacris phallos agnoſcit, id eſt ficulna uteretra à collo propendentia. Nam & Phallagogia, Bacchi ſacra dicũtur Phurnuto: & ſi ſphalalogia modo ſcriptum comperias. Sed phallorum pompa, Periphallia nuncupatur. Author eſt Diodorus, Oſiridis pudenda in ſacris & cærimonijs phallon dici. Nunc & eorum loco ab AEgyptijs excogitatas ſtatuas cubitales, quas per pagos circunferrent fœminæ, mentula, quæ propemodum inſtar eſſet corporis reliqui, innuente, & præeunte tibia. Sed & Mercurij ſtatua ab eodem, uteretro porrecto celebratur. Verum & phallos duos in propylæis deæ Syriæ permagnos memorat Lucianus, quibus ita inſcriptum foret Græce quidem, ſed in hunc ſenſum: Hoſce phallos ipſe Dionyſius nouercæ lunoni dicandos curauit. Poſtea hæc ſubdens: Phallos, inquit, Dionyſio Græci excitant. In quibus ex ligno deformatas hominum imagunculas geſtitant, pudendis magnis prominentibus, uocantur Neuroſpaſta. Sunt uero hæc obiter, ut lucem quoq; Luciano inferamus, quaſi tu dicas, neruis mouentia. Vtitur eo uerbo Athenæus, necnon in Sympoſio Xenophon, & in libro De mundo Ariſtoteles, quẽ locum Apuleius ſic eſt interpretatus: Aſtutia unius conuerſionis multa & uaria pariter adminiſtrant, etiam illi qui in ligneolis hominum figuris geſtus mouẽt, quando filũ membri quod agitari ſolet, traxerint, torquebitur ceruix, nutabit caput, oculi uibrabũt, nec inuenuſte totum uidebitur uiuere. Meminit etiam quodam loco in Noctibus Atticis Gellius, ſed maxime uitiato codice: nam modo legitur, neurobapha. Herodotus Hiſtoria ſecunda, in Dionyſii ſacris in AEgypto, excogitata ſcribit ſimulacra Neuroſpaſta, quæ uicatim circũferant mulieres. Laurentius ridicule, opinor, ex neruis compacta eſt interpretatus. Neurobatas comperi tamen apud Firmicum: Oriente, inquit, ingenículo, quem ἐγγόνασιν Græci dicunt, nati cum teſtimonio Martis & Lunæ, erunt funambuli, oribatæ, neurobatæ, & qui talia pertractent. Automata uero apud mechanicos dicũtur, quæ per ſe uidentur motari, non longe ab neuroſpaſtis diſsita. Nam & automati ſunt

ſunt, qui non uocati ad cœnam pergunt: ſicuti rhapſodia Iliados ſecunda apud Homerum dicuntur, & autocleti, id eſt αὐτόκλητοι, hoc eſt per ſe uocati. Automata porro appellantur, temere fortuitoq; euenientia. Ab neuroſpaſtis dicitur neuroſpaſtice ars, quã tamen non uideri ſeriam putat Euſtathius. Automata dicuntur miracula ab Ariſtotele De animaliũ generatione libro ſecundo. Sed & automata oua, quæ conſtiterint ſponte, nec ſuum mas inſperſerit ſemen. Autocratores dicunt, qui per ſe omniũ habent ius. Hinc legatos αὐτοκράτορας in Nicia nuncupat Plutarchus, qui plena funguntur poteſtate. Automatia uero fortuna eſt, cui quum benefacta omnia referret accepta Timoleon, domi Automatiæ ſacellum extruxit: quod ſignificat AEmilius Probus, ſed apertius expoſuit Plutarchus: ſic tamen, ut interpretatio Latina prorſum nulla ſit, aut mendoſiſſima. Scribunt Græci, in Chio uinum haberi aruiſium tribus generibus. eſſe enim auſterum, dulce, ac inter hæc medium quod autocratũ uocabatur. Automata leguntur Digeſtorum primo, titulo de legibus, lege tertia. Dignum obſeruatiõe quod è theſauris Galeni promitur Therapeutices decimo: Paradoxopœos nũcupari omnes, qui miranda, extraq; communem animi cõceptum faciunt, moliunturq;. Nam qui dicunt, ab eodem paradoxologi uocantur. Sed redeo ad phallos, de quibus alij ſic produnt, Eſſe oblonga ligna in ſummo habentia ex corio pudenda. Quidam tradunt, forma eiuſmodi è collo & femoribus pendula, ſolitos in Dionyſiis ſaltare. Phallum etiam dicimus in galeæ fronte prominens ornamentum, ſiue claui ſint prælucidi, ſiue ſcuta quædam breuia admodum, ut ſcribit Euſtathius. Phalon enim illuſtre ſignat, aut clarum, quia phaos dicatur lumen. Vnde & phalacri pro caluis, quia albicet ijs caput, aut denudatum apertumq; ſit. Phalanthos etiam hoſce dici inuenimus apud Pollucem, quoniam albicans capillus uocetur anthos. Et phalarum nonnulli arietem album interpretãtur. Homerus λύματα φαληρόωντα dicit albeſcentes undas. Phalion uero album dici, indicio ſunt equi, phalij nuncupati, quibus albicet frons. Sed & hominem uocamus phalium, albis capillis in fronte. Palyn uocãt tenuiſſimum in farina, unde phalion pro albo dici opinantur alij: certe παλύνεσθαι, albeſcere ſignat. Quæ uero dicuntur φάλαραι, id eſt phalera, ſunt erici in galea ſiue annuli circa tempora malasq;: quas partes παραγναθίδας nuncupant. Phaleras uero eſſe frontis equinæ ornamenta, ſciunt omnes. Phalæna paruum eſt animal candelabris aduolans, quod pyraſtumuros nuncupatur, & pſora. Dici uero phalænam putant παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι, quia ad lumen aſſiliat. Phalænam item ἰδιωτικῶς candilosbeſtrium dicunt: ſunt qui Rhodiorum uocabulum phalænam putent. Erant & phallophori, ithyphalli, autocabdali, muſicorum ſpecies, ut eſt apud Athenæum. E quibus hi quidem ex hedera coronas geſtabant. Ithyphalli uero temulentorum perſonis cõtegebantur, habebant chirothecas affabre elaboratas, necnon talarem tunicam, producíq; uoluptatis cauſa ſolitos, Athenæus ſcribit. Phallophori autem papyraceo tegumento faciem conuelabant, hedera & uiolis coronati. Autocabdalon pro rate multi etiam interpretantur. Sed propríe ita uidetur dici utcunq; ſubacta iam farina. Qui uero phallos erectos in inguinibus tantũ ferebant, dicti ſunt Ithyphalli. Nam phallica uocantur carmina, quæ cum tripudijs ſtante phallo canebantur. Sed Pollux Ithyphallica nuncupat, ſicut Oſchophoria, quæ in Oſchophorijs canerentur, quod feſtum erat ab ramorum, quos oſchia uocant, latione ita dictum. Priapum quoq; Ithyphallũ uocant, ut ſcribit Diodorus. Sunt in eo genere, qui uocantur hilarodi, quos nonnulli etiam Simodos nuncuparunt, quod Simus poetas id genus præcelluiſſe ampliter uideatur, quod Ariſtocles ſcribit. Hilaria uero feſta erant, quibus læta omnia, uti ſcribit Flauius Vopiſcus, & fieri conſueuerant, & dici: celebrabantur, Macrobio authore, octauo calendas Apriles, quando iam productiores ſentiuntur dies. Deo Pani credebantur ſacra, quem ut omnium authorem coluit priſcorum uanitas. Erant & Magodi, qui fere Lyſiodi uocitantur. Videtur magodia inde nomen indepta, quod magica proferrentur, & pharmacorum poteſtates. Apud Plutarchum in Sylla nominatur Roſcius Comœdus, Sorix archimimus, Metrobius λυσιῳδός. Interpres Bacchanalium cantorem reddidit: forte quia Lyſii dicantur Bacchi ſacrificia, quod Bœotios à Thracum impoſtura liberarit is deus. Nam & Lyſios deos intelligit Pollux apotropæos. Vel quod à Naxijs uitem redemerint Thebani; quod probat Ariſtophanes.

Apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apud Athenæum Diogenes Epicureus amasse dicitur mulierem Lysiodon. Fuit & ci nædologus, qui etiam Ionicos dicitur logos, & Ionicū poema. In ijs Sotades uiguisse in primis commemoratur, qui Maronites fuit, uti Pergamenus prodit Caryſtius: & Phlyacas ſcripſit, id eſt cinędos. Apollonium habuit filium, qui de patris ſcripſit poemate. Suus erat Spartanis quoq; comicus luſus. Hunc qui obirent, apud Laconas uocabantur Dicelictæ, quāquam euariante apud alios appellatione. Phallophoros ſiquidem appellant Sicyonij, quidam autocabdalos, ſophiſtas nonnulli. Iam opinor ex ijs, quæ de Ithyphallis obſeruata tradidimus, lux multa Columellæ uerſiculo accedit ex hortorum cultu:

Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen uenerare Ithyphalli,
Terribilis membri, medio qui ſemper in horto
Inguinibus puero, prædoni falce minatur.

Quanquam trochaicum dimetrum, brachycatalectum dicitur quoq; Ithyphallicum: ſicuti anapeſticum dimetrum, catalecticum nuncupant parœmiacum. Nephalia uocabantur ligna, quæ uitea non forent, nec ſiculna, aut myrtea. Illa enim œniſpa dicuntur, aut œnoſponda, ut quæ urerētur, ubi non aqua, ſed uinum proliberetur. Non mittamus poſtremo, quæ proferri ex Euſtathij theſauris ualent. Phaleridas Veneri coniunctas putari, non propter Ithyphallos modo, uel etiam Phallos, ſed & ex albedinis ratione, quæ in animali uiſitur ſemine. Cuius ineſſe ſimilitudo pernoſcatur in Phaleridum nomine. Phalium quippe, ut expoſuimus, album dicunt, unde & phaleræ. Phalangia uero ad hæc prorſum faciunt nihil: ſunt tamen eo nomine, ſubiecta nauibus ligna, uelut fulcimenta, quæ item dicuntur hermata, quaſi ἐρέισματα, ut author probat Euſtathius, nec flatilis repugnat, regula dictante, Vocalem breuem in ρ deſinentem, illato mox μ, aſpirari: ut hormos, horma, hormatos. Eſt tamen herma, inaurium genus muliebre: dicūtur & hormata dolorum quādoq;. Imponitur & nauigijs herma, citra quod ſi fuerint, dicuntur anermatiſta, id eſt ἀνήρτιστα ἄοπλα, hoc eſt infirma, inermiaq;. Herma, ſaxum prægrande interpretantur grammatici: nam & Arrianus ſcribit, herma impoſitum puppi, ut eo pondere protolleretur prora. Hermaces autem loca dicuntur lapidibus frequentia, uel in Mercurij honorem accumulati lapides. Nuncupantur & lithaces aſperiora loca. In Herodoti hiſtoria ſeptima, inter Scyathum & Magneſiā herma ſtatuitur, quod (inquit) myrmeca uocant, id eſt formicam. Ipſe in mari petroſum intelligo locum eo nomine, fluctibus adobrui ſolitum: ex quo Anacreon, ἑρμάτια uocauit ἄσημα. Phalangium uero ex araneorum decuria, ſolers recentiorum perpenſio dici ab Arabibus Rutelam, animaduertit: collatis, quæ cum Galeno prodit Auicenna, uulgo autem Tarantulam: cuius exitiale uirus ſtuporem læſis inducat, genuum labefactationem, demumq; uniuerſi corporis palmum, id eſt tremorem: qui in prouerbium uſq; profecerit. Illud grauius multo, qua quis affectione morſus tempore diſtrahatur, eandem uel ad extrema ſeruare perpetem, Sic qui, uti aſſolet, per mentis hallucinationem regem ſe aut deum ementiatur, imaginario malo perdurante, regiæ claritatis aut diuinæ excellentiæ opinionem nunquam exuere. Scribunt Græci, fuiſſe in Attica Phalanga quendam, cui foret Arachne ſoror. Quum uero ab Minerua hoplomachiam perdidiciſſet Phalanx, & telæ artificium Arachne, matrimonio ſe inuicem obſtrinxere: indignata dea, in reptile genus utrunq; deformauit: quæ ab fœtu uorentur ſuo.

De phellis, item phelleis, & phelletis. Qui phellopodes. Phelon, phellodrys, Phalerus. Neapolis conditor. Cap. XVII

EGebam Iulij Pollucis Onomaſtici librum primum, ubi piſcatorum inſtrumenta nominatim recenſens, linum appellat, phellos, molybdænam. Quærebamus, cuiuſmodi nam forent, qui nominātur phelli. Nam alibi idem Pollux in ratione capiendarum purpurarum, ab porphyreis, quos eius piſcis indagatores intelligit, cypſelas ueluti naſſas quaſdam ex ſparto uel iunco contextas & illitas demitti per funiculum ſcribit, ex phellis propendentem, ut emineat. Sed & Plutarchus in libro De Romanorum fortuna, Caium Pontium ab Camillo trāſiturum in Capitolium, quod ab Gallis obſidebatur, dum Tybrim tranſmitteret, φελλὸς πλατεῖς

ὑποστερνίζεσθαι, hoc eſt phellos latos pectori ſubiecciſſe ſcribit. Comperiebam in libello quodam, in quo rhetorum obſcuriora uocabula explicantur, phelleas dici apud Iſæum loca petroſa capris compaſcua: unde & Phelleus apud Ariſtophanem in Nebulis, eſt in Attica locus inæqualis & ſupercilioſus, aſperq;. Ex hoc & Dores pumicoſos lapides dicunt phelletas. Eſt & in libris operimentum extimum phellas. Sed hæc ad rem nihil. Phelidij, ſeu Phelidis inſula, nona urbis regione ſtatuitur à P. Victore. Phellos id eſſe uidetur Græcis, quod Latine ſuber: cuius eſt natura, ut mergi nequeat. Propterea Græci ἀβάπτιστον φελλὸν uocant: quaſi tu dicas, immerſabilem phellum. Vnde elegantiſsime Pindarus, eum qui inſita uirtute, impenetrabilem ſe quodammodo ſeruat fortunæ telis, nec deijci nouit, aut dari peſſum, eſſe tanquam phellum pronuntiauit. Sic enim ait. ἀβάπτιστος ἁμὶ φελλὸς ὦν. Eſt & Arcadibus arbor dicta phellodrys, quod primo De hiſtorijs Theophraſtus ſcribit: quam eſſe aſtruunt quidam, ilicem fœminam. Sunt qui aquifoliam, ut Theodorus: quam dicat Theophraſtus Ariam, ſiue Agriam, ſiue Narycam. Phellopodas uero Lucianus quoſdam fingit, qui per mare currentes nō mergerentur, quoniam (inquit) phellinos haberent pedes, ex phelli, id eſt ſuberis ſimilitudine. Eſt apud Vitruuiū libro nono, in horologij aqualis ratione, phellos, ſiue tympanum, aut ſcaphum, quod ab aqua ſubleuatur. Sunt qui ita ſcribant, Phellum eſſe in Italia montem, in quo piceæ proceriores gignantur, ex quibus phellus, ſiue ſuber conficiatur. Phelleſſæos eſſe dicit Stephanus Vmbris adiacentes populos ad Iapygiam, ſicuti commeminit libro ſexto Eudoxus. Idem putat Phelleos de locis dici omnibus, quæ infra petroſa ſint, tenui ſuperiecta terra, ad olearum plantationem peracommoda. Phellum & Antiphellum in Lycia ciuitates recognoſcit Alexāder Polyhiſtor. Phelonem pro tunicula poſitum legimus. Adnotatum uero à grammaticis illud quoq;, nūc maſculino genere, nunc fœmininо phellum dici. At Phalerus, uti apud Lycophronem comperi, Siciliæ fuit tyrannus, à quo in Italia creditur condita Neapolis: etiam ſi Diodoro & Opiano Hercules placeat inſtitutor: nam ubi in Cynegeticis Oppianus ait, νέον πτόλιν ἠρακλῆος, Neapolim ſignificat.

Quam habeat rationem adagio, Camelus bactriana. Hybus quid. Pluſcula de camelis. Perpenſus Plinij locus, & Diodori. Camelus pro funе. Quid camelaucium. Camelaria, uel camelaſia. Dromedæ, uel dromedarij. Anchoralia. Caballariæ. Cap. XVIII

CAmelum Bactrianam, καὶ δίχωμον ἄνθρωπον, id eſt bicolorem hominem, ueniſſe in prouerbium in AEgyptia hiſtoria animaduertimus: aduerſus eos quidem qui ea promunt, quæ admirationi putant futura, re autem ipſa uel meticuloſa ſunt uel plane ridicula. Adagium rationem habet eiuſmodi: Ptolemæus Lagi duo quædam inuſitata in AEgyptum induxit, camelum bactrianam inſigniter nigram, bicolorem item hominem, ita ut medietas quidem ex æquilibrio ſumme foret nigra, reliqua portio albedinem præferret eximiam. Conuenientibus igitur in theatrum AEgyptijs, alia uticq; non pauca ſpectaculo digna exhibuit. Demum ſtuporem nouitate rei, ac inuſitata ſpecie iniecturus, camelum produxit, & ſemialbum hominem. Cæterum AEgyptij cameli aſpectu territi paulo minus proſilientes mandarunt fugæ præſidium, etiam ſi auro eſſet ornata egregie, ac purpura inſtrata, freno quoq; lapillis interlucentibus conſpicuo, è theſauris Darij regis, uel Cambiſæ, aut ipſius Cyri. Ad hominis autem illius ita coloribus diſtincti, & (ut ſic dixerim) uariegati, intuitum partim fuſius riſerunt, partim ut monſtrificum quiddam auerſati ſunt. Hinc Lucianus, Διόλοιπα δ', μὴ καὶ τὰ ἐμοὶ κάμηλον γὰρ ἀιγυπτίοις ἦν. Sum ueritus, inquit, ne libelli mei perinde fiant ac camelus apud AEgyptios. De camelis Ariſtoteles multa, & Plinius. Author in Georgicis Didymus, ex ſue ac camelo progigni tertij generis camelum δίκυφον, id eſt gibbi duplicis, denſiore pilo, uiribus prævalidis adeo, ut duplicato onere incedant onuſtæ. Haſce uero dici Bactrianas, quod in Bactris natæ primum. Mendum uero exemplarium eſt Bibliotheces tertio apud Diodorū, ubi Ditili ſcriptum reperies pro eo quod eſt Dicyrti. Cameli in dorſo tuber uocant hybon, id eſt ὕβον: quanquam & eo nomine intelligitur collo qui eſt obtorto. Iulius autem Pollux ita prodit: Ad belli uſum aſini, qui dicuntur ſceuophori, id eſt ſarcinas geſtantes perneceſſarij habentur.

Boues

Boues item qui currus trahant. Multi utrunq; præstant: camelorum quoq; gerula opera expetitur. Sed in his etiam bactrij pugnant, quod sint equis celeriores, & magnitudinis ratione formidabiliores etiam. Et quia non infestentur siti, utiq; laboris patientiores. Quibus longiore itinere fatiscunt pedes, carbatinas adhibere moris est. Herodotus author est, Camelum in posterioribus cruribus quatuor gerere femora, & genua totidem, & ueretrum inter posteriora crura, quod caudam spectet. Porro camelis iunctis Indos tendere ad auri furta, quod (inquit) custodiant formicæ, quæ uulpes excedant magnitudine. Adijcit Philostratus, Indos ad cursum camelis uti, hisq; uno die stadiorum mille iter conficere. Feruidum præterea animal est, proindeq; lasciuum, ex quo in Vespis Aristophanes festiuissime: Phocarum, inquit, odorem habebant, Lamiæ uero testiculos illotos, cameli autem podicem. Iurecõsulti titulo De muneribus, camelariam dicunt camelorum curationem, quæ publica pecunia alebantur, & camelarios curatores ipsos. Quod munus, inquit Arcadius, personale est. Sunt qui camelasia dici arbitrentur camelorum præbendorum munus tabellarijs publicis transmittendis: de quis etiam mox. Camelos quosdam T. Liuius dromedas nuncupat, & in Aureliano Flauius Vopiscus: alij uero etiam dromedarios. Caballarios uero in Creta dici animaduerto prædia, quæ militiæ equestris nomine emeritis contribuerentur. Excíderat pene, quod dissimulandum non fuit: Camelos in admirabilium relatione tradit Aristoteles, nunquã coisse cum matre. Obseruatum id & in nono Auicennæ libro, qui est De animalibus. Sed & Aristoteles in libris argumenti eiusdem, id ipsum confirmat. Hoc idem & in equis ex Plinio astruere conantur aliqui. Quod tamen falsum conuincimus ex Aristotele libro sexto: nam quum docuisset, salacissimum tum fœminarum, tum marium esse equum homine excepto: paulo post inquit, Equi uel suas matres & filias superueniunt, atq; tunc perfectum esse armentum uidetur, quum parentes suam ineunt prolem. Suppetit Ouidij authoritas ex decimo Metamorphoseos:

Coeunt animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo, sit equo sua filia coniux.

Camelum usurpant quidam, literis nil immutatis, genere tantum diuerso, pro anchorario fune: ut illud euangelicum, quanquã de animante intelligere maluit Hieronymus, Camelum facilius est per foramen acus intrare, quàm diuitem in regna cælorum. Sed doctissimi grammatici, & Aristophanis interpres, & Sudas quoq;, per I malunt scribere camilos. Camelos Ammianus Marcellinus Latine anchoralia nuncupat. Per anchoralia, inquit, quadrupedo gradu repẽtes in scaphas sese iniectabant. Camelaucium uero inquit idem Sudas, dictio Romana est: dici tamen etiam Græce potest, παρὰ τὸ καῦμα ἐλαύνειν, quia calorem defendat. Est autem camelaucium, ut Aristophanij enarratores tradunt, quod prius dicebatur pilidion, id est galericulus. Camelasium est apud Ammianum Marcellinum: Factum, inquit, tunc est, & deinde unius animi firmitate, ut præter solita nemo Gallis quicquam exprimere conaretur camelasii nomine. Illud uero fuerit leuioris operæ quod præcipiunt etymologici, camelum inde uideri appellationem duxisse, quod exceptura onus humi, hoc est χαμαί, considat, ueluti chamelus. Sed, inquiunt, uastioris soni litera in exilem transiit. Ex Strabonis tamen interpretamento Geographiæ decimoseptimo, coniectare licet, camelum esse Assyrium uocabulum: gamal enim dicunt illi, unde uico conciliatum nomen Gangamela, uelut domus camelí: quod est ab Dario impositum Histaspis filio, quum fatigatæ camelo alimentorum ratione locum contribueret. Gaugamela tamen pronunciant Græci, forte per inscitiam, quia gentium illarum proprietate, gan, locum dicunt munitum. Meminit loci ac interpretamenti in Alexandro Plutarchus. Scribit Onirocriticorum primo Artemidorus, ex Eueni sententia in Eroticis ad Eunonum, camelum dici uelut κάμμηρον, quia, μέσους κάμπτει οὗ μηρούς. quo argumento prænonstratam cruris debilitatem somnianti, hospitio se exceptum in fuga, cui nomen foret Camelus. At Varro: Camelus, inquit, suo nomine Syriaco in Latium uenit. Sciendum porro, insignioris censeri notæ, si quis camelo insidens ac per urbem circunductus uisendum se omnibus præbeat. Quod contumeliæ genus Byzantij in Arsacem Armenium, proditionis conuictum prompsit

prompsit quandoq; imperator Iustinianus. Artemidoro subscribit Horus, apud Aegyptios camelum inquiens, indicare hominem incessu tardum: quoniam inter animalia camelus modo ὀκνῶν μηρῶν κάμπτει. quo argumento & nomen est cõformatum, ut sit uelut κάμηλος. Cameli in fabulis dictum circumfertur ex Libanij declamationibus, dum plura affecto, etiam ijs quæ habui sum excussus.

Hominis & animalium ortus ex priscorum theologia. Prometheus cur dicatur homines finxisse ex luto. Quo sensu dicatur, Prometheus es. Coroplathi qui. Quid Prometheus ex Plotino. Caput XIX

Hominem, quem Mecurius miraculum ingens esse dicit, ex limo terræ confictum, non sanctæ modo perdocent literæ: sed in Menexeno, Protagora, & Politico, atq; Critia testatur Plato, prouidentia diuinæ bonitatis id agente, ab terra olim propagatum, cum artificis sui imagine, ob idq; Theoiden appellatum. Nec tamen inficiatur idem, exundante amplius humoris elemento, moxq; residente eo, ex humiditatis copia, & insequentis æstus terram tot tantaq; fœcunditatis semina concipere, ut cuiusq; modi prorumpant inde animalia. A qua origine spontali, ne homo quidem abiungatur, sicut Aegyptiorum doctrina contineri nouimus, atq; item Arabum: sed Algazeles tradidit maximè, nec Auicennæ displicuit in tractatu De diluuijs. Et Maro comprobasse uidetur illo uersiculo,

Terrea progenies duris caput extulit aruis,

Georgicorum secundo: etiam si modo ferrea legitur in uulgatis codicibus, superioris sententiæ auctore Lactantio, si modo emaculatus est codex. Et nos alibi super re ista copiose disseruimus. Poetæ uerò, quorum doctrina multiplex, atq; interim recondita est, ab Promethεo de terræ luto effictum hominem prodiderunt, aut obscuritatis inuolucro, aut inscitiæ nubilo artificis ueri nomen ementiti. Aut quia, ut Annalium tertio meminit Aphricanus, nec tacuit in libro temporum Eusebius, eloquentia & sapientia sua brutam ducentes uitam, ad ciuilem reuocauit modestiam, & scientia transfiguravit: quanquam ut Augustinus auctor est, non ostenditur quis nam illis temporibus sapiens fuerit. Siue quòd primus omnium simulachrum hominis de pingui ac molli luto formarit, ab eoq; nata primum ars sit, statuas, ac simulacra fingendi: quoniam Iouis temporibus floruerit, quibus templa constituí, & noui deorum cultus obrepere cœperint. Cæterum utcunq; interpretari collibuerit: ex fabulæ, seu ueritatis argumento commíniscitur Lucianus, appellatum se à quodam Prometheum, quod librorum eius ratio noua foret, & insolens, ex dialogo concinnata, & comœdia, quæ inter se longe diuersa sint, & (ut aiunt) diametro disparata. An me fortè Prometheum inde arbitraris, inquit, quod inuenta mea lutea itidem sint? Agnosco similitudinem, comparem illi me fateor, nec recuso, peloplathon aut plastem siue figulum me uocari: quanquam uilius sit lutum mihi, & ex triuio, & ferè barbarum. Quòd si orationem perdignam laude inopinabilemq; arbitratus, sapientissimũ ex Titanibus in ea miraris, uide ne ironiam aliquis putet, ac laudi nasum Atticum inesse. Vnde enim mihi inuentionis præstantia? aut quæ demum sapientia præcellens, uel prudentia in meis fuerit libellis? Proinde mihi satis superq; sit, si non terrea hæc, & prorsum digna Caucaso iudicaris. Vos nimirum Promethei uerius, quotquot in iudicijs cum laude uersamini. Vestrum enim opus uerum, spirans, animatumq; est, inest quoq; ignea quædam uis, quod ex Prometheo utiq; sit, nisi quòd non ex luto fingitis, ut ille, sed pleraq; auro conflantur. Nos simulacra quędam confingimus proponímusq;, argillam omnino tractamus, quemadmodum qui uocantur coroplathi, qui puppas nescio quas pueriles, & id genus imagunculas quorum cumq; animalium ex luto parte plurima, sed & ex alia interim materia fingant: uerum idem operi motus non adest, neq; item anima, risum modo, & uoluptatem tota res habet. Proinde subit quandoq;, ne ita Prometheum me uoces sicuti Cleona comicus poeta. Κλέωνα πῶμον θύνος ὃν μετὰ τὰ πρώγματα. Nam & Athenienses suo illo Attico naso, omnes χυτρέας καὶ ἱπνοποιοὺς καὶ πλινθουργούς, quorum artificium esset non sine luto & igni, Prometheos nuncupabant. Quoniam perinde ac ollulæ, friuola sunt, & quassa nostra omnia, & quæ uel lapilli iniectu tenui, comminui tota facilitate possint. Sed non hoc fortè sensu dicor Prometheus, at cum laude potius: nam quæ modo scribimus, non trita incedunt uia, nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

archetypa quæ imitemur, habent. Sicuti homines qui non extabant, excogitauit ille ac effinxit: cui adfuit Minerua inspirans lutum, & faciens animatum. Hæc quidem Lucianus, carptim à me transposita. Sed si ducem magnum sequenti honestus error est, ui deo id quoq; nec minus docte adijci posse. Solent nonnulli male feriati, & de re literaria hoc nomine male merentes, ingenio nullo, doctrina si qua ea est, tenebricosa, & nulli rei, manu (ut sic dixerim) prurire, ita gloriolam quam libet toto (quod dicitur) pectore captare, ut ab condendi studio, quo ut maximus quisq; est ac scientissimus, ita terretur in primis & fatigatur, nulla ratione auerti ualeant. Sed quod Prometheum fecisse memorant, omentum uix & pinguedinis nescio quid ossibus inducant, eo lenocinio excharabula linientes, ut absinthites lateat, & illecti studiosi mellito gustulo præcipitentur in laqueum, & sub purpurato titulo de aureo Babylonis calice bibant. Conquirunt inscriptionum miras uarietates, Cerion ille appellat librum suum, uel nugas meras potius, & fauum intelligi uult, alius κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, ueluti lactis gallinacei sperare possis in uolumine haustum, ut uerbis nobilissimi auctoris rem exprimam, & propter quod deseri uadimonium possit. At quum intraueris, bone deus quàm pyrica omnia, quàm omnino nihil, nisi osseum, nihil non simplarium. Hosce ego Prometheos uere dici, & esse arbitror. Ferunt siquidē, qui ista curiosius consectantur, Prometheum carnium distributioni, quam uocant creonomiam, præpositum lepide admodum, & festiue Ioui adortum imponere, quippe nil ueritus diuinitatem summatis dei, sibi quidem præpinguia & sapida subduxit, Ioui autem ossa modo apposuit obducta ἀργέτι λιπῷ, ut Hesiodus inquit, id est pinguitudine candida. Quo nomine, simul quia homines finxisset, & ignem furto conciliasset hominibus, Vulcano & Mercurio dicitur ab Ioue traditus in Caucaso sustigendus. Ex hoc item facto Lucianus in sermone, qui est De mercede seruientibus, uice prouerbij usurpat προμηθέως μερίδα, id est Promethei portiunculam, uidelicet ὀστᾶ κεκαλυμμένα πιμελῇ, id est pingui contecta ossa Nos uero quod cœpimus, adijciamus coronidis loco, tāquam bellaria quædam scitius condita, quæ somniculosum excitent lectorem, altius uellicando. Legimus apud Plotinum primo De dubijs animæ, Naturalem quandam prouidentiā in uitali animæ mundi parte regnantem sub Promethei cognomento, ex luto, id est materia prima, statuas, id est res naturales effingere, atque esse huic opificio partim quidem alligatam, partim quoq; solubilem, nec esse hic Epimetheo, id est temeritati locum. Sunt qui hoc nomine humanum animum intelligant: qui diuina Palladis sapientia instructus, ignemq; cæleste, id est rationem consequutus, hac causa in montis uertice, quod est in contemplationis arce ex perpeti auis morsu rapacissimæ, id est ex inquisitionis cura conflictatur, ac inde infelix censetur tantisper, donec eodem remigret, unde ignem fuerat indeptus, ut toto denique lumine oppletus enitescat tota perfruens felicitate. Quod ad fabulosa spectat, Promethei in Caucaso religati meminit libro quinto Arrianus, sed & Q. Curtius rerum gestarum Magni Alexandri libro sexto.

Omnium quæ de Prometheo traduntur, enarratio allegorica. Delius natator, qui. Quid hepar, siue iecur Promethei. Quid aquila. Pādora. Obiter de Briario pauca. Epimetheus, Iapetus, ferula, ignis. Lycium forum ubi. XX

IAm quia sensum allegoricum, qui in Promethei fabula scrupuloso cluditur inuolucro, breuiter admodū attigimus, & (quod dicitur) uix summis labijs gustauimus, succurrebat mihi, ut fusius, & campo latiore rem ipsam exsequerer. Sed quoniam non parum multa sunt in hoc negotio, quæ Delio indigeant natatore, id est solertissimo reconditorum indagatore: nam imperitissimi quod ne nare quidem sciant coarguuntur, uel parœmia teste: ut quæ ex intima promantur philosophia, proindeq; cimmerijs inuoluta tenebris: commodius est uisum, monere omnes, si qui sunt horum sititores (ut ita dicam) Platonicos adeant, in primis uero accurate Platonem ipsum in Ciuili, Protagora, & Gorgia. In quibus commentationibus uir ille multa promit ueteris theologiæ semina. Nos interim amœniores petemus secessus, edocturi harum lectionum studiosos, quæ ab Græcorum grammaticis ad hoc pertinentia fuerint animaduersa & prodita. Igitur, inquiunt, Agrœtas tertio & decimo rerum Scythicarum scribit, Aquilam Promethei iecur depasci solitam, inde uideri receptum

ceptum uulgò. quod is præfœcūda potiretur regione, sed quam tamen fluuius Aetos, id est Aquila, maximè infestaret. Scimus autem hepatis, aut uberis appellatione fertilitatem plerūq; significari. Quum illuc accessisset Hercules, re perspecta, fluminis impetum, & copiam alueorum crebritate exinaniisse, atq; inde iudicatum, aquilam peremisse, & à uinculis soluisse mox Prometheum. Sic quod obuium erat, fabulæ inuolucro factum obscurius, uelut in Briareo quoq;. quippe prodit historia, esse in Asia tumulum Aegeonis nomine, abs quo fontium prosiliens multitudo circūiectos impinguet campos. Sed non tamen in hoc idem omnibus uidetur, Theophrasto magis placet, sapientiæ studiosum fuisse Prometheum, ac omnium primum hominibus philosophiam esse impertitū: unde inuulgatum fabulis, ignem ab eo distributum. Herodotus adijcit, Scytharum regem hūc fuisse: quumq; eius imperio obnoxia regio summa necessariorū laboraret inopia, nec succurri ab rege posset, quòd Aquila fluuius excrescēs nimio plus agros diluaret, ibi coortos homines in uincula Prometheum cōiecisse. Herculem uerò illum liberasse, & fluuium corriuasse in mare. Ad Nilum, qui diceretur Aquila, rem deducit Siculus Diodorus. Duris autem scribit, ob Palladis amorē in Caucaso eum fuisse colligatum, quo argumento Caucasios nec Ioui nec Mineruæ rem diuinam facere, Herculem autem colere in primis. Cæterum nec id item omiserim: auctor est libro secundo Pherecydes, Aquilam immissam Prometheo, ex Typhone & Echidna Phorcynis esse natam. Quodq; illa interdiu absumeret, solitum noctu succrescere. Quod uerò ad ossa Ioui apposita pertinet, hunc reperio sensum, haud equidem aspernabilē, si quis dogmata ueterum de anima, & Empedoclis præcipuè admittat, quibus animas placet esse apud opificem deum ante quàm in corpus delabantur, atq; illic proficere, ac perfectiores nanciscī gradus. Rationalis igitur animæ mens Promethei nomine significata penes diuinam prouidentiam constituta, quam Iouis nomine intelligunt, sortita incorpoream uitam cibi haud indigam, impetum concipit ad terrena hæc & corruptibilia, quo nomine confestim pœna consequitur, ut illinc præcipitetur in corpus. Propterea Hesiodus prudenter peiorem scribit conditionem necessario amari ab hominibus ob irrationalem uitam quæ obuenit, delabente in corpus anima. Ossa itaq; ueritatis insinuant nobis tegumentū. Ossium ariditas, & perfecta nuditas uitam præmonstrat extra carnem & cibi necessitatem. Nata inde uoluptas, & spiritale gaudium per pinguedinem ossibus obuolutā significatur. Mens igitur Ioui imponere tentat, subtractis sibi adipatioribus: illi autem osseis appositis, quoniam ad inferiora reclinata corpoream uitam est amplexata, quæ carnem habet ac pinguedinem, deum spiritali statui relinquit: quod sanè primum apparet mentis peccatum. Ignis nomine, intellectualis ostenditur uita: nanq; latet hæc, sicuti ignis ante quàm in materia concipiatur. Ignis uerò furtum in concaua ferula manifestius aperit transitum ab intelligibili & obscura latentiq; uita ad sensibilem & alienam. Ferula, nil planè aliud est quàm corpus: ut enim illa ignē operit, consimiliter animam caro: porrò sicuti ferula debilis, pari modo & corpus. Posteaquam uerò electione propria mens affectare terrena cœpit, iubet diuina prouidētia ex elemētis quatuor compingi Pandoram, id est humanum corpus, fœmineo nomine significatum, quod carnis debilitas minimo exsolui potest. Dicitur tamen dijs simile, quia humanum genus etiam si non numero, specie tamen sit idem, seruetur q; perpetuò ac uigeat, propterea uirgo fingitur Pandora. Ioannes tamen Grammaticus artium inuentionē Pandoræ nomine accipiendam putat. Aquam uerò subactam dici, & terram ob nauigationem excogitatam: aut per exochen quandam agricolationem intelligamus, à qua profluunt omnia, quibus alimur. Pithos autem, hoc est Pandoræ dolium, fati potentiam indicat, quæ prodeuntibus ad generationem animis bona distribuit, uel mala: unde multi dicantur εὐμοίροι, alij uerò κακόμοιροι, quod est boni fati, aut mali. Sed hoc ipsum fatum uocat Hesiodus, Διὸς νοῦν, id est Iouis mentē: idq; ex Stoicorum hæresi. Cæterum de Epimetheo quid nam statuimus? Mens nostra dum diuinitate instructior insita, exactiore libra rerum qualitatē prius quàm omnino quicquā capessat, expendit, peruideteq;, dicitur Prometheus, id est prouidens & præsentiens. dum uerò insciitiæ nubilo obducta nil satagit, sed incertis fortunæ flatibus uitæ rationes, tāquam uela expandit: tunc, post malum resipiscentis consultantisq;, hoc est Epimethei nomen

Universidad de Deusto
Biblioteca

accipit. Horum pater fingitur Iapetus, id est pernix & rotata cælorũ uertigo. Cum cælo præterea analogum quiddam humanum caput ex positu sphærico habere cognoscitur. Proclus Iapetum accipit θεὸν νοερόν, deum intellectualem, qui sit causa cælestis motus: unde etiam dici à theologis Iapetum, παρὰ τὸ ἰέσθαι καὶ πίπτειν, ab incessu uolatuq; Cælestem sphæram eo nomine intelligi mauult Eustathius. Ignem à Prometheo surreptum, νοῦν intelligit πυρινόν, id est artificialem mentem: nam luminis causa, inquit, ignis est. Proinde icona habet artificialis mentis, qua uiuunt homines intellectualiter primum. Ferulam putat typum habere sensibilium: est enim Dionysiaca, ut Dionysii sacris initiati monstrant ναρθηκοφορουμένους, hoc est ferulam gestantes. Qui deus creditur sensuũ auctor. Ignem fabula tradit, delatum primo in AEtoliæ ciuitatẽ, quæ ex eo argumento sit dicta Pyrenia. Sunt ex Græcis, qui in agrum Argiuum cælo primum delapsum ignem ferant, diuq; in Apollinis Lycoctoni templo seruatum, quod in Argiuo uisebatur foro, quod in Electra Sophocles Lycium uocat: tametsi est gymnasium Athenis Lycium.

Enarratur locus Propertij. Quale sit pharmacum prometheum. Item Prometheï Thessali historia: necnõ de Argiuo rege Lacyde. Ephippon. XXI

DIsceptatum diu inter eruditos arbitror, qui Propertium atterunt lectione assidua, super illis uersiculis ex libro secundo ad Tullum, ubi de Cynthia queritur, quæ in Baiano secessu, notissimo uitiorum diuersorio, in alterum uidebatur amorem suum corriuasse, ex quo indignanter poeta, atq; ob id dolens acrius, illuc erumpit:

Inuidiæ fuimus, num me deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

Sum admiratus uirum alias doctissimum, & oleo multo, multaq; opera bene, atq; adeo insigniter de re Latina meritũ, eum cõniuenter transiluisse locum, nec suppetisse quid peculiarius afferret, etiam si multus sit harum rerum conquisitor. Sed inter tot uigilias semel atq; iterum obrepsisse somnum, minus fortasis mirandum. Verum amota omni uesica, cõtenderim uel Attilio iudice, eruditum poetam significasse, ex herba pharmacum, quod prometheum Apollonius Argonauticon tertio uocauit. Etenim uelut fiduciaria sit facta uenditio, ut est apud T. Liuium, remancipamus citra liuoris labeculam. Cuiusmodi porro foret ea, nec edocere quidem supersedit. Scribit autẽ natam primo ex cruore ac sanie in terram stillante, dum Promethei iecur aquila rostro lancinans in Caucaso depasceretur. Eius, inquit, flos prominet cubiti mensura, colore corycio assimilis croco, caule gemino, radix sub terra caro uidetur recens incisa, succum nigricantem esse tanquã phagi. Nec uim item tacet: Si, inquit, Proserpinæ re diuina noctu peracta, hoc corpus linias, ferro nullatenus oblædi poteris, neq; item ignis incendia sentire. Hæc nimirum ubi legisset Propertius, carmini inseruit, ceu medicamẽto eodem ita Cynthię mens in eum obduruisset, ut nec igneos amoris afflatus persentisceret, ac nullos poetæ æstus curaret. Hæc nos obseruata illatebrare nõ sustinuimus, publicam materiam fecimus non uellicandi libidine, tanquam conserta manu in ius uocemus: neq; enim theoninũ dentem subinde stringere, Christiani hominis puto, sed iuuandi consilio. Expendant modo classici omnes, sed censura miti, hoc est citra liuorem: si probarint, calculum non abnegent: sin minus, allata ratione, nec ipse unguem reformidabo, aut nares hoc nomine contrahã, patiarq;, uel utrunq; Andabatam uideri. Posteaquàm uero de Prometheo satis multa cõgessimus, subnotemus illud quoq;, quod ex Ioanne Grammatico nouimus. Fuisse ab superiore diuersum ex Thessalia Prometheum quendam, quem quum Lacydes uellet interficere, & tum forte is phymate laboraret, tuberculũ est id furunculo maius, rotundius atq; planius, transuerberans ense persanauit. Eodem modo, inquit, Smicynthes Nicanora ephippo percutiens salutare intulit uulnus. Et Seneca De beneficijs secundo, Tuber tyranni quidam ferro diuisit, qui ad eum occidendum uenerat. Thessali Promethei meminit Plutarchus in commẽtatione qua cõmonemur, Quo quis modo ab inimico possit iuuari: sed Lacydem nõ nominat ibi: nominat autem extra historiam mox paulo, docetq; fuisse Argiuorũ regem, coma delicatum & incessu quoq; molliorem.

Scripti

Scripti & uoluntatis quæstio triplex. Quid æquũ & bonum. Quintilianus enarratur. Lesbia regula. item Polycleti regula. Caput XXII

INter alia haud parum multa quæ in dicendi artificio solent sese ueluti obices & moramenta legentibus ingerere: est & illa, Scripti & uoluntatis, frequentissima etiam inter Iureconsultos quæstio, ut iuris pars non minima uideatur inde pendere, sicuti elegãter scribit libro Oratoriarum institutionum septimo Fabius. Eius quæstionis uis trifariam tractari ferè potest: nam est ubi scriptum & uoluntas ambiguitatem habent, si quid in lege sit appositum obscurius. Alterum genus est, in quo pars altera scriptũ aduocat, altera uoluntatem. Quo autem modo ab uoluntate stemus aduersus scriptum, amplius exsequitur idem Quintilianus. Sed exemplo item appositio: Peregrinus, inquit, si murum ascẽdit, capite puniatur. Quum hostes murum ascendissent, peregrinus eos depulit: petitur ad supplicium, contradicitur, quæriturq;, an ne seruandæ quidem ciuitatis causa liceat mœnia conscendere? Ergo æquitate ac uoluntate pugnandum. Tertium genus est, quum in lege aliquid inuenias, quo non obscura coniectatio fiat, conditorem legis diuersa atq; aduersarij opinentur, sensisse. Huc usq; Fabius. Sed cætera quæ hic continentur, nec molestam nec reconditam interpretationem habent. At quod dicitur Aequitate pugnandum: nos torquebat aliquãtulum, uidebaturq; omnino res uberius explicanda. Nam & ex multis Quintiliani locis tolletur obscuritas, quæ plerunq; Lynceis imponit uice Plani cuiusdam: & alijs quoq; scriptoribus qui studiosorum lectionibus terũtur, opem tulerimus aliquam: sed ad hoc præstandũ non ferè illustrior Aristotele occurrit, qui abunde nos instruat, quid sit quod æquitatem crebriter, ac bonitatem dicimus. Nec oberit illud iactatum uulgò: Vni testi, nec Catoni quidem credendum: quando non occurrit, aduersum ituros aliquos. Lego igitur apud illum libro De moribus quinto, id ab Græcis uerbo uno expri mi ἐπιεικεῖαν, quod nos æquum dicimus & bonum. Consentaneũ, inquit, est dispicere æquitas & bonitas quam rationem habeant ad iustitiam: neq; enim omnino est idem, nec genere item prorsus diuersum: nam eximiè quãdoq; approbãtes adnectimus id, ex æquo & bono. Sed si rursum rationem pergas dispicere, absurdi nescio quid sese ostentat. Si præter iustum aliquid sit bonum & æquum, quod laude dignum censeas. Nam aut iustum, res eximia non est: aut bonum & æquum, non iustum, sed aliud: aut utrunq; eximium, & idem est. Cæterum rectissimè omnia constituta, nilq; in ijs pugnans est: quippe bonum & æquum, cuiusdam iusti emendatio est, non tamen ab eo dissentaneũ. Gignit autem ambiguitatem, quoniam bonum & æquum iustum est quidem: sed non id tamen, quod ex lege est, sed quod legem corrigit emendatq;. Ratio uerò huius hinc colligitur, Lex omnis uniuersalis est: sed enim ea sæpe rerum natura est, ut de ijs uniuersim præcipi nec possit nec debeat. Vbi igitur necessariũ est uniuersale præceptum, nec rectè afferri potest, lex id complectitur, quod plurimum est: nec eam fallit tamẽ, in quo deficiat, nec ideo non rectam dixeris: neq; enim peccat lex, sed rei natura, quæ præcepti capax non est. Quando ergo uniuersalis est lex, usu uenit autẽ, quod uniuersale non sit, tunc summa dictat ratio, ut quæ conditor legis, ui rerum cogẽte, omisit, expleãtur emẽdatione, quod nec ipse legis auctor abnuat, si adsit. Hæc igitur est boni & æqui natura, legis emẽdatio, qua quippiam fuerat omissum propter uniuersale: quædam enim sunt, de quibus lex ferri nõ potest. Itaq; decreto opus est, nam indiffiniti indiffinita est regula. Cuiusmodi est in Lesbo in ædificandi ratione regula plumbea. Hæc ex Aristotele. Vnde plura paulo mutuari, & trãsponere collibuit, quo ex summi philosophi placitis res tota notior fieret, nemoq; non dehinc uitro (quod dicitur) Sidonio, & electro lucidius sciret, quid æquitas & bonitas sibi uelint in maximis auctoribus. Vsurpat simplex plebecula crebrò æquitatem, nec tamẽ quid dicat, opinor satis intelligere. Quod autem de Lesbia dictũ regula est, scire amplius oportet, Lesbios plumbea uti regula, quæ super lapides posita per eorum inæqualitatem flectatur facilius: siquidem adeo duros in illa insula esse lapides memorãt, ut ob naturam minimè sequacem scalprum non ferè recipiant. Igitur eius ratione regulæ inter ædificandum, mensu lapidum quoquo modo concepto, iunctura atq; colligatio mutua minus reddebatur impedita, rectiorq; surgebat structura. Erat & Polycleti regula, cuius meminit in libro De optima consti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutione corporis Galenus. Et medici temperatam, ut ipsi dicunt, complexionem aiunt esse, nos temperaturam rectè nuncupamus, ueluti Polycleti regulam, ad eam quippe sanitatis regimen disponitur. Item ægritudinum curationes, cibi, potusq; ratio, necnon pharmacorum. Galenus sanè inquit, Optimum corpus uelut Polycleti regula est, cui in nostro situ, utpote probè temperato, non pauca uideas similia. Porrò quod ad æquitatem spectat, ad id ipsum facit, quod Moderatus Columella scribit Agricolationis primo: Nec sanè, inquit, est uindicandum nobis, quicquid licet: nam summum ius summa crucem putabant: nec rursus in totum remittendum, quum uel bona nomina non appellando fieri mala, fœnerator Alphius dixisse seueriſſimè, putetur.

Thesei honores Athenis. Semnæ deæ quæ sint. Item quid Semneum. Tyrāneum, Laodiceū, Martyrion. Procotta. Cottis quid. Cepus. Comana ciuitas unde. Orestis historia. Procomion multa significare. Epicomia quæ sint. Proconion. Plutarchi codex emaculatur. Theseis quid. Comæ, barbæq; primitias offerre cur institutum. Curotrophos Apollo. Tōdendi species. Penice coma: galericulus. Relicinus. Replaudere frontē. Threpterius, pentherium, & pentherius capillus qui dicatur. Pnyx quid. Pnycite. Ceroplastæ. Ceras pro coma. Ceram cur dicant Armoraciam. Xylon primū quid. Psiathia: Helenæ historia, & Iphigeniæ. Cap. XIII

THeseum, qui primus Athenarum urbem cōstituisse uidetur, quum uicatim prius habitaretur Attica: quamuis Quatrurbem credatur Accius appellasse Athenas, quod ex quatuor urbibus foret conflata, honoribus multis, ueluti tanti uiri attonita uirtutibus, prosequuta posterior ætas est. mortuum siquidem sacrificijs, ut heroem, censuit honestandum: asylum quoq;, id est sanctius templum, ut inquit Liuius, ad eius tumulum curauit dicandum, quod puto, Theseum dicebatur: unde est Aristophanium illud in Equitibus, καθῆσθαί μοι δοκῶ εἰς τὸ θησεῖον, ἢ πρὸς τῶν σεμνῶν θεῶν. Sedere mihi uideor ad Theseum, aut ad deas Semnas, id est Erynnias, ex Attica loquendi cōsuetudine, ἐπὶ ἀντιφράσιν. Earum simulacra post Orestem excitarunt ad Ariopagum Athenienses, uti honore exciperentur maiore. Semnarum meminit Thucydides libro primo. Earum sacra obibant Hesychidæ Athenis, ab Hesycho heroe propagati, cui arietem ante rem diuinam immolabant. Semneum uerò monasterium est, uel quasi ueneratione dignum, aut magis, quia secreta & inaccessa loca uocāt Semna. Apud Lycophronem tamen, etiam turpitudinē habet ea dictio. Semnas deas & Eumenidas putat diuersas Philemon comicus. Dicitur autem figura eadem, qua τυραννεῖα Plethoni Gemisto in historijs, tyrānorum uocantur palatia. Sic & Thucydidi διοσκούρειον nuncupatur Dioscurorum templum. Idem scribit, Mantinæos & Tegeatas in Laodiceo terræ Orestidis concurrisse. Martyrion Hieronymo est martyrum sacellum. Sed ad rem. Thesei templum & Erinnyarum asyliam habebat, quoniam ex eo reuelli nullus poterat supplex. Quid quod auctores passim approbant, octauum mensis diem fuisse Theseo sacrum, sicut Numeniæ dies, qui primus est, septimusq; Apollini, quartus erat Mercurio sacer? Erant eiusdē honori festa Thesea, in quibus dabatur populo congiarium, & conuiuia celebrabātur. Frequens item tonsus nomen est Theseis, ab illo producta. Etenim inoleuerat mos uetus, ut qui exephebi essent, capillum & barbam fluminibus, & Apollini primum tonderent, quem curotrophon uocabant. Sicut apud Homerum Achilles facit: & in Theseo à Plutarcho est repetitum, eo argumēto quod ex humecta feruidaq; natura constant animantium incrementa. Delphos itaq; profectus Theseus comæ primitias obtulit deo, anteriore capitis parte abrasa. Nam alij temporum comam offerebant, alij posteriorem, ut est apud Pollucem. Priora capitis tondendi more Abantas primum usos, auctori Homero credimus. Quemadmodū ediuerso Thraces quosdam appellatos scimus acrocomas, qui antias in frontem muliebriter demitterēt. Nam Euboicos opisthocomas uocari solitos, Pollucī assentimur, quia comam per terga fusam alerent, qualis ferè Hectorea dicitur coma, ut auctor Timæus est. Nec Lycophron prætermisit, ubi Casandram inducit sic nuncupare comam, uelut incederet eo modo Hector. Procotta uocatur, ubi anteriores nutriuntur comæ, quia Cottis apud Dores dicitur caput. Quāuis alij ante frontem capillos dici Procottam

tam putent. Ex uetere item instituto legimus, in Ponto Comana nuncupari, ab excisa inibi ab Oreste coma: quod, ut scribit Procopius Persici belli primo, & significat Strabo, ex Tauris cum sorore profectus in ualetudinem incidens oraculum accepisset, non desiturum morbum, ni ædificato quale apud Tauros reliquisset, templo. Quare conspecto in Ponti regione prærupto monte, ciuitatem condidit, illum tauro consimilem arbitratus, ac Dianæ templum, lugubri coma præfecta, extruxit. Verum grassante nihilo secius mali ui, rursum in Cappadocia montem nactus Taurici persimilem altera excitauit Comana de Comæ rursum præcisæ argumento. Morbum non alium fuisse augurantur, quàm insaniæ qua sit, enecta matre, correptus. Est & tondendi species dicta cepus, qua frons excolitur. Est & scaphium, ut Aristophanes significat in Auibus. Est & indecora prorsus, ac cinædica tondendi ratio dicta mœchus, qua infamatur in comœdijs poeta Cratinus. Cuiusmodi ferè apud Martialem epaphæresis, etiā si pro tonsu simpliciter quidam intelligi epaphæresim malunt. Vtitur eo uerbo Therapeutices quinto Galenus. Penicen comam dicimus insititiam, non ueram, neq; cōgenitam. Eandem & procomion recte uocaris, & pilidion apud Demosthenē, atq; item entrichon: at Latine capillamentum & galericulum, Tranquillo astipulante in Othonis uita. Procomion intelligit in libro περὶ ἱππικῆς, Xenophon equorum iubas in frontem propendentes: quæ usum non præpediunt utique, uerum & infestantia ab oculis defendunt. Legimus & πρόκωμιον dici hymnum: qui ante comon, id est κῶμον concinnaretur. Erat autem eo nomine cantus & uinolenta saltatio: unde quod comon præcederet, procomion recte dixeris, uelut procœmium. Sed & qui alios anteit hymnus, eadem non inepte censebitur nomenclatura. Quæ uero laudis suppeditant argumentum in comessationibus post uictoriam epicomia dicuntur scienter: Pindarus, ἴσθι ναυσθλοῦντες ὥστε κώμου πρόσθεν ἀρόντας. Proconium uero esse hordeum tradunt: sed & tostum triticum, ac suffimenti genus. Sunt qui ea appellatione, polentam ex recenti hordeo accipiant, ut Galenus. Relicinam in Alexandro frontem ubi in floridis laudat Apuleius, capillitio denudatā intelligit, & ueluti relictam. Replaudere frontem, esse uidetur percutiendo frontē capillos reijcere, quod assolet in luctu. Capillus porrò resectus deorum honori, threpterius dicebatur, id est θρεπτήριος, ut est apud Aeschylum. Reliquus uero pentheterius, id est πενθητήριος, puto ab luctu ita nuncupatus, quod usitatissimi foret moris in Græcia, per luctum comam recidere: & inter nauigandum tempestate urgente peruellere item fusis precibus: quod scribit in libro de sua ipsius uita Libanius. Alio tempore omni cōnutrire, nisi ubi uigore ætatis præcisus, offerretur deo capillus, ut iam commonuimus, quem inde quoq; threpterium nuncupari solitū coniectamus: nam & threptra cōnutricationis dici collata præmia, compertum est. Pentherium autem Thasii dotem appellant. Illud obiter adnotarim, pnycen ad comam pertinere nihil, quando eo nomine consilij locus Athenis significatur. Alij concionem eo uocabulo intelligi malunt, ab hominum frequentia & densitate deflexo uocabulo. Quod innuere historia octaua Thucydides uidetur. Sed ipse πύκνα scribit. Pnycis meminit Plutarchus in Themistocle: Pulpitum, inquit, quod in Pnyce prospectabat mare, ab triginta tyrannis in terram & continentem est cōuersum. Sed Latini codices fœde interpolati, In pace, scriptum præferunt. Meminit in Theseo idem Plutarchus, & contra Ctesiphontem Aeschines. Verum Latinis codicibus maximè uitiatis. Apud Ammianum Marcellinum legimus, Diodorum esse exanimatum, quod dum ædificandæ præesset ecclesiæ, puerorum cirros licentius detonderet, id quoq; ad diuinum existimans cultum pertinere. Ceroplastæ à nonnullis comæ ornatores uocantur, quoniam ceras etiam sit coma, quod ante Plutarchum indicat Homerus, dum Parim κηρῷ ἀγλαΐῃ dicit: sed & apud Sophoclem ὀρθόλοφος φρίκη nuncupatur, id est horror pilos surrigens, uelut ὀρθόθριξ. Sunt & cæroplastæ, qui æram exercent: sed tunc Græce κηροπλαστικὴ scribuntur. Apud Theophrastum obseruauimus, Armoraciam, quæ syluestris est rhaphanus, ut scribit Palladius, ab cornu imagine λιβάνου nuncupari. Quod pastinacis nomen est communicatum, Dauco tamen in primis, fortè ab radicis capillatæ argumēto. Pnycen, de qua diximus, putant aliqui regionē ad Acropolin, antiqua cōparatam simplicitate, ubi archæresia haberentur, id est principum electiones, seu comitia. Proin

Universidad de Deusto
Biblioteca

de tumultum popularem,& concionum fluctus dici pnyciten ab Comicis. Obiter, ac parerga uelut opera adijciamus, primatem sedem nuncupari solitam πρῶτον ξύλον, id est primum lignum,& in iudiciali statione cathedram primam. Verum quæ iudicum sellis insternebantur, dicunt psiathia. Illud postremo ad Theseum spectans haud incuriosius transmisero: quod Duris prodidit Samius, raptam ab eo Helenā annorum septem,tamq; retentam diu,donec Iphigeniam suscepit filiā, mox uero ea fuisse exutum. Propterea Lycophron Helenam dicit, λυσῖμ πελιτᾶν ὀρφανισμόλιν γονᾶν, raptā ab Paride. Traditur illud quoq;, Iphigeniam mox Clitēnestræ adoptatam. Eandemq; Græcis fuisse immolandam, ni Diana cōmiserante, in ursam foret deformata: uel iuxta Nicandrum, in tauri formam, aut etiam in anum uel ceruum, etenim traditur id quoque. Sunt qui ex Agamemnone ac Chryseide, Chrysen memorent natum, & Iphigeniam. Hanc uero post captum Ilium ab Tauroscythis abductam Dianæ institutam fuisse sacerdotem,uel Lunæ.

Pyrrhi uotum. Sanitatis præstantia. Antiochi somnium ad id. Pythagoricum item institutum. Socratis cōprecatio insignis. Aurum esse sapiētiam: argentum uero naturalium notitiam. Cap. XXIIII

PYrrhum,qui Epirotis imperitauit,quiq; post Alexandrum rei militaris prudētissimus est adiudicatus, ferunt, ubi immolaturus templa inuiseret, non regni ampliorem modum,non de hoste uictoriam præsignē, neq; item gloriam illustriorem,aut diuitias, & id genus alia,quibus mortalium plericq; attoniti inhiant: sed sanitatem modo à dijs comprecari solitum, ceu parte hac bene constituta, prosperius cessura uiderentur omnia. Nam si toto sinu sese affundat Fortunæ afflatus,absit autem ualetudo recta, nullum illinc profluit emolumentum quod iuuet. Propterea Antiochum cognomento Sotera, prælio cum Galatis congressurum legimus,in quiete arbitratum, Alexādrum sibi assistere, monereq;, ut prius quàm in aciem milites produceret,non aliud proponeret illis signum,quàm ὑγιαίναν, id est bene ualere. Quod quum is non neglexisset,nobilem de hostibus uictoriā est assequutus. Scimus porro mādatorum librum ab imperatore dari solitum, in quo præceptum primū erat de sanitatis cura: Pythagoras quoq; in epistolis non alia est usus consalutatione, q̄m ut iuberet ὑγιαίναν. Id institutum & Pythagorici mox seruarunt, ueluti animæ corporiq; nil amplius congrueret, hocq; uno hominis bona uniuersa comprehenderentur. Quin & symbolum,quo inter compares uterentur, dicebatur ὑγεία, id est sanitas. Socrates uero in Platonis Phædro, sic uotum cōcipit: Amice Pan, & alij qui locum hunc colitis dij,date mihi, ut intus pulcher efficiar, & quæcunq; extrinsecus habeo, intimis sint amica. Diuitem autem solum sapientem existimem: tantū uero mihi sit auri, quantum nec ferre, nec ducere queat alius, nisi uir temperās. Hoc est philosophi præclarum uotum,hæc oratio ad deum insignis,hoc documentū cunctis infigendum mortalibus. Quid enim solicitius petendū à deo, quàm bonum? Sed cuiusmodi nam bonum? Certe ut eum ipsum, summum, inenarrabilem rerum cōditorem aliquo modo cognitione pertingere ualeamus. Hæc uera est sapientia, hoc bonum uerum, hoc præter eum, qui uere sapiens est, nemo contribuerit. Sed nec alius acceperit, nisi intima pulchritudine nitidus, expurgatis scelerum fomentis: imo uero, quem incomparabilis illa bonitas, in sita pietate, sapiētia dignum præstiterit, id est talem effecerit, ut lumen illud ferre paratus sit, resecta omni uitiorum per uirtutem labe, perturbationibusq; omnino iussis cōticescere. Huic ita affecto Pan & dij omnes, hoc est summus ille parens, conditorq; rerum ac ministri eius omnes ita aspirant, ut aurum micantissimum non abnegent, id est diuinitatis notitiam impertiantur, postea quàm corporea nec tumultuantur, nec menti obstrepūt amplius. Hoc illud aurum est omni censu maius, quo ab Hebræis AEgyptios fuisse spoliatos, sanctæ produnt literæ. Etenm sic auri nomine Christianæ ueritatis assertores diuinorum cognitionem intelligunt, ut argentum symbolice scientiā rerum à deo conditarum signare tradunt. Porro in Apocalypsi Ioannes theologus, & diuinitatis intimus, & sine pari cōtemplator, ac(ut sic dixerim)à secretis: ubi aurum ignitum censet emendum, non aliud opinor, quàm ipsum hoc, de quo diu uerba facimus, intelligendum prudentibus reliquit. Sed & magicum illud aurum infanti oblatum Christo

CHRISTO non alium habuerit sensum. De Platonis sacrarijs & illud est, ab Aristotele quoq; in Politicis repetitum, quibusdam statim in uitam prodeuntibus aurum affundi, nonnullis argentum, artificibus uerò & agricolis æs aut ferrum.

Adorationis præstantia, & necessitas. An bestiæ cælestia uenerentur. Votum quinq; rebus perfici. Caput XXV

POstea uerò quàm non temerè quidē, sed consilio certo huc producti sumus, ut uotorum meminerimus, quibus infinitam lateq; exuberantem dei bonitatem simpliciter apprecamur, quod per momenta facit, bona nobis pergat cōtribuere, nequeo temperare mihi, quin ex ueterum philosophorū id cœtu seligam quoq;, Deo tota ui exhibendum adorationis cultum, quo euidentius multorum, qui CHRISTI consectatores se profitentur, & prædicant, & caua uerba, ac in modum uesicarum tumentia buccis trutinantur inflatis, sed lingua tenus, & factis procul, peruicax retundatur impietas. In primis uerò mihi se Iamblicus ingerit, sacerdos magnus, & præcellens Porphyrij discipulus, à quo proditum scimus in libro De mysterijs, uoto adorationeq; sacrificium perfectius fieri & absolutius, & totam demum religionem effici firmiorem. Ea quoq; re eximiam conflari animarū & dei connexionem. Frequens item adoratio alit intellectum, & perficit, animam ad diuina susципienda admodum efficit ampliorē, diuina nobis aperit: hac luminis diuini insuescimus splendori, cælestis augescit amor, quodq; in animo diuinū est, succenditur acrius, surrigiturq;, extergitur quicquid maculosum, quicquid est animæ hostile. Spem elargitur eximiam fidem perficiendo circa lumen. Postremò adoratio frequens deo nos familiares facit, atq;(ut planè dicā)discipulos. Certè ab deo, ceu fonte perenni, manant omnia, nil tam tenue aut pusillum, quod eius ope cōperias destitutum. Vnitas diuina exuberat in omnibus: ea stat omne, quicquid est. Sed ut ab illa profluit, ita refluit in eandem circulari quodam & intimo motu. Alias opis indigum tota ui præcipitaretur in interitum. Hæc nos ratio ad piam prouocat adorationem, qua cum deo, abs quo prodiuimus, rursum coniungamur, & (ut sic dicam) coalescamus. Propterea diuinè Porphyrius: Quoniam, inquit, dei filij dicimur, & sumus, sed in hanc mūdanæ magnitudinis portionem ueluti in exilium quoddā amandati, & in Tullianum quodāmodo intrusi, suppliciter ac summis addecet uiribus adorare, ut ab hisce educti tenebris, & teterrima sede, unde profecti, patrem lætissimè repetamus. Certè quum uniuersi partes simus, uniuerso proculdubio indigemus: siquidem ipsa ad totum conuersio partibus salutē præstat. Quòd si uirtutis expetis ornamenta, eum uenerare, qui totius uirtutis est princeps. Qui enim est unitas uera, bona: idipsum, quod expetis, impartietur bonum. Si corporeum insigne quodpiam consectaris, ei te subijce. Illi uota cōcipe, cuius immensa uis corpora omnia creat potenter, & salubriter continet. Qui essentiam præstat, utiq; præstat & salutem. Hoc ipsum nobis dictat historia, ex qua edocemur, Indorum Brachmanas, Persarum Magos, ueteres Græcorum Theologos omni pede diuino cultui & uotis intendisse. Quippe quum sit à brutis dissitum humanum genus, consentaneum est, ac prorsus necessarium, dissitam, propriam, à bestijs sequestratam unam aliquam habere perfectionem, in cuius participatum inferiores non ueniant animantes. Hunc uerò esse sermonem, non recte putatis. Pleraq; enim in brutali uita extant sermonis uestigia. Neq; item rationem quālibet: nam actiuæ rationis in bestijs semina multa, quod operum & uitæ comprobat modus. Speculatio item quædam, & naturaliū peritia nobis uidetur cum illis quadamtenus esse cōmunis: nam & remedia norunt, cibos distinguūt, futura præsagiunt, ingruētia uitant solertissimè, etiā si natura duce in hisce potius uideantur niti. Vna uerò est diuinitatis contemplatio, cultus unus, qui extra hominem reijcit omnia. Neq; prona in pastum animantia deum suspicantur, aut sciunt. Peculiaris homini est in naturæ principem deum mentis excitatio, quò etenim spectat ipsa hæc tam præsignis, tam regia humani corporis ad supera erectio? Quòd si ex Plinio obijcere pergas, & brutorū aliqua cælestibus reuerentiæ cultum exhibere, inferam, non exactè ad uerum omnia narrari ab id genus scriptoribus. Quanquam & ex Platonicorum doctrina possum coarguere, bestias aliud quiduis facere potius, quum cælestia uidentur honorare. Aut si honorant, nescire tamen quid agant: uel si sciant, eas item intelligētiæ ac immortalitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

talitatis uideri participes, quod est ab omnium fere consensu disparatum, resipitq; Epicureum quiddam. Cui generi, si modo non sit obdurata fronte, ferulas adhibuisse, non superuacaneũ cẽseatur. Verum, ut unde diuertimus, illuc demum reuertamur, putant ex adiuratissimis nonnulli, cultum absolutum, & nulla ex parte cessantem, quinq; maxime perfici rebus. Primum, inquiunt, nosse oportet eum ipsum, quem colere destinaris: mox qua ratione cultum hunc adhibere, sit necesse. Secundo loco summarum exercitatione uirtutum, castitate, integritate, mentis puritate ac sanctimonia excussam depuratamq; uitam diuinæ uitæ, quãtum ratio patitur, coaptare, assimulatione religiosa. Tertium locum ex his habet contactus iam augustior, quo diuinam essentiam fere attingimus. Quarto loco diuinum uestibulum ingredimur iam. Postremo unitatem animæ nostræ propriam unitati diuinę insinuamus penitus atque connectimus. Demum prius quàm ad alia transeamus, illud utiq; admiratione dignum, & festo plausu excipiendum, quod Homerus tantæ uetustatis poeta duo potissimum in homine insigniter est ueneratus, tum quod mẽte ornatus foret, tum quod coleret deos: sic enim Vlyssem commendat,

ὃς πρὶ μὲν νόον ἔσκε βροτῶν, πρὶ δ' ἱρὰ θεοῖσι
ἀείρασκε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν

Scribit tamen Theodorus magnus, explorãdo curiosius singula, liquido compertum, mentes quidem & animas præcipue: sed & quicquid omnino est, excepto uno, adorare, item atq; uouere. Nempe (inquit Proclus) cũcta precantur, hymnosq; cõcinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia uero sensibili. Vnde enim putamus plantas illas, quas heliotropias nominant, ad solis mortũ solem uersus moueri? Selinotropias uero ad lunam uerti? Sed uir tantum bonus ut in Legibus Plato docuit, deum decenter feliciterq; precatur. Postremo, inquit Iamblicus, adoratio, eiusq; uirtus nunc sacrificium anteit, nunc medio inseritur, interdum finem complet sacrificandi.

Volutatio in cœno, apud Plinium quid sit. Cæroma. Patos bis. Conisalos. Alapatha quid. Lapathi. Conila. Pyriathos. Vnguentorũ genera. Christæ. Coniatæ. Alima. Chrima. Conistra. Pandare. Canthelij qui sint. Catheton. Catheter. Item locus Plinij expensus. Bibendi leges. Conuiuiorum præfecti. Gynæconomi. Horatij locus declaratur. Amystissare. Commodi historia. Item tertij loci perpensio in Plinio. Pauli prætorij historia. Quid admouere obscœnis imaginem principis. Vini hordeacei proprium. Pinon uinum. Propomata, & bryton, ac parabia. Brutij unde. Cap. XXVI

PLinius Historiæ naturalis uolumine decimoquarto, supercilio (ut solet) censorio uinolentiam detestans: Ad hæc, inquit, pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. Sum memor, dum adolescẽs adhuc, tantumq; non etiam prætextatus, enarrarem nobile opus Antonio Boldu, nobili Veneto, Rhodigij præturam gerenti, uiro in literis satis exercitato, quæsisse ex me per literas Veronensem quendam, quid super eo loco non aperto admodum sentirem: uel quia minus percipiebat ipse, uel ut ingenium meum periclitaretur, & doctrinam, arbitratus forsan in palustris soli crassamẽto natos esse prorsum, quod Galenus inquit, ὄνος θεοσελείνης. Respondi tum pro tempore, quæ occurrebant. Nunc eadẽ, sed excultiora, multoq; locupletiora hic apponere est uisum, simul ut pro uirili prosim, simul ne pereat, quod laborìose olim fuerat excogitatum. Igitur uolutationẽ in cœno luctatorũ intelligo meditationes: in quem sensum duxit me primum Valerius Martialis libro septimo, in Philenen,

Et putri lutulenta de palæstra
Vncti uerbere uapulat magistri.

Accessit mox & Senecæ altipulatio, apud quem ita legimus: Non adducor, inquit, ut in numerum liberalium artium pictores recipiam, non magis quàm statuarios, aut marmorarios, aut cæteros luxuriæ ministros: æque luctatores, & totã luto ac oleo constantem scientiam expello ex ijs studijs liberalibus. Et ne qua omnino subsit hæsitatio, expendant quæso Plinianarum obscuritatum scrutatores, quę ad eam rem aptissime Lucianus

cianus scribat, cuius dialogus est, Anacharsis, siue de gymnasiis: qui adeò ad Plinianos accedit sensus, ut prorsus ab eo quodammodo uideatur mutuatus. In eius igitur sermonis initio ita positum inuenias, τοῦτο δ' ἡμῖν, ὦ σόλων, τίνος ἕνεκα οἱ νέοι ποιοῦσιν; οἱ μὲν οὖν πρὸς ἀλλήλους ὑποσκελίζουσιν, οἱ δ' ἄγχουσι, καὶ λυγίζουσι, καὶ ἐν τῷ πηλῷ σπαίροντας καλινδοῦσιν ὥσπερ σύες. Hæc inquit, ὁ Solon, cur nam iuuenes nostri faciunt? Alij complexi mutuo se supplantant, hi præfocantur, uerberantur illi, & cœno sese immiscent, uolutanturq;, perinde ac sues. Porrò & cæroma nouimus dici oleum, quo perungerentur athletæ, ad robur adijciendum membris, adhibito quodam terræ genere. Sunt qui paton dici putent cœnum cæromati, id est oleo, ut ipsi interpretantur, permixtum. Cui si sudor accesserit, conisalos Atticè dicatur, sicuti auctor probat Galenus. Paton, pro conisalo ferè accepisse Eustathius animaduertitur: nam conisalum pro puluere intellexit Homerus, ubi ait,

ὑπὸ πόδεσι κονίσαλος ὄρνυτ' ἀείρας. id est,

Sub pedibus excitabatur puluis procellosus. Alapatha Græci porrò inanitiones dicunt, unde lapathum herbam scribit Sudas nuncupatam, quia sit λάχανον γαστρὸς κωνητικόν. Sunt & lapathi capiendis feris depressiores fossæ: quod Democrito placuit, ac idem exposuit Sudas. Conistram, pro palæstra positam inuenimus: quia conis, sit puluis: quod significat Eustathius. Quanquam erat Athenienſium item deus Conisalus. Strabo: Nam, inquit, Priapum Hesiodus non nouit, & Orthanæ, & Conisalo, & Trychoni, & eiusmodi Athenienſium dijs persimilis est. Auctor Aristoteles est, coturnices nidum non construere, sed conistram, id est aream, ut Theodorus interpretatur, quam & sarmentis cõtegant. Conila uerò herba est, quam in Theriacis Nicander etiam Heraclium & Origanum dici arbitratur. In Ophiaco Petrichus ab Conilo inuentam tradit. Quod ad Paton attinet, sciendum eo uerbo ab nonnullis intelligi retrimentitiam caprarum feculentiam: quæ & Pyriathos nuncupetur quandoq;. Vnguentorum esse porrò discrimina duo, adnotatum ab eruditis est, delicijs destinatum unum, quod chrima nuncupetur, seu chrisma, palestræ dicatum alterum, quod dicatur alima. Coniatæ autem, & christæ unctores sunt. Quæ autem peregrinæ dicantur à Plinio exercitationes, minus puto habere difficultatis: quando auctore Thucydide scimus, Omnium primos Lacedæmonios corpora in gymnasio nudasse atq; oleo perfudisse. Et M. Tullius libro secundo De oratore scriptum reliquit, Gymnasia delectationis & exercitationis gratia primum ab Græcis instituta. Vbi uerò ait, pectorosa ceruicis repandæ ostentatio: intelligo membrorum cõformationem in palæstrita significari, in primisq; collum procerius, quod in eo exigebatur maximè, uel Satyro attestante:

Et longum inualidi collum ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis.

Sed & Martialis in Distichis id ipsum approbat illis uersibus:

Hæc rapit Antæi uelox in puluere draucus,
Grandia qui uano colla labore facit.

Pectoris quoq; latitudo roboris indicium est uel maximum: tiam in tyronibus Vegetius primo De re militari, id item exegisse uidetur. Sed & erectam ceruicem nõ tacuit: Repandus uerò nunc retro patentem signat, nunc reflexum, unde repandirostrum cognominauit Pacuuius, quanquam durè, Quintiliano teste. Sarcina item pandati dicuntur, qui oneribus nimijs succumbunt ferè, & incuruantur. Plinius De apibus: Totæq; onustæ remeant sarcina pandatæ. Item libro decimosexto, arbores, siue trabes pandari scribit, quæ incuruantur ceduntq; ponderi. Cuius contrarium palmæ faciunt, quæ in diuersum renitendo fornicantur, ueluti asinorum genus id, quos canthelios Xenophon dici scribit, sicuti in monumentis Sudæ relatum scio. meminit & Polybius, quanquam & in percipiendo hebetior eo dicatur nomine. Auctor ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, libro sexto, Canthelios interpretatur cophinos maiores: hinc Strabo γεωγραφουμένων libro quartodecimo, Alabandam scribit faciem præbere κανθηλίου καταγραμμένου, id est canthelij inuersi. Lityersem Celænarum regem Sositheus scribit apud Athenæum, tres solitum canthelios totos uorare. Catheton uerò, id est καθετὸν dicunt perpendiculum. Catheter autem, seu καθετήρ, chirurgicum est instrumentum, imagine quadam s literæ,

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod per urethram intrusum urinam prolicit. Cæterum postea quàm nodum hunc satis implicitum, non ut Alexander, ferri adminículo, sed ingenio & indagine certa plane exsoluimus, addamus ex abundanti, quod in eodem capite legitur haud ita multo post. Alius, inquit, quantum alea quæsierit, tantum bibit. Concisa oratio, & impedita, sed Plinìana: uerum hoc sensu: Alij, inquit, tot exsiccant pocula, quot iniunxerit conuiuij dominus, qui talorum fortuito iactu eum sortiebatur locum: propterea Horatius,

Nec regna uini sortiere talis.

Quin ex eo dicebantur modiperatores, ceu bibendi imperarent modum iuxta conuiuales leges, sic enim appellantur. Magistros Cicero uocat. Græci βασιλεῖς, hoc est reges. Meminit Legum septimo etiam Plato, necnõ in Cœnis Macrobius. Decreta porro conuiualia, quæ uocant νόμους, diligenti seruabantur scito. Sed quæ nam erant ea? Apud Græcos, inquit Cicero, lex in conuiuijs obtinetur. Aut bibat, aut abeat. Erat & cantio conuiualis, ᾠήνα πίνε, τρεῖς πίνε, ἄμα τέτταρα. Bibe quinq, bibe tres, bibe quatuor cyathos. Nam Simonidis illud prorsus diuersum est, πίνε, πιν' ὦ συμφορῇ, quippe συμφορῇ, est τῷ μέσῳ. Proinde sic enunciant alij, πῖνε, πίν' ἐπ' ἐδλοῖς. Gynæconomi conuiuia inspectabant cum Areopagitis, & cœtus alios in domibus ac nuptijs, & re diuina, lege ne præfinitus adesset numerus. Apud Romanos uero bibẽdi ars hisce fere constabat legibus, quod Plinius obseruauit & docuit, non labasse sermone, non leuatum uomitione, non altera corporis parte, plurimum hausisse uno potu, plurimum præterea addidisse alijs minoribus, optima fide non respirasse in hauriendo, neque exspuisse, nihilq; ad elidendum in pauimẽto summum ac postremum potum ex uino reliquisse. Hæc Plinius, quæ eo gratius apposuimus, quoniam quod extremo loco adiectum est, Horatio multum insert lucis Carminum secundo, quem locum conniuentes plericq; transiliunt, in aurem (ut aiunt) utrancq; prorsum sopiti.

Absumet hæres Cecuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum superbo,
Pontificum potiore cœnis.

In eo autem quod Plinius dicit, optima fide non respirasse in hauriendo, scitu dignum est, id Græce admodum uenuste uno exprimi uerbo ἀμυσί, quo significatur, inter bibendum ne fuisse quidem occlusum os, aut contracta labra: sed capaciter hausisse, aut magis quasi ἀπνδυσί, quod indicat, sine respiratione: unde etiam producitur uerbum ἀμυσίζειν, eo modo bibere, quod nos Latine, nec inepte amystisare dixerimus, quando & Horatianam legimus amystidem. Celeberrimum illud est, Commodum Cæsarem in solicitudinibus & æstuationibus theatricorum certaminum, quando ex superiore loco ursos iaculis impetebat: quod refert Dion, ingens poculum dulcis uini solitum haurire ἀμυσί. In quo à spectantibus id in conuiuijs frequens succlamatum ferunt, ζῆσαι, id est uiuas: sed amphibolice pronunciatum, grammatici contendunt, perinde ac dicatur, compleas uiuendi modum, id est morere. Est & tertius locus capite eodem habens & ipse inuolucri aliquid, ubi Plinius ait, Vulgoq; ueritas attributa uino est. Sed infert luminis non parum tertio De beneficijs Seneca, ut adagium uulgo frequens præteream, Vinum & cum puerítia, & sine puerítia ueridicum est. Sub Tiberio, inquit, Cæsare fuit accusandi frequens & pene publica rabies, quæ omni ciuili bello grauius togatam ciuitatem confecit. Excipiebatur ebriorum sermo, simplicitas iocantium, nihil erat tutum, omnis sæuiendi placebat occasio. Cœnabat Paulus prætorius imaginem Tiberij habens in gemma, matellam poposcit. Id factum Maro ex notis illius temporis uestigatoribus notauit: at seruus eius, cui nectebantur insidiæ, ebrio annulum extraxit, quum Maro conuiuas testaretur, admotam esse imaginem in obscœnis, & iam subscriptionem componeret. Hactenus ex Seneca, & quidem pluscula simul, ut Plinium illustraremus. Simul ut obiter perciperent studiosi iuuenes, quid esset principis imaginem obscœnis inferre. Porro Valerius Martialis locis aliquot nunc figurate, nunc apertius illorum temporum insectatur scelus, quibus poculo & uino extorquebantur hæreditates, & testamẽtorum falsæ subsignationes. Obiter id enotabimus, mirum esse quod in libro De ebrietate Aristoteles prodit: Vino hordeaceo temulẽtos retrorsum modo decum

decumbere, ac supinos: quod in alijs haudquaquam fit. Vinum id genus uocat Philosophus inibi pinon, id est ὁ πινον. Sunt qui etiã bryton, ut in Triptolemo Sophocles, sed & in Lycurgo Aeschylus. Arbitratur Paulus, quòd è lanarum sordibus expurgatis efficiatur uinum, rectè pinon dici: etiam si nõ desunt, qui sic uinum uocari putent, quo sordentes eluantur lanæ, quod seponatur mox cõditum. Verum ex radicibus item cõcinnari bryton, Hellanico credimus. Hecatæus in Europæ periodo auctor est, Pæonas ex hordeo brytum haurire, ac ex milio & conyza parabiam. Brutum uerò Latina dictio est, unde & Brutijs conciliatum nomen, ut scribit Diodorus, quod eorum plericq; omnes fugitiui serui initio fuerint, ac bruta gens, hominũ colluuione circa Lucaniam confluente. Brutides autem mulieres dicuntur, uelut sibyllæ, ac prophetides. Brutios à Lucanis rebelles dici, auctor est Strabo. Sunt & propomata, uelut antecedentia pocula, ut sint bibendi procœmia. Est apud Palladium caput, libro tertio, quo pacto sponte nascantur propomata, id est uina condita, cuius est modi rosatum & uiolatum.

Quam habeat rationem id frequens in libris, Non esse infundẽdum lenticulæ unguentum. De odoribus aliqua non ingrata. Item quid sit odor. Dryinos animal. Melãdryon. Adranus deus. Rancor quid. Cap. XXVII

NOn esse promiscendum lenticulæ unguentum, ex Varronis Satyra Gellius adnotauit. Monuerat diu antea in Epistolis ad Atticum M. Tullius: sed & eo adhuc antiquior philosophus Aristoteles, in commẽtatione quæ De sensu est, & sensilibus: ut Athenæum præteream: cuius libros, si prodeant quãdoq; mutilati minus, minusq; (ut sic dixerim) fide labefactata, uelut breuia, & quidem recõdita putaueris rectissimè, ac unguentũ, sed amaracinum. Dignũ uerò arbitratus nosse exactius, quæ nam foret eius sentẽtiæ ratio, siquidem subolebat, inesse quippiam latẽtis doctrinæ, adij nostri temporis Lynceos, qui summo conatu interpolatum Gellij codicem restituere adorti sunt. Cæterum nil ibi cõpertum, quod sitim expleret. fortè illi, ut qui essent ingenio acri, doctrina excultiore, hæc tanquam tenuia nescio quæ, ac nugalia, uel scholica cõtempserint, ac uelut piscium filij (quod aiũt) aquosa petierint. At ipsi sordentes, quasi reguli & scorpiones, aridissima quæq; consectamur, & quod infra classem simus, ac notæ usilioris, nil opinamur negligẽdum, quod inscitũ, & latens frontem cogat perfricare, nullo profectu. Sed uerius est, in puluerẽ prodire, quàm diu præfari, etiam si cõtentiosum trahere funem uidebimur. Igitur omnem (quod aiũt) lapidem mouẽdo sic comperi, odorum species esse duas: alteram quidem saporis ratione, cui gratum ingratumq; inest quidem, sed per accidens, hoc est non quatenus eiusmodi odora sunt, sed quoniam odor eorum nutrimẽtum significat. Est enim odor quædam, ut sic dicam, passio nutrimenti, sicut & sapor: siquidem per qualitatem eam aptum & congruum sibi alimentum è longinquo percipiunt animalia, sicut coniunctum per saporem. Ex quo animaduertimus, odores id genus saturis minus esse oblectabiles, at esurientibus mirifice. Nam nec cibaria ipsa nõ indigi appetimus. Quo colligimus liquidò, hosce odores alimenti tantum ratione oblectare, aut ediuerso. Altera uerò odorum species per se dicitur, nanq; oblectant simpliciter, & per se, nullo nutricationis intuitu. Eiusmodi sunt florum odores, hi quippe nullam conciliarint appetentiam. Quinimò si cibarijs inserãtur, inamœna reddunt ea, prorsusq; aspernabilia: quoniam odorata hæc ferè sunt saporis non boni. Propterea, inquit Philosophus, scitè admodum & ex uero dixit Stratis in Euripidem inuectus, Si lenticulam decoquas, unguentum ne indideris. Cui affine illud quoq;, τὸ ἐν λαχάνοις πέπερι. id est, in oleribus piper. Sed & Hieronymi illud in Heluidium, Saltitans camelus. Varronis Satyra ex Marcello sic uidetur inscripta, ὕδωρ τῷ φακῷ μύρον, περὶ εὐτηρίας. Scitu porrò dignum id quoq;: Odores hosce, qui per se odores à physicis nuncupantur, esse rationalis naturæ infimæ, hoc est humanæ proprios: eos enim homo discernit solus, ijsq; afficitur plurimum. Quo nomine, quantum ad hoc, odoratus in nobis inter animantes omnes præstantior exquisitiorq; est. At in altero odoratorum genere à brutis lõge excellimur. Euentus autem ratio est, ut contemperetur cerebri frigiditas. Id enim in homine maius ex corporis analogo, quàm in cæteris. Cerebrum deniq; suapte natura frigidum est, ob id & sanguis, quem exiguæ ac prætenues uenæ cõplectuntur, tota facilitate frigus concipit. Propter quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex cibo resolutæ euaporationes,& arcem illam scandentes, ex loci frigore densiores fa ctæ rheumatismis plerunq; præstant argumẽtum:ad quæ amolienda, uel aliquo modo mitiganda odores imbecillitatis nostræ natura memor suggessit.Quòd si odores hi cerebrum uidentur quandoq; oblædere non parum, ex indiscreto prouenire modo certum est.Nam si iusto plus id incaluerit,fit inde redundãs resolutio, quæ mox infert nocumentum. At qui alimenti rationem habent,odores sæpius multo caput infestant, ex humectationis nimietate aut siccitatis. Sed dicat aliquis, Tu quidem de odoribus satis multa: uerum ecquid doces,quid demum censeamus esse odorem? Nam sunt qui odoris nomine fumidam intelligant exhalationem, quam aeri & terræ cõmunem uolunt, ueluti mediam inter ea,quum sit quid resolutum ab sicco terrestri aeream non pertingens subtilitatem.Nam & Heraclitus literis mãdauit: Si omne quod est, in fumum resolueretur,naribus facilè cuncta discernerẽtur, quia uniuersa in odoris rationem ueni rent. Alijs uerò magis placuit, odorem dici humectam euaporationem, id est aqueam humiditatem resolutam. At alijs utrũq;, sed amplius inspicienti, nihil horum profectò tradi rectè uidebitur:nam si odor fumidum quiddam sit,quo'nam pacto in aqua fiat fumus? Atqui in aqua odores percipi, certè opinor liquere. Si uerò euaporatio dicatur humecta,relinquetur intelligendum,sentiri odores per effluxum quẽdam, quod item de coloribus pronuntiatũ est, sed utrũq; perperam:nam utrinq; colligitur, sensum effici odorum & colorum cõtactu. Adde, quòd odoratum corpus & uilibile planè imminueretur,& demum effluxu assiduo resolutum periret. Quod dictu perabsurdum foret,præsertim quum dissita longe sub sensum ueniãt tum uisus, tum odoratus.Effluxus nempe qua ratione in tam longinqua terrarum producatur? Cæterum id astruendum uerius,contingere hoc per spiritalem medij immutationem:siquidem liquidò constat, humectum,quod in spiritu est,id est in aere,quodq; in aqua,pari ab euchyma siccitate, atq; ita odorandi comprehendi rationem. Nam aer item humectationis est particeps. Alicubi tamen Aristoteles nõ inficiatur,odorem esse fumidam exhalationem: sed non ita,quia sit ipsa odoris essentia, quod secundo De anima falsum cõuincitur. Longius enim diffunditur odor,quàm aspiratio fumida.Sed id sentit, quòd hæc sit causa, ut sentiatur odor,quæ ab calidis profluit:quo fit,ut calidis temporibus, & locis flores maioris esse odoris pernoscantur.Sed ut obiter adnectamus aliquid, non ignorandum omnino,esse in quercuum radicibus animal ad perniciem adeo potens,ut supergressu tantum excidat pedum cutis,intumescantq; insigniter crura tota. Id uerò etiamnum mirabilius,si quis mederi uelit,manus itidẽ excoriãtur. Quòd si interimere adoriatur quispiam,pessimo infici odore:itemq; odorari aliud nihil. Quod utiq; cunctãter apposuissem,ni ab auctore graui relatum scirem Paulo Aegineta quinto ἰατρικῆς πραγματείας. Nomen uerò animali δρύινος, ab loco ubi uictitat ferè. Dryinas nuncupatur ab alijs, atq; item chelydrus inter genera serpentum. Meminit in Theriacis Nicander. Melandryon uerò apud Theophrastum est exalburnatum robur, de nigricie cõciliato nomine.Sed & salsamenti genus,melãdryon est. Adranus uerò in tota colebatur Sicilia deus,cui sacra erat Adranum ciuitas, tradente in Parallelis Plutarcho. Illud submonuisse in odorum mentione nil (puto) obfuerit, Hieronymum sic epistola quadam scriptum reliquisse: Cincinnatulos pueros,& calamistratos,ac peregrini muris olentes pelliculas:de quibus illud Arbitri est,Non bene olet,qui bene semper olet:quasi quasdam pestes,ac uenena pudicitiæ uirgo deuiter. Versiculus quẽ Arbitro Petronio ascribit auctor hic scientissimus,apud Martialem legitur quoq;. Rancorem Palladius mucidum intelligit odorem:Canales,inquit,& omnia receptacula olei calida aqua prius lauabis, ut nihil de anni præteriti rancore custodiant.

Grati animi exempla Alexandri,Socratis, Furnij. Interim Archelai historia.Ingratitudinis fœda sugillatio. Actio ingrati Athenis cõtra Senecam. Hirundinem significare ingratum. Militis Macedonici historia. XXVIII

ALexandrum Macedonem ingẽtis spiritus terrarum principem legimus, inter alia haud parum multa, quibus eum natura, extra quàm mortales alios, excoluerat,honestaueratq;:& cælo quodam modo inseruerat, uirtutum, & laudis felici magnitudine; identidem magna sua gloria solitum prædicare,à nemine

nemine se unquam benignitate fuisse exsuperatum. Magnum id, & præclarum. Sed quod in participatum admittat & alios:uerum itidem magnos,præcelsos, omnium capaces. Archelaus rex,is qui in solis deliquio, rerum naturæ ignarus, & pauore attonitus festinantius occludi regiam imperauit, & quod assolebat in magno plerunq; mœrore, comam filio decuti iussit,Socratem impẽse rogauerat,ad se iret:at ille,seu per eam figuram,quæ in sermonibus erat ei perfamiliaris, seu animo serio, negare perrexit, eius beneficio futurum se auctiorem, cui paria facere nõ quiret. Sed age aduocetur ad hoc decus rerum Italica uirtus.Furnius uixit Augusti temporibus,pater eius cum Antonio stipẽdia fecerat,ob id iure belli hostiliter Augusto erat offensior: adijt tamen imperatorem filius,patris ab eo uitam deprecatur, ignoscit ille: tũc Furnius, Hanc unam Cæsar habeo iniuriam tuam,effecisti uiuerem & morerer ingratus. O festo plausu excipiendam uocem,ó præsignem animi sublimitatem: effecisti (inquit) uiuam, & moriar ingratus.Quod esse potest tam amplum gratitudinis indicium,quàm nulla ratione sibi satisfacere,& dantis beneficentiæ imparem se perpetuò fateri? Quin, inquit in Metaphysicis Aristoteles,non ijs modo quorum sententiæ accedimus, sed & ijs qui ueritatem non omnino attigerunt,testari gratias decet:nam & hi aliquid contulerunt, nos si quidem excitarunt,acueruntq;. Etenim si Timotheus non fuisset, tantam non haberemus canendi artem:quòd si nec præisset Phrynis, minor apparuisset Timotheus. At si æqua lance rem totam uoluerimus expẽdere, paucissimos eius notæ reperias. Etenim quotusquisq; gratum nouit agere? Hic quia se uel Codro nobiliorem putat, aut cõgestas opes suspicit: & denicq;,quod publicum ferè hominum est uitium,se suaq; miratur, amat,nec nouit perdere:quicquid conferis,in solutum computat,bonumq;,si non & ultrò deberi sibi opinetur,quod accipere sustinuerit, Alium auiditas trãsuersum rapit, natumq; inde illud sæpe iactatum,Nil esse iucũdius, quàm capere. Sed & inuidia quãdoq; in ingratitudinis album nos transcribit,malum certè uehemens, & importunum, quo in digitos mittimus, nõ quantum rationibus nostris ex amici largitate accesserit: sed num idem in alios,aut eo amplius contulerit. Gregarius miles inuitus facit, ut coronam det ciuicam, quod in quadam oratione Cicero testatur, & se ab aliquo seruatum fateatur:non quia turpe sit,protectum in acie hostium manibus eripi, nam id accidere nisi forti uiro & pugnanti comminus non potest:sed onus beneficij reformidat, quod permagnum est,alieno debere quod parenti. Tribuni,inquit in commẽtatione de Romanorum militia Polybius,seruatos cogunt,nisi id sponte faciant,seruatorem coronare. Colit uerò hunc præterea seruatus per omnem uitam,tanquam parẽtem, omnia sanè exhibens ut genitori. Quòd si est omnium uirtutum mater gratitudo, quoniam ex huius profluat fõtibus in parentes pietas,in patriam charitas,in deos religio,inter homines amicitia,in educatores & magistros ueneratio: certè colligendum quod ad Atticum M. Tullius scribit,Ingratis omnia inesse uitia.Nil tam inhumanum, tam ferum, tam immane,quàm committere,ut beneficio nõ dicam indignus, sed uictus esse uidea re.Hinc opinor factum,ut natura ipsa ad id nos prouehente,Ingratos nemo nõ uel uatiniano prosequatur odio:sicq; facultas adsit, & patiatur ratio,primo quoq; tempore ultum eat,ueluti sint rum beneficentiæ,tum cõmunes tenuiorum hostes omnium. Nec ferè alia ingrato irrogatur pœna.Crimen est passiuum quidem,& quo nullum frequẽtius,nusquam tamen punitur,ubicq; improbatur. Odisse contenti ad ultorem reijcimus deum,Achillei memores uoti,quin & Furiani,quum est is comprecatus, ut si innoxio sibi inferretur iniuria,desiderium sui quàm primum ingratæ fieret ciuitati. In declamãtium scholis creberrima fuit ingrati actio: in urbibus uerò, præter quàm in Macedonia,si Senecæ credimus,nullibi.Nos tamen in Latina historia obseruauimus, Athenis item aduersus ingratos actionem fuisse cõstitutam.Quod significat, opinor, in Declamationibus Libanius,& Pollux Onomastici octauo.Et Xenophon scribit, apud Persas ingratitudinis causam agi intentissimè, pœna seueriss imè irrogata ei qui in bene de se meritum deprehenderetur animi parum grati.Nam & ab hoc genus hominum irreuerenter deos haberi,colligunt:quin parẽtes etiam num,ac patriam, & amicos quoq;. Porrò ingratitudini præcipuè impudentiam adglutinari, abs qua in flagitia feramur præcipites uel fœdissima.Prodit Diodorus,Aegyptios credi, extra quàm sit gentium

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliarum captus, erga benemeritos præcipuè gratos, quod magnum uitæ subsidium opi
fientur gratiæ retributionem. Sed cur nam cum ingrato ex formula non agimus? ne
quod beneficium est, incipiat esse creditum. Et ne gratitudo honestissima res, incipiat
honestatis nomẽ amittere, necessitatis iugũ subeundo. Alioqui & anguli omnes actio-
nibus obstreperent eiusmodi. Pythagoras ablegandos reijciendosq; ingratos, ex Plu-
tarchi interpretamento, symbolicè uidetur monuisse, ubi præcipit, sub idem tectum nõ
admittendas hirundines, quoniam ingrati ac parum firmi symbolum auis ea credatur
habere. Nam & in Rhetoricis ad Herennium edocemur, amicitiæ minus firmæ simili-
tudinem ab hirundinibus duci oportere. Succurrit prius quã hinc digredimur, dignum
quod memoretur, ingratitudinis exemplum. Erat Macedonum regi Philippo manu
promptus miles, expertæ uirtutis multis sæpe bellis: sed quo se præclarius gessisset, eo
frequẽtius à peritissimo duce qui in tractãdis militibus egregius esset artifex, ad prouo
candam audaciam auctorabatur, frequẽter etiam ac insignite donatus. Fortè is ex nau-
fragio exutus omnibus, uix etiamnum spiritum ducens errabat, cõsilij inops. Eum con
spicatus Macedo quidam benignè amplexatur, iubet bene sperare, semiuiuum in uil-
lam suam perducit, fouet accuratè: lectulo cedit quoq;, nec patitur quicquã frustra ab
eo desiderari. Postremò digredientem uiatico etiam instruit, summurmurantẽ identi-
dem, Nõ sentiar ingratus, parem rationem faciam, liceat modo mihi imperatorem meum
adire. Venit ille ad Philippum, miseriam suam exponit: sed hospitis benignitatem
reticet, nec satis. Miserantem illum inducit impudenter quidem, sed militariter, donet
sibi Macedonis cuiusdam agros. At is nõ alius erat, quàm ille ipse hospes: qui tam in-
humaniter, & ferè omnibus exutus, nil dissimulando, per epistolã facti seriem Philip-
po insinuat. Excanduit is, nec ualens tam insignem sæuitiem decoquere, improbissimo
homini, beneficium raræ fortunæ inusitata rabie retalianti, stigmata inuri iussit, restitu-
to in integrum priore domino.

Virgarum apud ueteres usus eximius in sacris & uaticinijs. Pyrethi magi,
& pyrethia septa. Pyriathes. Pyctes. Iuncatum. Palmarij cõflictus. Palma-
rium. Palmata toga unde. Dinos locus. Diuinaculorum species. Qui spe-
cularij. Capnomantes. Saliatores. Palmicum augurium. Subsulus. Salisub-
sulus. Vaticinia ex piscibus. De myrica scitu digna. Itẽ de rhabduchis. Poe
mata uirgæ apta. Brabeutæ, brabei, rhapsodi, arnodi, rhabdi, stichodi. An
uirgas in dracones potuerint dæmones mutare. Diuinatio à quibus cõtri-
buatur. Quæ sit acæna, & arescon uirga, item sceptrũ, ostrea rhabdota, &
arhabdota. Ostrea, penultima correpta, uel producta. Ciceronis locus ad
Lentulum, Ne quid salutis legibus aut auspicijs cum populo agi possit. Ob
nunciatio augurum. Auguratorium. Proictæ qui. Cap. xxix

Virgas in rebus diuinis eximij cuiusdam usus fuisse ueteribus, ex plerisq; cõ-
iectare licet. Nam qui Persicos ritus diligentius animaduersos literis man-
darunt, illorum Magos qui sacrificijs præficiuntur, carnes super myrto &
lauro positas tradũt subtilibus uirgis adurere, mox oleum lacte melleq; pro
mixtum conspergere, ac comprecari, fasciculos ex myrica pertenues manu tenentes.
Cappadocia magos suos ingenti numero, Pyrethos uocat: sicut septa quædã pyrethia.
Pyriathes uerò lac nuncupatur igni addensatum, uti est ab Polluce obseruatum. Quod
autem coaguli potestate coit, pyctes dicitur: cuius est modi quod nũc uoce plebeia iun
catum dicitur. Pyramia Thyreatidos nuncupantur Plutarcho in uita Pyrrhi. Sed ad
rem. In Pyrethiorum meditullio surrecta stabat ara, ubi inextinctus seruaretur ignis, fie
rentq; itidem comprecationes non sine myricinis uirgis. Sicuti in Scythia quoq;, ubi
uaticini traduntur plures, salignis uirgis diuinatio concipitur, quas dissoluunt, ac sepa-
ratim singulis humi constratis, uaticinantur, interim uirgas prehendentes componen-
tesq;. Narees uerò quos esse androgynos putat Herodotus, tiliam scindẽtes trifariam,
digitisq; implicando ac resoluendo præcinunt futura. Siquidem diuinatio, quæ malis
iniungitur dæmonibus, ut aliud agentes hoc item subnotemus, foliorum intendit cre-
pitaculis, pomorũ dispicit semina, in sublime iactata bacilla spectat: cortices, nomina,
imagines, phialas, specula, unde Specularios dici apud quosdam comperi, & id genus
alia

alia mille scrupulosius obseruat. Nam in Didio Iuliano Spartianus inquit: Et ea quæ
ad speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis, incantato uertice respicere di-
cuntur, Iulianus fecit. Sed & Capnomantes quidam ex re ita dicti, traduntur ex fumi
dissectione super aras futura captare: propterea Papinius,

Thurea nec supra uolitante altaria fumo.

Sophocles in Oedipode tyranno: Ismeni Apollinis uaticum cinerem uocat, id est μαν-
τικὴν στοδὴν: quia rebus ignitis, hoc est ἀφ' πῦρ ἐμπύρων, uaticinia concipiebant sacer-
dotes. Saliatores referuntur à nonnullis, qui salientes oculos intuiti, odorantur præsa-
gium. Meminit rei ipsius in Amaryllide Theocritus, ἅλεται ὀφθαλμός μ ὁ δεξιός.
Salit mihi dexter oculus. Quãquam Plautus in supercilio id obseruauit. Dicitur uerò
augurium id palmicũ, de quo Posidonius scripserit, ab oculi uibrata subsultatione: quæ
res dicitur Græcè πάλμα, Latinè uerò subsulum dicere queas: quando Salisubsulus
uocabatur Mars prioribus, à saliendo subsultandoq;: meminit Nonius ex Pacuuio.
Nam apud Galenum & Aeginetam Paulum Medicinæ tertio, dicitur & καρδίας πάλ-
μος, id est cordis tremor. Sed & saryriasis à Paulo eodem, esse traditur ἀιδοῖπάλμ@, id
est pudendorum subsultatio, quæ uasorum spermaticorum consequatur inflammatio-
nem. Id uerò ni sedetur malum, in uasorum eorundem mox præcipitatur πάρισμ. Esse
uerò affectionem raram, quæ & mulieribus contingat. Palmarium uerò aliud est. Am-
mianus Marcellinus, Erant (inquit) nobiscũ legiones duæ ex Gallijs, uirorum fortium
& pernicium, ad palmarios conflictus aptorum. In Eunucho Terentij ubi dicitur,
Id uerò est, quod mihi puto palmarium: Donatus, Palmarium (inquit) palma dignum.
Vlpianus Digestis de extraordinarijs cognitionibus: Si palmarij, inquit, nomine cau-
tum est. Palmatam togam dici ueteres arbitrantur, à clauorum latitudine. Fuere in Ly-
cia quoq; ex piscibus uaticinia qui captarẽt (eos Ichthyomantes uocant Græci) ligneis
obeliscis cum assis carnibus, pane quoq; & maza in aquam proiectis. Locum in quo
ista transigantur, Dinon appellat Artemidorus Geographiæ decimo. Sed redeo ad di-
uerticulum. Apud Nicandri interpretem in Theriacis ita legimus, ad uerbũ penè tra-
lata sententia: Apollo, inquit, uaticinos sanxit myrica prænunciare mortalibus futura:
propterea insignem fruticem hunc Nicander, mantin uocat, id est uatem. Quin & ma-
gi item Scythæ, myricino uaticinãtur ligno. Etenim in pleriscq; locis uirga, ut diximus,
præsagiunt: quod in primo Cõpositionis tertiæ, Dion quoq; confirmat. Sed & in Les-
bo, Apollo myricæ ramos tenet: qua ratione, Myricæus quoq; est cognominatus. Et
Archæus prodit, quãdoq; in somnis uisum deum illum myricæ ramo decorum. Et Me-
trodorus retulit, antiquissimam esse plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pom-
pa coronãtur myrica, id est tamarice, ut interpretatur Dioscorides: sicuti apud Medos
magi. Porrò ad rationem uirgarum spectarit illud quoq;: Recitatores Homerici carmi-
nis uirgam solitos tenere, unde illis rhabduchorum adhæsit cognomen. Qua ex causa
uirgæ apta Apuleius in Floridis, poemata uidetur dixisse. Quanquam & eodem nomi-
ne dicerẽtur, qui ludorum spectatores compositè reprimerent: Gymnicis enim ludis
præficiebantur, quos uocabant Brabeutas, uel (ut Plato) Brabeos, item mastigonomi,
& rhabduchi. Legimus utiq; Homeridas, ab Homero propagatos, initio illius poesim
per successionis seriem concinuisse, mox excepisse qui nuncupentur Rhapsodi: quo-
rum illustris præcipuè fuerit Cynæthus, Chius patria, qui & Syracusis omniũ primus
Homeri carmen concinuit, illi quoq; de suo insertis plerisq;. Sunt qui rhapsodos opi-
nentur dici, uelut ῥαβδῳδὸς: ratione quam diximus. Sunt qui diuulsam ac dissectam
prius Homeri poesin ab illis coaptatam, & uelut cõsarcinaram memorent: unde sit cõ-
ciliatum nomen, ἐκ τῆ ῥαφῆς, id est ab sutura. Cui sententiæ astipulari Pindarus animad
uertitur. Traditur illud quoq;, dictos antea Arnodos, id est ἀρνῳδὸς, quoniam uictori
præmiũ contribueretur agnus. Sunt qui etiam Stichodos, hoc est στιχῳδὸς, nuncupari
Rhapsodos uelint, quod uersus quidam ῥᾴδουσι dicant. Fuerunt & suæ lictoribus Ro
manis uirgæ: nam & hi Rhabduchi sunt, quibus post alia fores pulsarẽtur, quãdo Pom-
peius intraturus Posidonij sapiẽtiæ professione clari domum fores percuti de more ab
lictore uetuit. Quod Plinius scribit, & antea Liuius significauerat: cõprobat item Pa-
pinius, Et multa pulsantur limina uirga.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quidam præterea quod in sanctis obseruatũ literis adnotauimus, uirgas coloris uarij in aquis recondebant, quò potum ducebantur oues, ut inibi salientibus arietibus, ex earum intuitu conciperent oues uariantis lanitij fœtus. Sed euentus eiusmodi naturalis quiuerit reddi ratio. At quid sit dicendum ibi, quum Aegyptios magos uirgas uertisse in dracones, legimus? Hoc naturæ ratio nulla prorsum admiserit: quoniam corporea materia dæmonis non subijcitur potẽtiæ, quantum ad transmutationem ipsius ad formam: quod tertio De trinitate Augustinus docuit. Non est putandum, inquit, istis trãsgressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilium rerum materiam, sed soli deo. Verum & ipsa dictare ratio uidetur: nam in compositis ex materia & forma, materia per se non fit, neq; item forma, sed totum simul, immoq; totum transmutatur in totum, ut ex toto aere fit totus ignis, quando aeris fit in ignem cõuersio, sicuti in libro De generatione auctor Aristoteles est. Effectus porrò assimilis agenti est, & in eo præexistit saltem uirtute. Proinde ex materia & forma cõflatum naturali produci nequit, nisi ab itidem cõposito. Angelus uerò forma est simplex, propterea solus Deus præstare hoc ipsum potest. Verum id non utiq; inficiabimur, potuisse dæmonas celeritate incredibili uirgis emotis, serpentes earum loco subijcere, uel aliunde allatos, uel agentis naturalis uirtute ibidem genitos, præsentium oculos præstringendo, quod præstigiatorum acceptabula comprobant. Adde, quòd abeũtibus sensibilibus phantasmata remanent & imaginationes: sicuti secundo De anima, proditum ab Aristotele scimus: & inde ex motu locali formarum sensibilium remanentium in uirtute phantastica cum humoribus in quibus sunt, ut in subiecto apparent aliqua quæ nõ sunt. Quare in libro De somno & uigilia, idem inquit, Descendente plurimo sanguine ad principium sensuum, simul descendunt formæ in imaginatione cõceptæ: atq; ita demum fit, ut quæ non sunt, uideantur: quemadmodum somniantibus cõtingere, scimus omnes. Qua ratione possunt & dæmones humores commouere interiorum exteriorumq; sensuum, atq; ita ad organa formas aliquas inducere, perinde ac extrinsecus occurrerent, non solum dormientibus nobis, sed uigilantibus quoq;, ut sic putemus aliqua extrinsecus uel esse uel fieri: quæ tamen nec sint, nec fiant. Qua ratione peruersa immundorũ spirituum subtilitas & infatigabilis fraus eludens spectatorũ uisus, uirgas in dracones deformatas potuit prætendere. Nam & dæmonum eorundem illusionibus seductæ mulieres quandoq; se cum Diana credunt nocturnis horis equitare. Potest ratio item afferri alia, inesse rebus corporeis per omnia elemẽta occultas quasdam seminarias rationes: quibus quum data fuerit opportunitas temporis & casus, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Quamobrem angeli, uel dæmones dici nõ possunt, qui talia efficiant, animalium creatores: sicuti nec agricolæ segetum, quamuis norint præbere quasdam uisibiles opportunitates & causas ut illæ nascantur. Cæterum quod isti faciunt uisibiliter, hoc ipsum dæmones incognita nobis, aut inuisibili ratione. Solus uerò deus creator est. Approbantur aliquo modo, quæ hactenus sunt prodita nobis, sententia doctissimi interpretis Auicennæ, apud quem ita legimus: Excantationes naturaliter effectum non habent, nec uim omnino ullam demutandi hominis sanitatem in ægritudinem: quod qui arbitrantur, ipsi semet uidentur excantare, imaginatione corrupta. Vno tamen modo posse hoc euenire, fatẽdum est, si diuinæ censuræ maiestas ita adnuat. Ego, inquit, deo fauente, nec sortilegum assis facio, nec incantaminibus pollentem, qui inuitum nolentemq; tollere digitum cogat. Quinimmo nemo unquam me adijt, qui ueneficio se circumuentum diceret, quem non absoluerim ab excantationis imaginatione. Quod ad uaticinia attinet, putant eruditorum nonnulli, elemẽtorum omnium spiritus, utpote corporũ perennium, præsentienti motu semper & ubiq; uigentes diuinãdi munus nobis impartiri, ex ijs quæ disciplinarum affectamus uarietate. Quin & substantiales potestates ritu mollitas non uno, uelut ex perpetuis fontium uenis uaticina mortalibus uerba suggerere, quibus præsit Themis: inde nuncupata, quod fatali lege decreta in posterum ei prænosse sit fas, in cubili solioq; Iouis collocata. Auguria uerò & auspicia nõ uolucrum futura nescentium arbitrio dirigi, uerum diuina cõponi agitariq; prouidentia. Sol porrò mundi (ut physicis ferè placet) mens, nostras mentes ex sese uelut scintillas funditans, uehementius accensas futuri compotes efficit, quantum ueteribus

ueteribus assentiri collibeat, unde mira sibyllarum constent præsagia. Somniorum autem rata, inquit Ammianus Marcellinus, fides, ac indubitabilis foret, ni coniectura ratiocinantis fallerentur. Nam & M. Tullius: Ab ijs, inquit, rerum ostenduntur signa: in his si quis errarit, non deorum natura, sed hominũ peccauit coniectura. Auguratorium in Palatina regione fuisse uidetur, augurum uel inaugurandi locus. Cæterum postea cũ de uirgis multũ diuq; scribimus, impingamus auctarij loco quippiam. Lenones in scenam prodibant amiculum gestantes floridum, & uirgam, quæ dicitur arescon. Erat & prioribus acæna, dicta uirga exagitandis bobus accommoda: sed & eodem modo metiendis agris instrumentum dicebatur pedum decem: ut scribit Apollonij interpres, ab Thessalis excogitatum. Ex quo & Callimachus:

ἄκμοσ᾽ ὁπότε κῶλον τὸ βοὸς, καὶ μέτρον ἀρούρης.

Quum stimulum signat, dicitur etiam bucentrum. Acæna agros metiri in Aegypto exorsus est primum Thessalus quidam, nomine ab re indito, quia cognoscentibus singulis agri sui modum, sublatæ sunt cædes: unde nuncupata acæna, quasi κοφὴ ἀπὸ τοῦ καίνειν. Hinc & Pelasgida uocauit Acænam Apollonius Argonauticon tertio, ueluti ab Pelasgis compertam, id est Thessalis. Sceptrum uero ab uirgarum ratione haud ita dissitum est. Id signum ueteribus censebatur imperij, siue regni, necnon orationis & iustitiæ quoq;. Proinde Agamemnoni late imperitanti datur, sed & concionanti Telemacho, uerum etiam Achilli. Qui iniuria item affectus per sceptrum, uelut iustitiæ iurat symbolum: quanquã pro baculo etiam usi capitur quandoq; sceptrum: sicut in Odyssea apud Homerum palàm fit. Aureum fuisse Apollinis sceptrum, comminiscitur Iliados primo Poeta idem: quoniam Soli sacrum creditur metallum eiusmodi, sicut Lunæ argentum. Ex abundanti uero in uocabulo, R habetur, ab σλίπτω, quod signat innitor. Proinde σλιάπτου, ex Doricæ linguæ proprietate legimus apud Pindarum. Virga in manu, in Hebræorum ritibus doctrinæ habebat indicium. Illud silentio minus prætereundum, ex Athenæi monumentis: esse inter ostrea, quæ dicantur ῥάβδωτα, perinde ac dicamus uirgata. Alia item, quæ uocemus ἐρέβδωτα, id est minimè uirgata. Meminit Aristoteles quoq;: sed ῥάβδωτα, pectinatim diuisa Theodorus interpretatur. Obseruatũ & illud ex Galeno eruditioribus est: Ostrea, si producatur penultima, scribaturq; ὄστρεα, esse generis ad testacea quælibet nomen: quòd si eandem contrahas, ὄστρεάq; enuncies, speciem indicare unam. Verum ne fusius extra calcem, quod dicitur, mentis ardore quodam iuuandi prouehamur, hinc iam ad alia gradum struamus: si prius, quoniam de diuinaculis facta mentio est, Ciceronis tenebras ad Lentulum illustrarimus. Sic enim scribit: Quod ad popularem rationẽ attinet, hoc uidemur esse consequuti, ut saluis legibus, aut saluis auspicijs, ne quid agi posset cum populo. In hũc scopulum impacti pleriq; doctorum aut cõsilescunt, aut ineptias promunt. Ipse ad obnunciationem augurum hæc opinor referenda: quod palàm sum testatus, quum Mediolani Quintilianum profiterer, super eo loco secundi libri De ratione infirmandæ legis: Aut, inquit, de rogationis iure queritur, siue non trino forte nundino promulgata, siue non idoneo die, siue contra intercessiones, uel auspicia. Obnunciatione, inquit Pedianus, pernicioſis legibus resistebat. Sicuti uero intercessioni obtemperasse, necessarium censebatur, ita planè augurum obnunciationi: quod Diuinationum primo significat M. Tullius, & in Crasso Plutarchus. Scribit in Onirocriticis Artemidorus, forenses diuinaculos dici solitos proictas, goetas, & bomolochos. Proictæ Græcis uocantur mendici homines.

Philosophum uerum esse dei amatorem. Philosophiam non cõtingere absque mathesi, sed huius item finem esse intelligibilium contemplationem. Mathematicæ unde dicantur. Quid dialectica apud Platonem. Logices distributio. Dialogista quid. Insuper de geometria scitu digna. Philosophiæ laus. Quid puluis eruditus. Quid abacus. Locus Persii declaratur. Stereobatæ quid. Alueolatus. Alueati sulci. Abax. Abacion. Catheti. Cymatium. Stylobatæ. Capitularij qui. Pulueratio. Caput xxx

PHilosophũ uerum Aurelius Augustinus scribit, non temerè haberi alium quàm dei amatorẽ, quia sapientia Deus est, per quem facta sunt omnia, sicuti diuina auctoritas ueritasq; monstrauit. Sed diu antea Platonẽ sanxisse animaduertimus, Boni finẽ esse secundum uirtutẽ uiuere. Quod illi demũ cõtingat, qui deũ norit, & etiamnũ imiteẽ. Nec enim de alia causa quis dici beatus potest: itaq; si ametur deus, hoc esse uel exactissimũ philosophandi genus. Pythagoras autem, & cum eo multi, qui illo duce purius excitasse mentẽ uidentur, amplissime astruxerunt, absq; mathematico quadriuio haud facile philosophiæ apicẽ contingi, nec posse uerum percipi. Propterea qui illud neglectui habuerit, cogitare subinde debet, se philosophari haud recte. Quoniam mathematicæ disciplinæ subsellia quædam sint, ac elementa, uel gradus, quibus cõscendantur altiora. Eas uero sic appellatas Anatolius putat, quod quum cæteræ disciplinæ deprehendi, uel non docente aliquo, possint omnes, mathematica sub nullius cognitionẽ ueniant, nisi præeunte aliquo, cuius solertia succidantur uepreta, uel exurantur, & superciliosa complanentur aspreta. Vnde & mathematicũ in anima, sicut theoreticũ nuncupat in Moralibus Plutarchus. Equidem & M. Tullius mathematicos in magna rerum obscuritate, recondita arte, multiplicique ac subtili uersari scribit. Sunt qui ex demonstrationum firmitate dici mathematicas, opinentur. Cæterum initio geometria præcipuè, & arithmetica in mathematicarum album à Pythagora sunt aduocatæ, quod ad omnem scientiam, omnemq; disciplinam capessendam has cum primis accommodas perspexisset. Hinc & illa festiua uox Socratici Aristippi profluxit, opinor, qui ex naufragio in Rhodiorum littus maris impetu, & uentis assilientibus quum foret excussus, ac inibi mathematicas formulas esset intuitus, gaudio gestiens prosiluit, & bene sperare comites iussit, quoniam uestigia hominum noscitaret. Sed enim mathematica speculatio ad cogitationis acumen à Platone susceptа est, quia surrigat animum, & ad rerum diuinarum intuitum aciem mentis exacuat. Quamobrẽ, inquit Alcinous, nisi finis istius gratia mathesin expetere perrexerimus, omnis nostra indagatio recasura in nihilum est nudior leberide, ac Cinclo pauperior. Etenim ab ijs quæ sensui manifesta sunt, ad ea in quæ sola mentis inenarrabilis celeritas, & diuina uis penetrare potest, assurgere decet. nam mathematicas speculationes ueluti præludium quoddam ad diuinorũ perpensionem statuere conuenit. Arithmetica quippe, ac geometria, & qui eas colunt, essentiam ipsam uidere desiderãt, uerum tamen circa illam somniare quodammodo uidentur, conferant quamuis ad id. Idcirco disciplinas eas, nec scientias quidem esse appellandas putauit Plato. Dialecticam uero utiq;, quia ab geometricis suppositionibus ad prima principia consurgit, & inde cẽ mathematica, efficacior est: nam circa diuina æternaq; uersatur, immoq; præposita mathematicis ueluti arx quædam censetur, ac reliquorum custodia. Quod ne quis forte miretur, quoniam hæc non præstet quæ uulgò noscitatur dialectica, scire conuenit, metaphysicam facultatem, quam & primam philosophiam uocant, dialectices nomine à Platone celebrari: quæ logica utatur, tanquam instrumento: hæc enim circa dictiones, conceptus, propositiones, syllogismosq; uersatur. In cuius non esse consenescendum gyris atq; Mæandris, tanquam apud Sirenios scopulos, traditum est. Omnis porrò logices disciplina uel finit, uel distribuit, uel colligit. Collectionum ratio triplici calle incedit: aut enim ex ueris & necessarijs nectitur probatio: tunc q; disciplinæ indipiscitur nomen, uel ἀποδείξεως, id est demonstrationis. Aut probabilibus tantum grassatur, & ab Aristotele nuncupatur dialectice. Quòd si falsis obrepat, insidietur'ue, iam cauillatoria est, ac sophistica. Ex differendi usu, dialogista uidetur dici. sic enim in Auidio Vulcatius scribit: Non deerant qui illum Catilinam uocarent: quum se ita appellari gauderet, addebat, Se futurum Sergium, si dialogistam occidisset: Antoninum philosophum significans. Metaphysica uero, ut Plotinus inquit, de omnibus tractans non opinione, sed scientia: errore, qui circa sensibile accidit, uacans, intelligibili prorsus adhæret: circaq; ipsum diligenter agit, falso posthabito, nutriens animam in ipso ueritatis campo. Sed ut ad mathematicas redeam: omnibus quidem ueluti leuigatissimo ac nitidissimo speculo insunt, refulgentq; ueritatis intelligibilium uestigia quædam atq; idola. Verum geometriæ adest hoc in primis iuxta Philonem, quæ initium est, & tanquam cæterarum

cæterarum metropolis. Hæc enim sensibilibus inhærentes, agglutinatosq; auellit assiduè, seducitq; ad intelligibilem æternamq; naturã, cuius contemplatio sit philosophiæ finis. Propterea Platonẽ scimus Eudoxo, Archytæ, Menæchmoq; uertisse uitio, quod ad organa mechanica solidi duplicationem auocare contenderent: quoniam sic geometriæ bonum periret, denuo ad sensum relabentis, nec asserentis uendicantisq; sibi æternas incorporeasq; substantias: in quibus quum sit Deus, perpetuò deus est. Qua ratione concipiunt aliqui dictum à Platone, Deum maxime γεωμετρεῖν, hoc est geometriæ intendere. Quanquam super ijs uaria pro ingeniorum captu excogitari queunt. Nec enim eruditè minus afferri etiam id potest: nam sic Lycurgus quandoq; dicitur, arithmeticam analogiam ut Democraticam & turbulentam e Lacedæmone excussisse: geometricam uero paucorum potentiæ moderatæ, ac legitimo regno congruentem induxisse. Siquidem arithmetice æquale numero distribuit: geometria uero ratione, ac pro dignitate, nec omnia promiscet: sed est bonorum malorumq; discretio insignis: uelut hanc itidem geometricã analogiam rebus adhibet optimus maximus Deus, quam Iustitiam nuncupamus & Nemelin, abs qua commonemur, Iustum præstare æquale, non autem æquale iustum: namq; quam uendicant plerique, æqualitas iniustitia uidetur maxima. Cæterum ut ad philosophiã quoq;, unde exorsi sumus, redeamus tanquã postliminio: hæc est uirtus ea, quæ (ut Theophrastus inquit) nos in alienis locis prohibet uideri peregrinos, uel necessarijs amissis, amicorum inopes. Sed quamcunq; adierimus ciuitatem, ea nos amplissimè donat. Hæc adeo uitæ dux est, ac uitiorum expultrix, sicuti à M. Tullio proditum nouimus, ut si hanc uel ex conuiuijs exigendam censeas, amplius longe peccaris, quàm si lucernam restinxeris: hac siquidem sublata, boni ac moderati nihilo deteriores fient. At inscitia & inconcinnitate cum uino societatem ineuntibus, ne aureus quidem Palladis lychnus gratum, decensq; conuiuium præstiterit. Quo nomine præsignes multi in una hac quasi tabernaculum uitæ suæ collocarunt, ueluti planè sit benefactorum omnium mater, ac benedictorum. Nam qui excordes, toti sunt lingua, quid aliud omnino dici aut debent, aut possunt, q̃ quod M. Cato dicebat, mortuaria glossaria. Ex huius præcipuè admiratione Alexis poeta mihi ita uidetur scripsisse, Athenienses maximè omnium ideo uideri laude dignos, quod reliquorũ in Græcia leges, à liberis præstari alimenta parentibus cogant: Athenis uero non utiq; omnibus, sed ijs modo, qui liberos artibus erudissent. Proinde nec ignobilis auctor Vitruuius maximas parentibus gratias se testari scribit, qui illum ingenuè educandum instituendumq; censuissent. Sed & architecto suo idem auctor, quod relatu cõdignum est, præstare philosophiam scribit, ut animo sit magno: nec tamen arrogans, sed potius facilis, æquus, fidelisq;, sine auaritia, quod est maximum. Nullum enim opus citra fidem castitatemq; uerè perfici unquam posse. Ne item cupidior sit, nec munuscula iam captet, sed cum grauitate dignitatem tueatur bonæ innixus famæ: hæc enim philosophia præscribit: Vt taceam, inquit, rerum naturaliũ dissertationẽ, quam physiologiam nuncupant. Digna uero quæ non prætereantur, ab Maximo Tyrio prodita: Scis, inquit, cui maximè arbitrer simile philosophi spectaculum? Insomnio nimirum manifesto liquidoq;, ac uolitanti circũquaq;, cuius integro corpore manente, in terram tamen uniuersam excurrat animus, è terra in cælum efferatur, uniuersum transmittat mare, aerem peruolitet totum, cum sole terram ambeat, cum luna circumferatur, cæterorũ astrorum iungatur choro, minimumq; absit, quin unà cum Ioue cuncta distribuat. O peregrinationem beatam, ó spectacula pulchra, ó insomnia uerissima. Porrò ex ijs, quæ hactenus de geometriæ protulimus excellẽtia, latius iam (opinor) patet, quid ita De natura deorum libro secundo Cicero geometricũ puluerem eruditi epitheto censuerit honestandum, in quo prisci geometræ formulas delinearent: sicut arithmetices organũ abacus erat, quam ab honore Pythagoræ Pythagoream appellabant mensam, hyalini puluueris respersione coloratam, ut inquit Martianus, ne in multiplicationibus & partitionibus & in podismis unquam fallerentur, excogitatam descriptamq;. Quod eo gratius adnotauimus, ut Persii carmen fieret notius:

Nec qui abaco numeros, & secto in puluere metas
Scit risisse uafer. Est & in columnarum capitulis, quæ puluinata conformantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, abacus, pars quædam in qua & uolutæ sunt cum lineis, quæ catheti nuncupantur. Nam capituli portionem supremam uocant cymatium, quod ipsum & proiecturas habet, quas dicunt Græci ἐκφορὰς. Sunt in eodem qui nominantur puluinorum baltheí. Illud ex abundanti sit, quod adnotasse nil obfuerit. Parietes, qui subijciũtur columnis, & onera excipiunt, nuncupari stereobatas: quibus mox superponuntur stylobatæ, super quos demum dispони columnas, artis est. Verum stylobatæ ita exæquantur, uti habeant per medium adiectionem per scamillos impares: nam si ad libellam dirigantur, alueolati oculo ostendentur. Capitularij in Iustiniano Codice, ad columnas pertinent nihil: eos ex Iureconsultis nonnulli esse coniectant, quos capita contuberniorũ appellat Vegetius, turmæ uidelicet præfectos. Alueatos legimus apud Catonem, sulcos utibus infodiẽdis, latos summos pedes tres, altos pedes quatuor: infimum latum pedem unum & palmum. Rutra, alueoli, molæ, bellica sunt classium instrumenta T. Liuio, Punici belli secundi libro octauo. Abax uero, & abacion, inter coquinaria recensentur ua sa. Scribit tamen Ammonius, abaca dici, in quo res apponantur: abacion uero, in quo supputationes fiant. Apud Cratinum legimus, βαλάνῳ ἄβακα. Sunt & aleatorum instrumenta eodem nomine. Puluerатio ad eruditũ puluerem nil attinet: est autem quam rustici occationẽ uocant, ubi refringitur in uineis gleba omnis, & in puluerẽ resoluitur.

Seruitutis malum. Vernaculi. Stremmata. Qui dicerentur stigmatiæ, ac literati. Istriani. Nicanor cur dictus Stigmatias. Stremmata. Stira. Equi coppatiæ, & samphoræ. Trisippion. Trampis. Samij literati. Samæna quid. Cauterium. Encaustum. Eucterium. Grammatica pocula. Grammaticus. Cauterium. Encaustum. Eucterium. Grammatica pocula. Grammaticus. Serui pileati, coronati, apolides, insularij, originarij, ascriptitij. Dulocratia. Partiarij. Fructuarij. Vocalia instrumẽta, semiuocalia, muta. Emphyteotæ. Emphyteosis. Dianæ Persiæ boues. Caput XXXI

SEruitutem esse omnium malorum postremum, non modo bello, sed etiam morte fugiendum, ab celeberrimis auctoribus pronunciatũ est. Spinosa uita est, & multis obijcibus præpedita: quoniam, ut inquit Imperator, Libertas incõparabile pretium est. Contemptibilis quoq; : nam & iure ciuili, serui pro nullo habentur, nec caput habent. Immo uero etiam miserrima: etenim quid miserius, aut infelicius, quàm addici alicui, qui & uitæ & necis in te habeat potestatem: & si quid acquiras, domino acquiras? Quanquam legimus, Adriani principis constitutione sancitum, ne à dominis occiderentur serui, sed iudiciali sententia damnari, si digni forent uisi. Quin & uates nobilissimus libro Odysseæ septimo & decimo ita canit:

ἤμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεύς
ἀνέρος, εὖτ' ἂν μιν κὴ δούλιον ἦμαρ ἕλησι.

Quibus dimidium ei uirtutis perire confirmat, quem seruilis obuallarit necessitas. Inde factum puto, seu premente ui, cum qua ne dij quidem (sicuti dicitur) pugnarint, siue educatione praua, seu utroque potius, ut parte plurima serui de prima malitiæ ac uafriciæ nota sint, ac habeantur. Quod furciferi appellatio indicarit: & quia malis moribus homines, & lingua proterua, ab hoc ferè genere uernaculi nuncupantur. Hinc dira excogitata supplicia ad reprimendam æstuantis mali, & increscentis audaciæ uim proruptam, nimio plus grassantem, ac in domini perniciem subinde assultantem: quæ cum materno lacte uitiorum (ut sic loquar) segetem hausisse uideri potest. Hinc stigmatiæ, siue stigmatici appellati, quibus ob insigne flagitium, ac blæsos mores, notis inurebatur corpus, & frons in primis, sicuti commeminit Seneca: unde inscriptos uultus nomi nat scitissimè Plinius, & Thraciæ notæ in prouerbium adductæ: quanquam illis gentibus nobilitatis loco censeretur, ut auctor Herodotus est, prætulisse frontem notatam punctis. Quæ, quia literarũ formam quandoq; ostentarent, non stigmatiæ modo, quod Nonius est interpretatus, sed & literati quoq;, ita inusti dicebantur. Nam quod Nicanor Alexandrinus grammaticus, ut proditur à Græcis, festiuè stigmatias est cognominatus, non ex seruili fœditate natum, sed quòd anxiè soliciteq; lucubrationibus aliquot περὶ στιγμῆς cõscripsisset, id est de punctis siue distinctionibus, quibus utimur in scribendo. Stremmata uero aliud omnino sunt: sic enim Græcè intelligimus, quæ Latinis luxata nuncupantur. Stiram, id est στεῖραν, sterilem uocant: cuius sit corpus στερεόν, id est solidum

solidum, nec fœtu exsolutum, uel quia sit priuata semine. Morem uero literas inurendi etiam in equis, agnoscere uidetur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiã inde equum nominat, cui inustum esset κ: sicuti samphoras, siue sapphoras, quibus σ. Etenim ς & ψ inusta, uocabant σάψ. Coppa uero est numeri figura, compacta ex κ & ς, hoc modo, ϟ. signat autem nonaginta: etiam si coppariam quidam interpretari sunt, quasi κόππουπα, quod est ungula terram excauantem. Vero propius est, ab insigni ita nuncupatum: quæ ratio etiam Bucephalos fecit. Et Corinthiorum rex Sisyphus, animalium ungulis monogrammaton nomen suum inscribebat, ut furto intercepta eo repeteret argumento. Qua in re obiter & in transcursu illud adnotandum: Fuisse trisippion, ueluti rotulam quandam publica nota, quæ candens malis equorum imprimebatur, qui iam consenuissent: dicebatur & ἵππος τροχός. Trampis uero barbaricũ est nauigium, etiam si pro naui utitur simpliciter in Theriacis Nicander. Nam & nauigium dixit trampin Lycophron, ubi ait: τραμπὶς δ' ἠχήσει, καὶ φθερίλλεται πόδες. id est, subuectabit autem trampis, & Phereclij pedes. Alexandro quippe, seu Paridi, nauem cõpegit Phereclus. Auctor uero Eustathius est, Iliados rhapsodia decima, elemẽtum cappa quibusdam dici coppa: sicuti sigma, Dorienses dicunt σάψ: quod docuit Athenæus quoq;, ac libro primo Herodotus. Porrò ad inustæ frontis notas alluśit Plautinus Olympio, quum ait: Si hìc literatus me sinat. Quin & literatos Samios, id est πολυγραμμάτους dici, in Babyloniis significari ab Aristophane, compertũ nobis est: in quorum frontibus Athenienses, sicuti scribit etiam in Pericle Plutarchus, stigmata inussissent: unde iactatum uulgò, Samijs neminem esse literatiorem. Etiam si hoc inde effluxisse malunt aliqui, quod in Samiorum republica Aristoteles scriptum reliquerit, Illos quandoq; à tyrannis oppressos, inopia ciuium, seruos quoq; ad publicam admisisse curam. Vel quia in Samo quatuor & uiginti literæ sint compertæ primum. Sunt qui samænæ notam illis inustam uelint. Est uero samæna nauigium dicrotum, hoc est bireme, rotundum, concauum, ac in uentris similitudinem formatum, ut mare percurrere, & celeriter conuerti posset. Cuius auctor extiterit omniũ primus Samiorum tyrãnus Polycrates: unde etiam dici Samænam, interpretatur Plutarchus. Alij samænam, numisma intelligunt. Athenienśium uero frontibus inustam ab Syracusanis equi imaginem, frequens prodit historia. Quoniam uero de inustionibus agimus, scire oportet, ferramentum quo id fiat, ab re appellari cauterium. Nam in Plutarchi Moralibus lectum est, Cyrenæorum tyrannum Nicocratẽ post multa crudeliter & nefariè perpetrata, portis quoq; custodes apposuisse, qui mortuos dum efferrentur, gladiolis confoderent, & cauteria admouerent, ne quis per fraudem uiuus elaberetur. Hinc illud ex Septimij Florentis apologetico: Risimus inter ludicras meridianorũ crudelitates Mercurium mortuos cauterio examinantem. Quo tamen in loco sunt, qui eucterio legendum putent, ineptè opinor, quum fateãtur dici eucterium, uelut grammatophylaciũ, id est locum, in quo orationes actaq; prouinciarum seruarentur: Latinè oratorium interpretantur nonnulli. Sed & cauterium dicitur, quo putridæ carnes aduruntur, & ulcera. Ex quo & Hieronymus: Putridæ carnes ferro curantur, & cauterio. Et quinto Therapeutices Galenus, καυτήρια nũcupat φάρμακα, & escharotica pharmaca. Firmicus Matheseos tertio: Et uulnera ipsa facit ignita cauteriorũ aduśtione curari. Inde cauteriata conscientia, apostolo Paulo, ueluti cauterio, siue cautere ambusta. Scitu digna sunt obiter, quæ scribit Auicenna capite uigesimonono, fen quartæ primi: Cauterizatio, inquit, perutile medicamentũ est, iuuamentum in eo præcipuum, ne serpat uitium. Quod corruptum est, ac in membro retentum, resoluit: sanguinis fluctionem inhibet, oblæsas partes refouet leniter. Cauterium, si aureum fuerit, censetur præstantissimũ: cuius ratio est, ut ibi attestatur doctissimus interpres, quoniam aurum urit mitius, quin urendo fouet leniter insita uirtute: uulnus quod inde fit, celerius coit: porrò minus terroris affert aurũ, quàm candens ferrum. Demum sunt & sua pictoribus cauteria, in ea pingendi ratione quam uocant encausticen, Latine inustariam dicimus, coloribus inustis, & ceris igne resolutis. Vnde factum uulgò, ut librarium atramentum dicatur encaustum: ut est Codice de rescriptis & pragmaticis sanctionibus, libro primo. Cauterij eiusmodi commeminit Iureconsultus Martianus titulo de fundo instructo. Sed ut ad seruos redeam, quos diximus appellari literatos ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

tos ab literis fronti inustis. Sicuti illiteratum, tacitumq; consensum appellat eleganter Gellius, qui nō sit propagatus ex decreto cōscripto, aut lege. Eosdem & cælatos quan doq; legimus appellatos. Sed & Istrianos, quoniam Istri accolæ punctis ita inurantur, uariaq; alioqui utantur ueste. Grammatica pocula ex fontibus profluunt eisdem: siquidem, ut scribit Athenęus, quæ literis forent insignia, sic nuncupabantur: cuiusmodi illud, in cuius ambitu uerba legebantur hæc, Διὸς σωτῆρος, id est Iouis seruatoris. Capuæ grammaticum fuisse poculum legimus Dianæ sacrum, exq; Homericis concinnatum carminibus. Apud Achæum tragicum grammatici mentio poculi est. Et Tranquillus scribit, Neronem ultimis suis rebus scyphos gratissimi usus, quos Homericos ab cælatura carminum Homeri uocabat, solo illisisse. Ab Hieronymo gruum dicitur ordo literatus, quoniam inter uolandum alpha delineari uideatur: uel ut alijs amplius arridet, υ ψιλόν. Cuius inuentionem ex auium uolatu Palamedi attribuunt, id quod indicare uel Philostratus aduertitur. Grammaticus item dicebatur, qui Aegyptio sepeliendi ritu, cadauere humi posito, circa illa describebat, quantum ab parte sinistra dissecandum foret. Seruis præterea apud Græcos comam nutrire nefas habebatur. Dulocratiam sanxisse uidetur Caius Imperator, permissa passim seruis licentia, dominos siquid uellent, accusandi, unde ingens illata orbi terrarū calamitas. Pileatos seruos Sabinus accipit, quorum nomine uenditor nihil præstaret, quoniam emptores iam oculis perciperent, quod nam foret mancipiorum genus. Sub coronis uenire dicebantur, qui in bello capti uenundabantur coronati. Insularij, & apolides ab Iureconsultis dicuntur uiles serui ac pessimi, sine ciuitate, & in insulas deportati, & in publicū opus aut in metallum dati. Cæterum, quia in naturali historia queri non cessat Plinius, agrorum cultus, ad damnatas manus, & inscriptos recidisse uultus: sciēdum est, quòd equidem adnotatu dignū mihi est uisum: in canonicis Decretis, seruos colendis agris destinatos nuncupari tum originarios, tum ascriptitios: sed originarios dici propriè, qui ex ascriptitijs nati sunt in ipso solo, siue fundo, ut Codice de agricolis & censitis, lege colonos, libro undecimo. Et eiusmodi sine gleba, quam coluerunt, uendi nequeunt. Ascriptitij uero sunt qui per triginta annos fuerunt in solo. Qui duobus modis fiunt, aut præscriptione, aut duplici confessione, per scripturam bis factam, in qua domino fundi promiserint, se nunquam inde discessuros. Hos etiam partiarios quidam uocant. Hinc tanquam è gleba ascriptos dicimus, qui præcipua premuntur seruitute, nec excutere, aut detrectare iugum queunt. Fructuarios seruos Iulianus intelligit, in quibus usum fructum quis habet, sed alterius est proprietas. Sciendum uero, adhibitos colendis agris seruos instrumenta dici uocalia, sicut semiuocalia boues, muta uero plaustra. Distinguuntur et hisce appellationibus militaria signa Vegetio. In ratione porrò agrorum colendorum nominantur etiam emphyteotæ, uerum hi haudquaquam serui sunt: sed ita dicebantur, qui sterilia ferè, ac squalentia susciperent prædia, ut plantationibus, & omni politionum genere excolentes fœcunda redderent. Qui sanè profectus uocantur emphyteomata: quia φυτεύειν plantare est, unde in emphyteosim dari agros legimus, sed & emphyteoticum contractum. Quin primo item Codicis de sacrosanctis ecclesiis, qui emphyteoticum canonem per biennium non soluerit, repelli potest. In eodem, titulo de officio comitis sacri palatij, perpetuarium ius dicitur emphyteoticarium. Seruos item liberorum loco agris colendis adhibitos, Appianus docuit Ciuilium bellorū libro primo. Lectum porrò in historia est, quod ab instituto haud ita est dissitum, trans Euphratem coli religiosissime Dianam Persiam, cui sacræ pascantur boues custode nullo, & ut Græci dicuntur ἄφθοι, deæ charagmate insignes, quæ lampas est.

Lodouici

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros ad clarissimum philosophum & medicum Hieronymum Rubrum Patauinum, Præfatio octaua.

VEtus, quam tibi nusquam interpellatam pro uirili exhibuimus, obseruantia exigere, immo (ut ἐμφαλικώτερον dicam) efflagitare impensius est uisa, ne in miscella hoc genus pragmatia innominatum te omnino præterirem: quando ne in amicorum quidem rebus καθημερόβιον agere certum est, uti extempore uiuamus, de futuris nil solliciti admodum. Equidem, ne mentiar, iucunda mihi recordatio subit necessitudinis inter nos susceptæ, quum in patria tua, ubi animi ingenijq; cultum sum indeptus, agerem. Mira me dulcedine perpetuo mores tui exactissimi, summaq; conditi suauitate peruinxerūt ita, ut spectrum & animi, & blādissimæ orationis tuæ infixum altius hæserit, Homericum illud de Nestore ingerens assidue,

τοῦ δ' ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Accedit doctrina singularis, lectio incredibilis, ingenium subactissimum, exercitatio immensa, Græcæ proprietatis æque ac patriæ peritia summe admirāda: & qua expleri nequit animus, ardescitq; tuendo, perspicax in pensitādis ægritudinibus prudentia, & diuinandi per certa tamen ac nunquam fallentia magnopere naturæ indicia, donum præcellens: quo nosti,

τὰ πάντα τοῦτ' ἐοικότα, πρῶτ' ἔοντα.

Legitimi prorsum ista sunt medici, de quo dictitari, ac recini identidem illud possit elogium;

ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων

Hæc demum omnia, non me, qui sum σκιᾶς ὄναρ, ut ille ait, sed in humanis rebus eminentissimum quenq; sic in tui nominis amorem ac uenerationē dulcissime proliciunt ut nil æque gratum sibi opinētur, q; tua perfrui familiaritate, atque interim affluentissimis sapientiæ tuæ aquis rigari. Agnosce cælestem animi tui fœcunditatem: excogitasti præter ista, quæ immensa sunt, & rationem aliam qua uel potentius tibi homines conciliare non desinis. Mira effulget in te liberalitas, mirum impertiēdi omnibus, quæ adsunt tibi, studiū, nec supellectili quidem librorum pretiosissimæ parcendo. Quæ sane rara auis est. Alia nunc mitto uolens, quàm munifice mihi haud ita pridem Paulum AEginetam pudore quodam, rustico pene, expetenti commodo dedisti? Immo neque hac contentus fini, Galenum adiecisti. Quàm alte putas mihi infixa hæc? Explicari facile haud potest, quàm me transuersum rapiat tua hęc diuina uirtus, eo quidem exoscule landa magis, quod à plerisq; ne dicam omnibus, libri hoc genus in sanctaria intruduntur, immo cōtumulantur. quid enim aliud sunt, ut nil prorsum iudicij nostri diem diffundamus, quàm βιβλιοταφοι, sed liuore sordidi, tantumq; non felicitatem omnibus inuidentes. Quamobrem ita me tibi deuinctum putes, uelim, ut qui maxime. Sed & mea omnia, etiam si pyrrica; & uelut quisquilias, tibi & tuis omnibus expositissima. Experiare tantum, me haud fuisse mentitum, dices. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI ET OCTAVVS.

Regibus olim urbes fuisse obnoxias. Pœmanor & Pœmanoriũ quid. Rex cuiusmodi esse debeat, uel princeps, aut magistratus. Ciceronis nodus explicatur. Imperatorem fato non subijci. Dionysii, Ptolemæi, Antigoni historia. Anax cur dicatur rex. Anactoria Miletus cur. Diopos quid, & adiopos. Palatium pro regia cur. Adnotatur lapsus interpretis Plutarchi de Diopo. Prytania.

Caput primum.

INITIO rerum, memoriæ proditum est, urbes Græcas regio imperio, quod tum sanctissimum existimabatur, fuisse subiectas: quo nomine deos quoq; regem habere creditur ferè: nam sicuti humanas formas illis plerunq; cõtribuimus, ita etiam uitæ rationem. Sed non ut apud Barbararum gentium pleraſq;, grassatione tyrannica, & centuriali uite formidolosa. Verum iusta legum scita, ut inquit Dionysius, & patrium morem: eratq; omnium clarissimus, qui iustissimus, legumq; studiosissimus. Neq; enim huius maiestatis fastigium popularis dabat ambitio, sed spectata inter bonos moderatio. Quod Homerus quoq; significat, quum ius dicentes, & fas constituentes reges uocat. Vlyssem uerò, ut mitissimum patrem, fuisse scribit. Sed Plato item Homerico more regem pastorem uocat. Nam & apud Aeschylum composito nomine pœmanor dicitur: sicuti & subiectus grex, pœmanorium. Est autem ouium propriè pœmen, ut prodit Ammonius. Quin ciuilem potius uirum Plato nuncupat, quàm regem. Innuens nimirum adeo humanum ac mitem, si fieri posset, esse debere: ut inter ciues uideatur esse conciuis, ut ita dicam, prudentia, iustitia, cura potius quàm alio quouis excessu superior. At Aegypti reges priscos nascentium inspectis genituris, si quæ forent inuentæ in signis horoscopantes à regni horoscopo decidentibus, ac potentes beneq; collocatos in figura dominatores prætulissent, interfici statim iussisse, legimus, ab ijs quãdoq; insidias ueritos. Tametsi ab gentium illarum sacerdotibus proditum scio, disciplinarum, artiumq; reperrorem fuisse Mercurium: eorum uerò quæ ad uitam spectabant, reges. Quamobrem antiquitus, inquit Diodorus, non ad principum liberos deferebantur regna: uerum ad eos, qui insigniter de hominum essent uita meriti. Quo argumento Aethiops Sabacus, & idem Aegyptiorum rex sponte se abdicauit imperio, ne cæsis ex responso sacerdotibus, uiolenter id sibi asseruaret. Brutis non ratione pollentibus hominem natura prælatũ intelligimus, sicuti scitè admodum colligit Gregorius: quia ita dicatur Geneseos nono, Terror uester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes uolucres cæli cum uniuersis quæ mouentur in terra. Omnes pisces maris manui uestræ traditi sunt. Præter naturæ rationẽ effertur quippe, ac tumescit: qui sibi aduersus æqualem deposcit imperium. Proinde, inquit, antiqui patres non reges hominum, sed pecorum fuisse pastores memorantur. Homines quidem uniuersos æquales produxit natura, sed pro meritorum ratione alios alijs iusta utique dei dispensatio, sed occulta præponit, ut humana formidine peccare metuant, qui diuino minus exterrentur iudicio. Verum timoris huius nomine inflari haudquaquam addecet. In quo non propria est affectanda gloria, sed subditorũ quærenda iustitia. Certè maiorum hæc consuetudo fuit, ut sacerdos rex esset ac pontifex. Nam regibus expiãdæ cædis munus incubuisse, ex historia scimus. Cæsari, inquit elegãtissime Seneca, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa nõ licent. Omnium domos illius uigilia defendit, omniũ ocium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium uacationem illius occupatio: ex quo se Cæsar orbi terrarũ dedicauit, sibi eripuit. Et syderum modo, quæ irrequieta semper cursus suos explicant, nũquam illi licet nec subsistere, nec quicquam suum facere. Immo uerò nec defuere, qui solum imperatorem stellarum non subiacere cursibus asseuerate

seuerate scriptis produnt. Quoniam unus sit, in cuius fato stellæ decernendi non habeant potestatem: quippe quum sit orbis totius dominus, fatum eius dei summi iudicio gubernatur. Et quia terrarum spatia illius subiacent nutui, & ipse in deorum uenit decuriam, quem ad facienda & conseruanda omnia diuinitas statuit principalis. Quin hoc ipsum est quod obscurius significat M. Tullius in epistolis ad Q. fratrem: Sic te, inquit, ita uiuentem intuebuntur Græci, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam cœlo diuinũ hominem delapsum putent. Porro Xenophon ille, cuius aureum flumen quibusdam scabris & turbulentis obijcibus retardare Cicero dicitur, Cyrum suum, ut sanctitatis antiquæ typum, & exemplar examinatissimum effinxit: neq; enim ille talis fuit, sicuti Platoni credimus, id ipsum in legibus statuenti, à M. demum Tullio confirmatum in epistola ad Q. fratrem didascalica. Sed singularis facundiæ philosophus effigiem quandam iusti imperij conceperat animo & eminentissimi principis, quæ summam grauitatem cum singulari comitate coniungeret. Hanc ille sub persona Persici regis exprimendam potissimum censuit. Adeoq; scopum attigisse uisus est, ut scopi umbilicum uerius, ut Aphricanum Scipionem, quanquam spolio ex tertia orbis parte rapto, celeberrimum, nõ temere legamus eum librum de manibus ponere solitum. Neq; enim uulgaris aut exculcatæ uirtutis est, alijs bene imperare, siue id imperium perpetuum sit, siue certis circunscriptum annorum curriculis. Proinde dictum ab Aristotele est ex Biantis sententia, magistratus uirũ ostendit, eo quidem impensius, quia alienum bonum iustitia est uirtutum sola. Sic ad alium, & in communi magistratus geritur. De quo quidẽ uberius primo De republica à Platone disseritur. Eius uis est, ut præsit, præscribatq;, quæ recta & utilia, & coniuncta cum legibus. Vt enim populo præsunt magistratus, ita magistratibus leges, uereq; dici potest, magistratum legem esse iam loquentem: legem uero mutum esse magistratũ. Lex porro simul cum mente diuina orta creditur. Itaq; uera lex & princeps, apta ad iubendum uetandumq;, ratio est recta summi dei: sicut doctissime à M. Tullio colligitur. Facilitas uero & humanitas principis, ac magistratus præcipuę sunt uirtutes, itaq; Macedonum regẽ Philippũ rerum gestarum gloria longe post à filio relictũ, legimus, facilitate aũt humanitateq; adeo antecessisse, ut alter semper magnus, alter sæpe cothurnatis sceleribus turpissimus deprehendatur. In Romana historia aduertimus, tribunitiæ domus fores non interdiu, non item noctu solitas occludi, ceu plane portus quidam ac refugiũ celebre, quo indigentibus semper & facile pateret aditus. Isthuc ipsum si præsides uiri uniuersim præstent, saluberrima quædam dubio procul consurget administratio. Nam & in septem sapientũ conuiuio præcipua dignum laude putat Solon tum regem, tum tyrannũ, si ex monarchico principatu democratiam ciuibus suis comparent. At Bias eum uere principem opinatur, qui patrijs legibus institutisq; subiecerit se primus. Beatum esse regem censuit Thales, cui datum foret consenescere, immoriq;, natura ad id ducẽte. Anacharsis uero adiecit, si solus fuerit prudens. Sed resipit tyrãnicum omnino spiritum, quod à Cleobulo prolatum est: Si inquit, nemini assistentiũ satis fidat. Præsignem pietate principem facit, ac perinde felicem, Pittaci scitu digna sentẽtia: Si, inquit, non illum timeant ciues, sed illi. Cæterum Chilonis magnopere attendendum oraculũ, quo pronunciatur, Summa omnia & immortalia principi legitimo esse concipienda. Et rectissime profecto, quippe iustitia legis uticq; finis est: lex uero principis opus. Princeps imago dei est, uniuersa dispensantis gubernantisq;, non Phidiæ industriam requirens, non Polycleti, non Myronis, sed ipsum semet in dei similitudinem effingens, uirtutis opera simulachrum expingens cõformansq; omnium plane decentissimum & aspectu iucundissimũ, ac deo maxime conueniens. Ab hoc autem quantum denicq; abijsse diuersus agnoscitur Siciliæ tyrannus Dionysius? Quando citra omne uirtutis pensum, nouarũ uoluptatum inuentoribus, certa proposuerit præmia. Ptolomæus illuc est turpitudinis prouectus, ut extra quàm Macedonum ac Græcorum legibus foret sancitum, uel sorori stuprũ intulerit. Antigonus Liberum patrem exhibiturus, quod est Herodiano proditũ, causiæ loco ac diadematis Macedonici, hedera caput reuinxit: quin & sceptri uice Thyrsum gestitare non erubuit. Porro qui uocis horrore, aspectus truculentia, morum difficultate ac solitudine principatus tumorem austeritatemq; exprimũt, nil sane ab colossis di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stare animaduertũtur: qui extrinsecus heroicam aliquam, aut diuinam præferentes speciem, intus terrã habent, aut saxa, uel plumbum quoq; nisi quod hoc genus statuæ ponderibus libratæ rectitudinẽ seruant immobilem, nec quoquam proclinantur adnuúntue. At imperitus princeps fluctuat sæpe, quatiturq; ac circumagitur. Addecet imperantem profecto esse ueluti regulam aut canona, qui ad rectitudinem cõpositus, & nullo flexu uitiatus, cætera appositus coaptatusq; dirigit, ac similia reddit sibi. Consimili item ratione præsidem oportet seipsum prius componentem, ac imperium intus ordinantem, sic concinnatis moribus, ciues sibi reddere persimiles. Neq; enim succidentis est lapsitantisq; alios dirigere, aut inscientis edocere, aut inculti ornare, uel exordinati ordinare, uel imperare, qui obedire nesciat. Cæterum plericq; ex insciti primũ atq; præcipuum principis opinãtur bonum, nemini subesse. Et Persarum rex omnes præter uxorem, quam in primis pro imperio coercere oportuit, seruos arbitrabatur. Et Moralium octauo scribit Aristoteles, Patris apud Persas imperium esse, haberiq; tyrãnicum, quando filijs utantur perinde ac seruis, tametsi patris ad filios societas in domo bene institutа regni præferat effigiem, quum patribus curæ sint filij. Quo argumẽto Iouem ab Homero patrem dici. Sicuti uiri & uxoris societas optimatum persimilis est potestati. Fratrum uerò ei, quæ censibus fit: quæ tertia est rerum publicarum forma. At inferat aliquis, Quis igitur imperantẽ compressurus imperio est? Lex nempe mortalium immortaliumq; regina omnium, ut Pindarus inquit: nec ea libris omnino, aut comprehẽsa tabulis, sed animata intus ratio, cohabitans perpetuò, ac in statione tantum non parata, nec animam ducatus destituens inopem. Persarum regi, sicuti accepimus, præstò erat ex intimis unus aliquis, huic destinatus muneri. qui mane consurgentem ita commoneret, ἀνῶσα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σὲ φροντίζειν ὁμεθρομάσδης ἠδέλησε. Consurge rex, & obi negocia, quæ te obire uoluit Mesoromasdes. At solers imperator intus habet hæc, & huiusmodi pleraq; dictantem. Inde fit, ut reselli magnopere dignus uideatur Anaxarchus: qui, ut Arrianus prodit, consolaturus Alexandrum uino & iræ, consultoribus pessimis succumbentem, per febrem (ut uidetur) somnians ipse, uel morbo arreptus phrenitidos, Hippocratis ac medicorũ uinculo destinandus: An tu Alexander sapientes, inquit, ueteres ignoras, ideo assidentem Iouí iustitiam fecisse, ut quicquid ab Ioue decretum sanctumq; foret, id iure factum uideretur? Ita magni acta & gesta regis primũ quidem ab ipso rege, deinde ab alijs iusta censenda sunt. Sed mea utiq; sententia, si approbentur ista, ut ab sapiente ac uerè prorsum enunciata, bone deus, quantum inde erumpet malorum? qui calamitatum laxabitur sinus? Documento sit is ipse Alexander, quem ita philosophi præcepto imbutum proditur memoriæ, ad id uesaniæ productum, ut iam diuinos sibi deposceret honores. Nec satis, nam ueluti bellatorem fortunæ flatibus nimio plus elatum mortalis naturæ dispuderet, non Philippo iam se natum, sed Ammone potius, credí uolebat. Quid illa uestis mutatio, & in Persicos mores degener transitus? quantum hic turpitudinis, quàm fœda maiestatis fugillatio? quæ uerò Macedonum indignatio? Cæterum quid ita insinuas Anaxarche, assidere Iouí iustitiam? Immo uerò, si cõiectatio me non fallit, non assidet iustitia Iouí: sed ipse iustitia est, ac fas ipsum, & legum uetustissimus omnium, ac perfectissimus. Ita certè ueteres prædicant, edocentq;, absq; iustitia ne ipsum quidem Iouem rectè posse imperare. Ea uerò iuxta Hesiodum incorrupta uirgo est, pudoris ac castitatis, utiliũq; contubernalis. Proinde reges item αἰδοίους, id est castos uenerabilesq; nuncupare poetæ solent. Hinc ergo colligendum, regiam facultatem esse sublimem, præcelsam, multis uirtutibus circũseptam constipatamq;, curis innumeris anxiam, & omnino uitam censeri laboriosissimam, si incumbẽtem oneris magnitudinem rectè metiaris, gerasq; pro ratione ac dignitate. Proinde Seleucũ dicere solitum scimus, Si satis norint homines, quàm operosum, quamq; molestum, uel modo rantarũ rerum adeo numerosas epistolas aut scribere aut legere, diadema proiectum neminem excepturum. Quin & Philippus in regione speciosa castrametaturus quum audisset, futurã ibi iumentis pabuli inopiam, ó Hercules inquit, cuius nam modi uita est nostra, si ad asellorum occasionem uiuendum nobis est? Certè anax ueteribus rex dicebatur, quod Plutarchus tradit, & repetit Eustathius, quia anacos dicitur medela, quod illis subditorũ cura incumbat. Dioscuros

scuros autem, id est Castorem Pollucemq;, ab nauigãtium cura primos omnium ita inuenio nũcupatos. Inest utiq; uocabulo diuinum quiddam, proinde excellentiam complectimur eo, quod Euripides item significat,

ὦναξ, θεοὺς γὰρ δεσπότας καλεῖν χρεών.

Est proprium quoq; nomen Anax, sic enim cæli ac terræ nuncupatur filius, de quo Miletus dicitur anactoria. Scribit Herodotus Cereris templum in Eleusine fuisse anactorium. Pollux anactoriũ pro adyto accipit. Inuenio item reges, siue duces recte diopos nuncupari, quod commonstrat AEschylus, sicut adiopi uocantur, qui principe carent. Inflectitur uerbũ ab διέπω, quod est ordino. AElius Dionysius diopon accipit τὸν ναυφύλακα, id est nauis inspectorem, custodemúe, ἀπὸ τοῦ ὁπῶ, τὸ βλέπω. Porro apud ueteres, qui rerum moderamina suscepissent, íjdem & auguriorum erant non imperiti: ut enim sapere, sic & diuinare regium censebatur. Diopos etiam epiplus dicitur, id est ἐπὶ πλοῦς. Diopos regios in Romulo Plutarchus, aut dispensatores accipit, aut uillicos. nã de Romulo & Remo: Præfectos, inquit, ac regios diopos cõtemnebant, & pecoris magistros: uel, ut ipse ait, ἀγελάρχας. Sed interpres diopos dici legatos putat: adeo transferendi onus plane colosicon est. Dignum scitu: Prytaniam, id est πρυτανεῖον, dici Græcis imperium dici, quum in orbem inter plures digeritur imperandi uicissitudo. Hinc Herodotus: Miltiades, inquit, non prius congredi statuit, quàm ipsius aduenit prytania. Idem auctor probulos uocat, quos nostri prouisores. Cæterum attẽdenda magnopere hac parte Platonis sentẽtia, qui ad res egregias strennue feliciterq; obeundas esse nil prorsum accommodatius scribit, quàm prudentium doctorumq; uirorum beneuolentiam. Immo uero esse nullum uel iustitiæ uel prudentiæ argumentum certius, quàm si amici id genus adsint abunde. Nec me fallit tamen, Goticum fuisse institutum, ne literis imbuerentur reges. Quod illæ, ac seniorum institutiones longo ab fortitudine interuallo abessent, ac magnanimitate. Quin itẽ effœminari potius animos, remollitosq; ad timiditatem dilabi. Illud denicq; non præteriero, leuiculum forsan, sed plerisq; ignoratum tamen, regiam palatij nomine insigniri cœptam Augusti Cæsaris tempestate, quod refert Dion, quia is Palatinum montem incoleret, ac inibi esset prætorium. Domus item Romuli, à loco dicta Palatium est. Hinc ubicunq; fuerit imperator, eius domus palatij assequitur nuncupationem. Dona imprimis regi honesta, Xenophon scribit ἀναβάσεως primo: Equum aureis frenis, aureum præterea torquem, ac denique Persicam stolam.

Regum reuerens in oriente cultus. De Indicorum regum luxu, ac tumore: item Persarum. Grypos cur amẽt Persæ. Item quem intelligamus Pyrphorum. Pyranon. Grinos quid. Saporis Persarũ regis historia. De Cyro paucula. Orosangæ. Cap. II

REgium ergo nomen sanctum ubiq;, sed in Oriente uenerationis præcipuæ. Regum ibi maiestas eximia, confluentibus ad nomen Barbaris: quemq; sequundis rebus reuerentiæ cultum exhibuere, uel in aduersis præstant constantissime. Quo factum animaduertimus, ut inani tumore, ac nimia insolescentes felicitate plericq; totis (ut aiunt) cuneis in multam proueherẽtur absurditatem, sibiq; uendicarent, quæ humanæ imbecillitatis oblitos facile coarguerent. Indici regis luxuriam, quàm tamen Barbari magnificentiam interpretãtur, gentium reliquarum uitia facile transcẽdere, hinc perspici potest. Siquidem ubi uisendum se publice præbet, apparent argenteis thuribulis ministri perplures conspicui. Iter uniuersum, quo uectatur, odoribus uaporatur. Ipse aurea gestatur lectica, margaritis hinc inde propendentibus. Amictus auro interlucet, ac purpura. Lecticam obmuniũt corporis custodes, è ramis cantillantibus auiculis, quas ita de more imbuunt, ut inter seria instrepant cantum. Regiam auratæ suffulciunt columnæ, auro uite cælata obambiente. Inter hæc auium, quibus præcipue oblectantur, argenteæ nitent effigies. Regia nulla non hora uolentibus patescit. Vbi capitis curæ, ac ornamento incumbit: tunc admittuntur legationes, & redduntur populis iura. Odoribus perfluunt liti pedes. Si quando in uenationẽ prodire collibuit, feræ leporarijs occlusæ inter pellicũ uota, & cantus transfixæ conficiuntur. Hic illis non contẽnendus labor. Si longior incumbat expeditio, curru uectantur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quem instrati auro elephantes ducant assectantibus agminatim pellicum lectícis. Sub sequitur & regina, sed seorsum, nec minore luxu. Vbi somni tempus appetit, regem ui no grauem dormitātemq; cubiculo inferunt pellices, noctium dīs patrio ritu aduocatis cum cantu. Iam uerò quid superbam Persarum regum mollíciem memorem? Adoratio his erat peculiare bonū, citra hanc non facile ad regē patebat aditus. Illum quin immo uidisse quandoq; augustíssimum censebatur: quoniam is sub maiestatis specie semper ferè latet. At magnus Agesilaus, quod Xenophon scribit, ut semper spectaretur, gaudio exiliebat, quum turpiter agenti tenebras conuenire, arbitraretur: honestæ autem uitæ lucem longe plus ornamenti afferre. Porrò Persarum regibus illa maxima incumbit cura, ut terrarū orbem mariaq; depopulentur omnia, persuaues dum uenantur potus, glíseras adipatasq; dum conquirunt dapes. Mox uerò distenti sic, et adobruti, mirum est quo studio moliantur soporem. Vni plures adsunt uxores. Per uices regem adire, mos illis est. Cultus regis luxuria præcipuè erat insignis. Purpureæ tunicæ mediū albo intexebatur. Palla uerò picturata erat, aureis accipítribus uelut rostris mutuo se petentibus. Zona succingebatur aurea, sed muliebriter. Ab ea propendebat Acinacis, uagina gemmata. Capitis insigne à Persis nuncupari cidarin, animaduerto. Ambit id cerulei coloris fascia, albo intermicante. Et pontifex tamen, inquit Hieronymus, cidarin habet, & nomen dei gestat in fronte. Currum assectabātur armatorum decem millia, hastís argento coruscantibus, spículis etiam auro præfixis. Si quando mouenda forent castra, super regis tabernaculum, quod augustale dicimus, conspicua omnibus promicabat solis imagūcula, crystalli inclusa globo. Quum progredí cœpísset agmen, ignis quem ipsi sacrum æternumq; uocabant, argenteis altaribus præferebatur. Sicuti apud Græcos irroborauerat mos, ut in prima staret acie uates laureos gestans ramos & corollas, quem uocabant pyrphorum: cuius meminit Pollux, & in Sudæ monumentis relatum inuenies, quoniā lampada item præferret. Eum iure belli uiolasse, summum habebatur scelus. Apud Herodotum historia octaua, pyrphorum pro sacrificulo accipit interpres. Est eo item nomine instrumētum prunis ferendis destinatū, quod etiam pyranon uocant. Scitu uerò dignum: ante inuentas tubas pyrphoris, seu lampadephoris usos ueteres, qui bellicum canerent, ut sic dícam: nam in medium utrinq; progressi, facibus excussis, prælium accendebant. Apud Sophoclem in Oedipode tyranno, pyrphori significat morbos, inducentes febrem: nam πῦρ, quandoq; πυρετὸν indicat: sicuti πυρικὸν, interdum pro igne positum inuenias: ut apud Homerum,

Καί π φέρει πολὺν πυρπόν. Ignem sacrum insequebantur magi, magos trecenti sexagintaquinq; iuuenes puniceis uelatí amiculís. Ii tot erant, quot in anno dies. Mox erat Ioui sacer currus, quem albi traherent equi. Post quos insigni magnitudine uisebatur equus solis, sic enim dicebatur. Equorum moderatores aureis uirgis ornatí, albis item uestibus uisendos se præstabant. Aderant post, uehicula auro cælata & argento. Insequebantur, quos Persæ immortales uocant, decem millia numero. Ante omnes Barbaros hi luxu prædiuite honestabātur. Torquibus inter eos aureis exculti quidam incedebant. Auro distincta uestis decorabat alios, tunicis manicatis quidem, sed gemmarum specie ornatíssimis. Ab ijs constituebātur, quos regis cognatos uocabant, quindecim millia numero. Fœminas diceres, ita ornamentorū luxu ac delicijs diffluebant, doryphoræ uocabantur, ueluti satellites. Regis currum anteibant regio insignes cultu. Currus latera deorum simulachris erant decora, auro, argentoq; conflatis. Iugum gemmis collucebat. Eminebant ex eo simulacra duo aurea, cubiti mensura, interiacente expansis alis aquila, materiæ eiusdem. Sphragida, id est annulum regis signatorium, uel id genus aliud Cyri prætulisse imaginem, proditur memoriæ: etiam si tradunt alij fuisse Darij equum, quo adhinniente regnum is arripuit. Sunt qui & regis fuisse ipsius malint. Orosangas uocant Persæ, qui de rege sunt bene meriti. Cyrum Persarū regem grypum fuisse memorāt, id est aduncо naso. Proinde in ciuilium præceptorum ratione Plutarchus, & alibi, eo habitu homines Persis mirè gratos fuisse scribit. Nam & agrestes boues epigrypos esse dicunt Græci, id est rictu leuiter aduncо. Grynon uerò γρυμόν dicunt Græci ijdem, id est truncum, uel stipitem: ex quo uerbum id pro naui etiam usurpauit Lycophron eo uersu in Alexandra,

Λύσω βίοντε χρυσὸν ἐπῳδωμένον.

Etiam si ad Alexandrum posse referrí, putat interpres. Quod mater Hecuba per quietem parere facem esset uisa. Verum quod ad Persicum attinet tumorem, adnotatu digna Saporis Persarum regis epistola, quam ad Constantium imperatorem is dedit sic exorsus: Rex regum Sapor, particeps syderum, frater solis & lunæ, Constantio fratri meo salutem plurimam dico. Mox submonet: prouincijs quibusdam cedat, quoniam medelarum quoq; artifices urere, nonnunquam & secare, sibi permittant, quo residuis liceat integris post hæc uti. Quod ipsum facturi bestiæ quoq;, quæ cur expetātur gnaræ, id abscissum sponte amittunt, ut in reliquū superstint impauidæ. Sed & Cyri conditoriū hoc insigne uisebatur epigrāmatio: Cyrus ego rex olim regum, conditus hic sum.

Proditorum fœda taxatio per exempla decurrēs historica. Cilicum prauitas. Copis. Quid cilicísmus, canabísmus, Isangelia. Plutarchi locus restituit. Epangelia. Scapha, σκαφώρη, scaphalos. Scaphia uasa. Agraphij crimē, & alogij. Angelus, exangelus autangelus. Cap. III

Proditori nil unquam fidum esse debere, pronunciatum historica grauitate à T. Liuio est. Id & exemplis aliquot exploratius fit. Cilliconta quendam legimus, Prienensibus patriam prodidisse Miletum: id nobilíssimo cuique non modo odiosum, sed & tenuioris fortunæ hominibus. Fuit lanius quidā Theagenes nomine, Syrus. Adierat Cillicon carnes emпturus, at dissimulato Theagenes odio, ut qui toto animo illi satisfactum cuperet, carnium portionem porrigit, tanquam quod superflueret abscissurus. Illo autem manum proferente, elatam copida lanius impegit, resectaq; manu addidit generosius dictum, Hac, inquies, abhinc ciuitatem prodes nullam. Sunt ex Græcis, qui Cilliconta istum ita cognominatum putent, quia Cilicum prauitas & sæuitia infametur passim, quando Achæus illi proprium fuerit nomen: addunt, fuisse Meropis filium. Certe historicus Theopompus per uinolentiam æditam cædem, Cilicísmum uocauit: sicuti Canobísmum dicimus, Canobitarum lasciuam turpitudinem. Copis autem, si cui forte scrupulum inijcit, uerbum Latinis auribus haud ita frequens, hic esse uidetur lanij culter. Q. tamē Curtius copidas interpretatur recuruos gladios, quadā falcis imagine, meminit libro tertio Strabo. Inter instrumenta sacrificalia Pollux sphagidas enumerat, & copidas. Vnde est Demosthenicū illud de Phocione, ἡ τ ἐμὸν λόγων κοπὶς ἀνίσας. id est, uerborum meorū copis exsurgit. Plutarchi tralator securim est interpretatus. Porro circūfertur ad hanc maxime rem faciens bracteatum Antigoni dictum, Qui proditores tātisper, dum produnt, amare: ubi prodidissent, odisse dictitabat. At Cæsar in Thracē quendam, Proditionē sibi placere, inquit: proditorem minime. Plutarchus scribit, Rhimotalcem Thracum regem, qui ab Antonio ad Augustum transierat, solitum illi inter pocula societatem petulantius exprobrare. Id quum ægre ferret Augustus, propinans ex accumbentibus cuidam: Ego, inquit, προδοσίαν φιλῶ, προδότας δ' ἐλαύνω. Proditionem quidem amo, sed proditorem non laudo. Demosthenem Demadi crebro dicere solitum ferunt, ὅτι πρώτους ἐκυβέρνων οἱ προδόται πωλοῦσιν. Id quod si amplius expēdisset, non foret à Macedonibus sanguinarie excarnificatus. Scribit Plutarchus, quod notatu Hercle dignum est, Reges cum primis esse ἀπιστίας καὶ προδοσίας διδασκάλους: quoniam eum iuuari præcipue opinentur, qui iustitiæ intendat minus. Proinde nō debere alios criminari, si exemplo ab eis ipsis ducto, quod confert, assectantur tota ui, huc illuc uoluntate tralata. Lasthenes, qui Philippo Olynthum prodidit, querebatur se ab illius amicis, ut proditorem infamari. Ei Philippus Macedones, inquit, natura rusticiores sunt, ac rudes, & scapham dicunt scapham. Est autem nauiculæ nomen scapha. At σκαφώρη, uulpes est. Scaphalos uero dicitur ἀντλητής, id est hauстor. Scaphitas dici, à Græcis comperi, qui scaphis nauigant, tāquam scapharios quosdam. Scaphides uasa sunt, in quibus melicerides, id est faui collocantur. Scaphisteriū Columellæ purgandis fœminibus, aptum instrumētum. Pacton scaphæ genus est Straboni ἐκ σκυπαλίσιων, id est uirgis compactum. Scaphia uero uasa sunt, inquit Martianus, ex ære rotunda, quæ horarum ductus stili, seu gnomonis proceritate discrimínant. Horoscopa item dicuntur & horologica. Adnotandum uero illud scitu Hercle dignum: Isangeliam, id est εἰσαγγελίαν, dici acusationem iudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciumq;, quod in proditores intẽditur, uel omnino læsæ maiestatis reos: quorum crimina legibus non continentur, unde & περὶ ἀχρείστων ἀπολωμάτων dicebatur isangelia. Quam tamen sanciebat isangeltica lex. Agebantur uero hæc uel in senatu, uel in cõcione. isangeliæ meminit Demosthenes quoq;. Plutarchus de Alcibiade reo, quod Cereris & proserpinæ mysteria polluisset domi ea celebrando, hæc (inquit) in isangelia sunt scripta. Interpres locum incuriosius transilit. Angelum esse scribit Ammonius eum, qui extrinsecus quippiam nunciat. Exangelum, qui quæ intus fiunt, extimis promit, quem diangelum uocat Thucydides: autangelum, qui ex se nunciat, non ab alio missus. Epangelia uero dicitur, quum quis accusatur, quod præter leges concionetur, aut rempublicã capessat. Obiter item sciendum, fuisse agraphij crimen, ubi quis ex tabulis publicis ante persolutionem suum expunxisset nomen. Quam rem Demosthenes significat, & docent præterea plures. Alogij crimen est, quum rationem quispiam reddere neglexerit in magistratu gestorum.

Canterij notio multiplex. Runcina quid. Compluuiatæ uites. Pedatæ, seu characatæ. Quid charax, & ridica, & quid tradux. Senecæ locus illustratur. Canterino ritu somniare, quid. Viticulę quid: item suffrago. Cap. IIII

CAnterium Varro scribit De re rustica, libro secundo, equum dici, cui exempti testes sint: inde appellatum, quod semine careat. Idipsum fere Pompeius Festus cõprobat. Sunt qui opinentur, uocabuli etymon inde trahi: quia canterio detestari mos esset, per unius demutationem elementi. Nonnulli canterios intelligunt mulos, ad uellaturã quos pascere moris est: unde sit cantericium hordeum. Ab equi porro similitudine canterios item dici uolunt, quibus subiecti is materiarij fabri runcinis, id est serris maioribus, arborum moles secant. Eos impolitior sermo & rusticior caballetos uocat, sicuti runcinos minores equos, ex runcinarum (ut putant) origine. Nam Plauto deruncinare uerbum positũ pro dissecare dissipareq;. Quanquam non me fallit, quibusdam id amplius arridere, ut sit runcina leuigandis lignis instrumentum accõmodum, quod uulgus simplex planulam dicat. Est & in uitibus canterius, iugum simplex, cum depositis hastilibus, ut Columella scribit, adnectuntur singulæ per trãsuersum perticæ in unam ordinis partem. Id fere Plinius quoq; prodit, sed amplius compluuiatas dicit uites, ubi iugum est quadruplex, ab cauis ædium compluuijs similitudine ducta, atq; itẽ nomine. Nam pedatas intelligimus adminiculo fultas. Si uero breuiores palmites sarmento iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Pedatas, seu palatas etiam characatas appellamus: quia charax Græce pedamẽtum est, siue ridica. Quanquã est ridica fissile adminiculum proprie, quod diutius manet, quàm teres palus: à quo palari uitis dicitur, quum palis obsulcitur, sed & loca uliginosa palari dicuntur, ubi pali addensantur accipiendis fundamentis. Rusticum quoque uulgus characios uocat pedamenta uetera. Traducem uero nominant Galli, quum diuersarum arborum obuij palmites alligantur uno conciliati uirgultorum comitatu, aut quum in uiduam arborem transilem faciunt. Traduces quidã rumpos appellant. Sunt qui etiam uites: ut quum ait Varro, iugorum genera sunt quatuor, pertica, arundo, restes, uites. Traducibus utuntur Mediolanẽses in arboribus, quas uocant populos. Ex hac uero rusticarum rerum ratione animarum traducem uocari à Tertulliano & Apollinario nouimus, ut sicut corpus ex corpore, ita anima nascatur ex anima, & simili cum brutis animãtibus modo subsistat. Canteriolos in cepinis, id est ceparum locis apud Columellam inuenies forma deminuta pro munimẽtis quibusdam ceparum, ne Thalli earum uentis prosternantur. Sicuti in rapinis etiam canterios, quum operiuntur rapæ, ut à pruinis semina defendantur. Farraginaria sunt, ubi paratur farrago. Hordeum hexastichon ab ordinum numero, aut uersuum: quidam etiam canterinum uocant, sicut distichon galaticum. Canterios item in architecturæ ratione nominat Vitruuius libro quarto: unde canteriatum tectum, sicut asserulatum quoq; dictum inuenimus: nam quaternata harula aliud est. Vulgus quoq; crassiores & robustiores ramos cãterios solet dicere, nil deluxato admodum uerbo. Ridicula est enarratio cuiusdam Plautini interpretis, qui claritate maxima caligans, canterium apud Senecã libro Epistolarum decimotertio, pro uehiculo accipit, ubi ait Seneca: Canterio uehebatur hippoperis quidem impositis, ut secum utilia portaret. Quum paulo post se ipsum interpretetur Seneca: O quantum, inquit, erat seculi decus, Catonem uno caballo esse contentum, & ne toto quidem, partem enim sarcinæ ab utroq; latere dependentes occupabant. Hasce uero ille hippoperas dicit, quasi equestres peras. Gallicos canterios, ut uiliores, agnoscere uidetur Plautus, quando in Aulularia ita scribitur: Ego faxim, muli pretio qui superant equos, fient uiliores Gallicis canterijs. In Hieronymi tamen ad Marcellam epistola sic scriptum legas: Illi gaudeant Gallicis canterijs, nos solutus uinculis asellus Zachariæ delectet. Cruciãtem canterium Ausonius item dicit, quem tortorem uulgus appellat, & Nonius interpretatur. Cæterum illud longe remotius, & ex intimo literarum penu ab ingeniosis erutum: in quo enarrando, non scioli quidam aut elementarij, quod ferendum foret, sed classicus, & primi nominis cãdidatus longe fallitur, & apinas nescio quas, & tricas imprudenter ac oscitabũdus, uelut obesæ naris quispiam è triuio, effundit. In Plautinis ergo thesauris ita positum est: Certe hæc mulier canterino ritu astans somniat. Adagium hoc recõditum ab doctissimo Comico in mulierem concinnatum est, quę etiam si astare, uigilare, rectęq; sensibus uti uidebatur: tamen quia nænias quasdam Siculis gerris uaniores effutiebat, ut Menęchmo uidebatur, somniare ac dormitare eam dicit equino ritu. Notissimum quippe, dormire equos stantes. At somniare eos, locupletissimum testem habemus Aristotelẽ, sic De animalium historijs libro quarto scribentem, ἐπὶ δ' ὀνυπνιάζειν φαίνονται ὃ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἵπποι καὶ βόες καὶ κύνες, ἐπὶ δὲ πρόβατα καὶ αἶγες. id est, somniant etiam manifesto non homines solum, sed etiam equi, canes & boues, quin etiam oues & capræ. Cæterum Apuleianus enarrator, tametsi pampinarius non est, uerũ fructuarius in primis, non ab canterio canterinum deflexit, sed ab cantharo cantharinum deducit. Versiculo lepidissimo plane luxato, illo intellectu, ut ipse cõminiscitur, fœminam somniãtem astare ritu canthari, uasis uinarij, qui ea forma figuratur, ut rectus astet consistatq;. Ego uero canthari eam esse figurã, non omnino abnuerim. Somniare uero etiam uasa, nondum uideor didicisse: ni forsan asino superflue canit lyra. quod si ad formam modo, positũq; respexit facetissimus poeta: nil insipidius aut exculcatius proferri ab eo potuit. Canterinũ uero à canterio recte inclinari, cõprobat Columella. Quod caballum à Seneca dici subnorauimus, aduertenda est Hieronymi sententia: Vt statim, inquit, cernamus tiaras galeis, caballos equis cedere. Quia uero de uitibus dicta pleraq; sunt, illud ex abundanti adiecero, Viticulas dici Plinio Palladioq;, in plantis flagella, ut cucurbita & cucumere, ab uitiũ ratione uocabulo deflexu. Deniq; in uite sobolem radicibus hærentẽ uocant suffraginem rustici, quæ explantanda diligenter est, ferroq; alleuãda.

Cantharj etymon unde dicatur. Item notiones plures. Scarabeorũ species. Chrysomelolonthion quid. Plinij locus declaratur, item Ausonij. Onides. Copriones. Cantharorum item species ex Horo. Canathra quid. Pullaria. Pullus. Cap. V

CAntharum dici à Romanis scarabeum, ex paulo politioribus neminem fere arbitror latere. Vnde uero sic dicatur, sint fortasse qui scire expetant. Igitur, ne quid eorum desideria remorer, ex animalis generatione factam animaduerto nomenclaturam. canthona Græci asinum uocant, id est κάνθωνα: oron autem semẽ, & quidem scarabei proprie. Sic uero progigni animal produnt: ubi cantharus asini retrimenta, quæ onidas nuncupant, & orbiculari fere uisuntur figura, offenderit, insistit, ac pedibus prouoluens interim genitalem urinã effundit, unde enascitur uermiculus, qui mox sit cantharus. Sed operæpretiũ studiosis futurum arbitror, si ad id spectantia Aristotelis uerba subiecero, simul ut eius insecti species aliquot obiter noscitentur: εἰ δὲ μηλολόνθαι, inquit, ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς βολίτοις, καὶ τῶν ὀνίλων. οἱ δὲ κάνθαροι ὧν κυλίουσι πόπρον, ἐν τούτῳ φωλεύουσι τὸν χαμῶνα, καὶ ἐκπίπτουσι σκώληκας, ἐξ ὧν γίνονται κάνθαροι. id est, melolonthæ, siue scarabei uirides, qui & gallerucæ item uocantur, oriuntur ex uermibus fimo bouis, aut iumẽti creatis. Canthari autem, id est pilularij scarabei, iuxta Theodori tralationẽ, in fimo quem uoluunt, condunt per hyemem, paruosq; uermiculos pariunt, ex quibus ipsi procreantur. Proinde copriones dicuntur Hippocrati. Idem philosophus paulo ante carabos nominauit, quos Latine

Latine ſcarabeos tauros dicere licet. Chryſomelolonthiō reperies in Ariſtophanis comœdia, cui titulus ſpheces. Quod, inquit interpres, paruulum eſt animal, flaui coloris, canthari præferens ſimilitudinem quandam. Id pueri innexo pede mittunt in ſublime. Scarabeorum genus grande, cornibus prælongis, biſulcis, quę ſunt dentata forcipibus in cacumine, quum libuit, ad morſum coeuntibus, Lucanum uocat Nigidius. Fullonē appellant aliqui ſcarabeum, albis guttis diſtinctum. Illud ſciendum, à pilularum illa uolutatione, quam eſſe cantharis familiarem præmonuimus, inoleuiſſe adagium Græcis in eos, qui caſtigati ſæpius, nihil proficiunt, ſed quod pertinaciter ſemel arripuerunt, pertinacius fouent, ac tanquam coccyges, ſui ſemper ſimiles eandem recinunt cantilenam: Cantharus pilulam. Quod enim eſt animali ingenium, nulla prorſus arte uiceris. Sunt præterea Canthari nauigia quædam: nam & in comœdia Græca ita legimus, ναῦς ἰουργὴς κάνθαρος. id eſt, in Naxo confabricatus cantharus. Quippe de inſularum nominibus ſæpe nauibus impoſita reperias nomina. Etenim κυνόσουρας quandoq; dicuntur naues, quia in Cnido compingerentur. Cercyronq; à Cercyra, quæ Corcyra eſt, uocarunt. Parona item, id eſt πάρωνα, à Paro: unde forte obtinuit, ut nauium gubernatores paſſim ita dicantur. Fuit & in Attica portus Canthari nomine celebris. Eadem cenſetur nomēclatura ex Athenæi calculo pocillum, atq; item accommodum mulieribus ornamētum. Apud Iureconſultum Iulianum, libro digeſtorum trigeſimo, canthari dicuntur, per quos aquæ ſaliunt. unde arbitror inoleuiſſe Mediolani, ut cloacæ euehendis aquis ac ſordibus dicantur cantharanæ: nam & cantharia legimus forma deminuta. Cæterum occurrit mihi parte iſta Plinij nodus haud illotis (quod dicitur) tranſiliendus pedibus. Illi propterea lucem inferemus, ut hoc item nomine plenius bonarum literarum candidatos demerear, ſiquidem homo homini deus, ut uerſiculo Græco comprobatum uideo. Plinij uerba ſunt hæc ex libro octauo: Bos, inquit, in AEgypto numinis uice colitur, Apin uocant, inſigne ei in dextro latere candicans macula cornibus lunæ creſcere incipientis, nodus ſub lingua quem cantharum appellant. Quæritur amplius inter eruditos, quid ſit quod ait, Nodus quem cantharū appellant. Sed enim obſcuritatem tollit Porphyrius ille doctiſsimus: & quia de nodo agitur, præclare enodat quod pleroſq; ſcio hactenus latuiſſe, bonumq;, ſi non & ſupra ſynodi Ariminenſis multitudinem. Igitur in libro qui eſt De abſtinentia carnium: Scarabeum, inquit, animal rerum diuinarum indocti abominantur, quod AEgyptij ſummopere uenerantur, animatam Solis effigiem putantes. Lunæ præterea taurū dedicarunt, quem Apin nūcupant, nigrum præ cæteris, & ſigna ſolis atq; lunæ habentem. Mutuatur enim ex ſole luna lumen. Solis ſymbolum eſt coloris nigredo: nam & ſolis ardor, nigriora reddit humana corpora: & qui ſub lingua eſt, ſcarabeus. Lunę uero coloris diuiſio. Adijcit in libro De Iſide Plutarchus, quod neutiquam prætereūdum fuit. ita cantharos pilulam excrementitiam ſenſim in aduerſum protrudere, ſicuti contrarium mundo ſol curſum agat, dum ab occaſu in exortum fertur. Et quia ſcribit ibidem Plutarchus, Cantharos omnes eſſe mares, quod approbat & Porphyrius atq; Horus, & Græci item alij, apud quos ita lectitamus, κάνθαρος θῆλυς οὐ γίνεται, ἀλλὰ πάντες ἄρσενες γεννῶνται: id eſt, cantharus fœmina non fit, ſed mares omnes gignuntur: hinc ſuccurrit, ut prius quàm hæc nobis decedat cura, uel intercalata forte diſpereat, Auſonium opera noſtra iuuemus, nubilo difficultatis excuſſo, quo multos poetæ illius ſtudioſos interpellari nō ambigo. Eſt epigramma ſcitiſsimum in Marcum quēdam emaſculatorem: quærit lepidiſsimus poeta ex Pythagora, cuius placita ſunt, tranſire animam in diuerſa corpora, quem putet futurum ab ultimo fati die Marcum pullariam, qui erat, ut ipſe ait,

Peruerſæ Veneris poſtico uulnere foſſor
Lucilli uatis ſubulo, pullo, premor. Reſpondet Pythagoras,
Non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper aut aries, ſed ſcarabeus erit.

Hoc eſt, qui fœmininum perpetuo execratus eſt congreſſum, & pueriles tantum amores eſt cōſectatus, nō emigrabit moriens in animalia, quibus uterq; ineſt ſexus: immo ſcarabeus fiet, in quo genere non uiſitur fœmina. Qua ex cauſa etiam pullaria ſcienter à poeta dictus eſt, ſiquidem puer qui obſcœne ab aliquo amaretur, eius à quo amabatur

tur, pullus uocabatur, quod Feſtus ſcribit: unde Q. Fabius, cui Eburno cognomē erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta foret, pullus Iouis appellatus eſt. Erāt & uiginti uiri cognomento pullarij, qui auſpicia coloniarum deductarum cauſa haberent. Sed horum alia ratio eſt. Illud poſtremo adnotandum, uice prouerbij à Plutarcho in Sympoſiacis eſſe pronunciatum, Ridiculos uideri, qui in cōuiuijs innoxias auerſentur uoluptates, ſicuti οἱ κάνθαροι τὰ μύρα. id eſt, canthari unguenta. Canathra uero grypum imagines ſunt, ac tragelaphorum ligneæ, quibus inſidentes puellæ circūferebantur in ſpectaculis, ut Xenophō indicat, & Plutarchus exponit. Dignū relatu id quoq; ex eodem Plutarcho in libro περὶ τῆς εὐθυμίας. id eſt, De iucunditate. Illud, inquit, amplius tranquillitatem concutit: quod ueluti muſcæ ſpeculorum leuore dilabentes ſcabris inhærent, ac ulceribus in ſuperficie corporum erumpentibus affiguntur: ſic & pleriq; felicium iucundorumq; obliti ad triſtia redeunt, & quę memoria uulnus refricent. Immo uero cantharos imitantur, qui apud Olynthum in regionem quampiā, ex re cantharolethron cognominatam, ſeſe conijcientes, quum inde mox nequeant explicari, immoriuntur. Non tranſilienda parte hac, quæ prodit Horus, Cantharorum noſcitari ſpecies tres: primam eſſe æluromorphon, id eſt felis forma: traditum uero marem æluri rotundetur, occaſuro hebeſcat ſydere: quo argumento apud Heliopolim ſolis ſimulacrum effingi æluromorphon: alteram uero ſpeciem eſſe λιπυραν καὶ ταυροειδῆ, quæ ſacra lunæ cenſeatur: hinc & in tauro, lunæ fieri exaltationem tradunt. tertia porro μονόκερως eſt, ac ἰσόμορφος: quam eſſe Mercurij produnt, ſicuti auem ibin.

Quæ ſit prouerbij ratio. Delphini uis in terra. Delphin inſtrumentum. Delphinis, delphax, delphaciū. Adelphi fratres unde. Delphys. Hyſtera. Delphinius Apollo. Item de delphine plura. Plinius explicatur. Ventorum in utre occluſorum ratio. Delphinius menſis. Delphicum locus. Cap. VI

IOn Græcæ facundię auctor, ut uidetur, haud ſpernendus omnino, ſicuti ex Plutarcho accepimus, eiuſmodi adagium poſuit, Δελφὶν ἐν χέρσῳ βίᾳ, Delphini in terra uis. Id in eos promptum uidetur, qui quod neſciunt, iudicant, & in quo minus ualeant, toto conatu petūt, nec ſe intra pelliculam cōtinēt, ſupra crepidam aliquid ambitioſius affectantes. Delphinorum celeritas utique memorabilis eſt, adeo ut ocior uolucre, acrior telo credatur, & ut Ariſtoteles inquit, ἁπάντων δοκεῖ εἶναι ζώων ταχύτατον, καὶ τῶν ἐννύδρων, ὃ καὶ χερσαίων, καὶ ὑφάλλοντα πλοίων μεγάλων ἰσοῦς, hoc eſt, omnium uidetur animalium uelociſſimus, non aquatilium modo, ſed & terreſtrium, ſuperſiliunt etiam malos nauigiorū maiorum. Cæterum tam ſtupendæ agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur, quin inuectum in harenam emoritur confeſtim. Propterea in Demoſthenis uita Plutarchus apud Græcos: nam Latina prorſum ἀκέφαλος eſt. Delphinis, inquit, uim ignorans Cæcilius, in omnibus nimius, iuuenili calore Demoſthenis, & M. Tullij collationem ædere adortus eſt. Quod ſi unicuiq; obuium foret τὸ, γνῶθι σαυτόν, haud forte diuinum uideretur præceptum. In Epiſtolis tamen Plinius, colluſorem delphinū in terram extrahi ſolitum ſcribit, harenisq; ſiccatū, ubi incaluiſſet, in mare dilabi rurſum. Verum de delphine mox pluſcula: interim quæ ſe ingerunt, appingemus, ne dilata mox excidant. Delphis itaq; ſiue delphin, ut docuit Ariſtophanis interpres, inſtrumentum eſt nauticum, tum plumbeum, tum ferreum, quod in bello nauali pendens ex antemna: ubi ſe oſtendiſſet occaſio, in hoſtiles naues demittebatur, deprimendi cauſa. Erat autem animalis figura compactum, unde & nomē. Thucydides libro ſeptimo, nauem delphinophoron uocat ex qua propenderet delphin eiuſmodi. meminit & Pherecrates. Iulius Pollux delphina pro parte nauis accipere uidetur, quum ait: Carinæ affixum dicitur phalcis, ſiue Leſbium, aut clitopodiū: cuius poſtrema pars ad proram uergens, parembolis, ſub qua embolum, quo nomine quidam roſtrum intelligunt. Mediū uero inter proembolida & embolum ſtira, id eſt carina. Super embolum ſtat, inquit, delphis, quando nauis fuerit delphinophoros. niſi quis Pollucem quoq; de inſtrumēto ſenſiſſe uideri malit. Noſtris tamen temporibus celocium artius ſurrectum roſtrum recuruū, uulgus nauticum delphina appellat. Delphinida, poculorum menſam uocat in Lexiphane Lucianus his

uerbis

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerbis: ποτήρια δὲ ἐκεῖτο παντοῖα ὧν τῆς ἀδελφινίδος τραπέζης. id est, pocula uero omni moda iacebant in mensa delphinide. Hanc Porphyrio Latine delphicam uocauit, quũ in Sermonibus Horatius:

Et lapis albus Pocula cum cyatho duo sustinet. Iuuenalis item significauit:

Et recubans sub eodem marmore Chiron.

De quo tamẽ loco quid sentiremus, alibi expositum est. Delphax uero est porculus lactens, ut ostendit Epicharmus, ἀδελφακα τοῖς ἐλευσινίοις φύλαξι. ducto uocabulo ab delphys, quæ uox apud Pollucem uulua est: unde & adelphi, inquit, dicuntur fratres, qui ex uulua prodierint eadem, quæ etiam hystera dicitur. Sed propriè ex hoc delphax fœmellam signat, ueluti quæ delphyn habeat, id est uuluam. Delphacium sunt, qui uulgo temporalem dictum suem intelligant. Delphiniũ Athenis, inquit idem Pollux libro octauo, dicasterium erat, id est statio iuri dicendo, ab Aegeo cõstructum. Iudicium in eo primum Thesei factum est, dum interfectos quidem à se latrones fateretur, sed iure diceret interfectos. Septa, id est periphracta, in delphinio ab Plutarcho itẽ nominantur, ubi creditur habitasse Aegeus: nam & Mercurium in templi parte, qua in Oriẽtem uergit, uocant in Aegei portis. Appellatio inde uidetur fluxisse, quia Apollo ibi coleretur cognomento Delphinius: cuius idem meminit Plutarchus, Marathoniũ taurum illi à Theseo immolatũ prodens, qui Tetrapolim infestaret. Sic uero Apollo dicitur, quoniam Castalio Cretensi coloniam deducenti se obtulit ducem, delphini præferens imaginem, qui & nauem præcesserit usq; ad Crissæum Phocidis sinum: unde & Delphi quoq; dicti, qui locum tenuere ab illo munitum: uel quod draconem delphina peremerit in Pythone. Colebatur Delphinia item Diana, ut in thesauris Iulij Pollucis obseruauimus. Extat Plutarchi commentariolus, in quo quæritur, Terrestria prudentiæ amplius sibi uendicent, an aquatica. Ibi Delphinij cognomentum Apollinis non inde profluxisse scribit, quòd is in delphina deformatus classi ducẽ se præstitisset: sed quòd delphinem emiserit, quem consequuti Cretenses Cirrham sint delati. Fuit apud Aegineatas Delphinius mensis Apollini sacer Delphinio: sed quem illi οἰλαιὼν dicunt, ac Δῶ ματίτηρ, atq; ipso hoc mense rem eidem obeunt diuinam. Sunt qui & agona, quem hydrophoriam nuncupant, Apollini celebratum uelint. Delphicum uero, uti scribit Procopius, erat locus in palatinis ædibus, in quo uersari ac cibum capere consuessent principes: quod ex Græcę linguæ usu factum arbitratur: Nam & ibi, inquit, stabat tripus, super quo ab regijs pincernis astituuntur pocula: & Latini mensam eiusmodi, delphicam item nũcupant: uti antea memorauimus. Porro Vlissem in clypeo, delphinis prætulisse insigne, auctor Stesichorus est. Zacynthij, ut Cirtheus prodit, ratione protulere huiusmodi: quod illapsum in mare Telemachum subiens delphin incolumem præstiterit. Quo beneficio pater, uelut remunerans, id in clypeo habuerit insigne, & signatorio quoq; insculpserit annulo. Quod autem Vlissi ab Aeolo utre occlusos traditos esse uentos, fabulæ Homero produnt auctore: aduertendum sane, quod qui ἀρχιτουργικὰ literis mandarunt, haud omisere, Si quis ex delphine utrem sibi quæsierit, secumq; habeat, flaturum quem is optarit uẽtum. Delphino præterea, produnt naturę periti, adeo motum esse familiarẽ genuinumq;, ut standi interquiescendiq; nescius eũdem uitæ sortiatur finem, quem & agitationis. Sicubi uero somno sit opus, euolat in summũ, moxq; resupinus sensim ad ima deferri se patitur. Ad terræ autem contactum uelut expergefactus resilit denuo stridens, rursumq; ratione eandem init: quietem sibi hoc modo permixtam motioni machinatus. Delphiniscum Aristoteles paruũ uocat delphina: sicut Cicero Diuinationum primo, paniscum paruum pana, & satyriscum paruũ satyrum. nam canonica est Græcis diminutionũ formula istiusmodi. Exciderat pene, quod minime fuerat silentio inuoluendum. Scribit diuus Thomas, Delphinum esse futuræ tempestatis prognosticum euidens, ubi in maris superficiem frequentius se uibret, & quodammodo colludat: siquidem hyemali procella ingruente, ab imo maris consurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta suggerunt: tuncq; calor excitatur in delphinis: quoniam uero calidi propria est agitatio, inde contingit id animal crebrius erũpere, ac sese ostentare. Ex quo illud est in Historia naturali, Delphini tranquillo mari lasciuientes flatum, ex qua ueniunt parte præsagiunt, item spargentes aquam, item turbantes tranquillitatem. Delphinũ musicum ideo signum dici, Arati interpres scribit, quia nouem sit stellis insignitus, qui est Musarũ numerus: sed stellas tamen in eo decẽ recensent alij.

Ludorũ origo. Spectacula an noxia moribus. Missus in ludis quid. Icrium. Circensium inuentor. Cap. VII

LVdos scenicos uoluptatis ergò, & ad erugandam matutinam, ac striatam frontem compertos esse primum, scribunt pleriq;. Et Polybius auctor est, Arcadas, quod erant uita austeri & duri, quo ciuium animos mitigarent, ludos excogitasse: quos postea qui dimiserint, ita animis obduruisse, ut tota Græcia execrabiles haberentur. Nostri ferè in ijs religionem intelligere maluerunt. Nam & Augustinus: Ludi, inquit, scenici, spectacula turpitudinum & licentia uanitatum, non hominum uitijs, sed deorum iussis instituta Romæ sunt. Et apertius alibi: Ingrauescente pestilentia, ludi scenici auctoritate pontificum Romæ primitus instituti. Megalesia fuisse primos ludos scenicos, Valerius Antias auctor est apud Liuium, Matris magnæ dedicata æde. Cæterum quacunq; ex causa fuerint producti primo, nil esse pernicioſius morum integritati, putat Seneca. Quippe turba omnis utiq; animo grauis, & noxia. Nec enim quos extulisti, mores unquam refers: nemo non rubiginis aliquid aut imprimit, aut nescientibus allinit. Itaq; nil omnino damnosius, quàm spectaculis assidere, quãdo per uoluptatem facilius ac procliuius obrepunt uitia. Quid me, inquit, existimas dicere? auarior redeo, ambitiosior, luxuriosior, immo uerò crudelior & inhumanior, quia inter homines fui. Et quodam loco M. Cicero ludos spectare, hyposolœcum putat. Cæterum est Plutarchi cõmentariolus, quo edocemur, quo quis pacto animaduertat, se in uirtute proficere. Inibi post multa haud præclara parum, affertur hoc quoq;: Qui, inquit, iam magno profectu sunt, non ex orationibus modo & libris utilitatem aucupantur: uerum ex spectaculis quoq;, & (ut semel dicam) ex omnibus. Quod ab Aeschylo factum legimus, & plerisq; alijs: siquidem quum apud Isthmũ pyctarum, id est pugilum certamen spectaret Aeschylus, cognouit ex duobus cõcertantibus alteri uehemẽti impacta plaga, ab uniuerso theatro maximũ ædi clamorem: quum tamẽ percussus nil admodum quereretur. Id admiratus Ionem Chium, qui fortè astabat, leniter tangens, Aduertis (inquit) quàm efficax meditatio sit, & consuetudo? Plagis affectus nõ clamat, clamant spectantes. Illud hic opera subnotarim parerga: In spectaculis quãdoq; Missus nominari. Cõfici missum unum intellige, ubi à calce ad calcem procurrentes equi rursum ab meta circunflexa calcem repetebant. Sic uerò dicitur, unde emittuntur equi. Hinc Maro:

Hic uiridem Aeneas frondenti ex ilice metam
Constituit signum nautis pater, unde reuerti
Scirent, & longos ubi circunflectere cursus.

Erant sanè missus quatuor & uiginti, pro horarum numero. Quando cælesti ratione circum distingui solitum, accepimus. Etenim duodecim uisebantur hostia, pro numero domicilioruũ cæli, sicuti planetarum imagine metæ septem. Certantium classes quatuor fuere, suis distinctæ coloribus. Nam prasinus, seu uirens herbidam uerni temporis indicabat lætitiam: roseus, æstiuam flagrãtiam: albus, pallescentem autumnum: fuscus, hyemis nubilosam tristitiam. Circensium inuentorem produnt Monagum apud Asiæ Helidem. Icria inuenio dici foros, unde spectantur ludi: quanquam & nauium cataſtromata sic dicantur quoq;, quin & gubernantis sedes. Ex Hegesandro scribit Athenęus, Demetriũ ab Phalereo oriundum, sed luxu celebrem, Aristagoræ in Panathenæis meretriculæ icrium excitasse apud Hermas, illis surrectius.

De scena, & scenophegijs, scenographia, ichnographia, orthographia, megalographia, & scenicis locis. Syscenia quid, & syscenij, ac scenopœi. Quid thymele, & qui thymelici. Declaratur Plautus & Vitruuius. Qui actores primarum, aut secundarum partium. Histrionum iura. Cuneus. Personati. Machinæ scenicæ. Martialis locus illustratur. Gerra. De proscenio & strophia, antistropho, epirrhemate, paregoremate. Charoniæ scalæ. Pilarij, & uentilatores. Plinius & Martialis amplius declarantur. Epodos, antistropha, strophalis. Cap. VIII

Universidad de Deusto
Biblioteca

SCenam ſcribit Caſſiodorus, eam dici theatri portionem, quæ inter duo pro tendatur cornua: quãquam prius nõ ferè aliud ſcena erat, quam ueluti tentorium ab ruſticis inumbrationis cauſa excitari ſolitũ: ſicuti in nauis puppi ſcena eſt Trierarcho ſtructa, & in Hebræorum ritu ſcenophegia celebrantur, ducta origine ab Moſe, à quo de Aegyptiorum ſeruitute liberati ſub tabernaculis id genus in ſolitudine agebant. Græci tamen ſcenopegia ſcribũt, ratione etymologica id monſtrante. Ioſephus Iudaici belli libro ſecundo, propter Scenophegiorum feſtos dies populum aſcendiſſe Hieroſolymam, auctor eſt. Scenographia in architecturæ ratione eſt frontis, & laterum abſcedentium adumbratio, ad circiniq; centrum omnium linearum reſponſus: ſicut ichnographiam uocant circini, regulæq; uſum: unde, inquit Vitruuius, capiuntur formarum in ſolis arearum deſcriptiones. Dicitur ichnographia prædiorum, ubi imaginaria loci repræſentatio iudicibus exhibetur, in rem præſentem ut ſic perducantur. Nam orthographia eſt erecta imago frontis, modiceq; picta rationibus operis futuri figura. Megalographia uerò pictura eſt, ſimulacra deorum continens, ſeu fabularũ expoſitas explicationes, aut Troianas pugnas, cuiuſmodi apud poetam nobilem admiratur Troianus princeps. Apud Xenophontem in cõmentario De Lacedæmoniorum republica, Syſcenia, id eſt συσκήνια, dicuntur cõtubernia in publico conuiuantium Spartæ. Qui & οἴκοι σκηνεῖν, pro eo poſuit, quod eſt domi conuiuia celebrare. Quin & συσκήνους, pro comeſſatoribus, conuiuiſq;. Scenopœi, id eſt σκηνοποιοί, in Actibus Apoſtolorum eſſe uidentur, qui aulæa contexunt. Interpres artem reddidit ſcenefactoriam, tum obſcurè, tum inepte. Scenarum genera tria reperio, tragicum, comicum, ſatyricum. Tragica ſcena cõformatur columnis & faſtigijs, ſignisq;, ac regalibus inſtruitur rebus. Comica priuatorum ædificiorum ſpeciem habet, & menianorum. Satyrica ornatur arboribus, ſpeluncis, montibus, rebus agreſtibus alijs, in topiarij operis ſpeciem. Scena, hiſtrionum erat propria: ut inquit Pollux. Orcheſtra autem chori, in qua erat thymele, ſiue pulpitum id eſſet, ſiue ara. Hinc Vitruuius libro quinto: Ampliorem habent orcheſtram Græci, & ſcenam receſſiorem, minoreq; latitudine pulpitum, quod logeum appellant. Ideoq; apud eos tragici & comici actores in ſcena peragunt: reliqui autem artifices ſuas per orcheſtram præſtant actiones. Itaq; ex eo ſcenici, & thymelici Græcè ſeparatim nominantur. Et in Sympoſiacis Plutarchus, Alia quidem ad thymelem & orcheſtram reiecimus. Hoc libẽtius appoſui, quia in obſeruationibus ſuis uir doctiſſimus non ſatis uidetur tenuiſſe, qui dicerentur thymelici, quorum mentio eſt Iureconſultis quoq; Digeſtis de his qui notantur infamia, etiam ſi maximè uitiatis codicibus. Sed & in canonicis Decretis relatam uocem commeminimus. Et thymelica nuncupantur apud Phurnutum acroamata, quæ Baccho adhiberi conſueuerant: ὅσα πρὸς τὰς θαλίας αὐτῷ οἰκειότητα. Illud uerò metaphora honeſtiore ab Plutarcho in Galba eſt pronuntiatum. Vel quam, inquit, thymelem uererentur, aut imperatoris tragœdiam. Hinc item Plautinæ obſcuritati in Amphitryonis Prologo lux affertur plurima:

Siue ambiſſent qui palmam hiſtrionibus,
Siue cuiquam artifici.

Porrò & in uetere Græcorum auctore ad uerbum ita legimus: Gymnica certamina parent Elei, thymelica Corinthij, ſcenica demum Athenienſes. Quòd ſi quis horum ſubſultarit, peccarit'ue, plagis eum afficiant Lacedæmonij. Hoc uerò obiter dictum feſtiuius eſt ob diamaſtigoſin, id eſt diſſlagellationem, Spartanis in ſolennibus etiam feſtis celebrem, heortaſticen Græci dicunt. Sed enim quia cœpimus, Latinæ linguæ delicias pro uirili iuuemus parte. Idem Plautus ſic paulo pòſt ſcriptum reliquit:

Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent, delegati ut plauderent,
Qui ue, quo placeret alter, feciſſent minus.

In nodi huius Gordiano impeditioris explicatione hærebunt fortè Plautinorum ſalium ſtudioſi pleriq;. Ego autem amota ueſica omni, pauciſſimis Ciceronis uerbis nubilum hoc Plautinæ fabulæ facilitate tota illuſtrabo. Sic enim in Verrẽ ſcribit Actione prima, ſiue diuinatio dici illa debet: Vt in actoribus, inquit, Græcis fieri uidemus, ſæpe

ſæpe illum qui eſt ſecundarum aut tertiarum partium, quum poſſit aliquãto clarius dicere, quàm ipſe primarum, multum ſummittere, ut ille princeps quàm maximè excellat: ſic faciet Halienus, tibi ſeruiet, tibi lenocinabitur, minus aliquãto contendet, quàm poteſt. Perſona uerò primarum partium, ut ne hoc quidem tacitum præteream, intelligitur, quæ ſæpius actu ingreditur, quum habeat comœdia actus quinq;: ſecundarum uerò quæ minus, minusq; procedit. Ex quo & Terentius:

Primas partes qui aget, is erit Phormio.

Plautinum porrò ſenſum adiuuat item Horatius in epiſtola ad Lollium:

Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro
Reddere, uel partes mimum tractare ſecundas.

Qua in parte Porphyrio inquit, Secũdarum partium actores omnia ſummiſſe agunt. Scribit Tacitus annali primo, Actum de modo lucaris, id eſt pretij, & aduerſus fautorum laſciuiam multa fuiſſe decreta: ex quis maximè inſignia, ne domos pantomimorũ ſenator introiret, ne egredientes in publicũ equites Romani cingerent, aut alibi quàm in theatro ſpectarentur. Et ſpectantium immodeſtiam exilio mulctandi poteſtas prætoribus fieret. Obſeruatum illud quoq;: Immunes uerberum hiſtriones, Auguſtũ quãdoq; reſpondiſſe. Proinde dictas nonnunquam ſententias, ut prætoribus ius uirgarum in hiſtriones eſſet. Hiſtrioniam nõ eſſe pudori in Græcia, ſcribit Liuius. Arenarios appellat in Antonino philoſopho Iulius Capitolinus: beſtiarios, in amphitheatri arena cum beſtijs ſolitos colluctari: quos æquè ac ſcenicos idem infames ſignificat. Quia uerò cunei loca dicebantur, in quibus notæ uilioris homines ſederent, hinc ſcitè admodum nullis auctos honoribus, ac intra priuatum ſe menſum cõtinentes ſignaturi, inter cuneos reſidere dictitamus. Illud amplius obſeruandum: Atellanos dici priuatim perſonatos: quoniam id eſſet illis ius, ne in ſcena perſonam deponere cogerẽtur: quod hiſtrionibus alijs pati neceſſe erat. Hinc quæ ab ijs agebantur fabulæ, peculiari appellatione nuncupabantur perſonatæ. Sed ut ad ſcenã reuertamur, illud ſciendum: Loca in ſcena ad ornatum comparata Vitruuium ſcribere, à Græcis periactus appellari, ab eo quod in his locis machinæ eſſent uerſatiles, quæ quum aut mutationes fabularum ſunt futuræ, ſeu deorum aduentus, cum tonitruis repentinis uerſentur, mutentq; ſpecies ornationis in frontes: ſicuti apud Plautum,

Sed quid hoc? Quàm ualidè tonuit? Di obſecro uoſtram fidem.

Verbum autem id periactus, accuſandi caſus eſt multitudinis numero, hoc eſt περιακτοὺς, à uerbo περιάγειν, quod circunductionem ſignat. Vtitur eo uocabulo Plutarchus in libro quo ſcrutatur, bellicis rebus illuſtriores fuerint Athenienſes, an ſapiẽtia: ſed pro ipſis accipere machinis uidetur: ita enim ſcribit, καὶ μηχανὰς ἀπὸ σκηνῆς περιακτοὺς: id eſt, & machinas à ſcena periactus. Sed & Græci ita produnt, Ceraunoſcopion periactos eſt alta. Apud Athenæum ſellas periactos obſeruauimus: bronteum uerò machina ſub ſcena, hoc eſt amphora calculis marinis plena, qui in æneum deijciebantur uas, ac circumacti ſonum efficiebãt tonitru perſimilem. Hinc & in noſtris literis Pompeius Feſtus ita ſcribit: Claudiana tonitrua appellabantur, quia Claudius Pulcher inſtituit, ut poſt ſcenam lapidum cõiectus ita fieret, ut uerorũ tonitruum ſimilitudinem imitarentur. Ceraunoſcopium, altior intelligitur machina inſtar ſpeculæ, ex qua fulminum iactus exhibebant. Crade autem in ſcena pægmatis erat ſpecies ad ficulneæ arboris imaginem, quam craden uocant Attici. In comica tantum ſcena producebatur crade. Nam tragica admittebat propriè dictam μηχανήν, id eſt machinam, in qua monſtrabantur dij, aut heroes in aere, ut Bellerophontes & Perſei. A ruſticis comperi tamen, dici machinã locum, in quo aſinum equa cogitur admittere: nam parietes duo inædificantur aduerſo cliuulo, haud ita inuicem ſeiuncti, ne fœmina ineuntem marẽ reijciat, uel colluctando auertat, ſed capiſtrata inſcenſorẽ patiatur. Sunt qui craden interpretẽtur hamum illum æneum ſeu uinculum, quo uincti tenerentur, qui ita penderent. Cradas intellígere animaduertitur Theophraſtus in ficu ſummos in ramis coliculos teneritudine inſignes. Inducebantur uerò in tragœdijs dij, qui repente commutatis rebus, fabulæ finem imponerẽt. Propterea M. Tullius De natura deorum primo: Vt tragici poetæ quum explicare argumenti exitum non poteſtis, confugitis ad deum. Et Ariſto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

teles primo Metaphysices: Anaxagoras, inquit, mẽte sic utitur, ueluti tragico quodam deo, qui repente monstrari solet. Parapægma uerò ad scenæ rationem pertinet nihil: est enim eo nomine canon, aut organi species astronomici, quod significat Vitruuius, parapægmatum disciplinas nuncupans, quibus syderum occasus, & tempestatum competentur significatus. Erat tamen & supra scenam quod dicebatur theologium in surrecto, in quo Iupiter, cæteriq; comparerent dij. Vbi uerò ex imo in altum rapiendus erat aliquis, sicuti ab Aurora Memnon raptus memoratur, quod Quintus Calaber secundo Relictorum ab Homero significat, machinam qua id præstabatur, dictam inuenio geranon: de qua mihi uiderur intellexisse Martialis Epigrammatum primo:

Raptus abit media quod ad æthera taurus harena:
Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.

Est eo item nomine ligneum instrumentum, in quo qui dicuntur ἀλφιτοποιοί, farinas contundunt: ex quo & γεράνεια, nuncupari ἄλφιτα animaduertimus. In oratione pro Ctesiphonte Demosthenes γέρρα σκηνῆς, quum dicit, scenæ intelligit integumenta. Nam sunt quidem Gerra Persarum scura: sed & operimentum quodlibet sic nuncupatur: quin & teli genus Plutarcho in M. Antonij uita. Aeoras autem, id est ἀώρας, uocabant funes intentos uehementer, quibus sustinerentur, qui per aerem ferri uidebantur, heroes aut dij. Eccyclema pægmatis erat species, subiectis rotis, quo circumacto quæ intus acta fuissent, spectatoribus ostendebantur. Scansoria uerò machina, quam uocant acrobaticam, est quum ita fuerit collocata, ut ad altitudinem tignis statutis, & transuersarijs colligatis, scandatur tutò spectandi causa. Buleuticum dicebant theatri partem senioribus assignatam: sicuti Ephebicus dicitur, ubi spectant Ephebi. Hemicyclium quoq; secundum orchestrã locus erat, de figura sic cognominatus. Eius erat usus, ut locum aliquem à ciuitate seiunctum monstraret, uel etiam in mari natantes. Quemadmodum & stropheum, in quo exhibebantur ad diuinitatem tralati heroes, uel etiam in bello aut mari perfuncti fato. Fuerunt & Charoniæ scalæ, ex quibus idola, seu simulacra destinabant. Charonia uerò porta ad theatricum usum facit nihil. Erat ea in nomophylacio Athenis, per quam damnati ad ultimũ ducebantur supplicium. Charoneum item dicebatur. Celebrantur & Quintiliano Institutionum decimo, miracula in scenis pilariorum & uentilatorum: qui ea quæ emiserant, ita librabant, ut uenire in manus uiderentur: quaq; iuberẽtur, decurrere. Ad quod planè respicit Martialis illud ex libro nono:

Summa licet uelox Agathine pericula ludas,
Non tamen efficies, ut tibi parma cadat.

Sed & hinc Plinio lux infertur plurima libro octauo in elephantorum natura: Vulgare, inquit, erat, per auras arma iacere, non auferentibus uentis. Amphitheatrum scribit Dion, ex hoc dici, quod per ambitum sedilia disponantur absq; scena. Traditum ab eodem in Caligula est illud quoq;, Senatoribus tunc primum subiecta puluinaria, ne tabulis assiderent nudis. Concessum quoque in theatra pileos ferre Thessalico more, defendendæ insolationi, id est ἵνα μὴ τὴ ἡλίωσι πελαιπορῶνται. Scenam nonnulli interpretantur medianam theatri portam. Parascenia uerò ab utroq; latere spatia. Nam pro scenium ante scenam locus erat, parapetasmaq;, siue uelum aut item pulpitum. Vnde per adagium scitissimum proscenia dicimus, quæ specioſa extrinsecus uidentur, quum mira intus lateat fœditas: sicut meretricula quædam, ut scribit Athenæus, Nãnium nomine, proscenium est cognominata, quæ uestium & auri cultu plurimo specioſa uidebatur, quum exuta foret uel turpissima, magno eorum errore, qui animi fœditatem intelligere maluerunt. Hæc item, si Sudæ credimus, facete dicta est Capra, quod Thalli cuiusdam cauponam faciẽtis bona deglutisset, tanquam germina hœdis in pastum obijci solita, quæ Thallos Græci uocãt. Meminit Apollodorus in tractatu De scortis: sed & Antiphanes lucubratione eadem. Ex proscenio in scenam euocabãtur Mimi ad fabulas agendas, uicissimq; è scena illuc reuertebãtur: unde actuum in Latinis comœdijs internoscitur distinctio: sicut in Græcis choro in orchestram demigrante. Episcenium autem dici uidetur rectè superior scenæ pars. Vitruuius de scena apud Alabandenos ab Apaturio concinnata in minusculo theatro, quod illi ecclesiasterium uocant: Præterea, inquit, supra eam episcenium, in quo tholi, pronai, semifastigia, omnisq; tecti uarius

rius picturis fuerat ornatus. Adijciamus porrò ex Græcorum grammaticis excerpta, quæ nostra hæc adiuuent scitamenta, & coronidem capiti huic appingant. Igitur chorus, inquiunt, comicus in orchestrã inducebatur, quam nunc logion dicimus: & quum hypocritas, id est actores alloqueretur, scenã spectabat. Abeuntibus uerò histrionibus, ad populum conuertebatur: & hæc uocabatur stropha. Erant autem iambica tetrametra: mox antistrophon accinentes, rursum tetrametra adijciebant. Erant ut plurimum sedecim carminum. Dicebantur uerò hæc epirrhemata, id est ἐπιῤῥήματα. Vniuersalis autẽ chori trãsitus uocabatur parauasis, quod ab legitima statione in aduersum theatri prospectum trãsgressio fieret. Fiebat id, ubi quid differre cupisset poeta extra subiectum argumẽtum sine actoribus per chorũ, quibus peractis, cõuertebatur is denuo ad priorem stationem. Paregoremata, id est παρεγορήματα nuncupabãtur, ubi quid intus ageret chorus, quod tamen in theatro exaudiretur: sicuti ranarum chorus apud Aristophanem. Sed enim & in poemate lyrici carminis auctores usos comperimus stropha, antistropha, & epodo: & stropha quidem, ubi à dextris in læuum fieret conuersio, qui & mundi intelligitur motus ab exortiuis partibus ad occiduas: nam & Homerus ἐξιὰ λαλεῖ τὰ ἀναβλητά. Antistropha uerò quum ab læuis in dextra obuerterentur, cuiusmodi est errantium uertigo, ab occasu in ortum: at epodo, ubi in uno consistentes loco carmina concinerent. Quando & terrenæ naturæ congruit status. Strophalinx, uel strophalis ad stropham pertinent nihil: nam ijs nominibus casei orbem nuncupãt Græci. Scenicos deniq; Alexander Cæsar sic alendos dicebat, quasi seruos nostros. Hieronymus uiduæ cauendos monet calamistratos, & fractos in fœminã histriones. Iam illud leuioris operæ, dici eleganter excuneatos, qui à sedilibus excluſi, farto toto theatro, stare coguntur. Stadium pro theatro quandoq; positum apud Græcos, scimus. Mimorum strophas legimus apud Hieronymum, sed obliquè dicta eo uerbo intelligunt nonnulli.

Theoricæ pecuniæ quæ sint, & stratioticæ. Error interpretis Plutarchi duplex. Stratis & craste quid. Deliastę. Item qui theori, & quid theoris, De Salaminia & Paralo nauibus. Item quid achana, artaba. Qui colacretæ. Theatrion. Theoricum locus. Plutarchi locus explicatur. Inibi quid palintocia. Lucar. Atocia. De mãduce. Interim & locus alius restituitur Plutarcho ex Alcibiade de Salaminia. Caput IX

VErum quia in res theatricas, & animorũ remissiones incidimus, adijciamus porrò quæ non inutilia comperta nobis sunt, præsertim ex Græcorum doctrina locupletissima. Igitur theoricam pecuniã inuenimus appellari, qua foros nobis & sedilia in spectaculis cõparamus, quia thea illorum idiomate dicatur spectaculum. Quod hypothesi in Olynthiacas Demosthenis orationes prima Libanius significat, explicatur & in orationis eiusdem enarratione, unde & illud excerpsimus: Moris fuisse Athenis, ut res publica duos elargiretur obolos, alterum pauperiores comparandis sibi alimentis impẽdebant, alter theatri architecto erogabatur. Neq; enim lapideo utebantur theatro ea tempestate. Propterea Demadem dicere solitum accepimus, Theoricam id genus pecuniam esse democratiæ gluten. & Laconem uirum (sicuti uidetur) rerum haud quaquam imperitum, uehemẽter falli Athenienses, qui ludis tantum impenderent studij, & quæ in classis exercituumq; apparatum forent absumẽda, in theatricas erogarent uoluptates. Hinc in rebus Græcis theoricorum sæpe archon memoratur. Huc planè respexisse Plutarchus in Pericle animaduertitur, quum ait: Sunt qui putent plures, ab eo primũ ad cleruchias & theorica, id est τὰ λαμπρυνχίας καὶ θεωρικά, esse Athenienses productos. Id quod assequi interpres minus ualuit: sic enim scribit, Auctorem fuisse Periclem spectatores emittendi. Pecunia hæc ex ciuitatis parabatur prouentibus. Quæ quod prius ad bellicos usus contribueretur, ut inquit post alios etiam Harpocratio, stratiotica dicebatur. Propterea Plutarchus docte ac eleganter ait: Socrates cibos potusq; uitandos docet, qui nulla indigentia pelliciunt, lacessuntq;: sed & quæ ex ijs sentitur iucũditas, ordinanda est, ac necessitati subijcienda: Sicuti, inquit, faciunt, qui ex theoricis stratioticas conflant pecunias. Stratiotides autem naues Thucydidi nuncupantur, quarum una est functio, uti pugnaturos

subuectent pedites. Verū quia & equites, inde hippagogi eidem nuncupantur quoq; Plutarchi interpres in Pericle stratiotidas dici prætorias, est opinatus. Stratis uerò ad hunc usum facit nihil: signatur autem eo uerbo semisiccum fœnum, iumentis gratissimum. Id & crastem uocant, unde profluxit κραστίζεσθαι uerbum. Theoricorum meminit in Philippicis Demosthenes. Cæterum Pericles primus, uti attigimus, uidetur popularem aucupatus gratiam ex stratioticis theoricos constituisse ciuitatis prouētus, ne iure spectandi tenuiores priuarentur. Theori uerò, id est θεωροί, interdum quidem spectatores dicuntur: tametsi aliud sentire Ammonius uidetur: sed & qui scitatum oracula mitterentur, quod docuit Pollux, multiq; præterea ex Græcis. At qui Delum proficiscebantur, etiam Deliastæ uocabantur, id est δηλιασταί: quoniam est deorum patria Delos. Ammianus: Cyclades, inquit, ideo sic appellatæ, quod omnes ambiunt Delon, patriam deorum insignem. Sed uniuersim quoq; qui diuinarum rerum curæ præficerentur, hoc intelligebantur nomine, quoniam ὥρην dicunt τὴν φροντίδα: ut apud Hesiodum, ὥρη γὰρ τ' ὀλίγη ὥκειται νεικέων τε ἀγορέων τε.

Propterea qui ad publicos mitterētur conuentus, quos panagyres Græci uocant, quales quinto quoq; anno celebrari solitos libro sexto Herodotus scribit, & qui ad sacra certamina, sic item appellantur. In Plutarchi parallelis θεωρίαν ἄγειν, id est theoriam ducere, diligens lector comperiet. Nauis autem qua ueherentur, Theoris dicebatur, id est θεωρίς, qualis ab Athenien sibus in Delum mittebatur quotannis ex Thesei uoto, sicuti in Phędone Plato meminit. In quo id dignum scitu, eodem Platone teste, tum urbem lustrari solitam, & de nemine capitale sumi consueuisse supplicium. Apud Plutarchum in Demosthene sacerdotis uaticæ nomen est Theoris: quod interpres uel incuria præterijt, uel inscitia. Scribunt Aristophanis interpretes, Athenis naues duas publico fuisse destinatas muneri, Paralum & Salaminiā, ex quibus Salaminia euocatos ad iudicium subueheret: Paralus uerò ueheret theorias, id est ad rem diuinam Delphos aut aliò missa. Sunt & Parali, homines qui naui ea subuectarent: sicuti historia octaua comprobat auctor Thucydides. Verum & terra maritima rectè dicitur Paralus. Salaminiæ meminit Plutarchus, πρὸς πάλῳ, inquit, ἀπέστειλε τὴν σαλαμινίαν πρὸς αὐτόν. id est, & denique ad eum salaminiam misit. Interpres uocabuli inscitia: Quosdam, inquit, populus elegit, qui una trireme Salaminiam primò, inde Siciliam peterēt. Triremem quandam Hermionida uocat Thucydides ab Hermione in Laconia ciuitate. Dignum scitu quod lectum de Pericle est, rarenter ab eo populum adiri solitum: quod ueluti Salaminia se (ut Critolaus inquit) ad maiora seruaret. Vas autem in quo reconderentur eorum cibaria, qui ad theorias mitterentur, achana uocabatur: quamuis non desint, qui eo nomine Persicam intelligant mensuram. Sicuti apud Aegyptios erat artaba, quæ caperet medimnos Atticos μ ε, id est quadragintaquinq;, sicuti testis Aristoteles est. Artabam tamen libro primo Herodotus mensuram intelligit Persicam, capaciorem Attico medimno tribus chœnicibus Atticis. Achanas inuenies in Plutarchi Arato. Inuenio item colacretas dici, qui pecuniæ præessent, quæ ad res diuinas erogaretur: nam & Androtion scribit, Delphos petentibus theoris argentum à Colacretis numerari solitum. Custodiebant & hi pecuniā, quæ iudicibus contribueretur, ut adnotatum à grammatico Aristophane est: sed omnino & ciuilium pecuniarum quæstores erant. Postremò theoricam uiam nominat Pollux: qua theori (ut arbitror) ad oraculum pergerent Apollineum. Thearion comperi in Aegina fuisse publicè destinatum locum, ubi celebrarentur sympo sia, de Theororum nomine nūcupatum, ad Apollinem qui mitterentur. Quanquā in Pythij templo in Aegina thearion accipiunt alij, ubi uersarentur theori theophylaces, id est diuinorum gerētes curam. Thoricum in Attica locum Acamantidis tribus celebrat primo rerum Græcarum Xenophon, muro ab Athenien sibus circum munitum prodens. Theoros denique etiam theopropos in Cimone Plutarchus uidetur appellare. Ex ijs quæ de theoris protulimus, puto, explicatur amplius Plutarchi obscuritas in causis, ultima libri parte, ubi Peloponnensium theoriam in Delphos per agrum Megaricum profectam scribit, interpres Latinè reddidit, solennes spectatores: errore, ni fallor, non despicabili. Sicut omissum est ibi quoq; uerbum, quod Græcè est παλιντοκία. Sed hoc fortè ex librarijs prorepsit mendum. Obiter uerò est palintocia, fœneris

fœnoris iam persoluti à creditoribus repetitio. Quod fecisse Megarenses constat, qui tyranno excusso insolescentes, plebiscito cauerunt, ut à fœneratoribus usuræ, quas per soluissent prius, repeterentur. Quæ res ex facto dicta palintocia est. Atocia in Dioscoride, ubi de cedria mentio est, libro primo, intelliguntur ab Hermolao, quæ abortum concinnant: quod approbat & Ruellius. Id reprehendunt quidam, quod Græcis atocia sint, quæ sterilitatem inducunt. Cæterum ex Plinio comprobari prior tralatio uidetur: sic enim apud eum legitur libro uigesimoquarto, capite quinto. Portentū est, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, ante perfusa uirilitate. Apud Romanos quæ in spectaculis absumeretur pecunia, lucar dicebatur, quoniam lucorum prouentus, qui plures circa urbem dicati dijs erant, in ludos erogarentur. Scribit Pompeius Festus, manducem dictam olim fuisse in pompa antiquorum effigiem, inter cæteras ridiculas formidolosasq; ferri solitam, magnis malis, ac latè dehiscētem, & dentibus meticulose infrementem: de qua dixerit Plautus,

Quid si ad ludos me pro manduce locem,
Quapropter clarè crepito dentibus.

Quam & Iuuenalis significasse uidetur illis uersibus,

Tandemq; redit ad pulpita notum
Exodium, quum personæ pallentis hiatum,
In gremio matris formidat rusticus infans.

Engastrimythi qui sint, & pythones, aut engastritæ, & engastromantes, extra quàm opinatus Hermoleos sit. Iacobæ Rhodiginæ historia. Emaculatur locus in canonicis Decretis.

Caput X

Lutarchus in cōmentatione quæ est, Cur oracula defecerint: Fatuum, inquit, ac omnino puerile censendum est, arbitrari deum ipsum, perinde ac engastrimythos, olim eurycleas, nūc uero pythonas nūcupatos, insinuantē se prophetarū corporibus, ore illorū eloqui. Hactenus Plutarchus. Qui uero dicant engastrimythi, nō cōstat ferè. Hermoleos Barbarus, qui ex Plinio balbutientē pro uirili detersit barbariē, se arbitrari scribit, eos qui in uaticinio peluibus utant, dici à Græcis engastromantes: quæ uox ab engastrimytho non ita disparat, quoniam (inquit) gaster genus est uasis, cuius formam alij aliter accipiant: quod tamen etiamnum nomē uulgò seruet: & gasterium ita dicatur Aristophani. apud cuius interpretem ita lego in comœdia, cui titulus σφῆκες: Eurycles, inquit, engastrimythos celebre nomen Athenis indeptus est, ut qui per assistentem dæmonem uera prorsum uaticinaretur, proinde engastritæ ac euryclitæ diuinaculi omnes ab hoc appellati Eurycle, qui id primum fecit. Cur uero engastrimythi uocentur, aperit liquidò poeta ipse, quum ait: Μιμησάμενος τὸν εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν, Εἰς ἀλλοβίους γαστέρας ᾠδὰς, λωποδυτικὰ πολλὰ χέασα. Imitatus, inquit, Euryclis uaticinium & mentem, in alienos ingressus uentres comica multa effudit. In ijs de uase, ni fallor, intelligi haudquaquam potest. Adde, quòd in canonicis Decretis, causa uigesimasexta, quæstione tertia, uentriloqui dicuntur, qui engastrimythi à Græcis appellantur. Sunt qui per errorem & animi somnium altius hunc Euryclem dictum uelint ἐγγαστριμύθους, quum scribendum liqueat engastrimython. Accedit Sudæ item auctoritas, qui engastrimython exponit engastrimantin, quem nunc (inquit) pythona uocant nonnulli, Sophocles sternomātin, Plato autem Euryclea, ab Eurycle uate. Philochorus in tertio De uaticinijs, etiam mulieres uocat ἐγγαστριμύθους, Id ne quis ut fabulosum, risu excipiendum putet, testatum uolumus, tempestate hac, immo uero hæc prodente me, fuisse in patria mea mulierculam humili loco, Iacobam nomine, ex cuius uentre immundi spiritus uocem, prætenuem quidem, sed tamen ubi uellet dearticulatam & prorsus intelligibilem, audiui ipse, uerum & innumeri alij, non Rhodigij modo, sed & tota ferè Italia. Quando futuri auida potentum mens sæpe accersitam uentriloquam, ac omni exutam amictu, ne quid fraudis occultæ lateret, inspectare ac audire concupiuit. Cincinnatulus dæmoni nomen erat. Hac ille appellatione gestiens inclamanti subinde respondebat. Si de præteritis aut præsentibus scitareris, quæ reconditissima forent, responsa dabat sæpe mirifica. Si de futuris, semper mendacissimus

ventriloqui. locus decreti

historia Iacobæ Rhodiginæ

cissimus. Sed & inscitiam suam nonnunquā murmure incerto uel bombo uerius ignorabili retegebat. Hosce ego propriè dictos engastrimythos puto, id est uentriloquos: quanquam eo nomine apud Græcos intelligi simpliciter uidentur, qui dæmonis afflatu aliquid præsagirent. Eustathius denique Pamphylius librum de engastrimytho concinnauit aduersus Origenem. Quod aūt de pythonibus ex Plutarcho attulimus, mendum tollit ex canonicis Decretis, causa uigesimasexta, quæstione tertia: simulq; uerbi obscuritatē, ante nos minus percepti. Nam Helenum & Cassandram pythonicos Eustathius uocat: quia essent κάτοχοι τοῖς δαιμονίοις, id est dæmonibus obnoxij. Et Methodius Hieronymi testimonio, aduersus Origenem librum condidit De pythonissa, id est πρὸς πυθωνίσσης, ut ait Sophronius. Nam tertio πρὸς ἀρχῶν, Origenes dæmonem pythonicum quosdam ab tenella ætate possidere scribit.

Purpurata meretrix Babylon, cur dicatur à Hieronymo. De Babyloniorum moribus pluscula. Lucretij locus explicatur. Aureus Babylonis calix, qui sit apud eundem. Cur mors purpurea. Blatta purpura, & succubitana. Purpurator. Murilegulus. Carmes uermis. Carmesinus color. Porphyrion cete. Onyx quid. Buccinum. De purpurario infectore digna scitu. Polypia. Sepidia. Heluus color. Caput XI

Mirabamur haud ita pridem, quum scitissimas & multifariā doctas beati Hieronymi epistolas euolueremus, quid ita uir sanctissimus, & propterea maximè uerax, Babylonē purpuratam dixisset meretricem. Etiam si eo nomine intelligi uidēt Roma, cuius delicias non concoquebat tanti uiri stomachus. Nam & prima epistola Babylonis nomine, Petrus αἰνικτῶς Romam indicat plane. Quum, inquit, apud Babylonem uersarer, essemq; purpuratæ meretricis colonus. Diu hoc anxieq; ex historia quæsitum. Tandem dicti rationem ex Plutarchi scientissimi, tum philosophi, tum historici lectione aucupari sum usus. A quo sic memorijs proditum obseruauimus: Xerxem Persarum regem quandoq; in Babylonios excanduisse uehementius, quod ab eius ductu auspicijsq; desciscere forent ausi, eoq; nomine comparato ingenti exercitu, quum expugnata urbe insigniter uictoria esset potitus, ut rebelles animos, nec satis in fide cōstantes reprimeret, ulciscereturq;, imperasse traditur: in reliquum, uti arma ne ferrent, sed psallerent, tibijs uterentur, scorta alerent, cauponæ indulgerent, ac sinuosis tunicis inducerentur. Hactenus Plutarchus. Apud alios item sic fermè legimus, Babylonicis mulieribus morem fuisse ex oraculo quodam cum hospitibus turpiter permisceri, turba et cultu plurimo apud aphrodisium commeantibus, thominge singulis coronatis. Qui uerò admittebatur, posito super genibus argento, quantum uideretur, mulierem mox longe à fano abductam inibat, idq; argentum Veneri fuisse sacrum. Hæc nimirum probarint satis superq;, cur purpurata dicatur meretrix Babylon. Adduntur & illa, Nil admodum fuisse moribus eius urbis corruptius, nec ad tritandas immodicas uoluptates instructius, Babylonios in unum præcipuè, quæq; ebrietatis uelut appendices sunt, fuisse procliuiter effusos: fœminarum item conuiuia celebrantiū initio modestum compositumq; fuisse habitum: mox tanquam mero incaluissent, summa exuere consuesse amicula, sensimq; pudorem profanare. Postremò etiam eo adduci impudentiæ, ut ima corporum reuelare non erubescerent. Putet fortè aliquis, damnati infelicisq; pudoris prostibulas ista solitas perpetrare: immo uero nobilissimæ cuiusq; matronæ decora hæc habebantur. Quam perditi essent mores, id porrò abundè arguerit, comitatē arbitrabantur uulgati corporis utilitatem. Tradunt auctores grauissimi, Macedonicum exercitum Asiæ domitorem, tanti ducis nomine illustrem, inter tot & tanta flagitia diebus modo quatuor & triginta saginatum euiratumq;, ad ea quæ insequebantur discrimina, adeo ignauiorem fuisse futurum, si hostem habuisset, ut post tot tam ampla gloria deuictas gentes, tot terrarum spatia sub Macedonicas leges redacta, maturè perire potuerit. Porrò ne quis frustra ex diuerso hæc in unum congesta, opinetur: ad hæc omnino libro De rerum natura quarto, respexisse Lucretium contenderim, ubi amoris nocumenta colligens ita scribit:

Adde, quod alterius sub nutu degitur ætas:
Labitur interea res, Babylonia fiunt:

Languent

emblema Alciati

Languent officia, atq; ægrotat fama uacillans.

Nam quod asserri potest de uestibus plumario & polymitario opere illustribus, quando auctore Plinio, colores diuersos picturæ intexere, instituit maximè Babylon: & in Catone Seniore Plutarchus scribit, hæreditate oblatum Catoni ἐπίβλημα τῶν ποικίλων Βαβυλονίων statim iussum uendi: mihi sanè Platonis legibus, quod dicitur, magis friget, ni fortè per trabem meam, ut aiunt, festucam uideo alienam. Satius id, grauiusq; multo, si sensum ita concipias: Amori libidinicq; mancipatos in eam labi fœditatem, ac famæ dispendium, in quod magno dedecore illapsa Babylon est. Illud uero obiter testatum uolumus, loqui nos de Babylone, quæ in Assyria est: quoniam altera quoq; in Aegypto Babylon est. Assyriam condidit Babylon sapiētissimus, ut memorant, Medi filius, non (ut uoluit Herodotus) Semiramis: quando duobus annorum millibus eam ciuitatis huius inædificatio antecessisse uidetur, diligenti chronicorum supputatione. Aegyptiæ Babylonis Stephanus meminit, atq; Strabo, & Ptolemæus. Sed Strabo eam magis Arabiæ contribuit. Vnde & Arabum lingua Chairum illam uocant, quæ uox non aliud nobis indicat, quàm Babylonem. Eam uero condidere ex antiqua Babylone profugi quidam. Apud Babylonem porrò festum agi solitum, scribit Xenophon, in quo Babylonij omnes uniuersam noctem biberent, & lasciuis carminibus saltationi busq; indulgerent. Cuius occasione celebritatis à Cyro captam olim urbem, idem testatur. Pelles Babylonicæ sunt apud Iureconsultos inter species ad uectigal pertinentes. De ijs, quales fuerint, in Pellium mentione, plura ex Hieronymo afferemus. Calix Babylonis aureus uice adagij usurpatur à Hieronymo: Multa, inquit, de perfectione dicuntur, ut qui uolumen philosophi nesciunt, sub martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Meminit elegātissimè item Ambrosius quodam loco: Ille, inquit, apud me primus, qui omnium perditissimus: ille meus est, qui suus non est: ille mihi gratior, qui sibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu mea, inebrians omnem terram: animo meo biberunt omnes gentes. In sanctis quippe literis meretriculæ uersutioris typum habet Babylon, quæ gētibus aureo poculo insciti am propinet, unde scelerū mox agmen promicet, & errorum inexpugnabilis acies. Apud Hieremiam capite quinquagesimoprimo, sic adnotatū comperi: Calix aureus Babylon in manu domini, inebrians omnem terram. Sunt qui sermonis ornatum sic dici concipiant, quo uitijs inebrientur omnes: qui sit tamen in Domini pontificio constitutus. Origenes: Babylonis, inquit, calicem aureum accipe dogmatū prauorum uerba pestifera, eloquentiæ cultu decora. Omnino per parabolen ab Propheta dici ea, scribit Nicolaus Theologus. Indicari autem Babylonis regem, is est (ut inquit Origenes) Nabuchodonosor, qui gentibus innumeris propinarit mœroris potum, superbè ac crudeliter, quod Domini fiebat uirtute, sibi arrogantius ascribens. Verum quia à purpura exorsi sumus, desinamus in eandem, auctarij adijcientes quippiam, quod de Græco suggeratur penu: & illud primum, Ab recentioribus purpuræ genus certum, dici blattam Byzantiam: unde blatteas uestes in Vopisco, purpureas intelligit Hermolaus: cuius sententiam ad uerbum, ut soler, in suas Annotationes transferens Iureconsultus quidā, aliena lasciuiens plumula, dum pennas nido maiores propandit, in errorem lapsus manifestarium, Aeginetæ Pauli auctoritate purpuram dici blattam interpretatur. Quod nec uerè dictum, nec probè est. Eo autem libentius in hæc præter morem excurrimus, quod non citra stomachum tulimus, nostras hasce lectiones ab eo impudentius expilatas, me prorsum haud nominato, cui insigniter insidiabatur. Fuit hoc molestius, quoniam amicum hactenus prætulit: magis autem multo, quia Iureconsultus. Quod doctorum genus nimio quandoq; plus tumens sacerdotum decuriæ se ascribit: nam iustitiam, inquiunt, colimus, boni & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes: ueram, ni fallimur, philosophiam, non simulatam affectantes. Cæterum uti syncerioris Iureconsulti fuerit functio hæc, ita ab palliatis quibusdam, & una tantum elatione insignibus est prorsum disparata. Sed bene est, furta male feriatorum renudabit ædilio hæc secunda. Proinde ad institutum ipsi postliminio redeamus. Succubitanam dicunt purpuram quandoq;, ab Aphricę oppido, quod Succubi uocant. Mortem Homerus non semel purpuream dicit. Quærent (arbitror) studiosi, cur sic. Erunt qui sanguinariam

λ chairo λ

Locus Iureconsulti

nariam interpretentur, uel nigram quoq; sicuti κῦμα πορφύρεον. Quod Arati Phænomenon interpres comprobat, ubi canit poeta:

οἵτ' ἀν ἁλὶ πορφυρέουσι. Nam quum uentus mare ceruleum crispicans nitescere facit, purpurare undas, dixit poeta Furius. Sed quæ una modo inferatur plaga purpurea dicitur recte, uelut etiam Aelianus scribit, ictu tantū uno à porphyreis, id est purpurarijs uiuentē conteri purpuram, ut inde præstantius profluat βῶμμα. Dignum scitu quod de purpurario traditum infectore legimus: qui uisus fraude agere in tingendi ratione, quum eo nomine, ut tum res erat, ad ultimum duceretur supplicium, iocis etiamnum superesse locum arbitratus, ad Homericū illud potissimū adiecit animum:

Τὸν δ' ἕλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή. id est,

cepit uero hunc purpurea mors, & Parca fortis. Id tamen sic à Theocrito pronūciatum sapiente uiro, Athenæus scribit, quum legeretur epistola, qua à Chijs purpurā petebat Alexander. Purpurarios intelligunt, purpurarū piscatores. Hos & purpuratores uocāt nonnulli. Qua forma dicuntur spongiatores quoq;. Murilegulos Iureconsulti muricis & purpurarum perquisitores nuncupant. Meminit Codicis libro undecimo Iustinianus, titulo de monetarijs & murilegulis. Monetarios Sudas monetæ artifices interpretatur. Sunt qui ad textrinum opus referre uocabulum malint. De monetariorum bello grauissimo Sextus Aurelius, & in Aureliano Flauius Vopiscus. Indicam purpurā ex sandice parari, prodit historia: tantæ uero creditur excellentiæ, ut illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Purpuræ item genus est, serico præcipuè accommodum, nouis excogitatum moribus, casu (ueluti assolet) suffragante, retrimentitijs gallinaceorū sordibus fortè sic infectis. Est autem ex uermiculo, quem Pœnorum lingua Carmē dicit: unde officinis frequens carmesini nomenclatura. Habetur autem certis locis carmesis, uti proditum eruditis est, ex herbæ radice, quam saxifragam uocant, quæq; pimpinella sit, uel ei proxima. Sunt qui opinentur chromasinū quoq; nuncupari posse, quia sit radix Syria, quæ uocetur chroma: cuius est apud Theophrastum mentio. Porphyrion purpurula dici Latine ualet. Nam grandiores quædam mnææ uocantur, ueluti dicas mināe pretium exæquantes. Eadem ratione polypia dicuntur polypi parui. Sic & sepidia, paruæ sepiæ. Auctor deniq; Procopius est, apud Byzantiū Gotici belli temporibus cete comparuisse magnitudinis miræ: Porphyrium, inquit, illi uocant. Id uero annis quinquaginta locis infestius circumiectis omnibus fuerat, nec ab Iustiniano etiam si percupido, ulla quiuerat ratione expugnari. Demum delphines insectatum aui de, ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit: sed accolis hinc inde accurrentibus funium ac machinarū ui pertractum in siccū, cubitorū triginta mensum per longitudinē excessit, per latum uero decem. Purpuræ operculum calchen alij, unde dictus Calchas, Galenus onyca uocat: tametsi dicit onyx, unguis odoratus, quē ostracion itē appellant, uel ostracon quoq;. Cionia, inquit Dioscorides, quasi columellæ uocantur purpurarum buccinorumq; partes mediæ. Purpuræ filium esse buccinum, prodit Athenæus. Color inter purpureum nigrumq; interfitus, heluus uocatur: unde heluolæ dicuntur uuæ, ait Columella libro quarto, quas etiam dixere uarias nonnulli, quoniam euariet sæpius color.

De aurea apud Babylonem arcula. Item de miræ naturæ loco apud Seleuciam. De auibus, quas uocant deorum linguas. Item de Babylonijs aliqua.

Babyloniæ flammæ quæ sint. Caput XII

ET quoniam in Babylonem incidimus, quo locupletiores dimittamus studiosorum aures, si quis tamen harum auscultationum sititor (ut sic dixerim) est futurus: adijciamus item quæ uetus nobis lectio suggerit, & à proposito dissentanea non sunt. Siquidem apud Babyloniā in Apollinis templo auream miræ uetustatis arculam quandoq; compertam legimus, ex qua conscissa uis pestilentis ac pernicios issimi aeris sese profuderit, ut difflatus non eos modo qui aderant, uenenosa ac letali infectos tabe cōficeret, sed pestifera incredibiliq; potestate grassatus longè lateq;, etiam Parthos afflaret. Id prorsum censerem dictu incredibile, ni Ammiani Marcellini lectio compar nobis miraculum suggereret. Prodit enim hic M. Antonij & Veri temporibus, apud Seleuciam post direptum templum, & perlatum Apollinis simula-

simulacrum Romam, fuisse à militibus inuentum angustum foramē, quod prius Chaldæorum uates occlusissent. Eoq; militari auiditate relato, letiferum atrocemq; adeo uaporem exsiluisse, ut funestum malum ac teterrimum à Persarum finibus in Gallias usq; furens sit debacchatum. Sed quoniam miranda percurrimus, nec illud ignoratum uelim, Ad regiam basilicam apud Babylonem, magos recto aureas alligasse alites quatuor, quas illi deorum linguas uocabant: & habuisse quidem uim, ut animos multitudinis in regis beneuolentiam, conciliatu inenarrabili aduocarent. Quod etiam si captum hominis supergredi uidetur, non tamen ut absurdum, fortè quibusdam uideatur reijciendum. Nam in primis grauis auctor Iosephus, quendam se Eleazarum uidisse testatur, qui inspectante Vespasiano & filijs, annulo ad nares maniaci adacto, eum uestigio liberarit: profiteturq;, Solomonem instituisse carmina, quibus ægritudines mitigentur. Quod uero ad Babylonios attinet, unde exordia duximus, illud haud quaquam relatu indignum, quod de Græco penu est: Babylonios uenatibus assuetos, ubi in solitudine deprehenderentur, nec cibaria percoquendi esset occasio, cruda oua fundæ imposita, uertigine assidua tandiu rotare cōsueuisse, donec coquerentur. Babylonicæ porrò ciuitatis uastitatem illo argumento maximè comprobat Politicorum tertio Aristoteles: quòd capta quandoq; ab hostibus urbe, tertio demum die uix id persenserit pars ultima. Babylonijs postremo laudi datum scio, quòd in ædibus cōtignationum quatuor habitarent. Sicuti orator Aristides, Romanos ex assentatione dixit, Maximas domos maximis imposuisse domibus. Dionysius tamen in Panegyricorum ratione, tecta πρωτόροφα καὶ ἐξόροφα apud Babylonem ab Herodoto memorari scribit, quod signat, contignationum quinque aut sex. Scire tamen oportet, libro primo Herodotum scribere, trium aut quatuor cōtignationum. Apud Hieronymum prouerbij faciem habet, quod ait, Poteram quidem liberè proclamare, & inter gladios quoq; ignesq; Babylonios dicere, cur aliud respondetur, quàm quæritur? Et rursum aduersus Pelagianos, Qui minas, iniurias, paupertatem ferre non possumus, quomodo flammas Babylonis uincemus? Intelligi uero per figuram, opinor, urbis Romanæ deuastationem: de qua ad Marcellinum Hieronymus: Animus, inquit, Romanæ urbis uastatione sic est confusus, ut (quod dicitur) propriū ignorarē uocabulum, diuq; tacui, sciens tēpus esse lachrymarū.

Demosthenis excellentia, & mors. De crico multa. Rhoptrum coruus. Decussare. Quæ sit annularis ratio. Quid hestor. Cricote sphæra: item circite, porcos, & porce. Dextrocheria, siue dextrariola. Psellia, psolois, psile, psallium. Puellæ Ephesiæ historia. Sinonis historia, & Laocoontis. Pericarpia, echini, ophis, bubalia, chlidones. Fulminum genera. Psolus, acropsolus.

Caput XIII

DEmosthenem illum omnium qui fuerunt, quiq; mox sunt futuri, in eloquentia maximum, ita eruditorum pleriq; laudare sibi permiserunt, ut dicerent, aliorum quidem monumenta semel in uita perlegisse, abunde pulchrum ac fortunatum uideri oportere. Illum uero tanquam unicum ac singulare naturæ opus, non semel quidem legendum, sed eatenus inhærendum, ut quantum humani ingenij ratio patitur, illius colorem, saltem polypodis modo, aut chamæleontis exprimamus effingamusq;. Sed enim hic tantus, tamq; incomparabilis oratorum anteſignanus, & planè coryphæus: non in libellis, sed in maximis causis, & id in literarum domicilio percognitus, pessimo tamen interijt exitio. Scribit quippe Eratosthenes: Vitium hunc in crico pertuso, quod esse brachij gestamen, quidam interpretantur, præsidio ultimorum casuum, consuesse uenenum gestare inclusum, quod etiam hauserit intrepidè, ne quid indignū tanta uirtute à Macedonibus pateretur. Hinc natum, ut quod speciem quidem habet extrinsecus, & oculos aspectu iucundo allectat: intus uero perniciem seruat euidentissimā, cricum dicamus Demosthenis. Nam & Cleopatram in cnestide concaua, crinibus implexa occultataq; uenenum habuisse, produnt nōnulli. Cnestidem sunt qui laminulam interpretentur. Quid uero sit cricus, non alienum fuerit, explicare pluribus. Lysias quidem aduersus Andocydem impietatis reum, rhoptron in ianua id appellasse uidetur, quod nos cricum dicimus, ijs ferè uerbis, ἔδησεν γὰρ ἵππον εἰς τὸ ῥόπτρον τὸ ἱερόν, id est ad sacrum rhoptrum equum destinauit. Meminit in Amphia-

tao

Universidad de Deusto
Biblioteca

rao Aristophanes,& rerum Græcarum octauo libro Xenophon. Coronem Homerus appellauit,quamuis sit & corone arcus extremū, atq; item summa uirilis membri pars. Iulius item Pollux scribit,quam coronem Homerus appellarit,dici quoq; κύρκα,ideſt coruum: nam & corone, cornicem signat. Cricum Theodorus annulum interpretatur,secundo Aristotelis De animalium historijs, ubi sic Græcè scriptum est, οἷον κρίκῳ· χαλκοῦς λεπτός, id est (inquit interpres) ut annulus æneus tenuis. Theophrastus quoq; libro De stirpibus quarto, cricum pro annulo usurpat, Plinio interprete, etiam si in Græcis codicibus modo impressis inueni, crocum scribi, non cricum. Et Sudas, Ancilia,inquit,sunt κρίκοι τῶν ἀλύσεων, id est annuli catenarum. Nostri recentiores annularem rationem appellauere,quam Ptolemæus cricoton aptissimè nuncupat: quæ fortè non alia sit,quàm quæ Latinè decussatio dicitur: cuius rei commeminit Hermoleos quoq;. Vnde Plinius: Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decusses obliquæ. Decussandi uocabulo utitur Vitruuius, apud quem est item decussatim perducere, quod est per integram longitudinē diuidendo,ac dissecando trahere, ab numeri denarij perfectione uocis proprietate deflexa, unde & decumanus limes, & decumanus fluctus. Hinc literam χ decussatam,præfectamq; obelo,legimus talentum significare,quod nota ea numerum sexagenarium indicet. Et Aphricanus talentum omne pondo sexaginta tradit. Vbi uero Argonauticon tertio scribit Apollonius, θοῇ σιωλήεσσι κορώνῃ, locum eum explicans interpres: Corone,inquit, id est iugi cricо. Homerus item Iliados uigesimoquarto, ἀὼν δὲ κρίκῳ ἕστορι βάλλον, id est cricum autem hestori iniecerunt. Quid uero sit hestor,docet Pollux:Zygodesma,inquit, dicuntur,quibus iugum temoni coniungitur. Clauus autem cui inuoluuntur zygodesma,uocatur hestor. Apud eundem cricos ferreos dici libro quinto, in retibus animaduerto. Inde κρικοῦσθαι uerbum inflectitur,quod Latinè infibulari dicitur: nam quorundam Aethiopū mulieres κεκρίκωνται, inquit Strabo, τὸ χεῖλος χαλκῷ κρίκῳ. Apud Herodotum historia secunda, ἰσίων κρίκους legimus,id est uelorum ansulas. Cæterum, ne quid scienter omittam, quo miscella hæc nostra elucubratio instructior fiat: in monumentis Gellij auctoris & doctissimi & excultissimæ eloquentiæ,cricotem legimus appellari sphæram, quam eruditiores intelligi uolunt pertusam. Quamq; Leontius mechanicus sphæram κρικίδα dixit, hoc est circulorum. Apud quem item inuenies, hemicricium meridiale, pro semicirculo,& infra cricum nuncupat meridialem. Vt nulla prorsum reliqua fiat ambiguitas, quin cricum nūc annulum,nunc circulum recte interpretemur,quales sunt,quibus compingitur sphæra: quæ ænea à Martiano uocatur circite. Sed & quibus contexitur thorax:nam κρικωτὸν θώρακα legimus,id est cricotum thoracem,quem ἁλισιδλοπόν interpretantur,id est hamis uelut catenatum. Est suus quoq; in hasta cricus,quem inscitiores cuspion dictitant, quo adnectitur firmius cuspis ligno. Porcen nūcupat Homerus. ut quidem scribit Horus, ἀπὸ τοῦ πορκίζειν, id est ab continendo. Orion plausibilius putat,si à πάρω inflectatur. Nam porcos etiam apud Platonem in Sophiste,septum est quo concluſi pisces haud facile euadant. Sunt qui cyrton interpretētur, sed perperam, ut ex Platone liquet. Dicitur porcos,quia amplexetur,occludatq; ingredientē piscem, id est ἀπὸ τοῦ πορκίδια. Lycophroni in Alexandra est, in Istro animal πρασκελὲς, id est cruribus quatuor,pelle prætenui, quæ sufflata utris præstat imaginem, amphibium est: agit enim in aquis, uerum & in terra depascitur. Lycophron: ὁποῖα πόρκου ἱερεὺς πρασκελής. Cæterum id prætereundum haud quaquam: postea quàm ab Troia digredi assimularunt Græci,& Sinon Aesimi Anticliæ fratris filius, & inde Vlyssis exadelphus,se ipsum conuerberans equo assedit ligneo, à Troianisq; in urbem admissus, suis eam prodidit,face sublata,ut prodidit Lesches,dracones duo,Porcis & Charibœa, ab Calydnis insulis,in quas cōiecerant se Græci,enatantes, Laocoontis filios peremere ob coniectum in equum ligneum hastile. De porce,sic item inuenio, esse cricoma ligno,cuspidiq; continendæ aptissimum. Sunt & crici nomine brachiorum ornamenta, qualia ferè dextrocheria sunt in Iulij Capitolini historia scribentis, Maximinum pollice ita uasto fuisse,ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo. In libro Iudith,quædam scribitur induxisse sibi sandalia, assumpsisse dextrariola, & inaures: quæ non alia sunt, quàm dextrocheria. Quæ uero circa manuum iunctura ferunt præsertim mulieres,

quam

quam uocant Græci καρπόν, unde & in carpum mittere manum medici dicuntur,sicuti aliàs docuimus,ubi arteriæ motus ac pulsus prætentant: ea inquam ornamēta pericarpia nominātur,& echini,ophis,psellia,chlidones(quibus utebantur Samij,ut scribit Athenæus) bubalia. Et quoniam psellíorum incidit mentio,non ineptè forsitan fecero,si & historiam adiecero breuissimam: Galatarum rex Brennus , quum depopularetur Asiam,Ephesum cum exercitu uenit, ac in Ephesiæ puellæ amatorios incidit laqueos. Ea uerò congressuram se pollicita est,insuper & Ephesum prodituram,si psellia sibi & mundus contribueretur muliebris. Adnuit Barbarus,ac militibus imperauit, in eam conijcerent quod haberent,aurum,quo auarior puella adobruta perijt:sicuti prodidit Rerum Galaticarum primo Clitophon. Psellíorum meminit Athenæus, ex margaritis solita confici prodens quandoq;. Psallion autem, non aliud quàm frenum est. Hinc Ephoros legimus Spartiatarum oligarchiæ iniectos , uelut psallion. Psellia uerò manuum fuisse ornamenta , significat ἀναβάσεως primo Xenophon , Persas prodens habuisse σφιγκτοὺς περὶ τοῦ πραχήλου καὶ ψελλία ἐπὶ τῶν χειρῶν. In summis tamen ea brachijs solita gestari,nominis argumēto comprobari ualet,quando psellium Dores summum dicunt: unde & quæ summis enunciatur labijs accentiuncula , psile nuncupata. Psolon autem fumum dicunt,sed & flammam, καὶ τὴν κονίαν: unde psolois , id est ψολόεις, tria item indicat, nigricans,cinericium, splendidum. Nam Euphorion ἄτυπον dixit ψολόεσσαν: & alibi , ἀχλύν τε ψολόεσσαν. & Aeschylus,

κωφὰ παλαιῷ, λάπτοβομίῳ ψόλῳ.

Dicunt & genus fulminis psoloenta celeriter ruentis,& omnia comminuētis,ut interpretatur Sudas. Meminit Meteororum tertio Aristoteles quoq;. Et grammaticus quídam:Fulminum,inquit,alia nuncupantur catæbatæ,alia psoloentes, alia argetes, id est ἀργῆτες. Sic enim Homero item dicuntur. Si uerò syllaba prior ω mega recipiat, ut sit ψωλός, tunc indicatur ea uoce λεπόδερμον, id est sine præputio. Nam qui parum id patitur,acropsolos nominatur. Porrò quod ad cricos attinet,illud adiecisse non fuerit (opinor)parergon,ne quis sciolorum interim probationem requirat grauiorem,recenseri inter ornamēta cricos,auctor Politicorum septimo Aristoteles est, ubi edocet, in quibusdam locis legum finem esse propositum eum,ut ciuitatibus dominentur finitimis,indeq; multa sanciri,quibus ad bellicam uirtutem excitentur homines , καθάπερ ἐν καρχηδόνι φασί, νῦν ἐκ τῶν λιβύων νόμου λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρατείας. hoc est,ut apud Carthaginenses ferunt, cricorum ornatum accipere pro expeditionum numero,in quibus stipendia fecerint. Dignum scitu & illud, cricos compedum eleganter dici à Græcis,& priuatim à Plutarcho in causis,ex quo & Valerius Martialis annulos nuncupauit.

Demosthenis sententia de molestijs quas subire necesse est, si rempublicā capessas. Item de Demosthene pauca. Cap. XIIII

DEmosthenem item,ut & hoc subsignemus,ac nonnulla scitu non indigna, Athenis profugum,memoriæ proditū est, Fortunæ turbinibus infractum, adeuntes iuniores à reipublicæ cura impensissimè conatum auertere,quum diceret,Si duæ uiæ initio proponerentur, quarum altera ad suggestum ferret ac concionem,ad euidens exitium altera,præuideat autem aliquis , quæ in ciuilium administratione occurrent mala,quàm atrox inuidia,quæ subeunda certamina,quibus crimínibus uita obnoxia,præstare nimirum, id inire iter , cuius exitus mors est. Quod illum non esse frustra uaticinatum,docuit infelicissimus finis. Siquidem ob ea quæ orator in re publica gesserat,misso ab Antipatro Archia quodam, qui fugientem retraheret,ac in Neptuni templum,quod est in Calauria insula, is se coniecisset, cœpit humanè Archias multa disserere,monēs,posse illum sibi omnia de Antipatro polliceri. Nec histrio,inquit Demosthenes,unquam persuasisti ὦ Archia, nec nuntius nunc persuadebis. Ad hæc illo iam cōmotiore,ac uultu minabundo & irato Demosthenē territante, Νῦν ἔφη λέγεις, τὰ ἐκ τοῦ μακεδονικοῦ τρίποδος, hoc est, nunc Macedonici tripodis responsa patefacis. moxq; ita interijt,ut paulo antè monstrauimus.

Tripos Delphicus fuerit ne uas,an quid aliud. Holmos quid,& ogmos. Enholmides. Hermata. Tripodis notiones plures. Magides mensæ. Senecæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

historia. Epidorpiæ. Microtrapezi. Tetrapus quid. Tetraori. Instans tempus an dicatur futurum. Impossibile, an dicatur nō Latinè. Cillibātes quid sint. Dorides item quid: item dory, & unde. Xerolophos, thema, thematium, ecdoria. Doryphoros dici prætorianos. Cap. xv

QVoniam uerò tripodis facta mentio est, operæpretium me facturū opinor, si quæ ex mutis (quod dicitur) magistris didicimus, in medium attulerimus, ut labores nostri proficiant omnibus: eo quidem amplius, quod nō ferè inter grammaticos constat, quid tripodis nomine intelligēdum sit, ubi de oraculo agitur Delphico. Quum ex recentioribus quidam in literis clarus, tripodem scribat, siue cortinam fuisse uas pulueribus plenum, ex quo perflans spiritus Phœbadibus uaticinij præberet potestatem. Ego uerò pluribus auctoribus contenderim, ac euidentius probarim, tripodem illum Delphicum haud quaquam fuisse uas: quando Aristophanis interpres pythiam tripodi insidentem uaticinari solitam scribit in Pluto: partemq; eam in qua sederet, uocari holmon: unde à Sophocle Apollo dicatur enholmos, quin & uates dici enholmides quodam genere uidentur, ratione eadem. Quāquam est & holmos coquinæ usibus accommodum uas: & holmeus orbicularis lapis, ad quem legumina cædantur, & alia quædam. Ogmos uerò nunc metentium indicat ordinem, nunc interiectum arboribus ociosum spatium, quod est ab Theone obseruatū. Ex quo scienter solis circulum Aratus ogmon nuncupauit, quoniam sit in signiferi meditullio constitutus: ἠέλιθ᾽ μέγαν ὄγμον ἐλάυνων.

Vbi uerò in Equitibus Aristophanes, ἐριτίμων ἀπὸ τριπόδων, interpres rursum inquit, in tripodibus sedebat promantis. Et Strabo: Auctores, inquit, certi memorant, diuinū ipsum domicilium profundam & curuam esse speluncam, non admodum lato patentem ore, unde auram quidem referri, sacro aiunt efflante numine. Excelsum autem hostio imminere tripodem, quem quum pythia uates inscenderit, hausto diuinationis spiritu, dei responsa referre & metro & oratione soluta. Amplius in libro De mysteriis Iāblychus: Sibylla, inquit, in Delphis duobus modis suscipiebat Deum, uel per spiritum quendam tenuem igneumq;, qui erumpebat alicubi ex ore antri cuiusdam, uel sedens in adyto super sedem æneam, habentem tres aut quatuor pedes, & deo dicatam, & utrobique diuino se spiritui exponebat, unde diuini ignis radio illustrabatur. Lactantius grammaticus super eo Papinij uersu, qui est Thebaidos primo:

Salue prisca fides tripodum.

Tripos, inquit, species est lauri tribus radicibus, Apollini cōsecrata, propter triplicem uim diuinationis. Est & mensa Apollinis tripos corio serpētis pythonis tecta. Sed quid pluribus agimus in re confessa? Aduocetur tamen & Diodorus, post quem pudeat in manifestis ambigere. Etenim Bibliotheces sexto & decimo uolumine sic propémodum scriptum legimus: Vatem, inquit, unam constituere, mox & substruxere machinam, qua conscensa uaticinari tutò posset: habebat illa bases tres, unde & tripodis nomen inditum. Tripodem porrò dici mensam, libro secundo cōprobat Athenæus. Nec tamen abnuerim, uerbi huius notiones esse plures: quippe Iulius Pollux De uocabulis rerum quinto libro, inter aurium ornamenta tripoda recenset: putatq; à figura esse impositam appellationem, sicut & Homerus τρίγλωχε ἕρματα nominauit, ut trium pupillarum imaginem præferentia. Sunt autem hermata, Latinè inaures. γλήνη uerò pupilla, aut etiam oculus ipse. Libro autem sexto idem Pollux: Erant, inquit, mensæ quædam primæ, secundæ, tertiæ, & tripodes, quibus superiacebant. Nominis item meminit Hesiodus. Auctor in Nerone Dion, Senecæ datum crimini, quod Agrippinæ congrederetur, & quod aliud scriberet omnino, aliud sequeretur: nam tyrannos lacerans tyrannodidascalum se præstabat. Quin ditium locupletatum calumnijs, ingentes congessisse opes, ac cedrinæ materiæ tripodas habuisse quingentos ἐλεφαντόποδας, id est eburneis pedibus, æquales uniuersos, similesq;: super quibus, inquit, uescebatur. Adolescentulis porrò lætabatur intempestiuis: ad idq; ipsum Neronem impellebat, quem & in matris necem creditur adhortatus. Choragicos dici tripodas item obseruauimus apud Plutarchum in Nicia, quod is χορηγήσας omnes facilè superasset. Quas uerò imponimus, ut collibuit, & tollimus trapezas, id est mensas, nunc magidas uocāt, quo nomine

mine utitur Sophocles quoq;. Magidis præter Plinium meminit Paulus Iurecōsultus: sed ita, ut eo nomine tabulerium accipiat interpres, aut schacherium. In Græcis auctoribus, præsertim medicis, magidas inuenio pro offis positas. Trapezas item pro appositis cibarijs inuenies. Epidorpiæ uero trapezæ uidentur fuisse omnium postremæ, quibus inferrentur bellaria. Sunt & qui uocētur microtrapezi, quibus parua paratur mensa. Sunt in eodem auctore libro decimo, scelithria, quæ (inquit) sunt parui tripodes. Nam sella quædam Thessalica dicebatur tetrapus, opinor, de pedum numero. Tetraoros Sophocles, τετρασκελοῦς accipit. Et alibi: obsonijs subiecta mensa recte dicitur tripus: ut apud Aristophanem, & Xenophontem ὧν τῇ ἀναβάσει, apud quem sunt & tripodia. Quod uero tripodi superimponitur, etiā cyclos dicitur, & holmos: quoniam, inquit, & Delphici tripodis epithema, cui propheta insidet, uocatur holmos. Tripodis autem empyri, quo apud ignem uterentur, media Homerus uocauit gastera. Apud quem etiam pro uase tripum dici, liquet ex eo uersu,

Καὶ τρίποδ᾽ ὠτώεντα δύω καὶ εἴκοσι μέτρων.

hoc est, Et ansatum tripoda duarum & uiginti mensurarum. Hunc autem tripum inter funebris certaminis præmia Achilles proposuit. Alioqui non ijs modo, qui fortiter quippiam fecissent, sed & poetis in uictoria tripoda contribui, honestissimum censebatur, quando Hesiodum Homero deuicto eum retulisse, proditum memoriæ scimus. Factum uero id in Amphidamantis laudatione. Ad quem bello peremptū celeberrimus quisq; ex poetis certatim celebrandum Chalcidem confluxerat. Fuit autē is bello præclarus, ut qui Eretrienses multum diuq; infestasset. Quod in Septem sapientum conuiuio Plutarchus scribit. Dabatur & ijs tripus, qui dithyrambicum carmen cecinissent ad imitationē Apollinei tripodis, ut quidam sunt interpretati. Memoratu dignum, quod Hesiodicæ aspidis interpres scribit, Tripoda item dici cratera magnum, trium ferè pedum, qui nunc (inquit) Barbarè uocatur χοτζᾶς. Sunt qui epistaten interpretentur tripoda æneum, qui chytropodis uicem impleat, id est ollæ pedibus fultæ. Quanquam eo nomine quidam Vulcani imagunculam figlini operis intelligere malunt, quę focis assisteret: uel etiam lignum oblongum coracas habens, unde coquinaria propenderent instrumenta: meminit in Auibus Aristophanes, & explicant interpretes. Omnino ita distingui tripodas animaduerto, ut dicantur alij ἐμπυριβῆτα, aut ἄθλωνες, ab ignis usu, & ad hoc ipsum cōparati: alij autem anathematici, ornatus gratia domibus dicati, uel templis, prorsum ignibus immaculati intactiq;: proinde ab Homero etiam apyri nuncupati, etiam si hos intellígunt nonnulli, qui necdum ignibus sint admoti, æthonas uero iam flammis succensos. Apud Athenæum sunt apyri tripodes uino dicati, uelut crateres. At in quibus calefiebat aqua, loetrochoi: ex quis aliqui dicebantur ὠτώεντες, id est ansati. Tripoda musicum organum à Delphici tripodis similitudine nuncupatum, multi scribunt, ac triplicis citharæ usum præbuisse. Relatu dignum est, quod in musica Martianus scribit: Tripoda trini cursus præsagia polliceri, hoc est extantis, instantis, rapti. Qua in parte commonendus est lector accuratus: instans, dici de futuro, non de præsenti, sicuti philosophorum modo scholis extritum est. Nec me fallit tamen, grammaticum Diomedem libro primo, instans tempus pro præsenti frequenter usurpare. Quin & Fabius quoq; libro quinto, tempus in præteritum distribuit, instans, & futurum. Sed & primo Diuinationum Cicero, instare, de præsentibus dixit: quin & secundo De oratore, liquidò instans, pro præsenti est positum. Necnon apud Gellium libro decimoseptimo. Ita ni Lynceo fueris oculatior, uel memorosior Mithridate, in tendiculam præceps eas, necessarium est. Sicuti quum impossibile, non Latinum uerbū male feriatis uidetur: quo tamen utitur Boethius, non reformidat cum Iurecōsultis Quintilianus libro quinto. Mos autem ueteribus frequens fuit, exsculpendi in tripodibus epigrammata. Id quod nec tacuit Gellius, quum ait, Hesiodum atq; Homerum aliquo tempore eodem uixisse, epigrammatis argumento probari, quod in tripode scriptum fuerat, quem in monte Helicone posuisset Hesiodus. Hęc uero repetit Gellius ex Varronis libro De imaginibus primo. Et Priscianus scribit, legisse se epigrammata in tripode uetustissimo, qui in Xerolopho fuisset Byzantij. Scribit Sudas xerolophon dici à quibusdam thema, & tripoda thematiū. Sciendum præterea quòd à tripode non ita

dissitum est, cillibantas fuisse apud priores trium crurum ligna quædam, quibus in præ lio fatigati scuta imponebant. Id quod clarissimè monstrauit Aristophanes,

τοὺς λιμβαντας οἵσει ταῖς ἀσπίσι.

quod est, Scuti cillibantas feras, ô puer. Inde fortè natũ illud Varronis tradentis, mensam uinariam rotundam quandoq; appellatam Cillibantum, ut etiam in castris: quanquam aliud sentit ipse, & nos alibi commeminimus. Porrò ut ad tripodem redeamus, scribit Apollonius Argonauticon quarto, Iasonem quum in Illyricum appulisset, ut ab Hylæis nauigandi rationem edoceretur, dono illis dedisse tripoda, cuius hoc fuerit fatum, ubicunq; foret is, ciuitatem nunquam hostibus cessuram in prædam. Dicitur quãdoq; tripus αὐτόφρης: uti apud Callimachum,

ὅτι τοίσιν ἐπιφρασθὲ αὐτόφρης.

Eo uerò censetur uates nomine, quum ex se quippiam, scitante nemine, uaticinatur. Et quia hoc capite de mensis fuit mentio nobis plurima, addamus præterea illud auctarium, quod scribit Aelius Dionysius: Mensas quasdam coquinarias dici doridas, ἀπὸ τοῦ δόρυ, quod signat polire: unde etiam inflectitur δόρυ, quo nunc hasta significatur, nunc simpliciter omne lignum, etiam in arboribus: ut

οὐ γὰρ πω τοῖον ἀνήλυθεν ἐκ δόρυ γαίης.

Doryphoros pro prætorianis sequens usurpauit ætas, & apud Dionem est obseruatũ. Ecdoria uocant Græci medicamenta, cuti soluendæ accommoda, urendi potestate ac ui, ἀπὸ τοῦ ἐκδέρεσθαι, quo indicatur excoriatio, aut etiam deglubitio. Doratissimum ijdẽ dicunt, ubi hastis res geritur in pugna. Eparchon τῷ δορυφόρῳ Græci uocãt, quem nos prætorianorum dicimus præfectum.

Delphici oraculi quæ tradantur initia. Eiusdem deficientis rationes. De Tiresiæ item oraculo. Parnasus mons unde dicatur. Coretas pastor. Mantea, anactora, anacea. Cap. XVI

POstea quàm satis superq; de tripode disseruimus, aptissimũ (opinor) fuerit, inseruisse huic potissimum loco: quæ auctor Diodorus Bibliotheces sexto & decimo uolumine de oraculi Delphici primordijs prodenda cẽsuerit, quando id toto orbe terrarum festo cõcursu celeberrimum intelligi priores uoluere. Igitur fuit, inquit, secretio quædam ijs in locis, ubi postea cõstructum adytum est. Illuc fortè compascẽtes arrepserunt caprę, quod uastæ tum ibi solitudines forent, nec omnino incolerẽtur Delphi. Quæ uerò ex ijs in hiatum despectare cœpisset, euestigio mirabiliter exultans lasciuire, ac uocem prorsus dissonã emittere. Id quum amplius admiraretur pastor, ut sunt hominum ingenia plerunq; latentia scrutandi auida, accessisse traditur: moxq; eodẽ affectus modo, quo capræ prius, sed insuper futura quoq; præcinere cœpisse. Re uerò latius uulgata, accurrisse multo plures, qui omnes cõsimiliter afflati cõiectationem præbuere, oraculi uim ex terra esse. Cæterũ quia temulẽti spiritu, quẽ ἄδυτα uocant λαυρώνιον, plericq; interirent, usum fuisse, uatem unã astituere, quæ citra reliquorũ noxã panderet futura. Ad id uerò etiã pegma sustruxere, quo insceẽso securè uaticinaretur. Habebat id bases tres, propterea tripodis nomen est sortitum. Præficiebantur primò uirgunculæ puritatis ratione. Postea uerò quũ Phœbadis amore obretitus Thessalus Echecrates illam stupraſſet, sancitũ ut quinquagenaria mulier, uirgineo tamẽ cultu, uaticinãdi põtificium gereret. Hactenus Diodorus. Id uerò oraculum superstitione uana, & hominum inscitia, multoq; amplius immundorum uafricijs spirituum illuc euectum est, ut non omnium modo gẽtium fieret affluxus, sed passim præpotentium quoq; regum ac principum populorum dona mitterentur opulentissima, ut inde Delphici maximè celebrentur thesauri. Et Aphetorias opes, ut immensas præsignesq; certatim memorent Græci. Nam ab ædendis oraculis Aphetora dici Apollinem nouimus. Lego in Græcorum thesauris, Parnasum quẽdam omnium principem oraculum adijsse Delphicum, unde sit monti adoptatum nomen, etiam si Larnasum prius dictum produnt alij, quod Deucalionis arca, quam λάρνακα uocant, illuc sit delata. Super oraculo Delphico uerba Ciceronis sunt Diuinationum priore libro: Terræ, inquit, uis pythiam Delphis incitabat, Naturæ Sibyllam. An non uidemus, quàm sint uaria terrarum genera? Ex quibus & mortifera quædam pars est, ut Ansan-

ut Ansancti in Hirpinis, & in Asia uidimus Plutonia. Aliæ peracuta ingenia gignunt, aliæ retusa: quæ omnia fiunt ex cæli uarietate, & ex dispari aspiratione terrarum. At libro secundo idem M. Tullius: Euanuisse, aiunt, uetustate uim loci eius, unde anhelitus ille fieret, quo pythia mente incitata, æderet oracula. Sed quum de ui agatur non naturali solum, sed etiam diuina, quo tandem modo euanuit? Vetustate inquies. Quæ uetustas est, quæ uim diuinam conficere possit? Quid tam diuinum, quàm afflatus ex terra mentem ita mouens, ut etiam prouidam rerum futurarum efficiat? Cæterum oraculi uanitatem quum multa alia, tum Demosthenis illud coarguere uidetur. Qui pythiã promantin, ab prædicendi usu sic nuncupatam, dicebat φιλιππίζειν, id est quasi cum Philippo facere, quod eò spectabat, ut eam à Philippo corruptam diceret. Plutarchus in libro De oraculis, quæ defecissent, Delphici oraculi originem eandem ferè facit quã Diodorus: sed adijcit, Pastorem illum qui omnium princeps ex afflatu sit uaticinatus, Coretam fuisse nuncupatũ. Et mox desinentis uaticinæ potestatis rationes allaturus, plurimas ait in terra contingere mutationes uarietatesq; rerum: quando & multis locis metalla defecisse, manifestum fit. Lapis carystius mirandæ fuit apud priores naturæ, quoniam νηματώδης erat, id est netilis, aptusq; duci instar lanæ lini'ue. Conficiebantur inde chiromactra, id est mantilia, item retia reticulaq;, quæ ubi sordes contraxissent, coniecta in ignem candori suo citra ullam omnino noxam restituebantur: uictrixq; illa omnium uis ignium aliquid tandem nacta erat, in quod ius nullum haberet. At nunc, inquit, euanuere omnia hæc: uixq; in metallis usuntur uelut ines, aut prætenues, qui in tercurrant, capilli. Eiusmodi porrò & in manticis pneumatibus, ideſt spiritibus uaticis coniectanda sunt. Neq; enim æterna est eorum uis, quæ senij planè sit nescia, uerum & ipsa mutationibus obnoxia censeri debet. Probabile nanq; fit, imbres nimios quandoque potestatem eam restinguere, plerunq; & fulminum casu diffiari. Præcipuè autem terra motibus agitata permiscere ima potest, & meatus occæcare prorsum. Nam & in Orchomeno quum atrox debaccharetur pestilentiæ malum, pleroscp hominũ uis quidem crassantis morbi absumpsit: sed & Tiresiæ defecit oraculum, quod & nunc uelut feriatum cõticescit. Auctor item Dion est, Delphicum oraculum ab Nerone solutum, ad hiatũ, unde sacer sese promebat spiritus, iugulatis hominibus, quin & regione Cirrhæa militibus cõtributa. Dignum relatu in libro De mundo, cuius auctor ab alijs Aristoteles creditur, ab alijs Theophrastus, spiritus è terra efflationem hanc planè confirmari, quo uel furentes efficerentur, uel uaticini.

Quam esse ex inimicis utilitatem maximam cẽsuerit Plutarchus. Inimicũ esse uulturi assimilem. Hieronis os fetens. Duellij historia, & Bilię uxoris. Caput XVII

SCitum est, ac memorandum in primis, quod à Plutarcho uiro doctissimo & prudentissimo, incp disciplinis auctoritate graui relatũ animaduertimus in cõmentariolo, quibus quis rationibus iuuari ab inimico possit. Primum inquit, omnium mihi uidetur, quod est ex inimicis maximè noxiũ, id si modo attendas, effici utilissimum posse. Inimicus siquidem peruigili cura rebus insidiatur tuis, uitamcp ambit hinc inde, ansam quæritans: nec inspectat per quercum modo, sicuti olim Lynceus, nec per lapidea, uel testacea: sed per amicos, per seruos, per familiares uniuersos: adeo efficax est, expeditusq; eorum, quæ uel facias, uel consultes, explorator, inspectorcp. Præcipuè uerò siquid delinquas, inhæret affixus, scrutaturcp. Et profectò uulturum exprimere uidetur mores, hi quippe tabida tantum consectantur cadauera: nam pura, benecp habentia, ne sentiunt quidem. Consimiliter inimicum uitæ modo labes mouet, ægra illum excitant, ac quæ computruerint. Ad hæc adnuunt, hæc cõtrectasse gaudent, hæc conuellunt, qui te odiosè insectantur. Inde uerò eximia, ac præcellens profluit utilitas, si ista ueritus, explorate pensiculatecp tibi perpetuò intẽdas: te obserues, ne quid incurioſe, incircunspectecp, sed prospicienter omnia dicas, agascp: ut ueluti in accuratiore diæta, uitam præstes incusabilem, inculpatam, ab omnicp sequestratam uenenosiore morsu. Qui enim sic affectiones reprimit, sedatcp, &, qua maximè pollemus, rationem uelut in specula continet, metu, prouidacp, & sagaci cura, meditationem concipit, & propositum æquabilem transigendi uitam, ac omni procul abiunctam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctam crimine. Id enim prorsum in hoc usu euenit, quod ciuitatibus contingere certum est, quæ hoste uicino assiduè infestentur. Hic siquidem ingruens terror ad moderationem redigit, concordiam conciliat, sanæq; ac rectè ualentis reipublicæ amorem inducit. Eodem modo inimicus infestior uel nolentes ad sobrietatem reuocat, in desidiam labi non permittit, aut neglectum: efficitq; assuetudine ista, ut tanquam in statione quadam positi, εἰς τὸ ἀναμάρτητον euadamus, id est in statum insontem, ac prorsus Theonini dentis nescium. Quibus enim Homericum illud altius insederit, ac (ut sic dicam) fuerit ad manum,

ἤκιν γνῦῆσαι πρίαμόν, πριαμοιο πᾶδοῦν,

Lætari utiq; Priamus posset, rursumq; Priami filij: auertūtur inde, longiusq; abducuntur ab ijs, quæ inimicus lætè naso crispante uideatur excepturus, ubi uelut per frumentarios, quod in amicos curiosè dicitur fecisse Adrianus, omnia uel anxiè fuerit scrutatus. Mirum est, quàm proficiat in summam uitæ studium hoc, & æmula cõcertatio. Celeberrimum est Nasicæ Scipionis apophthegma, Quibusdam enim astruentibus, rem Romanam nunc demum obfirmatam stabilemq; uideri, Carthagine funditus euersa, & (ut ait ille) impacto mœnibus aratro: Immo uerò, inquit, nunc periclitamur maximè, quando nec quos extimescamus, nec quorum nomine erubescamus, reliquos nobis fecimus. Adde præclarum Diogenis documentum, ciuile in primis, ac philosopho condignum: Quo nam pacto ulciscar inimicum? Si bonus, inquit, honestusq; ipse fias. Inimici equos probari qui aduertunt, torqueri nõ cessant: si commendari canem, si elaboratos excultosq; uideant agros, si pulchrè florescentem cõgerminantemq; spectent hortulum, ingemunt. Quid facturos putas, si iustum te comprobes uirum, mentis integræ, bonum, uerbis probum, factis purum, uictu moderatum, profundo perfruentem (ut ille ait) mentis sulco, unde prudens egerminat consilium? Si inimicum male habere cupis, non impudicitiam substratæ uirilitatis, non molliciem opprobraris, nõ scurrilitatem, non id genus alia pleraq;. Cæterum esto ipse sciens, temperatus, uerax, adeuntibusq; perhumanè utaris, ac iuste. Quòd si ad probra euectus fueris, id sit præcipuæ curæ, ut ab ijs quæ coarguis, abducas te lõgius: introspice animam, putrida circunspecta, ne quis insusurret illud tragicum,

ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

Aliorum medicus, ipse ulceribus scatet. Si inscitiam fortè tibi in altercationibus obiecerit, intende discendi ardorem, allabora eo procliuius: si timidum appellarit, uirilem exacuè promptitudinem: si ut lasciuum incessiuerit, atq; intemperãtem, exterge ab anima, si quod latẽter inoleuit titillantis uoluptatis uestigium, memor semper: Nil fœdius reciprocante crimine. Si cui turpiter ac inhonestè agenti incurrisset Plato, abiens, secq; intuens dicere solebat, μή που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; an & ipse talis? Qui inimici cõuitia patitur, insigniter inde iuuari potest. Nam dicere solitũ Antisthenẽ accepimus, Reuocandis ad bonam frugem uel amico esse opus ingenuo, uel ardenti acriq; inimico: alter enim rectè monendo, coarguendo alter increpandoq; auertit à uitio. Genus autem hoc remedij tanto uideri præstantius debet, quod (ut nunc est) ubi fidenti opus audacia est, amici ἰσχνοφώνους, id est graciles uoce se præstant: sicubi adulatio intercurrat, impendio sunt loquaces & obstreperi, uel tinnuli quoq;. Vbi admonendus amicus, muti prorsum. Proinde ab inimicis audienda ueritas, quam negligit amicitia. Nam & Telephus medicinam inuenit ex hoste. Et qui Thessalum Promethea perimere cogitarat, persanauit, abscessui quod phyma uocant, patefacta uia. Ita profectò est, Inimicus δεῖ ἀμισθὶ διδάσκαλος, id est gratuitus magister, ac sine mineruali, semper ex eo discere aliquid licet eorum, quæ nos lateant: ac eo quidem impensius, quod plura longe, ac sæpius præsentit, perspicitq; inimicus, quàm amicum professus: quando, ut Plato ait, τυφλοῦται τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, occæcat amor in eo quod ames. Odium uerò ferè garrulitati adnexum implicitumq; est, ac πολυπραγμονᾶ, id est satagit alienarũ rerum. Sic enim ut possumus, transferamus: nec tamen inde damnari aut coargui Latinæ linguæ tenuitas debet, quando ut testis locupletior Hieronymus est, etiam Græci pleraq; nostra per circuitus transferunt. Hieron ex inimico audiuit primum, sibi fœtere animam: quamobrem commotior, Quid ais uxor, cur non commonuisti? At illa, ut quæ modesta

ex plutarcho!

modesta foret, puraq;: Quoniam, inquit, ita uiris omnibus olere opinabar. Postremo id cogitandum, agricolarum peritissimos tradere, allium & cepas bonitate proficere, si rosis uiolisq; applantẽtur, quod in eas acrimonia, & quod olidum est, secernatur. Eodem ipsi modo inimicum ex propinquo patiamur, quo feliciter agente, cõmoueamur, exacuamurq;: ac ita consurgamus, ut ex æmulatione connitamur pari industria perfungi, aut etiam sublimiorem nobis locum uendicare. Quòd si malis artibus euadat is nobis superior, uel gratia, uel honoribus, æquo id animo patiendum, imò eo amplius nostra ipsorum integritate lætandum. Siquidem quod intra, quodq; supra terram aurum est omne, in æquilibrio uirtutis stare nequit, sicuti à Platone dictum grauissimè est. Illud uero superpondium fuerit, quod ex Plutarcho dictum de Hierone est, id ab Hieronymo aduersus Iouinianum primo, in Duellium referri, qui Romæ primus nauali certamine triumphauit, & uxorem Biliam tantæ pudicitiæ, ut illo quoq; seculo pro exemplo fuerit, quo impudicitia monstrum erat.

De uulturibus adnotata quæpiam. Cur causidici dicantur togati uulturij. Item imperatores paludati uulturij. De uulturum odoratu, & odoris ratione. Caput XVIII

VLturem animalium omnium innocentissimũ, Hermodori Pontici sententia pronunciauit, quia nil prorsus attingat eorum, quæ serant homines, plantent, alant. Animantium præterea nullam interimat. Volucribus quoq; uel mortuis abstineat, quodã cognationis intellectu. In augurijs certe auis præstantissima uultur habebatur, quod Hercules comprobarit, necnon Romanæ urbis primordia manifestum faciunt, fortè quia rarissimè uulturius conspicitur, & inde oblatus aliquid semper creditur portendere. Aut quia, sicuti fabulantur Aegyptij, & in Hexaemero Ambrosius uidetur approbasse, uulturij omnes fœminæ sunt, ac ut zephiro arbores, sic illæ euro grauidæ fiunt: aut borea, ut prodit Horus. Immo certa & firma inde signa fieri, uerissimum est. Horus hieroglyphicè uulturis imagine matrem prodi indicari: in Onirocriticis scribit Artemidorus, in Italia ueteri lege uultures à nemine sõlitos necari: quin & illis insidias cõcinnantes ἀσεβεῖς inquit, opinabantur. Verum quia animans hæc cadauera iam tabida summè affectat & rapit auidissimè, ex quo & Catullus,

Lingua exerta auido sit data uulturio,

propterea quodam loco Apuleius, causidicos & oratores forenses probrosis incessens uerbis, quod eis, ut Columella dixit grauissimè, cõcessum sit in medio foro latrocinij, togatos nominauit uulturios. ut quibus præuaricari, reos prodere, uendere aduocationes, & sanguinaria rapacitate homines excarnificare, frequentissimi sit moris. Sicut M. Tullius pro Sextio, Vulturios paludatos appellauit Gabinium & Pisonem imperatores, qui pretio nundinarentur omnia. Porrò & ratione eadem salibus suis Plautus inseruit uulturios pro talis in Curculione: ut enim uultures carniuori sunt, & rapto uiuunt, compari modo & tali uoratores ita sunt, ut dispolient ex toto aleatorem, atque ut Plautino item uerbo utamur, deruncinent. Captatores quoq; dici uulturios, non Seneca modo, sed indicauit Catullus item illo uersiculo,

Suscitat à cano uulturium capite.

Memorabile est quod tomo De ideis primo, ubi περὶ σεμνότητος λόγου differitur, Hermogenes adnotauit, quosdam appellare solitos uultures, τάφους ἐμψύχους, id est animata sepulchra, παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τεκτοσι συρίσκας πάμπολλας εὕροις ἄν, τάφους τε γὰρ ἐμψύχους αὐὺ γύπας λέγουσιν, ὧν πέρ εἰσι μαλιστε, ἄξιοι καὶ ἀλλὰ τοιαῦτα ψυχρεύοντα παιμνιολογεῖν, id est apud subligneos uero hosce sophistas plura inuenias utiq;, quippe uultures dicunt sepulchra esse animata, quibus digni sunt ipsi maxime: & frigidiora his alia non pauca. Illud uero neutiquam prætereundum, quod ex Hieronymo compertum nobis est: Vulturem, quum cœperit oua ædere, quippiam ex Indico tractu afferre, quod est tanquam nux, intus habens quod moueatur, sonumq; subinde reddat. Id uero sibi ut apposuerit, multos fœtus producere, sed unum tantum remanere, qui immusulus à plerisq; dicitur. Masurius uero pullum aquilæ eo nomine intelligit, prius q; albicet cauda. Vulturum odorandi uis mirifica ab auctoribus traditur classicis: nam & in magia significat Apuleius, Si uero, inquit, naribus nidorem domesticum præsensit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

uincit idem sagacitate odorandi canes & uulturios. Cui enim cani, cui uulturio Alexandrini cæli quicquā ab usq; Aeensium finibus oboleat? Scribit diuus Thomas, per quingenta millia passuum ab uulturibus, Addit Hieronymus, etiā ab aquilis, præsentiri cadaueris putorem, sed & eo amplius. Illuc autem usq; odorem, uel corporalem euaporationem pertingere, prorsus absurdum, præsertim quum sensibile medium immutet undiq; secundum eandem distantiam, nisi præpediatur. Neq; enim sufficeret ad tantum spatij occupandum, etiam si in fumidam resolueretur euaporationem integrum cadauer: quando certus ac præscriptus est refractionis terminus, ad quem naturale corpus peruenire potest, qui est raritas ignis. Sed nec huiusmodi odore cadauer noscitur sensus ratione immutatum. Proinde dicendum, quod & alibi hoc opere attigimus, ab odorabili resolui quidem posse fumidam euaporationem: sed eam tamen non produci ad eum terminum, ubi odor percipiatur. At ipsum medium spiritaliter immutari ultra cꝫ commemorata euaporatio possit peruenire. Sunt & qui futuram stragem præsensione quadam mirè percipi, tradant. Et comprobat in Hexaemero magnus Basilius. quo nomine Marti sacros censuit uultures ueterū auctoritas, uti scribit Phurnutus, quoniam plurimi uisantur, ubi sint πῆώματα πολλὰ ἀῤῥίφατα. Etiam si deo illi asinos immolarent nonnulli de turbulenti ruditus ratione, ob bellicos clamores. Alij autem canes, ὡς ὀ θρασὺ καὶ ὠλβιτικὸν πῶ ζῴον. Quin & ingruentis mali certissimum haberi præsagium, ubi exercitum aues insequātur eiusmodi. Cuius rationem scrutari, difficillimum censuit Albertus, ni stellarum potestate occultiore fieri, collibeat credere. Coruos equidem ipsum hoc quandoq; factitasse, compertum est. Scribit Horus: Veteres imperatores accuratè solitos explorare, in quam belli partem spectarēt uultures, inde uictoriam coniectantes, uel profligationem. Quod autē Albertus idem scribere Aristotelem tradit, Vulturis nidum nunquam esse uisum: id uero perspicuè falsum est, quod amplius liquebit, si quis sextum De historijs animalium adierit librum. Propterea uulturū nidos in Germania uisitari frequentes, facile impetrarit fidem. Porrò de uulturijs scitus admodum narratur apologus aduersum fœnore sese illaqueantes, Vulturius quidam uehementer agitatus uomere amplius cœpit, simulq; etiam queri, ac sese afflictare, quòd intestina eiectare uideretur. Pax sit rebus, inquit alter, non est quòd ægro sis animo, neq; enim tui euomis quippiam, sed cadaueris portiones quod nuper conscidimus. Eadem ratione fœnore adobruti non agros euomunt distrahuntq; proprios, sed fœneratoris, quem ijs dominum præfecerunt. De uulturibus apud Ambrosium quod attigimus, sic comperi: Concubitu perfrui iam nullo, nec coniugali usu, nuptialisq; copulæ ulla misceri sorte: ac ita nullo masculi semine concipere, & citra coniunctionem generare: natos uero inde in multum superesse æui, adeo ut ad annum centesimum uitæ series producatur. Vultures itē sunt qui tradant, animalia cuncta uidendi præstantia exsuperare.

Quid sit quod monogrāmos deos dixit Epicurus. Quod solidum corpus: & quæ mathematica corpora. Monocroti, dicroti. Apuæ. Aphyæ meretrices cur. Euthygrammæ quid, & euthyoriæ. Polygrāmi. Canabi qui dicantur, & clematides Aegyptiæ. Philetæ, ac Philippidæ macilētia. Cap. XIX

Cicero libro De natura deorum secundo, Epicuri sententiam exagitans sic ferè scribit: Non sunt dij, inquit, his corporibus, ut aut casus aut ictus extimescant, aut morbos metuant ex defatigatione membrorum. Quę uerens Epicurus monogrammos deos & nihil agentes commentus est. Quæsitum inter doctissimos, in ueterū literarum tractatione diu multumq; uersatos, qui nam dicantur Monogrāmi, aut quid eo uerbo intelligi uoluerit Epicurus. Ego uero pro uirili bene consultum omnibus cupiens, quæ mihi uetus lectio suggerit, promam gratissimè, expendet mox lector candidus: sicq; ad stomachum facient, percoquat, ac citra liuorem sinat ire in corpus, nullis magnopere, auxiecq; cuniculis ductis, aut aranearum obiectis calsiculis: quos plerunq; argumentationum eculeos rentur scioli, in quibus aduersarium suspendant: si qua minus arriserint, transiliat, putetq;, nos fuisse homines. Monogrammos igitur ex monumentis Marcelli inuenio dici, homines macie prætenues ac decolores strigososq; ac incuratiores & uesculos. Quæ nuncupatio uidetur ex picturæ ratiõe inflexa, quæ linearis dicitur, ut ex Plinij doctrina percipi licet, quod prius quàm

quàm coloribus corporetur, lineis ad umbram fingitur. Probat porrò Nonius Lucilij auctoritate, cuius sunt uerba:

Vix uiuo homini, & monogrammo.

Cæterum ex ijs non omnino quidem eluceſcit Ciceronis nodus, ad intellectum tamen aditus aperitur, qui plenus fiet, si placita Epicuri de natura diuina exploratius noueri-mus. Quæ ab Anthropomorphitarum hæresi haud ita disparantur, qui rustica simplicitate deum habere humana membra arbitrantur, unde & appellationē sortiti credun-tur. Omnium, inqu...animantium formam uincit hominum figura. Deus autem animans est: ideo ea profecto figura est, quæ pulcherrima sit omnium, quoniam deos beatissimos esse constat: beatus autem esse sine uirtute nemo potest, nec uirtus sine ratione cōstare, nec ratio unquā sine hominis figura. Hominis igitur specie esse deos, confitendum est. Nec tamen ea species corpus est, sed quasi corpus: nec habet sanguinem, sed quasi sanguinem. Addamus porrò, ut perspicua magis tota res fiat, quod aprissimè concipit mathesis. Omne corpus, quod solidum est, ac stereon Græci uocant, triplici constat dimensione, longitudinis, latitudinis, profunditatis. Ex his tribus, lineæ ductu una consurgit dimensio, quam longitudinem dicimus, citra ullam latitudinem. Planities uero, quam epiphaniam uocant, longo latoq; distenditur: alto tamen caret. Soliditas autem perficitur, si illis altitudo accesserit. Cæterū id magnopere aduertendum, quòd corpus quodlibet superficie quidem cluditur, tanquam termino. Hic uero terminus quamuis circa corpus sit, incorporeus tamen intelligitur: est enim hæc incorporea natura prima, nec tamen purè, quando non nisi circa corpus apparet. Propterea etiam si superficiem à corporibus res non sequestrat: intellectus tamen ipsum hoc facit. Hæc superficies sicuti terminus corporum est, ita terminatur & ipsa lineis, quas suo nomine grammas Græci dicunt: punctis uero finiuntur lineæ. Deniq; corpora hæc sunt, quæ mathematica uocant. Ex his uero iam dilucere arbitror, cur deos non habētes corpus, sed quasi corpus: ut acutè delirabat, Epicurus etiam monogrammos nuncuparit. Nam nec superficies quæ lineis connectitur, corpus est, sed quasi corpus: quia citra corpus non est. Sic & monogrammos pictura, quasi superficies quædam concipi debet, quoniam non est corporata coloribus, qui profunditatem imaginibus tabulisq; addere uidentur. Qui porrò emaciati supra modum sunt, & pellucidi quodammodo, ut quibus nulla adesse carnis uideatur altitudo, rectissimè profecto & hi monogrammorum insigniuntur cognomine. Monocroti apud Xenophontem Rerum Græcarum secundo, ad monogrammos pertinent nihil. dici Latinè ualent uniremes: sicut dicroti, biremes. Dignum relatu id quoq;, in Græcis obseruatum monumentis, & ab Apollodoro proditum: meretriculas quasdam fuisse Aphyas, id est Apuas cognominatas: quòd minutulæ forent, albæq;, oculis grandioribus, nomina eis fuere Stagonion & Anthis: ex eadem causa in libro De meretricibus, Nicostratida dici Apuam cœpisse, scribit Antiphanes. Alioqui et Apuas, auctore Chrysippo, Athenis ob rei affluentiam nimiam esse dictitabant πῶχικὸν ὄχλον, id est mendicorum obsonium. Quoniam uero de grammis, id est lineis actum nobis est, obiter, exq; abundanti subnotandum, Euthygrāmas apud Vitruuium dici rectas lineas, ex quibus geometria circini tradit usum, è quo facilius ædificiorum in areis expediuntur descriptiones, normarumq; & librationum & linearum directiones: εὐθυωρίαν Græci, æque semper meantem cursum uocant. Polygrammos melanuros uocat Aristoteles, atq; item melanogrammos ab linearum multitudine uel nigricie, quibus interstinguantur. Sciendum quia hac de re actum nobis, macie prætenues dici ab Græcis canabos quoq;, ut scribit Pollux. nam & poeta Sannyrion ita est cognominatus: quoniam sit exile lignum canabus, pileorum textrinæ accommodum. Sed & procero corpore homines, ac nigro, uti est apud Demetrium Phalereum, Clematides dicuntur Aegyptiæ: quoniam eiusmodi ferè sit herba ea, in Aegypto prouenies ubertim. Philetam Coum, poetam adeo macie attenuatum ferunt, ut plumbeos globos pedibus adnexos haberet assiduè, ne à uentis auferretur transuersus. Philippides in eandem uenit decuriam, & inde conformatum uerbum φιλιππιδᾶν, pro emaciari.

Camilli

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIquarum lectionum libros Lodouici Cælij patrui, ad magnificos comites Octauianum abbatem, Lactantium priorem, & Petrum de Rouerellis fratres, Præfatio nona.

HVmanarum obuolutionum antiquiorum famosiores uariam pelagi uastitatem deuagantes, uarijs mentium captionibus irretiti, summam humanæ felicitatis amplitudinem conati, diuersis diuersa proprijs suis affectibus consona dictitarunt: bonam alij extollentes fortunam: honestam alij uoluptatem, scientifici contemplatus solo affectu saginati: alij natura ipsa præministra omnibus hominibus scientiæ desiderium insitum esse doctissimè tradiderunt, ut qui summi boni amplissimam insigniturarum primarum causarum contemplatu aut adeptam, aut adeptioni dispositam, certo certius arbitrarentur. Cuius assertionis amplitudinem & si aliàs (ut sic dicam) olfecerim, toto nunc animo, certissimoq; meæ mentis affectu serius conspicatus affirmo. Eoq; magis quòd ad uos doctissimi bonarum literarum cultura micantes Octauiane abbas meritissime, Lactanti prior dignissime, Petre comes illustris, mihi omniquaq; patroni obsequiosissimi: qui uos non nisi doctrinatæ scientiæ fastigijs anhelantes, toto animo, toto mentis affectu inhiantes perspiciens, ac eadē deuinctos opinione idipsum sentire suadeor: ut qui non nisi solam doctioris Mineruæ initiaturam toto animo fouentes eadem uobis ipsis progymnasmata præmonstretis, ut & cuiusq; uestrum bonæ indolis amplitudinem multo ante hac præsignatam optime comprobetis: & Rouerellæ familiæ decantatissimæ simbriatis literaturæ præconijs, uestro ipso genio, uobis ipsis suggerentibus refertissimè demonstretis insigniturarum. Quòd eo mihi certius assertum cognosco, quo uos bonarum literarum studia amplius elucere curantes, si quid in eis absconditū esse scitis, non nisi ut in clariorem lucem prodeat curetis, ut doctiorum mentes amplius excitatæ latius euagantes diffundantur. Qui me pluries Antiquarum lectionū lecturam, doctissimi Lodouici Cælij patrui mei fœturam antea æditam, additionibus maximis demum defricatam, quasi doctiorum mentibus insidiatum detineam, tanto affectuositatis impulsu argueritis, ut non nisi ipsius promulgatione in uos gratioris meæ certitudinis effectum uidear ostensurus. Quam quum, & si iam diu ante hac præmeditatam, nunc uestris potissime impulsus persuasionibus ut prodeat destinatus, impressoribus excudendam tradere decreuerim, eius (ut amplissimis defensoribus munita securius prodeat) portiunculam hanc nonam uestro nutui dicatam uolui. Nec ab re; quos & doctissima Minerua eruditos, & doctiorum animis gratius propensos adeo dignoui, ut ipsius, totiusq; operis patrocinium uos alacriori animo subituros non dubitauerim. Hanc igitur uestra illa innata animi sinceritate, pusillum equidem munusculum, at mei in uos affectuosi ancillatus insigne non immeritum accipite, Camillumq; Richerium uestris omnium nutibus obsequiosissimum fouentes curate.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI NONVS.

Musices laus: cur data hominibus: rursum quibus studium eius sit derisum. Cleon cantor. Ateas Scytha. Apollo medicinæ inuentor, & musicæ rex. Mercurij inuenta. Caput 1

SVmmam eruditionem, & animorum institutionem longe præclaram esse in neruorum uocumq; cantibus sitam, à Græcis semper ferè creditum est. Hinc legimus Epaminundam Græciæ principem fidibus præstantissimè cecinisse. Proinde, sicuti commeminit M. Tullius, Themistocles quum aliquot annis antè in epulis recusasset lyram, est habitus indoctior. Quando uti testis item primo Therapeutices est Galenus, abesse à conuiuijs lyram, uel id genus aliud, turpissimum censebatur planè, ἄπαιδευτα δὲ πάλαι ἦν τὰς παιδικὰς συμῳδὰς, καλὸν ἡγούμενον. Sed & Lycurgus, quamuis durissimas Lacedæmonijs suis leges insungeret, musices tamē studium egregiè uidetur amplexatus: quando ipsam hanc natura parens impertiuisse animaduertitur, quo transmittī laborum onus molestissimum posset procliuius. Remigem, ut Fabius inquit, cantus hortatur, & singulorum fatigatio quamlibet se rudi modulatione solatur. Quin & concionum fluctibus inseritur, agētiq; Graccho seruus Erycinus eburneola fistula modos incinebat. Pythagoras, & qui deinceps studia consectati sunt eadem, Mundum ipsum non citra musicas rationes concinnatum coaptatumq; argumentorum subtilitate colligere sunt usi. Quin & artium ueluti præstātissima diuinis se inseruit rebus, & quod testatum quoq; Ptolemæus reliquit, numinibus placandis adhibetur. Plato etiā esse gentibus contributam putat musicam ad præclarius quoddam præstantiusq; opus. Nam quum sit concinnitatis inter frequentamenta uaria præcipue artifex musica, non ideo à dijs data, ut ad delicias conuertamus, & aurium pruritum: sed ut, quod animæ consonantiam turbat & harmoniam, huiusce uoluptatis delinimento sedari, ac ad ordinem redigi ualeat. Cæterum & grauissimè Pindarus: ὅστε δὲ μὴ πιθέλκει ζεὺς; ἀτύζονται Βοιὼ πιεσθλῳ ἀίοντι. Quæcunq; non amat Iuppiter, uocem auersantur Pierides. Proinde Socrates iam senex, institui lyra non erubescebat. Thebis porrò Pindari statua uisitur nulla: uisitur autem, inquit Athenæus, cantoris Cleonis: in cuius sinum, Thebas Alexandro diruente, quum fugiens quidam aurū immisisset, rediens anno trigesimo pòst, iam Thebis frequentibus, cum fide totum recuperauit. Præclara est comici Eupolis ad musices præconium pertinens sententia, qua negocium esse sancitur Βαβὺ καὶ καμπύλον, id est profundū flexuosumq;. Propterea in Hyacintho Anaxilas: Musica per deos, inquit, perinde ac Libya, semper quotannis nouam quampiam feram parit. Magnus equidem iuxta citharœdum Theophilum, stabilisq; thesaurus musica est: mores enim instituit, componitq;, ac mollit irarum ardores, quod uel Homericus abunde Achilles significat. Musici quidem proprium munus, in sono gratiam, in cantu sermonis elegantiam imitari: meminisse uero animi motus multo impensius, uti consonent, curandum quàm uoces. Inconcinnum quippe musicum uideri, cui in maxima uocis ac lyræ consonantia dissonat mens. Porrò Dauid oraculum est, ac Mercurij: postea quàm mouente deo canimus, & deum canere nos oportere. Quo fit, ut insignitius barbarā quorundam feritatem mirari non desinam, quos inauspicatissimis etiamnum dictis artem nobilissimam insectatos nouimus. Nam Scythicum regem Ateam Scythicam planè feritatem & barbaram inscitiam resipientem, memoriæ proditur, quum captiuum Ismeniam, tibicinem illum celeberrimum, quem Bœotios complures ischiadico diuexatos morbo modulis suauioribus persanasse tradunt, tibia incinere iussisset, ac illum cæteri suauitate demulcti summa prosequerentur admiratione, laudibusq; efferrent plurimis & uerissimis, inculto barbaroq; iureiurādo identidem comprobasse, Equestrem hinnitum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum sibi uideri iucundiorem mol[illegible]emq̃. Verum in Barbaro, & hoc quidem Scytha, uox huiusmodi minus fortè mir[illegible]. Quid uero Spartanis facias? Quando Zeuxidami filius Archidamus, quũ nimio plus admiraretur quidam citharœdum, uimq̃ eius laudaret: O præstantissime, inquit, quodnam bonis uiris præmium statues, cui tantum arridet citharœdus. Rursum quum ex assistentibus quidam intulisset: Psaltes eximius hic est. At, inquit, apud nos bonus ca[illegible] bonus cupediarius est. Ceu nil prorsum interslit, cupedijsne, ac lautitia concilietur uoluptas, an modulatiore ex[illegible]nis sono. Quin & gentis eiusdem Demaratus, ubi psalten inaudisset, subiecit, ὅπαν[illegible] φαίνηταί μοι φλυαρεῖν: non malè mihi uidetur nugari. Inter Aegyptiorum placita etiam illud audio celebrari, musicam non modo inutilem uideri, sed & noxiam, ut qua uirorum remolescant animi. Emerepes Ephorus Phrynidis musici duas ex nouem fidibus ascia abscidit, insusurrans μὴ κακούργα τῶν μουσῶν, ne musicam depraues. Eudamidas, quum cantor quidam mirè placuisset, ac scitarentur nonnulli, cuiusmodi ei uideretur: Μέγας, inquit, κιλληπὴς ὢν μικρῷ πρόγμασι, demulsor magnus in re minuta. Postremò quum lyram conuiuio intulisset quispiam, dixit Spartiata, ὄλακωνικὸν τὸ φλυαρεῖν, non est Laconicum nugari. At prisci theologi medicinæ repertorem Apollinem prædicant, & citharæ pulsandæ regem arbitrantur. Proinde scienter admodum in hymnis Orpheus, hunc uitalibus radijs sanitatem cunctis, ac uitam elargiri cecinit, ac morbos propellere: porroq̃ canoris fidibus, quod est motibus, uiribusq̃ suis omnia contemperare: nam hypate, id est uoce graui hyemem: neate, id est acuta æstatem, uocibus autem medijs uer producere, ac autumnum. Quum uero idem sit musicæ dux, ac medicæ cõpertor scientiæ, non mirum, artem utranq̃ ab uiro sæpe uno eodemq̃ exerceri. Vocũ harmonias comperisse Mercurium primum in Aegypto, scribit Diodorus, sicuti literas quoq̃, ac palæstram, & numeros, medicinã item, ac astrorum motum, sed & lyram chordarum trium, ob tria anni tempora: nam æstatem acuta præfert, hyemem grauis, uer autem media. Quin & uerborum ab eodem excogitatam interpretationem, quo argumento sit Græcè dictus Hermes.

Musicæ studium esse omnibus insitum. Hippothoros nomos. Eius initia uideri tria. Gigni tamen præcipuè amoris potentia. Amoris potestas mira. II

MVsica uero capi omne quod uiuit, inde colligunt Platonici, quoniam cælestis anima qua uniuersitas animetur, originem sumpsit ex musica. Certe ex Strabonis doctrina didicimus, elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono. Et in Symposiacis Plutarchus scribit, Brutorum pleraq̃ deliniri, afficiq̃ plurimum musica, sicuti fistulis ceruos. Vbi uero saliantur equæ, nomon incini solitum, quem uocent hippothoron. Cantu uero delphinas moueri, testis locuples est Pindarus. In homine autem peculiaris adesse uidetur ratio: quia modulatior sonus & flexanimus concentus, in corpus musicæ memoriam deferat, cuius anima in cælo fuerit conscia. Propterea nullum ferè haberi tam immite, tam asperum pectus, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Afferunt illa quoq̃ Peripatetici, Insitum esse omnibus, oblectari naturalibus motibus, cui rei sint argumento pueri, qui uix dum nati modulis permulcentur. Omnino propterea delinimur numeris, quia ratum ordinatumq̃ computandi modum habent, mouentq̃ nos pro sua æquabili serie ordinate. Indicium uero id maximum, esse ordinem ex naturæ ratione, quod quum ordinatè laboramus, bibimus comedimusq̃, naturam uiresq̃ nostras seruamus augemusq̃. Consonantia igitur ea in primis causa demulcere potest, quia sit permixtio siue contemperatio contrariorum aptè inter sese coeuntium, & proportionem custodientium. Adijce, quòd spiritus qui aereus sanguinis uapor est, ac ueluti animæ nodus quidam & corporis, aereis quoq̃ odoribus soniscq̃ temperatur & cantibus, ac interim alitur. Apud Aegyptios sacerdotes, eorundem traditur fuisse functio, remedijs, fidibus ac mysterijs incubuisse. Musices autem principia esse tria, deprehensum ab eruditioribus est, mœrorem, uoluptatem, ac enthusiasmum, id est numinis afflatum. Dolores siquidem mirabili quodam modo, & lapsu lubrico uocem ad modulos inflectunt luctuosam flebilemq̃. Quo nomine in epilogis rhetoras, & in fletu actores, sensim animaduertimus modulari pronũciationem. Quod efferuescens item gaudium efficit uberius. Afflatos autem fatidico spiritu

spiritu eatenus externari, & ab naturæ consueto reuelli spectamus, ut etiam futura ratione pandant metrica. Verum enim uero si amoris potestatem amplius in apertum promas, explicesq̃ pro dignitate, liquebit luce clarius, nullam prorsum affectionem æque ad cantum & musicam nos prouehere iucunditatẽ. Ex quo inuulgatum id apud Græcos, cuius Symposiacon primo meminit Plutarchus: μουσικὴν δ' ἄρα ἔρως διδάσκει, κἂν ἄμουσός ἦ τὸ πρίν, id est musicã docet amor, & si fuerit indoctus prius. Amor siquidem industriam exacuit, estq̃ plane artium inculpatus magister. Et proinde Plutarchi eiusdem interpretatione, Plato ϖανὸς eum ἀϖχαεργὸν nuncupat, ut qui intentatum relinquat nihil, & sese inferat omnibus, κἀμὲ γὰρ λαθὼν ϖοιεῖ τὸν σιωϖηλόν, id est silentij cupidum ad garrulitatem producit. Iam uero desidiosum, resina, ueternoq̃ pigriorem excitat mirifice, ac de cessatore acrem facit, & ad omnia præcelerem.

Melorum genera tria. Modos esse uarios pro morum dissimilitudine. De Dorio, Phrygio, Lydio, Ionico. Quę quis in ratione musicę excogitarit primus. De Calaminis insulis, seu saltaribus: item Torrhebia palude, siue nymphæo. Polycephalos. Synaulia. Tibiæ inuentor. Syrinx. Horatij locus explicatur. De elegorum inuẽtore. Fistularum genera. Syristes, syriscus, syria syrmæa, hyriscus. Cap. III

SCribit autem in harmonico Cleonides, nec omisit Boethius: & ab Aurelio Macrobio reconditissimæ scientiæ uiro, Naturalium secundo traditum scimus, ut Aristoxenum præteream, & ex eius diagrammate Vitruuium, melorum tria esse genera, enharmonicum, diatonicum, chromaticum: sed ex ijs quod principe loco positum, nimis intrusa, nimisq̃ recondita difficultate desertum exoleuit. Tertium mollicie insita, infamiæ nota non caruit. Medium uero, id est diatonicum mũdanæ musicæ doctrina Platonis ascribit. Nec tamen defuere, qui mollius illud eneruatiusq̃ (ut sic dicam) genus, toto affectarẽt pede, cuiusmodi Agathon tibicẽ memoratur. Illud nimirum constat, Musicos modos Gentium uocabulis distinctos designatosq̃. Etenim quo unaquæq̃ gaudebat pro morum ratione, eodem modus ipse cẽsetur nomine. Delectationem utiq̃ similitudo cõciliat. Hinc nata Phrygia, Lydia, Doria modulatio. Phrygiũ modũ etiam Barbarum appellat Porphyrio. Eius proprium est, ut inquit Lucianus, entheon: Lydij uero, bacchicũ: Dorij, honestum & graue. Adijcitur à pleriscq̃ Ionicũ, quod floridum intelligunt, ac iucundum. In rebus serijs priscos inuenio Dorium adhibuisse, non Phrygium, neq̃ Lydium. Quare, quum quid lætius ac iucundius uel dicendum uel optandum esset, Ab Dorio dicebant in Phrygium. Verum tamen quid Cassiodorus super ijs prodat, attendendum magnopere: Dorius, inquit, prudentiæ largitor est, & castitatis effector: Phrygius uero pugnas excitat, uotum furoris inflammat: Aeolius animi tempestates tranquillat, somnumq̃ iam placatis attribuit: Lydius intellectum obtusis acuit, & terreno desiderio grauatis cælestium appetẽtiam inducit, bonorum operator eximius. Ex ijs uero lux multa Quintiliano infertur, scribenti, in materia declamãtium poni tibicinem solitum, qui quum sacrificanti Phrygium cecinisset, ac ille actus esset in furorem, fingebatur accusari. Lydiam tamen harmoniam Plato libro De republica tertio, plurimum reprobat, quæ acuta sit, & lamentationibus accommodata: prima enim eius constitutio fletus lamentationisq̃ causa facta est. Nam Aristoxenus in primo De musica, Olympum tradit, in Pythonis sepultura cecinisse tibia secundum Lydium modulum funeralia. Hæc Politicorũ octauo Aristoteles de Lydia mixta etiam comprobauit. Compositam uero & mediocriter afficere Doricam retulit. Phrygiam distrahere animum, & rapere. Quamobrem non rectè uideri Socratem in republica eam admisisse modulationem: Subdorium & subphrygium uocat Aristoteles idem in quæstionibus encyclijs, astruens ea in tragœdijs non esse chorica. Subphrygium uidetur dici modice remotum à uero naturaliq̃ phrygio. Mixolydius item modus commiserationis est, ac tragœdiæ congruens. Hunc Sappho inuenisse prima traditur. Damon uero Atheniẽsis, ut pleriq̃ consentiũt, remissam reperit harmoniam, quæ mixolydio contraria est, iados autem persimilis. Sunt qui Lydiam modulationem ab Cario Iouis, & Torrhebiæ nymphæ filio primum repertam uelint: qui quum forte erraret, incidit in paludem, quam mox de matris nomine Tor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rhebiam iussit appellari: ubi, quum nympharum, quas etiam Musas interpretantur Lydi, ut auctor Stephanus est, præsuaues inaudisset cantus, edidicit, atq; ité reliquis insinuauit. Memoriæ proditur id quoq; : in Torrhebia palude, seu lacu, quẽ dici item nymphæum uolunt, esse nympharũ insulas, quæ tibiarum cantu in ambitum motentur: propterea q; Calaminas uocari à calamis: atq; item Saltares, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouẽtur, ut Plinius scribit: tametsi à calaminis distinguere uidetur. Clonas elegus poeta & epicus tibicinicas regulas & concentus constituisse memoratur primus, sicuti Terpander citharœdicas leges princeps omnium peruestigasse narratur. Elegias, heroica item carmina Polimnestus Colophonius. Sunt tamen qui elegum carmen primitus enunciatum tradant, à Naxio quodam Theocle furente, siue is fuerat Eretriensis, aut ab Callinoo, sicuti Terentiano placet: ac inde ab Horatio dictum in Arte poetica, ex hac opinionum inter auctores inconstantia:

Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

Olympus Phryx tibicinicam primus ad Græcos intulit, & dactylos Idæos, Midæ regis temporibus, & tibialem inuenit legem, quæ polycephalos dicta est, forte non diuersa à nomo, quem xynauliam siue synauliam uocant. Ea uero est, quum tibicines duo incinunt idem: aut certe, ubi cithara & tibia concentum faciunt. Fuit autem Olympus hic Marsiæ discipulus, & αὐλητικοὺς νόμους scripsit, & θρηνητικούς, id est tibicinicas leges & lugubres. Tibia uero usum Hyagnim primum uolũt, aut (sicuti Apuleius inquit) primus in canendo manus discapedinauit. Primus duas tibias uno spiritu animauit, primus dextris & læuis foraminibus acuto tinnitu & graui bombo concentum musicum miscuit. Porro sunt qui Apollinẽ non citharam modo, sed etiam tibiam inuenisse tradant, Cui rei argumento sit simulacrum Deli, cuius dextra teneat arcum, læua gratias sustineat, quarum singulæ singula musicæ instrumẽta manibus gestarent, una lyram, tibias altera, media fistulam teneret ore. Puerum præterea, qui laurum tempicam Delphos inferebat, tibicẽ pone assectabatur. Et quę ex hyperboreis sacra mittebantur, non sine tibijs, fistulis, citharis fuisse memorãtur. Sunt autem fistulæ, quas syringas uocant, generis non unius: est enim quæ dicatur monocalamos, à Mercurio inuenta, sicut à Sileno polycalamos, à Marsia cerodetos. Scire conuenit tamen, syringos notionem esse non unam, quippe est quando appellatione ea in rotæ foramen iniecta portio axis intelligatur, quin & foramen ipsum. Meminit Sophocles,

Κεἰν@ δὲ τοῦ αὐτῶ ἰσχάτῳ σύριγξ ἔχῃ,
ἔχεμπ' ἀεὶ σύριγγα.

Oblongior item fossa dicitur syrinx, sed hastæ repositorium quoq;. Syristen uocant inter grues marem, id est συρισήν. Syriscum esse uas tradunt plexile, in quod conijciantur fici: sed hyriscum pronunciant alij. Syriam pro crassiore accipiunt indumento, pinguioreq; à σιύρειν. Vel quod in Cappadocia, quam Syris contribuunt, confici soleret. Syrmæa in Lacedæmone certamen erat, præmio proposito, quod ex farina & melle, nuncupant syrmeam.

Quæ musica probis admittenda moribus: item quæ instrumenta cẽseri improba debeãt. Magadis, magma, ecmagma, crocomagma, spadicarij. Quintilianus declaratur de spadicibus. Hypospadij, tibiæ, pactides. Baia. Baius color. Balius. Baliq; equi. Barbitos, brabyla, psalterium, naula, nablas, nablistę, panduristę, crembalum, sambyce. De iynge plura paulo, & uulgata minus. Quintiliani locus de psalmate, ubi plasmate forsan reponẽdum, quod quibusdam placet. Cap. IIII

CAEterũ ijs omissis forte præstiterit, Aristotelica subtexere placita: Melorum (inquit) distinctionem, qui in philosophia uersantur, eam afferunt: ut aliam dicant moralem: aliam effectiuam, id est πρακτικὴν: aliam uero ἐνθουσιαστικήν, hoc est abstractiuam. At Cato De liberis educandis: Melos alterum, inquit, in cantibus bipartitum est: unum assa constat uoce, alterum uocant organicon. Proinde pergit Aristoteles: Tibiæ in disciplinam recipiendæ non sunt, nec aliud artificiosum instrumẽtum, ut est cithara: uerum quæ auditores efficiunt bonos, tibia prorsus

sus moralis non est, sed magis ὀργιαστικά, id est concitatrix. Adde quod & sermone uti prohibet, & faciem deformat ita, ut ne à familiarissimis quidẽ pernoscaris. Propterea apud Plutarchum Alcibiades inquit, filij Thebanorũ quum disputare nesciant, egregie tibijs utantur. Quin & à Pallade, idem inquit Philosophus, nõ alia magis causa abiectas tibias, quas illa repererat: ut ipse uult ex fabula, quam ἀπὸ τοῦ ἀρυμοσώλου τὸ πρόσωπου, id est ob faciei deformitatem. Tibiarum consuetudo cœpisse uidetur post Medicas uictorias, quum Græci iam de se magnifice sentirent, desita uero Athenis disciplina ea, Alcibiade auctore, quum percrebuisset, ab illo abiectas infractasq; tibias, pudefacto deformitate oris. Quod in commentario Pamphilæ nono & uigesimo scriptum fuisse, adnotatum Gellius reliquit. Improbata item sunt & instrumenta alia, ut pactides: quanquam apud Pollucem scribitur pyctides, apud Plutarchum item alicubi. Est uero organum dichordon, ut scribit Sopater: quod & magadis est, ut arbitratur Sappho: Aristoxenus disparasse uidetur, quum ait, Magadin & pactida sine plectro uenire in usum psalmo tãtum. Ab Herodoto proditur libro primo, in bellum pergere solitum Halyattem fistulis præcinentibus, ac tibijs, & pactidibus, quod est fidibus, sicut interpretatur Valla. Pactida legimus in Theocriti epigrammate. Scribit Anacreon, esse magadin psalticum organum, à Lydis excogitatum, unde est apud Theophilum μαγαδίζειν uerbum, quod magadin pulsare signat. Alicubi tamen Aristoxenus, auctore Athenæo, pro eodem uidetur accepisse. Sunt qui pactide usam in primis Sappho tradant. Organa hæc liquido distinxit Diogenes tragicus, atq; item Phillis Delius in secũdo De musica. Magadin nuncupatã credit Duris à Magdie, qui fuit genere Thrax. Magadin esse psalterium, putat Apollodorus. Magmata uero Græcis unguẽtorum dicuntur feces: sicuti ecmagma uocatur consperso, & subacta massa. quãquam Galeni astipulatu crocomagma eodem cẽsetur nomine: quod crocini olei fecem indicat. Sed & barbiti, & quæ ad uoluptatem tendunt, heptagona, trigona, sambycę: postremo quę chirurgicam deposcunt scientiam, hoc est peritam manuum gesticulationem, omnia reijciuntur. Euripides eos coarguit, qui lyra in poculis utuntur: Ad iram enim (inquit) potius, luctumq; adhibenda musica est, non insuper cantu addecet soluere, qui iam uoluptatibus diffluunt. Fabius quoq; musicã reijcit ab oratore suo, quem perfectum concipit & format, quæ in scenis effœminata, quæq; impudicis fracta modis sit. Item psalteria & spadicas, etiam uirginibus probis recusanda scribit. Quum tamen in Themistocle Plutarchus illum scribat nescisse lyra uti, ac psalterium tractare. Verum quia in Quintilianum impegimus, & locus hic quem aduocauimus, adhuc facessit negocium multis, non satis percipientibus, quid sibi uelint spadices hac parte, quum scribat Gellius: Spadica esse Doribus auulsum è palma termitem cum fructu. Atq; item in libro secundo, esse punicei coloris speciem. Nam & enarrator Maronianus, ubi Georgicon tertio, Poeta de equis ait: Honesti spadices, glauciq;.

Spadices, inquit, phœniciatos uocant, id est professos myrteos. Ad quod item spectare illud Firmici contenderim ex Matheseos tertio, qui Veneris recensens decreta per singulas cæli stationes, illam facere quãdoq; linteones scribit, ac plumarios: quandoq; uero tinctores, & spadicarios, aut textores, uel pigmẽtorum inuẽtores. Verum ut ambigere tãdem desinãt, ex thesauris Iulij Pollucis nubilum omne tollemus. Sicut etiam testati abunde sumus in gymnasio Patauino, quum Oratorias institutiones prouincialibus magno numero explicaremus. Nam inter organa musica, spadix ab illo reponitur libro quarto, ubi ita scribit, Inter ea quæ pulsantur, est lyra, cithara, barbiton, quod ipsum & uarymiton dicitur ab Anacreonte excogitatũ primo: uel (ut Pindaro placet) à Terpandro, ut esset pactidi Lydiæ ἀντίφθογγ@. Barbilos autem, sicuti ex decimo ἰκλογὴν περὶ γεωργίας dicimus, uocatur de osse perfici enata arbor. Brabyla uero sunt Theocrito, quæ communius coccymela dicuntur, id est damascena pruna: unde imperitioribus nõnullis obrepsisse opinor, ut id genus poma uocent brombas. Chelys, psalterium, phœnix, spadix, lyrophœniciũ, clepliambus, pariambus, iambyce, scindapsus, epigoneum. Palmarum porro cum fructu termites baia quoq; nũcupant: unde proprie baius in equis color: quãquam & balius dicitur, sed uarius Euripidi intelligitur. Baliam ceruam legimus, id est κατάσκοπον. Balios uentos accipiunt uiolentos: nam &

Universidad de Deusto
Biblioteca

balías equos, celeres intelligunt poetæ. Hypoſpadíj, ad ſpadicas nil pertinent. Sunt tamẽ eo nomine, quibus ab ortu οὐρῆθρα, id eſt urinæ meatus demiſſior eſt, ſub eum qui dicitur Canis. Pſalterium uero, quod improbaſſe Fabius uidetur, ſicut & M. Tullius De reſponſis aruſpicum: alio modo etiam naula dicitur, unde naulía quoq; deducãtur, diminutiua forma. Nam Ouidius ita cecinit De arte libro tertio,

Diſce etiam duplici genialia naulía palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa modis.

Quæ quidem mire congruunt uerbis Quintiliani. Naulæ uero meminit etiam Philemon, ut refert Pollux: & Sophocles,

οὐ ναῦλα πωκυπῖσι, οὐ λύρας φίλα.

Nablas legitur apud Athenæum, quem excogitarint Phœnices primi: unde & nabliſtæ, ſicut panduriſtæ, à pandoro uel pãdura, ut eſt apud Varronem & Martianũ, quam ex marina lauro compingunt Troglodytæ. Vnde nouatum Lampridio pandurizare uerbum, id eſt panduram pulſare. Sunt tamẽ qui à pſalterio naulia diſtinguant: quãdo pſalmi concentu, & modulis inſtrumenti eius canebantur. Et in magno myſterio, magnum prophetam eodem uſum, prodit hiſtoria. Alexander Cytherius, ut tradit Iubas, pſalterium primus impleuit chordis. Pſalterium etiam Latine organum dici, nihilominus conuiuijs inſeri ſolitum ad libidines excitandas, Ambroſius auctor eſt. Id comprobaſſe & Macrobius uidetur in Cœnis, libro tertio. Propterea ex ijs perpẽdendum amplius, an in Quintiliano, ubi de carminum lectiõe agitur, ſic legi omnino debeat, Nec pſalmate, ut nunc à pleriſq; fit, effœminata. Cæterum publica lectio plaſmate præfert, ac qui hactenus ſunt interpretati, ſic agnoſcunt prorſus. Pſalterij meminit in Sympoſiacis Plutarchus. Quidam laudatorium item uocant. Videtur decem chordis fuiſſe inſtructum ex illo prophetico: Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decem chordarum pſallite ei. Hinc forte polyphthonga uocauit ea in Moralibus Plutarchus. quo in loco etiam tribona inter muſica recenſet inſtrumenta, id eſt τρίβωνα. Pſalmum proprie Græcorum ſcientiſſimi ex grammaticis citharæ interpretantur ſonum. Octauam eſſe muſicum inſtrumentum, de chordarum numero ita ex Hebraica tralatione nuncupatum, ſuper Pſalmos ſcribit Nicolaus theologus. Lyrophœnica ſambycem nominat Athenæus, ac fuiſſe Ibici poetæ Rhegini inuentum, tradit. Fuit & crembalum organum, unde κρεμβαλίζειν uerbum, eo ſonum elicere indicat. Sambyce uſam primo ſibyllam, produnt aliqui, à Sambyce quodam inuẽta, unde & nomen. Eſt uero organum id, oxyphthongon, quo tetrachordo Parthi ſint uſi, ac Troglodytæ. Sunt qui iynga fuiſſe antiquis citharam cantus prædulcis tradant, ut inde omne quod expetas iucundius, recte iynga dicas. Cæterum auitij genus hoc nomine intelligũt alij, caudam perpetuo quatientis conciliantiſq; amorem. Eſt porro plumis uarium, colli ac linguæ productioris, ſed collum identidem circumagit inflectitq;, philtris accommodum & excantaminibus amatorijs: pendens enim ex rota agitatur, aut cum cerea amburitur rota ſuper ardentes prunas. Tradunt alij, eius interanea explicari rotæ circumuoluta. Auem hanc præmonſtraſſe Iaſoni Venus dicitur prima, uti Medeam præmulceret. Putant illud quoq;, Iynga puellam fuiſſe Pithus uel Echus ex Pane filiam, quæ cum pharmacijs in ἔρως amorem prolectaſſet Iouem, ab Iunone ſit in auitiam ſobolem adoptata. de hac Ariſtoreles quoq;, ac cæteri nonnulli. Quin traditur illud quoq;, Omne medicamentũ amicitiæ conciliandæ adiectum, recte iynga uocari.

Fabij locus ex primo libro explicatur. Vocis figura triplex. Dicrotos pulſus. Vocem quandam dici dendryazuſan. Dorcadiſſans pulſus qui. De cycno nonnihil ſcitu haud indignum prorſus. Vocis abſciſſiones quæ intelligantur.

Cap. V

VErum quia Fabij nodũ paulo ante exſoluimus, & ſermo de muſica eſt, age locum haud paulo implicatiorem auctoris eiuſdem explicare pergamus alterum. Sunt autem Quintiliani uerba ex libro primo hæc, Sit autem lectio uirilis, & cum ſuauitate quadam grauis, nec tamen diſſoluta in canticum: de quo genere (inquit) optime C. Cæſarem prætextatum adhuc accepimus dixiſſe, Si cantas, male cãtas; ſi legis, cantas. Hæc niſi quis altius introſpe-

introſpexerit, & ad exactiorem libram reuocarit, non ſatis profecto nobiliſſimi auctoris ſenſa penetret, cupiatq; apertioribus (ut dicitur) tibijs enarrari. Quare, quod nobis muti inſinuarunt magiſtri, quod & in alijs fecimus, faciemusq;, iam hinc appingemus. Sic igitur legimus, Vocem omnem aut eſſe σωεχῆ, quæ continua: aut διεσταλμένην, quæ dicitur cum interuallo ſuſpenſa. Et continua quidẽ eſt, qua loquentes, uel proſam orationem legentes, uerba percurrimus: feſtinat enim, præproperaq; tunc uox eſt, nec hæret in acutis aut grauibus ſonis, ſed celeriter omnia connectit, expediendisq; ſenſibus, exprimendisq; ſermonibus continuæ uocis uſus operatur. Diaſtematice autẽ, ſiue interuallata eſt, quam canendo ſuſpẽdimus. In qua non tam ſermonibus, quàm modulis inſeruimus: eſtq; uox ipſa tardior, & per modulandas uarietates quoddam faciens interuallum, non taciturnitatis, ſed ſuſpenſæ ac tardæ potius cantilenæ. His, ut Albinus autumat, & auctor comprobat Boetius, additur differentia tertia, quæ medias uoces poſſit includere, quum ſcilicet heroum poemata legimus: neq; continuo curſu, ut proſam: neque ſuſpenſo ſegnioriq; uocis modo, ut canticum. Scribit in Lexico rhetorico Aelius Dionyſius, à phonaſcis uocem quandam dici ἀγκβουκόλουσαν, id eſt amœnam, ut uolunt aliqui. Eſt utiq; ἀγκβουκόλος, ſub quercus aut arboris cuiuſuis umbram humiliter confugere, quod ante inuentas domos feciſſe ueteres, conſtat. Signat id item uerbum, in aquam merſari occuliq;. Nec ſane mirandum, ex arboribus ad uocis rationes uocabuli factam tralationem: quando & apud medicinæ peritos ab animalibus ad pulſus indicia conformãtur quandoq; dictiones. Nam, inquiunt, ſi arteriæ motus non perſeueret continuus, & interciſus à celeritate tranſeat in tarditatem, aut ediuerſo, ἀνισοταχύς appellatur pulſus hic, id eſt inæquiuelox. Quòd ſi interuallatus conquieſcat, ac mox cooriatur uelocior, δορκαδίζων uocatur, id eſt dorcadiſſans. Quæ nuncupatio de animalis producta in curſu natura eſt. Dorcada Hieronymus capream interpretatur. Origenes, παρὰ τὸ ὀρέως δέρκεσθαι, dici opinatur. Si uero à diaſtole recurrat, priuſq; quàm omnino contrahatur, rurſum percutiat ἀφλῶ, id eſt tactum, δικροτῶ uocatur à percuſſu geminato. Nam & dicroton dici bitemem, ex humanioribus ignorare poteſt nemo. Microſphyctos uocant, quis puſillus eſt uenarum pulſus. Plura ſeſe ingerunt multo, uerum ne hæc quoq; modum exceſſerint, ut parerga, uehementer ſum ueritus. Sed illud non præteritum in tanta muſices mentione, moleſte (opinor) feret nemo, canentem cycnum à pauciſſimis auditum, etiam ſi uulgatior fama tenet, ingruente fatali momento, εὐφωνότατον καὶ ᾠδικώτατον εἶναι τὸν κύκνον, id eſt uoce cantuq; præcipue præſtare cycnum. Auctor tamen primo Variæ narrationis Aelianus eſt, audiſſe quandoq; ſe canentem cycnum. Sic enim ait, ἐγὼ δὲ ἄδοντος κύκνου ἤκουσα. Quoniam uero animal ſit φιλῳδόν, Græci κύκνειον uocant eius melos. Appendix autem illud erit, ab Ariſtotele cycnum uocari καμπύπαιδα καὶ πολύπαιδα, quia plures producat, & ſpecioſos fœtus. Quàm porro retuſam uocem dicunt Latini, φωνὴς ἀποκοπάς, id eſt uocis abſciſſiones appellare Græcis eſt mos, id eſt maximam quaſi raucedinem. Apud Theocritum uox trychna, uelut ſtrychna, pro molli uſurpatur, quia eiuſmodi cenſeatur herba ſtrychnos.

Muſica triplex. Organorum item muſicorũ diſtinctio. Cruomena, enchorda, proſoda, pneumatica, hydraulica, citharodia, aulodia, lyrodia, proſodia. Citharis, cithara differunt. De lyrio, & loto. Lotages. Spodalia. Ciceronis locus explicatur.

Cap. VI

SVnt porro è celeberrimis auctoribus, qui muſicã eſſe triplicẽ tradunt: mundanam, humanam, organicam. Et mundanam quidem ex cælorum concentu inenarrabili deprehenſam ſtruxere, necnon ex elementorum nexu mutuo ſubtilitatis immenſæ. Sed & mira temporum uarietas id ipſum iuuat argumentum. Quo enim pacto fiat, ut tantorũ orbium rotata uertigo, tacito, ſilentiq; feratur ambitu, etiam ſi nobis minus audientibus, miranda ſonorum tranſeat iucũditas? Hanc Plato aſſeruit, hunc conſectati omnes approbarũt, nec Boetio diſplicuit, etiam ſi ſæpe Ariſtotelico. Tradere Homerus quoq; eſt uiſus, Heraclito Pontico interprete, quum de Apolline in Græcos irruente, ita canit,

ἔκλαξαν δ' ἄρ' ὀϊστοὶ ἐπ' ὤμων χωομένοιο ἐντοθὶ κινηθέντος.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Humanam uero musicam facile perceperis, si in te ipsum (quod Persius inquit) descendere incipias, & miraculum diuinũ amplius expendas. Etenim quæ uis alia spiritalem uigorem mentis compotem, mortali ac terrenæ compagi fermentat, adglutinat, continet, ad præscriptã perducit metam, nisi coaptatio quædam, & ueluti grauium leuiumq; uocum, quasi unam efficiens consonantiam temperatio? Quid animæ potestates tam dissentaneas, & compugnãtes sæpe conspirare facit: quam ex rationali, & rationis impotente conflari, Aristoteles sensit, & docuit? Quid uero corporis elementa conciliat, aut rata firmaq; fermentatione continet partes? Quam uero organicam nuncupant, ea iam ad instrumenta spectat, quæ uarietatis summæ pro ingeniorum captu artifex peritia excogitauit. Hæc uero aut intentione perficiuntur, ut neruorum cõtemperato tractu, aut spiritu, ut in tibijs uel his quæ aquæ constant ratione: aut percussione quadam, ut in his quæ uirga ærea feriuntur. Quæ neruis intenduntur, cruomena uocant, aut enchorda, uel etiam ψάπτα, & prosoda, id est πρόσωδα. Quæ spiritu inflantur, pneumatica dici ualent: uel, ut Plutarchus, ἐμπνευσά. Sicut quæ propellit aqua, hydraulica, etiam si in architectura sua item sunt πνευματικά, & hydraulica instrumenta, à Ctesibio excogitata primum, ut Vitruuius scribit: & est à Plinio repetitum Naturalis historiæ septimo. Domus, inquit Ammianus Marcellinus, studiorum serijs cultibus antea celebratæ, nunc ignauiæ ludibrijs torrentes exundant, uocali sono, perflabili cantu fidium resultantes: deniq; pro philosopho cãtor, pro oratore artium doctor ludicrarum accitur. Et bibliothecis sepulchrorum ritu in perpetuum clausis, organa fabricãtur hydraulica, & lyræ ad speciem carpentorum, ac ingentes tibiæ. Citharis & cithara diuersa sunt, ut scribit Aristoxenus in commentatione πρὶ ὀργάνου: nam citharis lyra est, qua utentes uocantur citharistæ, quos & λυρωδοὺς dicunt. At cithara est, unde citharœdi uocantur. Distinctionem hanc cõtra Timarchum agnoscit Aeschines, & ab Ammonio repetitam scio. hinc citharæ cantus, citharodia nominatur: sicuti tibiæ, aulodia: lyræ, lyrodia. Critias uero citharœdicos cantus etiam prosodias appellauit. Ex grammaticis thesauris illud est, à lyra dici lyrion, forma diminuta, ut à thyra thyrion, à come comion, id est uiculus. Erant & loti tibiarum genus epithalamium: ut illud in Epigrammate, λωτοὶ ἄχεων, καὶ θαλάμων ἐπλάπαγων θύραι

id est, insonabant loti, & thalamorũ perstrepebant ianuæ. Sunt tamen qui in loto priorem corripiant syllabam, ut λοτοῦ ἱξὶ πνεύματα μέλεα. & esse calamiscum interpretentur, unde dicantur lotages, qui lotum exercent. Spondalia, sunt spondaica ratione concinnati cantus, quibus utebantur in rebus diuinis, ut melodijs longioribus prospera deorum uoluntas firmaretur: qua ratione Pompilius Numa spondeum & põtificium dixit: unde Ciceroni lux infertur De oratore libro secũdo: Quum ex persona, inquit, mihi ardere oculi hominis histrionis uiderentur spondalia illa dicentis.

Tibiarum species. Prouerbium, Quid opus erat longis me tibijs incinere? Plagialos. Hippophorbus. Tibiarum inuentores. Sirites. Phorbion quid, Photingia. Papinij ex Thebaide locus explicatur. Proaulion quid. Proœmium. Prologus. Item diaulion. Thebanorũ in tibijs præstantia. Item Pronomi tibicinis. calamaules, rhapaules, matroa, diopi, gingras. Tibia dextra, & sinistra. Athena tibia. Tibiæ pares, uel impares. Cantica. Diuerbia. Thebanorum uituperatio. Glottocomion. Sibene. Crupezia. Tibiarum longarum in sacris usus. Cap. VII

Tibiarum uero species inuenio plures. Sed prius Dionis proferamus historiam & enarrationem: Quum post arreptum, inquit, imperium Otho sacrificaret primo, dira portẽdi animaduertit: quamobrem facti pœnitens, τί γὰρ μοι, inquit, ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; quid erat opus longis me tibijs incinere? Est hoc, inquit Dion, paroemiodes in eos, qui extra quam sit eis accommodum, quippiam adoriuntur: id est, ὡς πρὸς ἔμε τί τὸ πρωσφόρου σφίσι ποιοῦντας. Tanquam dicas, Quid necesse fuit imperium inuadere, ac pro adepto dijs sacra obire: quum omnia cessura in perniciem uideantur? Verum ad tibias redeo. Est quam Libyes plagialon uocant, ex loto. Elimos ex buxo est, inuẽta à Phrygibus. Sicut hippophorbon scenetæ Libyes excogitarunt, & in equorũ pabulis utuntur, fit ex lauro. Phorbion, ut hoc interim

interim non taceamus, uocant Græci, ut Aristophanis enarratores explicant, tibicinis ori circumpositam pellem, ne rimam concipiat labellum. Monaulus Aegyptiorum inuentum est, hoc est Osiridis, ut aliqui interpretãtur, qui & photinga excogitarit etiam, unde & photingia. Sunt autem ex loto, inde & lotinæ tibiæ dicũtur. Meminit monauli in Thamyre Sophocles. Censetur uero hæc nuptialis maxime, Tityrinon quidam item uocant. Fuit uero monaulus, qui postea dici cœpit calamules, id est calamo incinens. Nam rhapaules est, qui calamen inflat, id est stipulam. Tibiam poetæ etiã Libyn uocant, ut scribit Duris: quia Sirites auleticæ inuentor, Libys esset, Nomadum unus, qui & quæ matroa uocantur, id est μητρῶαι, cecinerit primus. Matroum apud Smyrnam celebrat Strabo γεωγραφουμένων libro quarto decimo. Interpres eo nomine matronarum accipit locum. Ipse malim Matris deum sic templum dici, quod alicubi hoc opere liquebit. Scribit Plutarchus, Lycurgum rhetorem ubi iam è uita demigrandum aduertit, in matroum ac buleuterium ferri se iussisse, ut eorum quæ in republica gessisset, pœnas daret, si quid foret delictum. Phryges item tibiam inuenisse lugubrẽ memorantur, qua & Cares sunt usi: flebilis enim Carum incentio. Produnt ex nostris etiam nonnulli, Lydijs tibijs læta concinere, ueteris fuisse moris, Phrygijs uero tristia: quoniam tres haberẽt tibiarum modos, Ionicum, Lydium, Phrygium, quod & barbarum. Ex ijs uero innotescit amplius, quid sibi Papinius uelit, quũ Thebaidos sexto ita canit

Quum signum luctus cornu graue mugit adunco
Tibia: cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum mœsta.

Dignum scitu quod tertio Rhetorico legimus apud Aristotelem, quod ne intercidat, hic protinus implantabimus. Proœmium, inquit, est orationis exordium: id in poesi nuncupatur prologus: in tibiarum uero incentione, proaulion: quod (inquit) liberum est, sicut in demonstratiuis principia. Sed ad rem. Tibiarum quasdam legimus uocari parthenias, quasdam uero pædicas: item Andrias, quæ dicuntur teliæ & hyperteliæ: sunt & citharisteriæ, ac dactylicæ. Nam Phrygias etiam elymos dicunt. Habentur & diopi, musocopi, & hypotreti, necnon hemiopi. Diopos bifores intelligimus, sicut semifores hemiopos, quæ epulis adhiberentur. Proinde in Plauto sunt, qui semisonarios artifices ad hoc referendos putent. Elymos etiam scytalias dicunt. Theriam tibiam ex hinnulorũ ossibus, concinnarunt Thebani, ære obductam forinsecus. Cornu incinunt Tyrrheni. Minutula tibia gingras est, flebilem & ipsa emittens sonum, à Phœnicibus comperta, unde & nomen: nam Phœnicum lingua, gingram uocant adonim. Gingricarum tibiarum meminit in Polyhistore Iulius Festus. Sed Pompeius Festus putat, ab anserum uoce nuncupatas: Qui, inquit, dicuntur gingrire. Meminit Athenæus: sed tibias uocari gingros scribit. Tibia dextra, inquit Varro, alia est, quàm sinistra: sic tamen, uti coniuncta censeatur, siquidem est altera carminis eiusdem modorum incẽtiua, succentiua uero relíqua: nam sic pastorum uitam dicimus incentiuam, quia uetustior: agricolarum, quod recentior, succẽtiuam: quam rem doctissimus comprobat Dicæarchus. Sic ergo pastorali succinit agricolatio, ut inferior, sicut tibia sinistra dextræ foraminibus. Pares autem tibiæ dicuntur, uel impares: quoniã si quando artifex monodio agebat, unam modo tibiam inflabat, si quãdo synodio, utranq;. Monodiũ intelligo, quum unus aliquis è scena cãtum profert, nec chorus simul. Porro ubi canebat chorus, tibijs choricis, id est choraulicis concinebat artifex. In canticis uero pyraulicis respondebat. Cantica in Comœdijs intelligimus, ubi unus modo loquitur. Sicut diuerbia uocantur, quum diuersæ agunt personæ. In choris nullus est certus numerus. Scythæ androphagi & melanchlæni, ac Arimaspi aquilarum & uulturum ossa tibiarum uice inflant. Celtæ ex calamis fistula utũtur, atq; item Oceani insulares. Apud Aegyptios polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Fuit & tibia dicta Athena, qua Nicophelen Thebanum in Mineruæ hymnis usum memorant. Fistula, quam tonarion uocant, C. Graccho præcipuo suorum temporum oratori, musicus, quibus deberet intendi, modos incinebat. Diaulion in scena dicebatur, ubi tacentibus omnibus intus concinebat tibicen. Thebanos præcipue inter Græcos tibiarum artifici musica præcelluisse: ac inter Thebanos Pronomum tibicinem distícho comprobatur, quod & apposui,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratum, opinor, facturus toto pede cum Græcis, ut nunc est, contrahentibus.

ἑλλὰς μὲν, θῆβας πεπόρας πολύκεινον ἐν αὐλοῖς.
θῆβαι δὲ, πρόνομον, παῦλα τὸν οἰνιάδου

Alias Thebanis negocium facessunt auctores Græci, ut micropsychis ac gulæ mancipatis: ut qui thria concinnarent, ac enarsilochos, & hallantas, necnon schelidas, quibus etiam Mardoneum excepere cum Persarum quinquaginta. Tibiarum repositoriũ uocant γλωσσοκόμιον & σβύνην: nam crupezia, tibicinum sunt calciamenta. Tibijs incinuisse longioribus olim inter sacrificandum, Plutarcho credimus, & indicauit Dion. In tibicines illud est apud Græcos concinnatum,

ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
ἀλλ' ἅμα θ' φυσῶν χ' ὧ νόος ἐκπέπαται

id est, homini quidem tibicini mentem non ingenerarunt dij, sed simulac tibias inflat, diffiatur mens.

Nomos in musica quid. Nomorum species. De polycephalo & orthio nomo pluscula. Castoriũ melos. Castoreum. Laconici regis mos. Pæanes duo in bello. Carnij moduli. Carnia festa. Carna dea. Augustini locus pensitatur de Iano. Sciades loca. Carneonica. Fabatiæ calendæ. Caranus quid Persarum lingua. Nomæ, hyponomus, nomus. Hyponoma ulcera. Cap. VIII

LEgimus præterea subinde in musica dici nomos. Id uerbum haud ita imbutis perpolitisq; parere difficultatem potest. Proinde sciendum, in carmine, ac cantilena, nomon significare qualitatẽ uocis ac moderationem, qua uel remissiore uel acutiore utimur. Eandem itaq; cantilenam duobus tribusue nomis modulantur musici. Ratio autẽ nominis ea est, quia Græce nomos, lex est. Veteres autem prius quàm literas scirent, leges cantabant, ne eas obliuioni mandarent: quod tẽporibus suis in more Agathyrsis fuisse, Aristoteles scribit. Ergo primas posteriorum cantilenarum eodem appellarunt nomine, quo omnes uocabãtur superiores. Terpandri nomos celebrant Græcorũ scientissimi. Alij à gentibus denominationem trahunt, ut AEolius & Bœotius: ab rhithmis alij, ut orthius & trochæus: alij à modis, ut acutus & tetraœdus: alij ab ipso & amasio, ut Terpãdrius & Capion. Fuit & ab euentu nuncupatus Polycephalos nomos: nã obtruncata ab Perseo Medusa, inter superstites sorores luctus est exortus haud mediocris, sed & serpentum syrigmus, id est sibilus ex earundẽ inaudiebatur capite. Quo uelut concentu quum oblectaretur Pallas, ex imitatione auleticen excogitauit, quam de serpentũ numerosis capitibus etiam polycephalon censuit nuncupandam. Sunt quibus arrideat amplius, polycephalum dici, ꝙ quinquaginta afforent uiri, incinente tibicine, ex quibus constitueret chorus. Quidã etiam num κεφαλὰς proœmia intelligunt, uelut proœmijs multis constans cantus dicatur polycephalos, quem ab Olympo compertum memorant primum. Orthios dici uidetur, quod extentus foret ac robustus. ὄρθιον Græci dicunt, in altitudinem surrectum. Orthius, inquit Martianus, ex tetrasemi elatione, id est arsi, & octasemi positione, constat, ita ut duodecim tempora hic pes recepisse uideatur: propter honestatem positionis sic nominatus. Orthia tamen phalanx dicebatur, quæ procederet in cornu, profunditatem habens longitudine maiorem. Dianam orthriam Seruius fascelidem intelligi uoluit, ut quibusdam placere animaduerto. Orthiam tamẽ inuenio in Apophthegmatis Plutarchi, in cuius ara cæderentur pueri, qui dicũtur Bomonicæ: quanquam in Lycurgo, augurij nuncupauit aram. Sudas nunc orthion legit, orthrion quãdoq;: quibusdam nomen inflectentibus à diluculo, quod uocant ὄρθρου. Scribit Pindaricus interpres, esse in Arcadia Orthusion mõtem, siue Orthion: unde Orthosia dicatur Pindaro Diana: quæ ab alijs etiam Orthia: ni, inquit, malis ita nũcupari, quoniam parientes surrigat. Orthiæ Dianæ meminit in Theseo Plutarchus. Sed interpres, orthium dici chorum est opinatus. Quæ de orthij etymo prius apposuimus, à Gellio comprobari uidentur, ubi ex Herodoti libro primo, super Arione fabella repetita, illũ scribit, impetrato à nautis ut canere liceret carmen illius consolabile, tunc quod orthiũ dicitur, uoce sublatissima cantasse. In quo aduertendum obiter, in septem sapientum conuiuio Plutarchum scribere, adortũ Arionа nomon pythicon concinere pro sua & nauis salute. Pollux ũero

lux uero tibiæ sonum, orthion dicit: unde, inquit, orthios nomos. Polymnestus orthiorum poeta celebratur. Nomi huius meminit in libro De regno Dion. Nomon hunc ad belli ardorem excitandi uim habuisse, scribit Eustathius: nam concinente Timotheo, uelut furens ad arma prosiluit Alexander. Significat ipsum hoc uel Homerus Iliados rhapsodia undecima. Meminit & Maximus Tyrius. Castorium melos Laconicũ erat, quo utebantur in prælijs, ut fortiter & audenter agerent, mortemq; contẽnerent: sicuti Plutarchus abunde testatur. Quin & rex ante quàm pugnas iniret, rem diuinam Musis faciebat, quo & oratione & memoria in primis digna promerent facinora. Græcorum autem mos fuit, duos concinere pæanas, Marti quidem in hostibus congrediendis, Apollini mox bello absoluto. Illum priorem, enhyalium uocant. Castoreum autem obiter testes intelligimus animalis fibri, siue castoris: uti libro trigesimo secundo Plinio traditur. Virosa castorea ex Ponto mitti cecinit Virgilius: quando, ut scribit Strabo, ĩsibi uenenosa habentur. Castorium denicq; melos dici interpretãtur, quod armatam saltationem Dioscuri cõpererint primi, quum ὀρχησικοὶ forent plane. At Dioscuris Palladem primam Enoplion incinuisse nomon, prodidit Epicharmus. Ex quo præcinente tibia, congredi cum hostibus adorti Lacones sint. Est & castorum insecturæ species. Castoreum colorem Græci cinereum intelligunt. Carnios item modulos legimus quandoq;: cõstabant hi, ut uidetur, neruis pluribus: nam Timotheũ carnijs id genus deditum modulis Ephororum unus, arrepto gladio interrogauit, ex utra parte neruos abscinderet, qui superessent ad septẽ. Carnia uero festa item erãt Spartæ (ut puto) Apollinis, qui etiam carnius dicebatur. Militaris uitæ imaginem ea præferebant. In nouem locis, quæ Sciades dicebantur ab umbræ scenicæ similitudine, noueni epulabantur uiri, diebus nouem. Inuenio apud Græcos, Carnea primum uicisse Terpandrum. Hinc certe nuncupatos scimus Carneonicas. Carneorum denicq; mentio est Herodoto libro septimo, atq; item octauo. Carnios sacerdotes fuisse apud Sicyonios, auctor Eusebius est. Praxilas ait, à Cranio nominata Iouis & Europæ filio, quem amauerit Apollo. Alcman, à Caraneo Troiano. Demetrius, à κρώσαι, quod est πλῆσαι. Siquidem Menelaum memorant, ad Troianum bellum profecturum festa hęc uouisse, si rem perficeret. Sunt qui Carna dici putent à Græcis festa, quoniã equus dureus è carnio ligno fuerit compactus. Carna uero dea erat in Latina historia, quam uitalibus humanis præesse credebant. Ab ea petebatur (Macrobius inquit) ut iocinora, & corda, quæq; sunt intrinsecus uiscera, salua conseruaret. Huic templum dicauit Brutus, quia cordis beneficio publicum statum emendasset. Hanc esse cardinis deam intellexit sexto Fastorum Ouidius. Et Iunias calendas, quas uulgo Fabatias dicunt: quia fabæ adultæ diuinis adhiberentur rebus, illi sacras ueteri tradidit ritu illis uersibus:

Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis hæc est:
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Iani porro cum hac concubitum celebrat idem poeta. Quod ignorasse Augustinus uidetur quando Diuinæ ciuitatis septimo ita scribit: De Iano non mihi facile quicquam occurrit quod ad probrum pertineat, & forte talis fuit, ut innocentius uixerit, & à facinoribus flagitijsq; remotius. Sed in magnis uiris hosce uelut neuos haud mirer, quãdo & Hieronymus uir in doctrinis tantus, apud auctores de Lyncurio nil sibi cõpertum fatetur: quum tamen lapilli mentio sit apud Theophrastum & Plinium. Carnius mensis fuit Græcis, quẽ Metagitniona dicebant Athenienses: Maium interpretantur nonnulli. Quod uero de nomo diximus, sciendum, affectionem esse quæ Græcis dicatur νομή: quam Therapeutices quinto Galenus esse finit, quum putredinis metu adhibere cauterium cogimur. Sic autem dicitur, quoniam depascens proxima, serpat assidue ab ijs quæ affecta sunt, ad ea quæ ritu naturæ se habent: re uidelicet ab accidenti præmonstrata, non de substãtia nomine accersito. Significare ipsum hoc & Plinius animaduertitur, quum libro uigesimo, mala corporis quę serpant, dici nomas, tradit. Hyponomus ad præsens institutũ pertinet nihil: sed de eo nomine Thucydidi signatur subterranea cauitas occultior: unde ὑπονομεύειν, id agere est: cuniculum interpretari possumus. Nomos item, accentiuncula in fine posita, Plinio præfecturam indicat: quando & Dio dorus AEgyptũ in sex ac triginta distribuit nomos, id est leges, si interpreti credas. Satrapias

Universidad de Deusto
Biblioteca

trapias nuncupat Herodotus quoq;. Hyponoma ὑλκὴ dicta Græcis, cuniculosa interpretantur nostri, ut quæ indirecta flexibus multis carnem subeant.

Arcadum studia in musicis. Virgilij locus enarratur ex Bucolicis. Artificum musicorũ uituperatio, ex Plutarcho. Aristotelis sententia ad idipsum
De Stratonico citharœdo iucunda lectu. Fides frustra pulsare. Bos lyricus.
Blityrion. Blityri. Scindapsus. Cap. IX

MVsicam, si ueram expendas atq; legitimam, uniuersis hominibus conferre plurimum, constans bene sentientiũ opinio est. Arcadibus uero inquit Polybius, & necessaria maxime. Proinde ita receptum moribus apud eos est, ut non pueros modo, uerum & adolescentes ac iuuenes ad trigesimum usq; ætatis annũ ea disciplina imbuendos curent, quum sint alioqui difficilis uitæ homines austeriorisq;. Cantu & choreis Libero patri ludos cõcelebrant, singuli pro ætatis ratione. Deniq; uita omnis id genus cantionibus studijsq; impenditur. Cæteras artes apud eos ignorasse, nulla prorsum ignominia est. Musicam nescire nemo potest, quia necessario discitur. Eius imperitiam fateri, illic turpissimum est: nec id lasciuiæ causa, uel deliciarum, sed ut labores assiduos in colendis agris, & uitæ præterea duritiem atq; asperitatem, & austeriores mores ex cæli tristitia quadam prouenientes, hac quasi dulcedine remolliant, ac contemperent. Huius autem rei argumentum ingens ex Cynethensibus est, qui quum instituta maiorum peruicacius aspernari cœpissent, in eam breui feritatem abiere, ut in nulla Græciæ totius ciuitate scelera maiora, aut crudelitatis exempla æderentur immitiora. Ex ijs uero quæ ex Polybij historia subsignauimus, dilucere manifestius opinor, cur uates Mantuanus in Bucolico ludicro subinde in cantilenæ mentione Arcadas plurimis efferre laudibus non desinat: ut etiam ita enuntiet,

Soli cantare periti Arcades. Et rursum,
Arcades ambo, Et cantare pares.

Certe musica, particeps disciplinæ est: ut præclare docuit Aristoteles: item ioci, & rationis ocij degendi. At enim cantores & citharœdos sunt qui βαύσωνας uocent, hoc est uiles: & opus illud non putent uiri, nec sobrij, sed iocantis, argumento quod Persarum Medorumq; reges per alios id tractantes, uoluptatis fiunt participes. Præterea de dijs ita opinamur, ueluti Iupiter ipse nusquam concinat, aut cithara utatur, uti statuunt poetæ. Porro ut Plutarchus scientissime docuit, quod & aliubi commonuimus, contemplari optima semper debemus, ne cõtemplemur solum, sed nutriamur quoq;. Hæc uero sunt in operibus, quæ à uirtute proficiscũtur, quę aspectu ipso æmulationẽ quandam & stimulos ad imitãdum inijciunt: in reliquis uero etiam si admiratio insit, tamen sæpe contrarium euenit. Operi nanq; afficimur, eius auctorem contemnimus, ut in unguentorum, ac purpuræ ratione: his enim oblectamur, at infectores & unguẽtarios sordidos ducimus. Ex quo sapiens id cẽsetur Antisthenis, qui quum Ismeniam optimum audisset haberi tibicinem, At homo nequam est, inquit, non enim si probus foret, tibicen esset. Et Philippus quum accepisset, filium suauius quodam loco cecinisse, urbane est obiurgatus, Nonne te pudet, inquiens, quòd tam bene canere scias? Satis enim, superq; est principi uiro, canentibus alijs, audiendi superesse otium. Idem & in plerisque alijs obuenit: neq; enim quisquam ingenuus adolescens, quum Pisæ louem esset intuitus, Phidias fieri concupiuit, aut Iunonem Argis, Polycletus, aut Anacreon, aut Philemon, aut Archilochus, etiam si eorum opera summa sit admiratione prosequutus. Verum enimuero his quæ contra musicam promũtur, occurrere facile est, si Aristotele tradente, dispiciamus acrius, quousq; illi opera danda sit ab ijs qui ad ciuilem uirtutẽ eruditur. Et quæ melodia, quiue rhythmi sint perdiscẽdi, quibus item instrumẽtis utendum. Nam in eo utique refert plurimũ, estq; in ijs obiectionum solutio. Clarum quippe est, non oportere disciplinam eiusmodi impedimento esse cæteris actionibus, neq; ad res bellicas ciuilesq; corpus efficere inutile. Quod erit utique, si in illa non elaborabunt usq; ad concertationẽ, neq; admirabilia consectabuntur, & superflua: sed eatenus ut gaudere ualeant concentu probo, & rhythmis. Vnde item percipi licet, quæ ad musicam institutionẽ recipienda organa. Cęterum in hac musicæ pragmatia lepidum succurrit Stratonici citharœdi scomma, quo Propin Rhodium proscidit facetissime. Erat is corpo-

is corpore procerus, arte citharœdica non bonus, & corpore inferior. Scitantibus uero nonnullis, cuius nam modi foret is, Nullus (inquit) malus, grădior piscis. Postremũ uero hoc adiectum ob infantiam hominis est. Fuit quippe Stratonico ingenium alioqui in numerato semper, ducta uel hinc coniectura. Habuit is in ludo nouem Musarũ imagunculas, & Apollinis unam, discipulos autem duos modo. Quum quæsisset ex eo quidam, quot ei forent discipuli? Cum dijs, inquit, duodecim. Lusit idem in citharœdum, qui diceretur Bos, lyræ non peritum ualde: nam ubi id inaudisset, Olim (inquit) dicebatur ὄνος λύρας, nunc uero, βοῦς λύρας. Porro extat in citharœdos parœmia, ubi incinentes nec cibo afficiuntur, nec capturis, εἰς κηνὸν κρούειν τὰς χορδάδας, id est fides frustra pulsare. Meminit Lycophron,

Τοὶ γὰρ ψαλάξεις κηνὸν νευρὰς λατύποφ.

Ex musicæ ratione promitur illud quoq; in delatorem ab Marcellino prolatum. Paulus, inquit, crudelior succentor fabularum, è promptuaria cella fallacias extulit. Blityrion & scindapsum pro musico organo accipiunt Græci. At blityri, inquiunt, ipsius est chordæ imitamentum. Galenus uero Therapeutices secundo: Quid, inquit, an nihil tibi significare uidentur hæ uoces, animal & morbus: sed similiter efferri: ut blityri, & scindapsus?

Cani remigibus solitum. De Chrysogono modulatore. Trãquilli locus explicatur. Quid suffertum, & differtum. Sufflamẽ quid. Hieronymi locus restituitur. Intus canere, ac foris quid. Catieni qui sint. Item quid struthissare. Seruius explicatur de titis columbis. Creca quid uocent, ac quid ὑποκρίκαν. Titissare. Titis auricula. Trygon unde. Titigonion. Tithæ aues. Titybissare. Titij sodales. Paratitla. Titli. Titlaria. Cap. X

CIcero in Verrẽ quodam loco ita scribit: Ab hac præfectus Antonij quidam symphoniacos seruos abducebat per iniuriã, quibus se in classe uti uelle dicebat. Quæri forte potest, quid sibi parte hac Cicero uoluerit, proinde paucula ex Asconio subnotauimus: Sciendum, inquit, est cani remigibus per symphoniacos solitum, & per assam uocem, id est ore prolatam: & ut in Argo nauí, per citharam. Nisi, inquit, quia in classe dixit, intelligere uelimus, ad hoc symphoniacos capi solere, ut in classe pugnantibus classicũ canant: unde ipsi tubæ, classici nomen impositum. Porro Ciceronis sensum iuuat item plurimum, quod in Græca lectum historia est. Quippe refert Duris Samius, in Alcibiadis naui ab exilio redeuntis Chrysogonum fuisse quendã modulatorẽ, qui tanta arte remigum manus dirigebat, ut quum illi remorum pulsum cum Chrysogoni cantu coniungerent, iucundam audiẽtibus redderent harmoniam. Cæterũ & in hac mẽtione musicæ occurrit mihi locus item Tranquilli in Nerone: Media, inquit, in orchestra frequente populo epulatus, si paululum subbibisset, aliquid se sufferti tinniturũ Græco sermone promisit. In cuius nodi explicatione hæsit Lynceus interpres, & in solœcismum fœdissimum coniecisse auctorem Latinissimum uidetur. Quòd si Senecę uerba uel aduertisset uel expendisset exactius, facilis ei fuisset enarratio. Sic igitur Naturalium primo scribit: Præterea quum dicitur tibi, nubem sole esse suffertam, non dicitur, colorem illum immixtũ esse uelut duro corpori ac stabili & manenti, sed ut fluido & uago. Suffertam nubem hic accipio interfusam, aut illustratam. Ex quo liquet, Trãquilli sensum esse illum, Cantaturum se clarius aliquid, aut quod Græci dicunt πυκνόν, id est densum quippiã, ac succi plenum. Nam & differtum pro pleno legimus tum apud Horatium, tum uero apud L. Florũ, qui de Cleopatra ita scribit: quòd ubi desperauit à principe, seruariq; se triumpho uidit, incautiorem nacta custodiam, in Mausolæum se (regum sepulchra sic uocant) recipit. Ibi maximos, ut solebat, induta cultus, in differto odoribus solio iuxta suũ se collocauit Antonium. Sed & Seneca in consolatione ad Albinam: Iumentorum, inquit, corpora differta & coacta pinguescere. Quin in Quæstionibus rursum: Erãt enim pinguia & differta corpora ex longiore otio: Adijcit calculum & Tacitus de Poppæa: Corpus, inquit, odoribus differtum conditur, tumuloq; luliorum infertur. Erit ergo aliquid sufferti, plenius paulo quippiã, & succulentius. Porro sufferti uocabulo summoneor, opem Hieronymo feram in epistola ad Pammachiũ: Quintus Ateius, inquit, qui ingenium in nume-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in numerato habebat,ut ſine monitore tacere non poſſet:de quo egregie Cæſar Augu ſtus,Quintus noſter ſufflammandus eſt.lego,ſufflaminandus eſt, ex Seneca Declama tionum libro quarto,etiam ſi inibi non Ateius, ſed Acherius legitur modo. Eſt autem ſufflamen,quo impetus rotæ decurrentis reprimitur.Iuuenalis ſatyra ultima,

Nec res atteritur longo ſufflamine litis.

Apud Senecam ſunt,qui ſuffibulandus malint legere.Cæterũ quia latius iam de muſica indagine uaria ſcrutati ſumus,iam commodum eſt inde reſilire, ne concinnitatis ſtudio,inconcinna nimiũ,& abſurda prorſum iſta fiant: quando erunt qui opinentur,tam longis non fuiſſe incinendũ tibijs.Quare ſi & paucula modo adiecero, coronidem apponam.Quum canant cithariſtæ,manus utriuſq; officio perfungi, quippe plectro dextra utitur,& hoc eſt foris canere: chordas uero ſiniſtræ carpunt digitis, quod uocant intus canere:quoniam quæ ſiniſtra ſunt,ſæpius interiora dicuntur:ut apud Virgilium,

Dum proram ad ſaxa ſuburget Interior.

Et apud Salluſtiũ, Introrſus prima Aſiæ Bithynia eſt. Intus apud Plinium,in terrarum ſitu loca ſtatuuntur,quæ in mediterraneis fere ſunt.Sciendum tamen, Comitem exteriorem uideri ab Horatio dictum,à ſiniſtris affectantem:ſicuti etiam approbat Acron. Horatij uerſus hi ſunt:

Qui quamuis periurus erit,ſine gente,cruentus
Sanguine fraterno,fugitiuus,ne tamen illi
Tu comes exterior,ſi poſtulet,ire recuſes.

In ſanctis porro literis adnotatũ & illud, Dextrum dici uiſum pro interiori, ſiniſtrum pro exteriori. Adnotatum etiam, ὑποκρίκειν dici, quum ſummiſſe quieteq; inſonant citharœdi,citharã dum coaptant. Proprie uero κρίκειν pronunciatur de organi eius concentu,etiam ſi κρίκα uocant capillum. Proaſma, & epimelodema, item epode eſſe uidetur tanquam cantilenæ procœmium,uelut apud Theocritum,

ἄρχετε βουκολικᾶς μῶσαι φίλαι,ἄρχετ' ἀοιδᾶς.

Catienos porro pro cantoribus uſurpaſſe Horatium,ſcribit Porphyrio, à cantore nobili appellatione deflexa:

Catienis mille ducentis, Mater te appello,clamantibus.

Qui uero ſtridunt potius quàm canant, ψοφοδίζειν Græce dicuntur,quod Latine enũciare licet ſtruthiſſare:ex paſſerum uoce,qui ſtruti uocantur, uerbo deflexo. Paſſerculi uero creduntur πιπίζειν, id eſt titiſſare: ex quo titis corriuatur, ut ſcribit AElius Dionyſius,auiculæ ſpecies,aut etiam auis quælibet minutior. Hinc arbitror illuſtrari egregie Seruium in Bucolico ludicro interpretantem,titos dici columbos non Latine quidem,ſed multorũ auctoritate tanquam Latine. Titos uero palumbes dici interpretor, ex paſſerum ſalacitate, qui ſolent πιπίζειν. Nam & apud Perſium, pro libidinoſis titos accipimus.Eſt & uerbum huic affine τιτίζειν. Sed eſt id ueſpertilionum proprium :nam τρίζειν, uocem exprimit aſperiuſculam, unde & inflectitur trygon.Inuenio titigonion eſſe item animal paruum,cicadę perſimile.tithas aues, id eſt τιθὰς ὄρνιθας, in Prognoſticis Aratus domeſticas intelligit:ſic enim ſcribit,

καὶ τιθὰι ὄρνιθες,τὰι ἀλέκτορος ὑπεγήγοντο

Tithæ uero nuncupantur uelut manſuetæ,ac mites. πιτυΐζειν, ut ne hoc quidem prætereamus, hoc eſt titybiſſare, dicitur de perdicibus quibuſdam: ſicut cæteri poſtea dicuntur κακκαβίζειν. unde apud Comicum, κακκαβᾶν. Titios nuncupari ſodales, Varro ſcribit,ab titijs auibus,quas in augurijs certis obſeruare ſolerẽt. Nos item legimus, ſodalium auguſtalium eſſe additum ſacerdotium, uti olim T. Tatius retinendis Sabinorum ſacris ſodales inſtituerat Tatios:auctor Annalium primo Tacitus. Paratitla nil ad præſens faciunt inſtitutum.Sunt tamen eo nomine argumẽta titulis appoſita,& uelut indices.Nam titlos ab capitibus,quæ cephalæa Græci uocant,diſtingui, in illorum literis traditum eſt, Quando habeat Matthæus titlos octo & ſexaginta,capita uero trecenta & ſex ac quinquaginta. Verum apud eoſdem titlaria inuenio pro pugillaribus aut ſchedarijs:quæ & ptychia nuncupaſſe animaduertitur Leontius.

Principum priuatorumq; mollius ſibi indulgentium exempla. Cyriæ quid Plutarchus reſtituitur. Qui ſint blacæ:item blacennomion. De Apicio ſcitu digna

tu digna.Prius de Chabria,Vitellio, Sardanapalo, Domitio Aphro, Ariſtodemo,Perſarum rege. Coroniſtæ qui. Alexãdri uinolentia. Blaute, blautia,blitomama. Cap. XI

MAximos quandoq; duces haud ita reformidaſſe delicias, exemplis aliquot manifeſtum fit:nam poſtulatus proditionis Chabrias cum Iphicrate, increpabatur ab eo,quòd in tãto diſcrimine gymnaſia nihilominus inuiſeret, nec non conſtitutis horis pranſitaret.At is:Quid (inquit) aliud,te quidem ſqualidum & cibi inopem, me uerò pranſum unguentatumq; Athenienſes periment. Hic uerò eſt Chabrias is,quem dicere ſolitum prodit hiſtoria, Formidabiliorem uideri ceruorum exercitum leone duce,quàm leonum ductante ceruo. Item, Illos optimè exercitum ductare,qui res hoſtium benè ſoliciteq; exploratas habeant. Vitellij patina luxu notabilis eſt. Eam principatu ſuo ſeſtertijs c c condidit. Sed faciendæ fornax in campis exædificata eſt,unde patinarum paludes obiectæ Vitellio à conſule Mutiano, graui probro. Nam quid Heliogabalum memorem? cuius mores retegit abundè unum eius dictum,quo rerum pretia orexin eſſe cõuiuiorum pronũtiauit. Pingi ſe iuſſit,ut cupediarium,ſeplaſiarium,popinarium. Hic porrò nõ niſi unguento nobili aut croco piſcinis infectis,natauit. Iam Domitius Apher Nemauſenſis,clarus orator, Neronis temporibus ex cibi redundantia in quadam cœna,mox ſpiritum effudit. Ariſtodemum tyrannum apud Cumas,in Romanis antiquitatibus Dionyſius auctor eſt, Mollem fuiſſe cognominatum,id eſt μαλακόν. Id uerò cur ſic, uariè traditur. Sunt qui opinentur,in de irrepſiſſe cognomentum,quòd quandoq; parum uir fuiſſet, ac pudicitiã turpiter ſubſtrauiſſet. Alij uerò ex miti natura. Non deſunt qui ex hoſtili admiratione appellationẽ profluxiſſe uelint,ſiquidem à Barbaris nuncupatum μαλακόν, quo uerbo intelligatur ἀντίπαις, id eſt puber:quoniam id ætatis cum coætaneis etiamnum comantibus,quos inde coroniſtas uocãt,in bello aduerſum Barbaros manu promptus apparuerit, & cõſilio ac prudentia illuſtris,quibus is maximi principatus fundamenta iecerit. Perſarum rex uer agebat Suſis, hyemem in Babylonia, æſtatẽ in Media. Cuiuſmodi uerò in reliquis foret hic,ut libera,ita facilis coniectatio eſt. Propterea magnus Ageſilaus regiam eleuans potentiam:Quo, inquit, maior me eſt is,ſi non & iuſtior? Naratum Babylonis ſatrapen,æquè ac Sardanapalum deprimit Plutarchus, de quo Arriani hiſtoria eſt. Iuxta Anchialum fuiſſe Sardanapali monumentũ ac ſtatuam, manibus in ſpeciem plaudentium coaptatis,eo titulo: Tu hoſpes bibe,ueſcere,lude:nam cætera humana,ne hoc quidem digna ſunt. Hæc uerò pronũtiare uidebatur ipſe,uelut ſonitum intuens, quem crepantes manus æderent. Hunc Græci ἀνάκροον dicunt, quòd ſignat tota uita mollem euiratumq;. Alexandri uinolentiam nemo non nouit. Arrianus conatur tueri. Q. Curtius approbat, qui & comeſſantis exercitus licentiam taxans præclaram adiecit ſententiam:Eximiam gloriam ſæpius fortunæ, quàm uirtutis eſſe beneficium: quando ne epulantes quidem & ſopitos mero aggredi auſus eſt hoſtis,haud ſecus Bacchantium eiulantiumq; fremitu perterritus,quàm ſi præliantiũ clamor eſſet auditus. In præceptis item ſanitatis Plutarchus, uini in Alexandro nimietatem agnoſcere uidetur. Idem in Parallelis,luxum Alcibiadis commemorans:Excidiſſe, inquit, triremium tabulata,ut mollius dormiret: ἵνα μὴ σανίσι τοῖς στρωμάτοις ὑπτιαζόμενος. id eſt cirijs,non tabulis iniectis ſtragulis. Sunt autem citriæ,ex iuncis zonæ,ſeu faſciæ,quibus uinciuntur lecti,uti interpretor,penſiles. Meminit in Auibus Ariſtophanes. Plutarchi interpres locum mirè diſſimulat. Hæc uerò in præſtantibus adnotata ingenijs minus miram faciunt priuatorum,& prætenuis fortunæ hominum fluxam fractamq; uitam,cuiuſmodi fuiſſe memoratur Artemon, cui delicijs laſciuienti etiam Periphoreti cognomen adoptatum,quod circumlatilem nobis indicat: quoniam lectica circunferretur,& ueluti è manibus hinc inde ſuſtinentium penderet. de quo inſuper memorabile eſt,quod proditum Græcis ſcio, Metu fractum atq; ſtupidum temporis plurimũ intra domus ſepta ſe continuiſſe,duobus ſeruis æreum ſcutum ſupra eius caput ſuſtinentibus,ne quid ex ſuperioribus fortè irrueret. Si quo autem caſu egredi cogeretur,lectica tecto adoperta geſtabatur. Sunt qui hoc genus delicatos,mũdulos,molliculosq; blacas nuncupent. Quanquam & eo uocabulo fatui quoq; intelliguntur, à piſce prorſum inutili

Universidad de Deusto
Biblioteca

inutili, ac ſilluro perſimili, dictione inflexa, quē ne canis quidem attingat. Alij Blaciam propè Cumen eſſe regionē uolunt, cuius etiam Ariſtoteli mentio ſit. Erat item in Alexandria uectigal, quod aſtrologi perſoluerent, blacennomion nuncupatum: quoniam eos fatui modo adire ſoleant. Porrò qui obeundis negocijs nimio plus deſident, & quadam mollicie torpent, dicuntur βλακινύειν. Damaſcius, καὶ παροξυνων ὅσ λόγῳ αὖ ὃν ἐργῳ βλακινύοντας. Eadem notione utitur Ariſtophanes Pluto, enarratoribus quoq; aſtipulantibus. Blautas legimus apud Dionem, qui Cæſarem ſcribit ultimo triumphi die in forum ſuum perrexiſſe βλαύτας ὑποδεδεμένον, & omniſariam floribus coronatum. Apud Sophoclem & comicum Ariſtophanem, blautia obſeruauimus quoq;. Id uerò calcei eſt genus. Et in Parallelis Plutarchus, Marcellum ouantem ſcribit, urbem inijſſe ἐν βλαύταις. interpres calceos eo nomine patritios intelligit. Blitomamam pro ſtolido accipit idem Comicus, qua ratione bliteam dixit meretricem Plautus Truculento:

Blitea, inquit, & lutea eſt meretrix, Niſi quæ ſapit in uino ad rem ſuam.

Sed in hac cenſura quem Apicio anteferemus? Huius pollucibiles cœnas ſupercilio Stoico conuellit Seneca. Sed & Græci, opſophagi cognomento inſigniunt. Auctores habeo, Traiano in Parthis agenti, quum multorū dierum itinere à mari abeſſet, oſtrea recentia miro ingenio ſeruata Apicium ſummiſiſſe. Hic in Cinturis Galliæ, uel apud Minturnas, ut ſcribit Athenæus, ni mendum exemplarium eſt, magnam pecuniæ uim profudit, dum ſquillis auidè ueſcitur, quæ illic habentur maximæ. Sed & in Alexandria aſtacos magna conquirens cura, quum audiſſet, in Libya ſquillas quoq; capi prægrandes, ne diei quidem unius moram ſuſtinens, in Aphricam confeſtim tranſmiſit. Quod ubi falſum comperit, execratus prouinciam ita regredi inſtitit, ne unquam terras attingeret omnino eas. Et de Apicio quidem ex Græcis hæc. Cæterū, ne quem fallam, quo nam pacto eſſe idem hic Apicius queat, quem etiam nepotum omnium altiſſimum gurgitem Plinius dixit ſeueriſſime? Certè in Conſolatione ad Albinam, ut iam perfuncti fato meminit Seneca, cuius & paulò plura ſubſignauimus uerba, tum quia iucundam complectuntur hiſtoriam, tum ad refellendam hac parte Græcorum inſcitiam: etiam ſi Athenæus quoq; ſentire id ipſum uidetur. Apicius, inquit, noſtra memoria uixit, qui in ea urbe ex qua aliquando philoſophi uelut corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus, diſciplina ſua ſeculum infecit. Cuius exitum noſſe, operæ pretiū eſt. Quum ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, quum tot congiaria principum, & ingens Capitolij uectigal ſingulis comeſſationibus hauſiſſet, ære alieno oppreſſus, rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit, ſuperfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit: & uelut in ultima fame uicturus, in ſeſtertio cēties ſi uixiſſet, ueneno uitam finiuit. Quod ferè tradit in Tiberij rebus Dion quoq;: ſed ait Apicium comperiſſe, ducētas & quinquaginta myriadas ſibi reliquas fieri: Huius porrò, inquit, M. Sabij Apicij, L. Aelius Seianus Strabonis filius, fuit quandoq; τὰ πρωτεῖα. Commeminit Apicij eiuſdem Epiſtolarum decimaquinta idem Seneca, inſimul & P. Octauij inter gulæ proceres maximè inſignis, & (quod mirum in primis eſt) ipſo item Apicio in muli licitatione, quem Cæſar Tiberius uendi iuſſerat, ſuperioris: Vnde, inquit, inter ſuos ingentem eſt gloriam conſequutus. Deniq; ab Apicio propagatum in coquos cognomentum, ut Apiciani dicerentur, quadam philoſophorum imagine, auctor eſt Septimius Florens.

De pandęſia, & maza. Mattya. Mazones. Martialis locus. Madda. Item de Amazonibus ſcitu dignum. Mazapanis. Marcipanes. Marciatū unguentum. Marci paſtilli. Cardamyle. Quæ & quibus in locis edulia haberētur præſtantiſſima. Lesbia farina. Gigartum. Fungorū nomina. Mycenæ unde. Ciboria. Colocaſium. Lac tabianum. De Veſuuio monte. Galeni mendum tollitur ex Theraupeutices quinto. Lacte cur alātur præcipuè infantes. Cap. XII

PAndæſiam Græci uocant aditiale conuiuium ac ganeatum dubiumq;, & omniſariam obſonijs differtiſſimum. Id nos excuratum gliſcerumq; dicere poſſumus & ſaliare. Sunt tamē qui eo nomine intelligi malint: ad quod, ubi ueſcerētur publicè, commeantes paſſim domo portionem quiſq; ferrent, in medium

medium tamen, quod attuliſſent, collaturi. Meminit Ariſtophanes: ὥσπερ, inquit, μάζα καὶ πανδαισία, ut maza & pandæſia. Mazam uerò eius poetæ interpretes σφυρὸν ἄρτον exponunt, id eſt rigidum panem, quo nomine quidam eum uolunt intelligi, qui uulgo nautico uſui maximo eſt, & biſcoctum nuncupat plebecula. Fuiſſe tamen præſtantioris edulij ſpeciem ex adagio Græcis pertrito coniectare licet, ἐπὶ μαζαν, ſupra mazan, in eos qui diffluerent delicijs. Apud Lucianum, ὑπομαζᾶν uerbum inde flexum inuenio, quod eſt luxurioſius agere, delicatiuſq;, ac diuitijs abundare. Mazam putant ex farina, oleo & aqua confici ſolitam. Sudas etiam ex lacte, unde mox paulò nata & mattya eſt: dictaq; eo nomine pretioſa omnia edulia, ut ſcribit Athenæus. Hinc illud Martialis ſunt qui ita legant,

Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet,
Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Theocriti interpres ὀδοιπόροις: Maza, inquit, νιπαδλακτὸν καὶ νιοφύρατον ψώμιον, id eſt bucella recens. Maddam pronuntiant Megarenſes. Hinc correptè forſan mazapanis, uulgò nunc uſus promiſcui, appellatio. Etiam ſi non improbatum eruditis eſt, Marcipanes poſſe ab auctore principe nuncupari: quando & Marciatum legimus unguentum. quin etiam Marci paſtillos in medendi ratione celebrant Græci. Placentam fuiſſe in ueterum delicijs, illud certè Hieronymi ad Marcellam indicarit abunde: Non ſunt, inquit, ſuaues epulæ, quæ non placentam redolent, quas non condit Apicius, in quibus nihil de magiſtrorum huius temporis iure ſuffumat. Eſt mazę ſpecies Athenęo dicta cardamyle, etiam ſi topicum quoq; nomen id eſt. Amazones pro pauperioribus, tenuiori, promiſcuoq; utentibus uictu apud Græcorū ſcientiſſimos reperias, ueluti qui mazam non habeant. Sed & Amazones ipſæ poſſent uideri inde appellationem ducere: quod nec Euſtathio diſplicet, quoniam lacertis ac teſtudinibus, & id genus beſtijs alerentur. Quamobrem etiam Sauromatidas, ſiue Sauropatidas nuncupatas uolunt: quia σαῦρας, id eſt lacertas, conculcent ac ueſcantur. Quāquam alij, quòd in Sauromatica Scythia habitarent, dictas ita opinātur: quod Stephanus tradit. Sed & Euſtathius Sauromatas Amazonum cōnubio inſignes refert. At de mamma inuſta peruulgatior fama eſt, auctore Diodoro: ſiue de ijs loquare, ſiue de longe antiquioribus in Libya, inter quas fuere Gorgones, quarum regina Meduſa ſit à Perſeo ſuperata. Ex his uerò dilucere poteſt, quo ſenſu prouerbiū id enuntiarent ueteres, ἀμαζονων ἄσμα, id eſt Amazonum cantilena: in quo non tam mulieres intelligo, quàm pauperes ſimpliciter, quibus mos eſt opulentiores frequenter conuellere, ac lautos præcipuè, in neceſſariorum inopia ſæpe ipſi conſtituti. Putat in Heroicis Philoſtratus, dici Amazonas, quòd mazo, id eſt mamma, non alantur: ſed roris fauis, qui in mellis modum calamis fluuialibus inſidet, lacte præterea equino adiecto. Quod de pauperibus diximus comprobat Colu mella, qui canīnum taxat ſtudium locupletiſſimum quenq; adlatrādi. Mazam porrò, ut à diuerticulo repetatur fabula, pro re tenui uiliq; uſurpare in Moralibus uidetur Plutarchus, καὶ οὐκ ἔστιν ὃ μάζῃ καὶ φακῇ τὸ ἥδιον, & non eſt in maza & lente iucundius. Fuerunt Arcadibus cœnæ dictæ mazones, id eſt μαζωνίδες. Quin & Dionyſiaci cōgreſſus, ſic item nuncupantur. Legimus Sopatrum quandoq; Eretriam Eubœæ ciuitatem appellaſſe λευκάλφιτον, id eſt candida inſignem farina: quoniam indidem mazæ proferrentur præſtantiſſimæ. At Archeſtratus colore quodam poetico, inclytam ſcribit Lesbon ætherea niue candidiorem farinam ferre, ſicq; farina ueſcantur dij, illuc ad coemendam pergere Mercurium, quippe aliam omnem uideri præ illa, uelut γίγαρτα. Signat id uerbum acinos uuæ, aut etiam punici mali. Ea uerò conterentes ruſtici cum caricis uorabāt, meminit Ariſtophanes. Sed enim uniuerſum, ac ſuū infantibus lac alimentū eſt: nam quum omnino uictus rationem humidam ſibi depoſcant, ut qui cæteris ætatibus temperamento ſint humidiore, natura ipſis affatim conſuluit, ac maternum lac in humentis alimenti uſum ingenioſius excogitaſſe deprehenditur. Sanguinem porrò cōcinnatur lac, ne nimirum utero dum geſtamur, ali nos palàm fit. Ex ſanguine modicam in uberibus demutationem indeptum. Quo argumento matris lac alimonię in primis cenſetur accommodum: quia & conſueta ſit, ac perpropria. Similibus certè ſeruatur unūquodq;, contrarijs uerò ad intemperaturam recidit. Nam ad hoc præcele-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra celebratur Hippocratis sententia: Humectior, inquit, victus ratio febrientibus appo sitissima est, puellis autem eo amplius, deniq; uel assuetis sic refici. Verum ad alia hinc iam digrediamur. Rhombum pauonemq; siue etiam pauum, inter delicatissima habuit edulia ueterum luxus. Id significat ad Lucilium Seneca: Num, inquit, esuriens fastidis omnia præter pauonem rhombumq;? ambitiosa non est fames, contenta desinere est: quo desinat, non minus curat. Inter delicias recenset Plutarchus sumen, & Italicos fungos, placentam Samiam, niuem in Aegypto. Fungos Græci, ut obiter adsit institij aliquid, mycetas uocant, id est μύκητας: sed addunt etiam γηγβνεῖς, id est ex terra genitos. Nuncupantur ab eisdem mycæ, genere item masculino. Lucernarum fungi eodem intelliguntur nomine. Signat item myces, ensis manubrium: sicuti apud Herodotum liquet, historia tertia: etiam si locum curiose parum Latinitati donauit interpres. Vnde & Mycenas nuncupari credunt, quòd ibi à Perseo sint conditæ Mercurij præcepto, unde excidit gladij manubrium, id est myces. Fungum uero communius uocant Græci amanitem, id est ἀμανίτην. Fungi speciem eo nomine Paulus accipit, quum ait, βωλῖται ἀβλαβέστεροι καὶ ἄπνοι καλῶς ἐψηθέντες. οἱ δὲ ἀμανῖται δυσπέπτους ἔσχον τοὺς ἐσθίοντας. Celebre est Dionis testimonio Neronis dicterium, οὐ γὰρ μύκητας θεῶν βρῶμα ἔλεγεν, id est esse deorum cibum fungos dicebat: quoniã fungi esu Claudius esset in deos tralatus. Sunt qui amanitæ uocabulum putent haud ita uetus, sed Pauli Aeginetæ temporibus in decuriam receptum. Murenã flutam ex freto & Tartesiam in pretio fuisse prioribus, scribit Pollux. Placebat thynnus Tyrius, cestreus ex Sciatho, hœdus ex Melo aut ex Ambracia, uti est apud Gellium: conchæ uero pelorinæ, unde fortè nomen indeptæ, quæ nunc uocantur pelorides, quas tamen à magnitudine dictas putat Athenæus: teutlon ex Ascra, mænides apud Lisparam, rapæ apud Mantineam, ctenes autẽ Methymnæi, galeus Rhodius, psetæ Eleusiniæ, apuæ Phalericæ, triglæ siue muli Ionici, anguillæ ex Bœotia Copaides: quanquã in Aegypto grandioribus, quæ uocantur basilicæ: sicut in Sicilia plotæ, raphanides Thasiæ, caseus Cythnius & Siculus, sal Tragasæus. Est autem in Epiro locus Tragasæ, ut inquit Stephanus, ab Tragaso quodam, cuius honori sal ibi ut haberetur, contribuit Neptunus, & inde Halsius cognominatur campus. Tragasæum in Troade, salem intelligit Athenæus: cui quum uectigal iniunxisset Lysimachus, euanuit: mox dempto, succreuit. Ciboria in Aegypto laudant in faba Aegyptia, id est fructus, quod in Georgicis scribit Nicander. Aegyptiæ fabæ radix colocasium dicitur: quanquam apud Sicyonem fuit Colocasiæ Pallados templum. Est tamen ciborium etiam poculi genus: unde apud Horatium, Ciboria explè. Et id opinor, quia fabæ huius folia ob magnitudinem ac cauitatem, poculorum exhibent usum. Scribit Dioscorides folium id esse grande, ὡς ὠὸ πάσσῳ, id est ut galerũ, fabam uero in summo emergentem caule, ciborium dici: ab alijs etiã cibotium, uelut scriniolum: propterea quod seratur faba hæc, impositò ὑγὶ κμοβώλῳ, id est in madente gleba semine. Ex faba Aegyptia κιβώριον haberi, docuit etiam Strabo. Libro quinto Athenæus ciboriorũ folia nominat, & flores. Sed nos iam ab hoc genus indagine resilire, optimũ erat, ne gulæ mancipatis fomenta curiosius solicitiusq; cõquisiuisse uideamur, qui terra pascuntur & mari, quorum uentri (ut inquit Plinius) nauigatur ad Phasim. Quo nomine, ut Seneca grauissimè dixit, animalium non hominum habendi numero sunt: quidam uero abditi in ganeis etiam mortuorum. Viuit enim is, qui multis usui est: uiuit is, qui se utitur. Qui uero latitant ac torpent, sic in domo sunt, ut in conditorio. Sed nimio plus abblanditur rerum ubertas uaria quandoq;, quo nomine indulgendum stilo. Lac apud Tabias censetur stateræ tantumnon primæ. Sunt uero Tabiæ, inquit Therapeutices quinto Galenus, in mari locus in meditullio ferè Neapolis & Surrenti, latus ad Surrentum uergens collis est prærultus in Tyrrhenum erumpens pelagus, in occasum modicè acclinatur. Huic attiguus est in sinu intimo collis alter haud paruus, quem ueteres Romani Vesuuium, uel ut Græce scribitur Βισουβίῳ nuncuparunt, recentiores Vesbium dixere, omnibus celebrem, ob eum qui indidem eructat ignis: qui aeris siccitati conferre creditur plurimum, unde lacti Tabiano maxima conciliatur bonitas, quam adiuuat loci altitudo, & pabuli præstantia. Locum uero hunc à Plinio & Cæcilio significatum contenderim, ubi scribitur modo, Stabijs erat. Sed & apud Ouidium Metamorphoseos ultimo,

Herculeamq; urbem Stabias, & inocia natam Parthenopen.

Illud porrò ex septimo Familiarium epistolarum ad Marium, Ex cubiculo Stabianum perforasti: nimirum ad hæc respicit. Arbitror mendum esse Galeni exemplariũ, ac pro Lesbio Vesuium substitui oportere: propter illud Martialis,

Hic est pampineis uiridis modo Vesuius umbris.

Nam & Silius ita cecinit:

Euomuit pastos per secula Vesuius ignes.

Montem hunc etiam Summani dicunt. Porrò inquit Varro, quod far Campano conse res: quod triticum Appulo: quod uinum Falerno: quod oleum Venafrano: Iam Italia sic consita arboribus est, ut tota uideri pomarium possit. In agro Fauentino tricenariæ appellantur uites, quod tricenas amphoras reddat iugerum.

Documẽta frugalitatis per exempla historica. Lysimachi, Catonis, Scipionis Aphricani, Agesilai, Timothei. Ventri mancipatos esse uelut antipon

Universidad de Deusto
Biblioteca

Perinde ac non desit ambrosia, non item nectar. Propterea M. Tullius summa laude dignos uiros ambrosia alendos pronuntiat. At Cyrus ille antiquior, quum ab hospite quæreretur ex eo, quid ad cõuiuium parari iuberet: Panem, inquit, solum: sperare enim cœnaturum se apud flumen. Hunc uerò imitatus Cæsar Iulianus, mundiora scitioraq; nil moratus, paucis & uilibus facile acquiescebat. Gennauium apud Varronem in uilla ticis pastionibus, sunt qui pro guloso accipiant. Aegyptio regi discumbenti infereba tur nil præter uitulum & anserem: bibendi quoque ad præscriptum lege iniuncta. Scribit Xenophon libro tertio De factis dictisque Socratis, ἀλωχεῖσθαι de ijs pronunciari, quæ parabilia sint, nec animo grauia, uel corpori: quicq; sobrie uiuant, recte dici euochi stas, ex uerbi proprietate. Opsartycos denique feliciores fingendis uerbis Græci libros dicunt, quibus condiendi præcepta continentur: sicuti artificium id genus opsartysiam. In qua plerique census uel ampliores, uti sphæras habent, hoc est pilas, sicut dixit Alexis, quando sunt & habentur gastrenses apparitores, id est uentris ministri & gutturis. Opsophagos dici putat Xenophon, uel apud eum Socrates, libro eodem, qui modico utantur pane, obsonio autem multo.

De uoluptate, lætitia, gaudio, quibusq; distinguantur finibus. Voluptatem non esse bonum. Qui maxime uoluptates amplexentur. Alexandri dictum de uoluptate, ac laboribus. Cap. XIIII

VOluptatis notionem esse duplicem à Seneca accepimus: publicam unam, qua hilarem animi affectionem demonstramus: alteram, qua esse uitium colligitur. Sic & gaudium sapienti modo contingere astruimus, quando non aliud est ferè quàm animi elatio bonis suis uiribusq; fidentis. Vulgo tamen ita loqui insueuimus, ut magno nos gaudio affectos dicamus amicorum literis. Itidem & in rebus alijs, à quibus tamen magnæ quandoq; ac inexpectatæ proueniunt imprositates, quo nomine gaudium nec est, nec debet dici: quoniam gaudio adnexa perpetuitas est, quæ contrarij nescia est. Propterea quum ab omnium maximo poeta dici audis: & mala mentis gaudia, scito id quidem diserte enunciatum, parum tamen prorie, quando quod gaudium est, omnino malum esse nequit: poetæ tamen satis est uisum, publica uocabuli notione, quod uolebat, explicare. Id autem erat, homines rerum caligine circumfusos malo suo lætari plerunq;. Corporis uoluptates, inquit Moralium septimo Aristoteles: ex eo nomen id uendicarunt sibi, quia sæpius occurrant, ac in earum participatum ueniunt omnes. Proinde hasce solas putãt, quoniam solæ modo sint notæ. Cæterum quo perspectius exploratiusq; uoces istas suis occlusas finibus, ac uelut pomœrijs internoscamus, lætitiam dico, gaudium ac uoluptatem, attendendam magnopere arbitror Platonis distributionẽ: qua philosophus is in mentem sensumq; animam disparauit, ac menti quidem lætitiam ascripsit & gaudium, sensibus autem uoluptatem mãcipauit. Priora illa duo etiam discerniculo quodam dispescuit, quod quum laude semper sit gaudium, at in uitium quãdoq; labatur lætitia. Est enim hæc animi elatio quædam boni cuiuspiam præsentia, quæ si moderationis mensus limitesue transiliat, reprehẽsionis motsum non euadit: repressa uerò, ac suis metita modulis laude non uacat. Gaudium autem esse iucunditatem sancit, quæ de contemplationis aut uirtutis cuiuspiam maiestate profluat. Propterea in libro De pulchritudine, quum de cœlesti, id est uera differeret uita, ali animum scribit contemplandæ ueritatis usu & gaudere. Inde fit, ut apud eundem gaudium mentis nuncupari alimoniã, obseruarimus. Quin & contemplationis præmium esse illam ipsam poetico inuolucro sæpe significatam ambrosiam. At inde emanans omnibus absolutum numeris gaudium nectaris nomine, quod & ipsum immortalitatem ratione etymologica exprimit, recte à prudentioribus intelligi. Sed & ante Platonem Mercurius, homini à deo contributam autumat rationem, ut eum suspicionibus acriq; perquiramus indagine. Sensum, ut cognoscamus. Intelligentiã, ut cognoscentes gaudeamus. Voluptas uero ita ab eodem Platone finitur, ceu titillans præsuauisq; ac proritans, uel ut Græcè dicam, ῥιθίζουσα, in sensibus motio intelligi debeat, quam inde consurgere statuit, ubi indigẽtiæ paria facias. Quippe necessitas appetentiam conciliat, ac ex absentia dolorem, satisfactio iucunditatem sensibus inducit. Hanc uerò uoluptatem omnibus damnatam calculis ex bonorum albo expungit, sequestratq;: eo maximè argumento, quòd sicuti quæ calori admouentur, incalescunt dubio procul: ita cui adsit assiltatq; bonum, ipsum item euadere bonum, cõsentaneum est. Verum enim uero uoluptatis præsentia in bonam frugem euadere neminem, perspicuum ferè uideri, quando & rationis impotes ferè fusius uberiusq;, quàm nos uoluptatibus titillentur lasciuiantq;, ac (ut uerbo utar, quo nec abstinuit Hieronymus) dulcorentur: quarum nullam tamen inde proficere comperias. Adde, quòd quo hebetior quisq; est, ac natura imbecillior, imò uero inscitior insipientiorq;, eo amplius uoluptate perfruitur. At obsecro te, quàm ab ratione dissentaneum, quàm omnino absurdum, ignauissimo cuiq; largius, quàm frugi hominibus, quod bonum sit, obuenire? Hinc diuinè, ut omnia, ad Dionysium Plato scribens, uoluptatem maximo esse hominibus detrimento statuit: inscitiam porrò parere inquietudinem quoq; ac stultitiam & petulantiam. Propterea quòd in sensibus latè pollet, dominaturq;: qui satellitum instar, immo uero subsessorum, assiduè nostrum captare uidentur interitũ, in profunda corporis animam, eiusq; rationale lumen intrudentes, adobruentesq;: quando sic affectæ nec auras suspiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco. Proinde Pythagoricus Nearchus recte, quod & idem comprobat Plato, πᾶν μὲν ἡδονὴν ἕλκειν εἶναι μέγιστον κακῶν ἁλώσεως, id est, esse dicebat uoluptatem maximã mali escam. Animum uoluptarium emollitumq; delicijs, ac earum delinimentis, ueluti unco tractum, non Tarentinus modo Architas, sed & Plato pertuso rimulentoq; consimilem uasi prodidit, quoniam grassetur in infinitum concupiscentia, nec expiendi ulla sese ostentet ratio. Verum alij etiam Euripi inconstantissimis fluxibus refluxisusq;, ut Epicharmus & Socrates, quòd uoluptariũ uenenum, immo effera titillantium rabies, modo reciprocantis undæ nullo fine affluat refluatq;. Illud uero Mercurij cuius nam modi est? quàm propheticũ, ut sic dicam? quàm diuinum? Qui mente uiuit, immortalis dei uitam agit: qui uero corpore ac sensibus, bestiarum. O præclarum, ô plausibile intellectus nostri lumen, si eius adminiculo & claritate diuinitatis omnia ineffabiliter supereminentis æmulos nos facit. Rursum, ô dirum inauspicatumq; terrimi carceris commercium, si ad caliginem densiorem à cælesti splendore sequestratos reuocat, in terrenã mersat naturam originis oblitos præcelsæ, denique brutum circumponit animæ infra lunam diuinissimæ omnium. At inferat hic forte aliquis, Non omnes utiq; uoluptates uideri dignas, quibus nigrum affigas theta, quando & honestæ aliquæ sunt, ac probæ. Scribit utiq; Plutarchus in commentariolo An seniori accedendum ad rempublicã, eiusmodi capessentes administrationem pulcherrimis maximisq; perfrui uoluptatibus, quibus compar est item, deum aut solis, aut præcipuis lætari. Sunt autem hæ, quas ex honestis actionibus prouenire, manifestum est: quippe si pictor nobilis Nicias tantũ artis suæ lætabatur operibus, ut uelut sui oblitus ex famulis scitaretur subinde, An esset usus balneo, itemq; an foret pransus. Si archimedem tabulæ geometricisq; intentum figuris ui abductum perungebant famuli, & is in uentre obuncto schemata delineabat. Si Canus tibicen, dum uteretur arte, longe maiorem sibi afferri uoluptatem dictitabat, quàm cæteris: quando & mercedis loco duceret, quod audiendi patientiam præstarent. An non aduertimus, q̃ uberes, quamq; non paruas sibi ex uirtute ac præclaris actionibus uoluptates comparent præstantes uiri? Quorum animæ non aureis Euripidis alis, sed Platonicis potius, ac cælestibus augustiores elatioresq; gaudio euadunt uberrimo. Interrogatus Epaminondas, quidnam ei iucundum in uita maxime obtigisset: Quod, inquit, parẽte utroq; superstite, Leuctricam retulerim uictoriam. Cæterũ quæ in mente constituitur iucunditas, quæq; de uirtutum promitur excellentia, non uoluptatis nomenclatura, sed gaudij, à Platone censetur. Peripatetici uero & Moralium septimo Aristoteles, hasce item recte dici uoluptates opinantur: unde liquet, nominum sæpe, non rei esse inter magni nominis conditores disceptationem. Deus, inquit Aristoteles, una semper simplicique gaudet uoluptate: non enim motionis solum est operatio, sed & immobilitatis. Et uoluptas in quiete uersatur potius, quàm in motu. Mutatio uero dulcissimum est omnium, ex poetica sententia, ob prauitatẽ quandam: ut enim homo prauus facile mutabilis est, sic & natura prauà censetur, quæ mutatione indigeat: neq; enim simplex, nec bona. Quòd si postremo solicitius exquirat quispiam, quo nomine tam uehementem uoluptatis pruritum sensibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus ingenerarit natura: ut qui circa uoluptates deficiant, perpauci sanè comperiantur? quo argumento nec ijs impositum nomen, uerum ἀναιδήτους uocant, id est insensatos. Respondendum, ut huius uelut fomento amplius ad uitæ necessaria munia excitemur, ac lubentia prouehamur quadam. Sed cur nam expletam indigentiam consequitur uel pœnitentis mœror, uel satietatis onus? Nempe, ut inde commoniti, non ultra necessitatem quicquam admittamus, quod naturæ mox inferat nocumentum. Iuuenes omnino ad uoluptatem propensiores pernoscuntur: suntq; in primis apolausti, id est gaudentes, uoluptarijq; quoniam eorum præcipuè augescit corpus, & ad congruam sibi perfectionem toto tendit conatu, unde maximis uehementissimisq; agitatur motibus, ac conuellitur: indeq; etiam maiori opus est medicina, proinde remis uelisq; uoluptuosa consectantur. Idipsum ferè melancholicis usu uenire, cõpertissimum est, ut auctor probat Aristoteles: quia bilis atræ ui assiduè contabescit corpus, & ex humoris eius siccitate uehementiore arroditur, propter eaq; in uoluptates feruntur procliuius. Sed & cunctis propè hominibus insitum maxime, uoluptates amplexari, quoniam ætatis exordio mente quodam modo sopita, sensibus tantum utimur, illis obsequimur, eorum (ut sic dicam) dictata amplexantes: at hi ueritatis naturam, & inde profluens gaudium assequi nequeunt. Quia uero sensuum suauitas eius, quo mens alitur, gaudij umbra est quædam, atq; imago, decepti similitudine, illo procul relicto, hanc consectamur, huic totis (quod aiunt) cuneis, hæremus affixi. Et quanquã auctioribus iam ingerat sese rationis lumen, nihilominus receptam inueteratamq; sectamur consuetudinẽ: diu nanq; sensibus credere, & eorum motibus obsequi didicimus. Mos uero altis nixus radicibus irroboratusq;, aut uix aut omnino nequit exolescere. Hinc, ut Heraclito placuisse animaduertimus, uoluptati quàm iræ obluctari, renitiq; difficilius multo, & laboriosius censetur: quippe arduum est, uitæ insitum affectum extrudere. Macedo Alexãder quum uictis Persis familiares intueretur suos amplius indulgentes sibi, in Persicam dilapsos lautitiam, molestè admodum tulit, mirari se plurimũ astruens, haud nosse illos, seruile cẽseri, uoluptatibus se mancipio dare: laboribus autem innutriri, principe rem prorsus esse dignam. Sed unde nam sit uoluptatũ euariatio tam insignis pro hominum captu? An quia iucunda pro signorum natura, quæ permeat in genituris, excitat Venus, quæ concupiscibili animorum potentiæ præesse creditur? Nanq; si prodeunte in uitam aliquo, conscendat Venus, ariete eam gestante, qui capitis habet pontificiũ, oculorũ mira ingenerabitur titillatio, ac extra modum ornatu afficientur, & picturis mundicijsq;, sed & auribus sua contribuentur, atque item naribus. Quòd si tauro gestabitur Venus, qui collo præest, gustus inorietur uoluptas, sed & poeticæ suauitatis. In libra, libidinis concinnatur proluuium, quando renibus ea dominatur & pectini.

Crates quo pacto repercusserit uoluptarij cuiusdam dictum. Cur cibus deterior, si gratus sit, plus prosit quàm probus, sed ingratus. Anatreptice, ac analeptice dicta, quæ intelligatur. Item quæ uocent prospheromena. XV

FVisse quendam Plutarchus scribit, qui uoluptatum laqueis irretitus, ac delicijs adobrutus, Calphurnium diceres lanarium, ita etiamnum sibi scribere permisit, Ταῦτ' ἔχω, ὅσα ἔφαγον, καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος· Τἄλλα τ' ἔπαθον. Quorum is fermè uerborum sensus est, Sibi deniq; reliqua fieri, quę gulæ indulsissет, aut comparasset per iniuriam, uel in amore suauia percepisset. Aduersus uero hæc philosophum Cratem ita rescripsisse, Ταῦτ' ἔχω, ὅσα ἔμαθον, καὶ ἐφρόντισα, καὶ μετὰ μουσῶν Σὺν ἐδάην. Quibus illa repercutiens innueret, superesse sibi quæ uel perdidicisset, uel cura studioq; tractasset, ac cum Musis honesta imbibisset. Cæterum quia de uoluptate multus est nobis iam sermo, prius quàm inde stilum subducam, aut castra moueam conclamatis uasis, succurrit breuis, qui mos scriptoris est, & absoluta tamen Hippocratis sententia, non usquequaq; ab instituto abiuncta. Ea uero sic habet, Potus & cibus paulo deterior, modo suauior sit quàm qui melior, sed insuauior, anteponendus est. Eum locum accuratissimus interpres Galenus enarrans, non esse ob id solum ita agendum, ut male habentum titillationi, & quasi quibusdam lasciuientis gulæ inuitamentis obsequamur, & illectationi subblandiamur: sed etiam quia futurũ sit, quàm

quàm maximè tum utile, tum salubre. Quicquid enim suauiter abligurimus, & pro delectamento habemus, condere id uenter & stipare, necnon percoquere facile potest: contrà, defugere ac recusare tetra insuauiaq;, quippe quę aut nauseas inflationemue aut fluctuationes perconcinnent. Itaq; sæpenumero accidit, ubi paulò deterior cibus ingeritur, sed iucundus & uoluptarius, & cuius subit prolubium esitandi, ut non insuper maneat deterior, sed interdum probior euadat. In hac uero cibi mentione illud obiter adnotarim: in ijs quos uocant Græci ἀπόνους, debilitatos extra modum, ubi medica solertia melius fieri cœpit, nuncupari anatrepticen & analepticen quoq; diætam, quum habenæ laxantur, ac indulgentius educantur, pluribus ingestis cibis, & amplius alentibus, ac ut Græci dicunt ἰσχυροτέροις. Est autem, inquit septimo Therapeutices Galenus, ἡ ἀναληπτικὴ δίαιτα μέση τῆς ὑγιεινῆς τε καὶ θεραπευτικῆς. Sed nec id habendum insuper: prospheromena intelligi medicis, quæ esu potuq; intra corpus admittuntur, in quam decuriam & reciprocus hic uitalisq; ueniat spiritus.

De operis huius uarietate ex diuersissimis concinnata. Scytham agere, quid sit. Enthesis. Panis genera & instrumenta. Sitostasius, perissochoregia, farriculum, megalartus, megalomazus. Molæ ubi Romæ. Edulitas. Cap. XVI

ATqui erunt fortasse, quibus consemínea fœtura hæc nostra monstri cuiusdam uideatur simílitudinem præferre, ac tanquam in Pontinũ diuerterint, aut Pupiniam, nec amœna, nec salubris: quando nunc ad philosophos diuertamus, nunc & medicos amplexemur, sæpius nostrates aduocemus ad partes. Quum nostrates dico, etiam Græcos intelligo, qui humaniora hæc percoluere studia. Ita profecto est, ex diuersissimis artium bonarum antesignanis racemationem facere siue spicilegium, nobis propositum est: sic tamen, ut qui in monstris conuisitur, nunc teter & aspernabilis, nunc ridicularius absit aspectus, nec citra census delectusq; nostri ultimam manum. Varietatem quam nec putes stilo depascendam, consectamur maximè, qua lectione multa elanguentis lectoris, qui modo sit philistoros, detergatur fastidium. Scythas interim putemur agere, πῶς τὴν ἀφθονωτέραν νομὴν μετεξανισταμένους, id est ad lætiora pabula identidem demigrantes. Vbicunq; se ostentarit, quod cum iucũditate aliqua hosce libellos instructiores fertilioresq; ad nouam sobolem & frugem lætam in studiosorũ subactis ingenijs producendam ualeat efficere, præcerpemus. Vt sit inoculationum quoq; ueluti agmen, non amœnum modo, sed & gratum in primis. Verum iam interfari desinamus, agamusq; iam nunc quod instat: ne nos tam parte hac admirari forsan uideamur, quàm se in machæra Peleus, sicuti dicitur: aut roramenta auri (ut Iulij Capitolini uerbo utamur) spargi, nũc credi expetamus: etiam si ad liquidum opiner cõstare, in hoc pistrino, ut Hieronymi utar sententia, multa nobis durius exantlari, dum uitæ ampliter prodesse cupimus: nullius fama, uelut tunica, magnopere diloricata. Panis inuenio non unum fuisse ueteribus genus, quando sunt in primis, quos zymitas dicunt, quibus aduersi sint azymi nuncupati: nam nominis etiam meminit Plato. Erant & panes nuncupati obeliæ: alij cribanitæ, aut etiam canchridiæ: dicuntur aliqui apiritæ. Panis bucellam nunc psomon uocant, nunc enthesin. Nam Aristophanis interpres, enthesin, psomon exponit, & ἄκολον, id est panis frustum. Pityrias uero, panes uiliores intelligunt, uelut furfuraceos. Nam triticeos, appellant pyrinos. Inter quos habentur sitanij ex quadrimestri tritico. Charisium uero, placentæ putant speciem: unde chalisiones nostros corriuari, sunt qui coniectent, qui modo ex amygdalis concinnantur & saccaro: sicuti mazapanes quoq;, tametsi forma diuersa. Apud Aegyptios in acutum conformati panes, callistei uocabantur: sicuti orindam Aethiopes, ex orindio concinnatum dicunt: seminis id in Aethiopia peculiare genus est, sesamo persimile: orthostates autem sacer intelligebatur panis. Fuere item nasti panes, quos item factos uocant, ex melle ac uuis passis & aromatis alijs confecti: cuiusmodi sunt, quis nunc in Natiuitatis festo passim utimur. Sunt tamen qui eo nomine recentem intelligant, & calentem panẽ ex oleo. Meminit Aristophanes Pluto. Dictum uolunt, quia densior sit, constipatiorq;: nil prorsum leuitatis habens, aut inanitatis, ἀπὸ τοῦ πυκνοῦσθαι αὐτὴν μᾶσι. Lycophron, περὶ αὐ λιπαρὸν νᾶσον ὀλυσχὼ λίθῳ.

A nasto uero dicti nastophagi, qui eius esitandi prolubio tenentur. Sed & nastocopi ex eodem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex eodem corriuantur fonte,uidenturq; ita dici panis eius confectores. Sicuti apud Platonem in Gorgia,artocopi uocantur,quos artopœos nuncupant. Panis ciuilis nomine sunt qui simpliciter annonam intelligant ciuilem,cui uendendæ qui præest, dicatur Sitostasius,sicut magistratus qui curatur, perissochoregia nuncupat. Spirā farinaceam nos quidem uulgò bucellatum dicimus. At eo nomine excoctum ad usus diuturnitatem frumentum accipit Ammianus Marcellinus. Meminit in Auidio Cassio Volcatius:Præter laridum, inquit, ac bucellatum & acetum portare militem prohibuit. Panem ciuilem sunt qui secundarium intelligant,ab Celso autopyrum dictum, cui pollinis nihil sit incerniculo exemptum,sicuti tertiæ notæ panem cibarium idem nuncupat. Primæ autem notæ candidissimus intelligitur. Edulitatem apud neotericos pro annona,parum Latine positam comperi. Legimus in Aureliano Flauij Vopisci panes militares mundos,atq; item panes militares castrenses. Scribit Horus, panem censeri primæ notæ,quem arrodere adorti sint mures, quoniā animali delectus hic præcipue sit. Farrieulum,quo pro fermento uterentur,quo pacto facias,docet Palladius libro undecimo. Erant & mazæ quædam sacræ amphiphones appellatæ, quas Dianæ offerebant Munychiæ, ardentibus per ambitū facibus affixis. Sicut panes obelias Dionysio inferebant, qui ex hoc uocabantur obeliaphori. Obeliæ uero dicti, quia ueruculis quibusdam constiparentur,quos obeliscos uocant, uel assarentur,aut quia uenderentur obolo. Pelani uero communes erant dijs omnibus,ita à figura nuncupati. Est enim pelanos nunc apta sacrificio mola: nunc etiam circa os concretior spuma: ut apud Euripidem in Oreste:sed & succosa lachryma modo thuris gummi densata. Est itē eo nomine obolus,qui uaticinātibus erogaretur. Fiebāt pelani ex pepale,id est tenuissima farina:quod Didymus scribit. Boues item ijs adnumerantur, sic nuncupati, quòd cornua haberent præfixa. Inferebant Apollini,Dianæ,Hecatæ,& lunæ. Selenæ, id est σελήναι, sex erant: septimus sequebatur bos. At quæ dicitur melittuta, Trophonio. Dignissimū uero scitu. Mortuis hæc ferè solita tradi:melittutam, quæ cerbero obijceretur: obolum, quem caperet Charon: coronam, quæ significaret uitæ certamina exanclata. Mystile, quem canibus obijcerent,dicebatur panis:quanquam & mystilem uocabant, sorbitionis gratia excauatum panem. Collyra dicti minuti panes, qui dari pueris consueuere, Alicubi tamen collyria dicuntur lalangia, unde & κολλυρίζειν uerbum, quo in sartagine lalangiorum percoctio significatur. Sunt qui ita etiamnum scribant, eresionem fuisse oliuæ ramum lana coronatum,propendentibus omnifariam terræ fructibus,necnon placentis collyris,quem uirens ætate ferret puer, affigeretq; pro templo Apollinis in Pyanepsiis:festum id Apollini sacrum. Fuere item gaioli & lagunculi,dulciarij panes à Gaio & Lagone pueris. Syncomistum panem, inquit ad Glauconem libro secūdo Galenus, eum nominant,qui medius inter exquisitè purum est, ac furfuraceum. Eundem autopyrum(de quo paulo antè)dicunt nonnulli,quoniam in puro farinam,non qualis natura est,talem ad conficiendum panē assumentes, sed purgantes prius, furfur excernunt: contrà,in furfuraceo eam prius adimunt farinæ partem,quæ purissima est. Panis autem autopyrus, qualem habet ex natura farinam triticum, talem etiam seruat. Proinde syncomistus nuncupatur, ἐκ τῶν ἀσήτων ἀλδύρων, ut inquit Athenæus, uelut congestitius confusaneusq;. Autopyrus autem, quia non ex tritici parte constet, uerum ex integro totoq;,id est furfuribus,utriculis,simila,uel similagine. Vtriculos accipiunt eruditi,qui furfure meliores sunt,simila deteriores. Omnino si leuiter secernatur furfur, etiam autopyri sunt,ueluti cibarius panis,uel secundarius. Phacinus panis, à lente uidetur dici, quam uocant φακῆν, aut φακόν. unde Phacossus dæmon, & bulbophace, apud Chrysippum. Collabi, panes dicebantur, similitudine quadam collaborum in cithara. Sunt autē collabi, fidium epitonia, id est clauiculi, quibus circūnectuntur fides, quos etiam collopas dicunt,quos ex colli corio confici solitos legimus:quam partem eodem nuncupabant uocabulo, quoniam inde fieret gluten, quod collan Græci uocant. Colix item panis,quem subcinericium interpretātur quidam, Aristophanis tamen interpres in Batrachis,ubi poeta ait κόλικας, exponens inquit, ἢ ἄρτους, ἢ ὑπόφαια, id est aut panes, aut interanea. Inde & colicophagi dicti. Quos autem Græci bomilios dicunt, ex Latinis nōnulli quadratos intelligunt:nam sic ab Romanis dici, auctor probat Athenæus.

Blomon

Blomon tamen apud illos reperio, pro panis fragmento, unde & panem ὀκταβλωμον, dixit Hesiodus, uelut octo fragmētorum. Inter mazas porrò dijs sacras erat & hygiea, id est ὑγίεια, quo nomine propriè significatur sanitas. Sunt & mazæ plures usibus modo humanis dicatæ,ut anthema,thridacine, œnutta, quæ ex uino subigebatur, dandalis,cardame. Placētarum item species comperio plures, pyramunta ex tritico. Sunt & pyramides,cuius sunt modi apud Catonem granææ triticeæ, dabātur in peruigilio pyramides præmij loco integram noctem excubantibus. Sesamunta porrò ex sesamo. Aeglen inter placentas fuisse,auctor Pausanias est,probat & Cratinus. Est item Aegle sacrificium, quod in Delphos mittebatur: quin etiam tesserarius iactus: fuit & cotyliscus, thrymmatides quoq;. Nam crepis, ex melle conficitur & farina. Itrion ex sesamo placenta est,ac melle. Sumenalia dici hæc à nostris uidentur,quia ἥτρου, sumen est. Teganites in sartagine coquitur ex oleo. Elaphus, placenta est, in elaphebolijs confici solita ex sesamo & farinæ flore. Choria,ex melle ac lacte cibaria fuere. Pæssa, apud Coos placentulæ sunt. Myllos inuenio Syracusis subigi in thesmophorijs ex sesamo solitos, melleq;. Erant autem muliebria ephebæa. Placentarum deniq; genera sunt, Tarentinum, crassianum, Siculum, clustrum, plicium, guttatum, Montianum, subigitur id ex uino caseoq;:crustum tabonianum. Mustacia,ex œnomelite conficiebantur. Spira,caseo constabat. Habebatur & tyrocoscinon: item coptoplacus, quæ copta item dicitur rhodia,prædura: ut Martiali credimus propemodum,adijciebatur mel cum papauere: cui non diuersum ita est,coctum,in nostris literis,aut coccentum. Non temerè prætereundum, Alphiton apud medicinā professos,accipi pro polenta: reliquis uero est tantum farina. Fuit & pancarpia,ac polton,& pyanion. Polton, nos pultem dicimus. Pultem Punicam celebrat Cato. Erat & Punicum libum,probi cognomento. Est uero pulsquibusdam sorbitio quoq;,ex cerealibus in liquamentum solutis coctureq; genere. Dicitur & poltarium, quod pro uase capi item potest. Pultarios legimus pro uasis item, in quibus seruantur uuæ. Pultarij formam esse, scribit Palladius, inuersi infundibuli, ore angusto. Quia uero de itrio facta mentio est,apud Galenum ita lego, Qui fumosum ructum percepit,fateatur se à cœna placētam nidore plenam comedisse:quales sunt, quæ ex oleo & itrijs & alijs huiusmodi concinnantur. Probabantur & Samiæ placentæ, item philoxeniæ à Leucadio cōpertæ Philoxeno. Conos, ex uuis fiebat passis & amygdalis. Echinus quoq; inter placentas recensetur apud Athenæū: sicut escharites apud Rhodios,in panis & placentæ meditullio. Cui grata est placenta, nūcupatur philoplacus. Postremò sunt & in sanctis nuncupati literis, panes propositionis: quia sic super mensam disponerentur,inquit Nicolaus theologus. In Hebræo, panes uocantur facierum,ut sic dicam: quia,ut rabi Solomon auctor est,figura erant quadrata, altera tamen parte longiore,cuius extremitates in surrectū replicarentur. Alij rotundos globatosq; fuisse tradunt:& ideo dictos facierum,quia ex utraque parte consimiles forent. Neque enim in furno coquebantur, sed in uasis ad id peraccōmodis. Dicebatur & mensa propositionis: sed cur sic,ex Bedæ uerbis elici clarius potest,super Exodi capite uigesimoquinto,ubi scribitur,Et pones super mensam panes propositionis. Bene,inquit, panes propositionis uocantur: quia semper debet patere sermo salutis cunctis fidelibus, nec unquam deesse oportet in ecclesia uerbum solatij. Dicuntur & panes primitiarum,Regum quarto. Thiagones in Aetolia dicuntur, deo panes dicati. Panes quidam oxylipes dicuntur Galeno Therapeutices octauo,quibus aceti minimū sit promixtum. Ab eodem nominantur panes ἀχρωνεῖς, sicuti & ὠχρωνεῖς. Pane hordeaceo qui uescantur, male colorari astruunt medici,quoniam hordeum suapte ui fluidum leniat,abstergatq; uehementius,unde fiat alimenti paucitas. Mulsiprema sunt,qui offulas mulso perfusas intelligant. Arcam panariam uocat Aristophanes sipyam. Instrumentū uero subigendæ farinæ concinnum apud eundem uocatur mactra. Artopteum est coquendi panis officina:item instrumentum ipsum in quo percoquitur,quod & artoptam uocant. Plathanos uocant,in quibus effinguntur panes. Cardopum mactram intelligunt,quam & magida dicunt:alijs tamen cardopos arcam signat panariam. Erat & apomactra, scytale, Cypros apud Cleonem melopœum libro secundo. Sicut apud Hipponactem lamborum primo,hemicypros. In hoc præterea usu codomeum,& telia,& scapha,necnon

cresera

Universidad de Deusto
Biblioteca

creſera & creſerion. Apud Bœotiæ Scolum præſtantes fieri panes conſuetos, accepimus, unde & Cereris megalarti & megalomazi ſtatua erecta colebatur. Conſimiliter uero apud Meſapios in Iapigia, ubi etiam fuiſſe rex Artos dicitur, ſed & feſta nomine Megalartia, de panis magnitudine appellatione ducta. Celebres erant & panes, dicti agelæi, quos dicere gregarios licet, uel cibarios. Apud Syracuſios uero Ceres colebatur σιτώ, ut ſcribit Athenæus, ob σίτου, id eſt frumenti curam fertilitatem'ue. Similam uolunt nuncupatam, quia Syracuſani Cererem dicant item Simalida, ut refert Athenæus. Quod ad placentas attinet, de quibus ſatis multa, uehementer adnotata eſt Matronis cuiuſdam parodia,

πῶς ἂν ἔτ' ἀπὸ πλακοῦντος ἐγὼ θείου ἀπεχοίμην;
οὐδ' ἔμοιγ' ἐλίνα μὴ χέλυ, ἐλίνα δὲ σύμπας ἦν,
κατὰρ δὲ ἀρρήτου, χάλκιον δέ μοι ἦτορ ἐνῆεν.

id eſt, Quo nam pacto à placenta ipſe diuina abſtineam? Non ſi mihi labia forent decem, decē item ora, Infrangibilis portò uenter, æneum quoq; ineſſet cor. Apud Syracuſanos eoſdem fuerunt pubis ſpecie mulſebris mylli, ex melle ac ſeſama: dearum altaribus à fœminis circumferebantur. Globi & globuli eſſe uidentur, qui Syracuſanis item dicuntur epicyclij, uerum aſſeuerate nil aſtruendum. Subuculum fuit libi genus ex halica, oleo & melle. Traphax nuncupatur tabula, ad clibanos qua deferuntur panes. Dicitur & nauis labrum, traphax, ubi ſcalmi concinnantur. Illud uero ſcire ſtudioſos peruelim: molas Romæ paratas in Tiberi ad Ianiculum fuiſſe antiquitus, uti auctor Procopius eſt, ad molendi uſum: quia in anguſtum ibi primò aquarum ingens uis cogitur, ac per canalem mox in præceps acta, uiolentius defertur, ac ruit. Quo nomine uidentur Romani ueteres collem Ianiculi muro circum muniſſe, hoſtibus ad molas aſſultus ne pateret.

Panem ex omnibus difficilis eſſe percoctionis, carnem non ita. Encratici qui. Caro fumoſa. Creocaccabum quid. Sitarcia. Caput XVII

POſtea uero quàm affatim panis genera exſequuti ſumus, quantū noſtra paruitas tulit, ex multijuga Græcorum auctorum lectione, Auicennæ placita ſubnotare, non inconcinnum omnino fuerit, nec (ut ijdem dicunt Græci) ἀπὸσ διόνυσον. Igitur ſecunda primi: Panis, inquit, impedimentum, ubi non percoquat uenter, maximū cenſeri debet: carnis uero non ita. Ex hoc, inquit interpres, id paſſiuum inaudimus: Differtionem utiq; omnem eſſe incommodam: uerum quæ ex pane fiat, peſſimam: in ſtomacho quippe reſidet diu, onere in primis moleſto: quòd ſi non concoctus ſatis, deniq; dilapſus fuerit, hepar præfarcit ac meſeraicas. Caro autem maiorem ducit cum humano corpore ſimilitudinē, proinde ex ea minus prouenit nocumenti, & hepatis aut meſeraicarū præfartio leuior, ac curationi minus minusq; obſiſtens, imbibentibus membris longe procliuius ob cognationem quandam carnis ſuccum, quàm panis. Tatiani hæretici, de carnis abſtinentia dicti ſunt Encratici: unde Encratitæ apud Hieronymum. Sitarcia in eodem exponitur pro annona, ab σῖτοσ, cibus, & ἀρκεῖν, ſufficere. Cautum cibaria lege apud Romanos, ſcribit Athenæus, Ne quis in annum carnis fumoſæ plus talentis quindecim abſumeret. Creocaccabum dicebant Græci, carnem minutatim conciſam cum ſanguine & adipe ac liquore iuſſulento, dulciariocq;.

Felicitatis humanæ inconſtantia, rationibus præmonſtrata quatuor. Timothei hiſtoria ad id. Ciceronis obſcuritas illuſtratur ex Epiſtola ad Atticum. Interim, quæ agimus eſſe ſomnia. Artabazis hiſtoria. Itē Perſei filij. XVIII

FElicitas, inquit Seneca, res eſt inquieta, ipſa ſe exagitat, mouet cerebrū non uno genere: alios in aliud iritat, hos ad impotentiam, illos in luxuriam, hos inflat, illos mollit, & totos reſoluit. Quinimmo ſi uerum facere iudicium uolumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere: mortalium, ut inquit Euripides, nemo eſt felix. Proinde, ut ex Plinio uerba mutuemur, abunde atq; indulgenter fortuna deciditur cum eo, qui iure dici non infelix poteſt: ut præteream Heracliti & Thaletis illud, Cuncta mortalium, ſeu bona ea ſint, ſeu mala, dum oriri uidentur, occidere. Nam Pythagoræ oraculum eſt ac Platonis, dormire animum in corpore, ac quæ-

cunq; hic agere uel pati uidemur, nil omnino uideri aliud, quàm ſomnia. Vitæ magiſter pronunciauit, Mundum eſſe uniuerſum in maligno poſitum: quod exitu, miſerabili comprobat Artabazes Parthorum rex, & Tigranis potentiſſimi regis filius, quem bello uictum meretrici reginæ, ceu mancipiū uilius, dono dedit Antonius cum præda, & Perſicis ſpolijs. Nempe ut quo illuſtrior fuerat uictoria, eo turpior foret largitio, qua rex tanto deformaretur ludibrio. Eadem uerò fortunæ inconſtantia Adrami tenum Andriſcum in fullonia natum ob Pſeudophilippi nomen euexit: at Perſei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum edocuit uictum. Eunus uerò ergaſtularius ſeruus fugitiuos in Sicilia ductauit. Splendido loco nati pleriq; Viriati genua ſunt amplexi, & Spartaci quoque. Suppetunt & in hoc exempla mille. Illud hic appoſuiſſe, operæpretium fuerit, tum quia ſcitu iucundum, tum quia inſimul nodus ex ſexto Epiſtolarum ad Atticū explicabitur, ni fallimur, egregiè, quem quum Patauij eum librum prouincialibus auditoribus meis interpretarer, ut conniuens, tranſilueram: teſtatus tamen, nuſquam me, quod ad eam hiſtoriam pertineret, comperiſſe. Nunc ex Vlpiani Græci rhetoris monumentis loci eius enarrationem aucupabimur: ſimul & humanæ leuitatis tumorem reprimemus, edocentes, quò tandem ſpes noſtras deceat collimare, ne à ſcopo ſeiuncti, uelut umbræ uagemur. Igitur ut à Cicerone ordiamur primum, eo quem præſignauimus loco, ita Græce ſcriptum reperias, τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τοῦ κώνωνοσ πατρί, μεθ' ὑβρεωσ παροινῆσαι, hoc eſt, libertum autem eius, qua Cononis pater nomenclatura, nihil omnino curaſſe. In hunc ſcopulū impactus eſt lembus. In eo quid alijs obuenerit, non ſtatuo, neq; enim cuminum ſerimus, ut maledictis & linguæ procacitate, ac morſu arcuato, lætiores prouentus hiſce noſtris lucubratiunculis conquiramus, ne improbè item faciamus, ſi in alienis ſubinde oſtentare ingenium uelimus, lacerando, conuellendoq;, quanquam id publico bono non reijcimus quandoq;. Verum ne diutius legentium deſideria diſtineamus: is ita refert, cuius teſtimonium paulo antè aduocauimus. Timotheus Athenienſium dux fuit, Cononis pater, initio uel fortunatiſſimus, ſi quis alius: memoriæ ſiquidem proditur, ad quodcunq; mitteretur bellum, facilem, ac perinde certam retuliſſe uictoriam: unde factum eſt, ut à pictoribus non aliter per picturam exprimeretur, quàm ut dormiens, aſſiſtente ei mulière, quam fortunam intelligi uolebant, quæ retia ferret, & id genus inſtrumenta alia, uenationibus accommoda: hoc figmento prudentioribus inſinuantes, pro eo fortunam omnia peregiſſe: ipſum uerò nil prorſum aliud, quàm dormitaſſe. Cæterum ubi is grauius hæc, moleſtiusq; ferre cœpit, aſſerens audacius ſuæ ipſius uirtuti, & ingenio perſpicaci uictorias omnes acceptas referri, par eſſe, procul fortunæ aura ſequeſtrata, indignata dea dicti tumore, nunquam poſtea Timotheum ex hoſte potitum uictoria. Plutarchus parte quadam ipſa hæc item cōprobat ijs ferè: Timotheus, inquit, fortunatus habebatur imperator, quo nomine exſtimulati quidam non citra litorem ciuitates ex pingebant, ſponte ſe in cyrtum inſinuātes, uas eſt id piſcatorium, illo altius conſopito. Ad quæ Timotheus eludens: Si tanta, inquit, uel dormiens conficio, quid excitatū me facturum putatis? Scribunt nōnulli ex Græcis amplius, in paupertatem eum recidiſſe: ut qui Venerem ſibi cecidiſſe, nimio plus geſtiebat, miſerè mox, ac extra quàm opinaretur aliquis, caſu ſit profligatus caniculari. Quin dum ſequundiore uteretur dea, ſolitam ſe illi fortunam ſubinde offerre. Timotheū deniq; Cononis patrem commonſtrat Pauſanias quoq;, ne refractarius aliquis aduerſum ire meditetur. Timothei turrim celebrat Ariſtophanes Pluto. Hæc nimirum grauius commonent, quotquot ex uoto cogitata omnia citra pulueris tactum conficiunt, ne nimium ſibi fidant, ſed uolubilem felicitatis humanæ inconſtantiam ante oculos proponāt, ſcientes eiuſdem eſſe numinis utranq; paginam facere, uel potius noſtra omnia eſſe in motu, nil ſolidum, nil quod eodem diu permaneat gradu: quoniam uſq; ad ludibria, mundi pars non uilis, homines quatimur fortunæ ſalo, nullaq; non hora occurrant, qui lethargum patiantur, communem (ut ille ait) deluſarum mentium morbum. Quid, quòd omnis uita ſupplicium eſt. In hoc profundius inquietiusq; proiecti mare, alternis æſtibus reciprocum, nunquam ſtabili conſiſtimus loco, pendemus & fluctuamur & alter in alterū allidimur. Sed quærat aliquis, nec inepte, unde nam ſit noſtræ felicitatis ſubſultans adeo, & (ut ſic dicam)

ex aliano de varia hyp
tia sumpti caput hyp

Universidad de Deusto
Biblioteca

inconstans inconstantia? Huius uerò rationes ab scientissimis afferri quatuor, animaduerto: diuinam, cœlestem, naturalem, humanam: quippe diuina prouidentia ita sanctum, fugacia hic esse, ac haberi omnia, ne in tenticulam dilapsi teneamur obretiti, ac di uinorum prorsus obliuiscamur: ad quæ nascimur, & modo non desipiamus, ducimur, prouocamurq; per momenta. Cælestis uerò dispensatio sic diuino nutu dirigitur, ac cõtemperatur, ut perpeti ac irrequieto corporum illorum motu & uertigine inenarrabili, quum primum ad summum uel altitudinis uel directionis peruenerint planetæ, mox retro abeant. Porrò ab sextili aspectu uel trino, quos salutares arbitrantur in quadratũ, uel oppositum, qui habentur noxij, relabantur. Deinde, ipsius naturæ nutu ita elementis ordo iniungitur, dum prærapido globorum cælestium circumaguntur incessu, ut quum calor aut frigus, siccitas uel humecta uis ad summum naturæ suæ prouecta fuerint, nec progredi altius, nec consistere omnino uel minimum permittãtur: quin intenta qualitas remittitur, ac laxata resluit mox. Quam quidem relabendi uicissitudinem præcelerem consequuntur & corporum nostrorum humores ac temperaturæ. Quod scienter est ab Hippocrate significatum, ubi summam corporis ualitudinem iudicari fallacissimam pronuntiauit.

Felicitatem ueram ex deo esse. Opinionẽ de deo esse omnibus insitã. Prolepsis quid. Triplici calle conscendi ad dei cognitionẽ. De prophetis, item de CHRISTO scitu digna. Virginis partum Aegyptiorum comprobari doctrina. Cap. XIX

PRoinde altius generosiusq; esse excitandum animum, ni undiq; insciticæ caligine circunfusi lapsitamus, liquet opinor, quærendumq;, quod sit hominí propriũ bonum: ne, quod historicus inquit, uitam sicuti peregrinãtes transeamus, sitq; præter naturam corpus uoluptati, anima uerò oneri: siquidem bono suo constant omnia. Vitem commendabilem fertilitas facit, sapor uinum, uelocitas ceruum, iumenta dorso fortia sunt: quia illorum unus hic usus est, farcinas ferre. In cane sagacitas prima est, si perueſtigare debeat feras: cursus, si consequi: audacia, si mordere. In homine uero quid optimũ est? Nempe (inquit Seneca) ratio, hac antecedit animalia, deum sequitur: hæc recta, & consummata felicitatẽ hominis impleuit: quam Erichthonium illum, mirandæ uetustatis uirum, Dardani ex Batea filium, ne suspicatum quidem esse, contenderim. Eum tamen omnium hominum fortunatissimum antiquissimi ex Græcis pronuntiant. Consumata ratio deum habet scopum, in quem cogitationes omnes & actus dirigat, quando illuc tendit noster conatus omnis. Ab illo seiuncti bulla euadimus, & si quid bulla compertũ imbecillius est. Natura humana, inquit Iamblichus, nec rationem quidem orationem'ue de deo suscipere potest sine deo, nedum diuina opera absq; illo ualeat implere. Est quippe imbecillis adeo, & hebes prorsum, ut nullum nullitatis suæ remedium habeat, nisi quandam diuini luminis portionem, desu per influẽtem, absq; ea nil omnino à nobis diuini perfici potest. Deus est omnia, potest omnia, implet omnia in semetipso. Nos autẽ ad diuinitatẽ uelut ludus. Quòd si in deo bonorum omnium essentia perfectioq; continetur, ac prima potestas, primumq; bonorum principiũ illic est, merito sacerdotes soli, & qui similiter superis se dederint, atque legitimè unionem ad illum fuerint consequuti, bonorum omnium principium atq; finem studiose prosequuntur. In hoc utiq; statu & ueritatis contemplatio adest, & intellectualis scientiæ consummatio: atq; unà cum Dei cognitione conuersio quoq; ad nos ipsos, nostriq; agnitio comitatur. Quãobrem idea felicitatis est, ipsum cognoscere bonum: sicuti idea malorum est, utiq; ipsa boni obliuio & fallacia circa malum. Hinc Platonici ductor agminis Plotinus: Malum (inquit) animæ est, alienis, id est caducis hærere, bonum uerò domesticis atque cognatis. Ex hoc item illud est: Mihi uerò adhærere deo, bonum est. Propterea sciẽter Mercurius: Est, inquit, hominis mensura ante omnes religio, quam sequitur bonitas: ea demum tunc uidetur esse perfecta, si etiam cupiditatem omnium alienarum rerum despectui habeat uirtute munita. Vnusquisq; pietate, religione, prudentia, cultu & ueneratione dei clarescit, quasi oculis uera ratione perspecta, & fiducia credulitatis suæ eatenus inter homines præstans, quatenus astra reliqua sol luminis maiestate agnoscitur præcellere. Adijcit his calculum quoq; grauissima, & plausibilis

plausibilis maximè Pythagoræ sententia, quem dicere solitum accepimus, ὅτι βέλτιστοι γινόμεθα πρὸς αὐτὸ θεοὺς βαδίζοντες, id est accedendo ad deum effici unumquenque optimum. Adde publicum humanæ reipublicæ consensum. Ex tot, inquit M. Tullius, generibus nullum est animal, præter hominem, quòd habeat notitiã aliquam dei. Ipsis porrò in hominibus nulla gens est neq; tam fera, nec tam immansueta, quæ non etiam si ignoret qualem deum haberi deceat, tamen habendum sciat. Ex quo efficitur, ut is deum agnoscat, qui unde ortus sit, quasi recordetur. Sed & alibi idem Cicero, quanquam sub aliena persona: Quæ gens (inquit) est, aut quod genus hominũ, quod nõ habeat sine doctrina anticipationem quandam deorum, quam appellat Epicurus prolepsin? Equidem quantum conjectare licet, triplici nos calle potissimũ ad tantæ duci pietatis cultum animaduerto. Primò quidem naturali hac, quã diximus, sagacitate, quam immẽsa illa nobis prouidentia infudit. Postea uerò etiam rationibus philosophicis, ex ipso ædificij ordine, architecti prouidentiã comprobantibus. Propheticis demum uerbis atq; miraculis. Hæc uerò Christianæ ueritatis consectatoribus adsunt munificè, desunt Gentibus, ueterũ superstitionibus (aut erroribus potius) animam in euidens præcipitium trahentibus, irretitis obuolutisq;. Taceo uetustiora, taceo & noua: quæ utraq; uirorum maiestate præcellentium in diuinis rebus coruscant latissimè, quorum cõmonitionibus, minis, exhortationibus, miraculis personant omnium aures, quando præpotens ille spiritus diuinus animas illas sanctiores in nostra emolumenta prouexit altius, & illarum enuntiatione rerum excellentium stupenda reseruit arcana. Quid uerbis humanis ineffabilem, immo nec mente quidem comprehensibilem CHRISTVM hic memorem? aut Christianorum ingeram auribus? Aliorum quibus datum cælitus sanctum tectum opus polliceri, sit munus hoc tam amplum, tam extra hominis captũ. Illud modo subtexamus: ipsum hunc quem lapsæ naturæ restitutorem, dei filium præpotentis, deum ipsum agnoscimus, ueneramur, colimus, quibusdam ueluti lineamẽtis à Platone prius, mox & à Platonicis præsignatum, ac obscurius delineatum. Prophetam igitur legislatorem quidem, sed diuinum, Platonici putant: qui ut habeatur talis, oporteat eum manifestis quibusdam miraculis ad homines diuina prouidentia mitti. Quem sanè prophetam humani generis ducem diuinum Plato & Auicenna cognominant. Nam huc demum tendit Platonicum illud in libro De regno: Sicuti bestiæ nequeunt à bestijs feliciter sine homine duci, ita neq; homines ab homine sine deo. Probat insuper Auicenna: Animam quidem prophetica lege uirtuteq; imbutam à diuina solum prouidentia mitti. Corpus autem ad animam prophetæ suscipiendam idoneum disponi à deo, non tantum proxime, sed per animas cælorum motrices, tanquam per ministras, ac etiam per cælos ipsos, quasi per instrumẽta dei. Sed nunquid reticebimus, quòd quarto Legum Plato diuinissimè uidetur uaticinatus. Deus, inquit, omnium nobis est mensura, multoq; magis, si quis (ut ferunt) homo est. Quod exponẽs Platonicus nobilis, Si deus aliquis homo est: id est, si quando fiat homo, ut ferunt oracula, scilicet prophetarum. Quod ad uirginis attinet partum, in Aegyptiorum mysterijs lectum est, Mulierem ab spiritu afflari diuiniore, non uideri absurdum, extraq; naturæ potentiam: atq; eundem generationis semina item inferere. Quando & sic natos aliquot, nobis ex historia suggeritur. Cæterum quo risu, quáue exsibilatione excipienda est sceleſtissima Luciani impietas, qui nos irridens ægerrimè fert, qui Græcorum deos abnegemus, & ἀνασκολοπισμόν σοφιστὴν προσκυνῆμεν, id est cruci suffixum Sophistem adoremus, & ex illius præscripto uiuamus. Nec à Trinitatis diuinæ infanda alibi abstinet supplosione. Sed abunde Græca natio, quid de eo sentiendum foret, fanxisse uidetur, blasphemi conflato cognomine. Verum exitus eo amplius, quoniam à canibus fertur conscissus, homo fœdissimus, loquentiæ multæ, at sapientiæ minimæ. Quanto pium magis, quanto religiosius ita statuere, ut sciamus, primum esse dei cultum, deum credere, dein de maiestatem illi suam reddere, & cum maiestate bonitatem, sine qua nulla maiestas est. Scire illum esse, qui præsidet mundo, qui uniuersa, ut sua temperat, qui humani generis tutelam gerit, qui coercet, castigat, pœnas pro noxa irrogat, iustis præmia elargitur æterna. Vis deum propitiari, inquit Seneca, bonus esto: satis illum coluit, qui imitatus est. Porrò quod uides omne, quo cælestia & humana concluſa sunt: unum est, mem

Universidad de Deusto
Biblioteca

bra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos ædidit. Hæc nobis amorẽ indidit mutuum, & ſociabiles fecit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quam lædi. Iſte uerſus in ore ſit perpetuò, ſed & in pectore: Homo ſum, humani nihil à me alienum puto.

Salutis rationem eſſe in religione tantum. Cecropis inuẽta. Religiones falſas, & ſuperſtitiones omnes ex aſtrologia & ſyderibus profluxiſſe. Lucretij locus declaratur. Cap. xx

QVamobrẽ reiecta omni ueſica, ſic cum Aurelio Auguſtino cludamus partem hanc: Religionem eſſe eam, quæ uniuerſalem continet uiam animæ liberandæ, quoniã nulla niſi hac liberari poteſt. Hoc eſt canonicũ iter, quod unum ducit ad regnum non temporali ueſtigio nutabundum, ſed æternitatis firmitate ſecurum. Hoc inquã auguſtiſſimum iter doctiſſimus ille Porphyrius quæſiuit quidem, ſed non reperit: non repererunt & alij, quãtumuis rerum naturæ capaces uiri, quos priſca tulit ætas, etiamſi ſingulari ſtudio & ſolertia inenarrabili iſta conſectarentur: CHRISTI pretioſiſſimus ſanguis effuſus reſerauit, & credentibus incomparabiles theſauros, patrum noſtrorum memoria incognitos, etiamq; infantili ſimplicitati patefecit. Comparetur nunc Chriſtiano ſtatui principis Auguſti illa paſſim certatimq; ab auctoribus celebrata felicitas, quantula demum deprehendetur? quam puſilla? quàm nulla prorſum? Ipſe ſibi tamen nimis placebat in ea, plauſibiliter ſibi abblandiebatur: ſiquidem quum Caium ex filia nepotẽ in Armeniam mitteret, comprecatum ferunt à diis, comitem illi Pompeij beneuolentiam, Alexandri audaciam, ſuam uerò ipſius fortunam. At Cecropa ueterum plericq; mirantur, quòd omnium primus louem appellarit, ſimulacra repererit, aram ſtatuerit, uictimas immolarit: quum ante illum nemo iſta inter Græcos perpetraſſet, aut agnouiſſet omnino. O temporum conditionem miſeram, ò ineptam uanitatem. Stultitiæ dux, ignorantiæ magiſter, à doctiſſimo quoq; plauſu excipitur feſto, auctor uitæ ridetur. Verum ita prorſum res habet, Deus omniũ eſt principium, ac finis: proinde colligi facile poteſt, deo nos eſſe natos, non nobis. Propterea dei cultus, uirtutum uirtus eſt: at enim dei cõſequutio, uirtutum utiq; præmium eſt, ſed incomparabile. Hinc fit quoq;, uti uiuere ij demũ uideantur, qui de diuinis ſcribunt uel loquuntur, aut cogitant. Quòd ſi è medio auferatur diuinus cultus, erit ſanè rationale animal uel brutis infelicius. Cæterum hic præſtat unus præcipuè, ut mente uiuamus: hoc eſt, ut ſemper ac feliciter uiuamus. In mente ſiquidem ſtatus eſt, ac tranquillitas. Verum ab mente delapſus ad inferos ſe ipſum intrudit. Sed quoniam de religione agimus, illud ſciendum amplius, religionum exortum & uarietatem eſſe qui ſyderibus acceptam referant, quæ urbibus & prouincijs propria, peculiariq; poteſtate præſideant. Ex rerum uerò cæleſtium ſtudioſis plericq; ad eas quas uocant cõiunctiones magnas planetarum ſuperiorum, referre maluerunt: Saturni præſertim, atq; Iouis. In qua ſententia eſſe Arabas animaduerto, & Latinorum item multos, qui illorum conſectati ueſtigia ſunt. Ptolemæus uerò Apoteleſmaton libro ſecundo, Aſiaticos ſcribit, qui exortum ſpectent, ac meridiem, Veneri, Saturnoq; rem diuinam facere: quoniam trigono ſubſint aridæ qualitatis, hoc eſt Virgini, Tauro, Capricorno, quibus dominentur Venus & Saturnus. Rurſusq; qui inter meridiem habitent, & occaſum, Venerẽ ſummè ac Martem colere, quoniam humectæ ſubijciantur triplicitati, cuius cum Marte Mercurium ac Venerem præſides fecit. Atque ita deinceps reliqua ſubtexuntur. Iam uerò & Manichæorum hæreſis, quæ liberum excutit arbitrium, non aliunde initia ducit, quàm ab aſtrologorum fata aſtruentibus diſſertationibus. Ex aſtrologiæ porrò ſinu profluxiſſe ſuperſtitionum omnium uanitates, locupletiſſimus auctor Varro teſtatur. Geomantiam aſtrologiæ itidem adoptant, qui eiuſmodi doctrinam profitentur. Iam & magiæ clauis commemoratur aſtrologia. Nam quid de chiromanticis dicemus? A quibus excogitata ſcimus in manuum uolis ſeptẽ montium ſupercilia, quæ cæleſtes præferant planetas. Cæterum hæc omnia eſſe acuta potius delyramenta, & uaniſſimas uanitates, quàm documenta, uitæ uſibus concinnata, nemini non arbitror liquere. Nos tamen eo in primis conſilio recenſuimus, ut Lucretij locum aperiremus, qui libro De natura primo, religionem deſtruere uolens ita ſcribit,

Humana ante oculos fœde quum uita iaceret
In terris

In terris oppreſſa graui ſub relligione:
Quæ caput à cæli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans:
Primum Graius homo mortalis tollere contra
Eſt oculos auſus.

Hominum pectora debuiſſe feneſtrata fieri ex apologo. Vitilitigator. Hominum prauitas. Et cur traditũ, animas tranſire in beſtias. De Plotino nõnihil. Cap. xxi

FAbulas, quarum nomen falſi profeſſionem indicat, aut tantum cõciliandæ auribus uoluptatis aut adhortationis ad bonã frugem gratia, repertas eſſe, legimus. In hoc genere, quod poſterius eſt, multas ſæpe ac periucundas altero (quod dicitur) oculo percurrimus. Sed eam in quã proximè recidimus, dum iſta commentaremur, nullo modo præterire poſſumus, quod inſtituto noſtro beliſſimè congruat. Ferunt ergo mythologi, Mineruam, Neptunum, Vulcanum de artis peritia inter ſe amplius diſceptare cœpiſſe: atq; inibi quidem Neptunum periclitandi cauſa effinxiſſe taurum, Mineruam uerò domum ſubſtruere adortam, à Vulcano eſſe expreſſum hominem. Eius certaminis arbiter erat Momus: is diligenter ſingula conſpicatus, quid in quoq; uitio uerterit, operæ non eſt referre, in homine utiq; id accuſarit, debuiſſe architectum Vulcanum pectus eius effingere feneſtratum, ut ſic eo planè recluſo ac patenti, omnibus perſpicuum fieri poſſet, quid ſibi uellet, quid meditaretur, uera'ne promerentur, an ſecus: quando & Moralium ſeptimo Ariſtoteles ait, prauitate inſignem hominẽ milies eſſe fera nocentiorem. Fabellæ autem huius lepidiſſimè connatæ documẽtum illud mihi præmonſtrare uidetur ſcitiſſimè, quod eſt à M. Tullio poſitum in quadam ad Quintum fratrem epiſtola: Multis, inquit, ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdam obtenditur uniuſcuiuſq; natura. Frons, oculi, uultus perſæpe mentiũtur, oratio uerò ſæpiſſime. Nec extra pomœria nati fallũtur modo, quod ferri poſſet: ſed uel intra inſtituti uix ſibi cauent: immo ne Argus quidem, uti in fabulis traditur, oculatus totus impoſturas humanæ prauitatis euaſerit. Sententiam eandem Socrates item comprobauit de feneſtrato pectore, puto ex id genus apologo, Ne (inquit) occultiores deliteſcerent ſenſus, ſed ad conſiderandum paterent: quoniam hominũ effigies habent ferarum animos, ut inquit Seneca. An non Hercule, ſicuti Plinius ſcribit, ex homine homini plurima ſunt mala? Cætera animantia in ſuo genere probè degunt: at diuinũ hoc animal, & miraculum quoq;, quod ſæpe repetimus, & ſuo probatum loco eſt, uenerandum atq; adorandum, nunc aperta ui, ſæpius fraude mutuo arietare (ut ſic dicam) non ceſſat. Nec homini tantũ homo lupus eſt, quum qui ſit, non nouit, ut Plauti uerbis utamur: ſed & quanto notior, tanto etiam ſæuior, & immanior, fraudulentiorq;, ac planè uitilitigator: quod uerbum, Plinio docẽte, eleganter ex uitijs & litigatoribus concinnarat Cato: ſed eo & Firmicus utitur Matheſeos quinto tribus locis. Verũ modo uitiligator ſcribitur, modo uitilitigator. Huius uerò, ut ad inſtitutum redeamus, abſurditatis quam eſſe aliam rationem opinemur, quàm quæ ex Ariſtotelis oraculo promitur? Homo, inquit, ut perfectione ſuſcepta, animantium cũctarum optimus eſt, ſic à lege ac iuſtitia ſeiunctus, omnium efficitur peſſimus. Dedit quidem optimus ille parens rerũ animis noſtris igniculos quoſdam, & quaſi ſcintillulas ad omnem uirtutem percipiendam: cæterum igniculos eos malis moribus opinionibusq; deprauatis, ut M. Tullius auctor eſt, ſic extinguimus, ut nuſquam lumen ingenitũ appareat. Quòd ſi eos adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam uitam natura perduceret. Nunc uerò, ſimul atq; in lucem ædíti & ſuſcepti ſumus, in omni cõtinuo prauitate, & in ſumma opinionũ peruerſitate uerſamur, ut penè cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe uideamur, ut merito Lucretianum illud poſſit comprobari,

O miſeras hominum mentes, ò pectora cæca,
Qualibus in tenebris uitæ, quantiſq; periclis
Degitur hoc æui, quodcunq; eſt.

Porrò ex hac hominum ferina in alterum rabie ſæuiendi, atq; item omnifaria malè uiuendi libidine, prorſus bruta: natam, opinor, infamem illam de animarum tranſitu poſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem. Quoniam Timæus Pythagoricus nobilissimus in libro quem De mundo & animа scripsit, quem postea imitatus est Plato: Migrationem in bestias, inquit, induci falso ad terrorem hominum impiorum, ut pœnæ saltem formidine, & specie absurda immanicq; à uitijs inquinamentisq;, quibus candori animæ labes inuritur, retraherentur, proficerentq; in bonam frugem. Sed & Pythagoras, à cuius placitis hæc in primis uidentur inualuisse, id ipsum ita significauit: Si deposito, inquit, corpore liberum ascenderis ætherem, eris immortalis deus, non ultra mortalis. Orpheus quoq; in ipso Mercurij terrestris hymno,

Κωκύτε ναίων ἀνυπόστροφον οἶμον ἀναγκης.

Id est Cocyti habitans irremeabilem necessitatis uiam. Sed nec Aegyptiorum sacerdotum scientia omnino comprobari re uera demigrationem animarum eiusmodi tetram formidolosamq;. Quinimmo ad ferinum uel heroicum animæ habitum referendã, opinantur, quãdo apud eos hominis nuncupatione animus modo intelligatur. Quod aperuit Mercurius Aegyptiorum pontifex maximus, qui quum emigrationem eiusmodi ritu poetico descripsisset, adnexuit, legem diuinam nõ permittere animi humani in bestias transitum. Quinimmo pœnas statuit sempiternas impijs animis in mundi huius infimis elementorum gradibus. Agit quoq; gratias Deo, quòd bonos uiros æternitati consecrarit. Item dicit, usqueadeo coniungi mentem deo, ut erroribus ex eo non implicetur amplius. Zoroaster quoq; in libro, cui titulus Μαγικὰ λόγια ἢ περὶ Ζωροάστρου μάγων. Zoroaster, inquam, abs quo omnis ueterum theologorũ sapientia manasse creditur, inquit, σὸν γὰρ ἀγχίαλον δῆρες χθονὸς οἰκήσουσι. hoc est, tuum uas habitabunt bestiæ terræ. Quòd si intra nos bestiæ sunt, intra quoq;, non extra de homine in bestiam, ac ex bestia remigramus in hominem. Cæterũ nec desunt, qui ista sic interpretentur, ut animarum quæ similem brutis duxerint uitam, aliæ inter alias bestiarum turbas diuersentur. Quod ipsum Platonis doctrinæ ualde consentaneum putat Olympiodorus: quoniam Plato animas purgatissimas inter deos censuerit uersari: impuras autem inter sepulchra reuolui: quo fiat, ut umbris quandoq; terreamur, quippe quum corporei quippiam circa se contraxerint, sicut & in se: unde fieri Plato uult, ut uideri quandoq; possint. Ex priore autem sensu, si habitum intelligamus, non speciem, arbor erit apud Platonem, qui nutritioni deditus, uel Herculis quæstum in ea attriturus, die noctuq; torpebit. Miluus, qui raptu uiuet per concupiscentiã: leo, qui egregiè militabit: draco, qui crudeliter in genus humanum debacchabitur: homo, qui ciuiliter uiuet: heros, qui naturalia scrutabitur: dæmõ, qui mathematica: angelus, qui diuina. Talis enim fit animus, qualem induit habitum. Ex quo in Phædro Socrates: Ego (inquit) cõsidero, utrum ipse sim bestia Typhone multiplicior, an diuinius animal. Porrò quid in ijs Aurelius Augustinus senserit, quid'ue Porphyrius, qui scire cupit, legat Ciuitatis diuinæ librum decimum. Plato autẽ figuratè metamorphoses istas in Timæi parte postrema sub Pythagorica persona poetico quodam excursu persequitur. Iamblichũ certè rationalem animam puduit in brutum præcipitare. Quanto causatius nos Christianæ ueritatis cultores hoc genus nugamenta retundemus, illius prophetici memores perpetuò: in circuitu impij ambulabunt, ueluti ita dicatur: impietatis anquiri oportere, si quis ambitus eiusmodi & demigrationes enixius tueri contendat. In quam decuriam, alioqui philosophus nobilis, & inter Platonicæ sapientiæ sectatores facilè princeps Plotinus transcribi se nescio quo modo patitur, dignus qui cum Timæo potius stipendia faceret, ac ubique triarium ageret, nec rorarium quandoq;. Noscendum quoq; in libris περὶ ἀρχῶν ab Origene μετεμψύχωσιν defendi.

Fidei cõmendatio præcipua. Qui dicantur palimboli. Thessala perfidia. Thessalæ alæ. Thessalus equitatus. Rhombus quid. Trapezia. Thessalica portio quid. Capanica, capane, scapane, scaphiũ, ama. Capus, et cape quid. Capania Pallas. Ogygia, cur pro antiquis. Thebe, cur dicãtur. Ilici esse simile, quid sit. Cohors sacra Thebis quæ: inibi adnotatur interpretis Plutarchi lapsus fœdissimus. Iolai historia. Pharsalorum & Bœotiorũ uoracitas. Scytala Musarum quid. Cap. XXII

Numam

NVmam Pompilium memoriæ proditum est, quum Romanæ iuuentutis bellicosos acresq; spiritus & ferocientes (ut sic dicam) animos, incussõ deorum metu remollire, ac retundere cuperet, omnium primum Fidei templum constituisse, illamq; Romanis, Plutarcho auctore, maximum esse iusiurandum demonstrasse. Proinde quum ad id sacrarium flamines bigis, curru arcuato, id est obrecto desuper, ac uelut fornicato uehi iussissent, manu quoq; ad digitos usq; inuoluta, rem diuinam facere uoluisse, significantes symbolicè fidem tutandam esse, ac eius sedem in dextris esse sacratam. Quod Plinius scribit, & Aristophanes quoq; in fabula, cui titulus Nephelæ, significauit. Sed & Plethon Gemistus rerum Græcarum libro secundo, manus porrectio μεγίστη παρὰ πέρσαις πίστις, id est maxima inter Persas censetur fides. Quin & M. Tullius nullam rem scribit, uehementius continere rempublicam, quàm fidem: quoniam, ut alibi ait idem, est iustitiæ fundamentum fides. Iustorum corda, inquit Ambrosius, meditantur fidem. Hæc porrò, tradente Seneca, sanctissimũ humani pectoris bonum est, quòd nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrũpitur prę mio. Vre, inquit, occide, non prodã. Sed quo magis secreta quæret dolor, hæc illa condet altius. Est autem (ut Cicero finit) fides dictorũ conuentorumq; constantia, & ueritas. Propterea Plato inquit, fidem esse in reddendis pecunijs depositis, uel in sepulchris erigendis iustitiam. Sillius item Italicus præconio poetico sic fidem commendat,

Iustitiæ consors, tacitumq; in pectore numen.

Hæc tamẽ quamuis præcellens, quamuis ciuilis societatis glutinamẽtum firmissimum, & ferruminatio (ut ita dicam) inuicta, nonnullis, immo uero plurimis, bonumq; si non omnibus, ita prorsum fluxa est, ita censetur nulla, ut nil rarius sit reperire, quàm incorruptæ ueritatis hominem. Inde in Plauti Bacchidibus adolescens ille,

Satin', ut quem tu fidelem habeas, aut cui credas, nescias?

Sed & rursum poeta idem, atq; adeo fabula eadem, graphicè subsultantem amicorum synceritatem effingit hisce uersiculis,

Multi more isto, atq; exemplo uiuunt, quos quum censeas
Tibi amicos, reperiuntur falsi testimonijs,
Lingua factioli, inertes opera, subleste fide.

Subleste uero fidem Marcellus friuolam intelligit, ac leuem. Cuiusmodi uisitur in ijs, quos παλιμβόλους Græci uocant, & in commentariolo De liberorum institutione, meminit Plutarchus. Sicuti παλιμβολίαν Agathias posuit in libris. Dicuntur autem eo nomine inconstantes, & perfidi, unde tritum illud apud Græcos, Scytharum est palimbolum se præstare. Sed & in Pompeij rebus scribit Dion, Ciceronem sæpe solitum ἐπαμφοτερίζειν, quia nunc populo cohæreret, nunc senatui: proinde, inquit, dicebatur αὐτόμολος. Homerus ἀλιοπρόσαλον uocat, id est nunc huic, nunc illi inhærentem: quales fermè coarguuntur Thessali, nec id utiq; in Latinis literis, quod risu fortè exciperent Græci, supercilij studiosiores: sed obseruatũ id meminimus apud Demosthenem in primis, in cuius Olynthiaca prima ita scriptum inuenio, ἅπαντα γὰρ θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν φύσει, καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. Postea, inquit Thessalica, hæc enim infida quidem erant natura, & semper utiq; omnibus hominibus. Conabar, quantum mihi uaria lectione suggeritur, tam fœdæ, tamq; probrosæ inustionis causam proruere. Demum ex Vlpiani rhetoris monumentis ita fermè commoniti sumus, Thessalos ut infidos, antiquitus sugillatos: aut ob Medeæ historiam, quam ab Iasone circumscriptã, qui Thessalus erat, poetæ tradunt: uel quia tempore Peloponnesiaci belli in ipsa acie ab Athenienſibus ad Lacedæmonios, uelut inducta fidei, interlitaq; memoria, ordinibus mutatis, Thessali transfugerunt: sicuti Thucydides quoq; auctor est, unde natum prouerbium, ut Thessala fides, de uana dicatur & fluxa, quæ in ratione uirtutis nihil omnino habeat pensi. Quod Eurípides item innuit, πολλοὶ γὰρ ἦσαν, ἀλλ' ἄπιστοι θετταλοί, hoc est, multi quidem erant, sed infidi Thessali. Quin Aristophanis item astipulatu id ipsum comprobari uidetur posse, à quo amplius ἀνδραποδισταὶ appellantur, quo nomine signari animaduertuntur plagiarij, qui liberos homines in seruitutem redigunt, & distrahunt. Thessalorum denicq; improbitatem non tacuit historiæ parens Herodotus, qui libro nono ita refert: Thessalos adeo non pœnitebat eorum, quæ hactenus egerãt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut etiam multo studiosius Persam inducerent. E quibus Thorax Larissæus, & Xerxem fugientem deduxerat, & tunc Mardonium propalam inducebat in Græciam. A Philostrato quoq; taxantur egregiè Thessali in Critia sophiste: Similis, inquit, Thessalis erasit, apud quos ἀγερωχίαι καὶ ἄκρατον καὶ τυραννικὰ ἐν οἴνῳ σπουδάζονται. Qui tamen, inquit, sapientiam non negligebant: sed ἐγοργίαζον, id est Leontinum Gorgiam amplexabãtur. Polydamas tamen Pharsalius apud Xenophontem rerum Græcarum sexto, fuisse traditur hospitalis, ac Thessalico more magnificus. Eodem modo & Aeoles ut fraudulenti infamabantur, quod Idillio primo adnotauit Theocriti interpres, unde factum opinaẽ, ut ἀολίζειν, signet decipere: ut apud Hieroclem, μὴ δὲ ἀόλιζε αὐτάν ne circũscripseris ipsam. Sed redeo ad diuerticulũ. Illud ad mores pertinet nihil, quòd Thessalicas alas inuenimus dictas in antiquis auctoribus, de chlamydibus, quibus uterentur Thessali: nam utrinq; anguli proiecti eminebant quadam alarum similitudine, quales ferè nunc habentur Gallicæ uestes. Vnde Eupolis in Maryca, ἐθετταλίσμεθα, id est Thessalicè circumuestiti sumus. Cæterũ ne in totum uidear Thessalos insectari, operæpretium fore opinatus sum, quod ex diuersis captauimus, apponere. Igitur Quintus Curtius gestorum Alexandri libro tertio, Thessalos equites, Acarnanas, & Aetolos inuictam esse dicit bello manum. Et in Menone Plato Thessalos scribit inter Græcos fuisse illustres tum equitatu, tum diuitijs. Polybius quoq; auctor grauis Thessalicos equites conferto prælio insuperabiles esse confirmat. Quos tamen si per partes attentaueris, lacerare carpereq; facillimum sit. Vsque adeo natura non solum hominum corpora, uerum etiam animos sui dissimiles finxit, ut sæpenumero unus idemq; homo, non modo in rebus diuersis, sed in simillimis modo inauditam celeritatem, alias incredibilem ignauiã ostendat. Aratus in rebus ciuilibus usquequaq; fuit perfectus, rei militaris peritus. At si acie dimicare cogeretur, in consilijs segnis, in subeundis periculis timidus erat. Legimus præterea, aciebus ad rhombi similitudinem formatis Thessalos primos esse usos, Iasone (ut ferunt) auctore, ut quæ sint ad omnes usus accommodatio res: equites enim hac forma constituti uertere sese in quemuis prospectum possunt, minimeq; uel à tergo uel à latere capi. Est uero rhombus quadrilatera figura, quæ tamen rectiangula non est. Sicut rhomboides, quod in contrariũ collocatas lineas atq; angulos habet æquales, non autem rectis angulis, neq; lateribus æquis continetur. Præter hæc uero omnes quadrilateræ figuræ trapezia, hoc est mensulæ nuncupantur. Insuper apud Theocritum esse magicũ instrumentum uidetur rhombus. Corymbum ab Atheniensibus quidam putant dici, Apollonij interpres rhombum esse rotulam dicit, quam loris diuerberantes circũagunt, atq; ita sonum inde eliciunt. Quidam etiam Didymon uocant rhombum dimidiatum, in re militari, etiam transformatum in triquetrum, cuneum seu rostrum uocamus. Rhombum præterea lego cõmunius strumbam dici, quæ & bombix nuncupetur, uerum & strombus, unde σφεμβλόν inflectitur. At in Olympijs Pindarus rhombum uocat iaculi euibrationem: quæ μετὰ δινήσεως planè fiat, id est haud citra rotatam uertiginem. Acie cuneata Scythæ utuntur, & Thraces: quin & Macedonas usos inuenio, Philippo suadente. Inustam porrò Thessalis animaduerto uoracitatis notam. Propterea in Lamia Crates, τριπήχη θεσσαλικὸς τετμημένα, id est trium longitudine cubitorum incisa Thessalico more. Nam carnium portiones facere grandiores, gentis eius erat proprium. Quando & carnem θεσσαλότμητον, id est Thessalicè incisam, Philetærus dixit in Lampadophoris: quin & Thessalicam enthesin de magna pronuntiabant. Capanica uero Aristophanes, uelut amaxiæa dixit, id est plaustralia: quoniam currus Thessali καπάδας dicunt. Quanquam est item in curru uirga quædam dicta Capane. Capus uero propriè locus est uentorũ sentiens perflatus, unde Capas uocant præsepia, quoniam ab equis difflentur. Scapane ligonem indicat, quem & scaphium uocant: communius etiam tzapion, inquit Theocriti interpres, sed Attici Amam. In gymnasio Cylabare apud Argos, de Stheneli filio sic nuncupato, uisebatur Palladis simulacrum, inquit Pausanias, quæ Capania dicitur, id est καπανία. Pharsali inter hos incessebantur præcipuè, quod significat Mnesimachus, Ἦν φαρσαλίῳ ἥκαπίς, ἵνα τὰς τραπέζας καταφάγοι, id est Pharsalorum uenit aliquis, ut mensas uoret ipsas. Turpitudinis eiusdem infamantur labe in Græcia item Bœotij, ut auctor comprobat

probat Polybius historiarum uigesimo, Et qui eos, uelut uasa dixit, quæ fortita uocem non aliud eloquantur prorsum, ni quantum capiant singula. Vt βοιωτίαν hic ὗν prætercam, quamuis eam se euasisse, in Olympijs glorietur Pindarus, dum Aeneã alloquitur chorodidascalum, quem esse Musarum scytalam pronuntiat, id est, nuntium, ac uelut carminum præconem. Illud superpondij loco adiecerim hic, Ogygum fuisse uetustum adeo Thebarum regem, uti quicquid perantiquum uisatur, dici Ogygium recte ualeat. Sunt tamen qui in Aegypto regnasse autument hunc, unde sit Cadmus, qui in Græciam profectus Thebas condidit, ab boue iugulata sic nuncuparas, quoniam Syrorum lingua bos dicatur Thebe. Bœotios denicp dicebat Pericles, esse ilicibus perimiles: quod ex Aristotele est, quoniam semet intestinis conficerent dissidijs. Suum autem ilicis est, uti densiore sit materia, ualidaq; : sed ita ut dissiliat nulla externa ui, cõfringaturq;. Hic uero quoniam de fide actum, decp Bœotijs, id subnectamus potissimum, fuisse Thebis ἱερὸν λόχον, id est sacram cohortem, quam Gorgidas instituerit primus, ex electissimis uiris, hoc est amatoribus amatisq;, ut uoluere nonulli, quando hic est ad robur nexus præpotens. Nam legimus, inquit Plutarchus in Pelopida, Iolaum Herculis amasium fuisse certaminum participem ac propugnationis. Prodit autem Aristoteles, uel tempestate sua ad Iolai monumentum τοὺς καταπιστώσεις ποιεῖσθαι ἐρωμένους καὶ ἐραστάς, hoc est amatos amatoresq; fidem solitos obstringere obfirmareq;. At interpres, Aristoteles quidem etiam pro sententia animi sui ait, apud sepulchrũ Iolai amantes atq; amatos tumulo solennia misisse.

Magiæ species esse plures, quo' ue disparentur discerniculo. Libri improbatæ lectionis qui. Teletæ. Pyctaciola. Prophetæ pro Magis. Item pharmacia quæ intelligatur. Magorum iynges. Goetia. Epode. Magiæ nomẽ unde fluxerit. Virgilij locus explicatur.

Caput XXIII

QVi acuratius introspicere ista enixi sunt, magiæ fastigia duo deprehenderunt: alterum infame est, ac immundorum spirituum cõmercijs inauspicatum: reliquum, si pensitatius explores dispiciasue, non ferè aliud est, quàm naturalis philosophiæ apex. Priorẽ illã non magnopere magiã, sed goetiã uocãt Græci, incantationibus & carminibus nefariæ curiositatis arte compositis cõcinnatã, quam honestiore uocabulo etiam theurgiam nuncupare audent: sed discerniculo tamen quodam, ut illicitis artibus deditos, cuiusmodi excogitasse Zabulus memoratur, alteros intelligi damnabiles uelint, quos & maleficos appellant uulgò. Horum enim esse goetiam proprie dicunt. De qua cõcinnantur libri, quos improbatæ lectionis appellat Iurecõsultus Vlpianus, protinusq; esse corrũpendos statuit. In quod fortè genus ueniunt pyctaciola ad ægritudinem cõscripta quamlibet. Laudabiles uero alteros, quibus theurgiam deputant, quamuis utricp ritibus sint dæmonum fallacibus obstricti, sub angelorũ nominibus. Nam & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit. Reditum uero ad deum hac arte præstari cuiquam, inficiatur omnino. Quibusdam uero consecrationibus theurgicis, quas teletas uocant, idoneã fieri atq; aptam susceptionem spirituum & angelorũ ad uidendos deos, arbitratur. Quæ uero proprie magia nuncupatur, perfecta creditur, & summa scientiæ potestas, quando Persarũ lingua est magus, non ferè alius quàm diuinorum interpres & cultor. Goetiam omnium placita legum exterminant, execranturq;. Magiam festo plausu sapientissimus quisque excipit, uenerat & colit, ut quæ altior sit sanctiorq; philosophia, ex qua præsignis profluat literarum claritas. Pythagoram, Empedoclem, Democritum, Platonem quoque hanc equis uelisq; conquisiuisse, nauigatione susceptа non longiore modo, sed & periculosa, constans opinio est. Huius ueluti parentes celebrant, Zamolxidem quem postea sit imitatus Abbaris Hyperboreus: Zoroastrem, non quem uulgaris recipit opinio, sed Oromasi filium. Plato certe in Alcibiade apertius testatur, non aliud sibi uideri Zoroastris magiam, quàm diuinorum scientiam atq; cultum, qua imbuantur Persarum regum filij, ut ad mundanæ reipublicæ imaginem, suam & ipsi rempublicam administrare distribuereq; cõdiscant. Propterea M. Tullius in Diuinationibus, neminem apud Persas regio potiri fastigio scribit, qui prius magicam non imbiberit scientiam. Et Posidonium

Iureconsultus locus nominas

Universidad de Deusto
Biblioteca

sidonium sequutus Strabo, esse Parthorum duplex concilium scribit, unum quidem συγγενῶν, id est nobilium, ut ipse interpretor. Alterum uero nobilium & magorum. Ex utroq; quorum reges allegere consueuerint. Strabonis interpres, συγγενεῖς affines dici putat parte ista: id quàm recte, ipse uiderit. Plinius utiq; cognationē, syngenicon, agnationem, pro nobilium accipit stemmate. Verum ad magiam redeo. Hæc naturaliū consensum, quem significantissimè Græci συμπάθειαν uocant, indagine scrupulosa dum rimatur exploratius, intersparsas mundo potestates rerum, alioqui quasi illatebratas, in naturæq; quodammodo sanctarijs recōditas in apertum ita producit, ut per illecebras mutuas, quæ magorum ἴυγγες nuncupantur, & cognationem quandam miracula consurgant maxime mira, non utique magia ipsa artifice, sed natura potius, cui se hæc mutuos copulando aptè consensus ministram exhibet. Quibus disparatis dissectisq;, ac (ut sic dicam) diuaricatis cessant illa, & ueluti in sinu maiestateq; parentis interquiescunt, donec conciliator excitatorq; accesserit opportunus. Quem non alium deprehēderis, quàm magum, recōditissima quęq; diuinorum operum exactissimè speculantem, promentemq; illa in actum scientiæ angustioris profunditate, cuius ignarum uulgus pullatum carpit, quod nescit, conuellit, quod singulari dignum uenerationе censetur. Quando ecclesiasticos doctores plures hanc nouimus amplexatos. Hanc denique Magnus Albertus ita approbasse comperitur, ut sequeretur, & periclitando multa se deprehendisse, non erubescat non inficiari. Goetia maxime probantur insignes Aegyptij, quod præcipuè dæmonū ibi uiguerit cultus. Magia uero præcellunt Aethiopes & Indi, quia ea mundi portio herbis, alijsq; ad eum usum peraccommodis maximè scateat. Porrò hanc magiæ distinctionem ab Hieronymo item significatam, coniectare licet, ubi ad Paulinum scribens, Apollonium ait Tyaneum fuisse magum, sicuti uulgus, siue philosophum, ut astruebant Pythagorici. Deniq; ad inuisendū adorandumq; CHRISTVM uenisse magos, ueritas testatur euangelica: Eos, opinor, impium fuerit, omnium suffragio damnatis illis adiecisse: quando & interpres quidam non maleficos ibi, sed Chaldæorum philosophos monuit intelligi oportere. Lego item, magos quandoq; prophetas dici, præsertim si & futura præsagirent, ac religioni adnexam medicinam consectarentur. De goetia suspicor in libro De mysterijs Iamblichum intellexisse, ubi ait, Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & essentiæ veritatem. Eiusmodi nanq; magicæ finis est, non facere simpliciter, sed usq; ad apparentiam imaginamenta porrigere: quorum mox, nec uola (quod dicitur) compareat, nec uestigium. Goetiam inuenio ab incantationibus dici quoq; ἐπῳδὴν, id est epodem, quasi tu excantatricem nuncupes. Nam & quæ causarios excantat pueros, solet appellari Epodos. Polybius epodes, & goetiæ iunctim commeminit. Apud Græcos hanc tradi nominum disparationem obseruauimus, esse quidem μαγείαν boni ad bonum aliquod dæmonis aduocationē, cuiusmodi fuerint Tyanei Apollonij uaticinia. γοητείαν uero mortuos excitare, unde etiam à luctibus sit nuncupata, id est ἀπὸ τῶν γόων, qui ad sepulchra ædi assueuissent. Pharmaciam autem, hoc est φαρμακείαν, ubi philtra porriguntur esu hauriенda, uel potu. Quæ omnia ex Medis sint comperta, & Persis, unde & magiæ nomen uideri conflatum potest. Persas nanq; Magusæos nuncupant, sed μαγῶν indigenæ pronuntiant. Cæterum ut parte hac, ueluti arbiter honorarius inter dissultantes sententias, iudicium meum proferam: theurgiam ab Augustino reiectam, animaduerto à naturali magia non discrepare admodum, quando in Diuinationibus Cicero scribit, In Persis augurari magos, & diuinare, congregariq; in fano commentandi causa, atque inter se colloquendi. Et quod grauius multo est, in libro De sacrificio & magia Proclus, dum hanc naturalium sympathiam cognationemq;, & ut interim compassionem dicam, latissimè monstraret, etiam numinum aduocatione uti solitos magos per huiusmodi rerum consensum, tradit. Ex quo artis liquet infamia, ne fortè triconibus, ut ueteri utar uerbo, etiam Iulio Capitolino usurpato, id est contentiosis, ac litium amantibus lacessendi me ansam uidear offerre, quod numinis appellatione prætenta, ad dæmonum uaframenta reclinata impeditissimis & ipsa erroribus obretita minus perspicaces præcipitaret in interitum. Proditur literis à Græcorum plerisq;, fuisse Pasetem quendam inter magicæ uanitatis consectatores primę notæ, eum tradunt excantaminum

Magi venerunt ab oriente

triones qui

taminum potentia consueuisse dissertissimū repente conuiuium discubituris præmonstrare, mox ubi collibitum fuisset, omnibus euanescentibus ita, ut omnino parati uiserentur nihil. Si quid pretio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in suis comparerent loculis, eluso uenditore. Numam quoq; Pompilium eiusmodi præstigijs quādoq; operatum legimus. Sed & Pythagoram item illum doctissimum id ridiculum factitasse, ut quæ collibuissent, sanguine perscriberet in speculo, moxq; literis ad lunam orbis pleni obuersis, stanti à tergo, ut in lunæ exaratas disco, cōmonstraret. Sunt item qui scribant, Ephesios habuisse notas quasdam & magicas uoces, quibus adhibitis, semper fierent uoti compotes, quicquid attentassent. Iis quoq; usum esse in rogo Crœsum, auctor Eustathius scribit. In Caracalla tamē prodit Spartianus, quod ab instituto haud ita dissentaneum est: Damnatos, qui tertianis & quartanis amuleta collo propendentia gestarent. Illud sciendum denique, non naturalia solum recondita scrutari magos, uti est id quòd si quem succinea induеris uestе, alterum uero paleari, ilico mutuis copulabuntur nexibus: uerum & uerba, quæ uim insitam profundentia trahere ualeant: multa etiam, quæ ab his trahi possint. Et illa quidem uiro, hæc autem fœminæ clàm adhibentes fœminam ad uirum rapiunt, admotis quandoq; & quæ seiungere ualeant, uelut nautæ ita ferrum cum magnete suspensum librant, ut rapiatur ad ursam. Rursumq; allio inficientes raptum dirimunt eiusmodi. Verbis porrò præesse Mercurium uolunt, cantibus Phœbum, excantationibus Mercurium & Phœbum simul. Hæc uero copiosius non inargutè aut incallidè consectati sumus: sed ut uno, eodemq; pede, Maroni lucem inferremus aliquam libro quarto:

Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas uelit, ast alijs duras immittere curas.

Qui sint habiti prioribus forma præsignes. De Phaone pluscula. Item de Sappho pauca. Belli qui dicantur Martialis declaratur. Caput XXIIII

DE pulchritudine alias ex Platonicis museis ampliter, nunc ex historia quæ ingerunt sese haud queo præterisse. Forma in primis apud Græcos uisenda & amabili fuisse Alcibiadem ferunt, inter Romanos uero Scipionem. Demetrium cognomento πολιορκητὴν, boni quoq; huius plurimum uendicasse sibi. Alexandrum fuisse formosum traditur, sed ἀπραγμόνως. Cæterum & formidabile quiddam formæ inerat eius. At pulchros arguere Homerus uolens arboribus assimulat ferè, ὅτε ἀνὴρ ἄριστα μάχηται ἠὲ τι ἴσον.

Hominum quoq; pulcherrimum fuisse prædicant Phaona, quem inter lactucas occultarit Venus. Sunt qui prodant, portitorē fuisse hunc, eoq; se fouisse artificio. Ad hunc transmissura Venus quum appulisset quandoq;, gratè excepta ab eo est: etiam si, quæ nam foret, prorsum inscio. Transportata uero quò uellet, dea homini alabastrum unguenti obtulit: quo is quum se obleuisset, omnium euasit formosissimus: atq; eo nomine à Mitylenęorum mulieribus ardenter appetebatur: unde factum, ut adulter demum deprehensus iugularetur. Amatū à Sappho, sciunt omnes, quæ poetria fuerit Scamandronymi filia, cuiusq; sapientiam admiretur etiam Plato. Fuit & in Lesbo Sappho altera, uerum meretrix, haud poetria. Superpondij loco fuerit id: pulchritudinem haud intelligi nisi in magno corpore, quoniā dignitas expetitur, quæ pusillis nulla prorsum fuerit. Bellos ceu à delicijs appellarunt ueteres, qui à Græcis ex ciuili eblandimento ἀστεῖοι uocantur: aut σύμμετροι, id est conformati, quod eorum membra uenuste respondent quidem habeant, pusilli tamen sint ipsi: proindeq; nec pulchri, uel formosi. Quod signat Martialis,

Bellus homo & magnus, uis idem Cotta uideri:
Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est.

Aeginetica potentia, primumq; in ea insula nummos uideri cusos. Thebæ unde. Caput XXV

AEginetas inter Græcæ gentis principes quādoq; fuisse præconspicuos, proditum monumentis est, felici quadam temporum feracitate, opportuna, commodaq; indeptos multa. Nam & nauali potentia uiguere plurimum, omninoq; maximi censebantur. Quin & in Persicis rebus propriam ostentarunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

tarunt uirtutem. Quo nomine præmijs quoq; ἀεισῦλα quæ uocant Græci, ornati egregiè sunt. Omnium uero principes nummũ cudere adorti sunt. Nam & ab eis νόμισμα, nuncupatur ἀργυρᾶιον. Illud adijciamus amplius ex Pausaniæ thesauris, Asopi filias à Phliasijs tradi Corcyram, Aeginam, Theben: & à Corcyra quidem ac Aegina insulas nuncupatas, quæ prius Scheria dicerentur, & Oenone, id est οἰνώνη. A Thebe autem, quæ sub Cadmea est, ciuitatem indeptam nomen. Tametsi aliter suprà relatum, haud excidit.

Qui nam fuerit in ueteri historia Maris: quicq; equum insenderit primus. Italiæ frequentia. Itali & Italiotæ, quo differant. Caput XXVI

ITaliam omnium principes inhabitasse feruntur Ausones indigenæ, seu αὐτόχθονες. At uetustissimũ fuisse Marin quendam nomine, cuius antica corporis humana prorsum uiderent: postica uero, equina omnino. Nam & nomen ipsum propémodũ pollere, quod apud Græcos ἱππομάγης, id est equo immixtus. Videri autem potest, equum insendisse primus, & freno inhibuisse, atq; argumento eiusmodi δίφυης creditus: eundem quin etiam uixisse fabulantur annos centum ac tres & uiginti: ter item mortuum, reuixisse ter. Sed enim simile ueri mihi haud fit, in Varia historia inquit Aelianus. Nec desunt qui equitandi artem, id est πρῶτ ἱππικὴν, in Libya compertam primo, tradant. Qua ex causa nuncuparit Pindarus in Pythijs κυρήνην εὔϊππον. Etiam si ad id referunt alij, quod ab Neptuno edocti sint Libyes currus iungere. Quin & Pallada equestrẽ in Libya genitam. Italiam porrò terram gentes incoluisse plures, quàm regionem quamuis aliam, idem prodit auctor. Cuius ratio promatur ex temperaturæ præstantia, regionis uirtute, aquarum copia, & omnia ferendi potestate, quod πεμφόρον significanter dicitur: necnon pascua facilitate, quam εὔβοτον appellant: adiacẽte porrò maris bonitate præsigni, portuum quoq; numero suppetente, hincinde fluminum magna ui interluente. Qua rerum maiestate tantum non diuina, recenseri quãdoq; in Italia solitas inuenio ciuitates mille centum sexagintasex. Adnectamus huic capiti illud leuius: à Græcis Italiotas nuncupari peregrinos in Italia moram ducentes, Italos uero in Italia natos. Idem interstitium inter Siceliotas fit, ac Siculos. Cæterum Sicilienses dicimus nos & Siculos.

Lusu nec abstinuisse uiros quandoq; laude multa præsignes. Cap. XXVII

HErculem uirum, ut ferè creditur, multæ uirtutis, nec gloriæ minoris, traditum ueteribus est, Intẽtissimam certaminibus obeundis curam studiumq; lusibus, quadamq; animi quasi seriatione solitum laxare remittereq;. Nec Iouis & Alcmenæ filium puduisse cum puerulis colludere, & quidem sæpius. Quod amplius insinuat Euripides, apud quem ipse hic deus, sicuti ueteribus est usum, ita pronuntiat,

παίζω, μετάβολὰς γὰρ πόνων ἀεὶ φιλῶ.

Dicere uero hæc animaduertitur assistentẽ habens puerum. Sed & ab Alcibiade quandoq; deprehensus Socrates est cum Lamprocle etiamnum infante colludens. At magnus Agesilaus cum filio arundinẽ, qui puerulis suus est mos, uelut equitaturus insedebat: quumq; à quopiã rideretur, renidens, Tu (inquit) sile nunc quidem, factus uero pater patribus itidem enuntiato. Sed Græce sic, νῦν μὲν σιώπα, ὅταν δὲ γένῃ πατὴρ αὐτὸς, τότε ἀγορεύσεις πᾶς σὺ πεπόρας. Cæterum uel præcipuè ciuilis philosophusq; uir Tarentinus Archytas cum pueris de famulitio lusus agitabat: plurimum uero ijs, dum conuiuia agitaret, oblectari assueuerat, mollitudinem quandam uitæ, ac dulcitudinem commentus.

Lodouici

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARUM lectionum libros ad magnificum Bartholomæum Pagellam, Vincentinum, equitem clarissimum, præfatio decima.

QVum multis iam annis Vincẽtiam forte appulissem, ac nonnullorum consilio, & precibus Plinium, M. Tulij orationẽ pro Milone, ac Homerum quoq; profiteri essem auspicatus, post quotidianas enarrationes, uti assolet, plurimus erat inter ciues tuos apprime doctos, atq; ita, ut admirationem parerent, de mansuetioribus Musis sermo. De ratione dicendi, cui præcipue uidebantur affici, quæstiones perpendebanẽ haud somniculosè, quæ sua sunt loci acumina, inferebantur & physica interdum, ac miscellæ prorsum fiebant disertationes. Verum sicubi de poetica ageretur excellentia, esse quidem in ciuitate tua non paucos, qui in carminum ratione summe placerent, asseuerabãt plericq;, ac uerum ipse experiebar: sed te unum in eo ita eminere, ut ingenij aptitudine, ad id quodammodo facti, & rerum etiam reconditarum scientia, accedente etiamnum incredibili studio, ueterum quoq; paucissimis cederes. Hæc quum audirem, ineundæ tecum familiaritatis ardore quodam corripi sum usus: adeo, ut tanto nomine uadimonium quoq; destitui posse uideretur. Mox uero omnium cõpos, uti es benignus in primis, ac magnificus uere, postea quàm de studiorum ratione diu fabulati sumus, iam digrediens, atq; admirationis plenus, Plinij Cæcilij insusurrauit illud mihi, Magna Isæum fama præcessit, maior inuentus est. Quamobrem ex eo te sum egregie semper, ut debui, ueneratus. Cæterum ubi Venetias appuli, chalcographis nostra hæc qualiacunq; typis ducenda traditurus: ne prorsus essem uelut honorarius tutor, cui administrationis functio non incumbit: atq; in diui Marci uestibulo mihi forte occurrisses, integrata mox uetus necessitudo est, ac multorum dierum congressibus iucũdissimis auctior facta: ut deniq; morum suauitate demulctus illuc proruperim, ut te uirum utiq; in omni uitæ usu eminentissimum in partes laborum meorum aduocandum censuerim. Quod & facturum me, tibi sum pollicitus, quum animum periclitarer tuum: & re nunc ipsa præsto, ut iam hinc scias, si usu uenerit, omnem meam operam, & quicquid denique sum, esse ornamentis tuis omnibus dicatissimum. Quod quum uirtutes tuę præcellentes exprimunt, tum singularis, qua me prosequi uideris, beneuolentia. Cui, quod possumus, id demum rependimus: haud ignari, eam splendescere in animo tuo simplicitatem, ut non tam muneris amplitudinem spectes, quàm egregiam contribuentis uoluntatem. Vale.

G Lodouici

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI DECIMVS.

Hebræorum doctrinam triplici calle incedere, talmutico, philosophico, cabalistico. De cabala scitu digna. Catechestæ qui, & catechumeni. Mos nil mandandi literis, Cardinalium in nostra religione ratio. Scapi cardinales qui. Scapi notiones. Genituræ cardines. Cap. I

AETERVM postea quàm de magia, quantum sat esse adiudicauimus, perscriptum nobis est, non absonum fuerit, hic potissimum de cabala Hebræorū aliquid subnectere, quando & undecunq; doctissimus Picus in nostris literis aliquid de ea promere adortus est omniū princeps. Obseruauimus igitur triplici calle Hebræorum doctrinam incedere: quippe aut ad talmuticos recurrunt, aut ad philosophos, aut ad cabalistas. Talmutica hæresis initia ducere animaduertitur non uetusta admodum, ut quæ annis paulominus ducentis post CHRISTVM ab Hebræis aduersum nos consarcinata deprehendatur. Qui uero philosophicis rationibus Bibliæ arcana explicare adorti sunt, principe inter eos AEgyptio Mose, Auerrois tempora non præcedunt: à cuius interitu aguntur plus minus anni trecenti, ac triginta. Tertia supereſt cabala, omnium uetustissima, & uerax in primis: quando ab optimo maximo Deo Moysi insinuatam, constans opinio est: alijs mox ipsum Moysem idoneis maxime patefecisse. Initio siquidem in monte accepisse legem duplicem, literalem, spiritalemq;. Priorem ex Dei mandato conscripsisse, eamq; populo esse impertitum: alteram uero minime, sed sapientibus modo septuaginta numero communicasse. A quibus postea cæteris ad id item destinatis uoce tantum sit tradita. Vnde & cabalæ nomen exortum, quod gentis illius uocabulo receptionem signat, quia per successionum gradus citra literarum omnino monumenta ulla, seruaretur incolumis. Sequenti tamen tempestate & hæc ipsa sunt libris comprehensa mysteria, in quibus pleraq; omnia fere haud nostræ fidei dissentanea comperiuntur: quoniam ante CHRISTVM concinnati traduntur, liberis ab omni affectione animis. Noscendum uero, rationem literis nil mandandi, non apud Gallorum modo dryidas item seruatam, sed & in Christianæ ueritatis fastigio: unde catechestas, id est κατηχήσας, inuenio nuncupatos, qui mox baptizandis fidei arcana mysteriaq; uoce referarent. Qua ratione, catechumeni quoq; dicti: quia κατηχεῖν signat imbuere, & ἠχεῖν, sonare est, uiuę uocis argumento nominibus productis. Porro quia inter arcana cabalæ scientia uetustis temporibus habebatur: inde apud Hebræos inoleuit, ut quicquid minus extritum passiuumq; sit, cabalæ nomine sanciatur. In uniuersum tamen scientias duas eo uocabulo honestasse animaduertūtur: combinandi artem, quam alphabetariam uocant reuolutionem: alteram uero, qua rerum superiorū uires explicātur, quæ & magiæ naturalis pars uidetur suprema. Sed & totas res perturbata mox apud Hebræos est, emergentibus nonnullis, à maleficis nihil admodum disparatis, qui cabalistarum nomen sibi uendicent præcipue: ac dei nomina tenere se in primis prædicent arcana, uirtutibusq; pollere, quibus in dæmonas ius habeant, & miracula item ualeāt perficere. Immo & CHRISTVM non alia ratione, quàm qua ipsi utuntur, tam admiranda sępe fecisse. Astruunt insuper ueram genuinamq; esse cabalam hanc, quæ Moysi dicatur à Deo tradita. Quod uero magno illi prophetæ Deus summus mysteria retexerit, quæ continerētur lege, astipulari uidentur multa: sed in primis illud Esdræ propheticum, apud quem de Moyse Dominus loquēs, Enarraui (inquit) ei mirabilia multa, & ostendi temporum secreta, & finem: præcepi ei, alia palam faceret, alia apud se haberet in arcanis. Porro & magnus Origenes explicans illud apostoli Pauli, Primum quidem: quia credita sunt illis eloquia Dei: Considerandum, inquit, quia non dixerit literas esse creditas, sed Eloquia dei. Vnde percipi licet, aliud esse præter literis comprehensam

hensam legem, ludæis contributum, quæ Dei eloquia nuncupet Paulus: quæ prorsus non aliud dixeris, quàm cabalam ipsam, id est uerissima legis interpretamenta, de ore diuino emanantia. Seniores autem septuaginta, quibus arcana solis cōmunicabantur, consiliarios mirabiles nuncupat Origenes: locum quorum habere putant in nostra religione Cardinales. Postremo secreta illi genus Esdræ temporibus in libros septuaginta pro doctorum numero redacta comperio, post restitutionē à Babylonica (ut fertur) captiuitate per Cyrum, ueriti Esdra ne perirent, dilapsa dissectaq; Hebræorum, ut assolet, gente. Illud uero ex grammatica ratione adiecisse nil obfuerit, dici Cardinales: quia quicquid est in re qualibet præcipuum, eo nomine nuncupatur rectissime: nam & in foribus scapi dicuntur cardinales, quibus sustinentur, regunturq; in primis. Scaporum meminit Vitruuius: Inter duos, inquit, scapos tympana sint. Impagibus distributiones ita fient. Sunt & in chartæ ratione scapi Plinio, pro congerie: sicuti & simplex plebecula in lactucis quandoq; uerbum agnoscit, etiam si luxatum quadamtenus. Loti scapum nominat idem Plinius: quem secundo De causis, Theophrastus ex Theodori interpretatione, caulem nuncuparit. Brasica, inquit Varro, ut præseca: quod ex huius scapo minutatim præsecatur. Et asparagorum scapi, inquit, asperi sunt, non lenes. Scapos candelabrorum apud Plinium eundem legimus: & apud Festum, trutinæ scapum. Reperi & qui leguminum siliquas scapos interpretentur, ἐκ τοῦ σκάπτειν. Nam & decimo octauo Plinius: Est inquit, inuentus scapus centum fabis onustus. Scapos loti Theodorus idem capita dixit, libro De stripibus quarto, apud Theophrastum. Ferulam esse Plinius scribit, geniculatis nodatam scapis. Et libro uigesimo primo, Albuco item esse cubitalem scapum tradit. Quod uero ad cardinale spectat: inde etiam scimus ab peritis genituræ cardines quatuor obseruari: ortum, occasum, mediū cælum, imum cælum: uel ut Greci enuntiāt, anatolen, dysin, mesuranima, hypogeum, id est ἀνατολήν, δύσιν, μεσουράνημα, ὑπόγειον. Sunt & cardines stipitum in torcularij ratione apud Catonem.

Species nummorum plures, ex Grecis Latinisq; cōgestæ auctoribus. Chelonia quid. Cheliæ, chelonium, cichelę, epicichlides. De obolis, seu obelis. Quid oboloſtates. Trophalides. Capitha quid. ἀγκάζειν. Stathera. Thematissimus. Cibdela, cibdelia. Sacellium quid. Epithema quid. Thesis. Trapezitarum thema. Paratypa, parasemi, paracharactæ. Argētum factum & signatum, quo differunt. Argenti nomine an cōtineatur pecunia. Assę quid. Nothiæ pecuniæ, ac hyponiæ. AEra quid. Fiscus & ærarium quo differant. Vectigalium genera. Idios logos quid. Adespota. Collectarij. Attribuere. II

DVm curiosius Græcorum quæpiam uersaremus monumenta, in nūmorum genera quædam incidimus: quæ quia Latinis autibus parum frequentia sunt uisa, pergratum me studiosis facturum opinatus sum, si hisce commentationibus inseruissem, addendo etiamnum ex Latinis nōnihil, ne hac parte mutilæ, ac quasi asymbolæ uideantur. Igitur lego in primis, Peloponensium nūmum fuisse quendam ab incusa animalis forma, chelonem, id est testudinem nūcupatum, Nam obolum Eupolis callichelonum appellauit, ueluti testudinem dicas pulchram. Hinc emanauit illud,

Τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικᾶν χελώνα.

Quod est, Virtutem, ac sapientiam testudo superat. Chelonia uero sunt in ratione tollendorum onerum, quæ in quadris tignorum, quo loci diuaricantur, figi solent, ut in ea conijciantur fucularum capita, ut uersentur facilius, proxime capita uectibus infixis. Cheliæ, id est χηλάαι, ad præsens institutum faciunt nihil: sunt uero eo nomine lustra, παρὰ τὸ χεῖσθαι ἐν αὐταῖς οὓς ὄφεις. Meminit in Theriacis Nicander. Chelonium est testudinis item integumētum. Cichelas Syracusani turdos uocant: quos Græcorum alij cichlas, unde epicichlides carmen dictum, quod in Homerum refertur auctorem à qui busdam, quoniā dum id pueris præcineret, turdis donabatur. Apud Athenienses nummus erat bouis scalptura, & nomine insignis, à Theseo institutus primum, Plutarcho tradente, uel ob Marathonium taurum, uel ob Minois ducem, uel quod ad agricolationem perlicere uellet ciues. Eius ab Homero item fieri mentionem putant, quum ἑκατόμβοιον dicit ἐννεάβοιον, id est nouem boum hecatomben. In Draconis legibus mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cta irrogabatur, ita ut soluerent decabœum: & in Delo præconem ita pronuntiare in theorijs solitum, traditur, tot boues datum iri. Vnde cõiectatum à plerisq; bouem Deliorum esse nummum uerius, quàm Athenienſium. Vtcunq; certe hinc iactatum nouimus, ut quicunq; pecunia corrupti causam silentio prodant, quod fecisse quum oratores alios, tum uero Demosthenem, subnotauit historia, dicamus, Βοῦς τὴν γλῶσσαν βέβυκεν, id est bos linguam inscendit. Ex qua loquendi figura facetissime Aristophanes,

Στόμ' ὦν βύσας λίχμασιν τῶν ῥητόρων.

id est, os rhetorum obturans stipe. Nuncupabant porro nummorum species quasdam Athenienses triobolum & dyobolum. Sed dyobolis noctuæ signum erat cum Iouis facie. Nam tetrobolum duas habuisse noctuas, compertissimum est. Hemiobolum uero dimidium oboli erat, unde & hemiboliça dicuntur, quæ id pretium non transcẽdunt, ut in Batrachis auctor Aristophanes est. Obolum etiam phollem dici animaduerto: nam pholides, squammæ sunt tam in piscibus, quàm etiam anguibus: unde & pholidotum, squammatum dicunt. Apud Homerum Eustathio astipulante, obolus & obelus pro eodem accipi uidentur, id est coquinario instrumẽto, quod in summo sit exacuminatum, & sagittæ modo quæ βέλος dicitur, inferre plagam ualeat. Propterea sunt qui obelos, sublas interpretentur. Photius patriarcha monumentis prodit, obolum inde nuncupatum, quod uetus Athenienſium ex ære nummus, obeliſci imaginem præferret. Quoniam uero oboli sex manum implebant, ut scribit Eustathius, id est πλὴν δράκα, inde drachmam nuncupamus: etiam si nunc manum non impleant oboli sex. Ab obolo deniq; oboloſtatem dicimus minutulum fœneratorem. Erant & quadrantes obolorum, quæ alij dichalca, nonnulli trichalca dicunt. Apud Aristotelem in casei mentione trophalidas legimus oboliæas. Sunt autẽ trophalides Theodoro formagines. Siglum porro, id est σίγλον legimus nummum, qui obolos septem complectatur Atticos, prætereaq; hemiobolum. Farinæ capitham, inquit Xenophon ἀναβάσεως primo, ligis comparabant quatuor. Habet uero capitha, chœnicas duas more Attico. Siclos æris inuenimus quum alibi, tum apud Plinij Naturalis historiæ libro decimo septimo. Cæterum eruditioribus legendum uidetur nõ siclos, sed in singulas, ex ueteri lectione: & quia Hebræorum sit dictio siclus, Iosepho auctore, nec Cirræcis usurpata, nec Latinis, drachmas habens Atticas quatuor, ut idem scribit. Hieronymus in libro Hebraicarũ traditionum in Geneſim: Secel, inquit, Latino sermone siclus corrupte dicitur: unciæ pondus habet. Chias pro nummorũ specie, apud Thucydidem inuenies historia octaua. Sciendum uero mnam, id est minam, esse tum libræ, tum nummi nomen: cuius dimidium appelletur hemimnæum. Herodotus libro quinto, pentadimnũ protulit. Sicuti Lysias icosimnum. Stater aureus mnam æquabat. Itaque quum pentastaterum legimus, pentamnum intelligimus. Est & numisma stater apud Aristophanem Pluto:

Σταθῆρι δ' οἱ θράττοντες ἡρπάζομεν.

hoc est, stateribus seruti ludebamus par impar. Hoc enim obiter ἁρπάζειν dicunt Græci, quũ manu astragalos, siue talos occultantes, aut nuces, aut pecuniam colluſoris uaticinium requirimus. Quidam tamen eo uerbo pilæ lusum accipiunt, uel ut in consuetudine dicitur, ζυγὰν ἢ ἄζυγα. Dicitur & statera, præter notionem publicam, lignum, unde uincto fune & alligata mula currus trahebatur, ex similitudine quadam, quippe stateræ præfert imaginem. Erant & Darici stateres, sicut philippei & Alexandrei: qui omnes fului erant, hoc est aurei. Philippeorum etiam Liuius meminit, ab Vrbe condita libro trigesimo & trigesimo nono. Sed & Horatius,

Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Necnon in Bacchidibus Plautus,

Ducentos nummos aureos Philippeos dabin'?

Habuere & Galli Philippeos suos, ab imagine alati genij, quos dicũt, geniatos: habuere sceptratos quoq;, ac foliatos, regis trabeati imagine pręsignes, iura reddentis. Sed & Romæ aureos Valerianos Philippeos dici, cõpertum est: ubi & Saloniani habebãtur trientes. Philippeos cudi iussit Alexandri magni pater Philippus, quod tradit Diodorus, postea q; Crenidas instaurauit, & Philippos maluit appellari, compertis inibi fodinis: quas sic demum excoluit, uti talenta inde redirent annua mille, ac amplius. Daricos

ricos scribunt adæquasse pretium eius, qui ab Athenienſibus dicebatur chrysos, id est aureus. Alij drachmas argenti habere uiginti, prodidere: ut Darici quinq;, mnam faciant argenti. Dicti uero Darici, non à Xerxis patre Dario, sed ab antiquiore altero. Stater etiam drachmarum quatuor pondus est. Aurea numismata uetera, uel etiam argentea, gemmarũ uicem implere, Pomponius scribit. Athenienſium præterea numisma erat core. Id Euripides parthenon uocauit, id est uirginem, quod Palladis imagine foret insculptum. Vnde Eubulus in Anchise Palladis polon nũcupat, id est pullum. Etiam si esset item Corinthiorum nummus polos, Pegali habens insigne. A Partheno nummo elegãter festiuum effingitur adagium de poscinumijs scortillis, ut Parthenon amare dicantur. Dignũ uero scitu est: rhetorem Dionysium poetamq; cum Athenienſibus suadere adortus foret, æneo uterentur nummo, χαλκῷ, id est æneum cognominari cœpisse, atque ita ueteribus aduocari. Fuit & minutuli speciem numismatis cõma, proinde facetissimus comicus sycophantam felle conspergens ait, ἄναξ τὸ πονηροῦ νόμισμα, quasi tu dicas, monetæ non probæ: cuiusmodi loquendi figura uulgo Rhodigini mei utuntur. Fuit & argenteus leptis, ceratium continens unum cum dimidio. Danacẽ uocabant item nomisma tion, quod Charonti porrigerẽt paludem stygiam transmissuri. Cuius etiam sit mentio in Charonte apud Lucianum: meminerit in Psyches fabella Apuleius, atq; item in Collectaneis Plutarchus. Byzantiorum nummus ferreus erat, sicut & spartæ: cuius pondus magnum quidem erat, pretium fere nullum, aceto insuper ui hebetata. Vnde nummum Spartanum per parœmiam enũtiamus de re conatus magni, emolumenti nullius. Nummi ferrei meminit Aristoteles œconomicon secundo, necnon stannei & ænei. Dionysius Siciliæ tyrannus, Syracusanos perpulit etiam stanneo uti. Aristoteles item in Tarẽtinorum politia, illos scribit usos nummo, in quo Taras esset Neptuni filius, delphino uehens. Et in Agrigentinorum item republica, cuidam irrogatam mulctam litrarum triginta prodidit. Habet uero litra, oboli Aeginæi pretium. Decalitron, stater erat Corinthius, obolorum decem. Tetracina Attica legimus apud T. Liuium duobus locis, qui etiam cistophoros nominat. Quorum antea meminerat pro domo sua M. Tullius: sed & in Epistolis ad Atticum, An cistophoro, inquit, Pompeiano iaceamus? Cæterum in Liuio non tetracina legendum, sed tetradrachma, probant eruditiores: sicuti alibi quoq; non tetrarchiam, sed tetradrachmum item: cuius libro nono Polluci mentio est. In Plutarchi Sylla, Tetra circunferri animaduertas, pro tetradrachma. Scire tamen licet, tetracinem ab Hipponacte lactucam dici: quod & à Phrygibus obseruari, Clitarchus prodidit apud Athenæum. Sunt qui eo nomine agrestem intelligant lactucam. Sunt qui Digestorum libro decimosexto, titulo depositi, lege Publia, cistophoros putent reponendos, ubi mendose legantur modo costrophinati. Cistophorum fuisse legimus quatuor milium & quingentorum denarium, sicuti & Rhodium talentum. Dici opinantur cistophorum, ab insigni ferentis cistam: sicut coronati modo uocantur nummi, à coronæ imagine. Illud quoq; non prætermiserim: Phedona Argiuum signasse nũmos primum, à quibusdam tradi: quod libro octauo scribit item Strabo. Alij Erichthonium Athenienſibus & Lycijs. Xenophanes Lydis hoc attribuit. Naxijs uero Agloſthenes. At in Apologetico Septimius Florens, Saturnum principem nummos signasse, prodit: atq; ideo ærarij præsidem credidit. Mitylenæi Sapphus imaginẽ nummis insculpebant. At Homerum Chij, à quo & nummus nomen accepit, sicuti Strabo docuit. Asis uero puerum delphini insidentem: Dardanis gallorum pugnam: Aspendij paleſtas: Rheginí leporem: Cephallenes equum: Thasij Perſen: Argiui murem: Trœzenij tridentẽ, quia illic religioſiſsime Neptunus colitur, Plutarcho tradẽte. Demaretium in Sicilia fuit numisma de Gelonis tyranni uxoris nomine, quam Demareten uocant, Theronis filiam, uti à Pindaricis relatum interpretibus, scio. Argiuorum item nummũ fuisse lupi imaginem insignem, testes Sophoclis scholiastæ sunt in Electram eius poetæ, quod Apollini sacrum crederetur id animal, uti ceruæ Dianę: quo argumẽto & Lycoctonon Apollinem uenerabantur. Alij uero, ἀπὸ τὸ νόμου εἶναι, οὗς ἐπιβάλους ἀπέφηναν. In quibusdam Græcorum monumentis ita inuenio: Pompilium Numam ex ferro & ære primum cudisse numismata, quę ex proprio auctoris nomine sint Numia appellata: quum ante illum scortea, & ostra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostracina pecunia impleret usum: quod à Tranquillo fuisse literis traditum, ijdem, pro dunt Græci. Legimus tamen alicubi: Populo à Numa cõgiarium datum, asses ligneos, & scorteos. Nummi scortei meminit item Hieronymus: sed & Donatus ad hunc sensum illud enarrat Virgilianum,

Taurino quantum possent circundare tergo.

Scribunt tamen Græcæ linguæ scientissimi, nummum non esse Romanæ pecuniæ nomen, sed Græcum: eorũ qui sunt in Italiæ ac Siciliæ collimitio, quoniam Epicharmus in Chytris, uerbi eius mentionem faciat: & Aristoteles Tarentinorum numisma proprie dici nummum tradidit. Nummis indistincte legatis, ait Vlpianus, receptum est, ut exiguiores legati uideantur. Adulterina numismata reperio dici paratypa & paracharagmata. Qui uero id cudunt genus, uocari paracharactas. Parasemos item nummos notæ appellari eiusdem, ex oratione contra Aristocratem liquet. Sic uero nuncupatos ferunt, quòd à nũmularijs ita subsignarẽtur, ut improbitas manifesta fieret. Hinc apud Demosthenem pro Ctesiphonte, rhetor figurate dicitur parasemus. Argẽtum factum in historijs sæpicule lectitamus: id esse uidetur paratum, non rude, sed elaboratum cælatumq;. Nam quæ absoluta paratáq; sunt, facta, eruditioribus dici solent: sicuti apud Martialem, Tu factã tibi rem statim putasti.

Distinguitur tamen à signato, quod ex Seneca cognoscimus De beneficijs primo, Libentius donabo argentum factum, quàm signatum. T. Liuius ab Vrbe condita libro trigesimo quarto, Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus signati argenti ac æris domi haberemus. Apud eundem ærario illatum infectum argentũ quandoq;, obseruauimus. Apud Paulum Octauenus ita diffinit, Infectæ materiæ pondus, signatæ uero numerum, factæ autem speciem dici oportet. At Pomponius Digestis de auro & argento legato: Argento, inquit, facto legato, Q. Mutius ait, uasa argentea contineri: uelut paropsides, trullæ, pelues, & his similia. Infecti autem argẽti appellatio, rudem materiam cõtinet, id est non factam. Vlpianus titulo eodem: Argento legato, inquit, puto, nisi euidenter contra sensisse testatorem appareat, nummos non contineri. Quin & infra paulo, Argentum factum recte quis ita diffinierit, quod neq; in massa, neq; in lamina, neq; in signato, neq; in supellectili, neq; in mundo, neq; in ornamentis sit. Quæret forsan aliquis, cur argenti appellatione, factum etiam argentũ comprehendatur: nam si legatum foret marmor, nil præter rudem materiam demõstratum, posset uideri. Sed inquiunt Iuris prudentes, ratio est, quæ talis sunt naturæ, ut sæpius ad sua redigi queant initia, materiæ potentia uicta eius uires nusquam euadunt. Assaria pro obolis posita legimus: nam & assem, pro re minima apud Ciceronem pro Quintio adnotauimus. Assem, inquit, sese negat daturum, nisi prius de rebus rationibusq; omnibus societatis decidisset. Hinc illud paroemiodes in carmine obscœno,

Non assis faciunt, euntq; recta.

Cui consimile illud Catullianum,

Non pili faciunt cohortem.

Eleganter item Seneca, Emas non quod opus est, sed quod necesse est: quod non opus est, asse carum est. Scribit Halicarnaseus Dionysius, in Menenij mulcta, assem fuisse æneum numisma libralis ponderis. Plutarchus quindecim milliũ assium mulctam Camillo irrogatam refert: qui numerus, inquit, ad argenti rationem mille ac quingentas constituit drachmas. Nam assis, argenteus erat: & hic, ex decem æreis denarius uocabatur. Libræ pondus æris, inquit Plinius, imminutum bello Punico primo, quum impensis respublica non sufficeret, constitutumq; ut asses sextantario pondere ferirẽtur, id est duarum unciarum, pretio tamen libræ unius seruato. Sicut Annibale urgẽte, unciales facti, & semunciales, lege Papyriana. Sextantarios asses non tacuit item Festus. Sextiuum denarium dici, lectum est: quia in sex uncias, hoc est sex obolos, ut ait Celsus, diuiditur drachma, quæ Latine uocetur denarius. Sed quod Plinius ait, in asse sextantario quinq; partes lucrifactas: Ita intelligendum, ex asse uno librario, sex fuisse factos, qui tantundem ualerẽt. Dipondium item assem, id est duarũ librarum, quandoq; fuisse appẽsum, scimus. Caiani asses uidentur dici à Caijs inscriptis. Assas, id est ἄσσας, interpretatur Galenus stomachi fastidia, ubi quis non nutritur. Credo, quia ἄσαι satiare

tiare indicat, & lædere. Asses uectigales appellat Liuius, qui in iugera impositi sunt, te standi causa publicum agrum esse. Inuenio alicubi apud Græcos nuncupari νοθρίας χρήματα, id est nothias pecunias. Hæ uero sui generis non sunt, sed ita appellantur, quæ ex paternis bonis contribuuntur nothis, id est spurijs. Erant uero drachmæ ad summũ mille. Meminit contra Aristocratem Demosthenes. Sed & apud Aristophanẽ uideor legisse quippiam. Sic & Hyphoniæ pecuniæ uocantur, domesticis interfecti alicuius erogatæ à cædis auctore, ne suũ persequãtur ius. Meminit Legum sextodecimo Theophrastus. Porro nec omittẽdum uidetur, nummũ ac denarium exigui admodum fuisse pretij. Quod Varro Terentius ostendit apertissime, ubi columborũ par coloris boni, bonicq; seminis uulgo uenire solitum ducentis nummis, aut etiam quadringentis denarijs, scribit. Obseruauimus apud eruditissimos, sagittarium dici numisma Persicum, à notæ genere ita nuncupatum: hi autem non alij erant, quàm Darici, auctore in Apophthegmatis Plutarcho. Ex quo celebre manauit in posteros Agesilai dictum, Se ex Asia pulsum triginta millibus sagittariorum. quum Persarum rex ea nummorum summa corruptis per Timocratem Athenienses, effecisset, ut is de prouincia decederet, quod & in prouerbium uenit, de ijs qui pecunia de gradu deijciuntur, qua nil non expugnatur. Nam Macedonum rex Philippus dicere solebat, nullam prorsus uideri inexpugnabilem arcem, in quam onustus auro asellus summitti posset. Hemidarica legimus ἀναβάδονως primo apud Xenophontem: Pollicetur, inquit, Cyrus daturum se militibus ἀντὶ δαρεικοῦ ἑκὰς ἡμιδαρεικὰ τῶ μηνός. Nam & in nostris literis solidos dici aureos nouimus, uelut integros, nec ulla ex parte deminutos, corũ interstitione, qui semisses dicuntur, aut tremisses ab portione ueluti dimidia aut tertia. Nam binarios intelligimus duplos, ternarios triplos, ac deinceps. Sic & solidus noster argẽteus primo duodenarius fuit, id est duodecim æstimabatur: mox cum temporibus demutata ratio est. Assem & libellam pro re minutula, ut attigimus, usurparunt priores: ex Cicerone & Plauto. Vnde, ad assem reddere, apud Plinium Cæcilium: etiam si aliter interpreti est usum. In Germania scribit Tacitus, ferram fuisse nummi notam, unde & ferrati dicebantur. Illud præterea sciẽdum, nummis quandoq; apponi solitum numerum, quo colligeretur pretium, quam notam æram uocabant. Lucilius: Hæc est ratio peruersa, æra numeri est subducta improbe. Nec me fallit, astrologos non recentiores modo, sed ueteres quoq;, ut Ptolemæum & Theona, temporis initium, quale foret Natiuitatis CHRISTI, uel aliud illustre principium, quo supputationes incipiunt, æram item uocare. Tenedius nummus in ueteribus memorijs uel celeberrimus est, quoniam Tenedius rex olim sanxisset lege, ut mœchis utriusq;, si deprehẽderentur, caput securi præcideretur: quam legẽ in filio quoq; rigide seruarit. Quare in nummo illic percussio cudoditum, ut à parte una, securis: ab altera, facies duæ ex ceruice una prodeuntes signarentur. Illud uero superpondij loco adiecisse, non obfuerit: sacellium capi pro marsupio, quod & balantium uocant Græci: unde & balantiotomi apud Aristophanem, qui de zona propendentes crumenas præcidunt. Ab sacellio, sacellarios inflecti animaduertimus. Trapezitarum thema in Plutarchi Moralibus, nõ semel inuenio dici de pecunia apud nummularios deposita. Nam & thematismum in architectandi ratione positum, stationem interpretantur, quę decorem operibus parit, ueluti quum Ioui, Fulguri, Soli, Lunæ, Cælo hypæthra, id est subdialia constitui debere templa proponimus: at Mineruæ, Marti, Herculi Dorica seueritate, nullis admodum delicijs. Veneri, Floræ, Proserpinæ, fontium nymphis, lasciua Corinthiorum floridaq; exornatione cum folijs uolutisq;. Iunoni, Dianę, Libero patri Ionica mediocritate. Epithema uero additamentum signat. Thesis autem est præstantis in philosophia uiri παράδοξος ὑπόληψις, id est opinio admirabilis: sicuti Antisthenis illa, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν. Quæ si obrepat in plures non inurbanos, iam αἵρεσις, id est secta, nuncupatur: sed inter pullatos, gregalesq; κοινὴ γνώμη. Cibdela item uocant numismata oblæsa & adulterata: dicuntur sic, quasi ἀπὸ τῆς χίων σκαληνότητος, id est à Chijs corrupta, uitiataq;, per literæ soni pinguioris demutationem in exilem. Cibdeliam etiam argenti sordes nũcupant, figurate uero etiam impostura, sicut βιβλιγλυφίαν impostura facere. AERis appellatione aurũ item continetur, Vlpiano credimus. Policam numismatum artem esse, tradit Plato: unde nu-

Universidad de Deusto
Fiscus et aerarium
Biblioteca

misſmatopolica res dicitur quandoq;. Collectarios intelligunt campſores argentarios, quiq; argento accepto, minutiem pecuniarum erogare cõſueuerunt. Quod Sudæ proditur collectaneis: ſed Horatij interpres, eo nomine argentariorum coactores accipit. Collatitiam ſtipem nuncupat Ammianus Marcellinus, qua paſſim erogata uictitãt inopes. Manuarium æs legimus in Gellij Noctibus Atticis. Illud hic non neglexero, fiſcum ab ærario differre: quod in Traiani uita ſcribit Dion, & ſignificat Plinius: Non eadem, inquit, ſeueritate fiſcum, qua ærarium cohibes. Ad fiſcum ſpectare uidentur extraordinarij reditus, unde ſunt & confiſcationes recentioribus nũcupatæ. Romanum ærarium tributis cõſtabat, & uectigalibus. Vectigalia, ut ex Cicerone liquet Pro lege Manilia, trium erant generum: ex agricolatione: mercibus exportatis uel importatis, unde exagogica dicebantur & iſagogica: denicq; ex agris paſcuis. Primũ decimas complectitur, ſequens portorium, poſtremo nomẽ fit ſcriptura. Fuit inſuper ſalinarius pro uẽtus: erat in AEgypto in prouinciæ formam redacta magiſtratus nomine idios logos id eſt priuata ratio: cuius una erat functio, adeſpota ſcrutari, inquit Strabo: quæ aſſerto re defecta nemini eſſent mancipata. Quin ea prorſum quæ ad Cæſarem recidunt, hoc eſt quæ fiſco infunduntur, non ad ærarium regeruntur, uel ad populum. Librum Hieronymus ad Euagrium appellat ἀνώνυμον καὶ ἀδέσποτον, cuius non extet auctor. Illud obiter adnotaro: attribuere T. Liuio, Macedonici belli libro nono, de Catonis cenſura, eſſe tributi nomine aliquid ſtatuere: unde percipitur id ex primo libro Vrbis condi tæ, unde equos alerent, uiduæ attributæ.

Symbolica ſimulacrorum additamenta enarrantur. Palladi cur apponatur draco. Iouis ſimulacrum cur ſine auribus. Labronium. Labarum. Senectus anguium, ſiue leberis, aut ſyphar, quid ſit. De teſtudinis carne, & more abluendi domos Cæſarum. Epicrotos quid. Laba. Cap. III

TEſtudinem non modo numiſmatum fuiſſe notam, quod paulo ante aſtruebamus: uerum etiam ſecreti ac ſilentij ſymbolum, ex ueteri nobis lectione, tanquam cella quadam proma affatim ſuggeritur. Hoc enim argumẽto Helienſibus Phidias Venerem fecit, quæ teſtudinem calcaret, opertius implicatiuſq; commonſtrans: eſſe muliebris decoris, ædes cuſtodire ac ſilentium. Vxorium quippe ornamentũ eſt, aut cum marito, aut per maritum loqui. Nam & AEgyptijs mulieribus inde uti calceis, non fuit patrij moris, ut ita domi ſe continere, quodammodo cogerẽtur. Cæterum Phidiæ ſolertem prudentiam indicat illud quoq;, quòd Pallados ſimulacris draconem apponere conſueuerat, ueluti ambage tacita innueret, uiriguncu las peruigili cura indigere, ut pudor caſtus ſeruetur, illibatusq;. Peruulgatum autem ædium, adytorum, oraculorum, necnon theſaurorũ cuſtodiæ præfici dracones. Sed & Salutis, AEſculapijq; ſimulacris id ipſum ſubijciebatur animal, ut in Sympoſiacis Macrobius ſcribit, Solis argumento & lunæ, quo ſalubri temperamento humanis præſtatur corporibus, ut uelut infirmitatis pelle depoſita, ad priſtinum reuireſcant uigorem: ſicut reuireſcere dracones uiſuntur, pelle ſequeſtrata, quam nũc ſenium, nunc ſenectutem appellat Plinius, leberida Græci. Auctor tamen libro tertio eſt Strabo, cuniculos à quibuſdam leberidas dici: etiam ſi Latini codices lepuſculos præferunt mendoſe. Gæorychias ex propria ſententia Strabo nũcupat, id eſt terræ foſſores. Anguium porro corium dixit Callimachus in Hecale, etiam ſyphar. Labroniũ autem poculi eſt ſpecies: ſicuti labarum, inſignitius erat uexillum, auro diſtinctum & lapillis, Imperatoribus ſolitum præferri: quod & religioſius uenerabantur milites. Meminit præter Iureconſultos in Apologetico Tertullianus. Symbolica uero id genus multa in ueteribus imaginibus curioſus deprehendat lector. Nam in Creta Iouis ſimulacrum cõſingi exſculpiũe, aut ex ære duci ſolitum accepimus, μὴ ἔχον ὦτα hoc eſt auribus nullis: quando principem uirum, & omnibus late dominãtem audire addecet neminem: ſed id demum perſequi, quod dictat rationis examen & iuſtitiæ nuſquam prẽflorata integritas. Adijciamus porro quod ſit capiti huic auctarium: obſeruatũ nobis de teſtudine illud etiamnum quinto Halieuticon ex Oppiani interprete: Teſtudine, inquit, ſi quis ueſcatur deglutiatue πλησμίως, multum inde iuuari. Si uero πῶς κόρου, læſionem fieri manifeſtam, enata inde paroœmia, χελώνης κρέας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν, teſtudinea carne aut

aut ueſcendum, aut non omnino ueſcendum. Paucitas ſtrophos facere narratur id eſt tormina: copia uero detergere, atque expurgare. Anxie uero ab eruditis id quæſitum, non me fallit, in piſcitij decuriam ueniant ne teſtudines. Et non uenire forſan liquido ualet comprobari, ac primum ratione principij, quoniam uti gallinę, oua ædunt, colore ac ſubſtantia & cortice fere eadem: deinde nec generatio eſt diuerſa, quum perfrica tione piſces naſcantur. Spirant quoq;, quod piſci nõ contribuit Ariſtoteles: ambulant item: ſquammas nõ habent, ſed oſſa. Inſigniter porro nutriunt, ut docuit Conciliator: & uitulinæ carni nonnulli conferre audent. Ex piſcibus alimentum nemo non allidit. Illud obiter adiecerim: epicroton dici pauitam & complanatam terram, ubi incubet teſtudo: à qua teſtudinare uerbum, etiam Politiano:

Qui cauus exeſum pumex teſtudinat antrum.

Obiter non item reticuero, quod prodit hiſtoria: id in Cæſarum familia peculiarius ſeruatũ, uti domus paruuli teſtudineis abluerentur alueis: & inde Clodio Albino factum imperij præſagium: nam eo recens nato, teſtudo magnitudinis uiſendæ ab piſcatore patri eſt allata. Quam is homo impenſe literatus, ad pueriles deſtinauit excaldationes. Ad leberidem uero id ſpectat, quum ea in Neronis collo adhuc pueri foret comperta cecinere uates, ὅτι ἰσχὺν παρὰ τοῦ γέροντος λήψεται, id eſt quod ex ſene potentiam foret aſſequuturus: quoniam exuta ſenectute eiuſmodi uiſatur anguis. λαβὴ autem anſam ſignat & manubrium: unde eſt illud elegãtiſſimum Fimbriæ apud Plutarchum in Lucullo, ueniſſe Mithridatem εἰς λαβάς, factumq; γόνυς ἀρκύων.

De Marco euãgeliſta, & Antonio anachorita. Vatieni hiſtoria, qui ſiniſtræ manus digitos abſciderat. Scuti geſtatio. Inſertoriũ quid: & quid telenon, telamon, & Atlas. De auibus porphyrionibus. Item hoſtoriũ. Pliniana lectio aſſeritur. Item de porpace, & ochano. Niciæ ſcutum. Pelta Amazonica. Monachorum in AEgypto genera. Cœnobitæ, Anachoritę, Remboth. Caput. IIII

MArcum euãgeliſtam dei electum poſt fidem, Hieronymus ſcribit, pollicem ſibi amputaſſe, ut ſacerdotio reprobus efficeretur. Sed & Antoniũ anachoritam, uel ut Græci ſcribunt ἀναχωρήτην, ne allegeretur epiſcopus, læuam ſibi auriculam ferro præſecuiſſe legimus, nata inde theologis quæſtione ambagioſa, Liceat ne cui ſeipſum admutilare. At in literis noſtris Cn. Vatienum prodit hiſtoria, qui ſiniſtræ manus digitos, ne bello Italico militaret, abſciderat, bonis publicatis, æternis uinculis puniendum, ſenatuſcõſulto eſſe ſancitum. Vſu uero ſcuti eo facto is ſe priuaſſe uidebatur, quod ſiniſtra manu capi ſolitum, AElianus teſtis eſt, qui ait, Scipionem oſtentanti affabre ſcutum militi dixiſſe, Non in læua, ſed in dextra homini Romano ſpem ponẽdam. Et Plinius libro trigeſimotertio: Qui annuli uſum primus inſtituit, cunctanter id fecit, læuiſq; manibus ac latentibus induit, quum ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus. Quòd ſi impedimentum potuit in ea aliquod intelligi, etiam inſertorij uſu argumentum eſt, maius in læua fuiſſe, qua ſcutum rapitur. Hactenus ex Plinio. Hermoleos tamen undecũq; uir doctiſsimus eum locum ita reſtituẽdum opinatur, ut nunc confertoris uſu, nunc ſertoris reponat, lectione publica (quam tamen non ut idiographam ſemper probamus) expũcta, & uerbo eo bellatorem intelligat: ut in iure manu conſertum, apud Ciceronem & Gellium. Nam & deſertores, à ſcuti relectione rhipſaſpides Græce nominantur. Sed quid ſi in Plinio luxandum, mutandumue eſt nihil? Vt inſertorium accipiamus, ſicuti lorum, annuli uice: inter quod & ipſum ſcutum inſertamus manum: unde apud Virgilium,

Clypeoq; ſiniſtram Inſertabam aptans.

Vt ea ſit uocis huius deſinentia, quæ in hoſtorio eſt, & amatorio. Signat autem hoſtorium, radium ſiue inſtrumentum, quo raduntur menſuræ: unde etiam prouerbium, Sine radio cumulare, ſeu abſq; hoſtorio: quod eſt affluenter & ultra menſuram congerere. Plautus,

Dij, deæq; omnes, tantam nobis lætitiam,
Tot gaudia ſine radio cumuletis.

Inſertorium, Græci telamona uocant: ut apud Homerum Iliados ſecundo,

ἐν δ'

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἱδρώσει μύτῳ πλαμὼν ἀμφὶ σάθμῃ
ἀσπίδος ἀμφιβρότης.

Quanquã uidetur poeta idem, operis eiusdem libro uigesimotertio, ensis lorum etiam appellasse telamona. Vt sic, unde propendet scutum, etiam dicatur telamon. Sed & linamenta concerpta uulneribus peraccommoda Herodoto dicuntur telamones, uel fasciolæ potius, quibus oblæsa membra obligari solent. Nam Vitruuio imagines hominum columnas ædium fulcientes, aut ipsa ædificia, Atlantes dicuntur Græca uoce, Latina uero Telamones. Nam Seruius grammaticus scribit, Nilum Latine Melonem dici, Atlantem Telamonem. Id cur ita, ignorare se, Vitruuius ingenue fatetur. Est ex eruditorum palestra, qui porphyriones aues dici in Hispania telamones autumet, aut de statuis ratione mutuata, uel quod sint thalamorũ pudicitiæ asseruatrices: quoniam auctore Athenæo, sit aui adulterij intellectus, quod & suspendio indicet domino. Nisi quòd Græcis ea uoce significatur nutricula quoq;. Telenones machinæ sunt bellicæ libramentis plumbi, aut saxorum stipites robustos incutientes. Omnino duplex in scuto uisimus nunc lorum: altero pendet ab humeris, alteri insertatur manus. De priore apud Homerum forte rectius intellexeris. Nam & Iamblichus ita scribit, περιβαλὼν δὲ περὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ πλαμῶνας πεφυλαγμένους τῇ ὑλίνῃ. Certe Eustathius in Homeri enarratione: Telamon, inquit, est latius lorum, quo fertur scutum: unde & ἀναφορεύς dicitur, id est anaphoreus, ἀπὸ τοῦ ἀναφέρεσθαι. Iulius Pollux Onomastici septimo: Sindon, inquit, AEgyptia quidem est: signat autem opertorium, quod nunc dicrossum dicimus. Est & alicubi telamon sindonites. Idem libro quinto, telamoniam uocat latius lorum clauis suffixum, quo uenatorij canis latera præmuniuntur. Scribit historia prima Herodotus, Caras omnium principes ochana scutis addidisse: nam prius telamonas tantum adhibitos. Hinc Anacreon apud Strabonem: Nectite bene compactum cariæ lorum, manum insertantes. Græce autem ochanum est: unde omnis tollitur ambiguitas. Dignũ uero scitu: telamonem dici quandoq; fasciam, ut præmonuimus, qua membra obuoluimus affecta: unde uerbum πλαμονίζειν, id agere indicat. Sciendum porro insertoriũ ipsum dici item porpaca, siue is foret annulus, siue annulo quid simile, quod Homeri tempora non nouerant: nam etiam porpax, annulus uocatur, sed nõ qui digitis gestetur. Profert hoc Epaminondæ historia, qui campestrem planamq; regionem belli esse dicebat orchestram, quam nemo quiret obtinere, ni manum porpaci insertasset. Vocatur item ochanos, ut dictum est, quo circumagi in orbem scutum posset: propterea templis quãdoq; dicata sine ochanis scuta legimus, ne ad belli usus detraherentur. Nam & Eustathius ochanon τὸ τῆς ἀσπίδος ληπτικὸν interpretatur, ἀπὸ τοῦ ἔχειν, alibi ochanum cum porpace idem facit. A Caribus ochana excogitata primum, illud argumento est, nam Carica dicuntur: unde est Anacreontis illud, καρικῷ ἐχάνου. Sicuti Caricas dixit cristas Alcæus. Ammianus Marcellinus, Quũ apud Parisios adhuc Cæsar Iulianus quatiens scutum uarijs exerceretur motibus in campo, assulas quis orbis erat compaginatus excussit, ochana remanserũt sola, quæ retinens ualida manus stringebat: territisq;, ut omine utiq; diro, præsentibus: Nemo (inquit) uereat, habeo firmiter quod tenebam. Cleomenes Spartanus scutũ ferre δι' ὀχάνου, μὴ διὰ πόρπακος, id est non ex annulo suspensum, sed brachio insertum, instituit. Fuit quoq; ueteribus scutum Læseium, quod anaphora non habebat, sed in meditullio iugum. Sunt qui eo nomine scutum intelligant oblongum aut breue, corioq; cõfectum crudo, & proinde pilosum: ex quo sit etiam nomen quasi λάσιον. Sed addit Herodianus, tegumenta corporis omnia, quæ manu sustineantur lęua, dici læseia. Illud obiter dictum hoc loco sit: Niciæ scutum ab auctoribus celebrari, quòd esset auro & purpura splendidum. Visebatur id Syracusis in templo, uictoriæ monumentũ de Athenienſibus & imperatore Nicia. Amazonicam peltam Xenophon scribit, hederæ folio fuisse consimilem. Sed & coracinũ in Nilo piscem dici quoq; peltam inuenio. Quos uero peltastas uocant Græci, nos (auctore Liuio) cetratos dicimus. Quia uero Antonij anachoritæ facta mentio est ambigentq; forsan multi, quæ sit cognominis eius ratio: sciendum, in AEgypto tria fuisse monachorum genera. Quidam cœnobitæ dicebantur, uel eius gentis lingua sauses. Alij anachoritæ, qui deserta fere incolebant: unde & nominis profluit ratio, ex Græcæ

Græcæ linguæ interpretamento. Tertios Remoboth appellabant, deterrimos neglectosq;: quibus mos est, ut bini, terniue habitent simul, suoq; uiuant arbitrio, conquisita in medium conferẽtes. Verum apud eos omnia affectata, laxæ manicæ, follicantes ligæ, uestis crassior, crebra suspiria, inquit Hieronymus.

De Gemonijs gradibus, & cur sic dicantur. Item de gradibus Castorijs & Aurelijs. Locus Ciceronis explicatur. Suppliciorum genera plura. Sextritium locus, seu sestertium. Spoliarium. Melia in Attica locus. Diana Aristobule. Camus, seu Cadmus. Taurea. Iuuenalis illustrat. Centrones. Centrotypi. Lata fuga, lata culpa. Fustuarium. Tintinnaculi. Laura pro uinculis cur. Cyphon, cyllobantes, cyphalei, cyphelli, hypocyphonia, aula, Archiuum,

Cap. v

GEmonios gradus diritate supplicij in Romana historia infames, ex paulo elegantioribus, neminem puto latere. Nam M. Claudium, quod fœdam cum Corsis pacem fecisset, hostibus deditum primo accepimus, factumq; eius rei scissum, libertatem ademptam mox & spiritum extinctum, corpus cõtumelia carceris, & detestanda Gemoniarum scalarum nota fœdatum. Dicti Gemonij gradus, quod locus esset gemitus & calamitatũ: quoniam illuc per Hamotrahonas raptarent unco damnatorum cadauera. Nam quod aliqui augurãtur de Gemonio auctore uel qui primus sit exturbatus, parum comperi. Gemonios gradus apud Plinium inuenies libro octauo. Cornelius item Tacitus: Tunc, inquit, confossum collaceratumq;, & abscisso capite truncum corpus Sabini in Gemonias trahunt. Gradus, uel scalæ dicebantur, quãtum coniectura ducor, quod surrectus foret locus ac gradibus quibusdam conscenderetur. Proinde ἀναβαθμούς appellat etiam Dion in Tiberij rebus, ubi de Seiani seruis loquens ait, καὶ ἤδη τῶν ἀναβαθμῶν, καθ' ὧν οἱ δικαιούμενοι ἐφίστασθαι κατίοντες, ὤλιδον καὶ κατέπιπτον. Sicuti apud Græcos tasin gradus erant, de quibus ad Quintum fratrem Cicero: Deinde, inquit, eius operæ repente à Græcostasi, & gradibus clamorem satis magnum sustulerunt. Eum locum Patauij prouincialibus scholasticis quum explicarem, dixi, mihi intelligendum uideri de gradibus Castoris, auctorita te Ciceronis maxime, apud quem in oratione pro domo suà sic legimus. Quum uero, inquit, gradus Castoris conuellisti ac remouisti, tum ut modeste tibi agere liceret, homines audaces ab eius templi aditu atq; ascensu reppulisti? AEdem uero Castoris, siue Castorum, fuisse in foro, ex Plinio liquet, ac cæteris. Videntur tamen & in foro gradus Aurelij fuisse, ut ex oratione pro Flacco, esse manifestum potest. Hoc nimirũ est illud, quòd non longe à gradibus Aurelijs hæc causa dicitur. ob hoc crimen hic locus abs te Læli, atq; illa turba quæsita est. Sed & pro Cluentio apertius: Gradus illi Aurelij tum noui, quasi pro theatro illi iudicio ædificati uidebantur, quos ubi accusator concitatis hominibus cõplerat, non modo dicendi ab reo, sed ne surgendi quidem potestas erat. Verum ut ad alia pergamus, scribit Plutarchus Galbæ caput multifariam cæsum, & omni contumelia affectum fuisse, postremo in eum locum abiectum, in quo eos necãt quos Cæsares supplicio dedunt. Vocatur, inquit, locus sextritium. In Græcis tamẽ codicibus scriptum inuenio, σφιγκτῆριον, quod non aliter Latine inaudias, quàm sestertium. Spoliarium non absimilis erat locus. Lampridius in Commodo, Hostis patriæ, paricida, gladiator in spoliario lanietur. In Attica locus erat Melita nomine, quo damnatorum abijciebantur cadauera, item suspendiosorum indumenta, & laquei. Quanquam inibi Dianæ templum substruxisset olim Themistocles, quam ἀρισοβούλην nuncupari uoluerat, quod in Persico tumultu ipse rebus Græciæ salutaria protulisset consilia. Tarpeia, inquit idem Plutarchus, uocatur Capitolij saxum, è quo deturbari sontes, moris est: hinc Horatius Sermonum primo,

Tu ne Syri Damæ, aut Dionysi filius audes
Deijcere è saxo ciues? aut tradere Cadmo?

Eum uero locum exponens Porphyrio, Tribuni plebis, inquit, damnatos de saxo Capitolij præcipitabant. Adijcitq;, fuisse Cadmum notæ crudelitatis carnificem. Etiam si Camo legunt alij, uinculi genus eo intelligentes uocabulo. Quanquam multiplex est in Græcorum doctrina eius uerbi notio. Inter alias ea maxime arridet, quod sic diceba

tur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur reticulatum cadiſcorum operculum coli imagine quadam,deſuper latum,infra anguſtius,ne immiſſa ſuffragia dilaberentur. Metellum Plinius ſcribit,à Catinio Labeone tribuno plebis,ad Tarpeium eſſe raptum,ut præcipitaretur. meminit & Lucretius,

Carcer & horribilis de ſaxo iactus eorum,
Verbera,carnifices,robur,pix,lamina,tædæ.

Quo in loco etiam tunicam ſignare uidetur,quam dicunt moleſtam, quia ignium alimentis illita & intexta,ut Seneca docuit,ac mox ſuccenſa, cruciabiliter obuolutos nocentes,qui ſceleris comperti grauioris forent, amburebat. Vngula item tormenti genus erat: cuius meminit Cyprianus, Euſebius, atque item Tertullianus. Apud quem aſcias & runcinas inter inſtrumenta ſæuitiæ diligens lector inueniet. Auctor uero Eutropius eſt,Superbum Tarquinium excogitaſſe primum uincula,taureas,fuſtes,compedes,latumias,metalla. Vnde diluceſcit ſatyricum illud ex Satyra ſexta,

Taurea punit Continuo flexi crimen,ſacinusq; capilli.

Fuit ueteribus item ſupplicij genus, quod σκαφισμὸν uocant,homine intra ſcaphas duas incluſo,capite,manibus ac pedibus extra prominentibus,ac dies multos ueſci cocto,pro potu melle infuſo ac lacte,conſperſa ſic etiam facie,& ad ſolem conuerſa ſemper,muſcarum infeſtante multitudine,ac intus ex putrilagine ſcaturiẽte uermium turba. In Perſis ueneficorum capita lapidi impoſita lato alterius incuſſu exteruntur. Diaſphendonen Plutarchus intelligit, quum arborum duarum incuruatis cacuminibus obligatum hominis corpus emittitur:de qua re paulo poſt.Rotæ tormentum Germanorum fere peculiare cenſetur.Ita tamen ut eius meminerit Ariſtophanes Pluto,

ὧν τὸ τροχοῦ γὰρ δεῖ σ' ἐκεῖ στρεβλουμένου
Εἰ ὠτῖν', ἃ πεπανούργηκας

Rota torqueri te illic,neceſſe eſt,ut exſculpatur quod perperam feciſti. Inibi interpretes adnotarunt,ſeruile id fuiſſe ſupplicium.Alioqui rotæ inſeruntur noxij, & membratim rotarum conuulſi radijs lentitudine mortis maximo cruciatu perimuntur.In Nicia Plutarchus ſcribit,tonſorem rotæ alligatũ amplius torqueri cœpiſſe: uerum interpres in carcerem modo coniectum reddidit,de rota nil prorſum ſentiens. Centronas inuenio poſitos pro furibus manifeſtarijs, quoniam dum in quæſtione haberentur, ſtimulos quæ uocant centra,illis admouere mos fuit:unde centrotypi uocantur,qui ſtimulis equos exagitant,aurigæ. Quanquam eſt & centron ſtraguli genus ex diuerſis conſarcinatum,quod iumentis inijcitur.Ex quo item ex diuerſis coaptata concinnataq; compoſitio centron nuncupatur,quod genus ſunt Homerocentrones:nos centonem dicimus,ſimplex plebecula celonem,dictione paululum modo luxata.Sunt qui centronis nomine conuitiatorẽ intelligant,quod ſit ueluti centrotypos,auctor Ariſtophanis interpres in Nebulis. Fidiculas accipiunt pro tormento, quo ab tortore ſontes funibus, alligatis manibus à tergo,torquentur uulgo.Eius certatim meminerunt omnes, Seneca,Fabius, cæteri. χοινισμὸς à Græcis dicitur genus id cruciamẽti, aut compar. Saxis adobruere,Macedonici moris erat.Apud quos item cõiuratorum cognati omnes deuotis capitibus,ad ultimum petebantur ſupplicium.In Perſide nocentum ueſtimenta, & tiaras auellunt,cæduntq;.Illi uero ubertim flentes apprecantur,deſinant.Hyſtrichis item erat inter inſtrumenta, quibus diſcuterentur nocentes. uidetur ex ſetis ſuillis flagellum fuiſſe,unde & conflatum nomen,quaſi ex ὑείων τριχῶν. Duo in primis ſupplicij genera fuiſſe apud antiquos Romanos inuenimus.Aut enim puniebãtur more maiorum,qui capitalem fraudem admiſiſſent: hoc eſt, pẽdentes furca nudis corporibus, & ad mortem uirgis cæſi, ut interpretatur Tranquillus in Nerone. Aut ad ſcalas Gemonias trahebantur,hoc eſt inſerto gutturi unco producebantur in harenam,ubi poſt ea pendentium crura frangebantur,& igni iniecto ardebant. Sicuti in Claudio Suetonius commemorat: & Nero exercuit in Chriſtianos: quibus ardentibus in uſum luminis eſt uſus.Domitianus etiam faces per obſcena immitti iubebat.Cæterum id amplius animaduerſione dignum, ſupplicium more maiorum à Cicerone in Piſonem intelligi, quum ſecuri caput præciditur.Morem autem uerberandi,& de cõdemnatis ſummum ſupplicium ſumendi, è Græcia manaſſe ad Romanos, auctores habemus certiſsimos. Mox uero Porcia lata lex eſt, ſicuti Cicero in quadam quoq; oratione innuit: & leges item

item aliæ paratæ,quibus exilium damnatis permittebatur. Verberaſſe aut necaſſe Romanum ciuem,impium cenſebatur.Nam & pro Q.Ligario M. Tullius ſignificat, Externorum eſſe,morte damnare.Hinc celebres hiſtorici ſcribunt, Syllam primum Romanorum eſſe inuentũ,qui morte mulctaret.Lata fuga damnari quidam dicũtur.Ammianus Marcellinus: Corpore(inquit)immaculato,lata fuga damnatus eſt. Quod relegationi diuerſum uidetur,quam intelligunt Iurecõſulti,quum in inſulam aliquis uel locum alium mittitur ad tempus,ſicut in quinquenniũ. Sed plura Digeſtis De pœnis, lege Relega.Deportatio in perpetuum ſancitur. Lata culpa Iureconſultis dicitur, ubi non percipit quis,quod percipiunt omnes:uel nõ facit,quod cæteri:uel facit, quod nemo:ut Digeſtis De uerborum ſignificatione,lege Late.Comitium & uirgas pati,eſt in publico ad necem cædi.Sunt qui in metallum damnantur,quiq; in opus metalli.Interſtitium modo in uinculis eſt: nam qui in metallum damnantur, grauioribus premũtur uinculis,inquit Vlpianus:itemq; refugæ ex opere metalli in metallum damnantur.Ex metallo grauius coercentur. In calcariam quoq; & ſulphurariã damnantur aliqui.Verum pœnæ hoc genus metalli item ſunt.In miniſterium metallicorum fœminæ damnari ſolent in perpetuum,uel ad tempus.Eodem modo & in ſalinas:& ſiquidem in perpetuum,quaſi ſeruæ conſtituuntur pœnæ.Sunt & qui in ludum damnentur uenatorium. Vltimum ſupplicium mortem ſolam interpretamur,inquit Celſus. Caſtigationem fuſtium,uirgarumq; ſupplicium inuenio doctè ſciteq; fuſtuarium dici. Meminit eius uocabuli Seruius Aeneidos ſexto. Titus item Liuius ab Vrbe condita libro quinto: Fuſtuarium(inquit)meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit. Polybius auctor eſt in libro De tribus politijs,duo in primis ſuppliciorum genera fuiſſe in militiæ diſciplina:Decimationẽ,id eſt δεκατίαν, & fuſtuarium.Fuſtuarium quidam fuſtigationem interpretantur.Modeſtinus quoq; Iurecõſultus inter pœnas militares fuſtium caſtigationem recenſet.Circuitor ſi condemnatur, inquit in commẽtatione de Romanorum militia Polybius,fuſte cæditur. Id ſupplicium eiuſmodi eſt: accepto fuſte,tribunus uix tantum attingit damnatum,quod ubi eſt factum,omnes qui in caſtris ſunt,cędẽtes fuſtibus lapidibusq; pleroſq; in ipſis caſtris conficiũt. Ac ſi qui euaſerint, nec ſic quidem ſeruari poſſunt.Etenim quonam pacto:quibus neq; in patriam redire licet,neq; aliqui exneceſſarijs domi excipere auderent.Fuſte cæditur quoq; qui furto quippiam ex caſtris ſuſtulerit, quiq; falſum teſtimonium dixerit, & ſi quis ætatis flore abutatur. Fuit qui fuſtuarium apud Ciceronem interpretaretur pro eo,qui flagris cædit.Sed id quàm rectè,ipſe uiderit.Hunc utiq; uirgatorem à Plauto dici legimus. Calliſtratus Iureconſultus Digeſtis De pœnis,inter ea quæ corporis coertionem continent,fuſtium admonitionem,flagellorum cenſet caſtigationem, uinculorum uerberationem. Marcellus ſentire uidetur,liberum cædi fuſtibus,flagellis ſeruum. Impuberem ſeruum Vlpianus ſcribit Digeſtorum uigeſimonono,habena cædi uel ferula. Scopare in fuſtium uirgarumq; per tintinnaculos admonitione uſurpat ſimplex uulgus:quo tamen etiam ſcientiſſimus ac eloquentiſſimus utitur Hieronymus, quum in Eſaiæ tralatione ita ſcribit, Scopabo Babylonem in ſcopa terens,dicit dominus exercituum. Dignum uero ſcitu eſt:ſcopam, ſeu uerius ſcopas,uti Fabio placet,dici à Græcis κόρημα, id eſt corema, ἀπὸ τοῦ κορεῖν, quod ſcopare ornareq; nobis indicat. Vnde illud apud Ariſtophanem elegantiſſimum, Μὴ κόρει πλὴν ἰλλάδα. Ne ſcopes Græciam,id eſt ne in deſolationem redigas.Sic enim loquebantur antiquiores Græci, ubi imprecatione acrius uti uellent. Sic uti apud Menandrum, ἐκκορηθείης σύγε, id eſt Amplè pereas deſtruariſq;. Congruit aptiſſimè cum Hieronymi tralatione. Supplicij genus dirum excogitaſſe primus fertur Auidius Caſſius imperator, ut ſtipitem poneret pedũ octoginta uel centũ, moxq; à ſummo ad imum damnatos obligaret,ad ima igne ſubiecto, aliſq; ardentibus, alios fumo præfocabat,aut terrore exanimabat.Idem catenatos denos in profluentem mergi iubebat.Manus nonnullis præcidit uel crura,aut poplites,maius adſtruens uiuentis exemplum criminoſi miſerabilis,quàm occiſi ſemel. Heliogabali cadauer per circi ſpacia tractum,prius quàm in Tyberim præcipitaretur. Inde ignominioſæ appellationes Tyberini,& Tractitij. Apud Iulium Capitolinum decumare inueniẽs, item centeſimare, ac uigeſimare. Auctor idem eſt,Opilium Macrinum Mezentij ſupplicium reddi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

disse,uiuosq; alligasse mortuis. Quin & parietibus inclusisse multos, unde ex sanguina ria factum natura est, ut pro Macrino diceretur Macellinus. Porrò Cratis item supplicium inuenio apud priores. Id ferè erat, quum quis deiectus in aquam, crate superne in iecta, saxisq; congestis mergebatur. Anchoram item ferream scribit Plutarchus, solitum fuisse Pausaniæ ceruicibus eorum quos crudelius castigaret, subnectere, ac totum diem ludibrio stare coegisse. In puteum præterea demergi consueuisse, qui cruciabiliter punirentur, ex Plautino penu licet agnoscere, in quo & lamínas ardentes adnotauimus: quarum etiam Gellius meminit & Eusebius. Neruũ appellabant ferreum uinculum, quo impedirentur pedes. Plautus eo quoq; ceruices uinciri ait. Hinc apud Gellium Catonis festiuum adagium, Priuatorum fures in neruo & compedibus ætatem agunt, publici in auro & purpura uisuntur. Ab Aureliano imperatore id excogitatum item in adulterum est, uti arborum duarum inflexis capitibus, ac ad pedes religatis, moxq; dimissis, interuulsus utrinq; propenderet. Lora quibus uinciuntur nocentes, inuenio laura item dici, quòd captiui ab lauream gestantibus ducibus in triumpho du cerentur. Icrion, Græci instrumentum uocant quo cruciabantur martyres, quanquam pro patibulo item positum inuenio. Cæterum illud memoria dignum, quod est apud Thucydidem obseruatum: consueuisse Athenienses cenotaphijs eorum qui infeliciter decubuerant, quiq; in Attica sepulti nõ erant, icrion apponere. Sunt qui ea uoce significari tabulata putent, aut etiam surrecta omnia, atq; etymi ratione aspirationẽ addant. Vnde icriopœi dicuntur, qui circa forum tabulata compingunt. Paratilmos supplicij genus erat, quod pauperioribus in adulterio deprehensis irrogabatur: siquidem ditio res pecunia se redimebant. Inopi expilabatur sedes; unde & nomen: nam παρατίλλεσθαι, euelli signat. Erat eorundem aporaphanidosis quoq;, quum in anum intruderentur rhaphani, aut quid eiusmodi, ut est apud Catullum. Tympana in Aristophanis Pluto, ligna sunt quibus cæderentur nocentes. Vbi etiam cyphon nominatur. Id uero ligneum erat uinculum: siue (ut nunc etiam) ferreum, uulgus berlinam uocat. Quidam etiam κλοιόν dicunt, aut calion. Vnde improbis quoq; cyphonis adhæsit nomen. & cyphonismus pro supplicio. Quanquam est item in curru pars dicta cyphon: uelut sub ea uirgæ hypocyphonia uocantur, & cyllobantes. Dicitur cyphon, ἀπὸ τοῦ κύφειν, id est à capitis proclinatione: nam & incuruati dicuntur cyphalei. Sed cyphella nubes appellant ab occultandi potestate, quia cæli adimant aspectum, quasi crypella, παρὰ τὸ κρύπτειν. Apud quosdam ita cautum animaduerto, ut quisquis per audaciam legum placita risui habuisset, diebus uiginti in archiuo uinctus cyphone perseueraret nudus, melle ac lacte delibutus, ut apibus muscisq; esset pabulum: dilapsis uero ijs, muliebri indutus ueste deturbaretur in præceps. Aulam uero dicebant locum, quo ducerentur damnati, quem mox iuniores ἀρχεῖον, id est archiuum appellare cœperint. At si quis mortem sibi admouisset, moris Athenienſium fuit manum quæ hoc peregisset abscindere, ac seiunctim à corpore humo contegere. Abigeos Vlpianus scribit, quum durissimè puniuntur, ad gladium damnari solere. Insularem pœnam legimus apud Ammianum Marcellinum. Qui & quosdam cruciabiliter necatos scribit, sulcatis acerrimè fodicatisq; lateribus.

Furum supplicia diuersa. De Dracone legumlatore. Furum species aliquot. De lance ac licio: item de laro, larco, bomolochis, & saccularijs, & balantiotomis, zonarijs sectoribus. Caues, cauecæ. An phenes sit fulica, ut uoluit Ambrosius. Depeculatores, molgi, amolgi, phollis, donus: fiscus, fiscellus. Cap. VI

QVoniam uero in digitos quodammodo supplicíorum, quibus usos ueteres comperimus, genera mittere est uisum, non inscitum improsperumq; fortasse fuerit, quin multis forsan uel quadruplarium, etiam cõstitutas furibus pœnas exequi, quas pro morum consuetudine diuersis in locis fuisse uarias accepimus. Siquidem Draco, quem sanguine non atramento leges conscripsisse proditum est: quiq; omnium princeps Athenienſi populo tulisse easdem memoratur, qua lecunq; admissum foret furtum, mortis pœnam irrogauit auctori. Hunc ferunt in theatro apud Æginam præfocatum sepultumq;, petasos uestesq; omnifariam conijcientibus

bus in eum uniuersis. Mox & leges antiquatas abolitasq;, non quidem decretis illis, uerũ tacito illiteratoq; consensu: aut Solone id ipsum procurante, quod scribunt nonnulli. Nam non furti modo conuictis mortis irrogauit supplicium, sed & cuiusq; peccati reis ac ocij etiam damnatis. Interrogatus autem ipse, Quid ita in omnibus mortis approbasset mulctam? Quoniam, inquit, parua ultimo digna supplicio arbitror: maioribus quid grauius statuerem, non habui. τὰ μὲν μείζω τότε ἄξια νομίζω, τοῖς δὲ μεγάλοις οὐκ ἔχω μείζονα. Solon factus & ipse legumlator, mitioribus pœnis adortus morum emẽdationem, dupli pœna uindicandum sanxit, in eum qui furti se alligasset. Decemuiri pro furtorum imparitate disparíles induxerunt suppliciorum metus. Quippe manifestariũ furem, quod & Caius repetit Digestis ad legem Aquiliam, tum demum necari indulserunt, sed clamoris tamen testificatione, ut Caius inquit, si tenebrarum beneficio sese in facinus insinuasset, aut luce quoq;, si telo se tueri ausus foret, quo euaderet. Cæteros id genus, si liberi forent, uerberibus subiecerunt, addictos ei, unde furtum factum foret. Si serui, à uerberibus etiam de saxo dari in præceps permiserunt. Pueros impuberes ad prætoris arbitria reiecerunt, qui & factam noxam sancirent. Erant uerò furta, quæ per lancem licíumq; concipi dicebantur. Puto, quia qui in alienam domum expilandi proposito ingrederetur: sicut qui magistratibus præministrabant, lictores, licio præcingebatur, lancemq; ante oculos obtendebat, propter matrum familias, aut uirginum præsentiam. Licijs uti in ueneficio, ueteris fuisse moris, abundè Maronis ex Bucolico ludicro carmen comprobarit, implicandæ obturbandæq; mentis gratia, sicuti licijs implicatur stamen. In hoc furum genus perinde uindicatum, ac in manifesti furti reos. Cæterum & hæc mutata cum temporibus, interpolataq; pœnarum sanctio: quoniam in manifestarium furem quadrupli constituta est actio. At Hermogenes Iureconsultus Digestis de rerum amotarum actione, Ad fiscum, inquit, mariti bonis deuolutis, uxor rerum amotarum nomine in simplum conuenitur. Manifestum furtum intelligi uoluere priores, ut auctor Massurius scribit, quod deprehẽderetur dum perpetraretur, hoc est (ut Græcè dicam) ἐπ' αὐτοφώρῳ, siue ἐπ' αὐτοπτῳ, id est in furto ipso & in oculis. Sic enim reponendum apud Vlpianum Digestis de furtis, ubi temporum inscitia dictio Græca obliterata pernoscitur. Faciendi furti finis intelligitur, quum perlatũ est quò ferri cœperat. Furti cõcepti, item oblati, pœna tripli est. Scitu digna sunt quæ Vlpianus scribit: Si uxor, inquit, alicuius furi opem tulerit, furti non tenebitur, sed rerum amotarum. Aliàs furtum finiunt Iureconsulti, rei alienæ fraudulentã contrectationem lucri ergò. Quin si uolente domino, quem ipse tamen opineris nolle, quippiam inuncueris, furti alligatum uideri, sanxit Pomponius. Alexandri Cæsaris præclara est sententia: qui ad id quod per præconem edixit, ut principẽ nemo salutaret, qui se furem nosset: ne aliquando detectus, capitali afficeretur supplicio: etiã prædicabat, fures de pupertate solos conqueri, dum uolunt uitæ suæ scelera obtegere. Sed & illud, ὃς τις αὖ πολλὰ κεκλόπηκεν, ὀλίγα δὲ τοῖς βουθοῦσιν ἐκλάπηκεν, σώζεται. Id est, qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, saluus erit. Idem fures nuncupabat, scelerum quotidianorum reos, ac solos item reipublicæ hostes. Quia uerò non esse unum tantummodo genus furum, liquet, inueni qui aris clàm assidentes ut oblata suffurẽtur, bomolochos appellari tradant, quasi πρὸς τοὺς βωμοὺς λοχῶντας, id est circa altaria delitescentes insidiantes ue. quanquam & eo nomine dicũtur mendicabula in templis supplíciter corrogantia stipem, atq; item tibicines & uates rebus diuinis adhibiti. Sed & scurræ bomolochi figuratè dicuntur, qui ue despicabiles uilissimiq; possunt lucelli causa etiam num illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas Cæsaris ad mensas. Laron, comici pro furacissimo usurpant quandoq;: nam est auis laros uoracis naturæ, rapacisq;. Sunt qui fulicam eo nomine accipiant, ut inde etiam Larius nuncupetur lacus de auitij eius copia. Larum Theodorus gauiam interpretatur, cui sit color φαιοδασύς, id est cinereus, ut scribit Aristoteles, qui etiam laron nuncupat λευκόν, id est album. At cepphum, id est κέπφον fulicam reddit Theodorus idem. Sed Hexaemeri quinto Ambrosius fulicam à Græcis phenen dici, hoc est φαῆνα, arbitratur: quæ excussum nido aquilæ pullum solarem intuitum non ualentem ferre, exceptum alat. Lycophronis interpres: Cepphus, inquit, marina est auis λαροειδής, id est lari similitudine: quam spuma uenantur piscarum

Vlpianus!

Universidad de Deusto
Biblioteca

torum pueri. λάκυς item larus dicitur, id est caues: unde cauecas, id est κάκυκας, nuncupatos inuenio, qui lari more senio inalbescant. Lazos uerò nunc dici, qui olim nuncuparentur Colchi: auctor Agathius est. Ambrosium malè habent parte hac eruditiores, quoniã φήνης dicatur à nostris ossifragus, alienos fœtus cum suis alens. Larcos autem uias intelligitur, in quo feruntur carbones. Depeculatores, hoc est qui publica interuertunt, uocant ijdem molgos & amolgos, à mulgendi consuetudine, quod dicitur ἀμέλγειν. proinde ex aphæresi curare, facetè dicti. Sunt in hoc genere & qui balantiotomi Græcè nuncupantur, uelut marsupiorum incisores, ut alibi diximus, meminit cõtra Ctesiphontem Aeschines: Adducent (inquit) illum, ueneficum balantiotomũ, qui rem publicam incidit. Hos fortè saccularios rectè dixeris, ex Asconio. Sed Plautus zonarios dixit sectores. Est item balantium pondus quoddam, phollis nuncupatum, donos continens ducẽtos quinquaginta. Habet uerò donus libram unam, uncias duodecim. Fiscos item pro nummorum conceptaculis comperias: sed & lineos legimus fiscos, ex primendis eliquandisq; succis: unde & fiscellus, in usu eodem.

T. Liuij locus emẽdatur ex primo, ubi legitur, Lex horrẽdi criminis erat. Item locus Plinij enarratur, de arbore suspẽdio eligẽda. Acherusion quid, & ulmorũ acheruntem in Plauto qua interpretemur ratione. Cap. VII

SEd enim quia de supplicijs copiosius agere collibuit, fraudi nõ erit, opinor, si ad lacteos T. Liuij fontes diuerterimus, uitiatis interpellatisq; codicibus laturi opem pro uiribus. In primo siquidem ab Vrbe condita sic fermè scriptũ reperias. Lex hørrendi criminis erat, duumuiri perduellionem iudicent. Quam lectionem sciolis ac malè feriatis pleriscp, quorum minus intercutanea eruditio superficiaria modo rimatur ac discutit, plausibilẽ uisum iri, non ambigo. Arridet enim pullato circulo demum, quod obuium, quodq; (ut dicitur) ex triuio est. Atqui pensicu latius expendenti, loco uerbi Criminis, reponendum uidebitur Carminis. quod resipit uetustatem, & eruditionem habet classicam. Legum siquidem dicebãtur carmina, non crimina. Quod ut constet, ad anchoras recurrendum, hoc est ueterum auctoritas aduocanda, qua maximè aduersus peruicaces stemus. Marcus igitur Tullius in Oratione pro Rabirio Posthumo ad hunc modum scribit: Nanq; hæc tua, quæ te hominem dementem popularemq; delectant, Lictor, colliga manus. Quæ non modo huius libertatis mansuetudinisq; non sunt, sed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilij: Tarquinij superbissimi ac crudelissimi regis ista sunt cruciatus carmina, quę tu homo leuis ac popularis libentissime commemoras, Caput obnubito, arbori infelici suspendito. Hactenus Cicero, qua in parte ne obrepere quidem suspicio potest, quantumuis in utranque aurem dormias, legendum esse Criminis. Sed & De oratore primo libro ita exaratum adnotauimus: ut totum illud, uti lingua nuncupasset, non in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magistri carmine scriptum uideretur. Hoc uerò loco carmen, signare præscriptum, aut sententiam, siue præceptum, coniectamus. In quam notionẽ reperias item De lege agraria libro secundo. Sed & T. Liuius ab Vrbe cõdita libro trigesimonono, cõcione aduocata solenne carmen precationis fari, prius quàm populum alloquantur, magistratus solere, auctor est. Quin & libro primo, Sua item carmina Albani, suumq; iusiurandum per suum dictatorẽ, suosq; sacerdotes peregerunt. Et paulo antè, Quæ longo effata carmine non operæ est referre. Sed utiq; de carmine non esse mirãdum, Asconius Pedianus facit, qui uersiculum pro uerbo, quod insolentius est, usurpasse deprehenditur, quum ita scribit: Tribus uersiculis enim ait, Accepi, dedi, reliqui. Ne quis uerò mendum putet exemplariũ, id ex Cicerone est Verrinarum tertio: Audistis quæstoriam rationem tribus uersiculis relatam. In epistolis uerò ad Brutum, sic refert: Breues tuæ literæ, breues dico? immo nullæ, tribus ne uersiculis his temporibus Brutus ad me? Cæterũ quia in suspẽdio arborem infelicem nuncupat ueteris carmen legis apud Liuium & Ciceronem, ad eam allusisse Plinius apertissimè mihi uidetur, quum in præfatione Naturalis historiæ dicit: Ceu uerò nesciam, aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam fœminam: & prouerbium inde natum, Suspendio arborem eligendam. In nodi huius explicatione cæcutire multos, palàm est, etiã si non insint Platonici

tonici numeri, aut Bœotia ænigmata, nec ex uulturum nidis expositio petenda foret. Si qui ergo hactenus exsudarunt in eo, iam (opinor) desinent saxum uoluere. Felices autem arbores, ne hoc relinquamus inenarratum, Cato dixit, quæ fructum ferunt: infelices, quæ nõ ferunt. Plinius auctor est, Infelices existimari, damnatasq; religione, quæ neq; feruntur unquam, neq; fructum ferunt. At Veranius de uerbis pontificalibus, Felices (inquit) arbores putantur, quercus, æsculus, ilex, sapinus, fagus, corylus, sorbus, ficus alba, pyrus, malus, uitis, prunus, cornus, lotus. Tarquinius uerò Priscus in Ostentario arborario sic ait, Arborum quæ inferum deorum auertentiumq; in tutela sunt, eas infelices nominant, ut quæ baccam nigram nigrosq; fructus ferunt. Cæterum ne quid omnino dissimulem, potest ex Plinio ipso item prouerbij ratio erui. Quoniã apud eum ita legimus, In Aulocrene platanus ostẽditur, ex qua pependit Marsia uictus ab Apolline, quæ iam tum magnitudine electa est. Sed in eadem Naturali historia legimus, Canes supplicia annua pependisse, inter ædem Iuuentutis & Summani in furcas sambucea fixos arbore. Quin & alibi idem auctor Pyrrhi legatum facetè lusisse scribit, in austeriore gustu uini, meritò matrem eius pendere in tam alta cruce. Adijciamus uerò & damnandi criminis confessos ac iudicatos ritum, de quo sic breuiter Seneca, Ascendit prætor tribunal, noxiæ post terga ligantur manus, fit à præcone silentium. Adhibentur deinde legitima uerba, canitur ex altera parte classicum. Opera illud adiecero parerga, proditum Aristotelicis esse monumentis, Acherusion dici omne fatum syluosum arborosumq;. Ex quo eruditorum coniectatio est, ad hoc forsan Plautinum id referri oportere, ubi in Amphitryone ulmorum Acheruntem uocat.?

Plautini loci expositio de litera longa, quam suspendiosi faciant. Cruciarij qui, & cruciantes, item crucium. De cruce scitu digna. Sarmentitij, & Semassij cur dicerentur Christiani. Cap. VIII

PRorsùs in hac suspendiosorum mentione nõ parergon fortasse fuerit, amplius aperuisse Plautinum scrupum, in quem ueluti latitans aquis saxum plerosq; iam impactos scio. Sic uero Staphyla anus inquit,

Neq; quicquam melius est mihi,
Vt opinor, quàm ex me ut unam faciam literam
Longam, laqueo collum quando obstrinxero.

Scitum hoc uideri adagium potest, & apertum satis, in eos qui præposterè commoriuntur, præcluso (ut inquit Plinius) spiritu, cui quæreretur exitus. Cæterum sunt, qui eius rationem parum, ni fallor, & scienter & exploratè introspexerint. Literam enim longam, L dici uolunt: sed hebeti prorsum iudicatu. Dicant enim uiri doctissimi, quo probent argumento, pendentem hominem amplius, quàm ubi suis constat uestigijs, eam exhibere figuram: mihi utiq; parum liquet, nisi fortè caligamus in sole, ac de compede impacta educere pedem nequimus. Nec à grãmaticis traditum ignoramus, literarum alias esse longas, rotundas alias, quasdam uerò quadratas. Quin doctius fuerit interpretamentum, ac perspicacius, si ad T literam Græcam Plautinos sales retulerimus: quoniam qui pendet, eam planè reddit imaginem: suspendiosi defuncto obtinente uicem lineæ ex superiori parte in imam productæ. Trabes uerò unde laqueus destinatur, transuersam elementi portionẽ fingere uidetur. Id ut ad hunc modum coniectemus, doctissimus facit Lucianus, qui in libello cui titulus est Δίκη φωνηέντων, id est Iudicium uocalium, ad disquisitionem literam hanc uocatam à sigmate, ita coargui fingit, ut quæ furatrinam exerceret, & aliena uiolenter inuaderet, ex plerisq; dictionibus pulsa litera Σ, in cuius locum ipsa se nullis comitijs suffecerit. proinde uideri dignam, quæ in id contolleretur supplicium, quod ipsius exprimeret figura. Ea uerò est crux, ac furca: nam & tau Gallicum positum inuenies pro cruce apud celeberrimos auctores, quam ad eum construere modum Galli consueuerant: & Hieronymus super Marcum, Tau (inquit) litera salutis signum demonstrat & crucis. Immo uerò & crucis nomen Græcum, quod est σωρός, non aliunde uidetur appellationem duxisse: quanquam grammaticis aliud uideatur. Video, inquit Seneca, isthic cruces non unius quidem generis, sed aliter ab alijs fabricatas. Sunt qui capite in terram conuerso suspendant. Alij per obscœna stipitem agunt. Alij brachia patibulo explicuerũt. Cruciarios uerò idem uocat Seneca, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

tolluntur in crucem, sicut cruciarias pœnas Sidonius Apollinaris. Cruciarios facetissimè Plautus discipulos crucis appellat, qui & patibulati dicuntur. Sed crucium, uinum insuaue nominatur, & nimio plus austerum aut asperum. Cruciantes equi apud poetas creduntur ferè, qui tortores ab grāmaticis & uulgò dicūtur. Scitu dignum illud quoq; est: Didymon xylon à Græcis exponi pro eo quod Romani furcam uocant, ueluti ex duobus modo lignis constaret: nam didymon, geminum dicunt. Præterea supplicij huius Vlpianus commeminit, Digestis ad legem Iuliam de sacrilegijs: sed & Callistratus Digestis de pœnis, Summum (inquit) suppliciū esse uidetur ad furcam damnatio, item uiui concrematio. Porrò quia de cruce mentio est, non grauemur promere hic quæ in primis studiosorum digna auribus arbitramur, ex monumentis excepta clarissimis. Si quidem traditum ab Arabibus est, crucis figuram uideri cæteras quotquot sint, præstare: quoniam superficies prima cruce describatur. Sic enim in primis longitudinem habet, atq; latitudinē, primaq; hæc figura est, & omnium recta quàm maximè, constansq; rectis angulis quatuor. Effectus uerò cælestium maximè per rectitudinem angulorum radiorumq; resultant. Tunc enim stellarum potestas prævalet, quando cæli quatuor habeant angulos, uel cardines potius: orientis uidelicet, occidentisq;, & medij utrinque cæli. Sic uerò dispositæ radios ita conijciunt in se inuicem, ut crucem inde cōstituant. Propterea esse crucem uetereς dicebant, tum stellarum fortitudine factam, tum earundem fortitudinis susceptaculum. Ideoq; habere summam in imaginibus potestatem, ac uires & spiritus suscipere planetarum. Quæ opinio ab Aegyptijs initia duxit, confirmataq; uel præcipuè est, inter quorum characteres crux erat insignis, uitam eorum more futuram significans. Proinde figurā eiusmodi Serapidis pectori insculpebant. Adijcit Hieronymus: aues in surrectum se attollentes crucis exprimere figuram, quod adorans homo & natans item facit: sed & nauis antemna cruci assimulata sufflatur. Quin ipsa, inquit, crucis figura quid est, nisi quadrati mundi forma? Scribit porrò Sudas, Theodosio imperante, quum æquarentur solo Græcorum templa, in Serapidis sacrario hieroglyphicas esse compertas literas, quæ crucis præferrent formam. Cæterum, quod ad crucis pertinet excellentiam, apud Aegyptios ante CHRISTVM humanæ salutis auctorem inenarrabilem, non tam muneris stellarum testimoniū fuisse contenderim, quàm uirtutis præsagium, quam à diuinissimo corpore fuerat acceptura. Nec illud omiserim, diuina (ut equidem reor) agente ui, fuisse in adoratione ueterum crucis item figurā summè religiosam: quoniam in uenerationе supplici, dum ori dextram admouerent, indicem super pollicem residentem (quod & tempestate hac ferè à plerisq; fit) exosculabantur. Quod Plinius quoq; significasse uidetur: In adorando, inquit, dextram ad osculum referimus, totumq; corpus circumagimus. Et in Apologia item Apuleius: Si fanum aliquod prætereat, nefas habet, adorandi gratia manum labris admouere. Hinc factum opinantur, ut Hebræi iuxta linguæ suæ proprietatem pro uenerationе deosculationem ponant. Quod aduersus Ruffinum Hieronymus testatum reliquit. Lego deniq; Christianos quandoque Sarmentitios & Semassios probrosè nuncupatos, quod ad stipitem dimidij assis reuincti sarmentis circumiectis amburerentur, quod in hac supplicіorum pragmatia compertum præterire non fuit consilij.

Elementa uirtutum esse duo, spem honoris, pœnæ metum. De inferorum supplicijs digna scitu. Quomodo patiatur anima, ex Platonicorum doctrina. Maronis loca explicantur duo. Cap. IX

DVo uerò esse ueluti elementa uirtutis ab philosophiæ studiosis traditum, scire uideor: honoris spem, ac pœnæ metum. Illa quippe ad honesta studia alacriores reddit, quando est externorum maximum bonum honor, siquidem hunc dijs contribuimus, hunc in dignitate constituti affectant præcipuè: tametsi cumulatæ uirtuti dignus rependi haud queat. Hic autem, metum dico, depraua tos impetus cogit hebescere, tardioresq; facit ad ea, quæ à rationis libra uisuntur semota. Hinc ad terrorem increscentis audaciæ pœnarum genera octo legibus sanciri, Marcus Tullius scribit: damnum, uincula, uerbera, talionem, ignominiā, exilium, mortem, seruitutem. At summus ille parens deus, à quo in hanc mundi partem, uniuersitatis mediam emissi sumus, ut hinc inde rerum ab eo productarū ordinem excellentiamq; exactissime

ctissimè contemplati, humilem debitumq; uenerationis cultum auctori exhiberemus, æternitatis præmium ex formula sua uiuenti proposuit. Abeunti uero ad brutorum immanitatem, & sensibus mancipatam naturam, formidabiles inferorum cruciatus perpetuitatis diritati adglutinatos. Cælestis illa hilaritas quæ quanta'ue censeri debeat, abunde cum Apostolo Gregorius paucissimis uerbis insinuasse pernoscitur, ubi ait: Nec oculum uidisse, nec ascendisse in cor hominis, quæ diligentibus se præparauerit deus. Inferorum uero supplicia quis uel audeat, uel queat omnino eloquentiæ, uel ingenij amplitudine pro meritis explicare? Mira est illic, sed tamen uera pœnarum ratio, quod Augustinus inquit. Spiritus incorporeos corporei ignis tormento conflictari, quæ nam ratio dabit naturalis? Nisi quòd eadem quæ nostris corporibus certis numeris animas adnexuit potentia, etiam spiritalem uim pœnis ignium indeficientibus alligare ineffabilibus poterit modis. Cæterum libet parte hac cum ueteribus theologiæ studiosis confabulari, qui & ipsi super ijs aliqua sibi prodenda censuere. Adeunda uero præcipuè Platonis arcana, in quibus stupenda sæpe deprehendas. Animum intemperatum, dum etiamnum agit in corpore, talem esse ueteres sanciunt, ut consopitam in eo rationem intelligant, uel affectui prorsum mancipatam, unde ineluibilis ad corporea uergens concipiatur habitus, qui in naturam euadat quodammodo. Proinde hunc graphicè appingens Orpheus ita canit,

ἀῤῥηκτοι δ' εἰσιασι πύλαι, κραδίη δὲ μιν ὀνείρων.

Frangi nequeunt Platonis portæ, intus agit populus somniorum. De animo ita affecto grauissima est ex septimo De republica, Platonis sententia: Dormire illum in hac uita & quidem profundius, ac prius quàm omnino expergefiat, demigrare. Post obitum uero etiamnum altissimo premi sopore. Quin & insomniorum absurdissima exterreri specie, quam rem sub Tartari nomine intelligi uoluit. Philosophi uero sententiā aprissimè Platonicus poeta inuolucro quamuis obscuriore Aeneidos sexto expressit, quum inferorum uestibulum ac ingressum primum describens ita canit,

In medio ramos, annosaq; brachia pandit
Vlmus opaca ingens, quam sedem somnia uulgò
Vana tenere ferunt, foliijsq; sub omnibus hærent.

Animus ergo hic nimio corporis amore exardescit, propterea terreno hoc dilapso, protinus alterum sibi ex uaporibus itidem elementalis naturæ conflat, compingitq; sed & ad ea reuoluitur, affectu perseuerante, ad quæ procliuis ante ferebatur. Corpusculi uero eius ea demum est figura, quales fuerint mores. Qua ratione fortassis intelligenda foret infamis illa quorundam in bestias commigratio. Sicuti uero in uita carnis sensus affectiones, ita & corporis illius animam sentire, arbitratur idem Plato: sed eo etiamnum acriores, quo est id purius, uerum ratione non eadem. Sic etiam ex doctoribus nostris aliqui haud ignobiles philosophi, inuestigare uolentes, quo modo incorporea anima igni possit affici corporeo, dicunt, Postea quàm carne ipsa exuta est, sensiuas remanere potentias, & (ut Augustinus inquit) omnes sensus uitali potestate retentari. Aliorum sententia est, ab anima non formari corpus eiusmodi, nec per ipsum afformari sensum, sed diuina potestate ita sanciente, animam quæ sese prius corpore adobruerit, aqueo elemento uel igneo ita destinari, alligariq;, ut obnoxia seruilіq; cōditione indignationis plurimum inde concipiat, ac dolore conuellatur. In statu hoc comminiscitur Orpheus furias tres: ex quibus Tisiphone animā infestet ex corpore. Megæra lancinet ex odio imaginarijq; mali cōflictatione formidolosa. Alecto perurat propter imaginarij boni cupiditatem. Has porrò furias excitari ab ultoribus dæmonibus, ut atrocius horribiliusq; exagitetur anima, Platonis sententia est: sed quam comprobet etiam Plotinus, ac antea constituerat Orpheus. à quo hymno proprio dæmona, ultorem magnum celebrari nouimus. Deniq; primas intemperantis animæ perturbationes persimiles uolunt phreneticorum tumultibus, aut bile atra exagitatorū, uel etiam dormientium turbulentis formidolosisq; somnijs. Sed & eo amplius impijs animis terribilium fallax imago occurrat, quando alendi potestas nulla ibi est, uacant externi sensus, nullius omnino rei sese ingerit distractio, nec lenimenta præstò sunt ulla. Sola reliqua sit furens phantasia, ut Plato uult, aut phantasticæ rationis imperium: cui inusitatæ formi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dabilesq; ostentantur imagines, ut ruentis quandoq; cæli speciem concipiat, nunc dehiscentis terræ uoragines tetras, secq; in ima barathri uiolenter mersari. Etiam flammantes ignium globos arrepentes, aut feruentium scaturigines aquarum, uel uastarum molium deuolutiones ruinasq;, quibus iamiam cõterenda subijciatur: &, quod omnia excedit, à dæmonibus truculenti sæuiq; aspectus raptari, ac passim discerpi. Cæteraq; quæ phantasiæ furentis dictare impetus potest, malusq; dæmon, ut Mercurio placet. Adde quòd deliciarum quibus in uita intemperantius perfrui assueuerant, atrox habitus subiens exulcerat excarnificatq;, tum cupiditate, tum desperatione potiendi. Hæc Sardanapalum muliere corruptiorem à pellicum amplexu reuellit ratio, dispescit à mẽsarum luxu Tantalum, à cõgestitijs Midã retrudit opibus. Propterea in Gorgia Plato: Idem mihi uidetur circa animam: cuncta enim in ea apparẽt, quum corpus exuerit, tam quæ ex natura, quàm quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cuiusq; studium homo cõtraxit in animam. Hinc ni fallor, aperitur egregiè Platonici Maronis locus alter ex sexto eodem,

Quæ gratia currum
Armorumq; fuit uiuis, quæ cura nitentis
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Cæterum ne quid relinquatur, quo legentium præpediri possit animus, sciant à Platonicis in separatis animis phantasiam dici sensum intimum, quem in uehiculo æthereo & aereo constituunt, sed cum perturbatione in aereo proprie. Vel Peripatetico intelligamus more, præsertim Auicennæ sequuti doctrinam, affectum habitumq; potentiæ rationalis, quem sensibus obsequendo contraxerit, ad corporeas reclinatum perturbationes, in materiamq; uergentem.

An possit anima ignibus torqueri. An corpus amburi perpetuò, nec tamen interire. Laricis natura mirabilis. Larignũ oppidum. Larigna pix, quæ uulgò larga dicitur. Item salamandræ, & carbonum, palearum, ac formicæ natura.

Caput X

SEd non deerunt fortasse, qui argumentorum acuminibus diluere ista conni/tantur omnino, quoniam probabile non fiat, animam si est immortalis, perpeti aut sentire dolorem posse: quippe si ob merita punietur, non erit absq; doloris sensu, & proinde etiam morti obnoxia. Quòd si morti non esse locum, colligas: illatio illa consequi uidetur, Ergo nec dolori. Propterea, nec esse quidem patibilem. At Stoici astruent, animas utiq; mortis interuẽtu aboleri nullatenus posse. Impias tamen, quoniam uitiorum sceleumq; inquinamentis labem contraxerint, euadere cuiusdam naturæ mediæ inter mortalem immortalemq;, & habere imbecillitatis quippiam ex corporeo contactu, ex quo ineluibilem cõceperint fucum, dum sensuum lenocinijs obsequuntur, uelut mancipatæ. Inolescente itaq; labe miris modis, ut poeta nobilis ait, eiusmodi reddi animas, ut non extingui utiq; ualeant, quoniam ex deo profluxerint. Cruciatibus tamen obnoxias fieri ob terrenã, quam sibi affricuerint labem, quæ peccatorum inusta illecebris, sensum doloris attribuit. Quòd si quærat quispiam, qualis omnino censendus sit ille ignis, qui miranda potestate spirita: ia corporeaq; exitu nullo exurendi citra consumptionem facultatem habeat: quum sexto Topicorum ab Aristotele traditum sciamus, Affectionem in corporibus quamcunq; deterere de substantia perpetuò quippiam, ac demum absumere: Respondetur, uideri talem, ut nullius indigus alimenti, nulla fumi permixtione in obscuritatem quandam crassescens uiuat perpetuò, uigeatq;, aquarum modo fluida ui. Cremet insuper, ac reficiat mirabiliter, ut quantum ex corpore periturum æstimes, mox repositum, instauratumq; ineffabiliter, animaduertas, ut perenne sibi sufficere pabulum uideatur. Quod poetica fabulosi tas suspicata, Titij iecur uulturi æterna suggerens alimenta confingit. Nec tamen in omne corpus flammis eiusmodi datum ius, asserere debemus: nam quos præcellens incoquit uirtus, & iustitiæ maturitas in æthera purgat apertum, omnino cremantis potentiæ expertes censendi sunt. Quod ad animã spectat, sic ex Peripateticis ratiocinantur nonnulli: Si sensus, inquit, sensibilia citra materiam recipit, patiturq; tactus nõnunquam non calore ipso, sed specie, caloris ratione, intentioneq; spiritaliter recepti. Si uisui non color, nec magnitudo ulla, sed ratio, ac intentio eius absq; materia imprimitur, animos

animos mirabimur etiam elementorum qualitatibus, quibus in hac inhiabant uita, per intentionem, ac spiritaliter, & absq; materia receptis torqueri? Hac certe ratione non à corpore incorporeum, sed ab incorporeo incorporeum pati, agnoscimus. Sed urgent nos infestantq; peruicaciores pleriq;, ceu naturæ consonum haudquaquam sit, uri citra pernicíem corpus aliquod: etiam si apud Aristotelem comperimus, esse animalia quæ in ignibus uiuant, imo uerò si quo casu auolent, intermori protinus, Iam & feruentium aquarum scaturiginibus ita uermiculos innasci plerunq;, exploratissimum est, ut alibi ducere uitam nequeant. Sed malè feriati ad hæc inferunt, si maxime detur rem sic habere, non tamen ista uiuere perpetuò, nec ullo interim exagitari dolore, quoniam indidem etiam uegetentur. Mihi uero à naturæ rationibus abire longius uidetur, uegetari, quàm cruciari rebus eiusmodi. Mira prorsum res est, igneis flammarum riuis obuolui, membra perpetim depascentibus, & superesse tamen, ni mirabilius foret, ignium molibus adobruta uiuere, nec tamen inde dolere prorsum. Quòd si impetrãt ista fidem, cur non & illa? Certè miraculum naturæ est id quoq;, laricem non solum ex succi amaritate uehementi à carie tineaq; non noceri, uerum nec flammã recipere, nec ardere per se, nisi ut saxum in fornace ad incoquendam calcem, lignis uratur alijs: nec flammam ideo sic quoq; recipit, nec carbonem remittit, sed spatio longiore uix comburitur, quod sit minima ignis & aeris temperatura. Cognitũ id summa Cæsaris admiratione apud Larignum oppidum in Padi præripijs situm, ex arboris copia nuncupatum, quando ignibus obuallata turris superfuit citra nocumentum. Sicuti larigna dicitur pix, quæ & arboris nomine larix uocatur quãdoq;: uulgus largam, luxata dictione appellare consuetit resinam id genus. Larimnum uero thymiama Sabæorum est odoratum, præcipuè Straboni. Sed & Quadrigarij adnotatum Annalibus est, oblitam alumine materiam, succẽdi non posse. Quod esse uerum, à Sylla in Archelaum bellante comprobatum est. Nec illud argumentum alicuius fuerit momenti: Omne quod dolet, etiam mori. Siquidem dolet anima, corpore utiq; maior, nec moritur tamen. Quare quod in hac colligimus nunc, reperietur tunc in damnatorum corporibus. Quid, quòd animæ proprium est dolere, non corporis: etiam si ab corpore doloris emicent scintillæ? Sicut enim uiuere ac sentire dicimus corpora, quia animæ potentia hasce influat uires: ita & in dolendi ratione astruẽdum, quoniam corporis dolor esse ab anima tantum potest. Quam ob rem si inde mors colligeretur futura, quia interueniat dolor, aduersus animã efficacius multo sic colligeretur, quia eius sit dolere proprium. Quod Aurelius comprobat Augustinus, à quo etiam refelli Platonicos nouimus, qui ex terrenis moribundisq; corporibus assultare in animam perturbationum agmina colligunt: quum tamen fateantur ijdem, animas ab omni corporis labe repurgatas, dira nihilominus agi cupiditate, qua rursus incipiant in corpora uelle reuerti. Posse uero humanum corpus æternis sufficere cruciatibus, ut amburatur citra detrimentum, doleat sine interitu, non uideri impossibile prorsum debet, non salamãdræ modo argumento, quam auctores eminẽtissimi in ignibus uictitare produnt: esseq; tum terrestrem, tum marinã, ut ex Paulo didicimus. Nam de ea Nicandri interpres ita prodit: Salamandram (inquit) memorãt, per ignem meare, nec inde quippiam oblædi: eius interanea decutiendi pilos uim habent: quadrupes est animal, lacertæ simile ac terrestri crocodilo. Sunt qui scribant, esse natura frigidum, proinde si in fornacem inciderit, ignem restingui, ipsum autem perseuerare ἄφλεκτον, id est illæsum. At hoc credi temerè, auctor Dioscorides probat. Andreas uero non cõtemptibilis auctor, si salamandræ (inquit) sanguine uel manum uel omnino uestem infeceris, nocumenta exigne haud prorsum sentiet. Postremò animal nec corio contegitur, nec præfulcitur squamma. Quin eo argumento Græcus poeta λιποδέρμονα appellauit: quoniam pellem dicant rhinon. Etiam si aliqui malint dici, quia ab pelle desudet λίπος, id est pinguedo. Ac ut nil prorsum omittatur, libro decimoquinto ἐκλογῶν περὶ γεωργίας: Salamandra, inquit auctor, minimum animal ex ignibus ortum capit, & in eis flammæ nocumentum haud sentit. Sed & tot montium argumẽto, inquam, plerisq; in locis ab æuo ardentium globosq; flammarũ subinde eructantium, quos tamen non deficere, animaduertimus. Carni porrò humanæ uim præstabit eandem ille ipse, qui tot & tam miranda in rerum produxit natura. Qui pauonis carnibus potestatem indidit

dit occultiorem, qua putreant nunquã, quod se experimento didicisse, Augustinus scribit. Qui carbones, rem fragilem adeo, ut nullo negotio conterantur in puluerem diffleturq; tanta insigniuit firmitate, ut nulla humectationis copia uitiẽtur, aut annorum sentiant damna. Propterea q; limitibus ita substratis, aduersus rapacem auidamq; crassantis uicini fraudem. Expende rerum naturæ sympathiam, antipathiam nec spreueris. Non in multa te dimitto, paleas ad libram reuoca, illas insita putes frigiditate niuium rigorem seruare illiquefactum, ni eisdem præcelerem pomis cocturam induci genuino calore, liquido perspicias. Quis in formica tantulo animali, ac tam nullo uaticinam expectarit præsensionem? Atqui Aelianus inquit, fame ingruente ἐσι φιλόπονοι πῶς τὸ θησαυρίσαι. Addamus & illud, Ab extremo die cessaturũ omnino cæli motum, quo eueniente, nulla erit actio, nulla in corporibus affectio, in naturæ tendens transmutationem. Ita ergo perseuerantiæ ratio prima ex deo est, ex naturæ ui etiam altera. Philosophi uero topicum illud naturæ pomerio tantum continetur.

An ignis damnatorum supplicijs destinatus habeat aliquid intermicantis luminis. Caput XI

QVæritur porrò, si tam atrox impiorum cruciatibus destinatur ignis, sit ne inibi lumen quoq;, quando id esse proprium elemẽti uidetur: quod si admittas, consequens erit, habere tamen damnatos spiritus, unde quadamtenus tormentorum leniant diritatem: siquidem lux in primis iucunda est, ac uitæ gratissima. Sed enim absurdum omnino, & à diuinæ sanctionis integritate seiunctum, uitæ adobrutos flagitijs & bonis semper infestos, Deo nulla non hora rebelles post mortem læti quippiam sortiri, quo sceleratæ mentis æstum, uel momento mitescere sentiant. Proinde uero propius sit, si quod ibi interluceat lumen, calamitatum cumulo id accedere magis quam lenimento: nam lucis munus alioqui lætissimum, sæpe item dolorem potest immensum parere, si quid aperiat, quod nolis uidere. Sic igitur statuendum, teterrimas illas tenebras intermicare ingrati luminis quippiam, quo patescant, quæ exulcerent uehementius. Propterea Moralium nono Gregorius, illud Iob exponens, Vbi umbra mortis, & nullus ordo. Infernus ignis, inquit, ad lenimẽta non lucet: lucet autem, ut magis torqueat. Nam consectatores complicesq; flagitiorum improbi flamma illustrante uisuri sunt, quorum gratia sese facinorum prauitate adobruerunt. A Nicolao item theologo eadem ferè statuuntur. Atq; inde dici esse inibi tenebras exteriores, quando in mente colliguntur esse interiores.

Inferi an sint. Veterum in eo disceptantes sententiæ. Augustini mox decreta. Ab Domitiano exhibitum inferorum spectaculum, ex Dionis historia. Caput XII

ESse autem inferos, constanter asserit Christiana ueritas: ex ueteribus omnino pauci. Plinius quidem, ut in plerisq; hæresi deprauata, sustulisse eos uidetur: Si ulli, inquit, essent inferi, eos iam refodissent auaritiæ manus. Marcus quoq; Tullius quum alibi, tum in oratione pro Cluentio, falsa esse quæ de inferis traduntur, indubitanter astruxit: sed & in Consolatione ad Martiam Seneca, Illa, inquit, quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabula est. Lucretius libro De natura tertio, non alibi esse inferos statuit, quàm in hac uita: sic enim ait,

Atqui animarum etiam quæcunq; Acherunte profundo
Prodita sunt esse, in uita sunt omnia nobis.

Sed & apud Ouidium Pythagoras:

Quid Styga, quid tenebras, & nomina uana timetis?

Plutarchus in libro De ijs qui serius à deo puniuntur, quendam ita narrantem inducit, Esse Adrastiam Iouis & Necessitatis filiam, iniustorum omnium præsidem ultricemq;, cui ministri adsint tres: à quibus in corpore quidem crucientur, puniantur q; aliqui: at qui grauiora perpetrarint, hosce post mortem iudicio tradi ab dæmone: qui uero scelestissimi atq; immedicabiles fuerint, eos ab Erinnye ex ministris Adrastiæ tertia, maximè fera immitiq;, in obscurum quendam & qui referari nequeat, locum intrudi. Socrates uero apud Xenocratem à mago quodam Gobria, se accepisse ait, Opin & Hecaergon tabulas æneas ex hyperboreis attulisse, quibus contineretur, in corporis solutione animam

animam in occultũ sub terram migrare locum, in quo Iunonis sit regia, haud Iouis aula angustior: quippe quum terra mundi medium teneat. Vestibula uero Plutonis prouinciæ clausstris, æneisq; catenis undiq; uinciri: illum qui ista referet, fluuium Acherõtem prius, mox Cocytum excipere: quibus transcursis oporteat ad Minoem & Rhadamantum duci, in eam regionem qui Veritatis campus cognominetur. Mercurius uero sic fermè scribit: Quum fuerit animæ à corpore facta discessio, tunc arbitrium examenq; meriti eius transiliet in summi dæmonis potestatem: isq; si delictorum illitam maculis uitijsq; oblitam uiderit, desuper ad ima perturbans procellis turbinibusq; aeris, ignis, & aquæ sæpe discordantibus tradet: atq; inter cælum & terram mundanis fluctibus in diuersa semper æternis pœnis agitata raptabitur, ut in hoc obsit animę æternitas, quod sit immortali sententia æterno iudicio subiugata. Ergo ne his implicemur, uerendum tantundem, cauendumq; esse, cognosce. Increduli enim post delicta cogentur credere non uerbis, sed exemplis: nec minis, uerum ipso pœnarum affectu. Hactenus Mercurius. Quem ne quis fortè irridendum censeat, quòd in cæli terræq; meditullio supplicijs statuere uideatur locum, sciat inferorum regionem & ignis æterni sedem esse opinationis incertissimæ apud Christianę ueritatis assertores: quando maximus doctor Augustinus ita sibi scribere permisit: Iudicatis quippe ijs, qui scripti non sunt in libro uitæ, & in æternum ignem missis: qui ignis, & in qua mũdi uel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi forte cui diuinus spiritus ostendit: tũe figura huius mundi peribit conflagratione. Cæterum arriderent uel maxime in hoc proposito, quæ Geneseos secundo Augustinus idem scienter adnexuit: Si quis putat, inquit, animas corpore exutas locis corporalibus contineri, quum sint sine corpore: non deerũt qui faueant, & diuitem sitientem in loco corporali fuisse contendant: ipsamq; animam omnino corpoream, propter arentem linguam, & stillam de Lazari digito cupitã. Sed melius est dubitare de occultis, quàm litigare de incertis. Diuitem in supplicio, pauperem in refrigerio esse, non dubito: sed quomodo intelligatur flamma inferni, sinus Abrahæ, & huiusmodi, uix à mansuetis, à contẽtiosis nunquam inuenitur. Apud Esaiam legimus prophetam, unicuiq; proprium quo torqueatur ignem, ascribi. Ambulate, inquit, in lumine ignis uestri, & in flamma quam accendistis. At, inquit Origenes secundo πρὸς ἑρμῶν, ijs indicari planè uidetur, Peccatorem ipsum sibi proprij ignis flammam succendere, nec in incendium aliquod antea destinatum demergi. Eius uero materia escaq; ac pabulum peccata esse uidentur nostra, quę ab apostolo Paulo ligna dicuntur, item fœnum & stipula. Censendum uero, sicuti in corporibus cibi exsuperãtia uel qualitate diuersa febrium susc itantur incendia pro fomitis modo: ita & in animis, ubi uitiorum incentiua labem aggesserint altius, malorum efferuescit cumulus, diram sibi tetramq; supplicij progignens flammam, quum admissorum facinorum historiam ante oculos propositam intueantur, & ipsa sibimet testis conscientia proprijs agitetur stimulis in pœnæ ardorem formidolosæ. Mali acerbitas non ferenda uel hinc coniectari certius potest, quod plerunq; mori præstat, quàm diutius liuore macerari, ita identidẽ incendi, tristi mœrore contabescere. Illis uero quæ Augustinus ut cunctanter, ita & sapienter astruit, adnecti potest ex Græca natum petulantia, qui eiusmodi rerum incerti tudine ducti, fabulosa quæ de inferis dicantur, arbitrati omnia, mendacij cuiuspiam uanitatem diluere uolentes incinunt, πὰκ γὰρ ἄλλου, id est ferè tale haberi, qualia quæ de inferis iactentur. Certè Magnus Plotinus peccãtes grauius animas dæmonũ cruciari præfectura tradit. Orpheus idipsum confirmat & Iamblichus. Non omittendũ quod prodit Dion: Domitianum inter spectacula noctu inferorum fabulas exhibuisse, domo ad id instructa, in qua prorsus omnia uiserentur nigra, excitatis quoq; ex pauimẽto miro ingenio tabernaculis, senatoribus modo equitibusq; sine seruitijs ad spectaculum admissis. Vnicuiq; uero sepulcrhalẽ impegit columnã, nominibus etiamnũ adiectis, apposita & lucerna, uti in monumentis assolet. Hinc formosiores pueri atro expicti colore prodibant, mortuorũ præferentes imaginem, ac meticulosa ambientes assidentium singulos saltatione, ad uerum omnia implebant, territis omnibus, ne mox iugularẽtur. Nam & quæ ad cædem maxime spectare uidebantur, proferebat Domitianus: paulo tamen post dimissi cum donis omnes, ex ijs quæ in cœna fuerant parata.

Platonis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Platonis sententia mirabilis, euangelicæ consona ueritati, de inferorũ pœnis, Origenis opinio, an ibi sit uerus ignis, & tormenta uera. Cap. XIII

PLato, quem cæteris omnibus Christianæ ueritati facit propinquiorem Aurelius Augustinus, Herum quendam Pamphilium resurrexisse confingẽs, de inferis illum multa mirandaq; explicantem inducit: ac primo quidem, ut post corporis interitum anima cum plerisque alijs in dæmonicum quendam peruenisset locum: in quo terræ duos agnouerit hiatus, totidemq; supernè in cælesti regione ex aduersum. Inter hiatus uero eiusmodi sedentes iudices, qui ubi animas iudicassent, iustos quidẽ ad dextrã supernè per cælum ascendere iusserint, in anteriori parte signa eorum quæ iudicata forent, ferentes. Iniustos contrà, ad sinistram inferius: omnium in uita gestorum à tergo signa habentes suspensa. Vidisse porrò per utramq; cæli terræq; portã animas lata sententia abeuntes. Per alias item duas ex terra quidem ascendentes animas puluere, squalore maciecq; confectas. E cælo autem alias nitidas descendentes: uideriq; dixit, animas undiq; uenientes, tanquam longa itineratione defatigatas libenter in prato quod ibi est, tanquam celebri in conuentu recumbere, ac se inuicem quæcunq; mutuo se noscitassent salutare. Esse aũt illud iter mille annorũ. Quoscunq; uero alijs iniuriam intulisse constaret, pœnas singillatim pro quoliber decies red didisse. Hoc uero per quodlibet annorum centenarium esse, quasi hęc humanæ uitæ sit meta, ut animæ decuplam iniuriæ redderent pensionem. Rursumq; si qui beneficia fuerint aliqua elargiti, iustitiamq; & pietatem coluerint, eadem pensione præmia reportare. Adiebat præterea, Ardieum se uidisse ac tyrannos, sed & priuatos nõnullos, qui magna perpetrassent scelera, quos ascensuros se propemodum confidentes hiatus ille minime permittebat, sed horridè mugiebat. Aderant illic uiri fortes aspectu ignei, qui quum mugitum subito perpendissent, hos seorsum rapiebant, manibusq; & pedibus & ceruice deuinctis prosternebant, excarnificabantq;, & secus uiam quandam ad exteriorem partem raptatos tribulis lacerabant. Hęc ex Platone uellicatim, ne longius abiremus, excerpta collibuit potissimum hic subnectere, quod insint euangelicæ ueritati pleraq; minime dissentanea.

Mentis æstuatio grauior ne sit quàm afflictio ex igneo proueniẽs tormẽto. Vermis apud theologos quid, & clibanus apud Gregorium. Doloris ratio. Cap. XIIII

SOlẽt Christiani patres quæstionem agitare, uermis ne supplicium animam grauius lancinet conuellatq;, an ignis. Ne quem uero insolens dicendi modus suspensum diutius habeat, Vermis appellatione putant conscientiæ remorsum ac uellicationem quandam, perpetim nos infestantem, ac perpetrati facinoris commonentem: quam ideo sic nuncupandam censuerunt, quòd ex peccati putrilagine consurgat, sicuti cõputrescente cadauere succrescũt inde uermiculi. Hunc uero mentis æstum ignis ustionem longe exsuperare, sic fermè colligunt: Doloris, inquiunt, acerbitas tribus maxime capitibus perpenditur. Primum est, magnitudo adnexi mali: sequens est, potentia recte apteq; parata instructaq; ad eius mali patientiam: postremum est, arctus uehemensq; cum potentia eiusmodi affligentis & exulcerantis mali nexus. Hic maximũ, quo excarnificetur anima, malum est, perfectionis priuatio carentiaq; ad quam erat apta & nata. Hanc uero damnata certissimam concipit anima. Ea sic apprehensa, maxima euadit calamitas, bonæ ipsius animæ dispositioni longe infestior, quàm ignis actio: quando affectioni eiusmodi paratior anima uertitur, quàm igneis tormentis: neq; enim à natura aptitudinem habet ignis, qua conflictetur spiritalis potentia, nisi ut diuinæ organum sanctionis. At spiritale malum affligere animam per se & immediatè potest. Coniunctio aũt ac nexus exuperantiam habent insignem: quoniam per intellectum apprehensio longè cooritur acrior, quàm quæ per sensum. Vermis porrò hic animæ præsentius sese ingerit, quàm ignis. Neq; enim corporea illabi animæ sic queunt, ut spiritalia. Quod uero illi est præsentius, quodq; cognoscitur perfectius, acrius ualidiusq; etiamnum coniungi censendum est. Proinde Moralium quintodecimo Gregorius clibanum intrinsecus ardere scribit, eiusmodi mentis æstuationem clibani uocabulo significans: cuius ignis, utpote occlusus, flagrantior multo &

& urens grauius intelligi debet. Adde, quòd spiritalis iucunditas corpoream longe excedere agnoscitur. Nam sicuti Bernardus in Epistola ad proprios parẽtes scriptum reliquit, Gustato spiritu, necesse est desipere carnẽ: affectanti cælestia, terrena non sapiunt, æternis inhianti fastidio sunt momentanea. Illa uerò pœna grauior, infestiorq; est, quæ maiori opponitur delectationi: propterea quum sit uermis spiritale supplicium, amplius, odiosiusq; igneo tormento etiam colligi debet.

Memoriæ excellentia. Item de reminiscẽtia. Sepulchra legisse, quid sit. Memoriæ uel intensæ uel remissæ ratio. Quintilianus & Maro declarãtur. Plutarchi locus restituitur ex uita Iunioris Catonis. Cap. XV

MEmoria, necessarium maximè uitæ bonum, & thesaurus eloquentiæ, ac tanquam lumen aliquod, res est ex omnibus partibus animi maximè delicata & fragilis, in quam primum senectus incurrit: sæpeq;, ut Plinius inquit, tentatur deficere, & meditatur, uel quieto corpore ac ualido. Somno quoq; serpente computat, ut inanis mens quærat, ubi sit loci. Immo uerò hinc adagioni occasio data, ut eum qui memoria sit nulla, sepulchra legisse dicamus. Nec sepulchra legẽs, inquit apud Ciceronẽ Cato, uereor (quod aiunt) ne perdam memoriam. His enim ipsis legendis redeo in memoriam mortuorum. Est profectò huius potentiæ natura miranda. Subitò uetusta ex longiore interuallo reuocata ingerũt sese, atq; exhibent, interim sponte, interim id ipsum agentibus nobis, ac meditantibus, sæpe & interquiescẽtibus. Excidunt quandoq; proxima, inhærent affixa, quæ uetusta sunt, hesternorũ obliti, acta pueritiæ in digitos mittimus. Quod requisiueris, altius illatebrare se atq; recõdere animaduertitur: mox aliud agẽti reddit se, atq; offert. Nec manet semper memoria, sed aliquando ueluti postliminio redit. In quibusdam animaliũ propè nulla. Ceruario quamuis in fame mandenti, si respexerit, obliuionem cibi subrepere aiunt, digressumq; aliud quærere. Inter nos uerò quibusdam tanta, ut nihil nõ ijsdem uerbis reddatur auditum. Hanc in se ipso eatenus florenter excelluisse scribit Seneca, ut non ad usum modo sufficeret, sed in miraculum usq; procederet. Nam duo millia nominũ (inquit) recitata, quo ordine erant dicta, referebam: ducentos quoq; uersus, ab ultimo incipiens recitabam. Docilitatis partes sanè, ut ex Græcis tradunt aliqui, tres uidentur: anchinœa, id est solertia, memoria, oxytes. Est autẽ memoria, eorum quæ quis didicit, conseruatio. Oxytes, mentis intelligitur celeritas. Anchinœa uerò, ubi ex ijs quæ didicimus, etiam quæ non didicimus, uenamur: quam Fabius, mentis agitationem uocauit. Aristoteles sexto Moralium, anchinœam ab eubulia, id est consultandi præstantia diuersam facit: quoniam sit anchinœa eustochia quædam, id est coniectandi excellentia. Memoriæ uim admiratus M. Tullius, insigne putat diuinitatis argumentum: Quid est, inquit, illud quo meminimus, aut quam habet uim, aut unde naturam? non est certe nec cordis nec sanguinis, nec cerebri, nec atomorum. Anima sit, animus ignis ue nescio. Nec me pudet, ut istos, nescire, quod nesciam. Quicquid sit, iurarem esse diuinum. Quid, obsecro te, terrane tibi, aut hoc nebuloso & caliginoso cælo, aut fata, aut concreta uidetur tanta uis memoriæ? An capacitatem aliquam in animo putamus esse, quo tanquam in aliquod uas, ea quæ meminimus infundantur? Absurdũ id quidem, Qui enim fundus, aut quæ talis animi figura intelligi potest? aut quæ tanta omnino capacitas? An imprimi quasi ceram animum putamus? & memoriam esse signatarum rerum in mẽte uestigia? Quæ possunt uerborum, quæ rerum ipsarum esse uestigia? Illud uerò ex philosophorũ scholis dignum relatu quoq;, Memoriam esse aliud, & aliud reminiscentiam. Nam est & in brutis memoria, unde & prudentiam quoq; habere, in philosophia prima colligit Aristoteles, uerum imperfectam, sicut & memoriam. In hominibus enim tantum est reminiscentia. Ea uerò est discursus rerum cum ratione ab uniuersalibus ad particularia, & à remotis à sensu. Vel indeptio, ac recensio eorum, quæ in se memoria seruarit, memoriæ plerunq; uegetandæ gratia. Alexander Naturalium quæstionũ tertio, Reminiscentia, inquit, est ex perscrutatione imaginis peruestigatio, quæ corpori cohæserat alias, cui anima inest sensiua. Sexto Naturalium Auicenna scribit, Cognoscere aliquid sibi fuisse, quod iam sit abolitum, in homine tantum est, & in rationali potestate. Memoriæ uirtus ex quorundam sententia duplex uidetur: facilè percipere, diu retinere. Illud ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

humecta contingit natura, hoc ex sicca. Inde euenit, ut nonnulli facilius discant, quàm percepta custodiant. Alij uerò secus, ut ad humiditatem uergunt, uel ad siccitatem. Et propterea Aristoteles, οὐ γὰρ οἱ αὐτοὶ εἰσι μνημονικοὶ καὶ ἀναμνηστικοὶ, ἀλλ' ὅτι ὁ πολὺ μνημονικώτεροι μὲν οἱ βραδεῖς, ἀναμνηστικώτεροι δὲ οἱ ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς. hoc est, non in eisdem memoria uiget, ac reminiscentia: sed plurimum ingenio tardi memoria ualent, dociles autem reminiscentia. Cuius ratio est, ut inquit Thomas, quia diuersę hominum habitudines ad animæ actiones ex diuersa prouenient corporis dispositione. Videmus autem ea, quæ difficulter ac tardè impressionem recipiunt, ualidè perseueranterq; eandem custodire, ut est lapis. Quæ uerò nullo admittant negotio, haud pertinaciter retinere, uerum tota facilitate remittere, ut cera, aut aqua. Et quia nil prorsum aliud memoria est, quàm perceptorum retentio constans: inde est, quòd hebetium adminiculatior firmiorq; memoria est. Acutorum uerò ac uelocium imbecillior, ac magis lubrica. Cæterum in ijs reminiscentia longe præcellens. Cõmonendi uerò parte hac legentes sunt, Aristotelis sententiã ad uerbum ferè ab Plutarcho in uita Catonis Iunioris exscriptã, sed ab interprete ita corruptam, ut quo discerniculo memoria ab reminiscentia seiungatur, haudquaquam uideatur persensisse. Galenus post Hippocratẽ summus artis medicæ in Microtechne, cerebrum tenuitatis contemperatæ esse memoriæ fomitem, causamq; præcipuam arbitratur, quoniam crassiore parte illa, obrepat obliuio, qua humectiore item hebescant sensus, licciore autẽ euadant liquidiores. Vnde apud Cæcilium in Epiclero: Ira ne Antipho profluа fide, itán' est immemoris, itán' est madida memoria? Porrò Auicenna item sexto Naturalium tradente, egregia illis suppetit memoria, quorum animæ multis non distrahuntur motibus, nec conuellitur cogitatio. Quæres planè efficit, ut pueri, quamuis humectioris sint naturæ, pertinaciter tamen retineant, quæ imbiberint. Simul & propter motus uehementiã, ut adijcit beatus Thomas. Nam & quæ miramur, amplius memoriæ adglutinantur affigunturq;. Admirantur autem ferè omnia pueri, ut quibus noua sint ac insolita. Hoc uerò est quod significat Quintilianus, ubi natura esse nos tenaciores ait, eorum quæ à teneris annis imbibimus. Contrà uerò in senioribus, redundante humoris ui, contingit memoriam esse nullam. Sed & timentibus excutitur memoria, propter frigiditatem humores congelantẽ, quibus coeuntibus concrescentibusq;, nulla recipi impressio potest. Quod autem Aristoteles ait, Esse memoriam præteritorũ tãtum, quoniam quæ adsint, uel sentire dicamur, uel scire: aduertendum est, id ad perceptionẽ nostram referẽdum uideri, qui sensimus prius, uel percepimus, siue præsens id sit, siue non. Etenim recordari possumus non eorum modo, qui iam naturæ concesserint, sed superstitum quoq;, sicut & sui ipsius meminisse aliquis dicitur: unde illud est Virgilianum,

Nec talia passus Vlysses,
Oblitus ue sui est Ithacus discrimine tanto.

Augustinus, ne hoc item tacitum prætereamus, modo esse memoriam scribit animum, modo uentrẽ animi, cuius aula sit ingens & oppidò quàm admirabilis. Idem nunc memoriæ cauernas nuncupat, nunc antra, uel etiam sinus.

Reminiscentiã quibus rationibus induxerit Plato. Item de memoria quæpiam. Notio quid, seu prolepsis. Animos fuisse antę corpus, an sentiat Aristoteles. Omnia orta occidere, quomodo intelligendum. Mnemosyne cur Musarum mater.

Cap. XVI

QVoniam uerò pro uiribus ex antiquorum decretis de memoria prolibauimus nonnulla, quæ legentibus futura & uoluptati rebamur & emolumento, reminiscentiam quoq; breuiter attigimus: quod uerbum ἀπαρόκλησι nescio qui, ut culpatius, esse opinantur nouitatis duræ & illepidæ, hac præsertim significantia: nunc subijt, facturum me non absurdè, si Platonis eminentissimi philosophi sententiam, illi quidem duplariam, hisce adnotamentis subtexuissem: quam tamen exagitant plurimũ Peripateticæ scholæ, explodunt & Christiani patres, ut planè simplariam. Quibus nos & parte hac, & reliquis omnibus calculum adijcimus nostrum, id demum asserturi, quòd ab illorum scitis ne latum quidem unguẽ fuerit abiunctum, ne quis protinus litem meam facere opinetur me; præfati tamẽ id, si quis eius philosophi

phi sensa, rationesq; amplius libret, exploratiusq;, risu haudquaquam uisum iri dignas, quod ex triuio suspicantur plerique philosophiæ mysterijs semijnitiati, neq; hoc nomine condigni satis, qui tantum uirum censuræ suæ superçilio tumenti onerosoq; subijciant. Verum resectis ijs, uideamus quid de reminiscẽtia apud illum astruat Socrates. In Philebo igitur, motum communi corporis & animæ affectu factum recte appellari sensum putat. Sensus uerò conseruationem, dici aptissimè memoriam. Verum ab hac discrepare reminiscentiam: eo quidem præcipuè, quia quoties quæ cum corpore passa est anima, eadem sine corpore in se ipsa resumens animaduertit, tunc reminisci eam asseramus. Quin etiam quando memoriæ passa iacturam, deinde uel sensu uel disciplina monente, eam iterum reuocat in se ipsa, reminisci putatur. Sed & in Phædro apertius paulò: Oportet, inquit, hominẽ intelligere secundum speciem, ex multis procedentem sensibus in unum ratiocinatione conceptum. Hoc autem est, recordatio illorum, quæ olim uidit anima nostra cum deo perfecta, & illa despiciens, quæ nunc esse dicimus, & ad id quod uerè est, sursum reflexa. In Phædone porrõ fusius astruit, disciplinam nostram non esse aliud, quàm reminiscentiam: quia uixerint animæ antè corpus. Duabus uerò præcipuè rationibus dogma hoc corroboratur. Prius quidem, quia recte interroganti, sæpe uera de ijs quæ nunquam didicimus, respondemus. Nec uerò fieri ullo modo posse, ut à pueris tot rerum atq; tantarum insitas & quasi consignatas in animis notiones, quas ἔννοιας uocãt, haberemus: ni animus ante quàm corpus intraret, in rerum cognitione uiguisset. Quum notionem dico, siue prolepsin, intellige ex Boethio in Topicis, Intellectum quendam, & simplicem mentis conceptionẽ, quæ ad res plures pertineat à se inuicem differentes. Deinde quoniam ex notitia eorum quæ sentiunt, subita quadam abstractione in notitiam ascendimus idearum, ceu cognoscendo hæc æqualia in ipsius æqualitatis cognitionem, ubi cognoscimus deficere hæc ab illis, atq; adniti similia fieri: quumq; id agamus per omnem uitam, necesse est, ideam ipsam ante ortum nos habuisse: neque enim perfectæ rei notitiam subitò ex imperfectis accepimus. Cæterum adnectamus ijs, quę uir dõctissimus aduersus Platonis calumniatorem libro tertio, ingeniose aptèq;, ac ut Græci dicunt ὡς βόλως, scribit Bessario: ut intelligamus philosophum hunc reminiscentiæ assertionem non frustra esse adortum. Ratio, inquit, reminiscendi, aut recordandi illa Platonis per generationem non contemnenda est, ut aduersarius putat. Quis enim immortalem atq; æternam statuens animam, & longe ante corpora præexistentẽ, negare possit eam scientiæ plenam esse? & rerum omnium intelligibilium species in sese habere? Obliuisci autẽ earum, quum corpori unitur, ob nimiũ materiæ fluxum. Rursumq; doctrina & studio atq; exercitatione reminisci, nec nisi prouecta iam ætate fluxu materiæ uel cessante iam uel potius refluẽte. Nam & philosophus Arabs Auerrois agentem intellectum, quem unicum omnibus, & immortalem tribuit, censet omnium specierum, ut sic interim uerbo abutamur, semper plenissimum esse, semperq; adeptum esse: sed quatenus corpori coniunctus est, per uaria phantasmata uariè intelligere, quin etiam aliquando quidem intelligere, aliquando uerò minime. Nec sanè Aristoteles ipse ab huiusmodi opinione reminiscẽtiæ longius uidetur abesse. Quippe uerba illa ex septimo Physicorum ad hunc etiam sensum accommodari possunt: ut scilicet omnibus sedatis perturbationibus, siue affectibus prauis, sublatisq; impedimẽtis incipiat anima scire & sapere. Scientiæ primæ acquisitio, inquit, non est generatio: scire enim, sapereq; dicimus, eo quod quieuerit & constiterit intellectus. Ad quiescendum autẽ nulla est generatio, nulla enim mutatio est. Tabulæ autem illa si multitudo non ad simpliciter esse intellectus referenda est, sed ad corpoream actionẽ, ad quam intellectus perinde se habeat ac tabula, in qua nihil scriptum. Nihil enim cognitionis phantasmatariæ possidet, sed in potentia est ad cognoscẽdum per phantasmata. Aut ad scientiæ primæ acquisitionem per quietẽ & constantiam intellectus illa tabellæ ratio referri debet, quam reminiscentiæ nomine Plato significat. Nam respectu quidẽ speciei ipsius refertus semper sciẽtia est intellectus, neq; aliter Aristoteles, quàm Plato hac de re sentit, quod & Auerrois comprobat Commento quinto, super tertio De anima libro. Porrò uixisse ante corpus animas, Origenis dogma est, quum sæpe alias, tum περὶ ἀρχῶν tertio confirmatum. Platonici decreti meminit & Boethius: Quòd si,

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquit, Platonis Musa personat uerum, quod quisq; discit, immemor recordatur. Sed & Hieronymus significat, ubi ait, Philosophorum scitis contineri, discentias esse reminiscentias. quin Naturalium primo Macrobius, Si animæ (inquit) memoriam rerum diuinarum, quarum in cælo erant conscíæ, ad corpora usq; deferrent, nulla inter homines foret de diuinitate dissensio. Sed oblivionem quidem omnes descendendo hauriunt, aliæ uerò magis, minus aliæ. Hinc est quod quæ apud Latinos lectio, apud Græcos ἀνάγνωσις uocatur, id est repetita cognitio: quia quū uera discimus, ea recognoscimus quæ naturaliter noueramus ante, quàm materialis influxio animas inebriaret. Ea nāq; non uidet animus, quum repentè in tam insolitū, tamq; perturbatum, ut Cicero inquit, domicilíū immigrauit. Sed quum se collegit atq; recreauit, tum agnoscit ea reminiscendo. Animos tamen ante corpus fuisse, haud sentire creditur Aristoteles, quamuis corrupto corpore, uti quibusdam placet, perpetuos demonstret ac immortales, nec inficiatur, Omnia in ortum prodeuntia occidere. At ortos esse animos, id non pernegat: quippe gigni atq; oriri & creari, idq; genus alia ex materiæ potentia prodire ueteribus innuebant. Animos uerò de materiæ non educi potentia, liquet: quoniā ubi in utero corpus humanum uegetatrice ac sensili anima perfectius euaserit, tunc ex níhilo innascitur animus, ac productus affunditur. Nam primo De animæ historia, sic cōperias scriptum: Intellectus, inquit, innasci uidetur, substantia quędam existens, nec corrūpi: nam hebetatione quam senio contingere, dílucet, corrumperetur. Verum non eo obtingit senectus, quoniam passa sit anima: sed id, in quo. Et mox: Intellectus, inquit, diuínius quiddam est forte, ac impassibile. ubi pro intellectiua anima, dici intellectum interpretantur: quando de potentijs minimè agitur ínibi, uerum de anima tota. Quod autem adiecit, forte, ad modestiam referunt, propter multos, aut quia necdum plenè erat demonstratum. Suffragari & magnitudo rei potest, ac sententiæ nouitas, nec scholis trita. Quoniam uerò Platonis reminiscentiæ satisfecimus, adíjciamus de memoria illud quoq;, Pythagoreos tradi; uegetandæ exercendæq; memoriæ gratia, quod quoq; die dixíssent audiuíssent, egissent, uespere solitos commemorare. Quod à M. Tullio item relatum scio. Plutarchus uerò in Commentariolo περὶ παίδων ἀγωγῆς, nil prius memoria exercendum in pueris, scribit, quod ea sit eruditionis ταμεῖον, id est proma quædam cella thesaurusq;: quo argumēto, confictum ueteribus, Musarū matrem dici Mnemosynen.

Puteal quid sit apud Persium & Horatiū. Statio dicta ἀφ' ἑστίας. De puticulis, putearijs, terræ corijs. Perpenditur locus Senecæ in Thyeste. Interim quid tereusis, celonium, ciconia, puteos aperire. Cap. XVII

QVid sit puteal apud Persium & Horatium, non ferè uideo inter grammaticos constare, immo partim eorum commentitia sunt, quę à plerísq; afferuntur in album, partim quæ anchoram ne sacram quidem habeant qua subsistant, & conuellentium reflatus contemnant. Nos quod ad eam rem indagine uaria uenati sumus, iam hinc promemus: si poetarum prętexuerimus uersiculos, & fluctuantes interpretum sententias. Persius igitur sic:

Sí puteal multa cautus uíbice flagellas.

Alter uerò sic:

Forum putealq; Libonis Mandabo siccis.

Audio quosdam scribere, puteal, prætoris tribunal subsellíumq; esse. Acron refert, esse locum ad quem conuenirent fœneratores. Porphyrio, sedem fuisse prætoris prope arcum Fabianum, ita nuncupatum, quia à Líbone illud primum tribunal & subsellia collocata fuerint. Est qui interpretetur dici puteal, quòd ibi creditor debitori dans bona, tanquam in puteum mittit. Ego uerò in ueterum líbris comperio, in comítio in gradibus ipsis ad læuam curiæ, fuisse Actij Naujj statuā, capite uelato, quo in loco is cotem nouacula discíderit: qui locus, inquit Dionysius, uocatur à Romanis puteus, ubi ara est subterranea. Cicero autem in Diuinationibus: Cotem, inquit, & illam nouaculam defossam in comítio, suprаq; impositum puteal accepimus, Est uerò puteal, sicuti apud Iureconsultum obseruauimus, Pomponium, Digestis de actionibus emptorum & uendi torum, quo putei operiuntur: hoc est, ueluti umbella quædam aut petasus, qualē pyra midibus impositum, Plínius scribit: qualisq; in Patauíno uísitur foro concinnè fastigatus, prætereq; plumbeis inductus tabellis. Ínibi uerò iudicia exerceri solita, neminem puto

puto latere, quum locus is in comítio foret, quod inde appellatum Varro scribit, quia illuc coirent comitijs curiatis & litium causa. Puteal hoc non omísit item Ouídius,

Sí puteal, Ianumq; times, celeresq; calendas. Et Horatius item alibi,

Roscius orabat, sibi adesses ad puteal cras.

P. Victor in regione Vrbis octaua, puteal cōstituit Líbonis & Ianos duos, qui (inquit) locus erat mercatoribus frequens. Inuenio in Græcorum thesauris, fuisse in Attica iuri dícendo stationem, siue iudiciale forum: quod diceretur ἐν φρέατι, id est in puteo. In eo causæ reorum agitabātur, qui cædis inuoluntariæ semel accusati, rursum sponte admissi facinoris iudicium subirent. Erat uerò in mari locus is & forma iudicij inusitata. Naui illuc uectabatur reus, ex qua etiam causam dicebat ita, ut nusquam terram attingeret. Immo nec ullis anchoris nauigiū licebat infrenare, nec pontem mittere. In Exquilijs præterea, uel ultra potius, ut Varroni placere animaduerto, Romæ locus publicus erat, quem Puticulos uocabant: quoniam illic esset sepulchrū miseræ plebi. Quod in Sermonibus Horatius significat, & Acron exposuit: nam eo in loco ustrinas fuisse publicas, scribit Porphyrio. Antiqua uerò sepulchra in puteorum morem solita excauari, non latuit Pompeium Festum, unde & inflexum puticulorū nomen, líquet, ni cōiecter quis, quod inibi computrescerent cadauera. Putearios uerò à Plínio dici puteorum excauatores, multos scire arbitror. Eos Græci φρεωρύχους uocant, aut etiam φρεωρύκτας. Phillylius drama concinnauit, cui titulus Phreorychi fuit. Apud quem obseruatum est, putearíorum instrumentum dici tereusín. Puteum fodit, in mathematicum concinnatur, prouerbiali facie, quando hoc genus ex puteorum umbra cæli mediatates captat, id est τὰς μετεωρολεσχίας, quod σκιαθηρεύειν dicitur. Phreata sunt item pocula ingentia. Organon, quo ex puteo hauritur aqua, celonium inuenio appellatum. Ciconiam quidam Latinè dicunt. Puteos aperire, positum elegāter apud Iureconsultos pro excauare. In puteorum autem aperiendorum ratione coria terræ obseruari solere, præcípiunt eruditiores, quo uerbo tectoria & statumina quædam crassiora, quíbus item alia & alia subsunt, significari, certum est. Nam in parietum structura, coria dicuntur Vitruuio, quæ circulus pullatus plebeia uoce cursus nuncupat. Postremò in hac puteorū mentione adnotanda est Strabonis historia. Qui Danai filias scribit, summa solertia apud Argos adinuenisse puteos, quum ciuitas ea in loco iaceret aridо, testante id ipsum Græco uersu, ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δαναὰς θέσαν ἄργος γύδρου.

Argos aquís uacuum Danaæ struxere redundans. Hoc uerò non ut reconditum huic loco impegimus: sed ut opem Senecæ ferremus, quem etiam in leuioribus, quæ uel infra plebeiam sunt eruditionem, quod pudendum est, implicāt potius, quàm explicent quandoq; interpretes. Est in Thyeste uersiculus hic,

Timentq; ueterem nobiles Argi sitim.

Ínibi interpretes, Veterem sitim, ne iterum tanta ueniret siccitas, quanta fuit tempore Phaethontis. Ex errato tam futili coniectare iam quílibet potest, quid deniq; in eiusmodi exchartabulís studiosus lector sperare possit, etiam si lactis gallinacei hausti sub inde promittunt, & quoniam de puteis mentio est, tanquam ἀγαμεμνόνια φρέατα, sed quæ uel carie ipsa sint cariosiora.

Agesilaum rectè legi apud Lactantiū inter Plutonis cognomenta. Lagetas Pluto cur, & leptynís. De orco, & orcinianis, & thynno paucula, & hypogastrijs. Horcinus quid. Cur Summanus. Sunium quid, Item de Apolline & Plutone plura. Agyieus columna. Agyiatides aræ, uel Therapnæ. Interim φοιβαζέως quid. Pheben poni pro aqua. Agyia quid. Opsophagus Apollo. Sorani Hirpini cur. Tranquílli locus in Augusto de Fœde liberta. Cap. XVIII

LActantius inter Christianæ ueritatis assertores eloquentia maximè illustris, Diuinarum institutionū primo, sic scriptum reliquit: Ergo illud in uero est, quòd regnum orbis ita partiti sortitiq; sunt, ut Orientis imperium Ioui cederet. Plutoni, cui cognomen Agesilao fuit, pars Occidentis obtingeret: eo quod plaga Oriētis, ex qua lux mortalibus datur, superior, Occidentis autem inferior esse uideatur. Sic ueritatem mendacio uelauerunt, ut ueritas ipsa persuasioni publicæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil denegaret. De Neptuni sorte, manifestum est, cuius regnum tale fuisse diximus, quale M. Antonij, cui totius oræ maritimæ potestatem senatus decreuerat. Hactenus ex Lactantio. In cuius uerbis nil non elegans & excussum. Non desunt tamen (de doctioribus loquor, proindeq; haud naso suspendendis) qui uitilitigent, interpolatamq; lectionem arbitrati, uelut munus fundi suburbani instar studiosis allaturi, ubi scribit auctor, Plutoni fuisse Agesilao cognomen, dispuncta prorsum nihili (ut ipsi censent) dictione, pro Agesilao substituunt reponuntq; Agathilyum, ueluti bona soluentem, aut Agelastum, quod tristem nobis indicat, ut qui rideat nunquam. Horum ego studium in propaganda bonarum artium eruditione ita laudo, ut etiam admirer. Neq; enim φῶ χῶ ξυρίν unquam placet, uti lectum apud Sophoclem est, aut bene doctis ἀντιμάχου me parare, aut diasyrticæ orationis stropha hunc illum mordicus proscindere. Maximum porrò Thraseam crebrò dicere solitum accepimus, Qui uitia odit, homines odit: quoniam sit omnibus error familiaris. Proinde Timæum historicum legimus ita proscissum à posteris, uti ex allatrandi studio cognomento obtrectatoris fœde sugilletur. Eiusmodi curam si studiosissimus quisq; ita affectaret, ut imitaretur: bene utiq; de literis, Barbarico assultu magna parte concussis demutilatisq;, sperandum foret. Modo id insusurrari paterentur, Lynceo quidem minutissima quæq; expenderent, uerum pensi culatius suo uterentur iudicio: nec ita amarent, ut si uitus ac ratio sic ferant, allidere nequeant. Cæterum redeo ad Lactantiũ, apud quem nil uideri interpolandum, aut obelo confodiendum, mox liquebit. Sed asteriscum illustrandum potius, modo ne ἀναβαλλώμεθα interim obdormiscamus. Inter cognomẽta igitur Plutonis etiam Agesilaum fuisse, norunt (opinor) qui Græca solertius paulo rimantur: nam ne cui in hac re aqua hæreat, & Tenediorum libertatem securi præcidamus tenedia, apud Callimachum legitur,

φοιτῶσι μεγάλῳ ἀγησιλάῳ. hoc est, ad magnum tendunt Agesilaum. Quem locum exponẽtes grammatici, & Methodius in primis, etiam etymi ratione id comprobant, ἄρχτος δέ, inquiunt, παρὰ τὸ ἄγειν αὖς λαούς, ἄρχει γὰρ τῶν θαυόντων. sic nuncupatur, quòd populos ducat: est enim mortuorũ imperator. Iam hæc apertius narrantur, quàm ut hæsitationi locus omnino reliquus fiat, nisi quis optet εἰς οὐρανὸν τοξεύειν, quod est in cælum sagittas excutere, aut ex harena funiculum nectere. Verum adeo refractarios non arbitror, ut ordiantur, quod Plutarchus inquit, τὴν σκιὰν διαμετρεῖν, id est umbram metiri: quando in Dipnosophistis Athenæus ab Aeschylo Plutonem dici Agesilaum scribit. Sicuti in Pythijs ab lyricorum facilè principe Pindaro, lagetas dicitur ratione consimili, ἐπὶ πάντας ἄγει λαούς. siquidem eius pontificio subijciuntur omnes. Pindari carmen id est, λαγέται γάρ τοι τύραννον ἕρπετοι.

Vocant item Leptynin Plutonem: sed Proserpinæ cognomen id adoptant alij, quoniã morientium attenuet corpora. Verum & anima sic ualet nuncupari, quia pretenuis sit, ac uelut aerea. Ad inferni porrò regis cognomentum allusisse uideri potest Attelanarum Poeta, ubi ait, Orcus uobis ducit pedes. quo significatur admoueri iam lineas, & letifera ingruere pericula. Quod oblique in Romanum senatum quandoque pronuntiatũ legimus, cui Nero, tanquam orcus erat infestissimus, eumq; ordinem sublaturum se quandoq; de republica crebrius interminabatur. Orcum uerò dici Plutonẽ puto, neminem latet: nam inde M. Tullius conscelerati ssimum Verrem, omnis diuini humaniq; iuris corruptorem, qui sacra publica priuataq; hostiliter deprædaretur, ac in omnem ætatem & sexum indiscriminatim debaccharetur, Orcum alterum appellauit. Sed & Orcius thesaurus, pro Catoniò, hoc est inferno, ab eruditis dicitur: sicuti Næuius epigrammate attestatur illo, quod sibimet uiuens concinnarat:

Itaq; postquàm est Orcio traditus thesauro,
Oblitì sunt Romæ Latinè loquier.

Orci tamẽ legebat Minutianus Cæcilius in libro De orthographia. Hinc illud eleganter à Varrone dictum Rusticæ rei primo, de pestilentibus locis: Etenim ubi ratio cum Orco habetur, ibi non modo fructus est incertus, sed etiam colentium uita. Ex hac item doctrina Valerio Martiali, orciniana sponda, pro sandapila ponit, siue pheretro. Sunt tamen qui non ab Orco, id est Plutone: sed ab ἕρκος, quo septum significatur, quod & orcana dicitur ab ἑρύκω, nomen id deducant, & capulum siue thecam ex impolitioribus

bus lignis, aut etiam uiminibus cõtextam compactamq; autument signare: quod si est, aspirabimus primæ: nisi quod in Oratore aliud Ciceroni est uisum. At Valerius Probus flatilem admittit. Martialis uersus hi sunt,

Vocet beatos, clamiteq; felices,
Orciniana qui feruntur sponda.

Orcinos libertos Iureconsulti ipsius testatoris interpretantur, qui iam sit in Orci familiam ascriptus, & in peculio Proserpinæ connumerandus. Hoc, inquit Vlpianus Digestorũ uigesimosexto, in omnibus Orcinis libertis locum habet, testamento manumissis. Et hæc directa nuncupatur libertas, quam dominus statim contribuit, sicut obliqua uel fideicommissaria, quæ danda mandatur hæredi. Caius tamen Orcinius Romanus ciuis in Oratione pro Cluentio est apud Ciceronem. Orcum ab urgendo dici, Pompeius Festus asseruit: quod in interitũ omnia præcipiter. Propterea de eo Claudianus,

O maxime noctis
Arbiter, umbrarumq; potens, cui nostra laborant
Stamina, qui finem cunctis & semina præbes.

Sed & Papinius:

O cunctis finitor maxime rerum,
At mihi qui quondam causas, elementaq; noram,
Et fator.

Nam & Ouidius,

Tendimus huc omnes, hæc est domus ultima cunctis.

Sunt qui thynnum iam grandiorem horcinum uocent, maximum uerò cete. scribit Archestratus prope Samum capi thynnos uisenda magnitudine, quos horcinos uocent quidam. Est autem thynnus uelut marinus sus, quando glandibus pinguescit. Laudantur in eo, quæ hypogastria uocantur. Porrò quum Plinius Naturalis historiæ secundo scribit, diurna fulmina Ioui à Romanis ascribi, nocturna autẽ Summano: sicuti & quarto Ciuitatis diuinæ cõprobat Augustinus quoq;: intellige item eo nomine Plutonem ex Martiano De nuptijs Philologiæ libro secundo, quẽ ita nuncupant, quasi summum deorum manium. Summanum in fastigio Iouis optimi maximi de cælo tactum fuisse, in Diuinationibus Cicero scribit. At Plautinus ille Curculio: Quia (inquit) uestimenta, ubi obdormiuerim ebrius, summano: ob eam rem me omnes Summanum uocant. Summanus qui nam sit deus, addubitasse uidetur Ouidius, quum Fastorum sexto, decimotertio calendas Iulias templum illi sacratum scribit,

Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur
Tunc, quum Romanis Pyrrhe timendus eras.

Sunium uero ad Summanũ pertinet nihil: id uerò est teli genus Diodoro, quo ab Spithrobate Persa uulneratum scribit Alexandrum. Plutarchus in libro περὶ τοῦ εἶ ἐν Δελφοῖς, quod equidem scitu arbitror dignum, Apollinis nomine summum accipit deum, qui unus sit ac simplex: ac propterea dici Apollinem, quasi multitudinis nescium. Nobis enim aggregatio ex diuersis & omnifaria, ac uelut panegyrica, peculiaris est. quod est, Vnum esse oportet. Proinde Phœbum item nuncupant, uelut purum syncerumq;: hoc nanq; ueteribus indicat uerbum id, unde & Thessali sacerdotes diebus nephastis, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐξάδας τρίβοντας φοιβονομεῖσθαι dicunt, id est ipsos exodia secum atterentes puritatem consequi. Vnum quippe syncerum est, mixtione autem unius cum altero pollutio consurgit. φοιβάζειν, abluere signat utiq;, aut aquis purgare, unde & Phœbe, aquam indicat, sed & purum quodcunq;. Diogenem quendam Tarsensem scribit Strabo, tragœdias solitum ἐκφοιβάζειν, id est (ut ego interpretor) uelut quodam instinctum oraculo effundere, argumento posito. Nam & φοιβάζειν, uaticinari est. Apud Herodotum historia quarta, Phœbolampus dicitur, à Phœbo instinctus, φοιβόλαμπος. Esse porrò immutabile, quoniã mutabilitas & corruptio suum agnoscat deum, uel dæmona potius: inter quos diuersitatem, nominum præcipue, colligi argumento. Alter enim Apollo nuncupatur, Pluto reliquus. Ille Delius, hic Aidoneus: ille Phœbus, hic uero Scotios. Apud illum Musæ, ac Mnemosyne: apud hunc Lethe, ac Silentium. Ille Theorios, & Phanæus: hic autem νυκτὸς ἀϊδίας, ἀφύλλοιο τ' ὕπνου κοίρανος, noctis æternæ ac inertis somni dominus. Sed utriusq; interstitium graphicè Stesichorus hisce uersibus exprimit, quibus inuicem eatenus dispescuntur diuaricanturq;, quantum Hy-

Universidad de Deusto
Biblioteca

panis Veneto distat ab Eridano. Alterum enim lusus cantusq; amare scribit: alteri curas & suspiria sorte obuenisse,

Μάλιστα παιγμοσύνας φίλει μολπάς τε ἀπόλλωι,
Κἠδεσι συναχὴς τε ἀίδλας ἔλαχε.

Apud Platonem, prouidentiam diuinam ad separatas animas præcipuè pertinentem Plutonis nomine significari putant, quæ puras animas bonorum suorum perpetuis illecebris rapiat adeo peruinciatq;, ut nostra hæc haud repetant amplius. Probat autem Plato, animas penes Plutonem ideo arctissimo, Gordianoq; implicitas uinculo teneri, quoniam amatorio implicentur affectu, quem esse cæteris omnibus potentiorem nodum, in conuiuio & legibus comprobat idem philosophus. Apollinem denicq;, ut Alexicacũ, colere ante ianuam, ueteris fuit moris. Certè Agyieus columna dicebatur inibi surrecta fastigataq;, ei sacra deo: sicuti aræ quoque, quas Agyiatidas, quidam Therapnas nuncupant. Est autem Agyia, quę communi loquutionis proprietate ῥύμη uocatur, id est uicus. Scitu dignum illud quoq;, apud Eleos cultum quandoq; Apollinẽ Opsophagi cognomento, uelut gulonem dicas. Eius meminit Polemo, in ea quæ ad Attalum, epistola. Plutonem Soranum item nuncupatũ, obseruauimus: ex quo & Hirpinos dici Soranos animaduertas, ueluti Ditis patris lupos: tum quia is deus inibi coleretur, tum quòd rapto uiuerent ex responso. Quia uero Phœbe nobis sese ingessit hoc capite, illud adnotauero in transcursu: quam in Augusto Tranquillus, Fedem appellat luliæ libertam: ab Dione in Augusti rebus, φοίβω, id est Phœben, nuncupari duobus locis. Scribunt illud quoq; Græci, Plutonem dici Eubulum, & Eubulea, quòd mortalibus consulere optime uideatur, curis ac laboribus coronide impacta feliciter. Dici & Clymenon, quia sit causa τοῦ κλύειν: nam esse uocem, ictum aeris. Aerem uero, qui animas excipiat nuncupari ἄιδλα, ἀφ' οὗ τὸ ἀεῖδες, ex obscuritatis ratione.

Quid sit apud Varronem postulio. Caput XIX

CAeterum illud obseruationis non utiq; incuriosæ, quod apud Varronem De lingua Latina libro primo, sunt qui Postulionem dici Plutonem credant, à postulando. Varronis uerba, si quis requirat, apposui. In eo loco dehisse terram, & id ex senatus consulto ad aruspices relatũ, esse responsum, deum manium postulionem postulare, id est ciuem fortissimũ eódem mitti. Hactenus undecũq; doctissimus Varro. Qua in parte, quod bona uenia dictũ uelim, si quis amplius ab opinione ista standum putat, ego utiq; longè aliter sentio: neq; enim expositio hæc ullis auctoritatum tibicinibus, ut ita dixerim, fulcitur obfirmaturq;. Ad eas uero, ut ad anchoram sacram, in studiorum hoc genus ratione sæpe decurrimus. Sed ne sim lingua largior quàm re, conabor à paucissimis animaduersam difficultatẽ ita explicare, ut ne cæci quidem possint ab recto reuelli. Igitur apud Varronem libentius, postulationem legerim, quàm postulionem: nisi quis per concisionem ita ueteribus solitum pronuntiari cõtendat. Nam quòd aliqui, stulionem legere uidentur, ni mendum exemplarium est, ratione caret: nec absurdum minus, quàm si sambucam caloni aptaueris. Est autem postulatio, piaculare sacrum, quod fieri antiquitus consueuerat, ad auerruncandam deorum iram, facto prodigio aliquo, quod expiandum procurãdumq; foret. Id ne quis ambigat, auctore M. Tullio cõprobatur. Eo nanq; uerbo in quadam oratione bis est usus, in ea quam prætexuimus notione: prius sic, Exauditus in agro propinquo & suburbano est, strepitus quidem reconditus, & horribilis fremitus armorum: de eare scriptum est, postulationes decretas esse Ioui, Saturno, Neptuno, Telluri, dijs cælestibus. audio, quibus dijs uiolatis expiatio debeatur, sed hominum ob quæ delicta, quæro. Alibi uero idem Cicero sic, Mouet me etiam in hac caritate annonæ, sterilitate agrorum, inopia frugum, religio Telluris: & eo magis, quòd eodem ostento Telluri postulatio deberi dicitur. Iis opinor, luce clarius patet, qui sit Varronis sensus, quęq; lectio uera. Degustent modo hæc reguſtentq; bonarum literarum studiosi, tantum adsit nasus aliquis (ut est apud Horatium) fatebuntur, nos recte odoratos: nec nostra nos sine riuali amare, aut plumbeo gladio aduersarium adortos iugulare. Nam historiam comparẽ, ac uerbum penè idem in utroq; auctore omnis ambiguitatis nodum exsoluere, opinor, omnibus & lippis notum & tonsoribus esse. Sed ut plenius legitimè in literariam se palæstram

stram insinuantibus fauentes promereamur, addamus & grammaticam rationem, quę ipsa multum uidetur illatura lucis: dicitur à postulando, postulatio: quoniam turbata sacri cuiuspiam, aut ludorum ratione, ubi quid parum exploratè curioseue obijssent: aut in re diuina, quid omissum ex ritu foret: per ostenta quæ mox paulo insequerẽtur, uidebatur numen, honoris instaurationem postulare. Id ita habere, Festi quoq; confirmatur doctrina, consimilia ferè tradentis: Fulgura, inquit, trium generũ sunt, postularia, pestifera, peremptalia: postularia, uotorum aut sacrificiorũ spretam religionem desiderant: pestifera, mortem aut exilium denũtiant: peremptalia, superiorum fulgurum portentorumq; significationem perimunt. Cecinna quoq;, Seneca tradente, postularia interpretatur fulmina, quibus sacrificia intermissa aut non ritè facta repetantur. Quod autem interpretari uidetur Varro, Postulionem esse ciuem fortissimum: non ita accipiendum tanquam hoc planè significet uerbum id, quod absurdum foret: sed ea fuit aruspicũ explicatio, à quibus responsum erat, deum manium requirere expiatoriũ quidem sacrum, quod est postulatio. Inde adiectum, cuiusmodi esset futurum id sacrificij genus, quaue hostia portentosus foret hiatus procurandus. Hæc ad obscurissimi loci illustrationem excogitata nobis. Quòd si ex politioribus quispiã exactiore fultus ingenio, lectioneq; multipliciore instructior aduersum hæc quod promat, excogitarit, dabo manus, gratiasq; testabor. Sciolos autem ex triuio nil moror, quibus myrothecia hoc genus putent: arrident amplius nugalia & psyrica: sed nil mirum, similem nanq; habent labra lactucam. Et in trullissationibus arenato sibi nimium placent, quibus ex inopia ad gypsa tum aspirare, uel marmoratum non licet. Quòd si rectè sibi consultum uelint, literario planè cedant foro, ac solum exilij causa uertant: quando uelut ad decoctorum loca reiecti, omnibus conspicui prorsum ac deridiculi sunt.

Opportunitatis in actionibus necessitas. Item de causa agente, ac suscipiente. Ingeniorum diuersitas unde sit. De fortuna, & fato. Itemq; de Cleanthe, ac Xenocrate. Aureis armis aduersus fortunam pugnare, quid sit. Cap. XX

SIngulis actionibus, inquit Proclus, aliud cõuenit, aliudq; tempus ad hoc uel illud perficiendum. Eiusmodi uero tempus est actionis cuiuslibet opportunitas, tanquam bonum atq; finem agẽtibus afferens & effectis. Quapropter Pythagorici primam quoq; causam, à qua omnibus bonum adest, opportunitatem nominauerunt: quippe cum omnibus, ut perfecta sint, largiatur: omnia denicq; sic coaptantur, dum causæ quidem perficientes ad perficiendum promptissimæ sunt: susceptura uero ad participationẽ expergiscuntur, & illæ rursum potentiam porrigunt perficientem: hæ autem potentiam aptitudinis à natura susceperunt. Duplex enim potentia est, altera quidem agentis, altera patiẽtis: & illa mater est actionis: hæc uero perfectionis est susceptaculũ. His uero exactè perspectis, soluitur actitata inter doctiores de ingeniorum diuersitate quæstio: undeq; enascatur maior in uno, quàm in alio profectus. Admirantur pleriq; eximiam in Platone ingenij fertilitatem, ac uim omnium capacem. Et rectè illi quidem, uerum quæ nam tantæ felicitatis excogitari fomenta possunt? Primum illa ipsa quam dicebamus, perficiens agens ue causa. Hęc autem ex summæ sapientiæ profluit præceptore. Maxima hæc & præcellens ad capessendum ingenij cultum opportunitas, sine qua res ipsa decoquit ferè: præsto est & altera, Temporis fœcundissima in doctrinis felicitas, qua non ferè alia feracior, siue excellentiũ uirorum copiam, siue monumẽtorum spectes. Cæterum Platonem ipsum necdum attingimus. In hoc præstantis ingenij triplex afferri causa potest, humana, naturalis, diuina. Humana ex lege prouenit, educatione, consuetudine. Quod ad educationem attinet, pueros impuberes, à medicis certatim & philosophis obseruatum, si affatim distendantur cibis, nimiumq; somno indulgeant, hebetiores inde euadere, ac tardiores: quin & corpora fieri improcera, deteriusq; multo adolescere. Id quod Varroni adnotatum quoq; in Logistorico est, quæ Capis inscribitur, aut De liberis educandis. Naturalem elementorum præstat, alimentorumq; diuersitas. Attigit hanc & Proclus, ubi necesse ait, conspiratu miro congruere naturam, intellectum, causas item diuinas. Has uidetur triplices intelligere, ex deo, dæmone, fato. Putat quidem Plato, ut à postremo ordiamur, cæli diuersa à diuersis tum stellis, tum dijs, id est angelis regi. Sed & identidem terras diuersis

subesse

subesse uel dæmonibus uel angelis inferioribus. Quin & cælestium rerum studiosi, terræ plagas cæli zonis, urbes ascēdentibus accommodant signis. Propterea ingenij uim ex cælo item esse, ac stellarum positu & configuratione, colligunt. Quando ut scribit Manilius Astronomicōn quarto,

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,
Longaq; per certos signantur tempora cursus,
Nascentes morimur, finisq; ab origine pendet.

Spiritus uero superiores nostris influere spiritibus, eo maxime probari argumento uidetur, quòd corporum supernorū potestate, nostra subinde euidenter agitentur. Quòd si spiritus illi in nostros agunt, agunt insuper & in corpora. Corporis uero humani affectio, undecunq; fiat, eatenus redundat in animam, quatenus tam comparato, quàm naturali affectu sese mergit in corpus. Porrò uim omnem atq; uirtutem, ad nos demanantem à superioribus in bonum tendere, astruunt eruditiores: uerum complexionis, siue rectius constitutionis, naturæ educationisq; uitio corrumpi. Hinc Saturni grauitatem in tristitiam, parsimoniam rigiditatemq; labi. Martis magnanimitatem in audaciam temerè sese periculis obiectātem. Mercurialem industriā in uafricias ac uernilitates, Veneream charitatem in libidinem fœdam. Dæmonum uero rationes ita distinguunt, ut supremorum esse comprobent contemplandi uirtutem, medianorū actionis solertiam, infimos ad concupiscentiæ bonum nos allectare. Verum ijs omnibus posse nos tum recte, tum perperam uti, & proinde consequi mox uel bona uel mala. Socrates, inquit Proclus, cum Alcibiade opportunè ad idem cōcurrit, huius opportuni congressus dæmon bonus causa extitit, opportunitatem Socrati conueniendi determinans. Verum qui ad hæc cælestia parum adhibent: quoniam sub cælo tanquam causa uniuersali, & Bœotiæ sues enascantur, atq; itē Attici philosophi, proprias peculiaresq; in unoquoq; causas censent perpendendas, quibus singularis & eminens acceptus referatur profectus. Et primum quidem quòd animam sortitus sit bonam, sed non à cælo: quando immortalis est ac incorporea, uerum à deo. Porrò non defuerit bene constitutum corpus, quod ita affectæ animæ subseruiret, ac organa præstaret artifici peraccōmoda. Id à cælo tanquam communi causa prouenit quidem, peculiarius tamen à parentibus. Quod philosophari, auditiones obire meditariq; proposuerit Plato, ex animo, corpore, arbitrio proprio id initia ducit. Quod magni fuerit profectus, industriæ imputandum. Affulsit illi non benignius astrum, sed ingenium fertilius, perspicacius, tenacius, nec à themate cælesti, sed ex Dei profiua largitate. Socrates sapientia clarus, illud quicquid esset, non natalitijs syderibus, sed assistenti numini acceptum retulit. Isocrates, sicuti produnt Græci, quum quidam ei parens filium exhiberet scitaretur q; , quid nam ei necessum arbitraretur, ἀεὶ, ἔφη, γραφείδιον καὶ νοῦ, id est penna seu stilo esse opus, inquit, ac mente. Cæterum si locum hunc ex Platone Platonicisq; , quos esse classicos apprimè reor assiduosq; , peregerimus, fortè non aberrarimus. Scribit Plato, deum & fortunam atq; artem simul cum deo humana omnia gubernare: id ita interpretantur, Deus in omnibus per omnia mouet omnia, mouet mundi sphæras, quarum concursus fatum alicubi: at quarto Legum, fortuna nominatur. Hinc casus uarij circa externa corpora q; contingunt. Mouet item animas, lumen inspirando mentibus, unde ars non speculandi solum accēditur, sed agendi. Ab arte tandem dispositio externorum & corporis proficiscitur, quamobrem à Deo cuncta dependent: qui, ut apostolus Paulus asseruit, omnia in omnibus operatur. Aduertendum uero illud, quandocunq; illa cælestium causarum ratio ita digeritur, ut artem exculcatam exsuperet, dici à Platonicis fatum: ubi uero sic, ut uincere inertem desidiosumq; eualeat, rursum à solerti strenuoq; uinci, Fortunam, Vtrobiq; uero diuinam statuunt prouidentiam, quæ ad finem agat sibi soli notū, quæq; uniuersa modis contemperet occultioribus. Cæterum quo planius fati ratio pernoscatur, ita omnino colligendum: sicuti animi rationalis summus creator est deus, atq; idem gubernator, ita & corporis genitor est mundus, ac moderator. Vnde cōsequitur illud, uti animus uelut dei filius, ab deo, tanquam à patre, prouidentię legibus clemēter agatur, & suauiter. Corpus uero, ut mundi membrum à mundano corpore fati uitribus, uelut particula quædam ab mole tota impetu quodam trahatur uiolento: unde fit, uti in mentem

mentem nulla prorsum fati uis queat assultare, nisi quatenus corpori ipsa se, fatalibus obnoxio legibus, addixerit. Propterea semper ferè diuinus Plato ab corporis amore, ac externorum cura ad animi & dei cultum præcipit defugiendum, quādo non alia ratione declinari mala queunt. Et deo similem porrò reddit fuga hæc. Exinde porrò promitur aureum Platonis eiusdem præceptum, armis aduersus fortunam aureis pugnandum, id est prudentia, iustitia, sanctitate: siquidem quid deo, quid mundo debeamus, rimatur prudentia. Mundo, quod suum est impertitur iustitia, Deo autem sanctitas. Denicq; quum Socrati intima quidam retexisset morum uitia. Sunt (inquit) ut dicis agnosco, confiteor: sed hæc omnia à me prudentia, & uirtutum auctoritate superata sunt, & quicquid uitij ex praua concretione corpus habuerat, animi bene sibi conscia diuinitas temperauit. Hinc, inquit Firmicus, intelligi datur, stellarum quidem esse quod patimur, & quod nos incentiuis quibusdam stimulat ignibus: diuinitatis uero esse animi, quòd repugnamus. Porrò illud silentio haud quaquam inuoluendum, à Platone in Timæo, atq; in Menexeno quoq; tradi, regionē Atticam esse ingeniorum fertilitati præcipuè accommodam. Panætius eius rationem in aeris reiecit temperaturam. Longinus ex loci qualitate putat euenire, permixta ex multis, atq; occulta. Origenes, qui Timæū est interpretatus, cælestibus ascribit aspectibus atq; influxibus: quoniam octauo De re publica Plato scribat, cælestes quosdam circuitus esse causas fertilitatis ac sterilitatis tum corporum, tum animarum. Proculus uero ac Porphyrius, animam mundi putant alibi alias uires imprimere, ac peculiaria quædam uelut hospitia, parare. Tum deos uarios ea illustrare loca. Vbi ergo rationalis anima propriam elegit uitam, si fortè locum sortita fuerit, qui optatæ iam uitæ dissentaneus non sit, tunc in ea summam contingere excellentiam. Quæ Martiam elegit uitam, si plagam à Marte illustratam indipiscatur, fortitudinis fastigium cōsequuturam. Proinde in Timæo Platonem scribere, Atticam regionem à Pallade afflatam sapientiæ ac magnanimitati congruere militari. Et quinto legum ait idem, Localium deorum afflatum, atq; item dæmonum maximi ad ingenij, morumq; rationes esse momenti. Requiri uero & aeris temperaturā, ne quod præcipuæ causæ impedimētum sese obiectet. Decrescere uero ingenia & miratur Seneca & dolet. Nescio, inquit, qua iniquitate, & ad malum pronitate naturæ, eloquentia se retro tulit. Quicquid Romana facundia habet, quod insolenti Græciæ aut opponat aut præferat, circa Ciceronem efloruit. In deterius quotidie data res est, siue luxu temporum: nihil enim tam mortiferum ingenijs, quàm luxuria, siue quum prę mia rei pulcherrimæ cessarint, tralatum est omne certamen ad turpia, multo honore quæstuq; uigentia. Siue fato quodam, cuius maligna in omnibus perpetuaq; rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum uelocius etiam, quàm ascenderant, relabantur. Verum excurramus amplius. Inter Peripateticæ disciplinæ sectatores cōperi, qui de prouidentia & fato sic ratiocinentur, ut prouidentiam esse statuant futurarum rerum in dei intellectu simplicem, stabilem, æternamq; rationem. Fatum uero rerum stabiliter, simpliciterq; à deo gerendarum mobilem ac temporalem explicationem. Prouidentia quippe cuncta pariter, diuersa & infinita cōplectitur, singula digerit fatum, ac disponit in motum, formis, locis ac temporibus distributa: fato subiacet nihil, quod non complectatur prouidentia: hac uero continentur multa, quæ ab fatorum serie sunt omnino libera: quippe hanc supergreditur, quod motu caret, nec tempori subijcitur. Quare ut se habet ad intellectum ratio, ad æternitatem tempus: quod gignitur, ad id quod est: sicut denique centrum ad circulum: sic fatorum mobilis, multiplex, uaria, diuersaq; series ad prouidentiæ stabilitatem, simplicitatem, unitatemq; . In hac porrò ingeniorum mentione, se stiua se mihi ingerit historia ex Plutarchi commentariolo περὶ τοῦ ἀκούειν. Cleanthem & Xenocratem, quum ex scholasticis hebeti maxime uiserentur ingenio: nec tamen eo nomine relanguescente impetu, quo ad procinctum tendere semel adorti essent, ab iocis in tarditatem suam non abstinuisse, quum se persimiles dicerent ἀγγείοις τὸ βραχὺ στόμους, καὶ πυελίοις χαλκοῦς. hoc est uasis anguſti oris, ac æneis tabellis, quod uix quidem dictata perciperent, at retinerent tenacius. Auctor uero Herodianus est, ad orientem omnes ferè mortales esse ingenijs acerrimis. Multa porrò de ijs Galenus. Sed nos uel plura forsan iusto congessimus.

An in

An in abiuncta anima superſit memoria uel ſenſus. Caput XXI

ANima rationalis è corporeis uinculis auolans ſeruetne memoriam aliquam, uel quorum hic fuerat conſcia, uel ſaltem ſuorum, quæſtione fuerit non indignum omnino. In ea puto non addubitaturos Peripateticos cum Ariſtotele ſuo, quin nullatenus remittatur. Verum decimo De republica Plato fateri liquidò animaduertitur, animas quæ hic familiaritate aut omnino cognitione aliqua iunctæ fuerint, rurſum ſeparatas ſeſe recognoſcere, mutuaq; conſalutatione (ut ſic dicam) amplexari. Sed & Auicenna in Metaphyſicis auctor eſt, Animas tam beatas, quàm miſeras, ubi hinc per diuigium demigrarint, non exoleſcẽte protinus quem conceperant habitu, poſſe per imaginationẽ eadem illa uerſare, quæ amplius adnexæ corpori imaginabãtur. Rurſum in Epiſtolis ac Legibus Plato abiunctis animis rerum noſtrarum ſenſum relinquit nonnullum, inſuper & curam. Approbat idipſum in libro De animorum immortalitate Plotinus, ſed ad temperamentum quoddam negotium reuocat: humanarũ rerum illis ſupereſſe tantiſper curam, dum ad corporea procliuis libentia reſtincta penitus aboleatur. In eo quippe ſtatu animam tanto ardore ac ui rapi ad diuina, ut noſtra hæc illam prætereant, aut ſi uideat, nil aduertere minus quàm id à ſe agi. Id ipſum puto & à Platonis non abiungi decretis: nam quãdoq; recordari animas probat, quandoq; inter nos illasq; profluere Letheum facit. Inter ueterũ theologorum placita, & illud eſt, ab noſtris item comprobatum, pleriſq; animis non loco eodem diuerſorum diſpenſationem prouidentia potius, quàm affectu eſſe à deo contributam. Plotinus adijcit, publicè, ac frequẽter uaticinijs, ac id genus beneficijs, plurimis hominibus fuiſſe adiumento. Verum enim uero, ut in philoſophicas amplius excurramus amœnitates, non eſt omnino ambiguitatis minutæ: an in ſenſiua anima potẽtiæ ſenſoriæ actus poſt corporis interitum reliquus fiat. Nam quod eſt animæ ac corpori cõmune, in abiuncta relinqui non ualet anima. Omnes autem ſenſiuæ poteſtates, uel potius earũ operationes, promiſcuæ ſunt corpori & animæ. Igitur conſequutio manifeſta. Id uero inde præcipuè liquet, quoniam potentia ſenſiua in actum nulla promitur, niſi per organum corporeum. Porrò De anima primo Ariſtoteles, Animam corpore in corruptionẽ abeunte, neq; reminiſci ſcribit, neq; amare. Id uero & de alijs poteſtatum ſenſoriarũ actibus intelligendum: quod ſi eſt, colligitur liquidò, ſequeſtratam animam in potentiæ cuiuſpiam ſenſiuæ actum non prodire. Verum reſpõderi poteſt, ſenſiuæ potentiæ actum eſſe duplicem: exteriorem, qui non niſi per corpus promi poteſt, quem non ſupereſſe in ſeparata anima, liquet: interiorem alterum, quem per ſe exerceat anima, retineatq; etiamnum diſparata. Hoc autem uidetur potiſſimum dogma Platonicum, in cuius myſterijs ſancitur, corpori animã adnecti perinde ac perfectam ſubſtantiam, nulla in parte à corpore depẽdentem, uerum coniungi, ſicuti motor mobili coniungatur. Quia uero nil mouet, niſi quod mouetur, & principium mouens ſeipſum mouet: in anima duplex agnoſcitur motus: alter, quo mouetur ab ea corpus: alter, quo ſeipſam. qua ratione in anima apparet uidẽdi actus primus, prout ſeipſam mouet. Reliquus uero in corporeo organo. Ariſtoteles autem De anima primo, iſta diluere nititur, probans, animã haud quaquam ſeipſam mouere, ſenſoriasq; poteſtates eſſe coniuncti ſolum. Quem ex theologis beatus Thomas ſequutus, actus ſenſiuæ potẽtiæ colligit nullo pacto in ſequeſtrata anima reperiri, niſi fortè ut in remotiore fonte. Quum uero in libro De ſpiritu & anima Auguſtinus dicit, Animam ex corpore demigrantem ex imaginatione, concupiſcibili iraſcibilique poteſtate pro meritis dolore affici, uel oblectamento: negabunt ex Aurelij officina eum profluxiſſe commentariolum: uel ſi concedant maxime, ſic tamen explicari oportere, ueluti ex ijs quæ per imaginationẽ, & id genus facultates alias in corpore admiſerit anima, mox eo exuta uel bono afficiatur uel malo. Quod ad memoriam attinet, hanc duplicem tradunt: quandoq; enim intelligi, ut poſitionem ſenſiuæ partis, quæ præteritum concernit tempus, qua ratione memoriæ actus in anima non relinquitur. Ex hoc enim Ariſtoteles ait, Corrupto corpore, anima non reminiſcitur. Altero modo eſt memoria, imaginis pars ad intellectum pertinens, ut ab omni tẽporis abſtrahit differentia, quum nec præteritorum tantum ſit, ſed extantium quoq;, inſtantiumq;, ſicuti Auguſtinus ſcribit. Hæc uero memoriæ uis in animis etiamnum ſeparatis comperitur

peritur. Conſimiliter amorem, gaudium, triſtitiam biſariam diſpararunt. Sunt enim interdum appetitus ſenſiui affectiones, quæ in anima non ſupererunt, quoniam abſcedente cordis motu perfici nequeunt. Interdum uerò inaudiuntur, ut uoluntatis actus quæ in parte eſt intellectus compote, quo modo ab anima demigrante minimè ſecernuntur. Auguſtinus in libro De agẽda cura pro mortuis: Fatendum eſt, inquit, neſcire quidem mortuos quid hic agatur, dum agitur uticq;: poſtea tamẽ ab eis audire, qui hinc ad eos moriendo pergunt, nec prorſum omnia, ſed quæ meminiſſe permittuntur etiã iſti, & quæ illos quibus hæc indicãtur, oportet audire. Poſſunt & ab angelis, qui rebus quæ hic aguntur, præſtò ſunt, audire aliquid mortui. Ac ne quis ambigat, referuntur item hæc in canonicis Decretis, cauſa decimateria, quæſtione ſecunda. Sed in eodem item libello De ſpiritu & anima, defunctorum ſpiritibus ita eſſe de uiuis curam, quanquam quid agant, omnino neſciant, ſicuti uiuentibus ineſt de illis ſolicitudo, etiam ſi quid agant, ignoremus prorſum.

De menta. Mintha nympha. Mintho. Quæpiã aduerſus Hermolaũ. Mentigo, oſtigo quid. Retrimentitiæ feculentiæ nomina plura. Oeſypum, diachorema, diachoreſis. Dyſcœlij qui ſint. Dyſphorici, ſpatile, bolitos, onis, polion, polea, crocodilea, caprinæ baccæ, ſpyras, myſceledra, ceſale, ſella faſiliaris. Editus pro ſtercore. Cap. XXII

MEntam, ſiue (uti pronuntiant Græci & ſcribunt) mintham, tradit Opiani interpres ἁλιευτικῶν tertio, à Mintha, quæ nympha fuerit, appellatam uideri. Duas uerò eſſe ſpecies: ſylueſtrem, & quam uocãt hedyoſmon. Cocyti uerò filiam tradit fuiſſe Mintham, quæ ubi inaudiſſet amari à Plutone Proſerpinam, indignata eo nomine, conſtanter illi ſe præponere auſa eſt, dictitans, ſi inferos peteret, inimiciter infeſtaturam. Quo puellæ tumore commotior Ceres Perſephones mater Mintham exulcans εἰς τὴν λακκὴν βοτάνην τάυτην, id eſt in malam deformauit herbam huiuſmodi. Ex qua fabella Oppianus mintham uocauit λωκυτίδα νύμφην, de inferno Cocyto. Plura apud interpretem. Commeminit ijs ferè Strabo quoq; octauo libro. Ad Orientem, inquit, propè Pylum mons eſt nobilis cognomẽto Minthes, quam fuiſſe à Plutone amatam, tradunt fabulæ. Eam cum dolo circumueniſſet Proſerpina, in hortẽſem mentam demutaſſe, quam plerique hedyoſmon uocant. Itaq; iuxta montem extat Plutonis templum, frequenter à Maciſtijs cultum. Relatu non indigna ſunt, quæ Ariſtophanis Interpretes ab ijs diſſita non longè commemorant ſuper eo poetæ uerſiculo,

Μινθώσομεν δ', ὥσπερ τραγῳ, τῷ ῥῖνα.

id eſt, ſtercore linemus nares, perinde ac hirci. Minthon, inquiunt, alij hedyoſmon, alij uerò ſynga uocant, ut comperimus in comica dictione. Putant nonnulli in ſterquilinijs enaſcentem florem dici minthon, quo mirè afficiantur hirci. Apud quoſdam inuenias, caprarum retrimenta dici minthon. Vbi uerò frigoris uitio corripiantur hirci, pſygmon uocant, conſueuere paſtores excremẽtis id genus ad ſternutamẽtum eliciendum, nares oblinere. Odoris id aſpernabilis ciet fœditas, & medetur malo. Sunt tamen qui humanas ex cibis ſuperfluitates eo nomine ſignificari putent. In hæc eo libẽtius diuertimus, ut Hermolai Barbari quandoq; ad ſtruẽdam calumniam cernuli, dum uelut ſcopius arcuato uulnere multos impetit, bilem educeremus, moleſtè ferentis, auſum fuiſſe quẽdam prodere, Minthon quandoq; uocatam mintham, id eſt mentam: quum tamen id & à Græcis ſubnotatum ſit, ut monſtrauimus, niſi quis fœdè uitiatum putet exemplarium. Quod ideo appoſitũ uolui, ne fortè indicatione propémodum ſcurrili, opus hoc à me uendibilius fieri, ſuboleat maligno interpreti, & planè mucoſis naribus: etiam ſi ſcio in multis, quæ alicubi conuellimus, non defuturum unquam ſuum patellæ operculum, ſed ſtomacho ſuo ſeruiat unuſquiſq;. Illud modo mirum, quid ita Oppiani interpres mentam dixerit λακκὴν βοτάνην, id eſt herbam malam: quum ſcribat Plinius, mentam grato menſas odore percurrere in ruſticis dapibus. Niſi quòd ante coitum mulierum appoſitam genitalibus inhibere cõceptionem, ſcribit Dioſcorides. At libro duodecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας ex Florentini Georgicis proditum obſeruauimus, hedyoſmon eſſe ἀχρήσιμον, nec uulnus facilè curari, cui illata fuerit herba hæc. Lac præterea coagulari prohibet, ſi ante coagulũ promiſceatur. In magicis porrò, mentæ uſum

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuisse aliquem, secundo Fastorum canit Ouidius:
Obsutum menta torret in igne caput.
Etiam si de mento sunt qui malint intelligere. At mentigo, morbus est ouium, ostiginem dicunt pastores. Os & labra, fœdis obsidentur ulceribus: fit, quum agni uel hædi rosidas herbas depauerint, dum lactent. Repperi inter Græcos, qui mintham accipiant θύμον: quę uox, cepam nobis indicat syluestrem. meminit Aristophanes Pluto, ὦ πολλὰ δὴ καὶ δι' ἀσπάρτου πανὸν θύμον φαγόντων. Est item grammaticus qui opinetur, calaminthum nuncupari ἄγριον ἡδύοσμον, id est syluestrem mentam, quam quum mœsta Ceres uidisset, execrata sterilem fecit. Auctaria autem adiecero illa, quoniam ciborum superfluitates attigimus, hominis retrimenta dici spatilen: quanquàm & hoc nomine coriorum nuncupantur frustula, seu recisamenta, quę à coriarijs sutoribus ue abijciuntur: boum uerò, boliton: asini, onida & onthon. In bobus tamen intelligere onthon, Homerus maluit. Suis, hypeleuthron uocamus: ouium, oiptoton. Nam sordes lanis inhærentes dici œsypum, cum Dioscoride Plinius scribit, uelut οἰὸς ἔνπον. Apud Galenum Therapeutices quartodecimo, legimus ἄπλυντον ἔριον, id est illotam lanam nuncupari ὑοσυπηρόν. quam lectionē comprobat Sudas quoq;. Malunt tamen alij οἰσυπηρόν scribere. Quum uerò in Lysistrate, οἰασταὶ pronuntiat Aristophanes, ouis intelligi diachorema uoluit, id est ἀλαχώρημα. Nam & medicæ scientiæ periti, naturā quandoq; expurgare corpora fatentur ἀλαχωρήμασιν, aut per urinas, aut per eam quæ totum ambit, cutem. Sed & αἱματώδη ἀλαχώρησιν, legimus quandoq;. Porrò asinini pulli quod egeritur primò, excrementū, ab Aristotele polion nuncupatur: Plinio etiam polea. Ciborum in capris superfluitates, Palladius caprinas facetè baccas dixit. Crocodileam libro secundo interpretatur Dioscorides, crocodili terrestris fimum: Plinius uigesimo octauo, eiusdem intestina. Dignum scitu quod idem prodit Dioscorides, canis & hominis retrimenta ubi exaruerint, melle permixta, gutturi adnexa, censeri anginis præsentissimum remedium, cura nunquam fallente. Sciendum quoq;, ab Vlpiano proditum, quibusdam in locis uti homines editu boum uice lignorum: quæ uox etiam si rara, feculentam indicat materiam, sicuti uulgò item dicitur. Caprarum etiam spyrada dicunt feculentiam, & spyrathiam, ut apud Galenum. Murum, mysceledra. Apud Paulū obseruauimus dyscœlios, id est ἀυσκοιλίους uocari, quibus difficulter aluus it: nam dys, apud Græcos ferè malum indicat: siquidem Firmico, dysphorici infelices intelliguntur: & dysphora, dicuntur difficilia. Non omittendum uerò, cesale, dici locum in quo uentrem perpurgamus, reliquijs ciborum deiectis. Sellam familiarem, uocauit Marcus Varro.

Camilli

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVArum lectionum libros, ad doctissimum summaq; uenerationе dignum, Bernardinum Barbuleium, Præfatio undecima.

Vum summus rerum opifex deus, homini nihil præstabilius mente, ratione atque intelligentia dederit, mirum uideri non debet, si nonnulli, & ij quidem sapientissimi uiri, tantum studij laboris ac uigiliarum contulerint ad eam partem excolendam & informandam, qua sola & reliquis animantibus & ipsis hominibus antecellerent. Quam Pythagoricus Epicharmus tantopere est admiratus, ut hanc unam dominam & reginam, lucem lumenq; uitæ diceret, ac huius solius demandatam nobis curam, quum alia tum stupida tum cæca censeret, Νοῦς, inquit, ὁρᾷ καὶ νοὺς ἀκούει, τἄλλ' ἄλλα, τυφλὰ καὶ κωφά. In hac ipsa tamen ratione uel animo expoliendo, non eandem uidentur plerique sibi proposítam habuisse uiam, aut ad eundem tendisse finem. Nam fuerunt apud priscos philosophos, atq; etiamnum sunt, qui cognitionem cōtemplationemq; naturæ ita consectati sunt, ut etiam in ea consenescere & iucundum & pulchrum existimauerint: quorum ego institutū, doctissime Barbuleie, etsi improbādum non suscepi (quod hoc interim agere quam turpi otio sese dedere maluerint) nunquam tamen tanti feci, ut nō potius mancum quodāmodo atq; uix dum incohatū iudicauerim, si nulla rerum actio adiuncta consequutaq; fuisset. Et quum sapientiā (nimirum qua diuinarū humanarūq; rerum continetur scientia) ut rem maximam admirari soleo, tum eam partem quæ nobis à communitate ducta, profert officia, longè præstantissimam putaui. Eam, inquam, quæ in hac generis humani domestica cōsuetudine, societate, ac hominū tuendis commodis illustrior apparere solet, qua uel sola agnoscamus necesse est, nos nobis ipsis nō tantum natos, sed patriæ, sed amicis. Summoq; conatu nobis enitendum, ut ex nostris studijs ad proximum quàm uberrimus redundet fructus. Id quum ita sit, facile in animum induco meum, æquiores rerum æstimatores benè precari manibus patrui mei, cuius uniuersum studium eò tendebat, ut dum uiueret, operosas uigilias arduosq; subiret labores, quibus animum non solum magis expolitum excultumq; sibi compararet, & eruditiores quàm plurimos faceret, sed etiam ut posteris paratam congestamq; huiusce pij laboris syluam relinqueret, ex qua non pauca ad suos usus transferre, studiosa iuuentus possit. Quod ipsum si ex priore æditione cognouerunt multi, certè iam id maximè testabuntur grati homines, ubi tot tantisq; accessionibus ita instructam hanc posteriorem, ut planè nouum opus uideri possit, conspexerint. Cuius quidem operis æditionem dum adornarem, quum aliæ multæ, tum duæ potissimum causæ me compulerunt, ut in partem nuncupationis uenires: quarum utra potior, nondum constitui. Vna certè hæc fuit, quòd quum te uiderem eisdem initiatum studijs, & eandem omnino sequi uiam, quam ingressum iam dicebam patruum meum, facilè cognoui uerum esse quod ueteri prouerbio dicimus, ὁμοιότροπα τὰς ἀλλοτρόπους εἶναι μητέρα. Multis enim in rebus paria cum illo facis. Instituisti quàm plurimos tum ad obeunda religionis nostræ munera, tum etiam ad ciuilia capessenda negotia in primis aptos. Et quum tibi iam satis à fortuna prospectum sit, ut commodè uiuere, & ex anteactæ uitæ laboribus honestam tibi quietem polliceri possis, non cessas tamen benè mereri de ciuibus tuis: nec quam tibi summo iudicio semel delegisti prouinciam deserere, sed horum alterum pietate, stabilitate constantiaq; alterum in dies magis ac magis tueri uideris. Quis, deum immortalem, humanior paulò non admiretur atque exosculetur tam fortem animum, tantisq; ornatum uirtutibus? Aut quis non potius sibi tale exemplar imitandum proponeret, in quo modestia, temperātia, & in maxima frugalitate liberalitas, ex æquo certant? Quis erit tandem, qui non (quum tot in te animi dotes uiderit) ad uirtutem & ipse quo q; incitetur? Istud demum est iuxta placita Euangelica, τὸ λύχνιον οὐκ ἐις λυ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

πόν ἢ ὑπὸ τὸν τοῦ μόδιον, ἀλλ' ὑπὸ τὴν λυχνίαν τιθέναι. & quàm plurimos honesto ac pio ad modum exemplo ad benè merendum de proximo prouocare. Tua itaq; facit, humanissime Barbuleie, & modestia & singularis in Deum fiducia, apud quem cum fœnore tibi repositum præmium non ignoras, nec auram captas popularem, ne commemorē quàm in hac calamitate & senserint & in dies magis sentiunt tenuiores benignitatem tuam. Quamobrem quum probè nouerim moderationem æquitatemq; animi tui, non aduocabo testes minimè necessarios. Altera uerò causa, non leuior hæc fuit: quòd propémodum auctor fuisti, ut hoc opus in publicum prodiret. Nam quum scires apud me exemplar adseruari, factum est, ut id Arlenio Arnoldo Peraxylo, qui quū sæpe libenterq; de literis communibusq; studijs conferre solebas, indicares. Is enim ut est apud multos gratiosus, & in hisce rebus eruendis ac in lucem proferendis non solum dexter & studiosus, uerum etiam ad curiositatem diligens: indignum præterea ratus, ut diutius delitesceret, non quieuit donec extorqueret. Quo certè in negotio (ut uerum fatear) me faciliorem præbui, quum reciperet se curaturum, ut per Frobenianos, quorum tot præclaris iam æditis literarum monumentis, & probata est fides & auctoritas, & celebrata diligentia & industria, ex impressione repræsentaretur. Quum igitur officio me astrictum cognoscerem has potissimum causas apud studiosos contestatas uolui, partim ut uiderent quantum utriq; uestrum debeant, partim mei in te amoris, obseruantiæ aut pietatis potius indicium. Noui quanti te fecerit piæ memoriæ Lodouicus Cælius, quum Ferrariæ uiueret: quantum dilexerit candorem animi tui, ut dubium apud me non sit, eundem si diutius uixisset, quod nunc facio, cumulatius facturum fuisse. Tu interim ornatissime uir, hunc undecimum librum antea iam à patruo tibi destinatum, ac à nepote tandem exhibitum succisiuis horis unà cum reliquis leges, simulq; pro tua humanitate parem amorem atq; beneuolentiam ueluti hæreditario iure in me deriuatam, facilè agnosces. Vale. Rhodigij, nonis Nouembr. anno millesimo quingentesimo & quadragesimo.

Lodouici

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI VNDECIMVS.

Otij, ut pernicioſi deteſtatio. Remiſſionem tamen aliquam uideri neceſſariam. Quibus otium ſit utilius, quàm negotium. De Auguſto, L. Druſo, Turanio, Seruilio Vatia. Quod ſit honeſtum otium. Iunij Syllani hiſtoria, & Turbonis, ac Similis. Anaxagoræ item excellentia. Cap. I

APPIVM Claudium crebrò memorare ſolitum accepimus, negotium populo Romano melius, quàm otium committi: non quia ignoraret, quàm iucundus eſſet tranquillitatis ſtatus, ſed quòd animaduerteret, præpotentia imperia rerum agitatione ad uirtutem capeſcendam excitari euibrariq;, nimia quiete in deſidiam & uelut marcorem quendam relabi. Quo nomine Strenuam, Agenoriam, Stimulam induſtriæ deas excogitauit priſcorum ſedulitas. Et ſanè quamuis negotium & tetrum quiddam & aſpernabile uideatur, quod hominum ferè captus à labore procliuis ad delinimenta ſit, ciuitatis tamen Romanæ diſciplinam intra limites ſuos continuit. Blandæ appellationis quies, Illyricæ pacis argumento, calamitatibus immenſis aditum reſerauit, & tantum non corraſis, quibus tanti imperij increuerat moles, clariſſimis moribus, uitia obrepſere plurima. Qua ex cauſa proditū memoriæ eſt, deuicta Carthagine terrarum illa orbis æmula, cum qua toties ingenti diſcrimine dimicatum armis erat, adeo ut propiores periculo, quàm uicti, uictores fuerint quandoq;: Q. Metellum identidem dixiſſe, ne ſcire ſe illa uictoria boni plus an mali reipublicæ intuliſſet: quoniam ut omnia latè pacando adiumēti habuiſſet plurimum, ita reiecto Annibale formidabili hoſte, ad cuius nomen Romana pubes exhorreſceret, tantarum memoria cladium, quæ obductum ſenescensq; refricaret malum, inſigne nocumentum inflixiſſet. Eius quippe in Italiam tranſitu ſuperatis Alpium iunctis cælo iugis, relangueſcentē ac conſopitā quodammodo Romani populi uirtutem excitatā, proindeq; eximiè uerendum, ne tam acris æmuli terrore liberata, in eundem relapſa ſomnum periclitaretur. Huic uerò præſignis uiri bracteatæ ſententiæ ſuccinere illud Senecæ uidetur, Infirmis animis hoſtem eſſe ſecuritatem. Et Q. Curtius air, Otij uitia negotio diſcuti. Idem alibi ſcribit, Otia eſſe rumoribus ſerendis aptiſſima, quæ ne aleret Alexander, mouiſſe in Indiam refert, ſemper bello, quàm comparata uictoria clariorem. Traditum quoq; à philoſophorum prudentiſſimis, ἀνύσιμον πρᾶγμα καὶ τελεσιουργὸν εἶναι ἀπιμέλειαν καὶ πόνον. id eſt, curam diligentiamq; ac laborem in primis rem eſſe perefficacem, quæq; plurima ad exitum perducat. Propterea rectè Theſſalus quidam interrogatus, qui nam in Theſſalia cenſerentur abiectiſſimi, A bello, inquit, feriati. Qua ratione à Romanis inſtitutū, proditur memoriæ, ut ciuilis diei initia à noctis medio ducerētur, ut ſolis exortus eſſet quidem operis initium, tempus quod præcedit, apparatui impenderetur. Quippe paratos inſtructosq; obire negotia oportet, non inter obeundum inſtrui, apparari ue. Sicut Myſon Chiloni reſpondiſſe fertur, quum hyeme thrinaca, id eſt uentilabrum pararet. Duces equidem multos ac reges bello fuiſſe illuſtriores accepimus, quàm pace. Attalum Eumenis fratrem otium ſoluit & pax longior, adeo ut ſaginæ traditus imperij onus in Philopœmenem ex familiaribus unum deriuaret: ita ut feſtiuiter Romani ex Aſia uenientes ſubinde interrogarent, Ecquid gratia apud Philopœmenem rex ualeret. Lucullo paucos reperias ductando illuſtriores. At ubi is in deſidiam abijt, nimisq; inactuoſam uitam, & omnis expertem curæ, perinde ac ſpongia, tranquillitate in tabem reſolutus, & γηγενοφλάς, id eſt mortificatus, Calliſtheni ex libertis uni omnium cura delegata, opinionem præbuit, uelut ab eo potionatus foret, ac magicis circumuentus excantationibus. Xerxis pater Darius, rerum difficultate ſeipſo fieri prudentiorem dictitabat. Scytha uerò Atmas, ſi quando eſſet ab omni negotio feriatus, nil admodum ſe ab hippo-

comis, hoc est equisonibus differre, asseuerabat. Vespasianū affectum grauiter, ab mẽdicis reprehensum, scribit Dion, quòd imperatorijs non abstineret functionibus: ad quæ is τὴν αὐτοκρατορα, ἐφη, ἑστῶτα δεῖ ἀποθνήσκειν, Imperatorem, inquit, stantem mori oportet. Senior Dionysius à quodam interrogatus, Supereſſet ne otiū: Melius ominare, inquit, nec superſit unquam. Arcus utiq; frangi, ac dissilire intẽsior assueuit, at anima id ipsum patitur remissior. Nil æquè apud Gymnosophistas laudare se Apuleius scribit, quàm quòd torporem animi & otium oderunt. quin posita mensa, prius quàm edulia apponantur, conuenientes illuc adolescentes prærogant magistri, quod nam à lucis ortu ad id diei bonum fecerint. Amplius & Ciceronis quoq; testimonio liquet, nos ad agendum esse natos, idq; appetere animū semper, ut qui nulla conditione quietem sempiternam pati possit, quod in primis puerorum ætatulis manifestum fit. Quid quòd otium & quies immodica inter frigidas morborum causas ab Galeno recensentur? Iis enim ignis restinguitur insitus: nam si prunis minutis niuiū affuderis multum, peribit mox quicquid affuerit innati caloris. Sed & humectis quoq; ægritudinibus otiosior uita, & omni uacans labore ansam facile præbuerit. Ex eisdem tamen scholis & illud est, Quiete nonnullos pinguescere, extenuari alios: nam quibus affatim genuinus suppetat calor, commodius perfici cibum, ac uacantia resolui: contrà uerò affectis diuersa contingere. Excitatur quandoq; otio item uigor & omnis tristitia, quæ continuatione pertinacis studij adducitur, hilaritate discutitur, si paulum demulceatur animus, & iucundis honestisq; laxetur illectationibus: etiam si animi remissionem esse ueluti amissionem dicebat Musonius. Nulli tamen, inquit Seneca, intermissio manifestius proderat, quàm Latroni Portio: quoties ex interuallo dixerat, multo acrius uiolẽtiusq; dicebat. Ingenij lassitudo non minor est quàm corporis, sed occultior. Vt fertilibus agris non est imperandum, citò enim exhauriret illos nunquam intermissa fœcunditas: ita animorum impetus assiduus labor frangit. Legum conditores festos ad hoc ipsum instituisse uidentur dies, ueluti necessarium laboribus interponentes temperamentū. Magnos item uiros menstruas sibi diebus certis ferias dedisse legimus. Asinium Pollionem oratorem nobilem nulla cura post decimam retinuit. Quidam medio die iter iunxerunt. Quin & apud Romanos, nouam relationem post horam decimam fieri uetabant. Poeta item Græcus cecinit, Aliquando & insanire iucundum est. Sunt porrò, quibus otium melius, quàm negotium committitur. Quosdam reperias ita bile feruidos, ut iram in potestate minus habeant, & ad temeraria uerba qualibet indignatione prorumpant. Quidam urbanitatem nõ reprimẽtes lætiferis non parcunt salibus. Hisce uerò quies negotio longe optabilior. Augustus Cæsar, cui plura quàm ulli unquã obuenisse feliciter tradunt, non desinebat quietem sibi precari, & uacationem à republica petere. Identidemq; repetebat, aliquando se uicturum sibi. Liuius Drusus, uir acer & uehemens quum mala Gracchana mouisset, execratus inquietam à primordijs uitam dictitabat, Vni sibi ne puero quidem unquam ferias contigisse. At e diuerso nonnullos uideas, qui pati otium nequeunt. Turanius fuit exactæ diligentiæ senex, ei post annum nonagesimum procurationis uacationem ultrò C. Cæsar indulserat. At is molestè ferens, componi se in lecto, & uelut exanimem à circunstante familia plangi iussit. Lugebat domus otium domini senis, nec finiuit ante tristitiam, quàm labor illi suus restitutus est. Quum tamen à quinquagesimo anno lex militem non legat, à sexagesimo senatorem non citet. Qui uerò in consummationẽ dignitatis per mille indignationes erumpunt, quid aliud quàm in titulos sepulchri laborant? Cæterum quod demum statuimus honestum otium, quod ue expetendum in primis? Soli omnium, inquit Seneca, otiosi sunt, qui sapientiæ uacant, soli uiuunt: nec enim suam ætatem tantum bene tuentur: omne æuum adijciunt, nisi ingratissimi sumus. Illi clarissimi sacrarum opinionum conditores nobis nati sunt. Ita est, otium sine literis mors est, & hominis uiui sepultura. Sed uidendum amplius, quales deniq; sint hæ literæ. Quid enim ambigas, esse plerosque, qui operose nihil agant: quia inutilium literarum studijs detinentur? Hic uerò Græcorum in primis morbus est, ut subinde quærere pergant, quem numerum remigum Vlysses habuisset, ac id genus innumera alia. Præclara & ad hoc ipsum maximè spectans Fabiani sententia, qui addubitare se dicebat, an satius foret, nullis admoueri studijs, quàm

ijs implicari. At qui uelut timidum animal, atq; iners metu oblituit: is sibi non uixit, sed quod est turpissimū, uentri, somno, libidini. Vatia Seruilius, diues prætorius, nulla alia re, quàm otio notus, cõsenuit: quin ob id unum, felix habebatur. Nam quoties aliquos Asinij Galli amicitia, quoties Seiani odium, inde amor merserat, exclamabant homines, O Vatia solus scis uiuere. At is latere sciebat, non uiuere: dicicq; ab uilla præteuntibus uerè prorsum poterat, Vatia hic situs est. Hactenus Seneca. Videtur, inquit Moralium decimo Aristoteles, in otio esse constituta felicitas. Siquidem negotia obimus, ut otio liceat perfrui, & bellum gerimus, ut in pace uiuamus. Iunium Syllanum Asiæ proconsulem, adeo fuisse desidem, adnotatum annalibus est, & principibus fastiditum, ut eum C. Cæsar pecudem auream appellare sit solitus. At Turbo rei militaris sciẽtia præstantissimus nunquam domi per diem, uel quum morbo infestaretur, est uisus. Monenti uero Adriano, quiesceret: Præfectos, inquit, rebus stantes mori oportere. Floruit eadem tempestate Similis, uir fortissimus, qui postremum uitæ septennium, uacatione impetrata, in agris per otium & quietem transmisit, proinde moriens sepulchro inscribi iussit: Similis iacet hic, cuius ætas multorum quidem annorũ fuit, septem quamuis tantum annis uixerit. Medicorum tabernas, id est pharmacopolia, otiosis & garrulis peraccommoda esse loca, indicat Hieronymus: Illi (inquit) uerbositas, attrita frons: cui nundinæ, fora placent, plateæ ac medicorum tabernæ. Cato senior trium duci se pœnitentia profitebatur, si fœminæ arcana retexisset, si nauibus perrexisset, quo posset pedibus, sicq; dies quandoq; inanis foret transmissa, uel ut Græcè dicam, ὅτι μίαν ἡμέραν ἀδιαβόητος ἔμεινεν. Quanto autem quod ad sordens otium spectat, dispicienti recte satius est, Anaxagoræ propositum in spectanda ueritate anxium laborioso sumq;, uerbo req; perpẽdisse. Id quod epitymbium testatissimum facit, quod & apposui, ne quid forsan studiosorum desideria remoremur,

γνῶθι δ' ὁ πλεῖον ἀληθείας ὧδ' ὑπὸ πρῆμα πεφυλῶς
οὐρανίου κόσμου, κεῖται ἀναξαγόρας.

Quin & aras illi dicatas nouimus, quarum uiseretur inscriptio nunc quidem νοῦ, id est Mentis: nunc uero ἀληθείας, id est Veritatis: illustriora multo hæc, & hominis propria omnino. Alias somnolentia marcescentes brutum induimus. Quo quid fœdius, diuinam præsertim gestanti imaginem, torpore sic turpiter collutilatam extra uitæ præscriptum? Sed somniculosæ aspidis uim sentimus plerique omnes, bonumq;, si non & amamus.

Cur olidum ueternum Catullus dixerit. De ueterno inibi, necnon de cataphora, & comate, catalepsi, ac caro. Codion quid, & comi, ac comæ, & epicataphora, anaphora, poros, grauedo, coryza, catarrhus, branchus, arterica affectio. Item qui arthritici. Elephantiasis quid. Exarticulatio, bronchion, bronchos, elephantici. Caput 11

POstea uero quàm ducente stilo, in male feriatorum torporem ignauū, ac turpiter desidentẽ producti sumus, succurrit, in re leuicula feramus opem poetæ Catullo, calculis omnium docto & emunctæ naris. Nam illicijs hoc genus sæpe studiosis eblandimur. Carmina explicatius enarranda sunt hæc,

Nunc eum uolo de tuo ponte mittere pronum,
Si potest olidum repente excitare ueternum,
Et supinum animum in graui delinquere cœno.

Inactuosum hominem, ac marcore quodam languidum taxat liquido illis uersibus Catullus, sentiunt id enarratores, quando Maronianus interpres ueterni nomine hydropisin intelligendam putat, quæ nimio plus homines reddit pigros & ignauia marcescentes: unde & pro desidia quandoq; positum inuenias. Probus etiam pro graui accipit somno, quem medicorum scholæ uocant lethargum, si marcor sit, ac (ut inquit Celsus) inexpugnabilis dormiendi necessitas. Nam Seneca ueternum animi erumnosi dixit ad Lucilium scribens. Vsurpauit & Ausonius elegantissimè,

Pelle soporiferi senium, nubemq; ueterni,
Atque alacri mediam carpe uigore uiam.

Sed & Seneca item, Ego nec redigo ista ad legem dialecticam, & ad illos artificij ue-

ternosissimi nodos. Sed ad Catullum. Sentiunt, inquã, hoc interpretes: sed cur olidum dixerit, parum attentè obseruarunt: etiam si Delio natatore non indiget res, quam tota facilitate soluit Aristoteles, ubi in odorum ratione quærit, cur alæ omniũ maxime partium nostri corporis male oleant: & respondens posse fieri putat, quòd omnium minimè respirare possunt: nam locis eiusmodi odor malus contrahi maxime solet, quoniam putredo quiete interioris qualitatis consistit, siue quòd immobiles inexercitatæq; habentur. Hactenus Aristoteles. Ex cuius uerbis perspicuũ (opinor) fit, cur cessantem ac torpidum hominem dixerit olidum. Porrò, ut excultius addamus quippiã, ueternum Græci nothroteta uocãt. Ex humecta prouenire materia, inter medicorum placita est, sicuti caros, id est sopor, & lethargus fiant ex frigida. Si aliquãdo, inquit Galenus quarto De affectis locis, tota anterior afficiatur cerebri pars, supremum ipsius uentrem consentire, necessarium est, atq; cogitandi etiamnum præpediri, uitiariq; actiones. Proinde qui ita affectus est, neq; sensus, neq; motionis munere fungitur. Spirandi tamẽ facultas haud quaquam lædituꝛ, uocaturq; affectio hæc caros, id est sopor. Si uerò adeo uehementer spirationem opprimat, ut quis uel magno conatu uix spiret, apoplexia nominatur. Est & sua mox paulò morituris καταφορὰ καὶ ἀναισθησία, id est in somnum collapsus, & uellicantium insensibilitas. Pro extasi, seu mentis excessu, inquit Hieronymus, in Hebræo est thardema, quod Aquila καταφορὰν, Symmachus κάρον, id est grauem profundumq; soporem interpretati sunt. Cataphoricos somnos intelligere Paulus uidetur, βαθεῖς, id est profundos. Cataphoram tamen Galenus in libro De comate, in duas partitur species. Vtriusq; proprium, ut oculos surrigere nequeant, sed grauentur mox, & collabantur in somnum. Verum altera species profundum habet soporem, ac diuturnum. In altera uero uigilia est, imaginatione frequenti obturbante ac interpellante somnum, ita tamen, ut surgere nequeant. Vtrunq; dicitur coma, nuncupatione hinc producta, quoniam substratis pellibus, quæ codia uocant, indormirent priores. Aristophanes, ἢν σὲ μὴ μῖσῶ, γνοίμην ἂν λειτρίνου κώδιον.

Aut ab uerbo κῶ, quod dormitionem indicat, siquidem loca ueteres dicebant comos, atq; item comas, in quibus erant dormituri. Epicataphoram uocant cælestium periti superna portam, quippe loca nuncupant quædam pigra in cælo, dejectaq;: quia nulla cum horoscopo societate iungantur. Eorum primus in secundo ab horoscopo constituitur signo, & inferna dicitur porta, uel anaphora. In diametro autem huius signi, qui locus fuerit in octauo ab horoscopo signo, epicataphora dicitur. Nouissima uero loca sunt malæ fortunæ, ac mali dæmonis, in sexto ab horoscopo signo, & duodecimo. Catochen, recentiores medici uigilantem dicunt soporem. Catalepsis uero dicitur occupatio. In his posteriora cerebri infestantur. Verum ut in sopore clauduntur palpebræ, ita in catalepsi apertæ perseuerant. Caros porrò, de quo diximus, non soporem modo signat: sed pro ebrietate item ponitur, & qualibet capitis grauitate, etiam ex percussione, quã efficimur uelut attoniti. Quin eum, qui honoribus nimijs externatur quodammodo mente, ac stupet, ἐκπαραφρονέοντα Græci uocant. Apollonius Argonauticôn secundo, caron uidetur σκότωσιν, id est uertiginem, intelligere:

Καρῷ δὲ μιν ἀμφικάλυψε
Πορφύρεος, γαίαν δὲ περιξ ἐδίνησε φέρεσθαι.

hoc est, uertigo ipsum comprehẽdit nigra, terram uero putabat circumferri. Caroticas uenas appellat Galenus in libro De iuuamento anhelitus, quæ in collo sunt. Eas si quis comprimat, corruit homo dormienti assimilis, sequiturq; corporis totius immobilitas. Earum item mentionem Aristoteles facit De animalium historijs libro tertio. Et quæ scinduntur primum, sphragitidas appellari scribit, id est iugulares, ut Theodorus uertit. Cæterum de ijs facta nobis alibi mentio est. Illud uero Homericum,

Τίω δὲ μιν ὣς κεχρὸς ἄλοσγε

hoc est, æquè ac Carem ipsum existimo: sic enim quidam legunt: diuersum ab hoc sensum habet, declarabitur tamen: quid enim attulerit nocumenti? Tanti (inquit) facio, quanti mercenarium. Primi siquidem mortalium Cares mercede cœperunt militare, ac proinde ut uiliores, passim infamari cœpti. Porrò & compertam mandragoræ grauedinem alicubi leges pro torpore marcido, & capitis grauitate somnolenta. Quod ipsum

ipsum & Plinij cõprobatur auctoritate, in mandragoræ mentione libro uigesimoquinto. Aliàs uero est grauedo humoris è capite fluctio, unde grauedinosi dicantur. Coryzan Græci uocant, Paulo Aegineta interprete, libro tertio De medicina, si uiscosi crassiq; humoris in nares uis decubuit. Catarrhum, si φάρυγξ, id est fauces infestantur, ac thorax & palatum. Vbi uero in larynge & arteria sese causatio ostentat, & in gutture εἰς βρόγχον, ut inquit Galenus, branchon nuncupant: atq; item arteriçam affectionem, ut idem inquit Paulus. nam arhticum, seu uerius arthriticum, Cicero intelligit articulorum, quæ ἄρθρα uocant Græci, morbo laborantem. Etenim apud Paulum libro tertio, ischias, id est ἰσχιάς, esse dicitur arthritidis species. Ab eodem podagrica nuncupatur affectio, & arthritica. Podagricam undecimo Therapeutices intelligit Galenus, qua pedes afficiuntur: arthriticam, qua corporis infestantur articuli omnes. Poros, id est πώρους, dicunt lapidosas durities in podagrico malo concretas. Exarticulationem intelligimus, quum articulorũ immodica humectatio ligamẽta madefacit ac elaxat, totamq; articulationem ob lentitiam, lubricam reddit. Quandoq; uero quia ossium concauitatum, quas cotylas uocant Græci, supercilia circumfranguntur. Arthritim in Diffinitionibus esse statuit Galenus, inflammationem articulorum immanentem diu, ac neruis malè affectis ualidos acresq; cientẽ dolores. Exarticulatio uero, id est exarthrema, siue ἐξάρθρημα dicitur, item ἔκπτωσις ἄρθρου ἀπὸ τῆς οἰκείας κοιλότητος, ἀφ' ὃ τὸ ἀστώθητος, id est articuli à cauitate propria dilapsus ad insuetum locum, unde περιεπλεκτικὴ παραπόκλισις κίνησις, id est propositus præpeditur motus. Cæterum ischias & arthritis ac podagra magnitudine modo distinguunt: causis uero & locis πρωτοπαθοῦσι, ijdem sunt morbi. ex pituita siquidem gignuntur plurimũ, neruosq; afficiunt, quibus nectuntur articuli motumq; indipiscuntur. Ischias tamen, id est ἰσχιὰς in ischio, id est coxarum progignitur uertebro, uerum ad talos usq; pertingit quandoq;. sicut elephantiasis ex pituita prouenit crassa & bile atra, quæ βλεγμώδης maxime est. Hi uero humores cutem reddunt ferinam, quando & hinc nacta nomen affectio est, Galeno tradente: efficitur nanq; durior cutis crassiorq;, ut elephanti corio prorsum uideatur assimilis. Verum de affectionis huius ratione Paulus Aegineta libri quarti, capite primo plura. Elephas itẽ nuncupatur doctissimis. Sed scitu dignum, ex uictus ratione, ac cæli æstu apud Alexandriam uigere plurimum. In Germania uero ac Mysia rarẽter admodum quenquam ita inficit: atque eodem modo apud Scythas galactopotas nunquam uisum ferè. At in Alexandria diætæ modus plurimum id genus concinnare ualet. athara siquidem uescuntur, siue pulte, id est farina frixa, nec lentẽ abnuunt, uel sallamenta, aut limaces: quidam nec asininas carnes, aut eiusmodi alia, quibus chymi uis comparatur crassior, & μελαγχολικήν. Quod quum alibi, tum in secundo ad Glauconẽ comprobat Galenus. Elephanticos nuncupat Firmicus elephantiasi laborantes. Apud Galenum esse corpus quoddam carthilagineum secundum asperam arteriam legimus, quod bronchion appellatum tradit: alibi etiam bronchon. Porrò ubi ingens oborta est inflammatio, uel erysipelas, uel abscessus, arteriarum pulsum cum dolore sentimus. Quum alioqui citra dolorem pulsare, ad solas pertineat arterias. An & hæc dici aliquo modo arthetica possit affectio, disceptabunt medicæ rei periti.

Item de ratione otij plusçula. Domus optima quæ nam sit. Exercitij cum natura societas: itemq; eius species. De frictionis specie non una. Apotherapia, apotherapeutice, præparatoria. Caput III

QVamuis affatim paulo antè ac multo sermonis axiomate de otio tractarimus, congestis quæ ad manum (ut dicitur) fuere, adijci non insciteè tamen & ista possunt: Draconem, cuius iam facta nobis mentio est, celebrem apud Athenas latorem legũ, eos qui otij damnati forẽt, capite censuisse mulctandos. Hinc factum reor, ut illum orator Demades non atramẽto, uerum sanguine leges condidisse, dictaret. At in quibusdam gentibus otium, non in ultimis habitũ laudibus, inuenio. Siquidem auctor Herodotus est, apud quosdam Thracas otiosum esse pro honestissimo iudicatum, agricolatorem uero pro contemptissimo. Et amplius, inquit, inter eos hi sunt insignissimi mores. Sicut item è bello & rapto uiuere, pulcherrimum, & punctas esse notis frontes, nobilissimum censebatur. Insuper ex Lycurgi institutis illud eximie

in ociosos

Universidad de Deusto
Biblioteca

eximiè laudatur, ut pulcherrima res ac beatissima, quòd ciuibus suis otij copiam pepe-
risset & ubertatem. Cautum enim ab eo est, ne quis omnino quicquam uulgarium ar-
tium attingeret. Proinde quum Athenis quidã iudicijs fortè interesset, audissetq́; otij
mulctæ obnoxium quendam mœstum incedere, & ab amicis reduci, qui & ipsi rem æ-
gre, ac iniquè ferrent, ex quopiam instituit quærere, qui nam foret is, qui liberalem sub-
isset mulctam. Nam & illa fuit Areopagitarum functio, ut unde quis se aleret, accura-
tè scrutarentur, inq; desidia compertos non citra mulctam transmitterent. Cæterum
prius, quàm uela parte hac complicemus gradum ad alia facturi, Plinij Cæcilij, ac Plu-
tarchi sententias, uelut cõniuentes non transiliemus. Ex quibus prior Minutium quen
dam monens, longè præstare uacuũ esse, quàm ineptis implicari laboribus: Satius (in-
quit) est, ut Attilius noster eruditissimè simul & facetissimè dixit, otiosum esse, quàm
nihil agere. qualem fermè sensum expressit Valerius Martialis,
Est, non est, quod agas, Attale semper agis.
Idem Plinius libro quinto, copiosum otium altius uocat, & pinguius. Plutarchus in se-
ptem sapiẽtum symposio iniectum scribit sermonem, Quæ nam maxime felix domus
foret. In eo uelut in symbolum, quisq; quod sentiret, protulit. Ac princeps Solon, opti-
mam sibi domum uideri pronuntiauit, in qua pecuniæ forent bono comparatæ modo,
nec earũ custodes haberentur infidi, nec erogatis subsequeretur pœnitentia. Bias eam
censuit optimam, in qua per se dominus existat talis, cuiusmodi extrà est ex lege. Tha-
les uero, ubi otio pingui domino perfrui licet. Cleobulus, si plures multo sint, qui do-
minum amẽt, quàm qui reformident. Pittacus eam prætulit, quæ tum necessarijs, tum
redundantibus superflueret. Chilon, administrationi regiæ domum oportere esse assi-
milem statuit. Nam Lycurgum ferunt, quum summonuisset quispiam, Democratiam
induceret: intulisse, Hanc prius in domo ipse constitueret. Illa postremo memoratu di-
gnissima, quæ erunt auctaria, adiectis præterea de exercitio pauculis. P. Scipionẽ, qui
prior Aphricanus est appellatus, dicere solitum, scripsit Cato, qui fuit ferè eius æqua-
lis: Nunquã se minus otiosum esse, quàm quum otiosus: nec minus solum, quàm quum
solus. Magnifica uero uox, inquit M. Tullius, & magno uiro & sapiente digna, quæ de-
clarat, illum & in otio de negotijs cogitare, & in solitudine secum loqui solitũ: ut neq;
cessaret unquam, & interdum colloquio alterius nõ egeret. Idem Cato dicere solebat,
Non minus otij, quàm negotij clarorum uirorum rationem extare oportere. At ediuer
so Galba dictitabat, Neminem otij sui rationem reddere cogi. Dignum quod parte hac
non prætereatur, Aeropum Macedoniæ regem, si quando foret ab negotijs feriatus,
τραπεζια, id est mensulas, & lychnidia faberrimè struere consuesse. Sicuti Attalus, φι-
λομήτωρ qui dicitur, herbas impendio excolebat φαρμακώδεις, quibus expurgantur
corpora, detergunturq́. Parthorum reges sagittarum cuspidibus recte exacuminatis
sculptisq́ gloriabantur. Videtur autem inscitè nimis otij suffragator Asclepiades, cui
accedit ferè Erasistratus quoq́: tollunt siquidem exercitationes, ac liquidò damnant.
Cæteris medicæ scientiæ peritissimis sic approbantibus, ut non euhexia modo inde,
id est corporis habitudo bona concipiatur, sed & sanitas paretur eminenter. Quando
illis adeo affinis internoscitur hominis natura, ut quamuis occlusi conseptiq́ pueri dis-
currant tamen, ac brutorũ more lasciuiant plerunq́. Quippe suapte ui excitatur unum
quodq́ ad appetitiones eas, quibus sanitas comparetur, ac salus. Cæterum obiter ut ali
quid subnotemus: exercitij pro motionum discriminibus tres minimũ ab Galeno tra-
duntur modi: nam aut à nobis motamur ipsis, aut agitatione extima, uel pharmacis.
Motus alienus nauigando perficitur, equitando, uehendo, cunis, lectulis, ulnis. De ex-
ercitio sic ferè in sententijs Hippocrates, Labor cibum præcedat. Sed & in morborum
populariũ sexta lucubratione: Labor, cibus, potio, somnus, Venus, omnia mediocria.
Quod de Venere ait, intellige (Galeno interprete) in ijs quibus Venere utendum est,
siquidem est Venus ætate tantum florentium. Quæ uero anteit ætas, uel sequitur, aut
semine caret, aut sterile profundit, uel non recte serax. Motus autem concitatior exer-
citij nomen subit. Huic cancellos circumponit anhelitus, ut sic dicam, alteratio. Et hoc
commune fuerit exercitium. At proprium, cui ab loco facta nomenclatura est, quem
gymnasium nuncupant: quo ungendi, fricandi, luctaturi, discum iacturi conueniunt. In
hac

hac re id cauendum impensius, ne dum exercemur, incocti cibi aut succi multitudo in
uentre aut uasis contineatur. Frictionem inter exercitia Græci ueteres ἀναδτειψιν uo-
cant, recentiores etiam τρῖψιν, Latini frictum, & perfrictionem. Huius uero portio
quædam ab gymnastis, præcipuè recentioribus, apotherapia nuncupatur, quæ post ex
ercitationem adhibetur. Nam præparatoria quæ dicitur, ad exercendum corpora præ-
parat: apotherapeuticen Latine recuratoriam dixeris non inepte.

De halyce, siue hale, quam pandiculationem Latinè dicamus, uel anxitudi-
nem, aut etiam anxietatem. Plutarchi loca duo suæ redduntur luci. Gelliana
restituitur lectio. Elucus. Item de oscitandi ratione. Quæ dicantur oscitatio-
nes apud Papinium. Haliæ mulieres. Halica oratio. Caput IIII

QVum à studijs nostratibus in medicorum scholas nuper diuertissem, in mul-
ta sciendorum congerie non defuit, quod excerpendum boniscq́ communi-
candum omnibus ingereret sese. Cuiusmodi quod prænotauimus, & hoc
quod mox delineabimus. Esse quum in sanis, tum maximè in affectis, ac iam
decumbentibus, quam halycen Hippocrates uocauit, pleriq; uero etiam halen, Latinè
anxitudinẽ possumus interpretari: sunt qui pandiculationẽ malint. Ea uero est, quum
quis toto corpore extenditur. Inter sanos igitur halycen dicunt, quum præsentia subin-
de stomachamur, ægreq́ ferimus, & ab actione una ac negotio ad negotium demigra-
mus. Itidem anxios esse ægros animaduertimus, qui accubitum non perferentes figu-
ras euariant: quia semper præsens eos aggrauat. Hoc uero illis obtingere potissimum,
deprehensum est, quibus in ore uentriculi, quod nos abutentes uocabulo sæpe stoma-
chi nomenclatura consueuimus insignire, humoris aliqua propria qualitas continetur,
uentriculo infesta: quæ tamen nec redundans est, nec in uentriculi tunicat cauitate, sed
tunicæ eam imbibere. Hinc à Græcis ἁλύειν positum pro ἀγαπᾶν ἀνασφορᾶν, id est anxi-
tudine obturbari molestè: quamuis etiam lætari signet, ut apud Homerum, ἀχὴ τῆς ἁ-
λεὰς καὶ μαχύσεως. Homerus,
ἢ ἁλύεις, ὅτι μοῦ φίκησας κῆρ ἀκηδέα;
Et Sophocles ita scribit, ἰάπτει δ' ἀεὶ ἁλύειν.
Quidam ita distinguunt, ut aspiremus primæ, ubi gaudium exprimas: q́ si molestiam,
contraria obsignemus nota. In notione utraq́, psilen seruauit Didymus. Ex Atticæ ue-
ro linguæ proprietate est utrobiq́ flatilem admittere. Ex hac mentione commonemur
ut Gellij codicem restituamus in integrum, deluxatum fœdè, nec ab eruditorum quo-
piam animaduersum: ita enim in peruulgatis exemplaribus enotatum libro decimose-
xto inuenias, capite duodecimo: Item halucinari factum scripsit Cloatius Verus, ex eo
quod dicitur Græcè ἁλύειν: unde lucum quoq́ esse dictum putat, G litera in C con-
uersa. Tu uero expuncta dictione nihili & cassa, quæ est Lucum, substitue ac repone
Elucum. ubi uero scribitur, mutari G in C: scribe, A in E conuersa. Siquidem elu-
cum dicimus, qui illam sentit animi tarditatem & stuporem, qui halucinantibus ple-
runque usu uenit. Id ita esse, ut astruimus, ex Pompeij Festi auctoritate liquet, in lite-
ra E sic prodentis: Elucus significat languidum ac semisomnum, uel (ut alij uolunt)
halucinatorem, & nugarum amatorem: siue alonem, id est hesterno uino languentem,
quem Græci ἐωλὸν dicunt. Idem tamen auctor in H litera: Helucus, inquit, ab hiatu &
oscitatione dictus. Vsurpant Rhodigini mei uocem hanc morionem aliquem subsa-
nantes. In hunc sensum accipit uerbum ἁλύειν Plutarchus in Romulo: ὁ νικήσᾳς, in-
quit, τὸ ἱεραλλίους ἁλύειν ὡς ἔοικεν ὑπὸ σχολῆς, id est Herculis sacerdos otio languens
halucinabundusq́. Sed interpres eo uerbo, lasciuientem otio reddidit. Quin & in Pyr-
rho historicus idem: Hic autem, inquit, nec cæteris negotium facessere, nec ab alijs pa-
ti, ἄλλῳ πνὰ ναυτιῶλη arbitratus, otium concoquere non ualebat. Interpres nauseam
modo transtulit, eruditis auribus haud faciens satis. Porrò, ut ab diuerticulo repetatur
fabula: primo Canonis apud Auicennam lego, Halycem contingere ob superfluitates
quæ in musculis coeant, ideoq́ à somno frequenter euenire: quòd si affluentior is fuerit
humor, fieri inde horripilationem (ut interim sic appellem) putat, & tremorem: at si ni
mio plus redundarit, etiam induci febrem. Oscedinem quoq́ esse affectionis huius spe
ciem tradit, prouenireq́ in mandibularũ musculis & thoracis. Ea si recte ualenti in pri-
mis

Universidad de Deusto
Biblioteca

mis citra causam acciderit, esse ait malum, præsertim si frequens fuerit: quia materiæ significatur exuberãtia, & corporis febricitationi propinqua dispositio. Oscitatio probatur, quæ à digestione assueuit obuenire: inde enim superfluitatum in musculis aggregatarum expulsio significatur. Halyces interdum conciliat frigus atq; oscitationes: eo nanq; præfarciuntur cutis pori, seu meatus: quæ ratio sub cute fumidos compescit uapores, quos per halycem oscitationemq; protrudere satagit natura. Quamobrẽ etiam cutis densitas id ipsum producit quod frigus. Sed & resolutionis paucitas, necnon excitatio à somno immatura. Galenus libro in Sententias Hippocratis septimo: Oscitare, inquit, sicut & pandiculari, cõtenta aliqua in musculis, per quos tales fiunt motus, quos pandiculationes ac oscitationes nominamus, uel humiditate flatuosa uel spiritu uaporoso fieri, est à nobis demonstratum. Horror autem prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Illud operæ leuioris fuerit, oscitationes dici à Papinio negligentes compositiones, & halucinantis animi partum: quoniam fluxæ atq; apertæ securitatis, & uagi animi indicium sit oscitatio. Sed & Cicero: Adde inscitiam pransi, poti, oscitantis ducis. Oscitantes in Andria Terentij interpretatur Donatus, securos, nil prouidentes. Haliæ autem mulieres fuerunt, quæ contra Argiuos & Perseum cum Dionysio depugnarunt, mortuæq; in prælio, apud Argos tamen adeptæ monumentum feruntur, quod dicitur γυναικῶν τοῦφος, à quo non longè χάλκεον abest, quod ueteris artificij statuas sustinet. Fuit & Halica ciuitas: unde Halica oratio in Epidauriorum stelis, quibus Aesculapij continebantur medicamenta.

An probabile sit, labi è cœlo stellas. Olta ἀλίφου apud Ammianum Marcellinum. Antinoi stella. Traiectiones quid, & secundaria. Caput v

QVæsitum sæpe non in plebe uulgaria modo, sed inter classicos quoq;, ac primæ notæ cõditores, Sit ne, uti uidetur, stellarum è cælo casus aliquis. Quam rem adcredidisse Poetam nobilem suspicari possumus, dum Georgico primo ita canit:

Sæpe etiam stellas, uento impellente, uidebis
Præcipites cælo labi, noctisq; per umbras
Flammarum longos à tergo albescere tractus.

Sed quod grauius multo est, Euangelica ueritas Matthæi uigesimoquarto: Cadent de cælo stellæ. Ioannes item theologus Apocalypseos sexto, Stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, quum à uento mouetur. Cæterum absurdissimè dici ista, & præter naturæ rationem, quis abnegat? Nam qui philosophiæ sacraria saltem à limine introspexerit, illud ignorare non potest, Corpus cęleste nullum, aut partem omnino aliquam prolabi è cælo posse: quia ex Aristotelis astipulatu primo Cæli, Sublimia nec grauia sunt, nec corruptioni obuia. Quælibet uero stella aut est pars globi in quo est, aut illi cognatum corpus, inclusumq;, in quo sit lucis accumulatio præsignis. Nam secundo operis eiusdem sic sancit Philosophus, Esse stellas luminis aggregationem. Ex quibus colligi licet, uanissimũ esse, syderum admittere labem aliquam, aut cælestibus interitum ingruere. Nanque in idem feruntur naturæ ratione totum & pars. At corpori quod circumfertur, non contingit alio agitari motu, quàm circulari: neq; igitur particularum ulli. Localis autẽ motus aut rectus est, aut orbicularis, aut ex ijs mixtus, ut compositorum corporum. Quòd si qui amplius astruere secus adnitatur, sciat esse apud Euripidem, Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει.

Fulgor ille immortalis est, ac incõcussus: ni destituimus naturæ capacium uirorum uestigia. Aeterna est, inquit Plinius, cælestibus natura intexentibus mundum intextuq; concretis. Sunt qui opinentur, esse ignis ætherei ἀποῤῥοίας quasdam, id est defluxus, qui obtingant, ubi uehementior uentus scandat altius, & inde secum auferat, quod stellarum præferat casum, dicaturq; asteroides. Aut, sicut idem refert Plinius, si tamen creditur, sydera nimio alimento tracti humoris igneam uim abundantia reddunt, quũ decidere putantur: ut apud nos quoq; luminibus accensis liquore olei notamus accidere. Huiusmodi uero igneum nitorem scribit Ammianus Marcellinus uocari δίφου ὅλταν, qui nec cadat unquam, nec terram contingat. Corpora enim, inquit, qui credat cælitus posse labi, profanus meritò iudicatur, ac demens. Vbi autem ista contingant, nil uideri tentandum, uates cecinere Hetrusci, ex Tarquitianis libris, titulo De rebus diuinis. Oltam monstram in fulminum ratione apud Plinium legimus. Verum an Marcellini codex insyncerus circumferatur, perpensione amplius dignum. Stellam porro ab se uisam, quæ Antinoi foret, aiebat Adrianus: quod scribit Dion. Fuerat autem Antinous eximiæ pulchritudinis puer, uel ab Adriano immolatus, uti creditur fere, quòd magicis uteretur sacris, uel quòd sponte oppetijsset, quũ indigeret Imperator hominis spontè occumbentis anima. Quod à me ideo huic insertum loco est, ut ueterum lusus adnotaremus, nunc è cælo stellas præcipitantium, nunc nouas adoptantium, prout cuique fuisset collibitum. Quæ uanitas in Cæsare dilucet quoq;. Tropologicam esse putat Augustinus loquutionem, quum labi de cælo stellæ in sanctis dicuntur literis. Nam inde dici interpretantur apud Euangelistam, quia lumine uidebuntur intimo priuari, ingerente sese amplius coruscante claritate alia. Sunt qui ad conflagrationem referant futuram, in qua calore ac siccitate prævalentibus, ita ignescẽt superiora, ut ruentium de cælo stellarum speciem sint præbitura. Ptolemæus in Centum enuntiatorum commentatione, ἀναβάσεις uocat hoc genus traiectiones, hoc est transcurrentes stellas, uti sunt ignitæ trabes, item faces ac iacula. Plinius stellarum discursus dicit. Hasce aeris siccitatem indicare, idem prodit Ptolemæus: indeq; etiam uentum, necnon aquarum imminutiones, quin & hostium assultus. Sciendum etiam illud, Crinitas & traiectiones secundaria nuncupari, quia secundas in iudicijs ferant.

Impostura nõ utendum. Titi imperatoris bonitas. Glauci historia. Item de Glauco Carystio, deq; sciamachia & chironomia & sciagraphia, acrochirismo & acrochiri, corico & scariphismo. Exercitationis distinctio. Ecplethrissare, pityllissare, tactici, chiropedæ. Apollodorus pictor. Symmachia, epimachia, sciadion. De hoplomachicis motibus, & monomachia. Mantica armatura. Cap. VI

CHrysippi illius Stoicorum olim maximi apophthegma celeberrimum est. Qui stadium cucurrerit, eniti & cõtendere debere quàm possit maxime, ut uincat: supplantare eum, qui quum certet, aut manu uel qualicunq; astu depellere, nullo modo debere. Sic & in uita sibi quenq; petere quod pertineat ad usum, non iniquum est: alteri diripere ius non est. At si amplius attẽdamus, quotumquenq; reperias, qui philosophi præclari placita sanctissima fronte attrita nõ transiliat modo, sed exculcet plane ac proterat? Quot simulationum inuolucris tegitur, & quasi uelis quibusdam obtenditur uniuscuiusq; natura? Notissima est ad hoc præcipue spectans M. Tullij sententia: Frons, oculi, uultus persæpe mentiũtur, oratio autem sæpissime. Nec tempestatis nostræ prauitatem discutio nunc, qua omne in præcipiti uitium stetit. Vetera retexere lubet amplius, ut interim ab ijs quæ anxium exulcerant, auocetur animus. Si cõmonuerimus antea, Titi bonitatis exemplum fere singulare summis efferri laudibus, quòd insidiantem Domitianum trucidare non sustinuerit, propterea moriens in ea prorupit uerba, ut diceret, ἓν μόνον ἐπλημμέλησα, id est nullum suum factum extare pœnitẽdum, uno tantum excepto. Scribit in commentatione De ijs qui sero à numine puniũtur, Plutarchus, ad hunc fere modum: Qui autem in tyrannide & coniurationibus homines immolarunt, sicut Apollodorus: aut qui amicorum interpere pecunias, uelut Glaucus Epicydis: puto, nulla ducebantur pœnitentia, nec se oderant, aut perpetrati facinoris conscięntia lancinabantur. Ego uero, si dicere licet, nec hominis nec dei castigatione egere impios contenderim, uerum supplicijs sufficere ipsorum uitam, flagitiorum immanitate corruptam labefactatamq;, & turbulentam in primis ac fluctuantem. Hactenus ex Plutarcho. Qui uero fuerit Glaucus, quem hac parte cõuellit deformatq; philosophus iste, aut quo deniq; modo furti ac mali doli se alligarit, facturum me operæpretium reor, si quantum ex Herodoti (ut aiunt) historię parentis lectione sum uenatus, indagine certa fuero persequutus. Fuit ergo Spartanus ciuis Glaucus hic, quum aliarum uirtutũ laudibus præcellens, tum uero iustitiæ imagine una uel præstantissimus. Hac tam celebri, tamq; constanti permotus fama Milesius quidam pergere Spartam contendit: adiensq; Glaucum, protinus ad eius se inquit bonitatem fruendam cõtulisse, spectandamq; iustitiã, quę uniuersam peruagata Græciam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dilapſa item in Ioniam foret. Proinde apud animum ſuum ita coniectaſſe raciocinãdo, Ioniam quidem uel præcipue diſcriminibus eſſe obiectam, Pelopõneſum mari undiq; conſtipatam obuallatamq;, fere tutiſſimam uideri, ac ab omnis periculi procella ſeiunctam: quo nomine ita ſtatuiſſe, cenſus ſui dimidium in pecuniam redactum numeratã, penes eum deponere. Propterea, tu (inquit) haſce pecunias cape, ſimulq; notam hanc, cum qua ſi quis argentum repetiturus aduenerit, tuæ fuerit bonitatis, omnia cum fide reſtituere. Pecuniam ea ratione ſuſcipit Glaucus. Poſtea annis aliquot interfluẽtibus, Mileſii eius liberi enauigant Spartam, Glaucum adeunt, depoſitum repoſcunt. At is humani ingenij more, inficiari, atq; homines ſuperbius repellere: ac demum, Volo (inquit) amplius meditari, ſi quid accepi, bona reſtituturus fide: ſin minus, noſtris moribus lege agam. Itaq; quarto ab hinc menſe huc reuertamini, cẽſeo. Diſceſſere illi, ut qui pecuniam prorſum inuncatam opinarẽtur, ſeq; actum agere, quod hominis uafri cuniculos ſubrui poſſe, deſponderent. Interim petit deos Glaucus, deum conſulit, Præſtétne horco, hoc eſt iureiurando, pecuniã interuertere. Pythiam uero hiſce propemodũ uerſibus reſponſum ex adyto contexuiſſe accepimus:

Glauce Epicydides, equidem expedit ad breue tempus,
Sic horco uiciſſe, interuertiſſeq; nummos,
Deiera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
Aſt horci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis eſt pedibus, rapide uenit, uſq; adeo dum
Conuoluens omnem perdat prolemq; domumq;,
Cum ſobole euorci melius ſed poſtea agetur.

His uero auditis, Glaucus territus & expauidus inſtitit ueniã petere: cui Pythia, Idem pollere inquit, deum tentare, & facere. Tum is Mileſiis integram pecuniam non quidem ſponte, aut inſita bonitate, ſed oraculi reſponſo atrociore compauidus reſtituit. Quod autem uates fuerat interminata, prorſum euenit: nam Glauci domus ex Sparta radicitus eſt extrita. Inuenio in Græcorum monumentis, fuiſſe item Glaucum Caryſtium pyctam, hoc eſt pugilem, coronatum quinta & uigeſima olympiade: quẽ etiam Pythia ter uiciſſe ferunt, Iſthmia decies, toto corpore generoſum quippiam oſtentantem. Hic quandoq; agrum coluit, quumq; caſu euenifſet, ut ab aratro excideret uomer, is manu uice mallei uſus uomerem facile reſtituit. Id ubi conſpicatus eſt pater, illum ratus in certaminibus fore inuictum, Olympiam ducere perrexit, in pugilatu decertaturum. Is uero, ut qui rerum eiuſmodi foret inſolens, ab aduerſarijs conficiebatur plagis, iamiamq; ſuccumbẽs deficiebat: inclamauit proſiliens pater, Percute qua aratrũ. Hoc ille ut ſtimulo concitatus, irruensq; uiolentius, ceu capto impetu, aduerſarium afflixit. Ei mox erecta ſtatua eſt, habitu figuraq; in umbra pugnantis, quod foret Glaucus manuum agitatione ac motu inſuperabilis: id Græce ita enuntiatur, σκιαμαχοῦντ' ἐστὶ δὲ ὁ ἀνδριὰς παρέχεται ῥῆμα. Nam apud Græce peritos, ſciamachia umbratilis dicitur pugna, quæ etiam in prouerbium abijt, ὡς πρὸς ἀσκωλιαστάς, hoc eſt de ijs quæ fieri nequeunt. In Lucullo Plutarchus ſcribit, milites aera gladijs euerberantes, hoc eſt σκιαμαχοῦντας, è caſtris ſe proripuiſſe. Sciamachia uero à Galeno & Paulo Medicinæ primo, inter exercitationũ genera recenſetur. Id & in præceptis ſanitatis comprobat Plutarchus, qui σφαιρίζοντας nominat, id eſt, pila ludentes, & σκιαμαχοῦντας. Sed in libro De loquacitate, ſcribendi ſtudium ſciamachiam eleganter nuncupauit, quo etiam garriendi prurítum ſedari exinaniriq; poſſe putat. Galenus uero De tuenda ſanitate libro ſecundo, ſic ſcribit: Aut ſub dio fit exercitatio, aut ſub tecto, aut in mixta umbra, quam κατασυμμιγῆ dicunt Græci. Sed & paulo poſt: Exercitatio, inquit, quæ celeritate peragitur, eſt curſus umbratilis q; armorũ meditatio. Quanquam & hoplomachicos motus idem dicit, qui in armorũ eduntur meditationibus. Sunt qui ſciamachiã interpretẽtur eam armorũ meditationẽ, quam dicat ſemidoctum uulgus uerbo deluxato, ſcrimiam: & ſciamachi ſint, qui eo modo ſe exerceant. Ad quod referri poteſt, quod de Glauci diximus ſtatua. Manifeſtum facit quod aſtruimus, quum libro quarto, de monomachis in conuiuio etiamnum decertantibus mentionem habet Athenæus. Celtæ, inquit ex Poſidonio, ad menſam μονομαχοῦσιν, in armis quippe exercitati σκιαμαχοῦσι, & inuicem

uicem ἀκροχειρίζονται: quandoq; etiam uſque ad uulnera progrediuntur. Inuentam à Mantineis monomachiam, eruditis placet: ſicuti hoplomachiam quoq; à Demea, non ita à ſciamachia diſſidentem. Argumẽto eſſe, ſtolam bellicam & ueterem armaturam dici Mantinicam. Acrochiriſmum fere pugilatum interpretantur: ita enim nuncupari creditur, quòd ſummis exercerẽtur manibus, concertarentq; ut q; Galenus exponit, citra complexum. Nam & ſummum manus dicitur acrochiris. Meminit in ratione exercitij Paulus libro primo, qui & ἀπὸ τοῦ πονεῖσθαι exercitium nominat: follem intelligunt aliqui. Extat uerbum id apud Galenum quoq; libro Sanitatis tuendæ ſecundo: uerum ab folle diſparare uidetur & pila. Sic enim ſcribit: Tum corico, folle, pila, uel per halteres corpus fatigare. Sed mox paulo: Eſt cum celeritate exercitatio, quæ per corycum & pilam fit, utiq; quum à diſtantibus & currentibus adminiſtratur. Corycon & corycion pro pera, uel id genus inſtrumẽto, in holcadibus accipit Ariſtophanes: ſicut corycida quoq;. Quia uero in Galenum uolẽtes incidimus, ex eiuſdem theſauris mutuabimur id quoq;: Exercitium uiolentum citra uelocitatem, dici ἔντονον, id eſt ualens: quod autem uiolenter fit, ac cum celeritate, σφοδρόν, id eſt uehemens. Superioris exemplũ eſt, foſſio, oneris prægrauis geſtatio, quæ robur exigunt: celeritatem non ita. Sequẽtis autem, ἐκπληθίζειν, id eſt ecplethriſſare: quum in plethro, id eſt ſexta parte ſtadij, quis prorſum retrorſumq; uiciſsim, idq; ſæpe in utranq; partẽ ſine flexu curſitans, unoquoq; curſu de ſpatio demit, quoad deniq; in greſſu uno cõſtiterit. At πτυλίζειν, id eſt pityliſſare, quum quis ſummis pedibus ingrediẽs, tenſas in ſublime manus, hanc antrorſum, illam retrorſum motet celerrime ante parietem, ut ſi quando aberret, facile apprehenſo ſurrigatur pariete. A ſciamachia haud ita longe diſsitam uolunt chironomiã, quam tactici, hoc eſt laniſtæ, doceant: cuius etiam meminerit Baſilius oratione quadam. Et Glaucum de quo diximus, Græci ſcribunt fuiſſε ὑπηρεσιοτροφον τῆς χειρονομίας, hoc eſt chironomiæ commodiorem: ſed Fabius legem geſtus interpretatur chironomiã libro primo, & manuum quidem ea proprie dicitur: uerum per catachreſim & ad alia membra relationem habet: nam legimus, ἐχορεύσατο τοῖς σκέλεσιν ὁ ἱπποκλείδης, id eſt geſticulatus eſt pedibus Hippoclides: unde accuſatus, inuulgatum id iactatumq; ingeſsit

οὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, non curæ eſt Hippoclidæ. Sed urbanius longe illud comici Antiphonis,

οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον τοῖς χερσὶ τὸν βαθυλλον.

nonne uides manibus ſaltantem Bacelum? At abuſionẽ hoc genus mirari non decet, ut quæ ſit uel frequentiſsima: ut cum chiropedas, manuũ dicimus uincula: nam pedum proprie, peda eſt. Quod autem de chironomia diximus, Galeni confirmatur auctoritate: Qui imbecillis ſunt (inquit) cruribus, hi ſuperioribus partibus exercentur melius, chironomijs, acrochiriſmis, diſci iactu, halterum uſu. Eſt & ſua pictoribus ſciagraphia, uelut umbris modo conſtans pictura, quod uocant σκιαγραφεῖν. nam & Apollodorũ ſciagraphũ legi apud Græcos, & meminit Euſtathius, ueluti σκιαγραφον dicas. Nam & σκιαγραφίαι ſunt, qui σκιαγραφίαν interpretẽtur. Hic porro Apollodorus pileum geſtabat rectum, pictura nobilis: id quod ex operum dilucet inſcriptionibus,

Μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται.

Auctarium deniq; ſit illud quoq;: nam quia philoſophorũ oratio tanquam umbra eſt ac ænigma, hinc ſcariphiſmos feſtiue dicitur ab Ariſtophane. nam ſcariphos feſtucam ſignat, & ſarmentum, aut graphida potius. Symmachia uero ad ſciamachiã, de qua diximus, pertinet nihil. Eſt autem Thucydidi eo nomine confœderatio ijs inita legibus, ut ijdem cenſeantur amici, ijdem & inimici. Epimachia dicitur ab eodem, ſubſidiaria quædam ſocietas: ut utriq; alteris auxilia ſubmittant, ſi forte ingruat bellum. Sciadion umbellam indicat quidem Græcis, ſed & nomine eo intelliguntur flores circinati, flauiq; ſimilitudinis ratione, ut in fœniculo.

Impoſtorum hiſtoria complurium. De Dionyſio tyranno, Pythio, Galeno imperatore, Dercyllida, qui dictus eſt Siſyphus, Cleomene, Lyſandro. Perſonati qui ſint, & plani. Polytropi. Catenati. Pythagoras. De phelo, & maſthle. Locus Apulei reſtituitur. Phelax ficus. Maſti. Machli. Muſcularij. Schetlios qui, Oti qui dicũtur. Hoduri. Cacoethes. Cacoethe ulcera. Pſeudenedri.

Cap. VII

Universidad de Deusto
Biblioteca

VOniam uero in impostores incidimus, ac sesculysses, affabre ad hoc unum factos, quibus fraus domestica est, scaturiuntq; uberius doli hoc genus mali, lepide (opinor) fecerimus, si eorũ aliquot dare nomina cogemus, ut cum adiumento iucundior lectio fiat. Ingerit uero se in hac censura omnium primus Dionysius tyrannus, à quo festiuiter citharœdo impositum fuisse, in Commentario περὶ τοῦ ἀκούειν, Plutarchus scribit. Cui mire grato in spectaculis quibusdam multa se elargiturum Dionysius est pollicitus, qui tamen sequẽti die erogauit nihil, ut qui se abunde gratiam retulisse diceret, ὅσον γάρ, ἔφη, χρόνον εὐφραινόν ἄδων, τοσοῦτον ἤλπιζον ἐλπίζων. quanto enim tempore oblectasti canens, tanto etiam sperans es oblectatus. Factum hoc Moralium nono Aristoteles prodit, quum is cecinisset in nuptijs scitissime: docetq;, haudquaquam par pari repensum: quoniam alter quod uolebat, accepisset: alter, eo quod sperabat, esset frustratus. At Pythij uafricia, nónne scita illa quidem & lepida prorsus, uerum illiberalis ac ciuili uiro indigna? Eam Ciceronis uerbis recte exponemus. Caius, inquit, Cannius eques Romanus, nec infacetus, & satis litteratus, quum se Syracusas otiandi causa cõtulisset, dictabat, se hortulos aliquos uelle emere. Id quum percrebuisset, Pythius quidã qui argentariam faceret Syracusis, dixit, uenales quidem se hortos non habere, sed licere uti Cannio, si uellet, ut suis. Et simul ad cœnam inuitauit in posterũ diem. Quum ille promisisset, tum Pythius, ut argentarius qui esset apud omnes ordines gratiosus, piscatores ad se cõuocauit, ut ante suos hortulos postera die piscarentur. Ad cœnam tempore uenit Cannius: opipare paratum erat conuiuium, Cymbarum ante oculos multitudo: pro se quisq; quod cœperat, afferebat. Ante pedes Pythij pisces abijciebantur. Tum Cannius: Quæso, inquit, quid est, ô Pythi: tantúmne piscium, tãtúmne cymbarum? Et ille: Quid mirum inquit, hoc loco est quicquid Syracusis est piscium, hic aquatio: hac uilla illi carere non possunt. Incensus Cannius cupiditate, contendit à Pythio, ut uenderet: grauare ille primo. Quid multa? impetrat: emit homo cupidus & locuples, tanti quanti uoluit Pythius, & emit instructos: nomina facit, negotium conficit: inuitat Cannius postera die familiares suos, uenit ipse mature, scalmum nullum uidet: nullos ibi solere piscari, audit: delusum se recte aduertit. Stomachatur: sed quid faceret? Nondum Aquilius protulerat de dolo malo formulas. Est autem dolus malus, quum aliud simulatur, aliud dicitur. Hoc qui faciunt omnes perfidi, improbi, malitiosi sunt. Hæc Cicero. Illud uero relatu admodum iucundum, quod in Galeni imperatoris lectum uita est. Gemmarius quidam uitreas gẽmas, ut legitimas uerasq; Imperatoris uxori magno pretio uendiderat, mox diluescente fraude, irata mulier ac indignatione furens hominem ad supplicium reposcebat. Eum uero rapi iussit Imperator, ut conscindendum leonibus confestim obiecturus. Stabat miser in collimitio mortis prępallidus, ac terrore perfusus, at is caponem immitti mandauit: quumq; tam ridiculum euentum mirarentur omnes, per pręconem edixit, Impostura fecit, impostura est passus: atq; ita dimitti hominem iussit. Dercyllidam scribit libro Rerum Græcarum tertio Xenophon, fuisse sagacis ingenij uirum & ad excogitandum prompti, ac (ut dicunt Græci) μηχανικόν, indeq; cognominatum Sisyphum. Cleomenes Spartanus dierum septem inducias, quas ἀνοχὰς uocant, cum Argiuis inierat: mox consopitos pactionum fiducia, nocte ab illis tertia inuadens alios quidem contrucidauit, alios captiuos abduxit. Quum perfidiæ insimularetur, nocte iuri iurando minime additas, est cauillatus. Quin & quicquid calamitatis hosti sit illatum, à dijs hominibusq; comprobari. Sed enim hac factum impietate creditur, ut Argiua excideret ciuitate, ob quã fœdera exculcarat, à muliebri reiectus turba armis instructa, quæ templis detraxerat. Mox uero & mente externatus, gladiolo arrepto semet dissecare cœpit, ab imis orsus pedibus, & ad letalia progressus, ridens interim ac gestiens. Lysander eorundem rex Spartanorum, quum ut cauillator & sophistes uaferrimus dolo pleraque obiret, atq; eo nomine male audiret, ut Hercule prorsum indignus, ridens, Quo (inquit) leonis non pertingat, uulpis assuẽda pellis est. Hoc uero genus homines recte personatos dixeris, qui offucijs sutelisue, aliud omnino quàm sint, præferunt, hominibus sublinentes ora: quicq;, ut Seneca eleganter ait, personam malunt, quàm faciem. Nam apud Homerum Achilles illum se æque ac mortem odisse confirmat,

ὃς χ̓

ὃς χ̓ ἑτέρου μὲν λεύσσῃσι φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ

id est, qui aliud quidem mente occultat, aliud autem promat. Proinde nefas est ad hunc modum laudari Vlyssem, quum ab Homero dicitur polytropos. Quin id uerius, adiectione huiusmodi sapientem pronuntiari, quoniam differendi potestate præcellant, ac intellectum eundem multis ualeant his modis enuntiare. Quippe laudari Pythagoram nouimus, quòd cum pueris oratione uteretur puerili, cum mulieribus muliebri, cum principibus item congrua ijsdem, ac fortunæ apta præcipue. Siquidem insciticæ suum est, in personarum diuersitate τὸν τοῦ λόγου μονόβοπον, id est orationis modũ unum minus euitasse. Polytropon Ammianus Marcellinus multimorem transtulisse animaduertitur, & in malam partẽ accipere: Gaudentius (inquit) rem ut seriam detulerat ad Rufinum apparitionis præfecturæ prætorianæ tunc principem, multimorum semper, auidum hominem & collata prauitate famosum. Inter fraudulentos sunt & quos appellat Hieronymus catenatos, ut qui catenis præcingantur ferreis sanctimoniam prętendentes. Apud eundem obseruatum & illud: Si tunica, inquit, non canduerit, statim illud è trìuio, Impostor & Græcus est. Verum ab diuerticulo fabulam repeto. Sunt inter hos qui dicantur plani. Gellius putat in M. Tullij oratione pro Cluentio, Planos esse sycophantas: sicuti apud Laberium quoq;. Alij planos, non sycophantas delatoresue accipiunt, sed scurras: nec hoc quidem simpliciter, sed certos & sui generis impostores decollatoresq;, à fallendo nominatos: ut docuit Athenæus. Inter hos maxime memorabilis Pantaleon, qui decessurus utriq; filio imposuerit, seorsum ijs prodendo, qua parte domus infodisset aurum, quod nusquam erat. Scurræ cuiusdam plani in Epistolis lepide commeminit hisce uerlibus Horatius,

Nec semel irrisus triuijs attollere curet
Fracto crure planum, licet illi plurima manet
Lachryma, per sanctam dicat iuratus Osirim
Credite, non ludo. Crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum, uicinia tota reclamat.

Vsurpant municipes, ut sic dicam, mei phelum quandoq; pro malo deceptoreq;. Id uero uetus uerbum est, ac Græcum: siquidem apud Menandrum φῆλον exponitur ἀπατεώνα, id est impostor. Sed & apud Antiphontem, phelomata dicuntur fraudes. φήλης apud Aristophanem ficum signat immaturam quidem, sed quæ maturitatis speciem præbeat. Cuiusmodi etiam olynthum fere dicunt, nostri grossos, multitudinis numero intelligunt, uti quibusdam placet, errore manifesto. Rursum qui nil firmum meditatur nil stabile, unumq; dicit, mox aliud facit, masthles nũcupatur: sed & emollitum lorum eodem dicitur nomine, ac mox figurate id mastigiæ quoq; cõuenit cognomen: de quo fortasse Apuleius sensit in Magia, ubi uafricia insignes recẽsens ait, Quis Palamedes, quis Sisyphus, quis deniq; Eurybates, aut Phrynondas talem excogitasset? Omnes isti quos nominaui, & si qui præterea fuerunt dolo memorandi, si cum hac una Rufini fallacia contendantur, masthlæ prorsus, & buccones uidebuntur. Legitur tamen in peruulgatis codicibus machi. Machi quidem apud Græcos, impij appellantur, & perditi, quos ἀσώτους dicunt, quasi insaluabiles. Sed ad sensum Apulei nihil. Mastos uero uber est: unde in tuborum ratione ac aquæductuum, masti: sicut leones item. Hinc quorundam coniectatio est, muscularios ab Imperatore aquęductus nuncupari, de muscu lorum in tubulis imagine. Legimus in Græcorum commentarijs, schetlium recte dici eum, qui petitionibus adnuat quidem, uerum mox præstet nihil: sed eo item nomine intelliguntur natura infestiuiores frigidioresq;, & qui dicuntur αὐθηκάσοι. Verum & qui multa perpessus est, dici schetlios ualet: quiq; nimio plus satagit, nec inhiberi potest, uideturq; ὁρμητίας, id est concitatus & præferuidus extra quàm oporteat. Cæterum scire conuenit, esse quandoq; fraudem bonam, quando Æschylus ita inquit,

ἀπάτης δικαίας οὐκ ἄπεστι θεός.

id est, fraude iusta non abstinet deus. Succinit Herodotus quoq;: ψεύδεα χρῆναι φωνέοντα λέγειν, λεγέσθω, id est, ubi dicere mendacium oportet, dicatur. Sic cum laude Vlysses fertur dolosus, uel, ut Græce item πολύτροπος. Qui uero fraudibus expositi sunt, ac negotio prope nullo, insita simplicitate decipiuntur, oti à comicis uocantur, ex auis natura,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ quum imitatrix sit inde ab aucupibus facile capitur. Obiter illud adnotarim, ne pereat: Viarum subsessores, dici à Græcis hoduros, id est ὁδουρούς: ut in Archelao apud Euripidem, ἕπαυσ' ὁδουρούς, λυμεῶνας

Sed & in AEgeo Sophocles, πῶς δῆθ' ὁδουρὸν ὄχ' ἐβλης λαβών.

Insidiatores fictos in Mathesi Firmicus pseudenedros nuncupat. Nam & apud Xenophontem, pseudenedram legimus pro fictis insidijs. Porro κακοηθεῖς homines, Græcis appellare mos est, qui quum prauitatis aut pestilentis naturæ nil admodum præferant, mire tamen insito perurunt ueneno. Nam & ἕλκη κακοήθη uocant, quæ aspectu mitia uidentur, ui autem difficultatis continent plurimum. Paulus AEgineta cacoethe intelligit, in cicatricem uix coeuntia. Celsus, ulcera interpretatur mala. Sunt qui malefica: item chironia, ut quæ Chironis medicæ artis experientissimi opem requirant: uel Telephia, quando hoc mali genere conflictatus insigniter Telephus sit.

Vrbana quorūdam uafricia. Exemplum ignoti patris. De asinario, & Pericle. Fraudum synonyma. De Ceretanis. Stellatura quid. Frumētaria perceptio. Pirae, piratae, cattymata, ueteramenta, ueteratores. Cap. VIII

SVnt tamen nonnulli, quos urbane uafros potius dixeris, quàm ueteratores aut perfidiosos, uel fallaces: ueluti patrem, cuius non prodit nomen historia, qui ubi animaduertit filium nobilioris puellæ illaqueatū amoribus, ad eam uesana rabie ferri, lepido mendacio furentem repressit impetum, indulgentius scorti uulgatioris concubitu illi permisso, quo euestigio restinctus ardor est prærabidus, & exhausta libido in uetita crassandi deposuit conatum. Alexandro uero Macedoni, quū reddita sors esset: Eum qui primus occurrisset, interimeret: ubi quēdam præse agentem asellum uidit, arripi hominē ex oraculo cōfestim imperauit. Atis iamiam iugulandus, intellecta mortis ratione, proclamauit: Anteambulonē suum, non se, peti ex responso, quando is obuiam latus esset prior. Proditur memoriae: Periclem Athenienſium principem, uim pecuniæ non paruam sub proditionis conditione Cleandro & Plistanacti Lacedæmoniorum Ephoris erogasse: mox quum administrationis rationem repeteret ciuitas, nolens uir prudentissimus se simul & Lacedæmonios deforma re, ascripsit εἰς τὸ λεῖον ἀνήλωσε, quo utique significabat, bono publico erogatam pecuniam. Sciēdum uero fraudes & ueteratoriam uim ac colubrinum ingenium, pluribus exprimi uocabulis apud Grecos: Strophas enim dicunt, hypostrophas, paralogismos, paragogas, phenacismos, sophismata, goetias, paraphoras, sceuorias. AEolicū pro fraudulento usurpant priores, ac ἀιολίζειν decipere est apud Hieroclem: quoniam eiusmodi fuerint AEoles. Veniunt autem in decuriam eandem, quos passim modo Ceretanos nuncupamus: nam olim Cerete oppido ab Romanis solo æquato, inopes inde Ceretani per Italiam dilecti, ut sibi uitę necessaria corraderent, multarum scientiam rerum commenti, ac pleraq; consarcinantes, quibus apud insciram plebem & pullatum circulum facile sibi fidem doctrinæ multifariæ facerent, omnibus qui eadem grassarentur uia, celebre ad posteros dedere nomen. Stellaturam sunt qui in fraudum usurpent ratione. Illud grauius quod eruditis obseruatum scio, Stellaturam in militaris annonæ erogatione uideri frumētarijs tesseris persimilem, quibus acceptis, plebi gratuitum distribuebatur frumentū: quippe hac contributa, uilius constabat militibus annona. Meminit in Alexandro Lampridius. Frumentaria perceptio in ratione hac nūcupatur Iulio Capitolino in Antonini philosophi uita: Ob hanc, inquit, cōiunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariae perceptioni adscribi præceperunt. De stellatura in Pescennio Nigro sic Spartianus: tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit. Lectum in Græcorum commētarijs est, ab Athenienſibus artes, dolosq; dici πειρᾶσαι, unde nuncupentur Piratae, οἱ περὶ θάλασσαν πανοῦργοι. Cattymata uocant Graeci sutelas dolosq;. Quanquam sunt proprie ueteramenta: unde ueteramentarij, quos Palæurgos illi uocant. Sicut ueteramenta etiam palimpega, & palindoria. Sunt qui ex hac Cattymatis notione, ab fuendis dolis Latine dici ueteratores opinentur. Dignum scitu: passim plebeia, ut rentur multi, uoce impostores derisoresq; dici truphatores. Id uero ex media Græcia uerbum est. Nam in Cæsare apud Plutarchum, Decius Brutus Cæsarem hortabatur iret in senatum, ne illi obloquendi ansam præstaret, qui alioqui γέλωφᾶσθαι uidebitur. Consi-

lij rationem esse præstantissimā. Eubulia, id est bona cōsultatio, quid sit. Eustochia. Collimatio, uel collineatio. Sisyphi & Autolyci historia. IX

CONsilium apud Platonem Socrates in Theage, seu in libro De sapientia, ἱερὸν esse dicit, hoc est sacram rem. Polybius ab Euripide dictum sapientissime scribit, Consilio sapienti magnā uinci militum manum: hoc est, ut Græce dicamus potius,

Σοφὸν γὰρ βούλευμα πὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ.

Et apud Homerum Agamemnon, si decē affuissent Nestori similes, facile se urbe hostica fuisse potiturum dicit: nam & Domitius Corbulo dolabra, id est sensu hostem uincendum dictitabat. Cæsar uero idem esse sibi cōsilium aduersus hostem, quòd medicæ artis peritis contra corporis uitia morbosue, fame potius quàm ferro superādi. Eadem ratione Paulum commemorare solitū accepimus: Imperatorem, senem moribus esse oportere: quum innueret, prudētia grassandum & maturitate, ac moderatioribus semper inhærendum consilijs. Nam Aphricani uox clarissima, & quod dicendum sit, principis terrarum populi Imperatore digna: namq; quum eum, ut parum pugnacem quidam incesserēt, Imperatorem (inquit) me mater, nō bellatorem peperit. Fabius quoq; noster, rem esse in oratione præcipuam consilium, scribit: quia uarie, ac ad rerum uertitur momenta. Quid enim si præcipias Imperatori, quoties aciem instruet, dirigat frontem, cornua utrinq; promoueat, equites utrinque pro cornibus locet? Erit hęc quidem rectissima forte ratio, quoties licebit: sed mutabitur natura loci. Hinc dictum scientissime à Seneca est: Consilia rebus aptantur, res nostræ feruntur, immo uoluuntur: ideo consilium nasci sub die debet: sed hoc quoq; tardum est nimis, Sub manu quoq; (quod aiunt) consilium nascatur. Huc respexit, qui totidem sibi Megabizos optauit, quot essent τῆς ῥοιᾶς κόκκοι, id est in malo punica grana. Aristoteles uero Moralium sexto: Videndum (inquit) est, εὐβουλία quid sit, utrum scientia aliqua, an opinio, an εὐστοχία, id est bona coniectatio. Quam non aliter accipio, quàm animi, oculorūq; ab scopo non deerrantem intentionē: quæ à nostris dicitur collimatio, uel (ut alijs arridet amplius) collineatio: quod à uisualibus corriuatum lineis est, illud uero ab limis oculis. Et scientia quidem non est: non enim quærunt homines, de quibus sciunt. Qui uero consulit, quærit, ac ratione discurrit. sed nec eustochia: hæc enim sine discursu, & subito fit. consultatio uero longi temporis est, καὶ φασι, πραΐτερον μὲν δεῖν ταχὺ βουλεύσασθαι, βουλεύσασθαι δὲ βραδέως. hoc est, longo quidem spatio consultandum, at ubi consulueris, maturè facto opus esse. Rursum, aliud anchinœa est, siue solertia, aliud eubulia. Est enim coniectatio quædam solertia ipsa. Neq; item eubulia est dicēda opinio aliqua. At quo niam qui male consulit, aberrat, qui uero recte, haud quaquam: patet, eubuliam esse directionem quandam, non scientiæ, non opinionis: nam scientiæ nō est directio, quum absit error: opinionis uero directio, ueritas est. Verum nec sine ratione est eubulia. Reliquum igitur est, ut sit cogitationis. Hæc enim nondum assensio est: siquidem opinio, non quæstio est, sed iam assensio quædam est. Qui autem consulit, dubio procul, seu bene id agat, seu perperam, quærit aliquid & cogitat. Sed eubulia, est cōsilij directio quædam. Proinde quærendum prius, quid consilium sit, & circa quid. Est uero eubulia, directio secundum utilitatem, & secundum id cuius opus est, & ut, & quando. Eubuliq; fines duo sunt: simplex, id est felicitas: & particularis. Quum uero prudentū sit bene consulere, erit utiq; eubulia, directio secundum utilitatem ad finem: cuius prudentia, uera existimatio est. Eubuliam uero Latine, quidam cōsultationem bonam transferunt: alij etiam promptitudinem. De quibus autem cōsultatio fiat, plura Ethicorum tertio: atq; item Magnorum moralium secundo. Digna uero relatu Sophoclis sentētia est ex Electra, βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἄλγιον' ἔχθιον κακῆς.

Id significat, Nil consilio malo inimicitius. Putat Seneca, ubi quid fugiendum, quidue appetēdum sit, uelis scire, ad bonum summum & propositum totius uitæ respiciendū. Illi enim consentire debere, quicquid agas: neq; enim disponet singula, nisi cui iam uitæ suæ proposita est summa. Ideo peccamus, quia de partibus uitæ omnes deliberamus, de tota autem nemo. Plutarchus ait: Tempus esse cōsiliorum datorem optimum. Scribit Eustathius, celebrem apud Græcos fuisse parœmiam, ἐν νυκτὶ βουλή, id est, in

nocte consilium:unde,inquit, nox Euphrone nuncupatur. παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ, quod bene tunc sapere contingat.Propterea Euripides,

Νυκτὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ ἐφρόντισα.

id est, longo noctis tempore cogitaui.Huc & iactatum Homeri spectat illud, nõ oportere consulentem alijs uirum noctem dormire perpetem, quod is πανύχιον εὕδειν dicit. Vafriciei denicp quoniam de hac agebamus ante paulo, illa sunt non negligenda, nec omnino habenda insuper exempla,quæ poetarũ studiosos mire iuuabunt. Corinthi regem Sisyphum calliditate præcipue insignem,pedibus animalium nomen suum μονογράμμαχον,id est literis singularijs solitum suppingere.Autolycum uero eius temporis furem illustrem,rapto quæsitorum interpolare formam assuetum,quum Sisyphi armenta rapuisset,nihilo secius argumento alias non audito esse deprehẽsum.quo nomine conflata mox amicitia, Anticliam filiam Sisypho tradidisse usurariam, quæ post utero grauis Laerti nupserit,unde Vlysses traditur natus. Quod in Aiace mastigophoro Sophoclis testantur interpretes: & inde mutuatus retulit Sudas, etiam si, ut in pleriscp alijs,codicibus maxime uitiatis.

Qui sint apud Senecã ordinarij gladiatores, & postulatitij. Restituitur in integrum Senecę lectio.Item de proxenis,proxenetis,philotrophis,& pararijs, astoxenis, doryxenis. Item de gladiatoribus non extrita quæpiam.

Caput X

SEneca Epistolarum ad Lucilium primo, ita scribit:Nunc omissis nugis, mera homicidia sunt:nihil habent quo tegãtur, ad ictum totius corporis exposiri,nunquam frustra manum mittunt, hoc plericp ordinarijs paribus & postulatitijs præferunt.Quid ni præferant:non galea, non scuto repellitur ferrum.Omnia ista mortis moræ sunt.Hactenus Seneca.Quæsitum uero diu inter eruditos,quæ nam sint hic ordinaria paria,& quæ postulatitia.Sunt qui ordinarios dici gladiatores putẽt:quia sit,ut Festus inquit,ordinarius homo, scurra & improbus, qui stet in ordine prætorem adeuntium:uel quia minime ordine uiuit. Vlpianus Iurecõsultus Digestis de iniuria & famosis libellis, Multum interest,inquit,qualis seruus sit, bonæ frugi,ordinarius, dispensator:an uero uulgaris, uel mediastinus. Postulatitios intelligunt supposititios,qui recentes fessis subijciebantur: de quibus Martialis,

Hermes suppositítius sibi ipsi. Sicut & pararij histriones,qui parabantur post Mimos item fessos.Ego uero amota uesica omni, & ampullis, sesquipedalibuscp uerbis sequestratis:modo ne quis Mineruam Athenis uiolasse me opinetur,aut bidental mouisse,ordinarios accipio gladiatores gladiaturæ in primis peritos,suocp apparatu & ritu instructos, qui digladiaturi producerentur spectatorũ uoluptati,quicp ex cõstitutione uel consuetudine exhiberi soliti erant. Sicuti ordinaria sunt Iureconsultis, quum fundus quotannis tantum præstare domino uel principi debet. Extraordinaria uero, quæ præter morem ex inopinato inducuntur.Et Seneca libro De ira tertio:Dedit mihi præturam,sed consulatũ speraueram,dedit duodecim fasces, sed non fecit ordinarium consulem.Sic ergo & ordinarium gladiatorum apparatum in historia quandocp legimus. Nam & iustum ac legitimũ gladiatorũ spectaculum appellauit in Claudio Suetonius ex formula ritucp ordinario datum.Est & iudex,qui ordinarius dicitur: eum uero intelligunt,qui iure suo uel principis beneficio uniuersim iurisdictionem exercere potest.Item cui uniuersitas causarum commissa est,& qui à collegio eligitur, & à superiore cõfirmatur. Est item ordinarius legatus in prouincia super decretum: & hi duorum sunt generum:quidam enim administrationẽ habent:alij uero non habent,iudicant tamen.Sui erãt & militiæ ordinarij. Nam Bonosum, scribit Flauius Vopiscus, inter ordinarios militasse primum,mox inter equites.Ordinarios cõsules suffectis opponit Lampridius.Extra ordinem coercere, Iurecõsultis est arbitrio iudicis quem plectere.Postulatitios porro gladiatores intelligo, qui postulante populo, præter ordinarios & consuetos exhiberi principis benignitate consueuerint. Id significat Tranquillus in Domitiano, quum ita scribit: Præterea quæstorijs muneribus,quæ olim omissa reuocauerat,ita semper interfuit,ut populo potestatẽ faceret,bina paria è suo ludo postulandi,quæ nouissima aulico apparatu induceret.Sed apertius,extraordinarium gladiatorum

diatorum spectaculum idem appellauit in Claudio: quin & in Martialis Epigrammaton primo,rem fere totam ita expressit:

Dum peteret pars hæc Myrinum,pars illa Triumphum,
Promisit pariter Cæsar utraque manu.

Porro apud Senecam non pararijs lego, quod de eruditorũ decuria præcipit quidam, sed paribus:ut uetus & noua præfert lectio,& est perspectius. Sic enim in historijs gladiatorum memorantur paria, sicuti ex proxima Tranquilli aduocatione liquet. Nam pararij,apud Senecam De beneficijs libro secundo,non fere alij sunt, quàm proxenetæ,hoc est mediatores,ut Apulei uerbo utamur,conciliatores intercessoresq; inter emptorem uenditoremq;. Quidam,inquit,uolunt nomina secum fieri,nec interponi parios,nec signatores aduocari,nec chirographum dare.Et Controuersiarum tertio, Vt dominicæ libidini pararium faceret. Proxenetica & philotropha intelligere Vlpianus animaduertitur pro operulis contributa proxenetis salaria uel præmia. At qui uocantur proxeni,quorum crebra est Græcis historicis mentio,non fere alij erant, quàm hospitibus excipiendis præfecti, qui ex ciuitatibus aduentarent: propterea ciuitatum prostatæ dicuntur,& phrontistæ.Proxenia uero nuncupatur munus ciusmodi.Proxeni appellationem post Homerum irrepsisse,Eustathius scribit. Eligi porro solitos uel à populo,uel à rege.Inde Herodotus tradit,Spartanis fuisse decorum regibus,quem uoluissent, demonstrare,qui proxeni obiret functionem. quãquam parte hac tralatio Latina non incuriosa modo, sed plane ignorabilis circunferatur. Sed amplius parte hac aduertendum:obseruatum esse apud Aelium Dionysium,dici quidẽ proxenos ciuitatis hospites uniuersæ,ad quos diuertant legati,ab eisdemq; ad populum producãtur. Astoxenos uero,qui ex maioribus quidem oriundi ciuibus,peregrini habẽtur nihilo minus,cuiusmodi in Lydia Agamemnon.Doryxenos autem esse, qui belli occasione aliquorum hospites fiunt.Pro amicis tamen in Electra uidetur Sophocles usus simpliciter. At sunt & qui uocẽtur idioxeni, hos intelligimus qui priuatim ac per iura subeunt hospitalitatis. Idem fere quòd Aelius Dionysius, de astoxenis sentit Pausanias: sed Glauci exemplum profert apud Corinthum. Doryxenum interpretatur ex hoste amicum,cuiusmodi Glaucus & Diomedes,quicp captiuis liberãdis legati munere fungatur.Sciẽdum illud quoq;:metaphora pereleganti, eum qui cuiuspiam boni uel mali causam præbeat,dici eius ipsius rei proxenum:ueluti hospitio susceptam,ad alios mox trasmiserit.Proxenum sic interpretantur nonnulli, qui ciuis cuiuscunq; urbis consuetudine deuinctus est,honestis ex causis cum republica aliena. Quippe φιλίαν, Græci amicitiam nuncupant,inter loci eiusdem ciues. ξενίαν uero, id est hospitium inter patria ortos diuersa.Quod ad gladiatores attinet, Antoninus philosophus quum eos armasset,obsequẽtes appellauit latrones:quod Iulius scribit Capitolinus.Nec illud ignorandum:morẽ irroborasse quandocp,ut profecturi ad bellum Imperatores munus ederent gladiatoriũ,ac uenationes:ea causa,uti opinantur, ut ciuium sanguine sic suso, pugnæ quadam imagine,Nemesis se,ut interpretantur, id est fortunæ uis quædam expleret:uel ut insuescerẽt milites uulnera inspectare,ac cædes. Romani,sicuti scribit Nicolaus Damascenus,ut est apud Athenæum,nõ in theatris modo & panagyri gladiatores exhibebant,morem à Tyrrhenis mutuati:sed & in conuiuijs,duobus aut etiam tribus productis paribus,quæ dicit ipse ζεῦγη. Quin & testamento cauebant nonnulli, uti pulcherrimæ etiam puellæ decertarẽt,aut qui in delicijs fuissent impuberes: donec iniquitatem non ferens populus,id irritum habuit.

Cõsummati gladiatores qui dibantur. Aperitur Plinij difficultas.Item qui Samius gladiator apud Ciceronem,contra aliorum sentẽtiam.Item gladiatorum petitiones,compositiones,cõmissiones.Batualia,batuatores.Senecam cur diceret Caligula cõmissiones meras.Crupellarij,& ferrati qui. XI

IN hac uero gladiatorũ mentione,non improbum fuerit aperuisse Plinij nodum ex octauo Naturalis historię,ubi de elephantorũ spectaculis differens denicp sic infert:Postea pugnauere singuli principibus Claudio & Neroni in consummatione gladiatorum.Quæ sit gladiatorum consummatio in auctore doctissimo, arbitror plurimos diu & anxie quæsituros. Ipse ijs uerbis intelligo

gladiato-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gladiatores ueteranos, qui iam artis usu diuturno occalluissent: uel si placet, rudiarios etiam. Sic enim Prisciano interprete, dicuntur, qui rude donati gladiaturam desinunt, & publice alimenta capiunt. Cicero in Philippicis: Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti? Hos uero interdum ad sanguinarias pugnas retrudi solitos, uel pretij inuitamento allici, Suetonius auctor est, Tiberium Cæsarē id factitasse memorans. Consummati uero gladiatores dicebātur emeriti, sicut milites cōsummatos appellari quando & animaduertimus. Iulius Frontinus Stratagematon quarto: Curius, quum uictis ab eo Sabinis, ex senatusconsulto ampliaretur ei modus agri, quem cōsummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit, malum ciuem dicens, cui non esset id quod cæteris satis. Seneca uero in libro De breuitate uitæ: Quosdam, inquit, quum in consummationē dignitatis per mille indignationes erupissent, misera subit cogitatio, ipsos laborasse in titulum sepulchri. Samiū porro gladiatorem apud M. Tullium Thusculana secunda, interpretantur eruditi, ut propriū gladiatoris nomen, fortassis ab insula Samo nominatum, ut serui dicuntur Cappadoces, Getæ, Daui. Cæterū qui amplius Ciceronis uerba excusserit, liquido cōperiet, doctius aliquid ab eo significatum. Quo uero expendi liberius sententia possit utraq; exscripsimus indidem pluscula. Quis inquit, mediocris gladiator ingemuit? quis uultum mutauit unquā? quis non modo stetit, uerum etiam decubuit turpiter? quis quum decubuisset, ferrum recipere iussus, collum contraxit? Tantum exercitatio, meditatio, consuetudo ualet. Ergo hoc poterit Samius spurcus homo, uita illa dignu, locoq; uir natus ad gloriam, ullam partem animi tam mollem habebit, quā non meditatione & ratione corroboret: Hęc Cicero: in quibus neminem puto, etiam leberide cæciorem, non coniectare subesse quippiā subcutaneę, latentisq; eruditionis. Ego igitur Samium arbitror appellatum frontis inustę, ac (ut Plinius inquit) inscriptæ: uel certe uulneribus crebris consciſſæ ac cicatricosę: quoniam Samiorum frontibus, sicuti in Pericle docuit Plutarchus, Athenienses stigmata inussere: unde & Samij, dicti literati. Super qua re affatim alibi à me disputatum, commemini. Nisi quòd Samius legendū uidetur potius: nam est id Lucilij carmen ex quarto Satyrarum, uti à Nonio aduocari scimus, in uerbo spurcum. Id quod ne ceruicosior quis comminisci me putet, in rem pręsentem eundum protinus: sicq; legi oportere certa ducti ratione opinamur, ut in quadrum redigatur uetus obseruatio.

Eserninus fuit flacco ore, una equidem
Samnis, spurcus homo, uita illa dignu, locoq;
Cum Pacidiano componier, optumu multo
Post homines natos gladiator qui fuit unus.

Meminit rursum Cicero tertio De oratore, ac de optimo genere dicēdi. Dignum scitu: batualia nuncupari ab Sardiano Adamantio gladiatorum exercitationes: unde batuatores item dicantur. Nam Donatus: Batuetur, inquit, quasi uerberibus eijcietur, ac plagis. Agnoscit uerbum Plinius quoq;. Hinc libera subit coniectatio: Lentulum, qui Capuæ gladiatores alebat, unde Sparthaci belli origo, Batiatum esse cognominatum: sicuti auctor est Plutarchus in Crasso, ni quis batuatum malit reponere. Habentur inter gladiatores Andabatæ quoq;, qui clausis depugnarēt oculis. Arenarios uniuersim uocat cum Iureconsultis Firmicus. Nam qui machæra, id est gladio pugnant, machærati dicti. Verum ut in aliqua quodammodo parerga excurramus, inaudias quandoq; gladiatorum petitiones dici. Scito impetus uerbo eo proprie gladiatorios dici. Cicero, Quòd ergo tuas petitiones ita concitatas, ut uitari nullo modo possint, parua quadam declinatione defugi, & (ut aiūt) corpore excessi. Idem in Oratore, Vt enim athletas, nec multo secus gladiatores uidemus nihil nec uitando facere caute, nec petendo uehementer, in quo non motus hic habeat palęstram quandam: sic oratio nec plagam grauem facit, nisi petitio fuerit apta. Itaq; qualis eorum motus, quos apalęstos uocant, talis horum mihi uidetur oratio, qui non claudunt numeris sententias. Componi item gladiatores dicuntur, ubi in harenam depugnaturi producuntur. Quintilianus libro secundo: Quia sæpe gladiatores sub eodem magistro eruditi, inter se cōponuntur. Et Cicero ad Cælium: Quid tu, hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut uadimonia dilata mitteres? Dicuntur & commissiones. Nam & oratorum quoq;

Andabatæ
ureconsultus

quoq; ac poetarum leguntur commissiones, ubi in mutuū prodeunt certamen in spectaculis. In commissione poetica Papinium fuisse olim coronatum accepimus. Commissiones prætorū pro æditionibus ludorum intelligimus. Caligula porro comptius scitiusq; scribendi reformidans genus, Senecam tum maxime placentem cōmissiones meras & arenam dicebat sine calce. Ceu coniunctione careat eius dictio, ac oppositione, nec apte cohæreat, sitq; importunior congestio inconcinniorq;, ut temere aceruatimq; facta citra delectū. Id quod ex Demetrio agnoscas licet, siue is Dionysius sit, in pragmatia De eloquutione, ubi de compositione agitur soluta & diuisa ac coniuncta. Macrobius in Cœnis libro secundo. Sed & Laberius inquit, sequenti stat in commissione, Mimo nouo interiecit hos uersus. Legimus denicq;, ab rebellantibus Gallis addictos militiæ ex seruitijs gladiaturæ destinatos, quibus continuum foret ferri tegimen, crupellarios uocabant, ictibus inferendis ineptos, accipiendis impenetrabiles. Proinde ferratos quandoq; nuncupat historia, restantibus laminis aduersum pila & gladios, quo nomine Romani milites securibus ac dolabris aduersum ibant, uelut molem subruere coorti: quibusdam item trudibus aut furcis prouoluere connisis.

Quinquennium Neronis, unde duci in adagiū ualeat. De Nerone pluscula. Molgus apud Dionem quid sit. Ascopera. Sacciperum. Britannici uenено sublati historia. De ruminali arbore nonnihil. Cap. XII

Laudium Neronem, quem Plinius alteram facem generis humani uocat, quemq; pedibus genitum parens eius prodidit Agrippina, Trāquillus scribit, à pietate imperij exordia fecisse, quoniam Claudium apparatissimo funere elatum laudauit, consecrauitq;. Memoriæ Domitij patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum priuatarumq; permisit. Primo etiam imperij die excubanti tribuno signum dedit, optimam matrem. Ex Augusti præscripto imperaturum se, professus est, neq; liberalitatis, neq; clementiæ, nec comitatis exhibendę ullam occasionem omisit. Senatorum nobilissimo cuiq;, sed à re familiari destituto annua salaria, & quibusdam quingena constituit, & quum de supplicio cuiusdam capite damnati, ut ex more se subscriberet, admoneretur, Quàm uellem, inquit, nescire literas. Agenti senatui gratias respondit, Quum meruero. Talem se initio principatus præbuit Nero, exiturus mox in prærabidam feritatem & sæuitiem incomparabilem. Inde Traianum imperatorem eminentissimū scribit Sex. Aurelius solitum dicere, procul distare cūctos principes Neronis quinquēnio. Hinc prouerbij uice usurpare eleganter hoc ipsum possumus, quum eos coarguere uolumus, qui se à principio mites quidem, & præter modum tractabiles præstant, paulòq; mox erupturi uidentur in barbaram truculētiam. Quæ sanguinaria euersione cuncta desubitet, ut Firmici uerbo utamur. Quod Neroni euenisse, quum celeberrimis monumentis testatissimum facere priscorum ingenia, quæ nobis lucem peperere: tum Alexander Aegeus, Peripaticus philosophus, & Neronis eiusdem præceptor, dicto ueriſſimo comprobauit, qui illum uideri pronūtiauit πηλὸν ἁιματι πεφυρμένον, id est lutum sanguine subactum. Cui tamen sententiæ lepide quidam succinuit, κακῶν μαθητὴν κακίονες οἱ διδάσκαλοι, id est malis discipulis peiores magistri. Scribit uero in Neronis uita sic, historicus Dion, quod scitu perdignum est: Neroni, inquit, ab perempta matre urbem ineūti publicitus subblandiebantur nonnulli. At seorsum, & clandestine, ubi maior ostentatur obloquendi licentia, acrius proscindebant. Nec defuit, qui ad eius statuam molgum destinaret, innuens esse dignum, qui eo insueretur. Qua in parte Politiani multę lectionis uiri coniectatio sic denicq; præmunitur de Ascopera, ut nullis præterea arietum infestationibus subrui queat: etiam si uel eruditioribus ambiguum forsan uideatur, quid molgi nomine intelligendū protulerit Dion. Nam sunt qui eo uerbo tardum cęcumq; accipiant: sed & qui publica mulgeat, depeculeturue. Aristophanes, μολγὸν σε ποιήσω. Sed & nequam hominem indicat uox ea. Verum ad rhombum nihil. Lego apud grauissimos auctores ex Græcis, Molgum, Tarentinorū lingua, utrem signare bubulum. Vnde Theodoritus Vulcanū dixit, φυσητῆρσι μολγίνοις χρῆσθαι. Et Aristophanes oraculum iocose confingit: Ne mihi Athenienses laudaritis, μολγὸν ἴσον᾽ ὠνίας σκυτῶν, σκύτος καὶ μαστιγας. Vbi uero Ascoperam finiens Suidas, esse ait μαρσύπιον ἢ ἀσκὸν πύθιον

quoq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

πάθιον, id est marsupium uel saccopathion. Sunt qui posterius uerbum putent inter pellatum, reponendumq; sacciperium, aut sacciperionem. Auctores tamē sunt, Nerone mortuo, non defuisse qui per longū tempus uernis æstiuisq; floribus tumulum eius ornarent, ac modo imagines prætextatas in rostris proferrēt, modo edicta quasi uiuē tis, & breui magno inimicorum malo reuersuri: unde irroborasse opinionem illorum contenderim, qui Neronem resurrecturū suspicati sunt, futurumq; Antichristum. Alij uero putarunt nec occisum quidem, sed subtractam, ut putaretur occisus, & uiuum occultari in ætatis uigore, qua fuit, quum crederetur extinctus, donec suo tempore reueletur & restituatur in regnū. Sed hæc, ut lalemo frigidiora, & quæ uel thermas possint Neronianas refrigerare, ut Martialis abutamur uersiculo: Ciuitatis diuinæ libro uigesimo, irrisit Aurelius Augustinus. Seneca non sine adulationis suspicione, Neronē Cęsarem, ut aliarum uirtutum, ita ueritatis præcipue amantissimū, ad inuestigādum Nili caput misisse, scribit. Tam enim in eo mendaciū est manifestarium, quàm in Plauti comœdia Mœchus. Sed enim uetus est ac parœmiodes, gladiatorem cui in numero ingenium sit, in harena consilium capere. Non omittēdum uero, quum Nero hic Britannicum ueneno per dolū sustulisset, ac mox defuncti corpus esset liuoribus maculatū, ad scelus cōtegendum gypso lini iussit: sed quum efferretur, cælesti aqua copiosius defluēte, detersо plane tectorio, sæuitiæ immanitas producta in apertum est. Adnotatū annalibus est: hoc imperante, ruminalem arborem in comitio, quę annis octingētis ac quadraginta & amplius, uirens perseuerauerat, cōditorum Vrbis olim propugnatrix, ramalibus emortuis uisam exaruisse. Quod & in prodigium abijt, donec in nouos reuiresceret fœtus.

Hominū quorundam natura mirabilis. Senecæ locus perobscurus illustratur de Passieno. Senecionis historia. Ophionei uatis, Nicomachi, Heliogabali, Portij Latronis. Auditores pro discipulis cur. Puellę uenenosę, et quę araneis aleretur, historia. Matreæ itē, Adriani, Firmi. Parodia. Philini, medici biboси, Galli Vibij, Labieni, Seueri, Zenonis, Syllæ, Messalæ Coruini historia. Drusiani enses cur. Bithonis historia, Asconij Pediani, Hypermestræ, Veneris Nicophori, Palladij, Smyndiridæ, Phaselitarum, Siditarum, Lyncei. Crudeliū ratio. Humanitas quid, & cur. Sinamorum ene. Sinamoros. Cap. XIII

MIrari succurrit quādoq;, quàm mira hominum ingenia effinxerit sæpe natura parens, nec ad fabulosa nunc respectamus, quæ copiosius persequuntur poetæ, necnon ex historicis, quos poetis affines in primis nouimus: uerum quæ auctores grauissimi summa fide, quod inter cognitores uersārētur, prodenda censuere. Senecio, inquit Seneca Suasoriarum primo, fuit ingenij confusi & turbulenti: is cupiebat grandia dicere, adeo ut nouissime huius rei morbo & teneretur & rideretur: nam & seruos nolebat habere, nisi grandes, & argētea uasa nō nisi grandia. Eo demū peruenit illius insania, ut calceos quoq; maiores sumeret, ficus non esset, nisi mariscas: cōcubinum quoq; ingentis staturæ haberet. Omnia demum grandia probabat: unde ei cognomen impositū. Senecio nanq; uocari Grandio cœpit. Nam & quum diceret, summis insistebat digitis, quo grandior uideretur. Ophioneum Messeniorum uatem, Pausanias scribit, semper à natali statim die luminibus captū & priuatim & publice uaticinia peregisse. Id mirabilius multo, post uehementiorem capitis dolorem uidere cœpisse, ac mox relapsum ad cæcitatē denuo. Nicomacho Smyrneo, scribit Galenus, ad tantam molem corpus increuisse, ut loco moueri haud posset: uerū ab Aesculapio sanitati restitutum tradūt. Nos porro, inquit, uidimus cuiusdam linguam extramodum citra doloris ullum omnino sensum, excreuisse. Siquidem nec tumorem mollem, quod uocant οἴδημα: neq; durum, quod dicunt σκιῤῥον: neq; inflammationem patiebatur, nec mali uim præferebat prorsum ullam, præter magnitudinis absurditatem, substantia ipsa nil omnino uitiata. Heliogabalum Græculæ meretricis filium, proditur memoriæ, postea quàm militari temeritate est Imperium adeptus, nil ad senatū retulisse prius, quàm felices prorsum homines futuros, si se Platonis legibus addixissent. Quo sane argumento, mox tantus Imperator, & bona senatus pars cum uxoribus cæterisq;

cæterisq; matronis ac uirginibus nudis nudi ipsi lauari occepere. Quin illis dignitates contribuebātur, qui renudatas ad Imperatorem filias mitterent, quicq; nudi item inter nudas cum eodem decubuissent in cœna. Vt orbi terrarum triennio prostibulum Roma fuerit. Sed & pòst multò Imperator alius, aut leuior Græculus præstare aiebat, Platonicis imbui legibus, quàm Euangelica disciplina. Cæterum ab ijs, uelut inauspicatioribus scitis, quum abhorreret Constantinopolitana ciuitas, latissima sibi parauit atria, ubi miscellanea matronarum, iuuenum, puellarum nudior turba cum Imperatore pila colluderet. Quo sanè tempore Romani imperij partem haud exiguam sanguine Italico comparatā, irruens Barbarica uis occupauit. Iam uerò & Latro Portius, quanquam orator grauis, nec citra suauitatem, bone Deus, quàm fuit in omni re nimius: quod Seneca scribit, Quippe nec remittere, inquit, studia sciebat, nec repetere. Vbi se ad scribendum concitasset, iungebantur noctibus dies, & sine interuallo grauius sibi instabat: nec desinebat, nisi deficeret. Rursus quum se remiserat, in omnes lusus & iocos resolue batur. Quum uerò de syluis & montibus tradiderat, omnes illos agrestes in syluis ac montibus natos laboris patientia ac uenandi solertia prouocabat: & in tantā sic uiuendi perueniebat cupiditatem, ut uix posset ad priorem cōsuetudinem retrahi. At quum se reuocasset, tantis uiribus incumbebat in studium, ut non tantum nihil perdidisse, sed multū acquisiuisse desidia uideretur. Memoria huic uiro natura quidem felix, sed plurimum adiuta etiam arte: nunquam illa quæ dicturus erat, ediscendi causa relegebat. Ediderat, quum scriberet. Dicebat ita, ut in nullo unquam uerbo eum memoria deceperit. Historiarum omnium summa notitia. Iubebat aliquem nominari ducem, & statim illius gesta cursu reddebat. Adnotatum in Chronicis est, M. Portium Latronem duplicis quartanæ tædio manum sibi admouisse, atq; ita functum fato. Messala exactissimi uir ingenij, & Latini sermonis obseruantissimus, quum audisset Latronem declamantem, dixit, Sua lingua distertus est: quibus ingenium cōcedens, sermonem obijcere illi uidebatur. Quum porrò Latronis discipuli non audiri desiderarent, sed audire modo contenti forent: initio contumeliæ causa, à deridentibus auditores uocabantur: mox in usu esse uerbum cœpit, & promiscuè pro discipulo poni. In Aristotelis relatum monumentis inuenio (ut de Mithridate taceam, à quo excogitata antidotus Mithridatios dicitur) puellam cœpisse initio paulatim uenenis innutriri, consuetudinemq; in naturam abijsse, ut ijs perinde uesceretur alereturq; ac cōsuetis cibis reliqui. Adijcit, fuisse puellæ cor caloris inops, præterea meatus prætenues, ita ut digestionis ui insignicer demutaretur haustum uenenum, prius quàm cor pertingeret. Ipsam uerò educationis ratione uenenosam euasisse, ut puto, ac quouis humore alio perimeret appropinquātes, euestigio etiamnum expirantibus, qui quum ea coissent. Vt iam miremur minus, anates Ponticas edundis uulgò uenenis uictitare. Scribit Auicenna, tempestate sua uixisse hominem, quem fugerēt uenenata omnia, moriētibus omnibus, quæ fortè mordicus eum apprehendissent, inde nil omnino læsum. Quum uerò grandior admora foret serpens, bidui quidem induxisse febrem, cæterū defecisse ipsam. Auctor Magnus Albertus est, in Colonia Agrippina puellam se uidisse, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas uenatura, quas uoraret: eoq; cibi genere oblectata, insigniter aleretur. Admirationem Græcis Romanisq; de se Matreas peperit, ex ijs unus qui dicuntur Plani. Dicebat, seram à se nutriri, quæ ipsa semet uoraret: ut uel nunc anxiè scrutentur multi, τὸ Ματρέου θηρίον τί ὄστι. Id est, quæ nam sit Matreæ fera. Matreæ meminit Plinius libro decimo sexto Historiæ naturalis, huius an alterius, haud statuo nunc. Marcus (inquit) Varro auctor est, uirem fuisse Smyrnæ apud Matream triferam. Certè hunc de quo agimus, fuisse Alexandrinum, est compertum nobis. Huius sunt ambiguitates illæ: nec tamen crocodilinæ, aut ceratinæ: quid ita mergatur quidem sol, nec natet tamen: & combibere quidem spongias, sed non συγκωλωνίζεσθαι uticq;: item tetradrachma conciliari quidem nec irasci tamen. Matreæ feram sunt qui iram interpretentur, uel inuidiam, aut animi ægritudinem, uel id genus affectionem aliquam. Matralia esse uidentur Varroni matronarum festa, quum testuaciū faciebant, quod testu coquebatur calido. Inter eos qui de cœnis scripserūt, Matreā siue Matrona Pitanæum recensет libro primo Athenæus παρῳδὸν cognomēto. Nam sunt parodiæ uelut centones apud nos item: cuius est mo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

di illud, Δεῦπνόν μοι σύνεπε μοῦσα πολύτροφα, καὶ μάλα πολλά. Hinc parodi, qui scribendi hoc genus insequũtur: sicut Hegemon, cognomẽto φακή, id est lens. Metroum, id est μητρῶον, locus erat Athenis, ubi accusationum seruabantur libri. Scribit Spartianus, ex Pannonia uenisse quendam ab natali cæcum ad febrientem Adrianum, à quo mox contactus exuit cæcitatem, ac Imperatorem reliquit febris. Firmum inter minusculos Romanorum tyrannos cõnumeratum, tanta ferunt præditum firmitate, ut superpositam pectori incudem, alijs tundẽtibus perferret. Sed illud mirabile item, quod monumentis Theophrastus prodendum censuit, fuisse Philinum quendam, tota uita qui nullo sit usus potu uel cibo, præter quã lactis. Nam Anchimolus, & Moschus apud Helidem Sophistæ tota uita hydropotæ perhibentur fuisse, ac sicis tantummodo uentris desiderio satisfecisse, nec ea tamẽ re quoquam imbecilliores, nisi quod ab eis teter adeo profundebatur odor inter desudationẽ, ut in balneis ab omnibus magno studio declinarentur. Affuit Druso Tiberij filio medicus uini capacissimus, quum id admirarentur uniuersi, deprehẽsus est ante potum amygdalas præmandere amaras quinq; aut sex, quod agere prohibitus, ne minimo quidem suffecit potui. Gallus Vibius tam magnæ fuisse eloquẽtiæ narratur, quàm postea insaniæ: cui hoc accidit uni, ut in insaniam non casu incideret, sed iudicio peruenire t. Nam dum insanos imitatur, dum lenocinijs ingenij furorẽ putat, quod assimulabat, ad uerum redegit. In Labieno tanta, & tam impromiscua memoratur libertas, ut libertatis nomẽ excederet, & quia passim omnes lacerabat, Rabienus uocabatur. In hunc primum excogitata est noua pœna: effectũ enim est per inimicos, ut omnes eius libri comburerentur. Quæres inusitata fuit, & prorsus mira, supplicium de studijs sumi. Eam contumeliam Labienus non tulit, nec superstes (ut inquit Seneca) ingenio suo esse uoluit, sed in monumenta maiorum suorum se ferri iussit, atq; ita includi: ueritus (credò) ne ignis, qui nomini subiectus erat, sibi negaretur: nec tantum finiuit ipse se, sed sepeliuit. Cassius Seuerus Labieni amicissimus, quum ex senatusconsulto libri eius comburerẽtur, Nunc (inquit) me uiuũ uri oportet, qui illos edidici. Seuerum Imperatorẽ Herodianus scribit, iter facere solitũ sine intermissione, neq; festos dies, neq; labores ullos magnopere curasse, algoris atq; æstus iuxtà patientem. Sæpe etiam per altissimos montes hyeme sæua, niuibus è cœlo ingruentibus, iuisse aperto capite, ut milites ad alacritatẽ patiẽtiamq; laborũ re ipsa cohortare t. Quanquam hic ipse omnium item princeps duritiam atq; asperitatẽ uictus, tolerantiamq; laborum, disciplinamq; omnem ac ducum reuerentiã subuertit, inhiare pecunijs, & munditias colere militibus insuefactis. Ipse uero auaritia supra omnes Imperatores maximè insignis est habitus. Zenonem Athenæus scribit, ingenio amarulentũ fuisse, & aduersus familiares præiracundũ: quòd si hilarius se inuitasset, mitis euadebat blandusq; cum suauitate. Quodam uerò diuersitatem admirãte, sibi quod lupinis euenire respondit: qui aqua præmolliti edulcatiq;, amarore secreto, suaues efficiantur. Ediuerso quosdam inuenias hilares nimium, ac risus amatores, cuiusmodi uocant Græci φιλογέλως: qualem fuisse Syllam non tacuere Græci quoq;, quando mimis & gelotopœis multa est elargitus, quin & satyricas cõcinnasse comœdias fertur. Tirynthios uerò uniuersim philogelos fuisse, ac grauioribus inutiles negotijs, Theophrastus scribit. Messala Coruinus orator, ante biennium quàm moreretur, ita memoriã ac sensum amisit, ut uix pauca uerba coniungeret: ad extremum uerò enato circa sacrum os ulcere, inedia se confecit. Gothicis autem contonantibus bellis, constat, ab hoste Barbaro, Traiano cuidam super oculi dextri partẽ sic adactum spiculum, ut mox dilapso ligno, occultaretur omnino ferrum. Nec uim doloris ullam uulneratus persentisceret: quin anno demũ quinto citra molestiam prorsus promi spiculi summum cœpit, atq; inde amplius emergens, liberum deniq; Traianum comparebat relicturum. Gratianum Valentiniani patrem, Funarium esse nuncupatũ, scribit cum Paulo Diacono Sex. Aurelius, quoniam uenalitium funem portãti milites quinq; extorquere nequissent. Drusum Tiberij filium, petulantia insignem, immiti adeo & sanguinaria fuisse natura, scribit Dion, ut enses præacuti, ab eo Drusiani cœperint dici. Quibus quum angeretur Tyberius, Me (inquit) superstite nisi efficies uiolentum, οὐδ' ὑβριστήν: quòd si ausus fueris, οὐδὲ πλουτήσαντα. Pelopem legimus professione medicum, & proinde Galeni etiam doctorem, ausum

sum profiteri, omnium se rerum causas & effectus scire. Bithon, inquit Pausanias, taurum humeris gestabat: qua admiratione, statua quoq; apud Argos dignus est habitus. Nam Ladas, mortales cunctos pedum celeritate est supergressus: unde & apud eosdem statua est ornatus in Veneris templo, quam νικηφόρον dicunt. Id ab Hypermestra positum memorant iudicio liberata, quod intẽderat Danaus, quia ex præscripto Lynceum non peremisset: peractum uerò iudicium in regione quam uocant Κριτήριον. Asconius Pedianus historiarum conditor, anno ætatis tertio ac septuagesimo captus luminibus, duodecim postea uixit annis, maxima apud omnes auctoritate. Sed nos in explicanda hominum natura, quæ mensum excedit publicum, rectè (opinor) fecerimus, si nodum apud Senecam Gordiano uel implicatiorem enodarimus. Sexto Controuersiarum ita legimus: Oscus non incommodè dixit, sed ipse sibi nocuit, dum nihil absque schemate dicere cupit. Oratio eius non figurata erat, sed praua. Itaq; non inurbanè Pacatus rhetor, quum illi Massiliæ mane occurrisset, schemate illum salutauit: Poteram (inquit) dicere, Aue Osce. Ipse ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingenijs iniungendas. Nulli non impressit aliquid, quod effugere non posset. Ille Passieno, prima eius syllaba in Græcum mutata, obscœnum nomen imposuit, declamatori subtili, sed arido. Hactenus Seneca. Quid uerò hisce innuatur uerbis, perobscurum est. Coniectura ipse ducor, ut Physicnem putem appellatum, ueluti esset mentulatus follis. Nam physan, dici follem, norunt omnes: sinos uerò, mentula est: quod Aristophanis docet interpres: unde Sileni deflexum nomen est. Et συναμωρουμένη dicitur, quæ cum uiro congreditur. Et apud Herodotum historia octaua, συναμορεῖν est hostili incursione omnia fœdare. Sinamoros etiam dicitur, qui otio abutitur. Palladium scribit Cassiodorus Theodosij tempore tanta fuisse & animi acrimonia & corporis firmitate, ut ueredis concitatissimis triduo Romani Imperij limites contingeret, ac Persarum: & rursum altero triduo Constantinopolim repeteret. Vnde inuulgatum, Romanæ potentiæ spatia, lata alioqui, illius pernici celeritate reddi perangusta. Cęterum id mirabilius multo, ac relatu iucundius: haud ita pridem in Gallia ex infima plebe hominem mira ingenij sagacitate rationem excogitasse, qua ex metallo quolibet aurum secerneret, aquæ ui, quam inde chrysulcam nuncuparunt. Nam officina hæc chrysoplysium dicitur, artifex ipse chrysoplytes. Smindyrides Sybarita luxu & felicitate diffluens annis plus minus uiginti, nec oriẽtem se uidisse solem dicebat, nec occidentem. At ipsum hoc syncerius tota ferè uita sibi contigisse Ponticus prædicabat Hestieus, dum eruditioni incumberet auidius. Citharœdus Stratonicus, interrogante quodã, qui in Pamphylia omnium forent pessimi: Phaselitas, respondit: at cunctorum hominum Sidetas, id est σιδήτας. Philetas Cous in poetica nominis non postremi, corpore adeo uesco imbecilloq; fuisse narratur, ut pedibus plumbeas adnecteret pilas, necubi à uento percelleretur. Lynceum & Idam fuisse Apharei filios, Pausanias scribit: sed Lynceũ iuniorem. Hunc Pindarus ea fuisse uidendi excellentia scribit, ὡς καὶ δι' ὄρεος σκιερὸν διακῆναι δρυῶν. Id est, ut etiam per quercuum stipites spectaret. Quærat hic forsan aliquis in censura tam graui, quæ hominum ingenia reuocat ad contemplationem, Vnde nam fiat, quòd nunquam non insigniter crudeles sese proferant plerique, nil magis quàm humanum sitientes sanguinem? Hac uerò in parte, quanquam non sit omnino propositi instituti causas iudicare dubias, sic fermè posse responderi, animaduerto: quo quis hominem sapit minus, eo esse immitiorem: quo nomine id genus inhumanos dicimus ac efferatos. Siquidem ab humano ingenio quauis ex causa quo quis abijt longius, hoc humanam speciem, perinde ac alienam rem extraneamq; & odit amplius & negligit, ut monstrum dici uerius debeat, cui inducta modo uisatur humana pellis. Alioqui homines cæteros, ceu corporis eiusdem membra amplexaretur, ac amaret. Quando homines singuli sub idea una, & in specie eadem sunt homo unus: quo factum est, uti uirtutem qua in hominum ferimur beneuolentiam proni uniuersorum, humanitatẽ potissimum censuerint appellandam sapientiores. Ab theologis tamen nostris humanitatis appellatione omne humanum genus intelligi, auctor Hieronymus est: nam & Græci ἀνθρωποτητα dicunt.

An Cato solus quater & quadragies causam dixerit semper absolutus. De Archilochi poetæ interfectoribus. Plinij locus declaratur. Calondæ histo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria, qui Corax est cognominatus. Cicadæ sepulchrū. Archilochia edicta.

Caput XIIII

PLinius Naturalis historiæ septimo, singulari grauitate nobilem Græcæ Romanæq; gentis censuram peragens, inter bona alia quæ summo in omni usu uiro Catoni primo affulsere, eius proprium fuisse scribit, Quater & quadragies causam dixisse, nec quenquam sæpius postulatū, & semper absolutum. Nobis uerò infra classem tam excellentis auctoris placita pro lege quidem sunt, fueruntq; perpetuò: iure enim tanto nomini assurgimus, sine quo fluctuabunt literæ, ueluti infesto mari uentis pulsata nauis. Quod tamen uaria lectitando compertū nobis est, promimus in album, non obstrigilandi ratione, sed iuuandi. Scribit in celeberrima oratione quæ in Demosthenē dicta est Aeschines, Aristophontē apud Athenienses quandoq; ausum gloriari, quòd nonagies quinquies accusatus semper euasisset. At non Cephalus ille antiquus, qui maximè popularis est habitus, sed contrà gloriabatur, quòd quum plura decreta, quàm quis sui temporis orator scripsisset, nunquam fuisset accusatus quòd contra leges decreuisset. Hæc Aeschines. Quod uerò & infrà paulo idem scribit Plinius: Archilochi poetæ interfectores, Apollo arguit Delphis. Quæsituros arbitror Plinianæ lectionis studiosos, quos nam significet hac parte auctor breuissimus: nobis autem exploratum est, Oenomaum inter Græcos scriptorem non ignobilem, Eusebio referente, ita fermè prodidisse: Quare qui Archilochum occidit Archias, à templo quasi scelestus, exire ab Apolline iussus est: Musarum enim amicum occiderat. Sunt ex Græcis, qui à Calonda interemptum Archilochum prodant, cui cognomentum fuerit Corax. Idq; in bello, ubi Mars est cōmunis, perpetratū. Quem quum reiiceret Pythia, suppliciter apprecatum ignoscere, quādo hæ sint bellorum sortes. Adiecisse porrò, ad id se difficultatis redactū, ut uel facere uel pati necesse fuerit: proinde obsecrare, ne sibi uitio uerteretur, si suo ipsius dæmone uiueret: esseq; quòd se amplius execraretur, quia uiueret, quàm quòd illum peremisset. Super ijs commotus miseratione deus hominem petere Tænarum iussit, ubi πήγανον, id est cicadæ sepulchrum uiseretur: atq; inibi Thelesiciæ pueri placare manes. Quæ omnia quum ritè is obisset, dei reclinauit iram. Fuit uerò Archilochus præcellens quidem poeta, si quis auferat ἀισχροπρεπες καὶ τὸ κακοῤῥῆμον, id est obscœnitatem ac uerborum uirulentiam. Inde apud Ciceronem in Epistolis ad Atticum: Amarulenta, fellecq; conspersa multo, immo defricta, Edicta uocantur Archilochia.

Exemplum ignotum cuiusdam, qui plagis seruentior cooriebatur in cōcubitum. Rutam Venerijs aduersari, & cur dicatur πήγανον. Cap. XV

HOminum naturā extra reliquorum modum admirantibus succurrit exemplum rarò aliàs auditi euentus. Siquidem nō multis ab hinc annis uixisse quendam in Venerijs, non gallinaceæ salacitatis, uerum ingenij stupendi maximè, quodq; uix impetret fidē, exadiuratissimis compertum est: qui quo pluribus affectus fuisset plagis, eo impetuosius ardentiusq; in concubitum ferebatur præceps. Fuit omnino mira res: nescires, utrum affectaret auidius uerbera, an coitum: nisi quòd illorum mensu libidinis uoluptas constabat. Proinde extentis se precibus difflagellari exposcebat, pridie quàm id pateretur flagello aceti asperitate obdurato: quòd si cōuerberator lētius agere foret usus, uelut exstimulante rabie, conuitijs incessebat: nec factum sibi satis arbitrabatur, ni inter cædendum sanguis sese ostendisset. Vnus, opinor, mortalium inuentus, qui eodem impetu in supplicium ferretur, ac delicias: quicq; inter tormenta sensuum titillationes, ac æstuātem pruritum uel expleret uel incenderet. Quodq; nec mirum minus est, non latebat hominem flagitij inusitata species, secq; in eo execrabatur, ac sibi ipsi erat infestus. Cæterum consuetudine deprauata amplius prævalente, utebatur uitio, & improbabat. Irroborarat uerò ea, radicesq; egerat altius, quod ita foret assuetus puer, communicata stupri fœditate inter æquales plagarum allectatione. Documento inde præsigni, quantū moribus inolescendis educationis possit ratio. Addamus uerò exemplum huic diuersum, in Græcis obseruatum auctoribus, initiatos seruandæ castitatis ratione, rutam assiduè inter edulia solitos admittere, quoniam ea uescentibus hebescat prolifica uis: quo argumēto etiam

πήγανον

πήγανον dicatur, παρὰ τὸ πηγνύειν τὴν γονήν, quòd urinam sistat genitalem. At Dioscorides, rutæ utrunq; genus causticum καὶ θερμαντικόν, id est excalfaciendi uim habere. Mox tamen idem, Semen inquit, restinguit uel esu sumptum uel potu.

Arcem facere ex cloaca, lapidē è sepulchro uenerari pro deo, quid sit. De Menecrate medico, Themisone, & Callipide. Plutarchi locus restituitur ex Alcibiade. Dicelictas quid, & dicelon: item Empusa, & Hecataea, onocolos. Quid item bolitos. Bolus. Boleti unde. Petrobolus. Macella. Dicella. Epebolus. Boline uitis, & drosallis, asbolomeni. Calopodes qui. Callipædas cur dicant senes. Callistea. Aristea. Item uocabula plura, calidia, calidya, calij, calion, callæi, callæ. De Callia scitu non indigna. Cap. XVI

ARcem facere ex cloaca, per prouerbium illi dicuntur, qui rem haud ita magnam plurimi faciunt, amplexantur, in oculis ferunt, ac mirantur. Cui consimile adagium alterum, Lapidem è sepulchro uenerari pro deo. Vtrunq; positum apud M. Tullium in oratione pro Plautio: Nunc uenio, inquit, ad illud extremum quod dixisti, dum Plautij in me uerbis meritum extollerem, me arcem facere ex cloaca, lapidem è sepulchro uenerari pro deo. Succurrunt exēpla ex historijs plurima eorū, qui in id genus uitij reciderunt. Menecrates medicus, quum affectos quosdam ac penè conclamatos uel casu uel arte in integrum restituisset, proindeq; à nonullis subblandiētibus Iupiter cognominaretur: elatior iam is hoc nomine, sibiq; nimio plus placens eodem cognomento insolentius ipse quoq; uti cœpit: in idq; tumoris est productus, ut ad Agesilaum illum magnum & Spartæ regem, sic quandoq; sibi scribere permiserit, Menecrates Iupiter regi Agesilao salutem dicit. Qui reliquis haudquaquam perlectis, sed hominis leuitate prorsus irrisa, ita propemodum rescribi iussit, Rex Agesilaus Menecrati sanitatem dicit. Sunt ex Græcis qui prodant, si quos morbo sacro laborantes curaturus adiret, iureiurando prius adigere solitum, incolumitati restitutos ipsum seruorum uice sequuturos. Et sequebantur illi quidem, uerum Herculis habitu alius, alius uerò Mercurij. Hominis uanitate animaduersa, uocari ad cœnam cum dijs proprijs Philippus Macedo iussit, ac uenienti altiorem augustioremq; mensam apponi, in qua esset ara erectior. Proinde quum inferrentur fercula, suffumigationes multæ ac libationes fiebant: donec Iupiter nouus, ludibrium aduertēs, magno omnium risu inde se proriperet. Themison quoq; Cyprius Antiochi regis deliciæ, Herculem dici uolebat, eoq; nomine rem sibi diuinam fieri patiebatur: aderatq; ipse leonis pelle instratus, arcum item ferens Scythicum & clauam. Huic quod de Menecrate diximus, affine illud quoq; Agesilai eiusdem, quo urbanius Callipidis illius gesticularij celebrati tumorem reperculsit, ac insolens depressit supercilium. Erat is Callipides tragœdiarum histrio, non mediocriter quidem uelut etiā saltatricula Dionysia, inter Græcos homines clarus. Verum ipse ea re plurimum se mirabatur. Itaq; ubi primum Agesilaus regi occurrit, arrogātius aliquāto salutauit, & subinde illi se ostentabat, interstantes sese intrudens, arbitratus fore, ut comiter ac benigne à rege exciperetur. At quum is grauioribus intenderet, ac ne Callipidem respectaret quidem: Non admodum, inquit, nosse me uideris, ò rex, nec qui sim inaudisse? Tunc renidens Agesilaus: An non es, inquit, Callipides ille dicelictas? Hoc autem nomine mimos uocant Lacedæmonij, nam δίκελον, idolum signat, siue simulachrum, aut etiam imitamentum: ut in Epigrammate,

ῥέπις πυργοφόρου δίκελον ἐσορᾷων.

Putant quidam id uerbum de Iouis statua dici proprie, quasi δὶ ἔκελον, sed per abusum de alijs itidem. Nonnulli quod ad incutiendum terrorem immittitur, Dicelon appellari credunt. Verum hoc genus terriculamenta dici à Græcis Hecataea nouimus, quod ab Hecate immittātur, sicuti produnt Apollonij interpretes: quam inde à formidinis incussu etiam uocant βεμώ. Nominantur item Empusæ à Dionysio, ubi de Iaside inquit, ἐχθρὴν ἐμπούσκοι, καὶ ἄλλοις εἰδώλοισι.

hoc est, contrariam Empusis & idolis alijs. Esse uero phantasma dæmonoides, siue spectrum, quod sese infelicibus ingerat, multifariamq; demutet formam, ac se meridie plurimum ostentet, cum inferis parentatur. Sunt qui eadem cum Hecate statuāt, id quod ὦ πηγνισᾶις significat Aristophanes. Nominis ratio est, ut Eustathio placet, quia uno

Universidad de Deusto
Biblioteca

incedant pede. Sed nec desunt, qui alterum interpretentur habere æneum pedem, & inde appellatam Empusam: quod in Batrachis Aristophanes expressit, ubi de Empusa Xanthus ita pronunciat,

πυρὶ γοῦν λάμπειται
ἅπαν τὸ πρόσωπον, καὶ σκέλος χαλκοῦν ἔχει.

hoc est, igne micat tota facies, & crus æneum habet. Cui respondens Dionysius,

κἀπὸ τοῦ ποσειδῶν, καὶ τοῦ ἕτερον βολίτινον.

id est, per Neptunum, & alterum asininum. Inibi interpres inquit, Ex hoc quidam onocolon uocant: nam bolitinon, asininum signat. Boliton enim, asellorũ propriè dici retrimenta putant: sed & boum superfluitates ita uocantur. Quod uerò boliton pronuntiãt Attici, reliqua Græcia bolbiton. Agnoscunt uocem Latini quoq; siquidem Pompeius Festus inde inflexum uerbum bulbitare putat, quod signet puerili stercore inquinare. Bolus autem iactus est, unde petrobolum in re militari iactandis uiolenter lapidibus in hostem organum ueteribus fuit: hinc apud Xenophõtem Rerum Græcarum libro secundo, Petrobolos inter iaculatores nuncupari obseruauimus. Díbolia tela uidentur Plutarcho cuspidis duplicis, cuius erãt modi Cimbrorum iacula. Dicella uerò prorsum aliud quàm dicelon est: nam uti prodit Theon, macella est, ἢ μονόθεν λέλουσαι ἢ ἄχρι τέμνουσα, id est quæ uno tantũ cædit mucrone. At dicella δίχοθεν, id est bifariam. Epebolum, id est ἐπίβολον, Porphyrio interprete, compotem dicunt Græci, unde epebolum mentis Sophocles Alcmæoni scienter appellat, & epebolum cantus primo Legum Plato, sic & pecuniarum epebolum legimus. Boline uerò, id est βωλινη, in Bithynia uitis est, fructu admodum præcoci, racemis tantum non cubitalibus, acinis albis, ac pellucidis. Est apud Bithynos eosdẽ dicta drosallis, de qua ἐκλογῶν quinto apud Græcos plura sane. Asbolomeni, id est ἀσβολώμενοι, uelut fuliginati intelligũtur Damonis peripoltæ posteri, quòd is fuligine litus faciem cum socijs, Romanum à quo turpiter amabatur, apud Cheroneam interfecerit. Bolaria dicuntur Straboni glebulæ auri, Bolus & gleba est, ac pictorum rubrica, unde appellationem trahunt boleti, qui dehiscentes rubent forinsecus, intus luteo colore. Callipidis porrò in libro De poetica, meminit Aristoteles, ubi etiam prodit, appellatum quandoq; simia gesticulosiorem: quamobrem pronuntiatio ea tam elegans & arguta tamq; omnibus artis absoluta numeris eum proculdubio tardiorem, & gradus quodam modo testudinei reddebat, ac longi (ut ita dicam) subsellij, & multarum uelut nundinarum: quæ res prouerbio locũ fecit, quod eo libentius relatum à nobis est, quoniã uiros alioqui eruditos cunctanter id audio interpretari. Fuerũt & Callipidæ populi ultra Borysthenem, quorum libro duodecimo meminit Strabo. Eos ad Hypanim Herodotus statuit. Callipædas fieri senes, est apud Lucianum, quòd senes quidem puerum sapiant, sed in conuiuijs plusculum se inuitantes, ac facti hilariores etiam pulchri pueri sibi uideantur. Calopodas deniq; dicimus nonnunquam boni felicisq; pedis homines & seruos præcipuè, quos & interdum καλοποδίσους uocamus, ueluti prosperioris augurij. Quod uerò ad Callipidem etiam attinet, auctor est Duris Samius, illum in Alcibiadis naui fuisse, qua is ab exilio reuehebatur, ensẽ, hasta, cæterisq; armis, quibus uti in certaminibus solent, peregregiè instructum. Sic enim Plutarchi interpres reddidit: at Græcè Plutarchus sic, καλὸν δὲ καλλιπίδην τὸν τῶν τραγῳδῶν ὑποκειτὸν, σαπὸν, καὶ ξυσίδα, καὶ τὸν ἄλλον ὑπαγώνιον ἀμπεχόμενον κόσμον. Id quod ab Latino interpretamento dissitum longè est: nam σαπὸς indumentum accipio, ex Græcis auctoribus. Xystida uerò non hastam, sed ex Pollucis libro quarto, tragicam uestem: ita scænico, non Martio cultu insignem Callipidem sensit Duris, & retulit Plutarchus. Callistæa dicunt selecta cuipiam præmia, sicut quæ uirtutis ergo cõtribuũtur, uocant Aristæa: nam senum prærogatiua nuncupatur presbeum. Quin primi ordinis honores πρωτᾶα dicuntur, secundi autem δευτέρια. Verum enim uerò, ut cœpimus, corollaria non destituamus, appingentes, quibus auctior abeat harum studiosus lectionum, in quibus malumus ubertatem nimiam, quàm inopiæ exsuccam ariditatem. Calidia, id est καλίδια, inuenio esse Cyprijs intestina. Nam calídya Barbaricum est indumentum: καλιοὺς Græci uiliores dicunt domos: καλιὸν uerò, accẽtiuncula primam uendicante, catellum indicat, & bacillum: sed & carcerem comperi κάλιον nuncupari: quin etiã lignum uinciendis nocentibus. Callæi, siue λαοὶ λαεοὶ dicuntur gallinaceorum barbæ, & præterea πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, id est quicunq; purpuræ assimilis color. Sunt qui uaria eo malint uerbo intelligere. Apud Aegyptios legimus etiã χρῶμα καλαϊνόν. Infectæ lanæ interdum καλλαί nuncupantur. Quod uero in Græcorum literis lectum est, καλλιας πτροξύνει, id est Calliæ deluunt pennæ: in Calliam pronuntiatur quendam, meretricibus consectandis qui dilapidauit omnia. Hinc facetè dicebatur à scortillis deplumatus. Calliam quoq; pro simia inuenio positum, ex Attica loquendi formula, quæ δυσχρῶν τὴν ὀνομαζόντων πτοφέρει.

Parentum cultus. Ciconiæ pietas. De Amphinomo, & Anapia. Tollitur ex Seneca obscuritas. A quibus uiolati parentes. Interim de Opij filio, & Antigono. Latronis Galilæi in filios immanitas. Paricidiũ quid. Vlyssis mors.

Caput XVII

IX Platonicis adytis præter innumera alia, quibus homines proficiunt in dies, quum in ijs quæ ad doctrinæ rationem spectant, tum uero ad mores, illud quoq; scitissimum, immo uero etiam sanctissimum, nec à Christianæ ueritatis placitis dissentaneum, obseruasse nos commeminimus, Vim nec patriæ nec parenti inferendam. Sunt enim, sicut ab Euripide proditum est, parentum anima filij: nec id in homine tantũ, sed & in animalibus cunctis, ut Tyaneo placuit Apollonio. Nam in Epistolis ad Atticum M. Tullius σόργην φυσικὴν εἶναι πᾶσι τὰ τέκνα, scribit: hoc est, aduersus sobolem genuinam naturalemq; putari beneuolentiam. Verum quid uicissim parentibus debeatur à bene institutis filijs, in brutis quoq; maximus ille conditor rerum Deus, insignibus indicijs præmonstrasse uidetur: siquidem, ut auctor Ambrosius est, ciconia Romano usu pia uocatur, quòd pulli parẽtibus iam senio confectis, nec alimenta sibi conquirere satis ualentibus, in retributionem mutuam, tacita quidem, sed alta naturæ ui in id propellente, necessaria summo studio, quod in homine rarum est, suggerunt. Verumtamen inter nos quoq; affectus is adeo sacer, adeo in primis optimo maximo deo nonnunquam censetur requisitus, gratusq; ut in Græcorum monumentis perpetuò Siculorum iuuenum pietas celebrata efflorescat. Hi uero sunt Amphinomus & Anapias, à quibus riuos ignium uomente Aetna in agrum Catanensem, parentes humeris elatos & incolumitati redditos, constans inter Græcos opinio est, ac Strabonis astipulatur auctoritas: de quibus obscurè Senecam in libro De beneficijs tertio, mentionem facere arbitror: Vicere, inquit, Siculi iuuenes, quum Aetna maiore ui peragitata in urbes, in agros, in magnam insulæ partem effudisset incẽdium, uexerunt parentes suos: discessisse creditum est ignes, & utrinq; flamma recedente, limitem adapertum per quem transcurrerẽt iuuenes dignissimi qui magna tutò auderent. Meminit & libro sexto, sed eadem obscuritate, hoc est citra ullam nomẽclaturam. Sed & in Oratione ad Apollonium Plutarchus: & suppressis item nominibus Pausanias, Sillius, Et Catane genuisse pios celeberrima fratres.

Significauit & Martialis. Aristoteles quin etiam in libro De mundo, siue libri auctor Theophrastus fuerit. Nam quæ de Aenea suo prodidit maximus uates, ne ficta indoctioribus uideantur, ab eodem comprobantur Seneca: & inter historicos, quum alij retulisse inueniũtur, tum Appianus Alexãdrinus, abs quo & illud traditum scio, Opium ex senecture debilem in sæuo triumuiralis proscriptionis turbine, quum ut manere liceret, filium deprecaretur, humeris ab eo elatum, donec extra portam tutum sisteret, ac postremò nunc agendo, nunc deferendo in Siciliã peruexisse incolumem. Antigonus quum ingenti prælio superasset hostem, præmium belli ad patrem transtulit, & Imperium illi tradidit Cypri. Hoc est planè regnum & quidem præpotens, nolle regnare quum possis. Est profecto sacra parentum maiestas, & omnino proxima Deo. Propter ea Moralium octauo ita uerissimè Aristoteles tradit, τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἀπῳτεῖ, οὐ τὸ κατ' ἀξίαν. οὐ δὲ γαρ ὄσιν ἐν πᾶσι, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς καὶ γονεῦσι, οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀξίων ποτ' ἂν ἀποδοίη. hoc est, Quod fieri potest, amicitia requirit: non quę ex dignitate, cui in omnibus paria facere nequimus, sicuti in Dei ac parentum honore, quibus pro meritis nemo unquam rependat. Quid uero potissimum tanti beneficij ratione deuinctus filius, & planè auctoratus parẽtibus debeat cõtribuere, idem philosophus eminentissimus ita finit, eiusdem scientiæ libro nono, Videtur quoq; parentibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

entibus alimenta maxime ſuggerenda, ueluti hoc debeamus: quumq́, ut ſimus, ipſi argumẽtum præſtiterint: honeſtius quoq́, ea re illis mutuas operas reddere, quàm nobis ipſis allaborare: honor item impendendus eis, quemadmodum Deo. Comprobat ex parte lex uetus, qua ſancitur, Vt liberi, parentes alant, aut uinciantur. Sed & Homerus ita canens, οὐδὲ τοκῆσι

θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μίνυνθά δέ οἱ ἀλῶν.

Nec nutricationis uices reſoluit parentibus charis, breuis autem factus eſt æui. Extat & Græcus ad id ſenarius,

ἱκανῶς βιώσεις γηροβοσκῶν σὸν γόνεα.

Viues diu, ſi uergentes in ſenium parentes connutrieris. Filios tamen parentibus alimenta non debere, ſanxit Solon, ſi artium nullam eſſent edocti, uel ſi de meretricis forent ſeminio concepti. Paternæ dignitatis indicium quoq́ id uel maximum, quod literarum parens Homerus idem louem, quem deorum intelligi principem uolebat, patrem nuncupat, tanquam conſimiliter afficiatur in filium pater, ac ſummus ille & ueriſſimus parens Deus in humanũ genus. Et pro Sylla M. Tullius, parentibus grauitatem contribuit, filijs uero ſuauitatem. Quanquam quod perabſurdum eſt, Perſarum gentes legimus, perinde ac ſeruis, abuti ſolitas filijs. At in Galilæa propè Arbellam uicum, inde latrones exigente Herode, unus eorum, cui ſeptem fuerant filij, uxorq́: quum ſaluti omnium poſſet conſulere, ſingulos progredi iubens interimebat in aditu ipſe conſtitutus: quumq́ impartiturũ ſe ueniam immanitate facinoris attonitus Herodes inclamaret, pertinaciter ille propoſitum tenuit, ac cum uxore omnibus iugulatis, ipſum ſemet cum cadaueribus in præceps dedit. Charitatis paternæ illud equidem ſignum eſt euidens: quoniam, ut Politicorum tertio Ariſtoteles ſcribit, patrem filijs regnum non relinquere, ſi poſſit, arduum eſt, καὶ μεῖζον ἀρετῆς, ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν. id eſt eminentioris uirtutis, quàm pro hominum captu. At Deiotarus, quum plures ſuſcepiſſet liberos, omnes excepto tantum uno iugulauit, quo qui ſuperfuturus erat, potentior fieret, & maieſtatis auguſtioris, ratione impia & barbara, immo planè Galatica. Solon è ſeptem ſapiẽtibus unus, ſi quis parentes non enutriſſet, eum cenſeri ignobilem ſtatuit & obſcurum. Nam ut Cicero quadam oratione ſcriptum reliquit, quum ſit pietas uirtutum fundamentũ, patrem filius ut Deum uereri debet & colere, neq́ enim multo ſecus parens liberis eſt. Quòd ſi audiatur, filium patri cauſam necis præſtitiſſe, quis id ferendum putet? Portẽtum atq́ monſtrum eſt certiſſimum, eſſe aliquem humana ſpecie ac figura, qui tantum immanitate beſtias uicerit, ut propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſimè luce priuarit. Quum etiam feras inter ſeſe partus educatio, & natura ipſa conciliet. Inde in Declamationibus Quintilianus, maximum omnium ſcelus uocat, paricidium, quòd nomina ſacra polluit. Illud uero Romuli præcellens inſtitutũ laudari eximiè ſolet: qui quum paricidæ nullam ſtatuiſſet pœnam, homicidium tamẽ omne, paricidium nuncupari uoluit: quòd hoc impium atq́ nefarium, illud autem impoſſibile eſſe duceret. Fieri tamen poſſe, poſt conditam Vrbem annis ſex centis L. Oſtius portentoſi ingenij homo & proruptæ audaciæ docuit, qui omniũ primus patrem necaſſe narratur. Annalem prætorem, tonantibus bellis ciuilibus, quum is proſcriptus apud clientulum ſecurè lateret, prodidit filius: & nequid deſit, eo nomine à ſanguinarijs triumuiris patris bona accepit, prætereq́ ædilitatem arripuit: uerum diuino iudicio agente, ab eiſdem quos immiſerat patri, quum uinolentus domũ repeteret, eſt peremptus. Ardieum Pamphyliæ tyrannum, annis iam feſſum parentem & inſuper natu maiorem fratrem occidiſſe, libro De republica decimo Plato auctor eſt. Narratur & Perrhæborum rex Triopas tam efferatæ crudelitatis, ut ne filius quidem Carnabas eam facile concoqueret, quinimmo necato parente, acceptiſq́ tyrannoctoniæ, id eſt tyrannicidij præmijs, in Troadem ſeceſſerit, atque inibi à Troe expurgatus Zeliam condiderit. Succurrit paricidij exemplum, cui comparari non poſſit aliud. Artaxerxi Perſarum regi ex pellicibus centum quindecim fuere filij, tres iuſto matrimonio ſuſcepti, Darius, Ariarates, Ochus: ex ijs Darium extra Perſicum morem, ubi rex tantum morte mutatur, per indulgentiam pater regem uiuus fecit. Cæterum Darius poſt noua pietatis paternæ exempla, nouum & ipſe aliquid, immo inauditum auſurus, interficiendi patris

patris conſilium cepit. Sed audi, quod omnem excedat admirationem: communicato tam nefario propoſito cum quinquaginta fratribus, non eſt inuentus qui aduerſum ire conaretur. Cauſa paricidij, uel ipſo tamen paricidio ſceleſtior. Aſpaſiam uxorẽ habebat Artaxerxes: ea quoq́ ut ſibi cederet, efflagitauerat Darius: promiſerat indulgẽtiſſimus pater: ſed mox pœnitentia ductus, Solis ſacerdotem illam legit, quia perpetua ibi caſtitas foret neceſſaria. Hinc filij iritatur impietas: in patrẽ cooritur. Sed auerſantibus (credo) dijs, flagitij magnitudinẽ fruſtratus euentu, pœnas paricidij inauſpicatiſſimi cum complicibus, numini, paternæ maieſtatis ultori, dedit: reuocatis ad ſupplicium quoq́ infelicibus liberis & uxoribus: ne tam abominandi ſceleris ullum prorſus ueſtigiũ extaret. Trogus item ſcribit, Theſſalonicẽ ab Antipatro filio, quum uitam per ubera materna deprecaretur, fuiſſe occiſam per ſummam immanitatem. Ab Euandro item occiſum fuiſſe patrem, quidam prodiderunt. Ptolemæum certè, Polybius ſcribit, Philopatora cognominatũ ex facinoris crimine, quòd patrem uita exuiſſet. Adeo multi non ingratitudine ſolum, quod eſt maximũ omnium uitiorum, ut inquit Fabius, nomen illud ſacrum uiolare non uerentur, ſed etiam ſanguine, omnium poſt Deum maxime ſacro, animam ſuam fœdare non cõpaueſcunt. Fuit & Ptolemæus cognomento φιλομήτωρ, ut Pauſanias ſcribit, ὕδι χλευασμῷ, id eſt ludibrij cauſa, quòd eum inſigniter odiſſet mater: adeo, ut quamuis natu grandiorem, principatu prohiberet. Nero matre perempta, procurrens nudam eſt contemplatus, nec uerbo temperauit flagitioſiore, οὐκ ἤδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. neſciui, inquit, mihi eſſe matrem adeo uenuſtam. De machinoſo naufragio, quod fuit Agrippinæ deſtinatum, ſic ſcribit Dion, Quum aduertiſſet nauem in theatro ἀλλομένων αὐτῶν ἐφ' ἑαυτῆς, καὶ πᾶσα θυρὶς ἀνοιγνύοιτο, καὶ στωμυλλομένων πάλιν, conſimilem alteram compegit ueſtigio. Telegonum Græci produnt, Vlyſſis ex Circe filium, quum patrem quæſitum pergeret, qui ſomniorum diritate conterritus latitabat, metuens ne à filio interficeretur, ac à cuſtodibus loci repelleretur, ad uim conuerſum ex illis aliquot confeciſſe, & mox tumultu excitatũ Vlyſſem, ſed incognitum, haſtili confodiſſe, cuius erat ſumma pars oſſe turturis marinæ communita, inſulæ argumento in qua erat natus ac educatus.

Apud gentes aliquas cædi ex more parentes quoq́, ac mox uerti in cibum. Platonis ſcita de parentũ cultu. Prius de hoſtis perimendi inſtituto Romano. Chryſante hiſtoria. Verborum uolatilium grauem imminere pœnam, ex Platone. Caput XVIII

SEd quid ſingulos miramur? Mos quarundã gentiũ celeberrimus eſt, ut ſenio iam cõfectos patres filij perimant, & quod omnẽ ſupergreditur feritatem, eorũ item carnibus ueſcantur. Fingere nos fortaſſe putet aliquis. Id tamen hiſtoriæ parẽs Herodotus de Indis retulit ac Maſſagetis. Quàm uero à ueterũ Romanorũ inſtitutis tã impiũ facinus eſt diſſentaneũ? apud quos cautum ſcimus, ut qui ſacramento non tenerentẽ, hoſtem prælio uti ne lacеſſerent: quod & Catonis epiſtola comprobatur ad filium: ueluti præmoniſtrarẽt, ne hoſtem quidem interfici oportere, ni adigat ſumma & ea legitima neceſſitas. Propterea & Chryſantam collaudauit Cyrus, quòd hoſtem interfecturus iam elatum in cẽdem gladium reuocaſſet, quia ἀνακλητικόν, id eſt receptui canì interim inaudiſſet. Sed infauſtis & pollutiſſimis animis ſuo ſceleri relictis, ad iucũdiora relatu ueniamus, ſubtexamuſq́ pijs pectoribus diuinì Platonis ſuper patria ueneratione placita ſanctiſſima, ex libris Legum repetita. Ergo (inquit) fas eſt, parentibus prima & maxima debita, omnium antiquiſſima debitorũ perſoluere. Putare enim quiſq́ debet, omnia quæ poſſidet, eorum eſſe qui genuerunt & educarunt, ita ut illis hæc omnia pro uiribus miniſtrare debeat: primũ quidem externa bona, deinde etiam corporis, poſtremò quæ ad animum pertinent. Verbis quin etiam per totam uitam parentes maxime uenerari decet. Leuium enim uolatiliumq́ uerborum grauiſſima imminet pœna. Nam omnibus præpoſita eſt Nemeſis, iudicij angelus, huiuſcemodi inſpector omnium. Oportet itaq́ iratis, animumq́ explentibus cedere ſeu uerbis ſeu rebus id faciant. Quòd ſi ita exactius ſeruarimus, digna à dijs cæterisq́ natura noſtra ſuperioribus præmia referemus, plurimum bona cum ſpe uiuentes. Hęc philoſophi placita qui altius certiuſq́ imbiberit, in eam (opinor) ſententiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam pedibus ibit, ni Galatam altius hauserit, Lemnio etiamnum scelere imbutus, nulla eloquij facultate, nulla præstantis ingenij solertia exprimi posse, & laudabile, quàm omni excipiendum plausu festisq; uocibus, si quem inaudias parentibus obsequentissimum filium, & in eo uno cõtumacem, ne beneficijs uincatur. Quod esse certamen omnium speciosissimũ, quis ambigat? in quo fessis, etiam si ad triarios res redeat, subinde tamen restituenda sit acies, succlamãdumq;, Felices qui uicerint, felices qui uincentur.

Nemesis & Leda diuersæ sint, an una eademq;. Quid Nemesis apud Aristotelem, quid item apud Platonem. Torgos quid. Nemesea festa. Gratiarum ratio, & furiarum. Nemeus Iupiter. Hesiodus ubi necatus. Adrastia. Interim & de misericordia. Caput XIX

SOlent, inquit Diuinarũ institutionũ primo Lactantius, mortuis cõsecratis nomina immutari: credo, ne quis putet eos homines fuisse. Nam & Romulus post mortẽ Quirinus dictus est, & Leda Nemesis, & Circe Marica: & Ino postea & se præcipitauit, Leucothea, materq; Matuta: & Melicertes filius eius, Palæmon atq; Portũnus. In ijs apertissimè cõprobat auctor hic, Nemesin à Leda minimè uideri diuersam. Ausonius tamẽ quodã tetrasticho disparauit

Istos tergemino nasci quos cernis ab ouo,
Patribus ambiguis & matribus asseueratos:
Hos genuit Nemesis, sed Leda puerpera fouit:
Tyndareus pater his & Iuppiter, hic putat, hic scit.

Fabellæ ratio, quia paulo obscurior est, ad hunc ferè modũ habet: tametsi alieno, quod aiunt, choro memet uideor inserere: quando nil tam ab instituto, ac in quem collimamus, scopo dissentaneum dissitumq;, quàm fabulosa consectari. Cæterum nemo tam serius, nemo tam matutinus, ut non renideat quandoq;. Igitur Nemesin quum deperiret Iupiter, ut à puella admitteretur, nequibat impetrare. Ad dolos ergo amatoriè conuersus, iussit Venerem in aquilam deformari, ipse olorẽ induit: moxq;, ut qui aquilam nimis metueret, raptim se proripere cœpit, ac uelut cõpauidus latebras quærens, in puellæ deuolat gremium. Quæ nescia quantus insideret miseræ deus, illum placidè ac gestiens excepit, sed ui numinis euestigio in soporem uertitur, eam tum nimis opportunè comprimit Iupiter, in anserem deformatam, ut ex Græcis scribunt nonnulli. Actis deniq; mensibus parit illa ouum, quod auferens Mercurius Spartam detulit, ac sedenti Ledæ in gremium proijcit, ex quo nata fertur Helena: quam Leda, ut filiam habuerit aluerit q; materno confouens affectu. Hæc ipsa quin etiam Pausaniæ confirmantur auctoritate, cuius uerba Latine facta hæc sunt. Græcorũ, inquit, opinio est, Nemesin Helenæ matrem esse, Ledam lac præbuisse atq; educasse. Idem scribit, Nemesin coronam gestare, in qua & corui & fortunæ parua insignia contineantur, sicut in manuum altera fraxineus erat ramus: in dextra uero phiala, Aethiopibus insculptis. Cuius rei rationẽ se minus tenere, Pausanias item fatetur: tantum addit, Nemesin fuisse Oceani filiam. Hesiodus uero in Theogonia de Nemesi sic cecinit,

Τίκτε δὲ καὶ νέμεσιν, πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι Νὺξ ὀλοή.

id est, etiam Nemesin genuit mortalibus nocumẽtum hominibus nox perniciosa. Qui carmina concinnauit Cypria, quisquis is censeri debet, Helenæ quidem matrem fatetur Nemesin, sed dum eam cõsectaretur Iupiter, in piscem quoq; deformatum prodit. Cæterum extra oleas satis. Nisi quod prætereundum id haudquaquã uidetur: Cygnum in fabellæ huius mentione ab Lycophrone in Alexandra Torgon nuncupari, etiam si eo uerbo γύπα intelligimus, poetæ carmen id est,

ἦν πέργ' ὑγρόφοιτ' ἐκλοφεύεται.

Hisce uero operæ leuioris in alienum reiectis forum, ipsi ad nostram conuertamur harenam, protinusq; quæ altius requirunt examen, hic appingamus. Scribit quodam loco Plutarchus, Aristotelicos putare, urbanas esse perturbationes siue affectiones malis dicere, Nemesin & Misericordiam. Siquidem nata indignatio ex improborũ prospe riore successu Nemesis, inquit, uocatur. Sicut misericordia est, quum boni extra rationem calamitatibus conflictari, & turbinibus atteri, interq; saxum ac sacrum astituti uidentur. Aristoteles uero Moralium secundo, ad uerbũ ferè ita scribit: Nemesis autem id est

id est indignatio media est inter inuidiam & τὸν χαιρεκακίαν, id est peruersum gaudium. Versantur utiq; circa uoluptatem & dolorem, proueniẽtes ex ijs quæ proximis obueniunt, ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπεῖται τῷ πρὸς ἀναξίους εὐπραγοῦσι. hoc est, Nemeseticus, siue indignabundus, ut dicamus quo modo possumus, molestè fert, quum indigna alicui prosperitas est. Inuidus hunc excedens in cunctis turbatur, & molestè fert, ὁ δ' ἐπιχαιρεκακῶν τοσοῦτον ἐλλείπει τῷ λυπεῖσθαι, ὥς τι χαίρειν. Epichærecacus autem tantum abest ut doleat, ut lætetur etiamnum. Eadem ferè in primo quoq; magnorũ Moralium idem philosophus prodit, adnectitq; νεμεσητικὸν εἶναι ἐπαινετόν, id est indignabundum uideri laude dignum: & in secundo Rhetorico ait, ἀντίκεινται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μᾶλλον μὲν ὁ καλοῦσι νεμεσᾶν, id est misericordiæ opponitur quidem maxime indignatio, angi quippe felicitate indigna quodãmodo aduersum est: sed & affectio utraq; ex bonis profluit moribus. Proinde Plutarchus hasce affectiones duas à Peripateticis dici ἕξεις παθῶν tradit. Verũ diuertamus parum ad Platonicæ sapientiæ sacraria, excerpturi inde quod reconditum, nec in triuialium exchartabulis proculcatum, studiosis emolumentum simul & uoluptatem allaturum opinamur. Diximus capite præcedenti ex Platonis uerbis, Nemesin esse diuini iudicij angelum. Amplius, hunc præesse nobis, uelut iudicis superioris uicarium, Platonici tradunt, qui à turpibus deterreat, honestorum ac uirtutis conciliet amorem, obsequentesq;, nec contumaciter tacitis eius illectationibus aduersum euntes, blanda confoueat mentis trãquillitate. Obluctantes uero assiduis idem territet turbinibus, erigatq; fluctibus, conuellat subinde, ac raptet. Angelus hic, ubi renidens arridet, Gratiæ nomen indipiscitur in priscæ sapientiæ monumẽtis: ubi uero formidabilis infestusq; lancinat diuexatq;, furia nuncupatur. Vtranq; porrò triplicem intelligunt temporis ratione, in treis abeuntis partes, quibus uel fœcundè lætamur, uel affligimur confricamurq; misere: quod fati cõplectitur modum, & Parcarum ordinem trifarium. Angelum hunc Orphei theologia præcipue, ubi superbos infestius comprimit, obturbatq;, Nemeseos cognomẽto insigniendum putat: id quod Libanius item facit in lucubratione, quæ de sua est ipsius uita: quoniam summi uiri, & rerum naturæ capaces monstraturi, superbiæ malum esse maxime omniũ bonitati diuinæ dissentaneũ, quæ utiq; superbis obsistit, humilibus uero dat gratiam, id genus hominum tumẽtium non solum diuina censura, ut uitia reliqua, sed etiam indignatione puniri tradiderunt: propriumq; ad id effinxere numen, Nemeseos appellatione celebratũ. Eius meminit & Demosthenes: nam oratione quadam ὑπὲρ στρουθίου Nemesea nuncupat, id est νεμέσεια, festumq; id fuisse interpretantur, quo uita functis parẽtaretur. Sunt, qui ius quoddam numinis efficacis Nemesin interpretentur, lunari superpositum circulo: uel tutelam substantialem generali potẽtia partilibus præsidentem fatis. Quam iustitiæ filiam fingentes theologi ueteres, ex abdita quadam æternitate omnia tradunt æterna despectare: quæ ceu regina sit causarum, & arbitra rerum ac disceptatrix sortium urnam attemperans, accidentiumq; alternans uices. Pinnas huic, ut Ammianus inquit Marcellinus, fabulosa coaptat uetustas, ut adesse uelocitate uolucri cunctis existimetur. Prætenditur & gubernaculum, & subijcitur rota, uti uniuersitatem moderari per elementa procurrens omnia concipiatur. Nemeus ad Nemesin spectat nihil: fuit autem Iouis cognomentũ, in cuius templo fertur ab incolis interemptus poeta Hesiodus, quod historia tertia scribit Thucydides, quum in Nemea id passurũ, cecinissent oracula. Quæ de Nemesi protulimus, mirè poeticæ lectionis studiosos iuuabunt. Nam sæpe nugamenta uideas ab interpretibus afferri non apud Græcos modo, ut in Hesiodi enarrationibus, sed & apud Latinos, ut in Catulliano carmine,

Aut Tritonis hera, aut Rhamnusia uirgo.

Celebre est, & ad nostra hæc præcipue pertinens Leonis Byzantij scomma, quod in gibbosum effudit, qui oculorum eius imbecillitatem fuerat cauillatus ἀνθρώπινόν γ' εἶφ', πάθος ἀναδίζεις, ὦν τῷ νώτῳ φέρων τὼ νέμεσιν. humanam, inquit, affectionem obijcis, quum in tergo feras ipse Nemesin. Adrastiam deniq;, ac Nemesin pro eodem numine accipiunt quidam. Multi diuaricandas putant, inquit Pausanias. Ab Adrasto inflecti Adrastiam credunt, qui ex septem superstes solus, rursum in Epigonis filium amisit solus. Alij à Myso deducunt Adrasto templi auctore primo. At melius est, inquit idem,

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd nil prorsus eam euadit, id est ἀπροσδιόνυσία. Ammianus Marcellinus, Humanorum, inquit, spectatrix Adrastia aurem (quod dicitur) uellit, monuitq;.

Iræ incontinentia cur damnanda minus, quàm cupiditatum. De quibusdam patrem euerberantibus raptantibus ue. Caput XX

ARistotelis summi in omni scientia uiri, libros qui De moribus sunt, adire quandoq; solemus, & quidem uoluptate summa. Mirifica in his scientia est, mirabilior & ad bene uiuendum institutio, qui est illorum librorum præcipuus finis. Inter alia, quæ maturam habent frugem, uel hoc nuper excerpsimus, οὐκ opinor ἀναφροδίσιον. Incontinentia (inquit) iræ, minus turpis est, quàm cupiditatum. Nam quod rationem audit, minus turpe quàm quod nullo modo audit: ira uero talis est. Etenim quemadmodũ ministri, qui ueloces sunt, prius quàm expleatur imperium, excurrunt ad exequendum, sed interim peccant. Canes quoq; ante quàm perspexerint certius, sit ne amicus qui uenit, modo strepuerit, irruũt cum latratu. Sic & ira propter calorem & uelocitatem naturæ audiens quidem, sed non omnino exaudiens præceptũ, properat ad ultionem. Ratio enim seu phantasia, iniuriam uel contumeliam ostendit: ira uero tanquam ratione concludens quod repugnandum sit, statim insurgit. Porrò quæ cognationem cum natura quandam habent, proculdubio minus sunt damnanda. Hoc uero habet ira, ut manifestum fit ex generationis successione à parentibus accepta. Sic enim quidam se excusabat, quòd patrẽ euerberasset: Nam & ipse, inquit, patrẽ suum conuerberauit, & ille rursus suum: quin & filium ostendens, Et hic, inquit, ubi in uirum euaserit, me quoq; flagris cædet: hoc enim gentile nobis est. Quidam præterea raptabatur à filio, quumq; ad ianuam perductus foret, παύεσθαι ἐκέλευε, καὶ γὰρ αὐτὸς ἑλκύσθαι τὸν πατέρα μέχρις φλιᾶς. hoc est, desine fili, nam & ego patrem, inquit, hactenus.

Parẽtes esse Iouis simulacra. Gentium quarundam truculentia in parentes. Paricidarũ supplicij ratio. Ferales angustiæ quæ. Hecate quæ. Hecateis herba quæ sit apud Ouidium. Aconiti inuentio. Cete absorbentia fœtus, discrimine illis ingruente. Pas, pappas, ma, mammia. Pappæus Iupiter. Pappus quid. Mystax. Papissare, pappare, lallare. Parentum nomine quid intelligendum. Caput XXI

QVamuis à ueteribus proditum sciamus, & à Proclo repetitum, esse parentes ἄγαλμα τὸ πάντων πατρὸς θεός. hoc est, idola spectraq; patris omnium Iouis. Rursumq;, qui in deorũ simulacra impios se præstiterint, in deos ipsos, quorum imagines sint, impietatem regerere. Mira tamen sunt, quæ de hac re prodit historia, etiam si non excidit, quid ad hæc paulo antè elucubratum nobis sit. Legimus siquidem Caspios, gentem immanem & feram, parentes inclusos fame necare, quum iam ætatis annum septuagesimum excesserint. Tolerabile tamen id putant nonnulli, quia sit illorũ moribus conueniens, quum Scythicũ sit. Sed multo etiamnum magis, quod Bactriani faciũt, Scythicum uidetur. Eos Onesicritus scribit, qui iam senio morboue confecti sint, uiuos canibus apponere, ad hoc ipsum de industria enutritis, quosq; illarum gẽtium uocabulo sepulchrales uocent. Bone deus, quæ sunt hæc hominum portẽta, quibus dulcissima illa naturæ cõmemoratio despicatissima est: mores ne dicere hos oportet, an uerius monstra execrabilia, nec sine cunctatione promenda: Rident male de literis meriti Plinium, prodigiosas hominum figuras consectantem: ceu non tam facile sit naturæ à præscripto suo recedere, quàm homini nulla non in parte subinde monstrificũ aliquid promenti, quòd simul magnitudine, simul absurditate uix inueniat fidem. Parentes in Aegypto, qui filios dedissent neci, morte haud mulctabantur, uerum triduum integrum ac trinoctium sese afflictare cogebantur ad defuncti cadauer: quando iustum minus censeretur, uita exui eum, qui uitæ fuisset auctor. Sapientissime, inquit M. Tullius, nostri maiores fecerunt: qui quũ intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquando uiolaret audacia, supplicium in paricidas singulare excogitauerunt: ut quos natura ipsa continere in officio non potuisset, magnitudine pœnæ malefício summouerentur. Insui uoluerunt in culeum uiuos, atq; ita in flumen deijci. Sic enim uolebãt eum hominem è natura auferre atq; eripere, ut repentè cælum, solem

lem, aquam, terram adimerent: ut qui eum necasset, unde ipse natus esset, & careret his rebus omnibus, ex quibus nata esse omnia dicuntur. Noluerunt feris corpus obijcere, ne bestijs quoq; quæ tantum scelus attigissent, immanioribus uterentur. non sic nudos in flumen abijcere, ne quum delati essent in mare, ipsum polluerẽt, quo cætera quæ uio lata sunt, expiari putantur. Cæterum quod de bestijs hic & flumine Cicero inquit, amplius perpẽdendum: nam Digestorũ libro quadragesimooctauo, ad legem Pompeiam de paricidijs, iureconsultus Modestus ita scribit: Pœna paricidij more maiorum hæc instituta est, ut paricida uirgis sanguineis uerberatus, deinde culeo insutus cum cane, gallo gallinaceo, & uipera, necnõ etiam simia, in mare profundum proijciatur: hoc ita, si mare proximum sit: alioqui bestijs subijcitur, secundum diui Adriani constitutionem. Martianus titulo eodem, supplicium statuit paricidis, quo teneãtur damnati lege Cornelia de sicarijs: id erat, ut Marcellus inquit, in insulam deportatio, & omniũ bonorum ademptio. Sed solent, inquit, hodie capite puniri, nisi honestiore loco positi fuerint, q̃s ut pœnam sustineant: humiliores enim solent uel bestijs subijci, altiores in insulam deportantur. De culeo paricidarum Imperator Institutionũ quarto, de publicis iudicijs ferè cum Cicerone sentit, nisi quòd & ipse ferales uocat angustias, tormentum inclusarum bestiarum, siue ferarum. Hecaten sanguinariam prorsus fœminam, scribit Diodorus, aconitum comperisse primum, sicq; Persam patrem peremisse: quo argumento putant eruditi, herbæ hecateidos nomine aconitum Ouidio in Metamorphoseon libris præmonstratum. Sed nos caput hoc, si sententijs grauioribus, & quibusdam præterea pauculis eluserimus, non admodum aberrabimus. Scribit facundissimus sacrarum literarum doctor Hieronymus, Parentibus neminem posse reddere quod debeatur: humilitatem eiusmodi oblatam hominibus uiuendi spatia prorogare: parentum nomen ab optimo maximo Deo eatenus diligi, ut se ipsum patrem iusserit dici. Solomonis sententia nobilis est, Contumelijs afficiens patrem, & contemnens senectam matris, confundetur, & in opprobrijs erit filius, derelinquens paternæ disciplinæ custodiam. Maledicenti patrem & matrem, extinguetur lumen, & pupillæ oculorum eius tenebras uidebunt. Machabæus filius matri mortem suadenti seruiuit, & durum imperiũ gratanter excepit, uno tantum uoto, ne genitricem offenderet. Sed inter diuina Dei lege educatos, hoc quid mirum? Illud ex Gentium historia non sine stupore narratur. Antigoni secundi Demetrius parens, à Seleuco iure belli abductus fuerat captiuus: misit interim ad filium is, uti suis ne crederet ullis literis, quoniam foret à Seleuco compulsus scribere: cæterum firmo præsidio ciuitates teneret. At singulari pietate filius, his nil admodum intendens, ad Seleucũ exarauit ipse, Illi se libenter regno cessurum, præterq; obsidem futurum se, modo patrem abire liberum iuberet. At imperator Henricus dehonestus deculpatusq; scelere nefando Henricũ patrem ad uitæ ultimũ fœdo macerauit carcere. Ediuerso autem si quis parentum in liberos immanitatem consectetur studiosius ex literis, opinor, suppetent exempla uel plura. Cæterum cuiusmodi censendum id scelus, inde nimirũ dilucebit uel abundè, quod esse in mari cete legimus, quæ partu ædito si quid interim sese ostentet formidolosius, aut quid insidiarum moliantur prægrandes belluæ, quo catulos tueantur securius, affectu materno exsuperante omnia, aperire amplius ora memorãtur, ac dente innoxio partus prærípere, & intra uterum recipere denuo, ut periculi facie discussa, uelut ruminãtia reuomant rursum. Postea uerò quàm de parentibus abundè multa cõgessimus, quæ hinc inde sumus aucupati, adnectamus ex grammaticorum sacellis aliquid, quod iunioribus usui sit legisse. πάππας, inquiunt, infantili alloquutione pater nuncupatur, qui mox per anadiplasiasmum factus sit πάππας: sicuti μᾶ, dicitur mater, unde & mammia. Scribit in Bithyniacis Arrianus, consueuisse Bithynos montium cacumina conscendere, ac Iouem Pappam consalutare, atq; item Attin. Auctor quoq; Herodotus est, à Scythis Pappæum Iouem dici. Ex quibus elicitur omnibus, inesse uerbo diuini quippiam. Auctor Theophrastus, aphacæ oleris florem marcescere mox, inq; lanuginem abire, quam uocent pappum: nam & inferioris labij barbitium, pappum uocãt: sicuti superioris, mystaca. Pappazin, id est, παππάζειν, ut est apud Homerum: uel pappissare, id est παππίζειν, quod comicis arridet amplius, est infantium more blandeq; patrem appellare. Pappus uerò, infantilis item est cibus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſicut pappare, Plauto edere eſt. Lallare autẽ, nutricia uox, infantes ad lac ſugendũ prolectans: unde poſt Perſium Hieronymus, Mammæ antiquum referens lallare, congeminet. Parẽtes, putat Hieronymus militari uulgariq; ſermone cognatos affinesq; indicare. Caius uerò Iureconſultus parentum nomine maiores omnes recte accipi tradit.

Ciceronis nodus explicatur, tradentis, Mari quæ uiolata ſunt, expiari. Enaratur & Catullianum carmen. Cap. XXII

QVod aũt paulo ante ex Cicerone retulimus, Mari cætera quæ uiolata ſunt, expiari putantur: ambiguitatem (puto) habet, nec contemnendam: ſcioq; nõ paucos in eo corrugaturos frontem. Quid ergo ad eius obſcuritatis illuſtrationem promimus? An doctiſſimũ credimus oratorem ad id alluſiſſe quod ſcribit Ariſtophanis interpres ſuper eo comici uerſiculo,

πρῶτον μὲν οὖν ὥσπερ θάλατταν ἤγομεν, ἔπειτ' ἐλούμεν.

hoc eſt, primò quidem ad mare ipſum produximus, mox & lauimus. Mos erat, inquit, ueteribus illic καθαίρειν οὓς ἀφοσιουμένους, id eſt expiare pollutos. Homerus,

Καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

id eſt, in mare ſordes reijciebant. Quin Platonem item ferunt, in Aegyptum ad ſacerdotes & prophetas ſe conferentem, ut illorum ſapientiæ placita perdiſceret, ſecum habuiſſe Euripidem quoq; quem morbo implicitum, poſtea quàm eſt maris aqua incolumitati reſtitutus, ſacerdotum opera, mox id uerbis ita teſtatum,

Θαλάσσα λιλύζα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

hoc eſt cuncta mortalium mala prorſus abluit mare. Quin & ratione eadem uideri Lycophron poteſt in Alexandra, ἁγνίσαι ἅλα dixiſſe: id eſt luſtralem ſalem: etiam ſi ad hoſpitalem amicitiam id referendum interpres putat, quòd initio apponeretur ſal, ut qui hoſpitali iungerentur iure, ſic expurgarẽtur. Addit tamen, arbitrari alios, maris aquam dulcibus cenſeri purgationibus aptiorem. At, inquit, mihi id haud non arriſerit ſatis. Scribit Plutarchus, Ariſtidem quum pro Athenienſibus Græcos ſacramento adegiſſet, inter imprecationes mydros, id eſt ferri ignitas pilas, in mare coniecíſſe: ueluti tamdiu iuſiurandum manere apprecarentur, quamdiu latuiſſent illi ſub aquis: id quod apud Sophoclem in Antigone grammatici adnotarunt. Verum ut addubitatio eximatur omnis, ſi qua etiamnum reliqua ſit, ad purificationem ſcribit Proclus, ſulphur adhiberi, & maris aquam. Meminit Iliados primo Euſtathius Euripidis ſententiæ, cuius uſus non peruidit uir meo iudicio aliàs eruditus: nam fluctuantibus uerbis, Poetæ ſenſum perlicit, nec aſſequitur tamen, ut qui in lubrico ſiſtere gradum nitatur. Ex ijs quæ prompſimus, liquere amplius poteſt. Sed & opera eadem enarratur Catullianũ carmen ad Gellium, de profano quodã & inceſto, quod inſcitè nimis ac oſcitanter aut prætereunt interpretes, aut neſciunt.

Quid facit is, patruum qui non ſinit eſſe maritum?
Ecquid ſcis, quantum ſuſcipiat ſceleris?
Suſcipit, ô Gelli, quantum non ultima Tethys,
Nec genitor nympharum abluit Oceanus.

Deus ſummus qua colendus ratione: item dei filius, ac cœleſtes diij, dæmones quoq;. Cur numeris indita deorum nomina. Pythagoræ ſcita de adorationis ratione. Caput XXIII

POrphyrius philoſophus ſingularis libro ſecundo De ſacrificijs & dijs atq; dæmonibus, Sapienti eſſe notiſſimũ, ſcribit, malos quidem dæmonas animalium oblectari uictimis, inq; eis futura portendere: deum aũt id genus ſacrificio haudquaquã egere. Qui ſanè adorantiũ perpẽdit mores, id præcipuum, maximeq; omniũ ſibi gratum ſacrificiũ exiſtimans, rectum inconcuſſumq; de ipſo iudiciũ, & rebus alijs. Apud cœleſtem diuinamq; naturã eximia oblatio eſt, Mens pura, & à perturbationibus ſeiunctus diſparatusq; animus: ne, quod Ariſtoteles inquit, illis conuulſi lãcinatiq; carmina proferamus Empedoclis, inſcitia adobruti, & nil admodum percipiẽtes, ſcenicorum more. Hinc Plato, Addecere bonum uirum, ait, rem diuinam obire, atq; intereſſe ſacris: in quibus rurſum malos inaniter allaborare teſtatur. Idem Porphyrius alibi: Deum ſummum ſilentio puro, puriſq; de ipſo intelligentijs ritè colendum, præcipit. Oportere nanq; coniunctos ſimilesq; Deo iam effectos noſtram hanc ad Deum eleuationẽ, uelut ſacram uictimam Deo dicare. Filijs autem eius, qui & intelligibiles dij ſunt, laudem iam ex ipſo quoq; ſermone putat adhibendam. Scitu uerò præcipuè dignum eſt: ueteres illos, ſanctosq; planè uiros, nec probri unquam fere compertos, uelut primitias numinibus ex contemplatione quoq; ipſa dedicaſſe: ceu atteſtarentur, illam nobis ſuperna contributam largitate. Cuius uſus ad ſalutem ueram ſit omnino neceſſarius. Proinde Pythagorici, quum in numerorũ linea rumq; ſcientia plurimum uerſarentur, ex ijs aliqua etiam eſſe dijs dicanda cenſuerunt. Et ex humeris alium quidem Palladem, alium uerò Dianam, alium Apollinem, rurſus alium luſtitiam, alium Temperantiam, ac ſimiliter in figuris. Porrò dijs, quos intra cælum conſtitutos cernimus, ſiue ij ſint errantes, ſiue nullo ferantur errore: inter quos Solem Lunamq; ueneramur principes, cõmodè ſacrari Ignem poſſe, arbitratur idem Porphyrius, ueluti rem cognatam. Quæ uerò mãdet theologus, magnopere cenſet ſeruanda, ut animatum omnino dijs immolemus nullum: ſed uſq; ad farinam & mel, terræq; fructus atq; flores. Animata uerò dæmonibus cõgruere, ſiue boni ſunt ij, ſiue mali. Cæterum quàm attentè, quàm religioſè, quamq; ex deſtinato Deum cõprecari addeceat, optimè omnium monſtraſſe Pythagoras uidetur: Quum ueneris, inquit, in templum, adora, neq; aliquid interim quod ad uictum pertineat, aut dicas, aut agas. Ex itinere præter propoſitum non eſt ingrediendum templum, neq; orandum, neque etiam ſi prope ueſtibulum ipſum tranſiueris. nudis pedibus ſacrifica & adora. Sunt & alia philoſophi eiuſdem ad ipſum hoc ſpectantia, ſed obſcuritatibus adeo inuoluta, & in Heracliti antrum intruſa, ut Ezechielis principia putes ac finem, aut Geneſeos exordium, quæ ante annum trigeſimum apud Hebræos nemo legit.

De Hippolyto quædã haud ingrata. Quis Pythia inſtituerit primus. Apollo Epibaterius. χαλκῶ στρεπτός quid: item rhachia. Dyrrhachiũ unde. Dyſrhachia regio. Arrhachos paliurus cur. Streptos rhachos. Strepte. Rhachitæ qui. Cap. XXIIII

DE Hippolyto Theſei filio in ueteribus memorijs pleraq; tum fabuloſa, tum ueritatis haud inſcia comperit, opinor, uel paulum modo literis imbutus. Quæ mihi ſe de Græco penu ingeſſere nuper, iam hinc pergã cæteris communicatum. Lego igitur, apud Trœzenios huic fuiſſe dicatum lucum, & in eo templum nõ abſq; ſimulacro & quidem uetuſto: ad Diomedem referri omnia hæc, qui & princeps Hippolyto rem diuinam obierit. In Trœzene autem ſacerdos eſt Hippolytus, cum uita prorogatur ſacerdotium, & anniuerſaria celebrantur ſacra. Moris eſt illud quoq;, ut ante nuptias puellæ reſectos illi offerant crines. Necatum, equis diſtrahentibus, non arbitrantur. Cæleſtem heniochum, nec alium putant. Id quod honoris gratia illi ab immortalibus contributum uolunt. Quin à Diomede aſtruunt eodem Apollinis templũ ἀκβατηρίου inibi eſſe dicatum, quod in reditu ab Ilio euaſiſſet tempeſtatem, qua Græcorum afflictæ ſunt opes: principem quoq; Pythia inſtituiſſe certamina. Adnotatum à Græcis, Triptolemi temporibus Pythia primùm cœpiſſe, annis poſt Oreſtem propémodum ſexcentis. Fingit tamen in Electra Sophocles Clytemneſtræ nuntiari Oreſtem in Pythicis periſſe certaminibus: quod ab interpretibus eſt animaduerſum. Proinde excutiant ingenioſi, ecquid aduerſus Gellij ſupercilium tueri hoc exemplo Virgiliũ queamus de portu Velino, libro ſexto. Et in Trachinijs fingit Sophocles Deianiram Solonis ſentẽtiam proferre, Neminem ante obitum dici beatum poſſe. Fuit autem Solon Deianira longè poſterior. Dicitur uerò hæc dicendi figura anachroniſmus. Eſt in Trœzenio agro ad mare pergentibus πότινος, id eſt oleaſter, χαλκῶ στρεπτός ab illis nuncupatus. Siquidem quæcunq; ſterilia, dicunt Trœzenij rhacha. στρεπτὸν uerò cognominant, quoniam implicitis eo habenis, euerſus ſit Hippolyti currus: alioqui στρεπτοὺς dicunt Græci εὐμεταβόλους, id eſt facile mutabiles, ſed & torques, & in manibus pſellia: unde apud Herodotum ſtreptophori & pſelliophori, id eſt torquati & armillati. Vbi uerò Lucianus ait, ἢ ἐλπίζει κἀνθίων πορφυρεῶν καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, id eſt, uel Candyn ſperat purpureum & ſtreptum aureum: fuit qui annulum interpretaretur. Rhachia autem dicitur petroſus locus, præcipuè littus. Hinc & Dyrrhachio conciliatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

liatum nomen, sicuti in Dionysium Eustathio placet, ob peninsulæ asperitatem, meminit & Dion. Quo factum, ut in Europa Dysrhachiū maluerit pronuntiare Alexander: sicuti Illyrici regio Dysrhachia nuncupabatur quandoq;. Epidamni filia Melissa traditur, unde Melissonius locus, ubi cum ea congressus Neptunus Dyrrhachium genuit. ῥάχος, id est rhachos, uocant sepimētum: unde paliurum arrhachon dici legimus, quia sepibus congruat uehementer. Rhachia, Thucydidi & Atticis omnino littus indicat: Ionibus uerò ampotim, id est gurgitem, siue maris reciprocationem, ut apud Herodotum. Græcis prouerbium est, ῥαχίας λαλίστερος, id est littore loquacior. In Græcia item est locus Streptos rhachos ad mare, frequens oleastris: quoniam quicquid redundantis inutilisq; materiæ in olea est, indigenarum uocabulo dicatur rhachos. Fuit apud Epidaurum item Strepte, locus, sed & olea specie intorta sic dicitur. Rhachitas præterea nuncupant Græci malefica ui insignes, quia dissectio prima & magna per tergus spinamq; facta creditur, quod in Aiace mastigophoro Sophoclis interpres scribit.

Super Gorgia & Protagora paucis adnotata quæpiam. De opinione dignum relatu. Cap. XXV

DE Gorgia Leontino & sophiste Protagora in ueteribus memorijs pleraque obseruata non incuriose, adnotauimus: uerum ea nunc transponere, non est consilium. Sunt enim pertrita pleriscq;, & in nulla non diatriba recantata sæpius. Quod tamen Aeliani monumenta proximè uoluēti se ingessit, ad Ceritum tabulas reiecisse nequeo, aut tanquam νοθον, dispunctum confodere: qui mos in carminis Homerici perpēsione ueteribus Criticis fuit, ut quos nō probarent uersus, de familia tanquam diminutos capite, summouerent. Igitur olim, inquit, inter Græcos opinione ac gloria celebres habiti Leontinus Gorgias & Protagoras: cæterum à sapientia planè aberant tantum, à uiris quantum deficere aduertimus pueros. Proinde dilucet, arbitror, sæpius opinionē nec accuratè introspicere, neq; item audire. Ex quo falli eam crebriter, usu uenit: & nunc quidem ad gratiam dicere uel facere, nunc etiam mentiri. Sed hanc partē Græcè sic Aelianus, ἔοικε γάρπως ἡ δόξα μὴ πάνυ τι ἀκριβὴς, μήτε ὁρᾶν, μήτε ἀκούειν, ἐνδέχεσθαι καὶ πολλὰ σφάλλεσθαι, καὶ τὰ μὲν διαφεύγειν, τὰ δὲ ψεύδεσθαι. Legimus tamen, Gorgiæ orationes Athenienſibus adeo uisas admirabiles, ut dies quibus essent habitæ, dicerent ἑορτάς, id est festiuitates: ipsas uerò orationes, lampadas. Etenim dictionem curiosius figurauit primus, antithetis præcipuè excellens, ac isocolis, & parisis, homœoteleutisq;, idq; genus alijs, quæ nūc sanè ridicula orationis uidentur scitamenta: tunc nouitate ipsa, & ut loquuntur Græci, ἀπὸ τοῦ ξένου, mirè grata: ut soli ex omnibus apud Delphos aurea cōstitueretur statua. Hoc patrono, ut Plato uoluit, philosopho succubuit orator. Sed, inquit Cicero, aut non est uictus unquam à Socrate Gorgias, neq; ille Platonis sermo uerus est: aut si est uictus, eloquentior fuit Socrates. Gorgiæ porrò festiuitates, sic enim ipse censet, moderatius temperauit Isocrates, quum is insolentius abuteretur: nam quū & Thrasymachus numeros orationi adiunxisset primus, sed immodicè, tranquillior in eis ac sedatior apparuit idem Isocrates.

De Suadelæ sacello apud Sicyonios, deq; Apollinis templo ibidem. Phouus loci nomē. Delta Argiuorū. Sicyonia, Sicyos, Sicydion. Aegiale, quæ & Sicyon, unde nominis indepta rationem. Aegialos. Acte. Diana πάθω. de Lynceo, & Hypermnestra. Pyrsos, & deriuata. Lyncea regio, et Lyrcea. Lynceus & Proteus, collyria. Fulminū genera. Pyrsanides, pyrsophorus, pyros, sceptus, catabates. Diospyros quid. Cap. XXVI

TActatum prouerbij modo inter Græcos animaduerto, οὐκ ἔστι πάθους ἱερὸν ἄλσος, πλὴν λόγου: eo ferè sensu, præter orationem non esse persuasionis sacellum aliud. Ad hæc, quæ nobis ex Græcorum uiretis floridioribus præcerpta, ut se inter legendum obtulere, nō censui differēda. Sunt uero hæc, Apud Sicyonios πάθους sacellum causa eiusmodi fuisse excitatum, etiam si nullum uiseretur simulacrum: quum Pythonem Apollo & Diana peremissent, Aegialem petere instituerunt, καθαρσίων ἕνεκα, id est ut expiarentur. Cæterum ubi inter eundum exteriti forent uehemētius, eo ferè loco, quem ex euentu φόβον dixere, hoc est terriculum, in Cretam diuerterūt ad Carmanora. Mox autem in Aegialenses crassari morbus cœpit, consulti cecinere uates, placari oportere Apollinem Dianamq;. At illi pueros septem, ac fœminei sexus totidem uirgines ad fluuiū emisere Sytham, suppliciter deum deamq; apprecantes: qui leniti ijs Acropolin, quæ tunc erat, feruntur repetisse, locusq; ad quem adiere primū, Suadelæ sacellum habuit. Insequentibus quoq; annis idem seruatus supplicandi ritus, in Apollinis festo flumē Sytham petentibus pueris, deosq; ad πάθους sacellum adducentibus, mox uerò reducentibus ad Apollinis templum, quod in foro uisitatum quandoq; fuisse, auctor Pausanias est. Vetustum uerò à Prœto extructum fabulantur, quod inibi puellæ furorem desierint. Memorantur & hæc: lanceam qua suem confecisset, inibi à Meleagro dicatam: ubi etiam Marsiæ tibias appensas tradunt. Verū incendio postea orto, cōsumpta periere omnia: sed mox templum cum statua reparauit Pythocles. Quæ uerò antiquitus Aegiale nūcupabatur ciuitas ab Aegialeo, qui autochthon comparuit ibidem primus, sicuti memorant Sicyonij, & est à Pausania repetitū, tempestate insequuta Sicyon dici cœpit de regis nomine, quem ex Attica ascitum Lamedon sibi generum adoptarat, filia illi Zeuxippe tradita. Alias Sicyoniam Megalopolitæ cucurbitam uocant, quam Siccyam Indicam uocant nonnulli. Sicyos autem cucumer est, unde forma diminuta Sicydion. Aegialon item uocant Græci littus æquale ac planum: sicuti præcipitem ad mare locum, acten dicunt, id est ἀκτήν. Fuit apud Argiuos ad regionem quam uocant Δίλπη, Dianæ sacellum cognomento πάθους. Id ab Hypermnestra excitatum, proditur memoriæ, quum in iudicio patrem reiecisset, à quo illi facessebatur negotium, quòd Lynceo pepercisset, extra quàm posuisset is. Visebatur inibi Aeneæ quoq; statua ænea. Nec longè aberat Hypermnestræ ipsius, ac Lyncei monumentum: sed & Hypermnestræ Amphiaraï matris. In hac uerò mentione dignum relatu, quod poetarum enarratoribus obfuerit nil: ab Argiuis quotannis festum agi, quod πυρσόν uocent, id est facem: quoniam emensi periculum a Danao Lynceus & Hypermnestra facibus consequutæ salutis è longinquis speculis signa prætulerint. A Lynceo item Lyncea regio nuncupata, quam mox Lyrco incolente Abantis filio notho, Lyrceam quoq; nominarint. Apud Aeginetā Paulum collyriorum cognomina sunt Lynceus & Proteus. Pyrsum uerò, ne quid prorsum quod frontem contrahat, reliquum fiat, nunc facem dicunt, nunc quæ facibus dantur signa, uel ignibus quouis modo. Sunt etiam nymphæ, Pyrsanides quæ dicuntur, id est πυρσανίδων. Pyrsophorum uas nuncupant grandius, cui succensa imponerentur ligna: signat & λαμπαδηφόρον. Amphipyron Dianam in Trachinijs uocat Sophocles, quæ facem utraq; gestet manu, quod eadem sit quæ Hecate. Pyrolophos, id est πυρολόφους, lora uocant ab ustulatis recisa corijs. Pyros, id est πυρός, fulmen est quod præster item dicitur, quod inoritur spiritu deorsum lato succensoq;: sicut sceptus, qui & catabates, spiritu ignito crassescente. Helicias uertigines facit per crassitudinis media & humectationis, aeris densitate intrusus. Diospyros uerò est lithospermon Dioscoridi & Plinio, ut putat Hermoleos. Iouis flammam interpretatur Theodorus, quum Iouis triticum debuisset, quando & plebecula Solis granum dicit.

Lampadum festa Athenis & Corinthi ac Neapoli. Hellotia Minerua, & festa Hellotia. Phausterius Bacchus. Qui sint Lamprophori & Lampimones. Lampias. De Lampria, & Panathenæis, quæ & Athenæa. Lampuris quid. Cap. XXVII

LAmpadum, siue facum certamina, fuisse Athenienſibus tria, uideor obseruasse in libris, tribus dicata festis: quorū sunt nomina, Panathenæa, Hephestia (quorū meminit Herodotus) Promethea. Scribit uerò Ister, Athenienses primum faces Vulcano fecisse, ignis primitus reperti ratione, ac mortalibus communicati. De Prometheo id comperi amplius, quod obseruauit Pausanias quoq;, esse utiq; in Academia dicatā illi aram, unde lampada succensam gestantes currendi in urbem initia auspicētur. Certaminis lex est, toto cursu inextinctam seruasse facem: siquidem quum flamma perit primo, & uictoriæ spes. Præstò autem secundus est, cui si itidem extinguatur, eo reiecto, subit tertius ac deinceps. Nemini prorsum uictoria relicta, si omnibus lampadum interextincta flamma euanuerit. Celebrabatur & Corinthi agon Lampadodromicus, in quo currerēt iuuenes cum facibus in Panagyri Mineruæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

neruæ sacra, quam Hellotiam uocant, sicuti festa Hellotia, de paludis apud Marathonem nomenclatura, quæ dicitur Græcis Ἑλλώτιος: uel quod Pegasum dea freno compescuerit, quod ἑλεῖν dicunt: aut ab Hellotide puella cum Eurytione sorore ab Dorien-sibus Corintho capta, in Palladis templo exusta, unde grassante pestilentia, ex oraculo placatis puellarũ manibus, datum deæ cognomen. Phausterium putant Bacchum cognominari, quia cum lampadibus κῶμοι τὰ φανῶν eius celebrentur mysteria. Quanquam alij ad uini calorem malint referre. Scribit porrò Siculus Timęus, Athenien-sium nauarchum Diotimum appulsum Neapolim ex oraculo Parthenopæ rem diuinam obisse, ac cursum peregisse lampadicum, quem mox quotãnis celebrarint Neapolitæ. Auctor historia sexta Herodotus, ab Athenien-sibus coli Pana sacris annuis, & lampade. Hæc breuiter præfloraſſe ex ueteribus memorijs, nullum fuerit dispendiũ operæ, quando ijs non parum sensa iuuantur poetarum, quorum non uulgaria eruditio sæpe carminibus inserit, quæ haud facilè assequare, ni librariam supellectilem diurna uersaris manu, nec nocturna minus, uel ultra satietatem: ut scias elementarios, uel ἀναλφαβήτους quoq; nullo posse cõcoqui stomacho, dum sibi Herculis cothurnos inducunt subinde & in harena haudquaquam sua colludunt. Inde est & Varronis illud, Non cursu lampada tibi trado. Verum ut superpondŋ non desit aliquid: apud Aristophanem λαμπαδοφόρους animaduerto dici λυχνοφοροῦντας, id est lychnum gestãtes: ita enim scribit, οἱ γὰρ ἄνδρες ὥσπερ λαμπαδοφόροι ὄντες, ἀπεκεκύφαμεν. Lamprias Plutarchi Cheronei filius πίνακα conscripsit, id est indicem eorum quæ literis mandata à patre forent in Græca & Latina historia. Lampias uerò nunc sol dicitur, nunc lumen. Lamprimon, id est λαμπρύνειν splendidè indutum significat. Sed illud fortè retulisse præstiterit, Panathenæorum celebritatem ab Erichthonio Vulcani inductam primò, quum uicatim dissectũ Athenien-sem populum in ciuitatem euocasset, quòd insequentibus annis amplius impleuerit Theseus. Dicta prius ferunt Athenæa, duobus generibus: erant siquidem quæ celebrarentur διὰ πεντετηρίδος, id est quinto quoq; anno, quæ etiam magna nuncupabantur: erant & quæ quotannis repeterentur. Lampuris species est uulpis cauda albicante, sed nomine eodem censetur quandoq; ob insitas uafricies Vlysses. Quin & canis apud Theocritum lampurus dicitur, uel à uulpium similitudine, uel à custodiæ peruigili cura, ab λαμπάνειν & ὁρᾶν, quod custodire indicat: ni ab caudæ flauo colore, lampurum malis inflecti.

Quo pacto Thebanus Ismenias Persarum regem adierit legatus, nec adorauerit tamen, Quibus muneribus affici assuerint ab eodem legati. Dorophoria quid. Cap. XXVIII

ISmeniæ Thebani factum, ut sapiens, & prorsus Græcum circũfertur in primis, & laudatur. Legatione fungebatur is pro patria ad Persarum regem. Eò ubi uentum, ut admitteretur enixius operam dabat. Thrauſtes erat mili tum tribunus, simul & admissionum magister, qui ad Ismeniam intuens, ac renidens uultu per interpretem: Nobis (inquit) ô hospes, patria lex est, ut regis cõgressum affectans, non prius confabulandi fiat compos, quàm illi cultum exhibeat adorationis. Quòd si per te ipsum grata tibi functio est, opportunum accõmodumq; est, iam te legi satisfacere: id si recusas, mea licet opera utare: & tibi, etiam si adorationem aspernare, negotiũ omne effectum dabo. Quinimmo, inquit Ismenias, ducas me, percupio. Vbi uerò ad conspectum regis peruentũ, mox annulum detrahens sibi, ad illius clàm proiecit pedes, ac inde celeriter proclinatus adorantis specie, illum arripuit: atque ita consiliũ uafricia & regi paria facere est usus, & suæ gentis instituta transgressus minimè est, dedecus eiusmodi haudquaquã ferentis. Quo factum, ut omnium abiret compos, quorum nomine uenerat legatus: immo est de more quoq; donatus amplissimè: siquidem undecunq; adessent legati, muneribus affici à rege assuerant. Ea uerò ferè genus hoc erant. unicuiq; argenti signati, quod ἐπίσημον nuncupant Græci, Babylonium talentum, phialæ argenteæ talentorũ duorum indicatura. His accedebant pselia, item cum acinace, ac torque, στρεπτόν uocant: nec medica deerat stola, id est μηδικὴ στολή, quam dicunt dorophoriam. Congruit uerò huic potissimũ loco illud quoq;: quem Persarum admitteret rex, solitum plerunq; apicis insigniri auctoritate, quo honoris argumento in regiæ

in regiæ participatum mensæ ueniebat. Et meritorum apud Persas ad suadendum, dicendasq; in concionibus sententias ora panduntur. Quod Antonius, Constantio imperante, quidam ex mercatore opulento rationarius apparitor, quum transfugisset, assequutus: non contis, nec ramulo, ut aiunt, id est non flexiloquis ambagibus uel obscuris, sed uelificatione plena in rempublicã ferebatur. Nec id omisero: legem fuisse Persis, uti designatus rex, quodcunq; fuisset collibitum, ab designante peteret, nec uoto excideret, modo facultatem haberet res.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECtionum libros ad uenerandum Baptistam Egnatium Venetum, presbyterum, & oratorem clarissimum, Præfatio duodecima.

QVum forem chalcographis mox paulo libellos nostros Antiquarum lectionum iam affectos, formis excudendos traditurus, necdum Venetias appulissem: uixq; te, uir doctissime, uisum aliàs semel aut bis omnino de facie nossem, fama tamen celeberrimi nominis permotus mecum ipse conceperã, per epistolam operi iam ad umbilicos perducto, mittendoq; manu, insertam tuæ beneuolentiæ auspicia captare: ut qui esses eisdem quibus nos, initiatus literarum sacris, nec liuidulæ mentis labecula, uti assolet, ac cecinit Hesiodus, uel minima litus dicereris obscurior. Quo sanè argumento, rem mihi (quod dicitur) prorsus factam, non difficilis erat coniectatio. Sed enim postea quàm tecum in amplissimo diui Marci foro sum congressus, eam tibi adesse interiorum literarum scientiam animaduerti: eam, quod egregiè sum admiratus, quando nil rarius, animi tui synceritatem, & minime in aliena gloria corrugatam frontem, & quod sequens est, probitatem, præsigni iunctam diuinorum curæ perspexi: ut quòd nisu haud ita magno petebam prius, & opera (ut sic dicam) parerga, nunc ὅλῳ τῷ ποδί, immo & animi tota ui putem uendicandum. Quin etiam meum hoc institutũ abs te digrediens retexi statim, ac tu, quo soles, uultu liquidè sereno mihi adnuere es uisus. Accipe igitur, mi Baptista, Lodouici tui munusculum, non pyricum omnino: quoniam pro uirili tuæ uirtutis gloriam circumferimus, inq; æuum protollimus, ac bonarum artium studiosis uidemur ostensuri, esse, quod nostris gratulentur temporibus: quæ uiro multa in literis claritate, & moribus exactissimis fuerint cælitus insignita. Momenti nec minimi, aut tralatitij illud quoq;, Visum iri me, dum priuatim operis mei partem tibi nuncupo, dicoq;, ac adlegendum lacesso, ex doctorum decurijs neminem unum reiecisse, etiam si Persius est is. Nec prorsum, quod ille fecit, Tarentinis uel Consentinis scripsisse. Quam rem & lucubrationum nostrarum initio sum usus abũdè prolixeq; testari: sed Accio idem, quod Titio ius sit apud me. Ipse uero sic statuas uelim, Esse me tibi tam deditũ, quàm qui maxime: proinde, si qua in re tuis rationibus opera nostra fieri melius potest, omnem me subiturum aleam uel summa alacritate, iam hinc certius tibi pollicearis, licet. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI DVODECIMVS.

Veterum sacrificia cuiusmodi fuerint. Initia quid, & unde. Quid propriè Thysia. Ture quando libari cœptũ, & quæ origo turis. Lucos colendi, & arbores quæ sit ratio. Lucucus. Quis immolarit animalia primus. Soli cur dicentur boues. Epitheta sacrificia, & epithetę epistolæ. Canchrydia, canchrys, cachrys, cachryophoræ arbores. Iupiter cur Telius. Epibdæ quid. Crabus deus. Semnę deæ. Victimarum probatio. Molæ ratio, seu prothymatis. Theoxenia. Parasiti qui. Epision. Epision. Chernips. Callimachi ætia. Vocabula plura ad rem diuinã pertinentia. Ritus sacrorũ uarij. Hippades quid, & Appiades. Plinij locus discutitur. Templorũ statuæ in quam spectarent partem. Adoniorũ ritus. Stephanephorus magistratus. Choopotes Dionysius. Montes omnes cur dicant Iouis, necnon Hermæa. Cai

OSTEA uero quàm in sacrificulos ritus paulo ante uolentes incidimus, rem latius exsequemur: flores modo rerum, quod & in cæteris facere consilium est, præcerpentes. Illud autem primum, quod secundo Legum scribit M. Tullius: Nil melius in uita hominum Athenas excogitasse, illis mysterijs, quibus ex agresti immaniq; uita, exculti ad humanitatem & mitigati sumus, initiaq; ut appellantur, ita re uera principia uitæ cognouimus. Thysiam putat Porphyrius, dici propriè, quæ ex herbis fiat dijs, litationem: siquidem initio rerum, quæ cælestibus oblata sint sacra, non myrrhas ait fuisse, non casias, non item crocum: sed herbam uirentem, ueluti terrenæ potentiæ progerminantis primitias quasdam, manibus offerebant. Quippe arbores ante animalia fuisse à terra productas: herbas uero etiamnũ ante arbores ipsas. Igitur ex herbis integras quasdam sumentes cum folijs & radicibus ac fructu simul concremabant, eaq; exhalatione ac fumo dijs litabant. Quamobrem ab ea quam facerent exhalatione, quam thymiasin Græci dicunt, thysia quoq; deflexa est: proinde sanguinarium cultum, non recte ea nuncupatione censeri. Scimus porrò ueteres Romanos, sicuti annis centum & septuaginta, dei simulacra excitasse nulla, quod nefarium sit, illũ omnia supereminentem arbitrari ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον, ita ex Pompilij præscripto sacra obisse ἀναίμακτα, id est citra sanguinem, farina modo adhibita, uel libis, aut rebus omnino uilioribus: quod resipit πυθαγορικὴν ἁγιστείαν. Ture prolibari cœptum primò, Græca prodit fabulositas, postea quàm iuuenis Libanus, qui esset cultus diuini perstudiosus, in turis est demutatus fruticẽ, qui & inde Græcis nomen sit assequutus. Nam & lachryma, Galeni astipulatu, libanotos dicitur. Ex ijs porrò fontibus propagatum cõtenderim, ut arbores quoq; ueluti numinum censerentur templa: & simplicia rura prisco ritu deo præcellentem arborem dicarent, nec auro uel ebore fulgentia simulacra uenerarentur magis, quàm lucos: in quibus & silentia adorarent ipsa: puto, quia summatem deum silentio (ut prætexuimus) adorandum, prisca censuit theologia. Lucucos utiq; sunt qui luci custodes interpretentur. Eò certe progressa res est, ut tum numinibus suis dicatæ arbores perpetuò seruarentur: tum alicubi, ut apud Indorum plerosq;, numinum colerentur uice. Quin & Syluanos, Faunosq;, & id genus numina alia, syluis perinde ac cælo attribuerent. Ioxidas in Caria Plutarchus scribit, patrio more asparagum non comburere, sed uenerari plurimum, ac colere: sicuti stœben quoque: ea uero herbæ species, tobion apud alios nomen habet: stipam etiam Latini dicũt. Facti ratio sanè ridicula est, ac puerilis: qui nosse cupit, Plutarchum adeat in Theseo. Apud Athenienses quoq; aram fuisse, Pausanias scribit, quam uocabant Διὸς ὑπάτου, id est Iouis eximij, ubi animatum sacrificabatur nihil, sed πέμματα modo, id est bellaria apponentes, uino prorsum abstinebant. Hic uero ipse cultus, quo cælites uictimarum cruore placatos uolumus, hominum

num putatur iniquitate pòst multo irrepsisse. Miserationẽ, lachrymas atq; luctum, germinibus terræ defloreſcentibus, offerre, diu ueteris fuit instituti. Melissea Cretensium regem Didymus scribit, omniũ principem dijs sacrificasse, ac ritus nouos, sacrorumq; introduxisse pompas: cuius filiæ Amalthea & Melissa, Iouem puerũ caprino lacte confouerint, ac melle, unde datus fabulæ locus. Melissa uero prima sacerdos Matri magnæ à patre constituta, effecit, ut eiusdem sacerdotes semper Melissæ nuncuparẽtur. Proditum uero à nostris est: animal occisum primo à Martis filio Hyperbio, bouem à Prometheo. Bouem certe aratorium immolasse, nefas censebatur summum. Athenienses autem primos hisce non abstinuisse uel in cibis, auctor est nobis Theon. Vlyssis quoq; socios non temperasse, cecinit Homerus: quo sit nomine indignatus Sol, quippe ut solem intueamur, causam uideri hoc bruti genus, quia sit τροφὴς πομπώς, id est alimenta suggerat. Hinc, uti assolet, uictimarum enata superstitio, & suæ sacrificantibus dictæ leges. Vitulum probari, si articulum suffraginis cauda contingat: breuiore non litari. Vitulos item ad aras humeris hominum allatos, non ferè litare: sicuti nec claudicante, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Cæsarem uero Tranquillus scribit, religionem huiusmodi cõtempsisse, ac proripiente se uictima, nihilominus prosperè pugnasse. Vlceroſam uictimam sacris non adhibebant: nam nec de cælo seruabant ulcerosi augures, quòd sit ulcus, diminutio corporis quæpiam atq; pollutio. Greci moris erat, tauros quidem explorare farina apposita. Capros uero, ciceribus. Nam si gustare abnuissent, concipiebant inde, haud ualere satis. Capras uero etiã frigida aqua. Nec omnino secũdum naturæ modum se habere, quòd inter libandum iaceret, uelut immobile. Græcum fuit id quoq;, si cælitibus rem obirent diuinam, sic hostiæ collum refringere, ut cælum spectare cogeretur. Quòd si ad inferos sacra spectarent, terrã inspiciens immolabatur. Quod priore diximus loco, nuncupatur ἀπὸ ἕρυαν, id est retrò trahere. Coxas porrò cum inguinibus, cnissã, quam & cnissarion dicunt, id est pinguedine operientes comburebant: censebatur enim pars hæc pretiosa in primis, tum incessus ratione, tum quia indidem se promit genitale semen. Apud Delphos nullum reddebat oraculum, ni ab imo tota prorsum uictima contremuisset, atque inter immolationis ritum membra omnia uibratius forent agitata: neq; enim, ut in alijs, sufficere capitis commotionem, sed omnibus oportere partibus quati cum tremore, ac crispante sono. Animalia sacris non incongrua uocant Græci artia & atoma, id est integra insectaq;, item μὴ ἠμαυρωμένα, id est non decurtata immutilataue. Solon uero ἔμπυρα nuncupauit ἀφειλῆ. Sacrificiorum autem alia (ut nec hoc prætereamus) dicebãtur epitheta, quod relatu equidem censui dignum, quæ patria non erant: sicut item festa epitheta, uelut dicas adiecta appositaq;. Meminit in Areopagitico Isocrates: nam & quæ Areopagitæ iudicabant, ac patria non erãt, eodem censebãtur nomine: quod ex Lysia manifestum fit, qui etiam epistolas nuncupat epithetas, in Oratione contra Thrasybulum. Sed non alias intelligit, quàm quæ cuipiam dentur ad alium perferendæ: nam dicere moris erat, ἐπιδῶναι τὴν ἐπιστολήν, id est dedit, ut apud Demosthenem. Sed ad rem: alia dorophorica nuncupabantur, alia apolytrotica, alia dialectica, item quædam apoplectica: sunt & quæ athyta uocantur, id est ἄνευ θυσιῶν, id est sine sacrificijs. Ad quæ Plautinum illud respicit,

Sine sacris hæreditatem sum adeptus offertissimam.

Theoxenia festum dicebatur, omnibus simul dijs sacrum. Polemon apud Athenæum, Sanctum, inquit, apud Delphos est, qui in sacrificio Theoxeniorum Latonæ gerhyllida maximam intulisset, de mensa partem caperet. Latini Communicarium appellant diem, & Pandicularem, in quo dijs omnibus pariter diuina res fiat. Quæ uero ante sacrificium fieri consueuere, prothymata uocantur, ut est uaporatio thuris, aut id genus primitiæ quæcũq;, ut siligo, uel etiam placentulæ. Prothymata dicunt οὐλοχύτας, id est hordeum sale conspersum, quod ante sacrificium aris infundebatur. Erat autem augurium futuræ frugum fertilitatis, uel ut diuinæ bonitati gratos se ostenderent, quòd defitis glandium cibis ad mitiorem peruenissent uictum. In quo usui deseruisse primò hordeum, uetus opinio est, unde illi nomen apud Græcos: nam dicitur Crithe, παρὰ τὸ διακεκρίθαι, quod eo comperto à brutis discerni homines, ac sequestrari sint uisi. Diceban tur hordea item olæ, unde & ulæ, quia integræ uorarentur, necdum molendi usu com-

perto

Universidad de Deusto
Biblioteca

perto. Inſpergebatur quoq; ſal, non propter naturalem modo fertilitatem, & repetitam in alimonijs gratiam: ſed amplius, quia ſit amicitiæ ſymbolum: unde & hoſpitibus apponitur ante cibos alios, quo innuitur amicitiæ firmitas. Etenim durationis cauſa, corporum pleriſq; pernoſcitur ſal. Aut quia uelut ex aquis ſal multis & fuſilibus coit ſolidum quiddam & unum, ſic ex diuerſo cõuenientes coaleſcant animis. Libabatur & uinum, quoniam & ipſum clementioris initium habet uictus: id erat merum, ut ſignificetur mentis integritas à dolo & mendacio ſeiungenda. Hordea primum molita, inde frixa, Græci canchrydia uocant, & canchryn: etiam ſi nomenclatura eadem libanotidis quoq; intelligitur ſemen. Cachrys uero pilula eſt, uti Plinius interpretatur, quibuſdam innaſci arboribus conſueta, quæ inde καχρυοφόρα δένδρα nuncupantur Theophraſto. Sacrificium plenum perfectumq; ex ſue putabatur conſtare, tauro, hirco, ariete, uocaturq; Trittys: ſed Athenienſibus ſue tantum conſtabat, ariete, hirco: ſicuti apud Romanos Solitauralia, ex ſue, oue, tauro. Proſodia dicebant, quæ adducerẽtur diis ſacrificia, aut pompam etiam, ἃς ἦγον πρὸ σφῶν, id eſt à prouentibus. Sed & eo nomine poemata intelliguntur à Lyricis concinnata, quæ in deorum panagyres dicerentur. Dignum uero ſcitu, louem ut perfectę uirum ætatis ſolitum afformari, cui nil deeſſet, nilq; ſuperflueret, quod πᾶνκμακὸς dicunt: quo argumento illi quoq; τέλεια immolabant. Quin & hac ratione, louem opinamur τέλειον nuncupari Plutarcho. Hypeccauſtria uero apud Solos, Palladis erat ſacerdos: ſic nuncupata, quòd pleraq; auertendis malis ſacra obiret. Hypeccaumata, ignium uocant alimenta, necnon perturbationum fomites, περὶ ὃν ὑποκαίεται, à ſuburendo. Crithologos apud Opuntios inuenimus appellatos, quia in ueterum ſacris plurimus erat hordei uſus, quod crithen dicunt, ut monuimus: proinde colligendis ſacrificiorum huiuſmodi primitijs præfectum ſic inſtituerũt nominare. Erant porrò ibidem ſacerdotes duo: alter, quorũ quæ ad deos: alter, quæ ad dæmonas pertinerent, obire ſolitus. Apud Delphos, hoſiotera uocabant qui hoſtiam immolaret. Sunt uero ibi quinq;, quos hoſios dicũt, id eſt ſanctos pios'ue, ij per omne tempus cum prophetis perficere multa conſueuerant. Epibdas, ſiue ἐπίβδας dici aduertimus dies, qui feſtum inſequuntur, quos etiamnum μεθιόρτους nuncupant, tanquam epibades uocentur, ac feſto inductæ. Alijs tamen arridet amplius, epibdas dici, uelut ἐπὶ δαῶτι, per literæ β abundantiã, uelut Sibdam pronunciamus, quæ Sida eſt. Vel ab ouium mulſu repetito, quod βληχᾶσθαι appellant. Dignum ſcitu: apud Pindarum ſignare dictionem hanc futura, quæq; conſequuntur poſtea: unde bracteata eſt illa ſententia, ὀψὲ μὲν θνατῶν φρένες ἀκύτοραι λιτρὸν ἀνῦσαι πρὸς δίκας ὁδὸν, πραχτῆαν ἑρπόντων πρὸς ἐπίβδαν δ' ὅμως. Quibus ſignat, etiã ſi grauis irrogetur pœna mox, nihilominus iniuſtum mortales lucrũ præeligere impenſius. Phaſelitas in Pamphylia legimus, piſciculis ſale conditis placare deos cõſueuiſſe. In primis uero Cabro deo ſalſamentis item diuinam rem peregiſſe. Scribit Demetrius Phalereus in commentatione περὶ ἑρμωάκτος, Aegyptiorum eſſe moris, ſeptem uocalium modulata enũtiatione deos collaudare, hocq; eſſe illis tibiarum ac citharæ loco. Ioannes Grammaticus in Heſiodi commentario σπονδὴ, id eſt libatio, inquit, eſt uini affuſio in id quod immolatur. Thyos autẽ intelligitur thymiama, quo nomine aromata nuncupantur. Ea Thucydides ἀγνὰ θύματα uocat, id eſt ſacrificia pura, cuiuſmodi tus, myrrha, ueluti impura cenſeantur, quæ ſanguinariam habent effuſionem cum animalium cæde. Prope Aſopum, dearum uiſebatur templum, quas σεμνὰς dicunt Athenienſes, Sicyonij Eumenidas, quarum diem feſtum annis ſingulis agunt die una, oues immolant utero geſtantes, mulſo libant, & floribus utuntur pro coronis, Pauſanias auctor. Victimarũ carnes theothyta dici inuenio, id ualet, deoris autem fuit ex legis præſcripto, ut à re diuina redeuntes domeſticis ex ſacrificio portiunculam proferrent. Qui colligendo præficiebãtur ſacro frumento, ut prodidit Crates, paraſiti antiquitus ſunt nuncupati: hinc & locus in quo id reconderetur, paraſition dictum. Vt uero nunc paraſitus appellatur, prodiſſe primum ab Alexide putat Caryſtius Pergamenus: ſed & apud Epicharmum mentio eſt. Quin ante omnes paraſitum induxiſſe Homerus animaduertitur, quem appellaſſe φίλον ἀλαπινασὴν uidetur, id eſt amicum menſalem. Veteres poetæ paraſitos dixere colacas, id eſt adulatores. Alexis

duo

duo paraſitorum genera facit: cõmune unum: alterum uero ſemnoparaſitum dicit, ex ſatrapis ducibuſq;. Vtriſq; tamen unum incumbere adulandi ſtudium. At Sinopeus Diodorus faceté admodum artes reliquas non à diis, ſed à ſapientibus excogitatas uiris, dicit: uerum paraſiticam eſſe Philij Iouis inuẽtum. Sunt qui paraſitos item epiſitios nuncupent: dicuntur autem eo nomine, qui cibi modo gratia ſubſeruiunt laborantue: nam & epiſitia uocamus, quæ in alimoniam dantur. Auctor item Plutarchus eſt, Solonis cenſeri proprium, ὁ περὶ τῆς ἐν δημοσίῳ σιτήσεως, quod ipſe inquit, παρασιτεῖν uocauit. Eundem uero epulo non adhibebat ſæpius, cui autẽ admitti contigiſſet, ſi fortè abnueret, plectebatur: quod ſuperbi foret, ac publica deſpicatui ducentis. Criton comicus, inquit Athenæus, Delios uocauit paraſitos Phœbi. Ex quo & Martialis de Latino Mimo,

Vos me laurigeri paraſitum dicite Phœbi,
Roma ſui famulum dum ſciat eſſe Iouis.

Epiſion uero eſt muliebre pudendum. οἰκόσιτον appellant, qui citra ullam mercedem ciuitati operam præſtat. Sicuti ſitocuros, inutilis intelligitur, ac fruſtra connutritus. Ad ſacrorum porrò morem pertinet illud quoq;, expurgari ſolitos adeũ es inſperſionibus aquæ, in quam torrem ex altari, ubi rem diuinam obiſſent, prius reſti inxiſſent, quæq; chernips diceretur. Orgeones dicuntur, qui deorum honori aut heroum conueniunt: nam ὀργιάζειν, ſacrificare eſt, uel quia ὀρέγουσι τοῦ χεῖρε, id eſt protendunt manus, uel etiam quia in orgadibus & nemoribus ſacra obirent. Sunt autem orgades, montanæ regiones & incultæ. Hippadas legimus quãdoq; dicta ſacrificia Athenis, quæ mitterent, qui uocabantur ἱππεῖς, id eſt equites. Nam Athenienſis populi tres erant partes: pentacoſiomedimni, ab agrorum quos colerent, menſu ita nuncupati: equites, potentia inferiores, ſic dicti, quòd ſi uſus ita ferret, equos alere ſinguli poſſent: thetes autem, id eſt θῆτες; tertium tenebant ordinem, qui ad magiſtratus non admittebantur quidem, à iudicijs tamẽ & concionibus non reijciebantur, ut non deeſſet omnino unde ali poſſent. Illud monitos hac parte rei Latinæ ſtudioſos uolumus, expendant Lynceo (quod dicitur) an huc retorqueri Plinianũ illud ex trigeſimoſexto libro poſſit, Entochi Appiades & Hermerotes. Quid Appiades ſint, nec dum ſibi compertũ, ingenuè fatetur Hermolaus. Hippiadas uero eſſe ſtatuas mulierum equeſtres, cuiuſmodi Amazonum fuerint, quæ mortaliũ primæ ſcandere equos ſint auſæ, ſicuti orator prodidit Lyſias. Quid uero ſi hippadas legẽdum aſtruas, & illam ſacrorum pompam ab Entocho pictura expreſſam intelligas? Appiadas deas apud Ouidium legimus libro De arte amãdi tertio,

His Venus è templis multo radiantibus auro,
Læta uidet lites, Appiadesq; deæ.

Et rurſum De remedio amoris libro ſecundo,

Turpe uir & mulier iuncti modo, protinus hoſtes:
Non iſtas lites Appias ipſa probat.

Appiadas dici deas interpretantur grammatici, Venerem, Pallada, Pacem, Concordiam, Veſtam, prope Cæſaris forum erectis earũ templis. Nuncupari uero ſic ab aqua Appia, quæ in idem deducta forum eſſet. Nam Epiſtolarum familiarum tertio M. Tullius per iocum ad Appium ſcribens, Idq; me, inquit, quoniam tu ita uis, puto non inuita Minerua eſſe facturũ, quam quidem ego ſi fortè de tuis ſumpſero, non ſolum Palladа, ſed etiam Appiada nominabo. Hippardium uero fera eſt, ab equo nomen ſortita. Denicq;, ut nimio plus tumeſcens repercutiamus caput, paucula adijciamus modo. Phi lothytas uocari interdũ ſuperſtitioſos aliquos, nullo nõ tempore diuinis rebus incumbentes, ut hac ratione fiant citra nocumẽtum. Magnam fecit iacturã Græcia, magnam & nos poſt illam, interceptis aut uetuſtate aut temporũ incuria Callimachi Aetijs, quo opere is multorum, quæ ad ſacra pertinerent, ac id genus aliorum cauſas, principia, & origines (hæc enim omnia, ἄπορ Græcis indicat, quod Latinum uerbum implere nequit) ingenioſe rimabatur: quod ex ueterum aduocationibus liquet amplius: ſed quod eſt apud Varronem, Vetuſtas pauca non deprauat, multa etiam tollit. Addamus illud quoq;, Vlochytas accipi à nõnullis non prothymata, quod diximus, ſed ipſa potius uaſa, ex quibus Vlæ fundebantur. Vlas uero à partis nomine, quod adnotauit etiã Dion, miſcellam intelligunt ex hordeo & ſale materiam. Cæleſtibus, inquit Porphyrius, dijs

templa

Universidad de Deusto
Biblioteca

templa excitabant & aras, terrestribus ἐσχάρας, id est focos: sic & heroibus. Subterraneis autem potestatibus fossas deprimebant, κατ' μέγαρα. Mundo & nymphis antra dicarunt: quin mundum ipsum esse antrum, ab Pythagoreis traditum est: sed & nos alibi commeminimus. Scribit auctor idem, templorum statuas & ingressus Orientem spectasse, uti adeuntes in Occasum conuersi, ac τῷ ἀγαλματων ἀντιπρόσωποι, dijs preces affunderent, ac rem diuinam obire pergerent. Aram, ubi res diuina obitur, dicunt Graeci βωμόν: sed & eo nomine locum intelligunt, ubi locatur currus, Homero astipulante, ἅρματα δ' ἐν βωμοῖσι τίθει.

Temenos post alia etiam partem indicat, ubi surrectum stat simulacrum. Pronaon, ante templum locum accipimus. Auctores Graeci sunt, montē quemlibet Iouis dici, quoniam deorum eminentissimo in supercilijs montiū diuina res fieret. Propterea in Trachinijs Sophocles montis Oetes nuncupat, ζωὸς ὕψιστον πάγον, agens de Herculis morte. Traditum & illud à Graecis est, Hermea dici montes omnes, quoniam pastoralis deus sit Mercurius, ac montanus. Priuatim tamen in Lemno mons eo nomine à Sophocle recensetur in Philoctete. Adonia quum celebrarent Athenis mulieres, passim urbe tota excitabantur idola, in quorum ambitu etiam uisebantur sepulchra, audiebantur̄q; muliebres planctus: qua re sub classis profectionem contingente, Siculi belli extialem ciuitati calamitatem coniectarunt nonnulli. Legimus, Themistoclem apud Magnesiam inito magistratu, quem stephanophorū dicunt, Mineruae obisse rem diuinam. & festum appellasse Panathenaea, sacrificio item peracto Choopotae Dionysio, inibi χοῶν celebritatem ostendisse.

Sacrificia esse uelut medicamenta. An deo contingat affectio aliqua, nobis adorantibus. An necessaria sit eius quem colas, cognitio. Quam partē spectare adorantes debeant. Mutilatos à sacris arceri. Plinius illustratur. Telos quid, & teletae. Telestrium. Plutarchi codex emaculatur. Ebrietas in sacris permissa, unde dicatur μεθύειν. Telesphorus. Engastrimythus. Caput II

SAcrificia Heraclitus inter philosophos ueteres non incelebris, medicamenta solebat nuncupare, quoniā praepotentis pharmaci uice à morbis animam expurgent, in hac generatione concretis. Sed ingerit se quaestio theologumena tractantibus, an res diuinas obeuntibus nobis, deo contingat affectio aliqua. Porphyrius quidem suspicabatur, non dæmones modo, sed deos quoq; passione affici nonnulla, quoniam inuocationibus moueantur. Iamblichus arbitratur, deos, non quia inuocentur, moueri ad impertienda hominibus bona, sed sponte nos ad bonum prouocare, nobisq; inuocando conuersis occurrere, ultrò quippiam monstrantes elargientesq;. Supplicationes porrò animum diuino aptum influxui efficere, qui tum ultro, tum facile perueniat, propter diuinam amicitiam omnia connectentem. Quòd si à benefica deorū cura, ceu à clarissimo solis lumine, abeamus longius, densioribus nos statim tenebris circumfundi: tuncq; iratior dicitur nobis deus, quem tunc demum credimur remollire, si suppliciter ad eundem conuertamur. Lenimentum id genus deo affectionem infert nullam, immò à perturbationibus sequestrat animum. At enim inferat aliquis, Quid, si quod colis, ignores? Porphyrij quem iam aduocamus sæpe, sententia est, Diuinorum cognitionē perspicientiamq;, rem censeri proculdubio sacram: insciitiam uero atq; caliginem, prorsus prophanam. Putat hæc propémodum uera Iamblichus item, uerum operationē religiosam longè arbitratur intelligentiæ anteponendam, quippe solam hanc censeri perefficacem ad comparandam animæ cum diuina natura deificam unitatem. Siquidem sacrorum, quæ recte riteq; præstentur, eam esse potentiam, ut etiam si minus ea noueris, pio tamen persequaris affectu, nihilominus efficacissima fiant. Neq; enim per intelligentiæ claritatem connecti nos deo, Aliàs nemo non philosophiæ imbutus mysterijs diuinæ ac deificæ compos fieret unionis. Iam illud ueteris fuerit superstitionis, quod in Asclepio Mercurius scribit, Deum adorantes si medius affulserit dies, debere in austrum conuerti: si uero dies sit occiduus, in occasum: si se tunc primum promat sol, exortiua esse spectanda. Quidam ex Graecis ita produnt, Si heroibus rem obirent diuinam, occasum solitos spectare: si dijs, exortiuas partes. quod in Isthmijs significare animaduertit Pindarus. Romanū uero fuit institutum, adorantes

adorantes circumagi, cælestis uertiginis quadam imagine: uel quòd Aegyptiae indicāt rotae, quia in humanis est stabile nihil, ac constans. Magorum plures uitae praesentis uelut mancipia, bonisq; inhiantes corporeis, corporea excogitarunt sacrificia, uotaq; uiuis stellarum corporibus, uiuoq; mundi corpori accommoda, consequuturi inde, quae exoptarent praecipue. Platonici mundanis dijs sacra obeunt corporea: superioribus segregatam putant dicandam esse sanctimoniam: principi uerò segregatissimā. quod & Apollonio Tyaneo cōprobatum scimus. Quo autem ritu, quaue mentis pietate adorationem obire legitimam in gratiarum deceat actione, is operis eiusdem fine exsequitur uenustissime: & libro Enneadis quintae primo Platonicus Plotinus. Verum adijcimus superpondij aliquid, prius quàm ab hisce digrediamur, ac Plinij locū illustremus, quando libro Naturalis historiae septimo M. Sergium scribit, de rebus strenuè à se gestis orationem habuisse, quum à sacris arceretur, ut debilis. Quippe in nostra item religione magnopere seruatum, sciunt omnes, citra superioris laxationem mutilatos deminutosq;, ac mulcato (ut uerbo Taciti utamur) corpore, sacris non facilè admoueri. Id ipsum et ueteribus cautum, monet Declamationum quarto Seneca, ubi de Metello inquit, Sacerdos integer sit. Metellus pontifex quum arderet Vestę templum, dum rapit Palladium, oculos perdidit, sacerdotium illi negatur. Et mox contra Metellum, Sacerdos non integri corporis quasi mali ominis res uocanda est. Hoc in uictimis notatur, quanto magis in sacerdotibus? Sed in libro Antiquitatum secundo Halicarnaseus Dionysius, sacerdotes à Romulo lectos scribit, genere excellētes, simul & uirtute praestantes, nec tamen inopes, aut corpore ulla ex parte truncо. Dignum scitu, quod adnotatum Egesippo est, Iudaeorum excidij primo: Antigonum facto in Hyrcanum impetu, aures illi mordicus praesecuisse, ne quando commutatis rebus, reditus ad sacram pateret perfunctionem. summum quippe sacerdotē haud esse parte ulla deminutū, conuenit: nec omnino per legem licet, ut mutilato corpore, summo quispiam admoueatur sacerdotio. Illud porrò nec omittendum in mentione ista, cuius auctor Herodotus est, Lybici potissimum fuisse moris, in templis ululare: quod tamen proprium fuisse mulierum opus, idem innuit, ab illis uerò in Graeciam propagatum. Amplius item largiusq; rei diuinae causa inuitare se, credebatur fas: unde & μεθύειν inflexum Aristoteles putat, quòd ebrij fierent μετὰ τὸ θύειν, id est post sacrificium: aut ab μεθίημι, quia curas laxarent. unde & Bacchus, Methymnaeus. Quin dapes & conuiuia dictitabant θοίνας, ab θεός & οἶνος, uelut deorum gratia uino amplius indulgendum foret. Telos item pro sacrificio positum inuenimus. Teletas uerò tum mystica, tum maiora dici festa nouimus, quoniam non citra grandiorem impensam fierent. τελεῖν nanq; impendere est: unde & qui multa profundūt, dicti polyteles: qui pauca, euteles. Telestrium apud Eleusinem Plutarchus in Pericle, initiandi locum uidetur intellexisse, codicibus Latinis in eo praecipuè interpellatis, in quos sciolorum turba si impingat, nil aliud q; aures mouet. Teletas quoq;, initia uel initiationes in diuinis uocant, quoniam ab logicis, ethicis & physicis summum postremumq; locum in discendorū ratione diuina obtinent. Nam τελευτῖαι dicunt ultima. Caeterum modo diuerso in nostris literis uocantur initia, quando haec dignitate praecedunt, & intendi prima debent. Nam hinc metaphysicen, primam dixit philosophiam Aristoteles. Telesphorus autem ad teletas pertinet nihil: colebatur à Pergamenis ut deus, ἐκ τοῦ μαντεύματος sic nuncupatus: quem, inquit Pausanias, Acesion dicunt Epidaurij, Euameriona Sicyonij. Sunt qui τελεσφόρον, uatem interpretentur perfectum: aut etiam Engastrimython, de quo alibi plura. dici & Telesphorus ualet, opportunè fruges producens. Magistratus porrò Lacedaemonij, πίλαι uocant: quoniam illorum pontificij est, rebus finem statuere.

Lachrymarum ratio. Plinij locus declaratur. De oculorū canthis, & thalamo eorundem. Item metopa quid. Caput III

LAchrymae, uel (ut alijs magis placet) lacrymae, in hominis ratione non apud simplex modo uulgus & pullatum circulum, sed apud eruditissimum quēq; singularis sunt admiratiōis. Nam Plinius ille doctissimus, de quo persuasissimum est, indoctos esse, quibus ille non sapit, quum de oculis ageret, ita prodendū putauit. Hinc illae misericordiae lachrymae, hinc fletus & rigantes ora riui. Quis

ille humor est in dolore tam fœcundus & paratus, aut ubi reliquo tempore? Proinde non absurde fecerimus, si in medicorum diuerticula, ut sæpe alias, parte quadam deflexerimus, non altiore modo doctrina, sed & uarietate, ut alibi interfati sumus, legentiũ animis plurimũ allatura iucunditatis. Alioqui uersũram facere præstat multo, quàm in neruum ire, ac ignorantiæ obicibus præpediri. Quum igitur constat propemodum, non esse aliud lachrymas, quàm aquosum humorem ab oculis profluentem, quam habeat is rationẽ, amplius scrutandum. Sic autem comperimus, in secunda, tertia & quarta digestione humoris superfluitates aquosas secerni semper: siquidem in hepate concoctionis secundæ potestate aquositas gignitur. Eius magna pars cõtruditur per emulgentes uenas ad rhenes. Percolata inde à sanguine ac sequestrata per meatus, qui uretides nũcupantur, in uesicam delabitur, ac egeritur deniq;. Quicquid uero substitit cum sanguine, ut sit eius uehiculum, fertur cum eodem ad uenarũ extrema quæ oculos pertingunt, & inde est lachrymarum materia. Contingit id ipsum & cibi perfectione tertia, quum sanguis conuertitur in humiditatem primam de secundis. Fit & in postrema quum humiditas prima de secundis transmutatur in secundam & tertiam. Obiter tamen sciendum, in cõcoctione ultima duplicem secerni superfluitatem: altera quarum crassior sit, unde proueniant, quæ in corporis superficie uisuntur, sordes. Et insuper narium mucus, aurium quoq; marmorata. Subtilis altera, quæ quandoq; in uaporem, in sudorem alias modicum tenuemq; dilapsa cõmutatur, necnon oculos scandens lachrymis argumentum præbet. Sunt qui ita ratiocinentur, quæ caloris ui in uaporem resoluantur, ignea leuitate hinc ascita, scandere tamdiu ad superna, donec repercussa adden satacq; frigescere incipiant, relabanturq;. Id quod in pluuia conuisimus & uasis, quæ ambica uocãt. In humano autem corpore tres agnosci fumidas euaporationes, stomachi, iecinoris, ac lienis, & cordis: quibus tria respõdeant membra item superne, oculorum, narium, aurium: sed narium mucum à stomacho esse, auriũ sordes ab iecinore, organorum indicare situm, sic & lachrimas ex oculis demanãtes ab corde profluere: quando & nobilior rei euentus nobiliorem præfert causam. In dolore autem hasce ubertim scatere, quoniã eius ui plurima fecernatur euaporatio: quod agnoscens Homerus quoq; calidas subinde lachrymas pronunciat. Nec omnis tamen dolor sic cordis calorem excitat, ut aiunt, ut qui in eo est, sequestretur humor, sed qui cum spe modo est: hãc enim efficere, ut exiliat cor uehementius, ac laxius fiat. Nec subsultus quilibet hoc effecerit, sed impetuosior, ut in rerum acerbitate: siquidem ubi spes abest, cordis cessat subsultio: quin comprimitur, meatibusq; occęcatis, augescente calore, feruet humor, nec euaporat. Quia uero cordis uehemẽtior commotio hæc in homine fit tantum, quod Aristotelis est tertio De animalium partibus, inde cæteris lachrymarum usus non datur fere. Quod si humectatio quæpiã in nõnullis cernatur, unius functione euaporantia pulmonis contingere, palam fit. Illud obiter adnotaro: doloris magnitudine uitali spiritu in cordis occluso cauitatibus, pręfocationem ac interitum consequi sæpius. Semitas uero duas anatomici deprehẽdere, per quas ad oculos lachrymæ surrigantur. Priore loco ueras statuunt, quæ in fronte sunt & temporibus ad oculos productæ: deinde esse intestinos meatus, qui eodem protendantur. Quanquam monstratur & callis tertius, quia profluens humiditas in nares per ossium foramina in oculis desinẽtia, in illos corriuatur. Verum, ut hæc liquidius percipiantur, sciendum est, duos esse in oculis angulos, quos in medicorum lsagogico canthos nuncupat Galenus, & Paulus AEgineta in oculorum uitijs libro tertio, Auicenna almacheni, tempestate nostra medicæ artis studiosi, lachrymalia. De ijs primo De animalium historijs Aristoteles ita scribit, κοινὸν δὲ τῆς βλεφαρίδος μέρος τῆς ἄνω καὶ κάτω, κανθοί, λύω μὲν πρὸς τῇ ῥινί, λύω δὲ πρὸς τοῖς κροτάφοις. id est, pars communis superioris inferiorisq; palpebræ canthus est, quẽ duplicem uterq; habet oculus, alterũ iuxta nasum, iuxta tempora alterum. Cãthorum uero radices inuenio encanthidas dici, uel epicanthidas. Cæterum qui prope nasum adiacent, rhanteres nuncupantur, ab humoris insperſione: aut πηγαί, id est pagæ, uelut lachrymarum fontes quidam: canthos domesticos medici uocant. Canthum ligneum pro uase potorio, in Diogenis mentione aduersus Iouinianum, ni codicum interpellata fides est, nominat Hieronymus. Nam exemplaria sunt, in quibus scriptum comperias

rias, Cauum ligneum. Laertius certe in eadem historia cotylen dixit, canthum minime. Sed ad rem. Anguli uero in tempora uergentes, syluestres à neotericis dicũtur, paropiæ à Græcis, aut uerius parotiæ, quod ad aures proclinentur: sic enim appellat Nicandri interpres. nam paropia nuncupari nouimus, quæ oculos equorum ambiunt coria. Sunt præterea in palpebris iuxta hosce angulos foramina quædam, utilitas quorũ inter cætera est, humectare palpebras: indicio est, humectatio ibi perpetua. Porro, ut quarto De utilitate partium scribit Galenus, per foramina & meatus nasi, qui in canthis sunt, egrediuntur superfluitates, ab oculo ad nares effusę. Illis uero spiramentis superiecta est neruosa caro, quam uocant medicorum scholę lachrymarum frenum: quoniam eo, uelut obice, ab exitu repellitur, ac uelut suffrenatur humoris illuc deflua redundãtia, cogiturq; in nares delabi. Quòd si abscindatur, aut casu aliquo minuatur, per ennis fit lachrymarum fluxus. angulorum augumentũ immoderatius eucacida uocãt: deminutionem uerò rhyada: Galenus auctor De morborum differentijs primo. Palpebram Græci βλέφαρον uocant, ut scribit Oppiani interpres, id est ὀμματόφυλον, uelut dicas oculare folium, παρὰ τὸ φαίνω & πέφυκε τοῦτο εἶναι τὸ βλέπουσι, quòd oculi indumentum sit. Tarphos uocant, unde se promunt pili, dicti blepharides, & ubi coeunt palpebræ. Cauitatem qua coniacet oculus, thalamum appellari tradit, metaphora honesta de thalamo domestico. Quem hoc statuunt ordine, ut primo habeatur loco septum, id est hercos, ubi locantur portæ: mox aula est, inde æthusa, quæ est porticus peristylos soli exposita, unde & nomẽ: postea est prodomus, mox domus & thalamus. Spatium quod interiacet oculis, ratione consimili metopa nuncupari ualet: quando opas Græci tignorũ & asserum cubilia uocant, nostri caua & columbaria: sicut quod inter duas opas est, intertignium, id metopum dicũt illi: sic interscalmium, inter remiges spatium: qua figura dicuntur intercilia item, ac interfinia.

Quæsita non illepida super lachrymarũ item ratione. Cepas syluestres nõ reperiri. Thymus quid. Ceparũ natura & allij. Crommyon unde. Miscelli historia. Myrta quæ dicantur. Cap. IIII

CAeterum hac parte curiosior forte quispiam quærat, cur à domestico angulo potissimum lachrymæ fluant? Ratio uerò non alia est quàm in poris, siue meatibus, qui illuc frequentiores feruntur & latiores. Verum enimuero nõ omiserim hac parte illorum sententiam, qui audacius astruxere, Lachrymas in angulis quidem se ostendere, prorumpere tamen ex spiramentis duobus in fine pilorum qui e palpebris promicant, quorum unum in superiore sit gena, in inferiore alterum prope domesticum angulum. Hinc arguta in medium prosilit assertio, Lachrymas ex ira, aut tristitia, aut huiusmodi ęgritudine alia per inferius redundare spiramentum, quia cordis ea sint accidentia. Quæ uerò alia profluant ratione, superiorem habere meatũ, quia euentus causa sit de cerebro. Ex ijs uerò quæ iam copiosius astruximus, Alexandri quæstio faciliorem recipit intellectum. Cur (inquit) mœrentes & lætius ridentes lachrymantur? Mœrentes utiq;, meatuum siue pororum densitate extrudunt quod in ipsis est humectum. ἡ γὰρ λύπη ψύξιν καὶ πύκνωσιν ὀργάζεται τῶν πόρων. hoc est tristitia enim frigiditatem facit & pororum densitatem. Gaudentes uerò ratione diuersa, raritate atq; laxitate eorundem humida effundunt. Hinc illud à Xenophonte promitur rerum Græcarum septimo, οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶς, καὶ λύπης δακρυσαί ἐστι. quod est, sic itaq; lætitiæ ac tristitudini cõmune quiddam lachrymæ sunt. Quòd si spiramenta fuerint perangusta, nec lætitia nec mœror ciere lacrymas potest. Expositor uerò noni libri Almansoris, lacrymas quasdam esse uolũtarias dicit: aut ex tristitia, dum fit cerebri constrictio, & inde humecti aquosi expressio: aut ex lætitia, per quam fit cerebri laxatio, & meatuum, indeq; humoris effusio, dum uidelicet circumfunditur calor ad totius circumferentiã, & potissimum cerebrum scandit. Sunt tamen, inquit, etiam lachrymæ quædam ultimam consequentes debilitatẽ omnium oculi uirtutum, & cerebri ac omnino corporis reliqui. Sed propinquis morti hæ plurimum eueniũt, ac deploratis, nec ab expellẽte profluũt uirtute, uerũ ab humoris grauitate ad inferiora nutu suo uergentis, detentoria etiamnum facultate labefacta, ut Galenus interpretatur apud Hippocratẽ. De his crebra mentio in Prognosticis & Aphorismis, siue sentẽtijs Hippocratis

tis, & in libro De regimine acutorum. Porrò à curiosis item quæritur, quidnam sit cau sæ quòd qui equo currunt, quo contentius cursum equus arripit, eo procliuius lachrymas fundunt: & qui pedibus item, eo magis quo se uehemẽtius intenderint. Huius uerò ratio euidens est, aer namq; occursans frigidus est, frigus autem lachrymas mouet: quippe contrahendo constipandoq; carnem, exprimit humorem. Nisi quis id adstruat amplius, calor sudorem elicit: ὁ δὲ διαλιχνον, inquit Aristoteles, ἐφ' ὡς τὶς ὅτι, διὸ καὶ γίνονται ἀπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἁλυκὰ ὅτι ὁμοίως. hoc est, Lachryma autem sudor quidam est, quapropter à cõcalefactione utrumq; mouetur, & sudor & lachryma, salsaq; pariter ambo sentiuntur. Calorem uerò motus sine dubio efficit. Dicat aliquis, hoc item ictus ratione prouenire: ut enim aduersi flatus oculos perturbant, ita etiã qui se obiectat aer, quo quis contentius equũ agitat, aut currit ipse, eo magis ictu quodam molli euerberat ac ferit, quo ut lachrymæ promantur, effici, meatibus oculorum laxatis appulsu eiusmodi. Omnis enim ictus uim aut secãdi habet, aut collidẽdi & contundendi. Ab Alyatte rege ferunt quandoq; Biantem ex septem sapientibus unum esse accersitum. At is philosophico supercilio tumens, & regiam fortunam tantum non despicatui habens: ἐγώ, φησιν, ἀλυάττῃ λιλαίεσθαι κρόμμυα ἐδιειν. Ego, inquit, Alyatti mando cepas comesse. quibus illi fletum esse imperatum, interpretantur eruditi. nam & apud Aristophanem quærit ille ex Dionysio, τί δῆτα λιλαίεις; cur fles? Respõdet is, κρομμύων ὀσφραίνομαι, id est cepas olfacto. Cepas uero acriter mordere oculos, & ciere lachrymas, notissimum: nam & crommyon inde apud Græcos nomen habet, ὡς τὸν κόρον ποιεῖν συμμένειν, quod pupillam comprimi cogat. Huius uero ratio est, inquit Peripateticorũ princeps, quia quòd lachrymas mouet, mordax esse debet, humidũ quoq; & lentum: quas ob res etiam oleum lachrymas excutit, quamuis leniter mordeat: subiens enim irreptansq; suam ob lentitiam atq; tenuitatẽ dolorem mouet, ac perinde humorem tabificat. Cepe uim eiusmodi sane habet, ut quod & humore & uapore sit calido, tenui & lento. Itaq; admotum eo, quòd uapor eiusmodi est, humorq; tenuis commeat, lachrymas mouet. Quumq; editur transmissa respiratione, itidem facere potest. Quin & cepis oblædi mentem, proditum quibusdam est: medicæ uero scientiæ prorsum coryphæus Hippocrates usu potius quàm esu commendabiles facit. In quo illud adnotarim obiter obseruatũ eruditioribus, syluestres cepas haberi nullas: proinde aberrare, qui apud Aristophanem thymum syluestrem accipiant cepam: quod animaduertens Sudas, θύμον, inquit, Ἄγριλλις βοτάνη. Allium uero calidum quidem est & acre, & humoris aliquid continens, sed lentum non est: itaq; lachrymam mouere non potest. In ratione lachrymarum obseruatum illud quoq; est, Quas ex mœstitia profundimus, ferè calidas esse: quas uero ex oculorum morbo, frigidas. Quippe quod incoctum crudumq; est, frigidum sit, necessarium propemodum est: calidũ uero quod concoctum. Languorẽ uero omnẽ ex cruditate proficisci, nullum dubium est, quod quum lachryma cruda in ijs sit qui ualetudine oculorum laborant, non immerito frigida est. Hinc medici sudorem frigidum, argumentum esse grauioris morbi coniectant: calidũ contrà, decretorium esse & salutarem. Quum enim uacans materia multa est, satis à calore intimo percoqui non potest: itaq; frigidam esse necessariũ. Quum uero pauca est, plene à calore uicta percoquitur. Morbos autẽ uacantis materiæ copia prouenire, manifestum est. Præterea ne quid per incuriam quod ad rationem hanc spectet trãsiliam, id quoq; in literis inuenio, In timore lachrymas non fieri: quia repente humores ac spiritus retrahantur ad cor. Prorumpere autem in ira iam augescente ex agitatione uehementi, & cõmotione ac humorum expansione ad exteriora, quum magis magisq; diffunditur calor. Porrò ubi inconniuentibus oculis quippiam cõtuemur, hæremusq; in uno fixi obtutu, plerunq; sese promunt lachrymæ, oculo (ut credunt) intentione nimia debilitato, & nonnihil tum à lumine, tum ab obiecto læsa acie, deniq; musculis diu ita fixis atq; protensis, facilior est humori exitus. Ridentium deinde lachrymæ frigidæ uidentur, quia calor tum maxime per faciem diffunditur, prorumpentes uero lachrymæ quum aliquanto minus habeant caliditatis, dum manant frigidæ omnino uidẽtur. Vinolentorum lachrymas iucunditatis afferre plurimũ, liquet, ratione maxime illa quod euidens ebrijs fit lenimentum, si copiosius effundant redundantẽ in capite humorem.

Cerebrum

Cerebrum quippe uini oppletur uaporibus: ac eo nomine, molesto item grauatur one re, quòd profusis lachrymis sit subinde leuius, & inde uoluptas in fletu uinolẽtis iucunda. Ad lachrymarum rationem nõnihil spectat illud quoq;, ex historia quæ de Miscello est, cui redditam ferunt sortem ex adytis: Conditurum eum ciuitatem, ubi in serenitate ipsum excepisset pluuia. Id nunquam futurum, coniectatũ ab eo est, ob rei ab surditatem. Quum tamen in Italiam appulisset, ac maxima euentus fluctuaret incertitudine, assedisse illi pellicem uberius flentem, mœstamq;. Id conspicatus Miscellus, finem habere oraculum suspicatus, ciuitatem condere adortus est. Illud postremo auctarium fuerit, ac uelut assumentum, sed non panni, uerum ex Eustathij thesauris, quæ digna luctu sint, dici à nonnullis μυεῖα, si penultima accentiunculam seruet, ἀπὸ τοῦ μύρεσθαι, quod lugere est, unde μορμύρειν, quo aquarum signetur strepitus, & inde clauthmyrismus.

Oculi uitia. Cur in occipitio non sint oculi constituti, nec collum nobis datum uersatile. Aulopi qui sint: aula item. Camptaulæ, pithaulæ, aulisci, ualonna, maulíæ, aulici & curiales, aulões, pseudaula, pseudoportus. Coracina sacra. Opuntij qui. Phthisis in oculo quid, & atrophia: atrophon, & mydriasis, amaurosis, amblyopia, & alia id genus. Bulbus oculi. Distichiasis. Coracinus unde. Coraxis color. Laodicensis lana. Hieronymi locus explicatur. Eutrophon. Euernes. De aprorum ceruorumq; lachrymis interim. Vertiginosi.

Cap. v

QVanquam de oculorũ ratione alibi copiosè, ac nunc quoq; uellicatim disseruimus, nihilominus ubi se dignũ obseruatione quippiam, dum mutos consalutamus magistros, ostentat, quin id publico bono mox excerpamus, facere nequimus. Sicut & hoc in primis, esse tumiculæ oculi, quæ dicitur rhagoides, uitium, quod proptosin, id est πρόπτωσιν uocant, tanquam procidentiam, erosione proueniens, aut scissura ceratoidis. Id si minutum sit, ac muscæ capiti persimile, μυοκέφαλον καλεῖται, id est nuncupatur myiocephalon: si maius paulo, acini uuæ amplitudine, σταφύλωμα: si maximum, ut uel palpebræ superexcidant, μῆλον id est malum: quod si obdurescat calli imagine, tunc uero etiam πάλωσις cognominatur, id est clauus. Sed nec illud cõtemnendum, ex Auicennæ interprete primo Canonis: Ambiguitatem, inquit, forte moueat studiosius rerum naturam expendentibus, cur nostri corporis artifex in occipite itidem oculos non censuerit collocandos, uel saltem collum attribuerit uersatile, quod in grue uisitur ac ciconia. Cæterũ hæc uix effici potuisse, ex partium proprietate conijci potest: siquidem oculi naturam esse humectam, uidendi exigebat ratio, & proinde neruos itidem ipsius à parte cerebri præmolli initia ducere, necessarium fuit: his uero aduersa capitis esse rationis contrariæ, nemini ambiguum. Dura siquidem esse oportuit, propter nucam & neruos motibus destinatos indidem oriẽtes, quamobrem colligi manifesto, opticos inde neruos duci, minus potuisse. In colli uero circumactu non parum discriminis affuturum, amplius perpendenti patet, minimo momento uerebra luxata. Propterea firmitatis consilium in artificis mente uim habuisse maiorem. Id ipsum duodecimo De utilitate particularum significat & Galenus. Sunt & ad oculos pertinentia, quæ citra rationes physicas de grammaticis mutuemur. Oppianus Halieuticon primo, piscium quosdam αὐλωποὺς, id est aulopus nuncupat. Interpres exponit, ἔχοντας ὠτώμικας ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλῶν. id est, oculos habentes oblongos quadam tibiarum imagine. Cuiusmodi pagurorũ oculi sint, necnõ astacorum, quibus proprium est, forinsecus oculos obtrudere inspectãdi causa. Verúm est quod adnotemus parte hac fusius, ut quæ astruuntur, ampliter ubertimq; percipiant, qui modo non sint analphaberi, sicuti dicere consuerunt Græci: aulam nuncupari animaduerto primo locum, qui perflatum habeat. Nam hoc nomine semper apud Homerum hypæthra, id est subdialia intelliguntur, ubi esset Hercei Iouis ara. Vnde διαυλωνίζειν dicimus, quum utrinq; perflatur regio aliqua, ex quo de AEolo Virgilius,

Illa se iactet in aula AEolus.

Sicut non indignum, qua erumpat in mare Peneus inter Ossam & Olympum, dici historia septima ab Herodoto Aulonem, à Plinio conuallem. Angusta ad mare loca in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trachinijs Sophocles, Aulonas ποντίους uocat. Sed & mare angustum oblongumq; id est σχοίνακρον, dicunt Aulonem Græci. Quos uero aulicos dicebant priores, in Philologiæ nuptijs Martianus peruulgato nunc uerbo etiã curiales nuncupat. Vt inquit, post membra corporea deorũ fierent curiales. Aulos uero dicitur tibia, per quam item commeat spiritus. Sed & figura quælibet in rectitudinem productior uti est stadium, & sanguinis torrens è naribus. Camptaulas intelligunt apud Vopiscum, qui flexili tibiarum cantu utãtur: sicuti pithaulas tibijs quodammodo persuadentes. Aulicam suauitatem Martianus tibialem intelligit. Fuere Athenis quoq; sacri quidam Aulones, meminit cum Philochoro Thucydides libro quarto. Sunt item Galeno Therapeuticæs quarto, clysterum aulisci: φησίν, inquit, τὴν αὐλίσκην τὸ κλυσῆρος εἰς τοῦ ἕδρου ὠθησιν, οὐχοῖον τε χωρὶς τῆς τοιαύτης ὠθήσεως. Aulonem quoq; scribit Theophrastus campum dici amplissimum & pulcherrimũ inter Libanum & Antilibanum. Strabo denique, quam modo Valonam dicunt, Aulonem nuncupat. Sed de eius nomenclaturæ locis aliquot plura Stephanus. Apolloniam, cuius adhuc extent uestigia, sunt qui Valonam arbitrentur. Maulías inuenio gladios nuncupari, tanquã ὁμαυλίας: quia insimul pernoctent, immaneantq; milites, quod αὐλίζεσθαι dicunt. Aulas porro nunc pro regijs usurpamus, quod ante se loca habeãt subdialia & ampla. Pseudaula, quę ueram mentitur aulam: sicuti pseudoportus sunt, uelut cæci quidam portus. Ratione eadem nuncupantur pseudoporticus. Et omnia demum quę ad imitationẽ fiunt, ac temporarium præbent usum, non principalem, id sibi cognomentũ ascisc unt, quod ex Vitruuij liquet architectura. Ex eodem uero Oppiani interprete illud item est, coracinũ piscem dici παρὰ τὸ κορὸν τὸ μέλαν, id est à uocabulo nigredinem significante, unde etiam trahatur corax, id est coruus: qui tamen ætatis initio minus nigricans est, quũ cæleste rore pascitur, ut scribit Cassiodorus, & propheticus perdocet Psalmus. uel ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰς κόρας, id est ab assiduo pupillę motu. Coracina sacra legimus apud Ambrosium in Pauli epistolam ad Romanos, quæ Coraci præstarẽtur, siue is intelligatur coruus, seu eius nomenclaturæ deorum mutorum unus. Scitu non indignum, esse ab eruditis obseruatum, ubi Palladius scribit, Coracinam picem aduersus arborum formicas pollere: reponendum, coracinum piscem: & id ex agricolationis magistris in Græcorum scientia. Est colorum unus item coraxis nomine, cuius libro duodecimo Strabo commeminit, in Laodicensis lanæ præconio, cuius molliciem uel Milesia præstantiorem admiratur. Nec prẽterijt libro octauo Plinius. Propterea in Iouinianum Hieronymus: Nunc lineis & sericis uestibus, & Atrebatum, ac Laodiceæ indumentis ornatus incedis. Qua tamen in parte sunt, qui linea intelligant indumenta Laodicensia. Cæterum illud grauioris operę fuerit, quod dum ista commẽtaremur, ex Plutarcho ingessit se nobis ex libello, in quo euentuũ nõnullorum rationes promũtur naturales. Vnde inquit, fieri putandum est, quòd aprorum lachryma dulcis agnoscitur: ceruorum autem amarulenta, salsaq;: An in calore ac frigiditate causa statuetur? Frigidæ utiq; naturæ ceruus est, calidæ uero aper & igneæ, proinde fugæ mandat ille præsidium, in inuadentes ruit hic præceps, quo præcipue tempore fundit lachrymam. plurimo nanq; feruore raptim sese ad oculos promẽte, hinc dulcescit humor profusus inde. Empedocles uero, sanguine turbato lachrymam extrudi ait, ut ex lacte serũ. Quoniam uero innati caloris ui aprorum sanguis nigricans est, asperq;: ceruorum autem tenuis, & aquosus, congrue, quod in ira aut pauore secernitur, in utrisq; uisitur tale. Opuntios facete positos inueni pro monoculis, aut etiam cæcis, ab Opuntio quodam prauitatis notę, quem ita affectum ferunt. Digna uero quæ non prætereantur, ab AEgineta Paulo Medicinæ tertio, monumẽtis prodita: Phthisis, inquit, est pupillæ affectio, angustioris factę debiliorisq;, ac etiam rugosioris. In qua paulo maiora sese ostentant obiecta. Ratio autem ex condensatione est ob siccitatem proueniente. Differt ab ea quæ nuncupatur atrophia, siquidem arctat pupillam phthisis, ast oculum totum atrophia tum minorẽ præstat, tum humiliorem. Quòd si latior multo naturali habitu euadat pupilla, prępediatq; omnino uiuẽdi actum, aut parte plurima, ut minora etiam uisantur obiecta, mydriasis appellatur mali genus. Causa eius est, πλεῖσμα τικὴ ὑγρότης, id est redundans humectatio. Alias dicitur atrophia Galeno Sanitatis tuendæ libro tertio, ubi corpus ex ingesta

gesta alimonia fructum percipit omnino nullum: sic uero affectos ἀτροφοῦντας uocant. Plinius, cibum non sentientes. Est atrophon quoq;, quod nõ nutrit. Eutrophon uero, pingue dicitur, si de animalibus sermo sit. Nam in plantis, εὐτρεφὲς uocant Græcorum disertissimi. Proinde quod εὐτρεφέστερον illi appellant, crassius uel speciosius, transtulit Plinius. ἀμάυρωσις, est perfectum fere uisus impedimentum, citra oculi affectionem manifestum. ἀμβλυώπια, est uisus hebetudo, ex latente prouenies causa. Myops, id est μύωψ, apud Callimachũ in Hecale, musca dicitur quædam boues exagitans. Sed & nomine eodem, equorum intelligas flagellum, ac calcaria quoque apud Polybium, ὁθ' πολλοὺς οὖν μύωπας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μεσῶν ἵππων λαμβ. Ex quo myopa scienter eum dicimus, à quo accendimur ad strenue obeunda negotia. Plutarchus in Alcibiade, καθάπερ μύωπος ἀφυπνοῦντος τῷ προσώπῳ. Habetur in oculis malum item, quod χήμωσιν uocant: cooritur id cum inflammatione nimia palpebrarũ utraq; ita conuertitur, ut uix integatur oculus, albumq; nigro fit surrectius, ac rubet. Inuenio & psorophthalmiam, id est ψωροφθαλμίαν, quæ dicitur κνησμώδης τοῦ βλεφάρου ψώρα: id est pruriens palpebræ affectio scabiosa. Prouenit ea ex salso nitroso q; humore. Nam sclerophthalmia, est durities oculi, ac σκληρότης, id est difficilis motus. Chalazion, id est χαλάζιον, in palpebra ἀργὸν ὑγροῦ σύστασις, id est otiosi humoris multitudo, uelut grando parua. Madarosin, id est μαδάρωσιν uocant, ubi ex palpebris defluũt pili. Miphosis, id est μίλφωσις, eadem dicitur affectio, quam smegmata tollunt calliblephara. Encanthida nuncupant, quum maioris anguli seu canthi caruncula excrescit iusto amplius. At ubi deminuitur, rhyada uocant. Præterea est strabismus, id est στραβισμός, oculorum uitium, in ijs qui strabones dicuntur: id ita finitur, ἀσασμώδης τῶν κινούντων τὸν βολβὸν μυῶν διάθεσις, id est musculorum affectio ex conuulsione, bulbum mouẽtium. De bulbo autem alibi ita lego, ὅταν αἱ τῆς φύσεως τρίχες τὸν βολβὸν ὠδύνῶσι, id est ubi naturales palpebrarum pili bulbum pungant. Fit autem huius rei apud Paulum mentio, ubi de distichiasi agitur, quæ dicitur pilorum succretio præter naturam in palpebris. Bulbulus in lilijs, est apud Palladium. Nec sane mirari oportet dici in oculo phthisin, quod attigimus paulo ante, quum sit in pulmone uerius affectio hæc & thorace, ὡδὶ ἂν ἐμπυημάτων. Sed ab Hippocrate dicitur item ἰσχιακὴ πῆσις φθίσις, quæ prope sacrum concipitur os. Appellatur quandoq; νεφριτικὴ item φθίσις. Vertiginosos uocant, quibus tenebricosæ lucis obscuritates oboriũtur, σκοτώσεις dicunt. Cæterum discurrere uisitur incertæ lucis splendor μαρμαρυγὴν appellant: contingit malum, frigidis & glutinosis humoribus cerebrum occupantibus.

Adnotatur error interpretis Plutarchi super Piræi lema. Munychia. Thalatis præsagium. Inibi quid lema, quid gramiæ. Glamon. Cronica lema cur præter Græcorum sententiam. Cur Athenienses Tettigophori. Dijpolia. Buphonia. Bucolia. Bupharus. Bubones. Cronium mare cur. Libadium quid. Limnæ. Phrygia Atticæ. Limenarchæ. Limitrophi, Primicerij. Secundicerij. Meloproximus. Lemmata apud Galenum quæ sint. Cap. VI

Egebamus nuper Plutarchi apophthegmata, id est sententias perbreueis regum ducumq; præcellentiũ: inter alios de Pericle ita ibidem enotatum aduertimus, ἐκέλευσε δὲ τοὺς ἀθηναίους τὴν αἴγιναν, ὥσπερ λῆμμα ἀφαιρεῖν τοῦ πειραιῶς. id est, Athenienses iussit à Piræo AEginam eximere, perinde ac lippitudinem. Ita nanq; Græci codices præferunt, λῆμμα. Quod ipsum & in Periclis uita cõperi adnotatum. Sed & in Demosthenis quoq;, uerum Græca: nam Latina prorsum ἀκεφαλῶς est. Interpres autem eius libri, aut in locum impactus uitiatũ, aut inscitia uocabuli deceptus, λιμένα legit, & interpretatur: nec ἀφαιρεῖν, sed ἐφορᾶν. ita enim transfert, Iusserat autem Athenienses AEginam quasi Pirei portum existimarent, ac tuerentur. Quam sententiã ne somniasse quidem unquam Plutarchum reor. Enatam arbitror uiro non indocto ex uerbo non admodum trito difficultatẽ: proindeq; insyncerum arbitratum codicem, ita interpolandum censuisse, ut non lemam, sed limena legeremus: quo[illegible] arguitur, lema plane cronica, ut Græci dicunt, eius oculos fuisse præpeditos: nam & in Dipnosophistis Athenæus Demadem oratorem scribit, solitum dicere, AEginam esse Piræi lemam, Samum autẽ ciuitatis ἀνώφυγα. Consimile est fere de Mu

Universidad de Deusto
Biblioteca

nychia ab Epimenide pronuntiatum, qui multum diuq; locum contemplatus: ni futurorum cæci homines forent, Athenienſes locum, dixit, dentibus fuiſſe cõcerpturos, ſi noſſent, quot inde mala ciuitati ingruerẽt. Non defuit & Thaleti præſagium id genus, quando in neglecta Mileſii agri parte condi ſe mortuum mandauit: quod inibi annis inſequentibus Mileſiorum forum conciperet futurum. Inoritur tamen quibuſdam ſuſpicio, ſic Aeginam dici Piræi portum, uelut Pſyttaliam deſertam inſulam ſcribit Strabo, dictam nonnullis λιμένα τὸ πειραιῶς, id eſt Piræi portum, modo ne ſit mendum exemplarium. Quid uero lema ſit, iam hinc ordiar explicare, quo uerior noſtra poſsit cenſeri ſententia. Eſt igitur lema ὁ πιπτὼς δάκρυον, ὅπερ ὑπικαθεζόμενον βλαπτει τοὺς ὀφθαλμούς. id eſt, concreta lachryma, quæ inſidens, oculum oblædit. Senum lachryma craſsior exiſtens, lemas grandiores facit. Quidam eo nomine lippitudinem accipiunt, & oculorũ ſordes. Vnde uerbum λημᾶν, quod ſignificat oculis laborare. Quanquam Heraclides Soranus λημᾶν dicit, τὸ ἀποκλωσικῶς βλέπειν, hoc eſt uoluptarie intueri, & uelut oculis deglutire. Sunt qui ita finiant, Lema, cõcretum eſt in oculo album humidum, quod hebetudini præuium eſt. Quidam ex recẽtioribus grana parua interpretantur, lieca, duraq;, in oculis quæ uiſantur: quas gramias etiam uocemus, fieriq; ex areſacta lippitudine. De gramijs ita in Pompeij Feſti monumentis inuenias, Gramiæ oculorũ ſunt uitia, quas alij glamas uocant. Hinc glamon, qui lema uitiatos oculos habet, & glamyros, apud Sophoclem: gramioſi item apud Nonium oculi. Sed & uulgo gramum, pro mœſto inaudias. Illud obſeruãdum amplius: Sudam & Ariſtophanis interpretes, cronicas lemas putare dici de antiquis: quoniam cronia nuncupẽtur uetuſtate prærancida & inſipida prorſumq; fatua, à cronijs, id eſt Saturnalibus, feſto perantiquo. Cicero in Philippicis: Negligimus iſta, & nimis antiqua & ſtulta ducimus. Qua loquendi figura utitur & Ariſtophanes plerunq;, ut quum ait, ἀρχαῖά γε καὶ δ' ιπολιώδη καὶ τηλίγων ἀναλωτα καὶ κηκιδιον βουφονίων. Antiqua & Dijpoliode & cicadarum plena, & Cecidæ buphoniorũ. Nam Dijpolia ſunt Iouis feſta, quæ & Diaſia uocantur: ſic & Buphonia intellige feſtum uetus, quod poſt myſteria celebraretur per bouis immolationem, unde & nomẽclatura. Sed & Iouis Poliei ſacerdos, inquit Pauſanias, Buphonus eſt nuncupatus, id eſt βουφόνος. Bucolia in Aegypto apud Hieronymum, ceu bubulcorum intelliguntur loca. Bupharum uero terram dicũt, quæ arari facile pòteſt. Nam pharos, aratio eſt, ſed & bouis epitheton. Bubones uero antiquis fuere tumores uniuerſi præter naturam: mox ita priuatim nũcupati, qui in femoribus, alis protubera rent, ac collo. Quod ad buphonũ attinet, inuenio in literis, Erechtheo imperante Athenis, primum ab eo in Iouis Poliei ara immolatum bouem, quo peracto, ſecuri relicta mox ſe è regione Buphonus proripuit. At in iudicium uocata ſecuris eſt, ac abſoluta: idq; quotannis ut fieret, ſeruatum traditur. Quod uero cicadarum plena ait, intellige item, ſapere uetuſtatem: quoniam Atheniẽſium uetuſtiſsimi capillis adhiberent implicandis τέττιγας, id eſt cicadas aureas: ut eo argumento autochthones eſſe ſe probarẽt, ſicuti creduntur cicadæ. Meminit Thucydides. Inde & tettigophori nominãtur quandoq;, quaſi cicadiferi. Sed ut ad lemas cronicas redeamus, Quid ſi eo uerbo non antiquas interpretere, ut uelle uidentur Græci, ſed congelatas concretasq;. Sicut cronium in Septentrionibus mare dicitur: puto, non quia antiquũ: quid enim inſulius? ſed concretum, auctore Plinio, à frigoris argumento. Cuius præſidem Saturnum faciunt cæleſtium rerum ſtudioſi. Apollonius Argonauticon quarto, Adriacum mare, cronium dicit. Sed à Crono, id eſt Saturno, ut inquit interpres, quem habitaſſe Italiam, omnibus & lippis notum & tonſoribus. Sunt tamen qui non Cronium, apud hunc poetam: ſed Chronium, putent ſcribendum, per CH: ab inſula, quæ uocetur Chronia. Lycophronis interpres Ionium ſcribit ſinum, antea Cronium dici conſueſſe, ſed & Rheæ ſinum. Cronij maris & Euſtathius meminit: Poſt Scythas, inquit, qui mari Cronio uicini Caſpium accolunt, Vnni ſunt, quos Simocatus hiſtoriarum cõditor à Perſis uocari Turcos exiſtimat, ad Orientem uernum ſpectantes. Cæterum parte hac non tam quid ſentiam, profero, quàm ſtudioſorum ingenia prouoco, ne aliorum fiducia in utramuis aurem ſibi dormire permittant, ſed noua excogitẽt ſemper: nec ingeniorum fertilitatem æuo ceu ſeneſcenti deeſſe putent, ſed multo ſæpius curam. Cronos certe pro ineptijs fatuitatibusq; uſurpari Græcis notum eſt. Et Ioannes Grammaticus apud Heſiodum pro inſcitia cronon accipiendum putat, quia χρόνον καὶ μέλαναν καὶ σκοτεινὸν νοῦν, id eſt mentem efficiat. Limon uero aliud eſt quàm lema: nam eo nomine dicitur humectus locus herboſusq;, id eſt pratum, quod cõmunis lingua Libadium uocat. Limnas item in Athenarum arce locum dici tradunt, ſicut in Attica erant Thucydidi Phrygia. Limenarchas ex iunioribus nonnulli militum interpretantur præfectos, qui imperij limites cuſtodiant. Id irridens quidam bene doctus Limenarchæ, inquit, non à limitibus dicuntur imperij, ſed ἀπὸ τοῦ λιμένος, id eſt à portu, cuius præſunt cuſtodiæ. Eos Limenophylacas dixit Ariſtoteles in Politicis, nec enim ratio admittit, ut Latina Græcæ dictio componatur. Sum miratus hominis ingenium. Quippe inibi ſtatim limitrophos dici fundos fatetur à limitaneis militibus, quoniam inde alerentur. Et alibi: Primicerius, inquit, notarius principis dicitur, & honore inter notarios primus: ſicut ſequens appellatur ſecundicerius. Λημὸς autem cera eſt, & in ceratis tabulis ſcripſere antiqui. Et alibi, Meloproximus eum ſignificat, qui ſe cum proximo ſacri ſcrinij exercet, illo tamen dignitatis gradu inferior. Nam μέλα ſignat, curæ eſt: proximus autem dictio eſt Latina. quam compoſitionem ſecula admiſerũt poſteriora. Sed libro primo Quintilianus: Componuntur, inquit, nomina aut ex noſtro & peregrino, ut biclinium: contrà, ut epirogium & anticato: aut ex duobus peregrinis, ut epirhedium. Quod autem Piræi lema diceretur Aegina, facit id nobilitas inſulæ, quæ maris imperio potita eſt, & cum Atheniẽſibus æmulatione certauit. Inibi primo ſignatum à Phidone argentum tradunt. Quin rhopon, id eſt miſcellam negociationem, Aegineam dicimus mercaturam. Lemmata ἰατρομονικά, in Galeni Therapeutices primo, dogmata intelligo uel decreta ſcientifica, etiam ſi ſumptiones malunt alij. λήμματα pronunciant Græci: nam lemmata per ε, cortices indicãt. Hinc apud eundem ῥοιᾶς λέμματα, mali punici cortices accipimus, id eſt malicorium.

Faſcibus, iunctis ſecuribus, uſos conſules extra urbem modo. Summittere faſces quid. Summittere ſigna, & ſummittere arma. Cap. VII

QVoniam moderationem eſſe animi uirtutẽ ſaluberrimam, ferè cõſtat quod mentes noſtras impotentiæ ac temeritatis incurſu tranſuerſas ferri non patitur, unde laus oritur egregia: neq; enim gloria exigua eſt, aut cuiuslibet operæ, felicitatem fortiter ferre. Hinc Valerium Publicolam tradunt hiſtorici, plebi Romanæ gratificaturum, libertatisq; tunc primũ auſpicantis ſolidiora iacturum fundamenta, abſtuliſſe à faſcibus ſecures, et futuris poſt ſe conſulibus morem tradidiſſe. Qui multis cuſtoditus annis eſt, ac ad tempora ſua ſeruatum, Dionyſius ſcribit, ut quum extra urbem eſſent conſules, uterentur ſecuribus: intus uero faſcibus modo ornarentur, quod Maximus quoq; Valerius intelligi uoluit, inuidioſum ſcribens magiſtratus faſtigium ad tolerabilem habitum eſſe deductum, dum faſces ſecuribus uacuefecit. Porrò T. Liuius refert, eundem quum prodijſſet in concionem, faſces ſummiſiſſe populo, quod ipſum Oratoriarum inſtitutionum tertio Quintilianus repetit. Ex quo elegans prorepſit adagium, ut cum manum damus & herbam quodammodo porrigimus, uincíq; nos plane fatemur, Summittere faſces dicamur, aſtipulante M. Tullij teſtimonio, quo lumine uel uno illuſtrantur noſtra omnia. Sic enim ſcribit in Bruto, quum enim in maximis cauſis uerſatus eſſes, & quum tibi ætas noſtra iã cederet, faſcesq; ſummitteret, ſubito in ciuitate quum alia ceciderunt, tum etiam ea ipſa de qua diſputare ordimur, eloquentia obmutuit. Quod ſi quis ambigat quid omnino ſit, faſces ſummittere, ipſe ita interpretor, nõ ſurrectos tenere: ut ſolebant prius lictores, ut uiſendos eos præberent, oſtentarentq; ad terrorem increſcentis audaciæ: ſed deprimere, & ante pedes quodammodo deijcere. Significant id uerba Liuij ſequentia. Gratum id, inquit, multitudini ſpectaculum fuit, Summiſſa ſibi eſſe imperij inſignia, confeſſionemq; factam, populi quàm conſulis maieſtatem uimq; maiorem eſſe. Quidam ſummiſſos interpretantur faſces, quoniam abire à ſe dum concionarẽtur, lictores iuſſerit Valerius. Id quod refellere Plutarchus uidetur in Publicola ſic ſcribens, ὥστε τοὺς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν πορευόμενος, ὑφῆκε τοῦ δήμου, καὶ κατέκλινε. id eſt, faſces autem ipſos in concionem progreſſus populo ſummiſit inclinauitq;. Sic ſummiſſas mãmas à lupa legimus apud T. Liuium

Universidad de Deusto
Biblioteca

T.Liuium primo ab Vrbe condita. Summittere signa legionis, deijcere est ac tollere. Iulius Frõtinus Stratagematon quarto, de M.Curione, & legione seditiosa, Nullis precibus ab eo impetrari potuit, ne signa eius summitteret, nomenq; aboleret, milites autem in supplementum legionum distribueret. Summittere arma item apud Senecam in libro De uitę breuitate, Vtrúmne statim percussus arma summiseris, an in statu et in gradu steteris. Ad hoc pertinent uerba item Plinij Naturalis historiæ septimo: Cneus Pompeius, inquit, confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonij sapientiæ professione clari, domum fores percuti de more à lictore uetuit, & fasces lictorios ianuę summisit is, cui se oriens occidensq; summiserat.

Maiorem consulem apud Plinium quem intelligamus: item qui prætor maior, & maiores flamines. Balbum solum ex peregrinis non triumphasse. De lege falcidia obiter, & qui consulares legati. Cap. VIII

PLinius libro Naturalis historiæ septimo: Fuit, inquit, & Balbus Cornelius maior consul, sed accusatus, atq; de iure uirgarum in iudicum cõsilium missus, primus externorum atq; etiam in Oceano genitorum usus illo honore, quem maiores Latio quoq; negauerunt. Res est leuicula in autore nobilissimo, ne quis protinus Archimedeum me uenditare inuẽtum, liuidius cauilletur, quem denicq; maiorem dicamus consulem. Ne quis tamen tyrocinium uix dum professus impingat, aut ex insciția Boliti (ut dicitur) pœnam debeat, hisce libellis inseremus & hoc. Maiorem igitur consulem dici solitum enotauimus, penes quem fasces forent. Hi uerò in antecessum seniori contribuebantur, ut Plutarchus & Maximus quoq; Valerius prodidere. Lex tamen Iulia priori ex consulibus fasces sumendi potestatem faciebat, cui plures forent liberi. Nam & in candidatis liberorum præpolluisse numerum, Tacitus scribit Cornelius. Quòd si par numerus fuisset utrique, tum præferebatur maritus: quòd si in eo quoq; inuenirentur compares, annorum uticq; ui legis eiusdem ratio inibatur. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, mensis primi fasces collegis concedere natu grandioribus aut nobilioribus, uel si alterũ inirent consulatum. Aut certe consul erat maior, qui priore loco renunciatus esset: nam & Liuius ab Vrbe cõdita uigesimonono libro, Scipionẽ priorem consulem à centurijs omnibus dictum scribit. Et Cicero in Pisonem: Me cuncta Italia, me omnes ordines, me uniuersa ciuitas nõ prius tabella quàm uoce priorẽ consulem declarauit. Quem uerò nunc maiorem, nunc priorem nuncupamus cõsulem, Virgilius etiam insignem dixit, ut qui nullius sit doctrinæ insçius, & uetustatis usq; ad anxietatem obseruator:

Ipse Quirinali trabea cinctuq; Gabino
Insignis, referat stridentia limina consul.

Prętorem quoq; maiorem in Romana historia solitum dici accuratus lector inueniet, is uerò urbanus intelligi debet: nam cæteri minores erant, quos tum peregrinos, tum prouinciarum prætores appellatos scimus: sicuti Digestis de origine iuris, latius edocuit Pomponius. In quem sensum accipio illud ex oratione pro lege Manilia: nam quum propter dilationem comitiorum ter prætor primus centurijs cunctis renunciatus sum, facile intellexi Quirites, quid de me iudicaretis. Item in Bruto: Et prætor primus incredibili populari uoluntate sum factus. Erant & flamines maiores patritij generis, minores autem plebeij. Cæterum ut de Balbo quippiam leuiter, ac quod de cane dicitur in Aegypto, gustemus modo, protinusq; ad alia stylũ proripiamus: Hic est Balbus, quem Cosmographiæ tertio, triumphalem uocat Strabo. De quibus uerò triumpharit, Plinius non tacuit libro quinto, capite quinto. Quod uerò scribit, unũ omnium curru externo triumphasse, & iure Quiritium donatum, scire conuenit, modo ne ingenia sicut unum probemus: M.Perpennam natione Græcum Romæ consulatum esse adeptum, ac de Aristonico rege triumphasse. Propterea eum insectatus Valerius Maximus: Perpennæ, inquit, nomen adumbratum, falsus cõsulatus, caliginis simile imperium, caducus triumphus aliena in urbe improbe peregrinatus est. Nec dissimulauero tamen, ab Eutropio traditum libro quarto, Aristonicum ab Perpẽna uictum in carcere senatus iussu strangulatum: quia, inquit, triumphari de eo non poterat: nam Perpenna apud Pergamũ Romam rediens diem obierat. L.Cornelium Balbum Gaditanum Romæ

Pomponius de origine iuris

Romæ consulem fuisse, Augusto, M.Antonio, Lepido rempublicam gerentibus, prodidit Dion: additq;, eum diuitijs & magnificentia præcelluisse adeo, uti populo Romano uicenas quinas drachmas moriens reliquerit. Quo tempore lex item lata Falcidia est, ab plebei tribuno P.Falcidio, qua legitimis cauetur hæredibus, sic, ut quadrantem assequantur saltem: quando prius ad alienos transmittebatur assis integer. Sed & Ventidium Bassum Picentem genere, loco humili, de Parthis quos tribus fuderat præ lijs, primum omnium triumphasse, auctor Tranquillus est: quin & in Noctibus Atticis repetit Gellius. Illud obiter adiecero, legatos consulares nuncupari Liuio, qui consulari potestate exercitibus quandoq; præficiebantur.

lex falcidia

Duodecima hora ædificare quid. Horarum ratio. Plinij locus emaculatur ex libro secũdo. Hori annales. Lucianus declaratur. Tollitur difficultas ex Seruij Sulpitij epistola. Horoscopa. Zoros unde. Heliotropia. Gnomõ, uel umbilicus. Diopi, diopteres. Gnomonice apud Gellium quid. Astrologiæ partes. Dioptræ quid. Astrolabij inuentio, & partes eiusdem. Apotelesmata. Cap. IX

VErum quia in Parthos incidimus, non differemus, quòd nunc uel iucũdum scitu ex historia sese nobis obiectat. M. Crassus Parthicis inhians opibus, exercitu instructissimo aduersus eos mouens, quum per Galatiam duceret, Deiotarum regem extrema iam senectute confectum, nouam ædificare urbem comperit. Quòd quum mirari satis nequiret, scõmate in illum ita lusit, Quid hoc, inquit, rei est, duodecima iam tibi tantum non instat hora, & nouam nihilominus urbem ædificare pergis? Ad ea renidens Deiotarus: Nec tu, inquit, imperator satis matutinus, ut res habet, in Parthos moues. annũ siquidem sexagesimũ tunc agebat Crassus, grandiorem tamen præ se ætatem ferebat. Ex hac historia scitior concinnari adagio potest, ut quisquis Acherontius, ut ille ait, & in peculio Proserpinæ iamiam connumerandus, quid magnificum & præcellens struit, duodecima illum hora ædificare commoliriue, facetoso sale dictitemus, ut qui iam ad uitæ peruenerit umbilicum, admotis omnino lineis: de futuro tamen, quod fallacissimum est, multa sibi pergat polliceri: etiam si diuerticulo uti eodem potest, quo agricolas ueteres usos, cõmeminimus: qui interrogati, quibus fererent, non dubitabant respõdere. Dijs immortalibus. Porro quod ad horas attinet, ut tollat, si quis inest apud incultiores nodus aut griphus, Duodecima intelligitur diei ultima. Sicut Naturalis historiæ secundo, undecima hora est, quæ nunc diceretur tertia & uigesima. Sic enim Plinius scribit, Augusti uerba referẽs de sydere crinito. Id oriebatur, inquit, circa undecimam horam diei, clarumq;, & omnibus terris cõspicuum fuit: etiam si locum hunc aliter interpretatur Pontanus. Etenim solaria apud antiquos in horas tam diei, quàm noctis temporales, non æquinoctiales diuisa proponebantur, ut singuli dies noctesq; horis continerentur duodecim. Vnde apud cosmographos, sextam horam pro meridie positam inuenies. Quod euidenter significat Seruius Sulpitius Familiarium epistolarum quarto, quum ad decimum calendas Iunij se Marcellum conuenisse scribit: ac infert mox, Postridie eius diei, quum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Posthumus familiaris meus ad me uenit. In cuius loci enarratione compluribus hęrere aquam, haud laret fere. Hinc Vitruuius architectus solstitiales horas uocat in cancri signo, amplissimas intelligens: sicut ediuerso, brumales appellat horarum breuitates. Quum uero æqualia sunt spatia in ariete ac libra, æquinoctiales. Ex qua ratione Valerius quoq; Martialis Epigrammaton duodecimo, æstiuam horam pro longissima posuit, etiam si Domitius æstiuam accipit, datam relaxationi animi, & uoluptatis plenam:

Otia Prisce breui poteris donare libello:
Hora nec æstiua est, nec tibi tota perit.

Plautus uero in Pseudolo hybernam horam pro breuissima ponit sic enim apud illum Simo ait, Credo equidem potesse te scelus,
Massici montis uberrumos fructus quatuor
Ebibere in hora una. Pseudolus uero respondens ait, Hyberna addito.
Horas autem has sic inæquales uocant Græci καιρικὰς, nos temporales seu uulgares, de quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

de quibus Ptolemæus plura, & Theon. Sunt, ex recentioribus præsertim, qui planetarias etiã nuncupent: quoniam singuli planetæ dominantes, inferiora hæc disponãt singulis horis inæqualibus. Qua ex causa, & naturales posse dici arbitrantur. Alterũ uero horarum genus, æquinoctiales uocant: hoc est, ut Græci dicunt ἰσημερινὰς. A quibusdam etiam horologij nuncupatur hora, uigesimaquarta pars diei naturalis, quę in sexaginta distinguatur minuta. Ab æquabili uero æquinoctialis motu, dictæ sunt æquinoctiales horæ: nam singulis hoc genus spatijs æquinoctialis gradus quindecim emergunt: ex qua obseruatione horarũ, huiusmodi prodijt argumentum. Quam rem nostrę tempestatis notis & interuallis graphice præmonstrari in horologijs uidemus. Etiam si uanitatis insit, ac erroris plurimũ: unde est Senecæ illud eruditum, Facilius inter philosophos, q̃ inter horologia conueniet. Inueni tamen inter nostratum literarum non omnino postremos professores, qui monumentis suis prodere sint ausi, in sex horas lucem, & in totidem solitos noctem distribuere ueteres: arbitror, in errorem lapsos, quia Hyginus Astronomicõ quarto ita scriptum reliquit, Priores (inquit) astrologi, quum omnes res ad duodecim partes reuocarent, ut menses & horas & latitudinẽ signorum ita & signa, per quæ res omnes significãtur, duodecim esse uoluerunt. Cæterum auctoritate ista, quæ hoc non probat, tam facile in tendiculam, siue tenus (ut Plautus ait) collabi, parum fuit perspicacis & diligentiæ supinioris: neq; enim uerbis illis reuincitur, de naturali potius quàm de artificiali intelligendum die. Hanc porro distributionem Historiæ naturalis libro secũdo, capite nonagesimonono, agnoscere uidetur Plinius in æstuum ratione, sed ambustis præcipue lacerisq; codicibus: qui sic tamen redierint, opinor, in artus. Paribus tamen, inquit, interuallis reciproci, senisq; semper horis non cuiusq; diei aut noctis aut loci, sed æquinoctialibus: ideoq; inæquales uulgarium horarum spatio, utcunq; plures in eos aut pauciores diei, ac noctis illarum mensuræ cadunt & æquinoctio tantum pares ubiq;. Illud quoq; parte hac, ut conniuens, minime transi luerim: ad horas porro Iunij ac Iulij longissimas, referri illud Virgilianum posse ex Georgicis,

An ne nouum tardis sydus te mensibus addas.

Aurelium quoq; Macrobium scribere scimus, solem ab AEgyptijs Horum dici: unde etiam horarum nomenclatura defluxerit, quum ex illius motu orbes moderante reliquos temporũ distinguuntur interualla. Est tamen horus, annus quoq;, quia horas cõtinet, id est cõuersiones. Ex quo dictæ horographiæ, quę descriptiones sunt quotannis factæ, eorum qui in ciuitatibus sunt. Verum quid esse dicemus illud Luciani? Cyrus, inquit, antiquus Persarum rex, ὡς λῃστῦσιν οἱ πρόσω καὶ ἀσυνείων ὧροι. hoc est ut monstrant Persarum & assyriorum hori. Inuenio in libris euigilate cõcinnatis, nec dilutæ aut uulgariæ auctoritatis, Horum quendam trimestrẽ annum instituisse, eoq; uer, æstatem, autumnum, hyemem, horas, & annum horum dici: & Græcos annales horos, eorum scriptores horographos. Celebratur & Prodici philosophi ac Sophistæ liber, cui foret titulus ὧραι, in quo agebatur de Hercule, qui occurrisset τῇ ἀρε τῇ καὶ τῇ κακίᾳ. Ac prolectante utraq; ad se, uirtuti maluerit inhærere. Hic est Prodicus, de quo iactatum illud circunfertur, πρόδικου σοφώτερου. Sunt ex Græcis, qui opinetur uinum ζωρόν dici multorum annorum: quia uti præstruximus, horum appellant annum, & τὰ ζῶα quandoq; pro magnitudine aut multitudine accipimus. In Trœzeniorum historijs narratur illud quoq;: Horum, apud eos natum primo, ac regnasse: terram, ab eius etiam nomine horçam dici cœptam. Mihi inquit Pausanias, esse AEgyptium nomen uidetur Horũ, nec Græcũ omnino. Althepam Neptuni filium regnasse post Horum memorant, à quo & Althepia sit terra cognominata. Quin & imperante eo, disceptatum de regione à Neptuno & Pallade, re autem ambagiosa, promiscue ut illam haberent, louem imperasse. Quo nomine Palladem colunt Poliada cognomẽto, & schenia da: sicuti Neptunum βασιλέα. Sed & nummi fuscinam habent, & Pallados faciem. Hemiorion inuenio apud Græcos, pro horæ dimidio, id est ἡμιώριον: sicut hemisphærium, uestis dimidium signat. Hemithoracium eadẽ dicitur figura. Hemicranici uero sunt, qui dimidia capitis parte laborant. Cypron legimus mensuræ genus apud Alcæum, cuius dimidium hemicypron dixit Hipponax. Porro in Noctibus Atticis, Horam reperias pro dea Quirino iuncta, quam Hersiliam Ouidius intelligat Metamorphoseon

phoseon quartodecimo, quum ita canit:

Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Horamq; uocat, quæ nunc dea iuncta Quirino est.

In ueterum monumentis obseruatum & illud, uasa dici horoscopa, quibus commonstrantur horæ, quæ & heliotropia uocitata interim cõperiuntur, si solis & umbrarum ratione constent. Porrò notationẽ genitalis horæ, horoscopon quoq; uocant, quod quinto Ciuitatis diuinæ Aurelius Augustinus scribit: unde illud prodijt Persianum,

Geminos horoscope uaro Producis genio.

Et uerbum horoscopare, quo utatur Manilius: & signa horoscopãtia apud Firmicum. Solis uerò umbilicus (quem & stilum hemisphærij dicunt monstrãtis horas) est, quem gnomonem item appellamus, & sciatheran, cuius umbra internoscũtur horæ: unde & ipsa umbrarum ratio gnomonice dicta, ab Anaximene Milesio inuenta. Qui item primus sciathericum excogitatum ostendit Lacedæmone: uel ut alij Anaximander. Scribit tamẽ libro secundo Herodotus, à Babylonijs Græcos didicisse gnomonem, & diei partes duodecim. Hyperiona primũ horas obseruasse, Diodorus scribit. Hinc architecturæ partes ita cõcipit eruditorũ schola, ut una dicatur ædificatio, altera gnomonice, postrema uerò machinatio. Est & canonium mechanicũ gnomon, & geometrica figura. & dioptrici organi pars, & astronomici. Erant & Athenis magistratus, dicti gnomones. Quin & accuratæ diligentiæ homines ac prudentiæ, dicti gnomones, ἀπὸ τοῦ γνῶναι. Nam inde etiam scientes dicuntur gnomici & gnostici. Sic in Collectaneorum ad agricolationem spectantium libro secundo, hydrognomones uocãtur aquarum reperiendarum probãdarumq; periti. At Doxasticus opinator dici ualet, qui & falli plerunq; potest. Sed illud neutiq; præterũdum, dici ab Aristotele gnomonas dentes, quibus iumentorũ ætas internoscitur. Hinc & aboli nũcupati equini pulli, qui nec dum id genus dentes miserunt. Apud eundem De historijs animaliũ sexto, sic lipognomones dicuntur, quorum anni dentium ratione mitti in digitos amplius non possunt, qui & agnomones dicuntur Iulio Polluci, quod iam exciderit gnomon: quem etiam pullini dentis nomine intelligunt eruditiores. Ex ijs ferme arbitror innotescere, quid sit illud Gellij ex primo Noctium Atticarum, Quoniam (inquit) geometriam, gnomonicam, musicam, cæteras q̃ item disciplinas altiores μαθήματα ueteres appellabant. Id ut fiat item planius, astrologiæ pars est gnomonice, quæ solariorum discriminatis umbris horas ueruto siue gnomone pernotat: sicut alia pars meteoroscopice, quæ eleuationũ differentias astrorumq; exquirit distantias, necnon multa uariaq; alia ad astrologiæ inspectionem tendẽtia perdocet. Tertia pars dioptrice nominatur, solis & lunæ cæterorũq; astrorum interualla huiusmodi internoscens instrumẽtis: inter quæ astrolabij est inuentio, quam Ptolemæo Synesius attribuit: quod est Politiano item obseruatum: cuius partes, uagina ipsa continens tympana, in quibus æquinoctialis tropiciq; describuntur circi, quiq; alternis orizonti sunt anaphorici: tum supra tympana quæ uocaẽ aranea, designatur, in qua zodiacus & clara quædam sydera cernũtur, ut per noctem quota sit hora, quotumq; temporis momentum, reperiamus. Hæc eo item fusius uberiusq; persequuti sumus, ut intelligeretur Plinij locus ex secundo Naturalis historiæ. Mediam esse mundi totius terram, haud dubijs constat argumentis: nam nisi in medio esset, æquales dies noctesq; habere non posse, deprehenderunt & dioptræ. Præterea dioptris librantur aquæ, necnon turrium è longinquo concipitur altitudo. At diopteres dici speculatores uidentur, qui & prophylaces uocantur. Est item diopter œconomus. At diopos dicitur enoptes, id est curator nauis & inspector: nam diopas inter aurium ornamenta recenseri nouimus. Strabonis interpres libro duodecimo, ubi auctor scribit, in Cappadocia esse locum, qui lapidis glebas ferat grandiores ἢ δίοπτρας, id est ad dioptras, transtulit ad specularia facienda. Est item in extispicio signum quoddam dioptra. Deniq; ueteres umbris enotasse diurnas horas, in Gallo item comprobat Lucianus, στοιχὲς ἐπισκοπῶν ὁποσάπους τὸ σκιοῦν ἄν. hoc est, perpetuò adnotans quot deniq; pedum foret linea. Illud hic obiter adnotandum succurrit, astrologorũ responsa dici apotelesmata. Sed & libri circũferuntur Ptolemæi apotelesmaton, quos modo quadripar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

titos uocãt. Eustathius in Iliados primum, apoteleſmaticæ ſapientiæ curioſitatem nil reliquiſſe ſcribit, quod planetarum non ſubiecerit poteſtati. Idem alibi, concionis appellat apoteleſma. Sed & illud obſeruauimus iactatum uulgò, non oportere prorſum res dijudicare, ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων. Deniq; horarũ, id eſt anni partium mutatio ex ſole eſt zodiacum obeunte: euariatio autem fruges parit, quo nomine in Phænomenis Aratus horas nuncupat ἐπικαρπίους, id eſt frugiferas. Temporũ certè dimenſiones tres norant priſci, lunæ ambitũ, anni horam quamlibet, item ſolis per zodiaci ſigna tranſitum.

Tria uideri neceſſaria genethliacis. Horoſcopi enotationem penè haberi impoſſibilem. Cap. x

GEnethliacos, ſeu mathematicos, ut plericq;, dicere malis, uel æruſcatores uerius, qui aures uerbis alienas ditant, ſuos ut loculos diſtendant nummis, traditum in eorum libris eſt, ſi cæleſtium rerum ſcientia præcinere debeant futura, tria impenſiſſimè obſeruare oportere. Primum, horam illam initialem, qua ſe in lucẽ uitalem è bulga matris prompſit infans: uel quiduis aliud, ſuper quo uaticinium cõcinnandum, fieri ſit cœptum. mox cæli ſtatum ſyderumq; poſitum, ad ipſam illam horam ſubtiliter applicitũ. poſtremò, quid eiuſmodi ratio cæleſtis ſydereaq; meditetur agatue, argumentis inerrantibus, aut experimenti certitudine perinde ac ungues norint ſuos, neceſſarium præcipuè eſt. Duo hæc, ultimo poſita loco, in diſquiſitionem non reuocabimus, alterius loci id ac temporis. Quoniam uerò paulo antè de horoſcopo item facta nobis mentio eſt, quàm incertus hic & fluctuans, nec ullis probiori bus fixus radicibus, paucis hinc retegam: ſed retexerat antea in Hexaemero Magnus Baſilius. Forteq; & Columella in lucubrationibus, iis quibus aſtrologorũ placita conuellebat. Et illud in confeſſo ferè eſt, genethliacum minus poſſe ipſum illud, quo quis naſcitur, momentum tenere: primum, quia neceſſarium foret, prodeunti infanti præſtò eſſe aſtrologum aſtrolabio rectè inſtructum, quo cæleſtis eueſtigio cõcipiatur menſus. Hoc uerò ne fiat, plura obturbant, ſæpe tenebrarum nocumentũ, & interpellatio, quando cælum nubilum, interdum & hominis inopia abſentia'ue. Sed demus, horum nil officere: ni aſtrolabium ipſum tanta fuerit arte peritia'ue confabricatum, ut nuſquam ſubſultet, ac ne in minimo quidem fallax comperiatur, uoti eſſe nequit compos aſtrologus. Organum uerò id genus omnibus abſolutum numeris aut raro, aut nunquam inuentum. Proindeq; ratio partilis horoſcopi inconſtans ſit, ferè neceſſariũ. Adde quod exponenti horam, qua ſibi natum putat filium, adeo fidendum nõ opinatur mathematicus, ut apud eum eiuſcemodi tempus æſtimatum dicatur aut ſuſpectum, quoniam uidelicet coniecturis ſuſpicionibus ue agendum, ubi certi nihil aſſeratur. Quid, quòd horologia ſolariaq; ſæpe ueritati nõ reſpõſant: quòd ſi maximè faciant, media tamen horarum momenta, nõ tam aperire nequeunt cõſulentes, quàm neſciunt. Nec illud omiſeris: mathematica ratio ſub ſolis demerſum horas auſpicatur, uulgus tenebris ſeſe intendentibus, quod euenit ſæpe, pridem ſole orizontem tranſgreſſo, præſertim ſi eum ſigna geſtent obliqua, quæ quum moram in occaſu trahant lõgiorem, prius quàm denſius coeant tenebræ, nõnunquam noctis integra hora abſoluitur. Adde, ſicuti ſcienter colligit Ambroſius, quòd ſingulas ſphæræ partes in portiunculas diſtribuunt triginta, quas dicunt μοίρας Græci, rurſum merida in ſexaginta conferunt uices: nec ſatis, harum unamquanq; ſexagies ſecant. Quamobrem quum impoſſibile cenſeatur nõ imprudentibus, minuties adeo ſubtiles ad diligentiorem reuocaſſe calculum, & uniuerſitatis errorem inuehat minuties uel minima: uanitatis utiq; plenum eſt negotiũ totum: eiusq; aſſertores, quæ ſua ſunt, neſciunt. Quando uerò norint aliena? Proinde aranearum telas pexitate cribrata contexi ab hoc genus hominibus, aſtruẽdum audacter eſt, quæ nec uſum præſtẽt aliquem, nec uincula: ni uelut culex aut muſca infirmitatis lapſu incurſes, nec ut paſſer aut columba, caſſes inualidos ac malè ſcutulatos præpetis celeritate uolatus perrumpas: ſic, ut concamerata architecti ratio fruſtra præcipitetur in ſinum. Hinc irridens Seneca: patere mathematicos aliquando uerum dicere, qui illum poſtquàm princeps factus eſt, omnibus annis, omnibus menſibus efferunt. Et tamen nõ eſt mirum, ſi errant, horam eius nemo nouit: nemo enim ipſum unquam natum putauit. Scribit Thomas in libro De ueritate, ubi de prouidentia contexitur quæſtio, cæleſtia

leſtia quidem ſemper modo eodem agere: cæterum effectus eorum ab inferioribus modo inferiorum excipi, quæ contrarijs modis ſæpe affecta comperiuntur: proinde cæleſtem uim non ſemper effectus ſuos inducere, quod diuerſis præpediant affectionibus. Nam & in commentatione De ſomno & uigilia, prodit Ariſtoteles, frequẽter imbrium & uentorum ſigna contingere, fruſtrato euentu, ex ualidis ac contrarijs affectionibus ſeſe ingerentibus.

Sacrare caput cũ bonis quid. Enarratur T. Liuius. Zoanas quid uocemus, aut xoana. Item quid zanes. Simulacrorum diſtinctio. Zizanion, xanion, xantice, reſecrare. Cap. xi

ENarrabamus nuper T. Liuij ſummi hiſtorici librum ab Vrbe cõdita ſecundum, incidimuſq; in eum locum, qui eſt de Valerio Publicola: Ante omnes inquit, de prouocatione legẽ tulit aduerſus magiſtratus ad populum, ſacran doq; cum bonis capite eius, qui regni occupandi conſilia inijſſet. Scrutabamur quid eſſet, ſacrare cum bonis caput. Si enim eruditiorem ſenſum ex recondita hiſtoria proruendum non putes, nec uelut per tranſennam inſpectandum, frigidior Platonis legibus fiet eminentiſſimi auctoris ſententia. Quis enim conſecrationis metu à regni affectatione deterreatur? Aliud ergo ſcitius doctiuſq; quærendum. Cõperimus igitur, omnem (ut aiunt) lapidem mouẽtes, apud Halicarnaſeum Dionyſium de clientum & patronorum iure ad hunc modum libro Romanarum antiquitatum ſecundo: Communiter, inquit, utriſq; nec; pium nec; fas erat, accuſare ſe inuicem, nec contra teſtimonium dicere, nec ſuffragium aduerſum ferre, nec cum inimicis adnumerari, quod ſi quid horum quis feciſſe argueretur, lege proditionis tenebatur, quam Romulus ſanxerat: deprehenſum autem ſi quis uellet occidere, pium erat, tanquam louis inferni hoſtiam. Inde enim Romani, quos uellent hac pœna mori, eorum corpora deorum cuipiam, præcipueq; manibus dicabant. Hæc Dionyſius. Quòd ſi curioſior aliquis & amplius introſpiciendam excutiendamq; putet hiſtoriam hanc, & noſſe cupiat: quid ita, dijs dicatos occidendi, cuiuslibet pontificiũ foret: id utiq; ex Dionyſio perlici nequit. Nos autem ita obſeruauimus, Cætera quidem ſacra uiolari fuiſſe nefas: hominem uerò ſacrum occidere fas. Eius ratio hæc: ueteribus is erat deorum metus & obſeruantia, ut illis ſacrum dicatumq; animal prorſus in ſuis finibus eſſe, haud paterentur. Sed ad deorum abigerent loca, quibus id ſacrum foret. Animas uerò huiuſmodi ſacratorũ hominũ, quos ξοάνας Græci uocant, dijs debitas omnino exiſtimabãt. Sed eas in cælum mitti à ſe poſſe, & ad deos, ad quos iam pertinerẽt, alia ratione nulla uidebant, niſi corpore uiduatas. Igitur primo quoq; tempore, ut irent, eiuſmodi hominem interficiendi cuilibet erat arbitrium. Morem hunc, uetuſtatis prudentiſſimus Maro expreſſit in Haleſo, de quo paulo mox oppetituro ita ſcribit, Iniecere manum Parcæ, telisq; ſacrarunt Euandri: in quo item diuini humaniq; iuris proprietatem eſſe exequutum, adnotauit Macrobius. Quippe ex manus iniectione mancipium deſignauit. Et ſacrationis uocabulo diuini iuris obſeruantiam impleuit. Ritum præterea hunc ſacratarum legum nomen inſinuat, quas inde nuncupatas Pompeio Feſto credimus, quòd ſi quis aduerſus eas feciſſet, ſacer alicui deorum eſſet cum familia pecuniaq;. Sacratæ legis mentio eſt apud T. Liuium in tribunorum creatione libro ſecundo. Sed idem libro quarto, legem ſacratam apud Volſcos & Equos uim fuiſſe maximam ſcribit cogendæ militiæ. Meminit & nono libro. Cæterum quia paulo antè zoanas dici hoſce homines ſignificauimus, prætereundum illud minimè duximus: Seruium Aeneidos commẽtario quarto ita prodere, Delubrum, inquit, etiam ligneum ſimulacrum dicimus, à libro, id eſt raſo ligno, quod Græcè ξόανον dicitur: alij xoana malunt ſcribere, ſicut Apollonius Argonauticon quarto, ἃ ὅτε μὲν αὐτόματα ξόανα ῥέῃ ἱδρώοντα ἔμμεν. hoc eſt, uel quando automata ſimulacra fluant exſudantia cruorem. Et Sudas, xoanon, ſtatuam interpretatur & idolum, ἀπὸ τοῦ ξέω, ut inquit Euſtathius: atq; zodion, id eſt animal paruum. Sed enim ab eruditis ſimulacrorum rationem diſtingui ad hunc ferè modum comperi, ut ſapientibus excitata nuncupentur ἀγάλματα, id eſt icela: quæ benè merentibus, bretea. Nam ecmagia, id eſt ἐκμαγεῖα expreſſiores ſunt ſtatuæ, quod genus in pictura icones ſunt. regum andriantes habentur: ſicut deorum creduntur idola, heroum xoana: quamuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus quandoq; communis hæc fuerit appellatio, in primisq; numinum Aegyptiorum. Agalmata Homero sunt templorum ornamẽta omnia, insequens ætas pro statuis est interpretata, quibus præcipuè omnia excolantur. Zizanion uerò, cuius in sanctis literis mentio frequens, lollium quidem est, si Sudæ credimus, id est æra, siue ἄρρα. Magnus Basilius in Hexaemero disparasse uidetur, quum ait, Nam id quod lollium appellatur, cæteraq; adulterina semina, quæ sese cum esculentis miscere solent, quæq; scriptura nuncupare zizania consueuit, nõ tritico mutato, sed ex origine sua principioq; nascuntur, propriumq; suum obtinent genus. Xanion inter coquinaria est instrumenta Polluci. Nam philosopho Platoni ars filandi xanticè uocatur. Fuere in Olympia Iouis simulacra, quæ ab indigenis uocarentur ζαῦδες, fortè quia ζαῦ dicitur Iupiter. Excitata uerò traduntur ex mulctatitia pecunia, quæ foret athletis irrogata, qui largitione corruptis aduersarijs, aut quia intra præscriptum tempus, uel, ut Græci dicunt, ἐπὶ πανθήμιον, non aduenissent, Agonem olympicum cõtumeliæ habuisse uisi forent. Eupolum Thessalum ferunt primum subijsse mulctam, quod aduersarios pyctas erogatis delinuisset nummis, damnati & qui pecunias accepissent, Resecrare iterum sacra obire nobis indicat Ammianus, Quibus uisis exclamauit indignatus acriter Iulianus, Iouemq; restatus est, nulla Marti iam sacra facturum. Nec resecrauit celeri morte præreptus. At Festus: Resecrare, inquit, est religione absoluere: utiq; quum reus populum comitijs orauerat per deos, ut eo periculo liberaretur: iubebat magistratus, eum resecrare. Plautus Aulularia, Resecro mater quod dudum obsecraueram.

Sacri epithetõ uariè adijci rebus. De sacro pisce. Hycca piscis. Sturio. Aoristos & aromos terra. Sacramento cõtendere. Aspirationis natura. Gellij codex emaculatur & explicatur. Cap. XII

QVia uerò de sacri uocabulo mentio nobis est, id commonendi sumus quod Apollonij interpretes memoriæ mandarunt, super Argonauticorũ primo, in eo poetæ uersiculo,

ἱρὴ δὲ φατίζεται, ἣ ὅτ' ἔπι πέτρῃ.

id est, sacra etiamnum dicitur petra hæc. Per euphemismũ, inquiunt, magnæ siquidem affectiones ἱρὰ καὶ καλά, id est sacræ pulchræq; nuncupantur: sicut Erinnyas Eumenidas dicunt, & pestilentem lepram sacrum morbum: ut apud Callimachum,

νοὐδὲ βροτοὶ δ' ἱρὰν φημίζομεν.

Vnde & in nostris literis apud Maronem, Sacram dici famem, coniectamus: sic & tripodas sacros, pro magnis, de Græca dicendi figura: nam & ἱρὸν ἰχθύν, magnum piscem interpretantur glossographi: ut Iliados Rhapsodia decima prodit Eustathius. & auctor comprobat Athenæus, quamuis Pompilum quidam etiam intellexerint. Plutarchus in commẽtariolo, quo studiosè quæritur, Vtris maior insit prudentia, terrestribus an aquaticis: Anthiam piscem (inquit) Homerus, ἱρὸν ἰχθύν dixit: & magnum quidem intelligunt nonnulli, ueluti sacrum os, magnum intelligimus, ac Sacram uim Alcinoi. Epilepsiam, grauem morbum, ἱρὰν uocant. Alijs uerò magis placet communi ratione, τὸν ἄφρονα καὶ ἠλίθιον interpretari, tanquam emeritum dicas dimissumq;, sicut sacrum dicimus bouem. Scribit sexto Bibliotheces Diodorus, in Arethusa fonte sacros haberi pisces, ut qui sint hominibus intacti. Quidam ellopa malunt accipere, inuentu enim rarus est, nec capi facilis, apparere autem circa Pamphyliam sæpe. Plures de anthia dici uolunt, quod ubi compertus is fuerit, nulla ibi inueniatur bestia malefica, quo nomine innatare securos spongotheras, id est spongiatores siue urinantes; hæc Plutarchus: à quo non dissultat De animalium historijs nono Aristoteles. Plinius nerò: Certissima est, inquit, securitas uidisse planos pisces, quia nunquam sunt, ubi maleficæ bestiæ. Qua de causa, urinantes sacros appellant eos. Versus autem Homeri de sacro pisce, quos aduocauit Plutarchus, leguntur Iliados sextodecimo,

ὡς ὅτε τὶς φῶς
ῥέτρῃ ἐπὶ πρόβλητι καθήμενος ἱρὸν ἰχθύν
ἐκ πόντοιο δύρασε λίνῳ καὶ ἄνοπι χαλκῷ,
ὡς εἰλε.

Auctor Athenæus est, in Telchiniaca historia, quisquis eius fuerit cõditor, sacros dici pisces Delphina & Pompilum. Esse uerò hunc eroticum animal

mal, ut quod ex Vranio cruore simul cum Venere credatur natum: non Neptuno modo carum, sed & Samothracum dijs: quo argumẽto, Epopeus piscator, quum ab huius piscitij captura esitationeq; abstinuisset minus, ab irruente ceto deuoratus perijt. Extat Corinnæ poemation, quod tamen an ex eius officina prodierit, ambigũt multi, in quo pompili mẽrio est, qui nautis censeatur felix. Sunt qui ex homine deformatum piscem pompilum opinentur: quod scribit Apollonius Rhodius. In Berenice Theocritus leucum, piscem sacrum dicit. At in Galatea Callimachus chrysophryn. In Epigrammatis idem, hyccam, sacrum uocat piscem, θεὸς δέ οἱ ἱερὸς ὕκκος. Ab hoc genus piscé in Sicilia ciuitatem haud ita magnam dici Hyccara, scribit Timæus, quod illuc primum appulsi piscitium hoc inuenerint ὕγκυον, id est in utero gestans. Zenodotus erythrinum dici piscem hyccam ab Cyrenæis arbitratur. Hermippus autem Smyrnæus esse putat iulida, difficulter autem capi. Sunt ex nostris, qui sturionem in Italia nũcupari putent: quem nunc tribus nominibus Græci sale inueterantes condiant, rhachinq; dorsi portionem nominent: quo argumento, schinalem nos uocitemus, pleuram uerò costas & latera. Hypocœlium deniq; aluum cum pube. Hyccam, siue hyscam Latinè interpretãtur porculum. Cæterum in hac sacri piscis mentione, succurrit, restituamus A. Gellij codicem ex secundo Noctium Atticarum, ubi de aspirationis ratione disserens: Atq;, inquit, id uidentur fecisse studio & exemplo linguæ Atticæ: satis notũ est, Atticos ἰχθὺν ἱερὸν, id est piscem pauperem: multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. Ego malim hac parte, ἰχθὺν ἱερὸν, id est piscem sacrum, legere, ex ijs quæ adnotauimus hactenus. Nam ne quis inde diuersum aucupetur argumentum, tralatio illa nihili prorsum facienda est, neq; ex Gellij officina est: sicuti neq; item aliæ. Additam uerò sacri piscis appellationi flatilem potissimum coniecto, ut uocis firmitate ac robore ipsam rei exprimerent excellentiam, quando & inde sacri adiectio facta est, ut præmonuimus, ex nõnullorum sententia. sic & anchoram dicebant sacram, ut præcellentem peropportunamq;: cuius est mentio frequẽs Luciano. Piscis sacri meminit item Eustathius, ubi ait, adnotatum grammaticis, hierea corripere primam: at quum dicimus, ἱερὸν ἰχθὺν produci. Aut si ad stomachum Lynceis minus hoc facit, suppungendo disparatè legas, ἰχθὺν, ἶρον: ut duorum exempla nominum apposita intelligamus, quæ à Græcis alijs psilem admittẽtia, apud Atticos crassiorem agnoscant notam. Irus autem ex carmine Homerico inopia notissimus. Est sentẽtia quoque tertia, quæ & arridet amplius, ut uerior congruẽtiorq;, ut legamus ἰχθυήρον, & flatilem recipiat ἡ. Signat autem id uerbum, piscarium: nam & Aristophanes, πινακίσκους οὖν ἰχθυήρους, id est scutellas appellat piscarias. Consimiliter πνεῦς, spiritum admittit inter α & ω. De quo more mentio est Athenæo quoq; libro nono, ubi ait, fieri præterrationem, ut in ijs quæ supra syllabam sunt apud Atticos, & Ionas ultima flatilẽ admittat, quæ à uocali incipiat: omnino enim exilis seruatur, ut νεώς, ταωσλεῳρεως: quum enim aspiratio natura sit philarchos ultimis non inclinatur. Illa uerò Gellij uerba: Inspirantis primæ literæ, non ad Atticos refero, sed ad Græciam potius, quæ dictionum initijs aspirare consueuit, medijs uocalibus nunquam, proinde aspiratio dicitur ab illa φίλαρχος καὶ ἡγεμονικὴ τῇ φύσει. Porrò Seleuci auctoritate ipsum hoc astruitur in quinto De Hellenismo. A quo & illud obseruatione dignum traditur: Athenienses aspirationis natura amplius perpensa, illam uocalibus uelut apicem non superponere, uti accentiunculas alias, sed præponere potius. Quin & ueteres, inquit, opinor flatilem per ἡ conformasse: quo argumento Romani quoq; aspirandis initijs eadem utuntur figura, eius inuentes τὸ ἡγεμονικόν. De sacro autem esse in hominis ratione dicta à nobis plura sunt. Illud adijciam nunc: esse qui coniectent, non tam de magnitudine fluxisse nuncupationem, quàm quod dijs offerri soleret. Ex quo & Menander, οἱ δὲ τῷ σοφῷ ἄκρον θύσαντες. Quod de morbo sacro attulimus, nil est quod dissultantes miremur sententias, quando nec desunt qui appellatione eiusmodi sacrum intelligant ignem. Heraclitus uerò arrogantiam, sacrum nuncupauit morbum, uel quia præstãtissimus quisque ea in primis peste implicetur: uel quia ultima rerum linea, mors, afferre medelam ualeat. Sacrum silentium legimus apud Martianum. Sacrum muricem apud Iuris peritos ideo dici opinantur nonnulli, quia eo inficerentur uestes imperatoriæ. Sacra uia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Athenis, id est ἱερὰ ὁδός: cuius in Apologia meminit Isæus, ut Pausaniam prætream: Erat, ut inquit Harpocratio, qua mystæ pergebāt Athenis Eleusina. Polemo integrū concinnarat librum De uia sacra, cuius etiam Cratinus mentionem habet. Romæ item sacra fuit uia, ut Liuius quoq; notatum reliquit: caput eius erat à Sereniæ sacello, ducebatq; in arcem. Sacra quotquot mensibus ea illuc ferebātur: perq; eam augures ex arce profecti solebant inaugurare. Pompeius tamen Festus, ideo sacram dici putauit, quod in ea ictum fœdus sit inter Romulum & Tatium, quod & Dionysius ferè comprobat. Sacram quidem dixit Homerus Theben. Sed nec ea magis, quàm ciuitas quælibet apposito eiusmodi ualet ornari, quòd intus qui sunt, custodiat, quæ res cēseri diuina debet. Proinde Homerus, eos qui noctu excubent in castris, ἱερὸν τελῶ φυλάκων nuncupat, & alibi sacros dicit muros. Sic & in Odyssea, Sacram dici Troiæ ciuitatem adnotauimus, & sacram terram apud Sophoclem, id est γῆν ἱερὰν. quin & sacrilegi loco censetur, qui struendæ causa domus, ciuitatis mœnia sit demolitus. Theram insulam dici à Pindaro sacram, memorant ex terræ proprietate, quod etiam si pumicosa est, fœcunda comperiatur tamen, ac πολυφόρῳ καὶ πολύκαρπῳ. Sicyonem quoq; nuncupari sacram, legas interdum: id uerò illuc referendum, sanciunt, quod inibi fuerit ciuitas Mecone, id est μηκώνη, in qua honores distribuerint diis: quod significat Hesiodus,

καὶ γὰρ ὅτ' ἐκείνοντο θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι
Μηκώνῃ. Sed & Callimachus Meconem appellat μακάρων ἕδραν, id est beatorum sedem. Sacrum diem positum apud Græcos legimus, pro parte ea quæ à matutino tempore porrigitur ad meridiem, quo tempore diis cælestibus rem diuinam obire, uetustissimi moris fuit. Manibus operabantur, sole iam uergente in occasum. Sacrā triremem Demosthenes Philippica nuncupat quarta, quum ait, καὶ τὴν ἱερὰν ἀφ' τῆς χώρας ἄγων ἔχων τείρην. Glossographi paralum intelligunt. Lego sacras triremes pluribus distinctas cognominibus, Paralon, Salaminiam, Antigonida, Demetriadem: mittebantur ad Imperatores hæ, & ad id genus usus cæteros. Cæterum quia scribit Thucydides, ad Alcibiadem missam ab Athenienſibus Salaminiam, uidetur nauis hæc solita ducere, qui accerſerentur ad iudiciū. Paralus autem sacris destinabatur, de qua forte intellexit etiam Plato in Phedonis principio. Vtranq; harum & bello nauali peracommodam significat idem Thucydides libro tertio. Asalaminium facete nūcupat in Batrachis Aristophanes ἀθαλασσήπωνα, id est maris imperitū, uel à naui hac, uel à præsidio circa Salaminem gesto. Sed & triremem sacram Smyrnæi mense Nouembri mittebant εἰς ἀγερών, ut in Polemone Philostratus inquit. Eam Dionysii sacerdos soluentem dirigebat, gubernatoris uice. Sacrum quoq; bellum reperias in ueteribus memorijs, & apud Eustathium in secūdam Iliados rhapsodiam. Id uerò non dicitur, quia magnum uel execrabile, ut impolitiores fortasse aliqui, & uetustatis infrequentes censuerint: sed quia pro Delphico gestum oraculo à Lacedæmonijs aduersum Phocenses est, qui id sibi uendicare satagebant, Athenienſibus quoq; ad partes uocatis. Meminit historia prima Thucydides, λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ ταῦτα τὸν ἱερὸν καλούμενον πόλεμον ἐξῆγον, καὶ κρατήσαντες τῷ θεῷ τοῖς Δελφοῖς ἱερὸν, παρέδοσαν Δελφοῖς. Eius uerò belli quæ fuerit origo, docebit quinto Politicorū Aristoteles: sed & Diodorus eo libro, quo Philippi Macedonis gesta cōplectitur. Gesserant tamen Athenienſes ijdem alterum prius bellum, quod & ipsum sacri cognomento est insignitum, cōtra Bœotios pro Phocenſibus, quibus illi oraculi ius auferre nitebantur: unde & πόλεμος φωκικὸς dicebatur, ut in Messeniacis rebus Pausanias scribit. Historiam uerò sacri belli qui nosse plenius cupit, Plethonem adeat: is enim historiarum secundo id explicat copiosè, meminit & in libro De claris mulieribus Plutarchus. Sed enim quia non semel aduocationem nobis præstitit Thucydides: quid est, quod conditor nobilissimus terram quandam uocat sacram, & aoriston libri primi fine? Obseruauimus ex Græco penu, terrā inter Mègara & Athenas antiquis dictam fuisse sacram, quod deabus, quas Eleusinias uocabāt, foret dicata, quam etiam quod inculta prorsus iaceret, ἄοριστον appellat historicus, ut quæ nullis foret distincta collimitijs. ἄοριστος enim est, μὴ ἔχουσα ὅρους, μηδὲ ἀφορισμένη. ἡ γὰρ ἀφωρισμένη ὅρους ἔχει, ἃ τις οὖσα μεμερισμένη. hoc est, aoristus uocatur terminos nō habens, nec fata: quæ enim feritur, limites agnoscit suos, ut quæ confusanea non sit, sed

sit, sed partiliter distributa. In Trachinijs Sophocles atomon Oetes pratū uocat, quod dicatum diis intelligunt, ac incultum, uelut minime incisum. Id genus orgada uocant quoq;. Sacerdos uero dicitur quidem Græcè hiereus, id est ἱερεύς: ut apud Homerum, Χρύσης ἱερεὺς ἀπόλλωνος. Sed & eo nomine intelligitur quandoq; is, qui extorum inspectione futura uaticinatur: ut apud eundem,

ἀλλ' ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν, ἢ ἱερῆα.

Sacra uero decreta, quum dici audis, Amphictyonica intellige. Nam & sacrum consessum non temerè dici alium obseruauimus, quàm Amphictyonū, de quibus Strabo multa. Quoniam uero de sacris diu iam commeminimus, non transiliamus, scitu ac obseruatione dignum, Eisdem initiatos sacris scitè admodum atq; concinnè dici consueſse, qui unanimiter & conspiranter ad scopum nituntur eundem ac umbilicum. apertius hoc fiet, si T. Liuij uerba subiecero ex uigesimosecundo conditæ Vrbis. Nam plebeios inquit, nobiles iam eisdem initiatos sacris esse, & contēnere plebem, ex quo contemni desierint à patribus, cœpisse. Illios sacra, præter id quod astruximus, etiam dici creditur ob sacrificiorū frequentiam. Argumento esse possunt festa quoq; inibi celebrata olim, Iliea, id est τὰ ἰλίεια. Ex calamitatum uero crebritate profluxit religionis nexus, dictan te prouerbio, ἐπὶ ἰλίῳ καλιά, Ilio adsunt semper mala. Sacramento contendere quid sit apud Ciceronem De oratore primo, & Maximum Valerium libro septimo, enucleauit Romanorum scientissimus Varro, fragmentorum linguæ Latinæ secundo, Qui pe tebar, inquit, quiq; inficiabatur, de rebus alijs utriq; quingentos æris ad pontem deponebant, de alijs item rebus certum numerum assium: qui uero iudicio uicerat, suum sacramentum à sacro auferebat, uicti ad ærarium redibant.

Helenes & Eriphyles segmenta dominis fuisse exitialia, perinde ac equus fuerit Seianus.

Caput XIII

DElphici oraculi nobilitatem in terra Græcia nemo non nouit: opulentissimū id erat, quando illuc confertim à regibus & populis præpotentibus congerebantur dona, unde Delphici thesauri auctoribus celebrati. Lateres aureos centum & uiginti à Crœso dicatos, ibidem uisitari solitos, scribit Plethon. Sed & antiquæ nobilitatis fœminas Helenam atq; Eriphylen pretiosa segmēta eidem affixisse templo, compertū habemus, siue Alcmæon fuerit, ac Menelaus: sicuti auctor Athenæus est. Quæ quia sacrilegas admouētibus manus, aut omnino ausis gestare pessimum peperere exitium, prouerbij sibi locum uendicant, non secus ac Tolosanum aurum, itemq; Seianus equus apud Gellium. Historia uero ita habet, sicuti nos perdocet Plethon, ex Diodori historia, libro qui Macedonis Philippi gesta cōplectitur. Bello sacro Delphica pecunia, & quicquid ibi pretiosius erat, magna parte cessit in prædam. Inter reliqua uero ipsa hæc, de quis diximus, segmenta: quæ duorum ex Phocenſibus ducum, qui id bellum gerebant, uxores, ut est muliebre ingeniū, auidè oblata arripuere: protinusq; collo circumdedere, ut ipsis tum est uisum, ornamenta præsignia, ut mox docuit euentus, interitū exitialem. Ea siquidem, cui Helenes monile obuenit, turpiter prostituto corpore, pudicitiæ iactura & famæ dispendio, quæ bene sentientibus uita quoq; comparatur, pœnas facinoris perpetrati luisse ferrur. Alteram uero crudelior excepit pernicies: nam furētis filij uecordia tecto iniecto igni, uiua exusta est. Plutarchus in sermone De ijs qui serius à numine castigātur, Aristonem fuisse appellatum cribit, cui obtigerit Eriphyles ornamentum, tyrannis contribuentibus. Itemq; fuisse œtæum & xenagogum, id est peregrini mercenarijq; militis ducem, cuius deinde filius aduersus matrem indignatione concepta, domum succenderit, omnibus qui intus agerent, incendio consumptis. Monilis à Vulcano Veneris delicijs concinnati, Hermionæ mox traditi, deinde Thebanis reginis, quæ omnes pessimè interierint, & postremò ad Eriphylen peruenerit, Thebaidos secundo fabellam concinit Papinius:

Ornatus Argia geris, dirumq; monile,
Hermiones, longa est series, sed nota malorum
Prosequar, unde nouis tam sæua potentia donis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De auibus quæ dicantur scopes, obseruata quæpiam ex Græcorum monumentis. Σκώπτειν uerbum unde inflectatur. Scolopendra. Scopulæ. Scapus in uuis quid. Caput XIIII

SCopes, inquit Plinius, nominantur ab Homero, auium genus, harum satyricos motus, quum insident, plerisq; memoratos non facile conceperim mente: nec ipsæ iam aues nascuntur. Carmen Homeri, quod significat Plinius, Odysseæ quinto sic habet:

Σκῶπες ἰρηκὲς τ', ταναύγλωσσοί τε κορῶναι.

Iactatum tamen Atheneus scribit, auem hanc saltandi studio capi: nam & inde saltationis genus dicitur scops. Duo esse genera inuenio, nam alij nuncupantur scopes, alij aiscopes. Sunt qui apud Homerum copas legere malint, quàm scopas, & Aristotelem sic nuncupasse. Comparere autem hos perpetuò, nec esse esui. At qui se autūno diebus ostendunt duobus aut uno, in mensam uenire. Sunt ex Græcis, qui scopas, bubones interpretentur. Sudas nocturnam esse auem dicit. Alexander, sicuti Theocriti interpres inquit, οὐ σκῶπας scripsit, οὐκ ὠτοσφρὰς ἀναπτῆ φωνῆ. quod est, scopas esse uoce inamœna insuauiq;. Propterea q; apud Homerum recte scribi, σκῶπες ἰρηκὲς τ'. Hanc autem Callimachus scribit, uocem ædere perinde ac ὠτοσλώπτουσαν, id est cauillantem lacessentemq;: unde & aui esse factum nomen, nisi ab aue potius effingi uerbum malimus, quod certe comprobat Athenæus. Tyrannion uero esse scopas prodidit nycticoracas, diciq; tanquam σκίοπας, ὢν σκιᾷ ἔχοντας τὼ ὄπα, quòd in tenebris utcunq; canant. Scopas Theodorus asiones interpretatur, sicut ἀσκῶπας semperasiones. Scolopendra, ad scopas pertinet nihil: dicitur tamen ab Nicandro ἀμφικάρης, id est dicephalos, seu biceps: uerum non est, inquit interpres. fictum uero: quoniam retrorsum, ut scribit Aristoteles, arrepat sæpius. Scopulæ apud Catonem leguntur notione ab ijs diuersa: Priuas, inquit, scopulas in dolia facito habeas illius rei, quis labra doliorum circumfrices. diminutiuum à scopa uidetur. Columella: Feruentissima, inquit, pice infusa, nouo alio rutabulo & scopula dolium picatur. Scopos calcatæ uuæ cum folliculis subijci prælo, præcipit Varro, qua in parte sunt qui scapos reponant. Nam ut in papauere pars semen continens uocatur scapus, sic & in uuis quo grana continentur, eodem censetur uocabulo, & ita ferè nuncupatur uulgo.

Quid sint apud Græcos scolia. Inibi adnotatur lapsus interpretis Aristophanis. Scolius pes. Scolios cithara. Caput XV

SColia Græci interpretantur συμποτικὰ ἄσματα, id est conuiuales cantilenas, quarum meminerit Symposiacon tertio Didymus, atque item Horus. Sic uero nuncupari etymologici tradunt, quod uinolenti iam, καὶ σκολιῶς ἔχοντες τὰ ἀκοάσματα ἄδουσι, id est tortuosis hebetibusq;, ac retusis sensibus ea concinant. Nonnulli ex aduerso fieri nomenclaturam coniectant, siue per obloquutionem, quam dicunt ἀντίφρασιν, quod minus obliqua forent aut tortuosa, quod scolij uocabulum indicat, sed facilia, ut quæ in conuiuijs canerentur. Id reprehendens Aristophanis interpres in Vespis, poetæ comœdia, Quæ mali sint nominis, inquit, uerti quidem ad εὐφημίστερον, id est ad prosperiorem appellationem, sed non ediuerso. Hoc uero, quod Græci hominis pace dictum uelim, nec probè traditum ab eo est, & liquidò falsum deprehēditur: siquidem in ipsius literis est, holosteon dici herbam, quasi totam ossea, quum tamen præmollis sit, ac omni prorsum duritia carens: de qua qui plura nosse cupit, adeat uigesimūseptimū Naturalis historiæ Plinij. Scolia uero Meliti celebrantur ab eruditis, quæ carica haberent aulemata, hoc est incentiones flebiles. Tyrannion commentarium concinnauit De scolio metro, Caio Cæsare rogante. Libuit paucula subscribere, ex Timocreontis scolio, quod is in Plutum, id est diuitiarum deum effudit, exordio tali: ὄφελις, ὦ τυφλὲ πλοῦτε, ὢν γῆ, μήτε ὢν θαλάττης, μήτε ὢν ἠπείρου χαυήμεναι, ἀλλὰ τοῦ ταρτάρου τε νέαιαν, κἀχέροντα, σέ γὰρ πάντ' ἀνθρώποις κακά. id est, Vtinam, ó cæce Plute, in terra, nec in mari, nec in continente apparuisses unquam, sed Tartari perpetuus fuisses incola & Acherontis: ex te nanq; omnia hominibus mala. Scitu uero dignum est, ad scolij huius imaginem compositum à Pericle in Megarenses decretum: Μεγαρέας μήτ' ἀγορᾶς, μήτε θαλάττης, μήτ' ἠπείρου μετέχειν.

Scoliorum

Scoliorum meminit Symposiacon primo Plutarchus. Sed & Admeti scolion Athenis celebratum, in Lexico Pausanias scribit: idq; ab Alcæo concinnatum alios tradere, quosdam uero à Sappho: fuisse quinetiam, qui Praxillæ Sicyoniæ esse opus crederent. Eius uero scolij initium erat hoc:

ἀδμήτου λόγον, ὦ ἑταῖρε, μαθὼν, σοῦς ἀγαθοὺς φίλει,
τοὺς δὲ δείλους μ' ἀπέχου, γνοὺς, ὅτι δειλῶν ὀλίγα χάρις.

Admeti, ó Amice, ratione percognita, bonos & generosos ama: timidos autem missos facias, sciens optime, exiguam esse timidorum gratiam. Respicit autem scolion Alcestin generosam mariti subeuntem fata, Admeti uero patrē obire prorsum recusantem. Amphibrachum pedem, qui breui constat, longa & breui, etiam scolion dictum animaduerto, quoniam aptè concinnetur scolio. Citharæ ea species est.

Emaculatur exponiturq; Ciceronis locus in Epistola ad Fabium Gallum de Cepio. Mœcenatis historia lepidior. Itē cur ibidem Sardinia pestilens dicatur. Aquarioli qui sint. De Salacone plura. Saulum quid. Caput XVI

CIcero ad Fabium Gallum septimo Familiarium epistolarum scribens: Amo, inquit, uoluntatem: sed pauca de re, citius (opinor) olim, non omnibus dormio: sic ego, non omnibus, mi Galle, seruio. Hæc Cicero. In cuius loci enarratione, deus bone, in quæ delyramēta iam irroborata fibrataq; procurrunt, qui locum mendosum ne suspicantur quidem, nec omnino remotiorem uidentur odorati historiam, quamuis à grammaticis quadamtenus illustratam. Igitur meo periculo, fremant licet nostrates Lyncei: quorum buccæ nunquam non typho crepant, etiam si plurimum nugas terunt, quas tamen cornutas rentur scioli in suo sibi oscitantes pistrino: Ciceronis studiosi sic legent atq; interpretabuntur, Amo uoluntatem, sed pauca de re. Cepius, opinor, olim, Non omnibus dormio: sic ego non omnibus seruio. Sensus autem hic: Cepius, inquit, nisi memoria labor, olim dicebat, Non omnibus dormio. Nam Pompeius Festus ad uerbum ferè ita scribit, Non omnibus dormio: natum uidetur à Cepio quodam, qui pararhenchon dictus est, quòd dormītem simularet, quo impunitius uxor mœcharetur: cuius etiam Lucilius meminerit. Ad quem sensum illud satyricum interpretantur grammatici,

Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso.

In quo tamen loco sunt, qui uigilantem nasum pro sonanti, & rhonchis obstrepero accipiant, nulla huius historiæ habita ratione: quoniam in Milite Plautus quoq; festiuiter, & scitè admodum ita scribat: An dormit Sceledrus intus?

Non naso quidem, nam eo magnum clamat.

Legimus uero & in Græco penu pertinentem ad hoc ipsum historiam. Quippe Mœcenatem conuiuio exceperat Cabbas quidam (ut uidetur) ridicularius procedente potu, ubi ex nutibus renutibusq; in uxorculæ amorem prolapsum uidit Mœcenatē, adq; illam procliuius adlubescere, caput ceu dormiturus proclinauit. Accedēte uero impudentius seruo, ac uinum sustollente, placidè insusurrauit is, κακόδαιμον, οὐκ οἶδας, ὅτι μόνῳ μοιχεύειν καθεύδω. id est, Infelix, an ignoras, quia soli Mœcenati dormio. Qua in parte adnotandum, per œ diphthongum in Græco exemplari exaratum Mœcenatis nomen, & si æ malint alij, quod marmora comprobant peruetusta. Porrò aquariolos inuenio dici, qui uxoris stupra æquo animo patiuntur. Apuleius in Magia: Hisce auditis, exacerbatus aquariolus iste uxoris suæ, ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in fœminam sanctissimam digna cubiculo suo diceret. Aquarioli autem Festo dicuntur mulierum impudicarum sordidi adsectæ. Aqualiculum uero de uentre dici, indicat illud Hieronymi: alius tumenti aqualiculo mortem parturit. Quod autem Tigellium epistola eadem patria sua pestilentiorem dicit Cicero, ad Sardiniam quidem referendum putant: sed pestilentem intelligunt propter Salpugam formicæ genus uenēnatum & Sardoniam herbam. Ego ad aerem noxiū referri oportere contenderim, quod ut credam, facit L. Florus, quum ait, Sardiniam pestilentem fortitus. Sed & Valerius Martialis eleganti epigrammate hoc ipsum comprobat apertissimè,

Nullo fata loco possis excludere, quum mors
Venerit, in medio Tybure Sardinia est.

Sed &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed & Silius Italicus etiamnum apertius, ut hæsitasse iam pudeat:

Serpentum tellus pura ac uiduata ueneno,
Sed tristis cælo, & multa uitiata palude.

Ad ea uero, quæ de Salacone dicuntur epistola eadem, amplius sciendum, Salaconem fuisse Autolyci patrem, molliculum quendam & delicijs diffluentem defamatumq; propterea in Vespis Aristophanes, τρυφερόν τι Σαλακωνίσιον. Sed & in quadam epistola Menander ad Glyceram, οἶδα γάρ μου τὰς σωτήρας ἀδῆνίας, ἃς οἱ μὴ φιλοῦντες με τρυφὰς καὶ Σαλακωνίας καλεῖν εἰώθασιν. hoc est, consuetam mihi imbecillitatem nosti, quam qui me minus amant, delicias uocant & salonias. Aristoteles in Rhetoricis à delicato disparare salaconem uidetur: nam diuitum mores exprimens, eos esse ait trypheros, id est delicios & salaconas. Et trypheros quidē ob delicias & felicitatis ostentationem: salaconas autem & solœcos, quia insueuerint omnes circa id quod amāt, immorari, quodq; admirātur, ac putare eisdem cæteros affici, quibus ipsi. Quidam porrò deflexum inde uerbum σαλακωνίζειν exponunt, τὸν πρωκτὸν ἀσχρῶς κινεῖν, id est sedem parum decorè agitare, quod nos ceuere dicimus: id & σαυλοπρωκτιᾶν dicere Aristophanes uidetur: σαῦλον enim dicunt, uitiosum fluxumq;.

Insequentis ad Gallum epistolæ obscuritatum nonnullarum enarratio. Magistrum pro dictatore inibi positum. Archimagirus. Locus item ex epistola Seruij Sulpitij libro Familiarium quarto, Supra Maias: quum Maleas, legendum sit. Caput XVII

TQuia in Ciceronis epistolas peruenimus, in quibus pleraq; recondītam habēt doctrinā: proindeq; illotis, quod dicitur, non adeunda pedibus, nec populari trutina, sed aurificis statera examināda, subtexemus insequentiū literarū obscuriora nōnulla: ab uertice, quod dicitur, ferè ad unguē extremum, quæ Deliū requirere natatorē imperitioribus uidētur forte, lucemq; pro uirili inferemus. Sed heus tu, inquit, manū de tabula: magister adest citius, quàm putaramus. Desinamus, inquit, Cæsarem lacessere: discriminis haud parum ingruit ab eo, qui præter quàm fueramus opinati, & præcinctura monere uidebatur, dictaturam arripuit. Vnus denicq; est omnia, iscq; est sine prouocatione magistratus, nec usquam præsidij spes, nisi in cura parendi. Sum ueritus, ne si libere, ac Catonis more mentē nostram retegere perrexerimus, in Catonium contrudamur, id est in euidens præcipitemur exitium. Id ipsum scripserat ad Ciceronem Gallus, ut stilo parceret, nec Cæsarem irritaret. Hoc etenim illa uerba significant. Videris enim mihi uereri, ne, si istum habuerimus: sic enim legendum est, id est, Si Cæsarem prosciderimus, & epistolarum argumentum ab eo duxerimus, rideamus γέλωτα Σαρδώνιον: id est, dum illum ridemus, ipsi pereamus. Quod uero magistrum pro dictatore accipiamus, fortè ridiculum sciolis haud ita multa uersantibus uideatur. Id si usu ueniat, non utiq; ἐγκαίνια ducendum. Cæterum scribit Seneca, eum quem modo dictatorem dicimus & in historijs ita nominari lectitamus, apud antiquos magistrum populi uocatum, & id in libris adnotatum auguralibus, & locis duobus, testatur Varro: docent & Pompeij Festi fragmenta. Præterea esse argumento, quòd qui ab illo nominabatur, magister equitum erat, & dicebatur. Porrò Titus quoq; Liuius dictatorem refert moderatorem atq; magistrum consulibus appositum. Sed De finibus item tertio libro, de sapiente, Rectius, inquit, appellabitur magister populi (is enim est dictator) quàm Sylla, qui trium pestiferorum uitiorū, luxuriæ, auaritiæ, crudelitatis, magister fuit. Ratione quoq; consimili uigesimo & primo libro Ammianus Marcellinus Agilionem nuncupat magistrum peditum. Sed alibi ab eodem, Romanus celebratur quidam armorum magister. Fuit & officiorum magister. Idem Ammianus Equitiū Illyriciano præpositū exercitui nondum fuisse magistrum, sed comitem, tradit. Archimagirum sanctæ literæ, Hieronymo interprete in libro Hebraicarum traditionum in Genesim, pro exercitus magistro accipiunt: quia μαγαρδὰν occidere est. Aliàs coquorum principem indicat uerbū id. Recte ergo Cicero ait, Sed heus tu, manū de tabula, magister adest. Quod eum habet sensum, ne hoc quidem fortassis recte scribo, non esse distringendum stilum in Cęsarem: nam si hoc feciſſe significarimus, uerendum est, ne libertas nimia fraudi sit, ac in mortem trudat. Siquidem Catonium

tonium pro inferis recte poni, ex Laberio comprobauit Gellius Noctium Atticarum libro sextodecimo, etiam si inter sordida obsoletaq; ac maculantia, id esse uocabulum putat. Nec eo uerbo esset usus orator, nisi de industria ex obscuritate iocum captasset. Quod uero est in Epistolæ calce ita legendum est: Vrgeo igitur nec transuersum unguem, quod aiunt, à stilo, is enim est dicendi opifex. Atque equidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Ego, inquit, ad syntaxin & compositionem totum me dedi: festinoq; ita, ut mihi ipse otium negem. à stilo enim, id est à scribendo, & de ingenij fertilitate quippiam promendo, ne minimum quidem reuellor, quando assiduitas exercitationis dicendi copiam maximam parit. Confirmatur sententia hæc Ciceronis præcepto ex primo De oratore: Caput autem est (inquit) quod, ut uerè dicam, minime facimus, est enim magni laboris, quem pleriq; fugimus, quàm plurimū scribere: stilus, optimus & præstantissimus dicendi effector atq; magister. Quæ omnia repetens Fabius libro decimo: Vt laboris, inquit, sic utilitatis etiam longè plurimum affert stilus. Nec immeritò M. Tullius hunc optimum effectorem, ac magistrum dicendi uocat. Cui sententiæ personam L. Crassi in disputationibus quæ sunt De oratore assignādo, iudicium suum cum illius auctoritate coniunxit. Quod uero ad Cæsarem ista referunt enarratores, planè ridiculum est. Illud uero Nec transuersum unguem, intellige Nec minimū quidem à scribendo recedo sequestrorq;, ut ne unguis quidem aut digiti latitudinem excedam: frequentissima inter eruditos dicendi figura, Plautus in Aulularia,

Si Hercle tu ex isthoc loco
Digitum transuersum aut unguem latum excesseris.

Cicero in Epistolis ad Atticum, A recta conscientia transuersum unguem non oportet discedere. Necq; est à marmorarijs facta tralatio: sunt enim hæc ueluti ægri somnia. Cæterum de ijs satis superq;, quum enim leuicula sint, & mediocris forsan uel ingenij uel doctrinæ: abunde studiosis satisfactum poterat uideri, digito ista commonstrasse. Sunt graviora multo in Epistolis familiaribus, quæ squalore obsita iacent. Ea nitori suo pro tempore conabimur restituere, ut sciolorum retundatur impudentia, qui uelut Spartiates Demaratus, citarin deposcere nil uerentur, ut regio more per mediam cōspicui turbam ferantur. Nec cogitant, si quis fulmen capere audeat, non tamen futurum Iouem. Sed uel nunc id minus differamus, quod est in Seruij Sulpitij epistola libro quarto, de M. Marcelli morte: Ille (inquit) uti aiebat, supra Maias Italiā uersus nauigaturus erat, legendum, supra Maleas: ut Laconicum intelligas promontorium, cosmographis certatim celebratum, tametsi unitatis numero enuntiant potius: sed in Rufinum Hieronymus Maleas item profert. Quo autem sensu intelligendum Supra Maleas, edocebit Strabo, qui & libro primo, multitudinis numero utitur ea uoce, ἀπὸ μαλεῶν, inquit, ὧν τὸν εὔεκπτον.

Diætæ notio multiplex. Diarium, diætetæ, dicastæ. Freni partes. Pfellium. Diætarij. Echinus quid. Diætarū cognomina uaria. Item quid zeta, & zetetæ. Defenditur à calumnia Hermolaus. Sigma quid & unde. St syllaba, silentij nota. Trigon. Trygon, seu pastinaca. Caput XVIII

DIætam pro uiuendi modo ac lege capi, quum alia multa indicio sunt, tum id quod auctore Celso, diætetice medicina inde est appellata, & medicorum scholæ uulgò regulam uictus diætam uocant: sed pro uictu simpliciter accipit Hieronymus, ubi tenuem cibum & castigatum uictum à Græcis nuncupari λεπτὴν δίαιταν, scribit. Notio alioqui dictionis eius Græcis non una est: siquidem dicitur, ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμέραν τροφή. id est, dierum singulorum alimentum: diarium Latinè dici ualet. Diæta item iudicium, ut τὴν τῶν ἐγκλημάτων δίαιταν ἐπισκοπεῖν ἄλλοις. criminum diætam alijs permitte. Diætetæ tamen ab ijs differebant, qui dicebantur dicastæ, hoc est iudices. Nam arbitros quidam putant recte diætetas appellari: de ijs plura Pollux libro octauo. Horum erat echinus nunc æneus, nunc ex opere figlino, in quem testium dicta conijciebantur: quanquam & interna uentris eo dicuntur nomine, ut inquit Eustathius. Sed & freni pars quædam uocatur echinus: sicut quod circa mentum est, nūcupatur pfellium: quod ori inseritur, chalinus: cuius medium est, henium: pòst in ambitu dactylij, echini, triboli, quos mandit equus. Sunt item echini, circa manus carpum

Universidad de Deusto
Biblioteca

pum ornamenta: ſicut pericarpia, & item pſellia ac bubalia. Inuenio echinum item recte dici partem in capitulo Doricæ columnæ, craſſitudo quippe eius trifariam diſtribuitur: una enim portio eſt plinthus cum cymatio. Altera echinus cum annulis. Tertia hypotrachelio contrahitur columnæ. Echinum porrò, ni mendum exemplariũ eſt, per errorem Hexaemeri quinto, dici Ambroſius ſcribit, piſciculum ui inenarrabili maximas nauium, plenis currentes uelis, in mediis fluctibus ita ſiſtentẽ, ut quaſi in mari radicatas uideas, nec moueri. Echinus deniq; animal eſt uafricia inſigne, quo nomine Naupliũ ex ingenio nimis callido Echinum appellauit Lycophron: dicitur uero echinus & acanthochœrus. Pecten echini uocatur lurecõſultis echini pellis ueſtium deter ſui accommode cõcinnata, cuius auctor rei Plinius eſt. Sed redeo, unde ſum digreſſus. Eſt & diæta locus domi, ubi tantum uerſamur, nullo negotio aut uſu. Alij cœnationem etiã eo nomine accipiunt, unde & diætarij miniſtri dicanẽ diætæ deſeruientes, ut apud Iureconſultũ Vlpianũ De fundo inſtructo: q̃uis ſint & ea appellatiõe fures, qui aliena cœnacula furandi gratia penetrant. Alexandriæ regiã diætã ab Antonio ſtructam, prodidit Strabo, quam Timonion nuncuparit, quod Timoniã uitam ſolitariãq; foret acturus poſt actiacam calamitatẽ. Diætis, quod equidẽ ſcitu dignũ arbitror, nomina uaria imponi à ueteribus ſolita, obſeruauimus. Nam Tranquillus hermeum appellatã fuiſſe diætam pronuntiat in Claudio. Alexãder Romanus imperator, ut auctor Lampridius eſt, in palatio diætas ſtruxit nomine Mammeas, quas (inquit) imperitum uulgus hodie ad mammam uocat. Fuit in Baiano item cum ſtagno palatium Mammea nomine. Lucullus, Plutarcho tradente, diætam habuit Apollinis cognomẽto celebratam, ubi ſummo impendio parabantur conuiuia. Inde illa eius uox cantatiſſima, Cœnatur in Apolline. Sed enim & diæta dicitur locus, in quem arbitri conueniunt: qui, ut notauimus, dicuntur diætetæ. Sicut Zeta dici ualet locus, in quo Zetetæ obuerſantur. Erant enim eo nomine Athenis magiſtratus quidam, ad quos referebãtur, qui reipublicæ aliquid deberent, nec ſoluerent. Cæterum haud ſatis mirari ualeo doctiſſimorũ quorundam inſtitutum, qui Theonino dente irruentes in Hermolaum Barbarum, per quem barbaricas uitiligines ſibi deterſit nobiliſſimus Naturalis hiſtoriæ conditor, zetæ uocabulum petulanti cachinno explodere pergunt, aucupantes neſcio quid indictum inſcitumq; ex Priſciano. Proinde pro zeta & zetecula, diætam & diæteculam reponere ſibi permittunt. Sed rogo uos optimi uiri, an excidit Lampridium & Apollinarem Sidonium, & alios præterea eadem uſos uoce? Illorum recenſere uerba non eſt conſilium. Sed rogo, inquam, quid uos deniq; in nomine iſto adeo exagitat? An quod zeta eſt nomen literæ: nec aliud, ut ueteranus ueſter putat, qui apud uos pluris longè eſt, quàm apud Perſam Themiſtocles, ſignificare creditur ſerè? Miſſos facio reliquos, tecum ſigna conferro, uir doctiſſime: neq; enim nati ad uenena ſumus, neq; hoc nomine uẽdibiliorem me facio, aut gloriolæ flatum capto. Nec id agitur nunc, ut aurea ingenia meis ditare obolis pergam, ſed ſtudioſorũ animos accendimus: & haud ita politis minima quoq; manſa in os inſerimus. Zeta, inquis, litera eſt: ergo nil ſignat aliud? Malè colligis, amice. An non diætetem rectè à diæta flecti confiteris? Si inficiaris, uide quæſo, ne tui in te agminatim impetum Græci dent. Si annuis, cur non ratione compari Zetetam à Zeta inclinari concedis? Si uocabulum fortè non agnoſcis, & reum peregrinitatis faciendum putas, lege quæſo Iulium Pollucem: qui ueluti inquiſitores quoſdam, ἐξετᾶστὴς facit: quoniam τὰ λανθάνοντα ἀνιχνεύουσιν, id eſt quæ latitarent, ſcrutabantur. Lege item Sudam. Sed condonamus iſta. Audi alia: Sigma, an non eſt litera? Eſt. Signat ne aliud? Si hæres, ipſe ſubijciam: Lego non ſemel apud Lampridium, ſigma pro diæta poſitum, ſiue ſtibadio, ſiue cœnatione: unde ſuſpicantur eruditi legendum apud Martialem,

Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma:
Octo capit, ueniat quiſquis amicus erit. Et alibi:
Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.

Porrò unde nam coniectamus appellationem eam profluxiſſe? Erunt ex politioribus, qui à Græci elemẽti figura dici putent, nec fortè ab umbilico aberrarint multum. Conſimiliter & zeta uideri poteſt appellata, ſi quæ Hermolaus ſcribit, minus appetentiam conciliant, quæ tamen mihi ſummè probantur. Verum ſi de Zetetarum loco ſit mentio, à

tio, à Polluce non reuellar, & ab inquirendi uocabulo produci Zetam fatebor, unde mox & Zetetes. Niſi quis cœnationem quoq; ab huius imagine dici, ſuſpicari malit. In fragmentis Cæcilij Minutiani Apulei De orthographia, ne quid diſſimulem, diætam comperi etiam ziætam dici. Sed dum iſta commentaremur, etymon ſigmatis alterum ſubijt animum. Et pro ingenij captu, ſigma dici poſſe uidebam ab eius elementi titulo, qui foribus ſuperpoſitus foret, qua nota diſcubituris ſilentium indici uidebatur, ut à conuiuio ſurgentes, ſi quid fortè licentius obloquutus foret quiſpiã, uolentes oblituſcerentur. Notiſſima eſt Plinij cenſoria querela ex quartodecimo Naturalis hiſtoriæ, Alij (inquit) mortifera loquuntur, redituraſq; per iugulum uoces non cõtinent, quàm multis ita interemptis? uulgoq; ueritas iam attributa uino eſt. Valerius item Martialis odiſſe ſcribit memorem compotorem. Quod & Lucianus Plutarchusq; in Sympoſiacis retulere, μισῶ inquit, μνήμονα συμποτῶν. Sed de tota re alibi ſic:

Accedent ſine felle ioci, nec mane timenda
Libertas, & nil quod tacuiſſe uelis:
De Praſino conuiua meus, Venetoq; loquatur,
Nec faciant quenquam pocula noſtra reum.

S uerò literam habere ſilentij notam, ne pluribus quidem probandum reor, quando taciturnitatem impetrare cupientes lingua ſonum eiuſmodi, uelut ſibilum, afformamus: quæ & ab hoc ipſo Græcè ſigma creditur appellata, παρὰ τὸ σιζῶ. Veteres tamen Latini, S & T ſimul agglutinantes effingebant ſt ſyllabam, quæ ſola (ut Verrius inquit) ſine uocali compacta uidetur, qua & in Phormione Terentius ſit uſus:

Non is obſecro es,
Quem te ſemper dicunt? St. Quid has metuis fores?

Ianuis autem illices (ut ſic dixerim) inſcriptiones, appingi ſolitas, ex Seneca uidemur obſeruaſſe: quum ait, Vbi audierint iſta, audient iſthic hortulos & inſcriptum hortulis, Hoſpes hic benè manebis. Quòd ſi loca huiuſmodi de poſitu, deq; figura dici, plauſibilius uidetur, ſiquidem in ſuo cuiuſq; luco ac fano eſt, ſequi quod amplius arriſerit: ſcire conuenit, ueteres in ædificando uaria figurarum ſcitamenta captaſſe. Quod ut nõ miremur, trigon facit: qui locus triquetro, id eſt triangulo ſchemate ſtrui conſueuerat: in quo item pilæ luſus exercebatur, inde quoq; trigonalis nuncupatæ. Iulius uerò Pollux, trigonum eſſe dicaſterium dicit, quum ait, Celebrata dicaſteria, heliæa, trigonum: cuius meminit Diarchus. Medium parabyſtum, & maius parabyſtum. Porrò trigoni mentionem faciens grãmaticus quidam, Trigonum (inquit) dicaſterium eſt, fortè quia ſchemate foret triangulari. Trygon uerò marina traditur fera letalis præcipuè, adeo ut ſi aculeo truncum arboris percutias, inareſcat protinus. hunc deniq; Vlyſſi necis fuiſſe cauſam tradunt. Et inde ab Nicandro ὀλοφρύοιο τερυγόνα nuncupari, ex mutis (quod aiunt) magiſtris didicimus. Trygona noſtri paſtinacam cõuertunt, Ambroſius in Hexaemero etiam turturem: id quàm rectè, uiderint ſtudioſi. In hæc diuertiſſe fertilitatis cauſa, non ſtomachabitur lector candidus: quippe in id omni incumbimus pede, ut noſtra hæc, ſi aliud non ſit, exſucca infructuoſaq;, & (quod dicitur) Agrippo infœcundiora ſaltem non deprehendantur.

Olearum ſpecies aliquot. Emblemata quid. Embolum, probolus, emblimus, embadon. Iudicium in Areopago primum. Tollitur ex Plinio obſcuritas. Reorum & accuſatorum argentei lapides. Symmoriæ, ſymmoritæ, ſaci, cytharini. Oleæ ſtrictiuæ, ac caducæ. Thalyſia, ſyncomiſteria, haloa, halos. Thalos quid, & thalophori. Zothalmia. Lactãtij grammatici locus reſtituitur. Hicetería. Ereſione. Trophæa prima ex olea. Agrippeum quid. Ptoma olearum. Halirrhothij fabella. Olea cur antro Ithacenſi applantata fingatur ab Homero. Sanſæ, Sanſarij, maroſſerij, æſacus, drupa, oleaſtellũ.

Caput XIX

Agrippum uerò, ne quis uerbi inſolentia motus, caput protinus ſcabat, Sudas ſylueſtrem oleam apud Laconas ait ſignificare. Eam Græcorũ alij nunc agrielæam uocãt, nunc cotinum: & Gadira inſulam quoq; inde Cotinuſam dici inuenimus, quòd hiſce arboribus abundet locus is: quam rem Coſmographus

Universidad de Deusto
Biblioteca

graphus docuit. Nam ciuitatum pleræq; ex causis huiusmodi cognomenta traxere, ut in Attica Myrrhinus à myrtorum, quas myrrhinas dicunt, frequentia. Rhamnus item à rhamnis: Cerasus quoq; in Ponto, eadem est ratione nūcupata. Si uerò syluestri oleæ domestica inseratur, fient quæ uocātur cotinades. In quo obiter scitu dignum: urbana omnia syluestribus insita, dici emblemata. Apud Vlpianum digestis Ad exhibendum, Emblema phialæ omnino aliud est: meminit Plinius quoq;. Embola uerò sunt nauigio rum fastigatæ partes, id est proræ: quas & simomata dicunt. Quin & in acutum ex lato desinens ager nuncupari embolus ualet: ut apud Herodotum liquet historia quarta. Si cuti is qui de figura uocatur item Trieris in Lycia propè Arycandam ciuitatem. Embo la Plutarcho in Cæsare, rostra Romani fori sunt: ut quum ait, καθήμενος ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, sedens pro rostris. Apud Pindaricos interpretes legisse uideor, dici emboli appellatione, lignum ad quod destinentur anchoræ. Pindarus,

ἐπεὶ δ' ἐμβόλων ἁρέμασαν ἀγκύρας ὕπερθεν.

Probolos in Cæsare uocat Plutarchus sublicas in Rheni alueo defixas uiolentiæ unda rum molliendæ, & delatorum amne secundo rapiditati excipiendæ, ne impacta ponti, quid demolirentur. Embolimum mensem intercalarem intelligunt Græci. Eum Plutarchus μηνολυδύνιον dici autumat. Embolimos apud Hippocratem, pueros accipiunt imperfectos. Est embolum item aciei species, id est rhombi dimidiū: & pudenda quoq; eodem cēsentur nomine. Embadon, id est ἐμβαδόν, aream dicit Galenus Therapeuti ces primo. Sacram oleam legimus appellari Moriam, nomine inde ducto, quod esset Palladi cōsecrata, ex qua oleum etiam daretur uincentibus Panathenæa. Nam à cæde morias dixere, quam moron nuncupant, perempto Halirrothio, quem necasset Mars Neptuni filium, quòd uim intulisset Alcippæ: ut scribit Pausanias: quā ex Agraulo Ce cropis ipse filia sustulerat. Idq; in Areopago iudicium capitis primum narratur pera ctum. Eius meminit historia prima Hellanicus, & declamatione pereleganti Libanius est persequutus. Id & Plinius significauit libro septimo: sed, ut solet, breuitatis inuoluit tenebris. Insequentibus item temporibus ex materna cæde subijsse iudicium Orestem ferunt, absolutumq;, Pallados ἀρᾶς excitasse aram. Dignū relatu: fuisse, in quibus rei accusatores ue consisterent, argēteos lapides: unum, ὕβρεως dicunt: alterum ἀναιδείας, id est iniuriæ impudentiæq;. In propinquo sacellum erat dearū, quas Athenienses σεμνὰς dicunt, Erinnyas Hesiodus in Theogonia: quibus esse in capite cum crinibus dra cones, Aeschylus commentus est princeps. Sunt qui ita distinguant, ut priuatas oleas dicamus elæas, publicas uerò morias. σκῶπ idem cum moria putant: alij moriæ stipi tem, σκῶπ dici uolunt: quod & similius uero est, quia ita scribit Rhetor, οὔτε τι ἰδίαν ἐλαίαν, οὔτε μορίαν, οὔτε σκῶπ παραλαβών. Saci uerò huius in Apologia commeminit Lysias. Sacos uerò & columbarum uocant loculamenta, in quibus nidulantur: quæ di cunt alij cythrinos, id est λυθρίνους. Symmoriæ Athenis erant uelut tribus aut classes, in quas dites modo, quiq; conferendis sufficerent tributis, conijciebātur: unde symmo riticæ, ceu contribules. Extat Demosthenis oratio περὶ συμμοριῶν. In Symmorias distri buti Athenienses sunt, Nausinico rempublicam gerente, quod Philochorus scribit, & in Lexico rhetorico repetit Harpocratio, ut de Suda taceam. Porrò oleæ quædam cal listephani dicebantur, quod cum Suda scribit Aristophanis interpres: cuius ramis co ronarentur in Olympia uictores, sicuti astipulantur Theocriti interpretes ὀδιπόροις, atq; item Pindari: non autem cotino, id est oleastro: ut quidam interpretati sunt. Quan quam eius sententiæ est etiam Plinius, necnon ex doctis item plerique. Est enim proprij generis callistephanos, de qua Aristoteles ita ad uerbum ferè in Pantheo: Olea est, in quit, uocatur callistephanos: huius folia contrario modo se habent, quàm in alijs, extrà siquidem, non intus albent. Ramos mittit, ut myrtus, ad coronas peraccōmodos. Eam in Olympia plantasse Hercules memoratur, unde athletis dentur coronæ. Est apud Hi lissum fluuium stadijs sexaginta circumuallata muro, magnaq; contingentibus institu ta mulcta. Scribūt Græci, Herculis clauam fuisse ex oleastro, quam apud Sardonidem is repperisset: quinetiam depositam in Trœzene apud Mercurij statuam, quem πολύγιον uocant, progerminasse denuo, ac superfuisse tempestate sua oleastrum, prodit Pau sanias. Sunt & apud Pollucem olearum genera hæc, drypetes, halmades, nectrides. Co

tinadas

tinadas trambelos uocauit Pherecrates, dicebantur & Phauliæ: quas uero nunc thla stas nuncupant, comici pyrenas dicunt: thlastas tamen etiam apud Aristophanē com perias ὑπὸ νήσας. Thalos, inquit Theocriti interpres, apud antiquos dicebatur omne germinans. Archilochus, ἔχουσα θαλὸν μυρρίνης ἐπ' ὄφρασιν, & Homerus, θαλόντε λείφοισι φορῆναι. Athenienses autem per exochen quandam de olea dixere. Sunt & in cepis thali apud agricolationis magistros, quo nomine stipites fol liculosq; intelligunt, quibus semen cōtinetur. Thalophoros dicebant, qui in Panathe næis oleæ ramos gestarent. Quod munus proprium erat senū, & inde comicis salibus nulli rei utiles, præter quàm ferendis thalis, Thalophori item festiuiter nuncupati. Me minit eius moris Cratinus, nec tacuit Pherecrates. Dicæarchus in Panathenaico id munus etiam uetulas obijsse scribit. Xenophon in Symposio pulchritudinem laudans infert, Thalophoros senes pulchros seligi consuesse. Thalysia uero primitiæ dicebantur, quas subuectis iam fructibus ex agris, persoluerent dijs, ut denuo uirescerent, pro germinarentq; in campis omnia, quod uocant θάλλειν: eas rhetorum pleriq; etiam syn comisteria à comportatis frugibus nuncuparunt. Agebatur item festum tempore eo dem Cereri sacrum & Dionysio, uti Pausaniæ testatum monumentis est. dicebatur ha loa, id est ἅλῳα, ut putat Philochorus: quia tum in areis præcipuè moras ducant ho mines, quas dicunt ἅλως. Quanquam est item halos solis ac lunæ discus, & in eorun dem ambitu conceptum nubilum. Apud Nicandrum etiam aspidis spira uel ambitus ex obuolutione delineatus. Erat panis quoq; Thalysius, qui ex nouis frugibus confice retur primum. Zothalmia in Pindari Olympijs poemata nuncupantur immortalita rem comparantia, facientiaq; θάλειν καὶ οἰονεὶ ζῆν ἀεὶ παντός. Sed ad institutum re deo: quæ remanent, pressis oliuis, uocant stemphyla: sicut in uuis dicuntur peripysma ta. Sed uerborum sæpe proprietas auctoritate turbatur. Olea coronari louem, ab uete ribus proditum scio perpetui uiroris ratione ac emolumenti: uel ob glauci coloris cum cælo similitudinem. Sed & illud proditum memoriæ est, nono ἐκλογῶν πρὸς γεωργίας, oleam puram ab puris quoq; oliuantibus præcerpendam, iureiurando etiam adactis, cum uxore modo sibi rem fuisse, nec alienā attigisse prorsum. Sic enim mox lætiorem fieri prouentum. Quin & Ciliciæ Anazarbo ab puris modo pueris oleam colí memo rant, proinde illic haberi feracissimam: quippe huic arbori præsulem esse castitatem, ut scribit Palladius. Scribit undecimo Georgicorū Florentinus, Viti insitam oleam non uuas tantum, sed & oliuas ferre. Haberi quoque id genus arbores in Libya, dicíq; gen tium illarum uocabulo, ubolima. Nec illud reticuero: gorphia uocari apud Syros olea rum ligna, utcunq; præcisa ex radicibus imis, ἐν φυτωρίοις, hoc est seminarijs consti tuenda. Superioris autem insitionis fructus nuncupatur elæostaphylos. Oleæ caducæ sunt apud Catonem, quibus opponi ab eodem strictiuæ uidentur: nam sunt olearum item strictores. In hac olearum mentione succurrit, opem ferre Lactantio grammatico in librum Thebaidos duodecimum, super illis poetæ uersiculis,

Mite nemus circa, cultuq; insigne uerendo,
Vittatæ laurus & supplicis arbor oliuæ.

Supplicis arbor oliuæ, inquit, per quam pax petitur supplicando: & in secundo dixi mus, hanc ab Athenienſibus resionem dici, à Græcis autem reliquis diriteron. Porten ta uerborum planè sunt hæc, quæ si excitetur à sedibus suis Lactantius, nec agnoscat, nec percipiat. Ipse ita emendo: Eresionen dici ab Athenienſibus, à Græcis autem reli quis hiceteriam. Etenim eresione, id est ἐρισιώνη, ramus oleæ lana implexus, arborum fructibus, quę acrodrya uocant, circumpendentibus, ante ianuas ædium poni erat soli tus in honorem Apollinis. Eius historiam pluribus exsequitur in Equitibus Aristopha nis interpres, & qui ab eo mutuantur, alij plures. Hunc item ramum à supplicationis usu hicterium, uel hiceteriam uocabant. Quod in Parallelis, hoc est Thesei uita testatur Plutarchus: ubi in Delphinio positam ab Theseo hicteriam Apollini scribit. Sed inter pres, eo nomine supplicationem modo intellexit. Hicterium thesaurum uocat Sopho cles, capillos honoris Aiacis defuncti recisos. Hinc in Pluto Aristophanes, Video in ara sedentem quempiam ἱκετηρίαν ἔχοντα μετὰ τῶν παιδίων, hiceteriam tenentem cum puerulis. Fuit Homeri carmen quoq; Iresiones titulo, ut prodit Herodotus. Scribit in

Universidad de Deusto
Biblioteca

artibus Dionysius, in oleæ laudibus illud meritò recenseri: non modo quia sit Palladi sacra, sed quod ueteribus ex ea constituebant trophæa, quodq; sit uictoriæ symbolum. Nam & Neptuno superato, hac primũ dea est coronata. Iouí autem dicabant trophæa, quin Iunoni quoq;, qua ex causa Tropææ cognomentum illi ascitum apud Lycophronem. Ad ea porrò quæ de morijs oleis paulo antè concinnauimus, hoc item indagine uaria ex Græcorum numerosiore sylua sum uenatus. Fuisse in arce oleas Athenis Palladi sacras, quæ dicerentur moriæ. Ferunt autem nonnulli Halirrhothium Neptuni filium eas adortum excidere, quoniam inuẽta olea, urbs Mineruæ fuisset adiudicata, inter cædendũ uerò aberrasse, ac securim sibimet impegisse, atq; inde decubuisse. Ex quo argumento adoptatum oleis cognomentum, uel quia quisquis oleas possideret, portionem quam μέρος uocant, Panathenæis inferret: quando ceramum olei capiebant uictores. Hinc obseruatum, capras Athenis in arcem non iungi, præter quàm semel ad necessarium sacrificium, ne olea ibi nata primum possit tangi, quãdo ita proditum est, eius animantis saliuam esse fructuis uenenum, quo nomine nec deæ immolatur. Satæ sunt & in Academia moriæ cum imprecationibus diris, si quis oblæsisset, quare irrumpentes Lacedæmonij pepercerunt illis. Hinc Iupiter celebratur cognomento Morius, araq; in Academia excitata. Agrippeum uerò in ceramico theatrum, in Alexandro sophista apud Philostratum, ad Agrippum arbitror attinere omnino nihil. Olearum ptoma, id est πτῶμα, legimus apud Lysiam, intelligunt eruditi fructum dilapsum uel arboris casum. Illud uerò haud negligendum: oleam ab Homero fingi antro applantatam Ithacensi, quod typum habere mundi, sapiẽtissimis est usum, quod moles hæc uniuersa, diuinæ sit germen prouidentiæ, cuius creditur symbolum olea: quam Palladi consecrarunt uetères, quæ ipsa est prouidentia. Hinc theologica sagacitas plantam in portus capite stare surrectam, uirentemq; perpetuò commẽta est, ut sciremus, quod est totum, non ex αὐτοματισμοῦ καὶ τύχης ἀλόγου constare: sed esse φύσεως νοερᾶς καὶ σοφίας ἀπο τέλεσμα. Leuiculum hoc, sed nihilosecius apponẽdum, oliuarum offícula dici sanas, Columellæ libro decimotertio, πύρηνας Græci uocãt. unde locationum, uenditionum, & eiusmodi omnium interpretes, proxenetasq; ac mesitas putant ex functionis utilitate sanarios nuncupari, quos ratione eadem marosserios uidentur appellasse Mediolanenses, uelut ossarios quosdam. Oleæ ramum, atq; item lauri, æsacum uocitarunt priores. Drupa nuncupamus non olearum modo baccas, sed & arborum cæterarum, quando & δρυπεπεῖς Græci dicunt. Oleam calabricam oleastellum uocant similitudinis ratione, ab oleastro deminuta est uox.

Nexorum status. Qui dicerentur nexi, & qui obærati. Nectendi ratio. Inter ibi iusti dies qui sint. De Athenienſium ſiſachthea, & nouis tabulis. Chreocopia, chreocopidæ. Cap. xx

Qui apud ueteres Romanos æs alienum fecisset, idq; cumulatiũ usuris foret, abducebatur à creditore, non in seruitium, ut sæpe: sed in ergastulum quodammodo & carnificinam. Et, quod grauius multo est, abducebantur item filij, immo etiamnum nepotes, quod Dionysius scribit, & obscurè significat Liuius. Si quid contradicerent, seruiliter euerberabãtur, obsita erat squalore uestis, fœdior corporis habitus, pallore ac macie perempti. Ad hæc ferè prolixa barba capillíq; efferabant speciem oris, uix ut noscitarentur in tanta deformitate. Hi sunt quos in historia nexos sæpe dici audimus. Nam qui conflassent quidem æs alienum, nec tamen à creditoribus in uincula essent abducti, obærati modo dicebantur: necti uerò pronuntiabant eos, qui creditoribus traderẽtur. Liuius: Deinceps & qui antè nexi fuerant, creditoribus tradebantur, & nectebantur alij. Et alibi: Nexu uincti solutiq; se undiq; in publicum proripiunt, implorant Quiritiũ fidem. Cæterum peropportunè opinor, ac perutiliter fecerimus, si hac parte amplius temporum illorum mores fuerimus exsequuti: quando, ut uidetur, non in reponẽdis modo officijs, sed & in cæteris quoq; uitæ, ac negotiorum partibus, præsertim quæ ad mutui rationem spectant, plurimi esse faciẽdam fidem, ueteres sanxere: proindeq; perfidiosius tergiuersanti debitori, ac sæpius fraude agenti eludentíq; non mediocris irrogata pœna. Exigendæ igitur mutuatitiæ pecuniæ hæc, ex Atticarum noctium obseruationibus, fermè inibatur ratio. Confessi ac debiti iudicatis

iudicatis triginta dies dabantur, conquirendæ pecuniæ causa, quam dissoluerent. Eos uero dies, iustos appellare, decemuiris collibuit, uelut iustitium quoddam, id est iuris inter eos interstitionem quandam & cessationem: sicuti Gellius eleganter interpretatur. Quanquam & in ratione belli, iusti dies dicebantur continui triginta, quibus exercitu imperato, uexillum rufi coloris in arce ponebatur, quod Festus & Macrobius adnotarunt. Deinde, nisi dissoluerent, ad prętorem trahebantur, & ab eo quibus erant iudicati, addicebantur. Neruo quoq; aut compedibus uinciebãtur. Hæc enim fermè uerba legis erant. Aeris confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunto. Pòst deinde manus iniectio esto. In ius ducito. Ni iudicatũ facit, secum ducito. Vincito aut neruo, aut compedibus, quindecim pondo: non minore, aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuito: ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato. Si uolet, plus dato. Erat autem interea ius paciscendi: ac nisi pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies, trinis nundinis continuis ad prætorem in comitium producebantur: quantæq; pecuniæ iudicati forent, pronuntiabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tyberim peregrè uenum ibant. Id porrò horrendum, & ab omni prorsum humanitate, & Romanorum mitiore ingenio sequestratum: quod & Septimius Florens memorat in Apologetico. Etenim si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secare si uellent, atq; partiri corpus addicti sibi hominis permittebantur. Ipsa legis uerba censui apponenda: Tertijs, inquit, nundinis partis secanto, si plus minus ue secuerint, sine fraude esto. Inire porrò nexum de ijs dicebatur, qui creditoribus, quod rationi paria non facerent, addicebantur uinciendi. Idem & nexum dare dicebantur, ut libro octauo ab Vrbe cõdita Liuius scribit, quo loco edocemur, quando nectendi exoleuerit mos. Ex hac uero alieni æris ratione, quo perfæpe inopes adobruebantur, usura multiplici omnia arrodente, ac uelut tabe pestifera ad corpus item correpente, nascebantur quandoq; nouarum tabularum decreta per summam inexsuperabilemq; necessitatẽ, ac Diomedeam quodammodo (ut dicitur) expressa patribus. Ea proinde M. Tullius labefactationem fundamentorum reipublicæ uocat, quum pecuniæ creditæ obæratis condonantur, & nouæ mox cooriuntur tabulæ, quibus nomina contineantur noua. Et alibi Cicero: Tabulæ nouæ quid habent argumenti, nisi ut tu emas mea pecunia fundum, cum tu habeas, ego non habeam pecuniam? Et Seneca appellat rem perniciosissimam beneficiorum nouas tabulas. Fit item in Epistolis ad Atti cum mentio rei huius. Luceius, inquit, M. Fabij queritur apud me per literas, summum esse periculum, ne culpa senatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. Ridicula est grammaticorum uanitas, apud Sallustium, tabulas nouas pro picturis accipiẽtium, quo nil absurdius nec dici, nec fingi potest. Sed sunt plerique puri, puti, id est ab genitiua insciția nusquam aberrantes, ne quid adglutinetur aduentitij, tanquam impuri mox futuri. Ex Laurentij officina id genus emanasse nugas haud admiserim facile. Tabulas item nouas intelligimus testamẽtum nouum, priore (ut fit plerũq;) expuncto irritoq;: quod Epistolarum secundo approbat Cæcilius. Cęterum nequaquam dissimulandum ciuitates maximas quandoq; hoc æris alieni laxamentum ac remissionem non usquequaq; horruisse. Athenienses, Solone statuente, hoc ipsum admisisse, sciunt paulo eruditiores, legemq;, qua statutum id est, dictam sisachtheam, hoc est σεισάχθεια, quod significat, illius linguæ uocabulo, oneris leuationem. Nam sisachtheam sunt qui cribrum interpretentur, quo in frumentis uacantia secernuntur, παρὰ τὸ σήω, quod est concutio, ut Chœroboscus. Sed eam legem ad Aegyptiorum imitationem Diodorus institutam scribit, apud quos sancitum erat, ut eorum corpora, qui ciuitatibus bellico usu addicti forent, à creditorum uiolentia libera essent: in bona tantum illi ius haberent. Eodem, inquit, modo sanxit Solon, ne ob usuras corpora ciuiũ nectérentur. Plurimi enim per summam inopiam fœneratoribus, inquit Laertius, corpora sua exponebant, ac super his fœnerabãtur. Sisachthea hæc chreocopia item dicitur, quasi debitorum abscissio. Ex quo Solonis amici quidam chreocopidæ ex debiti retentione sunt appellati. Quum enim ij Solonis mentem percepissent, præoccupantes multas pecunias fœnori acceperunt, agrumq; ex ijs maximum astutè compararunt. Ex quo & Solon non

Universidad de Deusto
Biblioteca

minima est aspersus infamia, uelut iniuriæ particeps. Mox tamen tanquam eo nomine dijs gratias agerent, institutum sacrificium Sisachtheam item appellarunt.

Tabulæ & codices accepti & expensi. Aduersaria quæ sint. Iuuenalis locus declaratur. Tabulius ager, & Trientius. Apocha quid, & antapocha. Anocha. Item de nexis. Ciceronis locus explicatur. Prytanea, siue sportulæ quid. Theses cur iuris dicundi stationes. Caput XXI

TAbulas, de quibus paulo ante facta à nobis mentio est, Cicero pro Roscio Comœdo, accepti & expensi appellatione distinguit: Si tabulas, inquit, Caius Fannius accepti & expensi profert suas, in suam rem suo arbitratu conscriptas, quo minus secundum illas iudicetis, non recuso. Apud eundem atq; adeo eodem loco, codex accepti & expensi nominatur. Sed id aduertendum amplius, quæ apud eundem Ciceronem dicantur Aduersaria. Hæc uero non aliud ferè uidentur, quàm libelli, in quibus negotiantes per singulos dies scribimus, quod damus uel accipimus, relaturi postea in codices accepti expensiq;, aut in tabulas. Significant hoc Ciceronis uerba: Nimium cito, ait, me indagare de tabulis: non habere se hoc nomen in codice accepti & expensi relatum, confitetur. Sed in aduersarijs patere contendit. usq; eo ne te diligis & magnificè circumspicis: ut pecuniam non ex tuis tabulis, sed aduersarijs petas? Aduersaria dici arbitror, quod aduersa parte etiam scriptis implerentur, & per transuersum quoq;: nam negligenter admodum conficiebantur, quia delerentur statim: etenim menstrua erant, tabulæ uero æternæ: aduersaria denique paruí temporis memoriam: tabulæ perpetuæ existimationis, fidem & religionem amplectebantur. Hæc sunt deiecta, illæ in ordinem confectæ: in iudicium Aduersaria protulit nemo: codicem protulit, tabulas recitauit. Aduersaria huiusmodi à Satyro nobili significata intelligo, uersu illo,

Et longí relegít transuersa diurni.

Quod interpretes etiam si haud barbasculi, non uiderunt. Morem hunc ex transuerso quandoq; subnotandi in epistolis etiam seruatum Cicero ad Atticũ libro quinto præmonstrat. Nunc uero, inquit, uenio ad transuersum illum epistolæ tuæ uersiculum, in quo me admones de sorore: quæ res se sic habet. Aduersaria ferè ac calendaria idem accipimus, quando & in ijs singulorum mensium rationes referebãtur: dicta sic, quòd singularum calendarum nomina præscriberentur: meminit Sceuola Digestis de statu liberis. Item Seneca: Calendarium uersat, fit ex domino procurator. Calendario præpositum inuenies apud Aphricanum Iureconsultum. Calendarum uero sacrificium, quod calendis obire, moris fuit, dici legimus in ueteribus memorijs. Sed & rationarium inuenias, pro libro in quo uel contractuum uel gestarum rerum rationes comprehendantur: ex quo & apud Marcellinum, rationarius apparitor, qui rationarium conficit, ac rationibus præest: quem ratiocinatorem nuncupauit Columella. Rationibus inferre, apud Latinè ac ex formula loquentes, est in Rationario perscribere, quid cui sit erogatum. Tabularum publicarum curam comperi uariè habitam & immutatam sæpe, quando permisit Augustus senatui præfectos deligere: uerum ambitu suffragiorum suspecto, inita mox ratio, sorte ducerentur ex prætorum numero qui præessent. Sed Claudius ad quæstores rediit. At quia deesse robur uidebatur ætatis eum primum capessentibus magistratum, Nero præfectura perfunctis, ac usu rerum plurimo peritis comprobatisq; onus iniunxit. Lectum apud eruditos est, expensare, dici expensum ferre in conficiendis rationibus. Ex tabulis porrò hoc genus, tabulium esse appellatum comperi, agrum qui intra quinquagesimum lapidem ijs est assignatus, qui mutuam reipublicæ pecuniam secundo Punico bello dederant. Trientium quoq; dictum scio, quia pro tertia pecuniæ parte datus erat. Dignum uero scitu: esse in hoc item usu, quas uocant apochas, quæ fiunt, ut ijs probetur solutio, fatente creditore, sibi satisfactum. Ideoq; debitori traduntur. Interstitium fit tamen, ut scribit Vlpianus, inter acceptilationem & apocham: quoniam acceptilatione omni modo liberatio contingit, etiam si non sit persoluta pecunia. Apocha uero non aliàs, ni ea sit erogata. Antapocham sunt qui chirographum interpretentur, quod creditori conficit debitor, fatendo à se

à se quid sit persolutum. Antapocham intelligunt alij, chirographum, quò se obligat aliquis, ac se debere fatetur. Apocham, Græci ἀποχήν dicunt, quo nomine quandoq; significatur receptio. Apochyma uerò, eadem quæ zopissa est: quam tamen hypochyma dicere mauult Paulus Aegineta. Scribit Ammonius, anochas dici in bello inducias, usu ita exigente, ultrò citroq; commeandi. Quod uerò ad nexos item attinet, inuenio, obligationem omnem apud ueteres, quæcunq; per æs & libram fieret, nexum fuisse nuncupatam. Idq; necti solitum dici, quod eo modo obligaretur. Innuit hoc & in Topicis M. Tullius, ubi ait, Abalienatio est eius rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, aut in iure cessio. Nexus, inquit Boethius, est quædam Iuris solennitas, quæ fiebat eo modo quo in Institutionibus Caius exponit. Ad hoc ipsum respicit Ciceronis illud De oratore libro primo, Nexorum iura in causis uersantur centumuiralibus. In cuius tamen loci enarratione mira proferri deliramenta, sciunt qui huiuscemodi elegantiarum non sunt omnino imperiti. Nexum quoque æs, uocatur pecunia, quæ per nexum obligatur. Dicitur & laqueus nexilis Apuleio. Sed & nexilis item uestis, cuius fuit usus ante textilium inuentionem: ut apud Lucretium non somniculosus obseruabit lector:

Nexilis antè fuit uestis, quàm textile tegmen.

Cæterum doctioribus hæc fortè operæ uidebuntur leuioris: proinde, ne γῆς ἔντερα, id est terræ interanea, studiosius uidear consectari, stilum reprimam: ne forsan Hesiodium illud in me regeratur,

ἀλλὰ τίηπτοι ταῦτα περὶ δρυῒ, ἢ περὶ πέτρῃ.

Illud modo adiecisse contentus: pecuniam apud Græcos ab actore ac reo constituendi gratia iudicij contributam depositamq; prytanea nuncupari: quæ à Romanis, sportulæ signatur nomine. Cæterum, qui succubuisset, omnia resoluebat: ea uerò in publicum cedebant, aut iudicum mercedem. ex quo & ipsas iuris dicundi stationes, theses quandoq; appellatas, legimus. Prytaneorum meminit Isocrates ad Callimachum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS
Antiquarum lectionum Lodouici Cælij Rhodigini,
ad D. Franciſcum Malagninum,
Præfatio decimatertia.

Omeſticæ frugalitati opus eſſe non me latet, eos gratuito aliquo impartiendos eſſe munuſculo, qui ipſorum aucupatos tutelam cõtinuè obſequioſis meritis inſequuntur: qualem te Franciſce Malagnine ciuis optime, & ſcio & iam diu noui, qui nulli noxius omnibus commodus, mihiq; ipſi oportunus exiſtens, me ipſum perpetuò tibi deditum, gratiori tua in me beneuolentia eſſe uoluiſti: atque eo maximè in Lodouicum Cælium mihi patruum, qui & patris tui, totiuſq; Malagninæ proſapiæ & ope & opere continuè ſuffultus, ad talem ſcientiæ apicem peruenisſe, uerè dijudicari poteſt: qualem Antiquarum lectionum opus ab eo nouiſſimè caſtigatum præ ſe fert. Quod quum his diebus curſim ac leuiſſimè pertranſirem, eiuſdem portiunculas aliquas intimioris amicitię uinculo ſibi aſtrictis dicatas, alias autem & potiſſimè noua adiunctas caſtigatione, nullius inſcriptione munitas cognoſcerem: mihi operæpretium uiſum, eas omnes non niſi patrono munitas propellere, atq; ob id te decimitertij libri deſignatione grauare: quod eo libentius factum uolui, quo doctrinata cenſura decoratum, optimę ingenuitatis munimine ſuffultum, probiſſimæq; bonitatis plenitudine ſaginatum omnes palàm profitentur. Quòd & ſi pauxillum, id tamen libenti accipies animo: Camillumq; Richerium tibi deditiſſimum in ipſo contemplatus tibi deditiſſimum, ac doctiſſimi quondã tui præceptoris nepotem libentiſſimo eo tuo affectu fouebis, quo antiqua in Lodouicum Cælium tuorum collata beneficia præ ſe ferunt. Vale.

LODOVICI CAELII
RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI TERTIVSDECIMVS.

Explicatur Quintilianus de oris multiplici uitio. Anaſtomoſis quid. Anaſtomotica cibaria. Iotaciſmus, lãbdaciſmus, metaciſmus, Atticiſmus. Coccygis cognomentum. De batto, & battologia. De Ouidio ſcitu digna. Titi Liuij mors. Ibis Ouidianus qui ſit. Nycteridis cognomentũ. Item de Chærephonte, & Eretrienſibus, ac Alcibiade. Fringultire quid. Caput 1

IN PRIMIS, inquit Oratoriarum inſtitutionum primo Quintilianus, uitia, ſi qua ſunt, oris emendet: ut expreſſa ſint uerba, ut ſuis quæq; literæ ſonis enuntientur. Quarundam enim exilitate uel pinguitudine nimia laboramus: quaſdam uelut acriores, parum efficimus, & alijs non diſſimilibus, ſed quaſi hebetioribus permutamus. Quippe ę literæ, qua Demoſthenes quoque laborauit, lamda ſuccedit. Hæc Fabius. Scimus uero duo eſſe in primis oris uitia, quorũ altero peccantes, iſchnotetas uocat alibi Fabius, quum gracilis eſt nimium, & tenuis literæ enuntiatio: alterum uitium, plateaſmum appellauit idem, à uocis (ut opinor) pinguitudine. Quo modo qui loquitur, & curioſius gutture utitur, λαρυγγίζειν Græcè dicitur: meminit pro Cteſiphonte & Demoſthenes. Dores præcipuè, ut platyſtomi, inceſſuntur à Græcis: quod iuſto frequẽtius in dictionibus A literam ingerant. unde apud Theocritum, garrulæ mulierculæ coarguuntur πλατυστόμους ἀπωσπᾶν, ut quæ Syracuſiæ forent. In Cotta, literarum damnabatur dilatatio, uti conſtabit mox. Verum ut luculentior expreſſiorq; fiat eminentiſſimi auctoris enarratio, ad Ariſtotelis uireta diuertendum: abs quo lingua peccantium turbideq; & adhæſe loquentium tres fieri ſpecies animaduerto, ἰσχνοφώνους, τραυλούς, καὶ ψελλούς, hoc eſt iſchnophonos, traulos, pſellos. Eſt utiq; traulus, ſiue blæſus, qui literam aliquã exprimere non poteſt: eamq; non quamlibet, ſed certam. Pſellus, ſiue balbus, qui in enuntiando, literam præterit aut ſyllabam. Iſchnophonum ſunt qui Latinè dicant hæſitantem. Vitium eſt, inquit, ἀπὸ τοῦ μὴ δυνάσθαι ταχὺ σωφθῆναι τῷ ἑτέρῳ συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν, id eſt ex eo quod cito ſyllabæ ſyllabam connectere minus poſſit. Quæ utiq; omnia ex imbecillitate proueniant, neq; enim intelligentiæ ſummini ſtrare lingua poteſt. Quum uero quaſi in receſſu oris uox auditur, cœloſtomia nuncupatur. Anaſtomoſis autem ad præſens negotium ſpectat nihil, id eſt ἀνασόμωσις: eſt autem eo uocabulo medicis adapertio, ut quum uenarum ora recluduntur. Apud Athenæum anaſtomotica dici uidentur cibaria, quæ appetentiam conciliant, & edendi prolubium excitant, cuius ſunt modi ſale conditæ oliuæ, quas colymbadas nũcupant. Sed à diuerticulo fabulam repetamus. Remotis autem uitijs, emendata cum ſuauitate uocum explanatio ὀρθοέπεια uocatur. Et quoniam cum Quintiliano nobis res eſt, ne id quidem amplius explicare grauemur: quod ait, eſſe per ſonos uitia oris, quæ ſcripto monſtrari non poſſunt, ut eſt iotaciſmus & lambdaciſmus. Scribit Diomedes, eſſe iotaciſmum, quum I litera ultra iuſtum decorem enuntiatur. Idem & in lambdaciſmo intelligit, quum L. ſono profertur pleniore. Inuenimus tamen aliter à Martiano libro quinto, uitia hæc finiri. Eſſe quippe metaciſmum, quum uerborum coniunctio M literæ aſſiduitate colliditur: ut ſi dicas, Mammam ipſam amo, quaſi meam animam. Lambdaciſmũ uero, ubi L plurimum diſſonat, ut ſi dicas, Sol & luna lucent luce alba, lactea. Iotaciſmum, uti ſi enunties. Iunio luno louis iure iraſcitur. Atticiſmum elegantiam dicunt Atticam, ſed nomine tamen eodem intelligit Thucydides, quum Athenienſium quis impenſius partes fouet. Polyſigma uero eſt ubi S litera crebrius geminatur, Soſia in ſolario ſoleas farciebat ſuas. Inter eos qui in memorijs ueteribus lingua fuiſſe prædita memorantur, legimus & Battum, à quo Cyrenas in Aphrica conditas ferunt, quem adeo fuiſſe iſchnophonũ tradunt, ut ab eo defluxerit uerbum βατταρίζειν, quod

inſigne

Universidad de Deusto
Biblioteca

insigne pronuntiandi signat impedimentum in ijs qui uocis uix sint compotes, nisi à sono malimus conformatum id, ut βαρβαλίζειν, τοππύζειν, ut uerius de uitio sit homini enatum cognomentum. Quanquam est & battus siue battis mollioris pisciculi delicatioris ue species: unde battidoscopi appellati opsophagi & gulones. Sunt qui Battum, prius dictum Aristotelem autument. dici uero ab gente Libyca reges, battos. Plerisq; item arrisit, Coccyga fuisse nuncupatum de loquutionis pontificio præpedito. Ab honore ac regio fastigio, batti cognomen prorepsisse, auctor item Herodotus est. Fuit & poeta Battus ineptior, qui dum simulacra & statuas uersibus ac hymnis celebraret, mensum excedebat legitimum, eandemq; sæpicule cantilenam recinebat. Quod iterationis uitium & nimietatis inde etiam battologia nuncupatur: quo & Ouidium laborasse, Seneca scribit. Propterea Montanum declamatorem, sententias suas repetendo corrumpentem, dum non est cõtentus unam rem semel bene dicere, Scaurus inter oratores Ouidium uocare solebat. Qui & ipse nesciat, quod bene cessit, relinquere. Quum Polyxena esset adducta tumulo Achillis immolanda, Hecuba dixit, Cinis ipse sepulti
In genus hoc pugnat. Poterat esse contentus: adiecit, Tumulo quoq; sensimus hostem,
Neq; hoc contentus addidit item, Aeacidæ fœcunda fui. Aiebat Scaurus, Non minus magnam uirtutem esse, scire desinere, quàm scire dicere. Hinc & in Matthæi euangelio, uti arbitror, capite sexto, μὴ βαττολογήσητε, id est orantes ne sitis multiloqui. Sunt qui battologiæ uitium esse item in uersibus illis apud Ouidium Metamorphoseon secundo, arbitrentur:

At senior, postquàm merces geminata, sub illis
Montibus (inquit) erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait.

Quod tamen uerum haudquaquam est. Nam ἐκ τῆς ἀναστπλώσεως quæsita orationi gratia est. quod ex libro Phalerei Demetrij περὶ ἑρμηνείας licet agnoscas, quum ait χάριτας aut in uerbis esse, aut in rebus: in uerbis quidem, ex breuitate, ordine, figura; ex schemate, ut in Sapphûs uersiculis,

παρθενίαι, παρθενίαι, ποῖ με λιποῦσα οἴχη.

Cui ex figura eadem illa respondens ait,

οὐκέτι ἥξω πρός σε, οὐκέτι ἥξω.

Maior, inquit, orationi comparata est gratia, quàm si semel forent pronuntiata, καὶ ἄνευ τοῦ σχήματος, etiam si πῶς δ' ἐνόησεν, excogitata magis uideri anadiplosis potest, seu pallilogia. Obseruauerat hæc Merula quoq; parte quadam, ex thesauris ijs ab eodem pronuntiatum Ouidio prodens,

Si, nisi quæ facie poterit te digna uideri,
Nulla futura tua est, nulla futura tua est.

Sic & apud Homerum, τοῦ δ' ἐγὼ αὖτις ἔμι,
καὶ ἐ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, ἐ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν.

Et quoniam de Ouidio agimus, aduertẽdum item, in quo ab eodem taxetur Seneca in Naturalium quæstionum libris, ubi diluuij excutitur ratio. Illud, inquit, poetarum ingeniosissimus egregiè pro magnitudine rei dixit:

Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto.

Nisi tantum impetum ingenij & materiæ ad pueriles ineptias reduxisset:

Nat lupus inter oues, fuluos uehit unda leones.

Non est res satis sobria, lasciuire deuorato orbe terrarum. Et ne quis parum apte agglutinata hæc à nobis putet: ad ea Quintilianum respexisse cõtenderim, dum libro decimo, lasciuire in Heroicis suis Ouidium scribit, & esse nimium ingenij sui amatorem. Simul quia frigida est & puerilis in scholis affectatio, ut ipse transitus efficiat aliquam utiq; sententiam, & huius uelut præstigiæ plausum petat, à quo non abstinet poeta hic, quem tamen necessitas fortè excusarit, res diuersissimas in speciem unius corporis colligentem. Illud obiter adnotarim: in Cæcilij Minutiani Apulei fragmentis obseruatum, annis septem in exilio consumptis, functum esse fato Ouidium calendis Ianuarijs: qua die Titus quoq; Liuius decesserit. Structum item illi à Barbaris per multas lachrymas

mas tymbon ante ianuam. Auctor idem Minutianus est, Coruinum ab Ouidio appellatum fuisse ibin ex auis fœditate, cui uentrem rostro purgare, insitũ sit, & hoc ex Callimachi imitatione: pulsum quoque in exilium, quod Augusti incestum uidisset. Sed ut à diuerticulo redeamus ad fabulam, Chærephontem lego Socratis perfamiliarem fuisse ἰχνόφωνον, & quia simul nigricantis erat coloris, interfuso pallore, nycteridа cognominatum, quæ uox nobis uespertilionẽ indicat, atq; item pyxinon, id est buxeum. Hic uero est Chærephon is, cui respondisse Pythiam ferunt, σοφὸς σοφοκλῆς, σοφώτερος εὐριπίδης, ἀνθρώπων δὲ πάντων σωκράτης σοφώτατος, id est sapiens quidem Sophocles, sapientior uero Euripides, at omnium sapiẽtissimus Socrates. Eretrienses porrò incessuntur apud eruditos, quòd literam ῥ crebrius asperiusq; inculcarent: sicuti in Alcibiade lambdacismũ adnotatum scimus. Hic est de quo iactatum legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neq; item Lysandros duos Sparta. Arrius apud Catullum, mirifico uelut pruritu, flatilem tum uocalibus, tum consonantibus inferebat, quod Poetæ testatur epigramma nobile. Postremo fringultire, ex Apulei doctrina prepeditè est, ac obscurius uerba enuntiare. Nam in Magia sic adnotauimus scriptum, qui eloquentiæ patrocinium uulgò profitetur, etiam honesta dictu sordide blaterat, sæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultit, uel omnino obmutescit. Et iterum: Audisti priuignum meum uix singulas syllabas fringultientem. A fringilla uerbum deflecti, putat Festus. Eius uero auis querula esse uidetur uox. Nam & Martialis ait,

Nunc sturnos inopes, fringillarumq; querelas Audit.

Friare autem aliud omnino est, unde suffriare paululum cõterere est. In Q. Catulo oratore, quod memorabile est, summè laudatur lenis suauisq; literarum appellatio. In Cotta, literarum damnatur dilatatio, & Catulo cõtraria, subagrestis quædam, & planè subrustica pronuntiatio.

Bambalio qui dicatur, necnon balliones. Balia cerua. Balius uentus. Item quid catapeplasmenon. Quid apodos. Alcibiadis balbuties. Dosonis cognomentum. Lamyri notiones. Blæsi qui dicantur & arguti. Lambda cur diceretur Eetionis uxor. Caput II

VErum quia in linguæ uitia, stilo ducente, recidimus, ante quàm inde digrediamur, summonere quum alia, tum illud quoq; non est uisum omnino incuriosum: quod ex M. Tullij officina est. Nam is Philippica tertia Marcum Fundum nescio quem, nullo numero, & prorsus contemptibilem cognominatum scribit Bambalionem, ab hæsitantia linguæ & stupore cordis. Sed & Franciscus Philelphus uir certe non postremæ literaturæ, ac tum Græcè tum Latinè perpolitus, Poggium his ferè insectatur: Audio tamen esse, inquit, quosdam hermaphroditos, qui & pueri sint & puellæ: eosq; non solum ita gigni naturæ solertia, sed etiam arte hominum. id quod de Poggio Bambalione, ac de alijs nonnullis accepi. Appellationis uero ignominiosæ hinc profluxisse ratio uidetur, quoniam densiorẽ mutarum in uerbis concursum detestantur Græci propter eum, quem uocant ipsi psellismum, ut in meso paracimeno δ'ἐδοικα. Sic & in uerbo πεπομπα ueriti cacophoniam, ab usu id tempus abdicarunt: quia βομβώλυγόμπου efficiat, id est bombo persimilem stridoris sonum. In quem lusit facetissimè Comicus, βομβαλοβομβώξ, id est bombalobõbax: unde factum Bambalioni nomen opinamur. Balliones uero in historia pro lenonibus accipiunt, ab Plautino forsan Ballione. Baliam ceruam Greci καταστικτὴν dicũt, id est maculosam, ac uelut picturatam. Sed & balium uentũ pro impetuosius flante accipiunt. Est & linguæ uitiũ quoddam dictum catapeplasmenon: quum simplicis uocis naturã pleniore quodam sono circumlinimus: quoniam sic appellatur cantus tibiarum, quæ præclusis, quibus clarescunt, foraminibus, recto modo exitu grauiorem spiritum reddunt. Cæterum quod ait libro undecimo Fabius, quale nam est? Vox, inquit, ultra uires urgenda non est: nam & suffocata sæpe, & maiore nisu minus clara est, & interim elisa in illũ sonum erumpit, cui Græci nomen ab immaturo gallorum cantu dederunt. Interrogatus olim uir Græcè Latineq; scientissimus Politianus, quæ nam foret ea uox apud Græcos, respondit, ἀπωδόν. Est enim (inquit) apodos, uox etiam ea, quæ neq; choro, neq; fidibus concordat. Sed hoc profecto uix cohæret. Est enim apodos, communis uox cantibus omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus absonis. Sic enim lego in Græcorum monumentis, ἀπωδὸν μέλος τὸ μὴ ἀρέσκον, τὸ τῆς ᾠδῆς ἀλλότριον. hoc est, apodon, melos est quod non placet, & à cantu est abiunctum alienumq;. Verumtamen dicitur etiam apodon, τὸ κακῶς ἦχον, id est soni mali. Quiddam igitur necdum intellectum, & magis proprium, uidetur Fabius innuere. Nam neq; closmos satisfacit omnino, quamuis ea sit gallinacea uox. Et in libro περὶ ἱππικῆς Xenophon, excitari closmo equos scribat, popysmo autem remolliri mitigariq;. Quamobrem amplius quærendum censeo. Illud uero Euripidis nequaquã prætereundum hic est, scribentis, quandam Alcibiadi in dicendo blęsitatem fuisse, quæ uoci illius splendorem & sermoni gratiam afferre uidebatur. Aristophanes quoq; comica in Vespis festiuitate sic illum in comœdia blæse loquentem inducit, ubi Theorum conuellit, ὁλᾶς θεῶλον τὴν κεφαλὴν κόλακος ἕνεκα;

Vbi κόλακος dixit, pro κώφακος: id quod incuriosius obseruauit Plutarchi interpres. Porrò scitu dignum & illud: quibusdam non ex balbutie tantum, sed etiam ex mordacitate quadam cognomẽta esse facta: sicuti Antigonum legimus appellatũ Dosonem, Ptolemæum uero Lamyrum. Est siquidem Lamyrus loquax, & sine ratione audax. Lamyrum quoq; mare appellari inuenimus, ueluti dicas, multum & densum. Lamyrum item facetum dicunt & amœnum: unde illud, λαμυροῖς ὁμμασι πυκνὰ γελᾶ. Sed & quæ stuporem quendam inijciunt, Lamyra dicuntur: nam propinationes, lamyras nuncupatas scimus. Plutarchus Cæsarem scribit fuisse Cleopatræ obtritum amore, λαμυρᾶς φωνάσης. Cæterum, quia lucubratione præcedenti traulum interpretati Latine sumus blæsum, ne quis argutior imperitiæ forsan eo nomine coarguere nos tentet: ceu nescia mus plane, quid blæsus sit: auctores præterea habemus, blæsum à pleriscq; paralyticum dici. Alij blæsum accipiunt, cui in exteriora sunt obuersa crura, & prorsum assimulantia Λ literam, quo ex uitio Lambda dicta Eetionis uxor, Cypseli Corinthij mater: dicitq; blæsus, ὁ βεβλαμμένος τὸ ἰσον ἔχων σκέλος. Rhæbus autem denominatur, cui modo contrario se habent crura, introrsum uidelicet obuersa: de ijs aliqua item apud Pollucem. Argutos intelligit Probus, qui præraptde multumq; loquantur.

Balbutiei ratio ex Galeni doctrina. Incontinens lingua apud Hippocratem quæ sit. Item qui dicantur ab eo muti. Podagræ pselliſmus. Caput III

MIrantur (opinor) pleriq;, unde nam proueniant euentus huiusmodi, miratus sum aliquandiu & ipse: nec prius desii animo (ut interim sic loquar) fluctuare, quàm multa hinc inde uersando, quum Galeni sacraria introspicere adortus essem, uoti compos aliquo modo fieri sum uisus. Quæ uero ex lectione id genus comperta mihi, iam hinc promere pergam in hoc album. Sicuti, inquit, ψελίζειν, id est balbutire, linguæ uitium est, non uocis: sic & βραυλίζειν, si non queat illas articulatè uoculas lingua, quæ per T & R literas efferuntur, enuntiare: qualis est ipsa hæc trauloſis, & affines aliæ trechi, tribi, trachy, trochos, trypheros, & id genus complures: in eiusmodi quippe lingua primoribus dentibus obfirmetur & amplificetur, oportet. Si uero infirmior est, connititur deterius: proindeq; T & R literas nequit dearticulare: sed in T & L deflectit. Cæterum usu uenire potest ipsum item hoc, quia sit aliquo modo breuior: tunc enim non queant dentes primores cõcentu suo linguæ breuioris ictum excipere, ac structuræ seriem conformare. Verum hoc rarenter cõtingit, illud frequentius, ut humectior ac mollior lingua non liberè in uerba prorumpat. Quę temperatura pueris balbutiem inducit. Idq; parte ista contingit, quod & in ambulandi usu: nam aut nullo pacto ingrediuntur, aut titubante & uacillante gradu, non plenè absoluitur incessus integritas: siquidem crura teneriora mollioraq; sunt, quo nomine obfirmari connitiq; ualidè nequeunt. Id ipsum & adultioribus euenit quandoq;, ut si sermocinãdo laborauerint, balbutiant: uelut ij qui tibiam diutile animauerint, & quibus uires ex morbo sint debilitatæ: sicut & quibusdam, quibus lingua est uehemẽter exsiccata. Verum siccitas tanta nulli inesse potest, qui habitum seruet naturalem, atq; ideo solius humiditatis immodicæ est casus, in ijs qui natura balbutiunt, id linguæ detrimentum, quum eius musculi firmiter nequeant stabiliri: quod eis potest accidere, uel propter suam, uel propter neruorum imbecillitatẽ, quos uidelicet à cerebro susçipit. Quare & ebrij aliquando balbutiunt, & turbidè ac adhæse loquuntur: tum quia multa humiditate

miditate perfunditur cerebrum, tum etiam quia ab ipsius multitudine lingua pergrauatur. Contingit igitur ijs qui sunt balbi natura, alterum horum, aut cerebrum habere humectum, uel linguam, uel utrunq;. Porro & illud non ignorandum: incontinentem dici ab Hippocrate linguam, quæ infirma est, ita ut non possit integre uocem dearticulare, aut immobilem & omnino resolutam. Ex eiusdem doctrina hoc quoq; excerpsimus: mutos quandoq; ab uno accidente notissimo, quæ est uocis interceptio, appellari eos, qui nullum alium motum seruant secundum electionem, uel nihil omnino sentiunt. Iacent autem eodem modo, quo apoplectici sine sensu pariter & motu. Hippocratis uerba id ipsum astruentia ex Sententiarũ septimo subieci: Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri. Et nos quidem posteritati allaboramus sedulo: quod si uera tamen fatenda sunt, bono sane stomacho haud concoquimus, priori æditioni sic insidiatos etiam amicos: ut non pauca ex capite hoc in libellos suos congesserint, auctore dissimulato, ut in pleriscq; alijs: quod impudens est, ac quam sustineat, personæ parum quadrans. Verum interlucebit tandem perpendenti amplius Veritas, quæ Temporis creditur filia. Nec cuiusquã elatior animus, uel fraus uelut nubeculã nostris (opinor) est obstructura luminibus, si qua tamẽ ea sunt. Etiam si pleriq;, uelut cœnacularium faciẽtes, quicquid interluxerit lucelli, conuerrant si possint, uel cum puluisculo. Quia uero de psellis commeminimus, id neutiq; prætereundum, Syllam Athenis pedum dolore infestari cœpisse, quem ναρκώδη Plutarchus uocat: Strabo autem ποδαγρᾶς ψελισμόν, id est podagræ psellisimum.

Vocabula plura ad linguam pertinentia. Aglottos, paraxiphis, glottocomion, euthyporos. Solen bis. Glossematicum quid. Glossographi, & glossematarij. Diomedes explicatur. Quintilianus suo restituitur nitori. Scholia, scholiastæ, soleniſtæ. Lingulati tubuli. Lingula: olophyctides, ranæ. IIII

LInguam, Græci uocant γλῶτταν: aglotton apud Aristophanem, loqui non ualentem interpretantur, uelut elinguem dicas. Sophocles tamen eo nomine barbarum appellauit, in Trachinijs, quum Græco aglotton opponit. Epiglottis, inquit Pollux, simplicis uocis est organũ: lingua autem, articulatæ. Si qui uero linguam habeant, nec loquantur tamen, epiglottidis uitio id putatur obuenire. Si uero perperam ac difficulter loquantur, oblæsa lingua est. Turbinatior linguæ pars uocatur progloſſis. Caruncula uero, qua cõnectitur inferiori parti oris, nuncupatur hypogloſſis. Qua gustus potentia ineſt, cephaline. Vtroſq; autem linguæ sinus & cauitates, cheramos appellant: quidam etiam parasyra. Glossogasteras, comici lingua sibi uictum comparantes dicunt. Polygloſſum quercum Dodoneam, in Trachinijs uocat Sophocles, uel de oraculorum multitudine, uel quia unicuiq; æderentur idiomate proprio. In tibijs item glotta est. γλῶσσαν πατάσσειν dicere uidetur Eustathius fere uulgarem uernaculamũe, ubi ait. Ex ijs confinxit sibi παραγλώσσια paramacheron: dixerat enim antea paraxiphida signare enchiridion, id est gladiolum qui adiacet ensi: unde etiam uel Homero interprete, nuncupatur paraxiphis, quoniam

παρὰ ξίφει μέγα κωλεὸν αὐγὴ ἄεικτο

Glottocomion, uas est linguis recondendis peraccommodum. Glossocomon tamen pro loculis & marsupio apud Plutarchum obseruauimus. Sed & ligneam thecam reliquijs aptam reponendis eodem dicunt nomine. In medicorum thesaurís est organum item glossocomiũ, quod in ossium fractura cruribus supponitur: Hippocrati incognitum, sicuti Galeno prodenti assentimur propemodum. Eius esse uidetur extensio duplex: una quippe membrũ porrigit in rectum, dicitur q; euthyporos: altera uero superne quidem prius, mox uero & infra, nuncupatur metaleptice. Fit utraq; funiculis circũpositis. Licet autem genus hoc machinulæ σωλῆνα item uocare, aut cum adiectione Solena mechanicũ: sic & mechanicum glossocomium. Est & sua calciamentis glotta, ut apud Isæum Socraticũ: sed & poeticas uoces, glottas dicebant: unde Aristophanes, πρὸς ταῦτα λέξον, ὁμήρου γλώτταις τι καλλίστοις κόρυμβον. Verbi quoq; proprietatem quandoq; indicat glotta, ut quum dicimus, αὐτὴ γλῶττα hoc uel illud ostendit. Aristoteles in libro De poetica, Omne (inquit) nomen aut proprium est, aut glotta, aut metaphora, aut ornatus, aut factitium, aut extensum, aut sublatum, aut permutatũ. Et pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

prium quidem dico, quo utantur singuli, Glottā uero, quo cæteri. proinde liquet, posse idem nomen esse proprium, & glottam, uerum non in eisdem: quippe Syginon apud Cyprios proprium est, nobis autem est glotta. Et mox paulo idem Aristoteles: Nomina, inquit, dupla dithyrambis præcipue congruere, glottas autem heroicis. Dionysius in Artibus Thucydidem scribit proprium in conscribenda historia characterem excogitasse, non pedestrem omnino, neq; item metricum, sed ex utriscp concinnatum, ac in uerborum delectu tropicam & glottematicam, ac priscam asciuisse dictionem pro cōmuni consuetaq;. Et mox, Glossematica (inquit) & prisca, ac obscuriora, multis sunt fere ἀκριφνὲς καὶ ὁ πεδιλογισμὸς καὶ ἡ πεδιωτή, & consimilia. Inde glossographi nuncupati. Sicuti commeminit Eustathius, ubi ait, Hippotes, id est eques, capitur quādoq; pro exule ac profugo, ut glossographi sentiunt. Hi uoces id genus obscuriores enarrant. Latini glossularios, atq; item glossematarios dixere. Quo fit, ut glossematicus Fulgentius aduocetur à grammaticis. Et Diomedes genera loquutionum quinq; facit: rationale, artificiale, historicum, glossematicū, commune. Quod amplius ex Apollonio ad Scopelianum diluceſcit, qui orationis genera quinq; facit: philosophū, historicum, oratorium, epistolicum, commentarium. Glossemata Quintilianus minus usitatas interpretatur uoces, in quibus grammatici non postremam requirit diligentiam. Nec me fallit, eum locum à quibusdam aliter & legi & enarrari. Sed ipse Dionysii præcipue communitus auctoritate, ita reponendum censeo, quod & in plerisq; codicibus adnotatur. Sed & alibi primo libro Quintilianus, posse à puero interpretationem linguæ secretioris, id est quas Græci γλώσσας uocāt, dum aliud agitur, edisci, tradit. Hinc propagatum, opinor, ut plericp etiam ex politioribus, glossas pro interpretatione qualibet accipiant. A quo non abluſit Diomedes, ubi sic libro secundo scribit: Enarratio est obscuriorum sensuum, quæstionumue explanatio uel exquisitio, qua uniuscuiusque rei qualitatem poeticis glossulis exsoluimus. Scholia item sunt interpretamenta, unde & scholiastæ inflectuntur, qui in eo scribendi genere exercentur, uulgus postillatores dicit. Ab otio deflecti uidetur uox. Nuncupantur ijdem uel hypomnematistæ. Homeri eos scholiastas legisse apud Eustathium uidemur. Ex figura sunt eadem, solenistæ. sed ij sunt, qui solenes (genus id ostreorum est) uenantur, colliguntq;. Nam Philoxenum quendam nuncupatum animaduertimus Solenistam, id est σωληνιστήν, quod primo solenotheras fuisset, piscatorq;, mox demagogus, postremo etiā tyrannus. Solenas item, id est σωλῆνας, canales & fistulas nuncupant Græci: unde solenarium forma deminuta Galeno. Hoc, opinor, indicauit etiam Columella, ultimo Rusticationis libro: Oleo conficiendo (inquit) molæ utiliores sunt quàm trapetum: trapetum, quàm canalis, & solea. rectius fuerit Solena. A lingua denique lingulam dici deflectiq;, non fere latet. Hinc, quod scitu dignum est: lingulatos legimus tubulos ex parte altera, uralius in alium inire conuenireq; possint, ueluti linguæ præferētes schema. nam est lingula item lignum uel lapis cōcauus, qua defluere unum potest, uel aqua. Columellæ autem est mensuræ nomen ligula. Gellio etiam gladioli in linguæ speciem. Olophygdonas uocat Theocritus, quæ in summa lingua consurgunt, pustulas. Olophyctidas dicunt Attici. Ranas ueterinarij uocant uitiosa linguæ bubulæ incrementa.

Ex lingua propagari plerunq; bona, sæpe etiam mala. Silentij & sermonis præparci laus præcipua. Loquacitatis epodos. Heracliti factum scitu dignum. Item de Zenone. Antonini Pij historia. Piscitio cur abstinuerint Pythagorei. Ellopes unde. Linguas cur offerrent deorum honori. Plinij locus ex libro septimo illustratur de arcanorum proditione. Gephyrismi qui dicantur.

Cap. v

AEgyptiorum regem periclitandi gratia, cuiusmodi foret in Pittaco prudētia, proditū memoriæ est, integri animalis carnes ad eum transmisisse, petentem, secerneret inde, quod optimū cēseret, rursumq; quod pessimum. At is unam modo linguam eximens ad eum referri iussit, symbolice innuens atq; operte, in ea corporis portione ingētium sæpe bonorum latere fomites: nec deesse tamen si prodiga sit, & infrenis, maximarum cladium organum ac scelerum quodammodo ineluibilium scænam. Hinc apud Euripidem Ino audacius astruit

astruit, tenere se tacendi tempora, atq; item loquendi. Sed & qui generose insigniterq; ac omnino regie imbuuntur, tacere discunt prius, mox uero loqui. Proinde Antigonum regem ferunt, scitante filio ex eo, quando conclamari uasa iuberet: non aliud respondisse, quàm Veritus ne es, solus canentem tubam ne audias? Ita cui principatum relicturus erat, secretum committere non est ausus, solum monuit, in procinctu foret, ac tacitus expectaret imperium. Idem fere & Metellus senex, instante siquidem quopiam, & eiusmodi quid efflagitante: Si, inquit, tunicam huius arcani conscium arbitrarer, euestigio exutus concremarem. Equidem sicuti monas, id est unitas suos minime limites egreditur, sed omnino unum perseuerat, manetq;: unde & monadi nomen inditum. Dyas uero, id est dualitas principium est differentiæ indefinitum: statim enim à se deficit, duplicatione in multitudinem abiens. Consimili ratione sermo ab uno primoq; non recedens uere arcanus est, ac dicitur. At si alteri communicetur, iam famæ ordinem subit. Nam poeta nobilis ἔπεα πτερόεντα, id est uerba esse dixit alata uolantiaq;. Nauem quidem uentis abreptam anchoris infrenamus ad rapiditatis hebetandam uim. Sermo ex ore, uelut portu excurrens, stationem nanciscitur nullam, neq; (ut Græci dicunt) ἀγκυροβόλιον, id est anchoræ iactum. Frustra succinueris communem futilium loquutorum ἐπωνλόν, dum uerbis humidis & lapsantibus defluunt: hæc nemini dixeris, sile, apud te sint ista. Sacris silentij mysterijs initiari præstiterit, ac altius contemplari, quāto maiore prosequamur admiratione, ampliusq; amemus, sapientiores arbitrati, uerbis parcentes, & (ut Græci expressius dicunt) προχύλους καὶ βραχυλόγους, quàm hosce effrenes, quos raptari temere uideas, dum sensuum effutiunt inuolucra, & uerborum instrepunt uoluminibus, ac uocum turba: & uitio Pisoniano quum loqui nesciant, tacere tamen haud queunt, sibi nihilominus acuti uidentur, etiam si omni pistillo retusiores. At illorum præparcus substrictusq; sermo uerbis est modicus, sensu late sese fundit & exspaciatur. Hosce admirans Plato ita laudat, ut acerrimis esse iaculatoribus persimiles dicat, σύλλαβὰς καὶ φωνὰς καὶ σωτηρίαμμόνας φθεγγομένους. Hac ratione Spartanos suos Lycurgus à pueris silentio insuescere cogebat: hinc laus celeberrima: sicuti ferrum attēperant Celtiberes, ubi in terram defoderint, ac redundans terrestreq; abstersérint: ita & Laconicum sermonem nullis opertum corticibus, omni buscq; quæ superfluant, resectis, eam habere temperaturam, ut rerum modo uim efficacius persequatur, exprimatq;. Catoni insigne illud reddidit M. Tullius, ut eum dicat nullum unquam emisisse uerbum, quod emissum doleret. Quanquam Augustinus laudem quidem uideri hanc clarissimam scribit: credibiliorē tamen de nimis fatuo, quàm de sapiente perfecto. Adde quòd Pythij Apollinis templo non Iliada, non Odisseam, non Pindari pœnas inscripsere Amphictyones: sed Cognosce te ipsum, Nihil nimis. Fideiussioni præsto est nocumentum. An non & Apollo ipse in responsis affectator erat breuitatis? Inde certe additum loxiæ, id est obliqui cognomentū putant, quod loquacitatem & uerborum colluuionem tota ui reclinaret, magis quàm ex obscuritate. Immo uero & qui symbolice, nullo prorsum uocis usu, quæ res deposcat, enuntiat, præsigni laude prosequimur, & admiratione. Sicuti quod ab Heraclito quandoq; factitatum accepimus: quum enim extentis eum precibus rogarent ciues, sententiam suam proferret de concordia, inscendens eminentiorē locum aquæ frigidæ calicem sibi protinus afferri iussit, in quem ubi farinæ aliquantulum insparsisset, promiscere amplius glachone (species herbæ est) cœpit, moxq; hauriens, ne uerbo quidem facto, inde seprorupuit, prudentibus intelligendum relinquens, si uilioribus ac obuijs acquiescerēt, nec omnino gliscera sumptusq; affectarent immodicos, pacem habituros inter se, atq; concordiam. Silentij uero ex Zenonis dicto laus item præclara est: regios legatos Athenis conuiuio exceperat quidam, adhibitis etiamnum philosophorum plerisque. Quum autem, ut assolet, multa hinc inde dicerentur, Zeno interim tacitus singula obseruabat: tum legati festiuiter subblandientes, atq; propinantes etiamnum: de te uero inquiunt, regi quid renuntiari iubes? At is recte inquit, senem à uobis perspectum Athenis, qui inter pocula seruare silētium possit. Vnde est illud, Qui custodit os suum custodit animam suam: qui inconsiderate loquitur, sentiet mala. Et illud accepimus, Non minus interdum oratorium esse tacere, quàm dicere. Loquendi temeritatem non

cordis modo peruigili cura, sed & dentiū excubijs in ore collocatis circunscripsit natura, obsepsitq;. Laudi est facundia, inanis uerborum sonitus, nulla subiecta sententia nec scientia, uitio non caret uel maximo: nam ἀχαλινοῦ στόματος, id est oris effreni, postremum infelicitas occupat. Adde, quod quibus multa effutire moris est, aut falsa loquunt̄, aut superflua, uel (quod uerius) utraq;: quæ sane ab uiri dignitate aliena, ab philosopho autem alieniſſima & sunt & censentur. Præcepta uero illa haud prætereunda prorsum, quibus commonemur: uti ueloces quidem ad audiendum simus & accurati, sic ad uidendum quoq;: ad credēdum uero tardi, ad iudicandum tardiores etiamnum, ad loquēdum omnino uel tardissimi. Platonis oraculum est, uti uerum loquamur duntaxat, sicubi profuturi sumus, aut sane taceamus. Inter alia, inquit Iulius Capitolinus, hoc est uel insigne Antonini Pij ciuilitatis argumētum: nam Omuli domum inuisens, miransq; porphyreticas columnas, quum ex eo quæsisset, unde eas haberet: ac respondisset Omulus, Quum in domum alienam ueneris, & mutus & surdus esto: patienter tulit. Anacharsis in cōuiuio apud Solonem consopitus ita decubuerat, ut sinistra comprimi pudenda uiderentur, os autem dextra, quod freno ualentiore indigere linguam opinaretur, recte utiq; coniectans, quando non facile tot recensueris homines, qui Venereorum intemperātia calamitates sibi contraxerint, quot ciuitates principatusq; arcanorum desolauit enuntiatio. Hinc à sapientibus coniectatum, dicendi quidem homines esse nobis magistros: tacendi autem deum nos habere præceptorem, quando in sacris mysterijsq; fauere linguis iubemur. Proinde Simonidis sententiæ firmiter inhærendum, quem dicere solitum accepimus, ὃτι λαλήσας μὲν πολλάκις μετενόησεν, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε, id est, loquutum esse pœnituit sæpe, tacuisse nunquam. Hinc & Pythagoricos Athenæus scribit, animantes quidem reliquas attigisse, uerum moderate, quasdam etiam immolasse: pisces autem nec gustasse omnino echemythiæ, id est silentij ratione. Quippe silentium esse opinantur diuinū quiddam, pisces uero prorsum sine uoce animaduertuntur, uel parœmia suffragante apud Lucianū, cæterosq;. Quin eiusdem argumento rei, ellopas dicere pisces poetis mos irroborauit, ueluti illopos: nam ἴλλεσθαι, prohibere exuiq; signat: opus uero significantiam habet uocis. Sunt uero ellopes Hermolao Theodoroq; acipenseres. Alij squammatos intelligere malunt, παρὰ τὸ ἐν λεπίσιν εἶναι. Hinc Theocrito ellopieuin piscari indicat, ἐλλοπεύειν. Ellopem Pamphylio tantum mari compasci, Columella scribit. Quæsitum uero ab eruditioribus, unde factum ueteribus, ut deorum honori linguas contribuerent: quando & Homerus ait, γλῶσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον.

id est, linguas uero in ignem coniecerunt. Et sunt qui id modo proferant, Ionū hoc moribus receptum, alij quia inter membra reliqua, bonitate lingua præstet: optima uero dijs reddi par sit: alij, quòd linguæ parcant & uerbis somnum petentes. quo sane argumento etiam Mercurio libabant postremo: uel item quia in conuiuijs prolata, silentio deceat inuoluere: aut quoniam linguas amburendo perperam dictorum labes inustas expurgarent. Propterea terrestribus dijs inde primitias item offerebant. Gephyrismos lego appellatos Cephisi in Attica fluminis accolas, dicacitatis, & cōuitiorum ratione. Polybio certe γεφυρίζειν subsannare indicat, καὶ διασυρίζειν. In hac denique silentij mentione succurrit, Plinij locum explicemus ex libro septimo de Augusto, Inde suspicio in Fabium, arcanorumq; proditionem. Audio esse qui ad Mœcenatem hęc putent referenda, quorum insciitiam coarguit Tacitus Cornelius, ex cuius Annali primo pauca subscripsi. Quippe rumor incesserat, paucos ante menses, Augustum electis consciis, & comite uno Fabio Maximo, Planasiam uectum ad uisendum Agrippam. Multas illic utrinq; lachrymas, & signa charitatis, spemq; ex eo, fore ut iuuenis penatibus auí redderetur: quòd Maximum uxori Martiæ aperuisse: illam Liuię, C. Nauum id Cæsari. Neq; multo post extincto Maximo, dubium an quæsita morte, auditos in funere eius Martiæ gemitus semet incusantis, quod causa exitij marito fuisset. Cæterum de Fuluio eadem pene in commentario De garrulitate, refert Plutarchus. Cæterum partem hanc Plautinis cludamus salibus, Sine uirtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica, Quæ alios conlaudat, seipsam non potest. Quod de acipensere commeminimus, scire oportet; ab antiquis esse dictum aquipensera, ab aquis: proinde c unum modo recipere.

Pudi-

Pudicitię commendatio. Patauinorum laus. De Cornelio sacerdote Patauino. Hyperoum quid. Theristrum. Distegon. Cap. VI

DOctissimi uiri sententiam esse, Hieronymus scribit, Pudicitiā in primis esse retinēdam: quoniam ea omissa, omnis ruat uirtus, & in ea decoris muliebris enitescat principatus. Hæc pauperem commēdabilem facit, diuitem extollit, deformē redimit, exornat pulchram. Viros quidem consulatus illustrat: effert in æternum nomen, eloquentiæ claritas. Militaris gloria, & ex deuictis gentibus arreptus triumphus parem quodāmodo deo facit. Multa porro sunt, quæ ingeniorum fertilitati nobilitatem adoptent præsignem. Perpropria mulieris uirtus, pudicitia censetur, Hæc Lucretiam Bruto æquauit, nescias, an etiam prætulerit: quoniā Brutus non posse seruitutem pati à fœmina commonitus edidicit. Hæc æquauit Corneliam Graccho, hæc parem alteri Bruto Portiā fecit. Notior est marito suo Tanaquil. Hierophantas quoq; Athenienſium cicutæ sorbitione castrari solitos legimus: & postquàm surrecti in pontificum amplitudinem fuerant, uiros esse desisse. At nullis cicutis Antiochus tertius uirum tamen agere non sustinuit, qui conspicatus Dianæ sacerdotē forma præcellentem, confestim Epheso abijt, ne sensuum illecebrosa uiolentia transuersum raperet, quippiam exprimens, quod castum minus, minusq; sanctum foret. Cæterum inter uirtutis huiusce claritates adeo præsignis, adeoq; gemmis & omni auro pretiosioris, etiā si in pleriscq; enituit, quas tamen ueteribus præferas Patauinis, inuenias haud sane multas. Castitas loci, & seueritas tantum non incōparabilis, & non triceſimo tantum fructu eminentissima, sed sexagesimo quoq;, quin & centesimo, abijt in prouerbiū etiā antiquis. Quis enim non legit uel illud Valerij Martialis ex undecimo epigrāmaton:

Tu quoq; nequitias nostri, lususq; libelli
Vda puella leges, sis Patauina licet.

Quòd si quis inuide nimium solers est, ac lepidissimo poetæ credendum minus opinatur: is quæso Plinij Cæcilij ex primo Epistolarū altipulationem audiat, qui ubi uniuersam transpadanæ Italiæ partem, ut multū uerecundiæ, ac frugalitatis antiquæ retinentem collaudauit: deniq; ait de puella quadam, Habet auiam maternam, Serranam Proculam è municipio Patauino: nosti loci mores. Serrana tamen Patauinis quoq; seueritatis exemplum est. Durant etiamnum in uirginibus priscæ castitatis uestigia, quando non nisi operta facie prodeunt uisendæ in publicum: uelut dictent subinde illud Hieronymi: illa tibi sit pulchra, illa amabilis, quæ procedens in publicum uix uno oculo, qui uiæ necessarius est, patente ingreditur. In hoc, scitu dignum illud occurrit, quod in Græcorum obseruatum historia est: siquidem apud Spartanos diu obtinuisse legimus, ut aperta facie uirgo, at conuelata nuptæ in propatulo uiserētur. Cuius eam Charilaus reddebat rationem, ὅτι τὰς μὲν κόρας ἄνδρας κτᾶσθαι δεῖ, τὰς δὲ γυναῖκας σώζειν οὐκ ἔχοντας. id est, quoniam uirginibus uiros sibi prospicere, necessarium sit: mulieribus autem quos compararint, custodire. Obseruatū & illud, Chalcedonias mulieres eum seruasse morem, ut si in alienos uiros & magistratus potissimum incideret, dimidium retegerent faciei. Quæ à uiduis coorta cōsuetudo, prorepsit & in eas quæ iunctæ uiris forent. Scribit Tacitus Cornelius, Poppææ Sabinæ raros fuisse in publicum egressus, idq; uelata parte oris, ne satiaret aspectum, uel quia sic decebat. Sed nec in fœminis modo se Patauinæ uirtutis extulit altitudo. Nam ut Thraseæ Patauini philosophi sanctam morum grauitatem Cornelio Tacito, Martiali, cæterisq; celebratam omiserim: qui Patauij quandoq; ludis cestricis, à Troiano Antenore institutis habitu tragico cecinerat: ac summa præcellentes doctrina & eloquentia uiros præteream: scribunt Platonici scientissimi, esse quandam animi uacationem, quæ ab admiratione fiat, qua Sibyllæ ac Pythiæ sacerdotes, quum louis aut Apollinis intimum irrupissent specu, ac prorsum esse ibi cæleste numen, animo constanter cōcepissent, in eum abire stuporem solitas diuinæ maiestatis ueneratione, ut sensuum ac phantasiæ, rationisq; omnino cōticescente ui, tota mens in deum uisa consurgere, indeq; augustior, futurorum scientia instrueretur, tota mens in deum uisa consurgere, indeq; augustior, futurorum scientia instrueretur amplissime. Quamobrem Cornelium Patauinum sacerdotem, loco nobilem, religione uenerandum, uitæ castitate persanctum, Titi quoq; Liuij familiaritate celebrem: repēte altius mente surrecta, proclamasse, in mutuam cædem exercitus coorientes conspi-

cari se, pugnaricq; mox, ac deinde alios cedere, alios urgere, cædem, fugam, tela uolare, prælij instaurationem, gemitus, uulnera, perinde ac in re præsenti uersaretur ipse: deniq; uociferatum, uicisse Cæsarem. Quod uere à me dici, auctor est cum Liuio Plutarchus, multicq; præterea. Porro ira affectos fuisse Corybantas, Orpheus scribit. Eodem & uaticinij genere præcelluisse Carthaginiensem Albigerium legimus: quem scimus, quicquid egisset quisq;, aut omnino cogitauisset, dæmonibus affiantibus, respondisse. Id quod uix impetraret fidem, ni eiusmodi se uaticinijs interfuisse pluries, grauis auctor Augustinus testatū uoluisset. Hæc De ciuitate nobilissima prolibasse nos, haud mirari conuenit. Illi, quicquid sumus in literaria quasi negotiatione, post deum optimū maximum, & parentū curam, acceptum ingenue referimus: illic bonam ætatis partem educati imbutiq;, tum Græce, tum Latine: mox uero & prouincialium stipendijs profi tendi munere perfuncti. Quin & hasce qualescunque lucubrationes nostras ibidem in Fortunæ domo, si quid & hoc ad rem facit, condere auspicati sumus, quas & diu iam absolutas materiam fecissemus publicam, ni bellorum intonante grauius fragore, studiorum curam interpellatam uehementius retudisset dimicatio de capite, ac librorum supellectile toties subeunda. Proinde ἀντιπελαργοῦμεν, id est uicem rependimus, ut possumus. Certe loci memoria dulcissima æstuationē mentis lenit sæpissime. Nec tem pero mihi, quin parte hac elogium præclarum Constantini Palæologi protinus ingeram studiosis tantæ claritatis: qui Romę mensa exceptus ab sanctæ Crucis Cardinali, quum Patauij forte incidisset mentio, dicere haud est ueritus, Ni ab sanctis uiris sciret proditum, haberi ad exortum deliciarum paradisum, plane arbitraturum se fuisse, non aliubi esse, quàm in Patauina præsuaui amœnitate. Hyperoum deniq; thalamū, ut paucis diuerticulum repetamus, Græci interpretantur δισεγμα, uirginibus destinari à ueteribus solitum, ut custodirentur tutius. Quòd si tanti uitrum, quanto pluris margaritum? Nam & Hieronymus de puella CHRISTO destinata: Nunquā exeat (inquit) foras, ne inueniant eam, qui ciuitatem circumeunt, ne percutiant & uulnerent, auferantq; pudicitiæ theristrum, & nudam in sanguine derelinquant. Vt uero Hieronymi uerbum intelligas, multis incognitum, dicitur æstiua uestis theristrum: de qua in uestium generibus dicitur quoq;. Sed aduertenda tamen Hieronymi sententia in libro Hebraicarum traditionum in Genesim: Theristrum, inquit, pallium dicitur, genus etiam nunc Arabici uestimenti, quo mulieres prouinciæ illius uelantur. Auctor idē Hieronymus alibi: Esse rem teneram in fœminis, pudicitiæ famam: quasiq; pulcherrimum florem cito ad auram leuem marcescere, tenuiq; flatu corrūpi: sed tum præcipue, ubi ætas consentit ad uitium. Pudicitiæ honorem præbuit eum Romana maiestas, ut omnis dignitatis gradus eis de uia cedere consuesset.

Chiorū castitas eximia. De filiabus Erechthei. Hyacinthides puellæ. Athenienses cur Tettigophori. Ciceronis locus illustratur. Leocoræ puellę quę sint. Hieronymi locus. Item Macaria. Machæronij pastilli. Partheni, id est uirgines, quæ per exochen dicantur. Cap. VII

Legimus uero in Græcorum monumentis, maximum quoq; temperantiæ muliebris argumētum prodijsse ex Chio: quoniam neq; adulterium, neq; illegitimum concubitū, si credimus, ullum ibi accidisse unquam fere, pro ditū memoriæ est. Mos præterea inoleuerat ibidem uetus, ut uirgines sacrorum statutis temporibus in unum omnes coactæ per aliquot dies unà uersarentur: quas earundem amatores, facto item agmine, insequebātur: quo ludentes eas inter se, ac saltantes, conspicerent: noctu autem eodem agmine singularum domos ingressi, parentibus fratribusq;, quæcunq; facto opus esset, administrabant. Eueniebat uero sæpius, ut eandem plures amarent, sed amore tam sancto atq; modesto, ut quum primum tradita uiro puella foret, repente omnes inde resilirent. Illud deniq; proditum monumentis duodecimo Philippicorum à Theopompo est, consueuisse Athenienses inter sacrificandum, Chijs & sibi prospera comprecari à dijs. Sed de Chio item Eupolis hæc, αὐτηχίῳ καλὴ πόλις. Cæterum ut racematio hæc quippiam uariantis habeat amœnitatis, explicemus interim M. Tullij nodum ex primo Thusculanarum quæstionum, in quem impactus interpres conniuet. Itemq; ex Oratione pro Sestio, in qua fic ferme

ferme legimus: Mortem quam etiam uirgines Athenis, regis Erechthei filiæ pro patria contempsisse dicūtur, ego uir consularis, tantis rebus gestis, timerem? Meminit & De finibus quinto, uerum sub eodem obscuritatis inuolucro. Inuenio igitur Erechthei filias primum per quandam exochen παρθένους, hoc est uirgines nuncupatas, & sex fuisse numero, Protogeniam, Pandoram, Procrim, Creusam, Orithyiam, Chthoniam. Ex ijs Protogenia & Pandora, pro regionis salute iugulandas se obtulerunt, ingruente Bœotio bello. Immolatas uero ferunt in pago Hyacintho: unde & uirgines Hyacinthides sunt cognominatæ: sicuti Phanodemus testatum reliquit, atq; item Phrynichus non præterijt. Parthenos quoq;, id est uirgo, cui Tauriscythæ naufragos immolant, & Græcos, quotquot fuerunt adepti, Iphigenia intelligitur, Agamemnonis filia: ut scribit Herodotus. Quin & Pallenidis Mineruæ sacerdos sic dicitur. Sunt ex Græcis, qui ex Apolline ac Creusa Iouem memorent natum: quæ ratio effecisse traditur, ut Athenis Apollo coleretur Patrous, ueluti progenitorum unus. Sicuti Iupiter item eodem colebatur cognomento, sed causa diuersa. Nunc illud obiter adnotatu dignū, Erechtheum hunc ex terra æditum præbuisse argumētum, ut Athenienses, quibus is imperitarit, terra item geniti censerentur ac nominarentur αὐτόχθονες: sicuti docuit etiam Plato: proindeq; eius rei symbolum, τέττιγας, id est cicadas aureas solitos gestare, dictosq; eo nomine Tettigophoros. Etenim eiusmodi traditur animalis origo. Cuius rei testis quoq; locupletissimus extat Thucydides historia prima: & nos antea cōmeminimus. Demosthenes in funebri Oratione mentionem puellarum habet, Hyacinthidas, ut prætexuimus, docens cognominatas. Et quia ibidem, Leocoræ item nominantur, amplius sciendum, in Græca historia sacellū Leocorium nominari frequenter. Eius memorabilis ratio traditur: quodam tempore ingēs annonæ caritas Atticam uehementius premere cœpit. Consulta oracula cecinere, malorum finem non defuturum, nisi immolaretur puella. Tūc publico bono permotus Leos quidā, Orphei filius, sicuti nonnulli interpretantur, filias ciuitati immolandas exhibuit, Phasithean: siue ea sit Praxithea, ut est apud AElianum: Theopen, Eubulen: quæ tanto beneficio, inopiæ nacta exitum, pietatem patris puellarū consecrationis honore putauit rependendam, structo sacello, quod ab ipsius nomine, necnō à puellis, quas Græci κόρας dicant, Leocorium est appellatum: meminit Strabo, Thucydides, Cicero De natura deorum tertio. Demosthenes: Audierunt, inquit, Leontidæ fabulis celebres Leocoras, ut eas obtulerint σφαγιον πὸις πολίτας ὑπὲρ τῆς χώρας. Aduertendus autem parte hac Hieronymi in Iouinianū locus libro primo, citra intellectum ambustus: nam ex historia uirginitatis præconia reperens: Chalcodecus, inquit, quoq; filia illa Leo uirgo perpetua, pestilentiam patriæ scribitur spontanea morte soluisse. legendum arbitror, Grærorum decus quoq; filia illa Leo. Paulo enim ante ab Virgilio Camillam sic laudatam tradit: O decus Italiæ uirgo. Proinde infert de suo Hieronymus: Græcorum decus quoque filia illa Leo. Verbum autem Leo, quod legentibus facessere negotium potest, casus est patrius, more Attico, ab recto qui est Λεώς. Nec mirari diuersitatem oportet, quæ fabulosis est perfamiliaris omnino. Adde quòd ubi Græce modo λιμόν, id est famem legimus, uidetur legisse Hieronymus λοιμόν, id est pestem. Potuit ex morbo item latius crassante annonæ mox insequi caritas. Sicuti & una filiarum expiationi sponte se obtulisse, patre statim & reliquas ad exemplum prouocante. Cicero Erechtheum scribit cum filiabus numinū uice coli. Sunt qui id putent factum, quod diximus, bellante ad uersus Eumolpum Erechtheo, qui quum se futurum uictoriæ comperem accepisset, si filiam immolasset prius, cōmunicata re cum Praxithea uxore, illam mactauit, cuius in Erechtheo meminit Euripides. Erechtheum & Erichthonium, libro Temporum pro eodem accipit Eusebius: quem etiam scribit primum quadrigas iunxisse, sed in Græcia tantum: nam apud gentes alias iam tum fuisse, certissimis probari argumentis potest: propterea Virgilius,

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus
Iungere equos. Macariam quoq; Herculis filiam pro incolumitate publica se deuouentē magnifice ab Athenienſibus eisdem funeratam accepimus. Eius in Hippia sic commeminit Plato: Macariæ Herculis filiæ ad expiandum scelus sacra facito,

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophanæ enim sunt, ó Socrates, huiusmodi quæstiones. Non prætersit in Pelopida Plutarchus: Ex antiquis, inquit, Menœceum proferentes Creontis & Herculis Macariam. Qua in re interpellati adeo circũferuntur Latini codices, ut nullus colligi sensus queat. Machæronion uero Dioscoridi libro quarto, herba est quę xiphion quoque dicitur, & gladiolus, seu pugio: quoniam gladij speciem foliis præbeat, radice (Theophrasto tradente) dulci, ubi excoquatur: proinde trita farinæ admiscebatur. Quo argumento, ex nostris nonnulli machæronios suspicantur, modo pastillos nuncupari, quibus caseo consperſis, aut melle litis, si oleo frigãtur, passim uulgus utitur haud sane politius. Machæriones autem apud Spartanos dicti sunt Anticratis posteri, quod is machæra, id est gladio Epaminondam in bello strenue confecisset.

De leonibus nõ indigna relatu adnotata quępiam. Leoni mortuo barbam uellere, quid. Martialis locus exponit. Diomedis filię cur dicerẽtur equæ. Smerdaleon unde. Glaucopis cur, & mare glaucum. γλήνη unde, & triglena. Galene. Ephelcis quid. Σκύζαι, id est scyssare, quid. Charopi oculi, & raui, qui sint: atque item helicopes. Voluta. Alcæa quid. Vra pro cauda, cur. Prouerbia ex leonibus conformata. Basiliscus in leone cælesti quid. Leon tocomi. Leo, solis symbolum, & cur templorum custos. Cap. VIII

LEonem animal notissimũ, inueni inter grammaticos Græcos, qui dicerent à uidendi potentia nomen esse adeptum, παρὰ τὸ λαῶ, τὸ θεωρῶ. quod sit fera usus acutissimi: sicut in libro quem ad Herodotum scripsit, Manethon tradit, nec unquam omnino admittat soporem. Sed hoc alijs uidetur perabsurdum: neq; enim esse aliquod animal, cui perpetua sit uigilia. Quod ipsum Aristotelis doctrina prorsum cõprobatur. Forte (inquiunt) ut dorcades, apertis oculis leo conquiescit: unde irrepsit sententia, illum nunquam dormire. Leonis oculus, utiq; permagnus est: at incumbens oculo pellis longe minor, quàm ut oculum totum ualeat obtegere: unde fit, ut oculis apertis, somno frui uideatur. Ab hoc animali formatum adagium, scribunt Graeci: sed & Latini certatim, λέοντα ξυρεῖς, hoc est, leonem radis: de ijs qui factu impossibilia tentãt, aut non citra periculum. Propterea Plato, sicuti commeminit etiam Philostratus, idem esse dixit, Leonem radere, & Thrasimachum συκοφαντεῖν, hoc est, calumnijs circumuenire. Ad quod alluserit Epigrammatum decimo Martialis illis uersiculis,

Quid uellis uetulum Ligella cunnum?
Quid busti cineres tui lacessis?
Quare, si pudor est, Ligella noli
Barbam uellere mortuo leoni.

Cæterum cur denicq; poeta doctissimus partẽ in muliere, quæ honeste nominari haud potest, leonem censuerit appellandam: quod erat explicandum in primis, aut non traditur, aut ineptiæ Siculis gerris ac diphthera uaniores proferuntur: quas ex diametro à sensu legitimo disparari contenderis, modo ne Latmio sis somno consopitus. Sunt enim qui ideo dici opinentur, quia mirum in modum leoni fœtet anima: quod Plinius & Aristoteles scribũt. uel (inquit Domitius) quod placet, prouerbium est, quum uolumus aliquem excitare, qui moueri non potest. Sed boni consulant eruditi, si quid præter opinionem acutissimi interpretis in medium protulero, neq; enim bibliotaphi sumus: sed quicquid lectione uaria compertum nobis est, gratissimo animo in literas mittimus publico studiosorum emolumẽto, iudicent uolentes, sed citra liuorem. Nec Sufenum agere me putent, prius quàm rem amplius introspexerint. Legimus in Nicandri Theriacis ad hunc modum,

Δήεις κεγχρήναο δολιχὸν τέρας, ὄντε λέοντα
Αἴολον αὐδάξαντο πρίσικον φολίδεσσι.

Eum locum doctissimus interpres enarrans inquit, ad uerbũ fere tralata sentẽtia: Est Cenchrenas oblongus serpens, maculosus, quem etiam dici leonem, asserit Nicander: uel ex uariantibus squammis, aut ex generositate, aut quia rectam gestat caudam, & se ea difflagellando excitat in pugnam: uel quia mordet, ac hominis sanguinẽ exsorbet, quæ ipsa & leo facit. Ex ijs animaduerto, acutissimũ simul & doctissimum poetam muliebre

liebre pudendum leonis nomine festiuiter appellasse, quoniã & ipsum coitus auidum (sit honor auribus audientium) subinde masculorum sanguinem exsugere nõ desinit. Vrinam siquidem genitalem esse concoctum sanguinem, plures tradidere, & Satyrus innuit,

Accipiat sane mercedem sanguinis, & sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem.

Mortuum uero dixit, quoniã ætate iam uideretur emeritum, & ad Venereos usus hebes ac frigidum. Hæc porro tetra libido Diomedis filias in Thracia equarum nomine celebres facit, ut quæ turpissimæ aduentantes uorasse sint dictæ: quanquam interimi à patre solitos, intelligere maluerit Eustathius. Verum, ut ad institutum redeamus, Leones in delicijs, atq; item leopardos habuisse narrat Heliogabalus, exarmatos cicuresq;: quos ita instituerant mansuetarij, ut ad mensas secundas iussi accumberent ex inopinato, nemine conscio, exarmatas esse feras. Dici uero leones, ut iam dictum est, traditur ab Porphyrio, παρὰ τὸ λάω σαι, id est ab usus excellentia. propterea Homerus, Σμερδαλέω Λέοντε. nam smerdaleon, inquit, formatum à μείρεσθαι est, quod μαίρεσθαι indicat, id est splendere, accedente ζα particula, intendendi uim habente. Sic alibi poeta idem, γλαυκιόωντος δὲ λέοντος. Sic Glaucopis uocatur Minerua, ἀπὸ τοῦ γάλακτος, ab lacte, quod esse ἄσκιον conuenit, & proinde album. Ratione eadem, glaucum appellatur mare: quin & oculi pupilla γλήνη, & ellobia τετράλωβα: quoniã ex albedine splendicent. Galene item ex eadem profluit ratione. Nitescit utiq; tranquillum mare, obscuratur autem turbulentũ: inde Homerus, Μελάνεσκε δὲ πόντος. Scribit in Physiognomia Aristoteles, leonem inter alias animantes maris ideam esse sortitum optimam: os enim habere magnitudinis iustæ, faciem autẽ (ut sic interim appellem) magis quadratam, non ossea ualde, superiorem maxillam non prominentem, sed inferiori comparem: χαροπούς ὀφθαλμούς, ἐγκοίλους, οὐ σφόδρα περιφερεῖς, οὔτε ἄγαν πεμπίκας. id est, charopos oculos, concauos, non ualde rotundos, neq; admodum proiectos. Glaucos oculos splendescentes dici, hoc est charopos, Apollonij interpres probat: Theodorus charopos in Aristotele, libro primo, fuluos interpretatur. Rauam lupam, apud Horatium de oculorum colore dictam interpretantur: quia rauus color, fuluus sit, sed nigroris habens aliquid. Proinde rauos oculos, charopos recte dixeris: quando & Porphyrio rauum esse fuluum dicit. Charopos, subnigros putant alij: ac dici à nobis, uarios. AEgopos uero subglaucos intelligũt, seu caprinos. Plutarchus in Mario, charopos Germanorum oculos appellat: interpres, horrendos intellexit. Cornelius Tacitus Germanis omnibus esse truces ac cæruleos oculos, scribit. Adnotandum uero illud etiamnũ, helicopida puellam dici ab Homero, quæ sit μελανόφθαλμος, id est oculis nigricantibus, quam etiam helicoblepharon dicimus. Quod autem helicon, nigrum significet, comprobat Eustathius: & qui AEsepi fluminis aquam, dixit helicotaton hydor. Sed & apud Homerum Helicopes nũcupantur Graeci, quod uarie pro ingeniorum captu interpretantur. Sunt qui ad nauigandi peritiam referant, ut sint ἑλίσσοντες τὰς πώπας, id est circumflectentes remos, uel quod helicem inter nauigandum obseruent. Putant alij dictos helicopas, uelut axiotheatos, id est spectaculo dignos, & qui hominum ora in se conuertant. Sunt qui ad oculorum referant celeritatem, qui frequenter, prout necesse fuerit, huc illuc conuertantur. Quam uero helica in purpurarum testa nuncupat Aristoteles libro De animalium historijs quinto, Theodorus orbem cuniculatim intortum. Vitruuius, in columnis etiam uolutam. Helicas item sunt qui interpretentur psellia, id est armillas uel inaures quoq;. Et quia de oculis multa regelsimus in hosce libellos, addamus & lepidum Pontani iocum, qui facetissime domunculam uerius democulam dici à Macronilla solitam fingit: quòd qua die primũ est ingressus quidam, oculum amisit. Verum hæc in parerga excurrẽtis sunt: illuc redeo unde diuerti. Quoniam uero Plinius scribit, leonem conuerberando se cauda stimulandoq; in prælium excitari, sciendum est, ex hoc facto dici eam ab eruditissimis alcæam, ἀπὸ τοῦ ἀλκὴν αὐτῆς εἰς ἀλκὴν βίπτεσθαι, quod eius incitamento ad fortitudinem exsuscitetur. Homerus,

οὐρῇ μὲν πλευρὼς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
Μαίνεται.

Callimachus absurde etiam in musca alcæam posuit. Alcis uero Castoris & Pollucis numen indicat apud Germanos quosdam, Tacito tradente. Vra uero

uero etiam pro cauda dicitur, παρὰ τὸ οὐρεῖν, quod custodire est: uel ἀπὸ τοῦ ὀρίνειν ἑαυτὰ τὰ ζῶα τῇ οὐρᾷ, quia parte ea se concitent animalia, ut leo, taurus, canis. In comico Lexico, non in leone modo intelligitur alcæa, sed in equo itē & boue, & id genus alijs quæ ut adiutorio, utuntur cauda. Ephelcida crustulam intelligūt medicinam professi, quam extrahit plerunq; tussis uehemētior: sed & in ulceribus ephelcida intelligit Galenus. Scribit Nicephorus in Astrolabij structura, cor cælestis leonis dici basiliscum. Qui uero in caueis leonum curam gerunt, leontocomi appellantur. Ex ungue leonem describere, per adagium dicimus: quum certioribus argumentis quippiam demonstrari significamus, aut à proprietate apertissima. Plutarchus in libro De oraculis quæ defecerant: Admirantibus uero qui aderant, Demetrio autem ridiculum statuente, à tam minutis rebus adeo magna uenari, nec iuxta Alceum, ex ungue leonē describere, Cleombrotus ait. Leonem bracteatum Seneca intelligit, peregrinis exculrum ornamētis, & naturali destitutum generositate: quoniam gloriari nemo, nisi suo debet. Apud eundem, adagium subnotauimus alterū, quod quia perelegans est uisum, apposuimus: magnis telis magna portenta feriuntur, subula leonem non excipit. Iam uero illud notius quàm ut à me explicetur pluribus, Bembinetem apud poetas leonem dici Nemeum, à Bembina Nemeæ uico. Panyasis,

Δέρμα τὸ θύριον βεμβινάπο λέοντος.

Leo præterea solis symbolum habet: quoniam τὰς ὥρας ἔχει πυρώδεις, τὸ δὲ πρόσωπον (ut placet nonnullis) σφογγύλον, & in ambitu radiorum quadam imagine etiam pilos, ut sit plane solis simulachrum. Quo argumento Hori throno leones subijciunt. Est autem eo nomine sol, ἀπὸ τοῦ ἥν ὥρᾳ κρατεῖν. Dicitur quibusdam quoq; leo inter uigilandum præcipue oculos occludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorū claustris leonem symbolice appingebant priores. Non habendum uero insuper, quod est ex historia obseruatum, inter Mesopotamiæ fruteta leones uagari innumeros, quos anni tempore præferuido mire infestent culices, in locis eiusmodi admodum frequens malum. Quoniam autem oculos appetant potissimū, ceu humecta & collucentia membra, palpebrarum libramentis mordicus insidentes, agitati grauius aut in flumen leones mersantur, & uorticibus absorpti pereunt: aut amissis oculis, quos unguium assultu labefactant crebro, fodicantq;, in amnibus efferescūt: alias feris id genus præscateret Oriens uniuersus. Denicq; σκύζειν, id est scyssare leo dicitur, ubi ira feruidus, ac turba canum circumuallatus, defixis in terram oculis, consurgit in prælium.

Chimæram allegorice tres indicare rhetoricæ partes, uel item uitiorū multiformem uim. Echidna item quid. Chimarus. Eudiæus. Cap. IX

INcidimus nuper in Hesiodicæ Theogoniæ interpretes: scitu digna pleraq; ingesserunt se nobis. Ergo & inde spicilegium fecimus, ne nobis tantum & Musis (quod dicitur) incineremus, atq; hisce commentationibus conspersimus, ut quisq; exegit locus. Nunc illud enotamus: Chimæram sensu allegorico, tres rhetoricæ partes indicare: dicanicum, siue iudiciale: panegyricum, seu demonstratiuum: symbuleuticum, uel deliberatiuum. ut leo dicanicum præferat genus, quod exterret, ac elingues quodammodo exaduersum dicentes cōstituit. Chimæra uero, id est capra, panegyrici obtineat typum: quia lasciuiat lætius simul qui dicit, simul etiam num qui audit. Symbuleuticum genus draconis esse aiunt, quod uarium in primis sit, ac πολύτροφον, id est multarum conuersionum, & longiore ad persuadendum oratio nis tractu utatur. Monstri uero mater, ab Hesiodo dicitur Echidna, quā non esse aliud uolunt, quàm ποικίλην νοῦν καὶ πολυεδῆ, id est uariam multiformemq; mentis uim, aut longiorem, & πολυέλικτον, id est multiplicibus implicitam spiris artem, Chimæræ instar ignis euomentem globos. Cæterum pro ingeniorum tamen captu, sunt qui uarie admodum Chimæræ figmentum, ad ueritatem reuocent: nam, ut missa faciamus alia, est qui ἰδικῶς esse chimæram putet uitiorum quandam uarietatem, ac multiformem, perinde ac Chimæra est, uim: quam perimit Bellerophon, id est uir bonus prudensq;, qui Bellerophon nuncupatur, uelut malorum occisor: nam ex dialecto, bellera uocantur mala, id est τὰ βέλεα. Fuit autem Bellerophon Corinthius patria, Hipponus, id est ἱππόνους, antiquo nomine: mox Bellero interempto sic dictus, sicuti mythici tradunt

tradunt, & scribit Lycophronis interpres. Chimæram peremit, hastæ plumbo assuto, quod collicuerit demum in monstri πυρπνέου σῶμα, id est flammiuomū os coniectum. Deniq; lobatæ filiam Philonoen, ubi uxorem duxit factus regni compos, more humani ingenij fortunæ afflatu corruptus, Pegasi adminiculo in cælum adortus auolare, cœstro immisso ab Ioue, ad ima deuoluitur, ac cæcus campis errabat Aleis. Quod ideo cōfictum uolunt, quia mente oberraret excussus. Nam ex Epicharmi doctrina, νοῦς ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει, τὰ δ' ἄλλα πάντα τυφλά. Mens uidet, mens audit, reliqua uero omnia cæca. Sed ad rem pauecula adiecta sufficerint. Rhetorices initia ex Corace propagata, sciunt omnes. Hic præpotens fuerat apud tyrannū Hieronē. Quo uita functo, quum eandem requireret potentiam Corax, uideretq; populum ἀπειθοῦντα καὶ ἄτακτον, nec tyrannidem ulterius pati: in concione, orationis artificiosæ rudimēta deprompsit. Chimaros, ad chimæram facit nihil: dicitur eo nomine clauus in nauiū carinis, quo exempto effluit aqua, ne computrescant: uocatur & eudiæus. Chimaron item genere masculino hircum indicare, contendunt grammatici: fœminino autem, anniculam capram: nam quæ iam peperit, chimæra dicitur, aut αἴξ.

Prudens Simonidæ commonitio. Pausaniæ Lacedæmonij tumor. Sapientiam & medicinam esse prosthesin & aphæresin. Cap. X

COierant forte in symposium idem Ceus Simonides & Lacedæmonius Pausanias, institit à Simonide is efflagitare, quippiam promeret graue, & quod omnino sapientiam resiperet: qui ridens, Μέμνησο inquit ἀνθρωπος ὤν, id est, Esse te hominem, ne exciderit tibi. Spreuit id eueſtigio Pausanias, essecq; prorsum nihil, est opinatus: tumidior iam, incq; Medicos procliuiter degenerās mores, ac sibi nimium placens, & altiora meditans, quòd regi foret hospitio iunctus. Forsan & uino permulctus satis. Verum postea quàm omnium inops in Chalcicœco se occlusum animaduertit, fame (quod miserrimum est) moriturus paulo mox, tunc demū resipiscens, Simonidæ dictum perpendere amplius cœpit: sed ita, ut inter æstuantis animi conuulsiones, ter in eam prorumperet uocem, ὦ ξεῖνε Κεῖε, μέγα τι ἄρα λῷ χρῆμα ὁ λόγος σου, ἐγὼ δὲ τοῦτο ἀνοίας οὐδὲν ἀνδρὶ ὤμην εἶναι. id est, ó Cee hospes, magnum igitur quiddam oratio erat tua: sed præamentia, esse nil ipse opinabar. Cæterum hominis non ferendam Græcis, & Spartæ in primis, elationem retegit abunde parum prudens eiusdem factum: quippe fusis Persarum copijs apud Platæas, Apollini tripoda dicaturus carmen addi iussit, cuius ea fere sententia est, Græcorum se ducem, extrito barbarorum exercitu, tripoda deo tali nomine obtulisse. Sed Græce sic,

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε μήδων,
Παυσανίας, φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Pausaniæ tamen continentiam in mulierem Coam, ad suos remissam prorsus inuiolatam, admirari se ac laudare, in Laconicis rebus Pausanias fatetur, simul quod à contumelijs in Mardonij defunctum temperarit. Sed nimirum adhibenda in consilium semper sapientia est, de qua non minus quàm de medicina, confingi elogium potest, πρόθεσιν esse eam καὶ ἀφαίρεσιν: ut quæ defecta substituat, redundantia resecando concinnet, struatq; medij compotem uiam.

Agrigentinorum luxus, & Tarentinorum: necnon de Cyreneis paucula. Vini apud Græcos species. De myrite, myrobrechis, ac Polio in primis. Atrapon, uel apotropon uinum, item Surrētinum, aparachytū, aminæum cirrhum. Cirrhota medicamēta. Dichromi. Melinæ. Ochron uinum, & Sybates. Vinum cur Græcis dicatur οἶνος. Vini utilitas. Oenisteria quæ intelligātur. Oenopipas quid, & Parthenopipas. Hieronymi locus restituit. XI

AGrigentinos Plato uitæ medicus & ductor longe clarissimus, quum intueretur sustructiones (ut plane dicam) insanas, impēdio excitare magnifico, ac compari modo gliscera & adipata instruere conuiuia, dixit, Τοὺς ἀκραγαντίνους οἰκοδομεῖν μὲν, ὡς ἀεὶ βιωσομένους, πίνειν δὲ, ὡς αὖθις τεθνηξομένους. id est, perinde Agrigentinos ædificare, ac si uicturi perpetuo forent: itemq; conuiuari, uelut semper morituri. Eosdem Timæus prodit, lecythis quoq; & xystris usos argenteis, etiamq; lecticas ex ebore habuisse totas. Tarentinis inueterati fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti fuit moris, matutinis se poculis ita inuitare, ut iam frequentiore foro, temulēti plane uiserentur. In tantum porro deliciarum producti Cyrenæi sunt, ut legum conditorem habere Platonem concupierint: qui tamen illorum admiratus ignauiam & ραθυμίαν, indignos habuit quibus obsequeretur. Calculum adijcit ijs in Marica Eupolis quoq;. Verū ne Græcos quidem à delicijs fuisse procul, dilucet argumento uel uno, mixtum quippe unguento uinum bibere non erubescebāt. Dicebatur autem id myrites. Nam & myrobrechos, unguētaria dicunt uasa, de instillandi usu nomine conciliato: dici sic & olfactoria ualent. Myritæ comicus meminit Philippides. Vina apud eos præcipue celebrata fere habentur hæc: Pramnium, quod Cereri fuit sacrum, Chium, Thasium Lesbium. Erat in ijs, quod à re γλυκύ nuncupabatur. Creticum, & apud Syracusanos Polium, Coum, & deniq; Rhodium. Quod autem maluaticū modo dicitur, ex Creta, sunt qui à ueteribus dici passum opinentur. Id non prætereundum utiq;, grammaticæ uideri assertionis, Polium, id est, πωλίον, nuncupari uinum album. Accentiunculam re uocat ad penultimā AElianus, & πώλιον scribit. Quin appellatum sic opinatur ab indigenæ regis nomine. Vinum autem atrapon, id est ἀβραπών, quod & apotropon dicunt, intelligi uoluere ἀπόσταγμα, id est destillationem, quæ fiat prius quàm exculcentur uuæ: sicuti interpretatur Horus: siquidem τραπῶν, Græcis est τὸ πατῆσαι, id est calcare. Illud sane mirum, ab Plinio proditum, dicere solitum Tiberiū, cōsensisse medicos ut nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. Quum tamen Therapeutices duodecimo, Galenus in uini mentione de Surrentino scribat, illud mediocriter substringere, alijs calidius ac suauius. Aparachytū intelligunt uinum, cui marinæ aquæ nil fuerit admixtum. Aminæam uitem in Neapolitanis agris nasci, Galenus auctor est, unde sit etiam nominis origo. Cirrhum uinum quod nam intelligi debeat, uarie (uti uideo) explicatur. Sunt qui cirrhum, colorem giluum interpretētur apud Gellium, ubi Mnesithei affertur sententia: esse tria genera uini, nigrū, album, medium, quod uocant λιβρόν. Giluum putat Seruius colorem melinum: sunt qui cinericium. At Galenus: Cirrhū, inquit, si aliter cupias enunciare, recte prorsum dixeris πυῤῥὸν ὠχρόν, id est fuluum pallescens. Quanquam sunt & medicamenta λιβρωτά, id est cirrhota, uel cirrha, ijs adnumerata quæ uocantur κολλητικά, ueluti quæ ex bitumine conficiuntur: & nescio quomodo barbaras nuncupant emplastros. Comparātur uero cirrha ex lithargyro καὶ τοιοῦτοι, amplius si percoquantur. Sed sepositis obducitur phœnicoloris ἐπίπαγον, ex quo pharmaci intima uisuntur cirrha magis, quàm ab initio: quo nomine nuncupant nonnulli emplastros id genus λιχνώμους: quidam uero etiam λιπαρώπους. Quòd si excoquantur leuius, fiunt emplastri, quas melinas dicunt, id est μηλινοῖς. Est inter uina, quod ὠχρόν, id est pallescens dicitur: item ὠχρόλευκον, id est ex pallido albicans: & ὠχρόξανθον, id est ex pallido flauum. In Cilicia uinum celebratur Sybates: in Asia, AEgaulien ac Perperinum. Apuleius in præceptis rusticis, quod Collectaneorum secūdo, apud Græcos adnotatum comperi, uino conspergi semina monet, uti ægrotent minus. Et quia in uini mētionem incidimus, etiam si alibi forte profluentius ueterum scita rimabimur, non sepositis medicæ scientiæ professoribus: interim adijciamus illud Platonis ex Cratylo, dici à Græcis uinum οἶνον, ἀφ' ὃ τὸ οἰησιωτικὸν νοῦν ἐμπιμπλᾷ, quòd existimatione ac opinionum uanitate mentem oppleat: uel ἀπὸ τῆς ὠφελείας, id est ab emolumento. Quod illud comprobat Homericum, ὀνήσατο δ' ἄρα πινόντε, id est iuuamen senties, si biberis. Nam & cibaria dici ὀνάσιμα, nouimus eadem etymi ratione. Iis calculum adijcit poeta Cyprius:

οἶνόν τοι μάλα λαρὸν θεοὶ ποίησαν ἄειρον
ὀνησιφόροις ἀνθρώποισιν, ἀποσκιδνάσθαι μελεδήνας.

Vinum, ô Menelae, fecerunt dij, curis dissipandis uel præstātissimum. Pergit deinde: Bene sentiētibus, inquit, tria tantum propino pocula: sanitati primum, amori alterum ac uoluptati, tertium deniq; somno. Quod ubi hauserint sapientes uocati, mox domui tionem capessunt. Quartū non utiq; nostrum opinor, sed iniuriæ. Galenus medicæ artis scientissimus, uino semicrudos concoqui humores comprobat, æque ac re alia: sudorem prolici quoq;, ac urinam, necnon conciliari soporem. Cæterū addatur & id auctarium, οἰνισήρια, id est œnisteria, fuisse libationis genus iamiam pubescentibus perfamiliare

familiare Athenis: siquidem prius quàm τὸν μαλθῶν, id est demissiorem præciderent comam, uini mensura in Herculis templum illata, prolibantes, conuenientibus potū exhibebant. οἰνοπίπας pro temulento dicitur Græcis, παρὰ τὸ πιπίσκω: quòd sugere signat. Sic & apud Homerum dicitur παρθενοπίπας, uirginum spectator, uel etiam deceptor. Hinc commonemur, illud Hieronymi ad Eustochium planè interpellatum, posse in integrum restitui. Sic uerò legitur de sene quodam monacho: Huic inimica castitas, inimica ieiunia, prandium nidoribus probat, & altilis γραυοπίπης, uulgò pipizo nominatur. Ipse malim legere γέρων οἰνοπίπας, id est senex temulentus: quem plebeia uoce pipizonem dici solitum, ex ijs quæ antea paulò attulimus coniectare licet. Nam & modo pullatum uulgus multibibos solet spongias nuncupare. Quin & Demosthenes quibusdam laudantibus Philippum, συμπίνειν ἱκανόν ποτε, respondit, ὦ πρὸς ἀνοχλιᾶς, οὐ βασιλέως εἶναι ἐγκώμιον. Hinc & Varronis forsan locus rectè ualet restitui apud Marcellū in uerbo Temulenta: Qui in omni uita heluo, πάππο, olfecit temetum? Scribendum πίππας, uel οἰνοπίπας. Altili porrò arrisserit amplius, quàm altilis. Quin illud uulgò pipizo nominatur, forsan insititium fuerit, & ab curiosiore quopiam superadditum.

Absurdus quorundam amor aduersum inanimata. Quos amauerint bruta. Fortunæ bonæ simulachrum Athenis. Polyxenæ historia. Cap. XII

AMorem esse utiq; rem præcipuè mirā, & à maioribus ductam initijs, quàm suspicetur omnino, uel sciat plebs uulgaria, profluentius alicubi monstrabitur à nobis: interim, quæ in hoc proposito ingerunt se absurda, & quæ nequeas mirari satis, transposuisse, ab re omnino haud est uisum, quando suis non contenta limitibus affectio hæc, uelut effrenis, longius rapitur aliquanto, uel usq; in stuporem. Ostentatur uerò in censura præsenti omniū princeps, & quidem rex, terræ etiamnum ac mari grauis Xerxes, à quo insigniter amatam platanum, multorum literis proditum, non me fallit. Sed adolescentis honesto loco Athenis nati amor longè clarior: erat propè Prytaneum simulacrum ἀγαθῆς τύχης, id est fortunæ bonæ. Id amare feruentius ille cœpit, moxq; in affectionis id genus familiarem ita erupit uesaniam, ut amplexaretur arctius, ac blandius suauiaretur. Demum desiderio extabescēs, ac uelut œstro concitus, & planè furens, in senatum pergit ire, atq; inibi extentis precibus rogat, fieret sibi statuæ potestas, uim pecuniæ grandem uicissim paratus erogare. Consultus uerò ita senatus decernit, non uideri è ciuitatis dignitate negotiationem illiusmodi. Adolescens rei atrocioris ictus grauitate, ad statuam, ubi uinculis cupidinis distinebatur animus, celeriter se proripit: illam tæniis multis perornat, corona quoq; iniecta, & cultu item alio indicaturæ non paruæ circumposito, acre mox diuina obita, desiderium (uti uidetur) non ferens manum sibi inter affluentius manantis lachrymarum riuos admouit. Illa uerò irrationalis naturæ miracula sunt. Quippe Glaucen citharistriā adamauit canis, siue is fuerit, quod arridet alijs, aries, aut etiam anser. Apud Ciliciæ Solos Xenophontis puerum dilexit canis item, forma præcellentem. Spartæ adolescentem graculus, quem κολοιὸν dicunt Græci: sed monedulam Theodorus retulit. Hæc uberius hoc recensuisse loco uolui, ut Plinio assertor uenirem, cuius auctoritatem dilui audio à supercilioſis nescio quibus ac benè pransis, etiamq; unguento delibutis, dum scriptori nobilissimo, ut mendaciorū parenti (sic enim dicere permittunt sibi) subinde colaphum ducunt. Iam uerò ut rationis compotes non reijciamus omnino: scribit Philostratus Phalius Polyxenam urbe egressam citra ullum comitatum, Ilio necdum à Græcis capto, seipsam ad Achillis tumulum iugulasse, illius desiderio nimirum heroīs, coniectantem in reliquum natalium tantorum nuptias sibi haudquaquā oblatum iri.

Vestium delicias & simulatum contemptum uideri superbiæ indicia. Diogenis ad id & Socratis auctoritas. Quid præstet philosophia. Cap. XIII

TNter cætera quæ scienter admodum protulit, nec citra salis gustum, apophthegmata Diogenes, recenseri aptè possunt illa quoq;, præsertim quia uitæ documēta suggerunt, quæ sui oblita sæpius, inani tumescit opinione, nec suo se metiri modulo ita imbuta, itaq; auctior facta unquam ferè ualet. Is inquam Diogenes, egregius (ut uidetur) humani ingenij æstimator, quum adolescentulos conspexisset Rhodios sumptuose admodum conuestitos, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

delicatè,ridens τύφου ἕφη τοῦτο ὄγκου, superbiæ prorsum indicia, inquit, sunt hæc. Mox quum & Lacedæmonijs fortè occurrisset, quibus substrictior tunica, citraq; humeros desistens,cuiusmodi ἐξωμίδα uocant Græci,perfamiliaris est, nec uilior modò, uerũ & sordens multo sæpius, ἄμου, ἅπτῃ, οὕτω τύφου. Altera,inquit,superbiæ species ista. Quod & ab Aristotele reprehensum scimus Moralium quarto, ubi arrogãtiæ propria expẽduntur. Cæterum nec à Diogene modo fœde proscissa hominũ nimio plus ostentatio frequens,& interim excipienda risu:sed & uanitatem id genus retexit graui supercilio Socrates,cui insolentior est uisus Antisthenes: qui ratione inusitata,sed non sine uafricia laceram indumenti portionem uisentibus nunquam non ingerebat, captans indidem præcelsi animi,& quæ mortalium plericq; omnes uel ad stuporem mirantur, despicantis opinionem:proinde morũ censor grauissimus, οὐ φαύσει γναμπτιζομένου ἡμῖν, Non delines,inquit,amplius te nobis curiosiusq; ornare? At quum Platonis toros exculcaret Diogenes: Calco,inquit,Platonis fastum. respondit Plato, Calcas quidem,sed alio fastu. Quanto præstabilius id, quantoq; exosculandum magis, quod de Eretriensi lectum adolescentulo est,qui diu Zenone usus præceptore, quum in patriã uelut postliminio rediret,scitante uehementius patre, quid demum ex sapientiæ hausisset fontibus: Commonstrabo,inquit. At pater indignabundus hoc nomine, ueluti opera planè perijsset,ac impensa:quum intentaret plagas, clementer filius & quietè insolentiam ferens,Ipsum hoc,inquit,ex philosophiæ retuli contubernio, ut parẽtis iram possem concoquere.Porrò Hieronymus secus multo:Sordidæ (inquit) uestes, candidæ mentis indicia sint.Mundi contemptum probet uilior tunica,sed ita,ne tumeat animus,ne habitus & sermo dissentiant.

Ouis monstrificus partus,quo leo est natus. Cap.XIIII

IN Co insula,rarum dictu,apud ueterem auctorem fidei integræ & grauitatis nõ dilutæ,legimus,monstrifica & ideo mira præcipuè,ut uix nõ ficta uideatur,& de ingeniorum Græciæ afflatu producta,ratione:de grege ouiarico Nicippi,ouem nõ ritu naturæ agnum,sed leonem peperisse. Prodigiale id (ut erat) uisum multis:siquidem Nicippo tyrannidem portendit, quam mox is est cõsequutus,quum ædito monstro priuatum adhuc ageret. Illud minus monstrificum, M.Sillanum (ut tradit historicus Dion) ab Caligula dici solitum, χρυσῶ πρόβατον.

De Galete formoso quidem,sed moribus apprimè probis. Cap. xv

REgi Ptolemæo,ueteri ac etiamnum Platonico more,gratissimum fuisse adolescentulum Galetem nomine,ex Græcorum nouimus historia.Erat is forma speciosus decensq; cum primis:sed enim animi propolito ac sensu speciosior multo decentiorq;. Quod & Ptolemæi elogio testatius etiam factũ est,qui eximiam illius admiratus probitatem dictitabat subinde: ὦ ἀγαθὴ κεφαλὴ κατὰ τοῦ μὴ οὐδὲ πόποτε οὐδενὶ γέγονας ἄπιστος. ô amicum caput ex te quidem in quempiã nil est unquam profectum mali,sed bona utique multis, & multa conciliasti. Contigit fortè,adolescentem cum rege in equo expatiari:qui quosdam procul ad supplicium duci quum foret intuitus,non insuper habens illorum calamitatem, ad Ptolemæum conuersus.O rex (inquit) ex quo dæmone miserorum bono, equis uehentes huc producti sumus:age,si uolenti est tibi,subditis calcaribus aduolemus euestigio,infelicibus futuri,uelut Dioscuri ac Soteres & Parastatæ,sicuti nuncupari illos nouimus,ut qui salutem impertiantur,& in calamitate salutari præsidio sint.At Ptolemæus probitatem exosculatus,& misericordem animum,ac eo nomine lætior, illos dimitti protinus imperauit:& ab hac,tanquam Philtro delinitus, in adolescentis amorem multo factus propensior est.

Munuscula haud spernenda.Persarum regis mos in ijs. Honoraria, uel aduentitia.Horæa. Troximi. Horæ. Salsamentorum genera. Thunnia. Hora, pro æstate.Prodici liber.Horapollo.Horatius. Persarum & Thracum mos in muneribus. Cap.XVI

ESse animi præcelsi ac prorsum regij, munuscula, uel ab infimæ fortunæ hominibus collata communicata ue non aspernari,uerum erugata & reridenti fronte potius excipere:quum plerisq; sapientium documentis,tum exemplo

plo ingenti abundè instruimur commonemurq;.Lectum quippe est,Lege apud Persas esse sancitum,seruatum quoq; pertinacissimè,ut quandocũq; in Persas pergat rex, pro facultate unusquisq; cum muneribus,quæ honoraria dici ualent,aut aduentitia,salutatum eat. Ferunt autem,ut qui agricolationi fermè intendant, nec laboris uicarios sibi quærant,cuiusmodi ὠνουργούς nuncupant signanter Græci, nil pretij grandioris,qualia multa plerunque per iniuriam comparantur,& contumeliam: sed bouem hic, alius ouem:sunt qui frumentum aut uinum. Dicuntur uerò hæc,dona. Quòd si quidem, uti assolet,amplius premat penuria,lac profert,aut palmas:caseum quoq;,uel id genus primitias alias,ut τρωκτὰ ὡραῖα, idest maturas fruges. Nam & troximos, uuas intelligimus quæ esui sunt.Horæa uariè accipiunt Græci: sic enim nuncupant interdum tempore suo collectos fructus.Nam & quæ uigent,ac pulchritudine non carent, sic item dicuntur.Sed & sacra horæa sunt, καθ' ὥραν σωτηρούμενα, id est opportunè obita.Tamen ὡραῖα θύειν, est frugum offerre primitias. Dies quoq; festus eadem dicitur appellatione.Porrò Græcis duobus generibus distinguũtur salsamenta, quando alia dicunt horæa,alia uerò thunnia:quorum commeminit Athenæus quoq;. Horæum uidetur à temporis nũcupatum opportunitate.In eo pinguibus antecellunt macra:in altero,macris pinguia.Macris adnumerantur cybia,pinguibus cordylæ. Cybiorum mentio Posidippo est.Hora,medicis & rusticæ rei studiosis æstatem indicare uidetur præcipuè: nam æstiuum mel,uocari horæum Plinius interpretatur, ab tempestiuitate præcipua. Quin fructus æstiuos omnes horæos dixeris recte.Ioannes grammaticus tamen apud Hesiodum,ab horis anni quatuor productos mauult intelligere. Non temerè præteundum illud:Prodici librum nobilem fuisse ueteribus, cui foret titulus ὧραι, in quo Herculi occurrisse comminiscebatur uirtutem,& κακίαν,id est uitiositatem,seu uitium ut Hieronymo placuit:quarum utraq; illum allectaret ad se,qui tamen illius cum laude perpetua sudores censuerit antiquiores,quàm huius inanem ad tempus uoluptatũ frui tionem.Prodicus tamen regis pupilli tutor Spartæ dicebatur, ut Xenophontis illud intelligas Rerum Græcarum tertio, Agesipolidis prodicum dicentis Aristodemum: qui uerò sunt regis syntrophi,hoc est simul educati,Samothraces nuncupantur. Horapollo grammaticus ex Aegypto nobilis fuit,arte clarissimus, nec ullo ueterum Theodosii tempestate gloria inferior. Ar leuioris operæ illud, Horatiũ à Græcis scribi ὠρῶπον, neq; enim aspirant primæ.Quod uerò ad munera pertinet, adnotatum id in Græci hominis cõmentarijs,Persarum instituti esse, munera prius conferre, quàm ab alijs accipere. At, inquit, diuersum Thraces faciunt, & nunc Romani. Meminit Thraciæ consuetudinis historia secunda Thucydides, addens, illis fuisse dedecus præcipuum, si rogati non dedissent:roganti,nec assequuto, non ita. Mox infert, οὐ γὰρ ἐῶ πρᾶξαι ἀδίκῳ μὴ δικαίως δῶρα.

Olympici certaminis in Græcia,quæ tradantur initia. Item ad id spectãtia pluscula.Hellanodicæ qui.Monampycia,ampyx,altis. Altius Iupiter. Deorum incognitorum ara. Occasionis ara. Gæus. Terræ oraculum. Iamidarũ oraculũ.Embolus.Echus porticus. Cronius collis.Pisa unde. Taraxippus. Temporum ex Olympionicis supputatio. Cap. XVII

OLympica certamina fuisse ueteribus Græcis celeberrima, nemo à studijs feriatus adeo est,ut eũ ista possint latere.Quæ uerò tradãtur initia, & uelut incunabula rei clarissimæ,fortè nec omnibus tritum. Propterea quæ mihi comperta ex libris sunt,huic protinus parti impingam,ne uidear ἀκαινότομος. Quum ex Saturno & Rhea natus foret Iupiter,Idæis dactylis,qui ijdem & Curetes sunt,infantis cõmendata cura est.Ex Cretæ uerò Ida uenisse in Olympiam eos,constans tenet fama,Herculem uidelicet,Peonæũ,Epimedem,Iasium,Idam. Interim Herculem,ut qui foret omnium natu maximus,colludentem ad currendi certamen fratres prouocasse,ac uictorem ex eis coronasse, κοτίνου κλῶνι, idest oleastri ramo, etiam si non excidit,quid à me alibi sit perscriptum.Arboris uerò eiusmodi suppetebat copia, ut folia quoq; ad cubandum substernerẽt sibi.Ad Græcos autem ex Hyperboreis usq; ab Hercule oleastri arborem tralatam memorant,qui dicantur ultra Boream habitare, Quod & in Olympijs significare Pindarus animaduertitur, astipulante interpretum

Universidad de Deusto
Biblioteca

calculo:à quibus id item proditur,in Olympicis cotino solitos coronari, in Pythijs lauro,in Nemeis selino uirenti,id est apio,in Isthmijs selino item,sed arescẽte: utraq; enim epitaphia sunt certamina,& inferis sacrum creditur apium. Ita ergo ad Idæum Herculem sacri huius agonis primæ referuntur origines:quæ & ab eo sint Olympia nuncupata.Quinto autem quoq; anno celebrari instituisse,quòd fratres quinq; numero forent. Ex Græcis tradunt nõnulli,Herculem post debellatum Augeam Elidis regem,Soliscq; ac Teleboes filium,à quo aula expurgata,præmio exuebatur merito, quum Elim esset depopulatus,ex manubijs Ioui Olympicũ instituisse certamen,quod quinto quoq; celebraretur anno,uel (ut manifestius dicam)quinquagesimo quoq; mense.Initio autem quum in palæstrã Hercules multos prolectaret:nec auderet tamen aliquis, luctatorem assimulans Iupiter illi se obtulit:quumq; nutans diu stetisset victoria, filio demũ se aperuit pater.Hinc Lycophron in Alexandra Palæsten uocauit Iouem.Quinq; diebus celebrabantur Olympia,post lunæ undecimã quintadecima tenus: uerum præludia erãt diebus triginta.In Olympicis uerò certaminibus principem omnium legimus uicisse stadium Licymnij filium Oeonum,id est οἰωνόν, palæstram Echemum Tegeatẽ. At cæstu primas tulisse Doryclum:quadrigis Samum Mantineum,cuius in Theseide meminerit Diphilus,

Τρίψας δὲ πώλους ὁ μαντινεὺς σᾶμος,
ὃς πρῶτος ἅρμασ' ἔλασε παρ' ἀλφειῷ.

Sunt qui Sarum dicant hunc,id est σᾶρον. de quo non tacuerit Hesiodus.Iaculo præsignis Phrastor fuit:disco Eniceus.Post Oxylum regem,quum defecissent olympia, demum ab Iphito instaurata traduntur:ac currendi certamen propositum primo: inq; eo Eleum Chorœbum uicisse.Olympiade mox quarta & decima accessit & diauli agon, & Pisæus Hypenus est coronatus. Octaua & decima pentathli & palæstræ restituta memoria est. Tertia uerò & uicesima pyctis,id est pugilibus proposita præmia. Olympias quinta & uigesima equorũ uidit cursum,quos πῶλους, id est perfectos adultosue dicunt,ac curru uictor pronuntiatus Pagondas est Thebanus. Ab hac porrò,olympia de octaua,pancratiastæ in puluerem prodiere: ac item equi κέλητες. Vnde Monampycia Pindaro nuncupata.Est autem propriè ampyx,capitis obligamentum ac auro & lapillis splendicans lorum, capiti circumiectum fœmineo. Verum metaphoricè auro litum sic nominant frenum.Ex quo & χρυσάμπυκας ἵππους Homerus appellat: sed alibi ἄμπυκα dixit κεκρύφαλον. Pueris cursus,& palæstræ proposita comperio præmia olympiade septima & trigesima. Quin & ijdem pyctæ quadragesima primum olympiade creduntur admissi.Postea bellicæ meditationis gratia,armatorum, qui uocantur ὁπλῖται,probata concertatio quinta & sexagesima olympiade.Synoris,id est, συωρεὶς, quæ duos habet equos τελείους, admissa fertur tertia & nonagesima olympiade, ut primo Rerum Græcarum scribit Xenophon.Mox nona & nonagesima currui admotis etiam pullis equis,placuit certare.Concinnata posterius item pullorũ Synoris: nec displicuit λάλυς pullus,ad pancratium deniq; etiam pueris admissis. Fuit apenes, id est ἀπήνης, item cursus, sed & calpes. Hæc uerò equam habebat,sed ita ut extremum cursum anabatæ, hoc est sessores ipsi desiliendo,apprehensis manu habenis,ut docuit Pausanias,perficerent.Quod inquit,uel ad mea seruatum tempora est. Apene autem ἡμιόνους ἀντὶ ἵππων ἦγε. id est, mulas equorum loco iungebat. Celeta instituisse Bellerophon traditur primus: Synorida uerò Castor:Currũ Erichthonius Athenienſis: Astraban Oxylus Aetolus.De agonothetis uerò ac certaminum præsidibus sic fermè uidetione,scribit Rerum Græcarum septimo Xenophon.A quo & Dromica Pentathli nominantur.Iphitum utiq; solum agonem posuisse.Olympiade uerò quinquagesima sorte capti duo uiri sunt ex heleis,quibus Olympiorũ iniuncta est cura. Diu numerus hic seruatus.Postea hellanodicas habere placuit,quorum tribus equorum cursus incumbebat cura.Totidem pentathli erant ἱστορίαι, id est inspectores. Certamina uerò alia procurabant reliqui.Adiectus non multò post & decimus agonothetes. Deniq; duodecim facti hellanodicæ,quod Eleorum totidem forent tribus. Sed parte agri Arcadico amissa bello,tribuum imminuto numero,ad octo relapsi sunt.Rursumq; ad denariũ aucti perseuerarunt.Hinc est elegãs illud Libanij in quadam Declamatione, legẽ qua concede-

concedebatur fortiter,ac strenuè bellum gerenti præmium,quod optasset,rectè nuncupari uirtutis hellanodicen.Lucus Iouis sacer Altis nũcupatur. Nam & Pindarus Olympionicen uirum celebrans locum uocat Altin. πρὸς δὲ πάξας inquit ἄλτιν μὲν ὃν ἐν καθαρῷ δίκεινε.Nam & Aristodemus circa Olympiam sic nũcupari locum scribit, unde Iupiter cognomento Altius celebretur.Sunt qui Altin esse interpretentur adytum,alii qui uerò etiam templum.Structum uerò Iouis templum ac simulacrum de manubijs, bello Pisæis superatis.Simulacri auctor Phidias,testante idipsum Epigrammate,pedibus adscripto, Φειδίας χαλκεὺς ὁ ἀθηναῖος μ' ἐποίησεν.
Templum struxit Libon indigena.Tegula non utiq; coctilis est,sed ei persimilis,cuius inuentor Byzes fertur Naxius.Perfecto simulacro, dicitur Phidias deum compreca-tus,si absolutum ex animo uideretur opus,signo id quopiam aperiret,cõfestimq; de cælo tactum pauimẽtum est.Quod uerò in palustri loco situm est templum,simulacro cõferre eburneo oleum tradunt,quod & infundunt. At in Acropoli,quæ in supercilio est, & proinde perarida,Pallados,quam Parthenon uocant,eburneæ statuæ prodesse multum creditur aquæ insperſionem.Memoriæ porrò traditur, populneis modò lignis in Olympici Iouis sacris uti,fas putasse Eleos.Nam in Græciam Hercules ex Thesprotide,ubi apud Acherontem fluuium nascitur plurima, attulisse creditur primus, atq; lignis eisdem Iouis obisse sacra.Ex historia porrò hac uidetur Homerus λαΐνεον nuncupasse ἀχροωνίην. Fuit apud aram Olympici Iouis ἀγνώστων θεῶν item ara, id est deorum ignotorum.Sed & in locis eisdem agnoscebatur Mercurij Enagonij ara,& καμπῆς,id est occasionis.Quando & ab Ione Chio concinnatus est καμπὴ hymnus, quem fingit natu minimũ filiorum Iouis.Erat & locus,quem uocant Gæum, id est γαῖον, in quo & γῆς, hoc est terræ ara.quanquam & antiquitus fuit etiam γῆς μαντεῖον, quem intelligimus uaticinãdi locum.Sed & inibi Iamidarũ celebratur oraculum ab Iamo principe, quem à draconibus educatum cecinit Pindarus,Euadnes filium & Apollinis, à uiolis, inter quas iacuit molliter,indito nomine.Peragi uerò solita uaticinia ibi comperi, in ignem coniectis uictimarũ pellibus,uel (ut alijs placet) concisis,ex cæsuræ obliquitate,aut rectitudine uaticinio captato.Et quoniã oleastri & hic & alibi facta nobis mentio est,amplius aduertendum,Pausaniã scribere,in Olympia fuisse Cotinon,id est oleastrum,quę diceretur ἐλαία καλλιστέφανος, unde darentur coronæ Olympia uincentibus, Nymphisq; adoptatum cognomen Callistephanis,quarum uiseretur inibi ara:sicuti in carceribus Iouis,quem uocãt μοιραγέταν, quod norit omnia, quæ contribuãt Parcæ, quæq; nõ permittantur ex fato.Videtur & Hippodromi pars inibi nũcupata Embolus,ubi steterit Martis Hippij,id est equestris ara.Sed & Pallados Hippiæ. Nam alicubi Iuno itẽ dicitur Hippia.Embolum inueni etiam pro pudendo positum: ἐμβόλιμα ἔπη eleganter admodum pro nothis reiectisq; carminibus,ac uelut insititijs accipiunt Grammatici, quoniam & menses ac dies embolimos nuncupamus intercalares. Lacedæmonios in certaminibus renudasse corpus omnium primos, Thucydides scribit. Orippum Megareum hoc fecisse,testari uidetur Epigramma:

πρῶτος δ' ἑλλήνων γ' ὀλυμπίασι γυμνὸς ἐστεφανώθη.

Apud Eleos in Prytaneo Hestiatorium fuit, siue cœnaculum, ubi Olympionicas conuiuio excipere,moris fuit.Intra Altin fuisse item Pœcile porticus dicitur, quæ & ἀχοῦς nuncupetur,quoniã clamanti septies responset uox.Ad Cronium deniq; collem Olympia prope Pisam solita celebrari, innuit Pindarus, & exponunt interpretes.A quibus & illud proditur,dici Pisam ab Endymionis filia, cui nomẽ Pisa.Sed & in Pindaro, ἱερὸν πάγον legimus quandoq;.At Lycophronis interpres Olympiam prius ἱερὸν λόφον nuncupatam, auctor est, uel Lycophrone astipulante. In propinquo tumulus uisebatur Ischeni gigantis Mercurio & Hieria geniti. Eum nuncupabant Taraxippum,quod illuc aduentantes equi ratione occulta mirè exterrerentur: fuit enim ibi καμπτήρ, id est flexus. Consuetum autem Græcis ex Olympionicis tempora in digitos mittere:id uerò incertissimum est, inquit Plutarchus. nam eorum exscriptionem serò est adortus Eleus Hippias,nullo admodum subnixus ad fidem necessario argumento.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dentes'ne án cornua dici in elephantis debeant. De Alce fera & Aethiopicis tauris. Elephanti quando primum in triumpho ducti. Plinij locus de lumine annulo in elephantorum historia libro octauo. Caput XVIII

QVæ in elephante cornua ferè nuncupantur, auctores eminentissimi dicere malunt dentes. Sed enim, quia quæ in literis comperta mihi, non sustineo in sanctaria intrudere, non temperabo hac parte, quin tralatam Pausaniæ doctissimi hominis sententiam artium bonarum sectatoribus mox proferam, qui argumentis aliquot peruincere connititur, cornua rectissimè profecto nuncupari, dentes minime. Primum, inquit, astruentibus diuersam opinionem perpendenda diligentius Gallicæ feræ natura, quam uocant alcen. Spectandi & tauri Aethiopici. Alcis utique in supercilijs adnascuntur cornua, sed maribus modo: nam fœminæ prorsum eo carent adiumento. Aethiopici uero tauri è naribus cornua proferunt. Quæ quum ita sint, cui nam fiat admiratio insignis, quum ex animalis ore promi cornua uideat, audiatue? Sed suppetunt & argumenta hæc, cornua utiq; per annorum periodos corrupta decidunt, ac rursum succrescunt protuberantq;. Probant id cerui, probant & dorcades. Verũ elephantis itidem cõtingit. Dens uero adultiori præsertim excussus quando suboriatur? Aut ubi nam renasci compertum? Vel si dentes sunt, qui ex ore proferuntur, non cornua, qua nam ratione progerminant denuo? Adde, quòd ignibus indomiti fermè habentur dentes. At boum & elephantorum cornua in re hac sequacis maxime sunt naturæ: nam ignis ui, utcunq; collibuerit, afformantur. Hippopotamis suibusq; ex inferiore mala dentes prorumpunt exerti, quos χαυλιόδοντας appellant. Ex malis item sese promentia spectamus cornua. Elephanti scito itaq; ex temporibus prosilire cornua, atq; ita extrorsum reflecti. Id quod non quia audierim, commemoro: sed in Campania in Dianæ sacello elephantis craneum pro arbitrio sum contemplatus. Id ita comperi. Nec sanè mirandum: nam & in alijs, elephas à reliquorum natura insigniter disparatus animaduerti potest, tum forma, tum mensu. Porrò Græci auctoris sententię accedit Varronis nostri libro De lingua Latina tertio astipulatus: Quos, inquit, dentes multi dicunt, cornua sunt. Nec me fallit tamen, lubæ sententiam cum Pausaniæ sententijs ab Philostrato refelli, de uita Apollonij Tyanei libro secũdo, sed adeant studiosi Græcum exemplariũ, nam tralator (ut in pluribus) labijs uix primoribus Atticissimum prægustasse animaduertitur. In hac denicq; elephantorum mentione mirum est libro se primo Plinium scribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxisse in triumpho: quum tamen libro idem octauo tradat, elephãtes Italiam uidisse primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis uisos, anno Vrbis quadringentesimo septuagesimosecundo. Romam autẽ in triumpho, septem annis ad superiorem numerum additis. Eandem plurimos anno quingẽtesimosecundo, uictoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in septimo forsan de ijs sensit, qui modò in Carthaginienses depugnarunt. sicuti commeminit libro decimonono, ab Vrbe condita Liuius. Certe auctor Seneca est in libro De breuitate uitæ, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxisse in triumpho. Sed & mox paulo: Idem (inquit) enarrabat, Metellum, uictis in Sicilia Pœnis, triumphãtem unum omnium Romanorum ante currum centum & uiginti captiuos elephantes duxisse. Nec illud neglexero: Elephantistem ab Aristotele dici, elephantorum moderatorem, elephantarchen à Plutarcho. Dignum perpensione, quod scribit Plinius: elephantes in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnẽ, cui nomen annulo, nitescente luna noua, descendere, ibiq; se purificantes aqua circumspergi. At historicus Dion, pergere elephantes ait πρὸς ὕδωρ ἀεινόν, id est ad perennem aquam. Denicq; non omittendum, quod in libro De communi animalium gressu prodit Aristoteles: diuturna hominum fama celebratũ, elephantos nullo crurum inflexu moueri: quæ tamen falso confirmata sit, quum id genus animalium inflexu uel in scoptulis opertis, uel in clunibus adducto sese moueant.

elephantistes / elephantarches } qui eleph / annis cxxx

Quæ sit ratio prouerbij, leo risit. De Thucydide non ingrata quæpiam. Item de leonibus paucula, & de Annone. Acilij Glabrionis historia. Leophoros quid apud Diodorum. Ecphrasis quid à diegemate differat. Caput XIX

Est in

EST in Græca facundia celebre adagium in omnes, qui rugatioris frontis & Catoniana seueritate, quandoq; tamen matutinam exporrigunt grauitatem, ac comes se præstant, solito hilarius agentes, ἐγέλασεν ὁ λέων, id est risit leo. Pronuntiatum id in conditorem nobilissimum Thucydidem, qui Cyloniũ scelus explicaturus, consueto apertius, & intellectu nemini non obuio, narrationem contexuit. Quo nomine technographus illam mirari non desinit, ediscẽdamq; summa cura iunioribus præcipit, ut facilitatem eandem, siue ut Græci dicunt) σαφήνειαν stilo ualeant exprimere. Scribit Aphthonius, Nihil quidem in rebus esse oratione præstantius: rursum, in oratione nil Thucydide sapientius. Siquidem Herodotus in historia uoluptatem habet, uelut scopum: inde fabulator homo dicitur quandoq;, hic autem ueritatem: quæ quantum ipsam præcellit gratiam, tanto Thucydides Herodoto præstantior. Verum, ut propemodum Marcellino credimus, quũ Homericam æmulari instituisset œconomiam, Pindari uero sublimitatem atq; magnificentiam, ex industria obscuritatem affectauit, ἵνα μὴ πᾶσιν ἓν βατός. id est, ne cuilibet foret peruius, indeq; uilior fieret, si omnes in potestate illius historiam haberent. Antiquius longè uiro fuit, prudentioribus modò comprobari. Certe συγγραφέα nuncupatum nouimus, ὑπὲρ τὸ ἀξιόχρεων: sicuti poetam Homerum. Illud de Thucydide amplius adiecero: quũ fortè historias suas recitanti Herodoto affuisset, abundè (opinor) dicentis uenustate permulctus, ac gloriæ stimulis concitatior fertur non temperasse lachrymis: quod quum foret conspicatus Herodotus, Oloro Thucydidis patri illud grauiter fertur insusurrasse, ὀργᾷ ἡ φύσις τὸ ἔμφυτον σοῦ πῶς τὰ μαθήματα. Quo indicabat, ingenium filij incitatius ad disciplinas uideri. Traditum & illud: in omnibus eum reclinasse consuetudinẽ, ueluti cum ἀντὶ δημηγορέας dialogum quendam Meliorum & Athenienſium concinnare est ausus. Memoria dignum illud ex Luciano, octies Demosthenis exscriptum Thucydidem, quo succulentiã eius omnem ebiberet, familiarior illi hac ratione factus. Quoniã uero in præcedentibus pro ingenij captu, de leonibus facta nobis mentio est, & de eisdem capite hoc agere exorsi sumus, adijciamus quod ex quarto Symposiacon Plutarchi comperimus, leonem propterea dici solare animal, quod inter quadrupedia unguibus aduncis, quæ γαμψώνυχα uocãt, catulos sola uidentes parit leæna, minimũ porrò dormit, sublucentq; quiescentis oculi. In templo quodam Pausanias scribit, in Agamemnonis scuto formidinẽ fuisse expictam capite leonino, cum Epigrammate, οὕτω μὲν φόβῳ θῆι βροτῶν, ὁπόθ' ἕχων ἀγαμέμνων.

Idem Plutarchus in libro, cui titulus πολιτικὰ παραγγέλματα, Annonem coactum scribit uertere solum exilij causa, quod in expeditionibus leonem haberet σιδυοφόρον, id est sarcinas ferentem, ueluti esset id argumento, eum τυραννικὰ φρονεῖν, id est ad tyrannidem aspirare. Meminit historiæ Plinius, sed aliter. Prouerbio quod de leonis risu attexuimus, facilem uerba Plinij præstiterint intellectum. Cauda, inquit, immota leoni placido, clemens, blandientiq; similis, quod rarum est, crebrior enim iracundia eius. Comparem ferè uim & illud habet, ἐγέλασεν ὁ χείρων. Addamus & hoc ex Dionis historia, Acilium Glabrionem consulem in Albanum ab Domitiano euocatum per iuuenalium festos dies, quos inibi celebrabat, iussumq; cum ferocissimo leone, ac uisendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnam prodiens Acilius feram confecit. Id quod Satyricus poeta doctius exsequitur. Sciendum uero ex abundanti est, Leophoron apud Græcos ad leonem nil spectare, signant quippe uerbo eo publicam, uel etiam militarem uiam, cuius & Bibliotheces tertio commeminit Diodorus, à Memnone stratam prodens Leophorum uiam, quę Memnonia dicatur in Susiana regione. Inibi se parum explicat interpres. Vocabulum omnibus ex etymo notum, qui modò elementarij non sint. Quoniam uero de narratione facta mentio est, illud ὅσῖα περιφράσει subtexuero: in Græcorum doctrina ecphrasin διηγήματος διαφέρειν, hoc est, à narratione distare: quia diegema nudam habeat rerũ expositionem. Ecphrasis tantum non etiam oculis audientium subijciat. Illud item καθόλου ἔντασις, id est uniuersim inquirit: sicuti in Athenienses à Lacedæmonijs esse bellatum. Ecphrasis autem per partes, uti quo genere belli, quibusq; machinarum tormentis.

in quo differunt diegema / ecphrasis

Universidad de Deusto
Biblioteca

De aquila excerpta pleraq; ex ueteribus memorijs. Inibi de Amphiarao & Helena, necnon de Valeria Luperca. Quid item aetos, & aetoma, & pteron. De aetite lapide, seu gagate plura, & de ichneumone. Caput XX

AQuilam Aristoteles & Auicenna scribunt, quibus item succinit Plinius, oppetere non senio nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri non queat. Cui data protinus & fabula est, hoc ita usu uenire huic aui: quoniam quum homo foret, hospiti iniuriam intulerit. Verum super aquilæ senio, quid duo scitissimi ac sanctissimi uiri senserint, non ab re fuerit, subnotasse. Scribit ergo ad hunc fermè modum Hieronymus, Aquilæ, ubi consenuerit, grauantur pennæ, quærit illa fontem, erigitq; pennas, calorē in se colligit, eo modo sanantur oculi, in fontem se ter mergit, atq; ad iuuentutem redit. Vnde in Psalmo, Renouabitur ut aquilæ, iuuentus tua. Quo in loco Augustinus quoq;: Dicitur, inquit, aquila dum senio grauatur, rostri immodicè crescentis unco non posse os aperire, nec cibum capere, unde langueſcens naturæ ui collidit rostrum ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atq; ita reparatur, ut iuuenescat omnino. Sententiæ Aristotelicæ meminit in libro περὶ ἑρμηνείας, Demetrius Phalereus, non uernaculæ aut plebeiæ auctor eruditionis, docens insertam orationi fabellam, si opportunè id facias, gratiæ plurimum afferre ac uenustatis. Scribit Plutarchus, aquilam quandoq; Amphiarai hastam abreptā sustulisse in altū, moxq; demisisse: eam uero terræ impactam lauri speciem præbuisse ueram: insequenti die hostibus acri prælio ibidem congredientibus, terræ hiatu repentino haustum cum curru, quod ἅρμα dicunt Græci, Amphiaraum perijsse: conditam ibi postea urbem, Harmatis cognomine fuisse insignem. Cuius rei auctor sit in tertio κτίσεων Trisimachus. Fuit uero præcellens uates Amphiaraus, adeo ut in prouerbium abierit apud Ammianum Marcellinum: Si quid, inquit, in penetrali secreto, nullo ministrorum præsente, paterfamilias uxori in aurem susurrasset, uelut Amphiarao referente, aut Martio, quondam uatibus inclytis, postridie discebat Imperator. Ideoq; etiam parietes arcanorū soli conscij timebātur. Refert idem Plutarchus: peste olim Lacedæmona diuexante redditum oraculum, mali uim cessaturam, si nobilem uirginem quotannis immolassent. Quum obtemperarent Lacedæmonij, ac fortè mactanda duceretur suo ornatu Helena, deuolans aquila gladium abreptum, & ad armenta, quæ βουκόλια uocant, delatum super iuuencam demisit. Quo prodigio παρθενοκτονίαν, id est uirginum immolationē desisse, quod Aristodemus auctor tradit. Idem obuenisse Romæ in Valeria Luperca, ratione consimili, uolumine nono & decimo Italicarū rerum Aristides prodidit. Iis uero comparant fidem, quæ de Prisco Tarquinio T. Liuius perscribit. Aquilam autē dici à Græcis ἀετόν, sciunt omnes. Legimus tamen in templis nominari ἀϑύς. Id non aliud indicat, quàm tecta, quæ item ptera uocant, sed & aetomata, sicuti in Agamemnone auctor est Ion. Corinthiorum autem fuisse inuentum id cecinit Pindarus, quum in Olympijs ita scribit de Corinthijs,

Τίς θεῶν ναοῖσι οἰωνῶν βασιλῆα Δίδυμον ἔθηκε;

Antè uero retroq; aetomata concinnari solita, prodidit auctor Didymus. In hac porrò aquilarum mentione restituamus obiter Tranquilli locum in Cæsare, ubi scribitur modo, Vt aquilifero moranti cuspide sit comminatus. Legendum ex Plutarcho aquilifer, casu recto. Confer historiam, probabis. Quòd uero in aquilarum natura aetitem nominat Plinius lapidem, qui & gagites dicatur, sciendum, ab Seruio gagaton appellari, quem aquilæ frigiditatis ratione sibi admoueant: nam alias caloris intemperie oua incubanda percoquerent. Propterea Lucanus,

Fœta tepefacta sub alite saxa.

In Theriacis Nicander, ἐγγαγίδα πέτρην nuncupat. Sed inibi interpres gangitin significari lapidem ait, qui apud Lyciæ Gangas comperiatur in littoribus uirens, ac magnus. Cui insit id genuinum, uti non accendatur. Sed ustus ἀσφαλτώδη ἔχει ἀποφορὰν καὶ ὀσμήν. Sunt autem in Lycia Gangæ ciuitatis nomen, agnoscit præter cæteros etiam Stephanus, sed Gagas ferè scribit. Quam Lyciacorum primo Alexander παλαιὸν dixit τεῖχος καὶ χώραν. Scribit Horus, aquilam è mari uel terra lapidem tollere, quem nido inferat, ἵνα μὴ ἀσφαλῶς μένῃ.

Gangitin

Gangitin lapidem celebrat Strabo item, quem fugiant πελειάδες. Gagatem pronuntiat cum Galeno Dioscorides, & ab fluuio Ciliciæ, qui Gagas dicatur, nuncupatum innuit. Idem ab Aetite Gagatem disparauit. Mirum uero quod ex Aegyptiorum sententia profert Nicandri interpres idem: Ichneumon, inquit, aquilæ species, Herculi sacra. Nicandri carmen est,

ἰχνεύμων δ' ἀρὰ μοῦνος ἀκήρεος ἀετοῖο ὄρμην.
ἣ μὲν ὅτ' ἐς μόθον εἶσιν, ἀλεύεται.

Allegoria scitissima de Saturno filios uorante. Cur dicatur Cronos. De sabbato paucula. Drepanum cur dicatur Corcyra, & Sicilia. Saturni sapor, stypticus, ponticus. Caput XXI

SAturnum mythici filios deuorare solitū, tradunt, ac eosdem denuo euomere. Id interpretantur prudentiores ad tempus referri oportere, Saturni nomine significatum, à quo uicibus cuncta gignantur & absumantur, quæ renascantur denuo. Nam & ideo pulsum à filio fingi, quia tempora senescentia ab ijs quæ pòst sunt nata, pelluntur. Vinctum etiam fabulantur, quòd certa lege naturæ connexa sint tempora, uel quòd omnes fruges quibusdam uinculis nodisq; alternentur. Argumento eodem à poetis Saturnus dicitur ἀγκυλομήτης, quoniam senescentes multiplici cōsiliorum polleant uarietate, siquidem omnia edocet tempus. Sic & ab Hesiodo δολοφρων uocatur, quoniam iuxta Sophoclem tempus omnia producit, omnia item ad nihilum redigit. Sed enim Platonicorum scientia diuinior altius scandens, & intima naturæ penetralia introspiciens: in ipsa secretiore, nimisq; assidua contemplatiuæ mentis delectatione cauendum præcipit Saturnum. Illic enim frequenter filios ab eo deuorari. Nam quos sublimiorum contemplationum suarum rapit illecebris, & illic agnoscit ut suos, eos interim, si modò diutius ibi fistant, falce quadam è terris amputat, terrenamq; incautis uitam surripit, pro ea tamen cælestem reddens atque sempiternam. Vnde & Hebræi Saturnum, Sabbath, nomine quietis appellant. Saturnus Græco nomine κρόνος est, ac (ut in Cratylo inquit Plato) puritatem, integritatēq; mentis inuiolabilem comprehendit. Hinc alibi duo cōmemorat regna Iouis & Saturni, regnumq; Saturni regno Iouis tanquam felicius anteponit, siquidem sub Ioue actio uitaq; humana, sub Saturno autem contemplatio diuinorum significatur. Hinc & Proclus Diadochus auream sub Saturno uitam καθαρὰν intelligit, καὶ ἄλυπον καὶ ἀπαθῆ, id est puram & tristitiæ ac perturbationum expertem, quod commonstret aurum, sicuti docuit idem Plato: id nanq; ἄδηκτον ἰοῦ καὶ σήψεως, id est rubignis ac putrefactionis nescium est: quo nomine τῆς ἀπαθείας, id est imperturbati status ac lentitudinis quodammodo typum habet. Saturnus porrò, inquit, τῆς νοερᾶς ὄντως λωτὴρ ζωῆς, id est intellectualis est cōtributor uitæ. Vnde & Cronos dicitur κόρος ὢν τοῦ νοῦ, id est mentis saturitas, & pabulum, aut potius κόρος νοῦς, id est depurata mens. Quamobrē quisquis intellectu uiuit, croniam, id est Saturniam agit uitam. Orpheus tamē argenteo imperasse generi Saturnum canit, siquidem eos qui rationis puritate uiuerent, argenteos nuncupauit. Quos Hesiodus ἁγνοὺς dicat, hoc est otiosos facilesq;, ut qui physicam ducerent uitam, cuiusmodi plantarum, quæ caput sub terra occultarint, proinde homines eos dici ὑποχθονίους, id est subterraneos. Plotinus uero ille scientissimus: Intellectum, inquit, esse purissimæ mentis appellatione dignum, ac non aliunde, quàm ex primo nasci principio. Eumq; genitum cūcta secum simul entia genuisse, uniuersam Idearum pulchritudinem, intelligibiles deos omnes. Existimandum præterea ait, hunc esse plenum quæ progenuit, omnium, & quasi genita protinus absorbentem, quoniam in se omnia complectatur, neq; in materiā labi sinat, neq; nutriri apud Rheam, sicuti mysteria & fabulæ de dijs fingunt. Mox uero quum Iouem dicitur generasse, intelligendam monet animam, quam generat intellectus in perfectione cōstitutus. Quod autem Plato præsentem ait mundi circuitum ab Oriente ad Occidentem esse Iouium atq; fatalem, uerum fore quādoq; alterum huic oppositum sub Saturno ab Occidente uicissim ad Orientem, in quo sponte nascentur homines, atq; à senio procedent in iuuentutem: Iouem, inquit Platonicus nobilis, animam mundi uocat, cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponatur. Præterea animorū uitam in corporibus elementalibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentalibus Iouiam esse uult, sensibus actionicq; deditam. Saturnum uero supremum inter angelos intellectum, cuius radijs illustrētur ultra angelos animæ, accendanturq;, & ad intellectualem uitam cōtinuè pro uiribus erigantur. Quę quoties ad uitam eiusmodi cōuertantur, eatenus sub regno Saturni agere creduntur. Scribit enim Plotinus, sensum esse ueluti nuntium. Intellectū uero regem, & mox regnare nos ait, ubi secundum illum agamus. In hac autem uita ideo sponte regenerari dicimur, quia electione propria in melius reformamur, rursum iuuenescere in dies, id est in dies, si modo ibi dies sunt, magis magisq; florescere. Hinc illud apostoli Pauli, Homo interior renouatur in dies. Orpheus uero Saturnum cecinit, ἀεὶ μιλαίνας ἔχαν ὑπὸ τὸ γηέιον τείχας. id est nigricantes semper habere barbitij pilos. Insuper exactius intuenti inde manifestum fit, quibus adductus rationibus Moses, otiū sabbati mandarit Hebręis, nisi quis illud item adijciendum putet, Saturni diem actionibus ciuilibus bellicisq; ineptum, contēplationibus aptum, eoq; die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandum. Quod quidem impetrari posse aduersum Martis & Saturni minas, Abraham & Samuel, ac Hebræorum astrologi plures, eleuatione mentis in Deum, uotisq; ac sacrificijs confitentur: illud Chaldæorum confirmantes præceptum: Si mentem ad pietatis opus ardentem erexeris, corpus quoq; caducum seruabis. Illud Ieuius, tradi in fabulis, Saturnum ab Ioue exectum: quamobrem Corcyrę datum Drepani nomen, quia inibi sit occultata falx. Aut certè quam ab Vulcano accepit Ceres segetibus præcidendis. Sed & Sicilia Drepanum dicitur, quoniam esset ibi falx, qua ab Saturno Cælus creditur excisus. Alij Siciliæ ciuitatem intelligere Drepanū malunt. Scribit Artemidorus, speciem in somno cuidam obuersatam, ceu cum Saturno cœnaret, ac ita cōtigisse, ut in sequenti die in carcerem impingeretur. Saturni saporem, acerbum intelligi uolunt eruditi, qui & siccus est admodum, necdum ad maturitatem est perductus, & uelut gustum obstipat astringitq;: quo argumento stypticum etiam uocant, ab σύφω. Sunt qui & ponticum, à pungendi ratione dicant.

Cur sabbati loco dominicum ipsi colamus diem. Solem esse inuisibilis filij dei uisibilem imaginem. Sabbatum uideri ab initio dissolutum. Cap. XXII

NOs uero iure optimo diem, quem mathematici Solis uocant, Domino ascripsimus dicauimusq;, ac illius cultui totum mancipauimus: quoniā nulla magis re imaginari præpotentis, ac uniuersa supereminentis CHRISTI maiestatem congruentius possumus, quàm per splendidissimum solis lumen. Nam legimus, Et in sole posuit tabernaculū suum, & exijt de tribu Iuda, cuius signum leo est, solare animal. Sed & in Republica Plato, uisibilem filium dei, solem dicit: quem nos intelligimus imaginem inuisibilis filij, qui lux uera illuminans omnem mentem, expressius habet simulacrum solem hunc, qui lux est imaginaria illuminans omne corpus. Verum nos, ijs quæ altius requirunt cōtemplationis examen, nunc omissis aut dilatis, redeamus ad institutum: si illud uelut conniuentes non transiluerimus, quod super Psalmos est ab Augustino traditum: triplex haberi sabbatum. Nam temporis dies septimus eo censetur nomine, quo post sex dierum opera conquieuisse dicitur Deus. Est & sabbatum, æterna requies: cuius intuitu nunc allaborandum connitendumq; nobis est. Denicq; tranquillæ mentis conscientia, sabbatum item est: futuri spe surrecta, & præsentium inconcussa turbinibus. In cordis sabbato illud primum est, ut bona nostra Deo contribuamus, mala nobis. At male diuinis imbuti, ac sine sabbato bona sibi: mala uero, ac suas uelut tragœdias, uel Satanæ, tanq; coegerit, uel fato ex syderibus ascribunt, ueluti deum quoq; incusare adorti: scelere non nitro, non fullonum herba facile eluibili, ut Hieremiæ uerbis utamur. Sed illud non reticendum quod in libro Hebraicarum traditionum in Genesim scribit Hieronymus, ubi nos ita habemus: Et consummauit Deus in die sexto opera sua quæ fecit: in Hebræo esse, diem septimam. Proinde inquit, Iudæos arctabimus, qui de sabbati otio gloriantur, iam ab initio esse dissolutum sabbatum, dum in sabbato operatur Deus, opera in eo sua complens.

Plauti locus ex Amphitryone declaratur. De Saturni hostia. Saturni sacrificiorum impietas. Moloch. Gehenna. Beelphegor. Interim spectatio pecuniæ

niæ. Spectatores qui. De Xenophane, Cinesia, & Gelone, item Saturnalitū ritu. Coi cur dicerentur soli liberè sacrificare. Zoganes stola. Peloria quid. Narcissi liberti historia. Caput XXIII

VLgare fuisse Græciæ dictum, Aristoteles scribit, quod & à Plinio item repetitum scio: Aphricam semper noui aliquid afferre. Sit & Latinorum uulgare adagium, Plautum esse Aphricam alteram. scatet in eo subinde quippiam, uel mendi uitio inexplicatum, uel ex literis interioribus erutum, propindeq; ueluti monstrificū quiddam monitores & interpretes uel longius summouens, aut in errorum tendiculas ineffugibiles præcipitanter intrudens. Versiculi ex Amphitryone sunt hi, ex quibus perspicuum (opinor) iam fiet, quàm toto aberrarint cęlo, qui insolentius paulo in ære suo Plautum connumerare sunt ausi. Sed hæc expendant uolentes: & hi præcipuè, qui ueterum gloriæ in studijs hæreditatem iam nunc cernunt: proindeq;, quod in spectationibus fit, hoc est pecuniæ probatione ab ijs quos inde spectatores dicunt, Lynceo magis ista expendent:

Tu'n' me mactes carnifex? nisi formam di hodie meam perdiunt,
Faxo, ut bubulis corijs onustus sis Saturni hostia.

Faxo, ut bubulis corijs onustus sis Saturni hostia.

Sunt ex eruditis, qui nodum hunc Gordiano implicatiorē sentiant: sed explicaturi ad Tertulliani infanticidium, tanquam Magni Alexandri gladiū deuoluuntur, quod Saturno infantes mactare, Carthaginiēsium ritus foret: cuius inauspicati sacri Lactantius commeminit, & Silius. Id à Tyrijs traditum, ad urbis excidium quoq; seruatum, auctor Q. Curtius est. Quin Plato quoq; in Protagora: Neq; enim, inquit, leges nostræ homines sacrificare permittunt. Apud Carthaginienses autem iustum sanctumq; habetur, adeo ut eorum nonnulli Saturno etiā filios immolare sibi permittant. Sed Augustinus etiam iuuenes Saturno à Gallis solitos sacrificari, tradit. Equidem omnino hi uiderunt aliquid. Est tamen quod amplius eruditis auribus, & mordaci lotis aceto quærendum uideatur, si adamussim æstimes, ac in librili perpendas. Quid enim ita doctissimus poeta seruum hominē, ut tum Amphitryoni est uisum, Saturni hostiam uocauit? Si de infanticidio intelligendum simpliciter autumas, uide, ne parum apte parumq; cohærenter uile mancipium filijs nobilium comparetur. Latet itaq; reconditū omnino aliquid, quod in eruditorum album necdum uenit. Nam quod ait quidam, id à Plauto positum simpliciter, quia paulo antè dixerat Mercurius, Sacrufico ego hunc tibi Iuppiter.

immoq; Amphitryo quasi par pari rependens, se illum Saturno immolaturum repromittit, nil refert omnino. Nam totus in fermēto factus Amphitryo, ut Plautinis & nos utamur salibus, ac ira planè furens, amarulentius quippiam, & quod non felle modò litum, sed planè maceratum foret, intulit. Quod ut candidus lector uerum sciat, hæc ex libro Diodori uigesimo subnotauimus: de Carthaginiensibus à Siciliæ tyranno Agathocle post Magni Alexandri interitum, primi Ptolemæi temporibus, obsessis. Dicebant autem, inquit, Saturnum illis iratum fuisse, quoniam prius ipsi excellentiores ex filijs suis sacrificabāt. Postea uero clàm emptis infantibus atq; educatis, liberorum immolabant loco: quumq; diligenti facta inquisitione, multi ex suppositis inuenirētur sacrificari, facile animos induxerunt, ut crederent ad obsidionem urbis hostes idcirco diuinitus missos fuisse, quoniam priscos deorum honores non seruarent: itaq; deos placare studentes ducentos ex nobilissimis adolescentibus publicè sacrificarunt: trecenti uero alij, quoniam suspectos sese uidebant, sponte se tradiderunt. Erat autem apud eos ænea Saturni statua, magnitudine mirabilis, cuius manus ad terram extensæ ita erant in gyrum, ut qui peruenire ad eum adolescentes cogebātur, in ingentem foueam igne repletam inciderent. Ex ijs Diodori uerbis, quæ plusçula ob historiæ notitiam consulto apposuimus, luce clarius patere arbitror, Plautum ad emptos illos & subdititios infantes respicientem, Sosiam, ut ipse putabat Amphitryo, Saturni hostiam appellauisse, ueluti ad eum usum comparatus foret, ut mox liberorū loco Saturno mactaretur. Plutarchus in libro De superstitione in huius ipsius historiæ mentione, qui sine liberis forent omnino à pauperibus puerulos coemere ad hūc usum solitos, scribit, ueluti agnos aut auium pullos. Quin & in more item fuisse tradit, assisteret mater ἄτρακτος καὶ ἀσύριακτος, id est citra lachrymas & gemitus. Quod si illachrymari aut ducere suspiria

deprehen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

deprehenderetur, honore censebatur indigna, puer nihilominus immolabatur. In statuæ ambitu incinentium tibijs & tympana pulsantium modulis opplebantur omnia, ne qua exaudiri uox posset. Conducibilius porrò, inquit, Carthaginiẽsibus fuerat, Critiam initio, aut Diagoram legum sortiri latores, ac deorum nullum arbitrari, aut dæmonum, quàm eiusmodi obire sacra: præstat enim deos non credere, quàm crudeles opinari & sanguinarios. Proinde Xenophanes physicus, quum Aegyptios sese conuerberantes pro sacrorum more, atq; lugentes esset intuitus, submonuit clementer, ne lugere pergerent, si crederẽt deos. Quod si fuisse homines compertum foret, ne sacrificarent. Dignum scitu: in sorte tribus Beniamin fuisse locum, in quo filios igni perustos deuouerent impij, ac dæmoni immolarent nomine Moloch: loco nomen Tophet, qui erat Iudæis execrabilis, quando interminatus est Dominus, loco se immutaturum nomen, ut diceretur mox Polyandrion, ut Cynosarges Græcis. Gehennam primus Saluator usurpauit in Euangelio, quod Hieronymi proditum monumentis est, pro eodem loco, uel in quo prorsum excarnificarentur impij. Beelphegor creditur Saturnus, qui dicatur Beel: nam Phegor, ubi is coleretur, loci appellatio est. Plutonem scribit Plato, perhumanum, sapientem ac diuitem, suadela & oratione animas apud se retinentem dici ἀΐδω. Amastris illi tamen Xerxis uxor pro salute propria decem defodit uiuos homines. Athenis quandoq; Timotheus Dianæ concinens hymnos cognominibus illã adornabat βυάλλα nuncupans φοιβάλλα, μαινάλλα, λυσσάλλα. At melopœus Cinesias è spectatoribus consurgens, Eiusmodi, succlamauit, tibi contingat filia. Legimus præter ea in Plutarchi Apophthegmatis, Gelonem Siciliæ tyrannum, ut debellasse Carthaginienses est usus apud Himeram, agereturq; iam de conditionibus pacis, illos coegisse, legibus ascribere, infanticidium desituros. Quoniam uero Saturni festo, ueteris fuit instituti apud Romanos, ut seruis discumbẽtibus subseruirent domini, è Græcia morem eum emanasse, liquere ex historia potest. Hermæa siquidem fuere Cretensium festa: in quibus id factitatum quandoq;, auctor probat Carystius: idem & in Panagyri apud Trœzenem. Quin primo Rerum Babylonicarũ Berosus prodidit, mense quem Loum uocant, agi festum consuesse Saceas nomine apud Babylonem diebus quinq;, quibus dominis imperabant serui, quorum unus stolam sumeret regiæ persimilem, dicereturq; Zoganes. Contrà uero Coi rei diuinę Iunonis honori operam dantes, à conuiuio prorsum seruos reijciunt, propterea dicti, hominum soli libere sacrificare. Saturnalia porrò in Thessalia item celebrabantur, sed Peloria fuisse nuncupata, Græci scribunt, à Peloro quodam, qui Pelasgo nuntiasset primus, perruptis terræ motu montibus, effusas stagnantes prius in Thessalia aquas, renudatosq; spatiosissimos cãpos. Relatu uero haud indignum prorsus, quod scribit Dion: quum tumultuarẽtur quandoq; milites, qui eos sedaret, ab Claudio missus est libertus Narcissus, potentia tunc formidolosus: quumq; suggestum uelut concionaturus conscendisset, hominis indignitatem molestè ferentes militum plures id inuulgatum succlamarunt, ἰὼ σατορναλία, id est Saturnalicius dies, quoniam dominorum habitu tunc prodeant serui.

Cur famescentibus crassescant pedes. Item famis euentus alij scitu periucundi. Legumínum in cibo euentus. Iracundię maioris ratio in senibus & famescentibus. Plauti loca duo explicãtur. Quæ sint alima & adipsa pharmaca. Alimentarij. Qui diu uixerint citra ullum omnino cibum. De phlegmate plura. Illyrij famelici. Phlogomata, phlegmone. Mariæ Iudææ historia, quæ filium uertit in alimenta. Apocartereſis quid. Plutarchi sensus restituitur. Vocationes quærere. Caput XXIIII

HEsiodi carmen in Ergis est, quo in fame plurimũ crassescere aut extumescere pedes ait: sic enim scribit, quantum recolo,

Μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμαρψη
Σὺν ψυχίῃ, λεπτὴ δὲ παχὺ πόδα χειρὶ θιήσοις.

Eum locum explicans Proclus Diadochus, famescentium, inquit, modi maioris pedis fiunt, reliquum uero attenuatur corpus, fortè quia desideant otiosi. sed & naturalis afferri potest ratio, ut Plutarchus ait. Siquidem cibo extrinsecus ueniente intimus indiget calor, ut perseueret: si uero deficiat uidueturq;, grassari in corpus non desinit

desinit, ex eo quippiam subinde auellens. Verum eximbecillitate, quod sibi asciuerit, percoquere nequit, atq; imperfectum crudumq; dimittit: quod uerò incoctum est, ima petere, consentaneum est, atq; inde pedibus crassitudinem inducere, rursumq; superna corporum, quæq; in meditullio sunt, ubi redundantior uiget caloris facultas, attenuari. In quæstionibus encyclijs cõparia ferè Aristoteles tradit: Cur, inquit, uel cibo uescentes uitioso, uel fame laborãtes diutina pedibus intumescere soleant? An utriusq; per tabem cõsumptionemq; hoc accidit? tabescunt enim & qui esuriunt, quia nullo penitus foueãtur alimento, & qui uitiose uescũtur: nam eo quod assumpserint, perfrui nequeũt. Hippocrates uerò Epidemiarum secundo: In oppido Aeno scribit, ijs qui ob famem leguminibus uescebantur, crura esse debilitata, quin & eruo utentes poplitum fuisse exceptos dolore. Quia uerò de fame agimus, ut alij eius aperiãtur euentus: nec una, quod dicitur, pertica totum metiamur, qui suus est decẽpedatori mos, sed distinctè agamus, & gradatim quodammodo: attendenda uehemẽter Senecæ uerba: Quibus, inquit, stomachus suspectus est, processuri ad res agendas maioris negotij, bilem cibo temperẽt, quam maximè mouet fatigatio: siue quia calorem inedia conuellit, ac nocet sanguini, cursumq; eius, uenis laborantibus sistit: siue corpus, quia attenuatum & infirmum, incumbit animo. Certè ob eandem causam iracundiores sunt ualitudine, aut ætate fessi. Fames quoq; & sitis, ex eisdem causis uitanda est: exasperat enim, & incendit animos. Vetus dictum est, A lasso rixam quæri: æquè autẽ & ab esuriente ac sitiẽte, & ab omni homine, quem aliqua res urit: nam ut ulcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt, ita animus affectus minimis offenditur. Ex ijs quæ scienter profert Seneca, lux (opinor) Plautinis salibus infertur nõ pauca, quum in Amphitryone ita scribitur:

Vetust' adagium, Fames & mora, bile nasum conciunt.

Quod autem in Curculione Plautus idem hosce scientissimè uersus apposuit,

Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
Ita cibi uacuitate uenio lassis lactibus.

Medicæ artis placita uelut aliud agens, lepidissimus poeta inseruit: siquidẽ primo Canonis Auicenna scribit, cibo non esse dandam operam, nisi ubi quis optare cœperit: quòd si inferbuerit auiditas, nec ea sit ex uitio, quod temulentis euenit plerunq; aut fastidientibus, non esse comedendi differendum uotum, quoniã famis patientia non puris opplet stomachum humoribus. Idem ferè quarto Almansoris prodidit Rasis. Euentus autem ratio est, quia à meseraicis & uenis hepatis interim humores perliciuntur. Nam tertio Naturalium facultatũ Galenus: Si uenter, inquit, esse inanis cogitur, à uenis quæ in mesenterio habentur, ac hepate, pabulum sibi deliget. Et mox: Proinde ante cibum laudatur uomitus famem perpessis diuturnã, ne illatus cibus ac putridis permixtus facilè corrũpatur. Quod uerò usu uenit stomacho, id ipsum & in partibus alijs coniectare licet: nam pabulo destitutus calor intimus hinc inde prolicit unde cõfoueatur, regerente semper natura, quod minus cõmodum est. Illud nec omiserim hoc loco, quod est in medicorum scholis iactatum, & ab Auicenna non neglectum. Si cibi concidat appetentia, aut ualidius inaugescat, ingruentem significari causationem. Nam illud enectum propè oris stomachi sensum indicat, propterea inanitatem non animaduerti: uel quia membra ex stomachi ore nil admodum eliciant, uel quia à corpore non fiat resolutio. Super qua re sexto Morbi Galenus capite duodecimo, plura (ut solet) conquirit acute. Orexis autem uelut canina humectationes uehemẽtius expressas indicat ab humore acescẽte in stomachi ore, aut nimiam corporis resolutionem, ex qua cibi continua exoritur necessitas, quod Galenus idem significat capite eodem. Plutarchus in Symposio septem sapientum, ἄλιμα, & ἄσιτα nuncupat pharmaca: quæ famem obrepere ac sitim prohibeant. Nam est & alimos herba, quam gustantes famescere nesciunt. Alimẽtarios pueros ex Iulio Capitolino intelligimus, qui publicè alantur: Puellas, inquit in Antonino Pio, alimentarias in Faustinæ honorem Faustinianas constituit. Limanchiam uocat Galenus famis cruciatum. Vocationes quærere est, ex inopia mensam affectare alienam, & cibaria quodammodo hinc inde corrogare. Illyrios ut famelicos incessuit comœdia uetus, ut qui aruo non studerent, sed piraticæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Memorabile uerò, quod in recentiore obseruatũ historia est, fuisse quendam qui biennio continuo nil prorsum uel comederit uel biberit. Probabiliora faciunt hæc, quod De animalibus septimo Albertus scriptum reliquit, fuisse fœminam quæ sine cibo dies quandoq; uiginti transiniserit, sæpe uerò & triginta. Virum quoq; melancholicum se uidisse testatur, qui sine cibo septem perseuerarit hebdomadas, alternis tantum diebus aquam exsorbentem. Visam quoque in Hispania puellam, grauissimi produnt, quæ co mederet nihil, ac haustu tantum aquæ uitam consoueret, & annum iam ageret secundum ac uigesimum. Fuit & Neapoli ex Tomacellorum gente, qui bibit nunquam. Ad iuuat hoc ipsum Auicenna phlegmatis argumento. quod si copiosius fuerit, posse effici putat, ut sine cibis diutius agamus, quoniam ipsum alimenti subeat uicem. Hoc item sanis hominibus posse contingere, non abnuit. finit quoq;, esse phlegma incoctum sanguinem. De eo non prætermittam, quæ in Græcorum obseruata commentarijs sunt: φλέγμα inquiunt οὐ λίγνῳ πρῶτον ἀπὸ προφῆς, πρῶτον γὰρ ἀπὸ βοφῆς τὸ αἷμα, τὸ δὲ φλέγμα πρῶτον ἦν ἀπεπτῶν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα ἄπεπτα. ἀπὸ γὰρ φλέγματος, μεταβαλλόμενα ὀξὺς χυμὸς πορὶ τὸν σύμαχον. ἔστιν οὖν οὐχ ἁπλῶς πρῶτον, ἀλλὰ ἦν ἀπεπτῶν. Præterea ἀναφλεγματίζειν dicunt Græci, quum quid ore continetur inaniendis, qui caput infestant, noxijs humoribus. Inueni quoq; phlegma qui interpretentur φλόγα, id est flammam, παρὰ τὸ φλέγειν. A quo & phlogomata uocẽtur etiam peruastæ in panibus partes. Phlegmone autem, siue φλεγμονὴ, definitur ὄγκος πυρώδης, συμβύγνον ὑπὸ τὸ ἀδρανίζειν μέρος ὑπὸ ὑγρῶν, καὶ πῆ παρὰ φύσιν θερμασίας φλεγόντων τὸ πεπονθός. Quæ uerò φλεδονώδη nuncupant Græci, ea planè nugalia intelligunt. Non prætereamus parte hac præclaram Egesippi sententiam: Omnem, inquit, affectum excludit fames, in primis uerò uerecundiam. Esurientibus enim dispendium uitæ pudor affert, ac est salutis detrimentum. Incredibile uerò uideri utiq; potest, quod obuenisse idem prodit in Iudæorũ excidio: nam fame dira sæuius inhorrescẽte, Maria nomine infelix mulier, cui esset infans quem genuerat, uagitu illius excita identidem, ubi cum illo extabescere se animaduertit, impar tantis malis, & calamitati succumbens affectum amisit, exulcaratq; naturæ ui ac dolore deuorato furorem induit, intentatq; in paruulum etiam hosti miserandum: Quid, inquit, faciam tibi paruule? quid faciam? Sæua ecce circunstant mala, fames, incendia, latrones, ruinæ. Cui credam te morituram? An uitæ tantillum relinquam? Sed potes, ó fili, & sic matrem pascere, idoneæ ad cibum manus tuæ. O suauia mihi uiscera, ó artus periucũdi, age prius quàm fame in ultimam soluamini tabem, reddite matri quod accepistis. Age, ó fili, intimum naturæ secretum repete, unde uitales auras carpere orsus es, inde & tumulus paretur tibi: cõplectar ipsa quæ genui, & exosculabor pressius. Hæc uerò quum enuntiasset flebiliter, mox auersa gladium impegit, ac in frusta consectum igni percoxit, indecq; hiantes expleuit uentris latratus. Fames postremo, inquit Ammianus Marcellinus, est ignobile mortis genus: apocartereſim uocant Græci. Et Perseus, ut Plutarchus scribit, Macedonum rex, Romæ ἀσιτιαγρίσας, id est inedia uitam finiuit. At Plutarchi interpres animi mœrore consumptum scribit, uerbi (ut uidetur) ui neutiq; intellecta. Eius meminit uel Quintilianus octauo libro. In eundem errorem abijt præceps Strabonis interpres libro tertiodecimo in Diodori historia.

Gulæ detestatio. Epaminondæ historia, & Vitellij, ac Mytheci. Frugalitatis laus. Hęmatia, seu sanguiculus. Hypotrimma, hypospha gma. Carnibus qui primũ uesci cœperint. De Spartanis, & iure nigro: itẽ de Aegyptijs, Magis, Gymnosophistis. De prophetis item in Creta, Diogene, Triptolemi præceptis, & Porphyrij, Philoxeno, & Gnathõe: necnõ de Philosycis, Philobotryis, Philomelis, ac melomachia. Callimedon carabus. Ca. XXV

Hippocrates ille medicorum longe clarissimus in Sentẽtiarum libro, quas aphorismos Græci uocant, ueluti detestatus gulã, meditatorium latrinarum, crassa docet ac obesa corpora, quæ crescẽdi mensuram impleuerint, nisi citò ablatione sanguinis minuant, in paralysin, & pessima morborum genera recidere: & proinde demptionẽ uideri necessariam, ut rursum habeant, in quæ possint crescere: quando in eodem statu, natura corporũ manere nequit, sed crescat semper aut decrescat, necesse est, nec uiuere animal, nisi crescẽdi capax. Galenus

lenus porrò Hippocratis eiusdem doctissimus interpres: sicuti Hieronymus item commeminit, Athletas quorũ uita & ars sagina est, in exhortatione medicinæ, nec diu inquit posse uiuere, nec sanos esse, animasq; eorum ita nimio sanguine ac adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleste, sed semper de carnibus & uictu & uentris ingluuie cogitare. Quinimmo auctor idem Galenus apud Hippocratem est, farta conceptacula potione cibatu'ue dehiscere quandoq;, aut uernaculum atq; intimum calorem præfocari abundantia atq; extingui ac consilescere, sicuti arguunt immortui derepente athletarum nonnulli, qui ad immodicã saginæ mensuram peruenerant. Epaminondam legimus corpulentioribus & adiposis adeo se præstitisse infestũ, ut quendam eiusmodi protenso aqualiculo ab exercitu summouẽdum censuerit, ratione quoq; addita, quòd eius uẽter uix tribus aut eo pluribus obtegi scutis ualeret, adeoq; promineret, ut pudẽda oculis subijcere nequiret. Ipse uero adeo prætenui ac præparco fuisse uictu narratur, ut à uicino ad cœnam uocatus, ubi bellariorũ cum obsonijs ganeatis, & unguentis conspexit apparatum, abiens, Ego te (inquit) rei diuinę operam dare opinabar, non de contumelia cogitare. Hinc celebrata à ueteribus mensa necessaria, quam tenuem & frugi uolebant intelligi, & quæ naturæ modò expleret desideria, quam ad panem & aquam Seneca produxit, ut nil sit necesse saliaribus distendi epulis, quarum gurgitibus & familia proluitur & pecunia: nec tantum uorare, quantum uix alterius diei nox percoquat: quando nil prorsus ita animũ adobruit, ut oppletus uenter atq; exæstuans, huc illucq; se uertens, & in ructus uel crepitus uentorum efflatione respirans. Quanquam imperator Vitellius ad omnem natus licentiam, quum diei ac noctis plurimum uoracitati impẽderet, mox ut nouis epulis locum uacuefaceret, uomitu redundans ac permolestum onus leuabat, quod scribit Dion. Proinde quum infestarentur conuiuæ, ac torquerentur male, non illepidum Vibio Crispo expressum dicterium est: nam infesta liberatus ægritudine, quum interim cõuiuijs non interfuisset: Perieram, inquit, ni morbo essem grauiter conflictatus. Legimus quosdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes proscriptione bonorum, ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse. Sed & Diogenes tyrannos & subuersiones urbium, bellaq; uel hostilia uel ciuilia non pro simplici uictu olerum pomorumq;, sed pro carnibus & epularum delicijs asserit excitari. Quippe incini audias passim,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

id est, unum augurium optimum, cœnæ opem tulisse. Nec Eurípidis illud aduertimus,

ὦ πλησμονὴ τοι λύπαισι, ὦ ταινῶντι δὲ οὐ.

id est, satietati præstò Venus est, famescenti haudquaquã. Nam antea dixerat Achæus, ταινῶσι γὰρ ἁ λύπαις πικρά. id est, amarulenta famescentibus Venus est. At Philippus apud Minidium hospitem Casini, quum appositũ è proximo flumine lupum gustasset atq; expuisset: Peream, inquit, nisi piscem putaui. Et sunt uoces hoc genus Gangeticas & Aegyptias aues temulenter eructantium. Cæterũ, quod utiq; mirari me plurimum fateor, ille uoluptatis assertor Epicurus omnes libros suos repleuit oleribus & pomis, uilibusq; cibis astruit esse uiuendum. Vetus sententia est, Difficile esse, immo impossibile, delicijs & uoluptatibus affluentes non ea cogitare quæ gerimus. Contra naturam est, copijs uoluptatum sine uoluptate perfrui. Platonici & Stoici in templorum lucis & porticibus uersabantur, ut admoniti augustioris habitaculi sanctitate, nihil aliud quàm de uirtutibus cogitarent. Scribit Xenophon in libro De republica Lacedæmoniorum, Lycurgum cibi tantum masculo habendum censuisse, ut nunquam grauaretur crapula, & indigentiam ferre expertus sciret. Quinetiam ad salubrius degendum, & ad status proceritatem magis id alimenti conducere, arbitratum esse, quod gracilia corpora, quàm quod lita cibo efficeret. Ex obsonijs porrò apud Spartanos, ius nigrum maximè probatum est, cuius gratia quendam ex Ponti regibus, memoriæ proditum est, coquum emisse Laconicum: inde iure gustato, quum esset offensus, placidè subintulit is, O rex, hoc certè iure homines in Eurota loti utuntur obsonio, qui ubi modicè biberunt, domum abeunt absq; facula. Hinc Mythecum Syracusanum coquinariæ peritum adeo, ut quam auctoritatem ex sculptura esset cõsequutus Phidias, tantum non exæquaret, quum Spartam adisset, ut scribit Maximus Tyrius, artem suam

Universidad de Deusto
Biblioteca

inibi alicuius futuram dignationis opinatus, Lacedæmoniorũ magistratus demigrare primo quoq; tempore iusserunt, quum astruerent, ita assuetos Spartanos, ut labor potius quàm dapium lenocinia edendi prolubium excitaret. Est autem ius nigrum, ut inquit libro sexto Pollux, hæmatia, id est sanguiculus, seu igne coctus sanguis. Sunt qui sanguiculum, id est hæmation, esse hædi sanguinem putent, cibo concinnatum. quod hypotrimna dicatur quoq;, ac hyposphagma: etiam si in iambis Hipponax pro sepiæ atramento accipit hyposphagma, ut scribit Athenæus, ubi dixit, σηπίης ὑποσφάγμα. Est & gari species sanguiculus, id est hæmation. Quod præstãtissimum rentur Græci. Glaucus autem Locrus, inquit Athenæus idem, ita prodit in opsartyco: hyposphagma est percoctus sanguis, inditur silphium, sapa aut mel, acetum, lac, caseus, ac folia odorata, sed concisa. In iuris autem nigri mẽtione scitu dignum illud Cleomenis, Hospitibus mazam & nigrum ius, ut in Phiditijs assueuerat, appositum molestè ferentis, quum diceret, Non oportere πῶ σὺ ξένους λίαν ἀκριβῶς λακωνίζειν. Iam, inquit Hieronymus item, ex quo multa in caput transposuimus hoc, ne cui delicatior nostra uideatur doctrina, ut qui pugnanti ictus de muro uideamur dictare, Aegyptiorum quoq; sacerdotum mores præparci in uictu, ac frugi prorsum bonæ, & contemplationi dedita mens in stuporem usq; à Chæremone Stoico narrantur: eos enim scribit, negotijs omnibus curisq; reiectis, semper in templo fuisse, & rerum naturas causasq; ac rationes syderum esse contemplatos, mulieribus nunquã se miscuisse, nunquã cognatos & propinquos, ne liberos quidem uidisse, ex eo tempore quo cœpissent diuino culti deseruire. Carnibus item & uino semper abstinuisse, immo uerò etiam pane raro uesci solitos, ne onerarent stomachũ: quòd si quando comederent, tonsum pariter hyssopum sumebant, ut escam grauiorem illius calore decoquerent: oleum tantum in holeribus nouerant. Quid loquar (inquit) de uolatilibus, quũ ouũ quoq; pro carnibus uitauerint, & lacte quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile eisdem ex foliis palmarum, quas baias uocant, bidui triduiq; inediam sustinebant. Sunt qui monumẽtis prodant, ætate qua Pygmalion regno potiebatur in Oriente, necdum carnes in epulas fuisse admissas. In sanctis literis carniũ esus & piscium post diluuium modò uidetur cœpisse. Post id nanq; ita præcipitur, Omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum. Porrò ex tribus magorum generibus apud Persas, primos, qui etiam doctrina & eloquentia præcellant, præter farinam & holera aliud nil prorsus in cibum recepisse memorant. Gymnosophistarum apud Indos duo produntur genera, auctore Porphyrio: alterum Brachmanas dicunt, Samaneos alterum: quos adeo cõtinentiæ studiosos prædicant, ut pomis modo, modo oryza aut farina tantum alantur. Additur rei miraculum, ubi eos adierit rex, ueneratur ut deos, illorum precibus pacem regno cõciliari opinatus. Digna porrò relatu quæ insuper de Samaneis idem scribit Porphyrius, eos huius uitæ tempus, tanquam necessariam quandam seruitutem naturæ ministrantem, inuitos tulisse, studuisseq; animas à corporibus soluere: ac quum prosperè corpus se habere sentirent, sæpe nihilo ad hoc urgente, è uita solitos egredi. Hos domestici obitu beatos existimabant: quiq; illis superessent, deflebant, ut infelices. Euripidis testatum monumentis est, quos uocant Iouis propheras in Creta, non carnibus modò, sed & coctis omnino abstinuisse cibis. A Xenocrate tria celebrantur Triptolemi præcepta in Eleusinæ templo, Honorandos parentes, uenerandos deos, carnibus abstinendum. Quid hic Diogenem amplius memorem, quem Græcia ἀμιρόβιον dictitabat, perinde ac tu dicas, diarij uictus, quod de crastino minus penderet, & in præsentem modo horam sibi corrogaret cibum? Illud scimus omnes, à Porphyrio illo scientissimo concinnatum esse librum aduersus edentes carnes. Hic est qui mentem sanctam animam perturbationis expertem optimas deo esse primitias, pronuntiauit. Item corpus pinguefactum animam quoq; in esuritionem cogere à uita prolapsam felici, reddità etiam num corpoream, ad idq; quod diuersum est, deflexam: uti ne primoribus quidẽ, quod dicitur, labris sapientiam præguste, sed nec summis contingat digitis, nusquam ad bonam sese recipiens frugem, aut uix. Iam uerò, inquit, si ne minimis quidem alimẽtis indigeremus, tanto feliciores essemus, quanto magis & immortales. Nunc uerò in hoc mortali uiuentes, adhuc etiã nos (ut ita dicã) mortaliores latenter efficimus, dum corpus

pus adaugemus, atq; (ut Theophrastus inquit) dum ξοίκιον, id est plurimum necessitudinis animus cum corpore contrahit. Democrates ait, Viuere imprudenter, intẽperanter, impiè, non tam malè uiuere est, quàm diu mori. Prodit historia, & meminit in libro περὶ σαρκοφαγίας Plutarchus, Aegyptios uẽtrem mortuorum eximere atq; mox in sole aperire, ut omnium peccatorum causam. Bœotios non alia magis ratione fatuos, pingues ac rudes, & ἀναιδήπους, id est brutos, ab Atheniẽsibus dici, quàm propter ἀδηφαγίαν, id est edendi inexplebilem auiditatem. Philoxenum Eryxidis & Gnathonem Siculum Plutarchus scribit, gulæ proceres, immo uerò extremos ac perditos homuncionnes cupediuorosq; infamari literis, quòd conuiuijs adhibiti emungere se in paropsides siue pultaria soliti essent, ut abstinentibus cæteris, soli epulis ampliter fruerẽtur, uel ad distensionem obfarcirentur uerius. Philoxenum uocant nonnulli Philichthyn: Aristoteles etiam Philodipnon. Quod de gruis collo in Philoxenum refertur, Melanthio Clearchus cõtribuit. Sunt qui Cytherium scribant Philoxenũ poetices non ignarum cœnasse quandoq; apud Dionysium, ac ut illi animaduertit mulum apponi magnitudine uisenda, sibi uerò minutulum nescio quem, arreptum protinus admouit auribus: mirante Dionysio, In manibus (inquit) Galatea est, uolui quæpiam de hoc scitari: at is iuniorem se respõdit, quàm ut scire quippiam posset: uerum, quia sit iam magno natu, scire multa qui sit appositus tibi. Qua urbanitate solutus in risum Dionysius, mulo cessit illi. Philoxeni parasiti meminit Athenæus, Pternocopida cognominatũ prodens, qui cœna quadam ubi atriorem inferri panem animaduertit, Ne multum (inquit) appositoris, ne tenebras fortè inducas. Porrò sicut Philoxenus Philichthys est cognominatus, ita nec desunt qui Platonem quoq; Philosycon nuncupent, quòd ficis gratè uesceretur. Nam & quidam dictus Philobotrys est, quoniam uuis afficeretur insigniter: uelut Philippus & Alexander Philomeli uocantur, à pomis quæ auidè esitarent. Quin inuentis prope Babylonem optimis, ædita ab Alexandro melomachia est, onustis nauibus. At rhetor Callimedon Carabi cognomen est assequutus, quòd eo cibo insigniter oblectaretur. Vixit is Demosthenis tempestate, opsophagia præcipuè celebratus: propterea in eum Alexis,

ὥσπερ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει,
ὥσπερ δὲ μήτρας καμιμέδων ὁ κάραβος.

Est autem piscis carabus, & qui in arentibus lignis succrescunt uermiculi: quanquam Macedonibus eo nomine porta intelligitur. Carabæa, bifurcum est lignum. Carabides uetulæ dicuntur apud Methymnæos. Apud Crobilum comicum, Athenæo referente, gulo insignis ad cibaria præferuida digitos sibi esse gloriatur ἰσαλείμους, id est humentes, & calentibus frustis ita se guttur succensurum, ut uideri fornax possit, non homo. Philoxenum Leucadium, à quo Philoxeniæ ducuntur placentæ, produnt feruentibus balneorum aquis solitum manus & os prædurefacere, uelut quodam callo, ut in obsoniorum incendio fieret sensus expers, indeq; abstinentibus alijs, solus auiditati faceret paria, coquis præmonitis, in id operam nauarent.

De tyrotaricho apud Ciceronem quid sentiendum. Quid tarichopoleũ, & tarichopola. Quid cremathra, item talarus, & episodia, saperda, tarsus, tyrobolium. Victui inseruientium alia dici necessaria, alia introducta. Iondæ. Salsamentorum prouerbia. Origanum. Numeriani historia. Cap. XXVI

Cicero in quadã ad Pætum epistola, Quam mihi, inquit, tyrotarichi patinam narras? facilitate mea ista ferebantur antea, nunc mutata res est. Quæri scio inter eloquentiæ Ciceronis candidatos, quid uerbũ nõ admodum frequens apud Latinos sibi uelit, tam hic, quàm in Epistolis ad Atticũ. Inuenio apud Græcos dici quidem tarichos, salsamentum. Sudas tamen carnem intelligere mauult sale conspersam: addito etiamnum etymo, παρὰ τὸ εἰς γάλρον ἠριχωείδεσθαι, quod eliquerur inde tabes gari modo: nam ichor tabes est, ac cruor. Id fuisse annonæ uilioris, ut credam, facit Aristophanis interpres, quum in comœdia cui titulus est ἱππεῖς, id est Equites, ita scribat: ὅπου τὸ παιχπωλεῖον, ἀντὶ τοῦ ὅπου πάντα πωλεῖται. ubi inquit, est tarichopoleum, hoc est ubi tenuia uenduntur. Tarichos Phrygium & Gadiricum est apud Eupolin in Marica. Iulius Pollux Aegyptia addit, & Sardoa quoq;: sed & tilti-

tarichos dicitur ab eodem, & λεπιδωτὸν, quod squammatum intelligit: & seruile cibarium fuisse, monstrat comicus Plato, καὶ πόθεν ἥκεις, τίλτα τάριχος ἐπειλημένος τοῖς σικύοις. Ex is ducor coniectura, non tam ut monitorum plerisq; est usum, à caseo duci tyrotarichum, quàm à loco ubi conficeretur, mox Romam subuectaretur, uti ex Hispania & locis alijs. Nec me fallit, Apicium scribere, quisquis is est: Patellam tyrotaricham ex quocũq; salso uolueris, coques ex oleo: exossabis & cerebella cocta, pulpas pisciũ, iecuscula pullorũ, caseum mollem excaldatum: hæc omnia calefacies in patella. Apud Philippidem, Eustathio referente, legitur τυροῦ καὶ πλείονος. ubi auctor idem probare nititur, tarichos neutro dici genere, ut apud Menandrum ἐπέπασα ὦθι ὁ ταρίχου ἅλας, id est sale insperso tarichos: & masculino apud Aristophanem, ταρίχου ὄξους πλώοντ, id est tarichum abluens hunc. Horæum tarichos inueni apud Pollucem libro septimo, siue horatarichos, sicuti etiam tarichopolas, quos Latine salarios dixit Martialis, hoc est qui salsamenta uendunt. Philotarichos legitur quandoque & zomotarichos, sicut elephantinum tarichos, necnon omotarichos. Omotarichum esse Dioscorides prodit, salsi thynni carnem: quæ quoniam cruda sale conditur, sic planè dicitur. Quia uerò obsonia attingimus, id opera parerga nil obfuerit apposuisse: cremathram dici uas, in quo obsoniorum reliquiæ condantur, dictam, quia suspensa in alto habeatur: eam Aristophanes etiam talarum uocauit, quanquam eo nomine calathus intelligitur rusticanus, ex salignis uirgis cõtexi solitus. Tarsos uocat Theocritus, quæ communius tyrobolia nuncupantur, caseis persiccandis comparata. Adijciamus ex abundanti postremò & illa: eorum quæ ad mensæ usum parantur: alia quidem ordinem habere necessarium, uti uinum est, panes, obsonia, stragula item uestis, ac mensæ. alia uerò ἐπαισόδια dicuntur, id est introducta uoluptatis gratia, uti cantilenæ, gelotopœi, hoc est risum mouentes, & id genus alia complura: quæ si affluant, oblectant utiq; si non adsint, nec ualde quidem desideraris. Saperdam esse Ponticum obsonium, Athenæus libro tertio scribit, unde innotescit amplius cur à Persio dicatur, Saperdã aduehe Ponto. Paulo pòst idem tradit, à quibusdam coracinum dici saperdam, qui in Mæotide habeatur optimus. Meminit saperdæ Aristophanes quoq; in Holcadibus. Quin & saperdam pro apua inueterata, accipit Photion, harundini inserta: uti assolet nunc quoq; sed & pro succidia & larido, quod Paphlagonibus londe dicitur item. Digna scitu prouerbia duo, quæ ab taricho, id est salsamento producuntur, ταρίχου ὀπτὸς οὐδὲς ἂν ἰδεῖν ἦν πώποτε, id est salsamentum uel igne uiso, coctum censeri. Alterum est, σαπρὸς ταρίχου τῶν ἐκ γενετῆς θελῶ. putre salsamentum origanum amat. Sunt qui cunilam bubulam interpretentur origanum. Tyroenestis ab caseo item concinnatur, casiteram inde interpretantur, inde est prouerbiale id à Callippo enuntiatum, qui Catanam occupare conatus Syracusis exciderat, πόλιν ἀπολωλεκὼς τυρόκνησιν ἥλιφα. Cæterum quia de gulonibus pleraq; dicta nobis sunt, iucundam Numeriani historiam non prætereamus: erat hic, ut tradit Dion, Romæ puerorũ institutor, mox impetu nescio quo, pueris & grammatica ualere iussis, in Galliam, ceu senatorum unus, se proripuit: atq; inibi tanquam ab Seuero imperatore missus, exercitum cogere est adortus, & Albinum Seueri hostem uexare. Cuius quum equites profligasset aliquot, ac pleraq; alia iuuenili ardore obisset, audiens ea Seuerus, & uerè senatorij ordinis uirum arbitratus, literas ad eum dedit, meritas impertiens laudes, ac uires augere hortatus. Quod non segniter is perfecit, & admiratione digna quum pleraq; ædidisset, mille etiam ac septingẽtas quinquaginta drachmarum myriadas ad imperatorẽ destinauit. Mox eundem iam uictorem adire nil ueritus, qui esset, palàm fecit. Nec tamen uictoriarum nomine senatorũ decuriæ adijci ad uerum cõnixus est, aut honoribus affici alijs, uel augeri diuitijs, sed in agros secedẽs paululum quid à Seuero in diem capiens uitæ reliquum transmisit.

Niuẽ perfusam mulso quid appellarit Domitianus. Capillorũ colores unde sint. Caniciei ratio. xãthocholi, mixothrix uel mixticapillus. Ca. XXVII

DOmitianum imperatorem inauspicatissimum, quem libidine furentem scribit Sex. Aurelius, eiusmodi fœdum exercitium Græcorum uocabulo clinopalen dixisse, memoriæ proditum est, sermonis tamẽ nec inelegantis fuisse, necnõ dictorum notabilium. Vellem, inquit, tam formosus esse, quàm Metius

tius sibi uidetur. Et cuiusdam caput uarietate capilli subrutilum & incanum perfusam niuem mulso dixit: quod festiuiter admodum & urbanè in eum est prolatum, qui iam ætatis grauioris ianuam pulsaret & inde canescere, liquore uitali longæuitate, ut interim hoc utamur uerbo, siccato, humore autẽ uitioso, exq; frigore procreato, exuberantius emergente: quo fit, ut inalbescant cani, quoniam colorem humoris imitẽtur, unde alimenta trahunt. Quippe sicuti scienter primo Canonis docuit Auicenna, capilli nigrorem caliditati acceptum referimus: ex adustis enim humoribus nigricans consurgit uapor, eandem in pilis exprimens qualitatem. Subalbidus color, frigiditatis indicium est: in eum enim colorem frigoris opera uergit humor, & qui contolluntur inde uapores, albicant. At citrinitas & rubedo æqualitatẽ præferre uidentur in primis, id est temperatam constitutionem inter adurentem calorem ac frigus. Albedo autem frigiditatem indicat, ac humiditatem immodicam, sicuti canicies: aut uehementiorem siccitatis uim, ueluti uegetabilibus obtingere, deprehensum est, ubi exarescant. Ex nigredine siquidem aut uirore in albedinem emigrant. Ipsum uero hoc usu uenire homini nequit, nisi in exitu persiccantium ægritudinum. Etenim pili substantia attenuatur, rarescitq; eius humidum uiscosum, unde perutius redditur & transparens. Cæterum quidnam esse causæ dicamus, cur inter animantes adeo numerosas adeoq; discretas hominem solum canescere, cernamus? quanquam non ignoro, Plinium scribere, id etiam in equis usum. Rerum naturalium peracuti consectatores ita fermè astruunt, Animantium plerisq; ἐνιαύσια τὰ τρίχα, id est deciduum quotannis esse pilum, ut equo & boui. Nonnulla uero hoc quidem non habere, sed esse βραχύβια, id est breuis temporis, ut oues, & alia quædam: quorum pilus utpote non senescens, canescere nequit. At homo nec deciduum gerit pilum, & μακρόβιος est, seu longæuus, propterea consenescit, καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου πολιοῦται, id est ætate caniciem contrahit. Insuper & cætera animalia parum cerebri, idq; minus humidum habent, ut calor ad concoquendum sufficiat. Scribunt tamen physiologorum nonnulli, usum quandoq; hominem, cui ex toto capilli defluxerant, causam febre amplius præstante, exsiccandi potestate: nec reddita sanitate omnino, succreuerunt pili, quòd poros ac meatus pilorum occupasset frigiditas, quibus præfarctis obstipatisq;, capillo non patuit exitus. Argumentum huius erat prælucida cutis instar speculi nitentis. Qua ratione nec in locis à psora occupatis, promere se pilus ualet: quoniam arescente putrido humecto, meatus præcluduntur, frigore crassante. Verum ne uideamur Plinium insectati, auctorem in nostris literis eminentissimum, illud non negligendum, equos canescere, comprobari Aristotelis doctrina tertio De animalium historijs, & quinto De generatione. Cæterum quia canicies illa rarior est, minusq; propria, nec clara admodum, ideo solum hominem canescere, traditum est. In equis tamen etiam ratio afferri potest, quòd os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera, pro magnitudine habent. Argumentum est, quòd ictus in eo loco periculosus est: unde illud Homericum, ἵνα τε τείχεϊ ἵππων κραιαὶ ἐμπεφάασι, μᾶλιστα δὲ παιέμεν ἔστι. hoc est, qua setæ hærent capiti, letaleq; uulnus præcipuè fit equis. Quum igitur præ tenuitate ossis affluat humor, & per ætatem calor deficiat, pili isti canescũt. Ruffi uero celerius, quàm nigri. Nam & ruffitas, hoc est ἀνθρώπους, quasi imbecillitas pili est. Imbecillimũ autem quodq; senescit celerius. Sunt qui putent, Aristoteles inquit, caniciem esse aridítatem quandam: sed hoc perperam esse traditum, indicio est, quòd pili, qui pileo, uel integumento quouis operiũtur alio, celerius canescunt. Flatus enim putredinem prohibent: operimentum autem flatus arcet. Porrò pilum, ut herbam, exsiccatam non albescere, argumẽto id est, quòd pili nonnullis cani illicò oriuntur, at nullũ oritur aridum. Multi etiam in extremitate albescunt, in ultimis enim ac tenuissimis calor minimus habetur. Cæteris uero animalibus, quibus pili progignuntur albi, natura non affectu id euenit: in ijs enim causa coloris, cutis est: alborum enim alba cutis est, nigrorum nigra, uariorum permixtorumq; partim nigra esse cõspicitur, partim alba: at in homine cutis nulla causa est. Qui enim sunt albi, admodũ nigros habent capillos. Ratio uero est, q; homo omnium maxime tenuem cutem habet pro magnitudine. Itaq; nihil ad pilorum mutationẽ cutis ualet, immo præ sua imbecillitate ipsa mutatur & uel à sole uel à flatu redditur nigrior, nec pili tamen mutantur. Cæterũ nec prętereunda parte ista grãmaticorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

diligentia, qui xantham siue flauam in Achille comã, caloris & iracundię argumentum habent, quoniam eiusmodi ferè sint xanthocholi, id est quibus dominatur bilis flaua, Verum & flauus dicitur Menelaus, quem tamen haudquaquam acrocholum intelliguht, sed mitẽ suauemq;, ac proinde mollem bellatorẽ. Xantham porrò comam etiam pyrrham dici, palàm est, unde inflectatur Pyrrhichus. Dicitur & pyrsa: item æthra, id est αἰθή, ab æthos, quod ardentem signat: unde apud Lycophronem Comætho, id est κομαιθώ. Xanthi tamen capilli solare quiddam habent, pyrrhi uero flammeum. Sciendum tamen est, caniciem quæ morbo contingat, non senio, effici ratione cutis. Nam eo uitio corporis quod leuca dicitur, siue uitiligo, pili efficiuntur albi. Cuius causa est, q è cute exeunt pili: si uero ægrotat cutis, extenuataq; est, pilus quoq; ægrescit. Aegritudo autem pili, canicies est: ætatis uero illa canicies est ex inopia & exilitate caloris, omnis enim ætas labitur in frigiditatem. Quibus uero hominibus natura pilorum parum calida est, pluscq; humoris subit, calor proprius nequit concoquere, atq; ita putrescit humor calore aeris ambeuntis: fit enim putredo ex calore, sed non suo natiuoq;. Putredo autem & aquæ & terræ, & quorumuis eiusmodi corporum fieri potest: quamobrem etiam terreni uaporis putredinem nouimus, quę ἰνρώς, id est situs uocatur: etenim situs caries terreni uaporis est. Itaq; in pilis quoq; alimentum tale ubi non concoquuntur, putrescit, atq; ita efficitur ea quæ canicies appellatur. Quæ alba propterea est, ex Aristotelis doctrina, quod & situs carioſorum ferè albus est. Cuius rei causa est, quòd multum aeris continet: omnis enim uapor terrenus uim habet aeris crassioris: situs enim quasi respondens pruinæ existimatur. Nam si uapor se efferens concrescit, pruina est: sin putrescit, situs. Quamobrem appositè admodum per tralationẽ in Comœdijs poetæ cum morsu ita enuntiant, ut τὰς πολιὰς γήρως ἰνρῶντα καὶ καλχνλω, id est caniciem senectutis situm atq; pruinam uocent. Porrò argumentum illud euidens, quòd plerisq; per ægritudinem pili canuerint, mox ualetudini restitutis nigruerint, quod ipsum Auicenna item docuit secunda quarti, tractatu secundo De conualescentibus. Recte utiq; dixerimus, morbum esse aduentitiam senectutem, senectutem uero esse morbum naturalem: quare morborum nonnulli idem faciunt, quod senectus. Sed nec ægritudine solum incanescere hominem contingit, uerum etiam repentino mortis discrimine, quod euenisse compertũ est cuidam è rupe pendenti, dum accipitrum pullos scrutaretur, interimq; funes quibus sustinebatur, dissiluissent. Contingit præterea & diuturno mœrore. Sed & canos item prudentiæ nomine quosdam dicimus, uti adnotauit Eustathius. Proinde, inquit, Tyrrhenus Tarcon & Cycnus Troianus ætatis primordio statim memorantur cani. Dignum scitu quod in Gabriæ adnotatum fabellis est, μιξόθειχα dici hominem, cui duplex sit capillorum color, ut nigredinem præferant alij, caniciem non nulli. Perinde uero id uerbum est, ac si Latialiter mixticapillum audeas enuntiare.

Cur ab Homero senes dicantur poliocrotaphi. Crotaphos quid. Suturarum capitis ratio. De caluicie præterea & canicie. Rhaphides quid. Vespasiani historia. Caput XXVIII

QVærit Alexander Aphrodiseus, Peripateticorum scientissimus, qua ex causa Homerus summo ingenio summaq; doctrina uates τοὺς ἀνθρώπους πολιοκροτάφους ἐκάλεσεν, hoc est homines dixit poliocrotaphos, quod significat, in temporibus canos. Hoc autem, inquit, ex eo credimus prouenire, quia ut plurimum inde canicies exoritur, quandoquidem primores capitis partes posterioribus sunt humectiores καὶ φλεγματικώτεραι, id est longè magis pituitosæ. Crotaphon intelligit Aristoteles, partem oculos interiacentem auresq; & uerticem. Dicitur crotaphos, quod & institutum adiuuat, quoniam λκρύοσα γὰρ τάφον, uelut mortis portio hæc sit prænuntia: hinc Theocritus, ἀχὴ λιροτάφων πελόμεθα πάντες γηραλέοι, id est ex temporibus omnes sumus senes. Sed inquit Macrobius, si pars anterior, humidior est, cur caluitium patitur, quod non nisi siccitate contingit? ratio est, quia partes priores capitis fecit natura rariores, ut quicquid superflui aut fumei flatus circa cerebrũ fuerit, euanescat per plures meatus: unde uidemus in siccis defunctorũ capitibus uelut quasdam futuras, quibus hemisphæria (ut ita dixerim) capitis illigantur. Eas uero ut doctius teneamus, imitemurq; gæodætas & machinarios mensores, qui adhibito gnomone, seu norma

norma sui generis, arearum spatia concipiunt, nec alba (quod dicitur) linea ex medicæ scientiæ thesauris ad hunc usum præseruientia conuertamus: sciendum est, totum quidem capitis os, dici à Græcis cytos: constare uero id commissuris, quas ijdem ῥαφὰς uocent, id est futuras, quæ serratæ sunt: aliqui etiam stephanitidas aut rhabdoides & lepidoides. Sunt autem commissuræ cranei interceptæ numero, ut ferè creditur, quinq;. Ex quibus nonnullas intelligi ueras uolunt, certasq; quoniam ab extimis ad intima directè producantur per integram ossium spissitudinem, quod scribit Conciliator. Incertas uero nec ueras, aut fallaces, ut Conciliatoris eiusdem utamur uerbo, accipiunt, non quia ad intima non perueniant, quod per errorem adcredisse Mundinus uidetur: nam in craneo uehementer arefacto penetrare eas, liquidò deprehensum est. Sed quoniam ut priores, directè non penetrent: nam quod extrinsecus ab imo exorditur, intus desinit superne, ueluti os subiecto incumbat ossi, atq; ita ferruminetur utrunq;. Nam & significantius nono De utilitate particularum Galenus agglutinationes uocauit. Primam uero ex legitimis certisq; coronalem uocant: quoniam in ambitum porrecta, coronæ præferat imaginem. Sequentem uero, à figura sagittam dicunt: habet hæc capitis mediana, initium ducens ab osse anteriori, pergens ad os dictum lambdam, hoc modo —— C. coronalem quippe contingit, pergitq; mox ad uerticem: quod Auicenna scribit. Suturam tertiam, lambdæ uocant à Græci elementi figura: estq; in parte postrema, quam puppim appellant. Subiacet ei cerebri uentriculus posterior. Porrò futuras non ueras esse duas statuunt, inter ossa capitis lateralia atq; præcipua, & ossa petrosa, quæ superiacent eis, cohærentq; corticis imagine quadam. Eas Galenus etiam squamosas nuncupat, & esse parallelas probat, id est à sagitta æquidistantes: addunt nõnulli etiam à coronali. Hasce futuras quinq;, medicorum scholæ obseruant præcipue. Adnotarunt & alias, sed obscuriores, quibus colligentur ossa capitis omnia supra collum, ita ut uniuersæ fiant duodeuiginti. Sed enim parte hac uberius fusiusq; magni auctoris persequamur placita. Ossium, inquit, compositio duplex: aut enim ad motum est, dicitur ἄρθρου: aut ad firmitatem, ac uocatur συναρθρωσις. Huius species tres, ῥαφή, σύμφυσις, γόμφωσις. Et ossa quidem capitis compacta futuris sunt: inueniuntur hæ quinque plurimum: σφηνοειδὲς, per sinciput, id est διὰ τοῦ βρέγματος: oboliæa, per uerticem: λαμβδοειδὴς, quæ in occipite, id est διὰ ἰνίου: crotaphiæ, seu temporales duæ. Cranij ossa septem, occipitis unum, uerticis duo, temporũ totidem, frontis unum, polymorphi item unum: gomphosis dentiũ est, quia infiguntur: symphysis uero aliorum. Pauciores esse futuras in mulierum capitibus, obseruatum est. Addunt & constipationes haberi, qua ratione doloribus capitis amplius infestari, minus se egerentibus cerebri superfluitatibus, quæ præcipua est futurarum utilitas: unde & capitis osse pertuso, maniacos plerunq; sanitati restitutos, legimus. In Platæensi strage Persicum caput repertum, Herodotus scribit: nulla prorsus futurarum commissura: cui Aratus succinere uidetur, πολλὰς δ' ἀῤῥαφίης κεφαλὰς πάλεν ἀνθρώποισι.

id est capitum pleraq; hominibus citra futuras compacta sunt. Arrianus Aethiopũ capita futuris nullis esse laxa, prodidit. Sed ad rem, quibus illi meatus fuerint ampliores, humorem siccitate mutant, & ideo tardius canescunt, sed non caluitio carent. Occipitium etiam si est siccius, nunquam tamen caluitio deformatur, quoniam eius siccitas non ex uitio, sed ex natura est. Ex ea uero siccitate caluitium fit, quæ per malam temperiem, quam Græci ἀκρασίαν uocare solent, contingit, unde capillo crispi, qui ita temperati sunt, ut capite sicciore sint, tarde canescunt, cito in caluitiem transeunt. Qui uero capillo sunt rariore, non eo facile nudantur, nutriente humore, quòd phlegma uocitatur, sed fit illis cita canicies. Porrò scitu dignum id quoque: caluiciem quandoq; ex cognatione prouenire, quod Alexander scribit, sicuti podagra & morbi alij ex nobis natos frequenter excipiunt. Ex eodem quoq; illud non omiserim: canos non solum albicare, sed quandoq; fieri χυοσοειδὲς, hoc est fuluos, ὅταν συναναμιχθῇ ἡ λευκοφλέγματος χολὴ τῇ φλέγματι, id est ubi flaua bilis permixta pituitæ fuerit: sic enim lecithodes transfertur, quando lecithus est oui luteum. Suppetit in hoc & Galeni illud ex Therapeuticis quartodecimo: Prorsum (inquit) interextincto, qui pilos confouebat, humore, cooritur phalacrosis; at subeunte uitioso, ophiasis consurgit ac alopecia. Iucundum relatu, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd prodit hiſtoricus Dion, quum apparuiſſet cometes, quo portendi uidebatur Veſpaſiani mors, eludens is non ſibi ait illum præſignare, ſed Parthorum regi, ἐκεῖν@ γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι, id eſt ille enim eſt comatus, ego autem caluus. Quoniam uero dici à Græcis futuras diximus ῥαφωὶς, ſciendum rhaphidas aliud eſſe omnino: nam ſic piſces uocant, quos & belonas dicunt, uti tradit in commentatione De piſcibus Dorion. Meminit Epicharmus inſigni diſtinguens appoſito: nam oxyrhynchos appellauit, id eſt exacuminati roſtri.

De phalacro, & phalo, ac anaphalantia, & phalantho. Quid phalacræ, ſiue calueta. Caluari, calueſcere. Phalacræ puellæ. Idæ promontoria. Spurcus ager. De caluitio plura. Item de ſpadonibus. Ponticū arbor. Semen à cerebro defluere. Caſtrare quis adortus ſit primus. Apocopi, ſpathici, naphtha. Tiberij caluitium. Seiani pro caluis cur. A caluo ad caluum. Cap. XXIX

Aluum Græci phalacrum dicunt, ueluti qui habeat τὸ ἄκρον φαλόν, ὅθεν λευκόν, quod uerticem habeat albicantem: phalum enim album uocant, ἀπὸ τοῦ φωῦ@, tanquam luminoſum ſit, multumq; habeat claritatis. Hinc & eundem phalanthū appellarunt, quòd albus capillus ueluti flos ſit. In Iulij Pollucis monumētis eſt anaphalantias quoq;, ſed hunc anaſilum interpretantur, hoc eſt capite incompto. Nam, inquiunt, phala eſt ornatus quidam, à luce ita dictus, unde & galeæ phalus nuncupatur, pars ante frontem, cui prenitentes claui affiguntur, ut ſpeciem afferant. Scribit Dion, Cæſarem laurea uſum perpetuò, poſtea quàm eſt potitus rerum, eo prætextu quod ἀναφαλαντίας ἦν. Auctor autem Tranquillus, Cæſarem caluitij deformitatem tuliſſe iniquiſſime. Caluitium ipſum phalaerotna uocant. Legimus in theſauris Stephani, Phalacras inde dici uertices montis Idæ, ubi planta nulla uiſitur niuium magnitudine ac gelicidij. Quin, inquit, montana omnia ſatis fruticibusq; nuda phalacras recte dixeris, Latinè dici calueta poſſunt: uel, ut Columellæ placere animaduerto, glabreta, qui & glabrentia uocat loca. nam & caluatam uineam lego apud Catonem & Plinium, in qua uites quidem ſint, ſed paucæ admodum & raræ, ut in caluitio capilli. Caluari quoq; & calueſcere, in Columella poſita inuenies pro rareſcere. φαλακραίας κώμας eleganter dixit Lycophron, Paridis naues, ut quæ ex arboribus montis Idæ fuerint compactæ, ex quo & datum loco nomen, ſuſpicatur interpres, ceu ab Phereclo fuerit renudatus. Eſſe autem Idæ promontoria quatuor, Phalacram, Lectum, Pergamum, Gargaron. Porrò ſpurcum agrum intelligunt agricolationis ſtudioſi graminoſo diuerſum. Sed redeo ad caluos. Eſt inquit Plinius, in capillis aliqua terrarum differentia: quippe Myconij carentes eo gignuntur: unde & caluos ompes, Myconios dicimus, auctore Stephano: ſed commeminit & Strabo. Eſt uero Myconus cycladum una, de Mycono nuncupata Aeneæ ac Rhyus filio. Scribit Herodotus in Melpomene, ſiue hiſtoria quarta, inter Scythicas gentes eſſe quoſdam, qui ſub excelſorū montium radicibus incolant, eos ab ipſo natali caluos eſſe, tam mares, quàm fœminas: eſſe item ſimis naribus & ingenti mento, proprio quodam oris ſono, Scythicam geſtantes ueſtem, ex arbore uictitātes, cui nomen ſit Ponticum, cuius magnitudo eadem quæ fico, fructum eſſe fabæ perſimilem. Verum reſectis ijs, aliquid ſcitius promere pergamus. Quærunt ſcientiſſimi, quid ita ſpadones calui effici nequeant. Ratio autem duci uidetur inde, quòd cerebri multum obtineant, quam rem eis contingere, hinc manifeſtum eſt, quia rem Veneream non agunt, ἡ γὰρ γονὴ ὁδῷ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωρεῖ, hoc eſt ſemen labi per ſpinam è cerebro uidetur: quam opinionem ſequutus item Hippocrates eſt in libro De aere & aqua. Nam præciſis uenis quæ poſt aures ſunt, induci ſterilitatem credidit, quòd ſeminis materia plurimum à cerebro ſit: quemadmodum uigeſima tertij ab Auicenna quoq; expoſitum ſcimus. Indicio eſt, membri illius, & oculorū quoq; ex coitu imbecillitas. Eadem ratione boues ectomiæ, id eſt execti, cornua gerere maiora uiſuntur. Inſuper ob id quoq; pueri, necnon mulieres caluitium neſciunt. Quin uniuerſim bruta execta in melius proficiunt, quando mollior euadit caro, digeſtioni aptior, ac ſapidior quoq;, quod indicat tertio Alimentorum Galenus. Homo in deterius abit multò generandi ratione, quæ ut omnium nobiliſſimo, illi præcipuè incumbit. Bruta nobis obnoxia nutrimenti præcipuū habent opus. Sic porrò ſancit

ro ſancit de inſtituto negotio Auicenna: Mulieres, inquit, & caſtrati non caluescunt: & mulieres quidem, quia ſint humectæ plurimum; caſtrati uero perfrigidi, ut minor calore in eis fiat humiditatis reſolutio. Amplius in euiratis quod tranſire in barbam debuerat, in capronas abit. In muliere barba non ſuccreſcit, pororum ac meatuum angustia. Scribit Hippocrates Sententiarum libro ſexto, Spadones nec podagra laborare, neq; caluos effici. Super cuius loci enarratione paucula Galeni doctiſſimi interpretis uerba ſubſignare uoluimus, ut obiter moneamur inde, quàm euidens ſit morborum ratio in uictu parum ordinato. Spadones, inquit, dempti teſtes ſimiles mulieribus reddunt. Igitur eæ quemadmodum non caluescunt, ita ſpadones nil eiuſmodi ſentiunt. Cæterum ut podagra caſtratos nō tentet, temporibus Hippocratis uerius erat, noſtris non inſuper ratum eſt, ob inertiſſimam deſidiam & improbam ſatietatis laſciuiam. Proditum memoriæ ab opinatiſſimis eſt, Semiramidem reginam omnium principem teneros mares adortam caſtrare, uelut naturæ iniecta ui, quam ab inſtituto curſu retorſit, quum inter ipſa naſcendi crepundia per primigenios ſeminis fontes tacita quodam modo lege uias illa poſteritatis propagandæ dictaret. Illud ſciendum utiq;, ſpadones dici ectomias & apocopos, uerum & apocopi debiles appellantur, ac imbecilli. Firmicus Matheſeos tertio: Ineſficaces, inquit, ac apocopos reddent, & qui nihil agere poſſint, & qui nuptias difficile cōſequantur: erunt enim ſteriles, & qui ſobolem generare non poſſint: morientur autem ſpathici, aut colobici. Quòd ſi qui dicantur ſpathici, amplius ambigis, ex eodem libro quarto percipias licet: Facit, inquit, luna interdum ſpathicos, & qui aſſiduis ualitudinum uitijs cōtrahantur. De ſpadonibus porrò dignum ſcitu occurrit illud; eſſe apud Phrygiæ Hierapolin terræ hiatum, ex quo ſeſe promens ſpiritus letalis, quicquid acceſſerit propius, pernecat confeſtim, ſpadonibus modò exceptis: cuius ratio aut difficilis eſt, aut ſupra hominis captum: ſicuti quod de naphtha legimus, quæ piceum præfert glutinum, bitumini perſimile: cui ſi auricula inſederit, uolatu præpedito, mox prorſum euaneſcit: quòd ſi ignem conceperit, pulueris tantum iniectu reſtingui ualet. Spadones, ſurculos uenuſta metaphora dicunt ruſtici, qui nil attulerint, quibus diuerſi ſunt, quos frugiferos uocant. Collibuit porrò nec præterire, quæ omniū in rebus naturalibus maximus exaranda ſibi cenſuit. Calui, inquit, omniū maxime homines apertè efficiuntur: quod genus affectionis generale quodammodo eſt. Nam & plantarum aliæ ſemper frondent, aliæ frondem amittunt. At aues, quæ certo tempore ſe abdunt, & latent, pennas amittūt: qualis affectus in hominibus caluitium eſt. Quum enim paulatim & frondes & pennæ & pili defluant, ubi uniuerſim hic affectus euenerit, uocabula accipit hæc, caluescere, defrondescere, depenneſcere. Cauſa huius affectus, inopia humoris calidi eſt, qualis præcipuè eſt humor pinguis. Quare plantæ, quæ pingues ſunt, fronde perpetua uirent. Præterea homines ſuis ætatibus hyemem, æſtatemq; agunt: quamobrē nemo ante quàm coire incipiat, caluescit. Sed à Venereo coitu id potius euenit, ſcilicet ijs qui eò ſua natura ſint propenſiores, quòd cerebrum per ſe utique frigidiſſimum, rei Venereæ uſu etiamnum frigidius fit. Cauſa uero, ut quæ latent, rurſus pennas recipiant: quæq; frondem amiſerint, denuo frondeſcant: caluis autem nunquam redeat pilus, quòd anni tempora illis mutationem corporis magis afferunt. Itaq; pro temporum mutatione uiciſſitudo gignendi amittendiq; ſequitur, ut animalia pennas piloſq;, plantæ frondes aut dimittant aut recipiant. At uero hominibus per ætatem euenit, uer, æſtas, autumnus, hyems. Itaq; quum ipſæ ætates non permutentur, fit, ne affectus qui ob eas accidunt, permutentur, quanquam ſimilis cauſa eſt. Porro ſunt qui putent, quibuſdam hominibus caluis quidem, ſi frequenter coeant, ſuccreſcere pilos. Cuius rationem affert Albertus De animalibus tertio. In homine eiuſmodi calorem fuiſſe primò uelut ſopitum, & humido detentum uiſcoſo: coitu uero humido areſcente, calor uelut exſolutus uinculis, fit inde potentior ad humorem reſoluendum & pilum generandum. Verum ratio hæc parum fortè propria auribus uidebitur excultis. Sed & lepidius aliquid ſubnectamus: erat caluitio deformior Tiberius, proinde in ſpectaculo quodam Seianus ad eius ludibrium, per caluos effici omnia curauit à matutina hora in ueſpertinum: quin & puerorum capite deraſo ad quinq; milia exeuntibus è theatro præluxere: unde Seiani ex eo dicti omnes calui, inquit Dion. Porrò in

Caligula

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caligula scribit hic idem, quum is turbam esset intuitus seu uinctorũ, seu aliorum quorundam, imperauit ὅσῳ δὲ τὸ λεγόμενον, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ πάντας ἀνδρὸς σφαγῆναι. Postremò impacturi pragmatiæ isti coronidem, adijciamus illud Bionis perelegans, Non minus molestum esse caluis, quàm comatis pilos uelli. Nam, ut scienter Seneca inquit, errat qui putat animosius detrimenta diuites ferre. Maximis minimisq; corporibus par est dolor uulneris.

Pancratiastæ, qui propriè dicantur. Quintiliani locus explicatur. Athletæ quos uocant Nicas. Item plura de certaminum generibus, & ad ea pertinentibus uocabulis. Pyctæ, sphæromachia, acrocherſites. Glaucus sciamachus, Pammachi. Pentathli. Palæstræ inuentor. Aeginetæ Philopentathli cur. Saltus uocabula. Canon, dolichus, diaulus. Præmiorum nomina diuersa. Sostra, soteria. Iselastica certamina. Caput XXX

Vintilianus Oratoriarum institutionum secundo ita scribit, Peritus non si docendum pancratiastem susceperit, pugno ferire, uel calce tantum, aut nexus modo, atq; in his ictus aliquos docebit, sed omnia quæ sunt eius certaminis. Mira, ut audio, inter grammaticos disceptatio est, qui dicatur propriè pancratiastes, quod'ue sit certaminis genus pancratium. Ego nuper in Aristotelis tres De rhetorica libellos quum incidissem, ex eorũ primo aucupari certissimè sum usus, quid in re ambagiosa statuendum denique sit: adeo ut philosophi uerba appositissimè Quintilianum interpretari uideantur. Agonistice, inquit, siue certatoria, corporis uirtus magnitudine constat, ui & celeritate. Celer nanq; robustus est. Qui uero pedibus diu ac citissimè mouetur, dromicus est, siue cursor. Qui aduersariũ premere ac retinere ualet, palæsticus, id est luctator. Qui uero plagas impingere potest, πληκτικός, id est pugil, ac percussor. Qui duobus his præcellit, pancratiasticus. Qui his omnibus, pentathlus. Hactenus Aristoteles: ex cuius uerbis luce, opinor, clarius innotescit, qui denique ex Fabio elici sensus debeat: sed καὶ τυφλῷ δῆλα Iureconsulti uerba Ad legem aquiliam, Si quis, inquit, in colluctatione uel in pãcratio uel pugilatu, dum inter se exercentur, alius alium occiderit. Idem ferè & Gellius, quum ait, Diagoras filios tres habuit, unum pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorẽ. Idem alibi, Oportet animo esse intento, ut sunt athletarum, qui pancratiæ uocantur, qui ad certandum uocati, proiectis altè brachijs, consistunt, caputq; & os suum manibus oppositis, quasi uallo præmuniunt. Cæterum nec significanter ex uerbis Gellij unquam deprehendas, quod quidam rentur (etiam si in multis thunnoscopi seu thunnarij haudquaquam somniculosi, sed qui glorioſe loqui non desinant, nec sciunt in sinu gaudere) quid pancratium sit. Non ebullierunt ista in Lynceorum, nedum triualium & apalæstorum ad hoc genus commentarijs. Verum quæ ingerunt se nobis, allidere aut præfocare non sustinemus, quantacũq; instet inuidia, quam plurimum allatraturam scio: sed utinam nobis superstitibus, ut dentem dente arrosisse dolenter sentiat, quando (ut dicitur) carne opus est, si satur esse uelis. Sed nos scopas solutas suo linquamus liuori, in doctrinis, quasi in præstigijs mirificas, & uelut umbras imaginesq; laruarum, quibus insitum, paruulos exterrere, ac in angulis garrire tenebrosis. Eruditum uero est illud Plutarchi ex Parallelis in Lucullo: Athletas, inquit, die una qui lucta una & pancratio coronant, more quodam admirabili, νίκας uocant, id est uictorias. Ab pancratij intellectu excidit interpres: nam ubi Græce scribitur, παλλομένῳ καὶ παγκρατίῳ. ipse palæstra inquit, & lucta. Sudas intelligi pancratiastas uoluit athletas pyctasq; χερσὶ καὶ ποσὶ πυκτομαχοῦντας, id est manibus pedibusq; in pugilatu decertantes. Vnde & nominis promi ratio uidetur, quòd corporis totius conatu, ac uirium intentione consurgant in pugnam. Sunt uero pyctæ, qui & pugiles, quosq; Aristoteles (uti prænotauimus) & Pollux ab usu percutiendi, plecticos uocant. Autolyci pancratiastæ statuã in Prytaneo stetisse, auctor Pausanias est. Pyctarum arma pilæ sunt, quas sphæras uocant, unde sphæromachia nuncupata, & uerbum σφαιρομαχεῖν. Inter ea item sunt & myrmeces & lora. Nominatur & in hoc usu sciamachia, sicut & acrochirismus. Sicyonium Sostratum pancratiastem, scribit Pausanias, Acrocherſitem esse cognominatum, quoniam summis manibus correpto aduersario, confringens non dimittebat prius, quàm deficientem sensisset. De

Glauci

Glauci statua habitu σκιαμαχοῦντος, quoniam erat is (ut inquit Pausanias) ὠνητὴς θείου τοῦ πατρὸς τῷ κατ' αὐτὸν, χαρονομήσαι τεθνηκώς, alibi plura. Sunt & qui uocantur pammachi, ueluti Plato Euthydemũ nuncupauit. Videntur esse qui & pancratiastæ: nam pammachion, pro pancratio legimus quandoq;. In literis nostris pentathlum Festus interpretatur quinquertium: sicut quinquertiones, pentathlos dicimus. Sed & athletas Liuius quinquertiones appellauit. Pentathlos uero intelligit Festus, qui se artibus quinque exercerent, iactu disci, cursu, saltu, iaculatione uel cæstu (ut habent alij), & luctatione. Pindarici interpretes in Isthmijs ita habent: ἅλμα, δίσκος, ἀκόντιον, δρόμος, καὶ πάλη, pentathlo continebantur. Paulus iureconsultus Digestis de aleæ lusu & aleatoribus: Senatusconsultum, inquit, uetuit in pecunia ludere, præter eã si quis certet hasta uel pilo faciendo, uel currendo, saliendo, luctando uel pugnando, quod uirtutis causa fiat. Sunt apud Græcos, qui octo statuant certamina: stadium, diaulum, dolichũ, hoplitem, pygmen, id est pugilatũ, pancratiũ, palen, id est luctam, & alma, id est saltum. Sunt qui Athenienſem Theseum excogitasse pancratiũ principem omniũ uelint, sed ἔνθα μυχήκων, ubi cum Minotauro est in Labyrintho cõgressus, siquidem pancratio illum est adortus, quando non suppetebat gladij facultas. Produnt alij, ab Thesei pædotriba Phorbante compertam Athenis palestricem. Aurigam tamen Phorbanta intelligere maluit Pherecydes, cum quo & Amazonem rapuerit Theseus. Pentathli inuentorem ferunt Peleum AEginetam: unde & Philopentathli quandoq; nuncupantur AEginetę. Historia sexta scribit Herodotus, Eurybatem pentathlon exercuisse. Interpres quinq; palmas eo uerbo intellexit. Quod ad saltum attinet, partem unde prosiliebant, βατῆρα uocant, id est batera. Saltandi mensura dicebatur canon: terminũ autem nuncupabant τὰ ἐσκαμμένα, id ualet ac si effossa dicas: unde & in eos qui metam transiliunt, concinnatus adagio ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, id est saltu sulcum transmittere. Pentathlorum iaculum dicebatur apotomeus. Diaulum intelligebant, cursum duplicem, obeundi scilicet stadium, ac mox regrediendi. Proinde Aristophanis interpres locum qui stadia contineat duo nomine eo intelligit, aut mensurã cubitorum σ, id est ducentorum. Dolichus uero sæpius est repetitus cursus, aut ubi septem currunt. Nam stadiodromi, duo tantũ erant. Hoplitem, cursum intelligimus armatum. Addamus porro superpondij quippiam, quod linguæ supellectilem faciat instructiorẽ cultioremq;: Athletę prę-mium recte athlon nuncupari: sicut quæ medico contribuuntur, sostra dixeris & soteria, ac iatrea. Docenti uero, didascalia, didactra. Militi, aristea, epinicia, niceteria. Chirotechnæ autem, id est artifici, epichera. Nuntio euangelia & myniſtra. Quippiam ferenti, comiſtra. Benefico, charisteria. Altori, threptra. Palæsticã porro artem Theseus, ut uolunt alij, excogitauit primus, nam post eum coorti palæstræ doctores: prius enim magnitudo tantum spectabatur & robur, quo Cercyon in Bœotia hospites conficiebat in loco, quem παλαίστραν λιθρκυῶν uocarunt. Iselastica athletarum certamina intelligunt Græci Latinique, ubi suas ineunt ciuitates qui uicerunt, magna pompa & prope triumphali. Hinc in quadam epistola Traianus, Iselasticum tunc primum mihi uidetur incipere debere, quum quis ciuitatem suam ipse ἐλάσῃ.

Caluisii Sabini memoria prope nulla. Grammatici analectæ qui sint. Item analectides quid, & analecta, & apodectę, uel apodectæi. Antiquarij. Apocleti. Cap. XXXI

Aluisium Sabinum hominem sane diuitem, ita fuisse memoria nulla scribit Seneca, ut illi modo Vlissis nomen excideret, modo Achillis, modo Priami: quos tam bene nouerat, quàm pædagogos nostros nouimus: nihi lominus eruditus uolebat uideri. Quamobrem compendiarium excogitauit. Magna summa seruos emit: unum, qui Homerum teneret: alterum, qui Hesiodum: nouem præterea Lyricis singulos assignauit. Postquàm uero hæc illi familia comparata est, cœpit conuiuas uexare: habebat ad pedes hos, à quibus subinde quum peteret uersus quos referret, sæpe in medio uersu excidebat. Suasit illi Satellius Quadratus, stultorum diuitũ arrosor, & quod sequitur arrisor, & quod duobus his annexum est, derisor, ut grammaticos haberet analectas. Erat enim in ea opinione, ut putaret se scire, quod quisquam in domo sua sciret. Et perinde etiam posset, idem Satel-

V lius

lius illum hortari cœpit, ut luctaretur, hominem ægrum, pallidum, gracilem: quum Sabinus respondisset, Et quo modo possum, uix uiuo. Noli obsecro (inquit) dicere, Nónne uides, quàm multos seruos ualentissimos habeas? Hactenus Seneca. Apud quem si quis solicitius inquirat, quos nam arbitremur dici grammaticos analectas, eos ita nuncupari contenderim, qui lectione multa exercitati, memoria sint firmissima & indubitata, ut quicquid unquam legerint uel audierint, ferè habeant ad manum & in numerato, quoniam ἀναλέγεσθαι significet Græcè ἀναμφιβόλως ἔχειν καὶ γνωρίζειν, id est firmiter tenere ac concipere. Vel quia memoriæ subsidium & ingenij domino essent futuri. Sicuti analectides dicuntur, quibus ex xylino lino, uel quauis materia, tanquam puluillis constipant scapulas prominētes puellæ, ut uideri habitiores possint. Quod Ouidianum carmen liquidò comprobarit, quod ita habet:

Conueniunt tenues scapulis analectides altis,
Angustum circa fascia pectus eat.

Analecta in Epigrāmatario poeta sunt reliquiæ sub mensa, quæ quod colligi debeant, id sunt sortitæ nomen, quamuis etiam pro instrumentis ad id ipsum destinatis, quidam interpretari maluerint. Martialis:

Colligere longa turpe nec pudet dextra
Analecta, & quicquid canes reliquerunt.

Et alibi:

Otia sed scopis nunc analecta dabunt.

Erant Athenis apodectæ, qui tributis, collationibus, & omnino uectigalibus præerāt, quæq; in ijs ambigua forent, iudicio discernebant: ijs ab excipiendo inditum uidetur nomen. Sed & apodectæos uocabant, qui frumenta metirentur. Hoc ideo non tacui, si forte cui apodectas dici grammaticos, non analectas, arrideat magis. Sunt qui antiquarios rectè opinentur dici eos, qui à memoria sunt principibus, ad manum, ac in numerato habentes, quicquid antiquis gestum temporibus est. Apocletos fuisse Aetolorum sanctius concilium ex delectis uiris, auctor T. Liuius est.

A quibus traditū, Polypos sua sibi brachia erodere. Eledone, monocotylos, cotyle. Cotila animalia. Helices. Quid cotylēdones, & unde. Item acceptabula. Sepieum quid. Oxybapha, acetarium. Sepedonæ, septæ. Adulatorem esse polypo similem. Quid tholus, & prytaneū. Plutarchi loca duo restituuntur ex Demosthenis uita.

Cap. XXXII

POlypum, inquit Plinius, brachia sua rodere, falsa opinio est: id enim à congris euenit ei. Hoc ipsum & Athenæus scribit, à quo relatum scio, Alcæum quoq; ita tradidisse, ἑαυτὸν ἐμαυτὸν ὡς πωλύπους. Id & Pherecrates sensit, nec prætermisit Horus. Hæc uero si quis latius tractari expetat, sciat primū quidem, à paguris polypi brachia erodi, Aristotelem scribere. Inter eos uero, quorum sententiam reiecit Plinius, esse poeta Hesiodus uidetur, qui (ut Græci interpretantur) eledonem polypi genus eo uersu intellexerit, qui in Ergis legitur, fere in fine:

ὅτ' ἀνὸσι Θ' ὃν πολύποδα τρώγλη. Dicique eledonem uolunt, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν ἐδεῖν, quod ipsa se rodat. Ita ut Λ in nomine, perinde ac uacans legatur. Monocotylon eam dicit Aristoteles, id est simplici acceptabulorū ordine fultam. Sed & Oppianus in Halieuticis Hesiodi comprobat sententiam, hyeme prodens suis uesci pedibus polypos illis uersibus,

ἀλλ' οἵγε λαφυρῇσιν ἐνιζόμενοι θαλάμῃσι
πτήξαντ' ἀλαίνωσι ἑοὺς πόδας, ἦτοι σάρκας
ἀμοτείας. Colouopodas certe hinc polypos conspici, Ioannes Grammaticus adnotauit. Auctor quoq; in Varia historia Aelianus, polypos ad uorandum quæcunq; oblata, esse uehementes insuperabilesq;, adeo ut pastu mutuo ne abstineant quidem: & in maioris θήρατρα, id est laqueos retiaq;, incurrens minor eius esca fiat. Porro ut aliqua non incuriose ad hoc pertinētia hincinde præcerpamus, habet (inquit Aelianus idem) polypus hic unam modo cotiledona: estq; ἑπτάπους, id est septem pedum. Cotyledonas exponunt eruditiores τὸ πολύποδος Θ' πλεκτάνας, id est polypi acceptabula, siue cirrhos, aut (ut Ouidius) flagella:

Deprehensum polypus hostem
Continet, ex omni demissis parte flagellis.

A coty-

A cotyles similitudine, ut inquit Eustathius. Est autem genus uasis cotyle, & manus caritas: unde & lusus quidam dicebatur ὁ κοτύλη, id est in cotyle. Cotila uero animalia dicuntur garrula, id est κωτίλα. Sicut agrammata uocantur, quorum uox nullis exprimi literis ualet. Antiphilus Byzantius helicas uocauit eo uersiculo,

πλέξαθαι βρύγιλλον ὀκταπόδους ἕλικας.

Cotyledones dici uidentur, ut item inquit Oppiani interpres, ἅμα τὰς ἀθηκεμφόρας τοῖς πολυκάμοις πόδας, οἷον κοτύλας, quòd concauæ capillis incumbant, uelut cotylæ. sed inquit Aristoteles De animalium historijs quarto, ὁμοίως οὖν πολύπους καὶ ὡς ποσὶ καὶ ὡς χερσὶ χρῶνται ταῖς πλεκτάναις, utitur (inquit) polypus uice pedum ac manuum cirrhis, siue (ut Theodorus transtulit) brachijs. Sunt qui cotyledonas intelligant partes in flagellis concauas, quibus exsorbere polypi cōsueuerint. Hinc Plinius sorbere eos ace tabulis scribit, ut mox liquebit. Sciendum uero: sepiæ, lolligini, lollio capillamenta inesse quædam. Nam partes duræ ac solidæ intus per dorsum, & corporis prona cōtinentur, quas non eodem appellant nomine. nam in sepijs sepieum dicunt: in lolligínibus gladiolum seu xiphos. Sepedonas Græci non à sepia inflectunt, sed ulcera intelligunt eo nomine putrescentia. Nam septas medicamenta uocant, quæ exedendo sunt. Acceptabula apud Plinium Trebius Niger in polyporum ratione accepisse uidetur pro caliculis urnalibus peluium modo: unde apud Senecam sunt præstigiatorum acceptabula, hoc est uascula, seu caliculi, quibus astantium oculos fallendo præstringunt. Dicunt & acceptabulū, heminæ quartam partem, id est drachmas quindecim. Sunt & in corporibus acceptabula pro pyxidibus, ut anatomici uocant, quibus coxendices infiguntur, circaq; ea uertuntur ossa coxarum. Hinc sæpe in Plinio legimus, Ossa ex acceptabulis. Ab accipiendo uidentur acceptabula dici, quæ Græci ὀξύβαφα uocant, quo nomine uasa sunt Aristophani in Auibus. Quidam uero acetabulum scribunt c simplici: sicut & acetarium, ab accipiendo item dictum, pro horto: quoniā, ut inquit Plinius, expedita res & parata semper foret. Etiā si non desunt, qui pro herbis uirentibus, quas ex oleo, sale ac aceto, initio mensæ esitare consueuimus, id uerbum accipiant. Verum illud scitius paulo ac remotius, ora uasorum, ad uterum quæ ueniunt, Aphorismorum quinto, ab Hippocrate acceptabula nūcupari, ex quibus secundæ pendent, non sicuti arbitrantur plerique, adnatas ipsis carnes adenosas. Nam & De mulierebribus affectionibus primo: Si acceptabula, inquit, plena fuerint pituita, mēstrua fiunt pauciora. Et De naturalibus primo Praxagoras, Acceptabula sunt ora uenarum & arteriarum, quæ ferunt ad uterum. Sed redeo ad polypos. Basilius ille Magnus in commentatione quam De gentilium librorum lectione, cōcinnauit, scite admodum & docte, polypum uocat adulatorem, cuius uerba mollia feriunt interiora uentris. Nam, ut inquit, polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat: cōsimiliter & assentator ad uoluptatē audientium uariabit sententiam. Quo nomine ab Hieronymo blandus dicitur inimicus. Aristoteles polypi atramentum uocauit tholum: si dici tamen atramētum potest, sed & in sepia tholus dicitur, & in mollibus, in ea quæ mytis dicitur, ut philosophus idem scribit. Accentum recipit in ultima, quanquam enotatum aliter inuenies in Aristotelis codicibus. Nam tholus si paroxytonon fuerit, orbicularem signat domum, in qua epulari Prytanes consueuerant. Et si cui quotidianus in Prytaneo cibus fuisset decretus, honestissimum in Græcia cēsebatur. Tholum rotundum columnatū legimus apud Varronem. Prytaneum dicebatur proprie, quòd in ea triticū seruaretur, quod dicunt Græci πυρόν, quasi πυροῦ ταμιεῖον. Auctor Plutarchus est, Cimonem Athenienſem liberalitatis animi prælti, domum suam ciuibus fecisse πρυτανεῖον κοινόν, id est publicum prytaneum, quoniam munifice illos epulo identidem exciperet, ut uolentibus pateret perpetuo. Ab eodem mandatum memoriæ scimus, structis ab Lucullo numerosis bibliothecis, quæ adeuntibus paterent semper, domum eius habitam ὅλως ἑστίαν καὶ πρυτανεῖον ἑλληνικόν. Adnotandus parte hac error interpretis Plutarchi in Demosthene: nam quum ita Græci scriptum comperias, καὶ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσατο τῶν ἐκ τοῦ γήρους ἐν πρυτανείῳ σίτησιν ἔχειν. Ipse sic Latinitate censuit donanda, Decretum à populo est, ut maximus natu generis eius publice stipendia acciperet. Ego autem eo uerbo σίτησιν, non stipendia intelligo, sed alimenta uerius. Sed & inibi lepida omittitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

historia reconditæ ab milite in manu statuæ Demosthenicæ, ac diu ex fide pecuniæ seruatæ. Dicitur uero tholus, ἀπὸ τοῦ στρέφειν, id est à circumcurrendo: inflectiturq; sub fœminino genere: de qua re & Pollux libro octauo. Tholia uero, cista est, operculum habens tholoides, siue testudinatum: ex thesauris eiusdem. Apud Theocritū tholiam interpretantur petasum, & umbellam, quam uocent Attici scirrhon. Polypi tholum esse subrubrum Athenæus prodit, in ea parte quæ dicitur mecon, supra uentrem. Tholum denicq; locum uocant, ubi uasa recōduntur conuiualia, sed & rectum in acutū tendens.

Pantheæ singularis uirtus, atq; item Maniæ. Muliebris sexus cōmendatio.
De artemisia, & Abato Rhodiorum. Spartanarum, Romanarumq; laus.
De Semiamira Heliogabali, & Gallicanis in Sena insula, ac Zenobia. Conche locus. Item Gallicarum ac Persicarum laus, necnon de Thracum fœminis, & funebribus mulierum orationibus. Cap. XXXIII

Hieronymi sanctissimi simul & eloquentissimi uiri sententia præclara est, Virtutes non sexu, sed animo æstimari oportere. Id si qua in fœmina uerum iudicari & potest & debet, hæc Panthea est. Nec imprudenter me aliquis, aut parum pie censuram hanc peragere criminetur. Neq; enim nunc CHRISTI sacraria introspicimus, in quibus enitescunt diuiniores animæ, & præfulget cælestis clementia. Meminerint modo legentes, uersari nos in priscorum literis, & inde præcerpere flosculos rerum amœniores, quibus uel fatigatos oculos blande retinere ualeamus. Ergo fuit Panthea hæc, ut scribit Xenophon, & ex parte commeminit Hieronymus, Abradatæ uxor nobilis uiri, & in bellicis rebus periti, quodq; maximum reor, Persarum mox regi Cyro in primis chari, ad cuius manus uenerat Panthea captiua, castris Assyriorum expugnatis. Aberat tum Abradatas, ut qui legatione fungeretur apud Bactrianorum regem. Araspæ Medo asseruanda interim tradita Panthea est, qui singulare ac præcipuū reddidit ei pulchritudinis testimonium, simul & probitatis: quum apud Cyrum affirmasset, nec dum esse ortam, aut omnino inuentam tota Asia tantæ præstantiæ mulierem. Sed ipsa prius reddiderat sibi: nam quum magno natu quidam, ut bono animo esset, hortaretur, quoniā etiam si pulchrum præsignemq; uirum antea habuisset, nunc maximo regi, cui nec forma, non stata quidem, sed præcellens, nec uirtus deesset, destinanda foret. Id ubi illa percepit, scires ibi fœmineam cessare inconstātissimam imbecillitatem, nō regia fortuna erectior facta, nō libidinis titillationibus delinita, profundius se in luctus dedit, peploq; à summo usq; dississo, miserabiliter seipsam cōplorans eiulansq;, quòd quem præcipue amabat, cuiq; uni se natam uolebat, eo foret caritura, conflictabatur. Cæterum affuit uirtuti fortuna, & uotis subscripsit castissimis. Eam quippe tantā talemq; magno animo inuisere neglexit Cyrus, ne interim à gerendarum rerum cura muliebri uenustate mollitus auocaretur. Quibus tantis nominibus & ipsa mox uenientem Abradatam uirum illi conciliauit, quum accersito Cyri religionem, temperantiam quoq;, & in ipsam explicaret commiserationem. Quibus permotus Abradatas, Quid igitur, inquit, mihi faciendum censes, quo & pro te meq; ipso principi eminētissimo satisfaciā? Quid aliud, inquit Panthea, nisi ut enitaris, similem te illi præstare? Ea perspicue intelligens Abradatas, profecturus mox in aciem, O Iupiter (inquit) optime maxime, da mihi ut appaream & uir dignus Panthea, & dignus amicus Cyro. Cæterū ubi acri commisso prælio, strenue pugnātem illum occubuisse audiuit Panthea, postea quàm fleuit uberius, quæ summa uirtute, & quantum sexus is capit, summa prudentia ætatem transmiserat, non expectanda ulterius fortunæ ludibria censuit, uerum acinace quem diu paratū ad eos usus habuerat, seipsam confecit, capite super uiri pectus recumbens, ut è iugulo profluens sanguis mariti uulneribus infunderetur. Quibus uirtutibus id est ad posteros consequuta nomen, ut clarissimis monumētis subinde celebrata, in æuum sese illustrissime propagarit, ut intelligamus, quamuis eius uideatur sexus proprium, domi se continere, quod in quadam Declamatione Quintilianus ait, & leuibus officijs affigi, & passim ut animal indomitum & impotentis naturæ, fœmina coarguatur: promere se tamen nonnunquam in ea imbecillitate tantam rerum excellentiā, ut uiros quoq; quantumuis peregregios decere possit; quod in Timoclia probat Aristobolus, & in Tisbe

Theopom

Theopompus. Ab Panthea singulari uirtute haud dissita est Mania, Zenis satrapæ in AEolide uxor, natione Dardanis, sicuti & uir. Quo ex humanis concedente, ac Pharnabazo illi satrapem alium substituēte, confestim ui pecuniarum magna secum assumpta, quibus Pharnabazo, & apud eum claris gratificaretur, ad illum pergit. Admissa uero in colloquium, O Pharnabaze, inquit, quum in alijs uir meus se tibi amicum gessit, tum uero ex fide tributa persoluit, quo nomine illum plurimi faciebas. Quod si illo nil ipsa inferior tibi cuncta suggessero, quid alium te satrapem præficere necesse est? At si ad animum tibi respondero minus, tuum semper fuerit pontificium, me reiecta, alterum sufficere. Quibus auditis Pharnabazus, mulierem commode loquutam opinatus, uicarias illi uices uiri contribuit. Quare compos omniū mulier, non solum quæ fuerant uiri obibat partes, uerum ad Pharnabazum si salutatū pergeret, non citra munera officio perfungebatur. Quòd si in præfecturam is descenderet, munifice à muliere excipiebatur, ut splendidius à nemine. Nec ciuitates modo iuris sui seruauit inconcussas, sed & Larissam adiecit imperio & Hamaxiton ac Colonas, mari adiacentes, ex Græcis exercitu conflato. Inter quos fortiter facientī dona insigniter proferebat. Quin & Pharnabazo expeditionum fuit comes in Mysos & Pisidas. Quare ab eo magnifice abibat honorata, cōsilijs adhibita sæpius. Hanc Medias gener præfocasse cum filio memoratur. Artemisiam mirari non desinunt Græci, quæ irruentes Rhodios classe exuerit. Insulam quoq; domuerit, erecta in urbe Rhodo statua, quæ ciuitati stigmata uideretur inurere, quem locum obseptum mox Abaton dixere: quoniam trophæa mouisse, religio est. Fuit apud Cyrenem Artemisia quoq; insigne festum. Romanarū quidem mulierum laus ea præsignis est, quod illis Numa pudoris adiecit plurimum, curiositatem remouit, sobrietatem docuit, tacere ac abstemias prorsus esse, neq; de necessarijs rebus absente uiro, quicquā eas loqui assuefecit. Nam quum mulier quandoq; propriam causam in foro dixisset, mississe senatum, memoriæ traditur, Deos consultum, quid nam ea res ciuitati portēderet. Quoniam Vlpiano tradente, à ciuilibus officijs & publicis fœminæ remouētur: proinde iudices esse non posse, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec procuratrices existere. Idem alibi: Corporalia, inquit, munera fœminis ipse sexus denegat. Calphurniæ improbitas iudicibus permolesta edicto causam dedit, quo cauetur, ne postulare fœminæ liceat. At ediuerso Spartanæ mulieres audaciores dicuntur fuisse, incq; ipsos uiros in primis uiriles, ut quæ domesticis negotijs dominarentur, tum in publicis sententiā dicerent de maximis rebus, & auctoritatē haberent. Nec me fallit, in Politicis Aristotelē scribere, illas molliter uiuere solitas, ac fuisse in omnē licentiam dissolutas. Itaque, inquit, necessarium in tali republica diuitias haberi in pretio, præsertim quum fuerint uiri mulieribus obnoxij. Semiamira Heliogabali mater, omnium prima loco uiri senatum narratur ingressa. Quin & in colle Quirinali senatulus est constitutus id est mulierū senatus. Cautum tamen mox, ne unquam mulier senatum ingrederetur, utiq; inferis eius caput dicaretur deuouereturq; per quem esset factum. Gallorum mulieres inter infestas ciuilis furoris acies ausæ se immittere, nunc lachrymis, nunc precibus, ita illorum animos flexere ut dissensione obliterata, pacem coirent ac societatem, omnesq; citra ullam cædem ad propria reuerterentur: unde apud eos inoleuerat mos, diutissime seruatus, ut quum de pace belloq; consultaretur, mulieres item adhiberentur. Si qua præterea, ut fit, inter socios incidisset controuersia, mulieres intererant arbitræ. Quamobrem dignum memoria id est: fœdus quod cum Annibale Galli inierunt, in hanc ferme sententiam percussum: Si quis Gallorum iniuria se à Carthaginiēsium aliquo affectum quereretur, eius rei Carthaginiēsium magistratus aut imperatores qui in Hispania fuerint, iudices esse debere. Sin Carthaginiensium quisquam ab ullo Gallorum iniusti quippiam passus esset, Gallicas mulieres de ea re iudicium facere. Interim scitu haud indignum: in Sena Britannici maris insula, Osismicis aduersa littoribus, esse Gallici numinis oraculū insigne, cuius antistites perpetua nobiles uirginitate, Gallicænas ædidere nomen, ingenij potestate, ac magici carminis ui in mari procellas dicunt mire concitare, sed & in quæ collibuerit animalia identidem sese afformare: quin & medicam prorsus manum re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

spuentia diuinitus persanare: futurorum item sibi uendicare scientiam, ac destinato ad eas profectis stupenda subinde præcinere. Zenobia Odenati uxor, moriente marito, imperium excepit tanta uirtute, ut imperatores multos fortitudine præcelluisse memoretur, ac solertia, Latinis imbuta literis quadamtenus, Aegyptijs etiam perfecte. Orientalis historiæ ac Alexandrinæ adeo perita, ut epitomen inde confecisse, nonnulli persuaserint sibi. Capta demum ab Aureliano uixit mox uti matrona prope Tybur, in Zenobijs agris, ubi uisebatur Conche locus. Fuit me item puero, bellantibus in Turcas Venetis, memoratæ uirtutis puella, Marulla nomine in Lemno, quæ à Barbaro cæsum patrem conspicata, scutum iacentis arripiens & gladium, impetum in hostem dedit, moxq; opem ferentibus alijs etiam ad naues ingenti ardore est per magnam cædem insequuta. Orisgontis Gallogræcorum reguli uxorem pluribus memorarem, ni matronali pudicitiæ, ac præclaro facinori paria faceret T. Liuius Asiatici belli libro octauo. Porrò in bello quod cõtra Astyagem gerebatur, quum Persarum acies impressionem hostiũ ualidiorem ferre nequiret, iamq; loco cederet, matres & uxores eorum obuiam sese tulere, orantes in prælium redirent: cunctantibus sublata ueste, obscœna corporis ingessere, rogitãtes, num in uteros matrum uel uxorum irrumpere cogitarent? Hac illi castigatione repressi, ueluti denuo bellicum cecinissent, aciem instaurarunt. Ob quod facinus præligni uictoria potitus Cyrus, lege cauit, ut ubi primũ Persarum rex urbem ingrederetur, mulieres quotquot adessent, singulos auri nũmos à rege acciperent. Sed Ochus rex quum uitijs alijs, tum auaritia præ cæteris insignis, urbem sæpius circumuectus, nunquam eandem inire uoluit, mulieribus ne congiarium moribus receptum impertiretur. At Macedo Alexander bis eam ciuitatem ingressus toties quoq; mulieribus erogari nummos iussit, nec cõtentus, prægnantibus duplicari munus imperauit. Apud Thracas nec fœminis quidem segnis est animus, super mortuorum corpora uirorum interfici, simulq; sepeliri, uotum habuere eximium. Et quia plures simul singulis nubere, moris fuerat; cuius id demum foret decus, apud iudicaturos magno certamine disceptabatur, moribus id contribuebant, inde lætitia singularis in uictoria. Huius præterea sexus honori & illud Romana maiestas impertita est, ut in clarissimarum funeribus epitaphij dicerentur. Quod item ex uirtute natum ac pietate est, siquidem quum mittendum ad Delphicum Apollinem munus esset ex Camilli uoto, nec foret auri tantum in urbe, mulieres sponte corporis ornamenta contulere.

Iunonis templum in Olympia. Agon quem uocabant heræa, siue ἡραῖα. Physcoæ chorus, & Hippodamiæ. Pallas Narcæa. Diana Laphria, Triclaria, Potamia, Alphea, Lye, Hoplosmia, Hecatombæa. Iuno. XXXIIII

INter alia memoranda præcipuè, quæ apud Elin Peloponnesi tum uetustam, tum nobilem ciuitatem, fuisse narrantur: non in postremis audio celebrari à scriptorum adiuratissimis templum Iunonis, quod Scilluntij ex Triphylia struxisse creduntur, octo ferè annis posterius, quàm Eleis imperare exorsus est Oxylus. Quinto quoq; anno Iunoni peplum contexebant mulieres decem ac sex numero, quæ ipsæ agoni præficiebantur, quem dixere ἡραῖα. Currebant uirgines ætatis utique non unius, prodibant principes natu omnium minimę, sequebantur grandiores paulò, postremis quæ cæteras anteirent ætate. Currebant uerò sic: demittebatur illis coma, tunica subsistebat paulum supra genua, dexter usq; ad pectus retegebatur humerus. Stadium Olympicum erat cursui destinatus locus, sexta tamen parte dempta. Victoriæ præmium oleagina fuit corolla, & bouis portio Iunoni immolatæ. Certaminis uetustatem ad Hippodamiã producunt, quæ Pelopis adepta coniugium, sic Iunoni gratam se ostenderit, sex & decem allectis mulieribus, cum quibus ἡραῖα statuerit prima: tuncq; uicisse Chlorin Amphionis filiam. Afferuntur & alia, quæ huc prorsum spectant, sed ambustis Græcorum codicibus, in lubrico haudquaquam luctabimur. Illud apertius omnino, ac certius: à mulieribus eisdem duos esse constitutos choros, alter quorum Physcoæ dicatur, Hippodamiæ alter. Physcoam à Dionysio amatam memorant, natumq; inde Narcæum, qui bello clarus Palladis Narcææ templum excitauit. Nam sæpe à templorum conditoribus, uel ijs qui simulacra erexissent, dijs

dijs ueterum adoptabantur cognomina. Sicuti in arce Patrensium quæ colebatur Diana, de Phocensis Laphrij nomine, statuæ auctoris, Laphriæ indepta cognomentum est apud Calidonios, quod & apud Patrenses obtinuit, illuc tralato simulacro: inde & λαφεία festum quoq; nuncupatum. Sunt qui deam ita malint dictam, quod eius μάνιμα ἐς οἶνον, tandem Calidonijs factum foret ἐλαφρότερον. Alicubi & ab celeberrimis poetarum dici quoque Potamiam Dianam obseruauimus: quam eandem & Alpheam ex euentu nuncupant, quod Dianæ obtritus amore Alpheus Ortygiam usq; eam sit insequutus, ac destiterit mox. Propterea excitato inibi deæ templo, illi conciliatum de facto cognomen. Dianam quoq; Lyen cognominarunt Siculi, quoniam ab ea essent morbo infesto soluti: unde natum, ut rustica multitudo theatrum ingressa uictoriam caneret, quam de Syracusanis mox adeptus est rex Hiero, quæ prima creditur Bucolicorũ origo, quæ omnium princeps carmine Daphnis celebrarit, mox Theocritus. Fuit in Achaia item Dianæ templum Triclariæ, cuius festum καὶ πανυχὶς, id est perui gilium celebrabatur quotannis, cum hominum immolatione, ex numinis indignatione enato sacrorum ritu: quod in delubro Melanippus & Comætho turpiter amore uicti coissent. Celebrata & apud Argos Panagyris Iunonis honori legitur, ἡραῖα uocant, sed & Hecatombæa, quia deæ cẽtum immolarentur boues. Certaminum uero premium χαλκῆ fuit ἀσπὶς, id est æneum scutum, quod significat Pindarus, corona item myrtea. Hoplosmiam dicebant Iunonem, quæ apud Elidem coleretur.

De Iamidis & Thrasybulo uate, qui ex cane primus uaticinia conceperit, quæ de sue quoque eliciant Cyprij. Theodati Gotorum regis historia. Caput. XXXV

INter uatici spiritus uiros, qui celebre apud ueteres sint nomen indepti, comperio in Eleorum historia Iamidas, de Iamo quodam nuncupatione propagata. Inter hos unus egregie memoratur Thrasybulus, prædictionibus multis sane illustris: quo nomine est icone quoq; in Olympia insignitus, in quo galeotes, id est mustella, quanquam alij felem interpretantur, ad dextrum arrepere humerum aduertitur. Assistit & canis, uerum intercisus, ac iecur patefaciens. Quod sanè quàm mirum est, siquidem ex hædis addiuinatio & agnis ac uitulis esse agnoscitur utique perantiqua. Quin & suillis item extis uaticinia concipere, Cypriorum putatur inuentum. Canibus ad id qui utendum putarit, non ferè, Pausanias inquit, compertum ad hoc æui est. Videtur tamen Thrasybulus hic in eo item animali insolens excogitasse quippiam, quo uatica multiplicior fieret ac adminiculatior scientia. Ex historiæ thesauris compertum, Theodato Gotorum rege curiosius futura scrutante, insigni uanitate Iudæum hominem porcos triginta, paruis ædificijs tribus iussisse occludi: ac decimo cuiq; nomina Gotorum facere, & imperatoris præfectorum, inde ad certum diem quiescere. Peractis uerò uti erat iniunctum, omnibus, ad præstitum Theodatus cum Hebræo porcos pergit inuisere: ubi mortuos comperit, quibus Gotorum facta erant nomina: uiuos autem, quis erant præfectorum nomina imposita: uerum setas è dorso defluxisse, quarum uiseretur dimidium. Quo sanè coniectatum, fore ut Romani exercitus aboleretur dimidium, Gotis adinternitionem occisis. Iamum uerò de quo diximus, Apollinis fuisse filium tradunt, cuius meminerit etiam Pindarus.

Polydamantis robur prodigiosum, atq; eiusdem interitus. De Milone paucula. Luporum apud Crotonem frequentia. Cap. XXXVI

LEonem in Nemea fuisse ab Hercule peremptum, poterat sanè fabulosum uideri: sed præsto ex historia Polydamas est, à quo itidem in Olympo feram id genus magnitudine uisenda & robore, confectam, & quidem inermi prorsum, inobseptoq;, prodidere syncerissimi ex Græcis conditoribus. Ad id uerò prouectum audacię ferunt, Herculis modò æmulatione. Adijcitur quinimmo & miraculum alterum: nam idem hic leonis domitor boum ingressus armentum, inibi taurum magnitudine insignem, ac præcipuè ferum conspicatus, ex posterioribus alterum arripuit pedem, retinensq; pertinacissimè, ferocientem, ac impetu prærabido prosilientem non dimisit prius, quàm indignabundus ac furens, tandem in Polydamantis ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nu χηλὴν, id est ungulam reliquit. Narratur & illud, quadrigas tota ui concitatas constanter retinuisse, altera modo manu retro curru apprehenso. Hac tanta fortitudinis fama perpulsus Persarum rex Darius, Artaxerxis filius, sed nothus, uirum nuntijs crebris ac pollicitationibus magnificis Susa pellicuit. Quò is quum uenisset, mox de ijs qui immortales à Persis nuncupantur, tres conspiratu uno nitibundos ex prouocatione arma inaduersum ferentes contrucidauit solus. Testatissima fiunt omnia hæc ex eius statua cum epigrammate in Olympia. Cæterum, qui plerunq; uiribus nimium sese efferentes exitus manet, quemq; est uaticinatus in carmine Homerus, & Polydamantem excepit. Siquidem, quod dicitur, suo est ipsius gladio iugulatus. Casu quippe cum alijs combibonibus quibusdam in specu æstus ui flagrantissima sese commodum coniecerat. forte ita euenit, dæmone non bono utiq;, ut montis apex conuulsus haud dubiam inspectantibus ostentaret ruinam, & quidem proximam: inde reliqui, quum malum ingruens præsentissimumq; præcepissent, euestigio fugæ præsidium mandantes, citatissimi ex mortis sese faucibus proripiunt. At Polydamas, ut qui fato destinatum nesciret exitum reclinare, substitit solus, ac ruentis molem saxi manuum fultura conatus reprimere, ponderis uastitate mox oppressus ac cõtritus interijt. Similis prorsum fiducia & Crotoniatem perdidit Milonem, de quo, præter nostros plura Eliacorum secundo Pausanias: qui à lupis eum scribit concerptum, quod genus feræ apud Crotoniatas scateat uel maxime.

Quo pacto Alcibiadem concionari metuentem Socrates excitarit. Alcibiadem esse Laconicum nomen. Cap. XXXVII

QVàm formidolosum sit, habendæ orationis causa in concionem prodire, multorum (opinor) exemplis abunde innotuisse: quando populi conspectum non ferentes plerique, metu perfusi, ac rubore inexpugnabili, capite conuelato, raptim sese proripientes inde, domesticas petiere latebras. Non nulli etiam perculsi uehementius silentium sibi indixere perpetuum. Propterea Alcibiadem, de quo ab celeberrimis traditum auctoribus est, fuisse AEgypto persimilem, quæ dicta est ἐκφέρειν ὁμοῦ φαῤῥακα, πολὰ μὲν ἐσθλὰ, μεμιγμένα, πολὰ δὲ λυγρά, ferunt meticulosam adeo subiturum aleam, hæsitasse amplius, animi æstuatione fluctuantem. Eum ita affectum quum intueretur Socrates, adolescentis mentem surrigere altius cupiens, atque excitare, sic ex eo instituit quærere, An non (inquit) ὁ Alcibiades σκυτοτόμον illum, siue sutorem ducis contemnendum? Quum adnuisset, rursum, An non & eum, qui in cœtibus præconino se consuet munere? Quum nec id inficiaretur, Nónne & σκηνοῤῥάφον (ait Socrates) qui pelles tentorijs consuit? Fatente id quoq; Alcibiade, Quid igitur, an non ex ijs conflatur omnibus Athenienſium populus? Quos ergo singillatim despicabiles opinaris, ne coeuntes reformidaris quidem animose. Sed Græce sic, καὶ εἰ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἀθροισμένων μεγαλοφρόνως. Illud fuerit auctarij loco: nomen esse Laconicum Alcibiadem, siquidem sic est nuncupatus Endij pater, à quo exceptus hospitio Atheniensis Clinias, nato inde filio hospitalitatis nomen adoptauit: auctor historia octaua Thucydides. Fuit Alcibiadis item nepos, quem ἀνεψιὸν dicunt Græci, nomenclaturæ eiusdem, cuius cæsi lapidibus ab Thrasylo, meminit Rerum Græcarũ primo Xenophon.

Neminem unum posse in omnibus paria unicuique facere. Alexandri, & equi ab Apelle expicti exemplum. Cap. XXXVIII

NOn posse uirum unum omni in re omnes implere numeros, & ad cuiusque animum respondere, nobili, & perinde memorando instruimur exemplo: nam, quum apud Ephesum Macedo Alexander suam ipsius esset intuitus imaginem, εἰκόνα quam dicunt Græci, de filo corporis, pro uirili ab Apelle expressam effigiatamq;, οὐκ ἐπῄνεσε τῇ πρὸς ἀξίαν τοῦ γράμματος, id est pro picturæ non laudauit meritis. Forte uero interim equo inducto, & ad pictum equum mire adhinniente, tanquam uerum plane ac spirantem. O rex (inquit Apelles) ὁ μὲν ἵππος ἔοικέ σου γραφικώτερος, τῇ πολύ, id est equus quàm tu, expressior multo est, ac ueritati proximior. Fuit Apelles Colophonius quidem, uerum δῆσα, id est adoptione Ephe-

Ephesius, Pamphili Amphipolitæ discipulus. Coum fuisse Apellem, inter nostrorum placita est.

Quibus indicijs Persarum magi sanguinarium Ochi regis ingeniũ deprehenderint. De Bagoa eunucho. Cap. XXXIX

DE Persarum magis, quod & alibi commonuimus, existimant plerique, ut sapientibus plane, totq; ac tanta prorsum tenentibus, quot & quanta scire fas est. Quin & uaticinij esse compotes, nõnullis, & quidem insignibus cognitum experimentis. Aliorum nunc obliuiscor uolens, quod de Ochi Persarum regis immiti, & proinde sanguinaria præsagiuere natura, haudquaquam[censui differendum, quãdo ratione quadam mira feritatem in subditos agrestem, ac (ut Græci significanter dicunt) τὸ φονικὸν αὐτοῦ, id est cædis auidum ipsius deprehendere ingenium sunt uisi. Siquidem Artaxerxe patre ex humanis emigrante, ubi arripuit imperium Ochus, ex eunuchis quempiam regi præcipue familiarem assistentemq; propinquissime, iusserunt Magi, amplius accuratiusq; obseruare, mensa appolita, quid ex paratis apprehenderet primum. Et is quidem, quod iussus erat, strenue præstabat, regi intendens euigilate. Commodum ille iam decubuerat, ac dextra quidem gladiolum arripit potissimum, altera uero panem, qui magnitudine fuit præcipua, ei quum carnes imposuissent, concidebat ac uescebatur large incessanterq;. Ea ubi audissent Magi, ἀπὸ τούτων ἀποῤῥήτων συμβόλων, id est per secretiora id genus signa duo quidem prædixere: anni temperiem, ac frugum copiam, & multorum cædem, exilia, & damnationes, nil magnopere mentiti. Plura de hoc libro decimoseptimo Bibliotheces Diodorus, ac de eunucho Bagoa, qui illum ueneno tollendum curauit, qua ratione mox & ipse interijt, ab Dareo poculum coactus haurire, quod sibi fuerat concinnatum.

Lodouici

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros ad doctissimum Marcum Musurum Cretensem Præfatio quarta decima.

AVdio, quo me cunq; uertam, primæ notæ uiros tuis obstrepentes laudibus, quòd & summam in te nobiles, infimi, medij, probitatem experiantur: nec humanitate, iucundissima omnibus, discluſa. Nam quod ad eruditionis penu multifariam cumulatũ spectat, ita demum celebraris, itaq; nulli non occurris admirabilis, ut spectatam gentibus uniuersis Græciæ tuæ sapientiam, & facundiæ dulcissimam uim reuocare ab inferis præmortuam, & quæ omnium uicissitudo est, quodam uelut fato pridem ita adobrutam contumulatamq;, ut in terra Græcia diu quæsita, uideatur Græcia ipsa: deniq; dicaris, atq; ingenij præstantia eatenus confouere: idq; in Italia nostra, ut plures nunc co oriantur, qui Græce sciant, quàm lustris centum proximis. Gratulor tibi doctissime Musure, gaudeo mihi. Est quod bene speremus. Opera tua uel exactissima ueterem πολυμαθιαν uideo breui suo nitori restitutum iri parte plurima. Vtinam uero ποιῦνται σοὶ λέκτρα συμφράδμονες ἐν ἀχαιῶν, uel momento, nimio plus coalita barbaries isset pessum, æquata solo. Properari passim ad te summo studio etiam à ueteranis in re literaria animaduerto plerisque, æditæq; iam ætatis. Quos ferunt motos, demulctosq; eloquentiæ mira ubertate, ac reconditarum scientia rerum captos, te, uelut Callistratum, relicta etiamnum cum Platone suo academia, magno profectu consectari cœpisse: sicq; etiam te obseruanter audire ac celebrare, perinde ac cælo demissum aliquem arbitrum, interpretemq; Sibyllæ oraculorum. Id illis, opinor, non scholica exprimunt nugalia, sed remotior doctrina, ex intimis tuarum gentium eruta Museis. Cui tradentis accedat illa χάεις ἀφηικὴ, omni gratior cultiorq; Venere: quaq; una Athenæ magis Atticæ fiunt, ac recalescunt, quæ consenuerant, Græcię uires ὥσωφ πλὼ λεβηείδ' ἐκβαλοῦσαι. Nec absit incomparabilis facilitas, qua scite sic, & asseuerate (quod dicitur) præmandis, ut ex te audita, tantumq; non digesta celeriter abeant in corpus. Inde nimirũ qui te dictantem audiunt, consilescunt extra modum uniuersi, ac obstupescunt attoniti, delinimentis aurium ex flexanima, ut à bono poeta pronuntiatum scimus, & regina rerum facundia ad intima demanantibus. Quapropter æditurus iam elucubratos mihi pridem Antiquarum lectionum libellos: in quibus forsan, non ut in decursibus ludicris & simulacris præliorum uoluptarijs, distincta fuerint omnia comptaq;, uerum laboriosissime congesta non desunt & percuriose, ut ξαυνμώτερον nil, aut subsiltãs, quantum unius hominis opera effici ualuit, effluerent: non permili mihi inhonoratum te pertransire, quum tot tantaq; abs te in nostrates proficiscantur. Quo itaque plurimum possumus, ἀντιπελαργοῦμεν: tuumq; nomen, quanquam ex se, propriis quoq; monumentis celeberrimum, dum eandem nobis incudem diem noctemq; tundis, in memoriam damus, ampliora multo præstituri, si λαπτὸν afforet ἀγαθῶν.

Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM, LIBER VNVS, QVI QVARTVSDECIMVS.

Mulieres in doctrinis celebres. De Corinna, item Erinna, necnon de alijs alio genere præstantibus. Pilæ inuentio. Sibyllarum nomen unde propagatum. Virginum partus. Cap. I

HEC INTRA eos uirtutum limites se continuit muliebre ingeniũ, quos ante paulo memorauimus, quin naturalium quoq; scrutationi se inseruit, ac Arete eatenus itẽ progressa est, ut filium etiam instituueret, qui inde appellatus est Aristippus cognomento μητροδίδακτος. Lastheniam quoq; Mantineam, & Axiotheam Phliasiam Platone usas præceptore, proditum est, ornatu interim uirili auditorium ingredientes: quod Dicæarchus scribit. Iam uero Damæ, quam Pythagoræ filiam memorant, ingenium & doctrinam in exponendis paternis sentẽtiarum inuolucris, quis non nouit? Aspasiæ item nomen, ac Diotimæ, & Thargeliæ, ut ex Luciano comperimus, sola illustrauit philosophia: quando nec imbecillis alioqui sexus ab ea eliminatus agnoscitur. Quippe Plotinum Platonicũ nobilem mulieres aliquot sapientiæ studio frequentasse memorantur: Corinnæ uero an obscura esse gloria potest, quæ in Lyrico certamine Pindarum quoq; nouem Lyricorum principem exsuperasse tradatur? Eam fuisse Thebanam memorant. Sunt qui Tanagræã malint. Achelodori & Procratiæ fuisse filiam constat, ac Myrtidis discipulam. Muscam quoq; Lyricam fuisse cognominatam, non fere ambiguum est. Epigrammata item scripsisse, ac lyricos nomos. Sed & Thespiam Corinnam ueterũ celebrant monumenta, & auctor Pausanias non prætermisit, quam alij Corinthiam credere malunt. Corinnæ, ut sapiẽtis in poetica, meminit Eustathius. Erinna Teia, uel (ut alij) Lesbia, aut Telia (Est enim prope Cnidum insula parua Telos, id est τήλ☉, quod ex Eustathio est) carmine item illustris censetur. Scripsit Elacaten, hoc est ἠλακάτην, AEolica lingua & Dorica uersibus trecentis. Condidit epigrammata quoq;. Decem & nouem annorũ mortuam uirginem ferunt. Carmina eius Homericam consequi maiestatem, traditum est. Sapphus contemporanea fuit, ac (ut non nullis placere animaduerto) amica. Meminit Eustathius in nauiũ catalogo apud Homerum: repetit in Temporibus Eusebius. In Erinnam elegans est apud Græcos epigramma, cuius hi duo sunt postremi uersus,

Σαπφὼ δ' ἠείννης ὅσον μέλεσιν ἀμείνων,
ἠείννα Σαπφοῦς πόσον ἰῶ ἐξαμέτροις.

id est, quanto Erinna in lyricis Sappho præstantior, tantum Sapphus gloriam Erinna hexametris præcellit. Vtriusq; poetriæ mentio item Propertio est Elegiarũ secundo, Et sua quum antiquæ committit scripta Corinnæ,

Carminaq; Erinnes non putat æqua suis.

Fuit & Charixena Crumatum poetria, cuius commeminit uel comicus Aristophanes. Fuit & Theano apud Locros in lyricis præcellens. Celebratur item Mœro, condito in Neptunnum hymno. Apud Athenæum est Agallis Corcyræa illustris arte gramma tica, quæ inuentionem pilæ ascripsit Nausicaæ, Sicyonijs alij, quidam etiam Lacedæmonijs. Telesillam quum in alijs, tum in poetica illustrem celebrat Pausanias, ut quæ apud Argos ante Veneris templum statua sit insignis. Cassandra uero Priami non doctrina quidem, sed uaticinio (ut uidetur) illustris, etiam apud hostes in Lacedæmone templo fuit insignita. Sed nec Romana uirtus ab hoc rerum decore abiungitur, quando Cornificiæ celebrantur epigrammata: soror eius hæc Cornificij narratur, qui subinde fugientes milites, galeatos lepores appellare consueuerat. Quid hic referam pertinax quarundam propositum in seruando uirginitatis thesauro, uel (quod non minus est) ulciscendo uiolatum præfloratumq; Milesias uirgines septem legimus, Gallico furore

Universidad de Deusto
Biblioteca

furore cuncta uastante, ne quid indecens ab hoste paterētur, turpitudinem morte declinasse. Nicanor uictis Thebis atq; subuersis, unius uirginis captiuæ superatus amore est, cuius expetens coniugium & uoluntarios amplexus, quod utiq; in illa fortuna debuerat captiua habere inter optatissima, sensit pudicis mētibus pluris uirginitatem esse, quàm regnum, & propria interfectam manu flens & lugens amator tenuit. Auctores habemus, aliam item Thebanam uirginem, quam hostis Macedo uiolarat, dissimulasse paulisper dolorem, & uiolatorem uirginitatis suæ mox iugulasse dormientē, præterq; cum gaudio se quoq; interemisse. Verum quod ad decus item hoc quodāmodo pertinet: apud Gymnosophistas Indorum, quasi per manus huius opinionis auctoritas traditur, Buddam principem dogmatis eorum è latere suo uirginem generasse. Sed & sapientiæ principē non aliter natum Platonem opinantur, quam de uirginis partu, Perictione matre Apollinis oppressa phantasmate. Cæterum nec imperijs abstinuisse fœminas, uetus testatur memoria. Gens fuit Indorum Pandę sola regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, ob idq; gratiorem, regno donatam præcipuo. Ab ea deducētes originem imperitarūt trecentis oppidis, peditum centum quinquaginta millibus, elephātis quingentis. Iam & apud Meroen quoq; fœminam Candacem nouimus regnasse, quod nomen mox & in reginas alias propagatū. Quid, nónne à chronicis relatum scimus, Ioannam Anglicam solam à condito æuo specie uiri pontificatū Romæ ausam inuadere? Immo uero & unum ex familiaribus, qui solus rem tenebat, ad concubitum admisisse, & inde grauidam etiam in summo dignitatis fastigio peperisse. Factum hoc salutis anno octingentesimo quinquagesimotertio. Fuit & in Thracia mulierum portus ad Leosthenē sinum memorabili causa ita cognominatus. Nam Phedalia Byzantis uxor Stroebum uiri sui fratrem, quum ciues abessent, urbi struentem insidias, coacta fœminarum manu, ad eum usq; locum insectata fuderat. A simili uirtute denominata in AEgypto item γυναικόπολις, id est muliebris ciuitas: quod in monumētis Stephani ex Aristagora relatum est, qui Platone fuit haud ita iunior. Fuluiam Antonij uxorem accingi ense solitam, scribit in Augusti rebus Dion, quin militibus σώθημα dabat, id est tesseram, interq; illos sæpius est concionata. Daphnen Tiresiæ filiam, apud Delphos solitam uaticinari, uersificatione adeo præcelluisse memorant, ut ex eius carminibus multa ad sui poematis cultum transtulisse Homerus credatur. Apud Telmessum Arrianus scribit, mulierum puerorumq; uaticinia habita ueteribus præstantissima. Sed & Dardanum scribit idem ex Samo profectum Teucrorum regis filias duxisse uxores, νυσὼ καὶ Βατειαν, id est Neso & Batiam. Ex priore natam illi filiam uaticinam nomine Sibyllam, ex qua in uaticinatrices omnes sit propagatum nomen, ob Theophoriæ cognationem quandam. Hypæpenas mulieres fuisse pulcherrimas, traditur. Est uero urbs Hypæpa, quæ à Tmolo descendentibus occurrit, ad Caistri campestria, nomine impositio, quia sit sub monte qui AEpos nuncupetur, sita, ac dicata Veneri. Meminit Ouidius de Arachne,

Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.

Postremo, ut uela demum complicemus, scribit quodam loco Plutarchus: eandem esse uirtutem uirorum mulierumq;. Leontius Gorgias putabat mulieris non formā, sed egregium nomen atq; famam debere apud quamplurimos esse uulgatam. Nec sum nescius Thucydidem scribere: eam esse optimam, de cuius laude ac uituperatione quam minimus apud exteros sermo habeatur. Auctor est Aristoteles in Oeconomicis, nec uestimentorum nitorem, nec auri magnitudinem tantum habere momenti ad mulieris præconium, quantum modestia ualeat, & approbati mores: ex quo & Propertius ueteres laudans:

Non illis studium uulgo conquirere amantes,
Illis ampla satis forma, pudicitia.

Frigidam suffundere, apud Plautum quid sit. Lauare, positum pro eo quod est, probra ingerere. A tergo uarij, qui dicantur. Scribere, pro lacerare. Cap. II

Plauti

Plauti ex Cistellaria uersus hi sunt: Ita nostro ordini
Palàm blandiuntur: clàm, si occasio usquam est, frigidam
Subdolè suffundunt: uiris cum suis nos solere prædicant,
Suas pellices esse aiunt, eunt depressum.

Quæritur à grammaticis non incuriose, hoc namq; illorum est forum, hoc curriculum, quid sibi parte hac uelit poeta doctissimus, quum ait, Frigidam suffundūt: & nonnulli forsitan ad prouerbium referant, quod est, Hæret aqua. Verum hoc parum perspicacis fuerit, immo uerò semotius nihil potest uel dici uel excogitari, quando à poetæ genuino (ut sic dicam) sensu, per diametrum (ut aiunt) abiuncta sunt ista. Quapropter ne refellenda quidem, quando illud à fatuo in cribrum, uti est apud Galenum, succurrit pronuntiatum, οὐχ ὑφίσκειν ὅ, τι βύσειν, ἢ μὴ βύσειν αὐτό. Erit qui tralationem putet ab equis factam, quos ut excitemus, frigida plerunq; conspergimus: de quibus mentio est Vlpiano Digestis de ijs qui notantur infamia: ubi inter ministeria certa minibus sacris deseruientia recensentur agitatores, quiq; aquam equis spargunt. Cæterum quia de frigida, mentio est, parum forsan calet sententia hæc. Etiam si in animæ defectu frigidam item conspergi non latet. Certè non superficiaria est poetæ huius eruditio, sed intercutanea prorsus, & quæ uulgaria specie sæpissimè fallat. Frigidam suffundere, in Plauto dici quoq; accipio per parœmiam, pro describere, hoc est mordere (ut Ciceronis utar elegantia) & proscindere. Nam sic & apud Homerum ὦλ ῥῳῶλας παρασὸν ποσίος. Vsurpat id pullatus ac rudis, nec sanè politus circulus noster, Lauare pileū, frequenter enuntians, pro sugillare probrosisq; uerbis incessere. Verum ne ridicula fiat anchora hæc, si plebeia cassaq; innitamur auctoritate, ut sacra sit & censeatur, aduocandi ad partes sunt ueteres auctores, quibus uelut tibicinibus robustis nostra nobis constet doctrina, ne uolsella pugnare me, non gladio, cauillentur scioli. Igitur Aristophanes Pluto, πλώσῃ με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνθρώποις, id est me inter tot homines proluens. Exponunt grammatici, ἤγουν ὀνειδίζεις ἢ ἀισχύνεις, hoc est probro me afficis & dedecore tot astantibus uiris. πλώσῃ, Sudas interpretatur ἐφύβρισον πλῦμα. Sed amplius, Pollux Vniuocorum septimo: πλώσειν, id est lauare, pro λοιδορεῖν, id est conuitiari, exponit, & alterius nomen obtrectare. Quod uerò dicitur, id genus homines qui præsentes arrident, blandiuntur, plausibiliter efferunt laudibus: absentes autem perfidiosè conuellunt & lancinant, appellari post tergum uarios, rectè admodum dicitur quoniam sit in Lexiphane apud Lucianum, ὁ ὑπὲρ νώτου ποικίλος. quod prorsum significat, à tergo uarium. Quod de uerbo describere protulimus, approbat id Catullianum quoq;:

Ne laneum latusculum, manusq; mollicellas
Inusta turpiter tibi flagella conscribilent.

Necnon illud Plautinum:

Corpus tuum uirgis inscribam.

Tres modo inuentos ex rationis præscripto uiuentes. Hominem esse Scyllam. Quorundam efferata libido. De concubitus ratione. Fœminarum in coitu uoluptatem esse maiorem, quàm uirorum. Lesbiorū turpitudo. Lesbiazin. Herbis iuuari concubitum. Cap. III

Asclepiodorum, memoriæ proditum est, Athenis inita in Syriam peregrinatione, eo consilio pleraq; adijsse ciuitates, ut mores hominum perspiceret. Cæterum in tota periodo illa tres modo comperisse, qui modestè ac planè ex formula uiuerent, Ilapium apud Antiochiam philosophum. Laodiceæ uerò Maren, omnium eius ætatis iustissimum. Item philosophum Domninū. Scio, incredibilis uideretur historia, nisi Heracliti lachrymæ succurrerent, qui in publicum prodiens ubertim flebat, quum uideret circa se tot millia malè uiuentium, immo uerò malè pereuntium. Ita profecto est, quotus quisq; reperitur, quē titillatio corporis non irretitum ducat? quem uoluptas, ut de alijs nunc censura non peragatur, adobrutum præfocatumq; non comprimat, quamuis eam esse pecoris bonum, à grauissimis traditum auctoribus sit? Ita inquam est, homo Scylla est, de qua uates celeberrimus ita cecinit,

Prima hominis facies & pulchro pectore uirgo
Pube tenus:postrema immani corpore pristis,
Delphinum caudas utero commissa luporum.

Prima hominis pars rationalis anima,huic committitur inutilis caro & fluida & recepiendis tantum cibis habilis,ut ait Posidonius. Virtus illa diuina in lubricum desinit,& superioribus partibus uenerandis atq; cælestibus animal iners & marcidum attexitur: quodq; horribilius est,captiuam ducit rationem.Plurimis corpus uoluptati est, anima oneri:quanquam illud natura,ut quandam uestem ac uelamentum circundedisset animo.Ex hac uoluptuaria officina mirum est, quanta se promãt fœditatum agmina,quæ libidinum turpitudo.Nam,ut Antoninum Caracallam cognomento præteream, efferati adeo pruritus,ut nouercam Iuliam ducere uxorem sit impulsus, Quàm uerò etiam dictu absurdum,in quo tamen fuisse laudatum Diogenem, scribit Plutarchus? Quem publicitus solitum refert pudenda perfricare,quum diceret etiamnum, Vtinam pariter uentris latratus possem atterere. Sed quid leuia consectamur? Hostius obscœnitatis princeps usq; in scenam productæ,quod ex Seneca est, diues auarus, libidinis præferuidæ, Augusti temporibus tam uirorum,quàm fœminarum auidus. Fecit quoque eius notæ specula,quæ imagines longe maiores redderent,ut digitus brachij mensuram & longitudine & crassitudine excederet.Ea ita disponebantur,ut quum uirum ipse pateretur,omnes admissarij sui motus in speculo uideret,ac deinde falsa membri ipsius magnitudine, tanquam uera gauderet.Quin & in balneis draucorum habebat delectum, & apta mensura legebatur emasculator.In omnibus,inquit Plutarchus, magnum diuinumq; illud Empedoclis sum arbitratus, τὸ νηδύσαι κακότητος, id est à malignitate uitioq; esse ieiunum.Laudabam quoq; ut non ingrata, nec ἀφιλόσοφα, id est à philosophia seiuncta illorum uota,qui comprecarentur integrum purumq; à uino & Venere annum transigere,ut sic temperantia continentiaq; deum uenerarentur. At cauí murini,lastauri inexplebiles proculcata ratione ac corporis mancipata proluuio, nil in uotis grauius habent aut frequentius,quàm ut se libidinum Venereis fœditatibus adobruant,quorum efferata rabies (ut ille ait) ne capiti quidem parcit.Cæterum in hos plura fortassis alias,interim ex ueteribus memorijs,& Aristotele in primis proruamus aliquid,quod amplius ad procinctum tendentibus arrideat.Quippe agitatam scimus nõ inutilem omnino ambiguitatem,quid'nam sit causæ,quòd bibendi edendiq;,aut id genus alia faciendi cupiditatem minus diffitemur,concumbendi uerò desideria penitus occultamus:siquidem perpensione dignum in primis est. Sed enim profectò scimus, rerum quidem plurimarum cupiditates esse necessarias, & nonnullas (ni expleantur) interimere, οἷόν τὴν ἀφροδισίων ἐκποίησις ἐστί. Id significat,rei Veneriæ libidinem superfluere,ac esse abundantiæ indicem.Nec me fallit præter Celsum Aeginetam Paulum Medicinæ primo,concubitus pleraq; recensuisse emolumenta, ut qui saturitatem inaniat primum,corpus alleuet,præstetq; uirilius, animi laxet rationem præpeditam, iram molliat intemperantem:propterea q; melancholicos,si quid aliud, iuuare insigniter,atq; alio furentes modo ad prudentiam reuocare,ac denique pituitosis prodesse ægritudinibus.Cornelius Celsus,concubitus (inquit)rarus etiam corpus excitat, frequens soluit.Paulus sic, Coitus intemperans corpus reddit ἀεραιότερον, ψυχρότερον, ξηρότερον, καὶ ἀδυνέσερον. Sed cur nam suauis adeo res est concubitus? Et necessitate ne impelluntur ad concumbendum animantes,an rei cuiuspiam gratia genus hoc libidinis datum est? Suauissimè utiq; cõcumbimus,ut interim Alberti rationes prætereamus,quoniam aut toto ex corpore semen profluit,ut aliqui uolunt:aut quia, quamuis non toto ex corpore,tamen per eam partem se promit, in quam meatus omnes, uenæq; omnes applicentur,& coeant in uas seminarium inuolutum.Quum igitur uoluptas similis in libidine atq; in prurigine sit,efficitur pariter,ut corpus gestiat uniuersum. Prurigo autem,uel (ut Græcè dicam λυγισμὸς ὑδρὺς δέρμ ὑγροῦ ἐξοδικῶ πνευματώδους,ἐγκατακεκλεισμένε παρὰφύσιν. id est, prurigo, inquam, iucunda est secessio humoris spiritosi, inclusi contra naturam.Genituram uerò esse item secessionem eiusmodi ad rem naturalem,constat. Suauis autem tum ex necessitate, tum rei cuiuspiam gratia cõcubitus est. Ex necessitate, inquam,quod uia omnis pertinens ad rem naturalem suauis est, si modo à

dõ à sensu percipi queat.Rei uerò cuiuspiam gratia est, ut ortus sit animantium perpetuus.Facit enim uoluptas,ut animantes ad coitum ardentius excitentur.Oblectatio enim propria,operationes corroborat,& diuturniores ac meliores facit:ut quarto Ethicorum Aristoteles scribit,& Auicenna uigesima tertij, Voluptas,inquit, prouocat ad spermatis emissionem festinam.Quendam certè legimus libidine concitatũ uehementius,illatum mutoni uulnus,ne minimum quidem sensisse. Sed quia in Auicennam incidimus,repeto nunc memoria quod nono De animalibus idem prodit, Extensiuè duplicari in fœmina concubitus uoluptatem,quia præter seminis motum, & orificij uulnæ,ut tralatis utamur uerbis,in fugendo nascitur quoq; oblectatio, uulua ipsa diuersimodè mota:quod & Galenus significat libro quarto De accidenti & morbo. In uulua uirtus appetendi fortis est,natura siquidem præpotens est in ejiciendo & admittendo semine,nimio utiq; desiderio & delectatione.Est & parte ista gentium differentia non nulla.Auctores Græci sunt,Lesbios fuisse ueteribus infames,ut malos prorsum,quando ab ijs & corriuatum est λεσβιάζειν uerbum,quod signet oris inquinationem fœdã, uti Aelius scribit Dionysius, & meminit octaua Iliados rhapsodia Eustathius. Esse herbas quasdam Theophrastus scribit,& repetit Athenæus, quæ uel ad septuagesimũ coitum uim præstent.sed ita,ut demum secernatur sanguis.& Philarchus ab Indorum rege missa Seleuco scribit,quæ mirè coitum prouocarent,uel etiam sedarent.Sed hi uelut epistomio,ut Vitruuij & Senecæ more loquamur, obiecto repentè, stili decurrentis impetum retrusere,nominibus rerum parcentes:quod ipsum tamen, ut sunt mores, lucro accessit.Cæterum de hoc item mox paulo.

Cur uiri hyeme,mulieres æstate Veneris sint auidiores. Item de concubitu plura,& uocabulis ad eum spectantibus:necnon de Horatio. Cucumeris ad coitum uis.Hygri qui intelligantur. Misetia. Specloma. Meretrices publicitus quis instituerit primus.Pandemus cur dicatur Venus.Pandemij mendici. Pandemi morbi.Epidemi.Pestilentiæ species & causæ.Hetæræ meretrices cur. Hetæridia quæ dicantur.Halteres qua componerentur figura. De aue erodio, & Alba insula. Meretricia professio apud ædiles. Vistiliæ historia,& Dionysii prius. Tranquilli locus ex Tiberio restituitur. Hetæriæ Christianorum quid. Caput IIII

VIros Plinius scribit,auidiores Veneris hyeme,fœminas æstate,ab Hesiodo proditum. Carmen Hesiodicum ad hoc pertinẽs,id esse arbitror,quod in Ergis,parte,quæ ad finem uergit,ad hunc modum legitur:

Θέρεος καματώδεος ὥρη
Μαλλόπαι δὲ γυναῖκες,ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες
Εἰσίν,ἐπὰ κεφαλὴν,καὶ γούνατα σάος Θέρεος.

Digna uerò scitu,quæ Ioannes grammaticus in eius loci enarrationem adnotãda censuit:Mulieres,inquit,æstate omnino traduntur lasciuiores, ac in Venerem prorsum lubentiores,quòd quum sint perhumecta natura & frigidiore multo quàm uiri, solis ui & æstus rapiditate ad temperiem rediguntur,eliquato digestoq; quod ex humectatione superfluebat.Quo fit,ut concubitus sint appetentiores, & ad id opus etiam temperatiores,uiris longè imbecillioribus,quippe quibus innata siccitas anni tempore plurimum augescat.At hyeme contraria omnia fiunt,nam humectatione ad temperiem reuocantur,mulieribus in affectionẽ diuersam abeuntibus. Quæ omnia etiam Magnus comprobasse Albertus uidetur. Ver autem utriusq; Venereorum æquilibrium præstat: hoc est,ut Græci dicunt, ἰσομοιρίαν. Cæterum ita isomœriam omnino intelligendam, ut sciamus, δεκαπλασίως, id est in decuplum amplius affectari à fœmina concubitum, quàm à maribus,præsertim si utero gestet:tunc enim cõceptum semen neruos mouet, & inde confricationis ardor innascitur. Quin obuersis Austro genitalibus mirè afficiuntur libidine.Cornelij Celsi ex primo De medicina super tota re placita hæc sunt: Concubitus,inquit,neq; nimis concupiscendus,neq; nimis pertimescendus est: rarus corpus excitat,frequens soluit:quum autem frequens fuerit, non numero, sed natura, ratione ætatis corporisq;:scire licet,eum non inutilem esse, quem corporis neque languor neq; dolor sequitur.Idem interdiu peior est,noctu tutior: ita tamen, si neq; illum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cibus, neq; hunc cum uigilia labor statim sequitur. Item alibi, Tolerabilior per autumnum concubitus, æstate in totum, si fieri potest, abstinendum. Cliniam uerò Pythagoræum concubitus, æstate in totum, si fieri potest, abstinendum. Cliniam uerò Pythagoricum dicere solitum accepimus, Tum adeundam mulierem concubitus causa, ubi nocumentis exponere te destinaris. Zopyrus medicus apud Plutarchum in Symposiacis Thaletis festiua utendum elusione tradit, quem quum importunius ad nuptias inuitaret mater, ita elusisse fertur, οὔπω καιρός, ὦ μῆτερ, Necdum opportunum est, ó mater. Compari modo & ad Venerea, inquit, affici debemus, ut decubituri succinamus, necdum accommodum est. Itidem & à somno excitati, οὐκέτι καιρός, iam effugit occasio. At respondens Soclarus, athletica esse huiusmodi putat, & cottabisin olere, ac creophagiam. Sophocles uerò senescens maximè lætabatur, quòd eiusmodi euasisset uoluptatis allectationes, ὥσπερ ἄγριον καὶ λυττῶντα δεσπότην, ideſt ut ferum ac prærabidum dominum. Horatium poetam alioqui nobilissimum libidine adeo præferuida fuisse ferunt, ut cubiculo etiānum uteretur speculato, quo se coeuntem intueretur. Prouerbium Græcanicū recensetlibro tertio Athenæus, proposito congruens, σικυὸν πρὼ γοσαι γυίαι τὴν χλαίναν ὕφαινε, Cucumere uescens mulier, lænam texe. Id ideo dici uidetur, quia ex Aristotelis doctrina, textrices parte plurima Veneriæ sunt, ac impudicę. Cucumeres uerò coitus prolubia conciunt, uti rentur nonnulli: unde σικυὸν appellatum tradunt, παρὰ τὸ σύεσθαι καὶ λυᾶν. Porrò utà grammaticis aliquid interim mutuemur, lasciuos Græci ὑγρούς uocant, id est humidos: quoniam, inquiunt, ex humecta natura consurgat coeundi auiditas: unde & poetis occasionem datam, Venerem cōfingendi ex mari conceptam, ut Hesiodi Theogonię interpres scribit: unde & Ausonius,

Orta salo, suscepta solo, patre ædita Cælo,

Aeneadum genitrix hic habito alma Venus.

Scitu tamen dignum est, ad laudem quandoq; spectare uerbum id, ac pro facilitate quadam seu comitate accipi. Nam in Cimone & Lucullo Plutarchus scribit, persimilem fuisse in excipiendis hominibus ὑγρότητα καὶ παιφίλειαν. Miseriam ijdem, id est μισογυνίαν, in Venereis intemperiem dicunt. Cui toto anni tempore quodammodo sufficere homo potest, ex constitutionis caliditate & alimentaria copia: uti physicis placet. Specloma, inquit Aristophanis interpres, sonus est quē concubitus facit: nam & ἀγκλοῦν, coire dicunt, παρὰ τὸ πλέκεσθαι, id est à complexu. Sunt qui ad Venerea procliuem, etiam læspodiam uocent: quanquam & eodem nomine fuit Athenienſium dux, cuius meminit Thucydides quoq;. Qui, quod uitiatis esset cruribus, ueste utebatur talari: quod fuisse Barbarorum proprium, scribunt Græci. Quoniam uero paulo antè ὑγρὸς pro lasciuis dici adnotauimus, succurrit ad id amplius cōprobandum, epigramma apud Delphos positum:

ὑγρᾶς καὶ τρυφερᾶς Βασιλεὺς ἄγις μ' ἀνέθηκεν.

id est, lasciuæ ac delicatæ Agis rex me dedicauit. Quippe Agidis uxorem Timæam uitiasse Alcibiades ferebatur. Sed & σώματος ὑγρότητα nuncupant Græci, quam lubricitatem rectè interpretari queas. In hac porrò libidinis pragmatia ingerendum studiosis illud quoq;: Solonem primum, ut scribit Philemon, emptas iuuentuti meretricu las comparasse, ut effuso illic egestoq; libidinis impetu, quid turpius cogitare desisterent. Quin Veneris, quam Pandemum uocant, primus item (Nicandro auctore) sustruxisse templum memoratur, ex prostitutarum capturis: unde liquere cognomēti rationem arbitror. Nec me fallit tamen, esse qui Pandemi Veneris in ueteri foro sacellum putent constitutum, appellatione deflexa, quòd illuc populus confluueret uniuersus. Fuit & Pandemus meretriculæ nomen. Pandemios Homerus mēdicos dicit, Porphyrio interprete, qui tota uagantur urbe, non una contenti domo. Vraniæ Veneris & Pandemi, in Symposio meminit Xenophon: seorsum utriq; templa prodens, & altaria excitari solita: quin & Pandemi, id est uulgariæ sacrificia ἐπιδεξιώτερα fuisse, Vraniæ uero ἀγνότερα. Mox illam scribit corporis amorem excitare: animæ uero hanc, simul & amicitiæ, simul & honestorum operum. Scortilla uero nundinati pudoris Hetæras uniuersim amicitiæ nomine Græci nuncuparunt: uel quia sit id Veneris cognomen apud Athenienſes, ut quæ amicos amicasq; socialiter cōgreget in unum. Atquum in Magnesia celebrari Hetæridia legimus solita, non ad meretrices referendum, sed q princeps

princeps omniū, coeuntibus Argonautis, Iason Ioui Hetæridio sacra obiuit. Cæterum immolat Hetæridia Macedonum rex quoq;. Hetærias Christianorum intelligunt ueteres etiam coitionem, quæ fit antelucanis temporibus ad concinendum deo. Halteres uerò, id est ἅλτηρες, de quibus Martialis, Halteres agili rotat lacerto: & meminit Aristoteles in Quæstionibus encyclicis: aliud omnino sunt. Figura erat, circuli dimidium oblongioris, nec rotundationis absolutæ: ita prorsum afformabātur, ut manuum inseri posset digiti, uelut per scuti ochana. Legimus & in Philostrati Heroicis, pācratiasten Cilica fuisse, halterem nuncupatum. In libro De communi animalium gressu Aristoteles ait, quinquertiones halteribus utraq; manu comprehensis, maiorem & concitatiorem saltum ædere. Sunt qui halteres Latinè brachialia enuntient. Quod ad pandemum attinet, de quo diximus, sciendum (auctore Paulo) morbos dici pandemos, id est πανδήμους, qui in plures simul grassantur: qui ut communes sunt, ita ex causa item proueniunt publica, ciborum aut potus prauitate: item id genus alijs. Ammianus uerò Marcellinus, si in re medica credendum historico est, primam eius speciem dici pandemum arbitratur, quæ efficiat in locis agētes aridioribus, crebris interpellari caloribus: secundam autem epidemum, quæ tempore ingruens aciem hebetet luminū, & humores cōcitet periculosos: tertia, inquit, lœmodes uocatur, quæ item temporaria est, sed uolucri celeritate letabilis. Pestilentiæ uerò causas sunt qui in frigoris aut caloris nimietatem, uel humoris aut siccitatis reijciant. Alij in aerem uel aquam cadaueribus uitiatā computrescentibus. Sunt qui terrarū alitu densiore grassantem aera emittendis corporum spiraminibus obsistentem pernicioſum fieri opinentur. Quo argumento bruta præter homines iugiter prona, Homero auctore, primo quoq; tempore intereunt. Illud uerò ab instituto non dissitum omnino est: erodium esse auem, quæ in coitu sanguinem exsudet: qua ex causa argumentantur impositum nomen, ὅτι ἔαρ ἰδροῖ: nam ear quandoq; sanguinē dici. Ciconiam putat Sudas, aut ciconiæ similem: dictamq;, quòd in paludibus uersetur, quasi elodion. Fulicam transfert Augustinus. Et Lycophronis interpres larum esse arbitratur. Ambrosius etiam sturnum: quem tamen Græci, non erodiū, sed psara dicunt. Seruius erodios intelligit aues Diomedeas. Pausaniæ, genus unum erodiorum, & quidem maximum ac pulcherrimū, uocatur ocnos. Ardeolam, erodium putat Theodorus, sicuti λευκοφῶδιον albam ardeolam. Nec ignoro, Claudium philosophum aduersus grammaticos aciem dirigere. Meminit auis Iliados rhapsodia decima Homerus. Eam uerò insidias struentibus peraccommodam, scribit Hermon omine prospero. Dignum scitu: ab auitio id genus credi Albam insulam in Ponto nuncupatam, quod inibi uisatur plurimum. ac proinde Pindaro μεταληπτικῶς dici Phaennam: quippe φαεινόν, signare τὸ λευκόν. In eam uerò tralatum Achillis corpus ab Thetide, proditur, ac esse inibi herois gymnasia, & cursus celebrari. Porrò insulam eandem Achillis nuncupant Dromon: quoniam illuc usq; Iphigeniam ab Diana raptam, ne immolaretur, sit amanter insequutus. Nec me fallit, aliud sequi Melam Pomponiū libro secundo, sed & Plinium libro quarto, ab insula Achillis disparare Achillis dromon, de eius uiri exercitatione sic appellatum. Erodion inter amphibia recēset Theon. quo nomine tumultuosius è mari in siccum deuolantem, hyemis esse præsagium, cecinit Aratus. Verum in tam multis quæ de Venerijs commentamur, non prætereamus exemplum castigatæ libidinis. Quippe iunior Dionysius, quum se in Locrensium urbem contulisset, per summam licentiam ciuium uirgines puellas accersitas, uel ad satietatem constuprabat: mox uerò ultoris ui numinis, quum foret excussus principatu Dionis opera, tunc enim uero ira inflammati Locrenses, uxorem Dionysii & filias prostituere arreptas primum, innumeris quidem affectas ludibrijs, ab ijs præcipuè, quorum uirgines polluisset pater. Postea uerò quā pro arbitrio illusere miseris, inde acubus subungues crudeliter impactis, peremere. Nec ijs satis sibi factum arbitrati, ossa quidem carnibus denudata in mortarijs attriuere: carnes uerò omnibus proposuere deglutiendas, diris in eos imprecationibus qui superseditsent, reliquijs denique in mare dilectis. Sed nec id incuriosius prætereundum: Romæ stationem imperij tenente Tiberio, gratiore senatus decreto fœminarum coercitam libidinem, cautumq; ne quæstum corpore feciſſe uellet, cui auus aut pater aut maritus eques Romanus fuisset. Quippe Visti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lia prætorijs ornata maioribus ſtupri licentiã apud ædiles inuulgarat, more ueteribus recepto, quibus pœnarum ſatis in propudioſas irrogari eſt uiſum ex ipſa flagitij profeſſione. In hac mentione non prætereamus Tranquilli locum in Tiberio: Cubicula, inquit, libris elephantidis inſtruxit, ne cui in opera ædenda exemplar impetratæ ſcænę deeſſet. In ſyncerioribus autem codicibus legitur, non impetratæ ſcenæ, ſed imperatæ ſchemæ: aut rectius, imperato ſchemate. Nam & Heliogabalum ſcribit Lampridius, uaſa habuiſſe centenaria ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata.

Cur claudi ſalaciores. De eorundem uirtutibus. Item de Androclide, Coclite, Alexandro. Gellij locus excutitur. Interim Macrobij patria, & Vitruuij, necnon Celſi. Cap. v

QVæſitum à naturalium ambiguitatum ſtudioſis multum diuq́, quid nam ſit quod obſeruatum ferè eſt, Claudos eſſe ſalaciſſimos, adq́ uſus Venerios implendos præpotentes. Quod & Amazonum reginam Antianiram reſpondiſſe ferunt, ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ, optime claudus init: quod retulit Theocriti interpres. Nam mares natos mutilare conſueuerant Amazones, illiſq́ ad coitum abuti. Quum uerò ad congreſſum eas hortarentur Scythæ, reſpondit regina quod præteximus. Sic autem peritiſſimos ratiocinari animaduerto, quilibet ex hominibus denſiore pilo, ut etiam aues ad Venereum uſum promptior eſt, caloris humoriſq́ copia: utrunq́ enim ad concubitum perneceſſarium eſt: etenim calidum ſecernit, humidum uerò ſecernitur. Eadem uerò ratione claudi ſalaciores ſunt. In eis quippe alimenti parum ad inferiora ὅθ᾽ τῶν ἀπφείων τῷ σκελῶν, hoc eſt, ex uitio crurum delabitur: ad ſuperiora uerò profertur plurimum, & in ſemen concernitur. Theocriti ſcholiographus inde natum in claudos dicterium putat, quòd domi tota die deſidentes perpetuò ferè Venereis intenti agant. Cæterum ne putet quis in laſciuiam modò abire clauditatem, & nil prorſum uirtutis id genus hominibus fieri reliquum, Androclidam Laconem legimus, debilem crure, ac inutilem, quum bellatoribus ſe immiſcuiſſet, ac præſtò ibidem fuiſſet qui prohibere niteretur, quòd parum robuſtus uideretur, intuliſſe grauiter ac animoſe, in aciem aſtitui oportere, qui de prælio cogitet, non de fuga. At mater claudum filium mittens in prælium, τέκνον, ἔπει, τῷ βῆμα ἀρετῆς μέμνησο. Fili, inquit, per ſingulos gradus memento uirtutis. Et Romanus Coeles, quum ei cruris uitium obiectaretur, Per ſingulos, inquit, gradus admoneor triumphi mei. Digna uox liberatore principis terrarum populi. Quippe pertinax occupatio pontis aduerſus Hetruſcam uim grauius aſſultantem, eam illi contraxerat calamitatem, cui tamen non defuit obtrectator. Idem ferè in patrem Philippum Alexander Magnus pronuntiaſſe memoratur, ut Sp. Caruilij matrem taceam, ut eſt apud Ciceronẽ libro ſecundo De oratore. Nã quum in Triballis coxa is eſſet debilior factus lanceæ percuſſu, ac eiuſmodi angeretur incommodo, Confide (inquit) pater, ac prodi in apertum, ἵνα σὺ ἀρετῆς τῷ βῆμα μνημονεύῃς. quod eſt, ut per gradus ſingulos in uirtutis memoriam redigaris. Hæc uerò in libro De Alexandri fortuna, plurimum laudibus efferens Plutarchus, philoſophicæ mentis germina eſſe contendit, & quodam numinis afflatu ad honeſta properantis, & ſupra corporis deminutiones ſurrectæ. Quo, inquit, pacto ipſum mox arbitramur proprijs exultaſſe uulneribus ſingillatim, dum uictarum gentium reminiſceretur, & captarum urbium, & in deditionem acceptorum regum, quum cicatrices haudquaquam occultaret, ſed ut uirtutis inſculptas circumferret imagines? Obiter uerò expende quæſo lector candide, ex pauculis his, de Plutarcho trãſpoſitis, quàm rectè T. Caſtritius apud Gellium Atticarum noctium libro ſecundo, Saluſtium inceſſuerit, qui Sertorium ſcribit, corporis dehoneſtamento lætari maximè ſolitum, quòd inde gloriæ quæſtus atq́ compendium profluxiſſet clariſſimum. Nam quod hiſtoricum nobiliſſimum à Demoſthenis æmulatione excidiſſe uideri uult, inſulſiſſimum eſt, ac hominis Atticiſſationẽ nimio plus oſtentantis. Cur enim non ex propria dicamus ſententia Saluſtium potius ea duxiſſe conſcribenda, quàm Demoſthenis imitatione? An ſumus ſub rege, nec ſibi ſe quis uendicat? An ad Græcorum præſcripta & dicimus & facimus? Quam uanitatem in pluribus ſequitur & Macrobius, quem ſibi ciuem nunc uendicãt Veronenſes, uti Vitruuium quoq́ ac Celſum & Plinium: dum Virgilianam uellicando claritatem, Græcos

Græcos tanquam in ſinu Mineruæ ac Mercurij & natos & educatos, miris effert præconijs. Ego uero, ſi modò libera coniectatio eſt, nec cogitaſſe quidem hiſtoricum ſuper eo Demoſthenis loco contenderim, quum ea proderet: non quia Græcè neſciret, qui fuit doctiſſimus, ut in illa ingeniorum fertilitate ac feliciſſimo temporũ ſtatu: ſed quia proprij ingenij uiribus ferebatur, & eminentiſſima qua pollebat eloquẽtia. præſertim quum & ipſa dictet ratio, ut corpore deminuto non ferè quiſquam ſimpliciter lætetur, uerum exultet mirificè uirtutis imagine expreſſius inſculpta. Quotus enim quiſq́ uel gregarius miles non geſtit paſſim ſuas uiſentibus oſtentare cicatrices, ut inde ſtrenuus comprobetur, & fortis in primis bellator. Adde, quòd de Sertorio ipſum id memorat Plutarchus quoq́ in Parallelis: nam ubi calamitatem explicuit, ὧν τοῦτο δ᾽ inquit, καὶ καλῶς ποιοῦμεν ἀεὶ διατίλα. Illud ſuperpondium fuerit: Alexandrum quandoq́ interrogatum, ubi reconditos theſauros ſeruaret, Apud amicos, beneuole reſpondiſſe.

Apollonij caſtitas. Theodori placita abſurdiſsima, & cur deus ſit dictus. De uoluptate guſtus & tactus. Chimæræ allegoria. Sciatrophiæ qui. Cur Venereorũ affectio adeo cenſeatur pudenda. Poliæ. Epipolæ. Peolæ qui ſint. Pola ciuitas unde. Propolæ. Cur fictum, paſſeribus ſubuectari Venerem. Epicataphori. Veneris ſimulacrũ triplex Thebis, Vraniæ, Pandemi, Apoſtrophiæ. Diritæ. Dirij. Pyrgitæ. Pyrgion. Struthos, & paſſeres pro auibus dici. Paſſerem cur cilegam dicamus uulgo. Spermologi qui. Schœnis Venus cur. Schœnotroges. Schœniculæ. Venus Paphia, & Amathuſia. Salambo. Caput VI

APollonium Tyaneum, quem unicè mirantur plerique, ac (quod dictu quoq́ abſurdiſsimum eſt) comparem CHRISTO, ſiue mores contempleris, ſiue miracula, facere non compaueſcunt, laudibus efferunt celeberrimi auctores: qui iuuenilibus quoq́ annis incentiua Venereorum & titillationes ſubinde lancinantes uellicantesq́ ita repreſſerit contuderitq́, ut præſignis in eo caſtitas noſcitaretur, à qua nunquam ab eo reclinatum delictumq́ ſit. At Theodorus, quem ideo nuncupatum eſſe deum memorant, quòd quum illum Stilpo percunctatus eſſet, Putas'ne Theodore, te id eſſe quod dicerís? Atque is adnuiſſet: Deus ergo, inquit, es? Id quum gratè quoq́ accepiſſet, ſubridens Stilpo: O fatue, ratione compari & cornicem te eſſe fateberis. Hic inquam Theodorus, furto (inquit) & adulterio, ſacrilegio quoq́, quum tempeſtiuum erit, dabit operam ſapiens: nihil quippe horum turpe natura eſt. Sed, ſi auferatur uulgaris ex hiſce opinio, quæ ſtultorũ imperitorumq́ plebeculæ conflata eſt: ſapientem publicè abſq́ ullo deprehenſionis rubore ſcortis congreſſurũ. Hæc ſunt nobilia philoſophi huius placita. Quibus quid inhoneſtius? quid ſpurcius ualeas excogitare? Hæc ſi audire animum induxerimus, iam non homines, ſed chimeræ omnes ambulabimus. Siquidem libidinoſus iuuenis, quacunq́ ſe intenderit, tanquam leo furens non parcit matri, non parcit ſororibus, & tanquam capra humorem quendam fœtidum exſudat, & à facto & à conſcientia ſceleris, tanquam à draconis cauda conuerberatur. Nec immeritò ueteres illi ſanctiſsimi uiri, ſcires non iuraſſe in Epicuri uerbà aut Ariſtippi, uoluptatem omnem quę ex ſenſibus, quos ueluti ſatellites à natura datos animæ, traditum eſt, quæ immodicè capiatur, turpem atq́ improbam exiſtimarũt. Sed enim quæ nimia ex guſtu atq́ tactu eſt, eam uero rerum omnium fœdiſsimam cenſuerunt. Eoſq́ qui duabus iſtis belluinis uoluptatibus ſeſe dediderunt, grauiſsimi uitij uocabulis Græci appellant ἀκρατεῖς, id eſt libidinoſos & intemperantes, uel ἀκρατεῖς, id eſt incõtinentes: ſed & ſciatrophias, uelut in umbra delicatius connutritos: nam & umbratilis uita, molliſq́ ſciatrophia recte dicitur. Inſuper uoluptates iſtæ duæ guſtus atq́ tactus, hoc eſt libidines in cibos atq́ in Venerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus cum beſtijs communes, immoq́ in pecudum ferorumq́ animalium numero habetur, quiſquis eſt hiſce ferinis uoluptatibus peruinctus. Nam reliquæ humanæ naturæ creduntur propriæ. Quod Ariſtoteles doctiſsimè ſenſit, & eſt à Gellio eleganter repetitũ. Sed & Auguſtinus, Quod (inquit) ire opera aliarumq́ affectionum, in quibuſq́ dictis & factis non ſic abſcondit uerecundia, ut opera libidinis, quæ fiunt genitalibus membris, quid cauſæ eſt? niſi quia in cæteris membra corporis non ipſæ affectiones, ſed

Universidad de Deusto
Biblioteca

quum eis consenserit uoluntas, emouet, quæ in usu eorum omnino dominatur. Nam quisquis uerbum emittit iratus, uel etiam quenquā percutit, non posset hoc facere nisi lingua & manus, iubente quodammodo uoluntate, mouerentur: quæ membra etiam quum ira nulla est, mouentur nihilominus eadem uoluntate. At genitales corporis partes ita libido suo iuri quodammodo mancipauit, ut moueri non ualeant, si ipsa defuerit, & nisi ipsa uel ultrò uel excitata surrexerit. Hoc est, quod pudet. Hoc est, quod intuentium oculos erubescendo deuitat: magisq; fert homo spectantium multitudinem quando iniustè irascitur homini, quàm uel unius aspectum quando iustè miscetur uxori. Postremò, qui ex intemperanti Veneris usu pereunt, dicuntur peolæ, media producta: quia peos signet pudendum, siue ueretrum: ut apud Aristophanem in Nebulis, οὐδέν γε πλὴν ἢ πόσθε φὴ τῇ δεξιᾷ.

Polia uero Iureconsultis esse uidetur equinum armentum. Nam quod Græce ἱππο-φορβίον, id est hippophorbium, dixit historia quarta Herodotus, poliam Latinè reddidit interpres. Polæ autem Colchorum lingua exulem significant, quod prodit Callimachus. Quoniam uero in Istria substiterint Colchi, qui Medeam persequebantur, inde datum Polæ ciuitati nomen. At propolæ hominum genus est auidissimum, uænalia per fraudem coemunt prius, mox ut pluris distrahant. Propolas scitè circumforaneos appellauit in Commodo Antonino Lampridius. Epipolæ autem præruptus est locus Syracusas contingens, meminit historia sexta Thucydides, & Stephanus non omisit, nec T. Liuius libro quinto Punici belli secundi. Plutarchus quoque in Nicia, φθάσαι δὲ τὰς ἐπιπολὰς κατασχών, id est tanta delatus celeritate, ut Epipolas præoccuparit. Id non percipiens interpres sic omnino reddidit, Vt quum epistolas de discessu suo perscriptas deprehendisset, famam ipsam aduentu suo superarit. Ac rursum idem Plutarchus: noctu Demosthenes Epipolas adortus est. Interpres autem eo nomine proximas hostium accipit stationes. Peripolia, Straboni sunt circumiecta ciuitati alicui oppida. Extat & moribus, ut à diuerticulo propositum repetamus, congruum Plutarchi illius doctissimi apophthegma, non ita ab instituto dissitum: Quemadmodū, inquit, illorum semen, qui se ad coitum intemperantes præstant, infœcundum ut plurimū, & sine fructu est: sic & loquendi intemperantia orationem inanem atq; stolidam reddidit. Nec absonum est distichon id, haud omninò inuenustum, quisquis fuerit auctor:

Balnea, uina, Venus corrumpunt corpora nostra:
Sed uitam faciunt balnea, uina, Venus.

Illa uelut auctaria adiecero, quia sit passer ὀχυπτικὸν ζῶον, id est libidinis animal efferatæ, quosdam ex Græcis adnotasse, passeribus uescentes epicataphoros, id est procliuiores in Venerem fieri. Ex historia utiq; passeribus subuehi deam, cecinit etiam Sappho. Passeres demum Elei, diritas uocant, id est λαείτας. Λαειῶν apud Spartanos conuitiari signat: nam & λαιώνιοι dicuntur conuitiatores: sed λαιὸς, tumulus est & accliuis locus. Apud Aeginetam Paulum Medicinæ primo, inter passeres inuenio πυργίτας. Sunt qui Pyrgitas dici Cretenses interpretentur: nam πυργῖτις, herbæ traditur species. In triremibus pars quædam & pyrgion nuncupatur. Vtiq; in Græcis auctoribus στρουθὸς finitur quandoq; καταφορικῶς καὶ λαϊγνῶς. In quo animaduersione dignum, ubi De historia plantarum quarto Theophrastus στρουθῷ πτῆνι dixit, ac Theodorus strutho rum alas reddidit, auium transferre maluit Plinius: tanquam struthos Græcis quandoq; de auitio dicatur, sicuti Latinè passer: unde Cicero, omnibus passeribus insitam ait à natura uoluptatem. Passerculum pullatum uulgus cilegam dicit modo, uti conjecto, quasi spicilegam, siue frugilegam: quod genus spermologon nuncupant Græci. Cæterum in hac spurcarum mētione libidinum, scitu (ni fallor) dignissimum est: apud Thebanos Veneris simulacra fuisse uetustate miranda, ut quæ ab Harmonia credantur dicata, cognominibus etiamnum additis. Quæ ut huic potissimū impingantur parti, ordo rerum exigere in primis uidetur. Vnam ergo Venerem Vraniæ honestauit insigni, amoris ratione puri syncericq; & à corporeis prorsum disparati. Pandemum uero dixit aliam, de qua paulo antè, id est πάνδημον, ἣν ταῖς μίξεσι, hoc est, ob communem generationi destinatum congressum. Tertiam denicq; ἀποστροφίαν uoluit cognominari, uelut planè præpotentem apprecaretur deam, ἵν' ἀνόμοια καὶ ἔργα ἀνοσίων

ἀνοσίων τὸ ἡμῖν ἧν ἀνδρώποις ἀποστρέφειν. id est, ab impijs operibus iniustisq; desiderijs humanum auerteret genus. Schœnida in Lycophronis carminibus dici Venerem augurantur nonnulli etiam ex nostris: quoniam scillam Græci, schœnon item dicant, cuius esu insigniter accendatur libido: quo sanè argumento & schœnotroges nuncupationē sortiti uideantur: sed & schœnicolæ meretrices, in Plauti Pœnulo: tametsi alia ad hoc proferri multis, non latet. Veneri Paphiæ uetustissimum apud Cyprios templum Aerias posuit. Pōst filius eiusdem Amathus Veneri Amathusiæ. Salambonem, Babylonij Venerem dicunt. Salambonem omni planctu Syriaci cultus & iactatione exhibuit Heliogabalus, inquit Lampridius.

Corium pro corio, quid sit. Item ludere de alieno corio, unde ortum ducat: necnon, satisfacere de corio. Cæstij historia. Plauti locus explicat. Coriago quid: decoriata amygdala. Scytaria. scutale in funda, quid apud Liuium. VII

COrium pro corio, prouerbium est, quod ex sacra pagina excerpendum duximus, ex libro Iob. In cuius capite secundo ad uerbum ita legimus. Cui respondens Satanas, Pellem (ait) pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Parœmia est, quum rei charissimæ parcentes, quod usilius est, fortunæ subijcimus. Nam eum locum ita explicat Nicolaus Theologus: Pellem pro pelle, id est uitam alterius corpoream, ut suam ipsius tueatur, facile contemnet. Et alter interpres: Sæpe, inquit, dum ictus contra oculum uenit, manum opponimus, ut ea potius pereat, quàm pretiosissimum membrum lædatur. Commeminit eius loci Hieronymus quoq; ad Iulianum: ac uelut exponens, Qui (inquit) pro corio suo coria obtulerit filiorum, deposuerit marsupium, ut fruatur corporis sanitate. Ex hoc uero loquēdi more profluxisse arbitror adagium alterum, Ludis de alieno corio. Vtitur eo in Græcanica, seu Milesia fabula Madaurensis Apuleius: etiam si non ignoro, aliorsum trahi dicti eius rationem à doctissimis hominibus: ut eos taceam, qui disciplinæ grammaticæ inauditiunculas tum rudes tum inchoatas obiectant modò, ac uelut puluerē inspergunt. Est & adagio tertius originis eiusdem, De corio satisfacere, quum quis ob illatam iniuriam flagris conciditur. Quod ut perspectius lector studiosus agnoscat, & (ut Græci aiunt) πρὸς πόλας, id est congruentius scitiusq; pluscula ex Seneca duximus subscribenda, tum quia ad præsens negotium faciunt, tum ob doctrinam historicam. Cæstius, inquit, homo erat nasutissimus, sed nullius ingenij, & Ciceroni etiam infestus, quod illi non impunè cessit. Nam quum M. Tullius Ciceronis filius Asiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit, præter urbanitatem: cœnabat apud eum Cæstius. M. Tullio & natura memoriam dempserat & ebrietas, si quid ex ea supererat, subducebat: subinde interrogabat, quī ille uocaretur qui in imo recumberet: & quum pluries subiectum nomen Cæstij excidisset, nouissimè seruus, ut aliqua nota memoriā eius faceret certiorem, interroganti domino, quis ille esset qui in imo recumberet, ait, Hic est Cæstius, qui patrem tuum negabat literas scisse. Afferri protinus flagra iussit, & Ciceroni, ut oportuit, de corio Cæstij satisfecit. Hactenus Seneca. Sed & ad eandem sententiam Plautinus Epidicus corium se perdidisse ait. Nam, inquit, ubi senex senserit, sibi data esse uerba, uirgis dorsum despoliet meum. Cæterum in Amphitryone quum scribitur, Eius ornamenta & corium uti conciderent: Corium accipiunt coriaceam personam: ipse malim fustigationem intelligere. Nam & alibi Plautus,

Faciet tuum corium maculosum magis, quàm nutricis pallium.

Apud Hieronymum legimus, quòd ab instituto haud ita disparatur: Caue, inquit, nutrices & gerulas, ac istiusmodi uenenata animalia, quæ de corio tuo saturari uentrem suum cupiunt, id est dispendio tuo, ac periculo. Illud auctarium fuerit: coriaginem à rusticis dici morbum, quo bubulum infestetur pecus: quum tergori ita cohæsit pellis, ut manibus à costis deduci haud queat. Corium & in amygdalis dicitur, quo exuta uocantur decoriata. Scytaria Græcis minuta sunt coria. Quid uero scutale sit, indicat Titus Liuius, de Græcorum quorundam funda, Macedonici & Asiatici belli libro octauo: Triplex (inquit) scutale, crebris futuris duratum, ne fluxa habena uolutetur in iactu glans, sed librata quum federit, uelut neruo missa excutiatur. Eum locum aduocat Priscianus sexti libri fine, sed codicibus præcipuè interpellatis.

Prodigiosæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prodigiosæ libidinis mulierum exempla. De Cyrene meretricula. Dodecamechani cognomen. Myonia quæ dicatur, & Myoxia, uel Myopia: Myax, ac Ipos. Myuri pulsus. Grones. Myodoci. Mygale. Myaces. Item de sphingibus, spintrijs, & sphinctis. De casaluadibus, et salauaccha, et casaluio. Cassinum. Cascum. Celosta quid, & casorides. Celetium. Cellarius. Celonium. De Tyrrhenorum mulieribus. Nympha in genitalibus quid sit. Satyrion. Satyrismus. De lenonibus, & productoribus, & proagogia. Aristotelis refellitur interpres in Ethicis.

Caput VIII

ANte annos plurimos, inquit Hieronymus, quum in chartis ecclesiasticis iuuarem Damasum Romanæ urbis episcopum, & Orientis atque Occidentis synodicis consultationibus responderem, uidi duo inter se paria ualidissimorum è plebe hominum comparata: unum, qui uiginti sepelisset uxores: alterum, quæ uigesimum secundum maritum habuisset: & extremo sibi, ut ipsi putabant, matrimonio copulatos summa omniū expectatione uirorum pariter ac fœminarum, post tot rudes uter alterum prius efferret: uicit marítus, & totius Vrbis populo cōfluente coronatus, & palmam tenens adoransq; per singulos sibi acclamantes, uxoris multinubæ pheretrum præcedebat. Hæc Hieronymus. Verum nec relatu iucunda minus fuerint, quæ alibi idem recensuit. Audiui (inquit) Domino teste, non mentior, quædam mulierculam, quum infantem nutriret expositum, & stillaret cibos, ac nutricis fungeretur officio, cubaretq; cum ea paruulus, qui usque ad decimum annum iam peruenerat, accidit, ut plus quàm pudicitia patitur, se mero ingurgitauerit, accensaq; libidine obscœnis motibus infantem ad libidinē duxit. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps consuetudinem fecit, necdum menses duo fuerant euoluti, & ecce fœminæ intumuit uterus. Mira utiq; ista sunt, & quæ uix impetrent fidem, ni à sanctissimo tradita uiro puderet non credere: quādo & Petronius Arbiter efferatam mulieris libidinem, & passiuam prostituti pudoris nundinationem exsequens, eius ipsius ita uerba contexit: Iunonem meam iratam habeam, si me unquam meminerim uirginem fuisse: nam infans cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem peruenī. Porrò in Sudæ relatum monumentis inuenio, & apud Aristophanis interpretem, nec desunt subscriptores alij, approbatoresq;: fuisse scortum quoddam nomine Cyrenem, cui factum cognomen sit δωδεκαμηχάνου, tanquam tu dicas, machinamentorum duodecim, quoniam in Venereo usu duodecim excogitasset modos, quibus inscensori iucundius redderetur libidinis proluuium. Sed & astra quandoq; dodecamechana item cognominata, obseruauimus. Auctor Aelianus est, mulierem libidinis portentosæ ab Epicrate dictam esse Myoniā, de notissima muris salacitate, qui dicatur μῦς, unde & murum loca uocāt myopias, ut in Varia historia Aelianus & myoxias. Sed eorundem laqueus dicitur ipos, ut prodit Eustathius, à nocumenti ratione: nam ἴπτω, lædo signat. Gronas Myodocos in Theriacis accipit Nicander pro murum conceptaculis. Et Gronas interpretantur Græci petras. Mygalem animal dicunt ex mure cōceptum & gale: quod morsu obledit insigniter. Myaces uero pisces intelliguntur muricos. Sed & pro conchula capitur myax, qua humores excipiuntur. Sunt inter pulsus, qui μυελίζοντες uocantur, & myuri, de figurarum ratione, quæ in acutum desinunt, tralato nomine. Ex ijs uero qui perpetim minuuntur, nec desinunt, ad immobilitatē prorsus recidunt deniq;. Hoc autem genus ἐκλέπουτας nuncupant μυόρους. Qui uero desinunt, duplex habent interstitium. Hosce uero παλινδρομοῦντας dicunt μυούρους, id est recurrentes myuros. Arbitrantur nonnulli, posse myuros dici, ex similitudine caudæ muris, id est τῦ μυός. Nam & Dionysius Apher Peloponnesum assimilem prodit platani folio μυουρίζοντι, id est quod muris acutam æquiparat caudam. Vel μυούρους ἐκ τῦ μειοῦσθαι δίκην οὐρᾶς. Sicut inter pulsus qui uocantur κυματώδεις, id est undosi: qui minuuntur, σιλωνικίζοντες nuncupari solent, id est uermiculantes: σιλώνγιω πορίας πωσικώτες, id est uermiculari similes incessui, quem excipere solet ὁ μυρμηκίζων, id est formiculans, quo non est minor alius. Hinc arbitror Straboni libro undecimo, μείουρον Asiæ partē nuncupari, quam amplectitur Taurus. Nam ad Boreum, inquit, latus transeunti semper de longitu-

longitudinis latitudine aufert mare. Idem paulo mox segmentum uocat μείουρον, & γραμμὴν μείουρον. Hæc uero parum scitè Latina interpres fecit. Sed redeo unde sum digressus. Fuere item scortilla, quæ sphinges nuncuparētur: nam & molles, sphinctæ appellantur: quod prodit Sudas. Nam sellariorū & spintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientia, prius ignota uocabula, Tiberij libidinibus fœdis comperta produntur primum, ut dicantur spintriæ, ἀπὸ τῦ σπιλεοῦν τρεῖς, quòd uno nexu sæpe coirent tres, etiam si nonnunquam uel plures: nam sellariorum liquet ratio. Sphinga uero Laij fabulantur filiam, aut Chimæræ ac Orthi, qui fuit Gerionis canis: ut in Theogonia cecinit Hesiodus: parte corporis priore leonem præferente, posteriore uero hominem, adnexis gryphium alis, aquilæ unguibus. Re autem uera, λῃστὴς in Bœotia fuit, id est latrocinijs imbuta mulier, quam rhapsodon uocat Sophocles. Spintrias augurātur nonnulli, ab spinturnicibus auiū turpissimis inflecti: aut ab spintere armilla reflexa. In Plauti Milite sic comperias:

Pithecium hæc est præ illa, & spinturnicium.

Sphingem Bœotij Phica dicunt, unde eiusdem locus Phicion uocatur. Sunt & meretriculæ, casaluades cognominatæ: hoc argumento, quòd absentes sibi aduocent, reijciāt præsentes amatores: sedent uero assiduè in domicilio, & uolentibus faciles se præstant. Meminit eius uocabuli in Equitibus Aristophanes. Suspicor à municipibus (ut sic dicam) meis, uerbo paululum deluxato, hasce casalinas dictitari nunc: quo tamē nomine intelliguntur minore turpitudine corpus in uulgus dantes. Nec mirari utiq; oportet, allinuntur seculis plerunq; nescientibus ab ultima uetustate repetita uocabula, quod in alijs comprobatū à me, scio. Nam quod passim scortilla, uacchas nuncupamus omnes, nónne ex antiquitatis prosluit sinu? In Comœdijs quippe Aristophanijs non incuriosus lector comperiet, fuisse Athenis celebres præcipue, ac (ut Græco utamur uocabulo) θαυμαζομένας, & forma exsuperanti meretriculas, Cynnam & Salauaccham. Casaurium etiam, siue casaluium, pro impudicarum loco inuenimus, qui Athenis fuerat in Ceramico. Sed & apud Lycophronem, λικλωσὰ, id est celosta, pro lupanaribus posita inuenimus. At celetium minuti species nauigij est, quod unus modò agitat: Celetis equi imagine, cui unus item insideat, inquit Thucydidis interpres. Celeta, ideſt κέλητα, in Herodoti historia octaua celocem interpretantur. Cellarius uero Latino uocabulo est, qui penus præfecturam gerit. Eum quidam modo Barbarè celerarium uocant. Celonium, aquæ hauriendæ ligneum instrumentum est: meminit historia prima Herodotus. Sed scrobes eo uocabulo accipit Laurentius, quod mirum est. Sunt qui ab indecoro ornatu meretriculas dici læcastrias opinentur: quippe λαὶ intendit, κάζεσθαι uero ornare est: qua ratione dicuntur item casorides, & apud Antiphanem casoritæ. Ab eodem uerbo inuenimus qui & casaluada inflecti putent. Certè inde καζαλβάζειν cōuitiari est. Cassinum uero Latina est dictio, ac uetus indicat, unde Cassinum dici forum legimus, pro uetere, & hinc est oppidò conciliatum nomen. Ab Casco nationis eiusdem inflectitur uocabulum: unde Casci Latini, apud Enniū. Et M. Manilius ait: Cascum duxisse Cascam, mirabile non est. Ex lege Theopompus refert, ut scribit Athenæus, Tyrrhenis mulieres fuisse communes, quæ corpori studerent impensius, exercerenturq; cum uiris nudæ, neq; enim illis turpe censebatur hoc. Cœnasse uero cum ijs in quos incidissent, propinando item pro arbitrio: fuisse quoq; uini capacissimas, sed & forma conspicuas. Porrò prominet è muliebri interfœmineo caruncula, quam uocant nympham: ea excrescit plerunq; ad turpitudinē usq;, ut nonnullæ arrigant etiam, quod dicunt ὀρθιάζειν, ad coitumq; (ut Paulus inquit) incitentur, uelut mares. Aegyptiorum esse morem Galenus scribit, caruunculam eiusmodi in uirginibus præcidere, ἵνα ὁ πώκυσθαι ὦσι πολύ. Cæterum, opera licet parerga, id annotauero libens, quando in ea re labuntur nō pauci. Scribit Pedianus, lenones, scortorum dici: productores uero etiam inuitarū personarū, & in quibus stupra exercita legibus uindicantur. Nam & in Verrinis ab Cicerone disparantur uerba hæc. Vnde argumento ducor certissimo, proagogiam in Aristotelis Ethicorum quinto, non lenocinium debuisse transferri, sed productionem. Et Solon, uti cōmeminit Demosthenes in Ctesiphontem, legem statuit, qua sanciebatur, Productores ac productrices accusari oportere, ac si forent conuicti, capite anqui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

te anquirendum. Illud haud prætereundum: esse inter nostros, qui herbã Theophrasto significatam, cuius contactu producatur ad septuagesimum coitum libido, augurẽtur satyrion dici Indam. Quando & in Syria potestatis eiusdem comperiatur herba, Bucheidem quam nuncupauere, ac Indicam satyrion. Satyrismos porrò tubercula intelligit Hippocrates prælonga: cuius uisuntur modi sub ipsas satyrorum aures. Ea & theres uocantur aut pheres, uti commeminit Galenus. Satyrion alterum, ab re entatum etiam dici, prodit Dioscorides, & à Romanis etiam molorticulum Veneris, ni mendum est exemplarium, quod ferè uidetur eruditioribus.

Dierum obseruatio apud Romanos. Qui dies postriduani. Plynteria festa. Hesiodica ratio de diebus felicibus. Item astrologorum placita, & Christianorum. Interibi cur mensis dicatur bos, aut uitulus. Cælestia obseruantes maxime fuisse infelices. Albi dies qui, & cur. Planetarij, & mathematici, ac diuini. Astrologiæ irrisio. Cur ueteres largius cœnarent, quàm pranderent

Caput IX

INter superstitiones alias, quibus delusa tenebatur gentilitas, dierum rationem non fuisse obseruationis sopitæ apud Romanos quoq; animaduertimus. Quibus electionis maxima incumbebat cura, si alijs ipsi inferrent bellum. Nam illatum propulsare, salutem ac dignitatem tueri, quacunq; die ius fasq; arbitrabãtur. Quo enim pacto obserues, ubi nec electionis facultas superfit ullaꝰ Ergo dies postriduanos, ut ad omnia infaustos ominososq; præcipuè reclinandos, ueteres putauere. Hos uero ab omnis diritate etiam atros fuisse nuncupatos, post alios & Macrobius prodit. Sunt qui etiam communes uocent, uelut ad molliendam uocabuli diritatem. Noctrates plebeij, quibus sæpe allinit aliquid uetustas, deluxato uerbo Aegyptiacos etiam nuncupant, ab Aegypti (opinor) uanitate proclinato nomine. Eorum Augustinus meminit, & in canonicis Decretis non est prætermissum. ἀποφράδας Græci nuncupant, perinde ac si nefandos dicas. Ex quo & festiuè Lucianus apophradi similem posse dici hominem insinuat, moribus ferum, corpore non integrum, mollem, periurum, nullis non adobrutum flagitijs, ac tanquam occursaculum abominandum atq; auerruncandum. Quid ita uero hi censerentur nimis improsperi, atq; (ut sic dicam) inactuosi, inominalesq;, infelicibus pugnis referri acceptum oportere, idem innuit Lucianus. Quod ipsum & Gellius Annalium libro quintodecimo, & Cassius Hemina testatum reliquerunt, prodentes senatum iussisse, ut ad collegium pontificum de his religionibus referretur. Pontificesq; statuisse, dies postridie calẽdas, nonas, idus, atros habendos: ut dies hi neq; præliares, neq; puri, neq; comitiales essent. Cæterum, nec atro die parentare, fas arbitrabantur: quia tunc quoq; Ianum Iouemq; præfari, necesse est, quos nominari atro die non oportet. Ante diem quoq; quartum calendas uel nonas uel idus, tanquam inominalem plericq; uitabant. Certè ante diem quartum nonas Sextilis clade Romana Cannas esse nobilitatas cõstat. Bisexti quoq; diem, ut ominosum, reclinarunt non pauci, quòd rei Romanæ quandoq; esset uisus infaustus. Quo sanè argumento Valentinianum legimus imperatorẽ in medium prodire amplius renuisse, ut bisextum uitaret Februarij mensis, imperij statione prima illucescens. Lucullo in Tigranem mox depugnaturo subijciebant amicorum nonnulli, supersedendum pugna, quòd dies foret μιᾶς τῶν ἀποφράδων, ἃς μελαίνας καλοῦσιν. Ea quippe cum Cimbris à Cepione male pugnatum, ἐγὼ, ἔφη, καὶ τούτῳ εὐτυχῆ ποιήσω Ῥωμαίοις. Athenis inter nefastos dies præcipuè haberi deæ Cereri Plynteria, subnotatum Annalibus est. Obeunt uero orgia Praxiergidæ Februario mense, ritu arcano, deiecto prorsum templi uniuerso ornatu, & obtecto simulacro. Sunt & sui nauticis suspecti dies, Martij primus, septimus, quintusdecimus, septimusdecimus, decimusnonus, & uigesimusquintus: Aprilis, quintus, sextus, duodecimus, uigesimus: Februarij, sextus, duodecimus, quintusdecimus, decimusseptimus, decimusnonus, & uigesimus. & hos quidem inuariabiliter obseruãt: astruuntq; hisce ferè diebus maximas in mari mutationes contingere, uel ad tranquillitatem, uel ad tempestatem: proinde in re ambagiosa, ac incertitudinis multæ, tutius arbitrantur nauigationi supersedere. Cæterum extat poetæ Hesiodi lucubratiuncula, qua is pro ratione temporum & superstitionis inuolutæ, dierum alios

alios comprobat, amplexaturq; : reijcit alios, ac uelut emortuos transilit. Quartas omnes laudat, reprobat quintas: in quibus uagari furias adcredidit, & periuros deposcere ad supplicium, insinuat: quòd numerus is, iustitiæ sit proprius. Quod Pythagoreorum contineri arcanis nouimus. Tres uero sunt, quibus Iouis adoptat nomen, ut mensis principi, quarto item ac septimo. Sic enim profectò scribit:

Αἱ δὲ τριηκάδες εἰσὶ Διὸς ὡραῖαι μηνὸς τοῦδε,
πρῶτον γῆν, τετράς τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἦμαρ.

Et ἑνὰς quidem (ut inquit Proclus) uocat numeniam, id est diem primã, quam & principe statuit loco, ueluti arithmeticæ congruam. Et est numerorũ princeps monas, id est unitas: & omne principium esse, ac censeri diuinum, inter Platonis placita sancitur. Quartum amplexatur porrò, ut qui Musicas complectatur rationes, eam scilicet, quæ uocatur διὰ τεσσάρων, & epitritos: tribus nanq; si adijcias unum, quaternarius consurgit. Item quam διὰ πασῶν uocant, siue diplasion. Duo nanq; geminata quaternarium conflant. Necnon quæ δὶς διὰ πασῶν nuncupatur, quando duplicata quaternitas octonarium conficit. Septimũ uero, quia ex sola cooriatur unitate, nec duplicatus intra decada progignere numerum possit. Porrò & hunc præcipuè laudat Hesiodus ex Procli sententia, ueluti Apollinis genethlion, quod eo crederetur natus die, ex quo ab Athenienses item colebatur laurum gestantibus. Sciendum uero, mensem principis diei ratione ab Orpheo nuncupari μονοκέρωτα μόχον, id est unicornem uitulum. Cuius rei meminit super Iliados primum Eustathius. Siquidem mensis simpliciter, ut generationis effector, bos appellatur. Quod uero habeat tunc primam substantiæ domesticæ εἰκόνα φασιν, moschos, id est uitulus, uel (ut inquit Eustathius) διὰ τὸ νηάζειν καὶ ἐφοίς ποιεῖ. Sed & in lunæ deliquio Aemylius Paulus aduersus Macedonas imperator, undecim ei uitulos, id est moschos immolasse narratur: etiam si eo uocabulo tauros accepit interpres. Cæterum, ratione compari ab Hesiodo totus peragitur mensis ad trigesimũ usq; diem, quem ab eo laudari, Proclus inquit, quia sit in eo lunæ coitus, quem ueritatis arbitrabantur imaginem. Cui unitas cõsecretur, sicuti mendacio multiplicitas. Propter ea insinuat poeta, esse tunc operum inspectionem opportunam. Sed & familiæ tum cibaria contribui debere. Quam rem Latini nuncupare Demensum solent. Tunc cessabant ab opere, sicuti & formicam tempore eodem feriari, obseruatum fere est. Nobis cætera persequi, tum superuacaneum est uisum, tum etiam uerbosius. Diem uero uoluptarium ueteres ὑπαθείους ὀνομάσαι album uocarunt, id est λευκὴν ἡμέραν, origine ab historia repetita. Nam in Samios pugnans Pericles, exercitu octifariam distributo, sorte pugnaturos educebat: cui autem alba obtigisset faba, is epulabatur, & otio perfruebatur pingui. At qui Chaldæi olim nũcupabantur & genethliaci, Augustini temporibus, sicuti scribit ipse libro De doctrina Christiana primo, & confessionum quarto, & in libello De natura dæmonum, Mathematici & planetarij, nunc astrologi passim uocantur, quãdoq; & in sacris literis diuini. E cælo dierum felicitatem & horarum petendam putant. Nam inter eos non incelebris auctor Albumasar, quanquam sæpissime fabulosus: Qui luna, inquit, Ioui coniuncta cum capite draconis, Deo supplicauerit, quicquid petierit, proculdubio impetrabit. Nec Albumasari defuit astipulator, quãdo Petrus Aponensis hac se hora à deo scientiã petijsse scribit, ac mox insigniter profecisse. Verum enimuero per Mosen Deus optimus maximus ita nos commonuit: Gentes augures audiunt & diuinos, tu autem à Domino deo aliter es institutus. Iam illud Hieremiæ quis non nouit? A signis cæli nolite timere, quæ Gentes timent. Augustinus uero in Enchiridio scienter simul & uere, ipsam temporum obseruationem, ut hæc fausta, illa in fausta putemus, ad magnum dixit pertinere pecatum. Quod in canonicis item relatum Decretis est, causa uigesimasexta, quæstione septima. Illud uero Moseos, Posita sydera insigna, & tempora: Non signa, inquit Augustinus idem, quæ obseruare, uanitatis est, sed uitæ usibus necessaria, qualia nautæ, agricolæ, & id genus artifices obseruant. Quare & Basilius in Hexaemero inspectionẽ eiusmodi occupatissimam dixit esse uanitatem: Ambrosius etiam, inutilem & impossibilem: Chrysostomus, uanam, falsam, ridiculam. Sed mitto auctoritatum tibicines. Illud utique omnem apud me admirationem excesserit, si uera sint planetariorum præscita, qui fieri potue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vanitas · vanitatum et omnis vanitas

rit,eos potissimum in rebus noscitari perinfelices, qui deridiculam temporum obseruationem,ac momenta singula tam euigilatè miserunt in digitos. Quin ediuerso fortunæ afflatu benigniore usos,qui uanitate artis reiecta,prudentiæ tantum atque rationis luminibus innitendum censuere. Zoroastris scientiam inter ueteres theologos quis non nouit? Fuit is & cælestium rerum peritia usq; ad magiam,ut uolunt quidam, pernobilis. At eundem à Nino uictum bello,& occisum,enotatum Annalibus est. Pompeium hisce diuinaculis præcipuè mancipatum, non tacuit historia:at bone deus, quàm miser exitus,quã non populi Romani dignus principe. Contrà, Cæsar ista exculcabar, ridebatq;:læta tamen,quod ad bellorum attinet rationem,illi affulsere omnia, prostratas,occidione occisas hostiles uidit copias, & mox se terrarum principem. Propterea rectè magister Gentium ad Galatas capite quarto, Dies obseruatis & menses & tempora & annos,timeo uos,ne fortè sine causa laborauerim. Et rectè prorsus libello eodem Magnus Basilius:Ridendi,inquit,profectò non mediocriter esse uidentur tam ij qui artis huius studio indulserunt,quam nulla niti rerum ratione, constat: quàm ij qui hiantes ab illorum pendent ore intẽti,perinde ac omnia illi possint scire. Illud autem hinc dissitum omnino est ex medicorum scholis, nec tamen prætereundũ, ne pereat: Particularia dierum tempora cum uniuersalibus responsum habere: nam ueri assimulatur hora matutina,æstati meridies,autumno uespertinum tempus,nox autem hyemi. Et quia ut in libro De dissolutione cõtinui scribit Galenus, mensæ aptior est hora frigida,calore insito tunc se intro insinuante:qui, caliditate ingruente, in extima se exsinuat,unde percoquendi promitur difficultas:inde ueteribus irrepsit mos, qui ne nunc quidem apud multos exoleuit,uti largius in cœna sese inuitarẽt,quàm in prandio,somno quoq; qui mox insequitur, suffragãte: cuius suum est,digerere,ac intima corporum humectare,ut uigiliarum soluere ac perficcare:id quod secundo Regiminis acutorum idem prodidit Galenus.

Cur temporum uarietas ex emersu uel occasu fixarum stellarum assignetur à rei rusticæ uel nauticæ doctoribus. Cap. x

SEd quærat aliquis,Quid nam causæ astruamus,si è cælo ista non sunt, quæ cælestium rerum studiosi mirè consectantur & asseuerant:quòd qui rusticę rei,simul & nauticæ præcepta condere auspicati sunt, crescẽtibus operibus per occasum & ortum stellarum fixarum temporũ uarietatem atq; momenta præsignant ac uel digito subinde commonstrãt,sicuti arcturi, uergiliarum, hyadum, & id genus aliarum. Id uerò hac parte credendum constanter, hasce stellas in temporũ ratione non indigitari,ut sic dicam,quòd ipsarum uel cauendos moneant influxus, uel exoptandos. Quando nec astrologorum placita hoc continent, in quibus lectum est, Per se illas nullarum omnino esse uirium,nisi in cardinibus astituantur:sed ut indoctis illiteratisq; signa sint, quibus tẽpora internosci ualeant. His uerò indicijs,quæ ab emersu stellarum uel occasu petantur,nullum est conspicuum magis aut perseuerantius.

Dierum criticorum ratio,ex medicorum doctrina,& Galeni in primis. Cyriæ dies. De alcyonibus paucula. Cap. xi

INstant tamen acriter medicorum scholæ, Galeno principe: crisimos dies, siue iudicatorios,aut decretorios dicere malis,aut etiam criticos: quãquam sunt & nomenclatura eadem grammatici,Eustathio tradente, qui poemata ad examen uocant,iudicantq;. Nam cyriæ dies, id est κύριαι, præstitutæ ad quippiam agendum simpliciter dicuntur: sicuti cyriæ quoque sine diei adiectione ulla. Crisimos, inquam,lunæ acceptos referri debere, libro utique qui de id genus criticis diebus est,tertio, Galenus geminam statuit lunaris influxus rationem. Altera quarum à solis potestate demanet,lunæ fœnerantis lumen: reliqua de signis profluat, per quæ quot mensibus commeet luna motu proprio. Mox uerò ex planetariorũ infert decretis, In locis oppositis atq; quadrangulis magnas à luna cõmotiones excitari: quòd tam in habitudine eius ad solem,quàm etiam ad signa,nititur cõprobare. Ac ad solem quidem,quoniam quum fit luna dichotomos,seu dimidio uelut orbe cæsa,quam etiam diuiduam periti uocant:fit autem in quadrangulis ferè locis à silentis lunæ die: rursusq; quum panseline uisitur,siue orbis absoluti,quod in aduerso contingit atque diametro;

udicer· critici sicut· aristhar chus·

aeris modum & tempestates permutet insigniter. Ad signa uerò ratione ista, ut quicquid incohatum fuerit,luna (dicamus) taurum permeante,semper mutatio contingat, ubi eadem in leonem diuerterit,aut scorpium, aut aquarium, quæ uisuntur loca tauro tetragona,uel aduersa. Aegyptiorum porrò dogmata calculum adijcere Galeno pernoscuntur,quibus sancíri nouimus,si in cuiuspiam genitura,arietem, exempli causa, insederint feliciores stellæ,quod in ortum prodijt,prosperè habiturũ, quoties taurum, aut quadrata signa,uel opposita peragrarit luna. Ediuerso autem,si infelices. Hinc concipit Galenus,criticorum dierum causam fieri euidentissimam. Esse uerò præcipuos putat,septimum & quartumdecimum:quoniam perueniat septima die ad signum ab illo quartum,quod tenuit incohante morbo: decima uerò quarta ad oppositum signum, quum septem & uiginti diebus & triente signiferum obeat luna. Malas etiam commotiones his fieri diebus,astruunt medici,sexta,octaua,decima,duodecima,decimasexta, decimaoctaua. Sextæ diei malitiam tyranno comparat Galenus, sicut septimam regi. Adnotatu uerò dignissimum, quod secundo ἰατρικῆς πραγματείας asseruit ex Hippocratis sententia Paulus Aegineta,inter crisimos dies esse, quos θεωρητικούς nuncupãt: quoniam contemplationi futuram subijciant in alijs crisin, ueluti quum quartam dicimus πρὸς ἰσομοίρῳ ἐν τῇ ἑβδόμῃ πρὸς λυκαυγῆ κρίσιν, id est futuram die septima præmonstrare κρίσιν, dum sudores quospiam uel humiditates alias,uel id genus peculiares prolicit inanitiones aut significationes non factas prius. Cæterum, ne quàm par est, abeamus longius,iam parte ista complicanda forent uela. Proinde an ista ueritatis habeant responsum & rata indubitataq; censenda sint:an,ut uanitatis multum prætendentia,risu etiam sint excipienda,libra fuerit aliorum. Nam etiam doctissimus undecunq; Picus abundè (opinor)opere luculento,unde mutuamur plerunq;, astrologorum commenta elusit. Illud certè negligentius non transiluerim, ueluti sub mandragora consopitus, septenarij uim esse in rebus sæpe miram,ubi nullam prorsus lunæ aut solis potestatem suspicari possumus,uelut in ægritudinum periodis: nam septimo die, ut acutæ, ita diuturnæ,uti auctor comprobat Auicenna,sæpe septimo mẽse,septimo anno,quartodecimo,uigesimoprimo solent terminari. Cõtingunt hæc quidem, sed occulta proprietate conditioneq; rerum illarũ,quibus ita plerunq; usu uenire solet. Ita enim natura comparatum,ut(quod nec tacuit Galenus) per dies impares acuti moueantur morbi. Qui uerò lentiores diuturnioresq;,per pares. Lunaris uerò rationis, ne uerbũ quidem Hippocrates fecit,sed ordinem hunc ad numeros refert, naturę in plerisq; mirè gratos: quod Cornelius Celsus adnotauit. Auicenna, quum in eius rei mentionem incidisset, ambagiosa esse omnia,& ambiguitatis multæ confessus planè est,atq; argumentum id genus à medendi cura sequestrasse est usus. ἡμέραν πονηρὰν apud prophetarum principem intelligi uolunt iudicij diem,& pœnarum rationem æternam. Quum uerò ἡμέρας κυνὸς dici audis σείριος, cibaria intellige mortalia, & terrena planè. Postremò sunt & sui in naturæ historijs felices in mari dies,à uentis qui consilescunt omnino, Alcyonides nuncupati,de quorum numero mira inter Græcos disceptatio cooritur, quinq; modò eos statuente Simonide, cui calculum adijcit Aristoteles. Samio uerò Demagora septem,nouẽ autem Philochoro,alijs denicq; etiam quatuordecim, ut septem intelligantur antè exclusum fœtũ, totidemq; post. Nec me fallit, esse inter classicos qui tradant octauo calendas Martias esse Alcyonios dies,quibus in Atlantico quidẽ mari summa notetur tranquillitas. Fuisse porrò Alcyonei gigantis filias Alcyones, Pausanias prodit,ac est ab Apostolio in Ionia repetitum: Phthoniam, Athen, Methonen, Alcippam, Pallenen, Drimo, Asterien, quæ à patris obitu ex Pallenes promontorio in mare se præcipites dederint. Verum ab Amphitrite in auitiam gentem sint cooptatæ,ita ut mares ceryli dicantur,penultima correpta Theocrito,in Bionis epitaphio. Qui consenescentes,inquit Pausanias,à fœminis gestantur. In hoc autem genere, fœmina nuncupatur damar:ut est apud Lycophronem,& exposuit interpres. Quanquam pro uxore capitur damar,quasi γάμαρ, ἀπὸ τοῦ γάμου. In casu patrio, damartos facit: nam & pullatorum ratio habenda quandoq;. Non recipere flatilem in prima uerbũ Alcyonas, auctor Eustathius est,etiam canone subiecto: quoniam A antè L, si sequatur K, flatilem nõ admittat. Cleopatram fuisse ob matris luctum Alcyonem cognominatam, alicubi ui-

sic suidas interpretatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

deor legisse, ab Alcyonum more ducta nominis ratione: sed ita, ut alcyon de aue dicatur, Alcyone de Cleopatra. Dici Alcyonas putat Theocriti interpres, παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ λύειν. qui etiam tradit, ab Antigono proditum, senescentes Alcyonas uocari cerylos.

Midam & Themistoclem sanguine taurino hausto interisse, atq; eius rei quæ afferri possit ratio. Midæ fons. Thrombi quid: & thromboſis in lacte, necnon chondri. Strabonis interpres coarguitur ex libro primo. Ciceronis locus explicatur de Themistoclis liberis. Themistoclis mater Abroto num. Naumachi cognomentum. Naumacha hastilia. Italum dici taurum. Italia unde.

Cap. XII

Midam illum ueterem multa quoq; temporum fabulositate inuolutum obtectumq;, qui ficti argumẽti mos est, in libro De superstitione Plutarchus scribit: contracta ex somniorum diritate animi ægritudine, quum formidabilis affectio augesceret in dies, nec mali ullum prorsus promeret se alleuamen, tandẽ fatalem diem sibi admouere destinasse, ac tauri sanguine copiosius hausto, concessisse ab humanis. Midæ item Xenophonti mentio est primo ἀναβάσεως, apud urbem Thymbriũ prodenti uiæ appositum fontem, qui Midæ nuncupetur, quòd in eum mero profuso, satyrum circumuenerit. Strabo præterea libro primo: Quo, inquit, tempore Midam ferunt tauri hausto sanguine, ἀπελθεῖν εἰς τὸ χθόνιον, id est adijsse fati diem. At interpres ridiculè, ad uersuram usq; faciendam adijt. Huius uerò interitus commeminit in libro Temporum Eusebius, sed nimis concise, qui mos illi est, nimisq; inarticulate. Frequens historia est, Themistoclem gestarũ rerum claritate ab utriusq; linguæ auctoribus certatim memoriæ commẽdatum, ratione compari decessisse: quum Athenis profugus ad Xerxis filium Artaxerxem diuertisset, ac honestissimè exceptus, Græciam se illi subacturum esset pollicitus, mox uerò amplius re perpensa, facti pœnitentem, aut (quod malunt alij) quum despõdisset, simulato Dianę sacro, quã Leucophryn uocant, itidem largius immolati tauri cruorem ebibisse, atq; ita extinctum. Propterea Aristophanem in Equitibus scribere, βέλτιστον ἡμῖν ἅμα ταῦρειον πιεῖν, ὁ θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος ἀρετώτερος. præstat, inquit, tauri sanguinem haurire, siquidem Themistoclis interitus eligibilior. Nec me fallit ficta uideri hæc pleriscq;, nam Thucydides mortuum modò scribit, & in Attica clam humatum. Quid ita uerò taurinũ præcipuè cruorem in consciscenda sibi morte optarint, illa uidetur ratio, quoniam (ut auctor Plinius est) huius animalis celerrimè sanguis coeat atq; obdurescat, ideo esse pestiferum potu maximè: à quo densent in stomacho thrombi, ut inquit Paulus. Sunt uerò thrombi, cõcreti sanguinis partes. Nam & sal crassior, eodem censetur nomine. Saluator autem exfudasse narratur sanguinis thrombos. Sic & mammarum uitia duo norũt medicinã professi. quippe ubi in grumos denset lac, μαδοὺς χονδρώντας uocant eruditiores. quòd si lactis maior uis in mammas influat, παραγώντας nuncupant, uelut dicas luxuriantes. Thrombos sunt qui fragmenta interpretentur, uel frusta: unde sit lactis thromboſis, id est θρόμβωσις, ubi in eo uelut globuli constipantur: quos & chondros ferè uocant. Historia prima Herodotus etiam bituminis thrombos dicit. Porrò taurinus sanguis recens λύπησιαν ἐπιφέρει καὶ πνιγμόν, id est anhelitus difficultatẽ ac præfocationem infert, cum spasmo prævalido. In Egyra tamen, proditur monumentis, in specu missuram se sacerdotem concipiendi gratia uaticinij tauri præbibere cruorem. At caprinus sanguis haurienti pallorem obducere memoratur. Obseruatum utiq; est, in animalium quorundam sanguine uisitari corpuscula quædam, pilorum imagine, oblonga: quæ res terrestris exsuperantiæ uim indicat. Inde incalescens sanguis eiusmodi perseuerat diu, atq; ita affectum animal iracundũ ferè euadit, ac indignationis retinentissimum & audacissimum. Fila nanq; id genus uelut prunæ inardescunt, quod in sue agnoscimus, sed in tauro præcipuè: indicium est coagulatio uelox, quod terrestris efficit qualitas, calore fugato cum humecta ui. Et Meteoron quarto Aristoteles scribit, ceruinum sanguinem non coire, quoniam aquæ naturam magis sapit, ac frigidissimus est: & propterea fibris caret, quæ opera terræ sunt, solideq; consistunt. Illud uerò parte ista non fuerit uacantis operæ, opinor, si M. Tullium in quadam ad Brutum epistola apertiorem reddiderimus. Sed interim legentes commonuero, fuisse inter Græcos celeberrimi

celeberrimi nominis imperatores quatuor, Periclem, Miltiadẽ, Cimonem, Themistoclem, qui gestarum rerum fulgore per quandã exochen quatuor nuncupentur uiri. Sed ad Ciceronem. Quanquam, inquit, hęc quidem sententia nõ magis mea fuit, quàm omnium: in qua uidetur illud esse crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit: sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum, siquidem etiam Themistoclis filij egerunt. Quæsitum amplius est, & in eo ipse aliquãdiu minus, quid afferrem constitutum habui, qui nam fuerint Themistoclis liberi: quando rara de ijs, quantum compererim, aut lectione obseruarim nõ incuriosa, tam in Græcis, quàm etiam Latinis auctoribus mentio fit. Mox uerò, quum omnem (ut dicitur) funiculum excuterem, inueni tandem quod proferri in medium posset. Legimus nanque Neoclem & Demopolim Themistoclis filios quandoq; incognobiles uenisse Athenas, adortosq; in certamine epitaphio uim suam ostentare, quum uictores apparuissent, nec qui forent, satis noscitaretur, corollis esse insignitos: & Neoclem quidem dolichum uicisse, Demopolim autem stadium. Post certamen uerò perspicuos factos tãtum non à paternis inimicis esse lapidibus adobrutos, quum Atheniẽsium memoriam refricuissent super legibus quæ aduersum exules forent sancitæ. Sciendum uerò amplius, in Menone Platonem tertij Themistoclis filij mẽtionem fecisse: de quo, quia mirum est quod refertur, Philosophi uerba subieci: Audisti n' Themistoclem filium suum Cleophantum in equestri facultate strenuum effecisse? adeo ut equis rectus insisteret, rectusq; ex equo iaculatur, cæteraq; permulta perficeret stupenda, in quibus ille diligenter erudiri curauit, sapientemq; in singulis quæ præceptores eruditi callebãt effecit. Ipsum uerò Themistoclem sunt qui Abrotoni meretricis prædicent filium, quod in libro De uiris illustribus Amphicrates prodidit: quanquam Euterpen nuncupauit libro Rerum Græcarum tertio Neanthes. Nec illud omiserim quod innuit Thucydides, ex naualis belli peritia præsigni Themistoclem Græcis nuncupatum quandoq; Naumachum. Nam & longiora paulò hastilia, quibus è naui depugnatur, uocantur naumacha. Quia uerò de tauris facta nobis mẽtio est, illud adiecero auctarium ex Græcis interpretibus: Tyrrhenorum lingua taurum dici italum. Propterea ab uno ex tauris Geryonis abductis ab Hercule, dictam esse Italiam: quum propè Rhegium enatasset in Siciliam in Eryon campum, ac regnum Neptuni filij peruastasset.

Super Pherecyde adnotata paucula. Irẽq; de patria Syro, & locis alijs uoce cognatis, ac uocabulis scitu nõ indignis. Syrna. Podalirij historia. Scirus, sciritæ, scironides, sciraphion, sciras, sciron, eteobutadæ. Sciri sordes. Sciroma, assulæ, schidia, epischidia, pansyrtum.

Cap. XIII

Pherecydem philosophũ haud incelebrem phthiriasi cõsumptum, frequens memoria est. Ad eum grauiter affectum quum uisendi gratia Pythagoras discipulus aduenisset, ac πῶς ἔχεις ποτε, id est quo' nam pacto haberet, esset scisscitatus, immittens is digitum per ianuã χροὶ λᾶλα, Ex corpore, inquit, palàm est. Quod & parœmiodes apud philosophos mox est factum: sed ita, ut deteriora ferè indicentur. De hoc extat Q. Sereni carmen:

Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi?
Qui nimio sudore fluens, animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.

Qui Pherecydem hunc Syrium appellatum putarunt à prouincia Syria, facilè Strabonis, & certatim Græcorum ferè omnium auctoritate coarguũtur, quando insulam Syrum patriam habuit, quam esse unam Cycladum statuunt, proximè Delon. Stephanus Ionicam esse insulam docuit in Acarnania, & gentile nomen inde produci, Syrius. meminit libro duodecimo Strabo. Syrna uerò Cariæ ciuitas memoratur, à Podalirio condita, qui quum in Caria à caprarum pastore seruatus, ad Damæthum regem foret perductus, eius filiam nomine Syrnam tecto delapsam, misso ex utroq; brachio sanguine, per sanauit. quod rex admiratus generum sibi optauit, Cheronesoq; illi tradita: in qua Podalirius mox duas condiderit ciuitates: de uxoris nomenclatura alteram Syrnem: reliquã uerò de pastoris, à quo fuisset incolumis factus: gentile inde nomen Syrnius. Est & insula Scyrus, per C & Y: de qua poeta nobilis,

morbo pediculari

Universidad de Deusto
Biblioteca

Armiger Automedon, una omnis Scyria pubes.

Meminit libro quinto Nicolaus, habitatam antiquitus à Pelasgis prodens, atque Caribus. Est & Scirus, per c & i, in Arcadia locus prope Parrhasios: unde appellati Scirítæ. Sed erat in Attica item Sciron, & petræ quoque Scironides à Scirone, uel dictus à Scironidibus Sciron: ut factum loco nomen sit ab heroe Sciro. Ibi resedisse meretrices, proditur memoriæ. Sciraphion locum dicebant, in quem aleatores conuenirent. Sciraphoros uerò, intemperãtem signat, ac lasciuũ. Scirítæ apud Lacedæmonios, procubitores erant, qui obseruabant, ne quis noctu extra phalanga progrederet. Scirítæ quoq; primi inibant pugnam. Meminit historia septima Thucydides, Scírítas in cornu sinistro semper constituí solitos, prodens. Eorum item rationem tradit in libro De Lacedæmoniorum republica Xenophon, & libro quarto Pædiæ Cyri. Scira porrò festum erat Mineruæ, quæ dicebatur Sciras. Cuius mentio est Straboni quoq;, Scirophorionis, id est Martij duodecima: quamuis alij Cereris tradant, & Proserpinæ. In eo Erechthei sacerdos umbellam ferebat albam, quæ uocatur sciron. Sunt qui scribant Palladis sacerdotem ac Solis, cum sciro ex arce prodire in locum quem dicunt Sciron. Vmbellam ferre solitos, qui uocentur Eteobutadæ. Ii fuere nobiles & perillustres Athenis, à Bute sacerdote propagati. Ex qua familia producebant sacerdotes, id uerò symbolicè apud illos institutũ, dum quenq; summonerẽt tacite, tempus ædificandi, & tectum aliquod sibi sustruendi iamiam appetere. Scírada Mineruam dici, Philochorus in secundo scribit, à Sciro Eleusinio uate. Praxion item Megaricorum secũdo, à Scirone, qui Salamina incoluit. Sciros præterea uocari lego, sordes & spurcitias casei: sicuti Eupolis comprobat in Chrysogene. à qua similitudine, quicquid est inculcatum ualde, γνισλιφδον dicitur Græcis. Dicunt & hepatis affectionem sciroma, quòd curationem nescit: quanquã sciromata & sciros Latine duritias interpretantur doctiores. Sed & fragmenta, quæ ex operibus deijciunt marmorarij, sciri quoq; dicuntur. Assulas Vitruuius uocauit, sicut in ligno schidia: nam epischidion cuneum appellant. Simile quiddam molę in uiris gignitur, in uentre, inquit Plinius, sciron uocãt. Sciron item pro gypso positum inuenio: unde & scira terra, pro alba dicitur quandoq;. Panſyrum interpretantur apud Sophoclem in Helectra, eum qui omnia trahat mala, id est πάντα σύροντα κακά: uel certe μετὰ πολλοὺς ὁρμῆς ἅπαν καλῶν ὡρμημένον.

Muliebris commercij detestatio. Omphale cur. Epinephridia. Dennus quid. Ciceronis locus ex secundo De oratore, suæ restituitur luci. Mulieres ab Olympicis excludi solitas. Plinius illustratur de Liuia. Crispantes socci.

Cap. XIIII

MVlieris illecebras esse mundo maiores, inde acute admodũ ac scite, nonnulli collegisse sibi uidentur, ꝙ Herculem, quẽ mundi magnitudo uincere non potuit, libido cõpresserit: in cuius pugna tanta quidem illa uirtus, adeoq; cũcto terrarum orbe percognita, ut Hercules monstrorũ malleus prouerbio quodam passim, & plausibili consensu celebretur, desudarit, atq; succubuerit, nullis quodammodo prætenturis, ut Marcellini uerbo utar, uel stationibus præsultus. Et Cato Senior impotentẽ mulierum arrogantiam accusans, quæ dominari studerent uiris: Omnes, inquit, homines uxoribus imperant: nos omnibus hominibus: at uxores nobis. Quod ipsum ferè ante dixisse Themistoclem, testatum monumentis est. Prima profecto castę mentis tentamenta, labesq; prima, fœmina est: quæ ut à sanctissimis uiris proditum memoriæ scimus, noxium genus est, ianua diaboli, uia iniquitatis, scorpionis percussio: quum admouetur stipula, accendit ignem: flammigero igne perculit fœmina conscientiam pariter habitantis: exurit fundamẽta mentium. Ego, inquit Hieronymus, ita censeo, si cum uiris habitent fœminæ, uiscarium non deerit diaboli. Mentes uel ferreas à libidine peruinci perdomariq;, cognitum ferè experimentis est. Cur enim Gentilium fabulæ narrant, Sirenum cantibus nautas in saxa præcipites actos? Eas Palæphatus in libro Incredibilium primo, non alias fuisse scribit, q̃s meretrices, quæ nauigantes blandis uenenis pellexerint in fraudem. Huius uoluptatis incentiuis, & Omphales ueneficijs magna mortaliũ pars delinita præceps abit in uulnus. Omphalon Græcorum lingua umbilicum dicit. At in umbilico dominatur libido mulieribus

mulieribus, lege quoq; diuina succinente, Non est præcisus umbilicus tuus: uelut insinuet, non esse amputatum ac resectum peccatum. Nam & uuluam produnt, illic catenatam constringi. Vnde & epinephridia eodem loco firmandis fœtibus opponuntur. Virorum autem in lumbis luxuria statuitur, Gregorio tradente. Rectissimè mihi dictum uidetur, Non posse toto corde cum Domino habitare, qui fœminarũ accessibus copulatur. Scribit in Prouerbijs Solomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Propertius festiuiter,

Sed uobis facile est uerba & componere fraudes,

Hoc unum didicit fœmina semper opus.

At facetè Plautus quendam inducit optantem fœminam in Milite, quæstuosam, cuiq; sapiat pectus: Nam cor non potest, quod nulla habet. In Persarum gente si cui ingeratur, uideri eum fœmina socordiorem, ἀφρονέστερον μὴ μίγιστον, id est Dennus censetur insignis, ut prodit Herodotus. Est autem dennus, iniuria & probrum: unde apud Sophoclem ἀφρωδίσαι uerbum: quod ἀντὶ τοῦ βλασφημεῖν, reddunt interpretes, addito etiam num etymo, ut sit ἀπὸ τοῦ λευκὸν λευκαίνω, καὶ ἀφρωδίζω, sicuti φαεινὸς φαεννός. Cæterum ut alia desint, illud Tiresiæ quale est? Qui electus arbiter (ut aiunt) ab Ioue, ac Iunone de amoris quantitate contendentibus, tres amoris uncias in uiro, nouem in fœmina pronuntiauit. Sed & Pacuuius flens Ario uicino suo ait, Amice, arborem habeo in horto meo infelicem, de qua prima uxor mea se suspendit, postmodum secunda, iam nunc tertia. Cui Arius, Miror te in tot successibus lachrymas inuenisse: & iterum, Dij boni, quot tibi dispendia arbor illa suspendit: & tertio, Amice, dede mihi ex arbore illa quos seram surculos. In hæc diuertisse, non alienum iudicabit, quisquis aduerterit, illam à nobis lucem multam uerbis M. Tullij ex secundo libro De oratore, quæ (quod sciam) ad hanc diem nemo est interpretatus, etiam si acutuli ac minuti doctores, qui se πυκνοὺς uocant, multa sæpe conantur, argutatores frigiduli. Salsa sunt etiam, inquit, quæ habent suspicionem ridiculi absconditam: quo in genere est illud Siculi: cui quum familiaris quidam quereretur, qui diceret, uxorem suam suspendisse se de ficu, Amãbo te, inquit, da mihi de ista arbore quos seram surculos. Eadem ferè & apud Quintilianum libro sexto, in iocorum ratione. Postremò illud Catonis bracteatum est, & nulla non hora repetendum: Si absq; fœmina, inquit, posset esse mundus, conuersatio nostra non esset absq; dijs. Metellus Mario respondit, quum eius filiam prædiuitẽ, forma nobilem, genere claram, fama felicem ducere nollet, Malo esse meus, quàm suus. Cui Marius, Immo ipsa erit tua. At ille, Immo uirum oportet esse uxoris. Liuia uirum suum occidit, quem nimis oderat. Lucilia suum, quem nimis amauerat. Illa sponte miscuit aconitum: hæc decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. Varijs nempe incedunt semitis fœminæ, quibus errent anfractibus, quibusq; deuinctæ sint uiris, unus tamẽ est exitus, una omnium uiarum meta, unicum caput, & conuentus omnium diuersitatum, malitia. Fœmineæ naturæ, inquit Aristoteles, proprium est, τὸ φιλοίδορον καὶ μεμψίμοιρον, id est conuitiandi cupiditas, & querula natura. Vsurpatur tempestate nostra elegans parœmia, Verba quidem uideri fœminea, facta uero planè esse uirilia. Id autem uetus fuit Græciæ gentis adagium, quod ex Eustathij thesauris liquet, γυναικῶν μὲν τὸ λαλεῖν, ἀνδρῶν δὲ τὸ πρᾶξαι, id est dicere mulierũ est, at uirorum facere. Proinde proditum monumẽtis est, Aegyptiorum regem Sesostrin, ubi imbellem nimis ac momenti prorsum nullius gentem, & (ut Græci dicunt) ἀμαχητί, id est citra pugnam, & ἀνουσσί, id est citra puluerem ad leges redegisset suas, surrectis stelis siue cippis insculpi iussisse γυναικῶν ἀεθδίας, id est uerenda muliebria. Pronuntiat in Theogonia, seu physiogonia debet, Hesiodus, esse mulieres πῆμα μέγα θνητοῖσι, proinde fucis uideri assimiles, qui alienum laborem in uentrem ingerunt: uel, ut ipse ait,

ἀλλότριον πάμπαν σφετέρῳ ἐγαστέρι γαστέρ' ἀμῶντα.

Circumferuntur & sententiæ duæ, quas Senecæ ascribit attitulatio publica, quamuis refragentur docti. Vtcunq;, huic proposito aptè consentiunt: Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium. Et rursum, Apertè quum est mala mulier, tum demum est bona. Ad muliebris porrò naturæ rationem fortè illud pertinuerit quoq;, Sacrorum legibus cautum, sicuti Lactantius grammaticus scribit, ne Olympicis se certaminibus spectan

Universidad de Deusto
Biblioteca

di gratia mulieres inſererent. Propterea Thebaidos primo Papinius,

Excluſæq; expectant præmia matres.

Sed & Menander rhetor: In quibuſdam, inquit, panegyricis conuentibus non ferè uiſuntur mulieres, ut in Olympia. Proinde inter laudandum impenſe obſeruanda hæc. Et Pauſanias Eliacorum primo, quæſitam ſcribit ad pœnam Pherenicen, quod Olympicorum tempore Alpheum amnem tranſire foret auſa, quod illis diebus capitale erat fœminis, Piſirrhodum ſequuta filium. Quem tamen Euclea uocauit Valerius. Nam quod ibidem ſcribitur Berenice, mendum exemplariũ eſt. Typœum uocant montem, ex quo præcipitarentur mulieres, à quibus neglectui habita lex foret. Callipatirã inuenio tamen apud Pauſaniam, quæ quoniã gymnaſtico fefellerit habitu, lata in reliquum lex, uti in certamen nudi prodirent gymnaſtæ. Ignotũ uero Callipatiræ, quòd patrem & fratres habuiſſet Olympionicas. Apud Pindarum ſunt grammatici, qui & Ariſtopatiram enuntient. Geronthras in Laconia eſſe ciuitatem nouimus, inibi fuit Martis templum & nemus. Anniuerſarium item celebrabatur feſtum, in quo à nemore procul arcerentur mulieres. Quod autem de Liuia magnum ſequutus ducem prodidi, ambiguitatem tollit ex Plinio Hiſtoriæ naturalis ſeptimo, ubi de Auguſto ita ſcribit: Hinc uxoris & Tiberij cogitationes, ſuprema eius cura. Nam dolo Liuiæ peremptum Auguſtum, à Sexto quoq; Aurelio proditum ſcimus. Quia uero mulieri genuinum eſt, rarenter benefacere, ac ſi quid fortè dignum laude prompſerit, inceſſanter id ipſum repetere, ac nulla non hora ingerere, conformatam inde adagij ſpeciem, Euſtathius ſcribit, σαυτὴν ἐπαινεῖς, ὥσπερ ἀσυνήθεμας, γύναι. teipſam laudas, perinde ac Aſtydamas, mulier. Tanquam effœminatius hic indecentiusq; πόθεν ἀπολογεῖν conſueſſet, id eſt de ſe dicere. Denicq; cecinit Heſiodus, & eſt à Pauſania repetitũ, muliebris ſexus primam comparuiſſe Pandoram. Illud Hieronymi non præteriſſe, fuerit pretium operæ: Fuge, inquit, laſciuiam puellarum, quę ornant capita, crines à fronte demittunt, cutẽ poliunt, utuntur pigmentis, ſoccos habent criſpantes, ut ſub nomine uirginali uendibilius pereant. Criſpantes intellige rugis inſignes, quos artificum excogitant ingenia, quoniam fœmineum genus φιλόκοσμον eſt. Quanquam laſciuos item & comptulos, ut nunc eſt, iuuenculos animaduertimus, bonumq;, ſi non ſtibiatos quoq; ac berenicatos.

Ad meretriculæ nutum ſuccenſam ab Alexandro Perſepolin. De Phryne nonnulla. Et cur dicta in maxillis lecythum ferre, contra Sudæ ſentẽtiam. Item cur diceretur Seſtus. De lecytho pluſcula, & lecythio, & lecythophoro. Saperdion, & Clauſigelon nuncupatas Phrynes duas. Repetita & fœminarum ſugillatio. Atreti mulieres, quæ. Caput XV

SEd nec tempero mihi, quin huic potiſſimũ parti appingã, quod ex hiſtoria ſuggeritur appoſitiſſime. Id quamuis nonnulla infamiæ nota, bonumq;, ſi non & maxima, Alexandrũ Macedonẽ conſperſurũ eſt, tamen æquè prodendũ nobis ac ueteribus eſt proditũ. Quando princeps is, ac regũ ampliſſimus indolem animi propè cæleſtem, qua regum antiquorũ maieſtatẽ longe poſt ſe reliquit: illam præterea in periculis ſubeundis incomparabilem propè mentis erectæ magnitudinem: in rerum tantarum mole celeritatẽ quodam igne uolucrem: in cæteris item fidei ſanctitatem, clementiam, & (ut omnia uno complectar uerbo) regiam uirtutem, lumenq; micantiſſimum fœdiſſimè uini appetentia non ferenda concuſſit, inquinauit, ac adobruit, etiam ſi non me fallit, Arrianum oratorẽ iſta tueri adortum. Verum, quod dicitur, αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ: ipſe ſemet concinit aperitq;. Siquidem quum Perſepolin regiam nobiliſſimã totius Orientis Perſarum regum cepiſſet, à qua prius innumeræ gentes iura petierant, quæq; tot ac tantorum principum fuiſſet patria, ac præſignis Græcæ gentis terror, & quæ decem millium nauium claſſem commoliri eualuiſſet, exercitus tantos cogere, ut ijs uice maris uaſtiſſimi irruentis uniuerſa coobrueretur Europa, quibusq; rerum naturæ facies mutaretur, actis in planum montibus aut perfoſſis, conſtrato etiamnum mari cõtinentis modo, & mores quadamtenus pati coacto: ad unius meretriculæ, & eius quidem temulentæ, nutum, temulentus ipſe ſuccendere ſuſtinuit, ut momẽto deflagraret opulentiſſima urbs, tanta uaſtitate, ut eius ne extaturum quidem ueſtigium fuerit, ni Araxis fluenta præmonſtrarent: conuicinia mœnibus

mœnibus is alluerat. Thais ea fuit, quæ mero feruidum Alexandrum ſic adorta narratur, ut illum diceret maximam apud Græcos initurum gratiam, ſi Perſarum regia conflagraſſet: nec maius quicquam eſſe in uotis apud eos, quorum urbes, graſſantibus Barbaris, æquatæ ſolo fuerant. Mirum profecto fuit, non puduiſſe tantis rebus geſtis clariſſimum regem, ſcorto, quod etiamnum incaluiſſet mero, de tanti moliminis opere dictante ſentẽtiam, omnium primum regiæ ſubijcere faces, illa interim præfatum, Quinimus ultum Græciam, & urbi faces ſubdimus? Poſtea Phrynen miramur, non Hyperidis actione, quanquam admirabili, ſed conſpectu corporis, quod illa ſpecioſiſſimũ alioqui, deducta nudauerat tunica, periculo liberatã: interpoſito mox decreto, ne quis miſericordiæ captandæ gratia epilogis uteretur. Hęc uero eſt, de qua ita Propertius canit.

Nec quæ deletas potuit componere Thebas

Phryne, tam multis facta beata uiris.

Eius ſtatuam fuiſſe apud Delphos aureã, ſcribit Libanius. Commeminit in præceptis ſanitatis etiam Plutarchus, eam dicere ſolitam prodens, ubi iam conſenuiſſet, ac flaccida toto foret corpore, τῷ τρύγα πλέον ἢ πωλεῖν ἀξία τῷ δέξαι, id eſt pluris fecem uenidere ex opinione, quam de ipſa concepiſſent homines. Hanc denicq; dixere Græci, lecythum habere in malis: quod exponens Sudas, uelut in ſinu planè ſeruans Græcorum omnia, ad faciei retulit tumorem: credo, quia ſit lecythus protuberans uas: etiam ſi de corporis habitu, hoc eſt à paruitate, Olpim piſcatorem nuncupatum, coniectant Græcorum nonnulli: quoniam olpe, lecythum indicet. Ego ad formæ elegantiam refero rendum contenderim. Vt illam intelligamus naturali ſpecie præſignem, accerſitã commendationem, & peregrinas haud magnopere nugas conquiſiuiſſe: quando lecythum Plinij Cæcilij teſtimonio, & M. Tullij in epiſtolis ad Atticũ, pro orationis etiam ſplendore, ac excuſſa in ſcribendo cura nouimus accipi; erat enim oleo dicatũ uas lecythus, ſed & unguentis quoq;. Vnde & Lecythophorus puer Pollucí. uerum & trochaicũ dimetrum catalecticum, quod Euripidion dicunt, etiam Lecythium uocatum: uel ex Ariſtophanis ſcommate, uel trochaici bombi ratione: quem exhibet Lecythiũ quoq;. Tragœdiam Callimachus μᾶσαν appellauit λυκύθιον. Fuit ad Toronem quoq; phrurion, id eſt munimentum, quod lecythum appellat Thucydides hiſtoria quarta, id eſt τῷ λήκυθον. Lecython uas, ſunt qui lenticulam dici arbitrentur Latinè. Id quod ab eruditis toto conuellitur pede. δίσεις λυκυδίζαν eſt Græcis, poſitiones lucubrare. Memorabile eſt, pictura nobiliſſimũ Apellem Veneris typum, quam anadyomenen uocant, à Phrynes inſigni pulchritudine mutuatum, quum ea in Eleuſiniorũ panagyri, ſpectante uniuerſa Græcia, ſpecioſiſſimum nudaſſet corpus, quod alias ferè nunquam feciſſe memoratur, ac ſoluta coma deſcendiſſet in mare. Cæterum ex eodem, ut ſic dixerim, archetypo Praxiteles quoq; Cnidiam dicitur Venerẽ cõformaſſe. Scribit Apollodorus Phrynes fuiſſe duas: alteram quarum Clauſigelota cognominarint: alterã uero Saperdion. Clauſigelos uerbum apud Xenophontem eſt libro Rerum Græcarum ſeptimo, πάντας δὲ σὺ παρόντας πότε γε ἦσθ' ὅτι κλαυσίγελως ἦν, id eſt præſentes autem uniuerſos tunc ſanè ſonantior habebat riſus. Herodicus celebratam Rhetoribus Phrynen σαπέρδιον, id eſt Seſtum uocitatam, tradit, quòd attaminaret deſpoliaretq; adeuntes, σίθαι attaminare eſt. Quum auarior quiſpiam ſubblandiens diceret, Aphrodiſium Praxitelis es: At tu, inquit Phryne, amor Phidiæ. Demum libet lucubrationi huic, quam uidemur, ducente ſtilo, in fœminas declinaſſe, quas tamen alibi ſummis concelebrare laudibus non expauimus, inſerere breue quiddam ex Græcorum ſanctarijs, non bonas lacerando, ſed à malo malas deterrendo,

Θησαυρὸς ὅδε τῶν καλῶν κακὴ γυνή.
Θηρῶν ἁπάντων ἀγριωτέρα κακὴ γυνή.
Θάλασσα καὶ πῦρ καὶ γυνή, τρία κακά.

Theſaurus eſt malorum mulier mala.
Feris omnibus immitior mulier mala.
Mare, ignis, mulier, mala tria.

ἀτρήτους Graeci τὰ γυναικεῖα μόρια, mulieres dicunt, quibus concreta ſint genitalia uel morbo uel natura.

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scintus

Quid sit, more candidatorum Cæsaris quippiam attingere. De candidatorum habitu. Expurgatur à uitio Plutarchi tralatum problema. Quid chiton, & quid peplus. Candidatum uariè accipi apud eruditos. De candida item Tyronum toga. Et quid coitio. T. Liuij locus emaculatur. Tyrocinia indicere quid sit. Caput XVI

INter cæteras sedes, è quibus ridiculorum ratio promitur, esse quoq; amphiboliam, neminem latere puto, ex ijs præsertim, qui literas paulo literatiores attentarint. Ea uero esse in primis acuta, ac ut belle & literate dicta, laudari, tradit M. Tullius libro De oratore secundo. De ijs & Fabius libro sexto: Iungitur amphibologiæ (inquit) similitudo, ut L. Galba, qui pilam negligenter petẽti, Sic (inquit) petis, tanquam Cæsaris candidatus. Nam illud petis, ambiguum est, securitas similis. Hinc aptissimè cõmonemur: candidatum Cæsaris recte dici per adagionis formam de quocunq; sopite admodum & per summam siduciam ac securitatem animi negotium aliquod obeunte. Quod quem candidatum Cæsares cõfouendum suscepissent, is prorsus tanto præfultus tibicine, oppilatusq;, supinè ac omnino negligẽter prehensaret homines, rem sibi factam, animo concipiens. Imperatores uero hoc insueuisse nonnunquam efficere, docet in Augusto Tranquillus: Quoties (inquit) magistratuum comitijs interesset, tribus cum candidatis suis circuibat supplicabatq; more solenni. Porrò dicebantur candidati, quòd magistratum petituri in toga candida id agerent. Nam & in senatu orationem Cicero dixit in toga candida, in consulatus uidelicet petitione. Et T. Liuius libro ab Vrbe condita quarto: Placet, inquit, tollendæ ambitionis causa, tribunos legem promulgare, ne cui album uestimentum addere petitionis causa liceret. Plutarchi problema de hac ipsa re in hunc modum Latij iure donatum extat. Cur, inquit, candidatos moris erat in ueste hoc facere sine toga? Sic enim scribit Cato: An forte ne ciues largiendo corrumpant, argentũ sinu ferentes? An illud magis, quod imperio dignos non genere, non diuitijs, non gloria, sed uulneribus ac cicatricibus iudicabant, quæ quidem ut ab ijs quos ambeundo prehensabant, conspicerentur, sine toga ad petendum descendebant. An quemadmodum in accipiendo, rogando, se omnibus summittendo: sic corpus nudando, ac seipsos abijciendo populum captabant? Hactenus Plutarchus. Id modò mirum, in quo summonitos legentes uolumus, ex tralatione Plutarchum scribere, sine toga descendere candidatos ad petendum cõsueuisse. At in Græcis codicibus enotatum inuenias, ἐθΘ· ἰω ὦ ἱματίῳ ἄνευ ποιεῖν ἀχίτωνας: Quod nostris uerbis non ferè aliud sonat, quàm moris erat hoc in ueste obire absque tunica. quod sensui auctoris congruit magis. An à tralationis scopo aberrarit interpres in re minutula, non discutio nunc, fortè mendum fuerit exemplarium: nisi quòd in Catonis iunioris uita idem bis admissum, subnotauimus. Ne quis uero suspicetur, pro toga recte dici chitona: scribit Sudas, esse uestem prætenuem chitona, siue hypocamison. Exponunt alij, esse simplex, ac tenue indumentum ex lino, addita etiamnum etymologia, παρὰ τὸ ψύχεσθαι τοῖς σώμασι. quòd infundatur corporibus inijciaturq;. Vnde apud Homerum, μαλακὸν δ' ἐνέδυνε χιτῶνα, id est mollem autem induit tunicam, quæ omnia diligenter adnotauit Eustathius in Iliados primum. Et ad Fabiolam Hieronymus, secunda ex lino tunica est ποδήρης, quam Iosephus byssinam uocat, appellaturq; Chetonet, id est χιτών, quod Hebræo sermone in lineam uertitur, hæc adhæret corpori, & sic arcta est, ut nulla uisatur ruga. Quanquam & nomenclatura eadem significatur thorax. Ex quo & apud poetam eundem Achæos chalcochitonas eleganter nouimus appellari, tanquam dicas æneis, id est ferreis præmunitos tunicis. Astruunt porrò chitona à peplo distinguí, quoniam sit proprie mulierum peplus, uirorum autem chiton: sicuti idem scribit Eustathius, unde & βαθύπεπλοι & καλλίπεπλοι nuncupantur mulieres frequenti epitheto, & crocopeplos aurora. In Hippolyto tamen Euripides etiam in uiris peplum intelligit, & ubi melampeplum inducit Tyndarum, & peplis Orestem obtectum scribit. Id ipsum & apud Sophoclem obseruatum: sed non recte dici scribit interpres. Verũ nec ex lino tantũ ueteribus concinnabatur chiton, sed ex lana quoq;. Chytlon uero apud Homerum ferè lustratio intelligitur. Alijs autem chytlon, est hydreleon, id est promixtum aqua oleum. Cęterum, ne foris (quod dicitur) nimis interim uidear

uidear sapere, nostris manticæ insertis, quæ in tergo est, à diuerticulo fabulam repeto. Quare sciendum, à campi consuetudine hac inoleuisse, ut qui rem quampiam toto affecteret pede, ac omnibus (ut aiunt) cuneis, eius item rei illum eleganter candidatum dicamus. Quintilianus libro duodecimo: Maius enim opus atq; præstantius, ad quod ipse tendit, cuiusq; est uelut candidatus. Hieronymus etiam catechuminum fidei candidatum dixit. Sed & ad Pammachium, Munerarius, inquit, pauperum & egentium candidatus sic festinat ad cælum. Candidatus gloriæ, ac immortalitatis in Plinij Panegyrico. Libertum porrò Icelum scribit in Galba Tranquillus fuisse summum equestris gradus candidatum. Et Seneca hominem dicit multarum rerum candidatum. Et quidem rectenam & fortunæ nuncupantur comitia apud eundem, cuius etiam pluscula apposui uerba, tum ob grauitatem sententiæ, tum ob doctrinam. Hoc est, inquit, mi Lucili egregium, nihil petere, ac tota fortunæ comitia transire. Quàm putas esse iucundum, tribubus uocatis, quum candidati pendeant, & alius nummos pronuntiet, alius per sequestrem agat, alius eorum manus osculis conterat, quibus designatus contingendam manum negaturus est, stare otiosum & spectare illas nundinas, nec ementẽ quicquam, nec uendentem. Ad hosce suffragiorum mores obiter spectat & Ausonij illud ad Gratianum, Nihil cum sequestre deposui, cum distributore nihil pepigi. Porrò legimus extra candidatos Cæsaris etiam quosdam qui dicerentur candidati principis. De his Vlpianus primo Digestorum de officio quæstoris, ita scribit, Sanè non omnes quæstores prouincias sortiebãtur. Verum excepti erant candidati principis, hi etenim solis libris principalibus & epistolis in senatu legendis uacabant. Quoniã uero, ut in Magia Apuleius scribit, eruditissimi iuuenes laudis gratia primum hoc forensis operæ rudimentum subibant, ut aliquo insigni indicio ciuibus suis noscerentur, qui mos incipientibus adolescentulis ad illustrandum ingenij florem apud antiquos fuerat concessus: togam item candidam, qui hoc facerent, tyrones induebantur ipso tyrocinij die: sic enim appellabant, quum eloquentiam auspicarentur in foro. Eam togam Cicero puram uocauit: scribit enim ad Atticum, in tyrocinio filij Ciceronis togam illi puram dedisse Arpini. Eodem modo & Historiæ naturalis octauo Plinius: Tanaquil, inquit, prima texuit rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur, nouæq; nuptæ. In quo tamen loco sunt, qui astruant, tyrones indui ea solitas, quum sacramento militiæ obstringerentur. Nam & Vegetius Rei militaris primo, Candidatos intelligit milites principales, qui priuilegijs muniuntur. Reliqui, inquit, munifices appellantur, quia propter munera facere militiam cogantur. De toga tyronum candida intellexisse poetam satyricum, placet eruditioribus,

Quum blandi comites, totaq; impune suburra
Permisit sparsisse oculos iam candidus umbo.

Dicitur uero umbo, quoniam Gabino habitu recurrens ad humerum sinistrum uestis umbonis uicem repræsentat. Nam & Apuleius, sub dextrum latus ad humerũ læuum recurrisse, umbonis uice deiectam laciniæ partẽ, scribit. Indicere autem tyrocinia quid sit, ex Ammiani Marcellini liquere uerbis potest: Pari, inquit, studio supplementa legionibus scripta sunt, indictis per prouincias tyrocinijs, omnisq; ordo & professio uexabatur. Sed enim prius quàm inde reuellamur, rectissimum erit in hac candidatorum mentione T. Liuij locum ex libro ab Vrbe condita tertio, restituisse in integrum fœdè per incuriam interpolatum. Ita enim in decemuirorũ mentione scriptum inuenias: dejectis honore per concionẽ duobus Quintijs, Capitolino & Cincinnato, lego per coitionem: idq; M. Tullij ex epistolis ad Q. fratrem auctoritate constipatus. Quod scribis, te audisse in candidatorũ consulariũ coitione me interfuisse, falsum est: eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ sunt, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit. Et simul mihi cõmittendum non fuit, ut his coitionibus interessem, quibus Messala excluderetur. Alibi quoq; idem Cicero Memmij coitionẽ uocat. Erat autem coitio, conspiratio seu fœderatio, quæ inter candidatos plerunq; fiebat, quod significat in Oratione pro Plantio idem Marcus Tullius: Dubitatis, inquit, quin coitio facta sit, quum tribus plerasq; cum Plotio tulerit Plantius? Nam & coire societatem in Oratione pro Quintio eleganter dicitur: Sociũ tibi in huius bonis edidisti Quintium,

plura

plura non dico: cum eo tu uoluntariam societatem coibas, qui te in hæreditaria societate fraudarat. Titus quoq; Liuius ab Vrbe condita libro nono, coitiones dicit honorum adipiscendorum gratia factas.

De Roscij histrionis excellentia, & prouerbio inde nato. Caput XVII

ROscium esse in scena, scitissimum adagium est in eum, qui undecunque sit in sua perfectus arte, nec admodum impolitiæ compertus: ductum id à Roscio histrione, quem ob summam artificij peritiam Cicero delicias suas dictitare solebat. Quin & Pompeius Festus Roscios prodit in omnibus perfectos dici, quòd Roscius sit unus in arte comœdica perfectus iudicatus. Et Cicero in Bruto: Volo id oratori, inquit, cõtingat: ut quum dicturus surgat, significetur à corona silentium, deinde crebræ assensiones, multæ admirationes: risus, quum uelit: quum uelit, fletus: ut qui hæc procul uideat, etiam si quid agatur, nesciat: at placere tamen, & in scena esse Roscium intelligat. Sed & De oratore libro secundo: Quanquam soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum, spectante Roscio. Quis enim se commouere potest, cuius ille uitia non aduertat? Et hæc quidem fuerit histrionis celeberrimi omnium, quos norimus, in agendo gloria. Quid laus illa præclara ex animi productа uirtutibus? Nónne, inquit clarissimus orator, ut ignis in aquã coniectus continuò restinguitur & refrigeratur, sic referuens falsum crimen in purissimam & castissimam uitam collatum statim cõcidit & extinguitur? Roscius socios fraudauit, potest hoc homini huic hærere peccatum? Qui medius fidius, audacter dico, plus fidei, quàm artis: plus ueritatis, quàm disciplinæ possidet in se. Quem populus Romanus meliorẽ uirum, quàm histrionem esse arbitratur. Qui ita dignissimus est scena propter artificium, ut dignissimus sit curia propter abstinentiam. Proinde quod scenicus foret, non contemptibilior uideri debet: neq; enim, ut in Cœnis quoq; Macrobius comprobauit, histriones inter turpes tunc habebantur: quamuis ex Aristotele secus in Noctibus Atticis Gellius senserit. Illud uero indicio est, quod L. Syllæ adeo charus hic fuit Roscius, ut annulo aureo ab eodem dictatore donaretur. Tanta præterea fuit tum gratia, tum gloria, ut mercedem diurnam de publico mille denarios sine gregalibus acceperit. An non & M. Tullius elegantissima oratione populum Romanum obiurgauit, quod Roscio gestum agente, tumultuarit? Quin id constat certissimè, oratorẽ eminentissimum contendere cum ipso histrione solitum, utrum ille sæpius eandem sententiam gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronuntiaret. Quæ res illuc Roscium prouexit, ut librum conscriberet, quo eloquentiam cum histrionia compararet. Deniq; Cicero idem in Oratione pro P. Quintio, Roscij præstantiæ locupletissimum testimonium reddidit, quum ait, Videri ore durissimo, qui præsente eo gestum agere conaretur. Qui uero cum ipso contenderent, eos etiam si quid antea recti aut uenusti habere uisi sunt, id amittere. Meminit huius & Fabius quum alibi, tum libro undecimo: Roscius (inquit) citatior, Aesopus grauior fuit, quòd ille comœdias, hic tragœdias egit. Dicere solebat Roscius discipulum, quem quidem probaret, reperire potuisse neminem, non quo non essent quidam probabiles, sed quia si aliquid modò esset uitij, id ferre ipse non posset. Item caput esse artis decere, quod tamẽ unum id esse, quod tradi arte non possit. Nicostrato deniq; comœdiarum actori sic applausit Græca natio, uti Roscio Romani. Fuit uero hic Roscius Gallus oculis obuersis, nec satis decorus: primus uti personis cœpit, quum antea galeris uterentur uel albis uel nigris aut ruffis, ut coloris qualitas ætatis faceret indicium.

Pepli notio multiplex. Mustelinus color. Item de Pallade allegoricè, curq; Stratia dicatur & Glaucopis, bis: item Athena & Hippia & Nica. Hippiæ mensuræ ac Phidoniæ cur. Damæus Neptunus. Hippium philtrum. Cratæpus taurus. Laphria Minerua cur, & Agelia, ac Pylætis: item Budæa, & Boarmia. Hygia. Nicephorius Iupiter. Peplographia in epistolis ad Atticum, quæ intelligi debeat. Nebridopeplus Bacchus. Doris uestis quæ. Plynteria festa. Athenogeron. Caput XVIII

Quoniam

QVoniam paulo ante pepli mentionem fecimus, sed breuiter admodum ac concisè, ut omnibus plane satisfaciamus, qui amplius sibi uocabuli eius notiones expetẽt enarrari, adnectemus porro, quæ indagatione uaria sunt deprehensa nobis. Igitur Lactantius grammaticus, siue is sit Lactatius, uti non nullis placere animaduerto, auctor est, Peplum dici uestem candore eximio, aureis distinctam clauis, sine manicis, quam uestitores deorum simulacris iniiciebant. Peplum uero primum instituere Athenienses, texebatur matronarũ manibus, intraq; quadriennium numinibus offerebatur, sed Mineruæ in primis. Quod Homerus item significat. Et Seruius grammaticus peplum finit esse pallam fœmineam, Mineruæ consecratam. Quòd si uera sunt, quæ Lactantius scribit, rectissime prorsum uestis ea Mineruæ dicabatur, quando candor diuinæ bonitatis simplicitatem exuberantiamq; præmonstrat. Auri internitentis splendor summæ atq; intimæ illius sapientiæ uim fulgurantem tacitis uidetur ambagibus signare, iis præcipue qui Platonicæ theologiæ arcana non illotis (quod aiunt) pedibus adiere. Nam ut in sacrariis illis Neptunus prouidentiam naturalem, ita Pallas prouidentiam significat intellectualem, unde & Græce dici ἀθήνη uidetur, quasi athrena de præuidendi potestate: quamuis mythici sic dictam putent, quòd de Iouis capite prosiluerit integræ puella ætatis, nec ubera sugere fuerit necesse, quod θηλάζαι dicunt Graeci, & scribit Eustathius. Virgo creditur, inquit Ponticus Heraclitus, quia ἄφθονον ἀεὶ τὸ φρόνημα, id est nunquam consenescit prudentia, nec ulla inficitur labe. Prudentiæ uero adnexam pœnitentiam Palladis nomine intelligi proprie apud Homerum Iliados primo, idem opinatur, quæ Achillis furorem salubriter inhibuerit. Ideo ita cani,

κηὶ δ' ὀπιθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἕλε παλλάς Ἀθήνη.

Animæ siquidem principale apud Homerum in capite est constitutum. Quo argumento, sicuti postea Platoni quoq; est uisum, pro homine toto quãdoq; ponitur caput: uelut quum ait,

Τοίλιν γὰρ κεφαλὴν ἕνεκ' αὖθι γαῖα κατέχει.

Quia uero rei militaris præses credebatur dea, dicitur item Stratia, uelut à Caribus solis cultum quandoque louem Stratium, Herodoto credimus. Qui (opinor) & Ἄρεα dicitur, id est Martius. Cui Epirotarum reges peracta re diuina in Passarone Thesprotidis, Epirotis iureiurando affirmabant, ex legibus regnum administraturos. Illi uero, id legitime conseruaturos. Ophthalmitidos Mineruæ tẽplum struxit Lycurgus, excusso ei oculo ab Alcandro, ut scribit Pausanias. Porro hanc ipsam Pallada describunt Platonici, diuinitatem potenter simul atque sapienter tum cælestia exornantem, tum quæ sub cælo fiunt, ædificantem, inter astra præcipue arieti præsidentem & æquinoctialis circuli ducem, ubi potissimum uigere putant motricem uniuersi uirtutem. Arbitratur Homericus interpres, peplum concinna, proindéque grata distinctum uarietate, multi formem prudentiæ rationem indicare. Propterea tantæ compos Vlysses uirtutis πολύμητις quandoque dicitur, nunc etiam πολυμήχανος & multiplicis doli sciens. Quod autem ipsam sibi Pallada concinnasse peplum, fabulositas astruit poetica: id uero indicare intuenti acrius τὸ τῆς φρονήσεως αὔταρκες, id est ipsam sibi prudentiam sufficere. Auctor allegoriarum in Hesiodum iure dici tradit, ex Iouis uertice enatam esse Pallada: quoniam, inquit, ab experientia se se promit prudentia: illa uero ex sensibus, qui in capitis ambitu conuisuntur. Et paulo post idem: Pallada, inquit, Glaucopin uocant, ὅτι τὸ λαμπρὸν καὶ περίβλεπτον τῆς ἀρετῆς: quòd illustris uirtus sit, atq; conspicua. At Phurnutus ad deæ ἐπωνυμίαν refert καὶ γοργωπόν. quando & animalium fortitudine in primis insignia, uti pardalis & leo, glauca uisuntur, δυσαντίβλεπτον εἶλουπε ἀπὸ τῶν ὀμμάτων: aut quia pure rectèq; res dijudicet: sicut ediuerso ab usu obscuriore iam uocant λιλαιωπίδα. Illud operæ leuioris: quod tamen non prętereundum censuit Eustathius: Perinam AEgypti mulierem quampiam sedentem texere adortam, unde (inquit) Pallados sedentis statuam commenti sunt. Glaucopin putat idem, sicut & Phurnutus, non tam quia glaucos haberet oculos appellatã, quàm de formidoloso aspectu: quoniam & glauci dicantur leones regij, id est βασιλικοί: & poetarum quidam dracones uocet glaucopas. Proditum uero memoriæ à Pausania est, fuisse Athenis Pallados

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtatuam glaucis oculis, ex Lybica (ut ipſe interpretatur) fabella. Illis ſiquidem perſuaſiſſimum eſſe, ex Neptuno & palude Tritonide natam deam, atq; eo argumento glaucos illi oculos contribui, uelut etiam Neptuno. Dicta eſt, inquit Pauſanias, Minerua ὑγίεια, item Ergane apud Aelianum, id eſt ἐργάνη, quod cognomen Athenienſes excogitarunt primi, Pauſania teſte, ſicuti ἀκώλους ἑρμᾶς. In Acropoli ænea uiſebatur ſtatua Pallados ὑγείας, ab Pericle poſita, quod illi per quietem præmonſtraſſet dea rationem, qua perſanaretur artifex tantum non cõclamatus, quod in propylæorum ſubſtructione ad imum foret dilapſus. Ab acropoli uero prorſum arcebantur canes, ob coeundi in propatulo impudentẽ animalis naturam, tanto deteſtabiliore Demetrij facto, qui in Parthenone meretricibus non abſtinuit. Hippiam legimus Mineruam apud Iſæum, id eſt equeſtrem, quòd currum inſtruxerit prima. Eam uerò Mnaſeas Neptuni filiam prodidit, ac Polyphes Oceano genitæ. Hippia uerò entea in Pindaro, uaſa intelligunt Phidonia, ſeu menſuras, quas Corinthi comperiſſe primum Phidonem tradunt. Hippia autem dici, quoniam Argos, unde fuit Phidon, nuncupetur Hippion: unde eſt Euripidion illud, ὅταν ἀς ἐλαύνῃ, ἵππιον τ' ἄγῃ μόλις.

Hippion Neptunum etiam Damęum appellari legimus, ab equorum (uti arbitrantur) domitione. Apud Pindarum facetiore metaphora frenum equi, hippium nuncupari philtrum, obſeruauimus: qui & Neptuno taurum immolãdum cratæpoda uocauit, qui ſuus fuit Delphorum mos. Inueni qui Mineruam dicant Laphriam, uelut Laphyriam, quæ in bello ſpolia ducat, quæ uocant laphyra, ſicuti agelia dicitur, tanquam ἄγουσα λείαν, id eſt prædam abducens. Symbolicè autem pylætis nuncupatur eadem, quando in portis ciuitatum expingi conſuerat, & domuũ ianuis, uelut in ſuburbijs Mars, quoniam in ciuitate ac domibus prudentia eſt opus, foris uerò in defendendis hoſtibus Martio animi robore. Iam illa operæ leuioris, Pallada cognominari Budæam, id eſt βοῦς ἄγαν, quia humana excogitatum prudentia eſt, boum opera terram colere, ſed & nauigare mergi quadam imagine: propterea eadem uocatur Aethyia. Ex agricolationis ratione colitur eadem à Bœotijs Boarmiæ nomenclatura de boum ad aratrum coaptatione. Colebatur Athenis item Mineruæ νίκης ſimulachrum ἄπτερον, id eſt ſine alis, habens in dextra malum punicum, in ſiniſtra galeam: quod in primo De acropoli Heliodorus ſcribit. Nicephorius autẽ Iupiter eſt nuncupatus de Meſopotamiæ urbe Nicephorio. Ex huius reſponſo imperium mox futurum concepiſſe Adrianum, auctor Aelius eſt Spartianus. Sed de myſtico Pallados ſenſu alias fortè commodius. Interim peplum pro curruum periſtromate recte poni, Homerum habemus auctorem,

ἄλλῳ που ἐν μεγάροισι λυπάων ἐνδέκα δίφρους
Καλοὺς, πρωτοπαγεῖς, νεοτευχέας· ἀμφὶ δὲ πέπλοι
Ἕπηγασται.

Sed & alibi Homerus idem pepli nomine inſtrata συνδυοκαίδεκα equorum intelligi uoluit aut curruum ad puluerem prohibendum. Nam Pandarus currus ſuos peplis decoros fuiſſe refert. Sed & Troadas uocat ἑλκεσιπέπλους Iliados ſexto,

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Donatus auctor eſt, peplum eſſe ueſtem ad ſacrorum ritum pertinentem: quamuis, inquit, alij eſſe dicant ſcutum modicum. Dicitur tam maſculino q̃ neutro genere, quod Laurentium negaſſe, miror. Plautus:

Nunquam ad ciuitatem uenio, niſi quum infertur peplum.

Illud grauius: peplum item dici uelum Panathenaicæ nauis, quam quarto quoq; anno honori Pallados inſtruebant, ducta item pompa à Ceramico ad Eleuſinium: quod ſcribit Ariſtophanis interpres. Vocant autem peplum, inquit, διὰ τὸ ἀραιοῦ εἶναι: hoc eſt, quia ſit prætenuis. In eo quoq; Enceladus gigantum unus, à Pallade necatus, intexebatur, & annis ſingulis (ut quidam ſcribunt) in Panathenæorum pompa ferebatur. Plaſcribit. In Apuleio autem, muſtelatos legimus peplos, de muſtelini coloris ſimilitudine, qui ſubluiidus eſt ac lentiginoſus, cuiuſmodi in ueſtibus comparet cruore commaſcimus. Theocriti interpres in Syracuſis πεπλωτείδια, τὰ πέπλῳ interpretatur, id eſt peronatrida eſſe peplum ac indumentum, quod primo ſuccingerent: nam & inde nuncupari

cupari παρὰ τὸ πεπλοῦσθαι, ab infibulatione. Sunt auctores, ex uictoria quadam ab Athenienſibus inſtitutum peplum: inq; eo, qui fortiter feciſſent, expingi conſueſſe. Cuius rei non oratoribus modò mentio eſt, ſed & comicis: quod prodidit Iſæus, repetit Harpocratio. Euripides in Hecuba, ἣ παλαιὸν ἐν πόλει τὰς καλλιφθόρους ἀθηναίας ἐν κροκέῳ πέπλῳ ζεύξομαι ἅρμασι πώλους. Ad hoc fortè pertinet ænigmaticum illud ad Atticum in epiſtolis: Peplographiam Varronis tibi probari nõ moleſtè fero, à quo adhuc πρακλάστειον illud non abſtuli. Eſt uerò pepli deſcriptio, ſiue pictura. Auctor tamen Porphyrius eſt, conditum ab Ariſtotele commentarium, cui titulus foret Peplus, in quo ducum exſequebatur genealogias, & nauiũ quoq; numerum ad Troiam profectarum, quin & in ſingulos duces epigrãmata, diſticha plurimum, præter quàm in Aiacem. Eſt item peplos frutex Dioſcoridi, libro quarto: ſicuti etiam peplis, quam Hippocrates peplion uocauit. Pepli etiam Plinio mentio eſt libro uigeſimoſeptimo. In primo Epigrammatum inuenio Bacchum appellari Νεβριδοπέπλου. Carmen, ſi quis fortè requirat, ſubſcripſi.

Νυκτέλιον, νόμιον, νεβρώδεα, νεβριδόπεπλον.

Peplis fibulam addere in pectoris ſummo, Doricum creditur inuentum, proinde muliebrem ueſtem Dorida nuncupat Herodotus, quæ fibula partem alioqui hiantẽ ſubnecteret: eiuſmodi nanq; ueterum mulierum geſtamen erat. In Caria tamen linea frequentior fuit tunica. Et quoniam de Pallade uenati pleraq; ſumus, illa obiter attigiſſe, nil (puto) obfuerit in Acropoli, quę olim diceretur Polis, ſimulacrum fuiſſe Mineruę, quod cælo delapſum, fama tenet, ut tradit Pauſanias: propẽdebat lychnus aureus, Callimachi opus. Eum ubi oleo impleſſent, eundem anno circũacto diem obſeruabãt: nec interim deficiebat oleum, etiã ſi interdiu noctuq; colluceret lychnus: lino carpaſio conſtabat ellychnium, ſeu θρυαλὶς. In id enim ignibus nullum omnino ius. Nec illud relatu indignũ: Athenis feſta celebrari conſueſſe plynteria, ut prodit primo Rerum Grę carum Xenophon, & nos alibi: in quibus Pallados ſimulacrum obuelabatur, nec ſerię rei quippiam attingere aliquis audebat. Porrò quia Athena Mineruã indicat, uti monſtrauimus, hinc eleganter ἀθλιογέρων dicitur iam ſenior diſcipulus. Pallada denicq; tribus infeſtiſſimis oblectari feris, dolens gemẽsq;, quum ſolum exilij cauſa uerteret, infremuit Demoſthenes, noctua, dracone, populo.

Cur tantopere ſenſibus afficiamur, atq; oculis præcipue. De oculorum uitijs. Qui dicantur Peti. Cur ſpadonibus oblædatur uiſus, & frequenter coeuntibus. Inoculare. Enophthalmiſmus. Regis oculus uel aures. Opteria. Ictus oculi. Atomus. Apoſtrophi oculi, & diaſtrophi. Cap. XIX

OCulos eſſe humani corporis partem pretioſiſſimã, ut qui lucis uſu uitam diſtinguãt à morte, rectiſſime à ſummis auctoribus dictum opinor. Sed quum tacito naturæ conſenſu expetant homines ſcientiã: inde etiam affectio quædam ſumma, quod Syneſius approbat in ſenſus omnes exoritur: quos etiam nullo uſu, non poſſumus non plurimum amare, in primis uero uidendi uirtutem. Neq; enim agendi modo gratia, ſed & acturi omnino nihil, huic ſenſui præcipue afficimur. Cuius ratio eſt, ut primo Metaphyſices Ariſtoteles prodit, ὅτι μᾶλλον ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμᾶς αὕτη τῶν αἰσθήσεων, καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς. hoc eſt, quoniam ut cognoſcamus aliquid, ex omnibus maxime uidendi ſenſus efficit, pluresq; rerum ingerit differentias. Verum enimuero uni tantum homini deprauari eos, à magnis item traditum uiris eſt, inde quoq; cognominibus exortis, Strabonũ, Lucinorum, quibus parui utrinque oculi. Et Petorum, quibus oculi leniter declinãtur, & cum uenuſtate. Vnde etiam Veneri petos attribuunt oculos, quod uitium quidem ſit, ſed non aſpernabile, non inamabile. Nam ita legimus in carmine obſcœno, quiſquis eius auctor credi debet,

Minerua flauo lumine, Venus peto. Horatius quoq;,

Strabonem appellat Petum pater.

Et libro ſeptimo Martianus, Marcidulis peta luminibus. Ipſe laſciuos etiã intelligo, & ignea quadã mobilitate præceleres, ac ueluti uolantes. Quando & Pontanus ita canit,

Cur ó Deianira, cur moraris
Auroram cupidis referre terris?

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur non lumina,petulosq; ocellos
In lucem exeris?

Vitiantur & alio modo ſpadonibus,fiuntq; hebetiores, ac uidendi acumen, quod uocant Græci ὀξυωπίαν, magna parte perit. Vitiari quidem τοῖς ἀφροδισιαζουσι, id eſt re Venerea utentibus,minus utiq; mirum. De ſpadonibus amplius uidendum. Niſi dicamus,alteris quidem ob libidinem, alteris ob excisionẽ plus iuſto partes ſuperiores exſiccari: Quod perſpicuum in ijs eſt, quorum opus exquiſitius adminiſtratur: humoribus enim deorſum ductis,ſuperiora ſiccari,neceſſe eſt. Id autem concubitu fieri, nimirum patet. Spadonum autem crura intumeſcunt, & alui faciles ſunt, ὡς κάτω μιθισαμένου τοῦ ὑγροῦ, id eſt utpote quum ſe deorſum humoris copia ſeuocet.Profecto in oculis humidum,ſubtile, aqueum neceſſarium eſt,in eo nanq; uiſibiles ſpiritus attenuãtur, Et oculus ipſe natura humectus eſt. Nam in libro De ſenſu & ſenſili Ariſtoteles, & quinto De animalium generatione,Oculum ſapere naturam aquæ tradit. Ob quæ cotu frequentiore,aut alia ratione arefactis ſuperioribus,oculi proprium, quod humore uigebat,immutari,neceſſarium eſt.Et ſpiritus ígnei,qui & ipſi multi ſunt motus,hebeſcunt,niſi humore foueantur. Areſcit autem cerebrum quoq; libidinis intemperantia, quod ſeminis fermentum inde parte pluríma profluat,quod præter Hippocratem in libro De aere & aqua, uti diximus, etiam Auicenna primi uigeſima ſignificat: præciſis enim uenis,quæ poſt aurem ſunt,tolli coitum, ſeminis profluuio impedito. Amplius, quod ad eunuchos attinet.Acumen uiſus fit per ſpiritus uiſibiles,calidos,ſubtiles, lucidos:nam & animalia calida,bene digerentia,uiſu præſtant,ut aquila.Spiritus autem hi calidi uirtute tales efficiuntur. Id uero augeſcit conſeruaturq; per refractionem quæ in teſticulis fit,ex qua totum corpus calefit & irradiatur, ſicuti in maiori mũdo repercuſſis radijs ſolaribus caleſcit uniuerſum & illuminatur. Quamobrem in ſpadonibus ceſſante refractione,abſciſſis teſtibus, non caleſcit corpus, nec ſpiritus ſubtiles ac mobiles generãtur.Sed contrarij potius, hinc digeſtione item læſa,caloris inopia, humores generantur terreſtres,aquoſi,nitroſi,ac graues, immoq; ad inferiora procliues,inde fit celebratus in ſpadonibus pedum tumor. Quos Licinius Cæſar cum aulicis eſſe palatij ſorices ac tineas pronunciauit. Hic tamen eſt, qui per inſcitiam literas eſſe dicebat uirus,ac peſtem publicam. Ab oculis porro, qui dicuntur ὀφθαλμοί, inclinatur uerbum ὑποφθαλμίζειν, quod georgicum eſt uocabulum, inquit Euſtathius, dici Latine ſolet,inoculare.Enophthalmiſmos tamen pro ſpectaculis dici,aduertimus. ὀφθαλμὸς βασιλέως nuncupatur regis explorator. Sed & cui adeſt auctoritatis plurimum ac potentiæ,regis itidem appellatur oculus,cuiuſmodi ſunt,quos ſatrapas nominamus, per quos à rege explorantur omnia,ſicut alios dici ſcimus βασιλέως ὦτα, id eſt aures regis. ὀπτῆρια uero id eſt opteria,dona ſunt ſponſæ contributa in anacalypteriis.Quæ quid ſint, alibi fuſim ediſſeremus. Ictum oculi,ſiue motum, Græci ῥοπὴν dicunt:unde eſt illud parœmiodes, ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, id eſt in momento & oculi ictu uel motu: id & pronunciant alij ,ἐν ῥιπῇ, id eſt eo momento quo difflatur pluma, uel quiduis aridi tenuiſq;. Dicitur & Græce, ἐν ἀτόμῳ. Quam loquendi figuram municipes mei uſurpant, ſed in atimo dicunt,uerbo per inſcitiam labefactato,quum ſtatim factum ſignificant. Apoſtrophos oculos apud Sophoclem intelligunt retro uerſos, ſicut diaſtrophos in furentibus peruerſos.

De neruis opticis:qui ſunt, quaue coeant ratione. Cur ſimplex obiectum quandoq; duplum uideatur. Cap. xx

INter alia quibus uidendi conſtat perfectio, ſunt & nerui ab anatomicis dicti, ab eo quod præſtant, optici:hi à cerebro ad oculos producuntur effigie in primis elementi Græci χ, uidenturq; in contactu ſe interſecare ad crucis modum, ſed acrius ſolertiusq; inſpectanti haudquaquam fit. Cæterum à cerebri exorientes lateribus ad eundem pertendũt locum, donec coniuncti ita,ut meatus qui antea duplex uiſitur, unus & communis fiat, mox uero diſcapedinati reſiliunt & diuaricantur, ac qui à dextris cerebri neruus initia ducit, dextrum item oculum petit,Qui uero à læua, itidem oculo inſinuatur læuo. Verum, ne quis riſu forte iſta putet excipienda,ueluti explorate minus prodita, auctor nobis huius doctrinæ Galenus eſt libro

libro De utilitate particularum decimo.Sed & hæreſin eandem conſectatur Auicẽna. Quin & rationem hanc ſe omnium principem eruiſſe,aſtruit Galenus.Siquidem à rerum id natura excogitatum ſagaciſſimè,ne ſenſibile utroq; hauſtum oculo uideatur geminari.Quod dubio procul obtingeret,ni(ut inquit Auicẽna) uiſibilium ſimulacra in communi coirent acceptaculo,atq; ita utriuſq; oculi unum fieret deferens. Vnde ſtrabonibus euenit,ut geminata putent ſe intueri omnia,ubi pupillarum altera uel ſurrigitur altius,uel plus iuſto menſu deprimitur,quia pereat tunc meatus rectitudo ad opticorum coitum,accidit q; ut uiſibilis rei forma prius quàm illuc pertingat, uelut ſufflaminata in obliquitatis angulo ſubſiſtat,atque ita per neruum flexuoſum tranſiens non æquè perueniat ad communem locum,ac quod recto fertur inceſſu.Scribit porrò Auicenna ex opticorum illo congreſſu profluere & adiumentum alterum,quoniam ſpiritus uiſiuus,altero oculorum oblæſo,totus delabitur ad reliquũ,qui inde roboratur mirificè,& ualidior promitur in actum,quod alterum claudentibus oculum manifeſtum fit.Eo ſiquidem nomine,qui patet,clarior fit conſueto, & in obiecto apprehendendo potentior,ex impetu quoq; uiſiui ſpiritus latiore facto meatu.Nam & ſi pupillæ alteri contingat uitium,altera patentior fit,ac maior. Cæterum ingeret ſe fortè quiſpiam ad id quod aſtruximus,cur obiectum ſimplex,uti geminum quandoq; à nobis ſpectetur: ſonum quidem aure utraq; immittere ſeſe,nec tamen unquam audiri duplum. Quod ipſum & in odorãdi ratione proferri poteſt. Ambiguitati uerò ex doctrina Galeni ſic fermè occurri poteſt. Quod obijciatur,non uideri ſimile,quippe uiſus obiecta per rectam lineã à ſenſiuo organo percipiũtur,quod in ſonis non fit,neq; item in odoribus.

De antiſtitis Mineruæ barba apud Pedaſenſes,quæ ingruens malũ præſagiret,Cur fœminis non adnaſcatur barba.Cretenſium mos.Berberi quid. Apotropæi dei.Pallas Oxyderces,& mater.Bardy regio, & fluuius. Minerualium dies. Caput xxi

IN monumentis ueterum Græcorum legimus, eſſe ſuper Halicarnaſſum Pedaſenſes,apud quos illud mirum ſolitum contingere, memoriæ proditum ſit, ut quoties ipſis aut circumadiacentibus, aliquid aduerſi certum intra tempus eſt euenturum:tunc antiſtiti, quæ illic Mineruæ eſt, grandis barba naſcatur.quod ab Ariſtotele repetitum quoq; ſcio. Sed & Herodotus ſcribit hiſtoria prima,uerum in Græcis modò codicibus,quin & libro octauo relatum obſeruauimus.Quam rem bis,uel(ut alij præferunt) ter apud eos accidiſſe,compertũ eſt. Meminit ex Herodoto item libro tertiodecimo Strabo, ſed ita ut interpres hiſtoriam haudquaquam aſſequutus deliraſſe prorſum uideatur. Naturalis autem ratio id planè auerſari uidetur,quod Macrobius quoq; ſcribit. Siquidem caloris inopia eſſe cauſa creditur,cur muliebre corpus,ut uiri,pilis nõ obſideatur:calorem enim eſſe dicunt,qui pilos creet.Quamobrem & eunuchis deeſſe, quod eorum natura frigidior ſit. Porrò in corpore humano illæ potiſsimum partes obſepiuntur pilis,quibus maior ſuppetit caloris facultas.Leue autem eſt mulierum corpus,ueluti innato conſtipatum frigore,quando algorem comitatur denſitas,leuitas denſitatem. Quod uerò citius admonentur generationis,naturæ infirmioris eſt, ut exilia poma celerius miteſcunt,robuſta ſerius. Præterea frigiditatis argumentũ euidens illud eſt, uiros longè diutius in generando perſeuerare,quàm in pariendo mulieres. Nam uis eadem in frigidiore corpore extinguitur celerius,in calidiore amplius producitur.Quòd ſi frigus aeris tolerabilius ferunt,quàm uiri,facit id ingenitum frigus:ſimilibus enim ſimilia gaudent.Proinde minus mirum,muliebrem barbam,ut monſtrificam,meticuloſi alicuius ingruentis dirum haberi præſagium.Quin & ſimplex uulgus noſtrum adagium ſibi parte iſta non inſcitè neq; ineleganter effinxit,Fœminã barbitio obſeptam eminus ſalutandam eſſe,uſurpans.Medicæ tamen doctrinæ dogma eſt,ab Ariſtotele comprobatum, ſubſiſtente menſtruorum,quæ gynæcea uocant,& καταμηνια, id eſt catamenia, redundantia,necnon ſeminis,mulieribus quandoq; barbam contingere.Quod in uiduis caſtitate præſignibus ſe uidiſſe,Auicennæ interpres ſcriptum reliquit.Sed & Princeps teſtatum uoluit tertij uigeſimaprima,tractatu tertio, capite itẽ uigeſimoſexto. In hac uerò barbitij mentione illud obiter enotaſſe(nil puto)obfuerit:inoleuiſſe patrium quãdoq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Creta morem, ut barbam & capillos magistratus summitterent. Proinde, quum ab Appio proconsule, cum quo in Cretam Sabinus iuerat, in theatro Græci postulare instituissent, ut Sabinus maximum magistratum gereret: surrexit Sabinus, & silentio manu facto, Hunc magistratum, inquit, ego Romæ bis gessi. Bis enim reus causam dixerat. Græci non bene intellexerunt: sed bene interpretati petebant, ut illum honorem Sabinus tertio gereret. Id obiter item subnotarim: in historijs legi quandoq; Berberi. Id uero ad barbam facit nihil. Est autem Indorum uocabulum, quo margaritiferum ostreum illi significant, sicuti auctor Eustathius est: meminit etiam Athenæus. Et quoniam à Pallade orsi sumus, in eandem desinamus, cuius in templo apud Sicyonios ad portam, quæ dicitur Sacra, structo Epopei conditoris uisebatur monumentum, & in propinquo dei, quos ἀποτροπαίους dicũt. Apud quos omnia fiunt, quæ facienda Græci arbitrantur ad mala auerruncanda, id est ἐς ἀποτροπὴν κακῶν. Fuit apud Argiuos Palladis sacellum ὀξυδερκοῦς, à Diomede structum, quod ei apud Ilium bellanti tenebras, caliginemq; ab oculis detersisset dea. Est apud Eleos Pallados sacellum μητρὸς cognomento: quoniam quandoq; deficiente iuuenum turba, deam comprecatæ mulieres sunt, simul ac cum uiris congressæ forent, conciperent. Voti compotes, regionem insuper uocabulo gentis patrio, Βαδιὰ nuncuparunt, ac fluuium Βαδιὰ aquam. Sicuti uero Romæ Minerualia quinquatribus, aut ante paulo præceptoribus persoluebantur, ita & Athenis in festo quod Choes dicebatur, Anthesterionis duodecima, quem interpretantur Nouembrem: quo etiam tempore à præceptoribus familiares hospitaliter accipiebantur: quod apud Athenæum scribit Eubulides.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIquarum lectionum libros, ad Antonium Mariam Amolinum physicum, præfatio decimaquinta.

MVltis uarijsq; incitabulis euictus, his diebus constituens doctissimi patrui mei luculentissimũ opus, ab ipso alias prima eruditione æditum, post uero castigatissime recognitũ, tantarumq; literarum copiosa numerositate adauctum, ut fere Antiquarum lectionum liber non amplius uideatur, onus grauissimũ, meisq; quàm impar humeris subijsse cognoscens, id pluribus impartiendum dijudicaui, teq; potissimum doctissime uir quintadecima ipsius portione grauare: nec ab re quidem, qui me continue stimulans, ad ipsius huius operis æditionem tuis etiam incitamentis prorumpere impulisti. Quod eo libentius factitandum censeo, quo doctissimi ipsius patrui mei Lodouici Cælij doctrinatæ literaturæ principijs, imbutum altissimæ scientiæ apicem inhiantem, humanorum studiorum, acutioris q; dialectices, altissimæq; philosophiæ dogmata peragratum, ad Pœoniæ facultatis tantam deuenisse altitudinẽ noui, ut acutissimi dialectici, doctissimi philosophi, perspicacissimiq; physici nomẽclaturam subire merito merearis, qualem decimiquinti huius uoluminis placita exigunt, quæ tanto refertissima munimine securius prodeuntia, tui nominis patrocinio micantius sese omnibus oblata patebunt. Id igitur & si imbecille munusculum, doctissime Antoni Maria Amoline, eo alacriori suscipies animo, quo à Lodouico Cælio tibi præceptore accuratissimo emanatum, Camilli nepotis collatum manibus tibi iniunctum nosti: quem tua illa innata benignitate gratius fouens, deditissimum semper habebis. Vale, meq; tibi semper obsequiosum accipe.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI DECIMVSQVINTVS.

Quot exigantur ad uidendi rationem. De diaphano & lumine. Cur sol mundi oculus, curq; Theæ dicatur filius. Cap. I

MVLTA, inquit Priscianus Lydus in Theophrasti enarratione de sensu, in uisu uarietas accidit, siquidem uideturq; extra prodire, propterea quod circa sensibile agit extra locatum. Quin etiam aliquid à re uidenda suscipere, quia uidelicet illinc aliquid patiatur. Iam uero diaphanũ atq; medium traijcere uideturutrinq;, tanquam & perficiens lumine, & commensurationem exhibens interuallo. Certe obiectum sensibile nimis materiam resipit, at sensus spiritalis admodum est. Itaq; per se haud quaquam coire queant ad sentiendi actum perficiendum. Sed opus est medio quodam uelut spiritali, quod inuicem ista concilíet. Hoc quidem circa omnem sensum species quædam est. Circa uisum uero, tanquam excellentissimum, ultra speciem opus est diaphano insuper, atq; lumine, quibus materiale prorsus spiritali accommodetur. Putat Priscianus idem Iamblichum sequutus, sicuti Iulianus quoq; in libro De sole, diaphanum esse non in æthere solum, igne, aere, aqua, uitris: sed & in terra ipsa, compositisq; corporibus omnibus, id quod alibi quoq; attigisse me, sum memor. Ait Iulianus ex Phœnicum & Iamblichi doctrina, lumen esse purum actum, ab actu diuinę intelligentiæ per cuncta porrectum. Diaphanum uero actus eiusmodi esse uehiculum, & id quidem incorporeum, neq; permixtum corporeis qualitatibus, quamuis per ea diffusum omnia. Idem significat extensum per omnia lumen, à Platone De republica libro decimo positum. Visibilia per primum uisibile, id est lumen, uisibilia fiunt. Ideoq; & uisus omnes per primum uisum. Quoniam uero quæ hic disiuncta sunt, apud superos sunt unita, cõiectare possumus, idem esse primum uisibile primumq; uisum, id est præcipue solis lumen. Quo argumento uidetur Orpheus oculum mundi solem uocasse. Verum & poetica fabulositas Theæ, id est ἡ θέας filium esse pronuntiat solem, quod ἡ θέας υἱὸς ὄψεως, id est ut spectemus, utq; uideamus, præcipua immo tota indidem sese promat ratio: ex quo in Isthmijs Pindarus, μᾶτερ ἀελίου πολυώνυμε θέα. Prodit in libro De ueritate Thomas, Videri aliquid tripliciter: uno quidem modo per essentiam suam, uelut quum uisibilis essentia uisui connectitur, quo modo lucem percipit oculus. Alio autem modo per speciem, quum rei similitudo uisui imprimitur, ut quum lapidem uidemus. Tertius est ex speculo modus, ubi rei similitudo per quam cognoscitur, non sit in uisu statim ab re ipsa, sed ab eo, in quo rei exprimitur similitudo, sicut in speculo sensibilium uisuntur species. Primo autem modo uidere deum, soli est deo naturale: secundo autem modo, angeli proprium: tertio deniq; hominis, qui ex creatis rebus utcunq; deum exhibentibus in dei cognitionem perducitur.

Igneum splendorem inesse oculis, quo modo probent Platonici. Item qua ratione fiat uisus ex Platonis doctrina. Cap. II

PRorro sicuti cor mundi sol suo ambitu lumẽ, perq; lumen uirtutes suas inferioribus affundit: ratione compari in corporibus nostris cor motu suo quodam perenni proximũ sibi sanguinẽ agitans, ex eo spiritus in totũ corpus, perq; illos luminũ scintillas mẽbris inlinuat, singulis quidẽ, sed oculis uel maxime, ad surrectas utiq;, ac prominentes corporis partes spiritu leuitate insigni scandente præcipue, eiusq; lumine per oculos inde qui perspicui sunt, atq; omnium partium nitidissimi, uberius promicante. Inesse uero cerebro & oculis lumen aliquod, etiam si exiguũ, animalia multa, quę noctu uident, argumento esse possunt, quando in tenebris eorum coruscant oculi. Sed & quodam modo cõtortis oculis, circulum quendam lucidum intus plane intuemur. Quin & Plinij monumentis testatissimũ est,

Tiberio Cæsari eam fuisse oculorum naturam, ut expergefactus noctu paulisper haud alio modo, quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. Id ipsum & mihi quandoq; obtigisse, deo teste, non mentior. Augeæ micantes oculos celebrat Apollonij interpres. Sed & grāmatici nostri glaucos dici equos interpretantur felineis oculis, id est quodam splendore perfusis. Augusto adeo enitescebant, ut si intentius aliquem esset intuitus, cogeretur is, ceu splendoris nimietate caligaret, uultum submittere. Sed in Timæo item Plato, quoniam ut res est, non rhetorum modo rimamur officinas, sed & academiæ inuisimus spatia, uisus rationem expositurus: Ignis, inquit, illius qui non urit quidem, sed illuminando suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes dij fecerunt. Intimum siquidem corporis nostri ignem huius ignis germanum syncerumq; per oculos emanare uoluerunt. Itaq; quum diurnum lumen applicat se & accorporatur (ut sic dicam) uisus radio, tunc ea duo inter se similia concurrentia atq; commixta, quo oculorum acies diriguntur, ibi in unius iam domesti ci corporis cohærent speciem, ubicunq; uidelicet tam intimi, quàm externi luminis fit concursus. Totum igitur hoc propter similitudinē, passionem eandem sortitum, quum quid aliud tangit, uel ipsum ab alio tāgitur, motum huiusmodi ad corpus omne, perq; id ad animā usq; diffundens sensum efficit, qui uisus uocatur. At postquàm in noctem discesserit cognatus ignis, uisionis euanescit radius. Nam in aerem sibi dissimilē erumpens permutatur atq; extinguitur, quum nullam habeat cū proximo aere, utpote ignis carente splendore, naturæ communionem, idcirco uidere desinit, somnumq; inducit.

Aristotelis rationes aduersus Platonis de uisu placita. Cap. III

ARistoteles uero in commentatione quæ De sensu est, ac sensili, gradum parans ad diluendam Platonis sententiam, contra quem nunquam non concertatione assurgit arrectaria, & (ut dicunt Græci) ὀρθοστάδιον, ueteres philosophos scribit, de sensibus aliqua tradere orsos, ex elemētari ratione, cuiusmodi sensoria forent, esse scrutatos. Quoniam uti primo De anima disputatum latius est, simile à simili arbitrabantur percipi. Ex quo animam quoq; de principiorum comminiscebantur natura, ut hoc nomine omnium cognitionem consequi posset, ut quæ conformis foret omnibus, siquidem communicare in principijs omnia. Consimili porro ratione, quoniam sensus corporea item percipiant omnia, eorum modum elemētis attribuere adorti sunt, ac terræ tactum omnino assignarūt, gustum uero aquæ, quia per humecta sentiatur sapor, aeri autem auditum, uisum postremo igni. Quia uero sit inter aerem & aquam quoddam medium, aere quidem densius, aqua uero tenuius, quod uaporis aut fumi nomine intelligi uoluere, odoratus sensorium illi ascribendum putauere, quoniam ex fumida quadam euaporatione sentiatur odor. Quo autem potissimum argumento esse ignis participem oculum, putarint Platonici, inde arbitratur Aristoteles factum, quia (ut paulo ante commeminimus) rationem minus peruiderint, cur oculo compresso ac moto uehemētius, promi ex eo uideatur igneum quippiam, præcipue si forinsecus obtendantur tenebræ. Cæterum non ignis ratione cōtingere hoc ipse putat: sed quoniā quicquid abunde leuigatum detersumq; politius est, ex suæ naturæ proprietate quēdam habere fulgorem animaduertitur: non eiusmodi tamen, qui medium actu lucidum ualeat efficere. Proinde, quum nigricans in oculi meditullio perpolitum maxime sit, mirum nihil fit, si & nitorem contineat corporum eiusmodi affinem. Sed unde nam fieri astruemus, quòd si celerius agitetur oculus, fulgorem percipit: si uero quiescat, non ita? Respondet philosophus idem, hoc ideo obuenire, quia præceleri motu oculi, quod unum simplexq; est, euadat quodammodo duplum: unum siquidem, ac idem subiectum est pupilla uidens ac fulgēs: quatenus uero splendescit, foras nitorem promit: quatenus uidendi facultatem habet, illum percipit ac cognoscit, ueluti forinsecus illabatur. Nam ubi celerius mouetur oculus, nigricans ad exteriorem transfertur locum, in quem pupilla fulgorem emiserat prius, quàm omnino deficiat is, excipitq; perinde ac extrinsecus illatum: quo fit, ut aliud censeatur quod uidet, aliud quod uidetur. At si tardior fuerit motus, euanescit prius coruscatio, quàm illuc delabatur pupilla, ubi excipere queat. In tenebris uero ista præcipue fieri, illa ratio est, quoniam luminis copia leuigatorum corporum splendorem tenuem admodum atq; exiguum absorbet

bet quodammodo, cogitq; euanidum fieri. Quod autem una cum Empedocle tradit Plato, effici uisum per luminis ab oculo emissionem, perinde ac à lucerna: id esse omnino uanum, autumat philosophus, quando (si ita foret) deberemus etiam in tenebris uti oculis, radio inde promicante ad medium illustrandum idoneo. Verum quod infert Plato, restingui radium offensantibus tenebris, uanius multo est. Quæ enim extinctio esse luminis potest? extinguitur siquidem humido aut frigido calidum & siccum, ut in prunis uisimus, & flamma: sed neutrum in lumine recognoscimus. Quòd si est, ac ob debilitatem latet nos, interdiu claritatis excellentia perire debuerat, aut in aqua, uel item in glacie. Quippe ignita corpora hæc omnino patiuntur, sed in oculorum lumine nil prorsus eiusmodi fit, inde coniectatio certa, Platonicam rationem minus ueritate subnixam ruere.

Aristotelis sentētia de uisus ratione. Item quid dieche, & quid dioſmos, ac diagonios linea. Optice, anoptice, catoptice. Videre, ac cernere, an distinguantur. Cap. IIII

AEterum quid de ratione uidendi sentiat uir acer & experiens Aristoteles ipse, iam ex interpretatione Themistij secundo De anima promere ingrediar. Plane, inquit, colorem esse ea natura, ut actu perspicuū moueat, illud indicio esse uel firmissimo potest, quòd colores uehementer prope admoti neq; uideri, neq; internosci queūt: mouet ergo color perspicuum aerem, aer ad usq; oculum continenter pertensus aspectum mouet, & uulnerat. Quòd si nullus esset usus intersiti aeris, per quem color ueheretur ad sensum, summa ratio esset, quamobrem colores quanto propius accederent imminerētq; oculis, eo clarius & exquisitius cernerentur. Proinde perperam Democritus censuit, qui diceret, Si inane esset hoc omne per quod cernimus, spatium, fore ut acrius & probius omnia uiderentur: quod prorsus impossibile est. Nam obtutus passo quadātenus, & affecto sensu contingit, non quidem à colore qui cernitur, alioqui impositus & adiunctus pupillæ præsentiretur: sed quod reliquum est, ab aere illo, & perspicuo, quod interpatet. Quamobrem nedum acutius, sed nihil omnino uideri posset in uacuo, quia nihil in eo intermedium haberetur, quod primo ipsum affectum, tum deinde ipsum oculorum sensum afficeret. Idem in sono, idem in odore contingit. Neuter attactu sensum exercet, sed per medium aerem, à quo subinde sensum impellunt. Sed qua strepitus ad auditum proue hitur, quidam Aristotelici interpretes diechen appellarunt, quasi personiam dixeris, qua uerò odores, dioſmon, ac si perolatiam uocaris, quòd ueterinæ sint ac uehiculares ὀdoris ac soni. Diagonios uerò linea intelligitur Vitruuio ab angulo ad angulum perducta. Et libro quarto in capituli Corinthij ratione: Abaci, inquit, latitudo ita habeat rationem, ut quanta fuerit altitudo, bis tanta sit diagonios ab angulo ad angulum. Verum, ne quid dissimulem, auctor quidem prospectiuæ, Aristotelis dogma insequutus, mathematicos scribit, statuentes, uisum fieri per radios ab oculo promicantes, inaniter conari. Sed enim Alchindus De aspectibus, omnino docet aliud. Et magnus auctor Augustinus innuere uidetur, Animæ porentiam in oculo aliquid efficere, quod à sapientiæ studiosis necdum sit perueſtigatum. Alioqui & qui Platonem euertere conantur, quandam ab oculo radiorum effusionem admittunt planè, qua uidendi perficiatur ratio, animalium argumento, quæ ita oculorum nitore medium illustrant, ut colorum perceptio non lateat ea. In uidendi ratione illa item obseruauimus, quum in rectum dirigitur uisus, dici propriè opticen modi eius rationem: at ubi suspectamus, anopticen: sicut catopticen, quum despectamus. Qua in re illud contingit admirabile, si attollatur uisus, etiam stellas contingimus: si in rectum prospectus petatur, quadraginta milium passuum non excedit ur mensus. Infra uerò etiam minore multo mensura uisum hebescere, obseruatum, quando est hic longè difficilior modus. Proinde in eius perpensione maiorem & curam & diligentiam adhibendum. Illud uerò ab agrestioribus mutuemur Musis, ut philosophi loquuntur, Videre ac cernere, non eo distingui discerniculo, quo ineptioribus est uisum. Cicero in Oratore, Perfectæ eloquentiæ speciem animo uidemus, effigiem auribus quærimus. Idem paulo infrà, Eloquentiæ speciem cernebat animo, re ipsa non uidebat.

Cur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur quædam collucere in tenebris uideantur. Miracula quorundam ex se lumen fundentium. Cur quædam noctu oculis utantur, interdiu minus. V

SOsigenes Alexandri præceptor tertio uolumine De uisu, rationem afferre conatus est, quamobrem aliqua collucere in tenebris uideantur. Flammulenta, inquit, hæc quadamtenus naturam ætheris & quinti elementi participant, ea cognatione fieri, ut admotum sibi aerem, aut perspicuum aliud corpus illuminent. Quod autem id maxime noctibus faciant, rationem esse, quia tum maius lumen absit. Alioqui euenire interdiu, ut exiguum eorum lumẽ quasi exolescat, & offundatur in magno. Noctu ergo quum refulgent, aerem proximum & circumfusum leuiter sublustrant: non ita, ut alia item possent uideri, sed ut sola se uendicent à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua proficiscitur, manatq; lumen. Nam & ipse quoq; ignis, quamuis splendorem suum latius & diffusius mittat, adeo ut asserat etiã alia: tamen si remotior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui uix sufficit. Verum quia in hæc prouecti sumus, non ineptum fuerit, obiter illuc diuertisse. Proditum monumentis est, periculo ingenti circumuentum in India Magnum Alexandrum quodam prælio, concussis armis, uisum Barbaris lumen fundere, monstro se ante illum ostentante. Tiberij equus ore uidebatur flammigare, dignitatis futuræ omine prosperrimo. Theodorici pater ex corpore toto scintillas dicitur profudisse. Id ipsum & de se prodidit sapiens quidã, ita ut scintillantes flammæ hinc inde prosilirent, etiam cum sono. Quod uero animalium nonnullorum oculi noctu mire sint efficaces, interdiu autem hebetiores, id obuenire Plutarchus arbitratur humoris siccitate ac tenuitate, non ferentis πλὴν πῶς τὸ φῶς σύγκρασιν.

Cur fœminis contingat in sopore profusio & arrectio. Concubituris officere nuditatem pedum. Gonorrhœa, gonorrhœas, Plumbo reprimi Venería. Clinopale nudipedalis quæ sit. Item de nudipedalibus sacris. Cap. VI

COnstans opinio est inter eos qui naturalium rerum secreta rimantur, & enotatum ab Aristotele scimus, corpus quod concubiturum sit, calidum intus atq; humidum esse debere, cuiusmodi ferè per somnum potius contingit, ẽq; per uigiliam. Ex quo etiam celeriter ac sine corporis agitatione, οἱ ὀχουσάμενοι γινονται, id est fœminis in quiete fluxus fiunt, quod uigilantibus non citra laborem ferè contingit. Simul autem fit, ut & reliquum corpus rarè existat, ac pedes item, humectiores sint atq; calidiores. Indicio est, q̃ quum dormimus, pedes obtepescere solent, ut qui unà cum internis partibus ita afficiantur. Hinc quoque amplius innotuisse opinor, cur sit, quòd in sopore obtumescant genitalia, quod festiuiter salibus suis & Martialis inseruit. Verum nuditas pedum, quam ἀνυποδησίαν uocant, è contrario agit, ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει, hoc est siccat atque refrigerat. Proinde quodammodo impossibile est, aut equidem perdifficile, rem obire Veneream, nisi pedibus calidis. Ni fortè quis reperiatur, usque eo feruentis naturæ, ut pedum nuditas & frigefactio calidum redundans ad temperamentum reuocet. Qua ratione quidam portulacam Venerijs conferre, prodidit: sicuti secundo Canonis docuit Auicenna. Suppetit & doctrina Hali super τέχνῃ Galeni, in Signorum tractatu, tradentis, In præferuidis corporibus cum alijs calidi circunstantijs generandi uim dissolui, ac semen prorsus euanescere. Seminis defluxionẽ hanc spontinam Græci gonorrhœam item uocant, & Matheseos tertio interpretatur Firmicus. Qui uerò hoc diuexatur incommodo, dicitur γονοῤῥοϊκὸς. Scribit Galenus gymnastarum quempiam se uidisse, qui Athletæ cuiusdam renibus plumbi laminam superposuisset, quo nocturnis imaginibus careret. Porrò ex ijs liquet, tum docte, tum non illepide, hebetiorem usum Veneris, flaccidumq;, etiam si conatus sit multus, posse dici Clinopalen nudipedalem. Sic enim rectè pedum illam intelligimus nuditatẽ, uerbo quidem non efficto nunc à me primum, sed à Tertulliano prius, atque Hieronymo. Sic enim ab ijs sacra nuncupari obseruauimus, quæ colerent Iudæi nudis pedibus, sacco incubantes, & uolutati in cinere, ut ad Paulam idem Hieronymus scribit, ex ritu uanissimo Pharisæorum, primum quoq; cibum lentis accipientes. Iosephus Iudaici belli libro secundo, Beronicen scribit reginam, ut deo uota solueret pro salute, Hierosolymas uenisse, & pro more patrio, hostijs cæsis, capillisq; derasis, nudipedem ante tribunal

nal stetisse. In libro Temporum ab Eusebio mandatum memoriæ est, apud Lacedæmonios sacra nudipedalia primum acta, quum regnaret Romæ Tullus Hostilius. Sed & in Pythagoræ symbolis adnotauimus, nudis pedibus adorandum sacrificandumq;.

Austri & Aquilonis proprietates non indignæ relatu. Neate quid. Cur Boreas dicatur Alpinus à Virgilio. Plauti locus expenditur ex Epidico. Boreas dicatur Alpinus à Virgilio. Plauti locus expenditur ex Epidico. Boreæ scorpionis chelæ cur. Boscas uenter cur. Vnde dicatur Boreas. VII

AQuilonem uentum, à uehementissimo ac præceleri uolatu in Latinis litteris nuncupatum, eleganter ab Hieronymo scopam uiarum appellari aduertimus, tãquam diffiando perpurget, quicquid temere in uijs obiacet, simulq; conuerrat etiamnum puluerem. Ediuerso Austrum ab eodem resolui dici pincernam pluuiarum, quoniam esse Notum pluuiæ conciliatorem, indicio nomen est, quod ab humoris ratione ducitur. Quanquam non me fallit, Plutarchum in Platonicis quæstionibus scribere, Inferiorem mundi ordinem dici inde ductam Noti appellationem, quia spiret καὶ τοῦ ἀφανοῦς, hoc est ab insimis incompertisq;. Simul & poetarum carminibus patet latius, quàm ut probandum uideatur pluribus: nisi quòd Hippocratis sententia præteriri nequit, tradentis Aphorismorum tertio, Austros hebetare auditum, caliginem obducere, corpora diffundere, ac pigriora facere, itemq; caput aggrauare: quòd si tempus Aquilonium fuerit, tusses, fauces, aluos duras, difficultates urinæ, dolores horrificos costarum & pectorum accidere. Eum uero locum explicans Galenus etiam rationes rimatur. Nanq; ex huius uelut castellis ac deriuaculis, emodulatè quantum eualuimus, indultu principali, id est diuino, aquas fistulatim in nostrum hoc hæredíolum, quæcunq; fuerit eius indicatura, fæpicule corriuamus. Auster, inquit, natura calidus atque humidus est: at hæc ex toto caput opplent, proindeq; sensuum opificia admodum madefaciunt, caputq; aggrauant. Porrò si neruorum fons & origo madet, circa ingrediendi ministeria corpora pigriora tardioraq; redduntur, atq; etiam persentit homo exsolutionem. Contrà, ubi tempus Aquilonium est, corpora constipatiora, cõtentiora mobilioraq;, & ad audiendum pugatiora euadunt: fauces tamen duræ efficiuntur per Aquilonios cæli habitus, quia arescunt refrigescuntq;, nec secus sicciora aluus deijcit, ob temperamenti conditionem, in habitum tendentem sicciorem, de qua corpus resiccatum uniuersum esculentorum humorem ad sese impensius trahit: difficultates præterea urinæ accidunt ob uesicæ nexam, quam traxit ex frigiditate per Aquilonios flatus, nanque exsanguis & frigida est. Ea ipsa Aquilonis frigiditas, thoracis dolores concinnat. Porrò & illud natura comparatum est, ut simus ἐν τοῖς Βορείοις βρωτικώτεροι, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις, hoc est spirantibus Aquilonibus cibi auidiores simus, quàm Austris. Aquilones enim frigidiores sunt: frigidum uerò concoctionem adiuuat, eo quòd per accidens antiperistasin efficiat: ut ex octauo Physicorum manifestum est, ac calorem corroboret interaneum cum humido, unde perficitur digestio. Id tamen parte hac obseruandum, ita experientia magistra sapientibus compertum, si frigiditas nimia fuerit, eam ad intima corporis penetrare, unde conficiendi imbecillitas enascatur. Inter Macrobij uero placita & illud est ex Naturalium secũdo: Ventum qui per meridianum ad nos cardinẽ peruenit, id est Austrum, ita in origine sua gelidum esse, ut apud nos commendabilis est blando rigore Septentrio. Sed quia per flammam torridæ zonæ ad nos commeat, admixtus igni calescit, & qui incipit frigidus, peruenit calidus. Neque enim uel ratio uel natura pateretur, ut ex duobus æquo pressis rigore cardinibus dissimili tactu flatus emitterẽtur. Nec dubium est, nostrum quoque Septentrionem ad illos qui Australi adiacent propter eandem rationem calidum peruenire. Et Austrum corporibus eorum genuino auræ suæ rigore blandiri. Peripatetícis tamen ἀδιάπνοον, id est absurdius uidetur, per κατακλειομένων, id est perustam mundi portionẽ permeare uentum. Quærat hic fortè quispiam, ecquid expressius doctiusq; in medium promamus, quid ita eminentissimus poeta Æneidos quarto, Boream dixerit Alpinum? Inuenio apud auctores, ut nemo prorsum incertus ueri sit, Posidonium & Protarchum literis prodidisse, Rhipæos & Alpes eosdem dici montes, qui ab Hyperboreis incolantur; quod in commentario etiam de rebus ijs prodidit

Universidad de Deusto
Biblioteca

didit Stephanus, à quo & illud traditur, Hellanicum Καφαβορείους scribere cum diphthongo in penultima. ipse, ac plerique alij, citra diphthongum malunt. Athenæus in libro sexto: Rhipæi (inquit) montes, qui postea Albij, nunc Alpes. Vltra Rhipæos uero, à quibus spiret Aquilo, statuuntur Hyperborei ad extimum mare. Carmen Virgilianum hoc est:

Ac uelut annosam ualido cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc, nūc flatibus illinc
Eruere inter se certant.

Porro quia ex Hippocratis & Galeni adstruximus doctrina, Austrum hebetare auditum, & stupidum quadamtenus hominem facere: ad id arbitror Plautinum allusisse Periphanem, cui Epidici dolis uersutijsq; sublitum probe os fuerat, in fidicina quam suam putarat filiam: mox animaduersa fraude, ac dolens se tam hebeti fuisse iudicatu, ut rem nunquā ut erat, animaduertere potuerit, perinde ac obsurduisset, oculisq; offusa caligo foret, ut Nioben putares, in ea prorumpit uerba: Perij, Austrum pertuli. quanquā sunt qui perculi, legere malint: ex paroemia, qua significatur quis operam lusisse, Sciendum uero parte hac: Boreas, id est Βορέας, in Theriacis ab Nicandro dici scorpionis chelas, ueluti Βολυφάγους, id est uoratrices. Qua ratione, uentrem quoque boscada, id est Βοσκάδα, idem nuncupat. Cæterum & ratione eadem uento conciliatum nomen est, ἀπὸ τῆ βορᾶς, id est à cibo, siue pabulo, quo scatent Borealia, uti opinatur Porphyrius: uel quia uberius alantur inibi animantia, sicuti nos item hyeme, ut diximus. Certe ad Boream corpora uisuntur grandiora multo, quàm in aduersa parte.

Capillorum in homine ratio. Gentium ritus in ijs, & Frācorum præcipue, ubiq; habeātur Franci. Fracta coma. Annuli in coma quid. Smeringes pro capillis, cur. Silica arbor apud Gellium. Sagda quid. Molliciei taxatio. Pepones qui sint. Phonos quid. Cathedralitij. Quintiliani locus de Bacchida.

Caput. VIII

HOminem inter cuncta animantia maxime piloso esse capite, ipsius indicio rei nullis argumentis constat, Sed & prioribus tamen obseruatum ac traditum monumentis est. Cuius causam tum ad necessitatē, tum ad præsidij rationem esse referendam, auctor Aristoteles est. Necessitas uero inde patet, propter cerebri humiditatem, καὶ διὰ τὰς ῥαφάς, id est & propter commissuras caluę: nam ubi plurimum humoris caloriscq; est, ibidem ortum pilorum esse copiosum, necesse est. Adiumenti autem ratio est, ut frequentia pili caput oppriens defendat à nimio frigore & calore. Quum enim cerebrum hominis proportione maximum & humidissimum sit, maximam etiam tutelam desiderat. Res nanq; humidissima quæq; & referuescere & refrigescere maxime idonea est: quæ autem contra se habet, hæc minus affici potest. Adijciunt & ornatum auctores post Aristotelem grauissimi, qui sit uelut in ædificij culmine, nec in orbem coactus, aut in pileī figuram teres factus, ne quibusdam partibus nudis, esset informis. Sed alibi fusus, alibi retractus pro cuiuslibet loci decentia speciem miri ostentat decoris. Proinde memoriæ traditur: Charilaum interrogatum cur comam nutriret, respondisse, Quoniam ex omni ornatu hic pulchrior foret, uenustiorq;, ac sumptus minimi ideſt, ut Græce dicam, ἀδαπανώτατος. Quamobrem & Silius Italicus in laudibus Scipionis, ita sibi canendum censuit:

Martia frons facilesq; comæ, nec ponè retroq;
Cæsaries breuior.

Hisce calculum adijcit plane prophetica sententia, Esaiæ tertio: Decalurabit Dominus uerticem filiarum Sion. Cæterum & Lycurgum scimus, ciues insuefeciſſe comam nutrire: quoniam pulchros quidem decentiores redderet, οὓς δὲ αἰσχροὺς φοβερωτέρους, deformes uero terribiliores, ac magis formidabiles. Sed & in Græcis omnibus id accipit Eustathius, ubi Homerus καρηκομόωντας dicit Achæos: nam, inquit, etiam iubati leones, insuper & tigres terribiliores uisuntur cæteris eo exutis ornamento. Adijcit in primo Rhetorico Aristoteles, id uideri libertatis argumentum. Nec enim comantem facile est ἔργου ποιεῖν θητικοῦ, id est seruile opus subire, aut illiberalem artem admittere. Liberi nanq; esse hominis, μὴ πᾶς ἄλλου ζῆν

ζῆν, ideſt non ex alterius arbitrio pendere. Rufam comam & in nodum coactam, summi apud Germanos decoris fuisse, scribit Seneca: proinde Martialis Epigrammatum primo,

Crinibus in nodum tortis uenere Sicambri.

Legimus item Francorum regibus summum fuisse nefas comam tondere. Quin à pueris intonsi manebant, defluentibus à tergo crinibus: nam ab fronte discriminati utrinque ferebantur. Nec tamen Turcarum more aut Araborum impexi incedebant, uel squalidi, aut calamistrati, & indecore perplexi: uerum diuersis delibuti unguentis nitescebant. Cæteri uerò circumtonsi uisebātur omnes. Est autem Francorum natio Italiæ proxima. Multi hos esse Germanos tradunt, quando Rhenum circumbabitant, & admotas illi terras, ac Galliarum portionem possedere haud minimam, non quidem ut propriam, sed ui ac belli iure ascitam. Capillorum item longitudine oblectatos Hispanos, testatur epigrammate doctissimus Catullus. Sed & Martialis idem:

Hispanis ego contumax capillis.

Verū, ut auctor item Seneca est, crinem sibi sine ullo artifice formosi quatiebant, non aliter quàm iubam generosa animalia. Mox ut in alijs, ita & parte ista, pessum euntibus uitæ pretijs, abijt tota res in turpem effœminatamq; molliciem, nec specula modo totis paria corporibus auro argentoq; cælata sunt, deinde etiam adornata gemmis, sed cœptum à trosulis & molliculis linteatisq; succidere comam uarijs locis, in gradusq; formare, ut cincinnatuli sint & comatuli: quales fermè fieri produnt, qui Pleiadibus nascantur orientibus. Quam comæ rationem & numerum epigrammaticus poeta epaphæresin uocauit, quum ita scribit,

Expingitq; cutem, facitq; longam
Detonsis epaphæresin capillis.

Hinc datum Curetibus nomen, quòd mollium ritu puellarum comam fouerent, nec succiderent, ut putat Aeschylus. Hinc fracta cēsoriè apud Senecā castigatur coma, hinc & annuli in eadem amarulentè increpiti: ex quo & Martialis,

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta uix benè fixus acu.

Quo modo excandescunt, inquit Seneca, si quid ex iuba sua decisum est, si quid extra ordinem iacuit, nisi omnia in annulos suos reciderunt? Hos tu otiosos uocas, inter pectinem speculumq; occupatos? Sed quoniam hoc genus nugæ, & accersitæ commendationes non corpus ornant, quod illi opinantur, sed mentem detegunt: hinc scitum, ut à Synæsio accepimus, natum adagium est, Nullus comatus, qui idem non sit cinædus. Nam & M. Tullius in Catilinam libro secundo, Capillo pexo nitidos censoriè sub notauit. Extat Antonini imperatoris præclara ad hoc ipsum sententia, qui fuit philosophi filius, uti apud Philostratum legimus, quum Philiscum sophistam incesseret: Coma (inquit) uirum, rhetorem indicat uox. Capillos comperi Græcis quandoque dici smeringas, id est σμήχηγας, ab μείρω τὸ μειόω, id est diuido, quòd in prætenues dissecentur partes. Flaminis capillum, & præfectos ungues subter arborem Silicam terra adobrui consuesse, scribit Gellius. mendum uideri exemplarium, sentit Hermoleos: uerum quid reponat, haud habet constitutum, ni legas (inquit) siliquam, aut ilicem, uel salicem. Illud non omnino ab instituta ratione dissitum, fractos exsolutosq; ac mollicu los & pumicatos, ac (ut ueteres dicebant) uinulos, per ignominiam dici peponas, tralatione honesta à fructibus qui iam permaturuerint. Nam fructus omnes iam percocti uocantur pepones: inde est, μᾶλθακωτέρα πέπονθ' συκῆ μοι γέγονας, id est mollior mihi euasisti fico matura. Apud Aeschylum legimus,

αὐτὰρ σ' ἐκεῖνος ὧδε πειπάτωρ μόρῳ. id est, uir ille moris erat maturior.

Apud quosdam pepones dicūtur, quasi pephones: nam Dores, digna cæde perpetrantes uocant phonos: propterea peponem etiam generosum interpretantur. Pepon denique amica interdum uox est, ut in Apollonij Argonauticis liquet, ὦ πέπον, id est ὁ dulcissime, amicissime: quod adnotarunt scholiastæ, & exposuit apud Homerum Eustathius, quoniam peponas amamus omnes. Extat id uerbum tam masculino, quàm neutro enuntiatum genere. Pontícos legimus quosdam ad solis exortum uergentes, apios (pyri id est genus) & cydonea mala penè iam putrescentia, ac iocinoris præferentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

colorem: esui tamen non inepta, nuncupare pepona. Inter horæa, id est ὡραῖα, recenseтur ab Aegineta Paulo pepon: quem cacochymon esse ait, id est succi mali, frigidū præterea, humectumq́, choleram inducere, id est χολέραν, indigestum. Efficit ea omnia μηλοπέπων quoq́, sed minus. Cathedralitios item inuenio pro molliculis positos, quod Martialis comprobat epigramma,

Quum cathedralitios portet tua rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques.

Nam & alibi cecinit idem:

Inter fœmineas tota qui luce cathedras
Desidet.

Ex quo exijt Plinianum illud de salice: Atq; etiam, inquit, supinarum in delicias cathedrarum aptissima. In hac uerò molliciei censura Fabio succurrendum libro quinto, quem inscitè nimis conuellunt inauspicati literatores. At uerò, inquit, statuarū artifices pictoresq́; clarissimi, quum corpora quàm speciosissima fingendo pingendoq́ effingere cuperent, nunquā tamen in hunc inciderūt errorem, ut Bacchiam aut Megabyzum aliquē in operis exemplum assumerēt sibi, sed Doryphorum illum, uel militiæ aptum, uel palæstræ. Lego non Bacchiam, sed Bacchidam: ex Athenæo, qui Sardanapalo fuisse illum cōsimilem dicit: cuius tumulo ita inscriptum refert,

πίφ, φώγβ, κφὶ πάντα τᾶ ψυχᾶ λέλυ,
κἀγὼ γᾶ ἔσσᾶ ἀντὶ Βακχίδα λίθος.

Quod eo adnotaui gratius, quia primæ notæ uiri ea in parte impegerunt, & Hermolaus præcipuè Barbarus in literis insigniter clarus. Sagda Nicandro effœminatū indicat, & moribus perditis profligatisq́. Alij suffimentum sic rentur dici.

Masculæ Veneris institutor primus. De Orpheo & Orpheoteleстis. Orphos. Orphanistæ. Plutarchi locus asseritur, necnon Aristotelis. Cretēsium in marium concubitu, & gentium aliarum mores. Interim Troili ab Achille amati historia. Celtę emasculatores. Mars cur Veneri cōiungatur. De Spo ro paucula. Cap. IX

QVoniā uerò de cinædis facta mentio est, sunt qui scribant, Orpheum Thraca principem omnium tanti sceleris, & libidinis detestandæ repertorem fuisse. Quod & Ouidius post frequentia Græcorum monumenta carminibus inseruit:

Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares, citraq́; iuuentam
Aetatis breue uer, & primos carpere flores.

Eius tamen caput Philostratus scribit, in Lesbo dedisse oracula, præsertim Græcis, Troiam non posse capi absq́; sagittis Herculis. Quin & Persarum reges & Babyloniæ in Lesbum ad scitanda oracula oratores plerunq́ misisse, & in primis Cyrum, cui Orpheum consulenti de exitu suo, sic fermè responsum proditur, τὰ ἐμὰ ὦ λύρη σά. quali dictaret, quæ ipse sum passus, in te quoq́ sunt recasura. Tanta erat illorum temporum cæcitas, tantum rationalis naturæ nubilum, adeo immundissimi ac nequissimi spiritus ad libidinem mortalibus illudebant. Spurcissimæ rei auctor post mortem diuinitatis opinionem est assequutus. Nam erant & qui Orphicis initiarentur sacris. Meminit eorum historia secunda Herodotus, & De natura deorum tertio M. Tullius: Sed ea, inquit, Dionysio quarto confici putantur. Vnde Orpheoteleстæ nuncupati, qui initiandi auctores erant, quiq́ felicitatem certissimam pollicebātur post obitum. Id quum Philippus quidam orpheoteleстes & ipse, uerū summè inops, amplius prędicaret, dixit Leontychidas Spartanus, O fatue, quin statim moreris, luctui & miseriæ finem impositurus? Commonendi uerò hac parte sunt Apophthegmatum Plutarchi studiosi, eius libri interpretem egregiè hallucinatum, quando tenebrarū initiatorem transtulit. quippe, ut uidetur, orphnæoteleстem legebat, quæ id planè uox indicat: sed emaculati codices, orpheoteleстem præferunt: & ita esse scribendum, dictat ratio. Orphos autem maris bellua est, sed quæ in parte quoq́ postrema cæleстis piscis cōsurgere uisatur. Orphanistas uerò in Aiace mastigophoro Sophocles nuncupare uidetur orphanorum altores, uel qui orphaniam tutantur ac fouent. Nam & sic appellabatur Athenienſium magistratus, eorum quæ ad orphanos spectarent, disceptator. Dicūtur quoq́ orphani ὅσοι ἔχοντες

ἔχοντες τὸ οὐ φαίνεσθαι, ut qui incognobiles ferè sint, & μηκέτι ἐμφανῆς. Cæterum quod ad Orpheum spectat, id insuper haud habendum: quippe is, ubi quem sacrorum cæremonijs imbueret, initiationis planè in uestibulo aliud nil exegit, quàm iurisiurandi necessitatem, qua horrido more obstrictus propositæ religionis arcana in profanum uulgus non æderet. Quod postea insequutus etiam Plato Timæum ab se haud dimittebat, ne secretarum disputationum commenta præsignia, & diuina insinuaret impuris, qui nec ab limine philosophię mysteria cōsalutassent. Quæ Pythagoreis quoq́ silentij repagulis à pullato defendebātur circulo. Sunt tamen qui dicant, Thamyram primum flagitiosis puerorum amoribus, ac præposteri concubitus fœditate pollutum, quum cœpisset efflictim deperire Hymeneū Calliopes & Magnetis filium. Alij Thaloni Cretensi inauspicatæ rei initia contribuunt, qui Rhadamantum adamarit. Atq; hinc in Græcos alios propagatum scelus, etiam Timæus scribit. Quod ut non uideatur dissimile ueri, Aristoteles facit, à quo proditum legimus, lata quoq; lege, passim in Creta permitti masculam Venerem. Id ne quis à me fingi putet, tanti philosophi uerba subijciam, eo quidem libentius, quòd ea zelo (ut arbitror) Christianæ ueritatis interpres facere Latina neglexit, πῶς δὲ τῶν ὀλιγοπτίαν, ὡς ὠφέλιμον, πολλὰ παρανομήσας ὁ νομοθέτης, καὶ πῶς τῶν διαζυγίων ἦν γυναικῶν, ἵνα μὴ πολυτεκνῶσι, τῶν πῶς οὐδὲ ἄῤῥενας ποιήσας ὁμιλίαν. hoc est, ad cibi autem temperantiam, ueluti perutilem, multa legislator sapienter ac studiosè constituit, & de mulierum diuortijs: siquidem ne superfluam parerent multitudinem, cum masculis induxit concubitum. Quæ quum ita sint, audet tamen Strabo libro decimo, Cretam asserere, uniuersarum gentium consensu, priscis temporibus optimis fuisse institutam legibus, earumq́ æmulos ac sectatores fuisse Græcorum optimos atq; primarios, in primis uerò Lacedæmonios: quod in Legibus quoque Plato confirmat. Cæterum de alijs exactiorem peragere censuram, nunc non est consilium: neq; enim operæ fuerit ista discutere. In hac utiq; parte non rectè habuisse Cretensium mores, quis est qui nesciat? Nec dici potest, ignoratum à Strabone ritum hunc turpissimum, quum de eo ipso multa uerba faciat: amasium quidem λαστόν, id est illustrem: amantem uerò philæthora, hoc est ardentem, appellatum in ea insula prodens. Traditum quoq́ ab Athenæo est, Cretenses præcipuè, ac in Eubœa Chalcidenses usque stuporem τὰ παιδικά, id est pueriles amplexari amores. Sed & Ganymedem nō ab Ioue raptum Echemenes scribit, uerum à Minoe. Chalcidenses apud se ab Ioue raptum prædicant, in loco quem Harpagium uocant, ubi & succrescant copiosius myrti præcellētes. Iam & amore Thesei obrectitus Minos susceptas ex nece filij cum Athenienſibus inimicitias gratè deposuisse fertur. Insuperq́ illi Phædram cōcessisse filiam. Sunt qui tantæ fœditatis initia, non à Cretensibus omnino propagata scribant, sed ab hostica dæmonum fœditate: quos fuisse nunc incubos, nunc succubos, alibi (opinor) probauimus. Nonnulli à Laio, qui hospitio à Pelope exceptus Chrysippum eius filiū ita adamarit, ut secum raperet Thebas: etiam si non me fallit, ab Ioue id perpetratum, Praxillam Sicyoniam scribere. Achilles quoq́ ille tantus bellator nulla magis ratione Troilum creditur peremisse in Thymbræi Apollinis ara, quam quod morigerum se illi præstare foret aspernatus. Quod in Alexandra scribit Lycophron. At ipse, inquit interpres, Troilum scio διασυρμένον καὶ μελαγχρωτα, id est barbitij constipatioris & nigricantis corporis, & amoribus Achillis prorsus indignum. Hoc eo appositi libentius, ut noscerent studiosi, quæ ad illud Virgilianum adijci queant:

Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
Infelix puer, atq; impar congressus Achilli,
Fertur equis, curruq́ hæret resupinus inani.

Apud Megarenses inter pueros uere ineunte osculorum certamen agebatur, quiq́ sua uius amantem esset osculatus, corollis onustus abibat. Aedebatur hoc Dioclis Athenienſis honori, qui Athenis profugus fuerat pæderastes, ac amatū in pugna protegens occubuerat, eoq́ nomine à Megarenſibus honorificè sepultus. Ab amoribus hoc genus in pueros Sophocli atq; Aeschylo in theatra etiamnum productis, tragœdiam nō nulli pæderasten nuncupare, sibi permisere. Idem porrò auctor nobis Aristoteles est, fœminis ferè obnoxias esse militares bellicosasq́ gentes præter Celtas: quorū intem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perantiam nec tacuit Athenæus, & si qui alij masculorum coitum palàm receperunt. Proinde non absonè prorsum fabulator primus Martem uidetur Veneri coniunxisse, ἢ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρένων ὁμιλίαν, ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν φαίνονται κατακώχιμοι πάντες οἱ τοιοῦτοι, uel enim ad muliebrem concubitum, aut in masculam Venerem procliues eiusce modi homines comperiuntur. Suppetit nobis Græcorum astipulatio, qui exemplis Romanam efferre grauitatem non cessant, & (ut ipsorum uerbis utar) τὸ μισογύνηρον καὶ πρὸς οὐδὲν παραβαίνοντας τὰ κοινὰ καὶ νόμιμα φύσεως ἀμείλικτον. Senatus eiusdem seueritatem in sugillanda peruicaci Capitolini lasciuia, à quo M. Marcelli filius de stupro fuerat compellatus, norunt omnes, quibus Plutarchi monumenta quandoq; uenerunt in manus. Vt taceam Trebonium pudicæ sanctitatis militem, cui pulcherrimo & in ætatis flore constituto, quum inferre uim pararet Lusius Marij ex sorore nepos, execratus intempestiuam hominis libidinem, in eum cooriens interemit: multis uerò apud imperatorem Marium accusantibus, nō iuit inficias, perpetratum à se facinus: sed cur fecisset, rationem illi comprobauit. At egregius imperator uinculorum sanguinis sponte oblitus, corollam, quæ strenuè præliantibus dari assueuerat, afferri iussit, protinusq; Trebonio imposuit. Sed nec Orsines apud Sagara nobilissimus satrapes, ut qui à Persarum rege Cyro initia generis duceret, quum Alexandrum & amicos muneribus amplissimè cumulasset, Bagoæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis deuinxerat sibi, quicquam prorsum honoris detulit: admonitusq; à quibusdam, quàm Alexandro cordi esset, respōdit, Amicos se regis colere, non scorta: nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effœminarentur. Auctor tamen Herodotus est, à Græcis didicisse Persas, pueris abuti. In eosdem debacchari solitum Alexādrum, Athenæo item credimus, quando Bagoan inspectante theatro uniuerso, etiam sauiari identidem non erubuerit. Sporum etiam exsectis testibus in muliebrē naturam transfigurare conatus est Nero. Eundem in formā constupratæ puellæ, ut Dion scribit, in theatrum accersiuerat Vitellius. Sed contumeliam nō ferens Sporus sibi manum admouit. Eurysthea quoq; fuisse Herculis delicias, uel (ut Græci dicunt) τὰ παιδικά, scribit Diotimus, proindeq; certamina obijsse. Thebanos, Elienses, atq; item Cretenses amatores, in Moralibus execratur Plutarchus, Atheniēsibus collaudatis & Spartanis, apud quos is exerceretur amor, de quo Euripides,

ἀλλ' ἔστι δή τις ἄλλος ἐν βροτοῖς ἔρως,
Ψυχῆς δικαίας, σώφρονός τε καὶ ἀγαθῆς.

Amare siquidē pueros, eos quibus animus probus foret, lege permissum Spartæ: coire autem cum illis, turpissimum: perinde atque non animus, sed corpus amaretur. Qui accusatus foret, tanquam ad dedecus congrederetur, is uerò per omnem uitam censebatur infamis. Scribit tamen alicubi Plutarchus, Seruum formosum amare, ueteribus non esse turpe, iudicatum: quod, inquit, etiam ex comœdijs testatissimum est: uerum à liberis corporibus abstinuisse, honestissimū esse in primis habitum. Digna uerò in censura istiusmodi Anacreontis sentētia, quæ haud prætereatur: Interrogatus nanq;, quid ita in deos haud magnopere hymnos concinnaret, sed in pueros fere: Quoniā, inquit, οὗτοι ὑμῶν θεοί εἰσι, dij nostri hi sunt. Hinc crebriter ad ueteribus παιδικούς, dici hymnos comperias. Et in Isthmijs prodit Pindarus, Lyricos antiquiores, qui Musarū conscenderent currum, ῥίμφα παιδείους πρέπειν ὕμνους.

Item nōnulla ad idem spectantia. Syllæ cinædica turpitudo, & Gallorum, ac Cæsaris. Laij in cinædos decretum. Vnde sit cinædorum in coitu uoluptas. Hircini quoq; odoris ratio. Qui hirquitalli, & hirqui: & tragica facies apud Aristotelem, præter Theodori sentētiam. Hermaphroditorum species. Tragænæ capræ, seu hircænæ. Genitalium duplicatio. Cap. x

ARcesilaum memoriæ proditum est, & in Symposiacis Plutarchus non omisit, quum mœchos increparet quosdam atq; intemperantes, dicere consueuisse, Nil differre, antè an retrò quis cinædus foret. Cæterum rectius item fecerimus, si hisce nostris commētationibus Platonis quoq; præceptum ex octauo Legum inseruerimus, quo philosophus sanctissimus Venerē execrabilem nititur reprimere. Abstinendum, inquit Athenienſis ille hospes, à maribus censeo. Nam qui

qui istis utuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem seminātes, ubi radices agere, quod seritur, nunquam poterit. Abstinendum quoq; ab agro illo fœmino, ubi semen germina nolit producere. Cognata ijs sunt, quæ Maximus scribit Tyrius: Cum masculo, inquit, corpore iniqua fit permixtio, sterilisq; congressus. Quid saxis mandas semina? Sabulum quid aras? Oblectationes hoc genus ad ipsam transfer naturam, ad agricolationem oculos conuerte, fructuosis lætare uoluptatibus, ne secula mox futura semine pereant destituta. Ciceroni tamen turpitudinem hanc inimiciter Salustius obiecit: obiecit & Verres: cuius filius quū in ea quoq; re malè audiret, Ignorare uideris (inquit Cicero) decere, filios intra ianuam coarguere. Syllam uerò Romæ dictatorem, produnt auctores grauissimi, ab primo pubescentis ætatis uestigio in scurrarum gremijs per damna uenundati pudoris adoleuisse. Qui tamen etiam si sexus sui nunquam memor, & ultra commendationem gratiæ puerilis ætatis, senex exoletus in aliena ætate flagitia corporis retinens, uitijs obsessus Romano præfuit imperio. Quin ne quid desit, amplissimi senatus decreto ac populi, prosperæ ac perpetuæ felicitatis nuncupatione ornatus item est. Auctor nobis Plato est, Thebarum regem Laium atro citer, id est ignis supplicio, in emasculatores ac naturæ peruertentes placita animaduertendum censuisse. Inter Gallos uerò quandoq; malū id insæuisse adeo, proditū memoriæ est, ut inde nefaria sanciretur lex, Ne cui duxisse uxorem liceret, qui prius uxoriam non implesset functionem. Cæsar parte hac malè audiuit, quod apud Nicomedem desedisset adolescentulus: propterea inconditis iocis triumphātem sequuti milites ut inquit Dion, inclamarunt subinde, Καῖσαρ μὲν γαλάστας ἐδουλώσατο, καίσαρα δὲ νικομήδης. quod permolestè is tulit, etiam si alijs arrisisset. Sed enim quia cinædulos scimus summa, dum turpiter atteruntur, perfrui uoluptate, putamus' ne quippiam altioris subesse rationis? Minus fortasse pudicum aut graue fuerit, ijs tam diu immorari: sed meminisse legentes debent, nos nostra hac commentandi sedulitate, rerum copiæ in primis studere, ut spicilegium conficiamus (ut sic dicam) satyricum, unde languentibus etiam conciliari possit appetentia. Quòd si qua me præterierint, quæ haud parum multa esse, non ambigo, me consoler, Veterū sapientissimos multa scisse, non omnia. Scimus præterea perfectissimas artium, temperantiam, iustitiam, prudentiam, non honesta modo expendere, iusta item ac utilia: uerū noxia quoq;, & turpia & iniusta. proinde τὴν ἀπαρέσκειαν τῶν κακῶν καλῶπιζομένων ἀκακίαν οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτηρίαν ἡγοῦνται. Sed & Thebanus Ismenias discipulis itidem benè tibia incinentes ostentabat, & secus, insusurrans celebratum illud, οὕτως αὐλεῖν δεῖ. Et rursum, οὕτως αὐλεῖν οὐ δεῖ. Quin Antigenidas iuuenibus iucundiores asseuerabat tibicines bonos, qui & malos forent experti quandoq;. Quare neminem uel in hisce ἀνεπιστάτως ἔχειν rectè, sum opinatus. Igitur in literis ita inuenio literatis, tum apud Aristotelem, tum apud alios. Excrementis singulis locum esse à natura constitutum distinatumq;, in quem decretoriè ac naturæ uti secerni debeant. Solicitata uerò natura, spiritus excurrens tumorem admouet, excrementumq; unà extrudere solet. Nam ut prima primi Auicenna quoq; perdocet, spiritus expulsionem iuuat, ut urinam in uesicam, cibum consumptum in aluum naturæ deduci placuit. His autem proximè genituram quoq; in testes & penem deferri, constitutum est. Quibus itaq; meatus habitu suo naturali priuantur, uel quia occęcati sunt, qui ad penem tendant, quòd spadonibus hisq; similibus euenit, uel etiam alijs de causis, ijs talis humor in sedem confluit. Quippe qui hac etiam transmeare soleat. Quam rem eius loci contractio in coeundo, & partium sedi appositarum consumptio indicant. Qui si admodum semine genitali abundant, excrementum illud largè in eum locum se colligit. Itaq; quum excitata cupiditas est attritum pars ea desiderat, in quam confluit excrementū. Quum enim libido cōmota est, spiritus eòdem concurrit, & genus id excrementi confluit, quò secedere natum est: & si tenue spiritosumq; est, quum diffiatum id fuerit, requiescunt: ut pueris & adolescentibus interdum, nullo secreto humore, cessare tentigines solent: sed si crassum corpulentumq; est, nisi extruso, quiescere nequeunt. Quorum uerò natura mollis est & fœminea, ita hi constant, ut genitura uel nulla uel minima eò ueniat, quò illorum secernitur, qui præditi natura integra sunt: sed se in partem sedis diuertat, quod propterea euenit, quia præter naturæ normam constiterunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quum enim mares crearentur, ita degenerarunt, ut partem uirilem mancam atq; oblæsam habere cogerentur: unde fit insatiabiles etiam sint more mulierum. Quibus itaq; sedem humor ille adiuit, hi pati tantummodo auent: quibus autem in utranq; partem sese dispertijt, hi & agere & pati affectant. Sed sunt quibus item ex consuetudine affectus hic accidat. Egestio uerò excremẽti genitalis maximam affert oblectationem respectu aliarum euacuationũ: quoniam in ea, uirtus in primis uiget animalis sensiua, commeatq; per partes sensibilissimas. Accidit præterea in coitu uoluptas, inquit primo De animaliũ generatione Aristoteles, non solum propter seminis emissionem, sed etiam spiritus: quod in pueris palàm fit, & sterilibus uiris. Iis enim accidit oblectatio tum ex attritu, tum ex spiritus secretione. Qui uerò rem Veneream agunt, aut qui in ætate sunt quæ sufficiat Veneri, malè olent, καὶ τὸ καλουμένου πρᾶγου ὀζουσιν, hoc est uirus hirci reddunt. Quod in pueris non fit: cuius ratio est, quoniam puerorum spiritus ὥσπερ τὸ ὑγρὸν καὶ οὐ ἱδρῶτας, id est humorem sudoremq; concoquere potest: uirorum autem nequit: proinde sunt in ijs humiditates crudæ indigestæq;, & ad corruptionem procliues: ideoq; sudores eorum, & resoluti illinc fumi grauiter olent: neque enim calor latenter cõsumit, ut in pueris, sed extrudit potius, & uapores concitat: idq; in alis præcipuè atq; inguinibus: simul à membris alijs humore redundanti illuc profluo: simul quia partes illæ obtectæ plurimum sunt, minusq; exercitatæ. Ab hoc euentu putãt eruditi, & Sex. Pompeius docuit cum Censorino, pueros dici hirquitalos, ubi primum ad uirilitatem accedunt, fitq; Venereorũ appetentia opportuna: ex hircorum libidine, aut odoris insuauitate, quem nunc tragum uocãt, nunc hircum, aut (ut Catullus) caprum. At quoniam præpingues hirci, minus fœcũdi sunt: inde quum uites non ferunt, dicuntur τραγᾶν, id est hircescere. Porrò, quia contrudit libido oculos in angulorum angustias, quos uocant hirquos, auctore Suetonio, in uitijs corporalibus: inde à Virgilio scriptum uolunt, Transuersa tuentibus hirquis.

quoniam libidinis, quæ in hirco præferuida est, illic promãtur signa. etiam si Apuleius grammaticus, quòd illic hæreant oculi, hirquos dici opinatur. Alij hircis defendunt, quoniam id animal oculos habeat ad nares conuersos. Proindeq; apud Aristotelem, πὰ τραγικὰ πρόσωπα, non laruas interpretamur, quod fecit Theodorus: sed tragicas facies, ad hanc hircorum naturam referentes: quoniam tragœdorum personæ nihil minus, quàm oculos ad nares ualeant inflectere. Valerium Plutarchus scribit habitasse τραγικώτροπου, quod uelut tyrannus omnium ingrueret capitibus. At Dionysius Pheræum, qui menses modò decem Thessalis imperitasset, tragicum appellabat tyrãnum, temporis breuitate notata. Traditum ab Plutarcho est, Alexandrinos M. Antonij luxum & scurrilitatem amplexantes dicere consuesse, tragica illum facie in Romanos uti, in se autem ipsos comica. Tragica cornua in Pyrrhi galea hircina intelligunt. Quoniam uerò in coitus ratione uersamur, subijciamus de hermaphroditis non ingrata ex Græcorum cella proma. Scribit ergo Leonides, eorum quatuor uideri species, ac in hominibus quidem tres, in mulieribus unam: siquidem in uiris quandoq; in perinæo, id est cole, uti interpretatur Theodorus: quandoq; uerò in oscheo meditullio hirsutior se promit pudendi muliebris effigies. Tertius autem modus, quo ex oscheo uelut pudendo urina profunditur. In mulieribus uerò supra clitorium in ephebeo uirilis membri positio comperitur. Nec testiculorũ abest prominẽtia infra colem. Et duplex quidem genitale uisitur in homine quãdoq; in capris tamen præcipuè, quas etiã inde tragænas nuncupant, perinde ac hircænas dixeris. Cæterum etiam si ita nascẽtibus unde potius indatur nomen, ambiguum sit: à meliore tamen, hoc est masculino uti nũcupentur, impetratum à cõsuetudine est. Necq; enim androgynas audiuimus, aut hermaphroditas. Quo autẽ sydere prodeant hermaphroditi, eunuchi, uiragines, archigalli, ubertim Matheseos tertio Firmicus in solis decretorum ratione. Androgynos uulgò dici ambiguo inter marem & fœminam sexu, Liuius scribit, ut in plerisq; faciliore ad duplicanda uerba sermone Græco. Abominatos præcipuè semimares fuisse, idem scribit libro Macedonici belli primo, ac in mare deportatos.

Qui dicantur officiosi. Item betæ, necnõ uolsi ludij, & præcisi. Loca Martialis duo explicata uberius. Quid sicula, & sica. Chabete. Item badas, seui nus

nus, & anaphlystius: item catadactylicus. De Pindari obitu. Dropax quid. Dactylios. Quos poetas amauerint dij.

Caput XI

ACherius orator, cui tanta orationis celeritas affuit, ut & uitium fieret, & bracteata Cæsaris Augusti ad id sententia circumferatur, Acherius noster sufflaminandus est, quum libertinum reum defenderet, cui obijciebatur, quòd patroni cõcubinus fuisset, dixit, Impudicitia in ingenuo crimen est, in seruo necessitas, in liberto officium. Hinc factum Seneca scribit Declamationum quarto, ut impudici, fœminatiq; (ut quidam enuntiant) & obscœni, aliquan diu officiosi sint uocitati. Est tamen honesta item uocabuli eius notio: nam pro Milone Cicero labores suos officiosos dicit. At Cynicus Diogenes, molles id genus, etiam betæ nomenclatura non absq; felle uidetur appellasse: nam quum à quibusdam, ut canis incesseretur, seq; amplius obseruaturos prædicarent, ne mordicus ab illo apprehenderentur, Bono animo esse iussit, neq; enim canibus esse in more uesci betis. Quod & Augustus significasse uidetur, quum betizare, pro languere posuit, quod uulgò dicere tur lachanizare. Sed & Catullus:

Languidior tenera cui pendens sicula beta,
Nunquam se mediam sustulit ad tunicam.

Qua in parte aduertendum obiter, siculam dici de uirilitate, forma deminuta à sica. Chabeten mechanici siphonem dicunt. Sed ad betam nihil. Animaduerto & uolsos ludios recte de cinædulis posse dici: quando, ut in Magia scribit Apuleius, ludij omnes, hoc est Dionysiaci technitæ, siue histriones impudici erant. Mox, inquit, in iuuentute saltandis fabulis exosis planè & eneruis, sed (ut audio) indocta & rudi mollitia: negatur enim quicquam histrionis habuisse, præter impudicitiam. Scribit tamen in doctorum indagine Marcellus: pueros depiles ac glabros, qui in ludis præsultarent, ludios à Romanis ueteribus nuncupatos. Et Appianus Alexandrinus in Libyco, triumphi describens pompam: Imperatorẽ, inquit, lictores præibant purpureis amicti uestibus, tum citharœdorum ac tibiarum turba ad Hetruscæ similitudinem pompæ. Hi succincti coronisq; aureis redimiti, suo quisq; ordine canẽtes psallentesq; prodibant. Hos ludios appellant. Vt facile crediderim, Hetruscos à Lydis sumpsisse originem. Horum in medio quispiam talari uestе, fimbrijs ac armillis auro splendentibus amictus, gestus uarios ædebat, risumq; undiq; ciebat. Cæterũ, ut ad rem, uelut postliminio, redeamus: Cinædus, ut est apud Ameriam, dicitur etiam βαιδὼς: id quod adnotaui procliuius, quoniam passiua est uox ea linguæ uernaculæ, paulum modò luxata: sed ita, ut origo diluceat tamen. Badas Latine scribitur. Androgynum uocat etiam Pollux. Secundis modò auribus ista accipiant studiosi, quando aduersas impense deprecamur, ut à metu uirulentiæ dentato esse uacuis liceat. Dicitur idem hic & παιδεραστής: sicut παιδοφθόρος, puerarius. Nam pudicos amatores ἐρασταὶ uocant, amatos uero ἐρωμένους. Præcisos item id genus mulierbria patientium eruditorum quandoq; nuncupat schola. Senecæ id comprobat auctoritas: Quid porrò, inquit, non est iniquum, fortes arma sumere, & in castris pernoctare, & pro uallo obligatis stare uulneribus: interim in urbe securos esse præcisos, & professos impudicitiam? Ad quod Martialis alludens Epigrammatum secundo:

Os tibi præcisum, quanto non ipse Latinus
Vilia panniculi percutit ora sono.

Eum locum interpretatus Domitius, putat à præciso intestino declinari uocabulum in turpitudinis notione: nam præcisum & omasum duo esse intestina, Martialis auctor est. Ego ex Græcæ linguæ, ut multa, proprietate atq; imitatione deflecti eius uerbi notionem puto. nam id apud eos κόπτειν quandoque signat, quod apud nos præcidere, ut apud Aristophanem in Batrachis, κὠκόπτετ' ἐγλικνφώς, id est & præciditur acclinatus, adnotante etiam interprete, id uerbum κόπτεται, pronuntiari καλαμφώτως. Et quia Martiali opem tulimus pro ingenij captu parte hac, commoneamus eius libri studiosos, poetæ eiusdem sales futuros sapidiores multo, gustumq; amplius lacessituros, si ad siculam respexeris, quam paulo antè pro uirili parte capi diximus per diminutionem à sica, illo Epigrammate libri undecimi,

Universidad de Deusto Biblioteca

Inuasit medicus sica phreneticus Eucli,

Et præcidit Hylam, hic (puto) sanus erat.

Apud eundem Aristophanem seuinum obseruauimus pro inscensore capi atq; etiam emasculatore: à uerbi Græci proprietate βινεῖν, cuius meminit etiam ad Pætum Cicero. Nam anaphlystius in eadem comœdia masturbatorem innuere uidetur, qui fiat sine fœmina maritus, & thalassionem indicat manibus libidinosis: quippe ἀναφλᾶν significat τὸ μαλθάσσειν τὸ ἀιδοῖον, id est mollius genitalia tractare. Sed & apud Eupolin in Autolyco, anaphlasmum pro Venereis obseruatum, scio. Legimus porrò & catadactylicum de puerario dici: quoniam dactylion, id est annulum de sedis hostiolo pronuntiari, frequentissimum apud Græcos est. Sed nos iam ab istis resiliamus: illud adijcientes modò, Pindarum nouem Lyricorum principem, ut Fabio credimus, morte quoq; nobilitatũ, si qua turpibus inesse nobilitas potest: nam in gremio dilecti pueri in gymnasio inuentum esse mortuum, Græcorum monumentis testatum est. Hic est Pindarus quem ita denique amasse Apollo fertur, ut illi oblatorum portiunculam impartiretur, quin & à sacerdote ad cœnam cum deo in sacrificijs subinde uocaretur. Verum & carminis Pindarici amatorem fuisse Pana, Plutarchi testatum monumentis est: sicuti Archilocho Hesiodoq; morientibus per Musas beneuolentiæ testimonium præbuit numen. Sed & ab Sophocle uiuente hospitio exceptum esse Aesculapium, traditur. Quin mortuum sepeliri, curauit deus alius. Quippe ita sancitum est, non uideri deum φίλιππον, aut φίλορνιν, id est in equos propensum, uel aues: sed esse apprimè φιλάνθρωπον, id est hominis studiosum. Martialis denique, ut quacunq; se ostentarit occasio, Latinæ eruditionis pomœria proferamus, in cinædum Gargilianum scribens, sic ait:

Psilothro faciem lauas, & dropace caluam,
Nunquid tonsorem Gargiliane times?

In parte hac id modò ab interprete affertur, esse depilatorium unguentum dropacem. Ipse in Galeni thesauris id item comperi, Maciem inoriri plerunq; ex corporis totius frigidiore, siccioreq; temperatura, nonnunquã ob digerentis uel nutrientis uel utriusq; facultatis imbecillitatem: sic uero affectis opitulatur unguenti genus, inquit, quod à Græcis hodie dropax nuncupatur, quando graciles multi sic obesiores sunt redditi. Dropax ab sinapismo creditur diuortium habere, quod è sinapi fit sinapismus, è pice dropax: proinde pittosis item appellatur, id est picatio. Dropacismum & sinapismum in Græcorum medicis obseruauimus dici pro dropacis & sinapis conspersione, quæ in medendi usu rationem habet plerunq; ad euocanda in corporum superficiem, quæ altius insinuata latitant nocentq;.

Specula cur inuenta. Maronis locus explicatur ex Bucolico ludicro. Cap. XII

SOcratem philosophũ scribit Apuleius, speculo, quod mirum fortasse uideatur, ad morum disciplinam esse usum. Quippe suasisse discipulis fertur, crebrò ut semet in speculo contemplarentur, ut qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, procuraret, ne corporis dignitatẽ morum dehonestamento pollueret. Qui uero minus in se uisendam formam inspectasset, minusq; se eo nomine commendabilem, nauiter consurgeret, ut uirtutis splendore inopiam formæ collustraret, ac ingenio corporis damna rependeret. Seneca quoq; Naturalium primo: specula esse tradit inuenta, ut homo ipse se nosceret: Multi, inquit, ex hoc consequuntur primò sui notitiam, mox & consilium quoddam: formosus, ut uitet infamiam, nec Libycis se uitiorũ Syrtibus adobrui sinat, sed fauentibus dijs hominibusq; stiuam (quod dicitur) teneat: deformis, ut sciat, uirtutibus redimendum, quicquid corpori defuerit. Amplius, ut iuuenis flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortia audendi. Senex, ut indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret, admoueri sibi lineas sentiens. Sed & natura, inquit idem Seneca, facultatem uel inopi est impertita seipsum uidendi, fons cuiq; perlucidus, aut leue saxum imaginem reddit. Hinc illud Maronis:

Nuper me in littore uidi,
Quum placidum uentis staret mare.

Hactenus Seneca. Sed & in Alcyone Lucianus: Nónne uides, inquit, ut superiora sint serenitate conspicua, fluctibus autem sedatum mare ac tranquillum, ὅμοιον ὡς ἀνωμάλῳ κατόπτρῳ

κατόπτρῳ, id est speculo (ut sic dicam) consimile. Nidulante siquidem alcyone, alcyonidas quos uocant, dies, agit mundus. Ex quibus est hæc uel præcipua. Sed & alibi Lucianus idem in dialogis quos uocat ἁλίους, id est marinos, colloquentibus Doride ac Galatea, inibi inquit Doris: ex petra quapiam, sicubi flustra sint, acclinata in aquam conspicare teipsam, non ferè aliud quàm expressius albentem colorem: hic uero non laudatur admodum, ni decenter rubens quippiam intermicarit. Cæterum hæc obiter adnotasse uolui, ut scirent literarum interiorum candidati: quid aduersus grammaticorum nugamenta & promixtas opiniones nutantesq;, proferri possit, quos sæpe aduersus retiarium ferula delectat, & uolsella, ut est apud Varronem, cum gladio pugnare. Sed quo maius subeat ista legendi prolubium, addemus & quæpiã sanè haud illepida.

Item de speculis nonnulla ex mathematicis rationibus: necnon de naphtha, & specillo. Atq; inibi locus Plinij perpenditur. Medeæ pharmacum. Opticæ. Geometriæ partes. Canonice. Metrice. Specularij. Specularia fenestrarum. Specillata patina. Conspicilia. Caput XIII

ARchimedem uero Syracusanum, in omni quidem geometria multum ante alios admirabili subtilitate uirum, sed in speculorũ ratione pertractanda uel maxime memorandum, legimus uolumine ingenti rimatum acerrimè, cur planis quidem speculis fermè pares obtutus, & imagines uideantur: in tumidis uero & globosis, omnia defectiora: at cõtrà, in cauis auctiora. Necnon cur læua cum dextris permutentur, quando se imago eodem speculo tum recondat penitus, tum foras exeat. Cur caua specula, si ex aduersum soli retineantur, appositum accendant fomitem, qui fiat uti arcus in nubibus. Qua ratione proditum Galeno est De constitutionibus tertio, ab Archimede hostium naues perustas, pice nullo negotio ignem concipiente. Sicuti in Asiæ urbe domum deflagrasse contigit, fenestræ cuidam lignis pice litis adiacentibus, & in extima parte columbino retrimento exputrefactione amplius arefacto: nam eo ualidius solari radio uaporante, ut æstate assolet media, materia flammam concepit, moxq; ad summa peruenit incendium. Sic & celebratum Medeæ pharmacũ ignibus admotum inardescebat. Constabat autem sulphure ac asphalto humectiore. Naphtham id fuisse, Plinius scribit. Sed eam in Pompeij rebus scribit Dion, esse φαρμακον ἀσφαλτωδες. Quo Luculli milites Tigranocerta obsidentis diuexati plurimum sint, per machinas effuso: quoniam malo eatenus ignita sit uis, uti cuicunq; admoueatur, perurat, nec ab humectis restinguatur facile. Scribit tamen Diodorus, radicis cuiusdam potestate, quam edocuisset Circe, pellicem ab Medea concrematam. Sed hæc, ut ad specula redeam, interciderunt omnia, ac uel temporum iniuria pleraque lacessentium, uel priorum incuria nobis erepta persæpe cogunt impingere, ut nonnunquam nobilium ingeniorum fœtura uel præfocata, uel allisa, ne Stesichori quidem, quod dicitur, illa norimus Græcis cantatissima. Verum enimuero tempestate nostra extant tamen optices uestigia aliqua, quibus quum alia docte præcipi animaduertas: tum illud, Speculorum materiam esse lenitatem, ac partium inoffensam continuitatẽ, quæ meatibus prorsum careat sensui perspicuis, qua ratione lignum, item id genus alia plura, minus efficí posse specula. Formam uero esse leuigationem ac perfectam polituram, quo nomine intelligi uolunt, omnem aspredinis utique amotionem. Porrò ut exactius uisibilia ualeat exhibere, necessariam tradunt sensibilis coloris absentiam. Sed cur nam in speculo, imbecillis fit imaginũ expressio? nempe quia formæ reflexæ debiliores comperiuntur, proinde & debilius offeruntur, ac mouent. Ratio euidens nõ ex spatio solum, à fonte dissito, sed amplius ex obliquatione. Siquidem rectitudo lucis cognata progressui est. Id & in alijs naturæ conuisimus operibus. Omnis enim motus tanto est fortior, quanto rectior: propterea uigorem obliquitate, ac flexu hebescere, palàm fit. Additur illud quoq;, Speculi colorem immisceri reflexæ luci, quæ fuscior inde effecta faciem aliquo modo maculosam ostentat, infectam ue. Latent tamen in ea sæpius labeculæ ex reflexionis debilitate. Porrò geometriæ portio eadem, quam Græcè quidem opticen dicimus, perspectiuam Latinè: id efficit item admirandum, uti in speculo uno rei unius plures sese ostentent imagines. Item si certo uticq; modo, & loco astituatur speculum, imaginet prorsus nihil: situ autem demutato, imaginosum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginosum sit. Id comminiscitur quoq; ars hæc, uti caput in imo compareat, pedes uero surrecti. Id quod prodidit Varro. Qui & geometriæ partem facit alteram, Canonicam Græcis nuncupatam: quæ uocum longitudines & altitudines mensu distinguit certo: longior autem mensura, rhythmus uocatur, id est modulus uel numerus & pedum ordo: altior autem μέλος, id est cantus modulatus: nam μετρικὴ, id est mensuraria seu dimensiua syllabarum excutit mensum, & canonicæ portio est. Sed & alibi super speculis euigilata nobis quæpiam. Interim illud minimè distulerim: esse apud Patras in Achaia Cereris templum, & ante id fontem, ubi & μαντεῖον ἀψυδές, id est maximè uerax oraculum, in ijs modò quæ ad morbos spectant: nam funiculo prætenui speculum in fontem demittunt, ita libratum, ut aquam modò per ambitum leuiter attingat: mox fusis deæ precibus, usiq; thymiamate in speculum contuentur, ac inibi sese ostentat morituri pòst paulo, aut superfuturi imago ægroti. Denique parte hac monitos uelim studiosos, illud Plinianum de mortibus repentinis ex libro septimo: Super omnia C. Iulius medicus, dum inungit, specillum per oculum trahens, esse qui ad conspicilia referant, quæ inserta naribus usum mirè adiuuant. Sed Varro facilè hos retundit, apud quem ita legimus: Hinc, quo oculos inungimus, quibus specimus, specillum. Sunt qui conspiciliorum artifices, specularios rectè dici opinentur: ac qui fenestris specularia prætendunt, frigoris defendendi causa, meminit iureconsultus Vlpianus. Specillatam patinã intelligunt nonnulli specillis distinctam. Hypaliptrũ Galenus specillum uocat.

De Vesta, & ignis inextincti ratione: itemq; de uirginibus. Ouidij & Papinij loca amplius explicantur. Ignis sacri extinguendi ritus apud Persas. Ignis è cælo lapsus. Item de Vesta, ex Phurnuto. Atrium Vestæ quid. Cap. XIIII

VEstam, Saturni ac Rheæ filiam Diodorus scribit, primamq; domuum structuram excogitasse. At Plato & Platonem sequuti summo ingenio uiri, altius mentis aciem intendentes, Vestam deam accipiunt, essentiam formarum separatarũ, diuinorumq; stabile fundamentum. Ideoq; Vestę ante alios deos sacrificare priscos consueuisse. Quod in Olympici Iouis sacris seruatum, in Eliacorum primo Pausanias scribit, θύουσι δὲ inquit ἱσίᾳ μὲν πρώτῃ, δεύτερῳ δὲ ὁλυμπίῳ διί. At libro De dubijs animæ secundo Plotinus, terræ animam tum Vestam, tum Cererem dici ab hominibus tradit: quam tamen Plutonem quoq; cum Proserpina coeuntem, nuncupant plerique. Sunt qui Vestæ appellatione, terrã significari putẽt: eamq; ueluti mulierem effingant, tympanum gestantem, quoniam uentos intra se contineat. Quam rationem sequuti Romani Vestæ templum rotunda struxere forma, in quo & perpetuus seruaretur ignis, imitati terræ figuram, quasi lar focusq; sit, sed totius mundi potius. Cuius medium, Pythagorici putant ignis sedem: sicuti in libris De cælo & mundo cõmeminit Aristoteles, & in Timæum Platonis Chalcidius. Et larem uocant ac monada. Terram uero neq; immobilem, neq; in medio positã globi, sed esse circum ignem in ambitu suspensam: quam sentẽtiam Platonem quoq;, quum senior iam foret, sequutum esse, memoriæ proditum est. Quin & ab igni & elemento quinto, mundi initia esse ducta, inter Pythagoræ placita fuisse, auctor Plutarchus est in libro De philosophorum dogmatibus. Id quod in Parallelis explicatur fusius, de Camilli gestis rebus. Produnt alij, Vestæ ideo ignem apponi, quòd terra inflammationes in sublimi faciat ex seipsa. Lucius uero Florus etiam sic scribit in Numa: In primis focum Vestæ uirginibus colendum dedit, ut ad simulacrum cælestium syderum custos imperij flamma uigilaret. Ignis porrò inextincti custodes uirgines erant, ut puram & incorruptam ignis substantiam, inuiolatis item integrisq; corporibus, illis commendarent: siue quòd steri le ac infœcundum esset, scitè uirginitati adiungerẽt. At in Græcia, ubi perpetuus seruatur ignis, non uirgines, inquit Plutarchus, sed coniugio solutæ mulieres, eiusce rei curam habent. Strabo tamen libro nono: In saxo, inquit, uetustum Mineruæ templum poliadis surgit, in quo lucis inextinctæ lychnus est, & uirginũ domus, quam Ictinus condidit. Lectum in Græcorum commẽtarijs illud quoq;: ignem cælitus primò in agrum decidisse Argiuum, qui & in templo Apollinis seruetur, quod Argis in foro sit excitatum. Si uero quandoq; interextingueretur ignis, sicuti Athenis Aristone tyranno: & apud Delphos, templo à Medis incenso, & Romæ tum Mithridatici, tum ciuilis bellí temporibus

temporibus, haudquaquam ex altero igne lucernas sacras succendere fas erat, sed nouum & peregrinum elici oportebat, accensa ex sole flamma pura & immaculata, uasis quæ scaphia uocabant, quæ ratione ista sic concinnabantur excauata, ut radijs solaribus hinc inde coniectis in centrum, arida materia apposita, cõfestim promicaret ignis. Inter nostros uero scriptores sunt, qui tradunt, interextincto igne, uirgines uerberibus affici solitas à pontifice: quibus mos erat, tabulam felicis materiæ tamdiu uerberare, quousque exceptum ignem cribro æneo in ædem uirgo ferret. Nec mirum: nam sicuti etiam commeminit Antiquitatum secundo Dionysius, id Romani præsagium interitus Vrbis opinabantur. Quod uero scitu dignum est, & nostræ religioni cõsentaneum, mense Martio quotannis innouabatur ignis in templo Vestæ, quod in Fastis canit Ouidius:

Adde, quòd arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur, & uires flamma refecta capit.

Quo in loco notandum id obiter quoq;, Arcanam dici ędem, non quia illuc mares non ingrederentur, quod uoluit interpres: sed quia, ut Dionysius inquit, præter ignem arcana erant quædam in templo deæ sacra, quorum neq; põtifices cognitionem haberent, neq; uirgines. Quod & Silius carmine comprobat, libro Punicorum tertio,

Et Vestæ secreta feramus.

Titus porrò Liuius ab Vrbe condita libro quinto, in Camilli oratione: Quid, inquit, de æternis Vestæ ignibus, signoq; quod imperij pignus custodia eius templi tenetur, loquar? Et libro sexto secundi Punici belli, æternos ignes recensет, ac conditum in penetrali fatale pignus imperij. Hæc ideo accuratius sum consectatus, ut intelligeremus amplius illud Papinij ex quarto Syluarum

Donec Troicus ignis, & renatæ
Tarpeius pater intonabit aulæ.

Vestalibus eum porrò fuisse morem accepimus: quum ui morbi ex atrio Vestæ cogerentur excedere, matronarum curæ custodiæq; mandarẽtur. Atrium autem Vestæ, domum intelligimus Vestalium, templo adnexam. In octaua Vrbis regione fuit item atrium Mineruæ, ut scribit P. Victor: sicut in Auentino, Libertatis. Fuit etiam in Capitolio atrium publicum T. Liuio: sicut alibi regium atrium, quod erat circa forum. Sed & in Latomijs atria recensentur duo, Menium & Titium. Hephestionis funus Babylone celebraturus Alexander per edictum Asiæ ciuitatibus nuntiari iussit: ignem, qui ab Persis dicitur sacer, extinguerent, quo ad funebris æderetur pompa. Id uero Persis erat in more, si obijsset rex, alias haudquaquã. Qua causa fuisse Alexandro ominosum, docuit euentus. Quod item ad Vestam attinet, Phurnuti non prætereunda sententia est: In fabulis (inquit) traditum, Vestam primam esse genitam, & postremã quoq;: quoniam ex terra propagata, in eandem resoluantur, rursumq; consistant. Quo nomine in sacris ab ea Græci auspicati in eandem desinebant. Corollis honestatur albis, elementi ambeuntis ratione.

Ignis cultus apud uarias gentes. De usu luminum in nostra religione. Cur homo tantum utatur igne. Dionysius cognomento Lampter. Lampteria festa. Ignis inuentio. Ignis è Vesuuio miraculum. An in ignibus uiuere animal queat. An ignis sit elementum. Caput XV

QVod uero ad ignis cultũ & uetustos pertinet ritus, lectum in Plutarchi monumentis est. Persis in Græcia occidione occisis, consultãtibus respondisse Pythium: Ioui, in cuius tutela libertas sit, patriam esse dicandam: nec prius eam diuinam facièdam, quàm uniuersæ regionis igne extincto, ueluti à Barbaris uiolatus is foret, purum ex Delphis, uelut à communibus laribus, accensum intulissent. Chaldæos quoq; numinis uice ignem coluisse, Græci quidem scribunt, addita lepida fabella sacerdotis Canopi. Sed Hieronymus quoq; & Nicolaus theologus comprobant Geneseos capite undecimo. Verum & historia proditum, Darium cum duobus propinquisq; agmina in armis stantium circuisse, Solem & Martem, sacrumq; & æternum ignem comprecatum, ut illis dignam uetere memoria fortitudinem inspirarent. Legimus & in Græcis illud item, à Medis & Assyrijs Barbaricos contribui eiuscemodi elemento honores, non religione utiq;, sed formidine uerius nocentissimæ, omniaq; absumentis rei. Scribit Porphyrius, quod & alibi arbitror à me relatum, dijs

qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui sunt intra cælum, siue cursu quodammodo pererrantibus, siue non errantibus, quorum ducem esse Solem primò, deinde Lunam existimādum est, cōmodè sacrari ignem posse, quasi rem cognatam. Sed de nostra item religione, ut aliquid hisce nostris laboribus inseramus: per omnes siquidem Orientis ecclesias, quando legendum Euangelium est, accendunt luminaria iam sole rutilante: non utiq; ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Vnde & uirgines illæ euangelicæ semper habent accensas lampades suas. & ad Apostolos dicitur, Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris. & de Ioanne Baptista, Ille erat lucerna ardens, & lucens ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Psalterio legimus: Lucerna pedibus meis uerbū tuum Domine, & lumen semitis meis. Addamus & illud scientissimum: Hominem, quoniam cæleste atq; immortale animal sit, igne solū uti. Qui nobis in immortalitatis argumentum datus est, quia ignis è cælo est: cuius natura, quoniam mobilis est, & sursum nititur, uitæ continet rationē. Cætera uero animalia, quum tota sint mortalia, tantummodo aqua utuntur: quod est elementum corporale atq; terrenum: cuius natura, quia item mobilis est, sed deorsum uergit, figuram mortis ostendit. Proinde nec cælum pecudes suspiciunt, neq; religiones sentiunt: quoniam ab his, usus ignis alienus est. Porrò Græcis frequentissimi fuit moris, quum inferretur lumen, religionis causa dicere, φῶς ἀγαθόν, id est lumen bonum. Et nostri, argumento eodem, mane nuncuparunt: quia manum, ueteribus bonum indicat. Illud grauius multò, quod in libro De proprietatibus elementorum, inuenimus adnotatum, quisquis eius sit auctor: Nobis, inquit, incompertum est, animal quodpiam ignem habitare omnino. Sed & quarto Meteororum Aristoteles: In terra, inquit, & aqua solum animalia sunt: in aere autem & igne, haudquaquā: quia in eorum corporibus prævalens materia terra est, ac aqua. Hoc propter nostros libens adieci, astruentes in Cypri fornacibus uictitare uolucre pennatum. In commentatione eadem legimus, quosdam magni nominis opinatos, in elemētorum decuriam non uideri admittendum ignem, quoniam cælestium orbium attritione generetur: quod autem ex alio nascitur, ipsum elementum non est. Ex hoc autem consequitur illud, ut infra mobile primum omnia sint ignis plena, ad aerem usq;. De lampadum ratione in sacris, alibi (opinor) commeminimus. Nunc addimus illud quoq;: cultum apud Græcos in Achaia, Dionysium cognomento λαμπᾶρα, id est faculam: cuius festa dicerentur Lamptería: nam faces noctu ad templum ferebant, uini crateribus passim tota constitutis ciuitate. Lampter autem, siue λαμπᾶς, nunc faculam signat, nunc pharum, unde nauigantibus signa proponuntur. Porrò, ut ad ueteres reuertamur, inuenio apud eruditos, ignem inter honores augustales fuisse. Sic enim legimus apud Herodianum in Commodo. Quod consilium suum ad Martiam retulit, unam è suis concubinis, cui scilicet plurimum deferebat, ac propè uxoris eam loco habebat: sic, ut præter ignem, omnes honores uelut Augustæ tribuerentur. Verum ut adijciamus item, quod quamuis satur conuiua non aspernetur: scribit Hesiodus, igne succenso, domum lætiorem uideri & honorabiliorem; tametsi carminis auctorem Homerum agnoscit Herodotus,

Αἰθομένῳ δὲ πυρὸς γαστέρα οἶκος ἰδέσθαι.

Illud ex Pausaniæ monumentis est: ignis inuentionem ex Argiuorum sententia non in Prometheum referendam, sed Phoroneum uerius, qui eum princeps mortalibus communicarit. Cæterū hic ignis miraculum non præteribo unum, & id in Vesuuio monte, ubi quum mugitui simili æditus fuerit sonus, cineris ingens eructatur uis cum prætereuntium discrimine insigni. Quòd si uehementior incubuerit uentus, sublimis adeo surrigitur cinis, & in longinqua protruditur, ut uel Byzantium usq;, Procopij testimonio Gothici belli secundo libro, delatum constet quandoq;, omnibus sic demum conterritis, ut ad supplicationes multis annis decurreretur ad auerruncandā dei iram. Sed redeo ad Vestā, de qua supersunt adhuc scitu digna ex Platonicis excerpta in primis.

Syderum radijs in terræ centro incendium excitari. Item qui dicatur Vestalis ignis, & quid Vesta. Caput XVI

Quod ergo

QVod ergo ad Vestam item attinet, ac in meditullio à Pythagoricis locatum ignem, illud amplius animaduersione dignum, Immēsam cælestium magnitudinem uirtutemq; ac motionem efficere, ut omnes omnium syderum radij terræ molem, quæ quasi punctum est, momento, facillimeq; usque ad centrum recti penetrent, id quod astronomorum pleriq; omnes astruunt: ibiq;, ut Pythagoreis placet, atq; Platonicis, fortissimi sint, tum quia recti undique centrum tangunt, tum quia in angustum collecti sunt cuncti, quorum uehementia, materia ibi terræ sicca, procul ab humore amota prorsus accenditur, accensaq; exte nuatur atq; dispergitur per meatus undiq;, & incendia efflat pariter atq; sulphur. Cæterum, ignem hunc ualde caliginosum arbitrātur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Sicut in cælo extat expers incendij lumen, ignis autem inter cælestem atq; infernum, lumen cum feruore cōiungit. Putant autem ignem è cælo flantem, ignem esse Vestalem. Quippe sunt qui Vestam esse terræ uelint uitam, numenq;: quod ex Plotino paulò antè retulimus. Ideoq; Vestæ templum ueteres in medijs urbibus construere solitos, ignem in medio collocantes perpetuum. Ne cui autem mira nimis uideantur, quæ de syderum radijs apposuimus, scribit Galenus, ex motu augescere calidítatē, uel ex putredine, uel ex alterius corporis uicinia feruidioris, uel ex angustatione, uel ex alimento ad calefaciendum accommodo. Nam quod de putredine dictum, Vidimus, inquit, nonnunquam in columbarum excrementis ex putrefactione ignem succensum.

Vesta unde inflectat, quæq; sint eius uerbi notiones. Hestia, seu histia. Paristia quid, & baunus, necnon banausus. Bunus. Bunæa Iuno. Bandū, bannum, bādophorus. Vnde dicatur clibanus. Inibi Dionysius & Suetonius declarātur. Anestios. Hestiopammon. Steganomus. Nauclerus. Naulum

Caput XVII

VT uerò ex grammatica ratione mutuemur item aliquid, lego, Vestam, hoc est ἑστίαν (sic enim enuntiant Græci) παρὰ τὸ ἵστασθαι inclinari, quod ἱδρύεσθαι signat, quia domos prima ædificarit. uel quoniam ubiq; coleretur, simulacraq; eius sedentis habitu struerentur, παρὰ τὸ ἕδεσθαι. Sed domos quoque, ueteres hestias dicebant, aut histias, ut apud Homerum,

ἑστίᾳ τ' ὀδυσσῆος ἀμύμονος. Et Euripides,

οὔποτ' ἄλλῳ μᾶλλον ἕδρᾳ ἑστίαν.

Quin conuiuium quoq; appellatur hestia: proprium uerò Atticorum, hestiam enuntiare, Ionum uerò & Dorum histiam. Vnde & paristiam dici legimus ignis locum, quem Peloponnenses baunum uocent, ex quo inflectatur cribanus, tanquam λεπτὸς βαῦνος: unde & cribanori panes, in cribano cocti, qui & clibanus dicitur. Est tamen Straboni clibanus, uelut cuppa oris lati, fundi angusti, extrahēdæ aquæ ex fontibus commoda. At Columella, Scrobs clibano similis est, imus quàm summus patentior, ut latius radices uagētur. Sed & banausum indidem producunt, quo nomine artifices ueniunt, qui ignis adiumento opus conficiunt proprium. Bunus uerò Mercurij filius in Acrocorintho Iunoni sacellum excitauit: unde Bunææ Iunonis cognomen propagatum. Bandum Procopius signum dici militare ab Romanis, interpretatur: unde factum coniectamus, ut uulgus inscitum banderias nuncupet. Nam quod Codice de episcopis & de clericis, scriptum inuenias, Banno subiaceant imperiali: aliud est, siquidem eo nomine recētioribus appellatur exilij species, quam proscriptionem dicebant ueteres: qui usu togæ carent, quando est illis aqua interdictum & igni. Bannum item, Galli publicum nuncupant edictum. Bandophorum dici legimus, eum qui ducis gerat signum. Sunt ex Græcis, quibus placeat, Bannam apud Italiotas regem dictum, aut maximum magistratum. Apud Bœotios, banna mulier uocatur. Vias flexuosas, bannotros etiā appellant. Bannoti, uasa sunt Athenæo, ex Callixeni historia. Sed institutum repeto. Anestios dicitur, qui sine laribus est, uel (ut apud Hesiodum) iniustus. Hinc est metaphora apud Plutarchum elegantissima in sermone πρὸς τὸ πολυθρυλλίκες, ἰδίαν ἕδρας οὐκ ἔχοντες, id est morum Vestam propriam habentes nullam. Eos nanq; incessit, quibus certum non est uitæ institutum, sed Polypodis more, ut est apud Theognin, uarie permutantur: nuncq; philologos se profitentur, nunc uenandi consectantur studia, nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

compotationibus indulgent, aut etiam scortilla ductare, non arbitrantur turpe. Hinc apud Dores & Aeoles hestiopammon dicit domus princeps ac dominus, qui ab alijs steganomus uocatur, à nonnullis etiam nauclerus, sicut hospitij pretium etiam naulum. Ex thesauris porrò Iulij Pollucis obseruauimus: aram quoque sacrificalem dici uestam, propriè tamen eam, quæ in Prytaneo fuisset, ubi ignis, inquit, seruabatur inextinctus. Vestam pro ara rectè poni, docuit etiam Xenophon Rerum Græcarum libro secundo, ἀκούσας ταῦτα ὁ Θηραμένης, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἑστίαν, audiens hæc Theramenes prosiluit in uestam. Sed, ut manifestius eo nomine aram intelligeremus, subiunxit mox paulò, οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι οὐδέν μοι ἀρκέσει ὅδε βωμός, non inscius (inquit) sum, aram hanc nil profuturam. Sed & Nonius: Vestibula, inquit, putant sub ea proprietate distincta, quòd in primis ingressibus & in spatijs domorum uestæ, hoc est araæ, ac foci soleant haberi. Superato item Mardonio (ut diximus) apud Plateas, respondit Pythius, nō prius sacrificandum, quàm omni igne restincto, purum nouumq; Delphis ex communi uesta retulissent. Hinc uerò lux infertur Dionysio Halicarnasseo Antiquitatum secundo: Vnicuique, inquit, triginta curiarum uesta collocata, ubi sacrificabant curiæ, sacrificulos earum fecit. Et iterum: Numa uerò suscepto imperio, proprias nequaquam mouit curiarum uestas. Hoc eo copiosius docuisse uolui, ut plenius Tranquillum intelligeremus, in Tiberio sic scribentem: Coactis, qui ea tenebantur superstitione, religiosas uestas cum uestimento omni comburere. nam doctissimus interpres, uestes legendum putat. Alter uerò, uestas quidem admittit, ex Dionysio: sed quid uesta sit, non satis constitutum habet: quum ueluti augurando, nunc focos, nunc sacrificalia instrumenta appellari uestas pronunciat, auctore nullo. Sunt qui ita omnino legant, Religiosas uestes cum instrumento omni cōburere. Ad arcem præterea locabatur prytaneum, & ciuitatis uesta, apud quam conuiuio excipiantur publicè uenientes legati, quiq; ob uirtutem digni alimentis haberentur. Dignum uerò memoratu, quod Gemistus scribit Plethon libro primo, ciuitatum Cariæ, alicuius quæ existimationis forent, ἑστίαν καὶ μητρόπολιν, id est uestam & metropolin, fuisse Halicarnassum. Prænestinam uestam legimus apud Lampridium in Alexandro Cæsare, cui ex eo templo huiusmodi sit oblata sors, quum illi insidias strueret Heliogabalus, Si qua fata aspera rumpas, tu Marcellus eris. Illud relatu iucundum: flammæ crepitum ab alijs dici Vulcani, ab alijs Vestæ risum, ab alijs utriusq; minas. Quæ supersunt in hac re minus exculcata, nouū ijs initiū dabimus.

Supplicantes solitos, in uesta, id est lare sedere. Adnotantur inibi interpretum Plutarchi errores. Ephestius qui sit. Iupiter Ephestius, & Philius. Item cur dicatur uesta. Terræ epitheta aliquot explicantur. Plutarchi codex emaculatur: & cur terra dicatur clitta. Perfarum supplicū mos: itemq; plura ad idem spectantia. Prostropæi qui. Velatæ manus Plauto cur. Cap. XVIII

Illud uerò quod enotetur hoc potissimū loco, dignum prorsus est, Vestam pro lare capi quandoque: unde ἱκέτιν θεὸν ἑστίαν, id est supplicem Vestæ, legimus apud Plutarchum in cōmentatione De mulierum uirtutibus: quem locum non percipiens interpres, deliramenta effudit. Siquidem tangitur ibi supplicantium ritus, quem in Oeconomicis non prætermisit Aristoteles. Primum, inquit, inter uirum & uxorem statuendæ leges, ut cesset iniuria: sic enim nec ipse iniusti quippiam patietur. Id nanque communis inducit lex, sicuti à Pythagoricis sancitur, ὥσπερ ἱλάσκεσθαι καὶ ἀφ' ἑστίας ἀγαγέσθαι. id est, uelut supplicem & à uesta, hoc est lare, ductam arbitrari uxorem, ut nullatenus inferatur iniuria. Sed & Argonauticon quarto Apollonius,

Τὼ δ' ἄνεω, καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀίξαντες
ἵζανον, ἤ τε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται.

Eum uerò locum explicantes interpretes: Lege, inquiunt, sancitum erat, ut supplices apud larem sederent taciti. Ritum nec præterijt historia prima Thucydides. Verum quid riuulos cōsectamur, quum Homerica adire fluenta liceat, à quibus ceu fonte perenni,

Vatum Pierijs ora rigantur aquis?

Ita uerò Odysseæ septimo legimus, Alcinoi domum Vlysse ingresso,

ὡς ἐπιὼν κατὰ δῶμα θέλγε νόον καὶ ἐσχάρα ἧν κονίσῃ,

παρὲ πυρί

παρὲ πυρί, οἱ δ' ἄρα πάντες ἀπὴν ἐγένοντο σιωπῇ.

Sensus uerò Homeri est, sedisse in loco Vlyssem, stupentibus qui aderant, omnibus. Quin & Halicarnasseus Dionysius, Martium Coriolanū patria profugum, Actij Tullij Volscorum principis supplicem factum scribit, sedentem ad focum. quod repetit Plutarchus quoq;, nil scitius suspicante interprete. Idipsum & à Themistocle factitatum quandoq;, ubi testularum exilio mulctatus, etiam ab inimicissimo Molossorum rege Admeto, cuius adisset larem, religiose seruatus est, frequens Græcorum prodit historia. Quoniam supplicationem hoc genus tum grauem, tum haud contemnēdam arbitrarentur Molossi, ueluti in Parallelis scriptum comperi, ἀναντίῤῥητον, id est cui nequeat contradici. Sed ubi Græcè ita est, πρὸς τὴν ἑστίαν προσπεσεῖν, ritus immemor interpres, Ad sacrarium, inquit, quod summa colebatur religione, se cōiecit. Plutarchus in Causis Græcanicis, ubi inquirit, cur nam Tanagræi ante urbem locum haberent, quem uocarent Achilleum, huiuscemodi supplices appellauit ἑφεστίους, id est ephestios, tanquam in uesta, hoc est lare sedentes dicamus. An uerò locum eum scienter iure Latij donarit interpres, coniectabunt eruditiores. Ephestios etiam quandoq; autochthonas ciues, siue indigenas interpretantur Græci. Et Eustathius inquit, ephestius dicitur qui urbem incolit, & uestam habet: qua ratione Epicuri, id est auxiliares ephestij, non sunt. Adijcit Porphyrius, dici ephestium, qui domum habeat: sicuti exules, apolidas dicimus & anestios. Ephestion, epistion quandoq; Homerus uocat, & libro primo Herodotus, flatili (ut assolet) extrita. Ephestium louem nominat in Aiace mastigophoro Sophocles, & interpretantur scholiastæ σωσίκωον, quem cohabitantes uenerarentur, sicuti Philium amici. Heterium, id est ἑταῖρειον, qui eiusdem sunt decuriæ & symmoriæ. Aræum intelligit in Philoctete Sophocles, cui affundant preces cuncti, aut quem inuocant precantes. Xenium colunt hospites: Horcium, qui iureiurādo societatem ineunt: Hicesium, supplices: Homognyon, fratres. Ephestias, libationes quæ domi fiant, intelligimus: eas παρεστίους dixit in Helectra Sophocles. Inuenio ephestios itē dici eos, qui in aliena sint domo: ut apud Homerum,

ἀλλ' ἐμὲ τὸν λύσσωον ἑφέστιον ἤγαγε δαίμων.

Synestij & homestij intelligūtur, qui domum habitant unam. Sed ephestios item deos, penates intelligunt. Porrò ne quid sciens præteream: in libro allegoriarum Hesiodicæ theogoniæ inuenio ἑστίαν, id est Vestam nuncupari, quoniam medium totius teneat terra, & cæteris στάσεως καὶ μονῆς causa sit, id est statum mansionemq; præbeat alijs, πᾶν γὰρ τὸ κινούμενον περί τι ἀκίνητον κινεῖται, id est omne quod mouetur, circa immobile aliquid mouetur. Vnde & Pythagorei ζῳὸς πύργου καὶ φυλακήν, id est Iouis turrim & custodiam uocarunt eam. Quod uerò eadem quandoq; ζάσλως dicatur, putat Ioannes grammaticus παρὰ τὸ ζεσθαι καὶ θερμαίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, factam uerbi inclinationē, quia dum solis seruescit ui, mortalibus donet omnia, nec zeas solum, quod suspicantur plerique: & tamen à Plinio quoq; comprobatum scimus Historiæ naturalis decimooctauo libro. Zeam Dionysius esse far arbitratur: nō desunt qui speltam interpretentur. Multa de ea re Plinius. Vbi uerò terram legimus ἀπείρονα dici, quod infinitam signat, interpretatur idem Ioannes grammaticus σφαιροειδῆ, id est orbicularem, uti aliàs cōmonuimus: nam nec sphæra, nec circulus finem habent aut initium. Et philosophi ferè omnes elemēta statuunt rotundata specie: tametsi non desunt, qui terram opinentur τυμπανοειδῆ, id est tympani quadam imagine. Alij uerò etiam κωνοειδῆ, id est coni figura, aut mensæ simílem, id est τραπεζοειδῆ: ut meminit etiam Plutarchus in libro De philosophorum placitis secundo. Sternuchon terram in Oedipode coloneo uocauit Sophocles, quam fertilem intelligunt ac campestrem: nam honesta tralatione sternа, id est pectora, & νῶτα, id est dorsa, dicimus loca campestria & latè fusa: sicuti anguста, αὐχένας, id est ceruices. Cæterum illud amplius pensitandum, quod apud eundem legimus in commentatione περὶ πρώτου ψυχροῦ, id est de primo frigido. Terram propter statum firmitatemq;, cuius sit uelut suffrenatio ipsa frigiditas, sicut physico placet Archelao, nuncupatam à ueteribus κλιτήν: mendum, opinor, est exemplarium. Nicolaus Leonicenus uir Græcè ac Latinè sciētissimus κιτήν suspicabatur legi oportere: quæ uox, picem nobis indicat. Quid si κλιτήν legamus, & obstipatam ac uehemen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tius clausam intelligamus, à uerbo κλείω? Ne uerò quid præteream, quod suggerat lectionis uarietas, compertũ mihi est: Clita Græcis dici porticus, & loca, in quæ opportune reclinemus, sed & quæ decliuia sunt, ita dicuntur. Apud Athenæum loci nomen est Cleta, id est κλήτα, Spartæ. Apud Sophoclem in Antigone, Parnasiam clityn, pro terra interpres accipit. Verum iam ista coronidem apposcunt: eam uerò impingemus mox, si (quoniam de supplicantium ritu facta nobis mentio est) quæpiam adiecerimus uelut auctaria: & primò quidẽ, quod in eodem Plutarchi libro enotauimus: apud Persas supplicandi modum esse habitum grauissimum: quemq; reiecisse, maximum haberetur nefas, si ignem supplex excepisset, ac si uoto excideret, in aquam se coniecturum, foret interminatus. Proinde, inquit, quod petijsset, consequebatur quidem: sed interminationis nomine reposcebatur ad pœnam, quod præter legem præterq; naturæ rationem esset intentata. Nam & eum, ignem aquæ promiscere adortum, pronũtiamus, qui impossibilia concipit. Ad supplicantium ritum spectant porrò, quæ in Græcorum commẽtarijs obseruata nobis sunt: Veteribus, inquiunt, diu receptissimi fuit moris, ut supplicantes caput, dextram, genua eius, cui se ingererent supplices, contingerent: nec totum tamen caput, sed mentum modo, ut statuere Homerus uidetur, uel barbæ meditulliũ, quod probat Euripides. Id uerò ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ, quia sit in nobis pars ea principalis, ut in qua logisticon, id est rationalis collocetur potentia. Dextram uerò, ἀπὸ τοῦ πρακτικοῦ, quoniam inibi maxima insit ad agendum facultas. Genua, propter motus & progressionis necessitatem. Tria uerò hæc symbolicè, cõsensum, actionem, progressum, ad ea quæ peterentur, præstanda, complecti uidentur, & ueluti οἰωνισμοὶ τῆς εἰκταίας τέλους, id est auguria finis supplicandi. Sinistram certè attigisse, ominosum censebatur, id est δυσοιώνισον: quando & improspera uocabant σκαιὰ καὶ ἐπαρίστερα, bona uerò & fortunata, δεξιά. Euripidis carmen quod antè paulo significauimus, est hoc, ὁρῶ σε δεξιὰν κρύπτοντα καὶ πρόσωπον ἔμπαλιν στρέφοντα, ὡς μή σου πυθέσθαι γένειον. Apud Assyrios supplicis indicat formam, si quis curuatis membris, humumq; uultu penè contingens, manus post tergum cõnexuerit. Supplices alio uocabulo nuncupat Græcia prostropæos: nam & προστρέπειν, Sophocli est κατευκτικῶς λέγειν. Locros uenientes Romam Liuius scribit, uelamenta supplicum, ramos oleæ, ut Græcis mos est, porrexisse. Hinc siquere opinor, cur dicantur uelatæ manus Plauto in Amphitryone.

Super Aglaidis uoracitate, de Græco penu paucula. Adephagia. Adephagi qui. De Anacreonte. Cap. XIX

DVm Græca nuper ex Horatij præscripto, exemplaria sitienter uersarem, defloraturus quæ nostras lectiones instruerent opulentius, & insigniter adiutum irent, super Aglaide Megaclis filia quæpiam adnotata comperi: quæ & transposuisse, operæpretium censui, ut nulla non in re ad manum (quod dicitur) suppeteret exempla. Hanc igitur tubicinio uitam fouisse ferunt, hocq; illi unum fuisse opus: quanquam à delicijs haud abesse sciret, quippe galericulo siue aduentitia coma cõtegebatur caput, quod & tutulum habebat, id est uelut apicẽ, ac cristas quasdam, λόφους uocant Græci. Cœnam sic ferè apparabat, ut carnium minas absumeret decem, panum chœnicas quatuor, uini hauriret χοᾶς. Cuiusmodi uerò censeatur uerbum hoc, aut quàm capax mẽsuræ id genus, alibi (opinor) hoc opere explicabitur amplius. Illud corollarium fuerit, uoracitatem, uel (ut Plautino utamur uocabulo) saburrationem dici à Græcis ἀδηφαγίαν, id est adephagiã. Apud Athenienses tamen & Bœotios, equos pleniores perfectiores ue adephagos comperi nuncupatos. Argiui autem cibi capaciores eo uerbo homines intelligunt, uerum & gymnasticos quoq;. At honesta metaphora hoc nomine Lysias ὑπολομίδον ναῦν appellauit, id est quæ perfectã plenamq; exigat mercedem. Nam & nautas legimus apud auctores dici ὑπολομίδους: nimalis adephagon nauem intelligere impẽdij multi. Certè adephaga obseruauimus de magnis perfectisq; dici. Adephagi plures ab Aeliano in digitis mittuntur quodammodo: inter quos Pityrea recensetur Phrygem, Cleonymum, Pisandrum, Charippum, Mithridatem Ponti regem, Timocreontem Rhodium athletam, & poetices studiosum. Erysichthona Myrmidonis: qui inde & κλαδᾶν sit cognominatus. Alcman uerò poeta ipsum

ta ipsum se fatetur πολυβορώτατον, id est uoracissimum: cui ne primipilus quidem, id est militaris par foret annona, sed ioco forsan in se est cauillatus.

Coronidem appingere, quid sit. Coronidis notiones aliquot. Item quid corone. Coracium. Martialis locus declaratur. Quid ascriberent Hebræi in fine. Diapsalma. Coronius bos. Coronus taurus. De asteriſco, et paragrapho & dipla. Parepigraphe. Paragramma. Ad umbilicum perducere quid. Bullæ. De umbilico terrarum pluscula. Cap. XX

COronida imposuisse, adagium est, significans ultimã rei manum admotam, nec affectum opus, sed prorsus completum finitumq;: siquidem coronis est quandoq; montis uertex, aut structuræ summum: quandoq; uero, quod in fine libri ponitur: unde est adagionis origo. Quod in libro De Alexandri fortuna, manifestum Plutarchus facit: Dionysius, inquit, Philoxenũ poetam in Latomias coniecit: quòd quum illi tragœdiam à se concinnatam recoquendam emendandamq; tradidisset, totam is ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος πολιγράψαι, id est ab initio ad coronidem usq; circunscripsit: quod est expunxit, deleuitq;: nam πολιγράψαι est etiam ἀποκτεῖναι, quoniam οἱ ἀποθανόντες πολιγράφονται, καὶ πολιαιροῦνται τῶν ἀρχόντων. Verum, ut quicquid ad id pertinens nobis compertum est, persequamur: & sectarum summum ita uocant, ut quum dicitur, κορωνὶς τῆς σοφίας. Signat & nauis puppem, quod sit in eius apice, curuatum rostrum: unde & Homerus, σὺν νηυσὶ κορωνίσι, quod exponunt, cum nauibus flexas habentibus summitates. Alij etiam nigras eo nomine intelligunt, Eustathio interprete, ad earum interstitium quæ uocãtur μελανόπτεροι, id est mitto rubentes. Estq; coronis deminutũ à corone. Quæ uox animal signat quãdoq;, quod Appion larum esse credidit, hoc est fulicam, & æthyiam, id est mergum: alij cornicem interpretantur: interdum uero cricum hostij, hoc est annulum, sicut illud χρυσῆ δὲ πέπαται κορώνη. Dicimus & coronen in arcu, hoc est summum cornu & incisionem ubi neruus sedet. Vnde, inquit Eustathius, bonum rerum finem, auream coronen prouerbium dicit. Inueni & id nomen positum pro uirilis membri summitate: unde est, ἔκθεσις τοῦ ἀνδρείου αὐτοῦ ἄχρι τῆς κορώνης πεπειχῶσθαι. Coronis autem est item species ficus, quam & coracium uocant, quòd fici similes coruis uideantur colore. Coronis uero in libri calce apponi solita, fere hanc præfert figuram ⊔. Nam Aristophanis interpretes scribunt, esse lineam breuem utique, sed ab inferiori parte flexam. Ex ijs uero amplius Martialis carmen illustratur ex libro decimo,

Si nimius uideor, seraq; coronide longus
Esse liber, legito pauca, libellus ero.

Hinc est illud Plutarchi elegantissimum, in sermone qui est An seni administranda res publica: Qui uero, inquit, ciuilibus actionibus & certaminibus innutritũ non permittit ad facem & uitæ coronidem progredi, prorsum ingratus est. Apud Hebræos obtinuit mos, ut in librorũ fine unum subnectatur è quatuor: aut enim Amen ascribũt, quæ uox πιστοῦται indicat, id est fideliter, uel γένοιτο, id est fiat: aut Sela, id est semper: aut Salem, quod pacem signat. Psalmis præterea quibusdam diapsalma interponitur: quod uerbum Origenes opinatur signare, quod apud Hebræos sela ex Septuaginta interpretũ tralatione, ac Theodotionis & Symmachi. Fuere qui diapsalma statuerent metri cõmutationem, ut Sudas: alij spiritus pausationem: nonnulli sensus alterius initium, aut etiam rhythmi distinctionem. Sed institutum repeto. Obseruatum in Pausaniæ monumẽtis, deam quoq; in Sicyonia Coronidem coli, cuius tamen simulacrũ peculiare templum habeat nullum: sed quũ sacrificij appetit tempus, id in Palladis transferunt sacraria honoreq; prosequuntur. κορώνη uero non animal modo est, quod diximus: unde illud parœmiodes, in eos qui tum grauia, tum nocumenti inferentia plurimum toto petunt conatu, κορώνη τὸν σκορπίον, Sed & nomine eodem, coronæ signatur species: quin & τὰ περιφερῆ σχήματα, id est rotundatæ figuræ. Coronidas dicunt proprie βλαστήματα, id est germina. Sunt & de uiolis contextæ corollæ. Coronium appellari bouem quandoq; adnotauimus, μισοσιδῆ ἔχοντα κέρατα, id est lunata habentem cornua. Sed & κόρωνος dicitur taurus, id est ὀρθόκερως. Fuit in Peloponneso ad Pamisi fluuij dextrã Corone ciuitas, à Bœotiæ Coronia sic appellatione ducta: uel quòd

mœnium fundamenta defodientibus ænea sit inuenta cornix: cuius fortè argumento rei in Acropoli æneum stabat Pallados simulacrum sub dio, cornicem manu tenens. Non prætereamus quod Hephæstion scribit: in Aristophania æditione asteriscum, cuius imago uelut stella est, modò apponi, ubi metra uariant. Vtimur uerò, inquit, in drama tribus modis coronidis signo: primum quidem, quum histrionibus abeuntibus subsistat chorus: uel uice uersa, choro emigrante, remaneant histriones: uel quando locorum commutatio in scena fit. Paragraphum uerò adhiberi περὶ πρόσωπα ἀμοιβαῖα, in iambicis & choricis inter strophen & antistrophum. Paragraphi autē nota dicitur in longum protensa linea, uelut punctum in summo habens, hoc modo —. cui sæpe apponitur & nota, quam uocant διπλῆν, id est diplen, quæ trigoni figuram præbet obliqui citra basin, ad hunc modum < Certè signum est paragraphos completæ strophæ aut antistrophi: estq; generis fœminini. Paragraphen, id est παραγραφήν, inter poeticos tropos recensent grammatici, ut scribit Eustathius: id uerò est, quum præcedentia complentes, ad alia transitum paramus: ut apud Homerum, ὡς οἱ μὲν τὰ πρῶτα περὶ στρατόν. At parepigraphe intelligitur, ubi quæ præcedere debuerant, tacentur: ut tamen ex illatis percipi facilè ualeant, sicuti apud Lycophronem,

Λέξω τὰ πάντα νηφικῶς ἃ μὴ ἱστορεῖς.

Neq; enim inibi interrogasse quippiā Priamus animaduertitur liquidò, nisi ex respondentis schemate. Locum hunc de paragrapho & paragraphe in dispunctiones suas ex æditione priore transtulit ad uerbum amicus noster: si amicum dicere par est, qui nostros sudores interceptum eat, uelut diplomate impetrato, id est expilandi facultate. Paragramma in Hieronymi epistolis, pro literis accipimus parum curiose positis per librariorum inscitiam, uel impressorum, uti nunc est. Si paragrammata, inquit, reppereris, uel minus aliqua descripta sunt, quæ sensum legentis impediāt: non mihi debes imputare, sed tuis, & imperitiæ notariorum, librariorumq; incuriæ. Coronidem uerò duplicem obseruauimus: aut enim epodica est, si post diplam constituatur: aut proodica, si alteram ipsa præcedat diplam. Cæterum, quod Græci coronida impingere dicunt, Latinè, ad umbilicum perducere, non minus rectè dicitur. Nam poetæ elegantissimi, quū exactum opus significant, ad umbilicos se uenisse, scribunt. Horatius in Epodo,

Promissum carmen iambos Ad umbilicum adducerem.

Quem locum dum exponit Porphyrio, ita scribit: Ad umbilicum adducere, pro finire & consummare opus posuit Horatius: quia in libri fine, ex ligno aut osse umbilici solent apponi. In quem sensum & Martialis quarti libri finem ita clausit,

Ohe iam satis est, ohe libelle,
Iam peruenimus usq; ad umbilicos,

Tu procedere adhuc, & ire quæris. Et alibi idem Martialis,
Nigris pagina creuit umbilicis. Et Papinius Syluarum quarto,
Noster purpureus, nouusq; charta,
Et binis decoratus umbilicis.

In quo tamē cōmonendus est studiosus lector, hanc quoq; eloquendi rationem à Græcis uideri profluxisse. Nam in primo Epigrammatum hoc inueni de Heracliti tenebris tetrastichum, cuius is fermè est sensus: nō esse festinanter ad umbilicum Heracliti euoluendum librum, quoniam perdifficile iter sit, & tenebræ adsint intensiores: quòd si mystes affuerit præmonstrator, claro fiet illustrior sole. Carmina si quis exigat, hæc sunt,

Μὴ πᾶχυς ἡρακλείτου ἐπ' ὀμφαλὸν ἄλυε βίβλου
Τοὐφισίου, μάλα τοι δύσβατος ἀτραπιτός.
ὄρφνη γὰρ σκότῳ δύνῃ ἄλαδε μᾶλλον, ἢν δὲ σε μύστης
Εἰσαγάγῃ, φανεροῦ λαμπρότερος ἠελίου.

Vmbilicos uerò in libris opinor dici, quod in medio ponerentur: nam quicquid est in aliqua re medium, rectè umbilicum appellari. Quippe ὀμφαλοὺς ἀσπίδων, id est sicuti umbilicos, interpretatur Eustathius bullas quasdā: sic enim scribit, βούλλας πινας: quæ ornatus gratia adderentur, in meditullio præcipue. Hinc apud Homerum, ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι, uelut umbilicata dicantur scuta, ex umbilici animalis imagine. Verum inter pisces, qui à Græcis cochliæ dicuntur, umbilicos uocamus. Argumento est item

Parnasus

Parnasus quoq;, quem umbilicum dixere terrarum: quia umbilicus sit in homine medius. Quorum tamen utrunq; falsum esse, Varro scribit, quoniam neq; locus is sit terrarum medius, neque umbilicus sit in homine medius. Attamen Pollio Vitruuius libro Architectonicæ tertio, idipsum confirmat. Nam si, inquit, homo collocatus fuerit supinus, manibus ac pedibus pansis, collocato centro in umbilico eius, circumagendo rotundationem, utrarunq; manuum & pedum digiti linea tangentur. Cur uero diceretur mundi medius Parnasus, ex ijs quæ prodidit Strabo coniectare licet: In medio nanque, inquit, uniuersæ quodammodo Græciæ & intra & extra Isthmum: immo & totius orbis consistere uidebatur. unde & telluris umbilicum appellabant, fabulam addentes, quam fingit Pindarus: referens, ab Ioue duas dimissas aquilas, in eo coisse loco, unam ab ortu, reliquam ab occasu. Quidam uero dixere coruos, aut etiam cygnos: ut in libro De oraculis quæ defecerant, Plutarchus etiam tradit. Sed & in templo quispiam monstrabatur umbilicus, pendentibus ornatus uittis: cui duæ, argumento fabuloso, incumbebant aquilarum imagines. Et Plutarchus innuit, fuisse ibidem locum qui diceretur omphalos, id est umbilicus. Et in Oedipode tyranno Sophocles mesomphala mantea dixit: nam est oraculorum locus manteum. Pausaniæ testatum thesauris est, umbilicum Delphicū ex albo structum lapide, quem ὃν μέσων γῆς πόσους φασὶν λέγουσιν οἱ Δελφοί. Verum & in carmine obscœno, quisquis eius fuerit auctor, id ita confirmatū animaduertimus:

Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius, orbis umbilicum,
Creten Delia, Cynthiosq; colles. Sed & Ouidius ait,
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.
Papinius quoq; Thebaidos primo:
Audijt & medius cæli Parnasus, & asper
Eurotas. In quo tamen loco Lactantius grammaticus post fabellam aquilarum expositam, Vel medius (inquit) cæli, quoniā cataclysmi tempore, aquæ fuerat discrimen, & astris: unde & Lucanus,
Hoc solum, fluctu terras mergente, cacumen
Emicuit, pontoq; fuit discrimen, & astris.

In libro De natura deorum astruit Phurnutus, Delphicum oraculum dici orbis umbilicum, id est ὀμφαλοῦ: non quia sit terrarum medius, sed ab ea quæ scisitantibus reddebatur ὀμφή, id est θεία φωνή, seu diuina uox. Dantes uero poeta non aspernabilis, purgatorij cantu secundo, Hierusalem esse orbis umbilicū uidetur innuere. Quod in Psalmorum expositione comprobat Cassiodorus: nam canit Propheta, Deus operatus est salutem in medio terræ. Sed Nicolaus theologus mediam habitabilis intelligere maluit. Alibi etiam legimus, Et requieuit in corde terræ. At Iosephus libro tertio Belli Iudaici, Hierusalem Iudææ mediam uult. Sunt in fornicibus lapilli nomine umbilici, qui in medio collocati, quodam quasi concentu & ordine omnem fornicis faciem seruant immotam. his comparari mundum posse, Aristoteles scribit, seu uerior est libri auctor Theophrastus, quē continet deus, & seruat, etiā si in medio non intelligitur cōstitutus.

Vocabula plura ad umbilicum spectantia. Vmbilicus pomorum quid. Cochlos, cochlia. Ompnia, & ompnæ quid. Omphaloessa unde dicatur. Ambones qui. Infantem per umbilicū nutriri. Vmbilici notiones aliquot. Phalangis partes obiter. Quid croca. Crocodilus marinus unde appellationem ducat: item terrestris. Stolos omphalodes in ouis quid. Caulis pennarum.

Caput XXI

Scribit uero Iulius Pollux, quod est in uentris medio concauum, dici omphalum, id est umbilicum & mesomphalium. Qui uero ei circūiectus est, locum uocari gangamon: umbilici medium, acromphalium. Nam epomphalium est, quod umbilico incumbit: mesomphali uero sunt placentæ quædam. Omphalotomon, obstetricē uocant, quæ umbilicum infantibus præcidit. Sicut instrumentum quo id præstatur, omphalister dicitur. Attici, omphalon itē dixere imum fici: hæc autem est extremitas ab petioli parte diuersa. Nam & in pomo flosculus, uocatur umbilicus

bilicus quoq; apud Palladium. Apud Aristotelem est testa intectum animal, ab limace seiunctum, cochlos quod nuncupatur: id umbilicum interpretatus est Theodorus: Aristoteles quandoq; cochliam item dicit: sed & limacem, cochlon. Dignum porrò scitu: in pomis, ac id genus alijs, umbilicum dici quoq; πυθμένα, id est fundum, cauitatis ratione. Pellem uero umbilicum ambeuntem, græam uocant plerique: quia corrugata, senectutis sit indicium. Nicander in Alexipharmacis arcton omphaloessam uocauit,

ἄρκτον τὸ ὀμφαλόεσσαν φάσσατο. Quem locum enarrans interpres, omphaloessam τροφώδη intelligit, ueluti dicas nutritiam: nam, inquit, etiam Ceres Ompnia dicitur, ἀπὸ τροφῆς, uelut non ab omphalos, qui est umbilicus, sed ab ompnæ sit deflexum nomen. Sunt autem ompnæ, triticum melle rigatum: unde & Callimachus,

οἳ δὲ θεοῖσιν ὦπι φλογὶ καίεμεν ὄμπνας.

Sunt & ompni, Cereales fructus, ut qui spirandi causa sint, ἀπὸ τοῦ πνεῖν. Quanquam & ompnia manus, quandoq; dicitur pro diuite. Sed & ompnia, nubis magna & auctior. Nisi quis omphaloessam etiam ab umbilico inclinata uoce, nutritiam recte interpretetur: quando, ut Aristoteli placuisse uideo, augescunt in utero infantes per umbilicum: eius uerba subiecí, αὐξάνεται δὲ τὰ ζῶα διὰ τοῦ, ὅθεν ἔχει ὀμφαλόν, ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ, augentur (inquit) animalia cuncta, quæ umbilicum habent, per umbilicum. quod etiam Anaxagoræ placuisse, ac præterea compluribus, Censorinus auctor est. Quanquam Diogenes & Hippon exilimarunt, esse in aluo prominens quiddam, quod infans ore apprehendat: excq; eo alimentum ita trahat, ut quum æditus est, ex matris uberibus. Sunt qui Omphaloessam, Creticā exponāt: nam est Omphalos, Cretæ locus. Callimachus,

ἐσ Διὸς Ὄμπνου ἀπὸ ὀμφαλός. Sed & illud inde est,

ὀμφάλιον μετέπειτα πέλον καλέουσι πύλωνες.

Ab eo loco, Omphalites gentile nomen est, ut inquit Stephanus. Est & suus Thessaliæ Omphalus, siue Omphalion. Omphe autem de qua paulo antè, inquit Porphyrius, uocem indicat quidem, sed diuinam, sicuti ὄσσα. Homerus,

Θεὸς δέ μιν ἀμφέχυτο ὀμφή. Vnde Panomphæus dicatur Iupiter, cui nota est fama omnis, & uaticinium. Nam & uates, Iouis dicuntur nuntij: quando & famam diuinam, id est ὄσσαν, Homerus idem Διὸς ἄγγελον dicit. Est item in re militari umbilicus: siquidem phalangis dichotomia, id est in æqualia sectio, os uocatur & umbilicus, ut inquit Aelianus: ab alijs oraros dicitur, & synoche. Partes phalangis, κέρατα uocantur, id est cornua: sed sinistrum dicitur & οὐρά, id est cauda, aut pes, ut Aeliano eidem placet: dextrum uero cornu uocatur caput quoq;: qua uero longitudo ita secatur, oris & umbilici nomine utimur. Nicandri interpres in Theriacis, πτερόν, hoc est etron, intelligit geniculum aut umbilicum in ferula: sed propriè (inquit) etron, est post umbilicum locus. Ex medicæ rei professoribus est, exomphalos dici omnes, quibus promineat umbilicus. Verū tria in ijs obseruari discrimina, quosdam enim pneumatomphalos, id est πνευματομφάλους nuncupant: alios enteromphalos, nonnullos deniq; hydromphalos. Illud præterea non omiserim, calculos frequēti motu in maris littore rotundatos, quos Latini umbilicos uocant, ut est apud Ciceronem De Oratore libro secundo, à Græcis, ut nos commonuit Aristoteles, in mechanicis quæstionibus, appellari crocas. Quærit enim quid sit, quòd in littoribus ex lapidibus aut testis grandioribus fiant, quæ uocantur crocæ. Sunt qui ea uoce littus intelligant, unde & marino conciliatum sit nomen crocodilo, παρὰ τὸ λειλαίνεσθαι τὰς κρόκας: quod uerbum, inquiunt, littus indicat, quoniam ad terræ contactum compaueſcat. Sic porrò & terrestris crocodilus crocum reformidat, qua ex re factum illi nomen. Propterea sic lita aluearia non attingit, alioqui mellis appetentissimum animal. Lycophronis interpres: Croca, inquit, littus est, ἀπὸ τοῦ κέρω, quod cædo indicat: tanquam κρόνη, ad quam allisæ confringantur undæ. Porrò in Græcis adnotatum auctoribus est: fluuiales aut marinos lapides dici quoque trochalos, item chermadia, & cochlacas. Apud Hesiodum, trochali uocantur senes incuruati ad rotæ similitudinem. Idem Aristoteles De animalium historijs libro sexto, umbilicos pro poris accipit & meatibus in partu & generatione piscium. Ambones uero ad umbilicos spectant nihil: nam eo nomine loca intelligūtur supercilioſa montanaq;: dicuntur & uocabulo eodem ollarum summitates labraq;. Illud grauius: dici stolon

ὀμφαλώδη

ὀμφαλώδη, id est umbilicarem appendiculam, in ouis imperfectis adhuc, in parte acuta: quæ ouo amplius increscēte, obtenditur latius atq; minuitur, perfectoq;, mucro exitum complet. Legimus porrò stolon dictum quoque in animalibus caudæ tenorem, ut Theodorus interpretatur. Nam Aristoteles ait, Caudis quoq; inesse longiores pilos, si stolos fuerit breuis, ut equis: alias uero breues, si longior sit stolos, ut bobus. forte caulem recte dixeris, sicuti pennarum caules nuncupantur Plinio.

Item de embryi nutricatione in utero. Embryū cohærere utero, sicuti plantis fructus. Carmentes duæ: Postuersa, Prosa. An embryum sit animal. Embryum unde dicatur. Hypembrium. Embryi pileus. Diadumenus Antoninus cur. Clodij Albini historia. Choria. Cytaria. Pfacala. Pfacaluchi. Nennus. Sannas. Sanna unde.

Caput XXII

POstea uero quàm infantilis alimēti paulo antè facta nobis mentio est, & miscellaneam in hisce libellis doctrinam consectamur, operæpretiū me facturum opinatus sum, si flores aliquos ad huius corollæ nexum ex medicorum amœnioribus hortulis præcerpserimus, quibus inspectantium exhilarentur obtutus, & rerum fragrātia nonnihil afficiatur anima. Igitur Galenus inquit, Communes quædam uenæ sunt mammis ac uteris, quæ ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mammas ostendunt: inedia uero nonnunquam fœtum perimunt, nonnunquam & ad excretionem excitant, partumq; commouent. Nam in libro De natura fœtus Hippocrates: Alimentum, inquit, atq; auctio à matre ueniens, non adhuc est infanti sufficiens, ubi menses decem præterierint, & auctior fuerit fœtus. Perlicit enim à sanguine ad se, id quod dulcissimum. Simul autem & lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirens, quàm illud quod adest, palpitat, & membranas interscindit, ac initium partus matri affert. Proinde Sententiarū quinto Hippocrates idem, Mulieri (inquit) utero gerenti, si mammæ graciles repente fiant, abortit. Ex eisdem porrò scholis & illud est, Fœtus utero necti, quemadmodum fructus stirpibus iungātur, hi nanq; in ipsis primordijs generationis debilioribus capulis nexibusq; continentur: proindeq; tota delabuntur facilitate, si uehemētior incubuerit uentus, posthac aucti difficilius à plantis reuelluntur: sicuti rursum, ubi iam pleniorem adepti maturitatē sunt, sponte, nulla extrinsecus crassante ui, defluunt. Consimiliter de fœtu astruēdum. Quippe ubi primum insinuatum uuluæ semen est, si agitari uehemētius uel animo uel corpore mulierem contigerit, minimo rescinditur, soluiturq; modulus is, quo conflata societas erat. Idipsum usu itē uenire compertum, ubi iam maturuit fœtus. At tempore intermedio, incq; post principijs firmior est coalitus, ac propemodum inseparabilis complexus, quo nomine ualidiores grauida commotiones citra fœtus læsionem, perpeti ualet. Confixos uero esse in utero puerulos, inter Varronis placita est, capite infimo nixos, in superna pedibus prorectis, non ut hominis natura est, sed ut arboris, Qui quandoq; tamē præter rationem conuersi, in pedes prodeant in lucē, diductis passisq; brachijs, matre inde oblæsa insigniter. Cuius sanè periculi deprecandi gratia Carmētibus statuæ duabus surrectæ sunt Romæ: alteri quarū Postuersa nomē fuit, alteri Prosa, de recti peruersiq; partus potestate ac nomine. Prodit in libro κρίσεων Galenus, & Simplicium pharmacorum primo, Embryi cutem initio esse superficiem unam continuam, mox ritu cribri foraminibus oppleri. Ad ea uero quæ superiore concinnauimus capite, adijci etiamnum illa possunt, quæ De philosophorum placitis libro quinto Plutarchus scribit: Democriti dogma esse atq; Epicuri, embryum in utero per os cōnutriri: propterea æditum in lucem, ad mammas ore confestim arrepere: esse quippe in utero item ubera quædam, è quibus alimentum ducat. Stoici, per intestinum & umbilicum. Alcmæon, per totum corpus illabi putat alimentum: quia sit perinde ac spongia, in quam eliquetur ex cibo, quod alendi uim obtineat. Embryum uero esse animal, arbitratur Plato, motus argumento & nutricationis, quæ utraq; in utero contingant. Stoici, non esse animal colligunt, sed uteri partem: ueluti fructus plantarum dicimus partes, quæ à maturitate defluant, sicut embryum quoq;. At Herophilus motum ei relinquit physicum, sed non utiq; spiritalem. Motus autem organa, esse neruos: & tunc demum animal euadere, ubi profusum aeris attraxe

rit

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit quippiam. Fœtu denique iam figurato, Platonici putant, infundi uitam à sphærarum animis, animaque totius: ad idem ipsa matris anima simul cum uirtute paterna interim conferente, per quam uitam, uelut escam, rationalis trahatur anima ad corpus: ipsamque ad se uitam contrahat quodammodo, sub actuque conseruet, ducatque suo. Dicitur uero embryum, τὸ ἐν τῇ γαστρὶ αὐξανόμενον, quod in uentre augescit, παρὰ τὸ βρύειν. quo uerbo in augmenti ratione utitur Homerus quoque, καὶ τὸ βρύειν ἀνθεῖ λδυκῶ. Hypembryum autem dicitur sub ubere nuper infans natus. Lectum & illud est: puerulos naturali quodam insigniri pileo, quod arreptum obstetrices aduocatis uendant credulis: siquidem eo se adiuuari plurimum opinantur. Antonino autem Diadumeno, pilei loco pertenue fuit diadema, futuri mox imperij præsagium: unde sit ratio item cognominis. Sicuti Clodio Albino ex albedinis claritate, quam in recens nato fuisse tantam patris ad Aelium Bassianum testatur epistola, infantibus ex utero alioqui rubentibus, ferè ut linteamina, quibus est exceptus facile superaret, Albini adoptata est nomenclatura. Sed & eidem imperij fastigium prænuntiasse creditur bos albus purpureis ad plenum cornibus. Embion uocant poetæ lignorum cariem, quam dicũt cæteri saproteta. Choria nuncupant Græci cytaria, id est embryi conceptacula. Sunt item choria, quæ ex intestinis plectuntur chordæ. Sed quoniã huc prouecti sumus, ducto exordio nouo, spatiemur quadamtenus cum ueteribus sapientibus, si illud commonuerimus antea: embrya quandoque nuncupari psacala, sed & nuper æditos infantes. Vnde apud Sophoclem psacaluchi matres appellantur. Ita cõperias uerba plerunque non adeo multis cognobilia ob infrequentem apud auctores usum: cuius est modi Nennus, quæ uox θεῖον indicat, id est matris fratrem. Apud Cratinum Sannas fatuum indicat. Vnde & Sanna uerbum Latinis frequens, puto, defluxit: etiam si à narium sonitu grammatici opinentur ductum.

Embryo quando infundatur anima. Cur per cancrum anima descendere, per capricornum ascendere dicatur. In quam primũ corporis partem insinuetur anima. Saturnalium ratio Romæ. Ianuarius unde. Sothis. Boream esse generationis, Austrum uero deorum. Deos meridie ingredi. Templa cur non adirent meridie. De templorum ianuis nota. Silentio colendum deum. Virgilij locus ex Georgico quarto. Caput XXIII

QVærat hic solertior aliquis, nec hoc (quod dicitur) Catone contentus, quando nam affundi animam corpori censeamus? Postea quàm semen intra formandi hominis monetam locatum, quod à toto uiri corpore, ut scientissimis ex Platonicorum schola placere animaduerto, defluxerat, traxeratque secum à uiri anima formatricem uim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, ut sex primis diebus lac euaserit, folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriore cluditur testa: quod à physicis deprehensum est, nec tacuit in libro De natura pueri Hippocrates. Nouem sequẽtibus sanguis, duodecim alijs caro, decem & octo reliquis fuerit figuratum, tunc anima creatur & infunditur. Scribunt Platonici, & in Naturalibus non prętermisit Macrobius, Capricornum cancrumque dici à physicis, solis portas: quia in utraque obuiãte solstitio, ulterius solis inhibeatur accessus. Per has item portas animas de cælo in terras meare, rursumque de terris cælestia repetere. Proindeque hominũ unam dici, alteram uero deorum. Hominibus postliminio cælestibus animæ restituãtur sedibus. Ex quo inter Pythagoræ placita censetur & illud, à lacteo circulo initia ducere ditis imperium, quia inde delabãtur animæ in mortalitatis naturam. Zodiacum uero lacteus circulus duobus intersecat locis, quacancer, quaque capricornus est: propterea & primam nascentibus lactis offerri alimoniam. Cæterum quod ex intimo doctrinæ penu auctor eruit Macrobius, acri dignum perpensione est: quippe Plutonis, quod aiunt, galea opertum quadamtenus, ab impolitioribus (opinor) minus percipi ualet. Quamobrem falli nemo ita debet, ut descensum ascensumque hic accipiat secũdum situm: sed quia luna cancri domina generationi proxima est, Saturnus uero dominus capricorni remotissimus: ideo per cancrum, id est lunarem uegetalemque instinctum descẽdere animas dicunt. Per capricornum uero, id est per

per Saturnium, intellectualemque instinctum ascendere. Saturnum enim prisci mentem uocant, qua sola petũtur superiora. Adde, quòd capricorni Saturnique sicca uirtus, dum ad intima spiritus contrahit atque colligit, ad contemplandum assiduè prouocat. Lunaris autem humor, spargit ac dilatat, & circa sensibilia animum distrahit. Hinc uero scitissimum reseratur arcanum: Saturnalia, Romanos celebrare solitos, solem capricorno gestante, in quibus feriabantur serui, liberorum calceos sibi circumponentes, omnibus uero inuicem communicantibus: innuente prorsum legis auctore, Per capricorni portam homines, quibus nunc corporis ratione grauis incumbit seruitus, euadere in libertatem mox plenissimam. Quo item portæ argumento Ianuario mensi conciliatum nomen opinantur. Hac quoque ratione Aegyptijs anni principium cancer est. Adiacet uero cancro sothis, id est σῶθις, canem interpretantur Græci. Sotheos autem exortus numenia est illis gentibus, generationis in mundum initia præbens. Adde, quòd Boream tradunt generationi percommodum, quo fit ut morientes spiritu credatur excitare, sicuti exsoluit Auster: constipat enim addensans frigidior natura, laxat autem calidior. Ad hæc Boream fingunt ἐρωτικόν, id est in amorem pronum. Nam Orithyia rapta, Zeten genuit, & Calain. Austrũ contrà, dijs attribuunt: proinde meridie ingruente, in deorum templis panduntur uela: nec homini ingressus patet, uelut dijs sit destinatum eundi tempus: in ianuis quoque, meridiei & Austri uisebantur symbola. Nec in ianua ulla, quæcunque esset hora: loqui fas arbitrabantur. Nam Pythagoricum & Aegyptiorum dogma sapientũ id fuit, quum deum innuerent silentio colendum, à quo sunt rerum primordia. Ex ijs opinor, Mantuano uati lux infertur clarior, quum Georgico quarto sic canit,

Ipsa ego te, medios quum sol accenderit æstus,
Quum sitiunt herbæ, & pecori iam gratior umbra est,
In secreta senis ducam.

Satis uero fuit Seruio inibi sic enarrasse: Tunc, inquit, ferè uidentur numina. Illud porrò & obseruatione dignum: Animam, quam esse mediũ rerum statuunt, iussu dei, quem esse mundi centrum uolunt, in punctum cordis mediũ, quod est corporis centrum, infundi primò, mox per uniuersa corporis membra propagari: quando currum suum naturali iunxerit calori, per calorem spiritui corporis, ac per hunc humoribus inseruerit, postremoque membris per humores. Solutis uero medijs ijs ægritudinum uiolentia, statim se anima cum suo illo curru colligit quodammodo, refluitque in cor, unde primum effluxerat. Cordis extincto calore, quod erat illius uehiculi susceptaculum proprium, cor deserit tandem, suo illo uehiculo comitante. Principem tamen animæ uim in cerebro, uirilem atque irascibilem in corde, in iecore concupiscibilem esse sitam, nemini non (inquit Galenus) persuasum est. Nam & uulgo iactari sic propemodũ nouimus, quum fatuum inaudimus cerebrum non habere. Timido & pusillanimi cor deesse. Tityo autem iecur erosum, non poetæ modò canunt, sed fingunt & pictores, sculptoresque. Sed enim prius quàm reuellamur inde, non prætereamus quòd Mercurialibus contentum literis prodidit Iamblichus, duas hominem animas habere, & esse quidem unam ab intelligibili primo, atque ipsius opificis potentiæ participem. Alteram uero ex circuitu cælestium nobis inditam, in quam & anima diuinorum speculatrix irrepat. Sed animam à mundis in nos descendentem, mundorum quoque circuitus sequi. Quæ uero ab intelligibili ueniens intelligibiliter adest, geneficum circuitum supereminet, atque per eam & à fato soluimur, & ad intelligibilem deum ascendimus, & religionem habemus ad æterna tendentem: propterea non esse arbitrandum, omnia insolubilibus necessitatis uinculis, quod fatum nominant, colligari: quando habet anima principium in se proprium, quo ad intelligibile sese conferat. Ex hac uero doctrina elucescit (opinor) amplius, cur poeta maximus Aeneidos quinto cecinerit,

Animæque umbræque paternæ. De umbra uero alibi plura, unde uberius hic illustratur locus. Beatus autem Thomas astruendum ait, unam esse eandemque in homine animam quæ sentit, nutrit, intelligit. Quòd si corruptibilem aias uegetatricẽ ac sensilem, reliquam uero immortalem: respondemus, In homine sensilem animam induere cum uegetandi potentia incorruptibilitatem, quia intellectualis facultas illis adnectatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Nam si, ut in brutis, sensilis tantum & uegetatrix sit anima, esse planè mortalem: ordine autem generationis ac temporis, prout ab imperfecto scanditur ad perfectum, uegetatrix uis reliquas in embryo præire, animaduertitur.

De prouerbio quod est, Diphilo Diphilus tardior. Quot Diphili, & qui, ac unde: quiue dicatur dius. Dij Thraces. Diospoliticon. Diatrion. XXIIII

IN segnes & extra modum pigros in obeundis, quæ semel fuerint iniuncta, prouerbium est elegantissimum, Diphilo Diphilus tardior. Vtitur eo Marcus Tullius ad Quintū fratrem libro tertio: Apud herum, inquit, recte erat, in Maniliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. Sed tamen nihil ei restabat præter balnearia & ambulationem & auiarium. Videtur architectus fuisse Diphilus tardissimus in perducendis ad finē susceptis operibus. Qualis ille fori Augusti. In quem operis expectationem diu trahentem, falsum id prodijt imperatoris dictum, Vellem & Cassius forum meum accusasset: quoniam multi Seuero Cassio accusante, absoluebantur. Ad hunc Diphilum uideri posset alluisse Iuuenalis illis uersibus,

Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, uel Diphilus, aut Erimanthus.

De quo tamē idem Cicero non satis ad gloriam dixisse uidetur: Columnas neq; rectas neq; eregione Diphilus collocarat, eas scilicet demolietur: aliquando perpendiculo & linea discet uti. Ni mallemus satyrum ad poetam Diphilum respexisse, cuius in prologo Casinæ meminit Plautus, & in Adelphis Terētius, ac Athenæus: sed & Aristophanis interpres in Nebulis, in Bœdam philosophum à Diphilo integrum fuisse concinnatum poema, scribit. Aut etiā ad tragœdum uerius Diphilum, de quo illa sunt in Epistolis ad Atticum: Apollinaribus Diphilus tragœdus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est: nostra miseria tu es magnus. Eandem uirtutem istam, ueniet tempus, quum grauiter gemes, totius theatri clamore dixit. Hic uero Diphilus, sicuti Callipides, ob artis peritiam uidetur in gesticulando fuisse morosior & tardior, unde irrepsit adagium Ciceroni: quanquam arridebit fortè amplius id, Diphilum se ipso tunc tardio rem effectum. Dios uero, id est θεῖον Διονς, Eustathio tradente, Homerus Ioui amicos intelligit, id est δι φίλους, unde (inquit) concinnatur Diphili nomen. Verum dius item est, qui inter homines Iouis quadam imagine præcellit: nam & Clytēnestra, dia quoq; dicitur, pulchritudinis ratione: sicuti ob magnitudinem mare, dium, & dia Charybdis. Dium mensem pro Nouembri accipiunt Græci: sic enim in Collectaneis rei rusticæ apud Græcos adnotatum comperi: Democritus & Apuleius talem expectari hyemem aiunt oportere, cuius fuerit modi festus dies, quem brumam uocāt Romani: est autem quarta & uicesima Dij mensis, qui est Nouēber. Sunt & montani Thraces Dij, Thucydidi historia secunda, qui Rhodopen colant ferè. Est & Homero Euboææ ciuitas Dion, ad Cinnæum, Δίου τ' ἀιπὺ πτολίεθρον. Diospoliticon uero medendi peritis medicamētum est, cuius traditur compositio duplex: alias ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitro: alias cum reliquorū pari pondere miscetur nitri dimidium. Diatrion in scholis eisdem pharmacum intelligitur ex tribus cōfectum piperis generibus, unde diatrion nuncupatur pipereon. Comprobatur, quod fuerit haud ita medicamen tosum, ex uarijsq; confectum, mixturæ ritu quā caryciam dicunt, aut apri ab gulæ proceribus mirè conditi.

dies breuissimus anni

Linguæ uirulentæ taxatio. Homeri & Stesichori cæcitas unde fuerit. Socratis in amorē allatratio. Balatrones qui. Ocimum serere, aut cuminum quid. Cimbices qui. Antipathia quarundam rerum mira. Libitinæ. Plautinæ familiæ. Mahumeth sententia præclara. Quid brutum faciat. De Sillis pulchra. Cur philosophorum Museum Timon appellarit Talarum. Sileni unde. Interim Anacreontis, & Cleoboli historia. Libelli famosi. Hibera excetra

Caput XXV

ABdalam Sarracenū scribunt nonnulli, interrogatum, Quid in hac quasi mundana scena admirandum maximè spectaretur, nil uideri homine præcellentius, respondisse. Cui sententiæ illud Asaph prophetæ succinere, manifestum est, Dij estis & filij excelsi omnes. Quo magis mirum est, plerosq; mortalium ita

ita breuissimos uitæ annos transmittere instituisse, ut quum in honore essent, brutis & fumentis insipientibus se maluerint assimulare. Mitto cætera. Nónne quidam homines ad uenena nascuntur? Qui quum uelut scorpionis ictu optimum quenq; lancinarint, ac fistulato uulnere, ut Hieronymi utar uerbis, uiam aperuerint, mox latius ueneni pestiferam uim fundunt. Atra hominum, ut Plinius inquit, ceu serpentum, lingua uibrat, tabesq; animi contrectata omnia adurit, culpantium omnia, ac dirarum alitum modo renebris quoq;, & ipsarum noctium quieti inuidētium gemitu, quæ sola uox eorum est, ut inauspicatarum animantium uice, obuij quoq; uetent agere, aut prodesse uitæ. Nec tamē ullū aliud abominati spiritus præmiū nouere, quā odisse omnia. Nil uerò facilius, Apuleius inquit, q; linguæ rabies & uilitas morum: altera ex aliorū cōtemptu, altera ex sui. nam uiliter semetipsum colere, sui cōtemptus est: barbarè alios insectari, audiētium cōtumelia est. Et pro Plantio Cicero: Nihil est tam uolucre, q; maledictū: nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, latius dissipatur. Sed & in sacro adnotatū eloquio est: Omnis qui detrahit fratri suo, homicida est: homicida, in regno dei partem nō habet. Homerum denicq; literarum principem ideo excæcatum memorant, quòd in Helenā stilum distringere sibi permisisset: nec uisus deinceps unquam fuisse compotem, quod delicti perseuerarit imprudens. Contrà uerò, errore animaduerso, Stesichorum facilè in reliquum esse oculis usum, quum per palinodiam recinuisset, Non uerus sermo ille fuit, neq; nauibus altis Existi fugiens, neq; adisti Pergama Troiæ. Quin & Socratem produnt, ubi in amorem petulanter est inuectus, à dæmone familiari amplius castigatum, atq; inde prius quàm sinistri pateretur quippiam, expiatum, amoris eiusdem præconia cōcelebrasse. Ita prorsum habet, lingua insigniter abutitur, qui ad malum utitur. Quòd si fetutinas auersamur, amplius expendendum, nil olere grauius, quàm oris malum & mephitim uirulentam. Non tam emaculanda indumenta, quàm expurgandæ oris sordes, quādo fetens sermo putridæ mentis indicium est. Balatronem inuenio scurram fuisse uirulentum: unde Horatius, Balatro suspendens omnia naso. Et Hieronymus, Ne me putes in modum rustici balatronis cuncta Origenis reprobare. In hoc pestilentiæ uirus scitè conformatus adagio est, ut ocimum dicantur serere, quum pernicioſus se carptorum uituperonumq; subducti supercilij uibrat idētidem spiritus, cuius nocentissimi non aliud ferè opus est, quàm cuiusq; famam proscindere, & teterrimi ueneni luridam tabem affigere, qua plurimum uita defloreſcit, parantur rebus exitia, & mentium quoq; (ut sic dicam) exuruntur intima, quando nihil est quòd sordidus dens & felle non lita, sed macerata uox non concutiat: dum luto eodem conspurcat omnia, nec in se ingestum diluit, aut de alterius oculo festucam excussura suam prius trabem eximit. Adagij ratio est, quoniam (ut Plinius inquit) nihil ocimo fœcundius, cum maledictis ac probris serēdum præcipiunt, lætius proueniet. Qua ratione & qui malè imprecantur, dici possunt cuminum serere: id enim qui serunt, precātur, ne exeat. Eo uerò usus est prouerbio Sophron, ut Demetrius Phalereus scribit, κύμινον ἔσπειρε. sed & in Sympoſiacis Plutarchus, imprecationibus conuitijsq; seri cuminum approbat: sicuti apium lætius prouenire tradit proculcatum extritumq;. Idem Plutarchus alibi ita scribit, Qui uerò liberalem magnificum gratioſumq; cimbica uocant & cyminopristem, ideſt cumini sectorem, facilè risum mouent. Sunt autem cimbices, qui & micrologi, id est minima quæq; plurimi facientes. Quod uerò ad ocimum item spectat, est rerū quarundam antipathia mirabilis, inquit in Sympoſiacis Plutarchus: elephas furens ariete uiso, quiescit ac conflacceſcit impetus. Viperam sistit fagi ramus, si admoueatur. Taurus ferus, si ficui destinetur, remollitur. Permouet omnia electrū, aduocatq;, præter ocimum, & quæ fuerint oleo perlita. Coluber nudum hominem timet, operimentis indutum persequitur. Serpens, si semel calamo percutiatur, interit: si iterū, cōfirmatur. Brumali sydere infirmior etiam à soricibus infestatur: quo argumento ante hyemem parat circa se, quibus uescantur illi, & parcant. Ocimum etiam misodulon dici animaduersum libro undecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, quin & nulli rei prodesse, quoniā manioſes efficiat, & lethargicos, item hepaticos, qui uescantur, capræ argumento, quæ hoc unum reformidet in cibis: mulieribus inimicissimum censetur præcipuè, tanta antipathiæ ui, ut si pultario subijciatur, inscia muliere, obsonijs nisi amoto, manū non admo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

liatur: idq; si ὁλόξεριζον fuerit. Verum, ut ad maledicos redeamus, inueni in literis, id genus homines uirulentos, exitiales caniculasq; & sola inuidia ac dicacitate, uel uerius aspidum lingua cognobiles, rectè dici libitinas, uelut instar libitinæ, defunctorũ præsidis deæ, quam ὦπτυμβίαν Græci uocant. Apuleius in Floridis, Si quis igitur ex illis libitinis splendidissimo huic auditorio, uelut quædam macula sese immiscuit. Nec me fallit, Acronem in Horatianum illud,

Multaq; pars mei Vitabit libitinam,

scribere esse libitinam lectum, quo mortui efferantur. Sed de Venere epitymbia Libitinam dici, auctor Plutarchus est. Plauti ex Pœnulo scita sententia est, in maledicos ac uelut Scyllæos canes concinnata,

Isthic est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quæstui habeant malè loqui melioribus.

Plautinas familias eleganter, ac (ut solet) doctè nuncupat Hieronymus, eos qui de triuio, de compitis, de plateis circumforanei rumigeruli, & ad uenena producti, ac ad detrahendum modò scioli, impudentius hunc illum proscindunt, cuius sunt modi interloquutores in Plauto, se inuicem procacius impetẽtes. Fuit & Medius quidam ex Alexandri adulatoribus, ac uelut hexarchus & sophistes coryphæus in optimum quenque. Hic alios hortabatur, calumnias in quemuis audacter conflarẽt. Nam etiam si, inquit, uulnus persanarit, in quem morsum infixeris, nihilominus cicatricosus cõuisetur locus. Cæterum, ne lingua nostra sit gladius acutus, dum sale multo hunc illumq; defricamus, meminerimus Archilochi libros ob dicacitatem solam & ingenij uirulentiam à Lacedæmonijs urbe sua interdictos, ne illorum lectione quippiam de ueneno honestis illorum moribus instillaretur, quando ad benedicendum natus homo est, non ad infigendum atrocis linguæ uibrantem aculeum optimo cuiq;, non ad inspergẽdam factis alienis labem: dum ore sæuit rabido, uiperinis orbibus, ac si deo placet, tincta facie, pumicatis dentibus insitum spargens uenenum, de quo genere illud est satyricum:

Hic aliquis, cui circa humeros hyacinthina lena est,
Rancidulum quiddam balba de nare loquutus
Perstrepit, ac tenero supplantat uerba palato.

Meminerimus porrò, quòd Maumeth, sicuti à multis appellari aduerto, habuisse in ore perpetuò narratur, Qui à diuina lege recesserit, brutum euadere: neq; enim plantã cortex facit, sed stupida, & nihil sentiens natura: neq; iumẽta corium, sed bruta anima, & sensibus mãcipata: nec cælum orbiculatum corpus, sed recta ratio: neq; item corporis sequestratio angelum efficit, sed spiritalis intelligentia. Verum & qui se lingua petulantissima conuelli sentit, non ruat in ultionem præceps paria repensurus. Cæterum illud Senecæ subinde repetat: Quid stultius homine uerba metuente? Elegãter Demetrius dicere solebat, eodem loco sibi esse uoces imperitorum, quo uentre redditos crepitus: Quid enim, inquit, mea refert, sursum isti, an deorsum sonent? Quanta dementia est, timere, ne infameris ab infamibus? Sed & M. Tullij commonitio nec prorsum ab instituto dissultat, quæ est in Oratione pro L. Murena: Saltatorem, inquit, appellat falso L. Murenam Cato: maledictum est, si uerè obijcitur, uehementis accusatoris: sin falso, maledici conuitiatoris. Quare non debes arripere maledictum ex triuio, aut ex scurrarum aliquo conuicio. Anacreon Teius quum in Panionum foro ex occursu nutricem cum infante temulentus uexasset, superq; probris infantem incessuisset: mulier, nil aliud quàm deum fertur cõprecata, ut contumelias is laudibus diueret quandoq;. Annuit uotis deus: nanq; infans, Cleobolus fuit ille uenustissimus, cui postea carminibus suis ampliter poeta satisfecit. Verum, ne si ulterius fuero progressus, uidear fortè ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι, ideſt extra chorum saltare, comprimam stilum, ad alia demigraturus, quæ usui sint legisse, & uoluptati non neglexisse, si auctarij tamen adiecero quippiam. Illud enim aduertendum, maledicta cum risu, rectè sillos dici. Erat autem poema ca uidetur doctrina propagatum, ubi subsannatur Thersites, cõuelliturq;, qui in principes dicacitatis plurimum exerebat. Sillos optimè fertur scripsisse Xenophanes. Est inde conformatum uerbum, σιλλαίνειν, eo modo dicaciter ludere. Sed & Silenos hinc

corriuari

corriuari, scribunt Græci. Apud Aelium Dionysium est aliud item uerbũ σλοῶ, quod est in cõtemptu & oratione diasyrtica leniter oculos aliò transferre. Timon apud Athenæum dicitur Sillographus, qui museum appellauit etiam Talarum, philosophos qui inibi connutrirentur incessens. Est autem talarus ex uiminibus, qui contexitur calathus, & in quo coagulatur caseus, ueluti alerentur, ut in panagro pretiosæ aues. Silenos dici, Pausanias putat, ὧν ἁλικίᾳ πρὸ ὀλίγου πεφηνότας, id est inter satyros natu grandiores, quos ex Euphemi historia extimi maris insulas incolere, prodidit, Satyridas nomine, caudasq; habere equinis haud minores multo. Esse uerò mortales Silenos, ex sepulchris conijci posse, idem scribit Pausanias Eliacorũ secundo: nam, inquit, in Hebræorum item regione fuit Sileni monumentum. Denicq; id prætereundum minus, Augustum principem omnium de famosis libellis cognitionem legis specie maiestatis tractauisse, commotum Cassii Seueri libidine, qua uiros fœminasq; illustres procacibus scriptis diffamauerat. Prius facta arguebantur, inquit Tacitus, dicta impunè erant. Si qui proditione exercitum aut plebem seditionibus, demumq; malè gesta republica, maiestatem populi Romani minuisset. Obseruatum uerò in sciẽtissimorũ libris, eleganter lingua prurientes dici & auribus. Qui tum alijs detrahunt, uirulentiæ suæ inspergentes uirus, tum id agentibus sese libenter accommodant, Cum detrahentibus, inquit Solomon, ne miscearis, quoniam repẽte ueniet perditio eorum: & ruinam utriusq; quis nouit? Hiberam excetram scitè Hispanum dixit obtrectatorem uirulentum Hieronymus. Est uerò excetra, quam uocant hydram.

Super Aesopo fabulatore excerpta paucula nõ illepida. Quid ænos. Quintiliani locus explicatur. Cur dictus æsopus. Logopœus qui dicatur, & quid logos. Logaœdica metra. Itẽ mythos. Metaxylogia quid. Spermologi. Verbum cur pars orationis, & cur pro dei filio. Cap. XXVI

AEsopum è Phrygia fabulatorem, haud immeritò sapientem esse existimatum, Gellius scribit, quum quæ utilia monitu suasuq; erant, non seuerè, nõ imperiose præceperit & censuerit, qui philosophis mos est, sed festiuos commentus apologos & delectabiles, res salubriter ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum, cum audiendi quadam illecebra induxerit. Super hoc uerò Aesopo lepidam apud Philostratum fabellam comperimus, quam & apposuimus. Fuit quandoq; pastor Aesopus, forteq; in propinquo ædis Mercurij greges curabat: proinde quum foret ad sapientiæ studia procliuior animo, eius adipiscendæ ergò, nõ desinebat Mercurio uota concipere. Factitabant id ipsum & plerique alij templum frequenter adeuntes, ac multifaria deo pro facultate offerentes munera. Aesopus, ut qui pauper foret, lactis tantum non magnum libabat modum, fauis quoq; insuper oblatis, & id genus alijs haud multis. Fortè ita euenit, ut sapientiam singulis pro ratione meritorum distributurus accederet deus: quumq; huic philosophiam adnuisset, illi dicendi peritiam esset impartitus, alicui uerò etiam cælestium rerum scientiam, aut musicas item modulationes, nec omissa pangendorum carminum uenustate: animaduertisset autem, Aesopum se posthabuisse, cui nil esset gratificatus, memor fabellę sibi in Olympo etiãnum infantulo à deabus Horis lepidius enarratæ, de boue quadam & Solis armento, ad hanc ipsam rem facultatem Aesopo est elargitus. Ex quo illi mox arte contributa multiformi fabellarum concinnãdarum, tantus in apologis euasit, quantum omnes agnoscimus: agnouerat & Tyaneus Apollonius, qui accommodatiora ad sapientiam eius uiri lepidiora figmenta est arbitratus, quàm poetarum commenta, quæ de dijs, heroibus ac magnis uiris parum decora, minusq; ad bonam frugem illectantia ædunt in uulgus. Apologi uerò Aesopei, ut inquit Fabius, ducere animos solent, præcipuè rusticorum & imperitorũ, qui & simplicius quæ ficta sunt, audiũt, & capti uoluptate facilè ijs quibus delectantur, consentiũt. Et Horatius in Epistolis, ne in poemate quidem humilem usum huius generis putauit illis uersibus,

Olim quod uulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam. In hoc uerò commonendi sumus, fabellarum quæ Aesopeæ dicãtur, originem ab Aesopo nõ demanasse, quando earum primus uidetur auctor Hesiodus. Vbi uerò libro quinto ait Quintilianus: αἶνος Græci uocant, & ἀνο-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ποπόιημ, & (ut dixi) λόγους μυθικούς, sciendum est, ænon differre à mytho, id est fabula: quia ænos, ut Aristophanis interpretes produnt, non pueris concinnatur, sed adiuros dirigitur: nec consolatorius modò est, sed paræneticus quoq; admonet enim, & docet: quod Hesiodum fecisse, animaduertimus. Aenon, sunt qui apologum interpretentur, item prouerbium quandoq; ut apud Theocritum,

αἶνο θὴν λέγηταί τις, ἔβα καὶ ταῦρο ἀὐ ὖλαν.

In Apostolij Ionia, & apud Ammonium, sic comperi: Aenos, inquit, est λόγο μυθικὸς ἐκφερόμενο ἀπὸ ἀλόγων ζώων ἢ φυτῶν, πρὸς ἀνθρώπων παραίνεσιν. Dici uerò αἶνος, idem probat: παρὰ τὸ ἐπαινῶ, quod est exhilaro: quoniam plurimum lætemur narratione id genus. Et Ioannes grammaticus αἶνος interpretatur μυθικὴν παραίνεσιν. Aesopica ridicula & Sybaritica, legimus apud Aristophanem in comœdia, cui titulus σφῆκες. Ad Aesopi uerò laudem pertinet, quod in libro De breuitate uitæ Seneca scribit: Non audeo, inquit, usq; eo te producere, ut fabellas quoq; & Aesopeos logos, intentatum Romanis ingenijs opus, solita tibi uenustate connectas. Sunt porrò, uti nos Hephestionis cõmonet Enchiridion, λογαοιδικά metra dactylica, quæ in regionibus alijs omnibus dactylos habent: postremam uerò syzygiam trochaicam. Præcipuum inter hæc censetur, quod ad dactylos duos trochaicam habet syzygiam: dicitur alcaicum de casyllabum,

Καί τις ἐπ' ἐσχατιᾶσιν οἰκεῖς.

Et quod ad tres, uocatur παροιμιακόν,

ὦ δμῶ τῶν θυσίων καλὴν ἐμβλέπουσα,
Παρθένε τὰν λιφαλάν, τὰ δ' ὤρβε, νύμφα.

Est logaœdicon quoq; in anapæsticis, quod bacchio finitur. Præcipuum uerò, si post quatuor pedes, spondeo primo & iambo inferatur bacchius. Archebulium ab Archebulo dicitur poeta Thebano, qui eo usus plurimum est. adhibuit & Callimachus,

ἀγέτω θεός, οὐ γὰρ ἐγὼ δίκα τῶ δ' ἀείσω.

Et hoc ab anapæsto quidem: à spondeo autem,

Νύμφα σὺ μὲν ἀσκείαν ὑπ' ἄμαξ ἴδη. Ab iambo,
φιλώτερα, ἄρτι γὰρ οἱ σκιλὰ μὲν γύνα.

Videtur omnino esse thythmus solutæ orationi communis & carmini: in quo poetis sit peculiaris dactylus, solutam scribentibus orationem trochæus: sed & inde uidetur concinnatum nomen ab logographis, καὶ ἀπὸ τῶ ἀοιδῶν. Metaxylogiam scienter dicunt Græci, uerba paucula sententiæ seriem interpellantia: nos interiectionẽ dicimus, parenthesin item illi. Hæc adiecisse uoluí propter ea, quæ nobis dicta alibi de uitio, logoidia sunt. Porrò ex Græcis sunt, qui Aesopum hunc reuixisse fabulentur, quod comicus item Plato significauit, quod ipsum de Tyndareo, Hercule, Glauco traditum scimus. Nec illud prætermerim: fuisse Aesopum omnium ferè turpissimum, nec Thersitæ quidem Homerico saltem conferendum: nam ut alia taceam, fuisse nigerrimus proditur: unde illi factum nomen putant, quando Aesopus & Aethiops idem ferè consignificent. Illud fortasse ambiguitatem mouerit nõnullis: unde sit, quòd Aesopum quandoq; λογοποιὸν dici inaudimus. Verum, ut inquit Eustathius, sciendum amplius, logon interdum ueteribus accipi solitum pro fabuloso sermone: proinde logopœus idem est qui mythographus: at posteritas mython fabulis modò reliquit, logon uerò quotidianæ sermocinationi. Quamuis Homerus mython simpliciter pro oratione accipiat, cuius rei in quibusdam uestigia seruantur: nam paramythiam dicimus, & paramythicas orationes. Logos, inquit Hieronymus, multa significat: nam & uerbum est, & ratio, & suppuratio, & causa uniuscuiusq; rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ uniuersa rectè intelligimus in CHRISTO, qui rectè uerbum dicitur, ut Dei filius. Nam, ut cætera omittam, apud grammaticos pars orationis uerbum nuncupatur: quod erat alijs quoq; commune, quoniam totius est orationis perfectio, uelut eius præcipua pars qua & reliquæ innotescunt, quando in uerbo nomen intelligitur. Sic & diuinum uerbum est inter omnia perfectissimum, eoq; patescunt omnia. Scire tamen licet, Thoma tradẽte in libro De ueritate, uerbum dici modis tribus: & primò quidem, quòd per intellectum concipitur, quod uocant uerbum cordis: secũdum, est uerbi exterioris exemplar, quod uerbum nuncupatur interius: postremum, est uocale uerbum. Nam & in artifice prima est finis intentio, inde cõsequitur formæ excogitatio, mox prodit opus ipsum. Nec ignorandum, ueteres Græcos etiam de Sancto spiritu uerbum pronunciare: nostros autem, & ferè canonicos scriptores de filio tantum. Spermologon, Græci nugacem intelligunt, καὶ ἀκεπτόμυθον. Verum & uilis contemptibilisq; sic quoq; dicitur, ut qui aliena uictitet quadra. Hinc in Parallelis Plutarchus nauticam nuncupat spermologiam.

Athenienſium aduerſus rebelles ſanguinaria decreta. Cap. XXVII

Athenienſem populum aduersus eos, quos à ductu auspicijsq; suis deficientes comperisset, inclementer (ne dicam sanguinariè) se gessisse, ex Græcis notum historicis est: à quibus & quidem Attici nominis studiosis, mandatum literis, scimus: decreto sancitum, ut Aeginetis si caperẽtur, manus abscinderetur dextræ pollex, quo ne gestare utiq; hastã possent: possent autem remis inter nauigandum planè uti. Mitylenæos uerò ἀνδρὸν, id est indiscriminatim, uel cum puberibus iugulari statuerunt, & Cleone quidem auctore, Cleæneti filio. At Samiorum frontes, si eos adepti forent, inscribi, uel (ut Græci dicunt) σίζειν ἐπὶ τὸ πρόσωπον. stigma, seu notam esse uoluerunt γλαῦκα, id est noctuam. Et hoc, inquit, Aelianus, Athenarum psephisma est, οὐκ ἐβουλόμην δὲ αὐτὰ, οὔτε ἀθήνησι διακυρῶσαι, οὔτε ἀθηναίων λέγοντα ὦ πολῖται ἀθηνᾶ, καὶ ἑλσυβίειν ζεύ, καὶ οἱ ἑλλήνων θεοὶ πάντες.

Qua ratione Sosipolis deus colí ab Eleis sit cœptus. Ilithyiæ tẽplum. Bacchi miracula, & festum Thyia. Thyomata unguenta, & myracopa. Thyna.

Caput XXVIII

Daemonicas illusiones, quibus priscorum hominum rudis simplicitas irretita oblaqueataq; in præceps data est, ut falsis mancipata religionibus adoraret quod nesciebat, alicubi (opinor) nõ negleximus. Nunc nõ itidem omittemus, quod inter legendum opportunè ingerere se, est uisum. Mouerant quandoq; aduersum Eleos magna ui Arcades, Exiuerant exaduersum illi quoq; exercitu haud contemnendo. Comparuit tunc mulier uberibus infantem alens, uti tum est uisum: quin eundem utero se gestasse, asseuerabat: adiens uerò Eleorum duces, somno monitam dixit, infantem illis oblatum uenisse, futurum belli socium. Vera loquutam arbitrati Elei, nudum infantem hosti ante omnes in principijs obijciunt: interim impetum dabant Arcades, qui confertim nitibundi, quum proruentes intra teli iactum uenissent, iam qui uidebatur infans prius, draconem induerat. Territi spectaculo tam meticuloso ac formidabili Arcades, ac inde ordinibus turbatis, mox sese dispalati in fugam coniecere. Illos uerò insequuti Elei cum magna cæde insignem retulere uictoriã. Reuersis autem, ex hoc euentu deus est factus σωσίπολις, quæ eum præmonstrat uox, qui ciuitati salutem attulerit. Sacellum ibi potissimum est excitatum, in quem locum à prælio intrusisse se draco erat uisus. Verum & inibi quoq; Ilithyiæ ara erecta, ceu ab ea productus ad homines Sosipolis deus foret. Effingi consueuit puerili specie, chlamyde stellis distincta, manuum altera λύρας & ἀμαλθέας sustinente, quod apud Aeginam habet Fortuna. Est apud Eleos miraculum alterũ: nam in Bacchi festo, quod θυίαν nuncupant, illati templo lebetes tres noctu sponte implentur uini, foribus accuratè occlusis, obsignatis etiam, ne fraudem suspicari quis possit. Quin Andrij quoque quotannis eiusdem solenni die spontaneum à templo scaturire uinum, prædicant. Obiter illud ad notauero, thyomata ad Thyiam spectare nihil: nam eo nomine interpretantur Græci, quod nec omisere nostri, ex aromaticis concinnata unguenta, floribus non admissis omnino: unde πεθυομένους sic delibutos nuncupant. Vnguenta uerò quæ ceram recipiunt, aut resinam, uel id genus alia, uocant myracopa, de acoporum imagine. Thyna uerò est in Thracia locus, quod Galenus inquit. Proinde Thymum, è Thyna laudari ab Hippocrate.

De Plutonis templo apud Eleos, quod annis ſingulis ſemel tantum reclu deretur. Cap. XXIX

Universidad de Deusto
Biblioteca

APud Eleos inter cætera uel numerosissima deorũ templa, fuisse item Plutonis περίβολον, id est septum & delubrum, memoriæ proditur. Id uerò quotannis semel modo aperiri, uetustissimi fuit moris. Nec tamen ita patens ingredi quẽquam, putabãt fas. Cur uerò ab Eleis honores indeptus sit diuinos Pluto, sic ferè explicari animaduerto, Quum Hercules militari manu aduersum Pylios esset profectus, illi præstò fuisse Pallada Eleam, belli ac laborum sociam. Sed & Herculis odio uicissim ad Pylios Plutonem uenisse, quod etiam ab illis coleretur eximie. Iis uerò astipulari Homerum quoq; apud quem in Iliade sic scriptum inuenias,

Τλῶὸ ἀίδλης ἐν πῖσι πελώεσ@ ὠκὺὸ ἴσόν,
Εὖτέ μιν ὠυτὸς ἀνὴρ ὀϊὸς ὑὸς ἀγγίόχοιο
ἐν πύλῳ, ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύωσιν ἔδωκεν.

Eleí itaq; Plutonem, ut ipsis beneuolum & Herculis inimicum templo honestarunt: quod per annum semel pateat, quoniam unus itidem homini est ad inferos descensus.

Timothei sententia de frugi uictus cõmoditate, Platonis in re eadem commendatio. Cap. xxx

ERugi uictus & præparci, quæ à prudentissimis promantur emolumenta, ni fallor, alibi sum curiose satis persequutus. Nunc, quod se ingerit, exẽplum clarissimũ præterijsse nequeo. Quippe genus hoc plurima grauius permouent sæpe, quàm ex philosophorum scholis, quæ proferuntur documenta. In memorijs ergo traditum ueteribus, Timotheum Cononis Atheniẽsium uel memoratissimum ducem, relictis quandoq; sumptuosioribus cœnis ac imperatorijs epulationibus, exceptum conuiuio à Platone in academia. Quumq; non fuisset id missuum numero magnificum, nec ullo magnopere apparatu conspicuum, sed simplex planè, ac μουσικῶς concinnatum: reuersus ad suos Timotheus lætè insusurrauit, ὅτι οἱ παρὰ πλάτωνι δαπανῶντες καὶ τῇ ὑσφαίᾳ καλῶς διάγουσιν. hoc est, quos cœna exceperit Plato, in posterum etiam benè habere. Quin ex hoc etiam adiposas ganeatasq; insectari, ac persequi epulas destitit: quoniam posterius nil oblectent omnino, ut quas onerosa crudiorq;, cõsequatur percoctionis molestia. Proditur literis illud quoq;, haud ab eo quod prætexuimus, ita dissultans, Timotheum eundem die quæ insequuta symposium est, fortè Platoni obuium intulisse eleganter admodum & scitè, ὑμεῖς ὦ πλάτων τὸν δαπνικὸν μᾶλλον εἰς τὴν ὑσφαίαν, ἢ εἰς τὴν παροῦσαν. Id est, uos quidem, ó Plato, in sequentem magis diem benè cœnatis, quàm in præsentem extantemq;.

Quæ sit ratio Cereris nigræ apud Phigalenses. Despœna. Simulacri eiusdem absurditas. De Cabiris. Ceres Erinnys. Oncæ. Iambici metri origo. Iambe. Cap. xxxi

ETiam si operis instituti initio certissimum nobis propositum fuit, fabulosa minus consectari, uix tamen stilo interdum ualemus temperare: ita se ingerunt uel à celeberrimis è Græcorum enotata auctoribus. Sed & eo procliuius eiusmodi admittũtur ineptiæ, ut amplius temporum illorum retegatur uanitas, quæ usq; ad ludibrium falsis deorum sacris mutorum addicta & illaqueata, uel luce solis nitidissimæ caligasse animaduertũtur. Sic igitur in literis uideor comperisse: prope Phigaliam Arcadiæ urbem, stadijs plus minus triginta, montem fuisse Elainon nomine, ac in eo Cereri sacrum antrum, quam μελαίνῃ cognominant, id est nigram pullatam ue (quanquam & apud Thespias templum fuit ἀφροδίτης μελαινίδ@) deæ cum Neptuno congressum, sub equina specie celebrant Thelpusæi. Verum non inde natum Phigalenses equum uolunt, sed quam dicunt Arcades δεσποινάν. Quinimmo indignatione in Neptunum concepta, præterq; Proserpinæ raptu consternatam, sibi pullam induxisse uestem, ac in speluncam sese insinuantem, diu postea non esse uisam. Verum, corruptis frugum pluribus, ac grassante latius in homines pestilẽtiæ ui tabida, deorum quidem nulli supererat coniectatio, ubi latitaret Ceres. Vnum Pana, dum uenando hunc, illum montem obit, fortè ingressum specu, deam ibi esse cõspicatum: qui & mox Ioui insusurrarit: à quo μοῖραι, hoc est Parcæ illuc uestigio missæ. Ab eis uerò demulctam Cererem iram desisse, ac tristitiam ualere iussisse. Causis quidem hisce astruunt

astruunt Phigalenses antrum illud uideri sacrum Cereri, atq; simulacrum inibi consecrasse, habitu quidem in petra sedentis, ac cætera mulieri persimile, præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demissa. Delphis manu sustinebatur: columba uero altera. Cur autem sic effigiem simulacri censuerint afformandam, facile (opinor) sagax uir, nec imperitus rerum bonusq; discusserit, coniectarit ue. Cereris autẽ & antri hic quodam responso meminit Apollo, quum Phigalenses deum adijssent,

ἀρκάδες ἀζᾶνες, βαλανηφάγοι, οἱ θεγαλίαν
Ναΐετε, ἱππολιχοῦς ἀκτοὺς λεῦπῆιον ἄντρον.

Cererem porrò & πόρλω Tegeatæ καρποφόρους nuncupant. Fuit & in agro Thebano Cereris Caberiæ templum, sicuti Cabirorum quoq;, uenerationis multæ in locis illis. Quippe indignatio eorum credebatur ineuitabilis, hoc est ἀπαραίτητ@, ut Græci dicunt: nam pessimo interijsse exitio memoratur quisquis templo sacrilegas admouere manus non est ueritus: id quod insignibus præcipuè docemur exemplis. Fuisse in ibi ciuitatem ac homines, qui dicerentur Cabiri, proditũ est, quorum unus fuerit Prometheus, ad quem peruenerit Ceres. Culta & apud Arcadas Ceres est cognomento Erinnys, in ciuitate præsertim quam uocant Oncas, meminit & Callimachus, Quanquam Thebanum item uicum scimus esse Oncas. Ad Cererem pertinet illud quoque, Iambem Metaniræ seruam, quæ fuit Hippothoontis uxor, quum Cererem animaduertisset nimio plus mœstam ob interceptam Persephonem, ridicularia protulisse quæpiam ratione metrica, ut deæ mitigaret æstuantem animum, unde prorepserit iambi metri appellatio.

Festi ratio, quod Platæenses Dædala uocent. Statuas antiquitus solitas dici Dædalas. Plateæ ciuitas unde. Asopus rex. Caput xxxii

DAedala esse festum Platæensibus, in Græcorum obseruatum thesauris est. Cur uero sic, etiã si ad fabulas relabi uidemur, nihilominus explicabitur. Nam & priscarum uanitas superstitionum hæc planè, ut uera agnoscit. Ferunt ergo Iunonem Ioui factam iratiorem, quod illi erat admodum familiare, in Euboeam secessisse. Ioui, ut par erat, quũ permolesta cecidisset res ea: nec ulla ratione, ut rediret, posset perficere, incertus animi tantus deus ad Cithæronem pergit, à quo monti creditur adoptatum nomen: erat is apud Platæas & potentia conspicuus, nec ullo sapientia inferior. Qui, ut erat sagax cum primis, inopem consilij Iouem ita pergit cõmonere, ex ligno statuã sibi curaret cõformari, quam in curru aptè constitutam uestibus etiam uarijs congruisq; obuelatam duceret, passim in uulgus dissectis rumusculis, tanquã Asopi filiam asciscat sibi Platæam uxorem. Paruit omnibus Iupiter: iamq; lignea uxor nuptialiter compta uectabatur cum parochis. At præsentserat id Iuno: etenim quis fallere possit amantem? aduolansq; protinus, ac nouæ nuptæ indumenta sæuius concerpens, fraude agnita & sponsali simulacro in risum soluta, & hilaritatem, cum Ioue suo maturè placatior in gratiam redijt. Quo ex facto numinum obseruantissimi Platæenses festa dehinc instituere Dædala: quod ueteris fuisset moris, Xoana dicere Dædala. Septimo quoq; anno agebantur ea ferè, sed μικρῷ nuncupabantur δαίδαλα. Nam erant μεγάλα item, ad quæ sexto demum & uigesimo anno etiam Bœotij conueniebant. Tot enim annis intermissa celebritas fuerat, fugatis Platæensibus. Platæas dici uolunt ab Asopi fluminis filia Platæa. Grauior historia regem mauult Asopum intelligere. Cæterum dimenso hoc plenè iam absoluto, aliud erogare pergamus ad literarium uelut condictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionum libros ad clarissimum Iureconsultum Ca-
rolum Rhoinum Regiensem, Prae-
fatio sextadecima.

PRæcellens tua uirtus, nominis iuncta celebritati, quod datum iam in omnes penè terras est, ac singularis, quam in me meaq; omnia prætulisti perpetuò, beneuolentia exigere acrius uidebatur, ne ab instituto, quod uolentes nobis iniunximus, te ulla ratione, uelut præteritum, abiungerem dispararem'ue. Nam quum singulos nostri sudoris cursus delectissimis uiris consecrare sit propositum: iamq; uelut stadiodromus, spatij dimidiū uidear emensus, ac mente, oculisq; oleas signare, turpissimum omnino mihi futurum animaduertebam, si indictum te innominatūq; pergerem transilire. Ego uero Carole doctissime, non ut oblitus, in hunc te locum protuli hactenus, ceu in comperendinum pla nè uirum conijcerem eminẽtissimum, & omnium quotquot sunt aut fuerunt, uel (libet enim certissimam animi promere coniecturam) futuri mox paulò sunt, Iureconsultum longè clarissimum disertissimumq;. sed quod scirem, summum illud agens prouidentia nobis inexplicita, & sapientia inenarrabili hominem suum, quem sacrum esse uoluit di uinitatis numisma, in mundanæ huius quasi scenæ mediano interuallo astituisse conspicuum, ut cunctarum se animantiū uelut regem agnosceret, ac prorsus, tanquã deum humano in corpore hospitantem: te uero in summo humanarum rerum scientiæ magnitudine, & eminentis ingenij felicitate surrectum fastigio stare, palàm sit: quando non est quidem totius ciuitatis oraculum domus tua, quod de Iureconsultis dictum ue teribus est, sed uerius orbis terrarum uniuersi, Delphicis sortibus multo certius adytum, præterq; dempta responsorum tortuositate obliqua, & plerunq; inconiectabili, ut futurorum caligine obuolutam mirè inscitiam ad disquisitionẽ non protraham: haud absurdè, opinor, huius nostri ludicri metam ferè medianam sacro nomini tuo destinandam duximus. quoniam sicuti est homo nitidius optimi maximi dei simulacrum, ita & nunquã laudata satis uirtutum tuarum magnitudo præsignis, ac morum examinatissima ratio planè ἀναμάρτητος, naturæ rationalis te quasi typum facit, & icona uerè spirantibus delineatam ductamq; coloribus, ac in meditullio stantem, ex qua peritissimus quisq; proficiat artifex, & in quam collimare omnes, par sit, si modò ex formula & præscripto uiuendum est, nec brutum malumus induere. Cæterum quibus de causis in nostrum hunc te uelut puluerem obseruanter admittimus, ut scientiæ tuæ thesauris & ingenij lumine quandoq; forsan me collabentem (homines enim sumus) præfulcires, & arrectum auctoritate, quam esse maximam, fallit neminẽ, circi spatia perficere animosius compelleres, ijsdem sanè ipsis longius uideor summoueri. Etenim unde mihi ea ingenij felicitas & doctrinæ, ut quæ dicantur, te exeant non indignæ? Temeritati meæ accessisse ipsum hoc item uideri potest: qui te legum sanctissimarum rimantem arcana, ac seueriſſima (quod aiunt) trutina perpendentem, libelli huius operæ leuioris, & farina prorsum plebeia subacti, nuncupatione interpellare, imò etiam lacessere sum ausus. Sunt hæc quidem uera propemodum, sed apud eos modò, qui animi tui cãdorem, & mitissimum ingenium, ac humanitatem, inter reliquas dotes tuas præcipuè miram, norunt minus. Audaces ista nos ad te colendum faciunt. Quòd si quid tamen delinquimus, & lege agẽdum putas, ut iam hinc sciant omnes, forum me non reclinare, si reum peragis, ad naturæ tuæ clementissimam prouoco bonitatem. Ad quam, opinor, apostolos non abnues. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI SEXTVSDECIMVS.

Vocabula, quibus oculorum explicantur partes. Item plura de oculorum tunicis, & humoribus, & uitijs: glaucomate, suffusione, lagophthalmo, ectropio: item quid cenchros. Caput 1

DE OCVLIS, etiam si abunde multa secundo libro, & alibi quoq; recensuimus, nihilominus uaria discutiẽtibus uersantibusq; ostentant se pleraque, non citra dispendium studiosæ iuuentutis quæ præteriri queant. Propterea ad eundem scopum sæpius non ueremur collimare, ut subinde excussa sagitta, & umbilicum quandoque contingamus, & numerus non defuisse cum delectu curam, liquidò comprobet. Igitur in oculi meditullio nigricans, cora dicitur, siue pupilla. Eius nitor glena, id est γλήνη, ambiens circulus quandoq; γραμμὴ κυκλοτερής, id est orbicularis uocatur linea: quandoq; uero etiam iris. Albicans totum sphendone appellatur, itemq; logas, sed & cyclopion, id est κυκλώπιον. Oculorum portiones chitonas, id est tunicas nuncupant medicorum scholæ. Etenim insignibus utendum iudicijs, ne fiat ἀμέθοδος αἵρεσις. Sunt autem hæ quatuor numero: extima ceratoides dicitur, albida est, solida, nec scissuram facile recipiẽs, neruosa quoq;. Chondrodes, crassior, pellucida. Subest tunica alia rhagoides, siue rhogoides, ab acini similitudine quadam, densa ea est, sanguineaq;. Tertiam uocãt phacoide & crystalloide, necnon hyaloide. Quarta nuncupat arachnoides, tenuissima, ue lut aranea: sic enim, ut Celsus Cornelius adnotatũ reliquit, ab Herophilo nominatur. Oculorũ uero caua dicũt conchos. Hactenus ex Græcis ferè. Cæterum, operæpretium est, his attexere, quæ ex iunioribus optices studiosi nõnulli prodenda censuerint, dum amplius approbare connituntur, quam operosè natura diuersarum rationum corpora necessariò effinxerit ad oculi constitutionem. Quippe, inquiunt, glacialis humor: uel, uti nuncupant Græci, & quum alibi, tum primo Therapeutices Galenus, κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν: quo præcipuè uidendi potentia uiget, mollissimus est, affectionibus in primis obnoxius, quia aqueus sit, ac delicatæ compositionis, καθαρὸς ἀλεεινῶς καὶ διαφανὴς, aliàs tenuitati spirituum uisiuorum, à cerebro demanantiū ineptior fuisset: neq; item per immaterialem essentiam depuratamq; species exciperet, quarum percipi nequit tactus, nisi à prætenero ac subtilissimo corpore. Quod corruptioni oblæsioniq; fieret maximè obuium, ni obuallatum pluribus loricatumq; deniq; ab occursantibus facile præmuniretur. Huius nanq; est, ἀλλοιωθῆναι πρὸς πνῦν τὴν ἔξωθεν χρωμάτων, ἐν ᾧ ἵδρυ τὸ ζῷον, id est ab colorum aliquo extimorum immutari, ut uisu fruatur animal. Emachinata igitur primum natura est tunicam extimam, quam consolidatiuã neoterici appellant, robustam, pinguem, qua oculi constitutio uniuersa confoueatur præstantissime. Albam intelligunt, qua tamen nec totus obtegatur oculus, sed quod in eo albicet tantum, ne eius pinguedine præpediatur uisus. Hac maximè frigus defenditur, quod in libro De sensu & sensili, comprobat Aristoteles. Verum si insigniter se rigor intenderit, etiam organum uisus intercipi, Annibalis argumento liquet. Huic subesse tunicam uolunt, quam nos diximus ceratoide, id est corneam, ut uulgò appellant, quoniam pelluceat, ut cornu attenuatum, quo sit speciebus (ut ita interim loquamur) peruia. Tertiam tunicam uocant uueam, de nigroris argumẽto, ut obscuretur in ea humor, in quo uisus facultas uiget: quod ni fieret, non ostentarẽt se in eo species: uisum enim constipat obscuritas, nec expandi sinit. Nam & uesicæ retrimenta inspecturi medicæ facultatis periti nigram opponunt uestem. Adijcit humori quoq; fuscedo roboris quippiam. Constipatæ densitatis tunicam intelligunt istam, ne laxioribus sese meatibus inclusus humor promat. habere tamen anteriori parte orbicularem pupillæ meatum, qua se uisibilium insinuent species. Intra uero tunicam hanc humorem statuunt album ouorum albugini

Universidad de Deusto
Biblioteca

bugini consimilem ac pellucẽtem, ut per eum liberius commeent obiectorum spectra. Sed & glacialis eo subinde humectatur, ne eum ambiens tela siccitate oblædatur. Hic autem omnium intimus humorum est, glaciei affinis maximè humectusq́, ut affici à luce possit, non perspicuitate solum, sed etiam innatæ cõplexionis ratione: tenuis præterea, ut motui facilius exponatur: densus item aliquo modo, ut figi sistiq́ in eo simulacra queant, aliàs euanida perirent. Hunc uero bifariam distribuunt, ut sit portio anterior, quæ sphæræ capacioris pars est, & toti oculo concentrica, & ab anteriore uisus æquidistans particula. Est item posterior portio, quam uitream uocant, fouentem alentemq́ glacialem. Hisce uero circumiecta tunicula est pertenuis, quam araneam dicunt. Porrò hac optices ratione, tres omnino habẽtur in oculo humores, tuniculæ quatuor. Sed anatomici alij subtilius ista scrutati, quod in libro De elementis scribit Auicenna: primò quidem uueam à pia matre ducere initia, contendunt: sicuti à dura matre corneam. Sunt autem ijs nominibus ambeuntes cerebrum tunicule duæ: mox septem statuunt tunicas, quibus oculi consurgat compages. Primam faciunt coniunctiuam, siue consolidatiuam. Corneam bifariam partiuntur, anteriorẽ putant corneam uocari, interiorem sclerotícam. Consimiliter uueam item secant, ut pars anterior uuea dicatur, posterior secundina. Id ipsum & in aranea fit, anteriorem appellant araneam, posteriorem retinam. Verum nec Celsi placita prætereamus: Arachnoides, inquit, media subsedit, eoq́ cauo continet quiddam, quod à uitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci uocant. Id neq́ liquidum, neq́ aridum est: sed quasi cõcretus humor, ex cuius colore pupillæ color uel niger est, uel cæsius, quum summa tunica tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris est, oui albo similis: à qua uidendi facultas proficiscitur, crystalloides à Græcis nominatur. Dignum uero scitu est, Glaucoma oblæsionem nuncupari humoris huius, quem crystallinum appellauit Cornelius, ubi in glaucam demutatur qualitatem. Sicuti prouenit suffusio, quam hypochysin Græci uocant, ubi denset coit ue humor, quem inter corneam statuunt, & crystallinam portionem. Glaucoma, inquit Aristoteles, cæsiis accidit frequẽtius, lusciositas nigris. Nam est glaucoma oculorum siccitas quædam, proinde senescentibus euenit sæpius. At est lusciositas humoris copia: propterea & natu minoribus contingere assueuit, quorum est humectius cerebrum. Est item in oculis uitium lagophthalmus, ueluti leporinus intelligatur oculus, qui in sopore non occluditur. Dicitur uero lagophthalmus, ut Celsus libro septimo significat, ubi curatione adhibita, plus æquo cutis exciditur, ita ut oculus contegi nequeat. Nam si palpebra inferior minus surrigitur, sed pendens hiat, nec cum superiore coit, uitium facit, quod (eodem auctore) ectropiũ uocãt. Visuntur in oculis quandoq́ & minutiores quidam uelut calculi, eos ab milij quadam imagine cenchros dicunt Græci.

Cur sit oculus globatæ figuræ. Nullum esse corpus omnino perspicuitatis expers. Inde posse Lynceas uidere per parietem. Cur oculus niger, uel cæsius, uidendi ratio in utroque. Visus qui dicatur optimus. Caput II

Sed cur nam parentis naturæ sagax, ac prouida cura orbiculares contribuit oculos? Gentilis quidem Auicennæ interpres non contemnendus, esse oculum circumacta globataq́ prodit figura: quia inter omnes hæc præcipuè impedimenta, & quicquid se ingerat noxium, reclinare potest. Mathematici solertius re perpensa, oculum non suffecturum quantitati capiendæ colligunt, si non sit rotundus. Quippe si pupilla per quam immutatur, non esset sphærica, non perciperet nisi æquale sibi. Liquet uero id, quoniam uisum perfici cõtingit per lineas rectas super eum orientes perpendiculariter, quarum concursus sit in oculi centro. Quòd si esset superficiei planæ, non ingererent se perpendiculares, nisi à superficie æquali. Id ut amplius innotescat, traditur in matheli à nonnullis, radium à medio rariori ingredientem medium densius frangi ad perpendicularem, ut acquirat fortiorem situm. In sphærica uero figura, sola est perpendicularis linea, quæ ad centrum tendit. Proinde quum orbicularis sit oculus, à quacunq́ parte occurrent radij, ubi oculo insinuant, quia id est densius medium, franguntur ad perpendicularem, id est diriguntur ad centrum pupillæ. Quod non fit in quadrata figura: neq́ enim in hac perpendicularis linea tendit ad centrum

trum, sed dirigitur in rectum, si obliqua fuerit: propterea à centro declinans radius ab oculo minus percipi ualet: quod in subiecta patet figura,

Oculus quadratus

Additur præterea rotundationis & illa ratio, ut celerius uisu apprehẽdi multa ualeant, quãdo globosis summa inest reuolutionis facilitas. Quod uero & philosophi astruunt & mathematici rationibus comprobant, non fieri uisum, nisi per medium diaphanum: quia species non multiplicentur, nisi per diaphana corpora, quorũ subtilitas congruat formis multiplicandis sine materia & materialibus conditionibus, ut quantũ ratio patitur, oculo imprimantur: dignum illud relatu in primis est, quum omne corpus suscipiendæ aptum sit cælestis corporis influentiæ, certum est, nullum corpus omni carere perspicuitate, quum sit communis cælestibus & inferioribus. Hinc uero fieri putant, ut densitas nulla transitum inhibeat uirtutum & spectrorum, quamuis nos lateat. propter ea lyncas tradi per medium uidere parietem. Cæterum id prætereundum neutiquam: oculos, quibus humoris ineſt multum nigrantes conspici, quoniã humoris copia transpici non ualet satis. Esse autem cæsios, quibus humecti parum adsit. Id quod in mari uisitur planè: in quo cæsia intuemur, quæ transpici queunt: aquea, quæ minus. At quæ prælatis opaca gurgitibus sunt, cærulea sentiuntur, aut nigra. Quæ autem in meditullio sunt, inde iam discriminantur, quod magis minus ue ita constiterint. Porrò indidem item fit, uti interdiu cernere acutè cæsii haud queant: nigri noctu, quoniam in illis lumen, ut inquit Auicẽna, fortius in materiam modicam agere contingit. In his uero humoris multitudo luminis paucitati obluctatur, obsistitq́. Nam & humor quiuis noctu difficilius motum admiserit. Sed & leuiorem motum protrudit, abscinditq́ ualidior. Quo nomine qui à calore prævalido, aut ex sole in opacum demigrarunt, nil ferè utuntur oculis. Quippe forinsecus aduenientem motionem quæ iam ineſt, retrudit, præpeditq́. Cæsios plus ignis habere opinatus Empedocles est. Nigros autẽ aquæ plus, atq́ inde inopia aquæ interdiu acutè haud cernere cæsios arbitratur: noctu uero nigros ignis paupertate. Sed uisus, inquit Peripateticorum schola, non igni, sed aquæ tribuendus in unoquoq́ est. Visus est optimus & primæ notæ, in quo humoris excessus aut defectus nil deliquerit.

Gentibus singulis suos esse mores. Arcadum ritus. Tuguria quis excogitarit primus, & indumenta ex pellibus. Diana Hymnea, Cedreatis, Euripa. Aeris fundendi repertores. Lycæus Iupiter. De Aegyptijs adnotantur paulo plura. Propertius declaratur. Hypophoræ. Anaphorũ, & allactum quid. Anaphorici. De Caribus paucula, & Phœnicibus. Baiuli. Bastarne. Pharao apud Aegyptios quid sit. Ebrietatis distinctio ex uino & hordeo. Vitis inuentio. Vinum unde. Pharicum & medicum potio. Thoon, siue thonis. Medicinæ inuentio. Thomi. Alexandrini cæli lætitia. Columnæ aureæ inscriptio apud Memphim. Carinæ mulieres. Caput III

Gentibus singulis atque adeo urbibus suos esse mores, suaq́ instituta, suamq́ ad disciplinarum studia procliuitatem, ferè notissimum arbitror: sed & Menander rhetor in Epidicticorũ ratione, Mitylenæos citharœdica plurimum solitos gloriari, eaq́ re sibi in primis placuisse, scribit. Sicuti tibiarum modulis Thebanos. Alexandrinos uero arte grammatica maximè præcelluisse, itemq́ geometria & philosophia. Statuaria præcipuè Athenienses gloriam sibi uendicarũt, ac pictura. Crotoniatas extulit medicina. Aeginetas & Hermupolitas fuisse Athletas perinsignes, monumẽtis traditur. Arcadas glandibus uesci, docuit eorum rex Pelasgus, perseuerauitq́ diu plerisque diætæ ratio hæc, inquit Pausanias, adeo ut Lacedæmonijs sic quandoq́ responderit Pythia,

πολλοὶ γὼ ἀρκαδίᾳ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
οἵ σε ἀποκωλύσουσι, ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω.

Quin & καλύβας, id est tuguria excogitasse fertur primus Pelasgus idem, ac ex pellibus indumenta: quibus & in Euboea ac Phocide usi plurimum tenuioris fortunæ homines. Lycaon eiusdem filius louem dixit Lycæum, & Lycæa instituit primus. Is autem agon fuit. Quum uero ad Lycæi Iouis aram puerum immolasset, & sparsisset cruorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem, in lupum creditur deformatus. Quod uerum arbitratur Pausanias, ex deorum indignatione aliqua. Sicuti ex hominibus quandoque efficiuntur dij, uelut Aristæus, & Cretensis Britomartis. Nec tamē (inquit) post Lycaonem in perpetuum factus aliquis dicitur lupus in sacris id genus, quoniam decēnio exacto, si homine interim abstinuisset, ad rationalem statū dabatur reditus. Sic & in Sipylo monte in saxum deformatam ferunt Nioben, atque æstiuo tempore etiam lachrymas fundere. Mitiorem Arcadibus uictum induxisse Arcas dicitur primus, ac panis docuisse rationem, ac texendarum uestium & lanificij quoq;. Dianam coluere antiquitus Arcades cognomēto Hymneam, sicuti & Cedreatin, in cedro procera simulacro statuto. Apud Pheneatas dicebatur Diana ὕϵιππα, ab equarum inuentione, quas amiserat Vlysses, qui & equestris Neptuni statuā erexit: sed non ex ære, inquit Pausanias, æris fundendi arte nec dum comperta: quam simul & statuas conflandi excogitasse feruntur primi Rhœcus, & Theodorus Samij. Arcadas, traditum ueteribus est, rusticioris fuisse uitæ, ac uenationi deditos plurimum, quam Cynegiam dicunt, unde Iouis prorepsit cognomentum, Cynætheus quippe hoc dicitur argumento. Proseleni cur dicantur Arcades, traditum uarie. Apud Lycophronis interpretem nos sic obseruauimus, Proselenos nuncupari contumeliosos, & in probra procliues: nam πϑοπλεῖν, conuitiari est. Eiusmodi uero fuisse Arcadas cognomento palàm fit. Sunt tamen qui fatuos interpretentur, tanquā antiquos dicas, & luna quoque uetustiores. Arcadibus Polybius contribuit morum facilitatem, ac naturæ benignitatem, summamq; erga omnes hospitalitatem, & in deos pietatem ac obseruantiam. Ammianus Marcellinus auctor est, medicis ad commendandam artis auctoritatem suffecisse, si dicerent, se Alexandriæ eruditos, tanta erat loci dignitas, & æstimatio. Habuit siquidem Alexādria omnium liberalium disciplinarum scholas, unde arbitror natum, ut per exochen Alexandria nuncuparetur πόλις, id est ciuitas, sicuti asty dicebantur Athenæ peculiari ratione. Quando & inibi bibliothecæ post alia fuerunt mirabiles, ac loculi monumentorū ueterum septingenta ferè continentes uoluminum millia. Propterea scienter Apuleius eruditos appellat Aegyptios, sicuti Iudæos superstitiosos, Nabathæos mercatores, & fluxos uestium Arsacidas, frugum pauperes Scythas, odorum diuites Arabas. Quin & ab Aurelio Macrobio dicitur mater artium Aegyptus. Flauius Vopiscus Aegyptios scribit esse uersificatores, epigrammatarios, & ad cantilenas publicas propensos. Aegyptiorum porrò arcanam sapientiam abundè testari uidetur susceptа illuc excellentium uirorum peregrinatio, ut in illorum literis uerè literatis interioribusq; mysteria pernoscerent. Aegyptios quoq; nonnulli produnt ex Græcis, omniū primos solem & lunam deos putasse, & quod ambitu æterno circumagi ac currere uidebantur, inde etiam θεοὺς nominasse, ἐκ τοῦ θεῖν καὶ ἰέναι, id est à cursu incessuq;. Plato tamen in Cratylo hoc ipsum priscis Græcorum attribuit. Cæterum illi solem Osirin, lunam Isin nuncuparunt. Nec id relatu indignū, quod idem nos commonet Plato, apud quem Socrates in Phædro: Audiui, inquit, circa Naucratim Aegypti priscorum quendam deorum fuisse, cui dicata sit auis, quam ibin uocant. Dæmoni autem ipsi nomen Theuth. Hunc primum numeros & supputationem, geometriam, astronomiam, necnon talorum lusum & alearum inuenisse, atq; item literas. Quibus temporibus imperitarat locis illis Thamus. Verum enimuero quis adeo ueterum memoriarum insolens, ut Aegyptiorum non norit astutias, & ad fallendum solers ingenium & uafrum? Aeschylus neutiquam ignorasse uidetur, δεινοὶ πλέκειν τοι μηχανὰς ἀιγύπτιοι. id est, ad nectendum dolos in primis idonea Aegyptus. Theocritus quoque ὦ ἀδωνιαζούσας, οὐδὲὶς κακοφρὼν δαλείπεται τοῦ ἴοντα παρέρπων ἀιγυπτιστί. subsessor nullus uenientem lædit, obrepens Aegyptiacè. Legimus in commentario Alexandrini belli, esse Alexandrinos fallaces, semper alia cogitātes, alia simulantes, & (ut Ammianus inquit Marcellinus) ad singulos motus sunt excandescentes, controuersi, & reposcones acerrimi. Flauius item Vopiscus Aegyptios esse scribit uentosos, furibundos, iactantes, iniuriosos, auidosq; nouarum rerum. Vnde Aurelianus prudentissimus imperator præcepit Saturnino, cui limitis orientalis ducatū dederat, ne unquam Aegyptum uideret. Quanquā nec latet quod scribit Dion, sanxisse Augustum, ne quis senatorū Italiæ limites exiret, ni ipse quid iniunxisset. Quod, inquit, seruatur: nisi quòd in Siciliam

in Siciliam & Narbonensem Galliam libera est peregrinatio, propinquitatis ratione, καὶ δὴ καὶ τὸ ἄστυ τῶν ἀνθρώπων. Ad hæc uerò Propertium respexisse contenderim illis uersibus:

At nos è nostra te sæua fugauimus urbe,
Cum Tyberi Nilo gratia nulla fuit.

Sed & imperator Adrianus ad Seruianum cōsulem literis exaratis, Aegyptum totam se didicisse ait, esse leuem, pendulam, ad omnia famæ momēta uolitantem: & mox esse homines eos scribit, seditiosissimos, uanissimos, iniuriosissimos. Et Q. Curtius, Aegyptios ut gentem uanam infamat, nouādis quàm gerēdis rebus aptiorem. Sed pulcherrimè omnium libro tertio Arrianus Propertij retegit sensum inuolutum alias: Memoriæ proditum est, inquit, naturam situs, munitionemq; regionis Alexandrum admiratum in nomarchas plures Aegypti præfecturas, nomos uocant, diuisisse, haud tutum esse ratum, imperij uniuersæ Aegypti curam uni modo iniungere. Ac mihi quidem uidentur Alexandri cōsilium Romani esse imitati: nam eadem ducti ratione instituere, ut nemini ordinis senatorij prouincia Aegyptus, sed equestri tantum uiro decerneretur, ac magnis fulciretur præsidijs. Adiuuat & in Consolatione ad Albinam Seneca: Loquax, inquit, ac ingeniosa in præfectorum cōtumelias prouincia Aegyptus, in qua etiam qui uitauerūt culpam, non effugerunt infamiam: uelut unicum sanctitatis exemplum suspexit, & quod illi difficillimum est, cui etiam periculosi sales placent, omnem uerborum licentiam continuit. Pulcherrimum uerò illud est, Aegyptios antiquitus ea obijsse munia, quæ nunc in Italia baiuli ex Longobardia plurimum propagati, quos municipes mei subinde uocant Græco quidem uerbo, sed paululum modò deluxato, bastazos, quos Græci βαστάζοντας dicunt. sonat id nostro uocabulo portantes, ac gerulos, quia oneribus uacent ferendis. Vnde & bastarnas, cubitorum quinq; nuncupat apud Athenęū Posidonius. Aristophanes in Batrachis, quod dicimus, hisce cōprobat,

Δύ' ἅρματ' ἐσέβαλε, καὶ νεκροὺς δύω,
οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν ἀιγύπτιοι.

Currus imposuit duos, ac mortuos totidem,
Quos nec Aegyptij quidem tollerent centum.

Hinc sæpe in ueteribus memorijs lectitamus, dici Aegyptios ἀχθοφόρους, id est uecturas onerum corpore factitantes suo: nunc item πλινθοφόρους, quo uerbo ij significantur, qui lateres gestitant humeris. Vel certè anaphoro adhibito, seu allacto. Erat uerò eo nomine lignum utrinq; cauum, quo gestarentur onera. Allactum dici puto, à tralatione, quæ fieret à fatigatis de humero in humerum. Aliqui amphicyrtum malunt appellare, quod signat utrinq; gibbosum. Nostrates consimile ferè lignum, quo mulieres à flumine aquam gestitant, utrinq; æqualibus uasis propendentibus, ac ne dilabi possint, clauiculis ligneis sufflaminantibus, eleganter baiolum nuncupant de gestandi ratione. Tametsi nec ignoro Sophoclis interpretem uerbum id usurpasse, quum ait, Pædagogus, & pædotribes, qui dicitur baiulus, id est βαϊούλϑ. Anaphorici apud Paulum Aeginetam ad anaphorum spectant prorsum nihil. Sunt autem eo nomine, ut interpretantur eruditi, ægrè pituitam crassiorem reiectantes è pectore: nam ἀναφέρεσθαι sursum ferri indicat Paulo eidem, cæterisq;. Hinc & anaphora pro respiratione. Plutarchus in Fabio Maximo, οὐ γὰρ ἦλπιζον ἕξειν ἀναφορὰν τῶν πολιτῶν ἐν πσούτῳ σφαλῶσαν ἥλικίᾳ. Dicitur & anaphora Demosthenis contra Ctesiphontem, ubi peccati causa in alium regeritur, unde uerbum ἀναφορᾶν, id agere indicat. Hypophoras uerò ulcera uocant profunda. Scribit Ammonius anaphoram item dici ab oneribus uel tetris uel bonis euaporationem. Quanquam est anaphora item, seu apophora dominis persoluta à seruis pecunia: sicuti ἀσφορά, est ciuile tributum. Sciendum uerò, Caras ueteribus appellatos fuisse, seruos, quod factitādis operis capturas cōquirere consuesset ea gens, uelut omnium nata seruitio, qui mercenaria prolectassent stipe. Etiam si in re bellica scutorum umbilicos & cristas præterea comperisse memorētur primi. Nam & in rei argumentum, ἀσπιδίσκιον, id est breue scutum cum mortuis contumulabant, additis & cristis. Qua in re id item fuit Phœnicibus peculiare, uti cadauera sic astituerent, ut Occasum inspectarent, quum mortalibus cæteris Oriens amplius placeat. Di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnum memoratu: Carinas dici mulieres, quæ cantu flebili mortuos in funeribus assectabantur: quoniam ex Caria accerserentur. Quod uero ad Aegyptios attinet, scitu dignum illud quoq; eos à Dione Οἰνόπους nuncupari, id est in uinum procliues, ac philopotas: quoniam apud eos comperta primũ tradatur uitis, in Plinthine ciuitate, quod Hellanicus scribit, ac inde factos uinolentos. Sunt qui scribãt, excogitatam ab eisdem ex hordeo potionẽ, ut uini inopes inde sibi uoluptatem conquirerent, quando & hac oblectantur ita, ut canant etiãnum saltentq;, obeantq; omnia ebrijs consueta, eo tamen interstitio, quòd qui uino externãtur, in faciem (inquit Aristoteles) feruntur: qui uero crithinum hauserint, caput resupinant. Vinum quippe ὑπερβαλλειν est, aggrauatq; caput. Crithina potio carotica censetur. Vinolentiæ Aegyptiorum argumentũ euidens: brasicæ uelut ex lege, prægustatio in cœna: quoniam amethystum sit remediũ id, hoc est, ebrietatem reprimat. quod efficere creditur eiusdem quoq; semen. Illud addimus: Hecatæum scribere, In Aetolia inuentam primo uitem, quam quia οἶναν dicerent uetores, inde uinum nuncupari οἶνον. etiam si ab Oeneo putant alij, in Cratylo item aliud Platone statuente. Inuenio: Aegyptiorum reges quãdoq; pastores fuisse nuncupatos: propterea quòd in sacra historia lectum obseruauimus, Ioseph & fratres eius in Aegyptum descendisse in principio pastorum. quãdoq; uero, quod Manetho Aegyptiorum sacerdos prodidit, Pharaones. Erat enim dignitatis nomen id, sicuti Augusti appellatio apud Romanos. Pharicum autem potionis erat genus, seu ab inuentore nuncupatum Pharico, uel ab Arcadicis Pharis, uel ab Phæris in Thessalia, uel ab ea quæ est in Lacedæmonia Pharis. Dicitur item μηδικὸν, id est medicum potio id genus. Phariacum pharmacum, inter thanasima: id est letifera, recenset Athenæus. Memoriæ traditur illud quoq;: Bocchorum Aegyptijs iura constituisse, qui fuit ex Aegyptiorum Dynastis unus, sub quo agnum loquutum tradunt, ijs fere temporibus, quibus apud Albam æditi sunt Romulus & Remus. Inuenio in Græco penu: Thoona, id est θόωνα, quem & θῶνιν dicunt, apud Aegyptios fuisse artis medicæ repertorem, A quo & mensis cognominetur primus. Traditur illud quoq;: Canobi regem fuisse Thonũ, qui Helenæ uim adortus sit inferre, ac inde ab Menelao interemptus, unde nuncupetur ciuitas Thonis. At thomi, lignorum sunt acerui, sed & tritici. Porro Alexandriæ ac tractu propinquo loca sunt adeo lætis substructa diuersorijs & auris, ac salutari perflatilia tẽperamento, ut extra orbem uersari nostrum sibi uideatur, qui in illis agat, quum persæpe uel aprico spiritu immurmurantes sentiantur perflatus. Apud Memphim, ne quid scitu dignum præteream, scribit Proculus grammaticus in peregrinarum regionum mentione, auream fuisse columnam Aegyptijs literis in eam sententiam, tunc demum fore liberam Aegyptum, quum illuc commeassent Romani fasces cum prætexta.

Cuiusmodi fuerit Aegyptiorum sapientia. Et cur uiri præstantes illuc potissimum enauigarint. De matheſi paucula. Cap. IIII

QVia uero paulo ante Aegyptiæ gentis sapientiam sum uisus auctoritatum tibicinibus præfultis efferre plurimum, illud minime dissimulandum: inter classicos nostrates esse, qui opinentur, Chaldæos, itemq; Aegyptios fuisse ingenio parum ad sapientiam facto. Propterea falli debere neminem celebrata ueteribus, etiamq; Platoni, Aegyptiorum sapientia & Chaldæorũ, quando præstantis ingenij uiros aliquot ad eos non alio nomine transmisisse, exploratissimum est. Cæterum celebre id, atq; diuinum sapientiæ nomen de sola cærimoniarum, & diuini cultus scientia uideri propagatum: quoniam apud optimum quenque, itemq; philosophiæ addictos, quod & in Epinomide comprobatum Platoni nouimus, pro comperto est, summam sapientiam in religionis assertione plurimum uersari: proinde, quum circũferretur passim, constansq; uigeret opinio, eius rei apprime peritos Aegyptios, tanto studio à magnis uiris susceptam illuc enauigationem, ut tanti arcani, si qua fieri posset, compotes euaderent. Id ut uerum sciamus, libuit paucula ex Mercurio subnectere: An ignoras, inquit, ô Asclepi, quòd Aegyptus imago sit cæli, aut (quod est uerius) translatio & descensio omnium, quæ gubernantur atq; exercentur in cælo: &, si dicendum est uerius, terra nostra totius mundi est templum: & tamen, quoniã præscire cuncta prudentes decet, istud uos ignorare, fas non est, futurum tempus, quum appareat,

Aegy-

Aegyptios incassum pia mente diuinitatem sedula religione seruasse: & omnis eorum sancta ueneratio in irritum casura frustrabitur. è terris enim ad cælum est recursura diuinitas, linquetur Aegyptus, terraq;, quæ fuit diuinitatis sedes, religione uiduata, numinum præsentia destituetur. Hactenus ex Mercurio. Iamblichus uero illorum religionẽ non fere aliud, quàm superstitionem fuisse confitetur magna ex parte, in malorum dæmonum cultu præcipue debacchatos perdocens. Quæ res amplissime gentium earum ruditatem coarguit in primis. Nam ut hebetissimus quisq; est, ita facillime superstitionum uanitatibus mancipatur. Quas ingenium uegetum doctrinæ nitoribus defecatum excultumq; præcipue auersatur, alliditq;. Adde, quod præter idololatriæ insaniam mathematicis maxime incubuisse homines illi pernoscuntur. Ad quam rem proiectabat eos regionum illarum benignior tractus, patentibus late cãpis, ac noctibus serenitate perpetua syderali contemplationi nitescentibus. Ego procliuius auido ingenio uires præcellentes ad se perlicuerunt. Nam & in Epistola ad Pherecydem scribit Thales, in Aegyptum se cum Solone commeasse, studio sacerdotes inuisendi, & astronomos. Quin & ab eisdem se geometricis imbutum, non inficiatur. Constantissimum uero illud est: naturalis primæq; philosophiæ, quæ suis nixa rationũ radicibus demonstratur, nil unquam ab Aegyptijs acceptum aut Chaldæis, quando eius scientiæ aut expertes omnino, aut parum in ea progressi, (quod dicitur) primoribus modo labris prægustasse deprehenduntur. Quod si alicubi tradit Auerrois, apud Chaldæos olim perfectam fuisse philosophiam, non de ijs intelligendum, quorum circumferuntur momenta: sed id hæreseos continet uanitatem, quæ mundi æternitatem astruens, scientias rerum abolitas sæpius intercidisse opinatur, denuoq; in emersum sese prompsisse. Nec Abraham uir diuinus omnino Chaldæus comprobatur, crediturúe. Quod si maximè sit, Platonis succurrit bracteata sententia: Inter malos si quis cooriatur non malus, eum uero esse egregie bonum. Ne quis autem mathematicarum nomine suspiciendas putet gentes eas, scire oportet: matheseos studia apud ueteres inter puerorum rudimenta esse connumerata. Porro eiusmodi fere deprehenduntur hæ disciplinæ, ut à limine aut paulo interius consalutatæ in philosophia profecturis multum afferant adiumenti: quòd si in illis diutius morandum gyris, aut etiam conseneſcendum ducas, non gradus tibi ad altiora pares, sed lapsum struas: quoniam inde errorum scaturigines se frequenter ostentant. Cui rei calculum adiecisse Aristotelem, non fallit Peripateticos paulo politiores.

Cuius sit rationis prouerbium ab Aegyptiorum templis productum. Pulchritudo perfecta. De Silenorum imagũculis. Obiter de Hephestionis funere, & Grunnio Corocotta, & Nannio Proscenio. Cap. V

NEcdum ab Aegypto digredimur, succurrunt adhuc quæpiam interiorem redolentia, & genuinam doctrinam. Adagium est scitissimum in antiquis literis, Aegyptium templum, de eo qui forinsecus, & in ijs quæ sub aspectum cadunt, perpolitus est, & mirum in modum uenustus, ac elegantiæ omnis perstudiosus, introrsum uero intercutibus madeat uitijs, & sit plane monstrificũ quiddam, & inauspicatum: quales fermè rectè dixeris fœminas corpore quidem prænitidas, & (ut sic dicam) illices, omniq; decore uisendas, anima uero fœdissimas & promiscuis flagitijs agminatim obsessas, ac uelut lorica circũuallatas, ceu strumam dibapho contegant. Qua specie nil puto inamœnius, nil quod mensum rationis absurdius transiliat. Etenim absoluta numeris omnibus censeri pulchritudo debet, ubi duo ista conueniant, & societatem coeant, nulla solubilem ui, animalis uirtus atq; præstantia, tum corporis cõcinna linearum, colorum membrorumq; compacta, benecq; constituta proportio. Alias mutilata pulchritudo est, nam & Porphyrius dæmones, quorum animi iniqui sunt, corpora item habere deformia pronuntiat. Esse quoq; naturaliter intus bona, statuit Plotinus, quæcũq; sint extrinsecus uere pulchra: quippe ex interioris formæ perfectione, atq; seminariæ rationis uictoria super materiam prouenit externa formositas. Prouerbij autem ratio est quoniam Aegyptijs templa substruere erat moris, martas. Prouerbij autem ratio est quoniam Aegyptijs templa substruere erat moris, marmore antiquis artificum manibus elaborato surgentia, auro splendida, picturis mollibus egregie perornata, summa colorũ uarietate distincta, omni demum cultu nitida.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed quod præcipuum fuerat, si deum requisisses, cuius exquisito honori tantus impen sus fuisset labor, bone deus, quàm ridiculariũ inuenisses, quam prorsum à rationis dictamine ac præscripto dissitum & sequestratum. Simia erat ea, aut ibis, aut hircus, aut id genus aliquid. Apud illos quidẽ mysticos ista forte sensus habent: nobis tamen, ut pro recto sunt, ridicula fiunt. Sic, inquit Seneca, isti, quos ut felices suspicimus, si non qua currunt, sed qua latent, inspectarimus, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Nõ est ista solida & syncera felicitas, crusta est, & quidem tenuis. falsa ijs circumposita sunt bona, animi inanes, ac uelut longo fallaciq; delusi somno. auro, argento nitent, intus boni nihil est. At quibus recta placent, nõ fulgent extrinsecus, bona introrsus obuersa sunt. Sic mundus exteriora contempsit, spectaculo sui lætus. Intus omne posuit bonum. Sic & in Platonis symposio Alcibiades Silenis Socratem putat persimilem: quod & ex Xenophontis Symposio ualet comprobari: quia introrsum longe foret alius, quàm præferrent extima. Siquidem fuere imagunculæ quædam Sileni, ita prorsum concinnatæ, ut discludi possent. Sed occlusæ, ridicula ne scio quæ ostentabant. quando & Silenos fuisse turpissimos, idem mõstrat Xenophon. Apertæ ac explicatæ augustius numinis præferebant idolum. In Hephestionis funere, quod magnificentia inenarrabili est ab Alexandro æditum Babylone, in fastigio summo stabant sirenes intus inanes sic, uti hominum essent capaces, qui funebrem occinerent næniam. Ab hisce non dissentanea sunt, quæ de Grunnio Corocotta scribit Hieronymus, seu ficto nomine, seu uero, qui luxu & flagitijs intus erat Nero, foris Cato, ambiguus totus, ut ex contrarijs diuersisq; naturis unum monstrum nouamq; bestiam diceres compactam: iuxta illud poeticum, Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra. Ab ijs uero quæ de templis Aegyptiorum diximus, dissident non ita, quæ de Nannio Proscenio meretricula prodit Antiphanes, & repetit Athenæus: ea siquidem cultus exquisitiusq; aureis fulta ornamentis formosæ gratæq; puellæ speciem præferebat, uerum exuta turpissimæ notam nõ caruit, Vnde Proscenij irrepsit cognomentum: super qua re falli tamen nonnullos, aliubi (opinor) subsignauimus.

Olympiadis apophthegma scitum de pellice. Itemque alterum in eum qui formosam quidem duxerat, sed non illibati nominis. Interim quid oculis uel digitis uxorem ducere. Alexandri in Olympiadem dictum graue. Cap. VI

PHilippum Macedonem proditum monumentis est, Thessalicam mulierem amasse ardentius. Irroborarat inde opinio uehemens, ueneficijs circumuentum ab ea Philippum, atque ita eius mentem præpediri illaqueatam demulctamq; : qui mos in Thessalia nimio plus frequens erat. Id quum identidem inaudisset Olympias, mirè optabat, quandoq; in potestate sua habere mulierẽ. Quum se ostentasset occasio, accersiri eam iubet. Quam ubi est conspicata forma præsignem, loquendi non imperitam, prudentiæ haud prorsus expertem, χαριέντως ἂν, ἔφην ἐγώ, ὀλυμπιὰς, ἀλλ' ἁβρολαΐς. σὺ γὰρ ἐν σιωπῇ τὰ φάσγανα ἔχεις. Valeant, inquit Olympias, intentatæ calumniæ. Tu quidem in te ipsa ueneficiorum uim habes. Eiusdem porrò Olympiadis alterum, & scitum utiq; circumfertur apophthegma. Duxerat adolescens quispiam præstanti quidem forma puellam longè conspicuam, sed quæ parum integræ fama, malè audiret. In hoc, inquit, sopita prorsus ratio est, cæcusq; animo fertur ac stupens: neque enim sibi eatenus indulsisset, ut oculorum iudicio ducendam putaret uxorem. Quippe non digitis, non item oculis deligere mulierem addecet: quod factitant plerique, rationem ineuntes, nõ quidem quo modo illa sit cum eis uictura, sed quanti ueniat. Et in ijs quidem omnino prudens & abundè cordata Olympias. Verum alibi naturam resipit muliebrem, id est deprauatam, & ueneficijs quodammodo imbutam pestilentibus. Quippe ut insontis cuiusdam necẽ Alexandro exprimeret filio, identidem grauius insusurrabat nouem mensium in utero gestationem. At magnanimus in eo utique rex, aliam (inquit) optima parens reposce mercedem. Hominis salus nullo beneficio pensatur.

Prouerbium, Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus. Vocabuli utriusq; cum pleriq; alijs explicatio. Paryphe. Paralurges. Paryphi. Virgatæ uestes

ex Aeliano

uestes, Virgę pro purpura. Candys. Platyporphyra. Stlataria purpura. Holargyros. Cap. VII

PRouerbium perelegans usurpari à Græcis animaduerto, Extra leucoparyphus, intus uerò holoporphyrus: in eum qui uestibus quidem frugi utatur, nec ullo maioris impendij fuco inebriatis: intus tamen, id est animo luxu diffluat ad delicias usque uel Alexãdrinas, ac totus etiamnum intercatastlos sit, ac Delphiticos cinædulos, quando additamenta sunt hæc, & uelut corollaria efferuescentis luxuriæ. Sumptum id, ac propagatum ex historia: quum Antipatrum quidam laudibus efferrent, quòd esset apprimè frugi, ac uictu præparcus, & apprimè austerus, ἔξωθεν inquit Alexander ἀντίπατρος λευκοπάρυφος ὄν, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. id est, Antipatri quidem extima leucoparypha uisuntur, at intima holoporphyra sunt. Dici autem à nobis leucoparyphus potest, albis indutus uestibus: siquidem est paryphe, uestium contextus. Sed & indumentum ipsum, unde est illa Tarentinorum παρυφὴ διαφανὴς, id est uestis pellucida. Nam ὑπαίρυφοι, inde pretiose ac multa munditia & circumspecte cõpositeq; amicti nuncupãtur, & locupletes. Mentio eius uerbi, quum apud alios est, tum in Luciani uita. Paryphes apud Pollucem, & paralurges, indumentum appellatur attextam utrinq; habens purpuram. Id uerò ab Ionibus dicitur pachyales. Sed & in tunicis uirgæ purpureæ uocantur paryphi: unde & in Latinis literis uirgatæ uestes, & apud Poetam Aeneidos octauo, sagula uirgata, quę haberent in uirgarum modum deductas uias: cui sententiæ subscribit sexto Bibliothe ces Diodorus: tametsi in eo alludsum Seruius putat, ad Gallicam linguam, qua uirgæ diceretur purpura. Vergilij uersus est,

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur. Holoporphyros uerò signat totum purpureum: sicut holosericam uestem legimus, ex serico contextam totam. Xenophon candyn uocauit holoporphyron: quanquam alibi haliporphyron legas. Est autem indumentum Persicum candys. Archippus in Pluto etiam platyporphyra nuncupat uestimẽta: sicuti stlataria apud nostros quandoq; dicitur purpura. Phyalas ὁλαργύρους apud Athenæum legimus, id est totas argenteas.

An mores Massilienses in Plauto rectè pro euiratis dicantur. De Massilia paulo plura. Item quæ sit nominis ratio. Inibi mercaturę laus. Plutarchi sententia restituta, quam peruertit interpres. Cap. VIII

MOres Massilienses in Plauti Casina, sunt qui molliculos effœminatioresq; intelligant, ex Athenæi doctrina, abs quo proditum est, Massilienses adeo libidinibus remollitos fluxosq; olim fuisse, ut morsum prouerbialem non euaserint. Recténe id à Græco homine in literas promptum sit, non discutio nunc. Neq; enim tam docti uiri, quamuis mortui ingenium mihi arbitror committendum accendendum'ue: nec in hisce nostris lucubrationibus Scyllæi spirant obtrectatorum canes, quin infra classem uel obeliſco dignos statuo. Vnum scio, ciuitatem eam seueritatis eatenus acrem fuisse custodem, ut Mimis nullum prorsus aditũ in scenam daret, quorum argumẽta plurimum actus cõtinent stuprorum. Omnibus quoq;, qui religionis simulatione causam inertiæ quærerent, portas omnino conclusas haberet. Scribit Cornelius item Tacitus, Massiliam Agricolæ socero fuisse sedem ac magistram studiorum, ciuitatem Græca comitate, & prouinciali parsimonia mixtam ac bene compositam. Victus porrò frugi atq; modestiæ Massilienſium illud non minimum argumentum est, quod Strabo inquit, Dotem illis ampliſſimam centum fuisse aureos, ad uestem quinq;, ad mundum aureum quinq;: amplius uero nullo pacto licuisse. Studia præterea bonarum artium adeo in ea urbe exculta, ut nobiliſsimus quisque ex Romanis pro Attica peregrinatione, eò ad capessendas disciplinas & ingenij cultum magno numero confluerent. Galli quoq; accolæ, gens alioqui fera & barbara, pronis animis ad Massilienſium imitationem quandoq; se composuerint. Memorabile illud est, quod grauiſsimi auctores prodidere, Aristocraticum quidem illorum fuisse principatum, sed omnes legum æquitate superasse. Senatores eorum timuchi uocabantur, idest honore præditi; dignitas eum habebat finem, quem uita. Sed timuchus nemo erat, cui liberi

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberi non forent. Erant tamen & sui Naucratitis timuchi, quos Prytanei & cœnarum quæ inibi parabantur, præfectos intelligere Athenæus uidetur. Leges Ionico more publicè proponebantur. Auctor porrò T. Liuius est, ab Vrbe condita libro trigesimo septimo: Massilienses in eo honore, & in ea dignitate apud Romanos fuisse, ac si medium Græciæ umbilicum incoluissent: non enim sonum modo linguæ uestitũq; & habitum, sed ante omnia mores & leges & ingenium syncerum integrumq; à cõtagione accolarum seruasse. Propterea Maximus quoq; Valerius prisci moris obseruantia, charitate populi Romani Massilienses præcipue conspicuos fuisse, prodit. Sed quid ista consectamur diutius? Vnius M. Tullij auctoritas pro Flacco, Græci hominis morsum retundit reuincitq;, folio (quod aiunt) ficulno cauilli compressa lubricitate. Massiliæ, inquit, disciplinam atq; grauitatem nõ solum Græciæ, sed haud scio an cunctis gentibus anteponendam iure dicam, quæ tam procul à Græcorum omnium regionibus disciplinis, linguaq; diuisa, quum in ultimis terris cincta Gallorum gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, sic optimatum consilio gubernatur, ut omnes eius instituta laudare facilius possint, quàm æmulari. Cæterum ijs iam resectis, illud lecturos nostra hęc, quocunq; prodeant genio, cõmonuisse præstiterit, Massiliam inde appellationis traxisse causam, quod quum fortè illuc Phocenses classe appulissent, uidit gubernator piscatorẽ, quem uocant Græci ἁλιέα, protinusq; μᾶσαι ἐκέλευσε τὸ ἀπόγειον χοινίον, id est religare aduerraneum iussit funem: quippe μᾶσαι lingua AEolica destinare significat. quod Timæus tradit. Proinde ἐκ τοῦ ἁλιέως καὶ τοῦ μᾶσαι, dici Massiliam. Sed Græci Massaliam enuntiant, unde gentile nomẽ Massaliotes. Ex quo apud T. Liuium fortè L. Terentius Massaliota. Isocrates in Archidamo scribit, Phocenses magni regis dominatum fugientes coloniam deduxisse Massiliam: cui sententiæ calculum adijcit Aristoteles quoque. Dignum scitu, quod in Solone scribit Plutarchus, Mercaturam comparandis regum amicitijs, ac Barbarorum gentibus conciliandis pollere plurimum. Quin & rerum peritiam excellenter asserre, sed & maximarum ciuitatum initia inde ducta, uelut Massiliam condidit Protus, ab Celtis prope Rhodanum beneuolè exceptus. Aduertant porrò harum lectionũ studiosi, Plutarchi interpretem ægri somnia planè profudisse, quando horum nihil assequitur. Pompeius Trogus libro quadragesimotertio historiam latius exsequitur: sed Peranum conditorem facit, Protum minime.

Vestitus quam esse addeceat rationem. Veris, aut pauonis cognomina quibus adhæreant. Pauonis oratio quæ sit. Dimitros. Vestimenta initiatorum quæ dicantur per parœmiam. Item de Athenienſium mysterijs. Sacerdotales Hebræorum uestes. Quid mysteria, & quid mystæ: item mystile, & thronon. Vestiũ repositoria. Rhiscus quid. Rhiti. Mystron. Mystropolæ. Thranos, seu thranion. Thranitæ. Remigum species. Hæmorrhois cur thonios.

Caput IX

IN uestitu, sicut in plerisq; omnibus, mediocritatem esse optimam, ut omnia ferè, ita hoc quoq; rectissimè M. Cicero uidetur dixisse. Nam si modum excesseris, ut lecto nimis amœnoq; cultu & magnifico impendio saturatas induuias, & quales luxu perdita fluxaq; excogitarunt ingenia, subluſtri gratoq; uibrãtes splendore, & quod grauius est, diuersas quoq;, & coloribus affectes multifarias Gallicis calciatus, non declinabis facilè liuidi dentis scommata, quæ apud Lucianum consimiliter lectitamus, ἔαρ ἤδη καὶ πόθεν ὁ ταὼς; quod nostris fermè uerbis sonat, Iam uer adest, & undènam pauo? Sed & Siciliæ tyrannus Gelo Græcorum legatis respondit, uer illis anni exaruisse: quum ad bellum opem negaret, quãdo est anni portio uer spectatissima, suasq; uires omnium duceret præstantissimas. Pauonis autem gemmãtes pinnæ neminem fallere queunt, quas & ipse miratur, illis semetipsum protegens quum rotari dicitur. Sed & tragicas simias ueteribus per cõuitium celebratas, non longius inde reuelli nouimus. Plutarchus quin etiam in Parallelis: Erat, inquit, ut uerum fateamur, magna circa Demetrium tragœdia, quum uteretur non modò καυσίαις ἁμίσοις, & auro intexta purpura, sed & auro litis soleis. Mundi quoque imagine ac astrorũ attexebatur illi chlamys, quum Macedoniæ principatu excidit: nec regum quispiam, quãtumuis elatus, illam mox gestare est ausus: adeo inuidiosa erat impendij magnificentia. Dimitron causiam obiter, Græci uelut duarum intelligunt mitrarum. Omnis tamen cura plerisq; de uestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle nõ folleat: nam digiti annulis radiant, capilli calamistro rotantur. Historica uero lectio insigne ad hoc nobis documentum suggerit. Legimus nanq;, Lacedæmoniorum regem Lysandrum, quum Siciliæ tyrannus Dionysius magni impendij uestimenta ad eius filias transmittenda curasset, dantis munificentiam esse aspernatum, addito elogio, Ne, inquit, ob ista minus aliquo modo uenustæ uideantur. Grauissima est ad hoc ipsum pertinens Quintiliani sententia ex libro octauo: Cultus concessus atque magnificus addit hominibus, ut Græco uersu testatum est, auctoritatem: at muliebris & luxuriosus, non corpus exornat, sed detegit mentem. Et in Odyssea Homerus,

ἐκ γὰρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
ἐσθλή.

Quibus significatur, ex uestibus ornamentum ac nomen hominibus plerunq; cõparari. Quòd si ediuerso prætenuem nimisq; uilem affectaris uestitum, cuiusmodi sunt quæ triuonaria uocant Græci, aut ut sordidus, uel ut uanæ religionis assimulator spectaculo, & risui inimicis eris, uel etiam ut extremè pauper, inops, Irus, passim contemptibilis fies. Ex hac ratione in Græcorum doctrina producitur adagium, Vestimenta initiatorum, de ijs quæ attrita prorsus sunt, ac diffluunt uetustate, nullaq; temporum uicissitudine uariantur, sed eadem sunt forẽsia, eadem & triclinaria. Vicem quoq; straguli præstant eadem, bonumq; si non & lecti. Adagij rationẽ ex mutis, quod aiunt, magistris hanc didicimus. Mysteria apud Eleusinem terræ Atticæ duorum generum celebrabantur, magna & parua. Cereri sacra erant magna, Proserpinæ parua, posterius recepta sunt hæc. Quin & ratio fermè ista traditur: Ab Athenienſibus petebat Hercules, ut initiari liceret. Lex id uetabat, qua cauebatur, ne peregrinis impartirentur mysteria. At illi & uiri præsignem admirati uirtutem, & omnium capacem animum, simul etiam amicitia permoti, quæ uetus ferè ciuitati cum eo intercedebat: simul quòd Iouis filius esset, dicereturq;, ne quid abnuerent, cui nil negatum uellent, rationem inierunt, qua nec legi derogaretur quippiam, & nihilominus compotem uoti Herculem facerent. Protinus nanq; parua instituere mysteria, quibus & illum initiarunt. Verum obseruatum in ijs, ut quam quis dum initiaretur, uestem fortè gestasset, eam ne unquam exueret, donec uicta tẽpore omnino fieret ingestabilis. Hinc datus adagio locus, quod & nostrates Rhodigini exprimere uolentes, ubi quem ita ornatum cõspicantur, ut uestе eadem fori munia obeat, domi sedeat, hyemem iuxta atq; æstatem cum ea, uelut laborum socia transmittat: eum sanctorum imagunculis, quas subinde in sacris ædibus expictas conuisimus, persimilem esse dictitant: quod illis diuorum uestitores indumenta nunquam demutẽt. Sunt inter classicos Græcorum auctores, qui scribant, uestimenta id genus, in quibus foret quis initiatus, moris fuisse, tẽplis dicare oblata. Quod Melanthij quoque auctoritate, ut tibicine fulcitur, in libro De mysterijs, πωλητέον δὴ ταῖς θειαις ἀνιδρωῖ καὶ ταῖς στολαῖς τοῖς μύσαις, ᾗ ἂν τύχωσι μυηθῶσι. Porrò parua quæ diximus, mysteria erant, uelut πρόθαρσις καὶ προαγνεύσις magnorum mysteriorum, id est præluſtratio quædam ac præuia depuratio. Et ne quid incuriosius omittã dignum hisce memorijs, ex stolis eiusmodi initiatorum, quidam etiam puerulorum fascias magna religionis opinione conficiebant. Dignum uero quòd huic potissimum inferatur loco: sacerdotum principem res quatuor sacris indumentis exprimere, ubi præcellens ingruat festorum celebritas, ueluti mundo induatur ipso. Visebantur uero hæc uel in peripetasmate templi Solomonis. Quando, ut prodit Egesippus, erat id cocco, hyacintho byssoq; intextum, ac purpura, nõ utiq; otiosa diuersitatis materia. Cocco siquidem igneum figuratur cælum, aer autem hyacintho, byssõ terra, ex qua & progerminat: mare demum purpura, quæ marinis ex conchilijs ducitur. Vt duo ex colore colligas, duo reliqua ex generatione: symbolicè autem ijs innuentibus, ei destinatum templum, cuius nutu distribuantur cuncta. Verum, ut leuius aliquid adnectamus, quod saturo conuiuæ colluere dentes possit, uel etiam linere: quanquam ex Academia fortè anſatus ueniens quispiam nostram hanc sedulitatem, nonnunquam leuioris operæ aliquid hinc inde corradentem, risu excipiet, ac nos plerunque ὀμφαλίζειν cauillabitur. Tamen, ue cunque sit hoc casurum, non tam supercilioſe ac censoriè ista cõcinnamus, ut inopi in

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostra mensa non uacet accubitus, memores, ab Heraclito dictum quandoq; in cassis etiam esse deos. Igitur uestium repositoria Græcis plura sortiuntur nomina: nam sunt cheli & cistæ, cistides, phascoli, ideſt φωσκωλοι: apud recentiores item rhiscus, quo etiam utitur Terentius, & exposuit Iulius Pollux. At Phrygium esse nomen, putat Donatus, quo cista significetur pelle contecta. At rhiti, hoc est ῥῆτοι, in Attica Thucydidi loca sunt, historia secunda. Est & apud Menandrum Candytalis, uerum Persica uidetur res, in usum à Macedonibus producta primum. Zygastra inueni apud Xenophontem. Tholiam esse uelut cistam memorant, cuius sit operculum tholoides, id est testudinatum. Apud Xenophontem reperi eundem uestium marsippos, ὃν ἀναβαθσει. Porrò ut uagemur amplius: sunt mysteria arcana quædam sacra, Latini Secluſa uocant, ut disparata: sicut seclusorium uocant auiarium minusculum, in quo seclusi habentur turdi mox occidendi, ne uidentes cæteri despondeant animum. Dicta mysteria, quòd ea δεῖ μύσαντας τηρεῖν ὕθδον, hoc est, occludentes oportet intus custodire, nec cuiquam explicare. Scribit tamen Phurnutus in libro De natura deorum, frugibus ab Cerere monstratis, eidem mysteria celebrantes testatissimũ fecisse, ab mutuis cædibus ob necessariorum desisse inopiam: proinde nuncupata de saturitatis ratione mysteria: esse enim μυσιαῦ τὸ κορεῖδθαι: quo argumento & Mysia quibusdam creditur appellata. Mystes uerò dicitur mysteriorum peritus, aut qui docet. Sunt qui eo nomine discipulum interpretentur. Mystile uerò aliud est, quippe eo uocabulo panem Græci dicunt, quem canibus obijciunt. Nostri, ut Sextus Pompeius auctor est, canicas uocant ex farre furfures, à canum cibo. Sunt qui mystilem panem interpretentur excauatum, forbitioni accommodum. μύσλον enim concauum dicunt, quòd marino assimiletur muri, qui, ubi libido occœperit, μύπα καὶ συγκλείπα, id est oblitescit occluditurq;. Mystron item legitur quandoq; in Græcis auctoribus, unde in conuiuio Macedonico lautitia exsuperantissimo, singulis decumbentium aurea fuisse oblata dicuntur mystra. Hinc & mystropolæ, qui id genus distrahunt uenduntq;. Quod uerò ad uestes attinet, à quibus hic defluxit sermo, legi apud Græcos, uestes floridas ac uariegatas insigniter dici à Cyprijs throna. Quanquam à Thessalis eo nomine intelliguntur animalia uarietate distincta maculosaq;, id est πεποικιλμένα. Aetoli autem throna dicunt, τὰ φαρμακα. quod Clitarchus scribit, cui in Pharmaceutria succinit Theocritus,

Θέσυλι νῶϊ δὲ λαβοῖσα τὺ τὰ θρόνα τοῦθ' ὑπόμαξον.

Homerus autem, τὰ ῥόδα, id est rosas, eo intellexit uocabulo, παρὰ τὸ ἄνω θέειν ἐς γῆς, quòd sursum è terra currant. Thronos uero cathedram signat cum hypopodio, id est scabello: à uerbo θρόζεδθαι, quod sedere indicat. Nam κλισμός, sedes item est, sed instructior cultiorq;, uilis autem quæ diphros nuncupatur. Thranos item & thrania, siue thranidia, sellę nuncupantur humiliores. Thranitem turbam dici quum audis, nauticam concipe. Inter remiges qui supremi sunt, thranitæ uocantur: sicut medij, zygitæ: at infimi, thalamij. Cæterum thranitarum insignis erat labor: nam & longioribus utebantur remis, quo nomine ab trierarchis maiora cõsequebantur prędmia. Quod autem in Theriacis Nicander, hæmorrhoida Thonion dixit, ad Aegypti regem Thonum planè referendum, quia in ea scateat regione serpentum id genus: quod quum nolens calcasset Menelai gubernator Canobus, dum in littus exisset, quærendi somni gratia, morsu impacto interijt. Id conspicata Helena, & indigne ferens spinam hæmorrhoidis perfregit, spondylis ejectis: unde factum, uti hoc genus & ceraſtæ spina conuisantur difracta.

Vestium genera plura, quæ uarijs de causis sortita appellationem sunt. Perone. Combia. Combymata. Batrachium color. Horatius illustratur. Caianus locus. Cillium color. Cillos pro asino. Phæus color. Leucophæus. Plinij locus ex libro septimo perpenditur de mantellis. Mitra. Tænia. Tæniopolis.

Cap. x

INter indumentorum autem appellationes, quas esse prope innumeras, constantissimum reor apud illos qui paulo plura lectitarunt, ac sunt in studijs, quod de Origene ac Didymo traditur, chalcenteri & adamantini, inueni plerąq; de nationum propagata nominibus. Nam ecce in ueteri memoria comperimus

perimus Tarantinidium. Id uero proculdubio de usu, deq; Tarentinorum delicijs profluxit amiculum. Erat item quod diceretur Creticum, quo Athenis solitum uti regem proditur. Fuit & tunica quoq; Sardonica, quemadmodum & Sicula. Nam Theræum à Thera, opinor, uel à ferarum imaginibus, quæ uocant θηρία, uarium erat. Phrygium uero indumẽtum habebatur mulieribus dicatum. Fuit & lænæ quoddam genus, δθονοφουργὸν uocant, quam posteriores etiam epigraphon dixere: sicut eius artifices deuterurgos nũcuparunt. Significauit uestem hanc in Bachis Lysippus. Cuius uero gentis fuerit hæc, parum comperi. Illud exploratius, Casiorum insulas esse paulo plures peri ambitum Carpatho, quod monumentis Strabo prodidit: unde frequentissimum tempestate nostra defluxit Casiacæ uestis nomen: quam esse usui maximo scimus Græcis militibus, quos Græco uocabulo passim Stratiotas uocamus omnes. Casianam uocari ab Eustathio de montis Casii nomine, minus fallit Græce non imperitos. Diphthera uero pastoritium creditur ex pellibus indumẽtum. Scribit tamen Herodotus, Ionas byblos dicere diphtheras prisca consuetudine, quòd aliquãdo byblorum penuria, hoc est papyri, pellibus uterẽtur tum caprinis tum ouillis. Sed & barbarorum multos item in pellibus scriptitasse. Βαῦπες uero etiã diphtheras uocari, auctores habemus uel opinatissimos. Sisys appellatur uilior quælibet uestis: sisyra, ex pellibus uillosis, aut simplicius lanea uestis. Sisyrna pellis est uillis renudata. Penulis uti tribunos pluuiæ tempore, scribit in Adriano Aelius Spartianus, imperatores autem nunquam. Nam & in Caligula Trãquillus, ut probrum refert, pictas gemmatasq; penulas solitum gestare. Quo nomine factum Adriano imperij omen, prodit Spartianus idem, quòd tribunus penulam amisisset. Quæ res scitè admodum prouerbij facie quadam in eos ualet dici, quos dignitatibus iamiam amplioribus admouendos coniectamus. Saraballum uestis erat Parthorum fluxior: meminit in Danielem Hieronymus, item ad Innocentium. Apud eundem est ependytes in Hilarionis uita. Id interpretatur Sudas uestem intimã, quam & hypocamisum uocent. Birrum fuisse Romanam uestem, Græci scribunt: & comprobat libro quarto Martianus: Birrus, inquit, & tunica nomen uestis habent. Birrhox apud Macedonas dicitur densum. Birrham Græci forcipem interpretantur, aut falcem. Est etiam notior uulgo byssacæna uestis. Eius ratio nominis à Byzacio demanauit, unde & Byzacęnus in Aphrica ager, Byssacænus à Stephano appellatus, sicut regio Byssacia. Quanquam nec desunt, qui Byzantium etiam scribant, & populos Byzantas, quos cum Herodiano Gyzantas appellat Herodotus. Propriæ circumpadanorum uestes fuere pullatæ, sicuti parte plurima etiam nostris uisuntur temporibus. Id ex Plutarcho compertum nobis est, in sermone qui est De ijs qui serius puniuntur diuinitus. Neq; enim, inquit, Thracas approbarim, quos etiamnum tẽpestate ista in Orphei gratiam mulieribus stigmata inurere, scimus: neq; item Eridani accolas μελανοφορουῦντας, id est atratis utentes uestibus ex Phaethontis luctu. Approbat Historiam & Polybius. Pellenicæ item lænæ nomen sibi uendicant plurimum, adeo ut præmij uice Athletis proponerentur uincentibus. Id fieri solitum interpretantur, ὃν τοῖς ἡραίοις, hoc est Iunonis festis. Alij cum Hermea, id est Mercurij festa in Pellene Achaiæ celebrarentur, epathlon id genus contribui solitum, tradunt: unde facetissime in Auibus Aristophanes, de eo qui uestibus utebatur attritis admodum, ut posset de balneolo cogitare conducendo, πῶϛ οὐδὺ πελλήνης πέτεδθαι διανοεῖ;

an, inquit, recta Pellenem euolare cogitas? Nam & ante paulo in eiusdem ordinis hominem, indigere eum hirundinibus multis pronuntiarat:

Δεῖδθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων.

quo significabat, uerno illum indigere tepore, quo multæ se proferant hirundines. In quo ad parœmiam alludum est, μία χελιδὼν ἦρ οὐ ποιεῖ. hirundo una, uer non facit. meminit Aristoteles Moralium primo. Chlænam dicebant uestem quam tunicæ inijciebant, nos lænam dicimus. Ex ijs aliæ sunt aploides, id est simplices: ut apud Homerum, χλαῖναι οὖλαι: aliæ autem duplices. Has uerò Attici aplagidas dicunt, & diplasidas, & dibolos. Paragaudas legimus indumenta ex lino uirilia, uestibus alijs subijci consueta. Sunt qui uno uel duobus necti loris arbitrẽtur, ut inde uestes dicãtur dilores aut pentelores & monolores: quod ad inficiẽdi rationem referunt alij: dictionibus ex

Græco

Universidad de Deusto
Biblioteca

Græco & Latino conflatis. Vel legamus monocoros, dicoros, tricoros, tetracoros, & pentacoros: quia totiens colore saturarentur. Dalmatica esse Dalmatarum uestis uidetur propria, religioni nostræ non spreta quoq;. Lampridius in Commodo: Dalmaticatus in publicum processit. In Pertinace Iulius Capitolinus chirodotas nuncupat Dalmatarum. Sicut citratas militares, quas intelligunt uirgatas, quoniam citrosas uestes ab citri similitudine dici, Pompeius Festus scribit. Sic autem in bello Punico appellauit Neuius. Quod in Cœnis retulit Macrobius, qui & citrosas dictas uestes opinatur, non ab similitudine, ut putat Festus, sed quoniam (uti est ab Oppio traditum) uestibus interiectum citreum malum, quod est odoratissimum, tineas necat. Togam prætidiariam in Seuero dicere uidetur Spartianus, qua Imperator, uel omnino qui præsunt, uti consueuere. Quum rogatus, inquit, ad cœnam imperatoriam palliatus uenisset, qui togatus debuerat, togam præsidiariam ipsius imperatoris accepit. Subarmalia idem nuncupat indumenta, armis subiecta, ne (opinor) rubigine inficiãtur uestes pretiosiores. Prætorianos, inquit, cum subarmalibus inermes sibi iussit occurrere. Caracallæ indumenta fuere ad talos demissa, ab Antonino imperatore populo data, unde Caracalla est nuncupatus. Sed & Antoninianæ uocantur caracallæ. Meminit earũ Hieronymus, ut Sextum Aureliũ taceam. Ex tunicis alia uocabatur amphimaschalos, quę liberis congrueret, ab axillis ita cognominata. Heteromaschalos seruitijs dicabatur. Erat & tunica dicta orthostadios, qua utebãtur non cincta. Illud hic obiter subnotarim, ne dilatum forsan excidat, ubi Homerus ait chlænam περονήσατο, exponens Eustathius, peronis, id est fibulis, inquit, quas & combia dicimus, colligauit. Sunt qui combymata pro ornamentis accipiant. Inuenio in Græcorum thesauris, Naucratitas in Prytaneo conuiuia solitos agitare in genethlijs, hoc est natalitijs Vestæ, quam Prytanitida dicunt, necnon in Comæi Apollinis panagyri, stolis indutos candidis, quas etiamnum uestes nuncupant Prytanicas. Illud apud Iosephum uideor obseruasse, sacerdotibus modo uersicolore uti indumento, lege fuisse permissum. Sunt qui prodant, id genus solitum admitti ab ijs qui cælestia uice numinum uenerarentur. Proinde Leuitici decimonono, Veste quæ ex duobus texta est, non indueris. Inter uestes mulierũ proprias, erat diploidion, hemidiploidion, catastictos, quo utiq; nomine tunica uenit animalium figuris intexta, aut floribus: nam & in nostris literis, belluata quandoq; legimus stragula. Inter tunicas recensetur & peplus, ut apud Xenophontem, quãquam apud hunc obseruauimus etiam uiris cõgruere peplum. Nam Armenium scidisse peplos scribit: ni dicamus, barbaros uestibus plerunq; fœmineis gaudere. Sunt qui Eanon eundem putent cum peplo. Sunt qui dispescant ita, ut nullis distinctos uarietatibus eanos intelligant, peplos uero accipiant uariegatos. Quod autem indumentis alijs etiam inijceretur peplus, ex Mineruæ utiq; peplis, libera (ut inquit Pollux) coniectatio est. Perinesa uocabant indumenta, in quorum extremitatibus assuta circumcurreret purpura, insulæ quadam imagine: propterea id forte Anaxilas etiam νῆσον uocauit, id est nesum, siue insulam. Othonem apud Homerum, album interpretantur amiculum ex lana utiq;, non ex lino, prætenue. Fuerunt tamen, qui eo nomine præcandidum episcoporum, & eius loci sacerdotum amiculum intelligi recte putent: id plebecula nobilesq; certatim rochetum dicũt. Homerus. Λύτρα δ' ἀρηρμένα πάλυφα μιλήσια ὀβόλοισι

id est, confestim uero candentibus amicta othonis. Sunt & uestium pleræq; de coloribus productæ, alurgides, porphyrides, phœnicides, batrachides. Et sunt hæ quidem uiriles, ex quibus batrachida sunt, qui floridam intelligant uestem: sic de colore nuncupatam. Batrachos certe rana est: batrachion uero coloris species, quo ante excogitatas personas, faciem obungerent. Propterea Horatius:

Quæ facerent agerentq; peruncti fecibus ora.

Est item Aeginetæ Paulo batrachos sub lingua infantili potissimum tumor φλεγμονώδης, id est cum inflammatione. Cuiusmodi batrachis foret, indicat plane in Caligula Dion: Batrachida, inquit, inducenti, & inde ab colore prasino nũcupato, erat addictus adeo, ut uel nunc Caianum appellent locum, in quo is currus agitaret. Batrachium & phœnicium fuisse Atheniẽsibus dicasteria, auctor Pausanias est, de coloribus appellatione ducta. Muliebria illa censebantur indumẽta; crocotus, id est κροκωτός, crocotion, paralur

gides, omphacinon: cui tamen colori arrisisse Alexãdrum quoq; traditur. Fuit & indumentum hydrobaphes, quod mox etiam psychrobaphes dictum, apparet. Erat cillium item coloris species, quem postea onagrium uocarunt: nam cillon Dores asinum uocant, & asinarium cillantera. Phæus color & niger affines admodum sunt. Phæum tamen ex albo & nigro concinnatum uolunt pleriq;, myinon item nuncupatum, quod in libro De morali uirtute confirmat Plutarchus, testatur & primo De ideis tomo Hermogenes. De pictorum coloribus scribens Pollux: Colores, inquit, sunt andricelon, ostreon, prasinon, crocoides, cyaneus, cinabari, xanthus, phæus, phlogoleucus, leucophæus. Hunc uero postremum intelligo phæum, in quo plus paulo inest albi cantis qualitatis: sicut phlogoleucum flammeum quidem, sed alboris habentem plurimum. Vsum scribit Spartianus imperatorem Heliogabalum aurea omni tunica & purpurea, usum & ex gemmis Persica, quum grauari se diceret onere uoluptatis. Habuit in calciamentis quoq; gemmas, sed scalptas, tanquam & inibi artificum nobilium scalpturæ subijci oculis possent. Tunicas asemas sunt qui unicolores interpretantur, sicut macrocheras manicatas. Palmatam tunicã, & togam pictam priuatus habuit primus, macrocheras manicatas. Palmatam tunicã, & togam pictam priuatus habuit primus, & propriam Gordianus senior, quum antea ex Capitolio acciperent imperatores, uel ex palatio. Caracallam uestem ritu incisam barbarico, & consutam quoq; ad mandyæ modum, inuenisse Antoninum, scribit Dion: ipsumq; non usum modo ea, sed milites quoq; sic conuestiri imperasse, unde Caracalli cognomen est adeptus. Quod sane ut ignominiosum, agnoscit idem historicus, quando ab iratis sic fuisse appellatum scribit, sicut Taranta ex monomachi sanguinarij, & turpissimi ac pusilli nomine. Persarum gestamina erant, candys, anaxyris, quam & cyrbasiam dicunt, & cidarin, ac pileum. Sed candys quidem regis erat haliporphyros, cæterorum modo purpureus, quandoque & ex pellibus consuebatur. Est item Capyris Persarum tunica manicata. Fuit & Persicæ gentis Candyces. meminit Aristophanes. Atrebaticã uestem sunt qui de populorum nomine dictam uelint: etiam si Atrabaticas pronuntiat Sudas, de coloris atri ratione. Sunt autem in Gallia Atrebates textrino percelebres. Propterea birros, uestis ea Gallica est, ab Atrebatibus quandoq; petitos, prodit historia. Atrebaticas fuisse pretiosas, indicat Hieronymus in Iouinianum. Myoton, id est μυωτόν, Armeniorum fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura uarie ornatam. Massiliensium erat chortæus: uelut rhiza Thracum, Babyloniorum caunaces. Mandya uero phœnolæ similis habebatur, cuius meminit in Iphigenia Rhinthon. Et in Tiberij rebus Dion: Facta, inquit, in conuentu quodam pluuia, φαιὰν μανδύην ἐποίησεν. ac in re liquum, uestem aliam capere ausus est nemo. Eiusdem meminit in Domitiano quoq;: Quum, inquit, per naumachiam inplueret uehementius, mandyas subinde mutabat, aliorum uero neminem permisit. Mandyan sunt qui etiam loricium nuncupent, id est λωρίκιον, quod penulæ genus foret, qua se ut lorica, munirent: Latini mantellum dicunt. De quo intellexisse Plinium libro septimo, eruditis fere placet, quum anthropophagos Scythas cutibus humanorum capitum refert, cum capillo pro mantellis uti. Herodotus tamen in Melpomene super eadem re, ἃ τε χειρόμακτρον ἔκτηται, ἐκ δὲ τῶν χειλινῶν τοῦ ἵππου, τὸν αὐχένα ἐλαύνει, ἐκ πόνου ὄχεσθαι, κομᾶν μέλεται. ὃς γὰρ ἂν πλεῖστα θέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, οὗτος ἄριστος οὗτος εὐκλεέστατα. quod est, pro mantelibus possider, eisq; ex habenis equi sui appensis, gloriatur. Qualia mantelia ut quisq; plurima habet, ita uir censetur præstantissimus. Chiromactrum uero tergendis manibus dicatum agnoscit etiam libro sexto Pollux. Nam & chiromactra uillosa idem libro septimo dici Lasia, interpretatur, densitatis ratione. Sed & illud ex Herodoto est, Non deesse, qui coria hæc humana, perinde ac brutorũ consuant, utanturq; pro amiculis. Mantelia Cypria, & multitias legimus tunicas in Aureliano Flauij Vopisci. Sindonem accipiunt nonnulli coloris Tyrij uestem: unde & Martialis,

Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

Candidam intellígere malunt alij, qua uterentur magi tenuissima. Sunt qui eo nomine linum interpretentur prætenue. Scribit Dion, Neronem tunicula obtectum florida, & sindonio circa collum senatores solitũ salutare. Idem tradit quoq; Sardanapalum, hoc est Heliogabalum in palatio selegisse locum sibi turpitudinibus aptum, ubi nudus assistens

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtens foribus meretricio more, ac ſindonium aureis ſuſpenſum cricis quatiens, uoce mollicula, fractaq; prætereuntes ad Veneris prolectabat ſocietatem. Polymitam intelligit Hieronymus ueſtem diuerſi coloris cõtextam filis: qua, inquit, ueſte polymita, & multarum uirtutum diuerſitate contexta indutus fuit & Ioſeph, & regum quondam utebant filiæ. Apud ſeras, hoc eſt σῆρας, ſunt proprij generis ueſtes ex animali, quod σῆρα uocent Græci, indigenæ aliter omnino, magnitudine dupla, quàm cantharus maximus, alias araneis perſimile, in arboribus quæ dicuntur texere: nam & par eſt pedum numerus, octo utiq; ijs domunculas conſtruunt Seres, æſtate ac hyeme accommodas. Animalium opus filum eſt pedibus obuolutũ, ac prætenue. Aluntur annis plurimum quatuor, cibus ἐκ πτελέου, id eſt ex panníco eſt. Anno autem quinto, neq; enim illis uita productior, calamus obijcitur uirens, qui omnibus creditur animalibus mira gratus ſuauitate. Cibo id genus ampliter ſaburrata mox rumpuntur diſſiliuntq;. Sic uero immorientibus, in utero plurimum τῆς ἀραχνοΰφους, id eſt textrinæ comperitur materiæ. Inſula σηρεία, Pauſanias inquit, in intimo eſt rubri maris ſinu. Sunt qui à fluuio, quem dicant σῆρα, effici inſulam probent, uti à Nilo Delta. Seras alijs in Scythia conſtituentibus, tractu ad Indos uergente. Poſtremo æſtiuam ueſtem theriſtron dicimus, & theriſtrion. Sicut hyemalem chimaſtrum. Homerus alexamenon appellauit. Cocco tingi ſolita, theriſtra, ſcribunt eruditi, tenuiſſima adeo, uti diaphana forent plane. Meminit capite tertio Eſaias: Auferet, inquit, Dominus diſcriminalia, periſcelidas, murenulas & olfactoriola, mutatoria, uittas & theriſtria. Veſtem quæ nunc dicatur Serica, olim Medicam eſſe nuncupatam, compertũ nobis eſt. Quam uero Syriam uocant multi, hanc autocopon dixere comici. Mitram Homero poſteriores tæniam eſſe dicunt, qua obligetur caput, ſiue faſciam malis dicere, unde & mitrophori nuncupentur. Ex Euripide manifeſtius liquet,

Μίτραις ἀναλίτοις ξυθμίζεσθαι πλόκαμον.

Apud Herodotum quoque eſt, μίτραις καταλίχετο. Sunt & qui ſic finiant, ex faſcijs orarijſq; concinnatas corollas dici mitras. A miton uero, quod filum eſt, inclinatur mitra. Eſt eodem quoq; nomine zona, quam ſoluere narrantur primũ parientes, dicantq; Dianæ, nato inde illius cognomento, ut appelletur λυσιζώνη. quo nomine etiam Athenis templum uiſebatur cõſecratum. Mitram certe incorruptam dicit Apollonius, ubi conſtat etiamnum pudicitia uirginitasq;. Sed & tænia dici uidetur eadem, unde tæniopolis apud Eupolin, interprete Athenæo, pro ea quæ muliebres diſtrahit zonas. Eſt & tænia piſcis prætenuis.

Lacides ueſtes quæ ſint, ac item pilares & ſpira, ac ſpirobolus. Spiropoles. Spilos. Spirachthea. Spirulatim. Anterides. Antes. Antæ. Pilos in Theophraſto quid. Cerui pennas timent rubras. Pilum telum. Quæ dicerẽtur pile. Cur tauri phœniceis irritentur, contra Domitium. Problematum genera. Auſonius, Virgilius, Ouidius & Hieronymus declarant. Thyſani. Broſſi. Arethyſani. Amphimalti. Croſsi. Tapetes. Strotæ. Stymphalidum hiſtoria. Stymphalia Diana. Senatorum habitus. Vermiculata ueſtis. Scolecidata. Quiſquiliata. Seres uermiculi. Ziræ. Ephaptides. Metaxarij. Cœnatoria, uel dipnitis. Chære ſalutatio matutina. Cap. XI

VEſtes porro uetuſtate dilabentes ac laceras uocauit Ariſtophanes in Comœdia, lacidas: nam & laciſma Græce ſciſſuram nobis indicat. Sunt qui ſpira etiam uocent, id eſt τὰ ἀπάρα. Nam & apud Xenophontẽ Rerum Græcarum quarto, ἀπαρεία legimus: Aſcenderant, inquit, ſpirijs induti, perinde ac æſtate. Faba porro AEgyptia ſerenda traditur paleato limo, quo deſcendat comprehendatq;. Proinde ſpirobolos nuncupatur auctoribus quandoq; ſpiron: nam eſt & militaris ordo ſpira. Spilos uero, ſicut chœrades & myrmeces, & rhachiæ, ac trychata, petræ in mari ſunt ſub aquis delitescentes. Spirachthea cnodala, id eſt reptilia dici animaduertimus, quæ auctiora ſunt & prægraui cauda: quæ in trahendo uelut onus eſt, unde inflexum nomen. Spirulatim ſignat clauiculatim, & capreolatim. Nam in torculari trochlea dicitur eruditis ſpirulatim ſtriata. Eſt autem proprie ſpira, circulorũ genus, quum tales

tales perducuntur lineæ, ut earum portio ultima nõ ad exordium trahatur, ſed paulum ab rigore deflexa infra uel ſupra circulos producat alios arctiores laxiores ue: quam figuram Achanti uolumen in Timæo dixit Plato. Sed ad ſpiron redeo. Latini id genus pilares dicere ueſtes poſſent. quod Martialis ſignificat, quum Epigrammatum ſecundo, de toga ſua quam pertritam conſciſſamq; intelligi uolebat, ita ſcribit:

At me quæ paſſa eſt furioſi cornua tauri,
Noluerit dici quam pila prima ſuam.

Erant ſiquidem, ut Sextus Pompeius ſcribit, pilæ uiriles effigies atq; item muliebres ex lana, quæ compitalibus ſuſpendebantur in compitis, quod eſſe deorum inferorum putarent, quos uocant lares: quibus tot pilæ, quot capita liberorum, ſeruorum, mulierum circa compita habitabant, ponebantur, ut eſſent ijs pilis & ſimulacris contenti, uiuisq; parcerent. Hiſce uero imaginibus nullius omnino pretij ueſtes circumponebantur. Proinde pannoſos etiam quandoq; Martialis pilas uocat, ut Epigrammatum decimo in Laurum,

Sed qui primus erat luſor, dum floruit ætas,
Nunc poſtquam deſiit ludere, prima pila eſt.

Sunt & in ratione ædificiorum pilæ quoq;, ex quarum uidentur genere anterides, ſiue eriſmæ, quæ procurrunt ab imo, mox gradatim contrahuntur. Antes uero quadraturæ ſunt, ex quo antæ uocantur quadratæ columnæ. Virgilius,

Iam canit effœtus extremos uinitor antes.

Aegyptiæ porrò fabę thyrſus uti quibuſdam uidetur, ab Theophraſto nuncupatꝰ pilos. Sed rotundũ calicẽ eo uocabulo accipere malunt alij. Pilum aũt, inquit in cõmentatione hiſtorica De Romanorũ militia Polybius, telũ eſt, lignũ plerunq; bicubitale, craſſitudine uero digiti, ſpiculo ſpithamæ, id eſt palmi maioris, eouſq; attenuato & acuto, ut poſt ictum primũ neceſſario flectatur, ſitq; ineptũ ad remittendũ, alioqui cõmune fieret telum. Cæterũ quia de pilis ſermo eſt, aſtruit poetæ illius acutus interpres, ut de eo meũ ſemper fuit iudiciũ, & bene doctus quoq;, etiam ſi naſutiores multi, ſubditis equo calcaribus, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinũ infigunt: ab hac pilarũ ſimilitudine ueſtes, quæ in ſpectaculo tauris obijcerẽtur irritãdis, pilas item fuiſſe nuncupatas, quod à tauris peterentur, tanquã effigies hominũ. Vel, inquit, pilæ dicebantur, quod in globũ & luſoriæ pilæ ſpeciem cõuolutæ iactabantur: quanquã rudis antiquitas, ut Pædianus auctor eſt, homines è ſtramine formaret ad eum uſum. Poſt ea, inquit, luxus in tantum auctus eſt, ut ueſtes etiam purpureæ obijcerentur. Quod duodecimo Metamorphoſeon ſignificaſſe Ouidius quoq; uidetur, quum ita canit,

Haud ſecus exarſit quàm circo taurus aperto,
Cum ſua terribili petit irritamina cornu,
Phœnicias ueſtes, eluſaq; uulnera ſentit.

Sed ut nos ex multijuga lectione cultius aliquid aucupemur, quod ingenioſus enarrator minus aduerterit, cuius fiducia haudquaquam in aurem utramq; dormiendum, ſed peruigilare ſemper excutiendi poetarum ſenſus, quibus ille multum intulit claritatis, quum alioqui Heraclíti tenebris obuoluti, plurimis iacerent incogniti & inſciti: quod ſane uelut auri coronarij laxamentum dixeris, eminentis ingenij fertilitate condonatum: ſubeſt ſemper fere intercutaneæ eruditionis aliquid, quod non niſi Lynceo conſpexeris: ueluti in eo (quod ait) nimio luxu inſtitutum, ut Phœniceæ ueſtes conijcerentur ad taurorum irritationem. Id uero minus ueritate connititur. nam ex natura rerum oborta conſuetudo eſt: quam & iureconſultus Vlpianus Digeſtis de furtis non ignoraſſe uidetur, ubi ait: Cum eo qui pannum rubrum oſtendit, fugauitq; pecus, ut in fures incideret, furti actio eſt. Hoc & in Inſtitutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto naſcuntur. Quod ut uerum ſcias, audi quæ doctiſſimus ille Plutarchus in Oratione qua connubialia contexuit præcepta, ad hoc ipſum pertinentia memoriæ mandanda cenſuerit. Qui elephantis (inquit) ſe admouent, ueſtem claram non geſtant, nec puniceam qui tauris, quod huiuſmodi coloribus illa animalia maxime efferantur: ſicuti tigres in tantum aguntur furorem ſonitu tympanorum, ut ſemetipſas diſlanient: feles olfactu odoramentorum perturbari & furere, traditur. Idem porrò Plutar-

ce chus

vlpianus

Universidad de Deusto
Biblioteca

chus in libro De Alexandri fortuna, liquidius etiamnum tauros Phœniceis irritari efferariq; scribit, elephantes uero albis. Verum ut ex nostris item literis doctrina corroboretur, apud Senecam libro De ira tertio, ita reperio: Quod accidere uides animalibus mutis, idem in homine deprehendes, friuolis turbantur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat: ad umbrā aspis exurgit: ursos leonesq; mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad minima. Porrò & ceruos rubræ pēnæ aspectu terreri, no'nne & Ausonius comprobat illis uersibus?

An cum fratre uagos dumeta per auia ceruos
Circundas maculis, & multa indagine pinnæ?

Id & Seneca significare uidetur libro De clementia primo: Si feras (inquit) linea, & pinna conclusas contineas, iubeasq; telis incessi, tentabunt fugam per ipsa quæ fugerant, proculcabuntq; formidinem. Sed & in Georgicis libro tertio commeminit Virgilius ubi de ceruis ait,

Puniceæ ue agitant pauidos formidine pennæ.

Quem tamen locum inscitissime explicari animaduertes etiam ab ijs qui fimbrias expandunt, & ostentui sua habent omnia, & pectus suum bibliothecā rentur. Sed & Ouidius eadem inscitiæ labe inuoluitur magis quàm explicatur Metamorphoseon decimoquinto,

Nec formidatis ceruos includite pennis.

Quin & Lucanus,

Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.

Quod autem odoratas ait pennas, ad id referri potest, quod ustulari ab plerisq; solent, sicuti Insubribus est mos. Hoc ipsum & Hieronymus innuit in Luciferiani & Orthodoxi dialogo: Et pauidorum more ceruorum, dum uanos pennarum euitatis uolatus, fortissimis retibus implicamini. Nec ambitiosum me putet parte hac quispiam, quando indicta inscitaq; multis retegimus. Quod si curiosior aliquis horum euentuum amplius rationem perquirat, cum Alexandro forte respondebimus. Si tamen Alexandri germanus est liber, quod non uidetur quibusdam, styli saliua ductis, aut doctrina hære sin non resipiente. Problematum nonnulla esse prorsum ambiguitatis expertia: neq; enim dubitandum putabit aliquis, cur uolucribus plumas contribuerit natura. Quippe ut ijs foueantur uestimentorum loco datas liquido patet. Quædam uero ἄλυπα πασι πλῶσι, δὴ θεῷ μόνῳ γνώριμα, hoc est, solutionis expertia omnino, ac deo tantum cognobilia, qui horum constituit essentiam. Dubia enim quæstio est, quamobrem γαργαλίζα μῦνοι μαχλαις ἢ πτίλματα ἢ πλευρὰς γελῶσιν. id est, titillati alas aut plantas aut latera rident. siue qua de causa audientes aliquos atterentes marmora aut secantes aut stridentes, aut ferrum limantes dentibus eueſtigio inhorrescunt. uel cur magnes attrahat ferrum, electrum paleas: leo gallum metuat: coturnices helleborū comedant, hominibus letalem. Ex hoc genere sunt quæ à medicis ἰδιότητες ἄῤῥητοι λέγονται, hoc est occulte appellantur proprietates. Quod autem suum uniuscuiusq; occultum est, id parum habet, cuius reddi causa possit. Male enim quidam horum solutiones subitaneas efficiūt, ualde inutiles, nec fidem facientes. Aiunt enim struthiocamelum ferrum non proprietate ulla, sed potius calore concoquere, quod profecto insulsum est. Leo namq; quum hoc ipso animali feruidior sit, non tamen ferrum conficit. Sunt & suæ philosophis occultæ proprietates: immo uerò etiam grammaticis, quæ ποιθὴ uocantur, συμμειγνύντες ταῖς χρήσεσι, id est ex usu adnotatæ. Tertium uerò genus est problematum, quod medium tenet locum, & ad cognitionem habendam minime ambiguum est, & solutioni subijci tur. Quod ergo de tauro propositum est, esse inter ἰδιότητας ἀῤῥήτους, manifestum uideri potest: nisi quod Auicenna primo Canonis ita propemodum scribit: Aestimationes, inquit, humores permouent, quippe sanguinem agitat rubentium rerum intuitus. qua re eum cui è naribus profluere sanguis assueuerit, uetamus rubens quippiam amplius inspectare. Ratione eadem Albertus scribit, ad prælium elephantes excitari. Consimile narratur fere de stymphalidibus miraculum, quas Hercules sagittis impetiuisse dicitur, sed ab eo interemptas, abnuit Camireus Pisander. Aues esse dicuntur ὠιδροφάγοι, quæ tamen crotalorum abigantur tinnitu: plurimas haberi in Arabiæ desertis, tradunt

leonibus

leonibus ac pardali non mitiores. Aucupatum prodeuntes inuadunt, ac rostris conuulnerantes interimunt, perforatis etiamnum æneis ferreisq; munimentis: quod si phloinam induant uestem crassiorem, obluctatur ea demum obsistitq;: immo perinde ac uisco fixa inhærent rostra tenenturq;: earū magnitudo fere quæ gruum, similitudine ibin exprimunt, sed robustiora illis rostra, nec adunca. Porrò apud Stymphalum Dianæ uisebatur Stymphaliæ templum, & in tecto stymphalides aues ex ligno cōpositæ formataeq;. Arabiæ putantur uernaculæ, atq; inde ad Stymphalum deuolasse. In hac porrò multiplici uestium pragmatia, non prætereundum quod scribit Dion: Traianum prius quàm imperio admoueretur, oblatam concepisse speciem senis pallio cōtecti, & ueste purpurea, coronæ insigni adiecto, qua forma expingi senatores assuetere. Vermiculatam uestem apud Hieronymum sunt qui interpretentur dici, ex aquifoliæ grano, quod locis quibusdam, Plinio tradēte, uermiculi specie uisitur. Nam & coccineam uestem scolecidatam uocari tradunt, uelut uermiculatam: etiam si quisquilium est cocci granum, unde corriuari quisquiliata uideri potest. Quod & ipsum animaduertit Hermolaus. Emperonema diptychon apud Theocritum interpretantur diploida, fœminis etiam congruam, Homerus quam dixerit δίπλακα μαρμαρέλλω. Vestitissima dicuntur animalia, quæ prædenso sunt pilo uel lana. Quod uerò in uestibus quandoq; thysanos dici legimus (nam & Homerus ægida nuncupat thysanoessan) fimbrias intellige, quas item brossos nominant, uel crossos, si per o micron scribatur: nam λεκάνοι uocitantur hydrophora uasa, id est aqualia. Sunt autem thysani schismata, id est scissuræ quædam: unde apud Pausaniam Arethysani, id est Martis thysani. Crossum etiam pro cratere ac cipit Sophocles. Apud Lycophronem & cæteros aqualia intelliguntur uasa, cuiusmodi forte Lagyni sunt & Xestæ. Dicuntur crossi à λεκῶ, & per concisionem κρῶ, signat id infundo. Tapetes uero inter uestes utiq; non sunt, uerum ea nomenclatura certi generis stragula intelliguntur, uel nominis argumento, proculcationem indicantis, id est ἀπὸ τοῦ πατεῖν. Amphitapetas putat Aelius Dionysius ex utraque parte hirsutie præsignes. Hos item amphimallos intelligit Pausanias, his porrò diuersi, quos heteromallos uocant, id est una modo facie hirtos. Omnino tapetas dicunt μαλωπούς, id est uillosos. Quibus insternendi incumbit functio, recte uidentur dici strotæ, Græca ratione: meminit Athenæus. nam apud Persas leguntur βασιλικοὶ στρῶται, id est regij instratores. Et in Pelopida Plutarchus scribit, Timagoram Atheniensem ab Persarum rege dono accepisse lectum πολυτελῆ, & στρώτας στρωπόντας. sed interpres seruilia intellexit strata ineptissime. Id quod ex Athenæo liquido agnoscas, qui prodit Persas ita sentire, insternendi artem à Græcis ignorari. Ziras item, id est ζείρας, indumenta legimus apud Xenophontem ἀναβολοῖς septimo, aduersus uim frigoris. Siquidem Thracas scribit hyeme seuiore alopecidibus, id est pellibus uulpinis caput præmunire ac aures, necnon ziras gestare ad pedes protensas in equis, chlamydes autem minime. Sunt qui super tunica gestari solitas prodant ziras, sicut ephaptidas. Meminit Herodotus quoque. Sed & mitram sic dici opinantur quidam. Pœciltas, id est ποικιλτὰς apud Plutarchum in Pericle, sunt qui acu intexentes interpretentur, quos Latine barbaricarios dici quibusdam aduertimus: qua forma metaxarij Iureconsultis nuncupantur sericum negociantes, quod metaxam uocant Græci. Vitruuius tamen libro sexto: De paludibus, inquit, tenues colligantur metaxæ. Scribit Dion, Ludorum tempore extensa ab Cæsare uela serica, id παραπετασματα σηρικα, ne spectatores sole uexarentur. Id autem, inquit, χλιδῆς βαρβαρου ὄργον ὄϊν, id est molliciei barbaricæ opus est: ac ab illis ad mulierum nostrarum delicias nimias esse productum. Cœnatoriam uestem, σπαντιδια uocant Græci, unde est illud Dionis in Adriano, Cornelius (inquit) Fronto peruesperi quandoq; ab cœna domum repetens, officium cuidam præstiturus, ἐν σολῇ σπαντιδι est iudicium ingressus, ac iudices ita salutauit, ut non matutino uteretur uerbo χαῖρε, id est aue: sed uespertino, ὑγίαινε, quod salue interpretantur. In codicibus Latinis Senatoria uestis pro Cœnatoria legitur nonnunquam, sed mendose, ut liquet.

Cur Aesculapio gallum debere se apud Platonem Socrates dicat. Aduersus Lactantium adnotantur paucula. Caput XII

Universidad de Deusto
Biblioteca

LActantius Diuinarum institutionum libro tertio, Socratem incessit, qui in Platonis Phædone familiares rogauit, ut Aesculapio gallum quem uouerat pro se sacrarent: timuit, inquit, ne apud Rhadamanthum reus uoti fieret ab Aesculapio. Dementissimum hominem putarem, si morbo affectus interisset. Quum uero hoc sanus fecerit, est ipse insanus, qui eum putet esse sapiẽtem. At ego, ô Lactanti, non te quidem dementem dixerim, quum & prudenter & docte scripseris non parum multa: sed Socratem, ut temporibus illis bene cordatum hominem contenderim, cuius uita ut Christianæ sanctitatis imago quædam, laudatur à scientissimis. Te uero Platonis sensum haudquaquam assequutum, id argumento est, quod quæ obuelatis traduntur figuris, nec nisi allegoricis enarrationibus unquam intelligenda: ipse, ut simpliciter dicta, accepisti: oblitus (ut uidetur) sententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegorice Platonem nõ putet intelligendum. Nisi forte Aristotelico more in Platonis uerba, non in sensum opertum & profundiorem signa intulisti: quando & sanctissimo doctore Thoma in paraphrasi De anima, comprobante, refellit Aristoteles Platonem suum hac potissimum ratione. Sed attendendum, inquit, non id improbari quod Plato senserit, sed quod uerborum ostendat consuetudo. Cui si amplius inhærendum putaris, fient plane rerum commissiones meræ, nullo calcis ferrumine interlito, quassæ ac nutantes, & (ut Hieronymi abutar sententia) figmenta è Mimo, uel Attellanarum ludicro: quæ calentibus adhuc rhetorum studijs atq; doctrinis, scholastico flore plerunq; depingimus ac ludimus. Hoc fuisse tibi propositum uir doctissime ac de Christiana ueritate optime merite, malim equidẽ credere, quàm lapsum tam fœde tamq; pueriliter. Etiam si in eandem recidit sententiam in Apologetico Florens Septimius. Quid uero illis inuolucris sibi Plato uoluerit, iam nunc ex Platonicorum sententia promere adoriar. Prisci Aesculapio medico, Phœbi filio gallum sacrificabant, diei solisq; nuncium, id est diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem, id est uitæ lumen se debere fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus Socrates perquiri iusserat, morborum animi curatorem. Præterea priscorum oracula tradunt, Animas remeantes in cælum pæana, id est triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergo deo uotum, ut alacer pæana canens cælestem repetat patriam. Socratis uerba in ultima Phædonis parte hæc sunt: O' Crito, Aesculapio gallum debemus, quem reddite, neq; negligatis. Pensitent ista libra acriore studiosi omnes, non arbitrabuntur alienæ famæ conuellendæ gratia, nobis perinde ac de curru garrientibus, hæc euigilata: sed ueritatis ratione, & ne quid diffitear, Platonicæ doctrinæ propensiore studio, cui propter illud symbolum θαύτῳ ☉, tam afficimur, quàm qui maxime.

De gallinaceis excerpta pleraq; nõ incuriose. Halij uis. Cur ante lucem canant, curq; aues dicãtur Persicæ. Medica auis. Medicus pro procuratore. Minerua Ergane. Coccyssare. Coccyx seu cucus. Gallum in suo sterquilinio plurimũ posse. Coccygis cãtus, prouerbiũ. Gigleria quid. Cap. XIII

QVoniam uero in galli mentionem incidimus, ut non absque fœnore hoc sit factum, & auctario, ut melius possumus, legentes dimittamus onustos: nec tamen ab instituto, & ijs quæ paulo ante prodita nobis sunt, abeamus longius, aut extra oleas (ut aiunt) feramur, & nasutior quispiam in nos regerat illud uetus, Bene prorsus, bene. Sed quo'nam istud tam bene? Veterum sententia frequens fuisse uidetur: Gallo uim omnia quæ deglutierit, conficiendi adesse. Propterea in Vespis Aristophanes,

Αλεκτρυόν☉ μ' ἐφασκε ποιλίαν ἔχειν.

id est, galli me uentrem habere dictitabat. Id uero enarrantes grãmatici: galli, inquiunt, calore uentris feruentissimo cuncta percoquunt. Quoniam uero Plinius scribit, Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publice ædi solitum, ceu gladiatorum: scientis Persis. Adijcit & in sermone qui Anacharsis seu De gymnasiis inscribitur, Lucianus, Coturnicum magno studio, non gallorum modo certamina ibidem spectari consueuisse, Seueri quoq; filios Herodianus scribit, dissidere solitos puerili primum certamine

mine, ædendis coturnicum pugnis, gallinaceorumq; conflictibus. Proditur item memoriæ, Socratem Iphicrati duci animos adiecisse, quum ei præmonstrasset gallinaceos coram Callia pennis ac rostro dimicantes. Quam utilitatem agnouit & Chrysippus in libro De iustitia, dum gallorum æmulatione inijci nobis ad fortitudinem stimulos & subijci calcaria prodidit. Iucundum uero est, quod obseruatum hac parte non reticebimus: gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obijci solitum, quo acrius decertarent. Ex quo facetissime in ueteri comœdia, ἰσκορδισμένος, id est allio pastus, quod scorodon uocant, pro uehementi ac nimis in pugnam procliui dicitur quandoque. Auctor uero idem Plinius est, Gallinaceos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno à natura genitos. Scrutantur tamen multi, cur'nam uni fere animalium sit ante lucem datum canere. Aliquot eius rei adferri pro ingeniorum captu rationes solent. Nam ut hinc potissimum exordiamur, super ea lepidissima ex Luciano fabella adfertur, quam & tralatam apposui. Fuit quandoq; Alectryon iuuenis, hoc est Gallus nomine, hic Marti usqueadeo familiaris est factus, ut cum eo subinde comessaretur, foretq; amorum illius cõscius. Sicubi ergo ad Venerem itaret Mars, aderat comes Alectryon. Quia uero suspectum præcipue habebat Solem, ne rem conspicatus Vulcano renunciaret, pro foribus excubare adolescentem iubebat, significaturum ubi comparuisset sol. Forte ita euenit, ut consopitus excubias proderet adolescens, fieretq; speculatio ea, ac superueniente clàm Sole, Mars Venusq; complexi deprehenderẽtur, in utramq; (quod dicitur) aurem Alectryonis fiducia decubantes. Factus uero certior Vulcanus, catenis prætenuibus utrumq; mox illaqueat obretitq;, quas ad eum usum diu antea erat commolitus. Sed emissus denicq; è uinculis huiusmodi Mars, in Alectryonem prorsus fit commotior, nec prius ira deferbuit, quàm in eius nominis auem deformarit malefidum custodem: atq; ita ut crista uideretur celsus, sicuti quum hominem ageret, galeam gestarat. Verum ex antiqui admissi memoria, ut se deo expurgent, illaticq; damni formula satisfaciant, hasce aues morem perpetuo seruare, diu rante ut præcinant, ubi mox oriturum præsenserint solem, ne lux obrepat incautis. Sed enim ut ab iocosis ueniamus ad seria, scribit in Diuinationibus M. Cicero, Democritũ hisce ferme causam adortum explicare, cur ante lucem concinant galli. Depulso, inquit, & in omne corpus diuiso ac modificato cibo, cantus ædunt quiete satiati. Qui quidem, ut ait Ennius, silentio noctis fauent faucibus, rursum cantu plausuq; premunt alas. Sunt uero qui salaciss mæ auitij eius naturæ acceptum referri astruant oportere euentum eiusmodi. Nam cantu significari Veneris appetentiam, inde est argumentum euidens, quod antequã usui Venerio sufficiant, conticescunt. Esse porrò in more auibus nõnullis, ut procliuitatem & lubentiam ad initum quolibet præeant cantu, quum alibi comprobat Plinius, tum ubi ait, Perdices fœminas concipere superuolantium afflatu, sæpe uoce tantum audita masculi. Contingere autem gallinaceis, quod fere cæteris usu uenire, compertum est, ut peracto cibo, refecto per quietem corpore, ac inde maxime uegeto, libidinis titillentur pruritu. Interuulsus autem somnus, ac idẽtidem repetitus, cantus frequẽtiæ causam facile suggesserit. Lepidum porrò Aristophanis poetæ commentum est in fabula, cui titulus ὄρνιθες, Gallum quandoq; imperasse Persarum gentibus, quo argumento etiam Persica dicatur auis. Atque eo item nomine cyrbasiam & tiaram gestitet rectam, quod regibus tantum licebat, Clitarcho tradente. Adeo uero præpotens ac formidolosum fuisse illud imperium, ut nunc quoq; auibus id genus diluculo præcinentibus prosiliãt ad opera omnes, ceu mulctam ueriti. Persarum denique rex Artoxerxes Cyri iunioris percussori ex Caria, uirtutis præmium contribuit, uti in prima acie gallum aureum in hastæ gestaret apice. Nam Caras omnes Persæ ἀλεκτρυόνας dicunt, id est gallos, ὅτι ἐπὶ λόφους, quos in galeis surrectos habent. Dicuntur enim gallinacei Medicæ aues, à Medis. etiam si in Latinis literis Medicum de procuratore pronunciari animaduertimus, à uerbo μήδομαι, curo. Est huic aui, quod equidem dignum relatu censui, amoris intellectus, & quod miremur in hominem. Auctor quippe Nicãder est: Secundum, qui pincerna regius fuit in Bithynia, à gallo amatum eximie, cui nomen foret Centaurus. Quanquã alibi etiam ab anſere puerum amatum prodit Clearchus in Eroticorum primo. Nomen pueri Theophrastus non tacuit, Amphilochũ appellatũ tradens, ac ge-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nere Oleniũ. In Leucadia uirginẽ eatenus adamauit pauo, ut ea functa humanis, commoreretur. In arce porrò Eleorum Pallados galeæ insidet gallus, ex pugnacis (opinor) naturæ argumento. Sed, inquit Pausanias, Mineruæ sacram arbitrari, quam ὄρνιν λόφον uocant, possumus auem hanc. Coccyssare, id est κοκκύζειν uerbum habent Græci fictitium ex gallinacei uoce ac coccygis. Est autem eo nomine auis accipitri persimilis, timida adeo, ut reliquarum compauescat commercium. Sed Romani, inquit Lycophronis interpres, cucum nuncupant. Apud Senecam extat prouerbium, gallum in suo sterquilinio plurimum posse. Sed & coccygis cãtus dicitur de ijs qui eadem ingerunt semper. Gigleria nuncuparũt ueteres gallinarum intestina, rebus alijs permixtim incocta. Porrò mentum uocant quæ gallinarum rostris adiacet carnem. In theriacæ ratione gallum syluestrem nominat Galenus: id interpretatus Auicenna fasianum marem eo nomine intelligendum prodit.

An sit in uerbis omnino uis ulla, curq; in sacris plerunq; barbaris uterentur uocibus. Interim de Ephesiis literis. Caput XIIII

QVæstio diu agitata ueteribus est, Insit ne uis aliqua uerbis, certa quadam enunciatis formula. Equidem Christianæ ueritatis cultor, qui possit inficiari: quando princeps ille rerum ac summi patris filius, ex uero deus uerus præfatione sacerdotis breuissima seuocetur eliciatur ue à cælesti sede? Cui simile quiddam & priscorum uana superstitio aut habuit aut credidit: quando & Tullum Hostilium Pisonis tradidere monumenta, ex Numæ libris, eodem operatũ sacro, Iouem elicere cælo, quem & inde Elicium uocabant, quod in Fastis cecinit poeta nobilis, conatum, quum parum ex formula quædam obisset, de cælo ictum, atq; cum domo deflagrasse. An non & Olenum Calenum uatem, fortunam Romani imperij astuta interrogatione depeculari adortum, frequens prodit historia? Porrò an non scimus, uerbis alijs impetrantem, alijs depulsorem, alijs uero cõmendantem solitum precationẽ peragere? Quin & ueteri ritu, ne quid uerborum præteriretur, aut præpostere enunciaretur, consueuisse de scripto præire aliquem. Cur uero, inquit Plinius, primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina uictimas ducentium prospera eligimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? In duodecim tabulis non ne excantatas legimus frũges, & mali carminis imitationes? Non pauci & serpentes recantari posse putant, contrahiq; Marsorum cantu etiam in nocturna quiete. Aegyptios irridet Galenus sexto Simplicis medicinæ, qui fascinandi rationes consectarentur, ac in uellendis è terra herbis aut radicibus etiam adiurationes adhiberent, istiusmodi omnia uanitatem plus satis resipere opinatus. Ephesiæ literæ celebrantur Græcorum plerisq;, & Anaxilas apud Athenæum scribit quendam in consutis scytarijs, id est minutis corijs Ephesias habuisse literas scite afformatas. his promitti uidebatur felicitas. Sunt qui sacras putent ac sanctas: alij uero magicas. Erant autem hæ, asci, catasci, æx, damnameneus, æsion, id est tenebræ, lumen, ipse, sol, uerum. Et hæ quidem ueteres censebantur, ab impostoribus uero appositas & alias. Sed utcunque, iudicet de his uita. Illud utique mirari me plurimum fateor, contexi etiamnum tempestate nostra ab id genus maleficis excantamina quædam uerbis prorsum ignorabilibus. Constansq; opinio est, efficacissimum esse modum eum, nec demutare ullo pacto esse fas. Quæsitũ hoc olim quoq; & à doctissimo Porphyrio, quid ita uterentur sacerdotes plerunq; nihil significãtibus nominibus. Quæstioni, ut quæ aduersus Gentiles scribit beatus Thomas, nunc omittã, nititur occurrere Iamblichus inter Academicos cognomento diuinus, astruens nomina ciusmodi nobis prorsum incognita inscitaq;, habere tamẽ apud deos notiones suas. Nam & quorundam significata nos esse assequutos, diuinitus intellectu eorum insinuato. Esse nihilominus modum in eis significandi ineffabilem. Si uero quæritur, cur inter diuinorum nomina, cæteris Barbara anteponebantur, illa adfertur ratio, quia sacrarum Gentium, uelut Aegyptiorum Assyriorumq; totum dij sermonem approbauerunt, tanquam sacris maxime congruentem. Propterea, inquit, communes dictiones modosq; loquendi arbitramur cognatæ ad deos dictioni orationiq; adhibendos, præsertim quia antiquior primusq; extitit modus hic loquendi. Et quoniam prima nomina diuinitus accepe

acceperunt, dum ea cum propria lingua miscerent, tanquam cum familiari consentaneaq; illis uoce contemperantes, ita nobis seruanda perpetuo tradiderunt. Adijcit porrò, non eandem prorsus mentem seruare nomina in aliam tralata linguam: sed esse singulis gentibus propria quædam, quæ alijs uocibus significari nequeant. Quod si maxime interpretari possint, non tamen eandem permutata seruare potentiam. Habere insuper nomina Barbara multam emphasim, id est insinuationis demonstrationisq; efficaciam: habere & concisam breuitatem, minimum uero ambiguitatis & uarietatis multitudinisq; uerborum. Propterq; omnia hæc, superis congruere maxime. Deniq; cõcludens, ritus adorationis antiquos cõseruãdos esse ait intactos: siquidem eorum demutationem fuisse causam, cur debilitarentur uota: quando Græci natura rerum nouarum auidi & præcipites, instarq; nauis saburra carentis, nil habentes obfirmatum ac stabile, non custodissent ab alijs accepta, sed deluxassent subinde, ac multa demutassent. Barbaros uero, ut sunt moribus graues ac firmi, in eisdem perdurare sermonibus incõcussos, proindeq; esse dijs amicos, & gratas offerre orationes, quas nulli unquam ratione quapiam permutare sit fas. Cæterum, ut alia desint, an non pestilentibus uerbis subuersa mens, quantumuis sancta, sæpe deflagrat? Certe uenenatas execratus confabulationes Apostolus de seculari (ut inquit Hieronymus) ecclesiasticum fecit Menandri uersiculum, φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.
id est corrumpunt mores bonos confabulationes pessimæ. Sed quia iambici metrum non implet Latina tralatio, sunt qui ita iure Romano donent,
Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

Aethiopum nigredinis & uibrati capilli ratio. Interibi quid sit, resolui in terram & aquam. Bostrychi crines qui. Item de pedibus, unguibus, dentibus, semine Aethiopum. Refellitur Herodoti opinio. Tauri Aethiopici, qui dicunt rhinocerotes. Aphrodite cur. Aethiopion regio. Diana Aethiopia uocunde. Rhinoceros quando primum Romæ. Lucani locus declaratur, Aethiopumq; solum quod non premeretur ab ulla, &c. Caput XV

AEthiopum nigriciem omnino exustioni & superficiali calori, qui nõ in corde residet, sed in extremis supernatet, Alexander putat asscribendam. cuius rei argumento illud esse, populos eos quum æstuosissima incolant, timidos item esse ac effœminatos. Scythas uero, qui in gelidissima sunt regione, alacres esse & animosos. Quod ipsum etiam Gallis fere usu uenit, quibus in corde ac iecore naturalis subsistit calor ac nidulatur, nec ad extima se magnopere promit: indicio est cutis candor. Inde ferme prouenit euentus quoque is, ut febricula inferuescens Aethiops plurimum commoriatur, quod insito ardore, & consequenti siccitate contingere, exploratissimum est. Fit namque in eis ὥσπερ ἀνασταιχείωσις, id est uelut reelementatio, ut interim ita dicere permittamur. Et humectum quod in eis perexiguũ est, absumptum ac exhaustum, reliqua item ad exitum perducit elementa. Calidum quippe alimenti fugit inopia, caliditatis profligatione cooritur frigiditas, adoritur siccitas, & erasatur humiditatis eiectione, quo nomine extincta corpora sicca euadunt & frigida. Ex quo & literarum parens Homerus, quum sciret duo quidem elementa diffugere, ὡς λεπτομερῆ καὶ πνευματώδη, id est ut tenuium partium ac leuissima, duo autem in extinctis corporibus reliqua fieri, non absurde inquit,
ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.
hoc est, uerum quilibet ex uobis aqua terraq; fiat, siccitatem & frigiditatem dicens. Aurelius uero Macrobius Naturalium primo, A terra (inquit) usque ad aquam spacium necessitas à physicis dicitur, quia uincire ac solidare creditur, quod est in corporibus lutulentum. Vnde inquit, Homericus censor, quum Græcis imprecaretur: Vos omnes, inquit, in terram & aquam resoluamini. in id dicens, quod est in natura humana turbidum, quo facta est homini prima concretio. At Plutarchus in libro De Homeri uita: Xenophanes, inquit, Colophonius aquam prodidit, ac terram prima esse rerum principia: id (opinor) ex illo Homerico trahens, Resoluamini in terram & aquam. Significat enim resolutionẽ in elementa, ex quibus constãt uniuersa. Homerico utitur testimonio Hippocrates quoq; cum ait, σωίεται γὰρ ζώων ἡ φύσις ἐκ πυρὸς τῶν εἰρημέ-

κων, καὶ πολυτρ̃ κατὰ τὰ ἐρεμνά. ἐς τὸ αὐτὸ, ὅθεν πορ στωὶ εγκεν ἕκαστον, ὑπταῖα δὲ καὶ ἀπιχώ-
ρασεν, ἀλλὰ καὶ ὅμηρ Θ ἔφη,
Αλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕλωρ καὶ γαῖα νέμοισθε.

Meminit in Medicinæ εἰσαγωγῆ Galenus quoq;, docens constare hominem nõ ex elementis ipsis, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀναλόγων αὐτοῖς. Cæterum ne ab Aethiopibus abeamus longius, eadem caloris uis efficere prorsus uidetur, ut Aethiopum uibratus sit crinis (sic enim appello, cui contrarius sit demissus, ex Plinio Cæcilio: aut cedens) Scytharum uero ac omnino in septentrionalia reclinantium, promissus. Nam arefactus capillus reflectitur atque incuruatur, sicut & alia. Etenim primo Canonis Auicenna, Feruidæ, inquit, habitationis loca, capillos nigrore inficiunt, ob uehementem uaporum fumidæ naturæ adustionem, ex quibus progigni capillos constat. Vibrari autem contingit eo plane modo quo & ustulata coria. Porrò & feruoris siccitatisq; redundantia imbecillior fit percoquendi cibi facultas: abundanti uero facta resolutione, humectationis quoque facultate detrita, præmaturum contingere senium necesse est. Quippe consenescere anno trigesimo Aethiopum gentes liquet, quas & meticulosas scimus ex numerosa spirituum resolutione. Verum ut ex quinto De animalium generatione consequimur, & ex Galeno Constitutionum uel craseon secundo: Capillorum crispitudo eueni re plurimum ratione duplici uidetur: altera est quam exposuimus, caloris ui ac siccitatis: altera est de meatuum tortuositate, per quos egrediuntur. ut enim hi dispositi sunt, ita & capilli emergentes afficiuntur. Contingit hoc quandoq; ex uaporis item debilitate ac cutis duricie. nam erumpens capillus adeo tenuis est, ut se minus ualens tolerare corrugetur cõtrahaturq; : quod filo cõtingit, si ui per arctum transeat. Sed uibratio hæc haud sane decora est. Verum caloris ratio eadem efficere item creditur, ut Aegyptij, Aethiopesq; blæsis sint pedibus. Nam quemadmodũ ligna, ita etiam corpora animantium deprauari à calore solent: quod in capillis probauimus. Crispitudo uero ueluti pilorum blæsitas est. Hic obiter adnotandum ex cælestium rerum peritis, Venerem genituræ dominam corpora producere longa, candida, spissis capillis, aut molliter flexis, uel gradata pulchritudinis uenustate compositis, crispis quoq; aut crinibus bostrychis comata. Sic uero fœmineam dicunt cæsariem Græcorum scientissimi. A quibus ἰθύτριχον uocantur, qui sunt capillitio demisso: nam οὐλόπαπον τείχωμα nuncupat Herodotus, præcipue uibratum capillitium. Porrò unum uidetur mirum, quum sint (ut uidemus) nigerrimi Aethiopes, & cõpares habeant ungues, cur nam eorundem dentes non candidi modo sunt, sed quàm cæterorum candidiores? At si acrius intueamur, nulla prorsus admiratio sit reliqua. ungues etenim nigricant, quia cutis etiam nigra est, & ex cute ungues proueniunt, hoc est ex nutrimenti superfluo, terrestri, delato exterius ad cutem, unde denigrantur quidem, sicuti nutrimentum carnis & uapor nigricat, ad cutem foras attractus, caliditate solis adurente. Nec tamen inde credendum, superfluitates omnes eiusmodi in hominibus esse nigras. Quod falso de genitali semine Indonium album est, spiritus admixtione, ut docuit sciẽter Aristoteles. Nam genitura, spuma est, spuma autem alba est. Quod nec antiquos homines latuisse uidetur. namque deam quæ rei Venereæ præest, ab ea ipsa facultate Aphroditen nominarunt. Dentes uero ideo candent, quia albescere illa solent, quibus uis solis humorem detrahit, dum modo nihil inficiatur. Exhalat enim redundans humor, congregatur uero & condencit calor ex adustione humidi ad ipsam attracti, nec euaporantis, atque ab exhalatione alterius impuri. Dentes minime: sed totus eorum humor in uaporem à calore conuerti tur atq; exhalatur: quod fit item in ossibus defossis. Hæc enim ratione eadem albiora sunt. Porrò ut locum hunc eludamus quandoq; , sciendum quia de Aethiopibus mentio est, Aethiopion item dici Lydiæ regionẽ quandam, à qua Dianam uolunt Aethiopiam appellari: uel quod quum apud Aethiopas ageret, eam Apollo abduxit. Alij uero, παρὰ τὸ ἄιδειν deflecti putant: eandem putantes quæ & luna, ut Callimachus. Aut quia sit Hecate, quam semper facibus esse instructam, creditũ est, & Eratosthenes prodit. Illud fuerit uelut corollariũ, quod in Bœotijs rebus se uidisse Pausanias monumentis

tis prodidit: tauros Aethiopicos, ab euentu nuncupatos ῥινοκέρως, id est rhinocerotas, in summa nare singulos cornu habere, sed & super id alterum, haud sane magnum: in capite uero, ne initio quidem ullum omnino comparere. Sunt qui eodem nomine in Aethiopia proprij generis aues intelligãt. Festus, Aegyptios boues. Narem certe ῥῖνα dicunt Græci. Rhinon uero pellem nuncupant & scutum. Rhineæ sunt nigriores caricæ. Hippopotamum & rhinocerota primo uisos Romæ scribit Dion, Augusto de Cleopatra triumphante, etiam si Pompeij ludis factum id Plinius tradat. Est autem, inquit Dion, elephanti similis rhinoceros, cornu in nare habens, unde sit nomen. Rhinobolos inueni pro uentis positos. Rhinen uocant auro fundendo aptum instrumentum, unde ῥίνλω πεχνησίχυσον legimus quandoq; . Cæterum in mentione hac non differamus Lucani ex libro tertio locum, ubi ita canit:

Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso,
Vltima curuati procederet ungula tauri.

Id uero exponens auctor Sphæræ, zodiacũ in signa distribuit Cardinalia, & regiones. Cardinalia intelligit, in quibus contingant articuli temporum, æquinoctij utriusque & solstitiorum, arietem, libram, cancrum, capricornum. Regionum nomen habere alia. Cæterum, quoniam commentitia est distinctio hæc, nec ullius ueterum roborata testimonio, facile reijci ab eruditis potest, ac debet. Ipse Agisimbas intelligo, aut eiusmodi alios ultra æquinoctialem constitutos. Proinde nec subesse zodiaci septentrionalibus signis, ni taurinus pes ultra æquinoctialem protensus uiseretur: quod in libris Compositionis magnæ indicat perspicue Ptolemæus. Quin cernitur inibi stella, ad tauri pertinens pedem. Sunt qui id astruant item, ueteribus consuetum, septentrionalia modo signa expendere ac obseruare.

Allegoricè quæpiam de Atlante ac filiabus, ex Græco penu percepta. Hyades. Pleiades. Maia, seu Mæa; id est μαῖα, quam uarie usurpentur à Græcis auctoribus. Atla quid.

Caput XVI

Egebamus nuper interpretamẽta quędam in Hesiodum, à Ioanne grammatico non omnino inscite aut absque genio concinnata. Ex ijs paucula hæc, propter eos qui poetis acrius inuigilant, & unam inde sibi apposcunt palmam, præcerpsimus. Atlas (inquit) axis est, hemisphærium utrumq; diuiduum faciens, dispescẽsq; : quod supra terrã, quodq; infra est. Iapetum uero patrem cælestem intelligimus motũ. Quippe initijs rerum corpore hoc & mundana mole confusanea, partium ordine indiscreto, aerem contigit motum sortiri celeriorem, atq; ita hemisphærium utrumq; disparari, & omnino in artus digeri. Atlantis filias celebrant poetæ Pleiadas Hyadasq; & astra item reliqua, quod post molis uniuersæ digestionem secretionemq; cœperint astra uisitationem facere. Columnas uero continere memoratur Atlas idem,

Αἰ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

Has nõ fere esse aliud interpretamur, quàm polum utrumq; , Boreum Notiumq; . Sunt qui scribant, eidem filias fuisse duodecim, & filium Hyantem, quem in Libya peremerit serpens. Proinde quinq; ex fororibus fletu ac mœrore cõtabuisse, quas mox in astra transtulerit Iupiter, quę sint & dicantur Hyades, quarum legantur apud Hesiodum nomina: Phæsole, Coronis, Cleia, Phæa, Eudora.

Νύμφαι, ἅς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.

Proclus uero Diadochus in eundem Hesiodi locum, septem tradit Atlantis filias Pleiadas, Celæno, Steropen, Meropen, Electram (quã & ab sparsis crinibus Cometen nuncupant, etiam si Maiæ hoc contribuit Arati interpres) Alcyonen, Mæam, Taygetam. Cæterum non esse has aliud intelligit quàm δωδεκάς ἀγγελικὰς τῶν ἐπτὰ σφαιρῶν, id est, angelicas septem sphærarum uires: & Celæno quidem Saturniæ sphæræ, Steropen Iouis, Meropen Martis, Electram Solaris, Alcyonen Veneris, Mæam siue Maiam Mercurij, Taygeten Lunæ. Illud operæ leuioris hic plane adiecero, μαῖαν Græcis nunc patris matrisq; matrem signare, qua uoce ut patria passim utantur Patauini pro amita: nunc etiam nutricem, ac eam quæ medelæ causa parientibus assistit, quæq; umbilicum

præcidit

præcidit, quam ὀμφαλοτόμον etiam nuncupant. Est & προσφώνησις πρὸς πρεσβύτην πρεσβυτικὴ, id est honesta aduersus ætate grandiorem alloquutio. Apud Aristotelem quarto De animalium historijs, Cancrorum maximi dicuntur mæa, hoc est maiæ: ut Theodoro etiam placet. Atla uero in cæli ratione ad Atlantem attinent nihil. Quæ autem ea sint, ex Marci Manilij Astronomicon tertio, amplius inspicienti liquere potest. sic enim scribit,

Et quoniam toto digestos orbe labores,
Nominaq; in numerum, uiresq; exegimus omneis,
Atla uocant Graij. Et alibi,
Fortunæ perquire locum per sidera cuncta,
Quæ primo pars est numerosis dicta sub Atlis.

Qui dicantur super chœnice sedere, ex Pythagoræ symbolo. Quid chœnix, chœnicides. Chenicometræ. Tetrametrum. Hemihectus. Tomētum. Gnaphalode. Plemnæ. Chnoæ. Plemæ. Syringes. Pleon. Tormata. Enalata. Hamaxedonia. Declarantur item Pythagorica quæpiam. Interibi de solo inuisibili ex Platone, necnon de patre & filio, & mundi anima. Idearum ratio. Cheniscus. Aries Phryxi. Taurus Europæ. Crij ac Tragi nauigia.

XVII.

Caput

PYthagoram illum sapientissimum, ob idq; precipue tanto dignum nomine, quod eo se indignum perpetuo existimarit, multa & præclara reliquisse præcepta legimus, sed symbolice admodum & operte. Reliqua nunc ad discussionem non reuoco. Quæ ad præsens negocium faciunt, adducentur ad partes, præsertim quæ in aliorum commentarijs non rebullíunt. Nec quenquam hoc nomine incessimus, quod inhumanum est: quando & M. Tullius primæ adeo inter Latinos notæ, Serapionis partem uix millesimam assequutum se, non erubescit fateri: & id ad Atticum scribens. Adagium nobile est in eos, qui parum secundum hominem uiuunt, plurimumq; obbrutescunt, bonumq; si non in plantas quoq; abeant, super chœnice sedent. Est uero chœnix, ut hoc explicetur primum, quantum quis uno die queat absumere, id est ἡμερήσιον τροφὴν, uti exponit Sudas, & mensuræ item nomen, ita Syris nuncupatum, uti opinatur Palladius. Positum uero id uocabulum & apud Herodotum libro sexto: Regibus, inquit, Spartæ ad cœnam non euntibus mittuntur binæ chœnices farinæ, & uini singulæ cotylæ: præsentibus dupla dantur omnia. Lectum in Athenæi monumentis est, Corinthios eò felicitatis prouectos, ut seruorum myriadas sex & quadraginta possederint, ex quo Pythiam arbitrantur chœnicometras appellasse eos. In Plutarchi Symposiacis, homochœnicas positos inuenio, pro ijs qui eidem accumbunt mensæ. Grammatici medimno, quod (Suda interprete) sex capit modios, chœnicas octo & quadraginta contineri scribunt, cuius numeri sexta pars octo habet: cuius dimidium, id est quatuor, dicitur tetrametrum, & hemiectus, id est sextæ partis dimidium. Sunt & in rota chœnicides, quas plemnas item uocant, id est modiolos. At libro duodecimo Strabo, cauitates quasdam ad Sinopen saxosas chœnicidas dici prodit. Syringas quoque, id est foramina, quibus axis inseruntur summa, inuenio chonas etiam dici, uelut monstrat Sophocles. quanquam & axis ipsius summa pars, dicitur quoque syrinx. Apud cuius interpretes in Helectra etiam comperi, chnoas appellari ἱππικὰ φρυάγματα, id est equinos fremitus, aut φυσήματα καὶ πνεύματα. Dicuntur uero plemnæ, id est πλῆμναι, quoniam ab axe impleantur. Plemas uero undas accipiunt, in Oceano præcipue: unde sit plemyra, id est inundatio. Nam apud Athenæum est plemochoe figlini species. Pleon uero, id est πλεών, dicitur annus, de Pleiadum nomine per quandam exochen, ut scribit Theon. Nec illud reticuero, quoniam excursus hoc genus studiosis arrisuros, spondet animus, plemnam rotæ uocari quoq; tormam. Suam habent & Cretenses tormam, cui qui præficitur, tormarches nuncupatur. Pausanias erudite uerbum inde concinnauit ἐκτορμεῦν, quo significatur excursus præter id quod deceat. Tomentū uero est quo infarciuntur culcitræ: gnaphalon uocant Græci: ex quo & γναφαλώδη, uelut tomenticia dicuntur, quæ mollia sunt, ac ad usum eum accommoda. Cucurbitæ quin etiam interior pars semen continens, candoris ratione cum

cum mollicie traditur γναφαλώδης. Postremo qui rotam prohibent exire clauiculi, uocantur enelata, id est ἐνήλατα, quæ item hamaxedonia recte uocitaris. Cnemas uerò radios dicunt ab chœnicide pertingentes ad aplsida: unde & προχοὺς Græci uocant ἓξ ἀκνήμους, quibus radij insint sex. Verum & in deorum curribus apud Homerum octacnemi dicuntur rotæ. Tetracnemon Ixionis rotam nuncupat Pindarus. Sed ut ad institutum reuertamur: quid multi in huius enarratione symboli, in medium contulerint, ne a symboli plane uenirent, recensere non uacat modo. Publica materia est in rem præsentem ire, omnibus licet. Equidem si extra quàm Plutarchus, tantus in literis literatis uir dispicere potuerit, aut alius quiuis, excogitare quippiam nefas omnino censeri nec debet nec potest: profundius aliquid, & à prioribus, etiam si illorum nominibus semper assurgimus, necdum perspectum, in eo tam inuoluto tamq; modo gryphi contexto symbolo latere contenderim. Id demum innotescet, si sensum alterum produxerimus, quem uiri de literis benemeriti ingenium solertissimum, & Platonicis initiatum sacris non improbauit. Præcipit ergo auctor clarissimus primo, ne super chœnicem sedeamus, eo nimirum nomine non utique cibaria, nec quid eiusmodi concipiens, sed rationalem animæ partem signans mystice. Ea enim potentia tanquā chœnice nunquam fallente, omnia metimur, iudicamus, examinamus, mittimus in digitos. Propterea, ne ignauo ac torpenti ocio & resina (ut ille ait) pigriore, cauendum insinuauit, tacitis uelut ambagibus, præsignis philosophus, rationis actum remittentes amittamus etiam, sicuti Musonius dicebat. Quin dialectica exercitatione ac regula dirigamus assidue, & excitemus. Præterea, inquit Pythagoras idem, ne aduersus solem emingamus, aut inter sacrificandum unguem resecemus, innuens occultius, postquā per moralem philosophiam superfluentium uoluptatū illecebras resecuerimus, ac uelut eminxerimus, & unguium præsegmina, tanquam acutas iræ prominentias & animorum aculeos excusserimus, mente sedata prorsus ac depurata diuinæ demum rei intendere, ut sic demum contemplationi nos ipsos addicamus mancipemusq;, cuius pater ac dux meritò dicitur sol. Siquidem ante hunc (quem uidemus) solem, Plato alterum in mundo cogitat inuisibili, imaginem dei patris primam, uerumq; filium. Hoc, ne quis forte male feriatus risu, & quidem Megarico per inscientiam excipiendum putet, ceu in hoc philosopho probabilia hæc non sint, de patre ac filio recondite, ac diuinitus in epistola ad Hermiam Plato sic propemodum scribit: Vtendum est nobis pacto & lege certa, testando deum rerum omnium ducem præsentium & futurorū ac ducis & causæ patrem dominum. Qua in parte doctissimorum sententia est, Per omnium ducem, mundi animam intelligi: quæ, quia sit motus principium, per triplicem temporū gradum omnia explicet. Vbi uero patrem dicit, & dominum, summum deum ipsumq; bonum significari. Mediam uero inter hæc diuinam mentem inseri, quoniam ita repetat, ducis, & subnectat etiam causæ. Nam apud Platonem sæpe regis nomine ipsum indicatur bonum: causæ uero appellatione, mens: ducis denique, anima. Et quoniam causa mentem signet, ideo astruunt Platonici, intellectum ipsius boni filium mundi architectum proximum extitisse. Proinde in Epinomide Plato: Diuinissimū uerbum mundum uisibilem exornauit. Sed & Platonicus Philon in libro De causis: Conandum, inquit, est in primis ad ipsum ens, id est de quo dicitur, Ego sum qui sum, ascēdere: aut saltem ad ipsius imaginem, sacratissimamq; rationem, uerbumq; primogenitum. Porrò per eiusmodi rationem atq; uerbum fieri omnia, secundum Heraclitum & Platonem, Amelius item Platonicus asserit. Quanquam Alogij hæretici uerbum negant esse deum, spreto Ioannis Apostoli Euangelio & Apocalypsi. In ijs uero monitos omnes uelim, Platonicorum nonnullos dei patris filium deum per substantiam à patre, quod Arriani faciunt, secernere. Sed enim Iamblichus Aegyptiorum aduocat mysteria, in quibus patris & filij ratio constituitur diuersa, sed eadem conceditur substantia. Extat & Mercurij mysterium nobile: primus deus & unus, primi pater est dei, quem gignit in solitaria sui permanens ipsius unitate. Est autem exemplar filij, quo nominatur suimet filius, & sui pater, atque unipater, deus uere bonus. Ille enim fons est idearum, à quo utiq; uno per se sufficiens deus se ipsum explicauit in lucem. propterea per se sufficiens nominatur, suiq; pater: est enim principium, Deus deorum, unus ex uno, super essentiam omnem, principiumq; essentiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

essentiæ. Deus præterea qui omnipotens est & dicitur, in mente sibi inhærente creandarum rerum naturas essingit, ac pingit quodammodo, quæ in corporibus istis sentimus, omnia: illic cœlorum globi, ac elementorum moles, omnium denique etiam animalium gignuntur formæ, quas in diuina conceptas mente dei fomento esse ac dici ideas, non ambigunt Platonici. Quin inde autumant factum, uti cælorum ideam, deum Cælum sæpius pronunciarint ueteres: sic & Saturni formam, Saturnum deum, ignis, Vulcanum: aeris, Iouem atq; Iunonem: ac modo eodem deinceps. Quod si quis nasutior ridendos arbitratur Platonis hæresim sequutos, sciat Augustinum in libro octogintarium quæstionum non spreuisse ideas, ubi ait: Tanta uis in ideis constituitur, ut nisi his intellectis, sapiens esse nemo possit. Porrò beatus Thomas quæstione decimaquinta, articulo primo: necessarium ait ideas in diuina mente constituere, per quas intelligantur rerum aliarum formæ præter ipsas existentes. Forma uerò rei cuiuspiam præter ipsam existens ad duo pertinet, uel ut exemplar sit eius cuius creditur forma, uel ut sit cognitionis principium, prout cognobilium forme in cognoscente dicuntur. Quo autem ad utrumque ideas constituere uidetur necessarium. In omnibus siquidem, quæ nō fortuito generantur, formā esse finē generationis necesse est: neq; enim agens ageret propter formam, nisi quatenus in ipso est formæ similitudo. Quod bifariam cōtingit: quippe in agentibus quibusdam præexistit forma rei faciendæ ex naturali essentia, ut in ijs quæ per naturam agunt, ueluti hominem generat homo. In quibusdam uerò per intellectum, ut in his quæ per eum agunt: nā domus similitudo in architecti præexistit mente, quæ domus idea est. Quia igitur à deo factus est mundus per agentem intellectum, in mente diuina formam esse oportet, ex cuius simulacro compactus sit mundus. Qua in re ideæ constituitur ratio. Quod autem in Diuinis nominibus capite septimo Dionysius ait, Res à deo non cognosci per ideas: intellige, extra se existentes. Qua ratione in Platonem inuehitur per calumniam Aristoteles, ceu non in intellectu eas locarit, sed per se existentes enunciarit. Quia uerò de chœnice dissertatū diu est, hic postremo bonarum literarum candidatos uelim cōmonitos, ne falli quis paulo insciti or possit: chenisicum ad chœnicem pertinere nihil. Sic enim Græce & scribitur & enunciatur, χλωῖσκος. Dicitur uerò ea nomenclatura nauigium, anseris imaginem præferēs in summo, quem uocant Græci χλῶνα. Qua ratione illum item Phryxi κριὸν, id est arietem interpretantur eruditi: sicuti Europen qui rapuit taurus, apud Lycophronem, non aliud fuerit, quàm ταυρόμορφον τύπωμα, id est tauri forma præsignis nauicula. Quin in Libya fuisse nauigia legimus, quæ dicerentur Crij & Tragi.

Quo sensu accipiendum illud Pythagoricum, Stragula obuoluta seruari debere. De Plotino obiter. Item q; imaginem dei annulo non inscalpendā.

Quomodo philosophia sit mortis meditatio. Imaginem principis obscœnis inferre, quid sit. Caput XVIII

SEd nos ad Pythagoram reuocemus gradum, à tantarum rerum incomparabili excellentia, quarum contemplatione caligat mens, rapiturq; transuersa, ueluti altioribus mersa tenebris. Est ergo Pythagoræ symbolum aliud, Stragula conuoluta habeto. In hoc uerò, ut in reliquis, occlusissimum latere ac ænigmaticum sensum, nemo est qui nesciat: sed quo is pacto è latebris & Heracliti antro sit euocandus, non ferè est qui in literas promat. Ego uerò scientissimum philosophum stragulorum nomine inferiores animę uires intellexisse contenderim: quoniam rationi in capite ueluti in arce constitutæ subijciantur straguli quadam imagine: quod obuolutum seruari debere præcipitur, quoniam irascibilis ac concupiscibilis potentia comprimenda ita est, ac retundenda penitus, ne disiecta prosiliensq; aduersus rationis tanquam principis imperium consurgat. Vel sententia non ita longius abeunte, stragulorum nomine corporeos sensus accipe, qui obuoluendi sunt, id est conuertendi, ut Plotinus inquit, ad utens, hoc est ad ratione pollentem animam, quæ plerunque rapta transuersim ita affici debet, perinde ac corpore non utatur, dum consurgit altius, inseritq; cælo caput, ac alias tumultuantes sensus conticescere prorsum cogit. Quin & anima ad hunc affecta modum dolet, distineri se corporeis uinculis tamdiu, quod feciſſe Plotinum Porphyrius scribit, adeo ut imaginē sui nullam aut statuam effingi uel duci

ære, aut ratione alia pateretur. Ad quod ipsum symboli partem alteram spectare, prudentibus probari facile potest. Ita enim habet, Stramentis surgēs collige ipsa, figuramq; confunde. Porrò quid aliud per morum disciplinam meditamur, quàm ut animam à corporis sequestremus affectu? Quid per speculandi compotem scientiam aliud perquirimus, quā ut à sensibus abducamur longius. Propterea totum hoc philosophandi genus esse mortis meditationem, grauissimè prorsum dixit Plato, & est ab Aurelio Augustino adnotatum, ac M. Tullius non est oblitus. Hoc ipsum denique Zoroastrem ueteris theologiæ auctorem eminētissimum significasse arbitror, quum esse alatam animam cōminiscereturac confractis alis labi in corpus præcipitem, rursumq; lætius plumantem, ac denuo factam uolucrem superna repetere. Quid si non aliud innuat symbolum id quoq; ex fontibus eisdem. Dei figuram ne inscalpas annulo? Quod ipse sic fermè interpreter, quoniam & sine cortice nare didicimus: non esse animam, quæ imago dei est, ex Platonis doctrina, mersandam in corpus, quo planè, uti annulo gemma, animæ uis contineri uidetur, nec mancipādam sensibus. Illud uerò ex historia nos minimè fallit, quandoq; capitalem admisisse fraudem, qui principis imaginem nūmo uel annulo inscalptam latrinæ, aut lupanari, uel etiam obscœnis, ut enotatum à Seneca est, intulisset. Ad quod si Pythagoricū id respectare, contenderis, nimirum in prætenuem labantemq; reclinabis parietem: & personam tibi induces, faciem minime.

Delphorum ciuitatem dici Pytho. Pythium quàm multis habeatur locis. Pytheum quid, & qui Pythij. Xenophon restituitur, & declaratur Quintilianus. Salpistica crumata. Odontismus. Epinicia. De pythico nomo & agone, plura. Item de Pythone, quem uocant Delphinem. Delphicum oraculum fuisse primus Terræ, ac Neptuni. Hexametrum qui cecinerit primus. Itē plusicula ad oraculum Delphicum pertinentia. Apollinis cognomina aliquot. Cur homo dicatur phos. Phodes quid. Cognitionis esse innatam nobis cupiditatem. Melāthusa. Thyia, unde thyiades. Castalia cur. Delphi cur. Cerdous. Ptea. Ptous. Caput XIX

PYtho, ut pristina itē respectemus interpellata præsepia, ciuitas erat in Phocide, cuius incolæ dicerentur Delphi: unde est, πυθοῖ ὁ ἀγαθὸς. Fuit & in Creta Pythium, in Gortynæ meditullio, cuius incolæ dicti Pythies, ubi & Apollinis uisebatur templum. Erat & suum Macedonibus Pythium, ubi & Pythia fiebant. Porrò Pythium prope Astacenum sinum, unde Pythiani dicti, & Pythiana pocula. Pytheum uerò dicebatur oraculi locus. Pythium quoq; & Delium aræ dicebantur, uel templa Pythio Apollini aut Delio dicata. quod ex Liuio liquet. Nam Spartæ Pythios inuenio nuncupatos, qui Delphos ad consultanda oracula mittebantur, qui item publicè cum regibus pascebantur. De ijs apud Xenophontē mentio est, sed perobscura in libro De Lacedæmoniorum republica, dictione quoq; mendosa in Latina tralatione. Quin & Athenis erant Pythij & Deliastæ, ut scribit Philochorus apud Sophoclis interpretem in Oedipo coloneo. Sed & libro primo Quintilianus in etymologiæ rationibus quæri ait: unde Bruti, Publicolæ, Pythij: quem locum ignorare se interpretes fatentur: quum tamen historia sexta meminerit Herodotus quoq;: Non negligendum uero illud: fuisse item Pythicum nomon auleticum, cuius partes quinque ex ratione expugnati ab Apolline draconis, pera, catacleusmus, iambicum, spondeum, catachoreusis. Pera quidem, id est πήρα, dei consilium habet, essetne dignus congruens ue certamini locus. In cataceleusmo draconem prouocat. In iambico pugnat, in quo & inflantur tubæ, quæ salpistica uocāt crumata: dicitur & odontismus, id est dentium arietatio, & fremitus, quod draco faciebat, quum sagittis impeteretur. Spondeum uero uictoriam significat. In catachoreusi epinicia, id est celebritas ex comparata uictoria ab Apolline continetur. Sunt qui aliter distinguant, & Anacrusin uolunt esse certaminis præludium. Amperam uero primum certandi periculum. Cataceleusmum, certamen ipsum. Iambum autem & dactylum pæana, qui eiusmodi efficiatur rhythmis uictoriæ gratia. E quibus alter hymnorum sit proprius, iambus autem obloquiorum. Syringes uero belluæ deficientis langorem imitantur, efficiuntq;. Traditur illud quoq;, Pythium carmen pro heroico dici, quoniam sit ab Apolline oraculis

Universidad de Deusto
Biblioteca

celebratum. uel quod Pythone confecto, territi accolæ texuerint hexametrum primi. Inuenimus qui scribant, uiolentum fuisse hominem Pythonem, Draconis cognomento, qui dum sagittis debellaretur, inter adhortandum proclamasse Apollinem ferunt, uel Latonam, ut Macrobio placet, ἰὴ παιάν, id est immitte feriendo, unde inoleuerit mos, ut conserturi aciem sic Pęanis celebrationem clamitent. Sed & Apollo Atheniensibus opem dei aduersus Amazonas implorantibus, uerbis ijsdem inuocari semet auxiliatorem, hortaricq; præcepit. Illud non omiserim: Delphinem nuncupari ab Apollonio libro Argonauticon secundo, draconem ab Apolline confectum. Cuius etiam uersiculos apposui,

ὣς ποτε τὴν αἰπὺν κῶας διαρραῖσι παρηωροῖο
Δελφίνην τέξοισι πελώριον ἔχφονα ἕλκος.

Id ipsum uero interpres item cõprobauit, additq; à quibusdam masculino genere pronuntiari, ab alijs fœminino, quod (inquit) melius est. Sic uerò appellat in Periegesi Dionysius Apher: id quod plerisq; negotium facessit. Quod autem Delphines uocaretur, qui Delphicum custodiebat oraculum, Leandrus dixit, & Callimachus. Sciendum autem: Pythicum agona, crassantibus in adeuntes Cirrhæis, labefactatum, fuisse ab Thessalo reparatum Eurylocho, quem Achillem dicunt iuniorẽ, ut scribit Euphorion. Fuit quoq; agon hic initio χρυσοπῆις, ueluti pecuniarium dicas, quoniam uincentibus, ea fuit merces proposita: mox autẽ Stephanites, nexis lauro corollis, ex Thessalicis Tempe tralata ab pubescente puero: quod ob draconctoniam in Creta apud Chrysothemidem Apollo expiatus, Thessaliam ingressus illinc secum arborem pertulisset. De loco autem uidentur nuncupari Pythia, cui nomen πυθώ, uel ab oracula scitantibus, quod dicunt πυθάνεσθαι, uel quod inibi computruerit Python. Nam πύθεσθαι ipsum id indicat planè: Homerus,

λοῦσε δείσας πύθεται ὄμβρῳ.

Dicebatur tamen prius Nape, mox & Petressa, item Crissa, demum Pytho. Scitu non indignum & illud: sicuti Olympiada dicimus uigesimam aut trigesimã, ita & Pythiada usurpari ab eruditis consuesse: sed & Nemeada eodem modo. In hac uerò Delphici oraculi mentione adnotandum uehementer: proditum ueteribus, oraculum id fuisse γῆς, id est terræ, ac Daphnida promantin, id est prædiuinatricem, quæ nympharũ una fuerit prope incolentium. Sed enim apud Græcos olim circumlata sunt carmina, quibus fuit titulus Eumolpia. Musæi credebatur opus. In eo traditũ, auctor Pausanias est, Neptuno ac Terræ oraculum fuisse commune: ac terram quidem per se dedisse responsa, Neptuno ad id subseruisse Pyrcona, id est πύρκωνα. Sic enim habet carmen

Λύτίκα δ' ἐχθονίης σφῶϊν μὲν πίνυτὸν φάτο μῦθον,
Σοὶ δὲ τὰ πύρκωρ ἀμφίπολ' ἔκλυεν ὀφθαλμοῖσι.

Insequentibus porrò annis Themidi oraculum esse delatum, ferunt. A qua mox dono acceperit Apollo, Calauria Neptuno uicissim tradita. Quin & constans tenet fama, Promantin fuisse principem Apollini Phemonoen, quæ hexametrum quoque cecinerit prima. Cæterum Bœo, id est βοιώ, indigena mulier, hymnum quæ apud Delphos concinnauit, ab hyperboreis esse constitutum cecinit oracullum: ex quibus ὠλῆνα, id est Olena uaticinatũ esse primum, ac primũ quoq; hexametrũ cecinisse. carmen ita habet,

ὧθάρι ὕμνησον χρησήριον ἐκπλέσαντο
παῖδες ὑπερβορέων παγασὸς, κἀπὸ μιῆς ἀγυιῆς.
ὠλῆνι, βʼ ὃς ἐγχῶρ πρῶτος φοίβοιο θεοφάτας,
πρῶτος δ' ἀρχαίων ἐπέων πελετάσατ' ἀοιδάς.

Et mox hymni fine,

Olenis Lycij hymnorum conditoris meminit historia quarta Herodotus. Parnasum, à quo nuncupatur mons, fuisse Cleodoræ filium tradunt nymphæ: à quo item παρνασσία νάπη, id est Parnasius appellationẽ trahit saltus. Volantium præterea auium additiuinationem eius quoq; ferunt inuentum. Sciendum uerò, apud Aristotelem Meteororum primo, Parnasum montẽ in Asia item locari: quod doctissimis hominibus scrupulum iniecit uel molestissimum. Et sunt, qui interpellatos esse Græcos arbitrentur codices, quoniã eius rei mentio fuit nulla cosmographis. Cæterum & parte hac studiosos, ut in plerisq; alijs, demerebimur plenissime, quando in Periegesi Apher Dionysius Bactros incolere ait, χώρῃ θυρυτόῃ ἱερμηνεὺς ἐνὶ παρνησσῷ. Et Rhemnius Fannius Parnasum

Parnasum latè prope montem rura tenentes. Et rursum alibi: Parnasi montis sub celsa rupe Arienos. Corycium antrum, à nympha Corycia dictum uolunt, à cuius filio Lycoro, ciuitati factum Lycoriæ nomen sit. Ex Lycoro Hyamus nascitur, cuius filia Celæno Delphum ex Apolline concepit, à quo nuncupati Delphi. Quanquam alij ab Delpho Neptuni filio & Melanthusæ, opinentur dici, ut prætereantur quæ scribit Macrobius. Melanthusa uero Deucalionis traditur filia. Sunt qui indigenam memorent uitum Castalium, cuius fuerit filia nomine Thyia, quæ Dionysio consecrata primũ, deo celebrauit Orgia & Bacchico afflatis numine nuncupationem fecit, ut ab ea uocentur Thyiades. Castaliam aquam potu quoq; dulcem, à Castalio dictam tradunt, aut à mulie re indigena, quam Acheloi filiam intelligi uoluit Panyasis: ita enim de Hercule scribit,

Καλχηδόνος νιφόεντα θοοῖς ἐπὶ νῶτα πορεύσας,
ἵκεθ' ἁγεστάλης ἀχελωΐδος ἀμβροτον ὕδωρ.

Inueni & qui tradant, Delphicum oracullum Saturni fuisse prius. Propterea in Alexandra Lycophron, οἵ θ' ἀμφὶ βωμὸν τὸν πρωμάντεως κρόνου.
& quæ sequuntur. Colebatur & cum Apolline Dionysius. Nam quum eius membra concerpsissent Titanes, Apollini ἀδελφῷ, id est fratri eius apposuerunt in lebetem coniecta. Is uero tripodi adiecit, quod Callimachus scribit, ac Euphorion. Ex hac item historia sunt qui Delphorũ inflectant nomen, ut dicantur quasi adelphi. Sciendum porrò ex Græcorũ doctrina (Sunt enim & nobis cæca quodammodo testimonia, non lureconsultis solum, quæ absentia ingeniorum monumentis sententiam posteris suam dictare non desinunt) uideri Apollinem non plus uatem, quàm philosophum: quando & huic rei argumentum facile suggerant dei cognomenta. Dici siquidem ab ijs, qui nunc primum Musarum initientur sacris, Pythium à discendi usu, atque interrogandi, quod πυνθάνεσθαι uocant. Delium uero & Phanæum, ubi ueritatis quippiam interlucere incipit. Ismenium autem ubi comparata scientia est cum loquendi facultate. Horium denique quum scientiæ facultas in actum promitur insimul disertando philosophandoq;. Apollinem porrò eundem, Ἀλεξικάκον Græci autumant, quod oraculorum monstrãt pleraq;, eiusdem quippe est soluere ambiguitates, ac facere: quam rem eo retulimus gratius, ut eum non eatenus imperitũ censeas, quàm uidetur nostrorum nonnullis, qui ita pronuntiauit, soluat Apollo. Acesium Apollinẽ apud Eleos eundem Pausanias putat, quem Alexicacon dicant Athenienses. Nec mirum ita ex sciendi uel discẽdi potestate cognominari Apollinem. Quippe Plutarchus ille doctissimus uitam homini putat ἐς γνῶσιν ἐκ θεοῦ δοθῆναι, ad cognitionem à deo esse contributam: quoniam cognitio non gloriam solum parit, sed uirtutes in actum producit. Nam si latitasset Themistocles, Xerxem non repulisset à Græcia. Sed & hominem ipsum Græcos ueteres non aliunde magis φῶτα nuncupasse, à lumine, quod uocant φῶς, quàm ob insitum ac prævalidum cognitionis amorẽ, quo inardescimus, ut cognoscamus cognoscamurq;. Vnde Olophoia Nicandro in theriacis dicuntur φῶτα ὠμηστῶτα, id est hominem quæ perimunt. Quanquam apud Homerum pro pernicioso capiatur simpliciter dictio hæc. Sed & φωτεύειν, quo uerbo indicatur generatio, inde corriuari opinor, unde fluxerit uocabulum nostrum, idem respiciens negotium. Quin & Photion, pro iucundo capitur, & grato. Nec me fallit tamen grammaticos scribere, dici φῶτα, de loquendi usu, qui sit homini proprius, παρὰ τὸ φάω, τὸ λέγω, cui sententiæ Theologus etiamnum astipulari uidetur. Phodes uero, id est φῶδες, maculæ dicuntur rubentes in cruribus ex ignis propinquitate nimia inductæ. Lycophos autem, sicut ἀμφιλύκη νύξ (inquit Porphyrius) dicitur, quòd auroram præcedit spatium. Nam aurora est, quæ solem præeundo adnuntiat. Priorem sententiam adiuuat Manilius Astronomicon primo:

Omnia conando docilis solertia uicit,
Nec prius imposuit rebus finemq; modumq;,
Quàm cælum ascendit ratio.

Cæterum & animam ipsam ex philosophis nonnulli esse substantiale lumen statuere, præcipuo argumento id coniectati, quod ex omnibus insciti am maximè auersatur, ac compauescit animus, obscuraq; & tenebris obuoluta refugit summa ui, ac perturbatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

inde. Sic autem amabile putat lumen, ut nil ex ijs quorum nobis iucunditatem natura conciliat & gratiam, magnopere citra illud expetat. Qui uerò inscitum ignorabilemq; se facit, tenebrarum alumnus, & uitam ipsam κγνοπφῶν, id est citra cadauer sepulchrum faciens, quod sit æditus in lucem, graue ac molestū arbitrari uidetur, atq; inde se remis uelisq; abdicare. Quæ quum ita sint, quid plurium cognitionem parit, aut quid demum cognobiles nos ipsos facit ualidius latiusq;, quàm ipsa scientia? hac siquidem principe se unusquisque potest tollere humo, uictorq; uirûm uolitare per ora. Etiam si plerisq; Græcanicum illud arrideat sæpe, λαθὲ βιώσας. ad quos alludens Horatius,

Nec uixit malè, qui natus moriensq; fefellit.

Illud ex abundanti demum adiecerimus, quoniam multa de Apolline præstruximus, dici hunc ueteribus Latonæ filium, quam intelligi noctem uolebant, ex qua tanquā matre gigni sol uidetur, quod significat Sophocles, & interpretatur Eustathius. Dicitur uerò nox, Latona, de obliuionis ratione, quæ consopitis obuenire consueuit. Additur Iupiter pater: quoniam fati pars quædam, Apollo est: ac uelut μερικὸς ζεύς, id est particularis Iupiter, uel quia in aeris & cæli feratur ambitu: quorum utrunq;, Iouem dicimus. Adijciamus illud quoq;, Vlion dici Apollinem apud Milesios & Delios, sicuti commeminit Geographus, quod hygiasticum indicat, id est medendi potentem: quippe οὔλειν signat rectè ualere: sicut Diana nuncupatur Artemis, quod ἀρτιμέλης, id est incolumes præstat. Apollinem denicq; ratione uocant eadem μουσηγέτην, qua & Dionysium μελπόμενον, ut auctor Pausanias est. Sunt qui & Cerdoum nuncupent, id est κερδῶον, quia oraculis æditis ad lucrum cōferre insigniter crederetur. Cæterum, cognomen id Mercurio adoptant alij, ut qui negotijs præsit ac lucro: qua ratione marsypium illi contribuunt, ac Angelum uocant: sed & κλῶπα, id est furem. Ptoum quoq; Apollinem appellauit Lycophron, cuius filium fuisse dicit Hectora: quod Stesichorus approbat, & Alexander Aetolus. Cognomēti ratio ex formidine Latonæ iniecta ab fero sue, quum Apollinē peperisset ac Dianam, unde dicta est Ptea, eodemq; modo Apollo ac Diana.

De Cambysis uesania, & morbo sacro. Qui dicerentur Caberi dij & Pattaici. Anactes pueri. Anaces. Cabareni. Cabus. Cabæsi. Item de Vulcano delibata paucula. Aphthæ quid. Vlpiani codex perpenditur. Pthas. Aphthas. Athyrophonus. Athyrotus. Atypus. Stomatica quæ. Cap. xx

CAmbysem Persarum regem ab ipsis natalibus graui admodū laborasse morbo ferunt, eum quidam sacrum nominant. proindeq; multa sæpe fecisse, quæ uel infimæ fortunæ uirum dedecerent, nedum tantum principem: nam cuius corpus adeo infestaretur, eius ne mens quidem magnopere constabat. Hinc enim pleraq; per uesaniam facta memorātur. De Prexaspe quandoq; scitari perrexit, Cuiusmodi me uirum (inquit) arbitrātur Persæ, aut qui nam de me sermones ab eis instituūtur? Tunc is, Omnia, inquit, illis arrident plurimum, te mirātur, tibi applaudunt: sed unum nequeūt nō improbare, quod uino largius, quàm pro dignitate indulgeas. Ergo (inquit Cambyses ira præferuidus) mētiti sunt prius, quum in senatu rogante me, ecquid uiderer Cyro patri adæquandus, respondere: Cyro uideri mè aliquanto præstantiorem, cui adessent illius omnia, prætereaq; imperio adiecissem Aegyptum, & mare. Quo tempore à Crœso illam quoq; dici sententiam, sum memor: Mihi quidem, ó rex, hoc uno saltem Cyro patre inferior uideris, quòd necdum tibi eiusmodi sit filius, qualem te is & genuit, & educauit. Cæterū dispice, ó Prexaspes, ipse ne, an uerius desigitta confixero, euidens fiet argumentum, uana esse quæ garriant Persæ: sin aberraro, delirare me putato, ac nil ementiri Persas. Protinusq; arcu arrepto, ac sagitta in destinatum excussa locum, prosiliens gaudio dissecari puerum iussit: ac se artifice dextra egregiè collimatum ostendens, An non (inquit) fides inde tibi fit, haudquaquam me desipere? Cæterum, & illa furentis planè hominis indicia item uel manifesta, quod templa legesq; ludibrio habebat. Nam quum Aegypto foret potitus, Vulcani tēplum ingressus multo derisu eius simulacrum est insectatus. Erat autem simillimum ijs dijs, quos Pattaicos uocabant Phœnices, uel (ut aliqui scribunt) Pattæcos, in triremium proris circumferri solitos, Pygmæorum quadam imagine. Erat & in Aegypto Caberorum templum

templum, quod citra fraudem, sacerdote excepto, ingredi nemo poterat: id etiam irrupit Cambyses, ac per multam iocorum licentiam simulacra ibidem erecta cauillatus omnia exussit. Constructa uerò confabricataq; & hæc ipsa erant, eodem ferè mēsu quo & uulcani statua. Porrò disclusis item conditorijs, mortuorum inspectare cadauera, maximæ duxit uoluptati. Verum de Cambyse satis superq;. Quod de Caberis facta mentio est, sciendum, esse qui καβείρους, dæmonas interpretentur: quamuis sint & Caberij populi inferioris Asiæ, quorum sit ciuitas Caberia, ut inquit Stephanus. Erant & in Bœotia Caberij, ut Pausanias libro nono. Cabarni Cereris sunt apud Parios sacerdotes. Cabus uerò, id est κάβος, frumentaria est mensura: unde Cabæos dicimus, qui explēri nequeunt. Pherecydes scribit, ex Cabera Protei filia, & Vulcano tres Caberos, totidemq; nymphas Caberidas esse ortas, & utrisq; templa esse dicata. In Lemno uerò, ac Imbro Caberos præsertim honori habitos. Erant & Teletæ Caberorum in Samothracia: eorum nomina etiam Mnaseas apposuit. Sunt uerò quatuor numero: Axieros, Axiocersa, Axiocersos. Sed per hos intelligi putant Cererem, Proserpinam, Plutonem. Adijciunt & Casmilum, qui sit Mercurius, quod scribit Dionysodorus. Dici uerò Caberos putant alij à Caberis, qui sint in Phrygia mōtes, quoniam inde sint tralati. Sunt qui duos tantum Caberos initio fuisse tradant, maiorem quidem natu Iouem, & Dionysium iuniorem. Memorabile uerò est, quod de Caberorum narratur Teletis: ijs si quis fuisset initiatus, quanta libet mare occupasset hyems, euadebat, quod de Vlysse proditum memoriæ est. Hac item ratione dissidentibus ad Troiam Græcis, Agamemnonem facilè seditionem cōsopisse, quum in uentris ambitu porphyrida haberet, id est purpuream tæniam, quā eo loci ijs imbutos sacris habere, moris erat. Apud Amphissam Locrorum ciuitatem telete fiebat ἀνάκτων παίδων. Eos aliqui Dioscuros intelligunt, alij Curetas. Sunt qui etiam καβείρους, uti auctor Pausanias est. Anacas dici Dioscuros interpretatur Plutarchus, διὰ τὰς γιγομένας ἀνοχάς, id est ob belli cessationem factam cum Atheniēsibus ob Helenæ raptum, quum essent in urbem admissi, uel quia impendio curarint, uti Athenienses ἀνακῶς, id est quiete uiuerent, ac tranquille. Quo argumento etiam reges dici anactas. Sunt qui ob astrorum ὠρφάνειαν appellari Anacas opinētur, quoniam Atticis ἀνήκας signet ἄνω, id est supra. Quod uerò de Pattaicis item dijs commeminimus, sciendum est, Horum scribere, dici Pattaicum, siue Pattæcum, quasi apatęcum, extrita de principio litera, quę adimi in plerisq; aut adijci quādoque solet. Sicuti à Memphiticis dicitur Vulcanus Phthas: sed in Græcorum doctrina etiam Aphthas. Sunt & suæ medicis aphthæ, uerum ea intelliguntur oris ulcera, quibus præcipuè infestentur infantes. Vnde Aphthiphum corriuari placet eruditis, quem eiusmodi uexet affectio. Atq; ita reponendum in Gellianis codicibus libro quarto, & apud Vlpianum Digestis de ædilitio edicto, ut sic denique redeat in artus luxata lectio. Quæsitum est, inquit Iureconsultus, an balbus & blæsus & aphthiphus, isq; qui tardius loquitur, & uarus & uatius sanus sit: & opinor sanos esse. Hactenus Vlpianus. At si sunt oris ulcera aphthæ, quæso quā nam ratione ulcerosus fuerit sanus? Sed audi Aeginetæ Pauli sententiā Medicinæ primo: Adnascitur, inquit, infanti ulcus, quod dicitur aphtha, tribus generibus: unum subalbidum est, aliud subrubens, tertium uerò nigrum, ut eschara: pessimum hoc, καὶ θανατωδέστατον, id est maximè mortiferum. Porrò uidetur inibi Iureconsultus loquutionis & linguæ prauitatem attingere. Quo fit, ut si diuinare permittimur, malim Athyrophonum, uel Athyrotum substituere, quibus festinata nimis in loquendo celeritas significetur: incommoda forsan & hæc, sed minus. Apud Sophoclem in Philoctete, Athyrostomos dicitur Echo, quam loquacē intelligi uoluit, ac garrulam. Apylotum, id est ἀπύλωτον, Aristophanes pro eodem accipit fere. Sunt tamen codices, in quibus legatur Atypus, quasi minus præformans uocem, id est ἄνευ τύπου. De aphthis porrò multa Celsus, & in Diffinitionibus Galenus. Sciendum uerò stomatica dici Grecis medicamenta, quæ malo huic medentur: sicuti cæteris item, quæ in ore contingunt, uitijs.

Qui nam fuerit Hyperbolus Athenis. De saxo, quod hyperbolum uocant. Hypobolus ager qui, & astictos item. Argyrocopeum quid. Ostracophoria, quid. Cap. xxi

Universidad de Deusto
Biblioteca

HYperbolum Chremidis filium, Charonis fratrem, prauitate ac uersutia in fallendo præsignē fuisse ferunt. Lucernas quādoq; factitauit, uendiditq;: sed nec synceriter, nec citra fraudem, plumbum immiscebat æri, quo ponderosiores factæ maius demererentur pretium, alioqui & peruersissimis erat moribus. Hic tamen post Cleonis potentiā ductare populum Athenis adortus est. Primus (ut aiunt) ex infima nota gradum illum adeptus, quum nobiliores uereri populus cœpisset, ne democratiam soluerent. Demum & ipse testulis est labefactatus, ut commeminit libro octauo Thucydides, non timore aliquo potentiæ uel dignitatis, uerum ob prauitatē & ciuitatis dedecus. In Samum profectus inimicorum insidijs interijt, ac defunctus eius culeo insutus in mare est præcipitatus, quod scribit Theopompus. Hyperboli meminit Antiphon ad Nicoclem, & in Bruto M. Tullius, cui simillimum Romæ fuisse prodit Seruilium Glauciam, qui sit publicè interfectus. Andocides de eodem sic fere prodit: De Hyperbolo quidem dicere erubesco, cuius pater, inscripto uultu, etiamnum in Argyrocopeo, ita uocant, ubi cuduntur nummi, publicè seruiuit. Matrem uerò uenditasse panem ferunt. Incessitur porrò Hyperbolus, ut litigiosus, imperitus, ὀψιμαθής, id est qui serò discere exorsus sit. Maximus Tyrius Hyperbolum fuisse Lacedæmonium prodit, lasciuientis populi sceleratissimū adulatorem. Illud denicq; nouimus, postremum omnium exilio, quod ostracophoriam uocant, mulctatum fuisse Hyperbolum, Nicia & Alcibiade dissidentibus, ut uerum prorsus illud agnoscatur, ὃν δὲ διῶξαι καὶ ὁ ψαγνακὸν ἔμμορε μοῦσης. Testulis uertere solum coactus est Hipparchus omnium princeps, Cholargeus. Præterea, quod scitu equidem arbitror dignum, hyperbolos dicebant lapides, quibus ad ceruicem religatis, conscelerati in profundum demergebantur. Aristophanes, ἄρας μετέωρον, εἰς τὸ βαράθρου ἐμβαλῶ, ἓκ τοῦ λαρυγγὸς ἐκκρεμάσας ὑπέρβολον. id est, tollens sublimem in barathrum detur babo, appenso ex ceruice hyperbolo. Hypobolum uerò, quod nec scitu indignum est, agrum dicebant creditoribus obnoxium, lapidis indicio uel columnæ, proinde de eo sic pronuntiabant ἔσχθαι τὸ χωρίον, id est signatus est ager. Nam huic diuersum astictū uocabant, id est ἄσημον.

De Hyperboreis, Arimaspis, Abari. Arimphæis, necnon de medicamēto, quod dicatur rha ponticum. Rhadix. Rhadica, uel ridica. Plinij locus restitutur in Hyperboreorum mentione. Cap. XXII

HYperboreorum unguenta, & pollucibiles dapes, ut in locis illis, post quas euidens consequatur exitium, in prouerbium uenire posse, animaduerto ex historia. Quippe ponè montes Rhiphæos, ultraq; Aquilonem gens felix, si credimus, quos Hyperboreos appellauere, annoso (ut Plinius inquit) degit æuo, hoc est annis mille, ut alij prodūt, & retulit Strabo. Ibi creduntur esse cardines mundi, extremiq; syderum ambitus. Viritim gregatimq; discordia ignota, & ægritudo omnis. Mors non nisi satietate uitæ, epulatis delibutisq; senibus luxu, ex quadam rupe salientibus. Hoc illis sepulturæ genus beatissimum. Antimachus eosdem cum Arimaspis Hyperboreos facit. Quos esse uiros Scytharū unoculos, Herodotus scribit, ita nuncupatos, quia illarum gentium uocabulo arima unum signat, spu uerò oculum. Sed quod mirū sit, uidetur auctor idem alibi fabulosum arbitrari, qui tamen uersus quosdam Arimaspeos nominat, ab Aristeo conditos Proconnesio, sicuti Strabo item scribit, qui etiam putat, ex Scythica fortè historia luscos Cyclopas ab Homero tralatos. Damastes uerò in libro De gentibus, ultra Scythas, inquit, Isedonas incolere, super hos Arimaspos, ulterius esse Rhipæos montes, ex quibus flet Boreas, ubi sint etiam perennes niues. Post hosce montes Hyperboreos pertingere ad mare. Arimaspos in Alexandri historia legimus, euergetas item dici, id est beneficos, quoniā Cyrum extrema commeatuū laborantem inopia, uti ne humanis quidem abstinerent carnibus milites, subuecta frumentorum ui magna iuuerint munifice. Quo argumēto ab eodem euergetæ dici cœpti. Non prætereundum, esse ab Venetis nobilibus, dum septentrionalia peragrarent, obseruatum, nullos esse Rhipæos montes, quos recētiores certatim tradiderūt, & ueteres cosmographi: uerū loca ea omnino plana uideri. Scribit Historiarum tertio Polybius, omne quod intra Tanaim & Narbonem ad Septentrionem

trionem uergit, ad sua tempora fuisse incognitum, somniareq; si qui de ijs loquantur, uel scribant. Hyperboreos tradit Diodorus, Græcis quidem omnibus, sed Atheniensibus præcipue, atque Delijs societate ac beneuolentia fuisse iunctos. Præstò est & in historia hac miraculum aliud. Nam Abarin Hyperboreum ferunt sagittam per orbem terræ circumtulisse, nihil omnino uescentem. Hunc Abarin Seuthæ filium, non ignarum literarum oracula scripsisse, traditur, quæ Scythica nuncupentur, & nuptias Hebri fluminis, Apollinis aduentum ad Hyperboreos, ratione metrica, abs quo sagittam acceperit, quam diximus. Huius & Gregorius theologus commeminit in epitaphio ad Magnū Basilium. Narrantur & in regionibus illis Arimphæi haud Hyperboreis dissimiles, quibus ut Hyperboreis, sedes sint nemora, alimenta baccæ, capillus iuxtà fœminis uirisq; probro detur, ritus clemens. quo nomine etiam sacros haberi inuiolatosq; esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modò, sed illos etiam qui ad eos perfugerint. In hac uero Hyperboreorum mentione, succurrit opem feramus Plinio Historiæ naturalis libro quarto, sic ferè scribenti, uti est in peruulgatis codicibus: Apud Hyperboreos, inquit, credūtur esse cardines mundi, extremiq; syderum ambitus, semestri luce & una die solis auersi. non ut imperiti dixere, æquinoctio uerno in autumnum. Semel in anno oriuntur ijs soles, brumaq; semel occidunt. Insignis hic comparet depraua tio, sed errorem minus aduertentes eruditorum nōnulli colaphum audacter Plinio impingunt, quando cælestium rerum scientia fieri prorsum non queat, uti à tropico in tropicum perpetuus inoriatur dies, aut intendatur nox. Hæc quidem καὶ τυφλῷ δῆλα. Sed quoniam totus Plinius mendosus est, facile adducor, uti uerba opiner transposita, & sic omnino scribendum, Semestri luce & una die ab æquinoctio uerno in autumnum. Non ut imperiti dixere, solis auersi. Quòd si benignus admittat lector, nil absurdum proferri aduertet. Nam solstitiales dies libro secundo, in eadem dierum ratione æstiuos intelligo: sicut brumam pro hyeme. Quod uero de Thyle pronuntiat Plinius, utrocunq; legas modo, dissentaneum est quadamtenus, sed ita, ut Plinium coarguentes iuuet nihil. Cæterū & inibi potest error inoleuisse, ut ferè legendum censeam, In Thyle nullas esse noctes solstitio indicauimus ad cancri signum sole transeunte, nullosq; contra per brumam dies. hæc siquidem senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Illud obiter adnotauerim, quia de Scythia mentio est: esse Rha Scythiæ fluuium, de quo inditum sit medicamini præstantissimo nomen, quod Ammianus scribit: nam Rha barbarum uel Ponticum nuncupatur. In eius, inquit, superciliis quædam uegetabilis eiusdem nominis gignitur radix, proficiens ad multiplices usus medelarum. Rhadix uero in Theriacis aliud est, nam ab eius accusatiuo sunt qui Latinum formari rectum putent, quod est rhadica, frequens apud agricolationis magistros uerbum. etiam si ridica legitur modo. At etiam rheon, Pontica radix, inquit Medicinæ primo Paulus, καλᾶται ὠνχωείως ῥᾶ.

A mari habitandum procul. Maritimos mores dici de impuris sordidisq;. Neptuni & Mineruæ certamen unde natum. Celeustæ qui sint. Plutarchi interpres refellitur. Erotidia. Halia. Eleutheria. Caput XXIII

PLato in libris De republica fugiendum esse mare, censuit, perinde ac improbitatis magistrum. Nam ut ab eo quisq; maxime remotus sit, ita optime rem publicam administraturum. Mare attingentes, inquit Strabo, deteriores effecti latrocinari cœperunt, & hospites mactare: quandoquidem multis impliciti, in eorum luxuriam & lucra sordida societatemq; auaritiæ dilapsi sunt. Hinc factum, ut maritimi mores ex adagio pro pessimis celebrētur, ac sordidis. Quo forsan argumento ueteres Athenienſium reges in eo allaborarunt plurimum, uti à mari ciues abducerent, agrisq; insuefacerent colendis: unde inorta uidetur fabella, Neptunum de regione cum Minerua disceptantem, ab ea superatum, olea quam moriam dicunt, iudicibus præmonstrata. At contrà maritimis rebus ciuitatē præcipuè applicuit Themistocles. Qua re aduersus nobilitatem auctior euasit populus, ad nauas & celeustas & gubernatores potentia recidente. Scitu non indignum: Plutarchi interpretem celeustas remiges esse interpretatum incuriosius, quum sint celeustæ, ut scribit Sudas, qui remigibus præsunt, ac epibatis. Quibus uini item, carnis, olei, aliorū id genus incumbit cu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra. Inde magnus est in nauibus celeustarum usus. Celeustam uidetur Plautus hortatorem dicere, uelut sit nauigationis moderator. Trierarchus inquit Sudas, nauí præest, Proreus, seu proreta remigibus tantum. Hic proræ insidet, puppi gubernator. In Romana historia maritimos colonos sacrosanctam habuisse uacationem legimus.

Coniugalis amor quatenus progredí debeat. Coniunx dicatur, an coiux. Pulchritudo triplex. Amor item triplex. Concubitum ab ijs excludi. Platonis apologia. Laus amoris. In quibus uituperetur Plato: curq; eum Satonem, non Platonē nuncuparit quidam. Sata, pro mensuræ specie: item cabus, & batus.

Caput XXIIII

SExtum in Sentētijs scripsisse, auctor Hieronymus est, Adulterum esse quisquis in uxorem suam ardentior est amator. Quippe in uxorem alienam omnis amor turpis est, in suam uero nimius. Sapiētis est, uxorem amare, sed iudicio, non affectu. Libidinis pruritus rationis examine reprimendi, nec præcipites ferrí in concubitum debemus: fœdius nihil, quàm uxorem amare perinde ac adulteram. Venit in mentem historiæ, cuius auctor Seneca est, qui à se cognitū quendam testatur, ornatum hominem, qui exiturus in publicum fascia uxoris pectus alligabat, & ne momento quidē præsentia eius carere poterat, potumq; omnino nullum sibi, nisi alterius prægustatū labris, uir & uxor hauriebat, alia itē pleraq;, nec inepta minus faciētes, in quæ improuida uis affectus erūpebat. Origo quidem amoris honesta erat, sed nimietas deformitate non carebat. Nil autem referre arbitramur, q̄ honesta causa quis insaniat. Quæ uero uxor dicitur, etiam coniunx nuncupatur, sciunt id uel ἀναλφαβητοι. Sed, inquit Cæcilius Minutianus Apuleius in libro De orthographia, sunt qui scribant coiux, citra ullum omnino N, à coeo. alijs addere unum placet, & coniux dicunt. sunt qui duplex, ut sit coniunx, ex opinationis uarietate in uerbi deductione. Scaurus & Sosipater Carisius N ex secunda reijciunt syllaba. Sed illa grauiora: in Platonicorum sanctarijs obseruatū nobis est, Amorem non ferè aliud esse, uel dici à recte duntaxat sentiētibus, q̄ pulchritudinis desiderium. Pulchritudinem uero triplicem statuit Plotinus, quum non aliud omnino sit, q̄ ex pluriū concinnitate cooriens gratia. Hanc si in animo perpendas, ea nimirum ex uirtutū splendore uenustas est. Si in corporibus requiras, coloribus lineisq; mira coalescentibus congruitate decus conflabitur gratissimum: sed nec sonorum modulata iucunditas pulchritudinem respuit. Triplex pulchritudo sensus tres habet subseruientes, triplicem uero imperitātem amorem. Radios ex animæ claritate uibrantes interior mentis percipit oculus. Corporea autem gratia corporeus perfruit uisus. Musica uero consonantia aures permulcet solum. Iam hic tactui locum non superesse, facile colligimus. Qui hunc insuper ad pulchritudinis exigit perfruitionem, brutum resipit, hominem exuit, rationem allidit: qui enim in tactu usus pulchritudinis? Vna est, quā sentias ex fœdo attritu, uoluptas: sed nec alio magis rationis expertia titillātur. Quid, quòd hæc pulchritudini prorsum diuersa colligitur? An non fatemur præseruidum Veneris impetum ad intemperantiam prolicere? Intemperantia uero nónne incōcinnitas quædam est? Incōcinnitas porrò nōne deformitas? qua quid pulchritudini aduersum magis? Valeant igitur libidinis incentiua, secernatur, fugetur procul intempestiua titillatio ab amoris Platonici honestissima integritate. Hunc ille asseruit in Symposio. retulit & Plotinus Platonis magnus assectator. Hinc & Socrates Delphico sapiens oraculo amoris se fatetur famulum. Et qui rerum omnium diffitebatur scientiā, quod Maximus scribit Tyrius, ut sunt uirtutis rationes, atq; opiniones diuinæ, in quibus nimio plus sibi sophistæ placent, amandi tamen sciētissimum se profitetur doctorem. Qui ergo ferre Dicęarchū possumus, parum recte parumq; prudenter Platoni Theonínum infigere dentem conatum, quod extra rationis modulum, & prudentiæ præscriptū amori habenas laxasset? Virtuti, honestati, rebus diuinis præfigi meta nulla potest. terminos ista nesciunt, nullis circūscribunt pomœrijs, quo progrediare auidius, eo cumulatior inde promicat laudum nitor, & perfectio plausibilior, quā concipit Plato, & mox generosiore fœtura, ex feracissimo promit ingenio, è cuius fontibus ambrosia iucundiore manantibus nil fœdum, nil sese profert non illustre, non magnificum, & quod uetus Pythagoreorum symbolum, τὸ θεῖον non sapiat. Nam ut iuxta Theognin

Theognin, è squilla non prouenit rosa, non item hyacinthus, ita ediuerso ex Platonicis museis nil omnino profluit, quòd nænias redoleat Hibericas: grauia omnia, sublimia, nitida, sed quæ Delium sæpe requirant natatorem. Nam Heraclití tenebras nulla non ingerit pagina. Adeo ferri non potest Platonis insscitus sugillator, & zoilus quidam ineptissimè garriens Trapezuntius, qui in philosopho perillustri eloquentiā sentit utiq; inenarrabilem adeo, ut si natura queat, aut uelit humana uti uoce, non alia uideatur plane usura, q̄ Platonica in rebus generi accommodatis tranquillo quietoq;: sed in optimi cuiusq; perniciem uirulentū proferri iudicium. Sed ad diuerticulum redeo. Suffragari porrò amoris præstantiæ gentium quoq; multarū consensus uidetur. Quippe Athenas aduertimus, unde sciētiarum uelut fluenta in orbem terrarum effusa, Academiæ gymnasium nobile Pallados quidem numini dedicasse: cæterum inibi quoq; amoris simulacrum ita excitasse, ut res diuina utriq; perageretur. Statuam uero ab Pisistrato excitatam, proditur memoriæ, quum amare Charmū cœpisset. Inibi porrò ignem solitos succendere, qui lampadas sacras gestitant discurrentes, auctor Plutarchus est. Lege quoq; sanxit Solon, ne amare seruum liceret, ceu in honestorū præcipuè decuriam rem amatoriam seuocaret, dignos prolectans, indignos autem reijciens omnino. Nam & in Pisistrati amorem dilapsus fertur ipse quoq;, qui sapiens creditur, quando mercaturæ præ textu peregrinari adortus memoratur πολυπαιδίας ἕνεκα καὶ ἰσοδίας. Quin & dicere solitum ferunt, γηρᾴσκειν ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενον, id est se multa discentem perpetuò, in senium ferri. Multis præterea ueneratioui Erotidia sunt, sicuti Athenienſibus Panathenæa, Eleis Olympia, Rhodijs quæ uocantur Halia. In sacris porrò popularibus uniuersim ferè honorabatur amor. Ante congressum cum hoste Lacedæmonios amori sacra obisse, palàm est, ceu salutem demum ac uictoriam unus is pariat. Quod ipsum ex parte in Creta item factitatum, sicuti auctor Sosicrates est. Iam apud Thebanos sacra quæ dicitur cohors ex amantibus conflatur amatisq;. Amori autem gymnasio dicato, Samij, sacra quæ obeunt, uocant Eleutheria. Platonicus Phædrus magnum esse deum amorem comprobat, apud deos hominesq; mirandum, quum propter alia multa, tum propter eius originem. Amor certe omnibus ad omnia est ingenitus. Quod Dionysius Areopagita in libro De diuinis nominibus, ex Hierothei facellis sic explicat: amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritalem, seu animalem, aut naturalem dicas, insitiuam quandam intellige, commiscentemq; uirtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiam perlicit: æqualia rursus ad socialem sui inuicem cōmunionem conciliat: ac postremò infima quæq; prolectat, ut ad sublimiora potioraq; cōuertantur, immo ueluti fomite quodam igneo amplius succensa resiliant. Quoniam uero extēre Platonis uidemur apologiā susceptisse, amplius aduertendum, tanto uiro nec defuisse inter Græcos, qui κακολογίας, id est maledicētiæ dicacitatisq; illi notā uelint inustam. Quando & Gorgias, quum in dialogum sibi cognominē incidisset, ad familiares conuersus dixisse fertur, ὡς καλῶς οἶδε πλάτων ἰαμβίζειν, id est q̄ bene Plato nouit proscindere. Damnatur item ut κακοήθης καὶ φιλοδοξότερος, id est moribus prauis & gloriolæ captator. Antisthenes quoq; de pectoris sterquilinio uirulentia in eundem effusa, esse Sattonem pronuntiauit, non Platonem, ædito item tituli eiusdem dialogo: fortè à σάτῳ, quod onero signat, tanquā humeros præferret oneribus gestandis natos. Sata uero Hebræa uox est, aut Syra, mensuræ genus indicans, sesquimodij capax, quod scribit Hieronymus: sicuti Geneseos capite decimooctauo, cabum legimus, & Batum. hinc illud Matthæi, ἔλεγεν ὡς ἀλῶν σάτα τρία. Eloquentiam ut ad Platonem redeamus, nemo non admiratur, quis enim eo uel inimico iudice, ut diximus, in dicendo uberior? Iouem certe autumant philosophi, si Græcè loquatur, sic loqui. Quod & Cicero non improbat. Certe adeo supra prosam pedestremq; assurgit orationē, ut Delphico quodam oraculo uideatur incitatus. Postremò hunc uelut Moysem alterum admiratur Numenius Pythagoricus, etiam si præsto calumniator est, ab eo lectorem falli astruens, quoniam Veteris & Noui instrumenti uerba Platoni coaptans nunq; tria simul, rarissimè duo, singula plurimum hinc inde consarcinans ex Platonicis libris, nec unde quid sumatur exprimens; id agat, ut nescientibus, ab Platone euangelica perscribi, facile persuadeat, unde Christianis uiris detrimentū illatum agnoscatur magnum quidem, sed Græciæ maximum, ut quo non queat excogitari maius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Amor apud Hesiodum quid. Amoris parentes diuersi. Spartani amatores. Vulgaris amoris uituperatio. Qui sit anteros, Selemni aquã ab amore absoluere. De Iynge paucula. Amor, an recte uulgò dicatur cæcus. XXV

HEsiodus uero in Theogonia primò quidem factũ cecinit chaos, mox terram & tartarũ, deinde prodijsse amorem affirmat. Eum uero locum allegorico, & proinde reconditiore sensu quidam interpretatus, Amorẽ, inquit, intelligo non Veneris filium, quo enim pacto nasci hunc concipiamus, matre necdum producta? Verum amorem accipere antiquiorẽ alterum oportet. puto autem esse hunc insitam unicuiq; eorum, quæ sunt, naturalem uim causamq;, qua esse expetit unumquodq; : hoc quidem intellectu, illud autẽ sensu, id est τὸ μνηστῆρας, τὸ δὲ ἀιδοῖκὸν. Et amorem quidem ex chao & terra natum fabulatur Hesiodus: at Simonides, ex Venere ac Marte. Acusilaus, ex nocte ac æthere: Alcæus, ἐκ τοῦ ἔριδος & ζεφύρου, ex lite ac zephyro: Sappho, Veneris & cæli filium prodit: alij etiam num aliter. Nam & Olen, id est ὤλην Lycius, qui peruetustos Græcis hymnos concinnauit, in Ilithyæ hymno illius filium amorem facit. Inter deos omnes amorẽ præcipuè Thespienses colunt: sed & qui in Hellesponto sunt, Pariani. Quod uero ad Platonici amoris pertinet sanctitatem, qui totus ferè περὶ ψυχῆς erat, οὐδὲ τοῦ σώματος, id est animæ, non utiq; corporis, inuenire est in ueteribus memorijs, Lacedæmonios eandem hæresin esse consectatos. Nam inde sunt celebrati in bello militares ordines, ex amatis amatoribusq; conflati, quos quum Macedo Philippus conspicaretur, conspiratu tacito nitibundos, animã omittentes prius q; demigrarent loco, aut mouerẽtur gradu, male (inquit) sit ijs, qui hosce putãt, turpia uel facere uel pati. Ex ijs porrò fontibus est itẽ Afranij illud, Amabit sapiens, cupient cæteri. Amor autem formæ, inquit aduersus Iouinianum libro secundo beatus Hieronymus, rationis obliuio est, & insaniæ proximus: turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit. Inde & Plautinus amator in Cistellaria, Nullam mentem animi habeo, ubi sum, ibi non sum, Vbi non sum, ibi est animus.

Diuersum autem amori deum ueteres Anterota nuncuparunt, ut est apud M. Tullium De natura deorũ tertio: Ex Venere ac Marte natus, inquit, Anteros dicitur. Ante Academiæ ingressum amoris excitatã fuisse aram à Charmo Athenienſiũ primo, epigrammate astipulante, Pausanias scribit. In ciuitate uero Anterotos uisebatur ara, quã μέροικοι dixere ἀνάθημα, id est inquilinis dicatam. Quoniam Athenienſis Meles Timagoram peregrinum hominem amore ardentem aspernatus, ut se à petra in præceps daret, imperauit. Quod quũ is, ut qui in omnibus adolescenti obsequutũ uellet, animæ etiam num prodigus implesset largiter: tanta subijt Meletẽ pœnitẽtia, ut ex eadem ad imum se mitteret. Vnde factum, ut Anteros Timagoræ ἀλάστωρ, id est ultor crederetur τοῖς μέροικοις νομίζειν. In Eleorum gymnasio, ea parte quæ dicebatur μαλθώ, stabant amoris & anterotos Icones, sed ἔρως palmaceum tenebat ramum, quem auferre niteretur anteros. Athenienses nanq; & Elei Anterota agnoscũt, ut numen. Verum in ijs iam complicanda sunt uela: quoniam ἄλις φρυός, ut dicitur, id est satis quercus, aut uerius (ut Cicero inquit) ἄλις σπουδῆς, satis studij: quod ad amorem attinet, aliubi ad partes reuocandum. Sed illud differendum haud quaq; : fuisse in Achaia ciuitatem Argyram nomine, ac fontem quoq;. Et in propinquo fluuium Selemnum, ab adolescente dictum, qui Argyræ nymphæ oblaqueatus amore, ac desiderio extabescens sit à Venere in eum deformatus. Vnde Selemni aquam id adeptam laudis ferunt, ut ea ablutos amore liberet tam uiros, quàm fœminas. Quod si est, inquit Pausanias, omni auro pretiosior est Selemni aqua. Est inter Erotica infamis quoq; Iynx. Propter quod scitè admodum pro cupiditate uehementi dicitur Iynx Pindaro, ἰυγγι δ' ἅλημαι πόρος, νεμνία θυγάτηρ. Est uero Iynx amatoria auicula, prius mulier, Echus filia aut πάθης, quæ ueneficijs præpeditum Iouem in lûs desideria coniecit: quo nomine ab irata Iunone est in auitium transcripta. Illud hic haud præterierim, fingi à ueteribus amorem cæcum, quod liquidò mõstrauit Theocritus Idyllio, cui titulus θερισταί, ubi ait, τυφλὸς δ' ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ καὶ ὦ φρόντιος ἔρως. id est non cæcus modò est Plutus, uerum & curarum amor plenus. Id eo adnotaui libẽtius, q; male feriatos audio nõnullos palam hoc inficiari, tanq; pullato tantũ circulo receptũ, nec à ueterũ ullo sanctũ. Afferẽ quin etiã ratio, quoniã sit impudentissimus Cupido: nam ut est ab Aristotele Rhet. tertio proditũ, In oculis pudor est,

Anteros.

emblema Alciati

IOANNIS MARIAE GORETTI IN ANTIQVARVM LEctionum libros, ad reuerendum patrem Hippolytum à Treci Mediolanensem Oliuetani montis abbatem & cœnobitam, Præfatio septimadecima.

FAbius Quintilianus, Romanus facile dixerim Aristarchus, iubet optima & statim & semper tradenda. quod consilium, ut expeditissimum, ita etiam uerissimum nouimus: sed à paucissimis satis diligenter expensum. Nam quàm longe à uero scopo aberrauerint, qui maiorum nostrorũ memoria compendium (ut ipsi putabant) quærentes, uix gustatis bonarum artium elementis, statim illotis (quod aiunt) pedibus maximas grauissimasq; disciplinas arripuerunt, mox consequens & patrum & hæc ipsa nostra abunde satis declarauit ætas. Existimabãt enim illi præclarè secum agi, si hisce humanitatis studijs, ut in speciem leuioribus, magno supercilio contemptis, illicò se conferrent ad ardua: quippe quæ aut fructum adferrent uberiorem, aut existimationem maiorem sibi conciliarent apud uulgus. Properabant certe ad præstantissima quæq; : sed εὐπρέπειαν illam, atq; intermedios quodammodo gradus quosdam, aut neglexerunt, aut minime necessarios crediderunt. Quo factum est, ut quæ maxime uidebãtur expetere, non satis plenè, sed ueluti per transennam ac densiore interposita nebula, cognouerint: destituti nimirum præsidio rerum illarum, quæ ad maiora percipienda comparari solent. Atq; id etiam causæ fuit, quo minus insigniter doctos ætas illa media protulerit. Habuit ingenia (fateor) felicissima, uirosq; magnos, Haymones, Hugones, & Richardos à sancto Victore, Rupertos, inter theologos: Fulgosios, Accursios, Panormitanos, Felinos iuris prudentiæ interpretes: Nicolos, Forliuiẽses, Arculanos, Haliabbates, cum tota Arabia, in re medica. Sed hi omnes dum huiusce tenuis (ut uolunt) doctrinæ curã omnem uel abijciunt uel improbant: dij immortales, qualem in uitam hanc barbariem, quales in omnes disciplinas tenebras inuexerunt. Videntur mihi, ne illud quidem nouisse, quod nouerunt: nam iuxta Periclis sententiã, referente Thucydide, Qui nouit, nec; id quod sentit, exprimit, perinde est ac si nesciret. Et quod iam dicebam, patrum nostrãq; hanc ætatem satis declarauisse præproperam præposteramq; in omni literarum genere institutionem, huc pertinet: ut nos scilicet fortunatos nimiũ, bona si nostra norimus, ostenderem. In re medica inuenti sunt, qui relegatis barbaris conuersionibus, omnia ad pristinum nitorem reuocarunt, & ut gnaui agricolæ in bono solo runcationem adhibuerunt: qualis Leonicenus Vicentinus, Linacer Britannus, Guilielmus Copus Basilienſis, Ioannes Manardus: &, quorum gloria adhuc crescit, Antonius Musa Brasauolus, Nicolaus Bonacíolus. Horum enim institutũ tanto applausu à iunioribus exceptum, ut iam nemo sit, qui non malit ex ipsis purioribus fontibus, quàm turbidis riuulis, bibere. Idem in explicatione Platonicæ Aristotelicæq; philosophiæ conati sunt Leonicus Thomæus, & Nyphus Sueſſanus. Idem in mathematicis Georgius Purbachius, Monteregius, Herlinus, Gemma Phrysius. In iurisprudentia Vlrichus Zasius, Budæus, Oldendorpius, Alciatus. quanquam in hac professione bona pars ita mordicus retinet barbariem, ut nonnulli coacti sint totam interpretandi rationem ad arbitrium scholasticorum & nostri fori gryphos conuertere, quum contrà fieri oportuerat. Iam uero (quæ sua dignitate maiestateq; prima nominanda fuit) in theologia Christiana, ubi Augiæ stabulum repurgandum, multi fuerunt quorum opera, si grati uideri uolumus, adiuti sumus. Sed quum ex his nonnullis obsteret uel liuor iniquus, uel prauum morosorum hominum iudicium, uel maligna calumnia potius, unum atque alterum, quos iam mors ab inuidia liberauit, nominabo. primumq; proferam magnum illum heroa Desiderium Erasmum Roterodamum, uirum quum in omni disciplinarum genere maximum, tum in hac parte seipso quodammodo maiorem. Huic tanquam Herculi Themiseum, adiungo Fabrum Stapulensem. Quid, obsecro, omnes isti effecissent sine cognitione linguarum aliarumq; bonarum artium? idem, opinor, quòd architectus non adhibita

Erasmus

Universidad de Deusto
Biblioteca

hibita calce, non ligno, non lapidibus in maximis & amplissimis erigendis ædificijs. Sed næ ego iam sum ineptus, qui longius exempla mihi petenda putem, quum tu præstantissime uir, unus multorum mihi instar esse possis: num sine maximarum rerum cognitione ad amplissimas dignitates euectus es? Quid, quæso, causæ fuisse existimas aliud, quum uestrum collegium, atque adeo uniuersus sacer senatus, te dignum suis suffragijs decerneret, cui administrationē grauissimorū negotiorum committeret, quàm quod te summa eruditione, exactissimo iudicio, & illo quidem longo rerum usu confirmato præditum cognosceret? In omni præterea uita constantem & grauem, non uoluptate, sed recto officio cōsilia moderantem, ecclesiastici deniq; ciuilisq; negotij non ignarum. Quas tot tantasq; animi dotes nunquam possideres, si hæc mansuetiora studia suo tempore non adhibuisses. Quod idem & huic nostro accidit Cælio, qui si eruditius quædam uidebitur ex Platonis, Aristotelis, ac reliquorum placitis interpretari, quàm consueuit rudioris seculi uulgus commentatorum, attributo & Græcis & Latinis literis politioribus, quarum perstudiosum eum fuisse in omni uita, facile testabitur & Antiquarum lectionum opus iam satis pridem euulgatum, & nouæ iam accessiones copiosissimæ, uarijsq; rebus cognitu dignissimis refertæ. De cuius operis æditione quum Camillus Richerius affinis meus, homo tui studiosissimus, nonnihil sollicitus esset, ac oculum (ut aiunt) circumferens, dispiceret quibus conuenienter inscribi possint libri aliquot: inter multos, tu uenerande Hippolyte, mihi occurristi, unus omnium maximè dignus, qui huiusce nuncupationis particeps fores. Quam meam sententiam ita approbatam à Camillo statim uidi, ut ipse sibi hunc scribēdi laborem libenter sumpsisset, nisi perexiguo temporis spatio plures sese obtulissent epistolæ dedicatoriæ conscribendæ: præsertim quum Arlenius Peraxylus noster, qui suam hac in re nobis operam impertire uoluit, affirmaret Frobenianos apud Basilienses iustis operis æditionem maturare. Accipe igitur reuerendissime pater, hoc à me qualecunq; nostræ amicitiæ μνημόσυνον. Et dum per maximas occupationes & seueriora studia tibi integrum fuerit, succisiuas aliquot horas dabis hisce legendis libris. Quod quoties feceris, toties meæ semper in te beneuolentiæ, obseruantiæ ac pietatis agnosces indicium. Deus te nobis diu seruet incolumem. Vale.

Ferrariæ, nonis Nouembris, anno sesquimillesimo quadragesimo.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI DECIMVSSEPTIMVS.

Insaniæ causa ex atræ bilis uitio. Phlegmatici humoris, & melancholici descriptio. Enthusiasmus. Effectus porrò uarij humoris biliosi, quo ad mores. Physodes melancholia. Caput I

AGITAVI DIV MECVM, quæ nam foret huius intemperiei ratio, qua homines sępe ita à rationali abeunt sensu, consternanturq; prorsum, ut mira quædam ac stupenda contingere illis, animaduertamus. Comperi deniq; parte plurima hosce affectus admirabiles adeò, tamq; omnino inopina biles, bilis atræ, quam melancholiam uocant, uitio prouenire. Quid uerò hoc nomine sit prudētioribus intelligendum, insinuat Galenus libro De interioribus tertio: Phlegmaticos, inquit, seu pituitosos humores, intelligo absolute, quibus humiditas & frigiditas dominatur: melancholicos uerò, quibus frigiditas & siccitas. Propterea Aristoteles: Atra autem bilis, inquit, non per summa, sed natura penitus frigida, si modum excedit, hominē facit attonitum, aut obtorpentem, aut anxium, aut formidolosum, quum materia eiusmodi scādat cerebrum: ut Galenus idem approbat planè. Et in sententijs Hippocrates, Si mœstitia & metus longo tempore tenet, atra bilis in uitio est. Et super eodem loco Galenus idem: Constat, inquit, quosdam insanos euasisse ob iracundiam horridam excandescentiam' ue, aut tristitudinem atrocem & immanem, quia corpus perpessum ad hos affectus idoneum paratumq; fuerat. Et Auicenna primo Canonis, Quum multa absque causa sese ostentarit tristitia, humoris adustio euacuati necessaria, ne in melancholiā dilabatur. Si uero humor is admodum incalescat, securitatem animi cantilenasq; parit, & mentis alienationem, ac ulcerum eruptionem, & alia plerunq; generis eiusdem. Bilis quippe atra, ferri instar, quando multum ad frigus intenditur, friget ad summum: quando contrà ad calidum ualde reclinatur decumbitq;, calet ad summū. Quod mirum uideri non debet, siquidem uidemus calcem illi similem aqua perfusam feruere statim, atque exurere. Quòd si uictu quotidiano redundet, mores nihil immutat, sed morbū melancholicum tantummodo creat. At quibus habitus natura talis constiterit, mox his multa, & uaria morum genera exoriūtur, uelut alius aliam habitus intemperiem sortitus est. In quibus enim multa & frigida bilis est atra, hi stolidi sunt & ignaui. In quibus permulta & calida, hi perciti & ingenioſi, amasii, propensi ad omnem excandescentiam & cupiditatem, nōnulli etiam loquaciores. Multi item, quod ille calor sedi mentis in uicino est, morbis uesaniæ implicantur, aut instinctu lymphatico efferuescunt. Quos, ut Paulus inquit, ἐνθεαστικοὺς nuncupant (Nam ἔνθους, dicitur furens, & πνευματοφόρος. At enthusiasmus est, quum anima ex deo illustratur tota) ex quo sibyllæ efficiuntur, & Bacchæ, & omnes qui diuino spiraculo instigari creduntur: quum id non morbo, sed naturale intemperie accidit. Proinde M. Tullius: Aristoteles, inquit, eos etiam qui ualitudinis uitio furerent, & melancholici dicerentur, censebat habere aliquid in animis præsagiens, atque diuinum. Maracus ciuis Syracusanus poeta, etiam præstantior erat, dum mente alienaretur. Sunt qui scribant, mulierem illiteratam, dum atra bile agitare tur, latine loqui consueuisse: cessante uero ægritudine, nō quiuisse. Quod autem ex habitu melancholico effici Aristoteles opinatur, ut sæpenumero angamur, & animo succumbamus, aliàs securitate gestiamus, multi etiā præ mœrore mortem sibi laqueo conscisc ant: Auicēna prima tertij, causam se horum effectuum ignorare, fatetur ingenuè. Quod ipsum & Serapio facit, qui tamen bilem atram, rem adeo diram, adeoq; meticulosam uidetur putasse, ut à malo dæmone eius impetus excitari confiteatur, & Auicenna sapiens non negarit. Archelaus Macedonum rex atræ bilis habitu sibi maiorem in modum confidebat, & nunquam non spei plenus erat. Macri: inquit tertio De locis

Universidad de Deusto
Biblioteca

affectis, siue De interioribus Galenus, & nigri ac hirsuti, & quibus latæ sunt uenæ, aptissimi censentur, ut huiusmodi in ipsis humor cumuletur. Fitq; interdū, ut ruso colore homines affatim in melancholicā temperaturam recidant. Post hos uero flaui, Idq; si uigilijs multisq; fuerint laboribus innutriti, solicitudine addita, & uictus tenuitate. Melancholicæ genus tertium, dici Paulus ait, φυσδλις ἡ ὑποχονδριακόν, ex inflammatione hypochondriorum circa stomachum.

Exempla insaniæ maximè mira. Alienatio in morbis unde sit. Lucretij furor, & Accus delirium inopinabile: item Pisandri. Interim stomachi cum capite sympathia. Lucretij delirium. Minyæ filiarum admirandus appetitus. Item de Timanthe ac Cleomede. Ebrietatis exemplum inauditum. Adriani furor. Herba insaniam concinnans lapides uersandi. Caput II

SEd & illa magis utique miranda: Imaginatio corrupta, & præter naturam, nec unius speciei. Quosdā inuenias, inquit Galenus tertio De interioribus, siue De affectis locis, qui se putent figlinum uas, quamobrē contactū hominum, & omnino propinquitatē expaueſcunt, ne quo modo cōminuantur decurtentur ue. Alij gallum conspicati, prius q̄ ędat cantum alas excutere, ipsi quoq; cōsimiliter brachia motitāt, mox & canunt. Sunt quos perpetuo timor percellat, ne mundum fulciens Atlas, seruansq; lasseſcat, isq; feratur in præceps, & omnes una pereant ruina. Proinde fugam semper meditantur, ut (si fieri possit) sese extra mundana claustra propipiāt. Proditur autem cælestium rerum studiosis, si hora ea, qua partus cōpletur, aut fuerit terræmotus, aut cælum tonuerit, quisquis eo statu in lucem prodierit, semper futurum corpore tremulum ac instabilem, & qui dubio gressu trepidantibusq; uestigijs tectorum labem reformider, ac tonare perpetuo louem, opinetur, quati terram, & naturæ totius lapsum anxie sibi confingat, unde humanioris uitæ proturbetur ordo mire præpeditus. Et cuidam prædiuiti famem timenti, inquit Celsus, subinde falsæ hæreditates nunciabantur. Timor, tristitia, uitæ præsentis tædiū, odium quoq; hominum esse uidentur melancholicis communia omnibus. Amare mortem, non ita. Attamen plerosque inuenias mire exoptantes eam. Hippocrates melancholicorum accidentia duobus clusit, timore, & mentis corruptione: qua quicquid uident, odio habent, & tristes semper uisuntur, & perterriti. Nam sicuti tenebricosa loca plerumque timore perfundunt, sic & bilis atra mentis loco se circumfundens, pauorem inducit. Alienationes uero, quæ in febribus pérsæpe eueniunt, fieri creduntur ex colligatione cerebri cum alijs membris, non ex ęgritudine in eo concepta. Propterea eiusmodi nec maniacos dicimus, nec melancholicos, non item phreniticos. Est enim alienatio hæc, accidens acutissimæ febris, proueniens ex uaporis calidi multitudine, cerebrum scandentis. Habet enim stomachus cum capite sympathiam. Cuius ratio est in neruo magno, qui à capite ad stomachi os protenditur, quo fit, ut præter alia membra, id ipsum stomachi os amplius sentiat. Sed redeo ad insanorum inusitatā speciem, Quatium in libro Temporum, legimus, amatorio quidem poculo in deliriū abijsse, uerum ita, ut interuallata intersectaq; insania carminibus concinnandis librisq;, spatium daret. Quos ad obelum & unguem reuocatos, Cicero postea deterserit. Mox tamen ægrius ferens, sibi manum admouit. Sparsum taceo, quem scribit Seneca inter scholasticos insanum, inter insanos scholasticum. Minyæ cuiusdam filias eo percitas furore legimus, ut humanis uesci carnibus appeterēt. Imò etiam filios ad eam rem sortirentur, ac Leucippam, Hippasum filium quem petierat sors, laniandum exhibuisse. Est mania, siue furor item, ubi leuissimis de causis mortem quis sibi pergit cōsciscere. Quod Cleotamenta capiebat, arcum ingentem quot diebus intendens: cęterū, peregrè profectus, receptam intermisit meditationem: reuersus postliminio, quum se itidem experiretur, non ualens amplius arcum intendere, in succensam uiuum se pyram immisit. At Cleomedes Astypalæeus pycta, quum in pugna Icetum peremisset, ac eo nomine ab Hellanodicis foret dānatus, & exutus uictoria, tristitudine insaniuit. Reuersus Astypalæam pergens in puerorum diatribam, subuersa, quæ tectum fulciret, columna, pueriscq; ad sexaginta

sexaginta attritis, à ciuibus ad supplicium quæsitus, in Pallados sacellum defugit, ac in κιβωτόν, id est arcam, sese intrusit: qua mox conscissa, nusquam est compertus. Apollo super ijs consultus respondit,

ὕσατ' ἠρώων κλεομήδεος ἀσυπαλαιεύς,
οὐ θυσίαις τιμᾶτε μηκέτι δυσκόλον ἐόντα

Cæterum Acco, cuius apud Plutarchum mentio est, in commentario De Stoicorum contrarietatibus, professæ insaniæ mulier, præcipue mira inter omnes est, qui à communi sensu sequestrati adeo demētant (ut Apuleij uerbo utamur) adeoq; obbrutescūt, ut nullatenus uice hominum sint, mentis illo uigore diuino interextincto. Fuit igitur Acco eius delirij, ut cum se amplius contemplaretur in speculo, sicuti in epitome parœmiarum Tatræi ac Didymi relatum inuenio, imaginem suam perinde ac mulierem alteram alloqueretur, innueret, summurmuraret, arrideret, interdum cōminaretur, promitteret, subblandiretur, & quicquid confabulantes solent, numeris omnibus impleret. Nec satis, argumentum uesaniæ constantis alterum: scribunt alij, etiam clauos non nunquam spongia, ueluti malleo impingere conatam. Expinxit & suis Pisandrum uesania coloribus, qui terrore maximo perfundebatur, necubi animæ suæ occurreret, à qua uiuus esset destitutus. Verum, nec transiliamus hac parte mirum præcipue exemplum uinolentiæ, raro aliàs percognitæ. Auctor Timæus est, fuisse Agrigenti domum quandam cognomento τριήρη: id est triremem, euentu tali. Adolescentes aliquot illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant, mox, uti assolet, quum incaluissent ue hementius, ita decussi mente sunt, itáque externati, ut in triremi se opinarentur constitutos, mariq; altius undabūdo, hyemem ingruere atrocem. Proinde, uelut naufragium ueriti, tanquam egestis, quæ intus forent, nauigium facturi leuius, uasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in uiam, ceu in mare festinantius iactare adorti sunt, accurrentibus hinc inde, qui proiecta diriperent. Insequenti die, ubi affuere magistratus, factum coarguentes, quum illi necdum satis edormissent, respondere, se mortis metu præoptasse, quæ in nauí forent, disperdere, q̄ fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem uniuersis, qui inter eos uidebatur natu grandior, Ego ò uiri Tritones præformidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Quumq; amplius delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ignoscente magistratu, commoniti modo grauius: ea uerent in reliquum inuitationem eiusmodi brutalem. At illi, uelut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis undis portum fuerimus assequuti, inter marinos deos uobis, ut seruatoribus in patria statuas surrigemus. Auctores habeo, Orestam ad Hebrum ciuitatem ab Oreste conditā, fuisse Adrianopolin nuncupatam de principis Adriani nomine, qua tempestate is furens, ac ciuium cæde ad libidinem grassatus responsum accepit, In furiosi cuiusp iam domū obreperet. Nam inde remollitam insaniæ uim, proditum literis est. Quumq; furenti senatores subtraxisset plerosq; Antoninus, etiam Pij cognomentum est assequutus. Illud nec transiluerim, Antonianis militibus per squalentia loca ex Parthis redeuntibus herbam esse compertam quę letiferam conciinnaret insaniā, sic ut uescentibus incumberet opus unum lapidem mouere omnem, ac uersare, quum præterea nil aliud memoriæ inhæreret. mox uero bilem conuomentes moriebantur. Huic malo solum est uinum ἀντιπαθὲς.

De ratione item delirij, ex medicorū doctrina. De imaginoso, & nocumentis imaginandi potentiæ, necnon cogitatiuæ, & memorialis. Quot modis dicatur phantasia. Phātastici cur dicantur. Catulli locus explicatur. Cornelio item Celso lux infertur. Interim Theophili deliriū, & Galeni, ac Thrasylai, Bizari qui, & unde, necnon Macarones. Caput III

CAeterum ingrediamur parumper medicorum scholas, non ut transfugæ, sed ut exploratores, præfloraturi quod hasce lectiones adipositiores ac suculentiores faciat, ut lubentia ipsa lubentiores, ut salibus Poetæ nobilis interim utamur, ad legendum nostris initiati teletis adlubescant. Auctor Auicenna est sexta primi, Animalem uirtutem duas continere potestates, apprehensiuam, & motus compotem. Apprehendendi uim bisariam item distribuit: aut enim manifesta fit apprehensio, ut quum sensu aliquid percipimus: aut clandestina, & latens.

De hac uero Galenus, & medicorum plerique agẽtes, quantum ad ſanitatis pertinet cuſtodiam, & ęgritudinum curam, triſariam modo diſtribuiſſe contenti, Imaginandi uim ſtatuere, qua ſenſibilia apprehenduntur omnia. Item cogitandi facultatem, ſiue diſcernendi, quæ facienda à non faciendis diſcernit. Sequitur poſtremo memoriæ poteſtas, quæ præterita nobis ſuggerit. De ijs igitur tertio Morbi Galenus agens: deq; accidentibus earum, ab imaginatione ducit exordium, ac eius eſſe nocumentum unum putat, qui dicatur ſtupor. Aliud quod congelatio, Aliud alienatio. Nocumentorum uero diſcretiuæ potẽtiæ aliud dicitur ablatio, ſicut amẽtia. Aliud diminutio, ut ſtultitia. Aliud corruptio, ut deſipiẽtia. In memoriali autem poteſtate, aut deſtructio ineſt actionis, ut in Lethargia, aut deminutio motus, & uocatur Inſania. Eſt & aliud, quod inſaniã item dicimus. Nam alienatio duobus modis fit, aut non bene imaginamur, aut parum rectè recordamur. Porrò imaginandi potentia oblædi ſola poteſt, incolumibus alijs, ſicuti Theophilo medicæ artis perito cõtigiſſe nouimus, qui quum decubuiſſet æger, in angulis domus occinentes arbitrabatur adeſſe tibicines, cantoresq;. Quumq; conualuiſſet, integra mente narrabat omnia, quæ in ægritudine concepiſſet. Vnde liquido coniectatum, diſcretiuam uim, ac memorialẽ gradum tenuiſſe, imaginatione tantum oberrante, ac extra quadrum, quod aiunt, promota. Nam & diſcernendi potentiæ modo inferri nocumentum poteſt, cæteris duabus lineam non mouentibus, memorabili cuiuſdam exemplo, qui Romæ occluſis ædibus, de feneſtris uaſa tranſeuntibus oſtentabat, ſciſcitatus, an allideret? Cæterum, quia unumquodq; ſuis appellabat nominibus, manifeſtum fit, memoriã, imaginationemq; minime oblæſas fuiſſe, cogitandi, ſeu diſcernendi poteſtate deminuta, quoniã quid faciendũ foret, parum diſpiceret. Nam & poſtremo ſcitari perrexit, an etiam puerum præcipitaret, annuentibusq;, confeſtim impegit. Huic uero diuerſam, dum puerum ageret, Galenus expertum ſe affectionem prodit. Nam quum per æſtatem febris quateretur ardore, ex cubili prominentes atro colore feſtuculas uidere ſe opinabatur, ueſtes quoq; floccorum plenas. Quos quum ſubinde carptim colligere adniteretur, & ex aſtantibus dixiſſet amicus quidã, Videtis' ne hunc iam floccos conuellere, ac congregare feſtucas? Aduerti inquit, quæ dicerentur, nam ratio mihi prorſum conſtabat. Et recte inquam dicis, proinde aduertas amplius, ne inphrenetios dilabar malum. Scribit porrò Thucydides, peſtilẽtia quadã atrocius graſſante: infectos ea tantam obrepſiſſe omnium inſcitiam, ut parentum, amicorum, & ſui met obliuiſcerentur. Sciendum præterea: phantaſiæ nomen uarie capi tum à philoſophis, tum à medicis. Eſt enim quandoq; Phantaſia intellectus, uel rationis deprauatio, uel cogitationis, proinde à communi iudicio deuios ſimplex uulgus phantaſticos nuncupat. Nam & tertio Interiorum Galenus: Affectio, inquit, quæ dicitur phantaſia, nil aliud eſt, quàm intellectus corruptio. Eſt item phantaſia phantaſticæ uirtutis operatio, ſcilicet motus à ſenſu ſecundum actum facto. Ita nanq; ab Ariſtotele, ſecundo De anima deſcribitur. Tertio dicitur phantaſia de theſauro, ſeu uirtute animali formarum ſuſceptarum prius in ſenſu cõmuni, cuſtode. Ex ijs uero, quæ latius perſequi collibuit, dilucet, opinor, Catulli ſenſus illis uerſiculis,

Non eſt ſana puella, nec rogate,
Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.

Nam & Cornelius Celſus indidem mutuari lucem poteſt, Quippe tertio medicinæ libro, phrenetios ſpecies exequens, tertiũ inquit, inſaniæ genus eſt, cuius ſpecies duæ ſunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem inſanientem Aiacem, uel Oreſtem poetarũ fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Nam quod lepidiſſimi poetæ ſenſum ad ſpeculi rationem reuocant nonnulli, aut laruas neſcio quas concipiunt, ægri ſomnia cẽſenda ſunt, quæ inter ipſas quoq; ineptias euanuerint. Quod æquo animo accipiant quæſo, legentes, neq; enim mihi cum quoquam commiſſum, ut Liuiana utamur phraſi, bellum eſt, imò nec occultius quidem. Verum uix tempero mihi in tanta plerunq; ſciolorum inſcitia, calamo nimis prurientes, quanquam auribus præſtaret. Noſtram uero interpretationem ad uerbum ferè, in Catullum æditis commentationibus, nuper ſibi tyrunculus quidam aſſeruit, uindicias nil ueritus, ut qui æditionem alteram non expectarit. Verum dicẽdi genus planè puerile, ut alia taceam, facile ab impoſtura

poſtura lectorem uendicabit. Tametſi amplius in eo ſibi placet, quàm in anulo Polycrates, ut eſt apud Libanium. Lego in ueterum monumẽtis, Thraſylaum eo percipi ſurore ſolitum, ut Piræum ingredientes naues, ſuas arbitraretur. proinde abeuntes, remigrantesq; ingenti applauſu excipiebat, quod ſi qua naufragium feciſſet, nil inde mœroris cõcipiebat. Hunc fratris cura ubi à morbo abſoluiſſet, narrabat, nunquam ſe uixiſſe iucũdius quàm furoris tempore, quoniam abeſſet triſtitia, uoluptas ſuſum arrideret. Dignum uero relatu, imaginoſos id genus homines dici paſſim Byzaros, credo, ab inconditis moribus populorum, qui in Ponto dicuntur Byzares, ut inquit Stephanus, meminit Valerius Flaccus, Byzaresq; uagi. Sunt & in eo terrarũ ſitu Macrones quoque, quos ab Eubœa colonos arbitrantur, unde & nomen, quoniam Eubœa quãdoq; Macris ſit nuncupata, quod Dionyſius Chalcidenſis ſignificat. Alij uero dici Macronas putant, quia apud eos plures comperiãtur macrocephali, id eſt capitis iuſto longioris, ut apud Perſas grypos inuenias pleroſq;, id eſt adunci naſi. Ex hac doctrina, cuius auctor mihi eſt Apollonij interpres, demanaſſe puto, ut hebeti iudicatu, rudesq; homines Macaronas dictitet ſimplex plebecula, cui ſæpe imprudenti allinitur quippiam ex uetuſtatis colore ſucculento.

Delyrium quandoq; ex imbecillitate contingere. Triplex delyrij ſpecies, cum riſu, ſtudio, & agreſti mentis ardore. Ecſtaſis. Iupiter Cappotas. Alieni qui intelligãtur, & coalemi. De catacopis, & paracope, & enthuſiaſmo, Mammacuthis, & diuinaculorum fraude. Gyrgatum quid. Blennus, blenna. Diana Hemereſia. Luſus regio. Pœcilliæ piſces. Maniæ deæ. Digiti monumentum. Ace locus. Potniades deæ. Acmanos regio. Sophroniſter lapis. Caput IIII

VErum, ut incudem eandẽ ſubinde, quod dicitur, porrò tundere pergamus, apud Galenum itẽ legimus ex Hippocratis doctrina, mentis cõmotionem quandoq; ex defectu cõtingere, quo manuum, ac pedum tremores. Hæc ſi quidem membra propter potentiæ ipſa mouentis imbecillitatem infirmas habent motiones, ita & cerebrum uacillat, delirumq; euadit, quo nomine nec uehemens admodum id unquam exiſtit commotionis genus, ſed mediocre, & ut quiſpiam dixerit, ioculare, nugatoriumq;, & uelut puerile, ac facetum. Solet enim Hippocrates iocos, & nugas uocare inſaniam mediocrem, quaſi feſtinam, non mordacem, nec ſerio uſurpatam. Quod uero ex defectu nonnunquam contingat deſipientia, ſuggerit argumentum Hippocratis aphoriſmus, qui ſeptimo libro inſertus ita legitur. A profluuio ſanguinis deſipientia, & conuulſio, malum. Idem Hippocrates alibi: Delíria, inquit, quæ cum riſu accidunt, tutiora ſunt, quàm quæ ſerio. Nullum delirium, Galenus ait, citra periculum eſt: attamen cum riſu minus habet diſcriminis. Quod enim furibundum & efferum & agreſti quodam mentis accidit ardore, maximo cum periculo eſt. In meditullio autem utriuſq; eſt, quod cum ſtudio eſt, ſeriumq; delirij. Omnia uero delíria cerebro accidunt affecto, ſiue per ſeſe, ſiue per conſenſum & affectum cõmunem. Differunt autem inuicem per cauſas ipſas efficientes: ſi enim calore cõſiſtit, delirium duntaxat, citra nocuum ſuccum, ſimile quodammodo ei eſt, quod ex ebrietate contingit. Si flaua bile, cum ſtudio infeſtat, quæ ſi impendio cremetur, ut iam ad bilis atræ naturam accedat, inſania fit ſatis furioſa. Plutarchus tria & ipſe genera uidetur agnoſcere, melancholiam, phrenetin, paracopen. Sunt qui hanc deminutionem interpretentur. Nam idem alibi Plutarchus Catacopos furore percitos intelligere uidetur. Ecſtaſin, id eſt ἔκστασιν, Galenus finit ὅλου χρόνιον μανίαν, id eſt inſaniam perpetem. ἔκπληξις ab eodem dicitur διανοίας ἔκστασις, id eſt cogitationis ſtupor, ex repentina conſternatione extrinſecus adueniente. Alienos in hoc genere nuncupat Firmicus Matheſeos tertio, Si cum ſole, inquit, in octauo ab horoſcopo loco Mars, aut Saturnus fuerint inuenti, facient alienos, delyros, aut phreneticos. Nam qui ſtulta meditantur & cogitant, Coalemi uocantur. νοεῖν, cogitare indicat, uel ſentire: ἀλέμονα uero fatua dicuntur. Hinc Cimoni cuidam Plutarchus ſcribit, ob amentiam, Coalemi cognomen factum. Enthuſiaſmus eſt quidem mẽtis ſtupor, ſed ex illuſtratione diuina. Mammacuthum inuenio quendam fuiſſe ſola illuſtrem fatuitate, ſicuti fuit & Melitides: unde apud Ariſtopha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, κιχλιώντες μαμμακωνθοι dicuntur, id est hiantes Mammacuthi. Hinc factum opinor, ut homines id genus quandoq; Mamaluchos dicamus. Gyrgathum uero lectum dicebant, in quo mente deuij & spiritibus afflati immundis uincti distinerentur uersarenturq;. Vnum ueteris impostura ac uanæ superstitionis documentũ præterijsse hac parte nequeo: halicaccabi radicem solitos bibere uaticinãdi callentes, quòd furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolebant. Quia uero insaniæ persequimur species, uenit in huiusmodi pragmatiam gynæcomania, uenit & ortygomania, doxomania, ornithomania, & id genus alia plura, quum quis in re quapiam debacchatur præcipue. Blennum Græci, id est βλωνόν, ignauum dicunt, & fatuum. Est & βλώνα apud illos μύξα, id est mucus: sed per ρ scribere malunt alij, πλώνα. Nec prætereatur illud hac parte: tribus à Gythio stadijs in Laconia lapidem stetisse illaboratũ, in quo quum sedisset Orestes, cessasse à furore, Pausanias scribit: ac propterea, inquit, ex Doricæ linguæ proprietate dicitur lapis Iupiter καππῶτας, uti ipse interpretor, ἀπὸ τοῦ καπποῦσθαι, quod communi lingua καπποῦσθαι enuntiatur, signatq; sedare. Pindarus in Nemeis,

Κρίσσαις δὲ καππαύσει δίκαν τὰν πρόδοκον αὐτῆς.

Hoc uero censeri eo debet grauius, quòd Græcus uir Musurus, Latineq; scientissimus, Venetijs, Pausaniæ sensum quæsitus à me, palàm ignorari à se, citra ruborem est confessus. Ab hoc uero haud ita disparatum illud quoq;: esse speluncã in montibus supra Nonacrin, ad quam furentes Prœti filiæ defugerint: sed mox, arcanis quibusdam sacrificijs ac purgationibus, eas in regionem cui nomen λασοῦς, perduxit Melampus, ac persanauit in Dianæ templo: quam ex euentu, ἀμφεῖσιαν nuncuparunt Clitorij. Sunt hi Arcadiæ populi, & Clitor fluuius, qui in Aroanium influere narratur: in quo flumine reperiantur pisces pœcilliæ, quibus sit uox turdorum assimilis. sed sunt, qui parum constanti fide id proditum uelint. In Arcadia porrò pergenti ex ciuitate quam μεγαλίω uocant, Messeniam uersus, dearum occurrit templum, quas & regionẽ simul templo circũiectam, μανίας nuncupant. Eas eruditi Eumenidas interpretantur. Illuc item furore correptum peruenisse Orestem ferunt. Quin & à templo haud longe fuisse supercilium, in quo uiseretur Ἀλεκτύονος μνῆμα, id est digiti monumentum: quod furoris ui ibidem digitum sibi Orestes arrosum uorasset. Quo facto, Eumenidas illi se albas ingessisse, quum prius nigro colore occurrerent formidolosæ, ac ita demũ resipere cœpisse. Vnde & Ace, id est ἄλις, dicitur locus, ubi adhibita primum medela est. Apud Potnias Bœotiæ ciuitatem fuisse puteum, legimus, ex quo si aquam hausissent equæ indigenæ, furoris ui concitabantur. Sed & inde Potniadas nuncupari deas, comperimus, quas μανιοποιούς interpretantur. Ab Lycophronis proditum interprete est, Melanthium Antiochiæ regionem, quia inibi à furore Orestes interquieuisset, cœpisse Amanon dici. Brocum, accentiuncula in fine locata, stultum accipiunt Græci. In prio re autem syllaba attelabum indicat uox, & locustam. Broccos intelligunt Latini, quibus prominent dentes. Brocci cuiusdam meminit Cæcilius, alterius etiam Seneca. Illud porrò adiecisse nil obfuerit, Herculem insania uehementius agitatum, quum uel Amphitryonem interfecturus uideretur, lapide à Minerua impacto, esse cõsopitum, ac lapidem σωφρονιστῆρα nuncupatum. Verum fœcunda in gente Meneni, ut Horatius inquit, uersari diutius, abutentis otio fuerit. Id itaq; quod sequitur, perpendisse maius operæpretium sit.

A quibus traditum sit, Ingenioſos melancholicos esse: ac quæ sit eius rei ratio. Bilis atræ species. Lux sicca, anima sapientior, quid significet. Cholera quid.

Cap. v

PLato in libro De scientia, ingenio pollere eos præcipue scribit, qui furore quodam percipi atq; concitari soleant. Democritum quoq; prodidisse, animaduertimus, ut quisq; ingeniosissimus sit, ita maxime quati furore. Quod ipsum & in Phædro approbari uidetur, ubi enotatum inuenias, Poeticas fores frustra absq; furore pulsari: quanquam haud ambigo, diuinum quendam intelligi afflatum ea parte à Platone. Verum, nec eum ipsum naturæ rerum periti astruent contribui, nisi melancholicis. Sed & Aristoteles, quoscunq; in quauis facultate præstantes melancholicos extitisse pronũciauit, Vt me (inquit Cicero) nõ pœniteat hebetiorem esse

esse. Nam & heroica dicitur affectio, id est ἡρωικὸν πάθος. Cæterum, cur ita contingat, hoc est quod diu & anxie quærimus. Nam sunt quibus Aristoteles parum satisfaciat, affectantibus semper ingeniorum acuminibus quiddam adiposius, plenius, diuinius. Proinde in hac quasi comitiaria doctorum statione imbuti utriusque philosophi mysterijs, præcipue tamen Platonicis, medicæ quoq; artis claritate illustres, tam abditæ quæstionis inuolucra, fulti etiam ope diuina, sic fermè explicare aggrediuntur. Vt primum quidem melancholiam, id est bilem atram esse duplicem contendant: quarum alteram medendi scientiã professi, physicen, id est naturalem dicti tent: alteram uero adustione contingere, asseuerent. Et physicen quidem non ferè aliud uolunt, quàm densiorem sicciorem q; sanguinis portionem. κατακαίω μαλῶ uero, id est adustam, in quatuor species partiũtur: aut enim naturalis melancholiæ, aut sanguinis purioris, aut bilis, aut pituitæ salsioris combustione concipitur. Ex adusta, iudicio & sapientiq nocumenta inferuntur: dum enim exardescit humor is, crematurq;, furorem concinnare solet, & concitationem commoliri. Sicubi uero restingui contingit, eo quod subtilius est clarius ue euanescente, unaq; modo fuligine uelut subsidente tetra, stolidi concinnantur & stupidi. hunc uero habitum, melancholiam dicti tant propriè, amentiamq; atq; item uecordiam. Solam uero bilem atram, quæ physice nuncupatur, iudicium confouere atq; sapientiam, compertum est. Nec tamen id censeri perpetuum debet. Nanq; si sola sit, ab omni sequestrata admixtione, nigricante nimium densaq; mole, spiritibus fuscedinem inijcit, animo terrorem, hebetudinem ingenio impertitur. Quo nomine Moralium septimo Aristoteles: Bilioſus, inquit, atra bili nec ad consultandum omnino est aptus. Si uero simplici commisceatur pituitæ, quum frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, crassa quadam frigentis naturę ui, ignauiã conciliat & torporem. Oportet autem atram bilem neq; paucam esse, adeo ut sanguis, bilis, spiritus ueluti suffrenatione deficiantur, unde ingenij prouenit inconstantia & memoriæ fluxus. Nec rursum exuberare adeo, ut ceu molesto succumbentes oneri, à marcore uix excitari posse uideamur. Proinde necessarium omnino, quantum eius patitur ratio, esse eam prætenuem. Tunc enim absq; nocumento fortè largior etiamnum admittetur, etiam si in bilis fuerit æqui libro, quod ad pondus attinet. Exuberet itaq; bilis atra, uerũ subtilissima, nec tenuioris pituitæ circumfusus desit humor, ne inarescat omnino, fiatq; durior protinus. Non tamen usq; promiscueri pituitæ uolumus, præcipue si largior ea fuerit & frigidior, ne inde algorem contrahat. Sed bili sanguiniq; ita promisceatur, ut ex tribus unum consurgat corpus, dupla sanguinis ad reliqua duo proportione compositum, ubi octo sanguinis partes, duæ bilis, duę item bilis atræ portiones existant. Accendatur quadamtenus à duobus illa bilis atra accensaq; fulgeat, non uratur. Hoc significasse illud Heraclìti uidetur, Lux sicca, anima sapientior. Spiritus ex hoc humore creati primo quidem subtiles sunt: etenim sub angustioribus atræ bilis eiusmodi compressi meatibus, uehementiore ob unitatem calore in primis attenuantur, perq; arctiores expressi meatus, subtiliores erumpunt. deinde calidiores similiter, atq; eadem ratione lucidiores. tertio agiles motu, actione uehemẽtissimi. quarto item stabili solidoq; humore iugiter emanantes actioni diutissime seruiunt. Tali autem animus noster obsequio fretus, indagat uehementer, perseuerat inuestigando diutius. facile quæcunq; peruestigauerit, inuenit, clare perspicit, syncere dijudicat, ac diu retinet iudicata. Obiter uero hic legentes commoneo, ne omissum studiosis decoquat: cholerã non (ut uulgò) pro bile, uerum pro intestinorum affectione à medicis capi, duobus generibus apud Hippocratem: alteram enim ὑγρὰν dicit, id est humectam, de qua ex Paulo facta nobis mentio alibi est: alteram uocat ξηρὰν χολὴν, hoc est siccam choleram eadem productam ratione ac causa, & in eisdem, at citra uentris solutionẽ & uomitus, uel (ut Galenus ait) ἄνευ ἐνέσεως κοιλίας καὶ ἐμέτου. Sunt qui ita finiant, χολὴ ἔλκρισις κάτωθεν ἀμφιγεγυὸς, καὶ ἄνωθεν ἀσαρκόματος ἐμετός. Dicitur inde cholera quoq; fistula uel canalis, quo uibratior è tegulis defertur aqua. Sed nos iam prætorium dimittamus.

De cicadis acanthijs, & achetis. Tettigonijs, cercope, ac calamæa. Mulieribus ornamentum esse silentium, Acation quid, & oneuon, ac oneui piscatores, Cur cicadarum aliæ canant, aliæ minus. Enceladus quid, bombycia. Entomia

tomia. Aethaliones cicadæ cur. Alia item de cicadis non ingrata, & ex Platone fabella repetita. Caput VI

Icadas quasdam inuenio in Græcorum libris uocari acanthias, non quia, (ut Suidas inquit) species sit hæc insecti illius: sed epitheton est obuersantis inter spinas quas illi acanthas uocāt. Sicut etiā achetas, nō cicadæ species est: sed epitheton, ἀπὸ τοῦ ἠχεῖν, hoc est, à cantu, ueluti argutam dicamus. Stephani monumenta præferunt, ab Athamanum urbe in Aetolia, quam Acanthon dicunt, nuncupari acanthias cicadas: quæ quoniam ferè cōsilescant, ut Simonides atteſtatur, inde receptum, ut qui non loquantur, eo ferè exprimātur nomine. Vnde est illud Hermolai Barbari, Malui diuinator uideri, quàm Aetolia cicada. cui displicet, meminerit, Aristarchum non alia magis ratione uatem existimatū, quàm quod librariorum, aut uetustatis in Homero uitia uel cum famæ periculo scrutari uoluisset. Quod si est, Pontani solertiam mirari licet, qui in libro De aspiratione, lenam Acantida Propertio de loquacitate nuncupatam, & aurium offensaculis, prodere sibi permisit. Nisi quòd apud Theocriti interpretem obseruatum est, dici acanthida auem colore uariam, uoce λιγυρόν, id est stridulam, quam ex uarietatis ratione pœcilidam item nuncupent. In spinis, quas acanthas uocant, habitare Aristoteles & Alexander scribunt. Appellantur aues hoc genus acanthilides quoq;. Sunt ex Græcis, præsertim de Grammaticorum decuria, qui manifestum putent, masculas cicadas canere, quæ apud Hesiodum dicātur achetæ. Esse uero mutum fœminarum genus, quæ nuncupentur tettigoniæ, documento etiam nobili, Fœminis præcipuum ex silentio adesse ornamentum: unde sit illud Sophoclis ex Aiace mastigophoro, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Conferre ad idipsum, & lusciniarū fœmellarum ἀμελίας, id est cantus priuationem. Auctor Pausanias est, cicadam maximam nuncupari achetam. At ἐλάχιστον τεττίγιον, id est minimam cicadulam, dici cercopen, id est λοφκώπιν, etiamq; calamæum. Quæ sit post hanc, tettigonium, fortè à uerbo πτίσσω, de quo alibi hoc opere facta nobis mentio est. Acation uero, ad acāthias spectat nihil: nam nauiculæ species eo intelligitur nomine, utrinq; remis agitata: sed sic, ut remigum unusquisque δικωπίας ἕνεκα, id est remos ducat duos. Hoc eo intertexui libentius, quoniam uerbi cōmeminit Plinius, & id incuriosius explicatur, etiam Græcorum plerisq;. Scitu dignum & illud: oneuon dici machinam summis acatiorum partibus impactam, qua circumpositis funibus, extraherentur è profundo grauissima quæq;, adeo ut piscibus suffertum rete nullo negotio uel homines duo ualeant educere. Sunt ex piscatoribus, qui elecaten uocent, id est ἀλιεκάτην. Piscatores ipsos ea operantes inueni, qui oneuos item dicant. Cæterum nobis in semitam denique redeundum. Quæramus igitur, Cur nam cicadarum aliæ canant, mutis quodammodo alijs? Nempe, ut quinto De animalium historijs Aristoteles ait, ὁμοίως δὲ ἔν τε τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις. οἱ μὲν διηρθρωμένοι εἰσὶ τὸ ὑπόζωμα οἱ ἄδοντες, οἱ δὲ ἀδιαίρετον ἔχοντες οὐκ ἄδουσι. Sunt, inquit, quæ canunt, præcinctu diuiduæ, siue maiores, siue minores sint: quæ autem non canunt, indiuiduæ constant. Sed planius in libro περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, id est De morte & uita: Habent, inquit, animalia id genus pleraq; diazoma, id est præcinctum, cui insitus est spiritus: is quandoq; foras mouetur, quandoq; uero ediuerso: unde contingit nunc eleuationem fieri, nunc depressionem eiusce pelliculæ. Quum enim exit spiritus, attollitur: sicut ingrediente, deprimitur. Perinde enim insectis portio ea mobilis est, ut in spirantibus pulmo, & in piscibus branchiæ. Porrò pellicula concussa faciunt sonum. Sicut in calamis pueros interdum uidemus factitare, quibus prætenui folliculo indito, sonum eliciunt. Sic & cicadis, quæ canunt, calidiores enim sunt, & imo spiritalis motus maior, ut interpretatur Thomas. Proclus uero Diadochus, ὁ τέττιξ inquit ἄδει τὸν τῶν πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν καὶ τὸν ἦχον ἐκπέμπων. id est, canit cicada, seipsam atterens sub alis, atque ita sonum emittens. Plinius ex Aristotelis doctrina, Vocem non habere, scribit, nisi quæ pulmonem, & arterias habent. Idcirco & insectis sonum esse, non uocem: intus meante spiritu, & incluso sonante. Verum, alia murmur ædere, ut apes: alia cum tractu stridorem, ut cicadas. Quia uero hoc genus intus habere sonum uisitur, hinc enceladum insecti speciem appellari, astruunt grāmatici. Vniuersim uero bombycia uocant quidam

quidam, à bombo, ut opinor: sicuti ab incisuris, entomia, id est insecta. Scribit Theocriti interpres, dici cicadas quandoque æthalionas, ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου. id est, quia à sole amburantur: concinere enim tū, ubi cauma fiat, id est inardescat amplius calor. Fuit & ab hoc animali ueteribus concinnata comminatio, χαμόθεν οἱ τέττιγες ὑμῖν ἄσονται. id est, à terra uobis concinent cicadæ. Significatur enim agri uastitas cum arborum excisione. Verum, sic allegorice pronuntiatū uehemētius grauiusq; putat Demetrius Phalereus. Quæ uis sua est orationis concisæ. Propterea & symbola ob breuitatis assimulationē, efficaciora multo ac grauiora censeri. Quod enim breuius profertur, multorū suspicionē præstat. Porrò lepidam ex Platone cicadarum fabellam haud quaquam hic trāsgredi debemus. Apud quem Socrates in Phædro astruit, In meridie non dormiendum, ne (inquit) à cicadis rideamur. Nam quos uiderint agentes, ut oportet, illis præmium tribuunt, quod deorum concessione traducere ad homines possunt. Fertur enim hosce olim homines fuisse ante Musas. Natis inde Musis, cantuq; monstrato, illorum nonnullos uoluptate cantus usqueadeo delinitos fuisse, ut canentes cibum potumq; negligerent, imprudenterq; perirent, ex quibus deinceps cicadarum genus sit propagatum, munus hoc nactum à Musis, ut alimonia non indigeat, sed absque cibo & potu, quamdiu uixerit, cantet. Postea uero ad Musas proficiscatur, quam quis hic Musam colat, renunciaturum. Ergo Terpsichore renuntiantes, qui præcipue illam in chorcis cœtibusq; celebrarint, eam ipsis propitiam reddunt, atq; itidem alijs pro sua cuique ueneratione specie.

Nil uideri absq; luce. Colores uariari pro lucis diuersitate. De columbarum collo. Lucretij locus declaratur. De iridis coloribus, & apparentijs quas uocant symphasis. De luce nonnulla, Entelechia colorum. Cap. VII

Mathematicæ disciplinæ, ac naturalium rerum studiosi, nil uideri absq; luce, proinde nec discerni colores quoq; absq; luce eadem, ualidis argumentorū comprobant rationibus. Astruitur & illud, ut consequens, corporum colores apud uisum diuersos euadere pro lucis diuersitate super ipsos orientis. Nam in claritate mediocri turbidiores plerunq; uisuntur, in illustri uero clari scintillantesq;. Argumentum euidens, in solis deliquio colorata omnia, insita priuari uenustate, Liquet id amplius in columbarum mirè splendicātibus pennulis, quas in earum collo conuisimus: nanq; etiā si unius sint coloris, uarijs tamen aspectibus uarie illustratæ sub differenti specie oculis exhibent sese. Cuius ratio est, quia mouendi uim à luce color suscipit: quo uero amplius ab illa mouetur, amplius & ipse mouet. Imbecilliores autem colores esse in intensioribus, sicuti imperfectum, in eo quod perfectum est. Ideoq; pro lucis complemento esse coloris completi gradum in mouēdo. Quod autem de columbæ pennulis astruximus, sciendū, quosdam existimare, diuersos re ipsa esse inibi colores, diuersasq; superficies ex diuersarum portionibus pennularū radiantes. Verum disertissime super ijs libro De rerū natura secundo, Lucretius hisce uersibus cōmeminit:

Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris,
Lumine qui mutatur in ipso? propterea quòd
Recta aut obliqua percussus luce refulget.
Pluma columbarum quo pacto in sole uidetur,
Quæ sita ceruices circùm, collumq; coronat.
Nanq; alias fit, uti claro sit rubra pyropo:
Interdum quædam sensu fit, uti uideatur
Inter cæruleum uirideis miscere smaragdos.

Sed, ut plenius Lucretij sensa referemus, ubi rectam appellat lucem & obliquam, astruunt mathematici, solis lumen, aut primarium dici, aut secundarium, aut tertiarium, & deinceps. Et primarium quidem intelligūt, ubi illapsus sunt radiosi. Secundarium, uel accidentale, in loco illustrato ab illapsu eiusmodi, qui oblique per omnem partem medij diffunditur, ut est cubiculum totum. Tertiarium, quum ex ipso cubiculo lucem recipit locus alius, alioqui opacus. Columbini colli submutantis colores meminit Hieronymus aduersus Ioannem Origenis consectatorem. Columbarū, inquit, colla ad singulas conuersiones colorem mutant. Sed & Martianus De nuptijs Philologiæ: Arcesilas

Universidad de Los Andes Biblioteca

silas, inquit, collum intuens columbinum dubitabat, siquidem hac permotus varietatis incertitudine, amplius astruere ἀκαταληψίαν cœpit, id est incomprehensibilitatem. Sed & Nero Cæsar disertissime, ut primo Naturalium quæstionum Seneca tradit:

Colla Tiberiacæ splendent agitata columbæ.

Quo tamen uersu legi commodius Cytheriacæ potest, sed syllabæ mensus nonnihil refragatur. Meminit & Academicorum secundo M. Tullius. Neq; uero hoc loco expectandum, ut de remo inflexo, aut de collo columbæ respondeam. Nõ enim is sum, qui quicquid uidetur, tale dicã esse, quale uideatur. Et rursum: Nam & in remo sentio non esse id quod uidetur. Et in columba plures uideri colores, nec esse plus uno. Quod ad syllabam attinet, uariatum in ea comperias, uti Metamorphoseon quintodecimo:

Armigerumq; Iouis, Cythereidasq; columbas.

Sed enim ut ad colorum rationes regrediamur: aduertendum amplius, esse colores in corporibus ex elementorum refractione cooriẽtes, quibus cõpinguntur. Hosce uero haudquaquam speciem uariare ex lucis ui, quin album semper sit album, & nigrum, nigrum: nisi quatenus intenduntur, uel remittũtur. Sunt & colores, quos apparentias dicunt recentiores. Nam apud Firmicum inusitatius quandoq; dici aduertimus, homines bonæ apparentiæ. Aristoteles primo De generatione, συμφάσεις appellauit, ut iride, ubi uisitur color rubens, quẽ minus usitate rubeum idem dicit Firmicus, ni mendosa sunt exemplaria: rubens inquã, albido permixtus: quia materia est rara, & radius solaris fortior. Conuisimus autem solis lucem ferè coloris eius. Quod si densior fuerit materia, & imbecillior radius, resilit obscurus ac nigricans color, qualem in nubibus cernimus. Colores autẽ intermedij, cuiusmodi cinericius est, fiunt ubi materia densetminus, & radius sit aliquanto fortior. In urina porrò subinde mutantur colores, si in solari radio inspectetur: prouenit autem id ex uarietate lucis solis, qui quum in motu perpetuo sit, nunc unum ostentat, nunc aliud. Propterea medicorum periti in luce temperata dispicere malunt. Quod rursum ad irim spectat, prædicant rusticiores: ostentante se inibi colore rubro, albido adiuncto, haberi fertilitatis prognosticum. Ratio uero est, quia quum rarior sit materia, facilè peruincitur à sole, ut inde pluuiæ iuges aut largæ consequi nequeant, quæ plurimũ ubertati seminum officiunt. Sed ratum & quodammodo decretorium hoc censeri haudquaquam debet. Lucem uero Aristoteles scribit, corporis intelligi qualitatem luminosi, ab eodem profluentem, ut formam in diaphanum. Quam ob rem exceptum ab eo lumen actum eius esse, id perficientem, à quo susscipitur: nec id substantiali ratione, uerum accidentis potius. Nec me fallit, in Aristotelicos aciem ab Augustino dirigi, ac bellicum cani quodãmodo, dum disceptatur, sit ne lux substantia an accidens, quando superficie una eademq; duo posse ambiri corpora, plura sint argumento, ueluti cineris cum aqua permixtio, candens ferrum, ignis fumo perfusus. Luminis porrò egressum ab corpore lucido, exceptum obiecto terminato, uocant Peripatetici colorum entelechiam.

Quid foret robur in carcere, & quæ dicantur digna robore: ac de Prytanei alimẽtis, & thesauro. Dechas locus carceris. De Philopœmene paucula. Iuuenalis locus & Propertij alter explicatur. Item uocabula nõnulla ad carceris loca pertinentia. Tullianum. Cæadas locus. Aureis catenis nocẽtes uincire, Aethiopum fuit. Orygmata. Anancæum. Sphalos. Strophæus Mercurius. Lethe Persarum carcer. Spoliarium. Cap. VIII

Arcerem scribit Cicero in L. Catilinam libro secundo, uindicem nefariorum ac manifestorũ scelerum maiores nostros esse uoluisse. Et T. Liuius ab Vrbe condita libro primo, Ancum Marcium refert, ingenti incremento rebus auctis, quum in tanta multitudine hominũ, discrimine recte an perperam facti confuso, facinora clandestina fierent: carcerem ad terrorem increscentis audaciæ media urbe imminentem foro ædificasse. Nec satis, siquidem humana rabie latius etiamnum serpente grassanteq;, in ipso etiam carcere, formidoloso dirocq; aspectu locus alius requiri cœpit, quando quotidiana & proinde leuia remedia parum efficacia noscerentur. Robur ædidere nomen, quo maleficum genus hominum præcipitabatur: sic nuncupatum, quod ante arcis robusteis includeretur sicuti Sex

Sex. Pompeij fragmenta nos perdocent, & significasse Plautus, deprehenditur, quum ait,

Ego uos ambo in robusto carcere ut pereatis.

Hinc facinora magnitudine rara, nouitate dira & inauspicatissima, robore digna, magnis auctoribus appellari solent. Quod uidetur Apuleius cõfirmasse in oratione disertissima, ut Augustinus dixit, de magia: O mirum, inquit, commentum: ò subtilitas digna carcere & robore. Sicuti ratione diuersa Prytanei digna alimentis nuncupantur, quæ cum uirtute perpetraris. Nam Athenien sibus maximus hic honos. quod Socratis exemplo De oratore libro primo comprobat Cicero. Sed & Maximus Valerius exemplorum priscorum libro sexto, de robore quosdam præcipitatos scribit. Meminit Titus quoq; Liuius Asiatici belli octauo libro. Non desunt, & quidem multi æris homines, nulli rei, præterquam sibi freti, qui illud Iuuenalis,

Horrida quale facit residens in codice pellex,

quicquam ad hoc pertinere aucupentur. Et cæcos syluescentesq; doctores nugas ineptiolasq;, hallucinatione ridicula, effutire meras pronunciẽt, quum Satyrus dubio procul codicis nomine συμβολικῶς, & operte robur intellexerit, in quod meretricula iam magno natu ob perpetratum scelus fuerit impacta, atq; inibi nendo uitam sustentare solita sit. Verum hæc commenta etiam si uera maxime forent, nimis accersita, nimisq; coacta sunt, uixq; doctrinæ & acuminibus cohærentia poetæ illius. Quid, quòd si intenderis, oppugnãte nullo reuicta æquantur solo ac (quod aiunt) media tenentur, tanquã citharœdi proœmium, afflicta, nec coalita. Quid enim minus facere mortua potest, quàm nere? De carceris robore præcipitabantur nocentes, ut præpositæ probant auctoritates non in custodia detinebantur. Quod uero ad huius opinionis fulcimentum, & uelut tibicinem aduocatur Propertius, id totum nil esse intelligo: sed & alij intelligent: quod ut fiat facilius & syncerius, uersiculos poetæ subtexemus:

Et grauiora rependit iniquis pensa quasillis,
Garrula de facie si qua loquuta mea est:
Nostraq; quod Petale tulit ad monumenta coronas,
Codicis immundi uincula sentit anus.

Primum rogo uos eruditi omnes, qui nõ ad Aristophanis modo lucernam euigilastis, sed Cleantis quoq;, & (quod Fabius ait) in fudata uestе durastis, fuligines lucernarum bibendo, ad procinctum enixa uirtute dum tenditis, quod nam est hic robore dignum crimẽ? Deinde, quo iure zelotypa mulier ancillam minus ad animum respondentem in publicæ pœnæ locũ intrusit? Quo nam modo præterea duæ sententiæ cohærẽt, nec dissimilitudine dissultant? Quę me impensius (inquit Cynthia) laudauit, dat pœnas, & pensa grauiora cogitur perficere. Petale, quia coronas tulit ad monumenta, non neruo debetur, sed protinus impingitur in præcipitij locum publicum. Extrita mihi ista uidentur. Qui intriuit, totum exedat: & quas faber struxit compedes, ipse ferat: sicuti iactatum prouerbio est, & meminit Ausonius. Verũ, ne quis in hisce libellis Rhodium putet sacrificium, desinamus aliena grauius aut insectanter conuellere, neq; enim pro posita nobis obstrigilatio ulla est, nec doctorum hominũ dispendio gloriolas inanes captamus, tunc enim Homericum illud posset grauius insusurrari,

ὀπποίου κ' ἄπνθα ἔπω, ποίου κ' ἐπακούσεις.

Monitos tantum legentes uolumus, quid senserint alij, quid ue ipsi promamus in album, οὐ πάνυ ὠδοξαλζοντες, id est non idem opinantes. Candore eodem ac simplicitate, sicubi lapsi fuerimus, reuocent ad libram, quoniam hominis est in pluribus connitere: nam & ipsi nostra quoq; allisuri uidemur (neq; enim ita nos amamus aut miramur, ut nesciamus perdere) sicubi potior se ostentarit ratio. Et cum riuali, & sine riuali posteritati allaboramus. Redeo igitur ad institutũ. Si M. Tullij ingessero illud ex Oratione pro Murena: Lacedæmonij, inquit, quotidianis epulis in robore accumbunt. Cretum nemo gustauit unquam cubans. Est prouerbium quoq; scitissimum comparitori, sed ambiguitate, & significatu remotiore festiuius, thesauro dignus, in eum qui teterrimo supplicio flagitijs adobrutus sit differẽdus. Docent T. Liuij, & Plutarchi monumẽta. Etenim ad auctoritatum tibicines recurrendum perpetuo, quibus arrecti stemus, sicuti uarris indago, id est plagarum series. Thesaurum fuisse domicilium subterraneum

raneum apud Messenios, neq; auras, neq; lucem exterius excipiens. Nec ullæ carceri fores erant, saxo immani intruso occludebatur. In quem quum magnus Græciæ imperator Philopœmen fuisset impactus, mox hausto ueneno interijt. Hic est obiter is Philopœmen, quem Græcia post eximias antiquissimorum ducum uirtutes, perinde ac extrema senectute filium, in ducem produxisse narratur. De quo item nobile est Romani cuiusdam elogium, fuisse hunc inter Græcos postremum, flaccescente iam illa animorum ingentium, ut assolet, fertilitate. Sicuti & Brutum pronuntiauit quidam Romanorum ultimũ. Legimus porrò apud Plutarchũ eundem, Spartani carceris locum fuisse Dechada nuncupatũ: in quo ultimo destinatos supplicio strangulari, mos fuit. Id uero nocturno tempore solitum fieri, libro quarto Maximus docuit Valerius. Tale fermè apud Romanos erat Tullianũ, locus in carcere, ubi paulum ascendisses, ad leuam circiter pedes duodecim, depressus humi, eum muniebant undiq; parietes, atq; insuper camera lapideis fornicibus uincta, sed inculta tenebris, odore fœda, atque terribilis facies eius erat. In Tulliano fuisse Lentulo fractam gulam, in Catilina Historicus scribit. Apud Spartanos item locus erat Cæadas nomine, cuius historia prima commeminit Thucydides: ut apud Siculos quoq;, in quem maleficum genus hominum conijciebant. Apud Persas domicilijũ fuit cineribus refertum. Illud uero scitu iucundum: apud Aethiopas moris fuisse, nocẽtes aureis catenis uincire. Inuenio & orygmata dici loca, in quibus scelerati excarnificarentur. Xenophon Rerum Græcarũ libro quinto Anaucæum uidetur pro carcere accepisse: sicuti Isæus quoq;. Et ἀργυροφύλακα pro carceris præfecto. Callisthenes uero, ut docuit Harpocratio, anogæum accipit, hoc est cœnaculum supra terram. Quidam etiam pro uirili membro capiunt, quod sit necessitatis commercium. Pentesyringon in carcere fuisse, Pollux scribit, lignũ, & item sphalon, sicut tympanum inter carnificis recensetinstrumenta. Videtur & strophæi, quem Mercurium intelligit, statuã in carcere coli solitam, insinuare. Auctores sunt nobis: apud Persas fuisse carcerem nomine Lethen: in quem impingebatur nemo, nisi moriturus: quæ causa loco nuncupationis rationem præstat. Spoliariũ dici quidem uidetur spoliorum receptaculum. At Senecæ, Lampridioq; locus excarnificationi dicatus.

Carceris genera. Quid ceramus, & ceramicum flagellum, & domus. De Labyrintho, barathro, cœcema, chamætypia, galeagra. Latomus, latomis, latypis, lithurgice, Tullij, lithotriuice, cauea. De canis cubitalibus, Tulliano, libera custodia, cõperendinatis reis, Charonia ianua: item de Metœcio pluscula. Scaphephori. Xenocratis historia. Scyros, Scyrotes lapidarij. Lithologi. Cotoriæ. Las. Lapersæ. Laos populus cur. Listrotum. Listri. Liturgia. Cæti. Coi. Orescoi. Aristomenis historia. Ancones. Tarichempori. IX.

Arceris genera ueteribus tria fuisse inuenio: unum, quo immodesti & parum exculti compellerentur, ut noctu à doctis condocefierent, & bonarum artium professoribus, quæ ad bonos mores & uitæ modum pertinerent. Alterum, quo ære alieno impliciti, & qui carceris tædio ab insita uitæ petulantia absterrendi sunt, detinerentur. Tertium, quò immanibus pręsignes flagitijs, cælo & hominum cœtu indigni: uitijs ac uitæ turpitudine defamatissimi, ac propediem plectendi, tenebrisq; & pedori addicẽdi intruduntur. Carcerem Cyprij ceramon uocãt. Id & Homerus testari uidetur Iliados quinto, ubi Martem scribit, ab Oto & Ephialte in uincula coniectum,

Χαλκεῷ δ' ἐν δεσμῷ δέδετο τριηκοσίῃσι μύναις.

id est, decem ac tribus mensibus æneo in ceramo uinctus iacuit. Eruditiores tamen eo uerbo ollam accipere malunt. Obiter dignum scitu, in Georgicis ab Didymo proditum, fructus ex arbore non dilabi, si Homericum hoc inscribatur carmen: quod & decimo ἰλιογῶν περὶ γεωργίας, relatum aduerti. Et quia ceraminæ dicuntur item figlina, inde ceramicum flagellum pro ostracismo positum. Cerama tamen scribit Athenæus, dicta, quamuis argẽtea forent, uel aurea. Athenienses uero, qui mitibus nominibus & mansuetis rerum tristitiam obtegere consueuerant, urbaneq; minuendo, uim atq; atrocitatem lenire, carcerem domum nuncupabant, sicuti tributum coordinationem ciuitatis. Sunt qui labyrinthum quoq; nil aliud, quàm carcerem fuisse tradant, in quo non foret

foret incommodi quippiam, nisi quòd qui asseruabatur, effugere non poterat: unde & labyrinthũ dici putant, quia λα sit particula uocum intendens notiones, & βύω obturare signet, ac claudere. Ex quo & labyrinthodes, pro flexuoso positum, id est λαβυεῖν θᾶλλον. Tralatum & in nugaces nomen, παρὰ τὸ πολλοῖς λύκλοις λόγῳ χῶδα. Est item labyrinthus Theocrito, piscatorium instrumentum, καὶ ἐκ χοίνῳ λαβυεινθοι. In hoc illud obiter adnotandum: in Plutarchi monumentis proditum, Non uideri simile ueri, Minoem Athenensium iuuenes, tributi nomine ad se quotannis missos, perdidisse: sed ad ministerium potius subseruasse sibi. Ex quibus propagati multi, & Cretensium habiti numero, Delphos quandoq; sunt missi. Proinde Bottiæorum filias generis memoriam colentes, festis diebus concinere assueuisse, ἰωμὲν εἰς ἀθήνας, id est eamus Athenas. Barathrum Athenis, siue (ut enuntiant alij) berethrum, locus erat profundior, putei modo, in quem nocentes deturbabant. Eius superiora dura quidam erant ac rigida, infima uerò laxa & mollia, ut descendentes facilè demergerentur. Abusus uidetur dictione hac in Philippicis Demosthenes, ut inquit Harpocratio, & pro pernicie tantum ex tralatione posuisse. Barathros genere masculino putat Ammonius, homines dici barathro dignos. Barathra tamen proprie cataractas uocant, uel (ut Arcades uocant) zerethra, id est excauata loca, in quæ demergantur flumina, παρὰ τὸ βαίνειν, ab aquarum ingressu, uel quasi ,,ἄβατα", quod ex cauitate peruia non sint, nec adeunda. Sunt qui cœnosa eo nomine loca intelligant. οἴκημα Græcis ædificium quidem est, sed & pro carcere positum inuenias: unde est illud historici Dionis, Quum iussisset Cæsar Catonem duci in carcerem, ac is promptissimè sequuturus uideretur, nec pauci comitarentur, affuit & M. Petronius, qui ab eo increpitus, quòd ante senatus dimissionem digrederetur, Malo (inquit) esse cum Catone ἐν τῷ οἰκήματι, quàm hic tecum. Indicat ea dictio chamætypion quoq;, id est impudicarum locum, quod inibi ineunt iacentes. Scribit idem historicus, ab Caligula plures in galeagram coniectos necatosq;. Apud Herodotũ historia tertia, uidetur Gorgyra esse subterraneus carcer: nam ea uoce indicant Græci priuatim cuniculũ, seu cloacam, qua defluant aquæ. Iam uerò latomias Syracusanas quis nõ nouit? Eas à Dionysio crudelissimo tyrãno factas, Cicero auctor est in Verrem libro septimo. De ijs Cicero idem alibi ita refert, Latomias Syracusanas omnes audistis, plerique nostis: opus est ingens, magnificum regum ac tyrannorum: ex saxo totum est, in mirandam altitudinem modo depressum, & multorum operis penitus excisum: nihil tam clausum ad exitus, nihil tam septum undiq;, nihil tam tutum ad custodias nec fieri nec cogitari potest. In has latomias, si qui publicè custodiendi sunt, etiam ex cæteris oppidis Siciliæ, deduci imperantur. Latomias dici carcerem Syracusis Siculorum lingua, Pedianus auctor est. Alij apertius, quòd inde excisi lapides fuissent ad urbis sustructionem. Iocus est Sabini apud Senecam Controuersiarum quinto: Ne, inquit, quenquam uestrum decipiat nomen ipsum, Latomiæ illæ minimè lauta res est. Sed & Polemo sophistes, ut est apud Philostratum, quum lapidoso articulorũ morbo infestaretur, medicis subinde inferebat, perfoderent cæderentq; Polemonis lithotomias. Extat obiter apud eundem, Herodis de eadem re id pertritum: Vesci oportet, manus non habeo: eundum est, pedibus careo: dolendum est, tum uerò manus adsunt & pedes. Fuisse Spartæ quoq; latomias, Plinius significat: quum earum angustias Aristomenem Messenium euasisse scribat, uulpium aditus sequutum. Erant & Romæ prope Tullianum, ut Varro meminit, qui & Tullianum dictum ait, quòd fuerit à Tullo rege additum carceri. quod tamen pro quolibet carcere posse capi, Apuleius docet. Tullios autem riuos dicũt, aut uehemẽtes sanguinis proiectiones, artuatim effluentis. Ennius, Misso sanguine tepido, tullij efflantes euolant.

Fortè ij sint, quos alibi à Græcis aulos docuimus uocari. Porrò id uehemẽter animaduertendum, pronuntiari ex Græca ratione lithotomiam, & Latinè dici lapicidinam, & latomiam quoq;. Quin & latomion, unde λατόμιον μαρμαρινον, ubi exciduntur marmora. Ex quo & Apollinis marmarini templum apud Carystum: quia λᾶες signat lapidem, per concisionem, à λαὰς: uti in magno obseruatum etymologico est, & τέμνω, incido. Nam & latomi dicuntur lapicidæ, ut scribit Eustathius, qui etiam latypi uocantur. Latype uerò est, quod à lapidibus abraditur, sculpendo ue excutitur. quam rem &

Universidad de Deusto
Biblioteca

scyron dicunt: unde scyroten, id est σκυρωτὸν ὀδόν, legimus apud Pindarum: quo uocabulo lithostroton intelligunt. unde Scyro insulæ conciliatum nomen, quæ argillosa sit, καὶ λευκόγεως. Lapidarios, lapidum artifices intelligo, ex Firmici Matheseos quarto: Naupegos (inquit) facit, aut structores, lapidarios pollinctoresq;. Apud Thucydidem inter ministros lithologi recensentur, qui architectis subseruiant. Cotoriæ autem Iureconsultis loca sunt, unde effodiuntur cotes. Signat tamen λᾶας & fluuium, atq; item ciuitatem: quamuis à Stephano dicatur λᾶα potius. Meminit Lycophron, καὶ λαῶν περίοσεις. Ab ea occupata Dioscuri appellantur Laperſæ. Laam uocauit Homerus,

οἵ τε λάαν ἔχον, οἵ θ' ὑπερθύριον.

Lithurgice uerò, & lithotriuice, ad præsens propositũ parum faciunt. Nam illa, ad eos qui in metallis lapides cædunt, pertinere uidetur. Lithotriuice, lapides excolentium elaborantiumq; est, ad operum ornamenta. Illud uerò non inepte huic inseretur loco: populum Græcis λάον nuncupari, ut in Olympijs arbitratur Pindarus, de iactu lapidum fabuloso Deucalionis & Pyrrhæ. At scribit Philochorus, Cecropa populi Atheniensis numerum in digitos uolentem mittere, fuisse in medium à singulis conferri lapidem, atq; ex facto αὐτὸ ὄχλους cognominasse λαούς. Listrotum, id est λιστρωτόν, ab lapide non inclinatur: sed æquale signat & politum, in Nicandri Theriacis. Nam xysteres, id est apta rebus poliendis instrumenta, listri nuncupantur. Sed & apud Homerum legimus, λίστροισι πλατέεσσι. Liturgion intelligunt Græci, ministerium publicitus exhibitum: unde liturgiam recentiores accipiunt, quam modo missam nuncupamus. Tychos, Herodotus historia septima, poliendis lapidibus instrumenta intelligit, quibus tamen prægrandibus in bello uterentur Aegyptij. Valla bipennes accepit eo uerbo, Græci cuneum item. Fuit item carceris species cauea: nam & Seneca inquit, Itaq; effœminatissimam uocem illius Rhodij existimo, qui quum in caueam coniectus esset à tyranno, & tanquam ferum animal aleretur, suadenti cuidam, ut abstineret à cibo, Omnia (inquit) homini dum uiuit, speranda sunt. Caua cubitalia in mœnibus, sagittis excutiendis aperta, uocat Liuius, quæ modo balistarias dicimus uulgo. Liberas custodias legimus in historia, quum uiri magnæ existimationis non in uincula coniecti, sed domi apud ciues custodiebantur. Hosce quidam comperendinatos rectè dici reos coniectant, quòd necdum absoluti planè sint, sed uelut uadimonio quodã astricti: uel quia nec comperta satis crimina, uel quoniam innocentiam non plenè comprobarunt. Liberam custodiam Græci ἄδεσμον dicũt φυλακήν. Inter carceris ianuas fuit & quæ nuncupatur Charonia, qua producebantur, qui ultimo supplicio essent afficiendi: ab Charonte, siue Charone: utroq; enim inflectitur modo, quod ex Martiano liquet. Sed & in Atticis elegantijs Thomas Magister: Abusiuè, inquit, Charontis nauem Theorida Aeschylus uocauit. Vocabatur & nomophylacij ianua. Sunt qui locum Athenis, ubi carcer foret, Metœcium, hoc est μετοίκιον appellatum contendant. Quod uerò relatu arbitror non ingratum: auctor Harpocratio est, Metœcum dici utiq; inquilinum aduentitiumq;, qui in alienam emigrat ciuitatem manendi proposito. Metœcium autem drachmas duodecim significare, quas quotannis persoluere cogebantur id genus homines: quod Eubulus significat. Isæus uerò innuit, uiros quidem drachmas conferre duodecim consueuisse, mulieres autem sex. Id qui non contulissent, abducebantur ad ciues, conuictiq; uænum ibant. quod contra Aristogitonem Demosthenes testatur. Cogebantur & naues inscẽdere inquilini: sicut in Philippicis à Demosthene item adnotatum est. Illud uerò obiter quoq; subnotasse, nil officiet: inquilinos etiam scapheas à comicis quandoq; nuncupari, quoniam in pompa scaphas gestarent: unde & scaphephori nuncupantur quoq;. Sed & eorundem filiæ uasa gestabant aqualia, & præterea σκιάδιον. Meminit Legum decimo Theophrastus. Scribit in Vitis decem rhetorum Plutarchus: publicanum quãdoq; Xenocrati manum iniecisse, ac ducere conatum ad Metœcium: illum uerò à Lycurgo liberatum, ductumq; in carcerem publicanũ, ut qui quod minus deceret, facere adortus foret. quod quum in maximam Lycurgi laudem cessisset, mox occurrens illius filijs Xenocrates, Celerrimè, inquit, par pari relatum: nam quòd mihi suppetias benignè tulerit, passim ab omnibus celebratur. Cæteras denique carceris species apud Lacedæmonios est, quæ creditur spelunca quædam, unde

sit etiam

sit etiam nomen: quippe cæeti uocantur rhochmi, id est scissuræ, quas efficiant terræmotus. Sunt tamen qui cauitates id genus nuncupent κώους, id est coos: unde Homerus feras, orescoos appellet: quod prodidit Strabo, & ab Eustathio relatum, scio. Erat apud Corinthum eo nomine carcer, quo fures custodiebantur, & fugitiui. In Ceadam, inquit Pausanias, à Lacedæmonijs conijciebantur, qui ob insigne facinus uidebantur plectendi. Nam & illuc contrusus Aristomenes, euasit tamen, aditus uulpium sequutus, quæ cadauera consectabantur: quod docuit Pausanias, nec omissum à Plinio est: uerum Latomias nuncupat, ut notauimus. Sed Aristomenem hunc in insula Rhodo apud generum Damagetum ex morbo esse functum fato: idem prodidit Pausanias. Anconas porrò dixere Carthaginenses tenebricosum in tyranni aula domicilium, in quod conijcerentur, quibus succensuisset tyrannus. Sunt & ancones, in domo partes quædam. Sed & per quietem oblata, & uitæ innuentia τὸ κώμιον, eodem censentur nomine. Quin & fluminum prominentiæ ad ripas: sed & montium summa. Vbi uerò signatur corporis pars, id est cubitus, prouerbio inde datur locus, ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενοι, id est cubito qui emunguntur: quo philosophus utebatur Bias. Id autẽ genus sunt tarichempori, id est salarij.

Qui commẽtarienses, & phylacti. Phyllis. Phyllon. Foliatum unguẽtum. Obiter de cornicularijs paucula. Cornuti milites. Clauicularij. Regradationis militaris ordo. Entelos, pro cornicularío. Cap. X

Sed nec illud per incuriam transiliamus, uideri in nostris literis commentariensem dici carcerariorum præfectum atq; recognitorem, quia in commentarium custodias referret. Ita enim ab Imperatore subnotatum aduertimus, Codice De ijs quos tenet carcer inclusos: Id, inquit, aperta diffinitione sancimus, ut aut conuictos uelox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna non maceret. Iubemus, antè trigesimum diem semper commentariensis ingerat numerum personarum, uarietatem delictorũ, clausorum ordinem, ætatemq; uinctorum. Meminit Vlpianus Digestis De pœnis: Nec pati, inquit, præsides debent optiones, siue commentarienses damnatorum pecunia abuti. At Digestis De iure fisci, aliud omnino commentariensis est: nam Paulus inquit, Quoties apud fiscum agitur, actorum potestas postulanda est, ut meritò his uti liceat, eaq; manu commentariensis adnotanda sunt. In sanctis item literis uideor alicubi uerbum hoc legisse. Fuit apud Cumæos magistratus, quem phylactum nuncupabant. Eo qui fungeretur, reliquum quidem tempus carcerem asseruabat: nocturno autem conuentu, in senatum ueniens reges manu apprehensos educebat è curia: quos tamdiu detinebat, donec de eorum imperio clàm senatus sententiam pronuntiasset, iustene agerent, an secus. Phyllis uerò aliud est: nam eo nomine intelligitur in Samothrace Geophanium, cuius in Alexipharmacis meminit Nicander. Phyllon Græci foliatum uocant unguentum, quo locupletiores fœminas uti Romæ solitas, Galeno credimus: quod ex malobathro conficitur: cuius tria genera, folij appellatione intelliguntur. Sed institutum repeto, ne fortè dum manum poscor (ut dicitur) pedem porrigam. Quod ad commentariensem attinet, scribit Pedianus, Accensum, nomen esse ordinis & promotionis in militia, ut nunc (inquit) dicitur princeps, uel commentariensis, aut cornicularius. Quidam commentariensem intelligunt, qui commentarijs præsit. Græci nomen id suis literis exscribentes, Commentaresios pronuntiant, ac eos interpretantur dici in legibus, qui commentaria conscribant, & in criminum iudicijs subseruiant. Sunt & qui nunc, inquiunt, chartularij uocantur. Cornicularium uerò obiter sunt, qui putent corniculis militantem: sicuti à cornu, dicti cornicines. Equites tamen ob insignem operam corniculis à Papyrio donatos, & armillis, Titus Liuius scribit. sicut alibi, etiam catellis, ac fibulis. Cornicularia fuit Plauti quoq; fabula. Sed esse dignitatis nomen liquet Codice De officio diuersorum iudicum: Sciant, inquit, principes & cornicularij & primates officiorum iudices. Corneolæ uerò gemmæ, ut nunc dicuntur, ad hoc nil spectant: quæ inde ita nuncupari uidentur, quia inter onyces cornea quoq; uisatur uarietas. Tribuni cornicularium dici inuenias Stratagematon tertio apud Frontinum. Et Valerius scribit: Lectorio à tribuno plebe Cominio diem dictam, quòd cornicularium suum stu

Universidad de Deusto
Biblioteca

pri causa appellasset. Adiutores corniculariorum legimus apud Iureconsultos. Firmicus Matheseos tertio, in Solis decretorum ratione: Quòd si, inquit, his sic positis, in quibus dictum est locis, Mars se aliqua societate coniunxerit, uel si cum ijs fuerit inuentus, erunt homicidijs publicis præpositi, & exceptores earum sententiarum, quæ de hominum capitibus proferuntur, aut corniculariꝰ, aut commentarienses, quibus damnatorum cura committatur, seu clauiculariꝰ, uel carcerum custodes. Cornuti, inter milites ab Ammiano recensentur Marcellino: Cornuti, inquit, & braccati usu præliorum diuturno firmati. Apud eundem est quoq; cornutorum tribunus. Vtiq; Dion in Domitiani uita, quem Cornicularium Tranquillus dicit, principis libellos curasse tradit, ac emendasse. Nisi quòd Clodium non nominat Dion: cuius hæc sunt uerba, καὶ συγγρὸς ὢν τῇ προνοιτίᾳ καὶ αὐτὸς ὧν ψῆτελός τι, ὃ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέπων. Adijciamus hic superpondij loco illud ex Diuo Hieronymo: Finge, inquit, aliquem Tribunitiæ potestatis suo uitio regradatum. Nunquid ex Tribuno statim fit Tyro? Non. Sed inde Primicerius, deinde Senator, Ducennarius, Biarchus, Circitor, Eques, dein Tyro.

Cornicem albam prope Rhodigij mœnia uisam. Item de albis coruis. Cornicis festum. Coronistæ. Coronismata. Hirundinum festum. Nictycorax. Cicuma. Byas, seu bubo. Cap. XI

SOlent Rhodigini mei perelegans usurpare prouerbium, ubi rarenter quid admodum, & ferè nunquam obtingere, uolunt significare: dicunt enim perinde esse infrequens, ac sit alba cornix. Ceu ferè non uisatur auitij id genus albicans. Nam & Marcus Tullius Familiarium epistolarum septimo, ipsum hoc innuisse uideri potest: Quod, inquit, quasi auem albam uidentur benè sentientem ciuem uidere. Cæterum, scitu commemoratuq; condignum est, quodq; hisce nostris intexatur commentatiunculis: uisam temporibus meis, dum ista proderem, duorum ferè stadiorum spatio à patriæ mœnibus, post diuæ Mariæ templum, quod peruetustum stadio fermè ab urbe seiungitur, cornicem albam, capite nigricante, sicuti cæteris, alarum apicibus in rubedinem uergentibus. Nec erat expressus candor, sed liuens aliquo modo. Fuit ea mensibus aliquot omnibus conspicua, nõ parum multis, ceu planè uisenda res foret, ob insolentem speciem, ad spectaculum confluentibus. Inter quos ipse quoq;, ut protinus monumentis insererem, quod unum superarat æstuantis animi, & (quod dicitur) rosam quæ præteriisset, anxiè conquirentis lenimen. Quin & nõnullis abijt res ea in prodigium: quòd post eam uisam, loco nunquam fuisset pax: tumentibus tunc perniciosissimis bellorum procellis, ac latius grassante ferri licentia, quo Italiæ fundamenta in multorum perniciem atrocissimè quatiebantur, debacchante Occasu in Venetum imperium, dira cladium magnitudine, & olygijs (ut Græci dictitant) malis, totq; præclarissimarum urbium funeribus adeo attenuatum concussumq;, ut diu nutans uastissimam comminaretur ruinam. Porrò, quod à proposito dissentaneum non est, scimus coruum quoq; candido nitore conspicuum, quandoq; à Britannorum rege missum dono Siciliæ regi Alphonso. Contigit res ea memorabilis, Calisto pontifice Christianæ reipublicæ summa moderante. Proditum memoriæ illud quoq;: apud Tolletum in macello publico, unam modò comparere muscam per integrum annum, albedine insigni notabilem. In ueteribus autem memorijs obseruatum: Bœotia Thracum impetu, & bellico furore deuastata, redditum ijs, qui stragibus superfuerant, ex intimo specu oraculum, Ibi sedem firmaturos, ubi coruos albentes conspicati forent. Id uerò in Thessalia mox factum ad Pagæaticum sinum. Illorum nanq; oblati aspectibus sunt, Soli qui dicebantur sacri corui, quos uino madentes pueri gypso litos emiserant. Eiusmodi quæpiam & in Athenæi Dipnosophistis comperta nobis sunt, libro octauo. Extat Ammiani nobile distichon, breuitate ac elegantia scitissimum, cuius is propémodum sensus est: Facilius multo esse, coruos reperisse albos, uolantesq; testudines, quàm rhetorem ex Cappadocia probioris notæ:

Θᾶῆον ἐλω λευκοὺς κόρακας, πλωτὰς τε χελώνας
Εὑρεῖν, ἢ δίκιμον ῥήτορα Καππαδόκιλν.

Sed

Sed & perdicem albam, item passeres, & ursam quandoq; uisam, & coruos, Aristoteles scribit. Illud adijciamus ex abundanti, quoniam cornicis facta mentio est: apud Rhodios festum (siue ludicrum foret id) solitum celebrari, in quo cornici aggregatio fieret quædam hordei, & id genus rerum aliarum: unde id, καὶ τῇ κορώνῃ παρθένῳ φέρει σύκα. id est, cornici uirgo fert ficos. Qui uerò eiusmodi præessent curæ, dici coronistas inuenio: sicuti in libro De nominibus Alexandrinus commeminit Pamphilus. Quæ ab eisdem præcinerentur, id est τὰ ἀσθμένα, uel (ut in alijs reperio) τὰ διδόμενα, id est quæ dabantur, coronismata uocabant. Eiusmodi quippiam & hirundinibus in eadem fiebat insula, ut est apud Theognin tertio De sacrificijs, quæ in Rhodo celebrarentur. Id uerò χελιδονίζειν dicebant, quod ita concinerent, ἦλθε, ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. id est, Venit, uenit hirundo pulchras ducens horas, & annos pulchros. Quoniam uerò & coruorum commeminimus, ex superpondio item adnectam illud: nycticoraca, id est nocturnum coruum dici item cicumam: Sicuti qui Græcè est byas, apud nos bubo nuncupatur. Sunt qui otum dicunt nycticoraca: Hieronymus noctuam.

Digitorum ratio ex Auicenna. Eorundem quoq; nomina ex Polluce. Scytalides, seu phalanges. Inibi quid scimalissare. Dactyli idæi. Curetes. Corybãtes. Indices libri, & didascalici. Societatis ineundæ mos arcanus. Digitorum nomina quibusdam esse amuleti uice. Magica eorundem implexio. Alcmenæ historia. Pharmacides icones. Paraphysis quid. Agnata membra, an irrita. Exostoses. Franciscus Philelphus. Quomodo fit habentibus gemina genitalia. Item de quodam habente in utraque manu & etiam in utroque pede digitos sex. Onychismus quid. ονυχίζειν. Onyches xylini. Caput XII

DIgitorum rationem multi quidem cum Galeno De utilitate partium primo, præclarè sunt exsequuti, sed & primo Canonis Auicenna. Ex quo paucula mutuati, qui mos noster in legendo est, præcerpendi, quicquid scitu non ingratum ingerit sese, huic loco impegimus. Igitur, digitis (inquit) naturæ sagacis decreto tria modò ossicula compactim modulateq; adnexa, sunt attributa: ne si plura paulo forent, sequeretur quidem in ratione motuum adiumentum aliquod, sed imbecillitatis nocumentum adesset insigne, in apprehẽdendo præcipue. Quòd si pauciora tribus forent, firmitas utiq; esset conspicua: uerum fieret motuum ab eo, quod necessarium est, diminutio: quos amplius exigit ratio, quàm robur mensum transcendens. Interior pars carnosa est, ut sit portio ea, uelut molle stratum, cæteris digitorum partibus. deinde, ut suauius cedat ijs, quæ apprehenduntur arctius, nec ulla prorsum consequatur oblæsio. Extima uerò destituta carne sunt: primũ, ne inutile onus accederet: mox, ut armorum uicem in feriendo præstaret pugnus. Pollex uerò, inquit Princeps, omnium existit digitorum iustitia: quippe sicuti iustitiæ munus est, unicuiq; quod suum est, reddere: sic & suum pollicis uidetur, digiti cuiusque actionem iuuare, dirigere, ac æquiualentem omnibus utilitatem impertiri. Quod & quartodecimo De animalibus Auicenna idem comprobat. Articulos digitorum scytalidas uocant, uel (ut Aristophanes) phalangas: tres sunt hæ digitorum cuiq;, præter magnum, duabus modò compactum. Nomina digitorum apud Pollucem sunt hæc: Micros, id est paruus. Parameses, qui sequitur, ὁ τοῖς ἰατροῖς ἀναπάμενος, & ab illis appellationem sortitus. Mesos, id est medius. Pòst, lichanos: qui de officij ratione Latinis index est, quanquam & indices sunt libri, quos didascalicos uocat Græcia, quibus præcepta continentur. obseruatum hoc ex Varrone, Rusticæ rei primo. Reliquus, antichir, aut megas: & ἀντίχειρ quidem, ut inquit Galenus, διὰ τὸ ὅλῃ τῇ χειρὶ ἴσην ἀντὴν διώκεσθαι, quòd toti æquipolleat manui. Lichanon, ἀπὸ τῆς χειρὸς, idem arbitratur, nomẽ indeptum, id est ab usu, credo ἀπὸ τοῦ λείχειν, quod signat lingere. Quidam hoc nomine medium accipiunt. In pedibus ijdem habentur digiti, sed non ijsdem appellationibus, quia nec eundem præstant usum. Ab Athenieẽsibus qui medius est, catapygon item dicitur. Significat ea uox scortum & cinædum. Illud neutiquam prætereũdum, σκιμαλίζειν, id est scimalissare, apud Græcos esse propriè, quũ digito pertentamus, ecquid ouã

Universidad de Deusto
Biblioteca

gallinæ conceperint.quanquam & uerbo eodem utuntur, ubi pollicem medio applicantes plagam inferimus ludibrij causa. Sed & protensum ostentantes contumelioſe digitum medium,rectè dicuntur σκιμαλίζειν. Ridiculum uerò quod in Moralibus Plutarchus refert:quosdam consueuisse digitorum nomina perdiscere, atq; alexicacorum uice,id est mala auertentium,uti in terroribus,tacitè unumquenq; dinumerantes. Non dissimulandum tamen,esse qui non ad digitos Plutarchi sententiã referant, sed ad dactylos idæos.Proindeq; non ἰδίων δακτύλων in Plutarcho,sed ἰδαίων legendum uideri.Sunt autem qui & Corybantes ac Curetes,qui etiam Lares creduntur,quos ita natos ferunt:quippe Opem in Idam Cretæ fugiendo delatam monti manus impegisse, ac inde emersisse Curetas, quibus à montis nomine, & facti qualitate sit dactylorum inditum nomen.Curetas uerò ex oculorum formosa specie nuncupatos,id est ἀπὸ τῶν κορῶν, id est à pupillis.Fuisse item ineuntibus societatem regibus morem legimus uetustissimum,dextras implicarent,ac inuicem pollices peruinctos nodo arctius constringerẽt, atq; ita profusum in extima cruorem,ictu leui demanãtem prolibare. Quod arcanum censebatur fœdus,ceu mutuo sacratum sanguine. Ante regiam Alcmenæ Herculem parturæ,stetisse digitis pectinatim implexis Lucinam,quo partum præpediret, narratur à mythicis:elusam uerò ab ancilla Galanthide, quod Alcmenam diceret peperisse: quibus mox auditis,illa recesserit,ac statim leuata partu sit Alcmena. In Græcorũ thesauris animaduerto, Thebis habitu muliebri stetisse iconas,dici à Thebanis pharmacidas:uenisse autem Lunonis monitu mulieres Alcmenæ parturienti moram iniecturas, uerum sophismate lepido à Tiresiæ filia Historide abactas. Sunt porrò in manibus pedibusq; παραφύσεις, id est agnationes,ubi superfluens adnascitur digitus ratione materiæ exuperantis. De qua re sic Plinius, Membra animalibus agnata inutilia sunt, sicut semper sextus in homine digitus. Quod ex illo forsan Aristotelico uideatur sumptum libro De generatione quarto: Quibus autem habere gemina cõtigit genitalia,alterum maris,alterum fœminæ, ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur. Ipse uidi Bononiæ quendam de plebe inopem senis in manu utraque digitis, immo in pedibus quoq;.Superfluens digitus inter auricularẽ annularemq; interstitus agnoscebatur, magnitudine ad reliquorum responsum:mobilis præterea,& ad omnem usum, ut assolet, accommodus. Manus insigni erant latitudine: nil præterea quod deceret minus. Hoc eo adnotasse libentius uolui,ut sciremus,decretorium non esse, agnata membra inutilia haberi,& irrita. Alioqui apud Paulum Aeginetam legimus,Ex digitis qui παραφυὸ μενοι dicuntur,alios esse carnosos omnino,alios ossa habere & ungues quandoq;. Horum autẽ alij ex articulis prodeunt,à scytale alij.Sed hi prorsum ἀκίνητοῦσι, hoc est immobiles sunt:cæteris mobilibus quãdoq;.Sunt item apud Galenũ Therapeutices quartodecimo,dentes qui παραφυόμενοι nuncupentur, qui naturalibus adnascantur. Sunt item quæ in hoc genere dicuntur exostoses, id est ἐξοστώσεις. Francisco Philelpho tres fuisse testes,proditum scio. Apud Strabonem onychismum dici aduerto unguium cultum & elegantiã.Siquidem ὀνυχίζειν, diligenter exquirere est.Onyches xylini Herodoto historia septima sunt lignea instrumenta nauium armamentis contorquendis.

Animalibus cunctis inesse rationis orationisq; uim, ex Porphyrio. Itẽ de Apollonio Tyaneo quæpiam. Cap.XIII

POrphyrius in literis ueteribus doctissimus libro De sacrificijs tertio, afferre se opinionem scribit tum ueram tum etiam Pythagoricam: Omnem scilicet animam sensibus & memoria præditam, esse rationalem, habereq; rationem & orationem interiorẽ exterioremq;,qua inter se loquantur animalia.Quorum uerba non discerni à nobis,nihil mirum sit,quum barbarorũ etiam multorum sermonem minimè discernamus, neque tam loqui,quàm indistinctè uociferari putemus. Addit,si credendum sit antiquis atq; illis qui patrum nostrorũ,& nostro tempore extiterunt,esse qui dicant,se audire sermonem animalium atq; intelligere:sicuti apud ueteres Melampus & Tiresias ac Thales: nuper uerò Apollonius Tyaneus, quem dicunt in amicorum cœtu,quum audiret hirundinẽ alijs nuntiare, asinum prope urbem onustum cecidisse,triticumq; humi diffusum: declarasse audita, idq; ita fuisse compertum. Subiungit,Aristotelem,Platonem,Empedoclem,Democritum,aliosq; qui ueritatem de anima

de animalibus perscrutati sunt,participationẽ rationis orationisq; in animalibus comperisse.Illud uero hic obiter legentes monitos uolo:Philostratum libro quarto, Apollonij historiam illam de intellectu colloquij auium, aliter narrare. Neq; enim hirundinem,sed passerculum fuisse scribit:in alijs item diuersus est aliquo modo: ita tamen, ut sententia ferè sit eadem. Summa uero, hæc omnia esse nil aliud, quàm uanitates & immundorum spirituum fallacissimas præstigias. Quis nescit, Apollonium hunc magica solum fuisse insignem? Siquidem ut aptissimè colligit Eusebius, aduersus Hieroclem, qui Philostratum Euangelistis præponebat,non modò inter deos admirandosq; uiros locum non habet, sed ne inter philosophos quidem ab aliquo reponitur. Quamuis reperiam,à quibusdam ut deum fuisse cultum, & simulacrum eius sub Herculis Alexicaci nomine constitutum, ab Ephesiis fuisse honoratum. Sed & Antoninus Caracalla magiæ deditus ac goetiæ Apollonium amplexabatur plurimum, illi etiam heroo substructo,ut scribit Dion:etiam si,ut in Epitome legimus, μάγος ἐῶ ἀπελθὼν. Qui magum fuisse hunc hominem,ambigit,Philostratum legat: quamuis omnium,qui unquam historiam conscripserint,mendacissimũ: acrius rerum pondera perpendat,ueritas interlucebit,etiam si immẽsa cauì spirant mendacia folles.Neq; tamen,inquit Eusebius,hodie quoq; desunt, qui expertos se dicant, eius nomini inuocato magicas inesse uirtutes ad superstitiosa quędam peragenda.Quibus equidem non facile adducor,ut fidem aliqua ex parte præstandam putem, quando ex harena mihi planè funiculum nectere uidentur. Quæ si quis probare potest, is mihi nec nare nec omnino literas perdidicisse, aut primoribus saltem præguſtasse labris,censebitur.Cæterum nec ab Philostrati uanitate abijt longe Flauius Vopiscus, qui Apollonium ceu augustius numen ueneratus, per quietem Aureliano imperatori ingestum scribit,submonentem:Aureliane,si cupis uincere,nil est quòd de ciuium meorum nece cogites: Aureliane,si imperare uis,à cruore innocentium abstine:Aureliane,clementer te geras,si uicisse cupis.

Qua ratione animã exui alis, traditum sit,aut eaſdem reparare.De quatuor paradisi fluminibus. Caput XIIII

NOroastrem,abs quo omnis ueterum theologorum sapientia demanasse creditur,memoriæ prodiderunt Chaldęi quidam non indocti homines,solitum dicere,alatam esse animam,fractis uero alis ac gradu(quod aiunt)deiectam, in elementa ferri præcipitem, tum illis succrescentibus in gradum reponi,& ad superos reuolare. Hoc & Pythagoricũ dogma est, immo uero etiam Platonicum,à magno in primis Plotino confirmatum, libro octauo Enneadis quartæ, de animæ descensu in corpora. Franguntur autem alæ, siue interuelluntur, ubi inclinatio uegetalis naturæ intenditur ad corporea gubernanda.Et postquàm ab incolumi innoxioq; habitu melioris prouincię gubernandæ longius aberrauit anima,& uelut sartum tectum sibi elocatum prodidit,redemptura neglecta:qualis quidem habitus penes ipsam totius animam,ut Platonicè dicebam, uigebat. Hinc & scienter quem fregisse alas dictitare, uelut adagio possumus: quando diuinis omissis aut neglectis,quæ sola uerè sunt,imagines sequitur & umbras:hoc est,somniat in sensibus,terrenis tantum intentus,nil magnopere suspiciens.Quod Procli comprobat doctrina,ubi tres esse prodit cõuersionis species.Quis enim ad aliquid se deterius conuertitur, dum à perfectione propria labitur:uel detersus nitidatusq; consurgit ad melius, propter propriæ uitæ uigorem actionemq; naturalem:uel reflectitur ad seipsum, propter cognitionem sibi consortem,mediamq; speciem motionis.Conuersio quidem erga deterius, passio quædam est animæ alas abijcientis,& in obliuione iam positæ suijpsius,simulatq; altiorum.Cõuersio uero & ad se & ad melius, non solis competit animis, sed ipsis quoq; diuinis: sicuti nos Parmenides docuit. Sed & Synesius eruditè admodum:Optima,inquit,in animis affectio uel habitudo, spiritale uehiculum leuius efficit, abstergitq; habitudinis deterioris profunditatem. Tractibus nanq; naturalibus, aut attollitur in sublime ob caliditatem atq; siccitatem:idq; apud Platonem alarum assumptione signatur: & apud Heraclitũ significat idem,splendor siccus, anima sapiens. aut crassescit humescitq; spiritus, unde immergitur terræ secessibus naturali pondere delitescens,expulsusq; in subterraneam regionem.Zoroaster porrò,abs quo exorsi sumus, qui non Aesopum modò (ut dicitur)

Universidad de Deusto
Biblioteca

attriuit, sed omnis literaturæ interioris penitissima ingressus uidetur, resici posse dilapsas perdocuit, ac confractas alas: ex conditorioq; ac spelunca, & (ut planè dicam) ex ærumnarum pistrino, unde uelut de crypta supernum raro suspexerit lumen, ubiq; compeditus distinetur animus, dum agit ac utitur sensibus, emersum patere, si ex fluentis quatuor, quibus (inquit) paradisus Dei abluitur & irrigatur, hauserimus nobis salutares aquas. Adiecit & singulorum quasi nomenclaturam: Eius, inquit, quod ab Aquilone profluit, nomen interpretari rectum ualet: quod ab occasu, expiatio: quod ab ortu, lumen: quod à meridie, pietas. Id uero est, inquit Plotinus, si quodam reminiscētiæ munere ad entia cōtemplanda faciamus exordium. Gregorius porrò profluentium ex paradiso amnium tropologicam exponens rationem: Quatuor fluminibus, inquit, de paradiso egredientibus terra commadescit: quia solidum nostræ rationis ædificium, prudentia, temperātia, fortitudo, iustitia continent: his enim quatuor uirtutibus tota boni operis structura consurgit. Quatuor flumina paradisum rigant, quòd dum his quatuor uirtutibus cor affunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. Idem & tertiodecimo Diuinæ ciuitatis libro Aurelius Augustinus scribit: sed addit, Paradisum esse uitam beatorum: ligna eius, omnes utiles disciplinas, & lignorum fructus, mores piorum, & lignum uitæ, ipsam bonorum matrem sapientiam, & lignum scientiæ boni & mali, transgressi mandati dæmonicis obsidijs experimentum.

Non uerba Platonis attendenda, sed sensum. Quæ sint animarum alæ. Quid in eisdem, auriga & equus geminus. Columbæ geminæ apud Virgilium quid sint.

Caput XV

CAeterū, de quo necdum uerba fecimus, quærat hic aliquis, quas nam in anima intelligere alas, aut possimus, aut debeamus. In quo doctos omnes commonitos uolumus, nihil esse quod nos uocabula in Platone, uel hæreseos eiusmodi auctoribus turbent. Rudis enim, inquit Dionysius Areopagita, & temerarij hominis est, non uim rei attendere, sed uim facere uelle uocabulis. Solent enim de nominibus altercari, qui non diuinas res exquirunt, sed sonos uerborum sectantur, & aurium tenus ea recipiunt, quæ mente uolutare recto pioq; iudicio debuissent. Igitur, ut ad rem ueniamus, geminas alas accipio geminum instinctum menti ingenitum, ad superna animum eleuantem. In intellectu quidem instinctum ad diuinum uerum. In uoluntate instinctum ad diuinū bonum pro uiribus conuertentem. His uero remissis, è cælo labi animam, Pythagoricis placet. Aut planius, animæ alas contemplatiuam intelligamus uirtutē, atq; item moralem, quas ueritatis diuinarumq; rerum contemplatione ac intuitu recuperet, quemadmodum terrenorum appetitione atq; caligine amiserat. Porrò apud optimum maximū poetam diuini operis libro sexto, Columbas geminas, ad aureum ramum inueniendum duces, non aliud quàm hasce alas esse contenderim, quibus connitentibus erigitur mens ad sapientiam, auri nomine sæpius limenta, quibus surrigimur, mox & in deum transimus. Quam rem illa significant,

Tollunt se celeres, liquidumq; per aera lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Addamus præterea & Platonis inuolucra in animæ itē ratione, quæ si accipienda simpliciter putes, nec ultra apium (quod dicitur) quippiam introspexeris, anilia eum putes deliramenta contexere. Vbi ergo philosophus is uires animæ distribuit ac secat in partes quodammodo, rationem quidem aurigæ uocabulo, prudentioribus monstrat. Appetitum uero geminum, equi indicant gemini. appetitum quidem rationis compotem, equus bonus: appetitum eiusdem impotem, equus malus. Animum autem, quam diu integer & alatus sit, sublimem ferri, Plato uult, & diuino aspectu frui. Postea uero quàm alas amiserit, deferri, quoad solidum aliquid nactus fuerit, tum terrenum corpus subeuntem constituere animal mortale atq; immortale. Ali itaq; & augeri animæ alas, dum pondus sibi coniunctum sublime tollit, ubi genus deorum incolit, bonitateq; & sapientia & pulchritudine animus præstat: minui uero & perire, dum uitijs animus deprauatur atq; degenerat, bigarum auersus prauitate. Digna prorsum sententia, quæ uncialibus literis seu pollicaribus subnotetur, quo uel cæcutientibus ac nuscitiosis ingeratur liquidius.

Vehicula animæ tria. Item quid animæ idolum, & quid umbra. Maronis locus exponitur. Animas uiolenter pereuntium posse hostes insectari. Statuarum ordines. Colossi unde. Signa quæ dicantur proprie. De sensibus ætherei corpusculi mira.

Caput XVI

VErum enimuero, quia in ueterum theologorum scita de animi ratione incidimus, placet, parumper sepositis alijs, quæ plurima sese ingerunt, in easdem excurrere amœnitates. nec id tamen frustra, sed ut Platonici Maronis profundiorem scientiam, Cimmerijs adobrutam tenebris, promamus in lucem, sicuti ex Platonicorum doctissimis accepimus, ex quibus plerisq; animam tribus uti uehiculis produnt: primo quidem immateriali & simplici, id est cælesti: secundo materiali & simplici, id est aereo: tertio materiali atq; cōposito, hoc est ex elementis quatuor constituto. Et primo quidem uitam infundere rationis impotem, sed mortis nescium. Secundo irrationalem item, sed longæuam, quæ uidelicet composito corpore aliquando dissoluto, ad certum supersit tempus in simplici corpore. Tertio denisq; uitam & ratione cassam, & unà cum dissoluto corpore dissoluendam. Porrò in prima uita uehiculo communicata sensum esse cōmunem atq; impatibilem. In secunda patibilem atq; communem, id est per uehiculum uniuersum, sensum pariter uniuersum. Denique in tertia sensum diuisum pariter atq; patibilem. Prætereo parte hac quæ Platonē insectati promunt, umbram animæ poetis celebratam, ab Platone uehiculum nuncupari: in qua cernatur animus, & localiter moueatur. Quippe esse ipsum inuisibilem, umbrā uisibilem, ipsum localiter immobilem, quia sit incorporeus. Quòd uero per locum mouetur, locum metitur, qui ab incorporeo nequit mensurari: quî enim mensuretur spatiū ab non spatio: umbram uero utrunq; præstare, quia magnitudinem habeat, etiam si non corporis, sed superficiei. Verum ad Platonicos redeo. Vehiculum primū intellige ætherеum corpusculum, acceptum ab æthere: immortale indumentum animæ, naturali quidem figura rotundum propter ætheris regionem: sed in humanā effigiem sese transferens, quādo humano insinuatur corpori, rursumq; ubi exsinuatur, priori restitutum figuræ. Hoc uehiculum Zoroaster πνεῦμα uocauit, id est spiritum: quia propter tenuissimam & splendidam puritatem est quasi non corpus. Quod tamen persæpe nimio corporis elementalis affectu adeo sordescit ac grauatur, ut caliginem contrahat elementalem, quam animæ umbram prisci theologi nuncuparunt. Actum uero uiuificū, quem ædit anima in corpusculum huiusmodi, animæ idolum. Id uero in nobis geminum intelligunt: alterum quidem ab anima nostra, alterum uero ab anima mundi. Et nostrum quidem ab anima nostra separari nequit, sed ab effectu uacare. Mundanum uero ab anima nostra reuelli ac dispesci omnino ualet. Porrò probabile putabant ueterum theologorum scientissimi, animas hominum uiolenter pereuntium, quos βιοθανάτους uocant, quippe inexpiatas, uehemētius diuexari perturbationibus. Posse quin etiam hostes insectari inimiciter, cui fomites non suggerat modò humana indignatio, sed diuina item permittat Nemesis, nec desit dæmon. Superesse uero in anima sensum, antiqua sapientum uestigia insequutus, nec tacuit Maro noster, simulq; ultionis auidam affectionem & aerei usum corporis. Quid enim sibi uelle aliud putamus id,

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Equidem, ut qui affatim Platonicis imbutus foret sacris, imaginem rationalis animæ esse putat primam illam sentiendi naturam. Sed inferat curiosior quispiam, & medullas item rerum ingeniose scrutatus, cur magnam pronuntiat imaginem? Nempe quia reliquorum est fons sensuum communisq; sensus. Et magno præterea utitur corpore, scilicet aereo. Quod quidem huic insinuatum quodammodo fit angustum, hoc uero exutum explicatur in amplum, elemēti id aerei natura exigente. Fuere tamen qui simplicius Virgilianum eruerent sensum: nam quum statuarum ordines ferè comperiantur hi, ut pariles sint uel magnæ uel maiores aut maximæ, & pariles dicantur, quum humani corporis modulus seruatur, cuiusmodi surrigebantur sapientibus uiris: magnæ sit infra sesquialteram cōtinetur statura, quæ Augustæ uocātur etiam, quales regum sunt, ac imperatorum, hinc magnam dici imaginem à Didone, quæ ingemiscat, non excitatum iri statuam, quod sibi manum admouisset non citra infamiæ labem. Denique statuæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuæ maiores, quibus commensus foret duplicatus, quales heroum uisuntur. Nam maximæ dijs optimis maximis sacræ multo etiam auctiores compingebantur, unde colossos nuncupabant de hiantis uastæ inanitatis ratione, uelut κόλον ὁσσον. Sed ad Platonicos redeundum: si illud non omisero, quæ humani habitus statura minores sunt, uniuersim signa dici, ex quo & sigilla, etiam si proprietas parum attente custodiatur quandoq; , quod & in multis. Porrò

Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Imaginem ab umbra distingui, significat: siquidem esse imaginem statuit, in aereo sensum corpore, at corpus aereum animæ umbram. Sicuti crassius hoc & hebetius, terrenumq; corpus carcerem nuncupauit, uitam uero in hoc profluentem ab anima, quia sit animæ ipsius actus, imaginem etiam uocat Plotinus, & simulacrum: quæritq; , nunquid anima hinc abeunte, pereat simulacrum. Et non perire quidem astruit, sed desinere ulterius imaginem esse. Placet siquidem non Plotino solum, sed & Numenio, nihil usquam uitæ perire, quia uita sit quidam æternitatis, id est primæ intelligentiæ splendor, & indissolubile uinculum uniuersi. Attamen separare hoc Homerus uidetur in Hercule, simulacrum eius ad inferos demittens: ipsum uero inter deos adnumerans. Vtrunq; siquidem uerbis obseruat, & quòd inter deos, & quòd apud inferos diuersetur, diuisit igitur. Fortè uero, inquit Plotinus, sermo sic erit probabilis, quippe actiua uirtute præcellens erat Hercules, existimatus quoq; ob probitatē esse deus, siquidem actioni mancipatus, contemplationi non utique. Alioqui totus apud superos statueretur. Sed inde nimirum & apud superos est, & aliquid eius interim est apud inferos. Disparationem uero hanc significasse item Ennius uidetur: sicuti à Lucretio De rerum natura primo, commemoratur: Acherusia, inquit, templa fingit Ennius,

Quò neq; perueniant animæ, neq; corpora nostra,
Sed quædam simulacra modis pallentia miris.

Verum, prius quàm ab hisce iucunditatibus Platonicis abeamus longius, addamus præterea secretiora quædam ex sacrarijs eisdem. Actum uiuificum animæ in uehiculum, hoc est æthereum corpus, animæ idolum appellari diximus. Sed illud sciendum, opinatos fuisse ueteres, ineſse huic idolo phantasiæ uim rationis minimè compotem & confusaneam. Eiusmodi item sensus, ut usus per uehiculum totum fusim propagetur: propagetur & auditus. Sed sensibus ijs haud ita perfrui multos, neque item sæpius. Inesse uero illis eam potestatem admirabilis naturæ, ut sphærarum tacitus alias concentus persentiatur. Auditui subijciatur & uox dæmonica, usui obuia sint & corpora, si abiuncta quadamtenus terreni, & proinde crassioris sarcina corporis, in æthereum sese anima corpusculum seuocarit. Siquidem Mercurij filium Tatium rite, rectèq; sacris expiatū proditur, exclamasse illicò, agere iam se in corpore mortis nescio, tralatumq; altius miranda præcipuè & intueri & audire. Quod approbans Mercurius, id ipsum usu uenisse sibi testatur. Sunt qui monumentis prodant, nec tacuit Platonicus Olympiodorus, Tyaneum Apollonium eorundem potestate sensuum, quum in urbe ageret, tanq; de illustriore specula, quæ in Aegypto fierēt, prospectasse atq; item enūtiasse. Sed hæc uiderint illi. Quando quid fallacissima possent dæmonum ingenia, quibus præpedita tunc humana mens distrahebatur, omnes nouimus: quibus, mundo in uespertinū uergente, cælitus micantissima CHRISTI lux affulsit. Arbitratur Plotinus intellectum primum esse, essentiā primam, à quo & in quo sint intellectus alij, non solum per ideas, uerum etiam per proprias (ut ita dixerim) existentias intellectuales animæ, secundum intellectualem sibi propriam facultatē, etiam dum sunt in corpore. Sicuti lineæ à centro ad circumferentiam usq; perductæ non discedunt à centro, dum circumferentiam contingunt. Hinc effici uult, ut intellectus prophetæ hominisq; abstracti, etiam si in Oriente tantum esse uidetur, prospiciat tamen quæ & in Occasu gerantur: quia intellectus omnes in se inuicem, & ubiq; sunt; quandoquidem sunt semper in simplici mente diuina tota semper ubiq; præsente.

An sit philosophandum. Omne genus scriptorum excutiendum. Aristoteles cur diceretur anagnostes. Aristotelicorum librorum ratio docta. Tetraotos qui. Philosophiæ laus.

Caput XVII

Non

NOn ambigo, minimè defuturos, qui nostrum hoc institutū Timoniano dente incessant, uel etiam Vatiniano prosequantur odio, & eos præcipuè, qui sunt istiusmodi amœnitatum rudes, κὰι ἀνήκοοι, hoc est auscultationum exsortes, limo cœnoq; dum lutescunt: ubi ad hunc modum in intima philosophorum sacraria, & Platonicorum in primis diuertimus, quorum symbolum esse proprium nouimus, τὸ θεῖον: uel quod (ut M. Tullius ait) quibusdam, & ijs quidem non indoctis uiris totum hoc displicet philosophari. Neoptolemus uero ille Ennianus philosophari sibi ait, necesse esse, sed paucis: nam omnino, inquit, haud placet. Quam sententiam Gellius interpretatus, gustandum dixit de philosophia, non in eam ingurgitandum. Fortè quod non sit nostrum onus, nec ijs humanioribus studijs magnopere rerum illa subtilitas congruat. Ego uero qui ex Platone didiçisse uideor, philosophi officium esse, diuina tenere, humana gubernare: prius enim diuinam, id est absolutā ipsius boni naturam per sapientiæ claritatem contemplatur: deinde, ad id bonum, uelut ad finem humanas operationes dirigens, humana dispensat: non paucis, quod & Cicero quoq; non abnuit, philosophandum arbitror: nec cursim id genus libros transeundos, præsertim si ueram quis philosophiam insistat, non palliatam, non ἐκπώγωνα, id est ex barbitio, non fucatam, non quæ populari auræ rationalis animi generosam mancipet diuinitatem: ut nil effletˌ nisi gloriolas inanes, nil captet tumens, nisi rumusculos secundiores. Nec tam præclara rerum scientia, ex qua, uelut ex equo Troiano, innumera prodit sapientium caterua, ab hisce studijs floridioribus sequestratur: nisi quis bene rectèq; uiuendi rationem, quod perabsurdum foret, uelit ab oratore auferre, cum eiusmodi rerū doctrina, sine qua mancus sit, ac prorsus inutilis, ni garrulum quendam fingamus eum, & nil aliud, quàm strepentium more graculorum, obturbantem, proflantemq; quicquid in buccam uenerit. Sed utinam uel frequentius, immo uero semper præstare id ipsum possemus. Equidem pro uiribus ab antiquitatis nostræ uestigijs nusquam uel latum unguem reuellar. Scimus profectò, quum ueteribus omnibus usitatissimi fuisse moris, ut omne scriptorum genus excuterent, nullas quas possent, commentationes illectas intactasq; præterirent, tum Aristoteli uel in primis, qui ex nobili lectionis multijugæ uariantisq; cura est à Platone anagnostes nuncupatus, tanquam lector foret infatigabilis, & χαλκέντερος planè, ut Græci dicunt, ac sititor inexplebilis. Vnde mox illi ingenio inenarrabili tria philosophiæ munia susceptra pertractataq; sunt, physicum, metaphysicum, morale. Sed ita, ut alphabetis tribus omnia sit complexus: iam enim publico bono in parerga excurremus: nam physicorum libri, elementa implent omnia. Siquidem octo leguntur De rerum naturalium principijs, De cælo ac mundo quatuor, De generatione ac corruptione duo, De meteoris quatuor, De animæ historia tres, De animalium motu unus, duo qui parua (ut modo dicitur) naturalia complectuntur. Huic uero sententiæ uetus suffragatur attitulatio. In qua more Homerico ita enotabatur librorum ordo: ut physicorū diceretur alpha, qui primus: beta, qui secundus: & deinceps. Quam rationē in Moralibus, item est sequutus. Nam ni demutilati forent temporum incuria, ac præcurtati, plenum literarum numerum in ethicis, politicis, œconomicis agnosceremus. Id ipsum & in Metaphysicis consequeremur, ni pleraq; deprauasset uetustas. Quæ autem de plantis, aut de animalibus tanto sunt concinnata philosopho, iam elementa non sunt, sed uelut ex elementis coaptatæ syllabæ. In quam seriem ueniunt & magna moralia. Omnia uero hæc problemata, & physionomica addiuinatio consequebātur, quæ ab elementis dissita longe sunt. Quando nec in re grammatica de oratione quicquam differitur, ni literarum præcesserit cognitio cum syllabis & dictionibus. Quamobrē, quum angustæ omnino mentis sit, intra unam se porticum aut academiam continuisse, pergamus hisce uarietatibus & doctis secessibus hosce libellos excolere, ut si quis fuerit eorum genius, nitidiores, ac suo more unguentati ueniant in manus hominum. Nec philosophiæ nomen exhorrescamus, quando hæc est uerus germanusq; πρῶτος, id est auribus insignitus quatuor, quo nomine eum Græci interpretantur, qui multa usu conceperit, multa & auditu. Nam, ut Aristoteles docuit, & non tacuit Plutarchus, & ante eum Theophrastus, primæ notæ uirum addecet, quæ sunt, contemplari, rursumq; obire, quæ oportet, congruaq; uitæ hominis

Universidad de Deusto
Biblioteca

minis sunt. Proinde Plato, ingentibus quibusdam admirandisq; bonis legitimorū philosophorum animos refertos esse prædicat, ac post corporis mortalis interitum, diuinis epulis uesci, ueritatisq; campum cum dijs unà circūlustrare. Idq; ex eo potissimum promereri, quòd in omni uita desiderio scientiæ diuinæ flagrauerint. Inscitia uero ad obrutos ijs comparat, qui uitam omnem in subterranea quadam spelunca trāsegerint. Seneca porrò ad philosophiam cōfugiendum monet, quòd eiusmodi literæ non apud bonos modo, sed & apud mediocriter malos insularum loco sint. Scitum quoq; Luciani illud, detornatumq;, ac uelut ex oracuło propagatum, philosophicis mysterijs non initiatos, id est οὐκ ἀφιλοσόφους, ut inquit Plato, dici ἐν ζόφῳ σκότου ὀρχεῖσθαι, hoc est in tenebris saltare. Hæc denicq; non ementita nobis suggeret in salo Fortunæ (ut ille ait) medicamina, quibus plerunq; longinquitas, & ignorabiles gentes auctoritatem conciliant, sed quæ citra dissimulationem dici recte possint θεῶν χειρες, id est deorū manus. Quanquam defamatos homines ac erraticos incolasq; ganearum sordentium, & demortuos quodammodo nomen sæpe sibi uendicare sanctissimum intuemur dolenter: quum tamen Harmodij & Aristogitonis nomina, ne unquam seruis indere liceret, decreto Athenienses cauerint. Et quoniam nostratia hæc humanitatis studia obloquentes multi incessere non desinunt, ceu solidi probicq; adsit nihil, sed humentia plane omnia, & nescio quomodo congestitia, architectos interim imitabimur, qui in palationis ratione, uliginoso solo, fistuca adhibita, sic addensant, ut sustinēdis mox oneribus quibuscunq; abunde sit par. Sint porrò quæ de philosophiæ petuntur sacrario, uelut succidaneum quiddam, quo delicatioris stomachi fastidium detergatur.

Heroum quid sit. Expenduntur apud Thucydidem loca duo. Herœum quid. Hermæa. Musea. Diasia. Pandia. Demetria. Hiera picra. Peliæ uaticinatrices. De Cranijs, & Cranone. Epicrano, & de Herophile, ac Sibyllis. Cionocranion. Epicrasis quid. Cranion sophotaton. Caput XVIII

Magnæ uirtuti heroum excitare, ueteris fuit moris. Id & Acrisio fuisse positum, Apollonij interpres scribit. Sed & leocorium, quod Athenis erat, heroum item dicebatur. Significari autem eo nomine monumentum, putant eruditiores, usitata & Latinis auribus dictione. Plinius libro decimo, quam ob causam incolæ, quod uocant heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & Virginis. Androgei aram Pausanias scribit, in Attica ἡρῶον dici. Polion uero in Lesbo locus, inquit Stephanus, ubi erat Tantali heroum. De Vlyssis heroo penes Lacedæmonios, apud Plutarchum in Causis historia est: sed in ratione ciuilium præceptorum scribit idem, Theagenem heroa cœnasse epitaphij cuiusdam. Thucydides quoq; historia tertia, Platæensium à Lacedæmonijs obsidionem describens, & quorundam eruptionem per hostium munimenta, inquit, Pergebant autem conferti Thebas uersus ἦν δὲ ἐπὶ ἔχοντες ἀνδροκάπους ἡρῶον, quæ uerba non aliud nobis reddunt, quàm dextra habentes Androcatis heroum. At Laurentius transtulit, Iunonis templum ab Androcate ædificatum. Quòd si quis putat heroum significare Iunonis templum, fallitur: sed doctissimus interpres legisse uidetur, non ἡρῶον, sed ἡραῖον: qui lapsus equidem procliuis est, ac lubricus. Est uero Heræum planè Iunonis templum. Quis enim nescit, Iunonem dici heram? Sed & eiusdem festa dici Heræa inuenias, uel apud T. Liuium: sicuti Mercurij Hermæa. nam Musea, Musarum sunt: Iouis, Diasia & Pandia: Cereris, Demetria. Sed ad Heræum redeo. In uersiculo tamen illo ex Ennio apud Ciceronem De officijs primo,

Vos' ne uelit, an me regnare Hera.

Pro Fortuna dici Heram interpretantur. dicunt & gratiam significare, atq; item auxilium. Dicitur item Græcis, ἡραία ζωή, id est regalis uita: quoniam sit Iuno, ἡ βασιλεία, quod de Eustathij doctrina est. Fuit in Thracia quoq; ἡραῖον τεῖχος, id est Heræus murus: sic uero dicebatur locus quidam, cuius in Philippicis commeminit Demosthenes. Hiera uero ad præsens institutum nil facit. Ea ex aloe concinnatur, ut statuit Galenus, quam nonnulli picram quoque appellant. Heræum item stare Pausanias inquit, à Mycenis stadiorū quindecim spatio, in humiliore montis Eubœæ loco, de Asterionis filia sic nuncupati, prope quem fluat, quæ dicitur Eleutherij aqua. Ea uero quæ sacra obeant, uti περὶ καθάρσια, id est ad expiationes. Xenophon Rerum Græcarum septimo, ab Argiuis

ab Argiuis apud Phliuntem muro circummunitum scribit Tricranon: Quod, inquit, supra Heræum est, ab Sicyonijs autem in montanis munitam Thyamiam. Heræum, id est Iunonis templum ante urbem Platæarum libro ultimo agnoscit Herodotus, interpretis etiam astipulatu. Herophile sibylla fuit, quam Græci Iouis & Lamiæ Neptuni filiam tradunt, quæ mulierum prima cecinerit oracula. Quo in genere fuit apud Cumæos Δημώ, apud Hebræos Sabba, ut prodit Pausanias, Berosi, & Erimanthes filia. Phaennis apud Chaonas, apud Dodoneos Peliæ, id est πέλειαι. Nam & hæ uaticinio fuere insignes, sibyllæ tamen dictæ non sunt. Verum, ut ad Thucydidem redeamus, ut Vallæ comprobari lectio item possit, illud facit, quia in eisdem locis libro eodem fanū Iunonis historicus statuat. Nec uideri potest interpres imperitia lapsus, quum libro secundo, ubi ita Græcè scribitur, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῶα πάντα, Basilicas Latinè pro heroīs reddiderit. Nec dissimulandum tamen, uideri quandoq; Laurentium in aurem utranq; dormire, sicut libro quinto, ubi Thucydides ait, καὶ κατῴκισαν αὐτὸν ἐν κρανείοις τῆς κεφαλληνίας. ipse crania interpretatur uertices: quum tamen, licet unitatis numero, Cranion esse Cephaleniæ ciuitatem, cōstet uel auctore Stephano. nam Cranō in Thessalia est. Quam prius Ephyram uolunt nuncupatam, Cranonem uerò dictam de Cranonis nomine, illic regnantis, quem peremerit Oenomaus. Sunt ex Græcis qui ita prodant: Cephalenia, inquiunt, tetrapolis est, Pale, Cranæa, Samæa, Pronæa. Quamuis & Cranon, alterius sit ciuitatis nomen, in qua duos modo coruos reperiri perpetuò, Callimachus scribit in Admirabilibus, & Theopompus: qui, ubi alios progenuerint, abeunt ipsi, compares sibi relinquentes. Cranion uerò Græcè tum locum signat, tum caput. Vnde Rerum Græcarum quarto Xenophon, ab columna excidisse cionocranon prodigiose, tradit, quo columnæ innuitur caput. Sed Valla fortè maluit Latinè, quàm semigræcè ciuitatis nomen exprimere, etiam si hoc fieri magnopere non debeat, nec soleat. Credamus tamen id iure factum, quando tralator inter graues censeri potest, ac auctoritatis non conuellendæ, cuiusmodi appellant Græci ἀκινήτους, tanquam dicas non mouendos. A crano connectitur elegans dictio Græcis epicranon, quod columnæ item caput significat. Sed apud Euripidem etiam κρήδεμνον, siue reticulum aut uittam, quum ait, ἐπίκρανον κεφαλῆς. Olecranon uerò interpretantur ancona, id est cubitum. Epicrasis autem medicorum scholis uerbum est uel frequens. Dicitur eo nomine aura τῆς καπνυμίας, quum sensim, quod malum est, educitur, reponiturq; itidem, quod bonum. Cranius, id est κρανιῶδες, mensis est appellatio, qui Lacedæmonijs ferè totus sacer quum foret, expeditionibus abstinebant eo, quod significat Thucydides. Quia uerò cranion Graeci caluariam dicunt, hinc facetissimè σοφώτατον κράνιον appellamus plerunq;, stultissimum intelligi uolentes.

Sepulchrorum religio. Plinij locus explicatur. Quibus datum in urbe sepeliri. Persarum regum sepulchra. Gentium in sepeliendo ritus. Thucydidis sepulchrum. Icrium quid. Hephestionis funus. Cinerarij. Monumenta cur. Cap. XIX

Sepulchra uiolasse, summum esse prioribus habitum scelus, indicio pleraque sunt. Nam ea quidem proximè accedunt, ut opera putētur publica, quando religioni cōmendantur. Vbi corpus demortui hominis condas, inquit lex, sacer esto. Hinc illud ex secundo Naturalis historiæ Plinij, Terra nos à reliqua natura abdicatos, tum maximè ut mater, operit, nullo magis sacrāmēto, quàm quo nos quoq; sacros facit. Sed & in Numa Plutarchus mortuos appellat sacros, quorum sacra sint sepulchra: quod & Græcorum sententia comprobatur, qui enuntiant subinde ἀκίνητα μὴ κίνει, non mouenda monentes relinqui oportere: quod & in prouerbialem cessit usum. Id post alios testatur in Amatorio sermone Plutarchus. Sunt è Iurisconsultis, qui sacrum dici sepulchrum opinentur, in quo caput hominis sit reconditum, etiam si membra absint reliqua. Quin offenso capite, uiolatum intelligi sepulchrum: quoniam sit sensuum arx caput, ac rationis: eoq; amoto, reliqua iacere ignota prorsum ac omni decore exuta. Quamobrem quicquid honoris capiti contribuitur, uniuerso planè contributum corpori existimatur: quæ Ambrosii sentētia est. Proinde nulla ferè tam efferata gens, quæ non habendam sepulchrorum rationem senserit: præter nescio

Legans plinij animadversio

quos Lotophagos, quos ex ultima prædicant barbarie ſuos in mare defunctos, capedunculis ac loculis prorſum neglectis abijcere: parum intereſſe aſſeuerantes, humo ne an aqua, an igne diſſoluerentur. Albani etiam curam mortuorum agere, nefas arbitrabantur. Sabæi corpora defunctorum æque atq; ſtercus ducebant: quin etiam reges in ſterquilinia reijciebant. Troglodytę mortui ceruicē pedibus alligabant, & raptim cum riſu & iocis efferebant, nullaq; loci habita cura, mandabant terræ, ac ad caput cornu caprinum affigebant. Diſertè Mecœnas dixiſſe putatur,

Nec tumulum curo, ſepelit natura relictos.

Altè cinctum putes dixiſſe. Habuit enim, inquit Seneca, ingenium & grande & uirile, niſi illud ſequundis cinxiſſet. Verum hos, ut immanitate ac barbarie notiſſimos nemo non uituperandos execrandosq; cenſuerit, longè etiam magis Scythas, quibus moris erat inter epulas honoris cauſa mortuos uorare. Nec tamen Scythis omnibus id fuiſſe in more, auctor Herodotus eſt hiſtoria quarta. Fuere & qui canes nutrirent in Hyrcania, quibus uita functos uorandos obijcerent: proinde etiam ſepulchrales dictos, docuit Strabo. Illud uero hac parte præſtabilius forte uidebitur, ex lege duodecim tabularum, Veſtibulum aditumq; ad ſepulchrum uſucapere non licuiſſe. Sancitum quoque lege ſcimus, ut grauis irrogaretur mulcta, ſi quis buſtum uiolaſſet, aut ex ſepulchro columnam deieciſſet fregiſſet ue. Apud Athenienſes ſepulchrorū tanta cura fuit, ut etiā peremptos bello, ſi quis dux honeſtare ſepulchro neglexiſſet, capite plecteretur. Spartæ cadauera ueſte contegebantur punicea, oleæ præterea foliijs adiectis. Epitaphium carmen quo exprimeretur nomen, indere haud fuit fas, ni uir is in bello eſſet ſtrenuè perfunctus. Mulieri honos habebatur idem, modo ἀφῶς interiſſet. Auctor Modeſtinus eſt Digeſtorum uigeſimooctauo, in conditionis humanæ memoriam ſepulchra ſtrui cœpta: unde cur eadem dicantur monumenta liquido perſpicimus. Macedonibus item ſic tradito more, ut uix ullum militiæ tam ſolenne munus eſſet quàm ſuos ſepelire. Apud Hebræos lege cauebatur, ne hoſtem inſepultum quidem relinquerēt. Vlpianus Iureconſultus: Sepulchri, inquit, uiolati actio infamiam irrogat. Paulus quoq; ita ſcribit, Rei ſepulchrorum uiolatorum ſi corpora ipſa extraxerint, uel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ ſummo afficiuntur ſupplicio: honeſtiores in inſulam deportantur, aut relegantur, aut in metallum damnātur. Caius tamen ait: Sepulchra hoſtium religioſa nobis nō ſunt: ideoq; lapides inde ſublatos in quemlibet uſum cōuertere poſſumus, nec ſepulchri uiolati competit actio. Scribit Appianus, inter præcipua, cur legē agrariā recuſarint diuites, fuiſſe, quod impium ducerent monumenta maiorum ad alienos tranſire. Etiam ſi Pomponius ſcribit: Dominis fundorum, in quibus ſepulchra fecerint, etiam poſt uenditos fundos adeundorum ſepulchrorū eſſe ius. ἀποτάφους eleganter uocant Græci, qui maiorum ſepulchris ſint exuti. Veterū autem ſepulchra in agris fuiſſe, quum multa comprobarint, tum quod Vlpianus ſcriptū reliquit. Diuum Adrianum pœnam ſtatuiſſe aureorum quadraginta in eos qui in ciuitate ſepulchrū feciſſent, quam fiſco inferri iuſſit. Et in magiſtratus eandem ſtatuit pœnam, qui id paſſi forent. Quin & publicari iuſſit locum, & inde cadauer transferri. Relatum tamen in Chronicis, Traianum intra Vrbem ſolum omnium, & in foro ſepultum, quum morbo apud Iſauriæ Seleuciam interiiſſet. Sed ducibus etiam datum ac poſteris, Plutarchus ſcribit, ut in foro ſepelirentur. Memoratum in literis & illud ſcio, ſepulchra in urbibus admiſſa quandoq;, quod poſtea Duellio conſule inhibuerit ſenatus: imperatoribus tamen datum & Veſtalibus, ut in urbe contumularentur. Nam & nocentes uirgines in campo ſcelerato intra urbem adobruebantur uiuæ. Perſarum reges in monte qui Perſepoleos arci ab oriente incumbebat, nomine Regius, ſepeliri mos erat. Mirum dictu, in eius meditullio ſuſtructiones uiſebantur, quæ reges caperēt defunctos: ſed ita ut aſcenſu nullo, machinis ſublata conditoria reponerentur. Hepheſtionis funus Babylone ab Alexandro celebratum, quæ toto ſunt terrarum orbe unquam ædita, facile exceſſit magnificentia & ſumptu, quando ad duodecim talentorum millia traduntur infuſa: quo nomine in prouerbij faciem trahi ſcienter poteſt. Poſtremo in hoc uetuſtatis iucunda ſubit recordatio. Stabant maiorum ſepulchra lineamentis aſtructa exquiſitiſſimis, nō deerat columnarum copia, ſplendebant cruſtationes, niteſcebant & ſigna ac tabulæ, ſpecta

ſpectabantur ducti ære aut marmore uultus artificio pereleganti. Scribit Marcellinus, Thucydidis ſepulchro fuiſſe Icrium appoſitum. Id uerò cenotaphij gnoriſma, id eſt ſignum fuiſſe Athenienſibus patrium ac legitimū, ubi quis patria excidēs, inibi haud ſoret ſepultus. Icrium uerò, ſurrectum uocant lignum. Nam & CHRISTVM ab Iudæis icrio ſuffixum fuiſſe, traditum eſt. Sunt eo item nomine tabulata nauium, uel & theatrorum. Erant in concionibus quoq; icria, ſuper quibus ſederent, ante uſum theatri. Illud auctarium item fuerit: Vigilantium quendam, aut uerius dormitantium (ut inquit Hieronymus) cinerarios & idololatras ſolitum appellare omnes, qui martyrum reliquias uenerantur.

Item de ſepulchris pluſcula & ſepeliendi ritu. Columnæ in ſepulchris. Stelæ. Pilæ ſtantes. Iſocratis ſepulchrum. De Philagri ſepulchro, à Metello extructo. Verſus longi, qui. Epicediū. Threnus. Calpis. Iniectio glebæ quid. Virgilij locus explicatur. Eria quid, & ſparteria. Hieronymi locus reſtituitur. Hyrcani hiſtoria. Xenodochia quis ſtruxerit primus. Hydria quid. Seueri hiſtoria. Cap. xx

DE ſepulchris uerò apud Solonem non ferè comperiuntur plura, quā ne quis ea deleat, neue alienum inferat: ſtatuta item pœna, ſi quis buſtum columnamq; uiolarit aut deiecerit. Poſtea uerò propter ſepulchrorum amplitudines, quæ in Ceramico uiſebantur, ſancitum lege eſt, ne quis ſepulchrum faceret operoſius, quàm quod decē homines effecerint triduo, ne ue Hermas liceret imponi, nec de mortui laude, ni in publicis ſepulturis, nec per alium, niſi per eum qui publicè ad eam rem conſtitutus foret, dici licebat. Verum, mox ubi increuit luxuria, ſpectaricq; ea cœpit ſepulchrorum magnificentia, quæ Romæ uiſebatur frequens, Demetrius lege ſanxit, ut ante lucem efferrentur, & nouis ſepulchris etiam ſtatuit modum. Nam ſuper terræ tumulum erigi columellam iuſſit, quæ trium cubitorū menſum non excederet: aut menſam, uel labellum. Menſarum meminit etiam in Decem rhetorum uitis Plutarchus, Iſocratis ſepulchro inſculptum arietem tradens cubitorum triginta, in quo eſſet Siren cubitorum ſeptem, ratione ſymbolica: prope item fuiſſe mēſam, quæ poetas haberet, ac eiuſdem præceptores, in quis & Gorgiam aſtronomicam inſpectantem ſphæram, & aſſiſtentem Iſocratem. Columnarum in ſepulchris morem ſcribunt quidam, nobilioribus modò fuiſſe contributum, quo eorum faſtigium cęteris eminentius ſignificaretur. Columnarum ratio, inquit Plinius, erat attolli ſupra cæteros mortales. Quod & arcus ſignificant, nouitio inuento. Hoc uerò ſepulchralium columnarum genus, à ſtando, στήλας uocant Græci, minores uerò etiam ſtelidas. ſed & στήλας Herculis nuncupari in Græcorum monumentis obſeruauimus. Noſtri, ſtantes appellant pilas. Verum & alicubi Plinius excitatas ſcribit ſtelas literis incognitis. Plato Legum duodecimo, Nullum in loco fœcundo & agro ad cultū parato fieri ſtrui ue ſepulchrum iubet: uerum is, inquit, locus corpora defunctorum recipiat, qui ad cætera inutilis, & ad id tantum commodus, uiuentibus nil prorſum inferat nocumenti. Neq; enim à uiuis, minus item à mortuis terræ matris fœcunditas præpediri debet. Sepulchrum porrò exſtrui uetat altius, quàm uiri quinq; diebus totidem excitare poſſint: lapides non maiores, quàm ut poſſint defuncti laudes quatuor ſolum heroicis uerſibus æditas comprehendere. Quos, ut Cicero inquit, longos uocauit Ennius. Nam & Diomedes: Heroicus (inquit) etiam hexameter dicitur, & pythius, uel epicus, & pyrrhichius, ac bucolius: ſuper quas appellationes etiam Latinè longus pes uocatur. Longos uerſus hexametros dici, Gellius item ſubſcribit, approbatq;. Scribit Ammonius, proditum à nonnullis, epicedium uocari, quod defuncti laudem continet, mediocri adhibita commiſeratione: ſed threnum cani in calamitate ipſa ab ancillis ante conditum cadauer, ac etiam poſt, quin anno item uertente. Relatu dignum ex Græcorum theſauris: Metellum nepotem curioſius Philagri ſepulchrum exſtruentem, lapideum appoſuiſſe coruum. Id quum foret intuitus Cicero, in eius leuitatem iocatus: Hoc, inquit, ſapientius à te factum, πτηνὰ γάρ σε μᾶλλον, ἢ λίγειν ἐδίδαξε, uolare magis te docuit, quàm dicere. Sepulchra magnifico illuſtria impendio, ex admiratione Mauſolei monumēti à Romanis dici Mauſolea, ſcribit Pauſanias. Qui & Helenes mulieris indigenæ apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Solymos sepulchrum fuisse tradit præcipuè admirandum. Antiquissimum sepulturæ genus putat idem M. Tullius, quo apud Xenophōtem utitur Cyrus. redditur enim terræ corpus, & quasi matris operimēto obducitur, quo ritu sepultus sit Numa rex, sepulta & gens Cornelia: donec è patritijs Cornelijs primus Sylla cremari uoluit: talionē (opinor) ueritus, quum C. Marij reliquias apud Anienem sitas dissipari iussisset. Sepulchrū autè non est, quàm iusta facta, & corpus incensum. Humatos propriè dicebant, quos humus iniecta contegeret. Eum morem ius pontificale confirmat. Nam prius quàm iniecta gleba est, locus ubi crematum corpus est, nihil habet religionis, iniecta gleba tumulis, & humatum est, & gleba uocatur, ac tum deniq; multa religiosa iura complectitur. Ex hoc uerò ritu copiosius explicato enarratur amplius Maronis locus ex sexto Aeneidos, in quo plus iusto inarescunt interpretes:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Injice, nanq; potes, portusq; require Velinos.

Impium porrò censebatur, uiso cadauere insepulto, non iniecisse puluerē: quod in Antigone indicat Sophocles. Et Athenis Buzyges eos est execratus, qui inhumatum cadauer neglectui habuissent. Quod autem Seruius ait, absente cadauere fieri solita quædam solennia sacra: exponebātur quidem in Legibus à Cicerone: uerum ita laceri circumferuntur codices, ut Delio nō solum natatore opus esse uideatur, sed amplius ipso M. Tullio. Ad hæc porrò respicit Horatianum illud,

Quanquam festinas, non est mora longa, licebit,
Iniecto ter puluere, curras.

Hinc & Græci, sepulchra dicunt ἤρεια, hoc est eria, ut Theocriti interpres scribit in Pharmaceutria, παρὰ τὸν ὑπερκεχωμένον τοῖς νήκυσιν ἔραν. id est, ab ea quæ mortuis injiciatur, terra, quam uocant eram. Sunt qui eria opinentur dici, non surrecta, sed iacentia sepulchra. Apud Hieronymum ad Pammachium ex Origenis sententia de resurrectione, sic legitur modo, Et quasi ἀντήρεια, id est seminarium mortuorum, sinu terræ confouetur. Mendum esse in uerbo Græco exemplarium, dilucet: nec quid reponendum sit, constat magnopere. Si coniecturæ superest locus, Hieronymianæ interpretationi aptius uidetur, ut ἀναρτήριον legamus, id est sepulchrum, quo reuicturorum cōtinean tur semina: quando ita statuebat Origenes, in ratione humanorum corporum manere quædam surgendi antiqua principia, sicut truncus, rami, folia, poma in ratione seminis sunt. Monumentum, inquit Florentinus, res est memoriæ causa in posterum prodita: quòd si corpus uel reliquiæ inferantur, fiet sepulchrum. Aegyptios legimus, præsigni magnificentia construere sepulchra consueuisse: quanquam in domorum ædificatione incuriosi admodum forent. Siquidem sepulchra defunctorū domos sempiternas: quoniam apud inferos infinitum sit tempus, uocant. At domos ipsas, uelut diuersoria opinantur, argumento uitæ breuioris, ac momento transeuntis. Auctor Iosephus est, & repetit Egesippus libro primo, Hyrcanum quum ab Antiocho premeretur obsidione, ut auro redimeret, quod ferro nequibat, reserato Dauid sepulchro, auri talentorū tria millia inde eruisse: ex quibus Antiocho trecenta erogarit, ut obsidionem desineret, ac pretio emptus digrederetur. Mox ut facti inuidiam leuaret, eadem pecunia Hyrcanus fertur primus xenodochia sustruxisse, quibus aduentantes exciperētur pauperes. Hydriam appellat Dion, in qua πορφυροῦν λίθον, Seueri ossa fuerint recondita, Romamq; ex Britannis relata. Eam quum paulo ante mortem afferri iussisset Seuerus, cōtrectans inquit, χωρήσεις ἄνδρα, ὃν ἡ οἰκουμένη οὐκ ἐχώρησεν. uirum (inquit) capies, quem terræ orbis non cepit. Itidem in Parallelis Plutarchus, ὑδρίαν uocant χρυσίλατον, in qua Demetrij reliquiæ ad filium sint relatæ. Sed eandem, calpim uocat quoque. In Tiberij Gracchi uita Plutarchus idem, Illo populum ad suffragia uocante, hydrias scribit à diuitibus direptas, quo nomine suffragatorias cistellas innuit plane. Apud Strabonem libro duodecimo, Hydria sunt planè loca, ubi scaturiunt aquæ. At Theodoro philosopho quum mortem tyrannus comminaretur, & sepulchri iacturam: Habes, inquit, cur tibi placeas: hemina sanguinis in potestate tua est, qui cantharidis uimes assequutus. nam quo ad sepulturam, ó te ineptum, si putas mea interesse, supra terram, an infra putrescam. Thyestes apud Ennium luculentis sanè uersibus execratus Atreum, Sepulchrum

chrum esse portum corporis arbitratur, & in eo mortuū requiescere. Inde, ut eo careat frater, extentis optat precibus. Condiunt Aegyptij mortuos, & eos domi seruant: Persæ, cera circumlitos item coaptant, ut quàm maxime permaneant diuturna cadauera. Magorum mos fuerat, non humare corpora suorum, nisi à feris essent antè laniata. Assyriorum sepulchra regum in paludibus pleraq;, palustribusq; in locis fuisse cōdita, traduntur, Moris quoque ueterum fuit, pluribus locis excellentium uirorum monumenta struere: quæ res ambagiosam admodum efficit historiam. Mortuum in Sicilia Anchisen cecinit Maro. Pausanias in Arcadia defunctum scribit, & eiusdem sepulchrum ad montis radices uisitatum quandoq;, Anchisiam quod uocant prope Orchomenon: nec fuisse in nauibus cum Aenea, uerum aduenisse ὑπὸ πρόφασίν τινα, illuc prope Laconiam filio appulso.

Ritus item Gentium ad idem spectantes. Nouendialia sacra, Vicennalia, Tricennalia. Ratio iustorum, quę defunctis exhibentur. Hemacuria. Sepulchrorum coronæ. Pothos corolla. Amaranthus. Vidi liquores, apud Papinium qui sint. & cur comburerentur cadauera. Paræbasium. Pluto cur defunctis præsidere creditus. Sepulchrorū ianitores. Mors infamissima quæ sit. Threnodes. Byblij. Cap. XXI

POstea quàm abundè multa de sepulchris congesta nobis sunt, adijciamus carptim & de sepeliendi ritu: quamuis & hunc paulo antè paucis attigerimus, Tot autem penè esse modos, quot gentes, non ferè obscurum est. Auctor Polybius, si humanis cessisset paulo illustrior Romæ, moris fuisse: in forum eundem efferri, ac stantem constitui, recumbentem uerò rarius: aderat mox, si per ætatem ac præsentiam licuisset, filius, uel certè sanguine iunctorum unus, qui defuncti præconia oratorie persequeretur. His uero ex ritu confectis, cōtumulabatur mortuus. Pueri imago patri persimilis in illustri domus astituebatur parte. Quod, inquit, adolescentibus ad uirtutem & fortia facinora eximium fuit incitabulum. Hinc Cæsarem legimus amitam laudasse annos natum plus minus duodecim. Tiberium autem uel annorum nouem in patre idem implesse. Apud Gerrhos (Scytharum hi populi sunt) ubi rex perfunctus fato est, defunctum eius capiunt inceratum, aluo euulsa atq; expurgata, quam silere contuso & thymiamate apijq; semine & anesi quū expleuerunt, resuunt denuo, plaustroq; imposito, ad aliam protinus emigrant gentem. Eum uerò qui excipiunt, eadem agunt quæ regij Scythæ: aurem decidunt, crinem circūtondent, brachia circumcidunt, frontem nasumq; cōsauciant, sinistram manum sagittis traijciunt. Mox idem ad populos alios, quibus uiuens imperitarit, cadauer transfertur. Deniq; contumulantes, concubinarum aliquam præfracta gula simul sepeliunt: sed & pincernam, coquum, equi agasonem, ministrumq;: item qui fuisset à nuntijs, necnon equos, & omnium primitias. Rursumq; anno circumacto hæc obeunt, quinquaginta ex ministris, qui non alij sunt quàm Scythæ ingenui, strangulant, totidemq; interimūt equos. Alios uerò Scythas, quum decesserunt, proximi in plaustris collocatos ad amicos circumferunt: eos illi excipientes epulum cadauer comitātibus præbent. Mox peractis diebus quadraginta, humo mādant, capite exinanito ablutoq;. Persarum in luctu mos est, detondere in lugubri ueste coniuges ac liberos. Apud Indorum sapiētes occupare diem fati, pulchrum, uiuosq; cremari se iubent: immo & coronati, more ac lege Indorū hymnos ac laudes deorum concinunt, documento præclarissimo, quàm potens, quàm ualida, quamq; insuperabilis sit humana mens, quum quid agere cōstituit. Quibus autem segnis ætas, aut incōmoda ualitudo est, expectatam mortem pro dedecore habent, nec ullus corporibus quæ senectus soluit, honos redditur: inquinari putant ignem, ni spirantes recipiat. Hermione, inquit Geographus, ciuitas est non ignobilis, in qua iactatum diu, breuissimū inde ad inferos haberi descensum, quo nomine defunctis non erogari naulum. Ethnicorum porrò moris erat, diebus nouem mortuos flere: unde & Nouendialium sacrorum enata consuetudo. Ex qua & Cottam Messalinum quandoq; co argutum legimus, quòd quum die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur, Nouendialem eam cœnam dixisset, ceu lessum planè tunc foret factum. Dei cultores, inquit Strabus, septem diebus exsequias celebrant: unde Ecclesiastici uigesimo secundo, Luctus

ctus mortui septem dies, luctus autem fatui omne tempus uitæ eius. Septenarius quippe quietem significat, unde septima dies Sabbatum, id est requies dicitur: celebrant ergo septimam diem mortuorum, optantes illos cum Domino conquiescere, exanclatis uitæ huius ærumnis impatibilibus. Dici quoq; illud potest: Sicuti tertia dies mortui agitur à fidelibus, ut anima quæ est triplicis naturæ, requiescat: ita septimus celebratur dies, ut anima corpori reconcilietur, quæ carne illicitè peccauit. In septenario enim tria sunt, & quatuor: ternarius pertinet ad animam, quę irascibilis, & cõcupiscibilis, ac rationalis est: quaternarius ad corpus, quod ex quatuor consurgit elementorum potestatibus. Azanen Arcadis fuisse filium, Pausanias scribit, quo moriente, certamina sint proposita primum, præcipuè uerò hippodromia id est equorum cursus. Ab hoc Azane dici Azaniam uolunt regionem. In Chronicis Eusebij legimus, Constantini uicenalia Nicomediæ acta, ac sequenti anno Romæ ædita. Apud Hieronymum eiusdem nominantur tricenalia. Sed ad mortuum ea nihil. Sic enim celebritas nuncupari uidetur, quæ tum uicesimo, tum tricesimo imperij anno peracta est. Ita tamen, ut uel defunctis accommodari possint uocabula. Ab Varrone proditum, & Catone est: maiores in funeribus uti consuesse tum nigro, tum cæruleo colore: nam in adolescentum morte cæruleum adhibere solenne fuit. Nõ prætereundum temerè, quod Onirocriticorum primo scribit Artemidorus: eorum qui sibimet laqueo gulam fregerint, nomina supprimi à domesticis in mortuorum cœnis. Propterea exitium id cuidam præmonstratum, qui nomen se amisisse somniarat. Parentationes Græci ἐπείσματα uocant, & πρόθυσις, ἔνατα, id est nona, τειακοντάδας, id est tricesimas. Sed & Necysia, ac Genesia. Nam Genesia, inquit Ammonius, diem nũcupamus, quo quis fato est functus: sicut genethlia, quo est natus. Bœotij Hæmacurias, qua uoce in Olympijs utitur Pindarus quoq;, qui & sepulchrum dixit amphipolon, quod in ciuitatis constituatur meditullio, ubi conditores contumulare, ueteris fuit moris. Pothos, corolla dicebatur ex potho, qui duplex est: alter hyacinthi flore: candidus alter, quo sepulchra coronabant, unde cõciliatum rei nomen, ut quæ desideratis iam foret destinata. Proinde apud Theophrastum, Pothos Latinè Desiderium redditur ab Theodoro. Amarantho sepulchra item coronari solita, Philostratus scribit, orto ab Thessalis initio, Achillis tumulo ad eum modum coronato. Est autem apud Galenum Amaranthus helichrysos, id est Aurelia, ut Theodoro placuit. In hac uerò tam multa funerum mentione, per incuriam minimè prætereundum illud Papinij ex Syluarum secundo, in Glauci epicedio,

Quid Cilicum flores? quid munera graminis Indi?
Quodq; Arabes Pharijq; palàm est, Vidiq; liquores
Arsuram lauere comam.

Ab eruditis omnino aliter, quàm suspicetur Domitius, enarrari: nam uerbum uidi, à uideo inflexisse planè uidetur: quum potius epitheton, de loco factũ censeri possit & debeat, à Syriæ urbe Vida: propterea de styrace intelligendum, de qua Plinius & cæteri. Paræbasium in Arcadia inuenio fuisse monumentum apud Megalopolin, ijs qui in bello aduersus Cleomenem ceciderant, dicatum, nomine adoptato: quoniam παρασπόνδησεν ἐς σπονδάς, id est fœdera cum eis est transgressus Cleomenes. Inde & Parabasius cognominatur campus. Sed ultimo ferè non prætereundum illud loco uidetur, Veterem fuisse Græcis morem cadauera comburendi, quod à Septentrionalibus diu bus, quod in nobis diuinum est, igneo ueluti uehiculo ad superna subuectum cælestimaluerunt: quoniam sit ignis ἀγνιστικόν quiddam, id est expurgandi uim habens: nam & purgationes, quas catharmos uocant, non citra ignem fiebant, quod significat Euripides, ubi Clytemnestræ corpus igni depuratum scribit. Sed sententiam priorem in Scyllæ rogo approbare uidetur Lycophron: & præterea Indorum gymnosophistæ. Comburendi morem ab Hercule conditum, malè concipiunt quidam, exusto Argio Lycimnij filio, relatis modò ad patrem ossibus, quem incolumem se restituturum, fuerat pollicitus. Heraclitus, qui ignem prodidit rerum principium, in eũdem corpora resolui debere pronuntiauit. At qui aquæ principem locum dedit Thales, cadauerum

adobruí

adobruitionem comprobat, quo humore ualeant resolui. Lectum deniq; alicubi est, eorum quæ ad defunctorũ spectent cultum, Plutonem fuisse auctorem primum: quo nomine creditum, mox uita functis præsidere. Sepulchrorũ ianitores uidentur dici, quibus illa incumbit functio, ut sepulchra aperiãt, cludantq;. Firmicus: In tertio loco Mercurius cum Saturno ab horoscopo partiliter constitutus pollinctores faciet, ac funerarios, mortuorum cadauerum custodes, aut sepulchrorum ianitores. Mors infamissima ueteribus censebatur, quam sibi quis sponte consciuisset, quo nomine etiam sepulchro prohibebatur, ni causa proferretur congruens: unde & declamantibus celebrata lex, Qui sibi manum admouerit, insepultus iaceat. Antoninum philosophum scribit Iulius Capitolinus, honori Faustinæ uxoris mortuæ nouas puellas instituisse Faustinianas nomine. Alexandriæ obolis conducuntur, qui mortuos fleant, quod munus solicitè adeo ac plenè præstant, uti ad eos pertinere funus putes. Ii ergo ab re uocantur threnodes. Apud Cyprios inuenio sepulchrorum custodes dici Byblios.

Qui fuerint Metelli Macedonici filij apud Plinium. Item apud eundem diadematis legendum sit, an Dalmaticis. Caput XXII

QVod autem libro septimo Plinius scribit, Macedonicum Metellum à quatuor liberis illatum esse rogo, uno prætore, tribus consularibus, duobus triumphalibus: uno censorio, quæ singula quoq; paucis contigere: quæsitum anxiè inter doctissimos quoq;, qui nam fuerint hi Macedonici filij. Et inde illa celebris nata disceptatio, diadematis, paulo pòst legendũ sit, an Dalmaticis. Et Hermolaus quidem, cui multum debent Latinitatis candidati, diadematis penultima producliore, legi oportere, suspicatur: tum ex uetere lectione, tum quòd inter Metellos fuisse diadematos quosdam, Cicero auctor sit. Vetus quidem lectio plurimi apud me momenti est, sed ea indiget interpretatione, aut alterius saltem auctoris calculo. Nam Ciceronis auctoritas nil uidetur certi afferre. Beroaldus uero & ipse de literis nostris optimè meritus, Dalmaticis astruit reponendum, uetere expuncta lectione. Itaq;, quum Plinium profiteretur, dijs hominibusq; fauentibus, suis dictasse auditoribus: quoniam Pedianus à L. Metello subactos Dalmatas scribat, & in Epitome Liuiana significetur idipsum. Sed hominis ingenium demiror, & consuetam illi in re literaria diligentiam appello: unde enim augurari potest ex Asconio, & Epitome, L. Metellum Dalmaticum eius fuisse Metelli filium, de quo agit Plinius? Ab uno ex Metellis superatos Dalmatas, uidemur omnes scire. Diadematum uero eius, de quo negotium est, Metelli fuisse filium, ambigunt plerique. Sed nobis, opinor, ducibus perplexitas tolletur omnis, & Pliniana lectio male interpolata suo restituta nitori clarescet amplius. Ego diadematis defendo apud Plinium. Sententiam uero hanc suffulcit, tanquam triarius apprimè nobilis, in libro De Romanorum fortuna Plutarchus: Fortunam, inquit, magnificè extollit Cæcilius Metellus Macedonicus, senex à liberis quatuor elatus cõsularibus, Q. Balearico, L. Diademato, M. Metello, C. Caprario. Hactenus Plutarchus. Vbi uero ipse L. Diademato reposui, Græcè ita habet, λευκίου διαδήματε: unde, opinor, ambiguitatem omnino tolli, quin lectio uetus minimè sit confodienda, siue is L. Metellus Dalmatas uicerit, siue alius prænomine eodem.

De Aleijs campis, an recte uacui transferantur. Obiter περὶ παρηχήσεως. Alea quid, & epialos febris, quam habeat rationem. Alesius mons. Halea Pallas. Halea certamina, & Halotia. Thalamæ urbs. Plutarchi locus restituitur ex Agidis & Cleomenis uita. Caput XXIII

ALeios campos Strabo prope Mallum & Magarsa constituit, meminit & Plinius in Ciliciæ situ. Græcè dicuntur ἀλήια πεδία, mentionem facit in Bellerophontis fabella Homerus, expositit Eustathius. Et ab errore quidẽ nuncupatos interpretantur: quod scribit Porphyrius, quia ἀλᾶσθαι Græcorum lingua errare sit, quoniam per eos oberrarit primum excussus pegaso Bellerophontes solus. Inueni tamen inter nostros qui campos uacuos Latinè sint interpretati, ceu planè epitheton foret id, non loci proprium nomẽ. Id quàm recte, uiderint ipsi: neq; enim quenquam uelut opere censorio notatum uolumus. Certe consimile est, quod paulo antè de cranijs retulimus, Non debuisse autem ita Latinè enuntiari, illud esse argumen

Universidad de Deusto
Biblioteca

to uidetur: si modò quis dicenda reguſtet amplius, nec deuoret, ſed recenſum itidem agat: quod non deſunt ex Græcis, qui Aleios dici campos putent non ab errore, ut ferè creditur, ſed ab oppido quod Alas nuncuparetur. Adduntq; inter Pinarum & Cydnum amnes collocari. Sed amplius Hermogenes περὶ εὑρέσεως quarto tomo, ubi agitur περὶ παρηχήσεως, quam eſſe ſinit orationis uenuſtatem ex uocum ſimilitudine, diuerſa tamen notione, ut apud Xenophontem, πάθει τὸν παθίαν, mox Homeri adducens carmina de Aleijs campis, ſubiungit, eſſe uſum poetam παρηχήσει, ob uocum conſonantiam: quippe, inquit, Aleium eſt loci proprium nomen, ἀλᾶσθαι autem uerbum, ἀλειάνειν uero participium. Homeri carmina hæc ſunt,

ἤτοι ὁ καπνεδίον τὸ ἀλήϊον οἷόν ἀλᾶσθαι,
ὃν θυμὸν λακέδαιμον, πάσιν ἀνθρώποισιν ἀλείνειν.

Cicero in Thuſculanis ita conuertit,

Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis,
Ipſe ſuum cor edens, hominum ueſtigia uitans.

Aleium interpretantur quidam, οὐκ ἔχον λύπας, τοπίον σποφόρα πεδία, uel χωρὶς βοσκημάτων. Scribit hiſtoria ſexta Herodotus, Perſarum copias deſcendiſſe in Ciliciæ campum Aleium, id eſt in planiciem maritimã, uti eſt ſuſpicatus Valla interpres. Aleij campi meminit in Periegeſi Apher Dionyſius, ſed præterijt Fannius. Auctor Pauſanias eſt: Aleſium eſſe montem Arcadiæ prope Mantineam: ſic ab errore nuncupatum τῆς ῥέας. Fuit apud Tegeatas Pallados Haleæ delubrum, quod ſtruxerat Haleus: hinc certamina dicta ſunt quoq; Halea. nam Halotia nuncupata creduntur, quod in prælio Lacedæmoniorum multos abduxiſſent captiuos. ἀλέαν uero teporem Græci dicunt, unde & ἠπίαλον nuncupant febrem: uti ab Aegineta proditum Paulo eſt, παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν, quod clementer excalfaciat. uel uocatur epialos, uerbo à mari tralato, quod ἤπιον μὲν φαίνεται, χαλεπὸν δ' ἐπαλέχει, id eſt mite quidem uidetur, re autem difficile eſt. Nec me fallit, recentiores ferè nomine hoc febrium frigora intelligere. Hyphalon, in mari ſaxum latens uocant Græci, unde fortunæ hyphalos dicit Libanius, occultas intelligens inſidias. In humanis utique corporibus phlegma hyalodes, id eſt ὑαλῶδες, omni eſt alio frigidius. Id ſi redundet, nec putreſcat tamen, citra febrem inducit frigus, quod recaleſcere nequeat. Si computruerit ex toto, inoritur febris, quam uocant ἀμφημερινόν. ſi ex dimidio, ea quæ ἠπιάλῳ nuncupatur. Sunt ex Græcis, qui eo nomine frigus putent intelligendum, quod febrem præcurrat. Dignum uero quod non omittatur, in Galeni lectum monumentis, qui in melancholiæ rationibus μελαγχολίας inquit, cauſa eſt bilis atra, qui humor ψυχρότατός ἐστι καὶ ζωφώδης. Propterea ſic affecti ſunt ψοφοδεῖς, triſtesq; ſuſpicioſi prorſum καὶ μισάνθρωποι, ac ſolitudine gaudentes, ueluti Bellerophon: mox autem quæ prætexuimus, Homerica ſubſcribuntur carmina. Cæterum, in Aleios campos incurrit Plutarchi locus in Agidis & Cleomenis uita non male ſolum tralatus, ſed corruptus plane. Paſiphaæ, inquit, id eſt πασιφάας templum erat, & manteum in thalamis, hoc eſt ἐν θαλάμοις. Eum locum ſic propemodum interpres Latinitate donauit: huic erat templum, & ſacrificium in urbe conſtitutum. tanquam Spartæ foret id: at Stephanus Meſeniæ urbem Thalamas intelligit Theopompi auctoritatem ſequutus, unde ſit gentile nomen Thalamatæ. Scribit Tryphon, & refert Ammonius, Thalamas cum accentiuncula in fine, dioſcurorum ſacellum indicare, in penultima uero ferarum luſtra. Fuit & uillæ nomen Thalamus Polybio in Elienſium agro.

Qui dicantur mandragoram bibiſſe. De mandragora paulo plura. Obiter de orationis aſperitate, Et quid cataphora. Caput XXIIII

Mandragoram bibiſſe, docte ac eleganter ij uidentur poſſe dici, qui uelut aſpide icti ſomniculoſa, nimis deſides ſunt, atq; ita quodammodo à ſenſu diſſiti abiunctiq;, ut excitari non queant. Auctor mihi Demoſthenes in primis, cuius ex Philippica quarta uerba ſubieci, ἀλλ' οὐδ' ἀνεγρεθῆναι δυνάμεθα, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσι, ἢ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις. hoc eſt, uerum nec quimus excitari, ſed conſimiles hominibus uidemur, qui mandragoram, aut id genus pharmacum aliud biberint. Qua in parte obiter enotandum uidetur, Hermogenis

genis illud primo De ideis tomo, eſſe ueriſſimum, ubi περὶ τραχύτητος agit, difficulter admodum in Demoſthene καθαρὰν τραχύτητα, id eſt puram reperiri aſperitatem. Nam ut eam leniret, ſeipſum intermiſcendo id eſt conſequutus. Sunt enim notiones aſperæ omnes, ubi inferior ſuperiore loco poſitũ inceſſit, aut uerbis quoquo modo illi ſe iniurium præſtat, nec id diſſimulanter. Cuiuſmodi foret, ſi ita enuntiaſſet orator, ijs qui mandragoram hauſerint, aut quod eiuſmodi medicamentum, perſimiles eſtis. Sed ut eò unde ſum digreſſus, ſtilum reuocem, ſic item in Timone repperi apud Lucianum, πῶς γὰρ καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδοντες, οὐκ ἔστιν ὅτε τῶν παρανομούντων ἀκούετε, ἔστιν οὓς ἀδικουμένους οὐκ ἀκούετε. Quo nam inquit modo, ó Iupiter, tanquam ſub mandragora dormis, ſic ne audis quidem iniuriarum uiolatores aduersùs qui neque peierantes audis, neq; iuris uiolatores aduertis? Idem quoq; Lucianus inter magnificas Demoſthenis laudes, ab illo inquit ſolitos excitari Athenienſes, uelut ex mandragora dormientes. Ratio uero eſt, quoniam (ut ex Græcis aliqui ſcribunt) is fructus hypnoticus eſt, quo ſignificatur ſomni conciliator. Plutarchus in Sympoſiacis, Somnum quippe fieri putant frigiditate. Quamobrem hypnotica pharmaca parte plurima uim habent ψυκτικήν, id eſt frigefacientem, cuiuſmodi eſſe dicitur mandragora. Quin obliuionem item creditur inducere: unde ille ait, καὶ φανεῖται πολλὰ τὴν μανδραγόραν ἐληθωκώς. id eſt, multum uidebitur hauſiſſe mandragoræ. Et Plinius, Mandragoræ folia grauedinem afferunt etiam olfactu, quanquam mala in alijs terris

Universidad de Deusto
Biblioteca

coorientes,irruentem incautius aduentitium hostem pessimo perdant exitio. Suggeruntur ad hoc ex ueteribus memorijs exempla plura, documentum unum præsigne in primis præterisse nequeo. Fuit Scorio Dacorum dux, ut uidetur, non malus, nec à rerum dispicientia omnino abiunctus, is quum sciret dissociatum quidem armis ciuilibus populum Romanũ, non tamẽ occasione inde arrepta lacessendum exstimulandum'ue arbitrabatur: quanquam imperita uulgi temeritas non deesset, multa & præclara subinde minantis: quoniam uelut ex specula prospectans, conciperet, posse obtingere, ut bello externo ingruente, domestica restinguerẽtur incendia, & uoluntatum coalitu in idem tendentium, funestior peregrinis infligeretur clades. Popularium uero animos lepide repressit reprehenditq;. Canes siquidem duos ipsis inspectantibus cõmisit, ijsq; mox acrius ac perinimiciter compugnãtibus lupum ingessit: eum uero, illi omissa protinus inter se ira, ut communem hostem alacriter inuadentes confecere. Quo exemplo ingenij perspicacis dux, & in cõiectandis rebus solertissimi, ab impetu Romanis profuturo barbaros inhibuit. Quibus id propè solenne semper fuit, ut bellum externum discordia excitaret intestina: rursumq; auerteretur hæc hostili malo ceruicibus imminente. Ex abundanti adiecero, legentibus obsuturum nihil: Romæ portam Carmentalem uersus fuisse Bellonæ templum, ante quod surrecta stabat belli inferendi columna index.

Canum millus, atq; inde prouerbium. Item canum ornamenta alia, seu munimenta. Armillati canes. Deræambus. Perideræum. Stelmoniæ. Telamoniæ.

Caput XXVI

VEnaticis canibus collare munimenti causa addi solitum, quo retundi luporum impetus posset, nouimus ex grammaticorum glossematis, & Pompeij præcipuè Festi, inter glossulatios non ultimi nominis, qui id etiam uocari millum scribit. Sed M. Varro Rerum rusticarum libro secundo, dicere melium maluit. Is millus ex corio concinnabatur, ferreis confixus clauis. Inde factum, ut quicquid præsidio nobis est, prouerbio quodam, id esse munimento pronuntiemus, perinde ac sit millus cani. Poetæ armillatos uidentur appellasse canes ex hac ratione, quoniam millus sit ijs armillarum uice. Apud Græcos deræambus est latum corium ob canis collum. Dicitur & perideræum, atq; item perideris. Xenophon in libro De uenatione, ita scribit: Canum ornatus sunt, δέρραι, ἱμάντες, στελμονίαι. In quo illud aduertendum, quas Xenophon stelmonias uocauit, id est fascias, quibus canum latera præmuniuntur: Pollux telamonias dixit.

Augurium canarium: decq; sacro quod caniculæ fieret. Iupiter Icmæus, seu pluuius. Periscylacismi. Cynophontis. Enodios. Enodia quæ dicantur. Lapis à cane morsus. Cynicus annus qui. Canis habere oculum quid. Item de cynomyia, cynocephalo. Aristogiton canis. Cynæpodes. Cynæ arbores. Cinus. De schino, & lentisco, & Susannæ historia. Cynura. Cymæ. Cymata. Cynanches & synanches interstitium, ac parasynanches. Cyro inter pastores quod fuerit nomen. Cyrus unde dicatur. Cyre cur dicta Ceres. Apocynon quid uocent Græci. Cytinus. Balaustium.

Caput XXVII

CAnarium in antiquis libris dici augurium, obseruauimus, cui agendo constituerentur dies, prius quàm frumenta uaginis exirent, & ante quàm in uaginas peruenirent, à cane ducto uocabulo. Siquidem rutilæ canes, id est non procul à rubro colore immolabantur, ut ait Atteius Capito, canario sacrificio pro frugibus, deprecandæ sæuitiæ causa syderis caniculæ. Legimus in Græcorum monumentis, Exurente quandoq; Cycladas insulas cane, atq; inde sterilitate multa ac siccitate consequuta, qui in Ceo habitabant, ex oraculo Aristæum Apollinis & Cyrenes filium accersiuerunt. aduenit is, ex Arcadia secum quibusdam ductis, templumq; erexit Iouis, quem uocauit Icmæum, quasi tu pluuium dicas. Canem quoq; rebus diuinis operatus placauit, Ceisq; legem instituit, singulis annis eiusdem seruarent exortum cum armis, ac eidem rem obirent diuinã: ex quo Argonauticon secundo Apollonius,

Κέω δ' ἐπ νῶϊ ἰόρῆις
ἀντολίαν πλωτῆροιθε ἑὴ ζυνοι θυκλάδας.

Cur

Cur uero placãdis caniculæ ardoribus immolarentur canes, nulla (quod sciam) idonea redditur ratio. nam & Ouidius Fastorum quarto ita canit,

Pro cane fidereo canis hic imponitur aræ,
Et quare fiat, nil nisi nomen habet.

Cur autem rutilæ, forsan de Aegyptiorum superstitione duxerit initia, quando boues ruffos gentium illarum ritu immolare permittebatur, quod Typhoni colore persimiles uiderentur, à quo necatus Osiris fuerat: quin homines item coloris eiusdem ad Osiridis sepulchrũ mactare ueteres assueuerãt reges: quo nomine pauci id genus in Aegypto comperiebantur, externi tamen plures. Alioqui inuenio, canem fuisse uictimam expiationibus peraccommodam, quo nomine à Lupercis quoq; sacrificiorum adhibebatur ritibus, & Græci homines ad expiandum canes adhibere soliti sunt, immoq; in plerísque locis periscylacissimi seruabantur: sic enim uocabant, quæ ex canibus res diuina fiebat. Festum uero ipsum recte à canum cæde nominari Cynophontis potest. Cuius fiebat. Festum uero ipsum recte à canum cæde nominari Cynophontis potest. Cuiusmodi apud Argos celebratum uidetur quandoq;. Proserpinæ item catulos cum cæteris purgamentis efferunt. Adnotatum in Pausaniæ thesauris, In Phœbæo (loci id est nomen) utramq; Epheborum portionem Enyalio, quem interpretantur Martem, canis immolare σκύλακα, id est catulum, ut qui deorum fortissimo uictimam secernerent ex mitioribus fortissimam. Cæterum nullos (inquit) ex Græcis catulo facere animaduerti, Colophonijs modo demptis, hi siquidem τῇ ἑνοδίᾳ furuam immolant catellam. Sunt uero nocturna Colophoniorum sacrificia. Quid sit autem Enodios in Pausania, forte nonnullis uideatur nebulosum. Lego Enodiam dici quandoq; Dianam, etiam si uenatoria item nuncupantur enodia, Mercurium Enodion quoq; appellãt. Signat porrò enodium quod in uia est. ἐνώδιον uero pro enotijs capiunt, quia tumescant aures. ἐνόδιον est, quum dicimus, in opere significamus, & uita, ac fide. Auctor Plinius est, lapidem à cane morsum, usq; in prouerbium discordiæ uenisse. Solent quippe catuli pleruncq; coniectum in eos lapidem mordicus impetere, etiam si ab eo icti haud fuerint, quamobrem dentes utiq; lacessunt sibi, lapidem haudquaquã oblædunt. In quam sane tendiculam sæpius præcipites eunt imprudentiores, quos uideas ab asino calce impetitos, eundem, immo se uerius referire. Quum impensius animaduerti debeat id, nemínem nisi à seipso lædi, & proinde in alios refundi querelas haud debere, sed in nosmetipsos: cogitandumq; non quo pacto alium ulciscamur, sed nos potius puniamus, castigemus ac corrigamus. Illud fuerit auctarij uice, quod ex thesauris Pollucis adnotabimus: Canis (inquit) oculũ habere dicitur is, qui nimio plus impudens est. Id uero ex Homerico profluit fonte, apud quem Iliados rhapsodia prima sic legimus,

Κωὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

id est canis habens oculos, cor autem cerui. Et alibi idem Homerus, κύνῳ ἀναιδέϊ, id est impudens canis: sicuti cynomyia pro impudentissima dicitur, compacta dictione à cane, qui impudens est, ac myia musca, qua nil fere audacius, Homero quoque astipulante. Sed & Cynocephali cognomentum, quod quum alijs tum uero Pericli adhæsisse legimus, non fere aliud quàm impudentiam & rapacitatem signat. Aristogiton uero Cydimachi canis ex audacia cognominabatur. Equos porrò quospiam minus probandos cynepodas fuisse nuncupatos inuenimus. Cynas uero arbores intelligit Plinius, ex quibus indumenta sibi comparent Arabes, folio palmæ simili. Easdem & cynos dici Plinio eidem libro tertiodecimo sunt qui uelint, etiam si ex Theophrasto De stirpibus quarto, cuci legendum summoneat Barbarus Hermoleos. Hanc denique arborem ab Daniele significatã in Susannæ historia capite decimotertio. At Hieronymus in Commentarijs in Danielem, schínum legit, & prinum, id est lentiscum & ilicem: quod sane Danielis indicant uerba, si modo ex prophetæ eius sunt officina. nam quum sub schino uisam à se Susannam dixisset calumniator Venerius, respondit Daniel, Angelus scindet te medium: alludens ad uerbum σχίσαι, quo significatur scissio. Itidem quum ab altero dictum foret, Sub prino: intulit, Manet angelus domini ut secet te medium. nam πρίσαι, secare indicat quoque. Lectionem hanc confirmat in Iulio Aphricano idem Hieronymus, & ab eo mutuatus Sophronius. Cinopeta quæ colunt Aegyptij, ὡς εἴδωλα λαθεῶν, in Artemidori Onirocriticis reptilia intelligunt, τὰ γὰρ ὀφ' ὑπνίων κινούμενα. Sed

redeo

Universidad de Deusto
Biblioteca

redeo unde ſum digreſſus, ſi prius commonuero, eſſe inter lauri genera cinum quoque Plinio. Sed cynura Lycophroni petræ dicuntur aſperæ. Cymæ autem, ſeu cymata præteneros dicimus in braſſica præcipuè coliculos, uere appetente progerminantes, uelut κύηματα planè ſint, id eſt fœtus. Cytini flores dicuntur mali punicæ: nam ſylueſtris punicæ uocant balauſtia. Cynanche item de canis uidetur natura profluxiſſe: de ea etiam ſi tertio libro uerba fecimus ampliter, nunc tamen Aeginetæ Pauli ſubtexuiſſe placita ex libro Medicinæ tertio, non fuerit omnino πάρεργον. Igitur ſynanche conflatur, inquit, ex inflammatione muſculorum, qui ſunt ἔνδον τῆς φάρυγγος, id eſt intra fauces: at paraſynanche, eorum qui extra. Modo item compari, qui intra λάρυγγα ſunt muſculi, id eſt guttur uel arteriam, ſi inflammatione infeſtari occœperint, cynanchen producunt: ſicuti qui extra, paracynanchen. Communis uero omnium affectio, eſt ὀρθόπνοια καὶ πόνος μετὰ δυσπνοίας, cynanchicos præterea in Paulo eodem, ita affectos dici, obſeruatum eſt. Galenus intima infeſtantem colli, κυναγχίην dicit. Synanchen uero ad extima nuere amplius, immoque ἧττον πνίγει, eſſeque ἧττον κινδυνώδη. Dignum uero quod parte hac minime tranſiliamus: Medos canem appellare ſpaca, id eſt σπάκα, unde dicta σπακώ, Mitradatæ conſerua, qui Cyrum ſuſcepit exponendum: Græcè dici ualet κυνώ, à qua quoniam ſcribit hiſtoria prima Herodotus aliud illi nomen impoſitum, ſcire licet ex Græcorum theſauris, Agradaton inter paſtores fuiſſe nuncupatum, mox de fluminis Cyri nomenclatura dictum Cyrum: uel quod in luſu, quem dicunt Βασιλίνδα, inter coætaneos illi κυεδίσαι, contigit, id eſt dominatu potiri. Nam & apud Cnidios Cyre uocatur Ceres: uel ut τὸ ζῳὸ κυείᾳ, id eſt uitæ princeps. Apocynon uocant oſſiculum in phryni, ſeu rubetæ, aut buffonis latere compertum ſiniſtro, quoniam canum impetus inhibeat. A cane ſydereo, quem aſtrocynon dicunt Græci, at ſolechyn Aegyptij, Cynicum comperior annum appellari, qui annis compleatur mille quadringentis ſexaginta. Viſitationem porrò id ſydus facere quadriennio interiecto.

De canum generibus adnotantur plura, deque eorundem rabie, & diui Bellini templo in Rhodiginis paludibus. Cypſele, cypſelides, cypſeli. Parippi. Muli & canes cur facilius peſte inficiantur, uniuerſimque bruta omnia. Prouerbium de cane imbelli. Cynea quid. Cynulchus. Canum panagyris. Cinopeta.

Caput XXVIII

POſtea uero quàm in canum pragmatiam incidimus, non grauabimur pluſcula, quæ hinc inde aucupati ſumus, huic potiſſimum loco impingere. Canes igitur in primis generoſas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas, Celticas: unde & Ouidius Metamorphoſeon primo,

Vt canis in uacuo leporem quum Gallicus aruo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille ſalutem.

Ibericæ item celebrantur & quæ uocantur carinæ, id eſt καρῖναι, Creticæ, moloſſicæ, eretrinæ, hyrcanæ, Indicæ. Legimus porrò nuncupari canes quoſdam pſyllicos, puto, ab Achaiæ ciuitate: ni Cypſelicos malis, quando eſt in Arcadia munitus locus Cypſela, cuius apud Thucydidem mētio ſit hiſtoria quinta. Eſt & in Thracia nominis eiuſdem adiacens Hebro ciuitas. Nam Cypſele, id eſt λυψέλη uaſis eſt, aut menſuræ ſpecies. Cypſelidas uero aurium dicunt marmorata. Cypſeli ſunt, quos etiam apodas uocant hirundinibus ſimiles. Porrò ſunt Elymæi canes à populis in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ. Caſtorij autem, & Menelaides, & Harmodij à dominis appellationem traxere. Illud minus prætereundū, prodidiſſe quoſdam, Laconicas antiquitus eſſe ex uulpibus natas, & canibus, quo nomine appellari etiam quandoque alopecidas. Sicuti Arcadicæ ex leonibus creduntur prouenisse, unde & leontomiges dictæ. Indicarum ſobolem prodit Ariſtoteles etiam ex tigribus factam. At Nicander Colophonius ex canibus Actæonis Indicos ſcribit propagatos, quæ à rabido furore reſipiſcentes, Euphrate tranſmiſſo, in Indos uſque aberrarint. In parte Indorum, ubi regnaſſe Sophites memoratur, & gentem eſſe ſapientia præcipuè inſignem, nobiles ad uenandum traduntur canes: quique latratu abſtineant, quum uidere feram, leonibus maxime infeſti. Iucundum relatu id quoque: Chaonidas & molottidas prolem tradi eius canis, quem ære moneſio ubi conflauit Vulcanus, immiſſa quoque anima, Ioui dedit dono: is uero Europæ, hæc Minoi

Minoi, Minos Procridi: illa uero Cephali eſſe uoluit munus. Eius hæc fuit natura, ut uitari non poſſet, ubi inſequi occœpiſſet. Sicuti Teumeſia uulpes fuiſſe narratur incomprehenſibilis. Quæ ratio utrumque deformauit in lapidē. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, progenitas ſuſpicentur: atque inde nuncupatas. Creticos canes in duo genera diſtribui animaduerto: alios enim diaponos dici audio, alios uero paripposs. Et illis quidem in uenando gloria plurima: noctes enim addunt labori, ſæpeque feris aſſidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Paripposs uero cum equis currere conſueuere, tanta quoque arte, ut neque præcedant unquam ferè, nec ſubſequantur. Reperio item, prope paludes quæ ad meridiem ſunt, eſſe canes qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratiſſimus. Eorum cum Indicis bobus certamina Ctelias celebrat. Pyrrhi canis cuſtodia domini longe clariſſimus, & quia in defuncti quoque rogum aſſiluit. Heſiodo interfecto aſſiſtentes canes etiam auctores cædis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciuitatem conſtituiſſe Magnum Alexandrum, Theopompus ſcribit. Nobilis eſt Atalantæ canis Aura nomine: quam quum Calydonia ſus peremiſſet, bruto ſepulchrum indigenę conſtruxere. Sicut in Helleſpōto, quod uocant cynoſema. Sic enim interpretari libet, ne fabuloſa conſectari uideamur. Geryonis canis Gargitios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cæſus, in Iberia quoque monumentum habet. Actæonis canum apud Aeſchylum nomina hęc, Corax, Harpyia, Charon, Licitas. Nam Hippocētaurus Xenophontis fuit canis. Sicut Lethargus Hippammonis, qui etiam cum domino ſepultus dicitur, teſtante quoque epigrammate, quo ſignificatur Hippammoni fuiſſe equum nomine Podargum: canem uero (ut diximus) Lethargum: ſeruum uero qui dicitur Babes. Sed & epigramma ipſum appoſuiſſe præſtiterit,

ἐνθάδε μὲν ἱππάμμωνος ὄνομ' ἵππῳ δὲ ποδάργου,
καὶ κυνὶ λήθαργος, καὶ θεράποντι βάβης.

Dicuntur uero lethargi canes, clandeſtine taciteque adeuntes, ac morſum infigentes: unde adagium in eos qui ironico ingenio & ad diſſimulandum aptiſſimo, denique excarnificant, & letali ueneno animam quoque lancinant. Syagrum dicit Sophocles canem qui ſuum uenationi ſit aptiſſimus. Eſt & proprium nomen Syagrus Herodoto, itē Phlarcho. Sunt qui agreſtem ſuem ſyagrum intelligant. Apud Lynceum ſyagria leguntur quoque. Aſchedorum Siculi ſyagrum nuncupant, ſicuti meminit Aeſchylus, id eſt ἀγριόλεωρον. Apud Theocritum eſt in Daphnide ac Menalca Lampurus canis nomen, ex ratione albicantis caudæ, ut inquit interpres, uel à peruigili cura & ſolerti cuſtodia, παρὰ τὸ λάειν καὶ οὐρεῖν, id eſt à uidendi ſeruandique diligentia: uel quoniam ſit uulpi aſſimilis, quam lampuron uocant. Videtur & Acalanthis nobiliſſimi canis nomen: unde illud eſt Ariſtophanicum,

ἀκαλανθὶς ἐπαγομένη τυφλὰ πίλτα.

Acalanthis feſtinabunda occęcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli baſilicas nuncupant. Mæram, id eſt μαίρων dicunt Orionis canem: propriè tamen eo nomine capra ſignificatur λευκομέλαινα, id eſt ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus uerbo, uti uolunt, peregrino apud Firmicum Matheſeos quinto, ſponte qui in uenationem exeant, leporibus infeſti præcipue. Martialis,

Non ſibi, ſed domino uenatur uertagus acer,
Illæſum leporem qui tibi dente feret.

Fuit & apud Locros ξυλίνη κύων, id eſt lignea canis: ſed ea habet hiſtoriam. Quippe Locro cuidam reddita ſors eſt, ibi ciuitatem conderet, ubi canis lignea morſum ei infixiſſet: quo nomine quum ad alterum enauigaſſet maris littus, calcauit κυνὸς βατήν, id eſt cynosbatum: inde quum ſuſpicaretur finem habere oraculum, ciuitates condidit, quas Locri habent Ozolæ. Catenarium canem legimus apud Senecā, ſicut apud alios lucernarium. Dignum uero relatu quod in Hecatæi lectum monumentis eſt, fuiſſe in Tenaro ſerpentem meticuloſum, quem dixerunt ἄιδου κυνᾶ, id eſt Plutonis canem: quoniam morſum eueſtigio inſequeretur mors, ueneni poteſtate uiolenta. Eum tamen ab Hercule ad Euryſthea fuiſſe productū, unde irrepſerit Cerberi fabella. Quem princeps Homerus dixit ἄιδου κυνᾶ. Caninam mortem Græci difficilem intelligunt, quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

niam difficulter animam efflare deprehensum sit animal hoc: à quo etiam prouerbium est, λύσσα κωὸς λυσῶντος, quod est nostris uerbis, Rabidi canis morsus: in eos qui infecti ipsi malorum congressu, alios itidem insiciunt. Etenim recepta opinio est, & exposita à Luciano, non modo rabie agitari, & aquam expauescere, quos ita affectus canis momorderit, sed & ipsos item retinere uim, eundem imprimendi morsum, atq; ita deinceps fieri hydrophouicos omnes, hoc est timorem aquæ concipere, ut fiat quæ dam rabidorum catena. Lucianus, καί σν ποίνω ἔοικας αὐτὸς ὢν δυκρώτους δεαχθεὶς ὑπὸ πολλῶν λυσμάτων, μιπαδιδωλυσσᾶν κἀμοὶ τὸ δίγματος. Scribit Homerus, Apolline pestem Græcis immittente, mulos primum & canes concidisse. Id uero exactius interpretantes eruditi, ex odorandi præstantia factum, coniectant: qui sensus adeo in mulis præcellat, ut derelicti alicubi uel odore solo redeant in semitam. proinde huiusmodi rabidam uim concipere facilius, præcipueq; canes purum in primis aerem exigentes: sed & inter hos albi eo amplius, quoniam coloris eius corpora quàm nigra, sint rariora, atque laxiora. Quanquam non latet, ab Porphyrio apud Homerum λευκὰς ἀργούς accipi non albos sed celeres: sicuti per paralepsim aliubi ἀργίππους item canes dicit. Putat Heraclitus Ponticus, iumenta peste infici primum, quia deiecta in terram, & prona in pastum οὖν νοσώδεας ἐκάθην ἀτμούς trahant procliuius homine, cuius est surrectum corpus, purius & sublimi spirante. Illud neutiquam negligendum, canes ubi mire in Venerem feruntur, dici σκυζᾶν, sicuti sues καπρίζειν, uaccas πωιᾶν, equos ἱππομανεῖν, id est equire: unde productum in fœminas libidinosas conuitium ab uno animalium modo. Aegritudines canum præterea tres uideor præcipue comperisse, λύσσαν, hoc est rabiem, podagram, cynanchen. Verum rabies sanari difficulter potest, podagra non omnino medicinam nescit, at cynanche siue angina euidens promittit exitium. Porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certissimè, homo tantum euadit, sed uix. Aristoteles uero libro De animalium historijs septimo: Canes (inquit) tribus laborant uitijs, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem, & quæ momorderint, omnia rabiũt prius homine, sicuti & legit & interpretatur Nicolaus Leonicenus. Intereunt canes hoc morbo, & quæ morsa sunt, prius homine. Scribit septimo De animalibus Albertus, iam se hominem uidisse, cui in brachio morsum infixisset rabiẽs canis, anno autem septimo post cicatricis locum intumescere cœpisse, atq; intra biduum interisse. Auicenna quoque quorundam sententias aduocat, qui dicerent, post duodecimum à morsu annum in rabiem aliquando incidere nonnullos. Quod uero serius, quàm cætera animalia tabificam rabiẽdi uim persentiant homines, efficit id naturæ dissimilitudo. Nam & in contagiosis morbis homines ab hominibus & sanguine coniunctis inficiuntur facilius. Cæterum rabies canum Syrio ardente, pestifera in primis homini est, atque ita morsis letalis aquæ metus, uti Plinius inquit: Ad morsum uero unicum esse remedium & quidem oraculo quodam repertum, idem scribit, Radicem uidelicet syluestris rosæ, quæ cynorrhoda appellatur. Nobis uero suppetit potentius adhuc medicamen, sed & ipsum cælitus petitum. Est in Rhodiginis paludibus diui Bellini templum miraculorum frequentia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notissimum. Erectæ ædis causa ferè publica est. Pulsus is diuus Patauio, grassantibus nobilium plerisque, quod seuerius sanctiusq;, quàm ab illis probari posset, episcopum ageret, infectantibusq; inimiciter aduersarijs, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Quum manus hominum euasisse uideretur, canum rabiem nõ euasit, à quibus uestigio conuulsus discerptusq;, mox in diuorum indigitamenta relatus, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occlusa cancellis latet sanctissimum eiusdem corpus. Templi uero ex necis genere ea cælestis est proprietas, si quis clauem sibi quæsierit, qua ædis ualuæ reeludantur, ac ea candente quicquid rabie agitari orsum sit attigerit, præsentissimum est remedium, & nunquam non uerum. Timoris uero aquæ, ὑδροφοβικὸν uocant ποτόν. Causa ex eruditorum ingenio affertur non una. Sunt qui opinentur, immoderatam superuenire ita affectis corporibus sitim citatem, humecto substantiali penitus demutato. At Rufus in melancholiæ specie euadere sentit morbum hunc, ueneno humorem id genus assimulante. Scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. Sunt qui arbitrentur, canis à quo impactus sit morsus

sus, imaginem ab ijs concipi in aquis, atq; inde compaescere. Postremo autem antequam huic capiti coronidem impingam, succurrunt aliqua item: id prius ex historia, quod apud nostrates etiamnum durat. Apud Bactrianos uulgo prouerbium usurpari solitum, Canem timidum uehementius latrare, quàm mordere: altissima quæque flumina minimo sono labi. Porrò dicitur Græcis λύων, de cane, ut docuit Eustathius, παρὰ τὸ κύω, quod amare nobis indicat. Cyneam uero quum legis, pellem fluuiatilis intellige canis, quam capitis tegumento galeæ uice ueteres adhibuisse palàm est, inde seruatum, ut pro galea dicatur cynea. Cynulchos uocant qui secum ducant canes. Panagyrin porrò canum mense Augusto ab Romanis solitam celebrari, auctores Græci sunt, monumento urbis captæ ab Gallis. Tunc uero cædebantur canes, qui & ἀϋλακτοι, id est sine latratu agebant, anseribus ampliter sonoreq; inclamantibus. Hoc ipsum arbitror à Plinio significatum libro uigesimonono, ubi canes ait annua pendere supplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furca uiuos arbore fixos sambucea. Cinopeta in Nicandri Theriacis bestiæ intelliguntur, quæ in solo motantur, uelut κινώπιδα πνεύοντα, uti iam attigimus paulo ante.

Conditionem filiæ quærere, quid sit apud T. Liuium. Itemq; de uindicijs plura. Ephesis quid, & Eccletus. Martialis explicatur, necnon Quintilianus de assertione secunda. Caput XXIX

Narrabamus paulo ante in Patauino gymnasio prouincialibus auditoribus nostris consensu petiti multorum, librum T. Liuij ab Vrbe condita tertium, ubi is incidit locus, qui est de Appio decemuiro, à quo uindiciæ secundum seruitutem decretæ sunt, dum Virginiam puellam ardentius & occæcato animo deperiret, cuius sponsus Icilius in hæc affectu nimio & indignitate rei prorupit: Virginius, inquit, uiderit de filia ubi uenerit, quid agat, hoc tantum sciat: Si ipse huius uindicijs cesserit, conditionem filiæ quærendam esse, me uindicantem sponsam in libertatem uita citius deseret quàm fides. In hunc scopulum ubi impegimus, locum uideri perobscurum interfati sumus: posse tamen, quantum ex Iureconsultorum non incuriosa lectione aucupemur, sic ferme explicari. Paulus siquidem Digestis De diuortijs, lege prima, sic subnotatum reliquit, Dirimitur matrimoniũ diuortio, morte, captiuitate, uel alia contingẽte seruitute utriusq; eorum. Hinc Icilius innuebat, fore ut sponsalia dirimerentur cum Virginia, si pater supersedisset à uindicijs secundum libertatem: quoniam sponsam, quæ ad seruitutem recidisset, non esset ducturus, proindeq; conditionem illi alteram esse quærendam. Simul & alluisse uideri potest ad uerba solennia sponsalium discutiendorum, quorum meminit Caius titulo eodem, lege secunda: Item (inquit) in sponsalibus discutiendis placuit renunciationem interuenire oportere: in qua re hæc uerba probata sunt, Conditione tua non utar. Sicut in repudijs comprobantur hæc, Res tuas tibi habeto, Res tuas tibi agito. Et hoc erat uxori nuncium remittere, ut in Epistolis ad Atticum Cicero: Vxori, inquit, Cæsar nuncium remisit. Nisi quis putet, immo dixisse Icilium, quærendam filiæ conditionem, quoniam ut Paulus idem adstruit Digestis De regulis iuris: Quod attinet ad ius ciuile, serui pro nullis habentur: nõ tamen & iure naturali: quantum enim attinet ad hoc, omnes homines æquales sunt. Inde & Caius ait, Cum seruis nulla est actio. Propterea Paulus scribit, Libertatem esse rem inæstimabilem. Sententiam nostram præfulcit M. Tullius pro Cælio, Confer te alio, habes hortos ad Tyberim, ac diligenter eo loco præparasti, quo omnis iuuentus natandi causa uenit. Hinc licet conditiones quotidie legere, Cur huic qui te spernit, molesta es? Dignum scitu quod in Antonino philosopho scribit Iulius Capitolinus, Faustinam imperatoris uxorem apud Caietam conditiones sibi & nauticas & gladiatorias elegisse, id est bene nasatos ac mutoniatos seu draucos conquisiuisse, qui lasciuum agerent ualide. Verum quia de Liuio agimus, ut in hoc quoque nobilissimum conditorem rerum opera nostra, qualiscunq; sit ea, iuuemus: quæ sint uindiciæ, item explicatorem rerum opera nostra, qualiscunq; sit ea, iuuemus: quæ sint uindiciæ, item explicabimus: eo quidem gratius, quoniam hallucinationes multorum in eo intellexisse uidemur, quas eodem (quod dicitur) oleo expunctas obliteratasq; reluemus. Positum uero uerbum id apud Iureconsultos quoq;, & Pomponium Digestis De origine iuris, lege secunda: ubi uindicias pro sententijs quidam interpretantur, quum uindiciarum nomi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne nil prorsus aliud intelligamus & assertionem, quæ si à seruitute ad libertatem foret, uindiciæ secundum libertatem dicebantur. Si uero à libertate in seruitutem, uindiciæ secundum seruitutem pronunciabantur. Liuius, Decreuisse uindicias secundum seruitutem. Et in legibus Duodecim tabularum, Dare uindicias secundum libertatē, est pronunciare uel decernere assertionem eiusmodi. Et ut apertius tota res percipiatur & illustrentur in Liuio tenebræ, Cimmerijs quandoque atriores. Lis uindiciarum est, inquit Asconius Pædianus, quum litigatur de ea re, cuius apud prætorē incertum est, quis debeat esse possessor: & ideo, qui eam tenet, dat prædes litis uindiciarum aduersario, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturum, de qua iurgium sit. Sunt autem, inquit, prædes satisdatores locupletes, pro re de qua apud iudicem lis est, ne interea qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat. Hoc uero est quod perobscure Liuius significat, quum inquit, Quum staret assertor puellæ, ut uindicaret, sponsoresq; daret, atq; id ipsum agi, diceret Icilius, sedulo tempus terens, dum præriperēt internuncij missi in castra, manus tollere undiq; multitudo, & se quisq; paratum ad respondendum Icilio ostendere. Præterea sentētiam hanc adiuuat & Boethius ex Topicorum commentario primo. Vindex est, inquit, qui alterius causam suscipit uindicandam: ueluti quos nunc procuratores uocamus: unde lex Aelia Sentia, Assiduo uindicem assiduum esse iubet. Dicitur et in alijs quoq; rebus uindex. Liuius libro tertio: Volsci & Aequi coniunctis exercitibus Latinum primum agrum populati sunt, deinde postquam nemo uindex occurrebat, ad mœnia urbis Romæ accessere. Vindiciæ, inquit Festus, appellantur res eæ, de quibus controuersia est: de quibus sic Cincius, Vindiciæ olim dicebantur, quæ ex fundo sumptæ, in ius afferebantur. Seruius Sulpitius uindiciam esse ait, ab eo quod uindicantur res ex controuersia. Porrò subit in hoc proposito, ut manum præbeam Valerio Martiali, Epigrammatum primo, cuius uersiculi morem hunc uindiciarum continentes conuelluntur magis à grammaticis quàm enarrentur. quod hoc genus scitamenta nec primoribus quidem labris gustarint, ac nec extremis (ut dicitur) digitis attigerint, etiam si contentiosum funem ducere gaudeant plerunq;. Scribit ad Quintianum, quem libellorum suorum facit assertorem, ne darentur quodammodo uindiciæ secundum seruitutem: quoniam Fidentinus (ut ipse dicit) plagiarius, illos recitabat pro suis: rogatq; ut det prędes, se domi num nihilo deterius in possessione futurum. Quæ omnia iocose festiuiterq; de iudiciorum more tralata, carmini poeta inseruit. Eiusmodi uero id est,

Commendo tibi Quintiane nostros,
Nostros dicere si tamen libellos
Possum, quos recitat tuus poeta.
Si de seruitio graui queruntur,
Assertor uenias, satisq; præstes.
Et cum se dominum uocabit ille,
Dicas esse meos, manuq; missos.
Hoc si terq; quaterq; clamitaris,
Impones plagiario pudorem.

Illud autem Quintiliani ex libro Oratoriarum institutionum quinto, huic adnexum quodammodo est. Nam de præiudicijs agens, ea in tribus uersari generibus adstruit: in rebus, in iudicijs ad ipsam causam pertinentibus, aut quum de eadem causa pronunciatum est, ut in reis deportatis & assertione secunda. Sed & libro undecimo Succurret, etiam si apud alios iudices agetur, ut in secunda assertione, aut in centumuiralibus iudicijs duplicibus. Eleganter uero à Græcis tralatio hæc à foro in aliud forum dicitur Ephesis. Extat Demosthenis oratio, cui titulus Ephesis: dicitur item Ecclesius. Hæc autem Latine prouocatio est: unde ἐφεσίσιμον δίκιν legimus apud Galenum Therapeutices primo, id est iudicium prope dixerim prouocatorium. Quæ uero sit hic assertio secūda perobscurum est, ego ad ueterem manumissionum morem id spectare contenderim. Scribit enim Maximus Valerius, Athenis institutum memorabile seruatum, ut ingratitudinis conuictus à patrono libertus libertatis iure exueretur. Ab eodē item refertur: Massilienses treis in eodem manumissiones rescindi permisisse, nec quarto errori

rori subueniendum putasse. Sed & Romæ solitam quandoque adimi libertatem, testatum in Digestis libro quadragesimo: Ni rem malis unam eandemq; intelligere apud diuersa tractatam tribunalia. Scribit tamen libro tertiodecimo Annalium Tacitus Cornelius, actum in senatu Nerone imperante de libertorum fraudibus, efflagitatumq;, ut aduersus male meritos reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Sed eam relationem consules incipere non ausos, ignaro principe. Mox uero sententiam eualuisse, Dispiceret quisque merita tardeq; concederet, quod datum non adimeretur. In Traiani epistola quadam legimus, Assertionem denegandam ijs qui ex eiusmodi causa in libertatem uindicabuntur. Agitur uero inibi de expositicijs, quos dicunt Græci ἐκθέτους. Idem Tacitus libro eodem astruere animaduertitur, Ad seruitutis malum non relabi, qui forent uindicta emissi manu. Idq; sic ab Tiberio sancitum prodit. Autor Tranquillus est, à Claudio imperatore ingratos, & de quibus patroni quererentur, reuocatos in seruitutem. Assertio, inquit Priscianus, tam à seruitute in libertatem, quàm à libertate in seruitium trahi significat. Auctores secundi apud Vlpianum Digestis De euictionibus, fideiussores intelliguntur. Iudicium uero aduersus ingratos libertos, & uelut à patrono deficientes, Apostasium dicebatur, uel ἀποστασίου δίκης. Eius commeminit Lysias ad Aristodemum, & in Athenienſium republica Aristoteles. Erat & apostasium aduersus peregrinitatis reos iudicium.

Thargelion, id est θαργηλιών, mensis qui sit. Thargelia festa. Thargelus olla. Sextum Thargelionis diem fuisse Græcis auspicatissimum. Thargelia regina. Caput XXX

THargeliona esse quidem Græcis mensem, haud ferè ambagiosum est. Qui uero sit is non constat magnopere. Sunt qui Februarium putent ac interpretentur, Aprilem malunt alij: quos, etiam si non latet, quàm difficilis hęc censeatur ratio: in qua multum desudasse Theodorus animaduertitur, probabiliora dicere contenderim: quippe Apollini sacer is, & Dianæ censebatur, quod Thargelia comprobarint festa, ollaq; Thargelus dicta, id est θάργηλος, in qua percoqueretur fructuum primitiæ Apollinis honori, qui apparerent iam. Dici θαργηλιών putatur ratione etymologica, quia sol θέρα τῶν γῆν, id est terram excalfacit. Cæterum illud grauius multo: diem qui est mensis huius ἑξαμήνου, uti dicunt Græci, sextus, habitum, prosperiore euentu rerum, ueteribus non Athenienſibus modo, sed & alijs auspicatissimum, quem q; lapillo prorsum numeres meliore. Illud uero felicitatis argumentum sane primum & magnum quoque, quod hominum sapientissimus eo in uitalem prodijsse lucem Sōcrates narratur. Inde & Persarum afflicta potentia est, quo nomine receptum Athenienſibus est, τῇ ἀγροτέρᾳ capras trecentas immolare, uoti Miltiade damnato. Rursum apud Platæas prælio nobili superata gens eadem hoc ipso die, cuius item donum sit, apud Mycalen comparatum decus. Quin & Persis esse fatalis quodammodo dies hæc uisa, quando ea quoq; ab Alexandro Darij traduntur concisę opes. Sed & Alexandrum eadem æditum ferunt, & ex humanis item concessisse. Illud auctarium sane fuerit, Thargeliam genere Milesiam, forma & sapientia conspicuam, quę annis triginta apud Thessalos est potita regno, demum ab Argiuo, quem uinctum habebat, necatam memoriæ prodi.

Solere interdum homines plerosq; nimis quàm leuiculis rebus stultè operam impendere seriam. Atq; inibi Platonis decretū. Prius de atechnia, cacotehnia, matæotechnia. Caput XXXI

INter ea quæ dissertatione multijuga, ingenioq; excusso in primis, de ratione dicendi à studiosis tractari solent: illud item aduerto minus neglectum, nullam utiq; esse artem, quæ res Græcis dicitur ἀτεχνία, quando nullis communiti præceptis, nulla prorsum doctrinę ui adminiculatiores plerique, quamodo impetus tulit, aut dictauit necessitas, eunt præcipites. Quibusdā id arrisit etiam num, ut artem faterentur quidem, sed malam: dicendi potestate sæpius ingenijs deprauatis in labem tralata multorum. Esse uero & ματαιοτεχνίαν, non improspere forsan, ἀλλ' δυσέχως coniectarint aliqui, quam inanem artis imitationem interpretantur eruditiores: sicubi laboris insumitur plurimum, operæprecio nullo. In quam sane decuriam

Universidad de Deusto
Biblioteca

transferuntur, quibus inter declamantium sudores uita atteritur uniuersa. Profert seip sum hoc in alijs quoque, nunquam non se ostentantibus, quis horæ pereant bonę, comperto etiam, qui ciceris grana per longius missa interuallum citra frustrationem in acum insereret. Quod contemplatus Macedò Alexander, ut qui esset ingentis ac generosi spiritus rex, hominis uanitatem irrisam leguminis eiusdem modio censuit donandam. Sed enim more iam nobis recepto in pluribus, ad partem hanc Platonis graue decretum non prætereamus. Fuit Cyrenæus quidam Anniceris equorum agitatione ac curruum nimio plus sibi placens, & quod consecutione quadam adnexum huic est, eius rei molestus quandoque ostentator. Quo nomine in Academiam ueniens Platoni gestiebat nimis quàm auide inanes flans glorias, artificij sui uim, ut ipse rebatur, miram ingerere commonstrarecq;. Iuncto igitur curru, nunc inspectante eo, pro artis modo & ratione procurrebat: nunc raptim, sed scite admodum & prorsum apte, resiliens, circumactis equis recurrebat: ac subinde progrediens remeanscq; artificij curulis numeros implebat plane omnes, cursu ita cõtemperato, ut eandem in procursu recursucq; omnino orbitam, Græcis dictam ἅρματροχίαν, teneret, moderamento nunquam fallente. Id alijs, uti addecuit, fortè mirum accidebat. At enim philosophus Plato, inani eius ac uacante damnata sedulitate, conatum eiusmodi criminabatur, inquiens, ἀδιώατόν ϑε, τὸν εἰς μικρὰ οὕτω, καὶ οὐδενὸς ἄξια ποσὰν τὴν φρόντιδα καταπεφευγότα, τοσοῦτο μεγαλωσύνῃ πνεῦν ἀπουδάσαι. πᾶσαν γὰρ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν εἰς ἐλάττονα ἀποτεθεῖσαν ἀνάγκη ὀλιγωρεῖν τῶν ὄντως θαυμάζεσθαι λιπαίνων. id est, fieri nequit, eum qui in parua sic, & nulli prorsum rei tantum impendat curæ: grandioris quicquam moliminis sollicitè ac prospicienter attentare: omnem quippe ratiocinij uim ac intelligentiam illis fere impensam, quæ solidam continent, ac ueram admirationem, habere neglectui, necesse propemodum est. Callitechniam legimus item in Plutarchi Lycurgo, & apud alios: significatur eo uerbo artis pulchritudo ac excellentia.

ex aliano

Gallinaceorum Athenis compugnantium in theatro spectaculum: quęq; tradantur eius rei initia. Monstrí aues. Caput XXXII

GAllos pyctas compugnaturos Athenis committi solitos, alicubi (opinor) in Latinis relatum literis est, ubi rixosarum auium laniſtæ totum plerunq; patrimonium, pignus aleæ, uictor gallinaceus abstinuisse legitur. Et nos alibi sed strictim commeminimus. Quam uero rationem habeat res ea, paucioribus forsan notum. Ego autem sic comperi, fusis fugatiscq; Persarum copijs, lata ab Athenienſibus lege, sancitum ut publico theatri spectaculo in pugnam producerentur gallinacei per diem annis singulis. Rei uero leuiculæ prima specie hæc traduntur primordia. Quum aduersus Barbaros ciuitatis uires produceret Themistocles, forte concertantes inq; mutuam coorientes perniciem, dum strenue ac gladiatorio more inuicem se rostris fodicant, gallos est contemplatus: nec id acerrimo & ingenij solertis imperatori insuper spectaculum fuit, aut ociosa pugna. Siquidem aduocatos in concionem milites sic protinus hortari, atque in prælium cœpit incendere. At, inquit, non pro patria utique decertant hi, neq; item pro patrijs dijs aut heroibus: sed nec de gloria dimicatio est, aut de libertate, uel liberorum salute: uerum, quod alteri succumbere, ac superbas pati uictoris leges neuter animum inducat. Quum à Themistocle uehementius pronunciarentur hæc, additis quæ tempus exigeret, alijs pluribus, ita coorti itaq; animati milites sunt, ut in hostem summa proruentes alacritate nobilem inde sint uictoriam indepti: eiusq; monumentum rei seruatum mox quotannis, ut exemplo irritati, memoresq; ueterum gestorum, ad id genus plura excitarentur uirtutis opera. Cæterum apud Xenophontem inquit Socrates, ὡς μὲν μαχίμῳ ὁρμωμένῳ καλῶς ἔχει ἱερόμυον ὑποτρέφειν, ὥσπερ γέ τοι καὶ ἀλεκτρυόνας σκοπούμενα σπίσαντες συμβάλλουσιν. Lego item apud Alexandriam aues haberi monstros, unde pugnaces subnascantur gallinacei, si bis aut ter ouis incubarint.

ex Aliano

Fluminũ simulacra uarie nunc humana, nunc bubula exprimi specie consueuisse, Neptuno tauros immolari omnino nigros. Cap. XXXIII

Quoniam

QVoniam poetæ multa illustres fabulositate in flumínum mentione, quascunq; collibitum fuerit illis imagines circumponunt, ac uelut graphice delineantes conformant, uisum ad præsens, quæ mihi suggerit historia ex superstitione ueteri, studiosis communicare, quo in poeticis fiant quasi Mæandris adminiculatiores. Compertum igitur illud in primis, non solum diuinis cultos honoribus fluuios, sed & iconas illis ac simulacra dicari frequẽter consuesse: uerum non modi unius, siquidem ἀνθρωπομόρφους, id est humana eos specie effinxere nonnulli, quibus bubulam alij effigiem induxerunt. Vnde βούκρανον Acheloum in Trachinijs uocat Sophocles, id est ταυρόκρανον. In ijs Erasinus est, Eurotas item apud Lacedæmonios, Asopus apud Sicyonios ac Phlyasios, apud Argiuos Cephisus. Hominis figuram præfert Alphæus, Cephisum Athenienses hominem monstrant utique, sed ita uti promant se nihilominus cornua, Syracusani & Anapum in Sicilia forma insigniunt eadem. Cyanen uero fontem fœminea circumuestiunt specie, Crimnisium quoque, & Telmissum humana honestari facie legimus. Pueri speciem formosioris adamarunt Agrigentini, in eo qui cognominis ciuitati erat fluuius: quin & apud Delphos dicatæ ex ebore fluminis statuæ asscripsere nomẽ, at pueri nihilominus simulacrum erat. Auctor in Deorum natura Phurnutus, fluuios effingi plerunq; ὑδραποφόρους καὶ ταυροδαπεῖς, ex undarum uiolento impetu, qui mugitibus assimile insonet quiddam. Nam & de Scamandro Homerus, αὐγμὴς ὡς ὅτε ταῦρος.

Quin & ratione eadem Neptunus Mycetas nuncupatur, cui & tauros immolant πυμέλαναας, ob maris colorẽ. Taurinæ formæ rationẽ illam promit Sophoclis interpres, q; ueluti boues flumina terram perscindant, uel quod fluuijs fere adiacent pascua.

Discordiarum primordia inter Platonem Aristotelemq; summates philosophos, nõ ex æmulatione inorta, uerum ex uitæ potius ratione dissimili. Caput XXXIIII

INter Aristotelem Platonemq; haud cõuenisse satis ex ingenij monumentis, quæ ignorasse nemo fere potest, palàm fit. Odium quod ex æmulatione auidissimum est, literarum & gloriæ ratione exortum posset uideri, sed à Græcis proditum secus, animaduerto: qui Platoni offensiorem factum Aristotelem uolunt, quod eius uitæ instituto oblectaretur minus. Quippe curiosius circumuestiebatur Aristoteles, calciabaturq;, quin & comam cõtondebat item delicatius. Istiusmodi uero à Platonis aberant grauitate plurimũ, qui quãtus quantus nil nisi sapientia prorsum fuit. Annulis digiti nitescebant onusti, & in hoc sibi placebat nimiũ. Inerat & in facie μωκία quædam, id est irridendi studium, importunior nec aberat loquacitas, quæ ipsa & mores coarguebat. Omnia uero hæc à philosopho ab horrere insigniter, fallit prorsus neminem. Proinde quum ea intueretur Plato, rarius hominem admittebat. Pluris autem longe Xenocratem faciebat, & Speusippum, cæteroscq; cum quibus præter alia libenter ac sæpe confabulabatur, de philosophicis semper arcanis promens quippiam, quò illi abirent nunquam non doctiores. Fusius uero ista & latius in Varia exequitur historia Aelianus. Paucula hæc nos modo præcerpsimus Platonicæ dignitatis studio, simul & ingenij admiratiõe humani, in quo uirtutum eminentissimarum quandoque sese promunt germina, sed & uitia inolescunt insignia. Quam uticq; societatẽ adeo diuersam posse coiri, uix impetraret fidem, ni exemplis hinc inde scaturientibus abunde cõmoniti, uel immaniora multo compauescere interdum cogeremur. Adeo nihil non audet inenarrabilis hic Proteus, omnia transformans sese in miracula rerum. Super Aristotele uero illud amplius dignum memoratu: quum iudicium ueritus Athenis profugisset, scitante ex eo quopiam, cuius nam modi uideretur ei Atheniensium ciuitas, παγκαλῆ, ἔφη, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὄχνῃσιν ὄχνα γηράσεται, σύκου δὴ ὥς σύκῳ. Sycophantas nimirũ innuens iusto plus inibi progerminantes. Rursum quærenti, Quid ita Athenas destituisset, ὅτι οὐ βούλεται, ἀπεκείνατο, ἀθλιωτέρους δὶς ἁμαρτεῖν εἰς φιλοσοφίαν, Ne, respondit, in philosophiam bis delictum eant Atheniensis, τὸ περὶ σωφρόνους πάθος ἀνιηθέντος, καὶ τὸν καθ' ἑαυτὸν κίνδυνον. Proditum & illud monumentis est: quum philosophus hic extrema sibi ingruere præsensisset, dolore ac spe in lachrymas amplius profusum primæ causæ misericordiam intentius imploraſſe. Quin

& Homeri sententiam ex Odyssea uehementer approbasse, qua nõ esse immortalibus dijs indecorum pronunciatur, hominis induere naturam, quo ab erroribus seuocentur mortales. Qua in re Christi præsensisse aduentum augurantur nonnulli, eius uiri gloriæ in primis addicti.

Sileni ac Midæ congressus. Terram haberi continentem extra orbem nostrum, decq; in ea ciuitatibus & hominum moribus. Caput xxxv

THeopompum inter Græcos historicos non incelebrem prodit in Varia historia Aelianus, mandasse literis, Midam Phryga, & Nymphæ filium Silenum mutuis quandoq; usos congressibus. Erat quidem Silenus deo natura inferior, homine tamen melior, si utiq; immortalitatis etiamnũ compos. Et plurimis utiq; ultro citroq; dictis, mox & Midæ sic esse fabulatum Silenum, Europam, Asiam & Libyam quoq; esse insulas plane, ut quas ambitu complecta tur oceanus. Haberi autem extra orbem hunc, eam quæ sola sit continens, cuiusq; sit infinita magnitudo: esse uero inibi animalia prægrandia, sed & homines amplitudine ad nos dupla, uitæ quoq; spatijs mensu compari. Quin & plurimas maximasq; ciuitates, legibus omnino & uiuendi institutis nostris haudquaquam similibus, uerum inter eas præcellere duas præcipue, inuicem prorsus diuersas: alterã dici Machimon: Εὐσεβῶν autem, id est Euseben alteram, cuius incolæ perpetuam ducant pacem, diuitijs affluentibus, quando ex terra succrescant fructus citra cultum omnino ullum. Neq; uero serẽdi illis curã incũbere: perseuerare porrò sanos, καὶ ἀνόσους, id est sine ægritudinũ molestia. Demigrare deniq; uia ridibundos & hilares usquequaq;. Adeo uero sine ambiguitate iustos esse, ut ne dij quidem indignũ opinentur, eos uel frequenter inuisere. At qui Machimon incolant esse pugnaces, & nasci armatos, ac bellum assidue gerere, collimitaneos plurimum euertendo: quippe gentiũ multarum esse compotem unam modo ciuitatem. In ea censeri hominum myriadas ducentis haud pauciores, quos nõ absumpserint bella, morbis plane conficiuntur. Sed perrarũ id est. Intereunt uero in prælijs saxis percussi aut lignis: nam ferri ictum non admiserint. Auro argentoq; abundant eatenus ut sit ibi aurum uilius quàm apud nos ferrum. Hosce uero in nostrum quandoq; orbem adortos enauigare, ad Hyperboreos appulisse: quos cum inaudissent nostrorum hominum fortunatissimos, ipsi ut uiles sunt aspernati, ac humiliter sordideq; agẽtes, propter eaq; ulterius pergere neglexisse. Cæterum id mirabilius multo, esse inibi homines item Meropas nomine, quorum ciuitates & multæ sint & insignes. Visitari autem in regionis parte ultima locum, quem dicant Anostum, id est ἄνοσον, hiatui persimilem: sed nec tenebris obtentũ, neq; item lumine. Aerem uero incumbere turbido insynceroq; suffusum rubore. Flumina circumluere duo: unum uoluptatis dici, tristitiæ ac mœroris alterum. Vtriq; adnasci arbores magnitudine qua proceriores platani. Hasce eius potestatis fructus producere, ut qui gustarit, indesinentes effundat lachrymas, demumq; sic intermoriatur. At uoluptatis arbores diuersum efficere omnino: nam pomo uescẽtes desideria prorsum alia desinunt, anteactas quoq; ætates denuo repetentes: siquidem senectam exuere primum, ac uigorem induere, perq; quosdam uelut gradus, effectos iuuenes transire mox ad pueriles annos, ac demum infantiliter cõmori. Lectum & illud in Græcorum thesauris, fuisse in Macedonia hortos, qui dicerẽtur Midæ, rosis sponte suc crescentibus foliorum sexagenum, odore cæteras anteeuntes multo. Inibi tenet fama apud Macedonas, Silenum captum.

IOANNIS LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LEctionum libros, ad uenerandum Franciscum Pilumnum Rhodiginũ iuris pontificij scientissimum, Præfatio decimaoctaua.

SI cui ab ineunte ætate, quam esse prudentia senum confouendam adminiculandamq;, traditum est, ita inhæsi, ut addicerem me totum, ueluti ridicæ cuidam firmiori, tu is es Francisce parens optime: sit enim hæc tui præfatio uerissima, ad quem in angustis lætioribusq; meis rebus censui defugiendum perpetuò, ne quod adolescentiæ commune uitium est, in lubrico constitutus per insciti am à rationis rectitudine abirem longius, quod ex Homero didicissem puer,

Νεωτέρων δ' ἀνδρῶν φρένες ὀρθοῦνται.

Tu uero rerum diuturniore usu prudentissimus, clemẽtissimè amplexatus, perinde ac filium es, nullo unquam reclinato incommodo. Nec id consilijs modo eminentissimis fidissimisq;, sed opera quoq; uel amplissima, ut ædes tuas nunquam mihi occlusas senserim. Nec illud repeto nunc, qua me semper tũ apud prætores, tum apud ciues nostros ingenuitate, nullo prorsum liuoris fuco sordida celebrandum, etiamq; ultra meriti rationem extollendum sis arbitratus. Et sunt hæc quidem mentis propè diuinę germina, reminiscentisq; quid' nam uicturi gignimur, ordo quis datus. Quamobrem immensa sunt quæ tibi à me hoc nomine debeantur. Nec aliud ferè apud animum meum solicitius aut anxius magis diu perpendi, quàm ut rationem inirem aliquam, quæ tibi me, & si non gratissimum, quod nostri calculi modus non patitur, at non ingratum omnino præmonstraret saltem. Verum omnem, quod aiunt, funiculum mouenti, dum apte dispunctam rationem uolo, illud se demum nostræ obtulit imbecillitati, ut hisce commentatiunculis nostris, si modo tantæ rerum excellentiæ futuræ pares sunt, nomẽ tuum, mihi nunquam non uice quodammodo numinis habitum, in perpetuitatis memoriam darem: ut ubicunq; Latinæ linguæ sonus fuerit non infrequens, mortales intellígant uniuersi, quàm clementer quamq; officiose mecum egeris, quamq; hoc uno nomine, non tibi modo, sed et tuis omnibus debeã: si uolo is esse, qui ut essem adnisus perpetuo sum. Tuæ uero partes sunt, quæ pro uirili offerimus, lætiore frõte excipere. Tenuia quidem forsan sunt, sed beneficia te nõ fœnerari certo scio. Quod si laxius mecũ ageret fortuna, & uotis euentus responderet, munificentius multo gratiusq; tractarere. Nunc te marmoreum pro tempore fecimus, supererunt forsan & alij qui aureum te constituãt. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER VNVS, qui decimusoctauus.

Spartanorũ mores explicantur. Nomi polemici qui. Gymnopædiæ. De Ornithia, & Diana Orthia, ac Dionysii festo scieria. Iuuenalis locus de orbe Lacedæmonio, & pædæmate. Item de pueris Bomonicis. Lactantij grãmatici locus restituitur. De fœminarũ nuditate. Inibi Martialis locus explicatur de libidinosa Lacedæmone. Quibus furari honestum. Cardaces qui. Quintilianus illustratur. Scutorum literæ. Græcorum latrocinia. Cap. I

Acedæmoniorum rempublicam plurium monumentis celebratam, habuisse præclara & eximia pleraq;, quum multa alia argumento sunt, tum illud in primis, quod Plato ille, quem diuinum omnis nuncupat antiquitas, quiq; non docendi solum, sed etiam dicendi fuisse agnoscitur, essecq; etiam num magister optimus, libros De legibus non aliter concinnarit, quam ut in eos congereret, quicquid singulari prudentia institutum sancitum'ue comperisset in Cretensi republica Spartanaq;, necnon Attica, quam nouam dicunt. Quoniam prodat Timæus, ante ingentem terrarum inundationem fuisse Athenas alias tum in Græcia, tum in Aegypto, quas à Pallade conditas educatasq; uult. In quibus ea fuerit gubernationis forma, quam in libris De republica sit Plato complexus. Scitum & illud: uelut orbem Hercules obierit, una præcinctus pelle, ac una communitus claua: sic & Spartanos ab una scytala & frugi ueste ac uili, Græciæ uolenti imperasse, & ne moto quidem scuto, tyrannicos sæpe spiritus retudisse. Quin traditum nonnullis, Athenienſium fuisse, mysteria celebrare ac pompas ducere, Eleorum certamina statuere: Spartanorum autem, si quid deliquissent hi, cædendo castigare. Scribit tamen Rhetoricorum primo Aristoteles, Quibuscunq; ciuitatibus res muliebris male habeat, sicuti Lacedæmonijs, uideri ijs fere dimidium abesse felicitatis. Mira certe sunt quæ prodit historia. Lege siquidem apud eos sancitum erat, ut senior, si forte uxor ei esset floridior, aptaq; etiamnum tollendæ proli, & iuuandæ patriæ, delectum ex iunioribus quempiam, moribus præcipue exploratis probisq;, posset ad eam admittere. Quam ubi is generoso implesset seminio, quod inde natum foret, educaret, ut conceptum natumq; legitime. Quod si quis uxorium onus ut molestum grauaretur, nimisq; impeditum, ingenuæ tamẽ prolis desiderio obmolliretur: tunc licebat, si quam is fœcundam generosamq; animaduertisset, adducto prius in eiusmodi sententiam uiro, eam quærendę prolis gratia adire. Nec id ex propalata substrataq; passim natum pudicitia uideri potest, quodq; id genus fœminæ ad Veneris prolubia forent procliuiores. Legimus quippe pauperculam quandam interrogatam, Quid' nam marito datura dotis foret, respondisse, Patriam pudicitiam. Altera uero, quum quæreretur ex ea, an cum uiro coisset: Minime, inquit, sed ille mecum. Quædam porrò, quum fuisset clàm compressa, fœtumq; perdidisset, sic nulla emissa uoce se constantem ac tolerantem præstitit, ut elisо conceptu relectoq;, parentes aliosq; latuerit proximos: quippe dolorum magnitudinem, quibus (ut assolet) lancinabatur subinde conuellebaturq;, uicit ignominiæ timor. Tantum erat uel in muliebri ingenio tolerantiæ robur, ut nõ immerito uideatur Horatius cecinisse Carminum primo,

Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ.

Nam, ut inquit Aemilius Probus, Lacedæmoniorum moribus summa uirtus in patientia statuebatur. Seneca scribit, Lacedæmonios consuesse liberorum suorum indolem experiri publice uerberibus admotis, illos subinde adhortando ut flagellorũ ictus fortiter perferrent: item laceros ac semianimes rogando ut perseueranter uulnera præberent uulneribus. Quam rem copiosius exequitur Lucianus in sermone qui est De gymnasiis

nasiis, & significat Thebaidos quarto Papinius,

Et oliuifera Eurotæ Dura manus.

Exposuit & Lactantius grammaticus, gentis in eo crudelitate taxata. Laconibus hoc item fuit peculiare, omnia impensius cælare. Propterea id innuens historia quinta Thucydides, τὸ λεγομένον, inquit, ἀγνοεῖσθαι. quum de Lacedæmonijs loqueretur. Apud eundem obseruatum quoque, Nomos dici polemicos cantilenas Lacedæmonijs in hostibus congrediendis concini suetas. De gymnopædijs, quas nudi certantes concelebrabant ijdem, mentio Thucydidi etiam fit: τοὺς γυμνοπαιδήσαντας, inquit, κατὰ τὰς γυμνοπαιδίας. Sed ad patientiam redeo. Cretum quidem leges, inquit Cicero, itemq; Lycurgi laboribus, erudiunt iuuentutem, uenando, currendo, esuriendo, sitiendo, algendo, æstuãdo. Spartæ uero pueri ad aram uerberibus sic accipiuntur, ut plerisq; sanguis è uisceribus exeat: nonnunquam etiam, ut quum ibi essem, audiebam, ad necem. Quorum non modo nemo exclamauit unquam, sed ne ingemuit quidem. Hosce pueros Seruius grammaticus Bomonicas, ueluti dicas, super aris de uictoria contendentes, appellari scribit. meminit & Lactantius super octauum Thebaidos, sed codicibus fœde interpellatis: nam scribitur modo Suominicæ. Concertatio autem ea, ut idem testatur, diamastigosis uocabatur, hoc est difflagellatio, quis plura posset uerbera sustinere. Plutarchus in Lycurgo, Puerorum multos, inquit, in ara augurij cæsos uerberibus mori uidimus. In Apophthegmatis Laconicis, in ara Orthiæ Dianæ id solitum fieri scribit. Cui sententiæ succinit & Papinij interpres. Hinc in Plauti Captiuis, festiue Lacones leguntur Plagipatidæ. In Græco Plutarchi codice ita relatum aduertimus, ὧν πολλοὺς ἐπὶ τῷ βωμοῦ τῆς ὀρνιθίας ἱεραπλαμβὰν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς. Atque ita legisse animaduertitur interpres. Nam est Ornithia Sudæ augurium, Iulio autem Polluci aucupium. Poterat uideri emaculandus Plutarchi codex, uti pro Ornithia substitueretur Orthia. Verum ex Græcorum obseruatum fidelia est, Ornithiam fuisse lusum, in quo euerberarentur pueri. In Aristidis uita Plutarchus idem auctor est, in pugnæ memoriam cum Mardonio cædi ad aram Ephebos, quod quum sacrificanti Pausaniæ incurrissent barbari, uirgis loriscq; sunt reiecti ab inermibus, ex quo & Lydia pompa difflagellationem consequebatur. Sed enim quia de Orthia Diana, & diamastigosi facta nobis mentio est, remotiora quæpiam nec in triuijs recantata, hinc iam subnectere pergamus. Nam ita in Græcorum mihi compertum thesauris est: primum in Laconia Limnæum locum esse Orthiæ sacrum Dianæ. Eius simulachrum id esse memorant, quod ex Taurica est ab Oreste & Iphigenia tralatum. Qua in re probabiliora uidentur astruere quàm Athenienses qui in Braurone relictum uolunt. Sed sacrorum eos post alia pleraque coarguit ritus: siquidem Astrabacus & Alopecus, à quibus id compertum primo est, mox dilapsi in amentiam sunt. Paulo post Limnatæ, & alij quidam, Dianæ quum rem diuinam obire adorti essent, in dissidium primo, post & in mutuas proruperunt cædes: multis uero in ara peremptis, reliquos qui calamitati superfuerant, morbi absumpsere. Reddita consultantibus inde sors est, αἷμα ἀνθρώπου τῷ βωμῷ ἀμάσσειν. id est, sanguine humano aram esse cruentandam. Propterea immolari cœptus, quem intulisset sors: donec Lycurgus immolationem ad Epheborum difflagellationem transtulit: nam sic cruore humano oppletur ara. Simulacrum ipsum quod exhibet sacerdos, utpote perexiguum, leue est. Quod si uel formæ uel dignitatis ratione minus se conuerberando sæuiant pueri, tunc mulieri effici onerosius creditur atque ingestabile. Dianam uero non Orthiam modo nuncupant, uerum & λυγοδέσμαν: quoniam in uirgultorum, quæ dicunt λύγους, densitate comperta memoratur: quæ simulacrum circumplexa, ὀρθὸν, id est rectum, illud statuebant: unde & nominis profluxisse ratio uideri potest. Sed institutum repeto, si illud adiecero, in Arcadia non longe à Stymphalo Dionysii fuisse templum, cuius festum σκιρίαν nuncupant, in quo ex Delphici Apollinis responso difflagellentur mulieres. Præterea qui Græciæ formam rerum publicarum dederunt, corpora iuuenum firmari labore uoluerunt. Hoc Spartiatæ etiam in fœminas transtulere, quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor, militia est in studio, quàm fertilitas barbara. Puellas ergo assuefaciebant non minus quàm pueros, & uersari nudas, & quibusdam in sacris saltare, & canere præsentibus simulq; astantibus iuuenibus. Propter ea

ea Propertius quoq; quadam elegia ita canit:

Multa tuæ Sparte miramur dona palæstræ,
Sed mage uirginei munera gymnasii:
Quod non infames exercet corpore laudes,
Inter luctantes nuda puella uiros.

Saltationem uero hanc, siue id genus alteram significasse Iuuenalem eo uersiculo:

Qui Lacedæmonium pædamate lubricat orbem.

putat in libro De orthographia Cæcilius Minutianus Apuleius, ac legendum pædamate, prioribus syllabis diphthongum recipientibus: quia sit utrobique apud Græcos, ᾴδω, & uerbo eo plane saltationem innui. Cæterum hac parte illud obiter legentes monuerim: Platonem quoq; libro De republica quinto non improbasse mulierum in gymnasiis exercitia, quoniam omnium operum natura compos sit fœmina. Voluit quoque, ut non puellæ solum, sed etiã anus nudæ cum uiris luctarentur: et quæcunq; exercitationes uiris contribuantur, easdem mulieribus impertiendas esse dicit. Et quia res absurda prorsum uidetur, ipsius Platonis uerba subieci. Nudandum igitur, inquit, corpus erit mulieribus, quandoquidem pro uestibus uirtutem induent, communicãdumq; in bello, & in omni alia ciuitatis custodia. Qui uero nudas riserit mulieres, ratione optimi cuiusdam ita nudatas, inanem circa ridiculas nugas carpens sapientiæ fructum, neque quid rideat, neque quid agat intelligit. Huc porrò Martialem respexisse contenderim illis uersiculis ex libro quarto,

Argiuas generatus inter urbes
Thebas carmine cantet aut Mycenas,
Aut claram Rhodon, aut libidinosæ
Ledeas Lacedæmonis palæstras.

Nam interpres ad Helenæ raptum alludum putat, uel ad Venerem, quæ illic coleretur. Sed redeo ad uiros. Scribit libro tertio Quintilianus ad hunc modum. Minus Lacedæmone studia literarum, quàm Athenis honoris merebuntur, plus patientia & fortitudo. Rapto uiuere, quibusdam honestum est. Hæc uero imperitioribus subobscura uideri haud ambigo: ideo aliqua à nobis afficientur luce. Sic uero apud Plutarchum in Apophthegmatis obseruauimus: Spartanorum moris fuisse, literas modo pro necessitate discere, reliquarum uero disciplinarũ nihil omnino admittere, nec homines magis quàm libros. Erat autem illa ipsis disciplina, ut honeste parerent, labores constantissime tolerarent, pugnandoq; aut uincerent aut interirent. Ob quod quum Athenis rhetorum quispiam Lacedæmonijs imperitiam obiecisset, respondit Pausaniæ filius Pistonax, Recte dicis. soli namq; Græcorum nil à uobis mali didicimus. Scribit tamen in Protogora Plato, Antiquissimum apud Græcos, & plurimum sapientiæ studium in Creta & Lacedæmonia extitisse, ac sophistas inibi plures quàm alibi usquam repertos: dissimulare autem solitos ac imperitiam prætendere, ne Græcos alios superare sapientia deprehenderentur, ac ad idem studium accenderentur. Et mox paulo addit, Lacedæmonios optime ad philosophiam & sermones esse educatos, etiam si à principio rudes uidentur: uerum eiaculari statim magni momenti uerba contorta breuiaq;, uehementis modo iaculatoris: cuiusmodi enunciare uiri sit tãtum absolute docti. Quod uero ait Fabius, quibusdam rapto uiuere, honestum, de Spartanis item intelligendum. Apud quos Irenes sunt & Melirenes, id est ἄῤῥωτες καὶ μελίῤῥωτες: rectus autem, unitatis numero est, ἄῤῥην: uocant autem hoc nomine, qui iam annum secundum è pueris excessere. Melirenas uero natu grandiores inter pueros. Iren igitur pueris præscribit (neque enim unquam sine magistro sunt) firmioribus quidem ut ligna ferant, minoribus uero olera, quæ omnia furto quæruntur. Quod si quis per incuriam deprehendere tur, flagris insigniter afficiebatur, ceu negligenter inepteq; furari uideretur. Aliàs, si propositæ quæstioni parum accuratè quis respondisset, ab Irene pollici infigebatur morsus. Furantur item, ut Xenophon tradit, ex cibarijs quicquid ualent. Eius uero negociationis curam nobile retegit exemplum: quum leonis catulum quidam surripuisset, ac inuoluisset pallio, eiusq; uentrem unguibus ac dentibus fera discerperet, latendi studio, pertinax ille silentium ita seruare perrexit, ut inde interiret. Perſis item uidentur

tur lege permissa fuisse furta. Nam qui rapto uiuerent apud eos, Cardaces uocabantur: quia carda, uirile ac bellicosum signat. Apud Pausaniam & Ammoniũ, Cardaces pro militibus accipi uidentur. à Caribus uerbum esse propagatũ, scribit Eustathius. Apud Aelium Dionysium, impios homines dici Cardacas, obseruaui. Esse enim mercede militantes barbaros, apud Theopompum: Simpliciter uero, inquit, Persæ quemlibet fortem furacemq; cardaca uocant. Cares primos mercede militasse, auctor Pausanias est. Tauros Scythas Herodotus scribit in Melpomene furandi licentia sibi uictum comparare, atq; item ex bello. Refert Gellius, apud ueteres Aegyptios, quod genus homines constat & in artibus reperiendis solertes cum primis extitisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furta omnia indiscriminatim fuisse licita, & proinde citra ullam noxam pœnamue. Sed & poeta nobilis Aeneidos nono, de Latinis ita canit,

Caniciem galea premimus, semperq; recentes
Conuectare iuuat prædas, & uiuere rapto.

Sed quod paulo ante ab eodem de Latinis eisdem pronuntiatur:

Durum à stirpe genus, natos ad flumina primum
Deferimus, sæuoq; gelu duramus & undis,

Videtur item de Spartanis tractum moribus. Nam, ut Seneca nobis auctor est, libro Suasoriarum primo, Omnibus sua decora sunt. Athenæ eloquentia inclitæ habebantur: Thebæ sacris: Sparta armis. Ideo Eurotas amnis hanc circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam. Sed illud aduertendum: esse autores qui prodant, non aqua infantes, sed uino ablui à mulieribus solitos, experimentum quoddam ipsorum habitudinis ita facientibus. Etenim dicunt huiusmodi rerum periti, ægritudinibus obnoxios, admoto mero debilitari ac resolui: qui autem sit ualetudinis obfirmatæ, amplius acuere ac obstipare habitum. Cæterum, quia non latet, à Græcis plerunq; Romanos conuelli, ut qui piraticam quandoque uel exercuerint uel permiserint, paucula, quibus ineptum reprimatur supercilium, ex historia Thucydidis prima collibuit exscribere. Antiquitus (inquit) Græci, ac maris accolæ barbari, quiq; insulares erant, ubi amplius traiectu mutuo se cœperunt inuisere, ad latrocinia mox sunt conuersi ductantibus uiris uel præpotentibus proprij causa lucri, & ut imbecillioribus inde uitæ fomenta compararentur. Quòd si in urbes incidissent immunitas, uicatimq; cultas deprædabantur. Indeq; sibi uictum ferè uendicabant: quando, ut uidetur, nullum ex facto comparebat dedecus. quin gloriæ potius promebatur nonnihil. Dilucet uerò & nunc ex continentis habitatoribus nonnullis, quibus id agere uel honestissimum. Et mox: In pleraq;, inquit, Græcia uetustus necdum exoleuit mos. Et rursum: Ipsa hæc latrocinia dilabentibus multis, Troianum bellum decennale effecerunt, quod tamẽ fama longe minus fuisse, hinc coniectatio euidens: quod post id è sedibus suis exacti sunt Græci, nequeuntes per ocium augescere. Illud uero neutiquam prætereũdum: Lacedæmonijs fuisse morem, lambda in scutis gestare, ὡς παράσημον, id est notæ insignioris gratia, ex principe nominis litera, uelut charactere se ipsos præmonstrãtibus. Sicuti Messenij, Μ literæ nota se cognobiles prębebant. Eupolis,

ἀσπιδαγωγῶ ἰδὼν σὲ λάβοντα τὸ λαμβδᾶ.

Legimus in spectatæ fidei libris, Spartanum militem uehementius coercitum, quòd procinctus tempore ausus sit uideri sub tecto. At postremis Romani imperij ferè temporibus pluma & flexilis lectulus armato etiam in delicijs fuere, ac gladijs pocula graviora, siquidem testa bibere iam pudebat. Maximiano autem Cæsare Persarum uallo direpto, gregarius miles, quum Parthicum fortè scutum comperisset, in quo seriatim collucentes uisebantur margaritæ, per rei insciti am gemmis abiectis, solo abijt pellis nitore contentus.

Laconicæ magnanimitatis exemplum ex Xenophonte. Cur Spartani dicti quandoq; Ophiodiri. Item Spartam fuisse alterum Græciæ oculum. Eurotas, Sparta, Lacedæmon, unde appellationem traxerint. Sparti qui. Scedasi filiæ. Cetoessa Lacedæmon cur. Cæeti. Coi. Orescoi. Cap. II

POstremò uirtutis Laconicæ ac magnanimitatis singulare apud Xenophontem libro rerum Græcarum sexto, argumentum nobis suggeritur, quo ciuitatis eius magnifici spiritus facile omnium oculis subijciũtur. In Leuctrica pugna à Thebanis prostrata, excisa attritaq; prorsum Lacedęmoniorum gloria est, nam ab ea uix amplius emersere. Accepta igitur tam insigni clade, suæ cuiq; aduenit calamitatis nũtius. At quorum propinqui cæsi in prælio fuerant, in publicum se proripiebant nitidi & hilares, aut (quod æque magnum est) hilaribus similes. Quibus superstites fuerant necessarij, hi ferè in luctum se dantes, domi continebantur, rari admodum priuatos lares egredi. Et ij quidem ultra fidem tristes, & fronte nimis corrugata, & demissis oculis, diceres omnibus exutos, solum deniq; exilij causa uertere. Ex hac uero uirtutis admiratione uideri Pindarus potest, Lacedæmona sic celebrandã duxisse, uti in Isthmijs ὑψιπύλην diceret θρῶσπιν οἰκίων ἕδραν. id est, altam Therapnæ inhabitans sedẽ. Quando ad loci situm referre haud queas: siquidẽ ita Homerus canit, οἵ θ' ἶξον κοίλῃ λακεδαίμονα κητώεσσαν.

Quibus concaua indicatur Lacedæmon. Nec inde seiungitur id prouerbij facie ab Maximo Tyrio prolatum, Amor nil adeo infestè odit, quàm necessitatem ac metum: ut qui magnanimus sit, præcipueq; liber, ipsis nimirum Lacedęmonijs liberior. Illud item nequeo præterisse: obseruatum à me in Græcis literis, Lacedæmonios quandoq; à Pythia nuncupatos ὀρθοπάγους. eius appellationis ex historia ueteri hanc promunt rationem. Quadam tempestate serpentium multitudo mira in Laconia succreuit: facta inde annonæ caritas est incredibilis, coactiq; indigenę serpentes in escam humanam uertere: unde nomenclaturæ nouæ data occasio. Quod in admirabilium relatione Aristoteles scribit. Idem libro Rhetoricorum tertio, metaphoras esse quatuor insinuans, addit, eam probari in primis, quæ dicatur κατ' ἀναλογίαν. Cuiusmodi fuit de Lacedæmonijs Leptinæ dictum non negligendum, τὴν ἑλλάδα ἐπτόφθαλμον θρομπύλῳ, id est Græciam factam unoculam. Quin & Pompeius Trogus, Athenas Spartamq; ceu duo Græciæ lumina celebrat miraturq; Cimon uero Athenienſis hortabatur, ne Græciam negligerent χωλὴν γεγραμμύλῳ, Sparta pereunte. Sed enim, ut diximus, apud Leuctra Spartana uirtus attrita corruit, in nihilum dilapsa ferè, infesto numine, si credimus, ob scelus admissum in Scedasi puellas, Molpiam & Hippo, uti à Pausania relatum scio, etiam si ex Plutarcho alibi Miletiam scripsimus. Meminit quodam responso etiam Apollo, quod sic habet,

Δύσκρατά μοι σκιόεντα μέλαι, καὶ ἁλίσπορα οὖδας,
Καί μοι τῷ σιεδάσσου μέλεϊ δύναται φθέα πῦρα.

Cæterum, in hac tam fusa de Spartanis mentione, adijciamus, quæ apud Græcos inter legendum præcerpta nobis: in regione ea principem regnasse Lelega indigenam, unde subiectis adoptata nomenclatura. Ex eo Myleta natum memorant, cuius fuerit filius Eurotas: hic stagnantes per regionem aquas dioryge, hoc est fossa perduxit in mare, unde flumini origo & nomen. Perfuncto fine liberis rege, principatum excepit Lacedæmon, qui Iouis dicebatur filius, Spartam Eurotæ filiam uxorem is asciuit sibi. Initio regni primum quidem à se dici Lacedæmonios iussit. Mox & conditæ ciuitati uxoris indidit nomen. Sicuti ab Amycla eius filio Amyclas tradunt nuncupatas. Vbi Hyacinthi Amyclæ filij uisebatur monumentũ, Apollinis subiectum simulacro. Sparsurimus calceos, indicat id libro quinto Athenæus, putria calceorum spartia accensens: unde & spartiaria rectè dicetur cæra. Verbi origo Græca: nam sparta dicuntur funes, & licia: Spartos uerò Palæphatus scribit, quum proximarum essent regionum, aduersus Cadmũ subitò constitisse, ac propter repentinos quasi de terra contractus ex omni parte confluentes, Spartos nuncupatos. Quod Ammianus quoq; Marcellinus probabile habet. Meminit Gellius: Ego (inquit) Sparta apud Homerum, non plus Spartum significare puto, quàm Spartos, qui dicuntur in agro Thebano nati. Hippias Delius, uti Apollonij interpres scribit, gentis cuiusdam nomen fuisse Spartos, pronuntiat. Pindarici enarratores ex Androtionis sententia, fugisse ex Phœnicia Cadmum scribunt, μετὰ ἰκανῶν σποράδων. id est, cum Sporadibus multis. unde ob miscellum & quasi confusaneum

fusaneum genus dici Spartos cœpisse. Sporades uero sparsi nuncupantur. Lacedæmona Cetoessam, id est κητώεσσαν nuncupant, & magnam interpretantur, uel quia cete habet grandius. Verum Cętaessam, siue κητώεσσαν, Zenodotus mauult scribere: ut intelligamus καλαμινθώδη. Astipulari uidetur & Callimachus, ubi ait,

ἵππους κητώοντας ἀπ' ὀργάσιο κομίσαι.

In Laconica uerò scatet herba calaminthe, quam nepetam Romani dixere, ut scribit Dioscorides. Alij ab rimis sic nuncupatam opinantur, quas terræ motuum ui contingit fieri. Eos autem Cæetos appellant. Terræ motibus uerò Lacedæmon obnoxia est. Fuit & specu inibi carceris uice, Cæetum dicebant. Sed cauernas id genus sunt qui Coos uocent: quo argumento feras Orescoas pronuntiat poeta nobilis, quod est in specu decubantes.

Qui sint apud Appiani interpretem aptatores. De Harmostis pluscula. Plutarchi locus restituitur ex Alcibiade. Harmosteres. Harmosyni. Itemq; qui dicerentur episcopi. Agonij dei. Agonia. Agones. Exagonia. Angones, & phylacæ. Ciceronis soluitur nodus ex Epistolis ad Atticum. Proscopi. Perinei. Cap. III

VErum prius quàm à Sparta digrediamur, addenda & scitu non indigna pleraque, explicandusq; in primis Appiani Alexandrini locus ex libro quarto Ciuilium bellorum, ubi ferè sic legitur: Tribunus plebis Titius legem protulit Consulatum sub præsentium triumuirorum constitutione in quinquennium uacare, Antonij scilicet, Lepidi, & Cæsaris: qui pari modo ac consules illum obtinerent. hos quispiam Græcorum Aptatores commodè diceret, quod Lacedæmonij reipublicæ subiecta disponentibus imposuere nomen. Hactenus Appiani interpres. Quos uero Aptatores dicat, quæue foret eius magistratus uis, scio ambiguum quàm plurimis usum iri. Proinde harmostas ipse intelligo: eos ad subiectas ciuitates mitti solitos cum magistratu, scribit Harpocratio: & ante retulit Eratosthenes in uoluminibus De bonis malisq;. sed meminit Demosthenes quoq; pro Ctesiphonte. Indicat uerò liquidius in Alcibiade Plutarchus: Cum Chalcedonijs, inquit, bellare adortus est, quod defecissent, Lacedæmoniorũ præsidio susceptо & harmoste. At interpres, uerbi offensus nubilo, dum eloquentiæ pandit uela, miras effudit nugas: etiam si mox, harmostem urbis præfectum interpretatur. Sunt qui interpretẽtur, Harmostas apud Spartanos præfuisse arcibus efficiendis & ciuitatum instaurationibus. Apud Corinthios autem, qui mœnium restitutioni præficerentur, inuenio epidemiurgos dici consuesse, quando sua est ciuitatum ferè singulis magistratuum nomenclatura. Teleutiam harmosten celebrat Rerum Græcarum quinto Xenophon. Cæterum, hæc ad Appiani sensum parum congrua uideri possunt: propterea amplius quærendum. Auctor uerò est Halicarnasseus Dionysius, Corrupto ciuili ornatu in Græcorum ciuitatibus, coactos fuisse nonnullos in urbes iterum tyrannicas regiasq; potestates inducere, nominibus uelantes decentioribus: ut Thessali archos, id est principes: Lacedæmonij harmostas: quum formidarent, reges eos & tyrannos appellare. Iis iam (opinor) mira infertur Appiano lux. sed & Isocrates in Panegyrico id ipsum planè confirmat, ubi sic scriptum inuenio, ποσοῦτον δ' ἀπέχουσι τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς αὐτονομίας, ὥς τ' ἄμεινον ὑπὸ τυράννοις εἶσι, τὰς δ' ἁρμοστὰς κατέχουσιν, ὧνπερ δὲ ἀναξιώτατοι γεγόνασι. hoc est, tantum uerò absunt, ut fruantur libertate, suisq; uiuant legibus, ut hæ quidem à tyrannis sint oppressæ, alias harmostæ occuparint, aliæ uerò solo sint adæquatæ. Harmostas Spartanorum fuisse numero uiginti, alicubi legisse uideor. Harmosteres autem lapides dicuntur in eodem liminis loco commodè coaptati. Harmosyni uerò Spartæ compescendis mulieribus fuere magistratus, quo ornatius agerent. Harma uerò currum Græci dicunt, à quo diuersa uisatur harmamaxa. Nam primo ἀναβάσεως Xenophon, in harmate sedisse Cyrum, scribit: in harmamaxa uerò Epyaxam Syennesis Cilicum regis uxorem. Porrò in scholiographis Græcis ita lego: Quos ad sibi subditas obnoxiasq; ciuitates mitterent Athenienses spectatum, quid in quaq; fieret, episcopos fuisse uocatos ac phylacas. Hoc uero eo apposui libentius, ut nodus explicaretur M. Tullij ex septimo Epistolarum ad Atticum: Vult (inquit) me Pompeius esse, quem tota Campania

& maritima ora habeat episcopũ, ad quẽ delectus & negotij summa referatur. Extat & Leonidæ epigramma in Mercurium, ubi eum episcopum nuncupat ad hunc modum;

Τὰν ἀιγῶν ὀνομεὺς Μάρικ⊙· τὸν ἐπίσκοπον ἕρμαν
ἕστασ' ἀμπολίων ἁγαθὸκλειος φύλακα.

Scipionem item Aphricanum à senatu missum esse episcopum gentium regumq́, Plutarchus scribit. Episcopum & scopon, pro eodem ferè accipit Eustathius præpositione redundante, sicuti in uerbo ἐμβούκολ⊙, & plerisq́ alijs: Verum, inquit, uidendum amplius, episcopum'ne & scopon etiam ὀπῆρα dicere liceat: quod uocabulum apud Sophoclem positum scimus. Certè apud Pindarum in Nemeis, dici Acastum obseruauimus Magnetum σκοπόν, ideſt episcopum ac regem, accedente interpretum calculo, Ξωιτῶν μαγνήτων σκοπὸν πείσας' ἀνοίταν.

Episcopos dici uelut ἐπισκοποῦντας, id est superintendentes, aduigilantesq́, ut necessaria nõ desint, auctor est Hieronymus: id quod significantius indicat Græcis ἐπισκοπεῖν, quàm Latinis inspicere. Arcadius Iureconsultus episcopũ intelligit pani, & cæteris uenalibus præfectum, quæ ad quotidianum spectent uictum. Certaminum præsides inuenio appellatos nunc ephoros & epoptas, nunc etiam episcopos. nam Agonios deos legisse apud Platonem uidemur. Agonia tamen est Græcis ἀπεκνία καὶ ἀγβυνησία, id est liberorum & generandi exsors facultas. Vnde apud Aelianum, Διεφθάρθ⊙ ἡ νιολέα, καὶ ἐπὶ ἀγονίᾳ καὶ μόνοις καὶ γυναικῶν καὶ θ' ἀγέλης θ' πβαπτ⊙. Cæterum, & in sanctis quandoque literis obseruasse uidemur ἀγόνους κοιλὰς, pro ijs quæ uita functis proliban tur: quorum esse sterilitas agnoscitur propria. Nam & γῆς ἀγονία dicitur nonnunquam in ueteribus libris, quàm sæpe numinis incusserit indignatio. Quod sicubi ἀγώνια scri ptum inuenias, tunc quæ ad ludos & certamina spectant significantur planè: quoniam & epitaphij leguntur Agones. Sed Angones, tela sunt gentium plerisque peculiaria. Agon item locum indicat, sicuti in eo, καλὸν δ' ὕδρωαν ἀγῶνα, & ἀργεῖοι δ' ἐν ἀγῶνι καθήμενοι: sed & multitudinem, ut λῦτο δ' ἀγών, ac aceruum uel congregationem: unde legimus, μετ' ἀγῶνα νεῶν. Exagonia dicũtur à Luciano, quę ad causam non pertinent, uelut extra certamen. Agonem interpretantur etymologici, ἀπὸ τὸ μὴ γωνίαν ἔχειν, quia careat angulis, & sit orbicularis figuræ. Alij, ab ἄγυρω inflectunt, quod indicat congrego. Hesiodus,

ἔρχόμενον δ' αὖ ἄγῶνα θεὸν ὡς ἱλάσκυντα

Denicq́, ut institutum repetam paucis: Episcopi Dianæ, templum legimus fuisse in Elide, quod Aristarchium diceretur. Id quũ expilasset Sambicus cruciabiliter per annum in quæstionibus habitus interijt. nata inde parœmia, Sambico grauiora pati. Proscopi uerò, id est πρόσκωπει, remigantes dicuntur nautæ apud Thucydidem: sicuti perineos uocat redundantes, extraq́ remigij munus: uel seruos quoq́. Episcopa denique intelligimus, quæ scopum assequuntur, cõtinguntq́. Vnde apud Herodotum historia tertia, ἐπίσκοπα βέξθαι, quod est, sagitta umbilicum ferire.

Laconici breuiloquij commendatio. Item de orationis breuitate excepta ex Phalereo pleraq́. Argiuorum in dicendo breuitas. Ionum nimia longitudo. De clauibus, & Laconico ferro. Cap. IIII

DE Laconum breuiloquio carptim ex Platone facta nobis paulo antè mentio est. Nunc illud amplius, quod uaria scrutando excerpsimus: ac primum quidem succurrit, ueteribus id fuisse in Græcia percelebre, facilius multò esse philosophari, quàm Laconum sermonem imitari. Suppetit historia ad id non iniucunda. Disceptantibus Lacedæmonijs cum Argiuis de finibus, uerbosiorem paulo epistolam illi Spartam misere, minitantes, plurima se illis detrimenta illaturos, ni cederent. Lacedæmonij, ut quibus nil ferè prolixa oratione foret odiosius, porrò & illorum uanitatem non pili facerent, nil ferè aliud scribendum censuerunt, quàm uerbum unum, ἄκρα. id uerò nostro sermone signat, si: ueluti insinuarent, Si ealueritis, ista exsequemini, quæ nunc timidius promittitis. Proditum & id memoria est: interrogatum Charilaum, cur paucas admodum leges sanxisset Lycurgus, respondisse, ὅτι ὀλίγαις λέγουσιν, ὀλίγων καὶ νόμων δεῖται χρέα. pauca dicentibus, legum item paucitas sufficit. Suggeritur denicq́ ad hæc quod scribit Plato in Alcibiade secundo, de Spartanorum

norum hominũ prudenti oratione. Nam ostensurus, in uoto non hoc uel illud bonum esse petendum, nisi quis prudentiam fuerit consequutus: sed simpliciter bonum, à deo quandoq́ ita redditam sortem tradit. Hæc dicit Ammon, Placere sibi magis Lacedæmoniorum benedictionem, quàm reliquorũ cuncta Græcorum sacra. Benedictionem uerò, inquit Plato, nullam prorsus aliam deus mihi dixisse uidetur, quàm illorum orationem, permultum enim illa à cæteris differt. Demetrius quoq́ Phalereus περὶ φράσεως, colon breuius ac paucis multa comprehendens, grauius putat ac uehementius: proinde, inquit, Lacones βραχύλογοι in primis, hoc est breuitatis studiosi. Imperijs quoq́ concisa adductaq́ oratio præcipuè congruit. Et quilibet dominus seruo monosyllabus est. Productior uero orationis tractus, supplicantium legentiumq́ proprius. Sed & senes, insita imbecillitate, μακρόλογοι, id est impendio sunt loquaciores. Breuitatis Laconicæ ex epistolio illud profertur exemplum: Lacedæmonij Philippo, Dionysius Corinthi. Certè habet breuitas apophthegmaticum in primis & gnomologicum, & id sapientius, quòd in arcto multorum semina continet: sicuti grano quantulocunq́ integræ arboris uis ineſt. Hinc & Stoicorum breuia & acuta, tertio De finibus à Cicerone laudantur. Cæterum scire conuenit, eiusdem breuitatis fuisse Argiuos studiosos, proinde in Pindari Isthmijs, ἀργείων τρόπον, id est Argiuum modum, pro breui positum, animaduertimus. Contra, Ionas legimus μακρολόγους, quod longiore uterentur uerborum ambitu. Obseruatũ item nobis, Laconicas claues ueteribus habitas ex noui tate præstantes. Sed & Laconica celebrantur calciamenta, & saltationis species quædam. Quinetiam flagella, inuenî & Laconicũ dici ferrum. Qua in parte sciendum amplius, ex temperaturis metalli eius aliam uocari Chalybdicã, aliam Sinopicã, quandam etiã Lydiam. Sed ex ijs Laconica, Sinopica, Chalybdica structuris congruebat præcipue. Verũ Laconica etiã limis terebrisq́, itẽ characteribus ac lithurgicis. Lydia quoq́ limas emittebat præstantes, uerum etiã gladios & nouaculas quæ xyria dicunt, & xysteras. Hæc Daimachus in commentarijs quæ inscribuntur Poliorcetica.

In quibus fœde fugillarentur Spartani. Dijronoxeni qui. Item xeni. Epixenum. Theoxenia. Xenismus. Hospitum expulsio è Sparta, Roma, et è ciuitate Platonica. Scias, quid. Agnites. Iuno Aegophagos. Caprę immolatio. Xeniam capere, quid. Quæ apud Spartanos comperiantur scitu digna. Ferri fundendi ratio à quo excogitata primum. Cap. V

SEd nunquid integris ita illibatisq́ fuere moribus, & amusitata probitate, ut flagitio prorsum nulli aut labeculæ inuenustiori superfuerit locus? Minimè uerò: nam diuinũ est, quod labe caret. Lacedæmonios fuisse sordidos, præparcosq́, ac smicrologos, quo nomine significatur is, qui parua & precij prope nullius, nimio plus magnifacit, & admiratur: quum multa coarguunt, tum uel oraculum egregie comprobat: cuius in Bœotijs rebus meminit Pausanias quoq́,

ἃ Φιλοχρηματίας ἀπάρτων ἰλᾶ, ἄλλο δ' οὐδέν.

quod est, Pecuniæ studium ad interitum Spartam ducet, aliud uerò nihil. Inuritur & Spartanis crimen aliud: nam, ut auctor Theopompus est, incessitur à celeberrimis auctoribus Laconum ξενηλασία, quod uerbum signat hospitum expulsionem. Siquidem non tempore omni peregrinis licebat Spartam adire, sed præstitutis diebus. Quod ab Lycurgo sancitum auctor est Thucydides, ne æmuli politiæ modi eius fierent, ac inde perdiscerent, quo in uirtute proficerent. Quanquam malint hinc enatum morem alij, ne rubiginis affricarent quippiam: siquidem corpora peregrina, & peregrina cõsectatur oratio: noua autem oratio κείσεις κακὰς ἐπιφέρει, unde affectiones inoriri multas, necessum fere. Peculiarem barbaris omnibus, auctor Eratosthenes est, hospitum esse exactionem, quo nomine propter Busirim infamantur Aegyptij quoq́. etiam si ea nomenclatura nullus unquam fuerit uel rex uel tyrannus. Illud planè mirum, à Platone quoq́ hospitum probari expulsionem. Cæterum, fœdant eos tamen comici appellatione dedecorosa quandoq́: nam Dijronoxenos nuncupãt, id est per simulationes & ironiam fallentes hospitem. quanquam scribit Herodotus, à Laconibus xenos peculiarius barbaros intelligi. Eodem nomine tamen & misthophori intelliguntur, id est mercede stipendia facientes, unde ijs præfectos dicebant xenagos. Epixenum uerò

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est ἐπίξηνον, nisi cum xenis cõmercij habet. Est enim eo nomine stipes, super quem carnes concidere consueuerunt coqui: unde exit Aristophanium illud,

ὥσπερ ὑπὲρ ξύλου θελέσω τῇ κεφαλῇ ἔχων λέγειν.

quo significatur, Si uera non dixero, abscindatur caput mihi. Theoxenia autem, id est θεοξένια, fuit apud Pellenen agon Apollinis honori, quem Theoxenion nuncupant. Certabant in eo uiri indigenæ, argenti positis præmijs. Xenismon uerò sacrũ dicunt, quod Dioscuris fieret. Quod ad hospitum attinet expulsionẽ, Romę id quandoq; factitatum, auctor est Ammianus Marcellinus, etiã si codicibus præcipuè interpellatis. Postremo (inquit) ad id uentum indignitatis est, quum peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorũ inopiam pellerentur ab urbe præcipites, & auctoribus liberalium disciplinarum impendio paucis sine respiratione ulla extrusis, tenerẽtur mimarum assectlæ ueri, quiq; id simularant ad tempus. Et tria milia saltatricum ne interpellata quidem cum choris, totidemq; remanerent magistris. Et mox: Quum esset, inquit, aliquando uirtutum omnium domicilium Roma, ingenuos aduenas plericq; nobilium, ut Homericarum baccarum suauitate lotophagi, humanitatis multiformibus cõmodis retentabant. At nunc inanes quorundam flatus uile esse, quicquid extra Vrbis pomœrium nascitur, æstimant, præter orbos & cælibes. Quin & legum octauo, ex Spartana forsan imitatione Plato sancit, ne post annos uiginti quàm in urbem cõmigrarint, liceat permanere. Liberos item eorundem ab anno uigesimo pellit, numeri uerò eius initium facit, annum ætatis quintumdecimum. Xeniam capere, apud Plutarchum est, locum in quem diuertas à magistratibus impetrare, ubi diuersoria minus suppetant. Xenones pro xenodochijs capimus, Codice De sacrosanctis ecclesijs: qua in parte nominantur, sed corruptè, gerontocomia, brephotrophia, ptochotrophia. Duos tãtum, ut aliqui uolunt, ex omnibus hominibus dicuntur Spartani ciuitate donasse, hoc est λεωσφιτῶους fecisse, Tisamenum uatem ac Hegiam eiusdem fratrem. Spartanos item primos donis hostem corrumpere adortos in bello contra Messenios, Pausaniæ credimus: ac Martiam uirtutem uænalem facere, Aristocrate Arcadum rege muneribus delinito. Præterea, Lacones ut infidos descripsit & Euripides in Andromacha,

Σπάρτης ᾠκήτορ᾽ δόλια βουλεύτρια.

id est, Spartæ inhabitatores, dolosus senatus. Et Aristophanes,

οἵσιν οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις, οὔθ᾽ ὅρκος μένει.

hoc est, Quibus nec ara, nec fides, nec iusiurandum manet. Quod ad peregrinos attinet, exciderat penè, quod reticendum non est. Pausanias Cleombroti scitante quodam, quid ita Tyrtæum ciuitate donassent, Ne (inquit) nobis unquã peregrinus fuisse dux uideatur. In Spartano agro Iouis templum fuisse, Pausanias scribit, qui diceretur σκοπτὰς: puto, de regionis nomine, ita ex arborum densitate appellationem indepte: quercubus enim frequentissima est. Innuit tamen auctor idem, ὁ σκότος id est tenebras non factas arborum densitate, sed Iouem sic fuisse cognominatũ. Fuit locus item Spartæ, qui diceretur Chorus, in quo gymnopædiæ fiebant, & Apollini choros ephebi ducebant. In propinquo ostendebatur γῆς ἰφύϊον, id est terræ sacellum, & Agoræi Iouis: quando & pallas cognominabatur ἀγοραῖα. Erat in Lacedæmone item μοιρῶν, id est Parcarum sacellum. Visebantur & quæ ἀρχαῖαι uocantur ἐφόρειαι, in quibus Epimenidæ Cretensis monumẽtum. Exeuntibus autem ex foro occurrebat, quam dicunt σκιαδίαι, ubi & conciones habere, ueteris fuit moris. creditur Theodori opus Samij, quem omnium primum ferri fundendi excogitasse rationem, proditum memoriæ est, ac inde statuas conflasse. At per Chalybes, inquit Ammianus Marcellinus, erutum ac domitum primitus ferrum est. Dactylos Idæos ferrum primo excudere adortos, scribit Bibliotheces decimoseptimo Diodorus, ab deorum matre artem edoctos eiusmodi. Pendebat inibi & Milesii Timothei cithara: quem improbasse Lecedæmonij feruntur, quòd septem ueteribus chordis quatuor adiecisset, ut Pausanias scribit. Signat uero Scias, id est σκιαδς, arbustum, quandoq; & tectam scenam. Quin etiam testudinatum σκιαδιον legimus, in quo sedisset Dionysius. Robustiores item rami uocantur sciadæ: & corporis umbra, unde concipiuntur horæ. Quum uerò in Spartana historia Agnitam legimus, Aesculapij cognomẽtum accipere debemus: simulacrum cuius, ex

agno

agno, quæ planta est, foret excisum conformatumq;. In eadem nominatur etiam Iunoni ἀιγοφάγος, apud Lacedæmonios tantum id adepta cognomentum, quando & deæ capras immolant. Sacellum ab Hercule primo erectam ferunt, qui & princeps capras immolarit: quoniam pugnanti aduersus Hippocoontem ac liberos, nullum à Iunone se ingessisset impedimentum, sicut ferè assueuerat. Ad rem uerò diuinã adhibitas potissimum capras, quòd aliarum uictimarum haud suppeteret facultas: sicuti cõprobat in Laconicis rebus Pausanias. Quum uero meritas de Hippocoonte pœnas exegisset, Pallados quoq; sacellum constituit ἀξιωσίνου. Verum, in eo quod de capra scribit auctor hic, uehementer aduertenda poetæ Ouidij sententia ex quadam elegia, ubi animalium quæ ducerentur, pompam describit in Iunonis festo,

Duxq; gregis cornu per tempora dura recuruo,
  Inuisa est dominæ sola capella deæ:
Illius indicio syluis inuenta sub altis
  Dicitur incœptam detinuisse fugam:
Nunc quoq; per pueros iaculis incessitur index,
  Et pretium auctori uulneris ipsa datur.

Triplici semita incedere, qui fabulas allegoricè interpretentur. Quo pacto intelligenda deorum certamina. Itẽ nomina tum masculina tum fœminina. Dioscuri qui, & Psoæ quid, ac Stachys, necnon Aegides. De Mercurio nonnihil. Argas. Argus quid sint. Saturni ratio, & Idearum, & Tantali. Cap. VI

QVum Hesiodi interpretamenta quępiam, alioqui Græcarum antiquitatum etiam sititor, ac inexplebile (ut sic dicam) dolium, accuratius attentiusq; uolutarem, præcerpturus indidem, quod hasce lectiunculas nostras adiuturum iret, incidi fortè in quasdam allegoricas enarratiões, quod alibi monuimus: non usquequaque reijciendas, etiam si perlæpe leuicula nescio quæ, ac ex triuio prorsum sese ingerunt, nihilominus libellum deflorauimus, ac quocunq; genio nostris commentatiunculis adglutinauimus: ut quamuis insititia, haud secius unà cum alijs coalescentia eant in corpus. Alibi alia pro re nata attexentur, nunc illud adnorabimus. Fabularum allegorias tribus metimur modis: aut enim physicè interpretamur, aut ethicè, aut theologicè. ac physicam quidem allegoriam intelligimus, ubi ad naturam fabulamenta reflectimus. Sicuti quum deos compugnantes Homerus effingit, elementorũ nobis dissidentem innuit naturam. Nam Neptunus diuersum Phœbo in acie locum tuetur. Id uero ambagibus tacitis caliditatem siccitatemq; humoris & frigoris potentiæ obniti colluctariq; significat. Et in totius diuisione, Ioui ignea obtigit substantia, Neptuno aquea, Plutoni aerea: hæc enim portio est, quam Homerus ζόφον dicit ἀφάεντα, id est caliginem obscuram: quoniam intimo priuatur lumine, uerum solis, lunæ, ac syderum nitescit splendore. Terra in meditullio relicta est compascua, ut sic dicam, sed & olympum adiecit poeta: siue eo nomine intelligatur mons, ut terræ portionem, siue cœlestis claritas puritasq;, ceu & elementis connumeretur quinta ea essentia, quod philosophorum magni nominis plericq; statuerunt. Proinde congruenter admodum duo hæc communia dicuntur: terra quidem nutu suo grauis & ponderosa, ob idq; infima: superne autem cœlum ex leuitate genuina, si tamen leue id dici conuenit. Interspitæ uerò naturæ nunc quidem sursum protolluntur, nunc in ima deijciuntur. Elementorum autem proprietates inuicem alioqui compugnantes, ob siccitatem humectatio nemq;, rursum ex calore ac frigore, si coalitu tamen consono moderatoq; & analogico coeant, progignunt uniuersa. Si dissideant, per partes dissoluuntur pleraq;, uniuersitate ipsa perseuerante. Propterea constare omnia Empedocles amicabili fœdere canit, quandoq; uerò singula ferri νάκῳ ἄχθα, id est litis pondere. Sed & Martis Veneriscq; appositissime concinnata fabella idipsum indicat. Siquidem id pollet Venus, quod apud Empedoclem φιλία, id est amicitia. Mars uerò est νάκος, proinde coeunt quandoq;, interdum abeunt diuersi dissultantq;. Deprehendit autem eos sol: alligat Vulcanus, λύσι δ᾽ ἀθανάτων, emittit Neptunus, quibus præmonstratur doctioribus, calente siccaq; potestate, ac diuersis potentijs, humectis frigidisq;, nunc quidem conspirare cuncta ac coalescere, nunc rursum discapedinari ac relui. Significat coortum hunc ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

conſpiratum analogicum harmonia, quam poſt Homerum poetæ multi ex Marte ac Venere progenitã fabulantur. Compari quoq; ratione Dioſcuri, id eſt Caſtor & Pollux ad duo referuntur hemiſpheria, præcipueq; ad tropicos duos, quod Parabates Iulianus ſcribit. Quanquam nec latet in medicinæ commentarijs apud Græcos, parotidas quaſdam dici dioſcuros. Sicut in eiſdem nominatur ſtachys, adiacens pſois pars. Sunt uerò pſoæ lumbi. Nam ouis aut ſuis ſtachyn pronuntiari quandoq; inaudias. Eadem quoq; ratione Iouis Aegida interpretamur, & Pallados, quando eo nomine procellas affectionesq; in ſublimi contingentes intelligimus, quæ catægides nuncupantur, & ægides, ſed & æges. Siquidem Iupiter ſit aer, ubi id genus formidoloſa concipi ſolent. Ad quem Pallada item referunt eruditiores. Illud ſciendum obiter: Aegida dici ab Aelio Dionyſio & Pauſania rete ex coronis contextum. Quem uerò uſum habeat genus hoc, non explicant apertius: probabile tamen ſit, laneas ab eis coronas intelligi. Moralis uerò allegoria eſt, quũ fit ad mores relatio, ut ſi Pallada dicamus cum Marte diſſidia agitare, nimirum rationis impotem animæ partem aduerſus rationalem potentiam attollentem caput intelligamus: quodq; bonum eſt, obluctari malo. Vbi uerò Latonæ aduerſatur Mercurius, ratio ſignificatur, quæ rimatur aſſidue, reconditq; in memoriæ theſauris, cui ex diametro contraria λήθη eſt, quam obliuionem interpretamur. Sic & Panoptem Argum omnia uidentem, intelligimus ſolertem quendam perſpicacemq;, ac (ut inquit Euſtathius) πολυπράγμονα, qui omnibus intereſſe ſatagat, & quantũ fieri poteſt, uniuerſa oculis ſubijcere, ut nil prorſum lateat, ſpectetq;, ut inquit Homerus, τὰ ὄπιθ᾽ ηδὲ ἔμπροσθεν. Sic & manibus actuoſum, multaq; obeuntem ſubinde, centimanum dicimus. Alium magna terrarum ſpatia citra ſatigationẽ pedibus tranſmittentem æneo crure perinſignem comminiſcimur. Auditioni præcipue intentum, aſini aures habere dicitamus. Sciendum tamen, ab Sophoclis interprete, Argum accipi pro cane, qui fuerit panoptes. Illud uerò hic adijciamus obiter quodammodo Mercurium nuntijs præſidem, ex quo Angeliam finxit eiuſdem filiam Pindarus, dici Argiphontem, ut in Pauſaniæ lexico adnotatũ obſeruauimus, quia ophioctonos fuerit, id eſt ſerpentis necator, quem (inquit) uocant aliqui ἄργλω, id eſt Argen. Verum, qua ratione ſerpentem confecerit Mercurius, hoc uerò dicere ſuperſedit. Illud ſcimus, Argan fuiſſe cognominatum Demoſthenem De morum feritate ac natura immiti. Alias qui præter annorum rationem ſapit, Argas item dicitur. Mercurium tricephalum appellarunt, quia phyſicum amplectatur & ethicum ac logicon: uel quoniam cæleſtis ſit ac marinus & terreſtris. Apud Bœotios Mercurius colitur λαφυσ, id eſt albus. Genitum ex Mercurio Hermaphroditum fingunt ob planetæ naturam quaſi mediam, quippe creduntur fœmineæ qualitatis Venus ac luna ex humoris abundantia, cui dominantur. Nam humecta uis in gignendi poteſtate materiam ſuggerit. Soli uis contribuitur maſculina caloris potentia, quem excitat, cui inſitum ſit humidum excalfaciendo formam inducere, ac excalfactum animare. Sed redeo, unde ſum in hæc digreſſus. Theologica uero allegoriarum ratio ea ferè traditur, quum dicimus nomina deorum maſculina ſignificare in diuinis actum efficientẽ, fœminina autem potentiam capientem. Præterea quòd cælum ſuo motu tẽpus producat, abſumens perpetuo quæ gignat, imago quædam eſt, referens deum Cælum & Rheam atq; Saturnum filios deuorantem: in quibus Cælus eſſentiam præfert diuinam, Rhea eiuſdem uitam ſignificante, Saturno uerò eiuſdem mentem. Nam Saturni filios ideas rerum ſcienter interpretamur, intelligentia diuina intus genitas, quæ ſicuti producuntur à mente, ita & in eandem reuocãtur, illas in ſe quodammodo abſorbentem. Item quum ζῆνα eſſe deum coniectamus, ueluti ζωῆς χορηγόν, id eſt uitæ ducem datorémue, δία uerò, ut per omnia ſeſe porrigentem, δι᾽ ἅπαντων φοιτῶντα: quod etiam approbat Pſellus. In cuius monumentis proditur illud quoque: Tantalum, ignem ſignare æthereum, πάντα γὰρ δι᾽ ὅλου τοῦ σφαιρῶν, quia per ſphæras porrigatur omnes, inuehaturq; aere, ut leuior multo. Petram uerò ſphæram accipit, quæ ἀπλανὴς dicitur, id eſt erroris neſcia. Linguam denicq; intemperantem ad id refert, quòd elementum hoc παφλάζει καὶ σωπᾷ, id eſt ebullit, conſonatq;. Tantalum poſtremo in Oeconomicis ſcribit Xenophon, apud inferos perpetuo agere compauidum, ne bis cogatur mori. Aſtrui & illud non

inepte

ineptè poteſt: Tantalos eſſe, ac cenſeri nos omẽs: quippe ſitimus quidem bona omnes uera, ſed omnes inſomnia bibimus. dum uerò Lethæas aquas ingurgitamus amplitert interim umbratilem quandam nectaris, & ambroſiæ ſtillam ſummis præguſtamus labijs: unde, qua exurimur, Tantali anhela inoritur ſitis.

Quid fabula: & fabularum genera. Cur dicantur Aeſopeæ fabulæ. Quintilianus illuſtratur. De epimythio & promythio. Fabulus quid, & fabiolus. Fabularum in oratione utilitas. Inſuper cur fingatur Thamyris à muſis excæcatus. Thamus. Theut. Mileſiorum figmenta. Suis teſtamentum. VII

QVia uerò ad fabulas recidimus, quas nec ipſas omnino eliminat philoſophia, adijciamus porrò ex Aphthonio paucula, qui adhortationis ad bonã frugem gratia, narrationem eiuſmodi admitti ab oratore item, non abnuit. Fabulam ergo finit orationem eminentem quidem, ſed quæ ἐναργίζει τῷ ἀληθεῖ, id eſt imaginem præferat ueritatis. Nomenclaturam quoq; eſſe diuerſam prodit ex inuentorum ratione, aliam nanque Sybariticam dici, Ciliſſam aliam, aut Cypriam. Aeſopeiam tamen præualuiſſe appellationem, quòd optime omnium Aeſopus fabellas ſcriptitarit. Quod innuere, quanquam obſcurius, Oratoriarum inſtitutionũ quinto Fabius animaduertitur, quum ait, Illæ quoq; fabulæ, quæ etiam ſi ab Aeſopo originem non acceperunt (nam uidetur primus earũ auctor Heſiodus) nomine tamen Aeſopi maxime celebrantur, ducere animos ſolent. Fabularum uerò genus unum dicitur λογικόν, id eſt rationale: aliud ἠθικόν, id eſt morale: tertium deniq; mixtum. Et logicum intelligitur quidem, ubi agere hominem quippiam comminiſcimur: in ethico, brutorum exprimimus mores: quod ex utroq; confuſaneum eſt, mixti nomen indipiſcitur. Attexi autem apologis hoc genus plerunq; documentum aſſolet, quo figmenti uenuſtioris reuelatur utilitas: id ἐπιμύθιον Græci nuncupant, affabulatio dici Latinè ualet, quòd ſi prætexatur, προμύθιον appellabitur rectius. Fabulus obiter ad fabulas pertinet nihil. Eſt autem Catoni fabulus albus, ſicuti eruditioribus placere animaduerto, candida faba. atq; ita reponendum apud Columellam in boum cura, Quando & papauer album ab Romanis fabiolum uocari, ſcribit Dioſcorides. Fabilam dici Latinè zeam, coniectat Dionyſius. Sunt qui apud Columellam legant bulbulis, uel etiam ualuolis, id eſt leguminum folliculis, fabæq; in primis: ſic etiam dictis, quia uallo excutiantur. Illud uerò amplius adnotandum, quod περὶ γραφότητος tomo ſecundo ſcribit Hermogenes, Fabellas præcipuè uoluptatem prædulcem orationi inſpergere, ut in Platonis Sympoſio, quando nata eſt Venus, parato conuiuio diſcubuerunt dij quidem cæteri, & Metidis, id eſt conſilij filius Porus, id eſt affluentiæ deus. Rurſus quod de cicadis ex eiuſdem Phædro eſt: ſed & apud Demoſthenem in Oratione contra Ariſtocratem. Porrò ſecundum dulcedinis gradum habere ſcribit idem Hermogenes, narrationes quæ ad fabulas quàm proximè accedant, uti ſunt quæ de Troiano bello commemorantur. Tertio autem loco ſtatuuntur, quæ in fabularum participatum raro admodum ueniunt, cuiuſmodi ſunt Herodoti omnia. Pauca enim inſunt fabuloſa, ut quæ de Pane dicuntur, & Iaccho, & alia non ſanè multa, proinde ineſt ijs dulcedinis minus. Quoniam uerò de fabulis mentio nobis plurima eſt, in quibus maxime uerſantur poetæ, ſæpius ueritatem inuoluentes, corollarium adijciemus illud: ex Homero credi manaſſe primum, uti apud Dorion Peloponneſi Muſarum indignatione dicatur Thamyris excæcatus: Ego, inquit Pauſanias, morbo illi corruptos eſſe oculos, contenderim. Quod ipſum poſterius Homero quoq; uſu ueniſſe compertum eſt. Memoratur & illud, Balyram fluentum inde appellationem contraxiſſe, quòd in calamitate illuc lyram abiecerit Thamyris, qui Philamonis fuerit filius, & nymphæ Argiopes, quæ ad Parnaſum incoluerit: ſed ubi utero ſe geſtare animaduertit, in Odryſas commigrarit, quòd illam in domum non admitteret Philamon. Hinc factum, ut Thamyrin nunc Odryſen uocent, nunc Thraca. Thamum uerò Hieronymus in Ezechielem ſcribit, Hebræorum ac Syrorum idiomate, Adonidem indicare. Quin eiſdem Iulium quoq; ſignari menſem, quo amaſius is fato conceſſerit. Mileſiorum porrò figmenta in ſcholis ab cirratorum turba decantari conſueſſe, auctor in Ruffinum Hieronymus eſt. Sed & à Sue cõditum teſtamentum cachinno, inquit, Beſſorum membra concutit.

Eſſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esse inter homines quosdam uelut natura principes, atq; item seruos. Delphicus gladius. Qui sint angari. Astandæ. Veredarij ducis Mediolani. Pegasarij. Stathmi. Postæ. Stathmia. Phryctoria. Item de agarico, & angonibus. Item qui opiones, & tessenarij. Opion quid, & meconium. Agonice. Herculei agones. Agari Scythæ. Cereales. Anabasii. Parangariæ. Paraueredi. Veredum. Cap. VIII

ARistotelis summi philosophi ex Politicorum primo, egregia sententia est, Esse inter homines ἄρχον μὲν τῇ φύσει, καὶ ἀρχόμενον δέ τῶν σωτηρίαν. hoc est, imperans quidem natura & parens, propter conseruationem. Nam qui mente prospicere rem potest, natura imperare uidetur ac dominari. Qui uerò corpore ita affectus est, ut exsequi ista possit, nil ipse admodum dispiciens, ἀρχόμενον, καὶ φύσει δοῦλον. quod est, paret natura, atque seruit. Nihil enim natura facit tale, qualem chalcotypi, id est ærarij fabri, Delphicum gladium diuersis usibus accommodum ex inopia. Hosce uerò homines ita seruituti mancipatos publicæ in primis, angaros recte dici animaduerto: manet id uerbum hodieque: & angarias in re militari apud Vegetium uidemur legisse. Sed et Iureconsultus Arcadius Digestis De uacationibus, Angarias (inquit) prohibitio, personale munus est. Apud Vlpianum uerbum quoq; reperitur angariari, Digestis De priuilegijs ueteranorum. Meminit Nigidius item, ut est à Gellio adnotatum. Hinc, opinor, nostrates item unius adiectione elementi, tangaros formasse: quo nomine signant rusticiores istos ferina quadam mente, & nimio plus ab humaniore usu ac urbaniore sequestratos. Angarias legimus primo Codicis De sacrosanctis ecclesiis, & parangarias: has uerò interpres accipit, in quibus uertitur personarum opera, & rerum impendia. Legitur & uerbū idem paulo pòst De episcopis & clericis: Exactiones (inquit) angarias uel parangarias, ecclesiasticis personis non imponant. Angaros tamen inuenio nuncupatos regum nuntios in Perside: nam & illarum gentium esse uocabulum Herodoto uidetur. Sicuti Astandæ ferè notionis eiusdem, hoc est grammatophori, siue tabellarij, qui certis itinerum spatijs permutarentur. Darium Persarum regem fuisse quandoq; regis astandam, Plutarchus scribit in libro De Alexandri fortuna: quo argumēto illius, inquit, coarguitur seruilis ignobilitas. AEschylus in Agamemnone,

φρυκτὸς δὲ φρυκτῷ δίδυς ἀπ' ἀγγάρου πυρὸς ἔπεμπε.

Quibus signa facibus data, & per successionem quandam significat, quum angarum ignem dicit. Iis uerò nuntijs nihil pernicius transcurrere in rebus humanis, Herodotus opinatur. Meminit & Xenophon libro Pædiæ octauo, Velocius ire credebantur nuntij huiusmodi, quàm sit gruum uolatus. Cyrus uidetur horum auctor primus. Memorabile est, quod ad hanc sententiam Cleomedes scribit in libro De contemplatione orbium cælestium, Persarum regem, quum arma Græciæ intulisset, ita disposuisse homines à Susis per stationes Athenas usque, ut quæ à se in Græcia gererentur, significari Persis, uoce per stationarios excepta, possent. Eam uerò uocem, proditum historiæ est, huiusmodi exceptione progressam, quadraginta octo horis à Græcia in Persas peruenisse. Non omittendum, Mediolani principem, ueredarios item habuisse in Italia, qui dispositi per modica interualla celeritate inenarrabili alius ad alium literas perferebant. Pegasarios item nuncupant cursores, qui certis itinerum spatijs diuertūt. Stathmos dicunt māsiones id genus: uulgus simplex etiam postas: catalyses Græci quoq;. De stathmo Herodotus historiarū quinto. Sunt qui itineris mensum diurni stathmum interpretētur. Sudas, militare diuersorium. Stathma uerò, seu stathmia, quæ libræ lancibus inijciuntur. Hemerodromum, id est cursorem, Philippidem celebrat historia sexta Herodotus: etiam si ab diurni cursus ratione, sol Græcis dicitur hemerodromus. Hemerodromos dici speculatores putat Liuius, quia ingens die uno metirentur spatium. Obiter uerò illud legentes cōmonuerim, Phryctoria dici in libro De mundo, ab Aristotele (si modo ex illius officina prodijt liber hic, id quod doctorum aliquot inficiantur planè) speculas quasdam prominentiores: ex quibus ostentatæ faces è longinquo præsignificarent, quid in quaque regione factum esset noui: adeo ut in die una, quia in tota Asia fieret, rex facile perciperet. Phrygios uerò id genus faces uocitant, in quis

sunt & obeliscolychui nuncupati. Phytoria uerò Græci seminaria dicunt, seu plantaria, unde mox transferuntur plantæ, πεφυτευόμεναι, ut Bithyni dicunt. In Plutarchi monumentis relatum inuenimus, opionas & tessenarios dici eos, qui nuntiorū ac speculatorum fungantur munijs: ni mendum exemplarium sit. At opion, succus est lacteus è scapo papauerum sylueſtrium inciso manans, qua ratione rhœadis sunt cognomen sortita. Meconium uero ex papauere exprimitur. Tessenarij cum flatili rectius dicuntur ἀπὸ τοῦ θέω, τὸ θέχω, id est curro. Sicuti opiones uidentur nuncupari ab ὀπῆρες, quod speculatorem indicat. Thessameni uocantur Græcis etiam supplices ac precantes. apud Hesiodum, Archilochum & Apollonium: quoniam δεῖσθαι, petere significet, ac supplicare. Opaonem Herodotus historia quinta, ministrum intelligit, quem paulo antè hypaspisten dixerat, id est scutiferum. Verum, ut ad angaros reuertar, sunt ex Græcis, qui id uerbum non pro operario tantum accipiant, ac ministro, sed pro achthophoro item, siue baiulo: unde & mulos quandoq; angaros dici, ex approbatissimis auctoribus compertum nobis est. Angariam quoq;, sicuti iam attigimus, inuoluntariam uocant necessitatem, & quod uiolenter iniungitur. ἀγγαροφορεῖν, onera ferre dicunt, permutatione ac uicissitudine quadam, uti Orion scribit. Est ἀγγαρεύεσθαι uerbum aliud, utitur eo in Sicyonio Menander: id uerò indicat, non solum ad onera ferenda cogere, sed quamlibet hoc genus necessitatem. Quos item recusantes cogimus, ut nobis sint itineris duces, angaros rectè dixeris. Angara uero etiam ipsos stathmos, hoc est mansiones ac diuersoria, in quæ angari, hoc est tabellarij peracto diei penso, diuertant. Paraueredos item legimus: hinc paraueredorum dicuntur munera, ubi ex agris excitantur, qui onera auehant, uel bellica organa, principum iussu uel reipublicæ. Veredum, sunt qui pro uehiculo accipiant. Angones uerò tela sunt magnitudinis mediæ. Nam & in Sarmatia fuit urbs & amnis Agarus, unde Agarico radici datum nomen, ferè creditur. Agonicen certaminis uictorem accipe. Agonem Heracleoticum Herculeum intelligunt nonnulli. Pollux, gymnicos agonas σεμνότροφον Herculeos dici autumat. Agaros Scythas scribit in Mithridatico Appianus serpentium morsibus solitos adhiberi, quo nomine Mithridatem assidue assectatos. Inuenio denique, cereales anabasiosq; dici eos, qui emittantur, rumores aliquos disseminaturi: uelut semina sparsurum emisit Triptolemum Ceres. Sed ab equorum insensu, curruum'ue, anabasii nuncupati.

Ficulnum lignum cuiusmodi sit. Fici folia cur dicantur thria. Thrinacia. Thapsus. Atharathrion. Curq; ficus arbor amara ipsa, fructus tamen prædulces gignat, & cur non iciatur fulmine. Ischas. Phelomata. Olynthi. De caprificatiōe. Ficorum interim genera plura, & in ijs de puerorum ludo. Cenchramides. Farctum fici. Carpi. Gluma. Erineos an sit agrestis ficus. Opos. Opora unde. Opias caseus. Sycomorus. Morus. Phytalus. Cymalitus. Syca unde dicantur. Hamadryadum historia. Ficedula. Martialis locus. Sycophantæ. Vireta ficus. Ficari. Cap. IX

FIculnum lignum notæ est asperitatis atq; amaritudinis: sed & folium ex scabricie dictum à Græcis uidetur θεῖον. Nec nos moueat flatilis ratio, nam in alijs hoc item fit: thrinaciam thapsi radicem nūcupat Nicander, quod in Trinacria, quæ est Sicilia sit frequens, quam & trinaciam uocant. Thapsum uerò in Thapso insula Sporadum una inuentam ab Crateua memorant. Eius est uiridior succus & ægritudinem assimulantes, ac uideri cupientes ualitudinarij, eo faciem perlinunt. Sed ad ficum redeo, si tamen commoneantur eruditi, apud Homerum & ueteres Græcos pro Sicilia Thrinaciam scribi, ut flatilem recipiat prima. Et in Etymologico id testatum nouimus. Atharathrion in Plauti Pseudolo interpretantur eruditiores, libi speciem ficulnis obuallatam folijs. Sunt qui thria inde opinentur dici, quoniam in treis uisantur distincta portiones. Ligno item copiosior ineſt succus: inde exustum, grauem prorsus & acutum reddit fumum. quod facetissime Aristophanes exprimit in comœdia, cui titulus σφῆκες. Id & Aristoteles Problemate quodam comprobat. Proinde ab eruditis agitatur quæstio, Qui fiat, ut arbor amarissima fructum producat prædulcem, ac pinguedinis multæ: adeo, ut Ananius iambographus etiam συκῆ τὴν

Universidad de Deusto
Biblioteca

plutarcho
libro tertio de
animalium qualitate

χρυσοῦ κρίσω, id est auro pronuntiarit esse ficos meliores. Accedit admirationi, quòd inter frugiferas arbores ficus modo est ἀνάνθι⊙, id est citra flores. Quòd uero nec de cælo tangitur, id utiq; uel amaritudini acceptum referri oportet. Id genus quippe non attingunt fulmina, quod uitulus comprobat marinus, atq; hyæna. Ratio autem propositæ ambiguitatis illa esse nonnullis uidetur, quòd arboris dulcedo, quantacunq; sit, in fructum secernatur: proinde, quicquid reliquum fiat in ligno succi, in amaritudinẽ degenerare. Id uel hepatis præcipuè argumẽto patet, quod ipsum dulcissimum est, quod feculentum, quodq; bilioſum est, in locum unum sequestrato, ac quodammodo percolato. Inesse autem ficui succi bonitatem, quam euchymiam dicunt: eo probant indicio, quoniam adnata illi ruta dulcior euadat, & chymi mollioris, ceu indidem deliquata iucunditate: ni diuersum magis astruat quispiam, ficum uidelicet, dum alimentum sibi conciliat, eximere quod acre, quodq; amarulentum est. In Paro insula ficos rubentes uocant hæmonias. Leucerineon ficum dicunt albam. Cydoneas ficos, hyemales intelligunt Achæi: præcoces rectè prodomos dixeris ex Theophrasto: fortè protericas quoq; nam & Seleucus ita ficum genere quodam nuncupat, maturius promẽtem fructus. Ischadas uero Atticas fuisse prędulces, testis est Dinon, & retulit Theocriti interpres in Daphnide. Ischada in Sophocle, pro anchora interpretantur grammatici. Sed & ficum quandam ibidem quoq; fuisse sacram nuncupatã, adnotauimus, ut mox item dicetur: non superstitionis argumento, sed gratiæ ac communicationis mutuæ, ut inanimatorum exemplo in bonorum participatum cæteros item admittamus. Quando & Romani fuit moris, lucernam minime extinguere, ut uolentes perfrui possent, ipsis nihil indigentibus. Græci præterea Athenienses q; in primis ficos maturitatis falsam præferentes speciem, φήλγκας uocant, hoc est phelacas: quia phelomata dicantur impostura deceptionesq;: nam & φηλοῦν, decipere est. Hinc & uerbo parum luxato, qui mos imperitæ plebis est, plerique uulgo pro fraudibus, phedolias usurpant. Eas ficos Lacones œcadas dicunt. Alioqui ficos ante quàm maturescant, olynthos ijdem Græci, nos dicimus grossos, sed non multitudinis tantum numero, quod quidam tradiderunt: quando & Martius apud Macrobium ita scribit, In millibus tot ficorum non uidebitis grossum. Et tertiodecimo Naturalis historiæ Plinius de Aegyptia ficu, Sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Olynthos in Theriacis Nicander, etiam coccygas dicit: quoniam simul cum aue coccyge uerno tempore promant sese. Sunt qui primitiuas ficos dici olynthos putent, ac grossos. Astruit Macrobius, quæ maturitatem nesciant, ita nũcupari. Sunt inter Græcos qui ita distinguant, ut primum sit olynthus (quanquam apud Eustathium bis olonthon inuenio scriptum uno quidem loco, sed & alibi eodem modo) mox phelax, inde sycon, id est ficus, postremò ischas: unde & forma deminuta, ischadia nuncupantur, παρὰ τὸ ἴσχειν, quia ulterius fieri prohibeatur augumentum autumnali hora. Plerique eo nomine aridas intelligunt ficos, & attenuationis argumento dici ischadas putant: quanquam & tragemata omnia, eo quoque uocabulo signari credunt, Aristophanis testimonio in fabula Pluto. In nostris literis nonnullos inuenias, qui aridam ficum, caricam dici putent: quum sit tamen fici species carica (Plinio tradente) in Syria. Et in Caria ficum eiusmodi copiosè enasci, Strabo auctor est. Sunt qui prodant, in Græcia, Cilicia, Cypro sui generis ficũ, quam uocent olynthophorum, quæ antea quidem ficum ferat, ponè uero olynthum. Nam ficum prope solam esse biferam, non est obscurum, quòd attrahentis potentiæ uiribus, superq; arboris eius raritati acceptum referri conuenit, quarum beneficio humectæ potestatis plurimũ sibi asciscat, & inde copiosius fructum producat alatq;. Coroneos, est ficulnæ arboris species, meminit Aristophanes: quam etiam coracium uocant, id est κορώνειον: quia fructus coraci, id est coruo, sit assimilis colore. Festiuus est antiquitatis mos, in hac mentione non utiq; prætereundus. Consueuisse lusitantes pueruli os in sublime ficos, seu ischadas, uel uuæ acinos iactare, moxq; hiantes ore excipere. Ischades Atticæ probabantur (ut diximus) præcipue: nam & Aristophanes ait,

οὐδ' ὠγλυκύστρου ἰσχάδ' ὤν. nil dulcius ischadibus. Et Indorum rex Amitrochates per epistolam ab Antiocho mitti sibi ischadas flagitauit. Persarum quoq; regi indidem pergratas fuisse ischadas, scribit Dinon: etiam si apponi modo consuessent, quæ imperio

imperio obnoxia ferret regio. Erãt in ijs Aegilides pulcherrimæ, ab Aegila tribu appellatione ducta: nã chelidonias uocabant erythromelænas, id est in nigro rubẽtes. Apud Theopompum Tithrasiæ laudantur item. Sunt & quæ brigindarides dicantur, barbarè quidem, sed quæ bonitate præcellant. Ischadas Iulius Pollux ita distinguit, ut alia recens dicatur, alia uirens, item uetus & sicca, itemq; sale condita. Comici etiam ischada nouere κοπίνην. Nouellæ autem ficus sycades dicuntur, quamuis & adultas quidam eo nomine intelligant. Memorabile est, quod in cõmentatione de euchymia, de se Galenus prodit, qui annum agens octauum & uicesimũ, quum abscessum uereri cœpisset, qua hepar diaphragma cõtingit, horæis omnibus bellum indixit, ficis exceptis, ac uuis egregiè matureſcentibus. Non desunt tamen, qui esu ficorum sanguinem conciliari parum probum censeant, quando hinc scaturiat pediculorum fœda multitudo. Agrestem ficum uocant erineon, id est caprificum. Erineon, ut ex Pausaniæ thesauris percipi licet, Græcorum nonnulli olynthum dicunt: tragum autem Messenij. Id quod symbolicè significauit Apollo Aristomeni & Theoclo uati de salute consultantibus respondens,

ἐς π τραγ⊙ οἰνησι νέοις ἐλικόβρυον ὕδωρ,
οὐκέτι μεσσήνιν ῥύομαι.

Erat autẽ Neda fluuius, cuius uisuntur fontes in Lycæo monte. Tragus uerò non hircus intelligebatur: sed erineos arbor in aquam Nedæ prona, ac foliis humorem quodam modo hauriens, unde à Theoclo coniectatum, ingruere Messenijs fatale malum. Erinei fructum dicunt erinon, ut est apud Aristotelem, & repetit Eustathius: quem etiam ficubus circum appendunt, Pausania tradente, ut ficos contineant, quod uocant ἐρινάζειν, uel συκάζειν. cuius rei etiam Columella commeminit. Ni id arrideat amplius, quod libro quintodecimo Plinius scribit, de culicibus in caprifico enascentibus, quorum meminit secundo De historijs plantarum Theophrastus, & in Causis itidem secundo libro. Verum & circum appensio illa ipsum hoc, ut coniectare libet, significarit: nam puluis & caprificatio hoc quoq; præstant, ne fici decidant, humore tenero absumpto. Nascuntur uerò culices ex caprifici pomorum granis, quæ etiam in alijs frumenta nostri uocant, cenchramidas Galenus, ex quadam milij similitudine. Cenchramidas sunt, qui in fico etiam carpos nuncupent: sicut pericarpium uocant, quod circumiectum est humidum, cum ambeunte corio. Carpi nomine oliuarum item sansas intelligunt. Glumas uocant ficorum folliculos, à glubendo, sicut in granis quoq;. Farctum ficorum legimus in Columellæ Rusticare, Farctum (inquit) fici speciosius efficit, ac plenius. Id pulpam uocat Palladius. Erineon, ut commonuimus, arbitrantur multi syluestrem ficum, sed nõ est. uerum, sui generis habetur erineos, ut alijs placet, ab Dorica ciuitate sic nuncupata, siquidem erineon dicũt: quod Lycophronis interpres prodidit. Quia uerò pessimi generis inibi habentur fici, propagatum inde, ut id genus omnes ita nominentur. Auctores habeo: lacteum in ficu humorem dici opon, id est ὀπόν. Sed & eodem signatur uocabulo, ramis agglutinans folia humecta uis, unde producatur opora. Sunt qui arborum lachrymam significare opon autument. Verum ea nomenclatura nuncupatur propriè, quo concrescit lac, coagulum. Proinde qui sic denset, coitq; caseus, opias uocitatur. Philosycos dicitur, cui plurimum arrident fici, quas arbitrãtur nõnulli uelut duces purioris uitæ mãsuetioris q;, quando ἱερὰν συκῆν Athenienses nuncupant, id est ficum sacram, locum innuentes (ut putant aliqui) ubi ea sit nata primum. Sed & fructum ἡγητηρίαν uocant, hoc est hegeterian. Quin & ueterem primumq; fuisse Athenienſibus cibum inde, scribit Aelianus: sicuti Arcadibus glãde uesci, antiquissimum fuit: Tirinthijs uerò, ijs quas uocant ἀχυρώδλας. Id uerbum quid indicet, qui se scire diceret, non inueni. Indis autem calami solennes fuere in mensa: Carmanis, palmæ: Mæotis milium, & Sauromatis: Persis, cardamum ac terminthus. Callistruthias ficos reliquis præstare omnibus in urbe Roma, credit Athenæus. Inueni & ischadas chelidonias, quæ etiam chelidones nuncupentur, meminit Athenæus, & nos paulo ante. Ficorum custodes, sycori rectè dicuntur, id est συκωροί. Palathas uocant Græci ficos inuicem connexas. Hinc illud ex historia est: Persarum regem in bellicæ deæ templo sacris solitum initiari, stolam exuisse propriam, sumpta ea quam olim

Universidad de Deusto
Biblioteca

ante regnum antiquior Cyrus gestasset: ac σύκου παλαθης ἐκφαγόντα, etiam terminthũ uorasse oxygalæ poculo hausto. Deam uerò bellicam quis Palladem coniectarit. Ficariam intelligere Palladius uidetur fici arborem. Quia uerò eius arboris folia diximus θεία uocari: hinc Græci, quis dedit ore rotundo Musa loqui, θειάζειν dicunt folia id genus colligere. Sicut συκάζειν, præter id quod dictum iam est, ficos colligere indicat. Liquet id Dionis historia, Inusta (inquit) suspicionis est labes Liuiæ, cui ipse haud assentior, ficos adhuc in arbore propendentes ueneno ab ea fuisse litas, quia inde soleret Augustus ὠπωρικείᾳ συκάζειν, id est ficos manu præcerpere propria. Viretam ficum nec dum maturam dici, apud eruditiores obseruatum est. Ficorum animalia, apud Aristophanem psenes dicuntur, & cnipes. Trasiam uerò non aceruum modò ficorum putãt, sed ex calamis intextam tabulam, in qua refrigerantur. Plantaria eiusmodi ficeta nos, at Græci συκίδας nuncupant. Postremò illud uacantis operæ non fuerit uticæ: caprificationem dici à Plinio, quum macie cortícis astringente se ex ægritudine, iustoq; plus uitalia arboris comprimente, perpetuis incisuris diducunt, ac ueluti cutem laxant: id quod esse salutare, commonstrant cicatrices internato corpore expletæ. Sed cur nam remedij genus dicitur caprificatio? An à caprifici similitudine, quæ muros prorumpẽs tumida prosilit? Nam & Martialis calculum adijcit: marmora Messalæ findit caprificus & uenustè per metaphoram Persius,

Et quæ semel intus
Innata est, rupto iecore exierit caprificus.

Ni à similitudine culicum malis, qui in caprifico enati ad ficos euo antes ora aperiunt earum, quod ipsum & caprificatio dicitur: quod si est, facilè quorundã uanitas de scarificatione coarguitur. Sycon esse dicunt, ἀρκωμαπικὸν ἕλκος in oculis & sede: id & sycaminon uocant. Sed propriè sycamina dicuntur mora, ut Paulus inquit. Arborem uerò ipsam sycamineam, sed syceam quoq; Hippocrates, & sycen Aegyptiã sycomoron dicunt, & sycomoreã. de ea, nõnulla Strabo libro ultimo: & in Dipnosophistis Athenæus. Ex Hippocrate illud item est: morum, arborem dici, & moreon. Aegyptiam ficum, siue morum, etiam morosycon dicit Celsus. Sycomora dici opinantur ex Græcis nonnulli, ab ignauo inertiq; sapore: quo argumento Syllam Athenienses esse dicebãt, συκάμινον ἀλφίτῳ πεπασμένον, id est sycomorum polenta consperſum. Sycophantas esse delatores eorum, qui ex Attica ficos exportarent, nemo non nouit. At, inquit Alexis apud Athenæum, malè hoc conceptum uideri: nam qui bonus uir est ac suauis & ficos apponit, sic decuit nuncupari, quoniam ita suos retegat mores: nunc uerò prauo suaue adnexum ambiguitatẽ parit, unde'nam sic habeat. Postremò, ut sine radio cumulentur omnia, obseruatum in literis est: prope Cephissum à Phytalo Cererem hospitio susceptam, quæ honoris ergò plantam fici mox illi contribuerit. quod insculptum monumento Epigramma abundè testatur, quod ita habet,

ϕυτάλι᾽ ἄναξ ἥρως φύταλός ποτε κλεξεν σεμνὴν
Δήμητραν, ὅτι πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
ὧι ἱερὰν συκὴν ἐνηέτην γῆθεν ἀνομάζει
ἐξ οὗ δὴ πιὰς φυτάλου γῆθεν ἔσχεν ἀγήρως.

In locis haud ita diffitis uisebatur & Cymaliti sacellũ, siue is heros fuerit, siue κυαμους, id est fabas seminarit primus. Quæritur deniq; inter non incelebres Græcis auctores, unde'nam syca, id est fici nominis rationem trahant: & sunt qui Syceam ex Titanibus unum tradant, quod in Georgico ab Dorione proditum, libro De stirpibus secundo, Tryphon scribit. Eum uerò Syceam quum insectaretur Iupiter, ab terra susceptum matre, quæ & plantam remiserit εἰς ἀφανεβὴν τοῦ παιδός. At Pherenicus ab Syca maluit Oxyli filia, qui cum Hamadryade congressus sorore Caryam genuerit, ac Balanum, Cranium, Oream, Aegirum, Pteleam, Ampelum, Sycam, quæ Hamadryades nuncupentur nymphæ, unde & arboribus conciliata nomina: cui sententiæ astipuletur Hipponax, ubi ait, συκῆν μέλαιναν ἀμπέλου πασσυήτου.

Ficedulam Græci sycalida uocant, ac ampelida, uel ampeliona quoq;, ut tradit Pollux: quod ideo non tacuimus, ut grammaticos commoneremus, quo pacto intelligi Martialis illud debeat,

Quum

Quum me ficus alit, & pascar dulcibus uuis,
Cur potius nomen non dedit uua mihi?

Quos dicamus inaffectatos capillos, affectatosue, Galericulus. Capillamẽtum. Phenace. Capillare. Capilliana ruta. Euphorbi cincinni. Pericephalea. Epaphæresis. Stlengis, seu strigil. Item de capillorum ornatu pluscula. Quæ dicantur focalia. Cap. x

DE capillorum ratione alibi affatim disertatum à nobis est, nihilominus quæ ad id spectantia inter legendum sese ostentarint, conuerremus (quod dicitur) cum puluisculo, cumq; ipsis manipulis, modò occurſent relatu nõ indigna. Neque enim minutias quisquilias ue cumulatius exhibere legentibus, consilium est: etiã si quandoq; signa fascesq; summittimus, ut omnibus suppetat quod præcerpant, sintq; nostri libelli uice Delphici gladij. Igitur capillos nulla decoris affectatione excultos inuenio in classicis auctoribus appellari inaffectatum capillitiũ. In Apologetico scribit Apuleius, Capillos sese habuisse non amœnos ac delicatos, nec ad lenocinium decoris promissos, quales affectati dicuntur, ubi anxia quadam cura franguntur in gradus, colunturq; studiosius à cincinnatulis & trosulis, qui (ut Seneca tradit) solicitiores sunt de capitis sui decore, quàm de salute, qui inter speculũ pectinemq; occupati sunt, qui ue concinniores esse malunt, quàm honestiores, qui rempublicã turbari suam minus curant, quàm comam. Lego præterea curiosum huiusmodi capillitij cultum dici comoticon genere tam masculino quàm neutro: nam comotria emplectriã signat, quæ muliebres adiuuat delicias implicando excolendoq; uenustius. Comos, ornatus est, quum arte quadam succiduntur capilli detondenturq;. Cosmotica medicamenta capillis uenustandis excogitauit nimia medicorum sedulitas. Qualia ab Archigene composita, memoriæ proditum est, quibus docet flauos & crispos capillos fieri salis spuma, intermixta myrrha. Galenus quoq; medicus alioqui grauis, cosmotica recenset, quibus nigricet capillus, aut in candorem perducatur, uel euadat rufior. Quin commemorat etiam, uidisse se mulieres compluſculas immodica affectati capillitij defunctas curiositate, quum caput huiuscemodi medicamẽtis letifera frigiditate uexassent. Hac in re scitu dignum Alexandri apophthegma, qui capillos tingentem cõspicatus, μὴ inquit τὰς τείχας βαφῇς, ἀλλ᾽ ἃ δώιασαι τὰ γόνατα. Euphorbi aurei cincinni paræmiæ faciem habent in Philostrati heroicis, quòd coma esset prænitida, & in ea sibi nimium placeret Troianus Euphorbus. Caput comere, ubi uitæ ingruant discrimina, Spartanis fuisse peculiare, credimus Herodoto. Est & comotrion muliebre instrumentum apud Iulium Pollucem. Scribit Ambrosius in Hexaemero libro sexto, Comam esse reuerendam in senibus, uenerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata est: tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. Præsto est Ouidiana id comprobans sententia,

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Sed & Apuleius, Mulierem etiam uenustissimã, si capillitio nudetur, licet illa cælo dejecta, mari ædita, fluctibus educata: licet, inquam, Venus ipsa fuerit: licet omni Gratiarum choro stipata, & toto Cupidinum populo comitata, & balteo suo cincta, cinnama fragrans, & balsama rorans, si calua processerit, placere non poterit, ne Vulcano quidem suo. Quamobrem galericulum consuunt nõnulli ex alienis capillis ad uelandam caluitij deformitatem, ubi fuerint natiuo capillorum nudati flore. Id appellari inuenio capillamentum. Horatius etiam caliendrium dixit. Græci phenacen, ἀπὸ τοῦ φεναικίζειν, quod decipere est: quod uerbum etiã apud nostrates uulgò durat, ut phenacissare, pro imponere usurpent. Decipimur autem, ἀφ᾽ ὧν ἐπάλξεσιν ἢ κόμης, id est ex aduentitia coma. Calamidas uocant harundineas acus formandis cincinnis, aut uelamentis comparatas, quarum uicem implent modo æreæ uel argenteæ aciculæ. Pericephaleam intelligunt Græci muliebrium capillorum spiram capiti circumuolutã, tametsi communi æstimatione uox ea galeam indicat. Epaphæresin apud Martialem mollius interpretantur comæ ornamentum, uarijs locis capillo succiso. Apud Galenum, sanguinis legi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus epaphæresin, pro detractione. Adnotatu dignum: stlengida dici Latinè quidē nota significantia strigilem, sed & ea uoce indicari quandoq; ductam ex auro bracteam si ue laminulam, qua coronabantur nō mulieres tantum, uerum & uiri: quod indicat per initia quarti libri Athenæus. Scribit Columella: Romæ publicos fuisse capitum & capillorum cōcinnatores. Ex canonicis uerò Decretis illud est, Mulieri datam esse comā tum operimenti gratia, tum ad subiectionis memoriam: proinde si qua religionis causa crines sibi amputarit, anathema iudicatur. Capillare, Martialis accipit pro unguento ad capillos excogitato illis uersiculis:

Non erubescit murice aureo nobis
Diuidere mœchæ pauperis capillare.

Capillianam uerò rutam idem appellasse uidetur de herbarum florumq; capillamētis. Sunt qui ferrum, quod uibrandis capillis candescit, apud Horatium focale appellatum putent Sermonum secundo:

Quæro, facias' ne quod olim
Mutatus Polemon, ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubitale, focalia, potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas.

Ego uerò longè aliter sentio: nam id uerbum focalia, non à foco deflexum puto, sed à faucibus inclinatum potius, dicíq; eo nomine colli ornamenta: quod significat etiam Acron, atq; Porphyrio. quanquam ægritudinis remedia uerius appellarentur focalia: quod item innuit Porphyrio, & monstrat apertissimè Quintilianus. Palliolum, sicut fascias, quibus crura uestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta sola excusare potest uale tudo. Hæc Martialis item innuit,

Quid recitaturus circundas uellera collo?
Conueniunt nostris auribus illa magis.

Sed & in Distichis:

Quòd lana caput alligas Carine,
Non aures tibi, sed dolent capilli.

Focalibus item aures obturabant recitaturi, ne obstrepentium clamore exterrerentur. Parthorum esse scribit Seneca, capillum effundere: Germanorum autem iungere, Scytharum spargere.

Capillos dicì à Græcis τείχες, inde deriuata plusscula. Trichaices qui. Trichilæ. Trichorum. Spartiani locus, & Papinij. Distega, & tristega. Trichina. Trichides. Trichiæ. Tricæ. Tricinus quæstus. Strangalides quid. Philippi dictum, in eum qui inficiebat capillos. Extricati uniones. Phœbæ capilli qui. Cap. XI

QVia uerò Græcè capilli dicuntur τείχες, inde appellatos comperimus trichaicas, qui assiduè uersentur in prælijs, ueluti assiduè concutientes ac motantes cristas, in quibus plerunq; capillorum quadam imagine propendent equinæ setæ: unde illud, Cristaq; hirsutus equina.

Trichaicas tamen Hesiodus intelligere maluit, quoniam Cretam populi tres habitarint, Pelasgi, Achæi, Dores: ut

τρῶτες γὰρ τειχείκες ἐκαλοῦντο, οὕνικα τοῖσιν
ναῖον ἐκὰς πάτρης ἐλάσαντο.

id est, trichaices uerò nuncupantur omnes, quoniam procul à patria terram distribuerunt trifariam. Porphyrius tamen pugnaces intelligit, ut qui trichas concutiant assiduè, ἀπὸ τοῦ θρασικοῦ. Porrò trichina uocant ijdem Græci, ex pilis aut setis contexta. Trichilas apud Cæsarem stragulæ uestis prætenuis genus, sunt qui putent. Trichypha puellarū indumenta apud Pherecratem poetam legimus, Athenæo referente. Trichides quoq; pisces, qui etiam thrissæ dicuntur, ut putat Aristophanis interpres, à capillis appellationem trahunt, quòd prætenuia habeant ossa. Hinc etiam trichiæ, ut inquit Pollux. Quo uerò hi distinguantur pisces, docet De historijs quinto Aristoteles. Ex phalerica, inquit, fiunt arades, ex ijs trichides, ex quibus postea trichiæ. Theodorus, trichidas interpretatur sardinas: trichias uerò sardas. Est & trichia mammarum uitium, pilarem uocant morbum. Vbera enim tota fungosa ita sunt, ut si poculo fortè pilum hauserit

hauserit mulier, dolor moueatur in mammis, qui non sedatur, donec pilus uel pressus exeat sponte, uel cum lacte exsugatur. Nam strangalides, globuli intelliguntur, quoties humor non cōcoquatur, nec exeat, sed redundet. Trichorum uerò legimus apud Spartianum in Pescennino Nigro: Domus, inquit, eius uisitur hodie Romæ, in qua simulacrum eius in trichoro constituit. Quæsitum ab eruditis, ignoratumq;, quid inibi trichorum: etiam si est apud Papinium Syluarum primo:

Quid nunc ingentia mirer?
Aut quid partitis distantia tecta trichoris?

Quo in loco ingeniosus interpres, Trichora (inquit) ædificia tribus pinnis surgentia. Sed cur sic, id uerò tacuit. Apud Dioscoridem libro quarto, uerbum id uideor comperisse, ubi de lathyride uerba faciens, ita scribit, Καρπὸν δὲ ἔχει ἐπ' ἄκρῳ τῷ κλάδῳ τείχωρον πολυφόρῳ, ὥσπερ κάππαριν, ᾧ ὃ σπέρμα τὸ σπερμώτια, διειργόμενα ἑλύτροις ἀπ' ἀλλήλων, πολυφόρῳ, μείζονα ὀρόβου. Eum locum ita uertit Hermolaus, A capite germinū fructus loculamentis tribus, ut capparis, rotundus, & semina in eo terna, tuniculis inuicem discreta, orbiculata, & maiora eruo. Trichorum hic, à trium capacitate dici cōiectari potest. Ipse & ab distributione triplici, trichorum posse deduci arbitror. χωείζειν nanq;, disparare indicat. Distega & tristega in sanctis literis, bicamerata & tricamerata interpretatur Hieronymus aduersus Iouinianum primo. Sunt qui à contignationum numero ita dici opinentur. distegum domicilium appellat Dioscorides quoque. Apud quem acaciam in Cappadocia semen ferre legimus in folliculis iugatis, τειχώροις ἢ τετραχώροις, id est trilocis uel quadrilocis. Trichoriam dicebant Spartæ, triplici serie constantem chorum, Hac parte notandum & illud: in doctorum indagine à Marcello subnotatum, tricas dici Latinè, dempto atq; extrito afflatu: unde inflectatur tricinum, pro tardo & impedito uel exsucco, ut sunt capilli. Hinc apud Varronem tricinus quæstus & uber inuicem opponuntur. Tricas, Hieronymus pro tendiculis accipit ac laqueis, quas impostor sæuissimus struat: Quas nunc diabolum, inquit, nectere credis tricas? quas parare arbitraris insidias? Extricatos uniones Iureconsultis dici opinantur perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. Quia uerò de capillorum medicaminibus facta paulo antè mentio est, succurrit ab historia exemplum haud aspernabile. Quum Macedo Philippus ex Antipatri amicis quendam adlegisset iudicem, moxq; aduertisset, ab illo barbam infici & capillum, eueστigio amouit hominem, addito elogio, Qui in pilis infidus est, qualem in negotijs remur futurum? Capillos deniq; puros ac splendicantes, dici phœbas comperi, id est φοίβας.

Veneris caluæ atq; item armatæ ratio. Qui nam ex mulierum capillis funes nexuerint. De Venere item plusscula, ac testudine, & hirco. Aræ Mutiæ apud Plinium quæ sint. Mutia festa, & Marcellea. Cap. XII

IN hac uerò capillitij mentione ingerit se quod Lactantius monumētis prodidit, Venerem cognomēto Caluam apud Romanos in religionis cultum uenisse, ea præcipuè tempestate, qua Vrbe à Gallis ambusta, quum obsidione arctius premeretur Capitolium, iamq; ad extrema foret uentum, ex mulierum capillis, aliarum rerum inopia, tormenta connectere sunt compulsi. Qua in parte amplius adnotandum: à Carthaginiensium mulieribus factitatum id quandoq;, ut capillos sibi resecuerint, implicandis funibus ad machinarum in bello usum. Auctor uerò mihi eius historiæ Plutarchus est, in sermone quem De fœnore cōcinnauit. Adijcit uerò irridens Lactantius, Turpius id Romanis contigisse, quàm si armatam Venerem confecrassent: quod fecisse Lacedæmonios, frequens prodit fama, ubi Messenio bello armati ipsi cum armatis mulieribus, indiscriminatim & passiuo (ut ita dicam) concubitu permixti sunt. Alioqui in libro De Romanorum fortuna, idem refert Plutarchus Spartiatas dicere, Venerem ubi Eurotam transmittat, speculum abijcere, ac cestum: hastam uerò arripere, & insertare scutum, Lycurgo sese componentem. Armatæ Veneris meminit Fabius, atq; item Pausanias. Extat & de ea re Leonidæ hexastichum. Scribit Iulius Capitolinus in Maximinis, tanta fide Aquileienses contra Maximinum pro senatu fuisse, ut funes de mulierum capillis necterent, neruorum facultate defecti excutiendis sagittis. Historiam quoq; aliam de fune ex capillis mulierum con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cinnato rati protrahendæ, pluribus exsequitur Pausanias. Apud Eleos Veneris Vraniæ templum fuit, cuius simulacrum pede altero testudinem premebat. Simulacrū uerò alterum etiam hirco insidebat. Dici autem Venerem uolunt Pandemum, id est πάνδημον. Horum quæ sit ratio, alijs coniectandum, relinquere se, Pausanias tradit. De testudine alicubi benè me collimasse, opinor. Quod uerò Murtiæ sedes dicuntur, Liuio ab Vrbe condita primo, esse Venerem intelligendam, ex Plinij decimoquinto liquere amplius, opinor. Meminit præter cæteros etiam Varro. Sed quum libro secundo, capite nonagesimo octauo Plinius scribit, Ad aras Mutias in Veiente loca esse, in quibus in terram depacta non extrahantur: sunt ex Lynceis, qui non Mutias agnoscant, sed Murtias reponant. Verum, quid si Mutias tueamur? Scimus utiq; ex Pediani ambustis thesauris, Q. Mutium Asiam singulariter rexisse, adeo ut dies festus à Græcis honori eius instituteretur, quem Mutia uocarūt. Commeminit actione in Verrē quarta M. Tullius: sicuti Marcelleorū, quæ Marcelli gratia colerētur Syracusis. Quare sicuti Aphricano in Iouis cella est posita statua, Catoni in curia, ita Scæuolæ uirtutis admiratione, cuius Valerio item mentio est, apud Veientes excitari potuerunt aræ. ni ad ueterē Mutium relatum malis.

De affectione quam medici capillitium dicunt. Item defluuij capillorū ratio. Capilli & ungues cur in defunctis augescant. Cap. XIII

ESt & affectio quædam medicæ rei peritis, quam uocant capillitium. obuenire enim quādoq; compertum est, ut cum urina crassa carunculæ exiguæ, aut ueluti capillamenta exeant, & præcipuè candida. Quidam uerò corpuscula eiusmodi per urinam tantæ longitudinis reddidit, ut nonnulla ad cubiti dimidium extenderentur. Id uerò ita contigisse, creditum: quoniam abligurisset is integro anno prius orobum & fabam ac caseum partim musteum nouellumq;, partim uerò etiam inueteratum. Nec secius alij quoq;, quibus cum urina eiusmodi promuntur capillamenta, crassioris succi cibarijs uescentes id ipsum sunt perpessi. proinde humore id genus usto in renibus, capillis persimiles substantiæ generantur. Modus porrò curandi causæ huic, rationiq; patrocinatur plurimum. Nam ab extenuantibus medicamentis, simul cum humectiore uictu ita affecti sanitati restituuntur, fiuntq; suæ sponte. Carunculæ uerò exiguæ substantiæ, renum indicia sunt: capillamenta uerò nequaquā: non enim renes ad eiusmodi substantiæ speciem exsolui queunt. resoluta uerò & erosa uesica, squammulę promūt sese: sicuti auctor probat Hippocrates. Obiter uerò ex eisdem scholis est & illud, Capilli defluuium summam alimenti inopiam indicare, atq; interdum fortassis succorū labem. Sed & in ijs qui tabe infestantur, si quod despuunt, nares offendat in ignem iniectum, & defluant capilli, letale arbitrātur. At in defunctis cur augescunt ungues, & promittuntur capilli? Forsan, inquit libro secūdo De dubijs animæ Plotinus, quia corpus animatum non illuminato, sed calefacto corpori simile est, post animæ demigrationem supereſt in eo ad breue uitale uestigium, quasi sub lumine calor: calor (inquam) naturalis, spiritusq; aptus motibus.

Felicitatem esse rem diuinissimam. Virum bonū felicemq;, cur quadratum dicamus, & tetragonum. Quadratum dici de numero, figura, corpore. Plinthion. De fortuna quippiam. Equestris fortuna, & in imperatorū poni cubiculis solita aurea. Cap. XIIII

VEterum sententia grauissima est, si aliud quicquam sit, deorum munere hominibus datum, par esse, felicitatem quoq; inter ea recenseri, quoniam præstantissimum quiddam est in humanis rebus. Et nobilissimū effectum, consentaneum est, à causa produci nobilissima. Quòd si à deo esse hanc maximè inficiari placeret, quia per uirtutem & disciplinam quandam & exercitationem proueniat, diuinissima tamen uideatur, necesse est. Nam uirtutis præmium finisq;, optimum quiddam & diuinum beatumq; creditur. Hic autem est felicitas ipsa, uirtute nobilior. Quoniam uerò felix uel semper uel maximè omnium agit contemplaturq; secundum uirtutem, fortunamq; fert optimè, ac per omnia omnino decenter: hinc natum, ut hunc uerè bonum, sineq; uituperatione ad libellam æquum, nec fucatum forensi specie, totum teretem atq; rotundum, ut inquit Horatius, quadratum item appellemus

lemus. Sic enim Græcè dicitur, ἀγαθὸς ἀληθῶς, καὶ τετράγωνος, ἄνευ ψόγου. de quo ille ait, Sapiens uno minor est Ioue. Sed & Sextium dicere solitum accepimus: Iouem plus non posse, quàm bonum uirum. Hic longè ab eo diuersus, quem publicis uerbis designamus, ut quum candidatos omnes uiros bonos dicimus. Hic primæ notæ innumerabilibus constat laudibus, quod etiam Fimbriæ Licinij suspensa sententia facile indicarit: & in Moralibus Plutarchus, Viri boni nuncupantur modo, dicunturq;, sicuti hippocentauri, gigantes, Cyclopes: incusabile autem opus, integrumq; uirtute, citraq; labem, non facile reperias. Quod uero de quadrato prætexuimus uiro, ut liquidius innotescat id, paulo altius ex literis interioribus tota repetenda res est. Quadratum igitur reperio dici scienter in numeris, figura, corpore. Numerum quadratum intelligi uolunt eruditi, ex seipso in seipsum resultantem, ut quater quatuor sedecim constituunt: etiam quaternitas ipsa numerus est perfectus, ui enim in se numerum complectitur denarium, ultra quem non propriè est numerus: nam reliqui ultra, qui dicuntur numeri, priorum sunt replicationes. Continet autem denarium hoc modo, quia habet quatuor, tria, duo, unum, quæ simul colligata denarium manifesto conficiunt. Figura item quadrata perfecta est, continetur enim quatuor lineis æqualibus, quatuor quoq; æquales habens angulos. Corpus quadratum perfectum etiam intelligitur, ut est cubus: habet enim sex superficies quadratas æquales, quarum unaquæq; quatuor habeat lineas, & quatuor angulos, & quomodocunq; iaceat, semper rectus stat, eodem se modo habens, quia portiones omnes æquales sunt. Consimiliter uir bonus ac felix: semper eodem se habet modo, & uirtutum potestate, quibus insignis est, retinet in omnibus æqualitatem quandam. Est igitur felix numerus quadratus, quoniam ut partes quadrati numeri similes sunt, ac æquales: sic & uiri boni operationes in quacunque re ac fortuna semper erunt similes, & mediocritatem illam uirtutis semper seruantes. Et ut numerus quaternarius continet in se omnem uim & perfectionem numeri, eodem modo uir bonus & felix complectitur uirtutis perfectiones omnes, quibus bene & recte utitur in quacunq; forma. Est item felix, ut quadrata figura, & ut quadratum, quod lineis constat quatuor æqualibus, totidemq; rectis angulis: neque enim uir bonus, uarius est, nec mutari à Fortuna ualet, sed æqualis semper est, ac rectus. Est etiam ut cubus, quia in quacunq; fortuna inflexus perseuerat: unde consequens fit, ut à uituperatione seiungatur, nec omnino quid faciat indecorum, sed generose ac constanter se in quolibet Fortunæ afflatu habeat. Hic uero est uir ille, quem Plato in Protagora diuinum uocat, & sacratissimum. Sed & Laconibus id fuit perfamiliare, ut quum alium admirarentur, diuinum esse prædicarent uirum: quando per uirtutis excellentiam (uti aiunt) ex hominibus dij fiunt. Cauendum (inquit Plato) primò est, ne quid in Deum uerbo aut opere aliquando peccemus: deinde, ne quid aduersus diuinos homines. Deus quippe nimium indignatur, quoties quispiam illius simílem improbat, aut probat dissimilem. Dei autem similis est, uir bonus. Neq; uero lapides, ligna, aues sacra existimes, hominem nequaquam. Immo sacratissimum omnium est uir bonus: prophanissimum contrà, uir malus. Sententia autem de uiro tetragono est apud Aristotelem Moralium primo, sed & Rhetoricorum tertio. Verum, ex Simonide eam est mutuatus, quod in eodem Protagora testatur Plato, qui in carmine quodam ad Scopam Creontis Thessalici filium, Difficile esse ait, uirum uerè bonum fieri manibus pedibusq; ac mente tetragonum, id est quadratum, absque uituperatione fabricatum. Meminit auctoritatis huius Damascius quoque. Sicuti uero, quæ supra nos est, uirtutem heroicam dicimus, & diuinam: ita diuersum habitum, uocamus immanitatem: quippe, qui reliquos prauitate anteeūt, immanes recte dicimus, infamamusq: id quod morbi excellentia obuenit quandoque. Hosce autem rarenter spectamus, quemadmodum diuinos quoque. Illud parergon fuerit: Plinthion geometris dici, omne tetragonum: ut auctor est Theon. Quoniam uero de felicitate plurimus nobis sermo est, quam à Fortuna contribui, uulgò receptum ferè est: sciendum ex eo argumento, principem omnium Bupalum Fortunæ simulacrum fecisse, polum in capite gestans, & manuum altera sustinens Amaltheæ cornu. Sed & Pindarus, post alia quæ de Fortuna canere permisit sibi, etiam φρένωλον nuncupauit. Equestris For-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunæ templum fuisse, legimus in Taciti Annalibus, apud Antium, nec in Vrbe ad sua tempora uisitatum. Sed ἐφοδυτείας, id est uiscatæ inibi agnoscebatur ædes, ceu ab ea nos obretiamur, unde sunt fortunæ uiscata beneficia Senecæ. Fortuna uero aurea in cubiculis uisebatur imperatorum, qui iamiam morituri ad successurum deferri eam curabant: quo argumento rerum prosperiorem alicui euentum comprecantes prouerbij facie, ad eum aureæ fortunæ transitum optamus. Hanc in Seuero Spartianus regiam item nuncupat.

Quadratum corpus quod sit. Quadrata compositio. Quadrati uersus. Quadratum agmen. Quartarij. Quadratarij. Albarij. Albini. Quintiliani locus ex libro primo, capite De geometria. Caput XV

QVia uero de quadrato facta mentio est, adnotandum illud quoq; quadratum corpus apud Celsum Medicinæ secundo, uideri esse, quòd sit staturæ mediæ. Corpus (inquit) habilissimũ, quadratum est, necq; gracile, necq; obesum: nam longa statura, ut in iuuẽtute decora est, sic matura senectute conficitur: gracile corpus, infirmum: obesum, hebes est. Columella de canibus scribens, Probatur (inquit) quadratus potius, quàm longus, aut breuis. Item de gallinis: Sint matrices robusti corporis, quadratæ, pectorosæ, magnis capitibus. In bobus tamẽ Palladius membra exigit quadrata & grandia. Ex qua similitudine quadratam quoq; compositionem, id est æquabiliter fusam, inuenias apud Quintilianum libro secundo: Quæ lenis (inquit) & quadrata, sed uirilis tamẽ compositio. Et in Oratore M. Tullius: Sic minime animaduertetur delectationis aucupiũ, & quadrandæ orationis industria. Et mox paulò, Quin redigeret omnis ferè in quadrum numerumq; sentẽtias. Corporatos intelligere animaduertitur Firmicus, magnos corpore, uerũ haud citra proportionem, & quos honesta conuenustet pulchritudo. Structuram intelligimus quadratã & optimam, ubi penultimo pyrrhichio succedit pæon primus, qui quadrisyllabus est pes, ex longa & tribus breuibus: unde & quadrati quoq; nuncupantur pedes. Quadratos item uersus à classicis auctoribus appellari obseruauimus: nam A. Gellius Noctiũ Atticarum libro secundo, Aesopi apologum scribit à Q. Ennio in Satyris scitè admodum & uenustè uersibus quadratis esse concinnatum, quorum duo postremi sunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium putat: sunt autem hi,

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu per te agere possis.

Idem libro quarto ex Ennio eodem uersum hunc aduocat, quem numero quadrato compositum scribit, ex libro cui titulus erat Scipio,

Qui propter Annibalis copias consederant.

Acron quoq; Horatianus interpres uersiculum quadratum dicit,

Scribere uersiculos amore perculsum graui.

Quadratorum item uersuum meminit libro tertio Diomedes: Metro, inquit, trinario si accesserit quarta dipodia, fit uersus quadratus, qui quater feritur. Rufinus, Tetrametri (inquit) quadrati uocantur. Tetrametros pedibus octo constare, prodit Priscianus. Quadratam postremò structuram sunt qui intelligant, quæ continua sit, nullis sectionibus interpellata. Quartarij sunt Festo, muliones mercenarij, qui quartam partem quæstus assequebantur. Quadratarij esse uidentur Sidonio marmorarij, ab quadraturæ ratione: Vide, inquit, ut uitium non faciat in marmore lapicida: quod factum siue ab industria, seu per incuriam, mihi magis quàm quadratario liuidus lector ascribat. Dicuntur formula eadem albarij, qui parietibus albarium inducunt: Iureconsultis etiam albini, modo ne mendum sit exemplarium. Quadratum agmen legimus apud historicos frequenter, ac T. Liuium in primis. Cuius nam modi foret id, uariè exponitur. Interim illud Senecæ perplacet ex octauo Epistolarum: Sextium (inquit) quum lego, uirum acrem, uerbis Græcis, Romanis moribus philosophantem, mouet me imago ab illo posita, ire quadrato agmine exercitum, ubi hostis ab omni parte suspectus est, pugnæ paratum: idem (inquit) sapiens facere debet, omnes uirtutes suas undique expandat, ut ubicunq; infesti aliquid orietur, illic parata præsidia sint. In hac quadrati mentione succurrit opem Quintiliano feramus Oratoriarum institutionum primo, capite de geome-

de geometria: At si quinidení per latera, inquit, quini in fronte sint, ex illo quod amplectuntur, quartam deducent, eodem circumductu. Hæc si ad hunc modum legas, uel nullus erit sensus, uel ineptus, aut omnino falsus. Sed legendum, Ex illo quod quadrata complectuntur, quartam deducent, eodem circumductu. Nam quadrata area paulo antè posita pedes habet quadraginta per ambitum, intus centum. Hæc autem circumductum habet eundem quidem, sed intus pedes modò quinque ac septuaginta, ut desit ad centum pars quarta, id est uigintiquinq;. Locum hunc primi, quum Mediolani profiteremur, stipendijs Francisci Gallorum regis, ambustum ac decurtatum restituimus in integrum.

Quadrantaria Clytemnestra apud Cæcilium, quæ intelligenda. Caput XVI

ATilla quadrantaria Clytemnestra libro nono apud Fabium qualis nam, aut quæ est? Locus est ex professo obscurus, & atriore allegoria, siue ænigmate obuolutus. Suspicor, à Cæcilio, ex cuius officina id manauit, impudicam eo nomine Clytemnestram significari. Hoc ut sentiam, adducor M. Tullij auctoritate, qui in Oratione pro M. Cælio ita scribit: Nisi fortè mulier potẽs quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. In quo uidetur quidem orator innuisse pretiũ persoluí solitum ab ingredientibus balneũ, propter illud Horatianum,

Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

Et Iuuenalis ad eandem sententiam,

Cædere Syluano porcum, quadrante lauari.

Tamen rem turpem altius intuẽtibus insinuasse uelatis uerbis internoscitur: siquidem quadrantes fuisse prostitutarum pretium, capturam'ue, à Plutarcho commonemur in M. Tullij uita, sic prodente, Adolescentem quendam in Clodij sororis loculos pro argenteis nummis quadrantes immisisse æreos, quo nomine delusa puella Quadrans est cognominata ex concubitus pretio. Vel, ut ipse ait Græcè, κυαδραντία. ex æreis uero numismatis minimum, inquit, κυαδράντης nuncupatur. Apud Hieronymum illud est obseruatum: Rideo (inquit) aduocatum, qui patrono egeat, quadrante dignam eloquentiam nare subsanno.

Cybelen uideri à cubo nuncupatam. Cubus unde, & quid. Item quid Cybe, ac Cybelis, & Cybele. Matroa. Matragyrtes. Mataismus. Cybernesia festa. Cybus. Cybiotates. Suetonij locus explicatur. Caput XVII

CVbum Cybeleio numini dicatum, scribit Martianus Capella, indeq; ἀπὸ τοῦ κύβου, deam ipsam appellationem duxisse. Cubum finiunt Græci, qui in ambitu basin habeat, aut etiam calculum omnem tetragonum, id est quadratum. Vnde & stelas uocant cubicos lapides cum epigrãmatibus. Apollodorus, ἀπὸ τῆ κυφότητος inflecti uerbum putat. Quippe in caput saltare, λυβισᾶν dicunt. Nam cyben, siue cuben, caput interpretantur. Cybelis uero etiam bipennis dicitur. Hinc & aurium foramen cybele. Ab inclinatione igitur cubum nuncupant, quia facillimè prouoluitur, ac uelut in caput salit. Cybelen uero esse matrem magnam, sciunt omnes: unde Matroa, id est μητρῶα, dicebantur illius sacra: & Matriazin, est ea obire, inde & Matragyrtes. Mataismus uero infatuatio est: nam Seleucus Glycysidem esse pomum refert, specie fici: quod auersentur præcipuè mulieres, ματαϊσμοῦ metu. Matroum etiam pro loco Athenis accipit Libanius, ubi concionaretur Demosthenes. Quod ad Matragyrtem attinet, adnotandus uidetur interpretis Plutarchi error, ex Cleomenis uita, ubi auctor Ptolemæum regem Matragyrtem subsannans nuncupat. Tralator mitratum intellexit: etiam si μητραγύρτης scribitur, non Mitragyrtes. Poterat illi aurem uellere Plutarchus, qui antè paulo Ptolemæi taxans mollitiem, inter mulierculas & comessationes transegisse illum scribit, ac mysteria obisse, & tympana tenuisse, quæ sunt Matris deûm propria. Matragyrtæ statuam fuisse Athenis, scribunt Græci, qui quum mulieres Matri deûm initiaret, ab Athenensibus est necatus. Pythagoram memoriæ proditur, eiusq; hæresin sequutos cubicis rationibus præcepta uoluminibus esse complexos. Constituisseq; cubum ducentorũ sedecim uersuum, eosq; non plures tribus in una conscriptione esse oportere, putauisse. Hanc autem similitu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

militudinem ex eo sumpsisse, quòd is numerus uersuum (uti cubus) in quemcunq; sen sum insederit, immotam efficiat ibi memoriæ stabilitatem. Græcorum quoque comici poetæ interponẽtes choro canticum, diuiserunt spatia fabularum, ita partes cubica ratione facientes, ut intercapedinibus leuent actorum pronuntiationes. Est uero in numeris cubus, quum omne latus eiusdem numeri æqualiter in se soluitur: sicuti fit, quum ter terna ducuntur, atque itidem ipsé numerus triplicatur. Cubum porrò in geometria principem inuenisse Archytam, in Republica testatur Plato. Cybernesia, siue κυβερνήσια, nil ad Cyben faciunt. Nam sunt eo nomine festa, Theseo ex Creta redeunte, instituta, Nausithoi gubernatoris honori, & proretæ Phæacis: etiam si Phereclus, Simonidæ magis placet, Thesei nauis moderator. Sed Nausithoo & Phæaci erecta etiamnum Heroa sunt. Cybum, id est κύβον, Paphij Catinulum uocant. Vnde Aegypti regem Cybiotatem dictum opiner, ob sordes turpissimas, ut ait Suetonius: ceu paropsidem delingeret, ne quid omnino deperiret. Interpretes ea parte aut tacent aut delirant.

Ex diuersis cæli habitibus diuersos euadere hominum mores. Persarum ritus. Tecta cœna, seu Telia. Saporis & Valeriani historia. Quintiliani locus emaculatus declaratur. Lucanus item illustrius enarratur. Perses quid. Persithea. Pasithea. Persus pisces. Persinus. Persica unde. περσή, in ueteribus libris quid sit.

Caput XVIII

INter Platonis placita, quæ haud parum multa norunt, qui uastissimum illius doctrinæ pelagus enauigare, fauentibus dijs hominibusq; non expauere, illud item obseruauimus, scienter admodum ac uerè dictum, Ex uarijs cæli locis aspectibus'ue diuersas ingenerari morum κρᾶσις, siue contemperationes: quo argumento in Græciæ tractu indipiscendis disciplinis uideri aptiores multo, quàm aliubi homines. At qui in Phœnicen uergant, Aegyptum'ue, cumulandæ pecuniæ, id est (ut Græcè dicam) πρὸς ἀργυρισμόν, mirè credi sagaces, ingenio ad id præcipuè facto. In furorem uero iramq; procliues ac lubricos, quotquot barbarorum innutriti bellis comperiuntur. Præcipuè autem Scythæ immani feritatis sæuitie grassantur. Nam Italos fieri regales, obseruatum ferè est: Gallos uero stolidos, leues Græcos, Aphros subdolos: sua est Syris auaritia: Siculi acuti: luxu perditi Asiam incolentes, ac uoluptatibus obretiti: Hispani elata iactantiæ animositate præposteri. Firmicus tamen ex operis instituti proposito: Asianos, inquit, plurimos uidemus, ac penè omnes sobrietatis præferre insignia. Et Græcorum leuitas frequenter modestæ grauitatis pondus accipit: & effrenata Scytharum rabies quandoq; humanitatis clementia mitigatur. Innuit hoc ipsum uel comicus Aristophanes edocens, immanendum esse τρόποις ἐπιχωρίοις, id est moribus locorum propriis atque uernaculis. Retegit & id iactatum apud Græcos, νόμῳ καὶ χώρᾳ, quo ferè commonemur, instituta diuersa pro locorum uarietate esse, ueluti legem, quæ peregrinos haudquaquam deceat allidere. Mores quippe, sicuti plantas, ad regionis habitum qualitatem'ue habere responsum, liquere opinor. Hinc Thebanis tibiarum familiare studium est. Eloquentiã insequuntur Athenienses. At Creticæ exercitationes uenationibus constant præcipuè, ac montanis itineribus, item cursu ac iaculatione. Thessalus equitandi gestit peritia. Currus agitant Cyrenæi. Aetoli grassantur: iaculantur Acarnanes. Suum est Thracibus peltarum studium. Et apud Herodotum Cyrus, operis calce φιλέαν dicit ἐκ τῆς μαλακῆς χώρης, μαλακοὺς γίνεσθαι. id est, natura sic comparatum, ut in mollibus locis molles proueniant. Ex quo Lucanus,

Emollit gentes clementia cæli.

Et Ptolemæus tertio Cõpositionis magnæ, Asiaticos esse prodit castos abstinentesq; quin & uestitu præcipuè moderatos. quod facit, inquit, Saturni & Iouis coniunctus aspectus. Proinde facturum me operæpretiũ arbitror, si quæ historica mihi lectio suggerit, cumulatius hinc inde flores præcerpendo, moreti cuiusdã imagine, lecturis hæc qualiacunq;, exhibuero. Sed nec ab instituti operis consilio dissita pragmatia est, ne quis fortè nasutior Cænotimon dentem imprimat, νοῦν coarguens τὸν ξένον, ceu peregrinetur mens, abeatq; à proposito longius. Quippe nullis circumscribimur cancellis, excursus in quælibet liber est, nec angustiore pomœrio cludi nos patimur. Necessaria

ria denique oratoribus cognitio hæc, quod post alios docuit in Epidicticorum ratione Menander rhetor, ubi scrutandum præcipit in laudum prolibatione: cuiusmodi censeatur gens uniuersa, an sit doctrina præcellens, ut Græci: an legibus & iustitia insignis, ut Itali: an illustri fortitudine, quales fuisse Gallos & Pæonas, compertum est. Igitur, ut inde auspicemur primum: Persas Strabo auctor est de dubijs rebus uino iam hilariores cõsultare. Reges augustioris uice numinis uenerari. Verum, nec statuas erigere, non templa construere, non aras. Mos gentis est, æditissimis quibusq; conscensis montibus, Ioui hostias immolare. Vniuersum cœli ambitum Iouem arbitrantur. Soli item rem diuinam obeunt, ac lunæ: sed telluri quoque & igni & aquæ & uentis, quibus gubernantur solis. Iouem nuncupant Belum, Herculem Sandem, Anaitida Venerem. Inde in eandem cum Manichæis recidisse hæresim uidentur, in eo in primis quòd duo inducunt principia: bonum quidem unum, mali uero causam alterum: atq; illum Hornusdatin dicunt, hunc Arimanin, qui sit pernicios us infestusq; dæmon. Festum peragunt, quod uitiorum uocant interitum, in quo serpentiũ & animalium etiam ferorum uis magna immolatur, dum bono dæmoni se gratificari student. Diuerso autem, id est Arimani molestiæ plurimum inferre. Persarum more maritos in bella sequuntur mulieres, curribus subuectæ auratis, ac muliebri mundo instructæ pretiosissimo. Eisdem, inspectante quopiam uomuisse, aut ueficæ retrimenta reddidisse, summum nefas. Perfrui uoluptatibus omnibus student uehementius. Liberorum disciplina ternario perficitur numero; ut equos agitent peritè, sagittas doctius excutiant, denique uera loqui sciant, uelintq;. Ante quinquennium aut quadriennium (ut Straboni placet) ni fuerint alterubi interpellati codices, in patris conspectum non admittitur filius, ut si inter educationis munia, sicuti assolet, fuerit interceptus, minore doloris sensu conuellatur parens. Quæ fecisse, turpe sit: ea nec dixisse, honestum. Mendacio nil fœdius. Turpe cuiquam debere. Sed & in flumen urinam profudisse, aut spuisse, uel omnino manus abluisse: fluuios siquidem colunt religiosissime. Natalitiam cœnam quotannis apponit rex: dicitur Persico uocabulo tecta, Græcè uero τέλεια. Eidem quoque annis singulis ebrietas semel permissa. Quum Mithræ diuina res peragitur, saltat etiamnum, Asiaticis alijs abstinentibus die eiusmodi. Verum, sicuti equitare, ita & saltare discunt Persæ, modulatam id genus motionem corporis robori conferre plurimum, arbitrati: quod septimo Historiarum scribit Duris. Indorum regi largius se inuitasse, summum nefas. At Persici regis luxum id item parte plurima retegit. Capiti siquidem imponebatur insigne, quod (ut prodit Dinon) ex myrrha parabatur, & labyzo. Est uero odorata labyzus, & myrrha longè pretiosior. Lectulus porrò regius sic fermè concinnabatur, ut capiti incumberet pentaclina habitatio, in qua perpetuò seruarentur auri talenta quinque millia. Dicebatur uero ædificium id, βασιλικὸν προσκεφάλαιον, id est regium puluinar. Rursum pedibus adiacebat triclinon, in quo recondita haberentur argenti talenta tria millia: nuncupabatur locus, βασιλικὸν ὑποπόδιον, id est regium scabellum. In cubiculo supra lectum aurea uitis stabat, gemmata, id est λιθοκόλλητον, racemis item propẽdentibus ex lapillis pretiosissimis. Nec longè crater aberat aureus, Samij Theodori opus. Aqua fuit in Persis item aurea cognomento, ex qua rex modò potaret, ac inter filios natu maximus, alijs protinus morte mulctatis. Vxores ducere quàm plures, receptus mos est. Verum & pellices alere non pauciores, atq; id quærendorum liberorum gratia, & sobolis propagandæ: quando & reges quotannis præmia in eos conferunt, quibus maior filiorum numerus. Saporem Persarum regem in bello, arietini capitis simulacrum lapillis interstinctum gestare pro diademate solitum, ab celebri traditum auctore est. Hic est, qui superbia insita humano altius fastigio prouectus Valerianum, qui fuit Romanorum præcellens Imperator, in Mesopotamia uictum captumq; in id necessitatis malum coniecit, ut seruiliter incuruatus illi equum inscenduro gradum suamet ceruice faceret. Inter Persica indumenta & calasirin inuenio pulcherrimam omnium. Erant etiam, quæ Actææ nuncupabantur uestes, ita contextæ, ut miliacei grani aureum per totum præferrent imaginem. Cidaris uero eisdem fuit capitis indumentum. Quod crobylum Athenienses dicunt, cordylen Cyprij: quanquam nomine eodem capitis item dicitur ex plaga tumor. Vestibus Persas uti laxioribus,

testis

Universidad de Deusto
Biblioteca

testis est Astronomicon quarto M. Manilius,

Et Syriæ gentes, & laxo Persis amictu.

Inter barbaros præcipuè zelotypos esse Persas, proditum historia est, ac in ea re peracerbos se ac difficiles præstare: nec uxores modò sollicitè asseruant, sed seruas item ac concubinas, ita ut domi occludantur: aut si prodeundum sit, obseratis ferantur uehiculis. Quorum occasione tutus in Persas Themistocles euasit. Scire tamen conuenit: apud Persas neque aureo annulo, nec zona, aut monili, uel ornamento alio insigniore, ni ex regis munere, ac gratia, uti fuisse fas. Porrò apud eosdem ita receptum moribus: in bellum ituros ante regem in throno sedentem cum ducibus coire, ac singulos in cophinos ad id paratos sagittam conijcere, qui mox sigillo obsignentur regio. Demum peracto bello singulis sagittam suam repetentibus, desideratorum iniri rationem. Ad tripodem ire, in Persicis institutis quid sit, hinc liquere potest. Ferreus stabat tripus ante regiam perpetuò: si cui uero Persarum factus esset iratior rex, in templum defugere haud licet: non item aliò, sed apud tripodem regis cogitur expectare sententiam, nemine prorsum custodiente. Mittitur uero sæpe post dies aliquot ab rege, qui hominem iugulet. Obseruatum illud quoque: zona solitum apprehendi, apparitoribus qui traderetur excarnificandus. Scribit Bardesanes Syrus: legem fuisse Persis, qua filias, sorores, matres quoque in connubij iura admittere, non duceretur impium ominosum'ue. Quod Strabonis item comprobant monumenta: & Septimius Florens repetit. Ex qua historia illustratur, simul & emendatur Quintiliani locus libro tertio, ubi ita ferè scribitur. Et si quod est exemplum deforme posteritati traditum, quale libidinosus uir Perses in muliere Samia instituere ausus dicitur primus. Legendum puto, In matre sua, uel in matre & filia, uel (si placet) Samia intelligatur proprium nomen. Sentẽtiam alteram subijciemus statim. Perses autem (sed non hic, ut opinor) antiquissimus fuit Persarum rex, à quo & cognominati Persæ, quem Medeæ filium Stephanus intelligit: quamuis Herodotus scribat libro Historiarum septimo, à Perse Iouis & Andromedæ filio, Persas dici: quum Cephenes dicerentur prius à Græcis, ab accolis uero Artei. Sunt codices tamen ueteres, in quibus legatur præses, non Perses. Porrò Magos quoq; censuisse, Socion libro uicesimotertio scribit, iustum uideri cum filia & matre congressum. Ex quo etiam Catullus,

Nascatur Magus ex Gelli matrisq; nefando
  Concubitu, & discat Persicum auspicium:
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
  Si uera est Persarum impia religio.

Quod uero Lucanus hoc ipsum etiam Parthis attribuat, fortè Plinianum illud respexerit, ex libro sexto: Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria, Persicum & Hyrcanum Caucasiis attolluntur iugis utrinque per deuexa laterum. De sinu uero Persico alibi Plinius idem: Persæ Rubrum mare semper accoluere, propter quod is sinus Persicus uocatur. Ratio uero ex Strabone elici posse uidetur: Et si adhuc (inquit) Persæ regnant, proprium habẽtes regem, uiribus tamen sunt longè inferiores, & Parthorum regi adhæresc unt. Id quod in Crassi rebus confirmat Dion: factum id astruens post Alexandri interitum, quum tabescerent res Macedonum. Carmen Lucani ad id spectans, quia ad manum est, subieci, ut uolentibus item præstò sit:

Parthorum dominus quoties sic sanguine mixto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem.

Nec ignoro, Q. Curtium scribere libro septimo: in Naura regione cum parentibus stupro coire, moribus permissum. Illud mirum magis, à Chrysippo proditum γὺ τοῦ ἐν πρὸς τρι πλιχῶν, congressum cum matre, filia, sorore parum prudenter uitio uerti. Ad hæc nimirum respicit Ouidianum illud:

Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.

Aemylius Probus & Plutarchus auctores sunt, apud Athenienses fas fuisse, sororem in matrimonium capere. Agathius Gottici belli secũdo, facta huius turpitudinis mentione

tione, rem haud ita ueterem arbitratur argumẽto præcipue, quod Semiramis à filio necata feratur, cuius concubitum appetijsset impudentius. Id quod de Artaxerxe ac Parisatide memoratur quoq;, nisi quod hæc reiecta modo iracundius fertur & spreta: quod impium esset, nec patrium, nec ferè humanis moribus receptum. At nostri temporis, inquit, Persæ priscos exuere mores, alienis imbuti legibus, Zoroastris præcipue, qui & Zarades nuncupatur. Persæ item, sicuti omnes fere eius tractus homines, subnigri sunt graciles, uel colore liuido pallentes, caprinis oculis torui, & supercilijs in semiorbium speciem curuatis. Omnes inter epulas festosq; dies gladijs cincti cernuntur. Qui fuit ueterum mos Græcorum, ab Athenienſibus desitus primum, uti auctor est Thucydides. Prandendi, exceptis modo regalibus mensis, præstituta est hora nulla. Sed uenter unicuique uelut solarium est. Eo autem uellicante, obuijs uescuntur, nec ultra satietatem ingeritur quippiam. Callidi sunt, superbi, crudeles: uiuis hominibus cutes detrahunt per partes, sed & integras quandoque. Ministris inter epulas nec hiscere licet, nec spuere. Aduersum ingratos diræ sanciuntur leges. Super corio prædamnati iudicis sedisse iudicantes, aut fictum, aut desitum mox est. Persicæ fœminæ ut pulchritudinis gratia insignes celebrantur. Persici tractus ursos ultra omnem sæuire rabiem tradunt. Apud Persas nil aut pingitur aut omnino fingitur præter uarias cædes ac bella. Verum, ne quid omnino quod mihi in lectione compertũ sit, dissimulem, lego apud Græcos Lesbios fuisse in Venereis fœdissimos, adeo ut ne capiti quidem parcerent, στόματι μολυσόμενοι, id est ore inquinari: quod Theopõpus significat, & meminit Stratis. Hanc fœditatem illi excogitarunt, ac in muliere experti sunt primum. Ad quod fortè Fabij respicit sensus. Sed & Lesbiam musicam intelligimus corruptam scurrilemq;: quoniam Lesbius Phrynis in ea talem se præstiterit: nata inde paræmia, μετὰ λεσβίου ᾠδῆς. Adijcimus postremo quod obiter ingerit sese, ψῆφον dici interdum λυδιστὶ βόλον, id est cuborum iactum quendam, Persitheam Venerem nuncupari. Pasitheam scribit Suidas, & esse tantummodo deæ nomen tradit. Apud Plutarchum id compertum quoq;. Sed & alibi opinor commeminisse me. Mnesimachus comicus Pasitheam prodit Charitis, Vulcani in Lemno uxoris sororem, atque à Somno amatam, qui & eo nomine habitare in Lemno instituerit. Meminit & Iliados quintodecimo Homerus, sed aliter. Pasitheam sunt qui Euphrosynem putent. Cybele quinetiam, ut quæ sit Mater deûm, recte dici Pasithea potest. Apud Hesiodum in Theogonia, Nereidum una est Pasithea, sic dicta interpretis astipulatu, quoniam παρὰ πάντων θαυμάζεται, id est omnibus sit admirationi: uel ad quam currunt omnes, εἰς ὣ πάντες θέουσι. Est in lucubratione eadem, Pasithoa Oceani & Tethyos filia. Porrò Persica, ex Perside aduecta Plinius scribit, ridenda medici non indocti sententia, adstruentis dici Persica, uelut per se iniqua, id est citra uini & ueteris & odorati potum: quoniam frigidæ illorum prauitati, unde sit pituitæ secretio, præcipue sic obuiam eatur, Galeni astipulatu. De alimentis secundo, qui & per initia mensæ ijs uescendum præcipit. Persus etiam piscis est in mari succrescens rubro. Persinon, Ephebum interpretantur. Illud grammaticæ rei studiosos moneo, legi quãdoq; in ueteribus libris πόρσε: id uero ad Persas attinet nihil: signat autem πρὸς σε, nec aliud ferè. Scribit Ioannes Monachus, in Danielis libro compertum fore ut Græcorum quidam Persarum regna euerteret, id quum Alexandro patefactum foret, munifice multa ludæis est impertitus.

Non esse legem ueram, quæ ad optimum non perducat. Lex quid. Cur in numina referãtur leges à ueteribus. De Minoe, Dracone, Zaleuco. Legũ nullam esse bonam ex Gnosticorũ sententia. Legum laus, & cur Platonis leges frigeant plerisq;. Nomophylaces. Caput XIX

Sed enim prius quàm ad ulteriora pergamus, quæ haud parũ multa supersunt, quærat hic interfatus quispiam, Legem'ne arbitremur ueram legitimamq;, adeo inauspicata, improspera, impiaq; uel præcipientẽ, aut (quod paulo minus est) ferentẽ? Ego uero neutiq;, ut qui sciã traditũ à me aliàs, Legem esse (Pindari sentẽtia) deorum hominumq; reginã: rursumq; esse, legis finem iustitiam: legem, principis opus: principem, dei uniuersa exornantis spirantem imaginem. Quamobrem ubicunq; principum institutiones aut ciuitatum ueræ nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt,hoc est ad optimum ratione certa non dirigunt: legis haudquaquam uideri nuncupatione,sacro'ue dignas titulo. Quinimmo decreta dici uerius, edicta'ue ac instituta. Siquidem lex uera, lex bona est, æterna item, & mutationis prorsum nescia, immo & eadem ubique, si modo uera. Nam quæ ingeniorum afflatu subinde locis temporibusq; interpolata distinguitur, & Protei modo formam euariat, neutique lex dicenda est. Legem ex Platonis scientia sic fermè possumus finire. Lex est gubernandi ratio, formulaq; uera,finem ad optimum per commoda media nos producens,transgredienti pœnam,parenti præmiũ præfigens. Quæ quia à summo est bono, ac rursum in idem refluit: hinc ueteres legum latores, earum inuentiones esse diuini muneris arbitrati, (quod est à Diodoro adnotatum) in diuersorum numinum uim referre adorti sunt:ueluti Zoroaster Bactrianis Persisq; leges tradens in Oromasin: Trismegistus, seu Minas,ut uolunt alij, Aegyptijs in Mercurium: Charondas Carthaginiensibus in Saturnum:Draco & Solon Athenienſibus in Mineruam: Maumeth Arabibus in Gabrielem: Zamolxis Scythis in Vestam: Plato Magnesiis & Siculis in Iouem & Apollinem: Minos Cretensibus, ut uulgatior fama tenet,ac Parrhasii monumentis traditur, in Iouem eundem.Eusebius tamen à Platone falsum esse id, peruinci tradit: sed uerum comprobat Politicorum secundo Aristoteles. Meminit & in Moralibus. Sed & Eusebius mox paulo: Minos(inquit)leges ac fora constituit. Verum etiam primo Legum Plato non abnuere uidetur.Qui & ipse Legum libros à Deo exorditur,quem communem prædicat legum conditorem. Id & in Protagora comprobat, artes illas adstruens quæ ad uictum spectent, ab Prometheo, id est ab humana prouidentia esse contributas. Legem uero bene feliciterq; uiuendi ab Ioue, quo nomine diuinam intelligi prouidentiam uoluit, per Mercurium, id est angelicam inspirationem esse admirabiliter infusam. Quod si est,sicuti est profecto,dilucet opinor Iureconsultum uirum mercatori bono,uel etiam medico longe anteire, Minoemq; tanto fuisse Galeno eminentiorem, quanto est corpore præcellentior animus.Est siquidem ciuitatis anima lex.Quod si plures comperiantur in ciuitate leges, non multæ tamen esse creduntur ciuitatis animæ.Nam inter magistratuum multifarias constitutiones una nihilo secius publica lex est, communis scilicet recte uiuendi regula, qua uno utique calle ad publicam prouehimur felicitatem. Adde quod philosophus differendo frequenter lites conserit,quas legumlator soluit. Illius argutiæ inutiles sæpius:quod si utiles,paucis utiq; utiles. Huius nunquam non emolumentis redundans disciplina,& ubiq; ac nemini non necessaria. Denique ex formula sua uiuere,id est bene,quanto satius est quàm loqui bene,ac fe licem esse quàm uideri: tanto legumlatoris quàm philosophi facultas præstantior. Iureconsulti uero laus illa præclara, publicum dici eum patronum, ciuitatis oracului,diuinæ mentis ac uoluntatis interpretem. Nomophylacas uocant Græci, qui legibus præessent,eosq; qui illis parerent,laudibus prosequerentur,nec minus honoribus: qui autem non parerent,pœna mulctarent.De Dracone obiter scitu non indignum,quod Rhetoricorum secundo Aristoteles scribit, Ex nominis ratione duci quandoque argumentum,ut in Draconem Nomotheten, Non esse hominis leges, sed draconis plane. Et apud Euripidem Hecuba uirulentius illud in Venerem iactat: Recte prorsum dici Aphroditen, quod ἀφροσύνης ἀρχηγέτιν, id est insipientiæ princeps dea sit. Sed redeo ad leges. In ciuitatibus, inquit Plutarchus, alia ad honestatem pertinent, quædam & ad necessitatem. Honestorum uero omnium illud multo maximum est εὐνομία,, id est legum bonitas.Necessariorum autem,εὐπορία,id est rerum affluentia.Lex(inquit Marcus Tullius)uinculum est ciuitatis,libertatis fundamentum,fons æquitatis.Mens,animus,consilium,sententia ciuitatis posita est in legibus. Vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine lege suis partibus ac neruis ac sanguine & membris uti non potest. Legum porrò ministri magistratus. Legum interpretes iudices.Legum denicq; omnes idcirco serui sumus,ut liberi esse possimus.Propterea qui Locris leges constituit Zaleucus, quum sanxisset ne quis armis obseptus senatum ingrederetur,postea quàm urente bello, armatus senatum adijt, succlamauit quidam, Legem soluit Zaleucus. At is conuersus,non soluturum quidem,sed corroboraturum pronunciauit:moxq; cum gladio ipsum se tradens uitam abrupit,quæ transgredienti sanciebatur pœna. Legem esse omnium

omnium diuinarum humanarumq; rerum notitiam statuit Chrysippus.At Demosthenes in Aristogitonem oratione priore: Lex(inquit)est,cui omnes homines decet obedire:præsertim quia lex omnis, est inuentio quædam & donum dei, ac sapientum dogma,consultorum inconsultorumq; emendatio, ciuitatis demum consensus congruentis. Differt autem à psephismate lex: quoniam ψήφισμα ad tempus est, siue πρὸς καιρόν: lex autem perpetua est, καὶ πρὸς ἅπαντα χρόνον. Postremo uelut auctarium adijciamus & illud ex Seneca: Legem oportere esse breuem, quo facilius ab imperitis teneatur,uelut emissa diuinitus uox. Iubeat, non disputet. Nil mihi uidetur frigidius, nil ineptius,quàm lex cum prolegomenis. Hinc iactatum forte Platonicarum legum frigus. Gnostici,uelut ex Platonicis accepimus, ut peruincerent,boni prorsum nihil esse in mundo,nullas adstruebant uel naturæ uel hominum leges esse bonas, & quæ dicantur uirtutes,esse nihil.

Ad meridiem uergentes cur timidi. Ad septentrionalia audaces. Italiæ situs laus exquisita. Diagramma quid,aut programma. Diagraphe,diagrapharius,diagrapheus. Germanorum mores. Caput XX

SEd enim,ut ad hominum mores regrediamur,iam illud(opinor)apud bene sentientes constat,Qui exustas à sole mundi partes incolant, ita caloris exuberantia in extimis torreri, ut intima frigoris plurimum concipiant. Proinde insigniter ad timiditatem degenerare, & effœminatiorem naturam:quo nomine seruituti ferè mancipati omnes animaduertuntur:dilabitur enim calor,meatibus corporum laxatis, & quodammodo hiantibus, sideris propinqui intemperantia. Argumento est cutis nigricans, educti forinsecus insiti caloris copia. At qui rigentia mundi,pruinis geluq; torpentia terunt,nimio plus audacia præcellunt,candentibus corporum extimis. Vtriq; tamen inhumani feriq;. Cælestium rerum studiosi aliquot Saturno acceptam referunt meridianorum timiditatem,uitamq; æui contractioris: sicuti Martis planetę Septentrionalium ardorem bellicum,& animi præstantiam.Quando ijs sidera eiusmodi influere ac præsidere exsuperantius uideantur.Cæterum medianæ regiones hinc calore,hinc frigore contemperatę,ad habitumq; in primis congruum reuocatæ,tum prudentiora promunt ingenia & sapientiora, tum imperijs præcipue adnata factaq; : cuiusmodi ferè Italiæ situm uideri Vitruuius opinatur,sed & rerum probatur argumentis:namq; temperatissimæ ad utramque partem,& corporum membris,& animorum uigoribus pro fortitudine sunt in Italia gẽtes. Quippe ueluti Iouis stella inter Martis feruentissimam & Saturni frigidissimam,media currens temperatur:eadem ratione inter septentrionalem meridionalemq; ab utraq; parte mixtionibus temperatas Italia,& inuictas habet laudes.Proinde consilijs barbarorum refringit uires,forti manu meridianorum cogitationes: etiam si ex acuto feruore mente expeditius celeriusq; moueantur,uelut ad arctum uersi ex infusi cæli crassitudine,ac ob aeris obstantiam humore refrigerati stupidis penè noscuntur mentibus. Quod ex serpentibus brumali sidere torpentibus perspicuum fit. Adnotatur & interstitium illud:in meridianis finibus ex altitudinis breuitate ad mundum uoces inaudiri prætenues & acutissimas. Ad extremos septentriones sub cæli altitudine grauiores, spiritibus uocum humore oppletis.At quæ mediana incolunt nationes, uti in diagrammate musico,medianę uocis sonum in sermone præferunt. Est autem obiter diagrãma quandoque geometria quadrangulis siue triangulis delineata. Et omnino designationes,ut uentorum ac aliorum id genus,quibus utimur in libris plerunque. Sed & libri item titulus ac inscriptio sic nuncupatur.Sunt qui diagramma edictum interpretentur,aut decretum. Clodium Plutarchus scribit diagramma proposuisse, quo Ciceroni interdiceretur igni & aqua.Programma idem signat ferè. Vulcatius in Auidio Cassio: Programma in parietibus fixit, ut si quis cinctus inueniretur apud Daphnem, discinctus rediret. In Lucullo idem Plutarchus, ἀπ' ἐκώλυσεν ἐκτιθεὶς διαγράμματα. ut dixi,Latine possumus edicta interpretari ex Tranquillo in Cæsare, & cæteris. Plutarchi interpres in Demosthene,limitem transtulit pro diagrammate. Programmatis uocabulo utitur Imperator Codice De legibus & constitutionibus, libro primo. Παγγραφαὶ autem compositiones dicuntur & pacta. Intelligitur tamen id uerbum quandoque καὶ ἐπὶ ζωγραφι-

Universidad de Deusto
Biblioteca

τοῦ καινάριου. Diagraphariũ utique eum dicunt, qui publica repetit, id est δαπάνων τὰ δημόσια. Est diagramma etiamnum merces, quam ex præscripto quis capiat: sicuti præfinire solitos accepimus ædiles, quantum capturæ nomine acciperet meretricum quælibet. Sed & ingruente bello, quum ratione census ciuium singulis præscribebatur, quid conferendum foret, diagramma nuncupabatur. Nam & diagrapheus rei huic dispiciendæ præpositus est appellatus. Sed nimirum à diuerticulo iam repetenda fabula est, ne in parerga nimis diu excurramus, etiam si amplius renident interdum. Nos itaque omissa generis cura, speciatim quæ superant, exsequamur. Auctores sunt, Germaniæ incolas esse immanes animis atq; corporibus, & ad insitã feritatem uastè utraq; exercere. Hinc Astronomicon quarto Manilius,

Flaua per ingenteis surgit Germania partus,
Gallia uicino nimis est infecta rubore,
Asperior solidos Hispania contrahit artus,
Martia Romanis orbis pater induit ora.

Sed Germanos repeto. Prius quàm pubertatem attingant, plurimum operimenta nescire, corporum nuditate gaudẽtes. Diuturnam esse illis puerítiam. Virilitatem ingressos saga denicp admittere, aut arborum contegi libris, etiam si obrigescant hyemali sæuitia, uel paruis rhenonum tegumentis, magna sic quoq; parte corporis nuda. Adeoq; uiribus attribuere multum, ut ne latrocinijs quidem parcant, ceu maximo robori, maximum item ius præsto sit. In tanta tamen feritate, quod præcipue mirum est, esse hospitibus benignos, necnon supplicibus pacatos. Carnibus uesci ferè crudis. Deorum loco eos modo habuisse quos cernerent, à quibusq; beneficia sentirent, Solem, Vulcanum, Lunam. Venationibus studere plurimum ac rei militari. Fœmineum cõgressum ante uicesimum annum appetisse, parum apud eos decorum. Fœminis tamen illic auctoritas plurima. Memoriæ proditur, quasdam acies inclinatas iam & labantes, à fœminis restitutas, constantia precum, & monstrata comminus captiuitate. Ineſſe quinetiam sanctum quiddam ac prouidum arbitrantur, quo nomine consilia nec abnuunt. Veledam legimus, stationem imperij Vespasiano tenente, numinis loco habitam: sed & olim Auriniam. Propterea in Syluis Papinius,

Captiuæq; preces Veledæ.

Fuit & gentibus illis celeberrimum Tanfanæ templum, ab Germanico Cæsare æquatum solo. Auctor Agathius est in Gothici belli secundo libro, Germanos uatibus fœminis usos quandoq;, uerissimo item euentu. Sacras uocat Plutarchus in Cæsare, ac ex fluminum uerticibus & strepitu futura cõiectasse. Scribit Herodianus, Germanos cen seri natandi peritia, ut qui tantum in fluminibus lauentur. Esse uero in primis pecuniæ auidos, nunquamq; non auro pacem Romanis cauponari solitos. Appositissima uero, quæ ad hoc ipsum pertinentia scribit Seneca, simul autem & uitæ peraccõmoda: Quid (inquit) Germanis animosius? quid in cursu acrius? quid armorum cupidius? quibus innascuntur, innutriunturq;, quorum una illis cura est, alia negligentibus? quid induratius ad omnem patientiã? Hos tamen Hispani, Galliq;, necnon Asiæ Syriæq; mol les bello uiri, ante quàm legio uisatur, cedunt: ob nullam rem aliam opportunos, quàm ob iracundiam. Germanis uero, sed & Barbaris insitum omnibus, ut se in aduersis humi les præstent, dispareſq; in sequundis. Verum & fluxioris censentur fidei. De Germanis illud amplius plane monstrificum, proximis annis in Gallia hominum in bibendo capacitatem fuisse omnibus miraculo: quippe singulis mensis singuli quaternos quartarios uini exiccarunt, sic ut potores nouẽ amphoras exinanirent binas. Ne miremur amplius bicongium M. Tullij filium, aut Mediolanensem tricongium Torquatum: etiam si apud Tranquillum potorem legerimus amphorarium.

Pannoniorum mores, Britannorum, Gallorum. Martialis explicatur. De Braccis & Anaxyride, ac Campestribus, & Rhemensi tela. De Angonibus Francis. Matrona iugo. Campago. Caput XXI

Panno-

PAnnonios quidem feroces intelligi Papinius uoluit in Syluis,

Pannoniusq; ferox, arcuq; horrenda fugaci
Armenia.

Herodianus uero auctor est, eius regionis homines esse quidem corporibus prævalidis atq; proceris, & in pugnã cædemq; paratissimis, uerum ingenio pingui & hebeti: quamobrem haud facile sentire, si quid agas dicas' ue astute ac subdole. Vbi uero apud Tibullum legimus,

Testis quoq; fallax Pannonius,

rebellem intelligunt. Extant Ausonij elogia scitissima in hanc concinnata gentem.

Armiferis alui quos ego Pannonijs. Et alibi:
Saluere Augustum iubeo natumq; patremq;,
Imperijs grauidas qua seco Pannonias.

Mira porrò nunc est gentis eius in uictu lautitia, mirum & in condiendo ingenium. Summi, infimi, medioxumi, coquendi artem sagaciter tenent. Vsurpatur ab eis adagium, Extra Pannoniam non est uita, aut si sit, non tamen esse ita. Pleroscp eorum in literarum studia peracutos aduerti, quum Patauij prouincialibus profiterer. Affectant præcipue studia hæc nostratia, audiendi porrò auidissimi omnes, studendi non adeo. Vestium in patria neglectus, in Italia non usquequaq; incuriosi. Illud obiter adnotaro, quod est non ita frequens: Pannoniæ partem dictam quandoque Valeriam, quod Valeriæ Diocletiani filiæ honori est contributum. Pannoniacos augures in Seuero memorat Spartianus. Sed & in Alexandro Lampridius: Fuit & orneoscopos (inquit) magnus, ut Hispanorum & Pannoniorum augures uicerit. Nec prætereundum: ex Pannonia prodijsse imperatorem Probum, Sirmij natum, uirtutis tantæ, ut inuulgatum uel apud celeberrimos sit: si diutius superfuisset, futurum fuisse, uti terrarum orbis Barbaros non haberet. Nam & ipse prædicabat, Breui milites necessarios haud futuros. Natus est, quod iure miremur, agresti patre, ut inquit Sext. Aurelius, ac hortorum studioso. Hic Gallos & Pannonios uineas habere permisit. Quin opere militari Almam montem, Eutropio tradente, prope Sirmium & Aureum in Mœsia superiore uineis conseuit. Sirmiense uinum miris efferunt laudibus Pannonij. Eiusdem Probi circumfertur dictum non silentio inuoluendum, Annona gratuita milites uesci non debere. Gentes porrò non paucas animaduertimus conciliandæ formæ gratia subinde herbarũ succis ritu perpetuo corpora sua linere. Fœminarum id inter Barbaros proprium. Apud Dacos & Sarmatas etiam mares corpora narrantur inscribere. Plantagini simile, glastum in Gallia uocatur: eo Britannorum coniuges nurusq; totum oblinentes corpus quibusdam in sacris nudæ incedunt, Aethiopum colorem sic imitatæ. Sed & Britanni omnes eodem inficiuntur glasto, quod (ut Cæsar inquit) cæruleum exhibet colorem, ut ea ratione horridiores hosti sese ingerant in prælijs. Vnde commonemur, ut doctius interpretandos monstremus Valerij Martialis uersiculos, quàm sint interpretes suspicati. Leguntur uero hi libro undecimo,

Claudia cæruleis quum sit Rufina Britannis
Aedita, cur Latiæ pectora plebis habet?

Germanos item cæruleos dici ab Horatio nouimus, quod ad cæsios oculos referri posse animaduerto. Nam qui sub Septentrionibus agunt, tradente Vitruuio, immanibus sunt corporibus, candido colore, directo capillo & rufo, cæsiis oculis, sanguine multo: quoniam ab humoris plenitate cælicq; refrigerationibus sunt conformati. Qui uero ad axem accedunt meridianum, breuioribus uisuntur corporibus, colore fusco, capillis uibratis, oculis nigricantibus, cruribus inualidis, sanguine exiguo. Hieronymus in Hilarionis uita Germanum quempiam comarutilum dicit, quod ad cæruleum colorem sunt qui referant, Horatij carmine ad comprobationem allato: quàm bene, nõ statuo nunc. Britannos præterea capillo usus promissiore, cætero corpore abraso curtos, præter labrum superius, frequens prodit historia. Britannos ut hospitibus feros, incessit Horatius. Vxores habuisse traditur, denos duodenosq; inter se communes, præcipueq; cum fratribus fratres, ac cum liberis parentes. Nati inde ijs asscribebantur, à quibus uirgo adducta primum. Illud obiter adnectam, Britanniam esse περιῤῥυτον, & insulam, Tito imperante Romanorum primum deprehendisse Cn. Iulium Agricolam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iam. Id quod ex Dionis historia nouimus, qui in Seuero, Britanniæ gentes ait præcipuas Caledonias & Mæatas, quę montes incolant asperos, & aquis indigos, & campestria deserta ac palustria, sine ciuitatibus, domibus, agrorum cultu, fructibus tantum & pabulo uictitantes. Piscitium nec gustant quidem: agunt in tentoriis nudi, sine calceis. Curribus in bello utuntur, equis paruis, sed præuelocibus. Famem, frigus, miseriã omnem ferunt constantissime. In paludes coniecti perseuerant dies multos, capite modo prominente ex aquis. Cibum parant, quo fabæ mensura uescentes famem non sentiunt, neque item sitim. Leporem, gallinam, anserem admisisse in mensam, maximum nefas: alere tamen ista non abnuebant, sed animi tantum gratia. Delectum ac tributa in functaq; imperij munia obisse haud grauate, modo abesset iniuria: hanc enim ægre patiuntur. Audaciam temere proruentem, & cum salutis ac uitæ neglectu Celticam nuncupat Aristoteles: nam (ut Strabo inquit) præter uim & audaciam nullum ad prælia adiumentum habent. Gallos scribit Cicero, iurisiurandi ac deorum religione nulla commoueri. Nam cæteri, inquit, pro religionibus suis bella suscipiunt, Galli contra omnium religiones. Quinimmo & cum dijs immortalibus bella gessere, quando & celebre in terris, ut tum res erant, impetu hostili Delphicum oraculum inuadere sunt ausi. Si quando uero metu perciti propitiandos deos arbitrantur, humanis hostijs templa fœdant. Auctor tamen Strabo est, Gallos esse simplices, ac nulla morum malignitate. Propterea Martialis,

Et tumidus Galla credulitate fruar.

Quod ad stoliditatem referunt alij, & Cæsar Gallorum consilia, ut subita incessit, ac repentina. Accedit Polybij auctoritas tradentis, Gallos ira potius atq; impetu moueri quàm ratione. Sed & Gallos omnes admodum deditos religionibus tradit. Verum qui affecti sint morbis grauioribus, aut periculis infestentur, aut pro uictimis homines immolare, aut se immolaturos uouere, quòd nisi pro uita hominis homo item reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrentur. Fuisse quoque qui statuosa haberent simulacra, quorum contexta uiminibus membra spirantibus complerent hominibus, quibus subiecto igni crudeliter inclusi exanimarẽtur. Hominem præterea diuinationi destinatum in tergo ferientes, ex ipso impatientiæ afflictandiq; modo uaticinia concipiebant, quosdam etiam sagittis configebant, patibulo etiamnum in sacris ædibus suffixos. Gallorum & illud proprium, à Dite patre se prognatos arbitrari: quo argumento temporum spatia metientes, non dies, ut cæteri, sed noctes mittunt in digitos. Bardi, inquit Ammianus Marcellinus, fortia uirorum illustrium facta heroicis uersibus cum dulci lyræ concinebant modulo. Druidæ ingenijs celsiores, ut Pythagoræ decreuit auctoritas, sodalitijs astricti consortijs, quæstionibus altarum rerum occultiorumq; erigebantur: ac humana despectantes animas esse pronunciarunt immortales. Galli ueteres celsioris erant staturæ omnes ferè, ac candidi rutilique, luminum toruitate terribiles, iurgiorum auidi, & sublatius insolescentes: metuendæ complurium uoces placatorum, iuxta & irascentium: tersi tamen pari diligentia cuncti, & mundi. Inter eos non ferè compertus qui militiæ detrectandæ causa pollicem sibi præcideret: quod genus iocaliter Murcos dicunt. Vini auidum ferebatur genus, adeo ut uel humiliores sensum ebrietate continua hebetarent, quam esse furoris uoluntariam speciem pronunciauit Cato. Moræ præterea narrantur impatientes. Ab Iulio mense Gallos consuesse procinctus exordia sumere, obseruatum in auctoribus est. Lampridius in Alexandro Cæsare, Gallicanas mentes esse duras prodit, ac retrogradas, sæpeq; imperatoribus graues. Proinde Alexandri seueritatem non tulisse: quo argumento in uico, cui Sicilia nomen est, fertur occisus. Pollio Treuellius insitam Gallis leuitatem scribit, ac res nouas affectare. Idem, quum amissas esse Gallias, nunciatum imperatori Galieno foret, arrisisse illum tradit, ac intulisse mox: Non sine trabeatis sagis tuta respublica est? Nam & quum uastatam Asiam audisset: Quid, inquit, sine aphronitris esse non possumus? Galliarum studia ut florentissima celebrantur Hieronymo, qui & Gallici sermonis ubertatem nitoremq; Romana condiri solitum grauitate scribit: sicuti Asianum tumorem Attico sale siccabant Græci. Hinc Gallicanum cothurnum legimus dici. Apud Sotianos Gallorum gentem mos uetus irroborauit quandoque, uti sexcentos circa se rex

rex haberet ex prudentioribus, quos dicant ipsi uerbo patrio Silodunos: id Græce uaIet, δυχαλιμαίους. Regi conuiuunt hi, ac commoriuntur, ipsis ita cooptantibus: proinde uestitu utuntur eodem ac uictu, sed & potestate. Commoriuntur autem quicunque regem interceperit casus: adeoq; id obeunt uolentes, ut qui timidius subterfugerit, nec dum sit inuentus. Gallorum porrò est uestes ferre intonsas, Bibliotheces sexto Diodoro tradente: uariiq; coloris braccarum nomine, de quibus notissimum est illud Taciti Cornelij, Cecinna uersicolori sagulo, braccas barbarum tegmen indutus, togatos alloquebatur. Apud Ouidium Pontícos populos braccis aduersus frigoris iniuriam uti solitos legimus,

Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.

Scribit Mela Pomponius, Sarmatas braccatos totum corpus, & nisi qua uident, etiam ora contegere. Apud Hieronymum & Ambrosium pro femoralibus, sicuti uulgo, dici comperies: quæ alioqui tum succinctoria, tum campestria, ut apud Horatium, nuncupantur:

Penula solstitio, campestre niualibus auris.

Meminit Volcatius Gallicanus in Cassii uita, & M. Cato quandoque, campestri sub toga cinctus processisse, ab Asconio traditur. Aurelius Augustinus ciuitatis diuinæ libro quartodecimo, Campestria, inquit, Latinum uerbum est: sed ex eo dictum, quod iuuenes qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant. Vnde qui ita succincti sunt, campestratos uulgus appellat. Operas uero campestres ex Cicerone pro Plancio sequestres accipimus, penes quos pecuniæ ab candidatis deponebantur: quos significat Plinius, ubi ait, Quum apud Catonem pecunias deponerent candidati. Ab braccis braccarios in Alexandro Cæsare legimus apud Lampridium, sicuti plaustrarios item & uitrarios. Scribit idem, Alexandrum eundem braccas gestasse albas, non coccineas, ut solebant prius, qui & fascijs semper est usus. Campagum, ad campestria facit nihil: est autem Iulio Capitolino barbarum calciamenti nomẽ, sicut anaxyris item calcei fuit genus: ab cuius similitudine rumicis quædam species sic quoque dicta comperitur. Verum anaxyris (inquit Eustathius) signat quod Romani bracion dicunt, ἐκ τῶ ἀναξυρίδα, demutata ξ litera in ζ, quod usu uenire quandoque probant grammatici. Alibi Eustathius idem, id est Iliados secundo, non bracion sed bracam scribit. Anaxyridas Strabo tradit libro undecimo, esse frigoribus commodum gestamen. Dignum relatu in Gallorum mentione illud quoq; esse inter Gallos qui dicantur Rhemi, à quibus propagatum telæ genus tenuitate præstantissimum, quod ab illis modo luxata parum dictione decurtata ue, Rhemense dicatur passim: quanquam & in laudis participatum textrino eo reliqua item admissa Gallia. Gallos prodit Agathius haud prompte uolentesq; per æstatem pugnas inire, sed in algoribus grate admodum, dum rigent in primis: tunc enim esse præualidos, & laboribus sese libenter ingerere, ut qui frigoribus insueuerint, ac gelida præcipue incolant. Francis, inquit idem, tela sunt, quæ angonas uocant ipsi, quibus res magnas ubi opus fuerit gerunt: eorum pars maior obducta ferro est, in parte superna circa ferri aciem ipsam recuruæ extant utrinque, tanquam hami, laminulæ quædam arcuatæ præacutæq;, sed pronæ, ac in ima reclinatæ. Francos scribit Ammianus Marcellinus, Salios ab consuetudine nuncupari solitos. Francis familiare est, inquit Vopiscus, fidem ridendo frangere. Matrona celebre est in Gallia iugum, ei casum fœminæ nobilioris nomenclaturæ occasionem præbuisse, scribit Marcellinus.

Cur Hispaniæ subterranea incolere dicatur Plutos. curq; in ea campos finxerit Elysios Homerus. Hispanorum mores. Caput XXII

Hispaniæ uero felicitatem insigniter admiratum Posidonium oratoria quadam eloquentiæ ui sese latius expandentem tradidisse ferunt, Hispaniæ subterranea non infernum, sed Plutonem ipsum, id est opulentiæ deum inhabitare: tanta est in eo terrarum tractu metallorum fœcunditas. Immo uero et literarum parens Homerus, opum eius prouinciæ gnarus in primis, nec uirtutum aliarum nescius, in ea Elysium effinxit campum, & pijs dicatam sedem, ad quam uaticinans Proteus Menelaum cecinit emigraturum. Hispanos autem ipsos esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

ingenio inquieto auidoq; in nouas res: propterea ab historicis relatum scio, Hispaniam omni alia terrarum parte esse reparando bello aptiorem, partim quidem locorum, partim uero hominum ingenijs. Quamobrem prouinciarum utique prima inita Romanis quæ continentis sint, postrema omniū ductu auspicioq; Augusti Cæsaris demum perdomita est. Hispanum porrò fuit, punctim magis quàm cælim hostem adoriri: proindeq; gladijs uti breuitate habilibus mucronatisq;. Sicuti uero Gallis supra umbilicum nudis depugnare moris erat: ita Hispani linteis prætextis purpura tunicis, candore miro fulgentibus in bella pergere consueuerant. Atq; hæc quidem uniuersim de Hispanis. Iberorum uero iacula multis hamis ferreis fuisse inserta, ex historia nouimus. Ferini uero prorsum ac deprauati harum gentium mores fuere, quando non abnuebant, ex lotio, quod intra cloacas asseruatum diutius fuisset, lauacra comparare: retrimentis denique contusis, dentifricia sibi atque coniugibus quærentes. Id quod in more Cantabris fuisse, ijsq; qui in collimitio sint, compertum est. Humi cubitare non Iberis modo insitum, sed & Gallis. Verum, micrologia Iberorum propria est, ut Phylarchus scribit: res namque minimas plurimi faciunt, & auaritiæ studio semel tantum die cibum capiunt, quam rem μονοσιτίαν Græci uocant. Sunt & hydropotæ, & in tam auido ingenio uestibus tamen amiciuntur uel pretiosissimis. Taceo quod Marcus Tullius Aphros, Hispanos, Gallos, ut immanes deformat ac barbaras nationes: sed hoc generis est. Callecos omnino esse ἀθέους, hoc est sine deo, proditur. Celtiberis ignoto deo, collimitaneisq; in Aquilonem uergentibus, rem diuinam, luna uisitationem plenam faciente, obeuntibus noctu ante fores cum perui gilio & tripudijs. Auctor Artemidorus est, mulieribus monilia ferrea gestare consuetum, è quibus in uerticem surrectos coruos itidem ferreos decumbere in frontem longius, ut propendens inde uelum umbellæ uicem præstet defendendo soli: mundus hic summe illis pretiosus: apicē aliæ pedali mensu protollunt, comamq; apte circumnectunt, galericulo atri coloris superiecto. Quum gererentur in Cantabria res, filios, ne fierent hostilis præda & ludibrium, matres contrucidarunt: quin & puer, quum parentes compediti asseruarentur cum germanis, omnes confodit. Promiscua uero hæc Gallis, Thracibus ac Scythis. Quum omnibus cis Iberum Hispanis arma Portius Cato ademisset, adeo ægre passi, ut multi mortem sibimet ipsis consciscerent, ferox gens nullam uitam rati sine armis esse. Mulieribus & illud proprium, opere rustico sumptum suum exercere. Puerperæ uiris, ipsarum uice decumbentibus administrant. Infantem æditum in fluminis abluunt ripis. Proditur memoriæ, in Liguria quoque exactis mensibus, quandam mercede fodientem doloribus incumbentis partus conuelli cœpisse: quumq; urgeretur acrius, paululum se subduxisse, atque enixam mox laborem repetisse, ne captura periret: pro re nata puerulo pannis obuoluto: quem inuenisse crederes, non peperisse. Quod ne fabulosum quis putet, auctor M. Varro est, in Illyrico sæpius id ipsum usu uenire. Sed & inibi uirgines passiua Venere uti: ac quibus cum licuerit congredi: & è quibus uelint sibi liberos quærere. Barbaricæ amentiæ, agrestisq; ac truculentæ immanitatis euidens hinc argumentum: Cantabros quippe ferunt furis hostium factos, ac patibulo affixos, in tanta supplicij diritate nihilominus perinde ac gestientes, pæana concinere. Eiusdem quoque gentis illud est: uiros uxoribus dotē numerare, filiasq; ex asse instituere hæredes. Lusitanorum ingenia insidijs apta traduntur ac uersatilia. Inspectis humanis extis futura coniectant. Dextras captiuorum præcisas numinibus obtulisse pium illis præcipue. Hydropotę in primis, id est aquæ potores, qui montana incolant: fronte mitris culta pugnam ineunt: hircus in epulis gratus maxime. Bastetanis permutatio in more est, nummorum loco. Aegyptiorum item ritu ægrotos producunt, ut à prætereuntibus, quos eiusmodi quippiam infestarit, aliquid salutaris afferatur. Degere hisce moribus Callecos ferunt, Astures, Cantabros, uniuersim deniq; ad Pyrenea iuga.

Mysorum mores, item Thracum. Ctistæ. Ctitæ. Bendidia. Qui dicantur Abij: & aliorum quoq; populorū ratio. De Getis nonnulla. Itemq; de Orpheo non indigna scitu, ac Lebethrijs, & Tereo. De antro Zerinthio, ac Hecate, Cynosphago, Ostrogotis, Vuisigotis, M. Crasso, Mysia Cerere, & Myseo.

Caput XXIII

Mysos

MYsos legimus deorum cultui adeo emancipatos, ut esitandis animantibus eximie abstineant: quo nomine etiam ab eis pecora declinari omnia. Viuendi ratio illis in melle, lacte, caseo. Ex diuinorum autem cura & pacato genere uitæ deicolas uocant, & capnobatas, id est fumi conscensores. Obiter illud iucundum scitu: perraro in Mysia reperiri asinos, quibus recta sint ilia: inde nato adagio, ut ὀσφῦν κατηγὺς, ἤγουν καπραγὺς, id est ile fractum habens, dicatur ex Mysia asellus. Mysios omnium Asiam incolentiū opulentissimos ac felicissimos dicit in Heroicis Philostratus. Mysas item Amazonum more ex equo bellatrices. Hieram quoq; Telephi uxorem, mulierum fere maximam equitatui imperasse. Sunt & in Thracia, qui omnino à muliebri congressu abstineant. Propterea Ctistas nuncupari, ueluti creatores, sicuti interpretantur quidam. At Eustathius, ubi Homerus Athenas uocat εὐκτιμένας, exponens inquit, uel bene conditas, uel quæ bonos haberent polistas, id est conditores: quos Ctitas uocat tragœdia, extrita S litera. Sanctos item censeri, ac omnifariæ compotes libertatis. Ex uitæ autem modo dici ab Homero Abios, ceu à uita sequestrati possint uideri, quum mulieres nesciant: qui hominum status sit quodammodo diminutus ac semiplenus. Sed ab Antiphonte Abij dicuntur, qui multum possidēt uictus: uelut Homerus axylon regionem dicit polyxylon. Possunt etiam Abij appellari diu uiuentes, item qui legibus utuntur & politia, aut qui arcubus non utantur. Mysos superiores uocari à poetis Abios, putat in Heroicis Philostratus, qui sint equarum pastores, earumq; lac hauriant. Trausorum in Thracia gens natos liberos sese adflictans deflet, quod magnis in uita malis occursuri in lucem emandentur. Perfunctos humanis per summam libertatem ueteri more contumulat. Alicubi singulis uxores adsunt plures, uisendo inter eos certamine: si uiro contingat hominem exuere, quam is dilexerit plurimum. Victoriæ præmium mors, & commune conditorium, reliquis miseriam insigniter deflentibus. Virgines non asseruare, sed promiscue ut collibuerit, cum uiris congredi, Thracum moris est. Vxorum cura uel præcipua, quas à parentibus magna ui æris sibi conscisc unt. Ocio perfrui præclarum, agricolatione contemptissima prorsum. Rapto sibi uictum conciliasse, honestissimū. Eiusdem gentis sacra fuere Bendidia, Platoni celebrata etiamnum, ut Strabonem præteream. Hinc apud Xenophontem, Bendidium, id est Βενδίδιον, nominatur Athenis ad Munichiæ templum Dianæ, Græcarum rerum libro secundo. Thracas prodit Thucydides, ubi nil extimescant, esse φονικώτατον γένος, id est sæuissimum genus. Thracas esse in Venerem præcipue procliues, illis uersibus testatur Ouidius, de Tereo Metamorphoseon sexto agens, & Philomela:

Digna quidem facies, sed & hunc innata libido
Extimulat, pronumq; genus regionibus illis
In Venerem, & flagrat uitio gentisq; suoq;.

Orpheum Thraca proditur memoriæ Teletas deorum excogitasse primum, itemq; scelerum expiationes, morborum medelas, præterea'que iræ diuinæ auerruncationes. A mulieribus concerptum ferunt, quod illarum uiros abduceret, quum sibi uino audaciam quæsissent: unde institutum etiam uiris, ut in reliquum uinolenti in aciem prodirent. Sunt qui de cælo ictum memorent, quod mysteriorum aperiret arcana ijs, qui prius minime in eius rei uenissent participatum. Non desunt, qui defuncta uxore in Thesprotidis Aornon autument uenisse, ubi olim fuerit νεκυομαντεῖον: quum uero Eurydices animā euocasse adcredidisset, & consequi, animaduerso errore, ipsum sibi manum admouisse, quum doloris uim perferre nequiret. Memorant Thraces ad Orphei conditorium luscinias suauius concinere ac grandius. At qui Pieriam tenent Macedones, ac ciuitatem Dion, à mulieribus peremptum arbitrātur. Certe ex Dio montem petenti columna occurrit, cuius ἐπίθημα sit lapidea hydria, qua Orphei ossa continean tur, uti ferunt indigenæ: tralata ad se à Libethra ciuitate in Olympo, quam euerterat funditus torrens nomine Sys: ædito prius Dionysii ex Thracia oraculo, fore ut pessimo interirent exitio Libethrij ὑὸν σύος, quum Orphei ossa inspexisset sol. Quod euenit, hominum adfluxu columna euersa, ad pastorem in somno suauiter canentem audiendum properantiū. Adnotandum & illud, ab Hebro flumine haud ita esse dissitam

ciuitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciuitatem nomine Zonam, post quam haberi Orphei quercus, sub quibus sit Zerynthium antrum, quod tamen in Samothrace statuant alij, & Lycophron esse Zerynthium scribit, κωσσφαγοῦς θεοῦ, quam Hecaten interpretamur. In Thracia regnasse Tereum, uulgatior fama tenet. Megarenses putant circa Megaridis nuncupatos fontes. Arbitror, Pausanias inquit, & supperit coniectura multiplex, Daulidi super Chæroneam imperasse: pleraque enim Helladis olim occuparunt Barbari. Perpetrato autem in Philomelam scelere, ac Ityn, sibi manum conscíuit Tereus. Constructum uero illi sepulchrum, & sacra instituta anniuersaria, in quibus hordei loco calculis utantur. Atque inibi comparuisse primum epopa auem ferunt. Nam & mulieres in auiculas deformatas fabulantur: quoniam hirundo & luscinia lugubre quiddam concinant, & querulum. Getas carnibus non uesci constans opinio est, & tradit Posidonius. Ex Pythagoræ uero decretis instituti origo est. Quando Zamolxim Getam Pythagoræ seruisse, & ab eo scientia cælestium rerum amplius imbutum, certior fama tenet: remeantemq; mox in patriam, regni participem factum, atq; ex prælagiorum claritate deum quoq; creditum. Sciendum hoc item, Getas nunc Gothos ab eruditis credi, quorum aliqui Ostrogotæ nuncupantur, tanquam Orientales illorum uocabulis Gothos dixeris: sicuti Vuisigotæ dicti qui Occidentalium sese regionibus infudere. Obseruatione dignum ex Dionis historia, Marcum Crassum Augusti auspicijs Mysos & Basternas edomuisse prælijs frequentibus, ac illorum regem Deldona manu sua interemisse, mox & Thracas debellasse, uexasse & Getas: qui tamen opima spolia retulisse non memoratur. Getas, inquit Dion, ultra Aemum habitare ad Istrum nouimus. Qui uero à Romanis nuncupantur Daci, & ab seipsis quoq;, hosce Græcorum nonnulli Getas dicunt: recte ne an secus, non statuo nunc. Illud hac in parte obiter non reticuerim, Mysiam quandoq; legi Cererem, sicuti eius templum prope Pallenen Mysei. Sed hæc ad regionem pertinet nihil, quando à Myso quodam sic dici deam comperio: qui fuerit Argiuus patria, quicq; Cererem exceperit domo. Celebrabatur septem diebus festum, sed tertio excedebant templo uiri omnes, subsistebant mulieres, pulsis etiam canibus masculis. Sequenti die redibant mares cum multis iocis ac scommatibus.

Scytharum instituta. Aposcythismus quid. Vnde dicantur Scythæ. Anacharsidis inuenta. Carrago quid. De Scythicis calciamētis, & Persicis. Da uorum seruile nomen unde propagatum. Histria quid sit apud Herodotum. Daulus quid. Daulis unde. Sarmaticus ludus. Scytharion. Thapsus. Melinus color. Chrysoxylon.

Cap. XXIIII

Scytharum plerisq; communia esse omnia præter ensem & cyathum à multis proditum scimus. Inter promiscua uero, tanquam ex præscripto Platonis, esse item uxores liberosq;. Aeschylus etiam æquitatis seruatores dixit Scythas. Multi & simplicissimos arbitrantur, minusq; in malum proclíues. Gentis eius integritatem, Anacharsis & Abaris abunde uidentur comprobare: sed & plerique alij generis eiusdem. Anacharsidis sapientiam ex inuentis ab eo facile indicari multi adstruunt: quando folles excogitarit primus, anchoram bidentem, & figuli rotam. Quod tamen ultimo positum loco est, minus recte dictum uidetur: quoniam figularem orbem antiquior illo etiam Homerus nouit. Nec ignoro tamen, Apuleio in Magia, Scythas dici sordidissimos. Eos omnium principes communibus usos legibus Clearchus scribit. Mox non infesti modo iniurijsq; in mortales omnes euasere, uerum & in miras delapsi delicias sunt ex omnium affluentia. Illuc uero immanitatis prouecti, ut cunctis ad quos accederent, nares præciderent. Ab hisce porrò aposcythismum dicimus, cutis in capite cum capillis abscissionem ludibrij causa: quod illis quandoque calamitatum magnitudine contigisse animaduertimus. Scytharum proprium, lactis gratia seruos occæcare. Item illud, uti mucronibus, quos pro numinibus colunt, eductis, iurent se permansuros in fide. Scythas esse iracundos, nominis argumento comprobari potest, quando non aliunde gentis appellatio profluxisse creditur, quàm ἀπὸ τῆ σκύζεσθαι, quod irasci signat. Quanquam non latet, ab Herculis filio Scytha nuncupatos tradi à plerisque, abs quo, Herodoto auctore, Scytharum propagati reges. Scythicas uero apud Alcæum, calciamenti genus inuenimus, σκυθικὰς ὑπο-

ὑποδυτίδας, meminit & Stephanus. Sicuti Laconicas albas apud Athenæum, & Persicas in Aristophane legimus quandoq;. Sed mulieribus tantum congruere interpretantur. Et Amyclaidas apud Eustathium, in Amyclarum inuentas urbe, & ab Alcibiade, Alcibiadas. Scythas esse coloris rufi, in Sanitatis ratione ab Galeno traditum est: sicuti Aegyptiorum nigritia est propria, Gallorum candor. Quia uero carris plurimum utantur Scythæ, hinc illud Pollionis Treuellij: Quo comperto Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. Sic uero interpretantur nonnulli, ut carragi nem facere, uerbo barbariem resipiente, sit perinde ac si dicas, Conclamare uasa. Sed & Carraginem facere dixeris non recte minus, Viam aperire, qua commeent plaustra: quando & ratione hac, carraginem usurpat pleraque Italia, uel prouerbio teste. Sed in Claudio idem Pollio, carraginem pro carrorum multitudine accepisse uidetur omnino. Et Flauius Vopiscus in Aureliano: Tuum est (inquit) quærere, ubi carrago sit hostium. Sunt inter Scythas prope Hyrcaniam, quos uocant Daas, à quibus plericq; Dauorum seruile Athenien sibus nomen corriuatum fabulantur. Id Straboni probabile non fit, ob insignem locorum intercapedinem, qua Græcis nullum cum illis gentibus fuisse commercium coniectat. Proinde quum ex locis unde uectarentur mācipia nomenclaturam ducerent, ut Lydi, Syri, Getæ: propius uero esse à Dacis nuncupari: quando & hos quoq; olim Dauos uocitari solitos arbitratur. Sunt uero hi ex aduerso Germaniæ, ad Istri fontes. Nam Daulus omnino aliud est: significat enim densum, quod Pausanias interpretatur: unde Daulidi nomen impositum coniectat Eustathius, quod densa arboribus forent circumiecta loca. Idem tamen libro decimo Pausanias à nympha Daulide nuncupari ciuitatem mauult. Sunt qui à tyranno Daulieo. Δαῦλος κάλως, est apud Aeschylum, id est densior barba. Daulum etiam dicunt semustum lignum. Erat item apud Argos festum Daulidis, in quo fuit imitatio pugnæ Prœti in Acrisium. Getas autem sunt qui ad Pontum constituant, in solis exortum reclinatos. Daas autem & Dasas appellatos inuenio. Getarum (inquit Stephanus) lex est, manibus defuncti uiri uxores mactare. Maximum esse Scythis iusiurandum Herodotus scribit, per regias ἑστίας, id est (ut Valla interpretatur) solia. Histia tamen idem uidetur quod Vesta: quæ uox, ut alibi indicauimus, focum signat, larem, deam. Et ante paulo auctor idem docēs à Scythis coli Histiam ante omnes, Vestam intelligit interpres. Sed & in Græcorum lexicis obseruatum est, Histiam pro Eschara capi, id est foco, item textrice muliere, ac domo, & cœna. Scythis porrò & Sarmatis peculiare, equos eunuchos facere, quoniam sic euadant mitiores: habent autem nō magnos admodum, at acres præcipue pernicesq;, nunquamq; non rebelles. Nulla populis collimitia, nullæ domus, pabulo & pecori, non aruo student, in plaustris agunt fere, unde & Hamaxobiorum prorepsit appellatio. Tympana curribus imbri & hyemi defendendæ appinguntur ex corio: iustitiam colunt nō legibus, sed insita ingenij promptitudine. Furti crimen apud eos longe grauissimum, ut quibus immunita sint omnia, & facile uolentibus exposita. Auri & argēti odium ad cæterarum gentium amoris æquilibrium. Amictus illis ex ferarum pellibus, aut murium, aliàs uestium usus ignotus. Hinc illis alieno facile parcentibus consummata excussaq; morum sanctitas. Haud dubie intelligas, ibi expeti diuitias, ubi earum usus prepon deret. Et quod non desinas admirari, apud illos amplius naturæ insita uis pollet proficitq;, quàm apud alios examinata sapientiæ documenta. Illud etiamnum admirabilius, unum modo Scythicum genus à condito æuo exterarū gentium iuga nescisse. Romanaq; illos arma, quibus omnia concutiebantur, audisse potius quàm sensisse. Darium temere assultantem, fœdissime reiecerunt. Cyrum uel cum manipulis, quod dicitur, deleuerunt. Alexandri ducem Zopyriona ita prostrauere, ut ne pyrphorus quidem reliquus fieret, quippe corporis robur illis excellens, sed animi magnitudo excellētior, nil sibi ex bello præter gloriā quærentis. Quia uero de Scythis mentio est, nō pretereamus quod Flauius scribit Vopiscus in Carino: Exhibuit (inquit) ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil est. Ex Græcis compertum porrò commentarijs est, scytharion intelligi lignum Scythicum, quod tum thapsus dicatur, tum chrysoxylon, unde melino colore inficiantur lanæ, flauiq; item fiant capilli.

Athe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Athenienſium mores, ac inuenta præclara: & cur ijdem Autochthones dicti. Cur Cecrops duplicis naturæ. Romanorum grauitas. Monophyes. Diphyes. Eunomia duplex, In arcem referri quid. Heniochos Athenienſibus dici pro ditiſſimis. Aexonum dicacitas. Sphettorum ſuggillatio. Romanorum laus. Romanos fuiſſe ciues Romano ſubiectos imperio.

Caput XXV

SEd ad mundi portionem, literarum claritate, ac ſapientię fama perilluſtrem, à qua in cæteras gentes quaſi corriuata traditur humanitas, ac uelut per traduces propagata, ſi ſtylum retraxero, multa ſeſe mihi agminatim ingeret rerum nobilitas, quę ſe carptim explicari, & canis Aegyptij imagine quadam, uti eſt apud Aelianum, uelut fugiendo, non facile patiatur. Verum iſta exequi ad plenum non eſt noſtri inſtituti, ut quibus propoſitũ, non paſſim nomina dantes ſacramento rogare, ſed delectum agere, ita ut cultæ ſint, ac utribus præſignes copię, potius quàm numeroſa multitudine graues. Propterea Ionicã ſilentio inuoluemus mollicię, & choreis delicijſq; mancipatos animos. Necnon Bœotiam ruditatem, ac Thebanam ſuem. Athenas conſpicor fulgurantis eloquentiæ cuiuſdam, & ſapientiæ exquiſitioris auguſtius ſacrarium. Quo nomine abblandientes demagogi reliqua dixere Græcis communia omnibus: at quæ in cælum prouehat homines, uiam ſolos ſcire Athenienſes. Reddit tum illis quandoq; oraculum legimus, Tanto cęteris eos fore excellentiores, quantum aues alias præcellat in nubibus aquila. Pytheam tamen dixiſſe quandoq; accepimus, ſic uri uænale lac domui illatum indicat prorſum ineſſe morbi quippiã: ita quo pergat Athenienſium legatio, ægrotare ciuitatem, neceſſario intelligi. Eius urbis in excolenda uita eximiam curam inuenta præclara apertius commonſtrant. Illi ſiquidem acceptum referunt auctores celeberrimi lanificium, oleum, uini uſum, arandi ſerendiq; frumenta glande ueſcentibus præmonſtratam rationem. Vnde & Autochthonas eſſe cognominatos ſcribit in Theologumenis Apollodorus, quoniam terrã primi colere adorti ſint. Meminit Demoſthenes in oratione πρὸς τὴν παραπρεσβείαν, μόνοι γὰρ τῶν πώποτ' αὐτόχθονες ὑμεῖς. Quin & illius regem Cecropem non alia magis cauſa naturæ duplicis fabuloſa narrauit antiquitas, quàm ex connubij ratione excogitata: ſicuti multis placet. Quippe ante Cecropem brutorum more in Græcia mulieres concubitu utebantur miſcello: unde fiebat uti pueri μονοφυεῖς dicerentur, id eſt naturæ uniuſ: quia matrem modo agnoſcerent, patre prorſum incerto. Vbi uero ferinos id genus mores ſuſtulit Cecrops, effecti quodammodo διφυεῖς, auctori ipſum id adoptarunt cognomen. Pueros ab initio ſtatim ita erudiebant, ut nandi uſum οἷον πρὸς ναυμαχίας, id eſt propter naualia bella, & literas condiſcerent. In pleriſque tamen à linea deerraſſe tam nobilis ciuitas agnoſcitur. Nam munerum & lucri inexplebilis ardor ita inceſſitur, ut iactatum uulgo ſit, Atticum uel morientem manũ porrigere. Ariſtophanes in Nebulis Athenienſium impudentiam infamat item, quum ait, In facie comparet ἀπηνοῦς βλέπος, id eſt Atticus aſpectus. Dicuntur quandoq; κολακῶν κόλακες, id eſt adulatorum adulatores. Celebratur & à comico eodem Athenienſium dyſbulia, id eſt δυσβουλία, quod eſt conſultatio mala: proinde etiam Eupolis, ὦ πόλις πόλις, ὡς δυτυχεῖς μᾶλλον, ἢ καλῶς φρονεῖς. Quibus innuit, eſſe quidem Athenienſes felices, uerum non ſapere multum uel diſpicere. Factum id Neptuni indignatione fabulantur: at regeſſiſſe Mineruam, ut male conſulta nihilominus feliciter caderent. Proditum tamen clariſſimis auditoribus ſcio, Athenienſes publicis conſilijs diuinos quoſdã ſacerdotes, quos Mantes uocant, adhibuiſſe. Nam & Lacedæmonij regibus ſuis augures aſſeſſores dabant. quin & ſenibus, ſic enim conſilium nuncupant publicum, augur intererat. Nam ut in Politicis Ariſtoteles præcipit, Eunomia duplex creditur: una quidem, uti eſt iuris conſtitutio recta: altera, quum iuri ſapienter, ac ut ratio dictat conſtituto obedientes ſe homines præſtant. Denique eunomiam iudiciorum præſidem alteram, opinatur Demoſthenes. Athenienſes porrò Plutarchus ſcribit, tum ad iram, tum ad miſericordiam fuiſſe lubricos, ac ſuſpiciones arripere celeriter, quàm edoceri per quietem maluiſſe. Solitos item laudantibus arridere cauillantibus haud ſane moleſtos, ad opem quoque humillimo cuiq; ferendam promptiores. Auctor in Oratione pro P. Seſtio M. Tullius, Athenienſes longe à Romanorum

rum grauitate fuiſſe diſiunctos: quoniam in urbe Romana orta grauitas, & magnitudo animi uideretur. Quidam uerò ex Græcis præcipuè, Athenas dixerunt Græciæ muſeum, ideſt μουσεῖον. Pindarus etiam culmen firmamentumq;, hoc eſt ἕρεισμα. Thucydides uerò ἑλλάδος ἑλλάδα, id eſt Græciæ Græciam. At Pythius Veſtam Græcorum, & Prytaneum. Qua loquendi hyperbole templum Conſtantinopolitanum excellentiæ incomparabilis, κόσμου κόσμον appellare ſibi permiſit quidam, quæ res mundi mundum indicat. Iam Atticorum aures teretes ac religioſas celebrant grauiſſimi auctores: ad quas qui ſe accommodat, is uerò exiſtimandus eſt Attice dicere, ut nil ſentiatur inſolens, nil ineptum, ornata omnia, grauia, copioſa. Quin Athenis clariſſimus irroborarat mos, in concione eos qui eſſent in prælijs interfecti laudari, eamq; quotannis recitari neceſſe erat. Athenienſes Liuius ſcribit, literis uerbisq;, quibus ſolis ualent, bellum geſſiſſe in Philippũ. Ex Acropoli & Propylæis, inquit Pauſanias, ἡ θάλασσά ἐστι σωόπτης, id eſt mare conſpicuum eſt, ac inde Aegeus ſe in præceps dedit, quum redeuntis Theſei uela eſſet intuitus nigra. Mox uerò Aegei ſubſtructum heroum ab Athenienſibus eſt. In Attica hiſtoria legas quandoq;: in arcem quoſpiam relatos, uel ὑπ' ἀκροπόλει ἐγγεγραμμένους. tu damnatos intellige, ac donec mulctam ſoluiſſent, ignominiæ obnoxios. Eorum nomina in Acropolin referebantur, unde ſic nuncupati. Illud obiter adiecerim, ne pereat, alioqui nil offecturum, quod Aelius ſcribit Dionyſius: ab Athenienſibus ditiſſimos nuncupari heniochos, id eſt aurigas ἁρματροφοῦντας, id eſt curules equos alentes, quem ordinem fuiſſe axiologon dicit, id eſt auctoritatis plurimæ. Fuere tamen in Attica Aexones dicacitate inſignes adeo, maledicaq; uirulentia, ut ἀξωνεύεσθαι figuratum inde uerbum ſit, quo ſignetur potiſſimum intoleranda mordacitas. Sicuti agreſtis item nota Sphettijs inhæſit in Attica eadẽ, unde infamatur Sphettius Chærephon. Verum urbis Romanæ nulla maior laus, quàm quæ à nobili Græcorum nata auctore eſt, qui orbis epitomen dixit eſſe Romam. Nam cæteris hominibus Romana præſtitiſſe ingenia, M. Tullius ſcribit. Quod uerò prodit Dion, admiratione prorſus dignum: reges ab Romanorum imperatoribus ſolitos diademata accipere. Cæterum doctrinæ à Græcis exempla petenda, à Romanis autem uirtutis. Græcæ autem genti, adulandi morem eſſe proprium familiaremq;, prodidit Iudaici excidij primo Egeſippus. Imperator uerò Conſtantius urbi Romanæ iam propior, ſenatus officia, uerendasq; patritiorum effigies ore ſereno contemplatus, non ut Cyneas Pyrrhi legatus, in unum coactam multitudinem regum, ſed mundi totius adeſſe aſylum, concipiebat animo. Fuit & qui imperij & uirtutum larem eſſe Romam pronuntiarit. Deniq; interrogatus barbarorum quidam, quid nam de Romana urbe ſentiret: id ſibi modò placuiſſe aiebat, quòd ibi quoq; homines mori perdidiciſſet. Iureconſulti deniq; Romam communem pronuntiant patriam, quòd Romano ſubiecti imperio Romani haberẽtur ciues. Id quod lege lata ſanxit Antoninus. Porrò, qui Romanæ ciuitatis iura nõ habuiſſet, filios in poteſtate non retinebat, qui uentrem inſequebantur potius.

Cretenſium mores. Nõnulla de Spartanis. Periœci. Agelæ. Andrion. Cœmeteriũ. Calophori. Xylophori. Xenicæ menſæ. Ephori. Coſmi. Epharmiotæ. Clarotæ. Lerium quid. Oleria feſta unde. Cretomartis. Dictyna. Aphæa. Carme. Item de Aegina, Lero, Ceo. De Caſſio Longino critico. Hieronymi locus reſtituitur.

Cap. XXVI

TRanſmittendum uerò paulum in Cretam inſulam: eam prodit Ariſtoteles, uideri natam & factam, ut Græciæ totius principatu perfrui queat. Mari ſiquidem adiacẽt ferè Græci omnes. Hæc autem in alto ſita, cunctis quodam modo incumbit, quando hinc ſeſe ingerit Peloponneſus, illinc oſtentatur Aſia. Quamobrem legum latori inter prima illud fuit, ut niſi præſtabilius aſtrueret, quã ſi ad libertatis rationem conſtituatur ciuitas. Cretenſis reipublicæ claritatem Spartanæ ciuitatis inſtituta retegunt, illam plurimum imitata. Agricolationi Spartæ deſeruiunt, quos uocant Elotas. Cretenſes ad eundem uſum adhibent, qui nuncupantur Periœci. In Creta puerorum habebantur conuentus, qui Agelæ appellabantur, id eſt greges. Virorum autem erant conuiuia dicta Andria Syſſitia, id eſt uiriles ſodalitates. Spartæ uerò Phiditia, quæ tamen ipſa olim, ut in Creta, dicerentur Andria. In ijs utiq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

infimæ fortunæ homines indiscriminatim cum honestioris ampliorisq; loci uiris de publica alimonia parem consequebantur portionem apud Cretenses. Scribit Athenæus, Conuiuantibus duas fuisse destinatas domos, unam quarum dicerent andrion, alterã in qua dormirent hospites, cœmeterium: in andrio duæ primæ constituebantur mensæ hospitibus destinatæ, propterea q; xenicæ nuncupatæ, mox sequebantur reliquæ. Serui muneri huic destinati uocabantur calophori, ab aliis etiam xylophori à ferendis lignis. Ephori uisebantur Spartæ, ueluti quidam tribuni plebis, quinq; numero. In Creta uerò cosmi, sed numero plures, decem nanq; creabantur. Potestas utriusq; magistratus compar. Senatus in utraq; republica similis. Sed illum Cretenses uocant βουλήν, id est consilium. Regiam uerò potestatem ab insula excussam, in ijs quæ ad bellicum spectant usum, ad cosmos reiecere. Phiditia Lacedæmoniorum eo disita ab andrijs animaduertũtur, quod apud illos uiritim præscriptum quippiã exigebatur: quod qui cõferre supersedisset, à republica reijciebatur. Liberalius in Creta citra ullam exactionẽ indiscretè omnibus alimenta publicitus suggeruntur. Cretensium uerò illud peculiare, ut in participatum omnium seruos admittant, gymnasiis solum, armisq; interdicant. Cretensem uictum fuisse tenuem, id est δυτελῆ καὶ αὐτηρόν, auctor in Lycurgo Plutarchus est, circunfertur tamen Epimenidis uersiculus, quo & apostolus Paulus abutitur, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Quam sententiam lepidè ad syllogismum, qui ψευδόμενος dicitur, reflectunt. Signat uerò id uerbum mentientem, quia ipsum se refellat: nam Cretẽsis Epimenides fuit. Epharmiotas dici in Creta seruos legimus. Fuit & inibi, qui appellabatur Mnœus cœtus, eo fermè loco, quo fuere Thessalis Penetæ. Amphamiotas lego apud alios, sicuti à sortitione Clarotas item nuncupatos. Plurimum item laudis eorundem meditationes assequuntur, quippe ab ineunte ætate sic laboribus innutriuntur, & armorum usui, ut ad ea pessendam fortitudinem audaciamq; mirè proficiant. Saltatio illis quam Pyrrhicham uocant, à Curete præmonstratam, non sine belli peritia est, quando in armis ea peragitur. Nauigandi solertia illis quoq; prima, nato inde (ut Straboni credimus) adagio, Si quis iron agat imperitum, Cres nescit pelagus. In masculis amoribus ita fermè agunt, ut ui amatum abducant, nullis persuasionum circunductibus. Qui inhibere cooriantur, turpitudinis labe non carent. Amorem conciliat non tam forma, quàm roboris præstantia. Et amasium quidem καλινόν dicunt, id est illustrem: amantem uerò Philæthora, id est ardentem. Legitima autem illis hæc sunt, si credimus, citra ullam prorsus fœditatem. Nec eam inficias hac parte, eius insulæ homines à ueteribus multis deformari proscindiq; conuitijs, ut qui peruersissimis forent moribus, improbitate, perfidia, mendacio, ignauia perinsignes: cuiusmodi ferè Aeginetas fuisse compertissimum est: sed & Lerios quoq;, unde illud Phocylidæ elogium: Lerij mali, non unus quidem, alter uerò minimè: sed uniuersi, excepto Procle, mali. Lerium autem, idest λάσιον, lilij caput indicat: de quo lepidior Græcis concinnatur fabella, Id ausum quandoq; de albedinis præstantia cum Venere in certamen prodire: indignata uerò dea, sic deformatum, uti asini pudendò euaserit persimile. De Cretensibus attendenda magnopere Polybij sententia: Cretenses (inquit) terrestribus ac naualibus prælijs ad insidias, furta, rapinas, nocturnos insultus, & omnia doli genera promptissimi sunt: in prælio autem segnes, timidi, ac prorsus inutiles. Hæc uerò Epimenidis uersiculum adiuuant plurimum: quem tamen eleuare audent nonnulli, quod diximus. Aeginam uerò esse insulam Cycladum unam, sciũt uel pullati, quæ prius Oenone dicta, mox ab Asopi filia Aegina, Aeaci matre sic indepta nomẽ fertur. Eiusdem soror Thebe ciuitati quoq; adoptauit nomenclaturã. Proinde Attico bello iussi ex responso Thebani cognatos sibi adsumere, Aeginetas cooptarunt socios. Oenonen uerò ab Oenone item quadam nuncupatam, Græci scribunt. Vt hospitales animaduerto laudari Aeginetas, id est φιλοξένους. Ex quo in Nemeis Pindarus de Aegina,

Μητρόπολίν τε φίλαν ξένων ἄρουραν.

Apud eosdem Hellenium fuit promontorium, apud quod insigniter Hellenius colebatur Iupiter, quòd Aeaci filij extentis precibus sit sedata siccitas nimia æstuosaq;: uel, uti sentiunt alij, aquarum alluuies, qua uniuersa tantum non infestaretur Græcia. Verum, quia de Creta nobis dicuntur pleraq;

pleraq;, Hieronymi codicẽ repurgemus: nam de Grunnio uerba faciens in omnes delamãte, Creticum diceres esse Longinum, inquit. tu autem, criticum repone. Id quod ex historia parum animaduersa, fluctuante sententia, suspicatus est ex eruditorum sena tu quidam. De Longino sic scribit Sudas: Longinus, inquit, Cassius philosophus, Porphyrij philosophi præceptor, multæ eruditionis, etiã criticus fuit. Vixit Aureliani temporibus, ab eodem interemptus, quod cum Zenobia consuesset, Odenati uxore. De insula eadem illud iactatum ueteribus circunfertur. Quicquid usquam prouenìat, id optimè omnium haberi in Creta. In Ceo insula lex lata olim, uti Menandri quoq; suffragio comprobatur: Qui rectè uiuere nequeant, turpiter ne uiuunto. Significabatur autem, sexagenario maiores aconito uitam finire oportere, ne reliqui cibarijs deficerentur. Cretensium tamen in liberorum educatione laus ea circumfertur insignis, quòd liberæ conditionis pueros cogebant primum, memoriæ leges commendare, nõ citra melos concinnatas, ut ex musica uoluptate afficerentur: ac illę sic ediscerentur procliuius, ne quandoq; iniustè si egissent, in insciitiam crimen refundere pergerent. Mox uerò deorum hymnis animum adijciebant. Postremò præstantium uirorum perdiscebant laudes, opinor, ut omnium imperita ætas, exemplis obblandiẽtibus ad uirtutem amplius incenderetur. Illa obiter adiecisse, nil obfuerit: Olerum esse in Creta ciuitatẽ, unde Oleria dicatur Pallas, & Oleria festa eidem dicata. Cretomartin uerò, id est κρητόμαρτιν colunt, quæ Carmes filia fuerit & Iouis, quæq; cursu delectetur & uenatione, Dianæ grata in primis. Eam quum amaret Minos, insequereturq;, illa fugiens in retia capiendis demissa piscibus se præcipitem dedit. Sed deam fecit Diana. Eandem colunt Aeginetæ quoq;, comparuisse ipsis opinati: sed ἀφαίαν cognominant, sicut Cretenses δικτύνναν. Quo tamẽ cognomine Diana quoq; significatur, ut in Laconicis rebus à Pausania proditum scimus.

Albanorum qui ad Caucasum sunt, mores: deq; seruis qui apud eos Sacri nuncupantur. Cap. XXVII

ALbani, qui ad Caucasum Iberiæ adiacent, corpore prægrandi, nec inuenusto perhibentur, ingenio minimè fucato aut subdolo. Nummorũ quoque plurimum imperiti. Vltra centum numerando non progrediuntur. Sicuti nec pondera norunt, aut mensuras, neq; item belli, ciuilitatis, agricolationis ullo modo gnari. Armantur tamen, exeuntq; in pugnam, sed Armeniorum more. Linguarũ apud eos uarietates sex & uiginti. Aranearum illic uirus cogit ridibũdos emori, interdum etiam flendo, nimio suorum desiderio. Dij apud eos, Sol, Iupiter, Luna, sed hæc præcipue. Sacerdos eius post regem primas habet. Sacris præest seruis. Sacræ item regioni. Seruorum pleriq; numinis afflatu uaticinantur. Præcipuum ex ijs inerrantem syluis sacra peruinctum catena sacerdos annuis epulis sumptuosius saginat, mox ad immolationẽ producit, cui ad id muneris destinatus hasta sacra per latus cor transfigit, tum ex labentis modo concipitur uaticinium. Apud Albanos plurimus senecturi honos. Defunctorum uel meminisse apud eos sceleris loco: cum quibus tamen pretiosa infodiunt, inde genti paupertas summa.

Massagetarum mores: item Tapyrorum, Bactrianorũ. De Phigaleis pulchra, Caspiorumq;, ac Derbicum item ritus. Cap. XXVIII

MAssagetarum ritus eximiam præferunt cõtemplantibus admirationẽ, deos omnes despicantur. Vni modo Soli rem diuinam obeunt, equo immolato. Singulis sua sunt coniugia, sed & cum alienis congressus, uerum nec clandestini: in propatulo id fit, suspensa è curru pharetra. Eximium apud eos mortis genus, si iam magno natu frustilatim dissecentur, ac intersitis ouium carnibus, mixtim uorentur. Morbis tabescẽtem interisse, calamitatis censetur genus. Proinde eiusmodi in laniatum, ueluti impij, abijciuntur feris. Pedestri, equestriq; militia præsignes. Arma illis arcus, gladius, thorax cum securi ænea. Aureis succinguntur zonis, gladijs diademate porrò cultis. Aurea & equorum ornamenta. Argento carent, & ferri rara illis copia: æris auriq; metallis fœcundissima regione. Insulares uerò exuti seminio radicibus uictitant herbarũ & fructibus non urbanis. Indumenta ex arborum libris. Potus illis expressus è pomis, quicunq; esse potest, succus. Quibus in palustri loco sedes

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt,piscitio aluntur,integumenta corporum è phocarum corijs consuunt. Adiacent Hyrcanis Tapyri.Genti mos est,ut susceptis liberis aliquot,uxores alijs item habẽdas, quærendæ prolis gratia,transmittant. Sicuti Catonem Portium Hortensio indigenti Martiam esse impertitum, ueteri Vrbis more, post alios cecinit etiam Lucanus. Vinũ his adeo gratum,tradit Bæton,qui Alexandri fuit βηματιστής, in libro De itineribus eiusdem, ut eo perinde ac unguento oblinerentur,quod ipsum cõprobat Ctesias quoq;. Insuper & δικαιοτάτους, id est iustissimos esse prodit. Sed de barbaris minus fortasse mirum:quoniam Phigalei (Messenijs adiacent hi) uino eatenus adlubescunt, ut non alibi quàm in cauponis habitent, hospitibus domos elocantes cum uxoribus, hostilis tubæ ne in somno quidem sonum perferentes.Hos ut in mœnibus cõtineret,belli tempore imperator Leonides,non alia consequi ratione potuit, quàm structis inibi cauponũ tabernaculis. Id quod de Byzantijs prodidit Aelianus. Superioris sententiæ Pausania auctore locupletissimo.Bactrianorum efferatos mores explicans Onesicritus, quamuis non omnino Geographus nobilis assentiatur,senio iam fessos, aut etiam morbo implicitos canibus obiectari prodit,diu ad id opus destinatis, quos & proprio gentis uocabulo Sepulchrales nuncupent. Caspiorum pietas illa præcipua est: parentes, haud secus ac feras immanitate cõspicuas,occlusos & arctius asseruatos fame necare,præsertim ubi septuagesimum essent annum fuerint. Sunt & qui ita scribant, Quisquis eam transcenderit annorum metam,in solitudine astitui : alios rei euentum è proximo curiosius inspectare. Siquidem quem aduolantes aues unguibus ac rostris concerpserint,uiolentius ex sandapila diripientes,felicitatis argumentum arbitrantur. Si à feris aut canibus conuellantur,non ita.Quòd si à nullo attingatur, deflent perinde ac infelicissimum.Derbices delicta omnia etiam minima,ultimo digna supplicio censent. Tellurem deam agnoscunt. Rebus diuinis fœmininum nullum adhibent, sed nec in mensam admittunt.Septuagenario grandiores iugulãt, aduocato ad epulas proximo quoque,miserrimos arbitrati, qui morbo intercipiũtur,ut scribit Hieronymus quoq;. Vetularum carnibus non uescuntur,præfocatas modo condunt.Si cui fatalis aduenerit ante præstitutam metam dies,itidem sepeliunt.

Medorum,& Armeniorũ ritus. Vermes niuium. Niuis rubẽtis ratio. Vestes talares quarum sint gentium. De Anaitide Persarum dea pleraq; nõ ingrata.Ciceronis locus explicatur pro lege Manilia.Sacarum festa. Saca dies.Medismus quid. Cap. xxix

MEdorum mores cuiusmodi fuerint, Persæ illos plurimum imitati, præcipuè declarant.Operimenta corporum illis sunt, tiara,cittaris, pileus, manicatæ tunicæ,anaxyrides,stola quam Persicam nuncupant.Equitandi porrò solertia,sagittas excutiendi studiosa exercitatio,cultus,regũ adoratio nõ aliunde, quam ex Medis propagata.Medicorum regum est,uxores multas sibi quærere. Quem morem incolas item montium seruare,aliosq;,proditum est: intra septenarium substitisse numerum,nefas.Mulieribus quoq; decorum, uiros habuisse quàm plures, paucitas deformat,& infelicitatis creditur genus,præcipuè si quaternarium non excesserint. Qui ad Aquilonia reclinantur magis, ob locorum tenuitatem ex frugiferis arboribus sibi alimenta conquirunt,ex tostis amygdalis panibus comparatis. Poma item persicant teruntq;,inde globantur in massas. Vino utuntur, quod ex certo radicum genere prolicuerint. Vescuntur & ferarum carnibus: nam mitiora pecora negligunt. Armeniorum mores medicis persimiles. Aquilonia eius tractus mirè niualia sunt. Proditur memoriæ,per montana pergẽtes repente ita grumis niuium adobrui, ut nusquam emineant:exerũt illi hastilia,quæ ad eum usum comparantur, tum ne præfocentur, commeante aliquo modo spiritu,tum eo signo ab insequentibus opem implorãtes, sæpeq; ita euadere incolumes.Progignuntur ex niue item animalia quæpiam,hirta pilis & rubida,quoniam & ipsa nix uetustate rubescit: quod ex Aristotele est,quinto De animalium historijs: Apollonides uermes nuncupat, Theophanes uerò teredines mõtanas, in quibus concipiatur humor uel in potu gentibus illis gratus. Prodit quodam loco Homeri interpres nobilis Eustathius,inibi quãdoq; rubentes uisitari niues, quòd loca illa sint μιλτώδη, hoc est milto scateant, siue minio, unde exhalationum ui inficiatur nix.

Quæ ratio item sanguinis copia largiore effusa, rorem reddere cruẽtum quadamtenus potest:quod apud Troiam factum quãdoq;,significat Homerus, quum ψιάδας αἱματοέσσας dicit, id est cruentũ rorem. Armeniacam uestem Thessalicam intelligunt, hoc est talares tunicas.Quas in tragœdijs etiam Aetolicas appellare,moris est. Lõgiores autem uestes gestare,Thessalicum putãt,ex situ frigidiore ad Boream spectãte, unde & scenici cultus prorepsere.Armenios à Phrygibus propagatos, produnt nõnulli, & propterea τῇ φωνῇ πολλὰ φρυγίζειν, id est linguæ sono Phrygem agere.Persicis dijs immolant Medi,Armenijq;.Sed hos Anaitidem colere in primis, fama est, ita more condito, ut uel nobilitate præstantes eius ministerio dedicent filias, quæ inibi corporis pudicitia in uulgus data, uelut inde augustiores factæ mox traduntur uiris, nemine non coniugia id genus alacriter admittẽte,tanta sæpe humanis animis oboritur caligo, cõcepta semel peruersissima religionum uanitate. Huiusmodi quippiam de Lydorum mulieribus prodit Herodotus,quæ passim substratæ amatoribus, hospitali eos plerũq; benignitate confouent,ac donis afficiunt pluribus longè, quàm excipiant ipsæ. Eum tamen haberi delectum, ut in turpitudinis fœdera condignos modò admittãt: ne quis forte uel litigantium aquarios (ut sic dicam) in participatum opinetur uenisse. Quod de Anaitide Persarum dea diximus, sciendum amplius: Sacarum festa quæ dicuntur, eius numinis honori esse dicata, quãdo & sacer illi dies uocatur Saca.In ijs uerò turba uirorum iuxtà & mulierum miscellanea largius uina ingurgitare assueuit, uel usq; ad stuporem.Celebritatis ratio ex historia est, quòd Cyrus per temulentiam Sacarum copias ad internecionem deleuisset in castris,quæ differta uino, simulata fuga, reliquisset ipse. Iucũdum relatu est: statuam exauro solidam primum in Anaitidis templo positam, quod annales prodidere: quoniam esset illis gentibus numẽ eius sacratissimum. Direptam ædem ferunt, quum bellaretur in Parthos ab Antonio, uulgata inde fama, eum qui uiolare templum,sacrilegas admouẽdo manus ausus fuisset primus, oculis esse captum membrisq;, ac ita deniq; expirasse. Propterea quum Bononiæ à ueterano cœna hospitali, scitari Augustus instituisset, uera'ne essent quæ iactarentur uulgò: respondit,Eius nunc maximè cruorem exhauris Imperator: ego enim ipse sum: & quicquid mihi est,ex ea conflatum præda est. Deam hanc sunt qui Dianam interpretẽtur, quam à Lydis eximiè coli, Herodoto credimus & Pausaniæ in Laconicis rebus: sed Strabo etiam ab Armenijs insigniter suspici prodit, præcipuè Zeletica regione. nam fuit etiam Armeniæ regio Anaitis. proinde hanc à Cicerone significari deam, puto, quum pro lege Manilia, Romanos Tigranis regnum ingressos, barbaris suspicionem præbuisse scribit,quòd sani locupletissimi & religiosissimi diripiendi causa, in eas oras exercitum adduxissent.Id parergon fuerit:medismum Thucydidi, id est μηδισμὸν dici, quum Medorum partes quis fouet, ac amplexatur.

Cappadocum mores.Cappa triplex pessimum, quid.Cur præsignia tam uitio,quàm probitate,dicãtur Cappadoca.Cappadocius panis. Heptacometarum ritus,& Mosynœcorum.Inibi quid Mosynos.Stathmi. Parastades.Allagæ.Mansiones.Vares, hoc est βαρὺς. Item de Tibarenis. Stammata quid.Mel,quod stupidos facit.Colchorum mores. Cap. xxx

CAppadocum mores parum excussos,parumq; ex fide habitos ueteribus,argumẽto est quod Sudas scribit,iactatum uulgò, τρίπα κάππα λάκισπε,triplex cappa pessimum:quo gens deformatur triplex,Cretum,Cilicum(nam inde etiam frequens Græcis uerbum est κιλικίζειν, quod est astutè maleficeq; circumuenire, sicuti ἀιγυπτιάζειν) denique Cappadocum. Sed & idem κάππα διπλοῦν, pro malo interpretatur. Irrepsit inde forsan simplici plebeculæ, ut præsignem cuiuspiã prauitatem manifestius pleniusq; præmõstrare gestiens,usurpet frequẽtius, Esse illum ex Cappadocia.Sed & in laudem enũtiatur quãdoq; id ipsum. Fortè quoniam in Cappadocia,quum quãdoq; equina defecissent armẽta, moniti Apollinis oraculo indigenæ ab Agrigento usq; seminium petiere:unde succreuerint longè præstantiora. Agrigentini uerò equitij gloriam, Pindaro astipulante, sacra Græciæ certamina indicant. Sunt qui indidem seruitia item proba mitti solita interpretẽtur. Est & plausibilior ratio alia,quam inferemus mox.Enotatũ annalibus est, quum in ea gente regium genus

Universidad de Deusto
Biblioteca

interextinctum periſſet,ſenatum populumq; Romanum cõceſſiſſe, ut ſui iuris liberiq; dehinc Cappadoces forent. At enim principes re uniuerſa amplius perpenſa, enixiſſime libertatem quam concoquere nequirent,recuſare inſtiterunt,orareq;, ut regem habere liceret. Romani,rem nimio plus admirati,extare quibus dulce illud inſitumq; libertatis nomen ſorderet,recuſarentq; quod nõ cæteri modò mortales, ſed cuncta animantia uitæ ſæpe diſpendio ſumma expetant ui, liberum illis permiſere, ut quando libertatem pati non poſſent,regem ut collibuiſſet, conſtituerent. In Cappadocia optimos fuiſſe artopœos,ſcribit Athenæus, ſicuti & in Phœnicia Lydiaq;. Cappadocius panis,mollis intelligitur,cuiuſmodi in Cappadocia fieri cõſuerat: eum Syri, lachman uocant:à Græcis,ab teneritudine dicitur apalos. quod idem non tacuit auctor quoq;. Heptacometas inuenio dici barbaros quoſpiam ad Ponti regionem: eos Scythicum montem incolere,Stephanus putat. Cydiſſam hunc intelligit Strabo. Agreſtis naturæ exſuperantia hi præcipuè celebrantur. Nonnullis eorum ſuper arbores degentibus: alijs uerò in turribus: unde & Moſynœci quoq; nuncupantur: quippe moſynos, turres dicũt. Scribit in Onirocriticis Artemidorus, Moſſynes eanum more in propatulo pergere concubitum: quod, inquit, gentibus alijs ἄτιμον νομίζεται. Sunt ex Græcis tamen, qui moſynos pro ligneis malint domibus accipere, ſicuti Apollonij interpretes. Ad quod alluſerit poeta ipſe, quum inhabitare illos dicat ὑλήεσσαν γλῶ, id eſt nemoroſam terram. Sicuti animalium ſepta tectaq; dicuntur ſtathmi, atq; item zooſtaſia, & omnino agreſtes domus uocantur ſtathmi. Apud Homerum in Odyſſea, pars ianuæ ita nuncupatur: paraſtada appellauit tragicus poeta. Sunt & in hiſtoria ſtathmi, ut alibi diximus, quos intelligunt loca quieti præſtituta iter agentibus. Allagas uocant alio uocabulo. Sic interualla locorum ſupputari ſtathmorum numero aduertimus. Ad hoc pertinet illud Hieronymi quoq;,id interpretantis ad Fabiolam: Hæc ſunt caſtra filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de terra Aegypti. quas Græci, inquit, ἀπαλύσεις uocant: nos propter linguæ proprietatem ſignificantius, manſiones. Stathmodotem, in Demetrij uita apud Plutarchum dici inuenias, eum qui militibus hoſpitia diſtribuit. Nam eſt ſtathmus, σφαιρικὴ κατάλυσις. Sunt & prope Pitanem ſtathmi: unde uinum ſtathmitas celebratum Græcis. Stathmos apud Herodotum, & hyperthyra interpretatur Valla cardines & poſtes: rectius forſan facturus, ſi ſtathmi appellatione limẽ intellexiſſet. Hyperthyri uerò lapidem, qui hoſtio ſuperincumbit. In Ciſsia regione fuit Darij ſtathmus nomine Anderica. Stammata uerò in ratione militari, ſunt militibus in acie deſtinata loca: unde eſt illud Hieronymi parœmiæ quadam facie pronuntiatum: Cur (inquit) omiſsis, ſuper quibus pugna eſt, de ſtammate ac loco certaminis egrederis? Porrò domus undiq; occluſæ, ac turrium modo ſuſtructæ uerbo ὐπαίθρῳ βαρεῖς, à Palæſtinis dicuntur. In eodem mundi ſitu habentur & Tibareni: nam Tibarenida terram nuncupat Argonauticon ſecundo Apollonius. Iuſtiſsimos dicunt hos. Nec priùs prælio cõgredi cum quopiam, quàm diem, locum, horam, ex fide hoſti denuntiarint. Memorabile eſt quod Nymphodorus ſcriptis mãdandum cenſuit: ſi quando pepererint inibi mulieres, uiri in lectulis decumbunt, ut puerperæ apud nos, illis curioſe uxoribus præminiſtrãtibus. Tibarenos Ephorus ſcribit, luſum amplexari in primis ac riſus, quòd in ijs maximam felicitatis partem arbitrentur conſtitutam. Moſynœcorum è lignis deſilientium in peregrinos prætereuntes aſſultatio ſanguinaria gentis truculentiam amplius infamat. Quin & in tam alta barbarie ſceleris tamen intellectus eſt. Naſcitur in Heptacometarũ arboribus mellis genus medicati. Eius uirus haurſtum ſtupidos facit, exſternatq; mentem. Hoc genere tres Pompeij cohortes ad internitionem cõtrucidaſſe illos, cõſtat, infeſtis animis eiuſmodi potum propinantes. Colchos dici nunc Lazos, enotatum aliubi eſt. Sunt uerò tumidiores natura, & præter decorum natura iactabundi: nec abſurdè forſan, quando non alia ferè gens gloria cenſetur excellentior, aut felicitate, uel diuitijs, necnon morum præſtantia cum loci opportunitate. Regia illis inſignia ſunt, aurea corona, lapillis diſtincta pretioſis, longior ueſtis, auro intexta, calcei rubro infecti, mitra item auro & gemmis uiſenda: chlamydem geſtaſſe purpuream, illis nefas, alba utiq; permittitur, nec uilis tamen, quin auro intertexta utrinq;: fimbriæ propendentibus lapillis, & apparatu alio planè inſignes.

Indorum

Indorum ueterum ac recentiorum ritus. Arbor tala. Herculem coli ab Indis, gigantis nomine. Acratopoſiæ certamen. Bibaces philoſophi. Xenocrates. Philoſophorum genera duo. Brachmanæ. Germanæ. Linum Indicum. Animam qui primi immortalem aſſeruerint. De columbis melinis, & nymphis Meliadibus. Hypomelides. Meliæ aſtragali. Orontis cadauer mirum. Milium. Meline. Melij homines cur. Caput XXXI

INdos ueteres ante quàm in eos expeditionem iniſſet Liber pater, non alijs ferè cultos moribus fuiſſe, perhibet hiſtoria, quàm Scythas. Nullæ ergo illis domus, nullæ urbes, nec immortalium deorum templa erant. In plauſtris tranſmittebatur uita non alia, quàm nomadica, nulla ſacrorum cura. Non aliunde integebantur corpora, quàm ex occiſarum in uenatu ferarum pellibus. Alimenta ſuggerebat arboris cortex, quæ illarum gentium uocabulo Tala nuncupatur: in cuius faſtigio prodeunt uelut cucurbitulæ agreſtes, cuiuſmodi in palmis conuiſuntur. Nec non ferarum incocta caro. Diu uero pòſt, commeante illuc cum exercitu Libero patre, & inædificatæ urbes ſunt, ſancitæ leges, templa quoq; ſtructa dijs. Vini item ratio, ac ſerendi præmonſtrata illis. Armorum ſcientia tradita, ſed & unguentorum, ac ſatyricæ ſaltationis, quam Cordaca dicunt. Herculem quoque Indiam appetiſſe, conſtans fama tenet, & auctor probat Megaſthenes. Proinde ab illis coli religioſius, uerum Gigantis nomine. Iuſtitia inibi adeo ſancta, ut proditum monumẽtis ſit, ab Indis exteras gentes nunquam bello appetitas, ne quid parum iuſti interim admitteretur. Sepulchra illic defunctorum honori nulla. Quando uirtus & uitæ integritas propagandæ memoriæ amplius ſufficiat. Memorabile illud eſt: Indiam eſſe prorſum ſeruitutis expertem: nemo enim ibi uel indigena, uel externus ſeruitutem ſeruit. De Lacedæmonijs, ſi helotas modò exemeris, id ipſum quoque narratur. Indos in ſeptem diſtribui ſpecies, proditum ſcimus: principe loco philoſophis conſtitutis, quibus una tantũ ſacrificula incumbit cura. Interim uero & diuinacula, quando uis hæc non alij ferè contingere creditur, quàm ſapienti. Si quem præſagia terrefrentur, ſilentij perpetua mulcta irrogatur. Secundo loco agricolationis periti, tamà cæteris feriati, ut inter congredientes acies, uolantia tela, armorum ſtrepitum, nihilominus omnis expertes curæ iniuncta ſibi munia obeant, nec laceſſantur uel minimo. Inſequuntur hoſce pecoris magiſtri, mox & opifices inſtitores ue. Quinto ſtatuunt loco bellandi peritos, & armis tantum innutritos. Ab ijs uiſuntur, quos dicere epiſcopos recte poſſumus. Horum uero muneris eſt, quid in quaq; geratur parte, peruigili cura explorare, ac mox regi inſinuare, uel magiſtratu fungentibus: ſicubi regia abſit poteſtas. Mentientibus mulcta irrogatur grauis. Sed necdum deprehenſus proditur quiſpiam. Poſtremò habentur, qui iuſtitia culti in primis ac ſapientia ſuper republica cum rege uel magiſtratibus capita conferunt. Per connubia porrò genera promiſcere, nefas: in ſua ſe pellicula, intraq; modulum proprium continere ſe, cogitur unuſquiſque. Philoſophia tantum neminem diſcludit. Mores gentis priuatim relatu haud indigni. Carbaſis talaribus corpora cõuelantur. Soleis præmuniuntur pedes. Caput linteis globatur: inaures propendent, ſi opulentiores ſint, elephantini. Sed aureis ornamẽtis nec lacerti carent, nobilioribus præſertim. Capilli cura non negligẽs: detondent tamen rarius. Mentum quoque illis intonſum: facie reliqua ſpecioſius leuigata. Sed illud anxiè inficitur, nec fuci uniformi genere. Furti ſe alligaſſe, ſcelus apud eos nefarium. Literas prorſum ab Indis ignorari, plèriſq; proditur. Proinde legibus uſos non ſcriptis, ac memoriæ præſidio cuncta diſtribuiſſe. Alicubi tamen reperio, in ſindonibus ab illis ſcriptitatum: uerum, elementis haudquaquam peregrinis uti. Simplicitatis ac parſimoniæ argumenta plura. Lis apud eos rara. Teſtibus non indigent, aut obſignatione ulla. Fide plurimum tractantur omnia. Nec domui aſſeruandæ curioſius intendunt. Vinum neſciunt, præter quàm diuinæ rei cauſa. Potus illis ex oryza. Ex hordeo ferè cibus. Sunt qui Indos eſſe Philœnos, id eſt uini amatores, eatenus prodant, ut Calano moriente, præter gymnica & muſica ab Alexandro propoſita certamina, etiam acratopoſiæ, id eſt meraci potus, ſit inſtitutum: in quo primas occupanti, talentum foret præmium: ſecundas autem, minæ triginta: tertias, decem. Mortuos uero inibi ſtatim,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quinq; & triginta, mox etiam ſex. Qui plurimum bibit, ac uicit, meri choas perficcauit quatuor, nomen homini Promachus. Sed hunc cur miremur? quum ab hoc aditu laudis ne philoſophi quidem abſtinuerint: quãdo tyranno Dionyſio, in feſto quod Choes dicitur, aureæ corollæ præmium ei proponente, qui uini choam hauſiſſet primus, inſigne id Xenocrates arripuit. Sed Indos repetamus. Incolumitatem exercitio quærunt & perfrictionibus: adhibentur ſtrigiles ex hebeno præcipuè corporum expolitioni, in qua deprehenduntur curioſiores. Superſtitio illa in ſacris plurima, non iugulandi, ſed uictimas præfocandi, ne quid deminutũ honori diuino cedat. Indos uero hoſce in primis deos eximie uenerari, Iouem pluuium, Gangem fluuium, & Indigetes genios. Si à rege abluantur capilli, feſta dies agitur, mittunturq; dona ampliſſima, geſtiente unoquoque opes ſuas certatim oſtentare. Sunt qui à ſapientibus eorum deos credi putent, quicquid colere adorti ſint, præcipueq; arbores, quarum oblæſio capite expiatur. Lunæ curſu tempora metiuntur: nec ut plerique, orbe ſyderis pleniore, ſed ubi curuari cœpit in cornua. Indos philoſophos ſunt qui bifariam partiantur, ut alios Brachmanas nuncupent, quos & Brachmas uocant: alios uero Germanas. Brachmanũ placita eſſe, uitam præſentem credi oportere, ueluti conceptum uitalem. Mortem uero, egreſſum ad ueram felicemq; ijs uitam, qui recte fuerint philoſophia imbuti. Propterea meditatione multa ad mortem inſtrui. Item mundum habere tempus initiale, tendereq; in interitum. Eſſe quoq; globatum forma. Deumq; uniuerſorum opificem moderatoremq; per cuncta meare. Mundi exorſus eſſe ab humectationis elemẽto principe. Rurſumq; præter elementa quatuor, quintam haberi naturam, unde cælum promicuerit, & tot tantorumq; ſyderum præſignes, collucentes ue oculi. Chaldæos & Indorum magos humanam animam eſſe immortalem, primos omnium tradidiſſe, Pauſanias monumentis prodidit: quos multi præterea Græcorum ſint inſequuti, in primis autem Plato. Et in libro De pomo, quiſquis fuerit auctor, adnotatum inuenias: ſcholaſticos qui morienti aderant Ariſtoteli, quum is iam exſpiraſſet, ſic uirum affatos, Qui philoſophorum animas excipit, & tuam colligat, in ſuis recondens theſauris, uti animam addecet recti hominis & perfecti, qualem te nouimus. In philoſophiæ communionem uxores non admittere: ne ſi improbiores paulò natura comperiantur, arcana rerum prophanis infundant pectoribus: ſi uero ad bonitatem factæ, ne à uiris diſcludantur, diuertantq;. Siquidem quibus uoluptas, dolor, mors contemptibiles fiant, non facile ſeruitutem concoquere. Hoc genus eſſe dijs amicum, Hierocles ſcribit, ſolicq; deſponſos præcipue. Ab omniq; abſtinere creophagia, id eſt carnis cibo uictuq;. Agere item uniuerſum tempus hypæthrios, id eſt ſubdiales, ac ueritatem amplexari præcipue. Lineis contegi amiculis: quæ certo nentur è lapidis genere, ignibus inuicta: ſed quæ nec perpurgẽtur aqua, uerum ubi ſordes inſederint, in flammam coniecta ſplendeſcunt. Ex Germanis uero cenſeri eos honore præſtare, qui ſyluicolæ dicantur, uini, Veneris, ac omnino humanioris uictus expertes. Ab ijs proximè coli medendi peritos: quorum philoſophia circa humani corporis contemplationem diſtringatur: uerum, non aliunde peti medicamenta ferè, quàm ex uictus ratione. De Indis illud amplius: mulieres alioqui pudicitia celebres, elephanti tamen pretio oblato, amatoribus pudorem ſubſternere, nullo inde ſeatur. Nuptiarum ritus non ferè alius, quàm ut ubiq; ferè dotis lenocinium abiũgatur omne. Virgines quum eſſe nubiles cœperint, in publicum à parentibus producuntur. Accurrẽte (ut aſſolet) multitudine, libera illis datur optio, è iuuenum turba uirum ſibi ſeligendi, quẽ uirtute aliqua inſigniter præſtantem putent. Apud Catharos Indos irroborauerat mos, uti cum defunctis uiris deflagrarent uxores. Natum id ex ueneficij crimine, quo ſublatus à quapiã dicebatur maritus. Apud eos, quibus imperauerat Sophites, pulchritudo eximiæ uenerationis eſt, quo nomine infantes acriter explorãt, ecquid ſint ad pulchritudinem & robur facti: neq; enim aliàs educantur. In matrimonijs item cõtrahendis præter uenuſtatẽ cum proceritate nil curant magnoperè. Oritæ defuncto rum cadauera feris obiectant uoranda. Cedroſi, inhoſpitales ac feri, ungues tota nutriunt uita, ferarum amicti exuuijs. Cete in cibos adhibent, quorũ ſpinis trabalibus tecta cõtignant, ſquãmis tegularũ uicem ſubeuntibus. Gedroſii ab alijs dicunt hi. In Polyhiſtore

ſtore Cedroſii. Sed uitiatum putant codicem nonnulli. In Indis porrò traduntur enaſci columbæ, ut Aelianus inquit Variæ hiſtoriæ primo, μήλιναι τὴν χρόαν, id eſt melini coloris: de quo Hermolaus aliqua. Sunt tamen & nymphæ dictæ μηλιάδες. Nam aſtragali, etiam μήλιαι dicuntur. Milium Varro ex Græcorum theſauris produci ſcribit, quod illi melinem dicant. Scire tamen licet: melinem Dioſcoridi, & Theophraſto eſſe panicum: id quod à noſtris eſt item obſeruatũ. Melios, id eſt μήλιος, homines in Theogonia uocat Heſiodus, uel (inquit interpres) quoniam ex Melijs ſint nymphis progeniti, uel quòd nati ſub arborem fraxinum, quam uocant Meliam, ſint abiecti. Hypomelides poma ſunt, ut Gargilius Martialis aſſerit, cuius utitur teſtimonio frequenter Palladius, ſorbo ſimilia, mediocri arbore, flore candidulo, dulcedine acuto ſapori remixta. Indos fuiſſe hominum primos, probabile Pauſanias habet, ſi areſcente mole terrena, ſolis ui enatum prodijt humanum genus. Fuiſſe item cæteris longè proceriores, uel Orontis argumento, qui Indorum generis eſt creditus, oraculi Clarij teſtimonio, Syris conſitientibus, cadauere comperto in Orontis fluuij alueo, cubitorum undecim, & amplius. Nauigia Indis ſunt ac Aethiopibus, nec pice lita, nec cõpacta ferro, ſed laqueis arctantur. Cauſam facti augurantur nonnulli, quia inſint in eo mari ferrum ad ſe pertrahentes petrę. Id haud uidetur uerum, quoniam Romanorum claſſibus illic res gerentibus, niſi obuenit eiuſmodi. Potior ratio eſt, quæ de metalli promitur inopia, ſed nec aliunde inuehi licet, quando ne fiat, morte caueri traditur.

Taxilitarum mores perabſurdi in filiarum nuptijs. Carmanorum ritus.

Caput XXXII

SEd enim quæ de Taxilitis memorãtur, etiam ſi perabſurda prorſum, & quæ uix impetrent fidem, à pleriſq; cenſebuntur, nihilominus tam honeſte prodi, à nobis poſſe adiudicauimus, quàm prodita ſunt, auctore præſertim graui, & cui propemodum diſpudeat non adcredidiſſe. Eſſe uero indici tractus urbem Taxilem, ex Strabone, Stephano, cæteris ferè, notiſſimum. Inibi ergo fortunæ tenuioris homines, inopia premente, filias habentes illocabiles, ut quoquo poſſint, foras tamen obtrudant, ętate florem attingente, productas in foro ſtatuunt, ineuntibus tubis claſſicisq;, quibus alias cani bellicum, moris eſt. affluente paſſim multitudine, adeunti propius puella corporis poſtica reuelat, ingeritq; mox & antica. Si hac ratione non diſplicuerit, nubit. Traditur & illud: functos fato uulturibus obiectari: ſed & uxores in multorum uenire participatum. Carmanis id ineſſe peculiare, ſcribunt Græci, ut in conuiuijs percuſſa faciei uena, profluentem inde cruorem uino commiſceant, atque propinent, amicitiæ finẽ ſtatuentes, ſanguinem guſtaſſe mutuum. Mox uero unguentis caput collinere, repercutiendis uini exhalationibus.

Sogdiorum iuuenum admirabilis animi magnitudo. Caput XXXIII

SOgdianam eſſe regionẽ, tradunt coſmographi, prope Bactrianos, cuius incolæ dicantur Sogdij, uel etiam Sogdi. Eſſe uero locorum pleraque inculta, & habitatoribus uacua. Cuiuſmodi fuerint incolarum mores, uel uno retegi argumento facillime poteſt. Quum in eo ſitu res gereret Macedo Alexander, producti ad eum ſunt Sogdij ad triginta ferè numero captiui, ut facile apparuit, & nobilitate præſtantes, & corporis robore haudquaquam inter poſtremos. Iuſſerat eos ad ultimum abduci ſupplicium rex: id ubi animaduerſum ab eis eſt, putares emiſſos uinculis domeſticum repetere ſolum, maxima alacritate pæana patrium, adhibito & modulatiore corporis motu, more choreas ducẽtium, recinere adorti ſunt. Renuntiatur id Alexandro, qui mirabundus, ſupereſſe cuiquam tantum animi, tantumq; elatæ mentis, ut mortis horrorem non compaueſceret, ſcitari ab eis perrexit, quæ nam lætitiæ tam importunæ, tamq; inopinæ ratio foret. At illi, Non alia (inquiunt) ratione geſtimus, quàm quòd terrarum principis imperio fatalem deſtinatumq; ſibi eſſent ſubituri diem. Quacunq; occaſione alia morerentur, conſueta cæteris perturbatione ſortem oblatam fuiſſe laturos. Nunc, ut fortes addecet, mortem eſſe ſibi in uotis: proindeq; cantu lætitiaq; laſciuire. Tum tanta animi magnitudine uerſus in ſtuporem rex: Cupio (inquit) noſſe, an ſit uobis optabilis uita citra ullas inimicitias meas? At illi, nunquam inimicos egimus, uerum nos quum hoſtiliter inuaderes urens uaſtansq; omnia

hoſtiliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoſtiliter, occurrimus uim repreſſuri. Quòd ſi benignitate potius, quàm diuexatione, certare nobiſcum perrexeris, dabimus operam, ne officiorũ uicißitudine ſuperemur. At rex, Verum, quibus obſidibus pollicitationes obfirmatis? Vitam, inquiunt, quam contribueris beneficio tuo, fidei conſtantiæq; pignori obijcimus, reddituri, quandocunq; reflagitaris. Hiſce uero illi conditionibus emiſſi, quam dederant fidem, obſtinatis animis egregiè præſtiterunt, populares ſuos ſynceriter Macedonibus conciliantes.

Aſſyriorum ritus. Diſtinguantur ne à Syris Aſſyrij. Ilium, Troia, Dardania, ciuitas una. Grammatia quid. Piſces deorum loco. Syrorum item mores, & Phœnicum. A quibus inuẽta primum aſtronomia, arithmetica, geometria. De Aſtreo pauca. Phœnicoſtola iacula. Iamblichus. Adad, & Adargatis. Virgo cæleſte ſignum. Chalcidia pocula. Siriaſis quid. Sirrum. Sirrus. Sir ciuitas. Phœnigmum quid, & ſiræum, aut ſycion. Syriſcus. Cap. XXXIIII

ASſyriorum mores magna ex parte Perſici ſunt. Illud peculiare, ut ei negotio deſtinati triumuiri, integritate cõſpicui & nobilitate præſtantes ea maximè ratione iam maturas uiris puellas coniugio peruinciant: nam productas palàm, conuocata per præconem multitudine, locare ſe eas uelle pronuntiant, remq; peragunt, ut quæq; dignitate præcellit, ita elocantes prin cipe loco. Babylon uero, quæ fuerat Aſſyriæ caput, cur ab Hieronymo purpurata dicatur meretrix, etiam ſi Roma inibi ſignificatur, & de mulierũ eius loci impudicitia, ſubſtrato hoſpitibus pudore, alibi (opinor) uberius explicatum. Mos uero genti illi peruetus, ægrotos in uijs proponendi exquirendiq; à prætereuntibus, an morbo id genus norint remedia. Etenim nemo tam improbè malus fuerit, qui ſciens nõ gratè impertiatur. Coma illis haud ſanè magna. In manu inſignis ſcipio eſt, prominet è faſtigio malũ uel roſa aut lilium, uel omnino eiuſmodi quippiam. Mortuorum luctus inibi, qualis fermè in Aegypto. Defunctus eorum melle conditur & cera. Aſſyrios præterea in prælijs capita ferreis premunire galeis barbarico conſertis ritu, ut penetrare eas, non uſquequaq; fuerit promptum. Clypeos porrò geſtare haſtasq; & pugiones Aegyptijs perſimiles, clauas item ligneas ferro inductas, ac lineos thoraces, auctor Herodotus eſt. Sed addit, Syros à Græcis nũcupari, à Barbaris Aſſyrios, uel Attyrios uerius, quod ſcribit Dion, in quis uiſantur & Chaldæi. Porphyrio & Acron, Quæ nunc (inquiunt) Syria eſt, olim adiectione ſyllabica uocatur Aſſyria. Stephanus, Babylonium tractum Aſſyriæ nomine intelligit: quanquam & Aſſyrios alteros ſtatuit, quod Xenophon item primo Rerum Græcarum facit, Syris adiacentes: diſtinguit & Strabo & alij plures. Id quod in Ilio, Dardania & Troia factitatum. Sed, inquit Lycophronis interpres, Dardanus ex Samothrace cataclyſmi tempore ad Troiæ loca tranſmiſit, ac condita Dardania, humanis eſt perfunctus, uiſebaturq; inibi eius ſepulchrũ: at poſterius Dardania, Troia, Ilium ciuitas facta eſt una. Syrorum gentem eſſe natura leuem, obſeruauimus, adq; nouãdas res procliuem. Inde illud in Aureliano Flauij Vopiſci, Rarũ eſt ut ſeruent fidem Syri, immo difficile. T. Liuius, Syri & Aſiatici Græci, leuiſſima genera hominum, ſeruituti nata. Eſt & ludis celebritatibusq; adeo deditum genus, ut Antiocheni, quorum & maxima & feliciſſima urbs eſt, toto ferè anno tum in urbe tum in ſuburbijs non aliud impenſius curarent, quàm ludos & feſta. Hiſtoriarum quoq; ſextodecimo Poſidonius, Syrorũ inceſſens delicias, oleo perungi eos pretioſo arguit, liniq; unguentis, diei partem maximam in grammatijs (ſic autem communes uocant concœnationes) cibis ſaburra ri & potu. At M. Cicero, qui fuit oratoris pater, Romanos Syrorum uænalium eſſe dicebat ſimiles: nam ut quiſq; optime Græce ſciret, ita eſſe nequiſſimum. In Syria, inquit Vlpianus Digeſtis de cenſibus, à quartodecimo anno maſculi, à duodecimo fœminæ uſq; ad ſexageſimum quintum tributo obligantur. In Syria fluuium nomine Chalum, χάλῳ, celebrat ἀναβάσεως primo Xenophon, in quo uiſantur piſces magnitudine ingnes, ac miti manſuetoq; ingenio: Eos, inquit, deos arbitrabantur Syri, nec iniuria affici patiebantur, ſicuti neq; columbas. Omnes autem Syrias uoluptatum ſcatere illecebris, auctor eſt Ammianus Marcellinus. Piſcium aurata ſimulacra, penatium loco illis ſunt. Sed & in templis argentei uiſebantur piſces. Syros præterea Fortunam impenſius colere, Pauſanias tradit, cuius ſimulacrum apud Orontem concinnarit Sicyonius

Euty

Eutychides. Sunt & Syri ad iocos & cauilla in primis factum genus. Sed & cultui diuino non incurioſe mancipatum. Proinde in Syluis Papinius,

Quod ramis pia germinat Damaſcus.

Inceſſitur tamen Syrorum gens, ut mortalium auidiſſima, ſicuti Hieronymus inquit, necnon uafricia nimis ſolers, atteſtante id ipſum adagio ex Sudæ monumentis, σύρος πὸς φοίνικας. hoc eſt, aduerſum Phœnices Syri: ubi uerſuto imponere ſatagit uerſutus. Sunt enim in Syria Phœnices quoq;. Fuere item Syri quandoq; in hortis operoſiſſimi: quod Plinius ſcribit, producta inde paræmia, Multa Syrorum olera. Phœnicum laus peculiaris in nauigandi præſtantia, & purpurarum piſcatu, quando Tyriam præſtare cæteris purpuram perhibent. Sidonij uero muneris à nonnullis creditur arithmeticæ ac aſtronomiæ excogitata ratio: quoniam nauigantibus utraq; peraccommoda. Sicuti geometriam ad Aegyptios reijciunt, ob agrorum menſus identidem neceſſarios, nunquam non collimitijs pereuntibus, Nili exſuperantia oblimatis metis. Sed in Mercurium cæleſtis ſcientiæ primordia renuit Manilius illis uerſibus:

Tu princeps auctorq; ſacri Cyllenie tanti,
Per te iam cælum in terris, iam ſydera nota.

Auctor uero eſt Theon, quoſdam eſſe arbitratos, Aſtræum mathematicum excogitaſſe primum aſtrorum nomenclaturam: quo argumento, aſtrorum ſit dictus pater. Traditur illud quoq;, uetera de atomis placita à Mocho Sidonio propagata primum. Illud obiter adnotarim, ab Pindaro eleganter dici phœnicoſtola iacula, quæ mittant Phœnices. Verum, de Aſſyrijs illud amplius, quod libro quinto ſcribit Egeſippus: in Iudaica captiuitate pleroſq; compertos, qui bimones aureos deglutiſſent, quum adornarent fugam. Id poſtea ſpecie miſerabili inter alui inquinamenta aurũ legebant. Quod quum inſpexiſſet Aſſyrius quidam, mox eſt in omnes propagatum. Inde diſſecabantur miſeri adhuc uiuentes, ac uentris euiſcerabantur ſecreta, dum inter retrimenta aurum quæritur, duobus milibus nocte una diſciſſis. Deum uero Aſſyrij, quem ſummum habent ac maximum uenerantur, Adad, uerbo gentium illarum proprio, nuncupant. Significat autem non aliud ferè, quàm unum. Adijciunt & deam nomine Adargatin, ſiue ea ſit etiam Atergatis, quod alibi indicabitur. Omnia horũ numinum poteſtati ſubiecta, opinantur, ſolem interpretati terramq;. Argumento eſſe, quòd Adad ſimulacrum inſigne radijs cernatur proclinatis, ceu uirtutis cæleſtis uehiculum illi ſint in terrenam adnes molem. Schematiſmo autem diuerſo terræ, ſeu Adargatis imagunculæ conuentes plafingebantur, in ſublime radijs ſurrectis. Quod cæleſti affluxu progerminẽt cuncta pla- nè de terreno, uelut fermento. Commeminit deæ item Baſſus in commentario, quod in Germanici Phænomena concinnauit, ubi de Erigone mentio eſt: cuius ſit leonem inter, libramq; domicilium. Virginem (inquit) dici Cererem, arbitrati ſunt pleriq;, ſpicarum quas tenet, indicio. Alij Adagartin malunt. Sunt qui & Fortunam, quoniã ſine capite aſtris inſeritur. Obiter uero ſciendum: à Nigidio Figulo iuxta M. Varronem doctiſſimo, Virginem dici Iuſtitiam, uel æquitatem. Sub ſiniſtra quæ ſpicam habet magnitudine inſigni, quam ideo Virgini contribuunt (quod ſcribit Theon) quoniam ſit res præcipuè pia agricolatio. Virginem ſunt, qui Ioue genitam fabulentur, uelut Heſiodus, Δίκη Διὸς ἐγκυαγεῖσα. At nonnulli Aſtræi filiam malunt κατ' ἡμέρας. Ex Chalcide porrò Syriæ ciuitate, à Monico Arabe condita, propagatus creditur Iamblichus, philoſophiæ myſterijs copioſe imbutus. Illud obiter adnotarim, ambigere Euſtathium ab utra Chalcide ducantur pocula dicta Chalcidica apud Comicum. Siriaſis ad Syros pertinet nihil: eſt enim eo nomine cerebri inflammatio, & panniculorum quos uocant κωνιγγας, auctor Paulus. Sirrum nuncupant ſubterraneã foſſam, id eſt cuniculum: λάκκῳ item dicunt. Sed & excauatio, in quam ſemina deponũt, eodem cenſetur nomine. Vbi recondantur in ſubterraneis frumenta, ſirros intelligit etiam Varro, Sir, in Illyrico ciuitas πολυαίθρωπος. Syriſcus uas plexile, in quo fici exponuntur uænales, meminit Alexis apud Athenæum. Phœnigmum ſeptimo Therapeutices Galenus, id eſt φοινιγμόν, pharmaci genus intelligit communicatum deniq; τοῖς ἀπονοῦσι: ex thapſia concinnatur, aut napy, ac id genus alijs. Siræum, ex Pauli monumẽtis, ficorũ uocant decoctum pleriq;, cum defruto nomine participato: ſicyon eſt ab Hippocrate nuncupatum.

Arabum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arabum ritus maximè miri. Zira. Sisyra. De ratione ueneni scitu non indigna pleraq;. Item de uiperis pulchra, & palsamo, seu balsamo. Scopelissare quid. Arabarchiæ uectigal. Arabarches. Lyciarches. Syriarches. XXXV

ARabum mores præcipua digni admiratione: primum, fratres honore filios anteire, traditur: quia natu grandiores sint. Omnium bonorum participes consanguinei sunt: qui tamen cæteros ætate præcedit, dominus existit, censeturq;. Communis item uxor, immo uero una omnibus. Ingressurus ad eam baculum ante fores deponit. Moris enim est, ut baculum unusquisq; gestitet. Eo uiso, reliqui congressui parcunt. Illa tamen cum seniore noctes agere dicitur. Cum matre coisse, haud quaquā censetur impium. Deprehensum adulterum mors euestigio consequitur. Hic uero non alius est, quàm aliunde genus ducens. Arabum amiculas ziras, id est ζαφὰς uocat Herodotus: sicut Caspiorum sisyras: unde Pactyes quoque dicti sisyrophori. Relatu iucundum in hac mentione, quod sequitur. Erat filia regi mira specie insignis: erant & mares filij numero quindecim, quorū singuli ardentius sororem amabant: propterea q; non desinebant per uices ad eam uentitare. Assiduis uero illa congressibus delassata, lepido commento eludere omnes adorta est. Bacilla sibi parauit, nihilo ab eorum bacillis discrepantia: quumq; unus ex fratribus fortè digrederetur, arrepto quod deposuisset baculo, confestim illa compar subiecit. Id uidentes cæteri ab ingressu temperabant. Ita aliquandiu à Venereis facta quies. Sed quum fortè omnes in forum coissent, id intuitus ex eis quispiam, sororis congressum petit. Verum, bacillo ante fores animaduerso ex more, quum fratres alios agere in foro sciret, adultero dari operam coniectans, pergit inde trepidus & ira ardens ad patrem, quid uidisset, quid pro uero afferret, nuntiat. Indignabundus & minarum plenus accurrit is, baculum uidet, ingreditur, innocentem repperit filiam. Adijciamus porrò, quod notandum censuit Vlpianus: Arabum plerosque in prædia inimicorum lapides aggerere consuesse, quod σκωπελίζειν dicunt, id est scopelissare, quo significabant, interituros malo leto, qui ea colere adorti forent, insidijs illorum qui scopulos posuissent. Quo fit, ut nemo audeat, crudelitatem ueritus insidiantium. Id, inquit, grauiter persequi solent præsides ad pœnam usque capitis. Dignum scitu: in Arabia uim balsami magnam subnasci, uti Pausanias arbitratur: qui tamen palsamum pronuntiat, balsamum minimè, in Bœotijs rebus. Amare porrò uiperas tum arboris succum, quo alantur plurimum, tum etiam umbram: nam & in odoriferis syluis serpentes, siue serpulas, ut ueteres loquebantur, repperiri frequentissimas traditum est: & scribit Bibliotheces quarto Diodorus. Vbi uero Arabibus appetat tempus balsami succulentum excipiendi humorem, Scytalas fert unusquisq; duas aduersum uiperas: quippe inuicem ijs allisis, sono illas abigunt. Interfecisse nanq; cauent cum primis, balsamo sacras opinati. Quòd si quem fortè mordicus apprehenderint, sit uulnus, perinde ac ferro illatum, sed ueneni timor nullus: quando cibis pastæ odoratis uiperæ uirulentiam letalem alias, mitiore permutant potestate. Insignem quippe uenenis molliendis uel accendendis uim habent alimenta. Siquidem in Phœnicia compertum, uel halitu modò truculentioris uiperæ pernecari hominem: quod radicum illic succrescentium potentia, creditur fieri. Arabici porrò instituti, & quidem legitimi fuit illud quoque, ut si parte aliqua regij corporis causatio se ostentasset, proximi ipsum id assimularent: quippe censeri ridiculum, moriente rege certatim adniti, ut simul contumularentur, ni idem & in corporis præmortua parte præstarent. Luxum regis in thus ferentibus locis eum legimus apud Athenæum, ut in dies singulos talenta impenderentur Babylonia quindecim. Illud haud prætereundum omnino: ex Arabia in Aegyptum uim animalium insignem solitam adduci, quo nomine uectigal Arabarchiæ celebratur Iureconsultis: cui qui præesset, diceretur Arabarches. Ad quod scienter eruditis coniectatum, id satyricum liquidò spectare, Aegyptius, aut Arabarches, dormitantibus in aurem utranq; interpretibus, ut aliàs non infrequenter. Nam sic in Epistolis ad Atticum & M. Antonius Arabarchæ fœdatur appellatione, ceu Aegyptius foret publicanus, ob exigendi sanguinariam atrocitatem. Lyciarcham tamen intelligunt ludorum præsidem, qui in Lycia celebrarentur: & Syriarchem, eorum qui in Syria.

Nabatæo

Nabatæorū mores. Nabaten uocari ex adulterio conceptum. Reges apud Homerum solitos sibijpsis seruire. Saracenorum instituta. Erembi qui, & unde. Cap. XXXVI

NAbatæos esse felicium Arabum gentem, omnibus arbitror notissimum: à Nabate quodam sic nuncupatam Græci scribunt: dicíq; Nabaten ex adulterio conceptum. Horum continentiā laudibus efferunt celeberrimi auctores, necnon cumulandis asseruādisq; diuitijs curam exactissimam. Illud admiratione non caret: mulctam dici publicè ijs, qui rem aliquo modo decurtarint imminuerint'ue. Augescētibus opibus, honor est domino exquisitus. Rara inibi seruitia. Ministeria ex cognatione frequentiora, uel sibi unusquisq; minister est. Quo more ne reges quidem expertes ferunt, à quibus identidem parari dicuntur conuiuia. In ijs plura duodenis exsiccasse pocula, ignominiosum. Rex ibi auctoritatis adeo dilutæ, ut non sibi modo, uerum & alijs interim administret, ideſt non autodiaconum modo agat, sed antidiaconum quoq;. Cæterum & Homerici reges eius quoq; modi comperiuntur, ex quo item αὐτοδιάκονοι inueniuntur, id est sibi ipsis subseruientes: quando Priamus etiam ἀνιοχᾶ, id est aurigatur. Achilles concidit carnes. Icit fœdus, immolatq; Agamemnon. Meminit libro primo Athenæus. Nabatæorum sustructiones impendio pretiosæ. Vrbes nullis communitæ mœnibus uisuntur. Summa enim regioni pax. Equorum quibus carent, uicē implent cameli. Perfuncta fato corpora retrimentitiæ sordis loco illis sunt. Regium cadauer, ut ritè contumuletur, in sterquilinia deiectatur. Sol illis sacratissimum numen. In arula res illi peragitur diuina, quam in ara excitarint. Sarracenos constituit Ammianus inter Assiriam & Nili cataractas, & Blemmyarum collimitia, qui omnes à caluo (quod dicitur) ad caluum bellaces censeantur. Seminudi agunt, coloratis sagulis pubetenus amicti. Nemo unus eorum stiuam attigit, uel arborem coluit quærendo uictui. Errant semper nulla lege, nullo lare. Vita est illis perpetua fuga. Vxores mercennariæ ac conductæ ad tempus ex pacto. Verum, ut adsit matrimonij species aliqua, dotis nomine offertur marito hasta cum tabernaculo. Ita uero palantur assidue, ut alibi nubat uxor, pariat alibi, & procul liberos abducat. Victus uniuersis caro est ferina. Lac præsto est exuberantissimum. Frumenti ac uini usus plerisque ignotus. Interpres Homeri quidam Erembos Troglodytas interpretatur, & Sarracenos, id est Ἀραβαπλωσύς. Dici autem Erembos, παρὰ τὸ εἰς τλῶ ἔρεμνὰ λύειν. quia subterranea incolant. Sed appellantur Erembæi quoque. Ammianus idem alibi scenitas Arabas Sarracenos dici nunc opinatur.

Aegyptiorum inuenta, & eorundem ritus. Artophagi Aegyptij cur. Cyllestia. Ammonij unde. Pan, seu Mendes. De suibus. Hermotybies. Cici. Calasiris quid. Laura locus deliciarum. Dulcis cubitus apud Sardis. Ochi regis historia. Omphale. Lydorū libido. Abrotonum. Laurea in potu quid. Laura ciuitas, & Croton unde. Lauria locus. Plutarchi locus in Themistocle de Lauriotico prouentu. Cap. XXXVII

QVid uero de Aegyptiorum ingenijs, deq; eorum doctrina sentiendum uideretur, abunde aliàs exsequuti sumus. Nunc nihilo secius prolibabimus quæpiam eiusdem gentis peculiaria, ne quid per incuriam transiliamus, uelut conniuentes, quod nostros libellos adiutum eat. Igitur quia in artibus reperiendis solertem fuisse gentem eam, & in cognitione rerum indaganda sagacem, multi prædicant, compertum id in literis ante omnia. Ab Aegyptijs ex cælestium rerum scientia & obseruatione anni rationem excogitatam primo: inde in portiones duodecim, quæ de lunæ nomine menses nuncupantur, distributam. Græci quidem fuit moris, tertio quoq; anno ut fieret aptior temporum responsus, mensem interijcere, quem intercalarem dicimus. At Aegyptij, re uniuersa (uti usum est) comperta certius, singulis quidem mensium treis dierum attribuentes decadas, euoluto denique anno, quinq; etiamnum superadijciebant dies. Traditum porrò, duodecim deorum rationem ab Aegyptiorum scientia Græcos ad se corriuasse. Primos item deorum excitasse aras, conflasse simulacra, ac templa cōstruxisse. Quin & animalium effigies saxis insculptas ostendisse. Quæ ad gentis mores spectant, & instituta à cæterorum ingenijs dissita lon

Universidad de Deusto
Biblioteca

gè comperiuntur. Nam taceo illud: ueterum Aegyptiorum alimenta ab herbis petita, paluſtriq; caule, eam quam agroſin uocant, unde irrepſit mos eadem dijs ſupplicandi. Mox uerò ad piſcitium tranſiſſe, ac nonnullos ad carnes, pellibus ad integumenta corporum reiectis: ſicuti ex arundinibus attexebantur domus. Aegyptios Hecataeus artophagos nuncupat, qui cylleſtijs ueſcerentur. Colleſtes uocat Herodotus ex olyra, id eſt ſiligine confectos. Proditum à ſacerdotibus eſt, à Mercurio deinde artium diſciplinarumq; excogitatos modos. Cæterũ, ferri hæc poſſunt: illa, admiratione non carent. Tenet quippe fama, fœminas inibi negotia obire, cauponã exercere, ac id genus alia pleraque peragere. Viros autem domi ſe continere, quæ aliàs muliebris cenſentur muneris, tractantes. Onera item capitibus geſtare, uirorum eſt, humeris autem fœminarum. Veſicæ retrimenta reddunt fœminæ ſtantes, uiri ſedentes. Ciborum ſuperfluitates intra domeſtica cõſepta excernuntur. Veſcuntur in propatulo, uijſq; Sacerdotium nullum adit mulier: uirile habetur id. Maribus parentes alendi neceſſitas nulla. Filiabus autem ſumma. Scribunt non uti nos, à ſiniſtro in dextrum pergentes, ſed ediuerſo: prædicant tamen ipſi, nos in ſiniſtrum produci, ſe uerò in dextrum. Literæ eorum biſariæ ſunt, ſacræ, ac populares. In deorum cultum præter cæteros ſtudio feruntur exſuperantiſſimo. Virilia circuncidere non diffitentur, ſed rationem promunt, ut mundiores ſint. Sacerdotum tota leuigantur corpora, omni prorſum decuſſo pilo, ne quid ſordium ſe proferat in re diuina. Amicula linea ſunt, calcei papyracei, alijs uti nefas. Aegyptiorum dij uniuerſim quidem Iſis & Oſiris, quem Bacchum intelligant. Seorſum uerò & alij plures. Nam apud Thebas arietina facie coli Iouẽ traditur, quòd Herculi ſeſe ita uiſendum præbuerit, ut arietis detruncati pelle corpus obſepſerit. Quia uerò Iouem Aegyptij Ammonem dicunt, inde Ammoniorum, quos Aegyptiorum atque Aethiopum colonos prodidere, cognomen celebratum, ſimul & oraculi apud eoſdem uulgata fama. Sed de hoc paulo item plura mox. At mendeſii inter octo deos Pana connumerant, quos priores duodecim illis opinantur. Eius ſimulacrum caprinam præfert faciem. Crura uerò hircina ſunt, non quia talem arbitrentur eum, ſed ueritatis arcanum myſtico adumbratur uelamẽto. Aegyptiacè uerò Pan dicitur Mendes, quo nomine hircus item deſignatur. Quanquam eſt quoque in Thracia ciuitas Mende, uel Mendis: ut eſt apud Apollodorum, unde Mendæum uinum. Sunt & in Sicilia prope Palicos Mendæ. Inter animalia antiquis obſeruationibus conſecrata mneuis & apis ſunt notiora: mneuis ſoli ſacer eſt, ſuper quo nihil dicitur memorabile, ſequens lunæ. Suilli pecoris apud Aegyptios deteſtatio ſumma. Argumentum euidens, ſi quis tranſeunter ullo modo beluam attigerit, eueſtigio cum indumentis omnibus in flumine abluitur. Propterea inibi ſubulcis interdicitur templis uniuerſis: nec per connubia quiſpiam cum eo genere affinitates conciliarit. Animal id nec dijs immolatur ullis, præter quàm Libero ac Lunæ: niſi ubi plenam uiſitationem illa facit, liberum enim tunc ſacrificium eſt, nec ſuillam carnem à menſa reijciunt. Maximus apud eos ſenectuti honos. Veſtes non aliæ magnopere, quàm lineæ, circa crura ambitu extremo fimbriatę, quas calaſiris uocant. quanquam ibidem calaſiries item pugnatores uocantur: ſicuti etiam hermotybies. Sunt quibus calaſiris intelligatur equeſtris tunica latior, quam & xyſtida uocant: dicitur quoque ἱππικὴν χλαῖναν, Græcorum lexicis hac in re præcipuè uitiatis. Laneas ueſtes intuliſſe templo, profanum. Scelus item, inuolutum ijs cadauer condidiſſe. Aegritudinum ibi non unus eſt medicus, ſuus eſt unicuiq; morbo deſtinatus. In funeribus is irroborauit mos, ut decedente aliquo, caput ſibi muliebris familia uiri renudatis pectoribus: ſalinarijs mox condiendum traditur cadauer, quum odoribus, tum etiam ſale. muliebre corpus domi diutius aſſeruatur, ne Venerea fœditate à ſalinarijs inquinetur, quod experimento cognitum quandoque eſt. Vnguenta Aegyptijs, præſertim in paluſtri ſolo, ex Sillicypriorum fructu, ipſi appellant κῖκι. Cogebatur Aegyptiorum unuſquiſq; deſtinato magiſtratui, quo ſe artificio tueretur, palàm facere. Quòd ſi quis ementiretur, morte luebatur mendacium. Eam legem ad Athenienſes quoq; tralatam à Solone, auctor Diodorus prodidit. Hortorum curam eſſe familiarem Aegypto, ſcribit ex Callixeno Athenæus: quamobrem accedente aeris temperatura

tura, florum copiam quacunq; anni parte abunde ſuppetere, præter aliarum rationem terrarum. quo ductus argumento Martialis libro ſexto ſic iocatur,

Vt noua dona tibi Cæſar, Nilotica tellus
Miſerat, hybernas ambitioſa roſas,
Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
Vrbis ut intrauit limina prima tuæ.

Poſtremo, nec illud ſilentio inuoluendum: in numeroſa Aegyptiorum regum ſerie, mandatum literis, etiam fœminas quandoque regnum tenuiſſe. Ganeata eorundem cibaria literis commendarunt multi: ſed palàm facit hiſtoria potiſſimum, qua proditur memoriæ, aduerſus Perſarum regem Ochum expedito cum exercitu irruiſſe Aegyptium regem, móxque à Perſis ſuperatum. Quum ab Ocho tractaretur humane, etiam menſæ adhibitus, ridere perrexit Perſicam lautitiam, ut tanto principe indignam prorſus. At ſi collibeat (inquit) noſſe, cuiuſmodi eſſe deceat felicium regum menſam, imperato meis olim coquis, cœnam parent Aegyptiam. Quum adnuiſſet Ochus, arriſiſſentq; plurimum id genus condimenta: Malum malè (inquit) ô Aegyptie, diſperdant te dij, qui hiſce neglectis, uiliores affectaſti dapes. Fuit apud Alexandrinos locus Laura nomine, in quo omnium quæ ad delicias ſpectarent, uiſebatur forum. Sicuti fuit apud Samios Laura quoque, Policrate tyranno ſtruente: ut apud Sardis qui eſt, dulcis cubiti exhiberet imaginem, Lydorum in primis molliciem amplexatus. Quando gens ea Venereorum appetentiſſima in hortorum amœnitate cum mulieribus congredi multum diuq; conſueuerat. Eorum principatum ubi arripuit Omphale, poſt alias irrogatas pœnas, uxores uiridario præcluſas ſeruitijs proſtituit, unde conciliatum loco nomen. Meminit Athenæus, ſed & Plato in Phædro. Quo (uti arbitrantur) argumento, Dioſcorides libro tertio, abrotonum etiam γλυκὼ ἀγνόνα uocari ſcribit. Quum uerò ait Gellius, Romanis mulieribus in potu familiaria fuiſſe, lauream, paſſum, murinam, lauream pro lora dictam uolunt eruditiores. Nam ſcribit Varro, Grandiores natu mulieres loram bibiſſe, uel garum, uel defrutum, uel paſſum quam dixerit murrinam Plautus, uti nonnullis placet. Crotonis ciuitatem dici Lauram, compertum mihi eſt, ab Laura Lacinij filia, Crotonis uxore, à quo ciuitati factum nomen. Fuit in Attica item Laurium, locus metallorum ferax: quod prodidit inter cæteros Herodotus & Suidas quoque. Hinc apud Plutarchum in Themiſtocle, Laurioticus celebratur prouentus. quam rem aut non percepit interpres, aut neglexit: ſicuti in Nicia quoq;, ubi metalla in Laureotica recenſentur, id eſt γῆν τὴν λαυρεωτικὴν: at interpreti ſatis fuit, In agro, transferre: ni forſan decurtati codices ſunt. Laura, pro uia, ſeu uico eſt apud Herodotum libro primo, ueluti per quem fluit populus.

Aphrorum ritus diuerſiſſimi. De Mauruſiis pluſcula, & Cinganis. Aegidis origo, & quadrigarum. Hammata quid. Necnon de Carthaginenſibus. Ammon Iupiter unde. Parammon Mercurius. Gorgia quid. Gorgones animalia. Boues retro paſcentes. Plagion ſchema. In Libyam remittere ægrotum quid. Cap. XXXVIII

APhricam eſſe hominibus fœcundiſſimam, auctor probat Herodianus: proinde gentes diuerſiſſimæ in eadem, & moribus miris maximè. Nobis omnia conſectari, non eſt conſilium, cum delectu curioſo, quod hactenus fecimus, paucula ex ſtrue cumulata præcerpemus. Aphricam M. Tullius omnium uocat prouinciarum arcem, natam ad bellum contra urbem Romanam gerendum. Adyrmachidas ad Aegyptum uergentes eiſdem ferè uti moribus accepimus, quibus & Aegyptij narrantur imbuti. Vxoribus in utroq; crure armilla ineſt ærea. Caput inſigniter comatum. Si quos, uti aſſolet, pedunculos ceperint, prẽmordent, ac mox abijciunt. Virgines iam maturas uiro aſtituunt regi. Quæ præcipuè illexerit animum, præfloratam dimittit. Naſamonum ſingulis de more adſunt uxores plures: cum quibus uel palàm congredi, receptum apud eos eſt, prius ſcipione prætento. Nuptiali cœna diſcumbentium ſingulos adit noua nupta Veneris gratia. Cõgrediuntur illi, domo allatum donum contribuentes. Si cubi iuriſiurandi uſus ueniat, concipitur id per uiros qui olim apud eos plurimo uirtutum ſplendore enituerint. Affuſis precibus ad maio-

rum monumenta, futurorum ſcientiam aucupantur incubantes manibus. Fidei ſanctio maxima, inuicem ſibi idem propinaſſe poculum. Cuius ſi inopia fuerit, è cinere idem petitur argumentum. Mauruſii duriſſimis inſueti, in paruis degunt tugurijs, ubi liceat uix reſpirare. In humo dormiunt nuda, ſi qui delicatiores paulò ſunt, aliquid ſubſternunt. Veſtes pro temporibus euariaſſe, legibus prohibentur. nam laceras craſſioresq; omnibus geſtitant horis. Pane carent, ac uino, quin bonis omnibus, ſine quis humanior degi non queat uita. Tritico ueſcuntur tamen, ac ſiligine, hordeoq;, uerum incocto, nec trito in farinam, belluarum utique more. Apud eos nefas eſt, uiros uaticinari. Fœminarum modò ea eſt functio. Nam ſacrificio proprio dijs obito, antiquis non inferiora ædunt reſponſa. Videntur Mauruſii è Phœnicia oriundi: quoniam Hebræis ex Aegypto demigrantibus duce quidem Moſe prius, mox Ieſu Naue filio, patrias coacti ſedes linquere in Aegyptum, inde in Aphricæ ultima defugere. Argumento ſunt lapideæ columnæ apud Tingen oppidum, in quis Phœnicum lingua conſcriptum: Nos à facie fugimus Ieſu prædonis, filij Naue. Dicuntur autem Aphricæ indigenæ, quòd eis nulli ſint uetuſtiores. Quo nomine illorum rex Antæus, eſt dictus terræ filius. Hæc autem ratio & Didoni Carthaginis condendæ occaſionem facile præbuit. Mauruſios denique Cinganos appellari nunc, coniectatio eruditorum eſt, quòd ab Sarracenis pulſi, per omnem ſint Europen diſſecti. Scatet feris Garamantum ſitus. Tenet conſtans fama, auerſari eos hominum commercia, immo uerò etiam aſpectum fugitare. Arma illis nulla, quando nec tueri quidem ſe audent. Macas memoriæ proditum eſt, ſumma capitis curioſius deradere, relictis in meditullio capillis, quos ſuccreſcentes circumtondent eadem cura. Poſſent uideri ſacerdotes noſtri ritum inde mutuati, niſi quòd capitis corona ex Romanæ eccleſiæ inſtitutione regnum præfert, quod in CHRISTO expectatur. Capillorum uero decuſſio temporalium indicat bonorum depoſitionem. Gnidanum uxores fimbriarum copia perſtrepunt, pretium id concubitus eſt, quo pluribus quæque uiſatur exculta, eo plauſibilior eius forma cenſetur, ceu quam adamarint innumeri. Machlyes comam in occipitio connutriunt. Auſes uerò capronas è fronte demiſiſſe, gaudent. A uirginibus honori Mineruæ, quam indigenam arbitrantur, certamen æditur quotannis: arma, lapides ſunt, fuſtésque: ſi qua ex ictu deceſſerit, falſa cenſetur uirgo. Quę omnium præſtantiſſime depræliata eſt, à cæteris Græca condecoratur armorum facie. Subuehiturq; curru per Tritonidis ambitum paludis. Putant uero Mineruam Neptuno prognatam, & palude eadem. Coargutam uerò grauius à patre, indignabundamq; inde, adoptandam ſe Ioui inſinuaſſe. Promiſcuus porrò illis, ac ferarum prorſus more paſſiuus cum mulieribus congreſſus. Troglodytas Aethiopum inenarrabili pedum celeritate mirantur rerum conditores. Non articulatior illis uox: uerum, qualis in ueſpertilionibus inauditur, ſtridor. Cibus non aliunde, quàm ex ſerpentibus lacertisue, ac omnino reptili genere. Lybicum uerò inſtitutum id item eſt, ut quos in uenatione uel pugna elephantes attriuerint, magnificè ſepeliant, ac hymnos præterea concinant. Quorum id ſit argumentum, ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἀνηπέλους γηγενοῦς ὑπεῖκε πόντῳ, id eſt uiros eſſe bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerſum ſteterint: quod mors glorioſius comparata γενάρχιον ſit τοῦ θανησομένου. Atlantes proprijs carere nominibus tradunt, ſolos hominum, quod nobis compertum ſit. Hoſce memorant orientem execrari ſolem, ac omnifariam ingerere conuitia, quia ipſos perurat, & inutilem reddat regionem, caloris exſuperantia ambuſtam. Aphris porrò paſtoribus mos ille uetus eſt, quadrimis filijs uerticis uenas aut etiam temporum, lana quam ſuccidam dicimus, adhibita, inurere, compeſcendis è capite fluctionibus. Propterea q; inter omnes proſperiore uti ſe putant ualetudine, ac re uera eiuſmodi comperiuntur. Quòd ſi amburendis uenis fortè ſpaſmo corripiantur pueri, inſperſam hirci urinam, præſentiſſimum malo remedium arbitrantur. Aphras mulieres ſuper ueſtem nudas geſtare caprarum pelles fimbriatas, ac rubrica litas: unde apud Græcos defluxerit Aegidis appellatio. Quadrigarum item morem indidem in Græciam demanaſſe, produnt. Sepeliendi ritus à Græca non ita abiungitur conſuetudine. Riſu non caret, quod in more Naſamonibus eſt, qui ſedentium habitu mortuos aſtituunt, id ipſum & inter moriendum curioſius attendentes, ut ſedentes expirēt. Aphros porrò

porrò traditum eſt, gentem eſſe ad omnem auram ſpei mobilem, atque infidam. Numidas ante omnes barbaros in Venerem effuſos. Ammon celeberrimum eſt Libycis numen, cui de paſtoris nomine, à quo illi primò erectum ſimulacrum eſt, appellationem factam, in Meſſeniacis rebus auctor Pauſanias eſt, ſicuti Babyloniorū Belus ab Aegyptio quodam Belo creditur nuncupatus. Scitu uerò dignum: dici non Iouem modò Ammonem, ſed & Ammoniam Iunonem. Quin & Parammon Mercurius colebatur in Libya quoq;, ſed ita, ut Elei in Peloponneſo eiſdem pariter rem obiiſſe diuinam memorentur. Pindarici interpretes id produnt modo: ab Libycis Ammonem nuncupari Iouem, atq; ſic etiamnum coli. Hammata in frictionis ratione pro faſcijs accipit Galenus: His, inquit, de cauſis etiam περὶ ἀμμάτων circumactus fieri cōuenit, quos fricantes circa totum uentrem adhibent. Maxyes in parte capitis dextra comam enutriunt, in ſiniſtra decutiunt. Minio linunt corpora, ſeq; à Troianis propagatos, fabulantur. Oblinuntur colore eodem Zygantes, quibus ex ſimijs alimenta ſunt. T. Liuius perfidiam Pœnis attribuit, quam uel Punica maiorē in Annibale fuiſſe, ſcribit. Cicero calliditatem: ſicuti numerum Hiſpanis, robur Gallis, artes Græcis, Italis ſenſum, Romanis pietatem, ac religionis ſapientiam. In floridis Apuleius Carthaginem miris efferēs laudibus: inibi pueros omnibus imbui diſciplinis, ſcribit, quas & oſtentent iuuenes, doceant ſenes. Eſſe porrò Carthaginem eius prouinciæ magiſtram uenerabilem, Aphricæ Muſam cæleſtem, camenam togatorum. Carthagine imperatores tollebantur in crucem, ſi proſpero euentu, prauo conſilio rem geſſiſſent. Carthaginenſium iuuentutem uidetur non citra probrum Ennius tunicatam dixiſſe: quoniam primum tunica nō uterentur Romani, mox ſubſtrictam admiſerint, breuemq;, citra humerum deſinentem, quam uocant exomida. Carthaginenſium item mores inceſſit Plutarchus, ut amarulentos, triſtes, ſubditis graues, in terroribus haud quaquam generoſos, in ira peragreſtes ac feros, pertinaces in ijs quæ ſemel complacita ſint, ad luſum & gratiam immites aſperosq;. Pœnos eſſe acutiſsimam gentem, Columella ſcribit. Scitu uerò dignum: Carthaginem ueteribus dici quandoque caccaben, id eſt κακκάβην: quod illarum gentium lingua equinum indicet caput. Ad quam rem Virgilianum illud ex Aeneidos primo alludere, neminem (opinor) fallit. Miſnam dici Carthaginenſium nauale, compertum nobis eſt. Illud hic obiter ſubnotarim: eſſe in Libya Gorgonas animalia κατωβλέποντα, id eſt ſemper deſpectantia, ouibus creduntur agreſtibus ſimilia, aut uitulis, ſicuti quidam uoluere. Peſtilens ijs eſt oris halitus, quippe intereunt mox afflata omnia. Sed nec innocentior ab oculis radius manans, ubi concuſſa, quæ à fronte in oculos propendet, coma, ſpectarint aliquid. Cognitum id à Marij militibus aduerſus Iugurtam bellantibus. Eſſe item in tractu eodem, Herodoto auctore, boues opiſthonomos, id eſt retro paſcentes, id exprimentibus cornibus quæ adnuunt proclinanturq; in ima: tametſi hiſtoriam conuellit Athenæus ſub aliena perſona, quoniam à nullo præterea hiſtoricorum ſit comprobata. Gorgia, id eſt γόργαι, ad Gorgonas pertinent nihil: nam dicuntur eo nomine Dorienſibus hiſtrionum perſonæ. Eſt & ſchema ſimiliter deſinens, quod gorgion dicunt: cuiuſmodi apud Thucydidem hiſtoria prima, φαίνεται γὰρ ἡ νῦν ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη.
Eſt apud eundem ſchema item plagium, ubi quid ita enuntiatur, uti ad unum referri queat, queat & ad alterum. Sicuti quum interpres ait, dici hæc ab Themiſtocle ualent, ſed & ab Thucydide. Illud uero Galeni ex Therapeutices quarto, aduerſus Theſſalum & aſſectatores: Si, inquit, medicaminum ſeries numeroſa cum diætæ ratione nil prorſum ægritudinem alleuarit, ἀφικνοῦνται εἰς λιβύλλαν τὴν ἄνθρωπον, id eſt in Libyam hominem remittent, Hiſtoriam (opinor) latentem complectitur. Ex claſſicis quippe auctoribus id exploratius eſt, homines in Aphrica ſalubri eſſe corpore, ac pleroſq; diſſolui ſenectute, morbumq; haud ſæpe ſuperare quenquam.

Clepſydræ notiones plures. Hydrologium quid. De clepſydrio item. Iupiter Ithomatas. Ephydor. Ithomea feſta. Diametri notio recondita. Plutarchi locus explicatur in Demetrio. Quid ſit per diametrum moueri. Ariſtotelis obſcuritas illuſtratur. Cap. XXXIX

CAeterum relictis denicq; gentium moribus, quos miſcellanea quadam ratione ac promiſcua, ut ſe inter legendum obtulere, prætexuimus, ad inſtitutum, ueluti poſtliminio redeamus. Atcq; illud attingamus primum: clepſydram dici quādoq; Aſtronomicum organum, horas metiens. Clepſydris, inquit Martianus, lunæ magnitudo cognoſcitur. Hydrologia uidetur appellaſſe Cleomedes in tractatu De cæleſtium orbium contemplatione, quibus ſolem dimetiebātur: Pauſania uerò auctore, ſcimus in uertice montis Ithomes arcis Meſſenenſium, unde Ithomæa dicantur feſta, Iouis ἰθωμάτου honori dicata, fontem fuiſſe nomine Clepſydram, in Arſinoen fontem alterum influentem: credo, quia quandoq; exundet, quandoq; deficiat. Fuit & in arce Athenis eodem nomine fons ita nuncupatus, quòd ſtare incipientibus Eteſiis impleatur: ſtacceſcēribus autem, deſinat: conſimili ferè ratione, qua Nilus. Propterea de M. Antonio ſcribit Appianus in Parthico: Athenis profecturum ad bellum, ex ſacra olea ſibi ſertum præcerpſiſſe: porrò & ab Clepſydra uas aquæ plenum detuliſſe ex præcepto ſecum. Legimus & Metichen ſcortillum Clepſydræ cognomentum ſibi adoptaſſe, quum ad Clepſydram cōcubuiſſet, ac uniuerſa defluxiſſet aqua. Euboli quoque poema dictum legimus Clepſydram, quod auctor prodit Athenæus Dipnoſophiſtarum libro tertio ac decimo. Qui clepſydræ æqualitatem cuſtodiret, ephydor dicebatur. Quia uerò eſt horonomicon uas clepſydra, hinc præfinito dicentes, ad clepſydram id agere, pronuntiamus. Ex quo Cicero: Cras ergo ad clepſydram. Hinc ἡμιμετρημένην ἡμέραν dici à Græcis audias. In tres autem partes diſtribuebatur aqua, una quippe agentis erat, rei altera, tertia iudicum. Diametrum uerò appellarunt, quod à iuſta deficit dimenſione: ut eſt apud Dinarchum in Calliſtrati Iſangelia. Ex quo Plutarchi uerbis lux infertur plurima in Demetrio, cuius filius in Thebarū oppugnatione, quum plures fruſtra cædi aduerteret, eo nomine querebatur apud patrem. Qui commotior, τί λυχράίνεις inquit ἢ διαμέτρου ἀφέλας τοὺς ἀθηνήσιν; quid moleſte fers, an diametrum trucidatis debes? Hanc doctrinam non eſt interpres aſſequutus. Nec illud negligendum, quod primo de animalium hiſtorijs prodit Ariſtoteles: animalia πεζὰ πολύποδα καὶ πολύπουα moueri κατὰ διάμετρον. Nam diametrum lineam item dicimus ab angulis quadrati ad angulos tranſeuntem oppoſitos. Multipeda uerò, dum ſtant, quadrangulam planè formam deliniare uidentur: uerum, in progreſſum, non per rectam lineam pedes prorendunt, ut homo, ſed à dextro in ſiniſtrum, uiciſſimq; à ſiniſtro in dextrum. Diametrus, inquit Martianus, Latialiter diſtermina dicitur. Clepſydram graphicè Apuleius expingit. Clepſydrij auſcultationes inuenimus apud Philoſtratum, quibus Adrianum Tyrium aſcriptum refert, ab Herode Attico, tanquam rei maximè arcanæ. Item Pauſaniam Cappadoca unum ex ijs fuiſſe ſcribit, qui clepſydrij participes forent, quos (inquit) aliqui uocant ἀψάνπας, id eſt ſitientes. De clepſydræ porrò ratione in encyclijs quæſtionibus Ariſtoteles.

Vocabulum lutra quàm uarias recipiat notiones. Elytron. Anelytra, Luntæ aues, ac coniſticæ. Elutriare, Labandria. Luter. Lura. De lutrophoris, & corriuatis à lutra dictionibus. Hydrophoros puella. Hydrophoria feſtum. Erinnys unde. De aquiminarijs: aquarijs itē, ac Cerere Luſia, & Erinnye, Arione equo. Neptuni & Cereris eiuſdem fabella. Puncta. A punctis. Neptunus cur Hippius, & deus maris. Neptunus itē Hippodromius. Luſius fluuius, & Gortynius. Aquatio, aquatus, adaquare. Cap. XL

IVtras ſunt qui in noſtris literis aquas immundas dici à Græcis interpretentur, opinor inde adductos, quia Sudas λοῦτρον exponit, τὸ ἀπόλουμα τὸ ῥιπαρόν. Sunt & lutræ fibrorum è genere, quas nunquam mari accepimus mergi. Haſce uerò etiam lytras (Varrone auctore) dicimus, quia radices arborum in ripa ſuccidant. quamuis poſſit uideri etiam à luendo lutra nuncupari, quòd aquis ſe lutet, quoniam enhydris Græce interdum nominetur. Elytron uerò cruſtam dicunt pennas ſuperuenientem, quaſi uagina incluſas, ut in ſcarabeis: nam inde anelytra dicuntur, quæ detectas habent pennas, uti apes. Luntæ uocantur aues, quæ lauandi uſu non carent: ſicuti coniſticæ merſantes ſe puluere, uelut pulueratrices. Lutra Græci genere neutro etiam balnea dicunt: ſicuti etiam lutronas, ut Xenophon. Balnei uerò

uerò aquam lutrion, ut Ariſtophanes ἐν ἥρωσι, noua etiam comœdia lutas. Inuenio & lutrophorum appellari, qui nouis nuptis lauacra deferebat, Athenis quidem ex Callirrhoe, aut ex Enneacruno, alibi uerò undecunq;. Puerum genere propinquiſſimum eo fungi ſolitum munere, ſcribunt nonnulli. Fœminam uerò in eo uſu intelligere uidetur Pollux. Quin & in Veneris templo apud Sicyonios uirginem, quæ annuo fungatur ſacerdotio, lutrophoron dici Pauſanias ſcribit. Nymphica item lutra fuiſſe dicta, reperio. Erant & ſui defunctis, qui cælibem tranſmiſiſſent uitam, lutrophori, id eſt puerī hydriam tenentes, qui ſuper monumentum aſtituebantur. Lutra uas item apud Latinos. Vnde Elutriatum uellus apud Plinium, quod de uaſe in uas tralatum eſt, quod tranſuaſare item dicitur, ſed rarius. Elutriare lintea ex Laberio apud Gellium, pro laure poſitum uidetur. Sicuti Labandria, quæ ad lauandum ſunt data. Luteridium ſunt qui Latinè labellum interpretentur: alij & capulam. Putant ex eruditioribus aliqui, à lura dici elutriare uerbū: id uerò eſt os culei: unde & lurcones, capacis gulæ homines. Apud quoſdam luter uas eſt, quo miſcetur aqua uino. Eius cōmeminit Hieronymus in Iouinianum. Et quoniam de aquis mentio eſt, aquarios lego nuncupatos hæreticos quoſdam, qui aquam offerebant ſolam in calice ſacramenti. Apud Ciceronem in Epiſtolis familiaribus à Cælio concinnatis, uidentur eſſe aquarij, qui aquam circunferunt uenalem. Niſi ego, inquit, cum aquarijs & tabernarijs pugnarem, ciuitatem ueternus occupaſſet. Iuuenalis,

Veniat conductus aquarius.

Aquaria prouincia in Cicerone aduerſus Vatinium, Cura eſt quæſtoris, præfecti mercibus, quæ uel mari uel omnino aquis ſubuehuntur, ne quid exportetur. Sed & publicis aquis præfici ſolitos quoſdam, ſcimus. De quibus quandoque ſit ſenatuſconſultum factum, ut quum eius rei cauſa extra Vrbem forent, lictores binos, & ſeruos publicos ternos, architectos ſingulos, & ſcribas, & librarios, accenſos & præcones totidem habere liceret. Hoſce dici quandoq; aquarum curatores animaduerto, interdum & aquarios. Iulius Frontinus, Ille aquariorum tollendus reditus, quem uocant punctam. Et mox docet, fuiſſe quendam qui appellaretur à punctis. Pertinebāt & ad eandem aquarum rationem, qui uocabantur uillici, caſtellani, ſilicarij, tectores. Sed hæc fermè miniſteria erant. Alibi Frontinus aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum uſum deriuare deprehendiſſet. Super qua re Cælij Rufi ædita quoq; legebatur oratio, cui titulus fuit De aquis, ubi aquariorum dolo, irriguos agros, tabernas, cœnacula perpetuis ſalientibus coarguebat inſtructa. Vnde illuſtratur Cælij eiuſdem locus, de quo diximus. Qua in parte mirari quiuis poteſt interpretum uanitatem, ſæpius in uado hærentium, aut prora illiſa uel ſuppreſſa etiamnum nauí, uix enatantium. Memorabile illud quoq;, ad inſtitutum quod pertinet præſens: aquarum Athenis præfecturam Themiſtoclem geſſiſſe, compertiſq; nōnullis, aquas per dolum corriuaſſe, quum damnandos curaſſet, ex mulctatitia pecunia æneum puellæ conflauit ſimulacrum, quam hydrophoron uocant, ab Perſis mox Sardis tralatam, & in Matris deūm templo collocatam. Leguntur hæc quidem in Plutarchi parallelis, ſed non citra ſcaturiens mendum. Fuit Athenis feſtum quoq; hydrophoria, lugubre, in eorum memoriam, qui cataclyſmo perijſſent, meminit Apollonius. Aquiminaria uaſa apud Pomponium lure conſultum ab aqua deducuntur, ut ſint ad abluendas manus inſtrumenta: quæ eſcario argento contineri putat. Scribit Herodotus hiſtoria prima, Aquiminaria duo Apollini Delphico fuiſſe à Cræſo oblata, aureum argenteumq;. A Græcis περιῤῥαντήρια nuncupari uidentur. Aqualem cum aqua, ubi in Curculione Plauti legimus, notionem arbitror manifeſtam. Aquarium in Pomponio Digeſtis De ſeruitute ruſticorum prædiorum, eſſe locus uidetur, unde ducitur aqua in fundum riguum. Sunt & aquilices apud Calliſtratum. Aquarios inter ſeruitia computat Digeſtis de fundo inſtructo legato Vlpianus: Hoſtiarij (inquit) topiarij, diætarij, aquarij domui tantum deſeruientes continebuntur. Quod ad Euſtochium ſcribens comprobat Hieronymus, In lignarios, inquit, & aquarios damnauit. Aquationem pro irrigatione accipit Palladius, qui & aquatam mulſam dicit, aqua dilutam multa. Nec adaquare uerbum uulgò frequens idem reformidat. Luſiam, id eſt λουσίαν, inuenio cognominatam Cererem

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Arcadia apud Thelpusam, quòd olim ei quærenti filiam congredi concupiſſet Neptunus, id ut uitaret dea pudica in equã ſe deformauit. Dolo percognito, deus equum induit, ac mox Cererem adijt. Quæ initio factum tulit permoleſte: inde ira deſita, Ladonis aqua expetiuit relui. Hinc producta cognomenta duo: nam Erynnis nuncupari cœpit, quoniam indignari apud Arcadas ἐρινύειν dicitur. Ex ablutione uerò Luſiæ prorepſit appellatio. Sunt qui Luſiæ ibi ſimulacrum non Cereris eſſe coniectent, ſed Themidos toto (quod aiunt) cælo incõſideranter aberrantes. Et concubitu eo natam ferunt puellam, cuius nomen non initiatis enuntiaſſe, nefas arbitrabãtur. Natum item equum Ariona. Qua ratione Hippion Neptunum Arcadas putant cognominaſſe primum. De Arione hoc intellexiſſe in Iliade Homerum uolunt,

οὐδ' ἔκεν μετόπιθεν ἀείσας ἄλιον ἐλαώνην,
ἀθρήσαν ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένηται.

Sed & in Thebaide ſic legimus,

ὡς ἄθρησε θέουσαν ἐκ θηβῶν εἰμάτια λυγρά
φέρων σὺν ἀείσι κυανοχαίτῃ.

Sunt qui tradant, omnium principem Neptunũ equos domuiſſe, arte etiamnum equitandi excogitata, unde cognominis nata occaſio. Sicuti etiam deus eſt maris habitus, enauigandi ſcientia mortalibus cõmunicata, claſſe quoque conflata primum, cui ſit à Saturno præfectus. Id quod Cretenſium placitis continetur præcipue. Fuit & Thebis Hippodromij tẽplum Neptuni: quod Chryſippus ex carmine ſignificat Pindarico ex Iſthmijs. Hippij cognomen inde productum, arbitratur Phurnutus, quod mari celerrime iter peragatur, uelut equorum functionem ſubeant naues. In Arcadia interluit Gorna uicum fluuius initio Luſius cognomento, quòd natum ibi louem abluerint, mox Gortynius, cuius aqua creditur omnium frigidiſſima.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVArum lectionum libros, ad ornatiſſimum doctiſſimumq; Angelum Bragadinũ, patritium Venetum, ac Domini cani inſtituti profeſſorem reuerendum, Præfatio decimanona.

EST genus hominum (ſi modo tales appellandi homines, & non potius ſub humana ſpecie, belluæ) uenerande pater, qui in uniuerſum omnes liberaliores oderunt diſciplinas: exiſtimantq; naturali quodam habitu facile ſe poſſe ſecernere uerum à falſo, æquum ab iniquo, honeſtum à turpi, & (ut paucis dicam) omnia rerum diſcrimina uidere. Ad quorum opinionem ſi cõniuere uellemus, quanta perturbatio rerum omnium conſequeretur? quanta confuſio? Nam maximas uirtutes clariſſimasq; diſciplinas iacere omnes neceſſe eſſet tam barbara dominante ſcientia. Non ſunt igitur huiuſmodi homines audiendi: nec tam rationibus (quas reijciunt) refellendi, quàm ut inſani ad cognatos & affines deducendi, uel Anticyram deportandi, qui artem ipſa natura certiorem ducem excludunt. Sunt item alij qui literarum cognitionem libẽter amplectuntur, ſed nonnullorum

nonnullorum uel prauo iudicio perſuaſi, uel proprio naturæ uitio inducti, non putant hanc παιδείαν quam tum rectam ad bonas artes inſtitutionem, tum humanitatem appellare poſſis tam neceſſariã, ut ſummopere de ea ſibi comparanda ſolliciti eſſe deberent. Quorũ etiam niſi iampridem exploſa ſententia eſſet, male cum rectioribus agere tur literis, atq; dolerẽ uicem patrui mei, qui bonam uitę partem in hiſce ſtudijs conſumpſiſſet. Sed me recreat præſtantiſſimorũ hominum & inſtitutum & auctoritas, in quorum iudicio & mihi conquieſcendum cenſeo. Nam in priſca eccleſia & hac noſtra, qui ſummi ſemper habiti ſunt, ij magna cum laude in his etiam literis uerſati ſunt. Id confirmatius ut credam, facit Origenes Adamantius, in quo uiro tanta fuit eruditio, ut etiam acerrimi hoſtes ſanctiſſimæ religionis noſtræ, quales Porphyrius, Proclus, alij, fateretur eum exactiſsimam omnium liberalium diſciplinarum cognitionẽ tenere. Facit Euſebius Pamphili: faciunt Gregorij, alter Nazianzenus, Nyſſenus alter: atq; huius frater Baſilius uerè Magnus, qui poſt acceptum baptiſma rhetoricen profeſſus eſt aliquãdiu, quod munus adeo magnifice impleuit, ut Libanius ſophiſta celeberrimus, ſuas declamationes Baſilij cenſuræ ſubijceret, Nazianzenus magnificentius contempſit: quantum tamen & in hac parte potuiſſet, oſtẽdunt orationes tanto artificio elaboratæ, ut ueluti Chriſtianum quendam Demoſthenem agnoſcas. Hic tamen non rhetoris ſed theologi cognomentum promeruit. Huc nõ aduocabo inter Latinos Tertullianos, Cyprianos, Hieronymos, Auguſtinos, & quos multos habet noſtrum, uel hoc ſolo nomine felicius, ſeculum. Legiſti opinor (cuius iam mentionem feci) Baſilij commentarium De gentilium libris legendis, Expendiſti (ni fallor) quid cõſilij dederit nepotibus, quibus optime conſultum uoluit. Frangatur igitur tot tantorumq; uirorum auctoritate, iſtorum peruerſitas ac parum liberalis opinio: qui quum ad nullam partem humanitatis aſpirare poſſunt: nec alios quidem id debere facere arbitrantur, & quod propter ignauiam ſe aſſequi poſſe deſperant iudicio factum uideri uolunt. Nec tamen eo ſpectat oratio mea, ut cuperem grauioribus de manu excuſsis literis ſtudioſos perpetuò hic hærere, ſed oſtenderem quàm non obfuerint tractantibus ſacra, quantumq; potius præſidij, ubi cum cauilloſis congrediendum hæreticis, attulerint: quòd quum multi, tum tu Angele doctiſsime, ac Venetæ nobilitatis præcipuum decus, omnium optime uides, quippe qui in hoc ſpatio magna cum laude decurriſti, & iam maiore cum admiratione res maximas adminiſtraſti: ut nobis dubitandum relinquas, maior' ne in te ſcientia rerum an peritia ſit literarum. Et ut nullum non liberalium artium genus tibi diſcendum cognoſcendumq; cenſuiſti, ita religionis & bene uiuendi ſtudia tanquam præcipua tibi propoſuiſti ac delegiſti. Quod quum antea minimè ignorarem, proxime tamen ex ſermone ac prædicatione affinis mei Ioannis Mariæ Goretti hominis integerrimi & utriuſque noſtrum amiciſsimi illuſtrius neſcio quomodo apparuit. Qui uir tuam prudentiam, morum uitæq; conſtantiam ac ſanctimoniam ita admiratur & extollit, ut me quoque ad uehementius te amandum inflammauerit, utq; ad eum quo te complexus eram amorem, magna iam fieret acceſsio: quamobrem quum in id toto pectore incumberem, ut diſpicerem quippiam quod inſtar araboris eſſet initæ amicitiæ, & perpetuæ meæ in te ſymbolum obſeruantiæ, optimum factu ſum arbitratus, ſi nuncupatione huius decimi noni libri animum erga te meum teſtificarer. Sunt enim in hoc opere quàm plurima à tuis ſtudijs non abhorrentia tractata loca, quum ex omni philoſophia, tum hac noſtra ſanctiſsima Chriſtiana. Tu uerò pater uenerande ſuſcipe hilari uultu hunc librum tibi inſcriptum, teſſeram noui amici, ſed qui officio & obſeruantia nulli ueterum ſit conceſſurus. Vale.

Rhodigij, ſeptimo idus Nouembris, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI DECIMVSNONVS.

Alopeciæ morbo unde factum nomen. Hydrocephalæ affectiones. Pericranos. Quid Alopecium. Alopecades. Vulpio. Vulpis fraus. Scolios. Scolopes. Scolopomachærion. Cerdo. Cynalopex. Cinados. Smila. Bassarus. Bassæ. Scolecum, id est uermiū species. Alopeconesus. Apollo Epicurius. Scandalum unde. Bassiadæ. Aethon uulpes cur. Alopeces. Psyæ. Cap. I

ALOPECIAM morbum inde dici, Galenus arbitatur, quum alibi, tum apud Hippocratem Sentētiarum libro sexto, quia uulpina sit affectio: quod approbat item Paulus Aegineta libro tertio, ubi in humano capite areas & glabreta capillus deciduus facit. Idem erat ophiasis: sed hæc à serpente (inquit Galenus) cui subsimilis est, nominis rationem ducit. Ex succi prauitate utraq; res consurgit, quemadmodum & madarosis, id est glabritas. Plura in Cornelij Celsi De medicina libro sexto. Cęterū, quod in Gręcis monumentis ad hunc usum comperi, minime dissimulandum: Est, inquiunt, pathos psiloticum, hoc est decutiens pilos morbus, alopecia dictus, ex proprietate urinæ animalis eius. Vbi em̄ lotium id fuerit affusum, cueſtigio infructuosus efficitur locus, arescentibus herbis, nec succrescentibus nouis. Morbum hunc inuenio ἀλωπεκίασιν dici quoq;. Verum, uberius ut ista prosequamur: circa cutem capitis (inquit Galenus) sese promunt affectiones hæ, μελικηρίς, meliceris, atheroma, id est ἀθέρωμα: in extimis uerò alopeciasis. Sunt & hydrocephalæ affectiones. Earum species nouimus quatuor: aut enim coit aqueus humor in cerebri meditullio, & panniculi: aut panniculum inter, ac os: aut inter os, & pericraniū: aut in ossis, & cutis medio. Pericranos (inquit in libro, cui titulus ὅροι ἰατρικοί, Galenus) est pellícula neruosa totum complexa craneum. Verba ipsius hæc, περίκρανος δέκα ὑμῖν ὑδροκέφαλος, πάσι λεγόμενος καὶ τὸ κρανίον. Ambeuntes uerò cerebrum panniculi μήνιγγες dicuntur. Eos finit idem, σώματα ὑδροκέφαλα καὶ ἀφ' ἑαυτῶν. Lego alopecia item uulpium lustra recte dici. Alopecades uerò uafer est. Vulpionem nostrates uocāt, & in Apologetico Apuleius. Nam Cicero De officijs primo, fraudem uulpeculæ attribuit, uim leoni. Proinde Lacedæmonius Lysander, quum ei uitio uerteretur à nonnullis, quòd fraude subinde agere uideretur, Quò (inquit) leonis peruenire pellis non pōt, uulpinā assuisse haud dedecuerit. Huiusmodi uero uafricie insignes homines ac panurgos, ex interpretatione Procli Diadochi, scolios uocat Hesiodus, id est tortuosos obliquosq;, ubi ait σκολιὸν ἰθύνειν, hoc est, scolium dirigit castigando, & ad simplices reuocat mores. Scolopas uerò dicunt Gręci surrectos palos, ex quæ (opinor) similitudine inter chirurgica organa reperias apud Galenū scolopomachærion, uelut cultellulum dixeris pali imagine. Nam smila in eodē usu esse uidetur cælum. Scolecas autem uermes interpretamur, quorum species aliquot. Nam qui sunt in uirētibus lignis, ac humectis, uocantur σῆπες, qui in aridis tripes, uitium dicuntur ices, cornuum ipes. leguminū troges, uestium σῆτες: sicuti chartis qui adnascuntur, appellantur tilphæ. Scolon & scandalum (inquit Hieronymus in Pelagianos) apud Grecos, ex offensione ac ruina nomen acceperunt, id est ab σκάζω, quod est claudico. Sunt qui scandalum interpretentur offendiculum. Vulpem porrò dici item à Grǽcis cerdo, notissimum arbitror, à cerdosyne, quæ astutia est, maxime fallens, Sed & cerdos astutiam indicat uulpinam. Aristophanes in comœdia cui titulus ἱππῆς. Δόλιαν κερδῶ, πολύστροφον, hoc est, dolosam cerdo, multisciam. Philostratum quendā lasciuiuscule se ornantē idem Aristophanes uocauit κυναλώπεκα, id est cynalopeca, ex cane ac uulpe cōcinnata dictione, nisi ad Cynnā scortillum referre malueris. Cinados tamē, inquit Theocriti interpres, uulpes nuncupat à Siculis, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἀνασχῶς, id est ab impudēti motu, uel quia

quia dolose moteā: meminit pro Ctesiphonte Demosthenes, sed & Aristoteles. Ex nostris martem dici Latine opinātur nonnulli. Martialis, Venator capta marte superbus adest. Sunt qui eo nomine feram quālibet intelligant: alij, paruū animal genitalia nunc proferens, nūc retrudens: quod Aristophanij interpretes adnotarūt. Refert Harpocratio, cinadion dici à Siculis uulpem. Est item apud Sophoclem cinados. Eo quoq; nomine nauis Menelai gubernatorem nūcupatum, Pausanias scribit: cuius fuerit monumentum in promontorio, quod in Laconia uocant ὄνου γνάθου, id est asini maxillam. In Sudæ lectum monumentis est, uulpem apud Herodotū nuncupari bassārum. Bassarica, ut ex Grǽcis cōperi (scripsit Dionysius Apher, seu Milesius, ut alij uolunt) opus multa obscuritate insigne. Bassæ autem locus est in Cotylio monte prope Phigaliam in Arcadia, Vbi celebratur Epicurij Apollinis templum, nato inde cognomine, quòd in pestilenti morbo tulisset opem. Qua ratione ab Athenienſibus dicitur Alexicacus. Bassiadæ autem celebrātur in Aegina, generis auctore Basso, etiam si apud Pindarum Budidas legit Didymus, de Budione progenitore. Alopeconesus uerò insulæ nomen est, uel (ut inquit Stephanus) Hellespontiæ Cheronesi ciuitas: inde ex oraculo adepta

concinnaretur, suspicati sunt esse buglossam: propterea quod de ea sic prodiderit Galenus, καὶ πὶς οἴνοις ἐμβαλλόμενον θυφροσύνης ἄκρον γίνεται. id est, uino iniecta hilaritatem inducit. Scribunt medicorum scientissimi, euentus mirabilis eam censeri rationem, quòd sanguis inde clarior fiat, expurgatiorq́, porrò & cor confoueatur, à quo mox & hepar: id autem sic affectum laudabilem sanguinem producere, unde cooriatur lætitia. Medicamenta uerò hoc genus dicebantur pista, id est πτὰ, iuxta Aeschylum, quòd ebiberentur uelut ποτὰ uel πόπμα. Erant & quæ uocarentur epipasta, quoniam inspergerentur: postremo & χριστά, quæ litu proderant. Tres uerò hæ pharmacorum ideæ Homero celebrantur in primis. Dignum item relatu, quod enotatum reliquit idem Philostratus: Antiphontem illum, qui à persuadendi potentia Nestor est cognominatus, nepenthes auscultationes promittere solitum, quando nullus tam atrox est, infestusq́ dolor, cuius uellicationes ciuili eloquentia non lenire modo, sed excutere etiam quiret. Ex quo arbitror Plutarchum scribere, ab Antiphonte excogitatam τὴν ἀλυπίας τέχνην, id est artem alypiæ: quæ uox tristitiæ carentiam indicat.

De Archytæ tabella, seu Platage. Plangon. Nympha. Dagys. Item quid crotalum, & crotalus. Crocala. Cocalia. Ascari. Lumbricorum species. Ascarophori. Ascarides. Ciriæ. Cirrhas. Teniæ. Ascalabus, & galeotes. Cirrhus color. De Platagonio quæpiam non inscita, & Telephyllo, ac Anemone. Phennis quid. Partiliter. Platice. Cap. IIII

ARchytæ fabri tabella in Græcis plerunque auctoribus celebrata, quem habeat usum, egregie Politicorum octauo, præmonstrasse Aristoteles uidetur, ad uerbum ferè ita prodens: Insimul, inquit, necessarium est, pueros re quapiam distineri exerceri ue. Proinde Archytæ tabella rectè admodũ & scitè fertur excogitata: exhibent enim pueris eam, ut eius detenti lusu, nil eorum quæ sunt domi oblædant comminuántue, quando insitum puritiæ, nusquam quiescere. In quo tamen etiam atq; etiam commonendi sumus, in codicibus Græcis ita adnotatum reperiri, καὶ διὰ τοῦ παῖδας ἔχειν τινὲ δμβριβην, καὶ τὴν ἀρχύτου πλαταγὴν αἰεῖσθαι γρύζοντας καλῶς. Vbi Philosophus hic platagen dicit, quam Aretinus tabellam nobis reddidit, translatiue nimirum ac defunctorie interpretatus. Id cur, nondum comperi: nisi quòd buxeam quandoque fuisse platagen, ex Leonidæ tetrasticho, ubi πυξινέα nominatur πλαταγή, animaduerto. Sic autem habent primores uersus,

Εὔφημόν τι σφᾶραν, ἐϋκρόταλόν τι Φιλαλλὶς
ἑρμείη τάυτην πυξινέην πλαταγήν.

Græci tamen finiunt, esse instrumenti speciem platagen sonori & obstreperi ex ære: unde illud, ὁ δὲ πλαταγὴν χαλκοδετάμενον ἐπλατάγει.

Sunt qui putent platagen æneum esse crotalum. Apollonius eius mentionem facit, Χαλκείην πλαταγὴν ἣν χρυσέ πυλοσιν Δούσα. Plangona inuenio in Græcorũ doctrina, sed eo nomine ornatum intelligũt puellarẽ, nympham item nuncupatum, & dagyda. Sunt qui coronam uelint capiti concretam: alij Veneris effigiem, ἀπὸ τοῦ πεπλάσθαι ἐκ κηροῦ, quòd ex cæra compingatur. Crotalum uerò doctissimi interpretãtur calamum scissum propriè, ac studio sius cõparatum, ut efficere sonum queat, si quis uerset manibus: unde & masculino genere crotalus dicit, qui lingua est expeditiore, ac uoce sonanti, & propè tinnula, loquaci quoque: sicuti Eustathio credimus, qui ex testa, ligno, ære, concinnari solitum scribit crotalum. Inueni qui crotalum intelligant instrumentum musicum, quo in deorum cærimonijs utantur Aegyptij: & à uerbo Græco inflectãt κρούω, quod pulso est. quamuis non desint, qui pro plaustro resonanti accipiant. Quidam annulum interpretantur ex ære, qui ferreo quatiatur baculo: unde illud ex poetica officina,

Coppa Syrissa caput Graia redimita mitella,
Crispum sub crotalo docta mouere latus.

Dicuntur & quibusdam fluminum calculi lapilliue crocala. Nam cocalia, id est κωκάλια, sunt inter animalia quæ testa conteguntur, sicuti limaces. Sunt qui crotala dici quoq; ascaros putent. quanquam & sandalia quædam eodem censentur nomine. Ascarophoron uerò, φορτηγόν interpretantur, id est onera ducentem gestantémue. Ascarides autem

des autem, ut in parerga excurramus protinus, Galeno sunt lumbrici minores, uermibus similes: nam qui oblongi uisuntur latiq́, uocantur κιρκίαι, quod assimilentur κιρκίαις, ut dicemus. Nuncupantur ratione compari & ταινίαι. Sunt tamen Athenæo pisces sic nuncupati: at quum apud Eupolim legimus tæniopolim, id est ταινιόπωλιν, zonas uendentem muliebres intelligendum Græci arbitrantur. Sunt & lumbrici rotunda specie, ac ἀντιθαμιῶδοι, aut etiam maiores. Lumbricos uniuersim ἑλμίνθους appellãt. Ciriæ uero, seu κίρκιαι, inde nominis rationem habent, quoniam cirias uocant Græci institas, sed & zonas, quibus reuinciuntur lecticuli. Aristophanes in Auibus,

οὐκ ἂν χαμεύνης πάνυ γε κιρκίαν ἔχων.

Dicitur ciria item ἀπαργάνωσις, id est fasciatio. Cirrhada οἴνλω, id est uitem, appellauit Nicander, τὴν μέλαιναν ἄμπελον, id est nigram uitem. Cirrhum, colorẽ rufum intelligunt: sicut hypocirrhum, subrufum. Cirrhum dicere uermiculum potes, quod colore medio est inter album nigrumq́, ex Dioscoridis decreto. Ascalabum uero, seu ascalaboten, ab Atticis galeoten dici, tradit Nicandri interpres: Videtur autem (inquit) esse lacerta, in quam fertur deformatus Abas Metaniræ filius ab Cerere, quam à matre susceptam hospitio is molestè tulerat, simul & institutam illius honori rem diuinam risu fuerat prosequutus, & in deam immurmurans nescio quid. Quod ad infantium lumbricos attinet, sciendum ex philosophi placitis, nullum animal in cibi cõcoctione, quę in uentriculo efficitur, procreari, quod asserunt nõnulli, sed in reliquijs cibi putrescentibus, quæ à natura respuuntur, formata, uentriculum petunt, concoctio in uentriculo perficitur, in aluo excrementa putrescunt. Cæterũ, ut ad platagen redeamus, eam fuisse puritiæ dicatam, in Symposiacis testari Plutarchus uidetur: Si autem (inquit) dare nõ oporter, ueluti pueris interquiescere nescientibus, hastam uel ensem, sed platagen & pilam: sicut temulentis ferulam tradidit deus, leuissimam mollissimamq́, ut feriant quidem, uerum non lædant. Hinc adagij forma obrepit non inscita, ut arbitror, aduersum eos, qui prudentiæ inopia, aut ingenij obtusa quadam hebetudine, uel etiam, ut sępe ætatis uitio repuerascunt, uelutiq́ ad lusus redeunt pueriles, hosce enim ad Archytæ platagen eleganter recidisse pronuntiamus. Eam uero fertur Archytas excogitasse primus, unde & appellatio ducta. Platagonion uero, inquit Pollux, nuncupatur crotalum, sistrumq́, quo utuntur nutrices, dum lenire infantes cupiunt, qui difficilius consopiantur. addit, Amantes quoq; platagonio lusitasse. Hoc uero Græci quidam interpretantes ita accipiunt, esse platagonium papaueris, & anemones herbæ folia ἀπὸ τοῦ πλατάσσειν ἤγουν ἠχεῖν, id est à sono quem collisa faciunt: ijs siquidẽ periclitabantur, ecquid amasijs suis forent grati, essetq; affectus mutuus. Siquidem pollici imponentes ea, & indici, mox collidebant. quod si percrepuissent, aut ruborem concepissent, quo nomine Rhodia uocabant, amari se augurabantur: sin minus, ut frustrati ingemiscebant. Id ipsum uero plane significat Theocritus hisce uersibus,

ἔγνων πρὰν, ὀνάμου μεμναμένου, εἰ φιλέοις με,
οὐ δὲ τὸ τηλέφυλλον ποσὶ παξάμενον πλατάγησεν,
ἀλλ' αὔτως ἀπαλῷ ποτὶ βραχίονι βεμαχάνθη.

id est, cognoui uel prius. quando periclitante me, an amarer abs te, neq; telephyllon in sonuit collisum, sed uanè molli in brachio conflaccuit. Vbi telephyllon, poetæ illius interpretes esse autumant papaueris ramum, cuius folijs intra manum collisis, ex sono (ut diximus) de amore coniectabant, dictumq́ putant, quasi ὀπὶ φίλου, quod amorem præmonstret. inde sunt, qui non per Y, sed per I, scribendum astruant. Alij putant esse, ῥιζίον τι θαμνῶδες κάτωθεν ἀναβαίνον τρίκλωνον. Dioscorides libro secundo, an drachnen syluestrem aliquibus dici aizoum scribit, aliquibus etiam telephion, cui sit excalfactoria uis & ulceratoria, quam poeta significarit. Apud Aristophanios enarratores in Equitibus, inuenio uerbum πλατυγίζειν signare peculiariter, sinistræ platagonium imponere, moxq́ dextra impacta, sonum elicere. Quod autẽ de anemone commeminimus, scribunt nõnulli ex Græcis, ex Adonidis sanguine prognatam. Sosibius ait, apud Laconas esse anemonias, quæ uocentur phænides: ni φωνίδες fuerit rectius, quo pilæ signantur lusus. Platicem appellant eruditiores, tractatum quo uniuersim ac

Universidad de Deusto
Biblioteca

linguius imbuuntur rudes, in formanturq́, ut mox partiliter subtexatur doctrinæ ratio. Firmicus. Debet (inquit) is qui instituitur, primum platice imbui, ut ijs aperti oribus leuioribusq́ compositus atque formatus secretiora deinceps genituræ confidentius consequatur.

Athenodori & Philostrati iudicium de Iulio Polluce. Cap. v

AThenodorum legimus, cauillatum genus dicendi minus altis subnixum radicibus, Iulium Pollucem esse ueluti Tantali hortos dictitare solitum, rem uidelicet leuiculam, & momenti non magni, quæq́ esse aliquid uideatur, quum sit nihil ferè. Sed & Philostratus de eodem ita sibi scribere permisit: Pollucem (inquit) Naucratitem ambigo, doctum'ne appellem, an imperitũ, an quod fatuum fortè uidebitur, doctum pariter & indoctum.

Byzantij laus præcipua. Byzantios fuisse οἰνοφλυγας, id est uinolentos. Macedonis Philippi dictum præclarum. Cap. vi

BYzantium Thraciæ ciuitatem perillustrem, utriusq; linguæ monumentis celeberrimam, sors Delphica uel præcipue extulit, quæ scitantibus Megarensibus ad eam pertinens reddita, fermè sic est,

ὄλβιοι οἱ λάινῳ πόλιν ἀνέρες οἰκήσουσιν
ἀκτῆς βορηίης ὑγρὸν παρ' ἄκρον στόμα πόντου.

Felices uero futuri pronuntiantur uiri, qui Thracij littoris ciuitatem habitabunt ad Ponti os. Quanquam non me fallit, Byzantios ita quandoq; à Græcis conuelli, ut acolasti dicantur, id est intemperantes: quippe qui in Venerem ferrentur præcipites, & uinum. Quod in Varia historia recensuit Aelianus, illos plurimum in caupona solitos uersari prodens: proinde ἐκ τούτων inquit ἔξεστι νοεῖν, ὅτι καὶ πρὸς ὁπλα, καὶ πρὸς πολέμους ἀποτριώτατοι διακεινται Βυζάντιοι. Narratur illud quoq;, Quum uehementius obsidione premeretur Byzantiũ, nec in mœnibus contineri tamen ciues possent, quod in tabernas ex more diuerterent uinarias, Leonides eorum dux ad mœnia excitari cauponas imperauit. Quo effectum sophismate est, ut in officio continerentur Byzantij. Approbantur uerò hæc Damonis quoq; auctoritate. Subscribere & Menander uidetur, ubi ait, μεθύσους οὐκ ἐμπόρους ποιεῖ ὁ Βυζάντιος, ὅλως ἔστιν τοῖς νύκτωρ. Illud adiecero obiter, Argiuos item ac Tirynthios & Illyricos quoque, ut uini cupidiores à grauissimis Græcorum incessi plerunque. Denominatum uero Byzantium creditur à conditore Byzante, uel quod ductor classis quidam fuerit Byzes nomine. A Byzanto rege uocari Byzantium, scribit Diodorus. Diu autem post Constantinopolis nuncupata, & noua Roma. Felicitati ac pulchritudini ciuitatis, Macedonis Philippi calculus plurimum item suffragatur. Auctor quippe in Sophistarum historia Philostratus, Ductanti aduersus Byzantios instructissimas copias Philippo Leonem sophistem obuiũ se ingessisse, atque ita scitari institisse: Quid tibi (inquit) factum, ô imperator, qua'ue nostra exstimulatus iniuria in nos prorutis armatus? At Philippus: Quoniam (inquit) patria tua omnium speciosissima ciuitatum, in suos amores me facile pellexit: proindeq́ ad deliciarum mearum portas appropero, signa illaturus. Sed, inquit Leo, amatores qui redamari postulent, armis minime grassantur: neq; enim bellica, sed musica expetunt organa, qui amori student. Citharœdus Stratonicus esse Byzantium dicebat Græciæ μασχάλην, id est subalam. Sicuti Rhodios esse prædicabat albos Cyrenæos, & procorum ciuitatem, quum illos animaduerteret spatalonas & thermopotas, id est fluere de liciis & calidum haurire: Heracleam uero Androcorinthum: Leucadios putres Corinthios: Ambraciotas autem Membraciotas.

De Pythagora enotantur pluscula: item quibus argumentis comprobetur fuisse magus. De boue Empedoclis. Numæ instituta cur credantur Pythagorica. De Pythagoricis plura, & qui Pythagorij uel Pythagoristæ. Ca. vii

PYthagoram philosophum, quem ut diuinum uirum suspicit, & admiratur Plato, ea fuisse sapientia legimus, ea mentis acie, nunquam non collimante, insuper & animi bonitate, ut cõsulentes nunquam falleret, salubria semper forent illius monita. Hinc effluxit appellatio nobilis, ut Pythagoricus diceretur

retur tripus: tanquam uera nihilo secius, quàm Apollo, effari cõsuesset. Cæterum inde quoq;, diuino quodam afflatu, uiro ipsi inditum nomen, Aristippo tradenti credimus. Sed & augurem fuisse, lectum est, ac uaticinijs ab eo auctoritatis plurimũ adoptatum. Verum enimuero nil tam exquisite afformatum, nil adeo amussitate aut graphice concinnatum, compositum elaboratumq́ cura peruigili, cui rubiginis non affricetur aliquid, aut loliginei succi labecula sordidior allinatur. Etenim comperti nobis cauillatores nescio qui, ac caniculæ, qui uiro alias coryphæo propemodum, magicæ uanitatis crimen inustum uelint. Ea seu uera sint seu falsa, hisce nostris commentationibus adglutinasse, uisum operæpretium est. Timon Phliasius, sicuti auctor Plutarchus est, ita super hac re sibi scribere permisit,

πυθαγόρην δὲ γόητα ἀρκλίνοντ' ὦκα δόξας,
ὅν ῥα ἐπ' ἀνθρώπων σμυγερώτατον ὄτρυνε λοιγόν.

Pythagoramq́ tuere magum, qui nomine flagrans
Pergeret eloquijs homines captare uenustis.

Proditur item memoriæ, quum superuolantem susurraminibus magicis excantasset aquilam, ita deduxisse, ut mitem redderet, ac prorsus cicurem Propterea Ammianus: Pythagoras (inquit) femur suum apud Olympiam aureum ostentabat, & cum aquila colloquens subinde uisebatur. Ad hæc si quãdo gallum gallinaceum plumantem candidius cõperisset, ueluti fratrem (si credere libeat) amplexabatur, amabatq́. Legimus id quoq;, fuisse ursam quampiam feritate conspicuam, magnitudine inusitata, quæ uisentibus modo horrorem incuteret. Eam uero uir hic accersitam demulctamq́ apud se aluit. Mox dimissurus, ueluti conceptis uerbis, iureiurando (ut sic dicam) adegit, nulli animantium cunctarum, damno oblæsioni'ue futuram. Abiens illa in syluas se conicit suas, summaq́ fide, quod inter homines quoq; perrarum est, in quod adiurata recesserat, præstitit. Hinc fortè Pythagoricam necromantiam per literarum numeros & lunæ solitam exerceri, recensuit Augustinus. Narratur certe idem Pythagoras, bouem ubi prope Tarentum conspexisset fabaciam segetem morsicatim corrumpentem, tum etiam proterentem pedibus, bubulco insinuasse, Bouem moneret, frugibus parceret. Ridens busequa: Ego (inquit) bouatim non didici, tu qui uidere scholarũ id genus experiens, obeas uicem meam. Eueſtigio Pythagoras auribus sese admouens, sui artificij quæpiam immurmurauit. Res additur mira: Obedientissimus bos, ut ab eo qui amplius saperet, edoctus, lacerare mox segetem destitit: quin etiam in futurum eiusmodi pabulo abstinuit: sed & bubulum desiit obsequium, factusq́ de rurestri colono ambulator urbanus, Tarenti placide consenuit, de manibus hominum uictitans, ut solida demum ac plena admiratio fiat. Verum, ut ista iam resecemus, Pythagoram proditur memoriæ, quum noui quippiã excogitasset in geometria, Musis bouem immolasse: quod (inquit apud Ciceronem Cotta) non credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare uoluerit, ne aram sanguine conspergeret. Cæterum, auctor idem M. Tullius est, tantum existimationis apud suos esse adeptum Pythagoram, ut si quid affirmarent in disputando, quum ex eis quæreretur Quare ita esset, respondere non uerentur Αὐτὸς ἔφα, hoc est Ipse dixit: ipse autem erat Pythagoras. tantum opinio præiudicata poterat, ut etiam sine ratione ualeret auctoritas, quæ obest plerunque discere uolentibus. Desinunt enim suum iudiciũ adhibere. Id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum uident. Obiter uero illud adnotarim in Græcorum commentarijs obseruatum, ἐκεῖνον & αὐτὸν capi pro nominibus proprijs: nam & Homerus Thetin inducit sic dicentem,

Τίπτε μ' ἐκεῖνον ἄνωγε μέγας θεός.

Et apud Aristophanem αὐτὸς dicitur de Socrate. Scribit in Magia Apuleius, Pythagoram proxime Metapontum, in Italiæ littore, quam succisiuam Græciam fecerat, quum à piscatoribus euerriculum trahi animaduertisset, fortunam eius boli siue iactus emisse, ac precio dato, mox irretitos pisces mitti iussisse. Id cur factum à uiro philosopho, supersedit Apuleius explicare. Plutarchus in sermone qui est, Quo quis pacto etiam ab inimico iuuetur: Fieri solitum uideri uult, ut per ea tacitis uelut ambagibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

insinuaretur, à crudelitate abstinendum semper, & moderationi insuescẽdum, plus habendi resecta cupiditate. Mirantur historici, unde nam fieri potuerit, ut Romanos in participatum Pythagoricæ doctrinæ aduocarit Pompilius Numa, quum eo posterior aliquanto agnoscatur Pythagoras. Verum amplius perpendenti mihi id sanè haud uidetur dissentaneum, Pythagorica instituta non ferè alia fuisse, quàm quæ in magna seruarentur Græcia, ante illum multa annorum comperta serie: factum uero, ut Pythagoræ nuncuparẽtur sacra, quòd ea is rationibus præfulcire adortus sit primus, ac munierido luculentiora facere planioraq; Pythagoram uiuum fuisse à Cylonijs exustum, Plutarchus idem prodidit. Factum hoc Laertius scribit in Milonis Crotoniatæ domo, à quodam, quem in disciplinam admittere abnuisset. Scitu uero dignum illud, ex Pythagoræ instituto propagatum: Empedoclem quãdoq; ubi Olympia uicisset equis, quod animatis ex præscripto abstineret, ex myrrha, thure, aromatibus alijs bouem concinnasse, quem ad panagyrin conuenientibus distribuerit, quod parœmiæ quadam imagine uiurpari à nobis potest, in ijs quæ de saccaro passim coaptari conformariq; animaduertimus. Lego deniq; in Græcorum thesauris, Pythagoræ sectatorum quosdam fuisse cõtemplationi rerum sic omnino addictos, ut inde nuncuparentur θεασιωτί, ceu uenerabiles quidam, Nonnullos autem humanis, ex quo & politici sunt appellãti. Alios porrò mathesim amplexatos, tum geometricam, tum astronomicam: quo nomine mathematicos esse uocatos. Nec id prætereundum, eos qui cum ipso congrederentur Pythagora, dici Pythagoricos; horũ uero discipulos, Pythagorios: cæteros autem, Pythagoristas.

Mineruam cur Lacedæmonij Chalcioecum uocent. T. Liuij & Plutarchi codices emaculantur. Chalcopus. Chalcotypus. Thalamus æneus. Delphi cum templum æneum. Item fori Romani tectum. Chalcidicum. Cap. VIII

Halcioecum fuisse Pallados cognomẽtum Spartæ, certatim Græci ferè omnes tradidere. Id cur sic, uideri ambiguum potest, ac indagine certa perquirendum. Ne uero inscitior quispiam diutius scrutatum eat, quid ex mutis (quod aiunt) mihi compertũ magistris sit, pergam hinc promere. Dictam igitur sic glossularij interpretantur, uel quia domum haberet æneam, quam uocant οἶκον, aut quia ex Eubœa Chalcidenses fanum construxere. Templi eo nomine post Thucydidem libro primo, meminit Aemylius Probus: in id Pausaniam confugisse memorant, atq; inibi interisse, matre etiamnum principe, audito filij scelere, ad occludendum illi egressum lapides ingerente. Meminit & in Parallelis Plutarchus in historiæ eiusdem explicatione. Sed & in Commentatione, quæ est περὶ ἀδολεσχίας, hoc est, de loquacitate, addita item historia altera templi spoliati, & lagenæ inanis ibidẽ ab expilatoribus relictæ. Quin & nono Variæ narrationis Aelianus, & in Laconicis rebus Pausanias, qui eandem poliuchon esse arbitratur, id est πολιοῦχον. Templi substructiónem à Tyndaro institutam primo tradit, mox & filios perficere adortos non quiuisse, destinatis ad opus Aphidnæorum spolijs. Cæterum, multis annis post perduxisse ad umbilicum Lacedæmonios, ex ære simulacro cõflato, cuius auctor fuerit Gitiadas uir indigena, qui & cantica cõcinnarit Dorica, & præterea in laudem deæ hymnum. Porrò esse inibi quoq; alterum Palladis templum, quam dicunt ἐργάνην. Quin ad sinistra Chalcioeci erectum item Musis sacellum, quod non clangentibus tubis, progrediãtur in prælia Lacedæmonij, uerum tibia, lyra, cithara præcinentibus. Sed ad rem. Taceo nanq; in dextris Chalcioeci eiusdem Iouis simulacrum planè omnium antiquissimum, quæ ænea habeãtur. Hisce uero fulti auctoritatibus, quis calculum adijcit Græcorum schola uniuersa, commonemur, ut T. Liuij codices temporum iniuria decurtatos, & librariorum inscitia maculosos extergamus, & genuino restituamus candori. Ita enim libro trigesimoquinto ab Vrbe condita, scriptum passim lectitatur. Aetoli circa Chalciotem, Mineruæ id est templum æreum, congregati cæduntur. Reponendum censeo Chalcioecum, expungendum Chalciotem. Consimile irrepsit in Plutarchi libros mendum, apud quem in Agidis & Cleomenis uita sic legitur: è regibus Agis quidẽ in asylum, quod Chalcicon uocant, Cleombrotus autẽ in Neptuni templum confugit. Substitue

stitue ut in Liuio, Chalcioecum, erasa dictione nihili & adulterina. In libro eodem Plutarchus tradit, Leonidam esse Chalcioeci supplicem factum: sed interpres locum integrum præterijt. Mentio ẽdis huius in Plutarchi eiusdẽ Apophthegmatis est frequens. Chalcodontis phanum in Attica, recensetidem in Theseo. Chalcopus Erinnys firma dicit, infatigabilisq;. Chalcotypus plaga est illata ferro. Erat & χαλκοῦς θάλαμος apud Argiuos in subterraneo ædificio. Eum struxerat custodiendæ filiæ Acrisius, quod scribit Pausanias. At demolitus fertur Perilaos tyrannus. Sed & templum quandoq; Delphicum ex ære factum, Græci scribunt. Quin & Romæ forum magnitudine quidem fuit insigne, sed in primis, quòd æneum esset tectum. Propterea nõ mirandum magnopere, æneam fuisse ædem Pallados. Chalcidicum esse genus ædificij, ab urbe Chalcidia nuncupati, auctor est Festus. quo forsan argumento Minerua Chalcidica regione Vrbis nona, statuitur à P. Victore, amplius tamen uidendum.

Chalceum quàm multa signet apud Græcos. Chalcea Festa, seu Athenæa, uel Pandemus. Exchalciare uerbum. Chalceati dentes. Orichalcum. Chalcenterus cur diceretur Didymus & Bibliolathas. Exodion Didymi. Diexodica, Eudromi qui dicantur. Petronianus Valerius. Codones quid sint. Tubarum species. Codion. Cap. IX

Halceũ uero, id est χαλκεῖον, plures apud Græcos recipit notiones, quandoq; enim ahenum signat, aut ex ære uas quodlibet: nam & in plerisque Italiæ locis id genus uasa dici nunc quoq; audias chalcedra, quasi à χαλκὸς, quod æs indicat, & ὕδωρ aqua, sit dictio compacta, ueluti aqualia significentur conceptacula ex ære ducta, conflata'ue. Eodem porrò nomine & fabri nuncupatur ærariaofficina. Dignum uero obseruatione, lapsum uideri fœdè Polyhistorem Libycorum tertio, dum ea appellatione in Libya ciuitatẽ intelligit. Neq; enim, ut inquit libro duodecimo Polybius, ulla eius nomenclaturæ in eo mundi situ ciuitas est: sed sunt (inquit) χαλκουργεῖα, id est ærariæ fabricæ. Porrò chalcea, festa quædam erant, quæ nonnulli uocant Athenæa. Alij etiam Pandemum, quoniã ab omnibus celebrarentur, quanquam mox à cerdonibus tantum aut operarijs & fabris præsertim, ut refert Harpocratio & Apollonius Acharneus. Quo argumento prodidere quidam, Athenienses primum ærariam fabricam exercuisse, quod scribit Eustathius. Fuit & Menandri fabula, titulo Chalcea. Scribit Phanodemus, non utique Mineruæ sacram fuisse Chalceorum celebritatem, sed Vulcano. A dictione autem Græca, quæ chalcos est, lepide quidam uerbum concinnarũt exchalciare, quod est ære spoliare, ac nummos auferre. Lusit facetissime quispiam in Voranum Q. Luctatij Catuli furacissimum libertum, quem quum deprehendisset nummularius nummos de mensa subtrahentem, ac in calceos sibi infarcientem, Belle (inquit) te nummularius exchalciauit. Chalceatos dentes, ex hac item ratione legunt nõnulli apud Plautum. Chalcenterum inde appellatum tradunt grãmaticum Didymum ob infatigabile studium: sicuti à Demetrio Trœzenio, ut scribit Athenæus, dicebatur Bibliolathas, ex uoluminum numerositate, quæ incredibiliter concinnasset, quando fuere tria millia super quingenta. In quorum sex uanissime in Ciceronem inuehitur, sillographos imitatus maledicos scriptores. quamobrem doctis auribus haud satisfacit, ceu immania frementẽ leonem putidulis uocibus inanis oballatrans catulus. Didymi ἐξοδίου nominat in Rufinum Hieronymus, & in Exodum commentaria uidentur intelligi. At diexodicas historias intelligimus, curiosius latiusq; conscriptas, ut uel tenuissima quæq; non omittantur. quando & Aphrodiseus Alexander eo dialecticem à rhetorica dispesci tradit, quòd oratione non utatur diexodica, id est πλατυτέρᾳ καὶ καθολικωτέρᾳ. Sunt & diexodi aquarum, id est ductus. Sed & uentorum diexodi nuncupantur, id est ἐκπνοαί. Exodium denique pro exitu accepisse uidentur Plutarchus & Appianus in Crassi rebus, εἰς πιοῦτο φασιν ἐξόδιον τῶν κρώσσου στρατηγίαν, ὥσπερ τραγῳδίαν πλουτῆσαι. quia è theatro cedentes cantum, auctore Polluce, concinerent, quem exodium dictitabant. Sed & tunc tragœdiæ species in Parthorum exhibita conuiuio est. Illud ab hoc haud ita dissentaneũ, ab Græcis εὐδρόμους, id est eudromos nuncupari, qui ingenij facilitate præceleri mul-

Universidad de Deusto
Antonio Nebrissensis
Biblioteca

ta breui obierint. Nam sic Petronianũ Valerium legimus honestatum, siquidem ætatis anno tertio ac uigesimo humanum tenuit ius ac diuinum, medicinæ nec imperitus ut ciuilia præteream, & toties obitas legationes in digitos non mittamus. Illud libenter adnotarim ex interprete Aspidis Heliodicæ: Orichalcum esse uideri æneum metallum, id est chalcoma, quod in montibus enascatur. Aiunt alij, quorum est Philoponus, esse materiam metallicam quidem, sed ære pretiosiorẽ, quę (inquiunt) modo non comperitur. In Pompeij Sexti fragmentis lego, quosdam etiam aurichalcum enuntiare, ueluti dictione ab auro & ære cõnexa concreta'ue, quoniam auri præferat colorem. Proinde inueni, qui uulgo dici Ottonem opinentur. Quin ita quoq; in Plauti fabula Pseudolo adnotatum reperi: Di immortales, aurichalco cõtra non carum fuit meum mendacium. Græci utiq; ὀρείχαλκον pronuntiant, correpta principe syllaba. Hinc codonas ex orichalco legimus: sunt autem codones, id est ὠδωνες, quos uulgo sonalios uocamus, ex equorum phaleris propendentes plerunq;. Et in epigrammate, ὀρειχάλκου λαλλαι κύμβαλα. hoc est, ex orichalco garrula cymbala. Sed & columnas, id est stelas indidem conflatas quoq; obseruauimus. Codonas ex Græcis nonnulli tubæ partem interpretantur latiorem, quæ sit generis non unius, quando sunt Libysticæ tubæ, necnon Aegyptię, atq; item Tyrrhenicæ: quas omnium primus Arichondas opem Heraclidis ferens intulit Græciæ. Codion uero nuncupant Græci syluestrium bulborum florem coronamentis insertum apud ueteres. Tubas Tyrrhenicas ut uocis uel soni acutissimi intellexisse Sophocles uideatur in Aiace mastigophoro, interpretis etiam astipulatu. In India nasci orichalcum, scribit Diodorus Bibliotheces tertio. Strabo Cosmographiæ libro tertio & decimo, & ab eo mutuatus Stephanus: Apud Andira, inquit, lapis reperitur, qui exustus tranſit in ferri uim. Mox cum terra quadam καμινευθεὶς, id est in fornace cõcoctus ἀφρώδη ψευδάργυρον, stillando pseudargyrum exsudat. Dein, si æri permisceatur, fit orichalcus. Apollonij interpretes Argonauticon quarto, dici orichalcum opinantur, ἀπὸ ὀρέου τινὸς γηγομένου ὄρεος, id est, ab Orio quodam inuentore. Apollonius,

Λαμπετίη δ' ἐδὺ βουσὶν ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ
πάλλων ὀπτεύουσα καλὸν βροτὸν.

Orichalcum metallis omnibus fuisse pretiosius, coniectat Seruius grammaticus, Plautinum illud aduocans ex Milite,

Ego istos mores orichalco comparem.

Aristoteles ἐν πολιτείαις, abnuit speciem metalli huius comperiri usquam. Plerosque enim suspicatos, nominari orichalcum quidem, cæterum haudquaquam esse, uerum & hoc de ijs unum censeri, quæ prodita temere sint. Orichalci factitij meminit libro decimo tertio Strabo.

Aes cur à Græcis χαλκὸς dicatur. De chalco nummulo, & dichalco. Aeris inuentio & auctoritas. De Combe puella. Chalcas unde dicatur. Chalcis piscis. Palea æris. Apothetæ. Synclides. Aeneæ uxor. Creusæ raptus. Coræ bus. Meteorolesche. Chalcothece. Lesche quid, Aeneum uinculum cur propetuo. De adamante paucula. Telephia uulnera, & chironia. Cysoleſches. Leschenorios Apollo. Aenea pocula ueterum. Cap. x

AEs autem, Græci χαλκὸν dicũt, uti præstruximus. Eius uerbi etymon afferri uarium solet, opinatis quibusdã inde corriuari, quòd fortitudini sit accommodum, quam ἀλκὴν uocant. Adiecta crassioris soni litera ex lingua Doricæ proprietate. Ioannes Grammaticus in commentario in Hesiodum, à Chalybum gẽte inflectit, ut dicatur Chalcos, quasi Chalybos. Apud eos uero in Scythia populos primitus inuentũ traditur ferrum. proindeq; Chalcon id nuncupauere: nam ante ferri usum æs memoratur compertum. Propterea id ferro nomen impositum: quod Eustathius quoq; significat. Et quum apud Homerum legimus χάλκειον ἔγχος, non utique æneum interpretantur, sed ferreum, ex ueteri more appellatione propagata. Quod uero armis uterentur æneis prius, non ferreis: astipulatur Hesiodus eo uersu,

χαλκῷ δ' ἠργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Aere laborabant, necdum ferrum erat nigrum. Sunt qui ferrũ putent per appositi formam dici χαλκὸν, παρὰ τὸ χέειν τὸν ἀλκὸν, quòd fundat dissipetq; interemptorum uires. Chalcida Eubœæ ciuitatem arbitrantur appellatam nonnulli, quòd ibi primum æraria fabricę memorentur compertæ. Quanquam alij, quod Eustathius scribit, à Combe puella Chalcidis cognomento, Asopi filia, duci uocabulum putant, cui æneæ armaturæ inuentionem acceptam referunt. De qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon septimo,

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.

Quam lamben transtulit Planudes, uti meminit Cæcilius Minutianus Apuleius. Chalcos, id est χαλκοῦς, apud Plutarchum inuenies in Catonis senioris uita. Interpres, æra simpliciter reddidit: quum tamen traditum eruditis sit, obolum Atticis chalcos complecti octonos, uel (ut Plinius) denos, binis chalcis constat quadrans: unde dichalcus etiam dictus. Aerarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, comperio, qui omnium primi ænea commoliti tela, Sinties hinc uocitati traduntur, qua uoce nocumentum Græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptum à Lemnijs lapsum de cælo Vulcanum. Quod referunt alij ad eos, qui crebri uisuntur in insula ignium crateres. Chalcem Eustathius purpuram interpretatur. unde appellari Chalcantem cõiectat, ut qui profunde uaticinia cõciperet: quanquam & ab æneo colore fingi potuisse nomen, non inficiatur, quem tamen purpureum intelligit. Apud Aristotelem est inter pisces nomine chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab alijs dicitur etiam zygnis. Aes porro in sacris & excantationibus magnam habuisse ueteribus auctoritatem ac uim, scribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, propterea q; in lunæ deliquijs adhiberi solitum, καὶ ἐπὶ τοῖς καταχθονίοις, id est, & hominum morte: purius enim cæteris habebatur, καὶ ἀπολατικὸν τῶν μιασμάτων, id est pollutionũ expiatorium. Inde eo utebantur in purificationibus uniuersis, ut in libro De dijs scripsit Apollodorus. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumentum assuerat, quod ἠχεῖον uocant. Apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit ueteris instituti. Et Sophocles in Tragœdia, cui titulus Rhizotomi, id est radicum sectores: Medeam scribit herbas secantem, succos in cados refudisse æneos: herbas uero æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius,

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.

In his uero potissimum sacris ænea adhiberi uasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut deniq; exigere morbos uellent. Sed & Carminius libro De Italia secundo, Thuscos æneo uomere in cõdendis urbibus usos, in traiectitijs eorum sacris, se inuenisse scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi consueuisse. Aeris porro sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus Græcorum uetustissimos adhibuisse, palàm est. Cur uero æris dissono crepitu deficienti lunæ auxilia rentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius,

Te quoq; luna traho, quamuis Temesæa labores
Aera tuos minuant:

Alexander etiam rationem affert eiusmodi: Aes & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit: quo tempore sydera hæc uim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe condita uigesimo sexto: Campanorũ, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, ediderit clamorem. Et, ut Plinium præteream, etiam Thebaidos sexto Papinius: Procul auxiliantia gentes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadam, quæ iam liquato ære ac percocto expuuntur flatu uehementiore, uti Plinius scribit. Etiam si non latet, Hermolao secus uideri. Cæterũ & adiuratissimis arrisit hoc. Porro addamus quod scribit item Joannes Grammaticus: ærarias fabricas quandoq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

leschas nuncupari: quoniam pauperiores, hyemali præsertim sydere, illuc caloris gratia se conferrent, ac (ut assolet) nugari plurimum consueuissent. Sicuti Romæ in furnarias domos, ex quo Horatius,

Balneolum Gabijs, Romæ conducere furnos.

Propterea Hesiodus,

πάρδ' ἴλι χάλκειον δῶκεν, καὶ ἐπ' ἀλίαι λέσχαι,
ἔνθα κε μυρίοι περ.

Vbi ærariorum sedes prætereundas monet, ac nugas, arationis tempore. Seniorum porrò congressum consultandi causa, tragicus quidam, Eustathio referente, σύγκλητον λέσχην nuncupauit. Erat Spartæ, ut prodit Pausanias, lesche ἱερὸ πανῶν. Sunt autē Crotani Pitanatarum portio. Pitana uero fuit tribus. Nam & Menelaū Pitanatem legimus. unde & Græcorum exercitus Pitanates dicitur quandoq;, & πιτανάτης ἀγών, in Pitana celebratus. Hinc adnotatum: Spartæ natos infantes in Leschen solitos deferri, ut ab senioribus exploraretur, ecquid corpus foret εὐπαγὲς καὶ ῥωμαλέον, id est compactum bene firmumq;. Quòd si apparuisset secus, exponendus infans amandabatur ad Taygetū in Apothetas, id est ἀποθέτας, id loco nomen est βαραθρώδη, hoc est abiecto ac profundiori. Quod autem syncleton, leschen appellari diximus, sciendum amplius, Suda interprete, synclydas nuncupari conuenas, & συμμίκτους, id est commixtos. unde ad Pyrenen si tuunt cosmographi συγκλύδων πόλιν, id est conuenarū ciuitatem. Est uerò Lesche, id est λέσχη, nunc confabulatio, nūc nugæ. Dicebatur & publicus locus, in quo uersarentur πτωχοί, id est mendici, inuicem garrientes. Signat & cōuiuijs destinata publicitus loca, id est δαπνιστήρια, seu cœnacula: item sermones, inibi qui haberentur: denicq; tepentia loca dici eo modo ualent. Fuit apud Delphos Cassotis fons, à nympha sic dictus Parnasia. Super Cassotida uero ædificium, quod à Delphis Lesche dicitur, à dissertationibus quæ ibi fierent: & multa eiusmodi fuisse in Græcia, testari Homerus uidetur in Melanthi iurgio cum Vlysse,

ὀδὲ θέλεις δύσιν σχετλίου εἰς δόμου ἐλθών,
ἠπύτεις λέσχῃ, ἀλλ' οὐδάδε πολλὰ ἀγορεύεις.

Lescheos uero, id est λέσχεως, de bello scripsit Troiano: in quo, unà cum auctore Cypriorum carminum Aeneę uxorem facit Eurydicen, tradentibus alijs Creusam: quam auctore Pausania, deūm mater & Venus liberarint à Græcis. Sed & in plerisque alijs, à communi dissidet sententia Lescheos. Nam Cassandræ gratia uenisse Corœbum, & à Neoptolemo peremptum, multi tradunt: hic autem à Diomede mauult. Leschas apud Plutarchum inuenies in Lycurgo: cuius uerbi notio, ex ijs quæ diximus, coniectari libere potest. Aeneum uinculum, pro perpetuo, accipiunt poetæ: quoniā, ut inquit Porphyrio, æris metallum rubigine non consumitur. Horatius,

Diductosq; iugo cogit aheneo.

Cuiusmodi adamantina item dicuntur, tum quia sit ferri species adamas, ut nonnulli Hesiodi astruūt interpretes, tum lapidis insita densitate ignibus, ac ferro inuicti, quam uis plumbo & leonis hirciq; sanguine molliatur. Aeris porrò auctoritatē indicat illud quoq;, quoniā ærea cuspide, siue etiam ferrea Telephum sanasse Achilles perhibetur. unde natum adagium Eustathius scribit, ὡς ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. quòd qui uulnus intulit, ille idem persanabit. Qua in parte illud obiter quoq; subnotādum: Vulnera, quæ malignitatis præferant multū, dici τηλίφατα τραύματα, ut quæ salutarem Achillis manum requirant. Veluti & Chironia dicuntur λυσελθῆ, id est quæ medicam uix recipiant curam, & Chironem aliquem respectare uideantur, ut inquit Paulus Medicinæ quarto. Quod uero de lesche diximus, id neutiquam prætereundum: dici cysoleschen cinædologum, id est sermone turpem. Nam ueteres tam cysthon dicebant, quàm cyson: sicuti auctor probat Eustathius, Iliados rhapsodia octaua. Leschenorion ueteres Apollinem cognominarunt, quod interdiu in cœtus coeant uiri, ac uti assolet fabulentur, noctu uero seiunctim conquiescant. Meteoroleschas inuenio apud Plutarchum dici physicos ante Platonē consuesse, ut qui nugas profunderent meras de sublimium ratione. Platonis uero illucescente doctrina cum uitæ sanctimonia, & dogmatum religione, quoniam τὰς βέβαιας καὶ κυριωτέρας αἰτίας ὑπὸ πᾶσι τὰς φυσικὰς ἀναλογίας, abijci

cœpta

cœpta philosophiæ calumnia. Lego denique, poculis æneis usos esse priores, ac præcipue, qui diuitijs præstarent. unde & eorū repositoria chalcothecas uocabant. Verum id ex auri argentiq; paucitate fieri solitum, innuere Athenæus uidetur. Nam Macedonum rex Philippus phialiū nactus aureum, id puluino subiectū semper habebat ferè.

In cubiculo nola, quid sit in Oratorijs Quintiliani institutionibus. De tintinnabulis. Iassæorum historia. Cap. XI

IVlius Pollux Onomastici ad Commodum Cæsarem libro sexto, loquacis synonyma, ut lectio suggerebat multifaria, congerens in unum, denique sic ait: Ahenū ex Dodone, Iliade longiora garriens, Alcini apologus, Arabius tibicen. Hactenus is. Quod uero principe loco positum est, & Græcè sic habet, Δωδωναῖον χαλκεῖον, id est Dodonæum tintinnabulum: cuius meminit uel Eustathius: ansam præbere mihi est usum ad explicandum Quintiliani (aut quisquis fuit auctor primus) inenodabilem nodum, in quem impacti plerique omnes cohæserunt. Obscuritas uero nodata hæc, est libro octauo, In cubiculo nola. Coniectura ducor ex Græco adagio, esse itidem hoc prolatum in garrulum desidentē dies totos domi, & nugali uerborum futilium importunitate, & copia exundanti detinnientem, ut obstrepera loquacitate, uti pica uerbosiore obsurdescerent aures, ac ueluti tintinnabulo cōuulnerarentur. uel (quod arridet amplius) eos intelligamus, qui domi quidem & in cubiculo, ubi silentij esse usum, Varro scribit, fluenta uerborum promūt: in foro autem, ubi ciuili eloquentia gloriam sibi comparant uiri præstantes, ut testis cōprobat Homerus, aut in senatu, altero ingeniorū theatro, penitus consilescunt, fiuntq; (quod Græci dicunt) etiam piscibus magis muti. Nolam siquidem pro campana dici obseruauimus: etiam si apud recentiores sæpius: nil tamen obstat, esse uerbum id inter inuentu rara, cuiusmodi adnotata Politiano quædam. Meminit quodam loco Laurentius quoq;. Sed occurrent recētiores, nouitium censeri inuentū id. Ego de nouitate nihil disputo. Vnum scio, fuisse ueteribus quoq; ex ære instrumentum id, aut proximum, quo remotioribus ut conuenirent, daretur proponeretur ue signum. Quod duabus fulcimus auctoritatibus: præterq; historiam Valerius Martialis in Apophoretis,

Redde pilam, sonat æs thermarum, ludere pergis?
Virgine uis sola lotus abire domum.

Aes nanque thermarum tintinnabulum signat, quo è gymnasio lauaturi reuocabantur ad thermas. Sed & Iuuenalis,

Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas.

Historiam uero hanc apud Strabonem, ad hoc ipsum præcipue spectantem, obseruauimus. Iassus, inquit, incolas habet parte plurima piscitio & piscatu uictitantes, quum in fœcunda ferè sit regio, uerum pisculenta. Hinc iucundum narratur factum, documento etiam magno futurum, quantum sæpe nos fallat opinio. Ostentabat inibi citharœdus artem. Audiebant, ut tum est usum, attentius Iassæi omnes, mox uero ut æditum tintinnabulo (sic enim κώδωνα interpretamur) signū uendendo piscitio est: confestim cum sua sibi musica destituto artifice, auolarunt omnes, uno uix excepto, qui oblæso erat auditu, proinde captum eum artificij suauitate opinatus citharœdus, propius accedens: Est quod agam gratias, inquit, & quidem maximas, tum quòd musicæ negligens haudquaquam uidere, tum quòd despectui me prorsus non habueris. Nam reliqui quàm primum tintinnabulo cecinit signum piscarium, dicto citius hinc sese prorupere. At is, uelut commotior ac excitatior: An, inquit, increpuit æs. Eo uero adnuente, Bene tibi sit (inquit) magister optime: ac consurgens ad uiuarium festinabundus ac currit ipse quoq;. Illud autem Virgilianum ex tertio Aeneidos,

Stipatq; carinis Ingens argentum, Dodonæosq; lebetes,

ideo dictum uolunt, ut oraculo domestico foret Aeneas instructior, ex historia.

Super Phauorino adnotata quæpiam minus extrita. Arsenothelyes. Eunuchorum detestatio. Vocis acutæ ratio in eunuchis, item nuditatis barbitij, cur' ue amasij sint. Vocis magnitudo uel paruitas unde sit, ex Galeno. Læquid. Interim imperatoris laudem esse præcipuam, indignationem comprimere

vide Alciatū

mere. Dyſtrapeli. Atrapeli. Peſcennij Nigri hiſtoria. Eunuchos non lædi in ſpiracula deſpectantes, alijs omnibus præfocatis. Cap. XII

PHauorinum uel Gellij monumentis percelebrem, fuiſſe patria Gallum, quod apud eundem libro ſecũdo ipſe uidetur fateri, memoriæ proditum eſt, ex Arelate oppido prope Rhodanum. Inter philoſophorum familias à multis connumeratus. Ab alijs uero, ſophiſtis inſertus, quod hominis fecit eloquentia, & rhetoricę ſtudium ſingulare. Dignum ſcitu eſt: uirum hunc ita cooptatum, qua quidem inter ſapientes, qua uero inter oratores, diphyen fuiſſe ac androthelyn, hoc eſt naturæ duplicis & uirum ſimul ac fœminam: cuiuſmodi ſunt androgyni, qui nuncupantur & hermaphroditi: ab Ariſtotele dicti quoq; arſenothelyes, id eſt maſculofœmini, ſicuti uertiſſe Theodorum ſcimus, quãquam id cenſent eruditi fidelius, quàm felicius. Sed hi non ſunt androgyni proprie, quoniam eo nomine à Philoſopho intelligantur animalia, quæ ipſa ſe ineunt, uti inter piſces trochus. In Phauorino præterea tria fuere maxime mira. & primum quidem, quòd Gallus quum foret, Græce tamen optime ſciuerit: adeo ut gentis illius eloquio, ueluti dolatorio leui gatus excomptuſq;, præterq; ſapientia imbutus celebre ad poſteros nomen dederit. Deinde, quum foret eunuchus, adulteraſſe tamen conſularis uiri uxorem creditus ſub ijt eo nomine iudicium ab eodem poſtulatus: adeo libidinis etiam erat præferuidæ. Poſtremo principi Adriano factus offenſior, nihilominus inde nullo affectus incommodo ſuperuixit. quæ laus imperatoris eſt uel maxima, qui ex æquo diſceptaret cum eo, quem iure ſuo poſſet euertere: ex quo illud ſic à Philoſtrato enuntiatur, Βασιλεὺς δὲ κρείττων, ὅτι χώσαντα ἀνδρὶ χέρνιβι, μὴ ὀργῇ μερατῇ. id eſt, præſtabilior cenſetur rex, ſi inferiori iratior indignationem comprimat. Lectum quoq; eſt, quum Phauorini uerbum quãdoq; proſcidiſſet Adrianus, ceu infrequens, ceſſit is: accuſantibus uero amicis, ſurriſit iucundius, ac mox, Sinite (inquit) illum uideri omnibus doctiorẽ, quando illi præſto ſunt legiones triginta. Hic eſt deniq; Phauorinus, qui ſynchronũ æquo animo Plutarchum ob illuſtre nomen concoquere non poterat, numeroſis quæ ædebat uoluminibus infeſtus præcipue. Hic non abſurde prorſum illud ſubiecero: dyſtrapelos & atrapelos uocari à Græcis, qui in ira uel affectione alia immobiles perſeuerant, nec ulla ui ab inſtituto queunt reuelli. Effœminatæ porrò ac degenerantis naturæ in Phauorino illa ſe promunt indicia manifeſta, nuda barbitio facies, uel magno natu, etiã ſenio ultimo iam appetente, uox inſuper acuta & tenuis, qualis ferè eunuchorum natura perno ſcitur. quos eſſe tertium genus hominum pronunciauit Alexander Cæſar, nec uidendum, nec in uſu habendum à uiris, ſed uix à nobilibus fœminis, Tametſi barbaris uno fidei nomine fuiſſe integris eunuchos pretioſiores, Herodoto credimus. Omnes ſiquidem agoni, hoc eſt ſeminis expertes, ut pueri, mulieres, decrepiti, ſpadones oxyphoni ſunt, id eſt acutæ uocis. Viri autem grauis, & βαρύφωνοι, ut Græci dicunt. Quod antiquitatis & literarum parens Homerus hiſce uerſibus monſtraſſe uidetur, in quibus de uirili muliebriq; uoce, ita canit, quamuis aliud agere uideatur,

Τὸν δὲ βαρυσταχέων ἔθρεψε πότνια μήτηρ,
ὀξὺ δὲ κωκύσασα, κάρη λάβε παιδὸς ἑοῖο.

Huic autem grauiter gementi aſtitit mater uenerabilis,
Acute uero lamentabunda, caput ſui apprehendit filij.

Alibi porrò idem poeta ſeniores cicadis comparat, quæ animalia ſunt planè ὀξύφωνα. Cæterum effectus hic manifeſtus utiq;. At ratio non fortè obuia. Plutarchus quidem præciſe nimis & obſcure contingere iſta ſcribit, διὰ τὸ λεπτοῦ τοῦ πνεύματος. hoc eſt, ex ſpiritus tenuitate. Verum iſta fuerant enarratius promenda in literas: quod nos, ſacro afflante ſpiritu, magna inſequuti nomina implebimus, quæ nobis uelut ſubſcudes ſunt ac ſecuriclæ, quibus ſcienter tigna inuicem peruinciuntur. Nam ſicuti linea, cæteraq; tenuia dimenſionem duntaxat unam ſortiuntur, craſſa uero pleraque plures obtinent, ita uox etiam tenuis unam dimenſionem habuerit. Vnum autem efficere ac mouere, facilius eſt quàm plura. Ergo quum prædicta illa ſpiritum habeant imbecillum, non niſi parum aeris moueri ab illo ſpiritu poteſt. Minimus autem eſt, qui dimenſione conſtat

conſtat una, quem tenuẽ eſſe, uocemq; talem ab eo proficiſci, neceſſe eſt. Vox autem acuta, quæ tenuis eſt. Igitur qui prolifico ſemine carent, uocẽ hinc merito reddunt acutiorem. Viri robuſti, quoniam ſpiritu ualeãt, multum aeris incitare queunt: qui quum multus ſit, tarde mouetur, uocemq; efficit grauiorẽ: motu enim ueloci & tenui uocem reddi acutam, conſtat iam. Porrò qui natura ſunt calida magnam emittere uocem ſolent, quia multum in his aerem, frigidumq; ineſſe, neceſſe eſt. Caloris enim uis facile ad ſe & ſpiritum trahit ac aerem, eoq; amplius id agit, quo amplior eſt: uox autem magna, tum oritur, quum aeris multũ agitatur, utq; acuta quum celeriter, ſic grauis quum tarde. Adde, quòd ſublatis teſtibus, tentio quoq; meatuũ laxatur: ſicuti in fidiculis & ſtamine, ſublatis ponderibus, quæ textrices Græco uerbo λαιὼς, id eſt læas nuncupant. Laxatis uero ijs, principium quod moueat uocem, eadem ratione laxatur. Teſtium ſiquidem natura meatibus adnexa ſeminalibus eſt, qui meatus ex uena tendunt, cuius ex corde origo eſt. Iuxta ipſum principiũ, quod uocem mouet. Quamobrem meatibus immutatis ſeminalibus ætate, qua excernitur ſemen: pars illa item immutatur, qua immutata, uox etiam mutatur, maribus maximè, ſed & fœminis: quanquam obſcurius, quod quidam dicunt τραγίζειν, id eſt hircire, ubi inæqualis mittitur uox. Galenus uero ὦν Φλέγων, tractatu De ſignis, cauſam uocis magnæ uel paruæ, non uidetur in calidi tatem aut frigiditatem retuliſſe: ſed amplitudini aſperæ arteriæ potius magnam aſcripſiſſe, & inſufflationi tamen uehementiori. Paruam uero anguſtijs eiuſdem: & in libro De uoce, in eandem refert arteriam acutæ grauiſq; uocis rationes: arctum enim iter acutam, amplum & ſpatioſum grauem uidetur efficere. Anguſtia ſiquidem & expanſio cauſam præbẽt aeri, ut uelociter aut tarde moueatur. Verum, ne quid uideatur contrarium, ſic ſtatuunt eruditiores, uocem magnam effici utiq; à caliditate primo & mediate, aerem plurimum agitante. Poſtremo autem atque immediate ab aſperæ arteriæ amplitudine, ac uehementi inſufflatione. At magnitudo & paruitas uocis, inquit Galenus, non fit ex caliditate ſemper, neq; præcipue, ſed per accidens. Eſt & Platonici eruditi ſuper eadem re ſententia, quæ ſcitamentis hoc genus congruit planè: Cur, inquit, ita acutæ ſint uocis eunuchi, ut ſæpe mulier an eunuchus loquatur, niſi uideas, ignores? Id uero ex ſuperflui humoris abundantia effici reſpõdendum. Ipſe enim arteriam per quam ſonus uocis aſcendit, efficiens craſſiorem, anguſtat uocis meatũ, & ideo uel fœminis uel eunuchis uox acuta eſt, uiris autem grauis, in quibus uocis trãſitus habet liberum, & ex integro patentem meatum. Naſci autem ex pari frigore in eunuchis & fœminis parem penè importuni humoris abundantiã, etiam hinc liquet, quòd utrunq; corpus ſæpe pingueſcit. Certe ubera propè ſimiliter utriq; grandeſcunt. Septentrionalium, inquit Albertus, & fœminarum uox euadit acutior quàm meridionaliũ, ob pulmonis mollitiem & arteriæ, quæ arctior item intelligitur. Molliorem certe uocem facit organorum humectatio, debiliorem pulmonis imbecillitas ac reſolutio. Aegrotantium acuitur uox, quia ſiccitas arctet meatus, uel etiam ex intemperanti frigiditate, aut forſan ex opprimente humectatione. Peſcennium Nigrum Romani imperij ſtatione potitum legimus uoce adeo fuiſſe canora, uti in campo loquens per mille paſſus audiretur, ni obniteretur uentus. Obiter uero hic eſt Peſcennius, cui reliquo corpore candido, in nigredinem adeo abierat ceruix, ut Nigri cognomentum inde prorepſerit. Sed curnam eueniat eunuchis, ut ſint ἄτριχες, id eſt glabri, perinde ac mulieres? Hæ utiq; frigoris ui denſa corporis habent ſpiramenta: ſiquidem obſtipat arctatq; frigus, proinde non ferè pilis ad exitum meatus patent. Eunuchi porrò, utpote humidi & ualde redundantes. Nam hac de cauſa locorum pleraq; nimia humoris exſuperãtia adobruta, rurſumq; nimis areſcentia aut ſaxoſa, & caluoſis conſimilia, uel ut Græci dicunt, ἰσοπεπαῖς φαλακρώσεσι, herbas haudquaquã proferunt. Illud quoq; non indignum quæſtione, opinantur eruditi, unde'nam ſit, quòd eunuchis Venerij proluuij incentiua interextincta haudquaquam ſunt, uerum ſæpe amoribus irretiũtur, quod de Phauorino aſtruximus. Nempe multis, quum pubeſcerẽt, ſubſecti teſtes ſunt, aut eliſi, & quodam modo ἡμιτελεῖς εἰσὶν εὐνοῦχοι, id eſt eunuchi quidem ſunt, ſed non pleni. Et qui hepate ſunt natura feruentiore, ac genitalia uaſa poſſident capaciora, uſum quidem imaginantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur,concipiuntq́,sed non perficiunt,nec uoti euadere compotes queunt,quoniam uerenda ipsa efflaccuerint. Qui enim tumescere facit spiritus, emarcuit, qui à semine ortus per seminales meatus ferebatur ex eis partibus, quæ circa lumbos habentur, ut in pueris seminales occæcantur meatus. Dignum equidem scitu,in plerisq; terrarum locis uideri spiracula,è quibus pestifer erumpat uapor, quo præfocentur despectãtia omnia, præter eos quibus excisa sunt genitalia. Cuius rationem euentus incõpertam sibi Dion scribit. Illud ex Græcis obseruatum, quibusdam in bello præ formidine intercipi uocem. Proinde Menelaum laudare Homerus uolens,ut minime formidolosum in bello βοὴν ἀγαθὸν appellat, ut qui uocem nullo minueret terrore. In oratore demum tragœdorum uocem exigunt eruditi,sicuti acumen dialecticorum, sententias philosophorum,memoriam iureconsultorum.

Super uocis ratione adnotata pluscula,decq́ soni ac uocis interstitio. Pollucis obscuritas illustratur. Tertiata uerba quæ intelligantur. Thraciæ portæ admirabilis naturæ. Cap.XIII

Sed enim quia de uoce mẽtio est,non grauabimur peripateticas scholas ingressi amplius de eadem ratiocinari. Primas igitur ac principes sonorum differentias acumine ac grauitate tradunt cõstare. Quæ appellationes,ab ijs quæ tanguntur tralatę, sonis accõmodantur. Vt enim quod in mucronem fastigiatum est,momẽto penetrat,quod uerò hebetius retusiusq́ est, non ita,sed cum mora & segniter. Cõsimiliter uibrata uox & acuta auditũ peruellit ac fodicat:grauis obtundit,ueluti trudendo. Euenire autem utrunq; celeris aut tardi ratione motus,liquet. Quãobrem haud ita mirum quod in Pompeij rebus scribit Dion: populi clamore dissono superuolantem coruum grauius ictum decidisse, ὥσπερ ἐμβρόντητον. Super quo & multa Plutarchus. Hinc etiam percipi illud potest,à læuigatis corporibus latioribusq́ acutiorem promi sonum: quoniam ab ijs celerius agitetur aer,celeriusq́ dissiliat,unde & auditus ualide citoq́ lacessitur. Videtur autem nõ esse aliud sonus,q̃ elisus aer,passusq́. Aer autẽ ipse duplex:alter, qui inter collisa deprehensus prosilit:alter,qui ab hoc incussus primum,mox successu motus ad sensorium euadit. Hoc uerò id demum est quod inaudimus. Interstitium uerò illud seruandum magnopere:dici in animantibus tantũmodo uocem,quod inanima esse uocalia nequeãt,ni metaphoricè abutaris proprietate,ut si organa nuncupes uocalia, quod ijs quodammodo affor mari uerba & effingi alloquia uideas. Sed nec animalia cuncta rectè uocẽ habere pronuntiaris, quando exsanguibus uocis nulla supetit facultas, sicuti insectis, & ijs quæ crusta integuntur. Nam ea quæ concentum etiam promere sentiũtur,ut cicadæ,quam habeant rationem, alibi edocuimus. Tribus porrò uox sonus ue constare planè uidetur: primum est, quod plagam incutit: mox, cui ea ipsa incutitur: tertio statuitur loco id,in quo hæc aguntur. Aerem sanè in utroq; haberi,necesse est,quanquam nõ eodem modo. Nam ad uocem elidendam non omnis accommodari aer ualet:sed solum spiritus is,quem anhelitu reciproco promimus aduocamusq́. Huius uero munia duo, ueluti etiam linguæ:quam prompsit natura, tum uictus necessitati perficiendæ,& sapori bus prægustandis,quod omnibus ferè animantibus adesse conuisimus. Tum uero ad loquutionis articulatam rationem, quod ad uitæ excellentiam pertinet, & uni modo inter cuncta homini contributũ:nam hinc psittacen ἀνθρωπόγλωττον dici comperimus ab uno loquendi usu. Propterea in Timæo ita scribit Plato, Verborũ autem effluxio, ministra prudentiæ,effluxionũ omnium optima est atq; pulcherrima. Ratione eadem in spiritu reciproco duplex recognoscimus naturæ propositum, & scopum quidem unum habet intimi caloris refrigeratio perneccssaria. Alterum uero sermonis conformatio,ac uocum dearticulatio,in mille abiens uarietates,nõ perneccssaria quidem,sed ad infinitos mortalium usus insigniter accõmoda. Anhelitus organum guttur est. Huiusmodi igitur nũc admissus,nũc remissus aer, arteriæ destinato allisus,uox est. Quamobrem tussis,& id genus soni plures,ubi irraucuerimus,quanquam eisdem cõcipiuntur partibus,à uocis definitione abiunguntur, quoniam cõsilium abest,& animi certa intentio. Esse nanq; uocem finiunt,sonum ex significandi proposito æditum. Præmonstrat

strat autem uox omnis aut ægritudinem naturalis affectus, aut uoluptatem, qualis est brutina uox:aut ea quæ hominũ necessitates exigunt,infinitis propemodum uocabulis inuicem disparata. Membra respirationi destinata sunt, lingua ea quæ fistulis duabus interiacet,nunc cõniuens,nunc resurgens. Tum arteria quæ ad pulmones pertingit. Ex ijs uerò lux infertur (opinor) Iulio Polluci secundo Onomastici sic scribenti: Epiglottis est simplicis organum uocis,lingua uerò articulatæ. Scribit porrò Galenus in libro De uoce,Exsufflationem esse quidem uocis materiam, effici tamen eam,commisso thorace ab intercostalibus musculis,quibus nihil agentibus,animal uocis priuatur usu. Nam quum ex alto prolapsus foret quidam, afflicto dorsi initio, tertio die exiguam admodum uocem emisit,at quarto prorsum obmutuit,resolutis simul cruribus. Verum nec spirationẽ amittebat,neq́ difficulter spirabat, quoniam intercostales modò nerui affecti erant omnes,nullis omnino uocis particulis affectionem sentientibus. Sunt autẽ hæ uniuersim quidem guttur:per partes uerò chartilagines tres, quibus accedunt nerui è cerebro demissi:& ligula,quam uocant epiglottida. Illud obiter adnotarim,dici quandoq́ uerba tertiata,quæ imperfecta enuntiantur & lapsitantia, ubi uix tertia proferuntur,intermedijs deuoratis pauoris opere. Singulari autem dignum admiratione,quod in Seueri rebus prodit Dion: ad Byzantium turres se uidisse numero septem,ab portis Thracijs in mare uergentes. Eas si quis præter seriem impulisset, uox prorsum ædebatur nulla. Quòd si ad primam quis inclamasset, aut lapidem impegisset,exceptum illa sonum reddebat, ac mox sequens, & deinceps, donec ad extremam perferretur uox,sic uti perturbatio interstrepens sentiretur nulla omnino. Xenophon Rerum Græcarũ primo,Byzantij portas quasdam celebrat, ὡς τὸ θρᾴκιον καλουμένας, id est ad Thracium quæ dicerentur.

Sonus quomodo illabatur auribus. Cur quali figura aures & lingua. Item pleraq; musicæ consonantiæ organa. Ficos obesse uoci. Cap.XIIII

Radunt uerò physici,& quidem classici, ac uerè assidui, quod equidem adnotandum hac parte,etiam atq; etiam est uisum,sonum in orbicularem figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter, quàm in stagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad littus. Themistius etiam in libros Aristotelis De anima,paraphrasi secunda,ita scribit: At aer qui primò insonat,nõ abiungitur sic,ut ad auditum ipse accedat,sed proximũ sibi & continuum aerem commouet,atq; hic subinde alium excitat eo modo quem in fluctibus cernimus, in quibus alter alterum trudit, & pulsus obiter sequentem impellit. Hinc Vitruuius: Mouetur,inquit,uox circulorum rotundationibus infinitis, uti si in stantem aquam lapide immisso,nascantur innumerabiles undarum circuli, à centro crescentes, & quàm latissimè possint,uagantes,ni loci interpellarit angustia:eo tamen interstitio, quòd in aqua circuli æqua planicie in latum mouentur:uox etiam in latitudinem progreditur,& altitudinem gradatim scandit. Concentum uerò ex grauibus acutisq́ conflatum,uelut unam formam,& hanc rotundam quidem,sed oualem illabi auribus,arbitrantur Platonicis innutriti scholis. In qua quidem octaua uox, quasi per acutiorẽ uerticem,uocis primæ latitudinem sibi cõtinuans, ex seipsa atq; prima unam iam conflat uocem. Atq; sicut oculus oualem rotunditatem,tanquam unam uidet figuram, quamuis hinc latam magis,inde minus: Sic auditus uocem ex graui, octauaq́ resultãtem hauriit tanquam unam,ab amplo quodam profundo,quasi in acutam sublimitatem oui instar gradatim sese ac suauiter attollentem. hinc item fieri opinãtur,ut & eiusmodi quasi figuram audiendi instrumento natura tribuerit,similemq́ instrumento loquendi: & ars præterea simslem,quo ad fieri potuit, musicis instrumentis. Ea certe consonãtiora sunt,quæ ouali figuræ propinquiora. In uocis denicq; ratione non habendum insuper Græcorum præceptum,qui uocale putant adiumẽtum,si ficis abstineamus: quod Hegesianax Alexãdrinus tragœdiam optimè credatur egisse,quoniam annis duodeuigin ti ficos in cibum non admisisset.

Zame fons canoras reddens uoces. Calastri pueri, qui sint. De Carneade & Antipatro. Calamouoas qui dicatur. Calamophori. Quid arteria,& un-

Universidad de Deusto
Biblioteca

de.Pſithyriſſare.Pſias.Pſithía uitis,quę & pramnía.Antíphona quæ dicãtur.Antiſpaſis.Parocheteuſis. Cap.xv

IT quía de uocũ ratione ex philoſophiæ ſacrarijs,quæ uiſa ſunt, abundè præcerpſimus: nunc quæ tum hiſtoria, tum grammatici ſuggerunt, promiſcuè adijciantur,ut uel pullato circulo non deſit, ex quo ſupellectilem ſibi comparet.Lectum igitur in ueteribus memorijs primũ, eſſe in Aphrica fontem Zamen,ex quo canoras effici uoces Varro ille doctiſſimus prodendum cenſuit. Sed nec Vitruuius ignorauit,tradens, Quæſitos à regibus ad id muneris pueros, quos etiã calaſtros nuncuparint,uel (ut alij codices præferunt) cataſtlos.Carneadem Plutarchus ſcribit fuiſſe μεγαλοφωνότατον, id eſt maximæ ac ſonantiſſimæ uocis. Antipater uerò Stoicus eam uocis magnitudinem quum nec poſſet,nec uellet aſſequi,aggreſſus Antilogiarum concinnare libros,cognominatus & ipſe καλαμοβόας eſt, id eſt calamo uociferans.Calamophori autem in Græca hiſtoria dicti milites, qui inopia preſſi Chium inuadere cogitantes,ita conſilium iniere, ut quibus res placeret, calamos proferrent. Quum in auribus tenuis quidam obtinnit ſonus,dicitur id Græcè ψιθυρίζειν, id eſt pſithyriſſare, παρὰ τὸ ψίειν ἐν ταῖς θύραις, ἤγουν ταῖς ἀκοαῖς, ut inquit Theocriti interpres, quod ſignat tenuiter mouere in audiendi ianuis: nam & paulo antè idem auctor, ψίειν expoſuit pro λεπτύνειν, id eſt attenuare. Vnde ſit apud Homerum ψιάς, id eſt pſias, quæ ſignat τὴν λεπτὴν τοῦ ὕδατος ἐκλοιπήν, id eſt guttatim factã humoris erogationẽ. Impropriè tamen etiam de arborum ſuſurro dicimus pſithyriſſare. Pſithiam autem uitem Græci quidam intelligunt,quæ dicatur & pramnía. Arteriam uerò qua commeat ſpiritus per diaſtolen aut ſyſtolen, Albertus dici opinatur, ueluti arctam aeris uiam. Sed homini Græcæ doctrinæ ignaro facilè ignoſcẽdum. Arteria, peregrina dictio eſt, proinde etymon Latinum nequit admittere. Illi ergo quorum genuina uox eſt, ex aeris nomine, hoc eſt ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τηρεῖν, quod ſeruare indicat, inflecti uerbum ac compingi tradunt. Genere neutro uſus eſt De rerum natura quarto Lucretius, ubi an ſit corporea uox,latius perquirit. Verſiculi eius ſunt hi,in quibus correptè,nõ (ut uulgò aſſolet ferè) tractim enuntiatur penultima:

Corpoream quoq; enim uocem conſtare,fatendum eſt,
Et ſonitum,quoniam poſsint impellere ſenſus:
Præterea radit uox fauceis ſæpe,facitq;
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Adnotemus & illud doctiuſculè à Plutarcho poſitum in ſermone De oraculis, quæ defecerant.Nam quia Græci φωνὴν dicunt uocem,inde ἀντίφωνα futurorum dicuntur ab eo quæ facta paulo antè, uentura mox uelut digito ac uocis perfunctione quadam præmonſtrant.Emandatus,inquit, à Mardonio eſt ad Amphiarai oraculum ſeruus ſcitatum ſuper ijs quæ adminiſtrarentur.At is per quietem putauit, dei miniſtrum ſibi aſſiſtentem,primò quidem uoce repellere,ceu abeſſet deus:mox uerò, ut minus obſequẽtem manu etiam obtrudere:poſtremò pertinacius perſeuerãti lapidem benè magnum in caput impegiſſe. τοῦτο δ' ἦν ὥσπερ ἀντίφωνα τῶν μελλόντων. id eſt,hæc autem erãt, uelut futurorum antiphona.Superatus nanq; Mardonius eſt,regis àminiſtro Græcos ductante,ac lapide ictus cecidit.Dici opinor antiphona, quoniã res uocis munus impleret. Sicuti ἀντίθεος, æqualis deo intelligitur. ἀντίχαρ pollex, manui æquiualens reliquæ.Antiſpaſis uerò medicis eſt in cõtrariam partem reuulſio,ut quum è naribus profluit ſanguis, in poſtrema capitis per cucurbitulas attractio fit, uel ad ima corporis totius.Parocheteuſis apud eoſdem,eſt in proxima corriuatio.

Scruta quid ſint,& quid ſcrutaría,item ſcrutarius,ſcuta,ſcutriſcũ, ſcrutea, ſcrutariã facere.Enarratur Horatius.Scutarij qui ſint, organarij, bractearij,tribuni armaturarum,& ſtabuli,parietarij,thurarij,ſcripturarij,ſcriptura. Cap.xvi

Eſt apud

ESt apud Horatium in Epiſtolis uerſiculus hic,

Vilia uendentem tunicato ſcruta popello.

Scruta,uerbum rarum eſt,quando id Latinæ elegantiæ ſtudioſi haud ferè præter paucos admodum,admittendũ cenſuere.Sed cuiuſmodi ſit uerbi eius notio,rarior etiamnum eſt infrequentiorq;, qui ſe ſcire profiteatur. Nam Acroni & in alijs item parum curioſo ſatis ſuperq; uiſum eſt dicere,ſcruta uulgus ſcrutas uocat: aliter,ſcrutum eſt fractum miſlium:ſunt qui pelles,aut inteſtina interpretentur. Sicq; illud in Epiphanij epiſtola legunt & intelligunt: Nunquid coriarius aut ſcrutarius erat deus,ut pelles animalium conficeret, ac ex pellibus tunicas conſueret? Ego uerò amota omni ueſica, quæ gloriolas captantibus, ac ſcribentibus catacritica, huncq; lacerantibus,& illum obliquis nunc rhetorum ſtrophis,nunc apertioribus(uti aiunt) tibijs,nimio plus familiaris eſt,eo uerbo ueteramenta omnifaria ſignificari puto,quæ quum uſu iam detrita ſint, pretio item deminuta cenſentur. Hinc ſignificãter ab Horatio uilitatis appoſito expreſſa præmonſtrataq; ſunt.Ex qua origine factum, ut ſcrutaria dicantur uiliſſima quæq;.Quod ut ſentiam,Lucilius facit, apud Gellium Noctium Atticarum libro tertio:neq; enim quem ſequar,laudare auctorem pigeat:

Quid ni & ſcruta quidem ut uendat ſcrutarius laudat,
Perfractam ſtrigilem,ſoleam improbus dimidiatam.

Sunt qui apud Horatium ſcuta legant pro uaſe ruſticis accõmodo uſibus: unde ſit ſcutriſcum Catoni quoq;.Scrutea uerò in Plauto pro catachyſmatis, hoc eſt miſſilibus, etiam ſi ſubtimidè,interpretantur uilitatis ratione:ſeu quod è folliculis pelliceis, qui & paſceoli nuncupantur,mitti aſſueſſent.Rentur alij,ſcrutum eſſe uaſis genus è ſcroto, id eſt corio conſuti. Ad Horatianum carmen alluſum ab Hieronymo eſt in Hilarionis uita:Ab ludæo,inquit,audiuit uilia populis ſcruta uendente. Sidonius item Apollinaris ſcruta uocabulum in centurias allegiſſe uidetur:Nunc (inquit) friuola quædam, nunc ludo apta uirgineo ſcruta donabat.Quo in loco ſunt qui imagunculas pueriles operis dulciarij ſcruta poſſe accipi,augurentur. Omnino quiſquilias neſcio quas & prorſum nihili munuſcula,accipere oportet. Ad hæc,quæ de ſcrutorum ſignificantia pronuntiauimus,planè alluſit Apuleius Fabulæ Græcanicæ libro quarto: Enimuero uos bonæ frugi latrones,inter furta parua atq; ſeruilia,timidiculè per balneas & aniles cellulas reptantes, ſcrutariam facitis.Scutarij qui ſint, ex uerbis Firmici dilucet: Mercurius, inquit, cum Venere in horoſcopo partiliter conſtitutus in diurna genitura ſcutarios faciet, uel imperatorum protectores,uel qui proprio excubitu ſalutem principibus ſeruent.Sic apud eundem organarij dicuntur, uel qui organa compingunt, aut qui pulſant.Veſpertinus,inquit,Mercurius ſi cum Venere fuerit inuentus, cordatos,ingenioſos,muſicos,uel organarios faciet. Scutariorum tribunos legimus apud Ammianum Marcellinum:ſicuti alibi armaturarum tribunos,item ſtabuli Cæſaris tribunum: ſic autem organarij uocantur,ut bractearij.Facit(inquit idem)artifices,inauratores,bractearios,argentarios.Parietarij ſunt parietũ ſubſtructores:thurarij,thura tractantes ac uendentes.Ex eadem forma,ſcripturarij profluunt, quos publicanorum & mancipum tabelliones intelligunt eruditi:quod prodidit Nonius. Nam publicanorum ratio dicitur ſcriptura,uti innuit pro lege Manilia M.Tullius.Ad rem uerò pecuariam propriè ſpectaſſe uidetur ſcriptura:quod ſignificat Plautus quoq;.

Super Mæandro & Protagora relatu nõ indigna quæpiã. Magorum ſentẽtia de diuinis rebus.Item nõ temerè ab eiſdem admitti aliquos in diſciplinã.Item de ſophiſtis pluſcula. Parij ſophiſtæ. Ancalidophori. Ancalides.Phaceli.Sophiſma.Philoſophema.Aporema. Cap.xvii

MAeandrum Protagoræ patrem adeo opulentia & omnifaria rerum copia præcelluiſſe,ſcribunt ex Græcis nõnulli,ut Xerxem Perſarum regem,à quo mox Græcia concuſſa eſt,& domo & donis excipere auſus ſit, qua occaſione illi inſinuatus,Protagoræ filio magorum congreſſum impetrauit, quãdo Perſarum magi in doctrinæ participatum non temerè quenquam niſi iuſſu regum admittunt. Vnde is de ratione diuina falſam, immo inauſpicatiſſimã traxiſſe opinionem

uidetur. Siquidem quodam loco ita exordiri ausus est: De dijs utrum sint, an non sint, nihil habeo dicere. Quo argumẽto pulsus is ab Athenienſibus est. Magicum uerò dogma est, ut Philostratus putat, clàm quidem rem diuinam obire, palàm deum abrogare. Quo facto quid excogitari insolentius queat? nisi quòd causa propter quam ita faciunt, longè execrabilior tumidiorq; est. Neq; enim uideri uolunt, si qua in eis uirtus enitescat, à diuina ui, uelut ex fonte perenni in riuulos corriuari. Qua sententia quid omnino infantius, quid magis brutum sit, non magnopere dispicio. Primus hic Protagoras mercede traditur docuisse. Quæ res, inquit Philostratus, uituperari nec potest nec debet. Quæ enim impendio aliquo nobis constant, gratiora demum ueniunt: quoniam, ut inquit etiam Hieronymus, putent gratuitæ merces: dictus tamen inde est, λόγος ἐμμισθος, id est oratio mercenaria. Prodit Moralium nono Aristoteles, consuesse Protagoram, ubi ea perdocuisset, quæ profiteretur, discipulum iubere æstimationem proferre quanti ipsa ea faceret quæ tradita imbibisset, ac id demum accepisse. Primum item hunc sophistem cognominatum accepimus. Hoc uerò nomine dixerunt ueteres, ut Græci scribunt, non modò oratores præsignes & summa dicendi copia perillustres, sed & philosophos quoq; dictione non usquequaq; infantes. Nam & Plutarchus auctor est, sapientes, à nonnullis etiam sophistas nuncupari. Sicuti & apophthegma testatur illud, μισῶ σοφιστὴν, ὃς πρὸς οὐκ ἀῤῥῆ σοφός. odi sapientem, qui sibi sapiat nihil. Et Aristarchus Theodectæ pater, olim uix septem fuisse sophistas, pronuntiauit, mox tantam eorum scaturisse multitudinem, ut pullatam exsuperaret turbam. Sophistarum tamen artem, perinde ac in patrem, in Gorgiam referimus. Sophisticès uerò, quæ secunda dicitur, principem ferunt Aeschinem. Qui tametsi ut φιλοπόνως ἁβλὺς καὶ ἀναμφιλόγως, hoc est uini appetens uoluptarius ac remissior incessitur: primus quoq; inter sophistas creditus est, θάῤῥος λέγαν, hoc est diuinè dicere. Ad hæc pertinet planè Fabij illud ex libro undecimo: Discursare uerò, & (quod Domitius Apher de Sura Manilio dixit) satagere, ineptissimum: urbaneq; Flauus Virginius interrogauit de quodam antisophiste suo, quot milia passuum declamasset. Nostri sic distinguunt, ut rhetor sit qui literas docet, atq; artis traditor est eloquentiæ. Sophista uerò, apud quem dicendi exercitium discitur. Orator, qui in causis priuatis & publicis plena & perfecta utitur eloquentia. Sed de oratoris & sophistæ interstitijs Cicero in Oratore plura. Attingit & in cõmentariolo πρὸς φιλαδέλφιας Plutarchus. Plato autem sophistas ubiq; omnia profitentes inducit, iactabundos, glorioſos, temerarios, insuper & auaros: nec illibatæ prorsum uitæ, sed sequioris. Nam & in libro De Platonis definitionibus Speusippus, Sophistam esse dicit, iuuenum nobilium atque diuitum mercenarium uenatorem. Hosce Plato, quamuis omnia profiteantur, nihil prorsum scire conuincit, ut maleficos item insectatur, atq; ueneficos. Philosophos nanq; arbitratur, qui studioſius ueritatem assectentur, operis tantum ipsius intuitu ac perpensione. Sophistas uerò intelligit, qui opinionem modò affectent, opinionis ipsius amore. Hos item amarius incessens Seneca, Illos mihi (inquit) circulatores sophistas, qui philosophiam honestius neglexissent, quàm uendunt, in faciem ingeret. Sunt inter sophistas, qui ab Aristotele in proœmio Rhetorices ad Alexandrum, parij nuncupantur. Forte quia sophismatum tendiculis obretirent illaquearentq; eos, quibus cum disertarent. πάσιον certè Græci nunc fidelem intelligunt, nunc κάπχον, id est cui detinendi uis inest. Aristophanes in Nebulis, sophistas accipit pro mathematicis, ijsq; qui de sublimibus dissertationes instituunt. Alias uerò, inquit interpres, sophistas intelligimus οὐ πεπαιδευμένους, id est eruditos. Porrò scribit Gellius, Protagoram insyncerum quidem fuisse philosophum, sed acerrimum sophistarum: adolescentem quoq;, uictus quærendi gratia, uecturas onerum corpore suo factitasse. Sudas quinetiam scribit, fuisse prius φορτοβαστάκτην, quod signat onerum gestatorem. Et in quadam epistola Epicurus phormophorum uocat, id est sportuligerum & xylophorum. Cuiusmodi homines dicuntur ancalidophori, sicut asini quoq; ancalidas ferentes, ideſt ligna ulnæ mensura. Nam & grauia lignorum onera apte colligata, phaceli uocantur: quando sic Thucydides scribit, φορτοῦντες ὕλης φακέλους, id est ferentes materiæ phacelos. Mirum uerò id de Protagora, si patre diuite, ac etiamnum inui-

dioſo

dioſo est natus. Sophismata Xenophon edulia intelligit, quæ esitandi prolubium illectent. Qui, inquit, iucundè uescuntur, hisce sophismatis haudquaquam indigent. Philosophema, inquit octauo Topicorum Aristoteles, est demõstratiuus syllogismus. Argumentum dicitur dialecticus syllogismus: sophisma, syllogismus litigatorius: aporema, syllogismus dialecticus contradictionis.

Pythij hominum ditissimi historia, decq; uxoris eiusdem non uulgari prudentia. Cap. XVIII

QVoniam Mæandri opes attigimus, succurrit tempestatis eiusdem uir alter Pythius nomine, cui se tota ui sic denicq; fortuna infudit, ut residens Celænis, urbe in Phrygia, natione Lydus, Atys filius, Persarum exercitum terræ mariq; graue, ac Xerxem quoq; hospitio excipere ausus sit, & quidem exsuperanti magnificentia. Quin adeo superfuit illi animi magnitudo præsignis, & pecuniæ uis immensa, ut insuper ad belli usus & stipendia polliceretur. Sed nõ hic primum uiri sese raro aliàs audita largitas prompsit. Quippe Dario ante Xerxis patri auream elargitus fuerat platanum, & ex eadẽ quoq; materia uitem. Quamlibet generosum principem tam munifica, tamq; inenarrabilis benignitas, uel usq; ad aras & ultra deuincire abundè potuerat. At in uirum hunc exerta tamen barbari regis barbara efferataq; sæuities est. Siquidem natu maximum ex Pythij liberis, cui petebatur militiæ immunitas, medium discindi iussit Xerxes. Eiusq; discissi dimidium ad uiæ dextram, reliquum ad sinistram locari, & illac demum copias pertransire omnes, lustrationis imagine quadã. Fuit & Pythio singularis prudentiæ uxor. Ea lepido commento uiri infinitam cupiditatem auro congerendo compescuit. Quum enim is totam ferè ciuitatem refodiendis thesauris attereret, adeo ut non temerè ibi aliud rerum obiri posset: plericq; uerò etiam laboribus uicti interirent, iussit sagax mulier omnifaria, quibus duci in primis maritum sciebat, conflari cibaria ex auro. Aberat tum Pythius, aduenienti igitur aurea apponitur mensa. Insuper ex auro omnia. Is necdum cõsilij gnarus, nec quò tenderent ista percipiens, elegantia rerum oblectabatur, mox quæ forent esui, flagitat inferri. At proba uxor aurea item obsonia pergit inferre. Stomachanti iam & esurire se, amplius inclamanti (fames nanq; & bilis nasum conciunt) Quæso, inquit illa, ne excandueris, & pax sit rebus. An non sentis Pythi, præ unius auri studio in ciuitate omnia iam perire, agriq; colendi studium penitus destitutum? Quin intereunt item homines. Quod si pergis, quid aliud in escam cessurum sit, non uideo. Quid plura? Salubri commento Pythius resipiscens, auri quidem studium non remisit omnino: altius enim auiditas inhæserat, sed quintam modò ciuitatis partem in opere continuit. Hunc Pythium accepimus, imparem dolori, quo misere ob immanem filij necem à Xerxe, conflictabatur, quum paulo molliore animo foret, nec satis adesset roboris ad uindicias secundum libertatem, quando nemo potest inuitus seruire, in monumentum se coniecisse, quod ipse tumuli uertice excitarat. Atq; inibi flebiliter quod supererat uitæ, complesse, summittente illi diebus singulis cocta cibaria uxore, cui principatus moderamina per manus tradiderat.

Historia Paridis paulo remotior, decq; inter deas iudicio, & Dardano eiusdem filio. Interim & de Amãdro loco, qui & Parius. Cestos hymnus qui. Item agonos. Paridem ab ursa educatum. Cap. XIX

DE Paride allecto inter deas de formæ præstantia certantes iudice, uaria pro ingenij captu afferri solere, uel inter eos qui ἀγοραῖοι nuncupari solent, & sunt, ideſt uulgares uilesq;, non me fallit. Nunc illud iure Latij donabimus, quod dum ista proderemus, ex Græcorum thesauris interluxit. Parin uidelicet hunc Priami filium educatum patris iussu in loco, quem Amandrum dixere, mox uerò & Parion de ipsius nomenclatura, tribus ferè annorum decadibus. Atque inibi quum natura ingenioſus foret, nec ad doctrinarum studia ineptus, Græcis imbutum disciplinis. In quibus ubi haud parum promouisse est uisus, etiam Veneris laudes, oratione ædita, prolibauit: inq; ea Palladi ac Iunoni præstare contendit. Quando, ut uidetur, deæ nomine concupiscentias esse intelligendas significabat, atq; uoluptates: sicuti

Universidad de Deusto
Biblioteca

meminit Athenæus quoq;,unde mala omnia sese mortalibus agminatim,ac fluenti exæstuantis more affundant.Atq; hinc fabellæ occasionem datam, inter disceptãtes deas captum iudicem,datumq; Veneri malum,id est uictoriam. Quin & Paris idem atq; in eandem hymnum cecinisse narratur, quem uocant cestον. Belli uerò primordia hinc prorepsisse,quod euolutis iam spatijs annorum triginta, à patre accersitus emissusq; ad rem diuinam obeundam,quum Spartam appulisset,Helenam rapuerit.Ex qua Dardanum susceperit filium,quod Dionysium Scytobrachiona, monumentis ferunt prodidisse. propterea in Homeri Iliados rhapsodia tertia scriptum reperiri,

ἄγονόν τ' ἔμεναι, ἄγαμόν τ' ἀπολέσθαι. id est,sine semine esse,& citra nuptias mori. ut schema sit πολύσπορον: prius enim ducitur uxor, mox prolis susceptio consequitur. Est enim agonos,qui aspermos, id est sine semine ac filijs: quamuis exponant alij, μὴ γονιμεύς, id est non natus.Sunt autem Hectoris ad Paridem uerba. Cæterũ prolifici seminis priuationem agoni nomine intelligit Dioscorides. Sicut in fœminis sterilitatem atocion idem appellat frequenter:tametsi non desunt, qui aborsum malint intelligere. Nec illud omisero,ab alijs proditum,post Hecubæ oblatam in quiete speciem Archelao seruo traditum Paridem in Ida exponendum,cui quum diebus decem ubera submisisset ursa mitis, re animaduersa idem Archelaus sublatum educauit ut filium. Sunt ex Græcis,qui inter deas iudicium fuisse somnium prædicent, in Ida Paridi oblatum, unde is coniectarit fore sibi in Græciam nauiganti propitiam Venerem, nauigasse autem Hesionem repetiturum.

Senectutem imbecillem euadere ob adolescẽtiæ intemperantiã. De Gorgiæ senio præuiridi. Cap. xx

Mllonem Crotoniatem,memoriæ proditum est,quum iam senex esset,athletasq; se in curriculo exercentes spectaret,suos lacertos amplius intueri cœpisse,illachrymantemq; dixisse: At hi quidem iam mortui sunt. Verũ, inquit Cicero,non tam isti,quàm tu ipse nugator: neq; enim ex te unquã es nobilitatus, sed ex lateribus & lacertis tuis.Et post multos item uersus Ista ipsa,inquit,defectio uirium adolescentiæ uitijs efficitur sæpius,quàm senectutis:libidinosa enim & intemperata adolescẽtia effœtum corpus tradit senectuti. Cyrus quidem apud Xenophontem,eo sermone quem moriens habuit, quem admodum senex esset, negat se unquam sensisse senectutem suam imbecilliorem factam, quàm adolescentia fuisset. Lucius uerò Metellus post consulatum pontifex maximus, ita bonis uiribus extremo ætatis tempore fuisse narratur, ut adolescentiam non requireret. Sed enim omnes ferè corporis robore,sensuum integritate,ingenio uegeto, memoria firma exsuperasse Gorgias Leontinus uidetur.Itaq; produci in adagium Gorgiæ senectus uelet,de optima,nec annis exsoluta, quæq; uirescens omnium præstantia semper quodãmodo pubescat.Quæ omnia fuisse in eo uiro, Græca memorat historia, etiam si ætatis annum attigisset octauum supra centesimum. Cuius rei quum ab eo rationem scitarentur quispiam, respondit, οὐδεπώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πραξας, id est ad id ætatis peruenisse,quod uoluptatis causa nil sibi unquam permisisset facere. Fuit uerò Charmantidæ filius,Empedoclis discipulus,præceptor Poli Agrigentini, item Periclis & Isocratis & Alcidamantis.Thrasymachum & Gorgiam omnium primos arte quadam uerba iunxisse, auctor est in Oratore M.Tullius. Hic porrò Gorgias, ut est apud Platonem, de omni re quæcũq; in disceptationem quæstionemq; uocaretur,se copiosissimè dicturum,profitebatur. Isq; princeps ex omnibus ausus est in conuentu poscere, qua de re uellet audire.Ei quoq; tantus honor habitus est à Græcia soli,ut Delphis non inaurata (ut cæteris) statua, sed aurea planè surrigeretur. Quod De oratore libro tertio commemorat Cicero.Gorgiæ alterius meminit libro nono Quintilianus.

Aetatum humanæ uitæ distributio.Ex catalogo esse quid sit, uel extra catalogum.Fabulam ætatis peragere,apud Ciceronẽ quid. Vitę metam quã statuãt plerique.Tranquilli locus explicatur in Augusto de Mimo uitæ. De Mose iucundum scitu.Plinij loca duo ex undecimo Historiæ naturalis,de pubertatis ratione amplius explicantur. Cap. xxi

Et quoniam

ET quoniam ingessit se nobis senectus,succurrit,ut nonnulla de ætatum distinctione promamus in medium,eo quidem procliuius, quod mirum est, quàm non omnino super ea re consentiant auctores. Quippe doctissimus Varro, & πολυγραφώτατος, quinque ætatis gradus æquabiliter putat esse diuisos, ac unumquenq; præter extremum,in annos quindecim. Propterea sectio prima annum quintumdecimum attingens pueros habet,ex puritatis ratione ita nuncupatos. Secunda ad tricesimum porrecta adolescentes, ab incrementi notione nomen indeptos. Iuuenes sectionem faciunt tertiam ad annos quinque & quadraginta.Quibus inde appellatio facta, quòd in bellicis usibus reipublicæ adiumento forent.Et inde huiusmodi ex catalogo esse dicuntur,sicuti ultra catalogum,qui iam militiæ habentur inepti.Ad annorum decada sextam seniores perueniunt. Reliquum uitæ tempus sectionem habet quintam. In qua qui agunt, iam uocantur senes. Ex hac Varroniana ætatum distributione commoneor, scitè admodum & congruenter uitæ tempora fabulis comparari.Nam & Cicero,Qui hisce (inquit) auctoritatis præmijs splendidè usi fuerunt,ij mihi sunt uisi fabulam ætatis peregisse, nec tanquam inexercitati histriones in extremo actu corruisse. In fabulis uero actus seruari quinq;, nõ arbitror esse quem fugiat,quando nec persona quinquies egressa ultra exire potest. In quo attente animaduertẽdum, ubi & quando scena uacua ab omnibus sit personis, ut in ea chorus uel tibicen audiri possit:id enim quum uiderimus,ibi actum esse finitũ debemus agnoscere. Hinc illud Tranquilli sic posse legi animaduerto in fine Augusti Cæsaris uitæ, Et amicos admissos percunctatus, ecquid his uideretur Mimum uitæ commodè transegisse? Quam lectionem id uidetur approbare, quod mox infertur, δὸς λιμόν καὶ πάντες ὑμᾶς μετὰ χαρᾶς τὸ πιεῖν. Hippocrates, sicuti libro De die natali prodit Censorinus,septem ætatis constituisse gradus deprehenditur, ac primũ quidem anno septimo terminasse,secundum quartodecimo,tertium duodeuicesimo,quartum tricesimoquinto,quintum duodequadragesimo, sextum sexagesimoprimo, septimum ad uitæ coronidem protendit. Solon decem fecit hebdomadas. Staseas addidit etiamnum duas,& plenioris uitæ spatia annis quatuor & octoginta metitus est, quod præscriptum si quis transmittat,idem illi usu uenire,quod stadiodromis & quadrigis ultra destinatum procurrentibus. Hetrusci uitalem mensum hebdomadibus finiunt duodecim, quod Varro scribit.Astrorum peritus Dioscorides anno centesimo uitam circumscripsit, cordis ratione,quod in anniculo mensum habeat drachmarum duarum, in bimo quatuor, inde procursu pari in annum quinquagesimum.A quo decrementa supputẽtur ad æquilibrium,quę ambitu peracto,ad metam redeant eandem.proinde non superesse spatia, uiseris eius dilapsu. Quam hæresim fuisse item Aegyptiæ gentis, Plinius scribit. Mathematicorum doctissimi, inquit in Claudio Treuellius Pollio, homini uitæ spatium contribuunt annorum centum & uiginti, & mensum hunc à nemine excedi, eo item addito,Mosen dei familiarẽ annis quinq; solum utiq; transgressum esse modum hunc, qui quum quereretur, quòd iuueni occumbendum foret, ab incerto responsum numine,quempiam eum numerum haud excessurum.Galenus in libro cui titulus ὅροι ἡλικιῶν, ætates statuit omnino quatuor: ex quibus primam facit τὸν νέον, id est iuuenum: secundam, τὸν ἀκμάζοντα, id est uigentium:tertiam, τὸν μέσον, id est mediorum:postremam, τὸν γηρόντα, id est senum. Iuuenes postmodum esse ait temperatura calidos humectosq;,ueri præcipuè assimiles.In uigore constitutos, calere simul aresceregq; æstatis modo.Medios,esse pronuntiat frigidos ac siccos, perinde ac autumnus est. Sunt uero humecti cum frigiditate senes, τοῦ χειμῶνι παραπλήσιοι. Efflorescit in iuuenibus sanguis: in uigentibus, ξανθὴ χολή: in medijs, μέλαινα: in senibus, τὸ φλέγμα. Et hæc caloris intimi ratione omnia.Hic uero aduertendum amplius Plinianum illud ex undecimo Historiæ naturalis: Pubescentem hominẽ maxime nodum quendam soluere,quod ægritudine sentiatur præcipue.Auctor quidem Censorinus est, post septimum quenq; annum articulos quosdam, & in his noui aliquid naturam ostendere. Quod & in Elegijs significarit Solon. Sed & Alexander pubescentes pueros hircissare scribit, ob uocis asperitatem raucam,ab hircis ita uocem efferẽtibus producta uerbi ratione. Siquidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam tunc corpora dissociantem, multã, repentinamq; ætatis efficere mutationem, augescentibus fœminarum uberibus, marium uero thorace, humeris, testibus. Accedere item morborum mutationes, solutiones ue. Equidem à pube ex macilentis crassescere pleroscp animaduertimus, ac euadere saniores. Sed & quibusdam contingere diuersa omnia. Quippe ita obtingit ferè, ut quicquid fuerat ante pubertatẽ redundantis materiæ, ac excrementitiæ, una cum semine secernatur & mensibus, unde sanioris sunt status argumenta, sese promentibus, quæ diuersum concinnabant. Quibus uero prosperior ante id tempus suppetit ualetudo, ijs gracilescunt corpora, morbis subinde obnoxia. De ipsa siquidem natura, καὶ ῥᾳθυμαλῶς ἐχόντων ἡ ἀποκρισις γίνεται, id est & ijs quæ bene habent, fit excretio, semine, aut mensibus sequestratis. Sciendum & illud, ab pubertatis tempore puerorum desinere hircissationem, quod aspera arteria prorsum absoluta iam æqualitatẽ admittat. Ex ijs dilucere Plinij altera potest obscuritas, ubi ait, Pubescit homo solus, quod nisi cõtingat, sterilis in gignendo est seu masculus seu fœmina.

Aetates humanas planetarum consequi rationem. Mercurius cur negocijs præesse dicatur & lucro. Vnde sit quòd præmaturo coitu barba promitur celerius. Tranquilli in Nerone locus de iuuenalibus ludis. Nymphis coæuus qui dicatur. Martialis & Apuleius declarantur, necnon Horatius. Iuuenalia cur. Philosophorum placita & Auicennæ de ætatibus: item de fabula ætatis. Vocabula plura quibus ætates à Græcis distinguuntur: parectatus, triacatus, apodromi, apobomia sacra, baliciotæ, baliotæ, balari, ballæ, pempeli, genea. Nestoris ætas quomodo intelligenda. Caput XXII

ILlud uero concinnè admodum huic parti appingetur ex Procli, inter philosophos haudquaquam postremi, doctrina, ætatum ordinem sequi ordinem uniuersi. Quippe princeps ætas lunarem consequi potestatem animaduertitur. Tunc enim ex nutritiua uegetalicp degimus potentia, & in utrisque porrò humecta uis præcellit. Secunda Mercurialem, quando literarum citharæcp & luctæ, ac denique consimilium nobis studium ingeneratur, & arithmetices in primis, ut auctor probat Ptolemæus. Ideocp forsan decantatum, negotijs illum præesse ac lucro. Inconstans porrò sydus traditur, ac omnino eiusmodi quale id cui adhæserit, cum benignis benignum, exitiale cum exitialibus. Tertia Veneream, quando obturgescunt membra seminibus, & ad genituram protinus incitantur. Qua in parte sciendum amplius, ubi lasciuiente pruritu & Venerio prolubio nimis approperetur coitus, præmaturè item barbam promi, quoniam concubitu augescit circa renes insitus genuinuscp calor, quo fit, uti affluentius summa corporis uapores scandant, quæ est pilorum materia, unde illustratur Martialis illud libro undecimo,

Inde tragus celerescp pili, mirandacp matri
Barba.

Adiuuatur & Apuleius in Magia. Inuestem puerum accepisti, uesticipem ilico reddidisti. Quarta solarem, tunc enim regnat uigor, ætatiscp perfectio properat, ætascp media. Vt uero sol fons luminis, & cæli oculus, ac mundi mens, ut prio res dixere: consimiliter iuuenilis ætas flos uitæ delibatus. Verum prius quàm ad ulteriora pergamus age Tranquillo succurramus, apud quem in Nerone qui sint iuuenales ludi, ambigunt eruditiores, nodum uero exsoluit historicus Dion, qui ab Nerone iuuenalia scribit celebrata, ὅτι πρῶτον ναυσικλύμασι, propter suam barbam, quam tum primum raserat, pilis in aureum coniectis sphærion, & Capitolino dicatis Ioui. Mars porrò uirilitati dominatur, planeta calidus & siccus, ac præparans ad robur. Sexta ætas Ioui subijcitur, quæ prudentiam & uitam actiuam ciuilemcp desiderat. Septima Saturnum respicit, in qua naturæ cõsentaneum, à generatione sequestrari, & à corporeis abiungi, alteram & incorpoream affectando uitam. Nam decrepitos inuadens Saturnus implet naturæ suæ malis, frigiditate, pigritia & tristitia querula. Sed enim nec illud omittendum: ratione admodum diuersa præfici infantibus, dum gestantur utero, planetarum (ut sic dicam) uultus, quoniam primo conceptionis mensi Saturnus præesse narratur, Iupiter secundo, tertio Mars, Sol quarto, Venus quinto, sexto Mercurius, septimo Luna, rursum uero octauo Saturnus, nono Iupiter. Inde quoq; partus fieri improsperos

prosperos coniectant mense octauo, at nono optimos. Verum ut postliminio redeamus, philosophorum placita præferre uidentur: tres tantum dici ætates, incremẽti, status, diminutionis. Quod ex Aristotele aucupantur, tertio De anima, sic sanciente: Necesse (inquit) est, omne quod generatur, augmentũ habere, ac statum, & decremẽtum. Sed idem philosophus in libro De moribus, sentire diuersa deprehenditur. Auicenna autem prima primi, capite De complexionibus: Aetates, inquit, omnes quatuor sunt: adolescentia prima est, ad annum ferè producta trigesimum: secunda uero consistentiæ nuncupata, uel pulchritudinis ad annum ferè quintum post trigesimũ: consequitur inde diminutionis occultæ tempus, quæ senectus nuncupatur, ad annum ferè sexagesimum. Subest mox ætas, quæ ad manifestũ nos interitũ præcipites agit, in qua qui diutius perseuerat, dicitur νυμφαις ἐπίλιξ, id est nymphis æquæuus. Suppartitur inde adolescentiam in minuties alias, quas qui expetit nouisse, & locum habet, ac quem adeat auctorem. Sciendum uero ætatum commensus non ubicp, nec semper haberi eosdem, sed euadere diuersos pro constitutionis ratione, aut sexus, uel etiam regionum, ac terrarum situs, cæli quocp, & uictus temperamenti, & aliorum plurium. Nam sexto De sanitatis regimine Galenus: Stato, inquit, annorum numero ætates circumscribere nequimus, quod tamen quidam faciunt, nisi latitudinis modo. Nanq; pubertatem auspicantur aliqui anno quartodecimo, alij anno adiecto, aut etiam alio modo. Et quibusdã decrementi exordia cõtingunt, mox ab anno trigesimo. Alijs, quinq; accedentibus. Proinde signatè Princeps in ætatum distributione aduerbium ferè, adijcere solet. Porrò, quia de fabula ætatis mentio facta nobis pauloante, ad id ipsum Apuleiana facit ex libro Floridorum tertio concinna sententia: Deinde, inquit, regressi ad populum renuntiauere, Philemonem poetam qui expectaretur, qui in theatro fictum argumentum finiret, iam domi ueram fabulam consummasse: enimuero iam dixisse rebus humanis ualere & plaudere. Adiuuat & ad Lucilium Seneca. Quo modo (inquit) fabula, sic uita: non quàm diu, sed quàm bene acta sit, refert: nihil ad rem pertinet, quo loco desinas: quocunq; uoles, desine: tantum bonam clausulam impone. In hac uero ætatum mentione ac pragmatia uehementer adnotandũ, quod scribit Magnus Albertus, Virilem ætatem ac senum præcipuè insigniter arescere. Cui rei argumentum suggerat membrorum durities & laxior cutis, ac corrugata, quod frigiditas efficit cum siccitate. Quippe laxat hæc, contrahit in rugas illa. Frigidum enim complicat constringendo. Ex ijs porrò liquere arbitror, cur sit in Epistola ab Horatio enuntiatum,

Nigros angusta fronte capillos.

Quo iuuenilis indicatur ætas. Ex Græcorum autem doctrina comperimus, nomina sic per incrementa distinguí, ut sit primò βρέφος statim natus puer, mox παιδίον: ubi iam incessus datur, pædarion: pòst dicitur παιδίσκος: at παῖδες nuncupant, qui encyclicas obire disciplinas denicp ualet. Insequentem uero ætatem μείρακες uocant: parectatum quoq;, qui à pueritia in pubertatem protenditur, & βουπαῖδες, & ἀνηπαῖδες, ac mellephebum: mox habentur ephebi. Hos triacatæos appellant Cyrenęi. At Cretenses dicere ἀποδρόμους malunt, non quia cursum desierint, quod præpositionis innuere potestas uidetur, ueluti ἀπιχθύς dicitur, qui piscitio abstinet. Apobomia sacra, quæ non in altari peraguntur, sed in pauimento, uel solo: & apud Callimachum apotriches, qui ἄνηβοι intelliguntur, id est impuberes. Verum apodromi nuncupantur, qui per ætatem certamina currendi publica necdum adiere. Sunt qui sic statuant, ut φύηβοι, id est puberes, qui annum quintum & decimum uel ultra, nati sunt, intelligantur. ἄνηβοι autem, id est impuberes, duodecimum, aut eo etiam minores. Baliciotæ apud Cretenses item uocantur synephebi. Baliotę dicuntur progenitores. Ballas Cyprij gradus nuncupant. Balaros Cyrnij exules dicunt, Pausania tradente: quod nomen Sardiniæ montana incolentibus adhæsit, quum illuc secessissent à Carthaginiensibus deficientes. Libyes autem Corsicam incolentes intestinis agitati discordijs in Sardiniam commigrarant. Sequitur miracion: inde mirax, qui & neaniscus, uel neanias, id est iuuenis. Hosce uero ἱππεῖς, id est equites appellant Spartani. Sicuti inter eos qui præsident, hippagretas. Iis inhærent nymphij, uelut sponsos dicas: postea est pater: inde uir ἥβος, id est iuuenis & uirens

Universidad de Deusto
Biblioteca

& uirens: mox uir mesos, id est medius: inde à canicie, hypopolios: pòst geron, id est senex, qui & presbytes: inde eschatogeros, postremò poliocrotaphi. Senectutem Galenus trifariam distribuit: in prima constitutos, ὠμογέροντας uocat, id est uirentes, ac crudos senes, quos etiam πρόβεβηκότας uocant nonnulli: in ultima uero, πεμπτίλους, id est pempelos, quoniam uti astruunt etymologici, iamiam ad inferos mittendi uideantur. Nec illud in hac ætatum pragmatia præteriero: geneam Græcis, id est γηρεὰν dici, pariendi ac generandi perfectius spatium, quod annorum triginta periodum conficit: quo nomine sexagesimũ attingens annum duas uidetur uitæ implesse geneas. Si uero ultra pergat, in tertia iam uticę recensebitur. quod de Nestore cecinit poeta, quem periodicas geneas perfecisse duas humanas pronuntiat, ceu δὶς τεσσαρακονταετηρίδας dixisset, quæ uocãtur γηρειὰς ἀνθρώπειοι. Aureas ætates in uita tres modò intelligunt, iuuentam, uirilitatem, senium: nam infantia & decrepita nullum præferunt uoluptatis argumentum. Ab instituto non dissentaneum prorsus illud fuerit: senilem cutem, quia ætate asperior fiat, paguron à Casandra dici. Esse uero inter cancrorum genera paguros, sciunt plerique omnes.

Aeneam pietate in deos ac parentem insita, clementer à uictoribus tractatum Græcis, ac liberum abire cum domesticis permissum bonis. XXIII

ETiam si non me fallit, è Græcis auctoribus celeberrimum Dionem, condito uolumine, conatum rationibus multis, & à uero haud ita dissultãtibus argumentis comprobare, ab Ilienses fuisse Græcorum exercitum bello uictum fugatũq; : nec ab eo Ilium, quod Homerus cecinit, expugnatum. Nihilominus quæ ab alijs prodita ingerunt se nobis, dum in libris nostra planè supellectile uersamur, allidere, ueluti abortiua non sustineo: ut qui Maronem tractant assiduè, & interpretãtur, sufferti amplius habeant aliquid, unde auditoribus suis satisfactum eant. Igitur sic compertum mihi ex adiuratissimis: Ilio expugnato, captorum fortunam Græcos, qui genti suus est mos, clementer esse amplexatos ac miseranter. Eoq; nomine à uictoribus pronuntiatum ducibus, liberorum unusquisq; ex domesticis rebus unum quid tolleret auferretq;. Tunc Aeneam, cunctis alijs facile neglectis aut necessitate reiectis, patrios selegisse quos asportaret deos. Id quũ intuerentur Græci, plurimumq; ea re forẽt oblectati, eidem permisere: iterum quod uellet, ex bonis sibi caperet. Qui geminata pietate, multo iam senio fessum parentem humeris subiens efferre properabat. Ea quum (uti erant) stupenda uictoribus acciderẽt, uiro maximè pio domesticis cedentes omnibus, quorquot iure belli erant adepti, abire quò uellet, liberè permisere, fatentes, hostilitatis remitti iura, & mansuetudinẽ induere aduersum eos qui uerecundè in deos se ac parentes ita gerant.

Citharœdi prudens responsum apud Alexandrum fidibus utentẽ rusticius. Quo pacto Linum peremerit Hercules, à quo musica imbuebatur. XXIIII

ALexandrum Macedona, Philippi filium, quum puer etiamnum ageret, ac genas necdum conuestissẽt pubertas, citharæ ferunt operæ quippiam impendisse, interq; institutionem (uti assolet) ac rudimẽta prima, certam ex fidibus canore pulsari, quum identidem cõmonefaceret peritus artifex, sicuti exigere uidentur τὰ κιθαρίσματα, id est citharœdicæ leges: Et quid interest, Alexander inquit, si hanc pulsaro. At is, Si uti rex paulo mox futurus hæc inimperitus Lini euentum prorsus expauisse: is nanq; puerum itidem Herculem cithara imbuebat, qui quũ inconcinnius rusticiusq; uteretur fidibus, excanduit in eum Linus. At indignabundus Hercules illi plectrum impegit letiferum.

De tityris, silenis, satyris, quæ sit nominum ratio. Sillus quid. Bacchus cur dicat Phleon: itẽ cognomina alia. Aphlastus quid, & phossones, & phossonium. Orariũ, oron, orobachi. Coruus cur satyra dicatur auis. L. Florus illustratur egregie. Caput XXV

Qui cum

QVi cum Dionysio per tripudia & festos lusus pleraq; terrarũ obiere, nunc satyros nuncupant, quandoq; & tityros, puto de cantuũ lasciuia, quæ τερετίσματα dicunt, quibus id genus duci magna parte, animaduertitur. Satyros autem, ἀπὸ τοῦ σατύρειν, uocitatos opinantur. Nam Sillani appellantur, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν. Quod & alibi attigimus. Sillon autẽ morsum cum lusu uocant ingrato infestiuoq;. Scribit Nicandri interpres: quos ipsi satyros dicimus, ab antiquis Silenos nuncupari consuesse. De Satyro capto ad Apolloniam, qui οὐδὲν σωφρονοῦς quis Silenos nuncupari consuesse. De Satyro capto ad Apolloniam, qui οὐδὲν σωφρονοῦς loqueretur, in Sylla Plutarchus. Silenis indumenta fuere ἀμφίμαλλοι χιτῶνες, id est uilocutus, in Sylla Plutarchus. Silenis indumenta fuere ἀμφίμαλλοι χιτῶνες, id est uiloqueretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum, omnino intactum præteriret, οὐ γὰρ ἡγεῖτο τὸ τοιοῦτον ὄψιμα, ἀλλὰ καὶ ἀδίκημα, ceu eiusmodi non inuenta forent, sed iniustitiæ germina. Lucanis lege sancitum scimus, ne quis sole occaso diuertentem hospitem exigeret: quòd si fecisset, κακοξενίας agebatur reus, atque eo nomine mulctam subire, prorsus necessum erat. Dardaneos sub Illyride ter tantummodo in uita balneis operam audio solitos dare, nuptiarū & partionis tempore, ac denique mortis. Indis omnino fœnus ignotum. Quin & maximum inibi nefas iniuriam uel facere uel pati. Proinde nulla illis syngrapha, nullum depositum. Sardoa lex est, senescentes iam parentes fustibus letaliter à filijs cædi, ac mox contumulari. Turpe siquidem arbitrantur, multo confectum senio superesse diutius, quum in pluribus aberret corpus, annis fessum deniq; Illustrius uero multo institutū illud, quo peraguntur αἰγίας δίκαι, id est otij iudicia, quæ subirent temerè ac citra uitæ propositum agentes: sic enim exprimebatur illis, ut unde alerentur, magistratibus approbarēt. Dei bicæ dicuntur ipsi quoq; certam ætatis metam transgressos perimere, uiros quidem immolantes, mulieribus autem præfocatis. Lydæ mulieres prius quàm coniugia inirent, corpus in uulgum dabant: iunctis, si deliquissent, ueniæ spes nulla. Athenienſibus pridem inoleuerat, ut si fortè homini occurrissent insepulto, terræ mandarent, gleba iniecta: sed ita, ut exortum spectarēt. Rursum & illud seruatum diu, Ne bouem, cuius opera, uel aratro uel curru uterentur, omnino immolarent, ὅτι καὶ οὗτος ἂν ἀν γεωργὸς, καὶ τῶν ὁμοίων ἀνθρώποις κοινωνός. id est, quoniam & hic colonus sit, ac laborum quoq; nostrorum particeps. Persarum mos est, cibis expleri prius, ac (ut Plautinè loquamur) saburrari, mox potui & propinationibus indulgere largius. Quo etiam tempore ueluti in hostem depugnaturi, uestes exuunt. Illi uero hominum mores comperti peculiares, Clazomenium Anaxagoram risisse nunquam, immo ne risus quidem uestigium omnino ullum prætulisse. Huic quoq; rei inimicatum insigniter Aristoxenum ferunt. Quin & Heraclitum, ὅτι πάντα τὰ ὄντα βίᾳ ἕλκοιεν. id est, quæ sint in hominum uita, fletu prosequebatur omnia. Nec illud à moribus hominum abiungitur expingendis, siquidem facta nostris nos plerunq; coloribus suppingunt. Ceus quidam narratur Lacedæmona uenisse, iam uticæ ueui maturus, uerum elatior impendio & confidens quantumuis, insuper canescens caput inficere conatus, annos obscurabat. Ita uero affectus, quum in concionem prodiens peregisset, quorum causa uenerat, exsurgens Archidamus Lacedæmoniorum rex, τί δ' ἂν ἔφη ὅπως ὑγιὲς εἴποι, ὃς οὐ μόνον ἐν τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ πορφύρει. Et quid nam, inquit, salubre dixerit hic, qui non in anima modò mendacium circumfert, uerum & in capite? Philippum item Cæsarem scribit cum Eutropio Sextus Aurelius, ab quinquennij ætate seueri adeo, & tristis animi fuisse, uti nullo prorsus cuiusquam commento solui in risum potuerit.

Zeuxin spectatū Helenam à se pictam neminem admisisse, ni erogata prius stipe, quo nomine appellata est meretrix. Epicuri dictum nobile, Videri felicem, cui uitæ suppetant necessaria. De pecuniæ cura difficili. Cap. XXVII

ZEuxin pictura nobilem, inter cætera eius artificij, haud parū multa quæ circumferuntur, & hominum desideria uix explent, Helenam quandoq; ab eo expictam ferunt, cui tantum sanè attribuerit, ut non temerè nec quemlibet, ac (ut Græci dicunt) ὡς ἔτυχε, spectatum admitteret, ni ῥητὴν ἀργύριον, id est propositam pecuniæ quantitatē erogasset. Quo expressum nomine Græcis est, uti Heracleote sic mercenariam stipem ab adeuntibus, ac uelut manuarium æs corrogante, mox Helenam dicerent illam ἑταίραν, id est meretricē, ceu planè capturas sibi, prostituto corpore, ab inuisentibus turpiter quæreret. Lepidè sic, ut interpretari libet, deforma to item artifice, ut qui auidius quæsticulum corraderet. Id quod prudentissimus quisq; facile aut spreuit aut neglexit. Nam tantus ille uoluptatis assertor Epicurus, cum Ioue se promptius de felicitate in certamen uenturum, asseuerabat, si maza modò suppeteret ac aqua. Scires Gargetij senis hæresin aliud præscribere omnino, quàm prætendant uerba. Obseruatum apud Hieronymū est: Helenas dici quæ maritis ualere iussis, adulteros consectantur, nulla interpellatæ uerecūdia. Cæterum, quod ad nummariam pertinet curam, parerga uelut opera, id item suppingemus, ab adiuratissimis proditū monumentis

numentis, ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥᾷδιον, σωΐσχειν δὲ χαλεπὸν, οὕτω καὶ τὰ χρήματα· quod est, sicuti echinum utiq; capere facillimum est, retinere difficillimum, ita & pecunias. Sententiæ huic succinit ferè Anaxagoræ illud ὃν δεῖ πόδι βασιλέως, χρήματα χαλεπὸν συναγείρασθαι, χαλεπώτερον δὲ φυλακὴν πόνος πεδιδεῖναι. id est, pecunias cumulare, arduum est, uerum custodire difficilius multo. Nec relatu indignum quod grauis auctor in primis prodit Archilochus, quanquam nō citra cōsuetum illi κακοῤῥημον: nummos sæpe uel minutijs hinc inde corrasis, nec sine sudore cōparatos, πολλάκις ἐς πόρνης γυναικὸς ὑπόδρομον καταίρειν. id est, in prostitutarum delabi interanea frequenter.

Animos hallucinātes malis edoctos sæpius resipiscere. De Hierone, Ptolemæo secundo, Phrage, & Damocrate palestrita. Cap. XXVIII

OMinis prudentiam fortunæ indulgentia nunquam non remissiorem laxioremq;, malis sæpenumero ad se redire, ac (ut sic dicam) in numerato & procinctu stare, nō sanctis modò testatum literis, quarum est scopus in cōniuens ueritas, sed & nobilibus exemplis aliquot palàm factum. Ex ijs aliqua attigisse, interest plurimum uitæ, ut inde edocti à linea idētidem non aberremus, sed in harena uersemur nostra, id est ex formula uiuamus, ne alioqui in decuriam transcribamur, non tam male uiuentium, quàm male pereuntium. Igitur proditum memoriæ est, Siciliæ tyrannum Hierona fuisse prius & priuatum, & planè omnium præcipuè inconcinnum inelegantemq;, & agresti porrò natura inconciliabilem ferumq;, ac prorsum à fratre Gelone nil diuersum. Sed enim postea quàm ægritudine implicito à publicis curis indulta uacatio, feriariq; abundè licuit, febre interpellante, hominum factus elegātissimus est. Siquidem quod uel inuito recusantiq; otium ex morbo impertiebatur, ἐς ἀκούσματα παιδευόμενα, id est, doctis impendere disciplinis adortus est. Quamobrem iam suæ spontis, ac prorsum cōualidus Simonide utebatur Ceo, ac Thebano Pindaro, necnon Bacchilide, ὁ δὲ γέλως ἅμουσον ἀνθρωπος. Ipsum hoc & Ptolemæo secūdo usu uenisse, compertum est. Quin auctor item Plato est, Phragen non alia magis ratione sacris initiatum philosophiæ mysterijs, quàm quòd ἡ νοσηροφοβία αὐτὸν τὴν πολιτικὴν σωμάλαγον εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἔρωτα. id est familiaris ægritudo à ciuilium cura ipsum abducēs in sapientiæ amorem cōiecit. Quòd si est, nimirum extentis optanda uotis tristior ualetudo Critiæ fuerat & Alcibiadæ, ac Pausaniæ insuper Lacedæmonio, & complurib⁹ id genus alijs. Porrò & palæsten legimus Damocraten pedibus ægrum, ut si qua effici posset, morbum discuteret, certamina adijsse sacra, eoq; productum deniq;, ut in stadio lineam sibi circumduceret, aduersarijs iussis extraherent ui si possent: nequeūtibus uerò, abijt demum coronatus. Faciunt porrò ad hæc quæ scribit Manilius Astronomicon primo,

Sed quum longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miseris dedit, & sua quenq;
Aduigilare sibi iussit fortuna premendo,
Seducta in uarias certarunt pectora curas.

Super Electra adnotātur paucula, quæ dicta prius Laodice sit. De Gyge, qui mulieres primus δυνούχισεν. Necnō de Alcimi Lydorum regis felicitate. Interim & Xanthi memorātur duo, poeta, & historicus. Cap. XXIX

XAnthum fuisse melicum poetam, puto omnibus notū, qui Græca paulo uberius attrectarūt. Ab eo autem præter cætera, id item proditum memoriæ est, Electram Agamemnonis, nō ea uticæ initio fuisse nomenclatura, sed dictam Laodicen. Quippe Agamemnone perempto, nupsisse Aegistho Clytemnestram, qui & principatu sit potitus: Electram uerò, ut quæ neglectui foret, cōsenuisse uirginem: qua ex causa, ab Argiuis id esse nominis sortitam, ὅτι τὸ ἀμοιρεῖν ὀνείδους, καὶ μὴ πεπειρᾶσθαι λέκτρου. id est, quòd uiri expers fuerit, nec lecti experiens. Fuit & non incelebris rerum conditor Xanthus, patria Lydus, qui & uoluminibus quatuor Lydiaca fertur complexus. In eorum secundo, id quod haud relatu indignum opinatus sum, Gygen omnium principem scribit, dum Lydis imperaret, γυναῖκας δυνουχίσαι, id est mulieres eunuchas fecisse, ὅπως αὐτὰς χρῶτο ἀντὶ παιδίσκων

Universidad de Deusto
Biblioteca

σας, id est ut illis perpetuò iuueniliter florentibus uti ualeret. Cæterum amplius memorat Xanthus idem, Lydorum regno potitum quandoq; Alcimum, qui & præcipua fuerit insignis pietate, ingenioq; mitissimo. Proinde stationis eius tẽpore uniuerso Lydis altissimam contigisse pacis pinguissimæ tranquillitatem, & diuitias quoq; affluentissimas. Et ita quidem, ut intrepidè ageret unusquisq;, omninoq; citra insidiarum ullũ metum, uel (ut Græcè dicam) ἀσπῶς, καὶ ἀνεπιβουλεύτως. Id eo adnotaui libẽtius, quod inde adagionis speciem posse aptius conformari, palàm est: ubi quis ἡν ὑποτυπίᾳ τε καὶ θαλαμονίᾳ λάγυ.

Qua ex causa prædicent Delij, philosophum nõ incelebrem Syrium Pherecydem tam tetro tamq; exitiabili peremptum fato. Cap. XXX

SVper Pherecyde, quem ferunt Pythagoræ doctorem, alibi hoc opere commentati sumus: nunc & ad id quæ ingerunt sese, haud insuper habebimus, ut locupletior, etiam si crassiore (ut uocant) Musa, fiat lucubratio. Igitur scribunt celeberrimi è Græcis conditoribus, in morbi (ut sic dicam) propyleis ab eius corpore deliquatum similem uisco calidum sudorem, mox & ferinum quendã, postremò succreuisse pediculorum sobolem diram, qua colliquatis carnibus cõtabuerit. Sed antea, conspectu horrorem incutiente, familiarium reclinare consuetudinem cœpisse. Vbi uerò accessisset quispiã, ex eo ut haberet scisciturus, ἆρα ἢ ὀπῶς ἢ ᾗ τῶν θύραν θείρας τὸν ἀάκτυλον, φίλον γεγονότα τῆς Θερκώς, ἐπέλεγεν, οὕτω ἀπεῖδε καὶ τὸ παᾶν αὐτῆ σῶμα. hoc est, per ianuæ peruiam portiunculam digito immisso, iam carne prorsum renudato, addebat, corporis reliquum compari affectũ modo. Memorare autem Delios ferunt cõsuesse, Apollinis indignatione philosopho tetram adeo incussam plagam, quòd tumidius insolentiusq; cum discipulis in Delo sedens, multa quidem de sapientia sua ostentasset: uerum & id reticere non quisset, Nulli unquam se deorum immolasse, nihilq; minus iucundè sibi ad id temporis actos uitæ annos: nec citra omne incommodum minus, quàm qui Hecatombas subinde oblatum eant. Quo dicti tumore, uel leuitate potius, quam κουφολογίαν uocant, grauissimam rependisse pœnam, probabile prorsum fieri. Scribit Historiæ naturalis septimo Plinius, copia serpẽtium è corpore prorumpente, Pherecydem exspirasse: adeo infinitam esse morborũ multitudinẽ.

Herculeas columnas prius Briarei nuncupatas. Epaminondæ paupertas & magnanimitas, Persarum regis munera spernentis. Cap. XXXI

ET Aristoteles quidem tantus in doctrinis uir, leuicula tamen quæpiam in libris non reformidasse, animaduertitur, quando Herculeas scribit columnas prius fuisse Briarei nuncupatas. Nam, inquit, postea quàm ab Hercule perpurgata terra est, & mare item, comparuitq; omnino is in genus hominum beneficus, Briarei monumenta nulli prorsum rei esse, arbitrati pleriq;, in Herculem loci appellationem facilè corriuarunt. Scribit Tacitus quod ad rem uehementer facit, celebratas in Germanico Oceano Herculis columnas, seu (inquit) Hercules adijt, seu quicquid ubiq; magnificum est, in claritatem eius referre consensimus. Cæterum, etiam si nec huiusmodi negligenda usquequaq; duco, nihilo secius multo illud grauius, uitæq; commodius longe: quod Græca uersanti nuper compertum mihi est, Epaminondæ Thebanorum principi, tantumq; non Græciæ totius, unum modò affuisse indumentum, & quidem rude ac pertritum, addo etiam sordescens satis: quo nomine, si quando expurgandum fulloni traderet, interim uestis inopia alterius, domi se continebat. Quamuis autem à re familiari sic haberet, nihilominus à rege Persarum uim auri haud paruam ad se transmissam non admisit. Quo fit, inquit Aelianus, ut respuẽtis animus maior longe ampliorq; uideatur, quàm dantis. At quia ex fide parum forsan promi hæc à nobis, opinabũtur aliqui etiam serij, super tota re historici uerba subscribam: cui (opinor) in rem adducti præsentem haud colaphum ducent. ἐπαμεινώνδας γὰρ εἰς τελβωνα καὶ αὐτὸν ξυπάντα. ἔπειτα δὲ αὐτὸν ἔδωκεν εἰς ἀναφεῖον, αὐτὸς ὑπεμένων οἴκοι δι' ἀρετὴν ἐτέρου. ᾧ δὴ πρὸς πλουσίας ὤν, τὸ πρόσωπον βασιλέως πεμψάντων αὐτῷ πολὺ χρυσίον, οὐ προσήκατο. καὶ εἶπε ἐγὼ νοῶ, μεγαλοφρονέστερον ἢ τὸ διδόντος, ὁ μὴ λαβών.

Hominum

Hominum ingenia tyrannica uel mitia, ex gestis rebus facilè plerunq; cõiectari. De Pericle, ac Gelone: item de Dionysio posteriore. Catapultæ inuentio. Cap. XXXII

SVppetit ex historia plerunq; uel tyrannica hominum ingenia, uel mitia in primis & popularia spectare. Id ipsum & mihi nuper usu uenit Græca uolueti quæpiam: quippe animaduerti, Athenis prætura dum fungeretur, Periclem inter alias uel hanc censuisse statuendam legem, Vt ni parente natus quis foret ciue utroq;, in reipublicæ participatum haudquaquam admitteretur. Cæterum, tumor hic planè, nimio plus sibi applaudentis illuc erupit demum, uti in eundem grauior expeteret Nemesis, Etenim quum ei duo essent liberi, Paralus & Xanthippus, grassante publicitus sæuo pestilentiæ malo, uterq; est absumptus. Quamobrem sobolis legitimæ ac solenni cõceptæ toro inops Pericles, reliqui habuit nil prorsum, nisi ut spuriorum præsentia superstitum, sed reipublicæ ipsius sanctione expertium, æstuãtem leniret animum. At contrà, si Gelonis expendas animi altitudinem, & in Siciliam uniuersam benignitatẽ eminentissimam, quis nõ illius allisam uelit animi elationem, huius uerò bonitatem rarenter uisam aliàs, amplexetur exosculeturq;? Hic quippe uictis Carthaginiensibus apud Himeram, & occidione occisis, factus Siciliæ totius compos, exsuperanti mentis magnitudine in forum pergens nudus alacriter pronũtiauit, Siculis se principatum resignare. At illi ore consono succlamantes, id se non admissuros, asseueranter prædicarunt, ut qui populares eius, gratissimosq; mores diu antea forent perlicitati, diuersos longè à monarchico spiritu, intolerãdo plerunq;. Argumento eius facti est, in templo surrectum specie nuda simulacrum. Sed & rei gestæ testimonium dictat epigramma. Quam uirtutem si promere scisset Dionysius posterior, etiam si multa principatus propugnationi comparasset, catapultam quoq; excogitasset primus: tyrannide, quam omnium in Europa maximam adamante munitam, gloriari solebat superior Dionysius, uiolẽter Dionis opera excussus, nõ omnium inops infeliciter, quod uitæ supererat, ac turpiter transmisisset, heberiore etiamnum usu ex meri intemperantia, sicuti à Theopompo proditum monumentis, sciunt politiores paulo. Id quod mirum uideri præcipuè debet, quando longæ naues aderant quingentæ, peditum uerò centum milia, equitum decem, armorum, commeatuum, pecuniarum uis immensa: tantum autem facinus est adortus Dion duabus tantum onerarijs nauibus primò præfultus, uti prodidit Diodorus.

Philippum uictoria elatũ, ne unquã fieret rationis impos, iniunxisse puero, mane ingressus diceret, Homo es Philippe. Cap. XXXIII

POstea quàm apud Cheroneam Macedo Philippus Atheniẽsium profligauit opes, felicitate nimia efferri aliquãtulum cœpit, sed ita, ut rationis tamen limites nec transcenderet nec proculcaret, proinde ad iniustitiam aut uictorum ludibria & subiectorum iniurias nec dilaberetur. Id ne fieret quãdoq;, uti sunt plerunq; hominum ingenia, in peius mutabilia, sic propémodum cauit: nam ex pueris uni muneris id modò iniunxit, ut ad solis exortum ingressus inclamaret, Meminisset hominem esse se. Id ab eo constanter adeo seruatum ferunt, ut nusquam omnino uel progrederetur ipse, uel familiariũ quempiam, aut aliorum regis operam requirentium admitteret, quàm quot diebus puer intonuisset ter, φίλιππε ἄνθρωπος εἶ.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros ad doctissimum iureconsultum Zachariam Rhodiginum, Præfatio uicesima.

Sulli unquam, doctissimè Zacharia, grauior incubuit cura patriã demerendi, ac omnes ciues suos: ego planè eum esse me, possum profiteri, quando ueterem Athenienſium ἀμνησίαν insequutus, traditis obliuioni omnibus, reiectisq́, animum quæ repetita ualẽt exulcerare, ac magna ex parte obductum uulnus refricare: quippe infecta ne tẽpus quidem πάντων πατήρ, uti Pindarus inquit, reddiderit: non desino pro uirili utroſq; propagare in æuum, ut iam hinc cuncto terrarũ orbi, qua modò Romanæ linguæ sonus pertingat, palàm fecerimus, esse in rerum natura Rhodigium, quod ad hanc diem (nec dici tamen arroganter uelim) Cimmerijs obuolutum tenebris latuerat penitus. Eadẽ porrò animi simplicitate ciuium nonnullos duxi scriptis meis (si quis tamen eorum futurus est genius) illustrandos. Nam antistiti reuerendo Ioanni Mariæ Mattarello unũ nostri, ut sic dixerim, certaminis stadium censui dicandum. Exigebant id mores eius exultissimi, doctrina singularis, & quam sustinet honestissimè dignitas clarissima. Exigebat, immo esflagitabat, ut significantius agam, sanguinis coniunctio, & larium serè communium, peruetusta quidem, sed tamen prædulcis memoria. Nunc autem in necessitudinis ratione sentire sum uisus aurem mihi denuo peruelli, & insusurrari grauius, uiri me non boni subiturum crimen, si Zachariam meum ab ijsdem manantem fontibus præterisse sustinerem. Ego uerò Iureconsultorum scientissimè toto feror animo in tui nominis gloriam, si modo is sum, qui tibi in maximo doctrinæ fastigio diu iam constituto ad laudem aliquid possim adijcere. Quoniam, dum in Romana profiteris academia, tuarum uirtutum splendorem ipse uniuersis abundè patefacis, ueterum placita sapientum in sanciendis legibus promendo in lucem nitidissimam. Adeo ut obscuritatis nubilo amplissime discusso & squalore omni detersо, in potestate omnium, qui te utuntur doctore, quod mirum est, si quid aliud, omnino comperiantur. Equidem parum perspicaces illi esse mihi uidentur, si qui soli lumen afferre contendant: sed enim consanguinea huc me affectio transuersum rapit, ut quantulacunq; ex libellis nostris promi gloria potest, eam lætissimo uultu tecum ueniam participatum. Tantum abest, ut mentium hystricularum approbem uirus, quo contacta extabescunt omnia, dum alienæ derogando famæ, quod sanguinarium est, scientiam in se profundiorem probare hominibus uolunt, etiam si noctuinis oculis nunquam non caligare uel luce nitidissima pernoscuntur. Sed libitinas facio missas. Illud grauius multo reliquum fit mihi, ut amanter extenteq́ doctissime Zacharia obtestari nõ desinam, quæ de myrothecijs nostris qualiaqualia comperiantur, nunc primum in odores spargũtur, & laboriosissimis euigilata curis, neq; enim perfunctoriam remur scribendi pragmatiam, publicum tandem indipiscuntur, munuscula boni consulas, putesq́ non quidem magnitudini satisfactum tuæ, sed ab imbecillitate nostra, id demum quod eualuimus munificentissimè oblatum. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI VICESIMVS.

Octimestris partus cur raro uitalis. Cap. I

VM pauloante astrucremus, præfici à cælestium rerum peritis, nõ ętatibus modò planetas, sed & infantibus prius quàm promantur in lucem, quanquam (ut prætexuimus) ratione disparili: adiectum id quoq́, Octimestrem partum ideo non ferè censeri uitalem, quia Saturnum habeat episcopum, cuius frigiditas ac siccitas uitæ plurimum contrariæ sint. Adnotandum uerò nunc, esse inter apprimè doctos qui astronomica ratione elisa, aliud quod sequantur magis, excogitent. Siquidem embryon sæpe mense septimo, ab uteri conceptaculis egressum affectare, ac in id colluctari plurimum, uerũ conatu excidere, atq; interim fatigatum effici imbecillius. Quòd si necdum refectis uiribus, octauo rursum eundem petat conatum, oblæsum frequentius intermori. Hippocrates summus medẽdi artifex, qui tam fallere quàm falli nescit, onerosam molestamq́ ac perdifficilem eius mensis gestationem autumat, tum matris ratione grauiter affectæ, tum uteri incommodius se habentis, ac quodammodo ingestabile onus respuentis. Proinde si se ostentet partio, dupliciter inde utero gestantes uexatas, & à fœtu prodeunte, & affectione propria, insigniter imbecillitate urgeri. Vnde consequutione probabili fœtum item oblæsum raro non emori. Alicubi tamen, quod huic sententiæ calculum adijcit: corpore uegeto scimus ac succulento robustoq́ prægnantes, octauo etiam promere uitalem fœtum. id quod in Hispania usu uenire, scribit Auicenna, & in Aegypto Aristoteles.

Fabulam fieri quid sit. Vitam nostram esse item fabulam. Platonis de se apophthegma. Cap. II

Abulam fieri eleganter docteq́ usurpamus pro eo quod est, munijs uitalibus perfungi, & abire (ut Plautus inquit) in communem locum. Perstit satyrici poetæ id auctoritas comprobat:

Indulge genio, carpamus dulcia, nostrum est,
Quod uiuis: cinis & manes & fabula fies.

Hoc uerò ex illo Horatiano apparet profluxisse:

Iam te premet nox, fabulæq́, manes.

Quin facerè lusisse putatur quidam non omnino malus nec imperitus, Viuentes etiam num fabulam esse. Quæ sententia, mirum est quàm graphicè nostris nos pingat coloribus: quoniã uti fabulæ nec uera insunt nec ueresimilia, compari modo uita nostra nec ueritatis quicquam nec certitudinis habet, nisi illud quo certius nihil, Hominem bullam esse, sed multo magis senem, ut M. Varro ait. ex quo rectissimè uidetur Euripides,

οὐκ ἔστι θνητῶν, ὅς τις ἠπίστατο,
τὴν αὔριον μέλλειν ἃ βιώσεται.

quod nostris uerbis sonat, Mortalium nemo est, qui crastinum sibi audeat polliceri. Et quod grauius aliquanto est, οὐ βίος ἀληθῶς ὁ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά. hoc est, uita non uerè uita est, sed calamitas. Sicuti Euripides idem subnotauit sententialiter. Vnde & Palladas scitè,

δακρυχέων γεννόμην, καὶ δακρύων ἀποθνήσκω.
δεδάκρυσαι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον πᾶν ὅλον.
ὦ γένος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀθλιώτατε, οἰκτρόν,
συρόμενον ἐπὶ γῆς, καὶ δακρυόμενον.

Lachrymans sum natus, sed & lachrymans morior: in lachrymis uniuersam comperi uitam: ó genus hominum lachrymosum, debile, miserabile: tractũ in terra, solutumq́.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nos tamen opinionum illecti uanitate, nobiscꝫ blandius ementientes, ſpes inanes omnino cõfouemus, quod ad præſentem attinet uitæ ſtatum, nec philoſophum audimus eminentiſſimũ Platonem ſubinde inſuſurrantem τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ὀνείρους εἶναι. quam ſententiam iure Latiꝭ ſic donamus, Spes eſſe uigilantium ſomnia.

Maronis locus ex primo Georgico, Septima poſt decimam felix. Lunam humectare, non arefacere. Tetradiſtæ qui ſint. Cap. III

ERat in manibus nuper Maronis Georgicon liber primus, eo gratior nobis quòd Columellæ teſtimonio poeta hic, ut in alijs ſummus, ita & agricolationis diſciplinam carmine potentem fecit. Quo nomine eum plericꝫ omnes bene literati adprobicꝫ obſeruant, ueluti πρώτην ἱερά, id eſt templorum ſacra. Ita eſt doctrina multifarius, & morum ſanctitudine præcellẽs. Inibi ergo hoſce ueſſus legebamus, ubi lunarium ratio dierum pertractatur,

Septima poſt decimam felix, & ponere uites,
Et prenſos domitare boues, & licia telæ
Addere.

Quæſitum diu & anxiè in eruditorum ſcholis, quid ſit quod poeta nobilis ait, Septima poſt decimam felix. Seruius multa quidem affert, ſed quia dictorum rationes minus protulit, poſteris amplius quærendi curam iniecit non mediocrem. Nos ergo quæ apud cæleſtium rerum peritos obſeruauimus, hinc iam attexere pergemus. Illud autem traditur primum, Lunæ calorem eſſe imbecillem prorſus, adeo uti nequaquam ita unquam augeſcat, ut ſiccitatem queat inducere. Cæterum ad humectationem uſcꝫ modò progredi. Vnde & illud conſequutione quadam manifeſtũ, pro luminis copia, & ex eo etiã caloris, corpora humectari. Cõſimiliter ad defectum tendente lumine, humectationis detrimenta fieri & caloris. Sciendum & illud: lunam prio re dichotomia excalfacere plus atcꝫ humectare quàm ſequenti, ratione (ut prætexuimus) augeſcentis aut decreſcentis luminis. Ex ijs deprehendere periti rerum, increſcẽtis lunæ ſpatia eſſe plantationibus uelut decretoria, quoniam humoris exſuperantia ſemen madeſcens celerius uendicet incrementa. Vbi uerò deteritur lumen, cædi optimè materiam, quæ areſcat tunc attenuetur ue: propterea nec carie cõputreſcat. Quamobrem apud Maronem, quum ſeptima poſt decimam nominatur, neutiꝫ decimamſeptimam intelligi poſſe: quamuis id nõ abnuat interpres. Hanc ſiquidem ponendis uitibus incõmodam cenſeri, propè in confeſſo eſt, ob luminis detrimenta. Verum probabilius id, aut ſeptimam ſignificari, quæ ſit poſt decimam prima, & melior, id eſt quamdecimam, quæ dies comprobari omnium calculis poteſt, luna tum plenam faciente uiſitationem: aut dies collaudaſſe duos, credamus poetam agricolationis peritiſſimum, ſeptimum ac decimum, ſed hunc eo amplius. Septima utiꝫ luna dimidio orbe cęſa cõuiſitur. Decima amphicyrtos, id eſt utrinꝫ gibboſa. Et utrobiꝫ humor affatim, caloreꝫ radicibus affundi facilè poteſt. Quòd uerò ſeptimadecima die ſubuectari in areã fruges, poeta Heſiodus prodit, nõ aliunde uideri natum poteſt, quod item ex Procli interpretatione liquet, quàm quod à circumacto lunari orbe protolluntur ferè uentorũ afflatus euentilandis frugibus peracõmodi. Scire tamen licet, M. Manilium Aſtronomicon quarto, ſeptimam poſt decimam ex Maronis imitatione, pro decimaſeptima accepiſſe: ſic enim de cancri partibus ſcribit,

Prima rapit, nec ter quintæ clementior uſus,
Septima poſt decimam luctum, & uiceſima portat.

In collectaneis Rei ruſticæ apud Græcos ita lego, Eſſe qui ſtatuant, augeſcente modò luna plantationi incumbendum: tendente uerò in damna lucis, haudquaquam. Alij ab quarta in octauamdecimam rectè plantari autumant. Nec de eſſe, qui ab decima ad uiceſimam quippiam fieri id genus uetent, ὅπως μὴ τὸ φῶς αὐξῃ συγκαπνχωδῆ τοῖς φυτοῖς. Illa uerò rectior obſeruatio, luna inferna permeante id agere: ſupra terram autem poſita, cædere materiam. Ad rem fortè illa nil admodum attineant, ſed enotaſſe prius nil obfuerit, quod poſitũ à Plutarcho ſcimus: Aegyptios fabulari, eadem die Oſiridis eſſe peractum interitum. Pythagoreos uerò antiphraxin eam diem mathematica ratione nuncupare, & abominari in primis. Tetradiſtas deniqꝫ à Græcis uocari uita laboriоſos, ac

ſos, ac multis occurſantes turbinibus, conflictatoscꝫ crebris Fortunæ aſſultibus, neque id citra gloriam tamen: ab Hercule ducta uocabuli ratione, quem quarta natum luna ferunt. Sunt qui coitionem eo nomine intelligant familiarium iuuenum περὶ πτερῶν γενομένων. Lunæ καταγωγασμῶν καὶ σκιᾶς rationem literis mandauit omnium princeps Anaxagoras. Sed quum Athenienſes concoquere philoſophos nequirent, in uincula impactus, uix eſt à Pericle ſeruatus.

Sententia triplex de lunari lumine. Quibus probetur rationibus, lunam repercuſſu lucem non propagare. Caput IIII

IN hac lunæ mentione ſubeunt obſeruata in ueteribus memorijs digna relatu uel præcipue. Scribit enim Architecturæ nono Vitruuius, ſed & in libro De orbium cæleſtium contemplatione Cleomedes, inter Beroſi placita contineri, Corpus lunæ pilam eſſe dimidia parte candidam, altera ceruleam. In coitu uero, ſolis ardore corripi, conuertiꝫ partem eius candentem proprietate quadam naturę luminis ad lumen trahendi, quo quidem tempore noſtri auerſam dicant eam: quæ enim non uiſuntur, quæcꝫ latent, ita nuncupantur. Plinius: In coitu utique non cerni, quoniam hauſtum omnem lucis auerſa illò regerat unde acceperat: quum uero plena fuerit, ut conſpici tota poſſit, aduerſa. At Græci per diametrum hæc & dimetientẽ lineam obiecta appellare ſolent. Ceruleam uero, hoc eſt inferiorem eius partem, quia candens non ſit, propter aeris ſimilitudinem, obſcuram uideri. Eandem porrò ſententiam in deo Socratis exprimit Apuleius. Sunt qui lunam à ſole illuſtrari autument, unde & nothum eius lumen uocarit Catullus: uerum per refractionem illuminare aerem, quod uſu uenire in ſpeculis conſpicimus, ſplendentibuscꝫ argenteis laminis, ſiue argyromatis. Haſce duas ſententias in Pſalmorum enarratione quum retuliſſet Auguſtinus, difficulter inquit perſpici poſſe, utra demum ſit uerior. Magnus utiꝫ Baſilius in Hexaemero, lunæ corpus eſſe magnum comprobat, & ſplendidiſſimum omnino poſt ſolem, etiam ſi non ſemper eius conſpiciatur magnitudo propter ſchematiſmi uarietatem. Extat & ſententia tertia, Miſceri eius lucem propriam ſolari lumine, ac huiuſmodi fieri, haud utique carentem ipſam affectu, nec uelut corpora ſolida, ſplendida, micantes habentem ſplendores, illuminantemcꝫ aera repercuſſu, exceptis à ſole radijs, quos deinde ad nos regerat à ſole alterata (ut ſic interim dicere permittamur) tali temperamento proprium habens fulgorem, non primo quidem & per ſe, uerum per participationem. Hanc opinionem eruditi ſaniorem interpretãtur, quàm ſit ea, quæ lunam aſſerit per reflexionem illuminare, regeſtis ab ipſa fulgoribus: quam rem à luminoſis fieri corporibus, quando ſunt ſolida, animaduertimus. Quod uerò impoſſibile ſit, lunam repercuſſu lucem propagare, hiſce (opinor) ferè rationibus Cleomedes idem comprobat. A corporibus ſolidis non eſt quidem extra naturæ modum, reflexionem fieri, non item ab aqua, cui ipſi ineſt denſitas quædam: at à raris corporibus refractio fieri nequit: quî enim fiat, ut ab aere aut igne repercuſſus efficiãtur, quum eiuſmodi tam extrorſum quàm introrſum radios admittant? ſicuti ſpongias oppleri aqua, animaduertimus. Adde, quòd qui ex refractione ſeſe promit ſplendor, prætenuis eſt, ac ferè nullus. A luna uero non terra modò colluſtratur, ſed & mundi uniuerſa, quũ regeſtus lucis, ne duorum quidem ſtadiorum menſum ſuperferatur. Liquet id in ſpeculis, & id genus alijs. Quòd ſi lunari amplitudini acceptum referri oportere, contendat quiſpiam: ſciat uero is, tam in paruis quàm uaſtioribus lucem regerentibus analogi rationem haberi conſimilem. Porrò ſi luna repercuſſu colluſtraret, neqꝫ quum in cornua ſinuatur, neqꝫ item dichotomos uel diuidua terræ lucem infunderet: quando quæ reflexu illuminant, ad rectos angulos lucem promunt. Proinde orbe pleno, ad occidua ſolemcꝫ ipſum fiet lucis reflexio. Lunæ uero mediana tantum terræ ſplendorẽ affundent, orbis uniuerſus minime: quippe ex meditullio tantum, rectiangulus radius ad terram promi poteſt. Quòd uero ab orbe toto colluſtretur terra, euidens inde ſumi argumentum poteſt: nam ubi emergere primum ab orizonte incipit curuatura, proiectantur ad terram radij, deuexis partibus cælum non terram ſpectantibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lumen esse cælestium uirtutum uehiculum. Cur à nobis longius abeat sol, nec luna eundem præferat schematismum. An item à planetis illustretur, uti à sole. Rursum quid lumen, ex Plotino & Proculo. Caput V

ESse uero lumen cælestium uirtutum, & quidem omnium ueluti uehiculum, in Meteorologicis libris Auicenna scribit, & comprobat Albertus in libro De somno & uigilia. Inde ambiguitas haud contemnenda exoritur: Si ita sit, ueluti propemodum assentimur, cur nam statis temporũ cardinibus longius abeat à nobis sol, nec luna eundem præferat schematismum assidue. Hæc uero qui æqua lance pensitarit, summa diuini examinis ratione dispensata, comperiet. Siquidem terrena fragilitas cæleste bonum, quamuis inenarrabile, pati diutius nequisset. Proinde diuinæ prouidentiæ inconniuens acies hyemali sydere longius solem abduxit, ut noctium humecta opacitate reficeretur terra, exustione alias primo quoq; tempore peritura mortalium usibus, & animãtium cunctarum: nam & sic etiamnum perit parte haud contemnenda. Eadem uero diuinitatis dispensatione, nec perpetes, eosdemq; solis ad nos profundit radios luna, sed nunc parcius, nunc uberius pro schematismorum ad solem euariatione. Qua ex causa neq; item proprio admodum est condecorata lumine. Quòd si in disquisitionem euocet quis illud quoq;, an lunari syderi lucem fœnerent planetæ item alij, sicuti sol, asseueranter astruendum, non fœnerare: quod silentis lunæ dictat ratio, quem coitum uocant, quo penè destituitur luce, quia splendoris de sole haustum habeat nullum in aduerso nobis disco, futura non adeo lucis inops, si quid à planetis mutuaretur. Porrò de lumine subnectamus hic scitu digna pleraque, ex magnis comperta auctoribus, & illud in primis, ex Plotino ac Proculo: esse lumen, usum quendam aspectumq; numinum, per cælestium oculorum radios profusum, emicansq; procul. Esse item diuinum quẽdam spiritum, à quo & spectentur omnia, & quantum in eo est, ab omnibus spectetur ipse quoq;. Hunc nusquam extingui astruunt, sed sydera consequi perpetuo. Est denicq; lumen quasi numen quoddam in mundano hoc templo, dei similitudinem mortalibus ingerens. Quod ipsius boni filium nuncupat in republica Plato. Est uero causa, conseruatio, excitatio quæ nascuntur omnium, non secus ac struthij aspectu confoueri traduntur oua.

Item de lunari lumine. Cur selene. Cur in Dianæ sacris faces, & cur tergemina Diana, & Hecate. De Geryone paucula. Hecatompedon. Plutarchi codex emaculatur. Hecatombæum. Hecatombe quo ritu celebraretur. Mænides. Canes cur immolentur Hecatæ. Virgilij locus ex Bucolicis. Dictina. Triuia unde, & Diana. Caput VI

IVnam uero de solari fonte haurire, uel nominis etymo coniectant eruditorum scholæ: nam selenen dici, quòd lucem nouam habere perpetuò uideatur. Adijciunt calculum & Dianæ sacra, quæ uocant Artemia, in quibus ex hoc argumento gestantur faces. Quia uero triplicem faciat uisitationẽ luna, quum surgit in cornua, & falcata dicitur, quumq; diuidua est, & quum orbe circumacto: hinc propagatum autumant poeticum commentum de triformi Diana. Vnde sit & Maronis illud decantatum grammaticis, diuersecq; pro ingeniorum captu expositum,

Tergemínamq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ.

Quod exprimens Ausonius in ternarij numeri grypo, inquit,

Tergemina est Hecate, tria uirginis ora Dianæ.

Verum in eius loci enarratione, ut nil prorsum dissimulem, uaria (ut dixi) promuntur à studiosis pro inuentorum ratione. Sunt enim qui Hecaten ibi tergeminam dici opinentur, quia sit (ut scribit Orpheus in Argonauticis) trium capitũ, eam siquidem τεισσοκέφαλον inde appellat, ita quòd dextrum caput sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Esse quoque Tartari filiam, eiusdem comprobat carmen, παρπερόπως ἑκάτη. Ex quibus Seruium coarguere nituntur, iterationem esse tradentem ibi. Nam etiam si Hecaten dici Proserpinam sæpe inuenias, tamen intelligi quandoq; separatum numen. Putant alij, quia multi Hecaten cum Iunone coniungunt, ut sit eadem Iuno, Diana

Diana & Proserpina: ex quibus Hecate, ut est apud Lucanum, commune efficiatur numen: idcirco, ne alterutrum poeta damnaret, utrunq; dixisse. Nam esse item, qui Hecaten Perseo Titane, & Asterie Latonæ sorore prognatam ferant. Cui elementa subiecerit Iupiter, feceritq; cælo hereboq; potentem, ut cecinit poeta nobilis: unde etiam Hecaten dictam uoluit Hesiodus, à multiplici uidelicet potestate. Aiunt & illud Græci, terniones, id est τὰς τειοδίτας, apud inferos censeri admodum, ut qui sint Hecates numini consecrati. Cui item argumento compari trigla pisce rem diuinam fieri, & surrigi in triuijs simulacrum, quod (ut inquit Aristophanis interpres, & approbat in Deorum natura Phurnutus) luna, Diana, Hecate, idem crederetur numen: cui sole occiduo, uice sacrificij cœnam mitterent ditiores in neomenijs, quam famelici pauperes diriperent uorarentq;, à dea factum id cauillantes. Quòd ad triglam attinet, sic in Eustathij monumentis legimus: Trigla (inquit) ex ueterum sentẽtia, Dianæ creditur simulacrum: qua mentis legimus: Trigla (inquit) ex ueterum sentẽtia, Dianæ creditur simulacrum: quatenus (ut Cilix poeta ascribit) sic dicitur, quoniam ter anno gignat. Luna uero tertio post coitum die manifestam uisitationem facit. Hecaten in Bœotia præcipuè coli solitam, scribit Theogoniæ Hesiodi interpres. Dici autem Hecaten, ὅτι τὸ ἑκάστου πρόσω βαίνει, quòd uniuscuiusq; prouidentiam gerat. Nam quicquid in terra uisitur, ac mari, fato subijci: quod ut numen, uenerentur plericq; omnes. In Pachyno Siciliæ promontorio Hecatæ cenotaphiũ exstructum ab Vlysse legimus, ob nocturnos ab illa immissos terrores. Hecatomphonia ex lege immolari à Messenijs solita, in Septem sapientum conuiuio auctor Plutarchus est: tanquam ex hostibus centum interemissent, ut inquit Pausanias. Id sacrum obijt Aristomenes Ioui ἰθωμάτᾳ. Verum, ad præsens negotium nihil, sicuti nec Hecatompedon, quod fuisse Pallados templum autumant, omnibus lateribus pedum omnino centum. Id & Parthenon dicitur pleriſque. Plutarchus in Pericle Hecatompedon parthenona uocat, qua in parte, in codices Latinos irrepsit labecula: nam circumferuntur ad hunc ferè modum, Hecatompedon parte noua. Verum, Græcè sic, ἑκατόμπεδον παρθενῶνα Callicrates & Ictinus perficere sunt exorsi. Neque item Hecatombæon, ad Hecatem spectat, qui Athenienſibus mensis erat, Soli sacer: cuius quia tunc magnus sit cursus, inde tempori factum nomen, quando numerus is signare magnitudinem aduertitur plerunq;, quod probant Hecatombæa. Mensis hic Cronion dictus ueteribus quoq; à sacrificijs, quæ Crono fierent, id est Saturno. Hecatomben sacrificium quandoq; sic solitum celebrari comperisse uideor: Aræ primum uno in loco centum struebantur cespititiæ, inibi centum mox immolabantur sues, oues totidem. Quòd si Imperator rei daret operam diuinæ, centeni feriebantur leones, aquilis nec paucioribus, aut id genus animalibus cæteris. Quod & à Græcis factitatum item nouimus, præcipuè cum latius grassaretur pestilentia. Sed ad rem. Theagenem quendam domi Hecates simulacrum, quod Hecateum uocant, adeo superstitiose coluisse, Græcorum monumentis adnotatum est, ut nusquam omnino proferret pedem, ni id consuluisset prius. Hecate præterea Mænida putant immolari, quòd sit quibusdam maniæ, id est furoris causa, ut ijs qui dicuntur πλωτιαζόμενοι. Antiphanes certe Mænidas uocat hecates cibum: est autem notissimus piscis. Quanquam sunt & leucomænides, boacas nuncupant quidam. Alibi poeta idem mænidas & triglas Helenæ dixit cibaria. Mænis à Theodoro dicitur alec. Porrò & Hecate canem immolari, in Mimis prodidit Sophron: quippe, ut scribit Lycophronis interpres, canis latratus carmina soluit omnino, καὶ τὰ φάσματα, sicuti æris tinnitus quoq;, aut eiusmodi quippiam. Propter ea in Alexandra Lycophron,

Σκύλλου ἄντρον κωοσφαγοῦς θεᾶς λιτῶν.

Ad hæc respectare Virgilianum illud ex Bucolicis, nemo non emunctæ (quod aiunt) naris aduertit,

Nescio quid certe est, & Hylax in limine latrat.

Dictinam scribit Phurnutus, non Dictynam: ἀπὸ τοῦ βάλλειν δίκτυα τὰς ἀλιτύπας. Nam inquit, δίκταν indicat τὸ βάλλειν. Dictyneum & Phœbeum loca sunt prope Spartam, de templis puto eorum deorum dicta. In Apuleij magiæ Apologia prima obseruatum illud quoq;: ad magorum cæremonias aduocari Mercurium consuesse, carminum uectorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorem, & animi illicem Venerem, ac noctium conſciam lunam, & manium potentem Triuiam. Ad malignos certe ſpiritus, loco mouendos, diuinationemq; per mortuos explendam, Ptolemæus in quadripartito conferre putat cæleſtem harmoniam, quando luna fuerit magiſterij domina, colatq; Iouis ædes, Sagittarium uel Piſces. Triuiam dici, quoniam triplici ſit figura inſignis, ait Baſſus Phænomenon Arati interpres: nam eadem eſt Luna, Diana, Proſerpina, id eſt cæleſtis, terreſtris, & inferna. Et Proſerpina quidem, aut quia noctu luceat, uel quòd humilior currat, & terris præſit. Nam & boum habere bigam creditur, quod eius detrimenta non terra modò, uerum lapides, animalia, & lætamina ſentiunt quoq;, quæ lunæ incrementis eiecta uermiculos parturiant. Diana uero, quoniam arboribus ac fruticibus augumenta inducat: quo forſan argumento etiam Phyllada nuncupauit Callixenus apud Athenæum, ni etiam foliorum ibi contextum malis accipere aut ramos, ut eſt apud Ariſtophanem. Denique crementis lunæ deſecta ligna furfuraceis tinearum terebrationibus fiſtulaſcunt. Dianam dici uolunt, quaſi Dimen, quod die appareat noctuq;: nam & bigam contribuunt propter duo uiſitationis tempora, aut ob celeritatem. Sunt qui par equorũ unũ tradant album, nigrum uero alterum: quoniam hyeme ac æſtate luceat plus, quàm autumno aut uere. Quod uero pauloante de lunæ ſchematiſmo triplici protulimus, apud Heſiodicos enarratores comperimus illud item: adcredidiſſe pleroſque Geryonem tricipitem, hoc eſt τεικέφαλον γηρυονῆα, non eſſe alium quàm lunam. Sed alij ea fabula ſignari prodiderunt hyemale ſydus: alij tempus ipſum, in quo præſens, præteritum, inſtans, ueluti tria cenſeantur capita: poſtremò ad triplicem lunæ mutationem quot menſibus proueníentem calendarum, nonarum, iduumq; diſtributionem referri oportere, contendunt auctores eminentiſſimi.

Septem ab alijs dici lunæ permutationes. Quid phaſis. Iugum dici de Libra. Cicero inibi explicatur. De Diana, quam uocant Agroterã & Endymione. Cur Lunæ appellatione mũdus ſignificetur, necnon mens noſtra. Lunę domus, qui cenodromos dicitur. Synaphia in eadem quid, aut aporrhœa. Lunus deus. Virgilij locus ex libro tertio, Quã ſe, Plena per inſertas fundebat luna feneſtras. Caput VII

SVnt autem qui diſſecantes curioſius ſeptem faciant Lunæ permutationes, easq; dicant phaſes, quo uerbo utitur in libro De menſibus Theodorus quoq;. Sed & Ariſtoteles Meteororũ primo, in cometarum ratione: Euenit, inquit, hoc Mercurij ſtellæ, διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, πολὰς ἐκλείπει φάσεις. id eſt, quia parum à ſole abſcedit, multas relinquit phaſes. Sed & pauloante Anaxagoram refert, ac Democritũ dixiſſe, cometas non eſſe aliud, quàm σύμφασιν πλανητῶν ἀστέρων, hoc eſt (ut uerbo uerbum reddam) coapparitionem errantium ſtellarum. Quanquam eſt apud Pollucem, phaſin dici delationem eorum, qui in metallicis aut emporijs aliquid peccaſſent, uel etiam in uectigalibus, ut qui publica uſurparent. Ac omnino phaſis dicitur cuiuslibet occulti criminis apud magiſtratus indicium. Meminerunt uerbi huius Dinarchus & Demoſthenes. Præterea ſi quid orphanorum tutores in domorum elocatione fraude agerent, eius denuntiatio facti recte appellabatur phaſis, ut Lyſias commeminit. Sed illud non prætereundum utiq;, à Chalcidio perpenſe traditum, fieri uiſum uel tuitione quam dicũt phaſin, uel intuitione quam emphaſin, aut detuitione quam uocant paraphaſin. Eſſe autem phaſin, ubi aliqua ſimpliciter uidentur, ac propriè, nec reijcitur uiſus. Emphaſin, quando radij fragmento ad oculorum aciem recurrẽte, res uidentur ut in ſpeculis & aqua. Paraphaſin intelligunt, quoties non in cute ſpeculi, ſed introrſum, & tanquam in penetralibus ſimulacrum inuenitur, obumbrante nigredine aliqua, ut in pellucidi quidem, ſed fuſcioris uitri lamina. Fit enim ut ipſi noſmet uidentes intra ſpeculum eſſe opinemur, nec os noſtrum è ſpeculo, ſed intra ſpeculum uidere. Sed ad lunam redeo. Primam in ea phaſin ſtatuunt, quum exoritur emergit' ue à ſole. Et corniculatio dicitur, aut corniculans luna. Ea uero à Græcis figura Menoides nominatur, ſicuti Martiano propemodum credimus: etiam ſi apud Firmicum Matheſeos quarto, non citra mendum (opinor) monoides legitur. Vnde

Vnde lunata conchylia dicantur Plinio. Sunt tamen qui emergentem primitus lunam artitocon nuncupent, mox menoide. Poſtea eſt dichotomos, hoc eſt dimidio orbe ceſa uel diuidua. Porrò amphicyrtos, quod eſt, utrinq; gibboſa. Inde panſelene, ſiue plena: è ſolis regione quum normaliter ſteterit, ut Marcellini uerbo utamur. Rurſusq; amphicyrtos, ac denuò dichotomos. Demum luminis uniuerſitate priuatur, quum ſilere intelligitur: & ab Græcorum ſcientiſſimis ſynodica nuncupatur, uelut cum ſole commeans, ut tradit Theon. Ex hac ſchematiſmorum diuerſitate ſubinde euariante in ſanctis literis legimus quandoq;, per Hiericho, quod uerbum lunam indicat, mundum ſignificari: quia ueluti luna, in continua ſit tranſmutatione. Non deſunt qui mentem noſtram lunæ nomine accipiendam putent, quæ pro conuerſionis ratione ad ſolem ſuum ſchematiſmos euariat, luminis & umbrarum diuerſitate ac uiciſſitudine, etiam ſi ſplendoris facultate nunquã exuatur prorſum: ſed nec uniuerſa item eniteſcit, quando rationis impos pars, tanquam cõſtipatior ac apta minus, fulgorem non admittit. Dignum uero quod non prætereatur: lunæ motum quendam cenodromon dici, id eſt λιγνοδρομον, ſi per uacuum currat, id eſt planetarum nulli coniuncta. Id quod ex Firmici uerbis dilucere amplius poteſt, Matheſeos quarto: A Saturno, inquit, defluens luna, ſi ad nullum feratur, ſed per uacuum ſuos dirigat curſus, patrimonium miſera laceratione dilapidat. Synaphiam, id eſt συναφειαν uocant Græci, quum ſtellæ cuipiam uel planetæ per radiationẽ luna coniungitur, ſicut quum abſcedit ac defluit, aporrhœam dicunt, ſeu ἀπορροίαν. In ijs poſtremò, quæ de luna diu commentamur, nec Ciceronis quidem nodus ex Diuinationum ſecundo, prætereundus ſilentio eſt, quí paulo impolitioribus, uelut ſufflamen moleſtius, inijcere morulam poteſt. Lucius inquit Tarutius Firmanus Romam in iugo quum eſſet luna, natam eſſe dicebat. Iugum hic, libram accipe ex Solino in Polyhiſtore, & Græcis præterea, qui Scorpij priorem partem ζυγὸν dicunt, id eſt iugum. Nam in Rei ruſticæ præceptis Zoroaſter, ſicuti in primo De agricultura libro, cuius apud Græcos incertus eſt auctor, adnotatum comperi, tria fecit autumnalia ſigna, ζυγόν, σκορπίον, τοξότην. Denicq; quando Diana eadem cum luna eſt, tranſmittentibus Hiliſſum terrę Atticæ fluuium, unde Hiliſſiades nuncupentur Muſæ, occurrit (Pauſanias inquit) regio, quam dicunt ἄγρας, ubi fuerit Dianæ ἀγροτέρας templum, quòd inibi ue natam primò deam fabulantur è Delo profectam, quo nomine ſimulacrum arcu erat inſigne. Lunam denicq; ab Endymione amatam fabulantur, atque inde filias eſſe ſuſceptas quinquaginta. Vero ſimilius fit (inquit Pauſanias) uxorem illi fuiſſe Aſterodiam, ſiue Chromiam, uel etiam Hyperippem, natoſq; ei liberos, Epeum, Aetolum, Pæona, puellam Eurycœdam. Ab Epeo autem dictos uolunt Epeos, quibus imperauit: à Pæone Pæonas ad Axium fluuium. Fuit Aethlij filius Endymion. Eius ſepulchrum Elei oſtendunt. Heracleotæ, qui ad Miletum ſunt, in Latmum ſeceſſiſſe prædicant, ubi Endymionis agnoſcitur adytum. Porrò adijciamus de luna quippiam ex hiſtoria & priſcæ religionis uanitate: ab Carrenis Lunum deum eximio uenerationis ritu coli: quoniam ſit ab prudentiſſimis traditũ, qui Lunam fœmineo credat nomine appellandam, itaq; habendam prorſum, muliebribus mancipatum delicijs uitam tranſmiſſurum, ſeruitutis onere ingeſtabili. At qui maſculorũ decuriæ aſcribendam cenſuerit, eum uero uxori pro arbitrio iniecturum frena, reclinatis facile uel eluſis perruptis' ue inſidiarum tendiculis omnibus. Nam Græcis quoq; Aegyptijsq;, etiam ſi uti fœminam uidentur enuntiare, myſtico tamen ſenſu deum planè credi. Sed illud Virgilianum Aeneidos tertio, cuiuſnam modi eſt in peſtilentiæ mentione? Penates nanq; ingeſtos per quietem Aeneæ ſcribit, quà ſe

Plena per inſertas fundebat luna feneſtras.

Cur enim ait, Luna plena? nempe quia canonica peſtilentiæ ratio ab ſyderum poſitu ex cæleſtium rerum præcipuè ſtudioſorum obſeruatione producitur. Quippe ſi plenilunio coitu' ue œconomi cardinis exortiui planetæ ſint odioſo aſpectu aliquo parum felices, fœuam inoriri peſtilentiam: grauiorem autem multo, ſi occurrat octaui domicilij œconomus maligno ſyderis alterius uultu: grauiſſimam denicq; alterutro luminum laborante, ociſſimo peſtilentiæ præſagio. Nec illud negligendum, inter ſeneſcentem ac nouam

nouam lunam diem ab Atticis dici φῶλυ κρὰ νέαν. ex eo quòd ea die possit uideri extrema & prima luna.

Memoria matutina, quæ intelligi debeat. Quintiliani locus explicatur. Rursum de memoriæ ui plusc ula. Caput VIII

MEmoriam matutinam dici quandoq; inaudias, nec aliam prorsum intelligi, quàm quæ firma constansq; sit, ac eorum quæ semel apprehenderit, retinentissima. Siquidem syncerius cohærentiusq; adglutinãtur, quæ proserente se die, percipimus, quo iam auctiore subsultat uirtus ea, hebescitq;. Nec id alia magis ratione, quàm rerũ turba (uti assolet) sese ostentantium ingerentiumq;. Proinde recepta obfirmataq; etiam inter politiores opinio est, Iuniores percipiendis, quæ tradantur, à natura uideri magis factos, quoniam omnium penè ignari comperiuntur. Etenim quibusdam imbuti aduentitia mox non æquè hausta recipiunt. Sed seniores item amplius uegeta mente pollere, traditum est. Ex ijs uero quæ de Aristotelis fontibus in hosce libellos corriuauimus, facile Quintiliani locus explicatur ex libro Institutionum oratoriarum primo, scribentis, Natura nos tenacissimos esse eorum, quæ rudibus annis percipimus. Cæterum id exactè obseruandum tamen, pueros admodum, ac senes item iam prouectiores, ideo memoria minus pollere, quod in motu incessanter ac perpetim agant. Et illi quidem ex genuino cremẽti officio, at hi decrementi damno deminutione ue. Suppetit & in pueris ratio quoq; illa, q̃ annis aliquot nanis persimiles animaduertuntur, quos præcipuè fluxa esse memoria hebetiq;, non ferè laret. Sicuti omnes quibus superiora corporum uastitate nimia cum reliquis portionibus responsum non habent. Siquidem in hisce uis sensus primatis onere premitur inutili ac ingestabili, propterea in tam obesa & crassa materia designari aut exprimi formæ rerum non possunt, sed quasi frustrãtur & dissiliunt plagæ. Nec initis modò imaginibus præduri & spissi sensus resistũt, sed si quas ob insignem earum pulsum admiserint hauserint ue, non ita uidentur admittere, ut quum reminisci uolunt, facile ad imperium subeant, aut recto itinere ad conditum sequantur. Verũ, quia in memoriæ mentionem uolentes incidimus, non inutile fuerit in Peripateticorum sacraria diuertisse parũper, in quibus affatim potentia hæc rationalis animæ ad examen libramq; reuocatur. Ergo in Aristotelis interpretatione Themistius inquit, Præterita modò dilapsaq; iam ad memoriæ thesauros pertinere. Nam extantia sensui subijciuntur: instans uero spem confouet. Semper uero animus, quoties meminisse uult, hoc autem est, ad imagines conuerti eorum, quæ olim perceperit, necessariò adhibet dilapsum tempus. Hinc fit, ut quum aliquis meminit quippiam, dicat, huius se antehac aliquando aut sensum aut intellectum habuisse. Hinc in libro De oraculis quæ defecerãt, Plutarchus, esse diuinationi antistrophon memoriam scribit: dum præterita uelut præsentia, asseruãdo facit: quippe fluunt uniuersa, simul & dilapsa pereunt, ueluti fluctu auferente cuncta. Ipsa uero hæc animæ facultas perinde ac occursans non existentibus iam phantasiam circumponit, ac essentiam. Est igitur memoria non sensus, non imaginatio, non intelligentia, sed alicuius horum habitus aut affectio, quum tempus adiungitur, quo facta impressio est, & derelictum in anima spectrum est. Vnde consequens illud est, Animalibus ijs memoriam adesse, quæ sensum & notitiam temporis habeant. Nec meminisse parte animæ alia, quàm sensuali. Nam qui in præcipitium aliàs abierit asinus, si rursum ei occurset locus, in memoriam reuocabitur statim, se aliàs in ima dilapsum. Eo tamen discerniculo disparantur ab homine bruta, quod non solum se uidisse aut quandoq; audisse, commeminit rationale animal, uerumetiam extantis temporis spatia ab elapso secernit. Brutis uero illud modò suppetit, se nunc corruere, aut olim esse in præceps delata. Rursum homo recordari se, animaduertit: quod brutis adest haudquaquam. Inter animãtes uero memoriæ facultate pollent in primis, quibus expurgatior absolutiorq; imaginatio est, cuiusmodi pernoscuntur apes & columbæ. Obliuioni autem obnoxiæ, quibus uis ea offensior turbulentiorq; est: sicuti usu uenire uermibus liquet, ac muscis. Siquidem in ea parte animi statuenda memoria est, in qua imaginationis potentia uiget. Quoniam uero in sensu principe simulacra rerum insita sunt, princeps autem sensus in

sus in quibusdam mollior dilutiorq; habetur, in quibusdam rigidior, item alijs in motu est, alijs quiescit, necesse est, simulacra in eo condita eandem consequi imitariq; rationem. Hinc illa numeroso discrimine ingeniorum uarietas. Desultoria & fragilis in paruulo memoria est (ut præstruximus) ex iugi motu. In ijs qui ætate media sunt, quæ constans adultaq; dicitur, quia statu in decliui temperatoq; exigunt, firmissima & tenacissima est. Sicuti uero in profluentem impressus signatorius anulus imprimit nil obsignatoq;, ita illorum memoria conseruare nil potest, qui aut ægritudinis uiolentia, aut ætatis fluxu agitatione raptantur continua. In ijs item memoriæ uis nulla fere, quibus durisculi & inflexibiles sensus ac corneoli quodãmodo sint. Qui enim fiat, ut annuli impressionem recipiat lapis? Illud uero reticendum haudquaquam, quod in consolatione comprobat Boethius, & non inficiantur Platonici nonnulli, à sensibilibus non imprimi formas in anima, tanquam à sigillo in cera: uerum sicut sunt in anima naturales substantiæ uires, intellectus, ratio, imaginatio, sensus, ita rerum quoque cognoscendarum rationes habet, quasi uires essentiales. Vbi igitur aliquid meditatur, seipsam ex natura li uirtute in actum naturalem circa idipsum educit: quod si attentius meditatur, & diutius idem, in hoc ipsum se ualentius conformat, idq; est meminisse, hinc & facilius reminiscitur. Si formæ (inquit Plotinus) residerent, consideratione ad reminiscendum nequaquam indigeremus.

Reminisci quid sit. Aliud esse iterũ discere, aliud reminisci, ex placitis Aristotelicis. Et qui in reminiscendo solœcismus. Pauca de Platonis reminiscentia ex Procli doctrina. Animam non esse tabellam literis uacuã. IX

REminisci uero, ex Aristotele idem Themistius ait, est ex aliquo uestigio conseruato & incolumi referre se in cognitionẽ eius quod memoria excidisse uideatur. Disparatur uero apud Peripateticos reminisci, ab eo quod est iterũ discere. Siquidem qui reminiscitur, ab ipso se mouetur, & ex principio quodam incolumi & manente eius. At qui addiscit, ex præceptore mouetur. In reminiscendo id usu uenire quandoq; solet, ut quum nominis alicuius meminisse uolumus, in affine aliud deerremus. Proinde oberrãtes, ueluti solœcismum admittimus, ut si Leophanis reminisci studeas, & in Leosthenem deflexeris, solœcismus est. Ad ea uero quæ alibi adnotata nobis sunt de Platonis reminiscentia, attexamus & Procli comprobationem: Disciplinas, inquit, esse reminiscentias illud confirmat: quod enim respondentes ex seipsis omnia dicant, maximũ est reminiscentiæ signũ. Animas uidelicet rationes sermonesq; ex seipsis promere, atq; solo sciscitante quopiã indigere. Neq; esse tabellas uacuas literarũ, quæ extrinsecus figuras accipiãt. Sunt enim semper inscriptæ, & si ipse scriptor est intus. Neq; tamen omnes inscripta possunt legere, uel quod inscripta sint, cognoscere: quippe quum ob geneficã obliuionẽ oculus earum sit sordibus circũfusus, atq; ex ipsa obliuione in perturbatiões inciderint. Opus modo est auferre quod obstat appositũ, innotescetq; tum demũ uerum esse Platonicũ illud, Animam omnia nosse, soloq; indigere quodam ad respondendum extrinsecus incitante.

De Attico Herodis filio memoriæ nullius. Scipionis apophthegma in Appium, item Themistoclis. Cur Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ. Qui Amnemones in Cnido. Musa quid sit, ac unde dicat. Themistoclis dictum de memoriæ arte. Musonia ars. Lethe fons ad Trophonij specu. Item alter Mnemosynes dictus. Caput X

IT quoniam de memoria satis multa non citra delectum congessimus, illud minus reticendum opinamur, quod & ipsum in eundem dirigitur scopum. Atticum Herodis sophistæ filium præter ingenij hebetudinem ac stoliditatem, ita fuisse memoria nulla, ut ne elementorum quidem nomina perdiscere aut retinere unquam potuerit. Cui infortunio ut mederetur pater, quatuor & uiginti pueros coquos & à literis cognomina singulos habentes cum filio simul educabat, ut hac saltem ratione illi insiderent. Suppetit in tractatu hoc exemplum item aliud, quanquam dissimile. Petebat Appius Claudius censuram cum Scipione Aphricano, à quo Carthago deleta est. Vt uero fauorabilior fieret, memoriam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoq; ostentando, nominatim à se populum Romanum salutari prædicabat, quum is omnes ferè ignoraret. At Scipio illudens: Vera (inquit) narras: ego enim nõ ut multos cognoscerem, sed ne ab ullo prorsus ignorarer, sum adnixus. Illud uelut auctarium adiecero, ad ea quę alibi sunt enotata nobis, quod Proclus Diadochus in Hesiodicis enarrationibus scribit: Musas ideo tradi Iouis filias & Mnemosynes, quia ad procinctum in literaria uelut palæstra tendentem necesse sit, νοητικὴν εἶναι καὶ μνημονικήν, id est intelligendi percipiendiq; potestate, atq; item retinendi præcipue pollere. Iouem autem contribuere τὸ νοητικόν. at Mnemosynen τὸ μνημονικόν. Quæ uoces à mneme producuntur, quo uocabulo memoria significatur: unde & Amnemones in Cnido nuncupati, sexaginta delecti ex optimatibus uiri, uelut episcopi, ad quos de maximis rebus referrent. Dicebantur uero Amnemones ἀφ' τὸ ἀνυπεύθυνον, quia in iudicium non uocarentur: aut certe uelut πολυμνήμονες, id est memoriosi. Pauci uero ex poetis, quorũ Alcmæon est, Musas Cæli filias & Terræ prodiderũt. Musam interpretatur Eustathius, animę cognitionem, quæ diuinum sit quiddam sicuti anima item. Id sensisse Homerus uidetur, quum θεὰν dixit ἀπὸ τοῦ θέειν, id est cognitionis celeritate. Ab indagine uero dici Musa uidetur: quippe ex sapientum sententia, gnostices copiæ mater est indagatrix inopia. At Platonicorum sententia nobilis, Musarum nomine cælestes intelligit cantus. Quo argumento & Camœnas dici quandoq; opinantur. Hasce uero à Ioue proficisci, quoniam uti est apud Plotinum, mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupet Platonis schola, cui calculum adiiciat illud Platonici Maronis,

Principio cælum ac terras camposq; liquentes,
Lucentemq; globum lunæ, Titaniaq; astra
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde namq; colligi, ut ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniam cęlestes moueat sphæras, ac regat, musici cantus Musarum nomine significati, cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoq;,

Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena.

Quoniam uigeat ubique Iupiter ac impleat omnia, & cælum, citharam uelut quandam (uti est ab Alexandro traditum Milesio) uersetq; agitetq;, cælestes inde ac harmonicos proliciens cantus, non prætereundum quod scribit Diodorus, Alexandrum Macedonem in Persas bellum moturum Ioui & Musis scænica celebrasse certamina, quæ instituisset Archelaus rex, in diem nonum celebritate producta, quod Musarum singulis suus foret destinatus dies. Adiiciamus id quoque, Themistocli quum artem memoriæ polliceretur Simonides, siue is alius fuerit: Obliuionis (inquit) mallem, nam memini etiam quæ nolo, obliuisci non possum quæ uolo. Musoniam artem quum audis nuncupari, ad Musas nil scito attinere. Nam Constantinus quum limatius superstitionum sectas conquireret Manichæorum & similium, nec interpretes inuenirentur idonei, de nicq; Musoniano adhibito, qui erat utriusque sermonis facundia clarus, uoti compos, quod perite is functionem obisset, Musoniam inde dici artem uoluit. Verum iam receptui canendum: neq; enim de memoria aut de Musis proposita nobis commẽtatio est. Illud modo adiecisse non fuerit uacantis operæ, apud Trophonij specu fuisse fontem, qui diceretur Lethe, cuius aquam haurirent descensuri, ut omnium quæ antè uidissent, irreperet obliuio: rursum alter item erat, quem μνημοσύνης, id est memoriæ uocabant, ut hausta inde aqua, omnium recordarentur quæ uisuri erant. Sed hæc sunt ὀδοῦ πάροδα, ut est apud M. Tullium.

De Scopeliano sophiste pleraq; non indigna relatu. Vitam esse uigiliam. Tranquilli historia illustratur. Vites in Asia haberi prohibitas ab imperatore Domitiano. Caput XI

SCopelianum sophisten uel præstantissimum, Philostratus scribit à liuidis quibusdam & dentis rubiginosi ac male feriatis hominibus ex eo fuisse ordine summotum, quod intemperans foret, καὶ διθυραμβώδης, hoc est dithyrambicum tumorẽ oratione proflaret. Id parum recte ingenio facundissimo esse

esse inustum, nititur comprobare, & perficit plane quod intendit, ac inter reliqua Scopeliani præsignia nocturnum illius studium summis essert laudibus. Eum siquidem ἀϋπνότατον ἀνθρώπων fuisse commemorat, hoc est inter mortales omnes somni parcissimum. Solitumq; subinde scitum illud proferre, ὦ νύξ, σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μοῖραν θεῶν. id est, ó nox, tu quidem sapientiæ diuinæ obtines plurimum. Narratur sæpe à uespera in diluculum lucubrationem protulisse, quo nomine scitissimum inde promi adagium potest, ut Scopeliano more dicamus eos libris inuigilare, qui summè lucernarum fuligines hauriunt, & inexplebiliter ac minus iusto ualetudinem cum somno computant. Elegantissimũ est illud Plinij Cęcilij de auunculo: Repeto, inquit, me correptum ab eo quum ambularem: Poteras (inquit) has horas non perdere: nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. Quid illud ex Historiæ naturalis præfatione, Dum ista mussitamus, pluribus horis uiuimus: profecto enim uita uigilia est. Aristoteles uero scientissimè, ut omnia, De animaliũ generatione libro quinto: Somnus, inquit, talis sua natura esse uidetur, ut uiuendi & non uiuendi interliminium sit. Et neque omnino sit, qui dormit, neq; non sit. Viuitur enim potissimum uigilia propter sensum. Et Plato De legibus septimo, καθεύδειν γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιον, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. Nullus, inquit, consopitus indicaturæ cuiuspiam fuerit, non magis quàm qui iam hominem exiuit. Et facetè Plutarchus, Etiam si breuissima sint homini uitæ spatia, nihilominus sopor præterea, ueluti publicanus, dimidium aufert indidẽ. Hinc natum & Aristotelicum id ex primo De moribus, οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου ἢ τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἄλλων, id est, felices nil admodum à cæteris diuersos fieri uitæ dimidio. Proinde scienter Plinius quoq; in uinolentos ac censorię declamans: Interea (inquit) ut optime cadat, solem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Et quoniam ad manum uigiliæ sunt, succurrit nunc Senecæ id ex Epistolis prouerbiale, Ad faces & cereos uiuere, de luxu perditis hominibus, uita quorum in contrarium circumagitur, lucifugæ infames, ac lychnobij, quibus res sordida est, trita & uulgari uia uiuere. Qui si nossent satis iacturam temporis, sumptus precioßissimi, Theophrastum annos natum octoginta plus minus frequenter ad lachrymas compulisse: nec Theophrastum modo, sed & complures alios, Socraticum illud sæpius succinerent sibi: Abite procul hinc hostes sacrilegi, abite quamprimum animi mei fures, ne à me ipse abire compellar. Si quidem quid esse existimamus aliud, inanes curas, superuacuos ludos, somnum diuturnio rem, negocia non necessaria? Certe Aristotelicum est, βίου ἕνεκα λογικῶν ζῴων, id est βίου proprie ad naturam spectare rationalem, quum ζῴων & hominis sit & brutorum, quin plantarum quoq;, sicuti adnotauit Ammonius: proinde si uerbo disparamur, re magis multo seiungi addecet. Sed postliminio redeundum. Proditur memoriæ, Scopelianum in declamationibus, in quibus Darius effingeretur aut Xerxes, tanto impetu ac uehementia solitum dicere, ut ex Polemonis assectatoribus quidam eum ut furentem ac omnino debacchantem scommate urbanius lacessiuerit, τυμπανίζειν illum dicendo. Cui Scopelianus: Tympanizo, inquit, sed Aiacis scuto. Dignum scitu id quoq;, quod Græcorum monumenta præferunt: edixisse quandoq; imperatorem, ne in Asia uites haberentur: quoniam uini ubertate, seditionibus agitari uideretur. Legationem publicam uisa tum res exigere, uirumq; tum prudentia præsignem, tum uero in dicendo minime infantem, sed qui foret uelut Orpheus aliquis aut Thamyris. Igitur omnium suffragijs huic muneri præficitur Scopelianus. Qui tanta eloquentiæ ui atque dexteritate iniunctam obijt prouinciam, ut non solum id consequeretur quod erat caput, ne cui fraudi foret, plantasse uites: sed insuper ut pœna irrogaretur, qui eo munere abstinuisset. quin & ornatus donis honestissimè dicitur ab imperatore. Hæc eo libentius sum exsequutus, quoniam ad ea pertinent quæ Tranquillus memorat in Domitiano, ab eius enaratoribus prætermissa. Ad summam, inquit, uini ubertatem, frumẽti uero inopiam, existimans nimio uinearum studio negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret, utq; in prouincijs uineta succiderentur, relicta ubi plurimum dimidia parte: nec exsequi rem perseuerauit. Apollonius uero Tyaneus ex hac historia, eunucham terram esse ab Domitiano factam conquestus est, quod alicubi à me item subnotatum scio. Scopelianum

uero fuisse Apollonio synchronum, siue contemporaneum, multa quidem patefaciũt, sed Apollonij præcipue adhuc ipsum epistolæ, quem sub Nerua item floruisse Græca testantur monumenta.

Hominem censeri prudentissimũ, quia sit capitis non magni modi. Inibi quæ sit congrua capitis uel magnitudo uel figura. Cur magnis uiris caput aperire, moribus receptũ sit. T. Liuij ex primo ab Vrbe condita locus aduersum uitilitigatores diligẽter explicatur, ex more in sacris caput uelandi. Hippocratis imago pileata, & laus eiusdẽ. Bruti statuæ cum pileolo & pugiũculis. Lysimachi cornua. Periclis caput magnitudine uisenda. Schinocephalus. Cephalegereta. Carides cur dicantur. Caput XII

QVæsitum ab eruditissimis est, quid nam causæ sit quod animantium prudentissimus homo sit. Id aliqui capitis paruitati asscribendum censuerunt: minimum enim id in homine ad reliqui corporis proportionem, & qui ea parte deminuta sunt, esse ferme prudentiores, compertum est, quàm qui grandiori, quos μεγαλοκεφάλους uocant Græci, sicut illos μικροκεφάλους, qui habitu corporis sunt contrario: ni forte probabilius fiat, quia sit prudentissimus, ideo tale ei contributum caput. Cæterum hac parte illud minime dissimulandum, prodi monumentis à Galeno medicæ professionis post Hippocratem principe, libellis ijs quorũ attitulatio est μικροτέχνη, hoc est parua ars. Caput paruum esse indicium proprium male conformati cerebri. Quo in loco enarrator Hali Rhodoan causam quoq; asscribit constrictionem coarctationemq; uentrium cerebri, ex qua spiritus animalis libere minus ualeat expatiari, addita quoq; eorum imbecillitate, quæ inde producuntur. Etenim si exigua sit radix, uix inde prodire aliquid magnum potest. Proinde inter dissidẽtes eminentissimorum sententias, ita statuendum uidetur: caput paruum ab Aristotele laudari, quod ossium & ambeuntis carnis aut cutis mole non extuberet, quod genus ferè in brutis uisimus, quæ propterea capitis quoq; sunt demissi. Quod significat Aristoteles De partibus quarto: Solus, inquit, homo animalium omnium erectus est, quoniam eius natura atq; substantia diuina est. Officium autem diuini est, intelligere atq; sapere quod nõ facile foret, si uasta corporis moles assideret. Pondus enim tardiorem reddit & mẽtem & sensum communem. Quamobrem concretione ac pondere grauiore opprimente, corpora uergere in terram necesse est. Et mox: Quare, inquit, bruta hominibus sunt demẽtiora: etenim inter homines pueri uiris, & inter uiros pumiliones mente deficiunt. Cuius rei causa, quod principium animi admodum difficile motu, corpulẽtumq; in ijs est. Caput uero quod intus exigue capax sit, cerebrũ oblædit, ac proinde uituperabile censetur, decq; eo Galenum intellexisse, euidens comprobat ratio. Accedit & Ioannis Alexandrini in Hippocratis epidemias commentatio, in qua ita legimus, Caput paruum semper malum esse, sicuti & paruum pectus. Hoc enim ideo malum, quia pulmonis domicilium est ac cordis, quæ membra latius exigunt spatium. Occlusum enim angustijs cor miuus motatur, indeq; præfocatur naturalis calor ac debilitatur: unde indigestio consequitur & superfluitatum accumulatio. Capitis uero laxior requiritur capacitas, quia multarum est uirtutum conceptaculum, sensiuarum uidelicet quæ præcipuę sunt, & motum præstantium. Si enim amplum fuerit cerebrum ad capitis proportionem, manifestum est, calorem naturalem bene agere, magnis quoq; sphõdylibus, magnis item pectoris ossibus, quæ obliquè à sphondylibus exoriuntur. Hinc uitalium uirtutũ optima prouenit constitutio, & mox corporis totius connutricatio peraccommoda. Porrò primo Canonis Auicenna, Orbiculari figura esse tornatum caput uideri uult, tum capacitatis ratione, tum ut nocumentis minus occurser. Esse tamen quadamtenus oblongum, quoniam neruorum ex cerebro propagines per longitudinem constituantur. Ex tumescere item uerticibus geminis, ut illis ueluti supercilijs prominentibus præsentius suppetat neruis tutamẽ. Sed & Galenus eam capitis esse statuit figuram optimam, quæ orbicularis sit, ac ex parte utraq; pressa leniter: & rotunda quidem, quoniam ea figurarum sola capacissima est, aut quia ex cælo infusa nobis est rationalis anima. Scribunt Platonici, deos capitis figuram ad mundanę rotundationis similitudinem compegisse. In

In eoq; duos illos animæ diuinos circuitus interlocasse. Ac esse membrum corporis diuinissimum, & reliquorum facile princeps. Cui totum corpus connexum diis subesse ac parere iusserint. In Platonis Timæo id obseruatum certe est: caput quoque dici non principale solum, sed etiam totum in corpore. Reliqua enim solum, ut capiti seruiant, adiuncta esse. Proinde colligunt periti, hominem contemplationis gratia esse natum. Qua forte sententia in ueteri etiam disciplina inoleuit, ut uirtute aliqua uel nobilitate aut dignitatis amplitudine conspicuis uiris aperire caput, consensu gentium comprobetur. Quãquam eius rei rationes alias Plutarcho Plinioq; placuisse non ignoro: quod alibi quoq; adnotauimus. Certe diuinissimo in nobis membro diuinitus enitescentem in aliquo præstantiam reuerenter & religiosa quadam obseruãtia excipere, congruentissimum fuisse arbitror: quando non corporea, non fluxa & instabili nostri parte cæleste donum honore prosequimur, sed mente, quæ (ut Lactantius scribit, ac prius docuerat Plato) in summo capite collocata tanquam in arce, sublimis speculatur omnia, & contuetur. In sacris contrà, uelatur caput, quod Virgilius scribit, ac in Quæstionibus est ab Plutarcho expositum. At qui Saturno rem diuinam obibant, capita retegebant, dicebanturq; lucem facere. Hac uero parte T. Liuio succurrendum, ab Vrbe condita libro primo: quem quum Mediolani publicè Gallorum regis Francisci stipendio ascitus profiterer, irruerunt in me nescio qui male feriati, quod sic legissem, Augur ad leuam, eius capite uelato sedem cœpit. Vti Numæ caput obtectum intelligatur, non auguris: quod illi adstruebant, quoniam infrà dicat Liuius, Actij erectam statuam capite conuelato: & ad hoc ipsum nonnihil libro decimo. Sed rudes homines retundit in Numa Plutarchus, ex quo paucula hæc excripsimus, ἐνταῦθα τῶν μάντεων ὁ πρωτεύων, τὸν μὲν ἐς μεσημβρίαν τρέψας ἐγκεκαλυμμένον, αὐτὸς δὲ παρασὰς κατηύξατο. Illud uero haud ita diffitum, apud Macedonas censeri λωρεᾶν βασιλικωτάτην, Causlas cuipiam dedisse purpureas & chlamydes. Pilei denicq; umbraculo Hippocratis imagines contegebantur, ut significaretur quammaxime custodiendam partem illam, in qua tanquam domicilio princeps animus residet, & intelligendi pontificium positum est. Etiam si nobilitatis id haberi argumentum nonnulli ex Græcis interpretantur. Et præterea omnium nobis bonorum fuisse auctorem Hippocratem, scribit ad Glauconem Galenus. Idem in libro De crisibus non desinit Hippocratem amplius honestare, admirabilem appellando. Hic uero Hippocrates est, qui discipulos adiurat suos ante quàm doceat, et in uerba sua iurare compellit, ac silentium sacramento extorquet, sermonẽ, incessum, habitum quoque præscribens. Marci Bruti statuis pileolus addebatur cum pugiunculis duobus, restitutæ libertatis argumento ipsius maxime opera & Cassii. Id quod decentius multo est, quàm Lysimachi cornua, qui propipientem se ab aris taurum represserit. Ex capitis mensu parum congruo, ac longiore Periclem cognominatum accepisse

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersa, affectio item prouenit contraria. Capitis paruitas, inquit Medicinæ primo Paulus Aegineta, prauæ cerebri constitutionis peculiare indicium est. Magnitudo autem non utique necessario bona. Nam si cæli regionisq; ampliore ui, materiam probam affatim artifici ingenio suggerentis id obueniat, indicium utique bonum. At si sola materiæ copia, οὐκ ἀγαθόν. Sed enim quia satis superq; philosophiæ sacrarijs caput inseruimus, clathris nil admodum officientibus, mutuemur & à grammaticis aliquid, quæ nostra ipsorum harena est. Scribit Oppiani interpres cephalen, id est caput, dici παρὰ τὸ κεφθεῖσθαι, quod arescere signat: quia inaruerit pars ea, ut quæ ossea plurimum sit. Apollodorus uerbi etymon rimatur, ut à καλύπτω profluat, quod est operio: quoniam sit cerebri integumentum, ueluti καλύφτις οὖσα. Alij uero quod inibi κεῖται τὸ φῶς, quasi κεφῶς, de luminũ uidelicet interlocatione. Aut à καίπω, quod indicat nobis spiro, quia sit diffl ationis locus. Vnde & domi qui perflatum haberet locum, uocabant cepum, id est κάπον. At id eruditius multo, quod ex Ioannis grammatici commentario in Hesiodum obseruauimus super eo uersu,

οὐδ' ἀθανάτοις θράπεθυσαν ἄθελον.

Neque, inquit, animales potentias & affectiones colere uolebant, puta κρατεῖν θυμοῦ, id est iram comprimere ac remollire. Et mox: Ara, inquit, horum deorum, id est animalium potentiarum est in capite locus, ubi rationalis residet facultas. Nam & Euripides inquit,

οὐκ ἔστι ταθὰς ἱδρὼς ἄλσος, πλὴν λόγου,
Καὶ βωμὸς αὐτῆς ἐς φρένας ἀνθρώπου φύσει.

Suadelæ sacellum non est aliud, præter orationem: ipsius autem ara est in hominis natura. Idem quoque interpres alibi: Olympus cælum est & uniuersus mundi ambitus, quod undique colluceat: sed & cæli quadam similitudine sphæroides hominis caput, in quo est τὸ ὁλολαμπὲς λογιστικόν, id est hinc inde enitescens rationis facultas, Olympus dicitur. Sed & in primum Iliados Eustathius οὐρανὸν apud Homerum ab antiquis pro capite accipi scribit, proinde Pallada è cælo fingi descendisse, quæ amplius intumescentem Achillis iram comprimeret. Minerua autem, inquit, est ἡ παρ' αὐτῷ ἀγχίνοια. Tritogeniam Democritus allegorice prudentiam interpretatur, ut scribit idem Eustathius, dictam sic, quod ab ea oriantur tria, bene cogitare, bene dicere quæ sis meditatus, demumq; bene persequi cogitata dictaq;: quæ esse actionum genera tria, in nostris literis Varro docuit: tametsi mentis agitatum nõ putat actionem uulgus. Et quia de Olympo facta mentio est, scribit Cęcilius Minutianus Apuleius Olympum etiam dici Iouẽ: unde Næuius,

Panditur interea domus altitonantis Olympi.

Ex quo Virgilius, omnipotentis Olympi: quod si est, falluntur qui legendum arbitrantur omnipatentis Olympi. Nam & Ennius ait,

Decessit Olympius antro.

Auctor quinetiam Diodorus est, Iouem esse Olympium cognominatum ab Olympo præfecto, abs quo ingenij cultum acceperit. Sed & deos, qui opem aduersus Gigantas tulissent, Olympios appellari uoluit, necnon Dionysium Herculemq;. Auctor Liuius est, Olympium esse templi Iouis prope Syracusas nomen. Illud uero in Græcorũ commentarijs extritum, & in Hesiodi Aspide ab interprete relatum: Caput ab Aeolibus dici τειπώ, unde Tritogenia Pallas, ut uolunt aliqui, quod ex Iouis capite sit nata. Verum & in ea re mira est opinionum diuersitas. Nam sunt qui tertia mensis die coniectẽt natam, & inde Athenienſibus is dies sacer deę creditur. Et Pallas nuncupatur, uel quia eadem est quæ luna, quæ ab coitu tertia die uisitationem facit: aut quoniam sit aer, qui dicitur τρίτος, id est tertius. Additur & id, quia τρεῖν, id est compaueſcere hostes faciat, quum sit ipsa prudentia. Vel quia nobis tria gratificetur, βουλεύειν καλῶς, κρίνειν ὀρθῶς, πρᾶξαι δικαίως, id est bene cõsulere, recte iudicare, bene facere: id quod antea pauło adstruximus. Sed lepidum inde prouerbium non reticebo, quo filius optatur Tritogenes, nequaquam uero Tritogenia, quoniam sint puellæ πολυδιψάνοι, id est impensæ multæ. Sic uero sonat Græcè, πῶς μοι τριτογένης εἴη, μὴ τριτογήνεα. Tripsin autem, id

id est, τρῖψιν nuncupant Græci, quam frictionem nos: at μηρῶν δαπεύματα femorum intertrigines intelligunt. Triton uero Neptuni filius est, ac Amphitrites, cuius ea uisebatur forma, uti superna umbilico tenus hominẽ præferrent, inferna autem ad uræum Delphinem, uti foret plane Ichthiocentaurus. At Neptunũ quoq; Tritona in Alexandra nuncupauit Lycophron. Sed & Nilum, quod tribus olim insignitus sit nominibus. Siquidem dictus primo est Oceanus, mox ab cursus celeritate Aetos, id est aquila, postremo Aegyptus. Nili uero appellatio recentior de limi nouitate.

Super Lydorum inuentis & mollicie adnotata paucula. De Lydio ornatu, & masturbatione. Aleæ & tesserarũ ac pilæ lusus inuẽtores, necnõ aurei argenteiq; nummi. De caryce & candaulo cibis. Eunuchas fœminas quis fecerit primus. Agneon locus, seu dulce certamẽ. Omphale. Item pilæ inuentores. Phennis unde. Caput XIIII

LYdos omnium primos caupones institoresq; extitisse, aliquot ex Græcis memoriæ commendarunt, necnon aleæ lusum & tesserarum excogitasse: item pilæ, & id genus alia plura. Quo argumento ludi à Lydis uideri possunt appellati. Sed & aureum quoq; argenteumq; nummum principes feriendum curasse. Sunt qui scribant, Cyrũ Lydis superatis ademisse arma, & talares gestare uestes iussisse, quo nomine remollitos cauponariã factitare cœpisse. Lydium certe ornatum pro molli & parum uirili in Iconibus accipit Philostratus illis uerbis de Pelope, ἐσκόπει δὲ ὁ μὲν τὸν λύδιον καὶ ἁβρὸν τρόπον. Lydorum porrò illud etiamnum peculiare, meridianis horis turpiter manibus indicere Thalassionem, ut fierent sine fœmina mariti: unde & Lydum uolsum legimus à Plauto dici. Super qua re aliubi aduocata nobis plura. Lydos improbitatis primas retulisse, adnotatũ à Græcis est, Aegyptijs gradu secundo constitutis, Caribus autem tertio. Legimus item Lydam gentem uel cum primis audo constitutis, Caribus autem tertio. Legimus item Lydam gentem uel cum primis auguriorum, omninoq; diuinationum superstitionibus fuisse mancipatã. De formatu prouinciam eandem M. Tullius pro Flacco, Quid porrò, inquit, in Græco sermone tam tritum atq; celebratum est, quàm si quis despicatui ducitur, ut Mysorum ultimus esse dicatur? Nam quid de Lydia dicam? Quis unquam Græcus comœdiam scripsit, in qua seruus primarum partium non Lydus esset? Quod de aleæ lusu diximus, sciendum ab Eustathio proditum, λυβδεῖαν, id est cuborum usum, & πεττεῖαν, id est pessorum, à Palamede fuisse excogitatum apud Troiam, etiam si ad Aegyptios id referunt quidam. Quamuis apud illos non tam παιδικὴ, id est lusoria foret ratio hæc, quàm philosophica, & ex intymis eruta doctrinæ conceptaculis. Eius formam & modum prosequitur libro primo Athenæus. Nam & apud Homerum lusu hoc genus oblectantur proci, præterq; confugij Penelopes omen captant. Amplius de Lydis compertũ nobis, Andramyten gentis eius regem omnium primum fœminas εὐνουχίσαι, id est eunuchas fecisse, eisq; eunuchorum uice usum, quod in secundo rerum Lydiarum prodit Xanthus. Lydorũ denique emollita improbitas illuc progressa fertur, ut alienas uxores uirginesq; in locum producentes, quem à re Agneona uocarunt, omnes constuprarent. Vnde tyrannidem assequuta Omphale, stupratarum una, illatas ulciscẽs iniurias, seruis dominas prostituit in loco eodem, quem, rei atrocitatem mollientes, Lydi γυναικῶν uocant ἀγῶνα, id est mulierum certamen, & γλυκὺ ἀγῶνα, id est iucundam & dulcem luctam. Carycem, ganeatum cibum excogitarunt hi, de quo multa qui opsartyca scripserunt. Alterum item genus candaulum dicebãt, ex elixa carne ac pane caseoq; Phrygio cum anetho & pingui iure. Quod de pila diximus, sciendum porrò eius inuentionem Nauficaæ contribui ab Agallide corcyrea grammatica, in Sicyonios id referente Dicæarcho, alijs uero in Lacedæmonios, quibus & gymnasia asscribuntur primis. Harpastum, seu Phennida comperit Phæneſtius, quod retulit luba: ab missione, id est ἐκ τῆς ἀφέσεως nuncupari Phennida, opinantur. Sphæricam dicunt Græci pilæ lusum. Aristonico Carystio Alexandri sphæristę statuam ob ludendi artificem modum Athenienses erexisse, proditum monumentis est. Apud Homerum non uiri modo, sed & mulieres pila oblectantur.

Quàm latè pateat animæ rationalis imperium in corpus. Vnde sit grauidarum mollicies, & appetitus absurditas. Imaginationis potentia in generando. Ouium historia fœtus producentium albos inspectis coloris eius uirgis. Caput XV

IN hac Lydorum mentione succurrit, quod auctor Herodotus prodit, plurescp̃ præterea ex eisdem haurientes fontibus, Crœsi filium naturali impedimento mutum, repente uiso patris periculo uocalem euasisse, atque exclamasse, homo ne perimas Crœsum. Quin & in reliquum quoq; tempus fuisse uocis compotem articulatæ. Id multis scio uisum iri præter historicam fidem, ac ex Græca prolatum uanitate. Verum considerantí mihi rationalis animæ uim potestatemq; in terrenum hoc hebesq; corpus, nil profecto uideri incredibile debet. Nam inde certior est eruditissimorum coniectatio, animam esse formam excellentissimam ac subsistentem per se, nec peregrino adminiculo, ac uelut substrato indigentem. Quoniam manifestum sit, tam præsigni in corpus imperio non pollere formam, quæ per corpus existat. Quàm uero procliue humanum corpus deprehendatur ad animæ obsequia, inde modo coniectari potest, quod cæteris collatum terrenæ fecu lentiæ modum contineat non magnum, & eum quidem prætenuem, defecatiorum autem elementorum partem uberiorem, ut pro cælestis animæ prestantia cõceptaculum item compingeretur, quantum ratio patitur æque præstans. Argumento est, uiros ingenio præsignes sæpius esse molliculos carne, præmacros, & ualetudine nonnunquam parum sequunda. Hinc Platonis illud ex Timæo: Potuerat, inquit, deus tam solidum corpus hominis concinnare, ut nocumento forinsecus occursanti minus foret obnoxium. Sed mollius efficere præoptauit, quo esset contemplationi paratius. Adnectit porrò, animi præpotentis motiones proprium corpus quandoq; resoluere ac dissoluere. Sed cur item ex animantibus cunctis homini tantum risus est datus? datæ similiter & lachrymæ? nempe ex potestate quam in corpus habet anima. Sed age, affectus qui phantasiam consequuntur, dispiciamus: sunt uero hi quatuor numero, appetitus, uoluptas, metus, dolor. Qui ubi uehementius se intenderint, non corpus modo exagitant proprium, sed & peregrinum afficiunt nonnunquam. An non liquet, quàm ardentes euibratosq; motus, irarum æstus concitent in corde? quo titillatu iecur libido permulceat, immo uero & pulsum afficiat emutetq;? Nam ex uibratiore eius assultu medicæ professionis solertissimus Erasistratus Antiochi in nouercam Stratonicen amorem deprehendit. Vnde apud Galenum agitata quæstio est, sit ne pulsus aliquis eroticus. Rursum & maleficorum ex nocendi auiditate oculus fixis obtutibus nónne præmolles fascinare infantes creditur? Quid uero prægnantium desiderijs apertius? quis sæpe in utero gestatorum commaculatur caro, inuriturq; tenellis expetitæ rei nota. Eius tamen euentus, simul & fastidientis stomachi ratio sic à physiologis reddi solet: quod conceptu inito, & proinde mensibus repressis, sanios us sanguis intra uenas cohibitus, & ad stomachi uillos redundans ac hepar, nauseam concinnat, & cibi fastidium, absurdarumq; appetentiam rerum. Nec prius naturalis restituitur appetitus, quàm sanguis eius modi in ubera copiosius cœperit corriuari, stomacho liberato. Quid, nónne in usu Venereo cogitatio utriuslibet animo transuolans effingere similitudinem existimatur? Quæ ratio (ut Plinius inquit) plures in homine quàm in cæteris animantibus diuersitates producit: quoniam uelocitas cogitationum, animiq; celeritas, & ingenij uarietas, multiformes imprimit notas, quum cæteris animalibus immobiles sint animi, & similes omnibus singulisq; in suo cuique genere. Produnt tamen nonnulli, & in animalibus alba nasci, ex genitoribus alba imaginantibus. Sicuti relatũ de pauonibus est. Marcus uero Tullius Thusculanarum primo: Similitudo, inquit, magis apparet in bestijs, quarum animi sunt rationis expertes. Ab Hebræo uiro Iacob in canalibus, quo poturæ ducebantur oues, uirgas discolores fuisse dissectas, ut inibi initis ouibus, euariantis lanitij producerentur fœtus, alibi commonuimus. Sed ipsum id in equarum quoque gregibus factitatum legimus in Hispania. Hanc uero esse naturæ uim, comprobat uel Fabius in controuersia, in qua de matrona agebatur, quæ Aethiopem peperisset. Quin ab

ab Hippocrate proditum, liberatam à se quæ adulterij suspicione mox supplicium subitura uidebatur, quod pulcherrimum ædidisset filium, ac inde parentibus absimilẽ, cum monuisset inspectandum, ecquid artis pictoriæ in cubiculo modi eius foret: quo comperto, ambagiosa soluta quæstio est. Taceo & quosdam gulæ uentriq; mancipatos ita sæpenumero ganeata quædam cibaria concipere animo, ita iamiam deglutire, ut saliuam suam consimili sapore inficiant. Quàm uarij lætitiã consequuntur euentus? quàm multos ita exspirasse legimus? Sed & nonnullos leuatos item morbo. Quantum uero efficiat dolor, quem fallit? Iam pueris, quandoque & adultioribus potione amara necdum ori admota, linguæ tamen humor infici amaritudine præsentitur, quam rem uehemens efficit imaginatio. Qua ratione nonnullis & aspectu aliquo & auditu stupẽt dentes. Quin & sanguinem humanum si spectent effusum aliqui, spiritu intercepto, nimio miserationis affectu sæpe collabuntur. At timor quàm efficax quandoq; animaduertitur? Ex prealtis despicientes speculis ita nonnunquam caligine offendimur, ita deficiunt uires, ut metu exsuperante corruamus præcipites. Timore subito non trepidat modo cor & subsultat, uerum & arrigũtur comæ, ac intercipitur uox, sæpe uero & uita aut affectiones consequuntur tum graues, tum diuturnæ. Sed & usu uenire compertum, ut timore prẽsigni etiamnum morbi discutiantur, cuiusmodi singultus & quartana febris. Quod si formidini uehementissimæ uehementior accesserit auiditas, mirus sæpe promitur inde effectus, quod in Crœsi filio patuit iam. Plura ex ratione physica congeri in unum poterãt. Sed nos hæc ex occursu, & succisiua quodammodo opera mussitamus: proinde in nostram reflectemur deniq; harenam, idem mox argumentũ repetituri, hoc est ex ijsdem hausuri fontibus, unde rigemur satis.

Exempla historica ad idipsum. Caput XVI

EX historia uero promi aliqua ualent, quibus inenarrabilis, nec sine stupore uis animæ in corpora quædam ubertim explicatur. Nam ut prætereamquod Auicenna scribit, fuisse quendam, qui quum uellet corpus suum paralysi oblædebat, nec à noxijs feriebatur animalibus, nisi quum ea ipse cogeret, quæ tamen mox, ut sic demum impleatur admiratio, intermoreren tur: Scribit Aurelius Augustinus, fuisse quosdam, qui aures pro arbitrio mouerent uel singulas, uel ambas simul. Item qui totam cæsariem capite immoto, quantum capilli occupant, deponerent ad frontem, reuocarentq; quum uellent. Illud uero admirationem ferè excedit omnem: quosdam repertos, qui eorum quæ deglutissent incredibiliter plurima & uaria paulatim contrectatis præcordijs, tanquam de sacculo quod placuisset, integerrimum proferrent. Iam nec illud abditum: nonnullos uoces auium pecorumq; & aliorum quorumlibet hominum sic imitari atq; exprimere, ut nisi uideantur, discerni omnino nõ possint. Nonnulli ab imo sine pudore ullo ita numerosos pro arbitrio sonitus ædunt, ut ex illa etiam parte cantare uideantur. Idem Augustinus expertum se refert, quendam solitum sudare ubi uellet. Notum etiam est, aliquos flere quum uolunt, ac ubertim etiam lachrymas profundere. Narratur præterea presbyteri cuiusdam Restituti nomine, stupenda naturæ uis. Is ubi collibuisset (rogabatur autem frequenter ut faceret) se auferebat à sensibus, & iacebat similis mortuo, ut non solum uellicantes atq; pungẽtes minime sentiret, sed etiam si igne amburetur admoto, sine ullo doloris sensu, nisi ex uulnere postmodum perseueraret. Non obnitendo autem, sed non sentiendo immotum seruasse corpus, eo probabatur argumẽto, quod uelut in defuncto nullus in ueniebatur anhelitus. Hominum tantum uoces, si clarius loquerẽtur, tanquam ex longinquo, se postea audisse referebat.

Quid sit imaginatio, siue phantasia. An cum opinione coniũgatur. Prius, cur imaginatio uisum dicatur uel uisio aut phantasia. Catalepticus qui, & euphantasiotos. Caput XVII

SED enim quia de phantasia paulo ante facta nobis mentio est, ac nesciũt plerique quid phantasia sit, breuibus afferam quid in Peripateticorum disciplina super ea re contineatur: sicuti in Themistij paraphrasi tertia De anima obseruauimus, ubi sic ferè adnotatum legitur. Nam & hic nostra hæc, cuiuscunq;

cunque sint modi, ἐφοδίᾳ plerunq; id est instruit apparatq; uberi (ut sic dicam) uiatico. Imaginatio est motus animæ, quem sensus in actu positus creat. Cæterum, quoniam uisus sensuum omnium acerrimus præstantissimusq; est, inde imaginatio uisi, & uisionis nomen accepit: & phantasia dicta ex argumento lucis, sine qua cerni & uideri non potest. Animalium quoq; uita actionesq;, magna ex parte uisis reguntur. Propterea quod in ijs imagines diu hæsitant, & simillimæ perpetuis sensibus sunt. In hoc tamen distinctio illa succedit, quod alia uisis ducuntur, quia uim nullam superiorem hac habent, ut bruta. Alia, quod plerunque accidit, ut nobiliorem potentiam aut morbus intercipiat, aut somnus impediat, necesse est imaginationem sequantur, ut homines. Plato sensisse uidetur, imaginationem nihil aliud esse, quàm sentire aliquid, & illud ita opinari esse, ut sentiatur. Aristotelem sequuti, imaginationem cum opinione nō semper coniungi, demonstrant: quoniam sit imaginatio quasi quædam impressio & uestigium sensus, non complexio opinionis & sensus. Nam remos si mergas, uidentur infracti, primumq; id sensus iudicat, deinde imaginatio sequitur. Sed opinio, quæ uisis obsistit, utrumq; coarguit. Caralepticum uocant Græci, id est καταληπτικόν, qui conceptas animo species cō tinet, ac exhibet mox uel pictura uel sculptoris artificio. At qui omnium imagines concipit ingeniose, ὑφαντασιωτὸς nuncupatur.

Ventorum finalis ratio quæ sit, deq; eorundē materiali causa. Flatum à uento distare. Aeoli pilæ quid sint. Aera pro pila. Empedoclē dictū fuisse Colysaneman. Asininæ pellis propriū. Aeolus cur uentorū rex. Cap. XVIII

INter alia quæ ingenio singulari, doctrina nequaquam extrita uel plebeia, prompsit in literas auctor Seneca, illud insigniter obseruandū ingerit se modo de uētorum ratione, quod & apponam, sed ipsius maxime uerbis ob elegantię concinnitatem & sententiarum iucundam grauitatem. Ergo uentos, inquit, dedit summus ille rerum artifex ad custodiendam cæli terrarumq; temperiem, ad euocandas supprimendasq; aquas, ad alendos satorum atq; arborum fructus. Quos ad maturitatem cum alijs causis adducit ista iactatio, in summa cibum attrahens, & ne torpeant permouens. Dati quoque uenti ad ulteriora pernoscenda, quippe fuisset imperitum animal, & sine magna experiētia rerum homo, si circumscriberetur natalis soli fine. Dedit item uentos parens deus, ut commoda cuiusq; regionis fierēt communia, non ut legiones equitesq; gestarent, nec ut pernicioſa gentium arma transueherēt. Hactenus de uentorum causis finem complectentibus ex Seneca. Cæterum quum sit exhalatio duplex, ut Aristotelica nos placita commonent, nec omisit Albertus: una quidem uapida & humida, altera uero fumida & arida, earum neutra sine altera inuenitur, at simul ambæ: uerum à dominante atque exsuperante altero totum appellatur. Quæ itaq; plus humidi habet exhalatio, ea pluuiæ aquæ principium est: quæ autem plus aridi, principium creditur & causa materiaq; uentorum reliquorumq; flatuum. Proinde ita finit Albertus, Ventum esse uaporem terrenum, aeris superiora transcendentem, et aerem ipsum fortius percutiendo impellentem. Porrò sicuti non omnis utcunque fluat aqua fluuius dicitur, sed quæ fluendi principium fontem habet: ita nec flatus quidem omnis uentus nominatur, sed sui fluxus tanquam fontem habens principium. Nam ex terra suspirationes flatus quidem sunt, quoniam flant, nec tamen uenti sunt dicendi. Auctor idem Albertus est, Ventum omnem fieri ex uapore frigido & sicco: austrum uero esse calidum, non exhalationis natura, sed loci. Sunt qui uentorum materiam esse opinentur calidam exhalationem aridamq;. Nec tamen uideri calidos uentos, quod aerem moueant, qui multo & frigido uapore offertus agnoscitur. Ita namque è corpore prorumpens flatus prope os, calidus: quum longius abierit, frigidus ob eandem euadit causam. Omnis utique exhalatio tam arida quàm humida, ob intestinum calorem euaporat, ac superna petit. Sunt utique qui uentum esse finiāt, aeris fluentem undam, cum incerta motus redundantia. Nasci uero quum humorem offendat feruor, cuius impetus uim exprimat spiritus flantis. Argumento esse Aeoli pilas æneas, cauas, quibus insit punctum angustissimum, quo aqua infundatur: hæ uero admotæ igni, prius quàm incalescant, spiritum concipiunt nullum: at ubi feruere cœperint, mox euidens prosilit

flatus

flatus. Illud obiter adnotasse nil puto officiet: æram apud Callimachum pro pila item capi & globo. Sed ad rem. Addunt ijdem & uentorum proprietatem miram in Lesbo fere apud Mitylenem obseruatam: ubi Austro flante ægrotant homines, at Coro tussiunt, à Septentrione in integrum facile restituuntur. Verum frigore urgente, in angiportis plateis ue consistere nequeunt: quoniam parum prudenter ab architectis positum sit oppidum, magnificè aliàs exstructum. In quod uitium ne dilabi inter ædificandum Athenienses possent, Andronici cura octogonos excitata turris est marmorea, collocata in lateribus singulis uenti imagine contra suum cuiusque flatum. In turris demum uertice metalis præsto erat prominentia, superincumbente Tritone æneo, dextra uirgam intendente, quæ flantis uenti imaginem indicaret. Nam ita libratus stabat Triton, ut circumagentē perpetuo spectaret uentum. Cælestium rerum scientia imbuti, stellarum potestate contingere ista contendunt. Euocari siquidem protolliq; uentos ab Oriente Solis ui, Iouia autem potentia à Septentrione, Lunari ab Occasu, Martia à Meridie. Sed & signa uentos prolicere: sicuti triangulum igneum orientales, triangulum terrestre meridionales, aereum triangulum occiduos, triangulum aqueum septentrionales uentos. Quin & ratione ea de elementis triangulorum nomenclaturam esse enatam in signifero. Ex eisdem scholis est, Libram dici uentorum signum, quod sole in ea constituto, ubertim meridionali uento suppeditetur exhalationum materia. Notissima quoq; quantū ad hoc attinet, Aristotelis sentētia ex Meteororū secundo, ὁ δὲ ἥλιος καὶ πνεῖ, καὶ στρωφορμᾶ τὰ πνεύματα. quod est, Sedat sol & cōcitat flatus. Tenues enim ac debiles exhalationes ui redundantis caloris reprimit atq; tabefacit. Verum in libro quem de uentis cōcinnauit, plura de ijs Theophrastus. Equidem cunctanter apponendum quod sequitur: uerum tam prodendum nobis, quàm proditum ueteribus est. Legimus Empedoclem quandoq; nuncupatū Colysaneman, id est κολυσανέμαν, quæ uox eum indicat qui uenti inhibet flatum: nam quum Agrigentini uento infestarentur uehementiore, illum auertisse Empedocles dicitur, circumpositis urbi pellibus asinorum innumeris. Sed enim quia poetica tradit fabulositas, uentorum esse regem Aeolum, quid in ueterum Græcorum libris ad id compertum mihi attexere non grauabor, ac illud primum, Aeoli nomine annum intelligi oportere, menstruis temporum periodis duodecim peruinctum, cui ab uarietate mira conciliatum nomen: neque enim μονοειδὲς consurgit φύσει, nunc gelicidijs horridior, nunc uerna mitescens iucunditate, æstiuis nunc flammatus ardoribus, denique sordentis autumni prouentu onustior, ὥρας χειμερίας πυροφόρους τε. Filiorum duodenarius numerus mensium continet rationem, sex muliebris sexus ætatis fertilitatem præferunt, mares prædensam concretamq; hyemalem uim. Hippotes Aeoli pater præcelerem temporis indicat uertiginem. Ventis creditur Aeolus imperare, nunc laxans, nunc comprimēs, quia ἔμμισοι δὲ πάντων φορὰι, καὶ ἡ πρὸς θερμίαν πνεῦσαι.

Ventorum species aliquot, uulgo haud ita notæ. Apogæa retinacula, seu epigæa. Amussum organum. Strobilus quid. Coccalus. Strobiline resina. Conos. Pallas Anemotis. Sardinia cur pestilens. Sardoa herba. Sardonius risus. Plesistius uentus. Plesignathus panis. Physignathos. Acrophysium. Plæsion. Plinthion. Plutarchi in Solone locus. Physema pityinon. Ventorum aræ. Tempestas quid, & uis maior. Tropeæ pluuiæ. Boreæ templum, & festa. Boreasmi. Tempestatis ædes. Caput XIX

CAeterum præter celebratā omnibus ferè uentorum rationem uniuersam sciendum est, quosdam naturæ peculiaris quibusdam dominari locis, ex quibus proflatus initia indipiscuntur. Nam uti nos edocet in libro, cui de mundo titulum apposuit Aristoteles, si tamen auctor is est legitimus, qui ex humecta perflant terra, apogæi nuncupātur, quos matutino in primis spirare Theophrastus tradit, uapore refrigerato. Quanquam & nauium retinacula quędam dicuntur apogæa, seu apogea, id est ἀπόγεια: sicut etiam epigæa. Qui uero ex sinu quopiam euaporent, eccolpias appellauere. Qui ex mari ipso, dici à nostris Altani solent. Cum ijs proportionem habent aliquam ex fluuijs stagnisq; consurgentes. At qui

discissa

diſciſſa concerptaq; prouoluant nube, ſi diſcuſſionem craſſitudinis in ſeſe contorſerint, τυφῶνδε à Græcis, à noſtris turbines uocantur. Sin autem minus denſi, ecnephiæ. Fiunt hi (ut Ariſtoteles inquit) uere quidem, ſed autumno in primis. Apud Gellium libro Noctium Atticarum decimonono ita legimus: Quin turbines etiam crebriores, & cælum atrum, & fumigantes globi, ac figuræ quædam nubium metuendæ, quas typhonas uocabant, impendere imminereq; depreſſuræ nauem uidebantur. Plinius etiam prodit ad hunc modum. Repentini flatus maiore illati pondere incurſuq; ſi late ſiccam ruperint nubem, procellam gignunt, quæ uocatur à Græcis ecnephias. Sin uero depreſſo ſinu arctius rotati effregerint, ſine igne, hoc eſt ſine fulmine, uorticem faciũt, qui typhon uocatur, hoc eſt uibratus ecnephias. Et mox, Quod ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus lato quàm procella, nec ſine fragore, turbinem uocant, proxima quæque proſternentem. Idem ardentior, accenſusq; dum fuerit, præſter uocatur, amburens contacta pariter ac proterens. At enim flatus, qui cum aqua tumultuoſe profuſa inhorrentes & fragoſi feruntur, exhydriæ ab Ariſtotele dicuntur. Quicunq; uero in rectum proflant, euthypnoi nuncupantur. At qui in ſua ſe reflectunt primordia, ſicuti Cæcias, reflexi flatus. Ex uiolentis autem flatibus catęgis eſt, deſuper pulſans cum fragore. Thyella, hoc eſt procella, flatus eſt cum tumultu ualido efflans, exq; improuiſo inter flandum proſultandumq; uehementer ſtridens. Lælaps autem & ſtrobilus eſt flatus reuolutus ex inferno loco ſurſum uerſus. Eſt tamẽ & ſtrobilus nux pinea, unde illud, καὶ ξανθοὶ μύελοι ἐκ στροβίλων. Arbores quoq; nucleos ferentes pineos, quos & coccalos uocant, eodem cenſentur nomine. Quin etiam carduus, qui in mẽſam commeat, Dioſcoridis teſtimonio ſtrobilus dicitur. Apud Galenum pinea reſina ſtrobiline nuncupatur. Eſt item ſaltationis genus ſtrobilos Pollucí. Arborem ipſam Conon dicunt, ſed & ſtrobilon quandoque. Eſt tamen Conos etiam Pollucí dulciarij genus ex nucleis pineis & amygdalis. Montem Pergami στροβιλοειδῆ appellat Strabo, quia in acutum deſinat. Sed & Carcini item poetæ filios lego ſtrobilos nuncupatos, concinnato inde prouerbio per ironiam, Felicior Carcini ſtrobilis. Strobili quoque ſunt limacæ ac marini ceryces. Terræ autem anaphyſema, hoc eſt cum tumore efflatio, ex imo flatus eſt, uel effractiore uomitu terræ ſeſe, eruptione facta attollens. Qui quum reuolutus fertur, multum quoque ſecum affert æſtum, præſter terreſtris appellatus. Sicuti Ariſtoteles monuit. Quod ut exprimeret Apuleius: Anaphyſemata, inquit, Græci eos nuncupant ſpiritus, qui de fundo uel hiatibus terræ exploſi ad ſuperna maris ſolent deuenire. Hi quum maiore ui torti ſunt, fit procella, quæ præſter à Græcis nomen accepit. Seneca: Præſter, inquit, eſt igneus turbo. In hac porrò uentorũ diſpenſatione illud haudquaquam omittendum, uentos quandoque (quod diximus) ſibijpſis aduerſos ſpirare motu quodam reciproco, ſicut qui inde appellantur Palimboreæ, ueluti retrogrados dixeris Boreas. Putat Theophraſtus iſta prouenire locorum montiumq; prominentia, quibus occurſantes flatus, quum nequeant tranſilire, neceſſario repercuſſi reſiliunt. Sicuti in Macedonia uſuuenire obſeruatum eſt, ubi Boreas Boreæ aduerſus diffflare animaduertitur, montium ſupercilijs, & Olympi in primis atq; Oſſæ reiectus. Ventum proſperius flantem Homericè dicas utiq; πλησίστιον, id eſt uela implentem. Sicuti panem quiſpiam protulit πλησίγναθον, id eſt maxillas obfarcientem. Ad quam imaginem conformatur & phyſignathos, id eſt inflãs buccas. Nam & Acrophyſium Thucydidi ferreum uidetur roſtrum inſufflando accõmodum, libro quarto. Plinthion uero eſt quadrati agmi nis conformatio. Dicitur & nomine eodem ex lignis quadratũ pegma, quod plinthion uocãt aliqui. Propterea in Solone Plutarchus: Leges, inquit, καπηχθάκασιν ὡς ξυλίνους ἄξονας ἐν πλαισίοις πηδὲ χουσι στροφοῦντας. Eum uero locum Plutarchi interpres non eſt aſſequutus. Pityinon phyſema ex Græcis nonnulli nomine peculiari reſinam intelligunt piceam. Amuſium comperio dici uentis reperiendis excogitatum organum. In agro denique Sicyonio uẽtis ſuſtructam fuiſſe aram inuenio, ſacrificij more noctem unam occupante modo quotannis: ſed & in foſſis quatuor, arcana fiebant quædam placandis à ſacerdote truculentioribus uentis, qui & Medeæ, uti ferunt, ἐπῳδαῖς adhibere, id eſt excantationes, ſolenne habebat. Apud Mothonem quoq; Peloponneſi ciuita-

tem

tem, Pallados fuit templum ἀνεμώπιδος, Diomede ſimulacrum dicante: quod ante id uiolentiores loca ea uenti inſigniter oblæderent, haud tempeſtiuè ſatis perflantes, qui mox fuſis deæ precibus, deſierint, nullũq; deinceps calamitatis genus incolis indidem enatum: unde cognomentum Minerua eſt adepta. Dignum relatu illud quoque: obſidente Cyzicum Mithridate, oblatam per quietem Ariſtagoræ Mineruam eandẽ, quæ commoneret aduenisſe ſe, uti modulatorem Libycum in Ponticum induceret tubicinem: proinde ciues iuberet bono eſſe animo. moxq; ualidius flante Auſtro, afflicta eſt claſſis Mithridatica & machinæ parte plurima diſiectæ. Quòd ſi Græca quis uerba impenſius requirat, ἔγωγε ἔπαυσα πλέω τὸν λιβυκὸν αὐλητὴν ἐπὶ τὸν ποντικὸν Θελπακτίδα ἐπάγουσα. Traditum ueteribus illud quoque: cæleſtis iniuriæ unum haberi genus, quod tempeſtates nuncupamus, ut quum deuolutæ grandines atterunt omnia, aut percellit impetuoſior procellarum peruicacia, quam ſanè cladem uim appellamus maiorẽ. Quod horridi ſyderis poteſtate cõtingere obſeruatum eſt, cuiuſmodi arcturus cenſetur, item orion, hædi quoque. Repentinas pluuias procelloſasq; uulgò etiam tropeas uocant, æſtiua conuerſione commodum peracta obtingentes, ubi præcipuè geminatis caloribus aer incẽditur, ac inde uaporum euectio fit copioſior. Boreæ templum fuiſſe à Græcis ſtructum apud Iliſſum, quod eius uiolentia Perſarum claſſis naufragium feciſſet, auctor Herodotus eſt. Quin Athenis Boreaſmos nuncupabant, qui Boreæ feſta ducerent, ac conuiuia celebrarent, ut ſiccus ſpiraret. Romæ porrò regione prima fuiſſe ædem tempeſtatis, P. Victori credimus, & tempeſtates populi Romani ritu eſſe ſacras, Cicero ſcribit. Illud hac parte nequaquam ſubticuerim, quod noſtram adiuuat interpretationem, alibi depromptã in literas de Sardinia peſtilenti. Nam Pauſanias inquit, eius inſulæ aerem eſſe θολερὸν ὡς ἐπίπαν καὶ νοσῶδη, id eſt turbulentum ferè ac morboſum. Cui rei anſam, inquit, præbent concreſcens ſal, & graues auſtri ac uiolenti: nam montium altitudo Boream repellit retundit'ue. Idem porrò Pauſanias herbæ ſardoæ mentionem faciens, quam ſelino, id eſt apio ſimilem dicit, ac mortem cum riſus ſpecie afferre, naſciq; in ambitu fontium præcipuè, ſubdit: inde Homerum ac poſteros, Sardonium riſum nuncupaſſe, τὸν ἐπὶ σαρδονίῳ γιγνόμενον. Sardoniam eſſe ranunculi ſpeciem prodit Dioſcorides libro ſexto, ac in cibis potu'ue mentis alienationem concinnare, & cum labrorum contractione conuulſionem facere ridentis ſpecie, à quo euentu Sardonius dicatur riſus miſerabili inter homines dicterio. Propterea herbam ſceleratam dixit Apuleius, ſi eius tamen eſt De plantis commentarium. Noſtri etiam dicunt herbam riſus. Sciendum porrò, Aegineta Paulo auctore, quacunq; cauſa labris contractis conſequatur riſus imago quædam, ab ſimilitudine dici Sardonium quoque.

Super Polemone enotata quæpiam. Manu ſolœciſmum facere quid. Quintilianus illuſtratur. Varus Pergæus. Pelargi cognomen. Item quid typos bis, & tyrbe. Typé. Cap. xxv

POlemonem fuiſſe apud Græcos ſophiſten haud ingratum, minimeq; infantem, ſat notum ex gentis eius monumentis, reor. Succurrunt ex ea hiſtoria, quibus uelut floribus, noſtri libelli lætiores fiant. Celebrabantur Smyrnæ Olympici ludi, præſidebat Polemo, tragœdia fortè actitabatur, inibi inſulſus actor quum ô Iupiter exclamaſſet, manum in terram protendere perrexit: rurſum quum diceret ὦ γᾶ, in cælum ſuſpectabat, manum eódem intentans. Demiratum uero hominis imperitiam Polemonem ferunt, ex theatro ſe propipuiſſe inſuſurrantem, οὗτος τῇ χαιρὲ ἐσολοίκισε, quod eſt, manu hic ſolœciſmum fecit. Hoc uerò eo appoſui gratius, quoniam Oratoriarum inſtitutionum primo Quintilianus, in geſtu quoq; nonnullos putaſſe, ſcribit, ſolœciſmi uitium ineſſe, quum aliud uoce, aliud nutu uel manu demõſtratur. Huic opinioni, inquit, neq; omnino accedo, neq; planè diſſentio. Sed ad Polemonem redeo. Erat itidem Smyrnæ fluxa mente & moribus adoleſcens. Suppetebant affatim diuitiæ, intemperantis naturæ magiſtræ nequiſſimæ. Varus nomen fuit homini: quanquam erat & alter Varus Pergæus ſophiſtes, quem à forma naſi Pelargum uocabant, id eſt ciconiam. Sed hic de quo nunc agimus, aſſentatoribus nunquam non erat obſeptus, quorum ueneficijs corruptus imbiberat

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

animo, esse se omnium formosissimum, staturosissimum, arte quoq; & robore in palæstra omnes antecellere. Immo ne Musas quidem suauius cantillare. Quin & sophistas quoq; plerosq; dicendi ui exequabat opinione sua. Nam & declamatorium attentabat forum. Id uerò agentem frequentabant, quibus fœnori pecunias erogaret, siquidem usuris persolutis ascripturi, declamantem audisse. Inter eos fuit quandoq; etiam Polemo, qui tamen mox auscultatione eiusmodi abstinuit: quo nomine, quum æs alienum minus dissolueret, instabat adolescens importunius, typos illi subinde intentans. Erat id iudicium, quo ijs interdicebatur foro, qui creditoribus non paria facerent (Tyrbe autem obiter festum Dionysii est in agro Argiuo, ex Pausaniæ thesauris) Ea molestia perpulsus Polemo, ac præterea multorum stimulis, ad audiẽdum hominem pergit. Insulse declamabat is, sed ex more. Negotium nimis diu protendebatur. Finis comparebat nullus. Barbarismis & solœcismis perstrepebant omnia. Tum stomachabundus Polemo exsiluit, ac protentis manibus, Vare (inquit) typos profer. Quibus uir eruditus innutritusq; eloquẽtiæ disciplinis palàm faciebat, malle se iudicium subire, quàm id genus ineptias ineptissimas pati diutius. Hunc item Polemona proditum memoriæ est, uiuentem adhuc suo ipsius iussu contumulatum, quòd articulari morbo, quem arthritida illi dicunt, uiolentius infestaretur, iacentemq; in conditorio identidem inclamasse, ἔπαγε, ἔπαγε, μὴ γὰρ ἴδοι με σιωπῶντα ἥλιος. Obducas (inquit) obducas, absit ut tacentem me intueatur sol. Rursumq; flentibus ubertim amicis cognatisq; Date, inquit, mihi corpus alterum, & mox emigrabo. At prius quum subinde à medicis dissecaretur, insusurrabat illud, ἐκτέμνετε τὰς πολέμωνος λαπαρίας, excidite Polemonis latomias. Quod ad typos attinet, illud ex abundanti adiecero, esse demonstrationis genus quod Græci τύπους uocant, id est formas, & ὑπογραφὰς, id est descriptiones: nam finitiones, horismos dicunt. Fuit & ueteribus festum, quod dixere τύπας: quanquam & eo nomine plagas intelligimus. Sicut τύπτης, percussor dicatur: nam typias uocatur ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ τὴς τροχῶν.

Manum in Aetolis habere, ac mentem in Clopidis, quid sit. Aetolorum furta. Aetoli epitheton quid sit, & unde. Aetoli bellaces, ac monocrepides. Legati Carthaginiensis historia. Clopia κλωπᾴδια. Caput XXI

Est Aristophanis poetarũ facetissimi comœdia, cui titulus ἱππῆς, id est Equites. In ea, Cleon remis uelisq; proscinditur: inter probra alia, quibus eius infamatur uita, illud item est: ubi Cleonis manus esse in Aetolis scribit, mẽtem uerò in Clopidis. Sed rectius commodiusq; fuerit, Græca subtexuisse uerba, quæ solicitius forsan studiosorum requirent aliqui,

Τὼ χεῖρ' ἐν Αἰτωλοῖς, ὀνοῦς δ' ἐν κλωπιδίῳ.

Quid uerò sit, in Aetolis manum habere, poetę interpretes appositissimè explicant, & meminit Eustathius: quum in sortis extremæ hominẽ, semperq; in petendo paratum, ac nil nisi rapinas meditantem, ut qui nil suauius opinaretur, quàm accipere, dici intergnat. Sed & qui Ethnica scripsit, Aetolum esse epitheton, quandoq; scribit ab ἁρπεῖν, petere significat. Quod uerò infertur, in Clopidis fuisse mentem: urbanissimè item in depeculatorem pidæ in Leontide recensebantur tribu. Dum ergo signari loca uidentur, mores impo Faciunt ad hæc, quæ apud Athenæum legimus & Polybium obseruata. Aetolicum fuisse rapere τὰ τῶν πέλας, id est res eorum qui prope forent, νῦν δὲ καὶ τὰ πόῤῥω, id est nunc & quæ remotiora. Sed & bellaces tamen fuisse Aetoli produntur, ac propterea μονοκρήπιδες, id est crepidæ unius: quod Pindarici nouerunt interpretes, & ad Hernicos transtulit Maro:

Vestigia nuda sinistri
Instituere pedis, crudus tegit altera pero.

Nec omisit in Cœnis Macrobius. Quod autem de manu in Aetolis diximus, adnotandum & illud quod in historijs posuit Plethon Gemistus: Carthaginẽsium legatum ad Andro

Andromachum missum, postea quàm elatè multa minaciterq; disseruit, denicq; manum producentem nunc supinam, nunc pronam, iussisse remitti Timoleontem. Quod irridens Andromacho gestu compari manu prolata, primo quoq; tempore ut inde enauigaret, præcepit. Verum ad institutum redeo. Clopia, id est κλωπᾴδια, saltationis fuit species, meminit Theatricorum quarto Iubas. Dignum scitu: κλωπᾴδια Græcis dici, clàm taciteq;, id est ἀφανῶς facere quid, uel loqui, aut furari. Audaciam magnam parœmiæ forma quadam Polybius Historiarum quinto, Aetolicam dicit.

Pterophori apud Plutarchum in Othone quinam intelligendi. Item quid ptera, aut pteromata. Plutarchi locus restituit. Peripteron. Pseudoperipteron. Cylarabis. Pterophori sacerdotes. Ptila quid, ac unde. Pennatis pedibus salutare. Pterygophorum pro succino cur. Cap. XXII

Plutarchus in Othonis uita: Iam (inquit) nuntiabat, Vitellium imperatoris dignitatẽ atq; potentiam sibi uendicasse, καὶ πτεροφόροι συνεχῶς ἐφοίτων, ἀεὶ τι προσχωρεῖν ἐκείνῳ φρονοῦντες. hoc est, & pterophori assidue adueniebant, illi subinde accedere quippiam afferentes. Verbum id pterophori, quid sibi uelit, non satis tenuisse interpres animaduertitur. Ego cursores tabellariósue eo nomine intellígo: quoniam Dionis historia prodit, eos peregre proficiscẽtes surrectas in capite pennas gestare consueuisse: cui sententiæ adijcere calculum id Satyrici poetæ creditur,

Tanquam de Catis aliquid, toruisq; Sicambris
Dicturus, tanquam diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti uenisset epistola penna.

Est & Pterophoros in Septentrionibus ad Rhipæos montes nuncupata regio, ab assiduo niuis casu, pennarum quadam similitudine, quod Herodotus significat, & à Plinio relatum scio. Sic enim barbara incultaq; Scytharum gens opinatur, pennis esse oppletum aerem, proindeq; non patere in longinqua prospectum, neq; item transitum. Pennas uerò πτερὰ uocant Græci: quãquam sunt etiam ptera, uel (ut est apud Vitruuium) pteromata in templis muri duo, ut Strabonis quoq; monumentis comprobatur, ad altitudinem eorum utrinq; cõsurgentes alarum uice. Meminit Plutarchus quoq;, sed & Plinius in Mausolæi mentione. Aptera uerò Cretæ ciuitas est, unde in Pyrrhi uita ex Plutarcho, Orœsus nominatur Apteræus: quòd non uidens interpres, præterijt: quem præter Stephanum commonere Pausanias potuit. Cui à Ptera Delphici templi conditore urbi factum nomen placet πτερὰ δόκει γράμματος. Quin & mox paulo Pyrrhum Argos irrupisse, Plutarchus scribit παρὰ τὴν κυλάραβιν, quod est, ad Cylarabin. At uocabuli nouitatem admiratus tralator transiluit. Est uerò Pausaniæ Argis gymnasii nomẽ Cylarabis, ab Stheneli filio nuncupati. Sed à diuerticulo repetendum institutum. Leges item peripteron ædem, quam circulatam intelligunt. Hinc & pseudoperipteron non prætermittunt architecturæ magístri. Succinum Dioscorides pterygophorum appellat libro secundo, quia stramina proliciat floccosq; & fimbrias, ut ab eruditis est traditum. Inuenio item ptera, id est πτερὰ neutro genere dici Babylonis arcem. Nam est in Medis ciuitas Pterion: in Sinope autem Pteria. Signatur & Pterophori nomine πλοῖον τι στρατιωτικόν, uel ex eadem pennarum ratione, hoc est διὰ τὴν ἐν τοῖς λόφοις πτέρωσιν. Sunt in Aegypto sacerdotes sic quoque nuncupati. Ptila in eandem ueniunt pennarum notionem: dicunt uerò sic, ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ πέπεσται πίλαι καὶ κόπτειν τὴν ἄερα, id est ab aere icto interuulsoq; inter uolandum. Illud autem Hieronymi ad Florentium: Pennatis, ut aiunt, pedibus te salutauerim, celeritatẽ indicare uidetur nimiam, ab Mercurij talaribus parœmiæ facta uersura.

Plutus diuitiarum deus, cur cæcus effingatur. Herodis sophistæ munificẽtia, & proinde mirabilis natura. Chalcidissare. Auaritiæ improbatio. Aloadæ qui dicantur. Auri laus ex Pindaro. Liberalitatis cõmendatio. Deum quoq; esse uenalem. Cap. XXII

PLuton esse diuitiarum deum, & quidem cæcum, neminem puto qui nesciat: cui saltem eius nominis comœdia apud Aristophanem nõ sit incognita. Plutarchus uero auctor est, emanasse celebratum illud, in una omnium quæ sub sole sunt, urbium Sparta seruari diuitiarum deum & cæcum & iacentem, ut picturam inanimatam ac immobilem. Quod ibi uictus facilitate, & communi cœnandi instituto efficeretur, ne furto diuitiæ conciliarentur, marsupio (ut inquit Hieronymus) suffocato, uel potius (ut ait Theophrastus) honori haberentur. Nam, ut taceam quod prudenter Seneca inquit, multum esse, diuitiarũ contubernio nõ corrumpi, & affluentibus hinc inde diuitijs, uitiorum fomitibus, animum seruare inconcussum: certe Philostratus inquit, non sunt tractabiles diuitiæ, debentq; inter ardua & difficillima quæq; connumerari. Qui enim diuitijs (ut sic dicam) inebriantur, ac pauloante exsucci, mox uel ricinis distentiores euasere, non desinunt subinde iniurios se præbere, & in magna amplaq; fortunæ laxitate cæcutiunt. Quòd si opulentiæ adhiberetur utendi ratio, reciperet iam uidendi usum Plutos. Quod sophistæ Herodi factitatum, scimus: apud quem minime luminibus captus diuertisse uidetur is deus, quando bonorum affluentiam & annuas obuentiones ad liberalitatis usum contulit, quod sciret πλοῦν φιλαφυγυέαν μητρόπολιν ἔναι πάσης κακίας, id est auaritiam esse totius uitiositatis metropolin. Quę res illi, ut taceam quòd eum Rufus Perinthius Græcorum nuncupabat linguã & orationis regem, immortalem apud posteros gloriam comparauit. Amicos siquidem ampliter confouebat, ciuitates gentesq; inopia adobrutas subleuabat. Erat enim hic thesaurus illi acuratissimus, multis bona sua impertiri. Addebatq;, congruere in primis non abutenti diuitijs, indigentibus opem ferre, ut desinant indigere: non indigentibus item, ne fortè quandoq; indigeant. Inconsultũ uerò diuitem ac sordidum, cumulandisq; pecunijs immorientem, ac nil aliud, quam manubinarios circumspectantem amicos, & Cyniram, de quo est apud Libanium, spirantem, esse mortuum prædicabat Pluton. Thesauros porrò, in quos nullo fine congerantur opes, Pluti carceres uocabat. Eos qui sepositam pecuniam uice numinis colerent, Aloadas esse dicebat. Qui quum in uincula Martem coniecissent, eidem mox rem diuinam obire perrexerunt. Illud certè uelut ex oraculo promptum uideri potest, quod Astronomicon quarto Manilius scribit,

Victuros agimus semper, nec uiuimus unquam:
Pauperiorq; bonis quisq; est, qui plura requirit:
Nec quod habet, numerat: tantum, quod non habet, optat.

Postremo, elegans est apud Græcos uerbum χαλκιδίζειν, id est Chalcidissare, quod signat auidius pecuniæ inuigilare, quoniam eiusmodi fuisse Chalcidenses feruntur. Pindarus aurum admiratus, de quo sic pronuntiat, ἀιθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτί, μεγανορ῾ ἔξοχα πλούτου, id est splendicat perinde ac noctu ignis, extra diuitias Meganoras, id est quibus insolescunt ferè homines ac efferuntur: uel quæ magnificentiæ plurimum adijciant, & ad agendum uim singularem. Extat & Pindari sententia illa præclara, ὁ μὲν πλοῦτ῾ ἀρετᾶις δεδαιδαλμέν῾ φέρει τῶ τε καὶ τῶ κεμρέν, quibus innuitur, si comes adsit uirtus, tum demum & suis & quæ ex uirtute sunt commodis, peropportune diuitias perfrui. Verum Callimachi præclara succurrit commonitio, quam praetersisse in mentione ista, piaculum fuerit penè,

οὔτ' ἀρετῆς ἄτερ ὄλβ῾ ἐπίσαται ἀνθρώπους ἀέξειν,
οὔτ' ἀρετὴ, ἀφνοῖο, δίδου δ' ἀρετῶ τε καὶ ὄλβου.

Cæterum & Sappho scientissimè, πλοῦτ῾ ἄνευ ἀρετᾶς οὐκ ἀσινὴς πάροικ῾. Dici uerò in hoc proposito & illud scienter potest, Esse deum uenalem: sed nõ alio prorsum nomine uenalem, quàm quo ipse cæteros emit, id est charitate in pauperes liberali. Virtutes aliæ diuinarum uirtutum umbræ sunt, non imagines. At qui in pauperes liberalem munificumq; se præstat, deum exactè imitatur. Eadem quippe in munificentiæ ratione causa est liberalis hominis & dei. Capaneũ fuisse talem prodit Euripides, ut opum affluentia intumesceret nihil, nec elatius saperet, quàm pauperum quis, τ' ἀρχῶν ἐπαυνῶν. At quendam tradit Chrysippus, sub mortis tempus aureos deglutisse non pau-

cos, atq; ita perfunctum fato. Alium uerò tunicæ plurimos insuisse, atque ea indutum citra honorem alium se contumulari mandasse.

Diuitiarum usum quem esse deceat. Vsia & periusia, quo differant. De Marco Antonio, Ptolemæo, Bione. Diuitiarum genera duo. Aristodemi, Caij principis & Neronis historia. Professio senatoria quæ dicatur. XXIIII

ET Græcus quidem hic rectè admodum & synceriter, excq; mortalium usu in primis. Sed & apud Rabirium poetam M. Antonius persanctè, quum fortunam suam ad alios emigrãtem ingemisceret, Hoc habeo quodcunq; dedi. Illud (inquit Seneca) quod suspicis, quo te diuitem quoq; ac potentem putas, quandiu possides, sub nomine sordido iacet: quum donasti, beneficium est. Propterea notissimus poeta,

Extra fortunam est, quicquid donatur amicis:
Quas dederis, solas semper habebis opes.

Diuitias ueras docet Aristoteles dici eas, quæ necessaria uitæ suggerunt, & utilia ad ciuitatis & domus societatem. Iis siquidem sufficimus ad bene uiuendum. Esse diuitias non ueras, quarum acquisitionem χρηματιστικὴν nuncupant, id est pecuniariam. Hæ uerò dicuntur infinitæ, nec ueræ, quoniam appetitum non explent. De quis item intellexisse Solon uidetur, sicuti commeminit etiam in libro περὶ φιλοπλουτίας Plutarchus, πλούτου δ' οὐθὲν πέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισι κεῖται, hoc est, diuitiarum nullus est constitutus finis hominibus. Nam diuitiæ quæ necessarijs rebus constant, finitæ sunt. Extant autem organa œconomici & politici. Iis enim utuntur ad domus & ciuitatis administrationem. Diuitias ueras ex naturæ fontibus principia ducere, palàm est: alteras uerò minime. Moderatam opum uim Græci usiam uocant, redũdantem uerò periusiam. Elegans extat Platonis dictum, uolenti se dici diuitem uerum, μὴ πλῶ οὐσίαν πλείω, ἀλλὰ πλῶ ἀπλησίαν ποιεῖν δεῖ ἐλπίδος. id est non opulentiæ adijciendum, sed cupiditati inexpletæ detrahendum. Ad hæc autem Epicuri illud spectare, non latere arbitror: Si ad naturam uiues, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam diues. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Etenim, sicuti prudentissime Seneca scribit, congeratur in te, quicquid multi locupletes possederunt. Vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura uestiat, & eò deliciarum opumq; perducat, ut terram marmoribus abscondas, & non tantum habere tibi liceat, sed calcare diuitias. Accedant statuæ ac picturæ, & quicquid ars ulla luxuriæ elaborauit, maiora cupere ab his disces. Naturalia desideria finita sunt, ex falsa opinione nascẽtia, ubi desinant, non habent: nullus enim terminus falso est. Plato autem De legibus quinto, Diuites ualde simulq; probos esse, arbitratur impossibile: propterea q;, nec felices. Et mox: Pecuniarum, inquit, cura ultimũ honoris teneat locum. Hinc illud Ptolemæi laudatur eximiè, qui apud amicos cœnitare assuetus, sæpe etiam dormire, si quandoque illis rep oneret, uasa commodo ab eisdem sumere non uerebatur: stragula item, ac id genus alia plura, quod ipse in domestica supellectile nil admodum præter necessaria haberet, ἀλλὰ τοῦ πλουτεῖν ἔλεγε τὸ πλουτίζειν ἔναι βασιλικώτερον. Nam ditare quàm ditari, magis uideri regium, asseuerabat. Quid, quòd immodicæ diuitiæ (sicuti docuit Apuleius) uelut ingentia & enormia gubernacula facilius mergunt quàm regunt, quòd habeant irritam copiam, noxiam nimietatem, libitinariorum modo expetitam uotis, ac feralium ambulonum. Deniq; is plurimum habet, qui minimum desiderat. Quippe animus est, qui diuites facit: pecunia ad animum nihil pertinet. Aurum, argentum, magni leuatiq; mensarum orbes terrena sunt pondera, quæ amare nequit syncerus, ac sui memor animus. Rem familiarem largam & uberem populo elargitus est Crates. Diogeni & Antistheni pera fuit & baculus, quod regibus diadema. Proinde iucundum Bionis illud, qui quum apud Theognin legisset,

πᾶς γὰρ ἀνὴρ πρηνὴς δεδμημένος οὐκέτι πειθεῖ,
οὐδ' ἔρξαι δυνάται, γλῶσσα δὲ οἱ δέδεται.

Paupertate quisquis premitur, nec dicere, nec facere quippiã ualet: obligata siquidem lingua illi est. Quo, inquit, pacto ipse inops tantũ nugaris deblateras q; aduersum nos?

Diogenes diuitem indoctum esse ouem asseuerabat uellere auratō. Cæterum in hoc usu scitissimum est illud Horatij ex Epistola ultima,

Quid uici prosunt, aut horrea? quid ue Calabris
Saltibus adiecti Lucani? si metit Orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?

At Spartiatæ Aristodemi scitum hercle circumfertur apophthegma, cuius in pragmatia de prouerbijs commemínerat Chrysippus. Is uerò quum diuitijs excidisset, ac (uti assolet) insimul & amicis foret exutus, dolenter inquit

χρήματα, χρήματ' ἀνήρ, πᾶγκληρος δὲ οὐδεὶς πώλεῖ ἔσλος, οὐδὲ τίμιος.

id est pecunia, pecunia uir, pauper nemo bonus est, aut honore dignus. Caius princeps nepotinis sumptibus (quod ait Tranquillus) omnium prodigorum ingenia superauit, aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem. Hic non toto uertente anno, sex milia, septingentas & quinquaginta myriadas aureorū prodegit. Nero diuitiarum & pecuniæ fructum non fere putabat alium, quàm prodigentiam. Nam sordidos esse ac deparcos, quibus ratio constaret impensarum. Quadragenis in punctum sestertijs aleam lusit, id est denis aureorum millibus in singula puncta, non in singulos aleæ casus. Professionem senatoriam pro eius ordinis censu, comperi apud recentiores.

Carthaginensium & Homeri sententia de diuitijs, item M. Crassi ac Cæsaris. Eulogiæ quid. εὐοῖ. Eua mōs. De Solone, Themistocle, Timotheo, Pelopida: item de Pluto cæco, & Phryne. Aphnij sacellum. Thesaurū recondendis pecunijs structum à Minya primū. Tirynthi mœnia. In adulteros lex prima. Domitiani in ædificando prodigentia Cap. XXV

Carthaginienses uerò, ut docuit Aristoteles, non optimos solum, sed & ditissimos censebant magistratibus admouēdos, ueluti arbitrarentur impossibile, eum qui egestate premeretur, rectè synceriterq; magistratū gerere, aut quietem optare. Diuitias porrò esse deorum donum Homerus canit,

Κἀὶ θαασίσιον πλοῦτον κατέχυθε κρονίων.

Et rursus,

Ζεὺς δ' ἀνῆκε νέμειν ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισι.

Sed & Solon, Diuitias (inquit) habere quidem cupio, per iniuriam uerò consequi nolim, subsequitur enim mox supplicium. Inter L. Metelli felicitatis argumenta id recensetur, Pecuniam magnam bono modo inuenisse. Insulas collustrans Themistocles pecuniam hinc inde corrogabat. Adijt & Andrios, urgenscq; infestius, Duos (inquit) adduos affero deos, Vim, & Suadelam. At illi nec minus festiuè, Duos quoque apud se, & magnos quidem residere deos intulere, Paupertatem & Impossibilitatē, qui nummos illi erogari prohiberent. Succurrit & in mentione ista lepida equidem, nec inutilis historia super citharœdo Timotheo. Agebat is apud Archelaum, sed quum spe aliquanto parcius ab eo donaretur, non desinebat illum lacessere. Quin succinens quandoque commation illud, σὺ δὲ τὸν γηγενέταν ἄργυρον αἰνᾷς, tu autem terræ filium argentum laudas? Intendebat in Archelaum. At is festiuiter, σὺ δ' αἰτεῖς; tu autem petis? Marcus Crassus eos ut pauperes miserabatur, inquit Dion, qui ἐκ καταλόγου οἰκοῦσιν, id est λογχήματος. At legionem intelligere Plinius maluit: Dion, sicuti retuli, στρατόπεδον, quod & Plutarchus. Cæsar fuit in primis χειμαιρωποιός, duo esse astruens, quibus paretur principatus, custodiatur item, ac augescat quoq;: milites, & nummariam uim. Sed hæc mutuis necti auxilijs: quippe alimentis contineri milites, illa uerò militari ope acrant subditi, & quæ sacra petentes concilia deferant presbyteri. Dicuntur uero eulogiæ, uelut benedictiones planè sint. Nam & ad Vitalem Hieronymus, Satis (inquit) miror, quid causæ fuerit, ut quum in benedictionibus & tuis & illius perferendis, fidechantium est: unde Eua, Messeniorum mons est nuncupatus. Pelopidam uerò scribūt eruditi, quum ab amicis incusaretur, quòd pecuniæ cogendæ, rei in primis necessariæ, parum curiosus foret: Per Iouem, respondisse, necessariæ, sed Nicomedi huic. Erat Nicomedes

comedes claudus ac mutilus. Illud postmodum adijciamus, quod non ingratū in Symposiacis refert Plutarchus, ubi diuites incessit domicilia comparantes triacontaclina, & eo etiamnum ampliora. Horum, inquit, conuiuia panagyriarcho uerius, quàm symposiarcho indigere uidentur. Ego autem uulturijs contenderim potius codonophoris & atratis sandapilarijs. Plutum enim arbitrantur aplutum, ac cæcum uerè, καὶ ἀλήθουσιν, id est citra decursum, ni testes sortiatur plures, sicuti tragœdia spectatores. Nam & nobile scortum Phryne, atq; eo nomine prædiues, mœnia Thebana substructuram sepollicita est, modò ascribi paterentur ciues, ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ φρύνη, id est, euertit Alexander quidem, sed restituit Phryne. Diuitiæ omnes, inquit Hieronymus, de iniquitate descēdunt: & nisi alter perdiderit, alter inuenire non potest. Vnde uulgatior sentētia mihi uidetur uerissima, Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Illud uerò non insuper habendum, in Tegeatum agro esse montem Cresium nomine, id est κρήσιον, in quo fuerit Aphnij sacellum. Nam ubi cum Aerope congressus est Mars, ueluti memorant Tegeatæ, natus inde Aphnius matri nihilominus inhæsit, partui quamuis immortuæ, ac ex uberibus ui numinis paterni multum copiosumq; lac suxit. Qua ratione in deos tralatus, Aphnios, ideſt diues, fertur nuncupatus. Thesaurum recōdendis pecunijs, hominum primus struxisse Minyas traditur. Fuit hic Chrysæ filius ex Chrysogenia nati & Neptuno. A quo nuncupatos ferunt Minyas, quibus imperitarit. Hic præterea Minyas diuitijs creditur cunctos anteisse mortales. Miratur Pausanias, in celebrandis pyramidibus Græcos historicos multum operæ impēdisse, thesauri huius præcipuè memoria digni, nullam prorsum fecisse mētionem. Sicuti nec mœnium apud Tirynthum. Minyæ filius Orchomenus fuit: unde Orchomenij nuncupati. Ad eum uir Argiuus uenit Hyettus post Moluri cædem, in uxoris adulterio deprehensi. Is ab Orchomeno regiōis parte accepta, omniū primus in adulteros legem sanxit, quam postea sit imitatus Draco Athenis. In hac deniq; diuitiarum ratione succurrit Chæronæi Plutarchi sententia præclara: Quòd si, inquit, admiratur aliquis impendia in Capitolio magnifica, si unam in Domitiani principis domo porticum spectasset, uel basilicam, aut balneum, uel item concubinarum diætam: iuxta Epicharmi illud in perditum ac bonorum profligatorem,

οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἐσσί, ἔχεις νόσον, χαίρεις δὲ δύσι,

Tu quidem haud humanus es, morbo afficeris, dare gaudes: in Domitianum pronunciaret itidem, οὐκ εὐσεβὴς, οὐδὲ φιλόπολις τύγ' ἐσσί, ἔχεις νόσον, χαίρεις οἰκοδομῶν, ὥσπερ ὁ μίδας ἐκεῖνος, ἅπαντα δὲ χρυσᾶ, καὶ λίθινα βουλόμενος γίνεσθαι. id est, non es tu quidem religionis studiosus, neq; item honoris cupidus ac famæ, morbum sentis, ædificare gaudes, ac Midæ illius more, lapidea tibi effici aurea concupiscis.

Lapidem Lesbium in funestas admitti domos solitum. De Herode ac Lucio, item Marco imperatore. Lapis niger in comitio. Romuli monumentum. Caput XXVI

Lesbium lapidem esse subtristi aspectu accepimus, ac nigricante, quo nomine in funestas quandoq; uenisse domos, ex Philostrati quoq; historia condiscimus. Ab eo nanq; proditum est, Herodem sophisten, diuitijs perillustrem ex luctu forma domus submutata, parietum ornamenta florida tum uelis nigricantibus, tum lapide Lesbio induxisse, ex quo emersit facetissimum scomma Lucij cuiusdam, sapientis quidem uiri, sed Herodi etiam perfamiliaris. Is ergo pueros conspicatus rhaphanidas, hoc est radices, sic Græcis nuncupatas perluere, quæsiuit, cuiusnam foret ea cœna. Audiens uerò Herodi eam parari: Atqui, inquit, Rhegillæ Herodes iniurius est, qui alba uescatur rhaphanide in funesta & pullata domo. Quæ illi renuntiata eatenus insederunt, ut mox domesticas tenebras, & parietum (ut sic dicam) nubila discuteret, ne ludibrio studiosis & magnis uiris fieret. Fuit alioqui Lucius is naturæ, ut uidetur, paulo mordacioris ac liuidæ. Marcus Romanorum imperator Sextio phisosopho utebatur familiarius ex Bœotia. Inuisebat persæpe illius domū. Romam nuper uenerat Lucius hic: ex occursu institit scitari, quōnam aut cur pergeret. respondit Imperator, καλὸν καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν, pulchrum etiam senescenti discere,

pero philosophum Sextium, percepturus quæ necdum edidici. Tũc Lucius prolata in cælum manu, O Iuppiter, ait, Romanorum imperator, iam appetente senio, gestans librum, qui pueris mos est, præceptorem adit. At meus imperator Alexander annum secundum & tricesimũ agens mortuus est. Erat uerò Sextius Cheronensis, Plutarchi ex sorore nepos, qui de Pyrrhonica philosophia decem concinnauit libros. Meminit uiri in M. Antonino philosopho Iulius Capitolinus. Niger porrò lapis in comitio funestũ indicabat locum, uel ut alijs placet, Romuli morti destinatum.

Nobilitatem in astragalis gestare, quid. De Herode item, ac Rhegilla uxore. Astragalus quid, ac epiſphyrion, & astragalisis. De talorum figuris, aut numeris. Diagrammismus quid: grammæ item, seu lineæ. Cuborum inuentor. Pessorum lusus. Petteutice. Coleps. Midas iactus. Astragali in sacris mensis. Astragalion. Caput XXVII

NObilitatem in astragalis habere, ex adagio uidetur rectè dici de eo, qui generis præstantia tumens, nulla ipse propria nititur uirtute: quum præstet tamen ingeniũ excoluisse, in quo uera sunt stemmata & genuina hominis excellentia, sicuti à Platone summo philosopho comprobatum, scimus. Nam in pedibus nobilitatis insignia, si aliud adsit nihil, gestare, odiosa tantum est, & inanis ostentatio. Nec eiusmodi hominem ab imagine, quam scientissimus artifex concinne, uel (ut Græcè dicam) γραφιοτρώς expinxerit, magnopere distingui, censendum est. Præterea prudenter admodum Socrates ille in Apuleij Floridis, quum adolescentem uidisset diutile tacentem: Dic aliquid, inquit, adolescens, ut te uideam. Sic enim hominem uoce, uti figlinum sono pernoscimus. Quod Platonem quoq; dicere solitum, ferunt. In hoc genus parœmia item congruit uetus, τὶς πατρὸς αἰνέσει, ἃ μὴ κακοδαίμονες ὑοί; Quis patrem laudabit, nisi improbi filij? Sic enim natura comparatum, ut nulla præstantes uirtute, parentum itidem obstrepant laudibus. Nec ignoro, deluxatam à Chrysippo parœmiam,

Τὶς πατρὸς αἰνέσει, ἃ μὴ δυσδαίμονες ὑοί;

quod refellit Dionysodorus. Sed ad prouerbium redeo, cuius ex historia ratio est. Erat Herodi sophistæ, cuius facta nobis mentio est, Rhegilla uxor nomine. Eam ob peccatum haud ita momenti magni, iussit à liberto Alcimedonte cædi. Fortè tunc gestabat utero, agebaturq; à cõceptu mensis iam octauus. Igitur hominis imprudentia ingestis in uentrem plagis, non ferens mulier iniuriæ uim, immaturo partu, naturæ cõcessit. Eo nomine postulatus cædis est Herodes apud Romanum senatum ab uxoris fratre: nomen uiro Bradeas fuit. Is maiorum claritate longe princeps esse, nec minor nobilitatis ostentator. Argumẽtum generis erat in calceis epiſphyrion Menoides eburneum. Id significat fibulam cornicantem, qualis fermè figura in luna est, quum tenuem uisitationem facit, uel etiam paulum crassescit. Prodiens igitur is paratu magno ad peragẽdum reum, de causa quidem pauca ferè, aut nihil: in laudibus uerò proprijs etiam nimius, immo uerò totus, Quũ multa iam de familia perilluſtri emugijsset homo imperitus, scommate illum excepit Herodes, Tu, inquiẽs, in astragalis nobilitatem gestitas. Est autem astragalus Latinè talus. Plinius de Polycleto, Fecit & talis nudos ludentes, qui uocantur astragalizontes. Et sunt in Titi imperatoris atrio, quo opere nullum absolutius, pleriq; iudicant. Dicuntur & astriæ, sed à poetis tantum, ut scribit Pollux: sicuti Aristophanes etiam astrichos uocauit. Sunt & in columnarum spiris partes dictæ astragali: sicut torus, atq; item scotia, seu trochilus, & supercilium, necnon plinthus. Dignum relatu, quod in Aristotelis primo Rhetorico enotauimus, talorum ludum dici astragalisin: sicuti etiam sphærisin, pilæ nuncupat ludum. Sed & cybian & pettian, id est κυβείαν καὶ πεττείαν, id est calculorum lusum: quando & apud Homerum proci, πεισσοῖσι πολυπόροισι δὲ θυρῶν ἐπὶ πρὸ πόντο. Petteuticen quoq; dici animaduertimus. Quum uerò centum forent proci, octo insuper adiectis, quatuor pessi ac quinquaginta parte una, totidemq; altera, è regione distribuebantur, spatio inter utrosq; relicto, in quo pessus stabat unus, Penelopes nomine, in quam sortito pessum collimabant: ex deiecta futuri captantes omen matrimonij, si pessorum præterea nullum attigissent. Pessorum item pro calculis mentio

lis mentio est Herodoto. ἀστρίζειν est talis ludere, apud Callimachum: ut probat etiam auctor Eustathius. Astragalum Nicander & κώλητα dixit. Sed & Homerus,

Κόψ' ὄπιθεν κώληπος τυχών.

Cubus, inquit in Atticis elegantijs Thomas magister, est uasis cuiuslibet cauitas. dicuntur & cubi, τὰ ὀστεμφύτα ὀστᾶ, id est punctis distincta ossa, quibus utuntur οἱ παιζοντες, id est tablissantes, ut est apud Diomedem duobus locis. Cubus, seu tessera lateribus constabat sex, talus autem quatuor. In ludendo autem tesseris utebantur tribus, talis uerò quatuor: id quod in Diuinationibus Cicero commonuit, & ex ea obseruatione Valerius Martialis,

Non sum talorum numero par tessera, quum sit
Maior quàm talis, alea sæpe mihi.

Nec illud indignum scitu, in talo figuras in cadendo uicem habuisse numeri. Monada enim significans uocabatur κύων, id est canis: canicula uero & à Persio dicta:

Scire erat in uoto damnosa canicula quantum
Raderet. Propertius autem canes nuncupauit eò uersiculo,
Semper damnosi subsiluere canes.

Hic iactus etiam chios dicebatur. Cous uerò, qui & hexites, senio est, mendosis parte hac Aristotelis codicibus: binarius & quinarius numerus in talis non erat, ut in cubis, hoc est tesseris. Quin & in talario ludo numerus quidã Stesichorius dicebatur, qui non alius erat, quàm octonarius: quoniam eius poetæ conditorium magnifico exstructum impendio, ex octonis (ut Pollux inquit) constabat omnibus, angulis uidelicet, columnis, gradibus. Fuit in Himera Siciliæ ciuitate, alij in Catana scribunt. Euripides uerò numerum continebat quadragenarium, quoniam uidetur unus fuisse Euripides prefectorum quadraginta, post triginta tyrannos Athenis exactos. Fuit uerò in tesserario ludo Midas iactus, & quidem fortunatissimus. Venus cõsurgebat ex talis quatuor iactatis, ubi diuersam omnes ostendissent faciem. Tesserarij ludi species fuit uereribus diagrammismus, à uerbo γραμμίζειν, adhibebantur (ut inquit Eustathius) calculi sexaginta, tum albi, tum nigri. Meminit Philemon, μεθύει, διαγραμμίζει, κυβεύει. Sed ludum hunc grammas item dicunt, id est lineas. Cubicum lusum à Palamede inuentum, Pausanias scribit. Erant porrò in sacris mensis astragali, quorum iactu uaticinia concipiebant: ut si me iacente, id emerserit, fiet hoc: sin minus, haud fiet. Astragalion uestem, id est ἀστραγαλαιον, talarem intelligunt Græci. Scitum & illud Fabij ex libro undecimo, coarguentis cantandi morem in actionibus, Et ipsam, inquit, fori sanctitatem ludorum talarium licentia soluere. Lora astragalota legimus apud Athenæum, diſflagellationi accommoda. Astragalum Odysseæ decimo, in Elpenoris nece, sunt qui pro iuguli coniunctura interpretentur: alij sphondylum malunt.

Cur lunulas gestarint in calceis Romani ueteres. Nobilitatem nil prodesse, ni adsit uirtutis meditatio. Terræ filij, qui dicantur. Cap. XXVIII

APud Romanos, auctor Plutarchus est, omnes qui nobilitate præstarent, lunulas in calceis solitos gestare: unde & lunata pellis Martiali, & apud satyricum poetam,

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

In id argumentum rationes afferuntur plures, illa interim arrisit plurimum. Etenim huic instituto affuisse uideri potest nobile antiquitatis documentum, tacitis uelut ambagibus commonentis, non insolescendum, nec prosperiore successu efferendos animos, inconstantiæ rerum semper memores, qua humana cõflictantur: cui argumentum præbeat luna, quæ primo quidem ex obscuro prodeat, mox splendido refulgens nitore uisenda consurgat facie. Sed quum iam clarissimam præferat candoris speciem, rursum consenescens defloreſcit, donec ratione quadam reciproca in nihilum denuo redeat. Illud non prætereundum, uideri aliarum quoq; gentium fuisse institutũ, lunulas in calceis gestare, quando Esaiæ tertio ita legimus, In die illa auferet Dominus ornamentum calciamentorum & lunulas & torques. Sunt tamen, qui lunulas insibi aureas accipiant bullulas, collo circumiectas. Cæterum, ab instituto non alienum

omnino

omnino,& ad uitæ mores eximiè pertinens: quod Lycurgum prædicare ſolitum accepimus,qui ciuibus ſuis identidem comprobare adnitebatur, nil profuturam illis nobilitatem,& quod ab Hercule uiderentur propagati,niſi ea facerent meditarenturq́, quibus ille hominum ſummus euaſiſſet:catulorum etiam argumẽto, quos eiſdem progenitos parentibus educationis diſſimilitudine,moribus etiam longe diuerſis oſtentabat, quum lucernarius foret unus, alter uenaticus, & qui generoſos ſpiritus alunt, laboribus innutritus. In hac uerò nobilitatis mentione,adieciſſe ſuperpondij quippiam,non fuerit oneroſum,opinor, eo quidem amplius, quòd multi nominis uiri ac primæ quodammodo notæ non omnino doctis auribus paria uidẽtur feciſſe, dum terræ filios pro ignobilibus aſſeueranter exponunt & prædicant. Quando uel una Fabij reuincantur auctoritate ex Oratoriarum inſtitutionũ libro tertio: Multum, inquit, auctoritatis affert uetuſtas,ut ijs qui terra dicuntur orti.Quod uerò ex Iuuenale affertur,

Vnde fit, ut malim fraterculus eſſe gigantis,

potes ad Pygmæos referre, qui & ipſi terra æditi ferãtur: quod indicat Philoſtratus in Imaginibus,in Herculis mentione: abs quo perempto Antæo,conſilio inito, aduerſus Herculem irruiſſe Pygmæi traduntur,fratris mortem ulturi. Antæus quippe terra natus memoratur. Quia uerò ex Quintiliani uerbis,terra orti uidentur dici,quorum genus aboleuit uetuſtas, inde lux Ouidio infertur Metamorphoſeon primo,

Iupiter è terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri.

Sunt qui monſtroſi corporis homines,dici terræ filios putent. Certè in Oedipo coloneo legimus apud Sophoclem, χθόνιον, id eſt terreſtrem,pro nobili & indigena. Scribit in Apologetico Florens Septimius, terræ filios dictitari uulgò, quorum ſit incertum genus. Sicuti ignotos item,aut ex inopinato apparentes, de cælo ſuperueniſſe dicunt. Sed enim cælum & terram, inquit, matrem ac patrem, honoris gratia uenerationiſq́ recte appellarit unuſquiſq́. Sunt qui terræ filios, sæuos dici ac immanes homines putent, quando & Callimachus, immanitate ac truculentia præſignes feras terra progenitas intelligi uoluit. Non prætereundum uerò, quod ſecundo Politicorum ſcribit Ariſtoteles:Putãdum, inquit, eſt, priſcos illos homines, ſiue ex terra ſint geniti, ſiue ex corruptione aliqua ſeruati, ſeminis fuiſſe ignaros & imprudentes, quod eſt de terra natis inuulgatum. Legimus porrò, quod ab inſtituto diſſitum non eſt, præſtantiſſimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios à poetis dici conſueſſe: ſicuti ab omni ſeiunctos humanitate, uelut marinis æditos fluctibus, Neptuno fuiſſe adoptatos: quod Lycophronis interpres ſcribit, qui & robore inſignes in eandẽ uocat decuriã. Scribit tamẽ Cæcilius Minutianus Apuleius in libro De orthographia: Ignobiles, ac quorũ ignoretur genus, terræ filios à Cicerone & alijs nuncupari. Nam quum Epiſtolarũ ſeptimo, Cornelius, inquit, tuus ſummo genere natus, terræ filius, ironicos dici interpretantẽ. T. Liuius libro ab Vrbe condita primo, Veteri cõſilio condentiũ urbes, qui obſcuram atq; humilem conciendo ad ſe multitudinem, natam è terra ſibi prolem mentiebantur.

Vocabula plura de rebus conformata quæ geſtantur. Item ad id pertinentia alia. De hypomochlio, uecte ferreo, & lingula. Sera. Moloche, ſeu malache. Serra. Serram ducere. Serratura quid. Vectiarius quid, & mochlos. Mochlia. Exholcyſmus. Phragma. Vectigaliarij. Fiſcarij. Sceuophora. Comiſtrum. Phoretrum. Phorion. Phractici ſatellites. Cap. XXIX

VErſabamus nuper theſauros Iulij Pollucis, ex ijs ueluti cella quadam proma, hæc deprompſimus, quibus grãmaticorum ſupellex inſtructior fiat. Hydrophoros dici, qui aquam ſubuehant: xylophoros, qui ligna: hylophoros, qui materiẽ: plinthophoros, qui lateres: pelophoros, qui cœnum aut etiam uinum: phryganophoros, qui ſarmenta. Poſitum id nomen in quadam Lyſiæ epiſtola, apud quem eſt & xylophoria. Ex eadem ſunt forma, copropho ri, qui ſimum aut ſtercus ferunt. Nam comicus Plato, uentrem copragogũ dixit. Sunt & qui umbellam geſtitent, ſciadephori: ſicut lampadophori, qui faces. Phalangas dicunt, quibus baiuli ferendis utantur oneribus. Ea Plato, ut idem auctor eſt Pollux, φο-

φί φαλαγγία, ſceuophoria nuncupat. A phalangis certè phalangarios appellari, animaduertimus, quos eſſe quandoq; hexaphoros, interdum tetraphoros tradunt: quod Architectonicæ decimo repetit Vitruuius. Vectis autem ferreus dicitur, quo onus alioqui uel multis immobile manibus,unius preſſione hominis protollitur. Quod uecti ſubijcitur, hypomochlion ab Ariſtotele dicitur in Mechanicis, ſi tamẽ de familia non ſummouetur liber is. Corruptè apud Vitruuium legitur hypomodion. Pars uectis quæ onus ſubit, & hypomochlio incumbit, lingula uocatur. Dici hypomochlion uidetur, ex ὑπὸ Græca præpoſitione, ſub, nobis ſignificante, & μόχλος, quæ uox indicat planè uectem, quo utuntur plerunq; parietum perfoſſores. Scribunt ex Græcis nonnulli, mochlon communius dici catopegium, puto quia retro impingitur ianuæ. Vectes remiſſarios legimus apud Catonem. Inueni qui ſeram quoq; nuncupent organum, quo ad aliquid mouendum utamur. Moloche uero eadem eſt, quæ malache, id eſt malua: uti auctor Athenęus eſt. Vnde illud Epicharmi, πρόσπολος ἐγὼ γὰρ μολόχης. id eſt, ego maltra mitior. Hinc & Columella,

Et moloche prono ſequitur quæ uertice ſolem.

Serram prodit Gellius, eſſe nomen ordinis militaris, è ſtrenuiſſimo quoq; cõtractam. Vegetius ſcribit, dirigi in fronte conſueſſe, qua quidem hoſti reprimendo, qua uerò aciei turbatæ reſtituendæ. Hinc apud Varronem Rei ruſticæ tertio, ſerram ducere, pro eo quod eſt fortiter pedem conferre obnitiq́, hoſti ſeſe ingerendo. Serratura uerò ſectio eſt, ſerra quæ fit. A uecte inflectitur uectiarius apud Vitruuium: Ipſum, inquit, torcular ſi non cocleis torquetur, ſed uectibus & prælo premitur, quadraginta pedum longitudine conſtituatur, ut ſit uectiarijs ſpatium expeditũ. Vectigaliarij eſſe uidentur Firmico, qui uectigalia conſectantur & redimunt: Erunt, inquit, aut publicani aut uectigaliarij uel curioſi. Apud eundem, ut obiter aliquid enoremus: fiſcarij leguntur ab fiſca: Faciet, inquit, imperatorum exactores, & qui annuas fiſcariorum præſtationes repetant, & qui diſcuſſiones rationales tractare conſueuerint. Sunt & uectes Vitruuio item, qui per ſucculam traiecti, quamdiu ab uectiarijs ducuntur, funis ipſe ductarius ſucculæ circumuoluitur ſpiratim. Hæc autem trahendis aut ſuſtollendis oneribus excogitata ratio eſt. Apud Lucianum, mochlion, glyphion, copeus, colapter, hermoglyphices ſeu lapicidinæ inſtrumenta ſunt. Sceuophora item à Græcis uocantur, quæ Latina hiſtoria impedimenta dicere conſueuit. Baiulorum merces comiſtrum appellatur & phoretrum, etiam phorion. Sunt & clitellę ephippia quædam, quæ iumentis imponuntur doſſuarijs ad onera commodius geſtanda: uulgus, detorto à Græcis uocabulo, baſtos nuncupat: nam βαστάζοντας pro baiulis dici ab illis, aliubi hoc opere adnotatum, non excidit. Quoniam uero de mochlo facta mentio eſt, ſciendum, dici à Galeno mochliam oſſis tralationem, ex eo quod eſt præter naturam, in id quod ex natura eſt. Sicut exholcyſmus eſt oſſis tralatio ex ſuperficie in profundum. At phragma, ex profundo in ſuperficiem. Phractici ſatellites quidam nominantur à Poſidonio apud Athenæum, quos corporis cuſtodes habuit Athenienſium tyrannus Athenion.

Inuidiæ deteſtatio. Quid inuidia. Prouerbium, Aegyptio Scytha non inuidet. Βασκανίας ridicula. Coros pro inuidia cur. Palamedis poemata. Tiberij liuens ingenium. Cap. XXX

INuidia nullum eſſe pernicioſius crimen humanis ingenium mentibus, à magnis proditum auctoribus, ſcimus, ſed Baſilio in primis. Hoc uerò etiam ſi inuidioſo minimum infert moleſtiæ: præcipuum tamen & inteſtinum inuidi malum eſt. Nam ſicuti rubigo ferrum, ita inuidia animum hominis, ubi inſita eſt, conſumit: ut dicere ſolebat Antiſthenes. Et uerius ut uiperas tradunt aliqui, uentre in quo genitæ ſunt corroſo, naſci: eodem modo liuor oppreſſum exedit animum. Propterea & Q. Curtius inuidos homines nil eſſe aliud ſcribit, quàm ipſorum tormenta. Eſt enim inuidia ex proximi commodo prouenies dolor, originem ex ſuperbia ducens, ſicuti interpretatur Auguſtinus. Ea uerò eſt propriæ amor excellentiæ, unde huic affectioni fomenta ſuggeruntur. Sed illud in hac peſte prorſus peſtilentiſſimum, quòd liuidus mentis æſtuationem grauius diſtrahentem nè

Universidad de Deusto
Biblioteca

mini audeat omnino aperire. Sed defixus hærens in uno obtutu(ut Virgiliano abutamur uersiculo) non uellicatur modò,sed lancinatur,ac demum excarnificatus tantæ solicitudinis rationem comprimit: credo,diuino iudicio protinus irrogante supplicium. Ita em intolerabilius uritur,dum fateri erubescit, inuidiæ se stimulis exagitari, sequundis amici rebus ingemiscere, fratris fortunam uideri nimiam. Est enim huius mali proprium, ut gentilis sui unusquisque æmulus sit. Verum,ex gentilibus quoq; ne ignotis quidem inuidet aliquis,at notioribus tantum uicinisq;, aut eodem quæstu aliáue similitudine coniunctis, ut coætaneis, propinquis, fratribus. Et sicuti ærugo præcipua est frumenti calamitas, ita inuidia intestinus etiam amicitiæ morbus. Inter hos furor hic execrabilis sæuit & debacchatur. Inde datus apud eruditos prouerbio locus, Aegyptio Scytha non inuidet: quando in dissimiles, & quos nunquam nouerimus, non exeritur uirulenta rabies. Quæ apud quosdam adeo uidetur abominanda, adeo nulla prorsum ratione ferenda, ut inuidos putent etiam solo aspectu nocere, ut bonæ etiamnum habitudinis corpora, quibus illi inuideant, extinguantur, aut eorum relanguescat nitor, & omnis conflacescat gratia. Perinde ac pernicioſa mali uis, & radius pestifer ab oculis prosiluat,quo mortale corpus inficiatur, ac grauius oblædatur, uel usq; in tabem. Adeo naturæ gignere in toto corpore, & quorundam oculis quoq; uenena placuit, ne quid usquam mali esset, ut inquit Plinius, quod in homine non reperiretur. Quãquam non me fallit, eiusmodi sententiam à grauissimis uulgarem putari, & anicularum fabulis persimilem. Cæterum,scire conuenit,aliud plerunq; Christianę ueritatis assertores statuere, q̃ à Priscis uiris proditum sit. Ego uerò, quantum ad doctrinam pertinet, quam hisce libellis inspergimus, plurimum ueteres consector,

Nullius addictus iurare in uerba magistri,
Quo me cunque tulit tempestas,deferor hospes.

Sed redeo ad inuidos,quorum inauspicata infelixq; natura, sicuti Plutarchus sensit & docuit, optimum quenque uirulentia sua insectatur, sed in primis, quem summo nisu ad uirtutem se proripientem intueatur. Quo nomine Themistoclem ferunt, quum etiam num adolescens foret, nihil splendidum à se fieri, inde coniectare solitum, quòd inuidos adhuc nactus non foret. Etenim quemadmodum cantharides lætioribus frumentis & uiridioribus innascuntur rosis: sic & inuidia eos arrodit præcipuè qui boni sunt, quiq; ad gloriam uirtutis grassantur uia: Nec laudes concoquere iam ualet, sed uelut satietate quadam liuidè auersatur. Inde coron pro inuidia positum inuenimus in Pindari Nemeis, digna sententia quæ ubique legatur, Βάσκε δὲ καὶ πρὸς ἀνθρώπων βαρὺς ὠνὴ σοφία. Quibus esse occursu grauem liuidam hominis mentem, significat. Quæ & magnos quandoq; uiros inficit, quando eius quoque stimulis proditur à nonnullis, ab Homero Palamedis in Græcorum castris perempti poemata concerpta fuisse aut exusta, etiam si Agamemnonis id posteris allinant pleriq;. Non præteribo parte hac Tiberij uanitatem,qui magistrum architectona, quòd maximam porticum in latus ita procumbentem, uti ruinam minaretur, ingenij sagacitate mira in integrum restituisset,admiratus est, καὶ ἐζημίωσεν inquit Dion, quo nomine illum pecunia donatum Vrbe interdixit. Quum autem accessisset supplex, ac quo procliuius fieret compos ueniæ, ex industria uitreum allisisset poculum, moxq; idem ostendisset ἄθραυστον, id est infractum illęsumq;,etiam interfecit. Obseruatum tamen,felicitatis magnitudinem ac splendorem sæpenumero inuidiæ uirus retundere atq; interextinguere. Neq; enim credibile est, Alexandro aut Cyro inuidisse quempiam imperitantibus iam & cunctorum dominis. Sed ut sol eius umbram, supra cuius caput astiterit suis aspergendis radijs, aut prorsus extinguit,aut longe minorẽ reddit: ita & felicitas,quum magnam nacta altitudinẽ fuerit, & supra inuidiæ caput astiterit, splendorẽq; insperserit suum, eam attenuat expellitq;. Sed nec miseris inuidet aliquis. Vnde pręclare dictum à sophiste accepimus, inuidos homines libenter commisereri. Sciendum præterea, inuidiam duntaxat esse hominis, & aduersus hominẽ: neq; enim inter feras inuidia fuerit, ut quibus nullum sit de felicitate alterius iudicium, neq; gloria titillentur,aut dedecore moueantur: quibus rebus incrementa inuidiæ subijci,palàm est. Sunt qui oculorum affectioni liuorem persimilem

similem faciant,& rectissimè quidem. Illi quippe lumen clarius ferre nequeunt, & ad omnem splendorem caligant,quod est item inuidiæ proprium. Cuiusmodi uerò sint inuidiæ faces,graphicè Ouidius exprimit illis uersibus:

Pallor in ore sedet,macies in corpore toto,
Nusquam recta acies,liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent,lingua est suffusa ueneno,
Risus abest, nisi quem uisi fecere dolores.

Dignum scitu illud in hac mentione: ueteres ferrarios fabros ante fornaculam solitos ridicularia quæpiam appendere,inuidiæ auertendæ gratia. Ea uerò dicebantur bascania. Est autem bascanus,qui oculorum acie βάσκει, id est pernecat corrumpitq; uisa.

Quem Aegyptium sophisten intelligamus. Deq; Proteo allegoricè pluscula. Cap. XXXI

AEgyptium sophistam,ex prouerbio adnotauimus posse dici de eo, qui suspensas habeat uitæ rationes, semperq; aliunde pendeat, hoc est ex astantium iudicio. Nam sicuti à doctissimis traditum scimus, Nihil omnium est quod fugere sapiẽs æquè debeat, quã ad ostẽtationem uiuere, ac populares curas sequi. Quod plerosq; omnes philosophiæ sectatores fecisse, Hieronymus adeo uidetur comprobasse,ut illos gloriæ animalia nuncuparit, & auræ popularis uilia mancipia. Vera autem ratio eatenus uitæ dux est habenda, ut etiã si uniuersi reclament homines, nil eorum mutetur quæ rectè semel fuerint instituta, etiam si infamiã uel pericula pro rectè factis subire dimicareq; pro aris focisq; necesse sit. Qui uerò imbutus innutritusq; secus est, nil ab eo differt, quem Aegyptiũ appellauimus sophistam: qui arbor fiebat & aqua & fera, & postremò quicquid collibuisset: siquidem iustitiam laudibus efferet, modò id ex animo audientiũ esse intelligat. Quandoq; uerò ratione eadem uituperare itidem permittet sibi, modò auditori (etiam si turpiter) arridere iniurias animaduertat: atq; quod assentatorum est proprium, ut polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat, ita & ipse ad uoluptatem audientium sententiam nunc hoc nunc illo dictabit modo. Sophisten uerò hunc Proteum intelligunt auctores magni,sicuti hydram Plato,& repetit Eusebius,callidissimum item fuisse generis eius hominem. Sunt qui putent Proteum esse ueritatem ipsam, quæ quia latet, ac alta premitur rerum caligine: ideo traditum à mythicis, senem Proteum in antro obdormiscere. Portò ipse hic in uarias transit effigies,ut poeta omnium maximus scienter canit,

Omnia transformat sese in miracula rerum,
Ignemq;,horribilemq; feram,fluuiumq; liquentem.

Siquidem dum ratione ducitur ingenium ad ueritatis indaginem, uariæ tunc cooriuntur rerum formæ,quæ ueritatis speciem ostentantes, animis nostris fallaciarum nubila obiectant. Multa enim putamus uera ac bona,quæ non sunt. Itaq; Protei conformatio imaginum falsarum rationem continet, quibus deludimur. Sunt enim qui in uoluptate summum statuant bonum. Hanc per suem exprimi concipimus. Alius expleſſe iram,crudelitatis conceptaculum, inter optanda maximè opinatur. Tunc in tigridem demutatio recognoscitur. Draco autem eorum nobis errores innuit, qui terrena pulchritudine felicitatem metiuntur. Inuenias qui ambitione & superbia: id exprimit leo: nam flamma etiam iræ typum habet. Fluuij liquentis nomine intelligo eos, quorũ sententia,animæ post mortem corpoream tribuit nihil: sed uita hac fluxa & inconstanti, qua singulis momentis in decliue, hoc est ad interitum ducimur euidentissimum, totum metiuntur hominem. Verum,quo plures ingerunt se nobis obices, eo instandum acrius,& toto (ut Græci dicunt) pede eatenus enitendum obnixius, donec suæ se figuræ reddat ambagiosus Proteus,ut ueritas demum illucescat. quam magno & excellenti ingenio uiri,enixè perueſtigare adorti quidem sunt, sed conatus omnium cessisse in irritum,res ipsæ perdocent: cederentq; etiamnum,ni saluator præpotens CHRISTVS ex sacris æterni patris fontibus tanti arcani prompsisset oracula. Nec frustra à M. Tullio nuncupatis expetitum uotis sciremus,ut tam facilè posset uera inuenire, quàm falsa conuincere. De Proteo Herodotus item historia prima, & post eum Diodorus, alij

quoq; plures, ad Aegyptiorum regum morem hiſtoria relata: quibus familiare fuit, leonis aut tauri uel draconis priorem partem in capite geſtare, necnō arborem, quin ignē quoq;, principatus inſignia.

An credibile ſit, ſilentem lunam aliquid in nos agere. Qui dicantur Icadiſtæ. Athenæi locus declaratur. Cap. XXXII

QVæſitum à doctioribus naturæ arcana rimātibus, tum ut ſic perfectius ingeniū expolirent, tum ut poſteris ſe uixiſſe teſtarentur, Sit ne à luna defluus effectus aliquis dum ſilet, dumq; in coitu eſt, quando lumine nullo, aut ſanè minimo, uirtute quoq; eſſe prætenui, aut prorſum nulla, probabile uideatur. Certè ſi intimo non omnino exuitur ſplendore, quod alibi ſentire Cleomedem adſtruximus, defluere inde aliquid, conſentaneum eſt. Inter Galeni tamen placita reperimus, lunam eo ſchematiſmo, quod interlunium appellamus, nil omnino ſuæ uirtutis affundere. Proinde apud eum conſurgit menſis dierum numero ſex & uiginti, addito etiamnum ſemiſſe. Tot enim diebus inſigniter, nec uanum nobis lumen inſinuat, abſumpto ferè triduo, dum ſolis radios ſubit, donec in emerſum properans, conſuetum induat habitum. Dici tamen non improbè poteſt, lunari ui tunc affici aliquo modo inferiora hæc, quatenus dum agit nihil, ſubducta luminis poteſtate, nocumentum affert nonnullum, quæ incrementum adepta adoleſcentiæ uim impertitur, largius alendo ac ſucculentius amplexando. Poſtea uerò quàm de luna ſatis multa ex diuerſo congeſſimus, farraginem (ut ſic dicam) adiuuabit noſtram illud quoq;, ſi Epicureos docuerimus à Græcis, & Athenæo præcipuè Dipnoſophiſtarum libro ſeptimo, ἰκαδιστάς, id eſt Icadiſtas nuncupari, quoniam Icadas colerent, quas intelligimus ferias Epicuri nomine inſtitutas menſibus ſingulis uiceſima luna, qua natus credebatur is, quem ſuperſtitioſe adeo uenerabātur, ut uultus geſtarent per cubicula, circumferētq; ſecum. Immo uerò, ut quinto De finibus Cicero ſcribit, non in annulis modò, ſed & in poculis haberent. Feriarum mentio quoq; eſt libro operis eiuſdem ſecundo.

Adulationis malum. Quid cercopiſſare. Quæ climacides. Adulatorū appellationes diuerſæ. Crocidiſſare quid. Carphologia. Carpi, carpiſculi, carpæ, pericarpia. Capreolus. Tylæ. Crocylia. De Dionyſii adulatoribus, & Antigoni. Adulatorum cognomina plura. Colax unde, & item Cœlia, & Bucolos. Cœla. Stena. Clymenus pro Plutone. Cælius mons, qui & Querquetulanus unde. Thopica. Thopes. Tiberij & Porcelli hiſtoria. Climax quid. Cap. XXXIII

ADulationem perpetuum eſſe malum regum, quorum opes aſſentatio ſæpius quàm hoſtis euerterit, Q. Curtius ſcribit. Abs quo proditū item ſcimus, id eſſe nationis Siculæ uitium proprium germanumq; ſicut Græcorū quoque, ut indicat Hieronymus: Scit ipſa, inquit, me non nota, ſed audita narrare: nec ex aliquo in me beneficio, more Græcorum, gratiam lingua reddere. Cynicum Diogenem ſcitè admodum & uerè ſolitum dicere, accepimus, κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας. id eſt, præſtare ad coruos redigi, quàm adulatoribus exponi. quoniam illi morticina modò conſectentur, hi etiamnum uiuos bonosq; laniatu peſtifero excarnificare non deſinant. Et Anaxilas dixit, adulatores eſſe diuitum σκώληκας, id eſt uermes. At Pindarus quum adulatores ſithyros appellaſſet, id eſt οὖς ψιθύρους, παρὰ τὸ ἠρέμα ὑποψιθυρίζειν, id eſt ab inſuſurratione, illorum eſſe dixit ἄμαχον λαιῶν, id eſt inexpugnabile malum. Quin ſicuti pueris ſimia uidetur decentior pulchriorq;, itidem & imprudentium pleriſq; ac adulatorum ſæpe uideri potentes, aut dici ſapientia præcellere, ac omnifariam ſcatere bonis. Cæterū ab ſtultis probentur illi quidem, dum ſapientibus ſimiæ prorſum ſint. At Solonem è regno egiſſe præcipitem Crœſus memoratur, quòd adulari neſciret. Poetæ item Philoxeno mortem intentabat Dionyſius, quòd eum uerſus proprios recitantem, abſurdos quidem & inconcinnos laudantibus cunctis, ſolus audiret immobilis. Quæres, pernicioſa uitiorum eſt altrix. Ea demum, inquit Ammianus, laus grata eſſe poteſtati debet excelſæ, quum interdum & uituperationi ſecus geſtorum pateat locus. Monet Seneca, adulatoribus non eſſe præbendum

latus, qui artifices ſint ad captandos ſuperiores. Habere enim hoc in ſe naturale blanditias, ut quum reijciantur etiā placeant, ſæpeq; excluſas nouiſſime recipi. Remedium tanti mali eſt, nolle laudari. Et alibi Seneca idem: Pro ſua quenq; portione adulatio infatuat. Dicamus, uos quidem dicitis me eſſe prudentem: ego autem uideo, quàm multa inutilia concupiſcam, nocitura optem. Adulatorum porrò guttur dicitur in Pſalmo ſepulchrum patens. In præceptis ciuilibus Plutarchus ſcribit: Demetrij adulatores indignum putaſſe, quo illum (opinor) arctius illaquearent, ac compeditum tenerent, cæteris regium nomen impertiri. Nam Seleucum elephantarchen nuncupabant, Lyſimachum uerò gazophylaca, at Ptolemæum nauarchum, Agathoclea neſiarchen. Idem alibi Plutarchus nil intentius cauendum, quàm adulatores monet, quoniam nullum ſit pernicioſius genus, quodq; in præcipitium feſtinantius iuuentutem agat: quippe parentes ac liberos radicitus exterunt. Relatu dignum eſt, κροκιδίζειν uerbum adulatoribus congruere, ubi ſubblandiendo floccos piloſq; exueſtibus legunt, quos uocant Græci κροκιδίας, item γναφάλια & τύλας. Ex quo elegantiſſimè Galenus phrenetios ſigna commonſtrans, eſſe in eis, inquit, ſtultam manuū iactationem, καὶ κροκιδισμὸν καὶ καρφολογίαν, id eſt crocidiſmum ac carphologiam, id eſt feſtucarum collectionem. Crocylia uerò ciuitatis eſt nomen. Eadem figura dicitur βακίζειν, id eſt acinos, quos uocant rhagas colligere, quod faciunt uuas comedentes: Carporum uerò in Europa copias ab Aureliano afflictas, prodit hiſtoria: quo nomine, Carpicum ſenatus eum appellauit. Quod indigne is ferens: Supereſt, inquit, patres conſcripti, uti carpiſculum etiam me dicatis. Erat autem eo nomine calceorum genus notiſſimum, unde calceis forſan indita modò plebeia nuncupatio. Olearum item uermiculi uocantur carpæ, auſtrino prouenientes flatu, ſicuti in uitibus ipes. Sed & fœnum græcum inuenio carpum appellari: quin & balſami ſemen. Encarpa in Trachinijs uocat Sophocles, euaporationes ex floribus factas & fructibus in ſacris. Pericarpia carnem intelligunt ſeminibus circumiectam in pomis. Capreolus bicorne ferramentū eſt. Scribunt Græci, λοφωπίζειν eſſe adulatorum uerbum item proprium, tralatione tamen à brutis ducta, quæ caudam mo tantia, quam dicunt λοφον, ſubblandiri aſſueuerint. Id uerò noſtris literis cercopiſſare dicetur rectè. Fuiſſe iuniori Dionyſio adulatores legimus plures, quos etiam plerique Dionyſiocolacas nominant. Hi primum ſe non acutè admodum uidere aſſimulabant, quia ſic afficeretur Dionyſius. Expuenti quoq; faciem obijciebant, quam is conſueret: nec ſatis, ſuperfluitates oris collambebant etiam: quæ euomuiſſet, melle dulciora uideri, aſſeuerantes. At Apollophanes Antigoni adulator, illius dicebat fortunā ἀλοξανδρίζειν. Sunt qui ex adulandi geſtu, adulatorem nunc paranchoniſten, nunc ſchematotheten nuncupent, quoniam ſit propémodum Proteus quidam. Pſomocolax legitur quandoq; in ueteribus libris. Eſſe is uidetur, qui panis ac bucellæ gratia, quam uocant pſomon, fuſim abblanditur. Qui uerò etiam plagas pati poteſt, pſomocolaphum (opinor) rectè dixeris. Nam & colax indidem ſibi nomen uendicat, quoniam cibum etiam colon uocent, unde & bucolos. Quin cœlia quoq;, id eſt uenter, hinc originem ducit. Cæles autem Vibenna Etruſcæ gentis dux, Cælio monti nomen cōciliaſſe memoratur, quem ob ſuppetias latas ſedem accepit ab Priſco Tarquinio, ſeu alius quiuis fuerit is: qua de cauſa etiam Thuſco data uico nomenclatura. At olim mons Cælius dictus, uti comperio, Querquetulanus, quòd eſſet ſyluæ id genus frequens fœcundusq;. Sinum Euboicum dici Cœla, ſcribit Liuius. Sed & fauces uocari cœlas, quas item ſtena nuncupent, id eſt στενά. Cyprias uerò mulieres aſſentandi artificio pernobiles, quum in Syriam tranſmiſiſſent, climacidas legimus nuncupatas, quoniam acclinatæ currum inſcenſuris regū uxoribus gradum ſtruerent, ac uelut ſcalam arrigerent, quam uocant climaca. Eſt item ſchema, quod dicunt grāmatici climaca & climacoton. Dicitur uerò pulchritudinis ſchema, panegyricis plurimum orationibus accommodatum. Clymenum uerò coli quum audis ab Ermionenſibus, non alium (Pauſania tradente) accipias, quàm Plutonem. Nam & inibi uiſebatur hiatus, per quem eduxiſſe Cerberum Herculem memoratur. Dici autem Clymenon interpretantur, ὅτι πάντας πθσκαλίσται εἰς ἑαυτόν, quod ad ſe accerſat omnes: uel ὑπὸ πάντων ἀκουόμενος, id eſt quem audiunt om-

nes. Esse quoq; Plutonem hunc, testatur Epigramma de Orpheo concinnatum,

ὃς καὶ ἀμειλίκτοιο βαρὺ ἐλυμήνατο νόημα
καὶ τὸν ἀμείλικτον θυμὸν ἔθελξε λύρᾳ.

Quod ad climacidas spectat, amplius aduertendū: anaboleos, id est ἀναβολεῖς dici Græcis, & Plutarcho in uita Crassi, qui equum inscensuris adiumento sunt. Sed & pro scala capi, prodit Sudas. uerbum id transferre neglexit Plutarchi interpres. Climax porrò certaminis est genus Sophocli in Trachinijs. Thopica item adulatoria intelliguntur. Nam adulatorij & ementiti sermones uocantur thopes. Ab adulationis malo nec illud seiunctum: Tiberio fortè obuenit, ut in decreto quodam uerbo uteretur haud Latino satis: id quum amplius noctu uersasset, mox rei grammaticæ studiosos consuluit: tunc Capito Ateius, Etiam si, inquit, ueterum nemo hoc uideatur uerbo usus: at nunc abs te ius accipiet, interq; antiqua recensebimus. Porcellus sermonem excipiens, Tu inquit, Romanorum hominibus, ὁ Cæsar, πολιτείαν dare potes, uerbis non potes.

Vitæ diuturnioris breuiorisq; rationes ex philosophorū scholis: item de ratione maris & fœminæ in plantis, atq; inibi Plinius illustratur. Vlysses cur dicatur corax, seu coruus. Cap. XXXIIII

LOngioris aut breuioris uitę discrimina esse bifaria, proditum ab eminentissimis est. Sunt enim animalia quædam, quæ uitæ comperiuntur lōgioris per totā speciē, sicut homo: diutius enim uiuit hic, quàm equus. Alia uerò sunt, quæ inter se differunt. Nam inter homines habentur, quorum spatiosior uita est, quod ipsum duabus de causis contingere potest: altera promitur ex cōstitutionis ratione: ex regionū diuersitate altera. Qui in regione agunt calida & humida uel temperata, proculdubio longiora sortiūtur uitæ spatia, sicuti Aristoteles arbitratur, quā qui in frigida. Præterea, qui sanguinei sunt, annosiores degunt. Existunt enim calidi & humidi, quibus uitam consistere maximè deprehenderunt scientissimi. Melancholici uerò ratione diuersa commoriuntur uelocius: suntq; prorsum oligochronij. Neq; credendum, magnitudinē corporis uel paruitatem, esse diuturnioris uitæ causam. Equus enim breuioris est uitæ, quàm homo, & insectorum multa sunt ἐφήμερα, hoc est annuum tantum tempus degentia. Neq; item plantæ animalia exsuperant uitæ longitudine, quando inter ipsas annuæ sunt pleræq;. Neq; item sanguine prędita superant exsanguia, quoniam apes multa præcellunt, quæ sanguinem habent: nec rursus exsanguia, sanguineis diuturniora. Etenim quæ malaca uocantur, epetia quidem sunt, sed sine sanguine. Neque in terra degentia ijs, quæ in mari. Nam ex terrestribus multa uix annum implent. Et in mari quoq; pleraq; sunt uitæ breuioris. Nam mollioris durioriscq; testæ animalia breue admodum durāt tempus. Verum, ut ratio euidens proruatur effectus huius: ita omnino coniectandum uidetur, ut ueterum prætereamus sententiam, statuentium, fellis priuationem uideri longioris æui argumentum. Omne animal est calidum & humidum. & quod sit calidum, hinc peruincitur: Omne enim uiuens alimento indiget: alimentum in principio contrarium est, in fine simile. Vnde necessarium uidetur, id à principio aliquo intimo commutari. Hoc autem non aliud est, quàm calidum. Proinde, omne uiuens caliditatem habet. Sed calidum sine humido nequit consistere: hoc enim est proprium calidi subiectum. Propterea, quod uiuit, utrūq; habeat necesse est: his enim uita constat. Senectus uerò, quæ corruptioni proxima est, frigida est ac sicca. Amplius uerò corrupta iam, & mortua. Porrò quia senescentia exsiccātur assiduè ac necessario. Siquidem calidum assiduè in humidum agit, ac diuexat illud, simulq; seipsum. Nam humido corrupto per accidens, & ipsum flaccescat, necessum uidetur. Vitæ longioris causa agnoscitur prima, si genuina humectatio talis fuerit, ut non facilè arescat exteraturq; ab intimo calore. Proinde pinguia longioris uitæ sunt. Nec facilè cōputrescunt. Illud enim pinguedinis proprium, ut partes agglutinet, quia uiscidi habet multum, & inde aeris quoq; plurimū, pingue enim aereum est. Aer autem sic se habet ad aquam & terram, ut ignis ad omnia elementa. Qui illorum respectu imputrescibilis est. Itaq; & aerem respectu aquæ & terræ nescire putredinem, certum est. Deinde si humectum hoc non pingue solum, uerum cum calore compari fuerit

rit copiosum, consequetur ratio secunda diuturnitatis uitæ. Nam si humidum proportionem non habet ad calidum, largitate sua & redundantia illud præfocabit, uel ipsum concrescet. Propterea inquit Aristoteles, δύο γὰρ τὰ αἴτια, πότε ποσὸν καὶ τὸ ποιόν. id est duæ enim causæ sunt, quantum & quale: quod est, multum esse quidem, sed non extra proportionem. Qua ex causa, inquit, homo diuturnitate uiuēdi multa præcedit animantia. Quibusdam uerò animātibus humidum inest pingue, indeq; duo proueniunt. Nam eiusmodi humectum non exsiccatur facile, quod iam diximus. Rursus nec facilè frigescit, quum pingue aereum sit. Aer uerò calidus: quod uerò calidum est, non ferè concrescit, immoq; nec pinguitudo. At in quibus fuerit aquaticum humidum, uitæ procul dubio sunt breuioris. Tale enim humectum crassius est frigidiusq;, immoq; etiam concretioni obnoxium. Cæterum ex ijs quæ iam nobis expolita sunt, euidentius illa pernoscūtur. Quum sit genitale semen superfluitas digestionis tertiæ, etenim calidum percoquens plus sæpe digerit, quàm ad nutricationem uideatur necessariū & augmentum, idq; superfluum fit semen: quæ frequentius coeunt, breuioris sunt uitæ, & maturius senectute conficiuntur. Nam quum superfluum eiusmodi intemperantia coitus egestum fuerit, id demum emittitur humidum, quod nutrimento destinatum à natura fuerat, unde exsiccatio consequitur. Inde fit, ut muli equos exsuperent uiuendi diuturnitate. Itemq; uniuersim fœminæ mares, quia plus hi egerant urinæ genitalis, quod & in passeribus perspicuum est. Alioqui quum sit mas calidior fœmina, & uitam longiorem sortiri eum, nō dissimile ueri est. Quam rem & in plantis intelligimus, etiam si impriè masculus & fœmina dicūtur in ijs. Masculus siquidem propriè est, qui in aliquo generare potest: fœmella, in qua generari potest: qua ratione masculus & fœmina esse in plantis non queunt. Ea tamen distinguūtur appellatione, quòd quædam illis insint masculorum proprietates & fœminarū. Nam quia masculus maioris est uirtutis ut plurimum, quàm fœmina: ideo planta, cui maior uis adest fructus promēdi, masculi indepta nomen est: cui autem minor, fœminæ. Et Ammianus Marcellinus maritari palmas tradit, ac sexum facile discerni: quin & fœminas concipere marium illitas seminibus, adeoq; inuicem oblectari, ut enixius sese appetentes, ne proflatu quidē ualidiore auerti queant. Hæc uerò ideo exsequuti sumus, ut Pliniana eruditio amplius innotesceret: sic enim Naturalis historiæ libro tertiodecimo legimus: Arboribus, immo potius omnibus quæ terra gignit, herbisq; etiam, utrunq; sexum esse, diligentissimi naturæ tradunt. Quum tamen Aristoteles libro De animalium generatione primo, marem à fœmina non separari in ijs scribat. At Dioscorides Syluæ medicinalis libro secundo: Anagallidis, inquit, species duplex, flore differens: quæ enim cyaneum habet, fœmina dicitur: quæ phœniceum, mas. Quin & De stirpibus libro tertio Theophrastus: Arborum, inquit, differentia publica est, qua fœmina masq; distinguitur: quorum alterum fructifera rum, alterum sterile aliàs est: ubi uerò ambo fructifera, fructum meliorem præstat fœmina: nisi fortè mares eas libeat uocare: sunt enim quibus ita uideatur. In Asclepio autem Mercurius: Deus, inquit, ut omnia, utriusq; sexus fœcunditate plenissimus, semper uoluntatis suæ prægnās parit, quicquid uoluerit procreare. Amplius Hexaemeri tertio cū magno Basilio Ambrosius: Est etiā, inquit, quod mireris: nā ipsis sexus pomis in est, in est arboribus sexus discretio: quippe palmam uideas, dactylos quæ promit, plerunque ramos proclinantem suos, seseq; submittentem, ac concupiscentiæ & amplexus speciē quodāmodo arbori prætendentem, quam marem palmam nuncupant rusticorum pueri. Palmam igitur illam fœminam intelligunt, quæ sexum subiectionis specie confitetur. Quo sanè argumento agricolationis periti ramis eius dactylorum, uel masculæ palmæ semina præstruentes, ueluti perfunctionis sensum infundunt, ac expetiti concubitus exhibent gratiam. Quo affecta munere surrigitur denuo, ac planè hilarior comam protollere animaduertitur. Verū quia de uitæ diuturnitate loquuti multa sumus, sciendum, Vlyssem ab Lycophrone coraca dici, hoc est coruum, ὅτι ὁ πολυχρόνιος, quoniā ætate iam fessus interijt, ab Telegono interemptus, quem ex Circe susceperat: cuius rei uel Oppianus commeminit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LE-
ctionum antiquarum Lodouici Cælij patrui, ad dominum
Antonium Campum ciuem Rhodigij,
Præfatio uicesimaprima.

BEatam ciuitatem, quæ sapientum consilijs rectè gubernetur, doctissimorum antiquorum sententia comprobatum esse, nemo est qui ambigat: quum felicem illam dixerint eius dominis aut philosophantibus, aut philosophis dominantibus: utpote qui rationabili mentis intuitu inducti, quæq; innoxiæ probitati dissona fuerint, proficua sint, an nocua perscrutati, solam ueritatis tutelam aucupati confoueant: cuius claritate subiectorum mentes illustratæ, de facili conquiescunt. His libenti adhæsi animo, quos patriæ patres dicere non abnuentes, consequuti eorum iudicijs, unanimes cõquiescunt. Quorum consortio te probissimè Antoni Campe ascriptum cognoscens, qui & priuatorũ negotiorum factura, & publicorum magistratuum administratione, quibus uiros ostendi iudicatum est, apud omnes tantæ auctoritatis haberis, ut eorũ animos in te perpensos allexeris, naturali quodam (ut sic dicam) innato impetu, tanto affectu me deuinctum reddidisti, ut tibi semper deditissimus, nihil in me habeam quin in tuæ probitatis commodum cedere desti nauerim. quòd & si tenuioris meæ fortunę paruitate saginatè tibi palàm facere nequeam, antiquum id olfactus adagium, Mola quidem salsa litant, qui non habent thura: in huius certioris certitudinis uadimonium uolumẽ hoc uigesimumprimum literatissimi patrui mei maximis uigilijs primò elucubratum, pòst castigatissimè reformatum, tui inscriptione ædendum curaui. Quòd & si munusculum quidem pauxillum sit, tibi tamen gratissimum fore non dubito: qui ab ipso humaniorís literaturæ principia adeptus, talis euasisti, qualem te nunc nostra cognoscit respublica. Id igitur lubenti accipies animo, meq; tibi deditum, doctissimiq; tui præceptoris nepotem fouendum cura. Vale.

LODOVICI CAELII
RHODIGINI LECTIONVM ANTI-
QVARVM LIBER VNVS, QVI VICESIMVSPRIMVS.

Cur sexus uterq; minus in plantis distinguatur. Cur Iupiter dicatur mas & fœmina. De Proteo nõnihil. Iupiter physicus qui. Cur Herceus Iupiter ocu lorum trium. Iupiter imperator. Pentapylon Iouis. Arbores in quo similes habeãtur insectis, & quo differant. Insecta cur si dissecentur uiuant, sed non diu. Cingere arborem quid sit. Caput I

AETERVM quia huc producti sumus, cum Platonicis ita possumus contemplari. Masculina uirtus & fœminina, id est generandi & concipiendi, quæ in animalibus sunt discretæ, coniunctæ in plantis sunt in eodem plantæ corpore: ob hoc duntaxat, quia natura plantæ ita est inserta cõmuni naturæ, sicuti plantæ corpus communi corpori. Vis autem masculina & fœminina ad naturam pertinentes coniunctæ sunt in uniuersali natura, quamuis in alijs separatæ. Sicut uisus, ubi perfectus est, uim perspicacem habet, cum illuminante coniunctam: similiter intellectus. Sic Orpheus naturam mundanumq; Iouem marem uocat & fœminam, eodem modo & Mercurius. Hac ratione aeris animam Iouem Iunonemq; appellant. Nam & physicum Iouem, quum dicebãt, uti prodit Theon, aera intelligi uolebant, quando ut astruunt Stoici, hic est, ὁ διὰ πάντων διήκων, id est per omnia commeans. Hunc & Protea dixere nonnulli, quod innuit Homerus, quum ait,

γίγνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δεινὸν θηρίον ὑλιπέτηλον, καὶ πῦρ.

Est utique hic omnium fons. Sed redeo unde sum digressus. Animam terræ non solum Cererem dicunt, atq; Vestam: sed etiam Plutonem cum Proserpina coeuntem. Sic uero hæc allegoriam habent, ueluti & illud, Iouem tribus insignem oculis, quorum unus modò foret in fronte, reliqui uti assoler, Priamo fuisse patrium deum, id est πατρῷον, in aulæ hypæthro, id est subdiali portione, ad cuius aram capto Ilio defugerit: quod Pausanias scribit. Eius simulacrum est mox Argos tralatum à Sthenelo Capanei filio. Trium oculorum ratio prouidentiam continet triplicem: nam cælo imperare creditur, sed & apud inferos ab Homero, Ζεύς τε καταχθόνιος dicitur καὶ ἐναναὶ πρυτανεύειν. At Aeschylus Euphorionis etiam in mari Iouem uocat. Illud commonuero, esse qui Herceium Iouem non à uallo, intra quod coleretur, nuncupatum astruant, uti ferè creditur, sed ab arcendo, quoniã mala putaretur arcere, proindeq; flatilem non admittere. Hercion pro domo accipi, adnotauit Sophoclis interpres. Nec obiter præteriero, ex Prænestina urbe transuectum Iouis imperatoris signum, incq; Vrbis regione octaua collocatum. Sed in Palatina regione Pentapylon Iouis arbitratoris fuisse legimus. Sed à diuerticulo repeto fabulam. Coniunxit uero natura sexum utrũq; in arbore, quia nequit hæc ad aliam coeundi gratia progredi: quamuis alibi alter præualeat, tuncq; appropinquare plantas, necesse est. Verum quia in uitales rationes uolentes incidimus, id obiter insertum huic parti attexemus. Plantas eatenus consimiles entomis uideri, quatenus ut entoma, siue insecta, intercisæ uiuunt. Eius ratio, inquit Thomas, reddi potest, quoniam eis insit anima actu quidem una, potẽtia uero plures. Hoc tamen differre deprehenduntur, quod entoma præcisa consectaq; uiuunt quidem, sed non perdiu: cuius ratio euidens. Nam si perdurare diutius deberent, organa illis diuersa forent necessaria, ut os & stomachus: quod non fit. Neque enim habere possunt in qualibet corporis portione principium, quo nutrimentum admittant: immoq; nec perseuerare dissecta diutius queunt. At plantæ recisæ uiuunt diu, quoniam in qualibet ferè parte potentia & uirtute germen habent ac radicem. Hoc uero in nodis fit, propterea durant, quia trahere alimentum ualent: gignunt quoque, quum germinandi insita sit uis. Cingi arbo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem obiter intelligi uoluere antiquiores, ubi quis nocumenti proposito per ambitum delibrasset corticem, quo intermoreretur planta.

Climactericos annos à Ptolemæo haudquaquam probari. Caput II

SCribit uero in Noctibus Atticis Gellius, obseruatũ in multa hominum memoria expertumq́, senioribus plerisq; omnibus sexagesimum tertium uitæ annum cum periculo & clade aliqua uenire aut corporis morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Hunc item annum appellari tradit climactericum, id est gradarium uel scanlilem. Cuius mentionem quoq; in Epistola ad Caium Nepotem Augustus fecerit. Proinde uitæ breuioris unũ id esse argumentum, colligunt ex doctioribus plerique. Siquidem auctor Iulius Maternus est, propterea sexagesimum tertiũ annum ætatis præcipuè uideri periculis insignem: quoniam numerus uterq;, septem & nouem, qui decretorij maleficiq; sint, & ad uitam succidendam pollentes, in unum quasi confluant: nouies enim septẽ, & septies nouem sexagintatres efficiunt. & ob id climactericus præcipuè annus is uocatur: quia à septimo incipiens, uitam hominis quasi per gradus quosdam agat. Ita & quinquagesimus quartus, & alij minores climacterici nuncupantur, quoties aut per septem aut per nouem cõsurgunt. Ad ipsa porrò hæc respectare Senecæ illud uidetur ex septimo De beneficijs: Sic, inquit, in hoc studio multa delectant, pauca manent: licet nescias, quæ ratio Oceanum effundat, ac reuocet: quare septimus quisque annus ætati signum imprimat. Cæterum illud grauissimè adnotandum, altiusq; omnino menti imprimendum, summis quidem uiris rationes hasce numerales arrisisse plurimum, propterea q; plurium uoluminibus insertas. At astrologorum princeps Ptolemæus, atq; in ea decuria prudentissimus, ex asse placita eiusmodi reiecisse atque allisisse, animaduertitur. Quando sua se dogmata perscripturum pollicitus, id se præstaturum ait, non per partes & numeros ineffaces, & causæ rationem non habentes, quæ superfluè multi, nulla ad persuadendum ratione fabulantur. Nam quum numeros dicit, dodecatemoria significare deprehenditur, & qui climactericos annos ex numerorum obseruatione sola conficiunt, ut enneadicos & hebdomadicos.

Quibus constet sanitas, quibus'ue consurgant morbi. Cur tam longæui ante diluuium. Cur Cyrnij macrobij. Mellis præstantia in producenda uita. Democriti historia. Manna quid. Proegumena in morbis quid, & catarchonta: item accessio, & paroxysmus. Hygienus qui. Item gymnastes, ac pædotriba. Caput III

SAnitatem, Alemæon scribit, isonomia contineri, hoc est æquabilitate facultatum quarundam, humecti uidelicet, calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, & id genus aliarum. Quòd si monarchia se in his ostentarit aliqua, tunc uero cooriri morbos, & mox consequi interitum. Diocles ægritudinum plurimas innasci ex elementorum in corpore anomalia scribit, κατὰ τὸ κατασήματος. Erasistratus in alimẽti copiam & cruditates corruptionesq; morborum causas reiecit, quippe moderationem & αὐτάρκειαν, id est sufficientiam esse sanitatem. Obseruatũ in Galeni thesauris, Similarium quas uocant partium sanitatem, calidi, frigidi, humidi & sicci symmetria constare: quod uerbum Latinè commensum dicas, uel etiam cõuenientiam. Instrumentalium uero, similarium coaptatione ac responsu, numero, magnitudine, figura. Vbi uero iustum ac summum incrementum, id est (ut nuncupant Græci) ἄκμὴν, indepta fuerint corpora, mox arescentibus nimio plus uniuersis, reddimur planè macilentiores & rugosi quoq;. Qui sanè status animalis appellatur senium: cuius analogum in plantis dici αὄανσις solet, siccitate moriens & ipsa. Quæ genitis interitum præstruit insita ui. Est & alterum ex substantiæ ipsius fluore, ob caloris potestatem inductum exsuperans malum ac ineuitabile: unde citra docentem ingenerantur cunctis escæ ac potus desideria, instaurandis quæ per momẽta euanescunt. Sicca restituit cibus, humecta uero potus. Accedit his spiritus reciprocatio & arteriarum pulsus, quis aeream igne amq; substãtiam insigniter confouemus. Et unus hic quidem tuendæ sanitatis scopus: nam alter excrementitiæ feculentiæ spectat egestionem. Cæterum de ijs alibi fusius.

Stoicorum

Stoicorum scholæ calidi defectu obrepere senium autumant. Aethiopas anno tricesimo consenescere, Asclepiades arbitratur ex ambustione solari. Nam frigoris ratione diuersa, in Britannia ætatis anno centesimo ac uicesimo senium contingere. Obstipari siquidem in ijs locis corpora, obseptumq; seruari genuinum calorem, qui euanescat in Aethiopibus, solis ui laxatis eorũ corporibus. Sed cur nam adeo longæui ante uniuersalem terrarum inundationem homines fuisse narrantur? A Christianis theologis eius rei rationes promuntur aliquæ: corporibus quippe bene compactis parentum priorum, tam longæ ætatis beneficium præcipuè ascribendum, rentur. Quæ temperaturæ bonitas quo abierit longius, eo degenerarit magis. Consequebatur & uictus moderatio insignis, necnon alimenti præstantia. Cui à diluuio multum accesserit prauitatis, quoniã dilutiora euaserint omnia, terræ item ex Oceani salsedine uberi fertilitate corrupta. Suppetebat porrò principibus illis uiris omnifaria herbarũ, fructuũ, lapidumq; scientia, quibus produci uitam in immensum salutari temperamento, ac inenarrabili ope tunc potuisse, non ferè dissonum uero est. Aderat & benignior clementiorq; syderum aspectus, quem motus rotata uertigo annorum serie numerosa demutarit. Sed affuit in primis sapientiæ diuinæ prouidentia sagax inculpabilisq;, ea maximè ratione mortalis naturæ incrementa procurantis. Auctor Athenæus scribit, Cyrnios qui Corsicam incolant, ideo esse macrobios, siue polychronios malis dicere, hoc est longæuos: quoniam mellis cibo utantur assiduè, quod apud eos in buxo natum (ut Bibliotheces sexto scribit Diodorus) habetur copiosius. Et interrogatus Democritus, quo'nam pacto sanum quis possit agere: Si interna, inquit, melle rigaris, oleo autem extima. Quin Pythagoræ consectatorum mensa pane constabat melleq;, sicuti prodit Aristoxenus. Ille uero ipse Democritus, quum ingruerent Thesmophoria, ne domum funestaret, rogatus, dies aliquot uitam produxisse dicitur sola mellis anaphora, id est euaporatione: quanquam alij calentium panum odore id factum malunt. Alioqui melle oblectatus assiduè philosophus is in annum centesimum nonumq; fati distulit diem. Non præteundum uero, quod in sanctis literis nuncupatur manna, dici à Græcorũ scientissimis aeromeli, ceu aereum intelligi mel uoluerint. Propterea sic finitur, ἡ ἄνωθεν χορηγουμένη τροφή. Dicitur & angelorum panis, ceu ab angelis suppeditatus. Sunt qui ambrosion uocent quoq;. Manna esse rorem, scribit Auicenna, qui fiat diuersus pro excipientium rerum qualitate. Mel denique dijs est ac hominibus gratum, quòd in altaria fauus uenit: & mel ad principia conuiuij & secundam mensam administratur. Illud fuerit auctarium ex Therapeutices primo: Morborum causas in ipso concinnatas coortasq; animali, προηγούμενα nuncupari: sicut extrinsecus morientes, προκατάρχοντα ἄιτια. Nec illud relatu indignum: apud Plinium ac Celsum dici accessionẽ in morbis, quam Græci paroxysmum scitè nuncupant, ubi in febre, seu stata fuerit, seu erratica, ab redeunte malo in pugnam irritatur naturæ uis. Compertum id nobis quoq;: eum qui tuendæ sanitatis artem profiteatur omnifariam, ὑγιαστὴν ab Græcis nuncupari: sicut gymnastem dicunt, qui ea modò teneat, quæ exercitij sunt. Nam & appellatione ea sic uritur Erasistratus. Pædotriba uero sic est ab gymnaste diuersus, uti à medico coquus: nanque hic betam, lentem aut ptissanam aliàs alia condit ratione, nec tamen quas habeat quodq; eorum uires, nouit satis. At medicus nil horum uti coquus condiet, uerum eius quod fuerit concinnatum, uim edisseret scienter. Itidem gymnastes omnium planè exercitiorum uirtutes ac rationes pernouit. Pædotribam non latent palæstrici motus, latet autem quid eorum efficere quisque ualeat.

An mors ulla dici naturalis possit. Naturale, non uno intelligi modo. Fatum capi pro natura. Virgilij locus explicatur. Caput IIII

QVoniam uero in uitæ uel contractæ uel productioris contẽplatione diu iam uersamur, inseramus & quæstiunculam fortè doctrinarũ mysterijs nunc primum initiatis futuram non omnino iniucundam, Sit'ne mors ulla, quæ dici recte naturalis possit. Ac esse quidem preclaris magnisq; auctoritatibus sufful cirí ac comprobari ualet. Nam primo Canonis Princeps: Et hæc est, inquit, naturalis mors, cuicq; indiuiduo destinata ratione cõplexionis primæ ad metam, quam suapte tui con-

ui continet ad intimam humectationem conseruandam. Idem apud Aristotelem in libro De morte ac uita, non incuriosus lector comperiet. Sed & primo De sanitatis moderamento Galenus, capite primo, duas esse naturales corruptiones scribit, quas productorum corporum nequeat ullum euadere: altera est, quòd arescimus perpetuo: altera illis tribuitur, ex secundo Auscultationis physicæ. Verum ex forma non contingit mors, quum sit immortalis anima. Non item ex materia, quoniam & hæc ipsa perseuerat eadem sub utroq; transmutationis termino. Cæterum, ut ambagiosæ quæstionis discutiatur nubilum, scire oportet, non uno tantum modo dici naturale. Nam quandoq; ut artificiali oppositum, intelligi necesse est: cuiusmodi est ex materia & forma coaptatum corpus, quæ naturæ dicuntur, quod in se habet motus & status principia: sicuti legitur in secundo De auscultatione physica. Alia item ratione nũcupatur naturale, ut aduentitio obiectum, siue post generationẽ comparato, quod Moralium secundo innuit Aristoteles, quum ait, Nullum eorum quæ naturaliter existunt, aliter insuescere. Et septimo eiusdem tituli uolumine, Facilius est, inquit, consuetudinem immutare, quàm naturam. Ideo nanq; & consuetudinem demutare difficillimum est, quia naturæ similis est: sicut canit poeta Euenus. Tertio modo dicitur naturale, quod rei necessariũ est, cui naturale traditur: ad eamq; materialis, formalis aut finalis causæ habitudinem possidet: qua ratione medicorum peritissimi, res naturales septem prodidere. Quarto modo naturale aliquid intelligimus, quod cuipiam congruit, ut sit, uel ut conseruetur. Sic enim esse naturalem equis auenam pronuntiamus, & locum locato. Postremò naturale est, quòd necessario rei naturam consequitur, cuius est, ita quòd in ea existentiæ suæ principium habet. Huic uero naturali uiolentũ ex aduerso constituitur. Qua ratione, ut est Meteororum quarto, putrefactionem esse naturalem colligimus, ambustionem uero uiolentam. Quin in libro De marasmo, senium à Galeno secundum naturam constituitur: Nec tamen, inquit, sicuti connutricatio & crementũ: sunt enim hæc naturæ opera, senium uero non opus, sed affectio consequens necessario. Quando animantiũ nulla in lucem prodijt uitalem senectutis nescia. Proinde secundum naturam obuenire statuitur, ut quæ necessariò consequatur omnia, quæ à natura dispensantur. Quo sanè modo & mortem esse naturalem, colligi potest: quæ ineſt homini ex materia physica iam potestatibus animæ subseruire amplius nequeunte. Quam quidem materiam esse corruptibilem scimus, nec manere eandem sub utraq; transmutationis meta: sicuti manere hylen, prudentissimi naturæ rerum comprobarunt. Hanc uero moriendi naturam etiam fatum dicimus. Nam & quinto Auscultationis physicæ Aristoteles fatalem nuncupat generationem, quæ ritu fiat naturæ. Hinc Virgiliani carminis discutitur nubilum ex quarto Aeneidos,

Nam quia nec fato, debita nec morte peribat.

Quippe quod secundo loco positum est præcedentis expositio uidetur, qui mos est Virgilio uel frequentissimus. Quid enim est fatalis mors, aliud quàm debita & naturali proueniens discrasia? Sunt quibus tripartita Seruij distributio amplius arrideat: fatalis, naturalis, fortuita: quando & Cicero ait, Multa mihi imminere uidebantur præter naturam, præterq; fatum: quem locum perpendit Gellius, sed ita, ut incertiores simus quàm prius: ipse sic, ut Maronem, interpretor. Nam extra fati rationem non esse uiolentam mortem, quam planè indicabat orator, ex secunda Philippica liquet: Clodij, inquit, te fatum, sicuti C. Curionem manet: quoniam id domi tuæ est, quod fuit illorum utriq; fatale. Audio ab elementarijs nostram uellicari sententiam, sed non mirum faciunt, si quando supra ferulam sapere cœperint, quanquam difficillimum sit, incinent illud sibi, alabastrus unguenti plena nobis puret. Siquidem ex uepreculis extracta nitedula publico excussa bono conatur arrodere.

Aphetica in cælo quæ dicantur ab astrorũ peritis, & qui aphetæ: item apheteria quæ sint. Aphanetæ stellæ, ac synodicæ, & acronyctæ. Prosthetes planetæ, ac aphæretes. Caput V

INter alia quę haud parum multa suis complexi uoluminibus sunt eius addi-uinationis sectatores, quæ de syderum ratione concipitur, si modò concipi ulla potest: obseruatum nobis id quoq;, quod & arripuimus, quando labor hic noster planè miscellaneus est, ac (ut sic dixerim) congestitius. Esse in cælesti templo loca quædam, Græco nuncupata uocabulo aphetica, carcerum imagine quadam, quas uocant apheterias. Dicũtur uero sic, quoniam inde uitalem auspicemur decursum: sicuti aphetas item appellauere annorum distributores, quos ex apheticis locis putant, quodam uelut afflatu, procursum in uitam elargiri, perinde ac à linea certantes emittuntur quadrigæ. Esse uero aphetas Ptolemæi obseruatio arbitratur solem, lunam, horoscopum, partem Fortunæ, & prædominantes in illis locis erraticas stellas. Sunt qui aphetas dici opinentur radiorum emissores, seu iaculatores, aut proiectores. Illud uero ex literis est nostratibus: Aphetas quoq; dici Magnesiæ ciuitatem, facto inde nomine, quod in illis locis Herculem liquerint Argonautæ. Appellant & eodem uocabulo locum prope Athenas, ubi Xerxis primum infeliciter cõcussa sit classis. Apheteria uero genere neutro machinas obsidendis urbibus accommodas signant. Aphanetas, id est ἀφανήτας, uocant stellas, id est absconsas, ut quas Solis orbe contegi, manifestum fiat: quo sanè argumento synodicas nuncupant, uelut cum sole commeantes. Nam acronyctas intelligunt, quæ tunc oriantur, quum occidat sol. Aphæretas dicunt planetas numerum imminuentes, quando efficiuntur tardiores. Nam ratione diuersa, addentes ad numerum uocant προσθήτας.

Super Hermogene ex Græcis deprompta quædam periucunda. Cap. VI

INgeniorum illud præcox genus non temerè unquam peruenire ad frugem, dictũ est à grauissimis auctoribus. Id si alias unquam, in Hermogene deprehensum maximè est. Cui uix dum pubescenti uim ingenij miram & doctrinam minus peruulgatam, nec; ex triuio (quod aiunt) natura indagini adnexa curiosiori ingessit, adeo ut natus annos duodeuiginti artem concinnarit rhetoricen, quæ non citra admirationem omnium atteritur manibus. Nec indignum putarit philosophus Musonius declamantẽ præsentia sua honestare. Immo uero nec Marcus imperator, ad quem extant uerba illa: sicuti auctor Philostratus est: Venio, inquit, ad te imperator pædagogo indigens rhetor, quem etiamnum ætas moratur. Quo nomine à Marco munificè dimissus est. Cæterum ipse hic ingeniosus adeo, & ultra ætatem disciplinis imbutus expolitusq;, agens quartum & uicesimum annum mente lapsus est, nulla euidenti causa. Propterea Antiochus sophistes ita in eum est cauillatus, ἑρμογένης ὁ μὲν παῖσι γέρων, γὲ δὲ γέρουσι παῖς. quod nostris uerbis est, Hermogenes inter pueros senex, inter senes puer. Quod & in prouerbium duci potest, de ijs quorum ingenia concitata primo, & uegeta deflacceſcunt mox, ac ueluti bulla euanescunt. Fuerunt & qui urbanè iocarentur, uerè appellasse Homerum λόγους πτερόεντας, quod eos ueluti pennas abiecisset Hermogenes. Vixit quidem diu, sed ut unus ex multis. Memoriæ proditum est, mortui corpore dissecto, cor hispidum fuisse repertum, sed & magnitudine uisenda.

Procœmio male uti, quid sit: item de Philagro sophiste: item dici procœmium pro hymno. Caput VII

PRocœmijs male uti, tralatione pereleganti de ijs dicitur, qui negotium quod piam obituri, initia, & quæ conatum præcedunt, minus uident, aut curant. Sumptum id ex Attici Herodis uerbis, quibus Philagrum sophistẽ repercussit, δύσκωφός μοι, ἔφη, οὐ καλῶς προοιμιάζεσθαι. uideris, inquit, mihi procœmijs non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non bene uti. Illum uero ijs coarguebat, quòd parum accuratè auditorum beneuolentiam uenaretur, quam esse constat, ueluti procœmium declamaturo, & sese ostentaturo. Fuit Philagrus hic, Cílix patria, Lolliani auditor, sophistarum uehementissimus, sed & maximè iracundus. Narratur quandoq; dormitanti auditori pugnum in malam impegisse. Natura porrò difficilis erat, & minus tractabilis, quæ res nec ipsum fefellit: nam scitanti amico, quid ita non placeret ei filios tollere, Quoniam, inquit, nec mihi ipsi placeo. Apud Thucydidem dici animaduertimus, ἐκ πθοιμίου ἀπόλλυσθ, quod ex hymno interpretantur, quando & hoc indicet procœmium. Id uero adnotatum ex historia tertia. Ratione porrò haud absimili, epilogo male uti scitè dicitur, pro eo quod est infeliciter rebus uel dictis coronidem impingere. Nam Herodoto calculum apponente, epilogum dicimus, quicquid factis uel sermonibus loco ultimo adijcitur, κάρτα τὴν ἐπίλυσιν ἀρεῖσον τοῦ ὦπλόγου. Procœmium cœnæ legimus apud Athenæum, quo nomine intelligi uidentur, quæ inferuntur primum. Ipsum id indicat ferè propoma quoq;.

De Aristide Adriano. Qui dicantur uomentes. Scomma in Philippum.

Caput VIII

ARistidem patria Adrianũ ex Mysia, Eudæmonis filium, proditur, dicendi copia & ui expressisse Marco imperatori, ut Smyrnam motu terræ ac hiatibus labefactatam, & funditus penè euersam restitueret: cum monodia, hoc est oratione querula & flebili frequens eliceret suspirium, mox uero etiam lachrymas, ac demum intulisset, ζέφυροι ἐρήμῳ αὐτῶν κατανέουσιν. hoc est, desolatam perflant Zephyri. Erat quandoq; in Ionia imperator Marcus, necdum Aristidem nouerat. Euocatum ergo ad se ita interrogare perrexit: Quando, inquit, te audiemus? Hodie, ait ille, proponas, cras uero audias, οὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμουσίτων, ἀλλὰ τῶν ἀκροβοωτων. hoc est, non ex uomentibus sumus, sed ex eorum numero qui accuratè dicunt. Vomentes uero intelligebat, qui extemporali uterentur oratione. Ad quam quum minus ipse procliuis foret natura, ut assolet, rem totam ut incuriosam aspernabatur irridebatq;. Hic porrò Aristides scommate Philippum lacessere, non expauit, quum Arimaspos μονομμάτους, id est unoculos illi cognatos dictitaret.

Vomentes item qui dicantur. Pompeij scomma in Marcellinum. Vomitus ratio. Drimyphagia quid. Cotabissare. Lecanion, Lecane. Lebetion. Scapha. Ecbolia, & phthoria, item emetica.

Caput IX

SEd enim scitu non iniucundum, uomentes dici non hosce modo, de quibus facta nobis mentio est, uerum & luxu item diffluentes eodem intelligi uerbo, ut qui repletione nimia uomere sæpius cogãtur. Digni prorsum hoc nomine, qui in morem pinus exterantur, sicuti Lampsacenis olim esse interminatum Crœsum, Græcis credimus, ni ueternum primo quoq; excutiant tempore. Scitissima est Pompeij ad hoc ipsum sententia. Nam dissidente illo apertius iam cum Cæsare, Marcellinus ex ijs unus, qui essent ad honestiorem locum à Pompeio producti, eum in senatu proscindere grauius cœpit, ut qui Cæsaris partes mutato consilio, foueret. Quo nomine commotior Pompeius, Nónne erubescis, inquit, ὁ Marcelline, dum honestè minus de meis rebus loqueris? An excidit, Opera mea ex muto te uocalem factum, ἐκ δὲ παναπνοῦ ἡμιπνόν, hoc est, ex famelico quoq; uomitorem? Certe qui auidius in dies epulis distenduntur, & ultra quàm genuinus stomachi calor perficere queat, infarciuntur, aut quotidianam cruditatem Laconicis excoquunt, aut uomitu leuant, aut catharticis extrudunt. De uomitu, primo Canonis Auicenna: Quum, inquit, uorãdi assiduitate repletio superfluxerit, aut eius quod est in stomacho quispiam inundauerit motus, ad uomitum est festinãdum. Sed & alibi Princeps idem: Hippocrates, inquit, uomitum collaudauit quot mensibus per biduum nõ intercisum, ut sequenti educatur, quod priore haud quiuerit. Hac autem ratione sanitatis pollicetur securitatem. Sed frequentius hoc agere, arbitratur malum. Nam & Rasis quarto Almansoris: Vomitus, inquit, admitti frequenter haudquaquam debet, inde nanq; stomacho insigne infertur nocumentum, quippe cuius uirtus destruitur. Rarenter si fiat, approbatur uel Galeni auctoritate, quarto De utilitate particularũ. Sed & Rasis idem post

post nimiam cibi ingestionẽ fieri suadet, aliàs durum esse ait. Alibi uero uomitus temperati hæc recensет emolumenta, in primis expurgari stomachum scribit, digerendi facultatem efficí auctiorẽ, corpus detergi ac nouari, caput cum sensu leuius fieri, uisum acui. Plinius undecimo Naturalis historiæ: Vomitiones, inquit, homini ad hæc in remedium excogitatæ, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis, maxime autem dentibus. Cornelius Celsus Medicinæ primo, Vomitum quotidianum ei qui ualere ac senescere optarit, reijciendum commonet: nam & Asclepiades in uolumine De tuenda sanitate, uomitum excluſit: offensus puto eorũ consuetudine, qui quotidie reiectando uorandi facultatem moliuntur. Nam plerique (ut censorie queritur Seneca) uomunt, ut edant: edunt, ut uomant: epulas quas toto orbe conquirũt, nec cõcoquere dignantur. Et alibi idem auctor: Quid enim, oro te, liberale habent isti ieiuni uomitores, quorum corpora in sagina, animi in macie, & ueneno sunt? Plutarchus porrò uomitus & alui ductiones medicaminum ui, esse scribit μιαρὰ παραμύθια πλησμονῆς. id est, mala repletionis solatia: certandum potius ὑδροποσίᾳ καὶ ἀσιτίᾳ, id est aquæ potu ac inedia, decurrendum πρὸς κλυσῆρα, id est ad clysterem. Medicamenta uero esse ueluti ecbolia et phthoria, quibus intemperantes mulierculæ partum abigant, ut impleantur denuo & Venerijs perfruantur delicijs. Illud non transiluerim: esse Græcis drimyphagiã, quum ciborum acremẽta, siue (ut ait Palladius) acredines quæruntur, quibus obturbetur stomachus, atque ad uomitum fiat procliuior. Emetica uero censentur, id est ad uomitum propẽsiora, quę sunt θυρεύθη, id est pectoris lati. Ex grãmaticorũ uero thesauris illud est, Bene potos quosdam uomere consuesse: id nõnulli κοπιβίζειν dicunt, siue cotabissare. Vas eiusmodi negotio accommodum dicitur lecanion, item lebetion. Sed & scapham nuncupauit in Anagyro Aristophanes. Lecanion & delicatus dicitur cibus. Lecane peluim indicat: unde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum, λεκάνη δὲλφὶνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit: utimur innuentes re pretiosa quem uideri indignum. Sicuti apud Seleuciam superbe pronũtiauit rhetor Amphicrates, quum amplius rogaretur, artis suæ documenta inibi promeret.

Nil prorsum corpori indulgendum uoluptatis nomine, Iuliani imperatoris historia. Sophoclis dictum. Carcerem instruere, quid sit. De Platone, Pythagoreis, & Plotino, & Agesilao.

Cap. X

PLato non minor bene uiuendi, quàm sciendi magister, Tantum, inquit, corpori indulgendum, ut philosophiæ ministerium præstare possit. Nam & apostolus Paulus ille celebratus magister gentium, Non oportere, ait, nos prouidentiam aliquam corporis habere uoluptatum nomine. Quoniam qui curiosius intentiusq; illi uacant, animam uero cuius est imperare proprium, despectui habent: nil admodum ab ijs diuersi uidentur, qui ut organa q̃ optima habeant, summo studio conquirunt: artem uero, cuius gratia comparantur, neglígunt. Quamobrem, inquit magnus ille Basilius, ratio diuersa potius seruãda. Nam castigare corpus, & compescere illius impetus, ut immanem quandam belluam, oportet, & eiusdem aduersus animam temerarios motus rationis habenis compescere: nec uoluptatibus frena remittere, animæ curam prorsus abijciendo, ne instar aurigæ, impetu equorũ & uiolentia rapti feramur in præceps. Nam imperator Iulianus, qui in Persica interijt expeditione, turpissimum uideri pronuntiauit, animæ prædituꝫ excellentia, corporis gaudia captare. Quod ab eo dictum uerissime inde abunde liquet, quoniam ab coniugis interitu Venerijs prorsum abstinuit, ceu attentius obseruaret, quod de Sophocle apud Platonem legimus, lętari eum iam senescentem consuesse, quia prędabidi tyranni tendiculis euasisset. Mensa uero, ut somni parsimoniam non memorem, adeo utebatur tenui, ideoq; admiranda, ut uideretur alioqui ad inopiam recasurus. Aristotelis decretum est ex Moralium secundo, In uniuersis ab uoluptate cum primis cauendum, quando de ipsa incorrupti haud iudicamus. Proinde ut Troiani senes, inquit, erga Helenam sese habuerunt, sic & nos ad uoluptatẽ ipsam esse affectos decet, passimq; illorum uti uocibus: hoc enim pacto ab ea secreti minus delinquere cõperiemur. Propterea Pythagoram ferunt, quum audisset quendam ex familiaribus, cibis exercitatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibusq;,ut pinguis fieret curare,dixisse, Non cessare illum molestiorem sibi carcerem instruere.Quæ res cedere in prouerbium potest de ijs qui teterrimi mancipij, ut sic dicam,saginæ intenti nil omnino suspiciunt,uel prospiciunt:sed proni,uelut pecora,terrena modo meditantur & cogitant,tanquam quod supra nos est,nostræ omnino curæ non sit,optimeq; cum illis decidat fortuna, si numerosis & fumātibus patinis titillatur relanguescens appetitus,distenditur uenter,Sardanapali obuoluuntur plumis,anima uoluptatum congerie remollita fatiscit.Neq; uenit in mentem, Platonem, quum corporis habitudine uteretur nimium prospera, quæ ueluti uitis luxurians foret resecanda, Academiam insalubrem Atticæ locum delegisse, qua quod redundans nimiumq; sentiebat,loci intemperie supprimeretur.Quid,quod peritissimi ex medicis astruunt, summam corporis ualitudinem esse periculosam? Ita profecto est, corpus hoc animi pondus ac pœna est, premente illo urgetur,in uinculis est,ni sapiētiæ studium accesserit, & illum respirare naturæ rerum spectaculo iusserit, ac à terrenis dimiserit ad diuina. Equidem maiores sumus, & ad augustiora geniti, quàm ut corporis nostri mancipia simus, quod non aliter inspectare decuerit, quàm ut arctius libertati nostræ obiectum,circunductumq; uallum,ac planè loriculam. Huius habitaculi ueneficijs imbuti ac deliniti, ut Porphyrius scienter & sensit & docuit, altiore hic opprimimur somno, propterea diuina contemplaturis abstinentiam ab animalibus necessariam arbitratur. Quando & ueterum sapientum plericq; omnes summa declinabant cura,quicquid animam arctius corpori adnecteret,ac(ut sic dicā) ferruminaret. Vnde notissima Pythagoreorum expetita solitudo ac templorū lucorum' ue inhabitatio: & quorūdam etiam celebrata occæcatio,ne quid usquam foret,quod contemplandi suauitatem interpellaret. Tantum aberant, ut corporis saginæ uacarent attentius, qua carcer obsepitur durior. Temperare nequeo mihi,quādo huc producti sumus,quin Plotini philosophi sæculo illo singularis sententiam ad hæc maxime facientem, huic inseram loco. Auctor siquidem Porphyrius est, uirum hunc summa sapiētia, pudore quodam affici solitum, quòd anima eius esset in corpore,proindeq; quibus esset ortus parentibus, neq; etiam qua patria oriundus,æquo animo narrasse. Idem quinimmo tantopere indignabatur, effigiem corporis tradere pictoribus & plastis exprimendam, ut quum Amelius obsecraret,ut imaginem suam permitteret effingi:Quasi uero, inquit,non satis hanc imaginem ferre sit, quam natura nobis ab initio circumdedit, etiam censes imaginis huius imaginem diuturniorem insuper posteris,ut opus spectaculo dignum, relinquēdam. Scribit Xenophon,quod proposito nostro uehemētius inhæret, Agesilaum illum magnum & Spartanorū regem, corporis imaginem sibi statui summa ui abnuisse, quum id ei gratificatum irent nonnulli. Cæterum animi elaborare monumenta, nunquā destitisse,quum ita conciperet,Illud statuariorum,hoc suum ipsius esse opus: rursumq; id esse locupletum,hoc autem bonorum. Meminit historiæ in quadam ad Luceium epistola etiam M. Tullius.Sed redeo ad Plotinum,cuius morientis uerba literis planè aucupandū obeundumq; sit, summa ueritate præscribunt,...on duxi per incuriam transmittēda.Nam quum iamiam foret animam acturus, perrexit ad eum inuisendum Eustochius,sicuti ab eodem relatum sibi,Porphyrius scribit:habitabat is Puteolis. Ad huc(inquit Plotinus) te expecto,atq; equidem iam adnitor, quod in nobis diuinū est, ad diuinū ipsum quod uiget in uniuerso,redigere.spiritumq; his uerbis emisit.Quamobrem omne studium adhibere, ut corpori quàm optime sit, hominis esse uidetur seuidetur. Nec cuiusmodi sit honesti facies, quæ si oculis cerneretur (ut in Phædro docuit Plato,& est à M. Tullio repetitum)mirabiles amores excitaret sapientiæ. Corpus certè uiuentis hominis, quia sit planè carcer, ab Homero semper dicitur demas, sicut mortui soma: quoniam ut docuit Plutarchus, relinquatur ceu σῶμα. Esse autem Plotinum humanis perfunctum, scribit Firmicus, quum per totam eius cutem magnis humoribus nutrita pestis erupit,ut putre corpus,deficientibus membris,corrupti sanguinis more tabesceret,perq; omnes dies ac horas,serpente morbo, minutæ uilcerum partes

tes defluerent:& quicquid pauloante integrum uideras,statim confecti corporis exulceratio deformaret,ut sic corrupta & dissipata facie, tota ab illo figura corporis discederet,ac in mortuo(ut sic dicamus)corpore solus superstes retineretur animus.

Homo uerus quid sit, ex Platonicorum sententia. Duas esse quodammodo in nobis animas. Valeriani imperatoris uirtutes eminentissimæ. Cap. XI

QVamuis autem maiore sit opus sapientia,ut quisque nostrum quid tandem ipse sit,perspicere ualeat,& ex unguibus(quod dicit') agnoscere:præsertim quod singularis necessaria uidetur mentis expiatio,sine qua ueluti lippitudine crassiore obseptis obstipatisq; oculis uibrans solis lumen pati nequimus.Naturę intima certe pertingere,prorsum impossibile.Expiationum uero illa efficax in primis, uoluptatum, quas sensus pernicioſi satellites prætendunt, contemptus. Tamen in præsentia pro uirili promere iam enitar, quæ mihi Platonicorum magistra lectio suggerit,ex qua uelut cella quadam proma, mira sæpe nobis sufficitur rerum excellentia.Igitur hominem uerum,inquiunt,non esse corpus,illud argumento est,quoniam hoc utimur ut instrumento. Neq; item est uita corpori propria & adnexa addictaq;, quando hæc nobis est cum brutis quoq; communis, & quia nonnunquam huic ratio ipsa,per quam ipsi sumus,aduersatur & imperat. Non porrò quiddam ex corpore & eius uita propria consurgens,hoc enim est animal.Non deniq; ex anima rationali & uiuente irrationali coniunctum,quoniam ex indissolubili et dissolubili unum conficinequeat.Sed quod & antea multo fuisse ab Homero uate sancitum,acute comprobat Plutarchus,hominem esse animam,id est substantiam incorpoream rationalem,ex diuino quidem intellectu existentem, in se uero consistentem,corpori autem nō inhærentem,sed potius assistentem,atq; ipsa sui præsentia uitam hanc producentem in corpore, ex qua & ipso corpore compositum animal appelletur. Vita autem huiusmodi animatio & uiuificatio dici debet:communi tamen licentia,illam quidem animam dicimus primam,hanc uero secundam,atq; à prima eiusq; uiribus secundam,uiresq; eius oriri. In prima quidem ab intellectu ratio,à ratione imaginatio proficiscitur. In secunda,uires quoq; tres præcipuæ sunt:imaginatio,id est communis sensus quidam:deinde sensus exterior in partes quinq; diuisus:postremo potentia genitalis,quæ & natura uocatur,generationis,augumenti,nutritionis origo.Porrò non esse animam cōpositi partem,in libro De beatitudine significat Plotinus,ubi ait, Animā non esse cōiuncti portionem,testatur ipsa eius à corpore sequestratio. Vbi separationem intelligimus duplicem:unam per moralem philosophiam,qua se à perturbationibus corpori seruiētibus segregat:alteram per contemplatiuā,qua se à sensibus et imaginatione seiungit.Debet uero philosophus ad utentem rationem instrumentū hoc cōuertere, ut ei libentissime pareat,& rationem ipsam ab hoc usu seuocare, quoad fieri potest,ad contemplandum. Vel id prorsum agere quod Valerianus,de quo quū de censore creando in senatu ageretur,ita pronuntiatū uoce omnium una, scribit Trebellius Pollio, Valeriani uita censura est:Is de omnibus iudicet, qui est omnibus melior: is de senatu iudicet, cui nullum inuri crimen potest:is de nostra uita sententiam ferat, cui obijci quicquam nequit. Valerianus uel ab incunabulis tantum non censor fuit: Valerianus in tota uita censor,prudens senator,modestus,grauis,amicus bonis,tyrannorum hostis,criminosorum inimicus ac uitiorum multo magis. Censorem hunc accipimus, imitari hunc omnes uolumus,genere hic est primus,sanguine præcellens,uita emendatus,doctrina clarus, moribus insignis,exemplū antiquitatis. Hic tamen talis tantusq; mox imperator ab Persarum rege Sapore infeliciter captus memoratur.

Hominem ab alijs finiri ex anima corporeq; concinnatum. Homo interior & exterior qui sit. Cap. XII

ATqui dicat aliquis,uideri quidē hæc acute satis solerterq; excogitata, esse tamen prēter communem hominum conceptum,quando ut Augustinus scribit,nō totus homo,sed pars melior hominis anima est:at quū est utrunq; coniunctū simul,tunc demum cōsurgere conflariq; hominis nomen.Quod tamen & singula sibi uendicent, siquidem cōmuni quadam loquendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

loquendi lege, illatum conditorio hominem pronuntiamus, corpus tantum intelligentes: rursumq; ad cælestia tralatum, aut in barathri supplicia intrusum, dum animam modo significamus. Cui rationi seu cõsuetudini calculum adijcit etiam scriptura, animam interiorem appellando hominem, corpus uero exteriorẽ, ceu duo plane sint homines, quum simul utrunq; sit homo unus. Significare obscurius hoc ipsum Eustathius quoq; animaduertitur, ubi αὐτὸς inquit, id est ipse, nunc quidem dicitur de anima tantũ, nunc de corpore uel mortuo: ut apud Homerum,

αὐτὰρ δ' ἐλάφεια τόν γε κιών.

Nunc uero & de utroq;, id est homine cõpositio. Proinde perpendendũ amplius, qua ratione dicatur homo ad imaginẽ dei factus: & esse item terra pronuntietur, denuoq; in terram abiturus. Dici nanq; illud rationalis animæ intuitu, palã fit acrius inspectanti, qualem deus insufflando, uel (si cõmodius dicitur) inspirando indidit homini, id est hominis corpori. Hoc autẽ corporis ratione, qualem hominẽ ex puluere finxit Deus, cui & animam est impertitus, ut sic concinnaretur animale corpus, id est homo, in animam uiuentẽ. Varro item ille doctissimus, quum animaduertisset, in hominis natura duo esse quædam, corpus & animam, addubitauit primum, an hominis appellatione intelligi tantum anima deberet, cui ita foret corpus, ut equiti equus: an corpus tantum aliquo modo se habens ad animam, sicuti ad potionem poculum. Mox uero hominem non animam solam statuit, non item corpus, sed quod ex utriusq; cõsurgit: proinde summum hominis bonum, quo euadat beatus, ex utriusq; rei bonis constare.

Adam & Euæ allegorica ex Platonicis significatio. Cap. XIII

VErum nec uacantis operæ fuerit, attexuisse huic potissimum loco, qua ratione Mosaicam doctrinam, & uelata mysteria Plotinus, Origenes, & Ammonius per allegoriæ acumina secretiora sint interpretati, etiam si facta nobis alibi quoq; mentio est. Astituunt enim primum personas duas, hominem ipsum quasi Adam, & humanum animal inde emanans atque degenerãs, quasi Euam, quæ ex consopito Adam tracta narratur: quoniam animal ex se tunc propagat anima, quando ex priore inter cælestes uigilia ad naturalia labens, diuinorumq; oblita iam dormit, & somniat. Proinde tunc affundere uitam corpori dicitur, Euæ nomine significatam, quæ & prior errore deuio prolapsa, illius denique suffragium impetrat. Quamobrem quum esse traduntur duo in carne una, duas uelut in corpore uno animas recte accipi posse, arbitrantur. Verum, hæc sint illorũ placita, nos ne latum quidem unguem à Christianorum patrum scitis reuellimur.

Argiuo scuto dignus, prouerbium, quam rationem habeat præter Zenobij sententiam. Certaminum festorum prẽmia uaria. Sagma quid. Plutarchi locus explicatur ex Arato. Defenditur lectio in Lactantio grammatico. Scutum sacrum. Sigmata in scutis. Sagmaria. Solenoides. Scutariæ fabricæ, & id genus aliæ. Cunicularij. Sacos cur dicatur. Scuta genibus illisa quid indicarent, ac quid peruersa. Cap. XIIII

ARgiuo clypeo dignus, dicitur ex paroemia, ut Zenobius scribit, de eo qui eximia ob generositatem ueneratione sit dignus: idq; ex argiuorum ueteri more propagatum, quo honestioribus pueris cõtribueretur honoris, ut scutum gestantes pompam ducerent. Cæterum, quę fuerint eius rei initia, non fere traditur. Ego tamen omnem (quod dicitur) lapidem proruro, fuisse Argiuorum regem Enhippum felicitatis miræ, cuius clypeum, qui apud Græcos insigniter rem gessisset, accipiebat, ut per urbem incedens honestaretur, unde obrepserit in ignauos prouerbium, cuius etiam meminerit Callimachus. Mentio item & regis & scuti, est apud Papinium hisce uersibus:

Celsam subeuntibus arcem,
In gradibus summi delapsum culmine templi
Arcados Enhippi spolium cadit, æreus orbis.

Lego item in Græcis auctoribus, apud Argos celebrari consuesse festa certamina Hereæ

ræa quę dicerentur, ac Hecatombea: in quibus uincenti æneũ contribueretur scutum, sicuti apud Achaiæ Pellenem in Theoxenijs, ac Hermæis chlæna, quam nos lænam dicimus. Apud Marathonem in Heracleis argentea phiala. Quippe hoc genus panagyres passim in Græcia celebrabantur, uti Thebis Iolaia, quæ & Heraclea: Megaris Diocleia: apud Aeginam Aeacia, & Delphinia. In Geræsto Gerestia propter Neptunum. Amarynthia in Eubœa. Porrò in hac scuti mẽtione addamus & aliud quod usui sit legisse: scuti thecam dici sagma, testimonio Aristophanij interpretis in Comœdia cui titulus ἀχαρνῆς, super eo poetæ uersiculo, τίς γοργὸν ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ σάγματος; quis Gorgona excitauit ex sagmate? Nam sage, inquit, id est σάγη, scutum indicat: unde & pansagia dicatur panoplia, id est armatura. Sagmatis meminit etiam Sophocles, κάλμισε τέχνη σὺν καλοῖσι σάγμασι.

Lactantius grammaticus in Thebaidos nonum: Corythus theca, inquit, arcus solius, sicut pharetra sagittarum, sagma scuti. Quem tamen locum uelut repastinaturus quidam, expuncta lectione tum uetere, tum etiam uera (ut constat) sacconiam reposuit, errore manifestario. Sagma inuenies & apud Pollucem Onomastici septimo, καὶ σάγματος ἐλύθρου, τὸ τῆς ἀσπίδος. sed & libro decimo, sagmata iumentorum ex quorundam sententia, Philippicorum quinto inueniri, scribit. Quin & Leuitici quintodecimo: Sagma super quod sederit, immundum erit, quo nomine uel sellam interpretãtur, uel instratum, quo mollior fiat sessio: proinde in Hebræo equitaturam haberi. Sagma pro aceruo accepisse Plutarchus animaduertitur in Catonis senioris uita, εὑρεῖ μόλις ἔν τοῖς σάγμασιν ὅπλον, καὶ νεκρῶν σώμασι. Non prætereundus Plutarchi eiusdem locus in Arato, quem scribit apud Corinthum parasse ἀσπιδίδιον μικρόν. & mox assuisse εἰς σάγματα: quod capsas indicare interpres est suspicatus. Tradunt Græci, canthelia dici asinorum sagmata, & quæ his imponuntur, texta uiminea. In puppibus quoq; pro curuis ligna scænæ gratia struendæ, canthelia uocari. Sigmata scutorum inuenimus apud Xenophontem Rerum Græcarum quarto: ea uidentur fuisse insignia elementi figura, quibus uterentur Sicyonij, οἱ δὲ ἀργεῖοι ὁρῶντες τὰ σίγματα ὥσπερ τῶν ἀσπίδων, ὡς σκυτίνους, οὐδὲν ἐφοβοῦντο. Et mox, τοῖσι ὑμῖν τὰ σίγματα ταῦτα. Ab sagmate porrò sagmarias dici mulas, animaduertimus. Sagmaria Sudas interpretatur, τὰ βασταζοντα τοῖς ἀχθοφόροις, καὶ μεταφορικῶς τοὺς ὑποπτικίους. Equum sagmarium leges apud Lampridium in Heliogabalo. Scuta quædam comperi ab Dione in Macrino dici ἀσπίδες σωληνοφόρους, tanquam fistulæ aut aluei præferrent imaginem. Est apud Arrianum scuti sacri mentio, quod de Palladis templo quum detraxisset Alexander, eo semper prælato, prælia ineibat. Scutarias fabricas legimus quandoq;, sicuti & loricarias, item arcuarias, in quibus sagittæ, missilia, cassides, omniaq; armorum genera coaptari conformariq; in exercitu etiamnum assuerant: ubi, quicquid usum ex se præstaret commodum, non insuper habebatur, quando & cunicularios nec defuisse, palàm fit, quibus undendi per subterranea cuniculos, Bessorum more, incumberet functio. Scutum Græci quandoq; σάκος dicunt, ab Sacis inuentum primo, uti coniectatum grammaticis est. Non prętereundum uero quod in auctoribus est obseruatum, si genibus illidantur scuta, prosperitatis uideri indicium plenum. Nam quum hastis feriuntur clypei, iræ documentum est, ac doloris insigne. Verum, si peruersa gestentur scuta, defectionis indicium est uel apertissimũ. Porrò scutum hostibus ostentasse, proditionis fuisse argumentum, palàm historia sexta Herodotus facit. Illud uero ex historia superpondium fuerit: ostentabat Aphricano iuniori adolescens quidam affabre compactum scutum, & exquisitius expictum: at is, Decet, inquit, Romanum uirum in dextra magis, quàm in sinistra sitam spem putare.

Iouem lapidem iurare, apud Gellium quid sit. Ciceronis locus explicatur ex Epistolis. Priui silices. Priuæ uerbenæ. Cap. XV

GEllij ex primo Noctium Atticarum uerba hæc sunt: Iouem, inquit, lapidem, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare, Virgilium hoc nunquam scripsisse. Quæsitum memini ex me à doctissimis iuuenibus, dum Patauij ista mussitaremus, quid sibi uellet lapis Iupiter apud Gel-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum auctorem perillustrem & facundię haudquaquā extritæ obuiæq́. Respondi tum prō tempore, arbitrari me loci eius nubilum Sexti Pompeij enarratione discuti clarissi me, apud quem legissem, iuraturos per Iouem, lapidē tenere silicem solitos, eiusmodi fere uerba enuntiantes, Si sciens fallo, qui me despicit, salua Vrbe arceq́, bonis eijciat ut ego hunc lapidem. Ad quam uerborum conceptionem amplius pensitatiusq́ inspi cienti, alludisse M. Tullium liqueret Epistolarum familiarium septimo, per maximam interpretū hallucinationem: ita enim scriptum inuenias, Delicię uero tuæ noster Aeso pus eiusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret: is iurare quū cœpisset, uox eum defecit in loco illo, Si fallo sciens. Meminit T. Liuius ab Vrbe condita libro pri mo & uicesimo: Eaq́, inquit, ut rata scirent fore, agnum læua manu, dextra silicem reti nens, si falleret, Iouem cæterosq́ precatus deos, ita se mactarent, quemadmodum ipse agnum mactasset, & secundum precationem caput pecudis saxo elisit. Sed & alibi Ti tus Liuius idem huiusmodi iurisiurandi formulam latius exsequitur. Verum, si quid etiamnum subsultare uidetur apud ingenia lectionis multæ, & id genus quæstiunculis perexercitata, audiant quęso Polybium ita subscribentem: Ergo, inquit, Carthaginien ses deos patrios iurati sunt, deinde Romani, per lapidem secundum uetustissimum ri tum, Martis Quiriniq́ numinibus additis, iusiurandum præstiterunt. Ritus uero lapi dis fuit huiusmodi: Fecialis sumpto in manibus lapide, postquam de fœdere inter pa tres conuenerat, hæc uerba dixit: Si recte ac sine dolo malo hoc fœdus, atq́ hoc iusiu randum facio, dij mihi cuncta præstent felicia: sin aliter aut ago aut cogito, cæteris om nibus saluis, solus ipse peream, uti lapis hic è manibus meis decidet. Nec loquutus plu ra, manu lapidem excussit. Apud Græcos irroborauerat mos, ut iurantes mydrum te nerent: est autem eo nomine ignitum ferrum, fœdusq́ tandiu perseuerare compreca rentur, quandiu latuisset mydrus, quem mox in mare deijciebant. Meminit in Anti gone Sophocles. Sed & Callimachus,

φωκίδων μέχρις καὶ μύδρου μέγας αἰὼν ἀλιμύδρου.

Priuos lapides silices, priuasq́ uerbenas secum fœciales solitos ferre, prodit Romana historia.

Hastarum auctoritatem fuisse ueteribus religiosam. Materæ deæ. Hasta pu ra, & præpilata quæ sit. Sceptrum Agamemnonis pro deo. Tyli ferrei. Ha stam & caduceum mittere. Caduceī ratio. Quid cerycium, & quid ceryces. Seneca declaratur. Præconum species. Plutarchi locus restituitur ex Pelo pidæ uita de Alexandri Pherei hasta. Cap. VI

HAstas, in ueteribus memorijs legimus, regij fastigij insigne diadematis lo co fuisse, quas dixere Græci σκῆπτρα. Nam & à rerum origine deorū im mortalium uice cultas, obseruatum item est. Ex cuius ritus memoria diu quoq́ custoditum, ut deorum simulacris adderētur. Hinc lectum est, esse in Sicilia urbem, cui nomē Aegion, antiquissimā quidem & dearum reli gione celeberrimā, quæ Materę nuncupentur, quarum simulacris tum Meriones, tum Vlysses hastas affixerint, inscriptis etiamnum dicantium nominibus. Scribunt Apol lonij interpretes, ab Cæneo adeuntes compulsos per hastam iurare: cui, neglecto deo rum cultu, preces fundebat, rem quoq́ faciebat diuinam. Quippe factus elatior, ut scri bit Eustathius super Iliados primum, quòd Neptuni munere ex puella uir esset factus, prætereaq́ inuulnerabilis, & (ut Graeci dicunt) ἄτρωτος, in fori meditullio surrectam fixit hastam, proq́ deo censeri iussit. Sed & Pheræus Alexander immanis tyrannus ac sanguinarius, quum auunculum Polyphrona peremisset, hastam qua facinus obierat, coronatam sacrauit, eiq́ ut deo rem facere diuinam perrexit, tychona appellans, id est τύχωνα: puto, quòd ictu haud foret frustratus, παρὰ τὸ τυγχάνειν. Locus hic est planè interpellatus in Pelopidæ uita, incuriose admodum, ne dicam insciti ssime donata La tinitate. Quin & in T. Liuij historia ab Vrbe condita libro quadragesimo, lectum est, nuntiasse pontifices inter prodigia alia, hastas motas. Et libro primo secundi Punici belli, Lanuuij hastam se commouisse, quam scilicet Iunonis signum tenebat: sed & ha stam Martis Prænestę sua sponte permotam, idem tradit. Curitinq́ Iunonem dictam tradunt

tradunt ab huiusmodi hastæ latione, quæ lingua Sabina Curis diceretur: quod Sextus Pompeius refert. Vnde à priscis institutum, ut nubentiū caput hasta comeretur, quam cælibarem nuncupabant, quod sint in Iunonis tutela matronæ constitutæ. Eius certe sigillum in pilo sublatum Plutarchus tradit. Qui auctor item est, lanceam in regia posi tam fuisse Martis nomine insignem. Lancea quoq́ donari solitos, qui in bellis acriter strennueq́ pugnantes laudem meruissent. Id ideo institutum Sextus Pompeius refert, quia hasta, summa armorum & imperij erat: quamobrem & captiuos sub ea solitos uæ nire, quos Græci λοχυαλώπους καὶ λοχυλώπους uocant. Sicinium Dentatum Plinius scri bit fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram grammatici intelligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primum uicisset in præ lio, sicuti scriptum in libris De gente populi Romani: unde poeta nobilis,

Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta.

Donatus puram quidem accipit sine ferro: sed addit, pacis id esse signum, non belli. Præpilatas inuenimus hastas dici, quæ ferreas habent cuspides, quasi prę ferratas: quan quam & præpilatum sit quoq́, quod ferro utiq́ caret, sed in mucronem tamen est exa cutum, ut locustarum cornua, quibus natant. Præpilata uidentur Grę cis & Herodoto historia septima, recte dici τυλωτὰ, uelut callo obdurata, quod τύλον uocant. Ruidū pilum in Plinio accipiunt eruditi, non tam quòd ferrum non habet, quàm quòd aspe rum impolitumq́. Auctor ex Artemidoro Strabo est, Megabaros Aethiopas cōsuesse clauis quas gestitant, addere tylos quoq́ ferreos. Cheroneos legimus ex dijs omni bus colere præsertim sceptrum, quod Vulcanum affabre fecisse, Homerus scribit, da tumq́ Ioui, à quo diu post ad Agamemnonem peruenerit. Appellant autem λόγχην, id est hastam. Templū quidem publice nullum ei dicatum uisebatur: nihilominus quot diebus res illi fiebat diuina, apponebatur & mensa omnifariam carnibus ac bellarijs onusta. Legimus fuisse uetus adagium, quod ex Pausaniæ monumentis est, hastam & caduceum mittere, quod est (ut arbitror) permittere, ut pro arbitrio quis bellum ineat, siue etiam pacem amplexetur. Docet id Polybius libro quarto: Quod quum, inquit, Rhodij intellexissent, propositum suum ad finem perducere cupiētes, legatum ad By zantios Aridicem misere, ac cum eo Polemoclem cum triremibus tribus, uolentes, id quod in prouerbio est, hastam simul & caduceum Byzantijs mittere. Aut de ijs dica tur qui adhortantur quidē, sed interim etiam minantur, uel qui pacem utiq́ ostendunt, sed bellum mox inferunt. Scimus prętera Carthaginienses, quum bellum uellent, Ro mam hastam misisse. Caduceum uero esse pacis insigne apud Græcos, caduceatorum quoq́ nomen demonstrat: sic enim uocantur, qui ad pacem mittūtur legati. Apud bar baras gentes, inquit Polybius, florentes capiti corollas imposuisse, pacis ferè est atque amicitiæ signū. Qua uero forma caduceus foret, ita in Græcis auctoribus adnoratum inuenimus: Cerycium, inquiunt, lignum erat rectum, utrinq́ duos cōtinens serpentes implexos inuicem, ita ut se mutuo & ex aduersum intuerentur, quales illi uocant ἀντιπροσώπους. Ferunt id caduceatores, & inde illis iniuriam intulisse, maximum habeba tur nefas. Et rectum quidem lignum συμβολικῶς & operte orationis rectitudinem si gnificat: serpentes uero impliciti castra castris iuncta nobis innuunt occultius, quibus se dissidentes conciliatura uoluntates, orationis inserit uirtus. Sed de caduceo aliqua item in medēdi ratione Plinius, plura Macrobius in Cœnis. Cerycium uero, ne quem Græca offendat dictio, caduceum planè signat. Nam esse id legatorum gestamen, finit Pollux, quando & Mercurij uirga dicitur ῥαβδος κηρυκίνη. quanquam & Cerycia uo cant præconum seu caduceatorum mercedes, qui nuncupantur Ceryces. Habebantur uero hi generis non unius: nam alij mystici erant, sic dicti à Ceryce Mercurij filio, & Pandrosi Cecropis filiæ. Fuisse hos Athenienses proprij generis, tradunt multi, & mu nus eorum minus fuisse uulgare, coniectatio certa est. Nam & Seneca scribit: Non uis nisi consul, aut prytanis, aut ceryx administrare rempublicam. Cerycum honeste me minit in Decem rhetorū uitis Plutarchus. Fuere certaminū item præcones, alij etiam in pompis, quidam uenalium quoq́. Cerycium porrò etiam præconium signat. Dice rem plura, sed alieno loco satis multa: nisi quòd Eustathij sententiam prętere nequeo

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradentis, Caduceatores aut cerycas fuisse ἀσύλους, id est nefas fuisse à quoquam uiolari, quod crederentur θεῶν γένος, id est diuinũ genus, ex origine quam præstruximus: proinde in Odyssea Vlysses exploratoribus comitem adiecit ceryca, ἀφ' ὃ τὸ ἄσυλον. Achilles uero cerycas Iouis nuncupat nuncios & hominum, quoniam sacrificiorum quoq; ministerio adessent. Athenæus quinetiam coquinariam exprimẽs dignitatem, eius esse argumentum cerycas Athenis scribit, qui & coquorum & butyporum haberent ordinem: quod prodidit Clidemus Protogoniæ primo. Ceryca item dicunt Græci, nos buccinum.

De auctionum hasta & magistris. Cicero & Fabius explicantur. Item locationum & salutis hasta. Cap. XVII

QVia uero dicebatur Romæ auctio hastæ, res uel imperitis notissima, quũ publice ciuium bona distraherentur, hinc refrixisse hastam eleganter pronuntiamus, quum desitum tandem significamus, cessatumq; uel à magistratu uiolento & sordido, aut tyrannica rabie desæuiendi in miserorum bona. Nam & M. Tullius eloquenter & scite, hastam Cæsaris refrixisse, dixit. Sed & hastam sperare scelerati ac perditi hominẽs dicuntur, quod ex eadem est farina, qui ciuium affectant bona. Sicut hastam uibrare dicuntur, qui sanguinariam huiusmodi consectantur auctionem. Cicero De officijs secundo, Dum homines perditi hastam illam cruentam & meminerint & sperabunt. Quam P. Sylla quum uibrasset, dictatore propinquo suo, idem trigesimo & sexto anno post à sceleratiore hasta non recessit. Lucius uero Sylla, quantum nobis suggerit historia, addidit & uocem intolerabilẽ. Nam quum posita in foro hasta, ciuium bona uenderet, prædam suam se uendere, sequissime dictitabat. Proinde hastam huiusmodi perticam quoq; tristem nuncupari nouimus. Et Tacitus Cornelius scribit, Heluidium Priscum tribunum plebis aduersus Sabinum ærarij quæstorem contentiones proprias exercuisse, tanquam ius hastæ aduersus inopes inclemẽter augeret. Apud Tertullianum in Apologetico hastarium dici legimus, uenditionẽ id genus: In hastario, inquit, uectigales sumus. Nec illud parte ista omittendum, ut obscurissimum Ciceronis & Quintiliani locum aperiamus: magistros dici, qui bona sub hasta uendunt. Vnde id in Epistolis ad Atticum libro primo: Vnà agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is quem putabat fore magistrum, si bona uænirent, L. Pontius. Et libro sexto, De possessionibus hæreditatum & possidendis bonis, magistris faciundis uendendisq; ex edicto & postulari & fieri solet. Ex ijs inquam infertur lux uerbis Fabij libro sexto De iocis: Peruenit res, inquit, usq; in ænigma. Quale est Ciceronis in Pletorium, Fonteij accusatorem, cuius matrem dixit, dum uixisset, ludum, postquam mortua esset, magistros habuisse. Dicebantur autem, dum uixit, infames fœminæ ad eam cõuenire solitæ, post mortem bona eius uæniebant: quanquam hic ludus per translationẽ dictus est, magistri autem per ambiguitatem. Hactenus ex Fabio. Ad hosce porrò magistros fortè respexit Marcus item Tullius, ubi ait, Heus tu manũ de tabula, magister adest, in Familiaribus epistolis: etiam si non excidit, quid alibi præceptum à me sit. Cæterum obseruauimus & illud: hastam in classicis auctoribus non de auctionibus uenditionibusq; modo dici, sed & de locationibus, quæ publice fiant. Vnde assueti hastæ appellati eleganter, qui eam conducere consueuerunt. Docuit hoc T. Liuius ab Vrbe conditâ, uigesimoquarto libro: Quum censores, inquit, ob inopiam ærarij se iam locationibus abstinerent ædium sacrarum tuendarum curuliumq; equorum præbendorum, ac similium rerum, conuenere ad eos frequentes, qui hastæ huius generis assueuerant, hortatiq; censores, ut omnia perinde agerent locarentq;, ac si pecunia in ærario esset. Cornelius Nepos in Attici Pomponij uita, de hac item intellexisse uidetur, ubi ait, Ad hastam publicam nũquam accessit, nullius rei neque præs neque manceps factus. Quin & Ouidius libro quarto De Ponto:

Aut populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnæ non sinet Vrbis opes.

In Quintiliani uero declamationibus, hastam salutis dici inuenies, de frumenti uenditione

tione in fame ac penuria non ferenda. Sed si semel, inquit, ponis hastam salutis & redemptores uitæ admittis, & nos admone, melius uendes. Apud Pomponium iureconsultum Digestis De origine iuris, sic item lego: Deinde quum esset necessarius magistratus, qui hastæ præesset, decemuiri litibus iudicandis sunt constituti.

Hastici ludi, siue xystici. De xysto, & deriuatis inde. Trigonum apud Elidem, & maltho. Casei species. De Aeganea & Ancyle bis, ac Gæo, & Sigymno. Item plura ad hastas pertinentia. Clostra quid. Necnon quid rectis aut infestis hastis uenire. Phalanx quid, & ceraunobolos legio cur dicatur. Psili. Hoplitæ. Peltastæ. Currus bellici. Quadorum bellum. Cap. XVIII

HAsticos uero ludos, quos in Latina quandoq; historia lectitamus, Græce contenderim appellari xysticos, uelut & gladiatores quoq; xysticos nuncupatos, scimus, quòd hastili uterentur, quod ξυστὸν Græci uocant: quanquam & eo nomine dicitur locus, in quo exercentur athletæ. Xysti pro telo meminit Arrianus: Xystis, inquit, quæ prælongæ hastæ sunt, corneis aduersus tela, quæ palta uocant, utebantur. meminit historia prima Herodotus, inter Crœsi donaria. Xystarchum uero pro gymnasij principe legimus. Nuncupatur quandoq; dromos xystos, id est cursus xystos, ut in Aristeæ Orpheo,

ὦ μοι παλαίστρας καὶ δρόμου ξυστοῦ πόλας.

Id est, erat mihi palæstra & dromos xystos prope. Xenophon in Oeconomico xystum pronuntiauit simpliciter, ἐν ᾧ ἐν τῷ ξυστῷ περιπατοῖεν. quod est, si in xysto obambularent. Hinc xystos paradromidas etiam dicunt: nostri uero ambulationes & ambulacra. Xystida uero tunicam interpretãtur talarem, muliebrem: alij tragicum putant indumentum. Sunt qui prætenuem uestem eo nomine accipiant. Est & xystis alio uocabulo dicta stilengis, hoc est strigil: unde xusticos, seu xysticos legas pro indoctis quidem, sed in cute curanda nimio plus satagentes. Legitur id nomẽ apud Epicharmum & Diphilum. Ambitus item gymnasij apud Elidem totus dicebatur xystus, quoniam Hercules Amphitryonis exercitij gratia quotquot succrescerent spinę, singulis diebus ἀναξύειν, id est eradere consueuerat: sicuti auctor Pausanias est, Eliacorum secundo. Intra eum uero ambitum est alter, quem à figura uocant trigonum. Quin est tertius quoq;, cui nomen à mollicie loci μαλθώ. Ad gymnasium id uia erat, quam ab exploratorum silentio σιωπῶ nuncuparunt. Erat & Dianæ sacellum Φιλομείρακος, ex gymnasij propinquitate dea cognominata. Aduertendum amplius, ξυστὸν apud Athenæum pro caseo accipi, quem rasilem dicere queas: nam eidem χλωρὸς, uiridis ac recens est, & præmollis, cuiusmodi in fiscellis circumfertur. ξηρὸς, caseus aridus est, coptos autem prædurus. Quin pomorum quorundam esu in corporibus chymum produci xysticum, idem tradit, cuius meminerit Praxagoras. nam quæ non perficiuntur crassiorẽ reddere chymum. Aeganeam scribit Eustathius, iaculi leuioris esse speciem, ἀπὸ τοῦ ἄγαν ἰθεῖα, quòd longius mittatur, uel quod ancyle ex pelle concinnaretur caprina: quippe capram uocant αἶγα. Signat uero ancyle, iaculi ansam, quam uocant λαβῶ: est tamen ancyle item iaculum quoddam, unde ancylistæ qui eo utuntur. Ancylia uero in Romana historia, neminẽ (opinor) latere possunt. Dies quibus ea mouerentur, religiosi ad iter habebantur. Apud Lycophronem sigymnum iaculi genus est. Apud Pausaniam gæus, siue gæum dicitur telum omnino ferreum, aut embolium ὁλοσίδηρον. Mesancylon nominat Euripides, & fortè idem sit quod ancyle. Sigymnum uero signynum Apollonius scribit, dicuntq; eo uerbo signari alicubi parua peltaria. Est item ancyle cubiti curuatura & poculi genus, cottabis accommodum. Vnde apud Aeschylum cottabos legimus ancyletos. Vt uero ad hasticos redeamus, non ineptum foret, eo item uocabulo equestres ludos intelligere, quorum nunc usus est multiplex, & sæpe hastis concurritur, & dicuntur uulgo clostra, quòd claustris obsepiantur temporarijs, sicuti ueteribus Euripos, siue Nilos, ut in Legibus Cicero scribit, circumducere moris fuit. Quoniam uero de hastis mentio nobis plurima est, hasta præconis insectari, non aliud ferè arbitror, quàm curare, ut bonorum sub hasta uẽditio fiat. Cicero De lege agraria, iubet eos agros uenire, quos rex Mithridates in Paphlagonia, Ponto Cappadociaq; possederit.

Num

Num obscuræ uidentur propè hasta præconis insectari Cnei Pompeij exercitum, qui uenire iubeant eos ipsos agros, in quibus nunc ille etiam bellum gerit. In Philippicis uero quum tabulas dicit ab hasta, non alias intelligit, quàm emptionis sub hasta factæ. Sunt & hastæ gramineæ Ciceroni item Actione in Verrem sexta: In quibus, inquit, neq; manufactum quicquam, neq; pulchritudo erat ulla, sed tantum magnitudo incredibilis, de qua audire satis esset, nimium uidere plus quàm semel. Hastarum repositorijs Homerus syringa uocat Iliados decimonono: Iulius Pollux, dorothecen: alij etiam dorodochen. Hastæ postremum quod ferreum est, uocatur sauroter: quanquam eo nomine sunt qui intelligunt locum item, in quo reponatur hasta. Scribit historia septima Herodotus, quosdam Persarum lanceis suffixa gestasse mala punica aurea pro saurote ribus, id est corollis, ut ualla interpretatur. Medium uero etiam ancyle appellant: unde ἀγκυλίζειν uerbum, uel ἀγκυλίζεσθαι. Lignum iaculi ipsius à quibusdam dicitur styrax, Alij ea uoce intelligunt hastæ partem, quam manu tenemus & affigitur terræ. Styracion dicitur à Thucydide, pro spiculo, ut interpretantur nonnulli: συρακίῳ inquit ἀντὶ τοῦ χρυσάμμου ἀντὶ βαλάνου εἰς μοχλόν. quod est, styracio usus iaculi pro balano ad seram. Et Xenophon Rerum Græcarum sexto: Alium (inquit) baculo, alium styrace percussit. Styrax item Dioscoridi lachryma arboris cuiusdã est, cotoneo persimilis, in qua flaua præcellet, fordescensq;, ac resinosa, & thrombos, id est guttas habens subalbidas. Ex styrace in Syria unguentum concinnant, quod styracinon uocant chrisma: id esse caroticon, traditum est. Iulius uero Pollux ita: Hastæ (inquit) prominens, ἀκμὴ uocatur, id est cuspis & epidoratis & styrax. Apud Eustathium sic obseruauimus: Styrax, inquit, plantæ species est, unde sunt iacula styracina corneis consimilia. In Pisidia uero prope Selgam Lacedæmoniorum coloniam potissimum hastilibus accommodus habetur styrax, quia sit acrior minusq; succosus: id quod Aeliani cõprobatur calculo, sed & Strabonis. Nec illud præteriero: à Cyprijs iacula dici sigynas: quanquam uocabulo eodem Ligures caupones intelligunt ac institores. Sarissas uocant Macedones præ longas hastas, unde Sarissophori nuncupantur. Postmodum sunt, eodem tradente Polluce, hastilia quædam naumacha, teste etiamnum Homero, ea uero prælonga erãt. Acinaces Arrianus scribit, esse hastas Persicas. Idem tradit: Equitibus hastas Macedonicas pro barbaris mesancylis datas. Gæsa sunt Gallorum propria tela, sicut sarissæ Macedonum, Germanorum frameæ. Sed & fortes uiros dici à Gallis gæsos, adnotatum à Seruio est. Gesatas tamen appellari ab eisdem mercenarios milites, Plutarchus auctor est. Porrò illud item haud negligendum, quod & parœmiæ formam habet. Rectis, an proclinatis hastis uenio? quod est, Amicum ne uultis, an hostem? ductũ uero id ex historia. Lysander siquidem quum Bœotiorum agros peruasurus foret, quæsiuit ab illis, πότερον ὀρθοῖς τοῖς δόρασιν, ἢ κεκλιμένοις ἐπὶ πορθήσῃ τὴν χώραν αὐτῶν. id est, surrectis ne an infestis hastis per ipsorum agros iter faceret? Illud quoq; Ciceronis pro Murena, prouerbij faciem habet, lacet, diffidit, abiecit hastas. Hastarũ uero usus agnoscitur duplex: aut enim è manu utimur, & uocantur anchemalæ uel orectæ, nam ὀρέξαι signat, manu percutere: aut mittimus, sicuti quę dicuntur à uibratione palta, id est iacula. Cõtus utrunq; implere usum potest: à quo & contobolia dicitur, uelut etiam sarissa, atq; item hyssus. Stadia uocatur pugna, & συστάδην pugnare, ubi comminus certatur. Vnde & anchemachi nuncupantur, qui ita pugnant, seu hasta id faciant, seu ense. Non ignorandum tamen: ueteres lignis corynisq;, id est clauis depugnare consueuisse, quæ ratio militum phalangibus nominis causam præstitisse creditur. Siquidem ligna nuncupantur phalangia. Argumẽto est, quòd ex materia compactas sustructiones etiam phalangas uocitamus: & inde forsan phalangia nuncupata, quæ è trabibus telas contexunt. Et quæ nauibus subijciuntur hermata, id est sustentacula, dicuntur item phalangia. Ad digitos quin etiam uerbum id reuocat Aristoteles. Nam qua flexus constat, condylus (inquit) appellatur: qua nõ flectitur, phalanx. Phalangem Macedonicã, quam Latine cuneum Liuius uocat, prædensi ordinis excogitasse omnium princeps dicitur Philippus, Alexandri magni pater, ducto ab heroibus exemplo, quos clypeis clypeos iunxisse, cecinit poeta nobilis. Quo ritu qui armantur, phalangitæ dicuntur. Sunt & eodem nomine equites

ne equites. Illud non præteriero, cuius in Neronè cõmonuit Dion: Psilos Græcè nuncupari leuioris armaturæ milites, quibus opponuntur quos hoplitas dicunt Græci ijdem, graui præmunitos armatura Macedonum ritu: scutis quoque in orbem circumactis, necnon hastis longioribus. psili, seu uelites arcu utuntur, & iaculo, item funda. In horum meditullio peltastæ sunt, id est cetrati, scuto protecti modico, & lanceas proferentes haud ita longas, sed & cultruum item in bello interstitia tria. Addamus de hastis illud quoq;: esse qui hastæ cuspidem, quam terræ infigimus, ab Homero quandoq; etiam uriachon tradant nuncupatam, ab alijs crospon, uel grosphon. In hac rei militaris mentione non prætereunda sopite nobilis historia ex Dione, qua memoratur, aduersus Quados, id est κουάδους, ut ipse ait, bellũ M. Antonino Philosopho gestum, in quo quum siti ac æstu præcipue conflictarentur Romani, hostium multitudine circumsepti, nec ullum omnino effugiũ pateret, repente cælitus aquæ uis magna est præcipitata. Id factum interpretatur Dion, quòd Aegyptius Arnuphis magicis excantaminibus dæmones quosdam & aerium aduocasset Mercurium. Qua in re sciens mentitur historicus aliàs grauis. CHRISTI namq; uirtus largos effudit imbres: erat namque in exercitu Christianorum τάγμα, id est legio, cuius precibus id ipsum Imperatore exigente, aquarum effusa est copia, & crebra in hostes fulmina excussa: unde ceraunobolos dicta legio, M. Antonino ita sanciente. Historię fit à nobis alibi item mẽtio, sed fide parum integra. Verum, de ijs satis iam superq;, ad alia deniq; faciendus gradus.

De Isthmo. Prouerbium quod est, Isthmum perfodere, quam rationem habeat. Papinij locus ex quarto Syluarum explicatur. Qui adorti sint rerum naturæ faciem hic aut alibi mutare. Chalcidicũ fretum ponte iunctum adaggeratumq;. Isthmi notiones, & deriuata. Aula. Aulon. Euripus. Tænia.

Caput XIX

ANgustias, unde procedit Peloponnesus, Isthmon dici, nemo nõ paulo politior nouit. In eum locum, inquit Plinius, irrumpunt è diuerso maria, omnemq; ibi lancinando uorant latitudinem, donec contrario incursu quorum tantorum in quinq; millium passuum interuallo, exesis utrinq; lateribus, angusta ceruice Pelopõnesum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus. Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc angustiarum termini. Multos historia prodit, spatium id adortos interscindere, ut nauibus pateret nauigabilis meatus. Memoratur uero in primis Demetrius rex, dictator Cæsar, ut Tranquillus etiam auctor est, Caius princeps, Nero Domitius. Verum, quia omnium conatus non in irritum modo cessit, sed & exitu infausto id fuisse inceptum, compertum est: quia, ut inquit in rebus Corinthiacis Pausanias, diuinitus constitutis rebus manum inijcere non licet, siquidem Gnidios Isthmum intercidere adortos Apollinis deterruit oraculum: inde nata elegantis adagij ratio, ut qui improsperius & inauspicato rem quãpiam conantur commoliunturq;, Isthmum perfodere prædicentur. Quando id ipsum adorto Nerone, scaturijt inter initia cruor, uti prodit Dion: mox ululatus flebiles & mugitus auditi, uisa & simulacra multa. Quibus haud ille territus ligonem arripuit primus, ac cæteros insequi exemplum coegit. Quod uero ad Demetrium spectat: illud perpensione dignum amplius, fuisse à quibusdam proditum literis, eum ab architectis, ne propositum exsequeretur, deterritum: quod quum illi metarentur, renuntiassent, sinus Corinthiaci mare esse altius, quàm quod ad Cenchreas: itaq; intermedium si intercideret locum, uniuersum ad Aeginam transitum, quum ipsa pariter Aegina, & proximas insulas demersum iri. Porrò nec nauigationi alueum futurũ habilem, ob affluxus rapidam uarietatem, qualis in Euripo uiseretur. Ex historia uero huiusmodi amplius commoneor, quo sensu enuntiarit in Syluis Papinius de uia Domitiana:

His paruus, nisi deuiæ uetarent,
Inous freta miscuisset Isthmos.

Sed nec me fallit, uerbum deuiæ, quod sensui præcipue congruit ac historiæ, ab interprete acutissimo expungi, proq; eo reponi Lechiæ, nec syllabarum mensu offendi se significat. In quem uelut scopulum impactus Hermoleos, ut est in re literaria Lynceus,

atq;

atq; optime de re Latina meritus, uerbum Cenchreæ substituere mauult. Sentit & ipse hoc non omnino accommodum, sed minus putat habere morulæ, quàm id Domitij. Ego nil immutandum contenderim, quãdo sic illibatior prolicitur sensus. Quod si cui amplius arridet nouitas, historiæ nihilominus inhærendum, non inficiabitur, quisquis citra liuoris labeculam sibi ista expendere permittet. Sed ad institutum redeo. Memorabile uero id quoq; est, Herodem Athenienſem, cuius alibi quoq; cõmeminimus uel sæpe, tot tantisq; fuisse diuitijs instructum, & (quod omnia excedit) tanta fuisse animi magnitudine, ut quamuis plurima passim non tota modo Græcia, sed in Italia quoque opera ædidisset, quæ uiro haud dubie immortalitatem comparatura uidebãtur: tamen altior & inquies animus nil se dignum perfecisse opinabatur, quoniam Isthmum non perfodisset. Splendidum siquidem arbitrabatur, continentem abscindere, maria diuersa coniungere, ambitũ sex millium & uiginti stadiorum (tot enim ferè nauigando conficiuntur) in breue conijcere. Affectabat ille quidem hoc, ut magnificum & illustre, uerum ut posset, ab Imperatore non ausus impetrare, destitit: ueritus, ne uitio illi uerteretur, uelut id animo agitanti, cui ne fuisset quidem Nero par. Dignum relatu id quoq; consimili conatu excidisse Nicanorem Seleucum, qui perfodere excogitarat spatium à Bosphoro Cimmerio ad Caspium mare, quo tempore à Ptolemæo Cerauno sit interfectus. Esse uero id interuallum centum quinquaginta millia prodidit Claudius Cæsar. Idem studium in mutanda rerum naturæ facie Aegypti reges agitauit, ut nauigabili meatu proscinderent interstitium à rubro mari ad Nilum, qua parte uocatur Delta, Sesostri omniũ principe, ut in Meteoris prodit Aristoteles, id tentare adorto, insequuto mox Persarum rege Dario. Sicuti post alios commeminit in Hexaemero magnus Basilius. Denicq; Ptolemæus fossam eduxit latitudine pedum centum, altitudine triginta, usq; ad Fontes amaros: ultra deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis, ut Plinius scribit (quod uanum Strabo putat, & refellit auctor libri De proprietatibus elementorum: quoniam meridiana septentrionalibus altiora non sunt: quod male opinati sunt quidam) mari rubro comperto, quàm terra Aegypti. Contra legimus ab Plethone Gemisto proditum, Eubœos Peloponnesiaci belli tempore, post Athenienſium in Sicilia cladem, quum ab eorum defecissent ductu, fretum Chalcidicum adaggerare sic adortos, animaduersa Athenienſium potentia, ut singulis modo triremibus meabilis pateret transitus, ad tanti molimĩs rem assumptis Bœotijs quoque. Quin et angustias ponte iunxerunt. Id quum prohibere Athenienſes conarentur, in cassum allaborarunt, conatu excidit Philippus quoq;. Quod uero ad Isthmum attinet, abs quo exorsi sumus: scribit in tertium Sententiarum Hippocratis Galenus, Tonsillas esse locorum ad isthmum attinentiũ inflammationes. Per isthmum uero oportet, inquit, intelligere partem illam quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui propie dicuntur isthmi. Sunt autem anguſti quidam terræ transitus inter duo maria sitæ. Isthmum uero grammatici inde tradunt, quia isthmata sint πὸ βήματα, hoc est gradus: est enim βαθμὸς πόρος, id est inter duo maria meabilis locus. Illa uero ex thesauris Iulij Pollucis sunt: guttur propter anguſtias dici isthmum, ex quo portiones utrinq; positæ, paristhmia apte uocantur. Sed & alibi colli recensens ornamenta, Quę collo (inquit) circumponuntur, peritrachelia uocantur, & perideręa, item deræa & hypoderia: sicuti hypoderides, isthmia, plocia, stomia, malacia. Porrò nec illud ignorandum: isthmum, ubi anguſtam terram signat, quam duo lancinent maria, aulam quoq; nominari: sicuti quandoq; etiam dicitur ἀμφιπλοῦς & ἀμφοτερόπλους. Nam porthmon, siue fretum Aulona item uocant ac Euripum. Tæniam uocat Strabo terram anguſtam inter mare ac fossam quandam: sed mendose impressi codices πτυίαν præferunt.

Equo Sophocleo simílis, prouerbium quid inferat. Item Damiani & Sophoclis historia. In quo taxetur Sophocles. Plauti defensio. De equo Probi Imperatoris. Cap. xx

Equo

Quo Sophocleo simílis, adagiũ in eos est, qui ætate fessi & imbecillo corpore, animi tamen uigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano sophista, καὶ ἔσθ' ὅτε ἄνθρωπος παραπλήσιον τῷ σοφοκλέους ἵππῳ. & uirũ inquit, uidi persimilem equo Sophocleo. Sed & mox infertur ratio, νωθρὸς γὰρ ὑφ' ἡλικίας δοκῶν, νεαζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς ἀσουσίαις ἀνικτᾶτο, id est languidus quamuis ætate uideretur, tamen iuuenilem in studijs refouebat impetum. Erat autem Damianus hic, de quo hæc Philostratus dixit, Ephesius, summo loco natus, opulentia magna, & (quod omnia exsuperat) diuitijs bene utebatur. Fuit præterea eloquentissimus, adeo ut Soteri, Sosi, Phædri & Cyri, ludibria uerius Græcorum fuerint, quàm sophistæ digni, de quibus mentio fiat. De Sophocle uerò, qui iam senio confectus insaniæ à multis accusabatur, ut Plutarchus scribit in libro qui est An seni administranda respub. copioseq; M. Tullius: Sophocles, inquit, ad summam senectutem tragœdias fecit, sed quum propter studium in re familiari negligentior foret, postulatus à filijs est, ut sicuti more Romano male rem gerentibus patribus interdici bonis solet: sic illum uelut desipientem, à re familiari remouerent iudices. Tum senex dicitur, eam fabulam quam in manibus habebat, & proximè scripserat, Oedipum coloneum recitasse iudicibus, quæsisseq;, num illud carmen desipientis uideretur. Θανμαστοῦ δὲ τοῦ μίλους φανέντος ut inquit Plutarchus, πρὸς ἐμφθημιτὰ μρόσου καὶ βοῆς τῶν παρόντων, id est quum id apparuisset admirandum, plausu & clamoribus astantium reductus est, uelut cygneũ nescio quid, & solito dulcius uicina morte cecinisset. Satyrus uerò, ut est apud Aristophanis interpretem, Sophoclis apologiam huiusmodi fuisse prodit, εἰ μὲν ἐμὲ σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ. εἰ δὲ παραφρονῶ, σοφοκλῆς οὐκ εἰμι. si Sophocles sum, non desipio: si desipio, Sophocles non sum. Scire tamen oportet: in Aiace mastigophoro Sophoclis frigus taxari, ut qui tragicos affectus in comœdiæ humilitatẽ remollierit, dum mortuo iam Aiace, de eiusdem sepeliendi ratione frigidius orationem producit, quàm par erat. Vt hinc commoniti Plauti Amphitryonem uellicantes, discere tandem incipiant, eruditissimum quenq; poetarum multa plerunq; sibi permittere. Quod autem de equo dictum Sophocleo est, arbitror in eo allusum ad tragici cothurni maiestatem, qui sit ueluti equestris, comicæ humilitatis ratione: unde in Arte poetica Horatius,

Et tragicus plerunq; dolet sermone pedestri.

Vel quia poetæ furoris diuini afflatu perciti uicem equi implent: equitis uerò insidens numen, siue is Apollo sit, seu Musa, siue quiuis alius. Nam & in Sibylla hoc ipsum seruauit poeta nobilis

Ea frena furenti
Concutit, & stimulos sub pectore uertit Apollo.

Equus porrò imperatoris Probi in parœmiæ formam deduci item potest. Is erat nec decorus quidem, nec staturosus, uerum celeritate tanta, ut diurnis spatijs centum obiret miliaria, uel in decimum diem labore haud interpellato. Eum tamẽ fugaci magis quàm forti ac strennuo congruere militi pronuntiauit Probus idem. Et quoniam nostrorum libellorum farrago uaria est, hic illud impingam ex Græco penu,

ἵππους μελαίνας οὐ κελὸν παύτως βλέπειν, ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις ἀγχίλων φοβεῖ.

Coloneus Oedipus cur dicatur. Colonos fuisse in Attica duos. Euryſacion quid. Colonarij. Colonitæ. Colonæ. Colonarium quid. Columbariũ. Colũba unde. Interim & de equo Sophocleo, & de Antigones syrmate. Domitius coarguitur. Rhinocolustes Hercules. Aposyrmata. Syrmæa. xxi

Aeterum ingerit se difficultas haudquaquam ex triuio, & quam Lyncei nostrates, etiam si trans parietes prospectare sibi uidentur, non explicuerunt satis, quid ita Sophoclis tragœdiæ titulus sit factus, Oedipus coloneus. Sunt qui à loco sentiant fieri uocabuli corriuationem: sed ubi nam gentium reperiatur is, aut cur sic dicatur, parum doctè, parumq; exactè perpendisse pernoscuntur. Id nos, ut id genus alia pleraq;, ex scientissimorum pomœrijs proferemus. Igitur apud Pausaniam ita primum legimus. Hac regionis, inquit, parte apparet Timonis turris, qui solus nouit, nullo pacto fieri posse, ut quispiam beatus sit, nisi aliorum hominum consuetudinem declinarit. Ostenditur etiam agger, qui κολωνὸς

Universidad de Deusto
Biblioteca

λωνὸς ἵππιος, id est colonus equester dicitur, in quem primum Atticæ locum Oedipo dem ueniſſe, aiunt. Nam & inibi uiſebatur equeſtris Neptuni ara, necnon Mineruæ iti dem equeſtris. Heroum præterea Pirithoi, Theſei, Oedipodis, Adraſti. Habebantur & æris metalla, unde Chalcopus uia Sophocli nuncupata, quoniam ea pateret ad inferos deſcenſus. Quin Atticam quoq; illam λύϊππον, id est equis inſignem, Sophocles idem uocat in Oedipo Coloneo: aut quia inibi fertur Neptunus equos iugaſſe primus, ac in hibuiſſe frenis: uel quod Athenienſes equitatu pollerent, ac nautica re. Proſerpinā per Chalcopum ad inferos raptam, ſcribunt nōnulli. Porrò Onomaſtici ſeptimo Iulius Pol lux, duos fuiſſe colonos ſcribit, quorum alter diceretur ἵππιος, id est equus, in quem cō fugerit Oedipus. Ad quod forte prouerbium reſpectat, quod de equo Sophocleo præ texuimus, eo quidē procliuius, ſi inibi quoq; habitauit Sophocles, quod in quinto De finibus Cicero ſignificat. Alter uerò in foro erat colonus apud Euryſaciū, quò quia cō uenirent mercenarij, colonitæ ſunt nuncupati: ſicuti meminit Hyperides. Euryſacion interpretatur Harpocratio Neptuni templum, ni mendum exemplarium eſt. Nam id Aiacis malunt alij intelligere, qui Euryſaces diceretur à ſcuti magnitudine. Eſt uerbum id apud Sophoclem quoq;. Colonus uerò hic forēſis dicebatur, ſiue agoræos. Colonia item oppidum fuit, cuius meminerit libro primo Frontinus: Boios Hetruſco bello ab Aemylio Paulo inibi eluſos ſcribens, quod & Catullus ſignificarit, tametſi incognitum ſibi loci nomē fateatur interpres. Colonas porrò & colonos, id eſt κολωνούς, terrarum ſupercilia aut etiam promontoria uocant Græci. Sunt qui colonas dici Latinè pagos, opinentur: uti apud Thucydidem hiſtoria prima, ἐς δὲ κολωνὰς τὰς πρωιαλίας ἱδρυθέις. Colonida uicum, in Philopœmene agnoſcit Plutarchus. Oedipi colonei meminit in Magia Apuleius, ſed codicibus inſigniter interpellatis. Fuit & Spartæ locus, Pauſania tradente, qui diceretur Colona, ex aduerſum Iouí Ambulio, & Palladi Ambuliæ. Inibi uiſebatur item Dionyſii κολωνᾶται templum. Colonariam uerò conditionem in Cano nicis decretis, diſtinctione octuageſimaſeptima: & apud Iureconſultos eam accipio, quæ ad rem ruſticā tractantes pertinet. unde & colonarios in Epiſtola Cælij humilio res intelligimus homines, forteq; ruſticanas tribus: Nolo te putare, inquit, Fauonium à colonarijs præteritum, optimus quiſq; nihili eum fecit. ſic enim uidetur legēdum. Co lonicas leges Varro appellat, colonis dictas: ut eſt, Colonus in agro ſurculario ne ca pras compaſcat. Coloniam Columella intelligit, quantum uillico ſubijcitur: Coloniæ, inquit, ſuæ terminos nō excedat uillicus. In Epiſtolis ad Atticum, colonarium eſſe ar bitror publicum, unde publicanis aſcitum nomen: ſeu uectigal, quod pro re pendere tur ruſtica. De aquæductu (inquit) probè feciſti, colonariū uide ne ullum debeamus: quāquam audio, eam illic commutatam eſſe legem. In eundem ſenſum dixit Cæſar li bro Ciuilium bellorum tertio. Columnariū eſſe uidetur Pomponio Digeſtis De argen to legato, ad bibendi uſum uas comparatū, etiam ſi minus fallor, plauſibilius uiſum iri pleriſq;, ſi colum legas niuarium. Sunt qui columbarium poſſe ſcribi putent: quia Vi ab κολυμβᾶν, quod urinare indicat, unde & columbæ item appellatæ creduntur. Po us. Quod ad colonarium attinet, aduertenda in primis Hygini diſtinctio de agrorum li mitibus: Vectigalium, inquit, agrorum ſunt obligati quidā reipublicæ pop. Rom. qui ſumus, illud itē opera uelut parerga huic parti impingamus: fuiſſe apud Thebas fon tem, Oedipodiam cognomento, quoniā ibi cędis paternæ cruorem abluiſſet Oedipus. In propinquo Hectoris uiſebatur monumentū, ex oraculo illuc oſſibus ab Ilio tralatis. Adnexū & illud: eſſe prope Thebas locum, qui dicatur σῦρμα ἀντιγόνης, quoniam quū Polynicis cadauer tollere nequiſſet, illud protractum in ardentē Eteoclis cōiecit pyrā. Nec me fallit, aliter Pauſaniæ ſententiā à Domitio tralatam, ſuper illud Satyricū, Syr ma uel Antigones. uerum Pauſaniæ uerba ſunt hæc, καλεῖται ὁ ὁ σύμπας τόπος σῦρμα ἀντιγόνης. ὡς γὰρ ἐπὶ πολωνικοῖς ἄρασθαι πεθυμοῦντι νικηφόρῳ ἀδήμιαι ἐφάνησαν ἡσυχῇ, οὕτω τὸν ἐπιβαλόμενον ὑπὲρ τοῦ ἐπικλέους ὀξημμένῳ πυρᾷ. In ea porrò parte ſingulari certamine cōpugnaſſe Polynicē ac Eteoclē, ſignificat idē auctor, mutuiſq; ſe uulneribus cōfeciſſe, ubi & Menœcei extabat monumentum. Et Herculi

lunonem lac præbuiſſe Iouis fraude, putant Thebani. Haud lōge demum ſub dio Her cules ſtabat χιονοκολούστης cognomento, quoniam Orchomeniorū Cerycibus nares am putaſſet, qui uenerant tributa repetituri. Apoſyrmata in medendi uſu dicuntur deſquā mationes. Syrmæa cibi genus ex adipe ac melle, expurgando accōmodum: unde συρ μαίζειν Herodoto purgare eſt. Fuit & Spartæ Syrmæa certamen, in quo uincenti præ mium erat ſyrmæa.

Hippon apud Græcos dictiones intendere. Hippobinus. Laſtaurus. Pro culi hiſtoria. Taurus quid. Elephantini libri. Orica iuga. Cillones qui ſint. Plura ab hippos deriuata. Hippomanes. Hippobotæ. Hippotrophiū. Hip potrophia. Polion. Prophoros, & acoſte quid: item lochia. Hippodromus ſophiſta. Bupori obeliſci apud Herodotum qui ſint. Hippoſtalium. Statos equus. Hippocoryſtæ. Corys. Coryna quid. Hippotigris. Taraxippus. Am phion & Orpheus magi. Marmax procorum Hippodamiæ primus. Hip pocentaurus qui. Ampyx. Sclerus. Hippagus. Hypagus. Plinij locus per penditur. Cap. XXII

ET quoniam equi facta mentio eſt, ſubnotabimus hic protinus nonnulla ex ſupellectile grāmatica, quæ qui curioſius uerborum ſectatur proprietates, uocabula proruit hinc inde, quibus locupletior inſtructiorq; fiat loquendi ratio. Quoniam igitur equum, Græci ἵππον dicunt, animaduerto id nomē multifariam prodire in uſum doctorum. nam ſcitè admodum & doctè hippobinum uſurpant pro eo, qui meretricio amore debacchetur, aut qui inexplebiliter Venerea cō ſectetur, quem Latinorum nonnulli etiam laſtaurum dicunt, ſed Græcè tamen, ut ex Athenæo liquet. Nam eo uerbo Pompeius Leneus nobiliſſimo hiſtorico, uelut næuū inuſſit. Id uerò ſignare hominem libidinis ualidæ, in libro De grammaticis & rhetori bus auctor Suetonius eſt. Cuiuſmodi narratur Proculus inter minuſculos Romanorū tyrannos, qui quum ex Sarmatia puellas abduxiſſet centum, ex ijs decem una conſtu prauit noctè, omnes intra quintumdecimum diem. Vocabuli ratio hæc, quia Græcorū lingua λα dictiones intendit, taurus uerò eſt pudendorum pars: ſicuti adnotatum à Ga leno ſcimus, necnon à Quintiliano. Eam ſub oſcheo poſitam Euſtathius interpretatur: quanquam eſt & apud Trœzenem nomine eodem fluuius, ex quo Tauria nominatur apud Sophoclem aqua. Alij laſtaurum dici putant, quaſi λασιόταυρον, quòd hiſpido ſit pudendo: ut idem Euſtathius aſtruit. Nam laſtaurocaccabum apud Chryſippum in li bro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, legimus eſſe delicatioris edulij genus, uti eſt apud Athenæ um, ut quòd ſit libidinis incentiuum, ſicuti apud eundem leguntur ὀστοβινητιδωτὰ βρώ ματα ratione eadem. Eſt & Las uiri proprium nomen, cuius ab Achille interempti, quem ambiuiſſe Helenam ferunt, uiſebatur monumentum in Araeno Laconiæ, ut ſcri bit Pauſanias. Laſtarnos quidam malunt ſcribere, ut ſint οἱ περὶ τὸν ὀρχηστὴν λασῆν, καὶ πύ ρνοι τινὲς ὄντες. Cillones uerò apud Ciceronem in Saluſtium, cinędi ſunt ac turpiter ce uentes: quia ciſſere, motitare eſt. Verum apud Nonium eo uocabulo intelliguntur ſu percilijs prominentibus: quanquā ſyllones præferant peruulgati codices. Sed ad hip pobinum redeo. Inuenio id nomen poſitum in Ariſtophanijs Batrachis, cuius fabulæ interpres, à laſciuia id duci ſcribit: quoniam in magnis rebus ἵππον Græci accipiant, ſi cut ἱππόπορνος, cinædus dicitur magnus. βινᾶν autem ſignat coire, unde illud in Epi ſtolis ad Pætum: Quum loquimur terni, nihil flagitij dicimus: at quū bini, obſcœnum eſt. Hinc & Seuinus, hoc eſt σεβῖνος, ducitur: quod nomen eſt apud poetam Platonē. Porrò hippon dictiones augere, ex Galeno quoq; didicimus, qui ſeptimo Simplicium pharmacorum auctor eſt, hippomarathron dici fœniculum ſylueſtrem ab inſigni mag nitudine. Id uerò dici rectè, Dioſcoridis auctoritas comprobat: nam tertio libro Syluæ medicinalis, Hippomarathron, inquit, Romani uocant fœniculum erraticum: eſt au tem marathron, fœniculus ſyluestris grandior. ſed & hippoſelinum eodem modo à ma gnitudine nuncupari uidetur, cui ſententiæ aſtipulatur Dioſcorides idem. Eſt autem hippoſelinum, quod olus atrum Romana uocatur lingua. ἱπποµανῆ, Sophocles Aia cem nūcupat, uelut μεγάλως μαινόμενον, ideſt inſigniter furentē, ex ratione metaphori

Universidad de Deusto
Biblioteca

ca,quando uti nobilis canit poeta,
Scilicet ante omnis furor est insignis equarum,
Vel,ut præstruximus, quia ἵππος ὑπὸ μεγάλου τάσεται: nam ἱππογώμους dicunt, τοὺς μεγαλογνώμονας. Hippomanes quoq; appellari pratum ualet, ceu ἄνανθες, id est floridū. ἀφ' οὗ οἱ ἵπποι μαίνονται. Sic & βοῦν dictiones intendit,unde apud Herodotum historia secunda,obelisci bupori nominantur: quos Rhodopis quæstu ditata meretricio Delphis dicauit. Nec ambigitur apud Græcos, quin magnos intelligere oporteat, etiam si assandis bobus aptos Valla buporos accipit, ridicule, ni fallor. Apud Nicandri interpretem sic comperi:Hippomarathron,inquit,herbæ species est:uerum Theophrastus esse hipposelinum dicit,quod in petrosis prouenīat locis, ab magnitudine sic nuncupatur,uel propter equorum stranguriam. Hippobotas Chalcidēsium,ex historia dici nouimus prediuites,gloria quoq; præcellentes. Hippotrophium libro sextodecimo Cosmographiæ Straboni locus est equis alendis accommodus,qualis ad Syriæ Apamiam uisebatur,equarum uel supra triginta millia capiens: admissarios, ὀχεῖα ille uocat, trecentos. Inibi & logisterium fuisse ait stratioticum, id est exercitui recensendo destinatam partem. Cronippum præterea Græci nuncupant magnas nugas. Cronia nanq; uidentur esse nugalia omnia & præraucida quodammodo: sed de hac uoce non sunt hic ingerēda plura.ne planè fiat quod Græci autumant, Iouis Corinthus, dum idem subinde inculcando repetimus:quamuis non ignorem esse apud Platonem, bis ter'ue dici quod pulchrum est. Sicuti uerò ab equis magnitudinis petita ratio est, ita de elephante:nam libros ueteribus elephantinos esse nuncupatos ex amplitudinis ratione, sunt qui opinentur: ijs uerò triginta quinq; numero & tribuum & tribulium continebantur nomina. Scribit tamen in Tacito Flauius Vopiscus,in libris hoc genus solita perscribi senatus consulta,quæ ad principem pertinerent. In Vlpia uerò bibliotheca seruabantur hi. Sed à diuerticulo fabulam repeto. Hippicum esse mensuræ nomē,nouimus,Plutarcho docente:Sed quum,inquit,nec perennibus fluuijs,nec lacubus quibusdam, nec uberibus fontibus regio abundaret,& plerique Atticorum puteis uterentur manufactis, lege statuit Solon,ut ubicunq; publicus puteus esset, intra hippicum homines uterentur. Est autem hippicum quatuor stadiorum distantia. Oriça iuga quum legimus apud Aeschinem ἐν τοῖς πρὸ τῆς παραπρεσβείας, de mulis dici interpretantur, quos appellari oreas,auctor cū Aristophane Homerus est. Hippalectryon dici uidetur staturosus gallus. Putant aliqui esse marinum animal, etiam si in rerum id natura compertum quandoq; abnuant philosophia imbuti plerique. ἱπποτροφίαν, id est equorum nutricationē, quòd ea res magno constet impendio,apud Spartanos inter execrationes usurpari solitam,scimus ex Græcorum libris. Nam & Aristophanius ille senex ita queritur, ἄλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος οὐδεμίαν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης καὶ τῆς φάτνης. id est,nequeo miser dormire,me nanq; mordicus lancinat impensa & præsepe. Archidami Spartanorum regis filia,mulierum prima,inquit Pausanias,equos alere adorta est: primaq; curru adepta uictoriam est in Olympicis. Eius heroum uisebat in regione, quam de platanorum copia platanistam uocant. Philostratus in Hippodromo sophista, Olympiodoro eius patri gloriæ adscribit,quod hippotrophia cūctos præcelleret Thessalos. Hic uerò est Hippodromus,ut obiter aliquid subnotemus, qui Homerū dixit sophistarum patrem,quum Nicagoras tragœdiam esse matrem,pronuntiasset. Et rursus Homerum eundem uocem, Aeschylum uerò spiritum appellauit. Hippostasiū esse uidetur equorum stabulum,sicuti boum bustasium. Nam & equum ab armento sequestratum iam, & stabulo ac præsepi applicitum, Græci eleganter staton,id est στατὸν dicunt. Hordeo dum cōnutritur equus, ἀκοσήσαι pronuntiatur:quoniam ut interpretantur glossematarij,acosten hordeum uocat Nicander. Sed apud Thessalos cibaria & alimēta omnia nuncupari acostas,traditum ueteribus est. Sunt qui apud Homerum Iliados rhapsodia sexta,legant ἀγοσήσας ὧδε φάτνη. exponantq;, sordidatus in stabulo. Nam γοῖτος,idest gœtus,sordes indicat. Esse uerò equum animal philolutron ac philydron, idest balneorum & aquæ expetens,auctor probat Aristoteles. Hippocorystas dici Apion arbitratur, qui equinis setis ornatas gestant galeas. Risit hoc Porphyrius, putans eo nomine equites

equites intelligi,quoniam κορυστὴς armatum indicet,ac ferè pro pedite accipiatur. Corys uerò,inquit,ideſt galea,fit ab κορύσσω, quod & κορθύσσω dixit Poeta, id signat in altum tolli:unde & à capite nutans uirga,dicitur coryna:sed pro claua inde ponitur quoque. Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla, ex Dionis Nicæi historia. Taraxippum inuenio nuncupari heroum Myrtilo à Pelope structum, in quo & rem diuinā illi obierit,ut perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio est,quod in eo loco Myrtili arte iniectus sit Oenomai equis terror. Sunt qui ab Oenomao id solitum peragi, fabulentur. Quidam inibi infossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione tradita Thebano:quibus non Oenomai modò exterriti sint, uerum exterreantur omnes,illac transeuntes equi. Fuisse uerò Aegyptij putant magicæ peritum Amphiona: propterea petras illi in Thebarum mœnibus sustruendis uisas obtemperare, sicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt. Fuit & in Isthmo Taraxippus Glaucus, quem peremissent equi. Illud obiter adnotarim, Marmaca omnium primum uenisse Hippodamiæ procum,anteq; alios ab Oenomao necatum,eius equas tradunt uocatas Parthenian & Eripham:quas quum iugulasset Oenomaus,iussit sepeliri:à Parthenia uerò impositum fluuio nomen. Est & alter Harpinates, à ciuitate Harpina, quam inhabitarit Oenomaus, sic à matre nuncupatam. Illud postremò non negligendum, uideri apud Plutarchum dici Hippocentaurum, pro equitatore præstantissimo & prorsum inexsuperabili. Ipse,inquit,se ait perniciter currere,illum autē uolare, se commodè in equo uehere, ἀλλὰ τί πρὸς ἱππόκωτον τοῦτον, quod est, sed quid ad Hippocentaurū hunc? Ampyx,aurata dicitur catena setas uinciens equinas in frontis ambitu: unde & Martis equi chrysampyces Homero dicuntur. Sunt & qui eo nomine reticulum intelligant muliebre. Equas in partu uacare admodum purgamentis,scribunt naturales: ea uocat Aristoteles lochia. Lochæos uerò diphros Græci sellas intelligunt, in quibus commoditatis causa sessitent parientes. At humor cruentus aquosusq; intra membranas contentus,quibus obuoluitur embryon,prophoros dicitur. Est & polion, id est πῶλιον, quod ante partum emittit equa. Propheres uerò dicitur re ipsa iuuenis, aspectu tamen senex,cui contrarius dicitur sclerus. Hippagum scribit Plinius à Salaminijs inuentum. Hermolaus pro eo reponendum præcipit hypagum, quia sic recognoscāt Græci. Nos apud Herodotum historia sexta duobus locis hippagogas dici naues, equis subuectandis destinatas,obseruauimus.

Quæ dictiones item Græcis amplitudinis significantiā habent. Aeginæa mercatura. Quid rhopon. Rhopes. Rhopographi. Strabo illustratur, item Virgilius. Aeginæum pro magno. Rhoptron. Aetnæū item pro magno, sic & Parnasium. Psammocosium. Psamathos. Amathos. Gargara. Carcinus unde. Rhypæa. Rhox. Melan. Asteriū. Cyaneum. Agrostes. Rhypos.

Caput XXIII

Sed enim eiusdem linguæ proprietate in rerum quasi uastitate exprimēda, nō hippos modò in uerbis, quæ ex pluribus consurgūt,suggerit menti amplioris significantiæ notam:sed & pleraq; comperiuntur alia,usum eūdem in magnis auctoribus iūctim implētia ac separatim:quippe grādiora quādoq; Aeginæa dici animaduertimus,quod ex talenti ratione productum, grāmatici cōiectant,id in ea insula exsuperabat Atticum. Quāquam nō lateat,uenalium onera nūcupari etiā Aeginea: unde corriuati,qui dicuntur Aeginēopolæ,hoc est ἀιγιναιοπῶλαι, mercium id genus uēditores. Hos intelligunt nōnulli, qui & Pantopolæ nuncupētur Græcis. Nam est ibi factum emporium,ob insitā loci sterilitatem hominibus maritimā negotiationem obeuntibus. Vnde inquit Strabo, Rhopon multimodis rebus constantem, Aeginæam dicimus mercaturam: sic enim Græci sanciunt, rhopon, id est ῥῶπον signare παντοδαπὸν φόρτον, id est miscellaneum onus. Hoc eo libentius apposui,quia Strabonis tralatio subsultat. Meminit uocabuli Galenus Therapeutices primo, οἱ γὰρ τὸν ῥῶπον ἀκριβέμενοι καὶ πρὸς πρατέων ἐρέουσι. qua in parte pictorum & unguentariorū mixturas intelligunt: quod cōprobare Hesychius uidetur. Dicuntur & rhopes syluosæ plantæ,unde & rhopographi nuncupantur. Vulgus nau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ticum rhopon nũc gropon dicit, ut reor, dictione luxata, qui mos imperitis est uel frequentissimus. Rhopen uerò & rhipen dicunt Græci momentũ uel ictum aut oculi mõtum. Rhoptra apud Archilochum, petaura dicũtur laqueorum, siue scandalethra, id est flexuosa ligna capiendis feris uel auibus. Rhypæon in Achaia constituunt terrarum peritiũ, unde Rhypæos pro Achæis accipimus. Et Stephanus ait, Rhypæ seu Rhypæa est Achaiæ ciuitas, unde Rhypæus. Rhox phalangij species, quia sit ῥαγί, id est uuæ acino similis: os uerò in uentris habet meditullio: id genus & melan uocatur: secũdum autem genus asterion dicitur, cui sunt in corpore colluscentes uirgæ: cyaneum nuncupãt genus tertium, sicut quartum agrostem: quintũ sphecium ab similitudine, quod & dysderi est, hoc est δύσδηκες: sextum appellatur myrmecium: inter legumina comperitur septimum. Rhypon pro sigillari cæra Pollux accipi ab auctoribus tradit. Pro cæris quoque in Epistolis ad Atticum legimus rhypos, de uetustatis ratione nomenclatura accersita. Rhoptra deniq; cõcaua, & βυρσοπαγῆ, id est corio compacta Plutarchus nũcupat in Crasso: quibus in prælijs Parthi, adiectis etiamnum echijs, id est ἠχέοις, horrẽdum elideret sonum. Porrò ætnæum item pro magno reperies in libris auctoritatis nõ dilutæ: unde & cãtharus ætnæus, magnus intelligitur apud Aristophanem in comœdia cui titulus ὀψίλων. De montis Aetnæ magnitudine, uel quia Aetnæi equi habeãtur præceleres, & in currendi certaminibus inclyti. Ex qua ratione, Virgilium quoq; fratres appellasse ætnæos, simile ueri est. Cõsimiliter apud Aristophanem eundem in comœdia cui titulus ἀχαρνῆς, dicuntur ἀνδρακες ψαρναῖοι: quem locum enarrans interpres, Parnasium ex more pro magno fatetur positum. Ab harena quoq; quam uocant psammon, dictio configurata est, psammocosius, quæ pro immenso accipi numero uidetur. Nam Eupolis ἐν χρυσῷ γένει, spectatores appellat psammocosios, numerosos intelligens. Verbum autem cosia, est numerorum desinentia post centum: dicunt enim diacosia, triacosia, tetracosia, & deinceps. Sic etiam gargara pro multitudine excellenti posita inuenias: sicut apud Aristophanem ἐν Βοιωτοῖς, Intus nobis sunt gargara: positum id uerbum apud Sophronem quoq;. Et in tragœdia legimus, Pecuniarum gargara. Quin carcinum, quæ uox cancrum signat, hinc duci opinantur eruditiores, à pedum multitudine: quanquam à capitis motatione, ita dici putant alij, quasi caracinos quidã sit. Psamathon uerò harenam dicunt marinã, sicuti fluuiatilem amathon. Psamathe in Bœotia locus est, uel fons.

Quos dicamus equos Lycospadas. Lycos frenũ, seu lupatum. Lycophilios. Lycophos. Lycophones. Lycea Diana. Lapis sacer. Orestis expiatio. Orestis scena. Lupus. Lycopodes qui. Lymax. Lymata. Itẽ Phasiani equi, & Nesæi. Chelidon. Veredi. Veredarij. Chamelæ. Cursus publicus, uel fiscalis. Tractatoria facultas. Phoruades. Trophiæ. Empyi. Atrophi equi, & anagogi. Lactistę. Cacopodes. Caballatio quid. Exophthalmus. Cœlophthalmus. Chamelæ. Cæsaris equus, & Caligulæ. Cirsi. Lichenes. Ephippiũ. Fuluius, qui equam inibat. Onochelos. Asini caput à Iudæis coli. Hippona, & onoscelis, & hippo. Equus primus. Neptunus Hippius cur. Centinneces. Encentrides qui. Peroriga. Plinij locus perpenditur. Equus ligneus apud Troiam. Caianus locus. Aeolopolus quid.

Cap. XXIIII

DIgnum uerò obseruatione cẽsuimus, & quod huic potissimum loco adglutinemus, dici à Græcorum scientissimis quosdam equos lycospadas, id est λυκοσπωλας. Id uerbum quam habeat rationem, ambiguum & tenebris aliquo modo obuolutum, scio uisum iri, quando est haud ita frequens. Ego uerò etymon duplex comperisse uideor: alterum est de freni genere, quod lycon uocent, nostri lupata dicunt: sicuti Georgico tertio Virgilius,

Nanq; ante domandum
Ingentes tollent animos, prensiq; negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Quo in loco Seruius, & qui ab eo mutuati sunt plures, esse lupata tradunt frena asperrima, sic de lupinorum dentium similitudine nuncupata, quos esse inæquales constet, unde

unde & morsus infigatur summi nocumenti. Hoc uero frenorum genus equis adhiberi præferuidis ac ferocientibus, sæpeq; ob insitam animositatem rebellibus, ut retundatur impetus, hebescatq; generositas nimia, moris esse, nemo non nouit. Sicuti etiam lycon dici lupum, unde lycophilios pro suspecto ponitur & latenti, ut est apud Aelium Dionysium, & Menander ita scriptum reliquit, λυκοφίλιοι μὲν εἰσιν αἱ ἀμφίλογαι. id est, suspectæ quidem conciliationes sunt. Nam & lycophos pro tenebroso positum inuenimus, aut pro crepusculo, quando lupi color cinereus est, nec nigredinem præferens intensiorem, quod inquit Eustathius. Per hyemis autẽ tempora Spartani lycophonas, id est λυκόφωνας, ad dormiendi usum stibadibus promixtos sibi substernebant, θέρμης πηγὴν ἔχειν τὴν τῆς ὕλης ὀσμήν. Lyceæ Dianæ templum apud Trœzenios fuisse ab Hippolyto excitatum, auctor Pausanias est, qui tamen eius rationem cognomenti ignorare se, fatetur: sed ex Macrobio aucupari (opinor) licet, ubi disseritur, cur Apollo dicatur Lycigenetes ac Lycos. Ante templum lapis uisebatur sacer dictus, in quo Trœzeniorum uiri nouem à cæde materna Orestem feruntur expiasse, adhibitis quum expurgationibus alijs, tum aqua ex fonte, quem ἵππου λεχωλὴν dicunt: nam & hic apud Trœzenios mõstratur, Pegaso terrã inibi pulsante, scaturisse. Fuit apud eosdem ante Apollinis sacellum locus, quem Orestis scenam dixere, quòd nondum is expiatus, nemine eum recipiente, ibi diuersaretur. Adobrutis uero in propinquo purgamentis, enatam laurum memorant. Lupos deniq; serrulas uocamus manubriatas, agrestium usibus accommodas. Lymax ad lycos pertinet nihil: nam est eo nomine apud Phigaliã fluuius, in Arcadia, in quem purgamina sordesq; coniecerint Nymphæ, quum louem peperisset Rhea. Sordes autem Græci ueteres lymata uocarunt, uel Homero teste, quum ait, λύματ' ἔβαλλον. Dicuntur & lymaces petræ. Veredos, si modò non aberrat interpres, aliàs æris non multi, apud Procopium Persici belli secundo libro, equos accipimus publicos. Sunt qui à celeritate trahendæ rhedæ sic opinentur dici, quorum aurigæ nuncupentur ueredarij. Martialis,

Parcius utaris moneo, rapiente ueredo
Prisce, nec in lepores tam uiolentus eas.

Et in Distichis,

Stragula succincti uenator sume ueredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Veredarium metaphora decenti legimus apud Hieronymum: Quia singulæ, inquit, metuunt Veredarium Vrbis offendere. At Procopius idem ueredarios intelligere uidetur, eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Equorum publicorum in hoc usu, commeminisse Ammianus uidetur Marcellinus: Transeo, inquit, quòd quidam per ampla urbis spacia subuersosq; silices sine periculi metu properanter equos uelut publicos, signatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanq; prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem, ut ait Comicus, domi relicto. Procopij, uel interpretis sententiam adiuuat Firmicus Matheseos tertio: Regum, inquit, nuncios ueredariosq; reddent. Cursus publicus dicebatur aut fiscalis, quum ab imperatoribus certis locis equi id genus præceleres destinabãtur: quibus non utebantur alij, nisi facultate impetrata, quam uocant tractatoriam. Sed redeo ad lycospadas. Sunt qui malint lycospadas inde dici, quòd qui pullina ætate in lupos inciderint, si periculum euadant, insigniter bonitate proficiant, ac pernicitate. Cæterum perpensione dignum, cur nam eiusmodi casum consequatur euentus hic, nisi dicamus, ideo credi uehementiores effici equos ab ea impostura: quoniam, ni fuissent natura tales, haudquaquam dilabi eualuissent: neq; enim prudentem euasisse Vlyssem dicitamus, Cyclope declinato: sed ideo declinasse, quia foret prudens. Equos uero ad sonum quemlibet uel minimũ compaescentes, expressius Græci ψοφοδεεῖς nuncupare solent, dictione compacta à ψόφος, qui est sonus, & δέος timor. Quod uero in eiusdem linguæ monumentis legimus quandoq; Lycopodas, ad equos ea res omnino pertinet nihil. Nam ea uoce tyrannorum satellitium ferè significatur. Erant uero hi corpore uegeto, & animo præsigni iuuenes. Vocabuli ratio est, quia pedes lupino circumtegerent corio, aut quia in clypeis lupi gestarent insigne. Phasianos equos inuenimus ab eius auis inusto insigni,

uel quoniam ad Phasin equi habeantur pulchritudine præstantes. Nesæos equos nuncupat Herodotus, qui prægrandes nascerentur in Nesæo Medicæ regionis campo: sic enim Stephanus etiam scribit, νησαῖον πεδίον, pudendo cuiusdam errore, qui eo uocabulo significari insulares est opinatus. Auctor Plutarchus est: Pyrrho speciē oblatam, uelut Nesæo equo inscenso, ducem se illi præstaret Magnus Alexander. Id quod non percipiens interpres transiliuit. Sed & in Græcos codices irrepsit mendum: nam Νισαῖον ἵππον legit. Meminit & loci & equorum Arrianus quoq; sed & in Legibus Plato, ut Strabonem præteream & Ammianū Marcellinum. Equos gregales Græci phoruadas dicunt, id est φοιβάδας, domesticos uero trophias, id est τροφίας. Nam empyi intelliguntur, quos suppuratio infestat, quæ inter equorum recensetur morbos: sicuti crithiasis, id est hordeatio, & lymphaticus morbus, quem dicunt νυμφιᾶν: in quo ad tibiæ sonum quies contingit, fronte demissa quod uocant κατωπιᾶν. Sunt inter equos qui uocentur athletæ & agonistæ, item hodœporici & pompici, quos itinerarios dicere potes. Porrò & stratiotici, id est militares. Atrophos intelligit equos Xenophon, ἀχρημονδυμάτους tertio, imbecillos, quicq; consequi uix ualeant. Anagogos autem contumaces, & qui ubi constitueris, consistere abnuant. Nam lactistæ, id est λακτιστάς, sunt eidem, calcibus qui impetunt peruicacius. Quidam nominantur cacopodes quoq;, sicuti & καιροσκελεῖς. Caballatio, uoce haud ueteribus trita indicat Iureconsultis, alendi publicos equos munus. Digna uero scitu & illa: equum prominentibus oculis exophthalmum dici, sicut cœlophthalmum, qui contrario affectus modo est, cuius in recessu cauo oculi sunt. Chelidon ungulæ dicitur concauitas, sed & in canibus eodem modo. Est & chelidon supra cubitum pars. Chamelas, id est χαμηλάς, uocat Xenophon ungulas pleniores carnosasq; citra cauitatem. Et in libro περὶ ἱππικῆς scribit Simon, sicuti ab Xenophonte relatum scimus in tituli eiusdem commentatione, equos δύπεδας internosci etiamnum sono, siquidem increpat uelut cymbalum, in solo cauatior ungula. Auctor porrò historicus Dion, Cæsari Lusitaniam gerenti natum esse equum διφυᾶς τὰς τῶν ποδῶν ὁπλὰς ἔχοντα. id est, cui gemina foret in anteriorum pedum ungulis natura, qui mox illum elatè admodum gestaret, reliquos omnes ἀναβάτας recusaret, unde immodica de se sibi cœpit polliceri. Cirsos nuncupant, qui adnascuntur equorum tibijs. Lichenas officula uocant, canini dentis imagine genibus equorum, & prope ungulas agnascentia. Dioscorides esse tylos dicit, id est callos. Pedes anteriores prosthios appellant, cæteros uero opisthios. Pedum uirtus eupodia uocatur. Ephippeion esse interpretantur sellam: ephippion uero est currentium equorum certamen. Lego in Plutarchi Parallelis: Fuluium quendam mulierum odio, equam solitum inire, unde uenustior enata puella sit, quam dixere Hippo: sicuti Ephesius Ariston, ex asinæ initu formosam progenuit Onoscelin: quod Admirabilium secundo Aristoteles, siue alius, scribit. Nam Onochelon Christianorum deum quidam intelligere maluerunt, auribus asininis, altero pede inungulato, librum gestantem togatum q;. Nam & asininū caput uice numinis coli à Iudæis solitum, Cornelius Tacitus mendacium (ut Septimij Florentis utar uerbis) loquacissimus prodidit, quòd in Arabia siticula deprehensi, onagris ducibus, perducti ad aquarum scaturigines sint. Sed inter Græcos quoq; nominis haud obscuri Damocritus aureum asselli caput à Iudæis cultum, non tacuit: nec ritu quidem sacrorum neglecto, septimo quoq; anno peregrinum hominem perduci assueuisse, scribens, ac ἡβδὶ λεπτῷ, id est frustillatim concisum necari. Onochelos autem Dioscoridi libro quarto, herba est, dicta quoq; Alcibiadion. Stabuli uero deam Apuleius Hipponem uocari tradit, ut placere doctioribus animaduerto: quanquam plerique Hipponam & legunt & interpretantur, ut est apud Tertullianum: sic & apud Iuuenalem legunt: Iurat solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas. ea nimirum forma qua Dido & Manto, pro Didonem & Mantonem dicimus. Illud minus omiserim, quod est in Pindari Pythijs obseruatū, & ab interpretibus enarratum curiosius: Neptunum à mythicis appellatum tradi Petræum, quòd olim super saxo consopitus urinam profuderit genitalem, unde enatus sit equus primus, quem dixere Scyphion. Lactantius uero grammaticus, in Thessalia terram tridente percussam scribit, à Neptuno, ex quo mirum

mirum dictu, prosiluerint equi duo, Scyphios & Arion, inde nata Thessalicorū equorum præstantia. Quia uero equitandi aream, id est τὸν ἱππικὸν, primus excogitarit Neptunus: inde factum opinatur Pausanias, ut dicatur ἱππιος, potius quàm causa alia: quando & in equorum certaminibus Homerus per Hippium Neptunum iurare Menelaum fingit. Sed & qui hymnos scripsit antiquissimos, Pamphus, Neptunum dicit ἵππων δωτῆρα, id est equorum datorem. Seruius grammaticus, in cōtentione cum Minerua de Athenarū nomine, ab Neptuno littore percusso, equum scribit productum, sed à nostris coarguitur. Apud auctorem ἐκλογῶν περὶ γεωργίας libro nono, sic comperi adnotatū: Terram initio fuisse aquis adobrutam, emersisse primum Atticam: eius amore ducti Neptunus & Minerua de ciuitatis constituendæ nomine litem intendere: Ioui complacitum, eius esse urbis pontificium, qui pulcherrimum excogitasset munus, tunc portubus & naualibus ab Neptuno urbem excultam, Minerua oleam producente in Acropoli: quo argumento euasisse superiorem. unde institutum, oleastro uictores coronare. Petræum denique dici uolunt alij, quòd reuulsis in Thessalia montibus, qua uocantur Tempe, emiserit Peneum, ac stagnantes prius agros renudarit. Ex quo Callimachus, φοῦγε δὲ καὶ πλωτοὺς ἐλιτόμενον ἅλα πηγαίων.

Fuerant & Petræo Neptuno instituta certamina. In hac denique equorum mentione, illud ex Homero addidisse, offecerit nihil: Centrineces nūcupari equos centro obedientes. Centra uero, inquit Eustathius, sunt quæ encentrides item dicuntur, id est inhærentes calcaneo stimuli, quibus excitari equos nouimus. Ichthycentrum est fuscina. Erant & suæ furibus encentrides, quibus per parietes obrepebant, uelut factitasse Corœbus dicitur apud Pausaniam. In collectaneis Rei rusticæ libro tertio apud Græcos, monemur, palmites mense Martio capiendos πρὸς ἐγκεντρισμόν, id est ad insitionem. Quin mox paulo idem auctor appellat, τὰ εἰς ἐγκεντρισμὸν γνήσματα. In libris cōperi eisdem, equos ἑτεροφθάλμους haberi quibusdam pulcherrimos, cuius fuerit modi Alexandri Bucephalus. Hippocampum interpretantur aurigarum scuticam, flectendis equis accommodam, unde nomen. Et apud Helicē ciuitatem dicitur stetisse Neptunus æneus habens ἱπποκάμπην in manu. Denique perorigam dici inuenio, eum qui equos admittit: eo enim adiutante, equa alligata celerius initur, nec equi frustrata cupiditate impulsi semen eijciunt: quo fit ut apud Plinium libro octauo, capite De equis, rectius forsan peroriga legatur, quàm auriga: ut modò agnoscitur, quem ab equa laceratum scribit: quanquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione, auriga item circumfertur. ἵππου δούειον, id est equum Durium, Epei opus fuisse, Pausanias interpretatur machinam muris dissoluendis, cuius æneum simulacrum in Acropoli fuerit. Equos statura pusillos uocant inos, sed & gynnos posteri nūcuparunt: sicuti homulos dicere nanos consueuimus, παρὰ τὸ ἐσφῆσθαι τῶν ἄνω. Nanorum pudenda pro magnis ferè usurpantur Græcis. Equus dysgargalis nuncupatur in libro περὶ ἱππικῆς apud Xenophontem, qui est δυσυπόπτατος ac difficilis, qui ne tactum quidem aut titillationem pati queat, γαργαλισμόν Græcis dictam. Addamus porrò: Incitatum, id est ἰγκίτατον, esse equi nomen apud Suetonium, præter interpretum sententiam. Id quod ex Dionis lectione amplius dilucet, opinor: Afficiebatur, inquit, Caligula gestanti batrachida. quo argumento Prasini cognomen est illi adoptatum. Sed & locum certantium quadrigarum uel hac tempestate Caianum dicunt: ex equis unum sic amauit, uti ad cœnam inuitaret, annona quoq; apposita & hordeo, quin & aureo poculo uinum propinabat: per illius salutem fortunamq; concipere iusiurandum solitus: consulem quinimmo designare constituerat, fecisset q;, ni consilia interpellasset mox interitus. Equinos pullos ubi Homerus ἀιολοπώλους uocat, interpretantur grammatici uarios. Id reluit Porphyrius, αἰόλον signare astruens παχύ, id est celerem, ἀπὸ τῆς ἀελλάης, id est ab procella ducto uocabulo, quæ ab ἄημι flectatur, & ἰλύειν, quia spiritu uerset omnia. Nam & bellacem Corythæolum dicunt, qui motat assiduè galeam: sicut Martem Corythaica nuncupat Homerus quoq;.

Prouerbium de Corintho supercilioſa, quam habeat rationem. Corinthi felicitas. Aes Corinthiū cur pretioſum adeo. Mixobarbari qui ſint apud Corinthios. Aeetes. Caput XXV

Strabo

STrabo non historicus modò præsignis, sed philosophus quoq; & mathematicus, adeo celebris & peruulgati nominis, ut eum Thessalonicensis Eustathius per quandam exochē geographi nomine persæpe significet. Is inquam Strabo post multa de Corintho commemorata libro octauo, demum ita scribit: Ciuitas ipsa Corinthiorū amplissima diu fuit & opulentissima, siue uiros innumerabiles ad ciuile regimen peritissimos, siue eximias opificum artes animo uertas. Ager aūt non admodum telluris bonitate pollebat, quippe qui obliquus foret & asper, unde superciliosam Corinthum uocant uniuersi, & cessit in uulgare prouerbium, Corinthus supercilijs curuitatibusq; laborat: cuius etiam meminit Eustathius. Eius adagij mentionem faciens quidam, ingenuè satis fatetur, non se uidere ubi nam usui esse possit, nisi (inquit) quis detorqueat ad hominē intractabilem, aspero ingenio, & sibi ipsi inæqualem, parumq; sibi constantem. Ego uero aliud spectasse prouerbij conditorē primum, contenderim: nam quia non consequitur ager reliquam suæ urbis felicitatem, inde dicti uim Straboni manasse opinor: quando nil est tam diuitijs instructum, tamq; artibus & uirtute præclarum, nil postremò in humanis rebus adeo numeris omnibus absolutum, quin aduersi aliquid & improsperi insit protinus, & affricet mortalium rubigo, & fortunæ (ut sic loquar) liuor liuidissimus, quod ueluti labecula, ac uerius nubilum, lætitiæ infuscet splendorem. Quamobrem ubi Corinthum dicimus superciliosam, id quidem meo iudicio innuimus, Omnia utiq; inesse, quæ & placere ac possint etiam fastidientem allectare: uerum esse aliquid unum, quod offendat quadantenus, quoniam nil sit ex omni parte beatum. Ex ijs uero, ni fallimur, & nostra ita amamus, ut nesciamus perdere, perspicuum iam est introspicienti exactius, adagij uis quò tendat & quid uelit sibi. Quòd si quis in studijs adeo insolens est, ut Corinthiorum nesciat felicitatem, is Homerum consulat, qui Iliados secundo Corinthum diuitem uocauit, ἀφνειὸν πτολίεθρον: quod tamen ex Geographi sententia, ad emporium inibi constitutum refert Eustathius. Nam & Thucydides Græciæ emporium uocat Corinthum. Audiat & L. Florum ita scribentem: Corinthus Achaię caput, Greciæ decus, inter duo maria Ionium & Aegæum, quasi spectaculo exposita. Et infrà, ubi ruinas eiusdem felici breuitate transcurrit: Quid signorum? quid uestium? quid ue tabularum raptum, incensum, proiectum est? quātas opes uictor abstulerit & cremarit, hinc scias, quòd quicquid Corinthij æris toto orbe laudatur, incendio superfuisse cōperimus. Nam & æris notam pretiosiorem ipsa opulentissimæ urbis fecit iniuria, quia incendio perustis plurimis statuis atq; simulacris, æris, auri argentiq; uenæ in cōmune fluxere. Hinc æra Ephyreia celebrata Virgilio, quibus quum uehementius caperetur Augustus, etiam dici Corinthiarius cœpit. Traditum porrò in fabulis est, quod repetit in Epidicticorum ratione Menander, de Corintho & Isthmo Solem Neptunumq; contendisse, sicuti de Athenarum ciuitate cum eodem Neptuno Mineruam. Et quid pluribus agimus in re confessa? M. Tullius in Rullum, Deinde agrum optimum & fructuosissimum Corinthium uenire iubent. Nam quod in Græcæ gentis contemptum dicere Philippus solebat, habere se ὄλως Πελοπόννησον, ut Pausaniæ testatum monumentis est, quum in Eubœa Chalcidem præsidio teneret, in Isthmo Corinthum, in Thessalia sub Pelio Magnesiam, præsens forsan institutum nil iuuerit. Significabat autem Philippus ciuitates eas esse, uelut Græciæ claues, ac ὁρμητήρια τῆς Πελοποννήσου. Nec illud quod proximè se ingessit, non omnino parergon, omisero: coli ab Corinthijs solitos, qui dicerētur mixobarbari, quos non fuisse alios, quàm Medeæ liberos, proditum historia est. Nanque habitauit ea Corinthum, quumq; fames esset inorta ualidior, Cereri ac Lemnijs nymphis obita re diuina, illà comprecante desiit malum. Sed & Corintho Aeetem Medeæ patrem quandoq; potitum, scimus. Quippe solis fuisse filios & Antiopes Aloeum & Aeetem, quibus distribuerit regionem pater, illi quidem Arcadiam, Corinthum huic, qui propria non contentus sorte, ciuitatem Buno Mercurij filio reliquit, quam posteris denique is resignaret, in Colchos ipse demigrauit. quam rem carmine complexus Eumelus sit.

Iouis Corinthus prouerbiū, quem habeat sensum apud Philostratum. Quæ dicantur anacalypteria, & encalypteria. Nymphæ quid, & unde. Encalymmata

mata. Epicalymmata. Edna. Opteria. Diaparthenia. Necrocoriūthij qui sint, & quid defunctus. Mortuale, morticinum. Sepultura. Necropernas. Lycophronis suggillatio.

Caput XXVI

PRorsùs quia de Corintho nobis mentio est, pergamus porrò attexere adagium alterum ab eadem productum ciuitate: ita enim habet, Iouis Corinthus. Id uero quo enuntietur sensu, enarratū ampliter à Suda nouimus, & Aristophanis interprete, ac plerisque alijs. Sed & in literis Latinis alicubi expositum, non incuriosus lector inueniet. At quia dissonum quiddam apud Philostratum ab horum semita deprehendimus, ut quæ mox afferrentur, clarius & apertius innotescant, totam Græci scriptoris sententiam, quæ ad præsens negotium spectat, tralatam huic loco inseremus: moxq; quid ipse statuam, non grauabor pluribus explicare. Iudicabunt uolentes, neq; enim sine prouocatione sunt hæc. Ergo ita habet: Antipatro, inquit, qui tum imperatori ab epistolis erat, auidius affectante filiam, quæ fuerat ei forma haud sanè cōspicua, Hermocrati in matrimonium tradere, non censuit is arripiendam felicitatem eiusmodi. Immo nuptiarum conciliatrice instante acrius, ac uiri potentiam memorante: Doti, inquit, magnæ non seruiam, neque soceri superbiæ. Quum uero etiam iuncti sanguine ad nuptias omnino propellerent, quòd Iouis Corinthum esse putarent Antipatrum, non cessit prius quàm ab imperatore accersitus Seuero, puellam sibi iungi passus est. Quo tempore scitante ex eo familiariū quodam, quando esset anacalypteria præbiturus, Vrbanè (inquit Hermocrates) immo uero encalypteria, postea quàm ita deformem sum ducturus. Cæterum mox paulo etiam dimisit, quòd neq; oculis foret grata, nec moribus commoda. Hactenus ex Philostrato. Iam nemínem arbitror ita hebeti iudicatu, etiam si ferè sit elementarius, cui non perspicuè pateat, nihil eorum quæ Græci in literas misere, cum Philostrati sententia congruere, & proinde aliud quærendum. In quo ne amplius fatigentur bonarum literarum studiosi iuuenes, quibus hæc qualiacūq;, summis tamen laboribus congesta procudimus. Ego Iouis Corinthum hic intelligo felicissimum quendam hominem ac præpotentem, uirgula quadam oblatum diuina: quiq; tanto imperatori, qui uice numinis coleretur ab hominibus, esset in primis charus. Nam sicuti tradunt mythici, quū Aletes Corintho esset potitus ex Iouis Dodonæi responso, uideretq; nobilem ac præualidam ciuitatem subiectam sibi, eam Iouis appellauit Corinthū: unde irrepsit prouerbij ratio apud Philostratū. Et nos in id genus rebus uti concinnè possumus. Sudas tamen alicubi ab hoc sensu non est omnino deuius, quum scribat, Iouis Corinthum esse parœmiā de ijs quibus quandoq; lætius arriserit fortuna, mox uero non ita. Scribit tamen ex Græcis Damon, id quod ab Pindaricis relatum interpretibus scio, dici in eos parœmiam, qui nimis quàm elati magnos uideri se uolunt, sibiq; placent plurimum, ac ostentant, mox tamen timidè, percq; summum abeunt dedecus: quod Corinthijs sanè obuenit legatis, dum Megarenses audacius in concione rebellantes incesserēt, dicerentq;, ni sumptum de ipsis supplicium esset, fore uti meritò ingemiscerent Διοσκόρινθοι: ad quam uocem uehementius succensi Megarenses, lapidibus Corinthios impetiuere, quibus in fugam uersis, cædentes illi terga identidem succlamabant, πῶς Διοσκόρινθοι, feri Iouis Corinthum. Vt uero plenam præstemus operam, & historici nubilum discutiamus, sciendum est, anacalypteria in Philostrato dici munera, quæ uir & domestici atq; amici sponsæ contribuebant, quum primum retecta uisendam se præberet: nam apud Græcos ἀνακαλύπτειν reuelare est, & anacalypsis reuelatio est. Hæc ab alijs theoretra item dicta inuenimus. Sunt qui Pindarum putent, Agrigentum ideo in Olympijs nuncupasse sacrum, quod olim esset Proserpinæ contributum ab Ioue, εἰς τὰ ἀνακαλυπτήρια. Nam & in Timoleone Plutarchus scribit, esse Proserpinæ sacram Siciliam, καὶ γὰρ πρὸς γάμους ἀνακαλυπτήριον αὐτῇ δοθῆναι, id quod sexto Bibliotheces opinor indicasse Diodorum: etiam si aliud præfert Latina tralatio. Sunt & qui nymphas dici sponsas interpretētur, ἀπὸ τοῦ νεῶ πρώτως φαίνεσθαι, quia nunc primum uisendas se præbeant, quum antea prodeant obtectæ. Aliàs uocantur nymphæ dulcium aquarum fontes, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ νᾶσι φαίνεσθαι. Encalypteria uero facetissimè uidentur dici, quæ dentur quum puella obuelata

nolit

Universidad de Deusto
Biblioteca

nolit uideri: quod sanè congruit deformi, ἐγκαλύπτειν enim integere est & obuelare. Vnde & cancrorum loculosa opercula rugosaq; epicalymmata uocant πτυχώδη. Anacalypteria uero edna item dicuntur, & opteria, prosphthencteria quoq;: Agias uero comicus etiam diaparthenia: quoniam διαπαρθενεύειν, deuirginare signat, ut uerbo utamur recentioribus frequentissimo. Anacalypteria postremò donorū nuncupatur dies. Scitu præterea dignum & illud in hac Corinthi mentione tam multa, νεκροκορωβίους, id est Corinthiorū defunctos uocari in historia signa fictilia, quæ Corintho euersa, Romam impleuere, quoniam ex reclusis sepulchris eam excerperent prædam. Obseruandum & illud: νεκρόν dici Latinè defunctum, hoc est cadauer: quod Hieronymus mortuale morticinūq; uocauit. Plinius, Vt qui latissimè rura metatus fuerit, ultraq; famam exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat: uel quum ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem defunctus eius obtineat: M. Tullius sepulturam quoq; nuncupauit, ut quum ait, Illam insepultam sepulturam. Emortualem diem Plautus appellare uidetur, in quo quis mortuus est. Necropernas uero dicitur poetis Achilles, quòd prēmortui Hectoris cadauer uendiderit. ἐκ τοῦ πέρνημι participium conformatur πέρνας. Sic autem apud Lycophronem comperi, cui tamen ducens quandoq; colaphum interpres, nil ueretur eum βαρβαρόγλωσσον nuncupare. Illud postremò subnotandum: de Corinthi nomine confingi Græcis uocabulum κορινθιάζεσθαι, quod scortari signat & lenocinari, id est μαστροπεύειν.

Super Heraclide scitu digna quæpiam de Græco excerpta penu, Lepidum Ptolemæi factum. Caput XXVII

VItos ingenio & ui percipiendi quæ tradantur, anteire alijs, notius est quàm ut sit pluribus probandum. Sed & illud à Quintiliano traditū non præterit nos, neminem reperiri qui sit studio nihil consequutus. Id equidem non argumentis modò ualet comprobari, quia multum facit in qua libet re quantulacunq; sedulitas, sed exemplis quoq;, quæ nobis passim historia suggerit. Reliqua missa facimus. Heraclidæ tantum commeminisse collibuit parte ista, cuius in studijs disciplinarum cura mirè ab auctoribus prouehitur. Erat uero hic natione Lycius, hebeti ingenio, & ad politiorem cultum ineptissimo: tamen sedulitate, ac lucubrandi, fuliginesq; lucernarum bibendi, & in sudata ueste durandi laboribus, ac proposito pertinaci, id demum est assequutus, ut à magnis auctoribus dignus sit habitus qui inter facundiæ studiosos recenseretur, immo etiam elegantissimus appellaretur atq; eloquentissimus. Quod eo mirabilius contingit, quia eum ut πολύφαγον, id est uoracem, notat historia. Relatu iucundum est, quod ei usu uenisse proditur memoriæ: siquidem re ipsa edoctus esse nihil, quod improbus uolentis labor & pertinax non peruincat, librum concinnauit, cui titulum fecit πόνου ἐγκώμιον, id est laboris laus. Fortè ita euenit, obambulabat quadam die, eumq; librum manibus gestans apud Naucratim (est ea Aegypti urbs) Ptolemæo factus obuiā est, facūdiæ studioso & ipsi: ab eoq; interrogatus, quid nam esset id quod prompsisse in literas uidebatur, respondit πόνου esse ἐγκώμιον. Capit librum Ptolemæus, ac facetissimè primo elemento, hoc est π expuncto abrasoq;, ita ut reliquum fieret ὄνου ἐγκώμιον: quod non aliud profecto est, quàm asini præconium. Accipe, inquit, & lege laudis nomen attitulationemq;.

Qui maledicta leniter tulerint, Antigonus, Philippus, Augustus. De Demochare, qui dicebatur Thersites. Caput XXVIII

ELogium uetus est, & nulla non hora iracundis istis, ac tumētibus ingerendum, Esse in primis regium, male audire. In ea re ob insignem animi moderationem plerosq; eximie laudatos, neminem, puto, fallit qui paulo humanior sit. Nos quæ ad manum sunt exempla, non præteribimus uelut conniuentes. In primis uero sese ostentat Antigonus, cui tantum superfuit animi, modò uelis, omnia supergredientis, ut uel manipulares petulantius lingua utentes leniter sit passus. Incumbebant illi regio tabernaculo, nec sibi temperabant, quin quod periculosissimè quidem, sed libētissimè persequuntur homines, qui non continent redituras per iugulum uoces, male de rege suo existimarent & loquerentur. Ex proximo exceperat

exceperat omnia Antigonus, quippe interiacēte modò lineo, ut sic dicam, pariete. Exeanduisset alius, protinusq; ultimi supplicij terrore perfusos abripi iussisset homines. At is comiter ac sedate: Abite (inquit) longius, ne obloquentes fortè obaudiat rex. Idem itinere nocturno, & præmolesta ob cœni altitudinem uia, ubi milites ægrè ferētes animaduertit, palamq; illi improspera omnia imprecantes, adire eos perrexit, qui præcipuè uoragine impliciti distinerētur: quumq; eos explicuisset, nec esset ab eis per cognitus, Execremini (inquit) Antigonum, qui uos in hasce coniecit difficultates: ei uerò qui inde uos extraxit, bene precemini. Affulsit & patientiæ uirtus, instrumētum ad tutelam regni præclarum, Philippo regi: siquidem perbenignè Athenīēsium legatione audita, demum iamiā remigraturis, Ecquid (inquit) nostis, quòd à me gratum in ciuitatem uestrā proficisci ualeat? Aderat fortè Demochares, ob nimiam & procacem linguā cognominatus Thersites: is ergo excipiens, Si te (inquit) susp enderis. Commoueratam intempestiuū, tamq; atrox responsum legatorum reliquos, exortaq; omnium cum fremitu indignatione, molliter Philippus, Nuntiate (inquit) Athenīēsibus, multo elatiores uideri, qui ob animi impotentiā hisce non abstineant, quàm qui impune dici permittāt, ac iniuriæ insolentiā facile concoquant. Historicus Timagenes Augustum, uxorem, domum uniuersam procacius impudētiusq; prosciderat in libris, ac dicaciter lapidauerat. Monuerat Imperator, ut facile appareret illi non imperasse iram, moderatius lingua uteretur. Pergenti etiamnum ac liberius naturæ indulgenti, satis habuit, domo sua interdicere.

Cōstantiæ bonū. Leuitatis fœda suggillatio. De animi mobilitate. Desultorium ingeniū. Fortunæ appellationes diuersæ. Volaticus qui. De Tutilina dea. Plinij locus explicatur ex libro octauodecimo. Cap. XXIX

VI officiorum rationem in obeundis uitæ munijs, quidq; deceat & aptum personis sit, temporibus, ætatibus, exactissima cura sibi scrutandum, censuerunt, tandem deprehendisse sunt uisi, nil esse quod tam deceat, quàm in omni re gerenda consilioq; capiendo seruare constantiam. Nanque ita quoq; natura comparatum, ut quisquis se aliquid ordine ac recta mente complexum confidit: uel iam gestum, si obtrectetur, acriter tueatur: uel nondum editū, si interpelletur, sine ulla cunctatione ad effectum perducat. Hæc quū ita profecto sint, & calculis omnibus passim & fœde damnetur leuitas ipsa sine ampliatione, quādo uel plebeculæ imperitæ eiusce turpitudo uitij planè liquet, natum adagium est, ut desultorium nuncupemus ingenium, quod mobile est, uarium, ac omni tipula leuius, facileq; momentis horarum ad tenuissimum quenq; afflatum in diuersa transiliens instar folio rum, quæ, ut Poeta inquit,

Mobilibus uentis arida facta uolant.

Aegri proprium est, nihil diu pati, & mutationibus, ut remedijs uti. Semper præsentibus est infesta leuitas, quæ eo pressius enixiusq; cauenda, quòd natura humanus animus agilis est, ac ad motum pronus. Mobilis, inquit Seneca, & inquieta mens homini data est: nunquam se tenet, spargitur, & cogitationes suas in nota omnia & ignota dimittit, uaga & quietis impatiens. Quod non miraberis, si originem inspexeris. Ex cæleſti nanq; descēdit spiritu, cælestium autem natura semper in motu est. Quod uerò ad desultorium attinet, Felix quoq; Capella De nuptijs Philologiæ primo, desultoriam fortunæ leuitatem nuncupasse uidetur: ita enim scribit, Tunc enim omnium garrula puellarum, & contrario semper fluibunda luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat: quam alij sortem asserunt, Nemesinq; nonnulli, Tychen quàm plures, aut Nortiam. Quam uerò rationem habeat dictum hoc, pergam iam explicatius enarrare: si commo nuero prius, in hoc usu dici à Seneca uolaticum hominem: ita enim ad Lucilium scribit, Meministi quum quendam affirmares, esse in tua potestate, dixisse me, uolaticum esse hominem ac leuem, & te non pedem eius tenere, sed pennam: mentitus sum, pluma tenebatur, quam remisit, ac fugit. Ambrosius uolaticum sermonē lepidè dixit, qui sit de auitio institutus. Quod uerò ad fortunā spectat, sunt qui Plinianum illud ex decimooctauo Naturalis historiæ, de calua intelligāt fortuna, quum ait, Tertiam ex his no

Universidad de Deusto
Biblioteca

minare sub tecto, est religio. At ipse Augustini doctrinam insecutus Tutilinam malim: sic enim scribit Ciuitatis diuinæ libro quarto, Sata, inquit, frumenta quamdiu sub terra essent, præpositam uoluerunt habere deam Seiam. Quum uero iam essent super terram, & segetem facerent, deam Segetiam: frumentis uero collectis atq; conditis, ut tuto seruarentur, deam Tutilinam præposuerunt. Quæ Pliniano sensui congruere qui non uidet, Leberide prorsum cæcior est. Equestris Fortunæ ædem uouit Fuluius prætor in Hispania, quod strenua equitum opera in Celtiberos usus foret.

Desultorij equi unde, & qui dicantur. Iulij Pollucis codex uindicatur à uitio. Hamatrochia. Harmatrochia. Amphigyi. Amphippi qui sint: item hamippi, & prodromi. Caballi. Manni. Caput XXX

DEsultorios equos uideo dici à desiliendo: nam ut Sex. Pompeius scribit, paribus equis, id est duobus, Romani utebantur in prælio, ut sudante altero transirent in siccum. Nam & pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum uero Scytharum pleriſque morem fuisse, Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, ut iumẽtorum uires foueat permutatio, uigorq; ocio integretur alterno. Sed Romanum morem amplius intuenti plane indicat T. Liuius quum libro ab Vrbe condita primo ait, Ad equos emendos dena millia æris ex publico data: & quibus equos alerent, uiduæ attributæ. Iulius uero Pollux libro Onomastici primo, equitum species recensens ita scribit: Hippotoxotæ, doratophori, contophori, hypaspistæ, sceuophori, hippagogi, anippi, hi uero duos habebant equos, alter ab altero trahebatur: ita demum exercitatis militibus, ut in alterum nullo negocio transilire possent. Sed in ijs Pollucis uerbis labes extergenda est: siquidem non anippi, quæ uox signat sine equis, sed amphippi legendum est. Comprobat quod adstruimus uel historia prima Herodotus, Massagetas esse ἱππότας καὶ ἀνιππους, id est ex equis præliari & pedibus prodens. Impegimus sæpe in eum scopulũ, mendum irrepsisse manifestum erat: quid substitueretur, non facile peruidebamus. Deniq; lapsitantibus conniuentibusq;, manum quasi præbuit Aelianus, qui de phalange disserens, quæ antistomus dicatur, à duplici frontis seu oris obiectu, quasi occeps: ita instituta, ut mediis tergis inter se oppositis constet: ita denique infert, Valet, inquit, hoc instruendi genus potissimum contra Barbaros, qui loca amni Istro uicina incolunt, quos amphippos cognominant, à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios transilire consuerunt. Traditum & hoc à Suda, in parte quæ est De uocabulis rei militaris. Sed hamippos item dictos quando q; aduertimus: & ita forte scripsit Pollux. Sed eo uocabulo pedites cum equitibus dispositos, accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, ueluti equos adæquantes cursu. quod adnotarunt scholiastæ. Hamatrochiam uero dicunt associatum cursum, οἷον ὁμοδρομίαν. At Harmatrochia rotarum plane orbitam indicat. Ne autem in leuicula exire nos cauilletur quispiam, interstitionem hanc Callimacho in Homeri enarratione fuisse incognitam, miratur Porphyrius. Amphigyi dicuntur manibus & pedibus qui luctantur, aut fortes, uel ambo thoracibus communiti, aut denique ex aduersum certantes. Cassiodorus tamen in epistolis: Equi, inquit, desultorij sunt, per quos Circensiũ ministri missus denunciant exituros. Illud uero parum equum. Nam illud ad hominem uticq; spectat equos alentem docentemq;, qui dicuntur desultorij. Docuit nos id Varro Terentius, in cuius libro De rusticis rebus secundo ita legimus: Itaque peritus belli alios eligit, alit, ac docet: aliter quadrigarius, ac desultor: neq; idem qui uectorios facere uolet. His astipulari Liuius quoq; uidetur libro ab Vrbe condita tertio & uicesimo: Numidis, inquit, desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transultare mos erat, tanta uelocitas ipsis, tamq; docile equorum genus est. Quin & eum qui certat, recte desultorem dixeris: quod comprobat Vlpianus Digestis De præscriptis uerbis: Tuq; desultor in his cucurreris & uiceris. Cicero pro Murena ait, Qui nescio quo pacto mihi uidetur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in

in quadrigarum curriculum incurrere. Desultorem porrò designat Elegiacum illud scientissime concinnatum:

Est etiam aurigæ species uertunnus, & eius
Traijcit alterno qui leue pondus equo.

Caballos intelligere uidetur Hieronymus maiores equos: sicuti mannos accipimus minores: Caballos, inquit, cernam equis cedere.

Equitum species plures. Dimachæ. Epigoni. Monippi. Zygij. Pareori. Parasyri. Siræi. Siræ. Parabates. Anabates. De curribus bellicis, & certaminũ sacrorum ratione. Erichthonius quadrigarum inuentor. Nomina armorũ quibus equi munsuntur. Clibanarij. Cataphractarij. Bastalus. Subsellares quid. Catalogi libri, & tactici. Selma. Sellium. Selmides. Nauium structores primi. Nauale bellum item omniũ primũ. Catastromata. Propli naues. Aminocles naupegus. Buccellarij. Seuir. Ostensionales. Cãpion. Agema. Sarissophori. Amici equites. Laphytæ. Centauri. Hippocorystæ. Astrabe. Vngula equina. Coryphæa quid. Cucuma. Borchiæ equorum. Borysthenes equus. Cap. XXXI

IN hac uerò rei militaris mentione addamus & aliqua, legentibus futura non ingrata. Qua in parte illud fuerit primum: equites quosdam ab Alexandro institutos, quos à duplici genere pugnæ appellabant dimachas, & hi quidem ex equo pugnabant peritissime, ubi uerò exigeret necessitas, & foret regio equitatui inepta, cuiusmodi Græci uocãt ἀφίππου, mox desilientes ex equis congrediebantur, ut pedites, ne omnino forent ἀπόμαχοι, ideſt pugnæ expertes, & Lydium paterentur incõmodum. Idem Alexander agmen pubescentium puerorum triginta millium numero, epigonos appellabat. Hi uerò barbari erant Macedonicis instructi moribus. Dicuntur epigoni uelut posteri: nam & Thebanorum epigoni leguntur aduersus Thebas excitasse bellum. Quos non fuisse alios Eusebius scribit, quàm interfectorum posteros. Libyes ex curribus pugnabant, sicuti apud Homerum heroes: hic enim nouisse monippos non uidetur: sic enim uocitant uno depugnantes equo, Qui uerò iugum subeunt equi, zygij nominãtur, qui latera stipant, pareori, penultima extense pronuntiata (etiam si Dionysius discrepare quadantenus uidetur) & parasyri, ac etiam siraphori, item siræi: sicuti eorum habenæ siræ, ac pareoriæ dicuntur. Duobus modò equis ad currum adhibitis, heroes depugnasse, in Iconibus Philostratus scribit, etiã si Hector audacia præstans quatuor uteretur. Vectabula hæc, seu iumenta, Græci uocant ἅρματα πολεμικά, in quibus præstò auriga est, pugnat parabates, aut aliud quid facit etiã propter synodiam, ut inquit Eustathius. Eum Plato anabatam micraspida uocauit, Homerus Iliados V,

ἀνδ' ἔβαν, οἳ Νέρεσιν παραιβάται, ἠνιόχοι τε,

id est currum ĩnscenderũt parabatæ ac aurigæ. Dionysius libro octauo, parabatas pro aurigis accipit, quos Athenienses apobatas uocabant. Aristophanis interpres currum inscẽdere solitos scribit, hoplitem & parabatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primum. Epibatæ uerò sunt, qui mercede naui uectantur aliena: sed Atticis eo dicuntur nomine ad pugnam parati bello nauali. Anabatæ uerò in equis intelliguntur, ut scribit Ammonius. Sunt apud Xenophontem ἀναβάσεως primo, ἅρματα δρεπανηφόρα, currus nos dicimus falcatos. Erichthonius autem omnium princeps, ut Arati uetus testatur interpres, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles compingere. Qua sanè admiratione est inter cælitum tralatus imagines, quod nõ tacuit Manilius Astronomicon primo, heniochi nomenclatura insignis:

Heniochus studio mundumq;, & nomen adeptus,
Quem primum curru uolitantem Iupiter alto
Quadriiugis conspexit equis, cæloq; sacrauit.

Scribit uerò Theon, cælestem Heniochum uel esse Bellerophontis idolum, uel Trochili: Callithea qui est natus, sacerdote apud Argos prima, quiq; currum iunxit primus. Alij esse Myrtili dicunt. Sunt qui Cillantis Pelopis aurigæ, aut Oenomai quoque.

Porrò equitatus ipse hippicum dicitur à Græcis. Verum ex armaturæ genere diuersa sortitur nomina, siquidem alij sunt equites cataphracti, alij acataphracti. Cataphractos intelligi eos uolo, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica undiq; muniunt. Hos scribit Vegetius esse quidem à uulneribus tutos, sed propter armorum impedimenta & pondus capi summa facilitate. Et Q. Curtius equitibus tradit equisq; Persarũ tegumenta fuisse ex ferreis laminis, serie inter se cõnexis. Cataphractos equites, scribit Ammianus Marcellinus, etiam clibanarios nũcupari. Idem inter equestres copias cataphractarios recenset sagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexãdri Cæsaris oratione de Persis perdomitis innuere uidetur planè, cataphractarios ab illis clibanarios uocari. Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Equites antiquitus non habuisse thoracas, scribit in commentatione De Romanorum militia Polybius: Verum, inquit, in subligaculis periclitabantur, ad inscensum descensumq; præceleres. Eorum clypei ex bubulo concinnati corio, placentis erant umbilicatis persimiles, quibus in re diuina uti moris fuerat. Scribit in Adriano grauis auctor Dion, equites qui uocãtur Bastai, Danubium armatos enatasse. Cataphractas naues & aphractas recenset Historiarum quinto Polybius. Sunt & qui dicantur chrysophalari, aut etiam argyrophalari: cuiusmodi in ludis produxit Antiochus, qui Epiphanes quidẽ ferè cognominatur, sed ex gestorũ ratione etiã Epimanes à furore. Ex acataphractis uerò alij hastati habentur, alij ferentarij. Hastati, qui manus conserunt, & comminus hasta decertant: quorum alij scutum gerunt, & θυρεοφόροι uocantur, hoc est scutati: sine scuto alij hasta impugnant, hi nomine speciali inastati uocantur & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus solent dimicare, quorum alij iaculis utuntur, alij arcu iaculantur. Quos Tarentinos uocamus, arcu utuntur: qui equites sagittarij, & à nonnullis Scythæ etiam uocantur. Tarentinorum duo faciunt genera: alios nanque suo nomine Tarentinos uocant, qui è longinquo iaculari consueuerunt: alios leues, qui pugnam comminus subeunt. In sacris uerò certaminibus duo erant certandi equis genera, Synorides, & Celetes. Synoris erat biga è duobus equis, non pullis, sed adultis: quanquam post è pullis quoque iuncta est. Inueni tamen apud Aristotelem in libro De mundo, etiam in bello usos Synoride. Celetes singulari currebant equo, quem monatora etiam Græci uocant, ut est apud Aristophanis interpretem. Accesserunt & alia duo Calpe, & Apene: de quibus etiam alibi facta nobis mentio est. Calpe trahebatur equa, sed ita ut extremum cursum anabatæ, hoc est sessores ipsi desiliendo, apprehensis manu habenis, perficerent. Apene mulas iungebat. Campion porrò cursum uocabant non rectum, nec simplicem, sed flexiones habentem, quas uocant καμπάς. De Synoride Aristophanis interpres in Nebulis, ita: Σωωρὶς, inquit, est currus non plenus, sed ex duobus iunctus equis, quem nunc diphron uocamus. Quanquam eo propriè dicitur nomine, in curru pars, ubi cum parabate uersatur auriga: unde etiam inclinatur, quasi ἀνυφόρος; id est duos ferens, auctor Eustathius. Falcatas uero in bello quadrigas esse unicum nonnullarum gentium auxilium, multiplex prodit historia, & Q. Curtius non prætermisit. Vt uerò ad equites redeamus. Inuenio equites quosdam dici bucellarios in Romano exercitu, sed ueteribus haud quaquam. Eo nomine Gallogræcos intelligere maluit Sudas. Nam & Seuir, rara item uoce, ut coniectant ex doctis nonnulli, equitum indicat præfectum, unde Seuiralium ludorum prorepserit appellatio. Scribit Iulius Capitolinus in M. Antonino philosopho ad hunc modum: His ita gestis, adhuc quæstorem, consulem secum Pius Marcum designauit, & Cæsaris donauit appellatione. Et Seuirum turmis equitum Romanorum, iam consulem designatum creauit. Et ædenti cum collegis seuirales ludos adsedit. Corruptè tamen codices omnes Seuerum præferunt, non Seuirum. Ostensionales milites apud Lampridium uidentur dici, qui ostentui modò habentur in urbibus, non bellicæ rei causa. Scribit Arrianus, Hipparchiam dici alam, quæ quingentis, insuperq; duodecim constaret equitibus. Idem & quosdam equites in Alexandri exercitu Sarissophoros appellatos tradit: sicuti & nonnullos, qui dicerentur amici. Nec non alam equitum, quæ dicatur agema: quãquam & de peditibus dici ἄγημα, idem testatur Arrianus. Equis castratis Barbarorum plerosq; uti

uti in bellis solitos, legimus: ne aut fœminarũ usu exagitati captẽtur, aut in subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore uectores, & per spacia discurrãt amplissima. Lapythas porrò & centauros fuisse nobiles Thessalorum equites, Palæphatus scribit Incredibilium primo. Apud Homerum hippocorystas, sunt qui interpretentur in galeis equinas habentes setas, ut aliàs commonuimus. Sed, inquit Eustathius, si ita foret, Hippocorythas dicere debuerat, qua forma corythaices nuncupantur, & corythæolos appellatur Hector. Est igitur hippocorystes, qui & hippiocharmes, ideſt ἱππιοχάρμης, hoc est ex equo bellator: quoniam χάρμαι dici pugnam, nemo non nouit. Astraben esse asinum interpretantur nonnulli, aut mulam. Quidam ὑποζύγιον omne, id est iumentum, quo subuectentur homines. Dicitur & astrabe in ephippijs lignum, quod manu continent sedentes. Sunt qui dossuarium mulum astraben nuncupent. Astrabelaten uerò aurigam, aut notophorum, id est dorso ferens, ac gerulum iumentum. Podostrabe autem uenatorum est instrumentum capiendis feris concinnum. Equorũ colores præcipuos hosce cõperi, badium, aureum, albineum, russeum, mureum, ceruinũ, giluum, scutulatum, album, guttatum, candidissimũ, presse nigrum. Equinas ungulas à Stygis aqua solas non perrumpi, Pausanias scribit. qui obiter illud addit quoq; sibi non satis esse constitutum, an eo ueneno perierit Alexander. Denique prius quàm hinc reuellamur, subnotemus & illa quæ auidas etiamnum explere aures ualeant: equos quippe armis præmuniri, sciunt omnes, sed eorum nomina (ni fallor) nota paucissimis. Igitur quæ à fronte propendent, prometopidia: quæ ab auribus, parotia: pareia, quæ maxillas præfulciunt, appellari debent: prosternidia uerò, quæ pectus: parapleuridia, quæ lateribus obiacent: paramerídia, quæ femoribus, solet ea uulgus coxalia nuncupare: paracnemidia, tibijs apponi cõsueuerunt. Illud item huic parti attexuerim libenter: equitantium adminicula, quibus pedes inserũtur, ut sessio fiat commodior, & staphas nuncupat inscium uulgus, ab Auicennæ interprete, primo Canonis dici subsellares, quia sub sella propendeant, ut docti interpretantur. Monet autem inibi Princeps, nõ oportere subsellares, aut pedum integumenta esse iusto arctiora, quoniam eius membri motus longè facilius arcere ualeat frigus. Coryphæam in libro περὶ ἱππικῆς Xenophon equini capitis uinculum intelligere uidetur, quum obseruandum amplius monet, in os frenum quo pacto admittat, ac quo etiam κορυφαίαν circum aures. Cucumam sunt qui habenalia putent ornamenta ex ære orbiculata, è medio bulla protuberante, unde uulgò forsan borchias uocant. Borysthení equo, uenationibus aptissimo, sepulchrum ab Adriano substructum, scribit Dion. In Græcis auctoribus sic fermè uideor comperisse, selma positum pro cathedra, unde sellium inclinatur. Propterea nauis νῆσελμος dicitur, id est νηΐδιον, ut est apud Theocritũ, quæ sedília habeat accommoda. Sunt qui fures dici selmidas pronuncient, & naues nuncupari euselmos, quę apte rudentibus sint instructæ. Deniq; libros, in quis descripta militum nomina seruarentur, catalogos dici à Græcis, alicubi obseruauimus: sicuti armorũ magistros uocari tacticos. Tactica contemnere, apud Libanium est rem militarem neglectui habere. Bellorum peritiam dici tacticen quoq; Plutarchus scribit. Adijciamus illud item ex Thucydide ac Libanio declamatione quadam futurum studiosis non ingratum: Corinthios omnium primos naues concinnasse, quæ formam præcipuè præferrent, frequẽtior quæ nunc est. Iidem inter Græcos primi triremes compegisse memorantur. quando & nauium fabricator, quem Naupegum uocant, Aminocles patria Corinthius Samijs naues fertur construxisse numero quatuor. Nauale bellum, ex ijs quorum ad nos propagata memoria est, uetustissimum traditur, quod aduersum Corcyrenses est ab Corinthijs gestum, annis plus minus ad nostram, inquit, memoriam ducentis sexaginta. Naues porrò, quibus in barbaros ab Atheniẽsibus est depugnatum, cataſtromata per totum nec habuisse, prodit idem Thucydides. Cataſtroma uerò esse uidetur tabulatum in naui superius. De quo Pollux, Propli naues dici à nobis præcursoriæ ualent.

De Aeliano sophista quædam inuulgata minus. De Socrate & Aglao Psophidio. Caput XXXII

Universidad de Deusto Biblioteca

AElianum sophistam (ut protinus eo à nobis ornetur cognomento, cui ex ingenita modestia & prudentia perspicaci ipse imparem se, ut Romanæ grauitatis uirũ decuit, perpetuò asseuerauit) proditũ memoriæ est, quum minus sibi uirium ac uehementiæ uel spiritus adesse, non esset nescius, cẽ ut declamatoriam palæstram calefaceret, in qua desudarent quidem multi, laudem referrent perpauci, ad syntaxes, & ad promendum quippiam quo se uixisse apud posteros testatissimum faceret, se totum intrusisse. Quod quidem usque ad stuporem implesse, narratur. In dicendo apheliam maximè affectauit, quam nos simplicitatem dicimus. quæcẽ (uti prodit Fabius) simplex & inaffectata habet quendam purum, qualis etiam in fœminis amatur, ornatum. Nicostrati uetustatem expressit, ad Dionysium respicit quandocẽ. Huic olim occurrit Lemnius Philostratus librum indignanter & cõcitatè lectitanti. Institit quærere, quidnam foret sub incude: Elaborauimus, inquit, Gynnidis accusationem (sic enim tyrãnum uoco) qui pauloante Romano imperio infamiæ labem inusserit morum turpitudine. Cui Philostratus grauiter admodum: Admirarer (inquit) impensius, si uiuẽtem accusasses. Siquidem superstitem tyrannum lacessere, uiri opus censeo: functum uerò fato cuiusque. Cedit hoc in prouerbium, cuiusmodi & Plinianum illud ex præfatione Naturalis historiæ, Cum mortuis non nisi laruas luctari. Porrò illud de Aeliano uelut superpondium addamus, quod in eo uiro non parum admirationis habet. Quippe prædicare solitum ferunt, nunquam se extra Italiam peruagatum, nauem nunquam inscendisse: mare nec nouisse quidem, quo nomine in magna erat auctoritate, ueluti patrij moris studiosus in primis. Consimilia ijs sunt, quæ à Socrate narrantur in Platonis Phædro, ubi illo dicente, O admirabilis uir absurdissimus quidam uideris, ac hospiti, non incolæ similis, quando nec fines nostros transisse unquam, neq; extra mœnia ipsa egressus uideris. Mox Socrates ita, Ignoscas optime Phædre, nam discendi cupidus sum, agri uerò & arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in urbe uersantur. Cognata his ferè, quæ item de Aglao Psophidio prodita memorię sunt, quem etiam scitante Gyge, tunc amplissimo terrarum rege, Apollo felicem pronunciauit, qui senior in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuo uictui large sufficiens prædium colebat, nũquam ex eo egressus, atq; ut ex uitæ genere manifestum est, minima cupiditate minimum in uita mali expertus: quod Plinius scribit.

Antipatri præstantia in scribendis epistolis. Epistolam quid illustret præcipue. Deorum præceptores qui dicantur. Mos referendi in deos. Fastigium decernere quid. Plutarchi locus de Acroterio domus Cæsaris. Antigoni historia. Lasanophorus quid sit.

Caput XXXIII

ANtipatrum Hierapolitanum scribunt ex Græcis nonnulli, adeo in literis conscribendis præcelluisse, ut in ea re non temerè excellentior reperiatur alius. Fuit hic Seuero imperatori ab epistolis, cuius etiam res gestas uidetur historia complexus. Sed epistola proprium erat uiri opus. In ea splendidum quiddã insonuit, nec à decoro imperatoriæ dignitatis recedebat. Perspicuitas inerat sententiarum iuncta magnitudini. Asyndetorum, quæ nos dissoluta dicimus, iucunditas mira. Etenim ea in primis epistolam illustrant. Fuit Seueri eiusdem filiorum itẽ præceptor: propterea dum laudibus eum meritis optimi iuuenes onerarent, subinde deorum præceptorem nuncupabant. Quæ res & in prouerbium trahitur, ut quisquis principum aut optimatium etiam liberos instruit, is deorum dicatur institutor. Nam & Aristophanes μακάρων δωχίαν dixit regia conuiuia, hoc est beatorum epulas. Non ferè est qui nesciat, ex adulatione natum, ut imperatores perinde ac dij haberentur colerenturq;. Eustathius tamen in Iliados primum, ex ui benefica aut præclaro inuento intelligere maluit: unde, inquit, Cæsar apud Romanos primus uiuensq;, dei nomen est sortitus: sed & eiusdem filius Augustus. At inquit in Apologetico Tertullianus, maledictum est, ante apotheosin deum Cæsarem nuncupare. Augustus, ne dominum quidem se dici patiebatur: est enim hoc Dei cognomen. Et Tacitus inquit: Deũm honor principi non ante habetur, quàm agere inter homines desierit.

Nouimus

Nouimus tamen ex Appiani Alexandrini historia, templa Iulio Cæsari, ueluti deo publicis statuta decretis. Atq; insuper cõmune ipsi clementiæq; conditum unum. Et quia Lucianus ille blasphemus cognomento, qui nec dijs nec hominibus pepercit, uti Lactantius inquit, cum risu quandoq; Augustum deum nuncupat: Plutarchum habemus auctorem, Lysandro item, sed primo Græcorum templa fuisse erecta. Cyro mortalium primo adorationis cultum fuisse delatum, scribit Arrianus, quam humilitatem Persæ postea seruarint, & Medi. Quando ut Curtio etiam credimus, inter deos recensuere reges, tanquam maiestas imperij salutis sit tutela. Consecratũ quoq; uiuum sentientemq; accepimus Apollinis iussu & Iouis deorum summi, uti tum creditũ est, astipulatu Euthymum pyctam, semper Olympiæ uictorẽ, & semel uictum. Amplius de dictatore Cęsare sic propemodum Tranquillus, Ampliora etiam humano fastigio decerni sibi, passus est: sedem auream in curia, & pro tribunali thensam, & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra iuxta deos, puluinar, flaminem, lupercos. Meminit & in Philippicis M. Tullius ijsdem ferè uerbis. Herodianus autor est, in Seueri apotheosi exstructum fuisse suggestum, lignis ingentibus compactum, specie quadrangula, equis lateribus in fastigij formam. Quod extrinsecus intextis auro stragulis atq; eboreis signis uarijsq; erat picturis exornatum, intrinsecus uero positum est minutũ tabernaculum, tertiumq; item ac quartum semper superiore contractius, possis eius ædificij formã comparare turribus ijs quæ in portubus extruuntur, naues nocturno igne dirigentes, quas uulgo pharos nuncupant. Porrò quum legimus, fastigium imperatori decretum, intelligendam etiam arbitrantur dignitatem humano fastigio celsiorem, aut templum fastigio inclitum, uel etiam consecrationem, quam & ἀκρωτήριον Græci uocant. Verum ut hæc incertè uideantur allata, sic illud plane firmius, & ex reconditiore doctrina: fastigium in hoc usu id haberi prorsum, quod acroterium Græcis dicitur. Nam in Cæsare Plutarchus ab T. Liuio proditum scribit, Ingruente Cęsaris nece, oblatam Calphurniæ speciem in quiete, ut acroterium domui Cæsaris accumbens, ac senatus decreto uenerationis & ornatus causa surrectum, opinaretur defractum comminutumq;, ac proinde (ut assolet) desiderio flesse uberius. Ex Vitruuio coniectare licet quid acroterij nomine intelligendum. nam libro tertio acroteria nuncupat angularia & mediana: uidentur autem omnino statuæ, sic in ædificijs plerunq; excitari consuetæ. Plutarchi interpres per imperitiam acroterij nomine sacellum reddidit: sed in eandẽ tendiculam & Tranquilli enarratores incuriosius præcipitantur, ubi Suetonius ait, Calpurniam esse imaginatam collabi fastigium domus. Libro ultimo Macedonici belli auctor T. Liuius est, fastigia aliquot templorum à culminibus abrupta, ui tempestatis fœdæ dissipata. Lucius quoque Florus fastigium in domo decretum Cæsari scribit. Acroteria Dioscoridi sunt extrema corporis. Apud Herodotum legimus, nauis acroterium in statuæ manu apud Delphos. Nec apud Romanos tantum, & quos diximus, putet aliquis hunc consecrandi morem irroboratum increuisse. Reges maximos ac potentissimos legimus, uirtutis admiratione aut munerum uel artium repertarum in deos fuisse relatos. Nam & M. Tullius non solum perfectus orator, sed etiã philosophus, non dubitauit dicere, deos qui publicè colerentur, homines fuisse. Qua ratione filiam omniũ optimam doctissimamq; approbantibus dijs immortalibus, in eorum cœtu locatam, ad opinionem omnium mortalium pollicetur consecraturum. Est uerò huic loco peraccommodum, & scitu Hercle dignum, quod lectum de Antigono est. Quem quum ex adulatione, quæ pestilens & uirulenta nulli nõ rei inducit tabem, Hermodotus in poemate solis dixisset filium: Non hæc, inquit, de me sentit lasanophorus: ueluti obscure insinuãs, quum alimentis egeam, quum inde retrimenta fiant plura subinde egerenda, mihi sanè mortalis uideor, non dei filius aut solis. Siquidem est lasanophorus, qui matulam domino subijcit. Lasanum quippe uirorum est, sicuti fœminarum trulla scaphium dicitur: ueluti Pollux scribit, Eupolidem sequutus. Lasani meminit Horatius,

Te pueri lasanum portantes œnophorumq;.

Lasanum & chytropus, item tripus ac pyrostates, pro eodem uase à Grecis accipiũtur; quod Sophoclis & Hesiodi interpres scribit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur multis rebus sit contributum dei nomen. Iuuenalis locus perpenditur de Pecunia dea. Veterum de deo placita. Deũ inuenire esse impossibile. Homochetæ dij. Dei descriptio perdocta. Diuina quomodo indipiscamur. Deus cur dicatur. Cap. XXXIIII

Aeterum nec homini solum sacri nominis participatio facta est, & contributus honor: uerum (uti Augustinus inquit) etiã diuinis muneribus: nec utiq; quòd deos ea crederent, sed quoniam sciebant nemini talia, nisi aliquo deo largiente, concedi. Quorum deorum nomina non inueniebant, earum rerum nominibus deos appellabant, quas ab eis sentiebant dari, aliqua inde uocabula inflectentes: ueluti à bello Bellonam nuncupauerunt, non bellum: item à cunis Cuninam, non cunam: à Segetibus Segetiam, non segetem: à bobus Bubonam, non bouem. Vel etiam nulla uocabuli declinatione, ut res ipsæ nominantur: ut Pecunia dicta est dea, quæ dat pecuniam. Hic uerò illud obiter subnotandum, Aeris deum ex Varronis spicilegio, ab Augustino dici Aesculanum. Proinde admiratione uideri dignum potest, quid ita Iuuenalis sibi scribere sic permiserit,

Etsi funesta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras.

Verum enimuero quem nam dicere deum uerum oporteat, parum ueteribus constitisse uideo. Nam Milesius Thales, qui omnium primus naturalia exactius scrutari est ausus, aquam esse dixit, de qua nata omnia sint. Deum autem esse mẽtem, quæ ex aqua cuncta formauerit. Pythagoras uerò deum esse animum credidit, per uniuersas mundi partes, omnemq; naturam commeantem atq; diffusum, ex quo omnia quæ nascuntur animalia uitam capiant. Anaxagoras auctor est, deum esse infinitam mentem, quæ per seipsam moueatur. Cleanthes & Anaximenes, æthera dicunt esse summum deum. Ex quo & Virgilius,

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno permixtus corpore fœtus.

Aristotelem putat Lactantius dissidere secum ac pugnãtia & dicere & sentire, sed summam tamen unam mentem mundo præesse testari. Parmenides (quod uel alibi à me relatum scio) commentitium quiddam coronæ similitudine effecit, stephanem appellat, continentẽ ardore lucis orbem, qui cingit cælum, quem autumat deum. Alij etiam num aliter. At Cotta ille apud M. Tullium: Roges me (inquit) quid aut qualis sit deus, auctore utar Simonide, de quo quum quæsiuisset hoc idem tyrannus Hiero, deliberandi causa sibi unam diem postulauit: quum idem ex eo postridie quæreret, biduum petiit: quumq; sæpius duplicaret numerum dierum, admiransq; Hiero quæreret cur ita faceret. Quia quanto (inquit) diutius cogito, tanto mihi res uidetur obscurior. Hinc Plato semper ferè diuinus, deum putat indictum, innominabilem, & (ut ait ipse) ἀῤῥητον ἀκατονόμαστον, cuius naturam inuenire difficile est: si inuenta sit, in multos eam enuntiari non posse. Platonis hæc uerba sunt, θεὸν εὑρεῖν μὲν οὐ ῥᾴδιον, νοήσαι δὲ ἀδύνατον. id est deum quidem inuenisse haud facile est, intellexisse autem impossibile. Sed mox de Platonis dogmate plura. Deum tamen ita sibi describere permisere nonnulli, ut dicatur ratio, rationum fons, rerumq; artifex omnium, forma uniformis & omniformis, substantia immobilis, omnia mouens: in motu status, in tempore æternitas, in summis profunditas, summitas in profundis, in multitudine unitas, in debilitate potestas: natura fœcundissima naturarum, fœcunditas fœcunditatum naturalissima, æterna, uitarũq; uita: sensus sensibilium, sensuum lumen & perspicacia: intelligentia talis, uti ipsa rerum intelligendarum sit bonitas, & intellectus cuiuslibet ueritas, & gaudium uoluntatis. Id uerò leuius: homochetas ueteribus nũcupari deos, qui in templi eiusdem ac sacrorum uenirent participatum: ὁμαχήτας Græci pronunciant: & commeminit historia quarta Thucydides. Illud adijciendum ex theologicæ ueritatis myrothecio est, Dei substantiam, sicuti est, ne angelorum quidem ullum peruidisse. Propterea in sanctis literis, Regi autem seculorum immortali, inaccessibili, et rursum, Lucem habitat inaccessibilem.

Inde

Inde à prudentibus scienter quoq; traditum, quod à proposito dissidet haud multum: moralia usu comparari, rationis indagine perquiri naturalia: uerum non aliter magnopere, quàm oratione à deo peti diuina oportere. Hæc siquidem, uti à Platone traditum nouimus, pro uitæ puritate nobis insinuantur uerius ac reteguntur, & uerbis aut doctrina infundi queant. Sed & illud per incuriam haud præterierimus: esse deum stabilem unitatem, ac statum unicum: quod à Platonicis asseritur subtilissime. Proinde ita collige, Quisquis deum assequi exoptat, & multitudinem pro uiribus reclinet, ac motum. Deum uero esse appellatum prodit Phurnutus, ἀπὸ τῆς θέσεως, quoniam creduntur dij θετῆρες καὶ ποιηταὶ τῶν γινομένων ὅλων.

Alexandrum appetiuisse dici se deum. Lacedæmoniorum prudens in eò decretum. Antigoni commonitio ad filium. Caput XXXV

On fruſtra dictum à ueteribus animaduerto, auctoritatis non dilutæ uiris, Sequundas res sapientium animos fatigare, at probare aduersas. Siquidem externantur quandoq; fortunæ afflatu prosperiore uiri aliàs magni & cælo pares quodammodo. Missos nunc facio cæteros: Alexandri magnitudinem & omnium capacem animum, quis non nouit? At is Dario iam excusso, & Persarum regno, præterq; tot tantarumq; gentium principatu potitus, ueluti felicitate multa ebrius, sapere supra hominem cœpit, ac sibi deniq; uideri deus. Quo nomine datis ad Græciæ ciuitates literis, ridicule satis instituit petere, decreto publicitus ipsum statuerent deum: & quæ minus ei impertita fuerat natura, ab hominum expectare institutis, non est ueritus. In eo igitur alia alij decretis approbarunt. Lacedæmonij uero sic, ἐπειδὴ Ἀλέξανδρος βούλεται θεὸς εἶναι, ἔστω θεός. id est, postea quàm esse uult deus Alexander, esto sane. prorsum Laconicè ac patrio more, Alexandri stupidum tumorem coarguentes. Quanto demum prudentior ac circumspectior Antigonus, qui filium intuitus subditis uiolentius utentem ac superbius, οὐκ οἶδας ἔνωγε, ὦ παῖ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν; id est, an ignoras, ô fili, regnum nostrum non ferè aliud esse, quàm seruitutem gloriosam? De Alexandro amplius id compertum nobis, multos adcredidisse: regis eius imagines auro argento ue insculptas gestantibus, amuleti uicem præstare, plurimumq; in qualibet re adiumenti afferre. Quo sanè argumento in Macrianorum familia uiri passim ac mulieres, non in uasis modò, sed & uestibus ac reticulis, dextrocherijs quoq; ac annulis perpetuò Alexandrum gestasse memorantur.

De Titormi Bussequæ incredibili robore: itemq; de Milone paucula. Vnde natus adagio, Alter hic Hercules. Caput XXXVI

Svm memor alibi à me Crotoniatæ Milonis factam mentionem, nunc de Græco penu id se ostentauit, quod & arripuimus: fuisse Bussequam Titormum corpore staturosum, uiribus præcellentem. In eum ubi incidisset Milo hic Crotoniates, uirium fiducia elatior, ac sibi placens percupiebat, uisa proceritate insigni, illius periclitari robur. At is non sine ironia, posse nil se magnum, asseuerebat. Mox tamen in Euenum descendens, reiecta ueste, permagnũ arripit lapidem, quẽ primò quidem ad se pertraxit, inde & propulit, bisq; ac ter ipsum hoc effecit, postea sustulit, sed non ultra genua: demum humero impositum ad quinquaginta ferè tulit orgyias, id est ulnas, proiecitq;. At lapidem uix emouebat Milo. Cæterum, eo nec contentus Bussequa pergit in armentum, stansq; in medio ferocissimi omnium maximiq; tauri pedem corripit, furentemq; ac inde se proripere adnitentem fruſtra, retinet constantissime. Nec satis, quinimmo manu altera prætereuntis fortè tauri alterius pedem apprehendit audacissimè, ac comprimit ferociter. Id quum intueretur Crotoniates, in cælum manibus sublatis, ὦ Ζεῦ, ἔφη, μὴ δῆτα ἡρακλῆν ἡμῖν ἔπεφου ἐπαίρας; id est, ô Iupiter, inquit, an alterum proseminasti nobis Herculem hunc? Hinc deniq; prouerbij demanasse primordia, memorant, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς. hic alter Hercules. Titormum fuisse patria Aetolum, prodidere nonnulli, & commeminit Athenæus, qui inde illustratur plurimum, ut est nimio plus concisus ac demutilatus.

Periandros fuisse duos, Miltiades tres, Sibyllas quatuor aut decem, Bacchides tres. Quos educauerint bruta. Apellis dictum de Protogonis Ialysso.

Caput XXXVII

ex aliano

ex aliano

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVum inter legendum excerpendumq; concisa quædam mihi se ingesserint, breuitate compari nostris hisce commentationibus duxi inserenda: ne quod aliquo modo relatu dignum est, si prætereatur, ex formula damni illati mecum agant φιλομαθεῖς, nil affectantes grauius, quàm ut πολυμαθεῖς dici ualeant & sint, quando nil dulcius quàm omnia scire. Illud igitur fuerit primum, quod ποικίλης ἱστορίας undecimo, non prætermisit Aelianus: Periandros fuisse duos, sapientia illustrem unum, sed tyrannide alterum: Miltiades uero tres. Sibyllas quatuor, Erythræam, Samiam, Aegyptiam, Sardianam: sunt qui sex item adijciunt, inter quas Cumæam, Iudæamq;. Cumææ meminit Agathius Gottici belli primo, & Italicensem uocat, quæ prope Cumas speluncam inhabitarit: unde oracula ædere solita, Aeneæ quoq; adeunti futura prædixerit omnia. Huius carmina apud Aenam ciuitatem Iuliano imperante, combusta, scribit Ammianus Marcellinus. Sibyllas porrò in ijs quæ de CHRISTO aut alijs ad humanam salutem spectantibus sunt uaticinatæ, probabile habet Augustinus, seu bonæ fuerint seu malæ, à deo inspiratas: nam prophetiæ donũ bonis esse commune ac malis, sicut etiam gratiæ aliæ sunt gratis datæ. Cur autem sic, nouit auctor omnium Deus. Bacchides postmodum tres, ex quibus unus tradatur Hellen, id est Græcus modò, uel (ut in alijs scriptum comperi) ex Bœotiæ Eleone: alius Athenensis, tertius denique Arcas. Præcerptum illud quoq;: Cyrum à cane educatum, à cerua Telephum Auges filium & Herculis: at Neptuni & Tyrus Peliam ab equa: quin Alexandro item Priami ursam alimenta suggessisse, adnotatum est: sicuti Aegistho Thyestis & Pelopiæ capram. Nec illud præteritur: nobilem pictura Protogenem annis uix septem celebratam omnibus, Ialysii imaginẽ absoluisse: quam ubi est contemplatus diu Apelles, primum quidem stupentem ferunt obmutuisse, inopinam admiratum excellentiam: mox uero intulisse, καὶ πόνῳ μέγας καὶ ὁ τεχνίτης γε μὼν τῆς χαιρουργίας ἢ χάεις, ἧς ὁ ἀνὴρ ἐὰ τύχοι, ὁ πόνῳ αὐτῷ οὐρανοῦ ψαύσει. id est, & labor magnus & chirurgiæ artifex gratia, quam si uir hic assequatur, tum uero cælum contingent planè labores eius.

Quos ab infimo gradu ad maximum dignitatis fastigium euexerit prosperior fortuna. Interibi quid tymbalus & tymbades, necnon catapontistes.

Oecotrips qui sit. Caput XXXVIII

VIris plerunq; haud ita nobilitate insignibus fortunæ sequundioris afflatum, sine ullis imaginibus etiamnum sic affuisse, nos commonet historia, ut uirtute sua facile maioribus præluxerint, ac ignoti antea, inde aliquo haberi numero exorsi sint. Quis enim nescit, filium Histaspis Darium Cyri φαρνακόφορον fuisse? Nam postremus illi ὁμώνυμος, ab Alexandro uictus, etiam lictorio functus dicitur munere. At Macedonũ rex Archelaus Simiche natus serua deformatur. Auum Philippi Menelaum in spurios desiisse, memorant. Sicuti eius filius Amyntas Aeropes dicitur seruus. Perseus, opes cuius afflixit Aemylius Paulus, fuit quidem Argiuus genere, ac ignobili prognatus patre. Eumenen inopi æditum parente ferunt, ac tymbalo. Nam & tymbadas nuncupant pharmacidas mulierculas, ἀπὸ τοῦ περὶ οὖς τύμβους ἵστασθαι καὶ οὖν νεκρούς ἀκροτυπεῖσθαι. id est, quoniam sepulchra oberrent mortuos demutilaturæ. Antigonus Philippi, qui & ἑτερόφθαλμος, id est monoculus erat: indeq; Cyclops item cognominatus, αὐτόματος fuit, hoc est artificio se confouebat. Latrocinia uero exercuit etiam Polyparchon. At Themistocles barbaros qui nauali bello superauit, quiq; solus oraculorum responsa nouerat discutere, Thracia natus matre est. Phocion χηνὸς cognomento, patre fuit qui κοχλιάρια, id est cochlearia conficeret. Demetrium Phalerea seruisse apud Timotheum & Conona, proditur memoriæ, hoc est fuisse οἰκότριβα. Quo nomine (ut in Declamationibus significat Libanius) Græcis significatur, qui parentibus seruitutem qui seruierint, est æditus. Nam esse οἰκέτης potest, qui ἀχμάλωτος, id est captiuus. Oecuria, id est τὰ οἰκήσεια, in Trachinijs intelligit Sophocles, cohabitationis præmia ac dispensationis domesticæ. Epaminondam obscuris prognatum parẽtibus, ignorat nemo. Sicyoniorũ tyrannus Cleon fertur, & ναυπονλίκης, id est pirata fuisse prius, qui non præda contentus, captos etiamnum in mare dat præcipites.

Diogenis

Diogenis apophthegmata duo, in Demosthenem unum, in Spartiatam alterum. Scita quoq; Aristotelis commonitio ad medicum, à quo iuuisebatur æger. XXXIX

DIogenem ferunt prandij causa in cauponã quandoq; diuertisse, moxq; quum prætereuntem foret conspicatus Demosthenem, inuitare ad idem perrexisse: eo autem minus obtemperante, Erubescis ó Demosthenes (inquit) cauponam ingredi? atqui dominus tuus hic quot diebus obuersatur. populũ innuens obscurius, quoniam multitudinis serui ferè sunt ἀμύητοροι καὶ ἄπορις. Quum uero Spartiata quidam laudibus efferret Hesiodicum carmen, quod in Ergis legitur,

οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτο, εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

id est, nec pereat bos uticq;, ni affuerit uicinus malus. Audiens Diogenes, καὶ μὰ μὸ μεσήνιοι καὶ οἱ βόες αὐτῶν ἀπολώλασι, καὶ ὑμᾶς αὐτῶν ἐπὶ οἱ γείτονες. Atqui, inquit, & Mesenij periere & eorundem boues in uicinia uobis constitutis. Quippe Mesanam bello afflixerant Lacedæmonij. quod disertissimè amplius persequitur Pausanias. Sed quia excellentis uiri sententias apposuimus, non insuper habeamus scitum Hercle, ac philosopho congruens in primis apophthegma Aristotelicũ: nam quum iaceret grauiter affectus, ac eum inuisens medicus quæpiam mandaret, μήτε inquit Aristoteles ὡς βουλάτιλω μὲ βραδύνειν, μήτε ὡς σπεύδοντα, ἀλλὰ δείξας πρώτερον τὴν αἰτίαν, οὕτως ἕξεις ἕτοιμον πῶς τὸ πάθημα, δείσκων ἐκ τούτων μηδὲν χεῖρες αἰτίας προσφέρειν. ne mihi perinde ac bussequæ aut fossori medicam adhibueris manum, sed reddita omnium ratione prius, dicto audientiorẽ es habiturus, ut qui citra causam nil te proferre iam docueris. ex aeliano

Socratis in lasciuientes noctu adolescentes constantia. Eiusdem apophthegma de Alcibiadę muneribus: item in eum qui diceretur magnũ quippiam expetere arduumq; factu: necnon de ocio. Caput XL

NE uero longius à philosophia seiungamur, proditum memorię scimus, quandoq; multa iam nocte à cœna domum sese commodum recipientem Socratem, quosdam adolescentiũ intemperanter ac lasciue grassantium plerunq;, perterrefacere adortos quum esse uenturũ præsciissent: illi ergo per tenebras ingessere se armati facibus, & Erinnyum cultu reliquo: id conspicatus Socrates, nil admodum compauidus, quod eos sciret alijs itidem solitos illudere, ocio abutentes, placi de prorsum subsistens, quærere ex eis cœpit, uti ex alijs item in academia consuerat, aut Lycio. Succurrit & alterum eiusdem animi plane inuicti exemplum. Congerebat ambitione quadam in Socratem munera Alcibiades: eorum admirata multitudinem Xanthippe ac indicaturam, digna opinabatur quæ à Socrate non respuerentur. At is, Et nos (inquit) ambitione tenemur quapiam, ambitiose ista mittit Alcibiades, itidem nos ambitiose non admittimus. Circumfertur Socratis eiusdem dictum aliud, nec præclarum minus, cui quum suggessisset nescio quis, arduum uideri admodum, id cõsequi quod concupisceret quidam, ἀλλὰ μᾶζον ἔσην ἔφη, τὸ μηδὲ ὧν θυμᾶν τῶν ἀχθῶ. at maius fuerat, inquit, initio ne optasse quidem. Ab eodem quoq; memorari solitũ accepimus, ἀργίαν εἶναι ἐλευθερίας ἀδελφήν. id est esse libertatis fratrem ocium: argumento esse, præ dicabat Indos Persasq;, qui & fortissimi censeantur & liberi cum primis. Esse autem utrosq; ociosos præcipuè πῶς σχημα πομμόν. At Phrygas Lydosq; operi maximè intentos, seruituris malo premi assidue.

Super Euridamante pycta, & notę dicacitatis homine Zoilo adnotata de Græco penu quæpiam. Caput XLI

QVibus contigerit hominibus disparatum à reliquorũ mensu uicq; ingenium, alibi hoc opere non negleximus, nunc quę occurrunt exempla duo, ad tabulas (quod dicitur) Ceritum non reijciemus, sed ut ineant protinus suffragia, permittere in animo est. Fuit pyctes nobilis Euridamas, Cyrenæus patria, inter certandum fortè, quem ualidum nactus fuerat, dentes ei plagarum ui & frequentia excussérat aduersarius. Cui ne spectaculo animum adderet, profundeq; insuperabilis cooriretur, omnes deuorabat. Qua ratione ad illum ne mínima quidem facti suspicio peruenit. Zoilum qui in Homerum, Platonem, aliosq; complures acerbè uirulenterq; stilum

stilum distrinxit, fuisse Amphipoliten accepimus, ac propterea βεκλιωὴν ἀνδροδιπόδην dictum ab Pontico Heraclito: & Polycratis auditorem, qui aduersus Socratem accusatorio spiritu orationem concinnarat, cognominatum ferunt κώπας ῥητορικήν, id est rhetoricum canem. Habitu ferè eo fuit, ut barbam quidem amplius promitteret, capite uel ad cutem deraso, indumentum nec genua contingebat. Dicendi cura erat ei uel maxima, sicut odij quoq; ac cum pleriscp; inimicitiarum: quumq; lingua foret uirulentus, ac unumquenq; proscinderet audacius, quidam haud sanè illiteratus ex eo instituit quærere, ut quid procliuiter adeo alienam laceratum famam pergeret, quod inquit, ποιῆσαι κακῶς βουλόμενος οὐ δύναμαι, id est male facere cupiens nequeo.

Scitum Dionysii responsum, quòd relictum à parente imperium nequisset seruare. Caput XLII

DE Dionysio posteriore facta iam aliquoties mẽtio nobis est, illud huic suppingam parti, sicuti non Hercle indignum. Annalibus adnotatum comperi, Dionysium & Philippum Amyntæ congressos quandoq; : quumq; hinc inde multa forent pronuntiata, uti par est, demum illuc prouectus est Philippus, ut ex Dionysio amplius quæreret, qua esset factum ratione, quod præclarum adeo illustremq; à patre acceptum principatum nequisset asseruare, eo excussus ab inimicis. Ad ea Dionysius non insciteˆ prorsum, nec illepidè, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα μοι κατέλιπεν ὁ πατήρ, τὴν δὲ τύχην, ᾗ ταῦτα ἐκτήσατο καὶ διεφύλαξεν οὐκέτι. quoniam, inquit, alia quidem reliquit mihi pater, fortunam uero qua hæc sibi quæsierat custodieratq;, non utiq;.

Mesonis assimulatus furor, ne cum Athenien sium reliquis Siculam iniret expeditionem, quòd astrorum peritia futuram prænouisset afflictionem. Caput XLIII

NAuigaturis in Siciliam belli causa Athenien sibus, classe iam instructa, ex catalogo erat unus item astrorum peritus Meson, qui quum ingruentiũ uim malorum artis beneficio, uti tum est creditum, uelut ex specula eminentiore prospectaret, missionem quoquomodo quærens, ne initam obiret militiam, quum in irritum cederet conatus omnis, demum insaniam assimulauit, ac multa ut sibi fidem compararet, dixit fecitq;. Inter alia etiam domui, quam inhabitaret, faces subdidit. Quibus sanè omnibus adducti bello præfecti, uerum arbitrati furorem, dimittendum censuere hominem, uesania percitum ac debacchantẽ planè, felicius longè, quàm Vlysses olim, quem ingenioseˆ solerterq; deprehenderat Palamedes. Mesonis assimulationem, & quidem Athenis, dispicere quiuit nemo.

Dicta uel facta quorundam scitu digna, quæ ex diuerso, miscella uelut opera sunt in unum congesta. Homeri laus. Ostracismi institutor primus. Pindari & Corinnæ historia. Boreæ honores apud Thurios. Caput XLIIII

ALexandrum imperatorem nobilissimũ fuisse ira præferuidum, indicio multa utiq; fuerint, sed & Aristotelis commonitio prudens, qui illum conspicatus omnibus, ac per omnia succensentem, per epistolam salubriter sic perrexit admonere ac remollire, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ οὐ πῶς ἴσους, ἀλλὰ πῶς τοὺς κρείττονας γίνεται, οἷ δὲ οὐδὲς ἴσος. id est, furor & ira non aduersus æquales exeruntur, sed in meliores præstantioresq;, at tibi ex æquo stat utiq; prorsum nemo. Cercidas ex Arcadia Megalopolites, quum iam conclamatus, ac in Proserpinæ peculio adnumeratus decumberet, ad suos conuersus, iucunde se à uita demigrare pronũtiauit, quod animo concepisset, mox paulo ex sapientibus quidem cum Pythagora congressurum se, ex historicis cum Hecatæo, ex musicis cum Olympo, ex poetis cum Homero: inter hæc autem animam egisse, proditur memoriæ. Palaton ζωγράφος siue pictor, quum Homerum describeret, illum quidem uelut uomentem exprimebat, poetas uero reliquos per ambitum astitutos ἐμεμισημένα ἀγυμνάστους, id est quæ reiecisset is, absorbentes. Clisthenem ferunt Athenien sem ostracismi, seu testularũ rationem omnium principem induxisse, primumq; eisdem damnatum suffragijs. Pindarus nouem Lyricorum princeps quum Thebis in poetarum uenisset cõmissionem, per auditorum insciti am quinquies

à Corinna

à Corinna fertur uictus. Classem coegerat aduersum Thurios, instructamq; ducebat Dionysius. At uehementior coortus Boreas, naues disiecit omnes, attriuitq;. Quo tanto permulcti beneficio Thurij, Boreæ uti deo sacra peregere, insuperq; in ciuitatis iura cooptarunt, domo itidem illi cõparata. Vt minus iam mirandum accidat, dici ab Athenien sibus uentum hunc λυκέλιον, id est affinem: à Pausania etiam Megalopoliten.

Zaleucum filio iussisse alterum ex oculis erui, alterum sibi, ut lata à se de adulterio seruaretur lex. Adulterij pœna apud Gortynam. Caput XLV

ZAleucum, de quo alibi paucula commentati sumus, inter alias ferunt, quas Locris constituit leges, sanxisse illam quoq;, Vt quisquis deprehenderetur mœchus, pœnas lueret, excussis oculis. Hoc (sicuti uideˆ) ut sanguinarium quũ improbaret dæmon, Aelianus inquit, præter opinionẽ, præterq; spem, in auctorem regessit primum. Nam ubi Zaleuci filius adulterij est conuictus, ex paternis sanctionibus præstitutũ subire supplicium cogebatur. Quod ne irritum fieret, post ea quàm semel erat complacitũ, qui sanxerat, pœnæ sibi partem irrogauit, ac uelut partiario legis corroborauit integritatem: nam filio excuti oculum iussit, at sibi alterum. Quod sic exprimit Aelianus, ἀντὶ τοῦ ἑτέρου τὴν τοῦ παιδὸς ὀφθαλμὸν, ἀντιδωσε τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ὀνειδίσκῃ τυφλωθὴν πλέως. Apud Gortynam adulter deprehensus ad magistratus per ciuitatem producebatur, lana coronatus. Qua re illi planè mollior opprobrabatur natura effœminatioq;. In reliquum præterea ignominiosus erat in primis & reipublicæ in nullo particeps. In Aegypto qui in spontaneo deprehensus adulterio foret, uirgis ad plagas mille cædebatur, muliere naribus demutilata.

Silentij bonum ex Græco disticho. Animantia silentio quandoq; salutem tueri. Numæ institutum. Tacita Musa. Gnathænæ meretricis historia lepidiuscula. Silentiarij qui dicantur. Comes, magistratus multiplex. Domitiani uerbum, silete. Caput XLVI

DE silentij bono, quantumq; insitæ præferat prudentiæ lingua præparca, & nos alibi commentati sumus. Et animantia ratione cassa præmonstrant salutem suam plerunq; alto tueri silentio solita. Nam æstu oriente digressi an seres & syderis uapore coacti nimio, ac occidua petentes, ubi Taurum superaturi montem sunt, aquilis abundantem, dum uolucres compauescunt infestissimas, rostra lapillis occludunt, ne clangorem eliciat uel ultima necessitas, quos uolatu pernici collibus eiectent transmissis. Sed & rei præstantiã non Pythagoræ modò indicat echemythia, uerum & Pompilij institutum, qui quum uaticiniorum plurima in Musas referre consuesset, unam ex ijs præcipuè ab Romanis coli uoluit de silentij ratione Tacitam nomine. Et Græcanicum quidem illud amplius patefacit,

ἀῤῥήτων ἐπέων γλώσσης σφρηγὶς ὠπὶ κάδω,
ἱερέων γὰρ ἐπέων, ἣ λιτὰ ἔργα φυλακή.

Verum & ad ipsum id lepida confert historia, etiam si decora non satis est quæ inducitur, gesta res. Ex Hellesponto in Atticam uenerat amator quidam, Gnathænæ scortilli fama illici pellectus, quumq; admissus commodum accubuisset, erat inter pocula loquacior impendio, ac planè (ut Græci dicunt) φορτικός. Id mirabunda mulier, cupiensq; finem, sic illum adorta fertur, An non ab Hellespontote profectũ dicis? quum adnuisset is, Et quo (inquit) pacto ciuitatum illic primam ignorare uideris? Scitante autem eo quænam foret hæc? Sigeum, respondit Gnathæna, ᾗ ἐμελλῶς δὴ τὸ ὄνομα θησεύγασθαι οἰνόῃ. id est, aptè admodum & concinnè ex nominis ratione silentium illi suadere est uisa. Scitu uero dignissimum id quod augurantur nõnulli: Romæ familiam fuisse Silentiariorum: quippe aduocatur Sudæ Silentiarius Paulus quandoq;, cuius & circumferantur epigrammata non illepida. Dici uero de silentij ratione, quod in sacris seruaretur, ueluti eius foret pontificium id, ac tanquam præfectura. Verum ineptè ista prodi, comprobat Procopius De bello Persico uolumine secundo: etenim Adolium scribit Acatij filium, genere Armenũ, in palatio imperatoris fuisse ad ea quæ sunt quietis, ministrum. Quod, inquit, munus Romani silentiarium uocant: & quia principis arcanorũ essent conscij, sunt qui auricularios item uocent. Obiter apud Ammianũ Marcellinum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cellinum, Domesticorum comitem sæpicule obseruauimus dici: sicuti & Orientis comitem, & Magontianæ, sed & largitionum. Non prætereundum in hac sciendorū mole congestitia, quod scribit Dion, Quum (inquit) per uim & superbè in armorum ludis ab Adriano quædam peterent Romani, nil eis omnino distribuit, immo Domitiani illud iussit pronuntiari, Silete.

Prudens Olympiadis apophthegma, quo Alexandri tumorem repercussit, diuina sibi quærentis in uita. Caput XLVII

Olympiadem Alexandri matrem prodit historia, quum inaudisset filium diutius sepulturæ honoribus exutum, iacere uelut neglectum, grauiter eo nomine indoluisse, flentemq; inter crebra suspiria inclamasse altius miserabiliusq;, ὦ τέκνον, σὺ μὲν οὐρανοῦ μεταχεῖν βουλόμενος, καὶ δεῖν ἀπόλωλας, νῦν οὐδὲ γῆν κοινὴν ἔτι που, καὶ ἴσως πᾶσιν ἀνθρώποις μεταχεῖν ἔχοις, γῆς τε ἅμα καὶ πηφῦς. id est, ὁ fili, tu quidem cælum tibi uendicare satagebas, hocq; unum festinabundus habere opus uidebare. At nunc quæ cæteris ex æquo cōmunia omnibus censentur, ne ijs quidem potiri uales, terra & conditorio. Qua sanè ratione uisa Olympias est, non imprudens nec inscita mulier, & suam ipsius commiserari fortunam, & filij tumorem coarguere.

De insula Samo, & in ea feris quæ dicantur Neides, & hirundine alba, Aesopo, Hermodice item Midæ uxore, Cumæis prima quæ nūmos cudit. Adulterij supplicium apud Lepreos quod fuerit. De Lucania, seu Samothracia, & Lamisco, & Thespiensibus, & Magnetum malis, ac insula Icaro, & piscium excellentia, ac Georgio Trapezuntio. Artem didicisse, uel aruo studuisse, ubi ignominiosum. Caput XLVIII

Vonìam publico bono nil legimus ferè, quin aliquid subinde præcerpamus, & separatis capitibus perscribi multa nequeunt, concisa nimis ac deminuta: Proinde in unum regerenda parte hac duximus, ne disiecta, uelutq; dispalata pereant. Igitur lego primum, insulam quidem Samum initio fuisse incolis uiduam desertamq;. Cæterum succreuisse inibi ferarum uim, quarum audiretur intolerandus, uelut barritus, dicebantur νυίδες, hoc est Neides. Nuncupatam prius Samum etiam Parthenon, mox & Dryusam. Apparuisse in Samo item hirundinem quandoq; albam, perdice haud minorem. Aesopum præterea inuenio logopœum fuisse Thraca genere, conditione seruum, manu tamen ab Idmone missum, ac Xantho seruisse prius: Hermodicen scribunt ueterū plerique, Phrygum regis Midæ uxorem, tum forma fuisse conspicuam, tum uero sapientia & artifici ingenio præstitisse plurimum, siquidem Cumæis primam cudisse nūmos. Leprei quos deprehenderint adulterantes per triduum uinctos circa ciuitatem ducunt, mox toto uitæ tempore contemptibiles habent. Quod mulieribus itidem fit, nisi quod hæ diebus undecim in foro stare coguntur discinctæ, & tunica circumuestitæ pellucida. Sicuti Romæ in publicum egredi togatæ cogebantur mœchæ, quod approbat Martialis illis uersiculis, ut Horatiū præteream cum eiusdem interprete,

Thelim uiderat in toga spadonem,
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Lucanos, uel (uti enuntiant Græci) λευκανούς, esse ferunt φιλοξένους, id est hospitibus affici plurimum, insuper & iustos censeri. Apud eos regnasse quandoq; Lamiscum, cui παιδίον, ὅτι τὸ λεύκιλλον ἔναι, id est quòd albicet. Mox à Thracibus habitatam dici cœpisse Thraciam, quibus item deficientibus Samij superuenientes Samothracen fecere. Magnetas pluribus conflictatos infortunijs, suffragari Archilochus uidetur, ubi ait, πλαίων θαλασσῶν, οὐ τὰ μαγνήτων κακά. Icarum insulam ab Icaro mox cognominatam, prius inuenio solitam dici ἰχθύουσαν, de piscium excellentia, qui caperentur inibi. Apud Thespienses turpe censebatur, artem didicisse, uel aruo studuisse: propterea illorum pauperias tum frequens, tum insignis præcipue. Nec illud reticuero: Georgiū Cretensem, qui Trapezuntius dici maluit, conditis uoluminibus, Platonis uitia expendisse plura: quo argumento sit Cænotimon nuncupatus, atq; Erinnys item; quo modo est à Bessarione insigniter proscissus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LEctionum libros ad magnificum comitem ac equitem Ioannem Mariam Vidonem Ferrariensem Præfatio secunda & uicesima.

Vonìam liber hic, qui est futurus nostri laboris secundus & uicesimus, ab inenarrabili diuinæ maiestatis ratione orditur, in qua ob ueterū sapientū ingenia mire hallucinantia, multiplici errore obsepta se torserūt, quod necdum ueritatis arcanum intimis occlusum penetralibus, in lucem ab intelligibili productum sapiētia foret, sacturum me operæprecium arbitratus sum, quādo mutua nobis necessitudine peruinctos, certū est in singulis nostri operis uelut propyleis amice consalutare, si ad libelli huius partes te aduocaro potissimum. Quippe sicuti balbi balbos intelligunt ac amant, sic à diuino cultu non prauitate ulla reuulsus uir, orationi in primis, quæ deum uel exprimit uel rimatur, cum primis affici cōsueuit, fronte insigniter exporrecta. Tu uero Ioannes Maria nobilitū scientissime, ac scientum nobilissime, sic Christianæ ueritatis assertorem te ubiq; præstas, ut uitæ cura innocentissimæ & religionis reuerentia uel religiosissimis esse quoq; integritatis exemplar singulare possis uideri. Nam etiamsi conspicuos uel iunior magistratus gessisti, in quibus quod Vidonum claritati consentaneū fuerat sanè, eam prætulisti grauitatem, ut seueritas prædulci temperata comitate, iustitiam nō utiq; rigidam aut ulla ex parte immitē à caluo (quod dicitur) ad caluū ciuitatibus exhiberet, sed uel damnatis amabilem: nihilominus à publicarum rerum molestia magnam partem abiunctus, & tibi quodammodo uiuens, nec magnopere (quod Græci dictitant) ἔξω βλέπων, intellectualem potētiam ad id quod uere est, per momenta surrigis, ueram arbitratus felicitatem, ab hominis ueri fastigijs non abire longius. Nec tibi equestris dignitas, aut quod dicaris & sis comes, ut doctrinæ ciuilium dogmatū insignia prætereā: nec, inquam, ista tibi animos tollunt, quod sanè agnoscimus in plurimis, sed mira in omnibus benignitate ita mores attemperas, ut perhumanum te facilemq; sentiāt infimi ac mediocres uiri, summi etiam hac quam sustines persona dignum opinentur, cum sæpe uel tua transcribas, id est cesso iure indigentibus concedas. Sunt præclara ista quidem, sed fratris nō absona uirtutibus, honorū serie constipatis, nō absona uniuersæ domus Vidonū amplitudini tum Ferrariæ tum Mutinæ, unde oriundi estis, sed & in alijs Italiæ locis uel præcipuis. Quamobrem habebit liber hic opinor, quod sibi placeat. Nec id quia umbilicis exeat auro nitescentibus, sed quod in uestibulis suis præclarum cernat stare uelut herman, sed nō utiq; ἄκωλον, quin undecunq; amussitatū præclarumq;. Qui sit fortiter libitinas reiecturus nasutiores, ac sordidū dentem, ne uirulentus infigi ualeat morsus, quo cōuulnerata pferunq; exarescūt omnia. Quod ut facias uir clarissime peruelim utiq;: sic enim fiet ut gratam tibi, quantulacunq; ea est, sedulitatem hanc nostram & in te tuosq; omnes propensissimā uoluntatē fuisse intelligā. Nec ipse immemor uideberis initæ olim in patria mea inter nos amicitiæ, quā uno ductu pro uirili perpetuo & foui & auxi, nec ipse aspernari es uisus, ueluti de pocillatoris Tantali phiala sanciēdis amicitię sacris latices duxerimus. Quod superest, uiuas opto diu felix, & Ludouicū tuum ames. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI SECVNDVS ET VICESIMVS.

Prolepsin, id est de diis anticipationem omnium esse mentibus insitã. Cur deo summo solem persimilem dicat Plato. Caput I

QVIDEM consideranti mihi amplius rationem hanc, quæ de diuinis est, uelut ex oraculo promptũ uidetur, quod apud M. Tullium prius, mox & à Seneca comprobatum legimus, omnibus de diis esse insitam opinionem. Nec esse gentem ullam adeo extra leges moresq; projectam, quæ deos aliquos opinione non concipiat. Notionem hanc ipsa nobis impressit natura, & sine doctrina ineſt anticipatio quædam diuinitatis. Hęc uero est quam Epicurus προλήψιν dicit, sed & ἔννοιαν uocant Græci, id est anteceptam animo rei quandam informationem. Cęterum ubi ad summum ac principem omnium deum, quem Græca natio τ' ἀγαθὸν nuncupat, hoc est bonum ipsum, humana mens audacius assurgit, si quid scrutando attẽtius & perpendendo lance examinatissima, differendoq; definire pertentet, quum inenarrabilis amplitudo illa & infinita maiestas, humani animi conceptus omnes longissimo à se interstitio relinquat, nedum sermo ullus illuc ualeat pertingere: ad id deniq; rerum excellentia caligãs diuertit, ut similitudines quærat & exempla. Qua ratione etiam Plato περὶ ἀγαθοῦ, id est de ipso bono disserere adortus, dicere quid esset, non est ausus: quoniã humanæ potestatis mensum tantæ claritatis excedat uis splendida. Illud modo latius indagando est assequutus, ut quod inter obiecta sensus præcipue nitidum, præclarum, immensum, admirabile animaduertisset, illi simillimum adstrueret. Hunc uero esse solem uoluit, per cuius similitudinem humanæ imbecillitati gradũ præstari ad nõ cõprehensibilia quadãtenus est opinatus. Proinde à sapientibus receptum ferè, principi summo illi ac ineffabili prorsum nulla surrigi simulacra debere, sicuti diis alijs constituisse ueteres compertum est: quando, ut sciẽter Plotinus inquit, neq; cognitionem neq; intelligẽtiam illius habemus. Loquimur tamẽ de illo, ut Parmenides & Dionysius aiunt, per negationes atq; relationes. Summum genus scientiæ est (inquit Cassiodorus) scire deum tanta præstare, quãta humanus sensus non ualet attingere. Lumen infinitum ab intellectu creato perspici nequit, ni glorię lumẽ accesserit. Nam ut se habet nocturæ oculus ad solis lumẽ, ita intellectus noster ad manifestissima in natura. Nec me fallit tamen, Cottam illum Ciceronianũ dicere, multas se arbitrari gentes sic immanitate efferatas, ut apud eas nulla deorũ suspicio sit. Quid Diagoras inquit, ἄθεος qui dictus est, posteaq; Theodorus, nónne aperte deorũ naturã sustulerunt? Nam Abderites quidẽ Protagoras sophistes temporibus illis uel maximus, uelut alibi quoq; cõmemoratum est, cum in principio libri sui posuisset, De diis neq; ut sint, neq; ut nõ sint, habeo dicere: Athenienſium iussu, urbe atq; agro est exterminatus, libriq; eius in concione combusti. Auctor historia secunda Herodotus, deos à Pelasgis nullis cultos cognominibus, quando ea necdũ auditu nossent. Deos aũt, id est θεοὺς nominasse, uelut κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα, id est ordine suo distribuẽtes omnia. Tralatio Latina parte hac confusanea circumfertur. Cæterum quod est à me comprobatum pauloante, in libro De mysterijs ita confirmat Iamblichus, Ante omnẽ (inquit) rationis usum ineſt naturaliter insita deorũ notio. Et alibi, Esse animæ (inquit) est quoddam intelligere, scilicet deum unde dependet. Porrò esse nostrum putat, deum cognoscere, quia præcipuum animæ sit intellectus: in quo idem est esse quod intelligere diuina actu perpetuo. Sed & Plutarchus, Deos (inquit) opinatur, quisquis bene sentit. Galenus in libro De philosophi historia: Dei (inquit) notionem habemus ex pulchritudine operum illius & excellentia. Propterea & Euripides,

ἀσόφις

ἔστιν δ' ἐν οὐρανῷ ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ.
id est, stellæ in cælo uarietas sapientis fabri.

Quàm absurda prioribus deorũ uarietas. Deus ignotus Athenis. Dei summi descriptio. An recte in dei mentione apud Aristotelem ζῷον transferatur animal. Sanitas dea, cui dicarentur capilli. Cælestia qui primum adorarint. Vnde dicatur theos. Cælestia an uiuant. Apomyius Iupiter. Spodius Apollo. Gratiarum sacra. Dij maiorum gentium & minorum. Lexiarchicum quid. Thraseæ historia. Iupiter liberator. Caput II

AT qui ipsum hoc numen immẽsum, inenarrabile, augustissimũ, omnemq; humanæ mentis captum excedens, ex ipsa hac maiestate præcelsa mirum est, quantas quamq; absurdas interdum ambages in mortaliũ animis pepererit. Nam ignotis etiam diis fuisse Athenis erectas aras, Philostratus scribit: meminit Laertius quoq; in Epimenide: ut de Pausania taceam, ἀλλὰ καὶ πολυγάσω, ad Phalerum θεῶν ἀγνώστων βωμοὺς statuente. In Canonicis uero decretis adnotatum ab interprete est, Apostolum Paulum quum eiusmodi aram uidisset titulo notissimo, Ignoti uidelicet dei, in quo uiuimus, mouemur, sumus: altius intonuisse, Quem uos ignotum dicitis, ego prædico. Hunc Plato, sicuti ex Speusippo didicimus, ita describit (etiam si non excidit quod est allatum paulò antè) Viuens immortale, per seipsum ad beatitudinem sufficiens, essentiam sempiternã ipsius boni causam. Addit ex Platonis eiusdem sententia Apuleius, Incorporeum, aperimetron, beatum, beatificum, omnium patrem, optimum, nulla re indigentem, cuncta conferentem. Aristoteles quoq; duodecimo Metaphysicæ sic propemodum, Deus est (inquit) ut asserimus, quod uiuit, & æternum atq; optimum est, id est quod ipsum uita est optima, æterna, ac tota simul. Qua in parte amplius ex Cænotimone aduertẽdum, falli interpretum plerosq;, à quibus ita tralatum inuenias, Deum esse dicimus animal perpetuum, optimum. Id quod Aristotelis sapientiam haud resipit, nec uerborum congruit exquisitæ rationi, quæ rebus coaptari debet. Animal enim Latinè nunquam de deo aut de intelligentijs dictum est, sed nec dici ualet, nisi ab ijs qui ex corpore atq; anima constare opinantur deum. Id enim Latinè animal est, quod non ab anima Græci, sed à uita, nomine inflexo pronuntiant. Proinde rerum uim intuitus Aristoteles, quia uitam optimam & re ipsa ęternam, id est actu essentiaq; esse approbat in deo, statim infert, Deum esse non animal, quod anima constat & corpore, sed ζῷον. ζωὴ quippe, uita est Latine. Quare hic ζῷον non animal, sed aut uiuens, aut id genus quippiam ab uita corriuatum, interpreti reddendum fuit: nisi quòd sic animal ab anima, id est uita deflectitur, ut zoon Grę cè ab zoe. Animam dici de uita, nec grammatici ignorant, & comprobat in dei mentione Plinius. Ob id magis utiq; mirum, Græci hominis supercilium ista minuta adeo præteriisse, tamen in uexandi Platonis maiestate & multus est, & sæpe ridiculus cauillator. Vbi autem diximus, Vita æterna, tota simul: quia Græcè est στωϊκῶς, transferunt alij, continua: inscitè opinor, & inepte. Nam si de re agatur per partes extensa, recte syneches continuum dicitur: si uero de eo quod partes aliam extra aliam non habet, imperitiæ fuerit maximæ non transtulisse totum simul. Hæc enim uerba & communiter tempus reijciunt, & propriè positionem quoq;. Esse uero innumeros, quidam prodidere. Nam & Chrysippus, quem Stoicorum somniorum uaferrimum interpretem Epicureorum nuncupat schola, magnam congregat & ipse ignotorum deorum turbam, atq; ita ignotorum, ut eos ne coniectura quidem informare (ut ille ait) possimus. In Sicyonia etiam ὑγιείας, id est Sanitatis simulacrũ celebriter cultum, adnotauimus. Quod uix tamen comparebat, passim illi à mulieribus capillis dicatis, quos deæ honori resecari, moris illarum est. Ambiunt & Babyloniæ uestis Telamones. Quin Herculem in Olympia rem diuinam obeuntem, quum muscarum multitudine infestaretur, Ioui sacrificasse ἀπομύῳ, protinusq; ultra Alpheum muscas esse abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoq; immolasse. Apollinem cognomẽto Spodium Thebis cultum, animaduerto: cuius ara ex sacrificiorum cineribus foret constructa, unde nata cognominis ratio. Gratijs Eteoclem ferunt Andrei & Euippes filium, sicuti à

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bœotijs memoratur, hominum primum rem diuinam fecisse: quibus esse tres item placet, etiam si nomina non tenent. Gratias haberi quidem duas, inter Lacedæmoniorum placita est, quas nuncuparint πλητᾶν καὶ φαεννᾶν. Tres sunt apud Athenienses ad Acropolin, ubi & arcanam multis teleten agunt: has in Theogonia cecinit Hesiodus esse Iouis & Eurynomes filias: nomina uero hæc facit, Euphrosynen, Aglaiam, Thaliam. Antimachus Aegles filias pronuntiat, & Solis. Gratiarum simulacra ueteribus non fuere citra indumenta, inquit Pausanias: at posteri nescio cur nudas pingere ac sculpere adorti sunt, antiquorum ratione mutata. Democritus duos esse deos opinatur, Pœnam & Beneficium. Sicuti in Acrocorintho fuisse prodit Pausanias, Necessitatis sacellum & Violentiæ: sed ingredi (inquit) putatur haud legitimum. Multas item gentium per fœtidos iurare cibos, proditum est: siquidem cepas alliumq; inter deos iureiurãdo habet Aegyptus: Harpocratem quoq; habuit eadem, & Cynocephalum, siue Anubim: quorum imagines digitis gestare, moris etiam Romani fuit quandoq;. Sunt qui deos maiorum dicant gentium, quod Cicero significat, summates illos, semperq; decuriæ habitos diuinæ, quos Aurelius Augustinus selectos item uocat. Minorum autem gentium ratione eadem ex hominibus illuc tralatos, qui & ascriptitij queant dici, necnon allecti, quos παρεγγεγραμμένους uocant Græci, & μετοίκους, uelut aduenas. Nam priores illos ἐγγεγραμμένους malunt nuncupare, quando Apollinem Lucianus ἐγγεγραμμένον, id est scriptum in deorum duodecim lexiarchico, scribit. Erat autem eo nomine libellus, in quo adultorum iam nomina perscribebantur. Quibus deniq; paterna dirigere ac gubernare permitteretur, δῆμα τὸ τῶν λήξεων ἄρχειν, quia hæreditatis iam & bonorum sunt compotes, quæ λήξεις nuncupantur. Scitu dignum id quoq;: omnium primos qui olim Aegyptum occupauerant, cælestia suspicere atque adorare cœpisse, noctium serenarum beneficio, & quia plurimum sub dio agerent, ita exigente mundi situ eo. At Plato in libro cui titulus Cratyli est, de recta nominum ratione disserens: Videntur mihi, inquit, Græcorum prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorũ plurimi arbitrantur, solem, lunam, stellas, terram, cælum. Et quum hæc omnia perpetuo in cursu esse conspicerent, ab hac natura τὸ θεῖν, hoc est currendi, θεοὺς, id est deos nominasse. Nec mirum id uideri admodum debet, præsertim si ueterum sapientum in ijs placita curiosius discusserimus. Nam cælestes sphæras habere animas, non Platonici modò, sed omnes etiam Peripatetici confitentur. Id ipsum & secundo Cæli docet Aristoteles: rursus septimo & octauo Naturalium, secundo De anima, undecimo Diuinorũ: Theophrastus quoq; eiusdem discipulus libro De cælo: sed & Auicenna, & Algazeles summopere confirmarunt. Augustinus Aurelius in Enchiridio, & Thomas Aduersus gentes libro secundo, tradunt, Nihil quantum ad Christianam doctrinã spectat, interesse, cælestia corpora animas habere uel non habere. De elementis constat apud Platonicos: ambigunt recentiores Peripatetici. Porrò cælestia uiuere, esseq; animata astronomici auctores concedunt, Ptolemæus præsertim & Albumasar & Zaeles: quod & Hali confirmat, illos deridens, qui uiuere cælestia diffidant, & hoc Ptolemæum sequutus: idem Aratus arbitratur, & Manilius. Deniq; Theophrastum dicere scimus, Non esse philosophum, qui cælestibus abneget uitam. Quin Orphei theologia sphærarum animas ita partitur, ut cuilibet geminam contribuat uim, unam in cognoscendo positam, alteram in sphæræ corpore uiuificando atq; regendo. Ergo in elemento terræ illam uim Plutonem Orpheus nominat, hanc Proserpinam: in aqua Oceanum illam, hanc Tethyn: in aere, fulminantem Iouem ac Iunonem: in igne, Phanetam & Auroram: in anima sphæræ lunaris illam Bacchum Licnitem, hanc Thaliam Musam: in anima Mercurij, Bacchum Silenum & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum & Melpomenen: Martis, Bassareum atque Clio: Iouis, Sebasium & Terpsichoren: Saturni, Amphietum & Polymniam: octauæ sphæræ, Perictionium & Vraniam: in anima uero mundi uim priorem Bacchum uocat Eribromum, secundam uero Musam Calliopen: singulis porrò Musis unum præficit Bacchum, quoniam is symbolicos & opertè diuinæ cognitionis nectar prudentioribus monstrat. Verum enimuero ne quid uelut in utranq; consopiti aurem, prætereamus, Hebræos obseruauimus

uimus solos ex omnibus pia sanctaq; consideratione, primum elementa & quæ ab elementis composita sunt, solem similiter & lunã ac stellas reliquas & cælum ipsum, non solum deos non esse, uerum etiam animæ penitus expertia iudicasse. Nicolaus quoq; theologus in Geneseos caput primum: Corpora, inquit, cælestia inanimata sunt, & sine sensu: ex Damasceni doctrina. Augustinus item loco eodem: Solet quæri, inquit, utrum hæc luminaria sola sint, an habeant rectores spiritus, & ab eis uitaliter inspirentur, sicut per animas animalium carnes animantur. Sed de tam obscura re nil temere credendum. Alij uero quæ dicantur de hominis animo ad cæli quoque animum posse transferri opinantur, & esse illum cælestem hominem. Nam & Timæus prodit, temperatos animos nostros ab opifice deo in eodem cratere, ex ijsdemq; elemẽtis cum cælestibus animis. Inde uidendum, astruentibus eruditis, ne nos illorum seruos uelimus, quibus nos fratres cooptauit natura. Illud adnotatu non indignum: Thraseam philosophum quando Neronis iussu moriens præcisis uenis manum extendit, exclamasse, σοὶ ἐλεύθερε, σοὶ ὧδε τὸ αἷμα αὐγάζω. Sunt qui Senecæ hoc contribuant, quum historiæ superioris auctor sit Dion.

Diuinorum insciția ubi exorta primũ. Deorum multitudo ex Varrone.
Item deum esse unũ, nomina plura. Stator unde dicatur. Strator qui. quid Amum. quid Phtha, & Osiris. De Melisseo item, & Melissa, ac Iunone, Nymphis, ac Boni templo. Nomij montes. Pan Nomius. Melpia locus. Marnas Iupiter. Caput III

AT enim curiosior aliquis, neq; (quod dicitur) hoc contentus Catone, insistet protinus urgeatq; infestius, ecquid compertius exploratiusq; in literas mittere aggrediamur, qui nam primi potentiam omnia supereminentem, longe lateq; infinitæ naturæ germina propagantem uel dissimulare cœperint, uel mox etiam prorsum nescire, multa perobruti rerum caligine. Mihi uero multa diu uersanti ex Arabũ gentibus tantæ insciție maliq; planè contagiosi primordia, & in proximos quosq; grassantem primo labem, inde latius profudisse incendium uidetur, quo uniuersus ferè deflagrarit orbis. Chananæos uero in eo terrarum situ sacræ statuunt literæ: iam inde à Cham uno ex Noe liberis corruptos. Cui quum ob impietatem diras extulisset pater imprecationes, nullis etiamnum is imbutus diuini cultus rationibus, raptim à parẽte reuulsus in Arabas secessit. Vnde mox diuinitatis insciția inibi irroborata primum, in plures data. Hincq; numerosa deorum series pro cuiusq; libidine aut commodo eatenus extumuit, ut Varro Terentius deos ad calculum reuocet ab hominis exorsus cõceptione, initiali exordio à Iano deducto, numerumq; ad decrepiti prouehat metas: in quibus astituit Næniam, quæ in senum recinatur funeribus. Inde uero in digitos mittit deos alios, qui non ad ipsum quidem pertineant hominem, sed ad ea quę sunt hominis. Quo in genere uictus est ac uestitus, porrò & quæ uitæ usibus necessaria, præmonstrans in omnibus, quod sit cuiusq; munus. Quin & municipales in Italia legũtur dij, sicut Crustuminorum Deluentinus, Narniensium Viridianus, Aesculanorũ Ancharia, Volsinienſium Nortia. Adeo colebat unusquisq; quod uolebat, ut non prouincijs modo, sed & suus esset unicuiq; ciuitati deus. Præsto tamen sunt, qui nomina quidem esse fateantur plura, deum tamen unum. Sic non aliud esse naturam, quàm deum ipsum interpretantur: hoc est, toti mundo & partibus eius insertam diuinitatis rationem. Iouem quoq; optimum maximum nobis ipsum hunc ingerere. Quin & Statorem quoq;, quem sic appellatum produnt historici, quod post uotorum conceptionem nuncupationemq; fugientiũ Romanorum steterit acies. Sed id rectius multo & uero consonũ magis, principem illum & uniuersalem architectum deum dici Statorem, quod stent beneficio eius omnia. Illum Græci στάσιον uocant, cuius erat templum in sacræ uiæ principio, qua scanditur palatium. Epistasion tamen interpretatur Plutarchus. Strator autem qui sit, aperit in Caracalla Spartianus: Quum, inquit, illum in equum strator eius leuaret, pugione latus confodit. Sic Digestis De officio proconsulis Vlpianus, Nemo proconsulum stratores suos habere potest, sed uice eorum milites ministerio in prouincijs funguntur: ij uero non absimi-

Vlpianus

les (opinor) his fuere, quos modo stapherios uulgo nũcupamus. Sunt qui stratores intelligant, qui præcurrentes castris metandis loca complanarent, pontes pararẽt, hosce instructores dici à Vegetio quoq; Sed ad deum redeo. Fatum item si hunc dixerimus, non aberrarimus. Nam si est fatum implexa causarum series, ille est omniũ causa princeps, à qua propendent reliquę. Deniq; tot excogitari cognomenta queunt, quot eius recognoscimus munera, ne nunc indigitamenta excutiamus omnia. Nam & in libro De mysterijs Iamblichus: Opifex (inquit) intellectus, qui & ueritatis est dominus, atq; sapientia, quatenus in generationẽ progrediens, occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amum Aegyptiaca lingua uocatur. Quatenus autem sine mendacio peragit omnia, & artificiose simul cum ueritate Phtha nuncupatur. Græci uero hunc Vulcanum nominant, artificiosum duntaxat considerantes. Quatenus uero effector est bonorum, appellatur Osiris, aliasq; denominationes habet, propter potentias differentes. Illud tamen parte ista haudquaquam transmiserim, quod à Didymo proditum scimus in libris enarrationis Pindaricæ: Melissea Cretensium regem his primum rem obijsse diuinam, ac ritus nouos sacrorumq; pompas introduxisse. Huius porrò filias Amaltheam & Melissam, quæ Iouem puerum caprino lacte & melle connutrierint. Vnde datum mythicis locum confingẽdi, aduolasse apes, atq; os pueri le succi blãdissimi liquore colliuisse. Melissam uero magnæ matri sacerdotẽ fuisse institutam primam: unde propagatum mox, ut quibus eiusdẽ iniungeretur sacerdotij functio, Melissæ item dicerentur. Quin & abutendi ratione aliorum quoq; sacrorum mystidas eodem censeri nomine auctor astipulatur Pindarus, cum ait, ταῖς ἱεραῖς μελίσσαις πόρπαι. Factum uero hoc de insecti puritate. Sunt & qui sacris assidue obuersantes nymphas dici recte melissas opinentur: de quibus Patareus Mnaseas sic prodidit ferè, primas ab carnium esu, quam sarcophagiã uocant, homines abduxisse, arboreis insuefactos frugibus, quo nomine Cereris sacrũ absq; nymphis haud obiri, quod omnium principes fructus præmonstrarint, sedarintq; τὴν ἀλλοφαγίαν, & uerecundię causa ex hyle indumẽta excogitarint. Obseruatum in scientissimorum thesauris, Melissas item dici in generationem prodeuntes animas, præcipue per iustitiam uitæ opera obituras, indeq; patriam repetituras, quando est apis φιλοσοφον animal, in primis autẽ iustum. Nuncuparunt uero sic, ἀδόλους οὔσας θρεπτικὰς. Ex quo de animis Sophocles,

βομβεῖ δὲ νικρῶν σμικρὸν, θρέπτειρα δ' ἄλλη.

Cereris autem sacerdotes, Melissas ueteres appellarunt, ceu terrestris deæ mystidas. Sed & ipsam Proserpinam μελιτώδη. Lunam quoq; generationis præsidem, Melissam dixere. Lunæ altitudo taurus. Apes uero βουγενεῖς dicuntur. Et in generationem pergentes animæ βουγενεῖς. Sed & Buclopus deus generationem latenter audiens. Sed non utiq; prætereunda Aeliani admiratio est, prodentis, Barbararum gentium sapientiam uideri laude dignam, quando nulla prorsum ἀς ἀθεότητα ἔθνεσι, id est eò producta est ut deum negaret, aut omnino ambigeret, Sitne prouidentia ulla, an temere ferantur omnia. In quam uesaniam dilapsos nouimus Euhemerum Meseniũ, Diogenem Phryga, Hippona, Diagoram, Sosiam, Epicurum. Illud non negligendum, poeticam quod instruit enarrationem: Temenum Pelasgi filium in Arcadia Stymphalum habitasse antiquam, atq; inibi Iunonem ab eo educatam, & deæ sacrum institutum triplex, ex trium ratione cognominum. Siquidem Parthenon uocauit puellam adhuc: at Iouinuptã, τέλειαν, id est adultam. Dissidentem uero cum eodem, ac Stymphalum denuo repetentem, χήρην, id est uiduam. Apud Menalum fuisse dicitur ἀγαθοῦ νεώς, id est Boni templum. Id referẽdum ad Iouem Pausanias suspicatur: quoniam ἀγαθῶν δωτῆρες οἱ θεοί εἰσιν ἀνθρώποις, ζῶσι δὲ ὑπὸ Διὸς δή. Panos præterea sacellum locis aliquot excitatum legimus, esse quoq; qui opinentur eiusdem esse pontificij hominum uota ad exitum perducere, quin & sceleftis pro dignitate ac meritis rependere. Sed & olim esse uaticinatum traditur item. Affuisse uero illi πηθοῦσαν, Erato nympham, quæ Arcadi Callistus fuerit iuncta. Prope Lycosurã esse dicuntur montes Nomij, in quibus & Panos Nomij sacellum. Melpiam, id est μέλπεσθαι, uocãt locum, quod inibi fistulæ melos compererit Pan. Montibus factum nomen putant ab eius dei pastionibus: etiam si à nympha

nympha credunt Arcades. Fuit & in Parthenio monte Panos delubrum, ubi & testudines conficiendis lyris peraccõmodas haberi, proditũ memoriæ est, quibus tamen parcunt, quod Pani sacras opinẽtur. Gazæ Iupiter colebatur, Marnas nũcupatus: quæ Cretensibus uox indicat uirginem. Hieronymus, Gazæ Marnas luget inclusus. Meminit auctor idem in Enarrationibus in Esaiam. In hac uero deorum fusiore pragmatia nec illud neglectui habuero, quod est ab Oenomao traditũ: triginta millia deorũ in orbe terrarum fuisse culta, quod ipsum & uates asseruerit Hesiodus. Hinc obrepsisse opinor pertulantius in blasphemias prorumpentibus, ut allisa quodãmodo patientia, facturos se quippiam triginta millia diabolorum nomine, non citra impietatem pronuncient. Carmina Hesiodi ipsum hoc adstruentia, si quis requirat forte sunt hæc:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πολυβοτείρῃ
ἀθάνατοι ζώουσ', φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Scribit inibi Proclus, hosce dæmonas à deis abiunctos intelligi, & ab hisce dęmonibus quos ex hominibus factos idẽ cecinit poeta. Trecentos item fuisse ueteribus Ioues adnotatum ex Varrone est, ac à Septimio Florente repetitum.

Platonem & Platonicos nonnullos sentire, unum modo esse deum. Deus unde. Caput IIII

Sed rursum obijciat se quispiam, & quoniam à Platonicis tam reuelli nescimus, quàm nolumus: quod hi nunquam non fidem tueantur suam literarum magnitudine ac recondita supellectile, quærat solicitius, quidnam parte hac illorum coryphæũ Platonem sensisse opinemur, quid' ue ęteris insinuemus de tanto adstruendum philosopho. Ego uero, ut qui norim elogium illud sępe repetendum, pauculis modo mutatis, Platonicos plane Christianos fore (nam & Augustinus sapientiæ profunditatem admiratus, neminẽ eo philosopho propius religionis nostræ pulsasse metas scribit) obseruasse uideor ab eminentissimo quidem uiro plures sæpe nominari deos, uerum nõ tam deos intelligi, quàm diuinos angelicosq; ac cælestes dei ministros. Nam angelos non fuisse Platoni incognitos, adstipulatur & Florens Septimius in Apologetico. Siquidem in Parmenide ac Timæo unicum & per seipsum esse sancit deum. Insequuti uero doctoris uestigia singulari ingenio, eloquentia non incuriosa Platonici multi, unum modo esse deum, ratione triplici probare connituntur. Primò, inquiunt, quia summa est unitas. Nam si quodlibet summum est unicum, quid magis unicum est, quàm summa unitas? Est etiam unus, quia est ueritas. Summa enim ueritas una est. Nam si duæ summæ ueritates esse dicantur, aut una earum habet quicquid habet altera, aut non. Si prius datur, una est, non duæ: si secundum est, neutra est summa: deest enim isti illud ueritatis quod in illa est, & illi quod est in ista. Item unus est deus, quia summa est bonitas. Summa quippe bonitas, quicquid boni reperiri usquam potest, complectitur. Quod si duas induxeris bonitates summas, quicquid boni est in una, est & in altera: alioqui neutra esset summa. Et secundum boni ipsius naturã unum sunt, non duo, neq; est aliquid aliud illis admixtum, pręter bonitatis naturam, quia summæ non essent, sed inquinatæ. Vnum itaq; sunt omnino. Propterea Manichæis Gnosticisq; philosophis assentiendum nullo modo est, duos esse deos astruentibus. Quorum alter sit bonorum omnium auctor, alter uero malorum. Nam sicut deus, qui bonorum est auctor, summum bonum est, mali totius expers, ita contrarius summũ malum, omni bono priuatum. Hic igitur neque aget quicquam, neq; cognoscet, neq; uiuet, neq; erit omnino: siquidem esse, uiuere, cognoscere, bona expetendaq; sunt. Vnum igitur omnino sit rerum principium, & uocetur unitas, quia per excellentissimam simplicitatem supereminet omnia: ueritas, quia producẽdo esse dat omnibus: bonitas, quia producta ad se reuocando, præstat & bene esse. Atq; ut tradit Ioannis apostoli theologia, theologorum omniũ diuinissimi, quem Platonicus Amelius libenter amplexatur, unitatem uocato principium, ueritatem principij rationem, bonitatem denique principij rationalis amorem. Dicitur uero deus, uel θεός, ut Damasceno placet, ac repetit Thomas in libro De ueritate, ab ἄθειν, quod ardere est. Cæterum etiam si ardere pronunciatur de deo metaphoricè, non tamen & nomen hoc deus. Cæterum postea quàm parte hac satis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis superq; euagati sumus, cum Mercurio ita coronidem impingamus. Sanctus es deus pater omnium: sanctus deus, cuius uoluntas à proprijs impletur potestatibus: sanctus deus qui tuis familiaribus innotescis: sanctus es, quem nũquam creauit natura: sanctus es, omni potestate ualidior: sanctus es, omni excellentia maior: sanctus es, omni laude melior. Excipe uerborum sacrificia sancta, ab anima & tibi dedito corde manantia. Ineffabilis, solo silentio prædicande ab eo, qui fallacias ueræ cognitioni contrarias declinauit, annuè nos corrobora, atq; huius gratiæ participes effice eos qui in ignorãtia uersantur. Ipse pater es uenerãdus, homo autem tuus sanctitate unà tecum potiri exoptat, cum potestatem illi omnium arbitriumq; concesseris.

Super Memnonis sepulchro & statua ex Græcis adnotata pluscula, unde luuenalis illustratur. De Rhodio Memnone, ac Palto, Dipalto, Euhelio, & Memnonidibus. Susa cur dicantur. Item quid Apastia, & Pastus. Cap. v

MEmnona poetis cantatissimum nemo non nouit. Comperta nobis nonnulla de eo sunt, ijs plane adnumeranda quæ præcipue digna admiratione sunt in naturæ contemplatione, uel etiam quæ fidem rei nouitate uix impetrant. Ac de Memnonis quidem statua mox paulo. Interim sepulchrum eiusdem pergamus illustrius facere, hisce memorijs inspergendo, quæ grauis auctor Iosephus prompsit in literas: cuius historia, quia minus inusta mendacio est, in cuiusq; animum facile quod subnectemus potest irrepere: quod ita habet, Esse Ptolemaida Galilææ ciuitatem montibus hinc inde ferè obmunitam, conuallatamq;: siquidem à Meridie Carmelo constipatur, à Septentrione uero quem uocant incolæ Scalam Tyriorum: ab urbe duorum ferè stadiorum interstitio fluuiolus offert se Beleus nomine: eius in propinquo Memnonis est sepulchrum, cui adiacet locus omnium admiratione dignissimus: ea est species uallis circumactæ in orbem, quę uitream harenam emittit, alioqui & singulare miraculum adest. Commeant illuc numerosi nautæ genus terræ auecturi: sed quicquid inde egestum fuerit, repletur mox: eadem semper campi facies. Produnt peritiores, uentorum id opera contingere, qui ex circumiectis supercilijs difflatu suggerãt metallum. Nec tamen uno ibi est miraculo natura contenta: quicquid aliunde congesseris harenæ, transit euestigio in uitrum: quòd si ultra loci margines fuerit denuo proiectum, in habitum priorem eadem redit celeritate. Illud porrò non negligendum, quod ad Memnonis spectat sepulchrum: nam in Troade id statuit Strabo: ita enim libro tertiodecimo scribit, Vltra Esapi hostia tumulus quidam occurrit, in quo uisitur Memnonis sepulchrum eius, qui Tithoni filius fuit: cui proximus etiam Memnonis uicus. Dicat aliquis, Memnonem eum de quo Iosephus, ab hoc fuisse diuersum. Nam & Strabonis eiusdem monumenta Rhodium habent Memnona, qui fuerit Persici ductor exercitus, & Hermiam eunuchum circumscripserit, quiq; Platoni Aristotelicq; dedisset operam: mox uero principatu etiam potitus: uel id Memnoni fortè obuenisse, quod & claris plerunq; uiris, quibus imaginaria sepulchra multis in locis admiratione uirtutis quãdoq; excitata fuisse obseruauimus. Nam Strabo idem alibi: Memnon, inquit, sepultus dicitur circa Paltum Syriæ iuxta flumen Bandam, ut Simonides ait. Paltum uero Syriæ ciuitatem agnoscit etiam Stephanus, unde sit gentile nomen Paltenus, uti à Damasco Damascenus. Sed est item Paltum teli genus Arriano libro primo. Meminit Xenophon quum alibi tum Rerum Græcarum tertio: unde apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro, quod adnotarunt scholiastæ. Dipaltus me perimeret, quod est manu utraq;, καὶ παλτοδιξίως, ac tota ui. Dicitur & παλτὸν πῦρ, pro fulmineo igne desuper excusso. Strabonis auctoritatem suffulcire Plinij quoq; calculus uidetur, sic fermè libro sexto prodentis, Aegyptiorum bellis attrita Aethiopia est, uicissim imperitando seruiendoq; clara & potens, etiam usq; ad Troiana bella, Memnone regnante. Et Syriæ imperitasse eam, nostroq; littori ætate regis Cephei, patet Andromedæ fabulis. Porrò de Memnonis statua in Basaltæ lapidis mentione Plinius idem ita scribit, Non absimilis (inquit) illi narratur Thebis delubro Serapis, ut putant, Memnonis statua dicatus, quem quotidiano solis ortu contactum radijs crepare dicunt. Philostratus etiam in Iconibus: Memnon, inquit, in Aethiopia deformatus est in lapidem

lapidem nigrũ, sedentis habitu. Solaribus radijs statua ubi contingitur, uelut plectrum incidens sol in Memnonis os, elicit inde uocem: meminit & in Heroicis. In Toxari Lucianus prodit, Demetrium Sunieum peregrinationẽ obisse in Aegyptum, ut pyramides spectaret ac Memnonem, quod illas inaudisset quãuis altissimas, umbram tamen non iactare. Memnonem uerò ad exorientem solem inclamare. Strabo ibi se adfuisse scribit cum Aelio Gallo & amicorũ multitudine ac militum: circiterq; horam primam sonitum audiuisse, siue à basi siue à colosso siue à circumstantibus de industria factum: Id enim (inquit) haudquaquã affirmarim, quum propter incertam causam omnia magis subeat ut credam, quàm ex lapidibus sic compactis cõcinnatis'ue crepitum credo: Pausanias miratur in Megarensiũ mœnibus lapidem, quem si quis calculo percussisset, non secus insonaret ac lyra. Sed multo me (inquit) maiore admiratione affecit Aegyptiorũ colossus, qui Thebis Aegyptijs est, postquã Nilum traieceris. Vidi enim ad hoc usq; tempus statuam sedentem iuxta eum locum quem Syringas uocant. Eam plerique Memnonem dicunt, quem ex Aethiopia profectũ in Aegyptum uenisse arbitrantur, ac Susa usq;. Thebei Memnonẽ negant, sed quendam popularem suum esse aiunt, cuius ea statua sit. Audiui etiam, qui hanc Sesostri statuam tribuant, quam Cambyses mutilauerit. Reliquum corpus sedet, καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντι ἡλίου βοᾷ, καὶ γὰρ ἦχον μάλιστα ἐλαφρὸν τῆς κιθάρας ἢ λύρας ἐμφαίνοις χορδῆς. Id est, & quotidie insonat oriente sole, quem sonitũ simílem dixeris diruptæ chordæ in lyra uel cithara. Legimus porrò Tyaneum Apollonium uenisse quandoq; in Memnonis templum, decq; eo Damin ita retulisse, Auroræ filium fuisse Memnonẽ: occubuisse uero non apud Troiam, quòd etiam neq; uenisse illum satis constet: sed in Aethiopia, cum regnasset apud Aethiopas per generationũ quinq; spatium. Ipsos tamen Aethiopas, quando longissimæ sunt uitæ extra mortalium reliquorum consuetudinem, quasi in adulescentia Memnonem lugere, quæq; in acerbis promi funeribus soleant, facere. Locum præterea, ubi erectum steterit templum, antiquo foro consimilem fuisse: cuiusmodi uisebantur multa in uetustissimis ciuitatibus, ubi etiamnum columnarum extant fragmenta & parietum uestigia quædam. Porrò sedes ac Mercurij simulacra. At Memnonis statuam adolescentis impuberis imaginem referre: esse autem ex nigro lapide confabricatam, & ad solis radios conuersam, utroq; pede solum attingentem: erectas autem manus sedi inniti, hominis surgere uolentis similitudinẽ quadam: at oculorum & totius oris habitum, quasi loquẽtis esse hominis: ubi uero solis radio percutitur, quod matutino euenit, tum utiq; summam parere admirationem, loqui enim tunc perhibent, ubi primum ad illius os radius peruenerit: nam splendentes oculi lætiq; ad solem expositi sunt, ueluti eorum qui ualde solis aspectum tolerare possunt, quos Græci Ὑπηλίους uocant, hoc est euheliosi. Scribunt item ex Græcis nonnulli, Memnona apud Ilium Aethiopibus quidem præfuisse, Aethiopem tamen non fuisse, uerum apud Persica Susa, & fluuium Choaspen gentibus illis imperasse. Argumento autem esse, quod à Tithono Memnonis patre Susa dicatur condita, uel (ut alij) à Memnone potius. Dictam uero urbem à liliorum copia, quæ gentium earum uocabulo dicantur susa. Sed illud etiamnum euidentius: Susiorum arcẽ à Memnone Memnoniũ uocari. Susios item Cisios appellari, quia Memnonis matrem Cisiam uocet Aeschylus. In Pausaniæ monumentis lectum est Memnonem Aethiopum quidem fuisse regem, nõ tamen ex Aethiopia Ilium uenisse, uerum à Persicis Susis & Choaspe, quæ sibi subiecerat loca. Nam sunt auctores quoq;, quotannis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & confligere ad Memnonis sepulchrum, quas ob id Memnonidas uocent. Hoc idem quinto quoq; anno facere eas in Aethiopia circa Memnonis regiam, exploratum sibi Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam interempti natas aues, cecinit Ouidius, non suppresso item depugnandi more ita enim scribit libro tertiodecimo,

Præpetibus subitis nomen fecit auctor, ab illo
Memnonides dictæ, quum sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Pausaniæ est, illas in Memnonis chlamyde picta

expressa

Universidad de Deusto
Biblioteca

expressas memoranti apud Delphos. De Memnonis porrò statua Satyrus quoq; hisce commeminit,

Effigies sacri nitet aurea cercopitheci
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ.

In cuius loci enarratione, allatis modo quæ prodit Strabo, interpretes mira sese inde expediunt breuitate. Bibliotheces item tertio Diodorus, à Theutano, tunc Asiæ imperante, missâ ad Troiam Aethiopum decem millia scribit, totidemq; Susianos, cum ducentis curribus, Memnone duce: qua tempestate pater eius Tithonus Persarum gesserit satrapiam. Sed & nonnulli Idam uocant Memnonis matrem. Inuenio item Memnonas esse Aethiopum gentem, quam (ut auctor est Polyhistor) agrestem interpretantur, sed tamē pugnacem ac difficilem. Quod uero de Rhodio Memnone, cuius etiam meminit Arrianus, nec tacuit Q. Curtius, paulo ante protulimus, sciendū amplius, uocem eius memorabilem uideri præcipue dignam, quæ utriusque linguæ monumentis certatim celebretur, maximo documēto, debere stipendia faciētes lingua præparcos, manu largiores esse. Is siquidem quum aduersus Alexandrum summa ui bellum gereret, quendam de Alexandro obloquentem, ac multa per imperitiam, tum etiam assentandi studio differentem quum inaudisset, eoq; nomine commotior foret, quod maximus imperator ab inertissimo, ac prorsum (ut uidetur) gregario milite proscinderetur, hominem acrius lancea percussit: & mox, Ego te (inquit) alo, ut pugnes, nō ut Alexandrum petulantia tua sordide incessas. Fuit & Troianus quidam Memnon, à quo interemptus sit Antilochus, ut in Heroicis Philostratus scribit, etiam si ab Aethiope creditur ferè. Apud Græcos pro asino dicitur Memnon, unde Memnoniæ carnes pro asininis leguntur. Illud uero superpondium fuerit, quod à Græcorum grammaticis exaratum subscribemus, Memnona & Sarpedona Iouis filios ad Troiam interisse. Tanto autem à dijs honore affectos, ut ferente legem patre, funeris diem luctu & ieiunio celebrarent. Quod comici ueteris auctoritas illis comprobat uersiculis, ut protinus legentium demereamur assensum Græca (uti aiunt) fide.

πολλάκις δ' ἡμῶν ἀγόντων τὴν θεῶν ἀπαστίαν,
ἁνίκ' αὐ τοιβῶμεν, ἢ τὸν μίμνον', ἢ τὸν Σαρπηδόνα
αὐτόθεν ὑμᾶς κἀγελᾶτε.

Sæpe, inquit, nobis dijs apastiam ducentibus, ubi lugeamus Memnona uel Sarpedonem, prolibatis uos & ridetis. Apastia uero, quod scitu reor dignum, signat nobis ieiunium: quando παστὸς dicitur, qui cibo operam dedit παρὰ τὸ ψῶ, quod ἐδίαν, id est uesci indicat. Vnde irrepsit insciæ plebeculæ, ut passim pro conuiuio pastum usurpet. Et saginatos anseres, ac id genus cætera ferè consimiliter nuncupet.

Prouerbium quod est, numerare nouit, quam uim habeat. Deq; arithmetice occultiore. Cuiusmodi sit illud, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse. Cap. VI

AVenzoaris uiri Babylonij, & scientiæ reconditæ, uerbum fuisse præclarum, & sensus profundioris, Abumasar auctor est, Scire omnia, & nosse exactius eum, qui numerorum scientiam teneat. Quod ideo dici opinandum est, quia priscis ingenijs, quæ nobis rerum multarum lucem pepererre, à uulgari & exculcata ratione sequestrata abiunctaq; philosophandi per numeros consuetudo fuit. Eam uero quum à theologis excultam accepimus, tum in primis non neglectam à Pythagora, Aglaophemo, Platone, cæterisq; id genus compluribus. Sed & in Epinomide ab ipso traditum Platone nouimus, Inter omnes liberales artes & theoreticas scientias præcipuam & maxime diuinam uideri numerorum scientiam. Cæterum id comprobari qui potest, si eam numerandi peritiam accipias, in qua uel negociantium, ut negociosissimus quisq; est, ita præstat in primis? Quid enim præter cæteros illi norunt? Scientia omnino fuit hæc, extra quàm plericq; uel opinentur, uel sciant, certe mira: immoq; nostra tempestate minus pertrita. Quinimmo occlusa adeo, uelut sanctius arcanum, ut qualis sit, ne suspicentur quidem, aut uix attingant pauci. Quod ne quis ambigat, scitatur Plato, Cur sit homo animal sapientissimū: lup-

pingit

pingit mox responsum, Quia (inquit) numerare nouit. Et rursum in Epinomide: Opus (inquit) est numeris, non ijs qui corpus habent, sed qui omnem paris imparis ue generationem atq; uirtutem, quam ad perficiendam cognoscendamq; rerum naturam conferunt. Proinde nos adagiū præstruximus, quo in eum uti possumus, qui omnibus calculis credatur undecūq; scientissimus, ac propè perfectione omnifaria eminētissimus. Meminit & in Encyclijs quæstionibus Aristoteles, Cur (inquit) homini potius, quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum est? an quia, ut Plato Neocli respondit, homo solus omnium animantium ἀριθμῶν ἐπίστατου; hoc est, nouit numerare? Quem locū (sit uerbo uenia) philosophus quidam interpretatus, dum nihil altius suspicatur, id modò dici inde opinatur, quòd is sit rationis actus. Qui enim numerare scit, disciplinis imbibendis non uidetur impar. Insuper ratione prædito amplius fidendum, quia præter eam, dum talis est, operatur nihil. Vel, inquit, quoniam perpēdit acrius, bonum malumq; metiens. Sed nos in sanctis itē literis legimus, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse: quæ ipsa & Plato aperte significat, dum numeros, mensuras, solida in medium adducit. Sed per numeros intelligi uult ipsas rerum naturalium species formasq; substantiales, quas etiam Aristoteles numeris comparat. Per mensuras autem certas, instrumentalesq; figuras, uel magnitudines speciebus certis accommodatas. Per solida denicq; atque uires, significat qualitates quæ & cum molibus penitus protenduntur, & præstant motionibus actionibusq; momentum. Ex hac item occultiore facultate scribit Aurelius Macrobius, Numerorum certam constitutamq; rationem animas sociare corporibus: qui numeri dum superfint, perseuerat corpus animari: quum uero deficiant, arcanam illam uim solui, qua societas ipsa constabat. Et hoc esse, quod fatum & fatalia uitæ tempora uocemus. Vnde sit illud doctissimi uatis,

Explebo numerum, reddarq; tenebris.

Hinc item probabile est, ueterum sapientū curam pronuntiare non dubitasse, animam esse numerum se mouentem. Hoc Pythagoricum esse decretū, auctor Plutarchus probat libro De ijs quæ philosophis placeant, quarto. Sed adijcit, ἀριθμὸν αὐτὶ τοῦ νοῦ παραλαμβάνειν, id est numerum pro mente accipere. Esse quoq; in anima numerum, scribit Plotinus libro Enneadis quintæ primo: Non enim, inquit, moles sunt prima naturæ, neq; ullæ magnitudines. Crassa enim hæc posteriora sunt, quæ sensus existimat entia, iam uero nec in seminibus hoc ipsum humidum est, quod æstimatione dignum censetur, sed quod sensibus non apparet: id autem numerus est, atq; ratio. Est item in intellectu primo numerus idearum ratione formali inter se differentium: si modò per eas intelliguntur, & fiunt formæ rerum re ipsa discrepantium. De qua re, si nostrum esset onus, dicerem plura, sed alieno loco satis multa. Illud Boethi multum ad hæc ipsa facit, quum ex mathematicis arithmeticam percipi primum tradit, quoniam matris quodammodo ad cæteras obtineat portionem. Tum uero quòd hanc ille huius mundanæ molis conditor deus primum habuit suæ ratiocinationis exemplar, & ad hanc cuncta constituit, quæcunq; fabricante ratione per numeros assignati ordinis inuenere concordiam. Hoc tamen nec item præteriero: rationalis fabricæ naturale quoddam pullulans principium dici, ac esse numerū: quippe mentis expertia, uti bruta, non numerant: nec aliud est numerus, quàm explicata ratio. Eatenus autem principium eorum quæ ratione attinguntur, numerus comprobatur, ut sublato eo, reliqui futurum nihil, ratione colligatur. Nec aliud omnino est, per numeros rationē quippiam explicare, quàm rationem ipsa se uti, ac in sui naturali supremaq; similitudine cuncta figere. Vti deus infinita mens in coæterno uerbo rebus esse communicat, nec numero esse quicquam potest prius: cuncta enim ab ipso alia, ipsum fuisse necessariò, affirmant. Omnia siquidem unitatem exeuntia simplicissimam suo sunt modo composita, nec ulla citra numerum concipi ualet compositio. Ex seipso autem consurgit numerus: quando ex tribus connexis cooriri debet ternarius. Alioqui non magis ternarius esset, quàm si seorsum parietē, seorsum tectum, atq; item domus construeres fundamenta, & domicilij tamen cōcipias formam. Porrò an menti similius numero excogitari potest quippiam? Nónne ternarij unitas ternaria est? ternarij æqualitas ternaria item? Sed & ternarij con-

CC nexio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nexio ternaria est. Igitur numeri essentia, mentis exemplar est primum.

Pythagoræ placita de monade, ac dyade: item de pari, impariq;. Cap. VII

PYthagoram igitur legimus opinatum, in numeris maximã esse uim, in eosq; referenda omnia, syderum ambitus, & animalium productiones. Duo item fecisse principia: definitam unitatem alterum appellando, reliquum indefinitam dualitatem: sed illam bonorum, hanc malorũ exordium & causam esse dicebat. Vnitatis siquidem natura insita circumferentiæ temperiem, animis uirtutem, sanitatem corporibus, domibus & ciuitatibus pacem, & animorũ gignit conspiratum. At dualitas diuersa omnia, aeri hyemem contribuit, animis malitiam, ægritudines corporibus, ciuitatibus seditiones, & domibus dissidia inducit. Omne siquidem malum ex disparili inoritur uoluntate. Hinc ex consequentibus numeris parẽ quidem demonstrauit indigum ac deficientem atq; imperfectum, imparem uero plenũ ac perfectum. Etenim pari permixtus uim suam seruat perpetuò, cõduplicatus uero eundem gignit: ita ut fœcundus sit, habeatq; principij uim, diuisionis ipse nescius, unitate semper in eo redundante. Par uero imparem producit nunquam, neq; est indiuisibilis. Proinde Homerus quoq;, quem profundior nulla præterijsse uidetur doctrina, unitatis naturam in boni quidem portione constituit, in mali uero dualitatem: nam bonum, ἑνάς sæpe dicit, & ἑνάω affectum eiusmodi: contrario autem modo, ἄτη uocat afflictionem ac diuexationem. Et superis imparia quidem semper contribuit, inferis uero paria: nam Nestor Neptuno immolat ἐννεάκις ἐννέα ταύρους. Achilles uero Patroclo paria offert omnia, ἵππους μὲν τέσσαρας, πώεσκε δὲ πρώων μεγαθύμων ὄϊας ἐδλούς. Plurimum uero ternario utitur numero, item quinario ac septenario, maximè uero nouenario: ut τοὶ δ' ἐννέα πάντες ἀνέστην. & alibi, καὶ γὰρ ἐννεώροι γὰρ τοί γε.

De nouenario numero. Virgilij locus explicatur ex Aeneidos primo. Heliconides Musæ. De Helicone musico organo. De Musis pulchra. Febrium species.

Caput VIII

SEd cur nam est numerus hic perfectissimus? nempe quia est ab impari primo quadratus, & impariter impar in tres distribuitur triades, siue mauis trinitates dicere: quarum item quælibet in tres diuiditur unitates. Qua in parte admonendi studiosi sunt, illud uehementer obseruandum, quod in literis Latinis à pauciss imis animaduersum, miror. Nouenarium numerũ præcipuè ueteribus pro multitudine qualibet positũ, sicuti probat Nicander, qui duos habentem aculeos ἐννεάκεντρον uocauit, quod est aculeorum nouem. Sed & alibi in quodam genere scorpionũ, quibus septem insunt sphondyli, dixit, σφόνδυλοι ἐννεάδεσμοι. Nam enneadesmos uocat sphondylos, uolẽs signare polydesmos, ac si dicas multarum cõmissurarum aut colligationum. Idipsum in præconum enneade apud Homerum Iliados secundo adnotauit Eustathius: sed & in nouem bellatoribus Hectori obiectis. Ad quam Græcorum doctrinam optimum maximum poetam respexisse contenderim, quum ait,

Et nouies Styx interfusa coercet.

Sed & quum Aeneidos primo ita de Timauo flumine sibi canere permisit,

Atq; intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem superare Timaui,
Vnde per ora nouem uasto cum murmure montis
It mare proruptum, & pelago premit arua sonanti.

Nam quum Timauo septem ora contribuant alij: nonnulli etiam nouem, ut Pomponius: alij etiam octo. Vnde & multifidum etiam appellauit Timauum Valerius Martialis Epigrammatum octauo:

An tua multifidum numerauit lana Timauum,
Quem prius astrifero Cyllarus ore bibit?

Propterea doctissimus auctor in opinionum fluctu nouenarium sibi numerũ censuit maximè usurpandum, ut interiorum literarum, sicuti frequenter solet, quippiam operi inspergeret, quod illotis (ut aiunt) pedibus ingredientes maleferiati quidam aut transiliunt aut impingunt, scholarum cantilenas insequuti. Eodem modo & Horatianum il-

lud ex Arte poetica intelligendum,

Nonumq; prematur in annum.

quanquam lectione interpolata, decimum plerique legunt & interpretantur: quod si ad decadis perfectionem referas, concoqui potest. Astipulatur & Theon Arati interpres doctissimus, qui super eo poetæ uersiculo,

χαιμῶν᾽ μέγα σῆμα, καὶ ἐννεάγυρα κορώνη.

Ennea, inquit, pro multis poeticè accipiendum, ἤγουν ἡ πολύγυρα κορώνη. Nouenarius, inquit Hesiodus, Musarum dies est Heliconiadum. Hic siquidem numerus, inquiunt Græci, ἰσάκις ἴσον δὶς, & bonus in omnibus aptusq; heliconiadibus: sic nuncupatis, non quia ab Helicone sint, sed quia (ut in Ptolemæi Musica lectum est) organum habetur musicum, quod helicon dicitur, in quo nouem quædam chordæ sunt: quarum tres sunt τὸ ἡμιτονολῷον, uel epitriti: tres autem ἡμιτονῶν, seu diplasii: quas & nouem appellarunt Musas. Cæterum id obiter quodammodo parte hac sciendum, Musis in Helicone rem diuinam obisse Otum & Ephialtem primos, sacrumq; illis montem dixisse, quas tres modò intelligi uoluere, Meleten, Mnemen, Aœden. Nouem postea fecit Pierus Macedo, nominibus quæ nunc habẽtur impositis. Sunt qui nouem fuisse Piero filias putent, quibus eadem quę Musis nomina indiderit. Ad nouenarij denique rationẽ forte spectat illud quoq;: febriũ (quibus subinde mortalis excoquitur imbecillitas) species primum quidem esse duas, quippe aut συνεχὴς dicitur, uel synochos, quæ continua: aut διαλείπουσα, id est interuallata. Huius apud ueteres discrimina pernoscebantur sex, ut sentit Galenus: ἀμφημερινὸς, quæ quotidiana: τεταῖος, quæ tertiana: τεταρταῖος, quartana: πεμπταῖος, quintana: ἑβδομαῖος, septimana: ἐναταῖος postremo, dicere quam possumus nonanam. Eodem modo & synochorum interstitia norunt tria: nam alias dicunt epaumasticas, id est increscentes: alias paraumasticas, id est decrescentes: tertias homotonos, id est tenore eodem perseuerantes. Proditum uero memoriæ scio, Vidum grammaticum Thrasimenum annis quatuor & uiginti quartana febri fuisse mirè infestatum. Sunt uero etiamnum febres dictæ πλάνητες, id est erraticæ, quæ ordine grassantur nullo, ἀλλ' ἀκαταστάτως γίνονται, id est citra stabilitatem fiunt. Febres præterea ἀνολύτους, id est difficulter solubiles nuncupant ἐκτικούς: at ἀλύτους, quæ tollantur negotio haud magno, κτικούς. nam hoc genus affectiones receptum ferè medicis est, ἐν ἕξει appellare. Synochon finit Galenus dici, quum paroxysmus unus ab initio perseuerat omnino, ac in plures protenditur dies. Sed nomen (inquit) Græcum minimè est: maluerunt tamen in solœcismum dilabi, quàm eam febrium ideam ἀώνυμον relinquere. idem febres μαρασμώδεις inter hecticas recensет: unum uero ex ijs genus uocat ἐκ νόσου γῆρας, id est ex morbo senectutem. Hepialam intelligunt febrem, in qua rigor simul cum calore inuadit: quo in genere sunt & liparię: sic enim affecti rigorem sentiunt ac calorẽ, etiam si non loco eodem: intus enim & in eisdem uisceribus calore infestantur, in partibus uero extimis omnibus frigore. Sed quod aliàs in magnis obuenit portionibus, in hepiala fit in paruis. Ephemeras dixit Hippocrates esse febrium simplicissimas. Sunt uero hæ, quæ propter lassitudinem eueniunt, ac ebrietates & iras, furores, mœrores, & id genus animi curas. Crymodes nuncupantur febres ex pulmonis eausatione ex sacri ignis malo, sicut lepyria ex stomachi, typhodes ex iocinoris. Periodicas febres, sunt qui circulares interpretantur: sunt, qui obambulantes. Periodus autem est ἀπὸ ἐπάσεως καὶ ἀνέσεως ἐν νοσήμασι χρόνος, id est ex intensione tempus in morbo & remissione.

De monade. Curq; ea ad deum referatur. De ternario item ac quaternario. Triembolum quid, & decembolum. Medici diarritarij, hæmophoui, psychrophoui. Tetrastiche, pentastiche. Quaternarij scrobes. Quaternaria tabula.

Caput IX

ATquoniam ipsa nos ratio in numerorum uirtutes coniecit, non fuerit ab instituto seiunctum, quædam porrò fusius hinc inde, ueluti amœniores quosdam flosculos, ac diuerticula non ingrata legentibus, quos alioqui nouitatibus excitari scio, congessisse in hunc præcipuè locum, in quo arithmetices uim prolibamus, ac (ut ab uno exordiamur) quod est in hoc ge-

nere primordium, diciturq; à Græcis μονὰς, id est unitas. Compertum nobis est, marem credi & fœminam, parem item atq; imparem, non numerum, sed fontem & originem numerorum. Zaratam uero Pythagoræ doctorem, dyada numerorum dixisse matrem, monada uero patrem. Proinde inter numeros præstare, qui monadi præcipuè assimulentur. Esse quoq; monada hanc initium finemq; omnium accepimus, neq; ipsam finis aut principij scientem. Referri uero ad deum, eiusq; intellectum à sequentium numero rerum & potestatum sequestrare. Qui quoniam in unum dispersa cogit, inde etiam dicitur ἕνη. Monas uero appellatur, ὅτι πάντων φιλεροιμένων, αὐτὸς μόνῳ μένει, καὶ ὅτι μονὴν ἔχει ἐν τοῖς αὐτοῦ βουλεύμασι. ut inquit Ioannes Protospatharius, dierum Hesiodi physicus interpres. Dicitur inquam monas, quoniam tendentibus in corruptionem omnibus, solus ipse perseuerat, & quoniam in suis habet firmitatem consilijs. De ternario uero quid hic exsequamur potissimum? An illud in primis? Trinitatem Pythagoricos philosophos rerum omnium mensuram esse uoluisse. Credo, ratione illa, quòd summus rerum opifex ternario numero uniuersa dispensat. Immo uero etiam res ipsæ numero eodem terminari pernoscuntur: ad quod respiciens poeta nobilis, Numero (inquit) deus impare gaudet. Siquidem ineffabile illud agens creat primò singula, rapit mox, ac denique perficit. Singula quoque in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur: deinde in eundem refluunt, dum originem mox suam repetunt: postremò perficiuntur, ubi in suum redierint principium. Id ipsum uaticinatus Orpheus loquem principium, medium & finem uocauit uniuersi: principiũ, ut producit: medium, ut producta retrahit ad seipsum: finem, ut redeuntia perficit. Sed in conuersione hac trinitas obseruatur mira: quoniam in ea Mercurius primum obtinet gradum, animos per rationem ad sublimia reuocans: secundum, Venus, per uisum ad superna proliciens: postremum, Phœbus, id ipsum efficiens per auditum. Et Mercurius quidem ad ipsum præcipuè prolectat bonum: ad intellectum, Venus, in quo radians pernoscitur pulchritudo prima: ad animam uero prouocat Apollo, cuius est harmonia peculiaris. Hinc regem illum uniuersorum bonum, pulchrum, iustum, quod sæpius à Platone significatur, possumus nuncupare. Bonum, inquam, dum creationem obit: ubi allicit, pulchrum: at iustum, quatenus pro cuiusq; meritis perfectionem elargitur. Pythagoricos item Plutarchus scribit, unitatem solitos Apollinem nuncupare: dyada uero item, & audaciam: triada autem iustitiam. Quum enim iniuriæ illatio aut perpessio per defectum obueniat aut excessum, inseritur ijs iustum ad æqualitatem retrahens. Adnotatum à grammaticis illud quoq;, Numerum quandoq; hunc pro multitudine capi, unde triembolum pro uirili pudendo inuenimus positum, ut quod iniici sæpius queat. Est eo item nomine nauis, quando Nestoris nauem decembolum dixit Aeschylus. Sed illud grauius multo, Principem deum tribus coli, adoratione, thuris sacrificio, hymnis. Et id utiq; ter, ex totidem hemisphærij punctis, mane, uespere, meridie. Proinde legibus sanciri plerisq;, nouimus, exortum ab adorantibus spectandum: quod est Pythagoricis obseruatum, nec spreuit Christiana ueritas. Trismegistus ad meridiem conuersus id ipsum obibat: Moses Iudæiq;, ad occidua. Ratio inde promi potest, quod ab Oriente motus est diurnus: at planetæ, quos esse Ptolemæi doctrina statuit, uelut cælestium signorum animas, ab occasu uertiginis sumunt initia: sed uiuificum lumen à meridie per circuli redit obliquitatem. Adoratio, reuerentiæ cultum exhibet. Thus, suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur. Hymnorum iucunditas, cælorum refert concentum: ut Pythagorici sanciunt, nec tacuit Mercurius: uel substantiarum harmoniam separatarum in laude intellectuali, ut Peripatetici. Ad ternarium spectat illud quoq;, uel eruditionis saltem gratia: Medicos quosdam nuncupatos diatritarios, deridiculi causa: quoniam cibi abstinentiam initio morbi in diem tertium prorogabant. Proinde subsannans Galenus identidem θεοτιμίαν διαιτεῖσθαι appellat Therapeutices octauo. Sed & qui experimentis parum ualent, suntq; ἀγύμναστοι, hæmophoui eleganter, & psychrophoui nuncupantur, ut qui sanguinis missionem compauescant, aut potiones reclinent frigidas, sicuti rabie concitos ὑδροφόβους dicere, moris est. Quod uero Aristoteles ait, Natura impulsos homines, trinitatis numero in deorum

in deorum sacrificijs uti. Sunt qui ita interpretentur, Quum frustra nihil agat natura, omnibus ab ea insitum, ut eo uterentur numero in cæremonijs: quo palam fieret, trinitatem ita in Deo concedi, sicut & in corporibus. Ternarium autem in sacris ita intelligunt, ut hostiæ immolatæ uinum affunderent, aut mel, & omnino liquidum aliquid, & salem, hordeum item, aut fruges inspergerent. Atque ita trium oblatione uno in sacrificio abundè litari opinarentur. In obeundis item sacris eundem uidentur obseruasse Trinitatis numerum, ut tertio quoq; die peragerentur, aut trimestri spatio. In sacerdotalium porrò uestium genere, ac figura: in templi ambitu, uel aræ: in hostiæ comburendæ suffumigationibus, & extorum: necnon in uasorum figura sacrorum, aut materia. Quòd si rerum omnino ratio maiorem efflagitare numerum aduerteretur, ipsa in se identidem redibat trinitas. Hinc uniuersam Proclus Platonis theologiam ad treis reuocare trinitates adnisus est. Porrò (inquit Aristoteles) duo quidem, ambo dicimus: & duos, ambos, atque utrosque: omnes uero non dicimus, sed hanc appellationem de tribus enuntiamus primum: quod inde fieri creditur, quoniam sic à natura uidemur instituti. Porrò sicuti Deo fabricatori monadem, ita procreanti materiæ dyadem, & idealibus formis triadem consequutione quadam aptamus. Animam uero rationis, inquit Martianus, iracundiæ cupiditatisq; distribuere tricario. Quid porrò de numero dicam quaternario? Potestas eius ut sit miranda, illud potissimum facit, quòd consensu tacito gentes ferè omnes præcipuum Dei nomen quatuor modò literis enuntiant, quæ res citra diuiniorem afflatum non uidetur potuisse cõtingere. Nam quem nos Deum nuncupamus: Aegyptij, Theut: Persæ dicunt Syre: Magorum disciplina, Orsi, unde profluxit Oromasis. Iam apud Hebræorum gentem celebre est quatuor uocalium, Dei sacrum nomen יהוה quod inde Tetragrammaton dicunt: & alia uoce exprimitur, quæ Adonai est, quæ apud eos tamen Adni scribitur: significat autem, Dominum nostrum. Græcis uero Θεὸς appellatur: Arabibus, Alla. IESV autem salutare Gentibus nomen, ab angelo accepimus. Porrò quaternarium Pythagorici numerum, omnem uocabant: quoniam numerus denaria perficitur multitudine. Denarius uero est quaternarij compositio: proinde totum numerum τετρακτὺν uocabant. Ex eo & iurisiurandi religionem sibi fecerant: unde illud, Ita per quaternitatem animæ nostræ tradentem, perennis fontem naturæ. nam & quaternitate animam constare arbitrabantur: esse enim mentem, scientiam, opinionem, sensum. Omnia porrò quæ sunt, quaternarius numerus coniunxisse ac colligasse uidetur, elementa, numeros, horas anni, ætatum compagines. Denique dici nil potest, quod à numero quaternario, tanquã à radice ac principio non dependeat. Cuius cognitio Pythagoreis ab ipso tradita Pythagora est, per quem etiam iurabant, uelut iurare per magistrum deceat, obseruantiæ ac uenerationis ratione, qui quaternarium ipsis numerum tradidisset, quiq; non utique deus fuerit immortalis, non heros, sed uir similitudine dei præditus. Porrò τετρὰς, id est quaternarius, omnis sacer est ac solidus: nam quæ consistunt, omnia ex puncto producta primum sunt: siquidem punctum fluens, lineam facit: linea, epiphaniam, id est superficiem: superficies, solidum. quare perfecta habetur tetras, & quæ colatur digna. Dicitur nanq; & harmonia, habet enim epitritum: quaternarius enim ad ternarium epitritus, ad binarium duplex, unde & diplasius est. Habet & tetraplasion eius symphoniæ, quæ uocatur διὰ πασῶν: quatuor enim unitatis sunt tetraplasia. Quaternarium illud nil forsan iuuerit, sed apposuisse, quod nam fuerit piaculum? Porticũ, inquit in Galieno Trebellius Pollio, flaminiam parauerat ducere tetrastichen, uel (ut alij uolunt) pentastichen: ita ut primus ordo pilas haberet, ac ante se columnas cum statuis: secundus, & tertius, & deinceps διὰ τεσσάρων columnas. Numerus deniq; hic quadratus Mercurio ascribitur, quando inter omnes quadratus censetur deus. Quaternarios scrobes intelligimus, quoquo uersus pedum quatuor: ternarios autem trium: quaternariam tabulam in uineis, quæ tabulatim disponuntur, intelligimus, quæ quartam partem iugeri quadrata conficiet.

Quinarij numeri potentia. Cur ſenſus tantum quinque, & quæ præcellant ſenſibus. Pempazin quid. Pempobolum pentadactylus. Pentaſublon. Tri obolum. Ius quintæ relationis. Quinta, uectigal. Caput X

QVinarij uero potentiam ex ſcientiſſimis plericq; admirati, multa in ſe illum obſeruare prodiderunt, aut à quinarium habentibus prodijſſe, quales ſunt hominum manus. Immocq; nec iniuria diuinum cenſeri, ac meritò dijs artium, Mercuriocq; in primis eſſe dicatum. Ex ueterum doctrina illud item eſt, numeri huius uim tanto haberi quaternario auguſtiorem, quanto animatum inanimato præcellentius credatur. Nos id certe obſeruauimus, ſolum hunc numerum omnia quæ ſunt, quæcq; uidentur eſſe, complexum. Eſſe autem dicimus intelligibilia, uideri eſſe corporalia omnia, ſeu diuinũ corpus habeant, ſeu caducum. Hic ergo numerus ſimul omnia & ſupera deſignat & ſubiecta. Aut enim deus ſummus eſt, aut ex eo nata mens, in qua ſpecies rerum contineri, Platonicum dogma eſt. Aut mundi anima, abs qua reliquas animas, ceu ex fonte profluere tradunt. (Platonicè ſemper loquor, neque enim nunc Chriſtianæ ueritatis dogmata promimus, ſed ueterum placita conſectamur, quæ inſtituto noſtro ſcribendi ſuggerunt argumentum) aut cæleſtia ſunt uſq; ad nos, aut terrena natura eſt. Quinque porrò uiuentium traduntur genera, principem locum ſibi uendicante deo, ſequentibus mox dæmonibus, inde heroibus, quarto autem loco conſtitutis hominibus, ultimo brutis. Quin & animæ poteſtates ſunt qui eodem terminent numero: prima enim uis threptica eſt, ſiue uegetatrix: ſecunda, ſenſuum potens: tertia epithymetica, ſeu concupiſcibilis: ſequitur mox thymoides, id eſt iraſcibilis: inde logicon, id eſt rationalis facultas. Adde, quòd (ſicuti Aphrodiſeus Alexander docuit, ſi tamen ex illius officina liber is prodijt, quod non uidetur: quoniam eius philoſophi haudquaquam in pleriſque reſipit hæreſin) eorum numerus, quæ ſub ſenſum cadunt, quinarius eſt. Vnde factum quoq;, ut ſenſus item duntaxat quinq; ſint, quòd ad ſenſibilium naturam ſentiendi quoq; inſtrumenta ſint. Tactus ſiquidem aſpera experitur & leuia, necnon dura molliaq;, quæ ſolidorum qualitates ſunt: guſtus, dulce & amarum ac ſalſum, quæcq; in humidis ſunt, id genus alia, & ſiccis: olfactus, quod bene & male olet, quæ in euaporationibus inueniũtur: auditus, ſonituum & fragorum eſt explorator, quæ in aeris colliſione uerſantur: uiſus, colores diſcernit, qui in tenuiſſimo & ætheris lucidiſſimo ſpiritu ſunt collocati. In qua quidem ratione ſenſuum illud obiter adnotabimus: In cane, uim odorandi eſſe præcipuam: in aquila, uiſum: in protogeuſte Indico animali, guſtum: in ſerpentibus & quibuſdam auibus, tactum: in apris, auditum, uel (ut Græcus præfert codex) in anſeribus. Quintas porrò eſſe fugiendas, Heſiodus præcipit: quod (inquiunt Græci interpretes) allegoricè ſignat, nuptias multas. Quinarius enim γάμος dicitur: ex binario nanq; pari conſurgit, & impari ternario. Dicitur & numerus hic δίκη, id eſt iuſtitia, quia denarium ex æquilibrio ſecet. Quinta porrò natas Erinnyas ferunt, quæ plus habendi deſideria caſtigant, ac iuſiurandum obſeruant, quod ex lite natum peierantibus nocumẽta comparat. Extabat olim in Melampodis commentario: Peierantes luna quinta totidem commori diebus: quod, inquit, quum obſeruarim quandoq;, uerum comperi. Pempazin, id eſt πεμπάζειν, eſt per pentadas, id eſt quiniones numerare: nam Aeoles, πέμπε dicunt pro πέντε. Vnde & pempobolum ueru, cui quinq; ſunt ad aſſandum ordines, quod & pentadactylum dixeris, & pentaſublon. Cumæorum autem qui Aeoles ſunt, inuentum id eſt: nam cæteris in uſu triobola fuere. Quanquam eſt trium obolorum nummus item triobolum. Nam in Parallelis Plutarchi legas tetrobolum pro triobolo, ab Lyſandro nauticis erogatum: etiã ſi ex fide minus id reddat interpres. Ad quinarij quoq; numeri poteſtatem forſan & id ſpectarit: Romanis imperatoribus initio principatus quintæ relationis contribui ſenatus decreto ius ſolitum, ceu honor foret is exquiſitus. Propterea in Pertinace Capitolinus, Quartæ relationis ius illi fuiſſe omen ſcribit: quoniam uti eruditis placet, in numero deminuto fuerit imperij breuis, ac Thebani planè præſagium. Nam & Probo imperatori, cui tertiæ ius relationis fuiſſe additum prodit Flauius Vopiſcus, id ipſum ferè uſu uenit. Ius autem quintæ relationis intelligunt, uti quinquies ſuper re iudicata

iudicata iam, referre ad ſenatum poſſent, præiudicijs nil officientibus. Quinta uero uectigal fuit, ubi ex quinq; unum ſoluebant: meminit de Nerone Tacitus.

De ſenario numero, & quæ numerorum partes dici iure poſſint. Numerorum rationem haud eſſe contemnendam. Cap. XI

SEnarij uero numeri uim id puto abunde declarauerit, quod Moſaica ſapientia, à nemine unquam laudata ſatis, eo numero mundi geneſin abſoluit. Sed & Pythagoras, ſenarium numerum geneſi nuptijſq; accommodari probat: unde & gamon appellauit: quoniam eius partes iuxta poſitæ ipſum gignãt, ſimilemq; reddant genitum genitori. Numerus porrò ſenarius, uti Auguſtinus ſcribit, primus completur ſuis partibus, id eſt ſexta ſui parte & tertia & dimidia, quæ ſunt unũ, duo, tria: quę in ſummam ducta ſex fiunt. Hinc Plutarchus gamon dici ſcribit, propter paris & impariſ commixtionem. Partes autem in hac conſideratione numerorum illæ dicendæ ſunt, quæ quotæ ſint, dici poteſt: ſicut dimidia, tertia, quarta, & deinceps, ab aliquo numero denominatæ. Neque enim, exempli gratia, quia in nouenario numero quatuor aliqua pars eius eſt, ideo dici poteſt quota eius ſit. Vnum autem poteſt, nam nona eius eſt: & tria poſſunt, nam tertia eſt eius. Coniunctæ uero iſtæ duæ partes, nona ſcilicet & tertia, id eſt unum, tria, longe ſunt à tota eius ſumma, quod eſt nouem. Adnotanda porrò Auguſtini item grauiſſima ſententia: Numeri, inquit, ratio contemnenda non eſt, quæ in multis ſanctarum ſcripturarum locis, quanti æſtimanda ſit, elucet diligenter intuentibus: nec fruſtra in laudibus Dei dictum eſt, Omnia in mẽſura & numero & pondere diſpoſuiſti. De qua re affatim prius.

Multiplex ſeptenarij poteſtas. Cur ante diem ſeptimum infanti non imponeretur nomen. Amphidromia. Liberales cauſæ. Androcles annus, & climactericus. Andracos. Andricelos. De partu ſeptimeſtri, item octimeſtri, & de Saturno paucula. Cap. XII

SEquitur inde ſeptenarius numerus, quem maxima ingenia mirari nõ ceſſant: ſiquidem totus impar numerus primus ternarius eſt. Totus par quaternarius, ex quibus duobus conſurgit ſeptenarius, ideo pro uniuerſo ſæpe ponitur, ſicuti eſt, Septies cadet iuſtus, & reſurget: id eſt quotieſcunq; ceciderit, nõ peribit. Quod nõ de iniquitatibus, ſed de perturbationibus ad humilitatem perducentibus intelligi debet. Et, Septies in die laudabo te. quod alibi alio modo dictum eſt, Semper laus eius in ore meo. Et multa huiuſmodi in diuinis auctoribus reperiuntur, in quibus ſeptenarius pro cuiuſq; rei numeroſitate poni ſolet. Propterea eodem ſæpe ſanctus ſignatur ſpiritus. Hinc eſt illud propheticum, Auguſtino interprete, Eloquia domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum, repurgatum, ſeptuplum. Et in Euangelio Lucas ſcribit, de Magdalena ſeptem proſiluiſſe dæmonia. Quo fit, ut Homericum illud ad hunc fermè ſenſum interpreter, etiam ſi Strabo grauiſſimus auctor aliter & ſenſit & docuit,

τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις, οἵ ποτ' ὄλοντο.

Quod eſt ex Virgiliana tralatione,

O terq; quaterq; beati, qui tunc oppetiere.

Vt ſit quod Græce dicitur apud Thucydidem, & Aelius Dionyſius interpretatur, παυσυδὶ διέφθαρται: id eſt, omnino prorſumq; perijt, ſiue πανπλῶς. Nam ſic dicitur παυσυδὶ, ut & ἑπταῖς, id eſt ſepties. Meminit quidem loci huius uir reconditiſſimæ ſcientiæ Macrobius: ſed συμβολικῶς adeo (ne tenebroſe dicam) uix ut auribus quantumuis mordaci lotis aceto, ſatisfaciat. Septenario præterea ſummum rerum opificem deum, maiorem in modum delectari, hinc licet coniectare, quod ſeptem apoſtatas cælo uagantes ſtellas, quas planetas dicũt: quoniam πλανᾶσθαί φασι καὶ ἀποπλανᾶσθαι, καὶ οὐδέποτε φυλάττουσι τὴν οἰκείαν τάξιν. Nam ἀπλανεῖς ſunt, ut duodecim zodiaci animalia, quæ ordinem norũt proprium. Nec uideas unquam cancrum ante leonẽ, nec hyemalia ſigna æſtate collucere: ut Heſiodicus interpres ſcribit. Sed & quem ſuas eſſe delicias uoluit, hominem ita moderatus eſt deus, ut & concipi hac ratione poſſet, & perfici & adoleſcere & confirmari: id quod copioſe approbat in Platonis Timæum

Chalcidius. Et demum huiusmodi omnia ad hunc ipsum redegit numerum septenarium. Quin ueteribus etiam numeri huius obseruatio magna, ut autor Aristoteles est: siquidem nato infanti ante diem à natiuitate septimum, nomen non imponebant: ueluti prius non uideretur omnino uitalis. Apud alios inuenio tamẽ, decima id Athenis die solitum factitari, quando congregatis tum cõsanguineis, tum amicis, peracta re diuina, splendidum parabatur conuiuium, quod uocabant δεκάτην ἐστιᾶσαι. Nam quin to à nato infante die, Amphidromia agebatur, qua manus expurgabant, quæ obstetricis munere fuerant perfunctæ, cursuq; ad focum ferebatur puer, mittebanturq; à propinquis polypodes ac sepiæ, munerum loco. At Iulius Capitolinus in Antonino philosopho: Inter hæc, inquit, liberales causas ita muniuit, ut primus iuberet apud præfectos ærarij Saturni unumquemq; ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem no mine imposito. Per prouincias tabulariorũ publicorũ usum instituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud ærarij præfectos: ut si forte aliquis in prouincia natus causam liberalem diceret, testationes inde ferret, atque hanc totam legem de assertionibus firmauit. Apud nos item Pompeius Festus: Lustrici, inquit, dies infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus: quia his lustrantur, atque eis nomina imponuntur. Liberales causas intelligunt Iureconsulti, quum aleam subit libertas. Sed illud amplius quod ad homines pertinet nascendos: Semen quod post iactum intra horas septem non fuerit in effusionem relapsum, hæsisse in uitam pronunciatur. Quin & semen idem intra formandi hominis monetam locatum folliculo obambit genitiuo artifex natura septimo die quoq;. Quod Hippocratis perceptum experientia est, à quo edocta mulier eo à cõceptu spatio, saltu folliculum id genus excussit. Sed & per dierum hebdomadas incrementi infantilis, adolescendiq; corporis rationem concipiunt rerum naturæ periti. Septeni porrò anni & noueni, quos hebdomaticos uocant & enneaticos, grauia semper hominibus indicunt pericula: uerum grauiora multo annus tertius & sexagesimus: qui numeri utriusq; multiplicatam, ac inuicem obligatam sibi summam perficit. Quo sane argumento Andracles nuncupatur, quod uitæ substantiam omnem frangat & comminuat. Sicut andraclon herbam, quia hominem occidat, dici putant: quæ an eadem sit cum mandragora, quam anthromorphon uocant, ambigunt eruditi. Nam andricelon scribere oportebat uerius: etiam si coloris est genus andricelon Aristoteli ac Polluci, purpurissi nomine Latinis celebratũ. Quæ rit Alexander, unde fiat, quod ἑπταμηνιαῖοι, id est septimestres infantes, sint ζώσιμοι, id est uitales: ὀκταμηνιαῖοι, siue octimestres, minime. Nam & inde, ut ex Græcis item aliis didicimus, septenarius numerus uocatur ζωογόνος, quod eo spatio prodeant è bulga matris uicturi infantes, magis quàm insequenti mense. Subdit uero Alexander, septenarij perfectione ita euenire, ut Pythagoræ probatur testimonio, & consentiunt arithmetici, nec inficiantur musici. Esse uero octonarium imperfectum, & inde censeri uitę ominosum inhabilemq;. Aedi porrò septimestres ob ualidissimam in uulua informatricem, quam is δύναμιν διαπλαστικὴν Græce dicit, quę utilem ac moderatũ sanguinem comperiens, fœtum celerius explicat in uitam. Sciendum tamen, natum quandoq; infantem octauo anno, cõceptionis mẽse, nocte sub Saturno stationario, statione prima in Sagittario ascendente, semianimem quidem, adhibitis tamen remedijs opportunis refotum coalitumq; in multos annos prorogasse uiuendi spatia. Vt sciamus rationem illam à Saturno ductam ab astrorum peritis, uti alibi cõmeminimus, non perinde censeri efficacem perpetuamq;. Nam & astrologorum plerique in Indico tractu, Saturno subiectum quem faciunt, esse fatentur uitas uel longissimas. Vtiq; Peripatetici, ac medicinam professi, aliunde quàm à Saturno octimestris partus rationes petunt. Aristotelicum certe illud est ex quarto De animaliũ generatione, Qui octauo mense nascuntur, & si minus, tamen possunt uiuere. Septimo præterea mense infantes dentire, compertum est: anno septimo immutare: pubescere annorum hebdomade secunda: in uirilitatem tertia exire, quæ & ipsa incremẽto in longitudinem coronida impingat: sicuti quarta etiam in latum: in quinta roboris summa fit auctio: quod seruet sexta: septima deterat, quamuis per momenta. Proinde ab hac annorum serie, à militiæ laboribus esse

esse feriatis licet. Postremo esse numerũ hunc Apollini sacrum, Plutarcho credimus.

De octonario. Vbi octimestris partus uitalis. Exterricinei qui sint. Epitoca. Epitheca. Restituuntur dictiones in Digestis duæ insigniter labefactæ. Epithetos epistola quæ. Gellius illustrat. Parcarũ nomina. De Ilithyia. & Telepho. Octonario signari iustitiam. Cap. XIII

Octonarij uim & quidem uitæ auspicijs uel inauspicatissimam iam attigimus. Sciendum tamen, fœtus eiusmodi in Aegypto non ferè intermori. Tralatitium quippe in ea prouincia & octauo gigni. Asclepiades item auctor est, Naxias mulieres ἐκτιμώσας, id est octimestria ędere puerperia, uel Iunonis munere, id illis gratificãtis ob Dionysii beneuolentiam: uel quia Bacchus ipse sic creditur natus, quo nomine Naxũ nuncupari Dionysiam, quam uis de uinearũ fertilitate appellari ita magis Plinio placeat: nam & in ea fons uino fluere traditur, quod sit prædulce. Apud nos uero si peperit prægnãs octauo mense, & intermoriatur fœtus, matrem quoq; subinde morituram certissimo, ut putant, præsagio uaticinantur. Quin si concubuerit mense octauo parens, fiet infans oppletus lentoris mucosi & cute fœda. Cæsoniã octauo mẽse genitã, quę fuit uxor Caij principis, prodit historia. Hic illud obiter adnotauero: Exterricineos nominari Festo ante tempus natos, tanquam eos mater exterrita aluo eiecerit. Græci ἀλισφιλώους uocant, ueluti fallentes in mense. Sicut epitoca eleganter, quibus iam pariendi instat tempus. Epitheca uero, id est ἐπίθηκα, Græcorum scientissimis dicitur dos: unde prædiorum epithecæ apud uriprudẽtes: quas Papinianus impositiones interpretatur: sed inibi, hoc Digestorum trigesimotertio, pro epithecis uitiose legitur eotici: sed & libro trigesimosecundo: Præ dijs (inquit Vlpianus) cum his euthicis quę in ea possessione sunt, relictis. scribendum epithecis. Epithetos uero epistola dicitur data cuipiam, ut tabellario: nam scitum est apud Atticos, ἐπέθηκε τινὶ ἐπιστολὴν, id est dedi alicui literas. Quia porrò partus octimestris non ferè uitalis est, putat Cæcilius Minutianus Apuleius: Parcis tribus facta nomina hæc, Mortuã, Nonam, Decimã. Quod si est, Gellius illustratur egregie, simul & falli eos dilucet, qui pro Morta uel Mortua Mœram substituunt. Ilithyiam sunt qui νῆμα λινοῦ dicant, ueluti eadem sit cũ Parcis, auctore Pausania. Hasce uero dixit Lycophron maris puellas, ob feram uim & agrestem immutabilemq;, id est ἀμεταστρεπτον. Noctis filias putat Hesiodus, propter occultiorem fatorum uim, ἅμα τῷ ἀορατότερος ἐπορχεῖσθαι τὰς εἱμαρμένας. Fuit & Romæ locus, quem Parcas tres dixerunt Romani, prope quem fuerat sani templum, aut sacellum uerius, ęre constructum ac mensu quadrato, magnitudine qua contegi posset statua, amplitudinis pedum quinq;. Dignum relatu quod Maximus scribit Tyrius, Vniuersa eiusmodi nomina mortales ad honestandam improbitatem suam confinxisse uideri, in dæmones, Parcas, Erinnyn flagitiorum causas cõferendo, quum animis insint nostris hæc omnino, aliaq; fatalis causarũ ordinis proposita nomina. At Ilithyiam Tegeatæ, cuius & templum in foro habent, & simulachrum, ex historia dicunt ἐγγόνασιν. Nam quum Nauplio filiam tradidisset Haleus, mandans in mare præcipitem mitti. Illa dum in perniciem duceretur, in genua procubuit, atq; ita puerum enixa memoratur, ubi postea Ilithyiæ delubrum est excitatum. At produnt alij, patre inscio, Augen peperisse, ac in monte Partheniõ infantem Telephum esse expositum, cui lac præbuerit cerua. Cæterum illa tamen octonarij laus uel præcipua, quod eo apud Pythagoricos iustitia significatur. Quum enim iustitia sit æqualis pro cuiusq; meritis distributio, ciuitatisq; solidum fundamentum, iuste per octonariũ describitur numerum, qui & solidorum primus est, primusq; omnium in numeros ita soluitur pariter pares, hoc est in bis quaternos, ut nihilominus in numeros æque pariter pares diuisio quoq; ipsa soluatur, id est bis binos. Rursusq; qua æqualitate resoluitur, eadem quoq; contexitur: nam bis bini bis, octonarium constituunt. Hinc Orphei institutũ amplius propagatum per numina octo iurantis, sicubi diuinam obtestari iustitiã uellet. Eorum uero nomenclatura hæc, ignis, aqua, terra, cælum, luna, sol, phanes, & nox.

Denarij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Denarij numeri potestas. Thracum in numerādo mos. Dextræ porrigen dæ ratio. Vnde dicatur decas: & quid ita eo nomine dicatur mūdus. Cur in supplicijs denario numero utatur Plato. Virgilius explicatur. Decato nes, decateutę, decatelogi, icostologi, decaduchi, decaproti, pentaprotia, decennia, decennalia, encænia, protospatharij. Cap. XIIII

DEnarij uero numeri (seu decussim, ex Vitruuij imitatione malis dicere) ex cellentiam multa equidem declarant. Illud utiq; mirum, quod est ab Aristotele proditum, quum alibi, tum Auscultationis physicæ tertio: Omnes homines tam Barbaros quàm Græcos priscam seruasse consuetudinem perpetuò ad decem usq; numerandi. Neq; enim censeri fortuitum debet, uerum ex naturæ fontibus propagatum, quod semper fiat, atq; item ubiq;. Id uero numeri huius absolutam indicat qualitatem. Continet quippe hic numerandi genera uniuersa, uti par, impar, quadratum, quadrantale, siue cubum, longum, planum, primum compositum. Denarius porrò fons est ac principium: quippe qui ex uno, duobus, tribus & quatuor constet: quo argumento, ut scribit Chalcidius, decumanum numerum Pythagorici quadraturam uocabant primam. In senarij autem ratione apud eundem secunda explicatur quadratura, quin etiam tertia. Nec illud reijciendum, dedisse nobis in manuum digitis eum numerum ipsam rerum naturam. Vna tamen gens Thracum narratur ad quatuor modo numerandi seriem terminare. Quoniam amplius ritu puerorum nequeat meminisse, nec ferè usum habeat rerum multarum. Denarium porrò decada Græci uocant, quasi dechada, quod omnem in se numerum recipiat. At enim Pythagorei decada etiam mundum uocabant, quod eo numero sit compactus: constat enim sphæra quæ dicitur aplanes & planetis septem, elementari natura. Postremo Antichthone, quo tamen nomine (quod mirum est) intelligebant illi lunarē sphæram, quia ut terra lunam umbra hebetat, ita solem luna nobis adimit plerunq;. Adijcè illud item, ex numeri huius religione quadam & obseruantia, moris fuisse ueteribus, ut iustissimi quiq; fidei comparandæ gratia dextras iungerent, quia sic denarium præmitterent numerum. Nec illud negligendum, Platonem ad delendam culpam numero uti denario, centenario, millenario: cuilibet siquidem uoluptatis gradui supplicíorum decem contribuit. Ita enim oblæsæ maiestati diuinę repēdi, omnino par fuit. Adde quòd sicut beatitudinis gaudia iustitiæ humanæ dolores exsuperant: sic miseriæ cruciatus iniustitiæ uoluptates. Denarij porrò rationem continere & centenarius uidetur, sed & millenarius. Nam & hi uniuersi censentur, quoniam ex denario uniuerso consurgunt. Proinde numeri, quos uniuersos dicimus, purgationi & emaculandis dicātur animis, ut labes ex peccato inusta, concretaq; prorsum eluenda significetur, ut candidissima æternitatis luce perfrui ualeamus: quę depuratum modo extersumq; nitidius admittat æthereum sensum, atq; aurai simplicis ignem. Propterea reconditioris scientiæ poeta nobilis Platonicorum mysterijs ampliter imbutus ita pronunciat,

Centum errant annos, uolitantq; hæc littora circum.
Et alibi ad eundem sensum,
Mille rotam uoluere per annos.

Adnotatum quoq; à theologis nostris, decem uirginum appellatione in pagina Euangelica uniuersitatem signari contemplantiū: quia sit numerus hic digitus primus ac numerorum limes. Decusses, lineas quoq; intelligunt eruditi transuersim ductas ad acutos angulos & obtusos imagine quadam literæ X, quæ quoniam denarij nota numeri est, inde conciliatum uocabulo nomē. At Columella scribit, rapa decussatim fercidantur, postea inter incisuras salem aspergendum. Adijciendum uero illud operæ lectioris, decatones dici, & decateutas, qui decimas exigunt. Vnde apud Abydenos decateuterium legitur, quod nauli habebatur genus. Decatelogi sunt, qui decatones, εἰκοσάλογοι uidentur, qui uicesimas colligunt. Qui sanè inter probrosos recensentur, quos ἀποσυλίσους nuncupant Græce periti. Decaduchi leguntur sæpe in Græca historia, & apud Lysiam: quippe decem uiri exactis triginta tyrannis rempublicam Athenis administrarunt

ministrarunt: eorum unusquisq; dicebatur decaduchus: meminit Isocrates ad Callimachum. Decaprotas Græci & iureconsulti decemprimos nuncupāt, id est δεκαπρώτους. Dignitatis nomen est, sicuti πρωτοσπαθαρία. At protospatharius nomen fuit dignitatis primæ apud Græcum imperatorem, quando Venetos duces interdum allectos protospatharios, adnotatum historicis est. Decaprotas, sunt qui interpretentur decumis exigendis præfectos, aut qui exactoribus decem præsiderent. Apud Ciceronem pro Sexto Roscio Amerino sic adnotauimus: Decurionum decretum statim fit, ut decem primi proficiscantur ad Syllam: & mox legatos eosdem uocat. In hac porrò mentione addamus quod scribit Pollio Trebellius, Byzantium Galieno imperante à militibus ita deuastatū, ut prorsus nemo superesset, uetustis etiam familijs funditus euersis. Id quum egregie ultus foret Galienus, militibus ferè omnibus contrucidatis, Romā conuolans Decennia celebrauit, nouo ludorum genere, noua pomparum specie, uelut magnum quippiam gessisset. Cæterum amplius æstimandum, an Encænia, purior sit lectio: quippe Suda interprete sic dicebatur celebritas, quum noui quippiam foret gestum. Nam encænides nauigij pars erat. Cęterum idem Pollio decennalia in Salonino appellauit, ut possint uideri sacra decimo imperij anno celebrata. Sicuti uicennalia dicūtur, & tricennalia, de quibus in sepulchrorum ritu plura.

encænia

Ex numeris qui dicantur lineares, plani, solidi. Numerus quid. Qui numerus dicatur potentia, & qui actu. Digitus in numero quid. Item articulus. Supernumerarij. Super numerum. Numerarij. Numero dicere. Numerorum & computationis inuentor. Caput XV

DOrrò in Pythagoreorum mysterijs & Platonicorum quoq;, triplices inuenio numeros, lineares, superficiales siue planos, solidos. et esse lineares quidem, quos sola metitur unitas, quasi punctum: ut binarius, ternarius, quinarius. Solus enim attenditur processus, nulla habita ratione deductionis numeri ad numerum, ad linearum modum, unam habentium dimensionem tantum, id est longitudinem citra latitudinem: hoc uero fit, cum dicimus unum, duo, tria. Planos autem intelligimus, qui ex numeris quasi lateribus multiplicantur, ut adnotatū est Geometriæ octauo: uelut senarius, ex bis tribus fit, uel ter duobus. Ex planorum autem numero eos quadrangulos & æquilateres appellamus, qui ex numeri alicuius ductu in seipsum conficiuntur: sicuti quaternarius, ex bis duobus. Inæquilateres autem, qui ex ductu numeri minoris in maiorem, cuiusmodi senarius fit ex duorum in tria deductione. Dicimus & oblongos, qui ex ductu numeri admodum minoris in numerum longe maiorem conficiuntur, ut est denarius ex deductione duorum resultās in quinq;. Solidi uero sunt, qui ex reductione atq; deductione numeri alicuius in seipsum efficiūtur, instar molis solidæ in trinam quasi producti dimensionē, ut bis duo, bis octo, ter tria ter, uiginti septē: quater quatuor quater, sexagintaquatuor. Numerus autem, quoniam de hoc iam diu differimus, sicuti decimo Metaphysices traditur, una dicitur mensurata multitudo. Septimo autem Geometriæ finitur, multitudo ex unitatibus aggregata. Numerorum uero alius est potentia, ut unitas: est enim omnis numerus potentia, sicuti aptissime colligit Boethus. Alius uero actu, ut cæteri. Ad huc numerorum alius dicitur digitus, alius articulus, alius compositus siue cōmixtus. Digitum appellant numerum omnem denario contentū. Articulus est numerus omnis, quem possis in denas partiri partes æquales, nullo redundante, ut decem, uiginti, triginta. Compositus numerus ex digito & articulo constat, ut quatuordecim, quindecim. Quadratum numerum octauo Geometriæ intelligit Euclides, qui quatuor æqualibus continetur lateribus, ut quatuor, octo, sexdecim. In hac tam uaria numerorū mentione sciendū, Supernumerarios dici Vegetio in militia, qui postea sunt additi, quàm fuisset legio completa. Dicuntur & super numerum, quod imaginariæ item militiæ genus est, quo absentes ac titulo tenus funguntur. Numerarios legimus apud Ammianum Marcellinum: Numerarij, inquit, apparitionis magistri equitum. Numero dicere apud eruditos, est prompte ac facile conceptus animi proferre: sicut ingenium in numerato, uocatur expeditum paratumq;. Aliquo numero habere Varroni est quadam-

tenus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenus aliquem magnifacere. Illud denicq; non habendum insuper: ad Aegypti Naucratin, uti in Phædro scribit Plato, deum fuisse quendam, cui dicatam ferunt auem ibin, quicq; sit Theut, ac item Theutates, seu Mercurius, quod plerisque arrisit: hic omnium princeps & numerum & computationem excogitauit, sed geometriam quoq; ac astronomiam: talorum rursus, aleæq; lusum, & literas: qua tempestate Aegypti rex fuerit Thamus, quem dicunt Ammonem.

De mediis duobus arithmetico & geometrico. Plutarchi illustratur obscuritas. Cap. XVI

HAec habui de numeris quæ ex diuerso congesta nostris insererem libellis. Illud hinc non ita censebitur abiunctũ, quod peripatetica ingressi pomœria præcerpsimus. Igitur Aristoteles secundo Moralium summa, ut consueuit, subtilitate, ac edocenter tamen, morales astruens uirtutes esse mediocritates quasdam, Mediocritates, inquam, non rei, sed respectu nostri, medium esse duplex significat, rei scilicet, atq; rationis, hoc est medium arithmeticum, & medium geometricum. Taceo nunc de medio musico. Medium uero ex parte rei, est id quod adamussim æquiparatum, & in libili perpensum æque distat ab utroq; extremo, estq; idem apud omnes, & hoc medium dicitur secundum rationem uel proportionem arithmeticam: sicuti senarium numerum consistere in medio dicimus inter duo & decem, quia sicut sex excedunt duo in quatuor, sic à denario in quatuor item deficiunt. Medium uero rationis, & respectu nostri non ita se habet, nec est idem apud omnes. Et consistit in proportione geometrica hoc pacto: sicut se habent sex ad quatuor, ita ad nouem. Non est autem medium inter quatuor & nouem, ut æqualiter excedat quatuor, & excedatur à nouem. Sed habet æqualitatem secundum geometricam proportionem, & rationis similitudinem: quia sicut sex continet totum quatuor cum dimidio, sic cõtinetur à nouem, quę dicitur proportio sesquialtera. Eius exemplum est apud philosophum eiusmodi. Si uesci duobus panibus est parum omnibus, decem uero nimium: medium non erit conueniẽs cuiq;, sex panes comedisse, quod foret rei medium: sed medium sumetur id quod erit cuiq; conueniens, ut eius requirit temperatura. Hoc uero est respectu nostri medium, ita ut non res, sed nos simus termini medij ipsius. Idem & geometricum dicitur. Hinc uero lux infertur plurima Plutarcho Symposiacon secundo: ubi conuiuij improbare dominum uidetur, qui in epularum ratione arithmeticam spectet mediocritatem, nõ geometricam. In conuiuiũ pergit unusquisq; (inquit) proprium afferens uentrem, quem non explet æquale, sed quod satis est. Tollitur & nubilum ex libro πρὸς φιλαδελφίας, Solon in politiæ rationibus (inquit) edocens, ex æqualitate seditiones non produci, turbulenter admodum est uisus arithmeticam democraticamq; inducere analogiã, quum geometricam debuisset potius. Comprobantur item ipsa hæc à Proclo, ut interim & Platonicos respectemus: Est, inquit, iustitia causa pulchritudinis, & pulchra. Est autem duplex iustum: unum quidem in contractibus, quod arithmeticam conseruat æqualitatem: alterũ uero in distribuendo uersatur, in geometrica consistens æqualitate. ut quemadmodum differunt inter se personæ, itidem differant inter se distributa personis.

Cauillum super litera μ, qua Dionysio concionis habendæ facta potestas est. Quid morologia. Quo sensu dicatur, sortitus es τὸ μ, præter Græcorũ interpretamenta. De Dionysio seniore pluscula. Item de iuniore pauca. Dionysocolaces qui, & Alexandrocolaces. Prosagogidæ. Prosagogion. Grammation à Græcis dici sortem. Caput XVII

SYracusis uetustum inoleuisse morem legimus, ut prodituri in cõcionem literarum notis designarẽtur. Illæ uero ducebantur sorte, ac ubi quis literam suam foret indeptus, alloquendi populum potestas ei fiebat. Ritu ergo necdum exolescente, quum Dionysius etiamnũ priuatum ageret, fortitus est concionis habendæ ius per literam μ. Quo nomine quispiam despicatui (opinor) illum habens, ac nihili hominem arbitratus, nulliusúe aut ingenij aut facundiæ, mox intulit, μωρολογᾶς Διονύσιε; Id si interrogandi nota legis, acutior fiet intellectus

tellectus, eo sensu, Et tu garriẽdi potestatem sortitus es? Est enim profectò morologia, fatua loquacitas & insulsa. Nam mori, dicuntur stolidi ac fatui, hianti ore, qui & mammachuti nuncupentur: unde & morari, prima producta, legimus apud Tranquillum pro insanire. Nec me fallit, uererem grammaticum accepisse pro inepto, μωρόν. Donatus super eum Terentij locum in Eunucho, Pannis annisq; obsitum. Morologiæ, inquit, parasitorum sunt. Respondit Dionysius eludens scomma, simulq; ad sortitionis literam alludens, μοναρχήσομεν οὖν ἄπτε: monarchico igitur, inquit, potiemur principatu. ueluti elementum id, non morologiæ (ut ille cauillabatur) uel concionis faceret potestatem, sed planè monarchici imperij futuri mox præsagium foret. Sicuti etiam obuenit. Nam haud ita longa intercapedine, habita cõcione, prætor à Syracusanis est designatus: qui fuit ad tyrannidem gradus peracommodus. Sunt ex Græcis, qui ἔλαχες τὸ μ, id est sortitus es literam M, esse in stultos adagionem arbitrentur. Ego ex historia quam prætexui, malim de ijs dici, qui interim contemptibiles nescio qui, & ex multis esse creduntur: mox tamen tum uafricia ingenita, tum uirtute, nominis sibi pariunt claritatem. Siquidem Dionysium hunc, qui senior fuit, non insulsum quendam fuisse, aut mentis & prudentiæ inopem, multa sunt utiq; argumento. Illud uerò animũ minimè segnem, sed erectum & multorum capacem, facile indicarit. Nam adeptus iam tyrannidem, coortis in eum Syracusanis, quum arctius obsidione premeretur, ampliusq; instarent amici, facesseret suadentes abdicatus imperio, ne haud ita multo pòst factus hostium potestatis contrucidaretur usq; ad eorum ludibria. Fortè ita euenit, ut interim iugularetur à coco bos, quem momento prolapsum intuens in mortem Dionysius, ad amicos conuersus inquit, Nónne deforme est, mortem adeo celerem, & (ut sic dicam) transuolantem, expauescentes, tantum talemq; relinquere principatum? Illud in eo uiro præclarum sine dubio: pulsis Sicilia Carthaginiensibus (neq; enim cum quolibet hoste res fuit) occupatoq; totius insulæ imperio, quum graue otium regno suo, periculosamq; desidiam opinaretur tanti exercitus, ne remollirentur animi, sed laborum assiduitate augescret mentis uigor, Italiæ principatum affectare cœpit: protinusq; tractis copijs, in Græcos qui oram incolerent, grassari adortus est: illisq; mira felicitate iugum subactis ferrè, ulteriora semper appetere pergebat. Breuiq; profecisset multum, ni irruentibus in insulam Carthaginiensibus, reuocatus, insidijs denicq; suorum impetitus occubuisset. Memorabile est quod prodidere annales: eo bello Carthaginienses, quum se literarum Græcarum commercio proditos sensissent, ac quicquid fuisset ab ipsis decretum, Dionysio significatum, senatusconsulto cauisse, ne quis postea Carthaginiensis aut literis Græcis aut sermoni insueseceret studeret ue. Scribit Politicorum quinto Aristoteles, Dionysium hunc insectando Daphnæum, & alios ciuitatis præpotentes, ac principes uiros, dignum esse habitum, cui crederetur tyrannis, coniectãtibus omnibus, susceptas cum illiusmodi uiris inimicitias esse popularitatis indicium. Philosophiam (ut inquit Plethon Gemistus) aspernabatur, poeticen amabat quoq;. Carmina item componebat, mala quidẽ, sed quæ uideri bona percuperet: sic enim illi ab adulatoribus persuadebatur. Quo nomine, si ausus foret quis inscitiæ labem inurere, indignè adeo ferebat, ut Philoxenum Dithyrambopœum hoc argumẽto in latomias coniecerit. Ad hunc peruenit Plato quoq;, quum per adiacentia Italiæ loca peregrinationem obiret ὑπὲρ ἱστορίας τῆς τε πόλεως, καὶ πολιτειῶν τῶν ἐκεῖ, id est ob historiam seu contemplationem inspectionemq; ciuitatum ac rerum publicarum, quæ inibi comperirentur. Circumferũtur in Græcorum literis Dionysij huius dicta aliquot præclara, & memoria (uti arbitror) dignissima: Audierat à filio, cui principatum destinabat, ingenui uiri uxorem adulteratam: ob quod iratior illi factus, institit quærere, nunquid à se id genus quippiam perpetratum sciret? Tu (inquit is) patre tyranno non es prognatus, ego memini me tyranni filium. Nec tu (inquit pater) principes liberos relicturus uideris, ni flagitia eiusmodi desieris. Rursum ingressus ad eundem Dionysius, ubi est cõspicatus uim magnam aurei & argentei operis, intonuit altius, οὐκ ἔστιν ὧν σοὶ τύραννος, non aspiras ad tyrãnidem: nec omnino eiusmodi in te quippiam inest: quãdo ex tot & tam pretiosis quæ à me suggeruntur poculis, neminem prorsus inde tibi amicum conspi-

cor. Erat ei affecta iam ætate mater, quæ quum intempestiuius nouas appeteret nuptias. Vis, inquit, legibus afferri potest, naturæ non potest. Illud porrò non imprudentis animi indicium, quòd quum sceleris conuictos grauius plecteret, eos qui uestes suffurarentur, quos uocant lopodytas, permittebat illæsos: non quidem ut impunitate crescerent audacia, & aleretur augescereturq; flagitium, sed ut ea ratione Syracusanos à comessationibus & ebrietatibus, quibus nimio plus distinebātur, abduceret. Illud uerò uafri & planè tyranici: quum à duobus se adolescentibus conuitijs prosciſſum inaudisset, utrunq; uocari ad cœnam iussit, eorum alterum intuitus multa per uinolentiam leuiter deblaterantem, alterum sub quibusdam quasi magistris se castis poculis exhilarantem: illum quidem, ut qui nil esset formidolosus, sed uino dicacior fieret, dimisit: hunc uerò iussit interimi, ut qui cogitato & præmeditate & consilio certo hostilia diceret, & si offerretur occasio, etiam facturus uideretur. Dionysium uerò iuniorem usq; ad oculorum insigne uitium mancipatum uino, Theopompus scribit. Quin diebus quandoque nonaginta nusquam interpellatam ebrietatem, in Syracusanorum politia tradit Aristoteles. Ab hoc nuncupati Dionysocolaces, qui subblandiendi causa nil se eorū quæ apponerentur, uidere ita ementiebantur, ut ab ipso Dionysio ductari manu gestirent. Cæterum & id genus homines Alexandrocolaces mox nuncupati, à Magno (ut ferè creditur) Alexandro appellatione propagata. Prosagogidæ uerò dicebantur impij quidam homines, quorum opera emissitia captabat Dionysius, quid quisque de tyranno uel sentiret uel loqueretur. At prosagogium tectonicum habetur organum materiæ dirigendæ concinnum, si fuerit flexuosa. Quoniam uerò de sortibus actum nobis est, illud obiter studiosos commonuero, ab Plutarcho in Fabio Maximo γραμματείων dici, quam Sortē Latina nūcupauit historia: Prope Phalerios (inquit) cælo delapsum γραμματεῖον est, in quo perscriptum animaduerterunt, ἄρης τὰ ἑαυτοῦ ὅπλα ἐκάλυνε: Mars sua tela quatit.

Cuiusmodi foret mos sortiendi per literas Athenis: istē inter athletas. Qui dicatur ephedrus, aphedrus, & ephormus. Ephemerum. Cap. XVIII

QVoniam uerò præcedentis capitis initio sortitionis per literas facta nobis mentio est, nec ambigimus, rem multis fore obscuriorem, quā ut facilè illius assequantur intellectum: iam hinc, ut qui satisfactum omnibus uelimus, attexere pergemus exemplum, unde nubilum superioris sententiæ discutiatur. Ex eo enim coniectatio erit facillima, cuius'nam modi Syracusanorum fuerit institutum. Athenis ergo plura fuisse dicasteria, hoc est stationes ius dicentium, comperimus: in alijs expendebantur, quæ φονικὰ Græci uocant, ubi ageretur de uita: in alijs, ciuiles tractabantur lites, hoc est πρὸς ἀημοσίων. Vnicuiq; stationi de elemētorum serie appellatio indebatur: erat enim quæ diceretur alpha, & quæ beta, item gamma, & deinceps usq; ad literam κ, quippe decem fuere stationes. Ianuæ porrò uniuscuiusq; coloris rubri superpictum erat elementum, ex quo nomen loco foret. Quotquot erant Athenis, qui iudicialibus fungerentur munijs, pro stationum ratione pugillares habebant singuli, in quibus exaratum seruabatur tum ipsorum tum stationis nomen: habebant & uirgulam inscriptam pariter. Vbi igitur iudicandi appeteret tempus, in forum commeabant omnes iudices, coniectisq; in uas sortibus, qui sortitus mox foret, eam quæ præferret alpha, in stationem pergebat eius litteræ cognomen: atq; deinceps serie eadem. Quòd si quis ad iudicādum nulla sortitionis habita cura, perrexisset, grauis irrogabatur mulcta. Quum uerò forent Athenis decem omnino tribus, ex omnibus seligi iudices, mos irroborarat. Ex unaquaq; ergo quinq; secernebantur, illustrissimus quisque: ex quibus unus modò iudicaret, quem fors selegisset. Celebratur & à Luciano consimilis ferè inter athletas pancratiastasq; sortitio: In argenteam (inquit) calpin, id est urnam conijciebantur minutulę sortes, faba nō amplio res. Eo semper ordine seruato, ut binis eadem inscriberetur elementi nota: pro athletarum numero sortibus item auctioribus. Quum impēderet certandi tempus, prodibant ex athletis singuli sortem educturi, nec inspectandi productam ius erat, quādo id prohiberet assistens mastigophorus. Peracto autē orbe, ambiens Alytarches inspectabat sortes

ex Luciano

sortes, atq; ita dispensabat, ut qui alpha esset sortitus, cum eo cōponeretur qui eandem eduxisset literam: atq; ita deinceps homogrāmi certaturi prodibant. Fieri uerò sic moris erat, si certaturi pares fuissent. Quòd si quinq; aut septē, conijciebatur in urnam solitaria litera, quæ antigraphon siue antigramma non haberet. Qui uerò eam eduxisset, residebat expectans quandiu certarent alij, congressurus mox cum fatigatis uigens ipse atq; integer uiribus. Quod sanè uel felicissimum censebatur. Dicebatur uerò hic ephedrus, id est ἐφεδρος, quæ uox apud Sophoclem in Aiace mastigophoro, indicat nouissimum. Scribit Plutarchus, Crassum fuisse Cæsaris & Pompeij ephedrum, ut qui in utriusq; meditullio sederet custos, ne bello inter se concurrerent. Aphedrum pro puerperio accipiunt quandoq; Græci. Ephormus autem Thucydidi uocatur nauticus assultus. At ephemerum, id est ἐφήμερον, accipit pro cicuta uel ueneno Dioscorides: sed & unguēti genus dicitur eodem nomine: quin animal quoq; uno tantum uiuens die. Porrò quia sortitò iudicia fierent, hinc qui pure Atticeq; loquuntur, λαγχάνω δίκην τοῦ δικάζειν usurpant, id est iudicium in quempiam sortior, non autem ὑποφέρω.

Potentiam ui quadam insita sapientiam cooptare. De Ioue, Saturno, Pallade. Athenæum quid. Vlysseum. Sais. Singa. Zosteria Pallas. Zonæ appellatione quid intelligatur ueteribus. Monozoni. Monozonium. Septizonium. Constillati balthei. Parazonium. Cap. XIX

METus inter Græcos adagio est, & à Platone non prætermissus, Sapientum congressu principes sapere. Quum id amplius mecum expenderem, animaduertebam profectò, id ex diuiniore quodam promptum oraculo. Quando intima quadam ui, potentia magna sapiētiam sibi gestiat adglutinare. Præfert id primum inenarrabilis diuinæ potentiæ splendor sapientissimus. Natura tacitis uelut ambagibus insinuat: perdocent id ipsum & artes. Atq; in deo quidem insolubili (ut sic dicam) ferrumine duo hæc ineffabiliter coaluisse ab euo, fabulosa etiamnum edocet theologia Iouis atq; Promethei occultiore inuolucro. Illius siquidem nomine potentiam, huius uerò prouidētiam intelligi oportere, deprehensum à peritioribus est. Sed & utriusq; rei indicia sese promunt in natura. Quippe spectatur ubiq; potestas mira ordini adnexa mirabili, quadam proculdubio sapiētiæ imagine. Quod ipsum & in artibus conuisimus, in quibus enitescit primum, ingenij, memoriæ atq; uoluntatis facultas nobilissima: nec inferior affectatur sapiētiæ uis, in actionibus seriem promens compositissimam. Ex ijs uerò omnibus id colligitur deniq;, potentum sapientumq; ueluti nexum quēdam ita conflari oportere, ut inde naturalis cooriri necessitudo uideatur. Siquidem sapientia si summoueatur auoceturq; à potentia longius, prodesse quàm paucissimis queat. Hæc rursum ab illa si seligatur, nocumenta indidem emanantia perpauci sint euasuri. Insinuant id & cælestium rerum studiosi in coniunctionum, quas ipsi magnas dictitant, ratione. Siquidē Iupiter dominus est, Saturnus uerò philosophus. Qui si coaptentur, mirum est quàm præclara moliantur. Illā uerò perbeatam Plato necessitudinem censet, quam sapientia conciliet atq; potentia. Quòd si in anima unà conspiret utraq;, illam uerò arbitratur felicissimam. Quam rem significare Pallas animaduertitur, quando una est belli potēs dea, & artium sciens. Vnde & Athenæum, pro auditorio positum inuenias. Hieronymus, Quando omne Athenæum scholasticorum uocibus consonabat. Meminit in Alexandro Cæsare Lampridius, Mineruium dici Latinè ualet. In Iuliano item Didio scribit Dion, Athenæum fuisse in urbe Romana sic nuncupatum ἀπὸ τῆς παιδευομένων ἀσκήσεως. Eadem forma dicitur ab Hieronymo Vlysseum, Quale (inquit) pileolum in Vlysseo pictum conspicimus. Item Aeacceum, id est ἀιάκειον, in Demosthene apud Plutarchū: sed mendum obrepsit in Latinam tralationē: nam modò, ad Aeacum legitur. Pallados tamen ἀσπαθάκης templum fuisse in Laconia, legimus: sed id, quia ibi Amazones progredi ulterius desierūt. Insubres Gallos in bello aduersus Romanos, aurea signa quæ uocāt immobilia, è Mineruæ tēplo sustulisse, Polybius scribit. Pallas Phœnicum lingua dicitur Singa: Aegyptiorum autem Sais. Quo sanè argumēto reuincuntur, qui ex Aegypto, non ex Phœnicia Cadmum aduenisse, contendunt. Nam Thebis extabat Pallados simula-

Universidad de Deusto
Biblioteca

crum, cui foret nomen Singa, nequaquam uerò Sais. Dicatum autē id à Cadmo, astruunt Thebani, & scribit Pausanias. Apud Thebas Aegyptias coli præcipuè Iouem, auctor est Strabo: Cui, inquit, sacratur uirgo specie in primis cōspicua & genere princeps quas uocant Palladas Graeci. Illa item obiter adiecisse, nil obfuerit: Primum simulacra apud Thebanos stetisse Pallados ζωσηρίας, quòd inibi arma ceperit aduersus Euboeos & Chalcoduntem: quippe ueteribus ζώσασθαι signat ἡδύλιαι τὰ ὅπλα, id est arma induere. Nam & Homerus, ubi Marti zona similem facit Agamemnonem, nō aliud zonae prorsum nomine intellexit, quàm armorum apparatum. Zonam uirilem modò intelligit Ammonius, zonion autem muliebre. Monozonos porrò interpretantur Graeci ἀπειλάτας μαχίμους, ex hac opinor ratione: sed & militum praecipuos, id est τιμίους, sic item nuncupant, qui non eandem caeteris zonam gestitent. Quin & sicarios ac impuratos homines eodem appellant nomine. Sunt qui monazonium monachis in solitudinibus destinatum locum interpretentur. Nam septizonium in Seuero apud P. Victorem & Spartianum, substructionē accipiunt, septeno columnarum ordine per ambitum praesignem: de quo etiam alibi hoc opere. Baltheos constellatos legisse alicubi uideor apud recentiores, stellis distinctos aureis. Parazonium in Traiani uita leges, quam iure Latij donauit Merula: uerum id Dionis uerbum non est, ne quis fallatur, sed de interpretis promptum fidelia. Historici uerba haec sunt, ὁ ξιφος, ὃ παραζώνυσθαι αὐτὸν ἐκέλευε, ὥρμησεν.

Epilogus praestantissimorum regum ex ueteribus memorijs. Plutarchi codex emaculatur. Macedonibus fuisse cautū legibus, ne trophaea constituerent. Elephantes quis habuerit in Europa primus. Cap. xx

QVi in re militari, aut rerum publicarum administratione cum illustri laude uersati sint, complures (opinor) in ueteribus memorijs comperiūtur: at qui regium indepti fastigium, insignem inde sibi gloriam pepererint: eos uerò non admodum multos, animaduerto. Ex Persarum quidē gente praeclarum agnoscimus Cyrum, quē ab sole ita nuncupatum memorant: nam Persis esse patrium, sydus sic appellare. Nec minus (quanquā in secunda quoq; tribu) Hystaspis filium Darium, siquidem intra priuatum uterq; prognatus modulum, uirtute exstimulante, ita demum proferre caput est ausus, ut regalem non expaueſcentes amplitudinem, tanta se ipsi maiestate non indignos comprobarint, quanquam euentu dispari, quando Darius annis iam fessus, nullos assultantis fortunae reflatus sentiens placidè hominē exuit. At Cyrus armis innutritus, & bellicum spirans, in Massagetas dato impetu, praelio uictus occubuit. Dignum uerò scitu est, Darij monumento inscriptum, ἀδωδιμων καὶ οἴνου πίνειν πολλὸν, καὶ τὸν φίλαν καλδε, id est & uini haurire poteram plurimū, & pulchrè etiamnum ferrè. Darius (ut produnt nonnulli) à Persis dicitur prudēs, à Phrygibus Hector. Est & talorum iactus sic nuncupatus. Adduntur ex eodem mundi situ Iupiter humanum genus excitasse ad suscitandam è sedibus suis Graeciam. Artoxerxes porrò duo, alteri quorum cognomē factum Macrochir, ueluti Longimanus, quòd manuū altera, id est dextra, foret ei oblongior: alteri uerò μνήμων, id est Memor. In quo submonendi sunt studiosi, mendosam uideri Latinam historiam, in qua legitur quandoq; Memnon, pro eo quod est Mnemon, facili ac lubrico lapsu: in quē Suetonij tamē interpres foedè in Augusto est praecipitatus. Eum uerò iunioris Cyri fuisse fratrem, legimus apud Graecorum plerosque, qui ea in re maximam retulit laudem, quòd nō ipse modò passim adire se uolentibus facilem praestabat: sed legitimae item uxori id iniunxit, ut intecto nullisq; obsepto aulaeis curru uectaretur, quo indigētibus promptior fieret ac paratior aditus. In fuga uerò quandoq; apparatu eius direpto, quum arimedis modo ficis ac pane ueſceretur hordeaceo, Cuiusmodi (inquit) uoluptatis expertē me regalis fecerat affluētia? Hunc fuisse Darij & Parysatidis filium, produnt chronographi. Et ἀναβάσεως primo comprobat Xenophon, qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuisse Persarum βασιλικώτερον pronuntiat, praecipueq; imperio dignum. Macrochiri laudem peperit insignem decentissima corporis amplitudo, quam belli decora non

ra non pauca augustiorem fecere. Tenet fama, non ferè inter Persas compertum manu fortiorem. Primus uenationis legem sanxisse narratur, ut quibus affatim uires praestò forent ac uoluntas, iactu primum in feras assultarent, quod Graeci πρωτοβολεῖν dicunt. Viri ingentes generososq; spiritus illud retegit praecipue. Fuerat ei catacœmistes, id est cubicularius, Satibarzanes nomine, hic ab eo institit petere iniusti quippiam, quòd triginta millibus Daricorum fuisset corruptus, quos ei pollicitus is fuerat, pro quo petebatur. Id quum exploratè perdidicisset rex, eandem summam confestim erogari à quaestore iussit, addito elogio longè clarissimo: Accipe (inquit) Satibarzane, his mihi pereuntibus, nihilo sum deteriore loco futurus: at si tibi benignè adnuero, planè iniustior. Inter Macedonicae claritatis fastigia enitescit in primis Philippi gloria praecellens, qui Macedoniam Illyrijs obnoxiam liberatamq; seruitio graui, multarum ac nobilium principem gentium constituit. Insita porrò uirtute illuc prouectus, ut ab Graecia uniuersa imperator selectus, etiam Amphictionibus adnumeraretur, Thracas, Paeonas, Scythas iugum accipere compulit. Persicum bellum meditatus in clarissimo rerū procinctu interceptus perijt: id quod affatim persequitur Diodorus, à quo id item proditum, In Methones oppugnatione, quam & diruit, Philippo ictu sagittae oculum esse excussum. Sed Magni Alexandri, qui patris stationem excepit, uirtus uibrans latius, instar fulguris coruscantis praestringit oculos: cuius uiri peculiaris laus, Orbem terrae communem omnium patriam fecisse, cuius arx praesidiumq; castra forent ipsius: qui & cognatum arbitraretur optimum quenque: alienigenas uerò tenebrarum alumnos, & flagitijs adobrutos. Primus ex Europaeis, ut inquit Pausanias, elephantos habuit, Poro & Indis superatis. Eo autem humanis perfuncto, inter reliquos possedisse plures memoratur Antigonus. Affuerunt & Pyrrho Epirotae, capti in praelio aduersus Demetrium, unde iniectus Romanis legionibus terror. Sed Alexandrum repeto, quem eminentissimum terrarum regem insignia dehonestarunt uitia, uinicq; auiditas in primis, adeo ut ex uinolentia biduum saepe obdormiret integrum: quod in Ephemeride ipsius, Cardianus attestatur Eumenes, ut Diodotum praeteream, & in Dipnosophistis Athenaeum libro decimo: iactatum paulominus prouerbij loco, ἀλλ' ἀνδρὸς πλέον πώνας τοῦ βασιλέως. Alexandrum bibendo regem praecelluisti. Certè ex ebrietate, Veneris usus ei hebetior fuit: quod Theophrastus probat, & in Epistolis Hieronymus retulit (Graecus hic & notissimus auctor fuit) Vinolentorum porrò semē dilutius euadere, ab Aristotele in Physicis quaestionibus uidemur didicisse. Proinde ualeat Arrianus, qui conjecturis rem toto (quod dicitur) cælo notissimam nititur expurgare, ac cōuelare etiamnum. Delicias porrò Alexandri, & ingenium ἀφόρητον, ut Graeci dicunt, id est intolerabile, ac φονικὸν, id est in cædē proclive, immo uerò melancholicum, amplius qui expendisse cupit, Athenaei adeat librum duodecimum. Illud fortè mirum historiam tanti principis uersanti contingat, nullum omnino uel Darij afflictis opibus, uel fusis fugatisq; Indorum exercitibus numerosis, fuisse ab eo excitatum trophaeum, qui mos Graecorum fuit celeberrimus. Caeterum scire licet, Macedonum regibus cautum lege, ne facerent: nam quum Caranus quandoq; propinquum barbararum gentium regem Cisseum retudisset, ac ex Argiuorum institutis trophaeum constituisset, uictoriae monumentum, ueniens ex Olympo ferocior leo id euersum disiecit. Inde sanctum, ceu id planè ominosum foret, ne quis in reliquū Macedoniae regum erexisse trophaeum uellet. Tanquam res ea inimicitias indicet ἀδιαλλάκτους, uelut dicas irreconciliabiles. Ex Alexandri ore, ac membris omnibus fragrantiam mirè suauem defluxisse, scribit in historijs Ioannes Monachus. Id quod insiti caloris ui factum interpretatur, humentia facilè percoquentis. Prodit duobus locis idem Monachus, Alexandro in rebus omnibus felicitatem fuisse obsequentissimam. ut uel hinc Plutarchum ludere intelligas, qui fortunam perpetuò fuisse μισαλλέξανδρον tradit. Hammonis porrò sacerdos, quum adeuntem Alexandrum Graecè cuperet salutare, ac παῖδιον, id est filiole uellet dicere, per barbariem πῶ Διὸς (inquit) id est Iouis fili. Vnde cælestis originis captata creditur gratia, cui initia error dederit. Pyrrhi quoq; Epirotae illustris fama est, qui uehemens ac imperatorijs imbutus uirtutibus, semigraecam uindicaturus ciuita-

tem cum totius Epiri uiribus, Theſſaliæ item Macedoniæq́, ac ad eam ætatem incogniti elephantis, terra mariq́ cum populo Romano bellaturus in Italiam tranſmiſit. Celebris eſt Dionyſii prioris gloria, de quo iam quæ uiſa ſunt, præguſtauimus. Fuit is manu promptus & fortis, & (quod in ea fortuna perrarum eſt) minimè libidinoſus, non luxurioſus, non auarus, nullius rei deniq́ cupidus, præter quàm ſingularis perpetuiq́ imperij, atq́ eo nomine immitior crudelioriq́. Nanq́ Marſiam quendam ab ipſo potiſſimum ad altius euectum faſtigium, ea tantum cauſa interemit, quòd is per quietè iugulare ſe Dionyſium exiſtimarat. Eò deniq́ formidinis eſt progreſſus, ut cultros metuens tonſorios, candente carbone ſibi adureret capillum. Quin & tondere filias docuit, à quibus tamē ipſis etiam ferrum remouit, inſtituitq́, ut candentibus iuglandium putaminibus barbam adurerent, & capillum. Sed in tam nobili cenſura quis tam patiens, ut concoquat, ſi Romanos principes tranſmiſero tacitos? Etenim ardentē & concitatum Romuli animum quis non nouit, in arripiendo regno & ciuitate condenda, abs qua uelut cæleſti arce iura mox terrarum orbis peteret? Quàm artifex in Tullo ingenium? qui Romanæ iuuentutis robur animaſſe eſt uiſus, addita rei militaris diſciplina, ut ratione inſtructa uirtus exacueretur. Quid Mithridatem hic memorē, tot tantarumq́ gentium principem, ut annis quadraginta à uictore terrarum populo, cum eo ſit bellatum: ac uix, uelut ariete triplici, deniq́ ſit æquatus ſolo, ac principatu, uitaq́ pariter excuſſus, Syllæ Cornelij felicitate, Luculli uirtute, poſtremò magnitudine Pōpeij? In hanc uerò cenſuram adeo grauē minus fortè admittendus uideatur Ptolemæus Aegypti rex ſecundus, grauis quidē, & doctrinis (ſi quis alius) imbutus, uerum deliciarū emollitus contubernio: mox eatenus mente creditur excuſſus, ut ſe perpetuo uicturū opinaretur, diceretq́, à ſe uno immortalitatem inuētam: uerū mox infeſtante podagra, Aegyptios intuitus ad fluuium incurioſius diſcumbētes, O me miſerū, inquit, ex ijs ſaltem unus qui non fuerim. Tribonianus ſagacis uir ingenij, & ad ſimulandū facti, impius quoq́, & Chriſtiani cultus ex profeſſo hoſtis, auaritię cum primis mancipatus, ſic ut ad omnem lucelli auram leges fixerit ac refixerit: hic fraudes ſpirans, peſtifero afflatu Iuſtinianum imperatorē ita infecerat, ut nūquam moriturū perſuaderet, ſed uiuum ſententemq́ in cælum tralatum iri. Hunc tamē Iuſtinianum ſunt qui tradant, fide catholicum, rectum in adminiſtratione, iudicijs iuſtum: unde ſit factū, ut ex uoto cederent omnia. Huius tēpeſtate floruit Priſcianus grammaticus. Maximinus imperator quū immortalem ſe propémodum arbitraretur proceritatis fiducia & roboris, ſucclamatū (eo audiente) in theatro, Græcè quidē, ſed in hanc ſententiam: Et qui ab uno non poteſt, à multis occiditur: elephas grandis eſt, & occiditur: leo fortis eſt, & occiditur: caue multos, ſi ſingulos non times.

Philoſophos qui imperia arripuerint, crudelius illiteratis rē adminiſtraſſe. Stephanophorus qui. Baſileus, Cœranus, Hegemon quo diſtinguantur. Cap. XXI

SEd enim quia Dionyſii (de quo carptim uellicatimq́ diximus) filiū etiam philoſophiæ ſtudioſum fuiſſe, à grauiſſimis proditū auctoribus eſt: & nos paulo antè ex Platonicorum fontibus, ut ſæpe, humore corriuato, potentiam mirè ſibi cooptare ſapientiæ ſalubritatem, aſtruximus: ſubit recordatio eorum, quæ à Socrate diſſeruntur libro quinto De iuſto: ſic enim procuntur, legitimè ſatiſq́ philoſophentur: in idemq́ ciuilis potentia & philoſophia conmea fert opinio) hominum generi ulla malorum requies: neque prius hæc reſpublica, quam uerbis expoſuimus, orietur pro uiribus, & lumen ſolis ſpectabit. Hæc quidem Socrates. Confirmata porrò à M. Tullio quum alibi tum in Epiſtola ad Quintum fratrem didaſcalica: Hanc coniunctionē (inquit) poteſtatis & ſapientiæ ſaluti cenſuit ciuitatibus eſſe poſſe, princeps ingenij & doctrinæ Plato. Sed & Antoninum philoſophum imperatorem, ſententiam eandem in ore habuiſſe perpetuò, prodit Iulius Capitolinus. Verum enimuero, ſi oratoriè licet in partem utranq́, quæ probabilia ſunt, afferre

ferre: quæſo quónam hæc pacto uideri poſſunt uera? Nam etiam ſi rationibus abundè colligi queat, ita rem habere, obluctantur exempla tamen pleraq́, ac ueluti reclamant, & quoquo te uerteris, agi rem lanceis (quod dicitur) argenteis coarguunt. Nam quot quot ex philoſophorum progreſſi ſcholis tyrannides arripuere, crudelius, auarius immaniusq́ eas exercuiſſe comperiuntur, quam ignari prorſus literarum. Patriam libertatem, obſecro uos, quanta feritate Athenienſis Ariſton, Epicureorū innutritus ſcholis, oppreſſit? An non ante illum etiam Critias? quiq́ cum Critia philoſophiæ myſterijs ſunt initiati? Quid uero de Pythagora dicam? Quid de illis ipſis ſeptem ſapientibus, alijſq́ qui maximarum rerum pondera ſubire adorti ſunt, nonne imperio uſi crudeliſſimè deprehendūtur? Athenionis ex Athenæo nimio plus apud Athenienſes crudelitas Mithridatico innotuit bello. Nec Lyſiæ Tarſenſis tyranni ex philoſophorum ſcholis latet: quem quum Stephanophorū allegiſſet patria, id eſt Herculis ſacerdotem, arreptum ſemel imperium non abiecit, tyrannum agens ex profeſſo. Qua hominum ſæuitia ſanguinaria commotus Democharis, ſiue is fuerit Crates, lepidè fertur dixiſſe, Sicuti ex thymbra lanceam nemo cōcinnarit, ita nec ex Socrate inculpatum militem. Vt Homerum imitemur, qui non uirtutibus appellandis, ſed uitijs detrahendis laudare plurimum ſolet: ſic enim amymona dicit ſignificanter, qui riſu excipiendum perpetrarit nihil. Hinc in hiſtoricis commentarijs ſcribit Cariſtius, à Lyſimacho exactos toto regno philoſophos. Verum quid Lyſimachum dico? Alcium & Piliſcum Epicureos Romani exigendos cenſuere. Sectæ eiuſdem complices omnes Meſſenij. At uniuerſim philoſophos Antiochus. A Sophocle quodam per decretum ex Attica pulſos eoſdem, accepimus. Proinde in eum à Philone Ariſtotelis familiari concinnatam nouimus orationem, Democharе rurſum apologiam excogitante. Romani quoq́ ſophiſtas, ut iuuentutis corruptores, longius ſummouendos cenſuere. Nam eleganter Anaxippus, Sapere quidem uerbis philoſophos, re autem uideri prorſum ἀνοήτους, id eſt rudes fatuoſ que. Et ille ait, Nil eſſe philoſophis ἀφιλοσοφώτερον. Proinde ambiguum uidetur, ac ſuſpicionibus plenum, uirtutis ne gratia, an coacti paupertate, & rerum gerendarum impotentia ſapientiæ ſacris imbui perrexerint, ut qualecunque poſſent, inde inopiæ humilitatisq́ lenimen uenarentur. Dum uerò diuitibus ac principibus uiris inuſtas acerbius calumnias uolunt, id agere non tam eorum inſolentia animaduertuntur, quàm inuidiæ ſtimulis exagitati. Quamobrem, quibus ita theoninum impreſſere dentem, quosq́ peſtilentis naturæ ueneno inſpergere adorti ſunt, ſapientius longè, atque ſecundum hominem, magis illorum latratus riſu excepere, liuori ſuo & tabidæ dicacitati miſeria relicta. Porrò nec ab hiſce diſſentaneum eſt, quod ab Eudæmonida prolatum legimus: qui quum philoſophum audiſſet diſſerentem, Solum ſapientem uideri imperatorem bonum: reſpondit, Dictio quidem admiratione digna, ὁ δὲ λέγων οὐ πρισπάλπτει. hoc eſt, Qui uerò dicit, tubæ clangorem ne inaudiuit quidem. In tanta uerò regum mentione non fuerit, opinor, uacantis operæ illud exabundanti adieciſſe, quod Ammonius non præterijt: βασιλέα eum dici proprie, qui à maioribus traditum gerit principatum. Cœranon autem, id eſt κοίρανον, qui πρὸς καιρόν, id eſt ex occaſione, regium obit munus: quod ante diſſidium Achilles fecit. Nam ἡγεμὼν intelligitur, qui in militia ordines ducit.

Tyrannos rarò conſeneſcere, amicorum inopia potius quàm auri. Cap. XXII

VErum quia regiam ingreſſi ſumus, & nos hinc inde floſculos præcerpimus, cur nam tyrannum ſenem, aut incruenta morte pereuntem rariſsimè conſpicantur mortales? Sit hoc huiuſce pragmatiæ auctarium, quod ut elargiamur copioſius, à magno uiro facienda uerſura eſt: is erit Dion, cuius uerba ex Epiſtola ad Dionyſium tyrannum ſuppingere collibuit: ſi illud adnotauero prius, Eſſe tyrannum uelut in tartaro orcum, non tricipiti, ſed capitum multorum Cerbero conſtipatum, qui cuncta trahat & laceret. Sed ad Dionem redeo: Et mihi (inquit) de Euripidis tragœdia illud ſubit mentem, Te rerum quandoq́ uſu ita ferente, ut uir tibi aſsiſtat huiuſmodi, optaturū impenſius. Meminiſſe item uolo & tragicos alios, ubi tyrannum aliquem inducunt pereuntem, haſce illi uoces attribuere, Heu pereo miſer nullis amicis

cis fultus. Auri uerò inopia malè perire aliquem, nullus adhuc retulit poetarum. Ex iisdem porrò fontibus illud item à sapientissimis summè comprobatur. Non auri fulgorem in misera mortalium uita rarissimi, non adamantem, non argenteas mensas, quæ apud homines censentur præcipuè, ita coruscare, neque latifundia aut culta pinguia tantum ualere ad uitam, quantum uirorum mens bonorum conspirans consentiensq;. Tyranni nomen haud ita uetus fuisse Græcis, comperio: quãdo nec Homerus, nec Hesiodus, aut ueterum poetarum alius eo aduertitur usus. Echetum certè Homerus βασιλῆα nuncupat, tametsi mortalibus infestissimum. Archilochi maximè tempestate irrepsisse appellatio creditur: aut ab Tyrrhenis, qui maria infesta haberent, ut ex Hippia probat Sophoclis interpres: uel, ab Tyro ciuitate: aut quia τειρῶ οὺς λαούς, id est populos conterit, ὀνίας inferens.

Regium esse, ne tenuia quidem aspernari. Apologia aduersus supercilios uitilitigatores. Mnaseam cur ueteres Salpam cognominãdum censuerint. Spartanorum sacrificia prætenuia. Cap. XXIII

ARtoxerxem Persarum regem legimus, summa prudentia & morum grauitate præditum. Quod mirum in gentibus illis uideri potest, adiudicasse non uerbis modò, uerum & ipsa re, Nil minus esse amplitudinis regiæ, parua si offerantur, lætè excipere, quàm magna, quæ summi fastigij creditur contribuisse. Nam quum illi obequitanti mercenarius & uilis ac imperitus quidam, ut cui aliud esset nihil, aquam utraq; manu è proximo haustam flumine obtulisset, non pedem supplosit ille quidem, sed hilaris ac renidens excepit. Quippe qui non rei quæ dabatur, uel inopia, uel usu, sed alacri dantis uoluntate gratiam metiretur. Quo sanè argumento inde conformata Græcis sententia lepidior, χάριτες βαιοὶ σὺν ὀπτῇσι: qua significãt, rebus exiguis non deesse gratiam comitem. Hoc mihi nunc collibuit interfari, propter fastosos istos subnixè ambulantes, quib. alabastrus unguenti putere quandoq; solet: à quibus scio, uel clausis (ut aiunt) oculis, uitio nobis uersum iri, quòd tanto studio ubertatem consectemur: & inepta fortasse, aut Græcula, quum recondita retrusaq; debuerimus & indicta, quæq; ex Cimmerijs uiderentur euoluta tenebris, & in album elata. Nobis uerò, quod sæpius testatũ uolumus, ista (ut sic dicam) cõuasatio, uasaria omnia excutiens, ac hilaria ipsa exhibens lectori, plurimum arridet, necdum nostri nos pœnitet. Nam & Mnaseam, qui Pægnia concinnauit, à familiaribus ex argumenti uarietate Salpam inuenimus cognominatum, quod piscitij genus id uarium præcipuè conuisitur. Quin & depacisci mortem cupimus, modò quæ concepimus animo, ad destinatam publico bono metam prouehantur. Quo nomine, uelut caduceo ac uelamento, uel inter hostes abundè præmuniti poteramus uideri: ut ne suspicemur quidem, nos στωμύλειν ὄκνου πλῶ θώμιγγα. Sed norint item censorio tumentes supercilio, & (ut Demosthenis in Aeschinem utar uerbis) tragici Theocrines, in alios mirè audaces, pro se muti: Lycurgum Spartæ legum latorem celeberrimum, non ideo creditum cælestibus inimicum, uel rei diuinæ parum studiosum, quòd tenuissima ciuibus suis sacrificia instituisset: immo uerò factum ea re esse, ut expeditius faciliusq;, & inde frequentius quoq; rebus diuinis intenderent: quòd mola tamen salsa litarent, si minus suppeterent thura. Hoc ego argumento, nostra hæc qualiacunque, ueluti xeniola quædam, & literarij stipendij primitias bonis iuuenibus uelut partiarijs duxi offerenda: legant, si ad stomachum faciunt: sin minus, ὡς οὐδὲν πρὸς γοῦν ὄντος, remittant, sed citra bilem. Quanquã non parum sum ueritus, ne sæpe occurrent, quæ uel politissimos fatigent, ita omne studiorum genus attentamus, quæ non à limine modò salutauimus, sed & cauædium ingressi, non transfugiendi proposito, sed explorandi: ut inde præuertamus concoquamusq; pluscula, ut qui sortem fieri ex usura didicerimus abundè. In hæc quandoq; diuertisse, ac antidotum (quòd dicitur) ante uenenum porrexisse, uitio ne fuerit, propter Catonum censuram seueriorem, & tragœdias nonnunquam importuniores: quibus ad uenena prorsum natis, uelut excantamine funestius euibrato, frugum germina conflacescunt intereuntq;, abominãdo spiritu pernicioso cuncta afflante. Cæterum inter illos nosq;, deo bene iuuante, intergerinus struetur iustus, nec diplinthius

thius modò, uti est apud architectũ Vitruuium: sed & triplinthius, uel eo amplior probiorq;, quum Perpennarũ ui solida, quo arietationes festucarias, quas ipsi trabales rentur, securi deridiculo habeamus.

Super omnem irin, adagio quid sit. Iridis rationem esse admirabilem, & cur Thaumantis credita filia: item appellationes eiusdem uariæ: ac cur dicta arcus dæmonis. An in ea sint clementiæ diuinæ præsagia. Item de cataclysmo, siue abluuio, & conflagratione, siue ecpyrosi. Cataractæ cæli ruptę quæ intelligantur. Demum de columba indice subsidentium aquarum, ex Plutarcho. Cap. XXIIII

QVum Philostrati iconas euolueremus, præfloraturi, si quid se ostentasset dignum quod hisce libellis operæ leuioris, si spatiosa legũ uolumina spectentur, aut physica perpendantur acumina, uel primæ philosophiæ sacrã intuea mur altitudinem, protinus inspergeremus, ac (ut sic dicam) inocularemus: inter cætera non citra genium illud se nobis ingessit, quod & apponam. Pasiphaes uestem in Neapolitana illa porticu diuinum quiddam enituisse, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἴεσιν. hoc est, super omnem irin. Id quod adagionis formam habet, de ueste splendida coloribus uariantibus, ac omnino contexta pretiosius: siquidem iridis colores esse inter naturæ mira, neminem præterit. Quando & Plato inde creditam scribit, Thaumantis filiam, quod admirationis inferat plurimum, quod retulit Plutarchus quoq;. Sed illud maximo esse argumento potest, à pictoribus formam eiusmodi speciem'ue colorum exactè necdum quisse exprimi: tum quòd à similibus adeo auspicantur, ut indiscreti uideantur colores, qui tamen desinant in diuersissima: tum etiam quòd iridis colores in substantia fiunt peruia ac diaphana. Quã rem æmulari nulla queat ars, ut docebimus, quæ terrestri materiæ colores appingit. Est & res hæc in aliquo nominum ambitu: alius enim irim dicit: arcum uarium, alius. Sunt & qui arcum dæmonis, id est intelligẽtię uel sapientiæ: astruuntq; esse in eo diuinæ clementiæ præsagia, quæ mundo cladem igni uel aqua non uideatur illatura: quòd inibi rubens uisatur color, qui confit ex humido inflammato, quo significetur, humectam naturam non præualere, quum ignis in arcu suam præferat uim. Cæruleus uero color, qui & ipse indidem uisitationem facit, constatq; ex aqueo indigesto, igneam uim haud ita præcellere uidetur præmonstrare. Addunt illud quoq;: irin apparere nunquam, nisi ubi partim disserenarit, partim humoris persistat densitas. Serenitatem uerò ex calido prouenire ac sicco, quod igneę congruit uirtuti. Humoris densitatem, ex frigido humectoq;, quæ aquæ proprietas est. Hæc uerò natura diuersa quum simul siant, uictoriam in æquilibrio positam planè insinuant. Sunt uerò ex theologis, nec philosophiæ ignaris, qui inundationis uniuersalis, quam prælicenter abluuium dixit Laberius, aut conflagrationis rationem naturalibus prouenire causis non posse (hoc est, ijs quas philosophi secundas uocant causas) contendant. Immoq; esse ridendos, cataclysmum attribuentes planetarum humidorum coniunctionibus in signis pluuialibus: sicuti ecpyrosin, planetarum calidorum in calidis signis. Potest quidem (inquiunt) diluuio terrarum inundari portio, tota terra non potest: præsertim excessu adeo miro, ut quindecim cubitis excedantur montiũ uertices: quod antiquitus factitatum nouimus. Nam & Aristotelis auctoritas astruit hoc ipsum Meteororum secundo, ubi ait, Si terræ pars mari adobruatur, alteram ediuerso retegi ac arescere. Totam uerò terram latere sub aquis, uideri impossibile, si naturæ duntaxat rationes cõsectamur. Sanctæ literæ inundationis illius uastissimæ causam efficientem in diuinam reijciunt uirtutem, quæ princeps causa est & unica uniuersalisq;, materialem in Oceani aquas: Ecce (inquit Dominus) adducam aquas diluuij super terram. Et alibi, Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt. hoc est, fenestræ aerei cæli, in quo generantur nubes & pluuia. Sicuti cataractis ex asseribus temperantur aquarum cursus, nunc aperiendo, nunc occludendo in fossis plerunq; manu factis, quarum præripia lateritio muniuntur pariete: hinc & à Diodoro, Nili celebrantur cataractæ. Quoniam ut in remotioribus Græcorum lexicis comperi, Cataractas ea gens riuos intelligit, ac (ut apertius agam) conductus: quanquam pro aquilis & harpyis

Universidad de Deusto
Biblioteca

pyis usurpent poetæ quoq;,ut Sophocles. Vbi uerò optimus maximus deus ait (Ioſepho item approbante) Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me & inter terram: intelligunt ſcripturarum periti, ſignum uocari ad placitum ex diuina inſtitutione: quoniam artifex ille maximus ita diſpoſuerit, ut eſſet iris atteſtatio fœderis ipſius cum Noe poſt diluuium, quo in reliquum terra non foret peritura. Fuerat ante cladem illam iris, ſed non ut ſignum: ueluti ſi cogites lapidem immobilem diu, & neglectum, mox factum diſtinctionis alicuius ſignum. Strabus inter ſacros interpretes non negligendus, de iride ſic fermè prodit: Arcus duos habet colores, cæruleum & igneum, qui duo exprimunt iudicia: unũ aquæ, quod præterijt: alterum ignis, quod uenturum creditur ſeculi fine. quamobrem cæruleus color, extrinſecus: igneus uerò introrſum uiſitur. Dignum uerò relatu, quoniam de diluuio facta nobis mentio eſt, in Plutarchi monumentis legiſſe me: columbam ex arca emiſſam indicium Deucalioni præbuiſſe ſubſidentium aquarum & ceſſantis hyemis.

Affectionum quæ in aere fiant, ratio duplex. Item uidendi per lineas. Remus cur in aqua uideatur fractus. Iris quomodo fiat, & eiuſdem colorũ diſtinctio. De ophthalmicis nonnihil. Cap. XXV.

VErum in philoſophorum ſcholas iam diuertendum, apud quos unguenti facilè plus reperias, quàm apud noſtrates olei: primumq; à Plutarcho fiat uerſura, in cuius libro De ijs quæ philoſophis placeant, tertio, de iridis ratione ſic propemodum legimus: Eorum quæ in ſublimi fiant, quæ παθὴ Græci uocant, nos dicere affectiones poſſumus, alia per hypoſtaſin, ſiue ſubſtantiam eſſici, cuius eſt modi imber, grando, id genus alia plura. Alia uerò κατ' ἔμφασιν, id eſt ex apparitione, quam primo De generatione Ariſtoteles ſymphaſin uocat. Nam & nauigantibus nobis moueri continens uidetur. Eſt ergo per emphaſim iris, quam purpuream Homerus dicit, hoc eſt πορφυρόεσσαν εἶναι. Sed & ex mythicis nonnulli habere eam tauri caput, fabulati ſunt, ac ἀναῤῥόφειν, id eſt exſugere abſorberecq; flumina. At quónam modo fiat iris? Viſus, inquit Plutarchus, aut per lineas efficitur rectas, aut flexas, aut refractas. Per rectas quidem, ut in aere, aut διὰ τῶν λίθων τῶν διαυγῶν, id eſt per lapides perſpicuos: tenuium ſiquidem hæc omnia ſunt partium. Per flexas lineas, in aqua: ui quippe flectitur uiſus, ob denſius aquę elementum: quæ ratio efficere creditur, ut inibi remus flexi fracti'ue ſpeciẽ præbeat: aut quia in aquam demiſſus per naturæ pellucidam raritatem enatantes remittit à ſuo corpore fluentes imagines ad ſummam aquæ planiciem, quæ inibi cõmotæ infracti ſpeciem oculis ingerunt. Tertius uidendi modus, in refractis eſt, ſicuti per ſpecula, cuiuſmodi eſt iridos affectio: humecta enim intelligenda eſt euaporatio in nubem tranſmutata: inde ſenſim in puſillas humectãtesq; aſpergines, uel (ut Græcè dicam) εἰς μικρὰς ῥανίδας νοτίζουσας. Quum ergo occaſum ſol petierit, ex aduerſo eius irin ſpectari, neceſſe eſt: quum uiſus incidens in aſpergines refringitur, ut iris fiat. Sunt autem aſpergines, οὐ σχήματος μορφὴ, non figuræ forma, ἀλλὰ χρώματος, ſed coloris: habetq; primum puniceũ, aliud oſtrinum purpureum'ue, tertium cyaneum & praſinum, ſiue cæruleum & uiridem. Iridis exemplum ſuppetit in inferioribus. Si quis è regione radiorum ſolis aquam ore conceptam efflet, ac aſpergines ipſæ ἀνάκλασιν, id eſt refractionem admittant in ſolem, ibi iam effectam irin comperies. Nec minus qui ophthalmici ſunt, ita afficiuntur, ubi in lucernam intenderint aciem.

Item quæ requirantur ad iridis effectum. De quodam, qui imaginem ante ſe propriam uidebat. Cap. XXVI

CAeterum Meteororum tertio prodit Ariſtoteles, ut contingat iris requiri prædenſam nubem, ante quam altera ſit nubes roſida, quoniam in nube concipiatur iris quadam ſpeculi ſimilitudine. Roſida ſolis radium tranſmittit, denſa repercutit. Sic in ſpeculo fit per uitri perſpicuitatem & plumbi ſpiſſitudinem. Effigies corporum (inquit Albertus) naturæ ui effingi in aere poſſunt humecto, & in aqua eodem modo, quo imagines rerum ſunt in rebus. Et quia humiditas perſimilis aeris humiditati & aquæ defluit in oculum infirmũ: inde fit, ut

ſit, ut ſimilis effingatur imago quandoq; in oculi humore. Propterea ſcribit Ariſtoteles, Cuidam ex uidendi infirmitate cõtigiſſe, ut idolum ſuum aduerſa facie ipſum præcedere arbitraretur: ſed hoc (inquit) eueniebat, quòd radius uiſiuus ad ipſum repercutiebatur: adeo enim ex morbo imbecillis erat, ut ſpeculum fieret propinquus aer, nec poſſet omnino penetrare. Propterea etiam Seneca, Quidam (inquit) hoc genere ualitudinis laborant, ut ipſi ſibi uideantur occurrere, ut ubiq; imaginem ſuam cernãt. Quare? Quia infirma uis oculorum non poteſt ne proximum quidem ſibi aerem perrumpere, ſed reſiſtit. Antipheron Oretanus à quibuſdam dicitur ex Græcis, quem nominare Ariſtoteles ſuperſedit.

An lunaribus radijs effici poſſit iris. Plinius emaculatur. Cap. XXVII

IRin lunaribus radijs confici non poſſe, ueterum nonnulli ſunt opinati: credo, quia difficilis ſit obſeruatio. Ariſtoteles fieri poſſe non inficiatur, ſed luna modò plena, & ea in occaſu uel ortu poſita. Et amplius, annorum ſpatio quinquaginta bis tantum. Id quod nulla ratione dici, argumentantur eruditiores. Immo eodem anno bis uiſam nocturnam irin, experimentis probãt. Quin & in aquilone, luna in meridie conſtituta, nec utiq; plena, ſed ea phaſi, quam alibi amphicyrton docuimus appellari. In tantum fallitur Plinius, qui noctu fieri pernegat: quamuis (inquit) Ariſtoteles id probat aliquãdo uiſum. Quod tamen fatetur, non niſi triceſima luna poſſe. Irrepſit turpe mendum in Pliniana uerba: quî enim ſcribi poteſt, Triceſima luna? quum Ariſtoteles, ἐν τῇ πανσελήνῳ prodiderit: quod eſt, in plenilunio. Id autem quartadecima luna contingere, interpretantur eruditi, & perdocet ratio ipſa. Arati quoq; interpres Theon, Anaximenis recenſens opinionẽ ſuper affectione huiuſmodi: Et noctu (inquit) fieri aſtruit, ſed perraro, quoniam non ſemper ſit plenilunium. Publicam uerò Plinij lectionem ita demum tueri poſſis, ſi lunares dies non ab ea coeunte, iamq; uiſitationem faciente, ſed plena mittere in digitos ordiare. Sed contrà Macrobius Naturalium primo, Nec ſol (inquit) unquam deficit, niſi quum triceſimus lunæ dies eſt: & niſi quintodecimo curſus ſui die, neſcit luna defectum.

Rotundationis in iride ratio: item colorum. Cur Heſiodus irin dixerit πολυώνυμον ὕδωρ. Senecæ locus reſtituitur. Cap. XXVIII

PVtat quidem Ariſtoteles irin, neq; circulum eſſe, neq; ſemicirculo maiorem, ſed uel ſemicirculum, uel ſemicirculo minorem: quanquam Heſiodus maiorem intellígit. Verum rotundationis ratio duplex, tum ex ſubiecto, tum ex efficiente cauſa. Ex ſubiecto quidem, quoniam id eſt roſidus humor, qui globoſa quidem effigie eſt, ſed pyramidali. Certum enim eſt, omnia grauia deſcendere ad angulum. Porrò ex ſole quoq; luminoſus radius pyramidis exit figura, cuius ſuperior tantum arcus in ſemiglobo rorationis commemoratæ effingitur, tum etiã quia eſt ſol nubibus altior. Eſt quidem iris τρίχρως, hoc eſt colorum trium, ut inquit Ariſtoteles: quamuis eſſe quoq; quatuor poſſint. Cauſa uerò ordinis colorum eſt, quia in roſido humore portio aliqua eſt fumidi uaporis, & proinde leuioris, & ſcandentis altius. Indeq; ſuperior in iride color, rubens uiſitur, ac dicitur uinoſus & puniceus, qui fit radio tangente ſuperficiem rotunditatis nubis. Puniceum quoque apparet lucidum & album, per atrum ſi ſpectetur. Craſſum uerò aqueum reſolutum deſcendit, grauitatis natura. Proinde inferior exteriorq; color uiret. Aer autem humefactus ac ſpiſſus in meditullio eſt, ac imo cæruleus color ibidem albo intermixto. Aer autem is ſæpe uniformis eſt, & hinc tres tantum uiſuntur colores: interdum euariat, ita ut quatuor appareant. Sunt qui putent hoſce colores à quatuor trahi elementis, ut ex igni rubens ſit in ſummo, ex terra uiridis in imo, ex aere lacteus, ex aqua cæruleus. Ex colorum certè multiplicitate uidetur Heſiodus, πολυώνυμον ὕδωρ irin dixiſſe, id eſt multi nominis aquam. Cæterum, hac in parte potiſſimum Senecæ locum reſtituamus integrum, qui fœdè interpellatus circumfertur Naturalium primo, de iridis coloribus, ſic inquit, Purpura eodem conchylio non in unum modum exit, intereſt quãtum macerata ſit, craſſius medicamentũ: arcus aquarius traxerit, ſæpius merſa ſit, & excocta, an ſemel tincta. legendum, nõ Arcus aquarius, ſed An aquatius: id quod ſenſui maximè congruit, ac uetus præfert lectio.

Obseruationes item super iride plures. Maronis locus explicatur, necnon Plauti, ac Propertij. Cap. XXIX

NOn omittendum hic rusticanum præsagium & uulgò celebratum: si fuerit color rubens in albenti, significari fertilitatem: cuius ratio est, quia color is fit ex materiæ raritate, ubi radius solis fortius agat. Rara autem materia facilè à sole resolui potest. Quo eueniente, non insequi queunt pluuiæ iuges, quîs plurimum impediri fertilitas solet. Cæterum, hoc perpetuum non est. Porrò, sunt qui Aristotelem ea ratione arcus tãtum duos posse apparere, literis autument tradidisse, quòd in eadem nube ac materia eadem non queat diuisio multa fieri subtilium & crassarum partium rorãtium. Sed calor fortis & minus fortis in diuersis & distantibus partibus, diuisiones facit duas, & raro plures. Probabile tamen habet Albertus, tres & aliquando plures posse contingere. Qui etiam putat, hyeme, solle in meridie posito, irides duas posse apparere ex oppositio situ, etiam si rarius id contingit. Paruas utiq;, & uelut incumbentes terræ in ortu uel occasu. Sed cur (id quod philosophicis imbuti sacris constanter astruunt pleriq;, etiam si admittit Seneca) non fit in meridie: quum tanta sit solis ad aquilonem arrectio, quanta ad meridiem deiectio: qua ratione ita ibi distinguuntur climata, sicut hic: quamobrẽ necessariò fiet in meridie quoque iris demonstratione perspectiua. Sed colligunt eruditi, fieri quidem, uerum à nobis non uideri. Nam nec irin uidet ferè aliquis ultra tria millia passuum: uesperi autem & meridie omni tempore anni potest apparere iris in opposita nube. Illa porrò obseruanda: irin nunquã fieri ascendente nube, sed ad imum uergente: illo enim modo non rorat, sed quum defluit. Oportet item nubem à uento quiescere, alioqui planæ non fierent partes perspicui, nec imago solis in roratione concipi posset inquieta. Euanescit primo quoque tempore iris, quia generatio eius est in materia iam deflua. Quippe ubi primo eleuatur uapor, diu perstat prius, quàm frigore extrudatur calidum surrigens, & densetur in nubem. Vbi uerò iam nubes est, diu perseuerat: nec statim resident partes, ut conuertantur in aquam. Verum ubi id obuenerit, non diu pòst insequitur pluuia. Quia uerò concipitur iris in portionibus aquosæ nubis, quæ iam ad ima ferũtur, tam diu apparet, donec appluat iam, quamobrem deficit mox. Hac de causa uel imperiti eadem hora ingruere præsagiunt pluuiam, qua sese ostentarit iris, quæ ubi euanescere incipit, uertitur in pallorem, uisunturq; in nubibus uirgæ intermixtæ descendentes, quia tunc defluit roratio per guttas grandiores. Quod de pluuiæ diximus præsagio, lucem infert (opinor) Virgiliano uersiculo, Et bibit ingens arcus: Georgicon primo. Quem locum per incuriam plerique negligunt. Meminit etiam Seneca Naturalium primo: Quanquam (inquit) non easdem, undecunq; apparuerit, minas affert, à meridie ortus magnam uim aquarum uehet: uinci enim non poterunt uehementissimo sole, tantum est illis uirium: si circa occasum refulsit, rorabit, & leuiter impluet: si ab ortu, circá ue surrexerit, serena promittit. Ex ijs etiam clarius se aperiunt Plautini sales ex Curculione, de anu uini uas exsiccante,

Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.

Item apud Elegiacum poetam legimus,

Cæruleus pluuias cur bibit arcus aquas?

An rectè dicatur, *iris* caua nube concipi. An *irides* colores sint ueri. Cap. XXX

QVod autem irin statuunt plerique, esse imaginem solis caua nube conceptam: id uerò à nonnullis rerum naturæ peritis perspicuè refellitur, ob incongruitatem eorum quæ contingerẽt, si ita detur. Nam & Possidonius esse nubem solis speculum scribit, irin uerò solis imaginem in speculo confusam. Id si ita est, debet se imago illa ingerere nostris obtutibus ex profundo nubis per tantum interstitij, quantum ab occidente est ad ortum, hoc est, à sole ad nubem, quæ speculum dicitur solis. Id uerò esse falsum, euidens comprobat experimentum, quum sæpius uisatur iris longè ante nubis superficiem, in qua apparet. Qui enim rerum naturam scrutantur solicitius experti sunt: alterum iridis cornu uisitationem facere inter obseruãtis aciem, & montem haud ita seiunctum dissitum' ue, aut pro

pinquam arborem, à qua longo interuallo absint nubes, in quibus item resultet. Inde autem ita fieri coniectant, quòd montem arboremúe ijsdem infici coloribus, sit obseruatum. Quod uerò astruunt, ueros non esse iridis colores, meras esse nugas, fatendum est, si peripateticos audire scientissimos uolumus. Quum enim lux, omniũ sit colorum hypostasis, & substantia formalis, & constituat colores tinctis radijs in perspicuo denso: constat, ibi uerissimè inesse colores, ubi eiusmodi lux tingit in perspicuo aeris humidi, uel rorationis descendentis: eo nanq; modo, iris colores cõcipit: & ideo ueri sunt censendi, tanto naturæ artificio, ut eos (sicuti diximus) consequi nulla queat ars, quum transitus internosci haud possit, qui in sequentem uertantur, nullo medio: sicuti Boethius adnotauit in Musicis item contingere. Ex quo rectè Ouidius,

Qualis ab imbre solet, percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum,
In quo diuersi niteant quum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.

Quod uerò ingerunt Pythagorici, ideo non uideri colores ueros, quòd non permaneant diu, uanissimum esse aiunt. Id enim obuenire, certissimũ est subiecti ratione, quod in dilapsu est constitutum. Alioqui colligemus, ueriorem uideri hominem uitæ diuturnioris eo, qui commoritur statim productus in lucem, quod quis non uideat esse absurdissimum?

An ex iride odor accedat uel terræ uel arboribus. In oriente cur odoratiora consurgant. De aspalatho, & rhamno. Cap. XXXI

SEd & parte hac sciendum illud quoq;, ueteribus ferè creditum: terrã halitum quendam præsuauẽ emittere ex eo loco, in quem cælestis arcus decubuerit. Id ne quis fingi à me putet, uerba eminentissimi auctoris ex libro Naturalis historiæ decimoseptimo subnectã: Quòd si (inquit) admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille, qui quæritur: contingit sæpe etiã quiescente ea, sub occasu solis, in quo loco cælestis arcus decubuerit capitib. suis. Et quũ à siccitate continua immaduerit imbre, tũc emittit halitũ illum suum diuinũ ex sole conceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Cæterum, scitu item dignissimũ est, quod eminentissimus philosophus super ijs est commentatus: Terra (inquit) quum feruet atq; inuritur, quod ædiderit principio, bene olet. Etenim, quæ parcè humído quendam in modum recaluerint, odorata redduntur, humor enim calore cõcoqui potest. Hinc quæ ad Orientem spectant, odoratiora exsurgunt. Irin uerò efficere hoc putant, quoniam sine aqua effici nunquam potest. Quum uerò materies immaduerit, caloreq; interiori concoxerit, respirare iam incipit, uaporemq; interius conceptum emittit. Nec uerò aquam nimiam accessisse oportet: eluit enim, atque extinguit calorem ab igne iniectum. Quæ autem post arcum eueniunt, semper fere mediocres sunt. Hæc qui non suspicantur, quum causam nullam reperirent insignem, iridi effectum contribuerunt. Quod uerò alibi Plinius scribit: In quocunq; frutice curuetur arcus cælestis, eandem quæcunq; sit aspalatho, suauitatem odoris existere: sed in aspalatho inenarrabilem quandam. Ex eodem ita compertum nobis Aristotele est, nec omnes arbores, nec semper aliquas odorem ita acquirere, palàm esse. Sæpe enim arcum cælestem constitisse, nec tamen arbores odoris spirasse quicquã, quod sensum mouere posset. Causa uerò ad arcum per accidens referenda est. Præsertim si arcus ipse nulla est natura, quę fixa & permanens sit. Sed obtutus tantum refringendi affectio & apparitio. Prouenit autem odoris affectus, ille, non qualitercunq; se materies habeat. Neq; enim in uiridi, neq; in arida, sed in exusta post aquam quæ arcui superuenerit, certam reddi suauitatem odoris, pastores resciunt, præcipuè ubi aspalathus, aut etiam rhamnus est, aut id genus alia, quorũ flos suauiter oleat. Illud de rhamno obiter adnotarim libens, ab Græcis præcipuè poetis ἀλεξίκακον dici, non modò quia reptilium morsus alleuet, uerum quòd aduersum phantasmata sit amuletum præstantissimum. Quo argumento, in parentationibus ante fores appendebatur. Meminit eius uel Euphorion, ἀλεξίκακον φύτε βάμνου: nec tacuit Sophron.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iridis notiones aliquot. Radix marica. De melino colore, & giluo. Quid meline, melinophagos, melothra. Κυανίζειν quid. Iris pro arcu, unde dicatur. Aquariũ dici de iride. De arquato morbo nonnihil. Cap. XXXII

VErum ut in grammaticorum etiam diuertamus hortulos, quando & ibi diῖ sunt: ne quis protinus obiiciat, ollas ostentari à nobis, sciendũ est, Iridis nomine nonnunquam placentæ intelligi speciem, sed & lapides cristallini generis: & aromaticã item herbam, quæ à Romanis dicatur radix marica, ab aliis etiam consecratrix, ab Aegyptijs uerò nar. Eius etiam commeminit Plinius: sed (ut auctor est Dioscorides) à similitudine cælestis iridis appellatio ducta. Flores enim habet mira distinctos uarietate, tum enim pallent aut albent, tum melinum præferunt colorem, quem luteũ interpretantur: quod ex Plinio euidentissimum, ac Dioscoride. Qui sorba, id est ὄα, dicit μηλίζοντα, id est colorem præferentia luteum. Apud Athenæum, Ephesiorum satrapes dicũtur fuisse melini & purpurei: sunt autem eo nomine tunicæ. Quamuis etiam à Melo insula pro candido accipiatur Plinio, Plutarcho, cæteris. Nec ignoro Seruiũ Georgicôn tertio, giluum colorem melinum interpretari. Giluum uero sunt, qui ex Palladio cinericium accipiant. Virgilius,

Glauciq; color deterrimus albis,
Et giluo.

Melinen sunt qui pannicum interpretantur, quod & elymon dicunt, ut septimo πρὸς φυτῶν Theophrastus, ab elymo seiungit melinen: sicuti καὶ ἀπὸ τοῦ λίνου, id est à milio. Proinde sunt quibus placeat leguminis ita nuncupari genus, quod fœminino enuntiarint genere Sophocles, Herodotus historia tertia, Xenophon: sed postremus, melinos item: qui & ἀναβάσεως primo, in Cilicia fuisse campum, prodit: qui sesamum, melinum, milium, triticum ubertim ferret, ac hordeum. Melinen pro piso accipit Valla. Melinophagos dici ex Thracibus quosdam, lectione obseruatum historica est. Melothra uerò, id est μήλοθρα, colorum species sunt, concinnandæ faciei peraccõmodę. Verum ad iridem redeo. In ea uisuntur ex floribus aliῖ purpureo nitore, aliῖ cyaneo, hoc est Veneto: cuiusmodi Græci dicunt ὥσθ' Ἰυανίζοντα. Est & fluminis nomen Iris, ut apud Apollonium, ποταμοῦ ἀγχίῤῥοον ἴριος. Quum pro arcu accipitur, trahitur à uerbo εἴρω, quod dicere interpretamur: sicuti in Cratylo comprobat Plato: quoniam in iride præsagia cõcipiantur hyemis uel serenitatis futuræ: non quia serenitatem iris faciat, sed quoniam eius causa, est item serenitatis interdum causa. Est & pupillam ambiẽs circulus nomine eodem. Sed de eo affatim alibi. Inueni etiam, qui irin signare philosophiam autument. Iam huic capiti coronidem fueram impacturus, quum Arati uenit in mentem prodentis, Irin geminam esse pluuiarum euidens prognosticum, eo uersiculo,

ἠ δισσὺμβ ἴζωσι σῆμα μέγαν οὐρανὸν ἴριες.

Confirmat & illius interpres Theon: Quum (inquit) multa fuerit nubium constipatio, ex priore iride altera fit circumscriptione consimili, imbrem portendens plurimum. Nec illud prætermiserim, quod est ab Hesiodi interprete adnotatum: irin dici quoque προφορικῶς λόγῳ, ab εἴρω, quod est dico (uti prænotauimus) uidentes enim admirantesq; orationem proferimus. Irin postremò à Seneca dici aquariũ, adnotasse uidemur, à uirore qui in iride uisitur. Arquatum dici morbum regiũ, contendũt grammatici: de quo est illud Hieronymi notissimũ, ille putrefactus morbo regio cadaueri superuiuit suo. Sed comprimam stilum, ne ab erudita iridis dissertatione exorsi, turpiter atrum desinamus in piscem: & succinat aliquis, λάπφω ὠδίνει, parturit larus.

CAMILLI

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONum antiquarum doctissimi Lodouici Cæliῖ patrui, ad clarissimum sacrarum literarum doctorem, fratrem Sebastianum Delium Durantinum, Præfatio uigesimatertia.

POstea quàm grauissimis iudicijs studiosorum publici boni uisum est, Lodouici Cæliῖ Rhodigini patrui mei excultum Lectionum antiquarum opus imprimendum esse, censui facturum me operæ pretium, si operis, tibi Sebastiane, qui bonas literas profiteris, partem dicauero: noui te harum elucubrationum semper fuisse studiosissimum, huiusmodiq; opus miris semper laudibus extulisse. Iudicium tuum minimè spernandum duco. Vir etenim es & doctrina & religione præclarus. Sed quo plenius præcellens tua magnitudo studiosis omnibus innotescat, diuisio illa summmis approbata ingenijs in primis nobis occurrit, Bonos studiososq; tribus effici, natura, more, ratione. Etenim nasci primò oportet, ceu hominem, & non aliud animal. Necessaria deinde institutio, quam subsequitur ratio. Animalia nanque muta, rationis expertia plurimum naturam subsequuntur. Ast genus humanum, quod rationalis naturæ gradum habet postremum, artibus uiuit & ratione. Proinde, quum te optima conciperet mater, ità tibi ex purissimis seminibus uidetur corpus attemperatum, ut diuiniori animę organum esset exquisitissimum, non (ut plerunque) impedimentum. Quod ita esse, statim tu natus (ut audio) abundè patefecisti. Nam ingenijs nostris quum semina sint innata uirtutum, quæ si adoleuerint, ipsa nos ad uitam beatam natura perducit, non tu quidem malis moribus opinionibusq; deprauatis illucescentes huiusmodi igniculos extinxisti. Sed enim primum illud propositum est officium, ut te in naturæ statu conseruares: deinde ea teneres, quæ secundum naturam sunt, pellerescq; contraria. Siquidem eam morum dexteritatem, eam comitatem ac affabilitatem in te perspicimus, quam in uiro probo desideramus. Ob id Seraphicum ordinem & patriam tuam Durantinam illustras, hostiam te ipsum producens: propriam animam, quasi quoddam dei uiuentis simulacrũ ædificasti: templum quoq; construxisti, quum diuinissimam mentem tuam & intellectum ita parasti, ut diuinam lucem facilè posset recipere. Ergo undecunq; optimus, undecunq; summus à me coleris & obseruaris. Te igitur præside prodeat hic Vigesimustertius patrui mei eruditissimi uiri elucubrationum labor, quem tibi dicandum duximus, ob uitæ integritatem, utq; Camillum tuum mancipatum tibi certissimum scias.

Vale, & (quod facis) nos dilige, quando & ipsi te plurimum diligimus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI VICESIMVSTERTIVS.

Super Phrygij ac Pieriæ amore adnotata paucula, deq; indidem nata parœmia, Cataphryges hæretici. Caput I

YTHEN genere perillustrem tradunt historici celeberrimi, uxorem duxisse Iapigyam, exq; eo matrimonio natam illi filiam Pieriam nomine. Erat prope iuge bellum Myuntijs aduersus Milesios, sed non ἀκήρυκτον, id est citra caduceatoris officium: quippe statis temporibus patiebantur Milesii illorum mulieres ad se rei diuinæ causa commeare. Qui mos est in terra Græcia diu seruatus: nam Spartani & Messenij pacati quandoq; ob quædam sacra, etiam uirgines mutuo mittebant: quumq; Laconum uirgines quinquaginta uiolare Messenij forent adorti, in numerosa adeo turba ad stuprum nulla consensit, sed & Locridas uirgines quotannis Ilium mitti solitas legimus rei diuinæ causa. In quo mirum illud, annis mille non compertam, quæ pudicitiæ labeculam sentiret. Sed ad institutum redeo. Inter eos qui Myuntem incolerent, erat hic quem diximus, Pythes: eius uxor cum filia, Dianæ celebritatem ut obiret, quam uocant Neleida, Miletum perrexit. Ibi tum Phrygius ex Nelei liberis natu maior, Pieriam conspicatus, eiusq; forma incensus, amare uehemēter puellam cœpit: quicq; est amantium affectus, cupiens illi gratificari, instituit quærere, quid nam ei iucundissimum à se posset præstari. Prudens puella, & (quod in uiris rarissimum inuenias) etiam pia, id uerò sibi omnium longè gratissimum respondit fore, si daret operam, ut quàm sæpissimè multisq; comitibus Miletum conueniendi potestas fieret. Animaduertit Phrygius, nil futurum Pieriæ gratius pace. Proinde Milesiis in concionem euocatis, confestim de finiendo cum Myuntijs bello, deq; ineunda cum eisdem amicitia, uerba facit: placet res omnibus, componitur pax. Inde euentu tam felici, tamq; iucundis exorso initijs, apud utrunq; populum Pieriæ nomen celebre fuit: adeo ut mulieribus abierit in adagium res, ut in uotis illarum id esset antiquissimum, Sic se amari uelle, ueluti Pieriam Phrygius adamasset. Cataphrygas de regionis nomine hæreticos apud Hieronymum legimus: sed ad Phrygium nihil.

Amor, cur apud Platonicos dicatur dæmon: & cur admirandus. Amoris principium quale sit. Cap. II

QVia uerò in amorem uolentes incidimus, etiam si nō me fallit, aliubi nos esse de ea re commentatos, succurrit nunc, aliqua item ex Platonicorū arcanis promamus in hoc album: præsertim quum sciamus, Phædrum Platonicum laudibus amorem grauioribus efferre adortū, pronuntiasse, Magnum uideri dæmona. Siquidem amatorius ordo, ut Platonicus docuit Proclus, causa conuersionis est rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem atq; formam, sequentia omnia ad illam reuocans, eiq; connectens, connexaq; confirmans replensq;, dum diuini luminis profluentes inde dotes per omnia radiant. Quippe medium replet ubiq; inter illa quæ appetunt & quæ appetuntur. Ipsum quidem quod est amandum, gradum sibi uendicat primum. Amans autem gradum tertium ab amato. Amor deniq; usurpat inter utrunq; mediū, implens meliore deterius. Dicitur quidem & admirandus, quando id amat unusquisq;, cuius admiratur pulchritudinem. Ac dij quidem, siue (ut Christiane loquamur) ultramundani spiritus, & astra matutina diuinū amant decorem. Corpoream uerò etiam gratiam homines, quæ sit tamen ad superemi nentem ac inenarrabilem illam gradus unus, qui & primus. Nam (ut docuit scienter Plotinus) si quis amatorij affectus principium ponat, antiquam ipsius pulchri insitam animis appetitionem, cognitionem, notionem, & quandam sine rationis actu cognationis

tionis perceptionem. Is à ueritate causæ (ut arbitror) non aberrabit. Nempe quod turpe est, id naturæ est deoq; contrarium. Natura enim spectans pulchrum agit: spectat autem determinatum: quod quidem in boni ordine collocatur. Indeterminatū uerò turpe est, ordiniscq; contrarij: quin in amoribus Veneream appetentes mixtionem, in pulchro quodam procreare percupiunt. Penes illos uerò, qui ab hoc pulchro in superni pulchri reminiscentiam reuocantur: pulchrum hoc, uelut imago diligitur. At penes illos qui minimè recordantur, ob affectionis ignorantiam, nostra hæc uera creditur pulchritudo. Ac si temperati sint, inita cum hoc pulchro familiaritas uitio caret, lapsus uerò intemperantium in Veneream mixtionem est peccatum. Hinc apud eundem Platonem improbat uehemēter Pausanias, si quis generationis auidior cōtemplationem deserat, aut generationem præter modum cum fœminis, uel contra naturæ ordinem cum masculis prosequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat.

Venus duplex quæ sit: deq; amore gemino. Vraniam Venerem qui adorti colere primi sint. Malum punicam in Cypro à Venere satam primo. Mitra Venus. Quibus dijs non prolibaretur uino. Nephalia sacra. Nephalia ligna. Thymum unde. Cap. III

QVia uerò humanis animis gemina ineſt uis (habemus enim & intelligendi & generandi potentiam) uires hasce duas esse in nobis Venerem duplicem, deprehendere Platonici scientissimi, quas & amores gemini comitent. Equidem ubi humana species uenustius concinnata ingerit sese nobis, mens nostra, quam esse in nobis Venerem unam statuimus, et quidem superiorē, eam tanquam diuini decoris imaginem, amplexatur & suspicit, perq; huius quādoq; uestigia ad illud arrepit, struitq; gradum. Generandi uerò facultas, quæ altera dicitur Venus, pulchritudinis illecta radijs ac permulcta, formam illi persimilem gestit effingere. Quamobrem utrobiq; amorem recognoscimus. Sed contemplatur unus, generare alter cupit, atq; expingere, quod decentissimum animaduertit. Amor uterq; honestus, ac probandus, si modò fidei non confringas tesseram, quando uterq; diuinam cōsectatur imaginem. Nec me fallit, eruditos in mente diuina constituisse Venerem primam, cuius quidem mentis essentiam uocant Saturnum, uitam Iouem, intelligentiam Venerem. Alteram uerò in mundi anima, quæ ut superna percipit, dicatur & ipsa Saturnus: ut cœlorum motricem habet potentiā, Iupiter: ut inferiora generat, Venus. Natam sine matre priorem illam, sine materia Plotinus interpretatur. Cælum uerò patrem, deum intelligunt summatem. Secundam Venerem ex Ioue natam tradunt & Dione, quod est ex potentia, qua sphæræ perpetua rotantur uertigine. Matrem Dionem materiæ commercium intelligi uolunt. Vtranq; Venerem comes assectatur amor. Mentis quippe diuinæ intelligentia insito rapitur amore ad dei pulchritudinem percipiendam. In mundi anima prolicit item amor ad pulchritudinem eandem in corporum serie effingendam. Hæc uerò significare Plotinus agnoscitur, quum Platonis sentētia duplicem esse Venerem dicit: alteram quidem cælestem, cæli stirpem asseuerans: alteram uerò ex Ioue prognatam & Dione, humanorum cōiugiorum ducem, hæc ipsa comminus attingentem. At illam sine matre, & ante coniugia, quoniam nuptiæ in cælo non fiant. Hæc de Venere gemina & amoribus totidem, habui quæ dicerem, ex profundiore quàm uel sciat uel suspicetur pullatus circulus, proruta doctrina, ne quis superfluò conari Platonem arbitretur, dum tanto studio in amoris laudes fertur, perinde ac sit Corcyreum flagellum. Ex Pausaniæ uerò monumentis non negligendum illud utiq;: Assyrios omnium primos Vraniam Venerem adortos colere. Quos sint insequuti in Cypro Paphij, & ad Ascalonem Phœnices, à quibus didicerint mox Cytherij. Sed & Athenis Vraniæ Veneri fuisse surrectum templum, idem comprobat Pausanias. Superiora Herodoti comprobantur monumentis in integris codicibus libro primo, ubi adiectum & illud comperias: Scythis, qui templum in Ascalone expilarūt, ira numinis cum posteritate omni fœmineum morbum esse immissum: quo argumento Euares sint appellati: indicat id uerbum ἐναφρόδιτους, id est execrabiles. Scribit tamen auctor idem, quod nec in Latino reperias, Venerem ab Assyrijs dici Mylittam, ab Arabibus Alyttam, à Persis Mi-

tram. Historia tertia idem prodit Herodotus, Arabas Dionysium modò & Vraniam deos putare. Scitu uerò dignum: Athenis sacra Veneri Vraniæ celebrari consuesse nephalia, hoc est citra uinum, sicuti Mnemosynæ, Musis, Auroræ, soli, lunæ, nymphis: quin Dionysio item ac Erechthei filiabus, ut prodidit Philochorus. Sunt uerò & nephalia quoq; ligna quæ uitiginea non sunt, aut etiã ficulnea, sicuti autem adiecit idem Philochorus, thymi lignum propriè nephalium uocatur, quo usi primũ in sacris igne factis ueteres feruntur: unde & thymo conciliatum nomen, παρὰ τὸ θυμίασιν καὶ τὸ θύειν. Venerem omnium principem malum punicam in Cypro seuisse, traditum ab mythicis scio.

Cur amor heros dicatur, item eros: necnon amoris commendatio. De amicitia quæpiam haud exculcata: item Cratero, & Hephestione. Cap. IIII

VErum ut à campi puluere & à palo (quod dicitur) ad tabernaculi umbracula, hoc est ad leuiora multo reclinemus, scribit Plotinus: Amorem heroa dici, fortè quoniam ἀπὸ ὁράσεως, hoc est à uisione, substantiam habet: quando & amor, qui affectio est, ab hoc habet instinctũ. Amorem porrò, Græci ἔρωτα uocant: quia (ut Plato inquit) εἰσρεῖ, hoc est influit, extrinsecus per oculos. Quamuis etiam in Phædro, ἀπὸ τῆ ῥώμης, id est à robore ac uehementia, dici erota Socrates putet. In quo libro & illud inuenias, quosdam tradidisse, Amorem dici à mortalibus ἔρωτα, uolatilem: ab immortalibus autem, πτέρωτα, id est alatũ quendam, propter uolandi necessitatem. In Symposio Socrates asserit, se nihil præter amatoria scire. Phædrus uerò maximorum bonorum causam esse amorem, pronũtiat: nec se inuenire, quid melius accidere possit adolescẽti, quàm optimus amator: aut amatori, quàm amatus optimus. Et esse quidem duo, quæ à pueritia per omnem uitam ducere illum debeant: in rebus turpibus, uerecundiam: honestis, studium. Hæc autem nobis neq; diuitiæ, neq; honores præstare citius possunt ac melius, quàm amor: neq; absq; his duobus, aut ciuitas unquam, aut priuatus, præclarum aliquid & magnificum perficere poterit. Nec ullus adeo ignauus est, quem amor nõ inflammet ad uirtutem, diuinumq; reddat, ut uiro fortissimo par euadat. Nam quod Homerus inquit, uim furoremq; à deo quibusdam heroum inspiratum, hoc amor amantibus efficit: quin etiam pro altero mori, amantes soli eligunt: nec uiri tantum, sed mulieres quoq;. De amicitia uerò hic illud ex Platonicis item subijciamus scholis: amicos censeri eos præcipuè, qui studio cõpari ad uirtutem contendant, studioq; mutuo ad procinctum festinẽt, ac animi cultum: hic autem uirtute constat sola. Virtus uerò, non aliud quàm sapientia est: sapientia, diuinorum cognitio creditur, quam sanè lux nobis diuina exuberans, latius infundit. Proinde sic colligе: Cultum animi, Dei ipsius esse cultum: amicitiam uerò, quum duorum consensu ad capessendum animi cultum connitat, nil esse aliud omnino, quàm duorum animorum summam euigilatamq; in deo colendo concordiam. Vnde trium cooritur beneuolentia, quando hominib. duobus ita affectis tertius accedit amator, deus, qui amicitiæ indissolubilis est nodus custosq; perpetuus. Quæ sanè ratio admiranda Zoroastri uetetum theologorum principi, Arimaspem conciliauit, Aesculapium Mercurio, Orpheo Musæum, Pythagoræ Aglaophemum, Platoni Dionem prius, mox & Xenocratem: qui omnes numine illustrante, opere uno, ad metam unam tanquam eodem calle ad eundem itineris festinarunt terminum. Addamus id amplius, cælestium rerum studiosos arbitrari, mutuam inde beneuolentiam conflari: quum in genesi, luminum (id est solis & lunæ) fuerit commutatio: ut si, me in uitalem prodeunte lucem, solem gestarit Aries, lunam Sagittarius: te uerò, solem Sagittarius, Aries lunam. Aut quibus idem signum uel haud absimile, idemq; planeta similisue ascenderit: aut Orientis angulum benigniores conspexerint planetæ: aut in eadem natiuitatis domo Venus, eodemq; fuerit gradu constituta. Ex Platonica uerò schola est, si dæmon compar accesserit uitæ ductor. Adijciunt naturæ periti cõstitutionis similitudinem, educationis, eruditionis, consuetudinis, ac denique consilij. Dignum scitu, de Cratero & Hephestione amicis interioribus, ita sanxisse Alexandrum, uti illum diceret φιλοβασιλέα, hunc autem φιλαλέξανδρον.

Semira-

Semiramidis sepulchrum. Auaritiæ suggillatio, cum Philippi apophthegmate. Item plura de Semiramide. Quæ sit Derceto, seu Atergatis: item Astarte. Piscium cælestium historia. Chelidonia. Astures aues, & falcones. Quę dicantur manica, mannos, mannophoros, manni, burdi, burdones, maniacia. Gatis regina. Hieronymi ad Pammachium locus restituitur. Agron Nini filius. Caput V

SEmiramidem Orientis reginam, & mulierum omnium quarum ex historia ad nos perlata notitia est, longè celeberrimam: quamq; cum Cyro præcipue admiratus Alexander fertur, quòd in illis magnitudo animi, & rerum claritas plurima emicuisset, legimus: quum sibi iam magno natu monumẽtum in quo perfuncta humanis reconderetur, strueret, inscriptionem eiusmodi exsculpendam curasse: Quicũq; ex regibus pecuniæ inopiam senserit, conditorio reeluso sumat inde quicquid uisum fuerit. Id quum perlegisset Darius, ut qui auri foret auidior, sepulchrum iussit recludi, sed in eo pecuniam quidem inuenit nullam: in eas autem incidit literas, Εἰ μὴ λακὸς ἦσθ' ὢν ἀνὴρ, καὶ χρημάτων ἄπληστος, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἤνοιγες. quod est Ni malus uir fores, & pecunia prorsum inexplebilis, non utique mortuorum loculos moueres. exprobatione lepida in sacram auri famem, ut eminentissimi auctores dixere. Quæ dum uetita scrutatur, per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes, dum ipsa sibi uidetur inops: dum recondere gestit, quo non perfruatur, sed custodiat: sæpe conatu excidens, ridiculam se præbet, rediens inanis, renudata modo auiditate, in immensum uela pandente: etiam si nunquam non austrum percellat, & operam ludat, si naturæ pomœria angusti sunt ambitus, quibus facilè paria necessitatibus facere ualemus. Sed efferatam hanc habendi cupiditatem amarius repercussit Philippus quoque, auarum nactus medicum, & indesinenter efflagitantem. Pars est in corpore, qua collo adnectitur pectus: ea dicitur Græca uoce κλεὶς, id est clauis. Fortè prælio quodam conuulneratus eo loci fuerat Philippus, curabaturq;, ut assolet. Qui eo fungebatur munere, quum expleri muneribus non uideretur, insusurrauit Imperator, λαμβανε, ὅσα βούλει, τῶν γὰρ κλεῖν ἔχεις. cape (inquit) quantumlibet, quando clauem habes. Sed ne prorsum feramur πρὸς μέλος (quod aiunt) id est extra cantilenam: Semiramidem deæ cuiusdam Dercetus fuisse filiam, fabulosa prodit historia. Eius templum fuerat ad Ascalonem Syrię ciuitatem, apud stagnum piscibus plenum. Eandem Plinius prodigiosam uocat Atergatin, quòd esset facie hominis, at corporis reliqua in piscem desinerent. Ferunt, Venerem factam deæ illi obuiam quandoq;, adolescentis specioſi amorem iniecisse, cui permixta Derceto filiam conceperit, quam pudore ducta mater, in desertis locis ubi aues forent plurimæ, exposuerit: quæ connutrita puella, causam etiam nomini fecerint: quippe Syrorũ lingua, semiramis auitium signat. At enim dolore percita Derceto ex facti turpitudine, in lacum se præcipitem dedit, deformataq; in piscem est: quo nomine, piscitij abstinẽtia sanctissimè à populis illis colebatur. Et hinc Atergatis quoque nuncupata, quoniam illarum gentium uocabulis, ater priuationem dicat, & gatis piscem. Nam & libro sextodecimo Strabo auctor est, Atergatin à Barbaris dici, quæ sit Athara, quamq; Ctesias uocarit Derceto. Et Cornutus eandem cum Rhea esse putat. Lego præterea, Assyrios deo quem summũ maximumq; uenerantur, Adad nomen dedisse: cuius interpretatio nominis est Vnus, qui non alius ferè sit, quàm sol. Subiungunt, eidem deam nomine Atergatin, quam esse terram opinantur. Omnem uerò potestatem duobus his attribuunt. Sunt qui putent, Dercen Veneris filiam in mare prolapsam, à piscibus in cælũ mox tralatis fuisse seruatam: quo nomine, Syros in mensam pisces non admittere, ut scribit Theon. Piscem uerò Boreum hirundinis præferre caput, propterea q; ab Chaldæis piscem nuncupari Chelidoniam. In huius autem ac notij meditullio sydus conuisitur, quod οὐραῖον uocant Ὑσμὸν, id est caudariũ uinculum. Extat autem apud Tarsensem Antipatrum in commentario De superstitione, fuisse qui traderent, Gatida Syrorum reginam opsophagon, id est gulæ mancipatã eatenus, ut per edictum denuntiaret, ne quis ἄτερ γάτιδος, id est sine gatide piscitio uesceretur. Per inscitiam uerò pleroſque eandem dicere Atergatin, & abstinere pisculentis.

Reginam tamen Atergatin agnoscit Mnaseas immitem, quæ piscibus abstinere iusserit reliquos, quoniam eo cibo ipsa insigniter caperetur. Hanc à Mopso Lydo in mare præcipitatam Xanthus scribit, cum Ichthye filio, & à piscibus deuoratam. Nec me fallit, Astarten quoque fuisse in Syria deam, ut Aelianus auctor est, ac in Apologetico Tertullianus. Sed eam esse Venerem quartã, quę Adonidi nupserit, manifestum Marcus Tullius facit, De deorum natura tertio. Qua in re addubitasse utrum in literis clarum, admiratione non caret. Sciendum tamen, Augustinum in libro Iudicum, Astarten non aliam putasse, quàm Iunonem. Astures autem uulgò notæ aues sunt, sic nuncupatæ Firmico Matheseos quinto, qui & falcones non reticet. Porrò inueni in Græcorum ueteribus memorijs, Semiramidem postea quàm Nini uxor sit facta, sic illum despexisse, ut extentis ab eo precibus contenderit, uel diem modò unum in regia sella sedere permitteret, diademate cultam, obeuntemq; regium munus iuri dicundo sancien doq;, quæ uiderentur. Quum adnuisset Ninus, omnesq; dicto audientes esse imperasset, perinde ac sibi: tum illa satellitum ingenia & promptitudinem periclitans, modera tè admodum initio uti imperio est uisa: Vt uerò nil omnino aduersantes est conspicata, ac strenuè quæ forent iniuncta persequentes, mox comprehendi Ninum iussit, ac in uincula conijci, atq; inde interimi. Semiramidis item honesta Plutarcho mentio est: Præclara (inquit) censentur in Assyria Semiramidis facinora: magna item in Aegypto Sesostris. At Phryges, uel nunc illustria admirandaq; Manica nuncupant, ob Manin ipsorum regem uetustissimum bonitate, ac potentia perinsignem. Eum uerò à quibusdam etiam Masdem uocari. Dicitur & mannos, colli ornamentum: unde mannophori nuncupantur maniacia habentes, id est aurea peritrachelia. Apud Galenum manotica legimus alimmata, quibus intelligũtur, quæ litu rarefaciendi uim habent: sicuti addensantia, dici pycnotica ualent: nam πύκνωσις & μάνωσις, contrariæ intelliguntur affectiones. Mannos item, seu mannulos, ut est apud Martialem, equos dicũt haud ita magnos ac præmites, uulgus (uti scribit Porphyrio) burdos uocabat. Hinc restitui potest Hieronymi locus ad Pammachiũ, Vbi feruentes uideris buricos mannos: legendum, feruentes mannos. nam burdos, ueluti interpretamentum ab sciolo quopiam superadditum per imperitiam mox contextui est insertum: nec in omnibus codicibus id agnoscitur uerbum. Burdones dici uidentur quoq; ab Iureconsulto, Digestorum tricesimo secundo, ac De legatis tertio. De Semiramide nouimus & illud, Ab ea institutum morem, ut uiris dominarentur uxores in Asia. Quam consuetudinem, Alexandro res ibi gerente, seruatam etiamnum, exploratissimum est. Sunt qui ab eadem comperta primum metalla prodant. Cæterum, ipsa hæc tam celebris, tamq; omnium laudata calculis, libidine efferata in sæuitiem quoq; dilapsa fertur: nam quum à uiri obitu in concubitum sibi ex militibus deligeret, appeteretq; qui in castris forma præstarent, omnes postea immaniter atq; efferatè contrucidabat. Demum à filio Nino interemptam, produnt aliqui, quum eius quoque congressum appetijsset. Diodorus à fabulis suis non recedens, quum præfectis omnibus, ut filio audientes dicto forent, iniunxisset, euanuisse comminiscitur, atq; ex oraculo ad deos abijsse. Sunt ex Græcis, qui Nini filium in agris natum, putent Agrona nuncupatum.

Quæ sint septem orbis terræ celebrata spectacula: quamq; in ijs euariet historia. Capitolinus Iupiter, qui Coryphæus. Diana Coryphæa. Interim de Serapeo Alexandriæ. Pyramides cur dicantur. Cap. VI

Sed enim quia eiusdem fœminæ opus fuisse narratur, mirabilis obeliscus, longitudine centum & quinquaginta pedum, latitudine uerò spissitudineq; quatuor & uiginti, ex Armeniorum montibus lapide excisò: qui ob rei excellentiam uia nobilissima Babylone excitatus, inter septem miranda connumeratur, non ineptè fecerimus: quoniã bibliotaphi non sumus, & promos illos sordidos ac tenaces auersamur, quibus condum agere, in summa uotorum est: si quæ de septem illis orbis terræ celebratis miraculis, etiam si otiosis parte plurima, inertibusq;, compertius sunt adnotata nobis, huic potissimũ parti suppinxerimus. Ergo in eum uenit ordinem, Dianæ in primis Ephesiæ templum: inde Mausolæum

læum, hoc est Mausoli sepulchrum: colossus solis apud Rhodios: Iouis Olympici simulacrum, quod Phidias fecit ex ebore: muri Babylonis, quos item excitarit regina Semiramis: pyramides in Aegypto, ipse hic (de quo diximus) obeliscus. Cæterum, studiosi amplius commonendi, ex ueteribus non omnes eadem sensisse: nam ex ijs quæ recensuimus, aliquo expuncto, sunt qui Cyri regis archiuum substituant, quòd arte prodiga Memnon sit confabricatus, illigatis auro lapidibus, sicuti Cassiodorus scribit, Inueni qui urbis Romæ Capitolium hisce insererent miraculis: cuius excellentiam mirè effert Ammianus Marcellinus, ubi ait, Serapeum Alexandriæ atrijs & columnis amplissimis, ac spirantibus signorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita est exornatum, ut post Capitolium, quo se uenerabilis Roma in æternum attollit, nihil orbis terrarum cernat ambitiosius. Erat tamen in Vrbe, uetus Capitolium & nouum: & hoc quidem regione sexta, octaua illud. In Capitolio præterea deorum omnium simulacra celebrabantur. Sed & apud Corinthios supra theatrum, Iouis erat sacellum, quod Romana uoce Καπετωλίου Διὸς dicebatur: sed (inquit Pausanias) nuncupari Græcè Κορυφαῖον ualet. Verum & apud Epidaurios in montis apice Dianæ uisebat sacellum, quam uocant Coryphæam, cuius quodam cantico meminerit Telesilla. Adeoq; euariat historia, ut in libro quo rimatur exactè Plutarchus Prudentioráne terrestria sint an aquatica, Ceratinon Apollinis aram γῆ πῆς ἐπὶ τὰ καλουμένοις θεάματα ὑμνέμενον scribat, id est inter septem spectacula celebratã. Sed & pensiles Babylonis hortos in hanc censuram plerique admittunt. Cæterum de pyramidibus, cur sic dicantur, ambagiosum grammaticis fit: quibusdam eos lacessentibus, qui ἀπὸ τοῦ πυρὸς id est ab igne, inflecti opinantur, quoniam absq; auctore dici credunt. Propterea Stephani uestigia insequuti, ab tritico, quod πυρὸς nuncupatur, deduci malunt: quoniam eo illuc aggesto, fames per Aegyptum irroborarit. Sciendum tamen, prioris sententiæ auctorem uideri Ammianum Marcellinum libro secundo & uicesimo: Quia (inquit) figura in acutum desinens, ab geometris sic appellatur, quòd in morem ignis in conum ingruat.

Byssina uerba, quæ intelligantur. Quid in oratore præcipuum: deq; in oratione magnificẽtia, & splendore. Asiatica oratio. Quid epiphonema. Virgilius illustrat bis. Cyriologia. Altercatio ab oratione quo differat. Sine controuersia quid sit. Actio & oratio quo differãt. Hordearius rhetor. VII

Prausatin Cyri & Artoxerxis matrem dicere solitam, accepimus: Regem qui promptè nec animo timidiore concionaturus foret, debere byssinis uti uerbis. Id quum amplius dignum obseruatione esset uisum, scrutabamur accuratius, quid nam altissimi sensus mulier complecti ea sententia uoluisset. Ac illud quidem non ineptè ex eruditorum albo uidemur eruisse: Byssina uerba dici, quæ sublimitatem habeant ac magnificentiam, nitorem quoq; & autoritatem: quando hæc pars est, quæ popularem exprimere fragorem potest, ac efficere, ut dicentes laus prosequatur insolita. Etenim quid aliud fuisse credimus, cur populus Romanus in causa Cornelij admirationem, non acclamatione tantum, sed etiam plausu confiteretur? In ea profectò (quod Fabius ait) maximus omnium orator, non fortibus modò, sed etiam fulgentibus armis est præliatus. Nec id unquã esset assequutus docendo iudicem tantum, & utiliter demum ac Latinè perspicueq; dicendo. Optimus (inquit M. Tullius) est orator, qui dicendo animos audientium & docet, & delectat, & permouet. Docere, debitum est: delectare, honorariũ: at necessarium, permouere. Hi sunt, quos exhorrescunt homines, quos stupent dicentes: in quibus exclamant, quos deos inter homines (ut ita dicam) putant: qui distinctè, qui explicatè, qui abundanter, qui illuminatè & rebus & uerbis dicunt: & in ipsa oratione, quasi quendam numerum uersumq; conficiunt. Sed quærat fortasse quispiam, quidnam in oratione splendidum proprie dicamus aut magnificum. Nam & libro tertio Quintilianus uerborum magnificentiam non ualidius astruit affectandam suasorias declamantibus. Et libro quarto: Tribus (inquit) narrandi uirtutibus adijciunt quidam magnificentiã, quam μεγαλοπρέπειαν uocant. Hanc uerò mox uidetur Fabius intelligere supra modum se attollentem orationem. In Rhetoricis ad Alexandrum, in ratione generis demonstratiui

monstratiui Aristoteles ita scribit: Congruet autem laudibus, nominibus etiam multis circa unumquodq; uti, & splendidam facere orationem atq; magnificam. At Fortunatianus, Quæ sunt (inquit) uerba splendida? quæ natura sua nitida sunt, quæ copulata facilius claritatem suam ostendūt: ut quadriremem, quam in salo fluctuantem reliquit. Sed hæc magnificentia (inquit) atq; magnitudo, non omnibus est accōmodata locis: quoniam sunt quædam partes causæ, quæ uerba humilia desiderant: ut latet in scalis tenebrosis Comínius. M. Tullius libro De oratore secundo, genus dicendi in Crasso magnificum fuisse dicit atq; præclarum. Et septimo Noctium Atticarum Gellius: Magnificum in Vlysse apud Homerum, & uber dicendi genus admiratur: subtile in Menelao, & cohibitum: mixtum in Nestore, ac moderatum. Demetrius Phalereus in libro περὶ ἑρμηνείας, agens de characteribus, magnificum tenui contrarium statuit, propterea q; illi nō permisceri: mox uerò magnificum item logion dici autumat, ac tribus consistere, sententia, dictione, nec non compositione commoda. Synthesis autem magnifica, calculum quoq; Aristotelis adijciente sententia, est pæonica. Pæonis uerò species duæ: nam unus procatarcticus nuncupatur, cuius prima syllaba extenditur, corripiuntur tres insequentes, ut ἤρξατο δέ: alter uerò catalecticus, priori antistrophus, nam primæ corripiuntur syllabę tres, postrema productiore, ut τὰ ἀρῳβαῖα. In orationis autem magnificæ colis, à procatarctico exordiendū pæone, ac consequi catalecticus debet: prorsumq; ita distribuendum, ut à longis ducatur initium, & desinentia fiat in easdem. Siquidem natura longis inest præcellens quiddam: & (quod scitu dignissimū est) compositionis ἀνοφωνία, hoc est asperitas, orationi plerunq; magnitudinem conciliat: ut apud Homerum totius eloquentiæ auctorem eminentissimum,

ἄλτο δ' ὁ μέγας ἀϊὼν ἐφ' ἵππου χαλκοκορυστῆ.

Sed apud Maronem quoq;,

Fremet horridus ore cruento.

Epiphonema quoq;, quod esse dictionem exornantem describere licet, in oratione uel magnificentissimum, arbitrāt idem Demetrius. Nam alia sunt, quæ enuntiationi subseruiunt: alia ornatus gratia inferuntur, ut apud poetarum coryphæum, quem male feriati multi non enarrant quidem pueris suis, sed inuoluunt, implicant, cōuellunt: etiam si in sua se illum potestate habere, deblaterant sæpicule,

Tantæ molis erat, Romanam condere gentem.

Omninoq; uidetur epiphonema triglyphis diuitum persimile, ac purpuræ latiori. Est enim ipsum quoq; in oratione diuitiarum indicium. Denique etiam poetica quandoq; magnificentiam in dicendo respiunt quandam. Cæterum, hæc non tam imitatio fuerit, quàm metathesis. Nam & si quid à poeta mutuetur Thucydides, proprietate quadam circumuestiens, suum uideri facit. Etenim Homerus Cretę uolens magnitudinem exprimere, περιῤῥύτην uocauit. Thucydides uerò honestum putat unanimiter sentire Siculos, γῆς ὄντας μιᾶς καὶ περιῤῥύτου, id est unius existentes terræ ac circumfluæ. Vbi idem utiq;, sed tamen diuersum dicere uidetur, quoniam non tam respicere magnitudinem creditur, quàm concordiam quoq;. Magna profecto res est ac præcellens, appositè scitèq; ornasse orationem, & quæ paucissimis omnino cōtingat. Reliqua huius palestræ etiam multis. Hoc illud est quod admirationem parit. Cultam uerò sanamq; orationem huiusmodi, cyriologiā uocant Græci, sine lenocinio expolitam intellígentes. Quamobrem rectè Cicero quadam ad Brutum epistola: Eloquentiā (inquit) quæ admirationem non habet, nullam iudico. Aristoteles quoq; eandem maximè petendam putat. Sed ornatus hic esse uirilis debet: cincinnis enim offendimur & fuco: nam & unguentis minus diu oblectamur summa & acerrima suauitate conditis, quàm ijs moderatis. Quin laudatur magis, quòd terram (ut Cicero inquit) quàm quòd crocum olere uideatur. Nisi quòd in demonstratiuis flosculos omnes, uelut institor quidam eloquentiæ, captabit orator. Asiaticam orationem putat Cicero adolescentiæ congruere magis, quàm senectuti. Esse uerò genera eius duo: unum sententiosum & argutū, sententijs non tam grauibus & seueris, quàm concinnis & uenustis: alterum non tam sententijs frequentatum, quàm uerbis uolucre atq; incitatum. In oratore autem opimum, & tanquam

tanquam adipale dicendi genus Carum, Phrygum, Mysorum irridetur. Illud minus omittendum: orationi perpetuæ altercationem opponi, quippe causa perorata, quum iamiam in consilium mittendi iudices forent, actor & reus oratione breui se inuicem impetebant: quod scribit Quintilianus, & in quadam epistola Plinius, post perpetuam orationem uenisse ad altercationem scribit: quin T. Liuius rem ab perpetuis orationibus in altercationē uersam tradit. Comperti quandoq; sunt altercatione potentiores, quàm oratione perpetua. Altercationis exemplum est pulcherrimū primo Epistolarū ad Atticum. Oratio sine controuersia nuncupatur, in qua status reperiri haud queat: hinc Gellianum illud rhetoris Iuliani, Adolescens hic sine cōtroversia disertus est. Ad rem pertinet illud quoq;: actionem contineri modò intra cancellos disceptantiū. Agi quippe causa dicebatur, quum de re cognosceret iudex. At causa iam transacta, oratio plerunq; in libris conscribebatur. Proinde scimus factum quandoq;, ut in agendis causis celebrarentur multi, quorum in conscribendis orationibus improbabat industria. Hinc tradit Dion: quum Miloni oblata Ciceronis oratio foret, in id prorupisse, ut nunquam habitam asseueraret. Nam si (inquit) sic actitata esset causa, mulos Massiliæ non esitaret Milo. Astipulatur in Epistolis libro primo Plinius: fieri posse inquiens, ut sit actio bona, quæ non sit bona oratio. Non posse autem non bonam actionem esse, quæ sit bona oratio. Est enim oratio, actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον. Plotium Gallum appellabat Marcus Cælius hordearium rhetorem, ut inflatum irridens ac leuem sordidumq;.

Byssina uestimenta quæ sint. De phæo paucula obiter: deq; lineis, seu camisiis. Amorgina uestimēta. Leucophæus, leucotheus, leucothea. Thapsinus color. Caput VIII

CAeterum illuc iam reclinandum, cur byssina dicantur uerba, de quis latius iam dissertasse uidemur. Byssina uestimenta ex Græcis quidam interpretantur dici succo herbæ infecta, quæ dicatur byssus. Nam in Theocriti pharmaceutria, pro colore byssum accipiunt: & βύσσινον, Sudas interpretatur βύσσῳ βεβαμμένον. Et in Euangelio, diuitem legimus bysso ac purpura indui solitum. At Pollux Onomastici septimo, lini genus accipit byssum apud Indos. Leuitici capite uicesimosexto: Cortinas præcipit Dominus de bysso fieri retorta & hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto, uariatas opere plumario. Esse uerò byssum inibi testantur interpretes, lini genus candidissimi. Vnde Apocalypsis decimonono: Byssinum enim, iustificationes sanctorum sunt. Et Prouerbiorum tertiodecimo: Byssus & purpura, indumentum eius. Est & nomine eodem pretiosior lana, colorem præferens auri ac nitorem, uti uisum plerisque. Byssum apud Elidem modò nasci Pausanias scribit, ac nullibi præterea in Græcia. Tenuitate nec esse Hebræa inferiorem, uerum esse flauam minus. Plinius decimonono: Asuestino (inquit) lino principatus toto orbe, proximus byssino, mulierum maximè delicijs circa Elin in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, ut auri. Byssi meminit & Philostratus ijs ferè: Homines (inquit) qui secundum Indum flumen habitant, lineis amiciuntur uestibus, etenim linum in agris plurimum nascitur: calciamenta gestant ex byblo, siue papyro: nobiliores, bysso induuntur. Byssum uerò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, folijs uerò salici. Nam ab Indis legi ex arboribus linum, auctor scribit Arrianus. Id quum uidisset Apollonius, lætatus plurimum est, ἐπαδὴ ἔοικε φαιῷ τρίβωνι, id est, frugi amictum phæum quoniam referre uidebatur. Diximus alibi, phæum tradi (Galeno auctore) colorē in nigri albiq; meditullio, inesse uerò lugubre quiddam apparet, in Demetrij & M. Antonij historia. Nam Antiochus cognomento Hierax, ubi fratrem quo cum de regno certauerat, interemptum credidit, purpura posita, phæum sumpsisse indumentū dicitur, auctore Plutarcho. Sordidos etiam panes, phæos nuncupauit Alexis. Verum & in Nemeæis, quod epitaphium certamen fuit, assedisse iudices legimus stolis circumamictos phæis, atq; ita de certantibus pronuntiasse. Inde leucophæum dici, norunt paulò eruditiores. Apud Firmicum Matheseos secundo, leucotheū nuncupari colorem legas sæpicule: Libra (inquit) colorem signat uiridem

uiridem & leucotheum: ni fortè mendum exemplarium est. Leucotheam uocari Ino, cecinerunt mythici, quoniam furens per Leucum agrum excurrit, qui adiacet Megari di, & in mare præcipitem se dedit. Sed Nereidas item Leucotheas appellauit Myrsinus. Emplastros phæas in Dioscoride, nigras interpretantur, Celso auctore. Byssinæ porrò uestis commeminit Hieronymus quoq;, quæ adhæreat corpori, & ea utantur sacerdotes, ut habentes uestimentorum pulchritudinem, discurrãt nudorum celeritate. Byssinas uerò hasce, lineis militaribus consimiles arbitratur, quas sermone uulgato casias uocent, quibus conuestiti milites, & ad cursum expediti, & ad prælia peruibrandis iacula sint præceleres, quũ aptæ habeantur membris, & astrictæ corporibus. Erant & amorgina uestimenta byssinis fere similia, meminit contra Timarchum Aeschines. Sed Eupolis quoq;, & in Lysistrate Aristophanes, est enim lini species amorgis. Erant uerò indumenta hæc πολυπελῆ, id est impensæ multæ. Quoniam uerò de phæo actum nobis, cui insit lugubre quiddam, haud ab re puto illud adiecisse: thapsinum dici funereum colorem, quia in Phocione ita scribit Plutarchus: Teniæ (inquit) quibus peruinciunt μυσικὰς κοίτας, θάψινον ἀντὶ φοινικοῦ χρῶμα καὶ νεκρώδη ἀνλωγκαν. Sunt qui flauum interpretentur, ab thapso, unde inficiuntur lanæ, quin & capilli, quod esse Scythicum arbitrantur. Thapsinas tunicas, in Ptolemæi pompa ex Callixeno recensuit Athenæus.

Indi sagittarij exemplo commoneri nos, quàm sit famæ parcendum. Indorum sagittæ quantæ, qualesúe habeant ex historia. Chele, Glyphis. Glyphon. Glyphanon. Glyphiũ antrũ. Glyphiæ nymphæ. Crenæ. Ca. IX

Amæ dispendium quanti omnino faciendum sit, præsertim si auctior ea sit, inq́ hominum animis diu iam irroborarit, multa (opinor) perdocent abundè; sed exemplum tamen unum ex ueteri memoria ui quadam ampliore mentibus affigere uidetur. Fuit inter Indos sagittator eximius, de quo percrebuerat fama, sagittas ab eo tanta peritia dirigi, uti uel per annulum transirent. Fortè uir hic ad Alexandrum captiuus est perductus, ea tempestate qua is Imperator aduersus eas gentes proferebat imperiũ. Quumq́ hominis gloriam inaudisset, optauit, se præsente ostentari artem. Renuit ille. Indignatus Alexander rapi eum iussit, ac interimi. Dum uerò ad supplicium duceretur, conuersus ad milites: Ego (inquit) per multos dies artem excutiendi sagittas desieram, nec minimum quidem in eo exercebar: proinde ueritus, ne ob insuetudinem uoto exciderem, recusaui quod iniunxerat Imperator. Quum Alexandro nuntiata forent ea, mitti hominem eucstigio iussit, multisq́ etiamnum donis affecit, animi altitudinem miratus, mori præoptantis, quàm uideri opinione minor. Tela uerò, quæ Indus excutiat sagittator, esse Arrianus scribit, trium propè cubitorum, ferriq́ tanta ui, ut non clypeus, non thorax, non aliud quicquam summæ firmitudinis & quàm ualidum obsistere obluctariue queat, si ab Indo sint emissa. Q. Curtius duorum modo cubitorũ sagittas facit, ni alterubi mendum, interpellatumq́ sit exemplarium. Ex abundanti uerò fuerit, in sagitta chelen, aut excisionem cui inseratur neruus, dici glyphida. Est & eo nomine columnæ caput: sed & scalptorium instrumentum, quod glyphon item uocant: quin & glyphanon Theocritus. At Glyphion cum antro mons est, unde sunt Glyphiæ nymphæ. Nec illud ignorandum: glyphidas in sagittis, Latinè crenas nuncupari: quanquam & arcuũ summa suas habent crenas.

Qua ratione inficerent sagittas Scythæ: deq́ eorundem more in sagittando. Tollitur ex Plinio obscuritas. Arabas item, ac Indorum nonnullos tingere sagittas ueneno. Cur Galli sagittas helleboro collinãt. Toxicum unde. Conion. Coniazomenos. Brachmanum mos inficiendis sagittis. Cap. X

T qui in hac sagittarum mentione illud non erit utique ab instituto dissitum, & (ut Græci dicunt) ἀπὸ σκόνου, si Plinium aliquo modo illustrauerimus, in cuius intellectu nunquam non conciso nimis atq́ detruncato mirè centones farciunt plerique. Quos tamen si audias, putes Sibyllæ folium recitari: ita sibi placent, ita applaudũt, ueluti planè rem ipsam acu attigerint

attigerint, quod Plautus ait. Igitur morẽ fuisse Scythis perueterẽ scribit, sagittarum aciẽ tingere uiperina sanie & humano sanguine, irremediabili scelere. Nam mortẽ ilicò affert, etiam leui tactu. Operæpretium uerò est, adnotasse, qua ratione Barbara illa immanitas genus id conficeret: nam suppetit eius rei memoria ex Græcis monumentis, præcipueq́ Aristotelis in Admirabilium relatione, si tamen Aristotelis officinam resipit lucubratio ea. Obseruabant ergo Scythæ uiperas, ubi iam peperissent, sic enim captas diebus aliquot liquescere sinebant: mox ubi computruisse uiderentur satis, in ollam sanguinem hominis unius totum infundebant, adobruebantq́ in sterquilinio, uase diligẽter obturato: ubi uerò & hic contabuerat, eximebant, sumentesq́ quod supernatasset iam aquosum, sanieiq́ uiperinæ promiscentes, ita letale conficiebant uenenũ. Et Scythæ quidẽ sagittis plurimum utebantur. Nam in Exampæo, qui est inter Boristhenem & Hypanin locus, ahenum fuisse dicatum, Herodotus scribit, sexcentarum amphorarum capax, ex aculeis modò sagittarum conflatum. Sic enim Ariantam regẽ Scytharũ inijsse numerum, allata ab unoquoq́ sagitta una. Legimus porrò, Dario Persarum regi à Scythis caduceatorẽ cum id genus muneribus missum, aue, rana, mure, sagittis quinque. Quæ Gobryes è septẽ unus, qui magos sustulerant, ita coniectanter est interpretatus: Ni Persæ effecti ut aues in cælum subuolassent: aut ueluti mures, terræ ima subijssent: aut perinde ac ranæ desiluissent in paludes, Scytharum uim non euasuros sagittis adobrutos. Quin & Scythica narratur supellex, iugum boum, aratrum, sagittarum pharetra, quibus cum amicis utantur, & aduersum inimicos. Adijci & quo uectantur, currus potest: sunt enim ἅοικοι, hoc est domibus nullis: qua in re uel nimium sibi placent, quòd solari quadam circumuectentur imagine. Arabas quoq́ solitos inficere ueneno sagittas, ex thesauris Iulij Pollucis obseruatum nobis est. Sed & alicubi periclitatum in India Alexandri exercitum, prodit historia, imbutis uirulenta sanie gladijs, ut ictu uel leuissimo interirent percussi: quanquam mox per quietem herba Alexandro monstrata, quæ remedio præsentissimo tantæ cladi obuiã iret. Gallos adnotatum est, helleboro sagittas collinere, quòd ijs in uenatibus transfixis feris, multo carnes efficiantur teneriores ad epularum usum, recisis tamẽ abiectisq́ quæ uulnus ambiunt, propter hellebori contagium: etiam si eo aduersus Zenonis decreta stilũ districturus Carneades superna corporis repurgasse narratur. Auctor item Strabo est, Trãsalpinę Galliæ peculiarẽ haberi arborem ficui persimilem, lacte cuius pernicioſissimo sagittas inficiant. Quanquam & artifex, præcipua uenena miscendi olim fuisse, tradatur mundi portio illa. Quod in Cimbrum Tullium significarit Maro: id quod obseruatũ Hermolao est. Sed & libro octauo meminit Fabius: Cimber hic fuit (inquit) à quo fratrem necatum, hoc Ciceronis dicto notatum est, Germanum Cimber occidit. Obiter illud adnotaro: helleborum plerisq́ flatilem non admittere. Scribit Paulus Aegineta, toxicum uideri nominatũ, quòd eo à Barbaris inficerentur sagittæ, quas dicunt Græci τοξεύματα. Approbat id ipsum & in Alexipharmacis Nicandri interpres, eos refellens, qui toxici appellatione τὸ κώνειον accipiunt, id est cicutam, quando inter utraq́ interstitium sit uel maximum. Coniazomenus uocant Græci auctores, qui letiferũ hauserint pharmacum, quoniã mortifera sit cicuta. In Harmatis, quæ Brachmanũ ciuitas est, linebantur sagittæ uenenata sudoris ui, ex serpentium quarundam carnibus solis ardore colliquatis, deprompti. Ea malo inerat potentia, ut primum obstuperet corpus, mox peracuti insequerentur dolores cum tremore ac cõtractione. Cutis atrior mirè frigescebat, reiectabatur subinde bilis quoq́: proliciebatur ex uulnere nigrũ uirus, ac spumosum, cuius contactu contabescerent omnia.

Qui dicantur computatorum digitis similes. Orontis historia. Scirpum dici uitiosè, at scrupũ recte. Digitorũ gestu supputasse ueteres. De Iano paucula. Ianuarius unde. Cap. XI

Rontẽ Artoxerxis Persici regis generum legimus, quandoq́ indignatione quadam à socero damnatum, ac honore deiectum, quum se contẽptibilem animaduerteret, ac esse ludibrio inimicis, solitum dicere: Principũ amicos uideri cõsimiles arithmeticorum seu computatorum digitis. Nam sicut

hi computando nunc myriada, qui numerus decem millia continet, gestu conficiunt: nunc uerò monada, id est unitatem: pariter & qui regibus sese insinuant, modò pollent plurimum: suntq; omnibus conspicui, fumos uenditantes, à multis frequẽtantur, obseruantur, coluntur. Plurimorum etiam uitam à principe deprecantur: mox uerò, qui fortunæ mos est, deuoluti in imum derisui sunt omnibus: quicq; quàm plurimis opitulabantur, uix iam se tueri queunt, audiunturq; subinde uoces, Nunquam, si quid mihi credis, amaui hunc hominem. Quò enim fortuna, eodem & pronus hominum fauor proclinatur. Proinde ex historia prouerbij elicere schema possumus, ut regum familiares, νῦν μὲν τὸ πᾶν δωκρύοντες, νῦν δὲ τὸν ἀλγεινὸν. id est, qui nunc omnia possunt de se promittere, nunc uerò minimum, dicamus esse computatorũ digitos. Sed enim quia mos hic, ut est, uideri obscurior potest, & planè scrupus quidam (etiam si Barbare scirpum dicere nonnulli ænigma permittunt sibi, mendosis Gellij codicibus in tendiculam impacti. Scrupos esse Festus scribit, saxa asperiora) amplius fusiusq; tota res claritati admouenda est, nubilo difficultatis excusso. Eo quidem procliuius, quòd multis (ut dicitur) mutuas trademus operas. Nam & perobscurè Pro magia oratione secunda Apuleius, Si triginta (inquit) annos pro decem dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris, digitos aperuisse. Plinius quoq; auctor est, Ianũ à Numa rege dicatum digitis ita figuratis stetisse, ut trecentorum sexagintaquinq; dierum nota, per significationem anni, temporis & æui se deum indicet. Super quo interim adnotatu non indigna sunt, quæ à Græcis in hunc usum deriuauimus: quippe Ianuarium esse inquiunt quadriformem statuam, propter conuersiones quatuor, quas τροπὰς uocant. Sed alios eum ita effingere, ut dextra clauem teneat, ut temporis principium & anni recluſorem & patulcium atq; custodem, aut scutum: alios uerò in dextra τ habentẽ, in sinistra uerò ξ, quia non alius sit, quàm annus. Ex quo Longinus, quasi æonarium interpretari conabatur Ianuarium. Illa uerò nota τ, trecentos signat, ξ uerò sexaginta, at ε quinque. Obseruanda & quæ scribit Hieronymus, Qui triginta (inquit) digitorũ coniunctione molli, sexaginta uerò superiore digito depresso signari. Porrò centesimũ numerum de sinistra transferri ad dextram, & ijsdem quidem digitis, sed non eadẽ manu quibus in læua, significari. Proinde Nicarchus facetè in uetulam nimio plus uiuacem, quæ annis etiam ceruos transcenderet, ita ludit, ut iterum iam sinistra computare annos scribat,

ἡ φιλο- ἀβρύζεσ' ἑλκάφου πλέον, ἢ χεὶ λαιῇ
γῆρας ἀειμνῆσται δούτερον ἀρξαμένη.

In Apologetico item Florens Septimius, Multis (inquit) instrumentis cum digitorum supputatorijs gesticulis affidendum est. Scribunt Euangelicæ paginæ interpretes Matthæi tertiodecimo, Triginta referri ad nuptias, sexaginta ad uiduas, centũ (qui numerus iam est in dextra) ad uirginitatẽ. Sed enim quo planius cumulatius'ue percipi ipsa hæc per digitos computatio queat, ad uerbum subijciemus, quæ doctissimus Christianæ ueritatis cultor, literis Beda mandauit. Si commonuero prius, decenter arithmeticos digitos in hoc usu à Martiano dici uermiculatos: Digiti uerò uirginis (inquit) recursantes incomprehensæ mobilitatis scaturigine uermiculati.

Quo digitorum gestu ueteres supputarint. Grunnij historia. Digitorũ cre pitus apud priores quid innueret. Cap. XII

QVum (inquit) unum dicis, minimũ in læua digitum inflectens in mediũ palmæ artum figes. quum autem duo, secundũ à minimo flexum ibidem impones. quum tria, tertium similiter inflectes. quum dicis quatuor, itidẽ minimũ leuabis. quum dicis quinque, secundum à minimo similiter eriges. quum sex, tertiũ nihilominus eleuabis, medio duntaxat solo, qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo. quum septem dicis, minimum solum supra palmæ radicem, cæteris interim leuatis, impones. iuxta quem quũ dicis octo, medium. quum nouem, impudicum è regione compones. quum decem enuntias, unguem indicis in medio figes artu pollicis. quum uiginti, summitatem impudici inter nodos indicis & pollicis arctè figes. quum dicis triginta, ungues indicis & pollicis blando coniunges

iunges amplexu. quum dicis quadraginta, interiora pollicis lateri uel dorso indicis superduces, ambobus duntaxat erectis. quum quinquaginta pronuntias, pollicem exteriore artu instar Græcæ literæ gamma r curuatum ad palmam inclinabis. quum sexaginta, pollicem (ut suprà) curuatum, indice circumflexo, diligenter à fronte precinges. quum dicis septuaginta, indicem (ut suprà) circumflexum, pollice in longum extenso implebis, ungue illius duntaxat erecto trans medium artum indicis. quum octoginta, indicem (ut suprà) circumflexum, pollice in longum tenso, implebis, ungue uidelicet illius in medium indicis artum fixo. quum dicis nonaginta, indicis inflexi unguem radici pollicis erecti infiges. Et hos quidem numeros læuæ gestu ita enuntiari, idem auctor colligit. Deinceps conuersus ad dextram, quum (inquit) centum significas, eodẽ utaris modo, quo in læua decem monstrabas. ducenta in dextra, quo modo in læua uiginti. Eadem ratione & cætera usq; ad noningenta. Item mille in dextra, quo modo unum in læua. duo millia in dextra, quo modo duo in læua. Et reliqua usq; ad nouem millia. Porrò decem millia quũ dicis, læuam in medio pectoris supinam appones, digitis tantũ ad cælum erectis. quum uiginti millia dicis, eandem pectori expansam latè super pones. triginta millia quũ dicis, eadem prona, sed erecta, pollicẽ chartilagini medij pectoris immittes. quadraginta millia quum dicis, eandem in umbilico erectam supinabis. quinquaginta millia quum dicis, eiusdem pronæ, sed erectæ, pollicem umbilico impones. sexaginta millia quum dicis, eadem prona femur læuum desuper comprehendes. septuaginta millia quum dicis, eandem supinam femori superimpones. octoginta uerò millia, eandem pronam femori superimpones. nonaginta item millia, eadẽ lumbos comprehendes, pollice uerso ad inguina. At uerò centum millia, ducenta millia, & deinceps usq; ad noningẽta millia, eodem quo diximus ordine, in dextra corporis parte complebis. Decies autem centena millia quũ dicimus, ambabus inuicem consertis manibus, digitos implicabimus. Verum prius quàm cætera subnecto, quæ sunt huius pragmatiæ, illud de Grunnio non prætereundum, quod ad digitorum attinet gestum & est ab Hieronymo mutuandum ipsius maximè uerbis: Testudineo (inquit) gradu ad loquendum incedebat Grunnius, & per interualla quædam uix pauca uerba carpebat, ut eum putares singultire: mox adducto supercilio, contractisq; naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat: hoc signo ad audiendum discipulos prouocans. Tum nugas meras fundere, ac aduersum singulos declamare: Criticum diceres esse Longinum, notare quem uellet, ac de senatu doctorum excludere. Hinc Valerius Martialis,

Dum poscor crepitu digitorum, & uerna moratur,
O quotiens pellex culcitra facta mea est. Sed & alibi:

Digiti crepantis signa nouit eunuchus.

Quintiliani & M. Tullij auctoritates prædictis accommodantur, & Iuuenalis quoq;. In digitos mittere, quid: item in digito mori. Cap. XIII

HAec de ratione canonica supputandi, hac parte, ubi se maximè ingessit occasio, pertractare collibuit: tum ut uetus ratiocinij mos in ea re notior fieret, uel circumforaneis, & pullato circulo: tum uerò ut enucleatius multa & doctius perciperentur, quæ maximi auctores, uelut aliud agentes attigere: quale est Fabij illud ex Oratoriarum institutionum libro primo, Si actor (inquit) non dico, si circa summas trepidat, sed si digitorum incerto solũ aut indecoro gestu à computatione dissentit, iudicatur indoctus: ut uulgatũ Iuuenalis illud præteream,

Atq; suos iam dextra computat annos.

Ex hac porrò ratione illud est quod sæpe legimus, In digitos mittere: pro eo quod est, accuratè supputare. Hinc & illud in Epistolis ad Atticum ex libro quinto, Præsertim quum senatusconsultum modò factum sit, ut puto, postquàm tu es profectus in creditorum causa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur: hoc quid interfit, si tuos digitos noui, certè habes subductum. Verum & illud non reticuisse, candidi (opinor) fuerit animi, etiam si uidebor plerisq; desultorius in quadrigarũ curriculum incurrere, uti

est apud Marcum Tullium. Verumtamen quod nisl obest, concoxisse perfacilè fuerit, aue transiluisse, si cui minus arrideat, quando nulla hic echinorũ asperitas. In digito mori, nisl omnino ad computandi canones facere: sed de animalibus intelligendũ id, quorum genitalia uel corporis partes aliæ opportunæ, digitis ueneno litis contactæ mortẽ inferunt. Cicero pro Scauro: Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam obliuit. Plinius: Sed antiquorũ curam diligentiamq; quis possit satis uenerari? quũ constet, omnium uenenorũ ocyssimum esse aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animaliũ, eodem die inferre mortem. Hoc fuit uenenũ, quo interemptas dormientes uxores à Calphurnio Bestia, M. Cæcilius accusator obiecit: hinc illa atrox peroratio eius, In digito eas mortuas.

Aegyptium iudicem sanctũ intelligi. Iustitiæ laus. Stachane quid. Acrisia quid, & acritos. Agesilai, Philippi, Antigoni exempla. Adecastos iudex qui, & unde. Alexandri in iudicando mos. Cap. XIIII

AEgyptium iudicem si quis adagionis schemate integrum intellexerit, nec constupratum, sed sanctum, nihil præmio, nihil metu à iustitiæ semita digredientem, & planè eum quem uocant Græci ἀδιάκαστον, qui gratiæ nihil prorsum tribuit: estq;, ut ab excessu nõ temperem, iustitia ipsa iustior, & uel stachane æquior. Est autem Doribus eo uocabulo trutina, cuiusmodi haud ita multos comperias, quando hæc rara auis est: quoniam restibilis litium pernicios ior feracitas arriserit pluribus, dysnomia, quam poeta Hesiodus Φλ ἄτην, id est detrimenti ac offensæ contubernalem comminiscitur, nullius non approbata calculo. Non aberrabit utiq; is à uero multũ. Suggerunt quippe nobis ueterum monumenta, Aegyptijs regibus ex præscripto legis antiquæ moris fuisse, iudices mox futuros iurefurando adigere, Ne si rex quidẽ iniusti quippiam iniunxisset, à uirtutis medio declinaturos, nec lineam omnino (quod dicitur) moturos. Adijcit Diodorus, in Simandij monumento parte quadam iudicũ steriisse signa, eorumq; principem ita constitutum, ab eius ut collo suspensa propenderet ueritas, ipse autem esset oculis paulò minus clausis, librorum cumulo circumiecto, ceu ueritas modò sit inspectanda. Quæ res omnium censetur excellentissima, quando neq; hesperus neq; lucifer ita nitet, sicut iustus uir, ut dixit Euripides. Nam & Theognis iustitiam continere uirtutes omnes comprobat. Hinc Chrysostomo interprete, ab Euangelista Iustus dicitur Ioseph, non de iustitiæ unius ratione, sed quod absolutæ foret probitatis, eiusq; omnes implesset numeros, undecunq; mirabilis. Quo argumento & ἀδικίαν quodlibet peccatum dicunt. Sed & magnus Agesilaus, quum Asiaticos animaduerteret, Persarum regem ex assuetudine magnũ nuncupare: Quo'nam (inquit) is maior me est, ὁ μὴ δικαιότερος καὶ σωφρονέστερος, id est, ni iustior est ac temperatior. Idem interrogatus, Fortitudo'ne præstaret, an iustitia. Fortitudine (inquit) nil opus foret, si iustè ageremus omnes. Proinde etiam Plato, in omni sermone suo De republica proposito infundendum animis iustitiæ amorem aduertit, sine qua non solum respublica, sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua constabit. Ire uerò ad iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad ipsum ius. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον ἔμψυχον δίκαιον. quod est, iudex esse debet, ueluti animatum ius, hoc est sanctus, inadulabilis, inexorabilis, erectus, terrificus. Et in Legibus Cicero magistratũ esse scribit, Legem loquentẽ, legem uerò mutum magistratũ. Acrisiam Xenophon Rerum Græcarum septimo, uel malum appellat iudicium, uel potius ubi uirtutis ac eius quod decet nulla habetur ratio, nec quod rectum internoscitur. ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλείων μετὰ τῶν μαχῶν ἐγένετο. id est, acrisia uerò & turbatio etiamnum maior inorta post pugnam est. Acritos apud Demosthenem pro Ctesiphonte dicitur ἀδιάκριτος: quicq; quod decet, non dispicit, ac garrit temere: item indicta causa condemnatus, necnon indiscretus indiuisusq;. Illud utiq; parte hac eximiè admirandũ: non ferè quẽquam esse, moribus tam efferatis, tamq; omnino barbaris, qui in ea re præcellere, non existimet longè pulcherrimum, & uel Biante Prienensi iudicare præstantius. Suppetunt in hoc exempla plurima. Nobis cum delectu seruandus est modus. Machætas causam agebat apud Philippum. Intendebat is minus eis, quæ dicerentur

rentur, dormitabatq; interim. Mox aduersus Machætam pronuntiauit. At ille uociferans, & rei indignitate intonans altius: Prouoco, inquit. Tum Philippus iam uigilantior, sed & cõmotior, & ore serio: Ad quẽ, obsecro te? Et Machætas, Ad te, inquit, sed uigilantẽ intendentemq;. At is excitatior etiamnum, & ad se amplius rediens, quũ audisset iniuria affectum Machætam, non rescidit quidẽ iudicium, sed iniunctam ipse exsoluit mulctam. Idem, quũ deprecaretur Harpalus, ut Crateta familiarẽ, ac gentilẽ suũ, qui iniuriarum esset postulatus, iudicio liberaret: atq; ita, ne tamẽ illi remitteretur mulcta: Eum (inquit Philippus) rectius est, quàm nos ob ipsum, male audire. Antigoni quoq; illud memorabile: nam asserente quodam, esse regibus honesta omnia & iusta. Per Iouem, inquit, sed barbaris: nobis uerò ea modò honesta quæ honesta, & iusta quę iusta. Sed Græcè ita, ναὶ μὰ δία ἔφη, τοῖς γε βαρβάροις. ἡμῖν δὲ μόνα καλὰ τὰ καλὰ, καὶ μόνα δίκαια τὰ δίκαια. Aristidem dicere solitũ accepimus, quũ ex eo quæreretur, τί δή τὸ δίκαιον, quid est iustum? τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀλλοτρίων, id est aliena non appetere. Adecaston uerò iudicẽ, cuius initio facta mentio est, ἀπὸ τοῦ δεκάζειν nuncupant Græci, quòd donis corrumpere nobis indicat. Vnde apud Plutarchũ in Ciceronis uita, ὄχλων δεκασμοὺς dici animaduertimus in Clodij historia. Aelianus, πολλοὺς δὲ φθαρέντας νομισθῆναι, δεκάσαντας εἰς πεδιάδα. Ab alijs adecastos uocatur, ὁ μὴ δεχόμενος πρόσωπον, ἢ ἄδωρα. Non negligendũ parte hac, quod in historijs Ioannes Monachus prodit, consuesse magnũ Alexandrum audiẽdis disceptantiũ controuersiis auriũ alteram obstruere, ceu reo integram seruaret, ac criminũ exsortem. In Romana uerò historia latet prorsum, qui omniũ princeps largitione grassari adortus sit: etiam si præclare dixit quidam, ὅτι πρῶτος καθῆλασε τὸν δῆμον, ὁ πρῶτος ἐπιβλέψας καὶ δεκάσας, opinor, quia clam καὶ μικρὸν id obrepsit malũ. Athenis iudices ab Anyto primũ cõstupratos legimus proditionis reo, Peloponnesiaci belli exitu fere.

Iustitiæ astruitur excellẽtia & difficultas. Cur iustitia bonũ dicatur alienũ. Et cur alicubi dicat Aristoteles, iustitiã esse quiddam exiguum. XV

AT qui non præclarissima tantum in numero seriesq; uirtutũ iustitia est, sed insuper & cognitu difficillima. Nec utiq; citra rationem in ordine postrema censetur. Nam quum dicatur multipliciter, & sit aliquo modo tota uirtus, & quasi aggregatum quiddam ex uirtutibus cunctis, quæ à moribus appellationem ducunt, meritò consentaneum uidetur, ad scientiam eius percipiendã nosse prius uirtutes alias. Hanc uerò legitimam statuunt iustitiam perfectamq; (de ea quæ in actione uersatur, loquor) nam contemplatiua longè præcellit. Illa utique uirtus perfecta in primis censenda est, qua uti uir bonus potest, non in se modò, sed & in alium: equidem uirtus habentem, perficit. Quòd si insuper uirtute eiusmodi, & in alios uti queat, gradum certè perfectionis non paruæ sibi uendicabit uirtus ea. Accedit enim illi, quod summè arduum censetur, rectè in alios agere. Longè siquidem sua facilius dispensat unusquisq;, quàm aliena. Proinde arridet plerisq; omnibus Biantis apophthegma, seu (ut Sophocli placuit) Solonis, Magistratus uirum ostendit: uel, ut Græcè dicam, ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι. Nam est magistratus administratio quædam ad alium, id est ad commune bonum in societate ciuili. Hinc & iustitiam dici audies alienum bonum: quoniam boni ratio alterius, & humanæ ciuilisq; societatis bonum respicit, in idq; tanquam in scopum collimat. Vnde & M. Tullius in ea uirtutis splendorem esse maximum scribit, ex qua & uiri boni nominentur. Cuiusq; meritò iureconsultos sacerdotes dixeris, Iustitiam nanq; colunt, boni & æqui notitiam profitentur, ueram utiq; affectantes philosophiam: si modò hæc non præstent uerborum tenus, factis procul. Hinc nonnullos comperias, qui iustitiam oleo persimilem autument, τὸ σώματος τοῖς μὲν ἐκτὸς ὠφελιμώτατον, τοῖς δ' ἐνδὸς βλαβερώτατον. Est illa quoq; iustitiæ laus, ἀνδρὸς δ' ἄριστον ἡγεμὼ μετόπισθεν ἐρέσσειν.

Locus iureconsulto

Hanc Plato nunc iustitiam nominat, nunc uniuersæ uirtutis nuncupatione complecti tur: sed & fidelitatis insignem uocabulo facit. Verum, ubi ei à quo possidetur, utilis est, beneuolentia quoq; dicitur. At quum foras spectat, estq; speculatrix fida alieni emolumenti, tum uerò iustitiæ nanciscitur nomen plausibile. Præterea Seneca, Me iustum

gratis esse oportet. Tota cogitatio priuatis cõmodis, quàm longissimè aduersa sit. Immò uerò sæpe iustus esse debebit cum infamia, dum clauum rectum teneat. Tunc&q; si sapimus, mala opinio benè parta delectet. Necessarium uerò (inquit primo Rhetorico Aristoteles) uirtutum eas censeri maximas, quæ quàm plurimis sint emolumento, ac eo quidẽ magis, si est uirtus δωαμις ὠφελητικὴ, id est benefica facultas. Proinde iustos fortes&q; præcipuis prosequuntur honoribus: quando in pace quidẽ una, in bello altera multũ afferre adiumẽti & solet ac potest. At enim alicubi apud Aristotelem, & quidem libro eodem, inuenias dici quando&q; minutum quippiam esse iustitiam. Sed ad uulgare apophthegma id uerò relationem habet, quando iactatur passim, Momenti esse nõ magni, probum esse quempiam: ni etiam eiusmodi censeatur. Propterea plausibilior Aeschyli sententia,

οὐ γὰρ δικεῖν ἄριστον, ἀλλ' εἶναι θέλα.

Id est, non uideri quidem, sed esse optimus, allaborat. Ad eandem ferè sententiã & pro Plancio M. Tullius, Equidẽ primum, ut honore dignus essem maximè, semper laborauì: secundò, ut existimarer: tertium, mihi fuit illud quod plerisq; primum est, honos. Ex ijs illud planè consequitur, ut ad institutum redeam, nec de calcaria (quod aiunt) in carbonariam demigrem, Nimirum esse deterrimum, qui ad se ipsum & ad alios utitur prauitate. Sed Hesiodicum illud notissimum, κακὰ κέρδεα ἴσα ἄτησιν.

Id est, lucra mala damnis censeri æquipollentia.

Iustitiæ legitimæ finitio. De iustitia particulari, deq; eius partibus, distributiua, & cõmutatiua, siue correctiua. Vnde dicatur dicæum, & dicastes: necnõ mediũ, siue μέσον. Syndicos quid. Dice, id est iustitia, cur Iouis filia. Qui dicantur chirodicæ. Epidicos quid. Cap. XVI

IVstitia uerò hæc legitima, & uniuerso uirtutis nomine insignis, sicuti nos Peripatetica instruit disciplina, sic fermè finiri cõsueuit. Habitus electionis compos in ijs, circa quæ plurimũ obuersatur uir bonus ad legum firmissimam custodiam, publici boni ergo. Verum haud omnino ignorandum, præter iustitiam hanc uniuersalẽ, esse & peculiarem quandam, quæ uirtutis censeatur pars, quam dicit Philosophus, ἣν μέρος δικαιοσύνῃ. Sicuti est iniustitia aliqua, ut totius uitiositatis pars (ut interim hoc cum Cicerone utamur uocabulo) uersatur autem hæc, in plus appetendi libidine. Porrò iustitia quidem uniuersa & hæc, quæ particularis dicitur, sunt utiq; ad alium, sed non eodem modo. Est enim legitima ad alium, id est ad rempublicam: particularis uerò ad alium, id est ad hunc uel illũ particularẽ hominem. Eius uerò definitio talis erit, Iustitia particularis, quum sit etiam uirtus ad alium, est habitus cum electione in præfinitis rebus: cuius sunt modi, honores, pecuniæ, id genus alia externa bona, tribuens cuiq; quod suum est. Iniustitia uerò rota, quum sit uitium ad alium, est electionis habitus transgrediendi leges detrimenti communis, & sui commodi gratia. Iniustitia uerò particularis est electionis habitus circa præscriptam materiam, sumens quod suum non est. Cæterum, iustitiæ particularis & iusti illius, quod secundum eam est, una traditur species, quæ distributiua nuncupatur, agitq; in honoris distributione uel pecuniarum, & eiusmodi quæ inter eos diuidi possint, qui in ciuili uersantur societate: altera species cõmutatiua nuncupata, siue correctiua morum & commerciorum, à philosopho διορθωτικὴ uocatur. Verũ & hæc bifariam distribuitur, τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δὲ ἀκούσια. Id est, commerciorum alia sunt uoluntaria, alia inuoluntaria. Voluntaria, uelut emptio, uenditio, mutuum, fideiussio, commodatũ, depositum, locatio, & huiusmodi. Nuncupantur uoluntaria, quia principium eorum uoluntariũ est. Inuoluntariorũ autem alia clandestina sunt, hoc est λαθραῖα, ut furtum, incestus, ueneficium, dolus, fraus, dolosa necatio, falsum testimoniũ: alia uiolenta, ut uerberatio, nexus, mors, rapina, orbatio, conuitium, contumelia. Iustum distributiuum, est medium aliqua rationis similitudine: habet enim personarum rationem. Iustum uerò correctiuum, in arithmetica consistit proportione: quoniam personas non perpendit, sed ipsam modò rei inæqualitatem, qua res rem excedit, ac ad æqualitatem nititur reuocare. Nil enim refert, bonus ne malum

expilarit

expilarit, an contrà. Sed damni interstitium spectat modò lex, ac ut æquis utitur: iniustumq;, quod & iniquum, æquare conatur. Nam inter hæc medium est æquum, quod iustum dicimus: medium, inquam, inter damnum & lucrum. Proinde ubi controuersa res est, ad iudicem itur, id est ad animatũ ius (ut significatum prius est) ac ad medium. Ex quo & μεσοδικεῖν uocant nonnulli, id est mediatorem, ut sic interpretemur, ueluti iustum assequuturi, si medium assequãtur. Nam syndicon appellat Pindarus synodum, id est σύνοδον, consonum, nec diuersum: aut σώφρονα, id est eiusdem moris, uti ferè placuit Apollonio, quippe id item signat δίκη: sicut ex eo dilucet Homerico,

αὐτὴ δὲ δίκη βεβῶσ', οἱ ὄλυμπον ἔχουσιν.

Quin & medium ipsum ex intimi forma dici creditur, παρὰ τὸ τὰ μέρη ἴσα ἔχειν, quod eius partes æquales sint. Vnde & mesites nuncupetur ὁ μεσάζων, qui mediator est. Iustum quoq; ipsum propterea δίκαιον uocatur, quia δίχα δύῃ, id est duatim (ut sic dicã) & diuisim fiat: tanquã dicamus δίχαιον, hoc est bifariam diuisum, uel diuidens. Eadem ratione & iudex ipse dicastes, quasi dichastes, à diuisione nuncupatur: ueluti totum ali quod diuidat in partes æquales. Grammatici quoq; δίκαιον uerbi uim aliquo modo intuiti, ex notatione seu etymologia, quam in Topicis Cicero ueriloquiũ posse transferri putat (nam id ipsum Græci uocabuli interpretamentum innuit planè, meminit & primo Oratoriarum institutionum Fabius) arbitrantur dici παρὰ τὸ δίῤῥα ἔχειν, quoniam dicastícum genus esse deceat καθαρόν, id est integrum purumq;, cuius sit uirginitas symbolum. Dici porrò & Iouis filiam, quia nomothetes sit κοσμικὸς, ueluti princeps imperatorq; uniuersorum. Hesiodus,

ἡ δίκη τε παρθένος θεὸς δὲ δίκη, Διὸς ἐκγεγαῶσα.

id est, Virgo iustitia est, prognata Ioue. Sed & illud subnotasse nil obfuerit, quando in Hesiodum incidimus, qui chirodicas eleganter eos nuncupat, eodem Proclo interprete, qui τῇ δωαμεῖ τὸ δίκαιον, τῇ δὲ τῶν χαρῶν ὀρίζουσι, id est manuũ ui iustum finiunt metiunturq;, uiolentia adhibita. Carmen Hesiodi de ferreæ ætatis hominibus subiecit:

χαροδίκαι, ἐπὶ δ' ὕβριν ἐπόρσ' πόλιν ἐξαλαπάξῃ.

Epidicon uocant Græci, quod etiamnum sub iudice uersatur: hinc eleganter νίκην ἐπίδικον dicimus, quæ incerta sit ac dubia καὶ ἀμφίδοξος. Sic & puella nuncupatur ἐπίδικος, ubi ambigi contingit, cui nubat potissimum.

Repassum Pythagoricũ destruitur. Gratiarũ in urbibus templa quam habeant rationem. De nummi usu, & nota. Permutandi cõsuetudo apud ueteres. Episemum argentũ, uel asemum. Apephphton aurum. Cap. XVII

VIdetur autem quibusdam τὸ ἀνταπεπονθὸς, hoc est repassum, siue contra passionem, uel (ut Latinius loquar) talionem esse simpliciter, ut iustum: sicuti astruunt Pythagorici: uoluntq; & τὸ ῥαδαμανθυος δίκαιον, id est, Rhadamanthyos iustum innuere hoc ipsum. Si patitur quæ fecit, ac eodem (quod dicitur) poculo bibit, Thermerij quadam supplicij imagine, iustum est iudicium. At dissona hæc uariè comperiuntur, quod Philosophus comprobat. Nam si in magistratu constitutus plagam intulerit, referire haudquaquam liceat. Quòd si magistratum quis pugno oblæserit, non uicissim percuti modò debet, sed insuper & supplicio affici. Porrò quod in commutando secundum similitudinem rationis, & non iuxta æqualitatem, continet, seruatq; ciuitatem, est iustum correctiuũ commerciorum. Idipsum & talio meditatur, quippe quæ iustum sit, emendationis compos. At iustum simpliciter nõ utiq;, ueluti assertio monstrat Pythagorica, nec secundum æqualitatem, ut oculum pro oculo, & manum pro manu, sed eo modo quo præstruximus. Siquidem seruatur ciuitas, quum retribuitur rependiturq; ex rationis similitudine: ut si quis quem malo affecerit, idem ex rationis libra à lege referat. Quòd si bonum, itidem bonum, & gratiam. Proinde moris fuisse antiqui nouimus, ut in urbibus, Gratiarum substruerentur templa. In iustitia denique commutatiua semper quidem rei æqualitatem ad rem adesse oportet, uerum actionis passionis ne haudquaquam: quod infer

retalio uidetur Pythagorica. In permutationibus uero, præstò est communis mensura, ex hominum nata institutis, non naturæ ui. Hæc autem nummus est, qui rebus mensuram infert, ac æstimationem. Estq; medius quodammodo, πάντα γὰρ μετρεῖ, id est, cuncta metitur: ac rerum pretia inæqualium, ea mensura ad æqualitatem reuocantur. Quia uerò ex lege est, non natura, proinde nummi prorepsit appellatio à nomo, id est lege. Estq; (ut Aristoteles inquit) οἷον ἐγγυητὴς, tanquam fideiussor. Ante cuius inuentionem, rerum fiebat permutatio, & res metiebatur indigentia. Id uero à Troianis temporibus factitatum, Homero credi conuenit: quanquam & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, ut centũ boum arma aurea permutasse Glaucum, scribat: cum Diomedis armis, nouem boum. Ex ea porrò cõsuetudine, mulcta legum antiquarum pecore constabat, etiam Romæ. Lusitanos præterea quosdam eo esse usos more, Strabo auctor est: atq; item Albanos. Scribunt ex Græcis nonnulli, quadrupedibus maximè permutationem cõstitisse: qua item sit effectum ratione, ut mox inuento nummo, pecudis imprimeretur nota, sed bouis maximè. Hinc apud Thucydidem, argentum ἐπίσημον legimus historia secunda, quod signatũ indicat. Sicut e contrario dicitur eidẽ, ἄσημον, quod rude est. ἄπεφθον uerò aurum apud eundem, excoctum est. Refert Politicorum primo Aristoteles, commutationem initio cœpisse, ex eo quod est secundum naturam: quòd alij plura quàm necesse sit, pauciora haberẽt alij. Quo ad uero ipsis sufficeret, necessariũ erat, permutationis inire rationem. Sicut, inquit, adhuc faciũt Barbarorum nationes multæ alia pro alijs dantes, recipientesq;. Est autem hoc genus indigentiæ, supplementum ex naturæ præscripto, ad patrimonium auctius faciendum nihil admodum spectans.

De iustitia interna, & iniustitia. An sibi quis iniuriam facit: ac, sit ne ad seipsum iniustitia. Plato Aristotelesq; pugnare uidẽtur. Homicidium sui an admittatur legibus. Cap. XXVIII

QVum uero inter potentias animæ, alteri proprium sit ius imperare præsidere'que inferiori potentiæ, quæ illi, si rectè agas, & secundum hominem uiuas, deseruit: putabat Plato, ubi ista contingant, ut ueluti in arce constituta ratio titillantem retundat appetitum, ne fiat animal hoc Typhone multiplicius, iustitiam oriri: quoniam uis utraque habeat, quod suum ipsius est. Contrariæ uero si fiant, ut sæpe, & appetitus deiectam excussam'que gradu rationem imperitantem obsternat obculcet'que: iniustitiam tum uero nasci, arbitrabatur, & inæqualitatem potentiæ ad potentiam, quum sit illa concordia quædam consonantia'que concentuum omnium suauissima, potentiæ ad potentiam, & perfectionis ad perfectionem. Proinde uir sapientissimus sic colligebat, Non modò fieri posse, ut sibi quis iniuriam faceret: sed nullas quinimmo iniurias, nisi à seipso fieri. Quod ipsum dialogo proprio comprobasse Chrysostomus agnoscitur, neminem astruendo, nisi à seipso lædi. Etenim magnis standum mihi nominibus est, ut sic fidem meam liberem, dum sumo aliena. Platonis uero illud frequens est, Nemo iniuriam patitur, Omnes iniuriam agunt. Nam si fiat iniusti quippiam ab aliquo: tunc is cui infertur, non patitur iniuriam, sed ille inferens sibi ipsi ascisit iniuriam. Si quis enim fortunis exuitur, non patitur iniuriam ille quidem: quid enim erat, quod suum diceret? In animalibus utiq; bonis sentiri iniuria potest, sed hæc nisi à seipso fieri nequit. Quod si est, nemo prorsus iniuriam ab alio patitur. Facere tamen possunt omnes, seipsos oblædendo. Nec aliam Plato iniuriam intellexit, quàm qua rationi aufertur, quod suum erat: id est imperium, quod appetitui contribuitur: cuius alioqui fuerat obsequi, ut factus aliquo modo rationis particeps, suam consequatur perfectionem. Quisquis uero turpia persequitur, animæ candorem obnubilando, is nimirum sibi ipsi, Platonica ratione, iniuriam insigniter infert. Cæterũ Aristoteles multis astruere conatus est, Neminem sibi iniuriam facere. In quibus Platonis uidetur placita refellere. Sed ipse de ciusli disserit iustitia, quæ planè ad alterum est uirtus. Sed internam iustitiam profundius quàm uideatur nonnullis intelligebat Plato, quæ causa externæ item est. Quod fortè nec inficiabitur Aristoteles, quoniam ab eo proditum scimus, Amicitiam sui ad seipsum, uideri esse causam amicitiæ, quæ est ad alterum.

alterum. Quamobrem Platonicam sententiam plausibiliter ut præclaram & planè diuinam, excipiendam omnibus censeo. Dignum uerò quod parte hac nõ transiliamus, ab Dione proditum: Euphratem philosophum sponte de uita excessisse, quòd ueniam esset impartitus Adrianus, ut id citra ignominiam liceret, ac infamiam, quia esset annis fessus & morbo diuexaretur, quibus malis cicutæ haustu est occursum. At Martianus Digestis De bonis eorum qui sibi manum conscíuerunt, Qui sibi manum (inquit) inferre uoluit, nec perfecit, puniendus est: nisi tædio uitæ, uel doloris impatientia id agere est coactus: qui sibi non pepercit, multo minus alijs parceret.

Quibus iusti cognomen sit adoptatũ. Inibi Aristidis historia. Apollo Dicæus. Terra iusta. Agyrtica quæ sint, & quid ad Agyrticas tabellas recidere. Propertius explicatur. De Eleis & Pedalijs Indis. Laudum iustitiæ epilogus. Silentium in iudicio quid. Plauti locus explicatur ex Amphitryone. Iustum à lege, quo secernatur interstitio. Quintiliani ex libro tertio illustratur obscuritas. Cap. XIX

AB hac uerò præcelsa animi uirtute, ut ludæa gentis pontificem, Oniæ filium Simonem præteream, cui diuini cultus solicitior cura & in ciues paratior clementia, iusti cognomentum asciuit, Athenienſem legimus Aristidem passim δίκαιον solitum dici. Ceu planè cunctos eo insigni antecelleret, quando & solitudine plurimum oblectaretur societatesq;, quãtum posset, declinaret: quod diceret, amicorum potentiam persæpe ad iniuriam hortari. Id uerò cognomentum à nullo regum uel tyrannorum quandoq; usurpatũ adoptatumq; nouimus. Sed urbium dici expugnatores, fulmina, aquilas, accipitres, id genus alia plura ingenti applausu concupisse, legimus. Memorabile uero quod ei uiro usu uenisse, compertum nobis est. Quum illum Athenienses apud quos puniebatur uirtus, testularum exilio, quod ostracismum uocant, mulctare destinassent, adijt eum homo quidam ἀγράμματος καὶ ἄγροικος, hoc est illiteratus & agrestis, qui testulam teneret, iubebatq; Aristidis nomen inscribi. Rogauit is, ecquid Aristidẽ nosset? negauit ille, addiditq;, nil sibi aliud in eo uiro, quàm iusti cognomen esse molestum. Tacitus Aristides scripsit quod rogabatur & hominem dimisit. Hic est Aristides, cui tantum tribuit Plato, ut præcæteris, qui clarissimi Athenis floruere, solum eum existimatione ac laude, præterq; admiratione dignum, censuerit. Dignum uero relatu, huius uiri posteros paupertas nimia ad ἀγυρτικοὺς λαπίδας πίνακας, id est ad circulatorias deiecit tabellas. Nam agyrtica χυλλᾶα interpretantur φθύματα. Et Agyrtes impostor est. Sed & cubicus iactus, ac uates. Verum à diuerticulo redeundum in semitam. Apollo quoq; Dicæus est quandoque dictus, id est Iustus: quoniam quum Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente sinu eius conditum, cælatum diu, ac seruatum sit, sicuti meminit Plinius. Sed & Menander comicus poeta δίκαιον γῆδον, id est iustam terram denominat, quæ tantundem reddit, quantum accepit, sed & eo amplius. Ad quam doctrinam respexisse Propertium arbitror,

Quarum nulla tua fuerit mihi Cynthia forma
Gratior, & tellus hoc ita iusta sinat.

Sed & equam pharsaliam Iustæ cognomento insignem legimus, quòd admissario similem fœtum æderet. Naturæ siquidem ratione aliæ sibi, aliæ marito similes generant. Eleos uerò, ut parum iustitiæ assectatores incessuit Lacedæmoniorum rex Agis. Nam quum plerisq; laudibus eos extollerent, quod Olympicos ludos ampliter concelebrarent: Quid (inquit) mirum faciunt, si annorum quatuor curriculo, die uno iustitia utuntur? Quumq; illi pergerent laudando etiamnum, τί inquit θαυμαστὸν, εἰ πρόβατα λαλῶ καλῶς χρῶνται δικαιοσύνῃ; quid mirandum, si pulchra re iustitia utantur pulchre? At ex Indis, qui Pedalij uocantur, nil ferè in sacrificijs aliud à dijs immortalibus exposcebant, quàm iustitiam, arbitrati omnium planè compotes se futuros, si eam modò unam forent consequuti. Quæ si animo inseritur, sapientiæ nomen uendicat: si in corporibus sese promat, prosperior dicitur ualetudo: si è domibus caput proferat, concordiam uocant: si in ciuitate celebretur, pacis tranquillo excolitur nomine: si enitescat in mundo, prouidentia

prouidentia nuncupatur. Adijciamus illa deniq;, silentium in causis iudicijsq; intelligi, quum nulla prorsum promit se coniectura ueritatis dispiciendæ, unde ferri possit sententia. Id quod indicat Plautinum illud ex Amphitryone,

lacent rationes, silet iudicium, quid dicam nescio.

Allusum autem uideri potest ad ampliationis morem, quum in tempus aliud diffinitur iudicium: super qua re plura Pædianus. Cæterum de re perillustri nimis longum loquimur, ad alia igitur demigrandum. Sed parte hac Quintiliani prius obscuritatem tollamus pro uirili: lic enim libro tertio scribit in ratione statuum, at quoniam quod iure dicimur fecisse, non hunc solum intellectum habet, ut lege: sed illum quoq;, ut iuste fecisse uideamur. Et quæ sequuntur, Aperitur difficultas ex Aristotele in Rhetoricis ad Alexandrum, ubi à lege sic distinguitur iustum, Δίκαιόν ϑε τῶν ἁπάντων, τὸ μὲν πλείστων ἐϑῶν ἄγραφον, δοκοῦν τὰ ἴσα καὶ, καὶ τὰ ἀσχά, ὅσοι δὲ, τὸ γονέας τιμᾶν καὶ φίλους ϑυτέον, ϑύρας τοῖς χάσκουσιν ἀκριδοῦναι. id est, iustum omnium sancitur, aut plurium mos, non scriptus, honesta præscribens & turpia. Id uerò eiusmodi est, parentes prosequi honore, de amicis benemereri, beneficis non ingratum se præstare. Legem uero sic idem finit, νόμος ἐστὶν ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν δεῖ γραμμάτων πρὸς ἕπαστον, ὡς χρὴ πρᾶττειν ἕκαστα, quod est, lex dicitur ciuitatis consensus publicus, scripto comprehensus, quidq; agendum sit, statuens.

Iram in puniendo præcipuè reprimendam. Cotys Thracum regis exemplum, necnon Augusti. Drusi iracūdia. Iræ fœda suggillatio. Microlypus qui sit, & crypsicholus. Crypsinus. Cap. XX

IRam semper quidem, sed in puniendo præsertim esse cauendā permittendumq;, exsæuiat impetus & deflagret ardor, à maximis pronuntiatum auctoribus est. Neq; enim ira concitatus ad sumendum supplicium pergēs, medium seruare poterit, quod in nimij paruiq; est meditullio constitutū. Et à Peripateticis est summopere comprobatum. Illud uerò egregiū prorsus, si qui reipublicæ gubernacula moderātur, legum se maximè similes esse uelint. Hæ nanq; ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur. Id quum naturæ profluens (nam doctrina id obtigisse, ne suspicandū quidem est) optioris benignitate quadam (opinor) rex, quòd esset natura præpidus, ac ad iram efferuentior, ad ultionem proinde etiam præceps, præcipueq; imperiosus & immitis in seruorū delictis: quum pretiosiora essent ab hospite dono ei oblata figlina, cælato opere, tornatilique ratione conspicua, sed tamen prætenuia, fractionisq; iniuriæ peropportuna: offerenti quidem gratum se præbuit, ampliter illum muneribus afficiendo. Cæterū, mox uasa contriuit omnia, facti protinus ex fide ratione reddita. Quod uereretur, ne per incuriam ministros peccantes ea in re sæuius amariusq; uerberibus conciderent. Propterea exemplo nobili, adagionis comminisci figuram possumus, ut Cotys figlina identidem præferuidis intendamus insusurremusq;, quos uelimus cōmonitos, prorumpentem indignationis ardorem ex nimio irarum æstu reprimendū prudentiæ quodam (ut interim sic dicam) sufflamine, uel cum dispendio. Cautisq; præcipuè, ac ueluti fomitibus occursandum, quibus tacitè stomachari contingit, ac labris dentes impingere. Quod ipsum insinuauit egregiè Augusti ingenium perspicax, quum apud Vedium Pollionem cœnaret. Cuius seruorum unus ubi fortè crystallinum allisisset, ad ultimum rapi supplicium Vedius perturbatior iusserat. Verum, quod supplicium? Bone deus, murenis iamiam erat obijciendus, quas in piscina depascebat capacissima. Nec luxuria fuit ista, sæuitia erat. Euasit ad Cæsaris pedes dilapsus puer, non quidem mortem deprecaturus, sed mortis genus, hoc est, ne esca fieret. Miratus crudelitatis inusitatam speciem Cæsar, dimitti euestigio puerum, imperauit. Et uasa eius operis conteri uniuersa, in primis uerò piscinam compleri oblimariq;. Huiusmodi autem animum obiter, minutulis sufferuefactum rebus microlypum Græci uocant, qui frenum mordeat nunq;, & in fermento semper ferè sit, nec norit deferuescere. Qui uero iram dissimulat crypsicholus dicitur: sicut qui mentē cælat dolose, crypsinus. Quid porrò tumore feruido turpius? quid ue minus ex rationalis naturæ dignitate ualeat uel dici uel excogitari? Sed ut agamus

ut agamus liberius paulò, quid insaniæ similius? Drusum Tiberij filium adeò uincebat ira, uti scribit Dion, ut uel insigni equiti plagas impingeret: quo argumento Castor (inquit) est cognominatus. Iram quidem dixit Ennius, insaniæ initium. Quidam è sapientibus, breuem insaniam. Quippe Cato etiam senior, iratum ab insano non alio distare astruebat, quàm tempore. Color, uox, oculi, spiritus, impotentia dictorū atq; factorum quam habent sanitatis partem? An non id Plutarchi nouimus ex Symposiacis, Canes uehementiore aduersum feras concepta ira, quandoq; occæcari? Vt scias (inquit Seneca) non esse sanos, quos ira possidet, ipsum intuere habitum: flagrant, emicantq; oculi, multus ore toto rubor est, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, surgunt capilli, stridet spiritus, gemitus, mugitusq;, ut parū explanatis uocibus, sermo præruptus, & complosæ sæpius manus, & pedibus pulsata humus, fœda uisu & horrenda facies deprauantium se atq; intumescentium. Nam & Hippocrates morbos uideri grauissimos scribit, in quibus sibi longè dissimilis ægrotantis facies euadat. Quid turpitudo illa, quàm non digna homine, quem ut animalium principem suspicimus ueneramurq;? Quod dum contemni nos arbitramur, in omnes iræ faces intendimus, nec homines modò, sed & bruta. Sicuti is de quo Plutarchus scribit in libro περὶ ἀοργησίας. Qui cum percussurus, à quo agebatur asinus, quum is subinde inclamasset, ἀθλιώτατός εἰμι, Atheniensis sum, efferuescente amplius ira, fustibus asellū adortus, identidem cum bile & minis (ut Plautus inquit) æcidinis, uociferabatur, σὺ μὲν οὐκ εἶ ἀθλιώτατος, tu quidem Atheniēsis non es. Quid illud ex medicorum scholis? quum sit ira feruor quidam caloris in corde consistentis, an non ob immoderatiorem quandoq; motum per corpus effunditur totum, & febrem inducit: sicuti herisipelata, & herpetes, ac carbunculi, & inflammationes, & phygethla. Quippe hæc ipsa totum concalefacientia corpus febrem accendunt. Porrò inquit Maximus Tyrius, ut qui diuitias quærant, ac se mari committunt, maximo interdum fœnore pecuniam sibi quærunt, sic qui iræ laxius indulgent, maximis se calamitatum innectunt, adobruuntq; usuris. proinde Aristophanem æquo animo Socrates tulit. In Melitum & Anitum odium non exeruit, uerum subinde insonabat, Socratem Anitus & Melitus tollere è medio possunt, lædere haud possunt. Idem Atheniensis irridebat, uti puerulos, suffragia ineuntes, dum saragunt mortalem hominem perdere. Quòd si te iniurijs impetant improbi, assultantes identidem, ad Homericam redi Achillis uocem, Ab Iouis meditor iustitia honorari.

Quæ pro ira dicantur apud Plutarchum à Gryllo in Brutum deformato. Quæ rursum aduersum ea excogitari rectè ualeant. Iræ medicamen optimum esse moram. Perturbationum uictorem posse deum dici. Cap. XXI

IRam tamen qui laudibus efferre conētur nec desunt (de philosophis loquor) in quorum quandoq; scholis iactatum scimus, quod est à Plutarcho item adnoratū fortitudinis, οἷον βαφὴν τοῦ θυμοῦ εἶναι καὶ σύστασιν, id est iram furoremq; esse uelut tincturā ac solidationē. Propterea feras in certaminibus incredibile robur promere, quòd hanc adhibeant meraciorē synceriorēq;, nobis rationis frenum, uelut uino aquam promiscentibus, ac proinde in discriminibus plerunque stupere. Audias & illud, esse iram τῆς ψυχῆς σύμφυτον ὅπλον, id est animæ genuinum scutum. Et hæc quidem apud Plutarchum à Circe in brutum Gryllus deformatus. At enim M. Tullius inquit, non desiderat fortitudo aduocatam iracundiam, satis est instructa, parata, armataq; per sese. Nam isto quidem modo licet dicere, utilem uinolentiam ad fortitudinem, utilem etiam dementiā, quod & insani & ebrij multa faciunt uehementius. Illa quidem ex rhetorum sunt pompa, qui indignationū impetus nunc animorum appellant ardores, nunc uirtutum cotes. An non absurdum planè & à uero dissentaneum, non posse fortem uirum, nisi stomachabundum uirtutis suæ opera promere? Gladiatoriū forsan hoc fuerit. Atqui literarum & omnis antiquitatis parens Homerus non quidem gladiatoriè, sed multa alacritate bellicis sese discriminibus offerentem Aiacem inducit. Non arbitrari fortitudinem debemus, quæ rationis pomœrio circumscribi se non patiatur. Nisi fortè putes, quæ uehementer, acriter, animosè fiant, iracundè fieri. Nos tamen iratos plerunq; exisse de potestate pronuntiamus. Id si interpretari

pretari libeat, nónne de consilio díces, de ratione item ac mente? An non suademus iratis, colligant se? Id uerò an censemus aliud, quàm palantes dilapsasq; animi uires reuocare ad ligna? Hinc scitum illud Charilai Lacedæmoniorum regis, cui quum se ingereret audacius insolentiusq; ex seruis unus, quos Helotas uocant, νὴ τὸ σὸ inquit κατέκτανον τοῦ, εἰ μὴ ὠργιζόμαν, hoc est per Sios (id est Geminos) interemissem te, ni ira scerer. Huc spectat illud quoq;, quod deferuescentẽ nuncupamus iram, quum residentem animi ardorem, qui rationi obluctetur, significare uolumus. Id ipsum uerò dilatio comparat & morula, quæ caliginem menti sese obtendentẽ discutiat, aut rarescere modo densitatem cogat. Hinc illud T. Liuij, Daret spatium iræ. Hinc & Athenodori philosophi documentum, quo (ut à Plutarcho accepimus) ita Cæsarem Augustum instruxit. Quum te Cæsar ira cœperit, nil prius dicas uel facias, quàm ipsa quatuor & uiginti elementa literarum Græcarũ ipse tecum percurreris, memoriaq; recensueris, ut sic concitatio illa quæ momentosa est, mente aliò traducta, paruí temporis interiectu emollita relanguescat. Hoc ipsum & à Sex. Aurelio proditum, memini. Porrò & tacitis uelut ambagibus obligati, substrictiq; securibus Romanorum magistratuum fasces præmonebant, quod initio adstruximus, lente ad irrogandam pœnam pergendum. Iræ denicq; fœditatem bracteata M. Tullij sententia retegit in Epistola ad fratrem didascalica, dum monet intentius, iracundiæ obsistendum, quumq; ea maximè animum moueat, tum esse diligentissimè linguam continendam. Quid, quod primo Canonis Auicenna nutrices optat, animi perturbationibus minimum obnoxias, præcipueq; iræ, timoris, tristitiæ immunes, quando temperaturam ista corrumpant, indeq; uitiatum affundatur infantibus lactis alioquí salutare alimentum. Bis uerò aut ter iram comprimenti palàm fit, id ipsum quod Thebanis euenire, qui superatis quandoq; Lacedæmoniis, qui ad id temporis inuicti credebantur, nunquam postea illis prælio cessere. Iræ autem solutio prima, tanquam tyranni est, imperantem non audire. Sed & urbanius tumescenti insusurrandum, quod infantibus nutriculæ, ne fleas, & statim capies, μὴ σπεῦδε, μὴ δὲ βόα, Ne festines, ne clames: & mox fient quæ uis, & melius. Adde, quòd perturbationum uictorem posse immortalium deorum numero ascisci, De rerum natura libro quinto Lucretius est auctor,

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoq;
Expulerit dictis, non armis, nónne decebit
Hunc hominem diuum numero dignarier esse?

Peripateticorum placita pro ira. Lentitudo quid, & lenti qui dicantur. Fortitudinis adulterinę species. Autolecythi qui sint. Fortitudo syncerior quę dicatur. Cap. XXII

AT qui rursum Peripateticorum scientissimi perturbationes, quas alij extirpandas putant, non modò esse naturales contendunt, sed & utiliter à natura datas, rationibus colligunt. Iracundiam quoq; laudibus efferunt plurimis, et cotem esse fortitudinis astruunt, nec ullam prorsus uim inesse huic uirtuti, ni ira excãduerit, quod sit ad res præclaras planè ephodion, ut Libanij uerbo utamur. Vt uerò sciamus, habeát ne generosi in se aliquid ira, liberas uidebis gentes quæ iracundissimæ sint, ut Germanos & Scythas. Oratorem denique non agentem modò, sed & patrocinantem sine iracundiæ aculeis non satis uehementem arbitrantur. Adijciunt quinimmo, si non adsit, uerbis tamen ac cõcitatiore motu effingendum, ut ardens oratoris actio ira inflammet auditores. Virum quoq; esse negant, qui irasci nesciat. Quamq; lenitatem Latinis dicere mos est, uitioso lentitudinis nomine appellant. Nam obiter est hæc Latina uox & erudita, quòd dum Epistolas ad Atticum profiteremur Patauij, abundè testati sumus, magnis fulti auctoritatum tibicinibus. quibus in studijs hisce nostratibus stare omnia uidentur: etiam si cuidam ex ueteranis, tum secus est uisum, qui risu satis inurbano nostram sententiam in scholis excepit: uelut more Latinè loqui tentantium in uenalibus, in uocis hallucinatus proprietate forem. Cæterum, alienæ parcamus famæ, cuius dispendio gloriam quærere, esse pusilli animi & iacentis, opinamur. Sit is in eruditorum albo, uel omnium calculis, & uiuat felix

felix. Cicero in Epistolis ad Quintum fratrem: Omnino (inquit) non irasci, non solum est grauitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis. Inde in Epistolis ad Atticum, lente ferre, uidetur positum pro eo quod est, æquo animo perpeti quicquid contingat. Credas (inquit) mihi uelim, neminem adhuc offendi qui hæc tam lentè quàm ego fero, ferret. Vocabuli ratio inde uidetur profluxisse, quia lentis legumento qui uescuntur, equi animi fiunt, auctore Plinio: etiam si non me fallit Aeginetam Paulum libro primo scribere, φακὴν ἔναι καπόχυμον καὶ μελαγχολικήν. Sed & alibi, hominis morsum præcipuè noxium tradit, si à ieiuno impingatur ore, & ab eo qui legumina pridie & lentem in primis admiserit in cibum. Paulo succinit tertio ad Almansorem Rasis, Corpus inde perficcari tradens, semen destrui, & sanguinis restingui feruorem, oculis caliginem induci, ac deniq; ægritudines concinnari melancholicas. Confirmat Dioscorides quoq;, sanguinem hoc alimento melancholicum produci, non tacuit in cõmentatione De euchymia & cacochymia Galenus. Certe lentos dicimus, qui affectibus non mouentur, ac uelut æquanimitate torpentes stupent. Propertius,

Hostibus eueniat lenta puella meis. Et Martialis,
Tu spectas hyemem succincti lentus amici,
Proh scelus, & lateris frigora tuta times.

Gellius Noctium Atticarum libro secundo: Tum Plutarchus lente & leniter, Quid autem (inquit) uerbero, ego tibi uideor irasci? Laberij quoq; illud ex Compitalibus ipsum hoc uidetur approbare, Nunc tu lentus es, nunc tu susq; deq; fers: id est, quod accidit, non magnipendis, ac propemodum ἀδιαφορῶς. Videtur item ex ijs quæ protulimus, lentitudo esse, quam Græci uocant ἀοργησίαν, id est animi affectionem, quæ ira uacet. Inirascibilitatem dicere quidam permiserunt sibi. Ne priuis illorum uocibus cedat omnino Latina res. Cicero De oratore libro secundo: In quo ego, non quo libenter audiam, sed quia causam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus existimor. Verũ (ut opinor) latius patet lentitudo, quàm illa Græcorũ ἀοργησία. Argyropylus apud Aristotelem Moralium secundo, circa honores mediocritatem ait magnanimitatẽ dici, exsuperantiam uero lentitudinem quandam. Lentis uero cruribus esse himantopodas, scribit Mela Pomponius. Tu interpretare loreis, ex nominis quoq; etymo. Sed in hæc excurrisse, non fuerit aquam inaniter consumentis, aut Arabiam seminio cauam, ut Lucianus inquit, conspergere adorti, ut discendi auidos miscella rerum sciendarum turba expleamus. Ne sint Latinarum uocum infrequentes. Redeo ad Peripateticorum placita igitur, in primisq; Aristotelis, in quem penè uidetur esse collatum, quicquid est capax humanũ genus. Quæ iusto fortè plus conuellere Cicero, multiq; præterea, Stoici præcipuè, conantur. Nam & Senecæ Stoicorum acutissimi nota sententia est. Ira non acuit animum ad res bellicas, nunquam enim uirtus uitio adiuuanda est, se contenta. Philosophus ergo Moralium tertio, postea quàm fortitudinis ueræ rationem est exsequutus, species quinq; recensет adulterinæ fortitudinis atq; impropriæ. Primo statuit loco eam, quæ ciuilis dicitur fortitudo, quum sustinent pericula ciues metu pœnarum & infamiæ ac honoris cupiditate. Huiusmodi facit Homerus fortes aliquot, ut Diomedem & Hectorem: id quod ex carminibus coniectari subiectis facillimè sic potest,

πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείη ἀνὰ θήσει,

Polydamas me coarguet primus. & Diomedes,

ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐν τρώεσσ' ἀγορεύων,
τυδείδης ὑπὸ ἐμεῖο.

Hector enim quandoq; diceret apud Troianos concionabundus, Tydides à me. In hoc item sunt gradu, qui à magistratibus compelluntur. Hinc est illud scientissimi Plutarchi, fortitudinem à ueteribus statui, non ἀφοβίαν, sed φόβου λόγου καὶ αἰδοῦς ἀδῆξίας. Siquidem qui leges præcipuè reformidant, hi uel in primis hostem contemptui habent, nilq; uerentur pati, qui male audire compauescũt. Propterea dictum recte, ἵνα γὰρ αἰδοῦς, φύβητι καὶ δειλώς. Secunda porrò species uirtutis eiusdem constat peritia quadam, in bellicis præsertim rebus: quamobrem Socrates in libro qui Protagoras inscribitur, apud Platonem, censebat fortitudinem esse scientiam. Eiusmodi sunt in bello milites. Tertia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpecies prouenit ex ira. Videntur enim fortes, qui per iram, ueluti feræ percuſſores impetunt: quoniam & fortes, iracundi ſunt. Impetuoſiſſima quidem res eſt, ad pericula ca peſſenda animi concitatio. Vnde Homerus, Σθένος ἐμβαλὲ θυμῷ, robur iniecit animo. Et rurſum Homerus idem, καὶ μένος θυμοῦ ἔγειρε, ira concitauit animum: καὶ ἀρημὸν δ' ἀνὰ ῥῖνας μένος, impetus per nares acer ſubijt: καὶ ἔζεσεν αἷμα, inferbuit ſanguis. Quæ omnia ſignificare uidentur, animi concitationem & impetum. Fortes uero propter decus faciunt, ſed adiuuat eos ira. Non eſt autem fortitudo, ſi dolore aut ira concitati in periculum deferãtur, nihil præuidentes eorum quæ incurrunt. Eo nanq; modo & aſini fortes nuncuparentur, quando ne uerberibus quidem à pabulo abigi perſæpe queunt. Inſuper & mœchi ob libidinem multa audent. Proximè autem ad eam quæ ſecundum naturam eſt, accedere uidetur fortitudo, quæ per iram fit, ſi modò electionem rationemq; ante ſuſceperit. Superſunt uero & duę fortitudinis ſpecies: quarum altera ex fiducia ſui naſcitur, cuiuſmodi uocant Græci θυελπιδας, ſpei ſemper bonæ, dum periculi deflagrat ardor. Ab hac nec abeſt procul reliqua & poſtrema, quæ per ignorantiam contingit. Et de impropria quidem fortitudine hactenus. Quem aũt uerè fortem ſanciat idem Philoſophus, ad priorum intellectum faciliorem, erit (arbitror) operæpretium ſubiecisſe. Fortis uir impauidus & extrilidus eſt, animoq; ſubnixo eminentiq;, ut homo: quamobrem timebit ut oportet, ac (uti dictat ratio) tolerabit, decoris honeſtiq; gratia. Hic enim eſt uirtutis finis. Qui igitur quæ oportet, & cuius gratia, & quando, & ut conuenit, ſuſtinet ac metuit & audet, is fortis eſt. Inuenio in Græcorum doctrina, autolecythos, id eſt αὐτολεκύθους, dici ſtrenuos paratosq; ad omnia obeunda uel patienda. Quanquam pauperem eo uerbo intelligere malunt alij, ut qui poſſideat aliud nihil, quàm lecythos. Vel ad erogandam pecuniam procliues, quæ lecythis contineretur. Fortè & autolecythi dicantur αὐτουργοι, qui per ſe omnia procurant ac faciunt. In Moralibus tamen Plutarchus αὐτολεκύθους καὶ τραπεζίτας nuncupat, qui culinam modò conſectentur, nec amicitiæ ullam habeant rationem. Ad fortitudinis uim pertinet præclara in Pompeij Magni rebus, Dionis ſententia, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ τέχνη πάντως ὁμίλου κρατεῖ. Hæc autẽ de Tigrane proferuntur apud Tigranocerta ab Romanis Lucullo duce fuſo fugatoq;. Quorum paucitatem quum is contemptui haberet, dicere ſolebat, εἰ μὲν πολεμήσοντες ἥκομεν, ὀλίγοι, εἰ δὲ πρεσβεύσοντες, πολλοὶ παρεῖμεν.

Diluuntur obiecta, quæ in Peripateticos cõcinnantur. Iram duobus perpendi modis. Fortitudinis rationem bifariam diſtribui. Affectiones ex homine tolli non poſſe. Militi cur honoris deferatur plus, quàm doctori. Apyrina.

Caput XXIII

AD ea uero quæ Peripateticæ obijciuntur ſcholæ, reſpondebit luculenter ipſa, ſui Ariſtotelis innixa ueſtigijs: iram cõſiderari perpendiq; poſſe prout in exceſſu eſt, itemq; ut eſt in mediocritate: ſi accipiamus eam ut eſt in exceſſu, tunc non dicimus eſſe cum fortitudine: ſin uero modo ſecundo, tunc eſſe affectionem aſtruimus, non ſine regula & rationis gubernaculo, iungiq; cum operatione forti poſſe pulcherrime. Ideoq; philoſophum dixiſſe, iræ motionem eſſe naturaliſſimam, ſiq; congruum accipiat finem ac electionem, futuram fortitudinem ueram uel fortitudinis operationem. Eſt enim appetitus natura procliuis, ut ſeſe rationi obſequentem præſtet, etiam ſi non rationalis per eſſentiam. Proinde ex ira produci affectus ualet à ratione conformatus compoſitus ue. Ex quibus colligi perſpicuè poteſt, recte ſenſiſſe philoſophum, eo tamen addito, fortitudinis rationes uideri bifariam diſtribui: aut enim eſt fortitudo in tolerando, aut in aggrediendo: priori autem ira nullo modo eſt opus, alteri uero præcipuè, ſed moderata. Iram porrò nõ habere, dictum ueteribus eſt, qui mentem non habeant. Ira legum preſidi neceſſaria, ciuitatis moderatori peraccommoda. Aufer à rege iram, iam non imperio tantum rebelles experietur popularium animos, ſed & momento de principatu periclitabitur. Immo uero & cuiuis hunc eripe affectum, cui non fuerit contemptibilis: à quo non circumſcribetur, expilabitur protrudeturq; Iam & apud Gellium Taurus, Vt aliorum (inquit) omnium, quos Latini philoſophi affectus affectionesue, Græci uocant πάθη, ita huius quoq;

quoq; motus animi, qui quum eſt ulciſcendi cauſa ſæuior, ira dicitur, non priuatio utilis eſt, quã dicunt ὀργην, ſed mediocritas quam μετριότητα nuncupant. Melanthium quoq; dicere ſolitum accepimus, Iram non uideri grauem, quæ migrare mẽtem faciat, ſed quæ domo excludat omnino. Quæ uero in diuerſum præcipi, & colligi argumentis ſolent, de Pythagoræ atq; Zenonis fontibus uidentur manaſſe, qui perturbationes aſſerunt omnes exinaniri poſſe perſanariq; omnino, ueluti cauſarias animæ partes, nullamq; fibram aut uitiorum radicem in homine omnino reſidere, meditatione, ac uirtutum exercitatione aſſidua. Quod profecto eſt, inquit Hieronymus, tollere hominem ex homine, & in corpore conſtitutum, eſſe ſine corpore. Propterea ſcienter quadam Satyra Horatius,

Nam uitijs nemo ſine naſcitur, optimus ille
Qui minimis urgetur.

Verior & apoſtolica ſententia: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? uideo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & ducentem me in captiuitatẽ: non enim quod uolo, hoc ago, ſed quod nolo, id operor. Quum M. Antoninus educatorem ſuum defleret mortuum, auocareturq; ab aulicis ab pietatis oſtentatione: Permittite (inquit) Antoninus Pius imperator ut homo ſit, neq; enim uel philoſophia uel imperium tollere affectus ualet. Quin & Procli ſententia eſt admirabilis: An non ſtupendum eſt (inquit) animam immaterialiter in rebus materialibus uiuere, & in caducis incontamĩnatam ſe alicubi conſeruare? Terrenus locus Circes eſt diuerſorium. Amplius animæ in generatione cõſtitutæ perſimiles ſunt peſtilentem regionem habitantibus hominibus. Vbi uero extra generationem agunt, eſſe ueluti prata incolentes, Plato ſcribit. Ariſtotelicam doctrinam adiuuat in libro De morali uirtute Plutarchus, affectionum principia eſſe tradens σύμφυτα, οὐκ ἐπεισόδια, id eſt ingenita, nec aduentitia. οὐ δὲ ἀναιρετέα παντάπασι, hoc eſt, nec extirpanda omnino. Et mox paulò, affectus prodeſſe ait, ſi rationi comites ſe præbeant, ſicuti fortitudinem intendit ira, ſi moderata ſit. Sed temperamentum id genus riſu excipiunt Stoici, Quid ſi (inquiunt) ſanum uoces leuiter febricitantem? non eſt bona ualetudo mediocritas morbi. Sic (inquies) dicitur imperturbatus ſapiens, uti apyrina uocantur: non quibus nulla duritia eſt granorum, ſed quibus minor. falſum eſt: non enim diminutionẽ malorum in bono uiro intelligi uolumus, ſed euacuationem. Demum in fortitudinis mentione quærat ex me forſan aliquis, quidnam cauſæ ſit, quòd publico tantum non conſenſu militi, ac uiro forti plus multo prærogatiuæ contribuatur, quàm doctrinarum antiſtiti uel maximo. Reſponderi autem Ariſtotelis ſententia ſic maxime puto ex Rhetoricorum primo, Neceſſariò uirtutes illas cenſeri maximas, quæ alijs pernoſcuntur utiliſſimæ, ſiquidem eſt uirtus δυνάμις ὠφελητική. Proinde iuſtis plurimum exhibent honoris, atq; item fortibus: altera enim uirtus in pace, in bello altera prodeſſe præcellenter ualet. Ab ijs uero liberalitas cenſetur præcipuè, argumento eodem: profundit enim pro tempore ac modo, non uendicat pecuniam.

Ex uoluntate affectionũ qualitates præcipuè pendere. Apathiam item non eſſe huius uitæ. M. Antonini tranquillitas. Aegritudines læpe ſublatas, animo ſedato. Arietes perturbationum.

Caput XXIIII

HOminem uero, cuiuſmodi effingunt Stoici, Græco uerbo dicunt ἀναμάρτητον, quod eſt, nulla peccati labe pollutum, qui ſit planè aurum putum, & (ut Ariſtophanes inquit cum Herodoto) prorſus colophonium. Intereſt (inquit Aurelius Auguſtinus) qualis ſit uoluntas hominis, quia ſi peruerſa eſt, peruerſos habebit hos motus: ſi autem recta eſt, non ſolum inculpabiles, uerum etiam laudabiles erunt. Voluntas eſt quippe in omnibus: immo uero nil aliud, quàm uoluntates ſunt. Et rurſum idem Auguſtinus: Illa quæ ἀπαθείαι Græcè dicitur, quæ ſi Latinè poſſet, impaſſibilitas diceret, ſi intelligenda eſt, in animo quippe, non in corpore accipitur, ut ſine affectionibus uiuatur, quæ contra rationem accidunt, mentemq; perturbant, bona maxime atq; optanda eſt. Sed nec ipſa huius eſt uitæ, nõ enim qualiumcunq; hominum uox eſt, ſed maxime piorum ſanctorumq;, quos

uitæ integritas præstat omnino (quod dicitur) πλοῖον ἀγνοστόρους, id est nautico muriores clauo. Si dixerimus, Quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. ἀδικίαν γὰρ τὸ ἁμαρτεῖν οὐκ ἀνεγράψαμεν, inquit Plutarchus. Propterea diuinè M. Tullius in Oratione pro Marcello: Nulla est (inquit) tanta uis, tanta copia, quæ non ferro ac uiribus debilitari frangiq; possit. Verum, animum uincere, iracundiam cohibere, quæ semper est inimica consilio, uictoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, uirtute præstantem non modò extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, hæc qui faciat, non ego eum summis uiris comparo, sed simillimum deo iudico. Scribit alibi Plutarchus, iram nusquam continere, imperiti esse hominis atq; intemperantis: ubiq; uero, difficillimum, quibusdam etiam uideri impossibile. Vtamur enim uerbo audacter, quod nō reformidat cum Iureconsultis & Hieronymo Boethius, & libro quinto Fabius, sicuti commonuimus alibi quoq. Quando perturbationis huius uelut proprium persæpe sit, quod uelit, emptum morte persequi. Monet tamen nos propheticum illud, Irascimini, sed nolite peccare. Motus animi (inquit Cassiodorus) in potestate nostra non est, sed dei gratia temperare possumus. Proinde quod consuetudinis est, permittit: quod culpæ, prohibet. Et Hieronymus: Nos (inquit) affectus & perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circūdamur, moderari, & regere possumus, amputare non possumus. Propterea Apostolus, sol non occidit super iracundiam uestram, quia irasci hominis est, finem iracundiæ imponere, Christiani. Stoici porrò non diffitentur, uisiones animi, quas phantasias dicunt philosophi, quibus quatitur mens ad primam ingruentis cuiuspiam formidabilis speciem, non uideri aut uoluntatis aut arbitrij, uerum suapte ui nobis sese ingerere ac uellicare. Cæterum, probationes quæ mox consequantur, esse iam arbitrarias, ubi perpendimus ac dijudicamus, moxq; reijcimus & aspernamur: has, Græci syncatatheses nuncupant. Præstantius censetur (inquit Augustinus) iram uincere, quàm ciuitatem expugnare. Et perturbationum quidem uim grassantem uiolentius permulta retegunt utiq;: sed & Galenus in re medica tantus auctor, à quo traditum scimus, ægros quotannis non paucos integritati restituros suæ, animi solum motionibus ad propriam reuocatis temperaturam: cui sanè calculum adijcere uidetur Aesculapius, qui cantilenas adhiberi, ac risus conciliatores Mimos, & ridicularia denique alia, ijs quos animosæ partis motus uiolentiores amplius exagitent, corporis temperamento excusso, & calore insito auctius commoto: quin uenari alios præcepit, equitare item uel armorum meditationibus non parcere, motuum quoq; ac armorum specie, ideaq; præscripta, ut animosa pars, si fortè iaceat, sitq; imbecilla, surrigatur excitetur q. Scribit Sex. Aurelius, M. Antoninum imperatorem ab uitæ initio tranquillum fuisse adeo, ut ab infantia uultum nec gaudio mutarit, nec mœrore, philosophiæ studens, ac literis imbutus Græcis. Affectionum titillatus arietes uocat Hieronymus, quibus quatitur fides, quos euangelij retundendos astruit muro. Idem scorta publicitus prostantia libidinum publicarū uictimas dicit: sunt enim diaboli uictimæ, uelut mentis & corporis illibata integritas CHRISTO insigniter grata uictima.

De mediocritate, deq; excessibus iræ. Iracundorum species tres, & naturalis eorundem causa. Iræ uocabula. Caput XXV

Aeterum introspiciamus denuo Peripateticum museum, præcerpturi inde quæ horum libellorum studiosos, si qui tamen erunt, dimittant instructiores. Ergo (inquit Aristoteles) mansuetudo, siue πραότης, mediocritas est circa iram: quumq; medium, itemq; ferè extrema sint anonyma, hoc est sine nomine: medio utique mansuetudinem attribuimus, ad defectum qui item sine nomine est, declinantem, Excessus uero ὀργιλότης, hoc est iracundia dici potest. Affectus autem est ira, id est ὀργή: nam iracundia, est habitus excedens. Qui igitur pro quibus oportet, & cōtra quos oportet, irascitur: ac præterea, ut oportet, & quando, & quanto tempore, laudatur, mansuetusq; hic erit. Defectus autē, siue ἀοργησία est, siue quodcunq; tandem in uitio est: nam qui non irascuntur in quibus oportet, ἠλίθιοι esse uidentur, hoc est stupidi. Etenim qui nō irascitur, nec sentire quidem uidetur, neq; dolere

dolere. Atqui perferre contumelias, & suos negligere, seruile est. Iracundus, celeriter succenditur, tum in quos non oportet, tum pro quibus non oportet, & amplius quàm oportet: uerum & confestim desinunt qui sic afficiuntur, quod est in ipsis optimum. In ijs uero bilis fulua prædominari uidetur: quæ quum acuta & subtilis sit, ob insitam caliditatem facile succenditur surrigiturq;, unde inotitur ultionis uotum. At qui nulla prorsum aguntur ira, frigidi persentiuntur atque humecti, quia fulua & acriore carent bile. Excellenter autem acuti sunt acrocholi, & ad omnia, quibus summa est bilis, unde & nomen habent. Inter hos sunt quos uocant πικρούς, nos interpretari amarulentos possumus: difficulter hi placantur, & plumbeas diuturnasq; seruant iras. In ijs uero fulua bilis permiscetur atræ, proindeq; illis constantior ira est, siquidem eam comprimunt: ut autem in seipsa digeratur, indiget tempore. Sunt & inter iracundos specie tertia, qui non explentur facile, nisi uiso inimici sanguine. Hoc genus appellant Græci χαλεπούς, ex Latinis plericq; acerbos. Hosce uero planè melancholicos tradunt, quòd bilis uigeat in eis atra: quæ quia frigida est & sicca, crassiore materia, quæ haud facile dissoluatur, diutius perseuerat. Quòd si amplius inquirat aliquis, cur tres tantum iracundiæ prodantur species, respōderi potest, oriri affectionem hanc sanguine circa cor efferuescente. Esse uero eum feruorem triplicem, constat: subtilem, crassum, medium: sicuti ex ijs quæ præstruximus, coniectare perspicax ingenium potuit. Apud Homerum, quod Eustathius scribit, affectio hæc quatuor sortitur nomina: est enim quandoq; apud illum θυμός, χόλος, menis, id est μῆνις, & κότος: sed eo tamen interstitio, ut dicatur propriè menis, immanens ira, unde & inflexum nomen ἀπὸ τοῦ μένειν: quum cholos, orge, thymos, perturbationis indicent initia, etiam si obseruatio non est perpetua. Hinc Porphyrius, ἡ μὲν κατὰ λίνησιν πρόσκαιρος ὀργή, χόλος καὶ θυμός. nam menos (inquit) est ἀπόθετος χόλος: uerum ubi ultionis captatur occasio, κότος dici consueuit, παρὰ τὸ ἐγκεῖσθαι. Vnde Homerus,

ὅππι κότοιο τύχῃσι θυμοῦ. Et rursus,

ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ.

Nuncupatur autem χόλος, ἀπὸ τῆς χολῆς, ἣ πρὸς τὰ παθήματα ἱερατεῖα.

An uerum sit, hircos pati facile, ipsis intuentibus fœminas iniri. De hyæna insuper scitu digna. Confirmatur Plinij historia de uiperæ partu. Athenien sium uotum de hircorum immolatione. Tragos quid, aut hirculus in uitibus. Caput XXVI

Nciderat nuper in Aeliani commentaria, quæ haud ita insciter is condidit περὶ ζώων ἰδιοτήτος, auidè (qui mos est meus) ac sitienter arripui, ac euolui, præcerpturus quæ usui forent legisse. Inter cætera, quæ se primo libro ingessere, fuerūt & quæ huic impingere capiti uisum protinus est: pugnā pro fœminis hircos inire, perinde ac pro formosis mulieribus aduersum hircos. Ratione compari tauros acrius in id genus alios cooriri, uelut arietes item ouium causa. Hæc non eo subnotasse uolui, tanquam ex Heracliti forent antro planè deprompta, aut indicta prorsum insciteq;, sed quod inaudisse uideor, ex recentioribus nonnullos, haud ex asse ἀμούσους, sed (uti sentio) bene doctos nonnunquam, causam eruere conatos: quid ita, quorum uxores corpus inuulgent, hircorū appellatione deformemus passim, inde factum uaticinari, quòd animalium soli (uti putant) hirci sui generis fœmellas ipsis intuentibus, iniri, facilè cōcoquant, omninoq; (quod dicitur) susq; deq; ferant, nec in prælia consurgant ad corollas (ut interim sic dicere permittar) decertaturi. Id quàm uerum sit, ne quis Sibyllæ folium prolatum arbitretur, perspicuum iam, uel unius auctoritate Aeliani non diluta, nec proletaria, opinor. Apud eundem obseruatum est illud item, Hyænam si hoc anno marem consp exeris, eandem insequenti fœminam agnosces: si fœminam nunc, posterius marem conspicaberis. Venire etiam in Veneris utriusque participatum, inireq; uicissim ac iniri, quotannis sexu immutato. Ceu animantis natura Cenæum re præmonstrarit, ac Tiresiam ueteribus celebratos. Sed quia mira prorsus historia est, recte ac operæpretium me facturum censeo, si auctoris uerba subiecero: τῶν ὑαινῶν τὴν μὲν ἄῤῥενα εἰ θεάσαιο, τῶν ἀνθρώπων ἐς

νίωτε ὀϊ ἁλῶ, ἁ Νῖλων νῶν, μετὰ τῶτε ἄῤῥενε. κοινωνοῦσι δὲ ἀῤῥενόητος ἐκπόρες, καὶ γαμοῦσί τε, καὶ γαμοῦνται, ἀνάτε τῶ θ. παὶ ἀμείβουσαι τὸ χρῶ. οὐκ οὖν τὸ κωνέα, τὸ ταρ- σίαν τῶ χαίους ἀπαιλαξε τὸ ζῶον ὄκρε, οὐ νόμπος, ἀλλὰ πῖς ἔργοις αὐτῶ. Aduertendum porrò historiam Plinij de uipera, ab Aeliano item primo libro comprobari planè ad uerbum. Adeo si auctoritatibus agas, controuersa res est, uerum qui diuersa sentiunt, ab experimento stare se, dicunt. Quia uero ab hircis exorsi sumus, in eosdem nostra corriuabitur oratio, adnexa non procul ab derisu historia: cuius auctor nobis Agathius est Gothicí belli libro secūdo, ingruente Persarum bello in Marathonijs campis, uouisse Atheniēses, totidem se hircos Dianæ immolaturos, quot peremissent hostes. Quod quum implere in primis cuperent, non quisse tamen, etiam capris adiectis uel succidaneis. Tragon uocant Græci in uitibus causationem, ubi flatu grassante decutiuntur germina, hirculum Latinè queas nuncupare. Sed & hircescere dicuntur uites, si sterilescant: quādo hircorū est, nimia pinguitudine in sterilitatē abire, quod cōprobat Aristoteles.

Animal thoa esse homini amicum præcipue. Canum fides anxia in Niciam uenatorem. Super Nicia imperatore paucula, & uerbo μελλονικιᾶν.

Caput XXVII

ESse animal quod θῶα nuncupent, non ex Aristotele modò ac Plinio notissimum, sed astipulatur & Theocritus. Cæterum, censeri id uel humanissimum, præcipuecq; homini amicum, ac (uti dicunt Graeci) φιλανθρωπότατον, non ita multi prodidere. Lectum tamen quandocq;, si forte in horis alijs circumuentum senserit, tum uero accurrere protinus opitularicq; pro uiribus. sed quod ad brutorum in nos beneuolentiam attinet propensiorem, traditum à ueteribus scio, fuisse inter uenatores quempiam, nomine Niciam, qui (ut assolet) uenandi ardore studioq; concitatior, dum improspicienter imprudentiusq; feras immissis canibus insectatur urgetq;, in carbonariam forte delatus fornacem præceps est. Id uero intuiti canes neutiq; abstiterunt, cæterum gannientes primum quidem per fornacis ambitum, domini (quod facilè appareret) charitate desideriocq; ac rugientes moras ducebant: demum uero adeuntes, leniter obseruateq; tantum non mordicus apprehensa ueste, pertrahere ad locum enitebantur, ueluti opem inde aucupantes quampiam domino, fide summa, quæ uel in homine rarior pernoscitur. Id autem intuitus quidam, & quod erat, suspicatus planè, quum suboleret, non frustra solicitè adeo anxiecq; concurrare canes, ducem insequutus factum deprehendit, exustumcq; in fornace spirantem Niciam, re prorsum conjectata ex ijs quæ in ignibus uisebantur reliquiæ. Fuit Nicias ab hoc alius, Athenienſium haud omnino incelebris imperator, etiam si impendio timidior, & eo nomine in obeundis negotijs tardior: unde exijt illud facetissimum Aristophani in Auibus,

καὶ μὴν μά τὸν Δί' οὐχὶ νυστάζειν ἔτι
ὥρ' ἐστὶν ἡμῖν, οὐδὲ μελλονικιᾶν.

per Iouem nobis haud est dormitandi tempus, neq; item Niciæ more cessandi. Iepidè prorsum conformato uerbo ab μέλλω, quod tardo nobis indicat, & Nicia. Non præterundum, ab Plutarcho in Nicia carmen Aristophanium aduocari, sed ita ut uix sensum recipiat uerbo μελλονικιᾶν decurtato interpellatoq;: quo factum, ut per inscitiam ab interprete sit præteritum.

Ingenio præsignes esse plurimum iracundos imbellesq;, at grauitate fortes, sed indociles obliuiososq;: undeq; horum promi effectuum ratio ualeat.

Caput XXVIII

DE uarijs hominum affectionibus, quæ πάθη dicunt Graeci, deq; ingenij ratione uel amplioris uel minutioris aliubi (opinor) affatim pro re nata disseruimus, aggestis, quæ hinc inde olim præfloraumus. Nunc præterisse nequeo Platonis sententiam graphicè positam, sciteq; in libro De scientia, quæ quia illustri enuntiata perspicuitate est, nullo indigere interpre tamēto mihi est uisa; eam modo exscripsisse satis superq; fuerit. Est admodum (inquit) arduum

arduum, hominem comperisse ingeniosum, qui insimul mansuetudinis ac modestiæ exsors non sit. Quippe ad hanc diem eiusmodi neminem uixisse aduerto, uel etiamnum esse nunc, cui naturæ genius ita affulserit, ut boni sit compos utriusq;. Siquidem acumine qui insignes sint, callidi item ac memoria illustres & docilitate, nunquā non iracundi sunt, ac contentionis auidi, nec raptantur secus ac nauigia retinaculorū prorsus expertia. Hosce item furore quodam prestare dixeris uerius quàm fortitudine. Sed enim qui ad grauitatem natura facti sunt, eamq; unam rem habent, ueluti scopum, si se ad ingenij cultum dent, & doctrinam sibi pergant induere: hi uero hebetiores comparent mox, & nescio quomodo desidiosi, obliuionis quoq; nubilo identidem se obtendente. Id quod à Platone sancitum uel Aristotelis ualet calculo comprobari, qui Thracas esse adeo ingenio tradit oblæso, & memoria propemodum nulla, ut ne quaternarium quidem numerando queant transcendere. In ijs tamen robur & ad belli munia promptitudinem singularem haud desideraris. hanc uero uarietatem adeo uariam, immo contrariam interim, cæli defluuijs forsan retulerint acceptam astrorum non imperiti. Quando & Iulium Maternum sic ferè nouimus prodidisse: Quædam, inquit, gentes ita à cælo formatæ sunt, ut propria sint morum unitate perspicuæ. Siquidem immanis feritatis crudelitate grassantur Scythæ (uti aliàs commeminimus) Itali fiunt regali semper nobilitate præfulgidi, Galli stolidi, auaros esse Syros ferunt, acutos Siculos, luxu diffluere Asiaticos, ac uoluptatibus deliniri. Hispani creduntur elata iactantiæ animositate præpositi. Nec ignoro tamen esse, qui in hoc auctore putent loquentiæ multum, sapientiæ parum.

De Vulcani templo apud Aetnam Siciliæ, deq; canibus ingenij mirandi discernendis, qui caste pieq; accedant, an scelere imbuti salutatum tamen eant deum. Cur Vulcanus in insulam Lemnum excussus tradatur. Lemnia terra, quæ & sigillata. Philoctetę historia. Cap. XXIX

APud Aetnam, qui notissimus est Siciliæ mons, esse Vulcani templum fertur honore multo. Circumiectum est templo septum, sacræ item uisuntur arbores, necnon perui gil & inextinctus ignis, uel (uti à Græcis dicitur) ἄσβεστον πῦρ καὶ ἀκοίμητον. Templum asseruare ac lucum traduntur canes, quibus mirum præcipue insitum ingenium creditur. Quippe adeuntes, si castè modo ac piè, utcq; addecet, id agant, permulcent ac abblandiuntur, illiscq; perinde ac beneuolis aggregantur, & planè familiaribus. Quod si manibus non puris, scelereq; aliquo pollutior templum inuisat, uel lucum, irruunt mordicus, lacerant conuelluntcq;. Cæteros ex cœtu alio remeantes lasciuiore intemperantiore'ue insectari modo, satis superq; habent. Euentus rationem si solicitius perquiras, ac ueterum consecteris superstitiosam uanitatem, cælitus omnino fieri putabitur: si me audias, immundorum spirituum fallaciosæ acceptam sedulitati referes, quando unum illis studium, in tenticulam per momenta rationalem animam præcipitasse, ut quo illi iustissimè discruciantur, eodem & nos paterni diuinicq; luminis exsortes Catonio includamur teterrimo. Illud de Vulcano nec reticebo, in Lemnum insulam tradi à fabulosis excussum deum: quoniam, ut scribit Galenus nono Simplicis medicinæ, loci facies sit exustæ similis, nec quicquam subnascatur: inibi tamen terra habetur lemnia, quam & sigillatam iuniores uocant, sphragida Græci appellant, quia conformatis inde pastillis capræ sigillū imprimeretur, ut uoluit Dioscorides: ut uero Galenus, Dianæ. Quod autem huic terræ hircinum promisceri sanguinem, prodit Dioscorides item, ab Lemnijs sacerdotibus irrisum, refert Galenus. Proditur à Græcorum nonnullis, Vulcani antistites in Lemno aduersus ictum serpentium medica pollere uirtute. Quo argumento Philocteten apud Smynthei Apollinis aram ictu serpentis uulneratum illuc medicinæ gratia esse missum.

Cereris templum, & festum Chthoniū, apud Hermionēses celebre uel miraculo, quod præferocem taurū ducat ad arā uetula sacerdos obedientissimum. Item de canibus in Palladis tēplo, quod in Daulia est. De Panos templo in Arcadia, ubi Aula locus uisitur, & muscis auolantibus ex Olympia & Leucade, ubi Actius Apollo: necnon de Diana in Icaro insula. XXX

Universidad de Bibliotec

AD eandem porrò fraudem & impoſturam peruerſiſſimam, ſpectat illud item quod inferam mox: Cererem ab Hermionenſibus eximia coli uenerationę, peragiq; ſacra prorſum μεγαλοπρεπῶς τε καὶ σοβαρῶς. Feſtum uero Chthonium nuncupari. Ferunt ergo, boues magnitudine uiſenda, & ferocia ad aram ex armento facile agi immolandos à Cereris ſacerdote, quæ uetula plerunq; eſt ac uitribus prætenuis. Super qua re carmina circumferuntur apud Græcos, quæ & apposui, auctore eodem Ariſtocle:

Δαῖμαπρ πολύκαρπε, σύ κ' ἐν σικελοῖσιν ἀγαγὼς,
καὶ παρ' ὀριχθειλαις, ἵν' τ μέγα λοίνεται
ἑρμιονεῦσι, τὸν δ' ἀγέλης γαῖρ ἀφειδὲς ταῦρον,
ὅν τ' ἐχ ἁρπάσιν ἀνδρὶς τόδε δ'ἔκας,
τῶν γραῦς σιίχας μόνη μόνον ἔατον ἕλκει,
τὸν δ' ἰῶν βωμόν, ὁ δ' ὡς ματρὶ παῖς ἕπεται.
σὲν τόδε Δαῖμαπρ, σὸν τὸ δρᾶν, ἵλαον εἶνς,
καὶ παὼν ἦν θάλοι ἱλαρὸν ἐν ἑρμιόνη.

Cæterum & in Daulia eſſe memorant Iliados Mineruæ templum, in quo alantur canes, quibus inſitum planè ſit, perinde ac ratione quadam, aduentantibus ſubblandiri Græcis. Barbaros autem, ubi ſe oſtentarint, latratu inſectari. Eſt in Arcadia locus nomine Aula, ubi olim uiſitatum eſt Panos templum, conſtanti fama, omnibus quæ illuc defugerint animalibus, haud dubie ſalutem præſtari. Quippe ſi ea inſequantur lupi, ſubſiſtunt protinus, ubi ad eam uentum partem eſt, nec ingrediuntur omnino: quod defugientia illuc putet deus, uelut ſupplices quoſdam, ἅτε ἀνθρώπους ἄγαν ἀνικ. Et quia ex ueteri ſuperſtitione animaliũ miracula conſectamur & anquirimus ſtudioſe, addamus illa quoq;: In Olympia cognitum hoc annorum plurium experimento, ingruente certaminum & panagyris celebritate, muſcas inde omnes ad ulteriorem Alpheí ripam ſponte, uelut mulieres aſſectẽtur auolare. Porrò in Leucade, ubi in promontorio eminentiore Apollinis ſtat templum, quem Actium nuncupãt, futura inibi (ut aſſolet) panagyri, in qua & honori diuino æditur ſaltatio, bouem muſcis immolare fuit receptiſſimi moris, quæ illius diſtentæ cruore confeſtim credebãtur euaneſcere, hac uelut merce amplius delinitæ, ac (ut ſignificanter dicunt Græci) ἀναθεῖσαι. Quum omnino Piſææ animaduerterentur ἀσέλγαινοι, & proinde probiores quoq;, ut quæ dei reuerentia quadam, non mercedis ui, iuſtitiæ opus inirent, & (quod addecet in primis) ſi modo ibi erat deus, ac non ſpurciſſimus dæmonarches, miſerorum mẽtibus ad ſatietatem illuſurus. Sicuti in Icaro inſula quoque, in qua Dianæ templum fuerat: quumq; nimio plus ſcaterent ibi agreſtes & præpingues capræ cum Dorcadibus ac leporibus, ſi uenari cupiens, à dea rei pontificium eſſet comprecatus, pergens inde præda onuſtus reuertebatur, captis quæ concupiſſet. Quod ſi petere ſuperſediſſet, inanis prorſum fiebat uenatio, inſuper & in eum expetebãt audacioris conatus pœnæ. Cæterum illuſiones hoc genus, ſeu indigitamenta credere malis, id eſt excantamina ſeu ueneficia, perſequi diutius, abutentis planè ocio fuerit. Proinde ijs præteritis, alia diſquiramus auditu iucundiora & gratiora ſcitu.

Quadruplex loquendi figura, ueteribus obſeruata grãmaticis: priſca, Latina, Romana, demumq; miſcella, ſiue mixta. Caput XXXI

QVi amplius penſitatiusq; indagine ſcrupuloſa loquendi uarietates diſcutiendas ſibi in commentarijs propoſuere, rationem eam uideri quadrifariam planè diſtributam pronunciauere. Quippe nonnulla in ueteribus libris priſcè dicta, uidere licet, Latinè aliqua, necnon Romanè, demumq; eſſe miſcellam omnino figuram quandam, mixta quæ ſit, ac dicatur. Priſcam uero intelligunt, qua lano ſynchroni & Saturno, ac mox etiam paulo probè cum ſuis fabulati ſint. In qua pleraq; multo obſcuritatis nubilo circumuoluta, preſſaq; pernoſcantur, deſitis iam uocabulis, proindeq; intellectum facile non admittentibus, cuiuſmodi fuiſſe carmina, quæ nominantur Saliaria, coniectare licet ex pauculis, quæ ſuperſunt, uelut reliquiæ. Latina loquendi figura creditur nuncupata, qua uterentur in Latio

Latio, quum rebus potiretur Latinus, & præterea Hetruſci reges: qua ſanè forma decemuirorum conſcriptæ ſunt tabulæ. Sed huius pars ulla uix ſubſiſtit innoxia: quod retulit Sextus Pompeius. Romanam denicq; dicendi rationem intelligunt, quæ in Plauto efloruerit, Næuio Accio, Pacuuio, Marone, Catone, Siſenna, Antiate Valerio, Cęſare, M. Tullio. Miſcella demum figura intulit ſe, ubi iam auctiore imperio, datacq; peſſum Romana libertate, gentibus communicata ciuitas diuerſiſſimis eſt, ex quarum uelut uoragine, loquendi ſynceritas concuſſa in primis in barbarum ferè dilapſa ſonum, ſapere Gothicum cœpit, & omnino peregrinũ, ut rarenter ſe promat, quem purè Romanum dicas, non ciuitate donatum. Miratur tamen & Fabius, Oſcè plurima in auctoribus inualuiſſe, necnon Sabinè, ut de Gallicis taceam, quum & Punica oſtentent ſe nonnunquam.

Morbo atrocius graſſante, uel etiam citra oblæſionem manifeſtariã, non nullos ſe in puteos deiectaſſe. Lugdunenſes mulieres. Laurentianus Florentinus. Caput XXXII

ATræ biſis effectus præcipuè admirabiles abunde aliàs perſequuti ſumus: nunc ab illis haud diſſita prorſum ingerũt ſeſe, quæ artis medicę ſummates uiri ac planè coryphæi obſeruata literis mandanda cenſuere, Hippocrates & Galenus, ęgrotos, ſi uiolentius graſſans morbi uis debacchetur, & atrocior inardeſcat febris, arctius uideri uinciendos, quod ita affecti complures plerunq; ſe peremptum eant, nec id ratione ſingulari, compertis etiam qui in aquas præcipites ſe dent, quod eſſe factitatum in ea quæ Atticam depopulata olim peſtilentia eſt, multorum approbatur calculo: & Lucretius carmini inſeruit,

Multi præcipites lymphis putealibus alte,
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in undas.

Mirum certe eſt quod à recentioribus eſt item proditum, haud ita pridem in Lugdunenſi Gallia contigiſſe, ut citra ullum corporis incommodum, quod quidem appareret, crebriter mulieres in prærupta ſe puteos demerſum pergerent. Sed fœminas forſan imbecillior excuſarit natura, & ſemper ferè peregrinabunda mens. Quid philoſophis facias uiris, quibus etiam familiarem aduertimus affectionẽ huiuſmodi, non alia ratione Florentino Laurẽtiano proxime conſumpto? Ad hæc pro ingeniorum captu à multis multa proferri conſueſſe, non latet: defluuio cæleſtium corporum acceptam referentibus pleriſq; acriorem mali uim, aut in diuinam etiamnum iram. Id quod ueteribus arriſerit, inani oblaqueatis ſuperſtitione. Sunt forſan qui & hoc ipſum in melancholiam reijciant, à qua hoc genus plura concinnari ſolere aliàs cõmonuimus. Mihi ſanè uti ſunt, iſta omnino accidunt admiranda.

Qui dicantur citharœdi piſces, quæq; in nominibus habeatur ratio. De polypo item, qui ſibi uoret brachia, cirrhosq;: quod negant alij. Caput XXXIII

IPſe in Erythræo mari piſcem obſeruauimus, forma quidem latiore, ad buglottæ modum (uti aiunt) ſquãmis haud ita ſcabris, ſi attingas: colore ſuffuſuo, lineis nigricantibus à cauda uſque ad capitis ſumma corpore interpictò, ut tentarum fidium ſuſpicari imaginem poſſis, unde piſci adoptatum eſt citharœdi nomen. Zona præcingitur erocea, uertex uarijs diſtinguitur coloribus, nigrum aureo interlucente fulgore. Narrantur & citharœdi, alij κιθαρῳδοί, hoc eſt picti. Quippe uiſuntur purpurei ferè, per interualla lineis diſcurrentibus aureis. Commemoratur in mari eodem pardalis, plurimum & colore & orbicularibus picturis, hoc eſt τὰ σίγματα ποικίλη, montanæ aſſimilis. Cæterum in hac piſcium aut belluarum mentione, quoniã (ſicuti Philoctetes olim, ut eſt apud Ciceronem ad Trebatium) diuerſa inuiſimus uagamurq;, adnotandum amplius quod prodidit Aelianus in Animalium pragmatia, Polypum eſſe uoraciſſimum, hoc eſt φαγεῖν ἄπανθ', & ſtruendis inſidijs uaferrimum: quod ſi defecerit uenatio, ſuis ipſius ueſcitur cirrhis, ſuccreſcentibus mox quæ fuerint abſumpta.

Ceruum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ceruum à Philadelpho ita educatum, ut Græcæ linguæ sono insuesceret intelligeretq; Meropis auis pietas singularis. Lusciniæ ambitio. Ciconiarum pietas. Cur eadem pietaticultrices dixerit Arbiter Petronius.

Caput XXXIIII

Bseruatum apud eundem Aelianum id quoq; est, Ptolemæo Secundo, quem & φιλαδελφον dicunt, cerui catulum dono datum quandoq; : educatum autem ea præcipue ratione, uti ei præfectus curę Græca ipsum modo uoce alloqueretur. Quum idiomati insueuisset brutum, loquentem intelligebat perspicue. Quanquã irroborasset uetus opinio, Indicæ sonum uocis à ceruo tantum percipi. Scribit idem auctor, Meropa auem esse ciconiarum iustissimam, quod educandis parentibus senium haudquaquam arbitretur expectandũ, sed ipsum id agere protinus uolatus celerioris compotem. Quo coniectatũ inter cunctas esse aues tum iustissimam, tum uero pijssimam. Scio, mirabuntur plures, quin prę ter fidem dici, constanter forsan asseuerabunt. Mihi in naturæ cõtemplatione nihil occurrit incredibile, quando & Charmidem Massiliensem cõmentatione nõ indignum esse opinatum uideo, lusciniam non musicæ studiosam modo, id est φιλόμουσον, sed & φιλόδοξον, id est gloriã ambitiosius captare. Siquidem in solitudinibus si concinat, simplicem omnino cantum ædere, apparatu nullo, uelut sibi canentem modo: quod si auditoribus non excidat, præstoq; sint aliquot, tum uero prædulcem in primis uariumq; ædi concentum, quippe intellectu certo πακρῶς ἐλιπεῖν τὸ μέλος. Id quod ab Homero quoq; illis uersibus coniectatum probabile fit,

ὡς δ' ὅτε παυσάρης λεῖρη χλωρὸς ἀγρωστις
καλὸν ἀεισηται ταρ' ὑετὸν ἰστεμέωσιο
ὀρχηθμοῖσιν ὑφ' ἡγητῆρι καθιζομένῳ τ' ἀκινοῖσιν,
ἦ τε θαμὰ τροπέων χέει πολυηχέα φωνήν.

Sed quod de merope diximus, quam inter ciconias recensent Græcorum plerique, ut aliarum item non hic pietatem subijciam, super qua in Hexaemero plura prodidit Magnus Basilius, & retulit in nostris literis eloquentissimus scriptor Ambrosius. Sciendum ad hæc uideri spectasse Petronium Arbitrum, ubi pietaticultricem nuncupat ciconiam illis uersiculis, quos & apposui:

Ciconia etiam grato peregrino hospita
Pietaticultrix, gracilipes, choralistria.

Apum nomina plura. Emplastica, & paremplastica quę dicantur. Anthredon. Mellis genera non citra admirationem. In Mycono apes non haberi. Vocabula plura ad idem: plastides, cephenes, sira, sirenæ, melissa, melissia. Melissæus Iupiter. Melitea lintea. Neon accipi pro uere. Hyemem esse patrem temporum. Apomeli. Mulsa. Apiana uua, & muscatula. Melitomata.

Caput XXXV

INter apes (inquit Aelianus) alias nouimus quæ sint & dicantur duces: quædam σειρῶδες, id est sirenes: aliquæ uero φηγοφόροι: sunt & quæ plastides, forte ab artifici figmento, uel quia emplastica & paremplastica Græcis dicuntur, quæ infarciunt opplentq;, sed uiscida priuatim ac glutino tenacia. Cephenas, id est λιφῆνας, abundare in primis Nicander scribit. In Cappadocia obseruatum prioribus est, sine ullis fauis confici ab apibus mel ex buxo eadem accepimus, odore grauia, & quæ bene ualentes ἐκφρονας faciant, ac amentiam concinnent. In Media item ab arboribus mella stillare, sicut cecinit Euripides in Bacchis. Apud Citheronem dulces à ramis guttas manare: uerum & in Thracia mel item arboreum suppetere proditum scio. Sicuti in Mycono apes haberi nullas, & si inferantur, emori. Arbores item mellifluas Hyrcaniæ, in pagis qui Fortunati dicantur, celebrat historia. Verum & Diodoro bestiola est uolucris, anthredon nomine, eodem tractu, ape minor, nec multo tamen: in saxorum aut arborum cauitatibus fauos constituit, ac melli succum concinnat persimilem. Apes porrò dicitur quandoq;

σειρῶ

σείρη, id est sira, aut certe apum domuncula. Est & eo nomine auiculæ species, & indumenti quoq; prætenuis. Sed sirenæ itidem pellucida uocantur amicula, id est σειρῶναι. Sunt qui λιφλιῶσας interpretentur apes masculas ἀπρολίτους, sed & musca sine aculeo, id est ἄκεντρος, sterilisq; dicta interdum cephen reperitur. Melias item pro apibus reperias nonnunquam, sed sunt eo nomine hastæ quoq;. Melissa nunc est apes, nunc pro obolo ponitur, qui drachmæ partem habet. Dicuntur & mystides eo uocabulo. Nam & Melissæum cognominatũ legimus louem. Melissia uero aluearia sunt. Melitea cum audimus lintea, id est μελίτεα ὀθόνια, non à melle fit corriuatio, sed ab insula Melite. Illud autem Homeri de apibus, ἀέναον βρόμον ἀώων. exponũt, recenter perpetuo uenientium: quoniam earum sit nõ continuus uolatus, sed interpellatus, ut semper uideãtur uolatum ordiri. At Porphyrius uernũ innui tempus opinatur magis, quo euolant apes. Neon autem uer dicebãt. Et πατέρα τῶν καιρῶν, hyemem uocat Pythagoras. Quod autem de eisdem poeta scribit, βοτρυδὸν δὲ πίπτουσι. exponit Zenodotus, ad animalis imaginem, quod botryn nuncupant: id inter uolandum ipsum se cõuertit. Verum, quæ auctor hic prodit, incomperta plane sunt. Proinde in racemi modum accepisse præstiterit. Apiana uuam gratam apibus, Græci sticam uocant, ex nostris sunt qui appellari modo putent muscatulam. Apomeli uero, potionis est genus, inter mulsum, hoc est melicraton & oxymeli mediæ. Vtuntur ea Peloponnesii præcipue. Artomeli legisse item alicubi uideor in medicorum thesauris. Galenus libro tuẽdæ sanitatis quarto: Mulsam ex pluuia fieri aqua prodit: apomeli ex qualibet. Melimela, id est μελίμηλα, dicuntur apud Athenienses poma pulcherrima ex cydoniorum nata insitione: uti decimo ἐκλογῶν πρὸς γεωργίας expositum comperi. Melitomata uocant Græci mellita omnia. Illud ex grammatico penu est, Nomen nullum apud Græcos neutri generis exire in ι literam, excepto μέλι: nam gummi id est κόμμι, & πίπερι, & κοῖρι esse peregrina uocabula.

ctionum libros ad Petrum Antonium Syluestrum Rhodi-
ginum, compatrem amantissimum, Præfatio
quarta & uicesima.

Ieronymus parens tuus, Petre Antoni, ciuis (si quis alius) uel optimus, & senator præcipuè illustris, quod publici boni, priuatis rationibus resectis, esset mire studiosus, sępeq; nõ citra dispendium, ea me in patriã à literaria peregrinatione, uelut postliminio redeuntem beneuolentia & pietate est amplexatus, ubicunq; sese uel dignitatis uel rei augẽdæ ostentasset occasio, labore prorsum nullo reclinato, ut dum uixit nõ secus à me coleretur, quàm si uitalis huiusce lucis, post optimũ maximum deum causa mihi fuisset prima. Sed & cum fatalis ei aduenisset dies, palàm funebri oratione, quam ἐπιτάφιον dicunt λόγῳ, conceptum ex obitu dolorem testatissimũ apud omnes feci, quod & præstantis ingenij uiro exutam intempestiuius patriã animaduertissem, & me nõ quidem amico, quod ipsum foret tamen uel grauissimũ uulnus, sed parente optimo planè orbatum, uirulentiæ ac pestiferis quorundam ingenijs inermẽ expositum sentirem. Quo sanè factum, uti lacrymis ueris spirantibusq; inter crebros singultus subinde interpellantes, oratorium munus implere uix licuerit. Vitæ illius integritas, morum formula exactissima, ingenium minime subdolum, nõ fucatum, nõ liuore ullo unquam obscurius nil à me aliud efflagitare est usum. Præstitimus uiuenti quod eualuimus, præstitimus etiam humanis functo, præstamus nunc quoq; quod

Hærent infixi pectore uultus
Verbaq;, nec placidam membris dat cura quietem.

Non is sum Petre Antoni, qui adulari sciam, nec si sciam maxime, uelim. Notior est parentis tui uirtus, quàm ut hic subblandiẽdi studio esse possit locus. Nisi quod importunius forsan diu iam obductum uideor uulnus refricare. Sed enim qui es ipse tanti hæres uiri & æmulus, ægro animo ueniam (opinor) nõ inficiabere: quando ut es ingenio uel præcipue in numerato, & multo rerum usu peritus, ignorare nõ potes, reipublicæ nostræ incussam bellorũ funesto tumultu plagam, & alio super aliud accedente malo, ita omnia prorsum cõcussa, ut latè iam ruinam minentur præcipitẽ. Nec ferè sit, qui tantæ cladi consilio uel prudentia obuiã eat, senioribus ferè absumptis omnibus, quorum grauitate ac sententijs stabat ciuitas nostra. Nam haud ita diu à parente tuo perfuncto grassante sæuius fortuna, raptus est Antonius Fulginas, egregius ciuis, & Catonianæ cuiusdam seueritatis: raptus & Andreas Casalinus medendi scientia nobilis, & (quod prius est) philosophus (uti sentio) præclarus, ut uitæ libram hic exactiorẽ non pergam memorare. Quibus sanè uulneribus reipublicæ impactis, uel mirari quiuis potest, tam diu stetisse nos: nisi quod suppetit tamẽ ex diuiniore fonte, quo æstuantem animum leniamus: quoniam sese naturæ argumenta pleraq; ita promũt ex te compater amantissime, ut iam nunc concipere libeat, futurũ te mox nulla in parte, etiam si arduũ id est, parente inferiorẽ: sed talem quoq;, ut pessum euntia nostræ ciuitatis fundamenta in integrum restituas præstantis ingenij maturitate, nunquam nõ prospectante longius, properæ leuitatis temeritate allisa. Vt in te (libet enim iam nunc uaticinari) quę sua est senescentium affectio, Ennianum illud propediem regeri elogium possit,

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Quod ut facias etiam atq; etiam rogo. Hæc erit tibi ad æternã gloriam uia: hac fere certatim Romanorum ac Græcorum plerique proceres: hac nunc cælesti passu incedas ipse fessis subueniens rebus, quando

ὃς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Vale.

LODOVICI CAELII
RHODIGINI LECTIONVM ANTI-
QVARVM LIBER VNVS, QVI QVARTVS ET VICESIMVS.

Vbi affectus mouere non permittantur oratores. Quintiliani sententia perpenditur. Quid propriè πάθος, quidue ἦθος. Item narratio morata. Horatij locus de morata fabula. Caput I

VONIAM uerò præcedentis uoluminis fine, quantum nostra paruitas tulit, de ira commentati sumus, quam esse cæcam ueterum testimonio pronuntiauit Chrysippus, ὅτι πολλάκις ὑπὸ τῶν ὁρᾶν τὰ ἐκφανῆ. id est, quoniam persæpe nec manifesta quidem conspici sinat, succurrit illud Quintiliani ex secundo Oratoriarum institutionum libro, Athenis actores mouere affectus uetari consuesse, ex quo usum quibusdam, orandi artem quodammodo fuisse recisam: sed & libro sexto: Athenis etiam (inquit) per præconem mouere affectus prohibebatur orator. Libro item decimo in Demosthenis Ciceronisq; compositione, salibus & commiseratione, qui duo plurimum affectus ualent, uincimus. Et fortasse epilogos illi mos ciuitatis abstulerit. Vt uerò ita rem habere propemodum credamus, in libro De morali uirtute Plutarchus facit: à quo proditur, in Aristocratica administratione rhetoras magistratuum iussu uetitos παθαίνεσθαι: hoc enim utitur uerbo, ex eiusce linguæ fertilitate, quod est affectiones ex iudicum animis prolicere: quoniam ῥέπει γὰρ εὐθεῖαν ῥοπὴν ὁ ἀπαθὴς λογισμὸς ἐπὶ τὸ δίκαιον id est, inclinatione serpit recta citra affectum perpensio, ad id quod iustum est. Quòd si accesserit affectio, quod arrider, quodq; urit, pugnam intendit aduersus iudicandi deliberandiq; uim. Lucianus uerò in sermone cui titulus Anacharsis, siue De gymnasiis, hoc ipsum in Areopago irroborasse tradit, ubi cædis peragebantur iudicia: ut si quis de re dicat, patienter ac æquis auribus dicentem ferat senatus. Quòd si captandæ beneuolentiæ concinnarit aliquis procœmium, uel extrinsecus οἶκτον ἢ ἀλάστησιν, id est misérationem elicere, aut indignationem excitare cooriatur, cuiusmodi haud pauca aduersum iudices comminisci oratores solent, progrediens præco silentium eueștigio imperat, apud senatum diutius nugari nequaquam permittens, aut dicendi uí rem obuoluere atq; implicare, ac uelut retas obijcere, ut transacti negocij seriem nudam ex fide spectare possint Areopagitæ. Ipsum hoc & primo Rhetorico significat Aristoteles, in ciuitatum pleriſq; prohiberi oratores astruens extra rem dicere, sicut (inquit) in Areopago, & recte id quidem. Neq; enim iudicis peruertere mentem oportet, indignationem concitantes uel inuidiam uel omnino misérationem conciliantes. Perinde enim est, ac si canonem, seu regulam, qua in operum directione sis usurus, obtorquere ac inflectere incipias. Apsinus uerò in procœmiorum præceptis, captandæ misérationis præmonstrãs rationes, ambiguitatis inijcere uidetur aliquid. Athenis (inquit) si oratorio fungamur munere, ex iudicijs rebusq; gestis communem hunc locum instruemus. Misericordiæ ara excitata apud uos est, communiq; omnium humanitate beneuolentiaq; esse uidetur dea. Exindeq; apud omnes insignem adepti laudem estis. Moris in Areopago seruati meminit Onomastici octauo etiam Pollux, ne quem possessione sua dominũ interuertamus. Sed mitiores fortè affectus permittebantur quandoq;, uehementes & ardore quodam concitati haudquaquam. Aræ Misericordiæ Athenis, meminit Pausanias quoq;, sicut pudoris, famæ, appetitionis, id est ὁρμῆς. Adnotanda uerò hic M. Tullij sententia, quoniam de affectibus agitur, duo esse, quæ admirabilem faciant eloquentiam, alterum Græci ἠθικὸν uocant, patheticum alterũ: ad mores illud & ad naturam, omnemq; uitæ consuetudinem accommodatum: hoc perturbantur animi & concitantur, quo uno regnare oratio præcipuè creditur. Illud superius come, iucundũ, & ad beneuolentiam comparandam aptum in primis: hoc autem uehemens est, ac incitatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hinc legimus, narrationem esse planã debere, breuem, euidentem, credibilem, bene moratam cum dignitate. Hinc uerò illi Horatiano sensus infertur illustrior,
Moratæq; recte fabula. πάθος putat libro sexto Fabius, propriè dici à nobis affectum, ἦθη autem Romana carere uoce, dici tamen mores. Verum non tam hos significari, quàm morum quandam proprietatem, quibus omnes contineantur mentis habitus. Omnino affectum concitatum πάθους nomine intelligunt, mitem atq; compositum ἤθους signare. Id uerò est, quod bonitate commendabile est, nec mite solum ac placidum, sed blandum plerunq; & humanum, audientibus amabile atq; iucundum. Quó dicentis mores ex oratione perluceant. Sunt qui τὰ ἤθη, non mores prorsum interpretentur, sed sensus. Fides (inquit Martianus) tribus fit, conciliando, docendo, permouendo: illa prior ethica, sequens apodictica, tertia pathetica nominat.
Scribit Donatus in eum Terentij locum in Eunucho,
Dij immortales, homini homo quid præstat?
Morata narratio à sententia incipi solet, quæ dicitur promythion.

De apathia, dyspathia, metriopathia, propathia, sympathia, antipathia, & id genus plerisq; alijs. Procatarctica & synectica causa quæ sit. Item aipathia, homœopathia, proegumenon. Antipathiam promiscere. Idiopathia. Ca. II

ILlud uerò ad grammaticam pertinet supellectilem, esse apathiam aliud, aliud dyspathiam, itemq; propathiam, quanquam est & metriopathia. Et apathiam quidem intelligi iam docuimus, impassibilitatem quandam (si dici ita Latinitatis patiatur decor) quam esse agrestem, nimisq; profectò duram, etiam ex philosophis nonnulli sentiunt, ut quæ tum impossibilis sit, tum etiam inutilis. Tollit enim amoris mutui beneuolentiam, qua maximè uita constat, & societatis humanæ ratio. Rursum uerò extra modum angi, & in luctus abire nimios, iam non naturæ id fuerit, sed deprauatæ cuiusdam opinionis. Proinde scitum est appositissimumq; Crantoris illud ex Academia, Non ægrotare quidem primum (inquit) sit. At si contigerit, adsit sensus aliquis, seu dissecetur quippiam, seu conuellatur. Siquidem anodynon hoc, id est nil dolere non sine magna immanitatis mercede contingit in animo, stuporis in corpore. Quamobrẽ ut decet prudẽtes dyspathia, quam doloris impatientiam interpretamur, sic & apathia. Hoc enim ἀπηγκπυ ἡ θηειῶδες, id est durum ferinumq;. Illud autem ἐκλελυμένον καὶ γυναικοπρεπὲς, id est molle solutumq;, ac fœminæ accommodum. Metriopathia uerò haudquaquam improbanda reij ciendáue, quæ moderatam in perturbationibus rationem amplexatur & continet. Est & sua medicorum scholis propathia: sic uerò nuncupant προάθησιν, id est præsensionem quandam. Neq; enim tacitè furtimq; obrepunt omnes ægritudines, sicuti Hesiodo placuisse, intueri licet,
ἐπὶ φωνῇ ἠχάλεσ μητιετα ζεύς.
id est, quoniam uocem prudens abstulerit Iuppiter. Sed earum plurimę proangelos, id est prænuntios habent, & prodromos, siue præcursores, ac præcones, uelut crudítates & inconcoctę materiæ superfluentiam, & motus pigriores, quam uocant διυσκινησίαν. Grauitas quippe onerosa, laborq; (inquit Hippocrates) spontanei morbum prænuntiant. Incentiua item uitiorum propathe dicuntur rectè, ac significantius Græcis, uelut antepassiones, quibus carere censetur impossibile: nam ea omnium titillant animos, & inde præcauere cogitationum sagittas commonemur, & naturæ dominus in Euangelio: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ. Protopathiam inuenies alicubi apud Galenum, uelut primariam dicas affectionem: sicuti idiopathiam quoq;, id est affectionem propriam. Si obortatur (inquit Galenus) ab ulcere ingens panus, quum inducta in ulcere cicatrice, permanet etiam panus, uel in suppuratam inflammationem transiens, uel in durum tumorem, quem chœrada, id est scopulum appellant: nemo primarios dixerit huiusmodi morbos, qui ob alium præcedentem contigerunt. Fuere item ex medicorum decuria, qui ἀεπάθειαν induxerint, tanquam dicas perpetuam affectionem. Quippe sanorum iuxta, ægrotantiumq; corporum διαπκευὰς, id est cõstitutiones easdem esse specie, statuere permittunt sibi, etiam si præstat, ampliorem sanitati latitudinem

contribuisse, quàm omneis homines urgentibus perpetuò morbis conueli, ac lancinari. Est sua oratoribus item homœopathia de passionis nata similitudine, quam undiquaque scientissimus exprimit poeta,
Fuit & tibi talis Anchises genitor. Item,
Et patriæ strinxit pietatis imago, Et,
Me quoque per multos similis fortuna labores.
Quod in Macrobij Symposiacis est adnotatum, Idiopathiam reciprocationem dicimus, sicut idiopathes reciprocum. Priscianus sui passionem & suipassum interpretatur. Et quia uberem consectamur doctrinam, & medicam rem à limine salutamus, sciendum omnino, à propathia diuersas censeri causas in ægritudinibus, procatarcticas dici solitas. Sunt enim hæ, rei quidem effectrices, uerum separatæ, sicuti morsum qui insixit canis scorpius ue, ac solis exustio febrem producens. Synectica uerò causa intelligitur, quæ præsens præsentem custodit affectionem, fouetq;: ut in uesica lapis, qui non causæ modò rationem habet, sed & affectus. Est item πρηγούμενον αἴτιον, quod à procatarctico instruitur, uel quo præsente, ἀφτίσματα quoq;, idest effectus adest. Sed redeo ad institutum. Sympathiam quoq; apud ueteres non Græcos modò sed & Latinos, inuenias pro consensu quodam, qui plerunque inter res conuisitur: ut quum Lucilius ait, Luna alit ostrea,
Implet & echinos, muribus fibras, & pecu addit.
Eadem quoque quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra desiunt, exsuctaq; sunt. Quanquam est & in quibusdam antipathia: nam cepe (Plutarcho tradente) decedente luna reuiuescit ac congerminat, inarescit autem adolescente. Proindeq; Pelusiotas cepis abstinere, quia solæ ex cunctis oleribus contra lunæ aucta & damna, uices minuendi & augescendi (sicuti repetit etiam Gellius) habeant contrarias. Eleganter porrò & antipathiã promiscere dicitur, qui pugnantia exq; diametro dissidentia componit inq; unam corporis molem cõpingit: ut si quis contrarias inter se consarcinet auctoritates.

De monstro mirabili ædito in Rhodiginis agris. De piscium & ranarum pluuia. Item de infante Constantij temporibus nato. Monstrorum ratio ex cælesti disciplina. Decani. Munifices dij. Caput III

EXscribentibus nobis ista, & elimatius leuigatiusq; concinnantibus, quæ pridem Patauij dederamus in literas, æditum in patrij soli uico, cui Sarzano nomen est, magnitudinis inusitatæ monstrum. Digna res est uisa, quam hisce libellis insereremus, eo quidem procliuius, quoniam flagrante intestinis discordijs Italia, & intonante altius bellorum procella, quæ iam aliquot annis latè uastitatem dedit, uice prodigij habitum id est. Is uerò infans fuit biceps, multa in eo mira. Primũ quadrimestris magnitudo, membra omnia cum proceritate responsum habentia, absoluta, amussitataq;. Facies utraq; similitudinis propè indiscretæ. In capitibus crines aliquanto longiores ac nigricantes. Inter utrunq; caput ex collimitio humerorum tertia surrigebatur manus. Sed quæ aures longitudine non excederet, nec integra uisebatur omnino. Reliquũ corpus prorsum bene compactum, ac citra ullam maculæ fœditatem. Natus est quinto idus Martias, anno nati Verbi millesimo quingentesimo quarto ac decimo. Postridie allatus Rhodigium est. Quia uerò uisenda res erat, placuit mitti ad Hispanorum ducem, qui in proximo uicaria regis fungebatur potestate. Id uerò ut citra putredinis timorem posset obiri, exenterare præmortuum necesse fuit. Inibi ergo mirum aliud, cor quidem simplex, ut assolet: at iecur duplex, sicuti & lien. Nam in uiscere hoc uisam quandoq; duplicationem uel in uno, credimus Aristoteli. Verum in hoc genus monstris mira quidem, sed naturalis tamen à peritis rerum afferri ratio solet. In quibusdam uix, sicuti quod Athenæi relatum monumentis est, piscibus pluisse nonnunquam. Factum id in Cheroneso etiam legimus, & triduo utiq; continuo. Sed & in Pæonia & Dardania ranarum pluuiam contigisse (prodit Eustathius) tanta multitudine, ut domus opplerẽtur, nedum uiæ. Nec aduersus mali uim usquam salutare compareret auxilium, præter quàm in fuga, quando nec aquis nec cibis uti licebat, irrepentibus insilientibusq; ranis in omnia, confirmat

quarto Bibliotheces historiã hoc genus etiam Diodorus. Quod ad infantem attinet, illud amplius sciendum, unum'ne an plura sint per coagmentationem, quod monstrifi cum prodit animal, iudicandum est ex principij ratione: nam si cor pars eiusmodi est, quod unum cor habet, unum animal est: quod duo, animal item duplex coalitum propter conceptuum coniunctionem. Imperante Constantio legimus, æditum infantem ore gemino, dentibus binis & barba, oculis quatuor, auriculis duabus quidem, sed breuissimis. Qui partus (inquit Marcellinus) rempublicam in statum reclinaturam deformem, planè portendebat: nam portenta id genus comparent sæpius, sed rerum euentus uariarum indicant fere. Cælestium rerum studiosi in partes distribuunt tres signorum singula, sic ut portio quælibet unum habeat decanum. Alij uerò scrupulosius rem rimati, ternos deos decanis ascribunt, & munifices nuncupandos censuere, uel synergos quoq;, ut signorum cuilibet nouem adsint munifices. Hosce rursum per infinitas secant numinum potestates. Ab ijs porrò astruunt, casus decerni repentinos: quin & monstrosos hominum consarcinari partus. Deinde Necepso Aegypti iustissimus imperator, & optimus astronomus per ipsos decanos uitia omnia ualetudinesq; collegit, ostendens quam ualetudinem quis decanus efficiat. Sciendũ uerò, plenas dici partes in quibus decani fuerint inuenti. Vacuas autem, ad quas nunquam decanorum numerus accedit.

Super Agathocle adnotata quæpiam. Curq; is gracculus sit cognominatus: item triorches. Plutarchi labecula colluitur. De buteone aue. Gracchus, & Pulcher an flatilem admittant. Mihi cum flatili scribendum. Martialius Caracallæ occisor. Philomelam dici, non philomenam. Cap. IIII

AGathoclem Siciliæ tyrannum, qui tam moderatè, tamq; fortiter uidetur prosperiorem tulisse fortunæ afflatum, ut sine fictili opere non ferè unquam cœnaret, ac misceret opes, pauperiemq; simul (uti de eo cecinit Ausonius) ætatis primordio ab eminentissimis proditũ historicis est, forma & corporis uenustate præeminentem, diu uitam stupri patientia exegisse. Proinde Timæus & ipse historiarum conditor, illum dicit τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ κοινὸν πόρνον, id est primæuo ætatis flore scortum promiscuum, impudentissimo cuique expositum: item mox κολοιὸν nuncupat κατὰ τελεσχλῶν. Est autem κολοιὸς gracculus, super quo facetissimus extat Ciceronis iocus: nam à Pharsalica pugna quum aufugeret Pompeius (dicente Nonio quodam) superesse etiamnũ aquilas septem, immoq; necdum esse despondendũ. Recte (inquit) moneres, si cum gracculis depugnandũ foret. Nec id minus factum quod in Ionia prodit Apostolius, Venetos Adriatico mari appositos sub sementis tempus solitos cum gracculis depacisci, ut libis obiectis cum maza, quæ illis forent ligmata, ne semina refoderent omnino, uel legerent: stabantq; illi dictis legibus. Triorches uerò auctoribus Plinio & Aristotele De animalium historijs libro nono, genus accipitris est, à numero testium sic nucupati, cui principatum in augurijs Phœmonoe dedit, eum buteonem Romani uocarunt, familia etiã ab eo cognominata, quum prospero auspicio in ducis naui sedisset, ut Plinius scribit. Ego in gente Fabia id fuisse cognomentum, accipio. Nam ab Vrbe condita libro uigesimotertio T. Liuius M. Fabium Buteonem nominat. Meminit & in Fabio Maximo Plutarchus. Sed ibi mendum (opinor) inoleuit: nam scribitur modò Fabius Bulco. Græcus tamen codex, φαβιον præfert βουλεωνα, quo tempore duos habuit respublica dictatores post Cannensem stragem, M. Iunium, & hunc (de quo diximus) Fabium. Denicq; Buteonis oratoris mentio est Senecæ Controuersiarum libro secundo. Triorchem apud Aristophanem inuenimus in Comœdia, cui titulus σφῆκες: ubi poetæ illius interpretes nil amplius ascribunt, quàm ἔστι δὲ ὁ τελεσχλῆς ὄρνεόν τι: est autem triorches auis quædam. Sed & in monumentis Sex. Pompeij ita legas: Buteo, genus auis quæ eo se alit quod accipitri eripuerit. Vastitatisq; est causa in his locis quæ intrauerit, ut bubo, à quo etiã creditur appellatus Buteo. Proinde ex hac auis natura uideri potest tyrannus cognomentum traxisse: nisi quis malit ab efferata libidine. Nam egressus Agathocles pubertatis annos libidinem à uiris transtulit ad fœminas. Traditur item quum esset perfunctus

ctus fato, uxorem querulam flebilibus modis illud subinde ingessisse, τί δ' οὐκ ἐγώ σε, τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ; quid non ego tibi, quid tu non præstitisti mihi? Cæterum, cur dictus κολοιὸς, id est gracculus? an ob latrocinia, & furacem naturam? Huic soli aui (inquit Plinius) furacitas auri argentiq; præcipuè mira. Monedulam quoq; inde dictam grammatici interpretantur, quasi monetulam, quòd surripiat monetas. Quanquam sunt coliæ item pisces, dicti Theodoro monedulæ. Agathoclem uerò latrocinijs incubuisse ante tyrannidem, historia testis est. Indeq; concedentem Syracusas diu sine fide fuisse, quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in uerecundia quod inquinaret, habere uidebatur. Sed enim quamuis in omne facinus semper fuerit promptissimus, nõ tamen usquequaq; malus erat: nam & manu strennuus fuit, & in concionibus perfacundus est creditus: quo nomine ab æmulis & inimicis gracculus item uideri potest appellatus: ueluti loquax magis esset, quàm eloquens, uti de Atilio Palicano pronuntiatum nouimus. Nam & Bacchylidem uellicans in Nemeis Pindarus, ut locutuleium impendio, ac humilem, sic ferè pronuntiat,

λεκτέτια δὲ κολοιοὶ ποτ' εἶναι νέμονται.

Dicitur enim κολοιὸς à κολόειν, quod tumultuari nobis indicat, Eustathio tradente: quia sit auis obstrepera, tumultuatrixq;, id est θορυβητικὴ καὶ λεκτικήν. Nam & eadem ratione Gracchum apud Romanos cognominatum legimus: quamuis apud Varronem obseruatum sit, Gracchum ideo nuncupatum, quòd eum mater mensibus duodecim in utero gestasset, quia legitimum pariendi tempus esset supergressa. Proinde ex iunioribus quidam etiam bene doctus, sine flatili scribendum censuit. Quod tamen, ni fallimur, forsan coarguitur paucissimis Quintiliani uerbis ex Oratoriarum institutionum primo: nam de aspiratione differens inquit, Parcissimè ea ueteres usi, etiam in uocalibus, quum ædos ircosq; dicebant: diu deinde obseruatum, ne consonantibus aspiraretur, ut in Graccis & triumpis. Horum sensus uerborum qui sit, perspicuè (opinor) patet: nam Graccum triumpumq; olim fuisse innuit scriptitatum, sed id non fuisse perpetuũ, quis (rogo uos, studiosi omnes) nõ peruideat? Triumpum'ne tempestate nostra scribimus, an triumphum? Triumphum profectò, sed & Gracchum consimiliter: nam & in Græcis monumentis ita scriptitatum inuenimus, γραικχον. In catholicis tamen Probi, sic adnotatum animaduertimus: Quidam putant, inchoare dici imperitissimè: nam neq; post C literam H Latina uerba regunt, exceptis nominibus tribus, pulcher, orchus, lurcho: uel (ut autumat Seruius in tertium Georgicum) sepulchrum. Pulcher item in Græcis inuenitur codicibus, ut apud Strabonem libro quartodecimo. In tantum falluntur, qui pulcer & scribunt & enuntiant. Quam tamen scribendi rationem insequi uidetur Cæcilius Minutianus in libello De orthographia, quanquam insigniter mutilato decurtatoq;, ac prorsum uetustatis & incuriæ uulneribus confosso: in quo & illud adnotauimus, Mihi, cum flatili scribendum, ut disparetur à uocatiuo mi. Scribit in Oratore ad Brutum Cicero, Quin (inquit) ego ipse quum scirem ita maiores loquutos esse, ut nusquam, nisi in uocali aspiratione uterentur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginem dicerem: aliquando, idq; sero conuitio aurium, quum extorta mihi ueritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui. Mihi uerò, insertam habet flatilem, non natura, sed ut hiatus declinetur: nam uti casu patrio mei, sine spiratili dicimus, sic dandi casu mij fuerat scribendum, ni auribus foret consultum. Leonardus uerò Arretinus epistola quadam rationibus comprobare adnititur, addendum C quoq;, ut michi scribamus: quod non recipiunt doctiores. Preendo, citra flatilem scribi oportere, sentit Terentius Scaurus. Eum nos quandoq; sequuti sumus: at Quintilianus ad sua seruatum tempora prodit, ut aspiraretur ei uerbo. Sed ad institutum. Pusillos item statura, κολιονὲς, id est gracculos, dici consuesse, in Aristophane uideor obseruasse. Nam & auis hæc, minutula est, ut quæ tota ferè pennis constet. Imperante Antonino Caracalla insedit obelisco uociferabũdus gracculus, mirum dictu, succlamatum ab omnibus, ceu ex composito, Martiali salue, Martiali ab tempore multo te uidimus. Hæc autem non intelligenda est gracculi appellatio, sed eius erat nomen, à quo interemptus est mox Antoninus. Et quoniam de orthographia mentio

facta nobis, nec illud obiter negligendum, quòd publicum ferè peccatum est, Philomelam dici, non Philomenam, suffragante Pausaniæ auctoritate, qui Φιλομήλαν dicit. Quod deniq; ad Agathoclem attinet, legimus, domum Syracusis prope insulam, quæ sexaginta lectorum indepta cognomentum est, quæq; Siculas substructiones uniuersas & magnitudine & elegantia structuræ facilè anteibat, huius fuisse regis opus.

Nominum ratio recta quæ sit. Quid sit, quòd substantiam nomen dicitur significare uel qualitatem. Item nominum interpretatio plurium. Onomatotheræ qui dicantur. Menandrus. Menecrates. Mysteria. Quintiliani locus ex libro primo de Pythijs. Galbana. Allantes. Allantopolæ. Salsicopolæ. De Bryseide, ac Chryseide. Caius unde dicatur. Gæus bos qui sit. De Nauætho, & nauium incendio ab Troianis mulieribus. Cothones, uel Cothi. Sios dici deos.

Cap. V

NTer alia quæ disertissimè apud Platonem & scientissimè quæruntur, nominum quoq; rationem in magna esse nouimus quæstione. Id uerò est, φύσει ἢ θέσει, quod est, naturáne an positu uim suam habeant. Placet autem illi, positione quadam constare nominum rectitudinem, sed non temerè tamen, & ut obtigit, uerum positionem ipsam de naturæ penu arbitratur promi: neq; esse aliud nominum rectitudinem, quàm naturæ ipsi consonam impositionem. Scitumq;, ac ad unguem factum putat nominum conditorem, qui per nomen exprimat rei naturam: quippe rei organum esse nomen, nec fortè oblatum, sed naturæ congruum, ut quòd res discernat & indicet naturam. In grammaticis item commentarijs Nigidius Figulus solicitè admodum & asseueratè, uerba esse naturalia magis quàm arbitraria colligit, festiuiter quoq; inferens, ac lepidè: Vos quum dicimus, labias sensim primores emoueri, ac spiritum atq; animam porrò uersum intendi: quum uerò Nos, neq; profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labris pronuntiari, sed hæc quasi introrsum reflecti. Cæterum, prius quàm ulterius in etymologicas excurramus rationes, collibitū est grammaticis inscitiæ nubilo persæpe obuolutis, ferre opem pro uirili. A quibus si exsculpere pergas, quid sit quod pueris nulla non hora intonant altius, Nomen dici, quod substantiam indicet aut qualitatem propriam uel communem: hærebit (opinor) illis aqua. Verum scire conuenit, philosophum Aristotelem, quum scientissimè dispiceret infinitā, miscellamq; esse rerum uerborumq; disparilitatem, uti ordo constitueretur aliquis, decem prædicamentorum uolumen concinnasse: categorias uocant Græci, quas esse primas intelligimus uoces, genera rerum prima significantes. Nam quum infinitæ propemodum comperiantur res, infinitas esse item earum uoces quibus indicentur, necesse est. Sed infinitorū cognitio, infinita esse nulla queat, quoniam animo concipi haud ualeant: quæ autem eiusmodi sunt, nullius scientiæ circumscribi cancellis creduntur: quippe infinitorum scientia nulla est. Proinde prædicamenta constituens decem Philosophus, in ea uocum alioqui infinitarum, seriem concontineri prædicamentis uoluit. Substantias autem tum primas intelligit, tum secundas. Et primas quidem esse dicit, indiuiduorum corporum ac singulorum: sicuti Cicero est, Socrates, Plato. Secundarum nomine, species accipit, uti est homo: uel genera, quibus continentur species, ut est animal. Igitur ad unum substantiæ reuocantur nomen, quæ sunt infinita ferè, homo, lignum, animal, lapis, aurum, id genus alia. Accidentia uerò hæc: quantitas, quæ bifariam intelligitur, quàm magnum, quàm multum: qualitas, ad aliquid, ubi, quando, facere, pati, habere. Postremo κεῖσθαι, quod est positum esse quodammodo, ut calefacere, stare, irasci. His porrò comprehendi reliqua, dilucet: nam quum bipedale dico uel tripedale, sex, quatuor, decem, lineam, superficiem, id genus innumera, in quantitatis uenitū prædicamentum: at quum album, scientiam, bonum, malum appello, nimirū exprimitur qualitas: quod in categorijs item alijs contingit omnino. Sed ad secretius nominum etymon uenio: siquidem facturum me operæpretium arbitratus sum, si parte hac potissimum, quid in hoc nomenculationis aucupio, mutis ex magistris compertum nobis sit, appingere adortus fuero. Quando &

apud

apud Græcos huiusce rei plericq; studiosi illuc prouecti demum sunt, ut etiam Onomatotheræ dicerentur, ideſt uelut nominum uenatores, noua sibi consarcinantes uocabula, rerum intuiti proprietatem. Cuiusmodi fuisse uidetur Siculus Dionysius, qui uirginem uocabat Menandrum, quia μένει τὴν ἄνθρωπον, ideſt manet expectatq; uirum. Stylon uerò, ideſt columnam Menecratem, quoniam manet continetq;. Murum autem concepta cula, rectè dici mysteria coniectabat, quia mures seruent, quod τηροῦσιν dicitur. Idem etiam bouem nuncupabat garotan: porcum uerò, lacchum: Alexarchus quoq;, Vrano polin qui condidit, nomina sibi conformauit, non audita multis: nam gallum, orthouoan dicebat: drachmā, argyrida: chœnica, hemerotrophida. Sic & Atticus Herodes, lignum quod inseritur rotis, trochopedam nuncupauit, quum per accliuia uectaretur: alijs epochlea uocantibus. Anchoram Sophocles etiam ischada nominauit, quoniam nauem contineat. Sed nos eo quidem gratius ista complectimur præcipuè, quoniam à Fabio proditum scimus, scrutaturum mille præceptorem acrem atq; subtilem originem nominum, ut quæ ex habitu corporis rufos longosq; fecerunt. Vbi erit aliud secretius, unde Syllæ, Burri? In quo præter ea quæ ex Macrobij Cœnis circumferunt omnium exchartabulis & glossematis, studiosus cōmonendus lector est: esse qui Sillam dictum putent, à silo naso, qui est sursum uersus & repandus. Sed non ignorandum, à Græcis pariter & Latinis Syllam per Υ Græcum scribi, quod ex monumentis Sudæ perspicuum est. Plutarchus tamen ita prodit, Ex corporis quoq; habitu denominationes ritè imponi solent, ut Silli, Nigri, Rufi, uerum etiam Cæci & Clodij. Sed & apud Græcos à forma imponi cognomina inuenias, ut Physconem, Cirrhippum. Physcam illi uocant intestinum crassius, in quod farina inferciatur & caro, fiuntq; qui dicuntur allantes, παρὰ τὴν ἀθροισιν τῶν ἐντέρων, à carniū congestione: unde allantopoles, qui etiam salsicopoles uocatur, uenditor id genus farciminis. Hinc restituitur egregiè Valerij locus libro nono capite primo, Ptolemæum prodentis Physconem cognominatū: quanquam uulgò Physicum legi audio, uel Phytonem: sententiam nostram Strabone comprobante. Cirrhippum uerò, ab equis & cirrho colore dici puto. Cirrhum uinum legas sæpicule apud Dioscoridem & alios. Cirrhum, fuluum interpretantur, id est πυῤῥόν, aut etiam igneum. Senecam Cassiodorus putat inde duci, quoniam cui primo cognomentum id impositum, canus sit natus: sicuti de Numa Pompilio lectum est. Ad quod alluisse Virgilium credunt,

Agnosco crines, incanaq; menta
Regis Romani.

Quinetiam Tyrrhenum, à quo Tyrrhenia nuncupata, ab ineunte pueritia incanuisse, traditur fabulis: sed ad egregiam indolem id Strabo referendum putat. Caium inuenio in Græcorum monumētis appellatum ab Italis & Tarentinis mercenarium, aut etiam rudem hominem ac planè brutum: quia à γῆ, quæ terra est, deriuetur γήϊος & γαῖος. Nam à γαῖα, inflectitur γαῦος: unde bos, γαῦος dicitur, uelut colonus: & γαζιῶται dicti Galatæ, qui patria excidentes terram quæsiere, quam incolerēt. Pansam uerò idem Cassiodorus, ab expansis & porragineis capillis. Neruam, à fortitudine uestigij. Murenam, à neruoso corpore. Galbam, à colore lurido dici opinatur: est enim (inquit) Galbeus, passeris nomen, luteis pennulis. Suetonius uerò ambigi scribit, cur id Sulpitiæ gentis factum cognomentū sit. Quidam enim putant, eum qui sit primò ita nuncupatus, inde appellationem duxisse, quòd oppidum Hispaniæ frustra diu oppugnatum, illitis demum galbano facibus, succenderit. Alij, quòd in diuturna ualetudine galbeo, id est remedio lana inuoluto, uteretur assidue. Nonnulli, quòd prępinguis fuerit, quem galbam uocant Galli. Vel contrà, quòd tam exilis quàm animalia quæ in æsculis nascuntur, appellanturq; galbæ. Quod de galbeo remedio Tranquillus scribit, sciendum, tradidisse alios, galbeum siue calbeum dici armillas, quibus uterentur triumphantes, quibusq; ob uirtutem (ut Festus inquit) donarentur milites. Galbana uerò uestimenta erant delicatorum, quæ à uiris gestari, mordaciter taxauit Satyricus poeta:

Cærulea indutus scutulata, & galbana rasa.

Inde apud Martialem galbanatus, & galbini mores, pro mollib. & supinis: nam tumi-

cam galbinam,à colore dici uolunt candido.Eius in Aureliano meminit Flauius Vopiscus.Galbulos uerò,cupressi fructus dicũt.Sunt qui galbana, pro nauticis accipiant indumentis: sicuti uulgò nuncupantur, una extrita litera. Lentulo, Suræ cognomentum adhæsisse,scribunt eruditi,quòd Sylla dictaturam gerente, quum quæstor publicæ pecuniæ uim haud paruam prodegisset,eoq; nomine plurimũ Sylla indignaretur, ab eoq; impensius rationes exigeret,progrediens in senatum is negligẽter admodum & per contemptum,Rationem(inquit)nõ reddo,uerum cruś exhibeo:ueluti assolent pueri,quum in pilæ lusu aberrarint. Pertinaci, mox Romano imperatori, cooptatum legimus cognomen à patre,quòd negotiationi materiariæ constanter ac pertinaci studio incumberet:hic est,ut fortunæ lusum cõtemplemur obiter,qui literis imbutus elementarijs,& calculo,quum Græcè item didicisset,Sulpitioq; operam dedisset Apollinari,post eum grammaticen est professus. Eo tamen prouectus per laborum genera unitersa, uti fortunæ uocaretur pila. Scribit Dion, quod propter Quintilianum libro primo dignum scitu est, ad ea quæ alibi diximus: Helium Cæsarium imperij cum Nerone participem iugulandos curasse Sulpitium Camerinum ciuem primarium,ac eiusdem filium, dantem crimini, quod cognomento hæreditario Pythici quum dicerent, in Neronis Pythicas uictorias impij ἐκ τῆ ὁμωνυμίας uiderentur. Ab rerum gestarum excellentia præsigni Pyrrhum esse Aquilam cognominatum, id est ἀετὸν, prodit historia.Buccones appellatos credunt (Pompeio Festo tradente) à buccarum magnitudine:sed alij,bubones scribere malunt,Lappam, ab inculto capite appellationem duxisse tradunt.Suram,à surarum neruositate. Halam,à fœdo oris halitu. At ueteres ferè inscriptiones,Ahala præferunt:& in Oratore M. Tullius,Quin (inquit) sæpe contrahuntur uerba,non usus causa,sed aurium: quomodo enim uester Axilla, Ahala factus est, nisi fuga literæ uastioris? Additam uerò flatilem opinantur, hiatus reclinandi gratia. Capellam, à capillorum hirsutie. Fenestellam, à caluitie. Columellam, à proceritate. Aruinam,à pinguedine. Pergulam,adulteri esse cognomen dicũt, qui mariti aduentu latuerit in pergula.Mammulam,quòd foret papillosus.Nasicæ nomen dedit, obuncus nasus.Leccæ,amor meretricius.Massam dicunt,furem significare.Lamiam porrò, uoracem. Antigonum quendam Macedonum regem, Gonatum fuisse cognominatum accepimus,fortè à genuum magnitudine.Astynomus dici uidetur,ciuitatis lex. Fuere tamen Athenis astynomi decem, quinq; in Piræo, totidem in urbe. Ad eorum curam pertinebant psaltriæ ac tibicinæ,sed & qui uocabantur coprologi,& id genus alia pleraq;. Verum,id amplius aduertendum ex Eustathij fontibus corriuatũ,& literatoribus diu non percognitum, Astynomen nuncupatam Chrysæ filiam, ab Homero dictam Chryseida:sicuti Briseida uocat,quæ fuerit Hippodamia. Erant uerò Brises Chrysesq; (ut est in ueteribus traditum chorographijs) fratres: ex quibus Brises Pedasum incoluit, Chrysam uerò Chryses: quorum pater fuit Ardys. Sisyphus idem esse ueteribus uidetur,qui & Theosophos:siquidem deos in Peloponneso sios dicũt, & ratione Aeolica syphos dicitur sapiens, quem sophon enuntiat cõmunis lingua. Hunc fabula tradit,mortem in uincula coniecisse,immissam, quòd Asopo Aeginæ filiæ raptum à Ioue significasset, quod ad pacatum Sisyphi imperium putant referendum. Fortè uerò & Acesodyna excogitauit primus,id est dolorem sedantia,ac morborũ antipala,ut Græci dicunt, quia ægritudinibus obluctentur. Cothinas nuncupatus creditur Thynnotheræ filius,id est thynnos uenantis,seu expiscantis:quoniam gobios, Siculi cothonas dicunt,& in Halieutico Numenius cothos. Sunt & locis sua ab euentu ascita nomina, de reliquis silco, interim illud non omiserim: Nauæthum in Italia fluuium à nauium exustione sic nuncupatum,quod scribit Apollodorus:quia Laomedontis filiæ, ac Priami sorores, Aethylla, Astyoche, Mydesicaste, cum captiuis alijs illuc appulsæ naues incenderunt, ex quo & ipsæ Naupresti des nuncupatæ. Auctor Plutarchus est,dictam fuisse Romam, quæ cæteris incendium suaserit holcadum Græcarum. Sitæam uocat Lycophron.

Nomina item à uirtute, felicitate, moribus, ac uarijs producta euentibus.

Varius,qui:item nothus.Nothiæ pecuniæ.Ciceronis locus ex Epistolis de Pene

Pene.Lamyrus quid, & diadema. De Casandra & Achille pluscula, & patria eiusdem Phthia. Venox unde. Caudex, & codex. Excodicare. Ablaqueare. Regilliani historia.De Thetide nonnulla, bis. Cap. VI

POrrò à uirtute quidã cognomina traxere, ut Euergetes & Philadelphus, auctor est Strabo: ne sine capite (quod aiunt) rumuscules corrogare uideamur, odorariq;: quando, ut nunc est, non exarmatos licet cum sciolis nasutioribus pedem conferre: Ptolemæum ex Aegypti regibus Philadelphum uocitatum,cognoscendarum rerum fuisse perstudiosum,& ex insita corpori imbecillitate noui aliquid semper scrutari solitum, quo se & improsperam oblectaret ualetudinem.Philadelpho huic in principatu successor fuit Euergetes, quũ ipse post Ptolomæum Lagi, qui Alexandro successerat,obtinuisset imperiũ.Inter Aegypti reges fuit & secundus Euergetes, quem Physconem dixere. Fuit & Ptolemæus κεραυνὸς cognomento,id est fulmen, ex promptitudine audaciaq;, ut tradit Pausanias. A felicitate quidam etiam cognomina sibi asciuere, sicuti testatur Eudæmonis appellatio:qua Bassum secundum fuisse ornatum, uetus testatur historia. Vnum tamen hominum ad id æui felicis sibi cognomen Syllam asciuisse, Plinius auctor est, ciuili sanguine ac patriæ oppugnatione adoptatum: quodq; Metelli Pij fuisset amicus, sicuti Plutarchi Apophthegmata testantur, & quòd Athenas non delesset.Scribit Alexandrinus Appianus, imaginem Syllæ, ex auro equestrem ante rostra collocatam, addita ab adulatoribus inscriptione eiusmodi, Cornelio Syllæ imperatori fortunato. Sic enim (inquit) assentando appellabant,quòd in hostes feliciter depugnasset.Quod ab blandimenti genus, stabile mox cognomentum est consequutũ. Sed ex decreto idem Venustum se appellari uoluit,quæ nuncupatio à felici non ita uidetur dissentanea. Varios dici obseruauimus,qui semine uario, id est è meretrice concipiuntur:nam & sic appellatum Heliogabalum,auctor Lampridius est.Heliogabali uerò illi ascitum cognomen,ab Heliogabali dei sacerdotio, quem alij Iouem interpretantur, sõlem nonnulli. Nothum (inquit Pollux) ex peregrina dicimus natũ:hoc est, nõ ex legitimis nuptijs. Eum quidam Metroxenum item uocant. Latina caret appellatione, ut putat Cato, & est ab Quintiliano repetitum. Nuncupatur nothus, quia eo sit exutus, quod diuinum censetur,id est legitimis natalibus. No siquidem,priuationem indicat,& θεῖον, diuinum. Nothias pecunias accipit Aristophanes, quæ notho ex paternis contribuuntur bonis ad drachmas mille:meminit contra Aristocratem Demosthenes. Notha quandoq; peregrina simpliciter dici inuenias. Mores etiam plerisq; extra iam dictos, uarias contribuere appellationes:sicut mordacitas Ptolemæo Lamyri cognomentum inussit.Garrulum enim Græci Lamyrum uocant,sed & comem facetumq; & oblectabile ac amœnum,item stupendum:ut in Epigrammate,

βροπολιγὸς ἔρως τὰς πυξίπνοας τόξα βαλλῶν,
καὶ λαμυροῖς ὄμμασι πυκνὰ γελᾷ.

Atheniensis Diotimus Chone,id est infundibulum,est cognominatus:quoniã eo apposito ori,incessanter infusum hauriret uinum.Fuit & Oenotrorum ciuitas Chone, cuius libro septimo meminit Strabo. Dicta uerò est, quoniam Aegyptiacè Chonen uocant Herculem,à quo in Italiam aduentante dicti creduntur Chones. Chone item fornax est:unde choneuomena,in fornace cocta uocantur. Xenarchus Rhodius, uti meminit Euphorion,ex bibacitate quam polyposian dicunt,Metretes est cognominatus. Paulus quidam imperatoris Constantij tempestate, cognomen indeptus Catenæ est: quoniam esset (ut Ammianus inquit Marcellinus) in complicandis negotijs artifex dirus.Traianum senatus decreto esse cognominatum Optimum, scribit Dion. Quod in uno Scipione Nasica Plinius admiratur. Anticyram meretricem inde nuncupatam ferunt,quòd quum mentis emotę furentibusq; discumberet: uel quòd medicus Nicostratus moriens,hellebori uim ei magnam reliquerit,aliud præterea nihil. Antiochum ex Macedonum regibus quendam fuisse Dosonem cognominatũ legimus,quòd multa promitteret,pauca impleret:nam δώσω, futurum est à uerbo δίδωμι, ceu diceretur Antiochus Dabo. Cuiusmodi fuisse uidetur Atheniensium imperator Chares: cuius

mirę

miræ inter Græcos pollicitationes sunt uel frequentissimæ, id est ἀι χάρηπες ἐπαγγελίαι, quibus multi aureos se in Olympia staturos, lætè coniectabant: sed ita, ut nunquã non aera se captasse, mox agnoscerent. Pertinacem imperatorẽ scribit Iulius Capitolinus, uulgò Chrestologum esse nuncupatum, quòd bene loqueretur, male faceret. Relatum id & ab Sexto Aurelio. Catilinam sunt, qui à fellandi fœditate nuncupatum credant. Fortè ab utilitate lingenda, cuius nomen uulgò usurpatum, ab Catilina non abit longius. Et id in Epistola ad Pætum significasse uidetur Cicero: etiã si mendum est exemplarium, ipse sic lego: Caudam, antiqui penem uocabant, ex quo etiam propter similitudinem periculus: at hodie penis est in obscœnis, ut Piso ille Frugi in Annalibus suis queritur, Adolescentes peni deditos esse: quod tu in Epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. Sed quid multis? factum est tam obscœnum, quàm id uerbum quo tu usus es, quodq; uulgò dicitur. Phocam, uoracem signare arbitrantur. Perpenna dici uidetur is, qui sit larido deditus, quo nomine caro intelligatur salsa, Macrobio tradente. Thetin pro maria accipit Lycophronis interpres, quoniam sit ἀθροίσεως ἀετία, id est aptitudinis causa: seuocatis enim in locum unum aquis, cõparuit arescens terra: sicq; uniuersi prompta ἁρμονία est, ac si decoram uocemus concinnitatem. Camillum à Cadmo duci arbitror: nam id fuit quandoq; Mercurij epitheton, unde inflectitur Cadmilus apud Lycophronem. Euentus quoq; multorum cognominum præstitere causam: nam & Metellorum quendam constat, Vittatum dici consuesse: quoniã quum ulcus haberet, diu frontem uitta ligatus processit in publicum. Sicut Diadematus quidam est ita nuncupatus, à diadematis usu, quod à uittato discrepat non multum. Sed de hoc aliubi facta nobis mentio est. Dicitur autem diadema, βασιλικὸν ἔνδυμα, id est regium gestamen. Exponitur pro fascia candida, quæ regum capitibus obligabatur: quod insigne regium inuenit primus (auctore Plinio) Liber pater. Coronam lauream fascia candida præligatam quum quidam Cæsaris statuæ imposuisset, tribuni plebis detrahi coronæ fasciam, & duci in uincula hominem iusserunt. Alexandrum Magnum legimus, quãdoq; sibi diadema detraxisse uulneri obligando, quod in fronte acceperat Lysimachus. Quam rem portendisse illi regnum ferunt, quod & mox sit consequutus. Adnotatum quoq; in Ammiani Marcellini monumẽtis est: inuidiæ Pompeio datum ab obtrectatoribus, quòd fascia obligatum crus circumferret ulceris causa, ueluti rerum nouarum affectationis præsagium foret id. Quin Fauonius amare non desiit incessere, nil admodum referre, qua in parte diadema gestaret. Ex hoc præterea more prodijt Senecæ bracteatum illud, Fasciam solue, multum sub illa mali latet. In gente Turcarum, reliquias etiamnum antiqui moris seruari, palàm est. Causiam σκηνημαποφόρων fuisse regum ab Alexandro insigne, Plutarchus scribit. Casandram dici opinantur, quia Casin, id est fratrem Hectora strenuum habuerit, ac uirilem in primis. Eadem & Alexandra nuncupatur, παρὰ τὸ ἀλύξαι, quoniam congressus hominum uitarit præcipuè: uel ab ἀλεξεῖν, id est quia uaticinijs prodesset pluribus. Quæ in Tymbræi Apollinis templo cum Heleno fratre infans relicta uidetur accepisse, compertis mane serpentibus, qui sensoria circumlamberent, infantib. omnino nil oblæsis: indeq; responso manante, uates fore illos. Acta uerò hæc, inibi Priamo genethlia celebrante. Lycophrona uatem cognominatum ferunt, quòd ænigmaticè κακὰ πανούργως scribat, quæ sua est lupis natura. Metellum uerò Celeris cognomen esse indeptum, obseruauimus, quoniam paucis diebus à patris obitu funebres ludos & gladiatoria munera celeritate admirabili exhibuerit. In gente Claudia fuit, qui Caudex nuncuparetur, ut scribit Seneca, quòd Romanos induxit primus nauem conscendere: nam plurium tabularum contextus, caudex dicitur. Sed & codices, tabulæ sunt. Ex quo & codicarias antiqui naues dixere, quæ cõmeatum subuehunt. Codicillos præter uulgatam notionem apud Catonem obseruauimus pro arborum putaminibus, ubi ait, Codicillos oleagineos in aceruo sub dio motas facito. Excodicare, idem quod ablaqueare est, id est circa uitis codicem dolabra terram diligenter aperire, ac purgatis omnibus, uelut lacus efficere, ut solis teporibus & imbribus prouocentur. Ab hoc uerò quum operiuntur, occari dicuntur uites. Achillem scribit Euphorion uideri nuncupatum, quòd non chilo, id est cerealibus cibis

bis primum sit connutritus, uerum ex infantia medullis animalium, mox & carnibus uenatu cõparatis, quum illi foret pædagogus Chiron. Chili mentio item Xenophonti est, ubi ex castris abijsse milites scribit, ἀπὸ χιλοῦ, ueluti frumentatum dicas. Sunt qui (Eustathio tradente) dici Achillem opinentur, quòd bello uictis tristitiam immitteret. Alij, quòd Ilienses mœrore confecerit: quo etymi argumento, L simplici scribendum arbitrantur, succinente uel analogi ratione. Nam sic Oileus dicitur, & Basileus: id quod pluribus comprobat Lycophronis interpres. Illud obiter sciendum, Achillis patriam dici Phthiam, quæ nunc Pharsala, à Phthia muliere, uel à Phthio Neptuni filio. Phthiæ puellæ meminit Aelianus, quam quum amaret Iuppiter, formam demutauit in columbæ speciem. Sed & hoc opera item parerga enotasse, nil (puto) obfuerit: spongiarum genus tertium dici ab Aristotele ac Plinio Achilleum, quia (ut inquit Eustathius) sit robustissimum: sicuti hordeum uocatur Achilleum, quod præstantissimũ, cuiusmodi equis suis Achilles obijciebat. Scribit Apollodorus Ligyron huic fuisse prius nomen, mox Chironi traditum esse Achillem nuncupatum. Alij Pyrisoon prodidere appellatum: puto, quia noctu mater Thetis infantem igne confouebat, interdiu litum ambrosia, sic demum illi cõciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altius inclamauit: at ad Nereidas inde digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cum ea coisse primum creditur Peleus in sepiæ speciem conformata. Eurípides Pelea cum Thetide semel coisse tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magnesia statuit Plinius. Verum ut parte hac, ne ab iocis quidem abstineamus, quum apud Regillianum mox imperatorem, fortè cœnarẽt milites, affuit & Tribunus Valerianus, à quo illata quæstio, unde nam credatur Regilliani nomen productum: & unus, A rege, flexũ opinor. At qui aderat fortè scholasticus, grammatico more inflectere orsus est, Rex, regis, regi, regillianus. Succlamatum euestigio ab militibus, uti est hominum genus, ad id quod cogitat præproperũ, Rex ergo esse potest? & regere igitur nos potest? & à deo inditum huic nomen. Quid amplius? quũ postridie publico se commisisset, à principibus imperator est consalutatus. Porrò L. Iulius tribunus plebis primus rogationem tulit, quot annos nati quenq; magistratum peterent caperentq;. Inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur. Scitu uerò dignum illud est, à magni nominis auctoribus prætermissum: C. Fabium collegam in censura Appij Claudij, cui Cæco mox cognomen factum, Venocem fuisse nuncupatum ob indagine solerti conquisitas Appię aquæ uenas, quæ M. Valerio Maximo, P. Decio consulibus, inducta in Vrbem est, appellatione ab Appio eodem conciliata, Fabio se magistratu abdicante.

Super Euripide, & Archelao paucula, & Cylone. Plutarchi locus malè tralatus restituit. Pulchritudo cur mirè afficiat unũquenq;. Omne pulchrum esse item bonum. καλὸν unde dicatur. Diotimæ præceptum. Quintiliani locus illustratur. Pulchritudinis species. Caput VII

IVripidem tragœdiarum poetam nobilem & scenicum philosophum uti ab Athenienſibus iactatum scimus: Archelao regi sola uirtutis admiratione fuisse persamiliarem ferunt, adeo ut in conuiuio, ubi aureo scypho donari se à rege quidam frugis non satis bonæ amplius deprecaretur, puero innuerit Archelaus, Euripidi poculum traderet: quumq; is uideretur etiam atq; etiam admirari, σὺ μὲν γὰρ ἔπῃν ἀστεῖν, οὕτω δὲ λαμβάνειν ἄξιος εἶ καὶ μὴ ἀστῶν. tu quidem (inquit) qui petas, hic uerò quamuis non petens, dignus est qui capiat. Ardebat Euripides Agathonem formosum uenustumq;, sed iam adultiorem, nihilosecius amplexabatur arctius amasium, sanabaturq;. Conuersus ad amicos Archelaus. Ne uos (inquit) ulla teneat admiratio, τῶν γὰρ καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν ἐστι. pulchrorum etiam autumnus pulcher est. In Alcibiade Plutarchus huius meminit sententiæ, ut Euripidis. Verum, interpres sensum haudquaquam est assequutus, quando sic transferre sibi permisit, Adultam hominis ætatem omnium pulchrorum esse pulcherrimam. quod ne somniauit quidem Plutarchus. Qui hoc dicit planè, non probari Euripidis dictum, astruentis, Omnium pulchrorum etiam autumnum esse pulchrum: nam in pau-

in paucissimis est compertum, pulchritudinis gratiam augescente ætate, non defloreſcere, quod Alcibiadi tamen elargita fuerat natura. Sed institutum repeto. Id uerò in pulchritudinis dici applausum uidetur, ubi tener quispiam eximium prætulit formæ splendorem, eundemq; nõ adeo defloratum, ætate quamuis paulò grandiori, custodit excellenter. Præclara equidem res, ac summis efferenda præconijs, ut quæ nulli non scienti stuporem inijciat, quantumuis efferato alioqui, neminem non ad amandum alliciat. Nam & huius admiratione Cylon statua honestatus ænea est, uti Pausanias conijcit, quamuis tyrannidem Athenis affectasset: unde celebratum historicis, ac Thucydidi præcipuè λυλώνιον ἄγος. Sed unde nam istud fiat? Ducimur ne, ut Veneriæ affectioni deseruire formam exactiorem opinemur? Absit, etiam si plerique in eam fœditatem feruntur præcipites. Et Euripides, arbitror, collabebatur. Sed quid nos afficit tantum? Principio est quiddam primo intuitu blandius sensui se patefaciens, idq; animus apprehendens, familiariterq; agnoscens susципit iucundè, & quasi accomodatissimum approbat & amplectitur. At uerò in turpe si incidat, sese recipit, & uelut abhorrens ob discordiam respuit resilitq;. Existens nimirũ anima id, quod naturaliter est ac prope, & secundum essentiam in rerum ordine præstantissima, quandocunq; aspexerit cognatum quiddam, cognatiq; uestigium congratulatur & stupet, referturq; in seipsam, suiq; recordatur atq; suorum. Anima nempe rationalis proximè pendet ex mente diuina, & pulchritudinis ideam sibi illinc impressam seruat intus. Cui quod congruit, tanquam sibi patriq; cognatum libenter amplectitur. Congruit autem ea in corporibus forma, quæ ad ipsam ideæ normam examussim composita est. Omne uerò pulchrum, inquit Proclus, etiam bonum est: pulchrum amabile suapte natura est, quandoquidem externa pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginem ferens, est amabilis, primoq; aspectu ad se mouet animos: quod confirmat in Phædro. Re enim uera, καλόν, id est pulchrum dicitur, siue ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quia prouocet animas, siue ἀπὸ τοῦ καλεῖν, id est quia permulcet intuentes: sicut ἀγαθὸν dicitur, ἐφ' ὃ πάντες ἔρχομεν, ad quod omnes currimus. Certè secundum naturam est amabile, quo fit, ut ad pulchrum amantem ducere amor dicatur. Quicquid autem est amabile, est & appetibile, quando est amor appetitus quidam etiam uehemens. Omne uerò appetibile bonum item est, aut boni faciem præstat. Demonstratum uerò in Menone est à Socrate: Fieri non posse, ut qui malum quale sit, nouerit, ipsum appetat. Appetibile itaq; omne bonum est, ac siquidem appetibile sit principaliter: bonum quoq; principaliter erit. Sin minus, apparens appetibile. Quod igitur est bonum, est & pulchrum. Quamobrem amatorib. præcipit Diotima, ut post occursantem sensibus pulchritudinem, se ad pulchritudinem actionibus, officijs, scietijs insitam transferant, atq; inibi amatorium animæ oculum uehementer exerceant. Deinceps uerò ad intellectum, ibiq; præcipuam diuinamq; pulchritudinẽ latè dominantem speculentur, tanquã ipsum re uera pulchrum in anima uigeat. Nam quid sit in nobis uirtute & scientia pulchrius? aut quid rursum ignorantia & uitio turpius? Quoniã uerò pulchritudo intellectuale munus creditur, inde solos allicit cognoscentes: cognoscentes (inquam) siue intellectuali potestate aliqua, siue uisu, siue auditu, qui sensus rationi plurimum subseruiunt. Et quia citra cognitionem, quæ illustrare iudicium ualet, ingenerari amor nequit: hinc aperitur latius illud Quintiliani ex primo Oratoriarum institutionum: Id (inquit) in primis cauere oportebit, ne studia qui amare nondum potest, oderit, & amaritudinem semel præceptã etiam ultra rudes annos reformidet. Duplex porrò pulchritudo est: incorporea, & corporea. Et quemadmodum corporea rursum est duplex: altera quidem, in his quæ uidentur: altera, in his quæ audiuntur. Sic & incorporea duplex: in intellectu una, in anima uerò reliqua. Intellectualis lucis pulchritudo, præcipuè ab ea quæ uidetur in lumine, uelut imagine, nobis repræsentatur. Pulchritudo rursus animæ in harmonia quodammodo constitutæ, ab illa quæ auditur, harmonica pulchritudine tanquam imagine, ritè refertur. Verum, sicuti oculus ut solem uideat, debet esse, fierique solaris: sic tu ipsam inspecturus pulchritudinem, quæ diuinus ipse intellectus existit, sequestra te à materia, sensum secludе, abdica interim rationem quoq;, intellectualis esto, atq; intellectus primò tuus, deinde diuinus.

Quo pacto

Quo pacto à corporea fugiendum pulchritudine. Qui plurimum terrena mirentur & ament. Cap. VIII

COllibuit autem ad hæc pertinentia insigniter magni Plotini uerba subscribere, quæ & diuina sunt, & Christianæ religioni consentanea in primis, quando equi (ut dicitur) Acarnici instar hic inter Platonis sectatores longè supereminet, nec tanto nomini indignantur cæteri, quos philosophicũ magis oblectet pancratium, quàm athletarum, uelut nani assurgere. Hic ergo, ubi uelut ex augustiore oraculo, corporea hæc, esse dissuerit imagines & umbras & uestigia, esseq; ad id confugiendum, cuius hæc simulacra sunt, altius iam intonans, Abeamus (inquit) hinc, amici, in patriam dulcem confugientes. Sed quæ nam fugiẽdi ratio? & qua uia ueneficia Circes & Calypsus deuitabimus? Hoc quidem & si perobscura, Vlyssis fabella significat, quæ illum fingit manere nolentem, quamuis spectacula illi oculis iucunda occurrerent, ac cætera quæ sensus oblectant, promitterentur. Patria uerò nostra ibi est, unde uenimus: ibidem quoq; pater. Quæ nam igitur classis? & quæ fuga? Haud sanè pedibus est fugiendum: pedes enim ab alia in aliam passim ferunt terram. Neq; rursus equos ad uehendum, neq; naues ad nauigandum huius gratia parare debemus. Immo uerò hæc cuncta dimittere, nec prospicere quidem, sed uisu corporis clauso, alterũ pro hoc uisum assumere atq; suscitare. Quem habent quidem omnes, utuntur uerò pauci. Oculus autem intimus est ratio contemplatrix. Intellectus autem animæ prorius est huius oculi lumen. Intellectus uerò diuinus, est luminis huius lumen. Ipsum deniq; bonum est lux, paterq; luminum. Anima itaq; quum oculum ab exterioribus prorsus auertit, subitò ad intima conuertit lumina atq; lucem, euaditq; non luminosa solum, sed lumen. Animæ uerò (inquit Proclus) quæ ob peruersam educationẽ à superno decidere lumine, alioqui amatoriam nactæ naturam, in pulchritudinis incidentes simulacra, ex pulchritudinis ueræ ignorantia corporeas admirantur formas, & amãt. Sicuti enim apud Plotinum defluxus mentis facit astutiam, atq; sapientiæ portio lapsa sophisticam producit, sic & amoris munus in peruersum prolapsi susceptaculum, uitam efficit intemperatam atq; tyrannicam. Diuinorum contemplatores inde nunquam discessuros, astruit Plotinus, Iamblichus & Porphyrius animos etiam nostros ad similem posse beatitudinem peruenire, significant. Hinc in sacra lectum pagina est, Non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem. &, Beati qui habitant in domo tua Domine, in seculum seculi laudabunt te.

Platonicorũ laus. Pulchritudinis commendatio, cum muliercularum sugillatione. Iuuenalis illustratur, & restituitur Plutarchi locus ex uita Catonis Vticẽsis. Certamina de pulchritudine. Tenediarũ uenustas præsignis. Chrysophori mulieres quæ intelligantur. Itẽ certamina muliebris temperantiæ & œconomiæ. Cap. IX

ATqui Plinius ait, Magna pars studiorum amœnitates quærimus. Tu uerò (dicat aliquis) subinde nescio quos permolestos obices, ac uelut moramenta ingeris, quæ multa transcurrendi auidos nimio plus sufflaminare ac præpedire uideantur. Equidem non eam inficias, rapi nos interdum transuersos illius scientiæ sublimitate, simul & secretiore rerum dignarum cura. Sapit enim ea schola θεῖον quiddam, hoc est diuinum. Quo afflata mens, uix à lectione reuelli potest. Cęterum, iam ad historicam conuertemur iucunditatem, atq; illud appingemus primũ ueteres pulchritudinem adeo admiratos, ut Gorgonem propter eximiũ uenustatis decus, mentis inopes, ac prorsum stupidos reddentẽ spectatores, in saxa eos deformare, fabuloso confinxerint inuolucro. Huius porrò boni ea barbararum gentium animos cõtemplatio cepit, ut earum plerisq; tantæ sit maiestati corporis dignitas, uti magnorum operum non alios capaciores putent, quàm quos eximia specie donare amplius naturæ potentia inenarrabilis dignata sit. Quin & formosiori occurrisse cuipiam, omen censebatur præstantissimum: at deformi, inauspicatissimum. Nam & imperator Adrianus ex Mauri occursu, ingruere sibi extrema, concepit. Ad quod spectare Iuuenalis illud Satyricum, facilè contenderim:

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Illud item Apuleij ex Apologia secunda iactatur plerunq; , Virgo formosa etsi fuerit oppidò pauper, tamen abundè dotata est: affert quippe ad nouum maritum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Iam illud Homericum quis non legit? ἕκτωρ εἶδος ἄριστε,

Hector forma præsignis. At quum dicit idem, λύκαονι εἶδος ἄριστε,

Id est, ô male Paris specie præcellens: tacitis uelut ambagibus innuere uidetur, à sugillatione fœda haud esse procul, quibus pulchritudine speciosius bonum adsit nullum. Tanto fœdioribus mulierculis plerisq; , quibus unum modò est institutum, una cura, corpus excolere, ac longa formam quærere desidia, ornare crinem, & alienis capillis turritum uerticem struere, ut inquit Hieronymus. Nam & inde Plautus duas esse res scribit, quæ nunquam satis exornari possunt: nauem, & fœminam. Sed inde resiliendum, ne quis raucas putet nos, & alienæ obrepentes famæ prorsum arrodere, quod in uitalia mox sit corriuandum: si Plutarcho prius opem tulerimus fœde mutilato in codicibus Latinis, & Catonis Vticensis uita, ubi parte ultima de filio agitur eiusdem, qui in Cappadocia apud Marphadatem diuertens uxorem, quam is Plychen appellabat, corrupit: unde exijt iocus (inquit) Porcius & Marphadates φίλοι δύο, ψυχὴ μία, id est est amici duo psyche una. Item generosus ac illustris Cato, βασιλικῶ ψυχῶ ἔχει: erat quippe regulus Marphadates. Apud Tenedum Troianis adiacentẽ insulam, esse omnium quotquot sint, mulieres speciosissimas, in Asiæ periplo scribit Nymphodorus. Alicubi & de muliebri pulchritudine certamina legimus proposita, sicuti in Cereris Eleusiniæ festo prope Alpheum, ubi uictrix Herodice apparuerit primo. At quę in certamen prodeunt mulieres, chrysophori nuncupantur. Chrysophorum autem Dioscoridi electrum est. Idem apud Eleos factitatũ, Theophrastus scribit: peragiq; iudicium libatione solenni consueuisse. Arma quoq; fuisse uictorum præmia, quæ Palladi mox dicarentur, ut Leuctrico placet Dionysio, Victorem tæniis augustiorem factum deducentibus ad templũ amicis, pompę quadam imagine. Adijcit Myrsilus, coronam dari myrteam consueuisse. Illud multo clarius certamẽ, quod in quibusdam institutum locis de muliebri temperantia & œconomia, idem nos docuit Theophrastus, præcipuè uerò inter barbaras gentes.

De Euripide quæpiam haud inuenusta. De Græco penu præcerpta potissimum. Scandia quid. Esterincæ canes, uel trapezei. Palinthus. Cap. X

QVoniam uerò Euripidis facta paulò antè mentio est, succurrit nunc quod apud magnum auctorem de eodem obseruatum, parti huic adglutinabimus. Dignum quippe scitu est, Euripidem oris graueolentia laborasse plurimum, quam Græci uocant πρὸς τὸ σώματος δυσωδίαν. Id ei obiectum quandoq; à Decamnicho Archelai aulico. Excanduit poeta maledicto grauius, quàm opinaretur quispiam. Sed est genus iritabile uatum. Querelas apud regem deposuit. Is uerò, ut qui Euripidem amplius amaret, illiq; afficeretur plurimum, Decamnichum permisit, in quem pro arbitrio plagis desæuiret. Qua tam insigni iniuria accepta, bilem nõ substrinxit Decamnichus, sed in Archelaum grassantibus ducem se præbuit, ac necis illius causa exstitit grauissima. Porrò de tragœdiæ ratione in libro De poetica Aristoteles disserens, cuius sit proprium in aduersam desinere fortunam, hoc Euripidi testimonium reddidit. Hinc (inquit) maximè nobis licet coniectare, in certaminibus scenisq; pulcherrimas exactissimasq; eas uideri tragœdias, quæ ita dirigantur. Et Euripides, tametsi in alijs non concinna utitur œconomia atq; dispositione: est tamen poetarum omnium tragicissimus. Apud Græcos item ab ordinis prauitate dici inuenias, σριφίμελον πὼ πέχνῶ ϑυριπίδῶ. Fuit uerò Euripides hic Mnesarchi, quem Mnesarchidẽ uocant alij, & Clitus nobilissimæ fœminæ filius. Quidam uerò, ut Theopompus, & in nostris literis Maximus Valerius poetæ matrem λαχανοπώλιν fuisse produnt, id est olera uenditasse, in primisq; scandicem, sicuti commeminit Plinius, & Aristophanes in comœdia, cui titulus ἵππῆς, astipulari uidetur. Quin & Euripidem ipsum σκανδικοπώλῶ inuenias cognominatũ. Scandia uerò in Cytherotũ insula nauale

nauale fuit, quod ex Pausania discimus. Legitur & σκάνδικα galeæ species. Ferunt natum Euripidem, die quo Xerxem Persarum regem Græcia nobili prælio uicit. Qua ex causa putant nonnulli sic nuncupatum, quoniam in Euripo depugnatum sit. Pictor fuit prius, mox Prodici sophistæ auditor. Moribus fuisse narratur iniucundus & tristis, subinde figens terram obstipo capite, cuiusmodi homines σκυθρωπούς Græci uocant. Hinc certè μισογέλως est nuncupatus, ueluti qui risum foret exosus. Creditur quoq; in mulieres odio fuisse præcipiti, & inde dictus Misogynes: siue quia natura esset talis, ab horreretq; à mulierũ cœtu: siue quòd duas habuerat uxores simul, quum id decreto ab Atheniensibus facto, ius esset. Quarum matrimonij quum pertæduisset, muliebri sexui bellum indixit. Cuius rei in Thesmophorijs quoq; testis Aristophanes est. A canibus deniq; prosciissum interisse, ferè omnes tradunt, ad locum Bormiscum, de montis Bormij nomine appellatum in Macedonia. Canes eas scribit Stephanus, nũcupari ab Indigenis Esterincas, sed ab Homero trapezeas, hoc est

λυκάας τραπεζῆας πυλαωρούς. Iliados χ. De poetæ sepulchro, morte obita, euariat historia. In Macedonia id statuit Plinius: monstrari Athenis, Pausanias scribit, sed λεγνόῳ: nam inquit, τέθαπται ἐν μακεδονίᾳ. Strabo etiam in Argiuorũ foro, & Palinthũ quoq; nũcupatum refert: sed cenotaphium fuisse postremũ hoc item, facilè peruincitur, quando de Macedonico historia constantior agnoscitur. Tragœdias adortum scribere tradunt, natum annos duodeuiginti. Adijcit Philochorus in tetra quadam Salaminis spelunca solitum scriptitare. Porrò Euripidis excellentiam in poetica, id prisca ætate attestari est uisum, quòd mortuo iam & condito in Macedonia prope Arethusam, sepulchrum eius tactum de cælo est. Eo mirabilius uisum, quod ad id ætui mortalium contigisset nulli extra quam Lycurgo, quem dijs charissimũ pijssimumq; intelligi uoluere annales. Euripides porrò tantæ auctoritatis Ciceroni fuisse memoratur, ut singula eius uerba singulas esse sententias existimauerit. Sicuti illud, à Platone item repetitum,

τὶς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ὃτι κατθανεῖν, τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν,

Quis nouit, an uiuere quidem sit mori, mori autẽ uiuere? Lucianus Sophocleos uersus putat plus habere grauitatis. Euripidi ineſse leuius quiddam, tanquam omnino tragici cothurni princeps sit Sophocles, ut qui planè excoctus sit, plusq; medullarum habeat, quàm corticis. Euripidis porrò illud est, Solem auream esse glebam: positũ uerò id in fabula Phaethonte, quod ab Anaxagora insinuatum uideri potest, qui lapidis è sole casum prędixisse narratur. Postremò adnotatu non indignum, Euripidem penultima pronuntiari producta Sidonio Apollinari, illo phalætio:

Orchestram quatit alter Euripidis.

Apud Ionem quoq; id ipsum inuenias,

χαῖρε μελαμπέπλοις ϑυριπίδη ϑυγατρίοισιν.

Sunt qui corripiant tum Græce tum Latinè, ut in eo,

Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

Persarum legati quo pacto ab Alexandro dimissi. Soles duos, neq; item regna duo patitur mundus. Cælum quis furnũ dixerit, homines autem carbones. Cap. XI

ALexandrum Macedoniæ principem, & Orientis debellatorem tradit historia, dum orbis terrarum affectaret imperium, ingenti animo Persarum regi Dario indixisse bellum. Quo tempore is audaciam iuuenis reformidans, simulq; uirtutẽ admiratus præcelsam, nec sanè publicam, ob idq; sibi fatalem quodammodo præsagiens, quibuscunq; modis incumbẽs exitium euadere commoliebatur, missisq; ad hostem legatis, primum auri uim magnam illi obtulit, alia item eximia. Quod uerò potissimum, Asiæ imperiũ portionibus æquis cum eo se diuisurum, repromisit. Ea quum forent audita Parmenioni, inter Alexandri amicos præpotenti, Accepissem (inquit) si Alexãder essem. Et ego per Iouẽ (inquit) si Parmenio forem. Iusserit uerò legatos Dario ita renuntiare. Neq; mundum soles duos, neq; duo summa regna, saluo terrarum statu, posse concoquere. Id uerò ex eminẽtissimi regis

mi regis, omniũ capacis, æstuantisq; angusto in limite mundi magnifica prolatum sententia, prouerbij faciem habet, ac ueteri confirmatur apophthegmate bracteato, quod & passim iactatur, Regnum non patitur duos: propter illud poeticum,

Omnisq; potestas Impatiens consortis erit.

Nam ut est apud Ennium

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Solem uerò duplicem quo pacto terra patiatur, quæ multis partibus ne unum quidem ferre ualet? Præstò sunt clarissima naturę indicia. Cur enim partitis uicibus anni bruma his abscedit? Nempe ut noctium opacitate terras reficiat, exusturus haud dubiè, & sic quoq; exurens quadam in parte, tam excellens est eius magnitudo, tam incomparabilis uis. Quo argumento Hipponi philosopho irrepsit, sicut in fabula cui titulus πανσπαν, Crates scribit, ut ueluti furnum esse cælum diceret, homines uerò carbones.

Solis descriptio, & cur dicatur Phaethon. De Eridano. Ouidij locus restituitur. Solis magnitudinem non rectè metiri Epicurum argumento oculorum. Sol cur oriens aut occidens maior uisatur, & remotior. Virgilius il lustratur. Discus & solos quid, & abacus. Solis cursus per zodiacum. Anni ratio, & bisexti. Signorũ zodiaci inæqualitas. Dodecatemorion. Ca. XII

SYdus uerò hoc, tantæ (ut sic dicam) maiestatis Plato, quod Speusippus edocuit, ita definire uel describere uidetur: Sol, cælestis est ignis, qui solus ab ortu ad occasum ab eisdem aspici potest, animal sempiternum, astrum animatum, diurnum ac maximum. Certè ab insigni claritate nobili epitheto ab Homero illustratur & Sophocle, ἠέλιος φαέθων, id est sol phaeton: quanquam & Solis filius, sicuti commeminit Pausanias quoq; quem & Eridanum antea uocatum nouimus, quæ & flumínis est apud poetas (ut putat Polybius) appellatio in Italia: quin & Thessalia & Attica, ut credit Cæcilius Minutianus Apuleius. Quem tamen haud ita esse in cælo, rentur nonnulli, quia minus in hanc horam sit omnium celebratus aduocatione. Phaethontis incendij meminit in libro De mundo Aristoteles, siue is fuerit Theophrastus: sed ita, uti delapsas cælitus flammas intelligat, quibus ad occasum totæ combustæ regiones sunt. Scribit Sophoclis interpres, equorum solarium alterum dici Phaethonta. Ex ijs eorum retegitur uanitas, à quibus carmen interpolatur Ouidianum. Eridani in Attica Hilissum influentis meminit Pausanias quoq;. Sed ad syderis redeo maiestatem, quæ quoniam ueteribus credita est diuina, proinde religiosius, dum percutitur fœdus ab Agamemnone, aduocatur apud Homerum, ut fœderum custos & inspectrix omnium. Hinc Bithynos scribit Arrianus, iudicia ex aduerso solis exercere sedentes consuesse. At enim sunt, qui tam amplæ potestatis sydus oculorum metiantur argumentis, & animi coniectura scrutentur. Sed uanitas multis coarguitur indicijs. Immensum esse constat, Plinius inquit: quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet passuũ millia umbras paribus iaciat interuallis, tanquam toto spatio medius. Epicuri scholæ sunt, quæ statuunt ea magnitudine esse solem, qua uidetur. Cæterum, non peruidisse illos, quanta inde consequeretur absurditas, admiratione dignum. Si enim (inquit Cleomedes) in cęlestiũ orbium contemplatione, tantus sit sol, quantus apparet, profectò multæ simul in ipso magnitudines erũt: siquidem exoriens & occidens maior uidetur. Porrò non apud omnes eodem exoritur tempore: nam quum sit globata specie terra, aliàs apud alios oritur & occidit & medium cæli tenet. Quamobrem quum accidat, eundem apud alios oríri, & apud alios in medio cæli exístere, simul & maior & minor fieri: maior uidelicet, quibus oritur: minor, quibus est in medio cæli hora eadem: quod utiq; in eo absurdissimum planè censeri debet. Horum nanq; affectuum ratio ea promitur à scientissimis: Maior (inquiunt) nobis sol exoriens & occidens uidetur: & minor, in cæli constitutus meditullio: propterea quòd in orizonte per aerem densiorem & humectiorem, ipsum uidemus. Eiusmodi nanq; est uicinus terræ, aer. In medio autem cæli, quia in puriore cernimus, emissus ab oculis ad ipsum radius non reflectitur, quod in alio contingit situ. Argumento sunt, quæ in aqua uisuntur, grandiora corpulentioraq;: nam & ex puteis altioribus sol

consPectus id ipsum patitur. Eisdem porrò rationibus colligitur, cur in medio cæli sol constitutus nobis uideatur propior, oriens uerò aut occidens remotior. Hæc siquidem aeris efficit qualitas: in humectiore nanq; crassioreq; conspectus longius abesse creditur, per purum uerò interuallo uidetur propinquiore. Proinde, inquit Posidonius, si fieri posset, ut per parietes alia'ue solida corpora, ut de Lynceo prodit fabula, sol conspiceretur, multo amplior se nobis ingereret, & ampliore distare interuallo crederetur. Visum porrò insigniter falli, indicio esse potest colorũ subinde in sole mutatio, quòd aeris affectio facit. Adde, quòd quum à montis cacumine occidit aut oritur, præ se fert nobis speciem cacumen tangentis: propterea doctissimus poeta,

Iamq; fugis summæ surgebat lucifer Idæ. Et alibi,

Tibi deserit hesperus Oetam.

Solis corpus orbemq; inuenio discum quandoq; dici: quanquam uocabuli huius notiones uariæ sunt admodum. Nam est eo nomine pertusus orbiculatus lapis, quem exercitij gratia iactare solebant pleruneq;: quòd si ferreus fuisset, ut docet Eustathius, nuncupabatur solos: sicuti in Theriacis commeminit Nicander quoq;. Scribit & Tryphon in quinto De Hellenismo, ut retulit Ammonius: unde apud Vitruuiũ, statuas in foro surrectas legimus, discos tenentes. Idem alibi scribit in Horologiorum ratione, hemicyclium excauatum ex quadrato Berosum inuenisse. Scaphen, siue hemisphærium Aristarchum Samium: qui etiam discum excogitarit in planitie, id est aream, non cauo ambitu, sed plano: habebat lapis hic in medio lorum, quo circumageretur. Est & nomenclatura eadem uas apud Dioscoridem, lenticulam Latinè posse dici arbitrantur eruditiores. Pro lapide corriuatur ἀπὸ τοῦ βάλλω, quod βωλαρ, id est iactare signat. Obseruatum & illud, solis latitudinem scienter abacum dici, eadem qua discus notione. Cæterum, apud Macrobium in Cœnis libro primo, esse uidetur abacus lusoria tabula: Quẽ diem (inquit) omnes plerique abaco & latrunculis conterunt. Illud fuerit parergon: ignorum singulis ab sole mẽsem confici, ac horas undecim ferè, uti scribit Theon. Quippe in parte qualibet diem absumi, addito etiam momento. Bassus Arati interpres tricenis diebus ab sole transcurri signa tradit, denisq; horis ac semisse, id est horæ dimidio. Hinc semissis incremento diem confici unum quarto quoq; anno, bisexti nomine, ex quadrantibus consurgentem. Hoc ideo adiecisse, non insuper est usum, quoniam Plinij tollitur obscuritas ex libro secundo: Inde solis, inquit, meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta: sed ut obseruatio umbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adijci, superq; quartam partem diei. Nec illud transiluero quod item scribit Theon, Signa singula non cõplecti ex asse partem zodiaci duodecimam, sed deficere nonnulla, uelut in Ariete ac Cancro: redundare aliqua, uti Scorpium & Virginem. Hinc inaudias quandoq;, ab dodecatemorio signum censeri diuersum: quia ad libellam non fiat responsus. Adnotatum uerò Columellæ libro duodecimo, Solem biduo calẽdis Majis unam tenere particulam.

Falso Epicurum opinari, astra quum oriantur, accendi, quum occidant, extingui. Cap. XIII

SEquitur & delíramentum alterũ ex eisdem propagatũ scholis, quippe talpis cæcior Epicurus, qui tamẽ unus primusq; hominũ ueritatem inuenisse uideri uult, Astra quum oriuntur, accẽdi: quum occidũt, extingui astruit. perinde ac si quis diceret, quũ homines conspiciuntur, nasci: quum non uidentur, mori. Quo quid absurdius? Potuit certè uel sola fulgore clarissimo luna commenti uanitatem retundere. Quo enim modo, extincto in occasu sole, fulget ipsa noctu? aut quo modo deficit in umbram incidens terræ, antea splendicans, aut quo pacto egressa umbram rursus nitet, non existente super terram sole? Aut quanam ratione sol tam eximius, tamq; omnium maximè mirus, ubi extinctus fuerit, denuo renascitur? Arbitror Hispanica fabula delinitũ, hanc alteram profudisse uanitatem. Ab illa siquidem gente demanauit, solem in Oceanum mergi: quumq; mergatur, quasi candens ferrum sonum ædere: propter quod & Satyrus dixerit,

Audijt Herculeo stridentem gurgite solem.

Hoc uerò qui fieri possit? quum portio cæli quælibet ex æquilibrio à terra distet? Hæc sunt, quæ sacra Epicuri scientia excogitasse memoratur, exagitata abundè, exsibilata q̃ Cleomedi in eo quem paulò antè aduocauimus libro. Verum, nos ab ijs iam ad iucundiora dictu stilum conuertamus.

Solis præcipuæ laudes. Briarei allegoria. Archimedis laus. An fatendum sit, solem calere. An cælum sit igneum. Parhelia, & anthelia qua contingant ratione. Cap. XIIII

SOlem quippe ipsum Plato ipsius boni cõspicuum filium nominauit. Credidit quoq; esse solem, perspicuam Dei statuam in hoc templo mundano ab ipso deo positam. Hunc ueteres (ut Plotinus ait, & Plato enuntiarat prius) uenerabantur ut deum. In sole prisci gentium theologi omnia gentilium numina collocarunt: quod quidem Iamblichus & Iulianus Macrobiusq; testantur. Denicq; quisquis non uidet, solem in mundo imaginẽ esse, uicariumq; dei, is certè noctem nunquam considerauit, nec solem suspexit exorientem, neq; item illius animaduertit munera, nec Areopagitæ Dionysii monumenta unquam adijt. Hic ut disertissimè scribit Plinius, cœli tristitiam discutit, atq; etiam humani animi nubila serenat. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia uidens, omnia etiam exaudiens, ut princeps literarũ Homerus credidit in uno eo. Nobilissimus quoq; ueterum theologorum Orpheus ita canit,

λιλῦθι μάκαρ, πανδερκὲς ἔχων ἀθάνατον ὄμμα,
πὰν χρυσαυγὲς, ἀκάμαντος, οὐράνιον φῶς.
ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φάος, ὦ ἐλάσιππε
μάκαιρα λιγυρῇ τετράκτυος ἅρμα δίωκων.

Et paulò pòst,

Id est, Audi beate, æternum habens omnia intuentem oculum: Titan, aureo nitens fulgore, Hyperion, cæleste lumen: iustitiæ oculus, uitæ lux, ó equorũ agitator: flagello stridulo quatuor horarum agens currum. Theologi ueteres (Proculo tradente) dicebant, reginam omnium iustitiam è medio solis throno per cuncta propagari, omnia dirigentem, ueluti sol ipse omnium sit moderator. Iamblichus ex Aegyptiorum doctrina sic fermè colligit, Quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate, uel ab ipsa tantum, uel etiam si ab alijs, id quidem uel à sole absolui, uel à sole per alia. Est quoq; sol elementalium uirtutũ dominus, luna uirtute solis domina generationis. Ideo Albumasar, per solem inquit & lunam omnibus uim insinuari. At de humana mente Epicharmus, Isthic est de sole sumptus ignis, id est sol est (inquit Varro) iscq; totus mentis est. Moses cælestium dominum in die solem arbitratur, nocte lunam, quasi nocturnum solẽ. Marcus Tullius solem ueneratur ut ducem & principem ac moderatorem luminum reliquorum, mundi mentem & temperationem. Heraclitus, fontem cælestis lucis nuncupauit. Physici etiam, cor cæli. Id enim in æthere sol est, quod in animali cor. Cuius id proprium, ne unquam cesset à motu. Sunt & qui ætheris oculum nũcupent solem. Sed & Centimani Briarei nomine hunc ipsum nonnulli ex Græcis intelligunt, qui multis uelut manibus inferna disponat, efficiatq;. Nam & Archimedem, qui à Græcis de ingenij fertilitate πολυμήχανος nuncupatur, quoniam uno impetu numerosas excuteret sagittas, ab ijs quos percussisset ἐκατόγχειρα cognominatum, scimus. Plericq; ex Platonicorum scholis, in sole mundi animam constituisse uidentur, quæ sphæram solis totam implens, per globum illum quasi igneum, tanquam cor, effundat radios, ueluti spiritus inde per omnia, quibus uitam, sensum, motum uniuerso distribuat. Hinc fortè promũt se astronomorum placita, sicut deus solus intellectualem animam nobis tribuit, ita sub solis modò influxu eam mittere, id est quarto duntaxat mense post conceptum. Porrò ex solis potestate, quæ diem cum nocte librat tunc, circulus ab ariete productus in libram, Mineruæ, id est sapientiæ iustitiæq; circulus apud Aegyptios nuncupari solet. Sed nec temperabo mihi parte ista, quin protinus plausibile ingeniorum inuentum appingam. Quippe excogitatum solertissimè est, in sole enitescere imaginem diuinæ Trinitatis miram. Inibi siquidem tria quædam uisitari, distincta pariter & unita: primum quidem naturalis animaduertitur ipsa fœcunditas, sensibus nostris prorsum occulta: deinde

deinde lux eiusdem manifesta, ex ipsa manans fœcunditate, ipsiq; æqualis semper: postremò est ab utroq; propagata calefactoria uis, penitus utriusq; par. Cæterum parte hac ex Platonici disertissimi doctrina commonendi diligenter sumus: non eundum inficias, cælum solem'ue esse calidum: sed uerius negandum, esse urens. Nec dicamus, solis lumen sola repercussione calefacere, sed sola comburere. Nam lunæ radij repercussi nihil calefaciunt, quum in ea uirtus (sicuti plerisque uisum) aquea dominetur. Calefaciunt autem solis radij salubriter pro ignea solis uiuificaq; natura. Quòd si ingerat alii quis, motu tardiore minus calefacere lunam, tarditatem emendare propinquitas potest, ut aliquo modo calorem afferre possit ipsa quoq;, si repercussu propagatur calor. Si uero æstum esse ignis dicant genuinum, occurrendum, quo minus alienæ promiscea tur materiæ, eo urere minus. Astruendum uero planè, esse lumen ignis proprium. Quippe quo purius, eo lucidius. Largitur calorem, at non largitur lumen, utpote ingenitum & proprium. Etenim si abeat ignis, abit & lumen. Vbi uero ait Plotinus, potissimam ignis actionem esse calefactionem, intellige ignis elementalis commixtiq; actionem. Nam præcipua cælestis ignis actio, ea est quæ cælestis animæ præcipuam refert actionem, id est intelligentiam. Est porrò cælestis ignis æqualis, quietus, & astrorum naturæ accommodatus præcipue. Dogma denicq; Platonicum est, nec ab astrologis improbatum, lucem in cælo esse sensum. Proinde radios passim ex luce protendere, singula persentire est, sentiendoq; facere, & faciendo sentire: quãdo nil uel sub terra latet, quod non sentiatur inde, latentibus ubique radijs. Alioqui non generarentur etiam sub terra cælestia. Erunt fortasse, qui motus argumento, igneum minimè uideri cælum, colligere enitantur, quoniam in ambitum circumagatur, igne in surrectum tendente: sed at tendant, obsecro, rationis fallaciam. Si cæli pars aliqua (demus enim posse hoc perfici) à toto secluſa diuulsaq; in mundi situ aliquo constituatur, repentè in arrectum sustollet ea, patriam mox repetitura, quanquam cælo circumagi sit proprium. Nam & terra, si à centro externa ui aliqua seuocetur, ad ima protinus naturæ suæ nutu reclinabitur, etiam si propria sit ei quies. Motus rectus, ubicunq; reperiatur is, non tam intimus genuinusq; est, quàm reditus in naturam. Adde, quòd ignis, quum suapte ui mobilis perpetuò sit, necessario in orbem mouetur: nam hic sinẽ omnino nescit, quod in recto nequit contingere. Cæli substantia (inquit etiam in libro De deorum natura Phurnutus) πυρώδης ὄσα, sicuti argumento sol esse potest: item astra reliqua, unde & mundi pars suprema æther nuncupatur, ἀπὸ τοῦ ἄιθεσθαι: etiamsi ἀπὸ τοῦ ἄνω θεῖν, uerbi uim deflectãt nonnulli, quod est ῥοίζῳ φέρεσθαι. Alibi auctor idem: Sicuti nos (inquit) ita & mundus anima continetur. Ea uero Iupiter nuncupatur, qui uniuersis creditur dominari, quoniam omnibus sit causa uitalis. Eius domicilium cæleste traditur, quia inibi principalis uigeat mundanæ potestas animæ. Nam & anima nostra esse ignis planè astruitur. Digna porrò quam minimè transilias, Hexaemeri primo Ambrosii sententia: In terra (inquit) ignem comperies, qui ex lapidibus ac ferro excutitur frequẽter: & in cælo, quum sit ignitus & micans fulgẽtibus stellis polus. Quin Magnus item Basilius in tituli eiusdem libro: Sunt (inquit) qui soli calorem haud insitum tradant, sed ex motionis emergere celeritate. Verum sententia hæc ueritatis cancellos egreditur. Quoniam uero solem Græci helion uocant, inde nuncupari inuenio parhelia, quæ (uti tradidit Theon) esse nubes rotundas Posidonius cõmonuit, in ambitu solaris luminis, ex quo & splendorem mutuatæ illustrentur, sicuti luna: & inde nominis ratio. Vt uero globentur, materia indigent densa & multa. Quo argumento ad Euxinum pontum uisuntur frequentia, rarius autem in Græco tractu. Hyemem uero liquidò præsagiunt. Arbitratur Aristoteles parhelia esse utique emphasin, uerum citra hypostasin omnino. Sunt qui anthelia uocent quoq;. Venti frigidiore perflatu addensatur nubes, ut radijs excipiendis fiat idonea: unde & uentorum esse prognosticum cecinit Aratus. Oriente porrò sole, uel ad occasum properante, cooriuntur parhelia: quòd si ab septentrione uisitationem faciant, Boream prænuntiant: si ab meridie, Austrum.

Cælum item esse ignem in quo tria sint, calor, lumen, uitalis humor. Tollitur ex Plinio obscuritas, item Martiano & Aristophane. Obiter de argento, quod uiuum dicunt. Cap. XV

Aelum porrò esse ignem, colligi ex Platone tota (quod dicitur) facilitate potest. Nam ubi Mosaica mysteria sic habent, In principio creauit Deus cælum & terram: Plato ait, Deum primò ignem fecisse, ac terram: ignem nimirum intelligens præcipuè cælum. Nam in mundi fabrica utrunque pendit extremum, uidelicet structurę medium siue centrum, & circumcurrens cælum, cuius ambitu reliqua contegantur omnia: nam cætera, horum gratia intersita pernoscuntur. Sed attendant (quæso) studiosi omnes, quæ mox subnectētur, ut Plinij & Capellę Felicis locus Gordiano implicatior nodo explicetur latius, dum à Platonicorum uestigijs ne unguem quidem latum reuellimur. Totam utique cæli molem esse calidam, liquet: quia ignis tota est. Id quod sublimitas coarguit, mobilitas & lumen, calor quoque (quanquam occultus) omnia confouens. Calor autem amplissimus spatio nullam patiens uiolentiam familiarē habet humorem. Nam sicuti cæli anima, uita constat & intellectu ac motu, sic & in cælo tria recognoscuntur hæc: calor, tanquam uita: lumē, intellectus uice: uitalis humor, perinde ac in anima uitalis motus. Nec sanè aliud esse humorem censueris, quàm agilitatem quandam ad motum. Proinde cælestis ignis non esse modò colligitur calidus, sed humectus insuper, id est liquidus, fluidus, agilis atque lubricus & lenis ac blandus. Nam siccitas non ferè citra rigiditatem fuerit, & qui dem asperiorem, cuiusmodi etiam acrius induxerit frigus. Auerroicum illud ex libro De cælo, Platonicis calculum adijcere creditur, Cælestia nulla frigus inferunt, sed calorem omnia. Quæ uero frigus conciliare opinemur, ea esse quæ caloris inferant minus. Sententiam huiusmodi comprobant ferè Abraham & Auenazra, statuentes, Saturnum dictitari frigidum, qui calorem inferat nostro remissiorem. At Vitruuius matheseos non imperitus, esse stellarum alias temperatas scribit, alias feruentes, etiamq; frigidas: ea ex causa, quòd ignis quilibet superna petit: quo fit, ut sol æthera superiorem radijs exurens candentem efficiat, Martis argumento. Saturni uero stella, quòd est proxima extremo mundo, tangitq; congelatas cæli regiones, uehemens inde frigus concipere creditur. Sed hæc ille uiderit. Cælestis uero proprietatis, si quod in rebus nostris exemplum aliquo modo ualeat excogitari, non temerè fuerit aliud, quàm argentum, quod ab indesinente motu uocant officinæ uiuum, in quo uegetus calor cum humore multo, sed tenaci, motum ingenerat quietis nescium. Quòd si subtiliorem & diaphanam lucidamq; adhibueris naturam, habebis & cælum. Scribit tamen Meteoron quarto Aristoteles, Quæ tametsi aqua constent, plus tamen aeris retinent, haud concrescere, ut oleum, argentum uiuum. Ex ijs iam (opinor) infertur lux multa Plinij uerbis ex Naturalis historiæ secundo uolumine: Esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas: nec, ut in uolucrum notamus ouis, læuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi auctores dixere tenerum, argumentis indicatur. Martianus uero Felix Capella, Lunarem (inquit) circulum ingressa Virgo conspicatur globosum quoddam, tenerumq; corpus, & superni roris leuitate compactum, instar speculi præntentis. Sed in Timæo item Plato, Lenem præterea (inquit) hunc globum extrinsecus undique expoliuit, nec immeritò summa cum æqualitate tornauit. Ex humoris uero cælestis similitudine, qui agilitatem signat, ut antea est expositum, Aristophanes Nebulis Socratem irridens illum ita inducit loquentem,

ἀλλ' ἀγῶ βίᾳ ἑλκύσω πρὸς αὐτὸν τὴν ἰκμάδα
τὴν φροντίδος.

id est, sed ui (inquit) terra ad se pertrahit humorē curæ. ubi interpres, ἰκμάδα, id est humorem, τὸ νοερὸν intelligit τῆς ψυχῆς, id est animæ intellectualem potentiam: sed cur sic, id uero dicere supersedit.

Peripateticæ rationes, solem stellasq; non esse igneas. Cap. XVI

Aeterum, quia diu iam Platonicorum rimamur arcana, introspiciamus parumper & Peripateticorum pomœria, quæ multum tempestate nostra & nominis & auctoritatis indepta late dominātur, & in naturæ maiestate principatū sibi uendicant. Promemus autem, ac in sinum, hoc est commodum uertemus nostrum, quæ à Magno Alberto secundo Cæli comprobata

probata nouimus, Caliditatem uidelicet ac lumen non uideri idoneas causas, cur sol & stellæ dicantur igneæ. Neque enim caliditas prouenit semper ex proprietate naturæ, sed ex motu interdum, & aliquando ex radiorum reflexione ad locum unum: ut in quibusdam manifestum est speculis, & probat Euclides in Perspectiuæ tractatu. Porrò luminosa corpora sunt multa, quæ tamen esse ignea, non audeas astruere, ut contingit in putrefacta quercu. Quinimmo igni accidit quoque non lucere, si simplicior fuerit ac purior: sicuti euenire Alexander scribit in locis prope Aethiopas. Adde, quòd non ubique calorem motus inducit, sed in ijs duntaxat corporibus, quæ à motu dissolui queunt per partium attritū. Quia enim partes dissoluuntur, rarescunt amplius, quàm formæ aeris uel aquæ uel terræ congruat: inde ad ignem disponuntur & calorem. Si uero corpus fuerit eiusmodi, ut motu dissolutionem non recipiat, quale est cæleste corpus, tunc nec calor ualet, nec ignis induci. Motus autem ad hæc perficienda non alius est quàm localis, & præcipuè motus is qui est quasi uita quædam existentibus omnibus: cuiusmodi est cæli motus. Proindeq;, uiuifica qualitas est calor: letifera frigus, quia abscindit & sistit motum. Qua'nam uero ratione astrorum motus calorem gignat, secundo Cæli sic statuit Aristoteles: ἡ δὲ θερμότης inquit ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὸ φῶς γίγνεται πᾶσι ἐκτεμνομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐκείνων φορᾶς. τρίφυσι γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ ξύλα καὶ λίθους καὶ σίδηρον, κινοῦσα δὲ τὸν ἀέρα. hoc est, calor autem ab ipsis & lumen gignitur, aere incessu illorum attrito: aptus enim natura motus est incendere ligna, lapides, ferrum & aerem eo magis. Patet porrò quod dicimus, ἐκ τῶν φερομένων βελῶν, id est ex sagittis impetu excussis uehementiore: sic enim incenduntur, ut μολιβδίδες, id est plumbeæ laminæ colliquescant. Quod tamen ipsum non ita accipiendum, tanquam sagitta excalfacta aerem quoq; ita afficiat, sicuti uidetur intellexisse Simplicius, sed diuersum potius, ut inquit etiam Thomas. Nam excalfactus aer motu, sagittā ita incendit: quod Alexander & sensit & docuit: sed hoc in stellis usu uenire nequit. Neque enim illæ per aerem feruntur, sed in sphæra longè ab aere sequestrata. Ideoq; non incenduntur ipsæ, nec calescunt ullo modo, tum etiam quia externam non recipiunt impressionem. Aer uero circulari subiectus corpori calescit necessariò ex illius præceleri motu, quo non ignis modò illi proximus concitatur, sed aer ad eam usque partem quam pertingunt montes, ut ex cometarum motu datur intelligi: quod ex Meteororum primo colligitur. Ne uero caloris sit æqualitas quacunq; anni parte, causa in sole est euidens, quum quando incendit is hemisphærium nostrum, tum quando altiora zodiaci scandit, fitq; capitibus nostris propior. Quum uero Aristoteles ait, ab astris gigni lumen, non intelligendum (inquit Thomas) de lumine ignis generati ex motu, cæterum de lumine quod à stellis producitur, quatenus entia sunt actu lucida. Duplex ergo (inquit) causa est caloris ex cælestium corporum ui in inferioribus: altera ex aeris motu tātum, quem efficit cælestis corporis ambitus. Causa uero reliqua est lumen, quod quidem excalfaciendi uim habet, quia est qualitas actiui primi alterantis (ut hoc utar uerbo) hoc est cæli: directeq; producit qualitatem primam corporum inferiorum, quæ est calor. Quia uero solare lumen exuberantius est, inde fit, ut ab eo potentius proueniat calor. Reliqua uero ex proportione, adeo ut lunæ lumen etiam excalfaciat. Cui sententiæ subscribit Aristoteles, ubi de animalium partibus disputat: Noctes (inquiens) in plenilunio esse calidiores, propter lunæ lumen: unde contingat, pisces ad aquarum commeare superficiem. Sed comprobat & Auicenna, ubi plus sit luminis, ibi uero plus esse caloris. Hinc Hippocrates ait, Aerem nocturnum, stellarum luminibus subtiliorem fieri, & calidum aliquantum, generationiq; & uitæ accommodatum.

Bessarionis ad idem sententia. Qui sint antisij gradus. Anthion quid. Anthele. Anthelion. Solis inter planetas locus. Cur solis frater Titan. Meganira. Despœna, id est δέσποινα quæ sit. Virgilij locus declaratur. Limbū pro zodiaco accipi. De Lyceo monte pulchra. Iuppiter ubi & à quibus sit educatus. Agno fons, mirādæ naturæ. Lycæus Iupiter. Lycæa sacra. Antra cur dicata dijs. Mithra. Mithriaca sacra. Cap. XVII

Verum

Erum ab hiſce altioribus ad humiliora remeandū, ſi prius Beſſarionis apposuero ſententiam, uiri quidem meo iudicio ſcientiſſimi ac prudentiſſimi, & in Platonicis rebus ſummè exercitati, nō relictis porrò pauculis, dignis cura. Is igitur libro primo aduerſus calumniatorem Platonis ita exinterprete, ſicuti receptum iam aduerto, ſcribit. Et ſi (inquit) cælum Plato ex igne conſtare affirmat, quatenus ſcilicet uiſibile eſt, & ex terra, quatenus tangi poteſt, ſtellasq; ex omnibus quatuor elementis compoſitas. Non tamen hæc ita eſſe exiſtimat, ut quæ generationi & corruptioni obnoxia ſint, corpus immortale conſtituāt: ſed ex igne cælum eſſe, quia corpus æthereum lucidum eſt. E terra, quia ſenſui occurrit. E mediis, quia mediorum præcipuam recipit rationē. Quod ne Ariſtoteles quidem (inquit) inficias iret, cæleſtia ſcilicet corpora cōſtare ex his ſummitatibus elementorum, quando & ipſe cælum eſſe ſtatuit uiſui tactuiq; obnoxium, quod animatum quoque & animal eſſe, ut Plato cenſuerat in libro De cælo affirmauit: Nos enim (inquit) perinde ut de animalibus, iſta cōſideremus. Hæc tot tantaq; de ſole cæloq; habui quæ dicerem, ut ſtudioſos hiſce humanioribus implicitos ſtudijs cogeremus quodammodo uolentes altiora quandoque ſuſpicere, nec pati uitam ſordeſcere ſitu quodam poeticarum fabularum, quas ipſas nec profundius excutiendas opinantur, quamuis ſub illis inuolucris ſæpe lateant ſenſus mirandi. Sed in ijs hebetius ita plerunque conſeneſcunt, ut inde auulſi noctuinis oculis conſpiciant cætera. Quod minus profectò facerent, ſi diſcere aliquando potuiſſent, quæ genuina ſint eius ſcientiæ, quam humanitatem uocant. Nos exſequemur reliqua propoſiti, ſi illud item monuerimus, Hipparchum, & certatim ferè ueteres omnes, gradus eos in quibus ſol conſtitutus dies diebus & noctes adæquat noctibus, antiſias nuncupaſſe, ueluti dicas, ex aduerſo æquales. Antiſcios apud Meroem æquinoctiali ſubiectam circulo dici populos, Marcellinus ſcribit, quoniam ſole ad nos commeante, illorum umbræ noſtris contrariæ iaciantur, inq; aduerſum decidant, id eſt læuorſum, noſtris in dextram procumbentibus perpetuo. Anthion uero aliud eſt: nam eo nomine nuncupatur in Bœotia puteus, ubi à Proſerpinæ raptu ſediſſe Cererem ferunt, uetulæ imagine prælata. Quo nomine uelut Argiua à Celei filiabus deducta ad matrem eſt. Putei auctor Pamphus, id eſt πάλμφως. Non longè à puteo uiſebatur Meganiræ ſacellum, quam fuiſſe Celei uxorem, ac Triptolemi matrem, Græcis credimus. Anthelen uocant paniculæ florem in harundinibus, qui auribus creditur infeſtus, ac omnino exſurdare: quod prodit Dioſcorides. Anthelion porrò floſculum indicat Græcis. Sed & illud obiter adnotarimus, limbum apud Varronem ſcitè prorſus de zodiaco dici: quum in Menippæis ſatyris inquit,

Per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere lunæ
Bigas acceptat Poſthumi, cui ſeplaſia fœtet.

An uero inter planetas medius collocari ſol debeat, An mox lunam conſequatur, agitatum diu inter cœleſtium rerum ſtudioſos & philoſophos quoq;. Aegyptiorum placita à luna principem ſanciunt, Mediana illi ſyderi aſcribentibus Chaldæis, quod ipſum & Ptolemæus ſtatuit. Theon uero probabilius habet, ſupra lunam ſtatim locari, & id nec à præceptore Ptolemæo quem enarrabat, ueritus diſſentire quod Plato comprobat & Ariſtoteles. At Moſes Aegyptius ſitum planetarum, & ordinem incertiſſimum uideri pronūtiauit. Ammianus Marcellinus libro uiceſimo: Quum ſol (inquit) ac lunaris globus aſtrorum omnium infimi, comitatu pariſi obtinentes circulos proprios, ſaluaq; ratione altitudinis interiectæ iunctim locati, ad dimenſiones uenerint, ſi contigua præſtrinxerint ſpatia, dilutior erit defectus. Sed nos quod polliciti ſumus cæleſtibus relictis, noſtræ memores infirmitatis terrena pergamus expendere. Si illud ex Marcellino eodem adiecero item, poſt ea quæ iam ſunt dicta, ſolem quandoq; ideo exiſtimari geminum, quòd ſurrecta ſolito celſius nubes, æternorumq; ignium propinquitate collucens, orbis alterius claritudinem, ceu è puriore format ſpeculo. Proinde addamus ex Pauſaniæ theſauris illud quoque, Titana creditum ſolis fratrem, regionem ad Aſopum, ſicuti ferunt indigenæ, habitaſſe primū, & ab eo dictam Titanen. Verum, uti ego

ego (inquit) cenſeo, uir ſagax fuit Titan, & temporū anni obſeruator diligens, & quando auctiora ſol faciat ſemina & arborum percoquat fructus, ac proinde ſolis frater habitus. Vnde coniectatio euidens, cur aſtra Titania dixerit Maro. Titanas omniū princeps ad poeſin Homerus induxit, ut deos apud Tartarum. Ex ijs Anytus commemoratur unus, à quo educatam ferunt Δεσποιναν. Propterea apud eius ſimulacrum ſtabat armati præferens ſchema. Hanc Δεσποιναν, ſeu dominam uenerantur cum primis Arcades, Neptuni aſtruentes filiam. Cæterū pluribus eſt Cereris cognomentum Δεσποινα: quo tamen & Proſerpina honeſtetur. Ad quod poetam nobilem reſpexiſſe conten derim illo uerſiculo,

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Certè in Arcadicis rebus Pauſanias ſcribit: In templo, Cereris ſtatuam dextra facem geſtare, alteram uero inijcere ὑδρίᾳ δεσποιναν, quæ & ipſa ſceptrum ciſtamq; in genibus habeat. Templi porrò parieti affixum ſtetiſſe ſpeculū, in quod intuens initio quidem ſe aut parum aut omnino nil ſpectaret, dearum planè ſimulacris conſpicuis, atque item throno. Ad ſiniſtrā templi, Δεσποινης montem ſtatuunt Lycæum, qui & Olympus dicatur. Arcadum plerique ἱερὸν κορυφὴν, id eſt ſacrum nuncupant uerticem: puto, quoniam inibi eſſe educatum Iouem, eorum mythicis eſt obſeruatum. Argumento eſſe locum, qui inde uocetur λεμπία, ad ſiniſtra luci Apollinei, cognomento Parrhaſii, id eſt παῤῥάσιου. Nymphas quæ Iouem educarint, fuiſſe Thiſoam, id eſt θεισώαν, & Nedam, & Agno, id eſt ἀγνώ: à qua & in Lycæo fons appellationem ducat, cuius ea fuerit olim uis, ut re diuina ibi à Lycæi Iouis ſacerdote curioſius peracta & fuſis precibus, querno que ramo leuiter aqua commota, mox denſior ſurrigatur uapor nebulæ aſſimilis, quæ non multo pòſt effecta nubes, aggregatis item alijs, largos demittat imbres. Miracula in Lyceo ſuppetunt alia quoque, eſſe inibi Iouis Lycæi lucum, quem ſi quis (lege ſpreta) ingrediatur, annum nequit ſuperuiuere. In eo item animalia, nullam prorſus umbrā iactant. Quodq; apud Syenen ſyderis Cancri primas partes ſole ſit obtinente, perpetuū ibi eſt. Lycæa ſacra apud Phrygiæ urbem Peltas ab Xenia Arcade celebrata, primo ἀναβοήσεως prodit Xenophon, ac inſtitutis certaminibus præmia propoſita πλεγγίδας χρυσᾶς. Lycon eſſe lupum ſciunt omnes. Amphilycen exortum interpretatur Theon, quia ſoli dedicetur lupus, quia ſit ὀξυδόρκης, id eſt uiſus præacuti, ſicut longinqua ſpectat ſol, Solem denique Perſæ mithram dicunt, cuius ſimulacrum leonis rictum præferebat, cum tiara, manu utraq; bubula premente cornua. Quo argumento in Thebaide Papinius,

Adſis ò memor hoſpitij, Iunoniaq; arua
Dexter ames, ſeu te roſeum Titana uocari,
Gentis Achemeniæ ritu, ſeu præſtat Oſirin
Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Sed & in Philologiæ nuptijs Martianus,

Te Serapin Nilus, Memphis ueneratur Oſirin,
Diſſona ſacra Mithram.

Hinc certè Mithriaca dici ſacra legimus. Ea in antro obijſſe, moris fuit, educto cornibus ex eo boue, quem mox ut Mithræ uictimam immolarent, per hymnorum modulatos concentus. Propterea obſcurè Hieronymus, ſed doctè, ad Athletam: Ante paucos (inquit) annos propinquus ueſter Gracchus, nobilitatem patritiam ſonans nomine, quum præfecturam gereret urbanam, nónne ſpecum Mithræ, & omnia portentoſa ſimulacra ſubuertit? Lampridius in Commodo: Sacra Mithriaca homicidio uero polluit, quū illic aliquid ad ſpeciem timoris uel dici uel fingi ſoleat. Meminit horum cum Suda Procopius. In ſpecu colebatur ueteri more, quo antequam excogitata forent templa, dijs conſecrabantur antra, ſicuti in Creta Ioui ab Curetibus: in Arcadia Lunæ, ac Pani Lyceo, Dionyſio autem apud Naxum. Mithræ, ubicunq; is coleretur. Mithram Aegyptij ſtatuunt ſub æquinoctiali: propterea gladium Arietis, Martij animalis geſtare. Inuehitur autem Tauro Venus, ceu tanquam Taurus, opifex generationis ac do

minus

minus censeatur Mithras. Creditur Zoroaster primus in montibus ad Persidem floridum Mithræ specu dicasse cum fontibus. Sed ita, ut mundi symbolum specu obineret, quem creasset Mithras. Quæ autem intus forent, elementorũ mundi, ac climatum imaginem præferrent. Neroni quoque eblanditus Tiridates eum perinde ac Mithram se adoraturum pronunciauit, ut scribit Dion. Mithræ historiam multis uoluminibus explicuerat Eubulus.

Grasum ne pertulisse quidẽ quid sit, & quid grasus & grason. Tragasæus & Tragomaschalos. Cur sub alis odor malus. Cur pedes fœtẽt. Ca. XVIII

ALexandrum apud Arbelas totius certaminis aleam cum Persis subiturum, plerique examicis adeuntes grauius milites accusabant, qui in tentoriis sermones sererent depacisceerenturq́, nihil se hostilium spoliorum in regiam relaturos, sed sibi ea omnia uendicaturos. At is lætè, quæ dicerentur accipiens, Prospera (inquit) nuntiatis, uincere cogitantium ista sunt consilia. Quum uero hostiles copiæ myriadas uiderentur centum excedere, hoc est, decies centena hominum millia: identidem Alexandro ingessere milites, ὦ βασιλεῦ θαῤῥεῖ, καὶ μὴ φοβοῦ τὸ πλῆθος· οὐ γὰρ πολεμήσομεν, αὐτὸν γὰρ ἡμῶν τὸν χρῶτα οὐχ ὑπομενοῦσι. Confide rex, neque pertimescas hostium multitudinem, ipsum enim grasum nostrum non perferent. Hinc nata parœmiæ species, ut qui primo funduntur impetu, fuganturq́ prius quàm intra teli iactum ueniant quodammodo, ne grasum quidem dicantur pertulisse. Sicuti Pharnacem fecisse, significauit Cæsar, quum illo uicto ad amicos scriberet, ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα, ueni, uidi, uici. Grasum uero dicunt Græci fatuum quidem, sed eo item nomine, ac primum utique lanarum sordes in ouibus appellant, quod genus etiam Oesypen uocant, uel Oesypum, ut apud Dioscoridem, quanquam & succida lana ita dicitur. Est & grasos, ὁ τῶν μαχαλῶν δυσωδία, id est odor malus qui sub alis fit. Vnde & grason, id est χρῶσον dictus odoris mali. Hinc illud parœmiodes, χρῶσον μὴ ὀφίζου, Grasoni ne succenseas. Tradunt aliqui, Grasona etiam signare uiride hordeum, παρὰ τὸ χρῶμα τὸ ἐδίον. Est item grasos adeps ipse in Græcorum doctrina. Sudorem denique corporis, ac sordes grasoniam dixit Archigenes. Pollux etiam cinauram. Quia uero alarum odor nunc hircus Latino uerbo, nunc tragus item Græco, sed idem significante, nuncupatur: Aristophanes in fabula, cui titulus est ἀχαρνῆς, tragasæum uocauit male olentem, & alia fabula Tragomaschalos eosdem dicit. Grason porrò & Crymnam in Theriacis Nicander in Troade loca dici opinatur, λεύμνας ἀμαξιδίου καὶ ὠὰ χρῶν. Quærit Aristoteles, διὰ τί ἡ μαχαλὴ δυσωδέστατον τῶν τόπων; id est cur alæ omnium maximè partium nostri corporis male olent? An (inquit) est, quia omnium minimè respirare possunt? Malus autem odor locis huiusmodi contrahi maximè solet, quoniam putredo quiete interioris qualitatis, id est humectæ materiæ, ad corruptionem paratæ consistit. Etiam si partes illæ sint raræ satis, quod pilorum indicat multitudo, ut Sententiarum quinto meminit Hippocrates. Cæterum, quia immobiles maximè inexercitatæq́ sunt, superfluitatum multarum ibi conceptaculum fit, quæ crudæ in coctæq́ odorem producunt malum. Quippe odoris mali causa cruditas quædam excrementi est. Quamobrem sudores etiam aliqui quandoq́ ita olent. Proinde in plantis, quia siccæ & calidæ sunt natura, humor non est fæculentus, sed expeditius concoquitur. Inde & animalium nullum bene olet, excepta panthera, quoniam cruda sint excrementa & fœtida. Legimus porrò septima quarti Auicennæ: quosdam opinatos, tetrum alarum odorem ex quibusdam seminum reliquijs quibus gignimur, produci, quę locis ijs insederint cutem subeuntes. Verum peritioribus ratio hæc parum efficax uidetur, quod seminis proprium sit, conuerti in melius. At obijciat aliquis, fœtere tamen pedes, quamuis perpeti agitentur motu. Agitãtur illi quidem, sed obsepti obuallatiq́ amplius operimentis, ut quod superfluit, euanescere queat minus. Denique terrestris humecti grandior copia illuc demanat. Quod esse corruptioni maximè obuium, liquet.

Cur odorem malum augeat calor. Item cur præcipuè odoribus capiantur homines. Inspirationis opus duplex. Odori percipiendo quid necessariũ. Caput XIX

Et quia

ET quia de odoribus agimus, ingerat hic fortè curiosior aliquis, Vnde nam fiat, quòd quæ male olent, tetrius oblædunt quum calent, quàm quum frigent. Ea uero est odoris natura, nam uapida res est quæ calore confit: motus enim quidam est: calor autem, motandi præcipuam habet uim. Nam frigore concrescit humor, & fit immobilis. Adde, quòd frigus concipientia imum petunt omnia. E diuerso autem in summa calor surrigitur, similiterq́ uniuersim odores, tum quia in aere constituuntur, tum quia qui eos percipit sensus, in arrecto uelut specula est. Siquidem cerebri conceptaculis sese insinuans odor sensum mouet. Sed illud iucundius in quæstionem uenerit, cur ex omnibus animantibus homines miram ex odoribus persentiscant uoluptatem. Vt qui paulò sit intemperantior, torum se fieri nasum concupiscat, sicuti est apud Catullum. Id uero inde putatur effici, quòd cerebrum nos maius habeamus, & reliquis aliquanto humectius. Propterea odorum illuc ascensus hyperbolen eam, hoc est frigiditatis excessum, & humectationis ad mensum reuocat rationalem. Fit autem affectio hæc per spiritus attractionem, quantum ad homines attinet, scandentibus eo modo odoribus ad cerebrũ ipsum, quia calor igneus quo resoluuntur odores, eisdem præstat leuitatem quandam, ut superiora petant, unde consequitur in membro illo sanitas quædam, odori siquidem inest calefaciendi uirtus ob calidum igneum, unde producitur, atq́ idem resoluitur. Proinde uidetur natura in duo maxime opera inspirationem instituisse: quorum alterum, & id utique operosius, euentatio est caloris intimi, alias exusturi omnia. Nam & Platonici ideo pulmones esse productos scribunt, molles, atq́ uentosos, & instar fistulæ cauos, & spongiæ similes, ut cor iræ ardoribus nonnunquam exæstuans aliqua saltem refrigeratione mitigaretur. Proximum est odoris perceptio, ad quam sicuti ad auditum & gustum corpore aliquo intermedio est opus: per quod ad sensum prouehãtur odorum differentiæ. Sed & elementa eadem odoratui præseruire uidentur, quæ uisui & auditui, aer uidelicet ac aqua. Nam aquatilia quoq́ odorari, certum est. Et sicut in uisu perspicuitas communis quædam qualitas in aere & aqua cognoscitur, ita in odoratu alia qualitas in elementis eisdem promiscua continetur, quam dicimus diosmon, id est perodoriam aut transodoriam, ut interim sic loquamur: inuenias id uerbum apud Theophrastum, cuius & nos aliubi mentionem fecimus. Ea uero est potentia ad sensorium transuehens, quod odorum est. Sensorium autem non naris est utiq́, ἀλλ' ἡ μαστοειδὴς τοῦ ἐγκεφάλου ἀπόφυσις. id est, uerum sepositа cerebri portio mammarũ imagine quadam. At de hac re plura mox. Nam & Albertus cerebri anterioris extremum esse duabus mamillarum papillis consimile, prodidit, in quibus sit odorandi potestas.

Cur odorandi sensorium in homine retusius hebetiusq́ sit. Caput XX

NEc illud utique ambiguitate caret, quid nam sit quòd sensum hunc homines tardum habent, ac lacessitum: siquidem animalia plurima exquisitius quàm nos & sagacius olfaciunt, ut ex terrestribus canes, ex auitio uulturij. Sed & uariarũ odore sollicitari mirè quadrupedes cunctas, nono De animalium historijs tradenti credimus Aristoteli: quod & à Plinio est repetitum. Euentus autem eiusmodi hæc afferri ratio potest: siquidem organum sensus requirere cum sensibili proportionem uidetur: nam uti odor ex calido prouenit & sicco, ita ad bonitatem instrumenti odoratus exigitur uictoria calidi & sicci. Sed homini cerebrũ, in cuius uicinia olfactus est, datum omnibus alijs maius, perpensa præsertim corporis proportione: quod & comprobat in libro De animalibus Aristoteles. Quum uero id sit humidum & frigidum, in se animaduersum, inde nimirum fit, ut in eo odorandi perfectio præpediatur, nihilq́ ferè odorabilium percipiat, nisi quòd excellenter possit oblectare, aut affectionem inducere diuersam.

An odoribus suffici alimentum queat. Rhyntaces auis. Ouidij locus explicatur ex primo De Ponto. Chamæleon. Salamandra. Caput XXI

HIppocrates auctor artis medicæ summus, quiq́ bene sentientibus perinde ac lychnuchus est, per literarias semitas iter faciẽtibus, in libro De ali-

mento, sic scriptum reliquit: Quicunq; citissima indigent adiectione, humidum remedium resumendis uiribus optimum est: ubi autem adhuc ociore, perodoratum. Pythagoricorum uero sententia fuit, odores etiam ad nutricationem conferre, ueluti etiam alamur qualitatem eiusmodi attrahendo. Id minus recte pronuntiatum, nititur Philosophus comprobare. Videmus etenim (inquit) cibum ex pluribus compositū elementis: simplicia enim non nutriunt, & animalia quæ indidem nutriuntur, ex quatuor sunt compacta elementis. Ex ijs autem unumquodq; nutritur, ex quibus constat: ut est in primo De generatione adnotatum: argumento sunt ciborum retrimenta, conceptaculis quorum intra animalium corpora, partes à natura sunt contributæ. Nam in plantis protinus, quicquid uacantis materiæ est, extruditur: sicuti manifestum facit gummi, & id genus alia. Quòd si elemento simplici impleri nutrimentū posset, nil prorsus redundaret, quia partium nulla esset disparilitas. Inde colligitur, ex odoribus nullum posse alimentum præstari. Nam quum sint qualitates per se, non possunt nutriendo constituere substantiam. Quòd si sit odor fumosa exhalatio uel uapor, ut ueteribus placuit, adhuc ratio perstaret, quoniam utrūq; ad aeris naturam pertineat. Porrò spiritus quidem uel cerebrum petit, uel pulmonem. In his uero locis non esse alimentorum conceptacula, unde reliquo corpori distribui pro ratione portiunculæ ualeant, notissimum ferè est. Huic enim muneri stomachum natura prescripsit, proinde apertissimum uideri, nihil odoribus nutriri. Quos tamen sanitati conferre plurimum, sensus perdocet. Plinius uero Naturalis historiæ septimo, ad extremos Indiæ fines ab Oriente, circa Gangis fontem, esse Astomorum gentem prodit, sine ore, toto hirtam corpore, quæ frondium uestiatur lanugine, uiuatq; halitu tantum & odore quem naribus trahant: nullum illis cibum, nullum esse potum, tantum radicum florumq; odores uarios syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus, grauiore paulò odore haud difficulter exanimari. Horum etiam Strabo ex Onesicrito mentionem facit libro decimoquinto. Sed quia id ferè putat fabulosum, non grauabimur hic subijcere Platonici scientissimi, & medici doctissimi sententiam: Legimus (inquit) in calidis quibusdam regionibus, ac plurimo passim odore fragrantibus, multos gracili corpore & imbecillo stomacho, quasi solis odoribus ali: forte quoniam ipsa natura loci, tum herbarum & frugum atq; pomorum succos fermè totos redigit in odores, tum corporum humanorum humores illic resoluit in spiritum. Quum igitur uterq; (odor uidelicet, ac spiritus) sit uapor quidam, & simile simili nutriatur, nimirum & spiritus & spiritalis homo plurimum odoribus accipit alimentum. Nutrimentum uero qualecunq; id sit, per odores siue fomentum apprimè senibus & gracilibus necessarium est, quo defectum alimenti solidioris atq; uerioris utcunq; compensare possumus. Non multum inde dissitum est quod in Artoxerxe Plutarchus scribit, esse in Persis auiculam nomine rhyntacen, nullis intus (uti assolet) fæculentis retrimentitijs, sed pinguedine tantū refertam: unde cōiectatio sit, uento eam ali & rore. Pomi porrò præsuaui odore prorogatam aliquandiu Aristoteli uitam, in eius tituli libro (quisquis sit auctor) adnotatum comperi. Spiritum uero odoribus nutriri, argumento est, quòd uinum odore plenum spiritum subitò recreat, quem cætera uix tandem possunt reficere. Propterea primo De Ponto ita cecinisse uideri Ouidius potest,

Et iam deficiens, sic ad tua uerba reuixi,
Vt solet infuso uena redire mero.

Cuius rei cum Seneca meminit etiam Plinius: quanquam nec latet, ex se uinum fomenti plurimum suggerere: priuatimq; traditum à Dioscoride libro quinto, uina sæpe aliqua censeri σφυγμῶν ὠφελητικά, id est uenarum pulsus excitare. Vaporem uero illum, in quem cibi cocti denique transferuntur, ideo appellamus odorem, quoniam & odor ubiq;, uapor quidam est. Et hic tractus intro ex alimentis uapor, nisi spiritui quodam odore placeat, uix ullum præbet illi alimentum. Quamobrem ualde probatur Auicenna, quum ait: Corpus quidem dulcedine, spiritū uero quadam aromaticitate (ut sic interim loquamur) nutriri. Galenus porrò Hippocratem sequutus, spiritum non solum odore putat nutriri, sed aere: aere (inquā) non simplici, sed potius opportunè permixto. Tria

to. Tria demum spiritus animalis fomenta traduntur præcipua; aer purus & luminosus, odorū delectus, & musicæ. Iam uero Alexander & Nicolaus peripatetici cum Galeno concludunt, spiritum uitalem & animalem ideo nutriri tum odore tum aere, quoniam uterq; mixtus est atq; conformis, & utrunq; haustum præcordia penetrare, atque inibi percoqui temperariq; ad uitam, perq; arterias diffundi. Vterq; autem coctus iterum nutrit spiritum (ut aiunt) utrunque, præcipue uero animalem. Pisciculos multos aqua nitidissima nutriri tradunt: ocimum eodem modo. Mitto quibus elementis chamæleontem & salamandram nutriri, nonnulli ferant. Olympiodorus Aristotelis affert historiam, in qua fatetur is hominem à se uisum, qui aere modò nutriretur & sole. Quibus in Phædone persimilia Plato conscribit, & nos alibi (opinor) in hosce libellos regessimus. In quorū pragmatia more architecti lapide nunc utimur orthogono & quadrato, ad normam respondente: interim structura incerta in operis farcturas, hiantes alioquin, cementa impingimus, ac rudes informiq; politura inuenustos lapides. Est ubi substructio placet ordinaria, ex similibus consurgens, nec incertis, sed formæ non dissultantis, etiam si ad perpendiculum haud plane habeat responsum.

Odoratæ suffitionis utilitas mira. Ignes odoratos pestilentiæ occurrere. De Agrone medico, & lindo specie aromatis. Myrrha cur Aegyptiacè dicatur bal. Beelzebub. Baion. Zygia resina. Myrine, Stacte. Gutta. Cap. XXII

Sed nec ista modò emolumentū, quod insigniter nobis adest ex odoribus, patefecerint: sed amplius, quæ ex ueteri comperta nobis memoria sunt. Siquidem quum aer quo utimur plurimū, & in quo maxime obuersamur, non eadem semper sit ratione dispositus, nec idem seruet contemperamentum, sed nocturna densetur humectatione, & proinde corpus premat, & animæ tristitiam inferat quandam, ueluti nebula circumfusam grauiore, Aegyptiæ morem gentis animaduertimus fuisse, ut è lectulis se proripientes mox resina suffirent corpus, ut sic aerem expurgarent disgregatione, & innatum corpori spiritum aliquo modo tabescentem, odoris uehementia refouerent. Rursum meridie syderis ui ex terra uaporationem exhalantem, myrrheo retunderēt thymiamate, dissipat enim ac dissicit caliditas aeris turbulentiam circumiecti. Nam & medicæ artis scientissimi pestilenti affectione grauius grassante, ignium crebritate malo occurrant, quod ijs rarescere credatur aer. Id quod consequitur largius, si odoratiora urantur ligna, cuius est modi cupressus, iuniperus, piceæ. Sed & Agrona nobilem medendi scientia summè laudatum ferunt, quòd Athenas magna pestilentiæ ui sæuius infestante, affectorum plerisq; salutarem intulisset opem, accensis in proximo ignibus. Myrrham porrò Aegyptiorum uocabulo bal dici, obseruauimus. Id uero dilectionem indicat plane. At Hieronymus, Bel (inquit) & Beel & Baal, idem Hebræis est: nam ijs uocibus indicatur idolum: sicut zebub, muscam signat: unde Beelzebub (etiam si Beelzebul Græci pronuntiant) tanquam muscæ dicatur idolum: sed pro dæmonarche positum. Baion uero medicinam professis, compositio est, cui resina inseritur zygia, id est acerna. Myrrham utiq; communis Græcorum lingua enuntiat, sed smyrnam dicunt Aeoles, ut scribit Lycophronis interpres. Myrine autem, seu myrsine, myrtus est. Stactem dici myrrhæ florem ab aromatum peritis, Hieronymus tradit: quo nomine, primam & pinguissimam eius distillationem intelligimus. Græci præterea unguentum ex myrrha, stacten accipiunt: quam in sanctis literis etiam guttam legimus dici. Porrò non ad myrrham solum pertinet stacte, uerum ad liquores alios item, lachrymasq; ex arboribus stillatim promanantes. Quin & κονίαν σκηπτῶν dicunt Graeci, & sexto Therapeutices Galenus, tanquam cinerem stillatitium: nos cinerem lixiuium plerunq; nuncupamus. Stactum enim dicunt defecatum & percolatum: unde stactica uocabantur uasa Niloticæ aquæ defecandæ commoda. Obiter adnectamus illud quoq;, quia diu inter odores uersamur: apud Athenæum reperiri, lindum esse aromatis speciem: quod etiam agnoscit Eustathius.

Qua ratione audiant odorentur'ue, quæ sensorijs eiusmodi non sunt prædita. De piscibus qui inclamati ueniunt. Piscina quid. Caput XXIII

Universidad de Deusto Biblioteca

VErum haud ineptè fortaſſe uidemur facturi, ſi hoc maxime loco tractare ac diſcutere adorti fuerimus, quod decimo Naturalis hiſtoriæ Plinius propoſuit quidem, ſed inexpoſitum reliquit. Fortè quia non erat operis inſtituti cauſas iudicare dubias. Piſces quidem (inquit) auditus nec membra habent, nec foramina: audire tamen eos, palàm eſt, ut patet, quum plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuarijs ſpectetur. Et in piſcinis Cæſaris genera piſcium ad nomẽ uenire. Olfactum quoq; ijs eſſe, manifeſtum patet. Quippe non omnes eadem eſca capiuntur, & prius quàm appetant, odorantur. Hæc ad uerbum ferè comprobantur ab Ariſtotele De animalium hiſtorijs libro quarto: ab Auicenna item uolumine quarto. Sed quod ad auditum ſpectat, etiam Lucianus meminit in ſermone De Syria dea, cuius hæc ferè ſunt uerba, οὗτοι δὲ καὶ οὐνόματα ἔχουσι, καὶ ἐρχόντα καλεόμενοι. hoc eſt, nomenclatura item eorum eſt, & uocati inclamatiq; aduentant. Et in Epiſtolis ad Atticum Cicero, Noſtri autem principes digito ſe cælum putant attingere, ſi muli barbari in piſcinis ſint, qui ad manum accedant, alij autem negligant. Vbi pro piſcium uiuarijs planè piſcinas intelligimus. Alias eſt & aquæ ſtantis locus piſcina, quod & uulgò uſurpatur. Columella Ruſticationis primo, Piſcinas minime duas eſſe oportet, alteram quæ anſeribus pecoribuſq; ſeruiat, alteram in qua lupinum, uimina & uirgas maceremus. De odoratu uero & Sudas, approbans etiam conchylia odorari. Illud utiq; mirum, quum aſtipulante Ariſtotele auditus & olfactus nullum contineant membrum manifeſtum. Quod enim tale uideri poteſt per loca narium, id non ad cerebrum uſq; tranſmeat, ſed partim obſeptum & cæcum mox deſinit, partim ad branchias fertur. Quin & inſecta quoq; tam pennata, quàm non pennata procul ſentiunt, ut mel apes, & culices dicti muliones. Quòd niſi odore agnoſcerẽt, nunquam è longinquo ſentirent. Sulphuris item odore, genera inſectorum multa intereunt. Ad hæc formicæ origani ſulphuriſq; puluiſculo inſperſo, ſuas relinquunt cauernas, alioqui demigrant. Sed unde nam iſta contingant? Certè (inquit Themiſtius ex Ariſtotelis ſentẽtia) alium ſenſum habere non poſſunt quo odorentur, quàm odoratum. Sed afferẽdum eſt, quo nam pacto olfaciunt, ſi non reſpirant aliqua. Videtur itaq; in ſanguineis ſenſorium odorandi eſſe diuerſum, ab eo quod in inſectis habetur. Et Herele, ut animalium quorundam oculi præduri, cuiuſmodi uocant Græci σκληρόφθαλμα, operculo & folliculo carent. Proinde exſerti inconniuiq; ſunt. Sed ſtatim nullo diductu incidentia & occurſantia contuentur, quum aliorum oculi genis & palpebris utantur, ceu uallo quodam uiſus munimentoq; prominente: eoq; niſi nictentur & conniueant, cernere non poſſunt. Ita & odoratus inſectis piſcibuſq; promptus atq; expoſitus eſt, ut uiſus duros oculos habentibus: unde munere eo ſine naribus & olfactione funguntur: at reſpirantibus adoptus & conditus eſt, qui ubi halamus adaperitur panditurq;, ampliatis uenarũ meatuumq; itineribus: quod ijs fermè uerbis Ariſtoteles De ſenſu & ſenſili expoſuit, ἀλλὰ πῶς μὲν ἀναπνέουσι τὸ πνεῦμα ἀφαιρεῖ τὸ ὑπολειμμένον, ὥσπερ πάμπτη, διὸ οὐκ αἰσθάνεται μὴ ἀναπνέοντα, πῶς δὲ μὴ ἀναπνέουσι ἀφῄρηται δῆλον. sed ijs (inquit) quæ reſpiratione utuntur, flatus ipſe ſurrigit, quod inſidet ueluti operculum: quod ni fiat, non percipiunt: at quæ ſpiritus reciprocatione non utuntur, nil eiuſmodi ineſt. Propterea inquit Themiſtius, ſi quis diligenti ſubtilitate id exigat, reſpiratio non eſt cauſa odorandi, neq; dehiſcentia palpebrarum uidendi, ſed adaperiendi meatus qui odoratui obſeruit.

Ambiguitates in odorum ratione pluſculæ. Interibi enarratur Martialis. Stilum uertere quid ſit apud Horatium primo Sermonum. Cap. XXIIII

CAeterum prius quàm ab hiſce digrediamur odoribus, non ineptè uidemur facturi, ſi quæpiam adhuc ex ueteribus theſauris delibatim carptimq; deguſtarimus. Multi (opinor) experientia magiſtra didicere, & nos quandoq; perſenſimus, florum odores καὶ τῶν θυμιαμάτων, hoc eſt ſuffimentorum, ſuauius è longinquo olere, quum in propinquo alia herbam potius redoleant, alia fumum. Miratus diu ſum eiuſmodi euentum, ambigensq; ſæpe mihi Virgilianum carmen ingeſſi,

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Deniq;

Deniq; quum in commẽtationes quaſdam auctoris inter philoſophos celeberrimi, ad id genus quæſtionum pertinentes incidiſſem, hanc ferè rationem comperi. Caloris ui conſtare odorum naturam, quippe odorata omnia calida eſſe: ut uero calidiſſimum quodq; eſt, ita & maximè leue. Proinde prouehi longius poteſt, ac ſynceriorem ſubuectare odorem ſuum à cæteris, quum foliorum odoribus, tum fumi, id eſt uaporis aquei depuratum, abiunctumq; qui odorem aſſectari uidentur: cum quo terreſtris quoque prouehatur portiuncula, quæ odore celerius ſenſum afficiat: nam inſito craſſamento ea lidum inibi potentius agit, uerum interſtitio longiore uicta flacceſcit euanida, calore deminuto, quamobrẽ ſenſui ingeritur odor materia defæcatiore. Quod uero amplius agitata odoramenta plenius afficiant, ratio euidens: quoniam mota plus aeris, quàm quieſcentia replent. Quo nomine celerius odoris poteſtas ſenſum pertingit. Acrius autem frigoris ui infeſtante, minus minusq; odoramenta perſentimus, quoniam hebeſcit retunditurq; tunc aeris motus, quo inuehuntur. Eſt enim frigus στατικὸν καὶ συσταλτικὸν, id eſt conſiſtere facit & contrahit. Sed nunquid ferendam cenſemus opem Valerio Martiali, cuius hi ferè ſunt uerſiculi?

Quod bis murice uellus inquinatum,
Quod ieiunia Sabbatariorum.

Scribit ſiquidem doctiſſimus poeta, Baſſam peius oluiſſe, quàm ieiunia Sabbatariorũ. Id cur non attentarunt interpretes, ne (ſicuti uiſum fortè eſt) arcẽ facere ex cloaca, aut lapidem è ſepulchro uenerari pro deo exiſtimarentur. Mihi loci huius eruditio non obuia uidetur, nec exculcata, ſed intercutanea & grauis, quam circulus pullatus neſcit. Sed comprimam me, ne (quod aiunt) admouere arietem uidear, aut oſtentare ac capta re lites. Græcum adagium eſt, ὑσσὰς ὄζει, ieiunium olet: de eo cuius fœteat anima. Obſeruatum nanq; eſt, ora hominum qui nil dum eſitarint, grauius olere: uentre ſiquidem inani minusq; agitato, aer factus calidior ſpiritum excrementaq; pituitoſa immobilitate ſua putrefacere poteſt. Calidiorem autem effici, argumento eſt, quòd uel ſitim parere ieiunium poteſt. At ubi ederimus, ciborum odore hebeſcit prior graueolentia, aut interextinguitur. Sed enim ex medicorum item myrothecijs mutuemur aliquid, quod lecturos blandè moretur ſcitamentis haud aſpernabilibus prorſum. Elegantiſſima eſt, & breuitate amabili Hippocratis ſentẽtia. Menſes duci aromatum ſuffitu, quæ ſæpe (inquit) ad alios uſus reciperentur, niſi caput tentarent. Eum locum, qua ſolet ſubtilitate perpendens Galenus, poſtea quàm docuit, cur menſtruorum ſubſiſtentium affectioni aromata ſuccurrant, quæ conniuentes diſcludunt cõceptaculorum clauſulas, & materiæ craſſamentum extenuant, mox ita infert propemodum: Concinnare capitis dolorem aromata omnia, tum uſus commonet, tum inſinuat rationis examen: ſiquidem excalfaciendi poteſtate prædita omnia, caput pertentant aggrauantq;: quippe nutu ſuo ſuperna calor appetit. Quum uero huiuſmodi ſit uniuerſim aromatum genus, ac potiſſimum caſiæ, coſti, cinamomi, amomiq;, ambiguitatis nubilum diſcuti inde facilli mè queat. Quod uero Hippocrates idem alibi ita prodit, Si mulier non concipit, & ſcire placet an concipere poſſit, ueſte obuolutam ſuffies infra, nam ſi odor tranſmitti per os ad nares uidebitur, non eſſe ſua culpa ſterilem, cognoſces. Galenus: In his (inquit) ſolis, nequaquã efferuntur odores ſuffitionis ſubeuntes, quibus confuſum, obſeptum, occæcatumq; os uteri eſt: tale uero nequaquam cenſetur ad ſobolem ſuggerendam accommodum: nam & aliubi Hippocrates, Quæ frigidos ſpiſſosq; uteros habent, non cõcipiunt. Quoniam uero ſæpiculè poeticos excutimus ſcrupos, nec id cuiuſpiam depompationi (ut uerbo utar Hieronymi) neq; enim hiſtricoſa mens eſt nobis, ut ſpinis hunc illum perfoſſum uelimus, ſed publico iuuenum ſtudioſorum bono, admonitum uolumus ſcientiſſimum quenq;, nil eſſe in hoc ſcriptorum genere per incuriam tranſiliendum. Quod uirum lectionis uberrimæ Politianum, dum ageret etiamnum in humanis, commouiſſe, ſat notum eſt: quum diceret, Horatianum illud ex Sermonũ primo, perperam à male feriatis enarrari,

Sæpe ſtilum uertas, iterum quæ digna legi ſint
Scripturus: neq;, te ut miretur turba, labores

Contentus paucis lectoribus.

Nam (inquit) stilum uertere, est inducendi expungendiq; causa, stili partem exacuminatam surrigere qua scribimus, altera quæ retusior est aut latior, proclinata, & scriptis delendis impacta. Quippe Hieronymus quoq; meliorem stili partem uocat, quæ peiora de auctoribus confodiat eradatq;. Cicero Actione in Verrem quarta, Quum hæc ad istum afferrentur, timuit aliquando, & commotus uertit stilum in tabulis suis. Quo facto, causam omnem euertit suam. Sed & in Ruffinum idem Hieronymus, Illicò uertis stilum, & omnia laudata prius uituperas.

Vbi nam sit odoris sensorium. Martialis illustratur. Quid muscus, & moschos. Zibettum. Zapetion. Moschion. Alabastrum, & alabastrites unde. Bryodes. Bryon. Vocabula plura ad odorem spectantia. Oletare quid. Situm sentire. Ozanica. Ozæ. Obolere. Mephitis. Caput XXV

QVum primum Canonis Auicennæ relegeremus, multa inde præcerpentes quæ in hosce libellos (ut se ostentauit occasio) regessimus, placitū est, quandoq; interpretis spatiosa adire uireta, ut adiutum irent illa quoq; lucubrationes nostras. Inter alia nec sanè pauca, ingessit se quod instituto nostro usum est adminiculari: Aristoteles inquit duodecimo De animalibus, naribus insitum odoratus organum arbitratur. Galenus uero & medicinam professi omnes, sensorium hoc in parte cerebri antica statuunt. Nam octauo De utilitate particularū, Odoris (inquit) sensorium prope craneum uidetur constructum in uentriculis cerebri anterioribus, ua porosum continentibus spiritum. Sed & ipsum id in libro De sensu & sensili, non inficiatur Aristoteles, fortè eorum oblitus quæ prodidisset alibi. Euidens autem argumentum, non inesse naribus odorandi potestatem ullam, quòd illis si admoueantur odorata, nequaquam percipi ualent, nisi ad superna prouehantur, quod spiritus reciprocantis ui contingere, secundo De anima commentatur Philosophus. Spiritu enim retento, etiā si inferatur naribus odor, sensus perfici nullus quiuerit. Verum, post tot ac tanta de philosophiæ prompta sacrarijs, iam & grammaticam instruamus supellectilem: ne (uti ferunt) à curru uidear excussus, & à præscripto longius proripi: quanquam Scytharum more sæpius ad lætiora consurgam pabula. Muscum, qui & nunc in delicatiorem usum uenit, ab Hieronymo dici quandoq; peregrinū murem, sunt qui opinentur. Nam muscum, id est μύσκον, murem paruum, planè indicare. Sed hoc odoris genus priscis fuisse incognitū, Hermolaus putat. Nec muscum dici, sed moschon. Haberi autem ex arboribus arentes pannos muscoso uillo, præstantes odore. Quod genus Bryon dicant Græci, nos muscum. Moschos autem apud Aetium & Paulum, Capreæ sanies creditur, quam Dorcada dicunt, ex umbilico, aut uomica. Ambigit deniq; Hermolaus idem, an muris peregrini pellicula sit ex animali, unde habeatur zibettum, quod dicāt recentiores Græci zapetion. Moschia uocant item Græci conceptacula in cepis quædam semen adseruantia, & ad maturitatem perducentia. Odoribus seruandis concinnata uascula uocāt Græci alabastra, quod læuoris ratione uix teneri queant, unde conciliatum lapidi nomen alabastritæ, ex quo fierent aptissimè, soliditatis causa & frigoris. Bryodes dicitur à Græcis odoris mali: sed apud Galenum uocatur sic, quicquid est algæ ritu fragile, quam appellant bryon, etiam si eo uocabulo muscus intelligitur sæpe, ut diximus. Inodorare est odorem suum agglutinare. Columella libro duodecimo: Halia (inquit) si luna infra terram posita, serantur, & sic postea recondantur, nec acerrimi sunt saporis, nec mandentium halitus inodorantur. Scribit M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro secundo, sic: Quanquam illa tua horridula mihi atque incompta uisa sunt, sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerāt, & ut mulieres, ideo bene olere, quia nil oleant, uidebantur. Ad hæc uero Martialem parte aliqua respexisse, palàm fit amplius intuenti:

Posthume non bene olet, qui bene semper olet.

Id uero ex Arbitro esse, Hieronymus testatur, ubi ait: Cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pellicula: de quibus illud Arbitri est, Non bene olet, qui semper bene olet. Situm sentire dicuntur, quæ nimis inueterarunt, & redolent mucum

mucum quendam. Id Dioscorides appellat apophoram ἀπορροῆσαν, quod ex Plinio agnoscas licet libro duodecimo. Sicuti apud Theocritum, ni fallor, γλυφάνου πῶμ' ὀζᾶν dicitur, quod sculpturam recipit etiamnum. Ozanica in Dioscoride uidentur esse olfactoriola. Ozas tamen dicunt onagrorum coria. Sed & apud eundem pluscula obseruauimus, præsens negocium iuuantia: sicuti illud ἀρωματίζειν, quod aromata redolere signat, ut nardum ναρδίζειν: nam ἁλμυρίζειν est salis gustum habere, μελανίζειν, nigricare: κυφαλίζειν, ad coralij uergere colorem: οἰνίζειν, uinum resipere: ῥοδίζειν, rosam: πραγίζειν, hircum: κασίζειν, casiam: at χρυσίζειν, est in auri colorem reclinare: πιπερίζειν, piper sapere. Obolere uero in malum capitur: semper enim de tetro & illiberali odore dicitur ferè, ut Plauti Mostellaria manifestum facit,

Oboluisti allium germana illuuies.

Oletare in ueterum doctrina esse uidetur, olidum facere: manifestius ex lege id fit, qua subnotatum aduertimus, Ne quis aquam oletato dolo malo, ubi publice salit: si quis oletarit, sestertiorū decem milium mulcta esto. Mephitim deam intelligūt odoris grauissimi. Mephitis templum ante Cremonensium mœnia fuit quandoq;, loco seu numine defensum, ubi exusta est Cremona Vitellianis Flauianisq; bellis, anno postea quàm condita fuerat ducētesimo octogesimosexto, T. Sempronio & Cornelio consulibus, ingruente in Italiam Annibale. Olacitatem, odoris accipimus grauitatem.

Pustulas in naso, & ionthos quid signare coniectarint ueteres. Pŷdraciū quid, & ionthos, & unde. Uari in naso. Amantium blandimenta aduersum amatos. Grypi qui. Pusula. Pusulæ oues. Ignis sacer. Cap. XXVI

SVperstitionis antiquæ uestigia in Græcorum commentariolis pridem obseruauimus, quæ & uarietatis gratia quam anxiè nimis ac solicitè affectat plerunq; humanus animus, huic loco suppingam: Moris est (inquiunt) non nullis, quæ naso adnascuntur pŷdracia (est autē eo nomine pustula durior, acuta, subalbens) nuncupare mendacia, quoniam ferè sint mendaciloqui argumenta. Sed & ad ipsum id spectat, quod lectum quoq; est: Siculos consuesse, ionthos qui sese parte eadem ostentant, ψῦτται appellare, id est uanos mendacesq; quia id genus homines per ea naturæ indicia plane significarentur. Sunt autem in hoc proposito, quos Lætinè uaros recte dixeris. Vocari autē sic arbitrantur, uel quod ætatis flore protuberent, aut ab onthos, quæ res fimum indicat, quia faciei sint dehonestamento, quod ἀνθιλοῦσαν dicitur. Sciendum tamen primum prodeuntes pilos ionthos quoq; solere nuncupari, ratione uocis ab ἰφθαι deflexa, & ἀνθεῖν. Illud uero quod Plato scribit, & recensuit Plutarchus, non tam superstitionis fuerit, aut obseruationis superfluentis, quàm amatorij prorsum eblandimenti, quod niueo spectabiles candore, ut deorum uenerabantur filios, nigredine quadam suffuscos, ut uiriles in primis. Grypos uero regios opinabātur: nam & Persæ id genus homines adunco naso amplexantur præcipuè, quod eiusmodi fuisse Cyrum, proditum annalibus sit. At simos, gratiosos appellabāt. Pallentes autem μελιχρούς salutabant, & osculabantur, ceu flauescentes dicas, & mellis colorem præferentes. Obiter sciendum pusulam à pustula esse diuersam, quippe sacrum ignem pastores pusulam uocant, unde dicantur oues pusulosæ.

Sternutamentum censeri quandoq; ominosum & inauspicatū. Catullus & Propertius explicantur. Interim quæ dicātur serperastra. De sternutamento plura ex literis interioribus. Symbolum quid. Singultus unde fiat. Ptarmica. Ornis quid. Cap. XXVII

LEgebamus dum ista euigilarentur literarum bonarū candidatis, enarratiuncula in Theocritum quasdam, etiam si concisas admodum & deminutas, tamen haud omninò aspernabiles: nec in quas Græcanicū illud, & quidem Theocriti eiusdem, nasutior reiecet aliquis, οὐδὲν ἱερόν, nil sacrum, aut magnum. Inter alia uero & illud quod excerpemus arrisit, adnotatum Idyllio, cui titulus Thalysia: ex sternutamentis prodesse nonnulla, ac significare prosperius, alia uero cen seri ominosa prorsum & inauspicata: unde Theocritus,

ὣς σημιχίδιαι ἐγώνης ἐπέπαρον.

id est Simichidæ insternuerunt amores. Et in re sequundiore Homerus,

ἦ ὄρνιθες ὅμοι ὑὸς ἐπτάρομεν;

Nonne uides quod mihi sternuit filius? Verum apud Theocritum, ὦδι τᾷ χείρονι μοίρᾳ. Id est, in partem malam accipiendum est sternutamenti præsagium. Sed & Atheniensium imperator Timotheus classe in Corcyræos dimicaturus, gubernatori suo qui proficiscenti iam classi signum receptui cœperat dare, quia ex remigibus quendam sternutantem audierat, Miraris (inquit) ex tot milibus unum perfrixisse? At consultantibus Græcis post iunioris Cyri interitum, quo maxime modo ex Asia in Græciam remearent Barbaricæ fraudis reclinata sæuitia, fertur quidam interim sternuisse: quod quum audissent milites, impetu uno deum sunt uenerati, Iouis quem Sotera dicunt, arbitrantes augurium. Ad hæc autem uel sponsione contenderim, Catullum respexisse, à quo de amore proditur sic,

Dextra sternuit approbatione.

Sed & Propertium,

Num tibi nascenti primis mea uita diebus
Aridus argutum sternuit omen amor?

In cuius loci enarratione afferri modo ab eruditis solent, quæ prodit in quæstionibus encyclicis Aristoteles (Etenim cum fide promuntur omnia, ne comatulum ista fortè resipiant caluum. Quæ esse uelut serperastra paulo impolitioribus, summè optamus: quæ discentibus ambulare infantibus, ut Varro significat, adhibentur alligata genicu lis, ne uaciæ fiant, uel compernes.) Tres esse partes nostri corporis principes, caput, thoracem, & aluum: quumq; efflatus alui respiratio sit, ructus uentriculi, sternutamentum capitis, quæ pars sacra præcipue est, spiritum hinc exeuntem, tanquam sacrum ue neramur & adoramus. Porrò sternutamentum bene caput ualere possecq; concoquere, indicio est. Perinde igitur quasi bonæ indicium ualetudinis partis optimæ atq; sacerrimæ, sternutamentum adorant, beneq; augurantur. Sed & alibi Aristoteles idem auspicatiora putat, post meridiem facta sternutamenta. Adnotatum quoq; ab Alberto est, augurum scientia contineri, esse sternutamentum ueritatis signum, & liberationis prognosticum ab insidiarum discriminibus. Sed uel unius auctoritas Eustathij Iliados rhapsodia septima, quod adstruimus manifesto probat: nam ὃ ἐκ δεξιῶν πταρμὸς οἰωνίζε τό τι ἀγαθόν inquit, ut opinati ueteres sunt, id est à dextris sternutamentum boni augurabatur quippiam: sic & oculi dextri palmus. Auctor in Parallelis Plutarchus, ante prælium nauale cum Barbaris, Themistocle immolante, claram è sacris flammam refulsisse, insimul & sternutamentum dedisse ab dextris signum. Quid quod libro primo De doctrina Christiana scribit Augustinus, Veteres lectum solitos repetere, si dum in ducitur calceus, sternutamentum obtigisset. Symbolum uero Græci nuncupant, quod ex sternutamēto concipitur, augurium. Illud autem grauius multo, quod septimo Sententiarum Hippocrates scribit, Sternutamentum fieri ex capite cerebro calfacto, aut humectato eo quod in capite inani: aer namq; intus contētus, extra erumpit: sonat autem, quoniam per angustū ipsi exitus est. At Galenus inquit, Non omne sternutamentum fit cerebro calfacto, aut humefacta parte capitis inani: quippe pinnulis quidā irritantes nares sternuunt, & cum tussi spiritus permeans deorsum ad nasi meatulos sternutamentum concinnat. Sternutamētum itaq; de capite tantummodo prouenit, si natura desiderio expellendæ materiæ sufflantis ad secretionem commouetur. De huiusmodi autem Hippocratis sanctio facta est, neq; forsan de quouis tali. Si quid enim exsuperet humoris in capite, nequaquam gignit sternutamentum, nisi ad spiritum uertatur. Patet id, multi enim non sternuunt, quorum de naribus humoris copia secernitur. Soli enim sternutant qui ita affecti sunt, quibus mordax ea est quæ à capite fluit humiditas: ceu si quid mordax naribus imponas. Vt enim tussis accidens est ad expurgandas pulmonis arterias asperas naturale: ita sternutamentū narium canaliculas perpurgat. Cæterum quod ait Parte inani capitis, ut est potissimum de cerebri uentriculis intelligendum, ita de eo quoq; quod extrinsecus ambit cauo, inaudiendum. Scribit alibi idem Hippocrates: Mulieri, quam uteri uitia infestant, aut quæ difficulter parit, si sternuta-

mentum superuenit, bono est. Ratio autem est, quia indicat naturā iam intermortuam expergefieri & reuiuiscere, necnō propriarum meminisse motionum: interdum regeruntur & retrimenta aliqua. Nam in libro De causis accidentium tradit Galenus, ita eueniens sternutamentum prodesse, quia uehementiore concussu atq; feruore partim quidem excitat naturam, partim uero excernit quæ tenacius impacta sint partibus corporis. Sic enim & singultum solet sanare, quod ex Hippocratis item hausturn fontibus est: quanquam singultui ob euacuationem euenienti, etiam si raro id fiat, sternutamentū nequaquam medetur. Fit uero subinde ex repletione singultus, sicuti in puerulis uisimus. Item calor & frigus neruosa replent corpora, quia tātisper reflari tristius queunt, & ob eam rem singultiunt. At dicat aliquis, Vbi nam remur ominosum esse sternutamentum? Medicinam professi plenius utique satisfecerint. Nobis interim Plinij auctoritas sufficere poterat, quam uel Gellius repetit: Oscitatio (inquit) in enixu letalis est: sicuti sternuisse à coitu, abortiuum. Nisi ex tertio Canonis Auicennæ, capite proprio, succurrerent paucula quæ mutuaremur, ad hoc ipsum pertinentia, ne (quod inquit Lucianus) pistrinum perinde ac palatium amemus: Pernoxium, inquit, censetur sternutamentum initio decumbentis catarrhi & coryzæ, quod tunc humori decoquendo necessaria sit quies: augescitq; adeo in febribus quandoq; affectio hæc, & consimilibus, ut uirtute deiecta, superfluenti materia caput oppleatur, proueniatq; interdum scotomia: quamobrem reprimi confestim debet, ne & singultum concinnet grauiorem concussu. Illud ex Græcorum doctrina leuius aduertendum, sternutamentum quandoq; pro sensu capi simpliciter, quia sit ea affectio capitis sensus: uel quia festucæ prætenui, nares si irritemus, obuenit sternutatio. Siquidem in Aristophanis comœdia Dionysius percussus ac plagam dissimulans, dicenti, Iam te conuerberaui: respondet, πῶς οὐκ ἐπτάρου; id est, qua ratione non sternuit quod est, inquit interpres, οὐκ ἐδόμην, id est, non sensi. Perinde ac innueret, non secus plaga se affectum, ac festucæ leuioris tactu affici nares consueuerint. Ptarmica dicuntur Græcis & Aeginetæ Paulo, sternutatoria, id est quæ sternutamentum prolicitit. Deniq; illud adnotasse, nil (puto) obfuerit, dici quandoq; Græcis sternutamentum etiam ὄρνιμ. Est quidem eo nomine auis quæcunq;, sed priuatim unde cōcipi augurium ualet, indeq; quicquid augurium uel omen facit: quin & diuinatio ipsa ornis quoq; dicitur.

Cyclops excæcatus qui sit. Cyclopei ludi qui intelligantur: item Teuthidi similis, & quid teuthis. Interibi cur Antimachus diceretur Pisecas. De sepia et loligine. Titanicis malis que intelligantur consimilia. Cap. XXVIII

CYclops excæcatus, adagium est scitissimum de potentia magna, quæ ducis prudentia, quam esse animæ oculum, honestissima quadam metapho ra Plato dixit, exuta & (ut sic loquar) exoculata sit. Notior est fabella de Polyphemo staturosi prævalidiq; corporis, sed ab Vlysse astutissimè occæcati, quàm ut harum lucubrationum studiosis ea nunc ingeratur à me. Nam & inde Cyclopei nuncupantur ludi, quum saltans in scena inducitur Cyclops Polyphemus. Vnde Horatius de Sarmento & Osco ore fœdo & facie turpissima, ut laruam diceres,

Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat,
Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.

Meminit in Galienis Pollio Trebellius: Cyclopea, inquit, luserunt omnes apenarij, id est uehicularij: uel ut alij legunt, arenarij. De apene nos alibi hoc opere. Tria uero Cyclopum genera Græci agnoscunt, unum eorum qui Mycenas mœnibus communierunt, alterum eorum qui cum Polyphemo memorantur: tertios intelligunt deos. Proueruij origo ab historica demanauit fide: etenim posteaquā ueneno interijt Magnus Alexander, sicuti Plutarchi doctissimi testantur monumenta, dixit Demades orator, siue is Leosthenes fuerit, sicuti adnotatum alibi comperisse uideor, copias illius bellandi artibus & strenuitate longe præcipuas Cyclopi excæcato uideri consimiles, quoniam robore peritiaq; præcellerēt, sed duce, qui electissimum exercitum rite ductaret, forent

forent exorbatæ. Cui ferè compar uidetur facetissimum in Eretrienses Themistoclis cauillum, quos ille dictitabat Teuthidibus persimiles, μαχαιραν μὲν ἔχειν, πρόσωπον δὲ μὴ ἔχειν. hoc est, habere quidem gladium, cor uero non habere. Teuthidas autem esse qui dem piscitij genus ferè constat: sed quodnam sit, parum conuenit. Plutarchi interpres gladiolos reddidit, quia sensui (ut opinor) cōgruebat maxime. Eos uero pisces, xiphias ab Aristotele De animalium historijs libro secundo & libro octauo nūcupari scimus: & Plinius gladios interpretatur, quibus figura creditur nomenclaturæ occasionē præbuisse. Rerum quidem (inquit Plinius) non solum animalium simulacra ineſſe, licet intelligere intuentibus uuam, gladiū, serras. In Parallelis Plutarchi eadem affertur Themistoclis sententia: sed fluctuans interpres, teuthidas tantum nobis reddidit. Sunt ex Græcis, qui teuthidas nunc sepias interpretentur, nunc uiliorem piscículum, qui & in prouerbiū uenerit, de ijs qui inopia arctiore uel minima & uilissima corrogare cogun tur. Nam Aristophanes in fabula cui titulus ἀχαρνῆς, Antimachum taxans cognomen to Psecada: quoniam eos quibus cum obuersaretur, disserēdo roris uice aspergeret: ros enim, psecas Græcis dicitur, & gutta: ita scribit,

ὃν ἔτ' ἰδοιμι τευθίδ' ὄντα πάμπονον.

id est, quem etiamnum uideam teuthide indigentem. Apud Aristotelem libro De animalium historijs quinto, ubi Græcè ita est, πολύποδες καὶ σηπίαι καὶ τευθίδες. Plinius & Theodorus, polypos, sepias, loligines interpretantur. Et paulo pòst iterum, αἱ δὲ σηπίαι καὶ τευθίδες νεύουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι. hoc est ad uerbum, Sepiæ uero & loligines natant implicitæ simul. In causis naturalibus apud Plutarchum, problema est de teuthide, Cur nam ea sese ostentante, hyemis magnæ fiat præsagium: & uir quidam planè doctus sepiam esse interpretatus. Cur (inquit) teuthide apparēte, tempestatis magnæ signum? An cuncta natura mollia horridula sunt, quod carne nuda sint & tenuia, quādoquè nec crusta nec pelle nec squamma obtecta obsepta ue, sed intus durum & osseum habeant, ideoq; mollium etiam appellatione cōflata, proinde statim ex sensus facilitate hyemem præsagiunt? Qua ex causa terrā petit polypus, saxa corripiens paruula. Verum, frigus declinans, ac qui in imo maris coorítur tumultum, profilit etiam teuthis, quando ex mollibus uniuersis uel præcipue mollicula est ac iniuriæ opportuna. Itidem & Strabonis interpres libro tertio, teuthida sepiam accipit. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis, & eodem nomine dux in Aulide cum Græcis alijs, quem tamen Hornytum uocant quidam. Hic cum Agamemnone dissidens, quum abducturus uideretur suos, suadente Pallade ne faceret, deā uulnerauit in femore. Reperitur & Teuthos, ab Teuthide, ut inquit Athenæus, sola differēs magnitudine. Sed & libi genus dicitur teuthis, id est loliguncula. De sepijs & loliginibus pronūciat Matro apud Græcos poeta, piscium solos nosse, quid album sit quid ue atrum. Ab Cyclope uero excæcato haud dissitum ualde est, quod ex Græcis doctissimus pronunciauit. Romanum imperium post Neronis interitum Titanicis fuisse malis persimile, quoniam in multa dilectum conuulsumq; sæpius, in se tamen concideret.

Principem esse necessariū rationibus aliquot colligitur. Nullum esse homine socialius animal. Caput XXIX

QVia uero principem unum aliquem uideri necessariū, paulo ante ex proximo uerbij ratione digito (ut sic dicam) monstrauimus, subit nunc illud affluentius, ac pensiculate amplius persequamur. Nam Solomonis sententiam esse nouimus præclaram, Vbi non est gubernator, dissipabitur populus. In omnibus profectò, quibus certus aliquis est propositus finis, in quibusq; sic aut aliter procedere contingit, opus esse digerēte aliquo, propemodum constare uideo, si ad præscriptum modo finem perueniendum. Neq; enim nauis uentorum flatibus exposita diuersis in portū appellat unquam, nisi id agat præsidentis industria. Sed esse homini finem quendam propositum, ad quem uita & actiones tanquam scopum dirigantur, nō est (opinor) qui ambigat: etenim per intellectum agit, cuius est ex fine operatio. Diuerso autem calle ad eum ipsum homines perduci, studiorum diuersitate notissimum. Proinde assistat necesse est quispiam, à quo intendatur dirigaturq; ad finem

finem, ad quem insito rationis lumine ferimur. Quod si in solitudine agere possemus, ut bruta pleraq;, minus uticq; principe aliquo indigere uideremur: tunc enim sibi unusquisq; rex foret, Deo tantum regi obnoxius, diuinitusq; nobis lumine contributo, & se & sua dispensaret. Cæterum ingenitum homini est, ut sit & dicatur sociale animal, Naturalis id manifestum necessitas facit. Cæteris namq; animalibus & plantis uariè tegumenta natura tribuit, testas, cortices, coria, spinas, uillos, setas, pilos, plumam, pennas, squammas, uellera. Hominem tantum nudum, & in nuda humo natali abijcit die ad uagitus statim & ploratum, uti grauissime Plinius scribit. Sed enim omnium loco diuina illi ratio est attributa, cuius illustratione longe plura manuum adminiculo ualeat comparare. Quæ tamē usu multiplici unus haudquaquam aliquis impleuerit. Proindeq; in solitudine non sine incommodis quàm pluribus & maximis degere queat ali quis. Adde, quod cæteris naturæ sponte perspecta cognitaq; uidentur quæ prosunt, quæq; nocumento sunt. Aliquibus etiam industria quadam naturali, herbę quibus medica uis ineſt, notæ sunt: item uitæ necessaria multa. Quorum homini cognitio tantum est communis, ut qui possit per rationem ex uniuersalibus principijs ad singulorū perceptionem, quæ degendæ uitæ creduntur necessaria, peruenire. Quæ quum numerosiora sint, unus propriæ rationis ui nequaquam attigerit: propterea societas rationali animali peculiaris, ut alterum alterius adminiculo adiutum, refotum instructumq; facilius possit ex naturæ propriæ dignitate tempora transmittere. Quid, porrò, oratio huic animantium uni tradita, quem habere usum in solitudine ualeat? Etenim reliqua communi quodam modo affectiones patefaciunt suas, ueluti canis iram latratu. At homo sermonis cōmodo conceptus animi uniuersos ualeat explicare. Ex quibus omnibus facile colligas, illum cæteris quotquot sunt, etiam quæ uidentur à congregatione non omnino reuulsa, societatis facile capaciorem. Itaq; in Ecclesiaste Solomonis chria sanctè approbatur. Præstare amplius, esse duos quàm unum: quod adsit mutuæ societatis emolumentum. Quæ quum ita sint, nimirum & illud maxime necessarium conse quitur, aptissimū est, Vnum aliquē esse debere, cuius consilio & prudentiæ reliqua subijciatur multitudo. Alioquí multis cohabitantibus, & unoquoq; sua cōmoda procurante, nullo negocio dilaberētur res, ni princeps aliquis præsideret, qui publico bono, tanquam mitis parēs (ut ab Homero dictum) consuleret. Sicut & hominum cæterarumq; animantium diffluerent corpora, nisi uis aliqua foret excellentior, quæ assistens membrorum aleret custodiretq; compagem. Igitur necesse est, pręter id quod mouet ad proprium uniuscuiusq; bonum, esse item quod cōmune omnium distribuat, componatq; bonum. Nam & in omnibus quæ in unum ordinantur disponunturq;, quiddam perscitur principis gerens uicem, siquidem in corporum uniuersitate corpus primum, id est cæleste, reliqua corpora quodam diuinæ prouidentiæ munere ordineq; dispensat atq; moderatur. Omnia uero animantia rationale animal regit. Hominem ipsum diuinior anima. Inter animæ partes irascibilis & concupiscibilis, moderamini rationis subijciuntur. Inter membra corporis, unum est præcipuum, cuius uelut nutu quodam reliqua agitantur: id uerò est caput, siue (ut malunt alij) cor.

Cuius deceat esse modi principem. Duplex esse in natura regimen. Cur homo, minor mundus. Caput XXX

SEd enim quia ista uidemur scitius mussitare, urgeat nos fortè scrupulosior aliquis, Qualem credamus oportere esse ciuitatis principem, & cuiusmodi eius officium sanciamus. Non erat quidem in animo operis initio tam creberiter in hasce diuertere florum amœnitates, quæ altius requirunt examen: uerum, quoniam (ut ille ait) thesauros esse oportet, non libros, quid in uoluminibus augustioris scientiæ, uelut lucis densitate ac religione horrentibus, uenati simus, subnotando quæ digna scitu occurrebant, publico studiosorum bono iam hinc proferre oramur: nulla in parte (quod M. Varro inquit) my facientes, id est hæsitātes, aut etiam subuerentes, perinde ac ij qui uix proloqui audent. Et primū quidem id obseruandum amplius: Quæ ex arte sint, ea imitari quæ ex natura habentur. Ex quibus id promitur, ut de rationis instituto ualeamus operari. Proinde regis munus id optimum præstantissimumq;

tissimumq; censendum, quod ab uniuersalis principatus forma demanare uidetur. Deprehensum porrò est, in natura rerum duplex esse regimen: uniuersum, & particulare. Vniuersum quidem, quoniam præpotentis Dei moderatione omnia contineri, nemo non, qui modo constet mente, dabit facile. Particularis autem principatus præcipue dispẽsationi diuinæ persimilis in homine reperitur. Quem ea ex causa etiam minorem mundum dictitari, persæpe uidemur legisse, quod uniuersi moderaminis in ea compe riatur forma. Nam quemadmodũ uniuersa corporea creatura & uirtutes spiritales omnes diuino subijciuntur gubernaculo, compari modo & membra corporea & animales uirtutes magistra ratione reguntur: atq; eodem ferè pacto se in homine ratio habet, ut Deus in mundo. Verum similitudo moderamenti huius, ratione quoq; alia librari perpendiq; potest. Hæc siquidẽ in nobis est, nõ solum quia ratione regatur homo quilibet, sed etiam quoniam hominis unius præside ratione multitudo gubernatur. Quod regij muneris maxime uidetur: quando & in animãtibus quibusdam quæ socialiter uiuunt, quædam regiminis huius conspicitur proportio, ueluti in apibus: nec id tamẽ rationi imputandum, sed naturæ instinctui à summo regẽte inducto, qui & est & dicitur auctor naturæ. Quamobrem id regi principiq; uiro dispiciẽdum in primis, ut regno ita demũ sibi præsidendum opinetur, licuti corpori præsidet anima, & amplius uelut mundo deus. Quæ si quis uehementius excusserit, altiusq; menti opinatus fuerit infigẽda, & quodãmodo inurenda, pernoscet illud excellentissimũ, quum in seipso iustitiæ amorem ardentius accẽsum iri, dum subinde repetet secum, ad id prouectum se, ut præcelsi illius agentis uice iudicium exerceat in principatu, tum autem suborietur mansuetudinis & clemẽtiæ lenitas, dũ singulos ipsi obnoxios perinde habet ac corporis sui membra, cogitabitq; id solum fulmen quod Iupiter mittit placabile esse: pernicioſum id de quo deliberauit, & (ut Seneca inquit) alijs quoq; dijs auctoribus missit. Quia Iouem, id est regem, prodesse etiam solum oportet: nocere nõ nisi quum pluribus uisum est. nam & M. Tullij circumfertur sententia, Infelices haberi eos, qui omnia sibi licere existimarunt. Perpendet illud quoq; in Græcorum literis iactatum: à capite piscem primũ computrescere. Quo significatur obscurius, principem uirum insigniter turpem, mox dare labem in plures. Huic enim nõ magis latere contingit, quàm soli inter tot collucẽtes siderum oculos. Vna est clementia, quæ ex uirtutibus omnibus præcipue hominẽ addecet, quando humanior nulla est. Neminem tamen insignitius illustriusue conspicuum facit, quàm principem uirum: quanquam contemperamentũ id esse adhibendum non latet, uti nec promiscua sit ac uulgaris, & deplorata ingenia à sanabilibus non distinguat, nec rursum abscissa. Talem se ciuibus suis præstare princeps debet, cuiusmodi deposcat deum sibi. Et, quod parentes faciunt, nunc obiurget, nõnunquam blande, quandoq; & minaciter se gerat: ad decretorium stylum accedat rarius. Tunc demum ultima experiri decuerit, quum cætera ferè sint conclamata. Sed uno cludam uerbo: sciat prĩceps esse se, reipublicæ suæ animũ, illam uero corpus. Quo nomine apud eum Lucio Tubulo, qui apud Lucilium amarulẽtè, ut rapinator, impius sacrilegusq; proscinditur, & id genus alijs, esse nullus potest locus.

AD MAGNIFICVM VIRVM D. FRANCISCVM BEMBVM Rhodigij prætorem æquissimum ac Musarum hospitem laudatissimum, Camilli Richerij in Lectionum antiquarum libros Lodouici Cælij patrui sui Præfatio uicesimaquinta.

POstea quàm enuntiatum est maximo Veneti senatus consensu te huc ad nos prætorem designatum, egregiè lætati fuimus omnes: ad primum nuntium affluente turba (ut fit) inter festas læta ominantium uoces acclamabatur, Rhodigio astri benignioris aspectu datus est prætor Franciscus Bẽbus ingenio clarus, moribus clemens, sobrius, mitis, sui profusus, alieni abstinens: patriæ omnes uehementer gratulabamur, quam tanto prætore fortunatissimam fore uidebamus. Spondebant nobis de te omnia generis nobilissimi eximiæ & heroicæ tuæ uirtutes, quibus adeo in urbe Veneta præcellis, ut similes tui pauci admodum ualeant reperiri: affluentissimæ tibi sunt opes, quibus non ad luxum unquam & delicias, quod plerique omnes solent, sed (ut Basilius ait) ut uiatico ad uirtutem usus fuisti, administrandi tandem prouinciam sumpsisti, in qua animi tui dotes statim agnouerunt omnes. Ager Rhodiginus impune ab aliquibus uexabatur, tu statim eorum audaciam compressisti. Vidimus tibi laborem esse in negotijs, in periculis fortitudinem, industriam in agendo, celeritatem in conficiendo, & in prouidendo consilium: taceo innocentiam, omnibus in rebus temperantiam, fidem, facilitatem, ingenium incredibile, humanitatem singularem. Quum hæc uidi, auidè quærere cœpi apud animum meum, qua maxime ratione me possem beneuolentiæ tuæ huiusce patriæ meæ dignissime prætor insinuare. Sumus etenim natura studiosissimi appetentissimiq; honestatis, cuius si quasi lumen aliquod aspexerimus, nihil est quod (ut eo potiamur) non parati simus & ferre & perpeti. Te autem uir clarissime, quis non amarit? cui bonum omne in animo est. Insita tibi est altius & infixa diuinitas, ipsa hæc ad eximiam perducens uirtutem appetitio: tales tamq; admirabiles tibi tum ad studia, tum ad Dei cultum stimulos ingenerauit, ut (quod dictu quoq; mirum est) uel puer id de te specimen dederis, eam prætuleris indolem, ut quum te prudentissimi senes intuerentur, ueluti diuiniore afflati numine absolutissimam ferè uirtutis ideam uaticinarentur: nec eos utiq; fefellisse opinionem nos Rhodigini nunc experimur: uirtutibus uelut gemmis ab ultimo oriente petitis præcelsus animus tuus præfulget nimis. An eximiũ Christianæ religionis cultum subticebimus, in quo tibi gradum proposuisti primum? Quid uero prælignem in parentes pietatem tuam cõmemorem, quos uiuentes perpetuò numinis uice & coluisti & ueritus fuisti? Es ergo undiq; uenerãdus: quo fit, ut non iniuria me clientem saltem tibi exhibere tantopere cupiam: id fieri posse maxime sum ratus, si more Parthico non citra munus te salutem. Quare, quum nunc patrui mei Antiquarum lectionum libros formis cusos iterum publicam facere materiam statuerim, te elegi, cui Vicesimumquintũ librum dicarem, sperans tibi erudito uiro hoc munus gratum fore. Huiusmodi ergo munusculum benignè suscipias, & si infra amplitudinis tuæ fastigium esse iudicabis, cogites uelim, multas gentes dijs lacte & mola quandoq; salsa litare, quæ thura non habeant. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI VICESIMVSQVINTVS

Prouerbij ratio, Platano similis. De platano pluscula, & platanisto. Obiter qui dicantur à Persis immortales. Herodotus & Curtius declarantur. Melophori qui sint. Itē melotides. Mala Hesperidum quæ intelligenda. Mallophoros. Trimacresia, & macra apud Gallos quid. Sphæria. Platamon. Platanos uas. Caput I

THEMISTOCLEM Athenarum principem, cuius operam ingeniumq; ac prudentiam summam non paruis in rebus, necraro experta Græcia est, produnt auctores grauissimi, postea quàm amplissimè patriam est promeritus, solitum tamen sæpius conuitio à ciuibus incessi. Vnde illius præclara circumfertur sententia, τί κοπᾶτε τὸν ἀεὶ τὸν αὐτὸν ὀχθηφορούμενον; quid eis negotium facessitis, qui uobis fuere benefici? Se quoque subinde platano consimilem prædicabat, ad quam decurrerent, quos infestaret imber: mox uero serenitate reddita, uelleretur ab eisdem, interimq; conuitijs proscinderetur. Ex historia igitur produci adagij forma potest, ut dicatur is platano assimilis: cuius opera, quamuis necessariò sæpius utamur, nihilominus insita quadam prauitate, illum eundem incōmodis liberi, habemus derisui, conuellimus, perditum quandoq; etiam cupimus: mox tamē necessitate deprehensi, expertam repetimus uirtutem. Sanè congruenter de ratione foliorum platanus electa potissimum, quam prouerbio usurparemus, quando arbor ea umbræ gratia tantum ex alieno petita orbe est ijs, qui dicuntur σκιατροφούμενοι, sicuti De historijs quarto libro Theophrastus perdocet copiosè. Nam Caius princeps etiam in platano Veliterni ruris, tabulata cuius laxisq; ramorum trabibus scamna patula miraculo fuerant, epulatus est: eamq; cœnam appellauit ille Nidum. In Lydia prodit Herodotus, Xerxem comperisse platanum, quam ob pulchritudinem aureo donauerit monili, tuendamq; uiro delegauerit immortali. Quæ in parte adnotandum obiter, ut eum locum salebrosum quadantenus in potestate habeat quilibet. Non ideo dici ab historico immortalem uirum, quia planè nunquam moreretur: quod credere, insullissimum foret: sed intelligi ex ijs unum opinor, qui in militia delecti ex Persis numero decem millia, dicebantur immortales. Quoniā si quis eorum aut nece aut morbo numerum minuisset, confestim substituebatur alius, nec unquam plures erant pauciores ue decem millibus. Erant item præcipuo inter omnes cultu decori, & ijdem omnium præstantissimi. Hac opera iuuabitur & Q. Curtius libro tertio, ubi ita legimus adnotatum: Proximi (inquit) ibant, quos Persæ immortales uocant, ad decem millia, cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honestabat: illi aureos torques, illi uestem auro distinctam habebant, manicatasq; tunicas gemmis etiam adornatas. Memoriæ produnt ex Græcis nonnulli, οὓς ἀθανάτους, hoc est immortales istos Theodosio imperante redactos in nihilum ab Ardaburio. Ex hisce uero immortalibus uiris, mille seligebantur optimus quisque, melophoros uocabant: quòd hastis præfixa gestarēt mala aurea: doryphori erant hi, hoc est satellitio fungebantur. Mallophoros autem, Cereris est cognomētum in Megaride, quod ab ijs uidetur impositum, qui mortalium primi, oues cōnutrire cœperint. Siquidem lanam dicunt Græci μαλλόν, ex quo & Idam μαλλοτιθῶ uocarunt, uelut πολυπρόβατον, id est ouibus abundantem. Melotida, id est μηλοτίδια, radiolum interpretantur, uel auricularium specillum. μῆλα etiam ueteri consuetudine capras ouesq; intelligimus, quas in Græciam ex Aphrica transportauit Hercules, etiam si ad aurea poma rem fabulositas transferendam putarit. Cæterum, caritatis nomine uellus aureum in ouibus intelligendum, docuit Varro. Ab uerbo autem μῆλα, id est mala, inflectitur balare apud nos, M in B transeunte, quod eam

eam literam proferre oues uideantur. Similitudinem quandam cum Persarum immortalibus habuit apud Gallos equitū ordo, quem uocabulo gentis proprio trimacresiam illi uocabant: nam equum dicunt marcan. Sed ad platanum redeo. Inuenio Xerxem eundem auream sibi platanum fundi iussisse, quæ antimimos foret, id est amatam effingeret, leniretq; æstuationem mentis ex illius absentia. De Platano in Theriacis Nicander ita scriptum reliquit, σφαῖρη τε θυλεχέϊ πλατάνοιο. id est, sphæra quoq; thorum præbentis ætate platani. Interpres locum eum enarrans, illud θυλεχέϊ pro umbrosa posse accipi, tradit: quoniam latissima sint eius arboris folia, ut opacissimè cōtegant æstiuo tempore: uel (inquit) quia thorus ex numerosis folijs confici abundè possit eodem tempore. Addit illud quoq;: platani fructum esse sphæria quædam trachea, id est orbiculos asperos, propterea à Nicandro dici sphæram. Ex ijs uero quæ prodit interpres, hic agnoscas licet, uera item esse quæ Græci scribunt, dici platanum, siue platanistum, à latitudine, quod sit πλατύφυλλον. Platanistum tamen sunt, qui à platano per diminutionem proferri putent: quum paronymon, siue denominatiuum sit uerius, nihil primitiuo amplius minus ue significans. Porrò si diminutum foret, exire debuerat in σκος, sicuti calamiscus, pyrgiscus, satyriscus. Platanistum pro platano apud Homerum diligens lector inueniet. Sunt qui ab foliorum platani amplitudine loca spatiosius capacia sic opinentur dici. Fabulosa planè sunt, quæ primo De animalium naturis scribit Aelianus, nec citra cunctationem promenda. Ait enim, noctuas mira quadam ingenij solertia à ciconijs submoueri à nido longius, platani frondibus ingestis, quarū contactu torporem contrahant noctuæ, ita ut oblæsionis quippiam inferre deinceps nequeant. Platanion uero petra est, ex mari haud ita prominens, plana & lata, meminit Apollonius, εἵματα νηλήσαντο λέϊα ὑδὶ πλατανῶνι. Aratus in Prognosticis,

ἀλλ' αὖτοδι πλατανῶνι παραθλίβεται ὁμοίῃ.

Sunt qui eo nomine latitudinem terræ accipiant, item fluuij nomenclaturam. Capitur quandoq; & pro littore. Platanos item uas erat fingendis popanis accommodum. Platamones interpretantur nonnulli λεωφορεῖα, id est leuigatas petras: quod approbat Strabo in Cappadociæ descriptione: Sunt (inquit) platamones, unde Mazacenis suppetit lapidum copia ad inædificandum. Eum locum insciтè Latinum fecit interpres. Et in Periegesi Apher Dionysius Gangen canit, λευκὸν ὕδωρ νυσσάων ὑδὶ πλατανῶνα κυλίνδει. In cuius loci enarratione etiam eruditioribus hæsit aqua.

Adagia duo à cupresso producta. Horatij locus illustratur. Euangelia immolare, quid. De cupresso nonnulla. De pinu, Herodoti perpenditur sententia. Sphæria quid. Sphela. Sphæricus qui. Sphæristerium. Sphæria quæ in theatro spargerētur. Tesserulæ. Echepeuces quid. Galbuli. Galbæ nuces. Cap. II

PHocion Atheniensis, quem nemo uel ridentem uidit, uel flentem, quum ciuitatem intueretur à Leosthene præcipitatam in bellum, dum libertatis spem & imperij cōcipit illa tumidius: uerba eius cupressis consimilia sibi dicebat uideri, quoniam pulchra quidem forent ac sublimia, cæterum fructu omnino carerent. Sed enim quum initia cedere prosperius essent uisa, immolarentq; euangelia omnes, hoc est, rei diuinæ ex felici nuntio darent operam: interrogatus, an ita rem gestam uellet, περᾶχθαι μὲν οὕτω ἔφη τοῦτο, βεβουλεῦσθαι δὲ ἄλλως. id est, gestam quidem uelle sic, illa tamen malle decreta. Ex his adagium producitur, de ijs quæ speciosa quidem uidentur, inania tamen sunt, & nullum prorsus emolumentum præferentia. Nam arbor hæc, uti docuit Plinius, natu morosa, fructu etiam superuacua est, baccis torua, folio amara, odore uiolenta, ac ne umbra quidem gratiosa. Est & ab hac arbore prouerbiū alterum, Cupressum simulat, de pictore malo & imperito, ut exposuit Porphyrio, qui aliud prorsus nihil expingere norit: quod in Arte poetica significat Horatius,

Sed nunc non erat his locus: & fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc? si fractis enatat exspes
Nauibus, ære dato, qui pingitur.

Sed cur nam electa cupressus, quæ potissimū prouerbio locum faceret? Nempe (quod

à doctioribus incuriosius prætermissum, miror) quia, ut Plinius scribit, trahebat etiam in picturas opere historiali, uenatus classes ue & imagines rerum, tenui folio breuiq; & uirente superuestiens. Ornamento adijci potest illud quoq;, quoniam cupressos dici interpretentur Græci, quia sit in ijs uisendus ramulorum parilium partus, id est ἐκ τοῦ λύειν παρίσους οὐ ἀκριβῶνας. In Arcadia apud Psophidem cupressi cernebantur proceritatis tantæ, ut propinquus adumbraretur mons. Eas non excidebant, Alcmæoni sacras arbitrati. Nuncupantur ab indigenis παρθένοι, id est uirgines. Alcmæonem uero necata illuc matre, delatum Argis ferunt. Memorabile est quod historia secunda Thucydides prodit: arcas fuisse ex cupresso, quibus eorum efferrentur ossa, qui in bello fuissent cæsi. Quem locum exponens enarrator quidam, id solitum fieri astruit, ὅτι ἐκ ἄσηπτον ἐστί, quòd putredinem arbor nesciat. Confirmat id fides historica. In ea nanq; materie præter cæteras arbores nitor maxime ualet æternus. Et simulacrum Iouis in arce ex cupresso durauit, à condita Vrbe sexcentesimo sexagesimoprimo anno dicatum, ad Plinij tempora. Cupressum Indi propè inter aromata uenerantur, & meritò id quidem. Laudent qui uelint, amoniam Chiam & Cyrenaicam, quam esse æternam prædicat Theophrastus: uerum nitore, robore, magnitudine, rectitudine, perennitate, quam illi arborum comparabimus? Cariem & uetustatem penitus nihil sentire cupressum affirmant, & rimam sponte haudquaquam concipere. Qua ex causa Plato leges publicas atq; instituta in sacris ponenda censebat, tabulis cupressinis, quòd futuras fortè putabat æteriores, quàm æreas. Adde, cupressos duplici insignes uocabulo uideri: nam ex amœnitatis argumento, charites uocantur: cypariſſi uero, ratione quam diximus. Eteoclis fuisse fabulantur filias, quæ dearum honori saltantes, in puteum prolapsæ, ab terra miserante in persimiles deformatæ plantas traduntur. In Assyria ex cupressis modò compingi naues, auctor Aristobulus est, ac repetit Arrianus, reliquæ materiæ inopia summa. Cupressum uero Creticam ut præstantissimam laudat in Symposiacis Plutarchus: sicuti etiam Isthmiam pinum. Porrò sicut in platano esse sphæria superius adnotauimus, ita & in cupresso, Therapeutices quinto Galenus, ac Dioscorides appellant. Sphæria (inquit Dioscorides) concisa & in uino hausta, sanguinis conferunt anagogæ, id est eiectationi seu excretioni ac dysenteriæ. Plinius Latinè pilulas reddidit. Sunt qui etiam galbulos uocent, ut Varro, aut conos & nuces. Apud Catonem sunt nuces, galbæ. Sphela uero nunc scabellum indicat, nunc lignum excauatum, sicut holmos. Sphæricum intelligit Galenus, qui pilæ lusu atq; exercitio iuuenes imbuit. Ipsum autem pilæ lusum Lampridius sphæristerium. Obseruandum quod in Tito scribit Dion, Sphæria lignea ex alto in theatrum sparsa, sic insculpta, uti alia esculenti cuiuspiã, uestis alia, uel edomiti equi aut serui aut argentei aureiq; uasis imagunculas præferrent. Ea qui excepisset, πῶς οὖν διῶρας αὐτῷ, id est ad distributores eorum proferre necesse erat, ut quod sphæria prætulissent, acciperent. Id uerbum sunt qui tesserulas transferant. Sed institutum repeto. Locupletum deniq; ac nobilium modò funeribus adhiberi cupressum solitam, Lucanus testari uidetur

Et non plebeios luctus testata cupressus.

Et est à Lactantio grammatico Thebaidos quarto relatum. Illud admiratione non caret, Herodotum scribere: unam solamq; arborum pinum recisam non succrescere amri dicantur pinus modo, quæ prorsum intercidant. Quum manifestum fiat, piceam & cupressum id ipsum pati, sed & pleraq; alia, nisi fortè cognationẽ aliquam inter hasce arbores intellexit: propterea q; uno pinus nomine accipiendas, constituit. Quod ad piceam attinet, sciendum, Eustathio tradente, id Homericum ἰχεσφύκεις inde profluxisse, ac pro mortifero interpretari, etiam si ad amaritudinem referunt alij. Pityn puellam scribunt Græci, à Borea saxo allisam, quòd in amorem Panos foret procliuior, terra miserante in arborem sui nominis deformatam: proinde Pana hinc coronam gestare, quin afflante Borea etiam flere. Id quod Georgicôn undecimo relatũ comperias. Nostrorum aliqui Syluano sacram arborem tradunt. Seruius Deorum matri dicatam opinatur. Quod & Ouidius approbat libro decimo, ratione non neglecta. Illud cõmonemus, esse

mus, esse inter eruditos qui pityn pro picea capiant: sicuti πίτυλλω, pro theda. Apud Theophrastum Theodoro pitys est larix, peuce autem pinus: sed & pro picea, pityn accipit quandoq;. Apud Herodotum est pitys, quam pro pinu capit interpres.

Oratio concisa breuisq; an præstabilior sit. De Phocione, Catone, Demosthene, Pericle, M. Tullio, T. Liuio, & alijs. Caput III

OPtimum uideri orationis genus, quo paucis multa sapienter grauiterq; significentur, à plerisque ex doctissimis traditum, scimus. Idem nanq; sermoni congruere quod nummis, qui eo præstantiores creduntur, quo materia pauciore, pretij amplius complectantur. Id ueterum nonnulli approbarunt mirifice, sed Phocion præcipuè, cuius oratio uerborum paucitate pressior, erat perbreuis, multa uero sententiarum magnitudine ac grauitate: adeoq; huic uni erat intentus, ut quandoq; theatro iam pleno, quum obambularet cogitabundus, dicente quodam σκεπτομένῳ ἔοικας ὦ φωκίων, Videre ó Phocion consideration intentus. Bene coniectas, inquit: dispicio nanq;, ecquid possim eximere ab ijs quæ apud Athenienses fum uerba facturus. Sequuti sunt hæresin eandem & plerique alij non omnino infantes: sicuti in Latina eloquentia Gracchi, in quibus umbra recognoscitur & quasi color opacæ uetustatis, ac oratio non prorsus accurata & quodammodo facta: & senior quoque Cato, quem Romanum Demosthenem nuncupatum, auctor M. Tullius est: quemq; ætatis suæ eloquentia non contentum id iam tum facere adortum, dilucet, quod diu pòst implerit Cicero. Sed profecto est utiq; custodienda hæc, si causæ ratio permittat: alioqui (uti doctissimè Plinius Cæcilius inquit) præuaricatio est, transire dicenda, præuaricatio est, cursim, etiam breuiter attingere quæ sunt inculcanda, infigenda, repetenda: nam plerisque longiore tractu uis quædam & pondus accedit. Vtq; corpori ferrum, sic oratio non ictu magis, quàm mora animo imprimitur. Hoc fuit Demosthenis consilium, quem si eloquentiæ uelut typum dixeris, meo quidem iudicio, à ueritate aberrabis non multum. Eius contortas & uibratas esse sententias, scribit Hieronymus, quòd uiri acrimoniam indicat, & uim in dicendo germanam: ijs, quorum ingenia sunt eiusmodi lectione detrita, abundè cognitam. Hinc feruens Demosthenis oratio dicitur sæpe auctoribus grauissimis, sicut diues Ciceronis lingua. Hoc item Periclis institutũ, quem à cælesti eloquentia cognominatum Olympium, Plutarchus scribit, & Plinius meminit. Aristophanes uero ita laudauit,

ἤστραπτεν, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν.

Fulgurabat, tonabat, permiscebat omnia. Eupolis uero πῶς ἂν οὖν παιδιὰς ἐπικάθοιτο τοῖς χείλεσιν, οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος ἦν ῥητόρων τὸ λιγύτερον κατέλαιπε τοῖς ἀκροωμένοις. Ad hoc (inquit) suadela quædam, siue lepor, labijs subsidebat eius: sic demulcebat, ut oratorum solus aculeum audientibus relinqueret, ut quem non clamator aliquis ad clepsydram latrare docuisset, sed Clazomenius Anaxagoras summa imbuisset rerum scientia. Ac, ut nostros inopia præteriisse non uideamur, quid Cicerone largius, quem extra omnem ingenij aleam positum Plinius admiratur, & Quintilianus optimum dicendi magistrũ pronũtiat, Hieronymus in Latini eloquij arce stetisse confitetur: & eius Hortensio tantus Christianæ ueritatis assertor Augustinus salutẽ suam planè acceptam retulit? Quid eminentius? quæ aquarum fluenta adeo exuberant? quod pelagus inundat spatiosius? quod fulmen uibrat impetuosius? Raptare iudicem credas, inuoluere, præcipitem agere, proculcare, nec incendere auditorẽ modò, sed ipsum putes ardere. Animorum deniq; quendam credas deum. Quicquid illi uiolentiæ obsistit ruenti, ac reniti tur, supra humanum captum est, ac censetur. Latè in eo grassatur uis Demosthenis, renidet Platonis copia, abblanditur, allectat, afficit Isocratica iucunditas: cuius domus cunctæ Græciæ quasi ludus patuit, ac dicendi officina. Nec Lysiæ subtilitatem frustra desideraris, aut acumen Hyperidis, Aeschinis sonitum, Aphricani grauitatem, uel lenitatem Lælij. Vt tanto ferri minus possit Largi Licinij liber, qui prodigiosè Ciceromastix inscribebatur. Quæ in alijs enituere singula, omnia in uno efflorescunt, & quidem summa, ut fœnum cæteros (uti aiunt) arbitrari possis. Quos si huic conferendos putes, nihilo plus agas, quàm si actui potentiam, aut entelechiæ, quod in materia reconditum

latitat, componere affectes. Comperias tamen qui in tanto oratore quippiam Asiatici tumoris olfactasse censorio ipsi tumentes supercilio contendant. De se uero ac Demosthene scribit M. Tullius, Vides (inquit) illum multa perficere, nos multa conari: illum posse, nos uelle, quocunq; modo causa postulet, dicere. Postea sunt qui mihi efferant laudibus Salustij breuitatem. Taceo quod Seneca scribit: Salustio uigente amputatas sententias, & uerba ante expectatum cadentia, & obscuram breuitatem fuisse pro cultu, quam raræ uir frugalitatis Aruntius sit imitatus in ijs libris, quibus Punici belli historias est complexus. Est illa plausibilis utiq; : addo etiam, quòd grauissimi auctores dixere, immortalis. Quid tamen illi cum occupato iudice? neq; ad hunc usum Thucydidem ualde probarim. Et quoniam magna nomina conuellere uidemur, quibus assurrexisse, honestius multo fuerit: ea ipsa est M. Tullij sententia, à quo alibi quoq; ita proditum scimus, Breuitas (inquit) laus est interdum in aliqua parte dicendi, in uniuersa eloquentia laudem non habet. Eiusdem tamen illud est: In historia, nihil esse pura & illustri breuitate dulcius. Alioqui & amplitudo illa Patauini historici lactea & redundans itaq; legentem sæpe afficiens, ut stupore quodam adobruat penè, alere longè pinguius ingenia mihi uidetur: adeo, ut (sicuti in pictores ille ait, qui nescirent manum de tabula) oculos à lectione, reuellere nequeas. Ita dicendo non adumbrātur modò omnia, sed & exprimuntur graphice. Vbertas illa prædulcis, & austera tamen, nec decocta, nitida, sine labore (ut de Theophrasto Seneca scribit) effloreſcens quoq;, nec affusa modò nectare, sed quodam Circes (quam deam intelligi uoluit literarū princeps Homerus) delibuta ueneficio est. Abire cupis, retinet blandis amoribus inenarrabilis facundiæ uastitas, quę tamen uasta non est, sed compta honestius, culta pretiosius, expolita diuinitus, nusquam fucus puerilis, aut pigmēta inania, nusquam uibratior cincinnus. Non ades, prouocat prægustata amœnitas, Sirenum cantibus longè potentius, quas surdus demum remex pertransisse narratur: istam odore modò perceptam, nec cæcus quidem neglexisse possit. Iam quid de eruditione dicam? quæ in eo uno adeo scaturit subinde, adeo exultat multifaria, adeo ingeniosissimum quēq; aure bene uaporata, mox & acri perlota aceto, recondita rerum scientia lacessit, ut eo ipso anno quo ista commentabamur, expressum auditoribus meis sit, quibus opera illa Patauij præstabatur, quibusq; haudquaquam foret cornea fibra, plus se ex uno in T. Liuium dictato referre emolumenti, quàm ex Salustij decem, quem succisiuis diebus, hoc est festis, enarrabamus. Putat nihilominus Pollio Asinius, huius uiri phrasim quandam resipere Patauinitatem: opinor, quia non sit urbanitate certa, id est urbis Romanæ genuina proprietate, quasi colorata eius oratio, quæ inter legendū sentitur potius, quam exprimi oratione queat. Maius quippe recinit quiddam, & resonat urbanius in Romanis scriptoribus, quàm gentium reliquarum. Nam & Tincam Placentinum, hominem facetissimum Q. Gradiuinæ hominē eloquentiæ anicula hospitem appellauit, uerbi unius affectatione adnotata. Hoc denique ipsum est quod præcipi audimus, elaborandum adnitendumq; ut oleat Vrbis gustum oratio, & Romana uideatur planè, non ciuitate donata. Et Cicero urbanorum esse opinatur sonum quendam sicut in Græcis Atticorum: hinc in Cæpasiis fratribus oppidanum quoddam & inconditum dicendi genus fuisse, memorat in Bruto. Scripsit & Dialogos, ut sit aliquid auctarij uice, quos non magis philosophiæ adnumerare possis, quàm historiæ. Concinnauit & ex professo philosophiā continentes libros. Sed ista parum fortè institutum iuuerint. Exciderat penè quod minus dissimulandum fuit. Putat in Arte Dionysius, esse dictionem aliquam cui mira insit dulcedinis ac iucunditatis uis, at pulchritudinis non ita: rursumq;, sæpe reperiri orationem pulcherrimā, quæ tamē iucunditatem illam prædulcem desideret, cuiusmodi est Thucydidis phrasis & Rhamnusii Antiphontis. At in Ctesia Cnidio & Socratico Xenophonte suauitatem illam sentiri quidem abundè, abesse tamen quadantenus pulchritudinis gratiam: at uirtutem utranq; insigniter in Herodoto enitescere. Hoc ipsum si quis re exactius perpensa & excussa, de Salustio statuat & T. Liuio, scopi umbilicum (puto) recte collimans attigerit. Quod ad Salustium attinet, id in eo præsigni admiratione dignum

dignum, nullum nisi loco positum ferè, ac tanquam in uermiculato emblemate, uti est apud Lucilium, conspici structum uerbum. Sed enim scriptorem egregium non neuo aliquo aut crepundijs (quod aiunt) sed toto corpore inspectasse ac expendisse præstiterit. Scribit Seneca Controuersiarum quinto, Præcipuam esse quidem in Thucydide breuitatis uirtutē, uinci tamen quandoq; à Salustio, & in suis illum castris cædi: quod in sententia Græca sint, quæ saluo sensu detrahas: quod in Salustio interim nequeas: Quam rem Titus (inquit) Liuius, ut qui Salustio esset iniquior, ut translatam corruptamq; uitio uertebat, arbitratus posse à se facilius Salustium uinci, si à Thucydide uictus foret prius. Alibi uero Seneca idem hoc Patauino historico testimonium reddidit, ut eum dicat candidissimum maximi cuiusq; ingenij æstimatorem. In tam multis uero quę de T. Liuio attulimus, sciendum in epistola quadam ad Ioannem Boccatium scripsisse Franciscum Petrarcham, Ignauia legentium contigisse, ut Liuiana historia sit in decadas distributa: in eas enim (inquit) nō ipse qui scripsit, sed fastidiosa legentium desidia diuisit. Nec desunt qui calculum adijciant: me uero Decadibus præpositæ præfationes in diuersum trahūt. Insueuit quādoq; T. Liuius, uelut in malis ambitiosus, animos legentium ad commiserationem mouere, quod in Albæ ruinis liquet. Id in Philarcho reprehendens Polybius, muliebre putat & effœminatum: quoniam rerum gestarum scriptorem deceat, non mouere hominum affectus, neque orationem ad id aptam perquirere, neq; calamitates mortalium insectari: quod tragœdiarum scriptores faciunt: sed dicta factaq; hominum ex fide referre, tametsi mediocria fuerint. Neque enim est idem historiæ ac tragœdiæ finis, sed planè contrarius. Quoniam uero de eloquentia mentio est, nec Catonem præteriuimus inhonoratum: illud subnectamus, Ipsum hunc exitiali odio dum Græcos insectatur, solitum prædicare, in Isocratis diatriba conseneſcere assueuisse discipulos, ὡς ἐν ἅδου χυσομιύους ταῖς τέχναις, id est artibus usuros apud inferos, uti reis patrocinentur. Hoc autem dicebat, ὡς πᾶσαν ἐλλωτικὴν μοῦσαν καὶ παιδείαν πυθοπλακίζων.

Admirabilis in Phocione natura: item Cynico Diogene, Antiocho Cilice, Aristodemo, Socrate. Vxores Socratis. Hieronymi locus restituitur.

Caput IIII

Est in plerisq; hominibus mirandam profecto stupendamq; naturam, neminem arbitror paulo humaniorem, qui nesciat. Nam, ut Phocionem taceam, quem ruri ac militię nudo semper incessiisse pede, ni illum hyems atrocior ad calceos compulisset, proditum memoriæ est. Proinde, ferunt inter iocabundos milites, nullum fuisse rigoris significandi certius argumentum, quàm si quis affirmasset, Phocionem inductis calceis prodijsse. Cynicū Diogenem illustria testantur monumenta, in frigoris ui maxima æneam statuam amplexari consuesse, ueluti à sensu rigoris omnino alienum. Quum uero id conspicaretur Lacon quidam, scitari perrexit, ἀ ῥιγῷς; an rigeret? Abnuente eo, τί οὖν ἔφη μέγα ποιεῖς; quid igitur mirum facis? Antiochus Cilix, uti scribit Dion, philosophari quidē se λωιλάβῃ assimulabat, indeq; militibus magno fuit emolumento, sed & sibi: nam algentes frigoris atrocitate corroborabat, ad tolerantiam exemplo prouocans, quum se in niuem prouolueret: quo nomine pecunia & honoribus ampliter donatus abijt ab Seuero prius, mox & ab Antonino Caracalla. Auctor Plato est, Aristodemum Cydathenæum, corpore pusillo, nudis semper pedib. incessisse. Sed quid hæc consectamur leuia? Post ea q; Platonis introspeximus sacraria, pergamus porrò subtexere, quibus is Socratem suum graphicè appinxerit, Alcibiadis persona substituta. In bello (inquit) quod ad Potideam Athenienſes gessere, in primis quidē laborum incomparabili patientia, non me solum, sed uniuersos, longè Socrates præcellebat. Et sicubi (ut ferè assolet) commeatu deficeremur, in fame sitiq; tolerantissimè perferēda, facile inter cæteros eminebat. Rursum affluente rerum omnium copia, solus perfrui affatim posse uidebatur: & quamuis potum abnueret, si compelleretur, omnes protinus se largius inuitando anteibat: nec tamen uino paulo hilarior unquam est conspectus, quod utiq; mirum præcipuè est: ni id mirabilius admodum foret, quod hyeme (ut in locis illis) sæua, & rigore intoleran-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do, factitasse illum scimus, Gelu siquidem omnia obtinẽte, ac uniuersis pruina albicantibus, nec quoquam ferè sub dio agente, ni pellibus corpore arctius obuallato consepro; Socrates ita se cum reliquis promebat in publicum, ut quotidianis indumentis nil omnino accederet, nudis uero pedibus glaciem pruinasq; premebat facilius quàm calceis obmuniti milites: quod illi conspicati, in ipsorum contemptum fieri interpretabantur. Sed illud satis mirari non est: altior (uti plerũq; fit) inciderat cogitatio, stabatq; à matutino tempore eodem nixus uestigio: cumq; minus explicaretur quod agitabat, perrexit in meridiem usq; sensérant milites ac mirabantur, perseuerabat ille nihilominus ad primam facem: at illi lectulum apposuere, obseruantes, ecquid per noctem decumberet: expectauit is, statu pertinaci nihil immutato, solem sese promentem, quem ubi consalutasset, deniq; congredi cœpit. Sed & familiare fuit illi uiro, ut perdius staret ac pernox, etiam inconniuens. Socrati Hieronymus in Iouinianum uxores fuisse duas scribit, Xanthippen & Myron Aristidis neptem. In quo aduertendum, per errorẽ scribi Myron, quum reponendum sit Myrto, Laertij testimonio & Luciani in Alcyone, item Plutarchi in Aristide: quanquam est & Myro mulieris nomen Sudæ, id est μυρώ: sed hæc Socratis μυρτὼ dicitur omnibus. Fuit Myro Byzãtia poetria: altera uero Rhodia, philosophiæ imbuta mysterijs. Eundem semper uultum, inquit Hieronymus, habere non possumus, quod de Socrate falso gloriantur philosophi.

Quæ in corporibus calorem præcipuè custodiãt. Tremoris ratio. Cur frigore nimio nigrescant extrema & decidãt. Obiter an ignis sit coloratus. Malce quid. Cap. V

ET quia in frigoris patientiã incidimus, succurrunt ex illustribus uiris amussitata pleraq;, digna omnino quæ non prætereantur in nostra hac collectaneorum cura, apponemus uero primum quæ ex Galeno comperta nobis, in libro De anhelitus iuuamine: Sunt, inquit, tam pinguedines quàm adenes siue glandulæ omnes in corpore, ad caloris naturalis custodiã fomentumq;. quamuis enim calor à corde in totum redundet corpus, sunt nihilominus in corpore partes quædam ad caloris susceptionem longè cæteris aptiores. Etenim quæ superposita hepati est pinguedo, spleni item atq; intestinis, calefacit ea, digerendiq; inibi facultatem adiuuat excellenter. Proinde cum ita forte obuenisset, ut pugili cuidam pingue id confringeretur, moxq; liuescens eximeretur medici cura, cœpit is supra modum esse frigoris impatiens, concoctione quoq; insigniter mutata deminutaue. In senibus utiq; contingit tremor neruorũ imbecillitate. Cæterum & alijs de causis fieri deprehensum est, cuius est modi frigidioris naturæ temperatura, uel etiam aquæ frigentis nimius potus. Quin frigidi quoq; ac glutinosi humoris uis redundans, sed & id genus alia. Hosce uero tremores τρόμους ψυχροὺς uocant Græci, id est ex corporis affectione mala prouenientes membrorum subsultationes. Illud uero in frigoribus peracutis ac uehementioribus contingere, Alexander scribit, si modo de familia, perinde ac diminutus capite, aut peregrinitatis reus non summouetur liber is, digitos & extrema corporis nigrescere prius, mox & decidere: mirus profecto euentus est, sed uerus. Auditum enim mihi sæpe à prouincialibus quibus profitebamur, ut qui frigidioris mundi plagas incolerẽt, solitum apud illos fieri, ut si in gelicidijs acrioribus & Boreæ flatibus frigidissimis, ut assolet, quis inter eundum, uel quacunq; sub dio mora diuturniore, nares fortè emungat, apicem simul decidere. Sed & in Annalibus ab Tacito relatum Cornelio scimus, ab Corbulone in Parthos ducente retentum sub pellibus exercitum omnem, quamuis hyeme sæua adeo, ut obducta glacie, nisi effossa humus tentorijs locum non præberet, & ambururentur multorum artus frigoris ui, & inter excubias quidam sint exanimati, adnotatumq; militis fascem lignorum qui gestabat ita præriguisse manus, ut oneri adhærentes, truncis brachijs reciderent. Eadem ferè ἀναβάσεως septimo Xenophon monumentis prodit. Sed unde nam fieri ista putemus? an quia frigus atrox ἀπελάυνει καὶ ἀπολύει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βαθὺ τοῦ σώματος, id est insitum calorem introrsum prosequitur & occludit in corpore. Reliqua uero extrema, caliditatem uitali potestate minus agitante, primo quidem liuescunt, inde nigrescunt, ac deniq; emoriuntur. Ideo autem

autem excidunt, quod natura reliquo sanè corpori prouidens, id circumplectitur, & ad se astringit, mortuum destituendo, & decidere permittẽdo. Extrema uero in primis afflictantur, quod minus corpulenta sint, & proinde minus etiamnũ calida. Infirmæ itẽ quæ sunt, & rarescũt ex arboribus ratione non diuersa, hyemali sidere frondibus exuuntur. Sunt qui asserant à primordio quidem insitum calorem frigus, utpote sibi infestum, refugere introrsum: deinde collectum, & uelut destitutas recuperaturum partes subire, & cum agmine, ac confertum suppetias ferre. Sed interim densiore caloris ui membrorum extrema amburi. Verum hi falli uidẽtur, sicuti Aphrodiseus putat: quod si liuoris nigredinisq; rationem in frigoribus quis perquirat amplius, sciendum est, sanguinem appulsu frigoris gelascere, concretum uero nigrescere caloris inopia. Albedo nanq; igni tribuitur, propterea senioribus μᾶλλον τελειοῦται ἡ σάρξ, ὅτι ἐλαχίστῳ ἔχει θερμότητι, id est maxime liuescit caro, quoniam minimum obtineat caloris. Sed in hoc tamen aduertendum impensius, calorem in animali commixtum esse album luminosum. Est enim spiritus quidam in spermate interceptus, & in spuma spiritus aliquis natura proportionẽ habens cum stellarum dispositione, ut est apud Aristotelem De animalium generatione libro secundo, & Auicẽna in libro De medicinis cordis, eum scribit, uultus suos effigiare ad cœlestium corporum similitudinem. Neq; enim calidum in animalibus ignis est, neq; ab igni principium habet. neq; enim animal generat ignis, neq; ignis est albus, nec omnino coloratus, ut dixit Empedocles, cum sit color qualitas mixtionem consequens elementorum, sicut liquet ex libro de sensu & sensili. Porrò si esset albus aut prorsum coloratus, stellas uideri prohiberet noctu: quod ab Algazele in libro De philosophia comprobatum scimus. In frigoris autem ratione sciendum, in lingua conceptum frigus, sed & in pedibus quandoq; & manibus, nuncupari malcen: quanquam eo nomine intelligere Demetrius maluerit, ex frigoris ui solutionem inortam. Malcion certe dici nouimus debile ac frigidũ, unde in historia legimus hausũ ab Mithridate pharmacum imbecille, ac malcion, quod serius uim ostendit. Sunt qui malcen pro narce accipiant, id est torpedine. Omnino est malce, mollicies ex rigore ac motus difficultas. Quin & chimetla, id est perniones ac scissuræ in manibus ex frigore siue uocantur: quod scribit Theon. Vnde est apud Aratum,

νώτῳ μαλκιόωντι κακὸν τόρον,

quod ναρκῶντι exponunt, id est torpescenti. Obseruatum & libro decimooctauo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, melcen haberi inter cibaria lacte acetoq; cõcinnata in figlinis nouis.

Cur extrema frigefacta uehemẽter, si admoueãtur igni, dolent. Quæ præcipue infestentur frigore. Cap. VI

CONtingit porrò & aliud in summa hac extremorum frigefactione, quod ea si igni admoueris, quo incalescant, insigniter dolent. Id uero repentina fit qualitatis mutatione, quæ est ab excellenti frigiditate in plurimã caliditatem. Quippe quicquid immoderatius ac confertius fiat, ψυχρασίαν λυπεῖ τῇ φύσει, id est per distemperantiam naturæ infert nocumentum: per eucrasiam uero & symmetriam, hoc est per temperamentum atq; moderationem naturam oblectat summopere. Certe caliditas aduenies frigiditatẽ incipit distrahere & propellere amplius, ac exagitare acrius, propterea spiritus inclusæ frigiditatis distractus & extrusus dolorẽ parit: calidum siquidem frigido contrariũ est, quæ diuersitas afficere plurimũ potest, quia frigiditatẽ insectetur caliditas. Hæc uero extrinsecus admota naturalem suscitat atq; intendit. Protrudit ergo exterior caliditas introrsum frigiditatem, naturalis porrò eandem reijcit repercussu, quo nomine hinc inde obseptum frigus dolorem ciet. Est autem infestum frigus ossibus præcipue, dentibus & neruis; quoniam concretionis sunt terrestris cuncta hæc, & frigidum ipsum terrestre est: refrigerata itaq; offenduntur, quod simile simili adiectum furere faciat.

Frigida membra in aquã itidem immissa frigidam resici. Quæ consequantur symptomata pereuntes frigore. Rhigolibij & dysrhigi qui dicantur. Et quid rhigos. Virgilij locus ex secũdo Georgico, sceleratum frigus appellantis. Cap. VII

Scribit

SCribit autem primo Canonis Auicenna, plerosq; extrema corporum extimo frigore uehementius correpta in frigẽtem immittere aquam, indeq; præcellenter iuuari, uelut propulso plane quod oblædebat. Sicuti pomæ item regelantur in frigidam proiecta, quod si igni applicueris, manifesto corrumpuntur. Cæterum qua eiusmodi obueniant ratione, amplius inda gine certa scrutari, inquit princeps, haud sane medicinam professo necessarium. Interpres uero, ceu pomœria prolaturus, intra pelliculam minus se continuit. Idq; contingere opinatur modo compari, quo frigidæ affusio copiosior tetano; quem esse itidem frigidum constat morbum, quandoq; præsentissimè opitulatur ex insiti ac genuini caloris aggregatione atq; cremento inde insigni. Ex uiretis amœnioribus Auicennæ eiusdem illud quoq; est, Frigore pereuntes, quos ψυχραγρωῶντας felicíores fingendis uerbis uocant Græci, eodem commori pacto quo intercipi contingit opium haurientes aut mandragoram. Siquidem illos eiusmodi consequuntur symptomata, siue casus aut accidentia, extimarum partium stupor cum algore, necnon pruritus, singultus, scotomia, gutturis coarctatio, & anhelitus, somni marcor, faciei & labiorum color citreus, & id genus alia, quę quarto Canonis non neglexit princeps. Mandragoram uero hauríentes lethargia excipit & pruritus cum tetano & hebeti auditu. Qui inalgescunt perpetuo, ueteribus dicebantur rhigosibij: dysrhigos dicere malunt recentiores. Alias libro tuendæ sanitatis tertio Galenus horrorem, cui adsit quadamtenus corporis totius cõmotio, ac plane concussio inæqualis, rhigos appellat, id est ῥῖγος. Aduerrenda uero parte ista Virgiliani loci expositio ex Hieronymo: Virgilius (inquit) alter Homerus apud nos, patriæ suæ sequens consuetudinem, sceleratum frigus appellat. Virgilij ex secundo Georgico carmen est,

At sceleratum exquirere frigus Difficile est.

Frigoris euẽtus plures. Exercitatos inexercitatis amplius sentire frigus. Balbutiei ratio ex frigore, ebrietate, ira. Pili cur surrigãtur frigore. Stupor quid. Sopor stupidus. Peripsyxis. Catapsyxis. Phrice. Thebanum frigus. Chalcidicus candor.

Cap. VIII

ILlud quoq; in frigoribus usu uenire per momenta singula experimur, οὐς γεγυμνασμένους ἥσσον ῥιγοῦν εἶναι τῶν ἀγυμνάστων, hoc est exercitatos frigus uehementius sentire, quàm inexercitatos. Id uero rationibus aliquot obuenire, compertum est, & tradidit Aristoteles. Nam pingui laboribus exhausto, tollitur quod teporem præstare potest: calidum namq; optimum est: uel quod πνευσματικὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, id est spiratiora solutioraq; corpora eorum ideo sunt, quoniam pingue excremẽtumq; omne detractum est, ita ut frigus arcere nequeant. Porrò meatibus per sudationem patefactis, ueluti ostia complura aperiuntur. Est & euentus ille in frigoribus notissimus, ut sicuti ebrijs usu uenire scimus, oberret lingua, quod frigoris ui concrescit, & proinde fit ad motum ineptior hebetior ue. Frigidum porrò, uti astipulatur primo Canonis Auicenna, paralysin facit ac (ut nouitio utar uerbo) mortificat, mobilitas uero & latitudo sermonis prolationi pernecessaria prorsum habentur, quod De partibus secũdo insinuat philosophus. Succurrere illa quoq; potest ratio, extimas partes appulsu frigoris amplius densari, humoremq; intro illapsum linguam abunde humectare, ex quo minus illa suo perfungi munere possit utiq;. Quod in uino madentibus manifestissimum fit: ni quis tremorem frigoris potestate conciliatum, ad causam reuocet. Ille enim motum infert temerarium ac subsultantem, propterea inarticulatior prorumpit uox, hæsitante lingua & oberrante. Quod ipsum & in ira usu uenire scimus, tunc siquidem ex furibunda caloris agitatione intemperãs, nec modulis constans suis producitur motus. Quæ ratio coeuntium quoq; sermonem efficit confusaneũ. Et uicesima tertij Auicenna generationi tunc esse peracõmodum tempus pronunciauit. Quod uero de humectatione nimia protulimus, mirum nemini uideri debet, tum quia subiecta cerebro lingua est, quod esse humiditatum fontem conuenit, tum quia perrara est, ac (ut neoterici loquuntur) porosa, proindeq; humectationi excipiendæ promptior paratiorq;. Inter frigoris symptomata illud

illud item internoscitur, horrore incusso, surrigi pilos in corpore, commeante ad interna caloris ui, qua caro destituta addensatur cõstipaturq;: sic protolli pilos contingit, radice uehemẽtius arctata. Nec illud intactum insciumq; relinqui debet, quod usu compertum est: siquidem οἱ ῥιγοῦντες οὐ καθεύδουσιν, hoc est qui rigent, minus dormire queunt. Id uero inde fieri putandum est, quoniam qui riget, spiritum magis retinet quàm laxat. At qui dormit, magis reddit, quàm attrahit, ῥᾷστόν οὖν ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥῖγος τοῦ καθεύδειν, id est affectionem sopori diuersam inducit rigor. Stuporem denicq; a frigida oriri dispositione, Galenus scribit, non neruorum modo, sed & uenarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum, & cutis. esse namq; stuporem refrigerationẽ insigniter inductam, quo nomine ita affectis corporibus sensuum ac motuũ obrepit difficultas. Sicuti completa refrigeratio & sensum omnino adimit ac motum. Quod uero censeatur stupor dispositionis nomen, non sensus aut doloris, palàm innuit Hippocrates, quum scribit, Stupor mediocris soluere dolorem potest. Proinde male Archigenes uidetur pronunciasse, stupidum dolorem ad neruos propriè pertinere. Stupor enim dispositionis non loci affecti, indicium est. Legimus soporem quoq; stupidum: est autem accidens eius actionis, quæ à loco mentis compote prodit, uerum ex frigida prouenit causa: sicuti uigiliam & delyrium causa, potestate calida cõcinnat. Adijciamus & illud ex medicorum scholis: in febrium frigoribus plerunque usu uenire, uti extrema modo inalgescant: diciturq; à Græcis res ea peripsyxis. Alijs uero cum algore contingit tremor, quod nuncupatur rhigos. Alij toto inhorrescunt modo corpore, quæ res appellatur φρίκη. Catapsyxin uocant ijdem Græci, frigoris citra febrem nocumentum. Porrò loca comperiuntur nonnulla, quæ solstitijs incalescãt nil admodum, sed hyemali gelicidio horrent intoleranter, quod de Bœotijs circumfertur Thebis. Nam contrà Euboicam ferunt Chalcidem, tepere hyeme, at æstate sæuissime candere. Obseruatum in libro De proprietatibus elementorum, frigoris rationem ex terræ ac aquæ nimia frigiditate contingere, quæ duo elementa nobis sunt propiora, remotioribus aere ac igne, quæ calida sunt.

De bulimia seu canina fame. Vini nocumenta in ieiunio. Quid rhorexis & acrothoraces. Thorax pro pectore unde dicatur. Acroteria. Acrostichis. De canino prandio uellicatim. Canina fames cur dicatur. Canum in excernẽdo difficultas unde sit.

Cap. IX

AEterum nec illud citra perpensionem prætereundum (pergam enim scitamenta hoc genus hinc inde expiscari, ne quis thesauris expectatis, in carbones prolapsum se queratur) ex frigoris ratione consequi interdum, hyemalibus potissimum horis famem illam intolerabilem, quam βουλιμίαν uocant Græci, ex nostris caninum appetitum quidam: quippe frigoris uiolẽtia calore genuino ad intima coacto, insatiabilis edendi cupiditas inijcitur intenditurq;: quæ tamen uel minimæ rei gustu restinguitur. Verum super hac aduertendum amplius, ubi Sententiarum secundo scribit Hippocrates, Famem uini potio soluit: subtilius pensiculatiusq; explicans ut solet, eam partẽ nobilissimus interpres, Non famem inquit esuritionem ue quamlibet intellexisse Hippocratẽ, sed eam planè quæ infestat appetitione anxia & irrequieta cibariorum, quam nõnulli caninam cognominant. Namq; eiusmodi famem curat uini potio, non eam quæ propter inediam aut alui fluorem sanguinis ue profluuiũ uel aliam accidit uacuationem. Qui enim ob aliquam id genus causam esuriunt, ijs epotum uinum minimè prodest, quin obest mirabiliter, conuulsiones inferens deliriaq;, si uinum ante cibum ingeratur. Ego quoq; (inquit) sic uitæ reddidi assiduè famescentes aliquos, ad bibendum large hortatus & uinum utiq;, quod admodum calefaceret: neq; enim acerbum uinum talem conuellit famem, obstirpatq;, ut quod haudquaquam calefaciat, sed ruffum præsentissimum cẽsetur. Et paulò mox: Canina (inquit) appetẽtia, uel ob unam frigoris intemperiẽ, uel ob acidos quosdam succos fieri solet. Qui uero putant appellatã esuritionem intolerabilem (sic enim bulimum interpretor) nominari hoc in loco ab Hippocrate famẽ, à ratione esse diuersos constat. Obiter autem id protinus subnotãdum, Hippocrati esse moris, uini potionem

nem appellare thorexin, libro enim quem De natura uictuq; hominis fecit, hũc in modum ait, Victus nequaquam causa est, quo morbus omnes prehẽdat, subinde natu minores, prouectioresq; ætate mulieres, & item uiros, atq; etiam θωρειοσεμνύους, & bibentes aquam. Namq; obiectans thoressumenus, & potãtes aquam, uerbum θώρηξιν, ita armaturæ argumento impositum, signare uini potionem perspicue indicauit. Ex Græcis alij scribunt non receptæ auctoritatis, sed docti plane scribunt, θωρῆξασθαι signare tum armis instrui, tum ebrium fieri: nam (inquiunt) thorax est pectus, παρὰ τὸ θεῖον ἀρᾶν, quod est, quia contineat quod in nobis diuinum est, uidelicet διανοητικόν. Ebrietas uero τὸν θώρακα θερμαίνει, id est pectus calfacit. Hinc & acrothoracas, summè aut leniter (ut nonnullis placet) ebrios uocarunt. Lucianus in Lexiphane, ἐπίνομεν δὲ ἀμυσὶ, καὶ ἄλλη ἀκροθώρακες ἦμεν, id est incessanter pocula persiccabamus iam & temulenti. Nam acron, summum signat: unde (dignum scitu) acroteria dici legimus angularias in ædificiorum ratione statuas, quæ in angulorũ summitate adstituuntur: nominantur & mediana quandoq;: quippe membra quæ supra columnarum capitula disponuntur, hæc ferè sunt, epistylia, zophori, coronæ, tympana, sastigia, acroteria. Acrostichis uero est, quum ex primis uersuum literis aliquid connectitur, ut in quibusdam Ennianis, item Sibyllinis. Sed ad institutum. Verbo θωρήξασθαι, in hanc sententiam usus & Anacreon est, ac Oppiani interpres exposuit ἁλιευτικῶν primo, ubi ait, θωρήσειν apud ueteres non solum signabat armare, sed & ἀκρατοποτᾶν, id est indesinẽter, nec citra ebrietatem meracius bibere. Arbitratur Eustathius de uinolentorum contentionibus obrepsisse uerbi notionem, id est ὅτι τὸ μαχιμον τῶν μεθυόντων. Sunt tamen qui uerbum id, sr ad potum referas, per omicron malint subnotare, itemq; per ι θωϊσσιδαι, ἀπὸ τοῦ θόρου, salio, quia impetuosi prosiliant uino madidi. Sunt qui caninum prandium, ad caninam hanc appetitionem contra Gellium putent referendum. Sed cúrnam canina fames potissimum dicitur? An quia insigniter famescant canes? A physiologis certe traditũ scimus, quæ animalia cõtinentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hęc sua in aluo laxiores non habere sinus, sed anfractus & orbes plures. Laxitas enim intestini auiditatem auget cibi, rectitudo auiditatem accelerat. Quibusdam autem intestinũ parte, qua uentri iungitur, laxius est: qua desinit, arctius. Quamobrem canes uehementi nisu, nec sine cruciatu excernunt.

Cuiusmodi sit prouerbium, Aristogiton claudicat. Gloriæ adipiscendæ ratio. Quæ respublica optima. Caput x

ARistogiton claudicat, ex historia in eos parœmiæ faciem habet, qui morbum assimulãt, ne militiam uel id genus oneris publici quippiam cogantur subire, quod improbum est, & à ciuili honesteq; educato uiro alienissimum. Auctores sunt, fuisse Athenis Aristogitonem quendam sycophantam, frugis non satis probæ. Eius conciones nihil non Martiũ spirabant, & de bellicis rebus bellicum quodammodo cañebant, adeo ut sic populum in discrimina sæpe maxima conijceret, quum alioqui mollis ipse foret, & nulli rei. Proinde quum die quadam delectum haberi audisset, simulata ualetudine crus oblígat, ac baculo innixus, uelut grauiter uulneratus, se in publicũ promit. Eum uero ubi è longinquo sic cõspicatus est Phocion, hominis uafricia perspecta, & (quod aiũt) ex uultu Aethiopem agnoscens, uociferans, inquit scribe Aristogitonem claudum & eundem improbum ac mendacem. Legimus porrò Aristogitonem hunc in uincula coniectum, damnatumq; ab Atheniẽsibus, oratum ad Phocionem misisse, ne grauaretur paululum ad se uisendum accedere: faciebat is quod petebatur. At eius facilitatẽ damnantibus amicis, quod flagitijs adobrutũ infamibus adire non abnueret, ac quodammodo alloquio subleuare, conantibusq; ab itinere iam instituto deterrere, καὶ πῶς τις ἂν εἴποι ἥδιον ἀφιλογώτωνι λαλήσειεν; Vbi nam, inquit, iucundius quis Aristogitonem colloquio dignetur? Præterea ipsum hũc exagitat præclare Agesilai cognomẽto Magni apophthegma bracteatum, & omnium foribus appingendum, qui scitanti cuidam quo nam pacto gloriam apud homines indipisceretur, Si dicas (inquit) optima, facias autem pulcherrima. Sed & Ambrosius, Fortis (inquit) uiri est, non dissimulare, quum aliquid immineat

mineat, sed prætendere, ac tanquam explorare de specula quadam mentis, & cogitatione prouida rebus futuris obuiam ire. Quod uerò ad Athenienses attinet nimio plus sępe oratoribus auscultantes, attendenda uehementer Chilonis sententia, cuius in Septẽ sapientum conuiuio meminit Plutarchus: qui rempublicam esse optimam statuit, quæ legibus quidem plurimum, rhetoribus autem minimè obtemperet. Sed hanc uix Lyceus inuenerit. Plato quidem diuinitus, sicuti uel eius calumniator haud est ausus inficiari: optimam esse ac haberi rempublicam sanxit, quæ non simplex, aut de tribus una sit passim celebratis, uerum ex omnibus cooriens, concinnataq;, cui princeps adsit unus, uelut rex, & optimatum tamẽ potestas nõ desit & grauitas, sed nec populare aspernetur auctoritatem. Nam qui unum sanciendis legibus, ciuitateq; constituenda reipublicæ uelut scopum sibi proponit ac seligit, nimirum is quæ in alijs agnoscuntur, commoda reijcit planè ac aspernatur, nec mala in ea sese ostentantia, quam cæteris prætulisse aduertitur, reclinat ullo modo aut eliminat. Quæ uerò tanquam farrago consurgit ac conflatur ex pluribus, bona sibi nullo negotio seponit, mala uel tollit uel infringit: huius sententiæ meminit secundo Politicorum Aristoteles.

Ludere domi suæ, quid sit. Cur ludo comparetur sapiẽtia. Obiter de quinque pedum præscriptione. Cap. XI

IVdendum unicuiq; secundum animam uiuenti domi suæ, quum audis, intellige sanctissimorum sententia commoneri te, abiuncta à rerum uanissimarum cura mente intima, obuersandum in sapientiæ contemplatione, quæ ludo commodissimè uidetur cõparari. Est enim in ea, oblectatio eximia, iucũditas inenarrabilis: quę ut propria ex ludo petitur. Propterea ecclesiastici uicesimo quarto, ore pronuntiat sapiẽtiæ: Spíritus meus super mel dulcis. Ludus porrò extrinsecus nil aliud quærit, sed is propter se expetitur. Quod ipsum esse sapientiæ insitum, quis non uidet? Delectamur utiq; interdum eorum contemplatione, quæ appetimus, uel quæ agere instituimus. Cæterum uoluptas huiusmodi extrinsecus adnexum habet aliquid, ad quod nitimur peruenire. Quòd si differatur, uel deficiat, comes subsequitur afflictatio. Id eo comprobatur quod legimus Prouerbiorum quarto decimo, Risus dolori miscebitur. At ingenita sapientiæ speculationi amœnitas, omni Sirenum cantu dulcior longè suauiorq;, in seipsa oblectationis causam retinet, proinde nullis infestatur mœrorum incursibus, ut quæ quod non adsit, expectet prorsus nihil. Vnde est illud Sapientiæ octauo, Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, immoq; sapientia illa inenarrabilis, & diuina delectationem sui iure ludo comparat, sicuti Prouerbiorum octauo, Delectabar per singulos dies ludens coram eo, ut per diuersos dies diuersarum ueritatum considerationes intelligãtur. Verum & ad institutum nostrum illud egregiè aduocatur quod extat Ecclesiastici tricesimosecundo, Recurre prior in domum tuam, & illuc aduocare, & illic lude, & age conceptione tuas. Habet id tanquam priuilegium quoddam sapientiæ studium, ut dum suum prosequitur opus, eo magis ipsa sufficiat sibi. In alijs equidem plurimorum indigemus auxilio, sed in sapientiæ contemplatione tanto efficacior sentitur esse conatus, quanto ab alijs sequestrati amplius commoramur nobiscum. Quamobrem sapiens præposita sentẽtia ad se ipsum reuocat hominem, dum ait, Præcurre prior in domum tuã: hoc est ad mentem tuam ab extrinsecis, studiosè & anxiè redi prius, quàm ab alio occupetur, cuius mox distrahatur cura. Inde est illud item, Intrans in domum meam conquiescam cum illa: cum sapientia uidelicet. Verum, sicuti ad sapientiæ contemplationem illud perneceſſarium exigitur in primis, ut mentem suam præoccupet, quò domũ illius contemplatione inferciat: ita nec illud negligendum, ut totus intentione adsit intus, nec diuersa rapiatur: & propterea dicitur, Et illuc aduocare: quod est, intentionem uniuersam illuc congrega. Sic enim interiore domo exinanita omnino, hominęq; in eam congregato, alienis curis prorsum reiectis quid agendum subdit, Et illic lude, & age conceptiones tuas, per quas homini datum, ueritatis assequi cognitionem. Nicolaus Theologus etiam addit, Bonum propositum illic conceptum deducas ad effectus concinnitatẽ. Sed enim ex quo cœpimus in aliena oberrare prædia, ceu sublata quinq;

pedum præscriptione in finibus regundis, ita enim cautũ quandoq; fuit ex duodecim tabularum legibus: Si quis in agro aliquid plantarit, quinq; pedes à uicino abesto: si ficum uel oleam, pedes nouem abesto. Nam radicem protendunt hæ longius, nec citra nocumentum præsigne cæteris admouentur plantis, quod & sucum absumant & humorem affundant plerunq; noxium. Pergamus intrepidè indidem spicilegium facere uel applantare, quæ in uicinia proserpendo radices agant.

Philosophiæ in partes quasi membra distributio. Simulacra duo proposita nobis ad ueritatis diuinæ speculationẽ. Thesis quid, & thetica in Paradoxis, restituta lectione uera. Excõsules. Exquæstores qui sint, ac expatritij. Excuriati. Explantare. Exaniare. De Iustiniano nõnihil. Cap. XII

PHilosophiam tres continere partes, non ferè est qui nesciat: dialecticẽ, quã disputatricem nonnulli Latino interpretamento dixerunt: logicen alij, hoc est rationalem, quæ uim modumq; ratiocinationum, uericq; & falsi iudicium assumpsit: ethicen, quam Cicero primus moralem uidetur dixisse, ea uiuendi modum præscribit: Nam, ut scienter Themistius in procœmio Physicæ auscultationis scribit, Quum duplex totius animæ uis habeatur, appetendi una, altera cognoscendi: id genus quod appetitum perficit, quod in irrationalitate totum & intellectu affectibus irrationalibus delegato positum constitutumq; est, Peripatetici actiuum nominauere, finemq; eius particulæ statuerunt boni delectum atq; indeptionem. Tertia uerò theoretice est, siue contẽplatiua, aut spectatiua: quæ sola uerum in eo quod est & quod non est, scrutandum discutiendumq; proponit. Sed ea quoq; trifariam distribuitur, in mathematicen, physicen, theologiam: in quibus ueritatis speculatio, quasi quibusdam gradibus ad summum conscendere deprehenditur. Prima enim, id est mathematica, uisibiles rerum formas uisibilium speculatur. Physice uerò scrutatur inuisibiles rerum uisibilium causas. Tertia autem sola, hoc est theologia, quæ diuinorum scientia sancitur, diciturq; metaphysice, ac prima philosophia, sicuti Auicenna docuit, nec tacet Themistius, inuisibiles contemplatur substantias, & inuisibilium substantiarũ inuisibiles naturas. In ijs est ueluti progressio quædam, & mentis profectus ad pernoscendũ uerum conscendentis. Per uisibiles enim uisibilium formas peruenitur ad inuisibiles uisibilium causas, ascensus præstatur ad inuisibiles substantias, & earum dignoscendas naturas. Hæc est philosophiæ summa, & ueritatis perfectio. Nam contemplante animo nihil altius sublimius ue esse potest. In hac mundi sapientes stulti facti sunt, quia solo naturali documento secundum elementa, & speciem mundi incedentes, exemplarijs gratiæ exuti cæcutierunt. In quibus etsi humilis erat species, manifestior tamen præstabatur ueritatis demonstratio. Duo siquidem simulacra cæcis fuerunt mortalibus proposita: quod & libro secundo est à nobis commemoratum, in quibus hac rerum obuoludi caligine inuisibilia possent speculari: unum naturæ, gratiæ alterum. Et simulacrũ quidem naturæ, species est mundi huius. Gratiæ uerò humanitas uerbi, & in utroq; monstratur deus, sed in utroq; non intelligitur. Quoniam natura quidem specie sua artificem utiq; nobis præsignificat, sed contẽplantis oculos illuminare non potest. At enim Saluatoris humanitas & medicina fuit, ut cæci lumen reciperent, & doctrina pariter, ut uidentes ueritatem agnoscerent: lutum ex sputo fecit, & cæci oculos liuit, lauit & uidit, demum uidenti, sed necdum cognoscenti ait, Ego sum qui loquor tecum, ipse est filius Dei. Prius itaq; illuminauit, postea demonstrauit. Natura quidem demonstrare potuit, sed illuminare non potuit. Et mundus creatorem suum prædicauit, sed intelligentiam ueritatis cordibus hominum minimè infudit. per naturæ igitur simulacra creator modò significabatur. in gratiæ uerò simulacris deus ostẽtabatur præsens, quia illa operatus est, ut intelligeretur esse. In istis uerò operatus est, ut præsens agnosceretur. Hoc est theologiæ mundanæ discrimen ab ea quæ est, & diuina nuncupatur theologia. Impossibile nanque est, inuisibilia nisi per uisibilia demonstrari, proinde theologia omnis necessariò uisibilibus utitur demonstrationibus ad inuisibilium declarationem. Sciendum uerò amplius, in hac philosophiæ mentione tam multa, thesim uti aliàs commeminimus, ex Aristotelis doctrina primo Ethicorum nuncupari opinionem, ac ὑποληψιν cuiuspiam ex ijs qui celebre in philosophia nomen indepti sunt, mirabilem, & (ut Græci dicunt) παραδόξου. Propterea hæreseos id genus auctorem nominatim subijci oportere, sancitum est. Sicuti, an sit unum, & id immobile, quod est, ut Parmenidi est uisum, an non. Item sit'ne motus, an non: quod Zenoni arrisit. Hæc autem thetica dicta lent, ac legẽdum sic apud Ciceronem, paradoxo primo, ubi per insciti am expuncta, uel interpellata synceriore dictione, hoc est ὡσὶ θετικῶν legitur modò ἱστορικά. Hinc aperitur illud item Ciceronis ad Quintum fratrem: Cicero (inquit) tuus nosterq; summo studio est Pæonij sui rhetoris, hominis (opinor) ualde exercitati ac boni. Sed nostrum instituendi genus esse paulò eruditius, & θετικώτερον, non ignoras. Sunt tamẽ qui πλατυκώτερον malint legere. Sunt porrò grammaticis theses posituræ seu distinctiones, quibus orationem interpungimus, gratia spiritus reficiẽdi. Sed & adoptio sic nuncupatur, unde filij distinguuntur φύσει, id est natura, & thesi. Sed erunt forsan, qui negotium facessere nobis pergãt hoc nomine, ceu alta nimis ac recõdita scrutemur anxie. Vtcunq; mihi ista utiq; arriserint amplius, quàm enotasse, quod ex doctis quidam fecere, exconsulem, exquæstorem, expatritium dici eum, qui hisce dignitatibus perfunctus olim sit: quanquam uocabulis subagrestibus, sicuti apud Varronem Marcumq; Tullium excuriati legũtur exterminatiq;, qui curia & terminis exacti sunt. Explantare ac deplantare apud Columellam, est ramos defringere. Exsaniare, uelut saniem eximere, ac repurgare. Verum proba hæc receptaq;, illa minus, quin paulò etiam insolentius lapidata quibusdam proscissaq;. Etiam si apud Valerium libro tertio legitur, excõsul Crassus: quanquam sunt qui Ex consule, reponant. Expromittere quidẽ, ac expromissores apud Vlpianum, Pomponium Caiumq; comperi quandoq;. Nam exquæstorem non reformidat Iustinianus, qui tamen ab quæstore non uidetur disparatus, quando tamiam sic interpretantur. Cæterum creditur Iustinianus prorsum fuisse literarum expers: etenim Iustinus pater boues pauit, sed antea sues, mox materiarij fabri minister uilis. Iustinianum Sudas ex imperitia ἀναλφάβητον uocat. Fuit Iustinianus alter Constantini filius, quem ab resectis naribus ῥινότμητον uocant, meminit auctor Sudas.

Quibus gradibus diuina ad nos profluat illuminatio: rursumq; quibus ad deum nostra refluat mens. Cap. XIII

PRorsùm quibus gradibus diuinæ illuminationis ad nos usq; progressus fiat, rursum quibus mens nostra ad summæ claritatis contemplationem reducatur, non est hac parte omittendum, quòd cælestis hierarchia Areopagitæ Dionysii doctioribus, perspicacisq; ingenij uiris scienter insinuat. Etenim diuinum lumen in angelicam primum descendit naturam, & ab ipsa mox reuelationibus & diuinis demonstrationibus, & mystica sacri eloquij narratione ad nostram usq; intelligentiam participationemq; se transfundit. At humana mens eisdem rursum gradibus ad superna conscendens sacra diuini eloquij inspectione, cælestia secreta, & eam quæ in angelis est diuinæ claritatis illuminationem perpendit, ex qua paulatim in inuisibilium agnitionem succrescens, ad ipsum tandem diuini & summi luminis splendorem contemplandum conualescit. Vnum siquidem lumen ad multa se diuidit illuminanda, ut illuminata omnia ad unius claritatis aspectum similitudinemq; reformet. Claritas patris unius emissione simplicis radij & illuminatione per cuncta se diffundit & penetrat uniuersa, quoniam unam sapientiam pater genuit, per quam opera cuncta sua fecit. Verbum quippe patris lumen de lumine est, unum uerbum & radius unus. Et ipsum uerbum sapientia est, & ipsa sapientia lumen est procedens, quæ una de uno nata est, & propterea radius unus à claritate una, à quo illuminantur qui ad ipsum reformantur, ut luceant ex ipso & lux sint cum ipso, sicut ipse lux est. Et quum multa sint illuminata lumina, & uariè dissimiliterq; lucentia: unum tamen (ut diximus) lumen est, illuminãs illuminata omnia. Hæc contemplatio uera est, hæc item uera felicitas, quæ ambrosia & nectare animum alit, ut Plato inquit, hoc est diuina replet cognitione, ac inde uoluptate perfundit fœcundissima inexplebiliter.

De felicitate duplici, speculatiua & actiua, & utra excellentior uita. Caput XIIII

DE duplici felicitate alibi, quantum noſtra paruitas tulit, diſſeruimus. Nūc placita beati Thomæ adnectemus, quæ prius tradita reddēt tum locupletiora, tum uerò illuſtriora quoq;. In intellectu, inquit, ſpeculatiuam conſtituere uim poſſumus, cuius eſt finis ueritatis cognitio, & practicam, cuius eſt finis operatio. Et proinde duplex aſſignatur hominis felicitas: una ſpeculatiua, quæ eſt operatio ex uirtute perfecta cōtemplatiuaq;, quam ſapientiā dicimus: altera uerò practica, quæ hominis eſt perfectio, ex uirtute actiua quæ uocatur prudentia. Eſt autem operatio quædam iuxta prudentiam, & ſpeculatio ex ſapientia hominis, quatenus id agit ſolus. Eſt & quædam prudentiæ operatio, & ſpeculatio ciuitatis totius. Quamobrem in perpenſionē uenire actiua & ſpeculatiua hominis felicitas poteſt iuxta ſeipſum: poteſt & ciuitatis uniuerſæ. Forſitan uerò expectet aliquis, id item expendamus hac parte, Actiua ne uita præcellat contemplatiuam, an contra omnino ſentiendum. Ego uerò rationis huius examen reclinabo ſtudioſe, quando & idem doctor ſanctus quæſtionem ſibi excutiendam deſumpſit, dum ſeptimum explicaret Politicorum librum, ſpeculationem cōmonens longè anteire. Et præterea ex iunioribus aliqui non neglexerunt. Nos tamē M. Tullij ſententiam, uelut conniuentes, tranſmiſiſſe, haudquaquam è re literaria futurum, opinamur. Multi (inquit) & ſunt & fuerunt qui eam quam dico, tranquillitatem expetētes, à negotijs publicis ſe remouerunt, ad otiumq; profugerūt. In his & nobiliſſimi philoſophi, longeq; principes, & quidam homines ſeueri & graues, nec populi, nec principum mores ferre potuerunt. Et mox pauſiò, facilior quidē & tutior & minus alijs grauis, aut moleſta eſt otioſorum uita. Fructuoſior autem hominum generi, & ad claritatem amplitudinemq; aptior eorum, qui ſe ad rempublicam & ad magnas res gerendas accommodauerunt. Quapropter & his forſitan concedēdum ſit rempublicam non capeſſentibus, qui excellenti ingenio doctrinæ ſeſe dediderunt: & ijs qui aut ualetudinis imbecillitate, aut aliqua grauiore cauſa impediti à republica receſſerunt, quum eius adminiſtrandæ poteſtatē alijs laudemq; concederent. Quibus autem talis nulla ſit cauſa, ſi deſpicere ſe dicant, quæ plerisq; admirētur, imperia & magiſtratus, his non modò, non laudi, uerumetiam uitio dandum puto. Auguſtini quoq; non negligēda ſententia, quæ parte iſta uicem implebit auctarij. Siquidē illud enarrans propheticum, Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Duo (inquit) oculi ſunt, myſticus acutior, moralis dulcior. Non eſt otio mancipatus, qui uerbo dei tantum ſtudet. Nec maior eſt, qui extra operatur, quàm qui cognoſcendæ ueritatis ſtudio incumbit. Ipſa item ſapiētia maximum eſt opus. Et antefertur Maria quæ audiebat, Marthæ operanti.

Cur ore emiſſus lente ſpiritus calidus ſit, aliter uerò frigidus. Cap. XV

ANaximenem philoſophiæ ueterē ſectatorem, proditum memoriæ eſt, ita de calore, deq; frigore ſanxiſſe, ceu hæc ſubſtantiæ haudquaquam inſint, ſed affectiones cenſeri communes debeant, materiæ accedētes euariationis commutationis ue ratione. Addenſatum ſiquidē conſtipatumq; arctius eſſe autumat frigidum, rarum autē ac molle laxiusq; calidum, unde nō abſurdè colligi, nos calida quandoq; efflare, quandoq; & frigida: quippe caleſcere oris dum euadere, ac ſentiri. Id uerò inſcitè admodū, nimisq; imprudēter dici, coarguit ſum ſis labris ſi efflemus, ſpiritus caloris intimi proferat qualitatē: ſi uerò tantum non cohelicq; aerem, qui ante os ſit, quē eſſe frigidum, quia ſit multis, ijſdemq; frigidis uaporibus refertus, inficiabitur nemo. Proinde calfactionem eſſe ex nobis, at frigefactionem ex aeris extimi ui ſimul cum flatu incidente.

Quid ſit primò frigidū, aer ne, an aqua, an etiā terra. Cnephas, & nephos unde. Oleum cur diaphanū, & in primis leue. An chaos legi rectè poſſit in Euangelio Lucæ, Chaon quid. De Stygis aqua. Itē quid Latype. Chaos. Ades, Herebus.

Cap. XVI

Quod nam

QVod nam ex elementis principem frigiditatis locum habeat, non paruæ fuit apud ueteres quæſtionis: ſiquidem aeri contribuit hoc Stoicorum diſciplina: Empedocles uerò & Straton, aquæ. Nec deſuerint, qui frigoris ſubſtantiam, terræ attributā uelint. Stoicæ ſectæ rationes ferè ſunt hæ: quoniam ſit ignis lucidus ſimul & calidus, conſequens uideri, ut illi obiecta natura tum frigida ſit, tum obſcura. Vt enim lucido ſeſe opponit tenebroſum, ſic & calido frigidum. Et enim ſicuti uiſum confundit obſcuritas, eodem modo & tactū frigus. Calor uerò tangentis ſenſum diffundit, uti uidentis lumen. Proinde quod in natura principem tenebrarū uendicat locum, idem & frigiditatis uendicabit. Eſſe uerò aerem huiuſmodi, ne poetas quidem latuiſſe uidetur: quippe aeris nomine tenebras intelligi debere, ſicuti ex eo liquet plane,

ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθὺς ἵη,

Aer uerò aſſidebat nauibus profundus. Et rurſum alibi ad hanc ſententiam, Aerē quidem diſſipauit, & nebulam diſcuſſit. Porrò cnephas aerem dixere luminis expertem, uelut λιχνὸν φάους, id eſt luce uacuum. Et ab eadem claritatis priuatione, νέφος, id eſt conſtipatiorem aeris partem, nubiloſamq;. Deniq;, quod colorem neſcit, nec uiſum admittit, Ades dicitur, ἀπὸ τοῦ ἀειδὲς, & Acheron, ἀπὸ τοῦ ἀχαροῦς. Sed & eundem Tartari nomine intelligi uoluere de frigiditatis ratione: quod ex carmine Heſiodico liquere in primis poſſit, ταρτάρου ἠερόεντα. Nam & qui non citra tremorem obriguerit, dicitur ταρταλέος. Aſtipulatur & corruptionis ratio, quæ creditur tranſmutatio quædam in contrarium. Ignis uerò mortem eſſe aeris colligunt generationem. Quid, quod concretio eſt quidem aquæ affectio, ſed aeris opus, quippe ſuapte natura fuſilis aqua eſt, & congelationis neſcia. Cæterum aeriæ frigiditatis ui contrahitur conſtipaturq;. Vt uerò altiſſimum quodq; flumen eſt, ita maximè concretionis ferè expers uiſitur, aeris ui penetrare altitudinis ima nequeunte. Hac uerò parte obiter impingēda protinus Ariſtotelis ſententia eſt ex ſecundo Generationis & corruptionis, Ignis (inquit) eſt calidus & ſiccus, aer calidus & humidus, aqua frigida & humida, terra frigida & ſicca. Sciēdum tamen, ſingula corpora ſingulis qualitatibus præcipuè reddi inſignia, & terrā quidem ſiccitate, potius quàm frigore: aquam frigore magis, quā humore: aerē humore, quàm calore: ignē calore amplius, quàm ſiccitate. Quod Sophoclis quoq; interpres annotauit. Et mox Ariſtoteles, Vbi aquæ corrumpitur frigidum, ignis autem ſiccum, aer fiet. Si uerò ignis calidum, aeris autē humidum, terra conſurget. Quod ſi aeris calidum, terræ autem ſiccum tranſmutetur, aqua erit. At quando aeris humecta uis, terræ autē frigiditas, ignis emicabit. Hæc addita interim à me ſunt propter ſciolos, qui cum indocti ſint, & pauca reſpectent, facilè (ut inquit philoſophus idem priore eiuſdem lucubrationis libro) annuntiant, quod eſt nil acrius perpendentes ſentētiam proferunt. Sed ad inſtitutum redeo. At Empedocles aqueæ naturæ frigoris principem aſcribens locum, eodē fermè ratiocinij calle incedit. Nigrorem & frigus eiuſdem eſſe ſubſtantiæ coniectans. Sicuti eiuſdem eſt lumen, & calor, quod uerò non aeris nigredo ſit genuina, ſed aquæ, adijcere calculum putet ſenſus poteſtatem. Nil enim prorſum, ut ſimpliciter dicamus, aeris ui nigreſcere. Omnia uerò aquæ natura eiuſmodi euadere, quod manifeſtò deprehendas, albiſſimis in aquam coniectis linteis, quæ nigrorem madefacta contrahunt, qui & perſeuerat, donec caloris ui humor euaporarit uniuerſus, aut ratione quauis expreſſus euanuerit. Eadem & terram conſequitur affectio, ubi immaduerit imbre. Quo uerò profundior aqua eſt, eo & plus ſibi uēdicat obſcuritatis, proxima quæq; aere illuſtrante. Ex humoribus autem cæteris oleum præcipuè diaphanum eſt, quod aeris prouenit admixtione multa, argumento eſſe leuitatem, qua omnibus ſupernatet. Facere creditur & in mari tranquillitatem fluctibus inſperſum, non leuoris ratione lubricitatis ue uentis dilabentibus, ſicuti cenſuit Ariſtoteles, ſed quia diſgregat humorē, ac diſtinguit aeris potentia. Quin & à ſpongotheris effuſum ore oleum in imo maris luminis aliquid præſtat. Sed nec frigoris ratione aquam aer uicerit. Siquidem oleum item ex humectis omnibus plurimum habēs aeris haudquaquam frigidum eſt, & molliſſimè concreſcit. Quod uerò de corruptione dicatur, haudquaquam ueritati cōgrue-

re. Neq; enim in contrarium, sed à contrario corruptionem fieri, uelut ignis in aerem ab aqua. Propterea Aeschylus, etiam si tragicè, uerè tamen, inquit, πῶϛ ὕδωρ, δῆλω πυρός. Qua ratione aduersum flumini Vulcanum physicè in pugna Homerus confingit: & Archilochus non ineptè de ea, quæ contraria sentiret per fraudem: Altera, inquit manu aquam ferebat, ignem uerò altera. Et apud Persas supplicationis genus efficax maximè censebatur, si interminaretur supplex, ubi excidisset uoto, in profluentem se immissurum ignem. Aeris autem ui concrescere aquam, astrui ineptissimè & à ratione procul, quando aer ipse non utiq; concrescat. Neq; enim nebulas aut nubes esse concretiones sed crassitudinem humecti aeris & uaporosi. Adiuuant institutum cacumina montium eò altitudinis prouecta, ut nusquam ibi nubes, non nebula, non rosida uisatur humectatio. Quod indicio est, humectam uim & frigidam aliunde aeri permisceri. Quod uerò ima præaltorum fluminum gelu non contrahantur, ratio est: superficie siquidem concreta, exhalationibus meandi in superna libertas intercipitur, at illæ occlusæ reiectæq; inferiora calfaciunt. Quam rem comprobat amplius, regelatis aquis, copiosior sese promens exhalatio. Sed & eodem modo corpora animantium hyemali sydere coniectantur calidiora. Illud quoq; non inefficax indicium, frigoris principem locum esse in aqua, non in aere, quòd rigoris atrocitate inania uasa non ferè dissiliũt. At humoris plena multa, non figlini operis modò, sed ænea quoque. Adde, proprietates aquæ multas igni prorsum aduersas. Ante omnia caliditati sese obiectat frigiditas, sicitati humecta uis, mox & grauitas leuitati, omninoq; distinguendi ac separandi potestas inest igni: aquæ uerò ferruminandi (ut sic dicam) adglutinandiq; ac continendi potentia, ex humectandi facultate concretionẽ præstans. Cæterum suppetunt & pleraq;, quibus astrui terræ ualeat frigus: etenim sicuti est ignis claritate illustris, ita omnium obscurissima est terra, ac lumine prorsum uacua. Aer quippe in luminis uenit participatum, à sole dum luce oppletur, quam & per uniuersa diffundit. Terra uerò sola claritatis expers, solis radijs & lunæ perseuerat impenetrabilis, teporẽ admittens quidẽ, at luminis uim haudquaquam ob densiorem soliditatem: nam & eius intima, chaos nuncupamus & Aden Erebumq;. Quo argumento rectè opinati forsan plerique fuerint. Lucæ sextodecimo scribi, Et in his omnibus inter nos & uos, chaos magnum firmatum est. Etiam si minus me fallit, Græcè ita circumferri, χάσμα μέγα ἐστήρικται: quod chasma indicat magnum esse obfirmatum. Signat uerbum id secretionem hiatumq;: unde Aristoteli terræmotus chasmatiæ, ubi sidit terra, hiatq;. Sunt qui chaos putẽt, quod cælum inter ac terram est, inane, παρὰ τὸ χεῖσθαι. Chaon uerò, id est χαὸν, Lacedæmonij bonum dicunt. Vtitur eo uerbo uel Theocritus, sed ita ut generosum etiam indicet, aut uetus. Noctem porrò è terra genitam fabulantur poetæ, quam densitati corporis sese soli obiectantis ascribit mathematica disciplina. Eodẽ item obscuritatis argumento uidẽtur carminum conditores γλῶ μέλαναν passim nuncupare, id est terram nigrã. Cæterum, ratio hęc parum fortè probarit quod intẽditur, quoniam lucidorum pleraq; agnoscimus frigida. Et obscuris quandoq; caliditatis inest multum. At illæ frigoris cognatæ sunt potestates, grauitas, stabilitas, densitas, immutabilitas. Ex quibus aeri nil inest omnino, terræ autẽ adsunt, quàm aquæ magis multo. Quòd si humecti est, emollire: nam quod præcipuè humet, mollissimum est: Si item frigentis est, concretionem inducere, necessariò consequi uidetur, frigidissimum esse, quod sit maximè cõcretum, cuiusmodi terra est. Quod uerò natura frigidissimum est, idem & frigidum primò est. Itaque primò & natura frigidum, terra est. Id uerò & sensui obuium est: siquidẽ lutum est aqua frigidius: & terræ iniectu præcipuè ignis restinguitur: nam & ærarij ignito & liquescẽti ferro marmor inspergunt, ac latypen, id est friatos lateres fluori reprimendo, ac ita quadantenus refrigerantes. Sed & athletarum corporibus iniectus puluis frigefacit, & sudores restinguit. Quoniam uerò calore prorsum extrito, frigoris ui saxa uidentur concreta, unde & pagi Græco dicuntur sermone, hinc per saxa delabentes aquæ, atq; è montibus defluæ in primis frigere animaduertuntur. Sicuti, quam Stygis aquam uocant, comprobat euidentissimè, cui ex petra profluenti insignis inest frigiditas, dissilientibus uasis omnibus, asini modo ungula excepta, aut mulę, sicuti alij

prodidere

prodidere, ni mendosa sunt Græcorũ exẽplaria. Certè in libro περὶ πρώτου ψυχροῦ Plutarchus de asini ungula intellexit, quod facit in historijs item Iohannes Monachus in Alexandri mentione. At libro tricesimo Plinius, mularum ungulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapsus: nam Græce ὄνος, asinus est, mulus autem uel mula, ἡμίονος. Aut utrunq; est, aut forsan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus, ὄνου χηλῶ dicit: quanquam interpres, equi ungulam reddiderit. Porrò ut profundus maximè puteus quisque est, ita frigidam in primis aquam reddit. Quippe cui minimè extimus promisceatur aer. Deniq; terra aut nunquam aut uix peruritur, aere inflammato sæpius, ac fulgurante.

An seruitus sit præter naturam. Quot modis serui fiant. Vulcani & Dædali tripodes. Veneris statua mobilis. De duplici in nobis principatu, deq; Asiaticorum seruilibus ingenijs, & Persica seruitute, ac Iuliano imperatore. Cap. XVII

SEruitus ex ijs esse uidetur, quæ præter naturam sunt. Ita enim sancit Imperator, & præterea iureconsultus Pomponius, digestis De uerborum & rerum significatione, ac Florentinus digestis De statu hominum, Seruitus est constitutio Iuris gentium, qua quis domino alieno contra naturam subijcitur. Serui autem (inquit idem) ex eo appellati, quòd captiuos uendi, imperatores iuberent, ac per hoc seruare, nec occidere: qui & mancipia dicuntur, eo quòd ab hostibus manu caperentur. Seruos porrò aut nasci tradunt, aut fieri. Et nasci quidem ex ancillis nostris: fieri autem iure gentium, hoc est ex captiuitate, aut iure ciuili, quum homo liber maior uiginti annis ad pretium participandum sese uenundari passus est. At Syracusis seruilem scientiã quidam edocebat, pueros mercede instituens, ut coquinariam scirent, uel id genus famulatũ alium. Ad hoc pertinet magnopere Ambrosij præclara sententia: Manebat, inquit, ante uini inuentionem omnibus inconcussa libertas, nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia seruitutis exigere. Non esset hodie seruitus, si ebrietas non fuisset. Verum enimuero Aristotelis super his placita obseruanda amplius ex Politicorum primo, τοῖς δὲ παρὰ φύσιν δοκεῖ τὸ δεσπόζειν, νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δ' ἐλεύθερον. φύσει δ' οὐδὲν διαφέρει, διόπερ οὐδὲ δίκαιον, βίαιον γάρ. Videtur (inquit) nonnullis esse dominatio præter naturam, lege nanque institutum, ut serui habeantur aliqui, liberi autem alij: at natura nullum prorsus esse discrimen. Proinde nec esse iustum quidem, quando non abest uiolentia. At enim quum sine necessarijs impossibile sit uiuere, & bene uiuere. Nam & in artibus necessarium est, propria subesse instrumenta, si opus modò confici debeat. Equidem in re familiari idem contingere, in confesso est. At τῶν ὀργάνων τὰ μὲν ἄψυχα, τὰ δὲ ἔμψυχα, instrumentorum hęc quidem sunt animata, alia uero inanimata. Seruus autem quem possidemus, est quid animatum, & tanquam instrumentum super instrumenta alia. Quòd si organa possent uel solo domini nutu, uel per se præsentientia, opus suum exsequi: sicuti de statuis Dædali aut Vulcani tripodibus fertur, quos cecinit Poeta, sponte sua diuinum prodijsse in certamen. Nam & mobilem Veneris statuam ab eodem structam Dædalo scimus, infuso quod ἄργυρον uocant χυτὸν, id est argentum uiuum: sic & pectines pecterent, ac plectra pulsarent: nec architecti sanè ministris, nec seruis domini indigerent. Qui uero sui ipsius non est secundum naturam, nec regi potest nisi ab alio, hic natura est seruus. Nam genita pleraque distinguuntur statim, alia quidem ut imperent, alia uero ut pareant. Quin & in his, quæ uitæ expertia sunt, imperium quoddam reperias, ut in harmonia: siue quia semper in uocibus, quæ consonant, uox aliqua prædominatur, iuxta quam uniuersa dijudicatur harmonia: siue malis harmonicam elementorum in corpore mixto rationem accipere, in quo unũ aliquod semper prædominatur. Verum enimuero animal ipsum ex anima primum constat & corpore,

ὧν τὸ μὲν ἄρχον ὂν φύσει, τὸ δ' ἀρχόμενον.

id est, quorum alterum ui quadam naturali imperat, paret uero alterum. Cæterum considerare naturam oportet, non in corruptis utique, hæc quippe à naturali recesserunt serie: ideoq; nil officit, si minus id comperiatur uerum in omnibus, sed in ijs quæ iuxta naturam se habent

bent amplius. Perſpiciemus autem in animali imperium primò dominicum, mox & ciuile. Nam animus quidem in corpus deſpoticum exercet principatum: propterea ſignificantius dixit nobilis hiſtoricus, Animi imperio, corporis ſeruitio magis utimur. Mens uero in appetitum profert politicum, id eſt ciuilem regium q̃. Diuerſitatis uero huius inde promi ratio poteſt, quoniam moueri nequit corpus, ni motus initia ſortiatur ab anima, & ideo ei ſubijcitur prorſum. At appetendi facultas moueri non à ratione ſolum poteſt, uerum & à ſenſu, proinde non omnino rationi obnoxia eſt. Quam ob rem quiſquis tantum cæteros præcellit, quantum anima corpus, & beſtiam homo, hic uidetur ad imperandum natus. Nam & Solomon ſcribit, Stultum ſapienti ſeruiturum. At quorumcunq; eſt opus in corporis uſu, hi ſunt natura ſerui. Itaq; naturæ ui, alia quidem corporum robuſta uiſuntur ad neceſſarios uſus: alia uero recta & inutilia ad operationum id genus, uerum ad ciuilem uitam peraccommoda, etiam ſi diuerſum euenit quandoq;. Ex ijs uero arbitror profluxiſſe rationibus, ut mira in hac parte gentium uiſatur diuerſitas, alijs imperia germinãtibus, alijs iugũ ſeruitutis excutere neſcijs, quanquam (quod aiunt) Tyrrhenis ſæpe uinculis oneroſius moleſtiuſq;. Nam Ageſilaus Lacedæmoniorum imperator & rex, qui in Aſia multa ædidit præclara facinora, utriuſque linguæ certatim auctoribus concelebrata, ut accepimus, dicere conſueuerat, ὅτι τὴν ἀσίαν κατοικοῦντας ἐλευθέρους μὲν κακοὺς εἶναι, δούλους δ' ἀγαθούς. hoc eſt, eos qui Aſiã incolerent, eſſe liberos quidem malos, ſeruos autem bonos. Et, ne quid ſciens prætream, quod in claſſicis mihi ſit auctoribus compertum, lego Callicratidam eorundem Lacedæmoniorum nauarchum, quum interrogaretur, cuiuſmodi ei uiderentur Iones, reſpondiſſe, Liberos utiq; malos, at frugi ſeruos. Perſicam ſeruitutem, ut nimiam, libro De beneficijs ſecundo, taxaſſe uidetur Seneca: Homo (inquit) natus in hoc, ut mores liberæ ciuitatis Perſica ſeruitute mutaret. In Germanicis bellis Iulianum imperatorem laceſſentes militum pleriq; Aſianum ſubinde Græculum appellabant, & ſpecie ſapientiæ ſtolidum. Obiter uero id adieciſſe, nullum fuerit diſpendium operæ: hunc eſſe Iulianum, quem adulandi profeſſores ab hirſutie Capellam nuncupabãt apud Conſtãtium Cęſarem, ſed & loquacem talpam, & ſimiam purpuratam, & literatorem Græcum. Nec mirum, inuidiæ ſiquidem gloria ſemper obiecta. Nam Aemylianum Scipionem eatenus maleuolorum inceſſebant uoculæ, ut ſomniculoſum dicerent, ac prædicarent.

Seruorum ſpecies eſſe plures. Banauſi qui dicantur. Ergaſteriũ. Ligna ergaſima, cauſima, cocta, acapna, erepſima. Coctilia taberna, coactiliaria, coactilia, cathedraria. Axylon quid. Amurca. Amorgæ. Amorginæ ueſtes. Amorgis. Erepſimon. Xyloſis. Diaxyla. Dialectica. Diaporphyra. Xyla. Thetes. Theſſæ. Peneſtę. Cillycirij. Arotræ. Encyclij qui ſint, & in ordinem redacti. Athenarum ordines quatuor. Cap. XVIII

Caeterum uarias eſſe ſeruorũ ſpecies, ex electiſſimis compertum nobis auctoribus eſt: ſed (inquit Seneca) ſibi ſeruire, grauiſſima ſeruitus eſt, quam tamẽ diſcutere facile eſt, ſi deſieris multa repoſcere, ſi deſieris tibi ferre mercedem, aliàs aſſidua eſt & ineluctabilis, per diem & noctem æqualiter premens ſine interuallo, ſine commeatu. Ex alijs uero ſunt, qui χθρυῦπες, hoc eſt manuales uocantur, hi ſunt uel nominis argumento, qui manuum opera uiuunt. Vnde & chirurgi nuncupantur. Nam hedræi dicuntur, quaſi ſedentarij. In quibus recenſeas & banauſos, id eſt manuum opera utentes: quorum officinæ dicuntur ergaſteria in Canonicis decretis, ab ἐργάζεσθαι. Vnde & ergaſima ligna, quibus in operibus utuntur materiarij. Nam cauſima, ſunt igni deſtinata: inter quæ cocta recenſueris, ne fumum faciant: quæ etiam acapna dici ualent. Quanquam apud Galenum eo nomine, ligna omnino arida intelligunt eruditi. Coctilitia fortè taberna hinc dicitur Iulio Capitolino in Pertinace: Pater, inquit, eius coctilitiam tabernam in Liguria exercuerat. Paulo antè materiarium fuiſſe negotiatorem tradit Pertinacem. Sunt codices, qui coactiliariam præferunt tabernam: ceu Pertinacis pater, coactor fuerit. Niſi quòd Vlpiano De auro & argento legato, quod eruditis eſt adnotatum, coactilia dicuntur inuolucra omnia ueſtibus uinciendis obuoluendiſque: ſicuti ſubſelliorum integumenta

gumenta, Florentinus cathedraria nuncupauit. Cremia ligna, Columellæ ſunt tenuia, phrygia Græcis. Habentur & ligna erepſima, tectis concinna: quæ ξύλωσιν dixit Thucydides. Axylon ὕλλω, apud Homerum interpretantur polyxylon peritiores, ἀπὸ τοῦ ξυλίζεσθαι, ut in quam lignatum nemo perrexerit. Diaxyla intelliguntur, quæ intus probiore ſunt materia, ſolidioréque, uelut in medio lignea prorſum. Nam & dialeucum Plinius medio candidum interpretatur, ſic & diaporphyra per medium purpurea accipimus. Adnotatum lureconſultis eſt: xyla, id eſt ligna, dici Græcis naues lignis è paludibus ſubuectandis deſtinatas. Nam xylophagia Hieronymus interpretatur uermes albos, obeſos, qui nigello ſint capite, ac è lignorum naſcantur carie. Sed & nomine eodem cenſetur mons Eubœæ Caphareus, quod Lycophronis interpres ſcribit. Eſt tamen erepſimon herba quoq; & planta infructuoſa. Erepſima item ornamentis apta nuncupari poſſent. Sciendum autem, amurcæ liquore macerata ligna prorſum ardere citra fumi moleſtiam. Amurcam uero dicunt amorgen Græci: quanquam & uini fœculentiam appellatione eadem intelligunt quandoque: ſed & herbam purpuream ueſtibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginę. Quanquam & prætenuis harundineæ paniculæ portio dicitur amorgis. Sed redeo unde ſum digreſſus. Banauſi, ſordidi habentur artifices, quoſq; ab honoribus ſecluſere plerique, prius quàm principatum uel inſcita & pullata plebecula cœpiſſet affectare. Etiam ſi ſeruile nomen illis propriè competit, qui unius ſunt mancipati ſeruitio. Qui uero publicitus id agunt, banauſi rectè nuncupantur, ac etiam θῆτες, hoc eſt mercenarij. Quamuis non me fallat, Dionyſium ſcribere, ab Athenienſibus clientes dici thetas, à ſeruitute: ſicuti à Theſſalis penestas, de paupertatis ratione: & ſi initio meneſtæ uidentur nuncupati, quod καταμένειν immanere ſignat: quoniam pacta cum Theſſalis ſeruarint, quibus ſe in ſeruitutem addixerant, ne educerentur ex regione aut perimerentur. Hos etiam, latrias uocat Euripides. Apollonij interpres auctor eſt, Athenienſes item theſſas uocare tenuioris fortunæ mulieres, quòd mercede ſeruirent, hoc eſt παρὰ τὸ θητεύειν ὑδὶ μιᾷ ᾠδῇ: formatur autem (inquit) ratione eadem à θὴς θῆσσα, ſicuti à λῃὸς λῃῆσσα. Iulius quoque Pollux ita ſcribit: Pelatæ ac thetes, liberorum quidem nomina ſunt, ſed qui ob unum inopiæ nomen tamen ſeruiant: quemadmodum in Creta cillicyrij & arotræ apud Syracuſanos. Theticus ordo Athenis erat quartus, cenſus ratione: nam principe loco fuere pentacoſiomedimni, ab medimnis quingentis: uelut quingenimedimni, qui neceſſitate urgente, talentũ pendebant, id eſt aureos ſexcẽtos, aliàs tributi expertes erant Athenienſes, ut indicat Thucydides. Dicebãtur autem ſic, quòd tot terræ metra, id eſt menſuras ararent. Secundi ordinis habebantur ἱππεῖς, id eſt equites, quoniam alere equos poſſent: hi metra arabant trecenta, ſemitalentũ pendebant. Zeugitæ metra colebant du centa, ab equis dicti iugalibus, minas hi decem cõferebant. Theticorũ poſtremus erat locus, qui opifices intelliguntur, ab gerendis magiſtratibus ſemoti & tributorũ exſortes. Ariſtoteles in Politicis famulatus quoſdã encyclios uocat. Nos quoq; (inquit) miniſtris illis plurimũ iraſcimur, quibus maximè utitur πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. Circulares famulatus Latinè poſſumus nuncupare. Encyclia uero, ſpectacula dicũtur à Philoſtrato in Adriano: Ea (inquit) ut plurimum ſunt ὀρχιστῶν. Encyclius item homo à Græcis appellari uidetur, quem in ordinem redactum dicere Latini cõſueuere. In ordinem redacti, inquit Priſcianus libro decimooctauo dicuntur, qui cõtemptui ſunt, inter uiles numerati, & abiectos: id quod & T. Liuius comprobare uidetur: Tribuni plebis (inquit) in ordinem redacti, pro cõtemptiſſimis habiti ſunt. Eruditè quoq; illud dicere conſueuimus, Encyclion tibi eſt, in ijs aberrare quod eſt promptum, familiare, uniuerſale. Eunapius de Carino, ἀλλ' ὧν ἐγκύκλιον αὐτῷ, καὶ πρόχειρον τὸ τὰ ποιαῦτα ἁμαρτάνειν. Dicimus & encyclion penſionẽ pro annua. Eſt & encyclon genus ueſtis quoddã: unde & pherencyclon. Nã encyclera, machina fuerat lignea, ſubiectis rotis. De encyclia uero doctrina, ex Quintiliano, Plinio, cęteris, notius eſt, cẽſ ut ingeri à me quicq; hic arbitrer oportere. Mancipia uenalia et uſualia legimus apud Martianũ iureconſultum.

De Cretenſium ſeruis, & Spartanorum Helotis. Inibi quid cryptia. De ſeruis item ſale commutatis. Qui dicatur propriè δοῦλος, & qui cæteris. Quid

tityrus

tityrus, tatyras. Ministri publici. De epharmiotis, seu amphamiotis. Mnœa seruitus quæ sit. Mariandyni, chrysoneti, chrysendeta. Muscæ quas dicunt helios. ἕλη quid uocẽt Græci. Asparagus helius cur. Latris. Atmenus. Scythæ ministri, siue toxotæ.

Cap. XIX

CRetensium seruos, sicuti aliàs commeminisse nos arbitror, legimus appellari consuesse epharmotas: quibus, ut auctor in Politicis Aristoteles est, cætera permittebant omnia, gymnasiis modò interdicentes & armorum possessione. Quanquam fuere & qui nuncuparentur Mnœus cœtus, quos item Cretensibus seruiuisse, prodit historia. Sed eorum fermè illa conditio fuit, quæ Mariandynorum, qui à Milesiis subacti, in contemptum diuendebantur. Horum etiam, sed perobscurè, meminit Plato libro De legibus sexto. Etiam si fuerant & Mariandynorum doryphori, leniendæ seruilis asperitatis gratia nomine accersito: de quibus Pollux, & nos infrà auctores habemus: & in secundo Rerum Cretensium Sosicrates prodit, publicam seruitutem in Creta dici mnœam, sicuti priuatos uocant amphamiotas, qui iure belli in seruitutem recidissent, quamuis indigenæ forent. In agris uersaban tur hi, sicut in ciuitate chrysoneti. At chrysendeta Martiali, lances sunt auro litæ. Plutarchus uero Lucullo datum ab Ptolemæo scribit, smaragdum χρυσήλεφον, id est auro ligatum, in quo illius uiseretur insculpta imago. Tria seruorum genera adnotasse Aristoteles uidetur, ubi ait, At multo magis putandũ est, fore illos graues & insolentes, quàm illas quæ apud quosdam sunt εἱλωτείας τε καὶ πενεστίας καὶ δουλείας, hoc est helotias, penestias, dulias. De penestis iam diximus. Helotæ uero dicebantur Lacedæmoniorum serui, ducto nomine (ut scribit Thucydidis interpres) à Laconiæ ciuitate, quam Helos uocant, cuius etiam meminit Homerus,

καὶ Πελεὸν καὶ Ἕλος καὶ Ἀμφίον.

nomen habet: quia est ἐν ἕλει, hoc est in palude. Ciues nuncupantur Helotes, item Heleei & Heleatæ, regio Helotia. Proditum memoriæ est, finitimos cunctos, licet Spartanis subiectos, paribus tamen legibus ac iure uixisse in ciuitatis societatem accitos communionemq; magistratuum, eosq; Helotas nuncupatos. Cæterum Agin Eurysthenis filium ius illud dignitatum æquabile ademisse, ac iniunxisse, ut Spartæ tributa conferrent: & reliquos quidem paruisse: Helæos autem, qui Helos habitarent, defecisse. Ipsos inde ui et armis superatos, in seruitutem damnatos perpetuam, certis quoque dominis eorum conditionibus iunctis, ut nullo pacto liceret aut libertate donare, aut extra filotica originẽ traxere. Hosce Liuius castellanos fuisse antiquitus dicit, & seruitus Helotica originẽ traxere. Hosce Liuius castellanos fuisse antiquitus dicit, agreste genus: qui & antè paulo castellanos agrestes nominarat. In Rhetorico lexico inueni, genus quoddam muscarum dici helios, fortè sic in paludibus obuersantes intelligas: eas uero uocant ἕλη. Sunt qui ἕλη interpretentur stirpibus loca obsita, cuius sunt modi sepes, atq; item fluuiorum ripæ, ac omnino loca uliginosius madentia. Vnde asparagum syluestrem ἕλειον subinde appellauit Paulus Aegineta. In collectaneis Rerum rusticarum apud Græcos libro secundo, Helium dici uinũ comperi ᾧ τοὺς ἕλειτογιγνόμενον. Scribit Herodianus, helotas quoque appellari satyros, qui sint apud Tęnarum. Erant uero Helotæ publici quodammodo Lacedæmoniorum serui, quibus habitacula quædam præscripserant, & ministeria certa. Auctores sunt, Helotas agrum solitos colere, antiquitusq; institutos retulisse reditus, ac execrabile habitum, si quis plus mercedis à quoquam exegisset. Inuulgatum & illud à conditoribus scio: Spartæ liberum, maximè liberum esse, seruum etiam seruum in primis, id est τὸν ἐλεύθερον μαλιστὲ ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μαλιστὲ δοῦλον. Quod in Pannonia, siue (ut nunc loquuntur) Hungaria, obseruari in primis accipio, uulgato inter eos adagio, non rectè dici seruitutem, nisi in Pannonia: adeo, ut adstruant id quoq;, posse ubiq; gentium peraccommodè seruire, qui alicui eorum hominum fuerit illis in locis famulatus. Sed ut ad Spartanos redeam, inde erat execrabile facinus Cryptiæ, id est Φλεγμονίας. Seruitutis Helotiæ meminit sexto Legum Plato: quam dicit dubitationem facere maximam, contentionemq;, quum alijs bene, alijs contrà uideatur instituta. Omnino execrabiles Spartanis serui fuere, manifestum

manifestum id cryptia facit, cuius modò meminimus, quam que Lycurgo contribuit Aristoteles, negat Plutarchus. Ei uero à latitando inditum nomen. Siquidem qui iunioribus præfecti erant, ex ijs qui præstare prudentia uiderentur, in regionem alium aliò emittebant, gladios modò secum, & necessaria alimenta exportantes. Illi uero, quàm poterant occultè sese interdiu abdebant, noctu uero prodeuntes, quotquot ex seruis adepti forent, contrucidabant. Quod in Peloponnesiaca historia Thucydides significat. Scribit Plutarchus in Aristide. Ephoros quandoque Spartanorum quinq; millia aduersus externos (sic enim Persas appellabant) emisisse, quorum unusquisque septem secum Helotas traheret. Mos inoleuit quandoque, ut mercatores salis uim magnam in mediterranea subuectantes, à barbaris plerunque gentibus, eo nomine mancipia reciperent. Thracum uero populis peculiare fuit in primis, sale mancipia commutare, quæ inde πρὸς ἁλὸς ἠγορασμένα dicebantur, id est sale coempta comparata ue. Addit Eustathius nuncupari quoque ἁλώνητα δουλωθεία, quæ intelligit ὠνητα, id est empta usu. Lemnij etiam uino mancipia sibi quærebant. Seruis autem argento comparatis primum usos esse Chios, Græci produnt. Hinc genere quodam proprij, uænales dicimus nouitios: nam uænalitij, uenditores sunt Ciceroni. Inter administros uero publicos, qui inconcinnè quippiam agentes uel dicentes cõprimerent, fuere qui dicebantur Scythæ & Toxotæ ac Peusinij. Apud Romanos pergentibus in prouincias magistratibus præministrabant seruorum uice, qui dicebantur Brutiani, tanquam in scenicis fabulis lorarij nuncupati, & quos iussi erant, uinciebant, conuerberantes quoque. De Brutijs uero populis ratio propagata nominis est. Est seruitutis imago quædam, ubi quis principis alicuius ligium se hominem facit, ac in illius uerba iurat. Dicitur ligius, quia illum princeps pollices eius suis ligans, fidei imperijsq; suis uincit, ac obnoxium facit. Iureconsulti recẽtiores inter genera feudorum, quæ à fide augurantur dici, ligium habent. In quibusdam in Theocritum enarratiunculis obseruaui, quo ad ea quæ ex Aristotele paulo antè protulimus, facit quadantenus. δοῦλος (inquit is, quisquis auctor fuit) & οἰκέτης differunt, uti in secundo De concordia prodit Chrysippus: nam est οἰκέτης, qui etiamnum seruitutem seruit. δοῦλος autem, ἀπελεύθερον indicat, id est libertum & uniuersim ministrum quemlibet, ac etiam subditum, ut prodit Ammonius. Latris, testimonio eiusdem, uocat, qui bellica necessitate ad seruitutem recidit. Atmenus, & seruum indicat & subditum. Sunt & qui deorum administros dici tityros arbitrentur. Tatyras uero apud Athenæum est phasianus. Quidam esse tityrum putant, simiam caudæ breuioris.

Qui dicãtur apolides, & insularij. Expenditur locus in carmine obscœno. Salutigeruli. Mesaulij. Mediastini. Mesonautę. Symbolę. Literati serui. Eorundem nomina plura. Saccularij. Directarij. Saccaria nauis. Saccariã facere. Admissionales. Cẽsuales. Metata. Epimetatica. Metator. Mensor. Nautebatæ. Mediastuticus.

Cap. XX

APolidas uero seruos Iureconsultis dici inuenio uiles, qui sine ciuitate in opus publicum perpetuò dantur, in insulas que deportantur, siue in ministerium metallicorum, ad quæ fœminas quoq; damnari in perpetuum solitas, accepimus: sicuti in salinas item, & sulphurarias. Meminit Martianus digestis De pœnis. Deportationem in insulam significat etiam Seneca, Magis ignosco ei, qui uulnus inimici, quàm qui insulam concupiscit. Sunt qui seruos insularios putent indicatos in carmine obscœno illis uersiculis,

Ductor ferreus insularis, æquè
Laternæ uideor fricare cornu.

Nam & genus ferratile in Plauti Mostellaria legimus de seruis dici, qui compediti habentur, quiq; ferritribaces sunt, ut Plautina utamur nouitate, hoc est qui annulatis cruribus atterunt assiduè ferrum. Versiculi Plauti sunt hi,

Cis Hercle paucas tempestates Tranio
Augebis ruri numerum, genus ferratile.

Alij Vulcanum intelligere malunt, in insulis ducendo, id est producendo ferro exsudantem

dantem, capto inde loci colore: quòd ignis laterna occlusus cornea, dum, quæ sua natura est, surrigitur, atterendo hinc inde cornu, coeuntium imaginem exhibere quandam uideatur. Id & si uiolentum quiddam resipit, ac durum, ne absurdum dicam, apposui tamen, ut studiosorum decuriæ pro ingenij captu ad libram, & amussim reuocent, quærem Latinam iuuātibus prodita sunt, ut omnes protinus articulo tractemus molli. Ipse malim opus in subterraneis facientes intelligere, quoniam (ut scribit Plinius) cuniculis per magna spatia cauantur montes ad lucernarum lumina, multisq; mensibus non cernitur dies, proinde laternam hi circumferentes assiduè, atterere quodammodo uidentur, & amplexari comitem: nusquam, ne transuersum quidem unguem, aut lente Aegyptia latius (quod aiunt) amittentes. Salutigerulos, Plautus seruos nuncupat, qui iussu dominæ hunc illum salutant, suntq; nuntij & renuntij. Quāquam sunt & Apuleio salutigeri dij, uidenturq; esse hi, non qui salutem dant, sed qui nuntiant tanquam interpretes & administri superiorum. Plauto eidem damnigeruli nuncupātur serui, item gerrones ac bonorum exagogæ, ut qui ad scortilla etiam inficetissima dominorum bona iussi efferant. Viridarios nuncupat seruos Vlpianus, curæ uiridiorū præpositos. Sunt autem laboleno uiridia arboribus uirentibus loca consita, quæ uiridaria item dicimus. Mesaulium inuenio apud Homerum dici seruum quendam Odysseæ quartodecimo,

σὶν πᾶσι δίεσσιν ἑῷμι μισθάλιος, ὅν ῥα συβῶτης
αὐτὸς λίπτεσθαι οἰος, ἀκριχόμενόν περ ἄνακτος.

Mesaulium quidem dici reperias mediana ianuam, uel in aulæ meditullio locum. Fortè uero Mesaulij fuerint, quos Latinè mediastinos nuncupare mos est, quo nomine significantur, qui abiectissima quæque munia inter seruos obibant. Cuiusmodi uisimus in aulis principū lignarios baculariosq;, quorū una illa functio est, ut omnibus pareant. Sicuti in nauibus mesonautæ, de compari genere seruitij dicuntur Vlpiano, qui & mediastinam operam appellat, qualis est atriariorum & focariorum. Quanquam in Græcis codicibus quandoque μεσονάυτην inuenias scriptū. Mediastuticus autem summus erat apud Campanos magistratus. Adde, quod in Catilinam M. Tullius inquit, Magnopere contemno exercitum collectum ex senibus desperatis, ex agresti luxuria, ex rusticis mediastinis. In quo tamen loco sunt codices, qui præferant, mediatulis. Nautebatas intelligunt arrepentes per funes nautas: tametsi perperam id interpretantur non nulli, uelut etiam metata, quæ sunt partes domus militibus (uti assolet) in Vrbe, uel alibi, gratia hospitij assignatæ à mensoribus: unde epimetatica dicebant, inscriptiones foribus impingi solitas, quibus innotescebat, cuinam destinata foret domus, quem uocant metatorem, seu foret miles, seu hospes quoque. Mediastinorum meminit Columella. Sed & in Epistolis Horatius,

Tu mediastinus tacita prece rura petebas.

Vbi Porphyrio mediastinum accipit mediæ ciuitatis incolam. Sed & in balneatoris officio intelligi posse mediastinum, putat. Marcellus pro balneatoribus, mediastinos exposuit, itemq; pro ministris & curatoribus ædium. Priscianus interpretatur, quia in medio stent lauantium in balneis. Inter administros recensentur à quibusdam palmones. Sunt & hercitæ, qui in agris modò uersentur serui. Habentur item mnotæ, sed nobiles hi intelliguntur serui. Azos item inuenio in seruili genere. Nam propolon dici ancillam putant, quæ scortillum egerit prius. Apud Lacedæmonios ancillæ nuncupantur chalcides quoque. Fuere inibi & qui dicuntur eunacti. Sed qui uocabantur mothaces, liberi quidem erant, at non Lacedæmonij. Quos autem libertate donassent hi, nunc aphetas pronuntiabant, nunc etiam adespotos, aut erycteras. Alios item desposionautas, qui classes conscenderent. Erant & neodamodes. Sicyonij suos habuere catanacophoros: sicut Arcadij, prospelatas. Capsarios Paulus intelligit, qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipiunt. Saccularij autem apud eosdem lureconsultos intelliguntur, qui uetitas artes exercent, ac in sacculos partem subducunt, partem subtrahūt. Scitu non indignum, Thylacophoros ab Græcis appellari eos, qui sacculis scorteis aromata circumferunt: siquidem conceptacula id genus, thylacos dicunt, ac thylacia: unde & thylacitis nardus est nuncupata, quoniam ab negotiantibus ex Cilicia Syria'que

saccis

saccis subuectaretur. Vt huc forsan spectet nauis illa saccaria apud Quintilianum octauo libro: & saccariam facere, hinc quoq; sit Apuleio. Verum ad institutū redeo, si commonuero prius, Saccophoros inter hęreticos recēseri Codice De hæreticis, lege Ariani. Sunt & directarij, quos multi diætarios etiam dicunt, quòd in alienas se dirigant domos, tanquam παροβάται, ut uocant Græci. Literatum in Cassina Plauti pro seruo accipiunt, qui literis sit inustus: super quo non excidit factam nobis alibi copiosius mentionem. Sicuti symbolæ item dicuntur plagæ, quibus seruilia inscribuntur corpora à multis, perinde ac in conuiuijs collectitijs, id est symbolis, quæ commessalia uocant & conferta, quisq; nummos confert, ne sit exsors & asymbolos. Nisi malis inde uocabulū inflectere, quia βολὴ percussionē signat, ut sint symbolæ, multifariæ, multijugesq; incussæ plagæ. Videntur & symbolæ auxilia militaria, Plutarchus in Marco Antonio, Iniustum esse à bello mulierē reijcere, συμβολὰς πλικάντας διδοῦσαν. sed pugnam quoq; indicat & congressum quemlibet, uerbum id: quin & quod ad instruendum confertur conuiuium. Symbolum Christianum esse ab apostolis per partes concinnatum, ex ueteribus qui tradat, parum comperi. In Concilio Niceno à patribus traditum, legisse uideor. Arcarium dicere seruum Scæuola uidetur, qui domini arcam curat, & rationes. Sunt & arcarij, arcarum fabri. Admissionales appellat in Alexandro Cæsare Lampridius ministros, qui adire principem uolentes admittēdos curant: sicuti apud Iulium Capitolinum censuales esse uidentur, qui senatui subseruiunt.

De seruili genere quid sentiēdum. Non seruis modo, sed & iumentis beni gnè impertiēdum. Hecatompedon quid. Plinius illustratur cum Aristotele. Seruorum tractandorum ratio. Magistratus, quem uocant Iouis Olympij famulatum. Cap. XXI

SImus profectò, inquit libro De legibus sexto Atheniēsis ille apud Platonē hospes, quod fateremur omnes, Seruos quàm beneuolētissimos atq; optimos esse habendos, quando eorum nonnulli ad uirtutē quamlibet meliores, quàm fratres & filij, domos & rem dominorum omnem, interimq; & ipsos seruarūt dominos. Quanquam sunt pleriq;, qui nil prorsum in animo seruiente integrum extare opinentur, proindeq; eiusmodi hominibus nil omnino credendum. Quod & sapientissimus poetarum testatissimum fecisse uidetur, quū Odysseæ decimoseptimo ita scribit, quod & alibi relatum nobis opinor.

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνδρῶν, εὖτ' ἂν μιν τῆσι δυλίοιν ἡμαρ ἕλῃσι.

Dimidium, inquit, uirtutis Iupiter illis aufert, qui seruitutis necessitatem subiere. Scribit Dion, in seruile genus id inuulgatum, ac in theatro pronuntiatum quandoq;, ὅτι ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας, quòd intolerabilis est mastigias fortunatus. Catonē porrò seniorem legimus, per se filium literis imbuisse, etiam si seruum Chilonem haberet grammaticum, qui & compluribus aperuerat ludum pueris. Indignum (credo) ratus, filium suum, si fortè hebetior foret, ab eo reprehendi, qui seruituti obnoxius foret, ac aurem distorqueri. Idem senio debilitatos, ueluti muta animantia, eijcere ac distrahere consueuerat, ceu commodo intercepto, nihil humanitati ipsis debeamus hominibus: quanquam latiorē multo benignitati, quàm iustitiæ locum impartiri sæpe spectemus. Quippe equis canibusq;, ubi confractæ laboribus uires sunt, non pabula modo, sed & debita senibus indulgētia à bonis contribuitur uiris. Nam & Athenienses, quum Hecatompedon substruerent (Est uerò id Athenis templum, quod & Parthenon dicunt, ex specie ac concinnitate ita nuncupatum, non de magnitudinis ratione, sicuti Græcorum pleriq; interpretātur, & nos alibi commeminimus) quotquot ex mulis egregiam nauassent operam, uinclis solutos liberè pasci permisere. Quibus quodammodo emissis manu, quum sponte quispiam operam præstaret, & iumentis quæ ad Vrbis arcem currus subuectarent, exhortantis specie ducis præcurreret, ut publicè ad extremum uitæ connutriretur, interposito decreto, sanxerunt. Id quod eo subtexui libentius, quod insigniter ista felicissimam Plinij breuitatē illustrant, necnon Aristotelis libro De animalium historijs sexto. At enim perspicuum mihi uidetur, Plato inquit, quoniam diffi-

culter domatur, subitq; iugum homo, & ad necessariam distinctionem serui à libero & domino re ipsa deduci, ægrè patitur, difficilem admodum possessionem esse hominē. Quod exemplo ex crebris Messeniorum rebellionibus innotescere potuit amplius. Ciuitates præterea, quæ plerosq; eiusdem linguæ seruos habent, manifestius fecere, quot quantaq; hinc consequantur mala. Piratarum quoq; latrocinia, quæ prope Italiam scatuerunt plurima, non aliunde propagata cernuntur. Cæterū remedio sunt rationes duę, ut qui facilè seruituri sunt, nec eiusdem patriæ sint: & quàm maximè fieri possit, inter se dissoni, educenturq; rectè non ipsorum modò gratia, sed dominorum multo magis. Est autem recta horum educatio, ut nulla ipsis contumelia inferatur, iniuriaq; hi multo minus, si fieri possit, quàm æquales, afficiantur. Porrò castigandi cædendiq; semper iure sunt serui. Neq; ita monendi ut liberi, ne molliores fiant: alloquutio omnis cum seruis quodammodo imperium sit: neq; locus ullus cum ipsis seu fœminis seu masculis habeatur. Quod multi stultè facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem uitam & sibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt, obliti uel dicti ueteris, quo sancitum est, Non esse otium seruis, ac ne auribus quidem scalpendis: sicuti est apud Lucianum. At senior Cato ita sanciebat, ἢ πρᾶξαι τὰ τῶν ἀναγκαίων οἰκοδομῆν ἢ δοῦλον, ἢ καθεύδειν. id est, seruum oportere aut quid domi necessariorum obire, aut dormire. Adnotatum Paulo iureconsulto, Seruum in facinoribus domini, dicto audientem esse non debere. Sed nec parte ista Peripateticorum principis placita ullatenus prætereunda, qui Oeconomicon primo, postea quàm inter ea quæ possidentur, primum & necessarium maximè optimumq; ac principalissimum esse hominem prodidit, proindeq; seruos bonos ac frugi in primis esse parandos, quorum species sint duæ, ἐπίτροπος καὶ ἐργάτης, hoc est curator & operarius: infert deniq; quoniā uini potus etiam ingenuos sæpe ad iniuriam compellit, indeq; etiam gentium pleræq;, ut Carthaginienses, in militia abstineant eo, manifestum fieri, seruis aut nil prorsus aut parum omnino uini esse impertiendum. Cibaria uerò largius contribuenda. Deinde eos censet ad obeundum opus cum primis strennuos & perutiles, qui nec meticulosi sint, nec audaces nimium & uiriles. In seruili autem mentione hac illud ex historia non prætereundum fuit, Syracusis magistratum honoris exquisiti, quem Iouis Olympij famulatum appellarunt, ab Timoleonte institutum, primumq; Olympij Iouis famulum fuisse Callimenem. Dignum uerò scitu, ab magistratu eo annos inibi mitti in digitos consuesse, uti à consulibus Romæ.

Serui mali cōditio ultima quæ sit. Itē de pileatis seruis. De lapide emptus apud Columellam qui sit. Pausicape quid. Tribunos capitalia uindicasse, sontiū seruasse uincula, pecuniā signasse. Pragmaticus status qui. Tribuni Rufuli in re militari. Pragmatica sanctio. Pragmaticarij. Cap. XXII

SEruorum malorum conditionem ultimam legimus in Quintiliani declamationibus. Ea erat, quum sine exceptione uænales proponebantur, cuiusmodi ferè pileatos intelligo seruos, quorum nomine uenditor nil præstaret, ut scripsit Cælius Sabinus, & octauo Noctium Atticarum Gellius repetit. Eius rei causa erat, quòd illiusmodi mācipia insignia esse in uēden do deberent, ut emptores errare & capi non possent. Sicuti etiam antiquitus iure belli capta coronis induta uænibant, immoq; sub coronis uęnire dicebantur. Ad pileatos ferè seruos, quiq; nulla exceptione uænum irent, arbitror illud Columellæ referēdum ex Agricolatione, de lapide noxium: in cuius enarratione desudarunt doctissimi quiq. Siquidem ad præconis lapidem, ubi distrahi mancipia consueuissent, referendum alij putant: sicuti in Pisonem Cicero de lapide emptos appellat tribunos, qui essent mercede corrupti. Verum ieiuna prorsum nimisq; imperfecta expositio est, ut qua Columellæ sensum minus assequare, quod amplius intuenti, uelut ab asini prospectu liquebit exacte. Alij ad Tarpeiam recurrunt rupem, ex qua deturbari nocentes solerent. Quam sanè sententiam non eatenus risu excipiendam arbitror, ac Lynceis uidetur. Neque tamen de præcipitatis è saxo intelligendum commonstrat, quum nihil minus agat mortuus, quàm agrum colat. Hoc enim sensisse uiros eruditos, perridiculum est: sed eos

sed eos uerius, qui adobruti sceleribus ac mortiferis flagitijs, digni sunt, qui iamiam precipitentur: aut qui periculum id adierunt quidem, reuocati tamen emissiq; ratione aliqua sunt. Sicuti & uulgò dictitari audimus, à furca redemptum esse aliquem, ex medijs quem supplicij faucibus liberatum intelligimus. Hanc uerò sententiam uitro sidonio, & helectro (quod dicitur) clariorem arbitramur. Verum id impendio aduertendum: ingenijs magnis obrepere plerunq;, uti præsignia conuellant nomina, morsumq; ita infigant auidè, ut uel aculeum relinquant, quod etiam Quintiliano usu uenit quandoq;, sicuti libro tertio in Statuum ratione, ubi Ciceronem ex primo Rhetorico de negotiali statu, in quo de futuris quæstio est, sicuti an forti uiro dandum, quod concupierit præmium, refellere conatur. Quum tamen illius sententiæ calculum adijciat Hermogenes quoq;: ita enim scribit, πραγματικὴ δίκη ἀμφισβήτησις πολὺ πράγματος μέλλοντος, ἐὰν δεῖ χρήσασθαι τούτῳ, ἢ μὴ χρήσασθαι, δοῦναι, ἢ μὴ δοῦναι. οἷον βουλόμενται ἀθλητάς, ἐὰν χρὴ διαίταν αὐτοὺς ἐν μαραθῶνι ποιήσαντας τὴν βαρβαρικήν. Pragmatica sanctio quæ sit in Codicis Iustiniani præfatione, non ita magno labore discutient uel mediocriter eruditi: & interpres eam intelligit, quæ procerum consilio fiat: alibi etiam planius, quæ sit in auditorio excussa. Hinc pragmaticarij, eiusdem Codicis primo De rescriptis & pragmaticis sanctionibus, Cuiuscunq; (inquit) scrinij memoriales, seu pragmaticarij, uel adiutores primicerij, amissione cinguli ferientur. Illud ex abundanti adnotauero hic, pausicapen appellatam fuisse machinulam seruorum collo circumpositam orbicularemq;, qua ori manus admouere prohibebantur, ne farinam uorarēt, quod λάπτειν dicunt, intus dum operarētur. Congruit id ipsum & iumentis ratione eadem. Illud uerò addidisse superpondij item loco, nil (puto) obfuerit: in decemuirorum legibus ita lectū, Tribuni sunto, domi pecuniam publicam custodiunto: uincula sontium seruanto, capitalia uindicanto: æs, argentum aurum'ue publicè signanto. In re item militari, Polybio tradente, tribunorum, qui rufuli dicuntur, ea fuit functio, uti legionariorū delicta coercerent: sicuti auxilijs sui præficiebantur præfecti. Hinc Liuius tribunos recenset quandoq;, ac socium præfectos. locus Iustiniani

Seruos non habere caput, quid sit. De capitis diminutione. Capita deminuta quæ intelligātur. Capitatio, Peræquatores. Quintiliani locus ex libro tertio. Seruos nō admitti in militiam solitos. Qui dicantur uicarij. Martialis illustratur. Et qui serui pœnæ. Fornacarius, & fornicator. De seruili procacitate. Alter Martialis locus aperitur. Diaconus. Diaconium. Conturbatores serui. Reliquamenta. Cap. XXIII

SEruos non habere caput, iureconsulti statuunt. Id quum dicunt, intelligi uolunt statum. Proinde, seruum non minui capite, quia nullum habet: hoc est, nec libertatem, nec ciuitatem, nec familiam. Quibus si quis exuatur, maxima dicitur capitis diminutio: ut accidit ijs, qui serui pœnæ efficiuntur, atrocitate sententiæ, uel libertis nomine ingratitudinis in patronos condemnatis, uel qui se ad pretium participandum uenundari passi sunt. Nam minor, siue media capitis diminutio est, quum ciuitas quidem amittitur, libertas uerò retinetur. Quod accidit ei, cui aqua & igni interdictum fuerit, aut in insulam sit deportatus. Minima uerò capitis diminutio est, quum ciuitas retinetur & libertas, sed status hominis commutatur. Quod ijs euenit, qui quum sui iuris fuerint, cœperunt alieno iuri subiecti esse. Vel si filius familias à patre mancipatus fuerit. Modestinus digestis De gradibus cognationis: Cui, inquit, aqua & igni interdictum est, uel aliquo modo capite diminutus est, ita ut libertatem & ciuitatem amitteret, is cognationes & affinitates omnes quas antè habuit, amittit. Apud Pacatum in Panegyrico, ubi scriptum legas, Quid memorem capita diminuta, & uitam ære taxatam? Sunt qui pro capitatione accipiendum arbitrentur, idest pro tributo quod uiritim confertur. Id uerbum est Iuris peritis frequens. Capitationem qui exigunt, peræquatores ab eisdem nuncupantur, quod (inquiunt) ex æquo ab omnibus exigant. In ijs uerò quæ paulò antè diximus, perpendendum id ex Quintiliani libro tertio, capite De statibus, in fine. In adoptionem dato in familiam redire liceat. Illud certè nouimus, Exeuntem è patris potestate filium ab paternis

ternis quoq; sacris solitum liberari, quæ celebrabat necessariò is, ad quem patris familias peruenisset pecunia. Ex hac seruili (ut sic dicam) infimitate ad militiam sacramento rogare, aut ullo modo admittere, nefas sancitum ueteribus est, quod Cicero in Deiotarana significat, & Martianus digestis De re militari: Ab omni (inquit) militia serui pro hibentur, alioqui capite puniuntur. Sed & in Helenore Mantuanus uates Aeneidos nono monstrauit,

Quem serua Licinia furtim
Sustulerat, uetitisq; ad Troiam miserat armis.

Pausanias auctor locupletissimus est, Persico bello quod in Marathonijs campis gestū est, primum seruos in militiæ iura admissos, quo nomine etiam tumulus interfectorū inibi uisebatur. Post Cannensem cladem armata Romanis seruitia Volonum nomine T. Liuius tradit, quum prius singulos forent scisciti, uellent ne militare. Vnde est nominis ratio. Sociali quoq; bello in militiam libertos admissos primum, Appiani historia tradit. Diaconum quidem uocant Græci ministrum: sed diaconiū tamen sacrarium dicunt, uel secretariū, ubi dominica contineātur uasa. Diaconij quoq; notiones multæ comperiuntur. Nam placentæ crepidam, id est basin, eo uerbo quidam intelligunt, alij bellaria concinnata in eresione Apollinis honori. Sed & diaconij gradum legimus in Canonicis decretis: unde diaconica uocantur loca, & decanica, Codice De episcopali audientia, quæ ab ecclesiasticis uidentur diuersa. Et quoniam diu iam cum seruis agimus, age feramus opem Valerio Martiali Epigrammatum secundo ita scribenti,

Esse sat est seruum, iam nolo uicarius esse:
Qui rex est, regem maximè non habeat.

Vicarios Vlpianus digestis De peculio, eos intelligit, qui ordinarijs seruiūt: Si seruus meus (inquit) ordinarius uicarios habeat, id quod uicarij mihi debent, an deducam ex peculio serui ordinarij? Et alibi, Si seruo tuo ordinario permiseris uicarium emere aureis octo. Inuenies id uerbum & apud Horatium, quanquam haud curiose satis explicatum. Meminit in libro De Tranquillitate uitæ Seneca, qui alibi sic item scribit, quæ se pro coniuge uicariam dedit. Lactātius grammaticus explicans illud Papinij,

Succiduasq; adportat matribus agnas.

Succiduas (inquit) id est uicarias. Vicariū pro mutuo accepisse uidetur Hieronymus, siue is fuerit Paulinus: Omnesq; homines, inquit, uicario inter se amore copulari uult. Quia uerò de seruis pœnæ facta nobis paulò antè mentio est, potest addubitatio legentes subire, quos esse censeamus hos. Cæterum innuit id Vlpianus digestis De pœnis: In ministerium, inquit, metallicorum fœminæ in perpetuum, uel ad tempus damnari solent, simili modo & in salinas. Et siquidem in perpetuum fuerunt damnatæ, quasi serti, & in opus metalli. Iam & fornacarium seruum apud eundem repperi Vlpianum, à fornace sic nuncupatum: ita enim scriptum inuenias Digestis Ad legem Aquiliam, Si fornacarius seruus coloni ad fornacem obdormisset, & uilla esset exusta, Neratius scribit, ex locato conuentum præstare debere, si negligens in eligendis ministris fuerit. Hunc & fornacatorem uidetur nuncupasse Paulus, digestis De fundo instructo legato: Instrumento (inquit) balneatorio relicto, etiam balneatorem contineri: Neratius respondit, Continetur autem & fornacator. Fornacarium, sunt qui seruum intelligant pistrinarium, ac pistorem quoq;. Fornicarias uerò de impudicis dictitari, in Canonicis decretis adnotatum est. Aduertenda & in ijs magnopere Senecæ uerba sic ferè, ubi docet, In sapiētem non cadere iniuriam, scribentis: Eadem (inquit) causa est, cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas in dominos cōtumelioſa delectet, quorum audacia ita demum sibi in conuiuijs ius facit, si cœpit à domino. Pueros quidem in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, ac sub magistro habent, qui probra meditate effundunt: nec has contumelias uocamus, sed argutias. Hæc uerò illuc spectant, ut Valerium Martialem quum alibi sæpe, tum Epigrāmatum primo scitius, nec plebeio perpendas ingenio:

Vrbanus tibi Cæcili uideris,

Non es,

Non es, crede mihi. Quid ergo? Verna es.

Trita mancipia, & ueterana, quæ reformare difficile esse, Vlpianus ait, nouitijs opponuntur. Apud eundem, ueterator seruus est, qui & ueteranus. Conturbatores serui ueteribus dicebantur, qui domini pecuniā elidunt, ac reliquamenta subducunt, id est partem seruant sibi. Alphenus De institoria actione, lege Quacunq;, Si quis pistor seruū suum solitus fuit ad certum locum mittere ad panem uendendum, deinde conturbauerit. Hinc Martialis,

Conturbator aper, uilius esurio.

Meminit uerbi ad Quintum fratrem Marcus Tullius.

Vocabula plura ad seruorum rationem spectantia, nec ferè obuia. Therapia. Prater. Mylites. Mylon. Stigmatiæ. Stigones. Hystrichides. Hystrichula mens. Stion. Stypos. Helotæ. Zetrea. Chondrocopia. Gymnetæ. Corynephori. Moruli. Morō. Encheſimoros. Morus arbor. Apparitores. Coryna. Rhopalon. Melophori. Gamori. Callicyrij. Eleatri. Synceraſtum. Attagen uarius. Cliſion. Manes. Manichæi. Actis. Vocatores. Ceruum apud Martialē pro ſeruo poſitum fugitiuo. Paratura. Fugitiuarij. Cap. XXIIII

SVnt porrò pragmatiæ item huius uocabula quædam haud planè indigna quæ referantur, quando ex Pollucis doctrina pars item una sapientiæ est, quid quo censeatur nomine, in primis nouisse. Igitur obseruatum ex Herodoti lectione, seruos dominorum studiosos ἀνδραποδώδεα dici φιλοδέσποτα. At seruorum turba nuncupatur therapia, id est θεραπεία. Nam therapusia, uiolentius quiddam resipit. Dularia uerò forma deminuta uocari uidentur mancipiola. Lapidem praterem Græci uocant, in quo mancipia uænui exponebantur. Vbi uerò discrucianter eadem, dicuntur mylones: qua uoce, pistrinæ intelliguntur. Propterea Plinius pœnalem dixit uinctorum operam. Nam myliten intelligit lapidem Galenus, unde conficiantur molæ. Appellantur & ζητρεῖαι, id est zetrea, apud Eupolin: sed alphitia quoq;. Sunt & in hoc genere chondrocopia, à farre, quod chondron uocant: & zontea. Qui mancipia cædunt, stigmatiæ dicuntur, & stigones: sicuti qui cæduntur, mastigiæ. Flagella ipsa nuncupantur nunc mastiges, nunc hystrichides, aut rhyteres. Sed ex suillis contextas setis, hystrichidas intelligunt: uti est auctor Aristophanius interpres, necnō Sudas. Est & animal Aristoteli, Plinio, cæteris hystrix, de suillis setis item cōciliata nomenclatura. Apud Hieronymum mēs hystrichula esse uidetur liuore sordida, & uirus mordax missilium aculeorum instar eiaculari consueta. Recipit flatilem in ultima, etymi ratione in obliquis. Stion, calculus est marinus Hippocrati. Lignum uerò prædurū ac solidum dicitur stypos: sed est nomine item eodem, piceæ caudex. Diximus abundè paulò antè de helotis. Addo nunc ex Polluce, Qui inter liberos (inquit) sunt & seruos constituti, helotæ uocantur apud Lacedæmonios: sicuti Mariandyni doryphoros appellant, id est spiculatores, satellites ue. Inter quos apud Persas erant, qui melophori dicerentur, hoc est gestantes in spiculis mala, ut est apud Herodotum historia septima. Erant & sui Argiuis gymnetæ, Sicyonijs corynephori. Est enim coryna, in summo ponderosior uirga, unde & nomen: nam κορυνὰ, summum indicat. Sic & rhopalon, telum ultioni aptum: ideo dictum, quia parte altera grauius ῥοπὴν ἔχει, id est in eam innuit, uergitq;. At callicyrij nuncupabantur exulum serui, qui Syracusis opere rustico sumptum suum exercebant. Eam uerò seruilem turbam ex omnifariam populis conflatam, monumentis Aristoteles prodit: meminit horum & Timæus. Apud Herodotum historia septima, cyllyrios scriptum comperi, à quibus cum plebe grassantibus exacti patria sint, qui mox appellati sunt gamori, indicat ea uox bonorum expertes, rerumq; participatu excussos: quod ab interprete neglectum miror. Sunt & in hoc genere, qui mensam curant, & ad eam spectantia, trapezopœos uocant. Nam Iubas rex trapezocomon esse structorem dicit. Sicuti dapes ipsas, epitrapezomata uocāt alij. Agoraſten ferè obsonatorem intelligimus. Eleatri, hoc est ἁλιάστροι, uocatores dicuntur regij, ut scribit Pamphilus, & repetit Athenæus, addito etiam uerbi etymo, ab eleos, quo mēsa signatur coquinaria. Dipnocletoras uocat Artemidorus. Sed mox eleatri quoq; nun-

cupati cibario præfecti ministerio: quod genus honestum censebatur, quando Ptolemæum Sotera fuisse Alexandri eleatrum, tradidit Chares. Hosce tamen edeatras procomperiũtur. Iam illa leuioris operæ fuerint, scapulares dici seruos, quibus scapulæ cædduntur, quicq; quasi ostreatum tergum ulceribus gestitant. Sed & exsynceraſtos dici in Plautinis salibus obseruauimus, ac si emedullatos dixeris, & citra ullam pinguedinem. Quando Varronis Terentij astipulatu, synceraſtum antiquo Græcorum uerbo medullam dicebant. Morulos quoq; dicimus, uerberibus atriores factos, à moris inflexa uocc. Moron, Cyprij acutum dicunt: unde encheſimoros nuncupari coniectant, qui præacutis utantur hastis. Sed & hylacomoros intelligunt, οὓς ὀξυφώνους, id est acutæ uocis. De moro autem arbore ita in Rustico cecinit Politianus:

Mox ubi iam sapiens cœpit frondescere morus,
Antè quidem sapiens, nunc ambitiosa, nec ullum
Quæ pariat pomum, sed serica pensa ministret.

In Græcorũ literis stigmaticus seruus, attagen uarius appellatur: quod in Auibus monstrauit Aristophanes: quod auitium id, plumas uarijs distinctas coloribus gerat. Seruiles literas in libro De uitæ tranquillitate primo, apud Senecam inuenias: Sicut pleriſq; ignaris (inquit) seruilium literarum libri, non studiorum instrumẽta, sed cœnationum ornamẽta sunt. Clision in Odyssea Homerus seruilem intelligere domum uidetur. Dion eo nomine locum accipere maulut, in quo tectæ custodiantur oues. Clisiades uerò quibusdam dicuntur duplicatæ fores, aut scenæ. Est & ueteribus seruile nomẽ Manes, id est μάνης, à furore inclinatum: unde ad æneam statuam tralatum uocabulũ est, quam cottaborum lusui adhibebant. Fuit & hæretici nomen Manes, unde Manichæi dicti. ab insania itidem inflecti, putat Hieronymus: uocabulum esse Persicum astruentibus alijs, quando (ut approbat Augustinus) Persa erat Manes. Fuit & seruile nomẽ Actis, Paſania tradente: sed & nomine eodem dicitur uas, in quod iaciantur oboli. Seruos item fugitiuos, scribit Pompeius Festus, ceruos nuncupari, de animalis celeritate facta nominis ratione. Ex quo apud Martialem ita legendum eruditioribus uidetur:

Suppositam fama est, quondam pro uirgine ceruam,
At nunc pro ceruo mentula supposita est.

Erant & sui magistratibus apparitores: & inde apparere, uerbum perelegans. Sed in hoc usu, paraturam quoq; apud Tertullianum comperias. Fugitiuarium Iureconsultis & Varroni inuenio dici, qui fugitiuos scrutatus reprehensabat, ut T. Liuij uerbo utar, id est retrahebat.

Cœna dubia ex sue tantum mansueto, & inde parœmia. Itẽ quam habeat rationem id Plinianum, Multa Syrorum holera. De rore Syriaco & manna. Syrium quid, Syrupa, in medendi arte cur dicantur. Cap. XXV

ANtiocho rege numeroso exercitu in Græciam irrumpẽte, attonitisq; omnibus magnitudine rerum, quæ ingruere uidebãtur, T. Quintius Romanorum imperator ita ad Achæos uerba fecisse memoratur, dum peditum equitumq; nubes iactari audisset à rege, qui & classibus constraturum semaria interminabatur: Est (inquit) res simillima cœnæ Chalcidẽsis hospitis mei, hominis & boni & sciti conuiuatoris: apud quem solstitiali tempore comiter accepti, quum miraremur, unde illi eo tempore anni tam uaria & multa uenatio: homo non (quàm isti sunt) glorioſus, renidens, Condimentis ait, uarietatem illam & speciem ferinæ carnis, ex mansueto sue factam. Hoc perinde in regis copias, quæ iactentur, promi posse. Varia enim genera armorum, & multa nomina gentiũ inauditarum, Dacas & Medos, Caduſios, Aelimæos, homines tamen esse, haud paulò quàm mancipiorum melius, propter seruilia ingenia, militum genus. Ex historia uerò huiusmodi, cuius auctor T. Liuius est, commoneor, scitum elici adagium posse: atqui suilla caro est, de ijs quæ re quidem ipsa parui sanè aut nullius omnino momenti sunt, apparatu tamen ac fuco, & (ut ille ait) nugis peregrinis præcellere uidẽtur plurimum. Plutarchus illud adijcit, μὴ δὲ ὑμεῖς θαυμάζετε τὼν βασιλικὼν δυνάμεων, λογχοφόρους καὶ καταφράκτους καὶ

καὶ τοξότους καὶ ἀμφιπποτοξότας ἀκούοντες, πολλὰς γὰρ οὗτοι σύροι ἀσὶν, ὁπλαρχίοις ἀμίλλων διαφέροντες. nec uos (inquit) admiremini regis copias, quum hastatos, cataphractos, pedites, amphippotoxotas auditis: nam hi omnes Syri sunt, armis modò inuicem diuersi. Ex ijs uero Græci auctoris uerbis coniectamus, prouerbiũ idem enuntiari hoc ferè modo posse, Syri omnes sunt: sensu tantum non eodem. Ad quam Syrorum imbelliam, & ingeniorum seruilem naturam: ut quæ generosioris nescia spiritus magnum nil affectet, uerum studijs libero homine indignis mancipata degat æuum, si quis adagium in Naturali rerum historia referendum putet, Multa Syrorum holera: haud hebeti forsan iudicatu conijciat: quanquam in eius enarratione ex doctioribus nõnullos insigniter torqueri, animaduertam. Taceo quod in Aureliano scribit Flauius Vopiscus: Rarum esse ut Syri fidem seruent, immo difficile. Ceu dempta modò hortorum cura operosiore, boni maioris nil præterea in Syrorum ingenijs ferè sit requirẽdum. Verum in ijs libera sit cuique censura: quando sunt, qui in Syris etiam fortitudinem admirentur. Illud hac parte obiter leuius attigero: Syriacum rorem, à Celso in Medicina, capi pro eo quod nomine peregrino uocatur etiam manna. Hinc illud explicatur Columellæ in musti lixiui ratione: Tres, inquit, heminæ roris Syriaci contriti & cribrati super omnia adijciuntur. Dioscorides in Libano probari manna, tradit, candore præcipuo. Sciendum tamen: in thure quoque agnosci manna, à Plinio, quoniam sic elisas intelligit micas. Syrium uero est unguentum susinum, è suso, id est lilio: quanquam & floris succus Syrium item dicitur, quoniam præcellat in Syria lilium purpureum. Sed & succus quilibet, uti eruditioribus est obseruatum, eodem censetur nomine: unde syruporum appellatio, medicinis frequens, creditur propagata. Columellæ autem syrupa, oliuæ condiendæ species est.

Medicorum decreta de suillæ carnis præstantia. Chalari sues qui sint. Chalastice medicina. Item uocabula id genus plura: delphax, adelphi, phorine, thytæ. Mysterici sues. Chœrus, χοιροπωλεῖν, syrbe, petalides, petali, petasus, laphygmus, hyomusia, hyenia. Hippocratis filij. Hysteria festũ. Sues cur sacri in Creta. Metachœra. Necnon de pontifice Sergio. Diocletiani historia. Achores. Siali, sialochi. Cap. XXVI

SVilli generis utilitatem, quum suopte animalis ingenio, cui pro sale datam esse animã, ueteres sanxere: tum quia nil magnopere parabilius, & omnium usibus magis expositum, nemo non nouit. Verum, artis medicæ non dissimulanda tamen decreta: quoniã octauo De sanitatis ratione Galenus, suillam carnem cæteris laudabiliorẽ facit: sed & Princeps capite De sanguine, humanum suillumq; sanguinem in omnibus exactam habere similitudinem, scribit. Quin eandem quoq; carnis rationem tradit. Adeo, ut impuratiores quidam pro suilla humanam distrahere, sibi licentius permiserint: quod facinus diu perrexit impunitius, donec digiti hominis intermixti fortè conspecti, ad supplicij diritatem, etiam si seram, auctores protraxere: id quod decimo Simplicis medicinę affatim expositi Galenus. Auerrois quinto Colliget (ut barbarè dicam) ex Auicennæ placitis porcinam carnem cæteris præferendam omnibus statuit, ueluti hominibus natura cognatiorẽ. Quod (inquit) esse ita, experimento planè discimus. Quin Arcadicam describens cœnam Hecatæus ex Athenæi monumẽtis, fuisse mazam dicit, ac ὕαιναι μᾶζαι, id est suillas carnes. Est tamen plerunque eius bruti grandinosa caro. Quo sanè argumento, chalaros dicit sues Græcorũ natio: quia in mortuorum carnibus uisatur χάλαζα, quam interpretamur grandinem: sed in uiuentibus, latens grassatur morbus. Chalastice uero aliud est: sic enim nuncupat Galenus eam medendi rationem, quę relaxando remittendoq; mitiget. Hinc & chalastica legimus pharmaca. Sed & musculos uocant χαλαροὺς. id est chalaros, qui laxiores remissioresq; sunt. Non alio ex animali numerosiorem fuisse materiam ganeæ, Plinius scribit, excogitatis inde quinquaginta propè saporibus, quum cæteris singuli modò sint. Suem masculum, delphaca uocat Epicharmus cum plerisq; alijs. At genere fœminino delphaces, fœmellæ dicuntur propriè, quòd delphyas habeant, id est uuluas: unde & fratres uterini, nuncupantur adelphi: sicut qui eodem prognati sunt patre ac ma-

tre dicuntur autadelphi. Phorine dicitur suilla pellis. A suillo pecore immolationes in sacris initia duxere prima: unde & Sues olim dicti Thytæ, à sacrificio usu. Sed & in Cegumento, mystericos nuncupari ab eius deæ mysterijs, animaduerto. In nuptiarũ quoque ritus idem aduocabatur animal. Verum & nutrices naturam muliebrem chœrum, id est porcum uocabant, quod Aristophanes significat: ex quo facetissimè quibusdam concinnatum uerbum χοιροπωλεῖν, quod signat porcum uendere, id est capturas corpore quærere. Et quoniam in uocabula deflexímus: syrben interpretantur uocem, qua κωΐζειν. Petalidas Græci, sues præpingues quandoq; uocant, ex uitulorum ratione, qui à cornibus dici solent petali, quãdo ecpetala habent ea, id est patula uel parua exiliaq;: nam & petalas dicunt palmas minutas, καὶ θαμνώδεις, id est fruticosas. Sicut larini quo que dicuntur, à larinis bobus. Petasus uero ad institutum præsens pertinet nil admodum. Quia uero in eius notione mirè disceptant grammatici, non grauabimur sententiam ad id ferre, ac sine prouocatione. Siquidem in Aegyptiæ fabæ tractatu Dioscorides illius esse folium prodit μέγαος πέταρον, id est grande ut petasum. Quid autem petasi nomine intelligendum inibi sit, abunde palàm facit De plantarum historijs libro quarto Theophrastus, qui folia eadem πίλῳ θετταλικῇ ἐοικέναι scribit, id est Thessalico pileo similia. Amplius Alexandrum legimus apud Athenæum, solitum quandoq; petasum capite gestare, manu uero caduceũ. Inuenio & laphygmum dici erudite canum ac suum inexplebilem uorandi auiditatem, inclinata uocabuli proprietate à uerbo λαφύσσω, καὶ λαπάζω καὶ λαφύσσω, sorbeo & deuoro: unde ab impensæ magnitudine conuiuium magnificum, ilapinem uocant. Quod eo apposui gratius, quoniã Rhodigini mei ex uerbo ueteri Græco parum excidentes, pro eo quod est λάπαν, confinxere sibi plebeiam uocem slapare. Ab hoc item præcipuè brutino genere, hyomusiã comperi, pro suilla quidem inconcinnitate: uerum & pro insciti a. Sicuti & hyeniam, pro fatuitate. Nam Hippocratis filij, ut incomptis moribus, à comicis proscinduntur, dicti suem resipere. Proinde Aristophanes,

τοῖς ἱπποκράτους ὕεσιν ἐκκαλεῖς, καί σε καλοῦσι
βλιτομάμαν

id est Hippocratis filios exhibebis, teq; uocant blitomamam: id est, fatuum. Illud exabundanti parte hac adiecerim: Sergium, qui prius Os porci uocabatur, ex põtificibus primum fuisse, qui proprium demutarit nomen: quod mox obseruatum ad nos usque perdurat. Non dissultans ab instituto & illud ab Diocletiano pronuntiatum: Ego, inquit, apros occido, sed pulpamento alter uescitur. Quod inde est natũ. Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas: Nimium Diocletiane auarus, nimium parcus es. Cui per iocum is, Tunc ero largus, quum imperator fuero. At Dryas: Noli Diocletiane iocari: nam imperator eris, quum aprum occideris. Ex eo uenationibus deditus apros forte oblatos enixius occidebat, dicti euentum expectãs: quo est frustratus, donec præfectum prætorij Aprum peremit. Illa fuerint auctaria capitis huius: suem Veneri mactari solitum quandoque, sicuti Callimachus scribit: factum id Argis adnotauit historia: festum certè, Hysteria inde nuncupabatur. Quod ad Chalcidenses attinet, de quibus facta nobis paulo antè mentio est, scitum est admodum quod de Dromea lectum parasito est: à quo quum quæsisset nescio quis, In Vrbe, an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: gratius respondit uideri Chalcidensis cœnæ procœmium, ostreorum numero & uarietate. In Creta sacrum creditur animal hoc suillum, quoniam nascenti Ioui sus mammam submiserit: ac gryſmo, id est grunnitu, pueri uagitum audiri uetuerit. Metachœra, sues uocant serius nascentes. Achoras interpretatur Plinius ulcera capitis manãtia, quum foraminibus prætenuibus cutis pertunditur, quod Aegineta Paulus prodit libro secundo, unde glutinosior demanat sanies. Nostrates à similitudine uestes abrodentium tinearum capitis uocant tineas, sic cute perforata, uti uestimenta mali genere pertusa euilescunt. Sialos, præpingues porcos uocant Græci. Galeno tamen sialos, sputum est: unde sialochi dicuntur, qui inter loquendum saliuam conspergunt.

Porculatio

Porculatio Varroni, porcorũ nutricatio est: sicut pullatio, pullorum. Inde est illud Columellæ, Porculatoris uero & subulci diuersa professio, diuersæ pastiones. Dixit Ephesius Heraclitus, sues cœno lauari, uelut cortales aues puluere aut cinere, siquidẽ hisce rebus plumam pinnasq; emundari. Ab suilla ratione propagatũ illud quoq;, ut imperitis crassioreq; obuolutis ignorantia, pro sale animam modò esse datam pronũtiemus.

Pholiam ursarum, quid intelligant Græci auctores. Vrsæ uafricia. Pholeus quid sit: item pholis, pholaides, pholades, pholyes, pholydes, phonæ, pholles. Cap. XXVII

PHoliam, id est φωλίαν, quum legissemus quandoq; in Græcorum commentarijs, diu multumq; indagini nobis fuit, quid sibi uox ea uellet, Demum unus desideria expleuit Aelianus, à quo proditum aduertimus, ursam ubi se præpinguem senserit, ac pleniore corpore, morbi loco ducere ipsum hũc statum, propterea latebras quærere, quas φωλεοὺς dicunt Græci, unde affectioni adoptatum nomen: ubi tandiu conquiescat, donec inutile pinguedinis onus resideat, ueluti delimatum. Pergere autem, ac in latibula sese insinuare non pedibus utique, sed dorso resupinatam, corpus protrudendo, ne supersint uenatoribus ad indagandum uestigia. Cæterum, super re adeo uersutiæ inopinatæ ipsius uerba subscripsi auctoris: ὅταν δὲ ἄλδηται ἐαυτῆς πιοπλησμόνης, ὑφορμοῦνται ὦρα, ὡς νόσον, ζητεῖ φωλεόν. ἐν τούτῳ μέλλεται τῇ ἄρκτῳ φωλία· ὁ καλῶν. εἶτα εἰσέρχεται οὐ βαδίζουσα, ἀλλὰ ὑπτία, ἀφανίζουσα τοὺς ἴχνεσι τὰ ἴχνη. ἐαυτῇ γὰρ ὠσὶ οὐρεῖ τῇ νῶτα, καὶ παρελθοῦσα ἡσυχάζει. καὶ τρόπον τινὰ τῷ ἔξιν ἑαυτῇ. Sed ut auctarij inferatur quippiam, inueni etiam, qui φωλεόν esse diatribam siue scholam interpretentur. At φωλὶς, piscitij intelligitur genus quoddam. φωλαίδες uero sunt ὀσφῦκινα πινὰ βρομώδη. Apud Theocritum φωλάδες ἄρκοι, ursæ dicuntur ἐμφωλεύουσαι, id est in latibula se condentes. Pholyes uero, id est φόλυες, fului dicuntur canes, ore nigricante. Pholides sunt & serpentum squammæ. Sed & fistulæ, πολυκάλαμοι. Cædis autem loca uocant φονάς. Vocãt & pholidas, abusione quadam, pennulas minutiores. Pholles, id est φόλλεις, oboli nuncupantur. Quanquam & uocabulo eodem tributorum genus certum intelligitur.

Cornicis admirabile obsequium in Aegypto, quæ tabellarij uice fungeretur: inde moriens honestata est sepulchro. Cynocephalorum docilitas. Phaciolium, cordyle, crobylus, nidarium. Cornicũ oculos configere quid sit, uel cur dicatur. Cap. XXVIII

INter cætera quæ de animalibus ratione carentibus promi solent miracula, unum mihi compertum nuper, quod ut præterirem, inducere animum haud sustinui, quia sit præcipua dignum admiratione. Lego siquidem in priscorum monumentis, qui nostris plurimum emolumentis exsudarunt alseruntq; : in Aegypto fuisse paludẽ, quæ dicta Myridis est, prope quam fuerit Crocodilorum ciuitas, atq; inibi uisitatum quandoq; cornicis sepulchrum, cuius eam opinati rationẽ sint Aegyptij. Fuit Aegypti rex Marrhes nomine, qui cornicem impendio mitem, ac prorsum habuerit cicurem, educationis solertiore cura eò proiectam insuefactãq;, ut pterophori cursoriscq; uice exsuperãtissimi fungeretur: quò enim concupisset altor, ceu rationis planè compos, epistolas deferebat: comonita noscens callidè, quà transuolandum, quo ue dirigendus impetus, ac ubi sidendum foret, interquiescendum ue. Quamobrem obsequio miti adeo, ac nullius stipendij indigo & utcunq; parato, quum obijsset, dignam à rege habitam quæ sepulchro stelaq; honestaretur, propagandæ in æuum longius memoriæ facti tam inopinabilis, rarenterq; auditi aliàs. Verum, quia hæc parum integra fide forsan prodi à me suspicabitur quispiam rugosioris ac contractioris supercilij, suppingenda Graeci auctoris uerba duximus, ne quis uanitatis anquirat. Sic uero habent: ἐν τῇ αἰγύπτῳ ὧδε πῶς λίμνῃ τῇ καλουμένῃ Μύριδι, ὅπου ἱεροκρόκοδείλων πόλις, κορώνης ταφὸς δείκνυται, καὶ τῶν αὐτόθι ἐκείνου αἰγυπτίους φασί. ὃς βασιλεὺς ὢν αἰγυπτίων, Μάρρης δ' οὗτος ἐκαλεῖτο, ὧν κορώνην, θρέμμα ποθὲν ἥμερον καὶ ὧν ὡκυπόλον, ἂς ἐβούλετο ποιεῖσθαι, θᾶττον ἐκμάζειν αὐτὴ, καὶ ὧν ἀγγέλων ἀκίστην. καὶ ἀνύσαι, ἐνθα ἐβούλετο καὶ τὸ πόρρω, καὶ τινα καὶ παραφοιτᾶν χῶρον, καὶ ὅπου ἥκουσαν ἀναπαύεσθαι,

θεα. ἀνθ' ὧν ἐκθανοῦσαν ὁ Μαξέης ἐτίμησεν αὐτὴν καὶ κύλιξ καὶ τάφῳ. Cæterum nec illud ignorandum: brutis etiam uideri docilitatis ineſſe plurimum, quando in Aegypto eadem cynocephalos obſeruauimus, Ptolemęis ſtationem tuentibus, literarum etiam ductus perdidiciſſe, immo & ſaltationū geſticuloſos motus, & tibiarū modulos, nec pſallices fuiſſe inſcios. Additur & admiratio altera: ſolitos à ſpectantibus mercedulā, æſcꝙ uelut manuarium, corrogare, quod phaciolio inſererent ſeruarentꝙ. Eſt uero phaciolion, capitis geſtamen, id eſt λεφαλῆς πρόκλημα. Quod Rhetoricorum primo tradidit Creon, cordylen dicunt Cyprij, crobylum Athenienſes, at Perſæ nidarion. Amplius de cynocephalo eſt id obſeruatum: ſilentis lunæ die, hoc eſt, ubi cum ſole congreſſa ἀφώτε ſe γίνεται, marem cynocephalum nec uidere nec ueſci, ſed præ triſtitia in terram nutemplis cynocephalos connutriebant, ut inde ſolis ac lunæ coitus commonerentur. Quin & illud eſt traditum: æquinoctij die animal hoc duodecies, id eſt hora qualibet urinam facere: qua ex cauſa, hydrologijs ſedentem inſculpunt cynocephalum Aegyptij. Porrò quod ad cornices attinet, haud è re fecero literaria, ſi quæ ex Ambroſio & Magno Baſilio comperta mihi, trāſiluero, à quibus proditum obſeruauimus, ciconias iamiam commigraturas non aliter, quàm collecto proficiſci agmine: ac uelut per teſſerarios, militiæ quadam imagine, tempore pronuntiato, pariter moueri omnes, mirè ſeruatis ordinibus, ceu nec agminis coactor deſit. Cæterum ducendi functionem cornices ſubire, quæ illas & dirigant, & turmis quodammodo ſtipatricibus conſectentur eas tenus, uti uel aduerſus inimicas aues munimento haudquaquā contemnendo eſſe credantur, ac periculis ſubire proprijs non ſuam bellandi aleam. Ex hac uero doctorū eminentiſsimorum accurata doctrina, & theſauris elegantioribus, dilucere opinor prouerbij ueteris uim, Cornicum oculos configere. Quod in M. Tullij oratione poſitum non tam enarrat Valla, quàm implicat.

De Simone Mago paucula, qui eſt habitus deus. Draconis in puellam amor admirabilis. Cap. XXIX

Caeterum, ſicuti cœpimus, pergamus hiſce memoriarum illectatiunculis uitam excolere: quoniam in eorum tranſcripti decuriam ſumus, adnuente optimo maximo Deo, qui uti eleganter ſcienterꝙ retulit Auguſtinus, ſcribendo proficiunt, ac proficiendo ſcribunt. Nec commemoremus tamen, quod Septimius prodidit Florens, & alij præterea, Simonem Samareum magicis artibus & ope dæmonum ſuffultum, in urbe Romana, multitudine innumera fraudibus delinita, eò faſtigij prouectum, ut inter duos pontes hoc titulo ſimulacrum publico conſequeretur decreto, Simoni deo ſancto: ſed illa potius, quæ humanæ augent excellentiæ admirationem. Hæc enim illi planè ſuffragantur. Proditur ergo memoriæ, apud Idumæos (ſiue malis Iudæos intelligere) quum rebus potiretur Herodes, puellam in ſpſo conſtitutā ætatis uigore, inſigniter à dracone magnitudinis uiſendæ adamatam: qui commeās ſubinde amanter cum ea decumbebat. Illa tamen, etiam ſi clementem manſuetumꝙ (utiꝙ naturam uerita inſociabilem, & ab humano diſsitam captu) reformidans, ex loco abſcedere propoſuit longius, ac menſem abeſſe, ceu bruto per abſentiam illatura dilectionis obliuium. At diuerſa euenere omnia, ſiquidem in dies intendebatur affectio, augeſcebatꝙ amoris impetus, deſiderio dum contabeſceret nimio, interdiu noctuꝙ cōſueta repetens cubilia, nec eſſet eius potiūdi facultas, quod appetebat præcipuè. Conflictabatur ergo, uti infelix amator. Poſtea uero quàm rediit quandoꝙ puella exoptata, deuolans is ad uiſam protinus, ac prorſum amatoriè, ſuſpicionum plenus, tanquā neglectui habitus, atꝙ eo nomine indignabundus, cauda complexus puellæ crura conuerberabat, ſed obſeruatè admodum ac uerentis modo, ira & amore compugnantibus. Qua ſanè ratione dicat forſan ueterum aliquis, Eum qui ſui imperet, imperet diſs item alijs, nec bruta quidem negligere. Cæterum quo ſe aduerſum ea modo habeat, ex ijs dilucet, opinor.

Deorum apud priſcos nomina uaria. Hieromenia quid. Penates dij. Menſium ſingulos ſuum habuiſſe numē. De Vitunno, Sentino, ac ſelectis diſs.

Saturnij

Saturnij uerſus, Iouij, Ianales. Proſa dea. Poſtuerta. Anteuerta. Templarij qui intelligantur. Tutilina, tutanus, tutulus. Platonicorum obſeruatio in lucis. Pythagoreorum ſolitudo. Capitis conuelatio in ſacris. Protemeniſmata. Cap. XXX

DE diſs quidem aliubi hoc opere diſſeruimus, nunc & carptim præcerpemus quæ uaria nobis oſtentat lectio: quando & grauis auctor Auguſtinus iſta conſectari non inſuper habuit: quum ex Varronis ſpicilegio Proſerpinam diceret, frumentis præpoſitam germinantibus: geniculis uero nodiſ que culmorum, deum Nodinum: inuolucris autem illis folliculorum, deam Volutinam: quum folliculi pateſcunt, quum exeat ſpica, deam Patelenam: quum ſegetes nouis ariſtis exæquantur, Hoſtilinam deam, quia hoſtire ac hoſtimentum prioribus exæquationem indicat: Floram adijcit quoque Lactucinamꝙ & Maturam, quæ florentibus lacteſcentibusꝙ ac matureſcentibus præſint frumentis. Quin & menſibus ſingulis ſuum præficitur numen in ueterum ſuperſtitioſa anxiaꝙ uanitate: ſiquidem Ianuarij pontificium habere Iuno credebatur, Februarij Neptunus, Martij Minerua, Aprilis Venus, Maij Apollo, Junij Mercurius, Julij Iupiter, Auguſti Ceres, Septembris Vulcanus, Octobris Mars, Nouembris Diana, Decēbris Veſta. Menſium tamen initia uniuerſim Apollini ſacra rebantur, qui Soli ſit idem: ex quo Hieromenias uocabant, uelut Hieronumenias ὑπὲρ σώτμησιν. Arbitrantur alij, menſem totum quo Nemea celebrarentur, dici Hieromeniam. Sed & ſacri menſium dies ſic item nuncupantur. Quin auctor item Philochorus eſt, Athenienſium decreto menſem Μυτειῶνα Hieromeniam appellatum, ceu ex toto ſacrum. Extat Quinti Ennij carmen, deorum continens penatium nomina, quos patrios alij, Varro Terentius etiam urbanos nuncupat:

Iuno, Veſta, Minerua, Ceresꝙ, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Fuit & uitæ contributor Vitunus deus, ſicuti ſenſuum Sentinus. Sed hi tamen obſcuriſſimi cenſebantur diij, etiam ſi plura multo præſtarent, quàm quos Selectos nuncupabant, uel de ampliori poteſtate ac dignitate: ſiue quòd auguſtius colerentur, uiginti numero, ſicuti eſt à Varrone ſancitum, mares duodecim, fœminæ octo. In deorum mentione, illud nec relatu indignum: Mineruios, Saturnios, Iouios, Ianales nuncupari ueſus, de numinum maieſtate, quibus forent dicati. Nam & à Zoſimo relatū ſcimus, quibus hymnis in Palatini Apollinis templo Romæ uti, receptiſſimi foret moris, quando & pueri nobiles adhibebantur nouem patrimi, matrimiſcꝙ totidem id genus uirginibus unà modulatè concinentibus. Palimbachium, qui conſtat ex duabus longis & breui, Saturnium item dici ſcimus. Saturnios uerſus intelligunt eruditi, quibus Faunus fata hominibus canebat: & à Næuio bellum Punicū ſcriptum eſt, & ab alijs multa compoſita. meminit Varro carmine etiam allato:

Libaꝙ fictores, argeos & tutulatos.

Proſam accepimus, deam fuiſſe prioribus, cui rem obirent diuinam puerperæ, ritu naturæ quæ peperiſſent. Sicuti Poſtuertæ, ubi in pedes prodijſſet infans: haſce Carmentes dictas reperio. In Cœnis ſcribit Macrobius, Anteuertam & Poſtuertam deas habitas: quòd ea omnia intelligi oportere exiſtimarent, quæ dilapſa iam eſſent, aut futura etiamnum uiderentur. Proinde diuinitatis cenſeri comites, ueluti conſilium eſt, atque item prouidentia. Templarios legimus quandoꝙ, ſed non dij eo nomine ulli intelligendi, uerum hæretici quidam ſic (uti arbitrantur) nuncupati, quòd templa inuiſerent, eſſentꝙ in eis aſſiduè. Nam & Platonicos legimus, quin Stoicos quoque in templorum lucis ac porticibus obuerſari conſueſſe, ut habitaculi ſanctitate commoniti, non temerè aliud quàm de uirtutibus cogitarent. Qua ratione Pythagorei frequentia item recli nata, in ſolitudinibus agebāt ferè. Templarios ſuſtulit Clemens quintus pontifex, qui Burdegalæ natus, in Gallias ſummi ſacerdotij ſedem tranſduxit. Hic eſt à quo nuncupantur Clementinæ ſanctiones. Tutilinam putandis frugibus præfuiſſe, Auguſtinus ſcribit; & Ennius, Tutilinæ loca inhabitaſſe memoratur. Tutanus deus, ab omnibus

(ut Varro

(ut Varro inquit) mortalibus labore affectis inuocabatur, ut qui illis præsidium afferret atq; opem. Tutulum Fulgentius pallium accipit, quo ex sacro ritu caput obnuberent sacerdotes: unde sit apud optimum maximum poetam,

Et capita ante aras Phrygio uelamur amictu.

Tutelarem prætorem instituit omnium princeps, Iulio Capitolino auctore, Antoninus Philosophus, dandis tutoribus, qui ab consulibus antea petebantur, ut diligentius tractaretur de tutoribus, aduersum quos idem quoq; pronuntiabat. Opera illud parerga subnotabitur, loca ante fanum Thucydidi protemenismata nuncupari. Sunt qui eo nomine propylæa intelligant, uel proastia quoq;, id est suburbia.

Super aspide paucula. Aegyptiorum reges cur aspida in diademate gesta rent. Aspidis notiones. Aspidion quid, & aspidiscus. Cap. XXXI

DE aspide scitu non indigna quæ occurrebant, consectati aliquot ex nostris etiamnum sunt: cæterum superant quædam non indicta quidem, sed multos tamen quæ lateant ferè: quo nomine, publici boni studio carptim à me attingentur nunc. Id uero primum, non magnopere compertum, qui aspidis ictu percussus euaserit. Quo argumento, ut significaretur principatus quædam inuicta uis, Aegypti regum mos fuit peruetus, diademata serpentis eius imagine distincta gestare. Gigni quandoq; aspidas cubitorum quinq;, in libris est obseruatum. Esse item atri coloris plurimum, uel cinereas etiamnum: uisam quandoque & fluuiam aspida. Quibus morsum impegerit, horis uix quatuor supereße, præfocationem quippe mox insequi, ac spasmum cum singultu. Illud ex grammatica suggeritur supellectile: aspidas, dici campos forma orbiculari, aut ubi aspides uisantur plurimæ. Certè urbis Argiuæ partem Aspida uocatam, locis aliquot in Pyrrhi uita scribit Plutarchus. ἀσπιδία uocant item Græci τὰς τῶν ἀσπίδων πτυχάς. Sed & in naui partem, quę ad puppem uergit. Aspidiscos breuia dicũt scuta, sed & in scuti modum orbicularia ornamenta. Plethon Gemistus Historiarum primo & illud prodidit, Philippum Amyntæ omnium primum Macedonicæ phalangis synaspismum cõstituisse. Id autem intelligitur, quum in phalange singuli cubitum occupant.

Pastoris cum capella initus admirabilis: decq; inde nato monstroso fœtu. Crathis fluuius unde sit appellationem nactus. Interim hircorum zelotypia. Cap. XXXII

QVæ sit brutorum affectio quorundam in amatorijs, alibi attigimus, opinor. Quod ad manum est, exemplum ad id ipsum spectans, non præteribo: ut quam de hircis protuli, sententia corroboretur hoc amplius. Fuisse igitur apud Sybarin pastorem nomine Crathin, comperi, qui in Venerea procliuior, capellam (sicuti ei usum) omnium formosissimã deperire amplius cœpit: quumq; libidinis incentiuo acrius exstimularetur, eandem mirè prorsum inibat, ac frequẽter, demumq; uti amicam gratè amplexabatur, nec citra suauiationem crebram. Quin, quod sequens quodammodo est, capellarius amator, quibus illam capi præcipuè opinabatur, munuscula identidem obijciebat, pabulũ uidelicet lætius amœniusq;, ut quo etiamnum suauior illi fieret anima, quam labellis labella implicando, forteq; proserpentem etiam reddendo bestiam, haurire uniuersim, ac medullitius affectaberet, quieti operam impertiens. Interim qui fuit caprarius ductor, ac ceu antesignanus hircus, hæc contemplatus, neglectui haudquaquam sibi censuit habenda, zelotypia concitatus tanquam œstro uehementiore. Sed aperta ui imparem se coniectãs, dissimulandam doloris acerbitatem tantisper est arbitratus, donec ulciscendi cõmodior præstaretur occasio, quæ & oblata mox est. dormientem quippe (uti assolet) conspicatus, subsidendi locum arripuit statim, ac quanto maximè ualuit impetu, in hostem irruens sinciput ei allisit. Quo tam præclaro latius disiecto facinore, pastori monumentum insigne structum est, ac de eiusdem nomine fluuio adoptatum cognomen. Ex concubitu autem brutino natum ferunt infantem cruribus matrem qui referret, facie uero patrem. Sed & deorum numero ascitum, constans tenuit fama: fuitq; mox Hylæum numen,

Napæumq;. Id uero syluestre signat. Siquidem saltus, uocant Græci νάπας.

Super dipsade adnotata paucula. Presster, causon, melanurus, ammobates, centris quid. Melanura quæ dicantur. Senectutis anguium fabella. Ogygium quid. Caput XXXIII

DIpsadi serpentum generis de naturæ ratione ascitum nomen, monumentis proditum ueteribus est. Censetur ea quidem uipera magnitudine minor, ad inferendam perniciem celerior multo. Quos mordicus apprehenderit, siti inardescunt uehementius, ad potumq; efferuescunt, ac inde incessanter haurientes dissiliunt mox. Cauda lineis distinguitur (uti ferunt) duabus, nigrisq;, corpore albicante reliquo, ut scribit Sostratus. Sunt qui & presteras, id est πρηστῆρας, nuncupent (quanquam & eo nomine impetuosior est uentus, ac transuersæ in collo uenæ, necnon fulminis species) καύσωνας etiam alij. Nascuntur in Libya quidem, sed in Arabia præcipuè. A quibusdam dici quoque melanuros, animaduerti: sed & ammobates, necnon centridas, siue λιγτεζόλας, aut centrinas, ab figura. Nuncupatur in re sacrificali dipsas, item hepatis signum quoddam. Διψίαν νόνιν, ubi dicunt Græci, intelligunt ἕψεσῶν. Melanura insuper scito dici, quibus nigricat cauda. Monuit scienter Pythagoras, Animal cauda nigra non attingẽdum: innuens esse reclinandum uitium, cui succedat mentis nigredo, & uoluntatis conflictatio molesta: siquidem uitij facilitatem, uitæ mox miserabilis consequitur difficultas. Super dipsade lepidior memoratur fabella: Contenderunt quandoq; homines, à dijs iuuentam contribui, uti ne unquam senescerent. Voti compotes asello gestandam imposuerunt: at is sitiens uehementius, quum aquas comperisset, iam iamq; adlubescceret, loci asseruator serpens potum inhibuit: nec permissurum se prius asseuerauit, quàm onus sibi foret condonatum: quod & asellus nimis arescens, facile concessit. Quo argumento senectutem abijcit serpens, at senio conficimur homines. Illi tamen aselli agglutinata est sitis, quam & morsu læsis inijcit. Alij fabellam ad Prometheum reijciunt, à quo surreptus ignis quum esset mortalibus traditus, qui acceperant primum, beneficij haud memores satis, rem aperuerunt: id collaudans Iupiter, ἀγηρασίας pharmacum illis retribuit. Quod asello mox est iniectum, inde reliqua ferè, ut prius. Extat uero fabulamentum apud Sophoclem ἐν κωφοῖς. Ogygium id appellant poetæ, tanquam peruetus dixeris, ab Ogyge uetustissimo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LE-
ctionum libros ad doctissimum Cælium Calcagninum
Ferrariensem, Præfatio sexta & uicesima.

SI unquam aliàs compertus est, cui literæ fuerint omnino insularum loco, me esse eum, haud sanè inficiari queam Cæli doctissime: siquidem singulis impactæ libris ad eruditissimum quenque Præfationes, si id coner maxime, aduersum me, uelut conceptis iurarint uerbis, testimonium dictabunt. Sed & argumẽto eodem, te nunc in huius gloriolæ participatum admittere constitui. Nil celebrius ferè, nil quo frequẽtius personent eorum aures, qui diu iam interioris scientiæ candidati, nunc demum ueteranos agunt, immo & Aristarchi uirgulam, ut critici grauiores, exserũt candidissimè, quàm quo pridem ingenio, quaue rerum scientia, uel ultra ætatem dum sapis, in Ferrariensi gymnasio in omne scriptorum genus dictata promas: nec citra Venerem, non Atticam quidem, sed Romanam prorsum. Quando, ut nunc est, profert se magnificè uirtus Italica, & diu iam annis carioſam quodammodo Græciam lacessit. Sed & olim mihi, dum istic agerem, quæ increbuerat prius, innotuit abundè multiplex eruditio tua, quam inter ambulatiunculas frequentes solers ingenium tuum, nunquam non præsens, & in numerato semper, singulari promebat omniũ admiratione. Quamobrem piaculum essem arbitratus, quod nec maioribus procurari hostijs posset, si Cælium Cælius præterisset tacitum in hac, qualis ea eunq; sit, censura, qua ueluti λογαδίας seliguntur, quibus nostri laboris dicentur portiunculæ, ut sint nobis tanquam χέρασες, quibus surrecti stemus, liuidulorum sic afflatum contempturi facilius, quos Timonianum impressuros dentem, haud abnuerim. Quid enim aliud illi sunt, quàm planè μισάνθρωποι? Inde fit, ut inter omne scriptorum genus Sillos amplexentur præcipuè, ament, legant, nulla non atterant die. Quin & Sillographos dici se gestiunt, ceu sic aurei in Olympia statuari uideantur. Sed Theoninos præterfluere sino, illis nil imprecaturus grauius, quàm ut liuori immoriantur suo. Nos reliqua operis instituti lætè persequemur. Nam Platonis sententia est, ab Libanio repetita, ab mœrore tabescentibus trophæa non exeitari. Quando, ut id possemus, inenarrabilis diuinæ potentiæ maiestas contribuit: quo nomine, nostri omnino muneris est, prodesse uel recusantibus. Poteramus in sanctaria intrusisse ista, sicq; Catonũ (tertios intelligo) uitare supercilium molestius, sed malo ita. Hæc nimirum est ad æternam gloriam uia, hac in primis ratione deum induimus, dum illius qua possumus & fas est, exuberantem imitamur largitatem. Tantum abest ut eo uimus, οὐδὲ ὡς οἶδε τὸν θησαυρὸν τοῦ ἐμοῦ, πλὴν ἃ πρὸς ἄφ ὁρμῆς. Infelicis ingenij arbitror, non rumq; ex decuria eadem, iudicium. Quòd si nil aliud uideor, quàm ex Ionum sententia, σωφρονεῖν πρὸ ὄκνου πλὴν βώμιγγα, me consoler: quoniam in arduis uoluntas uel sola abuntum, γόνυ λυόμενος ἐγγίου. Quin potius nil unquam mihi parte hac antiquius, quàm prorsum ἀρκεῖσθαι μιμεῖσθαι, ἐπόροις πονοῦντα. Vale.

LODOVICI CAELII
RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI VICESIMVSSEXTVS.

Quo distinguatur bulimos, ab eo quem caninum dicunt appetitum. Vnde dicatur bulimos, & quid cenangia. Bucæus qui. Fames uniuersa, & uaccina. Citta, cytinus, anorexia, cittales, anancophagia. Saguntina fames. Cap. I

VONIAM præcedenti uolumine, dum quæ ad frigoris rationem pertinent, excerperemus, quæ miscella suggerebat lectio, adnotaremusq; in famis mentionem producti sumus, quam dicunt Græci βούλιμον, ex nostris nonnulli caninum appetitum, Gellius uim famis non tolerabilem, sicut bupinam quoq;: uisiq; omnino sumus idem utroq; nomine indicare, etiam si Galeni doctrina dispescere animaduertitur. Nunc, ut locupletius satisfaciam harum lectionum studiosis, quum in tertium Canonis Auicennæ incidissem (ut de Paulo Aegineta taceam) ubi ista palàm distinguuntur, operæpretium arbitratus sum, tanti in medendi scientia uiri placita subscribere. Vt intelligamus, bulimum dici famem magnam, subiecti ratione, quia membra infestet omnia: quanquã stomacho fastidiente, proinde uniuersa dicitur fames: sicuti appetitus, quem caninum dicunt, particularis. Qui post euacuationes, & chronicas febres, quibus resolutio contingat multa, excitari assueuit plerunq;: quandoq; uero continẽtis uirtutis imbecillitate. Nam quum perpetim redundans contingat resolutio, cooritur instaurationis appetẽtia. Euenit interdum & calore nimio stomachi os infestante & perpetuò resoluente, proinde semper illud est famelicum ferè, quo in statu urget plurimum sitis. Solent (inquit Galenus sexto De affectis locis) quos canina infestet appetẽtia, affatim impleri, mox uomitu leuari aut deiectione fluoreq;. Quod & sanitatis inculpatæ animalibus euenit plerunq;, sicuti Seleucidibus auiculis, quæ locustis uescentes celeriter excernũt. Cæterum, bulimus seu uaccina fames præuium habet plerunq; caninum appetitum. Et est membrorum inedia cum stomachi satietate, insigniter quippe alimento indigent, quanquam id reijciente stomacho. Deducitur res quoq; nonnunquam ad syncopem. Contingit uero persæpe iter agentibus, algore amplius perurente, quum frigoris uehementia denset stomachus: quod efficit constitutionis malitia sensiuam uirtutem mortificans, atq; item attrahendi facultatem, humorum peccato, qui os stomachi obsident reguntq;, ijs uero madentes uilli expulsionem mouentes, attractionem refugiunt. Sciendum uero in Auicennæ codicibus, sicut & medicorum ferè omnium, legi bolismum, pro bulimo. Verum, ut in scriptura erratum, ita & in nominis ratione multo amplius. Nam sunt qui à bolo deflecti putent: tanquam uno tantum bolo expleatur stomachus, quæ mera inscitia est. Sed ijs impartienda facile uenia est, qui nec ex interuallo quidem Latinum regustarunt Atticismum, nedum Græcum. Sanius & doctius Serapio tractatu tertio, de Græca sentit ratione profluere, hoc est à βου, quæ particula intendit, & λιμὸς, quæ famem uox indicat: quod & Auicennæ interpres Gentilis obseruauit. Sicut bucæus, ab eadem inflectitur particula, & καίνω, incido, & meto, unde prævalidus in metendo sic nũcupatur: nec desunt, qui à bobus deducant potius, uti aratorem indicet. Vel certe σὺν βοῦ, id est cantu iniunctum arandi uel metendi obiens munus ita dicitur. Sed nec illud per incuriam transiliendum, à medica ratione Græcorum plerosq; abire diuersos. Nam à stomachi hostio, quod καρδίαν uocant, καρδιόγμον Doriẽses, auctore Polluce, famem nuncupant intempestiuam, quam Xenophon, & communis lingua βούλιμον. Sic enim pro stomachi inedia uidentur accepisse, quod medici non faciunt, ni ad humores qui sunt in ore stomachi, attractionem præpedientes relatum putes: quod Pollux scribit. Plato comicus cenangiam, id est ληναγγίαν, pro bulimo intellexisse uidetur. Id uerbum perinde accipi debet, ac si uasorum inanitatem

dicas. Non prætereundum temerè, quod in libro περὶ διαγνώσεως τῶν πεπονθότων τόπων quinto est à Galeno proditum, caninam item nuncupari cibi appetentiam, ubi canum more aut nil omnino, aut malos affectant cibos mulieres: quæ res citta uocatur, inquit, uel λιττὰ, aut κιτήσις, id est pica & picatio. Contingere uero hanc, secundo aut tertio à conceptu mense, quod appetentiæ ὀργάνου sit oblæsum (id uero uentriculi os est) infanti non suppetente ui ad alimenti consumptionem. Apud Paulum ἀνορεξίαν legimus, quæ affectio intelligatur, omnia respuentis stomachi. ἀνόρεκτον uero ita affectus intelligitur. Idem Paulus bulimum, ἐκφραδλλουσαν interpretatur ἀπροφίαν, in quam sæpe recidat anorexia. Cittales autem, id est κιτάλης, apud Ionas fur nuncupatur. Cytinus uero est malogranatum immaturum, uel primum mali punici exanthema. Anancophagia in Politicis Aristoteli, athletarum nuncupatur uictus, uelut expressior uorandi necessitas. Saguntina fames, etiam in parœmiæ producta uim est. Fame porrò necare, impium censebatur: quo nomine in uincula coniectis ut morerentur, cibi aliquantulum apponebatur, ut sic aliquo modo expiarentur: quod in Antigone significat Sophocles, & adnotauit interpres. Sed & in Vestalium pœna scio memoratum.

Ventrem non habere quid sit. Qui dicantur sphecodes, lagari, sphacelodes, sphacelus, cangræna, buphagus, buplanostícti. Bucolici milites. Sphragidion, sphærus, cyllas, procælij, popæ, butypi. Ventri concœnes. De Philopœmene pauca. Athletica habitudo.

Caput II

VEntrem non habere, tralatione scita quidem & cõcinna per prouerbium dici de imperatore uidetur, uel etiam quouis alio male nummato. Quoniam uetus est, pecunias esse neruos bellorum, & militum alimenta, quin & aliorum item omnium. Nam Hesiodicum illud notissimum in Ergis, χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. id est, uicem animæ miseris mortalibus pecuniæ præstant. Quoniam pessum euntibus uitæ pretijs, nunquam non argenteis pugnandum hastis est. Ex historiæ autem penu promitur adagium. Nam Philopœmeni illudens Achæorum prætori Quintius, qui equitibus multis, & armaturæ grauioris pedite abundaret, à pecunijs uero prorsum male haberet, dictitabat: Philopœmeni esse quidem manus & crura, uentrem autem non esse. Quod eo tectius est uisum & urbanius, quòd corporis forma illi etiamnum talis erat. Homines uero ita exili uentre, de uesparum imagine sphecodes nuncupant, qui etiam lagari sunt, hoc est inanes, & sine intestinis quodammodo. Vespæ siquidem contractiore uisuntur parte ea, posterioribus pretenuibus gracilibus ue: propterea acuminatũ lignum etiam sphecisçum dicunt, quippe spheces uocantur uespæ. Vnde sphecones & sphecia, pro uespetis, id est cellulis. Sphacelos uero ad hoc pertinet nihil. Est tamen eo nomine, uti secundo περὶ διαγνώσεως τῶν πεπονθότων τόπων Galenus scribit, secundum aliquos, dolor uehemens: alij tantum, inflammationis excessum intelligunt, ut partem ad corruptionis periculum inducat: quam dispositionem cangrẽnam dicunt nonnulli: sunt qui partis affectæ corruptionem, sphacelon dici uelint: conuulsionem, alíqui: nonnulli, non iam factam conuulsionem, sed quæ per inflammationis magnitudinem expectetur: alij etiam non simpliciter conuulsionem, sed eam quæ neruosorum corporum inflammationi superuenit: aliqui simpliciter, fortem tentionem: quidam, putredinem. Propterea confuse Archigenes hemicranias, sphacelodes nuncupasse uidetur. Quod ut apertius intelligatur, lego, Tumores accensos si non discutiantur, nec se ostentarit suppuratio, in cangrænam plerũq; transire: quam & inflammationis magnitudine νεκρωσιν dicunt, id est mortificationem, non factam quidem, sed quæ fiat: cui nisi occurratur celeriter, νεκροῦται ῥᾳδίως τὸ παθὸν, quod signat, læsa mortificari facile, morte insequente. Vbi uero sensus fuerit ex corporibus eiusmodi excussus, tunc affectionem hanc non cangrænam appellitant, sed iam sphacelon dicunt: proinde abscindendum protinus monstrant τὸ νεκρωθέν. Auctor quinto De causis Theophrastus, Sphacelissimum dici à quibusdam radicis morbum extrinsecus plagis ac uulneribus concinnatum, ut in animalium genere: quod, inquit, in omnibus uerum haud comperias. Syderationem porrò sphacelissimum uocant nonnulli. Sphacelum inueni, qui & digitum in manu

in manu medium nuncupent. Scitante quandoq; tyranno Pisistrato, quid tandem assequeretur emolumenti ex caluetis saxosisq; locis quæ coleret: respondit senex agricola, ὀδυνὰς καὶ σφακέλους, καὶ πάντων δεκάτῳ πλείστρατον φέρει, Dolores, inquit, ac sphacelos, & tamen horum decimam exigit Pisistratus. At is audaciam miratus, uectigal remisit: nata inde parœmia, καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν, immunitatem & sphaceli pariunt. Inueni libro quinto ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, uites quasdam male habentes dici ἀσφόπλους: morbi indicium censeri, folia subrubra, id est ἐπέρυθρα. Ossis sphacelon apud Galenum, cariem intelligimus. Sed nos à diuerticulo paulò quidem longiore, at non otioso utique, fabulam repetamus: si illud nec tacuerimus, ex Trœzeniorum historia, Sphærum fuisse Pelopis aurigam: quanquam alij, in Olympia fuisse Cyllam tradunt. Sphæri philosophi meminit in Tusculanis Cicero. Sed hoc ad institutum nihil. Quibus protuberat uenter, procœlios appellant. Cœlia enim uenter est: quẽ pinguem obesumq;, popæ nomine quidam intelligunt: alij, phagonem malunt ac uoratorem. Spartianus in Geta, Percussit (inquit) hostiam popa nomine Antonius. Propertius,

Succinctiq; calent ad noua sacra popæ.

Nam butypos, ἀργοναυπκῷ secundo apud Apollonium, dicitur, qui inter sacrificandum securim boui impingit. Buphagus uero, in Arcadia fluuius est, ab heroe Buphago nomine adoptato, qui Iapeti fuerit filius & Thornacis: quemq; honesta parum affectantem in monte Pholoe peremerit Diana. Buplanoctistos apud Ilium tumulos in Alexandra uocat Lycophron, quòd ex Mysia bouem insequutus Ilus, ibi demum urbem condiderit Ilium, ubi interquieuisset ea. Bucolicos, milites rusticos legimus apud Capitolinum. Sphragidion fuit in Cithærone antrum Cithæronidum nympharum, quas olim ibi esse uaticinatas, constans tenet fama. At sphragis, lapis est Aristoteli Meteorôn quarto, qui & carbo dicatur. Ventri concœnes, ut obiter itẽ subnotemus aliquid, non animæ, à Plutarcho Symposiacorum tertio scitè admodum appellantur, qui non in disciplinæ, cõfabulationis beneuolentiæue participatum ueniunt, sed obsoniorum modò & uorandi usum. Plutarchi uerba subieci, τῇ γαστρὶ σωθέντων, οὐ τῇ ψυχῇ γεγενῶς. Hosce uero in Septem sapientum conuiuio idem Plutarchus, ὥσπερ ἀγγεῖα ἄλειψ, id est tanquam uasa conuiuijs sese ingerere scribit, uno uidelicet repletionis studio. Vn de inoritur quandoq; habitudo athletica, id est corpulentior firmiorq;, quam Græci & Aristoteles ἕξιν ἀθλητικὴν uocant. Vnde Plauto, Athleticè ualere, ac pugilicè. Ventrem custodire, Digestorum uicesimoquinto, est mulieri custodes adhibere ad partum usq;, ubi subdititi partus suspicio inest. Sic & Ventrem in possessionẽ mittere, aut uentrem exhæredare, de prægnante dicitur eleganter, libro uicesimonono. Et quoniam de uentre sermo est: Cato senior, quum populum Romanum luxu & intemperantia perditum ac fluentem conspicaretur, in eum inuectus, χαλεπὸν δὴ λέγειν πῶς γαστέρα, ὥσπερ μὴ ἔχουσαν, Arduum (inquit) est ad uentrem uerba facere, qui aures non habet. Sed, ne indictum omnino Philopœmenem transiliamus, fuit uir is corporis proceritate & robore nullo Peloponnensiũ inferior, τὸ δὲ εἶδος τοῦ προσώπου κακὸς, id est facie tamen malus, parumq; tanto digna imperatore. Hic enim est, quem Romanus quidam quum laudibus efferret, Græcorum ultimũ appellauit: ueluti Græcia iam effœta nullum deinceps uirum se dignum ab illo protulerit. Sicuti Cremutium Cordum in Annalibus, Cassium pronuntiasse, Tacitus scribit: Romanorum ultimum, atq; eo nomine postulatum, nouo ac tum primum audito crimine, imperij stationem Tiberio tenente. Sed ad Philopœmenem remeo. Epaminũdæ in primis uirtutem æmulabatur. Et eius quidem strennuitatem atq; animi integritatem, ut pecunijs incorruptum se præstaret, expressit: at mansuetudinem, grauitatem, humanitatem exhibere nequiuit: erat enim paulò iracundior. Vsq; eo uiri magni plerunq; diis dissidant. Scitum enim est, non omnia eidem elargiri deum, multoq; sæpius uirtutis occurrere simulacra, quàm uerè ac plenè sapientem.

Torminum ratio. Hydropiseos species. Suspensi dolores & sublimes. Hydragoga medicamina quæ sint. Hydrus, siue natrix. Grauidam quo pacto internoscas. Hydrostasiũ. Hydrocephala affectio. Hygrocephali. Lympha

ti.Hydatis.Hydrocele.Oſcheon.Hydra.Lerna.Lernæa.Cherſydros.Hydata,id eſt aquæ, quid indicent.Hyderis.Diabete.Paracēteſis.Paracenterium.

Caput III

Ormina non eſſe aliud, medicorum ſcientiſſimi perdocent, quàm quum permordetur aluus,in inteſtinorum anfractibus inuolucris ue incluſo ſpiritu, cui quæratur exitus, nec detur. Quòd ſi circa umbilicum affligit & lumbos, nec medicaminis ui tollitur affectio, intemperatura infeſtior coritur hectica partiū earum, ita de habitus firmitate nominata. Quæ magna ex parte moram trahens, uocatam ab Hippocrate aquam itercutem aridam conchnat. Poſteri,aquam id genus tympaniam dixerunt, id eſt τυμπανίτιν, auctore Galeno:quia imus uenter compulſus ſonitum ædit, cuiuſmodi tympana ſolent. quod Paulus item repetit, ubi agitur περὶ ὑδέρων. In aſcite uero coacta materia, non aer flatuoſus, ſed humor dilutus eſt. Videtur autem à maiori frigiditate progigni aquoſus hydrops,quem ἀσκίτην, id eſt aſciten uocant: propterea quod (inquit idem Galenus) in abdomine,ſiue ſumine, tanquā uterculo quodam humor reconditur. A minore autem tympanias. Neq; enim humecta ſubſtātia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo tranſmutari poteſt.Quoniam uero torqueri uentrem contingit, ſpiritu flatuoſo luctante,eo amplius torqueri grauidam aduertimus, ob anguſtiam quam conuehit uterus, ſemine intra formandi hominis monetam locato. Inde Hippocratis ſententia eſt, Si noſſe libuerit an mulier grauida ſit, mulſum ei crudum bibendum dato, quum itura cubitum eſt:poſt ſi uenter torquetur, grauida eſt: ſin minus, non eſt. Quippe ad id indicandum inflet,oportet. Sunt & in uentre dolores,qui ſuſpenſi ſublimesq; uocantur,non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. Interſtinguit eos circa ſedes uentris ſumen,ſeu abdomen.Nam qui deſuper infeſtant, ij ſuſpenſi & ſublimes uocantur. Qui uero infra,hoc eſt in ipſis inteſtinis atq; uentriculo, non ſublimes intelliguntur, hoſce uero eſſe fortiores,ac laceſſere grauius,apud neminem non liquet. Porrò aquam intercutem prolicientia atque educentia medicamina hydragoga, id eſt ὑδραγωγὰ, uocant Græci,tanquā dicas aquagia. Nam ὕδωρ aqua eſt,unde hydrus item corriuatur, quem Latini natricem uocant: poſteriores Græci etiam cherſydron, quoniam non in aquis modò,ſed in terra item uictitet. Duabus eſſe inſigne linguis animal, produnt. Ariſtides etiam λίχνον, id eſt gulonem. Apud Græcorum ſcientiſſimos ὑδατα, id eſt aquæ ſimpliciter,cutem ſubiens malum hoc indicant ferè: unde eſt illud frequens,ἄγαν ὦ ὕδατος. Quanquam eſt & ſpontiua euacuatio,non quia ſine cauſa accidat, ſed quia nulla opera noſtra. Et quoniā hydropiſeos ſpecies duas perſequuti ſumus, adijciamus porrò ex ijſdem ſcholis ſpeciem tertiam, quam Celſus leucophlegmatiam uocat, albam pituitam dicere nos poſſumus, ut quæ de pituita quadam liuentiore conſiſtat, aut de piriæ purum & liquentem colorem amiſerit. Poteſt & albæ adiectio uideri citra diſtinnon quia aliubi uertebræ exiſtant, ſed ſimpliciter adiectio facta eſt. Cæterum & illud ἀσκίτην, τυμπανίτην, ἀπὸ σαρκίδιον. Hippocrates duas tantum agnoſcere uidetur.Nam ascites & tympanites eiuſdem cenſentur ideæ. In utraq; enim profuſio eſt ἡ ὑδατος μέσης τροφῆς, in locum inteſtinorum medium uel peritonæi. Verum, in aſcite plus ſeſe humoris promit, ſpiritus autem minus. In tympanite autem ediuerſo. Hypoſarcidios per totum ſit corpus, ſolidis partibus in aquæ reſolutis naturam. Vocatur ſpecies hæc leucophlegmatias item,quam putat Hippocrates ἀνίαν. Hæc eo profluentius ſubſignaſſe uolui, ut hac opera Cornelium Celſum illuſtrarem : à quo uerſuram quidem faciunt multi,uerum citra illius ſententiam nil ferè promunt, perinde ac uerba ſint uetera ſacrorum,quæ demutaſſe piaculare flagitium planè cenſeri debeat, quodq; hoſtijs maioribus procures. Hydropicarum autem affectionum, ut Aegineta Paulus ſcribit Medicinæ tertio, initium πανσέλην καλεῖν ἀθίσμεθα, id eſt dicere cachexiam conſueuimus.Et quoniam ab hydor corriuata prælibauimus,illa item auctarij uice ſubijciamus,

hydro-

hydroſtaſium appellari paludem paruā. Hydrocephala uero affectio infantilis eſt,humore aquoſo in capite concepto.Hydrocephalos tamen putant eos dici,qui de nimia humentis cerebri exſuperantia inſaniunt.Lymphatosq; inde à ueteribus item nuncupatos.Hydatis,id eſt ὑδατὶς ſubſtantia intelligitur pinguis palpebrę ſubſtrata pelli ὑπὸ φύσιν. Hæc in pueris parte plurima,utpote humectioribus auctior facta, συμπαθάτων αὐτὰ γίνεται, id eſt accidentium cauſa eſt,oculo grauato,proindeq; ῥευματίζουσα. Hydrocele,oſchei ſeu ſcroti affectio eſt,ex ſeptem una:habetur namq; inibi porocele,ſteatocele,ſarcocele,epiplocele,cirſocele,enterocele.Quod de oſcheo diximus, ſignat id uerbum marſyppium quoq;,ſed & onuſtum uuis palmitē.Hydra deniq; ijs cognatum uocabulum eſt: eam uero ſe arbitrari Pauſanias ſcribit feram magnitudine hydros excedentem alios,cuius uenenū ita foret ἀνίατον, ut Hercules eius felle tingeret τὰς ἀκίδας, id eſt ſagittarum ſpicula. Caput præterea habuiſſe unum, etiam ſi Piſander Camireus,quo uideretur res meticuloſior,& poema plauſibilius,plura ei contribuit.Lernæ quoq; mentionem facit Pauſanias idem, aitq; inibi Teletas celebrari in Cereris honorem,quæ uocant λφναία. Cum uero(inquit primo De criſibus Galenus) ſtatim mingitur in uas urinarium,uocatur ab nōnullis affectio hæc hyderis.Diabeten nuncupant alij;ex antiquioribus quidam etiam urinæ profluuium.Sunt qui paracenteſin uocent, cum perforatur uenter hydropicorum aquæ educendæ gratia:ſed ſi oculorum congelatus humor eodem emittatur modo,eadem ſeruabitur appellatio. Id uero ferramentum quo id præſtatur,recte paracenterium dixeris.

Argenteo uomere araturos,cur Delphica pronūciarit uates, ſcitantibus Lacedæmonijs.Necnon oraculo eodem,quid ſit eulacha:item aulax, ogmos,ordinion. Cap. IIII

PIſtoanacta Pauſaniæ filium,eundemq; Lacedæmoniorum regem, cum ab inimicis uehementius premeretur, præter alia, produnt auctores celeberrimi,etiam inſimulatum:quod cum Ariſtocle fratre promanti, hoc eſt Delphicæ uati perſuaſiſſet, ut Lacedæmoniorum Theoris (ſic autem uocant, qui ad petendam proficiſcuntur dictionem) illuc miſſis hæc reſponderet, Διὸς γοῦν ἡμίθεον τὸ σῶμα ἐκ τῆς ἀλλοτρίας ἐς τὴν ἑαυτῶν ἀναφέρειν. εἰ δὲ μὴ, ἀξυγοβόλα βυλαὶ χαὶ βυλοξέαι, id eſt Ioue ſati ſemidei prolem ex alieno ſolo in ſuum reducerent,alioqui argenteo araturos uomere.Scias profecto uel hinc nō immerito à Græcis Loxiæ cognomento Apollinē celebrari,quod obliqua,tortuoſa,uel numero Platonis obſcuriora forent illius reſponſa.Quid enim eſt,Argenteo araturos uomere? Nam Dorica lingua,qua utebantur Spartani,uomerem eulacham dicūt: quamuis eo nomine intelligant alij dicellam,hoc eſt ligonē ſiue ſarculum, ἀπὸ τοῦ λαχαίνειν ἢ τοῦ σκαπτειν, id eſt à fodiendi uſu.Aulaca uero,id eſt αὔλακα,ſulcum dicunt,quem ogmon Theocritus etiam uocat,communis lingua(inquit interpres)ordinion. An illud coniectandū? Inutilem fore agrorum cultum? Sic enim fiat,ſi utatur quis argenteis inſtrumentis,inſita mollitie minus ſuffecturis terrarum proſciſſioni. An illud potius, ingētem futuram frugum inopiam,& in ſumma caritate precio intolerabili conſtatura omnia,ut flagellata annona,uideri poſſint,etiam argenteis in agricolatione inſtrumentis uſi? Hinc ſcitiſſimum,& perinde reconditum aucupamur adagium,ut ingruente magno famis diſcrimine, Araturos uomere argenteo terram homines pronunciemus.

Aratri partes.Mercaturę laus.Echetlion.Zogros.Corone.Nympha.Embryon.Zeuxidia luno.Iunonis flores qui.Vrbibus aratrum circumducere quid ſit.Propertij locus explicatur. Sed & Seneca reſtituitur. Syluarū præfecturam conſulibus iniungi ſolitam . Prouinciæ maiores minoresq; quæ ſint . Virgilij locus enarratur. Item alter, cur turtur aeria. Barbarica ſylua quæ. Cap. V

POſtea uero quàm in uomeris & aratri mentionē fortè incidimus,pergamus porrò ſubnectere quæ ex magnis claſſicisq; auctoribus cōperta nobis ſunt, quantum mediocris ingenij uires eruditionisq; ſuppetunt, Græcorum copiam multiplicem uariamq; ac recōditam doctrinam in noſtra iura transfe-

rentes,& quodammodo ciuitate donantes aut Latio. Est enim hæc uelut traiectitia pecunia,& plane optimarum artium optima honestissimaq; mercatura. Quid enim hac humanis in rebus conducibilius,quæ omnia ad uictum, ad cultum, ad præsidium, ad delicias denicq; uitæ pertinentia comportat, ut fiant quodammodo cunctorum cuncta communia? Idem propemodum in nostris lucubratiunculis fit (si tamen isto nomine non uidemur applausum captare)sed tanto forte uel præclarius,quanto animorum bona longe putantur excellentiora. Aratri partes igitur hasce inuenio:primum quidem echetlen,id uero est rectum lignũ,quod inter arandum manu cõtinet arator, totumq; aratrum permouet. Pars autem illa caua in echetle, ubi insidet manus, uocatur chirolabes:ubi uero infigitur echetle,dicitalya. Echetlion uero est in nauigio locus, in quo pisces colligunt piscatores. dici & uiuarium potest, quod zogros nuncupatur Græcis. Elyma nuncupatur,cui inhæreat iugum,sicuti Pollux scribit. Hesiodi uero interpres, Gyes(inquit)est,quod alio modo aratri gonation uocatur. Elyma est quod gyæ infigitur adaptaturq;,in quod uomerem immittunt,qui hynnis dicitur, cuius summũ appellatur nympha. Gyen sunt qui Latinè putent dentale nuncupari. Dentẽ putat dici Varro,quod eo mordetur terra:supra eum regulam quæ stet,à stando stiuam:& in ea transuersam regulam,maniculam,quod bubulci manu tenetur. Qui quasi est temo inter boues,buram. A bubus,histoboeus,qui & histoboe appellatur,lignum est ad iugum usq; protensum inter bouem utrumq;,cuius apicem uocant coronem. Lorum autem latũ, quo adnectitur iugo, echebœum uel mesobœum aut mesabœum dicitur. histoboeum quidam barbarè stauarion uocant,ueluti histouoarion. Estora,clauum interpretantur, quo temoni coaptatur iugum:meminit in Alexandro Plutarchus. Rhymos uero est in curru temo,à ῥύω, traho. Nam ampron,unde apud Lycophronem ἀμπρῶναι uerbum, est funis inter bouem utrunq; siue equum temonis uice protensus. Cercis uero lignea, radius est qui in iugi foramen immittitur. Is radius appellatur embryon, uel endryon. Zeuglæ sunt,quæ à iugo propendentes hinc inde boum colla amplexantur. Quædam ex ijs nominantur ab Hesiodo in Ergis,uersibus illis quos & apposui,

Λαφύγης δ' ἢ πλέλιξ ἀκιώτατοι ἰσοβοῆες
ἄρυσις ἕλυμα, πέλυξ γύης, βόες δ' ἐπέατόμοι.

Zeuxidiam Iunonem Argis cultam prodit historia,quod inde in Aegyptum commigrans Apis Argiuorum regi boues transmiserit,tradita insuper semẽtis ratione. Quam iunctis bubus quum is implesset,Iunoni templum excitauit:spicasq; progerminantes ἔυβοιαν,dixit ἥραν,id est Iunonis flores. Non tempero mihi, quin uetustatis morem subscribam,quo euertendis urbibus aratrum inducebatur,sicuti in condendis idem adhiberi consueuerat:quare oppida, quæ prius circumducta erant aratro, ab orbe & uruo, urbes:& coloniæ Romanæ omnes in literis antiquis scribuntur urbes, quod item conditæ ut Roma. Significant id Senecæ uerba libro De clemẽtia primo: Deinde, inquit, cædibus in exitia gentium serpere,& inijcere tectis ignem, aratrũ uetustis urbibus inducere. Etiam si in uulgatis modo codicibus scriptũ circumfertur corruptè apatrũ,sensu nullo. Sententiam nostram abunde confirmarit Horatius Carminum primo:

Imprimeretq; muris hostile aratrum
Exercitus insolens.

Et Acron interpres: Condendis,inquit,atq; euertendis urbibus hæc consuetudo uit, ut aratro fieret. Virgilius,

Interea Aeneas urbem designat aratro.

Item Cicero de euertenda in Philippicis libro secundo: Vt uexillũ uideres,& aratrum circumduceres. In eum porrò sensum accipio illud Propertianũ, etiam si doctissimi uiri amplius in eo sub mandragora uidentur consopiti.

Mœnia quum Graio Neptunia pressit aratro
Victor Palladiæ ligneus artis equus.

Et Modestinus Digestis Quibus modis usufructus amittatur: Si,inquit,usufructus ciuitati legetur,& aratrũ in ea inducatur, ciuitas esse desinit,ut passa est Carthago:ideoq; quasi morte desinit habere usufructum. Quin & mos irroborarat uetus,quod prodit

Strabo

Strabo, exsecrationes in eos diras proferendi, qui euersam urbem instaurare adorti forent. Quod in Ilio fecerit Agamemnon,& in Sidena Crœsus. Sæpe uticq; in poetis enarrandis ingerunt se,quę si altius perpendas,intercutaneam requirunt eruditionem, etiam si noctuinos intendentibus oculos plerunq; uidentur extrita ac uulgaria, cuiusmodi Virgilianum illud in Bucolicis,

Si canimus syluas,syluæ sint consule dignæ.

Qua in parte scientissimus poeta morem respicit ueterem,quo consulibus syluarum et collium iniungebatur cura,ne compingendis nauibus materia unquam deesset. Quæ sanè prouincia,minor dicebatur,ut à maioribus distingueretur, quas consulares dicebant. Proinde in Cæsare Tranquillus,ab optimatibus datam scribit operam,ut prouinciæ futuris consulibus minimi negocij,id est syluæ collesq; decernerentur. Apud Iureconsultos de prouincijs mentio minoribus est,in quis syluarum statuitur cura. Et Seruius grammaticus in Aeneidos primum, Aphricam dicit consularem prouinciam, in qua non comperiantur cerui. Syluam barbaricam,intelligit consemineam Columella libro duodecimo. Sed & illud perpensione dignum,cur aeriam dixerit turturem Virgilius eo uersiculo,

Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo,

ex Seruij interpretamento:nam syllabæ mensus pentimemeri defenditur. Aeriam dici coniecto,quoniam(ut scribit Origenes Homilia secunda ex Hieronymi tralatione) turtur semper in iugis mõtium & arborum uerticibus commoratur:unde(inquit)turturis appellatione,sanctus intelligitur spiritus,ubi de magnis & occultioribus mysterijs agitur,quæ capere haud possunt multi.

Missilia Fortunæ quæ intelligi debeant,& quid missilia. Odorati imbres qui. Catachysmata esse item missilia. Cap. VI

Missilia Fortunæ,tralatione scita & perelegãti ac peruenusta dici posse uideo nuncupatione una,quæ bona dicere consueuimus externa, cum appellatione eiusmodi intelligerent ueteribus munuscula non modi unius quę in uulgus iactare quandoq; moris fuit:cuius rei uel imperator secundo Institutionum commeminit. Vna est(inquit Seneca)ad tuta uadendi uia,externa despicere,& honesto contentum esse. Nam qui aliquid uirtute melius putat,aut ullum præter illam bonum,ad hæc quæ à Fortuna sparguntur,sinum expandit. Hanc equidem imaginẽ animo prudentissimus quisq; proponere debet, ludos à Fortuna fieri,& in hunc mortalium cœtum honores,diuitias,gratiam excutere. Alia quorum inter diripientium manus scinduntur. Diuiduntur alia, societate infida: alia,magno eorum detrimento,in quos recidere deprehenduntur. Hinc nõ eleganter minus missilia expectare dictitabimus, eum qui ex Fortuna pendet totus, eiusq; uiscatis inhiat beneficijs,quæ insidias uerius arbitratur sapientissimus quisque. Missilium quoq; captum emi quandoq; solitũ scribit Pomponius Digestis De contrahenda emptione. Porrò missilia pro telis quæ in hostem emittantur,sciunt omnes. Calendis denicq; Decembribus Domitianum legimus sub noctem iussisse spargi omnis generis missilia in populum. Quam rem Martialis sæpe notauit:& Papinius primo Syluarum,

Iam noctis propioribus sub umbris
Diues sparsio quos agit tumultus?

Seneca scribit libro Controuersiarũ sexto, Musam rhetorem qui multum habuit ingenij,sed cordis nihil, affectatè nimis sparsiones hoc genus appellasse odoratos imbres. Fiebat enim & sparsio liquoris odorati in spectaculis: sicuti Naturalium secũdo idem meminit Seneca. Proinde Musa itẽ tumidius putidiusq; dixisse uidetur de siphonum ui excusis liquoribus,Cælo repluunt. Papinius tamen poetico excursu ita canit,

Ducat nubila Iuppiter per orbem,
Et latis pluuias minetur agris,
Dum nostri louis hi ferantur imbres.

In hoc genere sunt quæ à Græcis uocantur κατακύσματα,de quibus apud Aristophanem quoq; legimus in Pluto,

ἐπερνῶν ἴτω· ἐσπονδίζω πατὰ χύσματα
ὥσπερ νεωνήπιοισιν ὀφθαλμοῖς ἐγώ.

Moris quippe Athenienſium fuit, nouitijs ſeruis primum ingrediẽtibus domum, prope focum profundere per illorum capita palmaceos fructus, collybos, id eſt nummos, legumina, caricas, nuces, id genus plura, quæ à conſeruis ſic effuſa rapiebantur, & à re dicebantur catachyſmata: quoniam catachyſis, profuſio eſt. Erat hoc illis διετηρίας σημεῖον, hoc eſt annuæ ubertatis indicium: quin & ſponſi caput perfundere ſic quoq; aſſueuerant: quorumcunque item, ominis boni captandi gratia. Inſtituti eius meminit Theopompus.

Clepſydræ cur tardius fluant hyeme, & naues item lentius commeẽt per flumina, ſed plus geſtitent oneris. Cur mare undabundum incaleſcat, reliquis aquis agitatu frigeſcentibus. Rhathagos. Rhathapygizo. Scantharillare.

Cap. VII

IEgebamus nuper ingenti ſtudio Plutarchi ſcientiſſimi libellum phyſiologicum. Indidem quum alia pleraq; præcerpſimus, quæ nobis in pluribus egregie, uelut conniuentibus, qui hominum mos eſt nimio plus frequens, ſuffragata ſunt. Tum illud quod & ſubnectam ſtatim, Clepſydras tardius multo hyemali tempore profluere, quàm æſtiuis horis. Eius rei phyſica deprehenditur ratio, quoniam ex ambeuntis & obſidentis ui frigoris grauior corpulentiorq; fiat aqua. Proinde obſeruatum id quoq; prudentioribus: in fluminibus nauigia ſidere eodem tardius commeare. Quanquam & illud afferri ſolet, Fluuialem aerem ſemper quidem motui obſiſtere, ac eſſe grauem: ſed hyeme eo amplius, ex circumuallantis ui frigoris. Quæ res itineris celeritati officere manifeſto deprehenditur. Quod uero craſſeſcens aqua tarditatem inferat, illud item mirum indicio fuerit, quod πλέονας γόμους φέρει τὰ ποταμία πλοῖα τοῦ χειμῶνος, plus deuehant oneris hyeme nauigia per fluuium commeantia. denſior enim aqua obſiſtit, renititurq; amplius, quod in mari nõ fit. Illud namq; denſari ac craſſeſcere, inſita prohibet caliditas, ob quam neq; item concreſcit. Hinc percipimus, unde nam ſit, quod in eadem naturę parte mirabiliter fieri perſpicimus: etenim reliquarum natura aquarum eſt, ut commotione agitatuq; frigeſcant. Mare autem modo afficitur diuerſo, ſiquidem undabundum incaleſcit. In illis quippe ἐπισύβλιος ὅτι καὶ ἀλλοτρία ἡ θερμότης, id eſt aduentitia & peregrina habetur caliditas. Propterea illam motus externat perfacile digeritq;. At eandem ingenitam domeſticamq; mari amplius excitant uenti, & alimenta ſubijciũt. Caloris inſiti argumentum eſt, ἡ διὰ γενέσεως καὶ τὸ μὴ πήγνυσθαι καὶ πορρύσαν γλυκὺ καὶ βαρεῖαν, id eſt pellucidi tas, tum quod non coit mare, quamuis terreſtre ac graue. Sciendum uero obiter, ſonitum ex undarum motu conceptum, dum petris alliſæ refringuntur, nuncupari rhathagon. Rhathapygizo, eſt ſimo pede pygam percutere, qui erat luſus apud ueteres, ſicut ſcantharilſare, uel ut enunciant Græci, σκανθαρίζειν, eſt manus digito medio ſub maiorem dimiſſo, nares ferire.

Mari Dionyſium demergere, quid ſit. Cur uino immiſceatur maris aqua. Plinius illuſtratur. Thalatta pelagia quæ & cur. Aparachyton uinũ. Cur delphini circa Liberum patrem.

Cap. VIII

QRaculum uetus redditũ quandoq; accepimus, quod & piſcatoribus percelebre fuit, Eſſe Dionyſium demergẽdum in mare. Id ſignificabat, uino marinã aquam affundi oportere: facit enim ea res defecatius uinum & firmius ac incorruptius. Id qui abſunt à mari cõſequi putãtur gypſo, ſi exuſſerint prius. Probabatur autem ex Zacyntho præcipue. Recenſetur item ad hoc ipſum ab Athenæo Dionyſii fuga ad mare, quoniã eo ſuauius fiat uinum. Marinæ autem aquæ ratio uideri poteſt ea, quod frigiditatem illius exigat caliditas innata, quæ maxime uini reſtinguit uim, corrumpitq;. Niſi dicamus potius, terreſtrem marinæ aquæ uim ſtypticam ſubſtringere, quod in uino aquoſum eſt, ac flatuoſum, adq; mutationem procliue. Sed & ſalis natura attenuans liquefaciensq; peregrinum, ac redundans, graueolentiam putrefactionemq; fieri prohibet. Inſuper craſſum ac terreſtre id

id, quod in uino eſt ponderoſum, præcipitat in ima, facitq; hypoſtathmem, hoc eſt ſedimentum & feces, quibus de cauſis relinquitur uinum defecatius puriusq;. Ex ijs opinor, inferri lucem aliquam Naturali hiſtoriæ Plinij: dum uini, quod clariſſimum curæ nomen accepit (dicitur namq; biæum) rationẽ explicãs libro tertio & uiceſimo: Vuas (inquit) paulo ante maturitatẽ decerptas ſiccari ſole acri, ter die uerſatas per triduum, quarto exprimi, dein cadis ſole inueterari, ac largiorem marinam promiſceri mox aquam, à ſerui furto origine orta, ſic menſuram explentis, quod tralatum in album muſtum, leucochrũ appelletur. In alijs gentibus ſimili modo factum tethalaſſomenon uocant, de maris nomine, quod thalaſſa eſt. Vnde & thalaſſiten dicunt, quum uaſa muſti deijciuntur in mare, quo genere præcox fit, & uetuſtius. De ijs plura Dioſcorides Syluæ medicinalis quinto. Et Columella ſcribit, ab illuſtri agricola patruo ſuo uina ex collibus ita condiri conſueſſe, ut maris aquam decoctam ad tertias pro ſale adijceret, quod ſic tum maior fieret mẽſura, tum odoris melioris, uerum ingruere periculum, ne uitietur uinum, ſi male cocta ſit aqua. Eam uero quàm longiſſime à littore ſumendam præcipit, quod hæc liquidior ſit ac purior. Hoc uero genus aquam dicunt eruditi ex Græcis θάλατταν πελαγίαν, id eſt maris aquam ex alto petitam: quando & Ariſtoteles piſcium aliquos eſſe dicit πρόσγαιους, id eſt littorales, alios uero πελαγίους, id eſt pelagicos. Et purpuras alio nomine dici pelagias ſcribit Plinius. Sunt qui opinentur pelagiam pronunciari maris aquam ex diſcerniculo, quoniam thalatta non tam mare indicet quandoq;, quàm quoquo modo ſalſam aquam. Porrò uinum aparachyton uocant Græci, cui maris aqua haud fuerit permixta. Eſſe tamen uina quæ id minus patiantur, locupletiſſimus quoq; teſtis Horatius eſt,

Procedit fuſcus Hydaſpes
Cecuba uina ferens, Alcon Chium maris expers.

Illud Varronis proditum monumentis, ex ijs quæ iam copioſius enarrauimus, diſcreſcit (opinor) egregie, inſtitutũ fuiſſe ueteribus, ut circa Liberum patrem Delphini appingerentur, quanquam in ea re fabulis inuoluta proferri multa, non ferè later.

Cur mare dulcibus aquis minus frigidum. Item cur pellucidius. An aqua ſit coloris expers. Colorum diſtinctio. De lepra nõnihil. Hypopſari equi, aut pſari. Cur albus color lunæ contribuatur. Et cur lanitio albo decepta fingatur à Virgilio.

Cap. IX

QVæritur uero à principe Peripatetico, quid nam ſit rationis, quod dulcibus aquis minus ſit mare frigidum. Et omnino τὰ ἁλυκὰ τῶν γλυκέων, id eſt ſalſi humores dulcibus. Protinus uero id affertur argumẽtum, eſſe omnino ſpiſſius mare ac corpulentius. Quæ uero eiuſmodi ſint, minus poſſe refrigerari: ſicuti amplius ualent incaleſcere, ſiquidem inſita denſitate melius calorem confouere. Sed & illa non inepta ratio eſt, mare utiq; eſſe pinguius. Nam neq; flammam æque poteſt extinguere atque aquarum reliquæ. Omne porrò calidius quod pinguius. Præterea terræ plurimum in ſe continere, indeq; eſſe ſiccius. Quod autem ſiccius, idem calidius eſt. Craſſum terroſumq; in mari illud manifeſtum facit, quod qui eiuſmodi aqua ſe lauerint, ocyus reſiccantur. Vbi enim humoris eſt modicum, ſiccitas induci celerius poteſt. Quod ſi dicatur, eſſe terram ſummopere ſiccam, ut ſecundo De generatione & corruptione prodit Ariſtoteles. Eſſe item poſt aquam eximie frigidam, ſicuti in libro De cælo & mundo comprobare uidetur Auicenna, etiam ſi Metaphyſicæ nono mutaſſe ſententiam eſt uiſus, reſponderi poteſt, intellexiſſe philoſophum non quidem de ſiccitate naturali terræ, in qua terræ ratio eſt; ſed de aduentitia, quam iuniores uocant participatam, ut quæ à caliditate adnexa prouenĩat: caliditate, inquam, tum ex multiplici motu, qui in parte illa naturæ cõtingit, quæ excalfacere poteſt, tum impreſſa à continente inflammato. Quæ amplius illic denſitatis ui cuſtodiri ualeat. Quod uero & paulo ante pellucidum eſſe mare, adſtruebamus: ſcribit idem auctor Ariſtoteles, θάλατταν εἶναι διυλισποτέραν τοῦ ποτίμου, παχυτέραν οὖσαν. λεπτοτέρου γὰρ τὸ πότιμον τοῦ ἁλμυροῦ, id eſt mare perſpectius dilucidiuſq; eſſe quàm aquã potui idoneã, etiam ſi craſſius ſit, dulcis enim ſalſa tenuior. Cæterum tenuitas cauſa non eſt, cur

mare

mare dilucidius sit, sed directi meatus, hoc est ὀνδυνωσίαι τῶν πόρων, id faciunt, quos tum plurimos tum amplissimos continet. Ergo illa potu idonea spissa ex tenuitate partium suarū est, salsa amplioribus interstitijs inanit, hoc est μεγάλα ἔχα τὰ διαστήματα. Vel quia purius syncerius q; mare est: terra enim nulla in eo permanat, harena suo pondere delapsa in imum subsidet. At humor dulcis mixtus cum terra est, quæ interueniens facit, ut cito perturbetur. Sciendum tamen perflante Aquilone, mare perspectius atq; translucidius esse quàm austro. Nam mare, quando serenum est, colorem trahere sibi assolet. Ineſt namq; pingue aliquid in succo salso. Indiciū eius rei est, quod die tepidiore, oleosum quiddam secerni uidemus. Ergo tranquillo tepidioriq; mari succus iste sua leuitate per summa panditur, quod aquilone minus fieri potest causa frigoris. Est autē aqua translucidior, quàm oleum. Id enim colore obducitur, aqua uero expers coloris, uisui obuia, apertiorem sui præstat suspectionem. Neq; uero miretur quispiam dici aquam coloris expertem, quamuis sententia philosophi in libro De sensu & sensili astruere uideatur, nullum omnino corpus esse coloris expers. Insuper & color sit uisus obiectum proprium ex secundo De anima: Aquam porrò uideri, ne dubium quidem est, proinde coloratā censeri. Est autem colorum species duplex: est enim color quidam uerus, qui dicitur extremitas quædam corporis opaci: qui utiq; λεῖον sequitur, id est temperaturam, ex elementorum prouenientē qualitatibus. Huiusmodi uero color solum reperitur in mixtis corporibus & terminatis. Habetur uero color alter non uerus, qui utiq; id omne intelligitur quod apprehendere ualeat uisus. Propterea in secunda Animæ historia dixit Aristoteles, Colore uisum moueri iuxta lucidi actum. In quē sensum accipimus illud quoq; quum audimus, Nullum corpus esse coloris exsors. Parergon illud fuerit, in quod eruditionis causa excurrimus frequēter, Albedinem in corporibus præter naturā dici lepram, παρὰ τὸ λεπίζεσθαι, quod in Nicandri Theriacis signat λευκαίνεσθαι, id est inalbari. Carmen poetæ est,

αὐτάρ λεπίζοντα ἁλινδόμενοι φαμαθοισι.

Equos hypopsaros in Celtiberia subalbos intelligunt. Psaron Sudas nil amplius quàm coloris esse genus prodit: nisi quod equum psarum etiam celerem accipit, ἀπὸ τοῦ ψαίρειν. Album porrò colorem lunæ contribuunt, quoniā aquis dominetur is planeta, quarum natura est, uti concretione inalbescāt. Et propterea Virgilium ab Pane deceptam lunam confinxisse muneribus candidioris lanitij. Aquarū probatio illa plausibilis præcipue est, quæ sensu contingit triplici, gustu, uisu, odoratu, quum nullus omnino ineſt sapor, aut certe insipidus, clara item ac luminosa, & odore nullo, inquit primo Simplicis medicinæ Galenus.

An mare speculi uice imaginem reddere queat. Virgilij uersus expenditur. Eiusdem loca duo restituuntur, ex Georgicis unus, ex Aeneidos sexto alter. Cap. x

EX ijs uero palàm fieri potest, quid sibi uoluerit Seruius grammaticus super eo Virgilij loco in Bucolicis,

Nec sum adeo informis, nuper me in littore uidi,
Quum placidum uentis staret mare.

Non reddit, inquit, nobis imaginem mare, quia non stat, atq; etiam si stet, reddere nō potest. Cur enim nō potest? An quia, ut ex Peripateticis probauimus scholis, in serenitate colorem sibi trahit mare, & oleosum supernatat pingue: indeq; reddi imago nequit? Quod in speculo obnubilato perspicere licet; & in aqua, ubi caro præpinguis fuerit percocta. Quod uero ait poeta,

Quum placidum uentis staret mare.

Tranquillum (inquit in Naturæ quæstionibus Seneca) mare dicitur, cum leniter commouetur, nec in unam partem inclinatur. Quod & de aere iudicandum est, qui nunq; immobilis est, etiam si quietus sit. Verum aliubi Seneca idem: Fons (inquit) cuiq; pellucidus, aut lene saxum imaginem reddit. Virgilius,

Nuper me in littore uidi.

Nam in Alcyone Lucianus, ἀκύμαντον δὲ καὶ γαλήνιον ἅπαν ὑπολαγὼν ὅμοιον ὡς ἐπὶ τῷ κατόπτρῳ

κατόπτρῳ, Quietū (inquit) & tranquillum mare uniuersum, ac simile (ut ita dicam) speculo. Sed & alibi in Dialogis, quos uocat γαλίους, id est marinos, ἀπὸ πίτρας τινός, ἣ ποτε γαλήνης οὔσης, ὑπανύσασα εἰς τὸ ὕδωρ ἰδὲ σεαυτὴν οὐδὲν ἄλλο, ἢ χρόαν λευκὴν ἀπεβλέψε. Ex petra (inquit) si quando sit tranquillitas, in aquam procumbens inspice te ipsam, nil aliud quàm albam omnino. In ijs uerò tam disceptantibus auctorum sententijs habet quod proferat, perspicax & ingeniosus lector, si quę de Aquilonis ratione, deq; Austri paulò antè sunt allata, perpendat amplius. Et quoniā Virgilij locum excussimus, iuuemus eundem pro utrili, apud quem in Georgicis ita legendum uidetur eruditis, ubi pecudum adnumerantur remedia:

Et spumas miscent argenti, uiuaq; sulphura,
Ideasq; pices, & pingues unguine ceras.

Sic enim agnosci à Seruio & Macrobio, non ut modò passim lectitamus, ac sulphura uiua. Esse enim dactylicum carmen, quum in sede postrema dactylum seruet. Sicut Aeneidos item sexto,

Quin protinus omnia
Perlegerent oculis, ni iam præmissus Achates
Afforet.

Cur maris aqua hyeme sit amara minus, & dulces item æstate fiant deteriores. Caput XI

SCribit in Causarum naturalium libro, quem & suprà aduocauimus, omnium calculis doctissimus Plutarchus: Maris aquas hyemali sydere minus sentiri amaras gustantibus. Commemoratum id & à Dionysio hydragogo. Euentus autem omnibus conspicui sic fermè rationem pergit promere. Maris illam asperitatem, omnino interlitę dulcedinis habere quippiam, utpote numerosis illuc deuolutis fluminibus. Cæterum, quod dulce est, cui genuina insit leuitas, ac proinde fluitans supernatet, corripit euestigio, hauritq; solaris potestas, dum æstiuis horis latius uim propagat funditq;. Quod hyeme nequit, flaccescente syderis ui, quod abscedat longius. Proinde minus minusq; surrigi quippiam ex mari potest. Hinc consequens illud est, ut dulcedine subsistente uniuersa, quicquid amari uirulentiq; est, remittatur, ac dilutius factū dulcescat quadantenus. Quod eatenus uerum fatentur, ut & cognitum experimentis tradatur, etiam potui accommodas aquas æstatis ardoribus labi in deterius. Quod latè grassans solis potentia, ut optimū quodq; est, ita maximè decoquat inde, protollatq;.

Cur mari quiescente, nauigia absorbeantur quandoq;. De terræ cauitatibus. Naturam esse duplicem. Caput XII

CONtingit uerò nonnunquam res maximè mira, nec nisi cunctanter promenda in literas. At quia maximis est ingenijs prodita, nullius prorsum Momi Theonimus nobis dens reformidandus. Contingit (inquam) nauigia quandoq;, dum cursum agunt, hebescente motu maris uniuerso, repente absorberi totaq; ita perire, ut ne naufragium quidem fluitans uisatur usquam. Id euenire putat Aristoteles, prærupta terræ cauernosa, hianteq; inanitate, mari subiecta. Nam insimul subsidentib. aquis, in mare nauigia introrumpere, ad internaq; spiritus ui pertrahi. Quumq; impulsu pari circumundiq; agitentur, ad ima ferri, necesse est. Quod apud Mesanam euenire consuesse, reciprocante freto, palàm est, uertigi-num ratione. Neq; uerò abnuat aliquis, in subterraneis cauitates haberi, quamuis elementum hoc sit summè graue, uti quarto Cæli comprobatur. Quod uerò est eiusmodi, naturæ suæ nutu ad ima relabitur, constipaturq; undiq;. Et proinde cauitas omnis tolli uidetur. Cæterum esse naturam nouimus duplicem. particularem unam, uniuersalem alteram. Et particularis quidem est, quæ unicuiq; attributa, semper conseruationem intendit: nec in eo accidere permittit quicquam, quod perniciem paret. Quod si perpendimus, nullam prorsus intra terram admittemus cōcauitatem. Sed est uniuersalis quædam ratio, & ea quidem cælestis, quæ in hæc inferiora agit assiduè, caloris superni uis utiq; manifesta. Ea quippe humidi exhalatione poros meatusq; in materia efficit ter-

rena. Ex quibus & concaua multis partibus pernoſcuntur. Patet id & ardoribus æſtiuis, hiante terra: ſiquidem calidum uentoſum eatenus terræ partes extendit, ut tumentes attollantur rumpanturq́. Sententia Ariſtotelis (opinor) notiſſima eſt, ex Meteororum primo: Quod, inquit, διαῦπνα φάραγγες καὶ ἀναπάσεις ῥηγῶν, ἀγλοῦσιν οἱ λαπτικοὶ ὠκεανοὶ τῶν ποταμῶν, id eſt eiuſmodi hiatus exiſtant, & terræ cauitates, indicio ſunt, quæ abſorbentur flumina. Id quum alibi ſæpe contingit, tum in Arcadia in primis.

Nauſeabundos cur faciat mare. Iuuenalis illuſtratur. Cap. XIII

NErum ut interim ad ea quoq; quæ noſtri ſunt calculi, reſpectemus, iam hinc pergamus ambagioſa perpendere inuolucra, quæ à noſtrorum ſcientiſſimis inſerta lucubrationibus ſuis, ita illotis (ut aiunt) pedibus, ab ijs qui eorum enarrationes ſuſcepere, tranſmittuntur: ut arbitrari uiderentur, eſſe ea excul cata neſcio quæ, & paulò accuratiore ecphraſi prorſus indigna. Quòd ſi aceti quippiã fuiſſet in pectore, ſecus omnino expendiſſent. Nos uerò qui publico emolumento iſta muſſitamus, & grammaticas ſæpe fætutinas, & prærancida allidimus interpretamenta, non differemus ea promere quæ ſciolæ triuialium turbæ nunquam ſuboluere. Mari nauigantes fieri nauſeabundos, propè norunt omnes. Gellius ſignificat. Sed & Iuuenalis illud quis non legit?

Si iubeat coniunx, durum eſt, conſcendere nauem!
Tunc ſentina grauis, tunc ſummus uertitur aer:
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho ualet. Illa maritum
Conuomit, hæc inter nautas & prandet & errat.

Nónne putabit ingenioſiſſimus quiſque, fuiſſe iudicij excuſſi, & naris emunctæ, ſicuti ait ille, diligentius perpendiſſe, unde nam iſta obueniant, quæ ſcientiſſimus poeta, reconditæ doctrinæ ſeminarium quoddam, carminibus inſperſit, & paſſim iactari audimus? Sed ne diutius quem ſuſpenſum habeamus, noſtra uenditantes præter modum, ueluti planè hic fortunatior ſit Alabanda, aut Iouis accũbenti polliceamur cerebrum: hæc ſunt obſeruata nobis ex Plutarcho. Nauſeabundos eſſe maiorem in modum mari iter agentes, quàm qui fluminibus, etiã ſi γαλήνη fuerit, hoc eſt minimè undabundum elementum. Huius autem euentus manifeſtarij eam eſſe rationem, quòd ex ſenſibus ναυτίαν λυνᾶν, ideſt nauſeam concitare in primis odoratus poteſt. Ex animorum autem affectionibus id ipſum efficit præcipuè timor: ſiquidem ita affectos tremere atq́ inhorreſcere ſpectamus, atq́ item aluum ire inſigniter, dum amplius imaginẽ meticuloſi cuiuſpiam cõcipiunt impendentis. Id uerò obuenire ui interanea petentis caloris, auctor prodit Ariſtoteles, eius quippe poteſtate aluũ fundi & ueſicam, ac reddi faciles. Nam & anethum & abſinthium & quæcũq́ urinam mouent, eadem calida eſſe, manifeſtum eſt. Cæterum nil horum euenit per flumen commeãtibus. Odorandi quippe uis aquæ potui idoneæ dulciſq́ eſt perfamiliaris. Rurſum & nauigatio eſt citra periculum omne. In mari diuerſa contingunt. Odorem quippe inſuetum grauiter ſentimus, decq́ turo amplius ſoliciti ſumus, præſenti haud ſatis fidentes trãquillitati. Proinde æſtuans animus, ac fluctuans corpus ſimul concitat ac replet perturbatione. Propterea primo Canonis Auicenna, Mari (inquit) commeantibus plerunq́ accidit uertigo & corporis deuolutio inſimul, ſed & uomitus, faſtidiente ſtomacho: mox tamen reſident omnia. Horum autem ratio euentuũ, inquit interpres, profluit ferè ex uehementi humorum agitatione ac ſpirituum ob frequentem nauigationis motum. Nam & Sententiarum quarto Hippocrates, nauigationem eſſe argumento ſcribit, commotione acrius perturbari corpora: cæterum eiuſmodi uomitum haudquaquàm retundendum ſubſtringendum'ue, medicæ ſcientiæ decretum eſt, quoniam aduerſus ægritudines multas præmunitio ſit. Quin Auicenna idem tertia primi, Lepræ, hydropiſi, apoplexiæ, ſtomachi frigiditati, nec non inflationibus eiuſdem, uomitus ratione, excellenter adiumẽto eſſe naiuigationem ſanxit.

Cur theologiam & phyſicen ſpreuerit Ptolemæus. Maris regionem, eſſe aquarum locum proprium, non maris. Mare, quid uocent Hebræi. Quid mare Tiberiadis. Aquarum diſtinctiones, & in quo genere conſtituendum mare. Diſ-

re. Diſpetes quid ſit. Nymphæ, cur Iouis filiæ. Caducæ aquæ, quæ intelligantur. Caducũ. Viceſima, quid. Viceſimariũ aurum. Chryſorrhoas fons. Aquarum item miranda natura. Anigrides nymphæ. Cap. XIIII

IN Sſe in rerum natura pleraq́ ita occluſa prorſum, & in eiuſdem abdita maieſtate, ut nulla ingeniorũ ſolertia, aut indaginis cura perueſtigari potuerint ſatis, à phyſiologis proditum eminentiſſimis, euidens eſt, ſéd & medici adiecere calculum. Quo nomine mathematicorum principem Ptolemæum legimus, theologiam & phyſicen contemptui duxiſſe: quòd illam præſigni rerum excellentia, humana imbecillitas deprehendere uel cõſequi haud queat. Hæc uerò ob inconſtantem perpetuoq́ fluentem materiam capi teneriq́ minimè poſſit. Nos tamen neſcio quo genio, multa ſæpicule indidem prælibamus, quod læta ſe nimis rerum ubertas, ac uelut maza (ut dicitur) alba in uiretis illis uarietate oſtentet inenarrabili: quibus hiſce noſtris ſtudijs multum adijci ornamenti floridioris, ut enarrationũ neceſſitatem præteream, nemo (arbitror) tam exoculatus, qui nõ uideat. Proinde quomodocunq́ recaſura ſit res, propoſitum tenebimus. Et quæ de maris ratione comperta nobis, ingerere pergemus. Qua in parte, multa præterire neceſſe eſt. Sicuti quod Plutarchi monumentis relatum ſcio, Pythagoricos ſanxiſſe, θάλατταν εἶναι κρόνου δάκρυον, id eſt mare eſſe Saturni lachrymam. Necnon primo Controuerſiarum à Seneca poſitum: Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum. Qui iam ſyderum collegerunt metas, & annuas hyemis æſtatisq́ uices ad certam legem redegerunt, quibus nulla pars ignota mundi eſt, de Oceano tamen dubitant, utrum'ne terras uelut uinculum circumfluat, an in ſuum colligatus orbem, & in hos quibus nauigatur ſinus, quaſi ſpiramenta quædam magnitudinis exæſtuet: ignem poſt ſe, cuius augmentum ipſe ſit, habeat, an ſpiritum. Taceo & declamantium ſententiam plauſibilem: Ita rerum natura eſt, poſt omnia Oceanus, poſt Oceanum nihil. In id amplius intendiſſe animum iuuat, quod phyſicis placet, Ariſtoteliq́ in primis: Quem tenet mare locum, non eſſe maris, ſed ſimpliciter aquæ. Sic enim Meteororum ſecundo legimus, ὃν γὰρ ὁρῶμεν κατέχουσαν τόπον τῶν θαλαττῶν, οὔτε οὐκέτι θαλάττης, ἀλλὰ μᾶλλον ὕδατος. Etſi antè dixerat, abſonum uideri, & à ratione abiunctum, ſi non ſit aquarũ locus proprius, ſicuti elementorum reliquorum. Inde fluuios omnes ad mare, tanquam ad ſuum delabi locum. Fluxus ſiquidem in magis cauum cadit, quod ſuum eſt aquę. At mare magis cauum totius terræ petit locum. Ex linguæ ſuæ proprietate, aquarum cõgregationem quamlibet, dicunt Hebræi mare. Vnde in ſanctis literis, mare legimus Tiberiadis. Paſſanias Eliacorum primo, λίμνῃ uocat πισελίδα. Quam pertranſeat Iordanis, & mox paludem influat alteram, quam item θάλασσαν nuncupant νεκρὰν, id eſt mortuum mare. Opinionum uarietatem, quid omnino cenſendum ſit eſſe mare, quas exſequitur copioſe Plutarchus in libro De ijs quæ philoſophis placent, tranſeo ſciens. Id modò recenſuerim, quod non prætermittit Albertus, fuiſſe qui ita aſtruerent: Terrã uniuerſam quandoq́ fuiſſe opertam aquis: ſolisq́ graſſantem uim, præſertim in meridie, inde uapores eduxiſſe, qui in aerem ignemq́ attenuarentur, atq́ ita humectam naturam deminuiſſe: at in Septentrione loci frigiditate non defeciſſe maria. Proinde quũ in homogenis idem ſit de toto ac de parte iudicium, colligunt, fore quandoq́ ut totum inareſcat mare, & elementa tria modò fiant. Quod & Democritum ridiculè nimis adcredidiſſe, ſubnotauit Ariſtoteles. Ad cuius doctrinam exuberantiorẽ, ut in reliquis naturæ perpenſionibus, ita & parte hac examinatiſſimã reſpectemus ſubinde: Aquarum (inquit Meteororũ ſecundo, & ſignificat etiam Seneca) quæ circa terram & in terra ſunt, aliæ quidem ſunt ῥευτὰ, hoc eſt fluitantes: πάσιμαι uerò aliæ, quas dicere ſtagnantes poſſumus. Et fluitantes quidem omnes, πηγαῖαι ſunt, ac è fontibus aliquibus fluendi habent initium, uti fluuiatiles & manu inſtitutæ. Homerus quidem uniuerſim fluuios dicit διοτρεφεῖς, id eſt ab Ioue fluentes, quoniam imbribus augeſcant: unde alicubi,

καὶ σφιν δῶκε ὄμβρον ἀέξειν. Quo argumento Iouis filias dicunt Nymphas,
νύμφαι ἑλειωᾶδαι κοῦραι διός. Et alibi,
νύμφαι ὀρεστιάδες πῶυά διός. Nam & montana nutriunt imbres quoq́.

Zenodotus πιτυᾶ interpretatur πανῦ, id est perspicuum. Sunt qui dici Nilum πιτυᾶ, ob incertos opinentur fontes, ceu è cælo profluat planè. Apud Strabonem libro primo expositum inuenies, cur dicantur fluuij πιτυεῖς, sed ita ut interpres doctis auribus & mordaci lotis aceto, parum satisfaciat. Stagnantium autem aquarum quædam sunt fontanæ, quædam sunt syllogimææ, hoc est collectitiæ. Fontanæ stagnantes partim hominum comparantur industria, ut φρεατίαι, id est puteales, cisterninæq; partim naturales omnino sunt, quæ exiguas habentes fontis & locorum cauitates profluere, dilabiq; non queunt. Collectitiarum autem aquarum aliæ sunt pluuiæ, aliæ ex flumine cursu excipiuntur. Et uberes quidem ac perennes sufficientes aquas, paludes uocantur: sin autem minores, dicuntur stagna: si perexiguę, uolutabra. Quum hæc ita habeantur, qui aiunt χαιροκμητον, id est manu productum mare, toto (ut dicitur) aberrant cœlo. Quamobrem quum suapte constet natura, aut fluitans erit, aut stagnans. At fluitans non est. Quo enim modo hunc fecerit fluxum? Nam qui Hyrcanum mare & Caspium collustrarunt, nullo ipsa in loco copulari, inuicemq; inter se iungi, animaduerterunt. Alijs tamen unum statuentibus mare, quod Stephanus indicat, & scribit Ptolemæus, ac Strabo meminit. Quin ut in Hexaemero Basilius scribit, sunt qui hæc inter se peruia foraminibus tradant, omniaq; ad mare maximum confluere. At uidetur alicubi mare diffluere. Videtur utique, sed in terrarum angustijs. Vbicunq; enim ex lato pelago in angustum mare cogitur, quum sit ambiens terra ipsum pelagus æditior altiorq;, ob id fluere ac refluere in aliam atq; in aliam uidetur partem, quo ad eius hinc atque illinc libretur aqua. Fluit quoq; mare ab eminentioribus ad magis cauernosa & dehiscentia loca, ob multitudinem fluminum in sublimiores partes eius influentium. Vtcunq; autem fluat mare, in sese fluit ac reciprocatur, non in aliud se recipit, uelut in ipsum fluuij. Qua ratione, aquam maris inter stagnantes esse, colligitur: at non est fluida. Quæ autem stagnans est, ea aut fontana, aut collectitia est. At si fontana, erit etiam fluida. Fontana siquidem aqua suapte natura stagnans, non inuenitur. Reliquum uerò est, ut sit collectitia. Atqui collectitia non est ex fluminibus in ipsum confluentibus, etiã si multa sunt & maxima. Quare ex fontibus potius, quàm ex fluuijs, duxerit principium. Sed ita deniq; deflua foret, Proinde sapientum plerique eius naturæ partis æternitatem commẽti sunt, & sine principio esse mare astruxerunt. Obiter uerò capiti huic adglutinari potest id quoq;: caducas dici aquas, ex castellis aut fistularum emanationibus effluentes, quas à principibus impetrasse, quanquam ægrè, quosdam legimus. Caducum lure consultis ex lege Papia Poppęa, de auctore sic nuncupata, legatum dicitur sub conditione relictum, qua deficiente, ad testatorem recidat superstitem, uel ad substitutũ, eo iam humanis perfuncto. Vnde in Iustiniani Codice titulus extat De caducis tollendis: & Cicero De oratore libro tertio, in quam homines quasi caducam & uacuam inuolauerunt. Illud item legimus: eadem cautum lege, si liberi necdum forent susceptι, quod alteri legasset alter, portione decuma ad fiscum recideret, quæ caduca nuncupabatur. Fuit obiter hæreditatũ quoq; uicesima, quam instituit Augustus princeps: nam Antoninum philosophum scribit Iulius Capitolinus, leges addidisse de hæreditatum uicesima: unde aurum dici uicesimarium T. Liuio, putant eruditiores. Inter legis Papiæ capita id fuit quoq;, quo sanciebatur, Si extraneus quis hæres institueretur, prius quàm hæreditatem cerneret, portionem fisco uicesimã necessariò cõferret. Cæterum, filij ac propinquiores, legi haud subijciebantur, Neruæ, ac Traiani sanctionibus. Eam omnino sustulit Gratianus: quod Ausonius quoque significat: meminit auctor grauis Dion. Sed institutum repeto. Fuit apud Trœzenios fons, quem uocant χυσορρόαν, cuius perennes aquas præcipuè sunt admirati in nouem annorum siccitate, quibus pluit nunquam, arescentibus cæteris omnibus. Apud Mothonem in Peloponneso putealis uisebatur aqua pici intermixta, cyzicino maximè unguento assimilis. Apud Thermopylas, ubi χύτρους dicunt γυναικείους, aquam se uidisse miram, Pausanias scribit. Xantham præterea, nec à sanguine magnopere differentem fuisse in Hebræorum ciuitate apud Ioppen, ubi cruorem interfectæ belluę lauisset Perseus. Sed apud Astyra ex aduersum Lesbi nigra scaturit aqua. Anigri aquã in Peloponneso fœtere extra modum, constat

constat. Tantæ absurditatis causam arbitratur Pausanias, terræ ac uaporum uirulentiam. Cuiusmodi & super Ioniã sint aquæ. Ad Chironem alij referunt: aut centaurum alium Polenora, ab Hercule uulneratum, qui uulnus ibi abluerit, felle hydræ luridum. In Samica regione, ab Anigro haud dissita uisitur spelunca, quam Anigridum uocant nympharum. In ea si quis alpho laborans, aut leuca, nymphas apprecetur, sacrificijs etiam promissis, abstergatq; pollutas corporis partes, ac fluuium enatet, mox euadere incolumem & ὑμόχροα.

Mare, cur saltum, & cur nam calidiore tractu scintillare uisatur. Caput XV

SAlis autem amaroris ue incoqui saporem, ab eo quod stat, & omnino sub sole euaporat: ex stante siquidem, quod tenuius est, exhaurit sol: quod uerò crassius, relinquit: quod tãquam aquę sit superfluitas, salsum est ac amarum. Nam sicuti in animantium corporibus potabili humore ingresso ad nutriendum, amara & salsa redditur, quæ in uesicã corriuarit superfluitas. Quod cognata animalibus caliditas, potabile trahat, quod in pulpas & reliquam corporis substantiam, ut eius natura est, uertat. Id ipsum & in aqua contingere, conijciendum est. Nam quum sit tota pariter dulcis, quod eius potabile est, per euaporationes à calore solari secernitur. Reliquum, utpote superfluitas uniuersi, salsum est & amarum. Hanc opinionem etiam comprobasse Plinius uidetur: & secundo Metaphysicæ Aristoteles item exposuit. Sed coargui potest, quoniam quantum inde resecatur euaporationibus, tantum suffici, manifestum est fluminum accessu. Proinde colligi posset, debere in statu eodem maris naturam permanere. At quidam (inquit Aristoteles) dixere, τὸν θάλατταν ἐκπεπακκαυμένης γῆς ἰδεῖν γῆς, hoc est, mare salsedinem contraxisse, quia terra super qua residet, aut in ambitu est, à sole sit adusta. Sed hoc quidem, inquit, absurdum est. Quod uerò ex terrestri adusto id contingat, uerum utique est. Nam quum duo sint uaporum genera, alterum frigidum & humectum, reliquum frigidum & siccum: ex ijs uapor unus è maris attollitur superficie: alter ex imo surrigitur solis ac stellarum ui. Quoniam uerò aqueus uapor subtilior est, ideo in aerem eo eleuato, remanet terreus uapor crassior per mare dissipatus. Aquæ uerò frigiditate illum circumuadente, propellitur ad eum ipsum caliditas: quæ expulsa, illius partes urit, atque ita salis incoquitur sapor. Sal enim est terræ combustæ species, & ideo liquescit frigido & humido, cogitur uerò calido & sicco: quod Meteororum quarto probat Albertus. Si autem excedit mensuræ modum adurens calor, tunc uapor ille sal non efficitur, sed ueluti cinis: quo facto, ingeneratur aquis amarissimus sapor. Nam adustæ res, à quibus secretũ fuerit humidum totum, ut cinis, & eiusmodi alia, amarorem concipiunt euidentissimum. Sudor & urina hoc ita esse significant, quæ aliud non sunt, ęq; ciborum superfluitates salsæ, quoniam in eas agit urens calor, qui si fuerit excellens, etiam fiunt amaræ. Quoniam uerò terrestre ex aquæ commixtione propter illius perspicuitatem ad albedinem tendit: estq; in eo urens calor, inde fit noctu præcipuè, ut fluctuans mare scintillare subinde uideatur, pręsertim excellẽter salsum, calidiore tractu.

Cur pluuijs quibusdam incoquatur salis sapor. An uera sit Plinij sententia, æquorũ superficiem esse dulciorem. Aquarum dulcium ratio. Cur stet mare. Aquarum colores. Halipedon quid sit, & cur dicatur. Halipartum. De maride mensura, & marila. Martha. Pelagus maris quid sit in sanctis literis.

Caput XVI

EX ijs porrò quæ diximus, manifestum fit, cur pluuiarum aliquæ gustum salis concipiant. Illis enim permiscetur uapor calidus & siccus, dum attollitur humectus & frigens. Immoq; calidum expulsum à frigido siccum exurit in nube, quæ causa salis ingenerat pluuijs saporem. Eiusmodi uerò esse Aristoteles ait, νότια ὕδατα πλατύτερα γὰρ τὰ πρὸς τὸν μεσημβρινὸν, hoc est Australes aquas crassiores & autumnalium primas. Auster enim & magnitudine & spiritu æstuosissimus est uentus, flatq; à locis siccis & calidis. Cæterum, prius quàm à salsedine digrediamur, excutiamus (quæso) Plinij sententiam, qui ubi ait, Tenue dulceq; ui ignea erigi, linqui uerò quod crassius asperiusq; est, clausulam infert eiusmodi: ideo summã æquo

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum aquam, dulciorem profunda. Sed hoc esse perspicuè falsum Aristotelicis demonstratur argumentis: quibus esse omnino contrà colligitur, Superius uidelicet mare salsius esse ac calidius, quàm inferius. Imò & in puteis quoq; potu idoneis pars superna salsior est, quàm ima. Quanquã (ut uerum fateamur) esse contrà debuit, grauius enim quod salsum est. Quæ res fortè Plinium mouit. At quia sol & aer partem humorum leuissimam assiduè detrahunt, dulcissimum autem quod leuissimũ est, potissimumq; de propioribus locis hauriunt, & maris igitur & aquarum dulcium summa exercet solis uis. Itaque salsius id esse, necesse est, quod his residuũ est, unde humor dulcis exactus est, & unde uel nihil uel minus abijt: proinde calidior quoq; pars eadem superior est: salsum enim, quàm dulce, calidius est. Illud tamen non inficiatur Aristoteles idem, Maris partem terræ proximã, esse dulciorem, uel quia frequentius moueatur: salsus enim humor quum mouetur, dulcior redditur, uel quia in profundo salsior aqua est, minus autem alta, quæ proxime terram est. Quamobrem quæ statim à terra præcipiti altitudine descendit, salsa est. Nec dulcedinis tantundem reddere potest. Cuius rei causa est, quòd salsa suo pondere in imum deferat potius. Profluentes aquas idem Philosophus ideo dulcescere opinatur, quia per terram percolentur subinde, quicquid grauius est, assiduè subsidente. Non profluere uerò salsiores aquas grauitatis ratione, etenim stabile esse quod graue. Calidas tamen etiam si salsas profluere, quoniam in ijs, salsuginis pondus ingenita calori leuitas exsuperet. Adijciamus illud superpondij uice: pictores consuesse nõ inepte admodum flumina expingere pallore quodam insignia, mare cæruleum, lacus uerò candidos: hisce nanq; aquis hi planè insunt colores. Halipedon esse regionem dicunt, quam olim operuerit mare, nunc uerò aridam, uelut ἁλὸς πεδίον. Alij eo nomine maritimum accipiũt locum. Potest eo uerbo item intelligi spatium, in quo circumagi exerciq; possunt equi, à uerbo ἁλινδᾶσθαι, sed tũc flatilem respuit prima. Apud Xenophontem Rerum Græcarum libro secundo legimus, Pausaniam esse castrametatum in loco quem Halipedon uocant, ad Piræea. Halipartum sale cõsperſam terram, hominũ inuida prauitate interpretatur Ammonius: unde & corpore affectos ac difficilè sanabiles, halipartos etiã uocat consuetudo. Illud obiter adnotarim: in Græcis auctoribus, dictionem quæ est maris, nil ad præsens facere negotium. Nam eo uerbo mensura intelligitur, sex capiens cotylas, siue heminas sex. Estq; generis masculini. Marila uerò languidus ignis dicitur: item puluis ac carbonum tenuissima. Vnde illud, Faber fumo oppletus, & marila. Marrha uerò Sarmatarum lingua signum indicat bellicum. Addamus & illud leuiculum: pelagus poni pro maris medio, unde legimus in sanctis literis γῆ δὲ ἦν πελαγος ἢ θαλασσα, suffragatur etymon: nam pelagus dicitur uelut telagus, quoniam sit τῶλε τ' γῆς, id est ab terra longe.

Mare esse animantibus simile, decq; eiusdem purgamine. Item de solis bubus, & copria littore. Cap. XVII

QVoniam uerò maris naturam indagine scrupulosa perquirimus, illud neutiq; transmittendum uidetur, esse mare animantib. persimile. Siquidem ut illæ reciprocatione perpeti, nunc uitalem efflant spiritũ, nunc reuocant: sic & mare uicissitudine perpetua in se & ex se recurrenti agitatione quadã, & templantiq; palàm facit fluctuantis aquæ cõmotio. Pariter enim pedes diluit sese porrigens unda, renudatq; uelut refugiens, assilitq; mox, irrequieto motu appetendo semper quæ relinquat, rursumq; relinquendo quæ appetat. Hinc illa indeficiẽs alienorum eiectatio, algæ in littus profusæ argumento. Fit quidem hoc perflantibus uentis utiq; amplius. Cæterum & in malacia & abterraneis flatibus, qui ab Aristotele dicũtur apogæi. Nihilo enim minus in terram defertur fluctus, quamuis in diuersum reflante uendauera & naufraga deniq; omnia fluctuũ propulsu, repurgantis se maris quadam ima to, uelut proprio quodam maris motu cum eo pariter agitato. Quamobrem quum cagine, ad terras protrudantur, Tauromenitanum littus Copriam dici legimus, id est fimum, quãdo quę in Charibdin fuerint præcipitata, illuc deniq; reuomunt. Inde quoq; est Plinianum illud, Omnia plenilunio maria purgari: quædam & stato tempore: circa

Mesanam

Mesanam & Mylas fimo similia expui in littus purgamenta. Vnde fabula, Solis boues illic stabulari. Meminit & loci & boum Apollonij interpres libro quarto: Mylæ, inquit, Siciliæ Cheronesus, in qua solis boues pascebantur. Sed & rem quoq; cum fabula recensuit in Naturalium quæstionum libris Seneca. Dignum forsan quæstione arbitrabuntur nonnulli paulò literatiores, quid sibi hæ Solis boues uelint. Eas uerò poeta nobilis Odysseæ primo uidetur nouisse. Verum scire conuenit, quandoq; prioribus recepti fuisse moris, Soli animalia dicare: quod apud classicos obseruatũ auctores est. Nam & Apolloniæ, quæ in sinu Ionico est, sacras Soli oues fuisse, Græci scribunt, quæ interdiu secundum fluuium pascerentur. Noctu uerò stabulantes in antro quodam, ab urbe non procul custodirent delecti uiri, diuitijs & genere inter populares splendidissimi, singulis annis singuli. Quod ex oraculo quodam Apolloniatæ oues eas permagni facerent. Proinde Eueno (ut fertur) uaticino uigilias edormiente, cõtrucidatis ouium plerisque, lupis grassantibus, publico Apolloniatum decreto, quum se is minus tueri quiuisset, est exoculatus.

De Amphitrite & Phorco. Græce quæ sint. Quid ampotis in mari: item ampron: item de maris coloribus, ac epithetis uarijs, œnopo in primis & Myrtoo. Vinum modò nigrum fuisse ueteribus. Dium mare, cur. Pectora in mari, quid. Caput XVIII

QVòd si leuioris item operæ quippiam adglutinandum deniq; est, scribit Oppiani interpres, dici Amphitriten Neptuni quidem uxorem, sed pro mari frequenter accipi, ratione etymologica etiamnum suffragante, ἀπὸ τοῦ ἀμφὶ τριβόμενον πρίνου πάσης ἔχειν, ideſt quòd utrinq; tertium obtineat ordinis gradum. Superne siquidem æther est, aer, aqua: rursum in imo herebus, terra, mox item aqua. Idem ferè & allegoriarum Hesiodi auctor prodit. Sed adnectit, simpliciter esse Amphitriten, aquarum hypostasin. Ex Græcis item illud est: Extremum maris ambitum, Phorci nomine intelligendum: propterea ponti & terræ dici filium, qui Cetonis congressu genuerit Græas, à partu statim canas, quia breuibus incidens unda spumas concipiat, rectè uetularum nomenclatura significatas. Est enim Græcis uetula, γραῦς. Quanquam quod in lactis summo colligitur, eodem censetur nomine, quin & superficiaria iusculi concretio sic dicitur. Spuma item leguminum superna, dum percoquuntur, perens grammaticis ita nuncupatur. Sed & senescentium in arbore ficorum folliculos, græas nuncupant Athenienses: glumas nostri, uti testis est Varro. Illud grauius: ubi profluit mare inundatq;, dici à Græcis πλημμύραν, ideſt exundationem. At ubi subsederit reciprocando, fieri, quam uocant ampotin, ideſt ἀμπωτὴν, siue reciprocationẽ, ut est apud Plutarchum. Sed nonnulli etiam gurgitem transferunt. Ambrosius Græcè loqui maluit Hexaemeri quarto: Ampotis quoq;, inquit, quæ in Oceano esse perhibetur, quia quum reliquis diebus ordinem suum seruare dicatur, lunari exortu euidens mutationis fuæ fertur indicium dare, ut mare ipsum Occidentale, in quo spectatur ampotis, solito amplius accedat & recedat, ac maiore feratur æstu, tanquam lunæ quibusdam aspirationibus retrorsum trahatur: & iterũ ijsdem impulsum ac retractum in mensuram propriam refundatur. Ampron uerò, ut Lycophronis interpres scribit, funiculus est quo trahunt boues: aut iugalium ceruici incumbens lignum: unde ἀμπρόειν, apportare uel aduehere indicat. Propriè tamen, iter curru facere est: ut expositum Sudas. Sed & ἀμπρόειν, inquit, est nisu laborantia iumenta obire. Postremò illud non præteundum, multis quidem epithetis mare apud poetas insigniri, quæ tamen non ubique congruant, sed partibus plurimũ. Glaucũ ergo quum dici audis mare, concipe, quòd profunditatis habeat parum, præterq; subiectam harenam albidi coloris, sic enim subsplendicat glaucus color. Vbi cani appositum adijcitur, inaudienda est littoribus allisa portio. Nuncupatur quandoq; μέλαν, ideſt nigrum, quòd intentius eiusmodi conuisitur. Nam purpureum, cyaneum, œnopon melaniæ, ideſt nigredinis censentur species. Quum ergo cuiuspiam horum adiectio fit, scire licet, quòd partis est, uniuerso attribui. Quod uerò οἰνοπὸν diximus, aduertendum, id de uini colore produci: quoniam ueteribus nigrum modò id erat, quando album aut cirrhum uel anthosmiam necdum excogitarant

gitarant deliciæ, sicuti auctor probat Eustathius. Myrtoum quidem mare, à Myrtilo auriga Mercurij filio, certatim Latini Græciq; nuncupatum tradidere, quem præcipitarit Pelops. At inquit Pausanias, non sit simile ueri, quòd exiguã maris partem is enauigauit, ab Alphæi exitu ad Eleorum nauale: proinde (inquit) astruendum, dici à Myrtus nomine, ut uidetur, insignis mulieris: quæ Eubœorum opinio est. Pertingit uerò Myrtoum mare ab Eubœa ad Aegei maris insulam Helenam, quæ esse deserta dicitur. Dium mare, ab Homero magnum dici, interpretãtur grammatici. Nam & Aratus in Prognosticis, διους σταλαγμους magnas dicit guttas. Tumuli porrò in mari ex colluuie harenæ subuectæ, pectora uocantur à nautis, Polybio auctore.

Vrsi manus, cur partibus cæteris suauior. De uerbo ἀρκτόυειν. Enarratur Iulius Pollux. Puellas dici consuesse quandoque arctos, id est ursas. Arctos unde, & Cynosura, & Helice. Cap. XIX

VRsi manus esse inter esitandum prædulces, insigniq; suauitate, traditum est. Sic autem anteriores eius animantis pedes nuncupant, quòd eorum sit functio duplex utiq;, incedendi, καὶ τοῦ ἀντιλαμβάνειν, id est & apprehendendi. Eius rei rationem quærebamus anxiè: sed nec ita diu exsudandum fuit, præstò siquidem curiosius & solicitius indaganti fuit Plutarchus, in libello nimis utiq; confragoso detruncatoq;: sed quicquid est, non omnino inutili: in quo rerum, euentuumq; naturalium causas perquirit, & philosophico perpendit examine. Inibi igitur ratio eius, quod est propositum, hæc fermè redditur: Quod percoquentia corporis alimentum carnem præstent, quacunq; alia suauiorem longe. Concoquit autem præcipuè, omne quod diffiat, id est τὸ διαπνεόμενον. Id uerò est quod mouetur, quodq; exercetur: sicuti ursus partem hanc agitat plurimum, tum incessus ratione, tum apprehensionis. Cæterum, in hac ursorum mentione succurrit, quantum ingenij suppetunt uires, & multijuga lectio fomenta suggerit, explicandus Pollucis nodus implicatior aliquanto: ita enim Onomastici quinto libro scriptum legimus, ἀρκτόυειδαι καὶ τὰς παῤθένους ἔλεγον ὁ δῆμος ὁ ἀθηνῶν. quod est, ἀρκτόυειδαι uirgines dicebat Athenensis populus. Id uerbum signat, Dianæ prius quàm tempus appetat nuptiarum, uirgines consecrari initiariue. Quod Lysias scribit in Oratione pro Phrynichi filia, si tamen ex eius illa prodijt officina: Decreto nanq; sancitum Athenensium erat, ne qua uiro puella traderet ἐὰν μὴ ἀρκτεύσασα τῇ θεῷ, id est nisi sacra obijsset Dianæ. Quod mense Ianuario fieri consuesse, indicat Libanius in Oratione quam de Dianæ laudibus dixit. Induebantur autem ueste, quam crocotã nominant, nec decimo ætatis anno grandiores, nec quinto inferiores. Iis autem placari credebatur Diana, quæ causa eiusmodi indignationem concepisse uideatur. Ferunt quandoq; ursam feram in Attica ita cicurem factam, ut homines nihil auersaretur omnino, sed compasceretur, multaq; licentia lasciuiusculè cum bellua colludere: quæ iritata, puellam facto impetu prosscidit. At fratres rem intuiti, ac cõmoti acrius, ursam faculis impetitam necarunt. Ex qua causa, pestilens morbus latius per regionem grassari cœpit. Consultis oraculis, respondit deus, malis non defuturũ finem, nisi uirginũ nonnullas compellerent ἵλεων πλουτοφόρους ἄρκτους, id est ursæ peremptæ honori Dianæ dicari. Nam & puellæ sic uocabantur arcti, id est ursæ. Quod perspicuè docuit Euripides in fabula Hypsipyle: & in Lemnijs Aristophanes, ac Lysistrate. Arctos cæleste scribit Theon appellari, οἱονεὶ ἄκρας καὶ λευφαλὰς τοῦ κόσμου, quia summæ sint, ac cæli uelut capita. Peculiarius autem Cynosuram dici, ex caudæ imagine, quoniam λιὼς οὐρὰν ἔχει, quod est, canis caudam habet. Helicen uerò, ἀπὸ τοῦ ἑλίσσεσθαι καὶ ἑλικοῦσθαι τὸν τοῦ οὐρᾶ ἔχειν, quia inuoluta sit cauda: uel per exochen quandam, quòd à cælo trahatur: ueluti leo, ex eadem excellentia θὴρ nuncupatur, id est fera.

Aetnæus uenator, quinam prouerbio intelligendus. De florida Aetneæ regionis natura. Ouidius explicatur. De Proserpina quædã, & Aetna. Theogamia festa. Theophania, & Antesphoria. Leucippus Ceres, cur: item Brimo. Corollarum è floribus inuentio. Item de rore. De Narcisso nonnihil.

Caput XX

AEtnæum uenatorem, scito admodum & docto prouerbio usurpari posse, animaduerto, pro eo cuius sit cassa inutilisq; uenatio, quiq; sicut inanis progreditur, ita etiamnum regreditur. Sed unde hoc? An quia illis regionibus sylluæ fuerint negatæ? an quòd feræ ibi uisantur nunquam? imò uerò esse ibi utrunq;, & affatim quoq;, fatendum est. Dictat id & loci natura & felicissimum cælum, nec supercilliorum montiumq; indiga regio. Atqui subesse causam oportet. Subest profecto, ut docuit Plutarchus: sed non alia, quàm qua coniectamus ἀυσίβουν τὸν ἔαρ & ὦραν id est uernum tempus indagini esse ineptius. Nã uti prodit Empedocles, ferarum cemmata, hoc est lustra, naribus captantes canes, τὰς ἀερόβοιας ἀναλαμβάνουσι, id est aeris defluxus excipiunt, quos in sylua oberrantes reliquisse feras contingit: cæterum eos interextinguunt paulò minus, ac odore miscello confusaneos reddunt stirpium pleræq;, latius odore profuso. necnon coronamentorum ibi haud exigua uis odorinsecos fallit, odore ferarum indidem dilutiore, ac tantum non euanido. Euenit autem hoc anno perpetuo in Sicula, quam prænotauimus, regione: adeo ut rari prorsum uenaturi loca obeant eiusmodi. Auctor sexto Bibliotheces Diodorus quoq;, apud Aetnam odorum fragantia sagaces canes odoratu carere, naturam sensus florum odore superante. Floridæ uerò regionis eius naturæ testimonium suggerit & poetica fabella, quæ legendis ibi floribus intentam Proserpinam rapturo Plutoni uelut ansam, occasionem captata, præbuisse cecinit. Argumento suffragatur Ausonius illis uersibus, quos & subijciendos censuimus:

Qualis floricoma quondam populator in Aetna
Virgineas inter choreas Theoida raptam
Sustulit emersus Stygijs fornacibus Orcus.

Quo nomine asyli quoq; uice cultam inuenio regionem illam, consensu tacito, nefas putantibus incolis, animal ullum omnino oblædi inibi, aut uiolari. Quin argumento eodem Proserpinæ festa dixere Theogamia & Antheſphoria, quæ aliàs Pherephattia Græcis dicuntur, Plutarcho auctore in Luculli uita, in quibus furua immolari bos consueſſet apud Cyzicum. Theophania uerò Delphica uidetur celebritas, Herodoto historia prima, in Crœsi rebus. Scribunt Græcorum nonnulli, Proserpinam Narcissum dum colligeret, à Plutone raptam, quod eo plurimum oblectaretur. Putant alij Eumenidibus sacrum Narcissum, uel quòd circa monumẽta nascatur frequens, uel quia horrorem incutiant deæ, ac τὸ ναρκᾶν, ideſt torpescendi causa censeantur. Tractus eius naturam nouisse item uidetur Ouidius Fastorum quarto.

Tot fuerant illic, quod habet natura, colores,
Pictaq; dissimili flore nitebat humus.

Hæc eo apposui gratius, quia per poeticam ἔκβασιν dici ista, opinati plerique, quos dixeris quandoq; ad agnatos & gentiles uideri deducendos, intercutaneæ doctrinæ nil latere suspicati, facile in utranq; aurem sibi dormire permittunt, qui nisi mandragoram præguſtarint, poterunt inde forsan peruigilate excitari. Adde, quòd campos eos esse perpetuò floridos, scribũt Solinus & Cicero: & quòd ad rem magnopere facit, in Admirabilium ratione tradit Aristoteles, si tamen ex Philosophi officina est liber is, tantam succrescere inibi florum copiam, ut inde canum sagacitas insigniter oblædatur. Nec illinc amoueri, nisi adhibita ui, queant. Nec me fallit quod ad Proserpinã attinet, Orpheum Pausaniamq; in Attica rem gestam scribere, qua Cephisus amnis Eleusin præterit: in cuius etiam ripis legentem flores Orithyiam Chœrilus à Borea raptam canit. Priorem de Proserpina sententiã comprobat in Verrem M. Tullius, nec non Aristoteles, Diodorus, Solinus. Cabarnum uerò principem omnium Cereri Proserpinæ raptum indicauisse, Stephanus scribit. Postea uerò quàm sit à matre inuẽta, iunctis currui albis equis ad louem subuectam, canunt poetæ: unde & Leucippum eam nũcupat Pindarus. Dicitur & Brimo quandoq;, seu Obrimo, quòd quum uim ei uideretur illaturus Mercurius, immugijt altius, unde factum, ut is manũ abstineret. Coli uerò hanc apud Cyzicum præcipuè, in Lucullo Plutarchus scribit, unde prorepsit poeticũ illud,

Raptam Cyzicos ostreosa diuam.

Legunt

Legunt tamen alij, Cocytos. Traditur illud quoq; in Brutios prope Vibonem, florum causa, Proserpinam è Sicilia diuertisse: quibus adeo scateat locus is, ut proditum Strabonis sit, compertum ibi primum corollas è floribus contexere. Aetnam autem esse Siculæ regionis montem, non est qui nesciat. Eum ita nuncupatum, auctor est Theocriti interpres, ab Aetna cæli & terræ, ut inquit Alcinus. At in libro De Sicilia Simonides Aetnam iudicasse scribit, inter Vulcanum Cereremq; de regione disceptantes. Demetrius uerò Caletianus Briarei unius è Cyclopibus filios fuisse tradit, Sicanum & Aetnam, unde nomen monti: quanquã est eadem nomenclatura ciuitatis item nomen, Stephano tradente. Sed ad uenatores redeo. Quærit Plutarchus, διὰ τί περὶ τὰς πανσελήνους ἥκιστα ταῖς ἰχνοσκοπίαις ἐντυγχάνουσι; idest cur circa plenilunia ferarum assequi uestigia non ferè queant? Et infert, uideri posse rationem eiusmodi quę iam præposita est: nam (inquit) plenilunium drosobolum est, & iactat rorem. Qua ex causa lyricus Alcman, rosidam humectationem, Iouis & lunæ filiam cecinit, quum inquit,

διὸς θύγατερ ἐρόσα τρίφαα καὶ σελάνας δίπας.

Ros uerò debilis est, & imber tenuis. Sed & lunæ imbecillis est calor: quamobrem è terra ut sol, educit, nec agit tamen in sublime, quum uires desint longius abducendi, inde rursum delabitur. Porrò & in frigoribus difficilis est uenatio, quoniã uenatorem oportet, non uestigia modò quærere, sed etiam olfactum moueri. Hic uerò mouetur, molliter diffusis à caliditate odoribus. Frigoris autem circumfusio, quam uocant Græci περιψυξιν, odores contrahit, καὶ οὐκ ἐᾷ ῥεῖν, nec sinit effluere, sensumq; mouere. Ex quo unguentum & uinum per frigus olent minus: nam concretus aer, sistit in sese odores, nec reddi permittit.

Fumum, umbram, nubes capi pro re momenti nullius. Nebulæ, pro pane. Escharites. Escharulæ mulieres. Capnosphrantes. Capnistæ carnes. Fumarium. Qui dicãtur Selli. Anopæa auis. Fumum uenditare. Sellæ familiares. Narcissi fabella. Vmbram suam metuere, quid. De paspale, & achne. Item atheres quid. Atherina, & abydena, abydocome, mation, matiolichus, attaragus, epsethia, athara, ecta, psothion, psathyrion, stachyalogi. Harenarius testis. Pylaica, quæ dicantur. Plutarchi locus explicatur. Myodochus. XXI

IN Græcorum commẽtarijs inter cætera doctrinæ grauioris id quoq; relatum obseruauimus, non reconditum quidem, nec ab intimis Sibyllæ aditis erutum, non aspernabile tamen, nec lectione prorsus indignum: Fumum, umbram, nubes, de rebus dici quæ prorsum momenti sunt nullius, nec titiuillitio faciendæ, ut ille ait. Testimoniũ in Autolyco perhibet Eupolis, καπνοὺς ἀκφαίνει καὶ σκιάς, idest fumos ostentat & umbras. Quin comico risu philosophos coarguens Aristophanes, qui attoniti cælestia contemplarentur, nubes fuisse illis uice numinis obijcit,

καὶ ξυγγενέσθαι
ταῖς νεφέλαισιν εἰς λόγους, ταῖς ἡμετέραισι θεαῖσιν.

id est, & congredi consuesse cum nubibus, quæ deæ sint nobis. Sed & hinc factum conijectamus, uti panificiũ quoddam de tenuitatis ratione, ac candoris nebulas etiam plebeia dicant uoce: quibus persimilis erat ueteribus escharites, de craticula dictus, apponi solitus sub cœnæ finem passo litus ad uinolentiam usq;. Escharulas hinc & mulieres adpellat Plautus, de panificij ratione. Escharitem ab Athenæo non præteritum obseruauimus. Intenio Theagenem quendam fuisse cognominatum καπνόν, id est fumum: sicuti Eupolis quoq; significat ἀνθίμοις, quòd multa polliceretur quidem, sed nil admodum præstaret. Erat insuper hic ψευδοπλούτου, hoc est ementitus diues, & iactator uanissimus, qui quum esset summè pauper, nihilominus uolebat magni momenti negotiator, hoc est μεγαλέμπορος uideri, ut Græci dicunt. Cuiusmodi fuit Aeschines quidam Selli filius, ex quo id genus homines, quod relatu dignum est, Sellos uocant. Et inde uerbũ σελλίζειν, hoc est Sellissare, quod ἀλαζονεύεσθαι signat, idest iactare ostentareq;. Sellas familiares appellat Varro instrumenta oneri uentris excipiendo accommoda, familiæ præsertim. Capnosphrantes, idest fumi olfactator, uelut per parœmiã signat

signat auarum hominem præparcumq;. καπνίζειν, id est capnissare, dicitur conuiuij gratia ignem succendere, & camino uti luculento: unde apud Athenæũ carnes leguntur capnistæ, id est τὰ λεῖα καπνιστά. Fumarium lego apud eruditiores, pro loco in quo ligna festinato resiccentur: sicuti & suffumationem, qua nimia fiunt uina medicata. Apud Paulum Iureconsultum legimus, Iniuriam intelligi, si quis fumo corrupto aliquem perfuderit. Scribit Homericus interpres quidam, anopæam dici auem Homero euolantem, ἀνὰ τὴν ὀπὴν, id est per foramen. Quippe habuisse ueteres in domibus tecti medio apertionem, quam capnodochen nuncuparent. Homerus,

ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο.

Fumum uenditare Lampridio in Alexandro Cæsare, est gratiam hominum captare multa pollicendo, quæ apud principes obeas, quum re omnino præstes nihil. Vulgatis præconis salibus, fumo punitur, fumos qui uẽditabat, quum id genus quendam iussisset imperator fumo præfocari. Vmbram uerò pro re cassa nihiliq; sæpius accipi, non est (puto) qui nesciat. Sed in hac mentione obseruanda magnopere, quæ in Gręcorum reperias monumentis, Narcissum (inquiunt) traditũ fabulis est, in aquis imaginem conspicatum propriam, eius irretitum amore mox amplexandi studio desiluisse, atque eo modo absumptum. At id esse falsum, perspicuè liquet. Illud uerò certius & grauius, adolescẽtem in terreni corporis fluxu umbram inspectasse propriam, idest corpoream uitam, quæ animæ ueræ idolum est postremum. Eam quum is perinde ac ueram primamq; amplexari arctius festinasset, quod est, quum uitæ corporeæ inhæsisset totus, interijt præfocatus: quoniam uitam ueram, idest animalem, per insciti am amisisset. Vnde irrepsit adagium Græcis, ἀλλὰς τὴν σαυτοῦ σκιάν, id est suam ipsius metuens umbram. Id significat, postremis rerum perinde ac primis, studium nõ magnopere impendendum: quoniam animæ perniciem concinnant, id est ueræ cognitioni, & quæ congruit in primis, tenebras perfectioni intendunt. Porrò de umbræ item ratione prolatum id in Curculione à Plauto est,

Quid ego nunc faciam? quid refert, me fecisse regibus
Vt mihi obedirent, si hodie hic me umbraticus deriserit?

Adumbrata lætitia quæ nam intelligenda, docet apertius Seneca: Quòd (inquit) duces magni faciunt, rebus afflictis, ut hilaritatem de industria simulent, & aduersas res adumbrata lætitia abscondant. In Athenæi libellis, quanquam confragosis & mutilis, parasitus quidam panes mucore sordentes præduratosq;, mensæ illatos facetissimè ἀμφὶ τῶν σκιᾶς, id est panum esse umbras dixit. Attaragos item pro re uilissima minimaq; Græcis dicitur: sicuti apud nostros ecta, unde sit ectafacio uerbum. Attaragum, panis micam interpretantur, quæ psothion item dicatur, aut psathyrion. Sed & in pane scissuram ignis ui factam dicunt attaragum. At superiorem in pane crustam eo nomine accipit Pollux: sicut imam, epsethiam. Myodochum senem legimus, qui sit nulli rei. Dioscorides eo uerbo murium accipit retrimenta, quæ muscerdas uocant. Illud obiter quo dãmodo subscripsero: corpore minutulos perbreuesq; dici ortygas, id est coturnices. Paspalen quoque, pro rerum minutie capi à Græcis: unde somni, paspalen nec uidere quidem, est apud Aristophanem. Quanquam nec ignoro esse, qui eo nomine magnetem accipiendum lapidem putent. Paspalen, Hippocrates pro milio accipit, quod ab alijs cenchros uocatur, aut etiam cenchrys. Sed & ad eundem sensum deflectas achnem, signat ea uox minuties ab excussis prouolantes spicis. Meminit Homerus,

ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει.

id est, sicut achnas profert uentus. Sed & pro maris aspergine achnen reperias, unde ἁλὸς ἄχνη, id est maris achne. Achnen, Sophocles pro rore accipit,

θάλπει δ' οὐρανίας ἐκ ἄχνης ὁ καλλίβοτρυς
νάκριος. Et rectè utiq;, quòd non continuæ deferantur guttæ, uerum disparatæ. Vnde achnes profluxit nomen, quasi aechne dicat, id est diuulsa abiunctaq;. Quin ἄχνη πυρός, id est achne ignis, pro fumo. Et achne somni apud Hippocratem. Illud quoq; ex Græcis corriuatum fontibus haud transilẽdum, quod ἀθυρίζειν dicunt, ubi se quippiam non pili facere innuunt. Ratio est, quoniam ex spicis quæ sunt

degeneres

degeneres,uocari ab eis atheres uidentur:ſicuti apud Aelianum in libro De prouidentia,lectum commeminimus.Eos colligunt ſpicilegium facientes.qui uocãtur ſtachyalogi.In Athenæi monumentis piſciculus uilior de uerbi huius flexu dicitur atherina. Athera uerò & pinnula nuncupatur,Ariſtotele calculum adijciente, quam ſub uentre thynnides gerunt.Nec illud ignorandum:Abydena item dici futilia,ac nullo prorſum digna pretio:nam ut molles carpuntur Abydeni. Meminit paroemiæ Pauſanias. Sed ab eiſdem quoq; Abydocomas inuenio ſycophantas dici, uelut in eo κομῶντας, ideſt efferentes ſe. Mation etiam minutum dicunt: unde matiolichus, qui parum comedit, aut qui in minimis aſtutum ſe præſtat. Quanquã & matiolichus dici ualet, qui ex menſuris lucrum uenatur.Nam eſt menſuræ genus mation,& λάχω, lambo.Hincq; forſan Euſebio cuidam apud Ammianum Marcellinum,Matiocobæ factum cognomentum eſt.Pylæſtatos uocant Græci Circẽſes homines,hoc eſt uiles neſcio quos, ac planè de triuio,à quibus nec boni quippiam proferatur,nec ſani:quoniam eiuſmodi haud pauci Thermopylas peterent,quæ & Pylę dicebantur,quòd anguſta conualle à Theſſalia in Phocidem tranſmiſſio fieret.Nam & Pylea uocabatur,ubi conſidebãt Amphictyones:ſed & congreſſum ipſum ſic reperio nũcupatum.Ex ijs enarratur Plutarchi locus in Pyrrhi uita,negligenter inſcitéq; præteritus ab interprete, ταῦτα μὲν δὴ πυλαϊκῆς ὀχλαγωγίας, hæc(inquit)pylaicæ ſunt turbæ,Pylas confluentis. Et in Artoxerxis uita ſcribit idem, Cteſiam in libros coniecisſe παιδιᾶς πυλαίας, abſurdarũ fabularum. Harenarium teſtem,Iureconſulti ſordidum ac uilem intelligere uidentur, cui ſine tormentis credendum non ſit.Mentio fit & in Canonicis decretis, eumq; qui in harena depugnarit,intelligunt.

Super Aphricano Scipione paucula. Qui dicantur uelut umbræ uagari, Plutarchi interpres refellitur. Caput XXII

DE Scipione Aphricano iuniore memorantur pleraque ſcitu digna,immo uerò eiuſmodi,ut nec ſatis mirari queas,ſiue fortunam perpẽdas uiri,ſiue mores ac naturæ lumina,rerumq; geſtarum gloriam ad acrius reuoces examen.Nunc ut cætera ad cenſuræ grauius non prouocem ſupercilium, illud gratiſſimo animo hiſce libellis inſpergimus.Scipionem hunc annis quatuor & quinquaginta,quibus ferè in humanis egiſſe narratur, μυρίᾳ πρίασθαι, μυριᾳ ἀργὸν εἶναι, μυριᾳ οἰκοδομῆσαι, ideſt nil emiſſe,nil uendidiſſe,nil ædificaſſe.Libras autem argenti treis & triginta duntaxat in magna ſubſtantia,& auri duas reliquiſſe: quũ tamen in eius poteſtate uicta fuiſſet Carthago,ab unoq; imperatorũ omnium milites locupletatos,ueteribus teſtatũ memorijs ſit. Polybium porrò, quod ipſum inter illius ducis miranda non ineptè repoſuerim,perfamiliarem habuit ac intimum,cuius imbutus præceptis ἐπαρᾶσθαι μὲν πρότερον ἢ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν, ἢ πεῦσθαί τινα σιωπῇ, καὶ φίλῳ ἀμωσγέπως ἢν ἐντυχόντων, ideſt ſtudebat, non prius foro reuelli, quàm unum aliquem ex ijs,quibus quum fortè cõgrederetur,beneuolum ſibi atq; amicum quauis ratione foret uenatus.Quumq; iuuenis etiamnum ageret, eam tum fortitudinis,tum prudentiæ de ſe opinionem cõcitauit,ut ſenior Cato interrogatus de ijs qui apud Carthaginem ſtipendia facerent,inter quos erat Scipio quoq;,militum(ut Appianus inquit) tribunus, οἱ δ' ὀλίγοι νήφουσι diceret πρὸς σκιὰς ἀλίσκουσιν, ideſt ſolus ſapit, cæteri umbræ feruntur,Scipionem innuens. Eſt autem ex Homero carmen de Tireſia Odyſſeæ κ concinnatum.Quem locum à Plutarcho citra auctoris nomen repetitũ,interpres alioqui non inſcitus,aſſequi non potuit,niſi fortè ſum leberide cæcior:ſic enim ſenſus eluceſcit peracutus,&(quod conuenit maximè)à Catonianis ſalibus & ſapientia non diſſentaneus:quando Romanorum alij,qui ſtipendia facerent in Aphrica,nihil(ut Plautinis utar iocis)aceti haberent in pectore,nihil omnino priſcam illam urbis Romæ generoſam animi altitudinem redolerent, eſſentq; planè hominum ſimulacra,& quidem impolita infabricataq; & meræ nugæ,utq; Homerico utamur uerbo, σκιαί, ideſt umbræ,Quando ratione animæ neglecta,quam eſſe uerum hominem, Plato & ſenſit & docuit,corpori ſeſe manciparant,quod imaginem eſſe & umbram, ex Plotini ſentẽtia remotiore,alibi docuiſſe me,opinor,& proximè Narciſſi tropologicus cõmonuit ſenſus

ſus. Quod uero de Scipione dixit Cato, id ipſum & de Chryſippo pronuntiatum quam doq; comperimus, cuius eſt illud elogium quoq;, Ni fuiſſet Chryſippus, porticus non eſſet.Homeri locum de Tireſia aduocat libro ſextodecimo Strabo:uerum interpres ſic demum iure Latij donat,

Cui dederat uita functo Proſerpina mentem,
Vt ſaperet, pariterq; homines leuis umbra iuuaret.

Sententiam noſtram confirmat Lucius item Florus Epitomes quadrageſimonono: Quam uirtutem eius (inquit)Cato,uir promptioris multo ad uituperandum linguæ,in ſenatu ſic proſequutus eſt, ut diceret, reliquos qui in Aphrica militarent, umbris militare,Scipionem uigore.

Multos uagari uelut umbras. Duas eſſe conuerſationis uias. Vitæ genera tria.Aquarum nomine mortales intelligi. Quæ uictoria nobiliſſima. Scipionis dictum. De Adriano imperatore, ac poeta Floro. Adriani in eminentiſſimum quenq; inuidia. Dionyſii Sophiſtæ dictum. Perſarum cadauera non computreſcere,ut noſtra. Caput XXIII

CAeterum & inter mortales reliquos, nec in Romano ſolum exercitu, numeroſæ uagantur umbræ, pauci ſapiunt. Id Saluator ille præpotens facile commonſtrat in Euangelio, ubi duas conuerſationis perdocet uias: Quàm (inquit) ſpatioſa eſt uia, quæ ducit ad mortẽ, multiq; ſunt ea commeantes. Et rurſum: Quàm arcta uia & anguſta eſt, quæ ducit ad uitam, pauciq; ſunt qui inueniant eam. Vide (inquit Hieronymus) quanta inter has uias ſeparatio ſit,quantumq; diſcrimen:illa ad mortem,hæc tendit ad uitam:illa celebratur & teritur à multis,hæc uix inuenitur à paucis: illa enim uitijs per conſuetudinem quaſi decliuior ac mollior & ueluti quibuſdam amœna floribus uoluptatum facile ad ſe rapit commeantium multitudinem,hæc uero inſueto calle uirtutum triſtior atque horridior ab his tantum eligitur,quibus non tam delectatio itineris cordi eſt,quàm manſionis utilitas.Aſperam enim nobis & inſuauem uirtutum uiam nimia effecit uitiorum conſuetudo:quæ ſi in partem alteram transferatur, inuenies ſicut ſcriptura dicit, Semitam iuſtitiæ leuem.Porrò quum tria ſint uiuendi genera,ciuile,contemplatiuum,religioſum: in ciuili,prudentia:in ſecundo,doctrina:in tertio,quaſi faſtigio quodã uitæ totius:præter duo illa,etiam ſanctitatem exigimus.Hæc eſt rectiſſima uitæ ratio, hæc ſcopum habet rationali naturæ propoſitum, hic eſt finis primæ notæ & coloris perfectiſſimi, diu à prioribus quæſitus: ſed ante CHRISTVM non ferè inuentus. Ab hoc qui errore deuio declinant,quantũcunq; ciuilibus intenti negotijs,quantumcunq; etiam contemplationi,nihil ſciunt,nihil agunt,&(quod bonam reſipiat frugem)nihil cogitant.quando ſapientia mundi,ſtultitia eſt,& uanitas uanitatum,& omnia uanitas. At cuius eſt in lege Domini uoluntas, quiq; in lege illius meditabitur die ac nocte, erit (ut inquit Eſdras) tanquam lignum plantatum ſecus aquarum decurſus.Erit (inquam) tanquam uitæ lignum:reliqui uero,nil aliud quàm decurrentes aquæ. Quo nomine (ut inquit Auguſtinus) mortale ſignificatur genus,quòd in mortem fertur præceps,ſicuti aquæ pronus eſt in mare delapſus. Vnde eſt illud apoſtoli Ioannis, Aquæ multæ, populi multi. Sed & Ioſue capite tertio, aquas accipi uolunt perturbationum procellas & moleſtiarum agmina: quemadmodum Eſaiæ octauo, Adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes ac multas. Adiuuat tamen argumentum noſtrum etiam grauis auctor Seneca:Quid(inquit)præcipuum in rebus humanis eſt? Non claſſibus maria compleſſe, nec in Rubri maris littore ſigna poſuiſſe, nec deficiente terra,ad iniurias aliorum erraſſe,in Oceano ignota quærentem,ſed animo omne uidiſſe,&(qua nulla eſt maior uictoria) uitia domuiſſe. Innumerabiles ſunt, qui urbes, qui populos habuere in poteſtate: pauciſſimi,qui ſe. Hoc uero quod Stoicus hic ſeueriſſimè prodit,longè præſtabilius & quod dictitaſſe Scipionem ferunt: nam quum Appius Claudius eius in cenſura competitor,iactantius diceret, Romanos à ſe omneis nominatim ſalutari, Scipio qui uniuerſos propè ignoraret: Vera (inquit) narras, ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἀδόξουν πολλοὺς, ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον ἀγνοεῖσθαι μεμέλληκεν, id eſt curæ mihi fuit, non quidem nouiſſe multos,ſed ne à

quoquam ignorarer. Præstant uero hoc uirtutum exhausta certamina, præstant sudores multi, euigilatæ noctes, durissimorum patientia. Quod agentem Adrianum intuitus poeta mollior Florus, ita sibi ludere permisit,

Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Respondit uero Adrianus facetè admodum, nec citra fellis conspersionem, adnotata hominis pathica fœditate:

Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Culices pati rotundos.

Cæterum uel id adnotasse fuerit operæpretium, imperatorem hunc tanta flagrasse inuidia, uti celeberrimũ quenq; artificem, quod æquare non posset, subuerterit. erat nanq; studij eius, ut in quauis disciplina præcellere omnes, mirè affectaret. Proinde Dionysius Sophistes aduersus Heliodorum, in cuius beneuolentiam erat is propensior, & inde Epistolarũ sibi magistrum adoptarat: Pecunias donare ac honores Cæsar potest, rhetorem certe facere non potest. Homeri poemata abolere quandoq; fertur cogitasse, ut ei Antimachum substitueret prælegendum in scholis, cuius adhuc plerisq; erat incognitum nomen.

Cardamo similes qui dicantur: cur eo uescantur Persæ: eiusdem nomina plura, & uires.

Caput XXIIII

NObiles præpotentesq; uiros si pauperioribus conuiuini fuerint, non desinere illos exsugere, donec in nihilum redegerint, notius est quàm ut pluribus id comprobare uideatur necesse. In hoscè ita affectos, itaq; institutos adagiũ producitur scitum eruditumq;, Cardamo siquidem consimiles esse dicimus, cuius ea natura est, ut herbarum in propinquo nascentiũ, humorem ad se ui quadam intima perliciendo cogat arescere. Id significat Aristophanes comicus in Nebulis,

πάχει δ' ταυτὸ σῦκον καὶ τὸ κάρδαμον.

id est, patiuntur ipsum hoc & cardama. Nam dixerat antè paulò, Terram uiolenter cogitationis nostræ humorẽ pertrahere. Insuper inibi interpres, ubi quod præstruximus phon dici. Scribit Xenophon, Turpè gentibus illis duci, si quis uisatur quoquam ire aut meiendi aut cuiusquã eiusmodi rei gratia. Quæ, inquit, nullo pacto facere possent, nisi & uictu modico uterentur, & humiditatem per laborem consumerent. Quo fit, ut ea aliò quopiam secedant. Sed in Græcorum comperi cõmentarijs, quod ad rem egregiè facit, ὠθητικὰ οὔρων τὸ κάρδαμον καὶ πύσματος, id est comprimere urinam & oris superfluitates cardama. Eoq; nomine Persas illis uesci plurimum, quando eximiè præcauent, urinam emittere, spuere, atque item emungi. Cardamon dicitur ab alijs, inquit Dioscorides, cynocardamon: ab alijs, iberis: quidam etiam cardaminacam nuncupagitur. Semen excalfacit, acre est & καυστόμαχον, hoc est stomachum oblædit, aluum turba, sed minus. At libro uicesimo Naturalis historiæ Plinius, & eum sequuti aliquot, nasturtio inhiberi Venerem prodidere. Secundo Canonis Auicenna cum Dioscoride stat. Animi porrò torporem excitat cardami holus: quo argumento, multorum coniectatio est, ἀπὸ τῆς καρδίας dici, hoc est à corde, in quo esse creditur animi sedes. Libro duodecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας sic de hac re proditum comperias, φασὶ δὲ αὐτὸ ἐδίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι, ut natum inde prouerbium, certior fiat coniectatio. Scribit Ammianus Marcellinus, quod ad Persarum ritus attinet præcipuè, Nostrorum cadauera mox cæsorum fatiscere ac defluere prorsum, adeo ut nullius mortui facies post quatriduum agnoscatur, Interfectorum autem Persarum inarescere stipitum more, ut nec liquescant membra, nec sanie madescant perfusa: quod (inquit) uitæ parcior facit, & ubi nascuntur exustæ solibus terræ.

Cuiusmodi esse deceat conuiuales confabulationes, quæ epicyliciæ dicuntur. Isocratis dictum ad idem. Persarũ ritus. Decori necessitas. De Alabandeis pulchra. Abderitarum sugillatio.

Caput XXV

SOcratem citra puluerem aut etiã clepsydram oratorem uel nobilissimum, memoriæ proditum est, quum amplius rogaretur, ut in conuiuio quodam promeret aliquid de artis suæ officina, respondisse, ἐν οἷς μὲν ἐγὼ λειπός, ἐν ὁ νῦν κιθαρός, ἐν οἷς δ' ὁ νῦν κιθαρὸς οὐκ ἐγὼ λειπός, quæ noui, temporis huius non sunt: quæ uero exigit tempus hoc, ego nescio. Veluti parum congrueret, lasciuientibus poculis oratoriam inserere grauitatem: quod æque ridiculum sit, ac in purpura repens simia. Nam & à plerisq; philosophiam item sequestratam, inde legimus, argumẽto etiam Persarum institituti, qui se licentius inuitaturi, non uxores, uerum pellices admittunt. Itidem & philosophica sanctaria collusione conuiuali indigna prorsum uideri, & (ut Græci dicunt) ἀπροσδιόνυσα. Etenim quæ luminibus capto esse cum speculis communio potest? sicuti ab Epicharmo traditum, auctor nobis Stobæus est. Præsertim quòd nec recumbentium mens altioris speculationis tunc satis & studiosè capax est. Alij uero non extra organum ista opinati, diuersam omnino sententiam approbant. Tanquã perabsurdum sit, in scholis quidem de conuiuali officio subinde disserere, qualisq; aut quæ sit conuiuæ uirtus, & qua ratione utendum uino: ex ipso uero philosophiam conuiuio discluſam abiungere, ueluti re nequeat comprobare, quæ uerbis præcipit. At in Cœnis Macrobius inquit, Oportet uersari in conuiuio sermones, ut castitate integros, ita appetibiles uenustate. Nam matutina disputatio robustior est, quæ uiros & doctos & præclarissimos deceat. Id propemodum & uir doctissimus Plutarchus statuit, Symposiacõn primo: Elegantiores uero, inquit, etiam si ex professo philosophentur, probabili tamen magis quàm uiolenta interim demonstratione sermonẽ producunt. Id ipsum etiam Plato facit in Sermonibus conuiualibus, ubi quamuis περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ, id est de principe bono uerba faceret, & omnino de diuinis, non tamen apodixes intendit, aut ineuitabiles parat ansas, qui ferè mos eius est, sed leuioribus (ut sic dicã) captionibus exemplisq;, & fabulosis ratiocinationibus homines conciliat uenaturq;. Proinde, quæ proponũtur quæstiones, solutionis reconditum nodum haudquaquam habent: anxias nanq; difficultates & solicitè librandas, conuiualis non admittit hilaritas, ne paulò inconcinniores præfocentur auertanturq;. Propterea eridantæos, ut inquit Democritus, & himantelictæos sermones missos facere oportet, qui speculationis difficultate torquere amplius solent, δεῖ γὰρ ὡς τὸν οἶνον, κοινὸν εἶναι καὶ τὸν λόγον, id est, ut uinum, ita & sermonem esse oportet communem, ut suam quisq; portionem ferat. Qui gryphos inenarrabiles quodammodo probant, Aesopeam uulpem gruemq; imitari uidentur, quarum utraq; facetoso conuiuij apparatu alteram delusit ac dimisit incœnem. Quòd si iucunda confabulatio, quam epicyliciõn recte dixeris, ueluti poculis coaptatam, & (ut Macrobij uerbũ repetam) appetibilis adhibeatur uenustas, fiet illud Homericum nepenthes, quod is intelligi uoluit, pharmacum ἀνώδυνον: quia mœstitiam exigeret, & euthymiam pareret, ac tranquillitatem: ut nulla præterea bugloſſa requiratur, quæ uino promixta discumbentium animis inducat hilaritatem. Porrò Xenophon Socraticus, Gobriam scribit cœnantem apud Cyrum, quum alios Persarum ritus esse admiratum, tum uero illum quo se inuicem iucundè interrogantes, necnon scommata non negligentes uoluptatẽ gratiamq; uel ijs comparabant, in quos stringi morsus uidebatur. Proinde sciamus M. Tullij oraculum esse uero uerius, Decori ignoratione non modò in uita, sed sæpissimè in poemate & in oratione peccari. Itaq; quid deceat, considerandum, quod in re de qua agitur, positum est, & in personis, & in eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Vnum uero rationale animal, inquit primo De officijs idem auctor, sentit quid sit ordo, quid sit quod deceat, in factis dictisq; qui sit modus: postremò & qua plittacus uoce, qua'ue loquatur coturnix, quæ non parua est naturæ uis rationisq;. Illud uero auctarium fuerit, quod Isocratis sententiæ peraffine est, à Seneca ex Epicuri scholis promptum: Nunquam uolui populo placere: nam quæ ego scio, non probat populus: quæ probat populus, ego nescio. Sed nec ab insti-

tuto dissita est mathematici Licinij in Alabandeos sugillatio, felle lita plurimo: Esse nanque illos astruebat, in ciuilium administratione rerum acutos satis: at propter non magnum uitium indecentiæ, censeri insipientes quandoq; quòd in gymnasio eorum quæ essent statuæ, omnes habitu forent causas agentium: in foro autē discos tenerent, aut quid eiusmodi obirent. Vnde Alabandei quoq; nuncupati, & Abderitæ, qui in rebus id genus sæpicule peccant.

Vmbram suam metiri quid sit, ex historia nato adagio. Archidami monita ad insolentiam humanam retundendam. Caput XXVI

VMbram suam metiri, scitè admodum & perdoctè prouerbiali sententia commonemur, nil esse quod uana mortalitas & ad circumscribendam se ipsam ingeniosa (ut Plinij uerbis utar) inani successu aliquo tumeat: quando nostra omnia bullæ sunt, momento perituræ. Quo nomine illud Satyricum in ore habendum assiduè,

Messe tenus propria uiue.

Ratio parœmiæ est ea, quòd nihilo maior nostri corporis post felicita: ē umbra deprehendatur, ac fuerit prius. Quo perdocemur, esse nos eiusdem imbecillitatis aleæ obnoxios, atq; eodem fortunæ salo (ut ait Boetius) quati. Natum id ex historia: proditur siquidem memoriæ, Macedonum regem Philippum post nobilem in Cheronea uictoriam, quum insolentius extumuisset, factusq; foret arrogantior, ac de se magnificētius sentiens, uelut liberali iure adoptatus à fortuna, paulò asperiorem, & quæ tyrannicum quiddam suboleret, ad Archidamum Agesilai filium epistolam conscripsisse. Qua is commotior, cogitansq; (quod res erat) euentu prosperiore cristas homini surgere, ut poeticis utar salibus, ita demum censuit respondendum, ἐὰ μετρήσεις τὴν σαυτοῦ σκιάν, οὐκ ἄν ἄλλοις αὐτὴν μείζονα γεγενημένην, ἢ πρὶν νικᾶν, id est si umbram tuam metiri uolueris, haudquaquā nunc maiorem deprehendes, quàm fuerit ante uictoriam. Id quia singulare ad uitæ instituta præceptum est, ac ad retundendam mortalium uanitatem efficacissimum, factumq; esset ad manum, dum Græca peruoluimus, haud dignum est uisum, quod tanquam conniuens transilirem. Cui affinis est chria quoq; eiusdem altera, quæ cæcis animis, nec sui mensuram satis capientibus, persalubrem propinare (ut sic dicam) potionem uidetur: ac subinde insinuare poeticum illud ex Martialis nobili sciroq; Epigrammate,

Sed te tamen ante memento,
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Erat Periander medicus multi nominis, & celebratus in primis: cæterum, ut est inops sui quandoq; humana mens & inexplebilis, nec unquam ferè ullo descendens nisu in seipsam, & præter calculorum rationem mœnia struens: affectabat idem ex poetica laudem, & subinde uersiculos recitando gloriolam captabat. Sed quantum medendi scientia præstabat, tantum à poeta aberat bono. Id animaduertebant complures. Ipse tamen sibi ementiebatur, & credulus poetico se agi furore opinabatur. εἶτα ἀχίσλαμος, ἀντὶ χαλκέως τοῦ ἰατροῦ κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ὑπ' ἡμῶν θέλεις; quid tandem ô Periander, inquit Archidamus, pro eleganti medico malus uocari poeta cupis? Sed & eiusdem chria est illa non incelebris. Peloponnesiaco nanq; bello percunctantibus socijs, quantum pecuniarum foret satis, rogantibus etiamnum tributa terminaret, ὁ πόλεμος ἔφη, οὐ πραγμάτων ζητεῖ, bellum, inquit, ordinata non quærit.

De chriarum ratione, & quid chria. Item quid sententia, eiusq; discrimina. Et quid chriodes. Interim regis boni munus quodnam sit. Paraphrasis, metaphrasis, ecphrasis. Caput XXVII

QVoniam uero chriam bis hoc capite nominauimus, ne quis uelut obice offendatur, sciendum est, ab Aphthonio dici χρείαν ἀπομνημόνευμα σώμασιν, διὰ συντόμου ἐπί τι πρόσωπον ἀναφέρουσαν, hoc est chriam (siue malis Latinè usum nuncupare) esse cōmemorationem breuem cōcinnè opportunecq;, id est δικαίως, ad auctorem relatam. Appellatam uero chriam arbitrantur, ὅτι χαίρουσι δὲ, quia sit utilis, κατ' ἐξοχήν; siquidem progymnasmata reliqua, admonitionis

monitionis emolumento præcellit, id est χαιρεστέρα δὲ πρὸς παραίνεσιν τῶν ἄλλων προγυμνασμάτων. Vtitur ea uoce Plutarchus ad hunc fermè sensum: Ariston laudante quodam Cleomenis chriam, qua interrogatus, Quid nam regem bonum facere oporteat, responderit, Amicis bene facere, inimicis uero male. At quanto (inquit) melius fuerit, ô uir optime, amicis bene facere, ex inimicis uero amicos reddere. Hæc quidem chria, pergit Plutarchus, etiam si omnium calculis Socrati contribuitur, nihilominus in Aristonem quoq; refertur. Porrò chriarum alia dicitur logica, id est sermocinalis: alia practica, siue actiua: alia mixta. Et logica quidem intelligitur, quæ oratione præfert emolumentum: ut Plato οὐ φλαρητὸς κλῶνας ἐδόκει καὶ πόνους ἐλέγχειν φύειν, id est uirtutis ramos astruebat, sudore ac laboribus produci. Isocrates ex discipulis ingenio præstantes, θεῶν παῖδας ἔφασκε, id est deorum esse filios prædicabat. Diogenes diuitem conspicatus imperitum ἄνθρωπον, οὗτος ὄντως ἵππος πολυχρυσολόφος, hic est (inquit) equus undiq; argento litus. Practica uero praxin, id est actionē modò ostendit. Vt interrogatus Pythagoras πόσος ἂν εἴη τῷ ἀνθρώπῳ βίος, βραχὺς φανεὶς ἀπεκρύψατο, μέτρον τοῦ βίου τὴν θέαν ποιούμενος, id est quanta deniq; hominū foret uita, quum parum se ostentasset, mox delituit, uiuendi modum statuens uisitationis morulam. Mixta postremò est, quæ consurgit ex duobus, actu, & oratione. Vt Diogenes, quum esset conspicatus ἀδιδασκάφαγον, id est indecenter uoracem puerum, τὸν παιδαγωγὸν ἐπαίσσων, ἐπαισιωνῶν, τί γὰρ παιδοτριβεῖς παιδίον; Pædagogo plagam incussit, inferens, ut quid ita imbuis? Iis uero capitibus tractari solent chriæ: encomiastico, id est laude: paraphrastico, id est expositione: causa, ex cōtrario, comparatione, exemplo, testimonio, epilogo breui. Paraphrasin tamen intelligi uolo, sicuti finiunt Græci, alieni scripti conuersionem non in humiliora grandiora ue, ut ab metaphrasi seiungatur, sed in paria, sensu modò incolumi. Quod indicat libro primo Fabius: Tum, inquit, paraphrasi audacius uertere, qua & breuiare quædam & exornare, saluo tantum sensu permittitur. Quod opus consummatis oratoribus difficile, qui commode tractarint, cuicunq; discendo sufficient. Sed & libro decimo: Ipsis, inquit, sententijs adijcere licet oratorium robur, & omissa supplere, & effusa substringere: neq; ego paraphrasin esse interpretationē uolo tantum, sed circa eosdem sensus certamen, atque æmulationem. Ecphrasis autem est pura meraq; enarratio. Sed ad institutum. Seneca, de chria sic mentionē facit: Pueris, inquit, sententias ediscendas damus, & has quas Græci chrias uocant, quia complecti illas puerilis animus potest, qui plus adhuc non capit certi profectus. Viro captare flosculos, turpe est, & fulcire se notissimis ac paucissimis uocibus, & memoria stare. Sibi iam innitatur, dicat ista, non teneat. Turpe est enim seni, aut prospicienti senectutem ex cōmentario sapere. Fabius item libro secundo, Sententias, chrias, ethologias, subiectis dictorum rationibus apud grammaticos præcipit scribi. Quoniam uero, ut solet, perobscurè sententiam esse ait uniuersalem, sciendum est, sententiam à chria hoc distingui, quòd sententia indicatiuè profertur: chria uero etiam sæpe per interrogationem & responsionem: præterea (ut probauimus) actu etiam constat. Sententia uero, in uerbis tantum est: chria, personas habet omnino, quæ quid fecerunt aut dixerunt: sentētia sine persona profertur, hoc est ἀπροσώπως. De hac Aphthonius ita, γνώμη δὲ λόγος ἐν ἀφαιρέσει διαφαλαιώδης, ἐπί τε προτρέπων ἢ ἀποτρέπων. Priscianus uero sic: Sententia, est oratio generalem pronuntiationem habens, hortans aliquam rem, uel deterrens, uel demonstrans quale quid sit. Aristoteles Rhetoricorum secundo: Sententia, inquit, demonstratio est non singularis quidem, uerum uniuersalis: nec de omnibus tamen, ut quod flexuoso rectum sit diuersum, sed de ijs quæ agimus, suntq; uel eligenda uel secus. Mox infert sententiarum genera quatuor: At (inquit Aphthonius) sentētiarum alia est protreptica, quæ hortatur: alia apotreptica, quæ abducit absterretq;: alia apophantica, quæ demonstrat: alia simplex, coniuncta alia, quædam uerisimilis, alia uera, quedam & hyperbolica, id est superlatiua. Et protreptica quidem est, Hospitem amare præsentē addecet, uolentem autem dimittere. Apotreptica, ut, Non congruit consultorem uirum, perpetem noctem dormire. Apophantica, ἀεὶ δὲ χρημάτων καὶ ἄνδρὶ πούτων, οὐδὲν δεῖ γρύζειν τῶν λεόντων, pecuniis opus est, nec citra has quippiam eorum quæ decet, fieri queat: apud Demosthe-

nem. Simplex, εἷς οἰωνὸς ἄριστος· ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, id est augurium est unum quidem præcipuum, patriæ opem tulisse. Coniuncta, ἓν καταφατικῶν καὶ ἀποφατικῶν, id est ex affirmatione ac negatione, Multorum non utiq; principatus bonus. εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς, unus sit dominus, rex unus. Duplex, ἓν διὰ δυοῖν καταφατικοῖν, id est ex duobus affirmantibus, ut πλουτεῖν μὲν πρέπει, χρῆσθαι δὲ δυσπορίᾳ κακῶς, id est graue quidem paupertate premi, grauius autem ditari non bene. Verisimilis, Cuiusmodi sint principes & subditi, ca, Nil imbecillius terra nutrit homine. Tractatur uero sententia ijsdem capitibus, quibus, ut, Milo, quem uitulum assueuerat ferre, taurum ferebat.

Ethologia quid, item ethopœia, idolopœia, prosopopœia. Abecedarij, syllabarij, nominarij qui sint, ex Hieronymo & Augustino. Cacoethe ulcera.

Caput XXVIII

Ethologia cuiusmodi sit, liquet ferè ex Ciceronis uerbis libro De oratore secundo: Atq; ita est (inquit) toto hoc ipso genere ridiculum, ut cautissimè tractandum sit. Mimorum est ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas. Orator surripiat oportet, imitationem: ut is qui audiat, cogitet plura quàm uideat. Mimos & ethologos dispescit Symposiacôn quinto Plutarchus. Proinde mirum est, quosdam prodere ausos, nil se de ijs apud Græcos legisse, ueluti nusquã reperiantur. Nam ethopœia dicitur quidem morum imitatio, personæ subiecta. Cæterum, eius tria uidentur discrimina: εἰδωλοποιία, προσωποποιία, id est idolopœia, prosopopœia, & quæ ἠθοποιία, id est œthopœia nuncupatur: quæ notam personam complectitur, mores tantum effingit, ex quo ethopœiam dici uolunt. Vt si commiscamur, quibus nam sit usus uerbis Hercules, imperante Eurystheo. In Themistocle Plutarchus παιδίσεις nominat ἠθοποιούς, id est morales institutiones. Idolopœia, notam quidem & ipsa personam habet, sed mortuam, & quæ loqui desierit, ut Eupolis ἐν Λήμνοις, & Aristides ἐν τοῖς ὑπὲρ τεττάρων: qua ratione nomen quoq; profluxit. Nam & in Hecuba Euripides Polydori inducit idolum. Sed & Homerus,

τὸ τοῦ πατρόλεου ὁμιλεῶν τοῖ ἀχιλῆι.

Prosopopœia uero, quum omnia fingimus, personam uidelicet, ac mores: ut Menãder fecit, quum effinxit elenchon: est enim elenchos res utiq;, sed non persona: & propterea idem dicta prosopopœia. Ethopœiarum uero aliæ sunt patheticæ, quæ perturbationes affectusq; exprimunt: aliæ sunt & uocantur ethicæ, hoc est morales: at quæ mixtæ dicuntur, utrunq; efficiunt. Alexander in libello περὶ τῶν σχημάτων, ethopœiam esse scribit, quum existentibus personis sermones aliquos affingimus, quòd fide digniores illæ uidcantur, quàm si eos enuntiaremus ipsi. Et in libro De rhetorica Apsinus, Ethopœia est oratio personis apposita cõtributaq; subsistentibus: ut, Quid nam dicturi sunt in domicilium uidentes me impactum? Miltiades hic, qui Marathoniæ pugnæ uictoriam ci uitati comparauit, qui Barbaros falli spe coegit. Vtitur & hoc modo Hyperides, pro Lycurgo: Quid dicent, eius prætereuntes sepulchrum? & quæ sequuntur. De prosopopœia idem Apsinus, & præterea Quintilianus, ac cæteri plura: nos cum delectu modij loco adijciemus: abecedarios nuncupari, syllabariosq; ac nominarios in discentium classibus, ab Hieronymo: nam qui prima imbibunt elementa, abecedarios intelligit: syllabarios, qui iam syllabas connectere insuescunt: nominarios, qui denique integra proferunt nomina. In literario (inquit) ludo, ubi prima elementa excipiunt pueri, abecedarij nuncupantur: at syllabarij alij, quidam uero & nominarij, nonnulli iam calculatores. Quumq; hæc audierimus nomina, ex ipsis qui sint in pueris profectus, agnoscimus. Sed enim abecedarium Augustinus intelligit literarũ ordinem illum, quem pueruli condiscunt. Nominatores Iureconsultis Digestorum uicesimoseptimo, à nominarijs longè diuersi sunt: sic enim appellant eos, qui tutorum nomina subijciunt, ceu idonei sint. Eodem modo & magistratuũ nominatores uocantur Vlpiano. Dici uero ethopœiam, ab ἦθος, quod morem signat, neminem fallit. Nam & inde κακοήθη dicuntur

ulcera

ulcera, de quibus obscure libro quinto Celsus. At Therapeutices quarto Galenus ea ferè intelligi scribit, quibus etiam si maturè omnia adhibeantur necessaria, non sanantur tamen.

Leporem mœnibus indormire quid sit. Leporũ lustra. Rechamus quid. Reliquatores quo sensu dicantur ab Iureconsultis, & uerbum reliquari. Item quæ sint schelides. Schedia. De leporibus multa. Melanchema. Schinis. Epipernon. Perene. Perenopterõ. Dasypus. Accubitæ. Accubitalia.

Caput XXIX

Ysandrum prodit historia, quum à Lacedæmoniorum ductu Corinthios defecisse fama nunciasset, profectum copijs instructum ad ciuitatem oppugnandam, ubi suos timore perculsos animaduertit, ignauius segniusq; irruere, ac inferre signa, leporem fortè transilientem fossam uidisse: quo argumento fiduciæ iam plenum milites sic hortari cœpisse: Non erubescitis Spartiatæ, huiusmodi hostes formidare, ad quorum mœnia lepores ex ociosa inertiq; uita dormiunt? Id quod parœmiæ habere formam potest, in segnes imbelles q;, ut ad coarguendum torporem desidiamq;, etiamnum indormire mœnibus illorum lepores dictitemus. Quod quum sit formidolosissimum animal omnium, nõ facile in obuijs ac celebribus locis quieuerit. Propterea lustra id genus à Græcis dicuntur θάμνος σωμφιξις, id est obductiora densioraq; arbusta, uel ἰδὰς ἀμφλαφὶς, hoc est consita copiosa. Rhochmi βαθεῖς, id est scissuræ profundæ. Nam rechamus troclea est, per cuius orbiculum summum trajicitur ductarius funis. Reliquatores apud Iureconsultos sunt qui integrum non soluerunt, sed æris alieni partem seruarũt sibi: inde uerbum reliquare, ab eisdem frequenter usurpatũ, sed & perperam ab interpretibus & lectum & enarratum. Iureconsulti uerba sunt: Reliquatores uectigalium ad ineundam cõductionem admittendi non sunt, antequam superiori satisfiat conductioni. Reliquationis uocabulum est item apud Paulum Digestorum uicesimosexto: & mox paulo, Debitum quod ex condictione reliquatus est, agnouisse eum uideri. Interpres tamen inibi, reliquatus est, inquit, id est retinuit apud se. Sed ad rem: niuali tempore sunt leporibus cubilia, melanchema quæ uocantur. Sunt autem cauitates, in quibus colliquefacta est nix, ducta appellatione nigredinis argumento: quoniam operimento niuium agris albicantibus ea portio planè nigrescat. De leporis timiditate Pollux ita libro quinto scriptum reliquit, δειλίαι δὲ παρβολαὶ τοῦ ζῴου, ἔμπληκτον ὀφθεὶς γιγνόμενον καὶ ἀναπτόμενον, ὅθεν καὶ πτῶξ ὀνομάζεται, formidine præcellit animal hoc, facile namq; temereq; terretur ac compauescit, unde & ptox etiam uocatur: nam πτώσσειν, formidare est. Ab aurium uero magnitudine, appellatur λαγὼς: quoniam λα particula, intendendi uim possidet, & ὦς ὠτὸς, dicitur auris, Doricæ linguæ proprietate. Ea uero parte corporis motum dirigit moderaturq;, tanquam remis: quod in alijs animantibus plerunq; efficit cauda: nisi quis putet ἀπὸ τοῦ λάειν, ὃ ὅτι βλέπειν, quod apertis obdormire oculis consueuerit. Obseruatum ueteribus, leporis occursum in itinere ominosum quippiam, inauspicatum atq; improsperum præsagire. Nihilominus quum dicunt Græci, ἐν πᾶσι λαγῴοις, id est in omnibus leporibus, intelligi uolunt In carnibus leporum, id est in omnifariã bonis ac delicijs. Qua in parte leporum schelidas dici legimus, quo nomine signari uidentur laterum carnes. At lentisci fructum, Hippocrates schinida uocauit. Mala poemata dici schedia interpretatur Festus. Apud Athenæum legimus, Ex sicco cibo scommata non produci, neq; item autoschedia poemata, id est repente effusa. Et quoniã in lepores incidimus, uenemur porrò quæ monumentis prodidere auctores uel in primis classici. Lego in Græcorum penu, eius animantis colorem dici epipercnon: quod sit percne, oliuæ species non acerbæ quidem, sed nec nigrescẽtis omnino. Sunt qui percnon punctis maculisq; nigrioribus interstinctum accipiãt: nam de Animalibus libro nono Aristoteles quoq; quartum aquilarũ genus percnopteron dicit appellatũ, ab alarũ notis. Eius aquilæ meminit Iliados ultimo Homerus. In Plinianis codicibus scriptum modo obseruauimus, percnon dici ab Homero aquilã eam. Scribit Iulius Pollux, leporẽ esse λασιοῦν τοῖς τρίχωσιν, hoc est densum pilis, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν πτηνῶν, ἀλλ' οὐ μόνα τὰ πτερωτὰ

λασιωμένον, id est nec supina modo pedum, uerū & prona obtecta pilis esse: quod animalium præterea nulli contingere tradit Aristoteles. Præterea inquit Pollux, cum alij tum uero Cratinus leporem uidentur dasypoda nuncupasse, de animalis natura nomine cōcinnato. Scribit Aelius Lampridius, Varium Antoninum, qui Heliogabalus est nuncupatus, primum triclinia, lectos ac porticus omni florū genere strauisse, lilijs, uiolis, hiacynthis & narcissis, percq; eos ambulasse: necq; in culcitris, seu accubitis (ut appellant) facile cubuisse, nisi quæ leporinum pilum haberent, aut perdicum plumas subalares. Hoc eo apposui, ut accubitæ uerbum, quid uelit sibi, intelligeremus: quando est id iureconsultis etiam familiare, pro culcitris & thoralibus. Nam & accubitalia pro stragulis aut stratis legimus quandoq;.

An dasypus simpliciter sit lepus. Plinius defenditur. Leporum genera. Linum. Linaria. Titi imperatoris mors, & Vlyssis. Lepus marinus. Cap. xxx

VErum consurgit parte ista quæstio nobilis, agitata grammaticis, qui sibi uel sagacissimè odorari uidentur, aduersus auctorem summi nominis in nostratium literarum studijs, sine quo non ferè constabit Latina res: Plinium dico, qui non semel dasypoda uidetur à lepore disparare: quum Aristoteles (ut ipsi putant) leporem cum dasypode idem statuat animal, interpunctis (ut sic dicam) nullis prorsus dissitum abiunctumq;. Miratus sum sæpe male feriatorum hominum insolentiam, qui nobilissimo auctori nimis temerè negocium facessunt: nec isto nomine quandoq; erubescant, ut frontem perfricent, etiam si nimis attritam. Equidem fateor ingenuè, nec dissimulanter quicquam reticebo, quamuis nullæ etiamnum suppeteret ratio, diu tamē inducere animū nequiui, ut tam grauis doctrinæ uiro insciticæ leuioris maculam paterer inustam. Semperq; latere quippiā, necdum corruccurrit nobis eius ipsius auctoritas, qua illi maxime niti uidētur, abs quo dasypodem à lepore distingui animaduertimus. Differunt præterea animantes (inquit De animalium historijs primo) moribus: nam aliæ mites, remissæ, ac minime peruicaces sunt, ut boues: aliæ animosæ, peruicaces, brutæ omnino, ut sues syluestres: aliæ ingeniosæ ac timidæ, οἷον ἔλαφος καὶ λαγὼς καὶ λασύπους, ut cerui, lepores, cuniculi: sic enim Theodorus agnoscit & transfert. Atq; dasypoda ibi cuniculum putauit: ne quis protinus mendum subesse in Græco putet exemplari. Duodecimo tamen historiarum Polybius cuniculos appellare Latino uerbo maluit, quum nasci ait animal lepori simile, κουνίκλου καλούμενον. Id (inquit) è longinquo conspectum, lepus uidetur planè, at propinquum differt insigniter. Et quæstionem quidem de dasypode, sicut de thoe & panthere ac lynce negligentia quadam antiquis auctoribus ita prætermissam putat Theodorus idem, ut excusari haud facile possint. Quod mihi indicare uidetur, non esse ualde protritam expositionem illam, qua pro lepore dasypodē accipiunt. Et qui ex recentioribus Græca transtulit adagia, quum explicaret id, λασύπους λαγῳ ὑπάδυμεῖ, dasypus carnes desiderat: non ausus & quidem prudenter, dasypum leporem interpretari, intulit, esse de genere leporum: quæ omnia temerariam coarguunt insciticam. Ego utiq; uel sola philosophi auctoritate fultus nō crediderim impingendū Plinio colaphum, eo quidem magis quod moris eius est, quæ eodē genere continentur, interdum ita diuidere, ut diuersa prorsum minus perspicaci esse uideantur: quod illum proprietate aliqua naturæ instigni adductum fecisse contenderim. Ecce, uiuerra inter genera mustelarum est, Plinius tamen distinguere libro undecimo uidetur: ita enim scribit, Ossea sunt genitalia lupis, uulpibus, mustelis, uiuerræ. Rursum libro octauo, lutras separauit à fibris: Cauda (inquit) piscium fibris, cætera species lutræ, utrumq; aquaticum, utriq; mollior pluma pilus. At libro tricesimosecundo: Fibrorum (inquit) è genere lutras, nusquam mari accepimus mergi. Idipsum & Aristotelem facere paulo post comprobabimus in aquæ pluuiæ ratione, ubi de mugilibus mentio incidit. Quia tamen de cuniculis & dasypode citra discriminis mentionem quādoq; agit Plinius, putat omnino ex errore illi perfamiliari Nicolaus Leonicenus, nostri temporis planè coryphæus, contigisse, uelut in caprea & dorcade, uespertilione & nycteride, filuro & glani, passere ac psitta: nam & inter

ter metalla, hydrargyrum ab argento uiuo liquidius per insciticiam disparasse agnoscitur. At libro octauo capite uicesimoseptimo, fœniculum & maratrum planius distinguere uidetur: libro autem uicesimo capite uicesimotertio, utroq; nomine idem se intellexisse interpretatur, eodem loco aduocato, Fœniculū (inquit) nobilitauere serpentes; gustatu, ut diximus, senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius reficiendo. Ex quo liquere potest, non per errorem omnino hæc pronunciata, uerū posteritati parum ab eo parte ista consultum. Libro utiq; decimo capite sexagesimotertio, dasypodem cuniculis ita associat, ut nullatenus pro eodem capi uideantur posse: ni generis loco positum, ibi dasypoda cōiectemus. Nam & Theodorus libro sexto De historijs, capite trigesimotertio, dasypodas, id est lepores coire auersos interpretatur. Leporum uero esse genera plura, Varro quoq; nos docuit, à quo tria legimus celebrari: unum Italicum, primis pedibus humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis: secundum genus Gallicum facit, sed hosce candidos putat: tertij sunt quos producit Hispania, similes nostratibus ex quadam parte, cuniculos uocant. Xenophon quoq;: Velocissimi sunt (inquit) montani, campestres minus, tardissimi palustres. Et mox paulo: Leporum (inquit) duo sunt genera: quidam magni sunt, subnigri, multum fronte nitescentes: alij minores, flaui, parum ostendentes candoris. Iulius Pollux, lepores quosdam elymæos uocat, uulpibus non ferè minores & nigricantes, corpore oblongo, albicante macula, prope summam caudam longiore. Sunt & qui dicuntur moschiæ, quorum spiritum tanta ui sentire canes memorāt, ut furere planè credantur. Chelidonios etiam quosdam dicit Athenæus. Leporem deniq; Græci amoribus serum fabulantur, ducto argumento etiamnum ex etymi ratione: quoniā illorū lingua, λαγὼς dicatur ἀπὸ τοῦ λάθρᾳ: erotes autem à uerbo ὁράω, utroq; usum significante. Vnde forsan prorepsit sententia, Formosos fieri diebus aliquot leporina uescentes carne: super quo lepidus est Martialis iocus:

Quum leporem mittis, semper mihi Gellia mandas,
Septem formosus Marce diebus eris:
Si uerum dicis, si uerum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Quin & in medicam scientiam tractantibus libris Plinius, leporino cibo fieri somniosos, Catonis (inquit) sententia est. Tum uulgo etiam persuasum, conciliari ex eo corpori gratiam, etiam si ioco perquàm friuolo. Deniq; cum Alexander Seuerus imperator quotidie in mensam lepusculos admitteret, datum uulgo iocandi argumentum, Imperatori ex genere cibi, formæ gratiam comparari. Versiculis etiamnum lepidè concinnatis, si sensum spectes, non carminis mensum ad examen reuoces:

Pulchrum quod uides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit, & lepus comesus,
Ex quo continuum capit leporem.

Hisce uero ille non inuenustè respondit, Græcè quidem, sed in hanc sententiam,

Pulchrum quod putas esse ueſtrum regem,
Vulgari miserande de fabella,
Si uerum putas, non irascor.
Tantum tu comedas uelim lepusclos,
Vt fias, animi malis repulsis,
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

In hac uero tā fertili leporū mētione subsignandū elegās apud Græcos uerbū: nā cum euasisse retiū ansas leporē signare uolunt, ὀλελίνηκεν ὁ λαγώς dicunt, id est lina effugit lepus. Nam linon & uelum indicat, atq; etiā retia. Proinde ab Asiaticis linaria plerunq; dicūtur. Illud nec relatu indignū, imperatorē Titum ab Domitiano leporis marini pestifera ui peremptū, cum eo scitante, ἀποθανοῦμαι δὲ τίνα τρόπον, prædictū fuisset satis, moriturū uidelicet, sicuti ferē decessisse Vlysses, ἐκ τῆς θαλαττης. Sed is tamē trygonis, id est pastinacæ ictu perijt. at marini leporis uirulētia usum Neronē quoq; accepimus.

Rheginorum

Rheginorum numiſma cum lepore. Inſuper de leporibus uariè ober uata. Et prouerbij enarratio plenior. Lepores galeati qui ſint. Lagobolium. Leporis uitā agere quid. Velocitatis ratio. Pyctomacharij. Arenarij. Dulciarij. Equitiarij. Mulomedici. Cap. XXXI

PRorò ut ex uiretis diuerſiſſimis præcerpta inſpergamus huic parti, quo floridius arrideat, adlubeſcantq; legentes, numiſma Rheginorum curru & lepore fuiſſe celebre comperimus: quod Pollux ſcribit, hiſtoria inſuper addita. Sed illud grauius quod Xenophon prodit, leporē palpebris quidē clauſis uigilare, apertis dormire. Ad quod Græcū ſi reſpicere adagium putes, λαγὼς καθεύδων, lepus dormiens: quod in diſſimulatores concinnatur aptiſſimè, plenius quiddam & doctius reſipere uidebitur, quàm quod modo affertur. Acie item eſſe minime acuta multis de cauſis: primum, quia oculis eſt exporrectis, palpebris uero præciſis, & quæ pupillis munimenta non præbeant: quare uiſus hebes eſt, atq; diffuſus. Ad hæc, ſomno perdeditum animal eſt, quod uiſui parum conferre creditur. Velocitas quoque inſigniter obtundere aciem putatur. Nec me fallit, in Sympoſiacis Plutarchum ſcribere, ſenſoriorum excellentia leporem præſtare. Moris præterea ueteribus fuit, ut tenellos lepores ſtudioſi uenatores dimitterent, deæ captantes gratiam. Quod ſuperſtitionis eſſe nemo addubitarit: ſicut & illud, Si feram ſe in flumē præcipitare conſpexiſſent, ne legis præuaricatores fierent, uniuerſam ſoluere uenationem conſueuiſſe. Locum uero in quo lepores uenarentur, λαγωβολεῖον, id eſt lagobolium Græci uocant. Leporē guſtare fas non putant Britanni. Leporis uitam agere, apud Lucianum is dicitur, qui præpotentes ac facundia claros inſans ipſe reformidat aſſiduè. Relatu dignum & illud, ciuilium bellorum tonantibus procellis inter Auguſtum Antoniumq;, Cornificiū poetam à militibus deſtitutum interiiſſe, quos ſæpe fugientes galeatos lepores appellarat. Superpōdium illud fuerit: in cælo item noſcitari leporis ſidus, ſub quo qui nati fuerint, tanta erunt corporis leuitate, ut quum currere cœperint, uelocitate ſua agitati aues ſuperare uideantur, inquit Firmicus. Hunc locum ſi Mars reſpexerit, ſtadiodromos facit: ſi uero Luna cū Marte, pyctomachariōs, ideſt pugiles. Velut harenarij uocātur, qui in harena decertant in ſpectaculis. At qui dulcia conficiunt aut diſtrahūt, dulciarij: quibus perſimiles ſunt qui nuncupātur conditores. Equitiarij, qui equitijs præſunt uel curant, quibus affines uel mulomedici habentur.

De urbium mœnibus Spartanorū ſententia. Inſuper ad eam rem pluſcula. Structurarum ſpecies. Qui diatoni ſeu frontati lapides. Qui pylori, & qui ticophylaces. Horcanæ, iſodomum, pſeudiſodomū, meſopyrgia, metapyrgia, metorchion, meſaba, oricum, orchos. Mothon lapis. Mothone ciuitas unde. Mothones qui. Spermologi. Turriū ratio. Mothonica, motho, mota, priapiſcoton. Terminales lapides. Tranquilli locus de urbe lutea uel lapidea. Tichobates, directarius, turunda, motaria, motophagia, emmota, pyulca. Emplaſtra barbara, cirrhota, luthea. Emplaſtra bicolora & bifacia. Cap. XXXII

PAnthœdam Spartanum auctores produnt celeberrimi, cum legationem obiret in Aſia, oſtentantibus nonnullis præmunitum, latum ac ſublimem murum, reſpondiſſe, νὴ τοὺς θεούς, ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνίτης, per deos pulchra, ô hoſpites, eſt gynæconitis, id eſt mulierum domus. Ad eandem ferè ſententiam uidetur Lycurgus præclarè dixiſſe, οὐκ εἶναι ἀτείχιστον πόλιν, ἃ πρὸς ἀνδρῶν καὶ οὐ πλίνθοις ἐσταφώνται, nequaquam ſine mœnibus ciuitatem dici, quæ uiris, non lateribus præcincta foret. Nam & Ageſilaus ciues oſtendens armatos, τοῦτό ἐστιν, εἶπε, τὰ λακεδαιμονίων τείχη, hæc ſunt, inquit, Spartæ mœnia. Idem monſtranti cuidam murum egregie ſtructum atq; præaltum, ſcitantiq; an pulchrum ei munimentum uideretur: Pulchrum (inquit) ſi mulieres, nō uiri ſunt inhabitaturi. Et hic quidem Spartanorum ſenſus erat. Cæterum qui ſcrupuloſius rerum antiquarum monumenta peruoluerit, profecto compertius ei fiet, urbium mœnia ueteres ſumma religione ſubſtruere conſueſſe: quando non contenti illa excitaſſe altius latiusq;, etiam numinis alicuius

cuius potentiæ conſecrata uolebant. Propterea Paulus: Sanctæ quoq; res, in quit, uelut muri & portę quodammodo diuini iuris ſunt, quod nulla ratione humana, mortalium res ſatis à quoquam regi diſpenſariq; poſſe uideantur in tanta hominum perfidia, obrepente quandoq; & ciuibus neglectu, aut finitimorum cooriēte graſſantēq; latius inuidia, adeo ut opinari poſſis, urbem eſſe ueluti in alto conſtitutam nauem, aſſultibus hoſtium & diſcriminum uarietati obiectam. Hinc apertior ſubit coniectatio, fabuloſæ uetuſtati obrepſiſſe, ut Saturnum rebus humanis ſolertius conſulentem effingeret, olim heroas ſemideoſq; urbium præfeciſſe curæ, ut illorum protectæ obuallatæq; præſidijs humanos caſus reclinarent facilius, quoniam non munimentis modo, ſed magis multo deorum indigeamus ope. Argumento eſt, non mœnia tantum ſacra ueteri ritu credita, uerum & libris quoq; cōmendatam tutelarium deorū religioſam euocationem, quam certo etiam ſacrorū carmine peragi ſolitam accepimus, imminente iam urbium prædæ hoſtico exercitu. In mœnium ratione antiquis, præcipueq; Hetruriæ populis quadratum inuenio, eundemq; uaſtiſſimum lapidem fuiſſe probatū, nec ab Athenienſibus ſpretum, auctore Themiſtocle ad Piræum. Viſuntur & uetuſta oppida lapide ſtructa prægrandi, incerto & uaſto. Nam ſtructurarum quędam reticulata dicitur, quædam antiqua, quæ & incerta. Rimis concipiēdis obnoxia maxime reticulata creditur, quanquam uenuſtior. Illud adieciſſe nil (puto) obfuerit, iſodomum nuncupari, quum omnia coria æqua fuerint craſſitudine ſtructa. Pſeudiſodomum uero, cum impares & inæquales ordines coriorū diriguntur. Sunt porrò in parietibus lapides, quos uocant frontanos, Græci diatonos dicunt: uelut extentos dicas: nam & tonus productio uocatur muſicis, qui perpetua craſſitudine utraq; parte religando, parietū ſoliditatem confirmant. Terminales autem lapides apud Ammianum Marcellinum ſunt, qui in collimitijs conſtituuntur. Silices aſarotici dicuntur ab eruditis de ratione pauimentorum, quæ pictur atius elaborata uocantur aſarota Plinio. Illa porrò mœnibus excitandis ratio placet, ut in craſſitudine perpetua taleæ ex olea uſtulatæ quàm frequētes inſtruantur, uti muri frons utraq; hiſce taleis uelut fibulata ſuffrenataq; diuturnam ſeruet firmitatem. Spatia inter turres meſopyrgia dicunt, ſed & metapyrgia: ſicut metorchion uocant, quod plantatas interiacet arbores, quarum ordo dicitur orchos. Nam meſaba, id eſt μέσβα, iugi uocantur cauitates, ubi iumentorum religantur colla, unde μεσβοῶ eſt boues iugare: uerum & animalia item alia, etiam ſi minus propriè. Meſabum ſunt, qui lignum interpretentur inter boues medium. Oricum uero in Creta ciuitate ſtatuit Nicandri interpres, Apollini ſacram, & buxo abundantem, unde oricium buxum dixerit Nicander. Metæchmium, quod eſt inter duos exercitus ſpatium. Sed & in rebus alijs item ab Athenæo ſtatuitur metæchnium. Et quia lapidum facta mentio eſt, ac in parerga libenter excurrimus: eſt item lapis qui mothon dicitur, à quo Peloponneſi ciuitas Mothone adepta nomen eſt, etiam ſi à Mothone filia Oenei uolunt alij. Lapis uero is efficere portum etiam creditur, in mare procurrens. Sunt & μόθωνες uiliſſimi homines. Nam & pueros qui liberos aſſectantur, ita Lacones uocāt. Spermologos item uiles ac contemptibiles dicunt, ab auicula ſic nuncupata, uel quia aliena uictitent quadra. Ion uero poeta, mothonicam dicit Periclis conſuetudinem, id eſt μοθωνικὴν κρῖσιν ὑπότυφον, id eſt ſuperbam tumidamq;. Auctor in Heliogabalo Lampridius eſt, Illum ex Dianæ templo in Syriæ Laodicea, lapides qui dicantur Diui, afferre uoluiſſe. Quia uero in hæc diuertimus, adnotandum quod moriens protulit Auguſtus, γνίνλω ſe urbem accepiſſe, λιθίνλω autem relinquere. Quod ad ſuſtructiones referunt alij, Dion uero πῶς γὰρ ἂν λάβοις ἰχυρόν. Præterea motho, id eſt μωθὼ, Arabiæ uicus eſt, in quo Macedo Antigonus ab Zabilo Arabum rege interemptus creditur. Dicitur autem Motho gentium illarum uocabulo πόπῳ θανάτου, id eſt mortis locus. Linamenta porrò quæ uulneribus immittuntur μοτὸς uocant Græci, eorū ſpeciem unam Galenus πτερὸς πτακωτὸν dicit, ab membri uirilis imagine. Sed & Galeno etiam Therapeutices quinto, in ulcerum curatione uocantur μοτοί. Hæc dicuntur & motaria: meminit libro ſecundo Dioſcorides. Noſtri etiam turundas uocant, unde fiſtulas dici eluxatas comperimus, turundam quæ reſpuunt. Tentam nūcupat plebs item ruſticior; motophagiam appellari

appellari sacrificium inuenio, quod in Cypria celebraretur Salamine. Sed & pharmaca quædam dici emmota ex classicis compertũ auctoribus est, in quorum ueniat usum quandoq; quod Isis nuncupatur, cerote permixta. Emmotorum meminit ad Glauconem libro secundo Galenus: à quo & pyulca nominantur. Sed hæc sunt omnino, quæ puris attractiua sunt. Medicamenta uero agglutinantia, quę asphalto partim constant, nescio quo modo emplastra uocant barbara. Sunt & quæ à colore cirrhota nuncupantur, ex lithargyrio & ærugine æris decocta plurimum: sic enim ærugo rubrum trahit colorem. Quod si parum ferueat, emplastra fiunt quæ dicuntur luthea. Metallicis medicamentis, ubi statim rubra reponuntur, quædam extrinsecus supereminentia obducitur fuscior, ex qua medicamenti inferior pars plus quàm initio rubere uidetur. Quo sanè argumento emplastra huiuscemodi bicolora uocant, quidam item bifacia. Sed ad rem. Maiestatem affert non spernendam profundior fossa, & latior ripis præruptis obuallatisq; muro. Cuius fuisse modi Babyloniam ferunt, latam cubitis regijs quinquaginta, centum uero profundam & amplius. In turribus & decursorijs mœnium Romæ uidere est, opere tessellato expicta distinctaq; pauimenta, necnon obductos crustis parietes. Scribit Vitruuius, turres probari rotundas & polygonias, quippe quadratas celerius dissici machinis dissipariq;, quod assultante ariete, anguli tota comminui facilitate soleant. Illud superpondium sit, portarum custodiæ præfectos dici pyloros, media laxius enunciata, sicuti (inquit Pollux) qui in mœnibus excubant, uocantur tichophylaces. Nam tichobatem intelligimus, qui muros inscendit furandi gratia. Hunc etiam directarium lureconsulti uocant, quia se in aliena dirigat cœnacula. Sunt porrò sepia quædam spinis communita, horcanas uocant, ut inquit Eustathius, ab hercos, quod uallum signat.

De Chiorum turpitudine, obiter & Cappadocum. Ephorium quid. Cur dicatur Chios. Dictũ Chij Onomademi. Vini nigri inuentio. Vitium honor in Romanorum supplicio. Lucilius cognomento Cædo alterã. Amphisbæna. Chiæ. Idæ.

Cap. XXXIII

CImus Chium esse Ioniæ perillustrem insulam, cum eiusdem nominis ciuitate, nauigationis ambitu stadiorum plus minus nongentorum. Chios legimus Spartam uenisse quandoq;. Atque inibi insita Ionibus mollicie, fluxis moribus, animo sæpius hallucinante, amplius sese inuitasse, quumq; mero calentes in Ephorium itassent (sic illi uocant Ephororum curiam, qui sunt Spartæ, uelut tribuni plebis Romę) illuc producti turpitudinis sunt, ut turpiter ingestum turpius euomerent. Quin & in magistratus eiusdem curulibus sellis uentris onera per summam fœditatem deiecerunt. Indignum facinus (ut erat) uisum id Spartiatis prius: proinde solicitè anxieq; scrutari, qui nam fuissent eius auctores, mox ubi est compertum à Chijs rem peractam, tota detumuit ira protinus, ac residente impetu, qui rei indignitate inarserat amplius, nil aliud quàm Chijs pronunciarunt permitti licenter lasciuire, sed aliter, quum quia turpitudinem ad Clazomenios reijcit, tum quod οὐκ θρόνους, id est ῥᾴδιον δὴ τὸ θαυμαζόμενον ἐξ ἑστιάσεως ἀχθομένοις ἀχθομενᾶν. De Chiorum uero turpitudine ac moribus nimio plus improbis facetissimum extat distichum,

κρὰ τόδε δημοδόκα, χίοι κακοί, ἔχ ὁ μὲν, ὃς δ' ὅ.
πάντοθι, πλὴν πρόκλεος, κρὰ πρόκλεος δὲ χίος.

Eorum uero carminum hæc est ad uerbum ferè tralata sentẽtia: Et hoc Demodoci est, Chij omnes mali, nec hic quidem malus, hic uero minus: præter Proclem, quamuis & Procles Chius. Eiusdem & falsè concinnatũ legitur alterum, sed in Cappadocas: quod quamuis obiter sese ingesserit, nihilominus apposui:

καππαδόκλω ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἄλλα κρὰ αὐτὴ
κάτθανε, γλυσεμένη αἵματος ἰοβόλου.

id est, Cappadocem uipera mala quandoq; morsu apprehẽdit: sed interijt & ipsa, quod uenenosum gustasset sanguinem. Dici uero Chium uolunt à Chio filia Oceani, uel à

χίου.

χίου ἐκεῖ γινομένης πολιτῆς, id est niuis multitudine illic facta, aut certè à nympha Chione. Chios incessit Aristophanes, ut euryproctos, & propterea ad excernendum facilio res. Id latius explicare, operæpretium non censui, quod insit turpitudinis aliquid. Gratius est, quod apud Plutarchum obseruauimus, fuisse Chium quempiam, qui magnum uini optimi modum quum diuenderet alijs, sibi uappam solum seruabat. Proinde seruus, scitante quodam, quid rei gerentem reliquisset dominum, ἀγαθῶν ἔφη παρόντων, κακὸν ζητοῦντα, id est in bonorum affluentia (inquit) quærentem malum. Aliubi fuisse Plutarchus idem scribit, Onomademum in Chio factionis principem, qui uictoria potitus, diuersarum partium uiros haudquaquam exigendos censuit, ne (inquit) inimicorum liberati metu, cum amicis hostiliter congredi incipiamus. Dignũ item scitu quod ex Theopompo accepimus: apud Chios uinum primò nigrum esse inuentum. Quin eosdem omnium principes colere uites ab Oenopione didicisse. Quibus mox tantus accesserit honor, ut etiam in delictis pœnam honorarent, quoniam ueteri de supplicijs lege Romana sancitum, ut ciues non uirgis euerberarentur, sed uitibus. Quod à Lucio Floro, ac T. Liuio libro quinquagesimoseptimo, relatum scio, & à Scipione Aphricano, qui Numantiã sustulit, seruatum. Sed & Lucillium centurionem ioco militari cognominatum Cedo alteram, Tacitus scribit, quòd fracta uite in tergo militis, alterã clara uoce, ac rursus aliam poscebat. Meminit supplicij in Galba Plutarchus. Nam & Macrobius uitem appellat cẽturialem. Martianus Digestis De re militari: Similes, inquit, uitem tenuit, militiam mutat: si ex industria fregit, uel manum centurioni intulit, capite punietur. Dignum scitu ex Græcis obseruatum: amphisbænam non temerè alio interimi, quàm uite: quod ab Dionysio creditur præmonstratum, qui ab Iunone in furorem uersus, quum esset consopitus, ab amphisbæna excitatus assultante, illi palmitẽ incussit, peremitq;. Id quod in Ophiaco scribit Nicander. In Chiorum porrò lapicidinis, prodidit Carneades, saxo diffiso, caput extitisse Panisci. Sciendum item, chias dici serpentum latibula, id est χειὰς: uocant & ἑλεούς. Nam feris alijs destinata loca idas nuncupant, & napas, syluas, montes, thamnos, pholeos, orgadas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONUM antiquarum Lodouici Cælij patrui, ad Iuris utriusq; doctorem Franciscum Campagnellam, Præfatio uicesimaseptima.

Luries pluribusq; iam ab hinc diebus Lodouici Cælij patrui mei doctrinarum percurrens antiquarium, quàm plurima ab ipso prima inceptione notata reperiens: epistolarum fragmenta, id ipsius intimioris animi mussitamentum agnoscere, mihi ipsi usus sum: ut sibi ipsi affectiorum animos non nisi gratos facere, pensitaret. Atq; ob id Antiquarum lectionum librum sexdecim uoluminum structura tunc compilatum, diuersis pro libito particularius inscripta inceptum dicauit. Quod quum arctissimè obseruare, eius sanctissima decim Voluminum numero laboriosissimè adauctum, doctissimaq; castigatione reformatum, non minus quàm nouum opus ædere meo ipso genio, multorumq; etiam stimulis, celeberrimiq; A. Amolini physici sua doctrinæ amplitudine, morum probitate undiquaq; uenerandi, destinatus: ob eorum singula, docta affectione nobis iunctorum clientela, donare decreui. teq; Francisce Campagnella doctor insignis, præ cæteris doctissima literarum farragine, optimè pensiculatorum consultamentorum amplitudine, bonorum morum ingenua probitate, non minus decorum quàm uenerandum, mihi ipsi omniq; Richeriorum familiæ non tantum iunctissimæ affinitatis uinculo, sed & affectæ beneuolentiæ cumulis semper propensum, Rhodiginæq; uniuersæ reipublicæ commodum præstantissimum dignoscens, Vicesimaseptima huius uoluminis inscriptione te grauãdum decreui: munus quidem tuæ ipsius magnitudini pauxillum, at mei in te animi gratiorem præ se ferens notam. Hoc eo libentiori suscipies animo, quo totã Richeriorum familiam continuè fouens, doctissimiq; patrui mei documenta prosequutus, tenuioris mei laris paucitatẽ fouere ne unquam destitisti: idq; amplissimæ tuæ mentis obuoluimentorum uastitate consultius aliquando segregata discurrens lectita bis: idq; non in tuæ perfectionis cumulum, quæ tanta est, ut nullo exterius indiguo adminiculo sese claram undiquaque demonstret: sed meæ in te obseruantiæ monimentum ascribes: meq; Camillum Richerium tibi coniunctissima non minus necessitudine, quàm strictissimo famulitio deuinctum, tua ipsa ingenua bonitate perpetuò, ut soles, fouebis.

Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI SEPTIMVS ET VICESIMVS

Hostem minimè segnem, sæpius emolumento esse. Cotem nostram quid dicamus, adagij specie. Carthaginis euersio. Cap. I

DVERSARIVM fortem strennuumq;, & uirtutis non omnino uulgatæ plerunq; prodesse, creditum experimentis est. Proinde Lacedæmonij quandoq; quum ui urbem quandã cepissent, Ephori qui scirent quantum militaris disciplina metu illius & certaminibus assiduis custodita nusquam esset dilapsa, non quidem uictoria efferri cœperunt, ut assolet nonnunquam, sed dicere identidem non dubitarunt, οἴχεται τὸ πάλαισμα τῶν νέων, perijt luctatio iuuentutis. Neq; enim dehinc aduersarios habebit. Rursum pollicente rege, urbem quandam funditus euersurum (nam ea Lacedæmonijs negotia plerunq; exhibuerat) haudquaquam permiserunt illi, quum diceret, minimè subuertendam τὰν ἀκόναν τῶν νέων, id est iuuẽtutis cotem. Vnde paroemiæ producitur species, ut quicquid disciplinam continet, nec in segnitiem dilabi sinit, cotem esse nostram dicamus, quando (ut ille ait) infirmis animis hostis est securitas. Quo argumẽto & Scipio Nasica seruandam Carthaginem subinde prædicabat, ne urbis æmulæ metu ablato, luxuriari Romana felicitas inciperet. Id uerò non perpendens nimium M. Cato perniciali Carthaginis odio flagrans, nepotumq; securitatis anxius, assiduis uociferationibus, deniq; unius argumento pomi, multarum gentium uictricem urbem, & de terrarũ orbe (ut Plinius inquit) centum uiginti annos Romani imperij æmulam, tertio Punico bello æquandam solo curauit. Quod non Trebia, non Thrasymenus, nõ Cannæ busto insignes nominis Romani perficere potuere. Quanquam, ut Florus inquit, mediã sententiam in eo senatus tenuisse est uisus, ut urbs tantum loco moueretur, quòd nil speciosius uideretur, quàm supereſſe Carthaginem, sed non formidabilem.

Cæleſtis aquæ præstantia, curq; eadem computrescat celerius. Cap. II

PLinius Naturalis historiæ conditor egregius in piscium explicanda natura, inter pleraq; summo ingenio summaq; conquisita eruditione, ad studiosorumq; congesta emolumẽtum, ut pauciſsimis horis multa percipere cupientibus liber unus, uelut thesaurus, sicuti L. Piso requirebat, affatim præberet argumentum, hæc quoque intulit accuratè. dein modicis imbribus gaudent alunturq;: quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolescunt. Et aliàs, ubicunq; pisces in eadem aqua assidui, si non appluat, exanimantur. Corroborant porrò quæ Latinus auctor prodit, summi philosophi uerba ex octauo De animalium historia: Piscium, inquit, genus maxima ex parte annis pluuijs εὐθυμεῖ, id est bene uiuit. Ira enim non modò plus cibi nanciscitur, uerumetiã omnino pluuio humore iuuatur, ut ea quæ terra gignuntur. holera enim quamuis rigentur, tamen non tantum proficiunt, quantum imbre. Quod ipsum & harundinibus lacu prognatis euenit. Nihil enim ferè accrescunt, nisi aquæ pluuiatiles accedant. Adde, Auerroem quoq; tractatu secundo primæ partis Canticæ, super eo cantico, Aqua pluuialis purior cæteras præcellit, sic fermè prodere, Aqua pluuia, optima est, ac fontanis fluuialibus'ue excellentior longe. Palladius, Cæleſtis aqua ad bibendum omnibus antefertur. Addit Auicenna, eam præcipuè probari quæ æstiua sit, & Ioue tonante decussa, tenuitatis ratione, sicuti interpretantur naturalium periti. Quæ quidem attenuatio fit, tum uirtute cæli eleuantis surrigentis'ue, tum calidæ siccæq; exhalationis intra nubem inflammatæ, unde sint tonitrua, perrupta nube. Illud obseruatione dignum, quod ab eodem subnectitur Auicẽna, nec præterijt Medicinæ primo Paulus Aegineta, Esse quidem præcipuum aquæ pluuiæ humorem, uerum citiſsimè computrescere, quòd sit

attenuatus nimium. Proinde celeriùs in eum agere corrumpendo terrestrem aereum ue calorem non naturalem. Hausturn uerò potu humoribus putredinem concinnare, pectus oblædere, uocem hebetare. Putrescendi tamen causas inde proruunt nonnulli, & Paulus præcipuè, quoniam aquæ id genus à diuersis admodum humiditatibus protollantur, uelut de cadaueribus, paludibus, ut lacus præteream, stagna, mare. Quam rationem approbasse Galenus uidetur. Sed inquit Auicenna, si probari causa hæc posset, uituperari digna foret cælestis aqua. Igitur attenuatio excellenter facta putrefactioni præceleri animam præbere, uero sit similius. Vt enim attenuatissimum quidq; est, ita etiã mutationi obnoxium maximè censetur. Statuendum tamen sic opinantur, qui discrepantes cupiunt sententias conciliare, nil prohibere, quin quandoq; cõputrescat aqua pluuia, quia à tabidis corporibus aquarũ secernatur materia. Quod euenit ferè latius grassante pestilentiæ ui. Verum subnotemus & diuersitatem alteram, Galenus idem in libro De bonitate aquæ, sic propémodum scriptũ reliquit: Aquas (inquit) pluuias scio leuissimas esse, subtiles item ac puras bonasq;: & gustui prædulces. educit enim sol, & rapit tenuissimum quodq; ex aquis. Vernæ hyemalesq; censeri debent præstantissimæ, Siccióres quidem à terra tolluntur uapores æstate, necnon autumno quoq;. At terrosus (ut sic dicam) aer est, quem deiecta perpurgat pluuia. Propterea id genus aquæ duriores euadant, necesse est. Τῶν ὑδάτων inquit Hippocrates, κουφότατα τὰ ὄμβρια καὶ γλυκύτατα καὶ λαμπρότατα καὶ λεπτότατα, id est ex aquis leuissimæ sunt pluuiæ & dulcissimæ, atq; item clarissimæ ac tenuissimæ. Ratio autem, inquit idem, ex sole tenuissima. Cælestis aqua, Columella inquit, hinc maximè salubris intelligitur, quòd pestilens alioqui palustris humor mitescit hyeme.

Cælestium item aquarum bonitatis ratio. Quid sit illud, in eundẽ fluuium non posse quem bis ingredi. Curranæ imminentem præsagiant pluuiam. Astrapææ quæ dicantur, & ceraunіæ aquæ. Cap. III

Caeterum non incuriosus aliquis studiorũ assectator, qui nec numerus sit, aut ex triuio lutum, uel (quod Bœotij dicunt) μίλιον ἡρακλῆς, tanquam pomarium dicas Herculem, cuius est apud Pollucẽ ratio, sed benè doctus καὶ ῥᾳδιμαθὴς, euentus eiusmodi nunquid aliæ proferri rationes & possint & soleant, haud absurdè requiret, quando tunc demum scire uidemur, si causa minus quàm fluentibus aquis arbores ac semina, necnon quos diximus, pisces coalescant, Latus, sicuti apud Plutarchum legimus adnotatum, inde fieri putabat, quòd plagæ ui terram diducat pluuia, meatusq; sibi ad radices subeundas paret. Sed hoc neutiquam uidetur uerum, id nanq; latuisse Laitum uidetur, stirpes in stagnis exortas & uluas & iuncos augmentum non capere nec frutícare, quum pluuias suo tempore non admisere. Verius ergo censebitur forsan quod ait Aristoteles, recentem & nouam uideri aquam pluuiam, ἔωλον δὲ καὶ παλαιὸν τὸ λιμναῖον, id est stagneam ueterem & olim datam cõputrescentemq;. An & hoc probabilius est, quàm uerius? Nam τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατα μέν ὅτι καὶ νεόρρυτα, id est fontani fluuiatilesq; fluxus recentes sunt & noui: ex quo Heracletus dixit ποταμοῖς γὰρ τοῖς αὐτοῖς δὶς οὐκ ἂν ἐμβαίης, id est in eundem fluuium non utiq; bis ingredereris, alia quippe subinde influit aqua. Attamen ij alunt pluuijs deterius. Nunquid ergo, inquit Plutarchus, quia leuior quæ ex aere aqua descendit: protolli quippe non queat, ni mirè sit leuis. Proinde flatu remixta, aerisq; leuitate referta demigrat momento, insinuaturq; in stirpes, διὸ καὶ πομφόλυγας ποιεῖ τῇ ἀναπίπτουσα ἀήρ, id est, ideoq; bullas excitat, aere promixto. Bonitati huius aquæ astipulari ranæ uidentur etiamnum, dum uocem præ lætitia exhilarant, pluuiæ suauitatem expectantes. Ingruentium quippe aquarum certius præsagium exhibẽt ranæ præter solitum uocales. Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; noster prodidere. Putat porrò idem Plutarchus ex pluuijs aquis quod præstruximus, eas rigando aptiores censeri, quæ tonitru & fulmine aere concusso impluant, quas etiam à re (opinor) ἀστραπαίας, id est astrapæas uocant & ceraunias, Paulus etiam βρονταίας. nam est astrape uentorum ui nubium attritarum uel ruptarum inflammatio. Ceraunum uerò dici fulmen, sciunt omnes.

Quibus nocumento sit cælestis aqua. De cestreo, seu mugile, & cephalo plura. Cestrũ quid. Cestra, uitriculũ, cestus. Blennodes quid. Repetita Plinij defensio. Cephalinus, sphondylos, blæpsia, plotes, cestros. Cap. IIII

Quod uerò initio diximus, imbres compluribus piscium conducere, sciendum est, cestreo, cephalo, & quem nonnulli myrinum uocant, adeo obesse ut ex illis multi excæcentur facilè, præsertim si modum aqua excesserit. Solent enim cephali, siue capitones per hyemem potius ita affici. Nam oculi eorũ albescunt, & macilenti per id tempus capiuntur, ad extremumq; malo eodem intereunt. Quod tamen non magis imbrium copia, quàm algore accidere uidetur. Cestreus (ut iam in alia excurramus, & Scytharum more ad copiosum semper reflectamus pabulum, præcipuè, quoniam esse iucundam rerum uicissitudinem nouimus) est piscis, quem Latini mugilem uocant, ita nuncupatus, quia teli modò publica Athenienſium pœna intret adulteros. Est enim missilis genus cestron, quod nostri uiriculum uocant. Cestron inuentum Sudas arbitratur Persico bello. Nam Sophocles cestran dixit pro stimulo, siue stilo, ut Pollux auctor est. Aristophanis interpres super eo poetæ uersiculo,

λιτραῖν τιμαχὴ μεγαλαῖν ἀγαθαῖν.

Sciendum, inquit, non esse pisces eosdem cestreos cestreasq;. Sic enim aliqui murenas uocari putant, alij aliud piscium genus. Sed cestreos (inquit) cephalos nunc uocamus. Idem ferè ad uerbum Sudas. Athenæus uerò sphyrænam, inquit, piscem Attici cestram uocant: Latini sudin, quia rostratus sit, ac similis belonæ. Est enim belona piscis, quem acum, siue aciculam dicimus. Ex nostris tamen sunt, ne quid dissimulem, qui mugilem dici à Græcis cephalum, tradant: quòd in metu (ut Plinius inquit, & antea de cephalo dixerat Aristoteles) capite occultato, latere se putet totum. Aristoteles tamen disparauit, & ita agnoscit Theodorus, cephalum Latinè capitonem uocando, libro De historijs quinto, ubi cestreum cephalumq; nominari inuenies, ut diuersos. Sed & libro octauo, ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντων μάλ', πλὴν λιτρέως. ὁ δὲ κεφαλὸς, καὶ ὁ κιτρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι, alter etiam alterum sui generis edit, excepto mugile: capito & mugil soli omnino carne abstinent. Et subiungitur ab Aristotele ratio: Eius (inquit) rei argumentum est, quòd neq; in uentre tale quid unquam habentes capiũtur, neq; esca in eos ex carne utimur, ἀλλὰ μαλάγῃ, hoc est offa panis. Vescitur unusquisq; mugil, alga & harena. Cephalus, quem uocant aliqui χειλῶνα, ideſt labeonem, littoribus gaudet. Alter, generis eiusdem peræas, hoc est translittoranus est, qui non nisi mucore uescitur suo. Quamobrem semper ieiunus est. Pascuntur limo cephali omnes, διὸ βαρεῖς καὶ βλοννώδεις ἀεί, quo fit, ut graues sint & sordidi. Et Pausanias πηλαίους uocat, id est cœnosos, & fluuios amare turbulentiores, id est βολβοτρόφους. Piscem omnino nullum edunt. Gulosus omnium maximè mugil est, atq; insatiabilis. Quo circa uentre distento grauescit: & ni ieiunus sit, hæret iners. Hæc copiosius sum persequutus, ut Græco prouerbio lucem inferremus, κεφαλὺς νηστύα, mugil ieiunus est. Quod promi in eos uolunt, quibus iustitia bonitasq; parum uel nil omnino affert emolumenti, quando iustissimus uidetur piscis hic, dum parcit alijs, & inde famelicus uisitur semper, etiam si de iustis intelligendum simpliciter Athenæus putat. Mihi uidetur & gulonibus adagium id congruere, quorum animus in patinis semper est, nec æstuans gula expleri ualet, quamuis ubertim terras populetur, & maria. Id quod innuere idem uidetur Athenæus: nam & κεφὰς, id est mugiles, uocant hiantes famescentesq;. Sed, ut denicp; tollatur ambiguitas omnis, scire conuenit, cephalum esse inter genera mugilum. Id ut uerum scias, Aristotelis uerba tralata apposui ex libro De historijs quinto: Mugilum (inquit) labeones, sagi, myzones, id est mucones, cephali, siue capitones grauescere mense Decembri incipiunt, geruntq; diebus tricenis. Mugiles aliquos non coitu, sed limo, harena'ue enasci constat. In hæc diuertisse collibuit, ut ij denique resipiscerent, qui Plinio negotium facessunt in dasipodis leporisq; distinctione. Quæ mira uideri non debuit, quum in animantibus, quarum non una species est, idipsum & summus philosophus facere pernoscatur. Penè exciderat quod relatu uel dignissimũ fuit, & adiuuat quæ præstruximus.

Scribit Oppianus ἁλιευτικῶν primo, cephalos ceſtreosq; eſſe δικαιότατον γένος ἀμφιτρίτης, id eſt amphitrites iuſtiſſimum genus. Quem locum enarrans expoſitor, Iuſti (inquit) uocantur, quoniam quum piſces cæteri carniuori ferè ſint, nec cętero abſtinent piſcitio, ſoli omnium hi carnibus haudquaquam admouentur. Apud eundem inter pretem ſic comperi: notandum, inquit, quòd thynnus quidem piſcis eſt, λευκὸς δὲ, id eſt ceſtus autem eſt melanthynnus, id ualet, nigricans thynnus. At echinus qui in ceſtrei capite conuiſitur, ſphondylos nuncupatur. Eſt & cephalinus piſcis, ſed à cephalo diuerſus, quem etiam blæpſiam dicunt. Ceſtrei uerò, plotes quoq; nuncupātur: nam ſic eos appellat Epicharmus, id eſt πλῶτον. Ceſtros item herba eſt, in Gallijs proueniens, quā etiam ſarxiphagon nuncupant.

Aquarum laus præcipua. Horatij locus explicatur. Chaos quid, & unde. Iuriſiurandi per Stygiam paludē ratio. Amymoniæ aquæ. Aquariæ libræ, item dioptræ, & chorobatæ. Libratores qui. Aquę hauſtu cōcipi apud Clarium Apollinem uaticinia. Cap. V

VErum, ut ad aquā regrediamur, & in uniuerſum aliquid promamus, eius utilitates longè uidentur ignem præſtare: quoniam multa ſint animalia, quæ abſq; ignis degant uſu, degere autem ſine aqua nullum. Quippe ſi fuerint ſine humoris poteſtate, exſanguinata exſuctaq; à principiorū liquore interarescunt. Quin nec plantas ipſas aut herbas floreſcere citra aquæ humectationē. Qua ex cauſa Pindarum rectiſſimè opinantur dixiſſe, ἄριστον μὲν ὕδωρ, id eſt optima quidē aqua. Quanquam non deſunt, qui Heſiodum in Theogonia putēt, aquam ſtatuiſſe rerum initium, & Chaos nominaſſe, ὡς ἀρ' ἦ χύσεως, χυτὸν γὰρ καὶ ῥευτὸν τὸ ὕδωρ, id eſt uelut ab effuſione, ſiquidē fuſilis fluibiliſq; ac fluitans aqua eſt: unde prodierit & Mileſij Thaletis opinio, & Pindarus ita ſibi laudare aquam permiſerit. Aſſertur & illud: creditum ueteribus, deos per Stygiam paludem iuſiurandum concipere, uel quia à dijs & hominibus odio habentur, qui ad deiurium procliuiores ſunt, uel quia iuxta Heſiodum, omnibus elementis antiquior eſt aqua. Primo Rhetorico Ariſtoteles, de multiplici uſu eius elementi prodijſſe Pindaricum illud, opinatur. Porrò quum aquarum infinitæ propémodum utilitates ſint, gratiſsimæq;, qui ſacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum, oſtendunt res omneis è liquoris poteſtate conſiſtere. Itaq; quum hydria ad templum caſta religione defertur, tunc in terram procumbentes, manibus ad cælum ſublatis diuinæ gratias agunt bonitati. Ex ijs eſſe arbitror quod Seneca ſcribit, Magnorum fluminum capita ueneramur. Subita & ex abdito uaſti amnis eruptio aras habet. Coluntur aquarum calentium fontes & ſtagna, quæ uel opacitas uel immenſa altitudo ſacrauit. Et Tacitus ſcribit, Sacra & lucos & aras patrijs amnibus dicari conſueſſe. Hinc & Horatianum illud ex primo Carminum,

Nunc ad aquæ lene caput ſacræ.

Sed & in Ergis præcipit Heſiodus, Non eſſe fluuium perennē pedibus tranſeundum, niſi priùs affuſis precibus. Id eo dici, tradit Proclus, quòd opinarentur ueteres, Omnē quidem aquarum naturam, ut quæ alendi augumentandiq; uim poſsideat, ſacram eſſe dijs, quos ζωγόνους uocant. Præcipuè uerò perennes fluuios putaſſe diuinos, quia indeficientem æternamq; deorum ſubſtantiam imitentur. Quin & poteſtates præfici diuinas, interpretabantur. Nec me fallit, Ioannem Grammaticum illud Heſiodicum arbitrari allegoricè intelligendum: nam fluuij nomine uxorem putat accipiendam perpetuò habitantem cum uiro. Monere autem poetam, uxori non congrediendum ante ſas dijs preces, ut ſeminis profuſioni adſit deus uolens & propitius, quam uocat καλλίῤῥοον ὕδωρ, ὡς καθαρὸν καὶ νόμιμον, id eſt puram legitimamq;. Amymonias aquas ſi cubi legeris, intellige Argiuas: quoniā Amymones obretitus amoribus Neptunus fontes aperuit Lernæos. Vnde aquis abundare contigit Argiuis. Etiam ſi ad Danaidas referunt alij, quæ ab Aegypto profectæ phreorychiam docuerint, id eſt puteorum artem perfodiēdorum. Aquarias libras dioptrasq; alicubi inuenies, ſicuti chorobaten quoq;. Ea uerò inſtrumenta ſunt aquarum dicata librationibus, ubi perducendæ ad mœnia ſunt. Libratores autē apud Tacitum, ſunt uſbrandis telis milites deſtinati: apud Frontinum

num, qui aquas librant ad libellam. De aquarum præſtantia ſic apud Græcos comperio, ἐν ἀρίστῳ ὕδατι ἀριστότατον καὶ ἡδὺ γενέσθαι τὴν κατ' ὀσμήν, id eſt eſſe optimam ex aquis, quæ citra ullam ſit qualitatē uel ſaporis uel odoris. Sed quæ mox hypochondria tranſmittant, illæ uero incomparabilis ſunt excellentiæ: nam quæ illis immorātur, ac inflant uentrem grauantq;, cenſentur non bonæ. Ad laudem deniq; aquarum forſan ſpectat illud quoque: nam apud Apollinem Clarium, ubi non fœmina, uti apud Delphos, ſed certis è familijs, & fermè Mileto accitus ſacerdos in ſpecum degreſſus, hauſta fontis aricani aqua, ignarus plerunque literarum & carminum, ædit reſponſa, uerſibus ad id quod mente conceperis, mirè concinnatis. Quem & Germanico per ambages maturū ferunt exitiū ceciniſſe, meminit in Cœnis Macrobius, ſed obſcurè. Adijcit Plinius bibentium fieri æuum breuius.

Niloticæ aquæ laus præcipua. Cur Nilus dicat Iupiter, & Saturnius. Molpis Eleus. Chomata Nili, & diacopi. Commatica. Comæ. Halmones quiſint. Quæ ſit fluminum & aquarum probatio. Decocta quid. Plinij defenſio aduerſus Merulam. Dęra. Apollo Diradiotes. Syrembolum. Sarabaitæ ſacerdotes. Sarabara, Sarabadena oraria. Aquai legendum apud Quintilianum & Virgilium Aeneidos ſeptimo. Interim de Ioue pluuio, & terræ ſimulacro. Cochos. Limbatæ chlamides. Singiliones. Alphei tranſitus ad Arethuſam Sarambus. Deductoria. Cap. VI

SEd enim in medicinæ ratione fluuialis aqua & paluſtris damnatur, præter Niliacam: ea nanq; cunctis inſignita uirtutibus creditur, hauſtu ſuauis, mediocrem in aluo moram ducens: ſitim porrò reſtinguit commodè, nec frigida quidem ullum inferens nocumentum. Præclara in eo Galeni ſententia eſt: Nilum (inquit) ita laudo, ut bonitatis excellentia paucis admodum comparari fluminibus poſſit, nam & mulierum partionem inſigniter adiuuat. Ex eo præterea in Aegypto ſolæ omnium paluſtres aquæ redduntur commodiores, quando æſtate nec computreſcant omnino. Seneca in Naturæ quæſtionibus: Pleraq; ſunt, inquit, ratio quorum reddi non poteſt, ut cur aqua Nilotica fœcundiores faciat fœminas, adeo ut quarundam uiſcera longiore pręcluſa ſterilitate ad conceptum relaxauerit. At uiſum Oneſicrito eſt, Proprietatum in animalibus cauſam ex aquis promi, pecorum argumento, quæ hauſtu colorem demutent. Auicenna primo Canonis, quatuor ex cauſis Nilo incomparabilem bonitatis uim ſcribit attributā: quarum primam ſtatuit, à curſus longitudine: ſecundam, regionis aſcribit nitori ac præſtātiæ, per quam fit aquarum delapſus: tertiam putat, quòd à meridie in ſeptentrionem deferantur, ſic enim attenuari amplius: poſtremò, & immenſam ſuffragari fluminis molem. Ariſtoteles etiamnum poſtea quàm fœcundiſsimum dixit Nilum, & alendi facultate inſignem, moderatæ ſolis decoctioni id acceptū retulit. Inuenio præterea Iouis uice fuiſſe Aegyptijs Nilum: unde illud apud Byzantium poetam Parmenonem, ut ſcribit Athenæus, ἀιγύπτιε ζεῦ νάλε, id eſt Iupiter Aegypti Nile: quoniam certis anni temporibus ſuperfuſus ripis imbrium modò miram campis fertilitatem inferat. Propterea de Nilo Tibullus,

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.

Nam & Athenis terræ fuiſſe ſimulacrū, Pauſaniæ credimus, ſuppliciter à Ioue pluuiam comprecantis, quem uocant ὄμβριον, id eſt imbridum, cuius in monte Hymetto uiſebatur ara: ſicut & ſimulacrum, quod Iouis diceretur Hymettij. Sed & in Parnethe Ioui ſacra fiebant, quem nunc ὄμβριον uocarent, nunc ἀπήμιον. Sed ὄμβριον uocant item ὕετιον. Creditur & Pindarus inde Saturnium appellaſſe Nilum, tanquam & ipſe Iouis innuens cognomentum: quoniam antiſtrophos, ut diximus, Ioui ſit Nilus, & imbriū cenſeatur ἀnalogon eiuſdem aqua, ſicuti interpretes Pindarici doctiſſimè interpretātur ac monent, ubi in Pythijs ait Pindarus,

νιλαῖο πρὸς πίονα πέμπων ἱερονίκαν.

Verum ad Iouem pluuium pertinet hiſtoria nobilis qua legimus, apud Elidem ſubſtructum eo templum cognomine, ubi ſiccitate nimia ſqualentibus agris reddito reſpōſo,

fore ut desineret malum, si generosus immolaretur iuuenis summo loco natus. Molpis sponte Ioui se mactandum obtulit. Eius uero uisebatur in templo statua, uirtutis monumentum insigne. Nilum præterea sunt, qui Tritonem ab Lycophrone appellatum opinentur de nomenclatura tertia: primum enim Oceanus dicebatur, mox Aegyptus, tertiò Nilus. Dicitur inde & chrysorrhoas Nilus, quasi auro fluēs. Ex quo & graues in eos qui chomata Nili ruperint, uel uiolarint omnino, sanciuntur pœnæ. Sunt autem eo nomine aggeres (sic enim Græcè pronuntiatur χῶμα) atque ita scribendum apud Iureconsultos Digestis De extraordinarijs criminibus, ubi etiam aggerum nominātur diacopi: quo uerbo intelligi scissuræ uidentur. Commatica uero pronuntiatio apud grammaticos aliud est, dicta sic, uelut incisa: cuius exemplum est apud Papinium,

Vbi iste fragor? ni fallimur aure. Sed unde
Puluereo stant astra globo? num Ismenius ultrò
Miles? ita est, ueniunt. Tanta est ne audacia Thebis?
An dubitent?

Comas uero, id est κώμας, pagos Græci uocant, qui in Orchomeno quandoq; halmones, id est ἁλμῶνες, sint nuncupati, ab Halmo Sisyphi filio, cui regionis partem haud ita magnam concessisset incolendam Orchomenius Ereocles. Inde natum, ut esse uicum quendam Halmonas, prodiderint multi. Sed à diuerticulo fabulam repeto. Reliquorū aquæ fluminum difficiles censentur, arefaciendo, ac sitim amplius accendendo, præsertim si regionum adsit malignitas, nec aer admodum accōmodus, quod adnotauit Dioscorides. Auicenna eam item probat, quæ exortum petat, præcipuè æstiuum, semperq; bonitate proficere, dum à fonte discluſa abit longius. Secundæ uero notæ putat, quę in septentrionem profluat. Hanc Aegineta Paulus nō probat satis, quoniam sit ὕδωρ βραδυπορον καὶ ἀτρεμουν, id est incessu tarda duraq; aqua: rursum incalescere tardius, ac frigescere. Cui diuersum faciat ortū petens. Improbantur omnino in occasum meridiem' ue delabentes, præcipuè meridionali affluente afflatu. De ijs plura item Galenus. Putearias quoque nec satis probas præ fontanis arbitratur Auicenna, quòd terrosæ plurimum sint, ut quæ in arcto contineantur occlusæ. Porrò inesse & putrescentis materiæ quippiā, necesse est, illuc solis radio minus pertingente, nec prorsum perflatu ullo, uanores corruptioni obuios detergente. Auctor cum Paulo Galenus est, unam esse bonarum & malarum aquarum cognitionem, si hyeme quidem calent, frigent uero æstate: deinde si puræ sunt, nec colore oblæso uitiato ue, & si mala nequaquam fuerit hypostasis: item si leues sint, quando terræ promixtionē coarguit pondus. Consideratur præterea, incalescant ne statim, frigescant ue, huiusmodi enim præstare. Cæterū de ijs plura item architecturæ octauo Vitruuius. Auctor denique Plinius est, Neronis principis inuentum esse, aquam decoquere, uitroq; demissam in niues refrigerare. Sunt qui decoctæ mentionem apud Græcos se cōperisse ieiunè nimis iactitent: nam quum afferri decoctam, iussisset Cynulcus, non tulit Vlpianus, ac illum increpuit, quòd Romano uerbo ac barbaro usus foret. Porrò Eupolidis affertur uersiculus, quo ahenum calefieri iubetur ad aquæ haustum, id ipsum apud Antiphanem comperias. Quin & primo De republica Plato, calidæ aquæ commeminit, qua refrigerentur intestina, & excitetur appetentia quum sitim iritet frigida. Approbat calidæ potum & Philemon. Sed & historia prima Herodotus scribit, decoctam ex choaspe aquam semper habuisse secum Persarum regem, quocunque pergeret. Sunt hæc quidem uera propémodum ex Athenæi ferè libro tertio repetita: etiam si hic omnium mordacissimus auctoris supprimat nomen. Verum obsecro uos docti omnes, quibus hic est uelut uomica purulentior, quid hic contra Plinii? Noctuinis oculis homo male feriatus in magna debacchatur nomina, uirulentiæ innutritus, cuius uelut serpentis atrior uibrat lingua. Tauream aquam ab Sophocle nominari, scribit Athenæus idem, ab Tauro, qui sit prope Trœzena fluuius, ubi uisatur & fons Hyoessa. Tradit historicus Dion, Claudium Cæsarem cauponas in quas poturi diuerterent, soluisse, ac cauisse item, ne caro distraheretur cocta, uel cupari humectam substantiam, ab ijs qui teletas curant & mysteria. Deras autē, id est

Ἀργὰς, regio est Argiua, ubi Apollo colitur Ἀρκεσίδωτης, in cuius sacrificijs agno noctu immolato quot mensibus & sanguine gustato, puella κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ γίνεται, id est, afflatum sentit numinis, uaticinaturq;. Syrembola denique in obsidionibus fistulas uocant, quibus exquiritur aqua: nam syrinx fistula est, & embolum altera est compositionis pars. Sarabaitæ ad præsens institutum nil magnopere faciunt. Qui sint, enarrabitur nihilominus doctrinæ gratia uberioris. Sunt enim eo nomine in Aegypto sacerdotes, in saxorum cauitatibus ferè habitātes, fusillis ac bubulis circumamicti exuuijs, funibus zonarum præcincti loco, pedibus nudis, cruore conspersi, ubi Scenopegiorum ingruit celebritas, è cauernis se promentes, Hierosolymam petunt, ac templum adeuntes inopiam & abstinentiam ostentui habent, ingerunt omnibus, barbam sibi etiamnum acriter uellentes, ut spectent ista uniuersi, & uelut cælitus demissos homines opinentur, suspiciantq;, etiam si intercutibus nunquam nō uitijs madent. Propterea non esse imitandos, præcipit Augustinus, & commeminit facundus scriptor Hieronymus. Sarabara porrò Persicum fuit indumentum. Sarabadena quoque oraria legimus alicubi: nam & Pollio Trebellius inquit, Bardocuculum unum, cucutia uillosa duo, oraria sarabadena quatuor: nec tacentur eidem chlamydes ueri luminis limbatæ, singiliones Dalmatenses, penula Illyriciana. Apud Græcos præsertim comicos, sarabon inuenimus pro muliebri pudendo, quod & sactan uocant: sed & sambyton, & selenon, id est σέλινον, ac taurum. Sunt ex Græcis qui sarabara Parthis esse crurum putant operimenta, quæ ipsi σκελεὰς nuncupent. Sarambus Athenæo fuit illustris caupo. In hac denique tam multa aquarum mentione, sciendum, Pausaniam auctorem nobilem Alphei transitum ad Arethusam facile comprobare, Nili argumento, qui paludem ingressus emergat, perinde ac è terra. Quod ipsum & in Iudæa faciat Iordanis. Adduci autem se potissimū Apollinis Delphici oraculo scribit, à quo ita sit æditum,

ὀρτυγίης τὸς λείπεται ὑγρὸν ὕδωρ δι' ἠϊόνος πόντῳ
τεινακίης καθύπερθεν, ἵν' ἀλφεῶ σῶμα βλύζῃ,
μισγομένῳ νηγαῖς Δυρωπίης ἀρεθόσης.

Nec illud neglexero, Virgilianum carmen ex septimo Aeneidos sic ab eruditioribus legi solere: id quod diobolares grammatici, ne suspicati quidem unquam sunt,

Sæuit amor ferri, & scelerata insania belli,
Ira super magno ueluti quum flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni,
Exultantq; æstu latices, furit intus aquai
Fumidus atq; altè spumis exuberat amnis.

Cui sanè lectioni, ut plausibili, in codicibus synceris suffragetur Seruius quoque, diæresin esse inibi factam, testatus. Suffragetur Cornutus item Persianus interpres, poetæ uersu aduocato. Hunc porrò esse locum à Quintiliano significatum, ubi libro Oratoriarum institutionum primo ita scribit, unde pictai & aquai Virgilius amātissimus uetustatis, carmini inseruit. Quāquam modò legitur aulai in peruulgatis Fabij uoluminibus. Porrò exundantem aquarum defluxum per onomatopœiam Græci cochon uocant: unde κοχύσκει apud Theocritum in Pharmaceutria, pro decurrebat, deferebaturq;, ac ubertim fluebat. Apud Latinos deductoria liquoris uocantur, quibus uacans redundansq; humor effluit.

Cur animantibus somnia sint data: item somniandi causæ: quæ somnia liceat coniectare. Cap. VII

Omniorum uanitatem tum ratione, tum experimētis coargui à multis, palàm est. Nec defuerint tamen, qui ediuerso ratione ac experimentis item præsagiorum inde miram comprobent ueritatem. Prius uero quàm altiora cōtingamus, succurrit, promēdum hac parte, cur nam credamus contributa esse somnia. Et ratio quidem illa plerisque eruditorum egregie arrisit. Mentem utique per diem ueris auocari uisionibus, ne obdormiat: noctu uero falsis, ne excitari celerius queat. Quòd si nullæ omnino sese imagines ingerant, aut uigilare illam necesse erit, aut perpetua sopiri morte. Proinde dormitionis ratione somniorum

inuolucra esse ab optimo maximo deo impertita, fatendum arbitrantur, quum uniuersim, tum uel homini in primis, quòd præter quietis propositum, etiam futurorum prædictiones in eis seposuerit sibi: nam ueridico præsagio multis fuisse per somnum oblatas species, argumento esse historia potest. Sed & nostrorum uatum responsa, euentu admirabili, ex parte fuisse somnia, compertissimū est. Verum quæ falsa sunt, obrepunt modò soporis causa. Illa, ut èx diuinæ potestatis magnitudine ingruens bonum uel malum præripiamus. Propterea Actuum apostolicorū secundo, Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij uestri & filiæ uestræ, & iuuenes uestri uisiones uidebunt, & seniores uestri somnia somniabūt. Solutus, inquit Ammianus Marcellinus, corporeis nexibus animus semper uigens motibus indefessis, & cogitationibus subiectus & curis, quæ mortalium solicitant mentes, colligit uisa nocturna, quas phantasias nos appellamus. Cæterum, quo ista constent exploratius, ex theologicis patrum nostrorum sanctarijs uideor aucupatus, uniuersim quidem somniorū causas esse duas: earum intima una est, extima uero altera. Sed & intima item duplex: ac est una quidem, fortuitus in quiete phantasmatum motus: hic præsagit omnino nihil, & eiusmodi ferè somniorum plurima sunt. Ideo Ecclesiastæ quinto scriptum inuenias, Vbi multa sunt somnia, ibi plurimæ uanitates. Altera uero ex corporis affectione est. Nam & frigidioris naturæ homines, glacie sibi plerūq; aut niuibus uidentur adobruti. Quippe affectioni eiusmodi phantasmata conformari, palàm est. Propterea medicorū scientissimi, quod Aristotelicum est ex libro De somno & uigilia, somnijs peruigilatè intendendum, asseuerarunt. Sed & calculum adijcit Magnus Albertus, eius quoq; exemplo subiecto, qui per quietem in pectus sibi atriorem arbitrabatur affundi picem, moxq; illucescente die, bilem reiectauit atram & utiq; copiosiorem. Itaq; indidem posse uel sanitatis uel morbi uaticinia concipi, propè certa est coniectatio. Verum causa somniorum extima duplex animaduertit & ipsa, corporea spiritalisq;. Ex quibus illa quidem ex cælestibus profluit corporibus, & ex ambeunte nos aere. Sicuti enim illis influentibus, in corporali materia formæ producuntur diuersæ, ut plantarum & metallicorum & id genus complurium, sic & uirtute eadem in potentia phātastica, quæ organica est, phantasmata promi effingiq; ualent, cælesti consentanea dispositioni, effectui cuipiam producendo. Ac propterea id quoque genus somnia ueritatis opinionē sibi facile conciliant. Atqui inferat aliquis, & uigilātibus adsunt corporis illæ ipsæ affectiones, agunt & cælestia corpora, ac continens aer. Agunt quidem, uerum auocamentis rerum multiplicium, curarumq; nunquam nō perurgentiū, obseruantur minus phantasticæ potestatis motus, immo uero & præpediūtur. Causa porrò extima item ac spiritalis ex deo est, quæ & bona dicitur. Sed & hæc bifaria est, siquidem uni quandoque imaginaria modò ingeritur uisio, alteri uero eiusdem intellectus. Nam & Pharaoni prępinguiū boum oblata species est, atque item macie confectarum: quam is tamen coniectare non ualuit: ualuit autem Ioseph. Nec inficiandum tamen, alicui sæpe contingere utrunque, sicut Danieli. Altera spiritalis ratio, & eadem mala, dæmonum commercio infamis est, & magica insignitior uanitate. Ex ijs porrò ita contextis, liquere illustrius potest, quæ demum somnia explicare cōiectura liceat, & quæ minus. Sed nec Eustathij prætereunda sententia est, qui super eo Homeri uersu,

κὰι γαρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Somnia, inquit, quæ ex deo sunt, διοπέμπτους uocant, uelut ex Ioue missa. Quin et huiusmodi somnia propriè dicuntur, id est ὄνειροι: appellātur & θέαι ὀμφαὶ, id est diuinæ uoces: quia φαίνουσι τὸ ὄν, hoc est uerum indicant. Proinde ab eodem dicitur somnium Διὸς ἄγγελος, id est Iouis nuntius.

Quid prophetia propriè, necnon prophetiarū gradus. Vectij uaticinium de Romani imperij perseuerantia, ex uulturum duodecim ratione, Romulo qui sunt oblati. Cap. VIII

IT quia nos in propugnatorum Christianæ ueritatis colloquia immissimus, pergamus porrò imbecillitatem nostram doctissimis, ac de cælestis eloquij fonte manantibus, illorum ipsorum confabulationibus, ac scientiæ scitamentis con-

tis confouere, ab instituto tam nihil abiuncti. Est (inquit Cassiodorus) prophetia, inspiratio diuina, rerum euentus immobili ueritate denuntians. Vt uero plenius absolutiusq; dicatur prophetia, cognitio exigitur intellectualis, sicuti Danielis quoque de cimo comprobatur. Quòd si intelligentia non cōtingat, non propriè dici prophetiam: sicuti Pharao spicas uidit, Geneseos quadragesimoprimo: & Balthasar manum scribentem in pariete, Danielis quinto: ille dormiens, hic uigilans: neuter tamen eorum propheta. Cæterum, nec in morte Saluatoris Caiphas. Quippe sancti spiritus ui nobis inexplicabili impellimur sæpe, nescientes quod felicissimum est. Cuiusmodi ferè impulsum in hominibus adnotamus fortunatis, qui ratione nulla uel cognitione ducūtur ad aliquid faciendum, uti est in libro De bona fortuna, ea tamen differentia, quoniam fortunatorum impulsus à causa est naturali, id est ab orbis influentia, uel motricis intelligentiæ, ut quorundam assertio est, uel ab utraque, sicuti alijs uideo magis placuisse. Igitur quia ex ratione propheticæ ueritatis est cognitio, ut præstruebamus, inde fit ut pro eius uarietate profluant prophetici quoque gradus. Is nanque excellentissimus est, ubi paribus reliquis, clarior est intelligentia, dum tamen prophetiæ limites non transcendat. Ergo gradus primus est, quum uidet quis, & intelligit: uelut Hieremias ollam uidit succensam, & faciem eius ab Aquilone: quo significari intellexit, Babylonici regis exercitum ciuitatem Hierusalem exusturum. Secundus gradus est, ubi uidetur nihil, sed instruens uox auditur: hic uero est priore excellentior, quoniam ueritatem expressius præmonstrant uoces. Tertius porrò est, quum non uox tantum auditur, quæ instruat, sed uidetur etiamnum qui loquitur: quæ res adhuc creditur augustior. Cæterum, uel ista contingunt in quiete, uocanturq; à theologis reuelationes per somnia: uel dum uigilamus, & à iunioribus dicuntur uisiones: qui est præclarissimus modus, quoniam & mentis fit illustratio maior: quæ quamuis sensuum ui exteriorum distracta, intelligibilem tamen supernaturalium ueritatem percipit: quod non fit in somno, sensibus quietis. Porro Propheticus ille modus, qui raptu contingit uel extasi, ad eum fermè reuocatur qui est in quiete: quia tunc exteriore sensu non utimur, sicut nec in somno. Adhuc gradum statuunt quartum, ubi apparitione nulla figuræ cuiuspiam, uel sensibilis signi, occultorum intelligibilis ueritas percipitur reuelatione diuina. Cuiusmodi cognitio summo prophetæ Dauid contigisse dicitur. In hac denique addiuinantium mentione illud fuerit auctarium, quod ex Varronis est Antiquitatibus, Vectium augurio præstantem de uulturū ratione, Romulo qui se obtulere, quosq; corpora sancta dicit Ennius, coniectasse, Romanum imperium ad mille ac ducentos annos perseueraturum. Quod & uerum comparuit. siquidem quum imperarent Cæsares Constantij Romanorum dignitas dilapsa corruit, Byzantium tralata, irruentibus in Italiam Hunnis Vandalisq; ac Gothis. Scribit libro sextodecimo Paulus Diaconus, Odoacrē cum fortissima Herulorum manu Italiam irrupisse, quo perculsus terrore Augustulus purpuram sponte deposuit: ac ita conditæ Vrbis anno millesimo ducentesimo uigesimonono, Occidentis imperium finem est assequutum, anno ab incarnatione Verbi quadringentesimo septuagesimoquinto. Quod ad uultures attinet, auctor est historicus Dion, Post Cæsaris cædem Octauio in campum Martium descendenti uultures sex augurium fecisse, mox uero apud milites concionanti duodecim: unde ab eo coniectatum, Romuli monarchi co se principatu constanter potiturum.

Afflationum species. Qui afflatorum status. Quæ ad somniandi rationem requirantur. Somnij laus etiam per exemplа. Cur somnia matutina uera. Cap. IX

VErum, ut ad scriptorum genus aliud digredi iam ordiamur, & quod lucernam oleat, subinde pergamus promere: Porphyrius afflationum species duas agnouisse uidetur: unam, quæ per somnum contingat: alteram, quæ in uigilia, ubi afflati & perciti præsagiunt, ita uigilantes, ut etiam sensibus utantur, nec tamen esse interim rationis humanæ compotes. At Iamblichus, animos ait uerè præsagientes afflatosq;, & quum dormire uideantur, non dormire: & quum uigilare, non propriè uigilare: neque more hominum sensibus uti, nec ipsa

ipsa animalis uiuere uitã. Argumento esse, quòd eorum plerique igne ãdmõto, non inrantur, ignem uidelicet repellente deo, qui intus affletue l, si urantur, non persentiunt. Sed & inuia peragrant sæpe, ac flumina tranant mirabiliter. Cæterum, in ijs quæ ad somnia pertinent, attendenda uehementer, quę nono De republica Socrates de somnian di ratione disserit apud Platonem: At, inquit, quum quis salubri & moderato cultu atque uictu se quieti tradiderit, ea parte animi in qua est ratio, excitata & erecta saturatq; bonarum cogitationum epulis, & ad seipsam contemplando cõuersa. Ea uero parte animi, quæ uoluptate alitur, nec inopia pressa, nec satietate affluenti, ut quiescat maximè, neque optimam partem illam aut gestiẽdo aut mœrẽdo perturbet: sed sinat eam per seipsam solam ac puram cõsiderare, indagare atque pèrcipere quicquam ignotum hactenus uel præsentium uel futurorum aut præteritorum. Illa etiam parte animi tertia, in qua irarum ardor æstuat, sedata atque restincta usqueadeo, ut quiescat nulli infensa. Atque ita, inquam, partibus pacatis duabus, mente uero erecta, somno se comparet. Tunc demum pura mens ueritatem contingit, neque insomniorum uisa nefaria occurrant. Significat ipsa hæc parte quadam Synesius, quum ait, Sufficit somno dedere se lætis manibus, diuinisq; laudibus celebratis. Laudans quoque suo more somniale uaticinium: Ad hoc, inquit, accedere decet fœminas atque uiros, antiquos, iuuenes, pauperes, diuites, priuatos, principes, omnes deniq;. Quoniam neminem respuat, adsitq; omnibus propheta paratus, consultor bonus & tacitus, sacrorum præceptor atque discipulus. Mox uero inde sibi ambiguitatum inuolucra quædam mirè scribit recluſa. Quin & magorum insidias huius beneficio debilitatas ac concussas probat. Ereptumq; se discriminibus multis, non inficiatur. Galenus summus Medicinæ auctor prodit monumentis, quum circa diaphragma causatio esset inorta, per quietem sibi oblatã speciem quæ commoneret, liberatum iri, si sanguinem mitteret ex uena quæ inter pollicem uisitur atque indicem. Feciſſe quod præcipiebatur, ac mox sanitati restitutum. Ipse sum memor quum agerem ætatis annum secundum & uicesimum, & Antonio Boldu, nobili Veneto, tunc in patria mea præturam gerenti, Plinium interpretarer, necdum Hermolai Barbari emendationes doctissimæ eminentissimo auctori egregiam, immo etiam triariam tulissent opem, fortè in eum incidisse locum qui legitur in septimo De ijs qui plus iusto crescunt, uocanturq; à Græcis ectrapeli: torquebat amplius uerbum id, sciebam me legisse de eo aliqua, uerum nec auctor nec locus satis suppetebãt. Proinde ueritus imperitiæ notam, æstuanti animo commodum quieti me tradideram. Mox ratiocinans mecum librum uidebar agnoscere, immo etiam locum & phylluræ partem, ubi id foret exscriptum. Excitatus denique cœpi oblata per somnum repetere. Illusionem putaui. Sed quum insciti æ formido infestaret amplius, ne quid intentatum relinquerẽ, librum arripui: sicuti somniaueram, ita comperi. Neque hoc dico, quia somnijs hærendum putem, in tam numerosa eorum uanitate, tum etiam præter instituta ferè Christianæ ueritatis: sed quia nimis opportunè, dum ista proderem, sese ingessit exemplum, prę terire non fuit consilij. Quanquam succini pertritum id fortè ualet, Neminem magnopere dari, qui totum diem iaculans non aliquãdo collimet. Porrò somniale uaticinium prope solis emersum, sedata paulum uaporum, externarumq; rerum cura, contingere, proditum literis est. Id fieri putatur, non solum ea de causa, quòd percocta ciborum mole, amplius sobrij simus: sæpius enim cibo inanes quietem petimus, neque tamen contingit uisionum perspicuitas. Sed eo item nomine, quod & solis Phœbiq; uatis, ut ueterum more loquamur, accessu roborari uaticiniũ solet. Sanguinei quoq; spiritus igneiq; ea hora dominantes claritate sua somniali conferunt claritati. Accedit id euidens quoque, quod obuersantia expergefacti mox consequentium imaginum turba non confundimus. Propterea Sermonum primo Horatius,

Atq; ego quum Græcos facerem natus mare citra
Versiculos, uetuit me tali uoce Quirinus
Post mediam noctem uisus, quum somnia uera.

Somniorum diuinatio an sit, ex Aristotele: itemq;, an à deo mittantur somnia. Brizo dea uaticiniorum per somnia. Cap. x

Postea

POstea uero quàm theologorum patrum in ijs decreta probauimus, nec non Platonicorum musea introspeximus, percõmodum fuerit forsan & Peripateticos in cõsilium adhibuisse (etiam si, quod aiunt, Mysorum collimitia & Phrygum planè secernuntur) qui placita ad id negotium sua quoq; promant. Igitur ex Aristotelis sui doctrina Themistius inquit, Diuinationẽ in somno esse aliquam, neq; pertinaciter resistendum, neq; temerè assentiendum. Nam quod aut omnes aut plurimi arbitrãtur, inesse aliquid diuinitatis in somno, & uisa pleraque occurrere futurorum prænuntia, argumento est, huiusmodi persuasionem, quæ usq; infixa hominum mentibus sit, & ferè gentium firmata consensu, ab experientia & rerum euentis ortum aliquem habuisse. Parte uero alia quum nulla grauis & efficax ratio uideatur, unde istæc diuinatio proueniat, efficitur, ut homini docto per difficile sit, fidem in hoc obstringere. Nam putare, deum esse qui mittat somnia, præter alias rationes, quibus infirmari hoc refelliq; potest: illa exploratioris est efficaciæ, quòd subabsurda res sit, futurorum significationes per somnia non optimis & sapientibus, sed sine lege ulla, ac ferè pessimis quibusq; & abiectissimis hominibus euenire, atque etiam brutis. Porrò sublata ratione hac, nulla præterea potest idonea confingi. Quod uero asseritur, esse apud Boristhenem & Gades qui uaticinentur nonnullos, adhuc rationis est incompertæ. Quanquam uero diuinitus non mittuntur, sunt tamen quæ possis dæmonia dicere: nam & natura dæmonia sunt, non diuina. Huius rei argumentum est, quòd parte plurima indocti & gregarij somniare ac uaticinari uidentur, ut intelligatur, auctore deo, illos non somniare. Porrò in plurimis & uarijs uisis non est, ut sit mirandum, euadere ex ijs aliqua quæ prædixerint. Nam uetus est, Si sæpe iactaueris, quandoq; Venerem iacies. Auctor in Platonis Timæum Chalcidius est, tolli ab Aristotele diuinationem omnem, quando nec prænoscantur futura, quippe quum ad Lunæ tantum regionem, dei prouidentiam perducat. Infra uero nulla esse prouidentiæ scita, uel angelorum opem, aut dæmonum prospicientiam. Vnum deniq; ab eodem somniorum admitti genus, quum quæ aut egimus occurrant, aut cogitauimus uigilantes. Brizo, dea uaticiniorum potens per somnia in Delo colebatur: cui & scaphas offerebant omnifariam bonis plenas, piscibus modò exceptis. Deæ nomen inde creditur cõciliatum, quoniam ueteri Græcorum lingua, Βείζειν dormire dicitur.

Quam dixerit somniorum rationem Democritus. De motionibus somniantium, ex Aristotele eodem. Item cur fatui præcipuè motionibus excitentur. Nostra hęc quæ concinnamus, nunc urbanę uillæ imaginem exhibere quandam, nunc fructuariæ, uel etiam rusticæ. Caput XI

DEmocritus uero in somniorum ratione, dormiẽtium animos putabat pulsari externa & aduentitia imaginum uisione, quæ tanquam membranæ à corporibus direptæ continenter funderentur & fluerent. Ex ijs alias esse beneficas, alias sequioris ingenij, perindeq; maleficas & magnitudine ac pernicie portentosas: has accedere in somnis ad homines, & significare quæ præsentirẽtur, futura. Esse uero quibus simulacra hæc aduenient meditantia commentantiaq; & uoces mittentia, alioqui quæ in somno tantum intelligentibus sentiantur. Quamobrem optabat Democritus, imagines optimatis notæ sortiri. Nos uero etsi simulacra esse ulla, quæ uolitare ultro citroq;, & uagari per auras possint, negamus: tamen motiones aliquas esse cõcedimus, quæ nos simulacrorum uice exerceant. Illas ex initijs quibusdam earum rerum prodire, quæ dicendæ nobis agendæue sint mox, aere primum mutato. Tum deinde per aurium foramina & narium meatus transmissas ad cor, facere, ut in somnijs futurarum rerum exitus prænoscere uideamur. Hæ uero motiones non possunt alio tempore sensum sui, quàm noctu ampliorem inuehere. Motus itaq; hausti sensibus, & uisa ex ijs concepta, identidemq; ad sentiendi transfusa principium, præsensionem futurorum dormientibus afferũt. Atq; hæc ratio est, quamobrem fatuis somnia hæc, potius quàm prudentibus ingerantur: quoniã inest ijs silenta mens desertaq;, & cogitationibus uacua, quarũ plenus philosophantium animus est, & quarum agitatione solitarius & otiosus esse non sinitur. Nec uero mirari oportet, diu nos

in hæc reclinare, quod sæpe præfamur, putent harum studiosi lectionum, quæ ab physico theologicoue proferuntur museo esse prætoria nostra, id est urbanam uelut uillam quæ in agris domino sepositа recipitur. Vbi autē recondita de Græco aut Latino promuntur penu, & auctorum sensa reteguntur arcana, sit sanè fructuaria uilla. Quòd si operæ leuioris quippiam ac simplariæ laxamenti causa insertatur, uel ut inde habeant etiam quod præcerpant minutuli ac proletarij, uillam esse credant rusticam, turbæ destinatam uillaticæ.

Somniorum in quibusdam certitudo unde sit. Item de melancholicis. Lycanthropi. Lycanthropia. Lycaones qui intelligantur. Caput XII

QVosdam uero esse, qui quum excessu mentis tentantur, prædicant futura, id causæ est, quòd quum intestinis & proprijs motibus non infestentur, eminus uellicantur, & alienos excipiunt: ita ut ea maxime sentiant, quæ gerantur extrinsecus. Esse item aliquos, quibus somnia de necessarijs & amicis certissima eueniant, inde proficiscitur, quòd de necessarijs suis immodice sollicitus quisq; est. Vt enim de longinquo ij uice mutua se agnoscunt, ita motiones quæ in corde seruantur, rerum quas familiares charasq; habemus, notiores nobis sunt, & promptius se reddunt. Melancholici uero præ naturæ suæ uehementia similes uenatoribus uidentur. Vt enim illi & coniectatione ac telo quasi feram possidere ante quàm accedant, manuq; tollant: ita melancholici, pernicitate animi rapienda, præcipites quasi anticipant, & anteuortunt futura. Quòd enim imaginationes in ijs uolucres & desultoriæ sint, leui pulsu excitæ, tanquam signo dato, & quæ his proximæ sunt, demum q; uniuersæ prorumpunt. Est item melancholica affectio, dicta Græcis λυκανθρωπία: & qui sic afficiuntur, Lycanthropi, quoniam lupos imitari prorsum uideantur. Exsiliunt quippe noctu, adq; diem usq; inter sepulchra diuersantur. Eorum præpallet facies, καὶ ὀφθαλμοὶ ἀδρανεῖς, oculis arescentibus, præcipuè uero lingua. Sunt præterea δυσῳδεῖς, hoc est sitibundi: tibijs ex impactione crebra ἀνιάτως, id est citra medelam ulcerosis. Hosce item Lycaonas dici, obseruauimus.

Quicquid occurrat per quietem, non dici insomnium. Item qui non somnient. Cur quandoq; meticulosa obueniant somnia. Caput XIII

PORrò nec illud omittendū, Non quicquid uisitur in somno, dici insomnium posse. Nam tunc propriè insomnium est, quum is qui somniat, existimat uera esse quæ dormienti occurrant. Quòd si quis ita imagines concipiat, ut intelligere possit se dormire somniareq;, hoc propriè somnium non est, sed uisum quoddam atque phantasma: ac uidentur quidem hæc esse insomnia, sed non sunt. Proinde in Animalium generatione, libro quinto Aristoteles: Somnia (inquit) non sunt, quæcunq; dormiendo aguntur, sed præter insomnium, hoc est (ut ipse ait) περὶ τὸ ἐνύπνιον: ut ijs contingit qui dormientes resurgunt, ambulant & loquuntur, uidentq; (inquit) eodem modo, quo qui uigilant: arbores conscendunt, exeunt domos (inquit Albertus) inimicos persequuntur, occidunt quandoq;, lectos repetunt. Id sanè consueuit euenire corporis incōmodum, quòd quum frigiditas sensus communis obliget instrumenta, & soporem conciliet, obtingit ut extrinsecus in calorem naturalem, humoris quippiam ex cibo uel ex putrido humore ac febri profluat. Tum ea uis mota spectrum mouet, seu phantasma, quod repræsentat exhibetq; quod antea per iram cōceperat aut affectionem aliam, uel etiam cibi ingessit qualitas. Hinc etiam qui febribus urūtur amre opinentur ista, obligatis quidem exterioribus sensibus, solutis autem à somno interioribus. Nec statim à cibo somniant animalia, neq; quum edita primum sunt, ut infantes, quia multa tum agitatio motioq; est, propter alimentorum calorem. Quamobrem quemadmodum humore aliquo uehemēter commoto, aut nulla effigies redditur quæ appareat, aut redditur quidem aliqua, sed lacessita & tortuosa usqueadeo, ut alia omnino uideatur, quàm sit. Quiescente autem & stagnante, res in eo simili colore & incolumi forma respondent. Ita dormiētibus eueniunt uisa & motiones à sensibus quandoq;, ut peruideri non possint, quòd multo alimoniæ fluxu obruuntur, quandoq; distortæ,

præposteræ

præposteræ & mōstrosæ, & omnino teterrima somnia, qualia quæ melancholicis & remulentis & febrientibus accidunt. Hæc ideo recensuimus, ut apertiora fierent quæ De animaliū historijs libro quarto prodit Aristoteles, ubi sic ferè scriptū inuenias, Homo maxime animalium somniat: æditis nuper in lucem & infantibus adhuc nullum penitus contrahitur somnium: sed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis, uisa incipiunt. At libro decimo Plinius, Somniat (inquit) statim infans. Et Aristoteles libro septimo: Infantes (inquit) somniāt, sed serò meminisse possunt imaginum. Quid ergo pugnantia isti loquuntur, & sentiunt? Absit. Sed hoc uidentur sentire: Infantes, si minus propriè loquendum sit, somniant: si propriè, non somniant. Et quia pauore concuti per quietem puerulos Hippocrates scribit, adnotanda uehementer in eo doctissima Galeni interpretatio: Pauores (inquit) per somnum adsunt infantibus, ijs præsertim qui sunt natura edaciores, quando loca ad uentriculum pertinentia sensu quidem uigeant, sed imbecilla existant, cibus uero corrumpatur. Nos siquidem obseruauimus, non in tantillis solum, sed etiam in ætate perfectis terribiles fieri per somnū imaginationes, quando multi & uitiosi humores grauant & mordent uētriculum, præsertim ipsius os. Hæc enim particula præcipuum habet sensum. Insomnia denicq; non ad opinionem, neq; ad intelligentiam, neq; omnino ad rationem aliquam intelligendi opinandi ue pertinent, sed sunt sensualis potentiæ alumna: uerum non quatenus sensualis, sed quatenus imaginaria siue phantastica est. Siquidem probatū in libris De anima est, Imaginandi uim quam phantasiam appellant, eandem esse ad numerum cum potentia sentiendi, quamuis essentia rationeq; differant.

Somniorum species aliquot: item de eorum interpretibus. Ephialtes qui sit, ac pnigamon, seu pnigalion. Qui somniator. Somniosus. Sōniculosa aspis. Oniropolos. Oniros unde, & item Irus. Ciceronis locus explicatur. Onirocritici libri, & thytici. Althæni amnis propriū. Supellex unde. Hypereſium quid. Pelles tectoriæ. Hychthyis, hychthyia, byblos, pellarij, arbeli, lathargi, xysmata, arbele. Diphtheriæ senes, cur. Pellium incubatus. Scytharum mos. Pluscula porrò de pellibus. Pardalea uestitus qui dicatur, uel lycea, aut nebride. Caput XIIII

ADnotatione uero dignum illud quoq;, Somniorum alia dici allegorica, alia theorematica. Nam sunt allegorica, ubi sensus intellectusq; à uerbis in diuersum longè abit: quale Cæsaris mox Dictatoris fuit, cui per quietem oblata species illa est, ut putaret se cum matre permisceri, responsumq; à coniectoribus, Imperium orbis terræ portendi, quæ cunctorum uiuentium sit mater. Quanquā Hippiæ, ut prodit Herodotus, quum insomnium idem esset oblatum, non idem tamen est euentus insequutus. Et ad coniectorem detulit quidam, somniasse se, ouum pendere ex fascia lecti sui cubicularis: respondit is, latere sub lecto infossum thesaurum. Fodit, auri aliquantulum inuenit, idq; argento circumdatū. Coniectori misit de argento, quantū est uisum. Tum ille: Nihil ne (inquit) de uitello? Theorematica uero quum ita concipitur intellectus, ut præferre uerba uidentur, uel (ut Græci dicunt, & in Onirocriticis Artemidorus) ὀνειροι θεωρηματικοὶ, οἱ τῶν ἐνόντων θέαν ποιοῦσιν πρότεις. Auctores sunt, in genere phantasmatum esse, quod Græci uocent ἐφιάλτην, incubum Latini. Quum externa uis aliqua quiescentes uidetur inuadere, & pondere suo pressos ac sentientes grauare. Vnde & ephialtem dici, arbitratur Paulus Aegineta, παρὰ τὸ ἐφάλλεσθαι: alij, ab Ephialte quodam. Themison uero Epistolicorum decimo, πνιγάμονα uocauit, ἀπὸ τοῦ πνίγειν. Sunt qui pnigaliona scribant. Apud Dioscoridem Syluæ medicinalis libro tertio, in pæoniæ medicinis inuenio ἐφιαλτῶν πνιγμούς, id est incuborum suffocationes. Apud Græcos ita finiri reperias, ἐφιάλτην τὴν ἐκ κεφαλῆς ἀναπρέχουσαν ἀναθυμίασιν ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας, id est redundantē in caput euaporationem ex uoracitate ac cruditate. Apud medicos est ephialtes, qui à plerisq; uocatur babutzicarius. Onirogmos, id est ὀνειρωγμούς uocat Paulus Aegineta, Venerem quæ prolectant somnia. Sed & rem eandem medicinam professis indicat uerbum ὀνειρώσσειν: tametsi grammaticis somniare modò signet.

& Fulgentius onirocritem dicunt: noſtri, nunc coniectorem, nunc ſomniatorem: ut eſt in Deuteronomio, Non audies (inquit) uerba ſomniatoris. Meminit Seneca quoque Controuerſiarum libro quarto. Homerus Iliados Rhapſodia prima, oniropolon item dicit. Siquidem ὀνείρους nuncupant Græci ſomnia, παρὰ τὸ εἴρειν, quod dicere indicat. Vnde & Irum uocitatum putat Artemidorus, quia iniuncta nuntiaret. Notatum à Phicione eſt, Abraham primum omnium inuolucra ſomniorum ſoluiſſe, & reliquis patefeciſſe. Trogum Pompeium auctorem habemus, Ioſeph ob ingenium præcellens à fratribus fuiſſe peregrinis diuenditum mercatoribus, à quibus in Aegyptum deuectus, quum magicas ibi artes ſolerti percepiſſet ingenio, breui euaſiſſe regis intimum: nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorum (inquit) primus intelligentiam condidit, nihilq; diuini iuris & humani incognitum erat: adeo, ut etiam ſterilitatem agrorum ante multos annos præuiderit. Ioſeph uero ſomniorum fuiſſe interpretem pateſcit amplius Geneſeos quadrageſimo. Idem tamen à fratribus, eiuſdem triceſimoſeptimo ſomniator nuncupatur: non quòd ſomnia coniectaret, ſed quòd ſomniaſſet ea, quibus excellentia ipſius futura mox præſagiretur. Sed huiuſmodi in Hortenſio ſomniosos uocat Cicero, quum ſomniculoſi ſint ſomno dediti homines. Quanquam à Siſenna dici ſomniculoſam aſpidem, ſcimus, quæ ſomnum morſu inducat leriferum, uel (ut Plutarchus inquit) κάρου ἐκπνώσεως καὶ καταφορᾶς. Eadem Dauidica ſententia nuncupatur ſurda, quòd aures obturet ſuas, ne uoces audiat excãtantium. Sed ecloge hæc, id eſt excerptio, parerga eſt. Auctor Euſtathius eſt, oniropolon apud Græcos dici nunc eum, qui ipſe ſomniet ac prædicat inde, ſicuti Agamemnon in βῶτα ῥαψῳδίᾳ, nunc uero qui ab aliis uiſa coniectanter diſcutiat, uelut Penelopes ſomnia Vlyſſes. Sunt quinimmo ex hoc concinnati libri, quos onirocriticos uocant: quemadmodum in diuinationibus aliis legebantur Oeoniſtici, & Thytici. Pauſanias inquit, exiſtimare ſe Amphiaraum interpretandorũ ſomniorũ laude excelluiſſe: quod (inquit) uel ex eo liquet, quoniam quo tempore in deos eſt relatus, futurorum cognitionẽ per ſomnia conſtituit. Ad hudus item oraculum qui pergit (inquit) purgari primum oportet: purgatio autem eſt, ut deo res ſacra peragatur: cui & omnibus quorum nomina in ara ſculpta ſunt, ſacrificant. His peractis, mactati arietis pellem ſubſterni, atq; ita ſolitos dormire captantes ſomnij ſignificationes. Ad quod quum multiſcius poeta interim alluderet, ita de Latino ſcriptum reliquit libro Aeneidos ſeptimo,

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnosq; petiuit.

Legimus item Daunijs uel Calabris in more fuiſſe, pellibus incubare, quas melotas dicunt, id eſt ouillas, in Podalirij ſepulchro: ſicq; per quietem oraculis inſtrui. Traditur illud quoque, eoſdem in Althæno amne propinquo cum pecoribus lotos ab uulneribus perſanari, Podalirio aduocato, unde datum fluuio nomen: quia ἀλθαίνειν, mederi eſt: ſicuti uitiligines curat Alpheus, & Cydnus pedibus item ægros. Cæterum, ſcire oportet, pellium religioſam fuiſſe ueteribus obſeruationẽ quandam: quoniam & apud Scythas, pellis inſcenſio iuriſiurandi uicem habebat. Mos uero ferè hic fuit: ubi quis iniuriam immolaſſet, conciſas quidem carnes percoquebat aqua, pellem uero extendens in ea ipſa conſidebat, manibus retro adductis, ut ex ijs unus qui cubitis colligantur. Hic uero modus illis gentibus eſt ſupplicandi maximus. Adiacentibus igitur iumenti carnis portione, dextroq; ſuper corium illato pede, pollicetur pro uirili unus equites ἀστους καὶ ἀμίδους, nullis cibarijs, nullaq; item mercede: nonnulli, grauis armaturæ pediuis corium aggregatio. eſt ea tum firmiſſima, tum hoſti prorſum inexpugnabilis, ut quæ ſit iureiurando obſtricta. Hinc ſæpe lectum in hiſtoria, exercitum à corio eſſe conflatum. A noſtris item proditum ſcimus, In lanata pelle nouam nuptam conſidere ſolitam, uel ob uetuſtum morem, quod antiquitus homines pellibus conſopirentur, uel ut atteſtaretur, lanificium ſe præſtaturam uiro. Præterea lugentes quoq; diebus luctus in pellibus erant. Nam illud M. Tullij in Piſonem, Ecquid recordaris, quum omni totius prouinciæ

prouinciæ pecore compulſo pellium nomine, omnem queſtum illum domeſticum paternumq; renouaſtis? Ad ueterem quoq; morem cõtenderim referendum, ut ſciolorum uanitates præteream, qui caſci ipſi caſcos ducunt ac præcipitant, uti poſitum apud Varronem eſt. Siquidem Tacitus Annalium quarto ſcribit, Phriſiis in Germania tributum ab Druſo iniunctum pro anguſtia rerum, ut in uſus militares coria boum penderent, non intenta cuiuſquam cura, quæ firmitudo, aut quæ menſura. Et Academicorum ſecundo M. Tullius, Vt non multum (inquit) imperatori ſub ipſis pellibus otij relinquatur. Quod eo dicitur, quoniam militum tentoria pellibus obtegerẽtur: unde & ſub pellibus eſſe dicebantur. T. Liuius libro quinto: Militem Romanum in labore ac opere pruinisq; obrutum ſub pellibus durare. Item ab Vrbe eadem libro triceſimoſeptimo: Aut ſub pellibus habendos milites fore. Sed & Porphyrio illud explicans Horatij Sermonum primo:

Quoniam in propria non pelle quieſſem.

Inde ſumptum, inquit, quòd ductores in pellibus dormirent. Cuius rei & Lucilius teſtis eſt. Et Plautus, quum de anu ebria iocaretur, ait,

In pellis periculum protenditur.

Arrianus Geſtorum Alexandri primo, Pelles ſub quibus milites hybernabant, leui & ſicca herba compleuit. Idem ferè & libro tertio. Apuleius uero Floridorũ primo: Aut quercus (inquit) cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata. Aduocatis etiamnum aliis uti poteramus: ſed omnia puluis idem, ut inquit Lucianus. Huc ſpectat (opinor) illud Celſi Iureconſulti Digeſtis De ſupellectili legata: Labeo (inquit) originem fuiſſe ſupellectilis putat, quòd olim ijs qui in legionem proficiſcerentur, locari ſolerẽt, quæ ſub pellibus uſui forent. Cæterum, fœdè corrupta hæc circumferuntur modò. Magiſtratus autem uaſis inſtrui argenteis ſolitos, & annulis aureis publicè præbitis, auctor eſt Maximus Valerius: ſed retulerat prius ſexta in Verrem M. Cicero. Adijcit in Catone ſenore Plutarchus, tabernacula, lectulos, indumenta, ſeruos, amicorum multitudinem, apparatum numeroſiorem. Scribit T. Liuius, Maſiniſſæ ab ſenatu decretam militarem ſupellectilem, qualem præberi conſuli mos eſt. Supellectilem, alij à ſupplendo inflecti malunt. Quod uerbum in ueteri Epigrammate, unum modò recipit P. à ſuppetendo deducunt nonnulli. In pellium mentione id item aduertendum: ſubſtratam remigibus pellem ſeſſionis gratia, ne pygas attererent, ab Thucydide nũcupari hypereſium, id eſt ὑποῤῥήσιον. Dicitur ſic & ſedes ipſa. Sunt qui hypereſium, trullam retrimentitiam accipiant: uel & amida, id eſt matulam. Pelles denique tentorias legimus apud Polliõnem Trebellium, ubi imperatori Claudio donatas ſcribit pellium tentoriarum decurias triginta. Legimus apud Hieronymum, pellis Babylonicæ uermiculatam picturam, id eſt maculis minutioribus uariegatam, ut ſic interim loquamur. Cuius uiſuntur modi hodieq;, ex Hiſpania in primis. Ichthyen appellat Hippocrates, rhinæ ſeu ſquatinæ aridam cutem. Hychthya uero, chirurgicum eſt ferramentum auellendis recidendisq; ab utero embryis. Hircinas pelles & ouillas ſcribit Herodotus, biblos etiam dictos ueteribus, quòd papyri uicem impleuerint quãdoq;. Sardos Getulosq; caprarum pellibus amiciri conſueuiſſe, adnotatum auctoribus eſt. Quin in tragœdijs ab huiuſce pellis uſu ſenes uocãtur diphtheriæ. In noſtris literis, pelliculare uerbum, pelliculis obtegere uel obturare eſt. Militis porrò caſſidi (inquit in commentatione De Romanorum militia Polybius) lupi imponebatur pellis, aut eiuſmodi quippiam, quod integumentum pariter atq; inſigne foret, ut ſtrennuè ignaueq; ſe gerentes latere haud poſſent. Cæterum, quia de pellibus agitur, illud adieciſſe, nil obfuerit: Pardaleam nuncupari, pardalis pellem: leonteam, uel leontem, id eſt λεοντῆν, leonis: lyceam, lupi: trageam, tragi, id eſt hirci. Apud Herodotum anthropea, id eſt ἀνθρωπείη, eſt humana pellis. Eadem forma dicitur taurea, ægea, cynea, à tauro, capra, cane. Pardalea conueſtitus dicitur, qui eſt moribus uarius, & uelut πολύστικτος, id eſt multis interpunctus notis. Lycea, qui rapax eſt. Nebrida ferre, dicitur elegãter, qui timidior eſt ac uinolentus, quia illam geſtaret Bacchus. Pellarios dici legimus, ſicut coriarios, id eſt pellium ac coriorum concinnatores. Arbeli uero, id eſt ἄρβηλοι, ferramenta ſunt orbicularia, quibus ſcytotomi, id eſt corij

incisores in poliendo utuntur, ac incidendo. Lathargi, in corijs pelliculæ intelliguntur, ac xysmata, id est strigmenta, quæ abraduntur. Arbele, seu ἀρβύλη, apud Euripidem in Oreste, calciamenti est genus: ὑπόδες λευκὸν ἰχνῶν ἀρβύλης.

De coniectoribus aliqua. Quintilianus illustratur. Somniorum item species multæ: theopneusta, physica, syncramatica, addiuinātia. Item bonam uel sequiorem indicantia constitutionem. Insuper de incubo. Dormitio resupina. Relegati, ac deportati, quo differant. Achillem Aristarchi, esse ab Ennio tragœdiam, titulo eiusmodi concinnatam. Caput XV

Sed ut à diuerticulo fabula repetatur, exquisitissimus somniorum coniector is est, qui similitudines rerum acutissimè potest perspicere ac discernere. Nam recta claraq; somnia interpretari, cuiusuis est. Similitudines accipio, quæ nobis secundum quietem obijciuntur, & uelocissimè transformantur, ut quæ de rebus respondent in profluente: si enim uehementior motus sit, simulacra in eo ueris motibus dissimilia & tortuosa redduntur. Idem in somno statuimus, si redundantior & cōcitatior materia sit, quæ à summo capite ad ima cordis defertur, similitudines expressæ aut puræ haberi non possunt: quoniam multa commotio synceritatem somniorum confundit, & constantiam uisionum intercipit. Hæc ideo addita, ut Fabij Quintiliani locum de coniectoribus, facilius perciperent studiosi ex libro tertio. Plericq; libros De obseruantia somniorum, multos composuerunt. Sed prudentes ista facile ridenda putant, arbitrati prodesse perparum. Nam spiritus phantastici non una esse potest uniuersalis ratio, quæ omnia (ut dicitur) sub unam reuocet Myconū. Auctor in libro De mysterijs Iamblichus est, & Strabo non neglexit. In templo Aesculapij, quod in Epidauro est, somnia ægrotos captare solitos, quibus bonam ualetudinem à dijs ostensam coniectarent. Nam Herophilus somnia quædam uocabat theopneusta, ueluti à deo inspirata, quæ necessariò contingerent: quædam uero physica, confabricante sibi anima, quod conferre uidetur, & inde quod futurum sit: alia autem syncramatica, ex spontiuo per idolorum occursationem, quādo inspectamus quæ maxime cupimus, ut quum amicas amplexari concipimus. Apud Auicennam obseruauimus Canonis primo, Constitutionis æqualis & temperatæ, certius haberi argumentum, somnia iucunda permulcentiaq; ac spem inducentia optabilem: cuiusmodi sunt odorum, cantuum idola & conuiuiorum ac dignitatum, ex spirituum serenitate phantasmata deferentium, aut organum phantasiæ illuminantium. Plethoricum uero indicium est, quum quis ita per quietem afficitur, ut motari posse non uideatur, aut ingestabile onus sustinere, uel etiam loqui non posse. Somnia uero hoc genus, uocat Galenus addiuinantia. Dignum scitu quod idem scribit, Putasse quendam crus alterum sibi lapideum factum, moxq; ea corporis parte in paralysin incidisse, præsentiente mebus abundare humoribus creditur, & quantitatis moderatæ. Principatum sanguinis significare somnia censentur, quum se quis rubentia spectare opinatur, aut sanguinis è corpore profluuium, uel id genus quippiam concipit. Irroborauit hoc Galeni quoq; experimento, qui eiusmodi somnio commonitus, pugili sanguinis missionem peruidit necessariam, quod retulit ipse in libello De somno. At si aquarum, fluminum, niuium, frigoris ingerantur idola, phlegmatis ea primatem indicant statum. Quod non Princigines concipiantur ignium, bilis præualet rubra. Eandem uero atram pollere, prænunctamus item Auicennæ sententiam in ea re dignam, quæ incuriosius non prætereatur. Ergo Canonis primo: Resupinum (inquit) dormire, malum: prauæ siquidē struuntur ægritudines, ueluti apoplexia est ac phrenitis & incubus: quoniam eo situ, superfluitatum fit ad posteriora reclinatio, atque inde retentio, nec suis influere meatibus permittuntur, qui antica corporum obsident: cuius sunt generis, nares & palatum. De incubo item, tertij prima Princeps sic: Est incubus (inquit) ægritudo, qua proserpente sopore, phantasma opinamur graue in nos irruere & molestius comprimere, arctatur spiritus, ac uox

ac uox etiamnum intercipitur cum motu, ingruitq; præfocatio, meatibus præfarctis: sepeq; uel apoplexiæ præludium est, aut epilepsiæ, nonnunquam & maniæ. At sunt hæc utiq; harenæ non omnino nostræ, nō imus inficias: sed eiusmodi tamen quę legentium animos allectare amplius possint, q; quod nostrates nonnulli, etiam bene docti, apud Iureconsultos obseruasse, in suos regessere commentarios, Relegatos nuncupari, qui cum exilij causa solum uerterint, nihilominus suis perfruantur bonis: quod in deportatis nō fiat, etiam si à grāmaticis minus uidetur obseruatū. Sicut nec illud ex Pœnulo, Achillem Aristarchi mihi commentari lubet.

Esse enim eo nomine Ennij tragœdiam, id quod Pompeij Festi probant fragmenta.

Qui nunquā somniarint. Plinius declaratur. Abluere somnia quid. Persii locus aperitur. Ardalij ara, in qua somno fieret & Musis res diuina. Ardalides Musæ unde dicantur. Tibiæ inuentor. Cap. XVI

Et quoniam diu iam de somniorum ratione commentamur, age, illustremus & parte hac Naturalem historiam Plinij, qui libri decimi fine quosdam somniasse nunquam scribit: quibus mortiferū fuerit signum, si præter consuetudinē somniare cœpissent. Quæsitum à multis opinor, quæsiturosq; etiamnum, ecquid ex ueteribus succurrat memorijs, quo planior fiat auctoris nobilissimi sensus. Ego uero quod ex scientissimi Plutarchi monumentis nouī, quæ uel sola doctum effecerint ingenij haudquaquā plebeij hominem, non grauabor suppingere. Sic enim in libro De oraculis quæ defecerāt comperi: Cleonem ex Daulia solitum prędicare, multos quibus uixerat annos, nulla unquā insomnia uidisse. Idipsum & Thrasimedi contigisse. Causa uero euentus tam miri est (inquit) corporum crasis siue temperatura. Sicuti melancholicos scimus esse πολυονείρους καὶ πολυφαντασίους, id est somniosos imaginososq;. Scribit Ammianus Marcellinus, Delatorum pestilenti uirulentia grassante sæuius, nec citra uitæ discrimen uisa nocturna quempiam ausum pate facere: quo (inquit) nomine mœrebant docti quidam, quod apud Atlanteos non forent nati, ubi memoratur nulla uideri somnia. Id unde eueniat, rerum scientissimis (inquit) relinquamus. Confirmat sentētiam de Atlantibus cum Martiano Plinius libro quinto. Iucundū relatu quod sequitur, Species oborta per quietem Tiberio, præcipere uidebatur, argentum cuidam erogaret: id secum ipse coniectās, ac magica ui suspicatus dæmona sibi immissum, hominem mox peremit. Nec illud præterierim: uetustis fuisse superstitionis, meticulosa somnia interim ablutione auerruncare: quod apud Aeschylum est obseruatum, & docuit in Batrachis Aristophanes,

ὡς ἂν θείου ὄνειρου ἀφανίσω.

id est ut somnium abluam diuinum. Ad quod Persii illud ex Satyra secunda respicere, dabunt (opinor) eruditi omnes:

Hæc sanctè ut poscas, Tyberino in gurgite mergis
Mane caput bis terq;, & noctem flumine purgas.

Sed & illud apud Sophoclem obseruatum est, ueteribus in more diu fuisse, ut somnia auertentes, ea soli denarrarent. Et quia de somnijs iam diu commētamur, de somno illud nō negligamus, Fuisse apud Trœzenios ueterem Ardali aram, super qua Musis & Somno rem diuinam peragebant, Somnum astruentes esse Musis deum prę cipue amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinuenisse opinantur: & ab eo Musas dici Ardalidas, in Pausaniæ monumentis est.

Quorum natura mirabilis. Item de naufragis mirum, qui fidāt prius, mox fluitent. Lucianus explicatur. Aristotelis defensio à calūnia. Oua lustralia & pnicta quæ sint. Ostracoderma & malacoderma. Cyami nomine ouū ab Pythagora intelligi. τρομμυτὰ, ῥοφητὰ, πτυλωτὰ, ὄεια, pnicton, oogala. Requieta oua. Helenæ ouū. Oaria. Pfathyra. Itē quid lecithus, & lecithopolis. Itē de ouis plura. Epidorpismata. Metadorpia. Epiphoremata quæ intelligantur, item epiphoræ. Thalia caseus. Pyriephthas, epidipnides, ce lyphanon. Vreus pro mulo cur. Molæ in fœminis ratio. Selenetides mulieres. Vitellum dici chryson & chloron. Cap. XVII

Vorum inter se miram ac propè indiscretam similitudinem sæpenumero apud animum meum non sine stupore perpendi. Alterum enim alteri si compares, fallitur examen, hebescitq; intuentis obtutus: tanta prorsum parilitas est, tantaq; geminitudo. Id à M. Tullio item adnotatum in Academicis obseruauimus: qui rem etiam in adagium profluxisse significat, ut ouorum similitudinem dicamus, de ijs quæ consimilia ualde inter se sunt, ut disparari secerniq; non possint: quum farinæ (ut aiunt) sint eiusdem, & gracculus graculo assideat. Etiam si in Delo complures fuisse compertum est, qui gallinas quæstus sui gratia alere assueti, ubi ouum inspexissent, ex qua id foret gallina, uestigio pronũciarẽt. Sed longe utiq; admirabilius id, In re tam parua mundi permixtionem intelligi quandam. Ouum quippe elementis consurgere ac compingi quatuor, ueterum medicorum assertione traditum scimus. Nam crustæ modo circumiectum obductumq; putamen, terræ imagine quadam, arescentis in frigore uim naturæ præfert. Humor autem frigens humectusq;, aquam exhibet planè. Sicuti aerem quod inest spiritosum, calens humensq;. At in meditullio luteum fixum mediocritatem caloris obtinens, & aridioris naturæ, igni compar facile colligitur. Cui calculum adiecerit & color: si quid tamen eiusmodi adesse igni creditur. An non & globata suffragatur figura? Quid, quod inest ouo uitalis uis, ueluti & mundo? Obseruatum ab eadem quoq; schola, Vitellum intima caloris facultate percoqui facile. Albumen non ita, ratione utrumq; frigoris, caloris humoris ue. Hinc tostum ouum dissilit facile, non dissilit aqua concoctum: ignea siquidem ui, quodam ferrumine copulatur quod inest, humectum ampliusq; calefactũ exustumq;, plures parit spiritus, qui loca nacti peranguſta, exitum molientes testam prærumpunt, demumq; euaporant. Præterea flammæ uis tunicam circumsiliens putaminosam, amburendo diffringit, quod & ficitilibus euenire dum torrẽtur euidens est. Quamobrem perfundi prius frigida solent ouа, calida siquidem aqua mollicie statim humorem effundit, & raritatem relaxat. Quia uero de ouis mentio est, congeremus quæ scitu digna lectio suggerit uaria. Et illud primum, Ostracoderma dici, oua putamine intecta testaceo, ut in auibus. Malacoderma uero, quæ molli obducuntur cute. Sed illud grauius, Vndé nam fiat, quod τὰ ἀφανισθέντα ὠὰ καὶ βδουείσαντα, hoc est, corrupta & uridena oua fluitent. Integra certe καὶ ἀπαθῆ confestim sidere, manifestum est. Ac ratio quidem erui illinc potest, quod aquescant, ac spiritus contabescẽtia concipiãt plurimum. Qua ratione colligitur & illud relatu dignissimum, In aqua pereuntes primo quidem ima petere, mox ubi computrescere cœperint, emergere ac fluitare. Tabescẽs quidem cadauer spiritosum fit, aer uero præfarctis poris ac meatibus, necnon pulmonis cauitatibus, quæ βρόγχια dicuntur, leuissimum illud efficit, adeo ut supernatare ualeat. Proinde mandatum literis est, quendam in mari grassantem, quum id sciret, consueuisse eorum quos enecasset pulmonem cõcidere, atq; ita demum in aquam proijcere, quod ita affectos comperisset nõ emergere. Ooscyphia, & oa quoq; apud Græcos inter pomespila item oua putent dici. Illud uero Luciani in Dialogis quos ipse πολυκοὺς uocat, cuius nam modi esse dicimus? καὶ ἅπου εὗροι ἂν τῇ τριόδῳ ἑκάστης δείπνου κάμμορον, ἢ ἀφ' ἑκαθαρσίου, id est sicubi comperiat in triuijs Hecates cœnam iacentem, aut ex catharsio ouum. Catharsium in Græcorum doctrina uidetur purificatio quædã dici. Morem quippe Athenis fuisse produnt, conciones expurgandi, atq; theatra, & omnino quem libet populi conuentum. Id uero minutis fiebat porcellis, quos nominabãt catharsia. Eiusmodi obibant munus qui dicebantur à colluſtratione Peristiarchi. Oua expiationibus apta monstrat Iuuenalis illud,

Nisi se centum lustrauerit ouis.

Sed & in Arte Ouidius oua hæc lustralia indicat illis uersibus,

Et ueniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Præferat & tremula sulphur & oua manu.

Eius autem ab recentioribus ratio promitur, quod ex animalium generibus adeo multiformibus, plurima ædantur ouis, quæ uelut media sint inter animal, & non animal: proinde

proinde pergrata dijs censere ueteres, quando & cyami nomine non aliud intellexisse uideatur Pythagoras, quàm ouum, quod sit in eo animalium κύησις, id est fœtura. Eius autem erat decretum, Compar censeri λυσμονῆ ἰδίαν, λιφαλωῆ τι τοκικῶν. Porrò in cereali pompa ouum solebat esse primum. Verum parte hac, prius quàm subtexantur reliqua philosophorum principi libet patrocinari, aduersus quem ita ratiocinatur Albertus: Oua longa prodit Aristoteles producere mares, rotunda uero fœminam: quod (inquit) falsum est, quoniam scribit Auicẽna, ex orbiculari ouo breuiq; progigni marem: ex oblongis acutis ue fœminam. Ipsum hoc comprobat experimentum, & suffragatur ratio: siquidem uirtutis perfectio in masculinis ouis ambit æqualiter, & continet extremata: at in fœmininis à centro longius abit materia in quo est uitalis calor, hoc uero planè imperfectionis argumentum est. Ista autem si quis sensisse Aristotelem putat, leberide cæcior est. Quanquam erubescens tanto nomine Albertus, mendum esse suspicatur exemplarium. Aristotelis uerba ex sexto De animaliũ historijs hæc sunt, ex Theodori interpretatione, Quæ oblonga sunt oua, fœminam ædunt, quæq; sunt fastigio cacuminata: at quæ rotundiora, & parte sui acutiore obtusa orbiculum habent, marem gignunt. Quod si quis cauillari nos arbitratur, auctoris Græca uerba subiecí: ὅσα δὲ τὰ μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν θήλεα, τὰ δὲ στρογγύλα καὶ πλατέα ἐχοντα κατὰ τὸ ὀξύ, ἄῤῥενα. Illud autem ex eodem Alberto concoqui facilius potest, Se ouum uidisse cui putamen adesset duplex, inter utrumq; albugine fusa, quæ introrsus uiseretur item, sed aquosa tenuisq;, nullo prorsum uitelli uestigio. Verum hoc naturæ peccatum fuerit. Sed unde fieri astruemus, quod piscium oua uisuntur infinita, nec colore disparata, ut in auitio genere? Nimirum artificis naturæ commentum id est atq; institutum. Quippe caloris inopia distinguentis secernentisq; id obtingere probabile fit: sunt namq; frigidi pisces ac perhumecti, indeq; redundantiæ multæ quę ouis argumentum sufficit. Id in auibus contrà fit, siquidem in eis calor probatur perfectus, qui & humectum prolificum in alborem commutat: sicut unde alimentum fit, amplius digerendo citrino inficitur, imbecilla aquatilium caliditate idipsum assequi nequeunte. Naucratitarum nuptialibus cœnis cauebatur ne quis ouum intulisse uellet, aut μελίπικτα, id est mellita. Sunt inter oua mensæ destinata (ut Aegineta Paulus inquit) τρομικτὰ, quæ ualde nutriunt. Tremula interpretantur nonnulli, ut sint cum ijs eadem quæ liquida, seu mollia, uel hapala etiam dicuntur: quanquam hoc nomine dicuntur Neapolitanis, quæ sine testa enascuntur: nam ῥοφικτὰ, id est sorbilia magis subeunt: pessima uero quæ uocant ταγλωισὰ, id est in sartagine cocta. Sunt & quæ Galenus ψυκτὰ uocat, quod pręfocari uideantur, dum certo genere coquuntur: nam è putaminibus educta uasculo excipiuntur, mox oleum infunditur & garum, uinum item modicum; uasculum inde in cacabum calentis aquæ immittunt obstruuntq; diligenter, ac tamdiu excalfacere pergunt, donec coisse medio modo uideantur. Est & pnicton carnis condimentum certum. Oua quæ recentia non sunt, requieta nuncupabant ueteres. Pultem ex ouis & lacte concinnatam, ogala dicũt medicæ rei studiosi. Oua etiam mensæ inferri secundæ apud priores solita, scribit Athenæus, cum turdis & leporinis carnibus & mellitis. Ea uero omnia dicuntur epidorpismata, item metadorpia, necnõ epiphoremata. Antiquitus siquidem prius quàm ingrederentur cõuiuæ, sua unicuiq; apponebatur portio super mensam, posterius uero multa inferebantur uariaq;: unde & epiphoremata dici cœpta. Hinc Philyllius, amygdala, carydia, epiphoremata. Comicus Plato epitrapezomata item dicit: alij tragemata uocant. Epiphoras sic item nuncupabant, quæ præter publicam mercedem de propriis adijciebantur bonis à ciuibus. Sed & condemnationes uerbo intelligunt eodem. Secundas uero mensas impendio magnifico instructas inferri solitas, etiam probat Pindarus. Apud Romanos cœnæ initia habebant oua, attestante Porphyrio quoq;. Vnde Horatius, Ab ouo usq; ad mala citaret, Sermonum primo. Appion deniq; ac Diodorus epeclia, id est ἐπικλεα, uocari tradunt, quæ post cœnam dantur, tragemata. Nec illud relatu indignũ, tragematũ reliquias recte dici apotragemata, sicuti est apud Eupolin, qui Didymiam nescio quam incessens, uulpis eam apotragema nuncupauit, uel quod pusilla foret, uel ut uafricia dolisq; abunde instructam. Addamus ex Athenæo item

item,qui ubi caſeum recenſuit Siculum, & quem Cretenſes Thaliam uocant, tenuem lacumq;,necnon pyriephtham:ſic autem lac dicitur primum,id eſt ὁ πυετὸς φῦς: Forte, inquit,uniuerſa hæc epidipnidas nuncupant Macedones. Vitellum oui,lecithum dici à Græcis ſcio,& approbat ad Glauconem primo Galenus: qui tamen apud Hippocratem lecithon pro lente accipit,cui ſint decuſſa putamina. Theophraſtus loti Aegyptiæ radicem decoctam fieri lecithodem prodit,cibo expetitam quoq;. Sunt qui ita diſtinguant, lecithon pro legumine ſeu putamine ſcribi per ι, pro uitello per υ. Vitellum porrò chryſon item dicunt:Hippocrates etiam chloron. Sed eodem nomine legumínis intelligitur genus item,quod piſum aliàs nuncupant. Vnde lecithopolis mulier appellatur,quæ tum oua diſtrahit,tum legumina,aut uiliſſima omnino: tanquã nugiuendula,ut Plauti uerbo utamur. Hanc λεκιθόπωλιν enunciant illi. Oui putamen celyphanon dixit in Alexandra Lycophron,quanquam eo nomine quilibet cenſeri cortex ualeat. In piſcibus quibuſdam oua dicuntur pſathyra,id eſt harenida ex ſimilitudine. Iam & oua legimus,quæ generationi inepta ſint,dici ἄῤῥενα, quaſi flatuoſa: nam ἄῤῥην, dicunt uentum:quo argumento etiamnum ab Homero mulos dici ἀῤῥῆνες coniectant periti,& recenſet Euſtathius, ἀπὸ τοῦ ἄγονον, id eſt ob inſitam non gignendi proprietatem, quod eorum ſemen ſit ἀνεμιαῖον,id eſt ſpiritoſum,& proinde fœcunditatis neſcium. Auctor autem in Hexaemero Magnus Baſilius,ſubuentanea oua in cæteris irrita eſſe ac noua, nec ex illis fouendo quicquam excuti: at uultures ſubuentanea ferè citra coitum progignere fertilitate inſignia. Intelligi uero ſubuentanea ſeu hypenemia debẽt, citra coitum concepta libidinis imaginatione. Quæ ratio molam in fœminis quoq; producere creditur,uitæ ineptam,quod agens principium ex maris ſeminio nõ aſſuerit. Oua in Græcis auctoribus dici inuenio etiam oaria. Scribit Neocles Crotoniata, ouum ex quo prognata tradatur Helena ex luna delapſum. Quippe oua parere Selenetidas mulieres,indeq; naſcentes homines quinquies decies eſſe nobis ampliores, quod approbat Herodotus quoq; Heracleotes. Inter oua pauoninis primatẽ locum tribuunt pleriq;,chenalopecijs ſecundam ſibi notam uendicantibus,tertiam auitijs.

Cur ieiunantes præcipue infeſtet ſitis. Virgilius illuſtratur. Cap. XVIII

QVi ieiunia ſeruant,quocunq; id fiat tẽpore,ſiti excellenter infeſtari amplius quàm fame conſueuerunt. Id neminem non arbitror experimento didiciſſe. Proinde non eſt quod enixius id comprobemus. Ea modo forſan quæſtio ſuſpẽſos habet aliquos, Vnde nam fiat id quod fieri quidem norint omnes, & innuiſſe ſcientiſſimus poeta Aeneidos ſecundo uidetur,quum ait,

Catulíq; relicti
Faucibus expectant ſiccis.

Quanquam obuiam quodãmodo ſe ingerebat Plutarcho ipſa hæc perpendente libro Sympoſiacorũ ſexto,unde pleraq; mutuatur in Cœnis Macrobius: Nam & ſi(inquit) humanum corpus ex elementorum qualitatibus quatuor compactum conſtat & conuinnatum ratione artificis mira,una tamẽ ex ijs eſt,quæ uel ſola, uel omnium maxime iuge ſibi cõmodumq; depoſcat alimentũ. Is autem eſt calor, qui humecti quippiã ſugendo aquæ,nõ terræ,nõ deniq; aeri ullam abſumẽdi,quod in proximo ſit,ineſſe uim,perrit,alioqui momento periturus. Rationem ſuggerit ætas prima, caloris nimietate pleno negocio pati ieiunium ualent:uelut parte plurima interextincto eo quod refici alimentis ſolet. Quin ubi agitatione langueſcẽtem caloris uim excitarimus,ſtomachi inualeſcit appetentia. Inde quoq; aſſertio hæc perſpicua fit,quod inter animãtia quæ ſanguinis ſunt expertia,cibum caloris inopia nullum affectant. Quamobrem ſi appetentiam conciliat calor,humectaq; uis proprium illius eſt pabulum,ſumma prorſum ratione fieri,fatendum eſt,per ieiunium corpore nutrimẽti indigo, genuinum præcipue id exigere calorem:quo excepto corpus uniuerſum refici inſtauraríq; pernoſcitur.

An

An in pulmonẽ corriuetur potus,diuerſæ in eo ſententiæ. Pulmonis function duo habere munia. ἄσθμα quid. Eudiapneuſti. Araeoſyncriti qui dicantur. Caput XIX

ILlud eximie mirari me fateor,Platonem, cui ut ſcientiſſimo, & philoſophorum facile principi,doctiſſimus ut quiſq; eſt, ita promptiſſimè aſſurgit,delabi potum in pulmonem, prodere ſibi permiſiſſe. Nam quoniam in eo uerſamur argumento,non ſopitæ fuerit operę, huius quoq; rei commeminiſſe parte hac. Platonis uerba ex Timæo, quibus planè id aſtrui uidetur,ſubijcere collibuit: Pulmonis(inquit)tegmen cordi adhibuerũt, molle primum atq; exſangue,dein cauis intrinſecus fiſtulis ſpõgiæ inſtar diſtinctum, ut ſpiritu potuq; hauſto,cordis ardorem huiuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quam ob cauſam arterias tanquam aquęductus per pulmonum ſubſtantiam deriuarunt. Plutarchus Sympoſiacorum ſeptimo,eius opinionis Philiſtiona fuiſſe auctorẽ ſcribit. Sed & Hippocratem ac Dexippum Hippocraticum, ueteres medicos & nobiles. Ne quis autem obiter nos putet uelut pedites,& quidem gregarios,Lydium inſequi currum uelle,quid in diuerſum Eraſiſtratus prodiderit,ut Plutarchus idem expoſuit, ſed & in Noctibus Atticis Gellius,& in Cœnis Macrobius,nunc recenſere non eſt conſilij. Ariſtotelis uero placita, cui in ratione naturæ primas omnium calculis deferri uideo, prætereũſſe,uiſum penè piaculum eſt. Ante gulam(inquit) poſita arteria eſt, quanquam impedimento eſt,quum cibus ingeritur. Nam ſi quid uel cibi uel potus in arteriam delabitur,ſtrangulationes,tormina & tuſſes grauiſſimæ incitantur. Quamobrem nec audiendi ſunt,qui hac potum meare dicant. Accidunt enim apertè,quæ modo dixi, omnibus quoties aliquid cibi delapſum eſt. Profecto opinionem eorum qui potum hac admitti exiſtimant,irridendam eſſe plura oſtendunt. Meatus enim nullus de pulmone ad uentrem pertinet,ſicut ex ore gulam tendere cernimus. Quin etiam per uomitum,& nauſeam,undè nam humor remeet,incertum non eſt. Ad hęc humorem nõ continuo colligi in ueſicam, ſed in uentrem prius, certum eſt. Excrementa enim alui tingi uidentur uini atrocioris fece. Vulnere etiam uentris ſępe hoc patefactum eſt. Sed enim ſtultas opiniones admodum ſcrutari, ſtultum fortaſſe eſt. Hæc philoſophus ſummus aduerſus præceptorem Platonem commolitur. At qui tueri conantur,inter alia id quoq; ſequutum Platonem uideri uolunt, quòd fortè conuulſa arteria, uelut meatu intercepto interſciſſoq;, potus reiectatur foras, incolumi ſtomacho. Aſtipulari uidetur & ſitis accenſio,pulmone ægreſcente. Porrò & animalia pulmonis expertia potum neſcire animaduertuntur. Sed nec id aſtruunt prætereundum, quod in urina, quæ eſt retrimentum potus,nullum cibi ueſtigium reperitur. Quod ſi in uentre ſimul fuiſſent, aliqua illarum ſordium qualitate inficeretur. Poſtremo inquiunt,cur lapides qui de potu in ueſica naſcuntur,nunquam in uentre coaleſcunt? Atqui debuerunt,ſi in uentrem defluret potus. Eupolis deniq; & Euripides poetæ nobiliſſimi, Platonicæ hæreſi calculum adijciunt. Et ſunt qui ab Alcæo propagatum id malint. Addunt id quoq;, epiglottida, tanquam arbitram prohibendi admiſcendiq;,potum partiri inter ſtomachum pulmonemq;,ut quod in pulmonem corriuandum eſt,ſenſim paulatimq; infundatur,reliquo in ſtomachum deriuato. Lactantius in hominis opificio cum Eraſiſtrato ſtat & Ariſtotele. Quorum ſi uera ſententia eſt,ut ferè conſtare uideo,una erit pulmonis functio, ἀναπνοὴ, quam eſſe finiunt κίνησιν θωρακος καὶ πνεύματος,id eſt thoracis motionẽ & pulmonis:cuius ſint munia duo, ἀναπνοὴ καὶ ἐκπνοὴ,id eſt inſpiratio exſpiratioq;. Eſt tamen & quæ uocatur ἄσθμα,ea dicitur ὁλκὴ ἀέρος ἀπροαιρέτος, ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ ἕνεκα τῆς ἀναφυσήσεως,id eſt aeris attractio citra noſtrum propoſitum à naturali calore per ſuperficiem. Sed ὑπασθμαίνοντας uocant Græci,quibus libera corporis tranſpiratio eſt. Nonnulli medicorum & gymnaſtarum etiam araeoſyncritos. Cui hominum generi pronunciatum ab Hippocrate eſt,ſanitatem magis conſtare. Sic namque ſcribit: Corporis laxitas ad tranſpiratum,quibus plura feruntur per cutem,ſalubrius:at enim quis pauciora, ſalubre minus.

Ieiunij

Ieiunij ratio ex medicorum scitis. Firma ætas quæ intelligẽda. Item quid Hieronymus de ieiunio, & Porphyrius. Encratitæ hæretici qui, & Seueriani.

Cap. xx

Hippocratis medicæ potestatis scientissimi nobilissima & celeberrima sententia est, quod & paulo ante referebamus parte quadam: Senes facillimè ieiunium sustinere, mox qui firma ætate sint, minus adolescentes, omnium minimè pueros, ex ijs uero qui animo sunt propensiores, magisq; uegeti. Hæc autem ita (quod aiunt) apertis dicta tibijs uidẽtur, ut non ita magna indigere explicatione sentiãtur. Nisi quod Galenus firmam ætatem dici putat eorum, qui mediam consistentiæ seu uigoris ætatem & senectutis agunt, cum iam crescendi ætas & tempus excessit, necdum tamen senectutis sensus ullus notabilis compareat. Ita Thucydides inquit, Qui firma ætate sunt. Integram sunt qui itẽ uocent, Græcis autem & Galeno ἀκμὴ nuncupatur: unde ἀκμάζειν deflexum est uerbum. Integra ætas (inquit in Terentium Donatus) est, quæ in flore consistit, cui neq; addendum iam sit, neq; quicquam adhuc sit imminutum. Virgilius,

Integer æui Ascanius.

Quod autem senes ait, intellígendum putat de ijs qui primordia uitæ senilis traducant. Nam de ijs qui summam pulsent & occiduam senectam, qui intelligi potest? Quum ij diutinæ inediæ dispendium nequaquã ferant, quanquam cibum exigunt omnino perexiguum. Traditum & illud in eisdem competi scholis, Sanguine abundantes biliosis facilius ieiunium perpeti, causis aliquot: & primum quidem, quoniã humectum in illis redundat substantificum, atq; item nutrimentitium: postremo & calor suppetit remissior minusq; acutus, ut qui humido suffrenetur. Attendenda & in hoc ex primo Canonis Auicennæ placita, prodentis, Eum uitæ modum uideri præstabiliorem, ut die una semel tantum hianti stomacho ingeratur cibus, mox sequenti bis, mane & sole occiduo. Id ipsum & sexto Colliget comprobat Auerrois capite septimo: Nam & mirabilis (inquit) Auenzoar assentitur. Rasis quarto Almansoris, Canon, inquit, aptissimus uidetur, ut biliosis bis die cibo refici permittamus, phlegmaticis semel, temperatis sanguineis ue ter duobus diebus. omnino ægre cibaria perficientibus præstare, scribit Auicenna, bis interdiu comedisse: semel autem uix aut nunquam. At beatus Hieronymus: Post cogitationum (inquit) cautissimã meditationem, ieiuniorum tibi arma sumenda sunt, & canendum cum Dauid, Humiliaui in ieiunio animam meam, & cinerem tanquam panem manducaui. Eua per cibum eiecta est de paradiso. Helias quadraginta dierum exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur in cælum. Moyses quadraginta diebus ac noctibus familiaritate & sermone dei pascitur. Hostis antiquus, post quadraginta dierum ieiunium, per cibum molitur insidias: Si filius dei es (inquit) dic ut lapides isti panes fiant. In Lege, Mense septimo post clangorem tubarum, decimo die mensis, totius gentis Hebrææ ieiunium est, & exterminatur anima illa de populo suo, quæ saturitatem prætulerit continẽtiæ. Et mox paulo: Sic ieiunandum, ut non palpites, & respirare uix possis, sed ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in uigilijs facias quid minus. Ieiuniũ non perfecta uirtus, sed cæterarum uirtutũ fundamentum est. Et rursum alibi: Displicent, inquit, illum de uia lassum diuerticula quærere. Faciant licet Isidis cultores ac Cybelis, qui gulosa abstinentia phasides aues & fumantes turtures uorant, ne Cerealia contaminent dona. In quadragesima prophani ferè uẽtris ingluuiem decoquunt, & in cochlearum morẽ suo uictitantes succo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parant. Hæc si quis impudentior paulo ridenda arbitratur, perpẽdat quæso Porphyrij quoq; exodium nobile, ex ueterum theologorum placitis in dæmonum improborum sacrifico ritu præcipientis, Ieiunio animum expurgari debere, præsertim uero animalium abstinentia. Quippe sanctam animi puritatem, uelut symbolum characteremq; diuinum arbitrabatur, quo ab illorum custodiamur prauitate. Porrò & uir planè diuinus animum tum sapientia diuina, tum ciborum muniet abstinentia, perturbationes hominibus incitantium. Tum ipsa ad deum similitudine, uelut dei templum incontaminatũ, esse animũ arbitratus

arbitratus in hoc uniuerso dei patris templo. Festorũ item dierum quibusdam, prisco ritu ieiunia seruata, in libro De Osiride ac Isde, allata in ea re Xenocratis sentẽtia, Plutarchus tradit. Denique compertum nobis, Encratitas hæreticos, qui & Seueriani sunt nuncupati, nominis indeptos rationem, quoniam cibis abstinerent ac matrimonio: ab Tatiano propagatos, Hieronymus scribit, auctos ab Seuero: unde σωφρονισταὶ Sophronio uocantur. Ieiunium quandoq; Cereri institutum, T. Liuio credimus.

Tritagonistæ cõuitium Aeschini inustum, quid sibi uelit. Thessaracoston in grauidis tempus, quod sit: necnon tessaracoston festum. Tessera in re militari, quid.

Caput xxi

Aeschinem oratorem nobilem Demosthenes nimio plus quandoq; uellicans, & labeculam aliquam uiro eloquentissimo utcũq; inustam uolens, Tritagonistem illum subinde appellat: sicuti commeminit Hermogenes quoq; primo De ideis tomo, καὶ τριτοπαγωνιστὴν ἄκρον ἐξεθρεψε σὲ μήτηρ. id est, tritagonistem extremũ educauit te mater: ut qui tertio histrionum ordine dignus uideretur, quando eum tragicum hypocritem, hoc est histrionem intelligi uolebat. Nec secus multis in locis hominem infamat, quàm ut scenicum etiam inutilem, ac uix in tertijs concertantem. Nam tritagonistes non aliud signat, quàm ordinis tertij certatorem. A Sophocle uero productum hoc uidetur, qui primus creditur tribus usus histrionibus, & quem uocant tritagonistem. Aeschinem fuisse hypocritem, sicuti Demadem etiam remigem, adnotauit Quintilianus. Plutarchus in Decem rhetorum uitis, super Aeschine ita commeminit: Quum esset (inquit) λαμπρόφωνος, hoc est uocis sonantioris, postmodum tragœdiam exercuit: ut uero Demosthenes ait, ὑπογραμματεύων καὶ τριταγωνιστῶν ἀεισοδήμῳ ὑπ' οἰκίαις διετέλει. id est, scribæ histrionisq; munere fungens apud Aristodemum agebat in Dionysiis. Quin etiam puer, literas cum patre docuit. Idem Demosthenes in oratione præclara, παιπαλήμας Aeschinem dicit, uoce deflexa ex pæpale, quod uerbum florem indicat farinæ: quoniam esset is ingenij acerrimi, nunquam non in numerato ad sibi utilia peruidenda, tametsi cæteris detrimentosa. Pæpalema certè dicitur, in malitia uarius ac multiplex. Tympanistriæ filium fuisse Aeschinẽ, prodidit Lucianus. Tessaracoston uero tempus dicitur dierum quadraginta: quando seruatum ueteribus tradunt, uti gestantes utero ante partum, eo dierum numero sacra ne adirent. Quin & à partu totidem, incommodis infestabantur plurimis, sicuti infantes quoq; per id fermè temporis, morbidi sunt, uti docuit Censorinus, ac sine risu, nec citra periculum. Quibus mox transactis, festum agitabatur Tessaracoston item nuncupatum. At tessera (inquit Polybius) tabella erat inscripta, quæ sole occiduo à tribuno accepta ferebatur ad signorũ principes, rursumq; ad tribunum redibat, unde is omnibus esse datum signum cognoscebat, necdum se intendentibus tenebris, percq; omnes ad se peruenisse.

In pisce communi spinam non esse, quid significet. Atasthalia quid, & unde. Heterognatos. Arithmetica' ne proportio in conuiuio probabilior, an geometrica. Cur cœnam dicant δεῖπνα. Dætis quid, uel molyza. Protothœnia. Trimmata. Homochœnices. Homositi. Camasenæ apud Empedoclem quid. De Boethio plura.

Caput xxii

Quàm esset uiro graui improbanda uentris ingluuies, & pecuina uoracitas, suprà locis aliquot ex summis auctoribus uideor abunde commonstrasse. Nunc quia in eandem sententiam suppetunt aliqua non digna quæ prætereantur, nec quibus (ut opinor) Græcanicum illud congruat, οὐδὲν ὑγιὲς ἰχθύος, nil sacrum: operæpretium me facturum credidi, si ea uelut auctaria bonarum literarum studiosis congessero. Igitur fuisse ueteribus adagium uideo, quod usurpasse Democritum ex auctore nouimus locupletissimo, ἐν ξανθῷ ἰχθῦϊ ἄκανθαι οὐκ ἐνεισίν, promiscuo pisci non insunt spinæ. Id uidetur in nimio plus uoraces productum, qui insita, cephalicq; aui ditate quadam, raptim se saburrare festinantes, uerentur semper ne accumbẽtibus parte ulla cedant, immoq; indigi inexpleticq; è mensa cogantur surgere: quo fit, ut dum deglutire satagunt, quicquid uncis manibus, uelut inauspicatæ aues, inuncarint, ne per-

purgent quidem, sed confertim indiscriminatimq; omnia in barathrum deuoluant & latrinarum meditatorium: ἀλλ' οὐ φιλικὸν, οὐδὲ συμποτικὸν πρόοιμιον δυσχίας ὑφόρασις καὶ ἁρπαγισμὸς καὶ χειρῶν ἅμιλλα καὶ ἀλαγμονισμός, ἀλλ' ἄκοπα καὶ ἀγωνικά. id est, at non gratum, nec conuiuale procœmium est gulosa esculentorum inspectio & rapacitas, manuumq; certamen, necnon cubiti innisus. Perabsurda hæc sunt, ac cynica. Quo argumento ataesthaliam uocarunt Græci, in conuiuijs, quas dicunt thalias, hoc genus peccatum, ad alia mox uocabulo corriuato. Heterognatos ex Libanij declamatione quadam, uorax intelligitur, qui nunc in dextram, nunc in sinistram cibum lingua conuoluat, uel utraque oris parte cibaria simul conterens, ita sit nuncupatus. In hos ita affectos sic declamasse Socrates uidetur, quum diceret, quosdam pane uti uelut obsonio, quosdam obsonio tanquam pane. Proinde sunt, qui ueterum frugalitati applaudentes, ut præclarum maximeq; ciuile, id efferant institutum, quo μοίρα τὴ λαχοῦσα ἰσότιμα τοῖς πᾶσι τὰ λειπόμενα τῆ συμποσιακῆ κοινωνίαν ἐβεβαίωσαν. id est, Mœra & Lachesis in cœnis æqualitatem, & in conuiuijs cõmunionem dispensabant: nil enim conspiciebatur inornatum, illiberale nihil, quando erat isomœria, quam intelligimus suam cuiusq;, ac ex æquo portionem. Ex quo argumento, uiri nunquam laudati satis, cœnas ipsas δαῖτας nuncupabant, & conuiuas, δαιτυμόνας: & δαιτρούς, structores ipsos, ac trapezocomos, à distributione quæ tũc fiebat: siquidem δαίειν, diuidere est. Astruitur quod dicimus, & Spartæ moribus, quibus creodætas, id est carnium diuisores habere, receptum erat: non quoscunq; quidem, sed eminentissimum quenq; ex ciuibus. Nam Lysandrum eo quandoq; perfunctum munere, tradit historia. Id uero dicebatur creodæsia. Sed uas creodochon dici adnotauimus. Dætis autem uocatur Galeno, alij caput. Dicitur nomine eodem minutior lampas quoq;. Hippocrati molyza nuncupatur, allij cum solo capite coma. In conuiuijs, inquit Pollux, portio prima dicitur protothœnia, id est πρωτοθοινία. Huic porrò mori calculum adijcit Homerus quum sæpe alias, tum ubi ait,

ἠῶ οὔ πω ἐδόκησε λαὸς ἔσεσθαι.

id est, & nemo æquali indigebat cœna. Cæterum, mos hic quo in cœnobijs nunc maxime sancti uiri, deoq; uere mancipati, castissimè degunt, exoleuisse tunc uidetur, quum saliares inductæ sunt cœnæ, quibus ad immobilitatẽ usq; differtus uenter distenditur. Candylos nulla tunc mensa notasses, non carycias, ganeata cibaria, quibus iam saturitillatur palatum. Non aromaticas potiones, quæ uocant trimmata. Certe diu seruatum, ut sacrificium & publicum epulum non alio fieret modo, quàm πρὸς μελίπλα, id est ad portionem. Hinc Euripides, τὴν τῆς ψυχῆς παῖδα λιλαῖον dixit, hoc est animæ filiam puum, sed ut obuenit, pauperem abiectumq; surrigit, magnum uero ac potentẽ æquanimus, uideo prosilientem in me gurgitum altissimorum turbam, & Apicios nescio quos tumultuosius obstrepentes, qui soliti λαχλίζειν, id est cichlissare, seu turdos esitare, ὄψαπο ἰαἴδυσι διατριφὴς βασιλῆς, id est, obsonia cuiusmodi à Ioue nutriti uescuntur reges, querulè nimis flebiliterq; ferent, ad Zenonis parsimoniam, tanquam ad pileum gulæ proceres uocari. Quem proditum memoriæ est, crudis duntaxat solitum uesci, interimq; uini loco aquam perpotare, ac discipulos esuriem docere. Vnde Philemon de illo ita cecinit, πινὸν διδάσκει τὴν μαθητὰς λαμβάνει. id est, docet esurire, nec tamen discipulis caret. Atq; in diuersum ita concinnabunt argumenta, ut patinarias struant struices, quod Plautinum est, ueluti non uescendi bibendiq; gratia agitari conuiuia soleant, ἀλλὰ τὸ συμπεῖν ἢ συμφαγεῖν. id est, sed combibendi conuescendiq;. Tua uero inquient creodæsia nescio quæ, ac in portiones distributio, cõmunione sublata, ex una sus neminem, quando ueluti à creopolica mensa siue lanionia ad libram capiens quisq; portionem decumbat. Sed rogo te, Nonne deridiculum nescio quem & imperitum arbitrere medicum, si ægris pluribus ad æquilibrium potiones propiner? An non sentis in conuiuendi ratione idipsum usu frequenter uenire? Est qui plus appetat, est qui minus, insita unicuiq; uirtute aut retundente, aut acuente cibi appetentiam. Tu tamen festiuissime

stiuissime cõuiuator & rex, non sitientes, nec famescentes ad eundem cum diuersis calculum reuocas. Nec satis uidere didicisse, non arithmeticum in istis medium, sed geometricum requiri. Proinde, si ad cauponem diuertas, consuluerim planè, una & communi utendum mensura. Quum uero ad conuictum uocamur, memineris, proprium quenq; uentrem adducere: quem deniq; non tuum hoc molestum æquilibrium explet, sed quod est satis. Neq; umbricas huc cœnas reuoco, sed ueterum nobis humanitatem censeo imitandam, ut in communione seruanda non homorophij modò simus, & tecti eiusdem cohabitatores, sed poculi quoq; & cibi eiusdem grati participes. Quos à Græcis dici homochœnicas scimus, & homositos. Homericas porrò cœnas ualere sinamus, famelicas nescio quas & siticulosas, in quibus reges sunt Italis molestiores cauponibus: quibus in procinctu stantibus, succurrit memorare, quot quis apud se calices persiccarit. Pindaricæ utiq; præstiterint, in quis omnia omnibus affatim apponi inuenies. Quod te non obseruasse, impendio miramur, quum subinde in Græcorum castra solers explorator te inferas, & in nulla non pagina ab illis uersuram facias, ex usura sortem fieri opinatus. Perbelle mihi ratiocinari uidemini, & quidem, si uera omnino dicenda sunt, me quoq; similis quandoq; rapuit sententia. Sed quum animaduertissem non me ualde ab eo differre, quem torrens arreptum deuoluat, qui non quò uelit ipse, sed utcunq; aquæ impetus tulit, necessariò feratur, erubescebam equum me planè furentem inscendisse. Neq; enim aliud est concupiscentiæ agitatio. In quo si ex me scitetur quispiam, quo nam ferar? non aliud uerè respondeam, quàm quo uisum effreni bruto fuerit. Proinde uos, ut collibuerit, me nihil pœnitet eorum sententiæ esse, qui cibi potusq; largitate opprimi sensum, rationem concuti, sapientiæ induci nubilum usu edocti non abnuunt. Illud obiter, quoniam à piscitio cœpimus, adnotarim, communi notione pisces omnes camasenas, id est χαμαισῶας dici ab Empedocle. Immo uero nec id prætereamus ex historia productum: erant Symmachus, & illius gener Boethius summo nati loco, ac inter Romanos, senatoriosq; uiros facile principes, consulari etiamnum perfuncti dignitate: uerum cum primis philosophiæ mysterijs abundè illustres ac benefica natura plerisq; salutares. Sed uti in magna ferè assolet gloria: æmulorũ sese promebant odia & simultates. Vnde factum, ut tanquam rerum nouarum studiosi, in suspicionẽ uenerint Gotorum regi Theodorico: qui hoc nomine bonis publicatis, etiam illos interimi iussit. Sed quum mox cœnanti miræ magnitudinis pisces percoctum caput apposuissent ministri, Symmachi esse id, uisum regi, quando & ab inferiore labro prominere dentes opinabatur, ac prærigidos toruosq; oculos interminari grauius, ac ultionem intentare. Qua monstri specie is conterritus, cõtremiscensq; totus, ac rigens quum decubuisset, mox extabescẽs luctu emoritur. Illud item adnotarim, Boethij uxorem, Symmachi filiam Rustitianam ab historicis nuncupari: quæ uiro superstes, capta urbe ab Totila, uitæ necessaria ab hoste coacta est emendicando quærere, quæ antea facultates suas egenis munificè fuerat impertita.

Candyli quid sint: item abyrtace, abyrtacopœi, candys. Plutarchi codex emaculatur. Caryceumata. κἀρυκοποιεῖν. Carycopœi Delphi. Caryca. Paropsis. Paropsimation. Onthyleuses. Carica. Carya. Conchyliorum lautitia. Syrmæa, syrmia, mimarcis, nogalismata, mimata, hæmatia. Buli pro intestinis. Liculmen, alix, enhæmata.

Caput XXIII

QVoniam uero paulò antè quibusdam usi uocibus sumus, quas haud ambigam, legenti frontem contraxisse, tollamus porrò difficultatis tricas, ut ea ueluti morula, nihil harum lucubrationum studiosi sufflaminẽtur, ut hoc interim uerbo utamur, quo & aliàs. Candylos ergo accipe scitamenta ciborum quædam ex melle lacteq; concinnata: sicut abyrtace apud Barbaros ex porro comparabatur, cardamo, allio, mali punici granis, sinapi, & id genus alijs quibusdã, unde abyrtacopœi nuncupantur: Medis præsertim id usu frequenti fuit: sicuti in Theseo auctor Theopompus est, & in cecryphalo Menander. Candys autem Persicum est indumentum. In quo Plutarchi codex Latinus non citra labeculam circumfertur in Cimone; nam spolia recensens Persica, præter aurea psellia etiam manicas adijcit, quas in-

terpres bullas accipit & torques ac candyas: ubi modò candidas, ſcriptum legas. Carycíam uero dici inuenio ſurulentam dulcedinem. Iulius autem Pollux, dicas (inquit) iuris carycam, caryceumata, catachyſmata, abyrtacem, paropſida: eſt enim & hoc iuris quoddam genus, uel (ut putant alij) mazæ, uel eſt obſonium, quod nunc paropſimation diceremus. Pro uaſe autem dici paropſida, negat Thomas, Magiſter cognomento: probat ueterum auctritate Athenæus. Caryceumata ſalſa placentis inſpergi ſolita, tradunt Ariſtophanis interpretes. Carycæ meminit in Timone Lucianus, καρύκης τὸ ῥᾴθυμον ἀνεπλεως, id eſt ſuffertũ habens barbitium caryca. In Lexiphane recenſet idem, abyrtacem, carycias, thrymmatidas, & thria. Scribit Sudas, eſſe carycam Lydium condimentum ex ſanguine & pleriſq; alijs prælautis confectum. Vnde inquit dictum λακωνοποιεῖν, quod eſt, ſcita uerborum uarietate orationem excolere. Et in libro De rhethorica Aplinus duci iudicem prædulci oratione ſuauiq; oportere ſcribit, perinde ac lauto caryciarum apparatu. Carycopœos tamen dici Delphos, legimus, quoniam uictimas circumcidentes coquorũ fungi officio uiderentur. Carycarum meminit Athenæus quoq;, ut Lydij inuenti. Quin eſt item caryca uenter, quem nunc monthylentem dicimus. At inquit Pollux, ſuperfluí apparatus onthyleuſes dicũtur, ac monthyleuſes. Carycam eſſe multi impendij, Didymus auctor eſt. Sunt quí à nigredine inflecti uocabulum opinentur: nam λάρυξ ῥῶδες, pro nigro interpretatur. Carica uero domicilia in edito ſita nuncupantur, & naturali tuta munimento, quod ſignificat comicus nobilis, ὥσπερ οἱ λάρυγες μὴν οὗτοι τῶν λόφου οἰκοῦσιν.

Sciendum uero, id quod ut ſuccenturietur, impetrat gula, Tempeſtate hac Pannonios carycæ imaginem ſeruare quandam, ex pipere ac aromatibus alijs ſeitamentum conficientes cum pullorum aut anſerum ſanguine, quos ad hunc uſum iugulando peremerint. Omnino edulia hæc fuiſſe pretioſiora, ex Plutarcho liquet Sympoſiacorum quarto. Carya uero ad carycas nil admodum pertinent. Nam eo dici nomine uidentur, quæ ligneo conteguntur putamine. quando & Perſeæ os ita nuncupat Theophraſtus, Conchylia uero adeo proceribus gulæ probata, ut uel inde ſit conformatum adagium, Eſſe conchylia uiduarum cupedias: ſicuti Phalereus commeminit Demetrius, ut Sophronem taceam Mimographum. Apud Herodotum eſt raphani genus ſyrmea, ſed eodem quoq; nomine edulium ex adipe concinnatum & melle. Vnde correpſerit Syrmiæ noſtris temporibus frequens nomen, quod obſeruatum eruditis eſt: habetur uero id nuptiale ferculum, cui condiendo quæritur gallinacea pulpa cum amygdalis & ſaccaro. Eſt tamen Hippocrati ſyrmæa item ſucci ſpecies, id eſt paſſi, aut defruti. Erat & priſcorum inteſtinum ſanguine concinnatum, id (ut Pollux docuit) nuncupabatur mimarcis. Sunt & ſcitamẽta quædam dicta nogaliſmata, præcipuè grata: meminit Ephippus. Sed uerbum id poetis modò frequens, arbitrantur nonnulli. Mymata quoque obſonia dicuntur quædam pretioſius comparata. Parabantur uero, ut eſt apud Artemidorum, ex carne ac cruore, coniectis præterea condimentis pluribus, quæ in Opſartytico retiam. In Collectaneorum rei ruſticæ libro apud Græcos, auctore incerto, legi, eſſe ſpeciem gari hæmation, quod ex thynni concinnetur inteſtinis μετὰ τῶν ἐμβραχίων, ſanguine inſuper adiecto, & quibuſdam alijs. Eodem ferè loco nominatur ſpecies altera ex inteſtinis itidem piſcium liculmen, cuius percolati ſedimentum dicatur alix. Enbæmata Dioſcoridi ſunt ulcera cruenta. Hæmaſium uocant ſeptum ſpinis contextum, quod ingredi cupiẽtes ſanguine oppleantur. Auctor eſt Ariſtophanis interpres, allantopolas adipibus conciſis implere σὺς βούλους, quo uocabulo accipi inteſtina poſſunt, quæ paulum luxato uerbo ſic item plebeia nuncupantur uoce. Botulos etiam cruore diſtentos apud Septimium Florentem legimus. Cæterum, quia in conuiualem incidimus hilaritatem, non ineptè fortaſſe fecerimus, ſi hoc potiſſimum loco fuero exſequutus, quicquid mihi lectione uaria compertum eſt: quando non parum multa ſunt, quæ ad id ſpectantia ueteres monumẽtis prodidere. Verum, ut minus anxia lectio fiat, quoniam qui ſæpius iter iungũt, ſerius quidem, ſed incommodo minore nihilo ſecius, quò contendunt, tandem perueniunt, impingentes capiti huic coronidem, ſeorſum quę reliqua

liqua fiunt, pertractabimus, Græcorum ferè ueſtigijs inhærentes, nec tamen noſtros tranſeundo inhonoratos. Putemur modò mutitare nunc, uel Saturnalitia mittere, aut ſigillaritia.

Prandij & cœnæ uocabula, tam Græcè, quàm Latinè unde inflectantur. Acratiſma. Ariſton. Dipnon. Monophagi. Monoſiti. An ueteribus in uſu fuerint prandia. Ignis laus, & ſalis. Quæ ſint bellaria pergrata. Vnguentorum mos. Myron unde. Tricliniorum, & cõuiuarum appellationes pluſculæ. De Androne, ac Thiaſo. Andera quid. Symbolum quid, & ſymbole. Collecta. Conuiuiorum ſpecies. Ilapine. Gamos. Eranos. Sportularum conuiuium. Ilæ quid. Ilarche. Brumalia quæ, & unde. Caput XXIIII

Illud uero ſe ingerit primũ, ut ſcrutemur, quid ita Græci prandium dicant ariſton: ſed præſtò grammatici ſunt, de temporis incertitudine ſic nuncupatum arbitrati, uelut aoriſton intelligamus, id eſt indefinitum, uel quòd in bellum pergentibus, id eſt πρὸς τὸν ἄρεα, concinnari conſueſſet. In Sympoſiacis Plutarchus acratiſma & ariſton idem ferè arbitratur, quod ipſum & Athenæus facit. Sed à meracius potandi conſuetudine nomen illud inflecti coniectat, quoniam panis bucellam mero tingerent: hoc autem ἀπὸ τοῦ ἐωθινοῦ ὥρου, id eſt à matutina hora. Nam & Eumæum ſcribit Homerus, ariſton, id eſt prandium paraſſe, ἀμ' ἠοῖ φαινομένῃ, id eſt commodum ſeſe promente aurora. Commeminit uocabuli & rei quarta hiſtoria Thucydides. Philemon uſos ueteres ſcribit, acratiſmate, ariſto, heſperiſmate, dipno. Veſpernæ uocabulum ex hac ratione pro cœna uidetur effinxiſſe Plautus, quum cœnam ueteres pro prandio acciperent. Dipnon uero, ſiue cœnam, dici ὅτι τῶν πόνων ἀφαιρεῖ, id eſt quia pauſam laboribus facit. Ni malit quis ariſton appellari, uelut ἑᾶσον, id eſt ex obuijs, nec anxiè comparatum. Δεῖπνον uero ὥσπερ ἀφαιρεπονημένον, id eſt elaboratum ſolicitiuſq; appoſitum: ſed uarijs tamen diſtinctum cognominibus. Erat enim quod phileticum diceretur, aliud demoticum, necnon phratricum, aut etiam orgeonicum, ut Thiaſum præteream. Lego & ſoteria ſyndipna. Sed & in Canonicis decretis, ágapen pro conuiuio bis poſitam inuenimus, quæ res cum philetico fortè congruat. Lamprias uero apud eundem Plutarchũ, cœnam apud Romanos dici aucupatur, ἀπὸ τοῦ πολὺ κοινωνίαν καλεῖσθαι, quòd cum amicis decumberent. Nam ſeorſum ferè prandere, ueteris fuiſſe moris: unde ſunt forſan apud Athenæum monophagi. At plauſtra ſimplicia uocantur monoſtropha. Monoſitos intelligũt, qui ſemel tantum die cibum admittunt: quod auaritiæ cauſa lberas factitaſſe, traditum ueteribus ſcio. Dici uero à nobis prandium, à temporis qualitate: nam μέσον, ſignare meridianum: quando & à prandio interquieſcere μεσημβρίαν pronuntiant, uel quòd id ſumerent πρὸ μεσημβρίας, id eſt prius quàm indigentiæ premerentur nocumẽto. Acratiſton uocat Theocritus, ſine cibo aut ientaculo. Hinc eorum coargui inſcitia poteſt, qui prandia in uſu fuiſſe ueteribus, abnuunt. Nam ut Iuuenalem taceam, in cuius Satyra legimus,

Hæc inter nautas & prandet & errat.

Macrobius Saturnalium tertio: Imperatum, inquit, ut patentibus ianuis pranſitaretur & cœnitaretur. Plinius Cæcilius: Poſt cibum ſæpe, quem interdiu leuem & facilem more ueterum ſumebat, æſtate iacebat in ſole. Valerius libro ſecundo. Prandere & cœnare in propatulo, uerecundiæ non erat: Plinius quoq; libro trigeſimotertio Q. Elium in fictilibus prandiſſe ſcribit: & libro ſeptimo, Decimum Saupheium ſcribam mortuum, quum domi ſuæ pranderet. Cicero pro Cluentio, Quum eius in nuptijs more Larinatium multitudo hominum pranderet. Et infra, Quum ad illud prandium crudior uenisſet. Scribit tamen Pollio Trebellius, prandium dici, quòd ad bellum milites paret, à cinctis initum: cui rei adſit argumentum, quòd à diſcinctis cum imperatore cœnaretur. Nam eſſe prandium militare, aſtruitur multis. Vt uero ulterius pergamus, Euenum dicere ſolitum accepimus, Ignem uideri omnium bellariorum iucũdiſſimum. Salem uero Homerus diuinum uocat. Plericq; autem χάριτα, id eſt gratiam, quod pluribus interſitus guſtui ſapida reddat, & grata. Verum præcipuè diuina bellaria, & mirè grata amici ſunt, & familiares. Cæterum & cum bellarijs corollisq; in menſas ſecundas

ueniebant unguẽta profligatis cõgrua moribus impudicisq;. Quod apud Xenophontem teſtatius Socrates facit. Certe Græcis myra nuncupantur, quaſi μωρά, quoniam uino madentibus ac delirantibus planè arrideant. Vnguentarios infectoresq; non admiſit Sparta, execratus eſt Solon quoq;. Conuiuij locũ inuenio recte dici ſympoſium, androna, ſyſſition, & triclinon, cœcon, id eſt domum, & pentaclinon, uel etiam decaclinon, & paſtada, ἀπὸ τοῦ πάσσω, item ſynagogium: ſed & ſynagogimon, ſiue ſynagogium pro conuiuio apud Alexin in Philocalo, legimus: nam συναγωγὴν dicebant ſimul bibere, ſicuti comprobat Menander quoq;. Fortè (inquit Athenæus) hoc ſit, quod ſymbolis conſtat. Vnde interrogatus Creſibius, quid illi ex philoſophia ſupereſſet, reſpondit ἀσυμβόλως διαιωνᾶν, id eſt ſine ſymbolo cœnare: nam quum iocis ſcateret, ſæpius uocabatur: quo nomine à Timone eſt proſciſſus, ut dipnomanes, ac mortui habẽs oculos, κρεάδιον δ' ἀκύλιστον. Sic & aſymbola dicuntur conuiuia. Symbolen autem conuiuio illatam, chon uocant Argiui, id eſt χῶν: particulam uero æſam, id eſt ἄῖσαν. Symboles meminit Alexis quoq;. Collectas, à conuiuis exigi ſolitas quandoq;, in ſecundo De oratore, indicat Marcus Tullius. Hebeteria item dici ſympoſia in ueteribus obſeruatum memorijs eſt, unde forſan præpoſita poculis Hebe confingitur poetis. Illud adnotarim obiter, Inter periſtylia olim & hoſpitalia in domibus itinera conſtituere, moris fuiſſe, meſaulæ dicebantur à Græcis, q; inter duas aulas media eſſent. Noſtri etiam andronas uocarunt. Quo argumento Rhodigini mei, ubicunq; inter domos duas anguſtior patet uia, qua uelut anfractu breuiore, liceat ex tranſuerſo in patẽtiorem tranſcurrere, uocant andronem, uel etiam forma deminuta, andronellam. Quod mirum tamen eſt: nam Græcè non conuenit, neque item Latinè: etenim illi, andronas appellant cœcos, ubi conuiuia uirilia ſolent eſſe, uti ex Xenophontis liquet Sympoſio, quòd eò mulieres non accedant. Athenæus etiam ita ſcribit: heroicas domos Homerus megara uocat, & domata: at nunc (inquit) xenonas putant, & andronas. Andronas apud Herodotum libro primo, porticus interpretatur Valla, ubi arma è porticibus, ſiue ἐκ τῶν ἀνδρεώνων amota (ſcribit hiſtoricus) fuiſſe in thalamos illata. Theocritus, anemones andera, id eſt ἄνδιγρα in ſepibus uiſitari ſcribit: quo nomine flores intelligunt, quanquam fluminum labra ſic uocentur quoq;, quia ſint ἄνω τῶν ὑδρῶν, uel loca item humecta. Conuiuas ipſos, Græci ſympotas dicunt, uel homoſitos & ſyſſitos, ſynuſiaſtas, thiaſotas & thiſitas, necnon ilapinaſtas, eraniſtas. Quanquam non me fallit, Athenæum Euſtathiumq; in Odyſſeæ primum ita conuiuia diſparare, ut ilapinen, id eſt ἀλαπαίνω ſtatuant, quòd ſplendorem habeat, & apparatus magnificentiam. Vnde & in Cypro colli ſolitum legimus louem ilapinaſtem & ſplanchnotomon. Dici ilapinem interpretantur, ab ἴλαι, quo nomine ordines intelligunt, ac uertigines, quas iuniores æderent in choris, cuiuſmodi à comeſſantibus poſt uictoriam exhibebantur. Pindarus,

ἔνθαμεν εὐφρόνες ἴλαι σὺν καλλιμοισι βοαι θεὸν λίχοντα.

Eſt item ila, equeſtris turma: unde nuncupentur ilarchæ, qui & taxiarchæ. Sed à diuerticulo repeto fabulam. Gamon, in quod item pecuniarũ erogetur pluſculum. Eranon, quòd pluribus differtum accumbentibus ſit, ſed ita, ut ferat ſibi unuſquiſq; quod edat: admodum uidetur, quòd inſit iucunditatis multum, impendij haud ſanè. Quin & Romanis probroſum cenſebatur alienis ueſci, proinde ferebant ſinguli quod eſſent ac biberent, quò non dicerentur ἀλλοτριοφάγοι. Hinc tollendæ ignominiæ cauſa Romulus quòd cum fratre ab Larentia foret educatus, Brumalia inſtituit, quibus conuiuio excipiebatur ſenatus, quum neceſſarium diceret, ab rege ſuo ali ſenatum hyeme, nullis obſtrepentibus bellis. Brumalia Græci interpretantur τὰ εἰς τὸν ἀλλοτρίων τραφλῶν. Seorſum uero Thiaſotarum domos pholateria nominabant, id eſt φωλητήρια: quanquam eſt proprie Thiaſus, ſacer chorus, unde thiaſotes pro choreute. Sed Demoſthenes & Xenophon multitudinem quamlibet diuinæ rei cauſa coeuntem eo dici uolunt nomine: quoniam Sios, Lacones dicunt deos, ut ſcribit Athenæus. In Plutarchi Sympoſiacis tardiores conuiuæ, ac ad cõueniendum lentiores nuncupantur colyuſidipni, uelut cœnaturis morulam inijcientes, & accubitum inhibentes (Scribit tamen Etymologiarum

rum ſecundo Apollodorus, ex cochlijs, hoc eſt limacis eſſe, quæ dicantur κωλυσίπνοι, id eſt colyſidipni) item Zophorodorpides, tanquam in noctem protrahentes conuiuium, necnõ trechedipni, ex aduerſo appellatione facta, quod minus ad cœnam currant. Sunt & qui uocentur epithymodipni, qui rerum multarum curis diſtricti, nihi lominus cœnæ cupiditate uocatoribus non negant, etiam ſi ad præſcriptũ adeſſe queant minus. Apud noſtros menſæ eiuſdem participes conuiuæ dici conſueuere, ſed & conuictores apud Plinium Cæcilium: nam compranſores legiſſe uideor in Philippicis apud Marcum Tullium. Homotrapezi leguntur apud Xenophontem ὁμοτράπεζοι primo. Conuiuia publica ſcribit Pollux nuncupari à Græcis euochias, thalias, pandæſias, demothœnias.

De ſcimpodio, & ſtibadijs: itẽ anaclinteriis, ſeu accubitis. Stibys, ſtiba, buni. Sederent ne an accubarẽt priores. Item uocabula plura ad cõuiuij dominum & ſeruos ſpectãtia. Copides cœnæ. Phyſicilli panes. Titthenidia. Corydalus auis. Corythalia Diana. Corithale. Tytthos. Aeclon cœna. Copiſſare. Copelus. Synæcliæ. Epecla bellaria. Cammatides. Cammata. Pſæſta. Logodipnũ. Dipnologia. Gaſtronomia. Gaſtronomi. Titlioreũ oleũ. Copos. Oſtocopos. Epibatæ. Emporí. Canna. Camella. Coptaria. XXV

Obſeruatum & in eiuſdem Iulij theſauris, ſuper quibus accumbamus dici κλίναις, κλινίδιας, κλινίδια, hoc eſt lectos lectulos ue, atq; item ſcimpodas. Hoc uero poſtremum etiam ſcimpodium appelari deminuta forma in Athenæo legimus. Nam apud Gellium in ſynceris codicibus ita adnotatum inuenimus: Atque ibi, qui intromiſſi ſumus, offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi. Libanius in libro De ſua ipſius uita, Quum domi (inquit) ſum, iaceo in lecto: ubi uero in ſchola, in ſcimpode, id eſt in lectica, uti opinor. Apud Ariſtophanem ἱφὺν σκιμποδίαι reperies in Nebulis, uel pro philoſophorum ſella, uel pro lectulo, aut lectica. Inueni apud Græcos qui ſcribant ſcimpodion ſignare τὸ χωλοκρωβατον, id eſt claudum grabatum. Nam apud ueteres σκιμβάζειν, claudicandi notionem habet. Diogenem quoque dicere ſolitum, in Vrania ſcribit hiſtoria Aelianus, καὶ τὸν σωκρατικὸν αὐτὸν προφῆσαι, πδιείργαδαι γὰρ καὶ τοῦ οἰκιδίου, καὶ τοῦ σκιμποδίου. Eruditus inter Græcos grammaticus ſic finit, σκιμπόδιον δύπλες κλινίδιον μονοκόιτον: id eſt, uilior lectulus ſcimpodion eſt, in quo decumbat unus modo. Galenus Therapeutices decimo, in maraſmi cura: ſic affectum, in ſcimpode balneo inferri iubet. Digna relatu quæ prodit hiſtoricus Dion: Claudio (inquit) Cæſari quum imprоſpera foret ualetudine, & tremulum erat caput, tremulæ item manus, quin lingua etiam titubabat, primusq; Romanorum δίφρῳ eſt uſus καπηλικῷ. Nam antea Auguſtus ac Tiberius in ſcimpodijs quandoq; ferebantur, cuiuſmodi mulieres quoque uel nunc. Scimpodion præterea καπηλικὸν nominat idem hiſtoricus, in quo ex debilitate ferri ſolitum ſcribit Seuerum, Britãniam dum obiret. Erant etiam ſtibadia, hoc eſt thori humi iacentes, ex lignis ramiſq; ſtructi. Meminit Athenæus quoque: Primum (inquit) ſcenas faciebant, & in his ſtibades ex herba, ſuper qua dapes componerentur. Alibi idem prodit, in ſtibadibus accumbi ſolitum. Maronianus interpres ſtibadia non habuiſſe ueteres adſtruit, quum tamen apud Theocritum in Adonidis epitaphio hic legatur uerſiculus,

ἐς ἁγαλὰ στιβάδας, θεὸν ἀδώνιδ στιβάδας.

Quin & Phormionis ſtibades, uel prouerbio notiores fuere in præparcos, quod Suidæ proditur monumentis. Apud Plinium Cæcilium ita legas, In capite ſtibadium candido marmore uite protegitur. Sidonius Apollinaris in cœnatiuncula ſtibadium conſtituit & abacum. Dicuntur & anaclinteria: ſicut apud Lampridium in Heliogabalo, accubita, ſeu accubitæ, uti alijs placere aduerto. Stibys autem dicitur fullo, ab calcandi uſu. Nam πδιστιβὲς, denſatum uocant proculcatumq;. Stiba uero pruina eſt apud Homerum, στιβὴ δ' ἐπὶ ἠοῖ, quod eſt ὀρθρινὴ, id eſt diluicularia. De Troglodytarum mulieribus ita refert ex Artemidoro Strabo, στιβίζονται δὲ ἀδμιλδὸς ἀλιφάκης, quod interpres per errorem ſic reddit, Mulieres diligenter ſibi ceruſam inducunt. Orbes ſtibio

fuliginati sunt apud Hieronymum. Plinius stibium dicit lapidem, spumæ candidæ nitentisq;. Plura de stibio Dioscorides. Cerusam Græci psimmithium uocant. Stibas denicq; à Cyprijs etiam bunos dicitur, quanquam in montibus conditæ urbes, Buni appellentur: quoniam uoce ea Græcis collis indicatur. Sed & cespitibus surrectas aras ita uocant. Sedilia item discumbentium uidetur spondas nuncupasse Virgilius, quum de Didone ita scribit,

Aulæis iam se regina superbis
Aurea composuit sponda.

Phyllada in Philoctete uocat Sophocles, lectum ex folijs. Sed & coronam eodem modo alibi. Legimus in historia, Fœminas cum uiris cubantibus sedẽtes cœnitasse. Lectisternio præterea Iouis, ipse in lectulum, Iuno & Minerua in sellas ad cœnam inuitabantur. Nec me fallit, Seruium grammaticum scribere, Maiores nostros sedentes epulari solitos, eumq; morem habuisse à Laconibus & Cretensibus, sicuti (inquit) Varro docet in libris De gente populi Romani: & proinde Virgilium ita scripsisse,

Hæ sacris sedes epulis, hic ariete cæso
Perpetuis soliti patres considere mensis.

Conuiuij dominum, & regem à nostris uideo appellari: Græcis uero dicitur hestiator, & hestiuchus apud Aristophanem, necnon symposiarchus: quanquam eo quoq; nomine nuncupatur, quem sorte uel alio modo eligunt sodales conuiuij curatorem. Proclites uero esse uidetur inter decumbentes, qui accubitum assequitur primatem. Ministerio uniuerso præpositus dicebatur trapezopœus: at in sacris minister, erat parasitus: & in Athenienſium rebus, parasition dici inuenimus. Pocillatorem uocat Apuleius, qui ad cyathum stat. Sed non sit finis, si ista consectemur indagine curiosiore, quando uel exoletorum in conuiuijs tunicæ diligenter succinguntur. Cura nec sopita est, quo modo aper à coco cæsus exeat, quanta celeritate signo dato ad ministeria decurrant gladij: quanta arte in frusta non enormia scindantur aues: quàm curiose infelices pueruli ebriorum sputa detergant. Iis quippe lautitiæ fama captatur. Adeo nec bibere scimus citra ambitionem, nec edere. Fuere tamen apud Spartanos cœnæ quædam dictæ copides, in quibus immolaretur capra, nec aliud præterea quippiam: indeq; carnis distribuebantur portiones & panes, qui uocabantur physicilli. Insuper alia pleraque sumptus haud magni. Celebrabantur & conuiuia hoc genus in Titthenidijs, quando titthæ, id est nutrices pueros deferrent mares in Dianæ templum, quam Corythalliam dicunt, prope Tiassum ad Cletam. Corithalen etiam, id est κωδάλιον, inuenio dici laurum ante ianuas satam germinantemq; : nam κόρυνε uocant ramos. Tithoreum uero oleum ex Phocide commẽdat Pausanias. Corydalus, seu corydus, auis est, quam priorem terra enatam fabulantur: unde moriente patre, quum ubi sepeliretur nõ extaret, nondum producta terra, illum in capite contumulasse traditur, propter inibi surrectum apicem: quare Corydali epitaphia nuncupat Theophrastus, ut scribit Galenus Simpliciũ pharmacorum libro undecimo. Tytthon Græci infantẽ dicunt, epitytthion, id est sub mamma, quam etiam tytthon uocãt: unde paululũ quoq; signat uerbum id. Erat apud Spartanos eosdem quoq; cœna dicta æclon in Phiditio. A copide uerbum inflectitur κοπιᾶν, id est copissare, quod est conuiuium eiusmodi celebrare. Copos autem Latinè dicitur lassitudo, cuius Galeno species recensentur plures. Inter eas ostocopos est, uelut ossium dolor & affectio, ob penitiorem scilicet sensum. Monocopia, Isaurorũ tela sunt. Epicopi, id est ἐπίκωποι, dicuntur remis appositi & gubernaculis: uelut epibatæ Atticis, sunt in nauibus depugnantes. Quanquam & qui aliena iter naui faciunt, sic dicantur quoq;, quos Homerus item emporos uocat. Coptaria in medendi usu placentulas uocant, uel offulas: certe Græcis κοπτά, sunt μιλίπλακτα. Copelum grammatici filium accipiunt legitimo diuersum. Dignum quod nõ prætereatur: Post Actiacam pugnam M. Antonium & Cleopatram non abstinuisse conuiuiorum lautitia regalis impendij, quæ συναποθανουμένων nuncupabant, id est commoriturorum. Quin & conuenientes, συναποθανουμένους seipsos uocabant. Ab æclo autem synæcliæ nuncupantur, id est syndipnia, uel concœnationes. Quæ uero post æclon, id est cœnam dabantur bellaria seu tragemata

tragemata, uocabant epæcla: quæ quia cum lauri foliis comedebantur, quod dicũt κωδάλιον, inde cammatidas uocarunt folia ipsa, sicuti psæsta, hoc est liba etiam cãmata. Canna uero fiscellæ genus est Græcis, quod scribit Pollux. At Columella: Degener, inquit, & gracilis harundo, cãna uocatur. Camella uas est, Ouidio Fastorum quarto. Sunt qui epæcla mattyam quoq; uocent. Illud deniq; persucundum scitu: logodipnum appellari paratã conditamq; uerbis modo cœnam. At dipnologia, cœnandi esse ratio uidetur, aut de cœnis sermo: sicut gastronomia, uentris lex, unde & gastronomi.

Harmodij melos in conuiuijs. Cantilarum genera. Pæon quid, & pæonia manus. Præstent' ne ex floribus corollæ, an arborum ramis. De unguẽtis paucula. Cur dicatur rosa Græcè rhodon. Corymbi papillati. Alabastri. In calathum fundi quid. Rosa prius alba unde ruborem cõtraxerit. Vacinia. Hyacinthinus color qui. Rosaceæ coronæ uocabula. Cylisti. Eccylisti. Stephani. Sythematici. Chydeæ. Cyanus flos qui. Baptisecula. Theseum flos. Corona myrtea, & ex lygo ac harũdine. Hypothymides corollæ quæ intelligantur: anetinæ item. Coronarum in sacris cõsuetudo. Chthonia dea. Chthonia sacra. Comosandalos flos, siue hyacinthus. Atta, comicus poeta. Ata dea. Perambulare crocum & flores, quid apud Horatium. Cyanus flos.

Caput XXVI

IAm uero nec id uticq; ambitiosius à me conquirendum, canere in conuiuijs fuisse antiquissimi moris: personant hęc in triuialium ludis uel imperitissimi cuiusq; adnotata exchartabulis. Fortè nec uacãtis fuerit operæ subsignasse, quod in Græco penu obseruatum est. Interim à discumbentibus melos concini solitum, quod Harmodij nuncuparetur, cuius erat initium,

φίλταται ἁρμόδιε ὅπου ποτ' ἔθυνας.

Dicebatur uero in Harmodium & Aristogitona tyrãnicidas: unde illud facetissimum ex Comica officina,

οὐδέ ποθ' ἡμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ἄσεται.

id est, apud me nunquam Harmodium canet: quod est, mecum conuiuia non agitabit. In ueterum monumentis adnotatum illud quoq;, Apud heroas cãtilenæ species fuisse quinq;: sophronisticen, cuiusmodi Clytemnestræ accinebat cãtor: encomiasticen, qua præstantium uirorum præcinebantur laudes, ab Achille celebratã: threneticen, id est lugubrem: orchematicen, id est saltatoriã: & deniq; pæanicen, qualis est apud Homerum Iliados primo post sacrificij absolutionem: inquit enim,

καλὸν ἀείδοντες παιήονα.

Nam est pæeon, in Apollinem hymnus, non in pestis modo pausa, sed & belli, quin ad auerruncandum quoque incumbens exitium. Et pæeona quidem Homerus dicit: alij etiam pæona, id est παιῶνα: sed & pæana. Inflectuntur uero hæc à παίω, quo medela significatur: at παίω à πάω, quod sedo significat. Pæonia manus, therapeutice intelligitur, id est medicatrix. Corollas porrò compotantium, non est qui nesciat: nam & Ouidius,

Ebrius incinctis phylyra conuiua capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.

Sed & Valerius Martialis,

Pinguescat nimio madidus mihi canus amomo,
Lassenturq; rosis tempora sutilibus.

Sunt qui eam rei proferant rationem, quod sic frigesceret craneũ, nimio plus uino iam calens. Aristoteles putat sic ueteres annonæ fertilitatem solitos aucupari: nam & apud Homerum σίλφιον, non ram coronare indicat quàm explere, cum ait,

κῆροι δὲ κρητῆρας ἐπεπλήσαντο σιλφίου.

Vnde apud Maronem, coronatum legimus cratera. Cæterum in conuiuali usu floreas plericq; detestantur coronas, laureas amplexantur gratius: illas enim putant κορεσιώλας καὶ πιεζούσας μᾶλλον ὑπὸ πολλίους παρθένοις καὶ γυναιξὶν ἢ συνουσίαις φιλοσόφων καὶ μεστικῶν ἀνδρῶν. quod nostris uerbis redditur, Puellares colludentibusq; uirgunculis aptiores

res ac mulieribus, quàm philosophico congressui, hominumq; à Musis non sequestrarorum. Alij uero ex folijs coronas improbant omnino. Nam & Empedocles testatur, φιλάφυης τῶν φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθαι χρή.
id est, à lauri folijs abstinendum prorsus. Neq; enim decere aiunt, hominem ornari arborum deformitate, uiolenter præterq; naturæ rationem direptis folijs. Cur enim hæc data plantis opinemur, nisi fructuum tutelæ? Atq; ut ipse quoq; frigoris uim caloriscq; pro ratione admittentes confoueantur, ut temporum mutationes citra perniciem ferre ualeant? At exutas ulcerosum plane contrahere nocumentum, sericq; φιλωσιν ἀπρεπῆ, id est indecoram denudationem. Ediuerso florum non decerptorum quæ nam esse utilitas potest, nisi odore pascaris, exhibeascq; oculis ex eorum non imitabili uarietate uoluptatem iucundissimam? Iucũdissimam inquam, quia simplicem, quia naturalem, nec ullo impendio nostro constantem. Vnguenta fortè detestemur, detestemur item purpuram διὰ τὸν ἐπίβουλον πολυτέλειαν, id est ob adiectitiam multq; impensæ rationem, ὡς δολερὰ εἵματα καὶ χρώματα κατὰ τὸν βαρβαρον φωνὴν, id est tanquã dolosa indumenta, dolosos & colores, uti barbarum dixisse, proditum memoriæ est. Adde, quod si non præcerpseris, momẽto conflaccescunt, prorsumq; gratissimum alioqui naturæ opus ui detur perire, nullo cuiusquam emolumẽto. Proinde qui ex folijs magis quàm floribus coronas contexuisse malunt, persimiles (inquiunt) barbaris uidentur, quibus consutæ pelles gratiorem præbent uestium usum, quàm lanæ. An est, qui illud audisse nequeat, Corollam ex rosis dici esse Musarum? Videmur item meminisse, quod elegantissimè aduersus imperitam mulierem cecinit Sappho,

κατθανοῖσα δὲ κάσσι,
οὐδεμία τῶνδ' ἔσσει ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας.

id est, mortua iacebis, nec enim hortulum habes rosarum ex Pieria. Succurrit profecto parte hac ueterum ingeniorum mirari diligentiam: neq; enim simpliciter, sed summa uidentur ratione coronas in cõuiuijs instituisse. Siquidem Dionysium legimus quum uinum comperisset, potentissimum uticq; medicamentum, simul & iucundissimum, habitum inde fuisse non incelebrem medicum. Quod item discumbentes, qui se fortè inuitarent plusculum, hederea ornasset corona, quæ insita frigiditate uini potentiã retunderet, minusq; inde afficerẽtur bibentes, ebrietatis uiolentia restincta hederæ ui frigorifica. Cæterum eadem ratione in conuiualem admissæ creduntur lætitiam ex floribus corollæ. Perdocent experimenta, qua ui sensus concutiãtur, ubi hausti liberius meri uapor hominis arcem cœperit pulsare, quando initium inde habere sensus creditur: mirum est quantum in eo statu afficiamur. Propterea sapientium curiosa solertia sciens esse in rerum natura antipathiam, quando nihil placuit esse sine pari, flores capiti circumponendos præcepit, quorum defluxus mirabiliter illud aduersus grassantis latenter ebrietatis impetum obsepiret communiretq;. calidi siquidem poros seu meatus patentiores reddunt, frigidi uero sua potestate ita contemperant, ut scandentes repercutiant uapores, sicuti rosa atq; uiola. Substringit enim utraq;, reprimitq; capitis grauitates, quas uocant καρηβαρίας: at Cypri, id est Ligustri flos, ac crocus & baccaris in suauem uetunt soporem bibentes: lenis quippe eorum defluxus est ac blandus: inæqualitatesq; corporis ebriorum & asperitates tranquillè diffundit, unde fit ut crapulosa hebetentur perficianturq;. Porrò & florum quorũdam odoribus in ambitu cerebri fusis, sensorij repurgãtur meatus, & quod humectum est, attenuatur leniter sine commotione ulla, caloris facultate digestum. Quin & frigidum natura suapte, cerebrum refouetur. Proinde floreas corollas è collo propendentes, hypothymidas nuncupari inueni, puto à uaporandi usu. Eodem quoq; argumento unguentis ex floribus obungere pectus, moris fuit peruetusti. Cui rei testimonium quoq; præbet Alcæus, ubi in caput pectusq; affundi unguentum præcipit. Sunt enim unguenta quibus ungimur, non uoluptatis modo intuitu, sed & ualetudinis: quod comprobat Pomponius Digestis De argento legato. Sed & Vlpianus: Vnguenta, inquit, quibus utimur ualetudinis causa, mundo non continentur. Cato in Re rustica, Vnguentum amurcæ loris & calciamentis, ac omnino corijs ungendis laudat. Spicata unguenta & foliata, inter Romanorum

rum delicias appellatione Latina dici, Therapeutices octauo Galenus scribit. Spicati mentio est in Euangelio Marci. Illud postremo hic adnotasse ne pigeat, dici rosam sermone Græco ῥόδον, ut Plutarchus interpretatur, licet codice insynceriſſimo, & decurtato maxime, ὅτι ῥόδινε πολὺ ῥόδμης ἀφίησι, διὸ καὶ ταχὺ μαραίνεται, id est quòd odoris fluxum emittat plurimum, quo nomine primo quoq; tempore etiam efflacceſcit. Grammatici putant ἀπὸ τοῦ ὄζειν declinari, quod olere signat. Apud Hieronymum rosarum legimus papillatos corymbos, prius uidelicet quàm pateſcant: alabastros uirides Plinius dicit. In calathum fundi rosam intelligimus, ubi hiat amplius tota rubentiũ foliorum ambitione. Rosam uero albam prius in rubedinem demutatam quoq; tradunt Veneris pede oblæso inde, quum ἀσάνδαλον & festinabunda opem Adonidi ferret, quem zelotypus Mars necandum curauerat. Sed & flori indidem conciliatus odor est præcellens. Id quod apud Græcos relatum scio in Rei rusticæ præceptis, incerto editis auctore. Sunt qui rei euentum nectari temerè effuso in deorum cõuiuio, Amore saltante ascribant. Quod de corymbis facta mentio, amplius perpendendum à Plutarcho tradi, sacrificanti Syllæ oblatam πολύλοβον, laureæ coronæ speciẽ, λημνίσκων δύο κατυπερθύων, id est lemniscis duobus propendẽtibus. Interpres uero pro lemniscis corymbos maluit reddere. Quid autem de lemnisco statuendum, docebit Festus. Vngues in rosa partes intelligunt in ima foliorum portione candidas: unde Græcis ὀνυχίζειν, est ungues ex folijs abijcere. Rhodidas appellãt Græci pastillos ex rosis. At hoc genus rhodoides appellare maluit Paulus Aegineta. Dignum scitu, anetinis corollis usos plerunq; ueteres, quod Alcæus comprobat & Sappho. Anetinum uero dici opinantur florem quem libet, παρὰ τὸ ἄνω τίνεσθαι, quod ἐκθεῖναι indicat. Illud uero corollarium fuerit, non in cõuiuijs modo corollis esse usos ueteres, sed & in sacris. Nã Hermionẽses in Græcia Chthoniæ deæ sacra obeuntes, festaq; dicta item χθόνια, tempore æstiuo, coronas ex flore implicant, quem comosandalon uocant. Eum ex magnitudine ac colore esse hyacinthũ, putat Pausanias, quoniam etiam insint τὰ ὑδὶ τοῦ θρίνου γράμματα. Esse autem ex hyacinthis albos quosdã, ferrugineos alios, produnt eruditi, id est cæruleos: quo argumento, cæli colorem hyacinthinum uocant pleriq;. Vacinium Romani dicunt florẽ hunc, ut scribit Dioscorides, etiam si Seruium in eo lacerant nostri. Vacinia Maroni uocari nigra interpretantur scientissimi, ea ratione qua & purpuream item uiolam dicunt nigram poetæ. Hyacintho in Gallia uestibus inficiendis pro cocco ad hysginum colorẽ fuisse precium, Plinius scribit. Sciendũ uero in theatri scenæq; delicias flores item obrepsisse, atq; crocũ & odoramẽta præcipuè cum agerentur fabulæ. Id quod perobscure in Epistolis significat Horatius, cum de Atta comico poeta meminit hisce uersibus,

Recte nec ne crocum floresq; perambulet Attæ
Fabula, si dubitem, clament, Periisse pudorem
Cuncti pene patres.

Apud Priscianum aduocatur Atta in tyrone proficiscente, Pater uillicatur tuus, tã mater uillica est. Est apud Lucilium Attæ cuiusdam mentio:

Muginamur (inquit) molimur, subducimur Atta.

Sed apud Homerum Ata dea est, quæ Iouis est proles, cui insitum homines detrimentis obuoluere, Noxam dixeris Latinè. Corollas è rosa dictas comperi cyliſtos, sed & ecyliſtas quoq;. Synthematicos item stephanos sunt, qui interpretẽ promiſcuos, passiuos, ad manumq;, id est parabiles. Chydeas item Græcis dictos, id est cõfusaneos. Cosmosandalus fuit Lacedæmoniorũ corolla. Ariadnes corona flore constabat, quẽ Theseum uocant: de quo Theophrastus. Cyanum florem, rusticorũ coronamentis pergratum, summa coloris uenustate, sunt qui dici uulgo baptiſeculã putent, quia falces hebetet inter metendũ. Illud item opera planè parerga subnotarim Thebis receptũ, ut Iolea uincentes myrto coronarentur, quod ea credatur corolla ad mortuos spectare. Corollis item è lygo utebantur ueteres, id est ex uitice, ab Samijs & Caribus ducto initio. Et in sacris quibusdam ab Lacedæmonijs ex harundine non sunt spretæ. Sed nec ab Athenienſibus, ut Aristophani assentimur, Castori sacræ & Polluci.

Vasorum

Vasorum nomẽclaturę diuersæ. Figlina subigi aromatibus solita. Coptica uasa. Dinos. Dinæ mergi cur. Diatretus. Diatheca. Volucris calix. Corymbiatus discus. Lacerta uas. Saura. Patera hederaria. Thericlia cur dicantur. Cantharus quid. Cantharia. Cornibus usos in potu priores, λοφάσαι cur dicat. Ciboria. Cotyle. Encotyle lusus. Diploma, bis: & Plutarchi locus perpenditur. Cothon. Cothonismus. Acracocothones. Laphyctæ qui dicantur. Laphystius Bacchus. Laphystiæ Bacchæ. Alabastrus unde. Calicis notiones. Latax quid. Scytharũ uinolentia. Scythissare. Herculanus nodus. Alabastrothecæ. Scythos cognomen. Amphithetos phiala. Ama. Amula. Phialarum species. Vasaria. Vectiones. Vasati qui dicãtur, & nasati. Cymbum. Cymbiũ. Arion. Amphora capitolina. Tabaitæ. Congiarium. Donatiuum. Synthesis.

Cap. XXVII

QVia uero in uasorum mentionem incidendum sæpius est, nõ insciteˋ opinor, quæ nobis uaria suggerit lectio, huic potissimum parti subscripserimus. Qua in re mirari non est satis ueterum ingeniorum lasciuiam, qui figlina etiamnum artifici inuento subacta aromatibus fingebant, ut accersitæ commendationis inde uino cibisq; conciliaretur aliquid: cuiusmodi ex Copto aduehebantur. Vnde Coptica dicta fidelia, ex myrrha, iunci flore, croco, balsamo, cinnamomo, amomo. Et Rhodiacæ sunt chytrides apud Aristotelem in libro de ebrietate: nam indidem hausturn uinum etiam præter gratam iucũditatem oblædebat minus. Inter pocula recensentur gyala, dinos, id est δᾶνος: quanquam est eodem nomine saltationis item species. At Cyrenæi podoniptera, id est peluim, dinon uocant. Obiter non indignum relatu: in Prognosticis Aratum mergos nuncupare dinas, quoniam (ut inquit Theon) dum mersantur mari, fiat dinos, id est uortex, siue λυκλοτόφης τὸ ὕδωρ τοφορῶ. Dactylotum intelligunt digitorũ formis per ambitum insigne, uel proiecturis eminentijsq; quibusdam, ut Sidonia pocula. Sunt qui amphotum interpretari malint, id est utrinq; ansatum. Apud Damaxenum est poculi species elephas. Heracleum dici credunt poculum, in quo enauigarit Hercules, ac esse solis proprium. In eodem genere ethanium est, ac hemitonus. Nam thericlia recẽset Theophrastus quoq; in Plantarum historia, ex termintho tornari ea prodens, ut à figlinis discernere non sit. Eorum primus uidetur auctor Corinthius Thericles figulus. Est qui nũcupari thericlia putet, quod in eis ferarum, id est θηρίων, pelles insculperentur, uel quod feras turbaret Dionysius ijs prolibans. Sunt alicubi & crateres dicti thericlei. Calix uero diatretus Vlpiano intelligitur tessellatus, ac torno cõcinnatus: unde diatretarij artifices id genus. Sunt ex eruditis qui illud Martialis ita legant ex duodecimo libro,

O quantum diatreta ualent, & quinq; comati:
Tunc cum pauper erat, non sitiebat Aper.

Alij diatheca tuentur, uti passim legitur, ac testamentaria intelligunt bona. Scribit Iulius Capitolinus, Verum imperatorem inter alium luxuriæ apparatum, calicem habuisse crystallinum, nomine uolucrem ex eius equi nomine quem dilexit. Corymbiatum discum alicubi, ab scalpturæ modo. Sicuti lancea dicitur argentea pampinata, & patera item hederaria. Lacerta uasis est genus Iureconsultis, ut Græcis saura: quod Hippocrates non omisit. Isthmum Cyprijs esse poculum, auctor Pamphilus est. In eandem rationem uenit cadus, item cadiscus: nam cantharus non figlini modo nomen est, à figulo ductum artifice, sed & nauigij species. Quin apud Antiphanen cosmarion, id est ornamentulum muliebre cantharus dicitur: cantharia item legimus quandoq;. Carchesium uocari putant, quia trachymata habet λαγχανώδη, id est asperitates milij quadam imagine. At detentos siti Homerus carchaleos uocat. Ceras, id est cornu, in eodem reciperetur ordine, quoniam boum cornibus in potu uterentur priores: cui rei argumẽto id est, quod λοφάσαι dicunt Graeci, permiscere uino aquam. Id genus uasa uocant quidam rhyta. Ciboria sunt & pocula de ciborij Aegyptij similitudine, id est foliorum Aegyptiæ fabæ. Proinde Scythia fortè nuncupentur quoq;, quod angustiora in imo sint. Condy uero Asiaticum est, eius in sacra pagina mentio est apud Græcos. Sunt in usu eodem

eodem cotylos & cotyle, concaua nimirum: nam omne cauum dici cotyle ualet. Nam ciceris thecas cotulas nuncupat Palladius, etiam si uiro erudito ad stomachũ id minus facit. Vnde apud Homerũ cotylerrhytos sanguis, utraq; manu qui hauriri potest. Encotyle uerò lusus nomen est, quo victi victorum genua manuum excipientes cauitate gestabant. Putant aliqui cotylem esse heminam. Varium M. Antonij compotorẽ Cotylona nuncupatum Plutarchus scribit. Cratanion & cranion pocula item sunt: item cylichnides, & cymbe. Apud Lacones fuit cothon: etiam si gobios Siculi cothonas uocant, inquit Athenæus. Vnde acratocothonas uocant, merum hauriẽtes ubertim: & ebrietas, cothonismus dicitur rectè. Sed & à poculi forma dicitur modò lini genus cothone. Per sæ ijs utebantur, quæ labronia dicimus, à bibendi impetu sic nuncupata. Calices item quidam uocantur lacænæ: sicuti lepaste, cui impositum ab ijs nomen, qui multa prodigunt, qui uocãtur laphyctæ. λάπτω, signat ampliter bibere: cõtraria eius ratione, quod uocant bombylium. Laphystius uerò, Bacchus est, ab monte Bœotiæ Laphystio: unde in Macedonia Bacchæ uocantur Laphystiæ: quæ & Mimalones dicebantur, quia Bacchum imitarẽtur, cornua gestantes etiamnum, quando is taurocephalus effingitur: meminit Euripides. Alabastrum, in Matthæum pro genere marmoris accipit Hieronymus. Græci lapideum uas intelligunt unguentarium, μὴ ἔχον λαβάς, id est citra ansas, uel quia ob leuorẽ capi non possit: sunt etiam qui uitreum intelligant. Alabastrothecas apud Demosthenẽ pro myrothecis accipit Harpocratio. Iam prætereo læbasium, spondeum, Lesbium, luterium. Est & μέλη, id est mele. Metaniptrum, calix erat, quo post cœnam utebantur ubi lauissent. Inter phialas fuere, quæ dicerentur Lyciurges, à Lycijs: item Cononiæ, de artificis nomine. Amam in historia Marci Pontificis, sunt qui amphoram interpretentur: Obtulit (inquit) amas argenteas duas, librarum uiginti. Insubribus familiare nomen est amula. Columella in hortorum cultu, Aut habilem lymphis amulam, Bacchoq; lagenã. Amam interpretatur Sudas πυραμίδα ἐργαλεῖον, quod (inquit) pyramam nuncupamus haud rectè. Vnde parœmia,

ἄμας ἀπήρωμι, οἱ δ' ἀπηρυθῶσι σκάφας.

Mastus à Paphijs nuncupatur poculum. Mathallides quoq; eiusdem sunt usus, ueluti etiam manes, id est μάνης. Erat & suus in cottabisi manes. Nestorida poculum, quo sit usus Nestor, egregiè describit Athenæus. Sunt apud eundem Seleucides quoque. In Dianæ templo, quod Capuæ fuit, poculum uisebatur: id illi fuisse Nestoris aut credebant, aut persuadere alijs nitebantur. Habet calix quoq; inter pocula manifestarium locum: quãquam est item calix modulus æneus, qui riuo uel castello inducitur, eiq; mox applicatur fistula: longitudo habet digitos non pauciores duodecim: lumen, id est capacitatem, quanta impetrata fuerit. Hic uidetur excogitatus, quoniam æris rigor ad flexum difficilior non temerè laxari potest, uel coarctari. Est item Plinio fructuum putamen calix, qui in nucibus fertur puluinatus. Et in carbonis faciendi ratione, operimentum illud ac exluto tectorium, calicem rectè dixeris. Sed & fœminarum galerum ac umbraculum, ut Græci: & ex Callimachi doctrina Pollux. Vectiones apud Iureconsultos legimus: eas sunt qui uegetes intelligant, ab uehendo nuncupatas. Vasaria intelligunt eruditiores apud M. Tullium, quæ magistratibus publicè contribuebantur, quo in genere muli sunt, equi, uasa, id genus alia, uel hoc nomine pecunia erogata. Calices Aegyptios intelligunt uitreos. Holmon item reperio poculum fuisse ceratio persimile. Oxybaphum quidem pro acetario uase capit ferè consuetudo. Apud Cratinum tamen poculum est. Meminit Antiphanes quoq; nec tacuit Aristophanes. Adhibebatur & in cottabisi oxybaphum, in quod latagas infunderent. Sic autem humorem ex poculo uocant profusum, ut interpretatur Athenæus. Illud uerò sciendum, dici à Græcis oxybaphum, item cymbum, & cymbiũ quoq;, sed & embaphium, ac oxida. Consuetudo quin etiam arion uocat. Apud Sophronem legimus, λυμβον ὄγκον ἔχειν, quod signat, quantum capit cymboides poculum. Onyx, ligneus erat calix. Panathenaica pocula apud Posidonium leguntur. Habentur in eo genere pellicæ, olpæ. Pellæ uerò, siue (ut Hipponax) pellides, uasa sunt quibus excipitur lac, dum mulgetur. Inter pocula est pristis, prochytis, prusias. Scyphos masculinum est, ac neutrum, flexu item uariante:

Scypphum Hesiodus etiam pronũtiat. Apud Stesichorum inueni scyphium quoq;. Dicitur scyphos quasi scythos, à Scythis, quibus ebrietas nimio plus frequens est. Proinde Scythissare, inebriari est. Scyphos Bœotios eximiè laudari aduerto, qui Heracleotici nuncupentur: quibus sit usus primum in expeditionibus Hercules. Ineſt ansulis, qui uocatur Herculanus nodus. Secundæ habẽtur notæ Rhodiaci, Syracusiis consequentibus. Scyphos ab Epirotis lyrtos item dicitur: à Metymnæis & scythos. Ex quo Lacedæmonius Dercyllidas, ut qui uafer esset ac ferinus, Scythos est cognominatus. Est inter pocula tragelaphus quoq;: item trieris, siue triremis. Amphitheton phialã legimus apud Homerũ, forte ansatã utrinq;. Amphitheton intelligit Parthenius apythmenon, id est sine fundo: Apollodorus, quæ fundo inniti nequeat, sed ori: alij, quæ ansulis (uti diximus) utrinq; gestari possit, unde & amphora item ducitur, cuius à plerisq; exponitur capacitas. Verum, quę in Capitolio asseruabatur, aliarũ facilè magnitudinẽ superabat. Proinde expressuri historiarum conditores Maximini incomparabilem bibendi edendiq; uim, sæpe illum opera diurna uini amphoram capitolinam persiccasse memorãt, carnis uorasse libras quadraginta uel sexaginta quoq;: quod prodidit Cordus. Aristarchus amphitheton dicit, quæ fundo possit ac ori incumbere. Sunt & phialæ balaniomphali, quarum umbilicus balneorum tholo similis est. Iam phialæ argyrides & chrysides, sed has ex materia nuncupari, palàm est. Phialium Philippi aureũ celebrant Græci, quoniam id puluino subiectum haberet perpetuò. Agnam porrò Atrei auream nõ aliud fuisse, tradit Herodotus, quàm argenteam phialam, in cuius medio foret aureæ agnæ sigillum. In hac tam fusa uasorum mentione adnotandum, fuisse qui uasatos pro diuitibus accipiant, sed ineptè. Dicuntur nasati, ut Lampridius aduertit, uiriliores ac belle mutoniati: unde parœmia, De nasatorum peculio. Vulgò extritum utiq;, Nasi magnitudine mutonis concipi quantitatem quoq;. Sed hos item malunt eruditi uasatos nuncupari, propter illud ex carmine obscœno,

Grandia Dulychij uasa tulisse uiri.

Ab naso autem ita inflecti nasatus potest, ut ab oculo oculatus. Tabaitæ in Asia, lignea intelliguntur pocula, capacitatis haud ita multæ. Erat inter uasa, uel mẽsuras quoq; cõgius: unde congiarium certæ rationis dicebatur munus. At donatiuum, ex dantis erat arbitrio, præscriptione nulla. Sunt qui militibus conferri modò donatiuum putent: sicut populo congiarium. Sunt qui syntheſin non pro uase accipi putent, sed uasorum coaptatione plurium. Quando & Iureconsultus Scæuola syntheſim uestium dicit. Quin & aliarum item rerum syntheſin posse æquè dici: sicut & indumentum item uilius, ac seruile. Et quia, quid sit cothon, abundè pro uirili exposuimus, attẽdenda Plutarchi uerba in Pyrrhi uita. Nam dicente Cinea, Quum omnia perdomuerimus, quid tandem nobis fiet? Otio (inquit) multo & pingui perfruemur, & quotidianus erit cothon. Interpres, festiuitatem reddidit modò: an rectè, discutiãt uolentes. Diploma item uas est, cuius Aeginetæ Paulo mentio est in ouorum coctura, quæ πνικτὰ, id est præfocata dicuntur. Dupondiarium in Dioscoride retulit Hermolaus.

Cur lactucis uescerẽtur priores in fine. Quæ dicãtur acrepala, adipsa, dipsetica, diaphoretica. Topica remedia. Plinij locus perpenditur de raphano: item de brassica, necnon, dulcia ebrietatem discutere. Bacanõ quid. Mantis brassica. Iurandi mos per inanimata. Thridacine. Brenthis. Tetracine. Adonis. Phaon. Eunuchos. Astys. Cap. XXVIII

ET quoniam ebrietatis remedium in sutilibus fuisse corollis uidemur comprobasse, succurrit ex eadem cura uetustatis admiratio altera. Siquidem ad eandem auertendam institutum quoq;, ut lactucis non in cœnæ procemio uescerentur: quod ad conciliandam appetentiam nostra fieri tempestate, sciunt omnes: sed in fine, quoniam insita frigiditate retundat ebrietatem lactuca. Id quod ex Athenæi monumẽtis percepimus, quum alibi tum libro tertio. Proinde notius fit Martialis distichum,

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras incohet illa dapes.

Paulus Aegineta Medicinæ primo, Lactuca (inquit) σαφῶς ψύχει τε καὶ ὑγραίνει, διό καὶ ἐπανώδυνος ὑπάρχει, id est refrigerat liquidò, humectatq;, quo nomine etiam soporẽ concilíat. Dioscorides uerò medicæ professionis auctor illustris, acrepala nuncupare uidetur, quæ ebrietatem prohibent, sicuti adipsa quæ sitim: nam quæ augent, dipsetica dicuntur ab eodem. Diaphoretica uerò sunt, quæ aluum subducunt leuigantq;, sicuti fabulum, quod etiam putatur λυπηρόν, id est genitale. Sed & quæ discutiendi uim habẽt, rectè diaphoretica nuncuparis. Id quod in tuberculis usu uenit necdum suppurantibus concoctis ue. Topica remedia interpretatur Galenus localia. Inter acrepala recensentur amariores amygdalæ, quod eruditissimi scribunt, quoniam amaritudo illa exsiccandi habeat uim, nec oppleri uenas permittat, quibus præter modum distentis obturbatisq; contingere ebrietatem, credimus peritis. Verum, hac parte illud uehementer obseruandum: liquidem libro Historiæ naturalis septimo & decimo Plinius ita scribit, Quorum natura non necat quidem, sed lædit odore aut succi mixtura, ut raphanus & laurus uitem: olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum. Ideoq; quum iuxtà sit, auersari & recedere, saporemq; inimicum fugere: hinc sumpsit Androcydes medicinam, contra ebrietates raphanum mandi præcipiens. Sumuntur uerò, quæ nobilis auctor hic prodit, ex Theophrasti libro quarto De plantarum historijs, in fine. Et nominat ille quidem raphanum: sed ita, ut brassicam intelligat: etiam interprete Theodoro astipulante. Id ut scias uerum, scribit Plinius idem libro uicesimo: Brassicam uino aduersari, ut inimicam uitibus. Itaq; in antecedente in cibis, caueri ebrietatem. postea sumpta, crapulam discuti. Nam hinc proditum nonnullis, ex Lycurgi lachrymis ab Libero patre uitibus alligati, enatam brassicam, quod duodecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας traditum obseruauimus ex Nestore in ἀλφιτικῷ. Suggerit testimoniũ & Iulius Pollux libro sexto: Raphanus (inquit) est crambe, hoc est brassica. quod item Aristoteles agnoscit, ὃν τοῖς περὶ ζώων, ubi ait, ἐμφανὲς, ὃ καλοῦσί τινες κράμβην, id est raphanus quam uocant nonnulli cramben. Antiphanes etiã appellauit crambidion:

κραμβίδιον ἐφθὸν, χάειον, ἀσῶον πάνυ.

Cæterum & auctoritatibus alijs rem fulcit libro primo Athenæus, à quo proditur illud quoq;, pro raphanide interdum raphanum pronuntiari. Sed & in Rei rusticæ collectaneis libro quinto apud Græcos, subnotatum comperias, κράμβην, id est brassicam esse uitibus inimicam, ut quæ suapte ui sicca sit, ac antipathiam habeat naturalem πρὸς τὴν ἄμπελον. Nam si inter coquendum uini pauxillum irrores, nunquam postea percoquitur, quin uitiatur color quoq;. At libro nono Palladius: Raphanum (inquit) sicut brassicam, constat esse uitibus inimicam: nam si circa serantur, natura discordãte, refugiunt. Mos hic quidem Plinio frequens, ut res easdem nunc Græcis, nunc Latinis appellet nominibus, ut paulò imperitioribus uideri diuersæ possint. An id & parte hac fecerit, ne auctori grauissimo colaphum intendam, discutiãt uolentes. Baccanum in Pauli Sylua medicinali, obseruatum eruditis est ex Græco penu, dici semen, uel nucleum, uel mucronem raphani. Dignum uerò scitu de brassica, parari eam Athenis in cibum consueuisse ijs quæ peperissent, uelut antipharmacum. Certè Nicander brassicam, quæ sacra sit, mantin uocauit. Apud Ananium iusiurandi forma per cramben concipitur. Sicut apud Teleclidem quoq;, necnon Epicharmum, ut in Baptis Eupolin taceã. Mos uerò ita iurandi fuisse Ionicus præcipuè uidetur. Nec mirum, quãdo & Stoicæ sectæ conditor Zeno, etiam per capparin sibi iurare permisit. Quod uerò lactucæ frigiditatem ebrietati diximus obniti, obluctariq;, uidentur ea ratione confirmari Aristotelica: sic enim in Quæstionibus tradi animaduertimus. Crapulã (inquit) sedat brassica, quòd succum dulcem discutientemq; obtineat, frigida uerò est. Fit autem detentis à crapula, ut eius succus humores in aluum detrahat, qui uinosi crudiq; tenentur, & ipsa superius in uentriculo remanens corpus refrigeret, unde euidens discussio consequi potest. Vinum nanq; humidum est, ac calidum. Auctor in Symposiacis Plutarchus est: Dulcia, si infundãtur uino, ebrietatem discutere. Proinde medicos peritiores iubere, qui se amplius inuitarint, quieti sese daturos, melle litum panem uorare,

quoniam meracam potionem hebetet dulcedo: quam aliàs naturæ amicam nouimus adeo, ut dulci omnia connutriri, in libro De sensu & sensili dictum ab Aristotele sit. Si quidem genuinus calor & intimus, alimenti rationem ita demum digerit, ut quod leuius quodq; dulcius est, proliciat assiduè, secretis relictisq; quæ salsiora sunt, nec amaritudinis expertia, ob insitam grauitatem. Quod retrimentitiæ nimirum redundantiæ argumento liquet, amarulenta quæ sentitur planè ac salsa. Id quod solari potestate in uniuerso contingere exploratissimum est. Atq; hinc prorsum fit, ut pluuias cælestesq; aquas sentiamus dulces, etiam si unde fit secretio, salsum sit mare. Quia uerò dulcedinẽ efficit calor, & contemperatum humẽs, hinc indigesta sentiuntur amara, quòd illis sint qualitatibus exsortia. Quod ad lactucas attinet, celebres sunt apud Athenæum Aristoxeni thridacinæ, id est lactucæ, quibus in hortis sole occiduo, œnomeli infundebat, mane ostentans utrentes se habere placentas, sibi à terra summissas. Brenthin, Cyprij lactucam dicunt, quam Græci thridaca uel thridacinem, Hipponax etiam tetracinem. In lactuca denicq; occultatum à Venere Adonin, cecinit Callimachus: quod allegoricè interpretatus Athenæus illuc referendum putat, quòd in Venerem hebetiores fiant, lactucis uescentes assiduè: tanquam mortuorum sit cibus, uti scribit Eubulus. Illud adijcit Cratinus, Phaona inter lactucas absconditum pulchras ab amante Venere. Pythagorei uticq; lactucam uocabant eunuchon, at mulieres astylida: fortè quia arrigere prohibeat. Stylos certè, columna est. Postremò id non præteriero, quod lectum apud Dionem est: Cornificium Augusti Siculo bello ducem, belli gloria elatum, si quando foris cœnaret, elephanto uehentem consuesse domum repetere. Milites uerò is periculo liberarat in Sicilia.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LEctionum libros, ad reuerendum in CHRISTO patrem & theologum scientissimum Lucam Leonem Venetum, ordinis minorum, Præfatio octaua & uicesima.

ITiam si non me fallit uenerande pater, à Synesio proditum, solere beneuolentiam iudicij calculum nunquam non ita corrumpere, ut excussior adijci, & amussitatior ferè desinat: quando (sicuti uel Platoni credimus) in ijs quę insigniter amamus, occæcamur plerunq;: Nihilominus, qua me perpetuò etiam uix dum puberem amoris integritate sis amplexatus, abundè uideor, exactè que animaduertisse. Neque enim fucatior amicitia, & simulationum uelamina perseuerare diu queant. Quin amplius dispicienti, subærato (quod dicitur) auro, protinus mendosum tinnit. Tu uerò uir scientissime à carceribus usque ad oleas idem mihi es perpetuò cognitus, uerax uticq; ac rationibus meis beneuolus, si quis alius. Palàm id cum primis in Patauino factum gymnasio est, ubi quãtum eualuisti, dignitatem meam fouere non destitisti prius, quàm bellorum procella inde excussus uterq; est. Sed mirum nil, ipsum hoc à te efflagitabãt mores tui, sacerdotio, quo fungeris castissimè ac planè ex formula & quadro (uti aiunt) congruentissimi, atq; ita, ut eius Ordinis etiamnum ueteranis exemplar syncerissimum esse queas. Efflagitat præcellens quoq; diuinorum scientia, ingenij solertiæ aptissima, ut decretorum iucundiorem Christianæ ueritatis cultori doctrinam non memorem hic. Quamobrem si & ipse non sustineo ἄμουσον uideri, aut ἀναλφάβητον, siquidem imperitior nunquã non malus: est quòd enitar meritis tuis, & quam sustines, personæ quoquo modo paria facere. Ego utique is sum, cui uel maximè religionibus addicti diuiniore quodam nutu uiri, ductu eodem pergrati perpetuò fuerint: ut quos in meditullio diuinitatis & hominum interlocatos, & proinde augustius suspiciendos, uelut sacros planè perspexerim. Mihi uerò aduersum te cultus etiam ratio familiarioris, aut uerius, impensioris ingerit se. Quo factum est, ut inauspicatius fuisse profituros hosce libellos, sim opinatus, ni te (quod illorum pontificium est) inter eos allegissent, quos obseruanter in uoluminis uestibulis salutamus, nostramq; tibi mentem pergerent aperire: ut iam hinc me scias & ueteris beneuolentiæ memorem in primis, & tuarum præcipuè rationum sine exceptione studiosissimum. Noscant & alij Luca Leone nil animo meo ferè gratius aut iucundius. Et amicitiæ compar illud ueteribus anxiè adeo quæsitum, ac in quàm paucissimis repertũ, tempestate nostra, ui naturæ intima egerminasse. Id quod ne obliuionis adobrutum eat iniuria, testatum Epistola nostra uolumus. Tu uerò uenerande pater, quod adhuc feciſti, plurimum nos ames, uelim. Nec ab ea quam tibi semel induisti, mitissima ingenij facilitate, compari tamen iuncta grauitati, recesseris longius: putesq; omnem meam operam, studium, industriam, quicquid est in me uel ingenij uel uirium, non tibi modò, sed & tui studiosis esse paratissimum: quoniam didici uel puer, Extra fortunam positum uideri, quicquid amicorum gratiæ impertitum eas, condones' ue. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI OCTAVVS ET VICESIMVS

Mos mittendi partem de mensa. Ideæ carniū quæ sint, & periphora. Idea an dicatur Latinè species. Ida quid. Idæum pro montano capi: ac Troiam item dici Idæam. Herophiles parentes. Mercurij sors. Abluendarum manuum ritus. Apomagdalia quid apud Plutarchū. Aponiptrum. Aponimma. Cheroniptrum. Cheromactrū. Smegmata manibus abluendis. Tracomatica. Rhymmata. Lebes. Chernibos. Vnguentorū improbatio. Odor uiro præcipuè congruus. Cap. I

VVM pleraq; supersint etiamnum de conuiuali ueterum ritu promenda in literas, iamq; uolumen prius satis extumuisse uideretur, ne si pomœria amplius proferre perrexisset, encyon fieret, ac uterum gestaret: placuit, reliquis ab eodem instituto non abiunctis nouum exordium dare, ut hac uelut morula refectus, lector studiosus lætiore animo quæ sequuntur, percurreret. Igitur in mensæ lætitia sacra morem quandoq; inoleuisse, multiplex nos instruit lectio: ut quibus plurimum deferrent, partes mitterent de mensa. Nam & Persarum rex Cyrus, ut scribit Xenophon libro Pædiæ octauo: Si quem ex amicis uellet à multis coli & honorari, cibariorum partes de mensa ad eum mittebat: illos enim suspicimus ueneramurq;, quos uiderimus mitti aliquid de regis lance, uelut cariores illi sint, ac amicorum intimi. Persici moris meminit in Symposiacis Plutarchus: Eum præcipuè honorem deferri solitum tradens amicis, ducibus, ac corporis custodibus, quos somatophylacas uocant Græci. Carnium particulas dicebant ideas. Nam periphoram nuncupauit Xenophon, particularum eiusmodi circumlationem. Ida uerò aliud omnino est: nam quilibet mons, unde circumiecta spectari ualeant, rectè dicetur ida, quod Didymus scribit. Nam & idæas cyparissos in Theriacis nuncupat Nicander, quas intelligunt montanas: etiā si Creticas liceat intelligere. Sunt qui ab ida herba sic montes nuncupari coniectent. Prior sententia, παρὰ τὸ ἰδεῖν & διάσασθαι inflectit. Idæa uerò etiam dicta quādoq; Troia, quod in Aiace mastigophoro Sophocles significat, ex Idæ montis ratione, sicut uel interpres breuiter, sed pro more, indicauit. Ideas autem sunt qui species Latinè interpretētur, non pessimè id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus: non enim specierum & speciebus dicere audet Cicero, etiam si non reformidat Palladius. Proinde, formas mauult trāsferre: nam & deorū simulacra rectè dicuntur ideæ. Idas quoq; loca dicunt arboribus frequentia, ut scribit Pausanias: unde factum nomen nymphæ Ideæ, ex qua & Theodoro pastore nata fertur Herophyle in Corycī montis antro. Ideas autem, id est formas rerum, non intelligendi solum, sed etiam dicendi grauissimus auctor Plato, ut M. Tullius inquit, gigni negat: sed ait, semper esse, ac ratione & intelligētia contineri, cætera nasci, occidere, fluere, labi, nec diutius esse uno & eodem statu. Perfectæ eloquentiæ speciem animo uideri, effigiem auribus quæri. Sed ad rem. Prima carnium portio dicebatur ἱερεῖον ἐλλῆρον, Mercurij sors. Seruatum & illud ueteribus, ut per singula fercula manus abluerent. Siam cœnam, sæpe ligneam, sæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam etiā marmoream uel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis offerrētur uidēda ex diuersa materia, quæ ipse cœnabat: quum tantum biberent per singula fercula, & manus quasi comedissent, lauarent. Qua in re amplius adnotandum: plerosq; ex ueteribus ad manuum ablutionē usos apomagdalia: id uerbum signat, molle panis: quòd quia mox obijcerent canibus, Lacedæmonij cynada uocabant. Significare id ipsum uidetur Athenæus quoq;: Post cœnam (inquit) libationes obibant, nec abluētes manus, uerum abstergētes bucella, & apomagdaliam afferebat unusquisq;: id quod faciebant, ob nocturnos in biuijs metus. Idem libro nono apomagdalię honores nuncupat. Meminit eius uocabuli Plutarchus in Lycurgo: sed ita, ut intellectum eius uocis neutique uideatur interpres animaduertisse. Innuit ipsum hoc etiam Homerus illis uersibus,

ὡς δ' ὅταν ἀμφὶ ἄνακτα λιὼς λάστιγες ἴωσι
σαίνοσ' ἀεὶ γὰρ φέρεται μείλιγμα τιθυμῷ.

Sunt qui apomagdaliam esse σίας finiant, ἐν ᾧ τὰς χεῖρας ἀπεμάσσοντο ἐν λάπτοις. Auctor item Eustathius est, magdaliam dici ἀπὸ τοῦ μάσσειν, essecq; zymoma quoddam, in quo absterlis cibariorum sordibus pinguioribus, inde canibus pararetur cibus. Aponiptrum & aponimma, malluuias uocabant, siue pelluuias quoque. Sed & peluim fortè sic nuncupare, fuit moris: quanquam Athenienlibus aponimmata uocantibus in mortuorum ratione, aut sceleltorum purgatione. Cheroniptrum, idem planè quod aponiptrum. Nardo puluerem uento impactum laudat Dioscorides, ad cheroniptrum, id est ad manuum ablutionem. Nam cheromactrum omolinon signat, uel ectrimma, id est extergendis manibus destinatum mantile. Chiromactra tamen in capitibus etiam ornamenta deferunt mulieres. Aurea cheromactra sunt apud Herodotum libro secundo. Vsos porrò abluendis manibus smegmate ac odoratis rebus priores, Antiphanes cum Epigene prodit. Smegma, Theocriti expositor saponion interpretatur, ab σμήχω, id est purgo. Apud Galenum Therapeutices quartodecimo, inter expurgantia medicamina, quæ uocat is ῥυπαίνοντα, legimus dici quædam trachomatica. Sed & de quibus dictum est, smegmata, rhymmata nuncupari legimus. Nec illud obticuero apud uetерem Homeri interpretem compertum, lebetem dici, quem posteriores chernibon appellarint: prochoon uero, ex quo profunditur aqua: eum cherniba nuncupat Poeta. Quod uero ad odoramenta spectat, attendenda uehemēter Socratis apud Xenophontem monita: nam in Symposio Calliæ laudans δεῖπνον ἄπεμπτον, id est cœnam omnibus absolutam numeris, Theamata (inquit) ac acroamata, id est quæ oculos & aures pascant, adijcis quoque. Quid si (inquit is) & unguentum quis affundat? Minimè, ait Socrates: ut enim uestium alia uirilis, muliebris alia, sic odoraminum uiro congruunt quædam, quædam uero mulieri. Nam olei odor in gymnasiis, si adest, unguento suauior existit: ac si absit, desideria amplius commouet. At enim seu liber seu seruus unguento incedat delibutus, idem concinatur odoris halitus. Qui uero ab generosis effla tur laboribus, industria comparatur & tempore, si suauis ac homine libero dignus censeri debet. Tunc Lycon: Sanè (inquit) iuuenibus ista permittātur: at nos per ætatem gymnasiorum exsortes, quid nam olere cōparfuerit? καλοκἀγαθίας per Iouem, ait Socrates, id est morum probitatem. Id uero chrisma non utiq; ab myropolis comparandum, sed unde commonuit Theognis,

ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ δι' ἀξεαι, ἢν δὲ κακοῖσι
συμμίγῃς, ἀφλεῖς καὶ τὸ ἐόντα νόον.

Carnibus tantum uesci solitos priores mane. Quadrifaria epularum distributio. De uomitu, & qui uomitores. Item quid comessatio, necnon de andrijs. Crion quid, & creagra. Harpax, lycos, crateuta, arysanæ, arysteres, arystichi, ephebus. Cyathus fluuius. Aconita uasa. Crios, p Thyestis sepulchro. Crios, id est aries in cælo, cur. Crimnon, poltariū. Crimnodes urina, & nix. Corycus. Ceres Mysia. Cymbia, carchesia. Macrobij lapsus. Optanium. An elixis uterentur carnibus ueteres. Elixæ an assæ magis nutriant. Carnis esitandæ mores gentiū uarij. Locusta ueteres usos in cibis. Cap. II

SCribit primo Canonis Auicenna, solitos antiquorum non paucos mane tantum carnibus uesci, ac cœnæ modò panem adhibuisse. Tanquam illud Hieronymi comprobarent ferè: Comedant carnes (inquit) quæ carni seruiunt, quarum feruor despumat in coitum. Scribit in Antiquitatum libris Dicæarchus, Saturni tempore, carnibus reiectis, omnes frugibus ac pomis uesci solitos. Triptolemi præcepta circumferuntur tria: honorandos parentes, uenerandos deos, carnibus non uescendum. Porrò, carnium esum carmine detestatur

Orpheus. Eum non fuisse, qua tempestate in Oriente potitus imperio Pygmalion est, multi prodidere. Ab diluuio permissum, ex sanctis coniectatur literis. Verū, gulæ mancipāri, uitæ pretia uelut exquisitius intelligentes, epulas quadrifariam distribuisse comperiuntur: in ientacula & prandia, cœnas ac comessationes. Sicuti apud Græcos Philemon usos ueteres scribit, acratismate, aristo, hesperismate, dipno. Iis uero facile sufficiebant uomitandi cōsuetudine. Quod quū censoria grauitate Seneca taxaret, Edunt (inquit) ut uomant, uomunt ut edant. Dicebantur autem uomitores, qui ea uiuendi ratione uterentur, quam egregiè damnauit Asclepiades: cui astipulatus Celsus Cornelius, uomere luxuriæ causa damnosum prodidit. Erāt uero comessationes cibi potusq; post cœnam hausti ex luxu. T. Liuius libro quadragesimo: Quin comessatū (inquit) ad fratrem imus? Et alibi, Conuiuam me tibi committere ausus non sum, comessatorem tecum armatis recipiam? Quintilianus: Hinc est ille in pestilentia comessator. Quo in loco intelligere tamen possumus generali uocabulo dici epulatorem, compotatoremq; luxuriosum. Nam & comessabundus Alexandri Magni exercitus legitur apud Quintum Curtium, tanquam indulgens præter modum prodigis epulis, gulonumq; escariæ uoluptati. Possunt & comessationes conuiuia dici, ex collatione symbolisq; comparata: quæ Lacedæmonij phiditia, Cretes andria nuncuparunt. Hæc libro Politicorum septimo Aristoteles scribit, esse oppidò quàm uetusta, ut quæ in Creta sint celebrata, Minoe regnante. Quin & prius multò ab Oenotriorum rege Italo, in Italia instituta. Illud obiter subnotauimus: crion, id est κρίον, nuncupari creodochum uas, in quo recondantur carnes: quamuis malit eo nomine carnes intelligere Euphorion, quod Appion scribit, & Herodotus. At crion putat Pausanias caristrum, uel lancem, uel quid eiusmodi, in quo concidatur caro. Hinc & creagra profluit, quam etiam harpaga & lycon appellari, scribit idem Pausanias. Est autem coquinarium instrumentū, sicuti crateuta quoq; nam sunt eo nomine obeli, uel lapides (inquit Pausanias) aut etiam ferreū aliquid, cui incumbat ueru. Etiam si ueterum plerisq; arrisit illud quoque, ut ueruum manubria sic uocitentur. Traditum quoque Græcis est, lycos, iridis nūcupari flores, quòd labiorum lupi imaginem præferant. Crambaleam scribit Athenæus, dici Græcis tostam carnem. Arysanas & arysteras siue etiam arystichos, pro cyathis inuenimus, aut id genus uasis, ab hauriendo conciliata nomenclatura. Zenophanes ad hunc usum, ephebum etiam appellauit. Apud Polybium Cyathus, fluminis est apud Arsinoen in Aetolia nomen. Aconita intelliguntur Græcis uasa non illita, quæ calido diluta humore aquam in se trahunt. Dioscorides libro primo ἀκόνιτον uas, interpretatur ἀπίσωτον, id est minimè picatum. Aconitum autem uenenum dici putat Theopompus apud Athenæum, quia apud Aconas exoriatur prope Heracleam. Quod de crio diximus, amplius sciendum, Thyestis sepulchrum dici λειοὺς, in agro Argiuo: prope quod uisebatur regio Mysia, & Cereris Mysiæ templum, à Mysio quodam ita nuncupatæ. Crion uero, id est λειὸν, in cœlo dici autumant, quia quum in eo fuerit sol, inter diem ac noctem quodam modo iudicat, quod λείνειν nuncupant. Et quòd in eo signo inter hyemem positus ac æstatem ipse rursum iudicetur. Crimnon uero puls est, ab hordeo nuncupata, unde fieret. Posteri πόλτον dixere, ac πολταϊκὸν, id est pultem, seu pulticulam. Hinc λειμνώδεις, urinas nuncupant medicinam professi, in quibus nubeculæ crassamentum sese ostentet farinæ densioris modo. Sic & comicorū facetissimus, λειμνώδη ningere ait, ubi niuium deuoluntur grumi. Lego item conchas asperiores Atticè nuncupari crios, id est κρίους, quas corycos dicant Macedones. Cymbia & carchesia fuisse Latinis incognita ueteribus, parum diligenter tradidit Macrobius: quum apud Varronem, adijciente calculum Marcello, illud reperiatur: hoc autem etiam apud Liuium Andronicum, sicuti commeminit Nonius,

Florem antlabant Liberi ex carchesiis.

Quod autem de carnibus diu præstruximus, animaduertendum amplius: heroas etiam num elixis usos, etiā si Seruius improbat, quod ex Eustathio liquet, Athenæoq; apertius, & Herodoto historia prima. Heroas (inquit Eustathius) inducit Homerus elixis utentes carnibus, præcipuè tamen assis: unde & optanij inflectitur nomen, ex usus frequentia

quentia. Signatur autem eo uerbo coquina. Incognitam nō fuisse Homero hoc genus opsopœiam, auctor est Iulius Pollux: addit tamen, heroum plerosq; ea non usos. Meminit in libro De Homeri uita Plutarchus. Et De republica tertio, apud Platonem legimus, Heroū mensis parari ab Homero non pisces, non elixas carnes, sed assas, quæ concinnarentur facilius: quod comprobat Athenæus. Obseruatum ex physicis illud quoque: Elixa intus fieri ficciora, & inde nutrimenti minoris quàm sint assa, in quis humidum genuinum intus obseptum contineatur. Quod in illis euaporet, quoniam meatus laxet elixans calor: quo argumento etiam inalbescit ius. Auctore porrò M. Varrone, Assam primò, secundò elixam, tertiò è iure cœpisse, natura docet. Cæterum, est utique mirum, quàm sibi indulserint parte hac gentiū mores: quippe Arabas nouimus camelorum lacte uesci, à carnibus suillis uero abstinere in primis, copiæ uel raritatis utrunque ratione. At camelos detestantur in Septentrionem reiecti. Phryges ac Pontici, uermes albidos obesosq; capite nigricante, qui è cariosis promuntur materijs, inter delicias habent: ac xylophagia comedisse, luxuria est. Orienti & Libyæ grata præcipuè locusta est, quod uerum Ioannes comprobat Baptista, uti inquit Hieronymus. Lacertis item uirentibus uesci, in more Aphris est. Alicubi in mensam uitulos admisisse, summū censetur scelus. Nam & Imperator Valens legem Orienti dixerat, Ne quis uitulinā esitasse carnem uellet, dum agricolationi consultum cuperet. Nomades ac insolens Hunnorum feritas nec semicrudas aspernata carnes est. Sarmatis, Vandalis, ac innumeris alijs, equorum & uulpium carnes solatio sunt. Iam qui & humanis uescerentur, Scotos gentem Britannam, se uidisse prodidit Hieronymus. Locustam porrò in mensam admitti, probatur Leuitici undecimo, intantum fallitur Sipuntinus.

Aduentitia cœna, quę sit: item aduentoria epistola, & aduentores. Caligulæ luxuria, & Clodij. Cap. III

Sed nec illud parte hac omittendum, aduentāti principi aut amico cœnam apparari solitam: ea inde dicebatur aduentitia, cuius incomparabilem luxum quis non iure miretur? Duo millia lectissimorum piscium, septem auium appositа interdum literis proditum est. Cœnę hoc genus meminit in Symposiacis Plutarchus, dicitq; hypodecticam ex Romanæ linguæ proprietate nuncupatam. Perinde ac innuat, appellari solitam exceptitiam, ut qua exciperetur princeps, uel amicus: uel aduentitiam, ut modò præscripsimus, etiam si Græca uox aliud sonare uidetur. Apud Martialem, epistolam legimus aduentoriā, quæ aduentanti amico mittitur obuia: ita enim scribit libri duodecimi Præfatione, Et statui paucissimis diebus & familiarissimas mihi aures tuas excipere aduentoria sua. Sed aduentores dixit Apuleius, eos qui soliti sunt in cauponam cuiuspiam diuertere. Et nunc (inquit) senex ille dolium innatans uini sui aduentores pristinos fece summissus officiosis rhonchis raucus appellat. Trita uox ea imperitæ quoque plebi. Sunt & sui apud Plautum meretricibus aduentores. Verum, ut ad epularum magnificentiam redeamus: nepotinis sumptibus omnium prodigorum ingenia superauit Caligula Imperator, commentus nouum balnearū usum, & portentosissima genera ciborum atque cœnarum, ut calidis frigidis que unguentis lauaretur, pretiosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiuis ex auro panes & obsonia apponeret, Aut frugi hominem oportere esse dictitans, aut Cæsarem. Sed in principe quam habent ista admirationem? Clodius Aesopi tragœdi filius, ut experiretur in gloria palati (ut inquit Plinius) quid saperent margaritæ, singulos uniones conuiuis absorbendos dedit: quod in Sermonibus Horatius morsu Satyrico castigauit:

Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidum absorberet, aceto
Diluit insignem baccam.

De griphis conuiualibus. Quæ dicantur quæstiones cyliciæ, aut mnemoniæ. Aenos quid. Cyliceum. Sceletus Aegyptiorum. Plutarchi locus explicatur. Cap. IIII

Sympotica

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

YMpotica uero, hoc est conuiualia, fuerunt & illa: ænigma, & griphus: illud lusum habebat, griphus uero etiam studium ac curam. Soluenti, præmium erat carnis portio: imperito ac segni, mulcta irrogabatur, ut salsam hauriret potionem. Nomen inditum id genus sermonibus obuolutis, à piscatorum griphis siue retibus. Quæstiones uero dicebãtur cyliciæ, hoc est ξυτημάτα κυλίκεια: arbitror, quia κύλιξ, poculum signat: unde cyliceum dicitur, poculorum repositorium. Theodectes uero sophistes multa in ijs solertia prædítus, mnemonias uocauit: quoniam mnemonicus foret ipse, hoc est memoria potens. Griphi Lucianus meminit: Quid (inquit) sunt homines? Dei mortales. Quid uero dei? Homines immortales. Aenigmata profers, & griphos conglutinas: equidem, ut Loxias, apertum nihil promis. Id genus uidetur quod Lasus dicebat, Crudum piscem esse ὀπτόν, ex uerbi ambiguitate captato ioco: nam ὀπτὸς, assum indicat, & uisibile: sic autem Græcè totum enuntiatur, ὠμὸν ἰχθὺν ὀπτὸν εἶναι. Sed operæpretium est, huic potissimũ loco subiecisse, quę Demetrius Phalereus prodidit ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, ubi de orationis differit gratia, hoc est περὶ χάριτος λόγου: Est (inquit) gratia quædam, quæ dicitur παρὰ προσδοκίαν, id est præter expectationem: ut apud Homerum de Cyclope,

ὃν ὕστατον ἐδμεν οὖπερ.

id est, postremum ego utin uorabo. Neq; enim xenium id genus Vlysses meditabatur, neq; expectabat lector. Aristophanes quoq; in Nebulis de Socrate,

κἄμψας ὀβελίσκον εἶτα δἀβύττιον λαβὼν,
ἐκ τῆς παλαίστρας ἠμὸν ὑφείλετο.

id est, quum obeliscum incuruasset, mox circinum cœpit: uestemq; sustulit ex palæstra. Ex locis duobus gratiam hic uenatur poeta. Non enim modò præter opinionẽ illatum est, sed nec præcedentibus cohæret. Anacoluthia (inquit) huiusmodi, siue incõsequentia, uocatur griphus: ut apud Sophronem ῥιπτοῤῥιζῶν βουλίας, & apud Menandrũ Messeniæ prologus. Griphum alio uocabulo ænon dicunt, quod ex Eustathio est: uti apud Clearchum, Vir, non uir: auis, nec tamen auis: lignum, non lignum: lapis, non lapis. Significantur uero hæc, eunuchus, nycteris seu uespertilio, ferula, pumex. Qui de his plura nosse cupit, Athenæum adeat Dipnosophistarum decimo. At Aegyptiorũ mos griphos non habet, dum sceletum, id est aridum iam inueteratumq; sale cadauer conuiuio inferunt, illud incinentes, Ede, bibe, talis post mortem futurus. Ad quod forsan respicit Plutarchi id in M. Antonio, Qui administros hortabatur, largè propinare, ac epulis distendi: quoniam foret incertum, an in posterũ id essent facturi, Augusto ceruicibus ingruente, ac proinde ipso iam sceleto, & in nihilum redacto. Id quod eo adnotaui gratius, quia per insciti am locus est ab Plutarchi interprete præteritus. Aegyptij moris meminit historia secunda Herodotus: sceleti, in Septem sapientum conuiuio Plutarchus. Strabo Antæi sceletũ nominat, libro ultimo: sed tibiam eo nomine intelligit interpres, quod ex Plutarcho in Sertorij uita coarguitur.

Cottabísis quid, & quid cottabus. Plutarchus explicatur. Item de latage, & catacto. Cosymbus quid. Cosymbotę tunicæ apud Hieronymum. Crobylus. Scorpius. Cap. v

CONuiualis ludus fuerat, prioribus præsertim Græcis, quem cottabisin dicebant: nam & κοτταβίζειν est, eo quod ex potu superfuit, sonum elidere. In æneas uero phialas, quę latagia nuncupant, potus residuum iactabant, qui dicitur cottabus: quòd si elisu maior æderetur sonus, ab amasiis diligi se augurabantur. Cuius rei uestigium Romæ seruatum uideri potest: nam Historiæ naturalis libro quartodecimo Plinius, inter legum scita illud item fuisse scribit, Contra bibendi fallacias, nihil ad elidendum in pauimentis sonum ex uino reliquisse. Verum inibi Hermolaus ex ueteri lectione summum legi mauult, quàm sonum, ut postremum intelligeremus potum, quem docuimus uocari cottabum: quanquam est & phiala ænea cottabus, aut peluis, ut alij scribunt, qua in id genus uterentur lusu. Nam cottabia, quod ex Athenæo discimus, dicebantur præmia uincenti hoc ludicri genere data: quæ non aliud fuisse animaduertuntur, quàm pyramuntes, hoc est triticeæ placentulæ, ac sesaminæ. Meminit eius uocabuli etiã primo Rhetorico Aristoteles, ab Aenesidemo missa Geloni cottabia, scribẽs. Aristophanis interpres sonum ipsum etiam cottabum dici putat. Nam poeta ipse, methysocottabos ita ludentes appellat, quòd iam uino madentes id agerent. Ex quo est illud Plutarchi in Symposiacis: nam Socrates eludens, quæ contrà dicebantur de concubitus abstinentia, & quòd non citra periculum admittatur à cœna, ἀθλητικὰ τοῦτ' εἶπεν ὦ ὀλύμπιε πάντα τὰ παρ' ἡμῖν, ἐπὶ φλογμοῦ ὄζοντα καὶ τῷ λιπαφαγεῖν ἐκάνῳ οὐκ ὀλίγου. id est, athletica (inquit) sunt hæc prorsum Olympi, etiamnum cottabisin redolentia, & nõ satis aptam carnium illam deglutionem. Veluti dicat, athletis quorum uita sagina est, damnosum fortè concubitum uideri, & à cœna illis periculum afferre, qui licentius ingurgitarint, exhilaratiq; à scurrili lusu minus abstinuerint. Hæc ut placeant, faciunt quæ consequuntur. Adsunt (inquit) iuuenes uxoribus copulati, quos addecet Venerea amanter exercere. Quin & paulo pòst idem colligit, qua ratione coitu post cœnam minus oblædatur corpus: idq; astruit contingere, si quis non distento uentre, nec ebrius id peragat. Illud uero à Plutarcho prouerbiali modo enuntiatum, neminem puto latere. Auctor Critias est, cottaborum lusum esse Siculorum proprium, quin & ab eisdem inuentum: ueluti etiam latage, nationis eiusdem uocabulum creditur, quo significari Athenæus arbitratur, quod ex potu supereſt in poculo. Id conuersa manu dextra sursum, molliter ac per ambitum cubito innixi sinistro, iactabant, ludentes in cottabeum. Fuit & quem catactum, id est κατακτὸν, cottabũ uocabant, id est lychnion, quod attractum denuo concidebat, eum continens quem dicũt μάνλα, id est cottabi prominulam partem, quam dixerit Sophocles æneum caput. Nam plastinx portio intelligitur, quæ sonum elisu reddebat. Cottabum, medici per imperitiam (ut retur Athenæus) à balneis potionem, uel ante balneas uomitũ nuncupabant. Cosymbũ, seu cosymben, scribit Sudas inter indumenta recensen, unde sunt apud Hieronymum cosymbotæ tunicæ. Iulius Pollux in tonsuræ generibus: Cosymbe (inquit) Atticum non est, sed crobylus potius. Crobylum interpretantur aureum corymbum è capillis propendentem. Sunt qui putent capillorum cõtextum tendentem in acutum. Meminit Xenophon, nec omisit Thucydides. Ab nonnullis hæc profertur distinctio, ut in uiris dicatur crobylus, in fœminis corymbus, in pueris scorpius. Hinc forsan conjectatio sit, cur Hieronymo cosymbotæ dicantur tunicæ.

Græcorum in bibendo leges. De Iouis Olympij cratere: item heroum, & Soteris Iouis, ac Mercurij. Interim quid modiperator. Bonus deus, qui. Virgilius illustratur. De Thracibus & Scythis. Horatius declaratur. Poculorum nomina plura. Bibendi lex apud Locros. Qui bene poti ad scribendum accesserint. Massilienſium mulieres esse hydropotas: sicuti Mileti factitatum, & Romæ. Samagorium uinum. Italicas mulieres uinũ nescisse. Ecpetala pocula. Petala. Patellia. Callopatira capridij. Oenochoi. Tauri. Epenchytes. Ceryx. Oenoptæ. Ophthalmi. Euophthalma. Acratophorus Dionysius. Vinaria uasa nomen seruantia: bicus, bicarium, crossus, gaster, gasterium, ceraphium, baucalium, cypellum, amphicypellum, cyphela, dicypellon, pella phiala, cyprus, hemicyprus, scaphos. Pisæ quid. Pisa ciuitas, unde. Paropsis. Cap. VI

GRæco more potare, interpretantur quidam grandibus meracisq; poculis se inuitare. Cicero in Verrem Actione tertia: Fit sermo inter eos & inuitatio, ut Græco more biberetur, hospes hortatur, poscunt maioribus poculis, celebratur omnium sermone lætitiaq; conuiuium. Sunt qui à Marco Tullio ueterem Græciæ morem innui, cõiectent: quo toties bibere receptum erat, quoties deos & charos nominatim uocassent. Vtcunque, Ausonius meminit ad Symmachũ, Super mensam meam facta est inuitatio, non illa de ludibrij conuiuio, ut Græco more biberetur, sed illa de Flacci ecloga: in qua propter mediam noctem & nouam lunam & Murenæ auguratum, ternos ter cyathos attonitus petijt uates. At in Xenophontis Symposio, pocula laudantur minuta & rorantia. Fuit & in Græcorum conuiuijs lex illa uetus, sicuti Thusculanarum quinto à Cicerone traditum scimus

ſcimus, Aut bíbat, aut abeat. Et rectè, inquit: aut enim fruatur aliquis pariter cum alijs uoluptate potandi, ne ſobrius in uiolentiam uinolentorum incidat: aut diſcedat. Hæc itidem in uita uidetur ſeruanda: nam iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Inoleuerat & Græcis mos alius, ut talis ſortirentur, qui conuiuio præſidens, leges decumbentibus diceret, quæ uocabantur nomi. Hic uero teſtimonio Varronis modiperator Latinè nuncupatur, ueluti modum bibendi præſcriberet. Rex etiam dicitur Macrobio: arbitror, quia Græci βασιλέα appellant. Horatius,

Nec regna uini ſortiere talis.

Eubulus ſub Dionyſij perſona monet, ſanitati primum dicari cratera, ſecundum amori & uoluptati, ſomno autem tertium, quartus uero (inquit) iam noſter non eſt, ſed iniuriæ. Panyaſis poeta, poculum primum Gratijs contribuit, horiſcq; & Dionyſio: ſecundum Veneri, rurſumq; Dionyſio: iniuriæ autem & nocumento, tertium. Cõſuetum & illud priſcis Græcis inuenio: poſt cœnam, Boni dæmonis (quem eſſe Fortunam putat Euſtathius) haurire poculũ, quod meracius erat: quæ res dicebatur, κρᾶσις ἀγαθοῦ δαίμονος. Quod in Ionia ſcribit Apoſtolius, qui et ſecundum menſis diem Boni dæmonis dictum tradit. Nam Thebis etiã uiſebatur Boni dæmonis heroum. Hinc facetiſſimus Comici iocus,

ἕλκε πλὼ τὸ δαίμονος πραμνίου.

id eſt, trahe (inquit) dæmonis pramnij: quum ſit uinum pramnium uel pretioſiſsimum. Auctor in Arcadicis rebus Pauſanias, ad ſiniſtram uiæ, quæ in montem ducit Mænalum, fuiſſe ἀγαθοῦ θεοῦ ναόν, id eſt Dei boni templum: Quòd ſi (inquit) bona contribuunt dij hominibus, inter deos autem ſummatem eſſe louem nouimus: conſequutione nimirum probabili coniectare licet, eius dei eſſe cognomentum id genus. Quòd ſi eſt, Mantuani uatis interior doctrina retegitur, quum Aeneidos primo ita canit,

Adſis lætitiæ Bacchus dator, & bona luno.

Deam uero hanc etiam Græcis χρησλὼ dici, cõmeminit in Cœnis Macrobius. Verum ab diuerticulo repeto fabulam. Nec ignoro, eſſe qui Boni dæmonis poculũ primatem habuiſſe locum autument. Sed in hoc mira ſcriptorũ uarietas eſt. Pindari interpres ſeruatum ueteribus morem ſcribit, ut crater princeps Iouis diceretur Olympij, ſequẽs ter ræ heroum (cuius rei etiam Plutarcho in Cauſis mentio eſt) tertius διὸς σωτῆρος, id eſt Iouis Saluatoris, ſi linguæ proprietas ita dici patitur: cui aſtipulari Sophocles uidetur in Nauplio,

ζεῦ παυσίλυπε
καὶ διὸς σωτηρίας τοῦδε λιμένος ἱερεῦ.

Sed & in Epigonis Aeſchylus. Verum, cur cratera tertiũ Iupiter habebat Soter? nempe quòd is bibendi modus citra uinolentiã omnino ſubſtringebatur, ultrà progredienti, largius hilariuſq; ingurgitanti, intemperantis nõ deerat nota. Dicebant eundem πλεῖον quoq;, de ternarij perfectione numeri, in quo principium ſit, medium & finis. In literis compertum & illud: potionem in conuiuijs principem, præfatione τοῦ δαίμονος ἀγαθοῦ ſolitam offerri, guſtandam modò quod foret meracior. Dæmona uero bonum uidentur Liberum etiam patrem accepiſſe multi. Poſtremam, quæ lymphatior erat (ſic enim ab eruditis nuncupari obſeruatum, nonnullis etiam in diuerſum euntibus) Iouis præfatione Liberatoris. Celebratum eſt & in Lemno ab Athenienſibus Seleuci Soteris poculum, quòd in eos fuiſſet is beneficus. Siculus autem Diodorus Bibliotheces quinto: Aiunt (inquit) quum purũ in cœnis uinum datur, omnes deum ſoſpitem optare bibenti: at quum à cœna dilutius hauritur, Iouem uocari Sotera: nam puri uini potus, ad inſaniam redigit: aqua Iouis mixtus, uoluptatem parit ac lætitiam, & arcet inſaniam. Aſclepiades calicem primum ad ſitim pertinere dictitabat, ſecũdum ad uoluptatem, tertium ad ebrietatẽ, quartum ad inſaniam. In Iulij Pollucis theſauris adnotatum inuenimus, potum ultimum ἑρμεῖον appellatum, hoc eſt Mercurium: unde & Homerus,

ᾧ νυμφίῳ πατρὶ ἑρμείου.

id eſt, poſtremò autem libabant. Auctor Athenæus eſt: Mercurio, ſurgẽtes à cœna prolibare ſolitos, quia ſit ſomni præſes: poſterius uero, etiam Ioui πλείῳ: nam calicem Soteris Iouis inuenio item πλεῖον nuncupari ſolitum, quæ uox perfectum indicat & abſolutum, ut diximus. Ex his uero hactenus

hactenus prolatis lux infertur plurima Horatio in Carminibus, quem ab interpretibus multifariam eruditum conuelli ſæpe, animaduertas. Apud Locros Epizephyrios ſi quis medico nõ imperante ſalutis ergò meracius hauſiſſet, perinde ac capitalem admiſiſſet fraudem, morte ſcelus expiabatur: ita ſanciente Zaleuco. At Alcæus & comicus Ariſtophanes uino madidi pangendis inuigilabant poematis. Multiq; præterea uino ſe proluentes in hoſtem depugnarũt illuſtrius. Apud Maſsilienſes hydropotæ ſunt mulieres: in Mileto idem factitatũ, Theophraſtus ſcribit. Tametſi Mileſios dixit Demodocus, Non eſſe inſipientes quidem, ea tamen facere quæ agant inſipientes. Sicut inquit Moralium ſeptimo Ariſtoteles: Incontinentes, iniuſti quidem non ſunt, iniuriã tamen faciunt, ſed præter electionem. Apud Romanos uino abſtinet mulier libera, ut libro ſexto Polybius ſcribit, ſed ſerui quoq;. Item Ephebi omnes, ad annum uitæ triceſimum. Samagorij uini corylis tribus homines quadraginta, & eo plures, inebriari ſolitos, ſcribit Ariſtoteles. Sunt qui uniuerſim Italas mulieres uinum neſciſſe prodant. Romanas tamen paſſo uti ſolitas, refert Polybius. Thracum Scytharumq; proprium fuiſſe uidetur, capacius ingurgitare merum & ingentia exſiccare pocula. Id perobſcurè ſignificat Pollux libro ſexto, ubi ait, ἀμυσίζειν eſſe idem ferè, quod Thracum more bibere. Verbum id apud Plutarchum expoſitum inuenio pro eo quod eſt, multum ſineq; reſpiratione haurire, hoc eſt (ut ipſe ait) ἀθρόῳ τῷ ἀπνεῦσαι πίνειν. Hinc apud Horatium dictam puto Amyſtidem. Hic protinus ſciendum, πωπίνειν nõ permixtionem modò indicare, ſed & poculi gratuitum complecti munus. Anacreon,

ἀλλὰ πρόπινε ῥᾳδίνους ὦ φίλε μυρούς.

Quod eſt, χαρίζου. Sed & Demoſthenes patriam prodentes hoſtibus, πωπίνειν dixit. Erant & ueteribus pocula latiora, quæ uocant ecpetala, quoniã folia perampla dicuntur petala: cuiuſmodi pocula etiam nuncupantur patellia: ex quibus Alciphron, patellocharona concinnauit. Sed & capridij callopatira apud Athenæum legiſſe uidemur. Eſt autem capridiũ, à capro deminutum, quo nomine aprum intelligimus. Qui potus miniſterio præficiuntur, dici quidem œnochoi ſolent: in Neptuni tamen feſto etiam tauros ſcio appellatos. Helleſpontij, pincernam uocant epenchytem: at ueteres etiam ceryca, ut ex Homero liquet. Qui uerò œnoptæ nuncupantur, tres numero explorato res inſpectoresq; erant cœnarum, an ex æquo potaretur. Lychnos hi cœnantibus ſuggerebant, & thryallidas, id eſt ellychnia. Hos quidem etiam ophthalmos dixere, id eſt oculos. Vnde euophthalma dicuntur, quæ oculis arrident plurimũ: auctor Athenæus in Polyarchi diſſertatione, libro duodecimo. Quales uerò fuerint Scytharum in bibendo ritus, nec Plato ignoraſſe uidetur, quando Legum primo ſic ſcriptum reliquit: Sed de ebrietate quærendum (inquit) utrum ita uiuendum ſit, quemadmodum Scythæ ac Perſæ. Carthaginenſes præterea & Celtiberi & Thraces mero penitus utuntur, tam uiri quàm mulieres, atq; uino item ueſtes perfundunt, præclarum hoc & beatum uitæ genus exiſtimantes. De Scythis illud tamen commonuero quod ſcribit Maximus Tyrius: Scythas eſſe quidem hydropotas, quòd ſi ebrietatis uoluptatem requirant quandoq;, pyram conſtruere, in eamq; herbas conijcere odoratas, ac mox circũſtare & odorem uelut crateris hauriẽtes liquorem, fieri ebrios, quamobrem canere ac ſaltare. Perſæ uerò alijs utuntur delicijs, quamuis moderatius quàm iſti. Apud Phigalenſes in Arcadia fuiſſe ſacellum Dionyſij ἀκρατοφόρου, Pauſanias tradit. Illa porrò adnectamus capiti huic, etiam ſi excreſcenti nimium: inter uaſa uinaria recenſeri à Polluce, ſtamnium, cadum, cadiſcum, bicum, quem fuiſſe Homero incognitũ Euſtathius prodit: ſicut nec pytinas nouiſſe potuit. A bico, cuius meminit ἀναβάσεως primo Xenophon, arbitror fluxiſſe nomen nunc uulgò frequentiſsimũ: quanquã bicarium dicimus potius, quod eſt deminutum recta Græcorum forma. Sicuti etiam croſſum, quo uocabulo Venetijs in œnopolijs utuntur plurimũ. Bycium uitreum legimus apud Dioſcoridem libro ſecundo. Bicos tamen palmeos ſcribit Herodotus Hiſtoria prima, uino plenos Babylonem apportari ſolitos. ut uas capacius intelligere, neceſſe ſit: proinde Laurentius dolia reddidit. Erat & gaſter uas, & gaſtra fictilis Dioſcoridi. Sed gaſterium uocat Ariſtophanes, ſeruatq; adhuc nomen. Quanquam & gaſtera pro rapo dici legimus à lacedæ-

monijs: etiam si apud Bœotios brassicas ita nuncupari, Nicander putat. Scaphos denicq; cauitatem nauis uocat Thucydides, quam (inquit interpres) gastera dicimus. Cyprus & hemicyprus, uasorum ac mensurarum genera sunt, coquinariam facientibus perfamiliaria. Inuenio & ceraphium ab Homerico cornu, sed & bacaulium. Addamus illud quoq; cypellum dici à Græcis poculum, ὃδι τὰ ἴσω λύπλου, id est ad interna proclinatum innuensq;. Appellatur idem & amphicypellon, uelut undiq; intro inflexum. Sæpius nancq; ἀμφὶ præpositio circulariter signat, unde insula quandoq; legitur amphialos, & tonitru amphipyron. Certè deorsum adnuentes nubes, eadem etymi ratione, cyphela nuncupare, moris est. Aristoteles uerò mellis cellas amphistomos esse dicit, id est geminas: in una em̃ basi, seu interscpto duas esse cellas: sicuti (inquit) in amphicypellis, id est geminis poculis: una quidē intus, foris uerò altera. Ex quibus coniectatio est, esse idem amphicypellon & dicypellon, propter antithetos, id est oppositas fistulas & thecas mellis: tanq; uni modo basi, id est fundo, cypella incumbant duo, superne unū, infra reliquū, ut basis sit potui accōmoda, ubi usus uenerit. Pella uerò etiā phialam signat, qua uterentur in sacris. Quem pellam, in Theocrito nigram interpretantur: nam corporum superficiem, ubi sanguinis affluxu nigrescat, pellama, uel pelidnoma, id est πελίδνωμα, uocāt. Pisas deniq; apud Græcos dici inuenio τὰς ποπίσρας, id est bibulas, de uerbo πίσω, quod ποτίσαι signat. Quin & Pisam ciuitatem hinc dictam opinantur plerique, quoniam humectus sit locus, & aquæ cōtinens plurimum. Id autem genus loca uocāt Græci, τὰ πίσυ. Illud neutiquam prætereundum: iussulenta plerunq; de uasorum appellari nominibus, ut paropsidas & triblia: necnon in Plauto magidas & capidas.

Quæ esculenta quibus probarentur locis. Acipenser. Timallus piscis. Heliogabali gulosa inuenta. Epelane piscis. Tageniæ quid. Pyramuntes, & sesamuntes, & sesamis. Sal tragasæus. Cœna ὀψπλὶς. Enchrides. Encryphias panis. Copaides anguillæ. Sacrificia ex piscibus. Thynnæum sacrum. Cylabræ heroi in sacris salsamenta offerri solita. Strymoniæ anguillæ. Cœnas deorum quas intelligamus. Malca. Aphrogala. Decocta. Cap. VII

QVæ uerò ex esculentis in mensa usum haberent præcipuum, non ineptè in hac gulonia prouincia explicuerimus. Igitur ex freto murena primum à satrapibus eius procurationis tulit calculum: item Tartesica. Thynnus Tyrius eximiè laudabatur. Acipenser tanta fuit apud Romanos indicatura, ut conuiuio inferri cum corollis, ac præcinentibus consuesset tibijs, coronatis item qui gestarāt. Hunc Archestratus, qui Sardanapali instituta cōsectatus est, eundem galeo esse putat Rhodio, quanquā discriminanī insigniter. Appion grammaticus, in cōmentatione De Apicij delicijs, ellopem esse acipēserem credit. Cestreus quoq; laudis emeruit multum, de quo alibi copiose, ex Sciatho. Conchæ pelorinæ, un de fortè pòst nuncupatæ pelorides, de quibus Martialis,

Tu lucrina uoras, me pascit aquosa peloris.

Sed & Horatius, Lucrina peloris.

Teutlon, id est beta, ex Ascra: mænides, ex Lipara: gongyle, id est rapa, ex Mantinea: pectines, Methymnæi: galeus, Rhodi: psettæ, apud Eleusinem: apuę, Phalericæ: triglę, siue muli, in Ionia: anguillæ in Eubœa copaides, ut in Sicilia plotæ. Sed eam copaides prærogatiuam habent, ut ex eis præcipuas etiamnum dijs immolent Bœotij, uictimarum item ritu coronatas. Et in Lydia pisces sacrificari solitos, Varro scribit in Villaticis pastionibus. Verum, Neptuno quoq; thynnum immolare ad capturæ spem consuere piscatores: idq; sacrum Thynneum uocant. Quin apud Phaselitas Cylabræ heroi salsamenta offerri, accepimus. Celebratur & timallus piscis ex Ticino amne aut Atesi, cui à flore conciliatum creditur nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet suauitatem, Aut piscem olet, aut florem: quo pronuntiatum facetè est, eundem uideri odorem piscis, qui & floris sit. Illius enim specie nil gratius, nil suauitate iucundius, aut odore fragrantius. Quod ipsum in pisce contingit, quem Galli epelanem uocant, in Sequanæ ostio frequentem Rothomagū usq;, modicum alioqui, & squammis argenti

argenti modò nitescentibus: si in propinquo sit, putes uiolis te circumfusum. Cui rei grauissimus accedit testis Ioannes Seluanus Mediolani uicecancellarius, summę inter Gallos uir integritatis, & si quis alius rerum experiens, ac non doctrina modò eminentissimus, sed & doctorum in primis studiosus, uerum Christianæ religionis propugnator incomparabilis: quod in magna fortuna rarenter comperias. Mastycatum & polentatum excogitauit omniū princeps Heliogabalus. Quin & comedit sæpius ex Apicij æmulatione, ut Spartianus prodit, camelorū calcanea, cristas gallinaceis demptas uiuentibus, pauonum linguas & luscinarum: quòd qui his uescerctur, epilepsiam non sentiret. Hæc eo adnotaui libentius, quòd libro secundo Artis cabalisticæ à uiro traditum erudito est, Neminem unquam piscem in sacrificijs oblatum, audisse. Fuere porrò & Strymoniæ anguillæ insignes magnitudine, salsilago Thasia, item Thasiæ raphanides, caseus Cythnius & Siculus, sal Tragasæus. Sunt autem apud Troiam Tragasæ, à Tragæo ita nuncupatæ, cuius gratiæ Neptunus concrescere inibi salem iussit. Sed super hac re alibi quoq; facta mentio est. Apud Lucianū obseruauimus fuisse prioribus, ὀψπλὲς ὀνομαζομένου λειπτου, id est cœnam quæ diceretur absoluta, auis una singulis apponebat̃, item suilla caro, necnon leporina, & piscis quoq; ex tageno, id est sartagine, ut ipse interpretor. Nam in generibus panis recensentur & tageniæ, qui & enchrides uocantur: dum in sartagine coquerentur, infundebatur caseus, oleum, mel, sesama. Panis subcinericius dicitur encryphias, sesamuntes item in cœna fuere eadem. Hæ uerò placentæ erant ex sesamo & melle. Sicuti pyramuntes ex melle item ac tritico, quod πυρὸν uocant Græci, quamuis ab ignis figura putent alij dici, quæ à lato in acutum desinit. Pyrea uerò nemus est haud ita Sicyone dissitum, in quo Cereris fuerat sacellum πθοσκοίας, & Proserpinæ, celebritatem agentibus tantum uiris, sicut nymphona, id est νυμφῶνα, mulieres modò frequentabant, ubi Dionysij erat simulacrum & Cereris ac Proserpinæ, Pausania tradente. Sesamum intelligunt aliqui, uulgò quod dictitant risum. Sudas sesamunta distinguit à sesamide, ut sesamis sit, quæ & sesame, unde ducatur sesaminum oleum, quod & syinon apud eum est, quo Cyri perungerentur milites. Cœnas deorum apud Horatium secundo Sermonum intelligunt, quæ citra omnem sint solicitudinem:

O noctes cœnæq; deûm, quibus ipse meiq;
Ante larem proprium uescor.

Ad gulæ rationem pertinet adnotasse illud quoq;: ephthopolium dici locum in quo cibi distrahantur percocti. Et qui eo se fouent quæstu, nuncupātur ephthopolæ. Nam opsodædali dicuntur, qui obsonia uariè condiunt aut quærunt. Gastrologi, qui de uentris ratione disserunt, & inde gastrologia. Denique septimo Therapeutices Galenus, melcam & aphrogala inter ganeata in Vrbe cibaria recenset.

Catonis, Periclis, Heliogabali qui Alagabalus uel Eleagabalus de cōuictu sententia. Lactaria quæ. Agalacta. Pometa. Pomarij. Pentapharmacum conuiuium. Conuictorum numerus. Musæ olim tres. Charmum Syracusium in singula quæ apponerentur, uersiculos primum concinnasse. Martialis districha quam habeant argumenti originem. Cap. VIII

MEnsam M. Cato maximè amicorum parentem atq; procreatricem existimauit. At Pericles omnem cœnarum apparatum, & id genus beneficentiam facilè perpetuoq; contempsit ac reiecit, ut tam longo tempore, quo in republica est uersatus, nunquam apud amicum cœnarit, præter quàm Euryptolemo nuptias celebrante, & id quoq; eatenus, ut peractis libationibus, mox abiret. Siquidem animorum elationi magnitudiniq; deprimendæ aptissimum esse conuiuium, sanxere nonnulli: quando inibi grauitatis seueritatisq; expectationem seruare, uel difficillimum sit. Sed enim Imperatori Heliogabalo, siue is sit Alagabalus, uti uetera præferunt numismata, quandoquidem Syrorum uidetur uox, apud Dionem tamen Eleagabalum legimus locis aliquot, citra flatilem omnino: huic inquā Heliogabalo nulla fuit uita, nisi in uoluptatis nouæ exquisita ratione, ut etiam æstiua conuiuia coloríb. exhiberet, ut prasinum quandoq;, alias uenetū, & omnino reliquos

ostentaret. Primus etiam schematibus libidinosissimis inquinata ex argento uasa iussit apponi, ac ex piscibus isicia fecit primus, ex ostreis quoque ac liostreis, id genus item aliis. Vilioribus amicis solles pro accubitis sternebat, eosq; reflabat, prandentibus illis, ita ut plerunq; sub mensis repente inuenirentur prandentes. Dulciarios lactariosq; habuit eiusmodi, ut quicquid ex diuersis edulijs coqui exhibuissent uel structores uel pomarij, illi modò ex dulcibus, modò ex lactarijs præberent. Lactaria obiter intellige, quæ nunc semidoctũ uulgus lacticinia uocat. Pomarios item apud Horatiũ inuenias,

Hic simul accepit patrimonij mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps
Mane domum ueniant.

Pometa uerò apud Palladium. Agalacta uerò pascua nuncuparunt ueteres medici, lacti minus accommoda: nam herbis lactis aliquo modo naturam immutari, traditũ est. Simonides in eum qui in conuiuio pertinacius taceret, ἀ μὴν inquit ἠλίθιός ἐ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς, ἀ δὲ σοφός, ἠλίθιον. Auctor Spartianus est, Aelium Verum imperatorem omnium primum excogitasse tetrapharmacum, seu potius pentapharmacũ, quo postea semper sit usus Adrianus. Cõstabat id sumine, phasiano, pauone, crustulo, aprugno siue perna. Sicuti in Adriano idem commeminit. Heliogabalus pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura ueneta comedit. Idem rerum pretia conuiuiorum esse orexin astruebat. Obiter, hic Heliogabalus est quem scribit Dion, esse nuncupatum uariè: nam & Abitus dicebatur & Pseudantoninus, Assyrius quoque ac Sardanapalus: postea quàm uerò trucidatus in Tiberim est proiectus, etiã Tiberinus. Omnibus (inquit Varro) numeris absolutum conuiuium est, si belli conueniant homines, si locus sit nõ ingratus, si temporis sit habita ratio, si non negligens apparatus. Nec illud omiserim, diuitum plerosq; domos struxisse quandoq; πριακοντακλίνους, in quibus uel triginta sterni lectuli ualerent, & eo plures quoq;. Id quod in Symposiacis improbat Plutarchus, conuiuia id genus, ἄφιλα uocans, & ἄμικτα, id est citra amicitiam & communionem. Quæ panegyriarchum uerius requirant, quàm symposiarchum. Olim non plures tribus coisse conuiuas, testatum Annalibus est: quando nec plures initio creditas esse Musas, relatum Pausaniæ monumentis scimus, meleten, mnemen, aœden, hoc est meditationem, memoriam, cantilenam. Archestrati poetæ etiamnum supereſt in ea re decretum, Conuiuæ aut tres, aut quatuor, aut nõ plures quinq; sunto. aliàs manipularium, & rapto uiuentium conuentus fuerit. Iulius Capitolinus in Vero, eius tale fuisse conuiuium prodit, ut in eo duodecim decubuerint primum. Quanq; de conuictorum numero iactatum uulgò non sumus nescij: Septem cõuiuium, nouem conuitium. In Platonis Sympoſium octo coeunt & uiginti. Quinarium numerũ quan doq; placuisse, libro primo auctor Athenæus est. Denarium autẽ Iliados secundo com probasse Homerus deprehenditur, ubi in decadas distribuit rex cõuiuas, quoniã plures discumbere, non ferè moris esset, uti docuit Eustathius. Nam & Pythagoricis conuiuijs nõ interfuisse plures, illustris auctor prodit Iamblichus. Postremò scitu dignum illud quoq;, Charmum Syracusium, ut scribit Athenæus, in singula quæ apponerentur, uersiculos primum concinnasse, ac parœmias, uti est de piscibus illud,

ἥκω λιπὼν ἀιγαῖον, ἁλμυρὸν βαθῶ.

id est, uenio Aegæum linquens salsam profunditatem. Vnde Martialem arbitror argumenta mutuatum. Illa uerò huius pragmatiæ felix fuerit coronis, quod ex Xenophontis est Sympoſio, sublatis mensis, consuesse uereres prolibare dijs καὶ παιανίζειν.

Fori uituperatio. Super multiplici Athenienſium foro aliqua. Parabysto, & trigono. Batrachium unde, ac puniceum. Batrachis quid. Batrachos morbus. Heliæum. Palladium forum cur diceretur. De Palladio plura. Pesinus ciuitas unde. Cap. IX

EOrum Anacharsis Scytha ad fallendum inuicem atque ad dandas auaritiæ manus destinatum locum esse dicebat. sed & Moderatus Columella, Ne caninum quidem (inquit) sicut dixere ueteres, studium præstantius est locupletissimum quenq; allatrandi & contra innocentes, ac pro nocentibus neglectum

ctum à maioribus, à nobis etiam concessum intra mœnia & in ipso foro latrocinium. Quod nisi cupedijs suffarcinatus, & ferentarijs onustus libellis pergas, quibus dorophagos expleas, sordidosq; ac nummarios, luditur opera. Ineſt echeneis, ruant licet procellæ, domatur mundi rabies, infrenatur impetus. Academicis & cunctatore ipso Fabio dicas omnia cunctatiora. Plutarchus item in libro De fœnore, esse forum dicit ἀσεβῶν χώραν, id est impiorũ regionem. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse, forum muricibus sternendum. Quo fit, ut deformari fœdius posſit Marcellus Octauia Augusti sorore genitus, à quo fuisse inumbratum in ædilitate forum, ut salubrius litigantes consisterent, Plinio tradenti credimus. Auctor Pausanias est, fuisse Athenis fora nonnulla ignobiliora, quæ parabyston uocarent, ac trigonum. Alterum ab obscuro urbis loco, in quo situm erat, nuncupatum, & minimæ quæq; agebantur lites. Alterum uerò à figura. Parabyston Græci absconditum, & latens dicunt, παρὰ τὸ βύω, quod signat claudo. Vndecim in eo iudices sedebant, uideturq; duplex fuisse parabyston, medium & maius. Lysias maioris mentionem facit. Sed fuit & nymphicus hoc est sponsalis lectus, qui uocabatur parabystus, cuius commeminit Hyperides ἐν τῷ ὑπὲρ Φιλίππου. Batrachium uerò forum ac puniceum à coloribus appellationem trahunt. Nam etiam si apud Chymistas est batrachium, ex latice diuino computrescente proueniens, in auri confectione miraculi præcipuè memorati, specie ranunculi, ueneno uis tanta, uti halitu etiamnum solo perimat. Id ab effectu etiam chrysocollam nuncuparunt: quin ubi tument sub lingua uenæ, genus mali uocatur batrachos. Erat tamen batrachium coloris item species, quo ante inuentas personas faciem obungebant, unde & batrachis inter floridi coloris enumeratur indumenta. Omnium uerò maximum, quo frequentiores conueniebãt, heliæum nuncupabatur. Fuit & palladium forum, in quo de percussoribus cognoscebat. Demophoontem quoq; primũ pœnam luisse, palàm est. Sed quo crimine, incertum. Cur diceretur Palladium, explicant Græci: à Troiæ captiuitate Argiuos quosdam cum Palladio ad Phalerum appulisse, quos quum incognitos peremissent indigenæ, mox admoniti qui forent, mandantes humi palladiũ inibi erexere, atq; institutum, ut de cædibus non sponte perpetratis quæreretur, id est περὶ τῶν ἀκουσίων. Dignũ uerò scitu, ab Pherecide Palladia dici simulacra omnia ἀχειροποίητα, id est non manu conformata, sed & omne in terram deiectum cælitus: cuiusmodi certè Mineruæ fuit simulacrum, cubitorum trium & ligneum, in Phrygiæ urbem delapsum, unde adoptatum loco Pesinuntis nomen, quod Diodorus scribit & Dion. Etiam si tradant alij, uti notatum comperi apud Herodianum, dici Pesinuntem, quia inibi conciderint multi, depugnantibus Ilo Ganymedis fratre ac Tantalo, qui Ganymedem rapuerat. Sed nec Mineruæ simulacrum illuc deiectum tradit Herodianus idem, uerum magnæ matris. Ioannes Antiocheus missum cælo Palladium prodit, ac philosophũ Asium ex horæ notatione, quam horoscopum uocant, mathematicè prædixisse, nunquã ciuitatem eam in prædam cessuram, ubi id seruaretur intactum καὶ ἄσυλον. Traditum ab Apollodoro est, Ilum postea quàm Ilium cõdidisset bouem insequutum optasse, ac deos comprecatum, ut signum obijceretur aliquod, tuncq; oblatũ ei Palladium, quod trium fuerit cubitorum, dextra tenens hastam, colum læua cum fuso. Non negligendum porrò quod scribit Procopius, apud Beneuentum esse ab Diomede traditum Aeneæ Palladium. Quoniam de morbo sciscitanti redditum foret oraculum, non prius ex morbo conualiturũ, quàm Troiano cuipiam Palladium restituisset. Vbi autem lateat id nunc, inquit, haud norunt Romani. Simulacrum ostendunt tamen lapideum in Fortunæ fano ante Mineruæ statuam æneam. Id uerò præliantis imaginem præfert & hastam euibrantis. Nec Græcam facit uisitationem, sed Aegyptiam. Memoratur id quoq;, Constantinum imperatorem simulacrum hoc Byzantium tralatum in foro ab eo nuncupato defodisse.

De foro Theſſalico & Persico: item uenalium. Quid cyclos, & cinclides, & cancelli. Interim quid apsis. Episotron. Itys. Apsimachia. Trapeza. Cindalus, cindalismus, passalus. Clauo destinare, & à clauo demere quid sit. Triplex Romæ forum. De Menianis, & Menia columna, & solarijs. Protecta.

Protegere quid. Proiecta. Immissa. Promercale. Cap. X

SItum est quod Aristoteles docuit Politicorum septimo: Struendum in ciuitatibus forum, cuiusmodi in Thessalia, quod dicebant ἀγορὰν ἐλευθέραν, hoc est liberum forum. Id opinor, quia esset ab omni mercatu purum. Nec eo agricolæ opificesúe, aut id genus alij, commeandi ius haberent, nisi accersente magistratuum aliquo. Eum locum putat Aristoteles θύραιον, id est gratiæ maioris, ἐκὰ τὰ γυμνάσια ἔχει πρεσβυτέρων, id est, si & seniorum habeat gymnasia. Forum eiusmodi fuisse apud Persas Xenophon scribit, ubi regiæ essent ac principia alia. Esse quoq; in quatuor distributum parteis: quarum esset una puerorum: alia puberum: uirorum tertia, qui perfectam ætatem iam agant: quarta eorum, qui iam emeriti sint, legeq; singulos eorum suis adesse locis solitos. Pueros quum primum illuxisset, eodemq; modo perfectæ ætatis uiros: at seniores, quum per ociũ cuiq; licuisset, exceptis cõstitutis diebus, quibus adsint, necesse est. Forum autem uenalium Græcis dicitur πρατήρ, λίθος, πωλητήριον, hoc est prater, lithos siue lapis, poleterium. Apud Herodotum etiam praterium. In noua comœdia cyclos dici inuenio, loca ubi uenderentur mancipia. Fortè etiam ubi & uenalia reliqua. Est autem cyclos propriè quidem circulus: unde Pausanias, Est (inquit) apsis: ligneus rotæ cyclos: quo is ambitur ferrũ uocatur episotron. Sunt & in retibus apsides, ideſt curuamina & ulnæ. Apud Homerum, apsis etiã dicitur ἰτὶς. Apsimachia Plutarcho in Lycurgi uita, & Appiano esse uidetur tumultuantiũ pugna. Sunt qui eo nomine præludium pugnæ intelligant. Apsidas porrò Græci dicunt, quos Latini arcus, surrigi imperatoribus solitos. Sed & pontium fornices eodem censentur nomine. Locus uerò quem inscenderẽt uenalitij, dicitur ab Aristophane trapeza, hoc est mensa. Porrò fori iudicialis fores scribũt Græci cinclidas uocari. Cyndalos uerò quidam clauos dicunt, & cyndaloplitas clauiculos. Fuit & ludi genus cyndalismus, quem clauis exercebant, quos passalos, siue pattalos Græci quoq; uocant, nato inde adagio de ijs quæ negligentius curantur, πασσάλῳ ἀναρτᾶσθαι, id est clauo destinare appendereq;. Sicut quæ amplius curanda censemus, à clauo demere: quod ex Eustathij thesauris est. Verum ad cinclidas redeo, quas Romani cancelotas uocant, uti adnotant Græci. Erant quidẽ in foro cancelli, Cicero pro Sestio, Tantus ex fori cancellis plausus excitatus, ut nunquã maior consensio, aut aperтior. Hinc honestissima metaphora dictum ab eodem pro Quintio, Et me facilè uestra existimatione reuocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipsi circũdedi. Et quoniã in Romanos incidimus, sciendum, triplex olim fuisse in Vrbe forum, quod Seneca scribit: sic enim libro secundo De ira, inuenimus adnotatũ, Adijce nunc publica periuria gentiũ, circumscriptiones, fraudes, inficiationes, quibus trina nõ sufficiunt fora. Hinc certius illud Martialis percipitur,

Atque erit in triplici par mihi nemo foro.

Quartum addidit Traianus: meminit Sextus Aurelius, & significat Martialis idem,

Et fora tot numeras Iane, quot ora geris.

Traiani forum scribit Ammianus Marcellinus, fuisse singularem sub omni cælo structuram, ac ut opinamur (inquit) uel numinum assensione mirabilem. Id quum Imperator Constantius spectaret, hærebat attonitus, per giganteos cõtextus mentem circumferens, nec relatu effabiles, nec rursus mortalibus appetendos. Transitorium forum à Domitiano comparatum, Eusebius scribit, id à Tranquillo methodium dici, suspicantur aliqui, quod Traiano struente, cessarit. Sed de hoc plura mox. Meniana fuisse in foro unde spectarentur ludi, non ferè est qui nesciat. Eadem & solaria nuncupabant. Vnde ad solarium uersari, eleganter scitèq; de eo dicitur, qui spectacula frequẽter inuisat. Cicero pro Quintio: Vixit (inquit) semper inculte atq; horride, natura tristi atq; recondita fuit: non ad solariũ, non in campo, non in conuiuijs uersatus est. Solaria uerò dici Meniana, Hieronymus scribit. De Menianis Labeo digestis De uerborum significatione: Proiecta (inquit) ea sunt, quæ ita prouehunt, ut nusquam conquiescant, cuiusmodi sunt meniana & suggrundia: quæ uerò aliquid habent, ubi conquiescant, immissa, non proiecta uocantur, ueluti tigna & trabes quæ immittantur. Protecta legimus quandoq;

quandoq; loca in domibus surrecta, unde spectare licet: ab protegendo, ideſt porrò tegendo: siue tectũ proficiendo. Id enim Ciceroni in Topicis protegere est. Sunt tamen solaria etiam horologia, necnon uectigalia, quæ pro solo penduntur, apud Iureconsultos, titulo Ne quid in publico fiat. Columnam Meniam Pædianus intelligit à Menio dici, qui quum domum uenderet Catoni & Flacco censoribus, ut ibi inædificaretur basilica, ius sibi columnæ unius exceperat, super quam tectum proijceret, unde ipse ac posteri spectarent gladiatorium munus, quod tum in foro dabatur. Commeminit Marcus Tullius Actione in Verrem prima. Quanquam ænea inibi modo columna scribitur. Sicuti apud Plinium libro septimo: A columna (inquit) ænea ad carcerem inclinato sydere, supremam pronuntiauit. Sed & libro trigesimoquarto Plinius idem: Antiquior (inquit) columnarum celebratio, sicut C. Menio, qui deuicerat priscos Latinos. Verum redeo ad institutum, si illud non neglexero: promercale in uænalium ratione dici, quòd extra domesticum usum redundans uænui proponitur.

Forma fori Græca & Italica. De triuio & basilica, & quid sit basilicam habere. Ciceronis locus aperitur. Viæ basilicæ, prætoriæ, consulares. Cap. XI

GRæcorum fuisse moris, Vitruuius scribit, forum quadratum constituere, duplicibusq; porticibus, crebrisq; columnis, et lapideis ac marmoreis epistylijs exornare, in contignationibus ambulationes facere. Sed Italiæ (inquit) non eadem fuit ratio: nam à maioribus cõsuetudo tradita est, gladiatoria munera in foro dari, proinde spatiosiora distribuebant intercolumnia. In porticibus argentariæ tabernæ, menianaq; superioribus coassationibus collocabantur. Forum autem, quod uocant Argentarium, omnium fuisse præstantissimũ, conuenit. Triuium & forum sola uidentur amplitudine differre: est siquidem triuium, pusillum uelut forum. Platonis in hoc extat decretum, ut in triuio spatia fiant, quò nutrices conueniant cum pueris, sintq; unà. Credo, quia pueri ualidiores redderẽtur, usu auræ liberioris: & nutrices laudis studio, essent lautiores, & minus inter tot eius ipsius rei obseruatrices errarent negligentia. Inuenio in literis, basilicarum loca foro adiuncta quàm calidissimis partibus fuisse, ut per hyemem sine molestia tempestatum, se conferre in eas negotiatores possent. Cæterum basilicam principio fuisse locum constat, quo sub tectum ad ius dicendum principes cõuenirent. Cui loco dignitatis gratia additum erat tribunal. Post id, quo esset ea quidem laxior, primarijs tectis non sufficientibus, circumaddidere porticus patulas intrinsecus hinc atq; hinc, primũ simplices, mox etiam duplices. Addidere insuper alij secundum tribunal, transuersamq; alteram ambulationem, quam causidicam nuncupamus. Quod illic rhetorũ turmæ, causidiciq; (ut uerbo utamur uulgò frequentissimo, ut docuit Quintilianus) uersarentur. Erat porrò persimilis templo basilica, proinde compari ferè modo exornabatur. Elegantissimum illud Ciceronis est ex primo Epistolarum ad Atticum, De pangendo quod me crebrò hortaris fieri nihil potest, basilicam habeo, non uillam, frequentia Formianorum. Videtur autẽ adagij ratione dici, ut ad quem multi passim confluant consultandi, uel quid eiusmodi faciendi causa, basilicam habere uideatur, non domum, quæ domesticis solum ferè patet. Sunt enim qui partem fori, basilicam accipiant, ad quam scalis pateat ascensus, ubi agitarentur iudicia: indeq; irrepsisse nomenclaturam, quoniam τὸν βασιλέα iudicem intelligant Græci, astipulatu etiam poetæ Hesiodi, ἀωροφάγους nuncupantis βασιλῆας. Hinc & basilica celebratur Iulia, centumuiralibus causis dicata: unde & Martialis,

Et intranti Iulia tecta placent.

Basilicas uias, nostri prætorias interpretantur, & consulares: nam quod magnum est, basilicum dicitur.

Statuæ in foro Euclíæ, Mercurij, Marsiæ, Iouis, Hermæ, Hermocopidæ. Cochlides. Forum clarium, albanum, transitorium, methodium. Meta sudans in Vrbe. Hippodamia forum. Quid odeum, phoros, phorologi, practores, phormus. Cur Protagoras dictus sit Phormophorus. Psiathi. Phormisium. Phormio unde. Interim de Pythagoræ ac Alcibiadis statuis Romæ. Quintiliani locus ex libro primo enarratur, emendaturq;. Cap. XII

NEc illud relatu indignum, apud Bœotios & Locros aram ſtatuamq; in foro quolibet Euclíæ dicatam fuiſſe, quam plerique uel apud Sophoclem Dianam putant, nonnulli Herculis filiam: & Myrtus, id eſt μυρτοῦς, ex Menœtio natæ, ac Patrocli ſororis: quæ quum uirgo dèmigraſſet è uita, gentibus illis eximiè religioſeq; culta eſt. Quin ſponſi ſponſæq; prius q̃ nuptiæ conficerentur, ex more illi rem diuinam obibant. Nam de Marſiæ ſtatua in liberis ciuitatibus, quum alij, tum Seruius commeminit, & Seneca De beneficijs ſexto: unde prodijſſe illud Martialis coniectant eruditi,

Ipſe poteſt fieri Marſia cauſidicus.

Hunc uerò ἀναβάσιος primo Xenophon prodit, cum Apolline de ſapientia in certamen auſum prodire, à deo ſuperatum ac nudatum pelle, quam in antro appenderit is: unde Marſias fluuius ex re nuncupatus ſeſe proferat. Fori quoq; medio in Græcia plerunq; Mercurij ſtatua excitari conſueuerat, quem inde appellabant ἑρμῆν ἀγοραῖον, id eſt forenſem Mercurium. Sed & Iouis fuit id cognomentum eodem ſtantis loco alicubi, & iuxta Herodotum in Sicilia. Id uerò inſtitutum Euſtathius putat, quia diuinum quiddam eſt, conſultationi deſtinatum forum. Credebatur ſiquidem orationis deus ac ueritatis Mercurius, quo nomine ſtatuas eius quadratas, κὰι λυβοειδεῖς, id eſt cubica ratione conformabant, innuentes, ſchema id genus in quamcunq; decumbat partem, rectum ſtare, κὰι βάσιμον. Identidem oratio ac ueritas undecunq; ſibi eſt aſſimilis. Contrà eſſe mendacium, πολύχρωμα κὰι πολυμιδεῖς. Hermocopidas in Atticorum nominum σωαγωγῇ, Pauſanias ſcribit nuncupatos, qui Mercurij ſtatuis quas hermas dicunt, collum & pudenda præcidiſſent. Meminit hiſtoria ſexta Thucydides. Legimus in Græcorum theſauris: reddito Romanis oraculo, prudentiſſimi ac fortiſſimi Græcæ gentis ſtatuas erigerẽt, in foro mox Pythagoræ ac Alcibiadis ex ære dedicaſſe iconas. Fuit Romæ Traiani forum de quo diximus, regione octaua, cum templo & equo æneo ac columna cochlide, cuius erat altitudo centum & uigintiocto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinq;, feneſtellæ quadragintaquinq;. Præterea forum Spartæ fuiſſe legimus in Plutarchi monumentis, Clarium nuncupatum: ſicuti Capuæ Albanum: quod Maximus docuit Valerius libro nono, & ſecunda in Rullum ſignificare Cicero uidetur. Tranſitorium forum lector accuratus apud grammaticum etiam Seruium reperiet. In quod libro ſeptimo, Iani ſimulacrum quod inſtituerat Numa, tralatum fuiſſe ſcribit. Quum in Antonio philoſopho Iulius Capitolinus ait, Statuas in foro Vlpio collocatas, ſunt qui Tranſitorium intelligant, quod & Traiani nuncupetur. Nonnulli putant, id etiam dici Neruæ forum: quoniam in Alexandro Cæſare ita Lampridius ſcribit, Statuas coloſſeas uel nudas, pedeſtres uel equeſtres diuis Imperatoribus in foro diui Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit cum titulis & columnis æneis. Alibi idem auctor, In foro Tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis atq; humidis lignis fieri iuſſerat, necauit, præcone dicente, Fumo punitur, qui uendidit fumum. Euſebius methodium forum enumerat, de quo diximus (ſic enim legebat Domitius, etiam ſi non ſatis conſtat ſibi, ut ex Commentario eius tertio in Syluas Papinij patet) impreſſi codices apud Euſebium præferũt odium, non methodium: ſicut apud Dionem quoq; in Adriano, etiam ſi methodium transfert Merula. Erat autem odium, id eſt ᾠδεῖον, imagine theatri locus: in quem deferebantur poemata, prius quàm in theatro recitarentur. Theatrum fuiſſe Odium, Pauſanias ſcribit, prope quod uiſeretur enneacrunos fons, Piſiſtrati opus. Meta uerò ad methodium pertinet nihil: in Epiſtolis ad Lucilium Seneca, locum in Vrbe recenſet, quem dicerẽt Metam ſudantem. Erant autẽ metæ, ſiue metulas malis, lapides coni imagine quadam prominentes. Fuiſſe in quarta Vrbis regione, ſignificat P. Victor. Senecę uerba ſi quis expetat, hæc ſunt: Eſſedas tranſcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium uicinum, aut hunc qui ad Metam ſudantem tubas experitur & tibias, neq; cantat, ſed exclamat. Et quia de ſtatuis in foro ſurrigi ſolitis facta paulò antè mentio eſt, addamus & id, Quintiliano laturi opem, decurtato ſæpius & labefactato: in foro item ſtatui columnas, fuiſſe ueteribus celeberrimum: quod ex trigeſimoquarto Plinij liquet, tradentis

C. Duellio

C. Duellio, qui de Pœnis naualem primus triumphum duxit, quiq; mox cõtracta uoce dici Bellius cœpit, columnam excitaram, quæ (inquit) etiã nunc eſt in foro. Proinde libro Fabij primo De orthographia, ſic lego: Quod manifeſtum eſt etiam (inquit) ex columna roſtrata, quæ eſt Duellio in foro poſita. Et ſic etiamnum codices præferũt ueteres: quanquam modò, Iulio in foro legatur. Xenophontis quoq; illud ex quarto Rerum Græcarum relatu non indignum: mortis terrore confugiſſe nonnullos Corinthi ad deorũ ſtatuas, quæ in foro ſurrectæ erant. Nam & Athenis aræ duodecim deorum in foro ſtabant, ut auctor eſt Thucydides. Illud poſt multa non negligendum, forum à pleriſque ueterum, genere pronuntiari maſculino, & eſt in Canonicis decretalibus De uerborum ſignificatione, obſeruatum. Sed & Græci ita dicunt, φόρος, ſi paroxytonon ſit. Nam ubi ὀξυτονεῖται, ideſt in poſtrema recipit accentiunculam, uentum ſignat proſperiorem. Superiore autẽ modo, etiam triburum: unde & phorologi, qui id exigunt: ſed eos etiam practoras dicunt. Nam Thucydidi ſunt hellenotamiæ, qui ab Græcis collata excipiunt tributa, cuſtodiuntq;. Phormus uerò, nil ad fori rationem: ſignificat tamen Herodoto uerbum id, ſportam ferè, aut cophinum. Nam & Protagoras philoſophus fuiſſe phormophorus traditur, ideſt ſportulifer. Verum & pro tegete, nomen quandoq; auditur id: ſiquidem φορμοκοιτῶ eſt, ſuper ſtoriis dormio. Apud Thucydidem hiſtoria quarta, ſcriptum aduertimus, φορμηδὸν ὧν ἀμάξας. Id exponens interpres, uelut ſi (inquit) phormos quis attexat, quos dicunt pſiathos. Hoc uerò libens adnotaui, quoniam ambiguum ſcio uideri apud Laertium in Menedemo, quum ait, le ctulis æſtate pſiathos, hyeme ueruecũ pelles inſternebãt. Hinc pſiathoplocos, ſcimus appellari, qui tegetes id genus implicant. Sunt qui ſchœniam, ideſt iuncum interpretentur pſiathum. Significat autem Thucydides currui iniectos phormos nunc in longum, nunc tranſuerſim. Dioſcorides primo Medicinæ pſiathon nominat uetuſtum. Phormiſium pro muliebri pudẽdo poſitum inuenimus. At fiſcus ſparteus (inquit Donatus) & nauticum ſtramen, nuncupatur phormio, uel phormus: cuius rei uel capacitate uel utilitate, paraſito inditum nomen Phormioni apud Apollodorũ. Vlpianus Digeſtis De fundo inſtructo legato: Acetũ (inquit) quod extinguendi incendij cauſa paratur, item centonas, perticas, ſpongias, amas, ſcopas, phormiones contineri, Pegaſus ait. Forum deniq;, ingeniorũ theatrũ dici rectè, auctor M. Tullius eſt. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, à Mileſio Hippodamo, qui Piræũ ſtruxit: meminit Demoſthenes. Sed ἱπποδάμειον ἀγορὰν nuncupat Rerum Græcarũ libro ſecũdo Xenophon.

Matrimonium de naturæ profluere inſtituto. Clariſſimæ fœminæ quæ intelligantur. An in CHRISTI fide matrimonium omnino probabile ſit. Virginitatis laus: interim de Mithra, & Erichthonio. Caput XIII.

QVoniam de re uxoria multæ atque interim contrariæ ſententiæ proferri ſolent placitum in præſentia eſt conſectari, quæ ſuper ea re, diuerſiſſima lectitando quandoq; congeſſimus. Primumq; ingerit ſe nobis, quod primo De legibus Plato, quum de Venereis rebus loqueretur, ſanxit: Coniunctio (inquit) maris & fœminæ, legitima naturaliſq; eſt, utpote à natura ad liberorum procreationem conceſſa. Eſt quippe in anima communior poteſtas quædam, in cuius ueniunt participatum animantes uniuerſę. Ea uerò altrix cenſetur uis, unde uelut ex fonte prorogatur uita. Huius uerò ſunt effectus tres, ſiquidem alit, auget, compar ſibi progignit quæ. Sed enim ultimum hoc priorum ferè ſcopum habet. Id uerò uiuentibus cunctis, naturæ habitum modo non egreſſis perpetuum eſt. Ni ſpontiua pergas obijcere, aut quæ arte quapiam naſcendi auſpicantur primordia: nil enim æquè dictat natura, quàm aliud quale ipſum eſt, producere: nititur enim ſummis uiribus inſita poteſtas, ut ſe ad effigiem quãdam & imaginem immortalitatis & diuinitatis componat. Vt quoniam corruptioni obnoxiũ idem numero animal nequit perſeuerare, ortu uicario mortalitati, qua fieri poteſt & patitur ratio, adminiculetur, ac uelut tibicinibus præfultam ab occaſu uendicet. Hac uerò in parte memoranda protinus Platonis præcepta ſunt, quando philoſophus is, in ea quam conſtituit republica legem fert, qua ſancitur, Ne quis ducta uxore, liberis poſt decennĩ operam det, ni forte præſtituta idoneaq; etiam

num

num desit proles: hanc uerò statuit, marem & fœminam. Quòd si pestilens tabes hanc absumpserit, aut cæsa fuerit in prælio, legum scita tuentib. prorogandi ad hæc sarcienda tempus elargitur. Clarissimarũ fœminarum nomine (inquit Vlpianus) senatorum filiæ, nisi quæ uiros clarissimos sortitæ sunt, non habent: fœminis enim dignitatem clarissimam tribuunt mariti. Porrò qui amplius efferre matrimonium laudibus gestiunt, non ex Plutarcho tantum proferunt, id esse λεσμὸν φιλότητος ἀσφαλέστατον, id est iuuentutis uinculum tutissimum: sed & primam Dei sententiam aduocãt, Propter quod relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Cui Euangelicum succinere illud uidetur, Quod deus coniunxit, homo non separet. Item, Crescite & multiplicamini. Accedunt sanctitate illustrium uirorum exempla, qui ex matrimonio liberis susceptis, laudi calculum adiecisse, animaduertuntur. Præstò est apostoli quoq; Pauli, gentium magistri sententia, qua honorabiles pronuntiantur nuptiæ. Quid, quod ueteri Romanorũ ritu sancitum ita inuenimus, Flaminem demortua uxore flaminio solitum abire. Quod (uelut prodidit Teius) ducentis uxorem οἰκίαν τέλαον, id est integra domus est. Eius autem qui ducta sit exutus, οὐκ ἀτελὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ παμπληρωμένον, id est non imperfecta solum, sed decurtata omnino & oblæsa. Nam & Iuno hinc πλεία dicitur apud Aeschylum,

ἥρα πλεία ζυγὸς ἄυναλος θαλάμων.

Sic & in Nemæis apud Pindarum, quando dicitur eadem gamelia & zygia: quin & nuptias item πλείας rectè nuncupamus, quòd uitæ conciunet perfectionem. Nam ut Moralium octauo prodit Aristoteles, Viro & uxori secundum naturam inesse amicitia uidetur: siquidem homo natura coniugale amplius est, quàm ciuile, quanto prius & necessarium magis est domus, quàm ciuitas, & animalibus procreatio communior, & in reliquis utiq; societatis hic est finis: coniugia uerò subeunt homines non sobolis modò gratia, sed eorum item quæ ad uitam conferunt, quamobrem amicitiæ huic emolumentum inest ac uoluptas. In Antigone apud Sophoclem nymphica nominantur τέλη. Et interpres adiecit, eos qui uxorem ducãt, uocari πλείους. Alij uerò (inquit Hieronymus) sirenum cantus ista putant, & fabulas obturatis præfarctisq; pertranseundas auribus: quibus CHRISTI obiectant antidotum, protinusq; suo se gladio iugulant. Et magistri gentium eiusdem de matrimonio hanc proferunt sententiam ex illius reconditis thesauris: à Corinthijs quæsitum ex eo fuerat, Ecquid post CHRISTI fidem cælibes esse deberent, & continentiæ causa quas haberent uxores, dimittere. Respondens Paulus: Bonum est (inquit) homini, mulierem nõ tangere: propter fornicationes autem unusquisq; habeat uxorem, unaquæq; uirum suum habeat: hoc autem dico ex indulgentia, non ex imperio, Volo enim omnes homines esse, ut meipsum. Et mox: Si autem se non continent, nubant: melius est enim nubere, quàm uri. Aduertenda uerò Apostoli prudentia: non dixit, Bonum est uxorem non habere: sed, Bonum est mulierem non tangere. uelut tactus quoq; non citra periculum admittatur, ut quæ uirorum pretiosas illaqueet animas, quæ adolescentium auolare corda faciat. Alligabit quis in sinu ignem, & non comburet? aut ambulabit super carbones ignitos, & non ardebit? Poetarum concinunt fabulæ, Mithram & Erichthonium, uel in lapide uel in terra de solo æstu libidinis esse generatos. At Ioseph, qui Aegyptiæ tactum reformidauit, ac ut lut rabidissimæ canis morsum refugit, ne paulisper serperet uirus: etiam uestem quam ea tetigerat, perinde ac pestiferum imbibisset succum, confestim abiecit. Quod autem dictum est, Crescite ac multiplicamini, ac replete terram: necesse fuit, prius plantare syluam & crescere, ut esset quod mox excideretur. Quod uerò ait, Replete terram: illud altius intuentibus præmonstratur, nuptijs terram utiq; oppleri, at uirginitate paradisum. Nuptias scimus honorabiles, & torum immaculatum: sed ita ut præstet uirginitas & micantius uibret. Argenti nitorem matrimonium præfert: uirginitas rutilantis auri radios imitatur. Rectè quidem Verus Imperator esse uxorem, dignitatis non uoluptatis nomen, dictitabat. At illustrior semita est, qua nos non præflorata integritas ducit. Cælestium ignari leges de maritandis sanciunt ordinibus, & censoria nota cælibes mulctant. Et in Legibus Plato, qui uxores abnuãt, supplicio censet admouendos.

At dome-

At domesticum id genus thesaurum, quotusquisque non per momenta cupit allisum obtritumq;? Certè ut aliud non sit, stultissimũ est compedes suas quamuis aureas, amare. Hierophantę ex Hieronymi doctrina euitãtur Athenis. Quin Romæ monogamus ad sacerdotium admittebatur flamen, itidem & flaminica. Apidis Aegyptij tauri sacra obit semel maritus. Taceo Vestales uirgines, Iunonis quoq; Argiuæ, Mineruæ, Dianæq;, denicq; Apollinis etiam. Ex quo & lyricus poeta,

Dianam teneræ dicite uirgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium.

Theutonum uxores, uictore Mario, uti Vestæ ac Cereri dicarentur, ab consule anxiè contenderunt: uoto excidentes, faucibus elisis commori præoptarunt, quàm pudoris aleam adire. Tanto fœdiore, qui uiginti fuerat superstes uxoribus, eaq; cui secundus & uicesimus fuisset maritus.

Quàm incommodum uxorem ducere. Cap. XIIII

QVòd si exspatiari parte hac uelimus, non defuerint eorum argumenta, qui miram incommodorum turbam mittunt in digitos, quę γωναικοκρατουμένους, id est mulieribus succumbentes, ac matrimonia capescentes, subire necessarium est. Nec enim alius omnino est, qui

Stulta maritali iam porrigit ora capistro.

ut Iuuenalis utamur uersiculo. Proinde inter sophistas acutissimus Libanius quendam effingit apud iudices seipsum accusantem, & cur ultimo uideretur dignus supplicio, promentem causas quòd eatenus delirasset, ut uxorem ducere sibi permisisset. Sũt qui ad impudentiam muliebrem amplius proruendam, nec iocis abstineant: & sacrarum literarum sententijs impiè quidem, sed ad exprimendum ipsorum sensum accommodatissimè abutantur, astruendo, Esse sacerdotibus persimiles fœminas, quibus ex more preces illæ in ore sint assiduè, Da quæsumus, Præsta quæsumus, Concede quæsumus. Varius Geminus orator eminentissimus, Qui non litigat (inquit) cælebs est. Quin uoluptatis assertor illustris Epicurus, sapienti uiro rarius ineunda præcepit cõiugia: quia nuptijs incommodorum numerosa interseratur series. Solomon in Prouerbijs: Mulier (inquit) insipiens & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nempe qui de cælo descendit: statimq; subiungit, Terrigenæ apud eam pereunt, & in profundum infernũ incurrunt. Et alibi: Sicut in ligno uermis, ita perdit uirum suum uxor malefica. In desertis habitasse præstiterit, quàm cum uxore litigiosa & iracunda: quæ uelut laurus, quam uocant insanam, iurgiorum fomes est perennis, & uel clausis oculis Andabatarum more pugnax est. Cæterum, succurrit ad hunc usum Automedontis Gręcum epigramma, quod quia lepidissimum est, etiam apponere consilium fuit,

οὐδαίμων πρῶτον μὲν, ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων·
εἶτα δ' ὁμὴ γήμας, τὸ τρίτον ὃς πις ἄπαις·
ἢν δὲ μανὴς γήμῃ τις, ἔχει χέρειν, ἢν καταρύξῃ
δύθυρα τῶ γαμετῶ, πεῖκα λαβὼν μιγάλλων.
ταῦτ' εὐδὼς, σοφὸς ἴσθι, μαθὼν δ' ἐπίκουρον ἔασον·
ποῦ τὸ λιγὺ ζητῶν, καὶ πηδᾷ ἀμοναδίης.

id est, Felix primum quidem, qui nihil cuiquam debet: mox, qui uxoris expers: tertio, qui sine liberis est: quòd si furens duxerit quis uxorem, gratiam habet, si humarit statim nuptam, postquàm dotem acceperit uberem: hæc noscens, sapiens esto, frustraq; Epicurum sinito, ubi uacuum quærere, & quæ monades.

Extat & distichon incerto æditum auctore, quod & ipsum eiusmodi est,

ὅ πις ἄπαξ γήμας, πάλι δ' ὀδύρεται λέκτρα φιλήσει,
ναυηγὸς πλώειν δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

id est, Si quis ducta semel uxore, alteras etiam attentat nuptias, naufragus enauigat bis profundum difficile.

In re uxoria gentium ritus uarij, Peranus Massiliæ conditor. Rhoxane Alexandri. Panis præguſtatio in nuptijs. Parochus. Nubentes cur capita obtegerent. Cuiusmodi uxor ducenda. Cuius esset nuptiales faces gestare. Epithalamiorum

thalamiorum ſpecies, ac ritus. Epiclerus puella, & epiprœcus. Item manda, pherne, phernion, hedna. Cap. XV

Aeterum nec illud ab inſtituti operis præſcripto longius abierit, ſi procorum uarios ritus carptim fuero exequutus, quando in ea re mirum eſt, quantum ſibi indulſerint gentes, præſertim barbaræ. De Parthis quippe id monumenta præferũt, libidinis titillatu uario rationis præfocante uim, uxores ſingulos habere plures, nec ulla delicta grauius adulterijs uindicare. Quamobrem à cõuiuijs non arcentur modò fœminæ, ſed omni prorſus uirorum conſpectu illis interdicitur. Solere aiunt (inquit Cicero) barbaros reges Perſarum ac Syrorum plures uxores habere. His autem uxoribus ciuitates attribuere hoc modo, Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat: hæc in collum, hæc in crines. Ita populos habent uniuerſos non ſolum conſcios libidinis ſuæ, uerum & adminiſtros. In Narbonenſi Gallia moris fuiſſe ueteris, aduertimus, generum inter pocula eligere. Siquidem recumbentib. qui eſſent ad nuptias inuitati, prodiens uirgo iubebatur à patre aquam porrigere ei, quem affectaret uirum. Quo argumento claſsis Phœnicum dux Peranus repente factus ex hoſpite gener Senani regis Segoregiorũ condendæ Maſſiliæ locum à ſocero accipit. Regum item mos ille celebratur, ut qui legitimo iunctus non foret toro, captiuam aliquam pro legitima haberet. Sicuti Andromachen habuiſſe memorat Pyrrhus. Et Magnus Alexander iam Orientis ferè uictor, tantus etiamnum imperator & rex, Rhoxanem Satrapis barbari filiam incautius ardens in conuiuio uiſam, quum afferri patrio more panem iuſſiſſet, quod erat ritu Macedonico ſanctiſſimũ coeuntium pignus, quũ gladio diſiectum uterq; libaſſet, matrimonio iunxit ſibi, è captiua geniturus qui uictoribus imperaret. Panis uerò illa præguſtatio, ita gentis condito more, nimirum parabilis uictus ac frugalitatis inſigne documentum erat. In ſuperiore Libya mos irroborarat, ut mulieres haberentur cõmunes, ſic tamen ut inde ſuſceptos liberos ſimilitudinis ratione diſtribuerent. Etenim mulieribus inſitum nõnullis, uelut brutis quoq;, ut equis & bobus, filios ædere, q genitorẽ exhibeãt: cuius fuit modi Phaſalica equa cognomento luſta. In Græcia morem ſeruatum, Pauſanias ſcribit, ut in nuptiali curru tres modò ſederent, media ſponſa, à lateribus ſponſus, & quem uocant parochum, qui amicitia uel ſanguine foret adnexus, cuiq; deferrent plurimum. Nubentium capita uelari conſueſſe, nonnulli ſcribũt, ut ſe maritis obnoxias perpetuò futuras intelligerent, ac proinde humilitatẽ præſtarent. At in libro De patriarchis Ambroſius id pudoris gratia factitatum ſcribit. Priorem tamen ſententiã comprobat idem ſuper primã ad Corinthios epiſtolam. Thracas, qui ſupra Creſtones ſunt ita inſtitutos, Græca narrat hiſtoria, ut ſingulis uxores adſint plures, decedente uerò aliquo, grauis inter eas contentio, quam is dilexerit plurimũ, adhibitis magna cura amicis qui diſceptent, penes quã decoris eius laus ſteterit: ea uerò cultius ornata, ad tumulumq; deducta coniunctiſsimi manibus immolatur, unaq; cum marito cõtegitur humo: reliquis excellenter mœrentibus, ueluti laudis eminentiſſimę gloria exutis. Thracum alijs mos hic inoleuit, ut liberos in nundinas productos diſtrahant, uirgines non aſſeruent, ſed paſſiuo contaminari concubitu, turpe non arbitrent, quamuis ingenti cura uxores obſeruent, quas à parentibus magna æris ui coemere, uetus conſuetudo eſt. Solon qui Athenienſibus leges condidit, illud perabſurdũ induxiſſe uidetur, cum uxori permiſit, ſi ad rem Veneream minus idoneus uir deprehenderetur, mariti propinquos admittere. Sed ex matrimonijs idem dotes ſuſtulit. Et quoniã in ſapientes incidimus, Chilo Lacedæmonius dicere ſolebat, Vxorem humilem, apparatu modico ducendam. At Dioni Callimachus æqualem eſſe ducendam cõſuluit, Atarnitæ adoleſcentis exemplo, cui obſcurius ſignificaſſe pueri uidentur, comparem ſibi aſciſceret, πλὴν ἴσῃ σαυτῷ ἐλθε: ſuper qua re nobile etiamnum extat Græcũ Epigramma libro tertio. Cleobuli ſenſus idem fuit: Nam ſi te (inquit) illuſtriorem duxeris, affines ut domini te infeſtaturi ſunt. Athenienſes porrò quum lue ac bellis exhauſtam ciuitatem reparare, ſobolemq; propagare cuperent, decreto legimus cauiſſe, ut urbanam quidem uxorem ciues ducerẽt, liceret autem ex altera liberos interim tollere. Ciuitatis item mos fuit eiuſdem, ſorores eiſdem prognatas

prognatas patribus uxores ducere. Sed & Iſidis exemplo ducendæ ſororis, ueterem fuiſſe legẽ eiuſmodi Aegypti populis, palàm eſt. Quin & apud eoſdem in priuatis uiro mulier dominari dicitur, profitentibus in ſponſalium celebritate uiris omnibus, Eſſe uxoris arbitrio parendum. Romana præſert hiſtoria, plebiſcito quãdoq; cautum, ut ad neptes uſq; progredi liceret: ſuperior, omnino inhiberetur neceſſitudo. Ex ueteri Græcorum illud item ritu eſt, Nubentium matres in nuptijs faces tenuiſſe, quod illi δαδουχεῖν dicunt. Id ὑμὴν φοινίσσας monſtrat Euripides,

ἐγὼ δ' οὐ τί σοι πυρὸς ἀφῆψα φῶς νόμιμον
ὧν γάμοις, ὡς πρέπουσι μητρὶ μαιμακείᾳ.

id eſt, Neq; ego tibi lumen ſuccendi in nuptijs legitimum, ſicuti beatam addecet matrem. Sed & in Apollonij Argonauticis luno inquit, δαδουχῆσαι τῇ Θέτιδι. id eſt, facem prætuliſſe Thetidi ob beneuolentiam, dum matris officio fungitur: ſic uero ait,

αὐτὴ δὲ θέλας χειρὶ σοσιν αὐέχου
νυμφίδιον, κείνης ἀγανόφρονι εἵνεκα τιμῆς.

Epithalamium uero ante thalamum concinebant uirgines hoc nomine in primis, ne compreſſæ à uiro puellæ audiretur uox. Epithalamiorum nonnulla ueſpere in noctem mediam canebantur, unde & κατακοιμητικὰ uocabant ea: ſicuti matutina, διεγερτικά. Helenes epithalamium cecinit Steſichorus, & ab eo nonnulla mutuatus Theocritus. Gamelium uero logon dicimus quandocunq; pronuntiatum, inquit Ammonius: quin & donum in nuptijs oblatum, ſic item uocamus. Illud uero dignum ſcitu quoq;, nec ullatenus prætereundum: puellam, dici à Græcis ἐπίκληρον, id eſt epiclerum, quæ uniuerſalis exq; aſſe hæres ſit, atq; ita nubat. At ἐπίπροικον uocant, id eſt epiprœcum, quæ dotem modo ad maritum ferat, quam nuncupant προῖκα: ſicuti facultates omnes, clerum. Quòd ſi patri duæ fuerint, aut plures id genus filiæ, nihilominus eodem cenſentur nomine. Sed & à nonnullis dicũtur mandæ, ab alijs etiam patruchi. Illud adnotarim obiter: dotem à Græcis nunc dici προῖκα, nunc uero phernem: ab Aeolibus etiam pherena. At phernion ſignificat piſcium σαγηνίδια, id eſt ſportulam. Phernas utiq; conferunt mulieres, παρὰ τὸ φέρειν μεθ' ἑαυτῆς. Hedna autem uiri. Ea item exoprœca dicunt, id eſt ἐξώπροικα. παρὰ τὸ ἥδιον τὸ ὄψαριον, nuncupantur hedna: quod ſcribit Orion. Carthaginienſis legum lator uno modo patrimoniorum æquabilitatem maturè induci poſſe trãdidit, Si dotem conferant diuites, accipiant pauperes, nec contribuant.

Diuortij ritus: quiq; uxorem dimiſerint. Dimittere uxorem, an dicatur Latinè. Caput XVI

Vxorem dimittere, ueteris non fuit inſtituti, nec probatũ poſtea eſt, quanquam Domitianus permiſerit. Affuerunt uero eiuſmodi diuortio ſacerdotes πολλὰ φεικώδη καὶ ἀλόγοτε τὴ σλυθρωπὰ ὀφῶντες. id eſt, multa horrenda atrociaq; ac triſtia obeuntes. Romulum lege cauiſſe, ſatis conſtat, ne mulieri uirum, in cuius manu mancipioq; matrimonij cauſa foret, relinquere fas eſſet: ſed uiro uxorem repudiare, ſi in liberorum ueneficio aut in adulterio foret deprehenſa, aut claues ſubiecisſet. Quòd ſi aliter quis repudiaſſet, eius opum uxori portionem dari, reliquum Cereri eſſe iuſſit ſacrum. Sed & qui ab uxore diuerterent, ſacra diſs inferis obire. Apud Hebræos repudij ratio mutua non fuit, uti poſtea apud Romanos: uiro tantum diuertere licebat: quin & zelotypiæ illius mederi uxor cogebatur, exemplo uel fœdiſſimo, nec citra horrorem. In repudijs, id eſt renuntiationibus, uſitatiſſimi erant moris uerba ea, Res tuas tibi habeto, tuas res tibi agito. Sed nec illa reijciebantur, Conditione tua non utar: ſicuti titulo De diuortijs, adnotarunt Iureconſulti, & nos alicubi commeminimus. Dicebatur tunc & uxori nuntius remitti: nam primo Epiſtolarum ad Atticum Cicero: Vxori inquit Cæſarem nuntium remiſiſſe. Sp. Carbilius Romanorum primus ſterilitatis cauſa uxorem fertur dimiſiſſe, ac diuertentibus matrimonijs, quaſi anſam præbuiſſe: quem ſequutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudij nuntio, quòd uxorem in caput ueſtem deducere, animaduertiſſet. Idem fecit P. Sempronius, quòd eius uxor ludos funebres ſpectaſſet. Eiectam mulierẽ Hieronymus intelligit, quæ à marito uiuente eijciatur. Diuertere ab uxore, Græci ἀφιέναι

σπαρτὰ dicunt, quod illis tamen ambiguū sit uerbum. Sunt qui dimittere, opinentur haud satis huic accommodum rei uerbum: nam exercitum (inquiunt) dimittimus, sicuti dimittitur senatus, concio, amicus digredi uolens. Verum qui hoc sentiunt produntq́, falluntur. Nos neminem traducimus, omnium ferè parcimus famæ. Vt alia desint, certe Tranquillus in Cæsare, dimissam ab eo Cossutiam tradit. Abijcere, in hoc usu non reformidat Hilarius, quum mittitur renūtiatio, Conditione tua non utar. Dimitti prætorium, eleganter dicitur à Liuio, quum qui ad prætorem conuenerant, abeunt. Non prætereunda uero Pauli sententia ex secundo Institutorum libro, titulo De dotibus, Si diuortiū citra mulieris culpam obtigisset, integra repetebatur dos. Quòd si ab uxore quid delictum foret, in liberorum singulos ab marito sexta dotis retinebatur portio, usq; ad dimidiā modò dotis partem. Commeminit Boethius quoq;, Romanæ (inquit) ciuitatis iure in parentum arbitrio retinentur liberi, usq; dum mancipatione soluantur tertia. Ergo si diuortium foret factum mulieris uitio, dotis parte pro liberorum mulctabatur numero.

Quid farreatio, diffarreatio' ue. Absurdus Romanorum mos in concedenda uxore filijs indigenti. Confarreaturus. Caput XVII

IEgitima uero sacraq́ matrimonia priscorum religiosa sedulitas, farracea uocauit, à farris communione: quod à Græcis zean dici, sunt qui arbitrentur. Festus & Boethius scribunt, farreo libo adhibito, genus id matrimonij contrahi solitum, unde sit dicta farreatio. Sicuti quum dissoluerentur nuptiæ, diffarreatio. Hinc nouator uerborum Apuleius, confarreaturum formauit: Talis (inquit) mulieris publicitus matrimoniū confarreaturus. Sed super re hac eruditè admodum, etiam si concisè, Annalium quarto Tacitus, ex quo plura paulò transposui: Sub idem (inquit) tempus de flamine diali in locum Seruij Malluginensis defuncti legendo: simul roganda noua lege disseruit Tiberius: nam patritios confarreatis parentibus genitos tres simul nominari, ex quis unus legeretur uetusto more, neque adesse ut olim eam copiam, omissa confarreandi consuetudine, aut inter paucos retenta: pluresq́ eius rei causas afferebat, potissimam, penes incuriam uirorum fœminarumq́, accedere ipsius cerimoniæ difficultates, quæ consultò uitarentur. Hactenus ex Cornelio. Erat autem uetus, diuq́ consuetum antiquis Romanis alimentum farris, uelut Græci hordeum uetustissimam putantes frugem, eius in sacris primitias dabant, οὐλὰς uocantes. Et Romani, pretiosissimū uetustissimumq́ far arbitrati, sacrificia ignea inde ordiebantur omnia. Verum in Romanorum moribus illud perabsurdè seruatum quoq́ nouimus: quippe quum liberorum satis suscepisse uiderentur, alterius suasionibus qui filijs indigeret, uxore, cuius dedendæ recipiendæq́ ius haberent, cædebant. Quod Catonem in Martia uxore non exhorruisse, nec Lucanus tacuit. Cæterum, ut omnia lineis attingantur propioribus, auctor Topicorum secundo Boethius: Vxorem tribus haberi modis, usu, farre, emptione. At solis (inquit) pontificibus cōpetebat confarreatio. Quæ in manum per coemptionē conuenerat, hæc materfamiliâs uocabatur: quæ usu aut farre, minimè. In coemptione illud seruatum, ut uir ita scitaretur, An sibi mulier esse materfamiliâs uellet: quæ respondebat, Velle. Mulier itē sic, An sibi uir esse paterfamiliâs uellet: qui respondebat, Velle. Itaq́ in uiri manum mulier conueniebat, eratq́ uiro materfamiliâs loco filiæ. Hinc Gellius: In cuius (inquit) manu mancipioq́ alia matrimonij causa foret. Et Maro.

Teq́ sibi generum Tethys emat omnibus undis.

De huiusmodi deniq́ ritu nonnulla Marcellus. Legimus porrò Codice De episcopis & clericis, lege ultima, Seruatū olim, si quis sponsus aut sponsa post datas & acceptas arras uoluisset diuino se deputare seruitio, compellebatur uir quidem, quæ arrarum nomine dederat, amittere: sponsa uero in duplum quod accepisset, reddere. Quod, ut iniquum, est à Iustiniano emendatum, qui & sponsalitias nominat arras titulo De episcopali audientia. Sunt ex nostris, qui ingenuè fateantur nescire se, quo nomine Græcis dicatur far, nisi hordei appellatione id complectantur. Inuenio tamen, qui chondron à Græcis nuncupari opinentur, quod à nobis dicatur far.

Cur

Cur Thales nuptias recusaret. Curq́ Veneti iungeretur Mercurius. Iterū in re uxoria mores diuersi. Epaulia quid. Epactra, Epacteres. Cap. XVIII

QVoniam uero ritus sententiasq́ in hac re uarias polliciti sumus, standum omnino promissis est. Proinde Thaleta, qui unus erat ex septem, Plutarchus scribit, metu, quo cōfici parentes solent ex filiorum interitu, uel alia quauis calamitate, a nuptijs reuocatū & liberorum procreatione. Verum demisso (inquit) animo atq́ abiecto cēsendus est, qui amittendi metu, rerum possessionem refugit. Mos ueterum is quoq́ fuit, Mercurium iuxta Venerem collocare, ueluti innuerent, nuptialem uoluptatem ratione, aptoq́ sermone in primis indigere: item τὸν πειθὼ, καὶ τὰς χάριτας, id est Pitho, siue Suadelam & Gratias: ut quæ uoluntas ferebat, ab alterutro sine pugna citraq́ contentionē ullam inducti transigerent. Venerem nihilominus dictam ueteribus cōperio informe numen, quia uespertina mulieribus opituletur, uiris autem matutina. In Bœotia sponsam obtegentes, aspharagonia coronabant: nam ut ea suauem ex spina asperrima fundit fructum, sic noua nupta primam asperitatem suam non reclinanti, nec indignanti marito urbanam iucundamq́ uitæ societatē præstabit. Cum Persarum regibus legitimæ uxores ad mensam accumbunt, unaq́ comessari solent. At quum ludere lasciuireq́, ac se plusculum inuitare collibuerit, summotis illis, citharistrias meretriculas adhibent, nec ullo modo sinunt, uxores intemperantiæ ebrietatisq́ fieri participes. In Lepta Libyæ ciuitate morem diutissimè seruatum ferunt, ut postridie nuptias ad sponsi matrem petitum ollam sponsa mittat, quam ea abnegat asperius, quo ipsis statim initijs, nouercalibus in socru prægustatis moribus, si quid (ut assolet) grauius sese obtulisset, uelut planè excitatior, æquiore ferret animo. Inoleuerat Græcis, ut postriduano nuptiarum die sponsæ pater pompæ cuiusdam imagine quadam sponso proferret munera egregia, quæ illi nuncupabant ἐπαυλίᾳ, id est dona epaulia, quòd in sponsi aulam tunc primum diuertisset sponsa. Erāt autem aurea pleraq́, smegmata, pectines, alabastri, sandalia, thecæ, myraliptra. Sunt qui epaulia, diem ipsum post nuptias secūdum appellari, opinentur. In quo sponso primum ἐπαυλίζεσθαι τὴν νύμφην. Epactra uero piscatoria censentur nauigia: nam & piscatores nuncupantur epacteres quandoq́. Fuit quandoq́ & mos is seruatus, ut ductūri uxores nuptialia munera, & dotem ultrò soceris darent, quod scribit Porphyrio, allata historia, cur dicatur ab Horatio Ixion perfidus. A connubiali iure, nec illud festiuum disparatur admodum, ex Verrij Flacci, pontificū iuris peritissimi, urbaniore sententia natum: qui quoniam cautum sciebat, Ne ferijs fossas facere nouas liceret, etiam si ueteres detergere fas foret: iucundè dicere solebat, Ferias, idoneas magis esse uiduis quàm uirginibus ad nubendum: ueluti fossarum loco ueterum censerentur uiduę, quas feriatis diebus tersisse, nullum foret piaculum.

Matrimonij bonum triplex. Item de sacramentis. Caput XIX

MAtrimonium scribit Aurelius Augustinus, quantum ad genus attinet mortaliū, quoddam esse ciuitatis seminarium. Coniugij bona esse triplicia, confirmat beatus Thomas, fidem, prolem, sacramētum, ne uidelicet adulterium admittatur, subministretur humanæ imbecillitati fultura, diuortium ne fiat. Scribit idem doctor sanctus, legis nouæ sacramenta esse septem, baptismum, confirmationem, eucharistiam, pœnitentiam, unctionem postremam, ordinem, matrimonium. Sed ex ijs quinq́ prima ad hominis unius perfectionem tendere in seipso: at duo reliqua, ordinem scilicet & matrimonium, ad perfectionem & multiplicationem totius ecclesiæ. Per ordinem ecclesia gubernatur, & spiritualiter multiplicatur: at per matrimonium, augescit corporaliter. Dicunt porrò, matrimonium esse signum coniunctionis CHRISTI & ecclesiæ: unde recte dici sacramentum uidetur. Nam Augustino tradente, est sacramentum, sacrum signum, uel sacræ rei signum. Commune sacramentis omnibus est, quòd uerbis consistunt & rebus corporalibus: sicut in CHRISTO, qui est sacrorum auctor, Verbum caro factum est. Et sicut caro CHRISTI sanctificata est, & sanctificandi uirtutem habet, per uerbum sibi unitum: ita res sacramentorum sanctificantur, & uim sanctificandi habent, per uerba quæ in his proferuntur. Vnde Augu-

stinus super Ioannem: Accedit uerbum ad elementũ, & fit sacramentum. Et uerba quibus sanctificantur sacramenta, dicuntur sacramentorum formæ. Res autem sanctificatæ, sacramentorum materiæ: sicuti aqua, est baptismi materia, & chrisma confirmationis. Poteram de hisce rebus plura de auctoribus existimatis afferre, sed succurrit Varronianum illud, Spicilegio perfecto haud uitio uerti, si relinquatur spica.

Aetas nuptijs accommoda in sexu utroque. Demetrij Poliorcetæ historia. Plutarchi locus restituitur perperam Latinitate donatus. Caput xx

AEterum parte hac obseruanda magnopere Aristotelis oracula: Quum, inquit, finis gignendi ut plurimum quidem uiris annus sit septuagesimus, mulieribus autem quinquagesimus: ita coniugandi initio sunt, ut ætatibus ad hunc proletarium finem concurrant. Est autem adolescentium coniunctio improba filijs producendis: in cunctis enim animalibus iuueniles partus imperfecti sunt, & fœminæ crebrius quàm mares, & parua corporis forma gignuntur. Huiusmodi autem coniectura fuerit, quod in quibuscunq; ciuitatibus consuetudo est, adolescentes mares puellasq; coniugari, in eisdem inutilia ac pusilla hominum corpora existunt. In partu quoq; laborant amplius puellæ, ac pereunt plures. Ex quo responsum oraculi Trœzenijs datum, quidam putant, ὡς πολλῶν ἀμφθαρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας. id est, ueluti ea causa multis obire contingeret, quòd nuptiæ fierent immaturæ. Ad continentiam quoq; utile uidetur, nuptias fieri seriores. Intemperatiores enim esse uidentur, quum puellæ Veneri assuescunt: porrò & masculorum incrementum deterius fit. Proinde annorum decem & octo puellas nuptui tradidisse, peroportunum est: maribus congruit præcipuè annus sextus & tricesimus. Extat & super hac re Hesiodicum præceptum, quo duci oportere puellam docet, ut commodius uiri assuescat moribus. Nam ut in Oeconomicis Aristoteles ait, ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν ἥκιστα φιλικόν. id est, morum dissimilitudo haudquaquam conflare amicitiam potest. Versiculus Hesiodicus ad id pertinens, si quis fortè requirat, hic est,

παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα καὶ νεάζουσαν διδάξῃς.

Virum autem censet poeta idem, haud ita multo ætate minorem triginta annorum, aut maiorem ducere uxorem debere,

μήτε τριηκόντων ἐτέων μακρὸν ἀπολείπειν,
μήτ' αὖ τριήκοντα μακρὰ, γαμεῖν δέ τοι ὥρη οὕτω.

Non prætereunda parte hac historia iucundior, Demetrio Poliorcetæ suadebat Antigonus pater iuueni admodum, Phillam uxorem duceret, Antipatri filiam & Cratero olim iunctam, cuius erat apud Macedonas insignis beneuolentia: quumq; is ut uetulam aspernaretur, insusurrauit pater Euripidion illud,

ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον.

id est, ubi affulserit lucrum, ibi uero uel præter naturam ducenda uxor.

ὁμοιοπλώτου τοῦ δουλευτέον ξυνυβρέμονι.

id est per homœoptotum uerbo dictioni substituto: quæ est apud poetam, δουλευτέον. Hoc eo adnotaui gratius, quod in Demetrio Plutarchi interpres, toto (uti aiunt) cælo aberrauit, sententia lepidissima planè corrupta. Ita enim membrum transfert alterum, Præterea loco & tempori seruiendum.

Moribus effici in primis, ut coniugalis seruetur amor. Catonis dictum, Ioue tonante se beatum esse. Caput xxi

ILlud præterea memoriæ summa cura affigendum, quod ad nuptiales pertinet rationes. Quemadmodum ignis palea, uel leporinis facile succenditur pilis, atque ocyus item restinguitur contabescitq;, ni robustior firmiorq; materia fuerit admota, qua confoueri aliq; possit: ita momento euanescere nouorum coniugum amorem, forma solum corporis conciliatum, nisi bonis præfultus moribus, ac prudentia coalitus, radices miserit altius. Nam & Iure consultus Vlpianus, Matrimonium non coitus, sed matrimonialis affectio facit. Propterea Olympias Philippi Macedonum regis uxor, quum aulicus quidam formosam, sed male audientem duxisset uxorem: Ille (inquit) demens est, οὐ γὰρ ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔγημε.

id est, non enim oculis uxorem accepisset: non digitis omnino, aut etiam oculis utiq; uxor deligenda, qui pleriscq; mos est, reputantibus, quàm grandem ferat dotem, non quibus sit exculta moribus. Amatorijs porrò artibus carminibusq; coniugalis beneuolentia quærenda non est. Cum attonitis quippe ac labefactatis ætas agitur. Sicuti medicamentis quæ fit piscatio, maturè quidem & facile piscem capit, sed eum labefactat, & mensæ ineptum reddit. Neq; Circen ab ea potionati quicquam iuuerunt, quum suum asinorumq; formam accepissent. Vlyssem uero mente præditũ, prudenterq; cum ipsa uersantem incredibili amore dilexit. Præclarum & illud fuerit documentum quod in antiquis literis reperias, lunam quum abest à sole, lucidam uidemus claramq;: at eidem admotã obscurari, hebescereq; occultatam. Sed ediuerso, modestam oportet uxorem, addecetq;, assistente uiro, sese uisendam præcipuè exhibere: at enim absente, latitare, domum custodientem. Denique sicuti geometræ ferunt, lineas & superficies non per se, uerum unà cum corpore moueri: sic uxorem affectum nullum habere proprium conuenit, sed studia, curas, risum, cõmunia habere cum uiro. Platonis celeberrima sententia est, εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν εἶναι πόλιν, ἐν ᾗ τὸ ἐμὸν, καὶ οὐκ ἐμὸν ἥκιστα φθεγγομένων ἀκούουσι. id est, beatam felicemq; esse ciuitatem, in qua meum, non meum qui dicant, minus audiunt. Quod communibus, quoad fieri potest rebus, quæ quidem æstimatione aliqua censeantur, uti ciues debeant. Sed multo grauius huiusmodi uox eximenda è connubio est. Nam ut medici astruunt, in sinistra parte existentes plagas ad dextram sensum referre, sic uxorem uiri & uirum uxoris sentire doloris conuenit intertrimenta. Nec illud omiserim quod Homerica nobis doctrina suggeritur: Helenam diuitiarum fuisse appetentem, at Paridem uoluptatum: Vlyssem uero prudentia conspicuum, modestia Penelopen. Quid ergo inde prouenit? Nempe horum connubiũ felix atq; optabile: at Paridis nuptiæ cum Helena, ex Græcorum Barbarorumq; calamitatibus Iliada confecere. Iunoni Nuptiali, hoc est τῇ γαμηλίᾳ ἥρᾳ, rem diuinam quum facerent, è uictima fel exemptum post aram abijcere, moris fuit receptissimi, innuente (opinor) eius quisquis fuit auctore, bilem prorsus iram'ue à coniugali sequestrãdam iucunditate. Vt enim uini, sic & matronæ austeritas utilitatis plurimũ, amarulenti nihil interfusum habere congruenter debet. Hic illud iocosum haud præterero, quum in censura Cato senior Manilium senatu mouisset, quòd uxorem filia inspectante foret osculatus, intulit, Vxorem se nunquam amplexatum, ni magno tonitru ædito: unde facetum prodijt id, ὡς μακάριος ἦν τὸ δὸς βροντῶντος. id est, Ioue tonante esse se beatum. Idem conuerberantes uxorem uel filios, τοῖς ἀγιωτάτοις ἔλεγεν ἱεροῖς προσφέρειν τὰς χεῖρας. Quin & amplius laudandum cẽsebat, qui bonum ageret maritum, quàm qui senatorem magnum: nec re ulla mirabiliorem uideri Socratem, quàm quòd uxorem nactus difficilem & stupidos liberos, comiter ac humanè, id est ἀστείως καὶ πράως, διεπαίσειν. Porrò inquit Moralium octauo philosophus: Parentum uincula filij sunt & nexus: quare celerius liberis qui carent, disparantur: filij nanq; utrisque commune bonum: ipsum autem commune, continendi obtinet uim.

Illegitimas nuptias quas crederent priores. Aphrorum mos impudens. Super digamia nonnulla. Gorgophone. Matrimonia secunda quãdo primum usurpari cœpta. Erulorum mos. Camilli posteritas. Epigoni, progoni, apogoni. Caput xxii

SEd redeo ad ueterum instituta, quibus nuptias non iure contractas existimari solitum, accepimus, quæ non aut inter ciuem Romanũ ciuemq; Romanam susciperentur, aut quibus princeps populus'ue ciuitatem uel connubium non permisisset. Quo nomine ita concepti & nati, in patrum nequaquam potestate censebantur, matresq; sequebantur potius: quoniam cum eo nuptias inire non cauissent, cum quo cõnubij ius foret nullum. Hinc lectum in historia quandoq; est, Ius Quiritium fœminis esse impertitum, hoc est Romanam ciuitatem permissam: iusq; connubij, ut ex matrimonio eiusmodi æditi, haberentur legitimi ciues Romani. Cicero in Topicis: A consequentibus (inquit) si mulier quum fuisset nupta cum eo, cum quo connubium non esset, nuntium remisit: quoniam qui nati

sunt,patrem non sequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Additur id præterea: ex impari susceptos item matrimonio,non patrem insequi, sed matrem. Ex adulterio non potest dici pater,inquit in primum Aeneidos Donatus. In phano Veneris, quod est in Aphrisæ ciuitate Sica, uel hoc nomine celeberrimum, corpore prostituto & passiuo concubitu dotem matronas quærere,patria consuetudo est. At Romanum longè probabilius institutum,quo quæ uno fuissent matrimonio cõtentæ, pudicitiæ corona prodibant insignes. Quod post depositæ semel uirginitatis cubile, in publicum egredi nescirent: quando matrimonium multiplex intemperantis non careat libidinis suspicione. Nam & digamiæ nomẽ, ethnicis quoq; est habitum infame: quoniã & Dido quum ab Iarba Libyæ rege (ut inquit etiam Hieronymus) in coniugium peteretur, paulisper distulit nuptias,donec urbem conderet:nec multò pòst exstructa, in memoriam mariti quondam Sichei pyra,maluit ardere, quàm nubere. Casta mulier Carthaginem condidit, sed rursum urbs eadem castitatis laude finita est. Quin & apud maximum poetam, quanquam argumẽto suo deseruientem,Dido eadem secundas nuptias culpam uocat: Huic uni forsan potui succumbere culpæ.

Propterea ad Saluinam Hieronymus idem: Nesciat (inquit) uidua digamiæ indulgentiam.Et ad Geruntiã:Non solum ab officio sacerdotij digamus exeluditur,sed ab eleemosyna ecclesiæ,dum indigna putatur stipe, quæ ad secunda coniugia deuoluta est. Et in libro De officijs Ambrosius: Digamus uero in sacerdotem ordinari non debet, non quia deliquerit,sed quia prærogatiua exutus est sacerdotis.Flamen unius uxoris,ad sacerdotium admittebatur. Flaminica quoq;, unius mariti eligebatur uxor. Gorgophone Persei filia (tradente Pausania) omnium princeps morruo coniuge priore,mox nupsit Oebalo,unde secũdis matrimonijs exordium datum. At Geneseos quarto lectum commeminimus,Lamech primum aduersus naturæ institutum,accepisse uxores duas, ex quibus uni nomen fuerit Ada, alteri uero Sella. Ex eisdem porrò libris & illud est, Moris quandoq; fuisse, ut nisi circumacto annuo curriculo, nouam nuptam reges non adirent. Nam, ut in libro Hester obseruatum est, primis mensibus sex myrtino perungebantur oleo, reliquo semestri spatio unguentis ac pigmẽtorum uarietate delibutum confouebant corpus, moxq; in regium commigrabant cubiculum. Non omittendum quod de Græco penu est:epigonos uocari ex secundis cõceptos nuptijs, sicuti progoni intelliguntur, qui ex primis: quanquam eo item uocabulo maiores accipi uidentur, uelut minores uocãtur apogoni. Apud Erulos quondam Istri accolas irroborarat mos uetus,uti concedente ex humanis uiro, uxor quæ uirtutis existimatione aliqua foret, uel quæ sibi quæreret gloriam, laqueo apud mariti sepulchrum gulam frangeret, aliàs ignominiæ deformabatur nota: odijq; in uiri propinquos subibat crimen. Sed hæc illud minus facit mirum:quoniam eisdem senes ac morbo affectos necare, humanissimũ censebatur,lignorum strue ingenti surrecta. Scribit diuus Hieronymus ad sua tempora ex Camilli posteris nullam uel raram secundos nosse concubitus:ceu sibi unaquæq; illud ex triuio ingereret, ὑς λουκμὼν ἐς κύλισμα βορβόρου ὠνησάμενος. id est, sus lota ad cœni uolutabrum reuersa.

Connubium amore constans esse ueluti corpus unitum congenitumq;. Corporum genera. Species tres arationum. Cicero explicatur ad Quintum fratrem.Dipolos terra,& tripolos.Rharium.Rhus. Rharus.Syra.Sciros regio. Rhuta,unde appellata.Scirrhon. Scirrhodes. Arias poros apud Pindarum. Rhanius ager. Item matrimonij commendatio. Caput XXIII

ADnotandum uero illud impensius ex ueteribus memorijs scitũ equidem, & ex sapientum sacrario promptum: corporum alia, uti à physicis astruitur,ἐκ διεσώτων, hoc est ex discretis constare,ut classem,ut exercitum:alia ἐκ συναπτομένων, id est ex coniunctis,ut domum & nauem: τὰ δὲ ἡνωμένα & συμφυῆ, id est quædam esse unita & cõgenita,ut singula animalia. Ferè igitur connubium quod ex amantibus constat, unitum congenitumq; est. Quod uero dotis liberorumq; procreandorum gratia est,ex coniunctis:at concumbendi causa uoluptatisq; contractũ,ex discretis.Eiusmodiq; simul habitare,non simul uiuere,arbitrari quispiam

quispiam potest.Nuptialem denicq; commendationem,ne quid omittam sciẽs,& illud aliquo modo habere uidetur.Nam Athenienses solitos legimus arationes tres celebrare,quas ἀρότους nuncuparent ἱερούς. Earum uero prima in Sciro erat,uetustissimarum arationum monumentum:secunda in Rharia:tertia sub Pelinto, qui locus Buzygium uocabatur,hoc est βουζύγιον. Omnium autem harum sacratissima est nuptialis satio,id est γαμήλιος ἄροτος,atq; aratio ὡς παιδοτεκνώσει,hoc est quæ fiat ad liberorũ procreationem.At dipolos terra,id est bis arata, & apud Homerum tripolos,id est tertiata,nil ad negocium præsens. Rhariæ autem, uti obiter subnotemus aliquid,Stephanus meminit:Rhariũ(inquit)campus est in Eleusine,& Rharia terra,& inde Ceres dicta Rharias.Nam Rhus item loci nomen apud Pausaniam,ab aquæ ex montibus defluxu nuncupatum.Meminit & in Theseo Plutarchus: Commonstrant(inquit)Amazonũ thecam seu conditorium apud se Megarenses,ad eum qui dicitur Rhus,ex foro euntibus, ὅπου τὸ ῥοῦν βουλεύεσθαι.At in rebus Peloponnesiacis Iolaus herbam πήγανον in Peloponneso ῥυτὸν autumat nuncupari,unde rhutam dicunt Latini. Hæc uero uberius exsequuti sumus,ut M.Tullio opem ferremus,cuius fœdissimè codex est deformatus ad Quintũ fratrem libro secundo: Habemus(inquit)hanc philosophiã nõ ab Hymetto,sed à Rharia & Sciro.Ita enim lego,nõ ut modo in laceris circumfertur exemplaribus:Ab Arria Syra.Sunt qui legere malint,Ab area Syra. Scribit Pausanias item,Triptolemi patrem dici à nõnullis Rharum.Meminit Hesychius quoq;.Sed rharũ item pro forti interpretatur.Idem & σύρλον dici multitudinem tradit, καὶ σύρματα ναυμαχίας. Syriam uero,pinguiorem uestem crassioremq;.Erat & regio Sciros de uaticinantis uiri nomine nuncupata, qui ad Eleusinios cum Erechtheo bellãtes ex Dodone profectus obijt in prælio, quum Palladis Scirados sacellum excitasset in Phalero.Scirrhon uero inter alia,etiam casei sordes indicat:unde est Aristophanicum illud,

τὸ σκιῤῥον ὀζυλίδωκεν. Meminit in χρυσῷ γένει Eupolis.Hinc & quicquid cohæret agglutinatumq; uehementius est,dicitur similiter. Scirrhon quartodecimo Therapeutices Galenus ὄγκον interpretatur σκληρὸν ἀνώδυνον,id est tumorem durum citra dolorem,sed ita (inquit) ut adsit sensus aliquis. Quanquam erunt forsan qui hosce malint tumores dicere scirrhodes: ubi uero sensus abest, scirrhos propriè. Scirrhus insensibilis curam non recipit. Qui difficulter sentitur,nec incurabilis est,nec curationem admittit facilem: fit ex humore lento & crasso, insolubiliter induratis partibus infixo. Scirrhum hepatis(inquit ad Glauconẽ secundo Galenus)ab initio quidem sanauimus sæpe,ubi uero ad dies forte plures extẽsus fuerit,neq; ipse potui sanare,nec alium uidi qui posset.Sed ne quid prætereamus,unde Ciceronis diluceat sensus,lego, In Eleusine:quam de Eleusinis nomine herois Mercurij & Dairæ filij nuncupatã,tradũt, agrum fuisse Rhamnium nomine, in quo iacta primum feruntur semina, enatæq; primum fruges sunt:unde inoleuerit mos,ut in diuinis rebus indidem uterẽtur hordeo,& pemmata conficerent ad sacrorum usus,auctor Pausanias. Legimus & in Pindari Nemæis Arias transitum,id est ἀρείας πόρον.Sic enim ait,

ἐνθ' ἀρείας πόρον ἄνθρωποι καλέουσι.

Qua in parte adnotatũ interpretibus est,loca circa fretum ac Rhegium dici ἀρείας πόρον.Sed & inexpositum fatentur inibi poetam,proindeq; obscurum, Aria proferri debeat an ῥεία,an iunctim ἀρεωδατορον: neque dilucere item, nuncupetur sic διὰ τὸ πληθος τῶν φυομένων,an ab eo quod ibi gestum est bellum. Certe πόρον Græci nunc transitum dicunt: unde & Saronico sinui conciliatum nomen,nunc uadum aut facultatem. Quod ad Buzygium attinet, inuenio Buzygiam item Athenis fuisse familiam, sacerdotio præditam,à Buzyge quodam heroe, qui omnium primus iunctis bobus arasse terram creditur. Sed à diuerticulo institutum repetamus. Sacrum matrimonium uidetur Pythagoras intellexisse, quod ex bonis fuerit conflatum. Sacra nomina in Declamatione quadam Quintilianus, mariti intelligit & uxoris, sicuti patris & filij. Apud eundem legas & cõiugales deos. Tu uero Iouem intellige Gamelium,cuius Hieronymus item meminit:& Iunonem item Gameliam, cuius facta paulo antè nobis mentio est;& Plutarchus non tacuit.Illud postremo ex Homerico penu seruandũ magnopere

uidetur, ſcribit enim domos tunc præcipue indemnes cuſtodiri, & ratione ſumma dirigi gubernariq́, ſi mulier uiri arcana non anxiè nimis atq; ſolicite rimetur ac introſpiciat, quod πολυπραγμονεῖν Plutarchus interpretatur. Nec rurſum illo inſcio quippiam ſuopte ingenio exſequi inſtiterit. Vtrumq; ex Iunonis perſona indicatur. Et prius quidem Ioue ita commonente,

ἦρκ μὴ δόλῳ πάντας ἐμὲς ἔπεϊλπετο μύθους
ἐξαπάσειν.

Alterum Iuno ipſa commonſtrare uidetur,

μή πως μοι μετέπειτα χολώσεαι, ἄλκιμε σωπῇ
οἴχομαι ἢ ὃς δόμα βαθυῤῥόου ὠκεανοῖο.

Vocabula plura ad idē ſpectantia. Scotius qui dicaī & parthenius. Quid latiar. Cicero declaratur, emaculatur Macrobius, adiuuatur Catullus. De Hymenæo paucula præter rationē multorum. Conditionē quęrere quid ſit. Profectitia dos & aduētitia. Paſtos. Paſtinum. Calyptra. Protelia. Progamia. Protelij. Proaulia. Epaulia. Apaulia. Mellonymphus. Agamij iudicīū, & opſigamij, ac cacogamij. Cyamiſſare. Cyamus quid, & unde. Chamæpus ſponſa. Chamætypion. Chamæuniæ. Apotimemata. Apotimetę. Proſtimemata. Genetyllides deæ. Ilithyia. Ex dictamo corollæ cur dētur Ilithyiæ. Nympharum in ſacris mētio honeſta. Nymphia. Inateres. Aelij. Aelmon. Synnymphi. Daer. Galos. Glos. Promneſtria. Proxenetria. Nuptiatores. Nupturire. Sportulæ nuptiales. Siſymbria. κηλοῦσθαι. Ctilos quid. Thyrſus. Thyſthla. Interim de inateribus reſtituitur Digeſtorum locus. Thurianum obſonium. Sturio piſcis unde.

Cap. XXIIII

Sed enim prius quàm parti huic coronidem impingamus, adfigantur & aliqua operæ fortaſſe leuioris, ſed Conſentinis utique & Tarentinis latura opem aliquam, etiam ſi Perſios minime iuuerint. Scotium dici inuenio apud Homerum, clandeſtino natum cōcubitu: ſicuti parthenius dicitur, qui ea ſit productus, quæ quum nuberet, credita ſit uirgo. Carmen Homeri ex Iliados ſexto hoc eſt de Bucoliōne,

πρόσθ' ὑπατος γυνῇ, σκότου δ' ἐγένατο μήτης.

Pindarici interpretes dici parthenium putant, qui clàm ex ea ſit æditus quæ cenſeatur uirgo. Scribit in Parallelis Plutarchus, Theſeum ac Romulum fuiſſe anengyos & ſcotios. Illegitimum uero dicunt anengyon, uelut ſine ſponſore, quem uocant engyon. Vxoria bibere, à Quintiliano in Declamationibus de eo dictum cui meretrix dediſſet odij potionem. Conditionem quærere ac perſpicere, in hoc propoſito eſt uxorem uenari. Cicero in Philippicis: Filiam eius ſororem tuam eieciſti, alia conditione quæſita, & antè perſpecta. Eſt & apud T. Liuium, Conditionem filiæ quærendam. Cæterum ſutum fratrem: De noſtra Tullia (inquit) ſpero cum Craſſipede nos confeciſſe: dies erant octauum idus Apriles ſponſalia Craſſipedi præbui. Quo in loco, quia ſcio pleriſq; oratio. Præſertim quia parerga hoc genus bonarum literarum ſtudioſis nil officiunt. Id enim uocabulum Latiar, quorundam, ut uideo, ſolertiam fallit. Sed ſcire oportet, eſſe uerbum uetus, etiam ſi non ſit frequens. Significat autem Latinarum ſolenne. Poſitum eſt Latinarum ſolenne concipitur: item diebus Saturnaliorum, ſed & quum mundus patet, nefas eſt prelium ſumere. Quamuis in codicibus recētioribus corrupte ſcriptum in monte fiebat Palatino, auctore Feſto. Dotem profectitiam intelligunt Iureconſulti, quæ à patre uel parente profecta eſt de bonis eius. Aduentitiam eſſe dotem Iulianus ait, ſi quis certam quantitatem patri donauerit, ut hanc pro filia daret. Sic & profectitium peculium dicitur, quod uiuens pater filio concedit. Aduentitium quod alius, modo non in caſtris, nam hoc caſtrenſe eſt: neq; item reſpectu patris, ſed alia quauis ratione

ne. Vnicubam uocant monogamon matronam, quæ ſecunda matrimonij iura non nouit. Parapetaſma, id eſt uelum geniali incumbēs lecto, uocatur paſtos. Paſtus uero pro cibo capitur Latinis, unde uictimarum paſtum locari ſolitum accepimus. Et Cicero, Qui eſt ſuauiſſimus animorum paſtus. Paſtinum quid eſſet, docuit Columella: ſed & pro uinea capitur quandoq;, ut quum audis, Non eſſe uno genere uitium omne paſtinum conſerendum, ne annus iniquus generi, ſpem uindemiæ totius extinguat. Nam ſponſæ flammeum dicitur calyptra. Sacrificium nuptias præcedens protelia nuncupatur, & progamia, id eſt πρὸ τέλειας καὶ πρὸ γάμου. Quanquam & ſic dicere dona licet, quę ante nuptias offeruntur: nam τέλειος, nuptias item ſignat. Sed & qui uxorem duxere, protelij ualent dici: qui anteit nuptias dies, proaulia: qui ſubſequitur, epaulia uocatur. Sunt quibus placeat, oblata ſponſæ dona dici apaulia. Protolia ſunt qui interpretentur τὰ πρὸ τελείας πρῶτα, id eſt prædæ portiones primas, quas ferè ſortiuntur optimates, ſicuti Chryſeida Agamemnon, Achilles Briſeida Hippodamiam, Aiax Tecmeſam. Platonis autem ſententia parte hac minus negligenda, qui de nuptiali ſcribens impenſa, non quinis plures ex parte utraq; uocari præcipit, & mina grandiorem fieri impenſam uetat. Nam minarum quatuor cenſum maximū ſtatuit. Qui necdum uxorem duxit mellonymphius appellabitur: ſicut puella, mellonympha. Agamij iudicia in multis exercebantur locis, ubi quis uxorem ducere neglexiſſet. Apud Lacedæmonios opſigamij quoq; & cacogamij. Vbi uero puella ætate iam maturior uirum appetere incipit, ſcitè admodum & opertè κυαμίζειν dicitur, id eſt cyamiſſare: puto, quia cyamos non legumentum modo ſignat, ſed coleos quoq;: propterea quod ſint ὡς τὸ κύειν ἁρμοί, id eſt utero ferendo ualidi. Eſt item cyamos prima in uberibus lactis cōcretio. Chamępus, ſponſa nuncupatur, quæ curru non ſubuehitur, uerum pedibus mariti domum petit. Nam χαμαὶ ſignat humi. Nata inde parœmia in nil agentes, ac uanè laborantes, χαμαὶ ἀντλεῖν. Chamætypeion, ſcortillum uocant, quod humi decumbens inſcenditur. Chamæunia apud Hieronymum dicitur, quum quis humi cubat: Chamæuniæ (inquit) in ſene minores fiunt. Apotimemata, id eſt τὰ ἀποτιμήματα, dicebantur hypothecæ, ſeu enechyra, hoc eſt pignora, quæ à ſponſo repoſcebant in dotis numeratæ ſecuritatem, uel etiam debiti cuiuslibet: ea uero erant uel domus uel agri. A magiſtratu petebantur apotimetæ, id eſt ἀποτιμηταὶ, ſeu æſtimatores, qui pretium inducerent ac indicaturam. Meminit Demoſthenes, meminit item Lyſias, ſi modo legitima eius oratio eſt, in qua de hoc agitur. At proſtimemata intelligūtur legibus præfinita quædam aduerſus iuris uiolatores, ſicuti epobelia apud Iſæum. In Coliade uero Atticæ regionis deas coli ſolitas γυναικυλλίδας, ſcribit Pauſanias: eaſdemq; eſſe putat, quæ à Phocenſibus in Ionia dicantur γυναῖδες. Has interpretantur grammatici γενέσεως ἐφόρους, id eſt generationis præſides. Inter quas Ilithyiam recenſueris, id eſt ἀλείδγαν. Quæ ex Hyperboreis appulſa Delum Latonæ affuit parienti, ut prodit idem Pauſanias. Vnde rem diuinam Ilithyiæ obeunt Delij, à quibus didicerint cæteri. Apud Athenienſes modo eius deæ ad pedes ſummos obuelata uiſebantur ſimulacra. Dignum uero ſcitu, dictamum herbam Arato etiam dicton nuncupatā, ut Zenodotus mallotes interpretatur fœcunditatem, ac ſicuti pronunciant Græci, δύκιον, inſigniter iuuare. Quo argumento Ilithyiæ contexebantur corollæ ex ea. Hinc cecinit Euphorion,

ἐψιμύθιον θαλθοῖσι στωλωτῆρ δικταίοισι.

Scribit Phurnutus in Deorum natura, Ilithyiam credi à multis lunam, ἀπαώστως εἱλουμένην, καὶ θρούσαν πρὸς τὴν γῆν. quam aduentare mitem, ac Lyſizonon comprecentur parturientes, uti ſoluat τὸ ἐσφιγμένον τῶν πόλων. Nuptiatores apud Hieronymum eſſe uidentur nuptiarum inſtructores. Matrimonia ipſa Græci nymphia uocant, quoniam pietas & religio à nymphis, ut creditum eſt, per mortales fuerint propagatæ. Cui rei argumento eſt illud quoq; nam citra nympharum mentionem nullum obibant ſacrum, quando & nympharum una Meliſſa inuentum mōſtrauit fauum & aquam melle temperauit. Vel quod præſides aquarum deas proprie Naidas dicūt. Sed & ſic uocare inſtitutum in generationem progrediētes animas, quod eas humectæ naturæ opinabantur aſſidere, quæ foret theopnoos, ut inquit Numenius. Propterea dictum ab prophe-

ta

ta, Spiritum domini ferri super aquas. Vnde & mortuorum animas sellis ac sanguinis prolici effusione. Inde uero humectum contrahi spiritum, qui ut nubes plerunq; crassescat, ex quo uisibiles animas euadere. Nam puræ generationem nesciũt. Hinc Heraclitus, Anima sicca etiam sapiẽtissima. Quoniam uero Naides nymphæ sunt in corpora tendentes, inde factum ut sobolis propagandæ causa iunctæ puellæ uocentur nymphæ, quando & aquis perfundi consueuerant, ex fonte perenni aut flumine petitis. Ex eodem est argumento Aegyptiorum illud, dæmonas, & solem, ac omnes ad quos spectat animarum descendentiũ cognitio, non in solido consistere, sed ferri nauigio. Synnymphus uelut consponsas duobus uocant, uel pluribus nuptas fratribus. Apud Aelium Dionysium inateres nuncupantur. Sicut ælij, uel etiam æelij dicũtur, quibus duæ nupserint sorores. Aelinon uero Sophocli in Aiace mastigophoro, species est luctus. Daer mariti dicitur frater: at soror uocatur galos, id est γαλως, ut scribit grammaticus Aristophanes, qui syngenica cõcinnauit: à nobis dici potest glos. Restituendæ uero dictiones hæ Digestis De cognationis gradibus apud Modestinum. Nam ut de alijs taceam, illud bone deus quale est Duobus (inquit) nuptę fratribus, ianitrices dicuntur apud Græcos. Reponendũ uero inateres, meminit eius uocabuli etiam Pollux. In Menandrijs obseruatum item, cani in nuptijs solitum ad eum propè modum,

ὑμὶν ὦ ὑμέναι ὦ ὑμήν.

Quod in Auibus est ab Aristophane quoq; positum, negligenter à Catulli interpretibus prætermissum. Inde enim illud est,

O Hymen Hymenæe, ó
Hymen ó Hymenæe.

Adnotabimus obiter illud quoq;, ab eisdem male concipi Martiani Felicis auctoritate, Hymenæum fuisse Veneris filium: quod Martianus ne suspicatur quidem. Sed male feriati homines Tortellij deliramenta sunt insequuti. Aliàs ex Calliope & Apolline natum Græci Hymenæum fabulantur: quanquã Vraniam matrem intelligere Catullus mauult. αὐλημα item γαμήλιον dicebatur, id est incentio gamelia per tibias. Promnestriam ijdem intelligunt Græci nuptiarum conciliatricem, quæ mox & proxenetria sit nuncupata. Nupturire uerbum inuenimus in Apuleij Magia, quod est nuptias affectare. Apud eundem & sportulas legimus nuptiales. Quippe (inquit) ita placuerat, in suburbana uilla potius ut coniungeremur, ne ciues denuo ad sportulam conuolarent. Quum haud pridem Pudentilla de suo quinquaginta millia nummum in populũ expunxisset. In Hieronymo de uita Malchi monachi, pronubare nouè positum inuenias: Pronubante nobis (inquit) mœstitia. Apud Aristophanem sisymbria nominãtur folia, quibus coronarentur sponsi: quos quia Græci nymphios uocant, inde in Aristophane eodem prouerbiale illud,

ὑμεῖς μὲν οὖν ζῆτε νυμφίων βίον.

id est, Vos igitur sponsorum uitam ducitis. Apud Herodotũ extat perelegans uerbum ἐκπλοῦσθαι, quod signat puellam demulcere, atq; ita demũ conciliare, ut uxorem ducas, ἐκπλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν ἀμαζονων. Ratio uocabuli est, quoniã ἔκλος aries est iam mitis mãsuetusq;. Hinc apud Pausaniã ἐκπλόμενον dicitur, qui cuipiã familiaris est factus. Inflectitur uero ἔκλος à λίω, quoniam gregem ferè præcedat. Cinyrã Pindarus ἱδρίεα dicit κήπλον ἄφροδίτης, connutritũ significans & familiarem, ac manui assuetum, ab uerbo (uti scientissimis quoq; placet) κήσαι, quo alimentum indicatur, unde orictitem dicimus educatum in montibus. Certe etiam κηλεῖσθαι, cicurare est. Hinc Nicandri interpres ἔκλας dici oues arbitratur mites ac pingues: quamuis & gregis ductor, inquit, sic dicatur quandoq;. Inuenio nuptiales coronas dici Thyrsos, ubi acuitur ultima. Nam si barytona sit dictio, tunc hastam signat Bacchicam. Sed hastas id genus sunt qui etiam Thysthla uocent, quanquã eo uocabulo nuncupantur sacrificia quoq; Telestica, id est ad initiationem pertinẽtia, aut uirgæ quædam, inter quas & ferulæ sunt. Sunt qui Bachicas interpretentur θοάδας, id est Dionysiaca mysteria. Inueni & qui uitium folia sic nuncupent. Meminit uocabuli Iliados Z Homerus quoq;,

Θύσλαι χαμάδις κατέχυθεν.

Thursianum

Thursianum uel Thurianum obsonium esse prodit Athenæus, μόρον θαλασσίου κυνὸς, id est canis marini portionem. Nam & Plinio, uti eruditorũ coniectatio est, tomos nuncupatur Thurianus, ab Italiæ oppido Thurijs, quo primum ex Sicilia creditur subuectus: à cuius delicijs sturioni sit conciliatum nomen.

Pithœgia quid. Ectropias. Ectropæ. Vinum medium cur optimum, mel imum, oleum superfluens. Vinalia duplicia. Λῶιος Bacchus. Ambrosia siue Brumalia festum. Brumus Bacchus. Meditrina dea. Prostaterius Apollo. Bochernus pro Pado. Ambra quid. Ambrosia itẽ. Quali exceptorij. Castellatæ. Vngues ferrei. Cap. XXV

Pithœgia (inquit Proclus) festum ueteribus erat, quo in uini participatum & seruos aduocabant & mercenarios: relinebantur enim tunc primum dolia, proinde facta re diuina, Dionysiaci doni cõmunicatio omnibus patebat. Comprecabantur uero, ut Plutarchus inquit, ἀκλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τὸ φαρμακον τῶ χρῆσιν γλυκέα, id est innoxiam salubremq; ipsis fieri medicamenti potionẽ. Vndecima mensis die factitari hoc Athenis consueuisse, produnt auctores. Aliubi etiam sexta eius, qui prostaterius uocaretur, Bono dæmoni diuina re peracta, desinente iam Zephyri perflatu, qui oblædere uinum ac cõmouere præcipue creditur. Eum proinde quod euaserit, firmum iam haberi constansq;. De pithœgijs intellexisse uatem Hesiodũ in agricolationis lucubratiuncula illis uersiculis grammatica statuit assertio,

αὖ χοὸς δὲ πίθοι τε λήγοντος κορέσθαι,
μεσσόθι φείδεσθ', ἄλαπα δ' ἐν πυθμένι φαίνω.

Siquidem hoc plane poetam dicere, Vbi dolium relinis, nouumq; uinum gustas primum, ad satietatem unà cum mancipijs potui inseruiendum: uase namq; ὠμχελεῖ, hoc est non penitus pleno, uinum ferè uappa fit, ac ectropias (Ectropæ uero calles sunt, ac semitæ, sed & oculorum affectio) in fine quoq; inutile fit. Nam à fece infestatur, in meditullio autem optimum censetur. Proinde parcendum, & quia ingruit metus, μὴ πρὸς τὸ λίοντος ὠλεινῆ, id est, ne ante tempus deficiat. Meminit Hesiodicæ sententiæ, ac enarrationis auctor ἐκλογῶν περὶ γεωργίας libro septimo, adstruens ex uicinia aeris uinum ἀμπελόμενον fieri ἀδφεσφόρον, quare largius hauriendum. Cæterum quod dicitur medianum uinum bonitatis laudem sibi adoptare, forsan quæstione non indignum uideatur minutiem quoq; rerum anxiè scrutãtibus, ac in re literaria uelut micrologis quibusdam. Quando & in Cœnis Aurelius Macrobius super eadem poetæ sententia, sanxit Hesiodus inquit, quum ad medium dolij peruentum est, comparcẽdum, & cæteris eius partibus ad satietatem abutendum, optimũ proculdubio uinum significans, quod in dolij consisteret medietate. Idipsum & Symposiacorum septimo comprobat Plutarchus, adeo ut conformari inde ualeat prouerbium. Siquidem quod nõ euaporarit, atq; non acuerit uinum, sed genitiuam seruet bonitatem, quæ gustum allectet mirifice, medianum recte dicetur. Verum ut missas faciamus, quibus id adstrui amplius ualeat auctoritates, suppetunt in hoc, ut Plutarchi uerbis utar, καὶ πιθανὰ εἰλήφαμεν, hoc est, probabilia epicheremata. Sed enim quid sit ab hoc philosopho excogitatum, mox paulo subnectam: interim quod inter omnia plurimum arrisit, commeminero gratissimè. Quemadmodum utiq; mel, quoniam & crassum sit, ac terrestrem prorsus naturam resipiat, melius in imo est: in oleo quod superfluit, ideo creditur præcellere, quoniam aerium sit, ac proinde superna scandat naturæ suæ ui: cõsimili ac compari ratione uinum in proprietatis utriusq; participatum ueniens ab dolij mediana firmitate, ac illici suauitate creditur præcellere. Porrò Plutarchus: Vini (inquit) uis cum planè calida censeatur, ratione dictante, ad medium coire aggregariq; præcipue consentaneũ sit: propter eaq; inibi bonitatem confouere ac custodire in primis. Quod autem pessum it, estq; in imo feculenta impuritate permixtum miscellumq;, nõ turbulentum uisitur modo, sed & sapore deterius sentitur. Quod uero in summo est, ex aeris conuicinia facile corrumpitur: quãdo illius permixtione diluitur, quã rem uini ἔκπαιν recte nuncuparis (quanquam & eo nomine nunc somnum dici aduertas, nunc terrorem) quo argumento rustici

stici κατορύσσουσι δοῦλα πίθους καὶ σκεπάζουσι, id est dolia adobruunt, ac operimẽtis muniũt, quoad eius fieri queat, à uino disparantes uelut sepimẽtis, aeris contagem. Vt uero de pithœgia, unde dissertationis exordia prompsimus, paucula quędam subnectamus, auctor Plinius est, Vinalia priora degustandis uinis celebrari Romanis solita undecimo calendas Martij, altera uero ad decimumtertium calendas Septembris. Ioannes grammaticus super eo poetæ Hesiodi uersiculo, μιῶι δὲ λωαιάδνα, Ianuarium (inquit) dicit, qui λωαιὸς apud Ionas nuncupatur: quoniam πιθοίγια fiebant mense illo, uel quia Dionysij festum celebrabant, quod dicitur Ambrosia, sed Brumalia uocant Romani: à quibus Bacchum appellari Brumũ nouimus. Bochernus ad Bachum spectat nihil: quippe auctor est Theon, Eridanum Italiæ ab indigenis eo censeri nomine. Ambra uero, siue (uti pronunciant alij) ambar, uel ampar quoq; caninum, res est nostro æuo memorabilis: ueteribus, quod sentiunt eruditi, prorsum incognita. Sulphuris prouenit modo, aut bituminis in India & Arabia: quod ruffum est ac pingue, primoris censetur notæ: sequens indicatura subalbido est, nigricante omnium deterrimo. Ambrosia porrò Athenienſibus, quam in Iouis Ctesii dedicatione ferendam præcipiebant, non herbam indicat, sed ut docuit Athenæus, omnigenas fruges cum oleo & latice. A Latinis porrò populis seruatum traditur, ut quo die quis primum gustaret mustum, omnis gratia diceret, Vetus nouum uinum bibo, ueteri nouo morbo medeor. Ex qua uerborum formula, Meditrinæ item deæ conceptum nomen creditur. Quod de prostaterio docuimus, sciendum amplius, nuncupatione eadem ueteribus Apollinem esse celebratũ, quod ante ianuas statueretur: meminit in Helectra Sophocles. Inseramus denicq; huic potissimũ loco Pindari ex Olympijs sententiã haud aspernabilem, nec ita ab instituto dissitam,

ἄλλοι δὲ παλαιοῦ μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων
νεοτρόπων.

Quibus quidem uinum innuit laudandum uetus, at gestarum rerum florem nouissimũ quemq;. Illud plane superpondium ex abundanti fuerit: Qualos exceptorios dici iuris prudentibus, in quis comportentur uuæ. Sunt qui augurentur castellatas significari. Apud Columellam legimus decem modias & trimodias fiscellas picandas uindemię causa, sed & ungues ferreos uuis desecandis, ne manu decerptis, in terram dispereant acini.

Vini fecem esse illius robur & consolidationem: unde & uinum tryga uocent Græci. Phecla. Colandi uini improbatio. An recte uinũ dicamus eunuchum, castratum ue. Laccus quid & laccopluti. Daduchus. XXVI

QVoniam uero fecis uicinia paulo ante adstruximus insyncerius fieri uinum & sapore deterius: illud sciendum amplius, in literis reperisse me, fecem nuncupari κρατῆρα καὶ γόμφαι οἶνον, id est robur uini, ac (ut sic dicam) consolidationẽ. argumentoq; esse, ab ea exemptum degenerare facile, ac ferè non ita diu in plerisque locorum ætatem ferre, uelut à radice auulsum. Quamobrem uidentur priores non immerito uinum appellasse tryga, id est fecem, quod & à Diomede proditum scio: quanquam putent grammatici, nouum prinuatim sic dici, abusiuè autem etiam uetus: sicuti à præcipua quæ in eo pars est, hominem quandoq; animam uocamus, aut caput. Testimonio & illud est, quod τρυγᾶν dicunt, pro eo quod uindemiare est. Et Homerus quandoq; ἀμπελόεσσαν protulit. Quo nomine sunt, qui fructiferum intelligant. Alij loca inter uites quæ serũtur, uel partem ubi quemlibet. Thamnam uero fecem uocant ὠμοχωλεώς, quæ ex acinis exprimitur, postea quàm effluxit mustum, quæ rusticis in potum cedit, uti libro sexto ἐκλογῶν πρὸς γεωρ γίας expositum comperi. Phecla posteriores Græcorum medici fecem quoq; uocarunt, sed crematam priuatim. Verum ad rem. Propterea sunt qui uinum quod ἀθαμβύον nuncupant Græci, dicere nos percolatum possumus, quum sacco (ut Plinius inquit) franguntur uires, improbent insigniter. Quoniam, uti Hesiodus inquit, ἀπὸ τοῦ πίθου καὶ ἐπὶ τὸν πίθον, id est, à dolio bibendum ipso: quia sic insitum seruet robur ac potestatem. Defecatio autem illa, ἡ διύλισις, id est percolatio, neruos excidit, ac genuinum restinguit calorem

calorẽ, ut gulæ curiositas prætereatur, ad delicias reuocantis, quod utilitati fuerat comparatum. Velut enim gallos porcosq; excidere, quo mollior præter naturam eorum fiat caro, degeneretq; in fœminam, non sani castiq; esse hominis uidetur, sed Apicianis corrupti cœnis, ac Heliogabalũ resipiẽtis: eodẽ modo, si uti metaphora permittimur, uinum percolantes θῆλυνουχίζουσι καὶ ἀποθηλύουσι, id est eunuchũ id faciunt effœminantq;. Hoc uelut sophismate excogitato, ut perdẽdo nati uino plurimum ualeant ingurgitare. Quod ipsum in Naturali historia taxans seuerissimè Plinius ac censoriè admodum: Quinimmo (inquit) ut plus capiamus, sacco frangimus, & alia iritamenta excogitantur, ac bibendi causa etiam uenena conficiuntur. Quod uerò eunuchum diximus uinum, id est castratum, magno nixi auctore, si quis paulò licẽtius putat, ac tralationem reformidat ut deformẽ aliquo modo, propterea q; uitandam Ciceronis astipulatione & Quintiliani, sciat in eo me Plinij imitationẽ nõ exhorruisse, apud quem libro decimonono, sacco castrari uina, legimus: sed & libro undecimo, Apes ad ictum aculeo infixo, fucos fieri scribit, nec mella facere, uelut castratis uiribus. Sed & eunuchos dici calamos comperias. Et uir elegantis eloquij Hieronymus ad Eustochium: Quum (inquit) consuetudine lautioris cibi propter cælorum me regna castrassem. Columella rationẽ attexuit, qua canum castrari caudæ debeant. Illud postremò adijciamus, Græcis pleruncq; fuisse in more, uti sub terra pararẽt loca uel rotunda uel tetragona continendis uinis ac oleo quoq;. Ea uerò Laccos dicebant, id est λάκκους, unde & pro morte usurpatur uerbum sanctis literis, quoniã mortuorum conditoria eam prę ferant imaginem. Hinc illud: Et similis ero descendẽtibus in laccum. Verum scitu dignum quod scribit Plutarchus, Calliæ posteros esse Laccoplutos Athenis cognominatos, quòd is Callias bello Persico in Marathonijs campis auri uim magnam terra defossi comperisset, ac inde foret ditatus, indice crudeliter perempto. Eum uerò Calliam Plutarchus, daduchum appellat, id est δαδοῦχον. Antistitẽ reddit interpres, quum tamen δαδουχήσαι signet λαμπαδηφορῆσαι.

Melle putredinẽ caueri. Papinij locus explicatur. Cur mel dulce ex Lucretio. Mellis usus unde propagatus. Mel esse multorũ symbolũ, & mortis, sicut fel uitæ. Nympharũ in sacris mẽtio unde instituta. Nymphia pro matrimonijs cur. Septizoniũ. Simblium mel. Simblides, Simblæ. Simbli. Nymphæa. Omphacomeli. Melomeli. Cap. XXVII

QVi prepere quandoq; somnũ & dormire sub mandragora magnos uiros, alio qui tantum nõ primæ notę, quum ex plerisq; alijs harum cõmentationum enotatis liquet abundè, ac re (quod dicitur) apud Sagram gesta certius fit, tum uerò inde coniectatum mihi est, ac quod mireris, super re (opinor) momẽti non ita magni, nec in cuius indagine, Lyncea Aristarchi censura uideatur esse opus. Papinij uersus sunt ex doctis illis Syluulis, libro (ni subsultat memoria) tertio, in Metij Celeris propemptico:

Duc & ad Emathios manes, ubi belliger Vrbis
Conditor, hybleo perfusus nectare durat.

Videbatur adolescẽtibus diligentiæ haudquaquam sopitæ, interpretẽ aliàs acutum, & lectionis (ut illa ætate) non admodum incuriosæ, nec paucæ, haudquaquam reticere debuisse: quid ita cecinisset non indoctus poeta, Alexandri cadauer melle litum perseueraſſe, putredini, ut ferè aliàs, non obnoxium. De me quęsitum Bononiæ cõmemini, quid ex libris mihi compertum ad id foret, respondi pro tẽpore, Eam uideri mellis potestatẽ, cælesti coalitam ui, & naturæ potentiæ inenarrabili, ut citra putrefactionẽ corpora mirè custodiret, quod scirẽ monumentis à Plinio commendatum, Claudio Cæsari allatum in melle ex Aegypto Hippocẽtaurum, quẽ ipse uiderit. Cæterum & Naturalis historiæ secundo & uicesimo libro: Mellis (inquit) natura talis est, ut computrescere corpora non sinat iucundo sapore atq; non aspero. Hoc autẽ in annos modò plures obtingere, scribit Columella. Sed & multi senectam longam, mulsi tantum intinctu tolerauere, nec prętereа cibo alio, celebri Pollionis Romuli exẽplo, quẽ cẽtesimum annum excedentẽ, quum interrogaret Augustus, qua nam ratione maximè ui-

gorem illum animi corporisq; custodisset, respondit, Intus mulso, foris oleo. Lectū poro in Græcorum libris est, Cyrnios, id est Corsicæ insulæ populos, esse πολυχρονιωτάτους διὰ τὸ μέλιτι ἀεὶ χρῆσθαι. hoc est, de assiduo mellis usu esse uitæ diuturnioris: etiā si ridiculum nonnullis id uidetur, quando (ut ferè consentiunt poetæ) mel Corsicum, auctore Diodoro, item notæ censetur pessimæ. Scribit porrò Græcarū rerū quinto Xenophon, Agesipolin Lacedæmoniorū regē mortuum, in melle Spartam esse delatum, ac ita regio esse potitū funere. Gemisthus Plethon mellis inopia, Agesilaum scribit, liquefacta cæra circumlitū Lacedæmona esse delatum. Adnotatū & illud: theologis priscis sacris initiabatur (quæ Leontica uocant) quis, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxijs sceleribusq; ac tristitiā inferētibus sic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe. Apud Orpheum Saturnus ab Ioue mellis appetitur insidijs. Inde enim consopitur, uelut temulētus: sicuti apud Platonē Porus nectare oppletus. Quo innuitur, per uoluptatē illum esse oblaqueatum, qua & ad generationē producantur diuina. Dicitur & mortis symbolum, mel: sicuti fel, uitæ: unde mellis libamina terrestribus infundebantur, quoniā per uoluptates obrepat animæ mors, quæ per amaritudinē reuiuiscat: nam & dijs offerebatur fel, aut quia mors, laborum meta est, quibus exuberat uita. Verum, ut superpondij adijciamus aliquid, ac doctrinæ uberioris: putat Lucretius De rerum natura libro secundo, Quæ atomorum nexu consurgant minutulo orbiculatioreq;, dulcia progigni: quæ pinguioribusq; inæqualioribusq;, amarulenta. Eius carmina hæc sunt,

Vt facilè agnoscas, è leuibus atq; rotundis
Esse ea, quæ sensus iucundè tangere possunt:
At contra, quæ & amara atq; aspera cunq; uidentur,
Hæc magis hamatis inter se nexa teneri.

Mellis usum monstrasse primā, Græci produnt, Nympharum unam nomine Melissam, propagata inde apibus nomenclatura. Gestum id in Pelopōneso uolunt. Certè rem diuinam obibat nemo citra nympharū gratam memoriā, ceu religionē monstrassent etiā ca (inquit) eius extant, Septizonium, & thermæ Seuerianę. Mentio est in Geta quoq; Antonino. Nymphæa sunt qui lauandis mulieribus destinata putent loca. Meminit in Gordianis Capitolinus. Nymphis uerò antra dicantur, ob affatim destillantes aquas, effluentesq;. Est & Nymphæum Taurica ciuitas Stephano. P. Victor Vrbis regione quinta, Nymphæum statuit diui Alexandri: & septima, Nymphæum Iouis. Sunt qui nymphas, cōmuni nomine in Libya mulieres opinentur dici: unde & Pleiades nymphæ, nuncupatæ. Mel denicq; Siculum nuncupari simblium, ex Græcis & Dioscoride didici. Nam & apes ipsæ, simblides uocantur: sicuti est simbla, earundē theca: sed thesaurum Attici etiam simblum appellant. Ne quē tamen fallamus; sunt qui apud Dioscoridem, non simblium scribant, sed hyblæum: quia simblium nullum sit. Simblum pro theca, legimus in Hesiodi Theogonia. Interpres scribit sic appellari, quoniā apes dicantur simæ, quia sint aculeo hebetiore: tanquā simobolum dicatur, in quod simarum, id est apum, laborē conijcimus. Omphacomeli, est acerbum mel: sicuti acor ex uuis, omphacium dicitur Græcis: nam omphax, est acerbior uua. Melomeli, mel in quo seruantur cydonia mala, cuius sapor mulseus est.

Quæ sit barbararum gentiū sententia super cibo & potu. Vini usus, & nocumenta eiusdem insignia. Abstemiorum ratio. Cap. XXVIII

ARistophanes, inter comicos poetas nominis ferè præcipui, in fabula cui titulus ἀχαρνῆς, hosce apposuit uersus, quos & subscribendos duximus. Sic uerò habent,

οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους
τοὺς πλεῖστ' ἀνωμότους καταφαγεῖν τε κἀπιεῖν.

Eorum uerò hic ferè sensus, à barbaris gentibus eos modò uiros credi, quibus uorandi plurima, & bibendi facultas sit. Id uerò inurbanè, immo præter hominis rationem prorsum & dici & existimari, non fermè quisquam est à Musis adeo seiunctus, qui nesciat. Quando, ut de ciborum inutili onere interim taceam, cui tamen nauigatur ad phasin, notissima est, ac præcipuè memorabilis Propertij sententia:

Vino forma perit, uino corrumpitur ætas,
Vino sæpe suum nescit amica uirum.

A sapientissimis utiq; traditū scimus, uino uel paucissimo ac dilutissimo utendum: cui præcepto (ut uidetur) sanctissimo, summa astipulatur ratio. Omne siquidē uinum, sed nigrum præcipuè, spiritosum est. Quum ergo affatim hausto, spiritus is superna petat, ac repercussus, retroq; actus defluēs uenas inflet offarciatq;, meatibus præclusis & trāsitu impedito, qua commeat respiratio: etiam si nō continuò mors, plerumq; tamē morbus excipit comitialis. Quid uerò membra hic referam tremore subsultantia cōtinuo? Sensuum omnium retusiorē usum, ac quodammodo præmortuū? Ad hæc formæ adnectitur interpolatio, uox hebes, color euariās, ignea quadam ui scintillantes oculi. Anhelitus atq; animæ uitia, tinnitus aurium, fremitus narium, discriminum phrenitis plena, torminosa calculi infestatio, molesta deniq; podagricorum pedum ignauia cum articulorum deprauatione, exæstuans stomachus, ac cruditatē efflans, dum in ructus subinde respirat, accedente uomitus etiamnum fœda turpitudine. Quæ omnia uinolentiæ sunt additamenta, & uelut appendices: ut præteream quod scientissimè scribit Ambrosius, abundatiore uini usu homines, uelut immutata naturæ ui, equos fieri adhinnientes. Expende Venereorum impetum, etiam in nefaria prorumpentē, imaginum per quietem uisa in primis meticulosa, uisus lapsitantem incertitudinē, instabiles gressus, externatam mentē ac planè inanem, qua ruere opinantur cælum, nutare solum, & in antiquum chaos omnia redire. Quam ibi turpitudinē non agnosces? Immo quæ monstra non reformidabis? Inde fit, ut mirer minus septimo Politicorum Aristotelem scribere, Pueris & nutricibus uinum haudquaquam impertiendum. Sed ut ipse interpretor, cuilibet ætati periculosum uinum est. Nam & Auerrois super Auicennæ Canticis in loci eius enarratione, non ita magnifaciendum uini haustum nimium, parcissimè id uidetur homini concessisse. Nam priores (inquit) iuuenibus minimè uini usum permisisse aduertuntur, quòd eius ætatis uigeat præcipuè calor. Parum uerò quiddam senibus concessere ac decrepitis. Hoc autem ita fuisse attemperatum scribit, ut esset aromatites, adiuncto mali punici acore, aut cydoneorum succo & cucumeris. At satietatem execratus omnē Galenus, adipe ac sanguine præfocatus (inquit) animus, & planè adobrutus, cæleste aliquid peruidere nequit. Vinum docuit Græcus auctor grauis, esse malorum omnium metropolin: nam & Aristophanes, ἀφροδίτης γάλα τὸν οἶνον nuncupat. Sed & Antiphanes,

τὸ δὲ ζῆν ἀπό μοι τί ὄφελ', ὃν οἶνον φημὶ ἐγώ.

id est, Dic inquit, uiuere quid est? bibere, opinor. Dictum & illud,

κἀπιπεῖν γὰρ ἄνδρας χαλκοῦς ἐστ', οἴνῳ δὲ νοῦν.

Sed & illud, τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν παρρησίαν.

Apud Xenophontē in Symposio de hac re sic scriptum cōperi, ὡς γὰρ ὕπνος ὁ οἶνος ἀνδρῶν τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας οὕτω ἀνθρώπους κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐγείρει. Sed cur nam sunt abstemij nonnulli? an stomachi malæ constitutioni acceptum referri oportet, quæ calens cum siccitate contrariam aquæ requirit qualitatē? An adiuuat & stomachi debilior contextus, nocumentis uini calentis obnoxius: quia suapte ui, dissecandi quodammodo potestatē uinum retinet? Suffragatur & cerebri oblæsio facilis, ac uini multum euaporantis ictus, ex utriusq; partis sympathia: quam tertio Interiorum comprobat Galenus.

Qua item ratione ætati cuilibet impertiendū uinum. A cibo an bibendū.

Facilius uini perfici nimietatē, quàm cibi. Vinum meracius uigilias con-

cinnare,memorabili exemplo pueri cuiusdã.Pomatiũ uinum. Cap.xxix

AEterum,quia in medicæ scientiæ auctorem nobilem incidimus, pergamus porrò attexere,quæ ex eadem schola ingerunt se nobis, & nomina dant quodammodo,ut citra uitæ dispendium præteriri uix queant. Scribit ergo (ut Platonis interim decreta prætereantur) capite octauo,doctri næ secundæ,sen tertiæ primi Auicenna,Pueris uinum si offeras, perinde uideri ac si igni aggerere ignem perrexeris,materia præsertim debili succensa: senioritum debet.Nam & Hieronymus,Vinum & adolescentia duplex incendium uoluptatis:quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministra mus? At si curiosior quispiam fortè horum exquirat rationem amussitatam,possumus equidẽ sic ferè ratiocinari:Pueros insigniter uini hausturu oblædi, quòd laxis rarisq; sint corporibus,& de insiti caloris exsuperantia inflammari facilè ualeãt, neruis porro imbecillibus admodum,nec cerebro item ualido: quibus de causis, in uini crebriore haustu multiplex sese nocumentũ promit.Senum uerò, aduentitium eo recalescit frigus, spirituum exhilaratur tristitia, bilis atræ uis reprimitur redundans, somni cõciliatur appetentia,præfarcti recluduntur meatus,renidet denique ætatis lassitudo uniuersa.Proinde in Sanitatis moderamine Galenus: Sicuti (inquit) pueris inimicissimũ censetur uinum, ita adultiori ætati accõmodum maxime: in iuuenibus, etiam si genuinus crassatur calor ut in pueris,solidioribus tamen membris,neruis & cerebro læsioni obsistitur nauiter. Quæritur tamen à peritis, An uino incalescat corpus,ut calido medicamento? Respondet Constitutionum tertio Galenus,Non incalescere,nisi ut alimonia corpori accommoda:nam sicut igni congruens materia incendium concipit maius, ita corporibus simile alimentum,quæ natura calent satis,& robur adijcit, & insitum profert calorem,augetq;.Cibis utiq; omnibus affine hoc,uino autem proprium in primis, ab corpore celerius demutari,uti resina,pix,stupa ignibus facilè resoluuntur.In ijs tamen mirè euariat medica schola. Vinum à deo hominibus cõtributum Plato scribit, quasi remedium aduersus senectutem,ut redire ad iuuentutem uideantur,& mœstitiæ eos capiat obliuio.A cibo, uini esse insigne nocumentum, idem statuit Auicenna, ob penetrandi celeritatem,& quòd insimul imperfectum præcipitet cibum, qui retentus diu meatus præfarcit, unde inoriatur putredinis discrimen. Nec secus magnopere sentit Galenus septimo De sanitatis ingenio: quanquam mox,uelut eblanditus, Qui sitiunt (inquit) nec bibunt,sine adiumento supplicium ferunt:tantum uerò ingerendũ,quantum siti restinguẽdæ uel mitigandæ par sit.Ex eisdem postremò scholis est, Vino si infarciaris,leuius id censeri multò,quàm si cibo:quoniam facilius delabatur id, ac resoluatur,nec pariter offarciat, nec ingestabili onere ita stomachum premat. Inde scitum extat Hippocratis illud Sententiarum secundo: Potu repleri facilius esse, quàm cibo. Erà uino præfarctiones esse moderatas, sanxit Galenus. Attamen non dissimulandũ, ne inde ansam sibi arripiant bibuli:perpetem ingurgitandi uini modum, multa (quod diximus) aduehere discrimina,& mortiferas concinnare ægritudines. Vinum siquidẽ meracius, etiam uigilias inducit,præcipuè si suapte fuerit natura calidũ aut peruetus, memorabili exemplo Pergameni pueri. Nam grammaticus quidam singulis diebus balneum petens, unum ex pueris secum ducebat, altero domi relicto qui rem familiarem seruaret,quæq; ad uictum forent necessaria, peruideret: at is uehementiore quandoq; deprehensus siti,nec aquæ suppetente copia,uetus uinum largius perpotauit:quo factum,ut in reliquum euaserit uigil: mox febre correptus, cum perpeti uigilia oborto delirio, desiit hominem agere. Quamobrem quum sit excessus omnis planè reclinandus, hunc uel præcipue remis uelisq; refugisse, summum fuerit operæpretium: ex quo non corpus modò oblæditur, uerum animo insigne infertur item nocumentum: adeo ut ne adultis quidem citra noxam ingeratur,ni adhibitus fuerit modus:quãdo ad iram & libidines agit præcipites, ac rationis compotem uim hebetat obturbatq; gradu deiectam. Ad bilis tamen excrementa confert uel lenienda,uel reijcienda. Siccitatẽ quoq; uel laboribus inductam immodicis, uel ætatis prouenientem temperamẽto insigniter

mitigat

mitigat.Bilis amaræ frangit acrimoniam:sed hæc haud requirunt pueri. Verum & corpore succulento,ualidoq; (inquit Hieronymus) poculo libens carebo, in quo uenenẽ delitescit suspicio:nam rectè dictum ueteribus est,Pinguis uenter mentem non gignit tenuem:seu mauis Græcè, παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. Scribit idem, Quicquid inebriat,& statum euertit mentis,clerico uitandum similiter ac uinum. quando uel ex frugibus uini proliciuntur simulachra, uel ex pomis quoq;, quod pomatium uocant: unde Virgilius,

Atq; acidis imitantur uitea sorbis.

Ebrietatis malum. Alexandri uinolentia,& M. Antonij. An uera sit Hippocratis sentẽtia,mulieres & eunuchos podagra nõ infestari.Ennij mors. Vindemialis lætitia. Samagonium uinũ.Hemina. Cirrhum uinũ, & uermiculum. Cap. xxx

EBrietatem, celeberrimi è nostris auctoribus esse uoluntariam dixere insaniam: sed ita etiamnum, ut si in plures paulò extendatur dies habitus is, etiam manifestarius euadat furor. Mirum tamen est, quàm multi mortalium in hanc fœditatis (ut sic dixerim) coloniam transcribẽdi passim nomina dent.Affluunt hinc inde agminatim nõ pullati solum ac ex triuio, sed terrarum quoq; principes:& quos non irruentes hostium numerosi exercitus, nec uolantia tela,aut è machinis uasta mole,& ruinis saxa propulsa excussáue contriuere, fœda uini desideria deiecere in imum,& uelut captos iure belli ante triumphales currus duxere catenatos.Alexandrũ uastissima terrarum transmissa spatia, cum hoste barbara feritate terribili tam numerosa prælia, tot hyemes imbrium & frigoris horrore deformes sub pellibus transactæ,tot locorum ac temporum inenarrabiles penè difficultates,tot fluminum ex ignotis promicantium uastitas, ac denique tot tantorumq; mariũ formidabilis,& procellosa magnitudo,inuictum tamen,ac uelut deum humano in corpore hospitantem, seruarunt. Sed enim (mirum dictu) bibendi ardor infatigabilis, & Herculaneus ille ac fatalis Scyphus condidit. Hinc fœda maiestatis eius sugillatio, inter pocula amicos indignatione rapida & uinolenta transuerberantis. Nanq; ita prorsum habet, Eruit omne uitiũ ebrietas,intendit, profert, ac conatibus deprauatis obluctantem obsistentemq; uerecundiã intrudit, ut fronte attrita uel ultra uotum, insolenti augescat superbia, crudelitas sæuo, malignitas liuido.Iam uerò M. Antonium alioqui magnum uirum & ingenij etiam eminentis,quæres alia in perniciem coniecit, quàm ebrietatis malum? Hæc demum medicæ artis summum auctorem falsum fieri Hippocratem coegit, à quo Sententiarum sexto,proditum scimus: Fœminis nec capillos defluere, nec pedes laborare, nisi menstrua defecerint. Errorem manifestarium,in quem non fœminea natura mutata, sed uitio deprauata & uicta medicæ scientiæ conditorẽ principem impegit, agnoscit quoq; interpretum eminentissimus Galenus: Nam uacuationis (inquit) ratione, mulieres podagra immunes sunt. Etenim citra materiæ exsuperantiam,nunquã cõsistit podagra:quãquam partes pati & affici ampliter possunt. Cæterum & hoc loco monẽdum,ut olim uera & rata secta hæc, & præceptio Hippocratis fuerit,Non integrè suppressis mẽstruis, ob incertiora errata, quæ relato æuo admittebant mulieres:at nunc,ob uitæ usum lasciuiorẽ, atq; efferuescẽtis luxuriæ æstum ciborumq; cupedias illecebres, quædã podagra tentãtur ante,quàm substiterint menses.Nil mirum igitur:nam (ut grauissimè inquit Seneca) quum uirorum licentiã æquarint,corporum quoq; uirilium assequutæ incõmoda sunt.Non minus perurgilant, non minus potant,& oleo & mero uiros prouocant:uinum omne uomitu remittunt, æquè niuem rodunt,solatium stomachi æstuantis. Cæterum promit se indidem altera item Hippocratis coargutio,sed qua uel præcipuè nostros ipse mores coarguit: Spadones (inquit) nec podagra laborãt,neq; calui efficiuntur:siquidem spadones, dempti testes mulieribus reddunt persimiles.Quippe tempestate illa, uera hæc fuisse, probabile fit: sed mox non insuper ratum fuit, ob inertissimam desidiam & improbam satietatis lasciuiam.Quidam enim citra exercitationẽ, crudi temulentiq; prius quàm cibum arripiant, generosioris uini hauriunt pocula, & item Venerio fungũtur munere. Dignum

Universidad de Deusto
Biblioteca

porrò ex annalium memoria relatu illud: Ennium, de quo est apud Silium Apollinis celebre uaticinium illis uersibus,

Hic canet illustri primus bella Itala uersu,
Attolletq; duces cælo.

articulari consumptum morbo, quem ex immodico uini usu contraxerat. Quam rem egregiè perdocet Serenus,

Ennius ipse pater, dum pocula siccat iniqua,
Hoc uitio tales fertur meruisse dolores.

Ab uino nec illud resilit multum, in uindemiæ festiua lætitia, multa in dominos iocularia, uel ipsis audientibus solita iactari. Id quod ab Heliogabalo compertum primò, produnt rerum conditores nonnulli. Scribit Paulus Diaconus, Tiberium Constantinum Cæsarem ritu imperatorio rus petijsse, ut uindemiali lætitiæ operam impertiretur diebus triginta. Vini Samagonij heminis tribus, etiam si dilutis, homines numero quadraginta ebrios fieri, pronuntiat Aristoteles. Hemina, libram appendit unam: quæ geminata, sextarium reddit. Historiæ auctor Athenæus. Vinum inter album nigrumq;, quod medium est, cirrhum uocant Græci: ex nostris, rubrum nonnulli: quidam etiam giluum, uulgus uermiculum: quādo & far rutilum, Columella uermiculum dicit. Hieronymus porrò quod κόκκινον Græce legerat, uermiculum conuertit.

Ebrietatis item mala. Cur uinum hausturn copiosius, perimendi uim obtineat. Interim de cicuta paucula, bis. Crepala quid sit. Vinolentiæ turpitudo. Sicera quid. Artemisium. Ephemeron pro cicuta, cur dicamus.

Caput XXXI

NEc tamen ebrietatis sola hæc pernoscuntur mala, nam & illud scimus obuenisse quādoq;, ut uinolentus aliquis obmutescceret repente, cōuulsusq; emoreretur, ni fortè obrepsisset febris: aut quum ad eam horam uenisset, qua crepala soluitur, facultatem recepisset loquendi. Oppletis siquidem neruis spasmus superuenit, siue conuulsio. Solet autem eos facilè uinum replere, cui calida est natura: calida nanq; peruadunt celerius. Quòd si resiccentur nerui, incalescantq;, discutitur conuulsio, quod commoliri febris ualet. Porrò sciendum, à Græcis crepalas nuncupari, ubi temetum capiti detrimenta concinnat. Nam & inde uidetur nominis etymon duci, quòd caput iactetur uibreturq;. Nam crepala, capitis luctа fluctusq; & agitatio Græco intellectu ualet. Accidit extenuatis quoq;, ut si amplius se inuitarint, morte occumbant. Quippe uita calore constat, refrigeratione inoritur mors: ut uerò cicuta, sic & merum concinnat exitium, intimo ac genuino calore sensim flacceſcente, ratione tamen impari. Calorem enim insita frigoris potentia, conuellit cicuta labefactatq; & humorem occalleſcere facit. Vinum autem caliditatis suæ, potesta macerat calorem: ac uelut igne multo, aut sole ualidius grassante, adobruitur modicus ignis & exteritur, sic à uini facultate calente insitus corpori calor, si modò exsuperans ea sit, ac præpotens. Proinde uir sanctissimus & Christianæ ueritatis assertor nobilis: Sacrilegium (inquit) reputatur ebrietas, in fœmina præcipue, sed infinito plus in Domi uino, Ventris ingluuies & ebrietas, tam animæ infirmitatis, quàm corporis, causam & materiam tribuunt. Adnotatum & illud in Canonicis decretis est, Distinctione tricesi- corda eorum, ut uigeat perpetuò sensus, & tenuis sit. Vel quia uenter mero æstuans, facile despumat in libidines. Vnde Noe femora ex ebrietate nudauit. Loth autem quem Sodoma non uicit, uina uicerunt. Hinc in Apostolorū Canonibus, episcopus aut presbyter aut diaconus aleæ, atq; ebrietati deseruiens, aut desinat aut damnetur. Apostolus uerò ait, Bonum est, uinum non bibere, & carnes non comedere. Vinum enim cum carnibus post diluuium dedicatum est. Siceram uerò, qua dictione usi paulò antè sumus, esse conuenit Hebræo sermone potionem quamlibet, inebriari qua quis potest. Græci sic, πᾶν πόμα ἰμποιοῦν μέθην, μὴ ὂν ἀμπέλου δὲ σκευαστὸν σώζουσι. Sunt qui uinum interpre-

interpretentur dulcibus promixtum, id est ἡδύσμασι συμμιγῆ οἶνον. Solon unus è septem, morte principem esse mulctandum, lege sanxit, si deprehenderetur ebrius. At ebrios Pittacus, quum peccarent, duplici dignos incommodo statuit. Non tempero mihi, quin parte ista seueriorem inferam Senecæ censuram: Hominibus (inquit) inter oleum & uinum occupatis ad uotum dies agitur, si bene desudarunt. Si in locum eius quod effluxit, multum potionis alterius ieiuno gutture ingesserunt, bibere ac sudare uita cardiaci est. Dixit Diphilus, luxu perditos ac uino madentes tria habere capita, sicuti Artemisium, id est Dianæ simulacrum: quamuis apud Macedonas Artemisius dicatur Maius mensis. Quod autem de cicuta transeunter attigimus, illud opera parerga subnectamus: In Ceo insula, sicuti prodit Strabo, recepti esse moris, ut sexagenarij bene poti, ac coronati, spectātibus necessarijs, re diuina confecta, cicutam hauriant, quam de mortis præceleri ratione, sunt qui ephemeron uocēt. De hac porrò Galenus in pragmatia περὶ ληθαργου sic scribit, Cicutam esse sturnis alimentum, homini autem uenenum.

A quibus medicis aut philosophis admittatur quandoque ebrietas. Panaria ebrietas. Catonis dictum in Cæsarem. Cothonismus quid.

Caput XXXII

MIrari uero me plurimum fateor in uinolentiæ pragmatia ista medicæ scientiæ peritorum in primis quorundam, non sine cunctatione proferendam sententiam: quippe primo Canonis scribit Auicenna, Malum esse utique frequentem ebrietatem, quòd hepatis inde ac cerebri uitietur constitutio, imbecilliores fiant nerui, unde tremor & conuulsio inoriatur, & paralysis: sed & apoplexia, obstipatis spirituum animalium meatibus, humecta cerebri potestate auctius redundante. Cæterum (inquit) quibusdam usum, si mense bis aut semel modo admittatur ebrietas, insigne sentiri emolumentum, quòd somni profundioris ratione, uirtutibus animalibus alleuamentum inducatur, & quies: item proliciatur sudor, ac quæ superfluunt, resoluantur. Adde, quod Almansoris quarto Rasis duplicem in mense comprobat etiamnum ebrietatem, cui in Canticis adijcere calculum agnoscitur Auicenna, quanquam simplex ei arridet amplius: quam tamen illius interpres Auerrois egregiè improbat. Nam etiam si Galeni astipulatu, innato calori insigniter congruit uinum, cuius ratione in eo statuitur gradu, quem cum igne oleum habet, ac lumine: tamen utriusque redundantia superfluens utrunque adobruit ac restinguit. Auicennæ interpres alter bene doctus, & uelut exundans fluentum simplicem in mense, uerum leuem modicamq; uinolentiam ferri posse, ait, ut quæ corporibus haudquaquam sit inutilis, quæq; ingentibus poculis ingenium omne non ingurgiter. Sed & singularis philosophus Plato liberaliorem aliquando uini usum approbasse uidetur primo De legibus, sic enim retegi facilius hominum mores putat. Quin Seneca quoque ille Stoico supercilio mirè grauis, Nonnunquam (inquit) & usque ad ebrietatem ueniendū, non ut mergat nos, sed ut deprimat curas. Quòd si quis hilariore fronte Dionysio nephalia prolibare, prorsum aspernatur, succinam mihi Euripidium illud de Venere, tralatum ad uinum,

ἄγε μοι μέτειμι δ' ἐς τὸ σῶφρον ἄνευ μανίας δ' ἐρᾶν λέγοις.

id est, Adsis quidem mihi, sed temperatum moderatumq;, nec desis. Ac medicæ scientiæ non postremus Athenienſis Mnesitheus ebrietatem abdicandam perpetuò censuit quidem, sed laxat ipse quoque habenas nonnihil, & statis temporibus hilarius inuitat: idq; de uasis nomenclatura cothonismū appellat, quod scribit Athenæus. Hic obiter illud adnectam: legisse me alicubi, panariam dici ebrietatem pro arrogantia licentiaq;, ut plurimum quę felicium aduertuntur comites. Cato Cæsarem dicebat sobrium accessisse ad euertendam rempublicam. Id esse putat Quintilianus, ut propriè dictum, id est, quo nihil inueniri possit significantius: cuiusmodi & Virgilianum illud, deductum carmen & apud Horatium,

Acrem tubam Annibalemq; dirum.

Scythæ cur in primis uinolenti. Líbycæ feræ cur æstate nõ bíbant. Sitis ratio duplex. Vinolentorum accidentia ad uidendi spectantia rationem. Sitis cur amplius uexet, quàm fames.

Cap. XXXIII

ITem tamen & parte hac gentium discrímen aliquod, immo & ferarum. Scythas omnes, quod & robusti sint, ac habitu calidiore, uinosos esse constat: adeo ut quum ad meracius bíbendum quem adhortamur, illud insusurrare sit moris, ut docuit Herodorus, ὥσκυθίζειν, id est scythissato. Inde uero id fieri coniectandum est, quoniam non calidi modò sunt, uerum & sicci, quando & uirilis habitus talis est. Puerili uero calori genuino humecta accedit facultas, proinde uini minus sunt appetentes. Auctor primo De simplicium pharmacorum potestate Galenus, cui suffragatur Alexãder, sitim duabus effici rationíbus, ἢ ἐκ πολλῆς θερμότητος, ἢ ἐκ πολλῆς ξηρότητος ἐκβοσκησάσης τὰ ὑγρὰ, καθάπερ ὑπὸ τῶν ψεσδυσάντων. id est, uel ex caliditate multa, uel multa aríditate, humecta depascente, uelut in ijs qui ieiunarunt. Líbycas tamen feras æstate nõ bíbere, produnt auctores grauíssimi, ubi præcipuè inardescere sitim, consentaneum est. Hyeme autem potui indulgere multum, quum diuersa cõtingere, omnino debuerint. Verum id esse in causa, compertum est, quòd in eo mundi situ per æstatem aquæ propémodũ nullæ sunt. Proinde illis non bíbere, in consuetudine est. Hyeme autem scatentíbus aquis, nõ ita. Transeunte uero in naturam consuetudine, si alió transferantur, pristinum nihílo secius morem retinent. Orygem habet regio eadem perpetuò sitientem, ac ex natura loci carentem potu, quum mirabili modo ad sitientium ualeat remedia. Sunt autem saluberrimi liquoris haustu uesicæ, in eius repertæ corpore. Sitim denique non sentire traduntur, quibus sint ossa concreta, & sine medullis, sed nec sudorem emittere. Verum & uoluntate uicta quandoque sitis est. Nam senecta quosdam caruisse potu, legímus. Quod mirum uticq; est, timur molestius, quàm famem: quippe insitus calor, unde accẽditur sitis, uexat amplius ro, uitæ asseritur pabulum: nam & cíbi uim ac potus uino ingenitam tradunt, sic humectis reficí animalia facilius. Inde traditur, siti esse nil πολυποθητότερον, id est quòd desiderία magis accendat: propterea Homerum nuncupasse, αἰγῶ πολυδίψιον, quod est lud est, Crapulam facílius sentire, qui dilutiusculum bíbunt, quàm qui merum ex toto. Nam temperatum uinum ob tenuitatem expeditius loca plura angustiora; subit. Addendum uero quod & potionis meracæ hauritur minus. Priorem sententiam Auicenna comprobãte, secunda primi. Sed cur nam cuncta admodum uertiginosa, id est ἄγαν σφοδρὰ ingerere sese ebrijs uidentur? Fortè quoniam haustu meri uberiore exhalatio progignitur multa euaporãtis scandentísq; ad cerebrum spíritus, à quo uniuersum concutiatur cerebrum, ac circumuertatur. Vnde uertiginibus caligant, id est ἰλιγγιῶσι σκοτοδινιῶντες. Sed & succorum item pleriq;, cerebro oppleto, affectionem inducunt, quam scotomaticã dicunt, id est tenebricã. Sed cur circumferri uidẽtur omnia, nec alió agitari motu? An quia quum uapores fumidi à uino resoluti ad cerebrum inscẽderint, ab eodem ad neruos reflectuntur opticos, & oculorũ pupillas, ex qua refractione contingit sub basi cerebri, & ante oculorum pupillas circuitionis motum quendam fieri, ut in aquis conuísitur fluentíbus. Quum enim obicem offenderint, reiectę in ambitum motantur. Longínqua porrò minus uident ebrij, quia spíritus opticos præ alijs esse lucidiores oportet, ac subtiliores: nunc autem intemperantiore haustu retusi tenebrigens: id organum haudquaquam extendi in actum affirmat, ni in statu fuerit naturali, nulla prorsum re officiente aut interpellante. Implicari autem uidendi facultatem, diuersamq; fieri ex opticorum uarietate spírituum. Quandoque enim animalis spíritus, ut líbro quarto De accidenti & morbo Galenus prodit, clarus est ac perspicuus, ut æther: interdum turbidus, perinde ac fumus & nebula: porrò idem uel copiosus est, aut modícus: si multus, lucidus, clarus, aspectui subijciuntur uel remotíssima, cuiusmodi fere rapto uiuentium usus agnoscitur.

Cur

Cur uinolentis dupla sese ostentent obiecta: curq; strabis natura id minus usu uenire, compertum sit. Lixiuium uinum. Chaliphron, chalis, chalamides, chalamissare. Herpis uinum cur, & protropon.

Cap. XXXIIII

QVod uero dupla sese uinolentis ingerant omnia uel satyrici carminis astipulatu, inde promi posse ratio uidetur, quòd humectationis exsuperantia molliculi plus minus effecti oculorum musculi, ac contracti oculos diuertunt, ac distrahunt, altero in superna cõtruso, in imum altero deiecto. Proinde consequi liquidò, non in eundem uelut scopũ radios collímare, quæres duplam fieri uisionem cogit, utroq; oculorum sua apprehendente. Quod usu item ueniet, si alterum digito oculum suppellas, reliquum detrudas, res nanq; eo habitu coniungeminari perspíciuntur. Sed enim qui dicuntur ἐκ φύσεως στραβοί, hoc est natura strabi, haud ita afficiuntur, diuerso scílicet oculorũ situ, dextrorsum enim ijs intenditur acies, aut leuorsum. Radio nihílominus per rectam lineam in corpus unum collineante, propterea colorem unum & qualitatem unam ad oculos referri, obiectis resumptis, quam rem uocant ἀναπλῆψιν: nec díspararí seiungi ue opticos neruos, contingit. Qui ab oculis ad anteriorem cerebri cellam directi, ut quibusdam placet, intersecantur. Super qua re nos alibi plura. Chaliphrona eum dictitamus, qui uino desipiat nimio: quippe chalis meracam indicat potionem, ab uerbo χαλάω, quod remittere signat, ac subijcere. Vtique & bacchas nouimus appellari chalamidas, ut quæ in coitu submittãtur. Chalamissare, id est χαλαμάζειν, id agere est. Dicitur item uinum herpis, quia repant ferè uinolenti. Demum chalis & herpis, peculiaria sunt Hipponacti uerba. Sed herpin & apud Lycophronem comperisse uídeor. Vinum protropon dicitur Græcis, ac Plinio sponte defluens, ante quàm calcentur uuæ, Latinè lixiuiũ uocatur, ab lixiuij similitudine per colum destillantis, madente cinere.

Odoris ex uino præstantia. Cuiusmodi sit uinum à medícis, aquosi nuncupatione signatum: item oligophorum & polyphorũ uinosumq;, necnon caroticum. Item uinum tenerum, seu lene, necnon durum asperumq; ac uinosum. Præliganeum. Tortiuum circumcidaneum. Iumentis arboribusq; dari solitum uinũ. Quod sit poetæ uice equi. Lanã facile aspergines combibere. Aspergines quid. Embregmata. Embroche. Iuuenalis locus, Vinum quod succída nollet lana pati.

Cap. XXXV

DIgnum uero scítu, quod à rerum peritis traditur, uini odorem præ omnibus seligendum: quoniam spíritum excellenter nutriat exhalans odor è natura, tum egregie ac uelociter alente corpus, tum uoluptate sensus delíniente: quo in genere esse uinum liquet, calídum præ cæteris, humidum quoq; ac odorum & clarum: siquidem uenenis obluctantia ferè cuncta, uitæ salutaria censentur admodum: nec id gustu modo, sed & odoratu. Inter quæ uinum in primis rectè adnumeraris: nam sicut homini uenenum est cicuta, consimíliter & cicutæ uinum, non simul quídem, sed haustum mox. Sciendum uero, summos artis medicæ auctores uinum extulísse laudíbus, quod primo Canonis Auicenna subtile nuncupat, albumq;: quippe nec capitis dolorem concinnare, ac insigniter humectare. Proinde bilíosis congruere præsertim, sanguineisq; ira item, uel insolatione, aut exercitio succensis. At perpensione forsan nõ indignum censeat aliquis, cuius nam modi uinum esse id arbitremur. Aquosum uero interpretantur eruditiores, quod (docente Galeno) colore ac substantia símílitudinem præfert aquæ. Diaphanum quippe uísitur, lucidum, purum, subtile, & aquæ multæ impatiens præcipuè. Proinde ueteribus, & Galeno in primis Therapeutices sexto, ac Hippocrati prius, nuncupatum oligophorum, seu ὀλιγοφόρον, id est (si permittimur) pauciferũ. Nam ediuerso πολυφόρον dici adnotauimus multæ patiens aquæ: cuiusmodi uinosum fortè appellant medicorum scholæ, & philosophus Isaac. Id ualidius intellígunt, sole incoctum, et uentis purius defecatiusq; factum. Idem tamen philosophus, aquosum censet uitari uinũ oportere, ac debile austerũq;. Vinosum, Hippocrates οἰνώδη appellauit. Est uinum item tenerũ rectè dictum: nam ἁπαλὸν uocant Græci: Cato autem, lene. Huic diuersum aptè nũcuparis durum asperumq;.

Apud

Apud eundem Catonem uinum ex uuis miſcellis, quod operarij bibant, præliganeum dicitur. Sed & mox paulò tortiuum muſtum circũcidaneum nominatur. Homerus certe conciliandæ beneuolentiæ dulce adhibuit,

ὡς φάτο, τοὺ δὲ μελίφρονα οἶνον ἐκίρνα.

Vinum autem uehemens, & (ut Plutarchi uerbo utamur) caroticũ, ſeu καρωτικόν, Cyclopi appoſuit Vlyſſes: at σύφωνα οἶνον ad medelã. Eiuſmodi uero pramniũ eſt, quod uulnerato datur Machaoni. Sic uero Plutarchus, caroticum nuncupat uinum, ut Dioſcorides papaueris ſuccum odore caroticum tradit. Et in libro De iuuamẽto anhelitus uocatas Galenus ſcribit, caroticas uenas in collo, quoniam in eis καλῶς fiat, hoc eſt ſtupor, & quædam priuatio ſenſus, illis amplius compreſſis, quod antè cõmonuerat Ariſtoteles, & nos aliubi cõmeminimus. Illud mirum utíq; uel Homero auctore, uinum iumentis ſolitum dari: ſic enim Hector Iliados octauo equos alloquitur ſuos, Rependite (inquit) ſi Andromache

ὑμῖν πῦπο πρόσπι μελίφρονα πυρὸν ἔβηκεν,
οἴνου τ' ἠγλαΐας καὶ πιῆν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι.

Inde minus utíq; mirum irrepſiſſe illud quoq; ſemel corruptis moribus, ut arbores uina potare docerent quidam: quoniam ſit compertum, maximè id radicibus prodeſſe, præſertim platani. Scribunt nonnulli, Megarenſem Stilponem extremo deficientem ſenio, merum hauſiſſe prius, quo celerior cõtingeret obitus. Extat Græcum diſtichum de pernicie, quam ſæpicule concinnat uinum,

οἶνος καὶ τὰ λοιπὰ καὶ ἡ πρὸς λύπειν ὁρμὴ
ὀξυτέρα πέμπει πλὴν ὁδὸν εἰς ἄιδλου.

Ex eo autem profluxiſſe arbitror, ex parte illud Latinè concinnatum, quod balneis inſcriptum quandoq; legimus,

Balnea, uina, Venus corrumpunt corpora noſtra,
Sed uitam faciunt balnea, uina, Venus.

At Niceratus nobili Epigrammate uinum eſſe poetis, equi magni uice canit, quod & appoſui:

οἵνος τοι χαρίεν μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν ἀείκοις ἔπος.
τοῦτ' ἔλεγεν Διόνυσε καὶ ἵππιον, ἦχι οἶνος ἀσκοῦ
λαπτίνος, ἀλλὰ πανὸς ὠδὸν λὸς πέλει.
πιγαίῳ τοὶ στεφάνοις μέγας ἔβρυεν, εἶχε δὲ λιστὸν
μέτωπον, ὥστερ καὶ σὺ λευκοκομῶν.

id eſt, Vinum eleganti magnus exiſtit equus poetæ: aquam bibens nõ ferè bonum producas carmen. Hæc dicebat, ó Dionyſi, & ſpirabat, non utrem unum Cratinus, ſed uniuerſa, quum olfactaſſet dolia, utíq; ſub coronis magnus ſcaturiebat, habebatq; frontem uti & tu, croceam hedera. Illud aduertendũ: eruditioribus obſeruatum, & indicat Dioſcorides, lanas facile aſpergines combibere, ac ſordium ſuarũ pinguedinem, quæ œſymentia corpori inſperguntur, & ne dilabantur mox, cum lana madente admouentur. Quo argumento ab Satyrico dictum poeta,

Vinum quod ſuccida nollet Lana pati.

In aſperginum quippe uſum uenire acetum, Dioſcorides ſcribit, oleum, uinum.

Vinum ſapores ſibi ex terra adoptare. De Arcadico uino mira. Explicatur Galenus. Ariſtotelis locus in integrum reſtituitur. Cur ex minutulis uuis meracius exprimatur uinum. Cap. XXXVI

SVnt tamen qui Demoſthenis argumento, quem abſtemiũ dictitant fuiſſe, uniuerſim qui non utantur uino, acrioris eſſe naturæ arbitrentur. Cæterum illud ſanè memoratu dignum, quòd nobis in aliena tranſeuntibus caſtra pro more ex Galeno compertum eſt, in libro De anhelitus iuuamine, Vinum ex terra ſibi admixta ſapores adoptare: ſiquidem alioqui uno genere eſſent locis omnibus & regionibus & uitium, & præterea arborum reliquarum ſucci.

Nunc

Nunc uero ſingularum proprietates terrarum ad ſolis contemperatæ poteſtatem miram incocti ſaporis uarietatem uſibus ſuggerunt humanis. Sed & in regione quadam Galenus inquit, Vinum ad ignem utribus appenſum obdureſcit in ſalis modum, aqua euaporante. Vbi uero terrarũ ſita regio hæc habeatur, uel quo cenſeatur nomine, non explicat pluribus auctor hic. Mihi ex Ariſtotelis Meteororũ quarto liquet, Arcadiam eſſe eam, ubi uinum οὕτως inquit ἀναξηραίνεται ὑπὸ τοῦ καπνοῦ ἐν τοῖς ἀσκοῖς, ὥς τε ξύλινον πίνεσθαι. id eſt, ita in utribus ſicceſcit ex fumo, ut abraſum & in minuties pertritũ ebibatur. Verum hac in parte diſpiciant eruditiores, moneo, interpretum deliramẽta, quibus philoſophi nobilis conuellitur ſententia, inuoluiturq;. Sed nec Albertus, etiam ſi Magni cognomentum ſibi aſciuit, quicquam doctis auribus & acri lotis aceto dignum profert: ni mendum eſſe exemplarium, conſtanter collibeat aſſerere: quod nec diſplicet. Craſſeſcit (inquit) fumo uinũ: itaque craſſum mox ebibitur. Senſu nullo, aut ſanè Siculis gerris uaniore. Neq; putet nos ſciolus aliquis aut naſutior, ſupra crepidam iudicare, in noſtra (ni fallor) harena uerſamur, pulchreq; intra pelliculam continemur, dum uerborum proprietatem diſcerniculo grauiore rimati, eminentiſsimis auctoribus colaphum incuti, aut inſcitiæ labeculam allini, non patimur. Apud quos ſi confringas teſſeram, ad diobolarem recidas, & pullatum circulum. Id quod tralatitium eſt, homini præſertim in ſtudijs iam conſeneſcenti. Addamus hic illud non ingratum, opinor, ex minutioribus uuis meracius exprimi uinum, dilutiori ex grandioribus, quoniã gulonum ritu plus ſibi humoris aſciſcant hæ, quàm ualeant percoquere: quod in paruis non uſu uenit.

Quod ſit muſti ac uini interſtitium. Cur minus inebriemur muſto. Dulcedinem eſſe uelut ebrietatis antidotum. Vinum medium quod ſit. Oenogala. Cap. XXXVII

AT enim quia cœpimus, exſequamur latius, quæ uaria nobis de uino præterea lectio ſuggerit. Memorabile ſiquidem eſt, quod ex Plutarchi doctrina didicimus, Sympoſiacorum tertio, ſed & in Cœnis retulit Macrobius, ad uerbum ferè tralata ſententia: etiam ſi auctore præterito, quod ipſi haud ita frequenter facimus, ut ſciant legentes, me non mancipio tantum promittere, ſed iam nunc euictionem præſtare. Vini infantiam quæ prædulcis ſentiatur, mox dum in pubertatem abit, ſuauitatis induere proprietatẽ, cui rei calculum adiecerit Homerica item aſtipulatio, quæ melli dulcedinem contribuit, uino ſuauitatem. Inde conſequens ferè uidetur, ut quum dulce tantum ſit, inſita quadam horroris ui, ad ebrietatem uſque hauriendo progredi nõ ſinat. Suffragatur & ratio alia, quando ebrietatis antidotum dulcedinem habent medicæ ſcientiq; periti. Quippe quos uiderint nimio plus uinolentia grauatos, uel uſque ad Plutonis cancellos, uomitu quidem alleuari iubent prius, mox aduerſus euaporantis fumi ex uini reliquijs uim, panem melle litum uorari, uelut repercuſſu malo graſſanti medeatur dulcedo. Suffragari uidetur & illud, quòd quum flatus & aquæ miſcella poteſtate grauius habeatur muſtum, nutu ſuo celerius in inteſtina dilapſum, in locis ebrietati opportunis haud ita perſeuerat, ſed tranſmiſſum laxat. Ineſſe autem muſto aquam, argumento eſt, quum in uetuſtatem proficit, decrementa ſentit perſpicua, etiam ſi augeſcit bonitate. Adijciunt medicorum ſcientiſſimi, dulce uinum eſſe natura uiſcidum, & meatus, quos Græci poros, & uniuerſim ſcholæ nuncupant, offercire præſtípareq;. Proinde ex dulci potu non ferè quicquam in caput euaporare, uia præfarcta conſtipataque. Quamobrem Hippocratis ſententiam comprobari, tertio Regiminis acutorum, ubi adnotatum eſt, Dulcem potum minus caput aggrauare quàm uinum, & mentem percutere minus. Porrò et dulcis uini ebrioſum dicimus neminem, quoniam dulce uinum ſaporem nullum obtinet uini proprium, ſed alienum reddit omnino. Proinde φιλόγλυκυς, οὐ φίλοινος ἔστι ὁ λιπαρτημιὸς, id eſt dulcis rei, nõ uini auidus dicetur uerius, qui uini dulcis deſiderio tenetur. Non prætereundum parte hac Ariſtotelis decretum ex Meteoron quarto: Vinum (inquit) quod prædulce eſt, halitum emittit: pinguiuſculum enim eſt, ac eadem quæ oleum præſtat, quandoquidem à frigore non cogitur, etiam ſi uratur; nomine quidem uinum eſt, re autem

& opere

& opere non est: succus enim uinosus non est, ac propterea temulentiam minus affert, quod reliqua faciunt: quanquam altiorem halitum non emittit, ob id etiam flammam concipit & ædit. Vinum medium pro aqua, ueteribus uidetur accipi, quoniam uinum omne aut mustum sit aut uetus. Nam apud Mnesitheum ita scriptũ fuerat, Esse uini genera tria, nigrũ, album, medium, quod uocant λιῤῥον, id est giluum. Nouum, uetus, medium: ac efficere nigrũ uires, album urinam, medium πέψιν, id est cõcoctionem. Rursum nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uero esse caninum prandium. Quod in Noctibus quoq; Atticis relatum comperias. Hinc ille in Plauti Cassina senariolus,

Adibo caninam cœnam, spero meliorem fore.

Oenogala, id est uinum lacteum apud Hippocratem in commentario De fœminarum incommodis, pro tepido accipiunt eruditiores. Prochyma, uocant nonnulli mustum sponte profluens ante ꝙ calcentur uuæ. Id quod sexto Rerum rusticarum apud Græcos adnotatum comperias. In nostris literis, ut antè paulò attigimus, mustum lixiuium intelligitur, quod ante ꝙ prælo uuæ premantur, in lacum fluxit: sicut tortiuum, quod à pressura prima, uinaceorum circumciso pede, exprimitur. Oleum mustum, id est gleucinum uocant, quòd prius quàm præculcentur oliuæ profluxit.

Quibus rationibus probet Albertus contra prædicta, Mustũ amplius inebriare ꝙ uinum. Musti impetuosius feruentis remediũ. Cap. XXXVIII

Caeterum hac in parte nõ uideor mihi rectè facturus, si Magni Alberti sententiam, ueluti per incuriam trãsmisero. Qui præter Plutarchi, & qui illius uestigia sequitur, Macrobij doctrinam mustum amplius astruit ebrietatem inducere, quàm uinum. Eius opinionẽ rationesq; pluribus paulò explicabimus, quoniam proposito nostro mirè congruunt. Musto (inquit) duo insunt calores, naturalis, & aduẽtitius, qui ex loco est, ubi creuit, solis ui immissus. Inest & terrestris substantia permixta. Mouentur autem duo isti calores in opposito, unus quidem terminando partes uini naturales, qui naturalis est: alter uero crassitudinem dissoluẽdo, ac heterogeneas partes disparando, qui accidentalis est, innatus ei à loco. Deinde ex illis duorum motibus calorum componitur motus, quem musti feruorem atq; ebullitionem uocant. Quoniam uero attenuantur partes ac diuiduntur, ideo in imum abeunt feces, partibus ignis, quæ accidentales sunt, euolantibus. Quibus edu ctis, residet humidum aereum spiritaliter dissipatũ per uinum. Quæ causa mustum redit ualde spumosum ante quàm resideat humectum id aereum, quo contingente constipantur uini partes mox per aeris frigus, unde euadit suaue uinum. Tunc enim globatur quodãmodo, coitq; genuinus calor, qui euolauerat prius cum igneis illis, & aduentitijs loci partibus. Ex ijs uero manifestum ferè fit, cur uino facilius inebriet mustum, etiam si uinum calidius longè sit, & in musto terrestres sint portiones per essentiam frigidæ, quæ uino insunt haudquaquam. Tamen quia uaporosum est propter humidum spiritale aereumq;, minimè in eo coactum constipatumq;: & quia euaporat, calore dumplici agente, quod in uino non fit, ebrietatem sæpe inducit: nam quod uaporosum fumidumq; est, præfarcit cerebri uias, & animales uirtutes præpedit ad motum & perceptionem. Quare ebrij quoq; incertæ sunt discretionis & motus, obliuiosi item fiunt ex humectatione nimia, qua delentur imagines, prius quàm firmius imprimantur in parte, quæ memoriæ uim obtinet. Verum non prætereamus quod fuerit superpondij loco, si extra modum efferuescat mustum, ita ut ferè dissiliãt uasa, remedio esse aiunt præsentissimo, si casei multum terrestris & porosi, portiones inieceris. Nam illius frigidita te succensus ilicò feruor remittitur residetq;.

Frigoris ui mustum diutius seruari dulce. Vino quandoq; uigilias induci. Trœzenij uini proprietas & Achaici. Monobasites uinum, quod & maluasium. Falernum uinum dici modò Græcum. Vini symphonię tres. Centenariæ cœnæ. Centusis lex. Centenariæ porticus aut miliariæ. Centenaria uasa. Centesimæ usuræ cur dicantur. Vinum schedium. Vinum pendens, & doliare. Vinariorũ corpora quæ intelligantur. Militiam capi pro multitudine.

Cap. XXXIX

Quærit

Quærit Plutarchus in libro cui titulus est φυσικὰ ἀπορίαι, quid nam sit causæ, quòd circumuallata frigore dolia mustum diutius seruent dulce. An est (inquit) quia musti digestio est ἀπὸ τοῦ οἰνώδους μεταβολή. hoc est, in uinosum demutatio ac transitus? At concoctionem inhibet interpellatq; frigiditas. Eam nanq; perficit caliditas. An contrà potius dicendum, esse uuæ propriam succi dulcedinem: propterea dici eam matures cere, ubi dulcis incoqui sapor cœperit. Frigiditas uero euaporare difflareq; non sinens, dulcedinem quoq; continet musti. Succurrit porrò dum flosculos hinc inde præcerpimus: quod ex Galeni De interioribus commentario secũdo didicimus. Seruum quendam, quum uinum uetus largius ingurgitasset ex siti, factum inde esse semper uigilem, mox uero subeunte febre, & subsequuta alienatione, functum etiam fato. De hoc scio & alibi à me factam mentionem. Scribit Athenæus, Trœzenium uinum sterilitatem inducere bibentibus, sicut in Achaia abortum. Fuit in Laconia uinum Monobasites dictum: id maluasium dici uulgò, coniectant eruditi, esse tamen Creticum. Apud Tænarũ uel modò Monobasiam agnoscimus, unde uino conciliatum nomen, non tam quòd ibi nascatur, quàm quia rectà illuc aduehatur ex Creta. Celeberrimum autem uel nunc Venetijs uulgò quoq; nuncupatur Achaicum uinum. Nam quod modò Græcum dicitur, Falernum fuisse ueteribus sentiunt nõnulli. Postremò scitu dignum & illud: sicut in musicis astruunt canonici, hemiolium symphoniam conficere, quæ dicitur διὰ πέντε, hoc est per quinq;: diplasium uero eam, quæ διὰ πασῶν, id est per omnes: at eam quæ uocetur διὰ τεσσάρων, id est per quatuor, epitrito constare. Cõpari modo & harmonici Dionysiaci tres peruiderũt uini symphonias ad aquam, per quinque, per tria, per quatuor: sic quidem concinentes, ἢ πέντε πίναι ἢ τρία ἢ μὴ τέσσαρα, id est uel quinq; bibere uel tria aut ne quatuor. Hemiolia nanq; cõsurgit ratio, ubi duæ sunt uini partes, aquę tres: diplasia uero admixtis duabus: epitriti ratio est, cum tribus aquæ partibus una infunditur uini. Quæ sanè in potu frugalitas centenarijs peraccommoda Romanorũ cœnis agnoscitur: in quas ultrà centum æra insumpsisse, fraudi erat: quod Septimius Florens scribit, ex lege quam Lucilius, nasum stili qui cõdidit primus, lepidè prorsum centussem nuncupauit. At porticus centenariæ, à passuum numero uidentur dictæ, sicuti miliariæ quoq; apud Trãquillum. Nam quod miliarios legimus apros apud Varronem, intellige nimirum ponderis rationem: sicuti in centenarijs uasis apud Lampridiũ, cuius etiam uerba duxi subscribenda, ut iam nunc refractarios declinem: Primus (inquit) Heliogabalus mensas, deinde & capsas argenteas habuit: primus etiam cacabos, uasa deinde centenaria, argentea, sculpta, & nõnulla schematibus libidinosissimis inquinata. Centesimas usuras intelligũt eruditiores, ubi duodecim usuræ nomine centenario accedunt: quoniam mense centesimo sortem assequitur fœnus. Quod ex Sidonij Apollinaris libro tertio dilucet: nam centesimus in mensem nummus fœnoris nomine æstimabatur. Centesimas usuras, omnium uidetur intellexisse minimas Cæcilius Epistolarum octauo: Proinde (inquit) epistolas mitte, appositis usuris quas ego non possum parcius, centesimas computabo. Vinũ dici schedium, in Græcis adnotatum auctoribus est. Id sunt qui intelligant quodcunq;, ac uile, uel Aegyptium quoq;, quia sit Aegypti ciuitas Schedia prope Cheræum. At Demetrius ita nuncupari Corcyræum putat. Est autem concretius quod in libro De diæta scribit Agathocles. Vinum pendens eius interstitione dicitur, quod doliare uocant. Vinariorum corpora, pro collegijs scitè accipit in Alexandro Cæsare Lampridius: Vinariorum (inquit) corpora constituit, ac lupinariorũ & caligariorum & omnium artium. Qua in parte scitu dignũ: scriptores haud ita ueteres pro collegijs & multitudine qualibet tum rerum tum hominum, militiam usurpasse. Id quod municipes mei (ut sic dicam) uulgò item non nesciunt. Lego Collectaneorum quinto ad rem rusticam pertinentium, apud Græcos, esse uitium pulcherrimam quæ dicatur mersites, & sit Bithynia, unde fiat uinum dendrogalenum: sicut alibi regione eadem habebatur παφλών, id est Tiarenum. Nam in Tio Paphlagoniæ, Tianon est: quod Florentinus in Georgicis scribit. Cæterum, quia liber hic iam extumuisse uidetur commodè, uelut me uocet Pythagoras, uerbum non amplius addam: nam uetus est ac bracteatum, Esse præstantissimum, in re qualibet nouisse, quid sit satis.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM lectionum libros, ad illustrem philosophum & medicum Nicolaum Genuensem, Patauinum ciuem, Præfatio nona & uicesima.

Icuti operæ forsan leuioris, Antiquarum lectionum libellos auspicaturis artium bonarum studiosos uniuersim præfatione destinata, obseruanter consalutare: ac etiam nobis aduersum nasutulos parare uelut patronos, haud ab re est uisum: ita & manum iam impacturus postremam, fœcundissimum undecūq; ingenium tuum Nicolae uir clarissime, appellando, facturum me operæpretium sum arbitratus. Quod scientię magnitudine tum physica tum medica, ut interim Atticæ facundiæ claritatem, & in hisce humanioribus studijs peritiam non memorem eminētissimam, huic lucubrationi nostræ, quam nimio plus intumescentem bifariam (ut aliàs ferè) distribuimus: uelut anchora es futurus sacra, uel triariorum denique uice, quos in militari disciplina exercitatissimos, ac (quod sequens est) peritissimos ultimo distribui loco in acie à solertis ingenij imperatoribus, notissimum ex historia est: qui accisas paulominus res integri ipsi ac uegeti & animo & corpore in hostem magno impetu coorientes restituerent, ac dilapsos ordines reuocarent ad signa. Hoc nos consilio, uir memoratissime, in hunc te locum distuli mus, qui numerosa uirtutū serie dignus planè fueras qui uestibula teneres, clarissimis ingenij tui facibus, & eloquentiæ lumine, ac morum (ut uerè dicam) maiestate propha num ab ingressu sciolorū uulgus grauiter reiecturus. Nec, quæ tua est in omnibus ani beneuolentia (neq; enim, opinor, tibi excidimus) nostrum hoc consilium aspernabere. Siquidem animo conceptum candidissimo, candide prorsus in candidissimum amicitiæ æstimatorem promitur obseruate amanterq;. Cognitissimū porrò tibi rerum scientes nimis quàm licenter in alienam irruere famam nulla non hora permittūt sibi: etiam si sæpe uelut alba deprehenduntur linea, & ab Mineruæ quinquatribus naturæ decreto summoti, ac prorsum cæcite cæra digni, ut est apud Horatium. Nec re notitiam audum pestilenti spiritu optimum quenq; afflatum uolunt, ne occipitio quidem expecta qua fœditate quum uitæ tuæ probitas absit ex diametro, uel δὶς ἑξ πάσῳ, ad te nunc commode prorsum decurrimus: qui echie nocentiores, ac satyrico plurimum felle con sperso tuarum antidotis uirtutum reprimas, ac omnino diluas ita, ut impetus letiser aliàs, euanescat uniuersus, nulla non parte optima quæq; conuellens præcipuè, ac sem per ὑγροῦ ἀεικνύ. Sic enim fiet, ut dolenter agnoscant forsan, non debuisse τοῦτο τὸ καμάδειναν κινεῖν. Sed & quæ tua magnitudo est, si excepturū te modò assultantem uim commonstraris, ni me amor fallit, ac πρὸς τὸ ῥιπτούμενον ἐλατῆρι prorsum, ab impostura resilient compauidi palantesq; succinent sibi, τεῖτ' οὔτ' ἀρακλῆς. Quod reliquum est, Nicolae doctissime, si quæ è speculationum altitudine dantur feriæ, peruelim altero saltem oculo, uel ῥᾳθυμώτερον, hasce Commentationes nostras respicias quandoq; sed ita, ne uirgulæ Aristarchi parcendum censeas, ut tanta commonitus censura stilum uertere condiscam, scripturus mox, quæ digna legi sint. Nec columnas parem structiles, sed marmoreas planè: uti omnia item ad normam respondeant, seu quadram & libellam perpendiculum' ue. Hoc nil facere gratius potes, nec quod grauissimo iudicio tuo amplius congruat. Præsertim quia uel hoc nomine gratias testatura tibi posteritas est: cuius emolumentis, etiam si in amplitudinis fastigio constitutus, suffragiū nec subducere sustinueris. Quod si consequor, id est si per medicas ac literarias districtiones liceuerit (neq; enim aliter amicorum apud te fiat ἀλαοσκοπιὴ) erit quod tantæ benignitati debeam καὶ μέχρι θεοῦ. At si diuinitus cōtingat, uti nostra hæc typis conformata nuper approbentur tibi undecunq; scientissimo, nec uidear parte ulla subsultare, aut ὑπὲρ τὰ ἰσθμικὰ πηλήσαι, sublimi feriam sydera uertice. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI NONVS ET VICESIMVS

Cuiusmodi censeatur illud à Quintiliano repetitum, In triclinio choa. Inibi quid choeus & choa ac choes. De cotyla item paucula. Choicum quid. Heminæ modulus. Phagonis exemplum mirum. Bonosi bibuli historia. Cap. I

EXTAT apud Quintilianum obscurior nodus libro nono ita Cimmerijs obseptus circumuallatusq; tenebris, ut à quo planè sit intellectus explicatusq;, necdum compererim. Fabij uerba sunt hæc: Allegoria (inquit) obscuriore, quæ ænigma dicitur, poetæ utuntur, sed & oratores nonnunquam. Vt Cæcilius quadrantariam Clytemnestram, & in triclinio Choam (sic enim scribo) & in cubiculo nolam. Quod autem primo & ultimo loco positum est, alia operis parte abundè (opinor) illustrauimus. De Choa in triclinio supererat, ut nostram proferremus sentētiam, quam peropportunè huic potissimum loco impingemus: quoniam præcedenti commentario pleraq; de uino & uinolentis dictauimus, uti nostra paruitas tulit. Et ænigma hoc in bibacem cōcinnatum arbitramur, cuius in hauriendo auiditas uel spiritu uno choam perficcaret. Quod uero astruitur, ex Aristophane conijcimus. Apud quem in Nebulis Strepsiades Danistam eludens, quum dixisset,

ἅλοι ἡσμιχθὰς ὄναιτ' ἂν οὐτοσί.

id est, sale perpurgatus iuuaretur utiq; hic. Infert mox,

ἓξ χοᾶς χωρήσεται. id est, sex capiet choas. Eum uero locum exponens interpres: Subsannat (inquit) denuo uelut in amphora & uino. Nam suprà, quum illud de sale enarraret: Coria (inquit) pinguedine crassiora, sale mollita latiora fiunt, & proinde capaciora. Veluti ergo Danista esset uter, aut id genus quippiam, dixit illum Strepsiades choas sex cōtenturum, si sale permolliretur. Pergit porrò idem interpres: Choeus, inquit, mensuræ species est, qua uinum mensurant. Et uinario certamine ab Alexandro quandoq; proposito, Plutarchus scribit: Promachum choas persiccasse quatuor, uictoremq; triduo pòst mortuum. Et Milo apud Athenæum carnis minas uiginti uorabat, totidem panis, uini choas tres hauriebat. Apud Aristophanem si circumflectitur, ut χοᾶς scribamus, à recto est choeus, per poeticam licentiam: si uero grauatur, est à nominatiuo χοή. Aristophanes in fabula, cui titulus ἱππῆς,

ἀλλ' ἐξφυγκὲ μοι ταχέως σίμου χοᾶ,
τὸν νοῦν ἵν' αὖθις, κἀμὲ λέγω τι δεξιόν.

Inibi rursum testatur grāmaticus, mensuram hanc, cotylarum octo esse capacem. Poetæ uerba Latinè tralata sic fermè sonant: Sed age, choeum uini statim effer mihi, ut mentem rigem & commodi promam quippiam. Apud Hesychium χόες dicuntur χῶναι, id est infundibula. Choicum Græci pro terreno accipiunt, Suda interprete. Vtitur eo uerbo in Ruffinum Hieronymus, Perire choicum & nasci supercælestem. Sunt qui uelut χνοϊκὸν dici augurentur, quasi puluereum. Choricus uero rusticum indicat planè. Chloe, Cereris est cognomentum apud Pausaniam. De cotyla, si quis & illud fortè requirat: ita inuenimus apud Priscianum, siue is fuerit Rhennius Fannius, uti doctioribus placet:

At cotylas quas (si placeat) dixisse licebit
Heminas recipit geminas sextarius unus,
Qui quater assumptus fit Graio nomine chœnix,
Adde duos, chus fit uulgò qui est congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim.

Hemina libram unam capit, duas sestarius, Romanas dico duodenarias. Sunt qui ita statuant: heminam pendere uncias decem, sestarium uiginti, congium libras decem, urnam quadraginta, amphoram octuaginta, culeum mille ac sexcentas. Choæ meminit Galenus primo De uirtutibus naturalibus. Sciendum uero à Theodoro choam dici sestarium Latinè, à Plinio etiam congium quandoq; , sed & sestarium. Fuit & festum Athenis nomine choes, quod anthesterionis, Nouembrem quem interpretantur, duodecima celebrabatur die, in Lenæi Dionysii honorem. Auctor Apollodorus est, anthesteria uniuersim quidem uocari festa Bacchi, priuatim uero pithœgia. Erant & choæ mortuorum libamina, quibus pretiosissima quæq; infundebãt & carissima. Sophocles; πρῶτον μὲν ἱερὰς ἐξ ἀειῤῥύτου χοὰς.

Inditum ab infusione nomen. Festi, quod choes uocari diximus, meminit Demosthenes ἐν τῷ περὶ τοῦ ὀνόματος. Choas uero etiam chytras, id est ollas interpretatur Harpocratio: sed ut ad Quintilianũ reuertamur, ut (uelut prætexuimus) recte intelligi ænigmaticum illud de choa in triclinio possit, argumentis ducimur pluribus. Nam & Mediolanensem Nouellum Torquatum Tricongij cognomen sibi adoptasse, Plinius scribit, à tribus uini congijs uno impetu epotis. Et nos aliubi hoc opere adnotauimus, Diotimum Athenien sem cognominatum Chonem, id est infundibulum: quoniam ori eo appositio, incessanter infusum hauriret uinum. Nam & Aureliani tempestate celebratum phagonem nouimus, qui die uno aprum absumeret integrum, panes centum, uerueces insuper, ac porcellum. Bibit autem infundibulo ori appositio, plus orca. At ex bibacitate Xenarchus item Rhodius metretes est nuncupatus. Diu porrò in triclinio uersari uoracis censetur hominis & bibuli. Liquet id M. Tullij auctoritate ex libro De oratore (ni fallor) secũdo: Apud quem ille ait, Quando tandem Galba de triclinio tuo exibis? Quum tu (inquit) de cubiculo alieno. Cæterum quo pacto Aristophaniũ illud Sudas interpretetur, Sex capiet choas: qui scire cupit, librum adeat. Nobis quod dicitur, ἓν πλαστὸ, hæc attigisse satis superq; usum. Quod ad bibulos attinet, exemplum insigne prætereundum non est: Bonosus minutulus Romanorũ tyrannus, bibit quantum nemo alius. Inde scitum Aureliani dicterium: Non ut uiueret, illum esse natum, sed ut biberet. Id extra omnem admirationis captum, quantumlibet bibisset, semper securus erat ac sobrius: addo etiam, Vino nunc̃q; non prudentior. Amplius, quantũ hausisset, reddebat uesica ad æquilibrium. Nec pectus unquam, aut uenter, uel pars alia ex humoris ingesti nimietate affecta est. Hunc ubi ad laqueum coegisset Probus Imperator, iactatum militari ioco, Amphoram pendere, non hominem.

Exercitum ex diuersis ac dissonis conflare gentibus c̃q; periculosum: itemq; de prouerbio, inijce.

Caput II

EXercitum ex uarijs diuersisq; hominum generibus conflare, sunt qui ut recte prudenterq; factum, approbent plurimum: quando nec conspirare inter se facile tam dissona moribus & lingua gens possit. Porrò & mandatis ducum facilius obtemperent uniuersi. At contrà, si quando tumultus aut seditio oriatur: tunc neq; mulcere quenquam, nec alicui modum imponere licet. Gens ignara cum impetu fertur, ubi semel ad iram uentum est, more ferarum continuè magis crudescit, nec ullus est fœuitiæ modus. Propterea summi uidetur discriminis, ueluti ex colluuione quadam, copias comparare. Suppetunt in id exempla cõplusc ula. Nunc ad manum est, quod euenisse Carthaginiensibus lectum est, quibus plurimus fuit mos, peregrino uti milite. Primo Punico bello in castris erant Hispani, Galli, Ligures, Baleares, Græci, Aphri, fugitiuorum & transfugarum ingens numerus. Mox finito bello, quum tumultuari exercitus cœpisset, nec regi posset, iræ, impetus, furoris omnia plena erant. Tandem raptis armis per indignationem, contempto Annone & cæteris ducibus, Carthaginem uersus profecti, apud oppidum Tunes, quindecim millibus passuũ à Carthagine castra locant, petentes non debita modò sibi stipendia, sed etiam interfectorum in prælijs equorum sibi pretia exsolui. Neq; ijs contenti, multorum annorum frumentum deberi asserebant: deniq; quotidie noui aliquid, quo bellum mouerent, reperiebant. Erat in exercitu Campanus quidam, qui paulò antè

antè seruus ex Sicilia à Romanis transfugerat, uiribus corporis atque audacia in rebus bellicis præcipuè insignis, nomine Spendius. Hic metuens, ne si fœdus cum Carthaginiensibus fieret, in domini potestatem ueniret, ac ex legibus pœnas lueret, summa audacia, uerbis ac re ipsa quæcunq; moliri, quo omnia magis perturbarentur, seditionem quàm fœdus, bellum quàm pacem præoptare. Præterea etiam Apher quidam nomine Matho, qui liber quidem erat, sed quòd multa seditiose fecisset, suppliciũ formidabat. Hic quum Aphrorum multitudinem amplius concitasset, extemplo omnes in concionem deliberandi causa uenere, ubi Spendio ac Mathone in Carthaginiẽses uehementius inuectis, omnes facillimè aures præstabant. Quòd si quis præterea aliter consulere niteretur, non expectabant, idem'ne quod Spendius an diuersum sentiret, intelligere, sed confestim coniectis in eum lapidibus, interficiebant, multiq; non solum duces ad eum modum, uerum etiam priuati homines cæsi. Nihilq; aliud in tanto tumultu per totum exercitũ audiebatur q̃ uerbum Inijce, inijce, pariter omnes clamabant: eoq; magis eorum animus sæuiebat, quòd paulò antè ebrij à cœna surrexerant. Ex historia igitur, quam copiosius explicare de Polybij thesauris collibuit, nata est uox sanguinaria, & feritatis barbaræ: quæ imagine prouerbij quadam optimè in eos congruet, qui moribus truculentis ac efferatis cruorem sitientes, cædem imperant quàm primum.

Quæ sit prouerbij origo, Non si te ruperis. Theocritus explicatur. Cap. III

NEst persæpe homini parum perspicaci, parumq; rerum perito, tanta animi caligo ac cæcitas, ut sui oblitus, nec domesticæ genuinæq; humilitatis memor magna affectet nomina, inseratq; se argutis cygnis anser obstreperus. In id genus homines, intra pelliculam minus se continentes congruet appositissimè prouerbium, quod de ranũculi negotio natum, ad usum usq; uitæ proficit. Scita enim fabella est, perrexisse olim peringentem taurum ad aquas restinguendæ sitis gratia. Erat ibi fortè ranarum, ut assolet, plurimum. Dum uero auidius bellua se aquis inserit, ranunculos ibi attriuit aliquot. Re autem adeo tetra & formidolosa perterritus unus confestim mandat fugæ præsidium, & sedulitate mira, quantam in id genus cadere probabile est, peruenit ad matrem, narrat fratrum miserabile exitiũ, ut à staturoso nescio quo forent immaniter exculcati. At illa nimis inscita, nimisq; exoculata, ut quæ filio aliqua uolebat uideri, tumescere amplius cœpit, ac flatu modò magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret pernicialis belluæ? Cui is, Multo maior, inquit: illa etiamnum inflari plus, ac subinde cœpit, cupiens omnino magnitudinem uisam exhibere filio. At is frustra conari illam animaduertens, Non si te ruperis (inquit) par unquam futura es. Id prouerbij formam habet. Meminit Theocritus Idyllio, quod inscribitur Bucoliastæ, Daphnis & Menalcas,

οὔ ποτε νικάσεις μὲ οὐδ' ἐ πάθοις τύγ' ἀείδων.

quod est, ὁ βλαξ βαγάνης. Ad horum uero hominum tumorem reprimendum, & instruendam leuitatem nimio plus se efferentem, Aristophanio antipharmaco nil commodius, quod est πὰ σιὺτη βλέπειν, scuticam aspicere. Malo siquidem subigendi edocendiq;, ne quid supra crepidam, aut extra quàm sunt, tollant cornua, illisq; surgant cristæ: quoniam ut Horatius quoq; censoria quadam grauitate, ac supercilio planè senili, nos commonet:

Metiri se quenque suo modulo ac pede, uerum est. Nam & Pindarus,

χρὴ δὲ καθ' αὑτὸν ἀεὶ πάντος ἁρᾶν μέτρον.

Pro conditione quenq; oportet rerum semper modum cõcipere. Cæterum nimio plures quandoq; Sophocles, nimio plures Laodiceni, ut est apud Plinium Cæcilium.

Diuitum liberalium domos dici, solis mensam. Quæ sit eius rei ratio. De solis ortu. Apollo unde dicatur. Item de solstitiali herba & morbo. Plautus declaratur. Siriasis quid. Ardores capitis in Plinio qui intelligendi. Cap. IIII

DIuitum opulentorumq; hominum domos omni rerum copia ubertim affluentes expositasq; inopum necessitatibus & alimentis, qui unus diuitiarum modus plausu, ac festa fronde dignus prorsum & uidetur & est, rectissimè solis mensam dixeris. Quod ex historia profluxit adagium, scribit historiæ pa-

rens Herodotus: in Aethiopia pratum esse omnium quadrupedum carne refertum, Eam uero carnem magistratus illic per noctem ponere festinabãt. Vbi uero illuxisset, cuilibet licebat illuc ad uescendum accedere, indigenis existimantibus, copiam epularum diuinitus suppeditari. Hanc solis mensam nuncuparunt, ad quam inspiciendam olim Cambyses legatos dimisit in Aethiopiam. Hanc Hieronymus famosissimam dicit. Apud Melam Pomponium de hac re ita legimus. Est locus in Aethiopia paratis semper epulis refertus. Et quia ut libet, uesci uolentibus licet, ἡλίου τράπεζαν uocant. Edulia passim apposita sunt, quæ affirmant innasci subinde diuinitus. Ad eandem ferè sententiam & in Polyhistore Iulius Solinus. Nec mirum porrò, solis mensam nuncupari locum eum, quoniam plerisq; gentibus numẽ id erat eximiæ religionis. Legimus in quadam Indorum urbe templum fuisse Solis, in quo suspensus erat Aiax eburneus & Alexandri aureæ statuæ, ex aduerso autem regis Pori statua ex ære nigro. Parietes uero templi rubris marmoribus, ignis fulgorem imitantibus obcrustati uisebantur, quibus congruè interpositum aurum radiantis fulminis nitorem referebat. Pauimentum mixtis cemento margaritis stratum: quod barbarorum plerique in templis seruant. Soli sacra circa meridiem obijsse quosdam, obseruauimus. Et quoniam in præcedentibus haud parum multa de sole congessimus, quæ multijuga nobis suggerebat lectio, nunc illud ueluti appendicem adijciemus, quæ de syderis eiusdem ortu senserit antiquitas. Inuenio siquidem in literis, & Mela Pomponius non prætermisit: ex summo quorundam montium uertice speculantibus penè media nocte, sparsos uideri ignes passim micare, & ut lux appropinquat, ita coire, ac se coniungere, donec magis magisq; collecti pauciores subinde, ac una ad postremum flamma ardeant. Ea quum diu clara, & incendio similis effulsit: cogit se, ac rotundat, & fit ingens globus, diu is quoq; grandis, & terris adnexus apparet. Deinde paulatim decrescens, & quanto decrescit magis, eo clarior est, fugatq; nouissimè noctem, & quum die iam sol factus attollitur. Ex hac sententia uidetur Speusippus adredidisse, dici Apollinem, quòd eius substantia ex multis constet ignibus. Sunt ex eruditis, qui opinentur Claudianum ad eandem subobscurè historiam alludisse,

Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauem, nec pubescentibus altè
Cristatum radijs: primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum uagitu despuit ignem.

Cæterum prius quàm huic parti umbilicum admoueamus, illud non inscitũ (opinor) adnectamus, solstitialem breuis uitæ dici à Plauto epitheto concinno, sic enim in Pseudolo scriptum inuenias,

Quasi solstitialis herba, paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.

Columella solstitialem uocat spinam Rei rusticæ libro secundo, uel quia solstitio proueniat, uel floreat, ut putant. Heliotropium quidem & lupinum cum sole circũagi, Plinius scribit: sed heliotropium nocte cæruleos contrahere flores, syderis desiderio. Ad quod Plautum respicere, suspicabitur aliquis, ni probabilius fortè sit, Plautum uniuersim herbas intellexisse uel flores, uno tantum perseuerantes die, aut spatio prorsum minimo: quoniam & solstitium unius tantum diei est, sole uidelicet Cancri obtinente partem primam. Plinius libro quartodecimo: Acinorum (inquit) labruscæ pars æstu moritur prius, cæ reliqui, qui solstitiales uocantur, uniuersi nunquam matureſcunt. Est apud eundem Plautum in Trinummo solstitialis morbus. Plauti uersus hi sunt,

Tum autem Syrorum, genus quod patientissimum,
Hominum nemo extat, qui ibi sex menses uixerit:
Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.

Solstitialem uero intelligunt ægritudinem, quam siriasin uocant, quando nimia solari exustione, quæ prouenit in primis, quum astrum Sirium diuexat sol, carbunculantur arbores, & intermoriuntur: Proprium (inquit Plinius) syderationis est, sub ortu canis siccitatum uapor, quum insitæ ac nouellæ arbores moriuntur. Siriasin Plinius nunc distillationem

stillationem infantium interpretatur, nũc adustionem, quæ cauma item dicitur. Sed in hac solstitiale uidetur pro solari positum simpliciter, sicuti à Seruio item grãmatico positum animaduertimus: Tribus (inquit) humana uita continetur, natura, cui ultra centum & uiginti solstitiales annos concessum nõ est. Quin & Hexaemeri quarto Ambrosius: Solstitialis (inquit) annus est, cum sol expleto per omnia signa circuitu, in id unde cursus sui duxit initia, recurrit. annua enim fertur eius spatij totius esse perfunctio. Aduertendũ item, cum Plinius ardores capitis dicit, siriasim intelligere. In infantibus priuatim Paulus Aegineta siriasim intelligit, ubi cerebro circumiecta inflammãtur cum membranis, recedere uisitur sinciput, recedere item in cauũ oculi cum pallore. Quod ad diuitias attinet, unde auspicati sumus, Critias triginta tyrannorum unus, in Elegijs, scopadum sibi opulentiam apprecabatur, μεγαλοφροσυνὴν δὲ κίμωνος, id est liberalitatẽ Cimonis animi prælti, porrò & Agesilai uictorias.

Quæ sit adagij ratio, Serpentem foues, & te serpens. Inibi de lamijs mirum. Caput v

Serpentem foues, & te serpens, uel (ut Græcè dicam potius) ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, adagium est non uerius quàm frequentius, ubi quis innutrit, confouet, amplexatur, in oculis fert, quod in euidens exitium erupturum mox est. Prouerbij rationem paulo uberius explicabimus, quando historia mira est. Ea uero ita habet, Fuit Menippus Lycius annos natus quinq; & uiginti, ingenio haud inscito, corpore item multa exercitatione ualido, ita ut formosi athletæ liberalisq; speciem præ se ferret. Hunc peregrinæ mulierculæ plerique amoribus irretitum putabant: ea uero ut tum uidebatur, speciosa quidem erat & præmollicula, necnon diuitijs ubertim fulta. Cærerum ea omnia ostentationem modo exhibebãt, ueri suberat nihil. In eius se familiaritatem ad hunc modum insinuasse ferebatur. Pergebat quandoq; Menippus Corintho Cenchreas solus, ecce phantasma quoddam illi occurrit, quod se in mulieris speciem conformauerat, atq; ex manu apprehendens Menippum: lampridem (inquit) se illius amore teneri implicitam: esse uerò se genere Phœnissam, & in suburbano quodam iuxta Corinthum habitare. Idq; etiam digito monstrans illuc ueniret, hortari cœpit. Quod si (inquit) feceris, intentam Musicis inuenies me, & uinum bibes, quale non sæpe aliàs, nec te riualis ulla uellicabit suspicio. Pulchra siquidem pulchro contẽta uiuam, & moriar. His blanditijs delinitus adolescens, etiam si philosophiæ mysteriorum haud expers, amoribus tamen obniti obluctariq; non ualens, uesperi ad mulierem pergit, ac frequenter deinceps, perinde ac ad suas delicias. Necdum enim cuiusmodi phantasma esset, callebat. Id intuitus uir quidam (ut ipse interpretor) magus aut philosophus, ut tum creditum est, & summę grauitatis ac prudentiæ, primo statuarij instar Menippum inspectans, hominem expẽdebat contemplabaturq;. Vbi uero rimatus abunde est uisus, O formose (inquit) & à formosis expetite mulieribus, ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, id est serpentem confoues, & is te. Quum in ijs mirabundum animaduerteret Menippum, Hoc proinde (inquit) dixi, quoniam mulier est tibi, quæ uxor non est. Sed rogo te, Ecquid ab illa te amari putas? Per louem (inquit Menippus) & quidem eximiè. An igitur (inquit is) eam tibi in matrimonium asciscis? Equidem, respondit: quid enim iucundius quàm amantem ducere? Quando (inquit ille) futuras opinaris nuptias? Cito, ait: uel fortasse cras. Id quum uir ille inaudisset, obseruans conuiuij tempus, quum iam uocati præsto forent, postea quàm illuc & ipse perrexit, Vbi'nam (inquit) mulier est, cuius causa conuiuium celebraturi conueniſtis? Tunc Menippus: Prope adest, inquit. At is, Argentum hoc & aurum, cæteraq; domus huius ornamenta, tua'ne an mulieris sunt? Mulieris, inquit. Ac semilaceram & pilarem omni no uestem ostendens, Tales mei, inquit, cultus sunt. At ille ad eos qui aderant conuersus: Tantali, inquit, hortos uidetis, qui sicuti ab Homero proditũ est, speciem quidem præferunt aliquam, quum tamen sint nihil. Eiusmodi uero ornatum hunc omnem concipiatis licet: neq; enim quæ uidetur materia ulla subest, sed simulacrum modo est, ac imago. Quod ut uerum sciatis, bella hæc sponsa una est τῶν ἐμπουσῶν, ἃς λαμίας τε καὶ μορμολυκίας οἱ πολλοὶ ἀγοῦσιν. hoc est, ex Empusis, quas lamias & mormolycias plerique

putant. Sunt autem in amorem & Venerem procliues, & humanas carnes uehementer expetunt, Venereorumq; cupidine alliciunt multos, quos deglutiant mox. Hæc uero audiens illa: Age (inquit) meliora loquere, atq; inde offensior ac perturbatior philosophos paulo procacius proscidit, eos omnes delirare inquiens. Vbi uero aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxere, administriq; & coqui ac reliqua familia increpita euanuit, Lamia lachrymãti iam similis rogabat, ne se torqueret, ne ue quid esset fateri cogeret. Illo autem acriter instante, nec se dimissurum asserẽte, tandem sese lamiam confessa est, & uoluisse Menippum uoluptatibus delinitum obuoluere, ut eius postea corpus deglutiret. Esse namq; sibi perfamiliare formosiorum uesci corporibus, ubi ad summam sanguinis abundantiam peruenissent. Lamam uero opera parerga, ex Arabia mastichen uocant. De lamijs Chrysostomus Dion, sic in Libyca scribit fabula, esse in locis illis feras muliebri facie, etiam formosa: uberibus quoq; cum pectore speciosissimis, adeo uti nullo pictoris ingenio effingi queãt. Color spectatur præsidus, ex oculis præcellens promicat gratia, mansuetudini adnexa. Corporis reliqua squammis prædura, ut frangere non sit: alis carẽt, sicut uoce, sed sibilum elidunt modo, draconum imagine quadam. Terrestrium censentur omnium uelocissimæ, ut celeritatem euadere nemo ualeat. Viribus cætera peruincũtur, fraude tantum homo, siquidem reteguntur pectora, quorũ illecti nitore confabulandi desiderio adeuntes rapiuntur protinus. Thebani Demetrio subblandientes Veneris Lamiæ templum excitarũt. Erat autem eo nomine illius amica.

De ære obseruata plusc̃ula. Clauus æneus quo modo in prouerbium ueniat. Item de hydnis, hoc est tuberibus, ac hyenæ, & phocarum pellibus. Aerarij qui sint in Latina historia. Clauarum. Marculi. Plinij locus ex septimo libro restituitur. Hyades unde. Cap. VI

AEris uim multa in priscis monumentis attestari uidentur. Omnino siquidem ad rem diuinam pleraq; ænea adhiberi solita, plusc̃ula indicio sunt, & in his maxime sacris, quibus delinire aliquos aut deuouere, aut deniq; exigere morbos uolebant. Hoc significare uidetur & Virgilius, ubi ait,

Curetum sonitus crepitantiaq; æra.

Sed & Carminius tum doctus uir, tum etiam curiosissimus, in libro de Italia secundo, prius Thuscos æneo uomere uti cum urbes conderent solitos, scribit. In Sabinis quoq; ex ære cultros quibus sacerdotes tonderentur fuisse. Quin & Græcorum uetustissimi æris sonos, tanquam rem ualidissimam, adhibere multis in locis consueuerant, sicuti in lunæ defectibus, ut uel alibi commeminimus. Cui rei locupletissimus testis accedit T. Liuius ab Vrbe cõdita libro uicesimosexto: Dispositа (inquit) in muris Campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, ædidit clamorem, ut auerteret etiam pugnãtium animos. Significat id & Plinius, ubi ait: Et in luna ueneficia arguente mortalitate, ob id crepitu dissono auxiliãte. Hinc uidetur etiam libro Metamorphoseon quarto Ouidius cecinisse,

Cum frustra resonant æra auxiliaria lunæ.

Necnon libro septimo,

Te quoq; luna traho, quamuis temerata labores
Aera tuos minuant.

Plutarchus quoq; in Aemilio: Ea nocte (inquit) cum iam cœnassent, et quieti somnoq; indulgerent milites, luna obscurari cœpit, ac deficiente lumine, multisq; coloribus mutata, tandem nusquam apparuit: Romanis, ut consuetudo est, tinnitu æris lumẽ eius reuocantibus, & ignes multis facibus ad cælum tollentibus. Astipulatur Astronomicon primo Manilius,

Seraq; in extremis quatiuntur gentibus æra.

Metalli huius potentiam ibi quoq; poeta maximus expressisse uidetur, cum ex imitatione Sophoclis in tragœdia, cui titulus est Rhizotomi, sic libro quarto scriptum reliquit: quod & in Cœnis adnotauit Macrobius libro quinto:

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Rubentes herbæ, nigri cum lacte uenení.

Inuenimus

Inuenimus & illud scitu dignissimum, id fuisse moris uenatoribus, ut sicubi in remotioribus suem deiecissent, uel ceruum, ne computrescerent, clauum æneum infigerent, ueluti ad auertendam putrefactionẽ remedium planè esset efficacissimum. Ex quibus omnibus natum, quod huic lucubrationi prætexuimus adagium, ut id clauum esse nobis æneum dicamus, quicquid est quo ita nitamur confoueamurq;, ut eo tanquã ridica firmissima aduersus reflatum omnem obfirmati constipatiq; consistamus, ueluti malorum omnium aut multorum è collo amuletum gestantes. Sed cur nam eri aduersus putredinem inesse uim adeo efficacem opinemur? An quia styptricitatis plurimum adest illi materiæ? Indicio esse aiunt medicamenta quæ substringendi uim habeant, eius metalli rubigine à medicis potissimum concinnari. Quin & in fodinis æris, quæ χαλκορύχια uocant, oculos immorantium eruentiumq; iuuari insigniter memorant. Necnon quibus defluxerint palpebrarũ pili egregiè restitui. Videtur enim aspergo siue uapor ex chalcitide exhalans, palpebrasq; & oculos contingens, occultè rheumata sistere, siue fluxiones, lachrymasq; manãtes retundere. Proinde memoriæ ab eruditis proditum est, βλωπὸρα καὶ νώροπα χαλκὸν ab Homero nuncupari: nam euenor bene afficientem uiros indicat, aut potentem: Norops autem splendidi notionem habet. Auctor quoq; Aristoteles est, uulnera quæ cuspide ærea, quam ὠβολοραπίδια uocant, fuerint illata uel gladio, minus minusq; afferre doloris, facilius uero etiam persanari, διὰ τὸ φαρμακῶδες ἔχειν τι τὸν χαλκὸν ὑπ' ἐκείνου, quod medicam uim quandam in se obtineat æs, quam in uulnere statim relinquat. Nisi quis illud quoq; astruat, infixum clauum ad se undiq; aggregare humorem, quoniam hæc naturæ sit uis, ut ad affecta loca fiat defluxus, quæ dicitur epiphora: propterea eius loci ambitu conspici οἷον πνα μώλωπα καὶ ὠβολὸν, id est perinde ac uibicem & maculam quandam. Quo fit, ut summa ratione contingat, ut carnis reliquum depuratum nullam sentiat affectionem, quicquid erat humoris praui uitiatiq; illuc corriuato. Clauarium ad præsens institutum pertinet nihil. est autem eo nomine militare donatiuum. Consimile huic fere adagium usurpari posse uideo, ut qui suopte præsidio aduersus potentiorem uim prẽmunitus præfultusq; est, dicatur hydna gestare, hoc est tubera, necnon hyænæ phocarumq; pelles, quod hæc minime tangantur de cælo. Quo nomine uelorum summa hisce cõmunire, nautici moris est. Amplius scribit Horus, si quis hyænæ pellem sibi circũponat, intrepide per medios hostes trãsiturum nocumento nullo: proinde Aegyptijs ratione hieroglyphica intrepiditatis ac constantiæ in calamitatibus indiciũ haberi hyænæ pellem expictã. Hydna porrò Aristophanis interpres Pluto, bulbos interpretatur. Apud Eustathiũ: Quidam ita (inquit) hydna quædam, uelut fungi, sunt πνιγώδη. Meminit (ut Athenæum præteream) libro primo Paulus Aegineta, tradens hydnon ἄποιον μὲν ἔχειν τὴν ἀναδιδώμενον ὑπ' αὐτῷ χυμόν, ψυχρότερον δὲ καὶ πνιγώδη. Hydnophylla uero herbas dicũt hydnis adnatas. Hyades ad hæc spectant nihil. Cæterũ id adiecisse haud opinor obfuerit magnopere, dici hyadas, quoniam literæ Υ imaginem præferentes, tauri frontem delineare uideantur: quod Græco interpreti scientissimo placitum est. Cæterum quando de ære cõmentati abunde sumus, recte facturos opinamur, si ex septimo Naturalis historiæ conuulsam lectionem ambustamq; in integrum restituerimus: nam capite uicesimooctauo ita modo lacerі circũferuntur codices, Fisco æris decem, captiuis uiginti milibus. Vnde non nisi absurdus elici sensus queat, ut dictionis rusticitatem præteream. Ipse sic legendum concipio, Ex fisco æris decem milibus, captiuis uiginti. Nam captiuorum milia uiginti donata, sanè haud consentaneum fuerit. Fiscum autem pro publica accipi pecunia, auctor Pædianus est. Nec me fallit tamen, dici propriè principis fiscum: reipublicæ autem ærarium, ut ex Plinij Panegyrico liquet. Illa uero dicendi figura, decem milia æris, summis est auctoribus frequens, citra assium adiectionẽ: uti apud Liuiũ ab Vrbe cõdita primo, & in legibus Duodecim tabularũ: Si iniuriam alteri faxit, uigintiquinq; æris pœnæ sunto. Quod apud Gellium exponẽs Phauorinus: Quis erit (inquit) tam inops, quem ab iniuria facienda uigintiquinq; asses deterreant? Agnoscas expositionem hãc ex libro item tertio ac tricesimo Plinij capite tertio. Illud deniq; ad æs attinet aliquo modo, ærarios in Romana historia nuncupatos, qui plebeij ordinis, delicti nomine in

Cæritum

Cæritum tabulas à censoribus reiecti, nec in centuriæ albo scripti amplius, pro capite duntaxat, tributi causa æs conferebant. Sed & ærarios intelligunt milites stipendia facientes, itemq; eos quorum est in cudendo ære functio, unde sint apud Martialem,

Aerariorum marculi. quos malleolos interpretantur. Meminit libro septimo Plinius. Prætores ærarios apud Tacitum legimus, qui quādoq; ærarium tractarint. In hac æris mentione tam multa illud nón transiluerim, apud Ouidium eruditis plausi biliorem uideri lectionem, si scribas,

Nec uerba minantia fixo
Aere legebantur. Non ligabantur, ut modo.

Prosopion habere, nō prosopon, per adagium quid sit. Inibi utriusq; uocis notio. Et quid prosoputta, & protome. Protopraxia. Cap. VII

Prosopion habet, nō prosopon, adagium est scitè admodum & argutè in fucatam mulierem concinnatum, quæ tectoriis, ut satyrici poetæ uerbo utar, lita facie, non aliud sanè quàm personata esse uideatur, quando nugis id genus peregrinis, uice laruæ (si Horatiano uerbo uti permittitur) insitam obuelant deformitatem, aut grassantem senectutem, erugata cute, differre connituntur. Lucilij ad id lepidissimum extat Epigrāma, quod quia summæ uenustatis est uisum, etiam apponendum censui,

τῷ λιφαλῷ βαλλίας, τὸ δὲ γῆρας ἄ ποτε βάψας,
αὐδὲ παρειάων ῥυτίδας ἐκτανύσεις.
μὴ τοίνω τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμυθίῳ κατάπλαττε,
ὥσε πρόσωπείου, κ' οὐχὶ πρόσωπον ἔχειν.
ἀλλὰ γὰρ πλέον ἐστὶ, τί μαίνεαι; ἄ ποτε φῦκος,
καὶ ψιμυθος, τρίβεα τῷ ἐκάβῃ ἐλαφίῳ.

id est, Caput quidem inficis, at senium inficies nunquam, nec genarum rugas erugabis quandoque: non igitur faciem totam psimytho collinas, ne personam habere uideare non faciem: nil siquidem est amplius, quid furis? nunquam fucus & psimythus Hecubam reddiderit Helenam. Cæterum ut uel Græcæ doctrinæ imperiti sciant, quid prosopon, & quid prosopion, auctor est Iulius Pollux De uocabulis rerum libro secundo, quod fronti subiectum est, prosopon dici, hoc est faciem, sed in homine tantū ferè: nam in reliquis (inquit) nuncupatur protome; sicut in auibus rhynchos & rhamphos. Apud Herodotum libro secundo, leges prosopon pro rostro positum. A prosopo autem inclinātur multa: inter quæ etiam πρόσωπεῖον, id est prosopium, quod mormolycion (inquit) signat, quæ est persona, sed & prosopon quoq; uocatur & prosopis. Nam prosopa habebat, siue boum, unde & nomen. Aristoteles uero De partibus animalium libro tertio non solum quid sit prosopon edocet, sed & etymon perscrutatur, τῶν δὲ ἀνθρώπων, inquit, καλεῖται τὸ μεταξὺ φρυφαλῆς, καὶ τὸ αὐχένος πρόσωπον, ἀπὸ φρεναλγείας αὐτὸ ὀνομασθέν, ὡς ἔοικε. δηλοῖ γὰρ τὸ μόνον ὀρθὸν εἶναι τῶν ζώων, μόνον προσωθεῖν ὄπωπε, καὶ τῷ φωνὴν εἰς τὸ πρόσω δαπέμπει. Prosopon autem, id est facies, quod inter caput & collum hominis est, nomē à re ipsa accepisse uidetur: quod enim unus animalium homo erectus est, solus prospicit προσωθεῖν, id est ante uersus, uocemq; item in eandē partē emittit. Quod uero protomen accipi diximus in brutis, legimus tamē πρῳραῖς βασιλικαῖς, pro iconibus regijs. Sed (ut diximus) in ratione carentibus est proprie protome, unde in summis nauium rostris quadrupedū audimus protomas deformatas, ereq; circummunitas, δηλαδὴ τὸ ὑπὲρ ἐμβόλων χαῦλιες, id est propter embolorum necessitatem. Alibi opinor me docuisse, nomine eo rostra nauium significari. Inuenio item arietis bellici partem primam, qua ingruit, recte dici protomen: credo, quia bruti imaginem exhiberet: sic enim apparabatur machina ea. Protopraxia ad hæc pertinet nihil: dicitur eo nomine exigēdi aut agendi prærogatiua, Græcis Latinisq;.

Aristotelis & philosophiæ laus exquisita. Qui proci Penelopes. Philosophia à quibus lacessita. Numerorum & arithmetices ratio. Stereometria.

Caput VIII

Aristotelem

ARistotelem summum Peripateticorū principem adeo naturalium rerum consectatorem, auidum & solertem fuisse indagatorem prodūt auctores celeberrimi, ut causam eius mortis hinc memorent profluxisse. Legimus quippe uirum hunc Euripi septies die ac nocte reciprocātis naturam admiratum, causas altius secum librantem, quum minus uoti compos euaderet, animi ægritudine contraxisse morbum, ex quo nō cōualuerit amplius. Sunt qui prodant in fretum dedisse præcipitem se, præfatum elogium, Quoniā Aristoteles non cœpit Euripū, Euripus cœpit Aristotelem. Adeo imbiberat ille summā hominis quodammodo beatitudinem uersari in recōdita rerum scientia. Quam rem approbasse uidetur Plato quoq;: nam quum fortè in auditorium uenisset, nec adesset Aristoteles, suc clamauit, ἀπεστι ὁ φιλαλήθας φιλόσοφος. id est, abest ueritatis philosophus. Cum iterum non accessisset, dicere non dubitauit, ὁ νοῦς οὐκ ἤλθεν. id est, non uenit intellectus. Quin ut auctor probat Philoponus, illius ædes non aliter ac lectoris ædes uocabat. Hic porrò philosophiam tāto studio amplexabatur, ut dicere nō dubitaret, eos qui artes reliquas consectarentur, hanc uero negligerent, esse Penelopes procis consimiles: qui, ut traditum ab Homero nouimus, cū domina potiri nequissent, ad ancillas diuertebāt. Quam tamē sententiā Dioni ascribūt alij, ueluti sit philosophia artiū ars, & sciētiarū princeps, ac (ut M. Tullij aduocatione utamur) uitæ dux, uirtutum indagatrix, expultrixq; uitiorum, ut uel hinc perspicuum fiat, quanto errore ducantur, qui philosophos ut cōtumaces & refractarios incessunt. Hinc ergo natum adagium, ut Penelopes procos dictitemus, quoscunq; uiliorum sciētiarum assectatores. Nec me fallit, in quadā epistola Horatium aliouorsum prouerbium trahere: ita enim scribit,

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoiq;,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus.

Nam uoluptatibus mancipatos, nec ullam prorsus rationis lucem capientes, ac onocephalos prorsum, & mera fortunæ ludibria, eo nomine uidetur intellexisse, cuiusmodi ferè est uilissimus quisque, quem appellauit numerum, tanquam ex multis unum. Sicut Martialis,

Qui de plebe Numæ, densaq; turba sumus.

Quod ex illo Aristophanio putatur sumptum,

ὄντες λίθοι, πρόβατ', ἄλλως ὀγκασμένοι.

Erunt tamen qui ad id forsan referendum putent, quod Tacitus in Iulio Agricola submonstrat. Numeros in re militari milites dici, qui legionibus nō insunt, nec sine signis tamen, quando ducem agnoscunt proprium. Commeminit Iustinianus quoq;, lanceas nunc uocant separatas. Erant extraordinarij item milites, sed ab numeris diuersi: quod ex Polybio dilucet, sed & Liuio quoq;. Hinc ut seruent nonnulli, apud Suetonium in Vespasiano fiet syncerior lectio, si reuocatis ad officium numeris parumper duxeris legendum, non muneris, quod ferè publicum est. Græci ectactos uocāt, uelut extra ordinem adiectos, ut cornicines sunt, ac signiferi, fabri, id genus alij: meminit in Collectaneis Sudas. Sed redeo ad philosophiam, cuius præcipuum munus est, indagatio atque inuentio ueritatis. Huius rei amore ac studio philosophi nomen inuentum est. Huius ubiq; Plato studiosus atq; auidus indagator fuit. Huius limites seruauit ut debuit, cum de rebus diuinis humanisq; differeret. Id ab Aristotele quoq; Platonis discipulo accuratissimè custoditum. Idem Plato sapientis esse negauit eas artes, quæ plerunque uitæ inseruiūt, siue illæ necessariæ, siue utiles, siue elegantes, siue ludicræ, siue auxiliares sint. Propriam uero philosophi nō cathedrarij, sed ueri & antiqui, nec qui sit palliatū mendicabulum, aut scholæ modo discat, nec uitæ. Huius inquam supellectilem putat propriam, numerorum scientiam, quos (inquit) à natura hominis si remoueris, etiam ratio perpetuo perierit. Numeros autem ille non corporeos accipiebat, sed totum ipsum potestatemq; paris & imparis, quatenus rerum naturæ consentiant. Arithmeticam porrò maxime omnium (inquit) ingenium acuere, memoriā cōfirmare, animum ad omnem speculationem actionemq; aptissimum promptissimumq; efficere: aitq; in Epinomide

numerum

numerum ab ipso deo hominibus traditum, ueluti rationis discursionisq; necessarium instrumentum. Post hoc etiam deorum atque animantium genituræ, quæ theogonia zoogoniaq; uocetur. Siderum item cognitioni uacaturum dicebat, lunæq; circuitum, quo menses includantur, quo pleniluniа fiant, ac solis anfractus indagaturum, brumas & solstitia peragentes. Commemorat præterea geometriam mensuras spectantem, & stereometriam librantem pondera. Illam uero in primis necessariam esse artem, qua uerum à falso dignoscitur. Vt autem peruenire ad intellectum naturæ eius tandem philosophus possit, quæ semper est, quæq; sub corruptione generationeq; non fluitat, hanc ei quam diximus, terendam esse aiebat uiam. Illud uero scitu dignum, Dum summus hic philosophus proprium legitimi philosophantis expingit ac componit ingenium, & congruis disciplinis erudit ac format, non eum minus, immo multo plus uirtutis & pietatis quàm scientiæ à philosopho exigere. Nam quicquid scientiæ ab hoc exigit, idcirco requirit, ut deum ipsum uerum, tam scientiæ magistrum, quàm auctorem rerum, quæ sciuntur, præ cæteris ueneretur. Quæ res uel præcipuè rationali animę salutē comparat. Propterea recte ueteribus traditum est, disciplinæ ac eruditionis caput esse philosophiam. Quippe corporis gratia scientias duas uideri comparatas, medicinā & gymnasticen: altera quarum sanitatem, habitus bonitatem conciliet altera. Verum animę morbos & affectiones sola tollere philosophia potest: siquidem instruit nos hæc quid pulchrum, turpe, iustum, iniustum, quid appetendum fugiendum ue sit, quo denique pacto deo fruendum, necnon parentibus, alienis, item legibus, amicis, principibus, uxoribus, filijs, seruis. Porrò idem hic auctor talem hunc philosophum nasci etiam affirmabat oportere è matrimonio sacro, hoc est ex optimis parentibus, non enim ex omni ligno Mercurius fit, sicuti dicitur: Nam si (inquit) in Olympicis ludis ad certamē nemo admittitur, nisi qui parētes & stirpem generis esse citra labem omnem edocere potuerit, cur nō in sapientiæ studioso statuatur hoc idem? Cæterum nec id prętereundum, ut quemadmodum gentilitiæ quædam familiarium notæ feruntur, ceu Seleucidarum anchora, Pelopidarum eboreus humerus, Aenobarborum rutila barba: sic philosophos omnes addecet plurimum, hoc in primis uelut insigne habere, ut sint mendacij osores, ueritatis studiosi. Sed enim Platonis descriptionē cuius nam modi opinamur, qua philosophiam statuit esse mortis meditationem? Quin illud quoq; quod in Phædone scriptum est, debere philosophum mortem expetere? Neq; enim ista significant, expetendam esse animæ dissolutionem à corpore antequā præstitutum à deo tempus aduenerit, quod Plato nefas esse dicit, sed debere unumquemq; animū ab hac mole corporea & uitijs hincinde scaturientibus surrigere, & quantū fieri potest, omni contagione carnis sequestrata, in sola profundissimarum rerum contemplatione uersari. Legat qui uelit Aurelij Macrobij commentationes in Scipionis somnum, & bipartitam hanc mortis diuisionem inueniet, ut altera natura accidat, altera ex uirtute proficiscatur, quā prę cipi à Platone confirmat, eamq; esse cum animus adhuc iunctus corpori, uoluptates tamen corporis despicit, & omnibus uitiorum uinculis solutus ad nobiliora erigitur, studioq; ad supera & naturæ suæ congrua sublimis euehitur. Ad hæc pertinent quæ scribit Aurelius Augustinus in libro De uera religione, Platonem siquidem refert, discipulos suos edocere solitum, ut à Venereis uoluptatibus abstinerent, persuasissimumq; haberent, ueritatem non corporeis oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate uideri: ad quam percipiendā nihil magis impedimento esse, quàm uitam libidinibus deditam, & falsas imagines rerum sensibilium, quæ nobis per corpus imprimuntur. Itaq; sanandum in primis esse animum ad percipiendam incommutabilem rerum formam, & eodem modo semper se habentem, atq; omni ex parte sibi similem pulchritudinem. Neq; uero nomini tam sacro, tamq; uenerabili prorsum officere debet quicquā, quod sub eo, sicuti colligit Fabius, maxima in plerisq; uitia quandoq; latuerint: nō enim uirtute ac studijs, ut haberentur philosophi, laborabant, sed uultum & tristitiam & dissentientem à cæteris habitum pessimis moribus prætendebant. Credamus item maximis auctoribus, philosophum ab oratore non seiungi: nam uetus quidem doctrina, ut Cicero docuit De oratore tertio, eadem uidetur & recte faciendi & bene dicendi magistra

stra, neq; disiuncti doctores, sed ijdem erant uiuendi præceptores, atq; dicendi: ut ille apud Homerum Phœnix. Eloquentia uerò quum sit una quædam de summis uirtutibus, tamen quo maior in ea uis, hoc magis est probitati iungenda, summæq; prudentiæ: quarum uirtutum expertibus, si dicendi copiam tradiderimus, nō eos quidem oratores effecerimus, sed furentibus quædam arma dederimus. Mox uerò nonnulli, quum ipsi doctrina & ingenio abundarent, à re autem ciuili ac negotijs animi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarunt cōtempseruntq;, quorum princeps Socrates fuit. Hinc dissidium illud extitit, quasi linguę atq; cordis, absurdum sanè ac inutile & reprehendendum, ut alij nos sapere, alij dicere docerent. Hæc autem, ut ex Apœnino fluminum, sic ex communi sapientium iugo sunt doctrinarum facta diuortia, ut philosophi tanquā in superum mare Ionium defluerent, Græcum quoddam & portuosum: oratores autem in inferum hoc thuscum & barbarum, scopulosum atq; infestum laberentur, in quo etiam ipse Vlysses errasset. Hoc ipsum & Fabius conqueritur libro primo: Scidit (inquit) deinde se studium, atq; inertia factum est, ut artes esse plures uiderentur: nam ut primū lingua esse cœpit in quæstu, institutumq; eloquentiæ bonis male uti, curam morum qui diserti habebantur, reliquerunt. Cæterum nec illud discussione indignum: fuisse tamen antiquorū tempestate, qui ueluti inauspicatissimæ aues, tenebrarum alumnæ ac solis splendidioris lucem non ferentes noctuinis oculis, philosophiam incessere, lacerare exculcareq; sunt ausi. Quis Agrippinam nescit Augustam Neronem filium eo nomine à philosophiæ studio seuocasse, quòd eam astrueret imperantibus inutilem? Quid Domitianum dicam? Abs quo summotos Italia philosophos, adnotatum historijs est, nullo quidem crimine alio, nisi quod philosopharentur? Athenienses uerò illi doctissimi quidem, & scientiarum quodammodo parentes, sed & uirtutis ueluti carnifices, nónne cicuta Socratem ipsum sustulerunt? Proinde magna criminis parte absolutur Antiochia, felix quandoq; ciuitas, quam prodidere celeberrimi conditores, probrosis uocibus Romanum principem Iulianum proscinderе non desiisse: nec id alia ratione quàm quia philosophus foret, ac barbam promitteret, qui fermè fuit temporum illorum inter philosophos mos uetus. Nec illud excidit, Tyrannum quendam ingenio uesano & barbaro percitum furore, quæ philosophiam continerent, uolumina prorsum omnia cremare adortū: ni Algazales, cuius inter eruditos non incelebre nomen est, commento pio, ab infando auertisset incepto. Hortensius philosophiam uituperauit. Chrysostomus Dion eloquentissimam in philosophos orationem procudit. Taceo Sillorum opus absinthio consperſum, quod Timoni philosophorum expressit irrisio. Sed quicquid illi dicant, uel meditentur, sapientia profectò humana præcellit omnia, sicuti in sensibus usus, in anima mens, in syderibus sol, oculus atq; animus naturæ totius. Quæ porrò sint eius emolumenta sapientiæ, quæ & naturalis est, & dicitur, Paraphrasi in Physicam auscultationem prima copiosè explicat Themistius.

Leænæ partus. Parœmia item, Vnum quidem, sed leonem. Cap. IX

Æsopi fabulatoris illius egregij, quem certatim linguę utriusq; monumenta celebrant, apologus est uenustatis lepidissimæ, ac documenti non contemnendi. Contendebant (inquit) olim uulpes & leæna de generositate, inter alia quum ueluti ineluibile uulpes obijceret, leænam unum semper parere, suum uerò multiplicem esse partū, inq; eo sibi placeret plurimum: respondit leæna, Parere se quidem unum, ἕνα δὲ λέοντα. id est, sed leonem. Quod & in adagium uertitur, quum uirtutem ac animi excellentiam spectari oportere, astruimus, non usilem numerum & inutilem. Quòd uerò unum duntaxat parere leænam, uidetur auctor hic comprobare. Fuit ea quidem opinio uetus, ab Herodoto confirmata libro Historiarum tertio, & in Noctibus Atticis à Gellio repetita: Leænam ualidissimū fero ciſsimumq; animal semel in uita & unum parere, quod unà cum fœtu uterum emittat, unguibus fœtus eiusdem prosciſſum laceratumq;. Quæ fuerit in ea re Aristotelis sententia, Plinius eleganter expresit. Apud Philostratum obseruauimus, repertam quandoque leænam uisenda magnitudine, quæ maiore etiamnum miraculo inuenta sit in

utero catulos octo gestare. Traduntur aũt (inquit) de leænæ partu huiusmodi, gestare eam mensibus sex, terq; omnino in tota uita parere. Parit aũt (ut aiunt) primum quidẽ tres, mox duos. Quòd si tertio parere illam cõtingat, unum duntaxat parere, tanquam natura gestiente rariora producere, quæ magnam in se feritatem habent. Neq; enim fides adhibenda dicentibus, adultos in utero catulos, maternis uisceribus laniatis, nasci. Constat enim generata & generantia naturæ ui mutuo se amore prosequi, ut per eum species in rerum natura conseruetur. Scribit Auicenna, quod scitu dignum est, raro legnam generare, & ad summum duos concipere: rationemq; esse ait, ex caloris intimi uehementia, copiosius largiusq; nutrimentum reposcentis, unde numerosior impediatur generatio. Addit quoq;, non uesci nisi ex uenatione, nec uenari nisi semel in die.

Quid sit in Græco epigrammate, Ouum factus totus. De ouis paucula. Tollitur ex Cicerone obscuritas. Ouum pronuntiari & de arborum fructu.

CAPVT X

Apillos inficere, ueteris etiamnum fuisse moris, sæpius Plinij medicina perdocet, nec poetæ tacuerunt: nam Martialis ita scribit,

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subito coruus, qui modo cygnus eras.

Extat item Niciæ cuiusdam perelegans tetrastichon, quo ridetur nescio quis, uti apparet, tingendi capilli affectator summus, qui dum ei rei nimium studet, effectum sit ut uitiata cute defluxerint crines omnino, nec ullo medicamento succreuerint amplius: propterea turpiter nudato capite, ouum esse factum totum, facetissime poeta hic cauillatur: id est huiusmodi,

τῶι λιφαλῶι βαθπαγτις, ἀπωάλθι τὰς τρίχας αὐτὰς,
κἀι λασὺς ὧν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονφ.
ἐδὲ βαφεὺς ἐβόησε, τὸ μυκέτι κουρέα τέμνειν,
μήτε κόμωι λθλλῶι, μήτε μελαινομλύωι.

id est, Caput inficiẽs quidam capillos destruxit ipsos, & quamuis perhirsutus foret, ouum tamen est factus totus, proinde exclamauit infector, tonsorẽ nil amplius succidere, nec albam comam, neq; item nigrefactã. De ouis quidem satis superq; alibi cõmentati sumus: nunc succurrit illud obscurius pronuntiatum à Cicerone in Epistola ad Pætum: At quem uirum? nõ eum quem tu solitus es promulside cõficere, integrã famem ad ouum affero, itaq; usq; ad assum uitellinum opera ista perducitur. Vbi integram famem ad ouum afferre: non aliud esse uidetur, q̃ ad secundam usq; mensam cibi appetentiã producere. Dixit Naucratitas, auctore Athenæo, sicuti aliàs recensuimus, in conuiuijs apponi solita bina oua, quę in secunda mensa darentur, sicut lepus & turdus cum mellitis. Nec me fallit, contrariam sententiam in Sermonibus ab Horatio positam. Ouum pro arborum fructu, apud Empedoclem lector accuratus inueniet.

Quæ medicamenta, deorum manus nuncuparet Philon. Qui morbi graues præcipue. De Seruio Clodio. Medicinam esse dei donum. Medici reges. Medicinæ uituperatio. Alcteria quid. Analeptice. Gerocomice. Nosocomion. Nosocomi. Parabolani. Septica. Septæ. Medicinæ partes. Pharmacode quæ dicantur. Rhizotomi.

CAPVT XI

Philon medicus (ut uidetur) nobilis, quum medicamenta quædam ad medendi usum exquisitissima cõcinnaret, & regias quasdam (ut Plutarchus inquit) & alexipharmacas potestates conficeret, eas quod salutares & diuinas quodammodo sciret, θεῶν χεῖρας, ueluti adagio quodam, appellare consueuerat, hoc est deorum manus. Nam & in Auicennæ relatum momentis scio, medicaminis genus dici donum dei: sicut apud Galenum esi trochiscus Iupiter. Alioqui Homero quoq; auctore, morbos ad iram deorum immortalium relatos fuisse, scimus, & ab ijsdem opem poscí solitam. Cæterum & ipsam medendi facultatem esse diuini muneris, profundior Hebræorum continet doctrina, quando ita præcipitur, Medicum esse honorandum, quod propter necessitatẽ illum crearit altissimus. Id ipsum comprobat in Epistola ad Abderitas Hippocrates, Medicam facultatẽ, deorum statuens munus, atque liberam, nec se inde unquam mercedem corrogasse ullam.

Quin

Quin & alibi, Medicinam esse uaticinio propinquam astruit, quod artis utriusq; unus sit Apollo parens. Quid quòd scientiæ huiusce auctores magnos diuinis etiam cultos honoribus, compertissimum est, etiam delubris excitatis, Chironem, Machaona, Podalirium, Hippocratem? Age, nónne Hebraica traditum ueritate est, archangelum Raphaelem operam quandoq; medicam præstitisse? Proinde mirum minus, reges etiamnum præclaros appellationem eiusmodi non reformidasse, cuiusmodi fuerint Sabor & Ginges Medorum, Sabiel Arabum, Mithridates Persarum, & Aegyptiorum Hermes, ac Damasceni regis nepos Mesues: nam & Cordubæ principem quidam prodũt Auicennã. Denicq; scienter traditum: sanitatis auctorem esse deum, dei instrumentum esse naturam, sed utriusq; ministrum dici medicũ. Quidam nihilominus medendi scientiam aspernabilem adeo sunt opinati, ut eam sex mensium fecerint disciplinã. Moriens uerò Adrianus, illud uulgo frequẽs insusurrauit, Turba medicorum interfecit regem. Inter morbos autem iudicauere experimẽto, uti condocet Plinius, asperrimos cruciatus esse calculorum à stillicidio uesicæ, proximum stomachi, tertium eorum qui in capite doleant, non ob aliud ferè morte conscita Græcis. Et noxias quidem herbas demonstratas, miror equidem, nec uenenorum tantum, quoniam ea conditio uitæ est, ut mori plerunq; etiam optimi portus sit, tradatq; Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, ueneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni, æquè quàm dolore in ea parte corporis. Pharmaca composita, in Theriacis Nicander alcteria nuncupauit, tanquam ἀφορβητήρια, id est apocrustica, & morborum amuleta. Carmen poetæ est,

νῦν δ' ἄγε τοι ἐπίμικτα νόσων ἀλεητήρια λέξω.

Illa adiecero item parerga, medendi partem quę ex morbo conualescentes curat, ab recentioribus (uti docet Galenus) analepticen uocari, uelut refectricem dicas. Nam quæ senum prospicit sanitati, gerocomice nuncupatur. Nosocomion interpretatur Hieronymus ad Oceanum, languentiũ uillam. Nosocomos dici putant, qui nosocomij præfecturam gerunt. Nam parabolanos intelligũt mendicabula ægrotis assidentia seruitij causa, quum sint propriè ascriptitij glebæ, mentio fit horum Codice De episcopis & clericis, lege Parabolani. Interpres tamen uicesimiseptimi Digestorum, parabolanos intelligi medicos ait, qui à Modestino circuitores uocentur, quoniã ciuitatem obeant ægris opem laturi. Septica, uel Septas, medicamina intelligimus erodendi potestatem habentia. Medicinæ partes faciunt tres: dogma, methodon, ἐμπειρίαν: portio prima præceptis constat, secunda illis rationẽ coaptat, experimentũ ingreditur tertia. Quum uerò in Demetrij uita Plutarchus scribit, Attalũ cognomento philomatora per otium colere consuesse herbas φαρμακώδεις, non uenenosas uerbo eo accipiendas, opinor, quod imperitè interpres facit, sed quibus citra alimentum expurgandi inest uis. Rhizotomi, Latinè dici herbarij ualent: sunt qui radicisecas malunt.

Compositum corpus cur panegyricum dicatur. Panagyris quid. Anarion. Encephalos cur. Librum magnum esse malum magnum.

CAPVT XII

Panegyrica ex scito quodam adagio dici uidentur posse, quæcunq; ex pluribus aggregata sunt, panagyrin à Græcis appellari scimus, nundinas, festas celebritates, & cõuentus: nam scribit Herodotus historia sexta, Panagyres Athenis, hoc est publicos conuentus, quinto quoq; anno fieri solitos. Idem historia secunda, Panagyres, pompas, προπαγωγὰς, id est cõciliabula, ab Aegyptijs primum scribit excogitata. Hinc panegyricas orationes legimus, quæ in eiusmodi haberentur conuentibus, quas ἐπιδεικτικοὺς λόγους esse probat Quintilianus, quamuis formam suadendi haberent, & plerunq; de utilitatibus Græciæ loquerentur. Significat & panagyris locum ipsum, in quo fit hominum congregatio. Philostratus libro octauo, In panagyri templa sunt, & deorum cellæ, & stadia ad currendum. Porrò scenæ item ac gentes uisebantur plurimæ, partim ex finitimis, partim ex transmarinis regionibus uenientes. Achæi tamen ξοινοβούλιον, id est publicum concilium dicebant arnarion. Multis insuper artibus & sophismatibus constabat panagyris, sed & uera quoq; sapientia & poetica, consultatorijs etiã & dialecticis orationibus & musicis cantibus. Quod

uerò ad præsens negotium facit, eleganter Plutarchus Symposiacorũ quarto, Corpus compositum, ut nostra sunt, παμμιγὲς uocauit, id est mixtum, καὶ πανηγυρικὸν, hoc est (ut ego interpretor) ex pluribus & interim diuersis aggregatũ concinnatumq; ac compactum: quod cuiusmodi sit, Platonis potissimũ uerbis ex Timæo duximus subsignandum: Atq; is quidem qui hæc cuncta disposuit, ritè in suo habitu permanebat: quo quidem permanente, eius filij, quum parentis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur: itaq; accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, suum effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas quas rursus redderent, à mundo mutuabantur, easq; inter se copulabant, haud quidem illis indissolubilib. uinculis, quibus ipsi fuerant colligati, sed talibus, quæ propter paruitatem cerni non possent, crebrisq; huiusmodi clauis coniunctis, unũ ex omnibus corpus efficiebant, atq; in hoc ipsum tum influente, tum effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaq; hi circuitus in profundum flumen immersi neq; tenebãt neq; tenebantur, sed ui ferebantur atq; ferebant. Hactenus Plato. Tu uerò ubi uincula nominantur occulta, intellige ex Platonici doctissimi sententia, crasin, id est temperationem, hominis esse adeo temperatam, eq; loq; persimilem, ut uix in ea elementalium qualitatum excessus appareat. Subdit deinde, Circuitus animæ in mole corporis impediri. In quo meminisse debemus, animam nostram simili ratione atq; mundi animam contextam fuisse, similesq; circuitus possidere, Platonicè loquendo. Circuitum ergo intelligentiæ impediri ait. Rationis uerò circuitum paulò pòst distrahi scribit, duabus præcipuè rationibus: tum quia prius quàm adultum sit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur, tum quia qui extrinsecus sensus mouẽt, in teneriori ætate offendunt uehementius, & propter nouitatem rerum animum circa corporea reddunt admirabundum, quibus de causis diu & intelligentia à diuino uacat officio, & rationalis ipse discursus circa inferiora distractus quasi demens turbatur & fallitur: sicq; totus animus peruersam figuram subit, uitamq; ducit laboriosam, dum ratio cedit sensibus, perinde ac si quis caput pro pedibus humi figat: pedes uerò pro capite in altum tollat. Alibi quoq; idem Plato medullæ, ossium, carnis & neruorũ rationem ita digerit, Ossium uerò & carnis cæterorumq; huiusmodi ita est natura cõposita, his nempe omnibus medullæ generatio initiũ præbuit: uincula enim uitæ illius, quam anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eaq; per omne diducta uinciunt fulciuntq; corporis nostri cõstructionem: ipsa uerò medulla est ex alijs generata. Sunt quidem trianguli primi quidam & indeflexi & lenes ad ignis aeris aquæ, terræ, exactissimam generationem accommodatissimi, è quorũ generibus singulis deus secernens singulos, & inuicem cõtemperatos permiscens, totius generationis mortalium sementem fomitemq; constituit, dum medullæ ex his substantiam procrearet. Et illam quidem medullæ partem, in quam uelut agrum quendam, diuinum semen iaciundum erat, globosam & undiq; teretem finxit: atq; encephalum, id est cerebrum, idcirco uoluit nominari, quia unoquoq; animali deniq; absoluto, uasculum cerebri capax cephale, id est caput uocandum erat. Cæterũ ut ad panegyrica redeamus, in libro περὶ παίδων ἀγωγῆς inueni apud Plutarchum, nugas panegyricas, τῶν δὲ πανηγυρικῶν λόγων, ὡς ἀληθέστατόν σοι ταῦτ' εἰπεῖν, τὸ μὲν τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, τοῖς σοφοῖς δὲ μὴ ἀπαρέσκειν. Cui rei astipulatur Euripides quoq;, quum ait,

ἐγὼ δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δεδῶσα λόγον,
εἰ μὲν ἤλιτες δὲ λίγ' ὀλίγους σοφῶν δ', οἱ δ' ἐν σοφοῖς
φαῦλοι, πρὸς ὄχλον μουσικώτεροι λέγειν.

Idem Plutarchus, in amicitia uera nil esse ait τὸ θηλακτικὸν aut πανηγυρικόν, id est ostentatorium, & panegyricũ. Sic Præciam, nobile scortum, in Lucullo panegyricam uocat, καὶ σοβαρὰν, quod uerbum elatam indicat, illo ambitionem innuente. Posidonius apud Athenæum, Apeliconta Teium Panegyrice potius, quàm γραπτικῶς educatum scribit. Idem alibi, esse hominem dicit,

ἄθροισμα παντοδαπὸν καὶ πανηγυρικῶς μεμαγμένον.

Idem in Camillo, Tyrrhenorum ciuitates ait ad lucrum fuisse structas ἐργαπικῶς, ad uictum autem πανηγυρικῶς. Quod interpretor, uel quia conuenis hinc inde pateret

ret accessus, uel quòd rerum omnifariam suppeteret copia. Hunc uerò locum oscitanter Latinũ interpres fecit. Quo nomine cogimur sæpe pomœria latius proferre, quàm fuerat operis instituti, quando Callimachi sententiam nouimus grammatici, qui τὸ μέγα βιβλίον ἴσον ἔλεγον εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ.

Ignorantiæ sugillatio. Lapis super lapidem quid. De Hippocrate & Catone, ac puero barbaro, & Dati, unde datismus. Doctrinæ laus. Discendum semper.

Cap. XIII

ARistippi illius uoluptatis assertoris, quem Diogenes βασιλικὸν λυπεῖ, id est regium canem appellare consueuerat, apophthegmata circumferuntur pleraq; non equidem insita. Inter alia id longe grauissimum: nam rogatus à quodam, qui melior euasurus esset filius, si eruditretur, Vt nihil aliud (inquit) certè uel in theatro non sedebit lapis super lapidem. Id in adagium usq; proficit appositissimè, siquidem imperitus nõ ferè aliud quàm lapis, aut indomitus equus: hoc enim planè interstitio ab indoctis eruditi disparantur. Socraticum uerò illud est, Vnicum esse bonum scientiam, insciti am malum unicũ. At Licinius imperator, imperitiæ conceptaculum sordidissimum, Literas, uirus ac pestem publicam dictitabat. Scires illum Hippocratis summi in medendi arte sententiam non cõcepisse animo, cuius id fuisse legimus in discendo studium, ut eum non puduerit uel retrimenta gustare, ut inde morbi naturam persentisceret. Quod tamen alij Aesculapio malunt ascribere, unde & ab Aristophane σκαπτόμυθος dictus est: quo uerbo is significatur, qui ciborum uescatur superfluitatibus. Certè Therapeutices septimo Galenus prodit, Honestorum omnium semina ab Hippocrate posteris contributa. Quid quòd Venetæ factionis homines & Prasinæ, equorum subinde retrimenta olfactare consuesse legimus: ut hinc pernoscerent, quàm facilè cibos conficerent, bonam eorundem habitudinem sic deprehensuri. Adrianus uerò & ipse moderator imperij, Græcæ doctrinę impense adeo intenteq; fertur inuigilasse, ut à plerisque Græculus uocaretur. Nam Cato, qui mox dictus Vticensis est, dum senatus cogeretẽ, in curia Græcè lectitabat, ne illud, quicquid erat, temporis absq; ulla exercitij parte honesta elaberetur. Sed rectius fortasse fecero, si ipsius M. Tullij uerbis ex libro De finibus secũdo, rem subsignaro: Nam (inquit) in Thusculano quum essem, uellemq; in bibliotheca pueri Luculli quibusdam libris uti, ueni in eius uillam, ut eos ipse (ut solebam) inde promerem: quò quum uenissem, M. Catonem quem ibi esse nescieram, uidi in bibliotheca sedentem multis circumfusum Stoicorum libris: erat enim in eo (ut scis) inexhausta auiditas legendi, nec satiari poterat: quippe qui nec reprehensionem quidem uulgi inanem reformidans in ipsa curia soleret legere sæpe, dum senatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens, quo magis tum in summo otio maximaq; copia, quasi helluo librorum, si hoc uerbo tam in clara re utendum est, uidebatur. Nec mirum, scientia perficit animã. anima enim citra scientiam, ueluti caput sine cerebro dici potest. At puer barbarus, quum uenisset Athenas, magnus (opinor) sibi uidebatur, quòd Græcas literas tres didicisset αβγ, quumq; in patriam remeasset, magno populariũ fauore exceptus, contra prætorem quendam Græcè concionantem, positus est: qui postea q; perorauit, ut erat uocalissimus (quum illud Ciceronis uerum est, Pleroscq; suæ conscios imbecillitatis ὥσπερ πρὸς λιμναίους, ὥσπερ χωλοὺς ἐφ' ἵππον πηδᾶν. id est, ad uociferationem, uti claudos in equum insilire) exclamare perrexit αβγ: quo clamore perterritus prætor, siluit. Barbari uerò ciuem suum uicisse existimantes, illum magno plausu domum reduxerũt. Cui affine illud est, quum Persarum satrapes Datis in bello diu probatus, Græcè cuperet aliquid pronuntiare, ἅδομαι inquit καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. in barbarismi nanq; incidit fœditatem, dicendum enim χαίρω fuerat. Amauit autem is in hoc, ut uidetur, ὁμοιοκαταλήκτου. Huiusmodi uerò loquendi uitium dicitur δᾶσμός. Hinc & apud Aristophanem est, δᾶτισθὲ μέλε. Illud uerò parte hac præterijsse non fuerit (opinor) iucundum, Qui discit bene, eum deniq; ualere item bene: uerum discere utiq; oportet hodie, quãdo qui cras discit, nunquam discit. Rursumq; tandiu discendum, quandiu uiuimus: neq; enim fieri potest nimis, quod satis nequit fieri. Nec profecisse uideri abundè potest, cui dubitãdi etiam-

Universidad de Deusto
Biblioteca

num ſupereſt locus: nos autem quandiu uiuimus, hæſitationum tendiculas nuſquam euadimus: quando & Delphici Apollinis calculo tunc primum ſapientia cunctis prælatus creditur Socrates, ubi dictitare palàm cœpit, Vnum id ſcire ſe, quòd ſciret nihil. Eurydice, id eſt iudicij profunditate fertur exutus Orpheus, quum reſpexit. Sic profectò habet, uti ab doctiſſimis enuntiatũ ſcimus, Iners ac uanus eſt uenator, qui regreditur, non progreditur. Quum diſcipulis mandaret Pythagoras, In ſpeculo ſe non ad lucernæ lumen, ſed illuſtri ſole contemplari pergerent: cum doctiſsimis nimirum eſſe conferendum innuebat pedem, unde illuceſcit clarius quantum promouerimus, quantumq; nobis ad ſummam deſit. Ariſtotelicum porrò eſt. Præſente illa quæ proprie uidetur ſcientia, non fieri perturbationem, nec à perturbatione illam trahi ſuperariq;, ſed ſenſuam. Hinc prædicabat Socrates, Neminem ſcienter peccare.

Literæ mutæ, ex adagio quæ dicantur. Sermo an ſit homini naturalis. Prodigioſus infantis ſermo. Quintiliani locus explicatũ. An bruta ſermone polleant ullo modo. Cur uni tantum homini hæſitet lingua. Sermo ἐνδιάθετος. Item prophoricus. Quando infanti detur uox. Plinius explicatur, item Papinius locis duobus.

Cap. XIIII

INter ſacra menſæ non ſæpe contingit, ut ſcientiſſimus quiſq; ac ſpectatæ uirtutis uiri admittantur, inferuntur quandoque & inſcitiores aliqui, uox quorum ſi non ſit inarticulata omnino, nõ eſt à conuiuio eliminanda prorſum, ſed ut uocales ſonoræ inſigniter mutas exiguæ alioqui uocis ſibi coagmentari patiuntur, nec ex uerbis protrudunt: quoniam etiam ſi male ſonant, nihilominus cum alijs coeuntes orationis partes adiuuant. Eodem modo illorum confabulatio non muta doctis adglutinata ſermonibus conuiualem implebit hilaritatem. Quòd ſi decumbentes parte plurima cõtigerint id genus, ut uideri poſſint, ad lyram aſini, philoſophi ſermonem inſita hebetudine non ferentes, illud Piliſtrati perac commodum uidetur, Quum enim is cum ſuis ſibi liberis diſſideret, poſtea q; animaduerſit ea re inimicos eximiè lætari, aduocata concione inquit, Se quidem quantũ euaſuerit, dediſſe operam, ut in uoluntatem ſuã filios adduceret, ſibiq; audientes dicto redderet, cæterum ex quo id nequeat, animum induxiſſe, illis morem gerere. Conſimili ratione uir philoſophus ac prudens, ubi conuiuas animaduerterit hebeti iudicatu ſermones paulò politiores doctioresq; minus admittere, illis ſe accommodabit, quatenus patiatur decorum, quum ſciat oratione quidem eloquentiam promi oſtentariq;. Philoſophum uerò etiam tacendo ſæpe philoſophari, nonnunquã & ludendo, imò uerò ſcommate quoq; laceſſentem laceſſitumq;. Ex his opinor, intuenti paulò accuratius patet, feſtiuè admodũ ex adagio literas mutas dici de ijs qui parum literis compti, ex ſe quidem perficere uocem nequeunt, hoc eſt doctas, graues, uiro deniq; dignas ciuili confabulationes: at enim cum eruditioribus quaſi coeuntes conſpiratu conſono, ſunt planè ueluti adiunctæ uocalibus mutæ, quibus (ut inquit Probus) ex natura ſui uocabulum ceſſit: ideo enim mutæ dicuntur, quoniam per uocales literas enuntiantur, neq; etiam per ſe ſyllabam facere poſſunt. Cæterũ in hac ſermonis mentione mirari profectò ſuccurrit, quid'nam ſit, quòd quamuis ratio hæc exprimẽdi, quicquid omnino mente conceperis, uni animantiũ uideatur ab optimo maximo contributa deo, pauciſſimi tamen comperiuntur, qui in ea re præcellant: at qui perfectus dici & haberi queat, adhuc eſſe inuentum neminem, eo cõſtantius aſtruxerimus quod M. Tullio, qui in arce ſtetit Romanæ eloquentiæ, ne ipſe quidem Demoſthenes ſatisfacere eſt uiſus. Eſt profectò aliquid conſummata eloquẽtia, ut Fabius ſentit & docet, nec ad eam poſſe perueniri, humani ingenij natura prohibet. Audio, ſed cuiuſmodi aſſertio hæc dicenda eſt, qua potentiam aliquam deduci in actum poſſe, contenditur: quum ne ſummos quidem uiros, &(ut argumentis peruincitur) omnium ferè capaces, id nunquã impleſſe, non diffitearis ipſe? Proinde minus mirer eſſe qui ambigant, ſit'ne naturalis homini ſermo, quãdo & Lactantius inquit, cætera quæ putantur eſſe homini propria, in alijs quoq; animalibus reperiuntur: quum enim ſuas uoces proprijs inter ſe notis diſcernunt atq; dignoſcunt, colloqui uidenᵗ. Porrò ſi eſſet naturalis ſermo, omnes loquerẽtur idiomate uno: nam

nam quod conuenit uni naturaliter ſecundum ſpeciem, omnibus congruere, conſentaneum eſt, quæ illa continenᵗ ſpecie. Deinde Ariſtoteles ſcribit: Naſci hominẽ & mutum & ſurdum. Et alibi, audire prius pueros dicit, mox loqui. At Ariſtoteles idem non inficiatur, nõnullos ante quàm ætas ueniat, qua uocabula ſuo tempore explanare poſſint, incepiſſe loqui, & aliquid expreſſius dixiſſe, tamen rurſum obmutuiſſe, quouſq; ſolitum loquendi tempus accederet. Mirum porrò eſt quod Hali Abaragel commemorat, In regia ſe uidiſſe natũ infantem, qui uix dum uigintiquatuor uitæ horis perfectis, loqui incepit, & manu ſigna facere: qua in re uehemẽtius rege cõterrito, acceſſiſſe miraculum maius. Nam rege(inquit) aſtante, & me quoq; cum multis alijs, exclamauit infans, Sum(inquiens) infeliciter natus, ad prodendam regni amiſſionem, & gentis perniciem ac deſolationem. Quibus ille enũtiatis, cõciderit exanimis. Aegidius uerò propoſitæ quæſtionis nodum exſoluturus: Aliquid in ſuo(inquit) uniuerſali naturale eſt. Id ſi ad ſpeciem reuoces, fiet ad placitũ, ueluti fures ſupplicio afficere, naturale eſt: ſed laqueo gulam frangere, ex arbitrio. Idem de loquutione ualet aſtrui: nam loqui, & ſermone aliquid diſtinctè enuntiare, inſitum ingenitumq; homini eſt, ſed hoc uel illo modo id agere ad placitum. Alij uerò ita contendunt: ſicut uox ſpecies eſt ſoni, ſic loquutio ſpecies eſt uocis, & omnis loquutio eſt uox, ſed non contrà: & ſicut uox ſuperaddit ſono refractionem naturalem & dearticulatam in canna pulmonis, ita loquutio ſuper addit uoci dearticulationẽ ad placitum, ex quo materia loquutionis naturalis eſſe colligitur, & uox pullulãs à uocali arteria: idioma uero artis eſt, ueluti gladius: ſi materiam ſpectes, naturalis eſt: ſi formam, arte confectus. Quod uerò infantes uix dum natos in ſermonem prorupiſſe, hiſtoria prodit, portenta fuiſſe ea, fatẽdum eſt: quamuis non me fallat, conatum eſſe Ariſtotelem, uirum in omni re ſummum, phyſicam eius rei rationem adducere. Ex ijs uero quę diximus, innoteſcere amplius poteſt, quid ſit quod Oratoriarum inſtitutionum tertio Quintilianus ait, Sermonem ab ipſa rerum natura genitos protinus homines accepiſſe. Sed & in Politicis Ariſtoteles, Sermonem(inquit) homo habet ſolus omnium animalium: nam uox quidem, moleſti atq; iucundi ſignificatio eſt, quare alijs quoq; exiſtit animalibus: hucuſq; enim natura proceſſit in his, ut ſenſum habeant iucundi & moleſti, & hoc inter ſe ſignificare poſſint. At ſermo ad hoc datus eſt nobis, ut oſtẽdamus utilitatẽ & damnum, atq; ita iuſtum & iniuſtum: hoc enim præter cætera animalia hominibus proprium eſt, ut boni & mali, ac iuſti & iniuſti, & aliorum huiuſmodi ſenſum habeãt ſoli. Obijciat hic forte aliquis, animalium quædam humanã proferre uocem: ſed dicendum proprie, loquutionem eam non dici, quia non intelligant quæ pronũtiant, ſed aſſuetudine quadam id agant. Hac porrò ratione id uidetur intelligendũ, quod tertio De anima idem pronũtiauit Ariſtoteles, linguam eſſe contributam ad ſignificandũ aliquid alteri. Addit Themiſtius, Ad perceptionem item ſaporum. Quod de pueris præmature loquentibus dictum eſt, ſunt ex aſtrorum peritis qui id effici cõtendant, ſi Mercurius in aſcendente fuerit Orientalis directus, ſicuti præcelerem auditum fieri aſtruunt, ex aptitudine Saturni & Iouis cum Marte. Saturnus enim dextram aurem, Iupiter ſiniſtram ſignare uidetur ex eorum doctrina. Arbitror (inquit Platonicus nobilis) in puero regis filio, quo die natus eſt loquuto, ut teſtatur Hali, non coniunctionem planetarum quatuor in eius horoſcopo cõcurrentiũ formauiſſe uerba: nec etiam infantis animam uerba uaticiniumq; feciſſe de paterni regni calamitate paulò pòſt ſequuta, ſed dæmonem potius illic loquutũ, dæmonem inquam Mercurialem. Nam in octauo libræ gradu, horoſcopo, qui & terminus eſt Mercurij, Mercurius ipſe cũ Venere Ioueq; & Marte fertur fuiſſe coniunctus: quippe & loquentes ſtatuas magi conſtruebant, in quibus nec proprie quidem ullæ ſtatuarũ animæ, nec ſydera loquebãtur, ſed dæmones ab eodem ducti ſydere, ſub cuius imperio ſtatuæ fingebãtur. Illud fortè hac parte non fuerit ſcitu indignum, hominem ſolum inter cuncta animãtia hæſitare lingua: cuius ratio eſt, quia(ut iam præſtruximus) ſolus quoq; ſermonis eſt compos, cætera uocem tantũ obtinent: qui autẽ lingua hęſitant, uocem quidem producunt, ſed uerba copulare, ſermonemq; condere nequeunt. Verum hæc ipſa hęſitantia undénam ſit, dicat aliquis? Sunt qui mẽbri quo loquimur, refrigerationi id attri-

buant: sic enim tanquam stupens & attonitum uidetur. Proinde à uino continenteq; oratione concalefactos, uerba facilius copulare, deprehensum est. Propterea in dictis particularibus Isaac scriptum reliquit, Persas & Græcos disputare uolentes, uino amplius indulsisse. Sunt tamen qui hæsitantis linguæ rationem calori ascribant nimio: eo nāq; offensa oberrat, quasi in salebris, quo modo affici iratos homines nouimus: incendūtur enim, incitantur, anhelitant, spiritu redundant, sed nimio utiq; caloris feruore anhelant: frequens enim spiritus est, nec anticipat, quatenus se tempore respirādi possit promere. Melancholico præterea habitu sunt, qui lingua hæsitant: quoniam propere sequi imaginationem, non nisi melancholicorum est: hæsitantes autem eiusmodi homines proculdubio sunt, impetus nanq; dicendi præruit, anteceditq; facultatē eorum, utpote quum animus uisa sequatur. Balbis etiā idem accidit, hos etenim omnes membra uoci accommodata tardiora habere, certum est. Indicium uerò quòd tales uinolenti redduntur, quum suas maxime imaginationes & oblectantia, non rationem sequantur. Scribunt cælestium rerum periti, ex natura Martis & Mercurij nonnunquam contingere, ut motus interior festinantior celeriorq; sit exteriore. Illa demum fuerint auctaria, sermonem dici aut γὼ ἀλαθῆσαι, qui animo concipitur, aut prophoricon, qui profertur iam auditurq;. Illud prius Acron dici quoq; epos arbitratur. Ioannes grammaticus in Hesiodum, esse Mercurium arbitratur πᾶσφοειὸν λόγον, παρὰ τὸ ἑρμῶδυπῶς ἔναι. Dici quoque diactoron, quia explicat τὰ ἀπὸ ψυχῆς, καὶ τοῦ νοῦ ἐνθυμήματα. quo sanè argumento & deorum dicatur à mythicis nuntius. Cæterum illud grauius multo, Plinius libro septimo: Natura (inquit) hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abijcit, ad uagitus statim & ploratum. Priscorum mos fuit, ut æditos infantes terram attingere iuberent, Opemq; deam inuocarēt, ut nascentibus opem ferret, sinu eos excipiens, nec uocem prius dari putabant, quàm terram attigissent. Leuanam quinetiā deam dicebant, quæ pueris præesset de terra leuandis: cuius auctor doctrinæ est Augustinus Ciuitatis diuinæ libro quarto: itē Macrobius Symposiacon primo, ubi de Maia instruitur dissertatio. Varro De uita patrum libro secundo, Natus si erat uitalis ac subtiæ septimo, ipsum hoc significasse uidetur: Et natus (inquit) accepi cōmunem aerem, & similiter decidi in terram factam. Et in libro De moribus Seneca, Omnes infantes terra nudos excipit. Ex ijs Papinio lux infertur plurima Syluarum primo in Stellæ epithalamio & Violantillæ,

Tellure cadentem
Excepi foutq; sinu.
Tellure cadentem
Aspexi, atq; unctum genitali carmine foui.

Sed & libro quinto, Syluula postrema,

Quæ sit ratio prouerbij, Mopso certior. Mopsos fuisse tres. Ouidij locus explicatur ex Metamorphoseon libris: item Senecæ ex Medea, necnon eiusdem alter de Argo fatidica.

Cap. XV

MOpso certior, dicitur de eo qui mentis acumine ac rerum peritia præuidet quid futurum certissimè, & prædicit. Quando latentia & penè extra hominis captum, diuinandi præstantia creditur Mopsus egregie peruidisse ac enuntiasse. Quo argumēto etiam uidetur Calchanti fuisse mortis causa, quum uaticinij eius claritatem mœrore confectus pati nequisset. Tradunt siquidem Calchantem hunc, augurem alioqui egregium, cum Amphilocho Amphiarai filio è Troiano bello redeūtem terrestri itinere ad Clarij Apollinis lucum peruenisse, qui est ante Colophonem ciuitatem Ionicam: quumq; in Mopsum incidisset, illi huiusmodi quiddam proposuisse, uti cecinit Hesiodus,

Mirabor sanè, poteris si dicere, ficus
Quot numero hæc caprificus habet, perparua licet sit:
Mille quidem decies modius mensura, superq;
Vna fit, hanc nullo poteris comprehendere pacto:
Dixit, & inuentus numerus, mensuraq; certa est:

Continuo

Continuo mortis Calchanti somnus obortus.

Non tamen me fallit, Pherecydem subtexuisse alio modo historiam hanc: scribit enim, prægnanti sue oblata, Calchantē interrogasse, quot gestaret porculos, Hunc uerò tres, respondisse, atq; ex ijs unam fœminam. Quem ubi uera loquutum patuit, illum ægritudine mortuum. Sunt qui dicant, Calchantem de sue proposuisse, illum uerò de caprifico: ac Mopsum uera dixisse, Calchantem minime, & inde mœrore contabuisse. Quod prædictum Sophocles scribit: Tunc (inquit) Calchanti fato mortem ingruere decreto riam, quum præstantiorem augurem offendisset. Cæterum hic Calchantis mortem in Ciliciam transfert. Fuit Mopsus alter Ampyci filius, quod Ouidij interpres ignorare se fatetur ingenuè libro duodecimo:

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum, Mopso iaculante, biformis
Occubuit, frustraq; loqui tentauit Odites.

Scribūt Apollonij interpretes Argonauticōn primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Cloride. Quod & Lycophronis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographię nono, Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicum modò nuncupatū existere in Larissa & Gyrtone & Pheris, ibiq; esse Mopsium & Baben & Ossam. Vocatum autem Mopsium non à filio Tiresiæ Mopso uate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarum nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam. Mopsii Thessalicæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine μάψου ἱερὸν, ideſt Mopsi domum. Quam tamen Mopsi uiculum nuncupet Hieronymus, ubi mortuus sit Constantius imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomē. Super Mopsi morte, qui ampycides dicit̄ à poetis, ita cecinit Apollonius Argonauticon quarto,

ἔνθα καὶ ἀμφυνίδαο μόψου
νηλεὴς ἔλε πότμος, ἀδινὰ δὲ οὐ φύγεν αἶσαν
μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποβλήσσει θανάτοιο.

id est, Vbi & Ampycidem die illa Mopsum crudelis mors abstulit, amarulentum uerò non uitauit fatum uaticinijs, nec enim mortis euasio ulla. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Lybicis harenis,
Omnibus uerax, sibi falsus uni,
Concidit Mopsus, caruitq; Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus, operæpretium est, intueri diligenter quàm inscitè illius poetæ interpretes eum locum enarrent, interductu interpellato: scribūt enim à Seneca Græcam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non perierit Idmon, sed ab apro percussus, ut scribit Apollonius: nec præterea cōditum in Lybia, sed in portu Bebrycis. Ego uerò neutiquam historiæ fidem cōmutatam inuersamq; contenderim, sed auctoris recōditum potius sensum minus ab incuriosis rectè percipi: ita enim arbitror distinguendum, interpungendumq;,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit. ut à sententia pendeat præcedenti,
Ite nunc fortes, perarate pontum,
Sorte timenda. Hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: id est, causa fuit ut periret Idmon. Postea infertur,
Serpens Lybicis harenis. Quod planè ad Mopsum refertur, ita ut serpens, ibi participium sit, non nomen. Est enim uerborum structura: Mopsus serpens, id est oberrans & uagabundus. Quòd autem de Idmone dicit, Quamuis bene fata nosset: confirmatur Apollonij auctoritate Argonauticon primo, ubi loquente Idmone, hi subijciuntur uersus,

αὐτάρ ἐμοὶ δαίεσσι συγχρὴ δῦναι δαίμονα ἄσπερ,
καλόν που κἠπρωτα ἐπ' ἀσίδα ἀνώιστον.

At milii

At mihi emori odiosi dæmonis fato procul sancitum est in Asidis continentè. Quid si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interspirataq; Etenim uideri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multã rerum & uaticinij peritiam. Nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, testis est Apollonij interpres ob insignem experientiã, quod Chamęleontis comprobat auctoritate. Cęterum, prior enarratio luculentior. Sudas tamẽ Idmona pro perito accipit, unde dixerunt ueteres canem ἴδμονα θήρης, hoc est uenationis peritum. Extat & carmen Ausonij de Idmone uate:

Idmona quod uatem, medicum quod Iapyga dicunt,
Discendas artes nomina præueniunt.

Sed & à Pindaricis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus usos uatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao Oiclis. Quoniam uerò parte hac Senecæ opem tulimus, succurrit & locus alius Tragœdiæ eiusdem, ubi execratur Chorus primum nauigationis auctorem, recensetq; discrimina quæ Argonautæ adierunt:

Demum (inquit) Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsaq; uocem perdidit Argo.

Incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentis, Vocem, cantum Orphei, quia propter timorẽ & ipse tacuit. Quum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticôn quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignũ fuisse impactum ex Dodonide phago, quod humana uoce fungeretur quandoq;. Sic enim ait,

αὐτίκα δ' ἄφνω
ἴαχεν ἀνθρωπηίην φωνὴν μετὰ κῶλα θέοντων
αὐδὴν ἠγλαφυρὴν νηὸς ἐνὶ δρυός.

Extat & Antipatri epigrãma de nauta quodam fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata rem gestã significauit: nec Argoã, inquit, expetiuit carinã,

ἀγχιάλῳ θείῳ, καὶ λιγυνὶ μιμούσῃ
καὶ φρασσιν, ἀρχὸν δ' οὐκ ἐπόθησε βόπα

Reperias & alibi eius rei mentionem. Nobis satis superq; fuit locum monstrasse, ne fiducia interpretum studiosi iuuenes in aurem utranq; (ut sępe) dormirent. Certè si quis anxiè plura quærat, Lycophronis interpres Iasonem cum socijs quadragintanouem inscendisse Argo, scribit, quæ

λαλιστάτην ἔχει πλὴν βόπα ἐκ τῆς Δωδώνης δρυός.

id est, carinam habebat loquacissimam ex Dodonæ quercu. Propterea Lycophron alicubi λαλάγημον κίσσαν, id est garrulam nuncupat picam. Porrò scribit uetus Arati Phænomenon interpres, Danaum ab Aegypto se fratre proripientem auxilio Mineruam inuocasse, à qua primum sit compacta nauis, quæ Argo est appellata, eaq; Argos petierit Danaus. Auctor autem Aeschylus, ab Minerua eadem materiã quandam loquentem naui insertam: quod repetit Hyginus quoq;. Mopsi deniq; historiã alicubi recẽset Plutarchus: meminit eiusdem Apuleius quoq;, sed & Lactantius grãmaticus, eatenus fuisse augurio nobilem Mopsum scribit, ut post mortem templa quoq; ei credantur dicata, quæ oraculi gratia sæpe adirent homines.

Cur prouerbio usurpemus, Amantium marsupia porri folio uinciri. Amoris potentia & laus. Cap. XVI

Amoris excellentiam alibi copiosè, ut uires nostræ tulerunt, exposuimus. Nunc adagium occurrit peruetus, quo affectionis huius inenarrabilis exprimitur uis, id est huiusmodi, πρασσου φύλλῳ τὸν ἐρῶντων δεσμὸν βάλλων, porri folio amãtium uincitur funda. Eo significatur irretitos amoris laqueis nõ ferè temperare sibi: sed quicquid habent, passim profundere, nihil omnino habentes pensi. Hæc enim esse illius potẽtia traditur, quin percipitur exre ualeat. Quamobrem & Plato αὐτὸν πανοῦργον ἀλιεύτην nuncupauit, quòd nihil non experiatur, ut qui affectet omnia, & audeat: nam qui silentio prius ad reprehensionem usque

usq; studebat, iam efficitur garrulus. Socordem nimisq; desidiosum uideas satagere, ac studiosius labori se subijcere. Et quod miremur sine fine, præparcum quoq; & μικρολογον, hoc est qui minima quæq; plurimi facit, uideas: si in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum, molliri ac remitti, ut tractabilior fiat & iucundior. Sed quid mirum? Inspicienti altius paulò, & in intima naturæ se insinuãti innotescit apertissime: sicuti ex Platone suo nobilis colligit Platonicus, Quicquid discimus, quicquid excogitamus, quicquid omnino pertractamus in uita, ex amoris fontibus profluere, quibus latius manantibus ubertim rigati artes percipimus aut inuenimus. Quod nisi inuestigationis oblectamentũ inhæreret affixum, fieri nunquam posset. Inueniendi quippe desiderium fomes est, ac incitabulum ingeniorum. Immo uero disciplinæ præcepta traditurus, nisi amet, munus suum non uidetur impleturus. Proinde qui artium magistrũ dixere amorem, nihil omnino à ueritatis ratione uidẽtur aberrasse. Quin idem artis opera exsequi accuratissime deprehenditur & exactissime consummare. Quid quod in artibus singulis, artifices ipsi inquirũt nil aliud quàm amorem, nec curant? Quid enim (inquit apud Platonem Erisimachus) aliud medicina cõsiderat, quàm quo modo humores quatuor corporis amici inuicem fiant, atq; permaneant? Quos cibos ac potus cæterosq; uiuendi aut medendi usus amet natura, atq; requirat? In gymnastica etiam exercitatione inuestigandum, qui corporis habitus, quos exercendi modos, quos gestus amet & postulet. In agricultura, quod solum, quæ semina, qualémue cultum exigat, quis'ue colendi modus à singulis expetatur arboribus. Idem obseruatur in musica, cuius genera duo traduntur: est enim graue quoddam & constans, est & aliud molleatq; lasciuum. Illud utentibus utile, hoc noxium in libris De republica & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Vraniam Musam, huic Polyhymniam præfecit. Alij prius illud genus, alij secundum amant. Illorum amori obtẽperandum, adhibendiq; soni sunt, quos expetunt: istorum appetitui obsistendum. Illorum nanq; amor cælestis est: istorum uerò uulgaris. Inest syderibus & elemẽtis quatuor amicitia quædam, quam astronomia considerat, Vatum postremo sacerdotumq; facultas in hoc potissimum uersari uidetur, ut quæ hominum officia deo sint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Proinde concludere ita fermè licet, Amorem in omnibus ad omnia esse omnium auctorem seruatoremq; existere. Artium quoq; uniuersarum dominum atq; magistrum. Ex quo ut solertem, omniumq; habentẽ claues eundem collaudauit Orpheus. Nos uerò illum etiam nodum dicamus perpetuum, mundi copulam: partiumq; eius immobile sustentaculum, ac firmum totius machinæ fundamentum.

De Mithridatis polyphagia, & polyposia. Item de Heraclide pycta, & Drusi Tiberij medico. Dicrota nauigia. De Mithridatis potentia, ac de Alexandri poculo, & odore corpori eiusdem insito. Cap. XVII

Mithridatem Ponti regem, cum quo annos duos & quadraginta à Romanis depugnatum, proditur, legimus cũ cæteris ducibus temulentũ quandoq;, ac uino madentem, aut delectus habuisse, aut arma pertractasse, & cum Stratonicia oblectatum muliere. Id sanè initio parum constanter, ac fide parũ integra traditum ab auctoribus, arbitrati sumus: sed mox dum Græca (qui mos noster est) uersaremus, compertius id exploratiusq; esse cœpit, in quo nobilissima monumenta insimulabamus mendacij. Scribunt quippe adiuratissimi ex Græcis, Mithridatẽ hunc inter alia quæ ædebat spectacula, etiam illis certa cõstituisse præmia, qui ciborum amplius in uentris baratrum constipassent, aut meri plus ingurgitassent, πολυφαγιαν uocant Græci, ac πολυπόσιαν. In utrisq; uero ipsum retulisse uictoriam, immo uerò omnium sui temporis hominũ in bibẽdo modum excessisse. Quo argumẽto putant nõnulli esse cognominatum Dionysium. Quanquam quod ad hoc attinet, sunt qui ita credant, Infantis Mithridatis cunas de cælo tactas exustasq; igne cælesti fascias citra ullum omnino illius nocumẽtum, uestigium modo fulminis uisum in fronte. Rursum quum iam uirilitatem attigisset, domum in qua dormiret fulmine itidem ictam, ac pharetræ propendentis spicula delicuisse ignita. Vnde coniectatum uatibus est, sagittandi arte illum fore præpotentem & armatura leui. Ab huiusmodi uerò ictibus

ictibus, similitudine quadam affectionis, cognominatum Dionysium. Hæc uerò curiosius inquisisse, non fuit uacantis operæ: nam ijs plurimum infertur lucis Ciceroni pro Flacco. Cæterum quia in tanti regis uoracitatem incidimus uolentes, mirum est quod de pleriscp; proditur literis. Fuit Heraclides quidam pyctes non multi, quod ferendum foret, sed infiniti propè cibi potuscp; capax, non reperiebatur illi compar in potando. Verum ut sunt humana ingenia, in peius semper solertia, alios ὦμὶ πρόπομα, hoc est ad ientaculum inuitabat, alios ad prandium, ad cœnam alios, postremos ὠθὶ λῶμον, ideſt ad comessationem. Recedentibus uerò primis protinus iungebantur secundi, & deinceps: at is, interstitio nullo interiecto, omnibus sufficiebat solus. Memorabile est quod alibi attigisse me commemini: Drusi Tiberij Cæsaris filij medicum superasse in potando omnes. Id quo facilius posset præstare, ingenio utebatur: siquidem quincp; aut summum sex amaras prægustabat amygdalas, ne ebrius effici ullatenus posset: quod ubi facere est deprehensus, ac uetitus, mox ne minimo quidem potui sufficiebat. Illud uerò, ut unde in hæc diuertimus, eodem redeat oratio, in Mithridate maximè mirum, uinolentum hominem tanta fortitudine, tantacp; ui in tot annos bellum cum principe rerum populo produxisse. Sed aderat illi, ut grauissimis proditum historicis est, audacia præsignis ac tolerantia memoranda. Aderant & naues quadringentæ, ex quibus cataphractæ centum fuere, dicrotæ centum: sic enim naues dicunt, quæ duobus gubernaculis pariter à prora regũtur & puppi. Meminit in Epistolis ad Atticũ Cicero: Aphracta (inquit) Rhodiorum & dicrotum Mityleneorum habebam. Et libro decimo sexto: Nam & ipse Domitius bona planè habebat dicrota. Habuit porrò Mithridates idem equitum quinquaginta, peditum ducẽta & quinquaginta millia: machinarum uerò, ac omnis bellici instrumenti, par potentiæ eius summa. Depugnabant cum eo reges, dynastæcp; Armeniæ ac Scytharum, qui circa Pontum incolunt, supracp; Mæotidem paludem: & cum Celtis fœdus, amicitiamcp; inierat. Tanta fuit animi magnitudine, ut tot filijs ac præsidijs, & uniuerso tandem principatu destitutus, quum nec amplius ad pugnandum cum Romanis par esset: nisi tamen miserum, nec abiectum concepit animo: sed ad Celtas proficisci, unacp; cum illis Italiam irrumpere statuit, sperãs multas Italiæ partes Romanis aduersas esse. Certior quocp; factus, Annibalem id ipsum in Hiberia bellantem effecisse, & ob hoc Romanis formidabiliorem extitisse. Verum tam illustre facinus à rege meditatum exercitus sequi recusauit. Sanguinolentus ac crudelis in omnes fuit, nam matrem, fratrem ac filios tres impuberes, totidemcp; filias interfecit. Quo fit ut minus miremur, satrapis urbiumcp; primoribus illum secretò perscripsisse, ut trigesimam diem obseruantes, omnes pariter Romanos, qui apud eos essent, & Italos eorumcp; mulieres cum pueris & liberis, qui Romani sanguinis essent, interficerent abijcerentcp; insepultos, bona cum rege diuiderent, supplicio proposito ijs qui uel sepelissent, uel aliter occuluissent. At quũ destinata cædi aduenit dies, per uniuersam Asiam calamitatum multiformes uisebantur aspectus. Ephesii eos, qui in Artemisium confugerant, statuas complexos per uim detrahentes crudeliter interfecerũt. Pergameni sagittis confixerunt, qui in Aesculapij templum se contulerant, Adramitani adultos impuberescp; in mare præcipitarunt. Caunij infantes ante parentum oculos contrucidantes, mox immolabant matres, & demum uiros. Statura ingenti fuisse traditur, sicuti ex armorum forma, quæ delata Delphos sunt, coniectatum est, ualetudine prospera usus, ad ultimum uitæ tempus equitabat, iaculaburcp;, & per mille stadia, dispositis per interualla equis, una die discurrebat. Currus sex & decem equis agitauit, Græcis imbutus disciplinis, & ob id sacris Græcorum operatus, musicæ præterea deditus. Vox eius circumfertur memorabilis, & magnitudine animi eius cõdigna. Quum enim Pomponium Luculli magistrum equitũ ad se saucium perductum interrogasset, An gratiam sibi si saluus esset, uellet reddere. Siquidem (inquit) Lucullo amicus fueris, perdignam: si hostis, nullam. In hunc modum quum is respõdisset, regi suadebant barbari, illum interficeret. At is, Non æquum est (inquit) uirtutem à felicitate destitutam despicere. Cẽterum de Mithridate satis. Illud addimus: alterum quocp; regem, & quidem celeberrimum utriuscp; linguæ monumentis, uinolentiæ succubuisse adeo, ut inde Alexãdri poculum

eulum uisendæ capacitatis, etiam prouerbio usurpetur. Ex quo & cuiusdam apophthegma nobile celebratur, cui quum id porrigeretur, ἀπεώσατο φήσας οὐκ ἐθέλειν ἀλέξανδρου πὼυ ἀσκληπιοῦ δ'αδαι. id est, repulit inquiens nolle se, Alexandri calice exsiccato, ad Aesculapium cogi. Sunt tamen qui prodant, ex corpore illius spirasse odorẽ præstantissimum, adeo ut aromatica quadam suauitate uestes subinde opplerentur: quod insito calori ascribendum, eruditiores arbitrantur. Nam & terrarum aridissima calidissimacp; casiam promere & thus, φύεται γάρ τινι ἐν ὑγρῷ ὁ θεόφραστος φησιν ὥσπερ ἐγγίνεσθαι τῇ ὄυωσίαν, ὅταν ἐξαιρεθῇ τὸ βλαβερόν. id est, quadam nancp; humidi decoctione, Theophrastus inquit, odorem ingenerari bonum, ubi quod noxium est, fuerit exemptum.

Aphrodisium iusiurandum. Aphrodite cur. Aphroditariũ. Aloidariũ. De Venere plura. Venus Vrania, seu cælestis. Venus en cepis. Cepurica. Praxis simulacrũ. Venus armata, itẽ equestris. Libitina quid. Libitinarij. Epitymbia. Venus dicta Morpho. Mormones. Adonides duo. Venerẽ dici de uxore obediẽtissima. Cornices duas indicare Martem ac Venerẽ. Epitragia Venus. Veneris cũ Marte coniunctio unde inducta. Platonis placita de re Venerea. Cap. XVIII

APhrodisium iusiurandum pro uano & momenti nullius, ex adagio usurpatur, quoniã eiusmodi sit amantiũ adiuratio, quibus peierare, frequẽtissimi moris est, uel impune: quod nec in Declamatione quadam neglexit Libanius. Dicitur Aphrodisiũ, ueluti Veneriũ: nam Venerẽ dici Aphroditem, norunt omnes, quòd ex maris spuma sit enata, ut mythici credunt. Aristoteles uerò, quòd spermatis natura sit ἀφρώδης, id est spumosa. Quæ item ratio efficit, ut album sit: spuma enim alba est. Hinc Aphrodisia leguntur opera, pro lasciuis amatorijscp;: quanquam est Aphrodisium, etiam Veneris templum. Hesiodus aphrogeniam uocauit deam hanc: sicut dicitur philomedea, hoc est φιλομήδεα, quod ex Cæli pudendis apparuerit, quæ uocant μήδεα. Didymus putauit Aphroditem nuncupari παρὰ τὸ ἁβρὸν τῆς θαίπης, à uitę mollitie. β enim cognata uidetur literæ φ: nam Philippum, aliqui βίλιππον appellant: sicut Phrygas, Brygas. Aphroditarium Aeginetæ Paulo cataplasma est ex ture, amylo, squamma æris, ac cerussa: sicut aloidarion, ex aloe concinnatum dicitur medicamentũ. Inueni in Græcorum monumentis, Veneris statuam effingi solitam cum pectine, ratione eiusmodi, quòd Romanis quandocp; mulieribus pestilens obrepserit prurigo, quem uocant λυπάω, quo excidentibus pilis omnibus, nullus amplius fuerit usus pectinum. ea re tam inuenusta, tamcp; prorsum odiosa, quum molliculæ aliàs plurimum angerentur, ubi mox Veneri uota nuncupassent, rursus succreuisse pilos ferunt, quo nomine simulacrum illi cum pectine statuere, adiecto etiamnum barbitio, quoniam masculæ fœmininacp; habeat instrumenta, ut præsidem nancp; generationis omnis deam uenerabãtur: ideocp; superiora corporis cingulo tenus maris præferebant effigiem, fœminæ uerò inferiora. Legimus & ἐφίππου Venerem, id est equestrem: quæ appellatio ab Aenea filio prorepsisse uidetur, qui diuturna fessus nauigatione demum inscenderit equum, atcp; ea effigie coli matrẽ instituerit. Celebrat in Attica cælestis Veneris (de qua item aliubi) templum, Pausanias. Addit quocp;, Assyrios primum eius deæ cultum induxisse, quos in Cypro Paphij sint imitati, ac Phœnices qui Ascalonem in Palæstina tenent. A Phœnicibus uerò Cytherios edoctos sacra suscepisse: quæ Ageus Athenien sibus tradiderit. Scribit idem, se de loco quem Hortos appellant, seu κήπους, & Veneris templo nullam ex antiquitate causam edidicisse: ac ne de Venere quidem, quæ iuxta templum posita est, quadrangulari figura, cuiusmodi sunt Hermæ. Epigramma tamen (inquit) testimonium facit, Venerem cælestẽ, maximam esse Parcarum natu. Hæc est celebrata auctoribus Venus, quæ dicitur ὑπὸ κύπρις ἀφροδίτη. hoc est, in cepis Aphrodite: cuius & Lucianus in Iconibus meminit, & Plinius tricesimosexto. Nam & cepurica legimus apud Firmicum: Loca (inquit) quãdocp; cepurica & hortensia, quãdocp; fœtida & deserta. Erat & post Bacchi templum Veneris ædes, simulacro ex ebore Veneri dicato, quod Praxis cognominabatur. Sicut alibi Veneris Melænidis templum. Legimus item prope Acrocorinthum fuisse templum

Veneri dicatum, in quo essent simulacra ipsa armata, & sol, & Amor cum arcu. Armatam Venerem à prioribus cultam, nõ ignorauit Fabius: quum solitos fuisse scribat, præceptores non inutili nec iniucundo genere exercitationis præparare discipulos conjecturalibus causis, quum quærere atq; exsequi iuberent, cur armata apud Lacedæmonios Venus. Eius uerò historia à Lactantio memoratur libro primo, & meminit Pausanias. Extat super ea re scitum Leonidæ epigramma, quod & apposui,

εἰπὲ μοι ὦ ξυρῶτες ποῖ τὰν κύπριν, ἢ λαβὲ τεύχη,
ἤξιθι τᾶς ἀσάρτας, ἃ πόλις ὅπλομαχεῖ.
ἆδ' ἀπαλὰν γελάσασα, καὶ ἔσομαι ἁμὴ ἀτεύχης,
εἶπε, καὶ οἰκήσω τὰν λακεδαιμονίαν.
χἄμμὶν κύπρις, ἄνοπλοι. ἀναιδέες οἱ δὲ λέγουσιν
ἴσχεις, ὡς ἁμῖν χἀθεὸς ὅπλοφορεῖ.

Illud uerò ad instituta uitæ etiam pertinet, non ad historiam modò & doctrinam, ueterum exquisitissima ingenia Venerem non solum præsidem natalium coluisse, uerum etiam mortis: siquidem in æde Libitinæ, quæ ad sepulturam pertinent, uendere consueuerant, Libitinam non aliud quàm Venerem esse existimãtes. Hoc autem argumento humanæ fragilitatis unumquenq; admonebant, quòd una eademq; dea, principium ac finem uitæ in potestate habeat, ut quæ ingredientibus uitam uel decedentibus præsideat. Porrò etiam Delphis Epitymbiæ Veneris exigua sanè statua ostendebatur posita, ad quã manes in parentationibus & libationibus, elicere atq; euocare consueuerant. Libitinam, à libendo dici M. Varro interpretatur, eamq; non esse aliam, quàm Venerem significat. Hinc Libitinarios dictos scimus, qui Libitinæ præessent: quos instituimus apud Senecam libro De beneficijs sexto. Ea uerò sunt, ut complures moriantur, cuiusmodi sunt & eorum, qui captandorum testamentorum artem professi sunt. Hinc eleganter apud Horatium Libitinam uitare dicuntur, qui se immortalitati uendicant:

Non omnis (inquit) moriar, magnaq; pars mei
Vitabit Libitinam.

Apud Liuium notauimus, non sufficere Libitinam dici, quum morientium uis magna est. Fuit Romæ Libitinensis porta, qua efferebantur cadauera, quoniam lege cautum foret, ne quis in Vrbe sepeliretur. Libitinensis portæ meminit in Commodo Lampridius. Colebatur & apud Lacedæmonios Venus dicta μορφώ, quæ sedens calyptram haberet, ac pedicas. Addidisse Tyndarum eas proditur, symbolicè ut significaret, mucierum constantiam aduersus insimul habitantes. Mormonas uerò, id est μορμόνας, dicunt laruas: unde illud Xenophontis ex libro Græcarum rerum quarto, Peltastas extimescerent, uti mormonas pueruli. Cæterum scire oportet, numina apud priores uarijs de causis cognomina ducere consueuisse, sicuti à locis: nam Venerem fuisse Coliada nuncupatam à promontorio Coliade, Stephanus auctor est. Qui etiam scribit, Colios dici Sunios. Meminit Strabo Cosmographiæ nono, addens, ad eum locum naufraga enatasse spolia è classe ultima Persarum. Qua de re Apollinis extabat oraculum, Coliades mulieres remigijs horrebunt. Interdum & ab hominibus & euentu aliquo: nam in Samo Venus nuncupabatur Dexicreontis, quoniam Samias mulieres τὸν τρυφῆς καὶ ὕβρεως ἀκόλαστε ποιούσας, luxu ac petulantia perditas Dexicreon quidam ἀγύρτης, id est circulator & mendicus sacris piacularibus quibusdam expiarit: uel quia Nauclerus quum esset Dexicreon, negotiandi causa enauigarat in Cyprum: ei uerò iamiam onus in naues imposituro Venerem iussisse ferunt, aquam tantum in nauim imponeret, statimq; solueret. Illum uerò dicto audientem fuisse, & comportata in nauim aqua, profectum summa tranquillitate, & malacia deprehensum, sitientibus reliquis & mercatoribus & nautis, aqua singulis uenundata, multum inde argenti collegisse: exq; eo, statuã deæ positã, illam à suo nomine appellasse. Quòd si uerum est, non unum ditasse, sed per unum multos seruasse, Venus existimanda est. Epitragiam Venerem in Paralijs dictam Plutarchus scribit, quòd quum respõdisset Theseo Delphicus Apollo, nauigationis in Cretam ducem sibi seligeret Venerẽ, ac is ad mare capram deæ immolaret

laret, eueſtigio in marem ea est deformata. At hæc fortè fuerint operæ leuioris. Sicuti illud quoq;, Adonim, quem amauit Venus, ab Cyprijs dici Gauanta: uti est apud Lycophronem. Duo autem fuerunt Adonides, Cyprius, & Biblius: quod non uidentes multi historiam, uel fabulosa confundunt. In Hori monumentis adnotatum, Vxorem uiro præcipuè obnoxiam obedientemq; ab Aegyptijs Venerem dici: obluctantẽ uerò pugnacemq; non ita. Quo argumẽto accipitrem fœmellam expingẽtes Venerem intelligunt de animalis natura intellectum rei promẽtes. Quanquam Martem quoq; indicantes, ac Venerem, duas item cornices expingunt, tanquam uirum & uxorem. Proinde solitaria cornix uisa ostentum ueteribus faciebat. Et in nuptijs Græci cornicem ἐκκωβᾶ, κωβᾶ dicebant, etiam si nescientes. Quin & cornices duæ, nuptias itidem innuunt hieroglyphice. Illud utiq; ex Aristotele Politicorum secundo, non prætereundum: uideri mythologos antiquos ideo finxisse, Venerem Marti per adulterium fuisse copulatam, quòd bellicosissima quæque gens in masculam uel fœmininam Venerem præcipuè sit procliuis: sic enim profectò scribit, ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος ὀκ ἀλόγως συζεῦξαι τ' ἄρη πρὸς τ' ἀφροδίτην. ἢ γὰρ πρὸς τ' ἐρᾶν ἐμπίπλασθαι, ἢ πρὸς τ' γυναικῶν φαίνονται κατακώχιμοι οἱ ἐπιθυμοῦντες. id est, uidetur (inquit) non absurde, qui primũ fabulam effinxit, coniunxisse Venerem Marti, siquidem uel masculum uel fœmininũ affectant congressum, qui bellaces sunt. Addunt Platonici hoc etiam: concupiscendi & irascendi uires esse quasi germanas: nam procliues ad libidinẽ, sunt etiam ad iram propensiores, atq; uicissim ad libidinem iracundi. Hoc uerò ex Plotini uerbis profluxisse uidetur, qui libro secundo De dubijs animæ, ita fermè scribit: Esse uerò hoc animæ uestigium, alterius uestigij cognatum essentia, id nobis argumẽto esse potest, quòd qui ob lectamenta corporea minus appetunt, corpusq; negligunt, minus ad iracundiam prouocantur, minusq; irrationali feruntur perturbatione. Addamus & aliquid, quod ad rectam uitæ institutionẽ pertineat ex diuino Platonis eiusdem ingenio, qui libro De legibus sexto, Voluptatẽ Veneream incensam dicit, quo uerbo, acumen uitij & temeritatem & furorem significat. Quẽ impetũ incensum modò ratione moderandũ, modò metu legum cohibendum præcipit. In nono uerò libro, non modò eum qui cum puero, sed etiam qui cum muliere innupta se miscuerit, mortis supplicio condemnat. Adulterum etiam lege sanxit, impunè occidi à uiro posse. At in Theæteto, Coitum illicitum iniuriam uocat, & inertem coniunctionẽ. In Phædro, hominẽ luxuriæ deditum pecudi similem dicit, flagitiosum, impudentẽ, uoluptatis non naturalis auidum. In Gorgia, dolium esse Danaidum, facetè Socrates inquit, inexplebilẽ uoluptatum satietatem, & animi luxuriam, atq; effrenatam libidinem. Monetq;, ut pro uita lasciua & libidinosa, modestiam deligamus, & paucis contenti, sobriè atq; honestè uiuamus. Et mox postremum hoc addit, Hominem temperantem, iustum, & reliquis uirtutibus præditum perfectè absoluteq; felicem esse, ac bene beateq; uiuendi compotem. Luxuriosum autem iniustum, improbum, miserum esse, atq; infelicem. Itaq; eum qui felicitatem optat, temperantiam expetere oportere: luxuriam uerò deuitare, & quanto uelociore ac præcipiti magis cursu potest, aufugere: sed nos, ut qui diu iam euagemur, tandem ad alia gradum faciamus.

Iracundia ieiuna, ex adagio quæ sit. Iræ primordia unde sint, ex Plotino.

Caput XIX

IRacundiam ieiunam, usurpari posse animaduertimus, pro ea quæ propensa admodum sit & procliuis, nimioq; plus ad omnem excandescentiam parata. Vt enim ægritudine pressi in iram prolabuntur facilius, ita & ieiuni iracundiores sunt, quàm saturi. Cuiusmodi uerò sit hoc, & quam habeat rationem, hinc coniectari potest: constat nimirum, nos irasci solere non pro his tantum quæ corpus patitur, sed pro his etiam quæ chari nobis homines patiuntur. Quapropter in ipsa iracundia opus esse sensu & intelligentia quadam uidetur: itaq; ad hæc aspiciens aliquis non ex ipso uegetali, sed ex alio quopiam iracundiam ducere originem arbitrabitur. At quando affectiones quasdam corporum procliuitas ad iracundiam sequitur, & quando sanguine bileq; feruentes sunt, ad iram proniores: con

trà uerò tardiores, qui bilem sanguinem'ue habent frigidiorem. Item bruta ultra corporum compositiones, ex eo duntaxat quòd aliquis læsurus appareat, in iram prorūpunt. Rursus per hæc aliquis impetum iracundiæ ad corpoream præcipuè qualitatem: idq; quod constitutionem continet animalis, facilè referet. Et quando ijdem homines (ut diximus) quum ægrotant, ad iram propensiores sunt, quàm quum bene ualent, similiter quando ieiuni iracundiores sunt, quàm saturi, patet ad corpus certo modo affectū, iram uel iræ principium pertinere, atq; bilem uel sanguinem, quasi animatū, hos impetus excitare: itaq; tali hoc corpore patiente, repente moueri sanguinem aut bilem, sensuq; excitato, imaginationem etiam excitari, quæ quidem experrecta prouocet animā cum tali corpore communicantē, ad eum ipsum inuadendum, qui molestiam intulit. Constat quin etiam animā desuper ratione utētem, tunc moueri, quum illata uideatur iniuria, quasi hæc animositas naturaliter instituta sit, ad declaratū hostem protinus inuadendum. Est igitur in nobis, quod absq; ratione prouocari solet: prouocatumq; deinde per imaginationem conuocare ad idem etiam rationem. Est etiam quod exorditur à ratione, desinitq; in illud, quod naturaliter excandescit. Proinde ab ipsa uegetali genitalicq; natura tam irascendi, quàm concupiscendi fomes pullulare uidetur: quippe uegetalis genitalisq; natura animæ in constitutione humorum imprimit quoddam uitale uestigium: ex quo corpus uitaliter euadit affectum. In quo quidem sic affecto sunt perturbationes animalis corporeæ, perturbationumq; principia. In toto quidem uoluptas corporalis, & dolor. In iecore potissimum concupiscendi principium. In præcordijs maximè irascendi exordia: ibi enim nutritio uiget, ac generatio, hic autem uigor igneus. Motus autem iracundiæ aut quasi extrinsecus exordiuntur, aut intrinsecus. Extrinsecus ira est, quando illata foris corpori passione (ut sic dicam) ad primū sensus motum feruet uigor igneus, imaginationem mouet, & per hanc prouocat rationem. Intrinsecus autem quando ratio uel imaginatio iniuriam cogitans humorem feruentem incitat. Arbores uerò iracundiam non habere, quamuis naturam habeant uegetalem, mirum uideri non debet, quando neq; sanguinem neq; bilem habent. Vbi enim hæc insunt absq; sensu, æstus tantum suboritur, ac uelut offensio quædam: sensu uerò aduenīente, impetus iam insurgit ad id quod offenderit, expugnandum.

Quæ sit prouerbij origo, Lycia coma. De Condalo, & Mausolo. Hyparchus qui. Proscomia quid. Lyciorum mores. Solymi. Lycium gymnasiū.

Caput XX

LYciam comam, eleganter docteq; per adagium usurpari posse, animaduerto, pro ea quæ promissior sit ac comptior. Legimus in Aristotelis monumentis, Lycios capillitium studiosius fouere, & quidem, ut mulctā subire maluerint, quā præcidere comam. Id quoniā obscurius est, nec à multis (quod sciam) traditū, exsequemur paulò latius. Erat apud Mausolum Cariæ regem Condalus, cuius post regem, facilè erat primus dignitatis gradus, Hyparchum Græci uocant, atq; is (ut uidetur) Lyciæ præerat. Quum operæpretium arbitraretur, quàm plurimum posset pecuniarum ad regem mittere, aut etiam sibi congerere, lepido commento Lycios circumscripsit. siquidem intuitus illos ἀγαπῶντας τὸ τείχωμα φέρειν, hoc est comam gratè impendioq; enutrire, finxit sibi à Mausolo allatas esse literas, quibus iniungeretur, ut capillos mitteret ἐς πρόσκομιδα, id est ad proscomia: ea uidetur fuisse celebritas quædam deponendæ comæ: quo nomine oportere illos attondi. Quòd si præstitutam pecuniarū summam exsoluere animum nō inducerent, missurū se, qui ex Græcia capillitium affatim afferrent. Id quum Lycij amplius perpendissent, & comæ delicias in magno reponerent, gratissimè conditionem admisere. Atq; ex faceto mox commento magna uis pecuniarum est congesta. De more autem comæ reciribus, est id à nobis alibi explicatum. Id modò succurrit, ut uersutum Condali eiusdem ingenium in re nummaria copiosius enarremus: si quando ei regionē peragrāti ouem quis aut uitulum attulisset, simul nomen eius qui dedisset, subnotabat, simul etiam tempus, moxq; ut domum referret, imperabat, donec ipse rediret. Vbi autem præteriisset

temporis

temporis non parum, eo accersito ὡς τὸ τραφὲν καὶ τῶν δικαιρπίαν λογισάμενος ἀπήτει. id est, ipsum quod esset enutritum, & si quid inde emolumenti foret enatum, subducto calculò repetebat. Item si qua arbor in uias quas ipsi βασιλικὰς, hoc est regias uocant, procumberet, fructus ipse capiens uēdebat. Hasce uerò artes accumulandi modo non bono auri uim, utiq; à Mausolo suo edidicisse potuerat. Scitum enim est, cuiusmodi fuerit princeps, tales etiamnum subditos fore. Is enim ad pecuniā auidior, concione ditiorum aduocata, missos dixit à Persarum rege, qui tributa exigerēt, se autem soluendo non esse: proinde esse in magna æstuatione. Tunc quibus id clàm datum negotij erat, exsurgentes offerre illi cœperunt, quantum quisq; condonare posset. Id uerò conspicati cæteri, simul uerecundia ducti, simul etiam perculsi terrore, multo ijs ampliora polliceri institerunt. Sed ut illuc, unde in hæc diuertimus, redeat oratio: de Lycijs hoc amplius ex historia nouimus, Eos alioqui ciuiliter adeo, & continenter uixisse, ut quū feliciter in Italiam usq; mari quandoq; dominarentur, tamen nullo turpi lucro unquam se extulerint, iuxta patriæ morem in Lyciaci conuentus administratione permanentes. Erant autem uiginti & tres urbes, quæ suffragiorum erant participes. Ex quaq; ciuitate in commune collegium conueniebant, id statuentes quod maxima pars comprobasset. Maximarum ciuitatum unaquæq; ferre poterat suffragia tria, mediæ duo, cæteræ unum. Solymos, à Lycijs, qui olim dicti sint Milyæ, diuersos Homerus facit: nam de Bellerophonte è Lycia profecto ita scribit,

Hic Solymis iterum præstantibus intulit arma.

Strabo, & prima historia Herodotus, eosdem putant. Lycium porrò Athenis habebatur gymnasiū: unde dictus Lycius Apollo, ubi cultus, cuius meminerit Callimachus. Fuisse tamen Thebis appellatione eadem gymnasium & Apollinem Lycium itidem, in Oedipode tyranno significat Sophocles, & exposuit interpres. Lycijs illud singulare, ut se à matribus denominent, non ut mortales cæteri, à patris familia.

Prouerbiū, Sulcus Aegypti Libyæ harenas nō curat, quo enuntietur sensu, Aegypti commoditas. Agri parandi ratio. Ogmos quid, & unde. Sulcus pro aratione. Cap. XXI

SVlcus Aegypti Libyæ harenas non curat, adagium est, de loco non admodum quidem lato, sed fœcundo insigniter ac fructuoso, qui longè anteponendus uidetur desertis incultisq; agris ac uastioribus. Siquidem Aegyptus magnitudine cedit utiq; Libyæ: sed ita, ut illius tota uastitas ne huius quidem assequatur portiunculam. Non præterit profectò nos, Aegyptum dictam esse ueteribus publicum orbis horreum, solereq; deos eò animi gratia, & salutis confugere. Quanquam & illud uidemur legisse, quod Iosephus scribit, regionem illam tam munitam, & adeo fertilem, ut cunctos mortales pascere, deos ipsos excipere hospitio, saluare posse gloriaretur: nunquam tamen fuisse ab omni æuo liberam: id quod eo uidetur mirabilius, quia illi ad laudem in primis datur, quod sit quaq; uersus mirum in modum munita, & inaccessibilis penitus, hinc mari, illinc deserti uastitate obiecta, dextera montibus abruptissimis, sinistra palustribus aquis diffusissimis. Proinde lectum in historijs est, Cæsarem uictorem Aegypti regnum Cleopatræ, fratriq; eius minori permisisse, ueritum prouinciam facere, ne quandoq; uiolentiorem præsidem nacta, nouarū rerum esset materia. Aegypti porrò prouentum illa monstrarint amplissimè: nam scribit Cicero, Auletæ patri Cleopatræ, à quo pessimè, ac per summam ignauiam regnum administrari solitum, scimus: tamen quotannis duodenūm millium, & quingenūm talentorum tributum conferri assueuisse. Quod uerò diximus, adagiū ex Antiphili Epigrammate promptum est,

Καρποῖς οὐ σταδίοισιν ἱεζόμεθ', οὐδὲ γὰρ αὔλαξ
ἀεγύπτου, λιβύης ψαμμον ὑπερφέρεται.

Id est, Fructibus contendimus, non stadijs, neq; enim sulcus Aegypti, Libyæ harenas curat. Cognatum his aliquo modo uetus illud unius ex septem, adhibendum modum mensuramq; rebus. Quòd non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligimus, ne maiorem quàm ratio calculorum patitur, emere uelimus: nam huc perti-

net præclarā noſtri poetæ ſententia,

Laudato ingentia rura, Exiguum colito.

Sed & acutiſsimam gentem Pœnos dixiſſe, conuenit, Imbecilliorē agrum quàm agricolam eſſe debere: quoniam quum ſit colluctandum cum eo, ſi fundus præualeat, allidi dominum. Nec dubium, quin minus reddat laxus ager non rectè cultus, quàm anguſtus eximiè. Propterea de ſe, ac Homero Virgilius noſter metaphora honeſtiſsima putatur ceciniſſe:

Illius immenſos miratur Græcia campos,
Arminor eſt nobis, ſed benè cultus ager.

Illud fuerit ſuperpondium, ordinē ſulcorum dici ogmon: quanquam uerbo eodem uocatur ἐπίσιχον φυτουργίας, id eſt in ſeriem digeſta arborum plantatio, ſed & ordinata educatio, inflexa dictione ab ἄγω, ut ſit ogmos, uelut agmos, more Aeolico, A tranſeunte in O. Sulcus pro aratione capitur quandoq; : hinc in Epiſtolis Cæcilius, Tantis glebis tenaciſsimum ſolum quum primum proſecatur, aſſurgit, ut demum nono ſulco perdometur. Et Plinius, Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimatur uoluiſſe, quum dixit, Optimam eſſe ſegetem, quæ bis ſolem, bis frigora ſenſiſſet.

Mineruam Phidiæ, uice prouerbij ab eruditis quandoq; uſurpari. Parthenon quid. Virginem propriè dici Mineruam. Cap. XXII

MIneruam Phidiæ, prouerbio ſcito excuſſoq; uſurpamus de re cultiſſima, & quæ in excelſo loco conſpicuoq; uiſenda omnibus conſtitui debeat. Cicero, Hoc enim opus in apertum ut referas, nihil poſtulo: non enim eſt tale, ut in arce poni poſſit, quaſi Minerua Phidiæ: ſed tantum, ut ex eadem officina exiſſe uideatur: in hac eadem figura exiſſe appareat. Fuit quippe Athenis ad Acropolin Mineruæ ſtatua ex ebore à Phidia egregiè elaborata. Meminit libro triceſimoquarto Plinius. Fecit, inquit, & ex ebore æque Mineruam Athenis, quæ eſt in Parthenone aſtans. Strabo, ἐν παρθενῶνι τὸ τοῦ φειδίου ἔργον ἐλεφάντινον, ἀθῆναι. Parthenon uerò dicebatur Mineruæ templū, auctore Pauſania & Plutarcho: quanquā eſt propriè parthenon, uirginum conciliabulum & conuentus. Virginis autem uocabulo Mineruam intelligebant. Eius templum, curante Pericle, conditū ab Ictino eſt architecto, cuius commeminit & Vitruuius, & Strabo ſcriptū reliquit. Mentio eſt ſimulacri eius apud Ouidium quoq; illis uerſiculis:

Arcis ut Actææ uel eburna uel ærea cuſtos,
Bellica Phidiaca ſtat dea facta manu.

Memoratu dignū quod in libro De mundo ſcribit Ariſtoteles, In ſcuti meditullio tanta ingenij arte ſuam effigiem Phidiā impegiſſe, ut ſi auferre quis eam conaretur, & ſtatua contineatur harmonia, & ſalus.

Cur pomum Homerus dixerit ἀγλαόκαρπον, & Empedocles ὑπερφλοιον. Sida quid. Rhoa. Rhœa. Rhoidiō. Phloinę ueſtes. Phlœus. Phlogis ueſtis. Phleos. Leptychana. Calyphe. Hymenes. Lobi. Calyx. Calche. Malū medicū. Nerantzion. Vieta poma. Pannutia. De ocimo erudita. Ozima. Pometa quid. Cap. XXIII

DVm Græca nuper uerſaremus, fortè ſe nobis ingeſſit Homericum illud, σῦκαί τε γλυκεραὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι.

Id eſt, & ficus dulces ac pomi ſplendidum ferentes fructum. Quærebamus quid ita ſummus poetarū, arborem pomiferam eo præcipuè epitheto cennæ non imperiti, ſententiam aduertimus, eum fructum ita laudibus celebrari non immerito: præſertim ſi arbori in qua æditur, comparaueris: permodica enim ea eſt, nec aſpectu admodum grata. At ipſum pomum & grandeſcit ſatis, nec inuenuſtum eſt. Eſſe quoq; quibus ita uideatur, inter arboreos fructus congeſtitiā ex omnibus huic ineſſe pulchritudinē: etenim tactu molle eſt, perinde ac uiolæ, oppletq; odore ſuaui quod attigerit, guſtu item iucundum, necnon illici (ut ſic dicam) inſpectu. Proinde, ut quòd ſenſus

ſenſus omnes prouocet, iure laudari. Et hæc quidem pro ingeniorum captu non omnino improſperè uidentur excogitata. Sed cur nā Empedocles, qui poeticis floribus philoſophiam inſperſit, ita ſibi ſcribere permiſit,

ὅτι κρυόεντοί τε σίδαι, καὶ ὑπερφλοια μῆλα;

Nam quod ſidas, id eſt mala punica, opſigonos uocat, ferè uidemur percipere: uerbo ſi quidem eo, tardam ſignificari maturitatem, nemo non nouit. Humectam enim arboris eius naturam ac imbecillem & uiſcidam, conſiſtere non permittit ſol, niſi ad frigus cœperit aer cōmutari. Proinde Theophraſtus, arborum hanc ſolam in umbra melius percoquere fructum ſcribit, ac celerius. Hic obiter commonitos legentes uelim, apud Xenophontem ἀπομνημονευμάτων ſecundo, Sidam dici, quem ſcynim ſcribunt alij: In hoſpites (inquit) iniurius nemo eſt, poſtea quàm σίδης & σκάφος, ac procruſtes ex humanis conceſſere. Sed à diuerticulo repeto inſtitutum, ſi illud minus reticuero: Sidam eſſe in Bœotia locum, de quo ſit arbori conciliatū nomen: nam & hoc argumento creduntur Epaminundæ ſuccubuiſſe Athenienſes, dum inorta foret de regione diſceptatio, quoniā Græcis alijs arbor dicitur rhoa & rhœa, at pomū etiā rhoidion. Eſt & Pamphyliæ ciuitas Sida Stephano. At ſidion pro malicorio accipiendū. Cur uero poma idē Empedocles uocauerit hyperphlœa, hoc uideri multis ambagioſum poteſt, & eo quidē amplius, quod ſuus eſt Empedocli mos, nō nitida uenari epitheta, quibus ueluti floridis quibuſdam coloribus res illuſtret, ac tanquā calamiſtro inurat, ſed quæ modò eſſentiam poteſtatemq; commonſtrent, ſicuti quum ἀμφιβρότην χθόνα corpus uocat animæ circumiectum, carceris uice, & πολυαίματον ἦτορ, hoc eſt ſanguinis multi iecur. Comperi ex grammaticis non omnino contemnendis, qui ex uiuida ui ac florida dici hyperphlœa opinentur, τὸ γὰρ ἄγαν ἀκμάζειν, καὶ τὰ θηλάζοντα φλοιὸν ὑπὸ τῶν ποιητῶν λέγεσθαι. Phlœin ſiquidem floreſcēdi uigendiq; uim ſignare: nam ſic Antimachus quoque φλοιζόων ὀπώρας dixit, τῶν γὰρ καρπείων πόλιν. Aratus item quum de ſirio dicit,

καὶ τὰ μὲν ῥῶσιν, τὰ δὲ φλόον ὥλεσε πάντα.

id eſt, uirorem floremq; appellauit phloon. Phloinas autem ueſtes non à phloos deductas uolunt, ſed à phleos paluſtri herba in Bœotiæ lacu Orchomeno, ut Theophraſtus inquit, quæ ſit ad nexus utilis. Veſtium eiuſmodi meminit cum Herodoto Pauſanias, ut alibi docuimus. Phlogis item ueſtis eſt genus, quam nos flammeam dicimus, unde ſint flammearij opifices Plauto. Dicitur eodem nomine toſta item caro: dicitur autem phleos, ab uerbo φλύειν, quòd indicat facundum eſſe. Phloinis aues in Arabia Stymphalides (nam & ibi eſſe perhibentur) uiſci modo capiuntur, omni alia materia roſtris earum impari. Sunt ex Græcis, qui Dionyſio rem diuinam faciant, quem phlœon uocant. Inde igitur uideri, ut inſtitutum repetamus, hyperphlœa dici poma, quod uiridita tem maximè omnium ſeruent, ac florem: tanquam ὑπερ, particula intendendi uim habeat. Alijs uero id arridet amplius, ut ὑπὲρ ſignificet parte hac, non ualde, ſed deſuper potius aut extrinſecus: hinc enim hyperthyron dicitur, quo nomine ſignatur hoſtij lapis ſuperior: & hyperoon, pro tabulato. Poeta uero etiam ὑπερτέρας ὑπερτάτας, quæ in uictima forinſecus obiacent, ut ἔγκατα, quæ intus. Ergo quum fructus cæteri ferè extrinſecus cortice obuallentur cōmuniantur q;, qualia fermè uocant leptychana, uel calyphe, aut hymenas, & lobos, pomis intus producitur cortex, qui eſt glutinoſa tunica, hoc eſt κωμοχιτὼν, & pinguis, cui inhæret ſemen. Quod uero eſui eſt, circumiectum illi conuiſitur, ita hyperphlœon dicetur, quaſi ſuper corticem habens, quod in eſcam cedit: nam phlœon, id eſt φλοιὸν dici corticem, nemo eſt quem lateat. Calycem nuncupant, quo quippiam includitur, putamen. Nicandri interpres in Theriacis roſæ florem occluſum ſic dici opinatur. Calche uero aut flos eſt, aut animal, unde tingitur purpura. Et quia de pomis commeminimus, ſuperpondium & illa fuerint: ab Nicandri proditum interprete in Alexipharmacis: malum medicum eſſe, quod nerantzion nuncupetur. Ab Gellio præmatura poma, & ſanè putrida etiam uieta nuncupātur. Quoniam uietus Donato interprete dicatur mollis flaccidusq;. Pannutia eſſe Plinius ait mala celeriter in rugas marceſcentia: unde Perſio factum arbitror, ut Baucis diceretur pannutia uerſu illo,

Dum ne deterius ſapiat pannutia Baucis. Nam quod ſequitur,

Quum bene discincto cantauerit ocima uernæ.

Sunt qui cantauerit, pro excantauerit, id est exclusérit, interpretentur, ex Nonio: ut ad id alluserit poeta, quod ex Græcis scribunt nonnulli, tantum esse ocimo cum fœmina dissidium, ut si ea insciente, pultario subijciatur, nũquam sit cibo manus admotura, ni subtrahatur. Inueni qui ozima scribendum putaret, ut intestina intelligamus iussulenta, quæ plerunque odore præstent, unde & nomen. Pometa Palladio dicuntur ea forma, qua & lilieta, canneta, citreta. Sed nos in re pyrica, ut multi fortasse opinabuntur, nimis diu uerba facimus, quare ad alia redeundum grauiora, ne digressi longius, risu excipiamur: quanquam nil admodum uideri ridiculum potest, quod à classicis auctoribus promptum in literas, nouimus. Sed sunt tamen quibus etiam alabastrus unguenti plena putere uideatur, horũ ego delicatas aures nec rado, nec oculos tam molliter eruditos moror.

Oculi eruditi qui intelligantur. Statuarum luxus & primordia. Statuariæ partes quinq;. Imaginum distributio. Statuæ unde. Ethicę imagines. Statunculus. Staticulum. De pictura. Cap. XXIIII

Oculi eruditi, ut ab eo potissimum hæc prodeat lucubratio, quod præcedentis postremum est: ex adagio rectè dici uidentur de ijs, quorum iudicium amussitatum examinatumq; ac censorium quodãmodo in perpendendis discernendisq; rebus pernoscitur, nec id in legendo solum: quanquam hoc fortè rarius, sed in spectanda pictura nobili aut opere antiquis artificum nominibus pretioso. M. Tullius, Auctionis tabula te stupidum detinet, aut signum aliquod Polycleti. Miror unde sustuleris, & quomodo habeas. Intuentem te, admirantem, clamores tollentem quum uideo, seruum te esse ineptiarum omnium iudico. Nõne igitur sunt illa festiua? Sint. Nam nos quoque oculos eruditos habemus: sed obsecro te, ita uetusta habeantur ista, non ut uincula uirorum sint, sed ut oblectamenta puerorum. quid enim censes? si L. Mumius aliquem istorum uideret matellionem Corinthium cupidissimè tractantem, quum ipse totam Corinthum contempsisset, utrum illum ciuem excellentem, an atriensem seruum diligentem putaret? Hactenus Cicero, cuius paulo plura consilium fuit apponere, ut pernoscéremus quantopere attoniti plerique signa mirati sint, ab eo præsertim tẽpore quo Lucius idem Mumius, de quo mentionem Cicero facit, deuicta Achaia, signis urbem repleuit: quamuis (ut historia testatum scimus) decesserit ipse, non relicturus filiæ suæ dotem. Multa & Luculli inuetissimi auctores, Rhodi fuisse signorum ad septuagintatria millia. Nec pauciora Athenis, ac Olympiæ, Delphis etiam superfuisse, creditum est. Cæterum multi ijs quæ uocãtor Corinthia, in tantum capiebantur, ut secum, etiam circumferrent, sicut Hortensius oranti ei se ænigmata intelligere, respondit, debere, quoniam sphingem domi haberet. Circumtulit Nero princeps Amazonem. C. Cestius consularis signum etiam in prælio secum habuit. Alexandri Magni tabernaculum statuæ sustinebant. Sunt porrò qui inprophanis publicis item priuatisq; ædificijs. Addunt etiam mirificam eas hominibus mus, cum religione profectò uidentur prodijsse. Sunt qui Hetruriæ hoc contribuant. Alij Telchines Rhodios primum opinantur statuas honori diuino confabricatos. Et quod protinus subnotatione dignum uidetur, ita illas dicare consueuerant, ut magicis auctæ diritatibus, nubes existimarentur, imbres, & eiusmodi alia, miranda ratione perficere, nouasq; formas animantium ad arbitrium immutare. Immo uero & fictiles quoque statuas uocem esse nactas, primo De dubijs animæ meminit Plotinus. Siquidem magi statuas loquentes construere credebantur: in quibus nec propriæ ulla statuarum animæ, nec sydera loquebantur: sed dæmones ab eodem ducti sydere, sub cuius imperio statuæ fingebantur. Primus apud Græcos Cadmus Agenoris filius statuas deorum in templis consecrasse fertur. Apud Aristotelem primas Athenis in foro positas legimus

legimus Harmodio & Aristogitoni, quòd hi primum tyrannidem sustulissent. Eas Alexandrum à Xerxe asportatas restituisse Athenensibus, meminit Arrianus historicus. Romæ tantam legimus fuisse statuarum copiam, ut alter adesse populus lapideus diceretur. Nam etiam si uti ab lyrico proditum Simonide est, beatè perfecta ratione uicturo ante alia, patriam oportet esse gloriosam: plerique omnes nihilo secius æternitati se commendari arbitrantur statuarum surrectione, ac eas affectant ardentius, ceu præmij plus ex figmentis æneis sensu carentibus indepturi, quàm ex honestè gestorũ conscientia. Quin eas auro imbracteari curãt, ut ait Ammianus. Quod Acilio (inquit) Glabrioni delatum primò est, Antiocho superato. At interrogatus Cato, quid ita inter multos nobiles statuam non haberet: Malo (inquit) bonos ambigere, quamobrem id non meruerim, q̃ quod est grauius, cur impetrarim mussitare. Semiramis quod scitu dignum equidem censui, quum & lapis deficeret, & maius aliquid concupiscéret, quàm quod ære posset assequi, apud montem Mediæ, qui Bagistanus dicitur, in petra stadiorum septem & decem suam insculpsit effigiem, quam uiri centũ donis uenerarentur. Illud de statuarijs adiecero quod prodidit Siculus Diodorus: Statuarios Aegyptios tantũ præcelluisse arte & ingenio, ut ex uarijs lapidibus, diuersis positi locis unum simulacri corpus conficerent, conuentu partium adeo perfinito, ut uno loco ab eodem artifice esse perfectum uideretur. Eiusmodi uero fuisse ferunt celebratum illud Pythij Apollinis simulacrum apud Samios. In hac uero mentione sciendum, esse inter eruditos quibus arrideat, à Martiale primo Epigrammatum,

Hic ubi sydereus propius uidet astra colossus.

Eum signari colossum, qui Vespasiano sextum consule, ac Tito quartũ, in sacra est surrectus uia, altitudine centum ferè pedum, Neronis specie aut Titi, quod tradũt alij. At ex grammatica ratione illud nec prætereundum: ab statua, statunculum inclinari, forma deminuta: sicuti ab rana, dicitur ranunculus. Staticulum tamen neutro genere pronuntiasse uidetur Hieronymus: Quòd autem (inquit) uxor Loth fit staticulum salis, in sipientiæ eius expositum uidetur indiciũ. Hinc liquet (arbitror) quæ ad lectionem Plinij restituendam adijci queant, ijs quæ ingeniosius peruidisse aduertitur Hermolaus libro triceſimoseptimo, capite decimo, de Achate. Sed illa forsan attigisse præstiterit: statuariam uideri in species quinq; distributam de rationibus subiectæ materię, siquidem lignorum uel eboris elaboratrix, tomice nuncupatur: ex quo & artifices id genus quibusdam dicti desectores. Quæ argillam tractat, plastice uocari soleat: quæ gypsum, paradigmatice, quoniam ab typis non abscedit. Gypsochoos sunt qui dicant ipsos artifices. Quæ lapides scalpit, colaptice nomen habet, seu scalptura: lithoxoos appellant hosce. Postremò quæ cum metallis contrahit, glyphice est, uel scalptura, cuius ratio duplex: nam si adhibeatur cæra, deductionis ratione, agogice uocatur. Etenim ab fundendi argumento chemicen, id est χημεύω, alteram dixere. Ab statu uero nuncupatæ creduntur statuæ. Statuum autem alij sunt recti, alij flexi, quidam & obliqui. Porrò anaglyphicem intelligunt, quum ita exsculpsimus, ut promineãt imagines: diaglyphicem uero ad impressuram spectare. Nam encolaptice, laminas cælando conformat: sicut uasa toreutice, ac fibulas, candelabra, ic genus plura. Encaustice uel inustoria, argentum, æs, uitrum expingit: unde encaustum dicere uulgò smaltum possumus. Proplastícem accipiunt, ubi futuri operis formas confingunt plastæ ex creta: nam si id ipsum ex cæra sculptor facit, protypus dicitur: si ex ligno architectus, modulus. Sed satis hęc superq; de statuis. Nec minus insaniæ circa picturæ opera: Pinacothecas (inquit Plinius) ueteribus tabulis consuunt, alienasq; effigies colunt ipsi, honorem non nisi cum pretio ducentes, ut frangat hæres, furis detrabat laqueus. Palæstras athletarum imaginibus, & cæromata sua exornãt, & uultus Epicuri per cubicula gestant, ac circumferunt secum. Dignatio præcipua Romæ increuit à M. Valerio Maximo cõsule, quum Messala princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginenses & Hieronem in Sicilia deuicerat, proposuit in latere curiæ Hostiliæ, anno ab Vrbe condita quadringentesimo nonagesimo: Tabulis externis auctoritatem fecit primus idem L. Mumius, cui cognomen Achaici dedit uictoria. Nam quum in præda uendenda res distraxisset, & rex Attalus

talus sex millibus sestertiûm emisset Aristidis tabulam, Liberum patrem cõtinentem, pretiũ miratus, suspicatus aliquid in ea uirtutis quod ipse nesciret, reuocauit tabulam, Attalo multum querente,& in Cereris delubro posuit. Quam primũ putant picturam externam Romæ publicatam. Hinc in foro quoq; uulgò positas scimus: hinc enim est Crassi oratoris ille lepos agentis sub ueteribus,quum testis cõpellatus instaret.Dic ergo Crasse, Qualem me reris? Talem, inquit. ostendens in tabula pictum inficetissimè Gallum,exerentem linguam.In foro fuit & illa pastoris senis cum baculo,de qua Teutonorũ legatus, quanti eum æstimaret interrogatus, respondit,Sibi donari nolle talem uiuum uerumq;.Sed hæc quid mirari necesse est? Cœpit mox & classibus familiaris esse pictura,immo & onerarijs nauibus, quoniam & pericula expingi placuit,immo uero etiam rogos:iuuitq; pugnaturos ad mortem, aut certè cædem,speciose uehi. Aegyptij etiam uestes pingebant, inter pauca mirabili genere, candida uela,postquàm attriuissent,illinebant,non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc quum fecere,non apparet in uelis,sed in cortina pingi.In feruentes aquas mersa post momentum extrahuntur picta. Cæterum artis qua de agimus,elogium id fuerit præclarum:Pictorem quum loquitur,loqui male:at quum pictura,bene utique.Vani quippe sit artificis, aliunde quàm ab opere plausum expectasse: neque enim ex iudice uirtus profluit operis,sed iudici opus commendat artificem.Illud fuerit superpondium,quia de pictura agimus,Imaginum alias dici & esse artificiales, alias uero naturales.Id autem haberi interstitium,quod quæ ab arte promuntur,& id cuius sunt imagines, æquiuocè dicuntur. Quippe sunt imperfectæ, neque enim picto homini animam, & inde uitam dederit ulla ars.Naturales uero uniuocæ, uiuunt nanque & primitiuis similes à natura producuntur,nec differũt:nisi numero:aliud enim producens est,aliud productum. Quod poeta nobilis expressit illis uersibus,Andromache dicente,

O mihi sola mei super Astyanactis imago,
Sic oculos sic ille manus,sic ora ferebat.

Inuenimus item picturas uel statuas nuncupari ethicas, quibus nõ imagines modò exprimuntur, sed mores quoque, ut tantum non spirare uideantur. πάθη ab nostris sensus tamen transferuntur propriè,non mores: sed Quintilianus super hac re libro sexto plura. Ethicas personas intelligit Hermogenes in statuum ratione,agricolas,gulones, id genus alias.

Cuiusmodi sit prouerbium, Equus Troianus: deq; ea re pluscula.Item de Epeo,ac Prylí uate,Porcus Troianus qui. Cap. XXV

EQuus Troianus, quantum lectione magistra compertum mihi est,prouerbio ualet usurpari pro societate non in perniciem modò cuiuspiam inita, uerum & ad bonam frugem aliquam. Cicero in Philippicis: In huius me (inquit) consilij societatem, tanquam in equum Troianum includi cum quo Troiano,innumeros principes exiuisse,scribit.Adagij ratio notissima: nam Græcorũ principes inclusos fuisse in equũ Troianũ, nemo nõ nouit, uel ex illo Virgiliano,

Huc delecta uirûm sortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri.

Sed & Odysseæ octauo ita prius commemínerat Homerus,

ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ ἵππου κόσμου ἄεῖσον
δουρατέου, ὃν Ἐπειὸς ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ.

id est, Sed age, transi, & equi decus concine Duratei, quem Epeus concinnauit cum Pallade.Lucretius quoq; in primo De rerum natura:

Nam quum Durateus Troianis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.

Ex qua ratione uidetur & Valerius Flaccus libro Argonauticon secundo, ita scriptum reliquisse, Manet immotis nox Duria fatis.

Ex Politiani doctissimi uiri emendatione. M. Varro,quod ad equum ligneum attinet, Epeum eius concinnatorem fuisse coquum scribit, & Argiuis cibum curasse: ideoq; à Plauto

Plauto fumicum coquinatorio epitheto nominatum. Fuisse uero Panopei filium tradunt,ac de equi substructione Hippotectona uocatum.Illud porrò adijciendũ: equos Durios ex poetica historia posse dici magnos staturosos q;, de magnitudine uidelicet equi illius Troiani.Aristophanes in Auibus,

καὶ θραττόμυς, ὑπαντίον δὲ ἅρματι,
ἵππων ὑποπόντιον μεγάθους, ὅσον ὁ δόλιος.

Ad quod respiciens peritissimus poeta ita cecinit:

Instar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant,sectaq; intexunt abiete costas.

Putant eruditi, comicum scientissimum de equo æneo, qui fuerit in Athenensium Acropoli, siue arce, intellexisse: qui & si æneus foret, Durius tamen nuncupabatur, eo titulo,

χαιρέδημος θυαγγέλου ἐκ κοίλης ἀνέβησε.

id est, Chæredemus Euangeli ex Cœle dicauit. Sed & hic,equi Troiani imaginem referebat.Ex hac item Troiani equi similitudine in ueteribus memorijs, porcum dici Troianum inuenimus, quasi alijs inclusis animalibus grauidũ, ut ille grauidus armatis fuit. Scribit in Cœnis suis Macrobius,Cinciũ in suasione legis Fanniæ obiecisse seculo suo, quod porcum Troianum mensis inferrent. Dignum uero scitu:fuisse in Lesbo uatem, Prylin nomine, Cadmi, hoc est Mercurij filium, & Issæ nymphæ, qui appulsis in Lesbum Græcis, ab Palamede permulctus donis, captiuitatis lij modũ est profatus, equi Durij, hoc est lignei ratione præmonstrata, intra quem delituerint tria millia hominũ, quinquaginta additis:uel (quod uerius) κ r, id est uigintitrib. tantũ:illud planè poeticum,hoc uero historicum. Nec prætereundum, Themistoclem, quum ab hippotropho Philide equum petijsset, nec impetrasset, esse interminatum,statim se οἰκήσειν αὐτῷ ποιήσειν δούρειον ἵππον. id est, eius domum ligneum equum effecturum, perobscurè innuente,proximorum crimina & accusationes homini se inducturum.

Perdicis libido in prouerbium producta, quam habeat rationem. Perdix uenator. Perdicum uersutia. ἐκπεδίκισαι quid.Perdix,an sit uocalis. Papinius declarat.Progne,an in hirundinẽ deformata.Lusciniæ,seu philomelæ docilitas. Atticoperdix. Hippopotami impietas. Ciconiæ in sceptris imago.Iustitiæ imago.Ceris grano Ciceronem indicatum.Vocum differentiæ in auibus.Aegyptiorum literæ, id est hieroglypha grãmata.De perdice à Protogene picto.Perdica.Agrippa.Sitta.Pistta. Cap. XXVI

PErdicis libidinem, usurpari posse adagio scimus, pro efferata, turpi atque infami, demumq; pernicioſa. Proditum à mythicis est, Perdicem fuisse uenatorem,qui sit matris infando amore correptus,dum uerò utrinque immo desta libido ferueret, & noui facinoris uerecundia reluctaretur,cõsumptus, atque ad extremam labem perductus memoratur.Hunc primum inuenisse serram scribunt nonnulli: nam primi cuneis scindebant fissile lignum. Feneſtella Martialis scriptum reliquit, hunc Perdica fuisse initio uenatorem, cui quum cruentum institutum, & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, assiduis agitata cursibus, simulq; quòd intueretur eiusdem studiosos, Actæona,Adonin, Hippolytum pessimo interijsse exitio, artis pristinæ affectui misisse repudium, atque eo studio desito, agriculturæ totum se mancipasse: quo nomine, terram quasi matrem, omnium genitricem, fertur adamasse: quo labore consumptus, ad maciem prolapsus dicitur. Quòd uero cunctis uenatoribus detraheret, serram, ueluti linguæ uirulentiam, dicitur excogitasse. Matri eius indidere nomen Polycastem, quod interpretantur polycarpem, à fructuum numerositate, quos humanis usibus terra parens producit. Cæterum,ut à fabulosis ad historicam demigremus ueritatem, uidetur auis quoq; adagio gradum fecisse. Nec enim ut rerum naturæ periti tradunt,in animali alio par opus libidinis: si contra mares steterint fœminæ, sicuti quinto De historijs Aristoteles scribit, aura ab ijs flante, prægnantes fiunt:hiantes autem exerta lingua, per id tempus æstuant,concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantum audita masculi: quod ab Auicenna item repetitum scimus

mus De animalibus quinto: Dimicant inter se mares desiderio fœminarum, uictumq; aiunt Venerem pati: quod quidē & cothurnices facere dicuntur. Addit Trogus, etiam gallinaceos aliquando: etiam si apud Plutarchum Gryllus sophista apud Circem defor matus in brutum, negat ex brutis ullum masculam affectare Venerem. Capiuntur quo que pugnacitate eiusdem libidinis, cōtra aucupis indicem exeunte in prælium duce to tius gregis. Perdix (inquit Hieronymus) & aliena oua calefacit, si furto propria amiserit, sed quum creuerint in nidis pulli, euolant, & ad parentes suos redeunt, ementitum omittētes. Perdices sibi insidiantur, et si afferant illos ad syluam qui eos habent, uocem emittunt absconsi, sicq; ueniunt cæteri, ac in retia præcipitantur, plusq; pedibus quàm pennis fugiunt aucupantes: & si ad hoc fuerint ut capiantur, similem sibi colore lapidem quærunt, & inibi supinos se componunt. Vnde & perdicis uafricia in prouerbiū quoque producitur, de qua præclarè ut de alijs Plinius. Hinc apud Aristophanem formatum in Auibus uerbum inuenimus, ἐκπερδικίσαι pro eo quod est elabi astutè, atque periculum declinare,

εἰ δ' ὁ ποσὶ πῶς δεῖναι τοῖς ἀτίμοις τὰς πύλας
βάλεται, πέρδιξ γὰρ εἶ σὺ πρὸς νεοττίου,
ὡς παρ' ἡμῖν ἀδὲν αἰσχρὸν ἐκπερδικίσαι.

In cuius loci enarratione grāmatici ita produnt, ἐκπερδικίσαι, δίκην τοῦ πέρδικα αὐτὴ γὰρ εἶδε, ἔφυγε δ' ἀπὸ τοῦ πέρδικας καταλαμβανομένους ὑπὸ ἀνθρώπων, μηχανᾶται πιαύτην σωτηρίαν. λαμβάνοντες γὰρ κάρφη τοῖς ποσὶν, ὑπίσω ἑαυτῶν ῥίπτουσι, καὶ οὕτως ἀπαλλάττουσι καὶ ἐκκλίνουσι. quod est effugere: quoniam ipsum dixit poeta perdicem debere fieri. Productum autem ἐκπερδικίσαι uerbum, quod deprehensi perdices ab hominibus, id comminiscuntur salutis causa: festucas siquidem pedibus capientes resupinos se collocant abijciuntq;, atque ita operti elabuntur. Idem interpres uocat perdica ὄρνιον ταωδάργον, id est auem perasturā & uafram. Quin & modo alio eiusdem interpretatur uaframenta: Educit (inquit) pullos in pascua. Quòd si hominem uiderit, sibilo id illis significat, qui confestim resupinos se collocant: adeo ut ne si palpitando quidem pericliteris, aduertas. Mox ubi uenator quadamtenus est progressus, rursum pater sibilat, at illi euolant protinus. Hoc igitur est (inquit) ἐκπερδικίσαι. Perdicem uidetur Papinius docilem intel lexisse, aptumq; sermoni humano enuntiando, quum Syluula quadam libri secundi de psitaco Melioris ita canit,

Quiq; refert iungens iterata uocabula perdix.

Domitius interpres ingenij longè præcellentis, eius rei rationē poetę ipsi excutiendam reliquit. Id quod reprehendent forsan aliqui, ac referendum putabunt non ad auis docilitatem, sed ad uocis sonum, qui auis eius est genuinus. Est autem λακκαβοίζειν, indeq; ob syllabæ repetitionem, quæ in eo uerbo est, à poeta dictum uideri, iterata uocabula à perdice referri. Est sanè uerbum id perdicum uoci peraccommodum, sed nō omnium. Auctor Aristoteles est, differre & cæterorum animalium uocem, & eorum quæ genere eodem continentur, loci ratione: uerbi gratia, perdicum οἱ μὲν λακκαβοίζουσι, οἱ δὲ ἐποτοβάζουσι. quod est, alij caccabant, strident alij. Sunt hæc omnino uera, sed ita ut Papinij sensum nil prorsum iuuent: quippe quæ nugalia sint, & ut ille ait, Chrysippi syllogismis, & Platonis legibus frigidiora. Nec ad hoc commentum euertendum ullis uineis aut aríetibus est opus: uerbis poetæ nullo negotio coarguitur. Quod ut liquidò pateat, Papinij ipsius carmina, quæ ante illud quod modò protuli leguntur, duxi subijcienda, quibus manifestum fit, recenseri ab eo tantum, quæ humani sermonis enuntiationi sufficiunt aues: sic autem habent,

Plangat Phœbeius ales
Auditasq; memor penitus dimittere uoces
Sturnus, & Aonio uersæ certamine picæ,
Quiq; refert iungens iterata uocabula perdix,
Et quæ bistonio queritur soror orba cubili,
Ferte simul gemitus.

Quòd si quis penultimo inductus carmine in diuersam pedibus sententiam abeundum censet

censet, tanquam hirundo nil minus quàm humanum prorumpat in sonum: respōdeo, expositionem illam de Prognes deformatione in hirundinem, esse quidem à Varrone confirmatā, & à nostris ferè. Cæterum Græcorum nonnulli in luscinias malunt. Quod Probus non ignorauit in Bucolicon Virgilij: & uidet Ouidius sequutus, quū ita canit,

Sola uirum non ulta prius mœstissima mater
Concinit Ismarium Daulias ales Iryn.

Et Ioannes grammaticus in Hesiodi commentario ferè in fine, Φιλόμηλα inquit ἀηδόνα γεγονυῖα τὸν ἴτυν ὀδύρεται, Φιλομήλα δὲ χιλιάδων, τηρὸς φησί με ἐβίωσε πο. Philomelæ porrò docilitatem, siue luscinię, quis ignorat? Quum sciamus Drusum & Britannicū Claudij filios luscinias habuisse Græco atq; Latino sermone dociles? Quo uero de perdice nil uideatur absurdum, Plinij uerba subtexere libuit ex decimo Naturalis historiæ: Verum (inquit) alias addiscere negant posse, quàm quæ ex genere earum sunt, quæ glande uescuntur, & inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipsas primis duobus uitæ annis. Latior ijs est lingua omnibus, in suo cuiq; genere, quæ sermonem imitantur humanum, quanquam id penè in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudij Cæsaris turdum habuit, quod nunquam antè, imitantē sermones hominum. Ex ijs nimirum impossibile uideri haudquaquam potest, perdicem humanæ uocis expressisse sonum. Quæ uero Plinius scribit, ferè ab Aristotele promuntur libro secundo De historijs, præsertim quæ ad linguæ modum pertinent. Lingua (inquit) omnibus est, sed uariè, alijs enim longa, alijs breuis, alijs lata, alijs angusta. Omnium maximè animalium post hominem literas proferre nonnulla auium genera queunt, uidelicet ea præcipuè quæ πλατύγλωσσα sunt, hoc est quibus lingua latior est. Sed & Aristotelem imitatus Auicēna: Aues (inquit) quæ habent linguam amplam, hominis uocem imitantur. Sed planius in Symposiacis Plutarchus, perdicis loquacitatem non tacuit, quin esse uocalem ac discere, comprobat idem alibi. Sed & in Laconia haberi perdices uocales, monstrauit in Dipnosophistis Athenæus, qui & Aristomenem Athenien sem, Adriani libertū, dici à patrono solitum scribit Atticoperdica, quum esset comœdiæ ueteris histrio. Idem tamen aduersus usuram Plutarchus quendam proscindens, illum dicit ἀφωνότερον πέρδικος, id est perdice magis mutum. Sed quia de uoce mentio est, addamus quæ primo De historijs idem prodit Aristoteles: Ex animantibus alia sunt (inquit) ψοφητικά, hoc est quæ strepitū tantum elidunt: alia uero aphona, siue muta: alia φωνήεντα, quæ uocem formant: sed ex ijs aliqua dialecton habent, id est loqui possunt: alia agrammata, quæ uocem solam nullis exprimendā literis reddunt: alia sunt λωπίλαι, hoc est loquacia: alia taciturna. Cæterum ut ad perdices redeamus, Aegyptiorum literis quæ animantium figuris, reliquisq; huiusmodi corporibus ac signis constabant, quod Chæremon docet atq; Horapollo: & hieroglyphicæ uocantur, uel ignorabiles à Latinis, uti Ammiano credimus propemodum: hi contumelioſos monstrare uidentur, quoniam istiusmodi aues senio confectæ cōtumelia se afficiant: sicuti anguilla inuidiam signare uidetur, quæ ita bonis infesta omnibus est, ut anguilla piscibus, quorum omnium societatem & communionem fugit. Hippopotami ungulæ deorsum uersæ impium, iniustum ingratumq; significant: idem & columbus, qui quanquam bilis expers, & in uniuersa animantium pestilentia solus illius morbi contagio uacat, in parentes se tamen ingratum præstat atque infestum: quippe qui robustior factus, patrem pugnando à matre fugat, cui ipse miscetur. At equus ille fluuialis, quum primum per ætatem licuerit, patrem experitur uiribus, quem si pugna superarit, ac sibi locum cedere animaduerterit, matrem init, uita patri concessa. Quòd si uictus pater, minus ei permittat cum matre concubitum, tum patrem filius robore uiribusq; fretus interimit, ac matrem comprimit. Itaq; non absurde ijdem Aegyptij ad inferiorē partem duas item pingunt eiusdem hippopotami ungulas, quo id homines intuentes, & quod de istiusmodi bellua dicitur, cogitantes, sint in referenda gratia promptiores. Ex hac doctrina uidetur & illud esse depromptū, quòd in regum sceptris supernè ciconiam figurabant, infernè uero hippopotamum: quippe significantes uim iustitiæ parere, quando hippopotamus animal sit iniustissimum. Inuenio literas id genus (ut dixi) appellari hierogly

pha grammata, quòd ijs in rebus sacris mysteria significarentur: & Chæremon, cuius paulo antè mentionem habuimus, hieroglyphica scripsit. Erant inde apud Aegyptios, qui dicebantur hierogrammates, hoc est ἱερογραμματεῖς, qui etiam de futuris uaticinia concipiebant, unumq; ex ijs regi mirabiliter multa de Moysi mox nascituri excellentia prædixisse, proditum memoriæ est. Hæc immo uberius contexere libuit, ut apertius intelligeremus illud ex Lucani Pharsalia, qui doctissimè quod adstruximus, ita breuiter canit,

Nondum flumineas Memphis contexere byblos
Nouerat: in saxis tantum uolucresq; feræq;,
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas.

Inuenio illud quoq; in antiquis memorijs, Aegyptios literas quidem proprias habere quas discant omnes: sed quas appellant sacras, soli norunt sacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Aethiopas uero, quorũ coloni fuisse uidentur Aegyptij, ijsdem omnes utebantur figuris. Volebamus iam capiti huic impingere umbilicum, sed collibuit, quum forte in manibus esset Diodorus, adnectere quæ ille quarto Bibliotheces prodiderit, ad hoc ipsum facientia maximè: quoniam in id genus parerga libenter excurrimus, si præsertim scitius aliquid remotiusq; cõplectantur: Accipiter (inquit) rem denotat citò factam, quoniam hæc aliarum fermè omnium auis sit uelocissima. Transfertur hæc notatio ad domesticas res quæ uelociter fiant. Crocodilus malum significat. Oculus, iustitiæ seruator & totius corporis custos interpretatur, alioqui iustitia oculatissima esse fingitur, oculo uegetissimo, acie perspicaci, & cuncta perspiciente. Quam Chrysippus effingi solitam prodidit, aspectu formidabili, luminibus oculorũ acribus, neq; humilis, neq; atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Plato uolumine De legibus nono, Iustitiam omnium speculatricem atq; uindicem appellat, & ita dici à priscis sacerdotibus tradit. Hinc legimus, quosdam solis & iustitiæ testatos oculum, & in uersipelles dici inuenimus ex adagio, Ipsos etiã oculos solis & iustitiæ facile frustrari posse. Sed ut institutum repetamus, ex reliquis corporis partibus dextera manus, digitis passis libertatem designat: sinistra uero compressis, tenacitatem atq; auaritiam. Eodem modo & cæterarum corporis partium figura atq; instrumenta certum quid notabant. Sed hic adnotãdum illud est, L. Apuleio libro undecimo Asini aurei, literarum genus hoc dici ignorabile. Compluscula eius auctoris uerba collibuit exscribere. De opertis (inquit) adyti profert quosdam libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium, concepti sermonis compendiosa uerba suggerentes, partim nodosis, & in modum rotæ tortuosis, capreolatimq; cõdensis apicibus, à curiositate prophanorum lectione munita. Cornelius quoq; Tacitus libro Augustæ historiæ undecimo, dum de literarum differit inuentoribus: Primi (inquit) per figuras animalium Aegyptij sensus mentis effinxerunt, & antiquissima monumẽta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur, ac literarum semet inuentores item perhibent. Inde Phœnicas qui mari præpollebant, intulisse Græciæ memorant, gloriamq; adeptos, tam quam repererint quæ ab Aegyptijs acceperant. Ammianus Marcellinus in obelisci mentione: Formarum (inquit) innumeras notas, hieroglyphicas appellatas, quas ei undique uidemus incisas, initialis sapientiæ insignuit auctoritas. Idem mox paulo obelisco dicit scriptilibus effigiatum elementis. Ab ijs haud ita dissidet, quod à Cicerone factum scribunt Græci. Qui in Sicilia quæstor dijs argẽteo munere oblato, quum (uti assolet) adderetur epigramma, prænomen Marci, Tullijq; nomen apponi integrũ iussit. Ciceronis autem loco, quod sequebatur, facetè ciceris granum ab artifice insculpi uoluit. Cæterum, sicut à perdice sumus exorsi, ita in eundem desinamus, obiter adnotabimus quæ libro quartodecimo Strabo prodidit super perdice à Protogene picto: Item (inquit) ex Protogenis picturis Ialysus ac Satyrus iuxta columnã stans, super columna perdix erat, ad quem ita homines hiabant, quum nuper tabula esset posita, ut illum solum admirarentur, Satyrum uero cõtemnerent, quanquam perfectissimum opus: augebant admirationem perdices mansueti, qui à nutritoribus allati, & cõtra pictum apositi canebant ad picturam, & congredi gestiebant. Protogenes rem uidens præter

opinionem

opinionem euenisse, ædituos rogauit, ut deleri auem permitterent: quod & factum est. Sciendum denicp, perdica, agrippa, sitta, psitta, censeri apud Græcos aduerbiales uoces, quibus animalia dum abigunt, utantur pastores, caprarij ac bubulci.

De Harpyis quàm diuersa comperiãtur apud Græcos certatim & Latinos.
Harpe quid, harpides, harpys, harpasus, harpasa, harpagia, harpage. Creagra. Lycos. Corax. Turres nauales. Caput XXVII

HArpyias malas pro nequissimis mulieribus, ueluti ex adagio usurpasse uidetur Apuleius. cuiusmodi fuerint monstrosa harpyiarũ corpora, notum abundè (opinor) ex Virgiliano carmine,

Virginei uolucrum uultus, fœdissima uentris
Proluuies, uncæq; manus, & pallida semper
Ora fame.

Seruius Neptuni prodigiorum patris & terræ filias putat. Sunt qui scribant, ideo uirgines fingi, quòd omnis rapina arida sit, ac sterilis. Ideo plumis circumdatas, quòd quicquid inuaserit rapina, cælat. Volatiles autem, quòd omnis rapina ad uolandum sit celerrima. Dicitur enim aello, quasi ἕλλω ἄλλο, id est alienum tollens, ocypete citius auferens. Celænum uero, Græci nigrum uocant. Vnde & Homerus prima Iliados rhapsodia,

ἄψα οἱ αἷμα μελαινὸν ἐρωήσει πρὸ δολίχου.

id est, Statim niger tuus sanguis emanabit per meam hastam. Quæ omnia id demum significare agnoscimus, quòd aliena concupiscimus primò, mox expetita inuadimus, postremò inuncata semel abscondimus illatebramusq;. Sed & ipsum Harpyiarum nomen, inditum à rapacitate uidetur, siquidem eo nomine indicatur Græcis rapina: unde & Harpax in Pseudoli argumento,

Venit Harpax uerus, res palam cognoscitur.

Est & apud eundem harpagare uerbum, ut item in Pseudolo,

Neque homines magis asinos unquam uidi, ita plagis costæ callent,
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagricibæ,
Qui hæc habent consilia, ubi data occasio est, Rape, clepe, tene, harpaga.

Sunt qui putent, tribus Harpyis addi ab Homero quartam nomine Thyellam. Apollonij uero interpres in illis poetæ uerbis ex Argonauticôn primo,

ἀλλὰ θύελλαι αὐτὰς ἁρπάγδην ὀπίσω φέρον.

id est, At Thyellæ aduersæ raptim retrò ferebant. Ita scribit, Thyellæ hiberni flatus & procellæ: unde Homerus per synonymiam Thyellas posuit, & Harpyias, hoc est procellosos flatus:

ὡς δ' ὅτε παιδαρίου κούρας ἀνέλοντο θύελλαι. Et mox,
πόρφας δὲ τὰς κούρας ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο.

Apollonius uero operis eiusdem libro secundo, Iouis magni canes, harpyias dixit illis uersibus,

οὐ θέμις ὦ υἷες Βορέου ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
ἅρπυιας, μεγάλοιο διὸς λαίλαπας.

Et mox subiungit, fugatas à Zeto & Calai coniecisse se in specu, quod in Creta uisebatur, sub Arginunte: quam rem Neoptolemus quoq; ac Pherecydes literis commendarint. Sunt ex Græcis, qui irin harpyiarum sororem prodiderint. Pro cruentis sanguinarijsq; raptoribus, pecuniæ immorientes uidetur Sidonius Apollinaris Harpyias usurpasse: Nam libẽter (inquit) incedunt armati ad epulas, albati ad exsequias, pelliti ad ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad letanias. Nullum illis genus hominum, ordinum, temporũ cordi est, in foro Scythæ, in cubiculo uiperæ, in conuiuio scurræ, in exactionibus Harpyiæ, in colloquutionibus statuæ. Sunt qui Harpyiarum nomine Furias intelligant: unde etiam epulas abripere dicũtur, quod est furiarum. Hinc eleganter Horatius gulam dixit rapacibus dignam Harpyijs, intelligi uolens, gulones dignos uideri, quibus Harpyiæ furtim inuolantes edulia surriperẽt, in ipso edendi desiderio, & epularum apparatu, sicuti Phineias diripuere dapes. Apuleius, Et tamen quotidie pastus electiles comparere nusquam: nec utiq; cellam suam immanes inuolare mures uel mu-

scas,ut olim Harpyiæ fuere.Quod diximus,Irin credi Harpyiarum sororem, ne conflictum quis putet,confirmatur Hesiodi auctoritate ex Theogonia:

Θαύμας δ' ὠκεανοῖο βαθυρρείταο θύγατρα
ἠγλαΐην ἠλέκτρην,ἠδ' ὠκυπόδην Ἶριν τέκεν εἴδελα,
ἠνύκομους θ' Ἅρπυιας,Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.

Harpyias grãmatici apud Græcos interpretantur ἁρπακτικὰς θεάς, id est rapaces deas. Harpe uero,auis est species rapto uiuentis,aquilæ similis. Homerus,

ἠδ' Ἅρπη ἀκέα ταναυπτέρυγι,λιγυφώνῳ.

Quanquam & eodem nomine dici falcem nouimus. Hesiodus,

Δεξιτέρῃ δ' ἅρπην μεγάλην ἐλάβεν ἀργυρέοιο,
μακρὴν,πηχαίην δοιὰς ἔχουσαν ἀμάξας.

Hinc harpedophorus dicitur falcifer.Harpides uero calciamenta sunt,quæ item crepidas uocant.Dicuntur uero quasi ἑλκτίδες,quia πολυρράφῳ ὑποδήματι,id est multiplici sutura calciamẽta sint:sic enim apud Græcos Salustius præcipit.Nominis uero etiam Callimachus meminit,

γὴ γὰρ μὴν τροιζῆνι θῆκε σὺν ἁρπίδεσιν.

Harpys uero amorem signat,à rapacitate item nomine accersito. Vtitur eo in Crinagora Parthenius,

ἀμφοτέροις ὑδρίβας ἅρπυς ἐλκίσατο.

At Harpasus est Cariæ fluuius, ab impetu prærapido sic nuncupatus, prius dicebatur Daphnus: meminit Apollonius Caricorum quintodecimo. Harpasan ciuitatem à fluuio eodem nuncupari,Stephanus scribit. Harpeza dicitur montis pars ima, id est pes: uelut ὁρόπεζα,id est terminans extremitas.Harpagia dicebatur locus prope Cyzicum, unde raptum memorant Ganymedem. Sed & in Illyria ciuitas monstratur Harpyia prope Enchelyas,in quam Amphiarai auriga Baton se cõtulit, postquam is perijt:meminit Polybius.Harpagen,inter coquinaria instrumenta recenset Pollux: sed nomine alio dici creagram putat,& lycon,hoc est lupum. Alij eo nomine instrumentum quoq; intelligunt,extrahendis è puteo uasis accommodum.Sunt & in belli usibus Harpagæ, ab Agrippa excogitatæ, capiendis oblaqueandisq; nauibus. Ea uero sunt cubitorum quinq; ligna, ferro circumplexa, fibulasq; ab capite utroq; præfixas continentia, uni falx ferro curuata inhæret, alteri funes destinantur plurimi, falces machinis attrahentes,ubi in tendiculam incidit hostica nauis: cui intercipiendæ machinula præstò & altera est: coraca uocant, id est coruum. Quod autem ad Agrippam attinet, sunt qui ab eodem,genus id turrium adinuẽtum scribant, ut de tabulatis subitò erigerentur, simul ac in prælium foret uentum. Ad quod alluserit poeta nobilis,

Tanta mole uiri turritis puppibus instant.

Harpagones (inquit Plinius) Anacharsis excogitauit primus,& manus Pericles Athenensis:auctor nobis est in Viris illustribus Nepos Cornelius, hisce usum ex Romanis primum imperatorem Duillium.

Aestiuam ægritudinem, intelligi breuem, & quæ sit eius rei ratio. Iuuenalis locus explicatur.

Caput XXVIII

AEstiuam ægritudinem ferè omnem celeriter desinere, obseruatũ est à clarissimis medicorum. Quod ut monstraret maximus ille ac diuinissimus Hippocrates libro Sentẽtiarum secundo,ita scriptum reliquit:Quartanæ æstiuæ breues magna ex parte sunt,autũnales longæ,præsertim quæ hyemem attingũt.Aduocauit etenim morbum quàm diutissimè perseueranter,ex quo uelut perspicuæ claritudinis exemplo, reliqua morborum genera inaudiri dedit.Ex doctrina igitur hac profluit adagium,ut ægritudinem mox paulo desituram, nec procaci recursu,aut lancinatione diuturniore corpus emaciaturam, uel confecturam quoq; nuncupemus æstiuam. Scrutabar uero curiosius, qui mos ferè mortalibus insitus est,dicti euentusq; rationem,sed nec laborandum diu fuit:præstò enim est semper,uelut succenturiatus ille artis medicæ longè scientissimus Galenus, apud quem ita scriptum legimus,Non quartanæ solum (inquit) breues æstate sunt, sed cæteræ ægritudines

dines quoq; celeriter desinunt. Nam succi funduntur & eunt usquequaq; de corpore, atq; reflantur. Igitur si uires supersunt,nocua materia secreta, morbi desistunt: sin uires desunt,infesta materia pariter abducta,eæ quoq; exsoluuntur:quamobrem nullus morbus æstate tardius absoluitur. Cæterum, ut æstate materia dispergitur, atq; aboletur facultas,ita hyeme contrà accidit: succi nanq; manent intus, modo animalium quæ illatebrant se & delitescunt,& item facultas ualens persistit:itaq; quum morbificus succus maneat,neq; morbi conuelluntur, neq; ægri intereunt, quippe ualentior facultas renititur. Ex ijs quæ medicus præstantissimus exsequitur, lux multa infertur illi Satyrico,

Iam letifero cedente pruinis
Autumno,iam quartanam sperantibus ægris.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONum antiquarum Lodouici Cælij patrui, ad spectatissimum dominum Franciscum Venetium,ciuem Rhodiginum, & nunc regulatorem benemeritum, Præfatio tricesima.

SVnt equidem uir clarissime in patria nostra Rhodigina permulti quum nobilitate tum uirtute multa præsignes, quibus cum iucunda mihi consuetudo intercedit:sed qui me arctius quàm tu amplexari,patrio affectu amplius confouere,iuuare consilijs,ope iacentem quandoq; excitare sit uisus, haud scio an quenquam ad hanc diem compererim. Nec id expressum tibi ulla ingenij nostri acrimonia,quod mihi perquàm exiguum affulsit:nec literarum locupletiore supellectile,quæ prætenuis est.sed tua te uirtus, insita morum haud fucata simplicitas,hac quam sustines persona prorsum digna bonitas publicam quodammodo materiam facit. Abs te digreditur nemo non hilarior, qui tua usurus opera domi te quæsierit: aut qui forte,nedum destinato, dum iniunctam obis functionem,tibi se ingesserit. Nec mirum, ab incunabulis enim ita imbutus, ita instructus es à patruo meo,ut sapientis ac uerè cælestis uiri primam esse curam putares, non sibi, sed toti genitum se credere mundo. Hoc etiam à nobili Venetiorum prosapia habes, quæ omnibus prodesse,nemini obesse cõsueuit. Taceo alia. Hoc præterire nequeo:Lodouicum Cælium patruum meum miris effers laudibus: huius mores, huius eruditionem probas:ab eo quicquid in te doctrinæ est, accepisse fateris: illius hortatu te Patauium studendi gratia profectum fuisse, & in ciuili iure satis profecisse prædicas. Quo fit,ut concipere nequeat animus,tanta adobrutus mole rerum, quàm tibi hisce nominibus debeam:minus multo etiam si omnia undequaq; circumspecto,qua demum ratione tot tantisq; meritis tuis paria facere, parte saltem aliqua ualeam. Nec id, quia te beneficia putem fœnerari:etenim animi altitudinem tui creuisse abundè uideor:sed quoniam meæ partes sunt, in id tota ui incubuisse, ne tanta tua bonitate fuisse uidear indignus: nam quauis pernicie peius multo reor inauspicatissimum ingrati nomen, circumfuso tamẽ tantis rerum difficultatibus lucis nescio quid sese ostentauit. Quod est, si de literaria penu quippiam fuerit promptum,quo te uicissim promereamur:quando alia desunt in præsentia tentanti omnia, & omnem (uti dicitur) funiculum mouenti. Gratius autem hoc beneficij genus tibi futurum spondet illud, quòd literarum studia sic es perpetuò amplexatus,ut in ijs præcellere animaduertaris. Te igitur præside prodeat hic Tricesimus patrui mei lucubrationum labor, postea quàm in me qualis fueris,iam hinc norint omnes.

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, QVI TRICESIMVS.

Seminum, quæ cerasbola dicuntur, ratio. Ateramna quæ dicantur. Problemata quæ discuti nequeunt. Lapidum partes esse teneriores, quæ terræ inhæreant. Ceratia. Carati aurificum cur dicantur. Scrupularis ratio quæ sit. Ceraſtia, cur dicta Cyprus. Sphecia. Aries Periclis monoceros. Gallinarum pericarphisimus. Engea & zoophyta. Veterum pocula fuisse cornea. Amaltheæ cornu. Ceratis notiones. Ceraxoi. Ceratoglyphi. Comotę. Comotriæ. Ceroplastæ. Myes. Cornua increscere quid. Episporia quid. Epispora. Cerasbola item quæ dicantur. Ceruchi qui. Valerius Flaccus declarat. Cap. I

IST apud Platonem semel, quantum obseruauerim, uerbum hoc cerasbolus, id est κερασβόλον. id quodam ueluti adagio usurpatum, pro eo qui inamœnis ingratisq; moribus sit, quiq; per imperitiã nullo moueatur affectu, & leges quoq; habeat derisui, illis haudquaquam obtemperando, sed cõtumaciter obnitendo. Et uocabuli quidẽ notio aperta satis, at eiusdem ratio non utiq; obuia fuerit, sed ut Arietini oraculi historia, fortè amplius quærenda. Sunt qui ita interpretentur: cerasbola dici propriè, quæ dura nascantur in aspretis aut leguminibus, nigra quidem colore, sed magnitudine quanta milium. Ea si leguminibus incoquantur, minimè remollescunt, nec alioqui fructum unq; ferunt. Eiusmodi produnt esse, quæ inter boum cornua dum seritur, fortè fuerint iactata: unde & cerasbola nũcupata à iactu eiusmodi. Alioqui & ateramna intelligunt, quæ cunq; incoctilia sunt & contumacia rebelliaq;. Colectaneorum secundo apud Græcos ad agricolationem spectantium scriptum inuenias: seminantibus cauendum, ne in bouis cornu decidant semina, quæ cerasbola dicunt nonnulli & ἄφορα καὶ ἀτελῆ τὰ σπερμάτα φασὶ γηΐδια. Sed (ut dixi) non nimis abditum hoc, neq; ab intellectu deuium. At cur ita, id est quod multos diu torsit. Multa equidem in naturæ maiestate recondita latere, fatendum est, quæ ingeniorum solertia necdum satis uidetur excussisse. Nonnulla ex ijs sum memor alia huius operis parte attigisse me. Recenset pleraq; & Theophrastus, in quibus & illud de gallinis, quod sexto De historijs etiam Aristoteles posuit, & est à Plinio repetitũ: illæ enim ouo ædito, religione quadam excutiunt sese, & circumactæ purificant, aut festuca aliqua sese & oua lustrant: pericarphisimum Plutarchus uocauit: item defossum à ceruis cornu: itemq; si una aliqua caprarum ore heryngium teneat, quod nonnulli uocant origanum, alij moly, Romani capitulum mardus, grex sub sistit uniuersus. Hoc & de cerasbolis dici potest non absurdè. Quid enim fiat, neminem profectò latet, sed causam non norunt omnes. Non magis quàm in eo quod periti rerũ tradunt, ceruis salsuginosas manare lachrymas, at dulces suibus dum capiũtur: necnon cur exculcatũ apium contritumq; dum germinat, lætius mox proueniat, quod probris maledictisq; & execrationibus in cumino cõsequuntur. Cæterum ne quæstionem modò torquendis uidear ingenijs proposuisse, subiungam quod ex mutis (ut aiunt) magistris compertum mihi est. Scribunt physiologiæ non imperiti, frigiditate seminibus induci duritiem, ea nanq; premit cogitq; usq; ad rigiditatem. Ediuerso mollia laxaq; efficit calor: proinde non recte astruunt, qui dicunt, ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα, id est annus fert, non ager: siquidem loca genuino prædita calore, temperiem gratam aere addente, fructus proferunt molliores. Quæcũq; igitur serentis manu protinus rectèq; in terram decidũt semina, intra illã excepta, uelut suo sibi lecto collocataq;, calore insito amplius & humore perfrui ualent. At quæ in cornua inciderint boum, non assequuntur, quam Hesiodus tradidit, ἀείσῳ δυσμοσυλίῃ: sed aberrantia dilapsaq;, non tam fata uidentur, quàm proiecta incuriosè: unde accidit plerunque, ut uel frigoris iniuriam patiantur

tur, uel exsuccа prorsum fiant, & lignosa tunicula, ita ut remollescere haudquaquã ualeant. Argumento sint lapides, quorum partes terræ inhærentes, ἐγγαιότερα καὶ ζωόφυτα μέρη uocant Græci, longe molliores custodit calor, quàm quæ sub dio sunt: qua ratione lapidarij artifices lapides adobruunt, quos excolere ingenio parant, ueluti terræ caliditate quadam indipiscantur maturitatem, cum hypæthri & subdiales frigoris ui obduratí artificio reluctentur. Sunt tamen zoophyta Græcis proprie inter rationalia & ratione carentia constituta, id est inter homines & bruta. Rursus ipsum hoc inde quoq; discimus: etenim compertũ fermè est, frumenta quæ in areis seruata diutius fuerint, quodam ueluti callo obdurescere. Idipsum alicubi præstat frigidior uẽtus, dum uentilãtur, afflando. Sicuti contingere in Philippis auctores nõnulli sunt. Inde fit, ut tanquam impossibilia haud respuenda sint, si forte rusticos quandoq; inaudias, ex duobus propinquis sulcis, aut uerius porcis, in altera duriores cõcipi fructus. Sed & illud maximum, inter fabarum lobos alij mollia producũt, alij dura, prout frigidior uẽtus, aut aqua partem hanc attigerit magis, aut illam. Sed quoniam de cornibus quæ cerata uocant mentio hac parte facta à nobis est, appendicem non ingratiorem lecturis adijciamus: alioqui & operis est instituti, quo eruditionem hisce ueluti fulturis tibicinibusq; surrigere obfirmareq; contendimus. Lego in ueteribus memorijs ante inuentionem poculorum antiquos cornibus ad potum esse usos. Quo argumento à doctis usurpatum inuenimus κερᾶσαι, pro eo quod est ὠγχᾶν οἶνον, hoc est uinum infundere. Sic Pisander, & Homerus Iliados Θ,

οἴνου τ' ἐγκράσσασα πιέειν.

id est, & uinum fundens in ceras, sine cornu ad potum. Cornu Amaltheæ, quæ Hæmonij traditur filia, miræ fuit naturæ, quod scribunt Græci, ut quem quis seu potum expetisset, seu cibum, citra ullum omninò laborẽ fieret eius compos. Hoc Achelous, suo recepto, Herculi fertur tradidisse. Ceratia autem siliquas dicũt, uulgo notas, intra quas incluſa cernuntur nominis eiusdem semina, unde simplici aurificũ turbæ obrepsit appellatio, ut in auri & argenti ponderibus subinde caratos dicat. Scrupulos in ea re nun cuparũt ueteres. Nam hinc ratio scrupularis uocatur Plinio. Sunt & in Megaridis confinio Cerata, quod esse loci nomen indicat in Parallelis Plutarchus. Dicuntur uero cerata à κάρα, quo caput significatur. Recte enim (ut Aristoteles inquit) capiti cornua mandauit natura: nec recte Aesopi Momus ultio dat, quod non in armis taurus cornua gestitet, unde ferire uehementius possit, sed capite corporis imbecillima parte. Neq; enim ingenio perspicaci ille Momus ista reprehẽdit. ut enim si in alia quauis parte cornua haberentur, frustra ponderi essent, nulla in re utilia, multa etiam officia impedirent: sic armis quoq; infixa, sedem omnino ineptam tenerẽt. Gerunt quæ animal pariunt, cornua ad uim aut inferendam aut depellendam. Scribunt nonnulli ex grammaticis Græcis, cornua item pro capillis posita inueniri, quoniam utraq; enascantur modo eodem. Credo, quia ungues, rostra, pili, cornua, plectra, siue calcaria, & si quid eiusmodi aliud est, ex cibo gignũtur aduentitio & augendi potestatẽ habente, quem tum à fœmina, tum forinsecus sibi acquirunt. Ossa uero in prima partium constitutione gignuntur ex seminali excremento: quumq; animal augetur, hæc incrementũ ex alimento capiunt naturali, quo partes augentur principales. Adest etymon quoq;, cur cerata pro capillis autument inueniri: inde enim duci uidetur nomen, ὅτι σωιχὸς κάρονται, id est quod præcidantur assiduè. Vocant & cerata fluuios omneis ab Oceano delatos. Ponitur & nomen id pro gloria quandoque, παρὰ τὸ βρῶ τὸ ὠθυμῶ, quoniam gloriam omnes appetant. Porrò uidetur ceras significare uim roburq; in sanctis literis, honesta ex brutis tralatione, quæ communita cornibus sunt. Nam & Ceraſtiam dici Cypron, Xenagoras prodidit, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ὀξυκόρους, id est quia supercilijs abunder multis, quæ (inquit) cerata uocant. Etiam si me non fallit, esse qui sic opinentur dici, quia inibi uiserentur cornibus homines insignes. Quemadmodum & Spheciam interpretantur nuncupatam, quod incolerent Spheces qui nominabantur. Legimus porrò arietis caput monocerotis, id est cornu unius, Periclí ex agris esse allatũ: quod intuitus Lampon uates, robustum & solidum in frontis meditullio situm, respondit, Ex duabus quæ in urbe uigerent factionibus, Thucydidis ac Periclis, fore ut altera obscurata, ad unum

Periclem,apud quem uisum foret portentū,recideret ciuitatis potentia. Ceraxoos & ceratoglyphos appellant Græci,qui cornua expoliunt excoluntq; artifici ingenio, ac sculpunt:sicuti concinnandæ comæ periti, plurimum quidem comotæ dicuntur,id est κομωτικὰ:& fœminæ comotriæ.Sed & ceroplastæ uocantur,quoniã (ut præstruximus) comas etiam cerata uocabant.Vnde de Paride apud Homerum λιπὼν ἀγλαὸν, id est coma illustrem uenustumq; interpretantur.Et apud Sophoclem, ὀρθόλοφον & φείκην, pro eo quod est ὀρθόθριξ,& λέπας βοὸς,pro setis intelligunt bubulis.Legimus item carnes supra frontem ad tempora nuncupari μῦας,id est mures,sed & cerata dici à quibusdam.Cornua increscere dicuntur,cum ab spinosis argutatoribus argumẽtorum strophis, cuius sunt formæ syllogismi cornuti,sic obretimur,ut uelut pedicis explicari haud promptũ sit.Aduersum quos illud ex triuio regerendum,Malo nodo malus cuneus requirẽdus est.Disceptatum inter primæ notæ grammaticos est, qui demum sint apud Valerium Flaccum Argonauticon primo, Ceruchi.apud Græcos & Hesychium in primis comperi,ceræuchos dici rudentes,uelut τὰ κέρατα ἔχοντες,id est antemnarũ cornua firmantes.Suas uero habent in puppe ansas ad quas destinantur religãturq;:propterea tremulos dixit ceruchos per concisionem Flaccus,

Temperet ut tremulos Zetes,fraterq; ceruchos.

Nec aliud libro undecimo indicat Apuleius,cum ait,Puppis intorta cerucho.sic enim legendum censet interpres.Demum ut ad cerasbola redeamus, ita inuenio in thesauris Iulij Pollucis:Episporia(inquit)dicitur,cum quis in idem semen iniecit & alterum: quod cauẽdum est.Sunt & cerasbola boum cornibus circumuoluta uincula: sed & in antiquis lyris,κέρασοι.Epispora tamen Græci uocant item,quæ Maij seruntur mense, omninoq; sic dicitur sementis prima.Epispora esse scribit Theophrastus lactucam, eruca,napy,coriannum, lapathum,anethum.Sunt qui eo nomine τὰ λάχανα intelligãt. Illud postremo adiecerim,arietem dici κεῖον Græcis,ἀπὸ τοῦ κέρως.

Quæ sit prouerbij ratio, Senilis ualetudo. Senectutẽ esse animæ propriã ætatem. Themistoclis dictum ad id. Cap. II

SEniores magna ex parte minus ægrotare quàm iuuenes, adnotatum ab Hippocrate est:attamen qui longi his acciderint morbi, magna ex parte insanabiles tota uita comitantur.Hinc profluit adagium perelegans,ut senilem nũcupemus ualetudinem prosperam satis, minusq; causationibus obuiam infestamq;,uel(si ita mauis)quę medicam non admittat manum, nec ulla ualeat ratione persanari:quando eiusmodi esse senum morbos Hippocratis dictant uerba:quæ si quis ad amussim reuocet,lancemq; curiosiorem, comperiet non senes omnes quàm iuuenes minus ægritudinibus lancinari & conuelli:neq; enim continentes sunt omnes moderatiq;, nec omnino parcius uictitant, & sub rationis modulo perdomant cupiditatem.Qui uero luxu uitæ prodigalitateq; & lenocinio blanditijsq; uoluptatum,ac gulæ demulcentia lasciuiunt, & uitam consectantur uoluptatibus delibutam,magis ægrotant,ut qui debiliores quàm iuuenes habeantur. Cæterum complures ex longis morbis insanabiles tota uita comitari, perspicuum est:siquidem facultas debilis est,ut insuper morbi digeriem facile concoquere nequeat.Itemq; morbi diutini,frigidiores censent omnes,& ob eam rem seniores magis q; iuuenes infestãt, namq; omnes similioribus morbis facilius perurgentur. Cæterum id eximiè aduertendũ, senectutem nihilominus animæ dici ætatem propriam & accõmodam, quando omnes quidem in sene conflacescunt uirtutes,sola lætius uiridiusq; progerminat sapiẽtia, uitiorum consilescentibus incentiuis:quo nomine clarissimus è Græciæ imperatoribus Themistocles,transmissis uitæ annis centum ac septem,lineas iam fieri propiores sentiens,indoluit:tum sibi demigrandum,sapere cum præcipuè esset exorsus.Hinc & poetas celeberrimos legimus,ætate iam grandi,cygneũ quiddam & cõsueto mollius blandiusq; insonuisse,Hæc denique Abisac illa Sunamitis est,quam regi Dauid quæsitam, sacra testatur pagina:cuius feruore,bellacis uiri recalescerẽt membra, iam arata rugis & deflaccata. Auctor tamẽ in Politicis Aristoteles est, corporis minui uigorem ab anno sexto & tricesimo,animi uero ab duodequinquagesimo.

Lassitudinem

Lassitudinem æstiuam leniri balneo,hybernã uero unctione. Cothonismus quid. De cibi potusq; ratione per æstatem ac hyemem. Temporum distinctio ex astronomis & medicis. Cap. III

ET quoniam medicorum castra,non ut transfugæ, sed ut exploratores ingressi sumus,nauanda strenuè opera est, ut inde ueluti postliminio, non redeamus,nisi suffertis manibus publico quidem studiosorum bono,electius aliquid cultiusq; referentes.Argumentum uero huic elucubrationi Aristoteles præbet,apud quem agitari quæstionem scimus,unde nam sit quod medicæ artis nõ imperiti æstiuis lassitudinibus balneo, hybernis uero unctione mederi soleant. Et succurrit quidem ratio, hyberno utiq; tempore unctionem offerri propter humores mutationesq; urgẽtes:nam per calorem laxare oportet qui membra tepescere faciat,oleum uero calidum est.At in æstate humefaciendum censetur, quoniam tempus id siccum est,nec metus interpellat horroris,quod status temporis ad teporem ingenuè uergit.Hinc etiã cibus parcus, potio liberalis per æstatem admittitur, ille magis,hæc omnino,potioni namq; per æstatem ob temporũ siccitatem indulgendum ex toto est.Parsimonia uero cibi,quæ ὀλιγοσπία dicitur,communis quidem temporum omnium est,sed magis æstati cõuenit,ne ob habitum temporis feruentem corpus cibo immodico pressum exæstuet.Hinc prouerbia duo scitè admodum,nec ut opinor improspere producuntur,Aestiue bibere: quod est largius uberiusq;, cuiusmodi affluentem potum κωθωνισμὸν uocãt Græci.Nec me fallit:eruditiores,nomine potus, intelligere in eo philosophi loco,liquidam commixtionem ex uino subtili, claro odorato,& aqua leui laudabiliq;:hæc enim tria,corpus nutriendo reficiunt,uirtutem custodiendo frigefactant atq; humectant quoq;,quod est eo tempore potissimũ, necnõ tenuitate sua superfluitates corriuant in urinam & sudorem. Alterum uero adagium est, Hyemalis refectio,pro ea quæ largiore præbeatur manu,nec auariter. Ventres namq; hyeme,sed & uere quoq; natura calidissimi sunt,& somni longissimi:itaq; per ea tempora cibi dari copiosius debent:caloris enim natiui copia magna est, ut cibus proinde plenior requiratur.Argumẽto ætates sunt,& athletæ.Quod uero hyeme accrescat calor,Aristoteles quoq; insinuauit:subterfugit enim præ frigore extrinsecus circumfuso retrorsumq; æstate ad confinem consanguineumq; & cõsentaneum aerem aduolat:ita efficitur,ut porrectus & quasi patefactus diffletur atq; dispergatur æstate,hyeme confertior coeat & constipatior,& item in profundum peruadat meetq;. Quocirca concoctio & sanguificatio per ea tempora probior & salubrior redditur.Suffragãtur & somni longiores ob prolixiorem noctium tractum,id quod ad officia naturalia admodum confert.Cæterum quia paulo solertioribus posse ambiguitatem inoriri animaduerto, Sit'ne id uniuersis animantibus commune,ut hyeme infercienda sint amplius, scienduin,à tractatu hoc abiungenda, quæ certis se temporibus in specus conijciunt conduntq;: hæc enim cibum nequaquam requirunt pleniorem, quamdiu latebris delitescunt,siquidem ex toto sine pabulo obdurant. Quod si cibum abliguriant,ut ante latibulum,perperã concoquunt. Animantium siquidem quę ex natura frigent,calor euincitur brumali frigore,ita ut propemodum extinguatur,& ob eam rem pleraq; contueri liceat,exanimis similia,quæ in latebris uiduata sensu motuq; iaceant.Quædam istius modi affectu prorsus exanimantur. In animantibus uero sanguinolentioribus calidioribusq; calor in profundum colligitur conuẽtu frequentiore. Cæterum in ratione temporum attendenda magnopere medicæ scholæ placita,ab astronomis dissidentia plurimum:quod nõ neglexit Auicẽna quoq;.Nam qui solis per signa meatum obseruãt, ueri assignant initia,partẽ arietis primam,æstati primã cancri,autumno primam libræ, hyemi primã capricorni.Medicinæ periti media signorũ in ijs præferunt, aquarij, tauri,leonis,scorpij.Nam & prima Canticæ particula,tractatu secundo, Auerrois inquit, Ex propinquitate ac longitudine solis ad nos,& eiusdẽ distantia media efficiũtur anni tempora quatuor, siquidem ex longitudine causa inoritur humiditatis & frigiditatis, quæ hyemalis est constitutio, ex propinquitate siccitas cum caliditate, quæ propria æstatis sunt,at ex mediana solis distantia temporum supputatur ratio media.

Septimani

Septimani tragœdi qui facie prouerbij intelligantur. Martialis locus illustratur. Abderitarum historia. Somniare per febrem quid. Cap. IIII

SEptimani tragœdi ex adagio dici ualent, qui morbo, uel etiam quauis alia causa in delirium prolabuntur. Prouerbij origo ratioq; ex historia est, ferunt Abderitas quandoq; Lysimacho regnante, nouo quodam & mirãdo genere morbi infestari cœpisse. modus mali erat hic, primum uniuersim grassabatur febris prærapida succensaq;, ubi dies aduenerat septimus, ijs sanguis profluebat e naribus copiose largiterq;, alij sudore multo digerebantur, & hic erat febri finis. Cæterum perridicula mentem omnium obsidebat affectio, siquidem ad tragœdiam concitabantur, iambicaq; uocalissime detonabãt. Sed Euripidis Andromedam in primis, & Persei uerba cantu percurrebãt. Prætenuibus ac præpallidis septimanis istiusmodi tragœdis offertissima ciuitas erat, uociferantium hæc & id genus alia,

σὺ δ' ὦ θεῶν τύραννε, Ἰὲ ἀνθρώπων ὅσοι.

id est, ô deorum hominumq; amor tyranne. In multum producta est inusitata deliratio hæc, donec hyems & atrox frigus accedens, malo finem induxit. Morbi initium profluxisse hinc opinãtur, quod ea tempestate magni nominis tragœdus Archelaus, æstatis meditullio, caloribus succensis Andromedam illic actitauit, unde febrium causam in theatro contraxerint Abderitæ: quumq; (ut assolet) tragœdiæ illius spectra mẽti obuersarentur, conualescentes in eandem per deliriũ dilabebantur, memoriæ Andromeda inhærente, ac Perseo cum Medusa. Hinc adagij origo fluxit. Eo uti possumus, quum mentis errore, & indocto conatu opus aliquod aggrediuntur multi. Quumq; ut Satyricus inquit, Scribimus indocti doctiq; poemata passim.

sicuti sua tempestate usu uenisse Lucianus prodit, quando gestis in Armenia rebus numerosa historicorũ prorupit series, ut iam Thucydides multi, ac Herodoti, necnon Xenophontes uiderentur. Et ueritatis assequeretur fidem adagio uetus, πόλεμος ἁπάντων πατήρ, id est omnium pater bellum est: quando tantos produxisset rerum conditores. Ad hanc quæ de Abderitis exposita est contenderim historiã alludisse Valeriũ Martialem, quum Epigrammatum decimo ita scribit,

Si patiens fortisq; tibi durusq; uidetur,
Abderitanæ pectora plebis habes.

Nec tamen excidit alibi traditum à me, insitam Abderitanis fuisse uesaniam: quod Ciceronis est in Deorũ natura. Quæ sententia etiam si plane satisfacere potest, non ibunt tamen inficias studiosi, sensum poetæ hac historia iuuari egregiè. Nec illud postremo incuriose prætereamus, quod ex Hieronymo est. Eum qui uerba profundat obscura inuolutaq;, nec sentẽtijs aptè cohærentibus, pessimo elocutionis genere, dici per febrem somniare, uel arreptum morbo phrenetico, Hippocratis uinculo alligandum.

Somnus attonitus ex medicorum placitis qui sit. Lethargus, & quid catalepsis, item cataftasis. Caput V

SOmnum attonitum elegãter ac doctè dicimus, cum quis ita obdormiscit, ut difficulter expergefieri ualeat. Sed inquit Galenus, illorũ deliria uehementer cauenda, qui tota (ut aiunt) uia oberrãtes attonitum somnum incipientem, diutinum somnũ esse existimant, cum recte nominetur somnus diutinus, si tẽporis serie duntaxat transiliat naturæ moderationẽ, nec difficulter, puta nequaquã altus & profundus excutitur. Talis præterea somnus ex frigore principis accidit sentiẽtis, id est cerebri. Quod si frigus uehemens sit, cœtu & cõciliatu humoris, lethargum gignit, argumento obliuionis ita cognominatum. Contrà coitione uerbo exprimẽtes, prehensiculationem appellant: datur enim nouitati uerborum uenia, dum rerũ seruitur obscuritatibus. Cataftasin uero Galenus Therapeutices nono, aeris intelligit nos ambeũtis crasin siue temperamentũ, in quo & regio continetur ac item hora. Pari modo uigilia propter calorem primariæ partis sensoriæ cõsistit, sed uel ob intemperiem atq; immoderationem solummodo, uel etiam ob succi bilioſi exsuperantiam affluentiamq;. Sunt quidam qui uelint somnum assiduè fieri moderatum, nec unquam

unquam immodicum. Rursus alij uigiliã nunquam fieri mediocrẽ & salubrem contendunt, ac uerbum esse quod redundantiam tantũmodo indicet: sed hi, si uiuendi consuetudinem tenerent, nunquã in tantas salebras inciderent: nam præclara Hippocratis sententia est, Somnus aut uigilia si alterutrum excessit modum, mali est. Non ab instituto aliena sunt, quæ maximus philosophus ad hæc prodidit: Quemadmodũ (inquit) morbi aliqui peruigilium & insomniam afferunt: nam comperti sunt, qui nouem dies exertis & inconniuis oculis egerint: quemadmodumq; hoc idem sæpe citra ægritudinẽ accidit, ut gracilentis & præaridis, qui naturæ suæ ratione longas uigilias patiuntur, ita somni copia interim inualentibus, interim ualentibus contingit. Nam ex ijs qui febre tentantur, inuenti aliqui sunt, quos altus sopor in triduũ attinuerit. Paruuli uero tum propter cibos tum propter humorem infantilis ætatis longissimo somno utuntur.

Somni ratio ex Peripatetica doctrina. Quæ dormiant, etiam uigilare. Quę sensu careant, non dormire. An somnus sit impotentia sensuum omnium. VI

PRorsus ut ad alia hinc dissita non admodum, protinus gradum struamus, Quicquid somni capax est, idem uigiliæ particeps: & retrò. Nam si somnus quędam affectio est, & quasi nodus et uinculum sensus: sensus autem omnis sentire actu potest: omnis uero potentia aliquando in actum refertur: Necessarium est, ut id quod dormit & quod potentiam habet, ut uigilet, excitetur omnino & actu euigilet. Ita nullus sit somnus, qui nõ possit rumpi, & qui (ut ita loquar) expergiscibilis non sit. Quoniam uero ex sensu, somni natura & uigiliæ dependet, & cum uires animæ habeantur distinctæ, ita ut altrix abiuncta à reliquis sit, reliquæ seorsim ab hac non possint cõsistere, certum est ea quæ augentur modo & minuuntur, ut arbores, dormire ac uigilare non posse, quia sensu deficiunt. Nam sensus à ratione uitali, quę & uegetalis dicitur essentia & potestate, interstitio plurimo & manifesto dispescitur: etiam si non id constaret, utrum subiecto & magnitudine differãt. Putat Aristoteles somnum & uigiliam esse affectiones circa cor, ubi domicilium optimatis sensus locatur, dormireq; animalia omnia. Sed quum (inquit Themistius) de animalibus loquimur, semper excipiuntur diuina: nam eorum actio iugis ęterna q;, nec tristis onerosa ue est, & uigilia in ijs omnis, cõtrarij est expers. Vtrum uero ea, quibus filicea testa obducitur, dormiant, nemo quidem adhuc (quod sciam) fuit qui uiderit, aut argumento aliquo notauerit. Sed ratione tamen persuaderi id potest: nam animal eo finimus, quod sensum obtineat. Somnus uero immobilitas & quodammodo pedica est & obligamentum sensus. Contrà exsolutio eius, uigilia est. Non habent autem uices has plantæ: quia ubi sensus non est, ibi neq; somnus esse, neq; uigilia potest. Vbi autem sensus est, ibi dolor & uoluptas: ubi dolor & uoluptas, ibi cupiditas. Plantis nihil horum potest concedi: nulla enim ratio est, quæ cogat fateri dolere has, oblectari, concupiscere, aut sentire. Neq; item quæcunq; alescunt, necessario etiam sentiũt. Quanquam contrà est, quæcunq; sentiunt, ut necessario etiam alescant. Hæc uero alimenta quibusdam habentur, ut plantis. Hoc uero demonstrat ea ratio, quod uis quæ nutrit, munus suum gnauius exercet & expeditius, consopitis quàm uigilantibus nobis. Porrò & illud esse manifestum debet, Omnes animãtes in somno affici eodem modo, hoc est summa illa immobilitate & insensibilitate offundi. Nam si dormienti auditus in ministerio & officio sit, uisus non sit, erunt simul in eodẽ duæ res pugnantissimæ, quia scilicet dormiens aliquis sentiet, quod impossibile est. Colligi & illud potest, somnum & uigiliam ad sensum cõmunem & ad eius sensorium pertinere, id est ad ipsum cor: & quum sensus communis subiecto idem cum tactu sit, necesse est ut animalibus omnibus uigilia & somnus communicari dicatur: quia tactus quoq; communicatus omnibus est. Si uero quærat aliquis, an impotentia sensuum omnium sit somnus: respondebimus, nõ esse, etiam si omnes sensus in somno impotentes redduntur. Etenim necesse est, tactu sopito, consequi reliquos sensus consopitos esse: sed eo non ualet hoc, ut soporationem omnium sensuum causam esse somno dicamus, sed solius tactus. Nam quum princeps sensuum & quo cæteri referũtur, afficitur, necessario & satellites eius affectioni accũbunt. Contrà, si illi afficiantur, non continuo necesse est sensum principem consentire. Illud uero

argumento

argumento est, somnum nō ea re consistere, quod ocioſi omnes sensus sint. Cum enim quis animo linquitur, quod genus lipopsychiam uocant, id est animę defectum: quanquam & ibi impotentia sensuum est, tamen somnus non est. Porrò duabus uenis in collo, quæ à iugulo ubi scinduntur caput subeūt, foris ualide apprehensis collabuntur homines, sensibus ereptis, nec tamen dormire dicuntur.

Somni causæ, quas recenset Aristoteles. Galeni sententia aduersus eundem. Quando primum infans alatur ut animal. Cibi demutatio in sanguinem quomodo absoluatur. Quo pacto uaporum scansili motu inducatur sopor.

Caput VII

QAeterum finalis somni causa salus est & conseruatio animalium. Agens uero causa, spiritus est uitalis, qui in corde est: materia uero, uapor qui caput subierit, deinde in locum inferiorē defluxerit. Forma autem, situs & dispositio, est illa membrorum & partium corporis, quę in dormientibus extra intusq; cernitur. Sed enim Galenus quarto Morbi ait, Aristoteles testatur, somnum fieri capite humiditate repleto: nō tamen potuit ostendere, quare capite humiditate repleto, primus sensus quiescat. Nam eius intentio erat, primū sensum esse in corde: sed præstitisset dicere, somnum fieri humectato pulmone. Certe quia summa semper ratione agit natura, nec continue moueri cum uoluptate animalia possunt, manifestum est, somnum ad incolumitatem fuisse animalibus iunctum, & ad quietem: unde uaga & uulgo recepta translatio est, ut somnus quietis nomine indicaretur. Sed hæc ipsa necessitas non simpliciter est intelligenda, sed ex posito & adiunctione. Nam constituto animali, necesse est id ipsum alatur: quo concesso, necessarium est è cibo uaporem surrigi, è quo somnus consequitur necessario. Quia uero sentiendi & mouendi principium est cor, in quo & spiritus uitalis & refrigerationis principium continetur, constat somnum & uigiliam, quod item paulo ante attigimus, cordis esse affectiones. Ac dormientes quidem agitatione cordis quadam mouentur, ideo et pleraque agunt, qualia quum uigilant solent, quod certe sine uisione aliqua aut sensu nō posset contingere. Clarum porrò est, oportere animal simul atq; accipit sensum, tum primum ali, & crescere in eo quod animal. Nam quando intra uterum partus est, enutritur quidem & crescit, non tamē ut animal, sed ut planta. Cum autem accedit sensus, tunc primum nutritur & augetur, ut animal. Plane alimentū est id quod ex concoctione postremum & nouissimum subsidet: habentibus sanguinē, sanguis: carentibus sanguine, quod uicem sanguinis præbeat. Conceptacula sanguinis sunt uenæ, initium uenarum est cor. Deuoratus enim & ingestus per os cibus, indeq; in locos suos, id est intestina & uentriculum collatus, euaporatur: & sursum respirat per uenas, per quas deinde permanat ad iecur. In iecinore mutatur: & natura sanguinis tingitur: à iecinore influit, & subit ad cor. In corde uincitur & conficitur plenissimè, inibiq; in sanguinem perfectè mutatur. Ac uenæ quidem aliæ cor adeunt, aliæ à corde proueniunt. Venæ quæ adeunt cor, tanquam ministræ ac gerulæ sunt, ut quæ à iecinore ad cor incoctum & imperfectū sanguinem conuehant, quem cor susceptum sua uimeracum & absolutum sanguinem reddit. At uenæ quæ à corde pertinent, cōparatæ ad alium usum sunt, uidelicet ut succus per eas concoctus iam perfectusq; in totum corpus distribuatur: illud uero necessarium omnino est, quod in uaporem soluitur tabescitq;, aliquatenus sustolli: deinde reditum capescere, & instar Euripi refluere: nam omne calidum in sublime natura effertur, eo loci refrigeratur à cerebro, & consistit, mox reciprocat & descendit ad cor: cuius feruore refrigerato, somnus obrepit. Ita efficitur ut somnus maxime à cibis proficiscatur. Nam alimonia ad summum caput uiam molita, quamdiu fluxum cerebro immiscet, attentat & aggrauat, hinc salebræ illæ uerborum incertæ, hinc oculos nare, caput uergere, ericordi calorem eius irrigant, à quo semper uis illa humifica & corpulenta in caput leuamento Mnesimachus comicus somnū esse parua mortis mysteria pronunciauit. quam uero humentia & corpulenta genera grauedinosa sint capiti, indicium illud est, quod quibus

quibus ineſt uis somnifera, eandem grauedinem capiti afferunt, crassitudine humoris eius qui sursum respirat: ut papauera, mandragoræ, ac temetum.

Cur uinolenti non dormiant, neq; item melancholici, aut uehementer æstuantes. Tranquilli locus explicatur in Tiberio de oculis ex amore tumentibus. Fatigatio cur inducat soporem: item morborū aliqui, & hyemale tempus. Cur ualde dormientium uox grauior, ac hyeme quoq;: & qui suauissimè dormiunt, nil somnient. Cur deniq; in pueritia Galli uideantur sapientiores.

Caput VIII

QAXijs uerò omnibus facillimum erit, ambiguitates tollere, quæ ab ingeniosis plerunque agitari solent, & ab experientia originem ducunt. Nanque obseruatum est, uinolentos non ferè dormire. Id & in libro Encyclicarum quæstionum proposuit Aristoteles, & Hali Practices primo, ubi in ebrietate ait, non esse somno locum, ibi nanq; fieri quod in lucernis contingit, in quas si præter modum infuderis oleum, restinguitur mox lumen. Ratio uerò euidens: nam ad somnum creandum calidum adesse humorem opus est: hic enim concoqui expeditè potest, indeq; ad caput uapores surriguntur, à quibus subinde somnus inducitur. Quòd si deest, exiguusq; humor, aut concoctu difficilis inest, somnus non oritur. Qua de causa, post cibum somnolentissimi fieri ob calorem solemus. Melancholicos uerò, & uehementer æstuantes insomnia tenet: alteros, quia refrigeratus humor penitus est: alteros, quia nullus est, aut certe minimus. Contingit porrò nimium uigilantibus, uti caua quæ subsunt oculis, protuberent. Accidit ex amore id plerunque. Hosce uocant Græci λυλισιῶντας, uelut οἰδοῦντας τὰ κοίλα, τὰ ὑπὸ τοῖς ὀφθαλμούς. Ad quod planè respexisse mihi uidetur in Tiberio Tranquillus sic prodens, sed Agrippinam & abegisse post diuortium doluit, & semel omnino ex occursu uisam adeo contentis & tumentibus oculis prosequutus est, ut custoditum sit, ne unquam in conspectum eius ueniret. Ab huius interpretationis scopo exciderūt enarratores. Rei quam agimus, meminit Theocritus,

εἰσ' ὑπὸ ἔρωτος λυθὰ λελυσιῶντα, ἰτώνια μοχθίζοντι.

Scribit Auerrois, Post labores obrepere somnum: quia dum mouentur animalia, exercentur, spargitur innatus calor eorum, & quantitas diminuitur, indeq; refrigeratur, & proinde necessario ad principia recurrit, ut proprijs uelut thesauris cōmuniatur aduersus præpedientia. Aristoteles uerò ex Themistij interpretatiōe: Aliquādo (inquit) & fatigatione multa pertentamur somno: cuius ea ratio est, quòd labor diffundit quædam in nobis, & tabescere facit, quæ uicem incocti alimēti præbent, nisi colliquamentum id frigidum sit. Ita intestinorū calor, qui ex attritu laboreq; exprimitur, recrementa quædam emollit, quæ ad superiorem locum redundantia somnum inducunt. Interdum & morbi hoc faciunt, qui ex humidis & calidis excrementis conualescunt: quod genus in febre & lethargo cernimus. Hyeme proculdubio somnolentiores sumus, quòd aeris humectatio frigida facit, & noctes porrò lōgiores: sicuti Hippocratē quoq; sanxisse nouimus. Sed maior id quoq; facit cibariorum ingestio: nam appetentia tunc uegetior & excitatior est. Quoniā uero ut membris grauioribus simus, facit somnus, hinc & illud obuenire à peritioribus adnotatum est, ut quo tempore plus dormimus quàm uigilamus, quod hybernum profectò est, hoc uox efficiatur grauior: quum eñ tempus quod interuenit ad uigilandum, breue sit, habitus corporis qui inter dormiendum committitur, permanere usq; ad somni repetitionem potest. Igitur quum aer non solum interior, sed exterior, sit crassior: et crassior qui est, tardius etiam moueatur, tunc grauior non immerito uox est. Nec illud incuriosè transiluerim, quod Aristotelica lectio, magister mutus, mihi suggerit in præsentia, Qui grauiter & suauissimè dormiant, nihil admodum somniare: quia & sensus & intelligentia hominis tunc suo fungi officio potest, quum animus tranquillatur & requiescit: qua quidem requie uel ipsa scienti ratio constare uidetur. Ex quo fit, ut amentes sint pueri & ebrij & insani: facit enim calor, qui nimius in his est, ut motu plurimo uehementissimoq; inquietentur, quo motu desistente, prudentiores esse incipiunt. Qua tamen in parte commonendi amplius

sumus,quod à doctissimis proditum est: Gallorum pueros initio sapiẽtes uideri, mox auctiores factos desipere. Quod educandi curæ aliqui ascribunt, aut uerius,quum extra modum corpore sint humectiore,calor innatus ita adobruitur ut quiescat:propterea item orbiculatiore sunt capite,quia nequit expandi caliditas. Ex ea uerò quiete uidentur illi quidem sapientiores:ubi uero auxerint, humecta illa redundantia ętate iam deflacceſcente, calor inualescens prævalet. Proinde uehementiores illis contingunt motus,euaporante humido caliditatis ui. Adiuuare putant & capitis illam non naturalem configurationem,quam sunt initio consequuti. At in Italia, contraria se ratione habere pueros palàm est, unde scitissimum profluit adagium,ut Gallicam appellantes sapientiam,præmaturam intelligamus,& quæ mox deficiẽs obbrutescat quodammodo. Porrò ad uinolentiam quadamtenus spectat illud item Hieronymi,prædicandum ubiq;,ingerendumq;: Vinum(inquit)nunq; redoleas,ne fortè illud philosophi audias, Hoc non est osculum porrigere, sed uinũ propinare. Osculo quippe salutabãt priores.

Somniandi rationes aliquot. Cur melancholici per quietem turbentur præcipue. Cur quidam dormientes ambulent. Item paucula ad soporem pertinentia. De Platone nonnulla. Viui potissimum uigilia. Apud Aegas insulam neminem dormire. Atlantes nil somniare. Caput IX

VT uerò ad institutum redeamus, nec forum reclinare uideamur quod delegimus nobis,iactatur animus noster maxime in somnis, calore scilicet, qui undique in partem se interiorem colligit,atq; ita efficitur, ut plurima uehementissimaq; illa obstante iactatione,nullum interuenire somnium possit, uaporibus multis phantasiæ organum scandentibus. Nec putandum,quòd animus tunc conquiescat,& per se maximè sit, quum nullum somnium tra hitur,ut multitudinis opinio est.Plurimus autem motus, quum suauissime quis obdor miscit,merito propterea est, quòd tunc maximè larga caloris copia in partem interiorem contrahitur. Porrò in somno quem cibo ingesto, primum capimus, nulla facultas uidendi somnij datur, quia tunc maxime accidit, ut animus propter cibum ingestum concitetur.Somnium uero occurrit,quum cogitantibus nobis,& ante oculos rem ponentibus,obrepit somnus. Illud quoq; obiter hic adnotasse, operæpretium fuerit: eos qui instructi uirtutibus sint,meliora somnia uidere,quod etiam uigilantes meliora anteuertunt.Qui deterius animo uel corpore affecti sunt,deteriora cõcipiunt. Melancholici idcirco in somnis crebro excitari cõsueuerunt, quod calore tunc largiore bilis atræ urgente,animus moueri æquo amplius cogitur, unde exiliunt sæpe surguntq; euntes huc illuc.Hincq; aucupantur eruditi causam, quare nonnullis quandoq; obueniat, ut etiam dormiẽtes ambulent.Id enim ferè contingit, ubi multus fuerit motus & multa perturbatio:nec tamen ualida adeo,ut etiam somnum conuellat.Sed quid est, quòd cogitatio nostra sit,eoq; impediatur concoctio,necesse est, crassa esse euaporamenta quæ commeant.Illud utiq; scitu item iucundum, quum calor ad ima subterfugit, frigescunt palpebræ & frigefactæ comprimuntur & confluunt. Ita quibus palpebræ sunt, connicendo obdormiscũt:nihil enim aliud cohibet,mouet, imperat, regit in corpore, quàm calor.Frigent igitur superiora in somno,& undique corporis extrema.Contra,recalescunt inferiores loci,ut pedes,& interiora,ut uiscera,& id genus alia. Expergiscitur uero animal,ubi primum absoluta & profligata concoctio est,quumq; intimus calor,qui ambeuntis frigoris metu in angustum se cõtulerat,tandem uictis difficultatibus,& superior factus promicat è latebra. Sed illud relinquimus' ne indiscussum ? quid'nam sit causę quòd dormientes & propere oculos diducẽtes lumen intuemur? Nempe,inquit Alexander,quòd uisibilis spiritus coactus & contractus,plurimusq; effectus interdormiẽdum,repente ac multiplex exiens,per tenebras utpote gradiẽs, ipse ad uidendum fulgentior euadit.Legimus in Naturali historia(quod & alibi à me relatum scio) Tiberio Cæsari aliam quàm cæterorum mortalium fuisse naturam,ut expergefactus noctu, paulisper haud alio modo, quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus.Idem ferè Tranquillus quoq; de eodem recensẽt imperatore.Cæterum nos

nos postea quàm multa satis de somni ratione cõgessimus, claudamus elucubrationẽ hanc Academicis placitis.Platonem accepimus, in cibo & potu tanta fuisse continentia,ut non solum delicatiores epulas & opipara conuiuia spreuerit, sed tantum duntaxat cibi per omnem uitam sumpserit, quantum satis esset ad uitæ necessitatem. Oliuis modo Academicis,& uili pane atq; interim aqua contentum fuisse, prodidere.Quem uictum quantum somni sequi,uerissimile est,tantum dormire solitum,scilicet non plus quàm quod satis esset ad euitandam ex nimia uigilia malam ualetudinem. Cæteros etiam quod ex primo libro De legibus patet,solebat admonere,ut nocte surgerent ad res tum publicas tum priuatas obeundas: somnum enim immodicũ & corpori & animo obesse dicebat,parumq; inter mortuum & dormientem interesse.Itaq; ut quisq; uiuere & sentire cuperet, sic uigilare oportere, quantum salua corporis ualetudine id fieri posset. Hinc arbitror illa profluxisse Aristotelica ex libro De animalium generatione quinto, Somnus autem talis sua natura esse uidetur, ut uiuendi & non uiuẽdi interliminium sit,& neq; omnino sit qui dormit,neq; non sit: uiuitur enim potissimum uigilia:propter sensum. Et in Præfatiõe Naturalis historiæ Plinius, Dum ista mussitamus, pluribus horis uiuimus:profecto enim uita,uigilia est. Propterea Aristonis illud uero uerius est,Breue admodum uiuendi tempus esse homini cõtributum: nam somnus uel uti publicanus,dimidium aufert. At Leontinus Gorgias senio iam fessus ac perimbecillis, quum in somnum collapsus iaceret, ac familiarium quispiam accedens ex eo, ut haberet, scitari instituisset, ἤδη inquit μὲ ὁ ὕπνος ἄρχεται παραπαιτίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ, id est, iam me apud fratrem deponere adortus est sopor. Illud uero hufus fuerit uelut pragmatiæ appendix:esse insulam Aegas,unde sit deflexum Aegei maris nomen,Neptuno sacram, In ea non ferè quẽquam posse consopiri, prodidit Nicocrates, ex phatismatum dei occursaculis, subinde quietem interpellantibus. Atlantes in Aphrica nil somniare, scribit Herodotus.

Autumnalis ægritudo qualis censeatur. Fructuum distinctio. Demetrij. Horęi.Oporæ.Salgama.Fructuaria.Salgamarij.Acrodrya.Sitometrion. Horia in cælo quid.Hyperoria. Oporophylacium. Pomarij. Oporones. Moschos. Tenax. Oporophoræ. Caput X

HIppocrates medendi arte nunquam satis laudatus, libro Sentẽtiarum tertio:Per autũnum(inquit) acutissimi, atq; exitiosissimi accidũt magna ex parte morbi,uer saluberrimum est atq; non exitiosum. Eum locum sumus auctor Galenus ad uerbũ sic interpretatur, Vbi tempora idoneum omne retinent temperamẽtum,uer utpote temperatum per ea saluberrimum erit:at acutissimos morbos &exitiosissimos,quantũ in ipsam met temporis uim & naturam agitur,autumnus importat.Siquidem uer maxime temperatum modificatumq; est:per autumnum uero primũ quidem eadem die modo frigus, modo æstus antepollet. Tum autem insequitur æstatem, in qua plerunq; succi torrentur,interdum uires debiles extiterunt.Porrò nõ ob id solum noxius autumnus censetur: uerum etiam quod antea euocati ad cutem, reflatiq; succi, per autumnum ab aeris circumcurrentis frigiditate in profundum subitant,cogunturq;. Sed hæc cunctis hominibus indifferenter eueniunt. At ijs qui nequaquã rectè uictitant,neq; cupiditatum dulces insidias,reliquasq; omnes exuunt passiones,ceu corollarium,obuenit ex fructibus detrimentum, quorum prolubio esitandorũ pellecti, quibusq; largè ingestis, malis succis implentur. Cæterum quum eiusmodi ferè censeatur autumnus:tabidis tamen officit potissimum. Hoc Hippocratis corroboratur sententia, Autumnus(inquit)tabidis malus est.Quod ideo putatur dictum,quoniam hoc modo affecti improtectum nudumq; præsidijs naturalibus,id est carnium inuolucro exutum obtinentes corpus,assidue iniquitate aeris offenduntur. Nam & tabidis spiritus uitalis, uiresq; naturales debiles fiunt. Verumtamen hoc Hippocratis loco ambigunt peritiores, an tabescẽtes eos modo intellexerit, quos tabe prehensos pulmonis exulceratio infestet,an omnes utcũq; absumptos.Quoniam uerò autumnum Græci oporam uocant,hinc obseruatum nobis est, apud Galenum in libro περὶ τροφῶν, hoc est De alimentis: fructus quosdam dici oporas: eos au-

tem uidetur trifariã distribuere: alios siquidem demetrios uocat, quo nomine frumenta leguminaq; complectitur, & id ferè genus alia. Valet autem Græcum nomen, ac si Cereales dicas Latinè. Sitometrion uerò id Græcis est, quod demensum nobis. Mox aliud genus appellat horæos, scribitq; à Græcis horam tempus id nuncupari, quo exoritur canicula, quod est (inquit) ferè dierum quadraginta. Ex ijs fructibus alios esse tradit iamiam matureſcentes, alios uero præmaturuisse, alios in summo esse statu, aut post statum, aut ante statum. Addit quoq; se putare, non ideo dici horeos, quod eo tantum tempore enascantur, sed ad eorum distinctionem qui reconduntur. Inter horæos uero nominat cucurbitas, pepones, melopepones, cucumeres. Demum de oporis acturus eo nomine intelligere uidetur arboreos fructus, cuiusmodi sunt sici, uuæ, mora, cerasa, poma, persica, & id genus alia. Sunt qui oporas interpretentur mollioris cortícis fructus. Sunt qui sic distinguãt, ut sit opora (quod dixi) quicquid extima parte lignosi habet nihil. Acrodrya uero dicantur, quæ diuerso se habent modo: sicut libro decimo ἐκλογῶν πρὸς γεωργίας adnotatum aduerti: uti est punicum malum, pistacia, castaneę, id genus alia. Vtrunq; uero genus, salgami nomine intelligi collibitũ nonnullis est. Omnino oporas accipiunt proprie autumnales fructus, & id nominis ratione, sed & æstiui in eandem ueniunt decuriam. Horia in cælo, dicunt cælestium studiosi stellarum fines. Nam in signis partes, uelut propriæ, stellis diuiduntur singulis: propterea dici audias, quum in finibus suis stella fuerat inuenta, sic est, tanquam in suo constituta domicilio. Id exemplo liquere amplius potest: Arietis dominus est quidem Mars, uerum fines eius stellis sic distribuuntur singulis: à prima usq; ad sextam partem possidet Iupiter: à septima usq; ad duodecimam Venus, ab tertiadecima ad uicesimam Mercurius, à uicesima prima usq; ad uicesimamquintam Mars, à uicesimasexta usq; ad tricesimam Saturnus. Hyperoria intelligũtur, quæ ultra tempestiuitatem perducta specie ac bonitate sentiuntur exuta. Horæum legimus quãdoq; delicatum dici & molliculum: unde apud Menandrum ὡραΐζεσθαι, diffluere delicijs. Villæ pars fructuaria dicitur, quæ in cellam distribuitur olearíam, torcularíam, uinaríam, defrutaríam, fœnilia, & palearia. Illud quoq; adnotauero, salgama priores item dixisse, quæcunq; conditanea ad uictum nostrum in uasis seruabantur. Columella libro tertiodecimo: Hæc uasa dedita opera fieri oportet patente ore, & usq; ad imum æqualia, nec in modum doliorum formata, ut exemptis ad usum salgamis, quicquid supereſt, æquali pondere usq; ad fundum deprimatur, quum ea res innoxia penora conseruet, ubi non innatent, sed semper sint iure submersa. Quin & in Hortorum cura, idem ita cecinit:

Tempore non alio uili quoq; salgama merce,
Capparis, & tristes inulæ, ferulæq; minaces
Plantantur. Apud eundem salgamarios legimus libro tertiodecimo De rapis: Deinde sicut consueuerunt salgamarij, decussatim ferramento lunato incidito. Salgamarios putant, qui salgama uendunt, aut etiam condiunt. C. Martius libros tres elucubrarat nominibus Coqui & salgamarij, quis urbanas mensas & lautiora instruebat conuiuia. Sed & Romæ fuerunt castra salgamariorum, sicut saligariorum, lecticariorum & uictimariorum, quin & tabellariorum. Legimus porrò Codicis libro duodecimo, legem de salgamo hospitibus nõ præstando, in hæc uerba, Ne quis comitum uel tribunorum aut præpositorum aut militum nomine salgami, id est culcitras, lignum, oleum, à suis extorqueat hospitibus. Autumnum dici putat Festus, quòd tum maximè coactis fructibus hominum opes augescant. Claudianus in Proserpinæ raptu,

Hæc tibi sacra datur, fortunatumq; tenebis
Autumnum, & fuluis semper ditabere pomis.

Ab oporis inuenio dici oporophylaciũ, pro loco ubi eiusmodi seruantur fructus. Sunt & oporophorę, arbores. Sicut oporonem uocant, qui oporas emit uenditq;. Pomarios fortè dixeris Latinè, ut apud Spartianũ in Heliogabalo, ubi dulciarij quoq; nominantur & lactarij. Sed nos sine sufflamine decurrimus, quamobrem transeo ad reliqua: si illud in transcursu non reticuero: peciolum, quo ramis inhærent fructus, uocari moschon, & à Palladio tenacem quoq;.

Nunquam

Nunquam Hecale fies, prouerbium quo proferatur sensu. Cap. XI

NVnquam Hecale fies, scitus adagio est, quo significamus, nũquam à paupertate eiusmodi oppressum iri quempiam, qua olim circumuenta Hecale est, de qua prius q̃ aliquid promam, carmina Plautina subscribemus: ex quibus prouerbij nata obseruatio est. sic enim in Cistellaria legimus,

Ecastor haud me pœnitet,
Si ut dicis, ita futura es: nam siquidem ita eris, ut uolo:
Nunquam Hecale fies, semperq; istanc quam habes ætatulam
Obtinebis. Fuit Hecale anicula, à qua Theseus olim adolescens comiter est hospitio susceptus, unde sacrum quoq; Hecalesion per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non sine ipsius Hecales honoribus: quam etiam Hecalenem uocabant diminutiua forma: quoniam ipsa quoq; adolescentem adhuc Thesea salutare aniliter, & huiusce modi excipere diminutiuorum blanditijs cõsueuerat. Meminit in Theseo Plutarchus & Philochorus. De ea iustũ poema Callimachus fecit, Hecalen nomine. Plinius quoque herbas edules nominat, quas rustica illa Hecale apud Callimachum apponat. Meminit & Chæremon. Sudas uero ait, ἑκάλη ἡ ἡρωὶς παρὰ καλιμαχῳ. id est, Hecale hero is est apud Callimachum. Addit quoq; nominis etymon ἡ πρὸς ἑαυτῶ καλοῦσα, id est ad se uocans. ἄχρι γὰρ τεύχου ἀκλήσου. Hæc tamen uidetur fuisse pauperrima, quando ita canit Ouidius in libris de remedio,

Cur nemo est Hecalem, nulla est quæ cœperit Irum?
Nempe quòd alter egens, altera pauper erat.

Apuleius quoq; libro Metamorphoseon primo, ex Politiani emendatione: Si contentus (inquit) lare paruulo, Thesei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitium tenue. Sed & in Priapeijs epigrãmatibus:

Aequalis tibi, quam domum reuertens
Theseus repperit in rogo iacentem. Meminit & Petronius Arbiter,
Qualis in Actæa quondam fuit hospita terra
Digna sacris Hecale, quam Musa loquentibus annis
Battiadæ uatis uiuendo tradidit æuo.

Ex ijs quæ hactenus retulimus, & quæ sit adagij origo innotuit abundè, necnon quæ sit Hecale in literis utriusq; linguæ. Verum quia res leuicula est, ac multorum (Politiano tamen duce) extrita commentarijs: quanquam hoc genus pleraque censeri queant, uelut hastæ uelitum amentatæ, ad altiora præstruamus gradum, ne planè fiat in lente unguentum: si id modo adiecero, non lepidè minus ac uenustè ad ętatem posse prouerbium transferri.

De Galeni ualetudine ac excellẽtia. Vitrei humores. Ephemera Galeni febris. Caput XII

GAlenum philosophum & medicum singularem, cuius sciẽtissima & plurima extant ingenij monumenta, quę genuinam sapiunt eruditionẽ, memoriæ proditũ à nonnullis est, centum & quadraginta annos uixisse, tantaq; in cibo & potu abstinentia usum, ut ad satietatem nunquam comederit aut biberit, nec crudum quicquam unquam gustarit: unde sit factum, ut odorificum semper anhelitum spiraret. Sed quod longè apud me mirabilius est, citra ullam omnino affectionem, sola defecerit senectute. Quod in humanis est rarissimum, in tanta subblandientis gulæ lasciuia, & in interitum uergentis naturæ fragilitate, ut silentio conterantur lancinantes hinc inde incommodorum turbines. Vtcunq;, hinc certè adagium obrepere aduerto, ut Galeni ualetudinem dicamus, pro ea quę ultra humanum captum nimis sit prospera, nimisq; inoffensa. Nec me tamẽ fallit, ni fum forsan Curione obliuiosior, qui tribus propositis, sæpe quartum addebat, uel quęrebat tertium: quid aduersus hanc astructionẽ nostram proferri ab eruditioribus possit, tum ex Galeno ipso, tum ex scriptoribus alijs: nam Sudas auctor est, Galenũ modò annos uixisse septuaginta: ita enim de eo scribit, ut obiter etiam superpondio lectorem onustum remittamus: Galenus (inquit) arte medica celeberrimus, Pergami est natus, Mar

ci & Commodi ac Pertinacis imperatorum temporibus, Romæ uixit. Niconem habuit patrem, geometriæ ac architecturæ peritum. Plurima non in medicina solum, sed & in philosophia condidit uolumina. Immo uero in grāmatica & rhetorica, quæ quod omnibus ferè obuia sunt, & uulgo notissima, recensere consilium non est. Vixit annos septuaginta. Galenus porrò ex Græcæ linguæ proprietate quietum tranquillumq; signat. Cæterum Galenus ipse de se ita propemodū scribit libro De interioribus secundo: Sum (inquit) mihi conscius, quodam tempore tanto me esse conflictatū dolore, ut uentris interiora arbitrarer conuelli lancinariq;, præcipue qua meatus urinæ sunt inter renes ac uesicam, mox uero clystere usus ex oleo & ruta, præcellenti dolore humorem deieci uitro liquescenti persimilem: quod genus Praxagoras uitreos uocat humores, sicut in pleriscq; subinde experimento didici. Qui etiam tradit, esse humorem illum frigidissimum: & recte ille quidem, nam sensu teste comprobatur. Mirum tamen, unde nam sit frigiditas tanta, quæ nulla ratione recalescat. Sed libro De sanitatis moderatione, ita scriptum inuenio, quocunq; auctore æditus est liber is: Annis (inquit) iam plurimis nullis ferè morbis infestati sumus, nisi quādoq; laboribus nimijs ephemera febre. Attamen pueri adolescentesq; magnas multasq; incurrimus ægritudines: sed anno uicesimooctauo ætatis transacto, quum exploratum mihi esset, sanitatis esse artem aliquam, eius inhærens præceptis immunē me morbis exsortemq; custodiui, præter eam quam diximus ephemeram, quam tamen ipsam declinare posset liberius paulo uiuendi potestatem nactus. Porrò in libro De alimentis secundo, ubi de lactuca sermo est, sic scribit: Vtuntur (inquit) ea ex aqua decocta, sicuti ego nunc incepi, postea quàm de prauati mihi dentes sunt. Sed & alibi scribit, quum circa diaphragma laboraret, se somniauisse liberatum iri, si sanguinem mitteret ex uena quę est inter pollicem & indicem, minuisse sanguinem, conualuisse. Hæc ad præsens comperta nobis de Galeno sunt. Suam uero ipsemet præstantiam quodam libro patefacit, sic propémodum scribens, Itaq; medicinam professus ad Senectutem usq;, nullam omnino ad hanc diem calumniam subij uel curando uel præsagiendo. Id quod celeberrimis medicorū quibusdam obtigisse, sum memor. Sed & quinto Colliget Auerrois, capite de punicis granis, Galenum ita celebrat, ut experientia præcellentem prædicet ac ueridicum in primis, ut cui comparari non possit alius, ni forsan is inquit, qui clamat quidem: sed quid clamet, nō percipit satis, Auicennā (opinor) conuellens. Qui se tamen Galeni fatetur interpretem, ac summum quandoq; uocat artis medicę. Illud certe in tam nobili censura minus prætereundum, quod septimo Therapeutices legimus: Veritatis ac scientiæ studio attentiore gloriam eatenus ab tanto contemptam uiro, ut ne libris quidem à se dissertissime ac scientissimè concinnatis nomen ascribi suum pateretur. Sed in re mira ipsius uerba subscribam, ἐπεθύμησα δὲ ἀληθείας καὶ ἀπλότητος, οὐδὲν εἶναι νομίσας οὔτε κάλλιον ἀνθρώποις, οὔτε θειότερον ἔπαινον. διὰ ταῦτ' οὐδὲ ἐπιγράψαι ποτὲ τὸ ἐμὸν ὄνομα τῷ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένῳ βιβλίῳ οὐδενί.

De sanitatis ratione adnotantur plusecula ex medicorū scholis. Quæ censeantur corruptionis causæ. Sanitatis distinctio. Cap. XIII

QVod uero ad corporum ualetudinem pertinet prosperiorem, illud obseruandū magnopere censeo, quod nobilis auctor literis prodidit: certa esse experimenta totius corporis ualetudinis, uarietate uictus inobseruata. Hippocrates utiq; tradit, non prandentiū exta celerius senescere. Verum id remedijs cecinit non epulis. Ne quis omnino putet medicū principem ad crapulam nos hortari, atq; helluationem. Quippe multò utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se præfecturam seruo dederat, ultimoq; probro maius, in cibis triumphalibus sedenti dicebatur, uel in capitolio epulanti, pudenda re, seruo suo facilius parere quàm sibi. Ex medicorum autem scholis illa sunt, Contemperantiam calidi & frigidi, sicci & humidi, naturalem esse sanitatem consimilium membrorum. Custodia uero compositionis & numeri, magnitudinis & plasmationis naturalis sanitas est instrumētorum. Corruptiones autem in nobis uel esse necessarias & innatas, ac ex nobis ipsis profluere, ueluti radicem & initium habentes, primordia generationis nostræ

stræ, sanguinem scilicet ac semen. Vel esse non necessarias. Naturales quidem aridita-
te proueniūt & euacuatione, quæ causæ interiores sunt. Illæ uerò exteriores ex ijs quæ
corpori aduenium, quarum una inseparabilis est, semperq; assistens, ut continens nos
aer. Corruptio non necessaria per tempora quædam inordinatè copulata corporibus
lædentiaq; oritur, calefaciendo frigefactandoq; immoderatè, aut etiam arefaciēdo hu-
mectandoq;, aut frangendo, conuellendo, perforando, articulos transmutando. Certe
ueluti serie perpetua amplius, ampliusq; arescimus, donec decursus ad statū fiat, nec
augeamur ulterius, ossibus ob duritiem ab ampliori prohibitis incremento. Mox uero
præter quàm opus fuerat, omnibus arescentibus organis, actiones deterius longè per-
ficiuntur, reddimur & tenuiores, demumq; nimium siccitate inualescente, consenescimus, corrugaturq; corpus, membra titubant inualida. Genuini quidem caloris ui, perpetim multam substantiæ portionem effluere scimus. Esse nanq; naturales corruptiones duas, ut significauimus, quas genitum corpus nullum queat euadere: alteram esse, quia assiduè arescimus: alteram uerò hanc, quæ ex effluxu prouenit à calore intimo. Proinde ne consestim sequatur interitus, necesse est, quantum fieri potest, ut substantiam aliam effluenti simílem substituamus. Ideoq; cibis reficimur, & potu: ad eum modum quicquid sicci humectiq; euanuit instaurantes, ut pristinum integretur temperamentum. Nam respiratione pulsuq; aereæ igneæq; substantiæ moderamentum custodimus. Propterea præceptore nullo, natura tantum (ut sic dixerim) prælucente, comedimus, bibimus, respiramus. Quòd si modo aliquo perfici posset, ut eiusmodi quippiā induceremus, quod nullatenus effluentibus dissimile foret, persanū hoc & optimum foret. Sed quia id impossibile, quoniam quod ab unoquoq; membrorum effluit, eiusmodi natura est, quale membrum ipsum à quo defluit: at eorum quibus uescimur, nil omnino est tale: inde fit, ut necessariò percoquantur à natura, transmutentur, præparentur, similiaq; corpori efficiantur quod alitur. Quod uerò non digeritur, corpori non accedit. Hæc uerò retrimenta sunt, & ciborum superfluitates. Sanitas firma constansq; ἕξις nuncupatur, fallax & incerta, ἀβέβαιον. Amplius eadem tradit schola, duo esse quæ medicina nuncupata diætetice ad sanitatem intendat: alterum est, inanium repletio: alterum uerò, redundantium exinanitio, ne ad hūc usum organa præstituta obfarciantur atq; obcæcentur, néue flaccescant, ut corpus custodiatur purum, nullaq; redundatia infestum. Ex ijs porrò duobus tertium quiddam uidetur cōsequi, ne celerius obrepat senilis molestia. Etenim si quæ euacuantur, restituamus, nec substiterint intus noxiæ superfluitates: & sani erimus, & quod eximium est, diu iuuenes. Cæterum, quia diu de sanitate uerba facimus, nec utiq; illud, ueluti per incuriam omiserimus. Sanitatem non uno dici modo ab eruditis. nanq; altera est, quæ optima dicitur, perfecta, summa etiam Septembribus horis, ut inquit Horatius. Altera uerò est, quæ ab hac deficit, incerta, nō perfecta, quæq; latitudinem habet multā. Duplex quoq; traditur hæc: nam aut est eucratos, & sine querela, in qua non amplius quàm oportet, corpora calida sint uel frigida, sicca uel humecta, ut habitudo carnosorum, quæ in meditullio est tenuis, & modum excedentis. Altera est dyscratos, & cum querela, in qua maximum est ab optima discrimen, quod perspicuum tamen non est ob paruitatem. At simplex illa sanitas & perfecta, quæ eucrasiam habet certissimam, uel nunquam comperta in animalis corpore est, uel si unquam fuit, nec minimo quidem permansit, quin uel initu oculi demutata statim est, nec eodem se habuit modo. Sanitatem uerò finiunt dispositionem secundum naturā, quæ actionem adminiculata coadiuuet. Sicuti ægritudinem dicunt dispositionem præter naturam, quæ actionem oblædat præpediatq;.

Morbis ex quibus causis appellationes sint inditæ. Herpes esthiomenos, id est morbus sancti Antonij, aut sancti Martialis. Item morbus, Noli me tangere. Tenasmon. Cancer. Lupus. Hypospharca. Morphæa. Satyriasis. Satyrismus. Satyrium. Prosedanum. Cenchrias. Phagedæna. Gangræna. Melancholia. Choleræ. Caput XIIII

MOrbis uerò induntur nomina quandoq; ab affecto membro: ut pleuritis, à latere: peripneumonia, à pulmone: ſic iſchiadicus dicitur, ſic nephritis à renibus, ſic arthetica (uel ut apud Galenum ἀρθῖτις) cephalea, ophthalmia, dyſenteria. Alijs uerò ab accidentibus quæ conſequũtur, ut affectionem, quæ egeſtionem qua conſuetũ eſt, fieri non permittit, tenaſmon ab inteſtinorum tormento uocitarunt, τενεσμὸν dicunt Græci. Eſt in eo item genere palmus, apepſia, dyſpnœa, apnœa, agrypnia, coma. Recenſeri in ijs herpes item poteſt eſthiomenos, quem inoriri Auicenna ſcribit, ubi arctius cõſtringantur uulnera. A medendi peritis finiri ſolet, membri νέκρωσις, id eſt mortificatio, ac cum putredine & mollificatione diſſipatio. Eam uerò affectionem lingua dicit uernacula morbũ ſancti Antonij, uel etiam ſancti Martialis: à cancro differt, ac lupo, & eo quem faceté nuncupant noſtra tempeſtate Noli me tangere, quia membra diſſicit putredine tantum non cada uerosa cum mollicie. Illi uerò idem utiq; efficiũt, at corroſione ac duritie. Herpes porrò eſthiomenos breuior eſt, acutioráq;. Herpes (inquit Therapeutices ſecundo Galenus) non ſemper ulcus eſt: quòd ſi adſit ulceratio, ueterem ſubinde mutat ſedem, proxima depaſcens, ac ut indicio nomen eſt, ἕλκω ἑρπυντῶ θυείου, id eſt feræ modo ſerpentis, priora linquens obrepit alijs. Fit ex humore bilioſo flauo, ex quo in eryſipelatum genere eſt: differt tamen ſucci tenuitate. Additur herpetis genus cenchrias pictum, quoniam puſtulæ ſuccreſcant milij ſimilitudine, quod cenchrum uocant. Cognatam ijs affectionem phagedænas dicunt, inter quas chironia ſunt & telephia. Auctor idem Galenus libro ad Glauconem ſecundo: Si flaua bilis naturæ ſuæ proprietate ſeruata, cum ſanguine per totum ſeſe profuderit, affectionẽ inoriri, quam icterum uocamus. Quòd ſi in partem aliquam decubuerit ſola, herpes nuncupatur. Si uerò craſſior fuerit, cutem arrodit uniuerſam ad carnem uſq; ſubiectam: huncq; herpeta eſthiomenon appellauit Hippocrates: ſi autem tenuior, ſuperficiem modò ueluti amburit, tuncq; herpes tãtum dicitur. Spaſmũ uerò, cõuulſionem ab inſtrumentis dicunt uoluntarij motus, ad ſuum initium ui reuerſis. Plures autem morbi ab utroq; appellationem traxerunt, ut cephalgia, otalgia, cœlophthalmia, cardialgia, odontalgia, hyſteralgia: à cauſis quoque ſæpius nomina inueniuntur impoſita, ut quæ ab omnibus dicitur melancholia, ab Gnidijs autem medicis χολέρα. Nam & hypoſarcam, quæ hydropiſeos ſpecies eſt, album phlegma uocauere. Nonnullæ item ægritudines ex ſimilitudine quadam nomen habent, ut elephas, ſiue elephantiaſis, & leuce, & cancer, ac narium morbus polypus: & morphææ, ab arbore nucis inditũ uidetur nomen, quòd frondibus eius perſimilis eſſe uideatur. Quaſdam item uerrucæ ſpecies myrmecias uocarunt: ſimili modo alopeciã. Cancri (inquit ſecundo ad Glauconem Galenus) in omnibus quidem partibus corporis fieri conſueuerũt: ſed in mamillis præſertim mulierum, quæ à natura purgationem non habent. Generantur uerò tumores hi ex atræ bilis ſuperfluitate: quæ dum ſanguis in hepate fit, fecis uinariæ proportione concipitur. Ab ſplene uerò expurgatur, qui inde alimentum cõſequitur, ſicuti ab Galeno proditum eodem eſt in cõmentatione De naturalibus potentijs. In mamillis porrò tumorem ſæpe conſpeximus, forma & figura cancro animali conſimilem. Nam ut in eo pedes ex utraq; ſunt corporis parte, ita in morbo diſtenduntur uenæ, quæ cancri prorſum ſimilitudinem effingunt. Hunc (inquit) per initia ſæpe ſanauimus, ubi uerò in molem ſatis inſignem protollitur, nemo ſine manus opere potuit curare, ſed & tunc inſigne ingruit periculum profluuij ſanguinis. At ueretri inflationem nomine cuiuſdam dæmonis ſponſarum depicti nuncupauerũt, id eſt ſatyriaſin, ut interpretantur nonnulli. Satyriſmum & priapiſmũ enuntiat Galenus. At Plinius in totum inquit, Græci ubi concitationem in Venerem uolunt ſignificare, ſatyrion appellant: in coitu uerò ex labore pigritiã, profedamum. Pauca uerò ſunt morborum nomina eſſentiam modò mali exprimentia, ut phlegmones, qui ſunt abſceſſus calidi, ſiue (ut Græci dicunt) apoſtemata, & gangræna: ſic enim uocatur τὸν μελῶν τὸ νεκρούμενον σὰρξ ἕλκει, id eſt morticina membrorum caro cum ulcere, uel etiam ſine ulcere, μετὰ φλεγμονῆς καὶ ἐρυθήματος λευκαινόμενον, id eſt cum inflammatione ac rubedine exalbeſcens. De gangræna ſecundo ad Glauconẽ ſic comperi: Gangrænas, inquit, nomino

nomino eas, quæ ex inflammationis magnitudine fiunt mortificationes: ſed ita, ut non integræ ſint omnino. Nam ubi prorſum eſt affectum membrum ac emortuum, ut per cuſſum uel ſectum uel aduſtum non ſentiat, recidere ſtatim, conuenit. Verum, ita affecta nigreſcunt. Quod autem medio conſtitutum modo eſt, ut tendat in mortem, gangræna eſt, ac nominatur. Scirrhi item eodem modo dicuntur, id eſt duritiæ. Item empyema, id eſt ἐμπύημα, catagma, ſpaſma, rhegma, colouoma, dothien, ionthos, phyma. Quibuſdam impoſita nomina ab artifice, à quo curata primum, ut chironio. Alijs uerò ab ijs, qui primum laborarunt, ut eſt telephium. Sed nos iam ab hiſce medicorum diuerticulis in uiam demũ reuertamur, & inſtituti reliqua exſequi pergamus, ne graculus fiat aliena laſciuiens plumula.

Quod commerciũ balneo & canis prouerbiũ quem uſum habeat. Cap. XV

QVod commerciũ balneo & canis adagio eſt elegans, in Græcis literis frequens, à Luciano uſurpatus eo ſermone qui eſt Ad ineruditũ multos emptitantem libros, dicit de ijs quę diſſociata natura ſunt, nec ſimilitudinẽ recipiunt aliquam, uel uſum, ueluti ſi nauigandi imperitus, aut equitationis omnino expers, caperet is quidem affabre conſtructam nauem, & ad ſecuritatem omnibus ſultam inſtrumentis: hic uerò equum compararet Medum, uel Centauridem, aut Coppophoron, ridiculum (opinor) uterq; ſe præſtaret, quod per imperitiam haud commodè uteretur rebus. Non ſecus ac diues ille Aſianus, cui quum pedes forent abſciſſi, qui frigoris nimietate computruiſſent per niues iter faciẽti, ut ali quo modo calamitatem leniret, ligneos ſibi pedes conficiendos curauit, quibus ſubligatis interim etiam ſeruis innixus incederet. Sed ridicularius in eo præcipuè fuit, quod ſumma cura ſcienter politéq; confectas ſoleas comparabat ſubinde, quibus ligneos illos pedes præfulciret. Veluti uiſenda planè res eſſet, lignum crepidis inductum. Non diſſimile huic & illud Luciani eiuſdem, πίθηκος γὰρ ὁ πίθηκος, κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα, ideſt ſimia quidem ſimia eſt, etiam ſi aurea habeat ſymbola. Et imperitię nubilo adobrutus librum quidem perpetim uerſare manibus poteſt, ſed eorum tamen quæ lectitantur, nihil prorſum queat percipere, ἀλλ' ὀνος λύρας ἀκούει μὲν ψόφου τοῦ ὅτου, ideſt ſed aſellus aures motans audit lyram, eſtq; ſemper τῶν ἰχθύων ἀφωνότερος, magis mutus & fandi magis inops, quàm piſces. Vt uerò à balneis non reſiliamus longius, prouerbij (ut opinor) ratio aperta ſatis eſt, quando humanæ infirmitati, bonumq;, ſi non & delicijs, balnea modò deſeruiunt, ad ea nil aſpirat bruta natura. Fuerit argumento etiam, quod ſunt auctore Ariſtotele, τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερά, ideſt balneæ calidæ ſacræ: quas tamen ſic dici ipſe putat, quia ſulfure atq; fulmine rebus ingenuè ſacris proueniant: ſacris inquam quoniam quæ miranda ſunt & occulta, ſicuti quibuſdam placet, ſacra uidentur, ut miras balnearum taceamus facultates.

Calentium aquarum rationes aliquot. Cur earundem ui lapides item progignantur. Poros quàm multa ſignificet apud eruditos. Caput XVI

IT quia in balneas incidimus, cur aquarum aliquæ caleant, quædam etiam ferueant, intãtum ut non poſſint eſſe uſui, niſi aut in aperto euanuere, aut mixtura frigidæ intepuere, cauſæ aliquot redduntur. Empedocles exiſtimat, ſicuti docuit Seneca, ignibus quos multis locis terra opertos tegit, aquam caleſcere, ſi ſubiecti ſunt ſolo, per quod aquis tranſcurſus eſt. Facere quippe dracones ſolemus, & milliaria, & complures formas, in quibus ære tenui fiſtulas ſtruimus per decliue circũdatas, ut ſæpe eundem ignem ambiens aqua, per tantum fluat ſpatij, quãtum efficiendo calori ſatis eſt. Frigida itaq; intrat, exit calida. Idem ſub terra fieri exiſtimat Empedocles. Quidam arbitrantur, & comprobat libri auctor, qui circumfertur De proprietatibus elementorum, per loca ſulfure plena introeuntes aquas calorem beneficio materiæ per quam fluunt, trahere. Quod ipſo odore guſtuq; teſtantur: reddunt enim qualitatem eius qua caluerunt, materiæ. Quod ne quis accidere miretur, uiuæ calci ſi aquam infuderis, nónne feruebit? Hæc porrò efficit ratio, ut aquæ feruidæ magna ex parte falſæ proueniãt, ut Ariſtoteles inquit, quia ſcilicet per terram aluminoſam percolãtur. Exuſtorum autem omniũ cinis falſus eſt, ſulfurq; redolet.

Democritus

Democritus calci assignauit calidorũ fontium rationem, quod nequit fieri, quoniam lapides unde fit calx, non habent excalfaciendi uim, nisi in fornace præusti. Sunt qui uentro causam euentus ascribant parum scienter, quia perpetuò calet aqua, nec tamen perpetuò flat uentus: nõnulli terræ putant raritatem, sole penetrante calorem aquæ ingenerare: quod admitti posset, si solis abscessu frigesceret item aqua. Cæterum, in hac calentium aquarum ratione nonne illud eximium est, ac inuestigandum anxiè: quòd ipse etiã penè puer apud Aponum adnotaui, dum Patauij capesserem ingenij cultum, ab illis subinde lapides gigni? Hoc extra omnem admirationem mihi fuit, scaturiũt ibi feruentissimæ aquæ in supercilio nõ multum arrecto, in subiecto molendinũ est, quod uersat balinei aqua per conuallem decurrens, Volaticũ, ut nunc passim dicit, in quam impetu deuoluitur aqua per arctum, uidimus totam, ueluti quodam artificio, lapidea circumtectam crusta: & quum oculis non satis crederem, duritiem materię experturus cultelli satis ualidi mucronem insigniter retusum animaduerti. Id utpote adolescenti, qui nihil admodum interioris scientiæ attentassem, miraculum est usum. Mox repetita urbe, quum rem scholasticis quibusdam exposuissem in foro, risu exceptus sum ab omnibus ferè, tanq; inusitata nescio quæ, & absurda ac scurrilia promerem. Sed haud ita multo interstitio facto, illuc profecti mecum in rem præsentem ueriſſima senserũt, quæ prius inscitè ludibrio habuerant. Verum ea omnia pòst quum Plinij, tum aliorum doctrina confirmata repperi. Nam & Seneca (ut de Strabone taceam libro tertiodecimo) Naturalium tertio ad hunc modum scribit: Interest utrum loca sulfure an nitro an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptæ cum uitæ periculo bibuntur: unde & apud Ouidium legimus,

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Medicatum utiq; & eius habet naturæ limum, ut corpora agglutinet ac induret, quem admodum Puteolanus puluis, si aquam attigit, saxum est. Sic ecõtrario hæc aqua, si solidum tetigit, hæret & affigitur. Inde est quòd res abiectæ in eundem locum lapideæ subinde extrahuntur. Quod in Italia quibusdam locis euenit, si uirgam, siue frondem demerseris, lapidem polt paucos dies extrahis: circũfunditur enim corpori limus allinituriq; paulatim. Hoc minus uidebitur mirum, si notaueris Albulas, & ferè sulfuratam aquam circa canales suos cymbasq; durari. Sed summus item philosophus Encyclicarum quæstionum libro uicesimoquarto quærit, διὰ τί ἐστὶ τὸ θερμῶν ὑλατων μᾶλλον, ἢ ἐστὶ τὸ ψυχρῶν πήγνυσθαι λίθοι. id est, cur aquis calentibus potius quàm frigidis lapides concrescant atq; coagmententur. Respondetq;, prouenire quòd lapis defectu humoris consistit, caloreq; potius q̃ frigore, humor deficit & lapidescit calore: ut etiam Empedocles ait, πέσε τε πέτρας καὶ οὐλίθους ὑπὸ θερμὰ τῶν ὑλάτων γίνεσθαι. id est, lapides & saxa feruẽtium aquarum opera conficit. In quo tamen aduertẽdum, si defectum humidi omnino, ex totoq; intelligas, minus procedit ratio, quãdo quoquo modo lapis fiat, coagulatione seu cõgelatione, requirit humidum agglutinãs, quo deficiente, non lapis fit, sed harena uel puluis. Si uerò humecti defectum intelligimus redundantis ablationem, tunc ueritas apertius eluceſcet. Certè non solum calor ἀφλιθοῖ, id est elapidat: sed frigus etiam, humorem nimio gelu absumendo, indurat, facitq; lapidem: quòd si nimium frigus ita agit, simpliciter quoq; ita agi posse, certum est. Auctor porrò in Hilarionis uita Hieronymus, littus quod Palæstinæ ac Aegypto prætenditur, per naturã molle, harenis in saxa durescentibus, asperari, paulatimq; cohæreſcentem sibi glaream tactum perdere, quamuis non perdat aspectum. Sed & multa super ijs in libro De metallicis, quisquis eius dici auctor debet. Adnotanda obiter & Auicennæ sententia ex fine Meteororum, ut prætereamus quæ huc spectantia Vitruuius scribit, Ex terra pura lapides non fieri, sed ex permixto, quoniam ex nimia siccitate in ea cõtinuatio non sit. Fiunt uerò ratione duplici, conglutinatione, congelatione: priore quidem quum lutum aliquod uiscosum fuerit, ac pingue, quod arescens in quandam euadit dispositionem, quæ in luti lapidisq; meditullio ferè est, mox sensim lapis concipit uerus. Scribit etiam, uirtute quadam uniuersali uegetabilia & animantia quoq; deformari in lapides posse.

posse. Dignum uerò scitu, humecti addensationem hanc in lapideam naturã dici quandoq; poron, id est πῶρον. unde illud ex Pisside ab grammaticis affertur, ἡ γὰρ ἰκμὰς λίθους πωροῦται, καὶ σβέννυται λιθώδεα τρόπῳ. Hinc & porinos dicitur lapis. Est & affectio quædam poros. Elei, πωρᾶν pro lugere usurpant. Pronuntiatur & de cæco poros, nam & cæcitas nuncupatur πώρωσις. Est item in ossium fractura poros, Therapeutices sexto apud Galenum, χρὴ γὰρ inquit παχυμερέστερα τροφῆς τῶν ὀστῶν ἵνα γένηται πῶρος, id est ex proprio ossium alimento oportet concrescere quippiam, unde fiat porus. Idem mox paulo ex chymo alimenti uiscido & bono, concinnari porum scribit: quæ res item πώρωσις appellatur. Et in hoc usu apud eundem, πωροῦσθαι uerbum.

Balneorum distinctio & usus. Problemata duo ad id spectantia. Balnei etymon quod sit. Item eiusdem rei delicię. Thermarum cognomenta ab heroibus ducta. Thermæ in Vrbe primæ, Cap. XVII

BAlneorum uerò, sicuti obseruatũ ex Archigene est, alia sunt nitrosa, alia salsosa, alia aluminosa, alia bituminosa, alia sulfurosa, alia ferrosa, alia calcosa, quædam ex his sunt composita. Et horum quidem omnium potestas est arefaciendi. Quædam non arefaciunt modò, uerum etiã obstruunt, sicut aluminosa: partim etiam salsosa, & æris qualitatem adepta. Et hæc quidem lauacrorum sponte prouenientium ratio est. Sed nec ignorandum ex Galeni doctrina, eorundem quædam esse dulcia, quædã qualitatis expertia, quædã suam quandam obtinere qualitatem. At eorum quæ alteram quandam habent qualitatem, quædam ex institutione nostra uim habent, quædam sua sponte uim obtinent. Balnei usus (inquit Celsus) duplex est: nam modò discussis febribus, initium cibi plenioris, uinicq; firmioris ualetudini facit: modò febrem ipsam tollit, ferecq; adhibet, ubi summam cutem relaxari, euocaricq; corruptum humorem cõuenit, & habitum corporis expedit mutari. Antiqui timidius eo utebantur, Asclepiades audacius. Cæterum, hæc quæ medicinæ rationibus continentur, missa faciamus, quoniã nostro instituto parum fortasse congrua uidebuntur. Illud quæramus potius, quid nam sit quòd experimenta perdocent uerũ: ante balnei ingressum calidum mingimus, at in balneo diutiusculè commorati, frigidum, Illa uerò afferri ratio potest, id tanquam ad alterius comparationẽ planè fieri: nam urina tepidi profectò temperamenti est, quæ tum primum à nobis facta, mediocriter etiam calida est foris. Igitur quandoquidem frigidum est corpus nostrum, ipsum lotium utpote corpori comparatum, calidum est: in lauacro autem quãdoquidem corpus plus lotio incaluit, frigidum uidetur lotium, utcunq; calidum sit. Dignum & illud obseruatione est: quòd neutiquam sitientes, lauacrũ subeuntes sitimus. Et contrà, si sitiamus, pacaſ sitis. Nempe ex ariditate sitis oritur. Si ergo non sitientes lauacrũ subeamus, corpus facultate uitali per cutis meatus humorem allicit, & quasi ad se conuellit, atque ita contingit funditus humectari, unde præcipuè exoritur sitis. Qui uerò sitientes lauacrum subeunt, humorem corporis efferunt, diductis corporis meatibus, sudoreq; excutiunt, nec receptum humor habet. Balneum, ex Græcis quidam interpretantur dici παρὰ τὸ ἀφλαδᾶν τὰς ἀνίας, à tristitiæ uidelicet lassitudinumq; repulsu. quando & id uidetur Homerus innuere, quum ait,

λοῦσε δ' ἐκ τελφούσης μεγάλου,
ὄφρά μοι ἐκμάξωσι ῥυμοφθόρον εἶλας ἱδρώ.

Corroborauit in libris Confessionum Aurelius Augustinus libro nono. Sed rationibus peruincere grammatici conantur: quoniam si id uerum esset etymon, scribendum fuerat per ι, sed modo per ει scribitur, quod sciunt omnes, hoc est βαλανεῖον: propterea, inquiunt, astruendum est fieri ἀπὸ τῶν βαλάνων, quoniã balanos succendere, moris fuit ueteribus, παρὰ τὸ τὰς βαλάνους αὔειν. Nam Epaphroditus αὔειν exurere interpretatur, ἵνα μὴ πόθεν ἄλλοθεν αὔοι. Sudas scribit, ueteres glandibus uesci solitos, cortices uerò igni alimenta præbuisse. Et est (inquit) balneum, uia instrumentumq; ad delicias: quando ut Plinius etiam scribit, parietes balnearũ unguentis spargi nonnulli iussere, atq; Caium principem ita solitum lauari. Et ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Nam Tranquillus de principe eodem scriptum reliquit

reliquit: Nepotinis sumptibus omniũ prodigorum ingenia superauit, cõmentus nouum balnearum usum, portentosissima genera ciborum atq; cœnarum, ut calidis frigidisq; unguentis lauaretur. Lectum in ueteribus memorijs, thermarum nomenclaturam auctoritatis gratia & existimationis ab heroum illustrissimo quoq; solitam peti: hinc Aagamemnonias legimus thermas, hinc & Achilleas apud Cassiodorum. Sed illud grauius: Antonium Caracallam thermas suo insignes nomine sustruxisse: quarum cellam solearem, id est in qua forent balneo destinata solia, negant architectonicę consulti, ulla posse exprimi imitatione. Nam ex ære uel cupro cãcelli fuere superpositi, quibus concameratio concredebatur tota. Scribit Lampridius, Alexandrum Cæsarem luminibus thermarum addidisse oleum, quum prius non ante auroram paterent, & solis occasu clauderentur. Scribit Dion, Mecœnatem omnium primum in Vrbe calentium aquarum natatoria struxisse. Iureconsultus Vlpianus, Impensarum alias uideri necessarias scribit, uelut aggeres excitare: utiles alias, ut stercorare: nonnullas etiam uoluptarias, cuius est modi balnea construere.

Balnea ueterum frugi. Senecæ locus emaculatur. Epistomium quid, & papillæ, ac epitoniũ. Collabi, & collopes. Callosus. Collubia, Coluthra. Epistoleus. Epitimium quid Iureconsultis. Cap. XVIII

ANtiquitus in usu erant balneola perangusta, tenebricosa: uti Seneca inquit: neq; enim calida uidebantur, nisi obscura. Eiusmodi fuisse legimus Scipionis Aphricani balneum apud Linternum. In eo ille horror Carthaginis, cui Roma debebat quòd semel tantũ foret capta, abluebat corpus laboribus fessum rusticis, quoniam se exercebat opere, terramq; ut mos fuit priscis, ipse subigebat. Mox uerò quis ita lauari sustinuisset? Pauperes sibi uidebantur, ac sordidi, nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulsissent, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis fuissent distincta, nisi illis undique operosa, & in picturæ modum uariata circumlitio fuisset prætexta, nisi uitro absconderetur camera, nisi thasius lapis, quondam rarum in aliquo spectaculum templo, piscinas circumdedisset, in quas multa sudatione exanimata corpora demittebant: &, ut inquit idem Seneca, nisi aquam argentea epistomia fudissent. Qua in parte obiter eiusdem codex emaculãdus est: nam modo impressi codices, epitoma præferunt, aut epitonica. Neutrũ rectè, siquidem uel Latinis auctoritatum tibicinibus peruincimus, epistomia legendum (etenim Græca id planè claret doctrina) nam libro Architectonicæ decimo Vitruuius ita scribit: Singulis autem canalibus singula epistomia sunt inclusa, manubrijs ferreis colloca ta: quæ manubria quũ torquentur, ex area nares patefaciunt in canales. Et infra idem Vitruuius: Motione uerò uectium uehementiore, spiritus frequens cõpressus epistomiorum aperturis influit. Ex ijs auctoris huius uerbis, ut de Varrone taceam, manifestum (arbitror) dici epistomia, qualia nũc passim tonsores habent in uasculis pensilib. capiti abluendo. Sed & instrumenta ea, quibus è uasis subinde uina educimus, cannulas simplex nuncupat uulgus, epistomia rectè dici posse, animaduerto. Vnde & luxata (ut opinor) dictione, obturamentum epistomiorum spinam uocant imperiti. Haud ita ab epistomijs dissentaneum, quod Varro scribit in uillaticis pastionibus, Rosidus (inquit) locus fit, si adduxeris fistulam, & in eam papillas imposueris tenues quæ eructent aquam. Sudas uerò: Collabi (inquit) panes, sunt consimiles citharæ collabis. Alij collabos accipiunt ἄρτῳ πλακοῦντῳ τετραγώνου, ἢ ἄρτου μικροῦ, id est placentæ speciem quadrangulæ, aut minuti panis, παρὰ τὸ ἐκ μυγαλλων κολοβίζεσθαι, quòd sint ex magnis deminuti, & uelut mutilati. Collabi nanq; sunt τὰ τῶν χορδῶν ἐπιτόνια,, id est fidium epitonia. Apud auctores itẽ inuenio, collopas dici prædura in ceruice boum coria, ex quibus moris erat (inquiunt) conficere, quos uocant collabos. Sed dicitur & collops dorsuale corium, quoniam ex eo fiat colla. Vnde facetissimus comicus Aristophanes Aeschyli duritiam monstraturus, inquit,

εἶμαι γὰρ αὐτῷ κόλοπι ἐοικέναι.

id est, puto ipsum collopi persimilem. Id scitè admodum & doctè in adagij usum trahi potest. Collopa in suibus, etiam καλωσύν usu frequentiore opinantur dici. Existimo collabos

collabos in cithara esse clauiculos, quibus remittuntur uel intenduntur fides: & inde ab intentione cœpisse epitonia uocari: indeq; per similitudinẽ in alijs itidem id genus eodem modo appellata. Epitonium pro incremento apud Plutarchum De liberis educandis, cõperisse uideor. Epitimion Græci quandoq; pro obiurgatione capiunt. Vsurpat uerbum id Iureconsultus Modestinus Digestorum uicesimosexto: Si quis (inquit) à parentibus prohibitus fuerit esse tutor, hunc neq; creari oportet, & si creatus non recusauerit, prohiberi eum tutorem esse, manente epitimio, id est mandato patris morda ci iurgatorioq;. Collubia & collubias, sunt qui pro bellarijs interpretentur, & sic legendum coniectent in Plauto in Persa: etiam si coluthra item non improbẽt, quo nomine ficos maturas accipiunt Græci, & testetur Philemon, ut scribit Athenæus. Porrò epistoleus ad epistomium pertinet nihil: est autem eo nomine grammatophorus, uel tabellarius. Sunt qui legatum interpretentur, unde sit illud Plutarchi, Spartanos classi præfecisse Aracũ, Lysandrum autẽ misisse ὡς τὸλεα ὡς λόγῳ, ὡς ἢ ὄγῳ κύριον ἀπάντων.

Balnearum apud ueteres luxuriosus apparatus. Emendãtur Senecæ loca aliquot fœdè uitiata. Res quadrantaria quæ sit. Pilicrepus apud eundẽ Senecã quid. Item alipili, libarij, & botularij, & botulus, ac distillarius. Quid distillatio, coryza, branchus, catarrhus. Artericũ uitium. Loca ædilem me tuentia apud eundem, quæ sint. Balnea cur item dicãtur gymnasia. De balneo cogitare conducendo quid. Gymnasia quid. Cap. XIX

SEd redeo ad balnea, in quibus non statuas modò innumeras & columnas nihil sustinentes uisere erat: sed eò quoq; peruẽtum est deliciarum, ut nihil nisi gemmas calcare uellent: sicuti pergit Seneca, blattariaq; uocabant balnea, si qua non ita aperta essent, ut totius diei solem fenestris amplissimis reciperent, nisi & lauarentur simul & colorarẽtur. Hic obiter restituamus alterum Senecæ eiusdem locum fœdissimè corruptum: Cur (inquit) exornaretur res quadratoria, & in usum, non oblectamentũ reperta? Legendum, res quadrantaria: quoniam qui balneas ingrederentur, quadrãtem balneatori soluerent. Id apertè significat eo uersiculo Iuuenalis,

Cædere syluano porcum, quadrante lauari.

Necnon Horatius Satyra tertia:

Dum tu quadrante lauatum Rex ibis.

Non deerunt forsan, qui artem quadratariam ab Seneca inibi potius significatam putent, quæ Iureconsultis non alia uideatur, quàm marmoria. Sed illepidè omnino, ne dicam insulse: legant studiosi modò Senecæ epistolam, scient, nil inscitius potuisse excogitari, aut Senecæ diuersum magis. Sed quoniã in Senecam semel incidimus, feramus illi collabenti opem pro uirili. Bone deus quàm propudiosæ irrepserunt mendæ in epistolas eas quæ ad Lucilium inscribuntur: sed de locis alijs nunc censura non est, quod ab instituto alienum non est, id modò agamus: epistola est libro octauo, in qua tumultuosa balneorum luxuria notatur: Si uerò pelicrepus (inquit) superuenit, & numerare cœpit pilas, actum est. Quid sibi hic pelicrepus uelit, non uideo: uerum certissima ducor coniectura, ut pilicrepum arbitrer legendum: eumq; intelligam, qui pilas, hoc est sphæras aut glomos pice illitos in ignem balneorum siue uaporarij conijceret, sicubi fortè restingueretur. In hanc sententiam ut pedibus eam, Papinius facit Syluarum primo, in balneo Etrusci,

Quid nunc strata solo referam tabulata, crepantis
Auditura pilas, ubi languidus ignis inerrat
Aedibus, & tenuem uoluunt hypocausta uaporem?

Meminit huiusmodi pilarum, ut opinor, & architectus Vitruuius libro quinto, Suspensuræ caldariorum ita sunt faciendæ, ut primum sesquipedalibus tegulis solum sternatur inclinatum ad hypocaustum, uti pila quum immittatur, nõ possit intus resistere: sed rursus redeat ad præfurnium, ipsa per se ita flamma facilius peruagabitur sub suspensione. Domitius uerò Papinij expositor, ita locum eum enarrat: Quid nũc (inquit) ego narrem tibi tabulata, quæ in sublimi parte ædium sunt, quo desinunt uaporaria, habentia in

tia in uertice pilam concauam, quò peruenit flamma ignis in imo ardentis, sed languida & tenuis: ut domus ita tepeat, non autem æstuet. Hæc sententia an congruat, iudicēt uolentes. Nos quod uaria suggerit lectio pro captu ingenij in lucem promimus: sicut & illud quod obseruatum doctissimis est, inter eos qui corporis curam agunt, recenseri tonsores, balneatores, pilicrepos, alipilos, mediastinos, mangones, aliptas, seu pædotribas, ciniflones, arcularios, propolas, pigmentarios, coronarios, cosmetas, & id genus alios. Ex quibus emendatur locus alius in Epistola eadem: Alipedum, inquit, cogita tenuem & stridulam uocem, quo sit notabilior, subinde exprimentem, nec unquam tacentem, nisi quum alas uellit, & alium pro se clamare cogit. Tu expuncto inutili uerbo, pro alipedum, lege alipilum, id est alarum pilos uellentem, quod auctoris sententiæ mire congruit. Sed & mox Seneca confluentem ad balnea institorum, & cuiuscp̄ utensilis mi turbam enarrans: Iam librarij, inquit, uarias exclamationes, & botularium & distillarium, & omnes popinarū institores, mercem suam quadam & insignita modulatione uendentes. Hic mendum irrepsit in uerbum unum, reliqua perobscura sunt. Nam ubi librarij scribitur modò, legerim libentius libarij, à uendendis libis, de quibus in Fastis Ouidius, ita ut una modo litera pereat extrita. De botulario uerò, ut nostro beneficio pernoscant & hoc studiosi iuuenes, intelligo uerbo illo uenditores confectoresq̄ botulorum, ea erant farcimina, Festo tradente. de quibus & Apicius, quisquis is est, botellum sic facies. ex oui uitellis coctis, nucleis pineis concisis, cepam addes, porrum concisum, thus crudum, miscebis piper minutum, & sic intestinū farcies, adijcies liquamen & uinum, sicq̄ coquas. Erat quidem botulus mensis omnibus gratus, sed in Saturnalibus celebrabatur præcipuè, dum ex eo corona fieret pulti. Propterea libro quinto Valerius Martialis forma tamen deminuta,

Et pultem niueam premens botellus.

Sed & in Distichis idem poeta sic cecinit,

Qui uenit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni septem uenerat ante dies.

Superest apud Senecam uerbum nō admodum uulgò notum, quod est distillarius. Scimus quidem à Latinis ferè distillationes dici, quæ à Græcis coryzæ, branchi, catarrhi uocentur. Quamuis hæc apud illos differant: quum sit coryza, dum pituita tantum nares obsidet, grauedo Latinè dicta, sicut Celsus meminit: catarrhus uerò, qui fluctio dici ualet, quum fauces palatumq̄: at branchos, quū & guttur & arteria corripitur, ob quod & arthericum quandoq̄, ut Paulus scribit, uitium id appellant. Omnia tamen hæc Hippocrates etiam coryzas uocat. Cæterum expositio hæc ad Senecæ sensum parum facit. Proinde sciendum, distillationem quandoq̄ pro liquamine capi, quo utimur ad intinctus, siue (ut Græcè dicam) embāmata. Hinc Seneca scitè admodum & doctè distillarium uocauit, qui id genus cōcinnaret distraheretq̄, quem insignita modulatione merces suas uēdere, scribit: qui mos adhuc passim seruatur in urbibus, Patauij præsertim. Consuetum quoq̄ illud ueteribus fuit, ut uel nobilissimi ædiles eo fungerētur officio, ut loca eiusmodi intrarent, quæ populum receptabāt exigerentq̄ munditias, & utilem ac salubrem temperaturam: non hanc, inquit Seneca, quæ nuper inuenta est similis incendio, adeo quidem ut conuictum in aliquo scelere seruum inuitum lauari oporteat. nihil enim iam uidetur interesse, ardeat balneum, an caleat. Ad hæc arbitror respexisse Martialem, quum Epigrammatum tertio ita scribit,

Centum miselli iam ualete quadrantes,
Anteambulonis congiarium lassi,
Quos diuidebat balneator elixus.

Hinc & aperitur locus Senecæ eiusdē in libro De uita beata, ubi loca recensēt ædilem metuentia. Nam & alibi auctor idem: Decoquere, inquit, corpus atq̄ exinanire sudoribus, inutile simul delicatūq̄ credidimus. Et Galenus libro Sanitatis tuēdæ tertio, Ergo transire tantū ad solium usq̄, non in Laconico immorari debebit, sicuti qui citra exercitationem seipsos elixant. Porrò Græcorum fuit moris, in balneorum ad id exstructis locis multiplici exercitio corpora delassare. Id cuiusmodi censendum sit, ex sciētissimi illius

illius Plutarchi uerbis coniectari poterit, quæ subiecimus ex cōmentario Quæstionū Romanarum: Non aliud quicquam, inquit, Græcis seruitutem ac molliciem attulisse Romani putant, quàm gymnasia & palæstrā, quòd ijs languescant adolescentium animi, ac effœminentur penitus. Quæ si quis effugere studeat, in pulverem prodire, & (ut Græcè dicam) εἰς ὕπαιθρον, hoc est in subdiale spatium, oportet. At qui domi & in umbra, balneis & unctionibus molliter se curant, hæc subire necesse est. Hinc emanasse arbitror, ut balnea etiam gymnasia dicerentur, quod in Iudaico bello monstrat Iosephus, ubi de Herode ita scribit, Nanq̄ apud Tripolin & Damascum & Ptolemaida publicas balneas, quæ gymnasia dicuntur, Bibli autem exedras porticus condidit & fora. Gymnasia tamen Græci, labores dicunt uehemētiores, quibus insitus augescit calor, uti fiat corpus tum robustius tum celerius: cuius est modi sciamachia, id est ad palum exercitatio & cursus. Fuisse porrò & philosophis constituta in balneis loca, in quibus illi disputarent, liquidò Vitruuius edocuit: Constituantur, inquit, in tribus porticibus exedræ spatiosæ, habentes sedes in quibus philosophi, rhetores, reliquiq̄ qui studijs delectantur, sedentes disputare possint. Erat item prouerbium prioribus, in pauperes qui assiduè frigerent tremerentq̄: eos nanq̄ de balneo cogitare & furno conducendo dictitabant: quod Horatius significat,

Nec qui
Frigus collegit, furnos & balnea laudat.

Sed & Iuuenalis:

Quum iam celebres notiq̄ poetæ
Balneolum Gabijs, Romæ conducere furnos
Tentarent.

Significat hæc ipsa item Aristophanes in Pluto.

Vocabula plura ad balneorum usum spectantia: eschara, alipteriū, arybalus, arytæna, cāmus, pyelos, pyanon, mare. Scholastica lex. Oceanus. Schola. Emaculatur Senecæ locus ad Luciliū de psychrolute. Psychrologi qui dicātur: & psychrologia quid. Pyulcus. Asaminthus. Oa lutris. Balneorū nomina per irrisionem medicorum, quæ dicantur. Chytri. Chytrini. Culinæ fusoria. Cap. xx

VErū prius quàm inde reuellamur, mutuemur item aliquid à Iulio Polluce, quo ueluti superpondio lector onustus dimittatur. Scribit ergo libro septimo partem balnei dici eschara, aliam uerò alipteriū, quod Latinè unctuarium ualet dici, & esse nomē utrunq̄ apud Alexin Caunijs, ἐν τῷ βαλανέῳ μή τι τὸ πῦρ ταῖς ἐσχάραις φῶμι κεῖσθαι λελειασμένον τὸ ἀλειπτήριον. quū nec in focis, inquit, esset ignis, & esset alipterium occlusum. Escharan Lycurgus & Ammonius dici autumant, quæ arrecta non sit, & citra omnem altitudinem, sed humi assideat, uel cum cauitate: unde & medicos ulcera concaua escharas uocare. Sunt item escharæ, pudendorū muliebrium labra. Cornelius Celsus Medicinæ quinto, in erysipelarum cura: Post exustionem (inquit) putris ulceris, superponenda sunt quæ crustas à uiuo resoluant, eas ἐσχάρας Græci uocant. Celsi opinionem comprobat primo Simplicis medicinæ Galenus. Pergit inde Pollux idem: Balnei uasa, inquit, sunt aryballus, arytæna. Vtriusq̄ meminit Aristophanes, qui & balnei cammum dicit. Sed & pyelon quoq̄ nominat, quā Eupolis mactram uocarit, ὡς βαλανεῖον εἰσελθὼν, μὴ ζήλοτυπήσῃς γὰρ συμβαίνοντα εἰς τὸν μάκτραν, id est quum balneū fueris ingressus, ne inuideris ingredienti recum mactram. Pyanon uerò tritico constat cocto, etiam si omnium generum fruges passo percoctas pyani appellatione intelligendas putent nonnulli. Videtur pyelos fuisse concauus locus, in quo abluerentur: quamuis & theca rectè dicatur pyelos: sicuti item oceanus dicebatur uastior locus, alueusq̄ maior, ita fortè ab amplitudine uocatus, & à lauantium quoq̄ strepitu, & marino quasi æstu. Lampridius: Oceani (inquit) soliū primus inter principes Alexander appellauit, quum Traianus id non fecisset, sed diebus solia deputasset. Nam & in sanctis literis, uas capacissimum ab Solomone in templo dicatum, est mare nuncupatum. Quòd si quis miratur, sciat eam Romæ fuisse thermarum magnitu

dinem,ut Ammianus doceat libro sextodecimo, lauacra in Vrbe in modum prouinciarum quandoq; extructa. Erat & in balneis schola nomine, sicuti cõmeminit Vitruuius: ea uerò erat labri pars siue aluei,à præstolando dicta,ut occupato ab ijs, qui priores uenissent labro,in schola cæteri circumspectantes rectè stare possent. Quanquam erat & in porticibus schola, Plinio auctore, Alexandrum (inquit) & Philippum cum Minerua, qui sunt in schola in Octauiæ porticibus & Philippi. Fortè uerò quis & appellatione scholæ sodalitatem,& conuentũ aliquem id ætatis iuuenum intelligat. Nam & celebritas dicebatur,ait Macrobius,quum uel sacrificium fiebat, uel epulum dabatur,uel ludi agebantur dijs,uel feriæ obseruabantur. In re militari secundam dici scutariorum scholam,aduertimus:sed & milites quosdam capita scholarum ab castrensi ordine nuncupari. Et Seuerianum scribit Ammianus Marcellinus,sociatum Valenti domesticorum scholæ præfuisse. Scholam porrò & diatribam dici,ex Gellio dilucet opinor. Sed & ab Cimone Athenis primum diatribas substructas, quæ uocarentur eleutheriæ, id est liberales κὰι γλαφυρὰι, Plutarchus scribit. Diatribas,interpres diuersoria nobis reddidit,quàm rectè,dispiciant uolentes. Scholasticam legem quum audis, ocio sorum intellige morem qui stationibus, aut aliubi fabulis nugisq; sæpius horas conterunt bonas. Erat porrò & Romæ regione tertia, schola quæstorum atq; item capulatorum. Conuenit item balneo, inquit Pollux, ψυχολουτρὰν. Id uerbum significat,frigida lauari. Quod positũ inuenimus apud Aristophanem ἐν Δαιταλῆσιν. inquit enim ἐψυχρολουτεῖσθαι, ideſt frigida lauimus. ψυχρολουσίαν legimus apud Paulum Aeginetã libro primo. Quæ nos adiuuant auctoritates,ut Senecæ deprauatum fœdè locum restituamus in integrum:sic enim modò scriptũ inuenias libro Epistolarum septimo ad Lucilium: Memor artificij mei ueteris frigidus cultor mitto me in mare quo modo perfichœolutam decet,gausapatus. Lego psychrolutran,uel psychroluten:significat enim eum qui frigida lauatur. Nam & libro duodecimo irrepsit item menda,Ille tantus psicholutes,qui calendis Ianuarijs Eurípum salutabam, qui anno nouo, quemadmodum legere, scribere,dicere aliquid,sic auspicabar in uirginem desilire, primum ad Tiberim transtuli castra. Scribe ut iam docuimus,psychrolutes. In quo sciendum, ueteres frigida tantum usos,quum calida balnea ualetudinarijs deseruirent. Nam psychrologi homines dicuntur,qui boni proferunt nihil,& sermo eiusmodi uocatur rectè psychrologia. Pyulcus ad institutum præsens pertinet nihil. Est tamen eo nomine medicis accommodum instrumentum uel in sinuum cura, quos uocant κόλπους, ubi diu perseuerat ab corpore subiecto absoluta & reglutinata cutis. Dicitur pyulcos, quia pus educat, meminit Therapeutices quinto Galenus. Sunt alibi in Pollucis eiusdem thesauris uasorum nomina hæc ad eiusdem balnei usum. Asaminthus, mentio cuius est apud Homeron,

ἀλλ' ὦ Φίλε ζδῦ κατάχυτλον ῥίνα ἔχεις.

In Cratini autem heroibus asaminthum intelligũt cibotum, id est arcam,alij poculum. Postremò ne quid effluat per incuriam,pellem qua succingerẽtur mulieres in balneis, uel qui illas abluebãt, uocatam inuenio nunc oam lutrida, nunc uerò oam per se. Nam Theopompus ἐν παισί, ita scriptum reliquit, τῶν δὲ περιζωσάμενοι ὧαν λουτρίδα, ἤτοι δερμάτινον ἄβυρον περιπέτασαν. At Pherecrates ἐν ἱππεῦσι, instrumenta pædotriuices enumerans, ἥδη μὲν ὧαν λουομένῳ περιττωτὸν, id est iam (inquit) oam præcingebãt ei qui lauaretur. Sic uerò dicebatur melota,hoc est pellis ouilla: unde fluxisse nomen,probabile est,hoc est ἀπὸ τῆς μήλου, id est ab oue. Putant alij, oam quoq; significare loma, hoc est marginem indumentorum, περὶ τὸν μίζονα, hoc est circa fimbriam,uel peristomion & peritrachelion. Illud denicq; relatu non indignum, septimo Therapeutices ab Galeno traditum: Quintum logicos risu excipientem medicos,calidum,frigidum, siccum, humectum, non citra sel ὀνόματα Βαλανείων, id est balneatorũ nomina uocare cõsueſse. Apud Herodotum Historia septima, Thermopylarum calentes aquas uocari ab indigenis χύτρους: puto quia chytrini dicuntur Græcis terræ cauitates, per quas immittantur fontes. Nec illud adiecisse fuerit operæ uacantis, balneas,stabula, culinæ fusoria procul apium castris discludi oportere.

Asinus

Asinus Aegyptius,quo sensu uenire in prouerbium possit. Onisicus. Cynocephalus. Plinij locus illustratur de dijs atri coloris. Inibi plura de figuris deorum,& rationibus ex Porphyrio. Quá ue figura CHRISTVM deformarint priores, quem Onochelum,id est ὀνόχηλον dicebant. Semisij, & Sarmentarij,qui intelligantur. Vræus,qui & basiliscus. Cap. XXI

ASinum Aegyptium, uenire in prouerbium perspicimus, pro eo qui derisui sit omnibus,quemq; omnes insectentur,conuellant,lacerent. Eius ratio ex historia est: proditur siquidẽ memoriæ, in Aegypto flaui coloris homines ludibrio esse, plurimũq; uellicari: asinos uero plerunq; in præceps dari, sicut obuenit apud Coptitas. Vtriusq; facti redditur ea fermè ratio, quòd ruffus foret Typhon hostis perpetuus Osiridis, necnon asini quoq; colorem præferret. Sed additur hebetudinis item, ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio frequens. Quæ causa gentibus item illis expressit, ut Persarum regem Ochum nomine, quem miro prosequebantur odio,asinum subinde appellarent. Quare is commotior, ὁ μὺ τοι ὄνθ' οὗτος ἔφη, ὑμῶν κατδυνοχήσεται τὴν βοῦν. asinus,inquit, hic uestro conuescetur boue, protinús que Apin immolauit: sicuti Dinon scriptum reliquit. Hic uero est Ochus is, quem Aegyptij item Machæram uocarunt, ut Plutarchus inquit. Legimus item Busiritas & Lycopolitas, tanto eius animantis odio flagrasse,ut tubis omnino superfederent uti, tanquam sonum ædant asinino planè consimilem, prorsusq; non purum id animal arbitrabantur,sed dæmonicum,ex ea quam exposuimus assimulatione. Immo uero in sacris popana facientes τῷ τε παὺγὶ καὶ τῷ φαωφὶ μιῶσι, id est, mensibus quos illi uocant payni & phaophi, asinum effingũt insignem,uinctum. Lectum tamen in historia est, ab Hyperboreis item Apollini asinum immolari, cui sententiæ astipulatur Callimachus,

τῷ πουσὶ λιπαρὰι φοίβοιο ὀνοσφαγίαι.

id est,pingues Apollinem oblectant asinorũ iugulationes. Sed et de Hyperboreis Pindarus in Pythijs,

παῤ οἷς ποτε πορσὺς ἐλαίζετο λαγέτας
ἅμματ' ἐπ' ἠλιβὰτ ἐλάτας ὄνων ἑκατόμβας.

Obiter illud in transcursu notauero: oniscon Græcis interdũ dici millepedam,seu centipedam, quam ab fabæ similitudine cyamon quoque uocat Galenus: interdum uero asellum piscem. At Hippocrati chirurgicum est instrumentum oniscus,luxatorum curationi accommodum. In Hori lectum monumentis est, Aegyptios hominem indicantes,qui peregrè nunquam sit profectus,onocephalum expingere,quia nec historias audiat,nec quæ ἀπὸ ξένης fiant,persentiscat. Asinaria uero festum erat Syracusis,ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Athenienſiũ imperatores Nicias & Demosthenes capti. Agebatur Carnio mense, quem Metagitniona uocent Athenienses, & Maium intelligũt eruditi. Quoniam uero de Typhonis colore meminimus, scribit Plutarchus, Aegyptiorum historiam tradere, flaui corporis fuisse Typhona,Martem albi, subnigri Osirim. Ex ijs inuolucrum Plinij exsoluitur ex libro secundo, ubi deorum irrisa multitudine, alios ex eis creditos scribit, iuuenes atque pueros, Bacchum uidelicet Apollinemq; & Cupidinem significãs,alios uero atri coloris, innuens planè quod præstruximus. Conferunt item ad Plinianum sensum,quæ Porphyrius scribit,Quum deus (inquit) lux sit,& ignem æthereum habitet,nulloq; sensu capi possit,lucida quidẽ materia aut cystallo parióue lapide ad comprehendendum lumen ipsius exhortantur. Auro autem ignis,illaq; immaculata natura intelligitur. Multi uero nigris lapidibus inuisi bile illius substantiæ significarunt. Hominis autem formam dijs attribuerũt, quoniam deus ratio est. Pulchros fingunt, propter eminentissimam & indeficientem illam pulchritudinem. Diuersis præterea figuris & ætatibus, & alios sedentes,alios stantes,mares alios,alios fœminas,& aut uirgines,aut matrimonio coniunctos. Diuerso quoque amictu simulacra constituunt, ut diuersitas deorum nõ lateat. Alibi quoq; Porphyrius idem, quæ dijs attribuantur, omnia sensu allegorico enarranda commonens,ita subdit, Vniuersus mundus Iupiter est, animal ex animalibus, deus ex dijs constitutus. Iupiter

autem est, inquantū intellectus est, à quo uniuersa producuntur, & qui cuncta creat intelligendo. Iouem esse credendum est uirtutem prouidētem atq; uiuificam, quam pila & rotundis figuris significabant. Hominis uero simulacrum ei constituunt, quoniam mens est quæ cuncta seminali ratione producit: sedere autem fingitur, ut stabilis uirtus atq; incommutabilis exprimatur. Nuda apertaq; habet superiora, quoniam cōspicuus intelligentijs et superioribus est, inferiora uero teguntur, quia occultatur inferioribus creaturis. Sceptrum læua tenet, quia in his corporis partibus spiritalissimū uitæ domicilium inuenitur: creator enim intellectus, rex, spiritusq; uiuificans mundi est. Dextra uero aut aquilam protendit, aut uictoriā: alterum, quia cæterorum deorum dominus, sicuti aliarum auium aquila est: alterum, quia omnia illi subiecta sunt. Sciendum uero hac parte, quod huic loco congruit præcipuè, Christianæ ueritatis hostes, dum animæ illudunt suæ, ineuntq; cum Antitheo societatem intimam, infando etiam picturæ genere ausos Dei summi summatem filium deformare, ac uelut in pergula prætereuntibus ostentare asininis auribus, pede altero inungulatum, ac togata specie, cum libro in manibus, addito etiamnum scelestiore titulo, ceu Christianorū is foret deus, Onochelus, id est ὀνόχηλος nomine. Illud uero auctarium fuerit, insectatione eadem ab importunis hominibus CHRISTI cultores Semissios nuncupatos, & Sarmētarios, de leti genere, quòd ad assis dimidij stipites destinati, superiectis accumulatisq; sarmentitijs fascibus, concremari cōsuessent. Semisses uero dici homunciones, palàm est uel imperitioribus. Ad deos & illud pertinet, Vræum Aegyptijs dici, quem basiliscum nuncupent Græci: esse uero inter omnia serpentium genera (ut scribit Horus) immortalem, qui & citra morsum afflatu solo perniciem inferat: quia uero uideatur ζωῆς ἀνεμπόδιστον καὶ ἀθανάτου, ex auro conformatum capitibus deorum appingunt. Quin & argumento eodem indicare æuum arbitrātur: sicuti mundum signat caudam præmordens serpens, squammis suppunctus uarijs, quibus syderum præmonstretur fulgor.

Prouerbium quod est, Mātis te uidit, quem habeat sensum. Mantis quid.

Caput XXII

MAntis te uidit, esse in eos adagio uidē, quibus fascinator oculus mali obiecit quippiam. Proditur memoriæ in Græcorum cōmentariolis quibusdam: esse mantin locustæ genus, quæ in stipulis enascatur, uirens colore, corpore prælongo, pedibus item prioribus prælongis, quos & agitat assiduè. Ex qua ratione sunt qui putent præmacram ac prætenuem significari puellam à Theocrito, illis uersiculis qui legutur apud eum Idyllio κ,

εὗρε θεὸς τ' ἀλιβόαν, ἔχεις πάλαι, ὃν ἐπιθύμεις,
μάντις δι ταὺνύκτα χροΐζεται ἀ λαλαμᾶτα.

Aristarchus in commentario Lycurgi, locustam hāc scribit, si quod inspexerit animal, protinus illi quippiam producere mali: unde, inquit, μάντις dicitur ὑπὸ βλάβης καὶ χαλεποῦ ὁράσεως, hoc est mantis uocatur, quę noxij molestiq; aspectus est. Vel dicitur mantis, quia locustis aduentantibus, præsagium fit ingruentis penuriæ.

Autumnalis appetentia, in prouerbiū usq; producta, quam habeat rationem. Cur autumno scaturiāt ægritudines. Apositi qui. Autumni inæqualitas unde sit. Cap. XXIII

AVtumnalis appetentia, doctè per prouerbiū usurpatur pro recta aptaq; uoracitati. Eius rei nō una uidetur ratio. Sunt enim qui ad oporas, hoc est fructus (de quibus nos alibi latius) huius euentus causam reijciant: neq; id item simpliciter: sunt enim qui fructuum esitatione multiplici, subduci aluum insigniter arbitrentur, proindeq; retrimentitia, & inutili mole exinanitum corpus νεαρὰς ὀρέξεις παρασκευάζειν, id est nouas ualidasq; appetentias parare. Alij uero fructuū plurimis ineſſe credunt δύσμορόν τι καὶ λιγκτόν, lapidum quiddam mordáxque, quo lacessatur stomachi uoracitas amplius, & obsonijs ullis aut bellarijs. Quando & ijs ægrotis, qui uocantur apositi, hoc est sine cibo, aliquid oblatum eiusmodi orexin facit. Cæterum, ratio illa quam mox promam, physico sit fortè congruentior. Equidē in se id unusquisq; experitur & sentit, sed & multa perdocent, genuinum familiaremq;

familiaremq; calorem æstatis tempore lassescere, dissipariq; meatuū laxitate: in gruente uero autumno, aereq; iam frigescente atq; causa eadem cōstipatiore iam corpore, in ualescit calor idem congregatus ad interanea, occlususq;. Quo fit ut amplius cibo studeamus, quando etiam cōficimus ualidius. Addunt aliqui, ne ullatenus in hoc quæstionum inuolucro sint asymboli harum studiosi lectionū, æstate nos quidem effici ratione æstuum ἀνηλικωτέρους, hoc est siticulosiores: proindeq; humectatione uti uberiore. Demutata uero ardoris exustione, uicissim contraria naturam affectare, animaduertimus: propterea πολυπλικωτέρους ποιεῖ, id est cibi appetentiores facit, & aridū alimentum corporis ingerit temperamēto. Nec tamen astruat quispiam cibaria prorsum huius esse effectus expertia, quando ex nouis recentioribusq; concinnata frugibus, reliquis longè præstare fructibus, sit exploratissimum, & proinde uescentes allectare amplius. Ex ijs uero omnibus iam (opinor) propositi prouerbij quæstioni multum lucis perspicuè affusum est. Quorum singula si satis fecerint minus, at iunctim simul que omnia legentium implere desideria poterūt. Autumno porrò inæqualitas maximè propria est, quo niam actore Auicenna, dies sunt æstiui quodammodo, noctes hyemales. Quæ utique post alias ratio efficere creditur, autumno in primis ut scaturiāt ægritudinum agmina. Sed cur nam autumnalis nox uerna frigidior est? quū secus omnino esse debuerit: nam siccior tunc ac subtilior uidetur aer, & ideo igneæ propior naturæ. Dicendum autem, uehementer rarum aerem non facilius modò calorem admittere, sed & frigus, quando & aqua ignibus attenuata factaq; solutior concrescit celerius multo, quippe meatibus longè amplioribus, penetrare uehementius frigiditas potest.

Prouerbium, Amicus ut oleum plantis, quo enuntietur sensu. Quæ inocu
lationem aut insitionem minus admittāt. Oleo perunctas arbores interi
re. Præpingues cur generationi minus apti. Quinti apophthegmata duo.
Anaxagoræ dictum parœomides. Oleum spicæ. Vnguentum nardinum
ac petalium. Oleatum. Calcinatum. Cretare. Impastare. Cap. XXIIII

QVeum esse plantis infestissimum, prodi à rerum naturæ peritis, sciunt, qui Græca pertractāt: quiq; non ex pronao tātum (quod dicitur) Musas con salutarunt, uerum & in ipsa musei cella incubarunt: propterea q; asseritur, plantas ἐλαιώδεις, hoc est oleosæ naturæ inoculationes, quas φυσφθαλμους Græci uocant, neque id genus permixtiones alias ullo modo admittere. Neq; enim conum aut cupressum uel pinum, & omnino piceas peregrini quippiā, uel pati uel alere. Cui rei argumento est, si plantam quamlibet oleo inunxeris, demoritur protinus, sicuti & apes. Commemoratas uero arbores præpingues esse ac oleosas, indicio esse potest, quæ subinde desudatur pix, resinaq;. Faces quoque indidem oleosum refundunt humorē, splendescitq; in ijs pinguedo: διὸ καὶ πῶς τὰ ἄλλα γένη ἀνυσμικῶς ἔχει, καθαπερ αὐτὸ τὸ ἔλαιον, id est proindeq; alijs promiscerī nequeūt, sicut nec oleū ipsum. Inde ergo concinnatur adagio, in eum qui inimicus infestusq; omnibus est, ac dissocia bili morum ferítate truculentiaq; communionem nō patitur. Quæ res si foret in quàm plurimis, tolleretur planè humana societas, perirentq; omnia, ad quę nati uidemur. Sed quod ad insitionum rationem pertinet, sunt qui in eo plantarum genere etiam in corticem prætenuem causam refundant, cuius imbecillitas cum ariditate sedem insitis præbere nesciat, neque (ut Græci dicunt) ἐμβίωσιν, hoc est, ut pluribus interpreter unum illorum uerbum, intra se uitæ facultatem. Afferri potest & ratio illa: nam quod alterius naturæ suscipit rem, debet esse δύτρεπτον, hoc est eiusmodi, ut mutationi non obluctetur, sed superatum facile transeat in similitudinem, & quod in ipso alimenti est, in ascititium transmittat. Etenim terram exsoluimus emollimusq;, ut concisa comminutáque transeat facilius, & insita comprehendat. Tenuis uero & dura, transitum nescit. Quod in plantis ijs usu uenire compertum est, quarum leuissima ligna temperamenti, mixtionisq; sunt expertia. Quæ uero peregrina admittunt, feracia esse conuenit, & fœmineam quodammodo subire uicem. Cupressum uero & piceam & id genus alia, fructus cernimus ædere ingeneroſos: sicuti etiam præpingues hominum, corpulentiores q; plurimum sunt ἄτεκνοι, hoc est filijs progignēdis inhabiles ineptiq;. Alimentum enim

enim uniuersum in corpus abit, nec seminaria subsistit ulla superfluitas. Id ipsum ferè ar
boribus hisce obuenire, non latuit naturalium studiosos. Ipsæ nanq; ὑυσμαεσθοι τοις με-
γιθεσι καὶ αὐξάνονται, id est corpore sunt (ut sic dicam) bene habito, augescuntq; egre-
gie. Cæterum fructus uel non ferunt, aut minutum, & serò prorsus percoctum produ-
cunt. Quam ob rem mirandum minimè arbitrãtur, si aliena minus patiuntur, in quibus
propria domesticaq; exsucca cernuntur, aut nulla. Verum quia ab oleo caput hoc exor
si sumus, & mox de eodem præflorabũtur aliqua, interim apophthegma Quinti, etiam
si scurrile, inseremus, qui percunctanti gymnastæ, quam unctio uim haberet: respõdit?
Vestis summouendæ. Compar Quinti & apophthegma, quod de urinis est inuulgatũ,
Ad pictoris utiq; functionem spectare, illas percalluisse. Verum (inquit Galenus) scur
rarum hæc fuerint ridicularia, medicæ scientiæ haud quaquam. Subnotemus ex Græ-
corum fidelia parœmiodes illud item de Anaxagoræ productum inopia, Ad eum nan
que ἐκκαρτερῶντα, id est fame destinantem mori, quum uenisset Pericles, ab instituto
reuocaturus, insusurrauit is ὦ περίκλεις καὶ οἱ τὸ λύχνο χρείαν ἔχοντες ἔλαιον ὠνοῦνται. ὁ Pe
ricles (inquit) lucerna qui indigent, oleum affundunt. Sunt ex bene doctis, qui petaliũ
unguentum, seu foliatum, aut nardinum dici uulgò oleum spicæ cõiectent. Ab oleo de
nique oleatum deduci comperimus, uti ab calce calcinatum, ab cæra cæratum, quæ no-
ua quibusdam sunt, sicuti ampullescere, cretare, malagmare, impastare.

Super olei, uini, aceti, gari natura adnotantur pluscula nõ omissa quæstio
num iucunditate. Oxyngion. Oxycratũ. Vinum cur dicat Homerus ἄλοπα. Garus quid.

Cap. XXV

VErum quia ab oleo prior nobis exorta lucubratio est, subnectamus breuis-
simè quod de natura uiq; eiusdem compertũ est, ex magni peripatetici sen
tentia: à quo quæsitũ scimus, cur nam oleum & aqua densescant frigore,
at uinum acetumq; neutiq;, neq; item garus. Ad id uero discutiendũ inuo-
lucrum illa ratio afferri solet: oleum quidem ferè esse qualitatis expers, &
proinde temperatũ potius frigescere statim, adeo ut inter euaporãdum frigefiat. Id ue-
ro non sit in aqua omnino, sed utpote frigida, sed frigidior effecta facilè coit. Garus ue-
ro utpote suis partibus tenuis, & calidior, non continuò frigefit: eodem modo etiã ui-
num. Acetum autem, ut tenuissimarũ partium, omnem respuit concretionem. Semina
quidem caloris habere uinum in se, testari etiam Homerus uidetur, quum dixit ἄλοπα
οἶνον, non (ut quidam putant) propter colorem. Nec excidit quid alibi commentati su
mus. Sed & oleum non minus esse ignitum probant alij, nec minorem habere in calefa
ctandis corporibus uim. Nec uerum putant, quæ calidiora sint, difficilius congelasce-
re: nam sic, quæ frigidiora sunt, facilius gelu cogerentur. Oleo uero coaguli causam di-
cunt celerioris, quod & leuigatius & spissius est. Hęc siquidem faciliora ad coeundum
uidentur, quæ leuatiora denliorac̃q; sunt. Vino autem non contingit tanta mollities, &
est quàm oleum multo liquidius. Acetum uero liquidissimum est inter humores cæte-
ros, & tanto acerbius, ut sit acore tristificum, & exemplo marinæ aquæ, quæ ipsa quoq;
amaritudine sui aspera est, nunquam gelu contrahitur. In quo illud opera parerga sub-
ecipere malunt Græci. Oxycratum uero aqua est aceto temperata, Latinis poscam dice
re moris est. μιγνύναι miscere est, quod in aquę usu ferè dicitur Græcis. Acetum, testin
guendi incendij causa parari solitum ueteribus, auctores habeo iuris prudentes. Omni
no minus prætereunda est Aristotelis doctrina ex Meteororum quarto, Quæ (inquit)
aquæ plus habent, frigoris concrescunt ui, ut glacies: quæ autem terræ, caloris pote-
state dẽsentur, ut lateres, sal, uitrum. Oleum coagulatur nec calore nec frigore, quia sit
aeris plenum, nec immixta ualet aqua resiccari, non ignis item ui elixatur, quoniam
inuisceda potentia nil admodum euaporat. Ad explicandam uero olei naturam & illud
pertinet, quòd potum ἐμέσῳ προκαλεῖται, uomitum cit, & præsertim flauam bilem.
Cuius ratio esse uidetur, quòd quum sit leue, καὶ ἀνωφερὲς, id est superna petens, cibos
elicit ipsos, ad stomachum eleuans: stomachus uero grauatus uim egestiuam ad uo-
mitum excusitat, præcipuè flauam bilem, utpote leuem ac tenuissimam, & facilè sur-
sum uer-

sum uersus euadentem. Quòd autem oleum sursum expetat, experientia ipsa manife-
stum, humido siquidem alicui admixtum in superiores se euestigio recipit partes. Sed
cur inter cætera liquida oleum non remisceatur? quoniam γλίσχρον ὂν καὶ ἀνωμάλον πρὸς
ἑαυτό, id est quum glutinosum sit, & in se reductum nequit dissecari εἰς ἄτομα μόρια, hoc
est in portiones minutiores, reliquisq; ammisceri liquoribus. Argumento est, quòd in
terram susum, ipsam ilicò non subit. Illud uero nónne scitu dignissimũ est, quòd quum
idem ferè uideatur, diuersissimum tamen effectum producit: lanæ siquidem oleo irro-
ratæ candidiores euadunt, pili uero uncti nigriores: nam & lanæ, pili sunt. Sed in prom
ptu tamen ratio est, quoniam squalore ac situ obsita magis flauescunt: uilli autem exsic
cati, & abeunte qui in ipsis est humido, albescunt. Oleum igitur impedit, minimè siqui-
dem aresiunt: nec in hoc similiter habere contingit, ut uillos qui ablati sunt, compare-
mus cum ijs qui adhuc in corpore uirent: lanæ enim attonsæ sunt. Dignum libra illud
quoq; antiquis ingenijs obseruatum, uetus oleum effici candidius, quàm recens, sicuti
item frigidi panes albiores cernuntur, q̃ calidi. Causa uero nigroris (ita appello quod
Græci μελανίαν) humor est qui poros meatusq; offarcit, sicuti albedinem inducit ignis,
ut proditur De generatione & corruptione primo, Empedocles tradidisse. In utrisque
autem horum, ut recentibus uberius continetur humor, sic tempore prouectis parcius
in superficie residet, propter euaporationẽ: euaporatur autem prorsus oleum uel tem-
pore uel sole, panis autem calore inde egrediente per refrigerationem. Humor itaq; fri
gidis iam euanuit, calidis adhuc inest. Porrò uti auctor Auicenna est, prima primi: Cali
dum agens in humidum denigrat, in siccum uero dealbat, ut patet in lignis & carboni-
bus. Frigidum autem contrario modo agit, ut thus indicat cum osse. Sed addendum il-
lud quoq;, Calidum propriè compositum, & naturale albedinem per se inducere sem-
per: per accidens uero etiam nigredinem, aut uaporum eleuatione, dispergendo prę far
ciendoq;, uel etiã adurendo, ut Aethiopibus contingit. Vbi uero certo mensu agit ope
ratur' ue, sicuti naturalis caloris actus præfert, albedinem inducit potissimum. Commo
nendi tamen hac parte sumus, Oleum nouitium quidem ob insitam aquæ uim in uiro-
rem tendere cum fuscedine quapiam, mox uero accepta ætate, humore iam euanescen
te (quod diximus) albescere. Cæterũ ubi amplius cõsenuerit, ruborem iam quendam
incipit acquirere. Id quod in pinguedine inueterata planè conuisimus. Addamus po-
stremò illud item, quod magistra experientia exploratum est, & admiratione non ca-
ret: uidemus quippe, calida perfusos aqua longe minus calorem percipere, si peruncti
oleo fuerint. Quam tamẽ rem ea ratione prouenire, perspicuum ferè est, quòd propter
corporis leuitatem facile delabitur aqua, minusq; immoratur quàm ut omnino subire
ualeat calor. Quod ut uerum fateamur, faciunt artis medicæ periti, in quorũ libris ob-
seruatum est: succo mercuriali & portulacæ manu illita, posse ferri citra nocumentum
liquefactum plumbum, & quiduis alioqui perurens. Verum quia traditum ueteribus
est, Prudentissimi esse uiri, qualibet in re nosse modum: iam huic parti coronidem ap-
pingemus, lecturi hoc genus flosculos alios: si illud breuiter cõmonuerimus, quoniam
gari facta mentio est, ab eruditis appellatione ea intelligi non feculentam materiam &
sedimentum, sed quod in morem aquæ fluidum supernatat. quod & in carne accipi ua-
let, ut sit nomenclatura hæc eorum, quæ ex salsura exsudarint exsaniauerintq;, ut Colu-
mellæ utamur uerbo.

Strumam dibapho uestire, quid sit. De struma, & Vatinio paucula. Struma-
ticum. Estruthissimena quæ sint Græcis. Struthium. Adenes. Caput XXVI

STrumam dibapho uestire, quantum M. Tullij uerbis coniectare possumus,
est scelera, turpitudinem, sordes cuiuspiam honorum fastigio occultare ho-
nestareq;. Ita enim scriptum legimus secundo Epistolarum ad Atticum: Pro
inde isti, licet faciant quos uolent consules, tribunos plebis etiã, deinde Va-
tinij strumam sacerdotij διβαφῳ uestiant. Dibaphum certè purpuram signare bis tin-
ctam, ueluti impendio magnifico, uideor ex Plinio didicisse. Porrò uestium id genus
etiam sacerdotibus contribui solitum, ex Liuio item scimus. Struma, ut colligunt non-
nulli, extantia quædam in tergo est, sicuti in pectore habeatur gibbus. Scribit Medici-

næ quinto Celsus, Strumam esse tumorem, in quo subter concreta quædam ex pure ac sanguine, quasi glandulæ oriãtur, quæ uel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres moueant, nec unquam facile matureſcant, & siue ferro, siue medicamẽtis curentur, plerunq; iterũ iuxta cicatrices ipsas resurgant rebellentq;, multoq; post sit opus medicamento. Nascãtur uero in ceruice maxime, sed etiam in alis & inguinibus & in lateribus: in mammis quoq; fœminarum se reperisse chirurgus Meges auctor est. Ab struma inclinari strumaticum, apud Firmicum legimus: Vicesima, inquit, pars tauri si in horoscopo fuerit inuenta, strumaticum faciet, exulcerata maculari labe possessum, uel certe elephantiaca contagione pollutum. Quæ uero ἐσρουθιομήλια dicuntur Græcis, sunt struthio herba repurgata, & ad candorem molliemq; perducta. Struthium radiculam Plinius appellat. Sunt qui lanariam herbam. Hic uero illud commonẽdi obiter sumus, esse glandulas apud Celsum, quæ apud Galenum frequenter etiam in semilatina, siue (ut dicã uerius) tota barbara tralatione, adenes uocantur. Addit Iulius Pollux, nasci strumas citra mesenterium quoq;. Strumas semidoctum uulgus scrophulas uocat: quoniam eas Græci ab eiusmodi bruto χοιροφόλακας appellauerint. Est enim in sue morbus struma, sed ab hoc diuersus omnino, sicuti accuratus studiosusq; lector percipere ex Aristotele poterit. Strumosi mentionem Iuuenalis facit, quum in Satyra decima cecinit,

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, uel
Strumosum atq; utero pariter gibboq; tumentem.

Vt uero & de Vatinio superpondij adnectamus aliquid, auctor Macrobius in Cœnis est, illum à populo ludis gladiatorijs lapidatum fuisse. Eius item mores graphicè uidetur expinxisse M. Tullius: Illud, inquit, tenebricosissimum tempus ineuntis ætatis tuæ patiar latere, licet impune per me parietes in adolescentia perfoderis, uicinos compilaris, matrem uerberaris, habeat hoc primum tua indignitas, ut adolescentiæ turpitudo obscuritate, ac sordibus obtegatur. Et mox, Tu qui te Pythagoricum soles dicere, & hominis doctissimi nomen tuis immanibus & barbaris moribus prætendere, quæ tanta prauitas te mentis tenuit? quis tantus furor? ut quum inaudita ac nefaria sacra susceperis, quum inferorum animas elicere, quum puerorum extis deos manes mactare soleas, auspicia contempseris? Et item alibi: Odio enim tui, & si omnes superare propter tuum in me scelus debeo, tamen ab omnibus penè uincor. Ex quibus illud expressum Catullo arbitrantur ad Caluum,

Ni te plus oculis meis amarem
Iucundissime Calue, munere isto
Odissem te odio Vatiniano.

Seneca uero ad Nouatum, Vatiniũ scribit hominem natum & ad risum & ad odium, scurram fuisse & uenustum & dicacem.

Terrestre tonitru. Terræ motuum species. Palmatiæ, sismatiæ, chasmatiæ, mycematiæ. Cap. XXVII

TErrestre tonitru positum inuenio pro terribili, tetro ac metuẽdi horroris, sicuti in illo Græcanico, ἁλίσατε χθονίας βροντὰς, id est hymnis concinite terrestria tonitrua. Vetus siquidem irroborauit opinio, quicquid uisatur formidabile ac graue, esse ex terra progenitum. Sunt qui eo epitheto uehementer sonantia malint intelligi, ut quæ sub terra fiant. Quoniam ubi insonet terra, pertingere cælum quoq; sonitus is credatur. Idq; genus tonitru ex alto concipi, opinentur homines. Sicuti Galieno imperante, auditum inquit Trebellius Pollio tonitruum terra mugiente, non Ioue tonante: quo motu fabricæ multæ sunt de uoratæ, multi terrore mortui. Afferuntur à Græcis & rationes aliæ, sed quæ perpensæ amplius nõ perinde noscantur graues, propterea quæ scribuntur, haud ita plausibiles. Illud memorabilius forsan, terræmotuum formas tradi quatuor, siquidem aut palmatiæ sunt, qui humum molestius sirscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, ut quum in Asia emerserit Delos: aut sismatiæ, id est σεισματίαι, qui limes ruentes & obliqui, urbes ac montes quoq; deuoluunt in planum: quo argumento sismatiam Spartani

sepulchrum

sepulchrum dixere, in quo Ephebi iacebant, gymnasii ruina ex terræmotu elisi. Aut chasmatiæ, qui motu grandiore patefactis subito uoratrinis, terrarum partes absorbẽt. Sunt postremò, qui de mugitus ratione uocantur mycematiæ, & sonitu audiuntur minaci, quum dissolutis elementa compagibus ultrò assiliunt uel relabuntur, confidentibus terris. Tunc enim uelut taurinum erumpere boatum, fremitusq; ac fragores terrenos, necessum propè est. Cæterum qui mira præcipuè terræ motuum opera nosse cupit, Dionis Traianum legat. Scribit Proclus, qui uellent terræ motuum cessationem, solitos Neptuno rem diuinam obire, quoniam dicatur Asphalius. Sed & in eundem terræ motus refunditur causa, quoniam ne de terræ cauitatibus prosiliant uenti, sæpe obstet mare, meatus obstipans præfarciensq;. Proinde dici Neptunum Gæchum, & Enosichthona.

Stultorum thesaurus. Caput XXVIII

INguæ petulantiam plerisque scimus mortalium esse ita familiarem gratamq;, ut nullo non momento Timonianus Theoninus'ue distringatur dens, nunc liuore (quod late patet uitium, & est in multis) nunc imprudentia & genuina leuitate: unde obrepsit uenustus adagio, ut maledicentia stultorum nuncupetur thesaurus, quem in lingua cõditum gerant. Eius uero mihi auctor in Penulo Plautus est, cuius etiam adscripsi uersiculos plures, quod sint festiuitatis comicę, Plautinæq; in primis, plenissimi,

Istic est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quæstui habeant, male loqui melioribus.
Viam qui nescit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem sibi.
LY. Ego male loquendi uobis, nesciui uiam.
Nunc uos mihi amnes estis, uos certum est sequi.
Si bene dicetis, uostra ripa uos sequar:
Si male dicetis, uostro gradiar limite.

Conclamare uasa, quid. Conuasare. Caput XXIX

CAstra iam mouisse, per iucundam à militari negotio tralationem, de ijs prouerbio dictitare consueuimus, quos iam demigrasse uolumus significare. Id innuere Cicero uidetur Accusationum in Verrem libro sexto: Conquiri Diodorum tota prouincia iubet, ille ex Sicilia castra iam mouerat, & uasa collegerat. Cæsar Ciuilium bellorum libro primo: Fit ab hoc certior Cæsar, duces aduersariorum silentio copias castris educere, quo cognito, signum dari iubet, & uasa militari more conclamari. Et libro tertio: Qui cum magna expectatione uenisset, temerè progressus turpem habuit exitum, & noctu, neq; conclamatis uasis, flumen transit. Sæpe item tum hic, tum historici reliqui, eo dicendi genere utuntur. Conuasare dicuntur & qui demigraturi res componunt. Terentius, Aliquid conuasassem. Hieronymus, Conuasatis quæ à fratribus missa detulerat.

Sine corollario non recedere, quid. Corollarij notiones. Caput XXX

QVoniã uero in Ciceronis disertissimas orationes incidimus, quibus prosciissus Verres: succurrit nunc ex eisdem adagio alius non aspernabilis. Quo uero sensus percipi eius possit facilius, subnectam Oratoris uerba: Cœnabat (inquit) apud Eupolemum, argentum is cæterum purum apposuerat, ne purus ipse relinqueretur, duo pocula non magna, uerumtamen cum emblematis. Hic quasi festiuum acroma, ne sine corollario de cõuiuio decederet, ibidem cõuiuis inspectantibus, emblemata auellenda curauit. Patet ex ijs (opinor) scitè admodum in auidiusculos concinnari prouerbium, quibus haudquaquam esse satis uidetur, si quod iustum æquumq; est, indipiscantur, nisi amplius aliquid corraserint. Est siquidem corollarium, ut M. Varro scribit De lingua Latina primo, id quod additum est, præter quàm quod debitum, tanquam auctarium superpondiumq;, id est ultra pondus mensuramq; adiectum. Deducitur uox à corollis, quòd eæ, quum maximè in scena placuissent actores, dari solitæ forent. Quanquam & pro corollis corollaria dici inue-

nias apud Plinium primo & uicesimo libro: Paulatim, inquit, & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis, mox & corollarijs, postq; è lamina ærea, tenui, inaurata, aut inargentata dabantur. In priore notione est apud Ciceronem in Frumentaria: Noli (inquit) hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum bonis, ac de scenicorum corollarijs decumam emerunt. Apud eundem dicitur corollarium nummorum. Apud Plinium item Historiæ naturalis nono, pro supernumerario positum deprehendes corollarium in Cleopatræ conuiuio. At Apuleius posticam Venerem συμβολικῶς & opertè corollarium dixit: Mihi (inquit) iam fatigato de propria liberalitate Photis puerile obtulit corollarium.

Verbi quod est κέρκω, notio non una. Ciceroni ad Atticum lux infertur. Item quid sit illud eiusdem, Allienſis pugnę funestior dies, quàm Vrbis captæ. Vita candida efficere, quid. Caput XXXI

CErcon, Græci uariè exponunt: nunc enim eo nomine uas intelligunt, sicuti est tripus: Alcman pro ianua uidetur ænea accipere: annulum hostij quidam interpretantur. Sed & animalis cuiuslibet cauda recte ita uidetur dici, παρὰ τὸ σκαίρειν καὶ ἵεσθαι. hoc est, à saliendo obrependoq;. Aristophanes, ἰδοὺ λέπορ κέρκον λαμβάνω. ecce (inquit) leporis caudam excipe. Quia uero mollior delicatiorq; est animalis eius pilus, spongiæ loco utebantur plerunq;, purgandis præsertim detergendisq; lippitudinibus. Inde natum puto adagium, in eum qui nimis astutè subblanditur, ut nuncupetur Cercus. Auctor mihi est M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro octauo, ubi de ciuili bello agens: Domitius (inquit) ut audio, in Cosano est quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum: si in Hispaniã, non probo: si ad Cneum, laudo: quouis potius certe, quàm ut Cercum uideat, quem ego prorsus aspicere non possum. Quo in loco Cæsarem intelligo, qui mira uafricie grassabatur, ut omnino arriperet principatum, arridebatq; omnibus, & præter quàm etiam dictaret ingenium, clementiam præferebat, iniurias aut dissimulabat, aut leniſſimè castigabat. Ille (inquit alibi Cicero) literas blandas mittit, facit idem pro eo Balbus, mihi certum est, ab honestissima sententia digitum nusquam. Certè ubi quem admissa noxa, mulctari leuius animaduertimus, uulpis cauda correptum fuisse, dictitare consueuimus. In codicibus modò impressis, Certum, pro Cerco substitutum mendose, inuenies: nisi cui fortè lectio illa magis arriserit, ut Circum legamus. Quo nomine, nono De historijs Aristoteles, accipitrum genus tertium intelligit: cuius & decimo libro Plinius mentionem fecerit: ut uerbi obscuritate notare Orator uoluerit, omnia rapientis Cæsaris auidius ingenium. Sunt qui cercon, animal interpretentur uites oblædens: sed & uirile item pudendum: nõnulli murem putãt syluestrem: gallum etiam alij, ad quod forsan respexerit Ciceronis ænigma. Est in eadem Epistola id quoq; scitu notatuq; dignissimum: Allienſis pugnæ dies, funestior est quàm Vrbis captæ. Licet acutè adagij uice hisce uti uerbis, ubi mali auctorem amplius detestamur, quàm rem ipsam qua affligimur: semper enim causæ euentorum magis mouent, quàm ipsa euenta. Nam & diem illum semper fuisse Romanis religiosum, scimus: hunc uero quo capta Vrbs est, etiam in uulgus ignotum, hoc nanq; ex illo malum profluxit. Est mox paulo illud quoq; relatu nõ inutile: Ego uero (inquit Cicero) hæc efficiam ei candida uita, puto. Vbi sciendum, candida uita effici aliquid, quum citra omnẽ reprehensionem fit. Nam quod in calce ferè idem M. Tullius ita scribit. Sed acta ne agamus, reliqua paremus. iam uulgatius extritiusq; est, quàm ut quicquam promamus ex nobis: nec præterea id genus scitamenta consectamur, etiam si ad libellam satisfactum pro uirili omnibus cupimus.

Sub manu. Caput XXXII

SVb manu, adagio est elegans, quamuis obscuritatis non multæ. Vtitur eo in Epistolis ad Lucilium Seneca: Consilium (inquit) nasci sub die debet, & hoc quoq; tardum est nimis, sub manu quoq; (quod aiunt) consilium nascatur. Significatur summa temporis celeritas. Tranquillus in Augusto: Aerarium militare cum uectigalibus nouis constituit, & quo celerius ac sub manu annuntiari

tiari cognoscíq; posset, quid in prouincia quaq; gereretur, iuuenes primò modicis interuallis per militares uias, dehinc uehicula disposuit.

Prouerbium quod est, Pallenicum aspicere, qua prodierit origine. Phlegra. Gigantum prælia. Caput XXXIII

PAllenicum aspicere, docto prouerbio, dicitur in eum qui depugnaturus in hostem, generosum quiddam uultu præ se ferat, ac eximiam animi altitudinem, unde formido injiciatur ex aduersum congredienti. Eius rationem ex historia promunt, quòd ita affecti Athenienses in Pisistratum coorti sint, apud Pallenem Atticæ locum, quum is tyrannidem inuaderet. Vel Pallene dicatur, quasi βαλλήνη, παρὰ τὸ βάλλειν λίθοις: ueluti ita dictet, perquirendum esse hostem, quem lapidibus impetas. Quid si ad urbem Thraciæ Pallenem referas, nuncupatam quidem sic à Pallene Sithonis filia, & Cliti uxore: sicuti auctor Hegesippus est in Palleniacis? Antiquitus uero dicta creditur Phlegra. Incolas autem gigantas dixere, quibus constiterit aduersum deos bellum. Cæterum memoriæ proditur, illuc delatum Herculem, gentis feritatem, & in cęteros odium quoddam intimum admiratum, cœpisse cum illis depugnare, interim uero tonuisse frequenter, & crebra de cælo cecidisse fulmina, unde obrepserit fabellæ occasio, cum gigantibus ibi depugnatum à dijs. Strabo autem libro quinto, in Campaniæ descriptione: Superioribus (inquit) annis fortunatus erat campus nomine Phlegræus, in quo res à gigantibus gestas inuulgant fabulæ, nullam aliam ob causam, ut credi fas est, quàm quòd terra ipsa suapte uirtute præliorum concitatrix est. Sed & sexto libro: Hinc, inquit, ad Leuca (ea enim urbs non grandis est) stadia trecenta sunt, ibi odoris aquam fœtidi effundẽs aspicitur fons. Fabulæ tradunt, reliquos gigantes è uicina Campaniæ Phlegra, cum Hercules pulsos exagitaret (uocabantur autem Leuternij) ad ea confugisse loca, contractosq; subijsse terram, & ex eorum cruore, talem effluxionem fonte contineri: eam ob rem & littus illud Leuternium uocari. Phlegram uero, ne hoc item subticuerimus, Cumanũ agrum ideo quidam dici opinantur, quòd tractus ferè ille uniuersus sulfuris, ignis, & calentium aquarum copia sit refertissimus.

Palæphatiam papyrum produci in prouerbium posse. Quo sensu fabulosa pleraq; interpretur Palæphatus: quid'ue palæphatus uocabulum indicet. De Phryxo interim, & Bellerophonte. Velleris aurei ratio. Pegasus. Spartí. Dædala quæ dicantur, item Aeola. Cur dicatur Dædalus simulacra fecisse mouentia. Caput XXXIIII

QVoniam uero ducente nos stilo ipso, in fabulosa dilapsi sumus, subit nunc illud, ut testatum apud studiosos uelim, sciẽter, nec minus ornatè, libellos id genus, quibus fabellis inuoluta memorẽtur, quæq; fidem non capiunt, posse Palæphatiam dici papyrum, ab auctore Palæphato, qui incredibilium, id est τῶν ἀπίστων, uolumina concinnarit. Nec me fallit, Virgilium, dum ad Messalam scribit, Palæphatiam papyrum simpliciter pro libris eius auctoris uideri accepisse, quando ita canit,

Quam mala multiplici iuuenum quot septa caterua
Dixerat, atq; animo meretrix iactata, ferarum
Infamem tali meritorum more fuisse,
Docta Palæphatia testatur uoce papyrus.

Fuit Palæphatus hic Parius patria, siue (ut alij tradũt) Prieneus. Vixit Artaxerxis tempore: Incredibilium libros quinq; reliquit, quos tamen ad Athæneum quidam reijciunt: in eorum primo, Scyllæ mentio fit, quæ circumuenire hospites consuerat, quam tamen astutia euaserit Vlysses. Atq; inibi Sirenas quoq; fuisse meretriculas, idem auctor prodit, quæ deceperint nauigantes. Comperta nobis pleraq; item alia, sunt digna (ut arbitror) scitu, quæ suis libris complectebatur Palæphatus. Ea si subiecero, nimirum oleum & opera philologiæ non perierit. Nam quod fabulosa tradit historia, Phryxum cum Helle sorore fugientem nouercales insidias, uisum esse per mare uehi ab ariete uelleris aurei: quidam interpretantur fuisse paratam fugienti nauem, cuius insigne aries foret.

Palæphatus uero affirmat, Arietem uocatum nutritorem, cuius sit opera & consilio liberatus. Non desunt qui prodant, arietinis chartis fuisse librum, qui auri conficiendi ac argenti rationem contineret. Item sunt qui scribant fuisse Pegasum, mulieris cuiusdam equum uelocissimum. Idem Palæphatus Bellerophontis nauem accipit eo nomine. Multa de Spartis passim à poetis memorantur, eos Palæphatus scribit, quum proximarum essent regionum, aduersus Cadmum subitò constitisse, ac propter repentinos quasi de terra contractus, ex omni parte confluentes, Spartos uocatos. Repetit idem hic quæ prodita fabulis de Dædalo sunt, qui uisus est simulacra fecisse mouentia, sed primus (ut inquit idem) statuarum pedes à se inuicem separauit, alijs coniunctim eos fabricãtibus. Naui quoq; cum Icaro filio Minois impetum euitasse, scribit, & propter inuestigabilem fugam, auolasse pennis esse existimatum. Ex quo ingeniosius facta, meditataq; Dædala dicunt. Sicuti uaria uocant Aeola, de Aeolí antiqui uafricia, ut scribit Lycophronis interpres super eo uersu,

ἕλυσι χρυσμῶν, ὡς πρὶν αἰόλων γόμα.

Fuit autem Dædalus Metini, uel Mitionis, ut habent alij, & Iphinoes filius, à quo Athenis Dædalidæ nuncupati. Cæterum fuit & Palæphatus alius historicus, qui Cypriaca scripsit, ac Deliaca: item Attica, & Arabica. Vixit hic Macedonis Alexandri temporibus. Fuit & nomine eodem Aegyptius grammaticus, aut Atheniensis, ut alij uolunt. Porrò Palæphati nomen, antiquum significare uidetur, sed & diu prædictum. Vnde olim ferè pueri in sacello diuæ Mariæ Rhodigij Græcis characteribus CHRISTI passi, nostra inscriptione Palæphaton sebasma, uenerati sumus, id est παλαίφατον σέβασμα. Indicat item dictio fatidicum: quando Odysseæ T Homerus, quercum appellauit palæphaton.

Cuiusmodi prouerbium sit, Staterij paries. De Pausania breuiter. Cicero illustratur. Sabini Vrbis præfecti historia. Caput XXXV

Staterij paries, prouerbium est quo cõmonemur, uerbis esse parcendum, ne (ut assolet, & docuit Plinius) redituras per iugulum uoces nõ satis pruden effundamus. Multi enim in res odiosas sæpe incidunt nimis incautè, ut planè temporibus suis Staterio accidisse M. Tullius scribit, qui ea loquutus est, bonis uiris subauscultantibus interposito pariete, quibus patefactis, in iudicium q; prolatis, rei capitalis iure damnatus est. Huic simile quiddam, inquit, de Lacedæmonio Pausania accepimus. Sed & de Sabino Vrbis primario scribit Dion: cui sic delator Rhatiarius, qui se amicum fingebat, imposuit, ut in Seiani gratiam senatorij ordinis aliquot in tectum induceret, ubi habitabat is, moxq; blandè ad animi secreta prodenda illiceret: quo nomine, die eodem in carcerem impactus, paulopost ἀκεί τως ἐφθάρη. Ex ijs patet, opinor, adagij ratio: sed quod de Pausania præcise nimis, ne dicam inuolutè, dixit Orator, amplius uidetur aperiendum. Fuit Pausanias hic Lacedæmonius, uir quidem longè præclarus, sed tamen in omni genere uitæ uarius: nam ut uirtutibus plurimũ eluxit, sic & uitijs est insigniter adobrutus. Huius enim est præclium illud perillustre, Græcis Latinisq; monumentis certatim celebratũ, apud Plateas, quo Persicũ imperium, duce Mardonio, in Græcia accisum concidit. Erat hic quidem satrapes regius, manu promptus, & quòd in rebus bellicis maximum semper fuit, ingenij plenus. Ductabat porrò peditum ducẽta millia, & quidem lecta uiritim, equitum millia uiginti. Cæterum Græciæ fortuna & ducis ingenium solers felixq; exsuperat omnia. Sed uictoria longè clarissima Pausanias elatus, magnificè iam de se cœpit sentire, & maiora ampliora q; cõcupiscere. Mox & successibus alijs elatior etiamnum, cum Persarum rege clàm de proditione agere cœpit. At quum in suspicionẽ recidisset, atq; eo nomine capitis esset accusatus, pecunia rem transegit. Quum uero ad classem non remitteretur, sponte ad exercitum abijt, ubi nõ mores solum patrios, sed etiam cultum uestitumq; mutauit. Epulabatur more Persarum, luxuriosius quàm qui aderant, perpeti possent. Interim Argilius quidam, quem puerum Pausanias amore Venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, suspicatus mali quippiam, Ephoris literas tradidit. At illi quamuis manifesto proditionis crimine Pausaniam tenerent, non

non prius tamen adhibendam uim censuerunt, quàm se ipse indicasset: itaq; huic indici quid fieri uellent, præceperunt. Fanum Neptuni est Tænari, id uiolari nefas putant Græci: eò is confugit, in ara consedit, inibi διπλοῦ διαφθόγματα καλύβης, hoc est latibulum duplex discluſum compararunt, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Illuc ex Ephoris quidam descenderunt. Pausanias ut audiuit Argilium confugisse in aram, perturbatus uenit eò, quærit quid causæ sit tam repentini consilij: huic ille quid comperisset ex literis, aperit. Tunc uero Pausanias etiamnum commotior orare cœpit, ne nunciaret, nec se meritum de illo optime, proderet. Ea quum exce pissent Ephori, iam iamq; comprehensuri illum forent, in Mineruæ templum, quod Chalcioecum uocant, confugit, ubi & turpissime interijt. Cæterum ut ad Staterij parietem redeamus: hinc Chalinus ille Plautinus in Casina, quum recessim cessisset ad parietem, imitatus nepam (ut ipse ait) ad captandum senis cum uillico sermonem, mox gaudio gestiens,

Nostra (inquit) omnis lis est, pulchre præuortar uiros!
Nostro omine it dies iam, uicti uicimus.

Quo in loco adnotatum ab eruditis est, astipulante succinẽteq; Pompeio Festo, Oscu lanam dici pugnam, qua uicti uincũt. Natum id à Leuino uidetur, qui à Pyrrho uictus, mox eundem deuicit. Titinnius, hæc quidem quasi osculana pugna est, qui in fugã pulsi, hinc spolia hostium colligunt.

Conuiualis hilaritas omnibus præponitur alijs, ut qua reficiatur cum spiritu corpus. Titilletur sensus, ac expergefiat ratio. Conuiuæ cuiusmodi re quirantur. Vini laus. De ferculis nonnihil. Cap. XXXVI

ITiam si quantum eualuimus, in alijs quæ de conuiuij ratione inter legendum digna se ingesserant quæ non omitterentur, diu affatimq; persequuti sumus: ex quo tamen in Platonici eminentissimi nuper libellos incidimus, eruditos in primis, & Platonẽ suum resipientes quidem plurimum, sed & sapientum quandoq; pomœria cæterorum introspectantes, operç precium esse futurum concepi, si indidem nonnihil præcerpsissem, quod antecedentia cõdiret scitius, & legentes dimitteret adminiculatiores. Illud uero fuerit primum: esse quidem in uita quæ animum allectent blandè, ac frontem remittant gratissimè: uerum quod conuiuio recte, nec citra modulum instituto, ipsum id præstet uberius atq; affluentius, non ferè compertum. Id ut uerum scias, sic collige: inter Aristotelis placita & medicorum esse constat (opinor) sagax hoc & prouidum animal, quem dicunt hominem, duobus consurgere, ac coalitum augescere, corporea mole ac spiritali anima. Sed corpori inesse crassamentum quoddam membrorum, humectæq; potestatis, adesse & portionem prætenuem subtilemq;. Ea uero sanguinis uapores cõplectitur, ac spiritus. Animæ item inesse duo, sensum ac rationem. Quæ quum ita sint, liquet nimirum, plenam inde uoluptatis honestæ uim copiamq; profluere, ubi uniuersim hisce portionibus paria feceris. At bona utiq; alia unam uix aut summum duas spectant, conuiuium ex omnibus unum modo, & legitimum utiq;, omnibus satisfactum uult. Etenim quis nescit membra hinc refoueri insigniter, instaurari humores, spiritum refici, denic; titillari sensum, ac rationem expergefieri quodãmodo? Hic à laboribus interquiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum, ut beneuolentiæ gratiam mutuæ, ac magnificentiæ argumentum non repetam iucundissimum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam parte plurima euanuerit amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac uitæ solatia, inde quæ fusim progerminant. Si præsertim legitimè, sic; castè coeant conuiui, nec omnino uentri concœnes, sed animæ. Communio siquidem uitæ rectius hocturi

res. Qua ratione paulo iracundior inde ſummouendus plane uidetur, ſummouendi & quos atrior diuexat bilis, quiq; amariores nullo excandeſcũt negocio, ni ita fuerint modo attemperati benigniore, ut Stoici Zenonis, & Platonici Xenocratis ingenium reſipiant. Quos lupinorum imagine quadam miteſcentium, dum aqua macerantur, inuitatione ferunt paulo largiore mox ſolitos dulceſcere. Illud puto fallit neminẽ, uitæ quodammodo uenenum mœſtitiam uideri ac triſtitudinem. Sed & in conuictus ratione idipſum contingit ferè. Cæterum præſto præcellens eſt antipharmacum, ſiquidem caperatam mirè frontem exporrigit ſuaue clarumq; uinum. Cui tantum attribuiſſe creditur Aeſculapius, ut æqua id cum numinibus lance ſtatuerit. Et Aſclepiades cõdito uolumine, uini utilitatem deorũ uix æquari potentia ſcribit. Suffragatur & Platonis ſemper fere diuini bracteata ſententia, ingenio ac uiribus temperato uini calore fomẽtum ſuffi.i mirificum approbantis. Sciendum uero ſaliares dapes ac cœnas adipoſiores cum Sardanapali plumis ab hoc genus conuictoribus non tam neſciri, quàm ut caſtis moribus uenenoſas longe peius angue uitari. Pythagorica cum pomis oluſcula renideant amplius fuſiuſq;, ut quæ benignior aſſatim natura ſuggerit parens. Nec tamen Euclionis ſordes hiſce nos putet quiſpiam ſpectare, Commori enim uerius hoc dicatur, quàm conuiuere. Sed nimirum à mediocritate nuſquam, ne latum quidẽ unguem reuellimur. Salibus potiſſimũ ingenij condiatur exhilareturq; ferculorum ac miſſuum quicquid eſt. Ante omnia uero mentis ac morum nitoribus colluſtretur coitio, quotquot ſunt, omnium ſuauiſſima, utq; planè dicam, uitæ hilaritas & condimentum longe clariſſimum, quando nec philoſophi abſtinendum eo cenſuere: quin & priſcorum ſimplicitas, non heroes modo, ſed deos etiamnum ad hoc genus uoluptatum facile admiſit. Quas & beatis ſubinde polliceri non deſinit Magmed, Orientalium populis creditus ferè diuinus.

Apologia breuis, quid ita crebriter in Platonis uireta hoc opere diuertamus. Philoſophi eiuſdem explicatur excellentia, quamq; ſit à Chriſti placitis haud ferè diſſitus. Cap. XXXVII

POſteaquam adnuente optimo maximo deo, lucubrationibus noſtris, quarum ad diem hunc libros triginta concinnauimus, umbilicum uideor iamiam impacturus, uti mox publicum indipiſcantur: placuit hac parte multorũ occurrere opinionibus, quos inſigniter admiraturos haud ambigo, quid ita in Platonicorum muſea frequenter adeo in hiſce libellis diuertam, ut nulla non pagina Platonis nomen, perinde ac ſacrum agnoſcar uenerari. Ac uidear non quod ille facetiſſimè ait, Ἀγοραζειν, id eſt ad Euripidis morem dicere uel facere, uerum undiquaq; πλατωνιζειν, ceu mihi ſubinde Cypriani illud de Tertulliano ſuccinam, Da magiſtrum. Ego uero (etiam ſi nil me fallit, celebrem adeo in omni ſcientia uirum uoculis noſtris uel indiſertiſſimis haudquaquam indigere) quo plenè ſatisfactum ſibi opinaretur, quiſquis eius doctrinæ, ſeu theſauri potius, ad hanc horam fuit incurioſus, Beſſarionis multiplici eruditione inter Græcos eminentiſſimi ſententia eſſe cõtẽtus abunde poteram: apud quem Epiſtola quadam ſic adnotatum comperi, Si quid in hac induſtria noſtra uel eloquentiæ uel bonarum artium cognitionis eluxit, ſi quid fuimus, id omne uel nos à Platone accepiſſe, uel ipſum ſibi ſe defendendo ſuppediraſſe, facile exiſtimari patimur & uolumus. Cæterum cauſæ noſtræ collibuit patrocinari latius, etiam recuſantibus, ac in auguſtioris ſcientiæ uirum impiè nonnunquam infrementibus ampliter ſapientiæ magnitudinem claritatemq; ingerendo: quam auctor eminentiſſimus in Phædro, quum de pulchritudinis ratione diſſertatio inſtitueretur, à Deo auri nomine ſignificatam petiit intentiſſimè: quòd eſſe pulchritudinem animi hanc, & proinde internã, eoq; precioſiorem opinabatur. Id uero philoſophus ſuo ſeculo ſingularis Plotinus primum, mox & Porphyrius ac Iamblichus, ut de Proculo taceã, in ſinu quidem reconditum intuiti mundiſſimo, uerum neſcio quibus obductum conuelatumq; ambagibus, ut muricatus (quod dicit) uideri poſſet greſſus, ac formidabilis prorſum compauendusq;: ita expurgarũt ſæpius excoctum, ut planè puſtulatum fieret, ac obryzum defecatiſſimumq;. Vnde cuncto terrarum orbi illuxit inenarrabilis ſapientiæ amplitudo

Bosphin [illegible]

Yo non so ben ridia com' v'entrai
tanto fui pien di sono in su quel
che la verace via abandonai
la verginella è simile a la rosa
ch'in bel giardin su la natiua
mentre sola è sicura so
ne gregge ne
giouanni
bramar

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ludovico